

LOCALITĂȚI

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVÂȘIRII

1

FILOCALIA

*Doamne, prime te munca aceste
stei traduceri ca pe o rug ciune
pentru sufletul scumpei mele
copile Mioara.*

FILOCALIA

sau culegere din scrierile sfin ilor P rin i

Volumul I

Edi ia II

Tradus

Prot, stavr. Dr. DUMITRU ST NILOAE

Profesor la Academia teologici „Andreian ”

SIBIU 1947
INSTITUTUL DE ARTE GRAFICE "DACIA TRAIANA " S.A

Cuvânt înainte

Ediia prim a celui dintâi volum din Filocalia epuizându-se în câteva s pt mâni i multe cereri r mânând nesatisf cute, ne-am hot rît s scoatem acest volum în a doua edi ie înainte de-a purcede la publicarea celorlalte volume.

Reproducem i aci prezentarea Filocaliei, f cut în prefa a primei edi ii.

Cuvântul „Filocalia” înseamn „iubirea de frumuse e”, a unei frumuse i care este totodat i bun tate. Sfin ii Vasile cel Mare i Grigorie de Nazianz sunt cei dintâi cari l-au folosit ca titlu pentru o antologie din scrisul lui Origen.

Filocalia, care apare acum în române te, este o mare colec ie de scrieri ascetice i mistice r s ritene, alc tuite de Sfin i P rin i i scriitori biserice ti între veacul IV i XIV. Colec ia a fost întocmit i tip rit la Vene ia în 1782 de cunoscutul scriitor bisericesc din veacul al 18.lea, Nicodim Aghioritul, care s-a n scut, la 1784 i i-a petrecut viaa ca monach în muntele Athos precum îl arat i numele, murind la 1809.¹⁾

!) Filaret Vafidi, „*Revue d'Esthetique et de Mystique*”, vol. III partea II, Alexandria 1928, pag. 412. Regret c n-am avut la îndemân studiul lui M. Viller Nicodeme l'Hagiorite, în *Revue d'Esthetique et de Mystique*, t. V. 1924, pag. 174—177.

Aceast edi ie se atribue unanim lui Nicodim i lui Macarie din Corint.

Însu i îngrijitorul edi iei a II-a, Panegiot At. Tzelati, spune în prefa a sa, adresându-se monachilor din Athos : „Dintre voi a fost pururea pomenitul Nicodim care i-a cheltuit viea a cu editarea atâtor sfinte i dumnezeetice r i, contribuind nu pu in i la cea de fa , când a editat-o împreun cu Sf Macarie din Corint”. Dar o leg tur înc neprecizat cu publicarea primei edi ii are i Ioan Mavrocordat, precum se vede din prefa a desemnat ce urmeaz dup prefa a la a doua edi ie i care se pare c e prefa a primei edi ii. În ea, dup ce se arat ce mare neajuns era faptul ca aceste scrieri nu erau cunoscute

Noi n'am avut la dispoziție decât ediția a II-a, publicată de Panagiot At. Tzelati în Atena la 1893. Această ediție, apărută în 2 volume, cuprinde, pe lângă scrierile celei dintâi, și «Capetele Fericitului Patriarh Calist» (vol. II, pag. 412-455). Volumul I, cuprinde 18 autori, al doilea 14, plus câteva mici scrieri de autori anonimi sau colectivi. În primul volum numele și ordinea autorilor este următoarea: Antonie cel Mare, Isaia Pustnicul, Evagrie Monachul cu 3 scrieri, Ion Casian cu 2 scrieri, Marcu Ascetul cu 3 scrieri, Isichie Preotul, Nil Ascetul cu 2 scrieri, Diadoch al Foticeei, Ioan Carpațiul cu 2 scrieri, Teodor al Edesei cu 2 scrieri, Maxim Mărturisitorul cu 3 scrieri, Talasie, Ioan Damașchim. Filimon, Teognost, Filotei Sinaitul, Ilie Preotul și Eclicul cu 2 scrieri, Monachul Teofan Scărarul.

cercurilor mai largi, se adaugă: «Dar iată prea bunul și de Hristos iubitorul Domn Ioan Mavrocordat, care este în toate cel dintâi, preface în bucurie jalea aceasta, Înlăturând neajunsul... Căci iată că el aducând la un loc (și) scrierile ce n'au fost editate niciodată în timpurile de mai înainte... cele cari îndrumă cu tărie la curățirea inimii, la trezvia vieții, la înviorarea harului din noi și la îndumnezeirea necrușând nicio cheltuială de la marea și strălucita lumină a tiparului (și) ». Căci trebuia ca scrierile ce povestesc despre lumina dumnezeiască să se învrednicească de lumina tiparului. Prin această izbăvire te pe cei ce le tăiau de osteneala copierii și stărnește pe cei ce nu le tăiau la dorința de a le dobândi și de a le împlini cu fapta". Acest Mavrocordat trebuie să fie unul din familia Domnitorilor din Principatele române, cari erau cărturari de seamă. Dar nu ținem sigur care. Poate să fie Alexandru Mavrocordat, Domn al Moldovei între 1782—1785, și fiu al lui Constantin Mavrocordat, de asemenea Domn în Principate, mort la 1769 și mare cărturar, căci tatăl său, Voevodul Nicolae Mavrocordat; sau probabil celalalt Alexandru Mavrocordat, fiul lui Ioan Mavrocordat care fusese frate cu Nicolae Mavrocordat mai sus pomenit. Acest al doilea Alexandru a fost logofăt al Patriarhiei din Constantinopol, iar la 1782 Mare Dragoman al Porții și la 1786 Domn al Moldovei. Faptul că în prefața Filocaliei li se spune Ioan, poate se datorează celui Ioan pe care și-l-au luat ca Domni ai românilor. Despre familia Mavrocordailor a se vedea: —, tom. 16, Atena 1931, pag. 787—881. Iar despre preocupările cărturărești și despre marea bibliotecă de manuscrise a acestei familii, a se vedea: Maria C. Marinescu, Umanistul Ștefan Bergler (1680—1738), București 1943, Imprimeria Națională și N. Iorga, Tiri nou despre Biblioteca Mavrocordailor. Memoriile Sec. Ist. Acad. rom. Seria III, tom. IV, Mem. 6, Buc. 1926.

Noi am cuprins în primul volum românesc 7 din acești autori în următoarea ordine: Antonie cel Mare, Evagrie Ponticul cu 4 scrieri, într-un câț „Tratatul despre Rugăciune”, atribuit în Filocalia greacă lui Nil Ascetul, socotim că e al lui Evagrie, Ion Casian, Nil Ascetul rămas cu o scriere, Marcu Ascetul cu 4 scrieri, într-un câț am adăugat scrierea lui "Despre Botez", care nu se află în Filocalia greacă, Diadoch al Foticeei și Isaia Pustnicul. Pe Isaia Pustnicul l-am lăsat la urma acestei serii, într-un câț cercetările mai noi au dovedit că n'a trăit în veacul IV, cum se credea înainte, ci spre sfârșitul celui de al cincilea. Pe Nil Ascetul l-am așezat înainte de Marcu Ascetul, într-un câț a viețuit cu ceva înaintea aceluia. Pe Isichie îl vom așeza după Maxim Mărturisitorul, într-un câț în scrierea lui îl folosește mult pe acela. Pe Ioan Carpațiul și Teodor al Edesei, cari în vol. I, al Filocaliei grecești sunt înaintea lui Maxim Mărturisitorul, îl vom așeza după acesta, într-un câț au viețuit după el. Așa că volumul II, îl vom începe cu Sfântul Maxim Mărturisitorul, căruia îl vom dedica în întregime, adăugând și alte scrieri de ale lui, cari nu se cuprind în Filocalia greacă.

Despre ordinea am născut a autorilor, cari urmează în vol. I și II al Filocaliei grecești, se va vorbi la locul său în introducerile la volumele românești următoare.

de regretat faptul că până în prezent nu s'au publicat ediții critice ale scrierilor cuprinse în Filocalia, cu un text cât mai sigur. Dintre scrierile traduse în acest prim volum numai "Tratatul în 100 capete" al lui Diadoch și „Tratatul despre rugăciune” al lui Evagrie s'au bucurat de astfel de ediții. Dar noi nu ni le-am putut procura nici pe acestea în vremurile de azi. Însă pentru toate am confruntat textul din Filocalia greacă cu cel din Patrologie lui Migne, urmând în locurile unde erau deosebiri, fie varianta din Migne, fie pe cea din Filocalia, după cum ni se parea mai de încredere una sau alta (înând seama de legătura cu contextul, de inteligibilitate etc.). La Diadoch am avut traducerea latină din Migne ca ajutor. Numai la Antonie n'am avut nimic. În general textele scrierilor traduse în acest volum nu par să fie simțitor depărtate de original. Poate la Evagrie și la Isaia Pustnicul din cari Filocalia dă mai degrabă extrase, sunt modificări mai serioase.

Cu mult mai alterate vor fi, din nefericire, textele din partea din urm a volumului I din Filocalia greac i din vol. II. Uneori ele vor fi de-a-dreptul de neîn eles, încât va trebui s întregim sau s construim textul dup chibzuiala noastr . Greutatea va fi sporit de faptul c nici Patrologia lui Migne nu ne va mai oferi texte paralele la acele scrieri, ci le va reproduce pe cele din Filocalia greac .

Cu toate acestea am socotit c t lm cirea acestei comori de spiritualitate ortodox în limba româneasc nu mai poate a tepta zeci sau chiar sute de ani, pân vom avea m car o bun parte din textele ei în edi ii cât mai critice. În linii mari cetitorii români vor putea cunoa te i din traducerea unor texte cu anumite gre eli de am nunt,înv turile vie ii practice în duh ortodox

În primul rând colec ia acestor scrieri se adreseaz monachilor no tri. Dar în Biserica Ortodox socotim c nu exist o linie de separa ie net între viea a monachului i viea a cretineasc în general. Fiecare este dator s se înal e cât mai mult spre idealul des vâr irii; fiecare e dator s lupte pentru cur irea sa de patimi i pentru dobândirea virtu ilor, cari culmineaz în dragoste. vorba numai de o deosebire gradual între cre tîn - tatea realizat de mireni i între cea pe care trebuie s o înf p - tuiasc monachii, nu de una calitativ deosebit .

La noi în ultima jum tate de veac s'au împu inat izvoarele patristice, menite s dea o substan mai precis i mai specific ortodox predicii i tr irii cre tine. Vorbim despre Dumnezeu cu mult sim ire,cunoa tem destul de bine dogmele credin ii noastre i spunem multe generalit i interesante despre ortodoxia noastr . Dar toate acestea nu tim deajuns cum s le prefacem metodic în valori practice, în puteri cari s ne transforme din zi în zi. C ci în domeniul sufletesc, ca i în cel fizic, nu po i face nimic cu formule generale. Precum nu po i s pa o gr din f când un gest general, chiar dac l-ai repeta mereu, ci trebuie s te apuci s sapi bucat cu bucat , folosindu-te de mi c ri precise i pricpute i precum nu cresc florile în ea repezind asupra ei un val de bun voin , ci purcezând de fiecare dat la lucr ri am nun ite i delicate, a a i în domeniul sufletesc: n'ajunge s -i spui omului în cuvinte duioase s vie uiasc dup voia lui Dumnezeu, ci

trebuie să-l îndrumați pas cu pas cum să se izbăvească de "urii" pe călător, care îi pun tot felul de piedici și cum să procedeze pentru a se întinde în viața adevărată, care-i deschide drumul spre lumina cunoștinței lui Dumnezeu. De sigur avântul general al credinței este necesar pentru sufletul creștin care vrea să se desvâdă. Dar tot atât de necesar este cunoștința precisă a legilor sufletului și a piedicilor care îi stau de-a curmezișul și-l împiedică încet încet avântul.

Noi adeseori socotim că ajunge să-i spui omului să fac binele și nu face răul la arătare. Dar până să ajungă aici trebuie să-și câștige anumite deprinderi la untră, să fie biruit în untru și în mod statornic și să se fi deprins cu cugetările bune. Altfel nu va putea face binele la arătare, sau îl va face forțat, tărășit sau fariseic. De aceea se pune atâtă preț în scrierile Filocaliei pe paza gândurilor. Patimile pot fi topite și faptele externe pot fi îmbunătățite numai după ce omul s'a deprins să-și urmărească atent orice gând, ca dacă e rău să-l alunge îndată, sau să-l curețe și să-l îmbrace în pomenirea lui Dumnezeu. Când astfel toată desfructurarea vieții la untră se va face curată, luminoasă, bună, purtând de lumina pomenirii lui Dumnezeu, omul va deveni bun cu adevărat și în viața externă și slobod de patimi. De aici înainte va crește în dragostea de semenii și va cunoaște tot mai mult tainele adâncii vieții spirituale, purtând în centrul de lumină și de fericire dumnezească.

Dar până atunci trebuie să ne conducem viața a sufletului după prescripțiile cele mai precise, cele mai adevărate, în chipul cel mai statornic. Sfântii Părinți sunt marea noastră întru tălmăcire, pe care noi am lăsat-o să ne fie răstălmăcită, în tălmăcirea sufletului, care e cea mai scumpă realitate după Dumnezeu, și cunoștința aceasta a lor ne-o pun la dispoziție în aceste scrieri. Se confundă obiceiul mistic cu poezia (când nu se rostesc asupra ei judecăți din cele mai jignitoare, care propriu-zis nu vizează mistică creștină, luminoasă, ordonată și prețioasă iunie, ci diferite curente iraționale, purtând o unilaterală sentimentală¹). Dar înainte de trecerea mistică

1) Marele rol al raionii în trecerea practică ortodoxă îl evidențiază mai ales Sf. Maxim Martirul, ale cărui scrieri le vom da în vol. II. În concepția lui, omul trebuie să treacă întâi peste faza cunoașterii raionilor tuturor

e necesar orientarea scrupuloas dup cea mai precis tiin a sufletului. Sfin ii P rin i nu mai ostenesc s sus in c sufletul trebue îndrumat „în mod tiin ific” i c cea mai înalt „tiin ” este cea a c l uzirii sufletului. Abia dup urcarea aceasta, dup reguli „tiin ific” stabilite, a sufletului din treapt în treapt , pân la virtutea dragostei, omul se umple i in sine i în fa a semenilor de farmecul cuceritor al unei frumuse i spirituale, al prezen ii neîn elese a lui Dumnezeu. Se caut adeseori în timpul mai nou „tr irea” religiei. Dar tr irea aceasta nu e canalizat spre o înt , pentru a duce sufletul dup legi precise spre tot mai mult cur ie i dragoste, ci e socotit ca o valoare în sine, chiar dac nu duce nic iri, chiar dac orbec e te al turea cu drumul. În concep ia Sf. P rin i tr irea îi are o valoare numai întru cât este o înaintare cu rânduial spre inta des vâr irii. Tr irea nu poate fi o stare sufleteasc , pe care s o l s m s ne cucereasc atunci când se nimere te, sau s o provoc m prin cuvinte frumoase, f r a ne impune nici o obliga ie în ce prive te p strarea ei statornic i desvoltarea ei progresiv , spre o înt clar . i Sfin ii P rin i au fixat în toate am nuntele legile acestei înaint ri pe baza unei temeinice cuno tin e a fiec rei fraze din viea a sufletului.

lucrurilor i tuturor virtu ilor, ca s ajung la Ra iunea suprem , la Logosul din care eman acelea ca ni te raze. (A se vedea de pild : Josef Loosen, Logos und Pneuma im begnadeten Menschen bei Maximus Confessor, Miioster i. W 1941). Mistica cre tin e supra-ra ional , nu ira ional , c ci nu ocole te ra iunea, ci epuizeaz întâi prin îndelungate eforturi toate posibilit ile ei, r -mânând statornic îmbog it cu recolta adunat din ele.

Pe supremele ei culmi ea este: lips de patimi i dragoste. Dar cine poate spune cuvânt de repro împotriva dragostei, chiar dac ea nu e numai ra ional , ci i suprara ional ?

„Misticismul” in sens peiorativ e caracterizat prin patim , iar opusul lui prin dragoste. C ci patima întunec ra iunea, pe când dragostea o lumineaz . Toate au ra iune în lumea aceasta, lucruri i fapte, spune Sf. Maxim, numai patimile nu au nici una. Omul evlavios lucreaz „ra ional”, spun to i P rin ii. Numai p tima ullucreaz „ira ional”(nesocotit).

Dar atunci mistica autentic cre tin e tot ce e mai opus misticismului in sens r u, fie ca acesta se mascheaz in formule religioase, fie c vorbe te chiar in numele ra iunii C ci nimic nu urm re te mai metodic, mai „ra ional”, mai „tiin ific” cur irea omului de orice patim i sporirea dragostei in sufletul lui, ca mistica cre tin .

Rîrea traducerilor vechi din Sfin ii P rin i, absen a altora mai nou a contribuit mult la uitarea multora din aceste reguli de tr ire practic cre tin în duh r s ritean. Teologia apusean , care a fost tot mai mult consultat , nu a putut aduce altceva în loc, fie pentru faptul c protestantismul nu- i pune de loc problema des vîr irii omului prin sfin irea lui l untric , iar catolicismul urm re te mai mult idealul unui om corect sau destoinic la exterior, fie pentru c substan a tr irilor practice apusene nu se potrive te cu cadrele dogmei i cu duhul r s ritean.

Dintr'o mul ime de motive trebuie s ne întregim îndeletnicirile spirituale cu această tiin a prefacerii în valori practice a tezaurului credin ii, umplîndu-ne sufletul cu substan a dens a tr irii religioase precis îndrumate, cum nu este decât cea ortodox .

De încheiere câteva informa ii despre împrejur rile traducerii i ale tip ririi.

La traducerea primului volum grec (adic pîn la Sf. Maxim M rt. inclusiv), am avut al tûr i traducerea episcopului *Gherasim Safirim*, procurîndu-mi o copie dup manuscrisul dela M n stirea Fr sinei. Traducerea am f cut-o dup textul grec. Versiunea episcopului Gherasim Safirim ne-a fost numai un mijloc auxiliar, folosit mai ales la locurile obscure, pentru a vedea cum le-a în eles i el. La Antonie, Evagrie (afar de „Tratatul despre rug ciune”), Ion Casian i Isaia am avut i o prim schi de traducere a P. C. P r. Ieromonach *Serafim Popescu*, dela Mân - stirea Brîncoveanu. De asemenea la unele scrieri am folosit i copii de pe manuscrise romîne ti mai vechi dela Atos, aduse de P. C. Sa i de P rintele Arsenie. În traducere am c utat s folosesc pe cât s'a putut un vocabular în eles de to i i nu prea dep rtat de cel tradi ional. Dar în unele locuri am recurs i la câte un termen mai nou, de dragul preciziei.

Un cald cuvînt de mul umire trebuie s aduc P. C. P rinte Ieromonach *Arsenie*, dela M n stirea Brîncoveanu, bunul meu student de odinioar , care mi-a r mas mereu aproape. P. C. Sa a binevoit s scrie dup dictatul meu cea mai mare parte din traducere la prima ei redactare. Înafar de aceasta, prin prezenta aproape necon tenit i prin st ruin a ce-a pus-o pe lîng mine de-a face această traducere, mi-a alimentat curajul în mod con-

siderabil ca s pot duce pân la cap t o munc atât de ostenitoare, pe care altfel nu cred c a i fi s vâr it-o. Iar dup ce din prima edi ie a vândut 800 exemplare, prin abonamentele f cute pentru a doua, mi-a dat imboldul hot rător s o tip resc din nou. Tot P. C. Sa a executat i coperta.

Mulumesc de asemenea i acelor suflete curate ale unor smeri i credincio i, cari au ajutat în mod anonim la tip rirea acestei edi ii.

i acum rug m pe bunul Dumnezeu s ne dea posibilitate s tip rim i celelalte volume. Dar mai ales s - i trimit puterea Sa peste to i cei ce vor ceti aceast carte, ca s le ajute s se apropie de idealul des vâr irii zugr vit de ea.

Sibiu, la Na terea Domnului, 1946.

Prot. Dr. DUMITRU ST NILOAE

Sfântul Antonie cel Mare

Câteva cuvinte despre viaa și opera lui

Sfântul Antonie a fost cel dintâi monah care s'a retras în pustie, fiind urmat de mai mulți ucenici. Viaa lui, care a umplut de uimire lumea din acea vreme, a fost descrisă de Sfântul Atanasie, patriarhul Alexandriei.

Născut într'un sat din Egiptul de mijloc, după moartea părinților săi, răniți cu bună stare, Antonie s'a hotărât pe la vârsta de 18—20 de ani să vândă tot ce moțenise, să împartă săracilor și să-și închine viaa Domnului. Aceasta s'a întâmplat pe la anul 270 după Hristos. La început nu s'a depărtat prea mult de locurile în care trăiau oamenii. Cândva vremea i-a slujit drept adpost un mormânt gol. Pe urmă, crescându-i dorința după singurătate, s'a retras în munții nisiposi de pe malul drept al Nilului. Mai târziu a părăsit și acest loc și pe monahii cari se strânseseră în jurul lui și s'a dus în mijlocul pustiei din preajma Mării Roșii, de unde venea numai la anumite rânduri pentru a da sfaturi pelerinilor cari alergau săi le ceară. A murit la 356 și a fost înmormântat într'un loc necunoscut, neavând lângă el decât doi oameni de încredere, cărora le-a poruncit să nu descopere locul mormântului.

Ca scrieri adevărate ale lui au fost dovedite până acum 7 scrisori, amintite încă de Sfântul Ieronim.¹ Aceste 7 epistole le

1) Dovada aceasta a fost dată de curând F. Klejna: Antonius und Ammonas, Eine Untersuchung über Herkunft und Eigenschaft der ältesten Monchsbriefe, In Zeitschrift für katholische Theologie 62 (1938) 309-348. Conform. Marcel Viller S. I. und Karl Rahner S. I., Ascese und Mystik in der Vter zeit. Ein Abriss. Fr. i. Br., Herder, 1939, p. 89.

avem tip rite (în Migne Patrologia Graeca tom. 40) în două redacțiuni, ambele în traducere latină. Prima redacțiune (col. 977-1000) e o traducere a lui Symphorian Champenius dela 1516 după un manuscris grec, care n'a fost indicat și a rămas necunoscut. O a doua, care cuprinde un text mai larg, tradus de pe un manuscris arab, formează primele 7 epistole din cele 20 date toate sub numele lui Antonie (col. 999-1066), din cari însuși pe cele 13 din urmă (col. 1016-1066) Klejna le-a dovedit că sunt ale lui Ammonas, ucenicul și urmașul lui Antonie la conducerea chinoviei dela Pispir. În timpul mai nou a început să fie descoperit și textul copt, cel original, al unora din aceste epistole.

O. Bardenhewer (*Geschichte der altkirchlichen Literatur*, vol. 3, ed. 2, p. 81) scria la 1923, până nu se dovedise că aceste epistole sunt ale lui Antonie, că ele nu pot fi ale lui și din motivul că sunt prea de cuprins general și lipsite de putere și de sevă, ca să fie dela marele ascet.

Cum stăm însă cu autenticitatea celor 170 capete pe cari Nicodim Aghioritul, care a trăit la sfârșitul veacului al 18-lea, le-a aezat în fruntea Filocaliei? Nici Bardenhewer, nici Viller-Rahner, din care iau aceste însemnări, nu le pomenesc între scrierile atribuite lui Antonie. Ele nu se cuprind nici în Patrologia lui Migne. Nu tim de asemenea după ce manuscris le-a luat Nicodim Aghioritul. Ne dă aceasta dreptul să afirmăm cu siguranță că nu sunt ale sfântului Antonie? Nu, acest drept nu-l avem. Chiar dacă azi ele nu s'ar mai găsi în nici un manuscris ascuns pe cine tie unde, Nicodim Aghioritul le-a luat sigur din vreun manuscris, care s'a putut pierde. Faptul că aceste capete au și ele același caracter general nu poate fi un argument sigur că nu sunt ale lui Antonie, cum nu e pentru epistole.

Oarecari înrudiri interne între aceste capete și epistole se pot constata, deși ele sunt o lucrare deosebită, cu cuprinsul ei propriu. Asemenea înrudiri am avea de pildă în ideea de „om rațional” pe care o folosesc și capetele și epistolele; în primul ce se pune și în unele și în altele pe „deosebirea între bine și rău”, pe caracterizarea lui Dumnezeu ca „medic”, . a. m. d.

Al celui dintre sfini, P rintelui nostru

ANTONIE CEL MARE

**Înv turi despre viea a moral a oamenilor
i despre buna purtare, în 170 de capete**

Oamenii se socotesc ra ionali. Îns pe nedrept, c ci nu sunt ra ionali. Unii au înv at cuvintele i c rile vechilor în elepi. Dar ra ionali sunt numai aceia, cari au sufletul ra ional, pot s deosebeasc ce este binele i ce este r ul, se feresc de cele rele i v t m toare sufletului i toat grija o au spre cele bune i folositoare sufletului; iar acestea le s vâr esc cu mult mul umire c tre Dumnezeu. Numai ace tia trebuie s se numeasc oameni ra ionali.

2. Omul cu adev rat ra ional are o singur grij : s asculte de Dumnezeuul tuturor i s -I plac ; i numai la aceasta î i deprinde sufletul s u: cum s -I plac lui Dumnezeu, mul umindu-I pentru o a a de mare purtare de grij i pentru cârmuirea tuturor, orice soart ar avea el în viea . Pentru c e nepotrivit s mul umim pentru s n tatea trupului, doctorilor, cari ne dau leacuri amare i nepl cute, iar lui Dumnezeu s nu-I mul umim pentru cele ce ni se par nou grele i s nu cunoa tem c toate ni se întâmpl cum trebuie, spre folosul nostru i dup purtarea Lui de grij . C ci în cuno tin a i credin a cea c tre Dumnezeu st mântuirea i des vâr irea sufletului.

3. Am primit dela Dumnezeu puteri virtuoaase i foarte mari: înfrânarea, suferirea rului, neprihânirea, strîmnicia, răbdarea i cele asemenea, cari ne ajut s ne împotrivim i s lupt m împotriva celor rele. Având la îndemîn puterile acestea i punându-le la lucru, socotim c nimic nu ni se mai întâmpl neplăcut, dureros sau nesuferit. Credem atunci c toate's omene ti i se biruesc de virtutiile noastre. Nu se gîndesc la aceasta îns cei neîncredințati; de aceea ei nici nu pricep c toate ni se fac spre bine i precum se cuvine pentru folosul nostru, ca s străluceasc virtutiile noastre i s ne încununăm dela Dumnezeu.

4. Când vei socoti că tîgarea banilor i multul lor folos, ca pe-o amgire vremelnic, vei cunoaște c petrecerea cea virtuoasă i plăcut lui Dumnezeu, e altceva decît bogăția. Gîndindu-te la aceasta cu încredințare i cu încredințare de minte, nu vei suspina, nu vei plînge, nu vei învinui pe nimeni, ci pentru toate vei mulumi lui Dumnezeu. Nu te vei clăti vînzînd pe cei mai răi ca tîne rezemându-se pe bani i pe socoteli, c ci foarte răpațim a sufletului este pofta, pîrerea i neîncredințarea.

5. Omul cu judecată, luînd aminte la sine, cumpănește cele ce i se cuvin i-i sunt spre folos. Acela cugetă cari lucruri sunt folositoare pentru firea sufletului s u i cari nu. Așa se ferește el de cele nepotrivite, cari i-ar vînta sufletul i l-ar desprîi de nemurire.

6. Cu cît cineva are viața mai mîsurată, cu atît e mai fericit, c nu se grijește de multe: de slujbitori, de lucrători, de pîmînturi i de avuția dobitoacelor. C ci întuindu-ne de acestea ne vom îneca în greutiile legate de ele i vom învinui pe Dumnezeu. Iată cum din pofta noastră cea de voie se adaptoare moartea i cum rățim în întunecul unei vie i cu pîcate, necunoscîndu-ne pe noi înșine.

7. Să nu zic cineva c este cu neputin omului s ajungă la viața cea virtuoasă, ci numai c aceasta nu este ușor, cu toate c nici cei ce au dobîndit-o nu

sunt pe deplin lămuri asupra acestui lucru. De viața a virtuoașă se împărtășesc toți oamenii cuvioși precum și cei cu minte iubitoare de Dumnezeu. Căci mintea cea de rând este lumească și schimbătoare, răsărind și gânduri bune și rele, ba și firea ei-o schimbă, aplecându-se spre cele trupești. Mintea cea iubitoare de Dumnezeu însă, pedepsește pe patul care se naște în oameni cu voia lor, în urma trăind viei.

8. Cei proști și neiscuși iau în răș cuvintele și nu vor să le asculte, dacă acestea muștră nepriceperea lor, ci vor ca toți să fie într-o toată asemenea lor. La fel și cei desfrânați se silesc să arate pe ceilalți toți, mai răi decât dânșii, socotind să vâneze pe seama lor nevinoșă, din pricina mulțimii relelor. Dacă într'un suflet slab se află pe catele acestea: desfrânarea, mândria, lăcomia nesaturată, mânia, neastâmpărarea limbii, furia, uciderea, tânguirea, pisma, pofta, răpirea, durerea, minciuna, plăcerea, lenea, întristarea, frica, boala, ura, învinuirea, neputința, răstăcirea, neștiința, înălțarea și uitarea de Dumnezeu, sufletul acela se întinează și se pierde. Căci prin acestea și prin cele asemenea acestora se osândește și rămanul suflet, care s'a desprins pe sine de Dumnezeu.

9. Cei ce vor să se deprindă în viața cea virtuoașă, cuvioasă și preamărită, nu trebuie judecați după obiceiurile sau după petrecerea cea mincinoasă de până acum. Ci asemenea pictorilor și sculptorilor, ei vor dovedi din faptele înșei, petrecerea cea aleasă și plăcută lui Dumnezeu. Nu fugiți de toate plăcerile pe care le căutați, ca de niște curse?

10. Cel bogat și de neam ales, dar fără îndrumarea duhovnicească și fără curăția vieții, nefericit este în ochii cari cuget drept; precum fericit este și răcul sau robul — după soartă — dar împodobit cu învârtură și cu virtute. Căci după cum străinii răstăcesc drumurile, așa și cei ce nu grijesc de viața cea virtuoașă, se răstăcesc și se pierd, am gîndu-se de poftă.

11. Cel ce poate împlânzi pe cei neînvăiați, ca să iubească învățătura și îndreptarea, făcător de om trebuie să se numească. Asemenea și aceia cari îndreaptă pe cei desfrânați către petrecerea cea virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu, ca unii ce schimbă alcătuirea oamenilor. Căci blândețea și înfrânarea este fericire și nădejde bună pentru sufletul oamenilor.

12. Se cuvine ca oamenii să se nevoiască și să îndrepteze viața și obiceiurile după adevăr și cuviință. Căci împlinind ei acest lucru, cunosc ușor cele dumnezeiești. Cine cinstește pe Dumnezeu din toată inima și credința, pe acela și Dumnezeu îl ajută ca să își stăpânească mânia și pofta. Căci pricina tuturor relelor este pofta și mânia.

13. Om se numește sau cel rațional, sau cel ce îngădușă fie îndreptat. Cel ce nu poate fi îndreptat este neom, căci aceasta se află numai la neoameni. Iar de unii ca aceștia trebuie să fugim, căci celor ce trăiesc laolaltă cu păcatul, nu li se îngădușă să se afle niciodată printre cei nemuritori.

14. Raiunea ne face vrednici să ne numim oameni. Iar de nu o avem pe aceasta, numai cu glasul și cu forma membrurilor ne deosebim de dobitoace. Să recunoască omul cu mintea întreaga că este nemuritor și va urâtă toată pofta cea păcătoasă, care se face între oameni pricină de moarte.

15. După cum fiecare meșteșug îi arată puterea înfrumusețând materialele supuse lui, ca de pildă unul prelucrând lemnul, altul arama, altul argintul sau aurul, tot așa și noi trebuie să ne arătăm că suntem oameni cu adevărat raționali, prin deprinderea întru viața virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu și nu numai prin forma trupului. Iar sufletul cu adevărat rațional și iubitor de Dumnezeu îndat primește toate ale vieții, cântăg îndrumarea plină de dragoste a lui Dumnezeu, Înmulțumește cu adevărat și către El îi are tot savorul și toată cugețarea.

16. După cum cor bierii cârmuesc corabia cu grijă, ca să n'o izbească de vreo stâncă vâzută sau nevăzută, așa și cei ce se silesc spre viaa a duhovnicească trebuie să cerceteze cu frică ce trebuie să facă și ce să nu facă. De asemenea să creadă că legile lui Dumnezeu le sunt de folos, ținând de la suflet toate gândurile pentru că toate.

17. După cum cârmacii și cei ce în frânele cu sânge și cu luare aminte ajung la țință, tot așa și cei ce se silesc spre viaa cea dreaptă și virtuoasă, trebuie să se lăturească cu sânge și cu grijă, precum se cuvine și după cum e voia lui Dumnezeu. Cel ce vrea să cugetă că se poate aceasta, crezând înșiși face loc în nemurire.

18. Să socotești liberi, nu pe cei ce din întâmplare sunt liberi, ci pe cei liberi după viaa și după deprinderi. Nu se cade să numești liberi, într-un adevăr vorbind, pe boierii cari sunt răși și desfrânași, căci aceștia sunt robi patimilor trupești. Liber și fericit este numai sufletul fără prihană și izbăvit de cele vremelnice.

19. Dă-i seama că trebuie să te arăți oamenilor neîncetat. Dar prin purtarea cea bună și prin fapte. Căci și bolnavii află și cunosc pe doctorii binefăcători și izbăvitori, nu din vorbe, ci din fapte.

20. Iată semnele după cari se cunoaște un suflet rațional și virtuos: privirea, mersul, glasul, râsul, ocupațiile și întâlnirile cu oamenii. Căci toate acestea se îndreptează spre tot mai multă cuviință. Mintea lor cea iubitoare de Dumnezeu li se face străjer treaz și închide intrarea patimilor și a rușinilor aduceri aminte.

21. Cercetează și probează cele ale tale, deoarece că peteniile și stăpânitorii numai peste trup au stăpânire, nu și peste suflet. Acest lucru să-și fie totdeauna în grijă. Deci dacă poruncesc ucideri, sau fără delege, sau nedreptăți vătmătoare de suflet, nu trebuie să li te supui, chiar de-iar chinui trupul. Căci Dumnezeu a creiat sufletul liber și de sine stăpânitor în cele ce le face, bine sau rău.

22. Sufletul rațional caută să fugă de calea neumblată, de îngâmfare, de mândrie, de înelăciune, de

pism , de rpire i de cele asemenea, cari sunt fapte ale dracilor i ale alegerii celei rele. C ci pe toate le birue cu sânguin i cu grij st ruitoare, omul a c rui poft nu tinde spre pl cerile cele de jos.

23. Cei ce s'au deprins cu viea a duhovniceasc pu in, dar nu des vâr it, se izb vesc de primejdii i nu au trebuin de p zitori; iar dac biruiesc pofta întru toate, afl cu u urin calea c tre Dumnezeu.

24. Omul raional nu are lips de cuvânt ri multe, ci numai de câte trebue, ca s afle voia lui Dumnezeu. Astfel ajunge omul iar i la viea a i lumina ve nic .

25. Cei ce caut viea a cea virtuoas i iubitoare de Dumnezeu, trebue s se izb veasc de înalta p rere de sine i de toat slava cea de art i mincinoas i s se sileasc spre buna îndreptare a vie ii i a socotin ii. C ci mintea neschimb cioas i iubitoare de Dumnezeu, este suire i cale c tr Dumnezeu.

26. În v area de vorbe nu folose te nimic, dac lipse te purtarea sufletului cea pl cut lui Dumnezeu. Dar pricina tuturor relelor este am girea i r t cirea i necuno tin a lui Dumnezeu.

27. Grija de viea a duhovniceasc i sânguin a sufletului fac pe oameni buni i iubitori de Dumnezeu. „C ci tot cel ce caut pe Dumnezeu îl afl ”, dac birue pofta întru toate i nu scade cu rug ciunea. Unul ca acesta nu se teme de draci.

28. Cei ce se am gesc cu n dejdile lume ti i cunoscpân în am nunt ce trebue s fac pentru viea a duhovniceasc , dar nu fac, se aseam n cu cei ce împrumut doctoriile i uneltele medicinii, îns nu tiu i nici nu au grij s fac întrebuinare de ele. De aceea s nu învinuim niciodat pricina dintâi, sau pe altcineva pentru p catele noastre, ci pe noi în ine, c ci dac sufletul vrea s fie trândav, nu poate fi nebiruit.

29. Celui ce nu tie s deosebeasc binele de r u, nu-i este îng duit de-a judeca pe cei buni sau pe cei r i. C ci bun este omul care cunoa te pe Dumnezeu.

dar el, nu este bun, nu tie nimic i nici nu va ti vre-
odat . C ci calea cuno tin ii lui Dumnezeu este bun tatea.

30. Omul bun i iubitor de Dumnezeu nu mustr
pe oameni pentru rele când sunt de fa ; iar în dos
nu-i bârfe te. Dar nici celor ce încearc s -i gr iasc
de r u nu le îng due.

31. În cuvânt ri orice asprime s lipseasc . Pentru
c sfiala i neprih nirea tiu s înfrumuse eze pe oamenii
cu judecat mai mult ca pe fecioare, c ci mintea iubi-
toare de Dumnezeu este o lumin , care înv lue sufletul,
cum înv lue soarele trupul.

32. La fiecare din patimile ce se n pustesc asupra
sufletului t u, adu- i aminte c cei ce cuget drept i
vreau s - i pun ale lor la loc de siguran , nu soco-
tesc averea stric cioas a banilor ca un lucru pl cut, ci
cuno tin ele cele drepte i adev rate. Acestea îi fac pe
ei ferici i. C ci bog ia e furat i r pit de cei mai
puternici. Dar virtutea sufletului este singura avere sigur ,
care nu e furat i care dup moarte mântue te pe cei
ce au dobândit-o. Iar pe cei ce cuget a a nu-i va am gi
n lucirea bog iilor i a celorlalte pl ceri.

33. Nestatornicii i nepricepu ii s nu ispiteasc pe
cei în elep i. Iar în elept este b rbatul ce place lui Dum-
nezeu, care vorbe te pu ine i pe cele de trebuin i
pl cute lui Dumnezeu.

34. Cel ce urm re te vie uirea virtuoas i pl cut
lui Dumnezeu grije te de virtu ile sufletului, c ci acestea
sunt bog ia i hrana sa ve nic . De cele vremelnice
se împ rt e te numai pe cât se poate, dup cum d i
voie te Dumnezeu, folosindu-se cu mul umire i bucurie
de ele, oricât de smerite ar fi. Mâncarea scump hr -
ne te numai trupul; cuno tin a de Dumnezeu îns , în-
frânarea, bun tatea, facerea de bine, buna cinstire i
blânde ea, acestea îndumnezeesc sufletul.

35. Acei st pânitori cari silesc oamenii la fapte ce
nu sunt la locul lor i vat m sufletul, nu au st pânire
i peste suflet, care este zidit cu voie liber . Ei pot lega

trupul, dar nu voia slobod . Peste aceasta omul ra ional este st pân, cu voia lui Dumnezeu Cel ce l-a zidit, care este mai tare decât toat st pâניה, sila i puterea.

36. Cei ce socotesc nefericire pierderea banilor, a copiilor, a slugilor, sau a orc rui alt lucru, s tie întâi c trebuie s se mul umeasc cu cele date de Dumnezeu; iar când trebuie s le dea înapoi, s fie gata a face aceasta cu recuno tin , întru nimic scârbindu-se pentru lipsirea de ele, mai bine zis pentru înapoierea lor. C ci dup ce s'au folosit de cele ce nu erau ale lor, le-au dat iar i înapoi.

37. Bun lucru este s nu- i vând omul voia lui cea liber , gândindu-se la câ tigul de bani, chiar de i s'ar da foarte mul i. C ci ca visul sunt cele lume ti; iar n - lucirile bog iei sunt neînsemnate i de scurt vreme.

38. Adev ra ii oameni a a s se sânguiasc a vie ui întru iubirea de Dumnezeu i întru virtute, încât s str lu-ceasc viea a lor virtuoaș printre ceilal i oameni, precum str luce te i se vede buc ica de porfir adaus ca o podoab la o hain alb . C ci în chipul acesta ei se îngrijesc tot mai mult de virtu ile sufletului.

39. Oamenii cumin i trebuie s - i cerceteze puterea lor i m sura la care a ajuns virtutea sufletului lor, fiindc trebuie s se preg teasc s dea r zboiu cu patimile ce le dau n val , potrivit cu puterea din ei, d ruit lor dup fire de Dumnezeu. Împotriva ispitirii de frumuse e str în i a oric rei poște stric toare de suflet ne ajut înfrânarea; împotriva durerilor i a lipsurilor, t ria; iar împotriva oc rilor i a mâniei, r bdarea; i a a pentru toate.

40. Este cu neputin s se fac cineva dintr'odat b rbat bun i în elept. Trebuie gând st ruitor, vie uire, încercare, vreme, nevoin i dor dup lucru bun. Iar omul bun i iubitor de Dumnezeu, care cu adev rat cunoa te pe Dumnezeu, nu înceteaz a face din bel ug toate câte plac lui Dumnezeu. Dar astfel de oameni se g sesc rar.

41. Nu se cuvine ca cei mai slabi cu firea sa desndjduiasc i sa prseasc vieuirea virtuoas i plcut lui Dumnezeu i so dispreuiasc ca una ce nu ar putea fi ajuns nici în eleas de ei. Cci chiar de nu vor putea ajunge la culmea virtuii i mântuirii, prin sânghin i dorin , totu i se fac mai buni sau în nici un caz mai ri. Iar acest folos al sufletului nu este mic.

42. Omul dup partea rational e în legtur cu puterea aceea negrit i dumnezeesc ; iar dup trup se înrude te cu dobitoacele. Dar puini sunt oamenii desvâr i i i rationali cari se sânghesc dup înrudirea cu Dumnezeu i cu Mântuitorul, iar aceasta o arat prin fapte i viea virtuoas . Cei mai muli dintre oameni, mruni la cuget, prsind acea dumnezeesc i nemuritoare înfiere, se coboar la rudenia moart , nefericit i de scurt vreme a trupului. Ei cuget , asemenea dobitoacelor, cele ale trupului, i aprinzându-se de plceri, se desp r esc de Dumnezeu. Ei trag sufletul din ceruri în pr pastie, departe de voirile sale.

43. B rbatul cu judecat , gândindu-se la rudenia sa cu Dumnezeu, nu prinde niciodat dragoste de nimic p mântesc sau josnic, ci îi are mintea întru cele cere ti i ve nice. El cunoa te c voia lui Dumnezeu, F c torul tuturor bun t ilor i izvorul bunurilor ve nice, este s se mântuiasc tot omul

44. Când afli pe vreunul gâlcevindu-se i luptându-se împotriva adev rului i a lucrului v dit, pune cap t gâlcevii, prsind pe unul ca acela, fiindc i-a împietrit cu totul mintea. Cci precum apa cea rea stric vinul cel bun, a a i vorbirea cu vrajb stric pe cei virtuo i cu viaa i cu socotin a.

45. Dac întrebuin m orice sânghin i iscusin ca s sc p m de moartea trupeasc , cu atât mai vârtos suntem datori s ne str duim ca s sc p m de moartea sufleteasc , pentruc cel ce voe te s se mântuiasc nici o piedec nu are, f r numai negrija i lenea.

46. Cei ce pricep cu anevoie cele de folos, oricât de limpede ar fi spuse, sunt socoti i bolnavi. Iar cei ce în eleg adev rul, dar îi stau împotriv f r ru ine, i-au omorât ra iunea i i-au s lb t cit purt rile. Unii ca ace tia nu cunosc pe Dumnezeu i nu li s'a luminat sufletul.

47. Dumnezeu a adus cu cuvântul la viea a genurile dobitoacelor pentru a fi întrebuin ate dup rânduial : unele spre mâncare, altele spre slujb . Iar pe om l-a zidit ca s fie privitor i tâlcuitor recunosc tor al lor. De aceea s se str duiasc oamenii ca nu cumva, nev zând i neîn elegând pe Dumnezeu i lucrurile Sale, s moar ca fiarele cele necuvânt toare. Trebuie s cunoasc omul c Dumnezeu toate le poate i c nimic nu poate sta împotriva Celui ce toate le poate, ci din nimic le-a f cut pe toate câte le-a voit i le face cu cuvântul S u spre mântuirea oamenilor.

48. Cele din cer sunt nemuritoare, pentru bun - tatea ce este într'ânsele; cele de pe p mânt îns au ajuns muritoare, pentru aplecarea de bun voie spre r utate. Iar aceasta vine în cei f r de minte pentru lenea lor i pentru c nu cunosc pe Dumnezeu.

49. Moartea, de-o va avea omul în minte, nemurire este; iar neavându-o în minte, moarte îi este. Dar nu de moarte trebuie s ne temem, ci de pierderea sufletului, care este necuno tin a de Dumnezeu. Aceasta este primejdioas sufletului.

50. P catul este o patim a materiei. De aceea e cu neputin s se nasc trup f r p cat. Dar sufletul ra ional tiind aceasta, se scutur de greutatea materiei, în care zace p catul. U urându-se de o astfel de greu-tate cunoa te pe Dumnezeul tuturor, iar la trup prive te atent ca la un vr jma i nu mai crede ale lui. A a se încununeaz sufletul dela Dumnezeu, ca unul ce a biruit patimile p catului i ale materiei.

51. Sufletul care cunoa te p catul îl ur te ca pe o fiar atotputuroas . Dar dac nu-l cunoa te, il iube te. Acesta duce apoi în robie pe îndr gitorul lui, iar nefef-

ricitul acela nu- i vede interesul s u i nu-l în elege, ci socoate c se împodobe te cu p catul i se bucur .

52. Sufletul curat, bun fiind, se lumineaz de Dumnezeu. Atunci mintea cuget cele bune i d na tere cuvintelor iubitoare de Dumnezeu. Dar dac se întineaz sufletul de patimi, î i întoarce Dumnezeu fata de c tre el, mai bine zis sufletul însu i se desparte pe sine de Dumnezeu. Atunci vr jma ii draci într în cuget i pun înaintea sufletului fapte necuviincioase: preacurvii, uideri, r piri, profan ri de cele sfinte, i cele asemenea, câte sunt lucruri ale dracilor.

53. Cei ce cunosc pe Dumnezeu sunt plini de toat bun voia i, dorind cele cere ti, dispre uiesc cele p -mânte ti. Unii ca ace tia nu plac la mul i, dar nici lor nu le plac multe. De aceea sunt nu numai urâ i, ci i lua i în râs de mul i sminti i. Ei îns rabd toate în s -r cie, tiind c cele ce se par multora rele, pentru ei sunt bune. C ci cel ce în elege cele cere ti, crede lui Dumnezeu, tiind c toate sunt f pturile voii Lui. Cel ce îns nu le în elege, nu crede niciodat c lumea este zidirea lui Dumnezeu i c a fost f cut pentru mântuirea omului.

54. Cei umplu i de r utate i ame i i de ne tiin nu cunosc pe Dumnezeu i n'au trezvia sufletului. C ci Dumnezeu nu poate fi v zut, ci numai în eles cu mintea, fiind cât se poate de învederat în cele v zute, a a ca sufletul în trup. Pentru c precum trupul nu poate fiin a f r suflet, a a toate cele ce se v d i sunt nu pot fiin a f r Dumnezeu.

55. De ce a fost f cut omul? Ca în elegând f pturile lui Dumnezeu, s -L vaz dintrînsele i s prea- m reasc pe Cel ce le-a zidit pentru om. Iar mintea cea pl cut lui Dumnezeu este un bun nev zut, d ruit de Dumnezeu celor vrednici, în urma purt rii celei bune.

56. Liber este omul care nu sluje te patimilor, ci cu în elepciune i cu înfrânare î i st pâne te trupul i se îndestuleaz , plin de mul umire, cu cele d ruite de

Dumnezeu, chiar de ar fi foarte puine. C ci mintea iubitoare de Dumnezeu i sufletul, dac vor cugeta la fel, vor împ ciui i trupul întreg, chiar de n'ar vrea acesta. Deoarece când vrea sufletul, toat turburarea trupului se stinge.

57. Cei ce nu sunt mulumi i cu cele ce le au la îndemân pentru traiu, ci poftesc mai mult, se fac robi patimilor, cari apoi turbur sufletul i îi insufl gânduri i închipuiri c cele ce le au sunt rele. i dup cum hainele mai mari decât m sura împiedec la mi care pe cei ce se lupt , a a i dorina avuiei peste m sur , împiedec sufletele s lupte sau s se mântuiasc .

58. Starea în care se afl cineva f r s vrea îi este i paz i osând . Deci îndestuleaz -te cu cât ai, ca s nu cumva purtându-te cu nemulumire, s te pedepse ti singur f r s sim i. Iar calea spre aceasta este una singur : dispreuirea celor p mântie ti.

59. Dup cum ne-a dat Dumnezeu vederea ca s cunoa tem cele ce se v d: ce e alb i ce e negru, a ne-a dat i judecat ca s deosebim cele folositoare sufletului. Iar pofta, desp rindu-se de judecat , na te pl -cerea i nu îng due sufletului s se mântuiasc sau s se uneasc cu Dumnezeu.

60. Nu cele ce se fac dup fire sunt p cate, ci cele rele dup alegerea cu voia. Nu e p cat a mânca, ci a mânca nemulumind, f r cuviin i f r înfrânare. C ci e ti dator s ii trupul în via , îns f r niciun gând r u. Nu e p cat a privi curat, ci a privi cu pism , cu mândrie i cu poft . p cat îns a nu asculta lini tit, ci cu mânie. Nu e p cat neînfrânarea limbii la mulumire i rug ciune, dar e p cat la vorbirea de r u. p cat s nu lucreze mâinile milostenie, ci ucideri i r piri. i a a fiecare din m dularele noastre p c tue te, când din slobod alegere lucreaz cele rele în loc de cele bune, împotriva voii lui Dumnezeu.

61. De cumva te îndoie ti c Dumnezeu vede tot ce se face, gânde te-te c tu, om fiind i p mânt, po i

vedea deodat în mai multe locuri. În elege dar, cu cât mai mult poate aceasta Dumnezeu, care toate le vede, pân la gr untele de mu tar, ca Unul ce tuturor le d viea i pe toate le hr ne te, precum voie te.

62. Când închizi u ile c m rii tale i e ti singur, cunoa te c este cu tine Îngerul rânduit de Dumnezeu fiec rui om. Elinii îl numesc demonul propriu. Acesta fiind neadormit i neputând fi în elat, este pururea cu tine, toate v zându-le, f r s fie împiedecat de întunec. Dar cu el este i Dumnezeu, Cel ce se afl pretutindenii. C ci nu este vreun loc sau vreo materie în care nu este Dumnezeu, ca Cel ce e mai mare ca to i i pe to i îi cuprinde în mâna Sa.

63. Dacă osta ii p streaz credin Cezarului, fiindc le d hran , cu cât mai vârtos suntem datori noi a ne sili s mul umim neîncetat, cu net cute guri, i s pl cem lui Dumnezeu, Celui ce toate le-a f cut pentru om?

64. Recuno tin a c tre Dumnezeu i vieuirea cea bun , este roada omului care place lui Dumnezeu. i precum roadele p mântului nu se coc într'un ceas, ci după vreme i ploi i îngrijire, a a i roadele oamenilor se fac minunate prin nevoia , prin luare aminte, prin st ruin de vreme îndelungat , prin înfrânare i prin r bdare. Iar dacă f când aceasta î i vei p rea vreodat evlavios, nu-i crede ie cât vreme e ti în trup, ci socote te c nimic din ale tale nu e pl cut înaintea lui Dumnezeu. C ci s tii c nu e u or omului s p zeasc nep c tuirea pân la sfâr it.

65. Nimic nu cinstesc oamenii mai mult decât cuvântul. A a de puternic este cuvântul, c printr'ânsul i prin mul umire slujim lui Dumnezeu; iar folosind cuvânt netrebnic sau cu sunet urât ne osândim sufletul. Deci este lucru de om nesim it ca cineva s învinuiasc nateră sa, sau pe al ii pentruc p c tue te. C ci el se sluje te cu slobod alegere de cuvântul sau de fapta rea.

66. Dacă ne str duim s ne vindec m de patimile trupului, de team s nu ne râz lumea, cu atât mai

vârtos s ne str duim a ne vindeca de patimile sufletului, ca unii ce avem s fim judeca i înaintea fe ii lui Dumnezeu, unde e bine s nu ne afl m f r cinste sau vrednici de batjocur . C ci având voia liber , dac nu voim s s vâr im faptele rele, atunci când le dorim, putem face aceasta i st în puterea noastr s vie uim pl când lui Dumnezeu; i nimeni nu ne va putea sili vreodat s facem vreun r u, dac nu vrem. i a a luptându-ne, vom fi oameni vrednici de Dumnezeu i vom petrece ca Îngerii în ceruri.

67. Dac vrei, e ti rob patimilor; i iar i dac vrei, e ti liber s nu te pleci patimilor, fiindc Dumnezeu te-a f cut cu voie liber . Iar cel ce birue patimile trupului, se încununeaz cu nemurirea. C ci de n'ar fi patimile, n'ar fi nici virtu ile, nici cununile d ruite de Dumnezeu celor vrednici dintre oameni.

68. Cei ce cunosc binele, dar nu v d ce le este de folos, î i orbesc sufletul; iar puterea de a deosebi li s'a împietrit. De aceea nu trebuie s ne îndrept m mintea spre ace tia, ca nu cumva s c dem i noi, în chip silnic, în acelea i lucruri, f r b gare de seam , ca ni te orbi.

69. Nu trebuie s ne mâniem pe cei ce p c tuesc, chiar de-ar fi f cut crime vrednice de osând . Ci pentru dreptatea îns i, pe cei ce gre esc s -i întoarcem i s -i cert m dac se nimere te, fie prin ei în i i, fie printr'al ii. Dar s ne mâniem sau s ne înfuriem nu se cade, pentruc mânia lucreaz dus de patim i nu de dreptate i de judecat . De aceea nu primi s te sf tuiasc nici oameni prea milo i, c ci pentru binele însu i i pentru dreptate trebuie s cer i pe cei r i, îns nu pentru patima mâniei.

70. Singur agoniseala sufletului este sigur i nu poate fi jefuit . Iar aceasta este vie uirea virtuoas i pl cut lui Dumnezeu, i cunoa terea i s vâr irea celor bune. Avu ia îns este pov uitor orb i sfetnic f r minte i cel ce întrebuneaz bog ia r u i pentru desf tare î i pierde sufletul pe care l-a dus la nesim ire.

71. Se cade ca oamenii sau s nu agoniseasc nimic de prisos, sau, aflîndu-se avu i, s tie c toate cele din viaa aceasta sunt dup fire stric cioase, u or de pierdut, f r pre i lesne de frînt. De aceea sunt datori s nu se descurajeze pentru cele ce li se pot întâmpla.

72. Cunoa te c durerile trupe ti sunt în chip firesc proprii trupului, ca unul ce e p mîntesc i stric cios. Deci sufletul iscusit trebuie s st rue în mijlocul unor asemenea p timiri, cu r bdare, cu b rb ie i cu mul u-mire i s nu-i bage lui Dumnezeu de vin c de ce a f cut trup.

73. Lupt torii dela jocurile olimpice nu se încunu-neaz dup prima biruin , nici dup a doua sau a treia, ci cînd birue pe to i cei ce se lupt cu ei. Tot a a trebuie deci ca tot cel ce vrea s fie încununat de Dum-nezeu, s - i deprind sufletul întru cur ie nu numai în privin a celor trupe ti, ci i a câ tigurilor, r pirilor, pismeii, hranei, slavei de arte, gr irii de r u, uciderilor i celor asemenea.

74. Nu pentru laud omeneasc ne-am apucat de vie uirea curat i de Dumnezeu iubitoare; ci pentru mîntuirea sufletului ne-am ales viaa a virtuoaas . C ci în fiecare zi st moartea înaintea ochilor no tri; iar cele omene ti nu le vedem.

75. St în puterea noastr a tr i înfrînat, dar a ne îmbog i nu st în puterea noastr ! Deci ce vom zice? Avem lips de lucirea de scurt vreme a bog iei, pe care nu avem puterea s o agonisim, r mînînd doar la simpla dorin ? O, ce nebune te alerg m, ne tiind c înaintea tuturor virtu ilor se afl smerenia, precum înaintea tuturor patimilor st l comia pîntecelui i pof-tirea celor lume ti.

76. Cei în elep i trebuie s - i aminteasc necontenit c r bdînd mici i scurte necazuri în viaa , dup moarte se vor bucura de cea mai mare pl cere i de fericire ve nic . Drept aceea cel ce se lupt cu patimile i vrea

s fie încununat de Dumnezeu, de va c dea s nu scad cu sufletul i s r mân în c dere, lipsit de n dejde. Ci sculându-se, iar i s lupte i s se str duiasc s fie încununat, ridicându-se din c dere, pân la ultima suflare. C ci ostenelele trupului sunt arme ale virtu ilor i se fac mântuitoare sufletului.

77. N cazurile vie ii fac s fie încununa i de Dumnezeu b rba ii i lupt torii vrednici. Deci trebue s - i omoare în viea m dularele fa de toate ale vie ii. C ci mortul nu se mai grije te niciodat de ceva din ale vie ii.

78. Nu se cuvine ca sufletul ra ional i lupt tor s se sperie i s se înfrico eze îndat de patimile cari vin asupra lui, ca nu cumva s fie batjocorit de draci, ca fricos. C ci turburat de n lucirile lume ti sufletul iese din oga a lui. S tim c virtu ile noastre suflete ti ni se fac înaintemerg toare ale bunurilor ve nice, iar p - catele de bun voie, pricini ale muncilor.

79. Omul ra ional este r zboit de sim urile trupului s u, prin patimile sufletului. Iar sim urile trupului sunt cinci: v zul, auzul, gustul, mirosul i pip itul. Prin aceste cinci sim uri c zând tic losul suflet în cele patru patimi ale sale se face rob. Iar cele patru patimi ale sufletului sunt: slava de art , bucuria, mânia i frica. Dar luptând omul cu socoteal i cu în elepciune le va birui i st pâni des vâr it i nu va mai fi r zboit, ci va primi pace în suflet i va fi încununat de Dumnezeu ca unul ce a biruit.

80. Dintre cei ce se afl într'o osp t rie, unii închiriaz paturi; al ii neputând avea pat i dormind pe jos, horc e nu mai pu în ca cei ce dorm în pat. i a teptând m sura nop ii, diminea a to i se duc, l sând paturile osp t riei i luând numai lucrurile lor. Asemenea este i cu to i cei ce vin în viea : i cei ce au tr it cu pu ine i cei ce au vie uit în slav i bog ie, ies din viea ca dintr'o osp t rie, neluând nimic din desf tarea i din bog ia vie ii, f r numai faptele lor, bune sau rele, s vâr ite de ei în viea a lor.

81. Dacă ești cumva st pânitor cu mare putere, și nu ameninți lesne cu moartea pe cineva, cunoscând că după fire îți ești supus morții și sufletul se desbracă de trup ca de cea din urmă haină. Aceasta cunoscându-l murit, lucrează cu blândețe și f când bine mulume te neîncetat lui Dumnezeu. Căci cel ce nu se milostivește, nu are virtute întru sine.

82. Aș căpa de moarte este cu neputință. Cunoscând aceasta, oamenii în elepi și deprinși în virtute și în cuget iubitor de Dumnezeu primesc moartea fără suspine, fără frică și fără plâns, aducându-și aminte de neînălțurarea ei și de izbăvirea din relele vieții.

83. Nu trebuie să urâm pe cei ce au uitat de vieuirea cea bună și plăcută lui Dumnezeu și cari nu recunosc dogmele drepte și iubite de Dumnezeu. Căci mai vârtos să ne fie mil de ei, ca fiind slabi în puterea de-a deosebi lucrurile și orbi cu inima și cu înelegerea. Căci primind răul ca bine, se pierde din pricina neștiinței, și nu cunosc pe Dumnezeu, și rămân și nehibzuiți de ei.

84. Nu spune mulimii cuvinte despre evlavie și bună vieuire. Nu pentru pismă zică, dar socotesc că vei fi luat în râs de cei smintiți. Căci cel asemenea se bucură de cele asemenea. Iar astfel de cuvinte puini auzitori găsesc. Mai bine este dar a nu grăi, decât ceea ce voiește Dumnezeu pentru mântuirea oamenilor.

85. Sufletul ptimește împreună cu trupul; dar trupul nu ptimește împreună cu sufletul. De pildă, ținându-se trupul ptimește și sufletul, iar de va fi trupul tare și sântos, se bucură și sufletul. Dar când înlege sufletul nu înlege și trupul, căci rămâne părăsit în el însuși. Căci înlege este o ptimeire a sufletului, ca și neștiința sau mândria, necredința, lăcomia, ura, pisma, mânia, nepăsarea, slava de artă, cinstea, desbinarea, simțirea binelui. Pentru că cele de felul acesta se lucrează prin suflet.

86. Cugetând la cele despre Dumnezeu, fii evlavios cu prisosință, bun, cuminte, blând, darnic după putere, îndatoritor, necertare și cele asemenea. Căci aceasta

este avu ia sufletului care nu poate fi furat : s plăci lui Dumnezeu prin unele ca acestea, i s nu judeci pe nimeni sau s zici: cutare este r u i a p c tuit; ci mai bine este s -i cau i de p catele tale i s prive ti în tine purtarea ta, de este pl cut lui Dumnezeu. C ci ce ne prive te dac altul este r u?

87. Cel într'adev r om se sile te s fie evlavios. Iar evlavios este cel ce nu poftete cele str ine. i str ine sunt omului toate cele create. Pe toate le dispre ue te a a dar, ca unul ce este chip al lui Dumnezeu. Iar chip al lui Dumnezeu se face omul când vie ue te în chip drept i pl cut lui Dumnezeu. Îns nu e cu puțin s se fac aceasta de nu se va lep da de toate cele din lume. Iar cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu tie tot folosul sufletesc i toat evlavia ce se na te din ea. B r batul iubitor de Dumnezeu nu învinue te pe nimeni pentru p catele sale. Iat semnul sufletului care se mântue te.

88. Unii se str duesc s câ tige bog ia vremelnic cu orice pre i iubesc faptele p catului, nevrând s tie c vine moartea i- i vor pierde sufletul. Ei nu urm resc, tic lo ii de ei, ce le este de folos i nu se gândesc la ce p time te omul dup moarte, din partea p catului.

89. P catul este patim a materiei; îns nu Dumnezeu este pricina p catului, ci El a dat omului cuno tin , pricepere i puterea de a deosebi între bine si r u i voie liber . Ceea ce na te p catul este negrija i trând via oamenilor. R ul nicidecum nu e pricinuit de Dumnezeu; ci prin alegerea cea de bun voie s'au f cut dracii r i, ca i cei mai mul i dintre oameni.

90. Omul care vie ue te în evlavie nu îng due p -catului s i se furi eze în suflet. Iar lipsind p catul, nici primejdia, nici v t marea nu sunt în sufletul acela. Pe unii ca ace tia nu-i st pâne te nici dracul întunecat, nici moartea. C ci Dumnezeu îi izb ve te pe ace tia de rele i ei petrec nev t mai, ca unii ce au ajuns întocmai ca Dumnezeu. Dac pe un atare om îl laud oamenii, el

râde în sine de cei ce-l laud ; dac -l gr iesc de r u, nu se ap r fa de cei ce îl defaim , nici nu se mânie împotriva oc rilor.

91. R ul se prinde de fire ca rugina de aram i necur ia de trup. Îns nici cel care prelucr arama n'a f cut rugina, nici p rin ii necur ia trupului. Tot a a nici r utatea n'a f cut-o Dumnezeu, ci i-a dat omului i cuno tin a i puterea de a deosebi, ca s fug de r u, ca unul ce tie c va fi v t mat i chinuit de el. Ia seama deci ca nu cumva v zând pe cineva prop ind în putere i avere, s -l ferice ti, l sându-te am git de diavolul. Ci adu- i îndat moartea înaintea ochilor, iniciodat nu vei pofti vreun r u sau vreun lucru lumesc.

92. Dumnezeuul nostru a d ruit celor din ceruri nemurirea; celor de pe p mânt le-a dat prefacerea; i în toate a rânduit viea i mi care. Iar toate acestea pentru om. S nu te am geasc a a dar n lucirea lumeasc a diavolului, care îi strecoar gânduri rele în suflet. Ci, aducându- i îndat aminte de bun t ile cere ti, zi întru tine: dac vreau, de mine atâr n s biruesc i acest r zboiu al patimei; dar nu voi u birui dac vreau s -mi fac pofta mea. Nevoie te-te dar cu ceea ce poate s -i mântuiasc sufletul.

93. Viea a este unirea i leg tura min ii cu sufletul i cu trupul. Iar moartea nu este pierderea celor împreunate, ci stingerea cuno tin ei lor. C ci pentru Dumnezeu toate se p streaz i dup desfacere.

94. Mintea nu este suflet, ci dar dela Dumnezeu, care mântue te sufletul. Ea c l uze te sufletul i-l sf -tue te la ceea ce-i pl cut lui Dumnezeu: s dispre uiasc cele vremelnice, trupe ti i stric cioase i s râvneasc bunurile cele ve nice, nestric cioase i netrupe ti. Ea înva pe om s umble în trup, dar s în eleag prin minte cele cere ti, cele din jurul lui Dumnezeu i toate în deob te. Mintea iubitoare de Dumnezeu este binef -c toarea i mântuitoarea sufletului omenesc.

95. Sufletul coborîndu-se în trup îndat se întunec de întristare i de pl cere, i se pierde. Întristarea i pl cerea sunt ca ni te tumori ale trupului. Dar mintea iubitoare de Dumnezeu lucrând împotriv , întristează trupul i mântue te sufletul, ca doctorul care taie i arde trupul.

96. Sufletele cari nu sunt inute în frâu de ra iune i nu sunt cârmuite de minte, ca s sugrume, s st pâneasc i s cârmuiasc patimile lor, adic : întristarea i pl cerea, se pierd ca dobitoacele cele necuvânt toare, ra iunea fiind târît de patimi ca vizitiul biruit de cai.

97. Cea mai mare boal a sufletului, ruina i pierzarea lui, este s nu cunoasc pe Dumnezeu, care a f cut toate pentru om i i-a d ruit lui mintea i cuvântul prin cari sburând sus, omul se împreun cu Dumnezeu, în elegând i pream rind pe Dumnezeu.

98. Sufletul este în trup, iar în suflet este mintea i în minte cuvântul. Prin ele Dumnezeu fiind în eles i pream rit face sufletul nemuritor, dându-i nestric ciunea i fericirea ve nic . C ci Dumnezeu le-a d ruit tuturor f pturilor existenta numai pentru bun tatea Sa.

99. Dumnezeu f când pe om cu voie liber , ca un prea bogat i bun, i-a dat i puterea s plac lui Dumnezeu dac vrea. Iar lui Dumnezeu îi place s nu fie p cat în om. Dac între oameni sunt l udate faptele bune i virtu ile sufletului cuvios i iubitor de Dumnezeu i sunt dispre uite faptele ru inoase i rele, cu cât mai mult nu va fi a a la Dumnezeu, Cel ce vrea mântuirea omului?

100. Pe cele bune le prime te omul dela Dumnezeu. C ci pentru aceasta a i fost zidit de Dumnezeu. Iar pe cele rele i-le trage sie- i dela sine i dela p catul, pofta i nesim irea sa.

101. Sufletul nesocotit, m car c e nemuritor i st pân peste trup, sluje te trupului prin pl ceri, pentruc nu a în eles c desf tarea trupului este v t mare sufletului. Fiind nesim itor i nebun, se grije te de desf tarea trupului.

102. Dumnezeu este bun, omul e r u. Nimic r u nu este în Cer, nimic bun pe p mânt. Iar omul cu judecat alege ce este mai bun i cunoa te pe Dumnezeu tuturor. Lui îi mul ume te i pe El Îl laud . El ur te trupul înc înainte de moarte i nu las s se împlineasc sim irile cele rele, tiind c ele lucreaz pierzarea sa.

103. B rbatul viclean iube te l comia i nesocote te dreptatea. El nu ia seama la nestatornicia, la am girea i la vremelnicia vie ii acesteia, nici nu se gânde te la moarte, c nu prime te daruri i c nu se poate ocoli. Iar dac e b trân neru inat i f r minte, ca i un putregai, nu mai folose te la nimic.

104. Numai dac am fost încerca i de sup r ri, sim im pl cerile i bucuria. C ci nu bea cu pl cere cel ce n'a însetat i nu m nânc cu pl cere cel ce n'a fl -mânzit; de asemenea nu doarme cu pl cere cel ce n'a priveghiat îndelung i nu simte bucuria cel ce mai întâi nu s'a întristat. Tot a a nu ne vom bucura de bunurile ve nice, dac nu vom dispre ui pe cele vremelnice.

105. Cuvântul este sluga min ii. C ci ce voie te mintea, aceea tâlcuie te cuvântul.

106. Mintea vede toate, chiar i cele din Ceruri. i nimic nu o întunec f r numai p catul. Prin urmare celui curat nimic nu-i este neîn eles, iar cuvântului s u nimic nu-i este cu neputin de exprimat.

107. Prin trup omul este muritor. Dar prin minte i cuvânt, nemuritor. T când în elegi i dup ce ai în eles gr ie ti. C ci în t cere na te mintea cuvântul. i rostind cuvânt de mul umit lui Dumnezeu, îi lucrezi mântuirea.

108. Cel ce vorbe te f r socoteal , nu are minte, c ci gr ie te f r s în eleag nimic. Cerceteaz dar ce-i este de folos s faci pentru mântuirea sufletului.

109. Cuvântul care are în eles i este folositor sufletului, este dar al lui Dumnezeu. Iar vorba cea de art , care caut s m soare cerul i p mântul, m rimea soarelui i dep rtarea stelelor, este o n scocire a omului

care se ostene te în de ert. C ci c utând cele ce nu folosesc nimic, ostene te în zadar, ca i cum ar vrea s scoat ap cu ciurul. Deoarece este cu neputin oame- nilor a afla acestea.

110. Nimeni nu vede cerul, nici nu poate s în e- leag cele dintr'însul, f r numai omul care se îngrije te de viea a virtuoas i în elege i pream re te pe cel ce l-a f cut pe el spre mântuirea i viea a omului. C ci b rbatul iubitor de Dumnezeu tie sigur c nimica nu este f r Dumnezeu i c el este pretutindeni i întru toate, ca Unul ce este nem rginit.

111. Precum iese omul din pân-tecele maicii sale, a a i sufletul, gol iese din trup: unul curat i luminos, altul având petele gre elilor, iar i altul, negru de mul- imea p catelor. De aceea sufletul raional i iubitor de Dumnezeu, aducându- i aminte i gândindu-se la relele de dup moarte vie uie te cu evlavie ca s nu fie osândit pentru acelea. Iar cei ce nu cred, fiind nepricepu i cu mintea, nu se poart cu evlavie i p c tuiesc, nesocotind cele de dincolo.

112. Precum dup ce ai ie it din pân-tece, nu- i mai aduci aminte de cele de acolo, tot a a nici dup ie irea din trup, nu- i mai aduci aminte de cele din trup.

113. Precum dup ce ai ie it din pân-tece te-ai f cut mai mare la trup, a a i dup ce vei ie i curat i f r prihan din trup, vei fi mai mare i cu tot nestic cios, petrecând în ceruri.

114. Precum trupul, dup ce s'a des vâr it în pân- tece trebue s se nasc , a a i sufletul dup ce i-a plinit în trup, m sura hot rît lui de Dumnezeu, trebue s ias din trup.

115. Dup cum vei sluji sufletul pân ce este in trup, a a i el te va sluji pe tine dup ce vei ie i din trup. C ci cel ce i-a slujit aici trupul bine i cu desf - t ri, s'a slujit pe sine r u pentru dup moarte. Fiindc i-a osândit sufletul ca un lipsit de minte.

116. Precum trupul ie ind din pânțele maicii, nu poate s se hr neasc , fiind înc nedeș vârit, tot astfel i sufletul când iese din trup, dac nu i-a agonisit prin bun vieuire cunoștină de Dumnezeu, nu poate s se mântuiască , sau s se unească cu Dumnezeu.

117. Trupul unit cu sufletul iese din întunerecul pântecelui la lumin , iar sufletul unindu-se cu trupul e legat de întunerecul trupului. De aceea trebuie s urmărim trupul i s-l strunim ca pe un dușman care poart război împotriva sufletului. Căci mulțimea mândriilor i gustul lor plin de teapă patimile pântecelui. Iar înfrânarea pântecelui smerește patimile i mântuiește sufletul.

118. Trupul vede prin ochi; iar sufletul prin minte. I precum trupul fără ochi e orb i nu vede soarele, care luminează tot pământul i marea, nici nu se poate bucura de lumin , așa i sufletul, dac nu are minte bună i vieuire cuvioasă , este orb i nu înlege pe Dumnezeu. Fără torul i binefără torul tuturor, i nu-L preamărește, nici nu va putea s se bucure de nestriciunea Lui i de bunurile veșnice.

119. Necunoștină lui Dumnezeu este o nesimțire i nebușnie a sufletului. Căci răul se naște din neștiință , iar binele, care mântuiește sufletul, din cunoștină lui Dumnezeu. Prin urmare dac te vei sârgui s nu faci voiele tale, petrecând în trezvie i cunoscând pe Dumnezeu, mintea ta va fi cu grijă la virtuți. Dac însă te vei sili s faci voiele tale pentru plăcere, amărit de necunoștină de Dumnezeu, te vei pierde ca dobitoacele, necugetând la relele ce i se vor întâmpla după moarte.

120. Cele ce se întâmplă după rânduiala neclintit dumnezeiească , cum e rândul i apusul soarelui în fiecare zi, sau rodirea pământului, fac parte din Providență . Iar cele ce se fac la poruncă de către om, se numesc lege. Dar toate s'au făcut pentru om.

121. Câte le face Dumnezeu ca un bun, pentru om le face; iar câte le face omul, știe-le face, fie bune, fie rele. I că s nu te ispitească fericirea celor răi, s

ti c precum cet ile nutresc pe c l ii ob te ti nu ca s le laude reaua lor fapt , ci ca prin ei s pedepseasc pe cei nevrednici, în acela i chip i Dumnezeu îng duie ca cei r i s st pâneasc peste cele lume ti, pentru ca printr'în ii s se pedepseasc cei neevlavio i. La urm i pe st pânitoni îi d judec ii, ca pe unii ce nu au slujit lui Dumnezeu, ci prin r utatea lor au pricinuit n cazuri grele oamenilor.

122. Dac închin torii la idoli ar cunoa te i ar vedea cu inima la cine se închin , nicidecum n'ar r t ci dela buna cinstire, ci, privind rânduiala i purtarea de grij a celor ce au fost f cute i se fac de Dumnezeu, ar cunoa te pe Cel ce le-a f cut pe ele pentru om.

123. Omul cel r u i nedrept poate s ucid , dar Dumnezeu nici celor nevrednici nu înceteaz a le d rui viea . C ci fiind bun i îmbel ugat prin fire a voit s fie lumea i s'a f cut. i toate se fac pentru om i pentru mântuirea lui.

124. Om este cel ce a în eles ce este trupul: c este stric cios i vremelnic. C ci unul ca acesta în elege i sufletul, c este dumnezeesc i fiind nemuritor i suflare a lui Dumnezeu a fost legat de trup spre cercare i îndumnezeire. Iar cine a în eles sufletul, vie uie te drept i pl cut înaintea lui Dumnezeu, nemai supunându-se trupului. Acela vede pe Dumnezeu cu mintea sa i contempl bunurile ve nice d ruite sufletului de Dumnezeu.

125. Dumnezeu fiind pururea bun i darnic a dat omului puterea de-a face binele i r ul, dup ce i-a d ruit i cuno tin , ca privind lumea i cele din ea s cunoasc pe Cel ce a f cut-o. Iar cel necuvios poate s vrea i s nu în eleag , c ci poate i s nu cread i s fie nefericit; ba poate s cugete i împotriva adevrului. Atât de mare putere are omul de-a face binele sau r ul.

126. Este o rânduial a lui Dumnezeu, ca pe m sur ce cre te trupul, sufletul s se umple de minte, ca omul s poat alege dintre bine i r u ceea ce îi place.

Dar sufletul care nu alege binele, nu are minte. Toate trupurile au suflet, nu îns i toate sufletele, minte. C ci mintea iubitoare de Dumnezeu vine la în elep i, cuvio i, drep i, cura i, buni, milostivi i binecinstitori. Iar prezenta min ii se face omului ajutor spre Dumnezeu.

127. Numai un lucru nu este îng duit omului: acela de-a fi nemuritor cu trupul. S se uneasc cu Dumnezeu îi este îng duit, dac va în elege c poate. C ci void i în elegând, crezând i iubind, prin buna vie uire omul ajunge împreun vorbitor cu Dumnezeu.

128. Ochiul prive te cele v zute, iar mintea în elege cele nev zute. C ci mintea care iube te pe Dumnezeu este f clie care lumineaz sufletul. Cel ce are minte iubitoare de Dumnezeu i-a luminat inima sa i vede pe Dumnezeu prin mintea sa.

129. Nimeni nu e bun, neru inat fiind; iar cine nu e bun, este de sigur ru i iubitor de trup. Cea dintâi virtute a omului este dispre uirea trupului. C ci desp r-irea de bun voie i nu din lips de cele vremelnice, stric cioase i p mânte ti ne face mo tenitori ai bunurilor nestrice cioase i ve nice.

130. Cel ce are minte se tie pe sine c este om stric cios. Iar cel ce se tie pe sine, pe toate le tie c sunt f pturile lui Dumnezeu i s'au f cut pentru mântuirea omului. C ci st în puterea omului s în eleag toate i s cread drept. Iar asemenea b rbat cunoate sigur c cei ce nu pun pre pe cele lume ti au oste-neal foarte pu in , iar dup moarte, dobândesc dela Dumnezeu odihn ve nic .

131. Precum trupul f r suflet este mort, a a i sufletul f r puterea min ii este nelucrtor i nu poate mo teni pe Dumnezeu.

132. Numai pe om îl ascult Dumnezeu i numai omului se arat , fiind iubitor de oameni oriunde ar fi. i iar i, numai omul este închin tor vrednic al lui Dumnezeu. Pentru om numai se schimb Dumnezeu la fa .

133. Dumnezeu a făcut omului cerul pe care îl împodobesc stelele, pentru om, pe mântul pe care îl lucrează oamenii pentru ei înșiși. Cei ce nu simt o atât de mare purtare de grijă au sufletul lipsit de minte.

134. Binele este nevzut, ca cele din cer; răul se vede, ca cele de pe pământ. Binele este ceea ce nu are comparație; iar omul care are minte îi alege ceea ce este mai bun, căci numai el înțelege pe Dumnezeu și faptele Lui.

135. Mintea se arată în suflet, iar natura în trup. Mintea îndumnezeiește sufletul, iar natura este revărsată în trup. În tot trupul este natură, dar nu în tot sufletul, minte. De aceea nu tot sufletul se mântuiește.

136. Sufletul se află în lume fiind nescut. Mintea este mai presus de lume fiind nescut. Sufletul care înțelege lumea și vrea să se mântuiască, în fiecare clipă are o lege pe care nu o calcă. El cugetă întru sine că acum este vreme de luptă și de cercetare și nu așteaptă să o facă această judecată. El tie că și poate pierde mântuirea primind cea mai mică plăcere urâtă.

137. Pe pământ a lăsat Dumnezeu națerea și moartea; pe cer se arată purtarea de grijă și rănduiala neclintită. Dar toate s-au făcut pentru om și pentru mântuirea lui. Dumnezeu, cel îmbelugătat în toate bunătățile, pentru oameni a făcut cerul și pământul și elementele, făcându-le parte prin acestea de toate bunătățile.

138. Cele muritoare se supun celor nemuritoare; iar cele nemuritoare slujesc celor muritoare (adică elementele omului), pentru iubirea de oameni și bunăstarea firească a lui Dumnezeu care le-a făcut pe ele.

139. Cel care este smerit și nu poate vătmă, nu se socotește între cei evlavioși. Iar cel care poate vătmă cu puterea sa, dar nu întrebuințează puterea spre rău, căruia pe cei mai umili, pentru evlavie sa, întru bunărăsplăt se va afla și după moarte.

140. Dumnezeu, Ziditorul nostru, pentru iubirea de oameni, ne-a lăsat multe căi de mântuire, cari întorc

sufletele i le sue în Ceruri. C ci sufletele oamenilor primesc pentru virtute r splat , iar pentru gre eli pedepse.

141. Fiul este întru Tat l, Duhul întru Fiul, iar Tat l este întru amândoi. Iar prin credin omul cunoa te toate cele nev zute i gândite. Credin a este consim irea de bun voie a sufletului.

142. Cei ce sunt sili i de niscai trebuin e, sau împrejur ri s treac înot râuri foarte mari, de vor fi treji la minte, scap de primejdie chiar de ar fi valuri potrivnice; i de se scufund pu in, prinzându-se de ceva dela rm, scap . Dar cei ce vor fi be i, chiar dac de zeci de mii de ori vor lupta s ajung la int , nu vor putea, ci birui i de vin se vor scufunda în valuri i îi vor afla moartea. Tot a a i sufletul, c zând în învolburarea valurilor vie ii, de nu se va trezi din p catul materiei ca s se cunoasc pe sine c e dumnezeesc i nemuritor i c numai pentru scurt vreme a fost legat cu trupul cel muritor i plin de patimi, va fi atras de pl cerile trupe ti spre pierzare; i dispre uindu-se pe sine i îmb tându-se de ne tiin , se va pierde i se va afla înafar de cei mântui i. C ci trupul ne trage adeseori ca un râu spre pl cerile necuvenite.

143. Sufletul ra ional st ruind neclintit pe lâng ho t rîrea cea bun , ine în frâu mânia, pofta i patimile sale nesocotite, ca pe un cal. i biruindu-le, înfrânându-le i st pânindu-le pe acestea se încununeaz i se învrednice te de viea a din ceruri, pe care o prime te ca pe o r spl tire a biruin ii i a ostenelilor dela Dumnezeu cel ce l-a zidit.

144. Sufletul cu adev rat ra ional v zând fericirea celor r i i bun starea celor nevrednici nu se sminte te, dorindu- i fericirea lor în viea a aceasta, cum fac oamenii nesocoti i. El cunoa te l murit nestatornicia lucrurilor, ascunsurile vie ii cu vremelnicia ei i judecata care nu poate fi mituit . Un suflet ca acela crede c Dumnezeu nu-l va trece cu vederea nici despre partea hranei trebuitoare.

145. Viea a trupului i bucuria de mult bog ie i putere în viea a aceasta, i se face sufletului moarte. Iar osteneala, r bdarea, lipsa purtat cu mul umit i moartea trupului, este viea i fericire ve nic a sufletului.

146. Sufletul ra ional nepunând pre pe zidirea material i pe viea a cea vremelnic , îi alege desf tarea cereasc i viea a ve nic , pe cari le va primi dela Dumnezeu prin vie uire curat .

147. Cei ce i-au înnoroiat ve tmântul, întin i haina celor ce se apropie de ei. A a i cei r i cu voia i nedrep i la purtare, petrecând cu cei mai simpli i vorbind cele ce nu se cuvin, le întineaz sufletul prin auz.

148. Începutul p catului este pofta, prin care se pierde sufletul ra ional; iar începutul mântuirii i al împ r iei cerurilor este dragostea.

149. Precum un vas de aram uitat mult vreme i neînvrednicit de îngrijirea trebuitoare e mâncat de rugin din pricina neîntrebuin rii i ajunge nefolositor i urît, tot a a i sufletul, nelucrând i negrijindu-se de buna vie uire i de întoarcerea la Dumnezeu, i ie ind prin fapte rele de sub acoper mântul lui Dumnezeu, e mâncat de p catul crescut din trând vie în materia trupului i se va afla f r frumuse e i netrebnic pentru mântuire.

150. Dumnezeu este bun, f r patim i neschimb cios. Iar dac cineva g se te c e ra ional i drept ca Dumnezeu s nu se schimbe, dar tocmai de aceea întreab nedumerit cum se bucur de cei buni i se întoarce de c tre cei r i, sau se mânie pe cei p c to i, iar slujit fiind se milostive te, s i se r spund c Dumnezeu nici nu se bucur , nici nu se mânie, c ci bucuria i întristarea sunt patimi; nici nu prime te daruri, c ci atunci s'ar birui de pl cere. Nu e îng duit s socotim pe Dumnezeu bun sau r u, din lucruri omene ti. El este numai bun i numai folositor i nu vat m niciodat . În felul acesta El este totdeauna la fel. Iar noi r mânând buni, pentru asem nare ne unim cu Dumnezeu i f cându-ne r i, pentru neasem nare ne desp r im de Dumnezeu. Tr ind

întru virtute suntem ai lui Dumnezeu, iar f cându-ne r i ne facem nou vr ma pe Acela ce nu se mânie în de ert. P catele noastre sunt acelea cari nu las pe Dumnezeu s str luceasc în noi, ci ne leag cu demonii ce ne chinuiesc. Iar când prin rug ciuni i faceri de bine, primim deslegare de p cate, prin aceasta nici nu slujim, nici nu schimb m pe Dumnezeu, ci prin faptele i întoarcerea noastr spre Dumnezeu, vindecând p - catul nostru, ne bucur m iar i de bun tatea Sa. Încât este totuna a zice c Dumnezeu î i întoarce fa a dela cei r i, sau c soarele se ascunde de c tr cei lipsi i de vedere.

151. Sufletul evlavios cunoa te pe Dumnezeul tuturor. C ci evlavia nu e altceva decât împlinirea voii lui Dumnezeu. Iar aceasta este cunoa terea lui Dumnezeu care face pe om s fie f r pizm , în elept, blând, îndatoritor i milostiv dup putere, necert re i în toate dup pl - cerea i voia lui Dumnezeu.

152. Cuno tin a i frica de Dumnezeu aduc t m - duire de patimile trupului. C ci aflându-se în suflet ne - cuno tin a lui Dumnezeu, patimile r mânând nevindecate fac sufletul s putrezeasc ca printr'un puroiu îndelungat. Iar pentru aceasta s nu învinov im pe Dumnezeu, care a dat oamenilor pricepere i cuno tin .

153. Dumnezeu a umplut pe om de pricepere i cuno tin , voind s cur easc patimile i p catul cel de bun voie i s str mute ceea ce e muritor la nemurire, pentru bun tatea Sa.

154. Mintea cea din sufletul curat i iubitor de Dumnezeu, cu adev rat vede pe Dumnezeul cel nef cut, neprivit i negrit, pe Cel singur curat celor cura i cu inima.

155. Omul care rabd necazurile cu inim bun i cu mul umit , va lua cununa nestric ciunii, virtutea i mântuirea. Iar st pâניה mănii, limbii, pântecelui i pl cerilor e de cel mai mare ajutor sufletului.

156. Acea ce tine lumea este pronia lui Dumnezeu; i nu se afl loc lipsit de pronie. Iar pronia este cuvântul des vârit al lui Dumnezeu, care dă chip materiei ce vine în lume și e ziditorul și meșteșugul tuturor celor ce se fac. Nici materia nu poate fi pusă în rândul fără puterea cuvântului care deosebește lucrurile. Iar cuvântul este chipul și mintea, în elepciunea și pronia lui Dumnezeu.

157. Pofta din amintire este rădăcina patimilor, cari sunt rudeniile întunecului. Iar sufletul zăbovind în amintirea poftelor nu se cunoaște pe sine că este insuflarea lui Dumnezeu. Și așa e dus spre păcat, nesocotind relele de după moarte, lipsitul de minte.

158. Cea mai mare și mai fărâlească boală a sufletului este necredința în Dumnezeu și iubirea de slavă. Căci pofta răului este o lipsă a binelui. Iar binele stă în a face cu prisosință toate cele bune, câte plac Dumnezeului a toate.

159. Numai omul este în stare să primească pe Dumnezeu, căci numai acestui animal îi vorbește Dumnezeu noaptea prin visuri, iar ziua prin minte. Și prin toate prevestește oamenii vrednici de El, bunătățile viitoare.

160. Omului credincios și celui ce vrea să se înleagă pe Dumnezeu nimica nu-i este cu anevoie. Iar dacă vrei să-l vezi, privește podoaba și pronia tuturor celor ce au fost făcute și a celor ce se fac cu cuvântul Lui. Și toate sunt pentru om.

161. Sfânt se numește omul curățit de patimi și de păcate. De aceea cea mai mare izbândă a sufletului, care place lui Dumnezeu, este să nu mai fie păcat în om.

162. Numele este însemnarea unuia dintre mulți. De aceea e lucru fărâmitos a socoti că Dumnezeu care e unul singur, mai are alt nume. Căci Dumnezeu aceasta înseamnă: Cel fără început, care a făcut toate pentru om.

163. Dacă tii că ai fapte rele într-o tîmpă, scoate-le din sufletul tău, în a teptarea celor bune. Căci drept este Dumnezeu și iubitor de oameni.

164. Cunoaște pe Dumnezeu și e cunoscut de Dumnezeu omul care neîntrerupt se nevoiește să fie nedespărțit de Dumnezeu. Iar nedespărțit de Dumnezeu ajunge omul care e bun în toate și care biruie toate plăcerile, nu din pricina lipsei, ci prin voință și înfrînare.

165. Fie bine celui ce te nedreptățește și-ți vei face prieten pe Dumnezeu. Nu grădește rău pe vrăjmașul tău cît te nimeni. Deprinde-te cu dragostea, cu neprihănirea, cu răbdarea, cu înfrînarea și cu cele asemenea. Căci aceasta este cunoștința de Dumnezeu: să-ți urmezi Lui cu smerit cugetare și printr'unele ca acestea. Iar lucrarea aceasta nu este a celor de rînd, ci a sufletului care are minte.

166. Stihul acesta l-am scris pentru cei mai simpli spre dreaptă tîmpă, pentru că unii au avut îndrăzneala să spună cu necredință că ierburile și legumele ar fi în-suflete. Le spun acestora: Ierburile au viața firii, suflet înșă n'au. Iar omul se numește animal rațional pentru că are minte și este capabil de tîmpă. Celelalte dobitoace pămîntești și din aer au glas în ele fiindcă au duh (μ) și suflet. Și toate cele cari cresc și scad sunt vieuitoare, fiindcă vieuiesc și cresc, dar pentru aceea nu au și suflet. Iar deosebirile vieuitoarelor sunt patru: Unele sunt nemuritoare și în-suflete ca îngerii, altele au minte, suflet și duh, ca oamenii, altele au numai duh și suflet ca dobitoacele, iar altele numai viața ca ierburile. În ierburi dăruiește viața fără suflet, fără duh și fără minte. Iar toate celelalte fără viață nu pot să fie. Și tot sufletul omenesc este într-o mișcare neconținut de la un loc la altul.

167. Când primești închipuirea vreunei plăceri, puză-te-te că să nu fii răpit îndată de ea, ci ridicându-te o clipă mai presus de aceasta, adu-ți aminte de moarte

i gânde te-te c e mai bine s te tii c ai biruit această
am gire a pl cerii.

168. După cum dela na tere începe p timirea, fiindc
ceea ce a venit la viea se i stric , a a dela patim
începe p catul. S nu zici, prin urmare, c Dumnezeu
n'a putut t ia p catul, c ci cei ce zic a a sunt nesim itori
i nebuni. Nu era de lips s taie Dumnezeu materia,
pentruc aceste patimi sunt ale materiei. Dar Dumnezeu
a t iat p catul din oameni în chip folositor, dându-le
minte, tiin , cuno tin i putere de-a deosebi binele.
Deci cunoscând c p catul ne vat m , putem s fugim
de el. Dar omul f r minte i se arunc în bra e i se
laud cu el i c zând ca într'o mreaj e r zboit de el
dup ce e tras în untru. Unul ca acesta niciodat nu
mai poate s - i ridice capul, s vad i s cunoasc pe
Dumnezeu, Cel ce a f cut toate pentru mântuirea i în-
dumnezeirea omului.

169. Cele muritoare sunt nemul umite de ele în ile,
tiind de mai înainte de moartea care vine. Nemurirea
îi vine sufletului cuvios din bun tatea lui, iar moartea i
se trage sufletului tic los i f r minte din r utatea lui.

170. Când te întorci cu mul umire spre a ternutul
t u, aducându-ti aminte de binefacerile i de marea
purtare de grij a lui Dumnezeu i umplându-te de în-
întelegerea cea bun , te vei veseli i mai mult, iar
somnul trupului t u se va face tresvie a sufletului i în-
chiderea ochilor t i, vedere adev rat a lui Dumnezeu,
Atunci t cerea ta, umplându-se de bunurile primite, va
da din tot sufletul i puterea o adânc sim it slav Dum-
nezeului a toate. C ci de va lipsi p catul din om, o sin-
gur mul umire cump ne te mai mult decât toat jertfa
cea de mare pre înaintea lui Dumnezeu, C ruia I se
cuvine slav în vecii vecii vecilor. Amin.

Evagrie Ponticul

Viea a i scrisul lui

Evagrie, de origine din Pont, a fost un ucenic al Sf. Vasile cel Mare, care l-a făcut cete i al Sf. Grigorie de Nazianz, care l-a sfin it într-un diacon. La anul 379 pare s fi venit cu Sf. Grigorie de Nazianz, la Constantinopol, unde a r mas cât va vreme i dup plecarea aceluia, pe lâng patriarhul Nectarie. Bun cuvânt tor i temeinic instruit în ale teologiei, inea în acel timp predici foarte apreciate în leg tur cu contraversele dogmatice ale vremii. Diferite motive l-au îndemnat totu i s plece dela Constantinopol la Ierusalim, iar dup o scurt edere acolo, la anul 382 se duse în Egipt, închinându-se vie ii de pustnic, în care a avut ca îndrum tor pe Macarie cel Mare.

Scaunul episcopal, oferit lui de Teofil al Alexandriei, l-a respins în chip statornic. Moare la anul 399.¹⁾

Citind cu mult râvn pe Origen, a împrumutat dela acesta teoria preexisten ii sufletelor i a restabilirii finale a tuturor (apocatastas). De aceea sinodul al 5-lea ecumenic l-a condamnat ca origenist. Acest fapt a avut ca urmare c textul grec (original) ai scrierilor sale nu s'a mai p strat, afar de unele extrase, puse i acelea de cele mai multe ori sub alte nume, mai ales sub al lui Nil Ascetul. Operile lui întregi s'au p strat numai în traduceri siriace i armene, adic la cre tini monofizi i.²⁾

1) O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Literatur, vol. 3, ed. 2 Fr. i. Br. Herder, 1923, p. 93 urm.

2) Iat scrierile lui Evagrie, dup Viller-Rahner, O. c, 97—98; a), Antirrheticos, editat de W. Frankenberg, Evagrtus Ponticus (în: Nachrichten von der Gesellschaft der Wissenschaften in Göttingen, Phil-hist, Klasse, n. Folge XIX, 2; Berlin 1912), p. 472-545 (în limba siriac i în retraducere în grece te); b) Mo-

Evagrie pare a fi primul scriitor bisericesc care, imitând literatura filosofic de sentin e, i-a îmbr cat înv tura sa în această form . El este ini iatorul „centuriilor”, al sentin elor în grupe de câte 100. În general este recunoscut ca „cel mai fecund i mai caracteristic scriitor duhovnicesc din pustia Egiptului” (Viller Rahner, Op. c. 99). El a dat o form mai în eleas marilor idei ale lui Origen i Grigorie al Nisei. Scrierile lui, afar de tezele origeniste condamnate, au exercitat poate cea mai mare influen asupra ascezii i misticii r s ritene pân în veacul al 14-lea, ba pân în al 20-lea, cum zice J. Hausherr. Evagrie a însemnat mai mult pentru mistica ortodox decât Dionisie Areopagitul, care a venit mai târziu, când misticii aveau prin Evagrie o înv tur fixat gata. Această înv tur trece dela el peste Sc rarul, Isichie, Maxim M rt., Nichita Stitutul, pân la isichia ti (la Viller Rahner, Op. c. p. 109).

Evagrie împarte via a spiritual în activ i contemplativ sau gnostic . Via a activ este numai preg tirea pentru cea

nachicon în 2 p r i: 1. *Capita practica*, Migne P. G. 40, 1220—1236, P. G. 40, 1236—1244, P. G. 40, 1244—1252 i P. G. 40, 1272—1276 (de octo cogitationibus). Cum trebuesc a ezate capetele se poate vedea la Frankenberg, O. c. p. 4. 2) *Gnosticus*, ed Frankenberg O. c. p. 546—553 (în l. siriac i re-traducere în greac) Partea 1-a are 100 capete, a 2-a are 50; c) *Capitula prognostica* (600 probleme gnostice ; 6 Centurii), ed. Frankenberg, O. c. 49—471.

Sub numele lai Evagrie s'au p strat în grece te i în traducere latin , afar de „capetele practice”: d) *Rerum monachalium rationes*, P. G. 40, 1252—1264. „Schi a monachiceasc ” din Filocalie; e) *Sentsntiae per alphabetum dispositae*, în P. G. 40, 1267—1270; f) Dou scrieri mici, dintre cari una adresat „fra ilor cari locuiesc în chinovii” i a doua „c tre fecioare”, ed. H. Gressman. *Texte und Untersuchungen* 39, 4 (Lipsea 1913), p. 146—165, O traducere latin în P. G. 40, 1277—1286 Precuvântarea la acestea o formeaz epist. 19 i 20 (Frankenberg 579). În parte sub numele lui Nil Sinaitul s'au p strat dela el; g) *De diversis matignis cogitationibus*, în P. G. 79, 1199—1228 C. În Filocalie e dat sub numele lui Evagrie i cu titlul „Despre deosebirea patimilor i a gândurilor” (urmeaz dup : „Schi a monachiceasc ”) i se încheie cu: „ ” (corespunde cu . G. 40, 1228 G). Ce urmeaz este un adaus care, dup J. Muyldermans (*A travers la tradition manuscrite d'Evagre le Pontique*, Bibliotheque du Mus, Lowen 1932), nu ar fi al lui Evagrie, lucru care nu pare adev rat; h) *Tractatus ad Eulogium*, sub numele lui Nil, P. G. 79, 1093—1140; i) *De oratione*, sub numele lui Nil, P. G. 79, 1165—1200, (trad. în l. francez i comentat de J. Hausherr în *Revue*

gnostic . Toat str dania omului trebuie s duc la cunoa tere sau gnoz ,a c rei încoronare este contemplarea Sf. Treimi. Rostul ascezei este s înl ture piedecile ce stau în calea cunoa terii, prin cur irea sufletului de patimi.

Virtu ile, cari sunt treptele vie ii active, se rînduesc în urm toarea ordine: Cea mai de jos e credin a, care na te frica de Dumnezeu. Aceasta na te p zirea poruncilor, ale c rei fiice sunt: înfrânarea, cumin enia, r bdarea, i n dejdea. Toate duc la nep timire (-), al c rei rod e dragostea. De acum p r sim viea a activ . Dragostea ne introduce în viea a contemplativ .

Treapta, cea mai de jos a vie ii contemplative este „gnoza natural ” (). Dup ea urmeaz „teologia”, gnoza mai înalt , contemplarea Sf. Treimi, care e i treapta „rug ciunii curate”.

Cunoa terea lui Dumnezeu, ca înt suprem a vie ii duhovnice ti, nu se realizeaz prin cugetare discursiv . Cel cur it ajunge pân la o cunoa tere intuitiv a Lui, în lumina sufletului îndumnezeit. În timpul rug ciunii, sufletul contemplativului este asemenea cerului, în care str luce te lumina Sf. Treimi. Dar pentru aceasta se cere o cur ire de toate patimile i de toate gândurile în leg tur cu ele. Aceasta e cur irea ce se cere sufletului, care e sediul patimilor. Dar se cere i o cur ire a min ii, vârful cunosc tor, sau ochiul sufletului. Pân ce mintea mai p streaz chiar i numai gânduri nestr b tute de patimi, ea poate cunoa te prin ele pe Dumnezeu în chip mijlocit. Dar dac vrea s ajung la vederea Sf. Treimi, trebuie s se cure e i de aceste gânduri, ca s devin cu totul pur (μ). La aceast stare nu poate ajunge decât prin harul lui Dumnezeu. Ajuns omul aci, în inima lui str luce te lumina Sf. Treimi, el vede lumina dumnezeiasc . Lumina aceasta este, „f r form ”, întru cât i Dumnezeu este f r chip, simplu i nep truns. În cunoa terea aceasta a lui Dumnezeu nu e nimic care s se întip reasc în

d'Ascetique et de Mystique 1934, p. 34—93, 113—170); j) Capita paraenetica P. G. 79, 1249—1252 A. în limba siriatic s'au mai p strat; 1) Epistole, la Frankenberg p. 554—635, în l. siriatic i retraducere greac . Intre ele este un protreptic 554—557, un parenetic 558—563, o scrisoare lung c tre Melania (613—619), o epistol 621—635, care e p strat i în grece te ca a 8-a epistol a Si. Vasile (P. G. 32, 245-268).

mintea omului. De aceea mintea trebuie să se elibereze de orice întipărire a lucrurilor în elegerilor lor. Cunoașterea lui Dumnezeu e dincolo de orice chip. Viziunile imaginative sunt suspecte. Cunoașterea aceasta e simplă, necompusă, indescriptibilă, fără imagini. Este o cucerire a minții de către nemărginirea Celui infinit. Tocmai de aceea lumina aceasta este într'un anumit înălțat în întunecul cel mai adânc, „neștiință fără margini”.

Dar această cunoaștere are și o altă latură. Când lumina dumnezeiească răsare în minte, aceasta se vede și pe sine însuși. Vederea proprie este o condiție a desvârșirii minții. Astfel mintea în vremea rugăciunii se vede pe sine, strălucind ca safirul și ca cerul, ca locul în care s'a coborât Sf. Treime.

Mult vorbește Evagrie de starea de nepăsare (apatia), ca o condiție a vederii lui Dumnezeu. Semnul că cineva a ajuns la adevărata lipsă de patimi stă în faptul că se poate ruga neturbat și neîntrerupt, eliberat de toate grijile și de toate gândurile și imaginile lucrurilor. Dar această nepăsare față de lucrurile lumii, nu este și o indiferență față de Dumnezeu și față de semenii, ci o condiție pentru ca să-și poată iubi cu adevărat.

Patimile, cari pun stăpânire pe om și de cari trebuie să se curețe pentru a ajunge la nepăsare, iubire și gnoză, le aduce Evagrie în legătură cu demonii, încât lupta cu ele este în același timp o luptă cu ei. Această idee devine un leit motiv important al întregii asceze și se reține.

Tot la Evagrie găsim pentru prima dată teoria celor opt patimi, sau vicii, sau gânduri păcătoase, teoria ce va reveni mereu la scriitorii ascetici de după el, la Casian, Nil, Ioan Scrisarul, Ioan Damaschin etc.

La Evagrie sunt trasate directivele ascezei și mistice ulterioare, la el se cuprind sistematizate aproape toate învățăturile psihologice și pneumatologice, aplicate în viața ascetică și mistică din Răsărit.¹

1) Prezentarea aceasta am luat-o întreagă după Viller-Rahner, Op. cit., socotind că propozițiile reduse ale ei mă dispensează de o analiză proprie a scrisului lui Evagrie, ilustrat cu citate din operele lui.

EVAGRIE MONACHUL

**Schi monahiceasc , în care se arat
cum trebuie s ne nevoim i s ne lini tim¹**

La Ieremia Proorocul s'a scris: „Iar tu s nu-
iai muiere în locul acesta. C acestea zice Domnul
despre fiii i fiicele ce s'au n scut în locul acesta:
cu moarte boln vicioas vor muri”.² Aceasta o arat i
cuvântul Apostolului: „Omul care se c s tore te, se în-
grije te de ale lumii, cum s plac femeii, i se risi-
pe te în acestea. Iar femeia m ritat se îngrije te de
ale lumii, cum s plac b rbatului”.³ i se vede lim-
pede c nu numai despre fiii i fiicele ce se vor na te
din c s torie a zis Proorocul c „de moarte boln -
vicioas vor muri”, ci i despre fiii i fiicele ce se nasc
în inima lor, adic despre gândurile i poftetele trupe ti,
întru cât i acestea vor muri în cugetul boln vicios, ne-
putincios i destr b lat al lumii acesteia i nu se vor
învrednici de viea a cereasc . „Iar cel nec s torit, zice,
se îngrije te de ale Domnului, cum s plac lui Dum-

1) In Migne, P. G. 40, 1251—1264, sub titlul: „Evagrii monachi, Rerum monachalium rationes, earumque juxta quietem appositio” (text grec i latin). In P. G. e împ r it în 11 capete. Iau aceast împ r ire. In Filocalia greac (Atena 1893, vol. I, pg. 21—25) nu are nicio împ r ire.

2) Ierem. 16, 2—4 3) I. Cor. 7, 33 34.

nezeu"¹ i cum s'aduc roadele cele pururi înfloritoare i nemuritoare ale vieii ve nice.

2. A a este monachul i a a trebuie s' fie: s' nu aib' femeie, s' nu nasc' fii sau fiice în locul mai înainte zis; dar nu numai atât, ci trebuie s' fie i osta' al lui Hristos, nep' mântesc, f' r' grij', înafar' de orice gând i fapt' de câ tig, dup' cum zice i Apostolul: „Nimenea osta' fiind, nu se împiedec' de lucrurile lume ti, ca singur Voevodului s' plac".² A a s' fie i monachul, mai ales cel care a lep' dat toate cele materiale ale lumii acesteia i zore te spre câ tigurile cele frumoase i bune ale lini tei. C' ci ce frumoas' i bun' este nevoia pentru dobândirea lini tei. „Blând' este jugul ei i sarcina u oar".³ Dulce este viea a i fapta ei pl' cut'.

3. Vrei a a dar, frate, s' iai asupra ta viea a singuratec' i s' zore ti spre cununile celei mai mari biruin'e, a lini tei? Las' grijile lumei cu domniile i cu st' pânirile ei, adic' fii nep' mântesc, f' r' patim' i f' r' de orice poft', ca f' cându-te str' in' de tov' r' ia acestora, s' te po i lini ti într'adev' r'. C' ci de nu se va smulge cineva pe sine din acestea, nu va putea dobândi petrecerea aceea. Îndestuleaz' -te cu mâncare pu in' i f' r' pre, nu cu mult' i bogat'. Iar dac' de dragul de-a fi ospitalier' îi merge gândul la vreo mâncare mai de pre, leap' d' gândul acesta i nicidecum s' nu-i dai ascultare, c' prin el îi întinde vr' jma ul o curs', ca s' te abat' dela lini te. Ai pild' pe Domnul Iisus, care mustr' sufletul ce se îngrije te de unele ca acestea, zicând Martei: „Ce te îngrije ti i spre multe te sile ti?"⁴ Un lucru trebuie te, s' ascult' i cuvântul lui Dumnezeu; dup' aceea toate se afl' f' r' osteneal'. De aceea adaug' îndat', zicând: „Maria partea cea bun' i-a ales, care nu se va lua dela dânsa".⁵ Ai apoi i pilda v' duvei din Sarepta Sidonului, care a g' zduit pe proorocul Ilie.⁶ Chiar numai pâine, sare i ap' de-ai avea, i cu acestea po i

1)Ibid. 2) Îl Tim. 2, 4. 3) Mt. 11, 30. 4) Lc. 10, 41. 5)Lc. 10, 42. 6)Reg. 17, 10.

s te faci vrednic de r splata iubirii de str ini, iar de cumva n'ai nici de acestea, ci prime ti pe str in numai cu bun voin i îi întorci cuvânt de folos, de asemenea po i primi r splata iubirii de str ini. C ci s'a zis: „Cuvântul este mai presus de dar”. Unele ca acestea trebuie s le cuge i asupra milosteniei.

4. Ia seama, a a dar, s nu pofte ti s ai bog ie pentru a o împ r i s racilor; c ci i aceasta este o am gire a celui r u, ca s te duc la slava de art i s împing mintea la tot felul de osteneli pentru câ tiguri. Gânde te-te la v duva de care m rturise te Domnul în Evanghelie, care numai doi bani a avut i a covâr it cu ei hot rârea i puterea boga ilor. „C ci aceia, zice, din prisosul lor au aruncat în visterie, pe când aceasta toat averea ei”.¹ Cât prive te hainele, s nu pofte ti s ai haine de prisos, ci îngrije te-te numai de cele cari sunt de trebuin trupului. „Arunc mai bine asupra Domnului grija ta i El va purta grij de tine”.² „C ci El se îngrije te, zice, de noi”.³ Dac e ti lipsit de hran sau de haine, nu te ru ina s prime ti când i le vor aduce alii, c ci ru inea aceasta este un fel de mândrie. Iar dac prisose ti tu în acestea, d i tu celui lipsit. A a voie te Dumnezeu s se chiverniseasc între dân ii copiii S i. De aceea scrie Apostolul c tre Corinteni cu privire la cei lipsi i: „Prisosul vostru s îplineasc lipsa altora, ca i prisosul acelora s îplineasc lipsa voastr ; ca s se fac potrivire, precum este scris: Celui ce are mult, nu i-a prisosit i celui ce are pu in, nu i-a lipsit”.⁴ Deci având pentru timpul de acum cele de trebuin , nu te griji pentru vremea ce vine, nici pentru o zi, nici pentru o s pt mân i nici pentru o lun . C ci venind de fa ziua de mâine, va aduce El cele de trebuin . Tu caut mai bine Împ r ia cerurilor i dreptatea lui Dumnezeu. „C uta i, zice Domnul, Împ r ia lui Dumnezeu i dreptatea Lui i toate acestea se vor ad uga vou ”.⁵

1) Lc. 21, 4; Mc. 12, 44. 2) Ps. 55, 23. 3) I. Petr. 5, 7.4) II. Cor, 18, 14—15.
5) Mt 6, 33.

5. Să nu-îi iai tânărul slujitor, ca nu cumva vrăjmașul să stârnească prin el vreo sminteală și să-ți turbure cugetul, ca să te îngrijească de mâncări alese, căci nu vei mai putea să te îngrijească numai de tine. Să nu faci aceasta gândindu-te la odihna trupei, ci cugetă la ce e mai bine, la odihna duhovnicească, căci cu adevărat e mai bună odihna duhovnicească, decât cea trupei. Iar dacă te gândești la folosul tânărului, să nu te învoiești nici atunci, căci nu este a noastră datoria aceasta, ci a altora, a sfinților prinși din chinovie. Grijește-te numai și numai de folosul tău, prezintă chipul lini tale. Cu oameni cu multe griji și iubitori de materie să nu-ți placă să locuiești, ci locuiești sau singur, sau cu frații ne iubitori de materie și de același cuget cu tine. Că cel ce locuiește cu oamenii iubitori de materie și cu multe griji, vrând-nevrând va face și el tot rău cu ei și va sluji poruncilor omenești. Nu te lăsa atras în vorbire de artă, nici în oricare altă năpastă, ca mânia, întristarea, nebulia după lucruri prezente, frica de sminteală, grija de naționali, sau de rudenii, ba mai mult, ocolește întâlnirile dese cu acestea, ca nu cumva să te scoată din lini ta cea din chilie și să te tragă în grijile lor. „Las”, zice Domnul, pe cei moriși și îngroape morții lor, iar tu vino de urmează Mie”.¹ Iar dacă în chilie, în care locuiești, e încărcată cu multe, fugi, nu o cruța, ca nu cumva să te topești de dragul ei. Toate să le faci, toate să le îndeplinești, ca să te poți liniști. Încălzește-ți inima, sărguindu-te să afli în voia lui Dumnezeu și în războiul nevzut.

6. Dacă nu te poți liniști ușor în prezentele tale, grăbește-te spre înstrăinarea cu voia și întretește-ți gândul spre ea. Fă-te ca un neguțor priceput, care le cerea pe toate cele folositoare lini tale și pe toate cele pune stăpânire pe cele liniuitoare și de folos acestui scop. Te sfătuesc iarăși: iubește înstrăinarea, căci te izbăvește de

1) Mt. 8, 22.

împrejurările inutului tău îți te face să te bucuri numai de folosul lini tale. Fugi de zăbovirile în cetate și rabdă cu bărbăție pe cele din pustie; „câtă vreme”, zice Sfântul, m'am depărtat fugind și m'am sălăluit în pustie”.¹ De este cu puțin, în niciun chip să nu te arzi prin cetate. Căci nu vei vedea acolo nimic de folos și nimic bun pentru petrecerea ta. „Am văzut”, zice iarăși Sfântul, fărdelege și pricire în cetate”.² A adăugat locurile neturburate și singurate și să nu te înfricoze de ecoul lor. Chiar năvăliri de la draci de vei vedea acolo, să nu te înspăimânte, nici să fugi, lepădând alergarea ce îți este spre folosul tău. Stai pe loc fără frică și vei vedea minirile lui Dumnezeu:³ ajutorul, purtarea de grijă și toată cunoștința spre mântuire. „Căci am primit, zice fericitul bărbat, pe Cel ce mă mântuiește de împruinarea sufletului și de furtună”.⁴ „Pofta vagabondăriei să nu biruiască inima ta, căci vagabondarea împreună cu poftă strică mintea cea fără de răutate”.⁵ Multe ispite sunt cu acest scop. De aceea teme-te de grea ispită cu a cărei mânt în chilia ta.

7. Dacă ai prieteni, fugi de întâlnirile dese cu ei, căci numai întâlnindu-te rar cu dănații le vei fi de folos. Iar dacă vezi că îți vine prin ei vreo veste mare, cu niciun chip nu te mai apropia de dănații. Trebuie să ai ca prieteni pe cei ce pot fi de folos și de ajutor vieuirii tale. Fugi și de întâlnirile cu bărbății răi și războinici, și cu niciunul din aceștia să nu locuiești împreună; ba și de sfaturile lor cele de nimica să te lapezi. Căci nu locuiesc lângă Dumnezeu și nici statornicie n'au. Prietenii tăi să fie bărbății pașnici, frații duhovnicești și părinții sfinți; căci pe aceștia și Domnul îi numește așa zicând: „Mama mea, frații și părinții mei aceștia sunt, cari fac voia Tatălui Meu cel din Ceruri”.⁶ Cu cei împreună tăi de griji multe să nu te aduni, nici ospătare cu dănații

1)Ps. 55, 8. 2) Ibid. 10. 3) Ex. 14, 13. 4)Ps. 55. 9. 5) În elep. 4, 12. M.: 12, 50; 6)Lc 8, 21.

s nu prime ti, ca nu cumva s te trag în împr tierea lor i s te dep rteze dela tiin a lini tei. C ci au intrân ii patima aceasta. Nu pleca urechea ta la cuvintele lor i nu primi socotin ele inimii lor, c ci sunt cu adev rat p gubitoare. Spre credincio ii p mântului s fie oste-neala i dorin a inimii tale i spre râvna lor de-a plânge. „C ochii mei, zice, spre credincio ii p mântului, ca s eaz ei împreun cu mine”.¹ Iar dac cineva dintre cei ce vie uiesc potrivit cu dragostea de Dumnezeu vine s te pofteasc la mas i vreî s te duci, du-te, îns de grab s te întorci la chilia ta. De este cu putin , afar de chilie s nu dormi niciodat , ca de-a-pururi s r mâie cu tine harul lini tei i vei avea într’însa neîmpiedecat slujirea jertfei tale.

8. S nu pofte ti bucate bune i de cele ce ademenesc la desf tare. „C ci cea care petrece în desf t ri, a murit pân e înc în viea ”,² cum zice Apostolul. S nu-i saturi pântecele t u cu bucatele altora, ca s nu i se nasc poft de acestea i s i se fac dor de mesele de-afar . C ci s'a zis: „Nu v am gi i cu s turarea pânte-celui”. Iar dac te vei vedea pofitit necontentit afar din chilia ta, nu primi. C ci este p gubitoare z bovirea necurmat afar din chilia ta: îi ia harul, îi întunec cugetul i îi stinge râvna. Prive te un vas cu vin stând nemi cat mult vreme într'un loc: ce vin lucitor, a ezat i bine-mirositor preg te te. Dar dac -l vei muta mereu încoace i 'ncolo, vinul va fi mohorît, ar tând urâciunea drojdiilor. Deci cu acela asem nându-te, încearc de scoate folosul. Taie leg turile cu prea mul i, ca s nu te pomene ti împresurat la minte i s fug lini tea dela tine. Poart grij de lucrul mâinilor, i aceasta, dac este cu putin , zi i noapte, ca s nu îngreunezi pe nimeni, dar mai ales s ai de unde da i altora, precum îndeamn Apostolul Pavel.³ Cu deosebire îns , ca s te lup i i prin aceasta împotriva dracului trând viei i s risipe ti

1) Ps. 101, 6 2) I Tim. 5, 6. 3) I Tes. 2, 9 i II Tes. 2, 8; Ef. 4, 28.

i toate celelalte pofte ale vrjma ului. C ci în vremea nelucrrii n v le te asupra ta dracul trând viei i „întru pofte se afl tot omul lene ”,¹ precum se zice. Când dai i iai, nu scapi de p cat. De aceea ori de vinzi, ori de cumperi, las dela tine din cump na dreapt , ca nu cumva înându-te cu de-a-m nuntul de obiceiurile iubirii de câ tig, s cazi în lucruri cari p gubesc sufletul, în certuri, în jur minte mincinoase, în schimbarea cuvintelor tale i în cele asemenea, ca printr'însele s necinste ti i s ru inezi vrednicia cinstit a vie ii tale. În elegând însuti acestea, p ze te-te dela a da i a lua. Iar dac vrei s alegi ceea ce este mai bun, i e ti în stare de aceasta, arunc grija ta asupra altui oarecare b rbat credincios, ca astfel f cându-te voios, s ai n dejdi bune i bucuroase.

9. Aceste îndemnuri de folos i le d rânduiala lini tei. Dar acum îi voi atrage luarea aminte i asupra urm toarelor lucruri, care în de ea. Tu ascult -m i f cele ce-i rânduiesc ie: A ezându-te în chilia ta, adun -i mintea i gânde te-te la ceasul mor ii. Prive te atunci la moartea trupului, în elege întâmplarea, ia-i osteneala i dispre ue te de ert ciunea din lumea aceasta, atât a pl cerii cât i a str duin ii, ca s po i s r mâi nestr -mutat în aceea i hot rîre a lini tei i s nu sl be ti. Mut -i gândul i la starea cea din iad, gânde te-te cum se chinuesc sufletele acolo, în ce t cere prea amar ? sau în ce cumplit suspinare? în ce mare spaim i fr -mântare? sau în ce a teptare? Gânde te-te la durerea sufletului cea neîncetat , la lacr mile suflete ti f r sfâr it. Mut -i apoi gândul la ziua Învierii i la înf i area înaintea lui Dumnezeu. Închipse te-i scaunul acela înfrico at i cutremur tor. Adu la mijloc cele ce a teapt pe p c -to i: Ru inea înaintea lui Dumnezeu, a lui Hristos însu i, a Îngerilor, a Arhanghelilor, a St pâniilor i a tuturor oamenilor, toate muncile, focul cel ve nic, viermele cel neadormit, arpele cel mare, întunerecul i peste

toate acestea plângerea i scrâ nirea din ilor, spaimete, chinurile. Gânde te-te apoi i la bun t ile ce a teapt pe drep i: îndr snirea cea c tre Dumnezeu Tat l i c tre Iisus Hristos, c tre Îngeri, Arhangheli, St pâinii, împreun cu tot poporul împ r iei i cu darurile ei: bucuria i fericirea. Adu în tine amintirea acestora amândou i plânge i suspin pentru soarta p c to ilor, îmbrac vederea ta cu lacrimi de fric s nu fi i tu printre dân ii. Iar de bun t ile ce a teapt pe drep i bucur -te i te vesele te. Sârgue te-te s te învrednice ti de partea acestora i s te izb ve ti de osânda acelora. S nu ui i de acestea, fie c te afli în chilie, fie afar i nicidecum s nu lapezi pomenirea aceasta dinaintea ta, ca cel pu in printr'aceasta s scapi de gândurile spurcate i p gu-bitoare.

10. Postul s -i fie cu toat puterea, ca înaintea Domnului. El cur e te p catele i f r delegile tale; face sufletul cuviincios, sfîn e te cugetarea, alung dracii i apropie de Dumnezeu. Iar dac ai mâncat odat într'o zi, a doua oar s nu pofteti, ca s nu te faci risipitor i s -i turburi cugetul. În felul acesta po i avea cu ce s împline ti porunca binefacerii i poti s omori patimile trupului. Iar dac s'ar face întâlnire de fra i i ai fi silit s m nânci i a doua i a treia oar , s nu te temi, nici s te întristezi, ci mai bine bucur -te, mulumind lui Dumnezeu c , f cându-te supus trebuin ei i mâncând de dou i de trei ori, ai împlinit legea dragostei i c pe însu i Dumnezeu îl vei avea orânduitor al vie ii tale. Dac uneori trupul e bolnav i trebuie s m nânci i de dou , de trei i de mai multe ori, s nu fie întristat cugetul t u. C ci ostenele trupe ti nu trebuie s fie inute i în timpuri de boal i de sl biciune, ci trebuesc l sate atunci mai slobod în anumite privin e, ca s se înt reasc trupul din nou spre acelea i ostenele ale vie uirii. Iar în privin a înfrân rii dela anumite bucate, nu ne-a oprit dumnezeescul cuvânt ca s nu mânc m ceva, ci a zis: „Iat am dat vou toate, ca pe

legumele ierburilor", ¹ „mânca i-le nimic cercetând" ² i: „Nu cele ce într în gur spurc pe om". ³ Deci înfrânarea dela anumite bucate, e lucru ce r mîne la alegerea ta, ca o osteneal a sufletului.

11. Rabd cu pl cere privegherea, culcarea pe jos i toate celelalte osteneli. Caut la slava cea viitoare, ce se va descoperi ie împreun cu to i sfin ii. „C nu sunt vrednice p timirile veacului acestuia, fa de slava ce are s se descopere nou ", ⁴ zice Apostolul. „Dac e ti sl bit cu sufletul, roag -te", ⁵ precum este scris; roag -te cu fric , cu cutremur, cu osteneal , cu înfrânare i cu priveghiere. A a suntem datori s ne rug m, mai ales pentru vr jma ii r u n r vi i. C ci ace tia ori de cîte ori ne v d c st m la rug ciune, ne stau i ei cu sânguint împotriv , s dind în mintea noastr cele ce nu trebuie, ca s ni le aducem aminte sau s le gândim în vremea rug ciunii. A a vreau ei s duc mintea în robie, iar rug ciunea noastr s o fac nelucr toare, de art i nefolositoare. C ci de art cu adev rat i nefolositoare este rug ciunea f cut f r fric , f r trezvie i priveghere. Dac de omul împ rat te apropii cu fric i cu cutremur i-i faci rug ciunea cu luare aminte, cu cât mai vârtos trebuie s te înf i ezi la fel înaintea lui Dumnezeu, St pânul tuturor, i a lui Hristos, Împ ratul Împ railor i Domnul Domnilor, f cându-I în acela i fel rug ciunea ta? C ci lui îi sluje te cu fric i cu cutremur toat mulimea i ceata duhovniceasc a îngerilor i pe El Îl laud cu cutremur, prin cântare necontenit , împreun cu Cel f r de început al S u P rinte i cu Prea Sfântul i împreun ve nicul Duh, acum i pururea i în vecii vecilor. Amin.

1) Gen. 9, 3. 2) I Cor. 10, 25, 27. 3) Mt. 15, 11. 4) Rom. 8, 18 5) Iacob. 5,13.

ALE ACELUIA I EVAGRIE

**Capete despre deosebirea patimilor
îi a gândurilor¹**

Dintre dracii care se împotrivesc lucrării noastre, cei dintâi, care se ridică cu luptă, sunt cei încredințați cu poftele lăcomiei pânteceleui, cei ce ne furiează în suflet iubirea de argint și cei ce ne momesc cu slava dela oameni. Toți ceilalți vin după aceștia și ia în primire pe cei răniți de ei. Căci este cu neputință să cază cineva în mâinile duhului curviei, dacă n'a fost doborât întâi de lăcomia pânteceleui. Precum nu poate turbura mânia pe cel ce nu luptă pentru mâncări, sau bani, sau slavă. Și este cu neputință să scape de dracul întristării cel ce nu s'a lepdat de toate acestea. Nici de mândrie, cel dintâiu pui al diavolului, nu va scăpa cineva, dacă n'a smuls din sine iubirea de argint, rădăcina tuturor răutăților, dacă își scrie smerețe pe om, după înțeleptul Solomon. Scurt vorbind, este cu neputință să cadă omul în puterea vreunui drac, dacă n'a fost rănit mai întâiu de acele căpetenii ale lor. De aceea

1) In Migne P. G. 79. 1199—1228 C sub numele lui Nil Sinaitul și cu titlul: De diversis malignis cogitationibus. In P. G. împărțirea în capete se deosebește puțin de cea din Filocalie, iar la sfârșit după 1228 C are un adăug mai lung, care, după J. Muyldermacs, nu pare a fi al lui Evagrie. De asemenea acest text are din loc în loc câte un scurt pasagiu în plus.

i diavolul aceste trei gânduri i le-a înf i at Mântuitorului: întâiu îndemnându-l s fac pietrele pâini, al doilea f g duindu-i toat lumea dac i se va închina i al treilea spunându-i c va fi acoperit cu slav dac va asculta, întru cât nu va p i nimic dintr'o a a de mare c dere.¹ Dar Domnul, dovedindu-se mai presus de acestea, i-a poruncit diavolului s mearg înapoia Lui. Prin acestea ne-a înv at c nu este cu puțin s alunge cineva dela sine pe diavolul, dac n'a dispre uit aceste trei gânduri.

2. Toate gândurile diavole ti furi eaz în suflet chipurile lucrurilor sensibile, cari, punându- i întip rirea în minte, o fac s poarte în ea formele acelor lucruri. Deci dela însu i lucrul care se deap n în minte, po i cunoa te care drac s'a apropiat de tine. De pild , dac în cugetul meu se înf i eaz chipul omului care m'a p gubit, sau m'a necinstit, el d pe fa gândul inerii de minte a r ului, furi at în mine. Dac iar i se învârte te în minte gândul la bani sau la slav , dintr'acestea se va cunoa te duhul care ne nec je te. Asemenea i la alte gânduri, din lucru afli pe dracul ce e de fa i îi furi eaz n lucriri. Cu aceasta nu zic c toate amintirile astor fel de lucruri vin dela draci, deoarece i mintea îns i, stârnit de om, aduce închipuiri de lucruri i fapte; ci numai acelea dintre amintiri, cari aprind mânia i pofta împotriva firii. C ci prin turburarea acestor puteri, mintea preacurve te în cuget i este r zboit , neputând primi ar tarea lui Dumnezeu, Cel ce i-a dat legea, dac str lucirea luminii dumnezeie ti se arat puterii cuget toare a sufletului în vremea rug ciunii, dup înl turarea gândurilor lucrurilor.

3.Nu² va putea s alunge dela sine amintirile p tima e, omul care n'a avut grij de poft i mânie, pe una stingând-o cu posturi, cu privegheri i cu culcatul

1) Mt. 4, 3

2) Acest cap, se afla si in „Capita Practica” P, G. 40. 1236,-7, cap. 63

pe jos; iar pe cealalt îmblânzind-o cu îndelung r b-dare, cu suferirea r ului, cu nepomenirea de r u i cu milostenii. C ci dintr'aceste dou patimi se es mai toate gândurile dracilor, care duc mintea la primejdie i pier-zanie. Dar¹ este cu neputin s biruim patimile acestea, dac nu dispreuim mânc rile, banii i slava, ba înc i propriul nostru trup, pentru cei ce caut adeseori s -l a â e. Pild f r z bav s lu m dela cei ce se primejduesc pe mare, care sar i din corabie de furia vânturilor i a valurilor r sculate. Aici îns trebuie s fim cu luare aminte ca s nu s rim din corabie spre a fi v zu i de oameni. C ci vom pierde plata noastr i ne va lua în primire un alt naufragiu i mai cumplit, suflând împo-triv -ne vântul dracului slavei de arte. De aceea i Domnul nostru înva în Evanghelie pe acest cârmaci, care e mintea, zicând: „Lua i aminte s nu face i milo-stenia voastr înaintea oamenilor, ca s fi i v zu i de dân ii; iar de nu, plat nu ve i avea dela Tat l vostru cel din Ceruri”.² i iar i: „Când v ruga i, nu fi i ca f arnicii, c iubesc a se ruga prin adun ri i prin târ-guri, ca s se arate oamenilor c postesc. Amin zic vou , c î i iau plata lor”.³ Sau: „Când posti i, nu fi i ca f arnicii, tri ti, c î i smolesc fe ele lor, ca s se arate oamenilor c postesc. Amin zic vou , î i iau plata lor”.⁴ S fim cu luare aminte la câte ne înva aci doctorul sufletelor: prin milostenie t m due te mânia, prin rug ciune cur e te mintea, iar cu postul ve teje te pofta. Din acestea se alc tue te noul Adam, înoit dup chipul Ziditorului s u, nemaî fiind în el, datorit nep -timirii, b rbat i femeie, elin si iudeu, t iere i net iere împrejur, barbar i schit, rob i slobod, ci to i una i întru to i Hristos.

1) Aci începe cap 3 în P.G

2) Mt. 6. 1.

3) Mt. 6, 5.

4) Mt. 6, 15

Despre visuri¹

4. Trebuie să cercetăm cum întipăresc dracii în lucrările cele din somn în mintea noastră și-i dau o anumită formă. Una ca aceasta obișnuiește să se întâmple mintii, fie privind prin ochi, fie auzind prin auz, fie printr-o simțire oarecare, sau fie prin amintire, care întipărește în minte, mi căndu-le, cele ce le-a agonisit prin mijlocirea trupului. Deci dracii, mi se pare, răscolind amintirea o întipăresc în cuget. Cum ci organele trupului stau în nelucrare, înute de somn. Dar iarăși, trebuie să cercetăm cum răscolesc amintirea? Sau poate prin patimi? Așa trebuie să fie, deoarece cei curați și nepătimași nu mai pot avea una ca aceasta. Este însă și o mișcare simplă a amintirii, stârnită de noi sau de sfintele Puteri. Prin ea vorbim și petrecem cu Sfinții. Și fim însă cu atenție. Cum ci chipurile pe cari sufletul împreună cu trupul le primește întru sine, amintirea le mișcă și se mai ajută de trup. Aceasta se vede din faptul că adesea patimim una ca aceasta și în somn, când trupul se odihnește. Trebuie să știm că precum ne putem aduce aminte de apă, și cu sete și fără sete, tot așa ne putem aduce aminte de aur și cu lăcomie și fără lăcomie; și așa și cu celelalte. Iar faptul că mintea află aceste sau acele deosebiri între lucrările sale, se datorește vicleniei vrăjmașilor. Dar trebuie să știm și aceasta: că pentru lucrări se folosesc dracii și de lucrurile de dinafară, ca de pildă de vuetul apelor, la cei ce călătoresc pe mare.

5. Scopul dracilor este ajutat foarte mult de mânia noastră, când se mișcă împotriva firii, făcându-se de mare folos oricui vicleșug al lor. De aceea tot înzoresc și o întărite și nopțile. Când o vedem însă legat de blândețe, atunci caută pricină îndreptătească să o deslege îndată, ca făcându-se foarte aprins, să o folosească pentru gândurile lor furioase. De aceea nu trebuie să o întărim nici pentru lucruri drepte, nici pentru nedrepte,

1) Acest titlu nu se află în G.

ca s nu d m chiar noi sabie primejdioas în mâna vr j-
ma ului, ceea ce tiu c fac muli i mai mul i decât
trebuie, aprinzându-se pentru motive neînsemnate. C ci¹
spune-mi de ce te prinzi gr bit la hart dac dispre ue ti
bucatele, banii i slava? De ce hr ne ti câinele când
te lauzi c nu ai nimica? Iar dac acesta latr i se
ia dup oameni, trebuie c ai niscai lucruri i vrei s
le p ze ti. Dar eu despre unul ca acesta cred c e de-
parte de rug ciunea curat , tiind c mânia este cium
pentru o astfel de rug ciune. i m mir c unul ca
acesta i pe Sfin i i-a uitat: pe David, care strig :
„Opre te mânia i p r se te turbarea”;² pe Eclesiastul
care porunce te: „Alung mânia dela inima ta i scoate
vicle ugul din trupul t u”;³ pe Apostolul care rândue te:
„S ridic m în toat vremea i în tot locul mâini cuvi-
oase spre Domnul, f r mânie i gânduri”.⁴ De ce oare
nu înv m i noi dela obiceiul tainic i vechiu al oame-
nilor, cari alung câinii din cas în vremea rug ciunii?
Obiceiul acesta ne d s în elegem c mânia nu trebuie
s fie cu cei ce se roag . „Mânia este vinul erpilor”.⁵
De aceea Nazireii se înfrâneaz dela vin. Iar despre
faptul c nu trebuie s ne îngrijim de îmbr c minte i
bucate, socot de prisos a mai scrie, însu i Mântuitorul
opriind acest lucru în Evanghelii. „Nu v îngrijii i, zice,
în sufletul vostru ce ve i mânca, sau ce ve i bea, sau
cu ce v ve i îmbr ca”,⁶ c ci toate acestea le fac p -
gânii i necredincio ii, care leap d purtarea de grij a
St pânelui i t g duiesc pe F c torul. De cre tini este
cu totul str in acest lucru, de îndat ce cred c i cele
dou vr bii vândute cu un ban stau sub purtarea de
grij a Sfin ilor Îngerii. Au îns dracii i obiceiul acesta:
dup gândurile necurate, aduc în suflet i pe acelea ale
grijii, ca s se dep rteze Iisus dela noi, umplut fiind locul
cuget rii cu mul ime de gânduri, i s nu mai poat rodi
cuvântul, fiind cople it de gândurile grijii. Lep dând⁵

1) Aci începe cap. 5 în P. G. 2) Ps 37, 8. 3) Ecl. 11, 10. 4) I Tim. 2, 8
5) Deut 37 33. 6) Mt 6, 25. 7) In P. G. începe cap. 6

dar asemenea gânduri, s l s m toat grija noastr în seama Domnului, îndestulându-ne cu cele de fa , cu îmbr c minte i hran s r c cioas , ca s sl bim în fiecare zi pe p rin ii slavei de erte. Iar dac cineva socote te c nu-i st bine în hain s r c cioas , s priveasc la Sf. Pavel cum a teapt în frig i desbr cat, cununa drept ii.¹ Dac Apostolul a numit lumea aceasta stadion i teatru, oare cel ce s'a îmbr cat cu gândurile grijii, mai poate alerga spre r spl tirea chem rii de sus a lui Dumnezeu,² sau mai poate s se lupte cu încep toriile, cu domniile i cu st pânitonii întunerecului veacului acestuia?³ Eu nu tiu dac -i va fi cu putin ; acest lucru l-am înv at dela îns i cazurile v zute. C ci se va împiedeca în hain i se va rostogoli la p mânt, ca i mintea de gândurile purt rii de grij , dac e ade v rat cuvântul care zice c mintea r mâne statornic lipit de comoara sa, c „unde este comoara ta, acolo va fi i inima ta”⁵

6. Dintre⁶ gânduri unele tae, altele se tae. i anume tae cele rele pe cele bune, dar i cele rele se tae de c tre cele bune. Sfântul Duh ia aminte la gândul cel dintâi ce l-am pus i dup acela ne osânde te sau ne prime te. Iat ce vreau s zic: Am gândul de a primi pe str ini i-l am într'adev r pentru Domnul, dar venind ispitorul, îl tae i furi eaz în suflet gândul de-a primi pe str ini pentru slav . Sau am gând s primesc pe str ini ca s fiu v zut de oameni; dar dac vine peste el un gând bun, îl tae pe cel r u, îndreptând c tre Domnul virtutea noastr i silindu-ne s nu facem aceasta pentru laud dela oameni.

Dac ⁶ deci st ruim cu fapta la gândurile dintâi, cu toat ispita celor de-al doilea, vom avea numai

1) II Cor. 11, 27. 2) Filip. 3, 13—14. 3) Ef. 6, 12 4) Mt 6, 21.

5) In P. G. începe cap. 7.

6) Acest aliniat numai in P. G. Din acest pasagiu si din altele, pe cari P.G le are în plus, s'ar putea conchide, dat fiind caracterul lor obscur si de umplutur , c ele nu au f cut parte din textul original.

plata gândurilor ce ni le-am pus mai întâi, deoarece oameni fiind i luptând cu dracii, nu putem ine gândul drept nestricat, nici pe cel r u neispitit, odat ce avem în noi semin ele virtu ii. Dar dac z bove te cineva pe lâng gândurile cari tae (de-al doilea), se a eaz în ara ispititorului i va lucra stârnit de ele.

7. Dup mult b gare de seam am aflat c între gândurile îngere ti, omene ti i dela draci este această deosebire: întâi gândurile îngere ti cerceteaz cu dea- m nuntul firea lucrurilor i urm resc în elesurile i rostu- rile lor duhovnice ti, de pild : de ce a fost f cut aurul i pentru ce e ca nisipul i a fost risipit în anumite p rticele de sub p mânt i de ce trebue mult osteneal i trud pân s fie aflat, apoi dup ce e aflat, e sp lat cu ap i trecut prin foc, ca apoi s fie dat me terilor, cari fac sfe nicul cortului, c uia, c delni a i vasele de aur,¹ din cari, din darul Mântuitorului nostru, nu mai bea acum regele babilonean, ci de aceste taine se apropie Cleopa cu inim arz toare.² Dar gândul dr cesc nu le tie i nu le cunoa te pe acestea, ci furi eaz numai pl cerea câ tig rii aurului f r ru ine, i zugr ve te desf tarea i slava ce va veni de pe urma lui. Iar gândul omenesc nu se ocup nici cu dobândirea aurului i nu cerceteaz nici al cui simbol este, sau cum se scoate din p mânt, ci aduce numai în minte forma simpl a aurului, desp rit de patim si l comie. Acela cuvânt se poate spune i despre alte lucruri, dup regula aceasta deprins în chip tainic.

8. Este³ un drac ce se nume te r t citor, care se înf i eaz mai ales în zorii zilei înaintea fra ilor i le poart mintea din cetate în cetate, din sat în sat i din cas în cas , prilejuind, zice-se, simple întâlniri, apoi convorbiri mai îndelungate cu cei cunoscu i, cari tulbur starea celor am gi i i pu in câte pu in îi dep rteaz de

1) Exod. 25. 29; I Mac. 1, 25; Ier. 52, 18, 19.

2) Lc. 24, 18, 32

3) In P. G cap 8 începe tot aci.

cunoaștința de Dumnezeu îi face să-și uite de virtute și de flegmă. Trebuie deci ca monachul să observe acest gând de unde vine și unde sfârșește, că nu fără rost și din întâmplare face cercul acesta lung, ci vrând să strice starea sufletească a monachului, că, după ce i-a aprins mintea cu acestea și s'a amețit de prea multe convorbiri, să fie fără de veste atacat de dracul curviei, sau al mâniei, sau al întristării, cari întinează și mai tare strălucirea stării lui. Noi însă, dacă vrem să cunoaștem lămurit viciul lui, să nu grăbim îndată cîntecul, nici să dăm pe față cele ce se petrec, cum înfirip convorbiri în minte și în ce chip puțin câte puțin vrea să o împingă la moarte; căci va fugi dela noi, fiindcă nu vrea să fie văzut făcându-le acestea și așa nu vom cunoaște nimic din cele ce ne-am străduit să aflăm. Căci și mai îngăduim o zi sau două, să-și isprăvească lucrarea, ca aflând cu deam nuntul tot lucrul pe care l-a mementugit, să-l dăm pe față cu cuvântul și să-l alungăm. Dar¹ fiindcă se întâmplă în vremea ispitirii mintea, fiind turburat, nu poate urmări cu deam nuntul cele ce se petrec, să facă aceasta după alungarea dracului. După ce te-ai liniștit, adu-ți aminte în tine însuși de cele ce și s'au întâmplat, de unde ai început, pe unde ai umblat și în ce loc ai fost cuprins de duhul curviei, sau al mâniei, sau al întristării și cum s'au petrecut acestea. Învă-țe-le acestea și ine-țe minte, ca să-l poți da pe față când se va mai apropia de tine. Dă pe față și locul unde s'ascuns, ca să nu-ți mai urmeze. Iar dacă vrei să-l faci să se înfurie deabinelea, vade-te-l îndată ce se apropie și desvluie cu cuvântul locul dintâi în care a intrat și al doilea și al treilea. Căci foarte tare se scârbește, nesuferind rușinarea. Iar dovada că i-ai grăit tocmai la vreme o vei avea în faptul că a fugit gândul dela tine. Căci este cu neputin să stea, fiind scos la arătare. Iar după biruirea acestui drac

1) In P. G. începe aici cap. 9.

urmeaz un somn adânc i greu, o amor ire a pleoapelor, înso it de c sc ri nenum rate i de umeri îngreua i; dar de toate acestea ne sloboade Duhul Sfânt, prin rug ciune încordat .

9. Foarte¹ mult ne folose te spre mântuire ura împotriva dracilor, care ne ajut i la lucrarea virtu ii. Dar s o nutrim aceasta dela noi, ca pe un vl star bun, nu suntem în stare, pentru duhurile iubitoare de pl - ceri o sting i chiam din nou sufletul la prietenie i obi nuin cu ei. Aceast prietenie, sau mai bine aceast ran , anevoie de lecuit, o t m due te îns doctorul sufletelor, prin p r sirea noastr . C ci ne las s p timim lucruri înfrico ate dela duhuri, noaptea i ziua, pân ce sufletul alearg iar i la ura cea dela început, învându-se a zice c tre Domnul, asemenea lui David: „Cu ur des vâr it i-am urât, c vr jma i s'au f cut mie”² Iar cu ur des vâr it ur te pe vr jma i acela care nu p c tue te nici cu fapta nici cu gândul, lucru care este semnul celei mai mari i celei dintâi nep timiri.

10. Dar⁴ ce s zicem despre dracul care face sufletul nesim it ? C ci m tem a i scrie despre el. Când n v le te acela, iese sufletul din starea sa fireasc i leap d cuviin a i frica Domnului, iar p catul nu-l mai socoteste p cat, f r delegea n'o mai socote te f r - delege i la osânda i la munca ve nic se gânde te ca la ni te vorbe goale. De cutremurul purt tor de foc el râde. Pe Dumnezeu, e drept, îl m rturise te, îns poruncile Lui nu le cinste te. De-i bai în piept când se mi c spre p cat, nu simte; de-i vorbe ti din Scripturi, e cu totul împietrit i nu ascult . Îi aminte ti de ocară oamenilor i nu o ia în seam . De oameni nu mai are ru ine, ca porcul care a închis ochii i a spart gardul. Pe dracul acesta îl aduc gândurile învechite ale slavei de arte. „i dac nu s'ar scurta zilele acelea, nimeni nu s'ar mai mântui”.⁴ De fapt dracul acesta este dintre

1) In P. G începe cap. 10. 2) Ps 139, 22 3) In G începe cap. 11

4) Mt. 24, 22; Mc 13, 20.

cei ce atac rar pe fra i. Iar pricina este învederat . C ci nenorocirile altora, boalele celor dos di i, închisorile celor neferici i i moartea n prasnic a unora, pun pe fug acest drac, într u cât sufletul e str puns pu in câte pu in i e trezit la mil , fiind deslegat de împietirea venit dela demon. De sigur noi nu le avem pe acestea aproape de noi, dat fiind lipsa i raritatea celor cuprin i de neputin e printre noi. De aceea¹ Domnul, alungând acest drac, porunce te în Evanghelii s mergem la cei bolnavi i s cercet m pe cei din închisori, zicând: „Bolnav am fost i n'a i venit la Mine”.² În orice caz s se tie: dac cineva dintre monachi, fiind atacat de dracul acesta, n'a primit gând de curvie, sau nu i-a p r sit chilia din nep sare, unul ca acesta a primit din cer r bdarea i neprih nirea i fericit este pentru o nep timire ca aceasta. Iar câ i s'au f g duit s cinsteasc pe Dumnezeu locuind laolalt cu lumea, s se p zeasc de acest drac. C ci a zice sau a scrie mai multe despre el, m ru inez i de oameni.

Despre dracul întrist rii³

11. To i⁴ dracii fac sufletul iubitor de pl ceri; numai dracul întrist rii nu prime te s fac aceasta, ci el ucide gândurile celor ce au început aceast vie uire, t ind i uscând prin întristare orice pl cere a sufletului, dac e adev rat c oasele brbatului trist se usuc .⁵ Dac acest drac r zboie te pe un monach cu m sur , îl face încercat, c ci îl convinge s nu se apropie de nimic dintr'ale lumii acesteia i s înl ture toat pl cerea. Dar dac st rue mai mult, na te gânduri cari sf tuesc pe monach s - i ia viea a, sau îl silesc s fug departe de locul unde petrece. Acest lucru l-a gândit i l-a p timit dreptul Iov, fiind asuprit de acest drac. „De a putea, zice, s m omor, sau pe altul s rog s -mi fac mie

1) n P. G. începe cap. 12. 2) Mt 25, 363) Acest titlu nu este în P. G

4) în P. G. începe cap. 13. 5) Prov.. 17, 22.

aceasta".¹ Simbol al acestui drac este s lb t ciunea numit n pârc , a c rei fire se arat prietenoas , îns al c rei venin covâr e te veninul celorlalte fiare, ba dac e primit f r m sur , omoar i animalul însu i. Acestui drac i-a predat Pavel pe cel ce a f cut nelegiuire în Corint. De aceea i scrie cu râvn Corintenilor, zicând: „Ar ta i-i dragoste, ca nu cumva s fie înghi it unul ca acesta de o întristare mai mare”.² Dar duhul acesta, care întristeaz pe oameni, tie s se fac i pricinuitor de bun poc in . De aceea i sfântul Ioan Botez torul îi numea pe cei ce erau str pun i de duhul acesta i alergau la Dumnezeu „pui de n pârci”, zicând: „Cine v'a ar tat vou s fugi i de mânia ce va s vie? Face i deci roade vrednice de poc in ; i s nu vi se par a gr i întru voi: P rinte avem pe Avraam”.³ C ci oricine a urmat lui Avraam i a ie it din p mântul i din neamul s u, s'a f cut mai tare decât dracul acesta.

12. Cine⁴ i-a st pânit mânia a supus pe draci; iar cine s'a robit de dânsa nu se mai ine de viea a monahal i e str in de c ile Mântuitorului, dac se zice c însu i Domnul înva pe cei blânzi c ile Sale.⁵ De aceea cu anevoie poate fi vânat mintea monachului, care alearg pe câmpia blânde ii. C ci mai de nicio virtute nu se tem dracii ca de blânde e. Aceasta a dobândit-o acel mare Moisi, care a fost numit „blând, mai mult decât to i oamenii”.⁶ Iar proorocul David a ar tat-o c este vrednic s fie pomenit de Dumnezeu, zicând: „Adu-i aminte, Doamne, de David i de toat blânde ea lui”.⁷ Însu i Mântuitorul nostru ne-a poruncit s ne facem urm tori ai blânde ii Lui, zicând: „Înv ai dela Mine c sunt blând i smerit cu inima i ve i afla odihn sufletelor voastre”.⁸ Iar dac cineva s'ar înfrâna dela mânc ri i b uturi, dar prin gândurile rele ar înt râta mânia, acela se aseam n cu o corabie ce c l tore te pe mare,

1) IOT 16, 4. 2) II Cor. 2, 7. 3) Mt 3. 7—9. 4) In P. G. începe cap. 14.

5) Ps 25, 9 6) Num. 11, 3 7) Ps. 132, 1. 8) Mt 11, 29.

având pe dracu cârmaciul. De aceea trebuie să fim cu luare aminte din toată puterea, la câinele nostru, învățându-l să rup numai lupii și să nu mănânce oile, ar tând toată blândețea de toți oamenii.

Despre slava de art¹

13. Dintre² gânduri singur cel al slavei de arte lucrează cu multe mijloace. El cuprinde aproape toată lumea și deschide ușa tuturor dracilor, făcându-se ca un fel de trandafir viclean al cetății. De aceea el umilește foarte tare mintea pustnicului, umplându-o cu multe vorbe și lucruri și întinându-i rugăciunile, prin care acesta se străduiește să-și transforme toate rănilile sufletului său. Gândul acesta îl face să crească toți dracii după ce au fost biruiți, ca printr'ânsul să primească intrare din nou în suflet, și să facă astfel cele din urmă mai rele ca cele dintâi.³ Din gândul acesta se naște și cel al mândriei, care a fost cutădat cu sunet din ceruri la pământ pecetea asemănării și cununa frumuseții. Saltă-te din el și nu zăbovi, ca să nu vindem altora viața noastră, nici petrecerea noastră, celor fără de milă. Pe acest drac îl alungă rugăciunea și ruitoarea și silina de a nu face sau zice cu voia nimic din cele ce ajută blestematei slave de arte.

14. Când mintea pustnicilor a ajuns la puștină nepătimire, i-a agonisit și calul slavei de arte, căruia îndată îi dă pîteni prin cetate, purtându-i fără stăpînire lauda isvorâtă din slavă. Și întâmpinând-o duhul curviei, printr'o rânduială nevzută, o închide într'o cocină de porci, învățându-o să nu se mai ridice altădată din pat înainte de a se face săntoasă deplin, nici să nu facă ceea ce face bolnavii neascultători cari, purtând încă urmele boalei într'ânsii, se dau la drumuri și merg la bășcărie înainte de

1) Acest titlu nu se află în P. G.

2) În G. începe cap. 15.

3) Mt 12, 45; Lc. 11, 26.

vreme, c zând din nou în boal . De aceea ezând locului, s lu m i mai bine aminte la noi în ine, ca înaintând în virtute, s ne facem greu de mi cat spre p cat, iar înoindu-ne întru cuno tin s dobândim mul ime de vederi felurite. i a a în lându-ne i mai tare, vom vedea i mai bine lumina Mântuitorului nostru.

15. A descrie¹ toate lucr rile cele rele ale dracilor mi-e cu neputin , iar a în ira cu de-a-m nuntul me te u girile lor mi-e ru ine, sfiindu-m de cititorii mai simpli. Totu i ascult unele viclenii de ale duhului curviei. Când cineva a dobândit nep timirea p rii poftitoare i gândurile de ru ine s'au r cit, atunci arat b rba i i femeii jucând împreun i-l face pe pustnic s priveasc lucruri l forme de ru ine, ispita aceasta îns nu e printre cele ce tin mult vreme, deoarece rug ciunea neîncetat i mâncarea foarte împu inat , privegherea i îndeletnicirea cu contempla iile duhovnice ti, o alung ca pe un nour f r ploaie. Uneori se atinge îns i de trupuri, stârnind într'ânsele fierbin eala dobitoceasc . i alte nenum rate me te ugiri unelte te vicleanul acesta, pe cari nu e nevoie s le mai r spândim i s le mai încredin m scrisului. Fa de astfel de gânduri folose te i aprinderea mâniei, pornit împotriva dracului. De această mânie se teme el mai mult, când se aprinde împotriva acestor gânduri i îi stric planurile. Despre ea e vorba când se zice: „Mânia i-v i nu p c tui i”.² Ea d sufletului în ispite o folositoare doctorie. Dar uneori i mânia aceasta e imitat de dracul mâniei. Acesta pl s-mue te chipurile p rin ilor, sau ale unor prieteni i rudenii, oc râti de oameni nevrednici i prin aceasta mi c mânia pustnicului i-l îndeamn s zic sau s fac vreun r u celor ce i s'au ar tat în minte. La acestea trebuie s fie monachul cu luare aminte i îndat s - i smulg mintea dela astfel de chipuri, ca nu cumva, z - bovind pe lâng ele, s se pomeneasc în vremea ru-

1) P. G. începe cap. 16. 2) Ps. 4, 5.

g ciunii, t ciune ce se mistue de foc. În ispite de acestea cad mai ales cei iu i la mânie i cei ce u or se prind la har , cari sunt departe de rug ciunea cea curat i de cuno tin a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

16. Gândurile¹ veacului acestuia le-a dat Domnul omului, ca pe ni te oi, p storului bun. i s'a scris: „A dat fiec rui om cuget, întru inima sa", s dind în el i pofta i mânia întru ajutor, ca prin mânie s alunge gândurile lupilor, iar prin poft s iubeasc oile, chiar când e biciuit de vânturi i de ploi. I-a mai dat pe lâng acestea i lege dup care s p zeasc oile, loc de verdea , ap de odihn , psaltir , chitar i toiag. i i-a rânduit s se hr neasc i s se îmbrace dela această turm , iar la vreme s -i adune fân. C ci zice cuvântul: „Cine p store te turm i din laptele ei nu m nânc " ?² Pustnicul trebuie s p zeasc deci zi i noapte turma aceasta, ca nu cumva s fie r pit vreun miel de fiar le s lbatice, sau s -l ia tâlharii, iar dac s'ar întâmpla una ca aceasta în p dure, îndat s -l smulg din gura ursului i a lupului.³ A a dar, dac gândul despre fratele nostru se învârte în noi cu ur , s tim c o fiar l-a luat pe el; asemenea i gândul despre muiere, dac se întoarce în noi amestecat cu poft de ru ine; la fel gândul despre argint i aur, dac se cuib re te înso it cu l comie; asemenea i gândurile sfintelor daruri, dac cu slav de art pasc în minte! i tot asemenea se va întâmpla i cu alte gânduri de vor fi furate de patimi. i⁴ nu numai ziua trebuie s fie monahul cu luare aminte la ele, ci i noaptea s le p zeasc priveghind. C ci se întâmpl s piard ceea ce a agonisit, dac se las în n lucriri ru inoase i viclene. Aceasta este ceea ce zice patriarhul Iacob: „Nu am adus ie oaie r pit de fiar s lbatec ; eu pl team furti agurile de zi i de noapte; i m topeam de ar i a zilei i de gerul nop ii, încât s'a dus somnul dela ochii mei".⁵ Iar dac din osteneal ni s'ar în-

1) In P. G începe cap. 17. 2) I Cor 9, 7. 3) Sam. 17, 35. 4) În P. G începe cap. 18 5) Gen 31, 39.

tâmpla vre-o nepurtare de grij , s gr bim pu in în sus pe stânca cuno tin ei, s ne lu m psaltirea i s lovim coardele ei prin virtutele cuno tin ei i s pa tem iar i oile sub muntele Sinai, ca Dumnezeu p rin ilor no tri s ne cheme din rug i pe noi i s ne d ruiasc în e lesurile semnelor i ale minunilor.

17. Firea¹ cea ra ional , omorît de p cat, o ridic Hristos, prin contemplarea tuturor veacurilor. Iar sufletul cel ce a murit cu moartea lui Hristos, îl învie Tat l, dac îl cunoa te pe El. Aceasta este ceea ce a zis Sf. Pavel: „Dac am murit împreun cu Hristos, credem c vom i învia împreun cu El”.²

18. Când³ mintea s'a desbr cat de omul cel vechiu i s'a îmbr cat în omul harului, vede i starea sa în vremea rug ciunii, sem nând cu safirul sau cu azurul cerului, stare pe care Scriptura o nume te i „loc al lui Dumnezeu”, v zut de b trâni pe Muntele Sinai”.⁴

19. Dintre⁵ necura ii draci, unii îl ispitesc pe om, ca om, iar al ii îl turbur pe om ca pe un dobitoac necuvânt tor. Cei dintâi apropiindu-se ne furi eaz gân duri de slav de art , sau de mândrie, sau de pism , sau de învinuire, cari nu se ating de niciunul din dobitoace. Cei de-al doilea îns , aprind în trup mânie i poft înafar de fire. Acestea le avem îndeob te cu dobitoacele, fiind ascunse îns sub firea cea cuvânt toare. De aceea zice Duhul Sfânt c tre cei ce cad în gândurile omene ti: „Eu am zis: dumnezei sunte i i fii ai Celui Preaînalt, to i; iar voi ca ni te oameni muri i i ca oricare dintre c petenii c de i”.⁶ Iar c tre cei stârni i

1) In P. G. 79 ine de cap. 18. In P. G. 40, col. 1244 se coprinde in „Capita practica”, cap. 69.

2) II Tim. 2, 11.

3) In P. G. 79 ine de cap. 18, in P. G. 40, 1244 se cuprinde în „Capita practica” cap. 70.

4) Exod 24, 10.

5) In P. G. acest cap. e dat ca al 21-lea.

6) Ps. 82, 6—7.

dobitoce te zice: „Nu fi i cum e calul sau mulariul, la care nu este în elepciune, ci trebuie s strângi cu z bal i cu frâu f lcile lor, c ci nu se apropie de tine”.¹ Dar sufletul care p c tue te va muri. i învederat este c oamenii, dac mor ca oamenii, se îngroap de oameni, iar cei ce sunt omorâti ca dobitoacele, sau cad jos, vor fi mânca i de vulturi. Iar dintre puii acestora unii vor chema pe Domnul, alii se t vlesc în sânge. Cel ce are urechi de auzit s auz .

20. Când² vreunul dintre vr jma i te va r ni în lupt i vrei s -i întorci sabia lui, precum scrie,³ asupra inimii lui, f a a precum te sf tuim: descoase în tine însu i gândul aruncat de el, ce fel este i din câte lucruri este alc tuit i care lucru turbur mai mult mintea. Iar ceea ce zic aceasta este: s zicem c e trimis de el gândul iubirii de argint. Desf -l pe acesta în mintea care l-a primit, în sensul aurului, în aurul însu i i în patima iubirii de bani. Apoi întreab : Ce este p cat dintre acestea? Oare mintea? Dar atunci cum este ea chipul lui Dumnezeu? Sensul aurului? Dar cine, având minte, va spune aceasta vreodat ? Oare aurul însu i e p cat? Dar atunci de ce s'a f cut? Urmeaz a a dar c al patrulea lucru este pricina p catului. Iar acesta nu e nici lucrul ce st de sine, nici ideea lucrului, ci o pl cere oarecare vr jma omului, n scut din voia cea liber a sa i care sile te mintea s se foloseasc r u de f p-turile lui Dumnezeu. Aceast pl cere avem s o t iem, dup îndatorirea ce ne-a dat-o legea lui Dumnezeu. Cercetând tu acestea, se va nimici gândul, desf cându-se într'o simpl contempla ie a ta i va fugi dela tine dracul, dup ce prin cuno tin a aceasta mintea ta s'a ridicat la în l ime. Iar⁴ dac , vrând s te folose ti împotriva lui

1) Ps 32, 9.

2) In P. G. acest cap e pus ca al 19-lea.

3) Ps. 37, 14-15

4) In P. G. acest pasagiu, de aci pân la sfâr itul cap. 20, e pus ca al 2.-lea cap

de sabia sa, dore ti s -l dobori mai întâi cu pra tia ta, scoate i tu o piatr din traista de p stor a ta i caut vederea lui, spre a afla cum vin îngerii i dracii în lumea noastr , iar noi nu mergem în lumile lor? De ce nu putem adec i noi s unim pe îngerii i mai mult cu Dumnezeu i nu ne hot rîm s -i facem pe draci i mai necura i? i cum se face c luceaf rul, care a r s rit diminea a, a fost aruncat pe p mânt¹ i a socotit marea ca pe o coaj de nuc , iar tartarul adâncului ca pe un rob? i de ce înc lze te adâncul ca pe o topitoare, turburând pe to i prin r utatea sa i pe to i vrînd s -i st pîneasc ? C ci trebue s tim c în elegerea acestor lucruri foarte mult îl vat m pe dracul i alung toat tab ra lui. Dar acestea vin cu încetul în cei cari s'au cur it i v d întru câtvă în elesurile întâmpl rilor. Cei necur i i îns nu cunosc vederea acestora. i chiar dac aflând-o dela al ii, ar spune-o i ei, nu vor fi auzi i, fiind mult colb i zgomot de patimi în toiul r zboiului. C ci trebue s fie cu totul lini tit tab ra celor de alt neam, pentru ca singur Goliat s se întâlneasc cu David al nostru.² În felul acesta ne vom folosi de deslu irea r zboiului i de vederea lui i în cazul celorlalte gânduri necurate.

21. Când³ vor fugi de grab dela noi vreunele din gândurile necurate, s c ut m pricina pentru care s'a întâmpat aceasta. Oare pentru raritatea lucrului, fiind greu de g sit materia, sau pentru nep timirea noastr , n'a putut vr jma ul nimic împotriva noastr ? De pild dac unui pustnic i-ar veni în minte gândul c i s'a încredin at ocârmuirea duhovniceasc a primei cet i, de sigur c nu va z bovi la închipuirea aceasta; i pricina se cunoa te u or din cele spuse mai înainte. Dar dac unuia i-ar veni acest gând în leg tur cu oricare cetate s'ar nimeri, i ar cugeta la fel, acela fericit este c a

1) Is. 14, 12.

2) I Sam. 17, 48

3) In P. G. acest cap. e dat ca al 22-lea.

ajuns nep timirea. Asemenea i în privin a altor gânduri se va afla pricina cercetându-se în acela i chip. Acestea trebuie s le tim pentru râvna i puterea noastr , ca s vedem dac am trecut Iordanul i ne-am apropiat de verdea , sau înc petrecem în pustie, lovi i de cei de alte neamuri. De pild foarte multe fee mi se pare c are dracul iubirii de argint i e foarte dibaciu în puterea de-a am gi. Astfel când e strâmtorat de des vâr ita lep dare de sine, îndat face pe purt torul de grij i iubitorul de s raci. Prime te bucuros pe str inii cari nu-s înc de fa , celor lipsi i le trimite ajutor, cerceteaz închisorile ora ului i r scump r sclavii; arat alipire femeilor bogate, îi face îndatora i pe cei c rora le merge bine, sf tue te pe al ii s se lapede de punga lor larg .

i astfel am gind sufletul, pe încetul îl înv lue în gândurile iubirii de argint i-l d pe mâna dracului slavei de arte. Iar acesta¹ aduce înainte mul imea celor ce sl vesc pe Domnul pentru aceste purt ri de grij i pune pe unii s vorbeasc întreolalt câte pu in despre preo ie, prevestind moartea preotului de acum i iscodind nenum rate chipuri ca s nu scape. i a a biata minte, înv luit într'aceste gânduri, se lupt cu înver unare cu aceia dintre oameni cari nu l-au primit, iar celor ce l-au primit le face daruri i-i prime te cu recuno tin . Pe cei ce se împotrivesc, îi d pe mâna judec torilor i unelte te ca s fie sco i din hotarele cet ii. Aflându-se apoi aceste gânduri înl untrul s u i învârtindu-se în minte, îndat se înf i eaz dracul mândriei, n lucind str luciri necontenite i draci înaripa i în v zduhul chilie, ca pân la urm s scoat pe om din min i. Noi îns , dorind pierzarea astorfel de gânduri, s tr im cu mul umire în s r cie. „C ci e v dit c nimic n'am adus în lume i nimic nu putem duce din ea. Având hran i îmbr c - minte, s ne îndestul m cu ele",² aducându-ne aminte

1) In P. G de aici începe cap. 23.

2) I. Tim. 6, 7-8.

de Sf. Pavel, care zice c „r d cina tuturor relelor este iubirea de argint”.¹

22. Toate² gândurile necurate, st ruind în noi din pricina patimilor, duc mintea la stric ciune i pieire. C ci precum icoana pâinii z bove te în cel fl mând din pricina foamei sale i icoana apei din pricina setii, tot a a i ideea avuiei i a banilor st rue te din pricina l comiei, iar în elesurile gândurilor ru inoase ce se nasc din bucate, z bovesc din pricina patimilor noastre. Acela i lucru se întâmpl i în cazul gândurilor slavei de arte i al altor gânduri. Iar min ii înecate în astfel de gânduri îi este cu neputin s stea înaintea lui Dumnezeu i s primeasc cununa drept ii. C ci de aceste gânduri fiind tras în jos i mintea aceea tic loas din Evanghelie s'a lep dat de bunul cel mai mare al cuno tin ei de Dumnezeu.³ Asemenea i cel legat de mâini i de picioare i aruncat întru întunerecul cel mai dinafar , din aceste gânduri î i avea esut haina sa, pentru care motiv Cel ce l-a chemat la nunt l-a g sit nevrednic de o nunt ca aceea. Haina de nunt este nep timirea sufletului rațional, care s'a lep dat de poftele lumeti. Iar pricina pentru care gândurile lucrurilor sensibile, cari z bovesc în minte, stric cuno tina, am ar tat-o în „Capetele despre rug ciune”.

23. De trei feluri⁴ sunt c peteniile dracilor cari se împotrivesc lucr rii noastre. Lor le urmeaz toat tab ra celor de alt neam. Ace tia stau cei dintâi la r zboiu i chiam sufletele spre p cat prin gândurile cele necurate. Unii din ei aduc poftele l comiei pântecelui, al ii strecoar în suflet iubirea de argint, i în sfâr it al ii ne momesc cu slava dela oameni. Dac râvne ti a a dar rug ciunea curat , p ze te mânia; dac iube ti neprih -

1) I. Tm 6, 10

2) Acest cap. este în P. G 79, 1225, continuare la cap 23 El se cuprinde i în „Capita practica”, P. G. 40, 1227, unde e cap. 64

3) Mt 22, 2—14.

4) În P. G. 79, 1228 aci începe cap 24

nirea, st pâne te pântecele; nu-i da pâine s se sature i nec je te-l cu apa. Priveghiaz în rug ciune i alung dela tine amintirea r ului. Cuvintele Duhului Sfânt s nu te p r seasc i bate în por ile Scripturilor cu mâinile virtu ilor. Atunci îi va r s ri nep timirea inimii i vei vedea în rug ciune mintea în chipul stelei.

24. Dintre¹ cele ce le cuget m, unele îi pun tiparul pe minte si-i dau o form , altele îi dau numai o cuno tin i nu-i pun tiparul pe ea i nici nu-i dau o form . De pild : „La început era Cuvântul i Cuvântul era la Dumnezeu" las un în eles în inim , dar nu dau o form min ii, nici nu-i pun tiparul pe ea. Cuvintele: „Luând pâine", dau o form min ii, iar: „A frânt-o" iar i îi pun tiparul pe ea. Versetul: „Am v zut pe Domnul ezând pe un scaun înalt i ridicat",² îi pune tiparul pe minte, afar de „am v zut pe Domnul". Aceste cuvinte, dup liter par s - i pun tiparul pe minte, dar în elesul lor nu i-l pune. Pro-rocul a v zut cu un ochiu profetic, firea raional , în l at prin fapte bune, primind în sine cuno tin a lui Dumnezeu. C ci se zice c Dumnezeu ade acolo unde se cunoa te, fiindc mintea curat se zice i scaun al lui Dumnezeu. Dar se zice i de femeie, c e scaun al necinstii, în elegându-se prin femeie sufletul care ur te cele drepte; iar necinstea sufletului este p catul i ne-tiin a. A a dar no iunea de Dumnezeu nu este dintre cele ce- i pun tiparul pe minte, ci dintre cele ce nu- i pun tiparul pe minte. De aceea cel ce se roag trebue s se despart cu totul de cele ce- i pun tiparul pe minte. Aceasta te face s te întrebi dac , precum este în privin a trupurilor i a sensurilor lor, a a este i în privin a celor netrupe ti i a ra iunilor lor; i dac altfel se modeleaz mintea privind o minte, i altfel va fi starea

1) De aci se continu numai în P. G. 79, 1228, Muyldermans la Rahuer, op. c. 47) spune c adausul acesta nu e a lui Evagrie. Dar cel pu in cap 26 e al lui.

2) Is. 6, 1.

ei cugetând în elesul aceleia? De sigur tim c cuno tin a duhovniceasc dep rteaz mintea de sensurile cari î i pun tiparul pe ea i o înf i eaz f r niciun tipar, lui Dumnezeu, fiindc no iunea lui Dumnezeu nu este dintre cele ce- i pun tiparul. C ci Dumnezeu nu este trup, ci mai de grab din cele ce nu- i pun tiparul. i iar i tim c dintre vederile cari nu- i pun tiparul pe minte, unele însemneaz fiin a celor netrupe ti, altele ra iunile lor. Dar nu se întâmpl la fel în cazul trupurilor i al celor netrupe ti. C ci în cazul celor trupe ti unele î i pun tiparul pe minte, altele nu, pe când dincolo, nimic nu- i pune tiparul pe minte.¹

25. Când dracul l comiei pântecelui, luptând mult i adeseori, nu izbute te s strice înfrânarea întip rit , atunci împinge mintea la pofta nevoin ii celei mai de pe urm , aducându-i înainte i cele privitoare la Daniil, viea a lui s rac i semin ele, i-i aminte te i de viea a altor oarecari pustnici cari au tr it totdeauna a a, i sile te pe ascet s se fac urm torul acelora. Astfel, urm rind înfrânarea f r m sur , va pierde i pe cea m surat , dela o vreme trupul nemaiputând-o p stra din pricina sl biciunii. i a a va ajunge s binecuvânteze trupul i s blesteme inima.

Socot deci c e drept s nu asculte ace tia de acela i s nu se re in dela pâine, dela untdelemn i ap . C ci aceast rânduial au cercat-o fra ii, g sind-o foarte bun . De sigur aceasta s nu o fac spre s turare i s o fac numai odat pe zi. M'a mira dac vreunul, s turându-se cu pâine i cu ap , ar mai putea lua cununa nep timirii. Iar nep timire numesc nu simpla oprire a p catului cu fapta, c ci aceasta se zice înfrânare, ci aceea care taie din cugetare gândurile p tima e, pe care sfântul Pavel a numit-o i „t iere duhovniceasc împrejur

1) În elesul capitolului este acesta: lucrurile materiale privite i i pun tiparul pe minte, dar ra iunile lor nu. Altfel este cu realit ile spirituale. Dintre acelea nici ipostasurile (de pild un înger, sau sufletul unui om), nici ra iunile lor nu- i pun tiparul pe minte.

a iudeului ascuns".¹ Iar dac se descurajeaz cineva auzind acestea, s - i aduc aminte de vasul alegerii, de Apostol, care a împlinit alergarea în foame i sete. Dar imit i vr jma ul adev rului, dracul descuraj rii, pe acest drac, punând în minte celui ce se înfrâneaz , retragerea cea mai de pe urm , îndemnându-l la râvna lui Ioan Botez torul i a încep torului pustnicilor, Antonie, ca neputând r bda acesta retragerea îndelungat i neome-neasc , s fug cu ru ine, p r sind locul, iar dracul s se laude zicând: „I-am biruit!".

26. Gândurile² necurate primesc multe materii pentru cre terea lor i se întind dup multe lucruri. De fapt ele trec oceane cu închipuirea i nu se dau înd r t s umble drumuri lungi pentru marea c ldur a patimei. Dar cele ce sunt cât de cât cur ite, sunt mai înguste decât acelea, neputându-se întinde împreun cu lucrurile, pentru faptul c patima e sl bit . De aceea se mi c mai de grab împotriva firii i, dup în eleptul Solomon, hoin rind cât va vreme pe afar , aduc trestie la arderea nelegiuit a c r mizii, ca s se izb veasc asemenea unor capre din lan uri i a unor pas ri din curse. C ci e mai u or a cur i un suflet necurat, decât a readuce din nou la s n tate pe unul cur it i iar i r nit, dracul întrist rii neîng duind, ci aducând pururea înaintea ochilor, în vremea rug ciunii, idolul p catului.

27. Dracii nu cunosc inimile noastre, cum socot unii dintre oameni. C ci singurul cunosc tor al inimii este Cel ce tie mintea oamenilor i a zidit inimile lor pe fiecare deosebit³. Dar ei cunosc multe din mi c rile inimii, pe baza cuvântului rostit i a mi c rilor v zute ale trupului. Vrând eu s le ar t acestea l murit, m'a oprit Sfântul Preot, spunând c e nevrednic lucru s se r spândeasc acestea i s le aduc la urechile celor întina i. C ci, zice, i cel ce ajut pe uneltitor este

1) Rom. 2, 29.

2) Se cuprinde în „Capita practica", P. G. 40, 1241. unde e cap. 68.

3) Sam 16, 7; Ps. 7, 10; Intel. 1, 6

vinovat după lege. Dar când din astfel de simboale cunoșc cele ascunse în inima noastră, și din acestea iau prilejuri împotriva noastră, am arătat-o adeseori, respingând pe unii cari grăiau cele ce nu trebuie, nepurtându-ne cu dragoste față de ei. De aceea am încercat în puterea dracului tinerii de minte a răului și îndată am primit gânduri rele împotriva lor, pe cari le cunoscusem mai înainte când au venit asupra noastră. Pentru aceea pe drept ne mustră Duhul Sfânt: „ezând ai vorbit împotriva fratelui, și împotriva fiului mamei tale ai adus sminteală”;¹ și ai deschis ușa gândurilor cari în minte răul și i-ai tulburat mintea în vremea rugăciunii, nelucindu-i pururea fața vrăjmașului tău și având-o pe ea drept Dumnezeu. Căci ceea ce vede mintea rugându-se, aceea este potrivit de a spune că îi este Dumnezeu. Deci să fugim, iubiiilor, de boala defăimării, neamintindu-ne de nimeni cu gând rău; și să nu ne întunecăm privirea la amintirea apropiatului, căci toate înfrângerile pe care le luăm le iscodesc dracii și nimic nu lasă necercetat din ale noastre, nici culcarea, nici ederea, nici starea în picioare, nici cuvântul, nici mersul, nici privirea. Toate le iscodesc, toate le micșorează, toată ziua uneltesc vicleuguri împotriva noastră, ca să ne fie în vremea rugăciunii mintea smerită și să stingă lumina ei fericită. Vezi ce zice și sfântul Pavel către Tit: „Dovede-te în învârt, cuvântul nostru, nestricat și fără vin, pentru că împotrivorul să se rușineze, neavând de zis nimic rău despre noi”.¹ Iar fericitul David se roagă zicând: „Mântuie-te-mă pe mine de clevetirea oamenilor”,² numind și pe draci „oameni” pentru firea lor rațională. Dar și Mântuitorul în Evanghelii a numit pe cel ce s-a născut în noi neghina pe catului, „om vrăjmaș”.³ Fie ca să ne izbăvim de el, cu harul lui Hristos și al Dumnezeului nostru, Căruia I se cuvine cinstea și slava în vecii vecilor. Amin.

1) Ps. 50, 20 2) Tit. 2, 28 3) Ps. 119, 131 4) Mt. 13, 25.

Ale Aceluia i

Din capetele despre trezvie¹

A a trebues se poarte totdeauna monachul ca i când ar avea s moar mâine; i iar i a a s se foloseasc de trup, ca i când ar avea s tr - iasc mul i ani. Aceasta pe de o parte taie gândurile trând viei i face pe monah mai sânguincios, iar pe de alta p ze te trupul s n tos i în aceea i înfrânare.²

2. Cel ce a dobândit cuno tin i culege din ea rodul pl cerii, nu mai crede dracului slavei de arte, care îi înf i eaz toate pl cerile lumii. C ci nu i-ar putea f g dui un mai mare lucru ca vederea duhovniceasc . Cât vreme îns n'am gustat din cuno tin s ne supunem voio i ostenelelor cu fapta, ar tând lui Dumnezeu înta noastr : c toate le facem pentru cuno tin a lui.³

3. Este de trebuin s ar t m i c ile monachilor cari au c l torit mai înainte de noi i pe acelea s umbl m i noi. C ci multe sunt cele f cute i zise de ei bine. Între ele i aceasta o zice careva dintre dân ii: „Mâncarea mai uscat i vie uirea aspr , împreunat cu

1) In Filocalia greac poart titlul: ToO , urmând dup scrierea anterioar . Cele 5 capete ale acestei scrieri le-am identificat pe toate în „Capita practica”, dup cum indic la fiecare cap. in parte.

2)Ideatic cu una din sentin ele adause la capitolul despre trând vie din scrierea „De octo cogitationibus” dat sub numele lui Nil Sinaitul P. G. 79, 1457 O scriere care în realitate e o prelucrare a extrasului din Ioan Casian, tradus in aceast carte). Dar i ca cap. 29 din „Capita practica”, P. G. 40, 1244.

3)Identic cu cap. 21 din „Capita practica”, P. G. 40, 1228

dragostea, duce pe monach mai repede la limanul nep timirii".¹

4. M aflam în miez de zi lâng Sfântul Macarie i, topindu-m de sete, i-am cerut ap s beau. Iar el îmi zise: „Îdestuleaz -te cu umbra, c ci mul i c l toresc acum i umbl cu cor biile pe mare i nici pe aceasta nu o au". Apoi m rturisindu-i gânduri despre înfrânare, mi-a zis: „Îndr zne te fiule, c eu în dou zeci de ani întregi nu m'am s turat nici de pâine, nici de ap , nici de somn; ci pâinea o mâncam cânt rit la cump n , apa o beam cu m sur , i numai rezemându-m pu în de pere i furam o leac somn".²

5. Mintea care hoin re te o statornice te citirea, priveghierea i rug ciunea; pofta aprins o stinge foamea, osteneala i singur tatea; iar mânia o domole te des -vâr it cântarea de psalmi, îndelunga r bdare i mila. C ci cele f r m sur i f r vreme sunt trec toare i mai mult stric decât folosesc.³

1)Identific cu cap 9) din „Capita practica", P. G. cit. 1245.

2)Identific cu cap. 94 din „Cap. prad", P. G. cit. 1245.

3)Identific cu cap. 6 din „Cap. pr.", P. G. cit. 1224.

Al Aceluia i
Cuvânt despre rug ciune

Împ r it în 153 capete¹

Cuvânt înainte

Arzându-mă în flacăra patimilor necurate, m'ai întors adesea prin trimiterea scrisorilor tale de Dumnezeu iubitoare, mângându-mi mintea muncită de cele mai ruinoase gânduri și imitând astfel, în chip fericit, pe marele învățător și dascăl. Și nu e de mirare. Pentru că totdeauna partea ta au fost cele de cinste, ca și a binecuvântatului Iacov. Căci slujind bine pentru Rachila și primind pe Lia, ceri și pe cea dorită, într-o cât ai împlinit și cei apte ani ai acesteia.² Iar eu nu te găsesc, ostenindu-mă toată noaptea, n'am prins nimic; totuși aruncând mreji după cuvântul tău, am prins mulțime de pești, nu știu dacă mari, dar în orice caz 153 la număr. Pe această îmi trimit în micul corăb de dragoste, ca tot atâtea capete, împlinindu-ți porunca. Dar te admir și-ți fericesc foarte gândul minunat de-a dori să ai capetele rugăciunii. Căci tu că nu le iubești amplu numai pe cele ce le ai în mână și sunt scrise cu cerneală pe hârtie, ci și pe cele împlântate în minte,

1) În Filocalia greacă este pus între scrierile lui Nil Sinaitul. De asemenea în P. G. 79. 1165—1200. Dar este al lui Evagrie. Vezi Viller-Rahner. O. c. p. 171.

2) Gen. 29, 23—28.

prin dragoste i nepomenire de r u. De aceea, dat fiiind faptul c toate sunt îndoite, una sporind pe cealalt , dup în eleptul Iisus,¹ prime te-le nu numai în scrisoare, ci i în duh, întru cât oric rei scrisori îi premerge în elesul. C ci dac nu e acesta, nici scrisoarea nu va fi. Prin urmare îndoit este i felul rug ciunii. Unul este practic, iar altul contemplativ. La fel i num rul are dou laturi. Una pe care poti pune mâna i aceasta este cantitatea, iar alta este în elesul lui, sau calitatea.

Astfel împ r ind cuvântul despre rug ciune în 153 de capete, ti-am trimis o merinde evanghelic , spre a avea pl cerea unui num r simbolic i o figur de triunghiu i de aseunghiu, cari indic pe de o parte cuno tin a cucernic a Treimii, iar pe de alta în elesul acestei lumi.²

Dar i num rul o sut , luat în sine, este un patru-unghiu;³ iar cincizeci i trei, este un triunghiu i o sfer . C ci dou zeci i opt este un triunghiu;⁴ iar dou zeci i cinci, o sfer , fiindc dou zeci i cinci e alc tuit din cinci ori cinci. Prin urmare ai figura în patru unghiuri simbolizând p trimea virtu ilor, iar pe de alta cuno tin a în eleapt a veacului acestuia, simbolizat de num rul dou zeci i cinci, care închipue te forma de sfer a timpurilor. C ci s pt mân se mi c dup s pt mân i lun dup lun i timpul se deap n în cerc, an dup an, cum vedem în mi carea soarelui, a lunii, a prim verii, a verii, i a celorlalte. Iar triunghiul însemneaz cuno tin a Sfintei Treimi. Privind îns i altfel num rul o sut cincizeci i trei, ca trei cifre, se poate în elege c e triunghiul cuno tin ii practice, naturale i teologice, sau credin a, n dejdea i dragostea; sau aurul, argintul i pietrele scumpe.

1) In el lui Sirach 42. 25

2) Num rul 153 se compune din: 3—treiunghiu; 1+5= aseunghiu, care ar simboliza lumea temporal prin ciclul celor 6 zile de munc ale s pt mâinii.

3) 100=4X25.

4) Probabil pentru num rul 3 care trece peste 25.

Num rul însemneaz acestea. Iar cuprinsul smerit al capetelor nu-l vei oc ri, tiind s fii i s tul i fl -mând ¹ i amintindu- i de Cel ce n'a trecut cu vederea cei doi bani ai v duvei, ci i-a primit mai bucuros ca bog ia multora. Prin urmare, primind acest rod al bun -vointii, iubirii i dragostei, p ze te-l între fra ii t i ade -v ra i, poruncindu-le s se roage pentru cel bolnav, ca s se fac s n tos i, luându- i patul, s umble prin harul lui Hristos, Amin.

1. Dacă ar vrea cineva s preg teasc t mâie mirositoare, va amesteca după rânduial în chip egal r - în str vezie de liban, casia, onixul i stactia. Acestea sunt p trimea virtuilor. Dacă sunt depline i egale, mintea nu va fi vândut .

2. Sufletul cur it prin plin tatea virtuilor face rânduiala minții neclintit i destoinic s primeasc starea c utat .

3. Rug ciunea este vorbirea min ii cu Dumnezeu. De ce stare are a a dar nevoie mintea, ca s poat s se întind , f r s se uite înd r t, dincolo de sine, pân la St pânul ei, i s stea de vorb cu El, f r mijlocirea nim nui ?

4. Când Moise încearc s se apropie de rugul arz tor, e împiedecat pân nu desleag înc l mintea picioarelor.² Cum nu te vei deslega i tu de orice cuget p tima , dac vrei s vezi pe cel mai presus de orice sim ire i în elegere i s vorbe ti cu El?

5. Mai întâi roag -te pentru dobândirea lacrimilor, ca prin plâns s înmoui s lb ticia ce se afl în sufletul t u; i după ce vei fi m rturisit astfel împotriva ta f r -delegile tale înaintea Domnului,³ s prime ti iertare dela El.

6. Folose te-te de lacrimi pentru a dobândi împlinirea oric rei cereri. C ci foarte mult se bucur St -pânul, când te rogi cu lacrimi.

1) Filip. 4, 12 2) Ex. 3, 2 3) Ps 32, 5.

7. Dacă vei izvoare de lacrimi în rugăciunea ta, s nu te înalți întru tine, ca și cum ai fi mai presus de mulți. Căci rugăciunea ta a primit ajutor ca să poți răscumpăra cu drag inimă pe catele tale și să împlânzești pe St. Pănul prin lacrimi. Deci s nu întorci spre patimă în lăturarea patimilor, ca să nu mănii și mai mult pe Cel ce și-a dăruit harul.

8. Mulți, plângând pentru păcate, uită de scopul lacrimilor; și așa, pierzându-și mintea, au răstăcut.

9. Stai cu încredere și te roagă cu osârdie și ocolește-te grijile și gândurile, căci ele te turbură și te nelinițesc, ca să te scoată din tărâș rugăciunii.

10. Când te vezi dracii râvnind cu adevărat la rugăciune, îți strecoară gândurile unor lucruri așezate trebuincioase; și după puțin vreme îți fură amintirea lor, ca mi cându-și se mintea spre căutarea lor și neaflându-le, să se descurajeze și să se întristeze foarte. Apoi când revine iarăși în rugăciune, îi aduce aminte cele căutate și cele amintite mai înainte, ca mintea căutând să le ia la cunoștință, să piardă rugăciunea, care aduce roade.

11. Luptă-te și împune-ți mintea în vremea rugăciunii, surd și mut, și te vei putea ruga.

12. Când te va întâmpina o ispită, sau te va așă o împotrivire, ca să-ți mîștie mânia spre cel ce-ți stă împotrivă, sau să spui vre-o vorbă goală, adu-ți aminte de rugăciune și de porunca dumnezeiască cu privire la ea, și îndată se va liniști mîștia carea fărândaială din tine.

13. Toate câte le vei face pentru a te răzbiuna pe fratele, care te-a nedreptățit, îți vor fi spre sminteală în vremea rugăciunii.

14. Rugăciunea este vîlstarul blîndeții și al lipsei de mînie.

15. Rugăciunea este rodul bucuriei și al mulumirii.

16. Rugăciunea este alungarea întristării și a descurajării.

17. Plecând, vinde- i averile i le d s racilor,¹ i luându- i crucea, lap d -te de tine,² ca s poti s te rogi neîmpr tiat.

18. Dac vrei s te rogi în chip vrednic de laud , lap d -te de tine în tot ceasul i, suferind nenum rate r ut i, nevoe te-te pentru rug ciune.

19. Necazul pe care îl rabzi cu bun în elegere te va face s -i afli rodul în vremea rug ciunii.

20. Dorind s te rogi cum trebuie, s nu întristezi vreun suflet; iar de nu, înde ert alergi.

21. Las - i darul t u, zice, înaintea altarului i plecând împac -te mai întâiu cu fratele t u, i apoi venind te vei ruga neturburat. C ci amintirea r ului înegre te cugetul celui ce se roag i întunec rug ciunile lui.

22. Cei ce î i îngr m desc sup r ri i pomeniri de r u, sunt asemenea celor ce scot ap i o toarn într'un vas f r fund.

23. Dac e ti r bd tor, pururea te vei ruga cu bucurie.

24. Rugându-te tu cum trebuie, ti se vor întâmpla astfel de lucruri, încât s ti se par c ai dreptate s te folose ti de mânie. Dar nu este nicio mânie drept împotriva aproapelui. C ci de vei c uta vei afla c este cu putin s rându ti lucrul bine i f r mânie. Deci folose te-te de tot me te ugul ca s nu izbucne ti în mânie.

25. Vezi ca nu cumva, p rând c vindeci pe altul s fii tu însuti net m duit i s împiedeci rug ciunea ta.

26. Fugind de mânie, vei afla cru are i te vei dovedi în elept i vei fi între cei ce se roag .

27. Înarmându-te împotriva mâniei, nu vei suferi niciodat pofta, c ci aceasta d mâncare mâniei; iar mânia turbur ochiul mintii, întinând starea rug ciunii.

1) Mt. 19, 21 ; Mc 10, 21.

2) Mt 16, 24; Lc 9, 23.

3) Mt 5, 23.

28. Nu te ruga împlinind numai formele din afară, ci îndeamnă-ți mintea spre simțirea rugăciunii duhovnicești cu multă frică.

29. Uneori stând la rugăciune te vei ruga dintr'odată bine; alteori, chiar ostentându-te foarte, nu vei ajunge la înțeles, căci s'ceri în mai mult, și primind, și ai un câștig care nu-ți mai poate fi răpit.

30. Apropiându-se îngerul, se depărtează grămadă de cei ce ne turbură, și mintea se află în multă odihnă, rugându-se curat. Alteori, amenințându-ne obișnuitul războiu, mintea se luptă și nu poate să se liniștească, deoarece s'a amestecat mai înainte cu felurite patimi. Totuși cerând în mai mult, va afla. Căci „celuic bate și se va deschide”.¹

31. Nu te ruga să se facă voiele tale, căci acestea nu se acopere într-un tot cu voia lui Dumnezeu,² ci roagă-te mai bine precum ai fost învățat, zicând: „Fac voia Tatălui” în mine. Și în tot lucrul al tău să-L rogi, ca să se facă voia Lui. Căci El vede ceea ce e bine și folositor sufletului tău. Dar tu nu ceri totdeauna aceasta.

32. De multe ori, rugându-mă, am cerut să-mi se împlinească ceea ce am socotit eu că e bine, și am stăruit în cerere, silind să judec voia lui Dumnezeu; nu i-am lăsat Lui ca să rânduiască mai bine aceea ce ție ți este de folos. Iar primind, m'am scârbit pe urmă foarte, că n'am cerut mai bine să se facă voia lui Dumnezeu. Căci lucrul nu mi-a folosit așa cum credeam.

33. Ce este binele, dacă nu Dumnezeu? Așa dar, să-ți lăsa Lui toate cele ce ne privesc și ne va fi bine. Căci Cel ce e bun, desigur că e îndatătorul darurilor bune.

34. Nu te îndurera, dacă nu capeți îndat de la Dumnezeu ceea ce ceri. Căci vrea să-ți facă în mai mult bine, lăsându-te să stăruiești cu trează în rugăciune.

1) Mt. 7, 7; Lc. 9, 9 2) Mt 6, 10.

Fiindc ce e mai presus ca a vorbi cu Dumnezeu i a fi r pit la împreuna petrecere cu El?

35. Rug ciunea neîmpr tiat este o în elegere suprem a min ii.

36. Rug ciunea este urcu ul min ii spre Dumnezeu.

37. Dac dore ti s te rogi, leap d -te de toate, ca s mo tene ti totul.

38. Roag -te mai întâi s te cur e ti de patimi; al doilea, s te isb ve ti de ne tiin i de uitare; al treilea, de toat ispita i p r sirea.

39. Cere în rug ciune numai dreptatea i Împ r ia, adic virtutea i cuno tin a i toate celelalte se vor ad uga ie.

40. cu dreptate s te rogi nu numai pentru cur ia ta, ci i pentru a oric rui semen, ca s imi i chipul îngeresc.

41. Vezi dac te-ai înf i at cu adev rat înaintea lui Dumnezeu în rug ciunea ta, sau e ti biruit de lauda omeneasc i pe aceasta te sile ti s o vânezi, folosindu-te de chipul rug ciunii ca de o acoperitoare.

42. Fie c te rogi cu fra ii, fie singur, str due te-te s te rogi nu din obi nuin , ci cu sim irea.

43. Sim irea rug ciunii este adunarea cugetului, împreunat cu evlavie, cu str pungerea inimii, cu durerea sufletului, cu m rturisirea gre alelor, cu suspine nev zute.

44. Dac mintea ta mai e furat în vremea rug -ciunii, înc n'a cunoscut c se roag un monach, ci e ti înc un mirean, care înfrumuse eaz cortul din afar .

45. Rugându-te, p ze te- i cu putere memoria, ca s nu- i pun înainte ale sale, ci mi c -te pe tine spre gândul înf i erii tale la judecat . C ci de obicei mintea e foarte r pit de memorie în vremea rug ciunii.

46. Amintirea îi aduce în vremea rug ciunii sau închipuiri de ale lucrurilor de odinioar , sau griji noi, sau fa a celui ce te-a sup rat. Diavolul pismue te foarte tare pe omul care se roag i se folose te de tot me te-

ugul ca s -i întineze scopul. El nu încetează prin urmare s pun în mi care icoanele lucrurilor prin amin-tire i s r scolească toate patimile prin trup, ca s -l poată împiedeca din drumul s u cel mai bun i din c l toria c tre Dumnezeu.

47. Când diavolul cel prea viclean, f când multe, nu poate împiedeca rug ciunea dreptului, o las pentru puțin vreme mai domol i pe urm îl r zboie te iar i pe cel ce se roag . C ci fie c -l aprinde pe acesta spre mânie i a a stric starea lui cea bun dobândit prin rug ciune, fie c -l a â la pl cere p tima i a a îi pâng re te mintea.

48. După ce te-ai rugat cum trebuie, a teapt cele ce nu trebuie i st i b rb te te p zind rodul t u. C ci spre aceasta ai fost rânduit dintru început, ca s lucrezi i s p strezi. A a dar, după ce-ai lucrat, nu cumva s la i nep zit ceea ce ai f cut. Iar de nu, n'ai folosit nimic rugându-te.

49. Tot r zboiul ce se aprinde între noi i dracii necura i, nu se poart pentru altceva, decât pentru rug -ciunea duhovnicească . C ci lor le este foarte potrivnic i urât , iar nou foarte mântuitoare i pl cut .

50. Ce vreau dracii s lucreze în noi? L comia pântecelui, curvia, iubirea de argint, mânia, tinerea minte a r ului i celelalte patimi, ca îngro ându-se mintea prin ele, s nu se poată ruga cum trebuie. C ci stârnindu-se patimile p r ii nera ionale, nu o las s se mi te cu bun judecat .

51. Cultiv m virtu ile pentru ra iunile f pturilor i pe acestea le c ut m pentru Ra iunea care le-a dat fiin . Iar aceasta obi nue te s se descopere în starea de rug ciune.

52. Starea de rug ciune este o dispozi ie nep -tima , câ tigat prin deprindere, care r pe te mintea în eleapt spre în l imea spiritual , prin dragoste de- s vâ it .

53. Cel ce vrea s se roage cu adev rat, trebuie nu numai s - i st pâneasc mânia i pofta, ci trebuie s ajung i afar de orice în eles p tima .

54. Cel ce iube te pe Dumnezeu, st de vorb cu El de-a-pururi, cum ar sta cu un tat , alungând orice în eles p tima .

55. Cel ce a atins nep timirea, înc nu se i roag cu adev rat. C ci poate s urm reasc niscai cuget ri simple i s fie r pit de istoriile lor i s fie departe de Dumnezeu.

56. Când mintea z bove te în ideile simple ale lucrurilor, înc nu a ajuns la locul rug ciunii. C ci poate s se afle neconținut în contempla ia lucrurilor i s flecreasc despre în elesurile lor, cari de i sunt idei simple, dar exprimând vederi de-ale lucrurilor, dau min ii forma i chipul lor i o duc departe de Dumnezeu.

57. Pân ce mintea nu s'a ridicat mai presus de contemplarea firii trupe ti, înc n'a privit locul lui Dumnezeu. C ci poate s se afle în cuno tin a celor inteligibile i s se fac felurit ca ele.

58. Dac vrei s te rogi, ai trebuin de Dumnezeu, care d rug ciune celui ce se roag . Prin urmare cheam -L pe El, zicând: „Sfin easc -se numele T u, vie împ r ia Ta”,¹ adic Duhul Sfânt i Fiul T u, Cel unul n scut. C ci a a ne-a înv at, zicând: „în Duh i în Adev r se cade s ne închin m Tat lui”.²

59. Cel ce se roag în Duh i Adev r, nu-L mai pream re te pe Ziditor din f pturi, ci-L pream re te din El însu i.

60. Dac e ti teolog (dac te ocupi cu contemplarea lui Dumnezeu), roag -te cu adev rat; i dac te rogi cu adev rat, e ti teolog.

61. Când mintea ta, cuprins de mult dor c tre Dumnezeu, pleac oarecum câte pu in din trup i se

1) Mt. 6, 9-10; Lc. 9, 2.

2) Io. 4, 25.

dep rteaz de toate gândurile, cari vin din sim ire, din amintire, sau din starea humoral , umplându-se de evlavie i de bucurie, atunci socote te c te-ai apropiat de hotarele rug ciunii.

62. Duhul Sfânt, p timind împreun cu noi de sl -biciunea noastr , ne cerceteaz i când suntem necura i. i dac afl numai c mintea noastr i se roag cu dragoste de adev r, se s l lue te în ea i alung toat ceata de gânduri i de în elesuri cari o împrejmuesc, îndemnând-o spre dragostea rug ciunii duhovnice ti.

63. Ceilal i strecoar în minte gânduri, sau în elesuri, sau vederi prin schimb ri în starea trupului. Iar Domnul lucreaz dimpotriv : coborându-se în mintea îns i, a eaz în ea cuno tin a celor ce le vrea, i prin minte lini te te neînfrânarea trupului.

64. Cel ce se mânie i ine minte r ul, oricât ar iubi rug ciunea, nu este afar de învinuire. C ci este asemenea celui ce vrea s aib vederea ager , dar îi turbur ochii.

65. Dac dore ti s te rogi, nu face nimic din cele ce se împotrivesc rug ciunii, ca Dumnezeu, apropiindu-se, s c l toreasc împreun cu tine.

66. Rugându-te, s nu dai vreun chip lui Dumnezeu în tine, nici s nu îng dui min ii tale s se modeleze dup vreo form , ci apropie-te în chip nematerial de Cel nematerial i vei în elege.

67. P ze te-te de cursele celor protivnici. C ci se întâmpl c în vreme ce te rogi curat i neturburat, s i se înf i eze deodat înainte vreun chip str in i ciudat, ca s te duc la p rerea c Dumnezeu este acolo, i s te înduplece s crezi c dumnezeirea este câtimea ce i s'a descoperit ie deodat . Dar dumnezeirea nu este câtime i nu are chip.

68. Când pisma ul diavol nu poate mi ca memoria în vremea rug ciunii, atunci sile te starea humoral a trupului s aduc vreon lucire ciudat înaintea min ii i s o fac pe aceasta s primeasc o anumit form .

Iar mintea având obiceiul s petreac în cuget ri, u or se încovoiaie. i astfel cel ce se sile te spre cuno tin a nematerial i f r form , e am git, apucând fum în loc de lumin .

69. Stai la straja ta, p zindu-i mintea de cuget ri în vremea rug ciunii, pentru a- i îndeplini rug ciunea i a petrece în lini tea ei. F a a, pentru ca Cel ce p ti me te împreun cu cei ne tiutori, s te cerceteze i pe tine, i atunci vei primi darul atotstr lucitor al rug ciunii.

70. Nu vei putea s te rogi cu cur ie pân ce vei fi împletit cu lucruri materiale i turburat de griji necon tenite. C ci rug ciunea este lep darea gândurilor.

71. Nu poate cel legat s alerge, nici mintea ce sluje te patimilor nu poate vedea locul rug ciunii du hovnice ti. C ci este tras i purtat de gândul p tima i nu va avea o stare neclintit .

72. Când, în sfâr it, mintea se roag cu cur ie i f r patim , nu mai vin asupra ei dracii din partea stâng , ci din cea dreapt . C ci îi vorbesc de slava lui Dumnezeu i îi aduc înainte vreo form din cele pl cute sim irii, încât s -i par c a ajuns des vâr it la scopul rug ciunii Iar aceasta a spus-o un b rbat cunosc tor c se înf ptue te prin patima slavei de arte i prin dracul care s'a atins de creier.

73. Socotesc c dracul, atingându-se de creier, schimb lumina mintii, precum voie te. În felul acesta este stârnit patima slavei de arte spre gândul de a face mintea s se pronun e cu u ur tate, prin p reri proprii, despre cuno tin a dumnezeeeasc i fiin ial . Unul ca acesta nefiind sup rat de patimi trupe ti si necurate, ci înf ti ându-se — zice-se — cu cur ie, socote te c nu se mai petrece în el nicio lucrare protivnic . De aceea socote te ar tare dumnezeeeasc , lucrarea s vâr it în el de diavolul, care se folose te de mult p trundere i, prin creier, schimb lumina împreunat cu el i îi d , precum am spus, forma care vrea.

74. Îngerul lui Dumnezeu ar tându-se, opre te cu cuvântul numai, lucrarea protivnic din noi i mi c lumina min ii la lucrare f r r t cire.

75. Cuvântul spus în Apocalips , c Îngerul aduce t mâe ca s o adauge la rug ciunile Sfin ilor,¹ socotesc c este harul acesta, care e lucrat prin Înger. C ci el s de te cuno tin a adev ratei rug ciuni, încât mintea st de aci înainte înafar de orice clintire i nep sare.

76. N strapele cu t mâe² se zic c sunt rug ciunile Sfin ilor, pe cari le purtau cei dou zeci i patru de b trâni.

77. Dar n strapa trebuie socotit prietenia cu Dumnezeu, sau dragostea des vâr it i duhovniceasc , în care se lucreaz rug ciunea în Duh i Adev r.

78. Când socote ti c nu ai trebuin de lacrimi în rug ciunea ta pentru p cate, gânde te-te cât de mult te-ai dep rtat de Dumnezeu, având datoria s fii pururea în El, i vei l crima cu i mai mult c ldur .

79. Astfel, cunoscând m surile tale, vei plânge cu u urin , dos dindu-te dup Isaia: „Cum, necurat fiind i petrecând în mijlocul unui astfel de popor, adic între protivnici, îndr sne ti s te înf i ezi înaintea Domnului Savaot?”.³

80. De te rogi cu adev rat, vei afla mult înt rire i încredin are, i Îngerii vor veni la tine ca i la Daniil i-i vor lumina în elesurile celor ce i se întâmpl .

81. Cunoa te c sfin ii îngeri ne îndeamn la rug ciune i stau de fa împreun cu noi, bucurându-se i rugându-se pentru noi. Dac suntem prin urmare cu nep sare i primim gânduri protivnice, îi am răm foarte tare, dat fiind c ei se lupt atâta pentru noi, iar noi nu vrem s ne rug m lui Dumnezeu nici pentru noi în ine, ci dispre uind slujba noastr i p r sind pe St pânul i Dumnezeul acestora, petrecem cu necura ii draci.

1) Apocalips 8, 3. 2) Apocalips 5, 8 3) Isaia 6, 5.

82. Roag -te cu cuviin i f r tulburare i cânt cu în elegere i cu bun m sur i vei fi ca un pui de vultur ce se urc la în l ime.

83. Psalmodiarea potole te patimile i face s se lini teasc neînfrânarea trupului. Iar rug ciunea face mintea s - i împlineasc propria lucrare.

84. Rug ciunea este lucrarea demn de vrednicia min ii, sau întrebuin area cea mai bun i mai curat a ei.

85. Psalmodiarea este un lucru al în elepciunii variate ; iar rug ciunea este începutul cuno tin ii nemateriale i simple.

86. Cuno tin a este tot ce poate fi mai bun, c ci este împreun lucr toare a rug ciunii, trezind din somn puterea de în elegere a min ii, pentru contemplarea cuno tin ii dumnezeu ti.

87. Dac n'ai primit înc darul rug ciunii, sau al psalmodierii, st rue cu putere i-l vei primi.

88. „Le-a spus lor i o pild , cum trebuie s se roage totdeauna i s nu sl beasc ". Prin urmare nu sl bi, nici nu descuraja, dac n'ai primit. C ci vei primi pe urm . i a adaus la pild cuvântul: „De i de Dumnezeu nu m tem i de om nu m ru inez, dar fiindc femeia îmi pricinue te sup r ri îi voi face dreptate. Deci a a va face i Dumnezeu de grab dreptate, celor ce strig c tre El ziua i noaptea".¹ Îndr zne te a a dar, st ruind încordat în sfânta rug ciune.

89. Nu voi s i se fac cele ce te privesc precum socote ti tu, ci precum îi place lui Dumnezeu, i vei fi neturburat i mul umit în rug ciunea ta.

90. Chiar dac i se pare c e ti cu Dumnezeu, p ze te-te de dracul curviei, c ci este foarte în el tor i cât se poate de pisma i vrea s fie mai iute i mai ager ca mi carea i trezirea min ii tale, ca s o desfac i de Dumnezeu, când Îi st înainte cu evlavie i fric .

1) Luca 18, 2—7.

91. Dacă te îngrijești de rugăciune, pregăte-te-te împotriva năvălirii dracilor și răbdă cu bărbăție biciuirile lor. Căci vor veni asupra ta ca fiarele sălbatice și tot trupul îl vor chinui.

92. Pregăte-te-te ca un luptător încercat. De vei vedea fărâșe de veste vreo nălaț, nu te clinti. Chiar dacă ai vedea sabie scoasă împotriva ta, sau lampă năvalind spre vederea ta, nu te turbura; sau de vei vedea vreo formă urâcioasă și sângeroasă, și nu-și slăbească sufletul. Căci este drept, mărțurisind mărțurisirea cea bună și mai ușor vei privi la vrăjmașii tăi.

93. Cel ce răbdă necazurile va ajunge și la bucurii. Și cel ce stăruie în cele neplăcute, nu va fi lipsit nici de cele plăcute.

94. Vezi și nu te amăgesc dracii cei răi prin vreo vedenie, ci fii cu grijă, întorcându-te la rugăciune; și cheamă pe Dumnezeu, ca dacă este vedenia de la El, El să te lumineze, iar de nu, să alunge în grabă pe amăgitorul. Și îndrăznește, că nu vor putea sta câinii, când tu stăruiești cu înfocare în convorbirea cu Dumnezeu. Căci îndat vor fi alungăi departe cu ajutorul lui Dumnezeu, fiind bătăi în chip nevăzute și neașteptate.

95. Cu dreptate este și nu-și ră mâna necunoscut nici vicleșugul acesta, că pentru o vreme se despart dracii între ei înșiși. Și dacă vrei să ceri ajutor împotriva unora, vin ceilalți în chipuri îngerești și alungă pe cei dintâi, ca tu să fii în elat de ei, prăndu-și că sunt îngeri.

96. Îngrijește-te-te să agonisești mult cugetare smerită și bărbăție, și „răutatea lor nu se va atinge de sufletul tău și biciul nu se va apropia de cortul tău, că Îngerilor Săi va porunci ca să te păzească pe tine”,¹ iar aceștia vor izgoni de la tine toată lucrarea protivnică.

1) Psalm 9, 11.

97. Cel ce are grijă de rug ciune curat, va pîrîmîi de la draci: ocîrî, loviri, strigîte şi vîrîmîi. Dar nu va cîrî dea, nici nu-î va pîrîsi gîndul, zicînd cître Dumnezeu: „Nu mî voi teme de rele, cîci Tu cu mine e_tîi” i cele asemenea.

98. În vremea unor astfel de ispite, foloseşte-te de rug ciunea scurtă şi stîruitoare.

99. De te vor ameninţa dracii, ar tîndu-se deodată din vîrîdă ca să te înspîimînte şi să-îrîpească mintea, să nu te înfricoezi de ei şi să nu ai nici o grijă de ameninţarea lor, cîci ei se tem de tine, încercînd să vadă dacă le dai atenţie, sau îţi dispreţueşti cu des vîrîre.

100. Dacă stai în rug ciune înaintea lui Dumnezeu Atotîitorul, Fîcîtorul şi Proniatorul tuturor, de ce Îţi înfricoezi atît de lipsit de judecată, încît îţi uiţi de frica Lui cea neîntrecută şi tremuri de nişte înşirîi gîndaci? Sau n'ai auzit pe cel ce zice: „De Domnul Dumnezeu lît uş te temi”,¹ şi iarăşi: „De El se înfricoează şi tremurî toate, de faţă a puterii Lui”² i cele urmîtoare.

101. Precum pâinea este hrană trupului şi virtutea hrană sufletului, a rug ciunea duhovnicească este hrana minţii.

102. Roagă-te în sfîntul loc al rug ciunii, nu ca fariseul, ci ca vameşul, ca să te îndreptezi şi tu de cître Domnul.

103. Străduieşte-te să nu blestemi pe cineva în rug ciunea ta, ca să dîrîmîi cele ce le zideşti, fîcînd urît rug ciunea ta.

104. Cel ce datorează zece mii de talanţi, să te înveţe pe tine, că de nu vei ierta celui ce-î este dator, nu vei dobîndi nici tu iertare. „Cîci l-a predat pe el, zice, chinuitorilor”.³

105. Uită-ţi de trebuinţele trupului cînd te înfricoezi în rug ciune, ca nu cumva, pîcîat de purece sau de

1). Deuteronom 10, 20. 2) Ioil 2, 10; Naum 1, 5. 3) Matei 18, 34.

p duche, de ân ar sau de musc , s te p gube ti de cel mai mare câ tig al rug ciunii tale.

106. S'a întâmplat la noi c unuia dintre Sfin i, care se ruga, atât a i s'a împotrivit cel r u, c îndat ce întindea mâinile, acela i se înf i a ca un leu i ridică în sus labele dinainte i- i înfigea ghiarele sale în amândou oldurile nevoitorului, cu voina de a nu se dep rta pân ce nu- i va l sa acela mâinile în jos. Dar acela niciodat nu le l sa în jos, pân nu- i împlinea rug ciunile obi nuite.

107. A a l-am cunoscut i pe cel ce se îndeletnicea cu lucrul isihiei într'o groap , pe Ioan cel mic, mai bine zis prea marele monach. Acesta r mânea neclintit în unirea cu Dumnezeu, când dracul se înf ora în chip de arpe în jurul lui i- i strângea trupul i- i umplea fa a de bale.

108. Ai cetit de sigur i vie ile monachilor tabeniosio i, unde se spune c gr ind Avva Teodor cuvânt c tre fra i, au venit dou n pârci sub picioarele lui, iar el neturburat, f cându- i picioarele ocol în jurul lor, le- a inut în untru, pân când a ispr vit de gr it cuvântul; i atunci le- a ar tat fra ilor, povestindu-le întâmplarea.

109. Despre alt frate duhovnicesc am cetit iar i, c , rugându-se el, a venit o n pârc i s'a lipit de piciorul lui. Dar el nu a coborât mâinile, mai 'nainte de ce nu i- a împlinit rug ciunea obi nuit . i întru nimic nu s'a v t mat cel ce iubea pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însu i.

110. Ai în rug ciunea ta ochiu neîmpr tiat i, lep dându-te de trupul i sufletul t u, tr ie te prin minte.

111. Altui oarecare sfânt, ce se ruga cu încordare, lini tindu-se în pustie, ar tându-i-se dracii, l-au aruncat i l-au învărtit prin aer vreme de dou s pt mâni, prinzându-l apoi în rogojin . Dar nici a a nu au izbutit s -i coboare mintea din rug ciunea înfocat .

112. Altui iubitor de Dumnezeu, care- i ocupa mintea cu rug ciunea, umblând prin pustie, i s'au ar tat doi Îngeri, c l torind împreun ; dar el nu i-a b gat în sam , ca s nu se p gubeasc de ceea ce-i mai bun. C ci î i amintea de cuvântul Apostolului, care zice: „Nici Îngerii nici Încep toriile, nici Puterile nu ne vor putea desp r i de dragostea lui Hrisios”.¹

113. Monachul se face prin rug ciune asemenea Îngerilor.

114. Nu c uta nicidecum s prime ti vreun chip sau vreo înf i are în vremea rug ciunii, din dorul de a vedea fa a Tat lui cel din ceruri.

115. Nu dori s vezi Îngeri, sau Puteri, sau pe Hristos în chip sensibil, ca s nu- i ie i cu totul din minte, luând lupul drept p stor i închinându-te dracilor vr jma i.

116. Începutul r t cirii min ii este slava de art . C ci mintea fiind mi cat de aceasta, încearc s m r- gineasc dumnezeirea în chipuri i înf i ri.

117. Eu voiu spune cuvântul meu, pe care l-am spus i celor mai tineri: fericit este mintea, care a dobândit în vremea rug ciunii, în chip des vâr it starea f r form .

118. Fericit este mintea care, rugându-se neîm- pr tiat, câ tig neconținut un tot mai mare dor c tre Dumnezeu.

119. Fericit este mintea care, în vremea rug ciunii, se face nematerial i s rac de toate.

120. Fericit este mintea care, în vremea rug ciunii, s'a lipsit des vâr it de orice sim .

121. Fericit este monachul, care socote te pe to i oamenii ca Dumnezeu, dup Dumnezeu.

122. Fericit este monahul, care socote te mântuirea i înaintarea tuturor, ca pe a sa.

1) Romani 8, 38 -39.

123. Fericit este monahul, care se socote te pe sine gunoiul tuturor.

124. Monah este acela care s'a desp r it de to i i se împac cu to i.

125. Monah este cel ce se socote te pe sine una cu toti, deoarece i se pare c se vede pe sine necon-tenit în fiecare.

126. Rug ciune s vâr e te acela care aduce tot-deauna primul gând al s u ca rod lui Dumnezeu.

127. Ca monah ce dore ti s te rogi, fugi de orice minciun i orice jur mânt. Iar de nu, înzadar î i iai o înf i are care nu i se potrive te.

128. De vrei s te rogi în duh, nimic s nu iai dela trup, i nu vei avea nour care s -i fac umbr în vremea rug ciunii.

129. Încredîn eaz lui Dumnezeu trebuin a trupului i vei în elege c o poti încredîn a i pe a duhului.

130. De vei dobândi f g duin ele, vei împ r i. Prin urmare, privind spre acestea, cu voio ie vei purta s r cia de acum.

131. Nu c uta s alungi dela tine s r cia i strâm-torarea, materiile rug ciunii neîmpov rate.

132. S se întâlneasc în tine virtu ile trupe ti cu cele suflete ti, i cele suflete ti cu cele duhovnice ti; iar acestea cu cuno tin a nematerial i fiin ial .

133. Ia seama la gânduri când te rogi; dac au încetat cu u urin , de unde vine aceasta? Ca s nu cazi în vreo curs i s te predai în elat.

134. Uneori dracii î i strecoar gânduri i apoi te a â ca s te rogi, chipurile, împotriva lor, sau s le stai împotriv . i atunci se dep rteaz de bun voie, ca s te în eli, închipuindu- i despre tine c ai început s birui gândurile i s înfrico ezi pe draci.

135. Dac te rogi împotriva patimii, sau a dracului care te sup r , adu- i aminte de Cel ce zice: „Voi

alunga pe vrjma ii mei i-i voi prinde i nu m voi întoarce pân ce nu-i voi nimici. Asupri-i-voi pe ei i nu vor putea s stea; c dea-vor sub picioarele mele",¹ i cele urm toare. Iar acestea le vei spune cu u urin , dac te vei înarma cu smerit cugetare împotriva vr jma ilor.

136. Nu socoti c ai dobândit virtute, dac n'ai luptat mai înainte pân la sânge pentru ea. C ci trebuie s te împotrive ti p catului pân la moarte, luptându-te cu el i nesl bind, dup dumnezeiescul Apostol.²

137. Dac vei folosi pe vreunul, vei fi oc rit de altul, ca, sim indu-te nedrept it, s spui, sau s faci ceva ce nu se cuvine i în felul acesta s risipe ti r u ceea ce ai adunat bine. Acesta e scopul dracilor. De aceea trebuie s lu m aminte cu în elepciune.

138. A teapt loviturile aduse de draci, îngrijindu-te cum s scapi de robia lor.

139. Dracii cei vicleni a teapt noaptea ca s turbure pe înv torul duhovnicesc, prin ei în i i; iar ziua, îl înv luesc prin oameni în strâmtor ri, def im ri i primejdii.

140. Nu te teme de n lbitori. C ci de i lovesc c l-când i usc întinzând, prin acestea se face ve mântul str lucitor.

141. Cât vreme nu te-ai lep dat de patimi, ci mintea ta se împotrive te virtu ii i adev rului, nu vei afla t mâie binemirositoare în sânul t u.

142. Dore ti s te rogi ? Dup ce te-ai mutat din cele de aici, petrecerea s o ai deapururi în ceruri, nu simplu, cu cuvântul gol, ci cu fapta îngereasc i cuno tin a tot mai dumnezeesc .

143. Dac numai când faci r ul î i aduci aminte de Judec tor, c este înfrico at i nep rtinitor, înc n'ai în-

1) Ps. 18, 38—39

2) I Tim 6, 17.

v at „s sluje ti Domnului cu fric i s te bucuri de El cu cutremur".¹ C ci s tii, c chiar în vremea de odihn i de osp tare trebuie s -I sluje ti Lui i mai mult, cu evlavie i cuviin .

144. B rbat în elept este acela care nu înceteaz , înainte de poc in a des vâr it , s - i aduc aminte cu întristare de p catele sale i de r spl tirea lor dreapt în focul cel ve nic.

145. Cel ce este st pânit de p cate i de mâinii i îndr zne te cu neru inare s se întind la cuno tin a lucrurilor mai dumnezeie ti, sau s se ridice chiar la rug ciunea nematerial , s primeasc certarea Apostolului, care-i arat c nu este f r primejdie pentru el s se roage cu capul gol, neacoperit; „c ci un asemenea suflet, zice, trebuie s aib pe cap st pânire, pentru îngerii cari stau de fa ",² învelindu-se în cuvenita ru ine i smerit cugetare.

146. Precum vederea neacoperit i tare a soarelui din miezul zilei, când lumineaz mai viu, nu folose te ochiului bolnav, a a nu folose te nici întip rirea rug ciunii suprafire ti i cu adev rat înfrico ate, care se face în duh, min ii p tima e i necurate.

147. Dac pe cel ce s'a apropiat cu dar la altar nu l-a primit Cel nep rtinitor i f r nici o lips , pân nu se va fi împ cat cu aproapele, sup rat pe el,³ gânde te-te de cât paz i putere de a deosebi lucrurile avem trebuin , ca s aducem lui Dumnezeu, la altarul cel inteligibil, t mâe bine primit .

148. Nu te bucura de cuvinte, nici de slav . Altminteri nu-i vor mai face p c to ii mendrele în spatele t u, ci în fa a ta.⁴ i vei fi int de batjocur în vremea rug ciunii, târît i purtat de ei în gânduri nechibzuite.

149. Aten ia min ii c utând rug ciune, va afla rug ciune; c ci rug ciunea îi urmeaz aten iei mai mult ca orice altceva. De aceea trebuie s ne sârguim spre ea.

1) Ps 2, 11. 2) Cor. 11, 10 3) Mt 5, 23, 24 4) Ps. 129, 3.

150. Precum cel mai de pret dintre toate simurile este vederea, a a cea mai dumnezeiasc dintre toate virtuile este rugciunea.

151. Lauda rugciunii nu st simplu în cantitatea, ci în calitatea ei. Aceasta o arat cei ce s'au suit în templu.¹ precum i cuvântul: „Iar voi rugându-v , nu bolborosi i”² i urm toarele.

152. Cât vreme aten ia îi este întoars spre trup i mintea îngrije te de cele cari aduc desf tare cortului, înc n'ai v zut locul rugciunii, ci este înc departe de tine calea fericit a acesteia.

153. Când, stând la rugciune, te vei ridica mai presus de orice bucurie, atunci cu adev rat ai g sit rugciunea.

1) Lc. 13. 10 urm.

2) Mat. 6, 7.

Ioan Casian

Viea a i scrierile lui

Ioan Casian este întemeietorul monachismului în Apus, înainte de Benedict. Fiind cel mai citit dintre scriitorii duhovnicești de acolo, cu tot semipelagianismul său, învățura sa a nutrit nenumărate generații de monahi, influențând scrisul pios până în zilele noastre. Aceasta se datorează faptului că scrierile sale sunt cea mai bună sinteză a evlaviei vechiului monachism răsăritean, deși nu una perfectă, iar el a fost puntea de legătură între monachismul răsăritean și cel apusean.

Ioan Casian s-a născut la anul 360, însă nu se știe sigur în care parte a lumii. Cei mai mulți istorici socotesc că este originar din Scythia minor (Dobrogea), alții din Franța de Sud.

Încă din fragedă tinerețe s-a făcut monah în Vifileem, după ce îi adunase o frumoasă cultură. Pe la anul 385 primi, împreună cu prietenul său Gherman, îngrădindu-l să viziteze în două rânduri patria anahoretilor, Egiptul. Cea dintâi călătorie a durat 7 ani, a doua aproape tot atâtă. Pe la anul 400 se duc la Sf. Ioan Gură de Aur, patriarhul Constantinopolei, care pe Casian hirotonise te întru diacon. La anul 405 cei doi prieteni se află la Roma, unde apar cauză Sf. Ioan Gură de Aur, care în 404 fusese trimis la două oaze în exil. De aici înainte de Gherman nu se mai știe nimic. Casian, devenit între timp preot, se duse la Marsilia, unde întemeie pe la 415 o mănăstire pentru bărbăți și alta pentru femei. Acolo viea până la moartea sa, întâmplat, la anul 435.

La dorința episcopului Castor din Apt Julia (în Franța), care de asemenea întemeiasă o mănăstire în dieceza lui, Casian a alcătuit pe la 420 scrierea sa: „Despre rânduielile chinoviilor

i despre vindecarea celor 8 patimi de c petenie",¹ în 12 c r i. În primele 4 c r i, cari formeaz partea I, se ocup cu îmbr - c mintea monachilor din Palestina i Egipt (cartea 1), cu rug - ciunile i psalmii de noapte (cartea 2), cu slujbele zilnice (cartea 3) i cu condi iile de primire a novicilor (cartea 4).² În cele 8 c r i din partea II se ocup cu cele 8 patimi, în fiecare carte cu o patim în urm toarea ordine: l comia pântecelui (gastrimargia), curvia, iubirea de argint (philargyria), mânia, întristarea, lenea (acedia), slava de art (cenodoxia), mândria. În aceste 8 c r i Casian nu face decât s - i însu easc teoria celor 8 patimi, care era în preocuparea monachismului r s ritean din veacul IV i c reia prima formulare scris i - a dat - o Evagrie Ponticul. Cele 4 nume grece ti folosite de Casian pentru patima 1, 3, 6, 7 (cele din parantez), arat c el n'a f cut decât s treac în Apus o teorie din R s rit. Din aceast scriere s'a p strat în limba greac un extras, care era cunoscut înc lui Fotie în veacul 9. Se pare c acest extras e dintr'o traducere greceasc a întregii scrieri, care dateaz înc din veacul 5. Extrasul are i el partea I i partea II, dup cum e împ r it i scrierea în întregime. Ambele p r i ale extrasului sunt puse sub numele lui Atanasie cel Mare, ca prima i a doua epistol c tre Castor.³ Prima scriere a lui Casian din Filocalia greac nu e decât partea II a acestui extras (sau epistola a II - a), adec cel care rezum înv tura din cele 8 c r i despre cele 8 patimi.⁴

La scurt vreme dup aceea Casian a compus a doua scriere, mult mai întins , cu titlul: „Convorbiri cu P rin ii”.⁵

1) „De institutis coenobiorum et de octo principalium vitiorum remediis” (Migne P. L. 49, 53—476). O edi ie corect a dat Petschenig în „Corpus scriptorum ecclesiasticorum latinorum”, Viena 1888, vol. 17, . 1—231.

2) Aceast parte este tradus în române te din edi ia rus a episcopului Teofan (Moscova 1892) i publicat în „Vechile rândueli ale vie ii monachale” (edit. de m n stirea Dobru a, jud. Soroca, 1929, sub îngrijirea d - lui Const. V. Tomescu), pg., 561—662.

3) Pseudo-Athanasius, Epist. 1—2 ad Castorem, P. G. 28, 849—905.

4) Scrierea „De octo vitiosis cogitationibus” (P. G. 79, 1436—1464) pus , sub numele lui Nil, este în buc ile ei încheigate o scurt prelucrare a epistolei a doua a lui Pseudo-Atanasie c tre Castor. Iar sentin ele ce urmeaz fiec rei buc i sunt extrase din Nil (De octo spiritibus malitiae, P. G. 79, 1145—1164) i Evagrie.

5) „Collationes Patrum” în Migne P. L. 49, 477—1328 i edi ia mai corect de Petschenig în Corp. script. eccl. lat. vol. 13, p. 1—711 (Viena 1886)

Sunt 24 de convorbiri pe cari el cu prietenul s u Gherman le-au avut cu pustnicii din Egipt în cele 2 c l torii. Scrierea are trei p r i. Cea dintâi cuprinde primele 10 convorbiri, avute în a doua c l torie cu P rin ii din pustia sketic . Partea a doua cuprinde convorbirile 11-17 cu P rin ii din inutul Panefisis, iar a treia convorbirile 18-24 cu P rin ii din inutul Diolcos. Prima parte este dedicat episcopului Leontie, un frate al lui Castor, întru cât cel din urm ,care îi ceruse i această scriere,murise între timp; de asemenea unui monach - mai târziu episcop - Heladie. A doua i a treia altor episcopi.

A doua scriere a lui Casian cuprins în Filocalie nu este decât un extras grec al primelor dou convorbiri avute cu Ava Moise.

Dac în prima scriere Casian s'a ocupat cu lucrarea de cur - ire de patimi, în a doua se ocup cu inta pozitiv a vie ii duhovnice ti, cu felul în care se poate ajunge la des vâr ire. Cu mult st ruin arat aci c asceza negativ are numai o însemn tate relativ . S r cia, postul, privegherea sunt numai unelte pentru dobândirea des vâr irii, nu sunt scop în sine. Corpul se mortific nu pentru mortificare, ci pentru a-l face unealt ascult toare a duhului. Idealul este de-a face ca mintea s aib necontenit gândul la Dumnezeu. Contempla ia este pentru Casian tocmai această îndeletnicire cu Dumnezeu. Iar des vâr irea este contempla rea permanent . Ea este o rug ciune necontenit . Piedeca cea mai mare în calea ei sunt gândurile str ine de Dumnezeu. Împotriva lor trebuie s lupte ascetul.

S'a spus despre Casian c descrie cu atâtă pricepere mi c - rile p tima e ale sufletului, încât aproape sile te pe cetitor s - i descopere gre elile i s le ocoleasc ,de unde înainte nu le vedea decât ca printr'o cea .

În ce prive te rug ciunea, Casian cunoa te mai presus de rug ciunea obi nuit „o rug ciune a focului", pe care numai pu ini o cunosc din experien proprie. Este o rug ciune f r cuvinte ce întrece în elegerea i care urc la Dumnezeu prin rev r - sarea luminii cere ti în inim .¹

1)Prezentarea aceasta este f cut dup O. Bardenhewer, Op. c. vol IV. ed. 1—2, Fr. i. Br. 1924, p. 558-565 i Viller-Rahner, Op. c. p. 184—192.

Sfântul CASIAN ROMANUL

C tre Episcopul Castor

Despre cele opt gânduri ale r ut ii¹

Dup ce mai înainte am alc tuit cuvântul despre rânduielile chinoviilor, de data aceasta, n d j-duind iar i în rug ciunile Voastre, ne-am apucat a scrie despre cele opt gânduri ale r ut ii, adic despre cel al l comiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întrist rii, al trând viei, al slavei de arte i al mândriei.

I. Despre înfrânarea pântecelui

Mai întâi deci vom vorbi despre înfrânarea pântecelui, care se împotrive te îmbuib rii pântecelui; apoi despre chipul posturilor i despre felul i cantitatea bucatelor. Iar acestea nu dela noi le vom spune, ci dup cum le-am primit dela Sfin ii P rin i. Ace tia n'au l sat un singur canon de postire, nici un singur chip al împ rt irii de bucate, nici aceea i m sur pentru to i. Fiindc nu to i au aceea i t rie i aceea i vârst ; apoi i din pricina sl biciunii unora, sau a unei deprinderi mai ginga e a trupului. Îns un lucru au rânduit tuturor: s fug de îmbuibare i de s turarea pântecelui. Iar po-

1) In Migne P. G. 28, 871—906, ca epistola a 2-a a Sf Atanasie c tre Castor; i în Filocalia greac (Atena 1893), vol. I. pg. 35—47

stirea de fiecare zi au socotit că este mai folositoare și mai ajută toare spre curățenie, decât cea de trei sau de patru zile, sau decât cea întinsă până la o săptămână. Căci zice: cel ce peste mîsură întinde postirea, tot peste mîsură se folosește adeseori și de hrană. Din pricina aceasta se întâmplă că uneori, din covârșirea postirii, slăbește trupul și se face mai trîndav spre slujbele cele duhovnicești; iar alteori, prin prisosul mîncării, se îngreuiază și face să se nască în suflet nepăsare și molesire. Au cercat Prinții și aceea care nu tuturor le este potrivit mîncarea verdeurilor sau a legumelor și nici posmagul nu-l pot folosi ca hrană toți. Ei au zis Prinții că unul mîncînd două litre de pâine este încă flămînd, iar altul mîncînd o literă, sau aseuncii, se satură. (Uncia este uncia romană : 27 gr. 165 mlgr.). Deci, precum am zis mai înainte, le-a dat tuturor o singură regulă pentru înfrînare: să nu se amgască nimeni cu slăturarea pîntecelui și să nu se lase furat de plăcerea găteliului. Pentru că nu numai deosebirea felurilor, ei și mîrimea cantității mîncărilor face să se aprinză și geala curviei. Căci cu orice fel de hrană de se va umplea pîntecele, naște și mîna desfrînării; asemenea nu numai aburii vinului fac mintea să se îmbete, ci și slăturarea de apă, precum și prisosul a orice fel de hrană o molesete și o face somnoroasă. În Sodoma nu aburii vinului, sau ai bucatelor felurite au adus prăpădul, ci îmbuibarea cu pâine, cum zice Prorocul.¹ Slăbiciunea trupului nu dăunează curției inimii, cînd din trupului nu ceea ce voiește plăcerea, ci ceea ce cere slăbiciunea. De bucate numai atît să ne slujim, cît să trăim, nu ca să ne facem robi pornirilor poftei. Primirea hranei cu mîsură și cu socoteală, din trupului să nătăie, nu înăia sfîrșitul.

Regula înfrînării și canonul a ezat de Prinți, acesta este: Cel ce se împotrivesc de vreo hrană să se de-

1) Ez. 16, 49

p rteze de ea pân mai are înc poft i s nu a tepte s se sature. Iar Apostolul zicând: „Grija trupului s nu o face i spre pofte”,¹ n'a oprit chivernisirea cea trebuincioas a vie ii, ci grija cea iubitoare de pl ceri. De altfel pentru cur ia des vâr it a sufletului nu ajunge numai re inerea dela bucate, dac nu se adaug la ea i celelalte virtu i. De aceea smerenia prin ascultarea cu lucrul i prin ostenirea trupului mari foloase aduce, înfrânarea dela iubirea de argint c l uze te sufletul spre cur ie, când înseamn nu numai lipsa banilor, ci i lipsa poftei de-a-i avea. Re inerea dela mânie, dela întristare, dela slava de art i mândrie, înf ptuie te cur ia întreag a sufletului. Iar cur ia par ial a sufletului, cea a neprih nirii adec , o înf ptuiesc în chip deosebit înfrânarea i postul. C ci este cu neputin ca cel ce i-a s turat stomacul s se poat lupta în cuget cu dracul curviei. Iat de ce lupta noastr cea dintâi trebuie s ne fie înfrânarea stomacului i supunerea trupului nu numai prin post, ci i prin priveghere, osteneal i cetiri; apoi aducerea inimii la frica de iad i la dorul dup Împ r ia cerurilor.

II. Despre duhul curviei i al poftei trupei ti

A doua lupt o avem împotriva duhului curviei i al poftei trupei ti. Pofa aceasta începe s supere pe om dela cea dintâi vârst . Mare i cumplit r zboiu este acesta i lupt îndoit cere. C ci acest r zboiu este îndoit, aflându-se i în suflet i în trup. De aceea trebuie s d m lupta din dou p r i împotriva lui. Prin urmare nu ajunge numai postul trupesc pentru dobândirea des vâr itei neprih niri i adev ratei cur ii, de nu se va ad uga i sdrobirea inimii i rug ciunea întins c tre Dumnezeu i cetirea deas a Scripturilor i osteneala i lucrul mâinilor, cari abia împreun pot s opreasc pornirile cele neastâmp rate ale sufletului i s -l aduc

1) Rom. 13, 14.

înapoi dela n lucirile cele de ru ine. Mai înainte de toate îns , folose te smerenia sufletului, f r de care nu va putea birui nimeni, nici curvia, nici celelalte patimi. Deci dela început trebuie p zit inima cu toat str juirea de gândurile murdare.¹ „C ci dintru aceasta purced, dup cuvântul Domnului, gânduri rele, ucideri, preacurvii, curvii”² i celelalte. Deoarece i postul ni s'a rânduie de fapt nu numai spre chinuirea trupului, ci i spre trezvia mintii, ca nu cumva, întunecându-se de mul imea bucatelor, s nu fie în stare s se p zeasc de gânduri.

Deci nu trebuie pus toat str dania numai în postul cel trupesc, ci i în medita ie duhovniceasc , f r de care e cu neputin s urc m la în l imea neprih nirii i cur iei adev rate. Se cuvine a adar, dup cuvântul Domnului, „s cur im mai întâiu partea cea dinl untru a paharului i a blidului, ca s se fac i cea dinafar curat ”.³ De aceea s ne sânguim, cum zice Apostolul, „a ne lupta dup lege i a lua cununa”⁴ dup ce am biruit duhul cel necurat al curviei, bizuindu-ne nu în puterea i nevoia noastră , ci în ajutorul St pânului nostru Dumnezeu. C ci dracul acesta nu înceteaz de a r zboi pe om, pân nu va crede omul cu adev rat c nu prin str duin a i nici prin osteneala sa, ci prin acoper mântul i ajutorul lui Dumnezeu se izb ve te de boala aceasta i se ridic la în l imea cur iei. Fiindc lucrul acesta este mai presus de fire i cel ce a c lcat înt rât rile trupului i pl cerile lui ajunge într'un chip oarecare afar din trup. De aceea este cu neputin omului (ca s zic a a) s zboare cu aripile proprii la aceast înalt i cereasc cunun a sfineniei i s se fac urm tor îngerilor, de nu-l va ridica dela p mânt i din noroiu harul lui Dumnezeu. C ci prin nici o alt virtute nu se aseam n oamenii cei lega i cu trupul mai mult cu îngerii cei netrupe ti, decât prin neprih nire. Printr'aceasta, înc pe p mânt fiind i petrecând, au, dup cum zice Apostolul, petrecerea în ceruri.⁵

1) Prov. 4, 23. 2) Mt. 15, 19. 3) Mt 23, 62. 4) II Tim. 2, 5. 5) Filip 3, 20.

Iar semnul c au dobândit des vârit această virtute, îl avem în aceea c sufletul chiar i în vremea somnului nu ia seama la niciun chip al n lucrării de ruine. C ci de i nu se socote te p cat o mi care ca aceasta, totu i ea arat c sufletul bole te înc i nu s'a izb vit de patim . i de aceea trebuie s credem c n lucirile cele de ruine ce ni se întâmpl în somn, sunt o dovadă a trăind viei noastre de pân aci i a neputin ei ce se afl în noi, fiindc scurgerea ce ni se întâmpl în vremea somnului face ar tat boala ce ade t inuit în ascunzi urile sufletului. De aceea i Doctorul sufletelor noastre a pus doctoria în ascunzi urile sufletului, unde tie c stau i pricinile boalei, zicând: „Cel ce caut la muiere spre a o pofti pe dânsa, a i preacurvit cu ea intru inima sa”.¹ Prin aceasta a îndreptat nu atât ochii cei curio i i desfrâna i, cât sufletul cel a ezat în untru, care folose te r u ochii cei dati de Dumnezeu spre bine. De aceea i cuvântul în elepciunii nu zice: „Cu toat strjuirea p ze te ochii t i”, ci: „Cu toat strjuirea p ze te inima ta”,² aplicând leacul strjirii mai ales aceleia care folose te ochii spre ceea ce voie te. A a dar aceasta s fie paza cea dintâi a curiei noastre: de ne va veni în cuget amintirea vreunei femei, r s rit prin diavoleasca viclenie, bun oar a maicii, sau a surorii, sau a altor femei cucernice, îndat s o alung m din inima noastră, ca nu cumva, z bovind mult la această amintire, am gitorul celor neiscusi i s rostogoleasc cugetul dela aceste fe e la n lucriri ruinoase i v t m toare. De aceea i porunca dat de Dumnezeu primului om ne cere s p zim capul arpelui,³ adic începutul gândului v t m tor prin care acela încearc s se erpuiasc în sufletul nostru, ca nu cumva prin primirea capului, care este prima r s rire a gândului (), s primim i celalalt trup al arpelui, adic învoirea (-) cu pl cerea i prin aceasta s duc apoi

1) Mt. 5, 28 2) Prov. 4, 23. 3) Gen. 3. 15.

cugetul la fapta neîng duit . Ci trebue, precum este scris: „În dimine i s ucidem pe to i p c to ii p mântului”¹ adic prin lumina cuno tin ii s deosebim i s nimicim toate gândurile p c toase de pe p mânt, care este inima noastr , dup înv tura Domnului; i pân ce sunt înc prunci, fiii Vavilonului, adic gândurile viclene, s -i ucidem, sdrobindu-i de piatr ,² care este Hristos. C ci de se vor face b rba i prin învoirea noastr , nu f r mare suspin i grea oste-neal vor fi birui i. Dar pe lâng cele zise din dumnezeasca Scriptur , bine este s pomenim i cuvinte de ale Sfin ilor P rin i. Astfel Sfântul Vasile, episcopul Cezareei Capadociei, zice: „Nici muere nu cunosc, nici feciorelnic nu sunt”. El tia c darul fecioriei nu se dobânde te numai prin dep rtarea cea trupeasc de muere, ci i prin sfin enia i cur ia sufletului, care se câ tig prin frica lui Dumnezeu. Mai zic P rin ii i aceea c nu putem câ tiga des vâr it virtutea cur iei, de nu vom dobândi mai întâi în inima noastr adev rata smerenie a cugetului; nici de cuno tin adev rat nu ne putem învrednici, cât vreme patima curviei z bove te în ascunzi urile sufletului. Dar ca s des vâr im în elesul neprih nirii, vom mai pomeni de un cuvânt al Apostolului i vom pune cap t cuvântului: „C uta i pacea cu toat lumea i sfin irea, f r de care nimeni nu va vedea pe Domnul”.³ C despre aceasta gr e te, se vede din cele ce adaug , zicând: „S nu fie cineva curvar sau lume ca Esau”.⁴ Pe cât este a a dar de cereasc i de îngeresc virtutea sfin eniei, pe atât este de r zboit cu mai mari bântueli de protivnici. De aceea suntem datori s ne nevoim nu numai cu înfrânarea trupului, ci i cu sdrobirea inimii i cu rug ciuni dese împreunate cu suspine, ca s stingem cuptorul trupului nostru, pe care împ ratul Vavilonului îl aprinde în fiecare zi prin atât rile poftii, cu roua venirii Sfântului Duh. Pe lâng ace-

1) Ps. 101, 8 2) Ps. 137, 9. 3) Evr. 12, 14. 4) Ibid. 16.

stea, arm foarte tare pentru acest r zboiu avem privegherea cea dup Dumnezeu. C ci precum paza zilei preg te te sfin enia nop ii, a a i privegherea din vremea nop ii deschide sufletului calea c tre cur ia zilei.

. Despre iubirea de argint

A treia lupt o avem împotriva duhului iubirii de argint. R zboiul acesta este str in i ne vine din afara firii, folosind necredin a monachului. De fapt atâ rile celorlalte patimi, adic a mâniei i a poftei, î i iau prilejurile din trup i î i au oarecum începutul în r sadul firii, dela na tere. De aceea sunt biruite abia dup vreme îndelungat . Boala iubirii de argint îns , venind dinafar , se poate t ia mai u or, dac este silin i luare aminte. Dar de nu e b gat în seam , se face mai pierz toare decât celelalte patimi i mai cu anevoie de înfrânt. C ci e „r d cina tuturor r ut ilor”,¹ dup Apostolul. S b g m numai de seam : îmboldirile cele fire ti ale trupului se v d nu numai la copii, în cari nu este înc cuno tin a binelui i a r ului, ci i la pruncii cei prea mici i sugaci cari nici urm de pl cere nu au în ei, îns îmboldirea fireasc arat c o au. De asemenea observ m la prunci i acul mâniei, când îi vedem porni i asupra celui ce i-au n c jit. Iar acestea le zic, nu oc rând firea ca pricin a p catului (s nu fie), ci ca s ar t c mânia i pofta au fost împreunate cu firea omului de c tre însu i Ziditorul cu un scop bun, dar prin trând vie alunec din cele fire ti ale trupului în cele afar de fire. De fapt îmboldirea trupului a fost l sat de Ziditorul spre na terea de prunci i spre continuarea neamului omenesc prin coborîre unii dela al ii, nu spre curvie. Asemenea i imboldul mâniei s'a sem nat în noi spre mântuire, ca s ne mâniem asupra p catului, nu ca s ne înfuriem asupra aproapelui. Prin

1) I Tim 6, 10.

urmare nu firea în sine e p c toas , chiar dac o folosim noi r u. Sau vom învinov i pe Ziditor? Oare cel ce a dat fierul spre o întrebuin are necesar i folositoare e vinovat, dac cel ce l-a primit îl folose te pentru ucidere ?

Am spus acestea, vrând s ar t m c patima iubirii de argint nu- i are pricina în cele fire ti, ci numai în voia liber cea foarte rea i stricat . Boala aceasta când g se te sufletul c ldicel i necredincios, la începutul lep d rii de lume, strecoar într'ânsul niscai pricini îndrept ite i la p rere binecuvântate ca s opreasc ceva din cele ce le are. Ea îi zugr ve te monahului în cuget b trâne e lungi i sl biciune trupeasc i-i opte te c cele permise dela chinovie nu i-ar ajunge spre mângâiere, nu mai zic când este bolnav, dar nici m car când este s n tos; apoi c nu se poart acolo grij de bolnavi, ci sunt foarte p r si i i c de nu va avea ceva aur pus de o parte va muri în mizerie. Mai apoi îi strecoar în minte gândul c nici nu va putea r mâne mult vreme în m n stare, din pricina greut îi îndatoririlor i a supravegherii am nun ite a P rintelui. Iar dup ce cu astfel de gânduri îi am ge te mintea, ca s - i opreasc m car un b ni or, îl înduplec vr jma ul s înve e i vreun lucru de mân de care s nu tie Avva, din care î i va putea spori argintul pe care îl râvne te. Pe urm îl în al tic losul cu n dejdi ascunse, zugr vindu-i în minte câ tigul ce-l va avea din lucrul mâinilor i apoi traiul f r griji. i a a, dându-se cu totul grijii câ tigului, nu mai ia aminte la nimic din cele protivnice, nici chiar la întunecul desn dejdii, care îl cuprinde în caz c nu are parte de câ tig; ci precum altora li se face Dumnezeu stomacul, a a i acestuia aurul. De aceea i fericitul Apostol, cunoscând aceasta, a numit iubirea de argint, nu numai „r d cina tuturor r ut ilor”, ci i „închinare la idoli”. S lu m seama deci, la cât r utate târ te boala aceasta pe om, dac îl împinge i la slujirea la idoli. C ci dup ce i-a dep rtat iubitorul de argint mintea dela dragostea lui Dumnezeu, iube te idolii oamenilor scobi i în aur.

Întunecat de aceste gânduri i sporind la i mai mult r u, monahul nu mai poate avea nicio ascultare, ci se r svr te te, suferă, cârte te la orice lucru, r spunde împotriv i nemai p zind nicio evlavie, se duce ca un cal nesupus în pr pastie. Nu se mul ume te cu hrana cea de toate zilele i strig pe fa c nu mai poate s rabde acestea la nesfâr it. Spune c Dumnezeu nu e numai acolo i nu i-a încuiat mântuirea sa numai în M n stirea aceea; i c de nu se va duce de acolo se va pierde.

Banii cei pu i de o parte, dând ajutor socotin ii acesteia stricate, îl sus in ca ni te aripi s cugete la ie irea din M n stare, s r spund aspru i cu mândrie la toate poruncile i s se socoat pe sine ca pe un str in din afar . Orice ar vedea în M n stare c ar avea trebuin de îndreptare, nu bag în seam , ci trece cu vederea, dac nu defaim i hule te toate câte se fac. Caut apoi pricini pentru cari s se poat mânia sau întrista, ca s nu par u uratec, ie ind f r pricin din M n stare. Iar dac poate scoate i pe altul din M n stare, am gindu-l cu oapte i vorbe de arte, nu se d înd r t s o fac , vrând s aib un împreun lucr tor la fapta sa cea rea.

i a a aprinzându-se de focul banilor s i, iubitorul de argint nu se va putea lini ti niciodat în M n stare, nici nu va putea s tr iasc sub ascultare. Iar când dracul îl va r pi ca un lup din staul i, desp rtindu-l de turm , îl va lua spre mâncare, atunci lucr rile rânduite pentru anumite ceasuri în chinovie, pe cari îi era greu s le împlinesc , îl va tace vr jma ul s le împlinesc în chilie zi i noapte cu mult râvn ; nu-l va slobozi îns s p zeasc chipul rug ciunilor, nici rânduiala posturilor; nici canonul privegheilor. Ci, dup ce l-a legat cu turbarea iubirii de argint, toat sânguin a îl înduplec s o aib numai spre lucrul mâinilor.

Trei sunt felurile boalei acesteia, pe cari le opresc deopotriv atât dumnezeie tile Scripturi, cât i înv turile P rin ilor. Primul e cel care face pe monachi s ago-

niseasc i s adune cele ce nu le aveau în lume; al doilea e cel care face pe cei ce s'au lep dat de avu ii s se c iasc , punându-le în minte gândul s caute cele pe cari le-au d ruit lui Dumnezeu; în sfâr it al treilea e cel care, legând dela început pe monach de necredin i mole al , nu-l las s se izb veasc des vâr it de lucrurile lumii, ci îi pune în minte frica de s r cie i neîncredere în purtarea de grij a lui Dumnezeu, îndemnându-l s calce f g duin ele pe cari le-a t cut când s'a lep dat de lume. Pildele tuturor acestor trei feluri, precum am zis, le-am g sit osândite în dumnezeiasca Scriptur . A a Ghiezi, voind s dobândeasc banii pe cari nu-i avea înainte, s'a lipsit de darul proorociei, pe care înv torul s u voia s i-l lase drept mo tenire i în loc de binecuvântare a mo tenit lepr ve nic prin blestemul Proorocului.¹ Iuda, voind s recapete banii, de cari mai 'nainte se lep dase urmând lui Hristos, a c zut nu numai din ceata ucenicilor, alunecând spre vânzarea St pânelui, ci i viea a cea trupeasc a sa prin silnic moarte a sfâr it-o.² Iar Anania i Satira, oprind o parte din pre ul vânz rii, se pedepsesc cu moartea prin gura apostoleasc .³ Marele Moise porunce te i el în a „Doua lege”, în chip tainic, celor ce f g duiesc s se lapede de lume, dar de frica necredin ii se în iar i de lucrurile p mânte ti: „De este cineva fricos i-i tremur inima de team , s nu ias la r zboiu, ci s se întoarc acas , ca nu cumva cu frica lui s sperie i inimile fra ilor s i”.⁴ Poate fi ceva mai întemeiat i mai l murit decât aceast m rturie? Oare nu înv m din aceasta cei ce ne lep d m de lume, s ne lep d m des vâr it i a a s ie im la r zboiu, ca nu cumva punând început sl b nog i stricat, s întoarcem i pe ceilal i dela des vâr irea evanghelic , sem nând temere într'an ii? Chiar i cuvântul bine zis în Scripturi: „c mai bine este a da decât a lua”,⁵ îl tâlcuiesc r u ace tia,

1) II Reg 5, 22—27. 2) Mt. 28. 5 3) Fapte 5, 5, 10. 4) Deut. 20, 8.

5) Faptele, 20, 35.

forându-l i schimbându-i în elesul, ca s se potriveasc cu r t cirea i cu pofta lor de argint. De asemenea înv tura Domnului care zice: „Dac vrei s fii des - vâr it, vinde-i averile tale i le d s racilor i vei avea comoar în ceruri; i venind urmeaz -mi Mie”.¹ Ei chibzuiesc c decât s fii s rac mai fericit lucru este a st pâni peste o bog ie proprie i din prisosul ei a da i celor ce au lips . S tie îns unii ca ace tia c înc nu s'au lep dat de lume, nici n'au ajuns la des vâr irea monachiceasc , cât vreme se ru ineaz de Hristos i nu iau asupra lor s r cia Apostolului, ca prin lucrul mâinilor s - i slujeasc lor i celor ce au trebuin , spre a împlini f g duin a c lug reasc i a fi încununa i cu Apostolul, ca unii cari, dup ce i-au risipit vechea bog ie, lupt ca Pavel lupta cea bun în foame i în sete, în ger i f r haine.² C ci dac Apostolul ar fi tiut c pentru des vâr ire mai de trebuin este vechea bog ie, nu i-ar fi dispre uit starea sa de cinste, c ci zice despre sine c a fost om de vaz i cet ean roman.³ Asemenea i cei din Ierusalim, cari î i vindeau casele i arinile i puneau pre ul la picioarele Apostolilor,⁴ n'ar fi f cut aceasta, dac ar fi tiut c Apostolii in de lucru mai fericit i mai chibzuit ca fiecare s se hr neasc din banii s i i nu din osteneala proprie i din ceea ce aduc neamurile. Înc mai l murit înva despre acestea acela Apostol în cele ce scrie Romanilor, când zice: „Iar acum merg la Ierusalim ca s slujesc Sfin ilor, c a binevoit Macedonia i Ahaia s fac o strângere de ajutoare pentru cei lipsi i dintre Sfin ii din Ierusalim. C au binevoit, dar le sunt i datori”.⁵ Dar i el însu i, fiind adesea pus în lan uri i în închisori i ostenit de c l torii, sau împiedecat de acestea s - i câ tige hrana din lucrul mâinilor sale, precum obi nuia, spune c a primit-o dela fra ii din Macedonia, cari au venii la el: „ i lipsa mea au împlinit-o fra ii cei ce au

1) Mt 19, 21 2) II Tim. 4, 7. 3) Fapte 22, 25. 4) Fapte 4, 35. 5) Rom. 15, 25.

venit din Macedonia".¹ Iar Filipenilor le scrie: „i voi Filipenilor ti i c ie ind eu din Macedonia, nici o biseric nu s'a unit cu mine când a fost vorba de dat i luat, decât voi singuri. C i în Thesalonica odat i de dou ori mi-ati trimis cele de trebuin ”.²

A a dar, dup p rerea iubitorilor de argint, sunt mai ferici i decât Apostolul i ace tia, fiindc i-au dat din averile lor i lui cele de trebuin . Dar nu va cu-teza nimeni s zic aceasta, dac nu cumva a ajuns la cea mai de pe urm nebulie a min ii.

Deci dac vrem s urm m poruncii evanghelice i întregii Biserici celei dintru început, întemeiat pe temelie Apostolilor, s nu ne lu m dup socotin ele noastre, nici s în elegem r u cele zise bine. Ci, lep dând p rerea noastr cea mole it i necredincioas , s primim în elesul cel adev rat al Evangheliei. C ci numai a a vom putea urma P rin ilor i nu ne vom desp r i nici-odat de tiin a vie ii de ob te, ci ne vom lep da cu adev rat de lumea aceasta. Bine este deci s ne amintim i aci de cuvântul unui Sfânt, care spune c Sfântul Vasile cel Mare ar fi zis unui senator, care se lep dase f r hot rîre de lume i mai tinea ceva din banii s i, un cuvânt ca acesta: „i pe senator l-ai pierdut i nici pe monach nu l-ai f cut!" Trebuie a a dar s t iem cu toat sârguin a din sufletul nostru „r d cina tuturor r u-t ilor", care este iubirea de argint, tiind sigur c de r mâne r d cina, lesne cresc ramurile. Iar virtutea aceasta anevoie se dobânde te nepetrecând în viea a de ob te, c ci numai în ea nu avem s purt m de grij nici m car de trebuin ele cele mai necesare. Deci având înaintea ochilor osânda lui Anania i a Safirei, s ne înfrico m a ne l sa ceva nou din averea noastr veche. Asemenea, temându-ne de pilda lui Ghiezi, a celui ce pentru iubirea de argint a fost dat leprei ve-nice, s ne ferim de-a aduna pentru noi banii pe cari

1) II Cor. 11, 9. 2) Filip. 4, 15—16.

nici în lume nu i-am avut. Gândindu-ne apoi la sfârșitul lui Iuda cel ce s'a spânzurat, s ne temem a lua ceva din cele de cari ne-am lep dat, dispre uindu-le. Iar peste acestea toate, s avem deapururi înaintea ochilor moartea f r de veste, ca nu cumva în ceasul în care nu a tept m, s vie Domnul nostru i s afle con tiin a noastr întinat cu iubirea de argint. C ci ne va zice atunci cele ce în Evanghelie au fost spuse bogatului aceluia: „Nebune, într'aceast noapte voi u cere sufletul t u, iar cele ce ai adunat ale cui vor fi" ?¹

IV. Despre mânia

A patra lupt o avem împotriva duhului mâniei. i cât trebuin este s t iem, cu ajutorul lui Dumnezeu, veninul cel purt tor de moarte al duhului acestuia, din adâncul sufletului nostru! C ci mocnind acesta t inuit în inima noastr i orbind cu turbur ri întunecate ochii inimei, nu putem dobândi puterea de-a deosebi cele ce ne sunt de folos, nici p trunderea cuno tin ei duhovnice ti De asemenea nu putem p zi des vâr irea sfatului bun i nu ne putem face p rta i vie ii adev rate, iar mintea noastr nu va ajunge în stare s priveasc lumina dumnezeesc . „C ci s'a turburat, zice, de mânie ochiul meu”.² Dar nu ne vom face p rta i nici de în elepciunea dumnezeiasc , chiar dac am fi socoti i de to i fra ii în elep i. Fiindc s'a scris: „Mânia în sânul celor f r de minte s l lue te”.³ Dar nu putem dobândi nici sfaturile mântuitoare ale dreptei socoteli, chiar dac ne socotesc oamenii cumin i. C ci scris este: „Mânia i pe cei cumin i îi pierde”.⁴ Nu vom putea ine nici cump na drept ii cu inim treaz , c ci scris este: „Mânia b rbatului nu lucreaz dreptatea lui Dumnezeu”.⁵ Nici podoaba i chipul cel bun nu-l putem dobândi, cu toate c ne laud to i, c ci iar i scrie: „B rbatul mânios nu este

1) Lc. 12, 20. 2) Ps. 6, 8. 3) Eccl. 7, 1 (LXX). 4) Prov. 15, 10 (LXX). 5) Iac 1, 20.

cu bun chip".¹ Drept aceea cel ce vrea să vie la desvârșire și poftite să lupte lupta cea duhovnicească după lege, străduindu-se să fie de toată mânia și iuime. Iată ce poruncește vasul alegerii: „Toată amărăciunea și iuime și mânia și strigarea și hula să se ridice dela voi, dimpreună cu toată răutatea”.² Iar când a zis „toată”, nu ne-a mai lăsat nicio pricină pentru care mânia să fie trebuincioasă sau îndreptățită. Deci cel ce vrea să îndrepte pe frațele său când greșește, sau să-l certe, să se silească să se poartă pe sine neturburat, ca nu cumva vrând pe altul să-l mînduiească, să atragă boala asupra sa și să audă cuvântul Evangheliei: „Doctore, vindec-te pe tine însuți”,³ sau: „Ce vezi paiul din ochiul fratelui tău, iar bârna din ochiul tău nu o cunoști”.⁴

Din orice fel de pricină ar clocoti mânia în noi, ea ne orbește ochii sufletului și nu-l lasă să vadă Soarele Dreptății. Căci precum fiecând punem pe ochi foite de aur, fie de plumb, la fel împiedecăm puterea vizătoare, și scumpetea foi ei de aur nu aduce nicio deosebire orbirii, tot așa din orice pricină s'ar aprinde mânia, fie ea, zice-se, întemeiată sau neîntemeiată, la fel întunecă puterea vizătoare.

Numai atunci întrebuințăm mânia potrivit cu firea, când o pornim împotriva gândurilor pătimă și iubitoare de plăceri. Așa ne învață Proorocul zicând: „Mânia-i-vă și nu păcătuiți”;⁵ adică aprindeți mânia asupra pătimilor voastre și asupra gândurilor rele și nu păcătuiți și vă îndreptați cele puse de ele în minte. Acest înțeles îl arată limpede cuvântul următor: „... pentru cele ce ziceți întru inimile voastre, în aternuturile voastre vă pocăiți”;⁶ adică atunci când vin în inima voastră gândurile cele rele scoate-le afară cu mânie, iar după ce le veți fi scos, aflându-vă că pe un pat al liniștii sufletului, pocăiți-vă. Împreună cu acesta glăsuiește și fericitul Pavel, folosindu-se de cuvântul lui și adăugând: „Soarele și

1) Prov. 11, 25 (LXX). 2) Ef. 4, 31 3) Lc. 4, 23. 4) Mc. 7, 23

5) Ps. 4, 5. 6) Ibid.

CASIAN ROMANUL

nu apun peste mânia voastră, nici să dai loc diavolului";¹ adică să nu faci pe Hristos, Soarele Dreptii, să apun pentru inimile voastre, din pricina că-l mânia prin învoirea cu gândurile rele, ca apoi, prin depărtarea Lui, să afle diavolul loc de edere în voi. Despre Soarele acesta Dumnezeu zice prin Proorocul: „Iar celor ce se tem de numele Meu, va răsufla soarele dreptii în timbă, va fi în aripile lui”.²

Iar de vom lua cele zise după literă, nici până la apusul soarelui nu ni se îngheață inima. Ce vom zice deci despre aceia cari, în silbă, tăcând, turbarea dispoziției lor pe timbă, în mânia nu numai până la apusul soarelui, ci, întinzând-o peste multe zile, fac unii faedă alii în noi mai scot afară cu cuvântul, ci prin tăcere își sporesc veninul inerii de minte a răului spre pierzarea lor. Ei nu știu că trebuie să fugă nu numai de mânia cea cu fapta, ci și de cea din cuget, ca nu cumva, înnegriindu-li-se mintea de întunecimea amintirii răului, să cadă din lumina cunoștinței și din dreapta socoteală și să se lipsească de slăuirea Duhului Sfânt. Pentru aceasta și Domnul poruncește în Evanghelii să lăsați darul înaintea altarului și să ne împăcăm cu fratele nostru.³ Căci nu e cu puțin ca să fie bine primit darul până ce mânia și ineria de minte a răului se află încă în noi. Asemenea și Apostolul, zicând: „Neîncetați să vă rugați”⁴ și: „Bărbații să se roage în tot locul, ridicând mâini curate, fără mânie și fără gânduri”,⁵ ne învață aceleași lucruri. Rămâne a a da ca sau să nu ne rugăm niciodată și prin aceasta să ne facem vinovați înaintea poruncii apostolei, sau, silindu-ne să păzim ceea ce ni s'a poruncit, să facem aceasta fără mânie și fără a ne îngheața mintea. Și fiindcă de multe ori când sunt întristați sau turburați frații noștri, zicem că nu ne pasă, că nu din pricina noastră sunt turburați, Doctorul sufletelor, vrând să smulgă din rădăcină, adică

1) Ef 4, 26. 2) Maleachi 3, 20. 3) Mt. 5, 24. 4) I Tes 5, 17. 5) I Tim 2, 8

din inimă, pricinile mâniei, ne porunceşte că nu numai când suntem noi mâniaţi asupra fratelui şi al său darul şi se împacă, ci şi dacă el s'a mâhnit asupra noastră, pe drept sau pe nedrept, să-l tălmăcim, desvinovăindu-ne, şi apoi să aducem darul.

Dar de ce să zăbovim prea mult la vremurile evanghelice, când putem învăţa aceasta şi din legea veche? Deşi s'ar putea că aceasta e cu pogorământ, totuşi zice şi ea: „Să nu urăşti pe fratele tău întru inimă ta”,¹ şi iarăşi: „Căile celor ce în minte rău, spre moarte (duc)”² Deci şi acolo se opreşte nu numai mânia cu fapta, ci se osândeşte şi cea din cuget. De aceea, urmând legilor dumnezeieşti, să ne luptăm cu toată puterea împotriva duhului mâniei, a căruia boală o avem înlăuntrul nostru.

Să nu cutăm singurătatea şi pustia pentru că ne mâniem pe oameni, ca şi când acolo n'ar fi cel ce ne porneşte spre mânie, sau fiindcă e mai uşor să dobândim virtutea îndelungării răbdării în singurătate. Căci din mândrie şi din voină de a nu ne învinui pe noi înşine şi de a nu pune pe seama trădării noastre pricinile turburării, poftim despărţirea de fraţi. Drept aceea până ce aruncăm pricinile neputinţei noastre în socoteala altora, nu este cu putinţă să ajungem la desvârşirea îndelungării răbdării. Capătul îndreptării şi al păcii noastre nu se câştigă din îndelungarea răbdării ce o are deaproapele cu noi, ci din suferirea răului deaproapelui de către noi. Deci de vom fugi de lupta îndelungării răbdării, cutând pustia şi singurătatea, patimile netălmăcite ale noastre, pe cari le vom duce acolo, vor rămâne ascunse, dar nu vor fi smulse. Căci pustia şi retragerea celor neizbăviţi de patimi nu numai că le păzeşte patimile nevătămate, ci li le înăcopere, încât nu-i lasă să se simtă pe ei înşişi de ce patimă se biruesc, ci, dimpotrivă, le pune în minte nălciri de virtute şi-i face să creadă că au câştigat îndelungarea răbdării şi smerenia,

1) Levit. 17, 19. 2) Prov. 12, 28, (LXX)

pân nu este cine s-i ispiteasc i s-i probeze. Dar când vine vreo pricin , care îi stârnete i-i cearc , patimile cele ce mocnesc t inuit sar îndat ca ni te caif r frâu, hr ni i mult vreme în lini te i odihn , din ocoalele lor i târ sc cu i mai mult vijelie i s lb t cie spre pierzare pe c l re ul lor. C ci i mai mult se s lb t cesc patimile în noi, când e încetat leg tura cu oamenii, încât pierdem i umbra suferirii i a îndelungei r bd ri, pe cari în tov r ia frailor ni se p rea c le avem; aceasta pentru întrel sarea deprinderii cu oamenii i din pricina singur t ii. C ci precum fiarele veninoase ce stau lini tite în culcu urile lor din pustie, de îndat ce prind pe careva apropiindu-se de ele, îi arat toat turbarea lor, asemenea i oamenii p tima i, cari sunt lini ti i din pricina pustiei, iar nu din vreo dispozi ie a virtu ii, îi i dau veninul pe fat când apuc pe cineva care s'a apropiat i-i înt râ . De aceea cei ce caut des vâr irea blânde ii sunt datori s pun toat str dania, ca s nu se mânîe nu numai asupra oamenilor, dar nici asupra dobitoacelor i nici asupra lucrurilor neînsufle ite. C ci îmi aduc aminte de mine când petreceam în pustie, c m porneam cu mânîe asupra trestiei i o asvârleam, pentruc nu-mi pl cea fie grosimea, fie sub irimea ei; asemenea i asupra lemnelor, când voiam s le taiu i nu puteam repede, sau asupra cremenii, când m sileam s scap r i nu ie ea foc îndat . A a mi se întinse coarda mânîei, încât o porneam i asupra lucrurilor neînsufle ite.

Drept aceea, de vrem s dobândim fericirea f g duit de Domnul, datori suntem s înfrân m, precum s'a zis, nu numai mânîa cea cu lucrul, ci i mânîa din cuget. C ci nu folose te a a de mult a-i ine gura în vremea mânîei, ca s nu dai drumul la vorbe furioase, cât folose te a-i cur i inima de inerea minte a r ului i a nu învârîti în minte gânduri vicleane asupra fratelui. Înv tura evanghelic porunce te s se tae mai bine r d cinile patimilor decât roadele lor. Fiindc t indu-se din inim

r d cina mâniei, nu mai are loc nici fapta de ur sau de pism . C ci celui ce ur te pe fratele s u, uciga de om i s'a zis, fiindc îl ucide cu dispozi ia de ur din cugetul lui. De sigur aci nu v d oamenii v rsându-se sângele aceluia prin sabie, dar vede Dumnezeu cum a fost omorât cu gândul i cu dispozi ia de ur . Dumnezeu va da fiec ruia sau cunun , sau osând , nu numai pentru fapte, ci i pentru gânduri i hot râri, precum însu i zice prin Prorocul: „Iat vin s adun faptele i gândurile lor”.¹ La fel zice i Apostolul: „Înse i gândurile lor se vor învinui sau ap ra între ele, în ziua în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor”.² Dar însu i St pânul, învându-ne c trebue s lep d m toat mânia, zice în Evanghelie: „Cel ce se mânie pe fratele s u vinovat va fi judec ii”.³ A a st în copiile cele bune (cuvântul în de ert e un adaos), potrivit cu gândul Scripturii despre acest lucru. C ci Domnul voe te ca noi s t em în toate chipurile r d cina i scânteia îns i a mâniei i nicio pricin a ei s nu p str m în noi, ca nu cumva, pornindu-ne la început dintr'o pricin a a zis întemeiat , mai pe urm s alunec m în turbarea mâniei f r temei.

Iar leacul des vâr it al acestei boale acesta este: s credem c nu ne este iertat s ne stârnim mânia nici pentru pricini drepte, nici pentru nedrepte. C ci duhul mâniei întunecându-ne mintea, nu se va mai afla întru noi nici lumina care ne ajut s deosebim lucrurile, nici t ria sfatului drept, nici cârma drept ii. Dar nici templu al Duhului Sfânt nu ni se mai poate face sufletul, cât vreme ne va st pâni duhul mâniei întunecându-ne mintea. Iar la urma tuturor, având în fiecare zi în fa icoana mor ii, care nu tim când poate veni, s ne p zim pe noi în ine de mânie i s tim c n'avem niciun folos nici de neprih nire, nici de lep -darea de cele p mânte ti, nici de posturi i privegheri.

1) Is. 66, 18. 2) Rom. 15. 3) Mt. 5, 12.

căci de vom fi stâpâni de mânie și ură, vinovați vom fi judecați.

V. Despre întristare

A cincina luptă o avem împotriva duhului întristării, care întunecă sufletul ca să nu poată avea nicio vedere duhovnicească și-l oprește de la toată lucrarea cea bună. Când duhul acesta viclean te bătă asupra sufletului și-l întunecă în întregime, nu-ți mai îngăduie să-ți faci rugăciunile cu osârdie, nici să stăruie cu folos pe lângă sfintele citiri și nu răbdă pe om să fie blând și smerit față de frații. Îți pricinuește scârba față de toate lucrurile și față de însuși făgăduința vieții. Scurt vorbind, întristarea turbură toate sfaturile mântuitoare ale sufletului și usucă toată puterea și stăruința lui, făcându-l ca pe un ieșit din minte și legându-l de gândul desnejdii. De aceea, dacă avem de gând să luptăm lupta duhovnicească și să biruim cu Dumnezeu duhurile răutății, să păzim cu toată străjuirea inima noastră din spre duhul întristării.¹ Căci precum molia roade haina și cariul lemnul, așa întristarea măănă sufletul omului. Ea îl face să ocolească toată întâlnirea bună și nu-l lasă să primească cuvânt de sfat nici de la prietenii cei adevărați, precum nu-ți îngăduie să le dea răspuns bun și pașnic. Căci învăluind tot sufletul, îl umple de amărăciune și de neplăcere. În sfârșit îți pune în minte gândul să fugi de oameni, ca de unii ce ți s'ar fi făcut pricină de turburare și nu-l lasă să-ți dea seama că nu din afară vine boala, ci ea mocnește în untru, făcându-se atât de rău când vine vreo ispită care o dă la iveală. Căci niciodată nu s'ar vătmă omul de om, dacă nu ar avea mocnind în untru pricinile patimilor. De aceea Ziditorul a toate și Doctorul sufletelor, Dumnezeu, Cel ce singur ține ranele sufletului cu de-am-nuntul, nu poruncește să lepădăm petrecerea cu oamenii, ci să ți iem din noi pricinile păcatului și să cu-

1) Prov. 4, 23

noa tem c s n tatea sufletului se dobânde te nu desp rtindu-ne de oameni, ci petrecând i exercitându-ne cu cei virtuo i. Când a a dar pentru oarecari pricini, zise „îndrept ite", ne desp rim de fra i, n'am t iat pricinile întrist rii, ci numai le-am schimbat, fiindc boala ce mocne te în untru se poate aprinde i printr'alte lucruri. De aceea tot r zboiul s ne fie împotriva patimilor celor din untru. C ci de le vom scoate pe acestea din inim cu darul i cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai cu oamenii, dar i cu fiar le s lbatice vom petrece cu u urin , cum zice i fericitul Iov: „Fiar le s lbatice vor fi cu tine în pace."¹ Deci mai întâiu trebuie s lupt m împotriva duhului întrist rii, care împinge sufletul la des-n dejde, ca s -l alung m din inima noastr . C ci acesta n'a l sat pe Cain s se poc iasc dup ce i-a ucis fratele, nici pe Iuda dup ce a vândut pe Domnul. S ne deprindem numai în acea întristare, care se cuprinde în poc în a pentru p cate i e împreunat cu n dejdea cea bun . Despre aceasta zice i Apostolul: „Întristarea cea dup Dumnezeu lucreaz poc în spre mântuire, f r p rere de r u".² C ci întristarea cea dup Dumnezeu, hr nind sufletul cu n dejdea poc în ii, e împreunat cu bucurie. De aceea ea face pe om osârduitor i ascult tor spre toat lucrarea cea bun , prietenos, smerit, blând,³ gata s sufere r ul i s rabde toat buna osteneal i zdrobirea, ca una ce e cu adev rat dup Dumnezeu. Ea face s se arate în om roadele Sfântului Duh, cari sunt: bucuria, dragostea, pacea, îndelunga r bdare, bun tatea, credin a i înfrânarea. Dela întristarea cea protivnic îns , cunoa tem roadele duhului celui r u, adic : trând via, lipsa de r bdare, mânia, ura, împotrivirea în cuvânt, lenea la rug ciune. De aceast întristare suntem datori s fugim, ca i de curvie, de iubirea de argint, de mânie i de toate celelalte patimi. Ea se t m duie te prin rug ciune,

1) Iov 5, 23. 2) II Cor. 7, 10. 3) De aci pân la nota urm toare lipse te în G 28, 897.

prin n dejdea în Dumnezeu, prin cugetarea la cuvintele cele dumnezeie ti i prin petrecerea cu oamenii cuvio i.

VI. Despre trănd vie

A asea lupt o avem împotriva duhului trănd viei, care e înjugat cu duhul întristării i lucrează împreună . Cumplit i ap s tor e acest drac i neîncetat r zboie te pe monahi. El cade pe la al aselea ceas peste monah, pricinuindu-i moleală , întristare i scârb chiar i fa de locul unde se afl i de fra ii cu cari petrece, ba i fa de orice lucrare i de îns i cetirea dumnezeie tilor Scripturi. Îi pune în minte i gânduri de mutare, optindu-i c de nu se va muta într'alte locuri, de art îi va fi toată vremea i osteneala. Pe lâng acestea mai stârnete i foame într'ânsul pe la al aselea ceas, cât nu i s'ar fi întâmplat chiar după un post de trei zile, sau după un drum foarte îndelungat, sau după o oste-neală grea. Apoi îi pune în minte gândul c nu va putea scpa de boala i greutatea aceasta în niciun chip altfel, f r numai de va ie i des i se va duce pe la fra i, dându-i ca motiv folosul sau cercetarea celor neputin-cio i. Iar dac nu-l poate în ela numai cu acestea, îl scufund în somn greu i se n puste te i mai furios asupra lui, neputând fi alungat într'alt fel, f r numai prin rug ciune, prin reînerea dela vorbe de arte, prin cugetarea la cuvintele dumnezeie ti i prin r bdarea în ispite. De nu va g si îns pe monah îmbr cat cu aceste arme, îl va s geta cu s ge ile sale i-l va face nestatornic, împr tiat i lene , îndemnându-l s colinde m - n stiri multe i s nu se îngrijeasc de nimic altceva, f r numai s afle unde se fac mânc ri i b uturi mai bune. C ci nimic nu- i n luce te mintea lene ului decât gânduri ca acestea. Prin acestea îl încâlce te apoi cu lucruri lume ti i pu în câte pu în îl atrage în îndeletniciri v t m toare, pân ce îl scoate cu totul i din cinul monahicesc.

tiind dumnezeescul Apostol c această boală e foarte grea i ca un doctor iscusit vrând s'o smulg din sufletele noastre din r d cini, arat mai ales pricinile din cari se na te, zicând: „V poruncim vou frailor, întru numele Domnului nostru Iisus Hristos, s v feri i de tot fratele care umbl f r de rânduial i nu dup predania care a i luat dela noi. C în i-v tii cum trebuie s urma i nou , c noi n'am umblat f r de rânduial între voi, nici am mâncat dela cineva pâine în dar, ci cu osteneală i trud lucrând zi i noapte, ca s nu îngreunăm pe nimeni dintre voi. Nu doar c n'am fi avut dreptul, ci ca pe noi s ne ave i pild spre a urma nou . Când ne aflăm la voi acestea v porunceam, c dac cineva nu lucrează , nici s nu m nânce. Auzim c sunt unii dintre voi, cari umbl f r rânduial nimica lucrând ci iscodind. Unora ca acestora le poruncim i rugăm întru Hristos Iisus, ca întru lini te lucrând s m nânce pâinea lor”.¹ S luăm aminte cât de l murit ne arat Apostolul pricinile trând viei, când nume te „f r de rânduial ” pe cei ce nu lucrează , desv luind prin acest singur cuvânt multele lor p cate. C ci cel f r de rânduial este i f r de evlavie i obraznic în cuvinte i gata spre batjocur , de aceea i incapabil de lini te i rob trând viei. Drept aceea porunce te tuturor s se dep rteze de ei, ferindu-se ca de cium . Apoi zice: „ i nu dup predania, care a i luat dela noi”, ar tând prin cuvintele acestea c aceia sunt mândri și dispreuitori i desfac predaniile apostolice. i iar i zice: „În dar n'am mâncat pâine dela nimeni, ci cu osteneală i trud , lucrând zi i noapte”. Înv torul neamurilor, propoveduitorul Evangheliei, cel r pit pân la al treilea cer,² cel ce zice c Domnul a poruncit ca cei ce vestesc Evanghelia, din Evanghelie s tr iasc ,³ lucrează cu osteneală i trud zi i noapte spre a nu îngreui pe

1) II Tesaloniceni 3, 6-12 Pân aici lipse te în P. G. 28, 897

2) II Corinteni 12, 2. 3) II Corinteni 9, 14.

nimeni. Atunci cum ne vom lenevi noi la lucru i vom c uta odihn trupeasc , odat ce nu ni s'a încredin at nici propoveduirea Evangheliei, nici grija bisericilor, ci numai purtarea de grij a sufletului nostru? Apoi ar -tând i mai l murit v t marea ce se na te din ederea f r lucru, adaug : „nimica lucrând, ci iscodind”. C ci din ederea f r lucru iese iscodirea i din iscodire ne-orânduiala i din neorânduial tot p catul. Ar tându-le apoi i t m duirea, zice: „Iar unora ca acestora le poruncim ca întru lini te lucrând s - i mânânce pâinea lor”. Pe urm le spune într'un chip i mai dojenitor: „Dac cineva nu vrea s lucreze, nici s nu m nânce”. De aceste porunci apostole ti fiind înv a i Sfin ii P rin i cei din Egipt, nu îng due nicio vreme în care monachii s r mân f r lucru, mai ales cei tineri, tiind c prin r bdarea lucrului alung trând via, î i dobândesc hrana i ajut celor lipsi i. C ci nu lucreaz numai pentru trebuin ele lor, ci din prisos dau i str inilor, s racilor i celor din închisori, crezând c o atare facere de bine este o jertf sfânt i bine primit la Dumnezeu. Înc zic P rin ii i aceasta: c cel ce lucreaz , e r zboit adesea numai de un drac i numai de acela e n - c jît, pe când cel ce nu lucreaz , de nenum rate duhuri este robit. Pe lâng acestea, bine este s aducem i un cuvânt al lui Avva Moisi, cel mai cercat dintre P rin i, pe care l-a zis c tre mine. C ci ezând eu puțin vreme în pustie, am fost sup rat de trând vie i m'am dus la dânsul i am zis: „Ieri fiind cumplit sup rat de trând vie i sl bind foarte, nu m'a fi izb vit de ea, de nu m'a fi dus la Avva Pavel”. i mi-a r spus la aceasta Avva Moisi i a zis: „S tii c nu te-ai izb vit de ea, ci i mai mult te-ai dat prins i rob. Deci s tii c mai greu te va lupta, ca pe unul ce calci rânduiala, dac nu te vei str dui de acum înainte s o birui cu r bdarea, cu rug ciunea i cu lucrul mâinilor”.

VII. Despre slava de art

A aptea lupt o avem împotriva duhului slavei de-arte. Patima aceasta este foarte felurit i foarte sub ire i nu o bag de seam u or nici însu i cel ce p time te de dânsa. Atacurile celorlalte patimi sunt mai v dite i de aceea e mai u oar oarecum lupta cu dânsale, c ci sufletul cunoa te pe protivnicul s u i îndat îl r stoarn prin împotrivirea cu cuvântul i prin rug ciune. Dar p -catul slavei de arte, având multe înf i ri, precum s'a zis, este greu de biruit. El încearc s s geteze pe osta ul lui Hristos prin orice îndeletnicire, prin glas, prin cuvânt, prin t cere, prin lucru, prin priveghere, postiri, rug ciune, citire, lini te, pân i prin îndelunga r bdare. Pe cel ce nu izbute te s -l am geasc spre slava de art prin scumpetea hainelor, încearc s -l ispi-teasc prin îmbr c mintea proast i pe cel ce nu l-a putut face s se îngâmfe prin cinste, pe acela îl duce la nebunie prin a a zisa r bdare a necinstei; iar pe cel ce nu l-a putut împinge la slava de art pentru destoinicia în cuvânt, îl am ge te prin t cere, f cându-l s - i închipue c a dobândit lini tea. Dac n'a putut mole i pe cineva prin bel ugul bucatelor, îl sl b noge te prin postul pe care îl ine de dragul laudelor. Scurt vorbind, tot lucrul, toat îndeletnicirea d prilej de r zboiu acestui drac viclean. Pe lâng acestea el îl face pe monach s se gândeasc i la preo ie. Îmi aduc aminte de un b -trân, pe când petreceam în pustia sketic . Ducându-se acesta la chilia unui frate spre cercetare, apropiindu-se de u l-a auzit gr ind. i socotind b trânul c cete te din Scriptur a stat s asculte, pân ce a sim it c fra-tele î i ie ise din minte din pricina slavei de arte i se hirotonisise pe sine diacon, f când tocmai otpustul celor chema i. Deci cum a auzit b trânul acestea, împingând u a a intrat i întâmpinându-l fratele i s'a închinat dup obicei u i ceru s afle dela el, dac de mult vreme a teapt la u . Iar b trânul i-a r spus în glum , zi-

când: „Acum venii când f ceai tu otpustul celor chema i”. Auzind fratele acestea, a c zut la picioarele b trânului, cerându-i s se roage pentru dânsul, ca s se izb veasc de r t cirea aceasta.

Am amintit aceasta, vrând s ar t la cât nesim ire duce dracul acesta pe om. Drept aceea, cel ce vrea s se lupte des vâr it i s ia cununa drept ii des vâr ite s se str duiasc în toate chipurile s birue această fiar cu multe capete. S aib pururi înaintea ochilor cuvântul lui David: „Domnul a risipit oasele celor ce plac oamenilor”.¹ Deci nimic s nu fac uitându-se după lauda oamenilor, ci numai r splata lui Dumnezeu s o caute. S lapede neconținut gândurile cari vin în inima lui i îl laud , i s se dispre uiasc pe sine înaintea lui Dumnezeu. C ci numai a a va putea, cu ajutorul lui Dumnezeu, s se izb veasc de duhul slavei de arte.

VIII. Despre mândrie

A opta lupt o avem împotriva duhului mândriei. Aceasta este foarte cumplit i mai s lbatec decât toate cele de pân aci. Ea r zboe te mai ales pe cei des - vâr i i i pe cei ce s'au urcat pân aproape de culmea virtuților, încercând s -i pr bu easc . i precum ciuma cea aduc toare de stric ciune nimice te nu numai un m dular al trupului, ci întreg trupul, a a mândria nu stric numai o parte a sufletului, ci tot sufletul. Fiecare din celelalte patimi, de i turbur sufletul, se r zboie te numai cu virtutea opus i c utând s o biruiasc pe aceea, întunec numai în parte sufletul. Patima mândriei îns întunec întreg sufletul i-l pr bu e te în cea mai adânc pr pastie. Ca s în elegem mai l murit cele zise, s lu m seama la lucrul urm tor: îmbuibarea stomacului se sârgue te s strice înfrânarea: curvia, cur ia; iubirea de arginț, s r cia; mânia, blânde ea; i celelalte feluri ale p catului asemenea pe celelalte virtu i opuse. Dar

1) Psalm 53, 6.

pe catul mândriei, când pune st pânire pe bietul suflet, ca un tiran prea cumplit care a cucerit o cetate mare și înalt, îl dă răm în întregime și îl surp pân în temelii. Mărturie despre aceasta este îngerul acela, care pentru mândrie a căzut din cer. Căci fiind zidit de Dumnezeu și împodobit cu toată virtutea și în elepciunea, n'a voit să le recunoască pe acestea venite din darul Stăpânului, ci din firea sa. De aceea s'a socotit pe sine întocmai ca Dumnezeu. Gândul acesta al lui muștrându-l Proorocul zice: „Ai zis întru inima ta: edea-voi pe un munte înalt, pune-voi scaunul meu peste nouri și voi fi asemenea Celui Prea înalt”.¹ Iar tu om ești și nu Dumnezeu. Și iar și alt Prooroc zice: „Ce te flegi întru răutate puternice?”² și celelalte ale psalmului. Deci, tiind acestea, să ne temem și „cu toată străjuirea să păzim inima noastră”³ dinspre duhul mândriei cel purtător de moarte, zicând în noi înșine de câte ori am dobândit vreo virtute, cuvântul Apostolului: „Nu eu, ci darul lui Dumnezeu, carele este cu mine”,⁴ și cel zis de Domnul: „Fără de Mine nu puteți face nimic”,⁵ sau cel zis de Proorocul: „Dacă Domnul nu ar zidi casa, în zadar s'ar trudi ziditorii”,⁶ și în sfârșit cel zis de Apostol: „Nu a celui ce voește, nici a celui ce aleargă, ci a lui Dumnezeu, carele miluește”.⁷ Căci chiar de ar făcineva cât de fierbinte cu osârdia și de sânguitor cu vrerea, fiind legat de trup și sânge nu va putea ajunge la desvârșire, decât prin mila lui Hristos și prin harul Său. Pentru că zice Iacov: „Toată darea cea bună de sus este”;⁸ iar Apostolul Pavel zice: „Ce ai tu, ce nu ai luat? Iar dacă ai luat, ce te lauzi că și cum n'ai fi luat și te flegi că de ale tale?”⁹

Iar că mântuirea ne vine prin harul și mila lui Dumnezeu, ne dăm mărturie adevărat tâlharul acela de

1) Isaia 14, 13.

2) Psalm 52, 3. 3) Proverbe 4, 23. 4) I Corinteni 15, 10. 5) Ioan 15, 5.

6) Psalm 126, 1. 7) Romani 9, 16. 8) Iacov 1, 17. 9) I Corinteni 4, 7

pe cruce, care a primit Raiul nu ca pre al virtu ii, ci prin harul i mila lui Dumnezeu. Acestea tiindu-le P rin ii no tri, to i cu un glas au înv at, c nu putem ajunge într'alt fel la des vâr irea virtu ii, f r numai prin smerenie. Iar aceasta se na te din credin , din frica lui Dumnezeu, din blânde e i din s r cia des vâr it , prin cari ne vine i dragostea des vâr it , cu darul i cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

Al aceleia Cuvios

Cuvânt plin de mult folos, despre Sfin ii P rin i din pustia sketic i despre darul deosebirii

C tre egumenul Leontie¹

Datoriac mi-am luat-o fa de prea fericitul P -
rinte (pap) Castor, de a-i istorisi viea a Sfin ilor
P rin i i înv tura lor, datorie pe care mi-am
împlinit-o în parte prin cele ce i-am scris odinioar , Prea
Sfin ite Leontie, despre rânduiala vie ii de ob te i despre
cele opt patimi ale r ut ii, îmi pusesem acum în gând
s o duc la îndeplinire în chip des vâr it. Dar aflând
c pomenitul Ierarh, p r sindu-ne, s'a mutat din viea a
aceasta la Hristos, am socotit c e de trebuin s în-
tregesc istorisirea celor ce lipsesc i s le trimit ie, celui
ce ai mo tenit virtutea aceleia i, cu ajutorul lui Dum-
nezeu, grija m n stirii.

Deci când m'am dus în pustia sketic , unde erau
cei mai încerca i P rin i dintre monahi, împreun cu
sfântul Gherman, cu care m împrietenisem înc de pe
când eram copil de coal , apoi în oaste, precum i în
viea a c lug reasc , am v zut pe Avva Moise, b rbat
sfânt, care str lucea nu numai în lucrarea virtu ilor, ci i
în contemplare. Drept aceea ne-am rugat acestuia cu la-

1) În realitate e un rezumat al convorbirii I i II (Collationes I—II), dintre
cari prima se ocup ca des vâr irea ca înt a str daniei duhovnice ti, iar a
doua cu darul deosebirii (Corp. Script. eccl. lat. 13, pg. 3—69 ; Migne, P. L.
49, 477—558).

crimi, s ne spun cuvânt de zidire, prin care s putem ajunge la des vâr ire. Acesta mult fiind rugat ne-a gr it : „Fiilor, toate virtu ile i îndeletnicirile, au un scop anumit, dup care potrivindu-se cei ce privesc spre el, ajung la inta dorit . Lucr torul de p mânt, r bdând când v - paia soarelui, când asprimea gerului, î i lucreaz p - mântul având ca scop s -l cur easc de m r cinî i p l mid , iar ca int ultim s se bucure de rod. Cel ce face negu torie nu se gânde te la primejdiile de pe mare sau de pe uscat, ci se ostene te cu toat sânguin a pentru negu toria sa, având ca scop câ tigul ce-i va veni din ea, iar ca int ultim bucuria de pe urma câ tigului. Osta ul nu se gânde te la primejdiile r zboiului, nici la necazurile petrecerii printre streini, având ca scop înaintarea sa în treapta ost easc i ca int ultim câ tigul de pe urma dreg toriei sale. A a dar i cinul nostru are un scop i o int ultim a lui, pentru care r bd m de bun voie toat osteneala i truda. De aceea postul nu ne ostene te, nevoim a privegherii ne învesele te, cetirea i meditarea Scripturilor o facem cu drag inim , truda lucrului, ascultarea, lep darea de toate lucrurile p mân- te ti, petrecerea în aceast pustie, toate cu dragoste le s vâr im.

Dar voi, cari a i nesocotit patria, neamul i toat lumea i v'a i înstreinat de ele, venind la noi, cari suntem ni te oameni de rând i pro ti, spune i-mi care este scopul vostru ? i ce int ultim a i avut înainte, când a i f cut aceasta? Iar noi r spunzând am zis: „Pentru Împ r ia Cerurilor". La aceasta Avva Moise a zis: „Bine a i r s- puns în ce prive te inta ultim , dar care e scopul, dela care nicicum ab tându-ne, putem s ajungem la Împ r ia Cerurilor? În privin a aceasta n'a i r spus". Iar când am m rturisit c nu tim, ne-a r spus b trânul: „ inta ultim a f g duin ii noastre este, cum a i zis, Împ r ia lui Dumnezeu, iar scopul, f r de care este cu neputin a ajunge la sfâr itul acela, este cur ia inimii. Deci spre acest scop trebuie s fie îndreptat mintea noastr totdeauna, iar când

s'ar întâmpla s se abat inima noastr pu in din calea cea dreapt , îndat s o întoarcem, îndreptând-o spre scopul urm rit, ca dup o rigl a zidarului Aceasta tiind-o sfântul Apostolul Pavel, zice: „Cele dinapoi uitându-le i spre cele dinainte întinzându-m , la înt alerg, la r spl tirea chem rii celei de sus a lui Dumnezeu”.¹ Drept aceea pentru acest scop le facem i noi toate, pentru acesta pe toate le nesocotim: i patria, i neamul, i averile, i toat lumea, ca s dobândim cur ia inimii. Iar de vom uita de scopul acesta, vom fi nevoi i, ca unii ce umbl m prin întunerec i c l torim al turea de calea cea dreapt , s ne poticnim de multe i s r t cim. C ci multora li se întâmpl c , nesocotind la începutul lep d rii de lume avu ia, banii i toat lumea, mai pe urm se aprind de mânie i ur pentru o carte, o sap , un condei, sau un ac. N'ar p timi aceasta, dac i-ar aminti de scopul pentru care au nesocotit ei toate lucrurile i lumea îns i. C ci pentru dragostea aproapelui dispre uim bog ia, ca nu cumva, sf dindu-ne pentru ea i sporindu-ne aplecarea spre mânie, s c dem din dragoste. Când deci pentru lucruri de nimica ar t m aceea i mânie împotriva fratelui, am c zut dela scop i nu avem niciun folos dela lep darea de lume. tiind aceasta fericitul Apostol, a zis: „De-a da trupul meu s fie ars, iar dragoste nu am, de niciun folos nu-mi este”.² De aci înv m c des vâr irea nu vine odat cu lep darea de avere i de lucruri, ci dup dobândirea dragostei, ale c rei însu iri acela i Apostol le descrie astfel: „Dragostea nu pismue te, nu se mânie, nu se îngâmf , nu se înt rit , nu gânde te r ul”.³ Toate acestea împreun alc tuesc cur ia inimii. Pentru aceasta se cade s facem toate: s dispre uim banii, s st ruim în post i priveghiere cu bucurie i în cetiri de psalmi s petrecem. Iar de vom fi vreodat împiedeca i dela acestea de vreo pricin binecuvântat , s nu d m uit rii pe aceea. C ci nu este a a de mare fo-

1) Filip 3, 13—14. 2) I Cor. 13, 3. 3) II Cor. 13, 4—5.

losul de pe urma postului, pe cât ar fi de mare paguba de pe urma mâniei; nici folosul din cetire, cât v t marea din dispreuirea i întristarea fratelui. Posturile, priveghierile, cetirea Scripturilor, lep darea de avere i lep darea de toat lumea, nu sunt des vâr irea îns i, ci, precum s'a zis, uneltele des vâr irii. C ci nu într'acestea st des vâr irea, ci cu acestea se câ tig . Deci în zadar ne l ud m cu postul, cu priveghierea, cu s r -cia i cu cetitul Scripturilor, dac n'am dobândit dragoste c tre Dumnezeu i c tre deapropapele. C ci cel ce a dobândit dragostea, are pe Dumnezeu în sine i mintea lui de-a-pururi este la Dumnezeu".

La acestea a zis Gherman: „Dar cine poate, până ce e înc legat cu trupul, s aib mintea de-a-pururi la Dumnezeu, încât s nu se mai gândeasc la nimic altceva: nici la cercetarea bolnavilor, nici la primirea de str ini, nici la lucrul mâinilor, sau la celelalte trebuin e trupe ti neap rate? În sfâr it cum va putea mintea omului s vad de-a-pururi pe Dumnezeu Cel nev zut i necuprins i s petreac nedesp r it de El?" Moise a r s -puns: „A vedea pe Dumnezeu neconținut i a r mâne nedesp r i i de El, în felul în care socoti i voi, este cu neputin omului purt tor de trup i înjugat cu neputin a. Dar în alt chip este cu puțin . C ci vederea lui Dumnezeu în multe feluri se întâmpl i se în elege. Fiindc Dumnezeu nu se cunoa te numai în fiin a Sa cea fericit i necuprins , c ci aceasta s'a p strat numai pentru Sfin ii S i în veacul ce va s vie, ci i din m re ia i frumuse ea f pturilor sale, din cârmuirea i purtarea Sa de grij cea de fiecare zi, din dreptatea Sa i din minunile pe cari le arat în fiecare neam prin Sfin ii S i. C ci când cuget m la puterea Sa nem surat i la ochiul S u neadormit, care vede cele ascunse ale inimilor i de care nu se poate ascunde nimic, nu facem altceva decât s -L admir m cu inimile cuprinse de fric i s I-ne închin m Lui. Iar când ne gândim c toate pic -turile ploii, tot nisipul m rii i toate stelele cerului, sunt

num rate de El, r mânem uimi i de m re ia firii i de
atot tiin a Ziditorului. Când medit m apoi la negr ita Sa
în elepciune, la iubirea de oameni i la nep trunsa Lui
îndelung r bdare, care rabd gre elile cele f r de
num r ale oamenilor, ne vine s -L pream rim din tot
sufletul. i când cuget m la dragostea Sa nem rginit
fa de noi, c de i noi n'am f cut niciun bine, a primit
s se fac om, Dumnezeu fiind, ca s ne mântuiasc
din r t cire, ne ridic m spre dorirea Lui. În sfâr it, când
socotim c El a biruit în noi pe protivnicul nostru, dia-
volul, i ne d rue te viea a ve nic numai pentru hot -
rîrea i înclinarea noastr spre bine, inima ne îndeamn
s I ne închin m. Dar mai sunt i alte nenum rate pri-
viri de felul acesta, cari r sar în noi, potrivit cu nevoia a
i cu m sura cur iei noastre, i prin cari privim i în-
elegem pe Dumnezeu".

Deci iar i a întrebat Gherman: „De unde vine c
adesea, f r vrerea noastr , ne sup r multe aduceri
aminte i gânduri viclene? Acestea ne fur f r s ne
d m seama, strecurându-se în noi pe ascuns i în chip
sub ire încât nu numai c nu le putem opri intrarea, ci
cu mare greutate le i cunoa tem. Rug mu-ne s ne
ar i, dac este cu putin s scape cugetarea cu totul
de ele i s n'o mai supere niciodat ?" Moise a zis:
„Este cu neputin s nu fie cugetarea sup rat de
aceste aduceri aminte, dar st în puterea oricui se sile te
s le primeasc i s z boveasc pe lâng ele, sau s
le alunge. Nu atâr n de noi ca ele s vin , dar alungarea
lor st în puterea noastr . Îndreptarea cuget rii noastre
st în hot rârea i silin a noastr . Când cuget m cu
în elegere i neîncetat la legea lui Dumnezeu i petrecem
în psalmi i cânt ri, în post i priveghieri i ne aducem
aminte neîncetat de cele viitoare, de Împ r ia Cerurilor,
de Gheena focului i de toate faptele lui Dumnezeu,
gândurile cele rele se împu ineaz i nu mai g sesc loc
în noi. Când z bovim îns în griji lume ti i în lucruri
trupe ti, ba ne mai d m i la vorbe de arte i netrebnice,

sporesc în noi gândurile cele tic loase. C ci precum moara, cât vreme e mi cat de ap , nu se poate opri dela sine, dar st în puterea morarului s macine grâu sau neghin , tot astfel i cugetarea noastr , fiind mereu în mi care, nu poate sta f r gânduri, dar st în puterea noastr s gândim cele duhovnice ti sau cele trupe ti".

V zând¹ b trântul c ne minun m i c suntem tare dornici de cuvintele lui, t când pu in a zis iar i: „Deoarece pentru dorin a voastr am lungit atât de mult cuvântul i înc mai ave i bun voin , încât din aceasta socotesc c înseta i într'adev r dup înv tura des vâr irii, vreau s v vorbesc despre bunul cel mai ales, care este puterea de-a deosebi lucrurile sau dreapta socoteal .

Aceasta este între celelalte virtu i ca o cetate înalt i împ r teasc . Vreau deci s v ar t covâr itoarea ei în l ime i folosul ei, nu numai prin spusele mele, ci i prin p rerile vechilor P rin i, c ci Domnul î i d harul S u tâlcuitorilor, dup vrednicia i dorul ascult torilor. Aceasta nu este o virtute m runt , ci unul din cele mai însemnate daruri ale Duhului Sfânt. C ci zice Apostolul: „Unuia se d prin Duhul cuvântul în elepciunii, altuia cuvântul cuno tin ei în acela i Duh, altuia credin , altuia darul t m duirilor, altuia puterea de-a deosebi duhurile".² Apoi sfâr ind num rarea darurilor duhovnice ti, adaug : „toate acestea le lucreaz unul i acela i Duh".³ Vede i a a dar c nu e nici mic, nici p mântesc darul deosebirii, ci unul dintre cele mai mari daruri ale harului dumnezeesc. Deci de nu se va str dui monachul cu toat puterea s -l dobândeasc pe acesta i de nu va putea, printr'o chibzuire sigur , s fac deosebirea duhurilor cari vin asupra lui, va fi nevoit, ca unul ce r t ce te prin noapte, nu numai s cad în pr p stiile cele mai

1) Pân aci a fost convorbirea I (Migne P. L. 49, 477—523), de aci incepe convorbirea II (vezi Migne P. L. 49, 523—558).

2) I Corinteni 12, 8—9. 3) I Corinteni 12, li.

cumplite ale p catului, ci s se poticneasc i în c ile cele netede i drepte.

Mi-aduc aminte c odat , în vremea tinere ii, aflându-m în p r ile Thebaidei, unde petrecea fericitul Antonie, s'au adunat la el ni te b trâni, ca s cerceteze împreun cu el care este des vâr irea în virtute; care adic dintre toate virtu ile e cea mai mare i poate p zi pe monah nev t mat de mreile i am girile diavolului ? Deci fiecare î i da p rerea, dup priceperea min ii sale. Unii ziceau c postul i privegherea, c ci prin acestea cur indu-se i agerindu-se cugetarea, se poate apropia mai u or de Dumnezeu; al ii ziceau c este mai mare s r cia i dispre uirea propriilor tale lucruri, c ci prin acestea scap cugetarea din funiile mult împletite ale grijilor lume ti i se poate apropia mai u or de Dumnezeu. Iar al ii puneau mai sus virtutea milosteniei, fiindc Domnul a zis în Evanghelie: „Veni i binecuvânta ii P rintelui Meu, de mo teni i Împ r ia cea g tit vou dela întemeierea lumii, c am fl mânzit i mi-a i dat s m nânc”,¹ i celelalte. Dup ce, în felul acesta, fiecare i-a spus p rerea sa, prin cari virtu i s'ar putea omul apropia mai bine de Dumnezeu, i trecuse aproape toat noaptea cu această cercetare, la urma tuturor a r spus fericitul Antonie: „Toate acestea care le-a i spus sunt de trebuin i de folos celor ce caut pe Dumnezeu i doresc s vin la El. Dar nu putem da cinstea întâiet ii virtu ilor acestora, din urm toarea pricin : tiu pe mul i cari i-au topit trupul cu postul i priveghierea i au petrecut prin pustiet i, iar cu s r cia atâtă s'au nevoit, încât nici hrana cea de toate zilele nu- i mai l sau pe seama lor; i la atâtă milostenie s'au dedat, încât nu le-ar fi ajuns toate câte sunt pe lume, ca s le împart . Dar dup toate acestea au c zut din virtute i s'au rostogolit în p cat. Deci ce i-a f cut pe ace tia s r t ceasc dela calea cea dreapt ? Nimic altceva, dup în elegerea i p rerea mea, decât

1) Matei 25, 34-35.

c n'au avut darul deosebirii. C ci acesta înva pe om s se p zeasc de ceea ce întrece m sura în amândou p rile i s mearg pe calea împ r teasc . El nu las pe monah s fie furat, prin înfrânarea peste m sur , de cele de-a dreapta, dar nici s fie tras, prin nep sare i mole ire, de cele de-a stânga. Darul acesta de discern mânt este un fel de ochiu i de lumin tor al sufletului, dup cuvântul Evangheliei, care zice: „Lumin torul trupului este ochiul. Deci dac ochiul t u va fi curat, tot trupul t u va fi luminat. Iar dac ochiul t u va fi întunecat, tot trupul t u va fi întunecat”.¹ i a a este. C ci acesta cercetând toate gândurile i faptele omului, deosebe te i d la o parte tot lucrul r u, nepl cut lui Dumnezeu, alungând r t cirea departe de om. Aceasta o putem afla i din istorisirile dumnezeu tilor Scripturi. Astfel Saul, c ruia i s'a încredin at pentru întâia i dat împ r ia lui Israil, fiindc n'a avut ochiul acesta al dreptei socoteli, fiind întunecat la minte, n'a tiut s judece c mai pl cut este înaintea lui Dumnezeu s asculte de porunca Proorocului Samuil, decât s aduc jertf lui Dumnezeu. i a a, ceea ce credea el c îndrepteaz înaintea lui Dumnezeu, aceea l-a f cut s se poticneasc i s fie înl turat dela împ r ie. N'ar fi p timit aceasta, dac ar fi avut în el lumina dreptei socoteli. Pe aceasta o nume te Apostolul „soare”, zicând: „Soarele s nu apun întru mânia voastr ”.² Dar i se mai zice i cârm a vie ii, precum este scris: „Aceia întru cari nu este cârmuire cad ca frunzele”. Scriptura o mai nume te i „sfat” i ne înva c f r de el s nu s vâr im nimic. Astfel nici chiar vinul cel duhovnicesc, care învesele te inima omului, nu ne este îng duit s -l bem f r dreapt socoteal .³ C ci zice cuvântul: „Cu sfat bea vinul”. i iar i zice: „Ca o cetate surpat i f r de ziduri, a a este omul care nu face toate cu sfat”.⁴ În dreapta socoteal este în elepciunea, în ea în elegerea i sim irea, f r de cari nu se

1) Matei 6, 22—23. 2) Efeseni 4, 26 3) Ps. 10, 15 4) Prov, 25, 28

poate clădi nici casa noastră cea mai dinlăuntru și nu se poate aduna nici bogăția duhovnicească, după cuvântul: „Cu înțelepciune se zidește casa și cu mintea se reînnoiește și cu prevederea se umplu cu mirile de bogăție”.¹ Ea se numește și hrană tare, dat fiind că numai aceia, cari în urma obișnuinței și-au deprins simțirile și deosebească binele de rău, sunt capabili de ea. Din toate acestea se arată că muritorul cîștig al virtuții nu se naște și nu rămâne neclintit pînă la urmă, fără dreaptă socoteală. Ea este maica și păzitoare a tuturor virtuților. Aceasta a fost socotința și pîrerea Sfîntului Antonie, la care s'au alăturat și ceilalți Părinți.

Iar ca să înțelegem cuvîntul Sfîntului Antonie cu pildă mai nouă, din vremile noastre, aduce-i-vă și voi aminte de Iron și de cîdere la jalnic ce a pășit-o nu de multe zile sub ochii noștri, întru cît prin batjocura diavolului a căzut din înălțimea vieuirii sale în adâncurile morții. Ne aducem aminte de el cîncizeci de ani a petrecut în pustia apropiată, vieuind în mare asprime și în stăruitoare înfrînare. El a căutat pustia și singurătatea mai tare ca toți cei de aici. Totuși, după a a de mari ostenele și lupte, batjocorindu-se de diavolul, s'a rostogolit într-o cădere foarte grea, încît pe toți Părinții și frații din pustia apropiată i-a adus la nemângăiat jale. N'ar fi pășit el aceasta, dacă ar fi fost înțrit în virtutea dreptei socotele, care l-ar fi învățat să nu se încreadă în judecata sa, ci să asculte sfatul Părinților și al fraților. Dar el, luându-se după pîrerea sa, într'atît a urmărit postul și desprinderea de oameni, încît nici la sîrbtoarea Sfîntelor Paști nu venea la biserică, ca nu cumva, întîlnindu-se cu Părinții și frații, să fie silit să mînce împreună cu ei legume sau altceva din cele ce se aduceau la trapeză și să se păcălească de la regula sa. Deci, după ce a fost amgît mult vreme de viața sa, primind pe îngerul satanei și închi-

1) Proverbe 24, 3—4

nându-i-se ca unui înger al luminii, a primit dela el porunca s se arunce la miezul nop ii într'o fântân foarte adânc , spre a cunoa te i cu lucrul c nu se va primejdui, dat fiind virtutea mare ce o are i ostenelele cele dup Dumnezeu. Iar el, nedeosebind cu judecata cine-i cel ce-l sf tue te acestea, ci fiind întunecat la în-elegere, s'a aruncat în fântân la miezul nop ii. Dup oarecare vreme, aflând fra ii întâmplarea, abia cu mare osteneal l-au putut scoate mai mort. Iar dup ce l-au scos a mai tr it dou zile i într'a treia a murit, l sând fra ilor i b trânului Pafnutie jale nemâng iat . Acesta, îndemnat de multa iubire de oameni i aducându- i aminte de marile ostenele ale aceluia i de anii mul i la num r pe cari i-a r bdat în pustie cu st ruin , nu l-a lipsit de pomenirea i prinosul celor adormi i, ca doar s nu fie num rat cu sinuciga ii.

Dar ce s zic de cei doi fra i, cari tr iau dincolo de pustia Thebaidei, unde petrecea odat i fericitul Antonie? Ace tia, îndemna i de un gând nesocotit, s'au sf tuit s mearg în pustia mai dinl untru, care este foarte mare i nelucrat , hot rînd s nu primeasc hran dela om, ci numai pe aceea ce le-o va da Domnul în chip minunat. Întâlnindu-i deci pe ace tia, r t cind prin pustie i pierind de foame, Mazikii, cel mai s lbatec i mai crud dintre neamurile s lbatice, î i schimbar , prin dumnezeesc orînduire, s lb t cia firii, în iubire de oameni, i îi întâmpinar cu pâine. Atunci unul din cei doi fra i, venind la dreapta socoteal , a primit pâinea cu bucurie i mul umire, socotind c oamenii ace tia a a de cruzi i de s lbateci, cari se bucur totdeauna de sânge de om, nu s'ar fi îndurat de ei, cari erau atât de pie-rii i nu le-ar fi adus pâine, dac nu i-ar fi îndemnat însu i Dumnezeu s'o fac . Celalalt îns , respingând hrana, ca fiind adus de oameni, i st ruind în gândul cel nesocotit, a murit de foame. De i la început amândoi s'au sf tuit r u, punându- i în minte un gând nesocotit si pierz tor, totu i unul, venindu- i la dreapta socoteal , a

îndreptat spre bine ceea ce hot rîse pripit i f r socoteal . Celalalt îns , st ruind în închipuirea nebun i aflându-se afar de dreapta socoteal , i-a atras asupra- i moartea, pe care Dumnezeu a vrut s o abat dela el.

Ce s zic i de acela, al c rui nume nu vreau s -l spun fiindc tr e te? El primea adeseori pe dracul sub chip de înger i primea i descoperiri dela el, v zând neîncetat în chilie lumin ca de lamp . În cele din urm acela i-a poruncit s aduc jertf lui Dumnezeu pe fiul s u, pe care-l avea cu sine în M n stare, ca s fie învrednicit de cinstea patriarhului Avraam. i atât de mult a ascultat sfatul aceluia, încât ar fi s vârit de fapt junghierea fiului s u, de n'ar fi b gat fiul s u de seam c î i ascu ia cu itul împotriva obiceiului i g tea frânghii cu cari avea s -l lege ca pentru o ardere de tot, ceea ce l-a f cut s - i caute sc para prin fug .

Am lungi vorba mult vreme istorisind i am girea unuia din Mesopotamia, care, cu toate c a dovedit o a a de mare înfrânare încât a stat mul i ani încuiat în chilia sa, în cele din urm a fost batjocorit cu diavole ti descoperiri i visuri, încât dup a a de mari osteneli i virtu i, cu cari a întrecut pe to i monachii ce petreceau acolo, a c zut în iudaism i a primit t erea împrejur. C ci vrând diavolul s -l în ele, îi ar ta de multe ori visuri aevea, ca prin acestea s -l fac s primeasc u or r t cirea, la care voia s -l aduc . Astfel i-a ar tat într'o noapte neamul cre tinilor în frunte cu Apostolii i cu mucenicii, întunecat, acoperit de toat ru inea i pr p dit de jale i întristare, iar într'alt parte, dimpotriv , norodul jidovesc, cu Moise i Proorocii, înv luit în lumin str -lucitoare i petrecând în bucurie i fericire. Deci l-a sf tuit am gitorul c de vrea s aib parte de fericirea i bucuria norodului jidovesc, s primeasc t erea împrejur, iar el, l sându-se am git, a f cut a a.

Din toate câte v'am spus se vede prea bine c nu s'ar fi batjocorit to i aceia a a de r u i de jalnic, dac ar fi dobândit darul deosebirii.

Dup acestea a zis Gherman: „Ni s'a ar tat în deajuns, cu pilde noi i prin cuvintele P rin ilor din vechime, c dreapta socoteal este izvorul, r d cina, capul i leg tura tuturor virtu ilor. Dar dorim s afl m în ce fel am putea-o câ tîga? i cum s cunoa tem adev rata dreapt socoteal , cea dela Dumnezeu, spre deosebire de cea mincinoas , am gitoare i dela diavolul"? A r spus atunci Avva Moise: „Adev rata dreapt socoteal nu se dobânde te decât prin adev rata smerenie, care ne face s ar t m P rin ilor nu numai faptele, ci i gândurile noastre i s nu ne încredem în p rerea noastr nicidecum, ci întru toate s urm m pov uirile b trînilor i s credem c aceea este bun ce vor socoti ei ca atare. Aceasta nu numai c face pe monach s r mân neab tut dela calea cea dreapt prin discern - mântul adev rat, ci îl p ze te i nev t mat de toate cursele diavolului. C ci este cu neputin s cad în în el ciunea dracilor cel ce î i tocme te viea a sa dup judecata i p rerea celor înainta i. Într'adev r, chiar pân nu s'a învrednicit cineva de darul dreptei socoteli, prin însu i faptul c - i arat P rin ilor gândurile rele ale sale, le vesteje te pe acestea i le face mai sl bite. C ci precum arpele, scos din ascunzi la lumin , se sile te s fug i s se ascund , tot astfel i gândurile cele rele, date pe fa prin m rturisire des vâ r î t , se gr besc s fug dela om.

Iar ca s în elege i aceast virtute i mai bine dintr'o pild , v voi istorisi fapta lui Avva Serapion, pe care el însu i o amintea celor ce veneau la dânsul, ca s se tie p zi. El zicea a a: „Când eram mai tân r, locuiam împreun cu P rintele meu. i mi se întâmpla c , dup ce mâncam noi, ridicându-m dela mas , furam câte un posmag, îndemnat de diavolul, i-l mâncam f r tirea b trînului. Deci st - ruind eu a a o bucat de vreme, am fost biruit de acest obicei i nu-i mai puteam sta împotrîv . Cugetul m muștra, dar b trînului mi-era ru ine s -i spun. S'a întâmplat îns , prin purtarea de grij a iubitorului de oameni Dumnezeu,

de-au venit ni te fra i la b trântul, pentru folos duhovnicesc. Ace tia l-au întrebat despre gândurile lor. i a r spuns b trântul: Nimic nu vat m pe monachi i nu bucur pe draci mai tare, ca ascunderea gândurilor de c tre P rin ii cei duhovnice ti. Le-a vorbit apoi i despre înfrânare. Spunându-le el acestea, mi-am venit în sine-mi i gândindu-m c Dumnezeu a descoperit b trântului gre elile mele, m'am umilit i am început a plânge. Am scos apoi din sân posmagul, pe care-l furam dup obi-
ceiul meu cel r u, i aruncându-m la p mânt am cerut iertare pentru cele trecute i rug ciune de înt rire pentru cele ce vor veni. Atunci a zis b trântul: O fiule, te-a izb vit, chiar t când eu, m rturisirea ta. Spunând gre ala ta, ai junghiat pe dracul, care te r nea prin t cere. Pân acum l-ai f cut s te st pâneasc , fiindc nu i-ai gr it împotriv i nu l-ai scos la ar tare. De acum nu va mai avea loc întru tine, c ci l-ai scos din inima ta la ar -tare. i nu ispr vi b trântul vorba i iat lucrarea diavoleasc se ar t ca o par de foc, ie ind afar din sânul meu, iar chilia se umplu de putoare, cât socoteau fra ii aceia c s'a aprins pucioas mult . Deci a zis atunci b trântul: Iat , prin semnul ce s'a f cut, Domnul a dat adeverire cuvintelor mele i slobozirii tale. A a a ie it dela mine, prin m rturisire, patima l comiei pântecelui i lucrarea diavoleasc , încât nici în minte nu-mi mai venea acest fel de poft ". Iat dar c i din cele zise de Avva Serapion ne înv m c atunci ne vom învrednici de darul adev ratei deosebiri, când vom crede nu p rerii noastre, ci înv turii P rin ilor. C ci prin nicio alt gre al nu duce diavolul pe monah mai u or în pr -pastie, ca prin aceea c -l înduplec s lapede sfaturile P rin ilor i s urmeze judec ii i voii sale. Trebuie s lu m pild i dela me te ugunile i tiin ele omene ti. Dac acestea, pe cari le pip im, cu mâinile i le vedem cu ochii, ori le auzim cu urechile, nu le putem înv a dela noi, ci avem lips de cineva care s ne înve e i s ne îndrepteze bine, cum n'ar fi nebunie s credem

c arta duhovniceasc , cea mai grea dintre toate me te-
ugurile, s nu aib trebuin de înv tor? Mai ales c
ea este ascuns i nev zut i numai de inima curat
poate fi v zut . Iar neizbutirea în aceast art nu aduce
numai pagub vremelnic , ci pierderea i moartea ve -
nic a sufletului".

A zis apoi Gherman: „Adeseori unii P rin i, ascu-
tând gândurile frailor, nu numai c nu i-au t m duit,
dar i-au i osândit i i-au dus la desn dejde. Aceasta a
f cut pe mul i s se ru ineze de m rturisire i s se aco-
pere cu un v l de evlavie mincinoas . Noi în i-ne am
cunoscut o întâmplare ca aceasta în p r ile Siriei. C ci
un frate oarecare i-a m rturisit gândurile sale cu toat
cur ia i cu toat sinceritatea unuia dintre b trânii de
acolo, desvelindu-i f r sfial cele ascunse ale inimii.
Iar acela cum a auzit a i început s se mânie i s se
o rasc asupra fratelui, oc rândându-l pentru astfel de gân-
duri rele, încât mul i auzind de aceasta s'au ru inat s - i
mai m rturiseasc gândurile lor b trânilor".

A r spus Avva Moise: „Este bine, precum am zis
mai 'nainte, s nu ascunzi gândurile tale de c tre P rin i.
Dar s nu le dest inui oricui i-ar ie i în cale, ci s le
veste ti b trânilor duhovnice ti cari au darul deosebirii
i nu celor ce nu-s decât albi i de vreme. C ci mul i, uitân-
du-se la vârst , i-au m rturisit gândurile lor, dar în loc s
primeasc t m duire, au c zut în desn dejde pentru neis-
cusin a b trânilor. Era un frate oarecare foarte sângruincios.
Acesta fiind tare sup rat de dracul curviei, a mers la un
b trân i i-a m rturisit gândurile sale. Iar acela fiind ne-
iscusit, dup ce l-a ascultat, s'a mâniat i i-a zis c este
tic los i nevrednic de cinul c lug resc, c ci a primit astfel
de gânduri. Auzind acestea fratele a c zut în desn dejde
i p r sindu- i locul s u, se întorcea la lume. Pe cale,
din orânduire dumnezeesc , s'a întâlnit cu Avva Apollo,
cel mai încercat dintre b trâni, care, v zându-l ab tut i
foarte posomorit, l-a întrebat zicând: „Fiule, din ce pri-
cin e ti a a de mâhnit?" Acesta la început, pentru

multa mâhnire, nu i-a r spus b trânului nimic; mai pe urm , mult rugându-l b trânul, a spus ale sale, zicând: „Fiindc adesea m sup r gândurile, m'am dus i m'am m rturisit la b trânul cutare, iar dup cuvântul lui nu mai am n dejde de mântuire i fiind desn d jduit m duc la lume". Auzind acestea Avva Apollo, îl mângâie pe fratele i-l sf tui mult, zicând: „Nu te mira fiule i nu desn d jdui de tine, c eu m aflu în vârsta c runtetelor i cu toate acestea foarte mult sunt sup rat de asemenea gânduri. Deci nu te descuraja pentru aceast c ldur , care nu se t m due te atât prin silin omeneasc , cât prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu. D rue te-mi numai ziua ta de ast zi i întoarce-te la chilia ta". i a f cut fratele a a. Iar Avva Apollo, dup ce s'a desp r it de el, a mers la chilia b trânului care desn d jduise pe fratele. i stând afar , s'a rugat lui Dumnezeu cu lacrimi, zicând : „Doamne, Cela ce la i s vie ispite pentru folos, întoarce r zboiul fratelui asupra b trânului acestuia, ca prin cercare s înve e la b trânelele sale ceea ce în lung vreme n'a înv at, anume s p timeasc împreun cu cei ispiti i". Iar dup ce a sfâr it rug ciunea, v zu îndat un arap stând aproape de chilie i repezind s -ge i asupra b trânului, care, r nit fiind de acestea, începu s se învârt încoace i 'ncolo, ca într'o be ie, pân ce, nemaiputând suferi, a ie it din chilie i pe aceea i cale cu tân rul se întorcea la lume. Avva Apollo, în elegând ceea ce s'a întâmplat, l-a întâmpinat zicând: „Unde te duci i ce pricin te-a turburat a a de tare" ? Iar b trânul, sim ind c Sfântul cunoa te ale sale, n'a zis nimic de ru ine. A zis îns Avva Apollo: „Întoarce-te la chilia ta i de aci înainte cunoa te sl biciunea ta i s te socote ti pe tine sau ne tiut de diavolul sau neb gat în seam de el, pentruc nu te-ai învrednicit de lupta cu el. Dar ce zic „lupta", când nici atacul lui de-o zi n'ai fost în stare s -l supor i. Iar aceasta i s'a întâmplat din pricin c , primind tu pe un tân r luptat de vr jma ul, în loc s -l îmb rb tezi la lupt , l-ai adus la desn dejde, ne-

b gând în seam porunca aceea în eleapt , care zice: „Scap pe cei târîi la moarte i nu înceta s r scumperi pe cei du i la junghiere”;¹ dar nici pilda Mântuitorului nostru, care zice: „Trestia sdrobit n'o frînge i inul ce fumeg nu-l stinge”.² C ci nimenea n'ar putea r bda uneltirile vr jma ului, nici stinge înfierbântarea cea înfocat a firii, de n'ar înt ri darul lui Dumnezeu sl biciunea omeneasc . Deci dup ce s'a împlinit această lucrare, mântuitoare pentru noi, s ne rug m laolal lui Dumnezeu ca s înl ture biciul cel l sat asupra ta. C ci El aduce suferin a i iar i t m duie te, r ne te i cu mâinile Sale vindec , smere te i înal , omoar i înviaz , pogoar în iad i ridic ”. Aceasta zicând i rugându-se, îndat s'a izb vit acela de r zboiul adus asupra lui. Apoi l-a sf tuit s cear dela Dumnezeu s -i dea cuvânt de înv tur , ca s tie ce s gr iasc la vreme cuvenit .

Deci din toate cele zise, s înv m c nu se afl alt cale sigur de mântuire decât aceasta: S m rturise ti gândurile tale P rin ilor celor mai cu drept socoteal i s te la i îndrumat de ei spre virtute i nicidecum de gândul i de p rerea ta. Chiar de s'ar în tâmpla cuiva s nimereasc vreun b trîn mai simplu sau mai pu în iscusit, pentru aceasta nu trebuie s ocoleasc a- i m rturisi gândurile sale P rin ilor celor mai iscusi i i s nesocoteasc predania str mo ilor. C ci i ace tia nu din îndemnul lor, ci din al lui Dumnezeu i al Scripturilor insuflate au l sat urma ilor statul ca s întrebe pe cei ce au înaintat mai mult ca ei. Putem s înv m aceasta i din alte multe ce se cuprind în Scriptura cea de Dumnezeu insuflat , dar mai ales din istoria lui Samuil. Acesta fiind închinat de prunc de c tre mama sa lui Dumnezeu i învrednicindu-se s -i vorbeasc Dumnezeu, n'a crezut totu i gândului s u, ci, fiind chemat odat i de dou ori de Dumnezeu, a alergat la b trînul Ili i dup pov uirea acestuia i-a tocmit felul cum trebuie

1) Prov 24, 11. 2) Mt 12, 20

să răspundă lui Dumnezeu.¹ Pe cel ce l-a găsit Dumnezeu vrednic de Sine prin chemarea Sa, voiește să-l povătuiească prin îndrumarea și porunca bună a trânelor, ca prin aceasta să fie cunoscut spre smerenie.

Iar pe Pavel, chemându-l Hristos prin Sine însuși și vorbindu-i, deși putea să-i deschiză ochii numai decât și să-l învețe calea dreptății, îl trimite la Anania și-i poruncește să învețe de la acela calea adevărului, zicându-i: „Scoală-te, într-o cetate și acolo îți se va spune ce trebuie să faci”.² Prin acestea ne învățăm urmărirea îndrumarea celor ce au călătorit înaintea noastră, ca nu cumva, înțelegându-se rău cele zise bine despre Pavel, să-l ia urmașii pildă de îndrăzneală, vrând fiecare să fie îndrumat la adevăr de însuși Dumnezeu, ca și Pavel, și nu prin povătuirea Prinților. Că acestea sunt adevărate, putem afla nu numai din cele zise, ci și din cele ce le-a arătat Apostolul prin fapte, după cum însuși scrie: „M'am suit la Ierusalim să văd pe Petru și pe Iacob și le-am arătat Evanghelia pe care o propovăduiesc, ca nu cumva să alerg, sau să fi alergat în deșert”.³ Și a făcut aceasta, pentru că era însoțit de darul Sfântului Duh prin puterea semnelor ce le făcea. Cine va fi, adevărat, atât de mândru și plin de sine, încât să-și rănduiească viețuirea după părerea și judecata sa, când vasul alegerii murtărise te căre trebuia de sfatul Apostolilor celor mai înainte de el? Se vede că murit și din acestea că Domnul nu descopere nimănui calea dreptății, decât aceluia ce sunt îndrumați pe dânsa de Prinții cei duhovnicești, precum zice și Proorocul: „Întreabă pe părinții tăi și-ți va vesti legea, pe cei mai buni trâni ca tine și-ți vor spune”.

Suntem datorii deci să dobândim cu toată puterea și cu toată sânguină noastră darul deosebirii, care ne va putea păzi nevătădat de întinderea peste mări spre amândouă părțile. Căci despre amândouă zice Prinții

1) I. Sam, 3, 1—14 2) Fapte 9, 6 3) Gal. 2, 2.

c sunt la fel de v t m toare: atât întinderea peste m sur a postului, cât i s turarea pântecelui; atât priveghierea peste m sur , cât i s turarea de somn; i la fel toate trecerile peste m sur . Am cunoscut pe unii cari n'au fost birui i de îmbuibarea pântecelui, dar au fost doborâ i de postirea cea peste m sur i s'au rostogolit spre aceea i patim a îmbuib rii pântecelui, din sl birea ce le-a venit de pe urma postirii f r m sur . Îmi aduc aminte c i eu am p timit una ca aceasta. A a de mult m înfrânam, încât uitam de trebuin a hranei pân i dou i trei zile i nicidecum n'a fi dorit hran de nu m'ar fi îndemnat alii s m nânc. i iar i, din uneltirea diavolului a a fugise somnul dela ochii mei, încât foarte multe nopi de-a-rândul r mâneam neadormit i rugam pe Dumnezeu s -mi fac parte i mie de pu in somn. Mai greu m'am primejduit din pricina nemânc rii i a priveghierii f r m sur , decât din pricina îmbuib rii pântecelui i a somnului mult".

Cu a a de minunate înv turi ne-a înveselit inima Sfântul Moise, încât noi, folosindu-ne, nu tiam cum s pream rim pe Domnul, care d atâta în elepciune celor ce se tem de Dânsul.

Lui I se cuvine st pânirea i cinstea, în veci, Amin.

Nil Ascetul

Sub numele lui Nil tradiția ne-a lăsat o mulțime de scrieri duhovnicești, care cu siguranță sunt de la mai mulți autori. De pildă autorul colecției de „Scrisori” în patru cărți¹ pare să fie deosebit de autorul celor apte „Povestiri”,² care descriu omorârea cucerșilor de la muntele Sinai din prilejul unei năvăliri a barbarilor în acel loc sfânt. „Scrisorile” meritoresc că sunt alcătuite de un egumen al unei mănăstiri de lângă sau din Ancyra (Ankara de azi). Iar în „Povestiri” ni se înfățișează ca povestitor un bătrân pustnic, care a părăsit de dragul lui Dumnezeu toate și s-a retras, împreună cu fiul său Teodul, la muntele Sinai, ducând viața de pustnic. Acolo s-a întâmplat după câtva vreme încursiunea barbarilor în omorârea multor monahi, din care prilej Teodul a fost luat în robie, iar bătrânul său tatăl a scăpat cu fuga. Însă Teodul a reușit să scape din robie și se întâlnească cu tatăl său.

De bătrânul din aceste „Povestiri” nu-i dă numele, el a fost socotit una cu Nil, căruia i s-a alcătuit astfel un orografie pe baza datelor din „Povestiri” și i s-au atribuit și „Scrisorile” și toate celelalte scrieri ce sunt pstrate sub numele lui. În Sinaxarul din Constantinopol din v. al 10-lea³ și la istoricul Nichifor Calist din v. al 14-lea⁴ această biografie are următoarea formă: Nil, născut dintr-o familie de neam ales din Constantinopol, de-

1) Migne P. G. 79, 81—581.

2) Narrationes, P. G. 79, 589—694. La acest rezultat a ajuns K. Heuss in cercetările sale, aternute în mai multe scrieri, dintre care amintim: Untersuchungen zu Nilus dem Aszeten, in Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, 42, 2, Leipzig 1917.

3) Sinaxarul acesta este editat de H. Delehaye în „Propylaeum ad Acta SS. NoYembris”, Bruxellis 1902, p. 217.

4) Nic. Call. Hist. Eccl. 14, 54, la Migne P. G. 146, 1256

inea pe timpul împ ratului Teodosie (379-395) înalta slujb de prefect al Capitalei. El tr ia într'o c s torie fericit , având un fiu i o fiic . Din dragoste de Dumnezeu a p r sit viea a sa fericit în această lume i s'a retras cu fiul s u Teodul la Sinai, în vreme ce so ia sa s'a retras cu fiica ei în pustia Egiptului. Hoardele barbare au sc ldat într'o baie de sânge muntele Sinai. Nil a sc pat prin fug , Teodul a fost luat în prinsoare. Reu i îns curând s scape i s - i afle tat l pierdut. Episcopul de Elusa, la grani a dintre Arabia i Palestina, sfin i întru preot atât pe tat cât i pe fiu. Restul vie ii îl petrecu Nil iar i în muntele Sinai.

Dar datele acestea, luate în cea mai mare parte din „Povestiri”, nu se potrivesc cu autorul „Scrisorilor”, care se pare c a alc tuit cele mai multe din scrierile cunoscute sub numele lui Nil. Acesta, dup ce s'a f cut monach, a tr it, dac nu tot timpul, cel pu in timp îndelungat la Ancyra în Galatia. El n'a fost pustnic, ci monach chinovit i egumen de m n stare. În „Scrisori” el se înf i eaz statornic ca înv tor al monachilor tineri. El cere mereu ca monachul s rup toate leg turile care-l leag de rudenii, ceea ce nu se potrive te cu b trânul dela Sinai, atât de legat de fiul s u. Astfel numele de „Nil Sinaitul”, folosit în timpul mai nou tot mai mult, nu pare a fi potrivit pentru autorul nostru. Mai potrivit e numele mai vechiu de „Nil din Ancyra”, sau „Nil Ascetul”. Lipse te orice tire c acest Nil ar fi fost vreodat la Sinai. El se bucura pe la sfâr itul veacului al 4-lea de o autoritate mare. Din coresponden a sa afl m c conduc torul Go ilor, Gainas, care a murit probabil la 23 Decemvrie 400, intrase în tratative teologico-dogmatice cu Nil. La o cerere a împ ratului Arcadie de-a se ruga pentru Constantinopolul cel greu încercat „de cutremure dese i de foc ceresc”, Nil îi r s-punde într'o scrisoare dela anul 407,c nu-i poate împlini dorin a, pentruc aceste b t i vin din pricina c „a fost exilat stâlpul Bisericii, lumina adev rului, *trâmbi a tui Hristos, preafericitul episcop Ioan*”.¹ Faptul acesta i folosirea scrierilor Sf. Ioan Gur de Aur, arat c Nil a fost un mare admirator al aceluia. Din alte scrisori se vede c Nil a apucat i vremea certelor nestoriane,

1) Ep. 2, 225; Migne P. G 79, 336

reprezentând învătura cea dreaptă a Bisericii. Întru cât pare să fi trăit până la o vârstă înaintată, a putut vieui până pe vremea sinodului dela Efes (431).

Scrierile cari apar în, în chip aproape sigur, lui Nil Ascetul sunt următoarele:

1. Colecția amintită de „Scrisori”, împărțită în 4 cărți. Din cele 1061 de scrisori, unele au rezultat din îmbucătirea unor scrisori mai mari, sau din încheierea la un loc a unora mai mici; altele ni se înfățișează într-o formă ciuntită; unele iarăși sunt dublete aproape literale ale altor scrisori, sau extrase din anumite scrieri ale lui Nil sau ale altor scriitori, mai ales ale Sfântului Ioan Gură de Aur. Dar abstract gând de aceste operații, pe cari le-au putut săvârși copiii cei mai vechi, sau în parte chiar Nil, corpul „Scrisorilor” reprezintă o unitate și vine în general dela același egumen din Ancyra. Este o corespondență de duhovnic, care se adresează unor persoane din toate straturile sociale, dar mai ales cîlugurilor preoților, înfățișându-le idealul vieții desvârșite, care se ajunge prin modelarea treptată a eului propriu după chipul lui Iisus Hristos, căruia nu trebuie să-și fim numai înveci, ci și imitatori. În acest scop se cere o biruință asupra patimilor trupului, o întoarcere a sufletului întru untru și untru pentru găsirea liniștii și a stărilor de nepătimire, condiția neapărată pentru unirea cu Dumnezeu prin contemplare. Harisma nepătimirii depline nu se poate câștiga înșă în viața pământească. Pentru a ajunge la nepătimire se cere o luptă îndelungată și necurmată, dar ea se capătă numai prin darul lui Dumnezeu. Lupta continuă e necesară și din motivul că omul cât trăiește poate oricând să cadă iarăși în starea pătimă. Dar asceza nu e un scop în sine, ci numai un mijloc pentru a scăpa de patimi, a ajunge adecă la nepătimire (). În scrisori, ca în toate scrierile sale, Nil se dovedește un mare maestru în tâlcuirea alegorică a Sf. Scripturi, în deosebi a Testamentului Vechiu.

2. Tot al lui Nil este „Cuvântul Ascetic”,¹ în care sunt multe texte paralele cu cele din scrisori. El a fost adresat unor

1) Ed. în Migne P. G. 79, 720—809 (Tractatus de monastica exercitatione) și în Filocalia greacă (Atena 1893) vol. I, pg. 111—139. Textul din Filocalie nu e împărțit în capitole ca cel din P. G.

călugări chinoviști cu viaa moleșită, pe la anul 425. În această scriere Nil începe prin a arăta ce este monachismul, această adevărată filosofie a vieții, lăsată nouă de Hristos și practică într'un chip în lător de înaintași (Cap. 1-5). Descrie apoi îndărarea lui prin preocuparea de cele materiale și combătute cu tărrie această tendință (Cap. 6-19). O mare parte din scriere se ocupă cu datoritiile egumenilor și cu însușirile lor (cap. 20-44). Deosebit de frumoasă e partea în care arată temeiurile pentru cari cei ce au îmbrășat viaa monachală nu trebuie să mai părăstreze nicio legătură cu lumea (Cap. 45-75). Folosind ideea lui Aristotel, încet enit în asceza creștină de Evagrie, că orice lucru vătut, orice idee cunoscută dă o anumită formă minții, Nil spune că monachii desprinduse de lume au hotărât să țeargă din mintea lor toate formele lucrurilor cari stărnesc în ei patimile. Dar dacă revin la amintirea acelor lucruri, sau la griji asemenea celor din lume, continuă să se vârsa în ei râul formelor, cari le angajează sufletul în cele de jos. „De vor intra altele și alte forme, nu va putea terge (monachul) nici pe cele de mai înainte, cugetarea fiind ocupată cu cele ce vin. Prin această osteneală pentru a ția patimile se face în chip necesar mai grea, acestea căpătând putere din creșterea lor treptată și acoperind puterea de străvedere a sufletului, cu închipuirile care se adaugă mereu, asemenea unui râu în curgere neconținut. Cei ce vreau să vadă uscat albia râului, rămânând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic scoțând apa din locul în care cred că se află ceea ce caută, apa care curge de din sus umplând îndat locul golit. Dar de vor opri cursul de mai în sus, li se va arăta pământul fărâsteneal, apoi rămas ducându-se la vale dela sine și lăsându-le pământul uscat pentru a afla cele dorite. Tot așa este uoră goli formele cari dau naștere patimilor, când simțurile nu mai aduc pe cele dinafară. Dar când acestea trimit în untru ca un torent chipurile supuse simțurilor, nu este numai greu, ci cu totul cu neputință a curămintea de o asemenea inundație" (Cap. 48; P. G. 79, 777-780). Nil nu urmărește în scrisul lui sufletul până la întâlnirea pozitivă cu Dumnezeu. Dar descrie toate treptele până în preajma acestei întâlniri, dintre cari cea mai înaltă este curățirea completă a lui de orice formă, pentru că

desmrginit de orice contur, s poat primi pe Cel nem rginit. Nil descrie toat desf urarea efortului negativ al sufletului, adec asceza propriu zis , ca s se opreasc la punctul unde asceza trece în mistic , efortul negativ în tr irea tainicei prezen e pozitive a lui Dumnezeu.

Dar Aristotel spusese c mintea nu mai prime te întip ririle chipurilor exterioare,ci i d form lucrurilor v zute i cunoscute¹ Nil încet ene te în asceza cre tin i aceast idee. S'ar p rea c avem aci o contrazicere. Dac lucrurile dau forma lor min ii cum mai d i sufletul o form lucrurilor?

Aci intervine puterea patimilor, de care înând seama ace ti scriitori cre tini dau teoriei lui Aristotel un aspect nou i un plus de eviden . Lucrurile dau min ii forma lor nu numai întru cât mintea se strânge dup fiecare, cum se strânge un elastic dup forma lucrului pe care îl cuprinde, ci i întru cât orice lucru privit face s se adauge la cunoa tere o poft , o dorin , o patim dup el. i odat ce mintea este invadat de o anumit patim , sau de mai multe, cari st pânesc în ea statornic, toate lucrurile pe cari mintea le prive te dup aceea sunt v zute prin prisma acelei patimi, a acelui interes. Dac a adar patima este aceea care face mintea s dea lucrurilor create anumite forme, lipsa patimii nu va mai lega mintea de lucruri, sau in orice caz o va face s le acorde o privire „simpl ”, cum spune Evagrie i apoi Sf. Maxim M rturisorul, care nu o împiedec de-a vedea pe Dumnezeu, ci tocmai o ajut . Privirea „simpl ” a lucrurilor, privirea lor ca f pturi simple ale lui Dumnezeu, nu fere te mintea numai de înepenirea ei în forme învârto ate, primite dela lucruri, ci i de popularea spa iului din jur cu asemenea forme, a adar de amândou pedicile cari stau în calea vederii lui Dumnezeu cel nem rginit, cel dincolo de forme. Mintea îi p streaz vioiciunea, elasticitatea ei, putând trece u or dela privirea lucrurilor m rginite la contemplarea lui Dumnezeu cel nem rginit. Nu mai e patima cu rostul ei de clei între minte i lucruri, cu rostul ei de anchilozare a min ii în forme m rginite i de închidere a ei într'o lume de forme m rginite. S observ m c „forma" dat

1) A sevedea o analiz a acestor idei ale lui Aristotel la Laberthonier, Eiquisse d'une philosophie personaliste, Paris, Vria, 1942.

de minte lucrurilor le împrumut totodată o consistență pe care lucrurile nu o au în ele însele. Iată cum prezintă Nil Ascetul acest rol al patimilor: „Sufletul care se odihnește de mulți ani între lucrurile vieții, adesea lângă idoli, cari prin ei sunt fără formă, dar primesc forma dela mesteșugul oamenilor. Căci oare nu este un lucru fără formă bogăția și slava și celelalte lucruri ale vieții, cari nu au în ele nimic statornic și hotărât, ci, simulând adevărul printr-o asemănare ușor de întocmit, primesc de fiecare dată alte și alte schimbări? Formele dăm noi, când prin gânduri omenești născocim închipuirea unui folos lucrurilor cari nu slujesc spre nimic. Căci când înțelegim necesitatea strictă a trupului într-un lux fără rost, pregătind mâncarea cu nenumărate bunătăți pe urmă, învinuim de această dărtăciune, că unii ce am urcat în deșert la consumație desfructuare o trebuință ce putea fi împlinită cu puțin, furim apoi și că pentru lucruri ce eram datori să le facem, ce facem altceva decât ne silim să dăm formă materiilor fără formă?” (Cap. 54-55; P. G. 79, 785-788).

Dintr-un alt punct de vedere dorințele, patimile și peste tot legătura cu lucrurile lumii, sunt asemănătoare de Nil cu niște veștminte de cari omul poate fi prins în lupta cu puterile contrare, sau cari îl pot împiedeca în alergarea sa spre desvârșire. De aceea omul, care s-a desbrăcat de patimi, e asemenea unui care luptă gol în arenă și adversarul nu are de ce să-l mai prindă. Asemănarea aceasta o desfructuare Nil Ascetul, pornind dela întâmplarea dintre soția lui Putifar și Iosif, care, prins de veștminte de către aceea, i le lasă în mâinile ei și fuge: „Veștmintele sunt lucrurile trupesti, prin cari, prinzând plăcerea pe cineva, îl atrage la ea și cel ce le ine pe sine, va fi trântit la pământ în lupta cu cei ce le-au desbrăcat. Astfel luptătorul pentru neprihănire, când s-a văzut pe sine tras cu sila spre plăcere și spre unirea împreunării, apucat de ceea ce era mai trebuincios trupului (adece de veștmânt), învinuindu-se că trebuia să se aplece gol în casă cu stăpâna care poate să-l biruiască cu sila, prăsinindu-și veștmintele a fugit și a ieșit afară, umblând, ca în Raiu, gol în virtutea lui, asemenea omului dintâi, care primise dela Dumnezeu că pe o cinste deosebită desbrăcarea, până ce prin neascultare a ajuns la trebuința hainelor. Căci până ce se lupta cu vrăjmași, cari îl

să tuiau să calce porunca lui Dumnezeu, stătea gol în arenă ca un luptător, dar după ce a fost biruit și scos afară din luptă, s'a îmbrăcat după cum se cuvenea, lepădând desigur carea deodată cu deprinderea de luptă tor" (Cap. 65; P. G. 79,768). Că în asemenea narațiune se cuprinde mult adevăr psihologic, ne dovedește faptul că ea a fost reluată în timpul mai nou și întemeiată printr-o puternică analiză existențială a omului, de către L. Binswanger, frățel de Nil Ascetul.¹ Orice parte, însuși ire sau slăbiciune, prin care un om poate fi prins de alt om, sau de un lucru oarecare, e asemănată de Binswanger cu un mâner, iar mijlocul prin care poate fi prins cu o mână. Poți prinde pe cineva spiritual prin urechea sa, impresionându-l prin ceea ce îți spui, prin cuvântul ce i-l dai, făcându-l responsabil de pierzarea lui sau prin nume, strigându-l. Prinderea cuiva prin pasiuni o numește Binswanger „prinderea prin locurile slabe”. Restrângându-ne la această grupă de „locuri slabe”, care denotă într'adevăr slăbiciunea omului, am putea spune, în termeni creștini, că mânerele prin care poate fi prins cineva sunt patimile sau dorințele, iar mâna care îl poate prinde este ispita.²

De pildă iubirea de slavă de artă este un mâner care poate fi prins prin lăcomie, la comanda păntecelui un mâner care poate fi prins prin artă, întru a face un mâncăruc gustos, înclină-l spre desfrânare prin fața unei femei frumoase. Și nu numai o parte din om e prins prin această patimă, ci tot omul. Întreg omul devine un sclav purtat de belciugul patimei de către cel ce tie să-l prindă de ea.

Deci foarte potrivit e considerat omul, care nu poate fi prins de nicio patimă, ca un om gol, care lunecă de sub orice voință de a-l prinde, de a-l aservi, cum zice Nil, sau ca un om care nu prezintă niciun mâner, niciun belciug, de care să poată fi prins, cum zice Binswanger.

1) *Grundformen und Erkenntnis menschlichen Daseins*, Zurich, Max Niehans Verlag 1942. pg 266—375.

2) Asemnarea aceasta e intuită și în expresia curent românească: „trebuie să te duci unde să-l iați pe cutare”. Și unii caută să se iniție temeinic în această artă până la capăt, pe care o întemeiază, zice-se, pe o serioasă cunoaștere de oameni.

3. „C tre Magna, diaconas din Ancyra, despre s r cia de bun voie”,¹ scris dup 426 sau 427, la scurt vreme dup „Cuvântul ascetic”, pe care îl pomene te. Din indica iile ce le d autorul despre sine, el pare c tr e te în Ancyra i adresata la fel. De aci se vede c este unul i acela i cu autorul epistolelor. Ca i în „Cuvântul ascetic”, Nil blameaz i în această scriere tendin a m n stirilor de-a strânge averi i cer etoria c lug rilor prin ora e, purta i de pofta dup bunuri lume ti. Dup Nil sunt trei feluri de s r cii: s r cia cea mai înalt , cea a sfin ilor i a protop rin ilor dinainte de c dere, care las sufletul s se dedice cu des vâr ire lui Dumnezeu; s r cia mijlocie care îng due, într'o m sur redus , i grija de trup; i s r cia cea mai de jos, care leag sufletul cu totul de cele p mânt e ti. Nil îndeamn pe c lug ri la s r cia mijlocie i osând e te s r cia cea mai de jos, ca pe o c dere dela idealul monachismului.

4. „Cuvântare la moartea lui Albian”² Albian a fost, se pare, monach într'o m n stare din Ancyra. Însufle it de râvn sfânt , s'a dus s viziteze locurile sfinte din Palestina, iar de acolo s'a retras în pustia nitric din Egipt, unde a i murit.

5. „Tratatul despre folosul ce-l au monachii petrecând de parte de ora e, în pustie”.³ În el se arat c petrecerea în singur tate ap r pe monach de împr tierea min ii i de ispite, i îl fere te de dorin a dup slava de art , care stric chiar faptele bune i este greu de ocolit în mijlocul oamenilor. Con inutul acestei mici scrieri consun în general cu ideile din „Cuvântul ascetic” i „S r cia de bun voie”.

6. „Tratatul despre cele opt duhuri ale r ut ii”.⁴ Cu aceste opt patimi s'au mai ocupat i Evagrie i Casian în scrieri de ale lor. O cercetare paralel a lor, întreprins de Degenhart,⁵ a ar tat

1) Migne G. 79, 967—1060 „Ad. Magniam, diaconoissam Anayrae, de voluntaria paupertate”.

2) In Albanum oratio, Migne P. G 79, 695—712

3) De monachorum praestantia, Migne P. G 79, 1061—1095

4) Tractatus de octo spiritibus malitiae;

, în Migne . G. 79, 1146—1164

5) Fr Degenhart, Der hl Nilus Sinaita, Munster 1915, p. 174 ura.

c fiecare din cei trei autori a descris aceste patimi independent.¹

Din celelalte scrieri cunoscute sub numele lui Nil, de unele nu e sigur c sunt ale lui, iar de altele pare sigur c nu sunt ale lui.²

Din scrisul s u, Nil se dovede te a fi fost „un impun tor chip de duhovnic al timpurilor de aur ale cre tinismului: tare în Scripturi, destoinic la cuvânt, de un temperament vioiu i, dup împrejur ri, plin de asprime, dar apoi iar i bun i blând i plângând cu cei ce plâng, s tul de lume, dar cunosc tor al lumii, un om care î i urma drumul s u cu ochi deschi i, tiind s c l uzeasc în chip sigur i pe al ii”.³

1) de remarcat c atât scrierea lui Evagrie despre cele opt patimi, cât i o prelucrare a unui extras din a lui Casian, sunt editate în acela i tom din Migne sub numele lui Nil. A lui Evagrie, intitulat „De diversis malignis cogitationibus” în P. G. 79, 1199—1234 (vezi traducerea ei în această carte, între scrierile lui Evagrie: „Despre deosebirea patimilor i a gândurilor”), iar prelucrarea extrasului din Casian (extras deasemenea tradus în această carte) în Migne 79, 1435—1472 sub titlul: „De octo vitiosis cogitationibus”. Prelucrarea aceasta din urm , publicat la Migne, are dup fiecare descriere a unei patimi, cate o colec ie de sentin e din Evagrie i Nil (din : „De octo spiritibus malitiae”).

2) Ale lui Nil nu sunt, afar de cele dou dela nota anterioar , înc :

3 „Despre rug ciune”, P. G. 79, 1165—1200. Filocalia greac o d tot sub numele lui Nil. În traducere am pus-o între scrierile lui Evagrie, c ruia se pare c îi apar ine.

4. „Tratatul c tre monachul Eulogie” (P. G. 79, 1093—1140) este de asemenea al lui Evagrie.

5. „Tratatul c tre monachul Agatie, sau Paeristeria” (P. G. 79, 812-96S), pare a fi scris la Alexandria pe la mijlocul v. 5.

Despre celelalte scrieri mai pu în importante, cari nu sunt ale lui Nil, sau nu se tie de sunt ale lui, a se vedea la O. Bardenhewer, Op. c. vol. IV, ed, 1—2, pg. 161—178. De altfel toate aceste însemn ri biografice i bibliografice despre Nil le-am cules dela Bardenhewer i dela Viller-Rahner, Op. c. 166—174. Iustin Moisesescu (, Atena, 1937, . 95—98) socote te ca nu sunt motive suficiente de-a atribui lui Evagrie scrierea „Despre rug ciune” i „De diversis malignis cogitationibus”. Iar „Tratatul c tre Eulogie” socote te c e sigur al lui Nil, pe baza lui Fr. Degenhart, Op. c.

3) A a îl caracterizeaz O. Bardenhewer, Op. c. vol. IV, ed. 1—2. 165.

Al cuviosului
si de Dumnezeu purt torului P rintelui nostru

NIL ASCETUL

Cuvânt ascetic, foarte trebuincios i folositor¹

Cap, 1.

Mul i dintre Elini i nu putini dintre Iudei s'au îndeletnicit cu filosofia. Dar numai ucenicii lui

Hristos au râvnit adev rata în elepciune; deoarece numai ei au avut ca învător în elepciunea îns i, care le-a ar tat cu fapta petrecerea potrivit unei astfel de îndeletniciri. Cei dintâi, asemenea celor ce joac pe scen o dram , s'au împodobit cu o masc str in , luând un nume gol, deoarece erau lipsi i de adev rata filosofie. Ei î i ar tau filosofia în tog , în barb i în toiag. Îngrijindu-se de trup, slujeau poftelor, ca unor st pâne, fiind robii stomacului i primind pl cerile de sub pântece ca pe un lucru al firii. Erau supu i mâniei i alergau după slav ; i se aruncau asupra meselor str lucite, lihnii ca ni te c ei. Ei nu tiau c filosoful trebuie s fie înainte de toate liber i mai ales s ocoleasc de-a se face rob patimilor, iubitor de argint i stric tor de case. C ci

1) Se afl i în Migne P. G. 79, 719—810 sub titlul „Tractatus de monastica exercitatione” i împar it în 75 capitole. În Filocalia greac (Atena 1893, vol, 1, pg. 111—139) nu are nicio împ r ire.

faptul de a fi rob al oamenilor, poate nu aduce nicio
vătămare celui ce viețuiește cu dreptate; dar cel ce se
folosește de patimi, slujind plăcerilor ca unor stăpâni,
îi atrage rușinea și batjocura mult.

Cap. 2

Au fost unii dintre ei, cari nu s'au îngrijit câtui de
puțin de fapte, fiindu-se că se îndeletnicesc cu filosofia
speculativă. Astfel unii umblau cu capul prin nori, alii
explicau lucruri ce nu se pot dovedi, fiindu-le că
mărima cerului, măsurile soarelui și lucrurile stelelor.
Uneori au încercat să grăiască și despre Dumnezeu,
până la care nici adevărul nu poate ajunge, iar socotind
omenească primejdioasă. Dar totuși au trăit mai necinstit
ca porcii ce se tâvălesc în mocirlă. Iar dacă au fost
și unii cari s'au îndeletnicit cu viața practică, aceștia
s'au făcut și mai răi decât aceia, vânzând ostenețele
pentru slăvi și laude. Căci de cele mai multe ori nu
se osteneau netrebnicii pentru altceva decât pentru fal
și iubire de slavă, primind în schimbul unor astfel de
osteneli o plată de nimic. Fiindcă atunci neconținut,
a se hrăni cu iarbă, a-și acoperi trupul cu haine sdren-
oase și a vieții închisă în butoiu fără a teptă nicio
răsplată după moarte, întrece orice nebunie; precum
nebunie este a primi răsplata pentru virtute în viața
aceasta și a te lua la întrecere pentru cununi de aici
și a purta o luptă neconținută, lipsită de adevăratele
cununi, și osteneți cari nu aduc mai mult decât sudoarea.

Cap. 3

Iar câți dintre Iudei cinsteau această viață — și
aceștia sunt nepotii lui Ionadab, — primindu-i pe toți
cei ce voiau să viețuiască astfel, îi introduceau în aceeași
petrecere. Ei locuiau pururea în corturi, înfrînându-se
dela vin și dela toate câte în viața uirea molatec,
ducând o viață strălucitoare și măsurată după trebuințele

neap rate ale trupului. Se îndeletniceau în schimb foarte mult cu deprinderile morale și stăruiau mult în contemplație. De aceea se numeau și Esei, numele ar tându-i că sunt în elepi. Simplu spunând, ei înfăptuiau scopul filosofiei lor, întru cât faptele lor nu erau în contradicție cu fapta din ele. Dar care era folosul acestor lupte și al nevoii ei lor ostentative, odată ce țineau pe Hristos, orânduitorul luptei? Căci și aceștia îi pierdeau răsplata ostentativelor, trăgându-i pe împărații răsplătaților și al vieții celei adevărate. De aceea și ei au căzut din filosofie. Căci filosofia este împreunarea bunelor moravuri cu cunoștința despre Cel ce este. Din aceasta însă au căzut și Iudeii și Elinii, respingând în elepciunea venit din cer și încercând să filosofeze fără Hristos, singuru, care a arătat cu fapta și cu cuvântul, adevărata filosofie.

Cap 4

Căci El a tăiat cel dintâi calea acesteia cu viața Sa, ar tându-ne o viață uire curată și înându-și pururea sufletul mai presus de patimile trupești, iar mai pe urmă disprețuindu-l și pe acesta, când mântuirea oamenilor plătuită de El l-a cerut moartea. El a învățat prin acestea că cel ce și-a ales să filosofeze drept trebuie să lăpede toate cele plăcute ale vieții și să stăpânească cu putere peste ostentativă și patimi, disprețuind trupul, ba și nu mai aibă nici sufletul în cinste,¹ căci și pe acesta să fie gata să-l dea, când ar trebui să-l lăpede pentru dovedirea virtuții. Iar această purtare, preluând-o, au imitat-o Sfinții Apostoli, lep dându-se de viață, îndată ce au fost chemați; și printr-o singură neamă și tot ce aveau, s-au strămutat îndată la viața aspră și ostentativă, trecând prin toate greutățile. Strămtorări, necăji, prigoane, petrecând în sărăcie, lipsiți de cele mai trebuincioase ale vieții, mai pe urmă au înfruntat chiar și moartea, urmând întru toate învățămîntului și lăsându-ne prin viața

1) Fapte 20, 24

lor chipul celei mai bune purtări.¹ Dar deoarece cretinii, cari toți sunt datori să-și zugrăvească viața lor după acest chip, sau n'au vrut, sau au slăbit în voința de a-l imita, au rămas numai puțini cari au putut să se ridice mai presus de turbările lumetii și să fugă de zarva orașelor. Aceștia, ieșind afară din învălmășeală, au îmbrăcat viața singuratecă, făcându-se icoana virtuții apostolice. În loc de cățiguri, ei au ales sărăcie pentru a nu fi împrățiați; în loc de hrană mestrăgită, au preferat mai mult pe cea simplă, din pricina răscolirii patimilor, împlinind trebuința trupului cu hrana întâmplătoare. Disprețuind veștmintele moi și peste trebuință, ca pe-o nescocire a moleșirii omenești, s'au folosit de îmbrăcăminte simplă și nebatată la ochiu, atâta cât era de neapărat nevoie pentru trup. Socotind că e lucru neînțelept ca, printr-o grijă celor cerești, să-și ocupe mintea cu cele de jos și cu cele proprii dobitoacelor, n'au cunoscut lumea, fiind înafară de patimile omenești. Nu era între ei vreunul care să aibă mai multe decât altul, și vreunul care să aibă mai puțin decât celălalt, vreunul care să judece și vreunul care să fie judecat.

Cap. 5

Căci fiecare avea ca judecător nepărtinitor conștiința sa. Nu era unul bogat, iar altul sărac, nici nu se sfârșea unul de foame, ca altul să se spargă de satul; căci dinădăria celor ce aveau de prisos împlinea trebuința celor lipsiți. Erau toți deopotrivă și aveau aceleași drepturi, cei mai de frunte amestecându-se de bunăvoie cu cei mai smeriți și în felul acesta fiind scoasă afară inegalitatea. Mai bine zis, nu erau nici atunci toți deopotrivă, căci răvna celor ce se sileau să se smerească mai mult susținea și atunci inegalitatea, precum o susține acum nebunia celor ce se iau la întrecere care să fie mai slăvit. Era scoasă afară pisma; era izgonit pone-

grirea; fusese pus pe fug slava de art ; era omorât mândria; erau împr tiate toate pricinile de vrajb . C ci erau mor i i nesimitori fat de patimile cele mai puternice, neprimind nici în vis n lucirile lor, pentru c dintru început s'au lep dat cu hot rîre de amintirea lor, ridicându-se la aceast deprindere prin nevoia i st ruina de fiecare zi. Scurt vorbind, erau sfe nice ce luminau în întunec, stele ner t citoare, cari str luceau în noaptea cea f r lumin a vie ii, faruri ale limanurilor, neclintite de furtun , ar tînd tuturor cu u urin cum s scape nev t ma i de n vala patimilor.

Cap. 6

Dar acea petrecere plin de osîrdie i vieuirea lor cereasc a p lit pe încetul, ca o icoan din negrija celor ce au copiat-o în diferite vremuri, ajungând la cea mai de pe urm neasem nare i dep rtându-se cu des vîr ire de chipul cel dintîi. C ci cei ce ne-am r stignit lumii i ne-am lep dat de viea i am încetat de a fi oameni, str duindu-ne de-a ne ridica la firea îngerilor, prin acela i chip al nep timirii, am început s ne uit m iar i cu dor la cele din urm , turburând cur ia celor ce bine au vie uit înainte de noi, prin griji lume ti i prin câ tiguri blestamate. Prin neb garea noastr de seam , am f cut s fie huli i cei ce puteau s fie sl vi i i l uda i pentru virtutea lor. Coarnele plugului le inem p strînd o înf i are cuvioas , dar nu ne-am f cut buni pentru Împ r ia Cerurilor, pentru c ne-am întors la cele dind r t i ne prindem cu mult sîrguin de cele ce suntem datori s le uit m. C ci nu ne mai gîndim la lipsa de pre i la nestatornicia vie ii, i nu mai lu m în seam trebuina lini tirii pentru izb virea de vechile întin ciuni. În schimb pre uim îngr m direa de lucruri i cinstim griji, cari n'au leg tur cu inta adev rat , iar rîvna pentru cele materiale a biruit îndemnurile cele mîntuitoare. Domnul s'a lep dat cu totul de grija celor p mînte ti i a poruncit s c ut m numai Împ r ia Ce-

rurilor. Noi îns , silindu-ne s umbl m tocmai pe o cale protivnic , am nesocotit poruncile Domnului, i dep rtându-ne de purtarea Lui de grij , ne-am pus n -dejdlile în mâini. El a spus: „Privi i la pas rile cerului, c nu seam n , nici nu secer , nici nu adun în jitnite si Tat l vostru Cel din ceruri le hr ne te pe ele";¹ i iar i: „Privi i la crinii câmpului, cum cresc i nu se ostenesc, nici nu torc".² Ba chiar a poruncit Apostolilor s nu- i ia cu ei nici traist , nici pung , nici toiag, ci s în seama de f g duin a nemincinoas , pe care le-a dat-o trimitându-i la slujba de ajutorare a celorlali oameni, când le-a spus: „Vrednic este lucr torul de hrana sa".³ El tia c mai mult ne asigur Providen a cele ce ne trebuiesc, decât sârguin a noastr .

Cap. 7

Noi, îns , nu ne oprim de-a agonisi p mânt cât se poate de mult. Cump r m turme de oi, boi de munc , râvnii la înf i are i m rime, i m gari bine hr ni i. Oile vrem s ne dea din bel ug lâna pentru trebuin e; boii s ne slujeasc la lucrarea p mântului, aducându-ne nou hran , iar lor i celorlalte dobitoace, nutre ; în sfâr it vitele de povar , s fac mai aleas hrana necesar , întregind cele ce lipsesc în ar , cu m rfuri din str in tate, pentru a spori pl cerile vie ii noastre. Dar nu ne mul umim numai cu atât, ci alegem i me te u- gurile cele mai aduc toare de câ tig, cari nu ne las de loc vreme s ne gândim la Dumnezeu, ci ne întorc toat grija spre ele. Iar pe urm învinuim mai de grab sl biciunea purt torului de grij , decât pe noi în ine, pentru alegerea ce am f cut-o. Dar chiar dac nu m r- turisim prin cuvânt, suntem v di i prin lucruri, c ne bucur m de-o vie uire asemenea mirenilor, când ne în- deletnicim cu acelea i lucruri ca i ei i mai de grab z bovim în osteneli trupe ti. Astfel mul i cred c evlavia

1) Mt. 6, 26 2) Mt. 6, 28. 3) Lc 10, 7,

ar fi un prilej de agonisire de lucruri, i c nu alegem viea a, odinioar lini tit i fericit ,¹ pentru altceva, decât ca printr'o mincinoas cinstire de Dumnezeu, s fugim, pe de o parte de muncile cele ostenitoare, iar pe de alta, câ tigând slobozenie spre pl ceri, s putem da por-nirilor noastre drumul spre cele ce vrem. Mândrindu-ne cu mult neru inare fa de cei simpli, iar uneori i fa de cei ce ne întrec, socotim viea a virtuoaș ca o îndrept ire la asuprire, dar nu ca o pricin de smerenie i de îng duin . De aceea suntem socoti i chiar de cei ce trebue s ne cinsteasc , ca o turm u uratec . Ne c lc m în picioare unii pe al ii prin târguri, amesteca i într'o adun tur de tot soiul, neavând nimic care s ne deosebeasc de ceilal i oameni, cum ar trebui. Vrând s fim cunoscu i nu din felul de vie uire, ci din înf i-are i ocolind ostenelele pentru virtute, dorim cu furie slava pentru ele, f când teatru din adev rul de odinioar .

Cap. 8

Ast zi, îndat ce i-a luat cineva aceast cuvioas schim , pân înc nu i-a sp lat petele sufletului i nu i-a ters din cugetare întip ririle vechilor p cate, ci se desfat înc slobod în n lucirile acestora i pân nu i-a pov uit moravurile dup regula f g duin ii, nici nu tie care este scopul filosofiei celei dup Dumnezeu, i-a i însu it o poz fariseic , dându-se pe sine de ceva mare dup înf i are. El umbl în toate p r ile, purtând unelte al c ror me te ug nu l-a înv at, i f g due te dup înf i area v zut o tiin de care înc nu s'a atins nici cu vârful buzelor, fiind stânc în loc de liman, mormânt v ruit în loc de biseric i lup în loc de oaie, spre pierzarea celor am gi i de înf i area lui. C ci când unii ca ace tia fugind din Mân stiri, fiindc nu vreau s in pravila vie ii, se destr b leaz prin ora e, atunci tra i în jos de trebuin ele pântecelui, poart , spre am -

1) I Tim. 6, 8-9.

girea celor muli, chipul evlaviei, ca pe-o momeală. Ei primesc să facă toate la câte-și sile te trebuința trupului.

Căci nimic nu silnice te pe om mai mult ca trebuința trupului, care născocesc te o iei irei iscusit din cele mai grele lipsuri, mai ales când se adaugă și lenea, care face să sporească, în chip viclean, puterea de născocire a gândului. Slujesc să adare acea tîmpeală pe la ușile celor bogăși, nu mai puțin ca paraziții și aleargă prin pielea după acea tîmpeală ca ni te robi, alungând pe cei ce se apropie de dăni. Împingând pe toți la o parte, ei se silesc să le facă trecere ușoară aceluia. Și toate acestea le fac pentru mîncare, fiindcă nu s'au învățat să-și taie plăcerea de la mîncările gustoase, nici nu vreau să poarte la brâu, ca Moise, cuiul care stinge trebuința. Căci dacă l-ar purta, ar cunoaște că lăcomia este hotărul oricărui plăceri de mîncări, și lucrurile îndeplinesc toate, împlinind trebuința trupului, acoperind urîniile poftelor care nu trebuie să vie.

Cap. 9

De aceea numele lui Dumnezeu este hulit, iar viața cea preadorită s'a făcut urît; și dobînda celor ce viețuiesc cu adevărat într-o virtute a ajuns să fie socotită amăgire. Gemă ora ele de cei ce rătăcesc prin ele de geaba și sunt turburați cei de prin case, că rora le e silă și s'îi mai privească, vînzându-i că stăruie la ușă, cerînd tot mai nerușinat; iar mulți după ce sunt primiți în case, fîrînd pentru puțin timp evlavie și acoperind cu masca fîrîniei gândul de vicleug, îi jefuiesc pe aceia, iar pe urmă pleacă, încât fac să se întindă peste toată viața monahală un nume urît. Și așa sunt alungați din orașe ca o ciumă, cei ce erau odinioară îndreptătorii lor; și sunt izgoniți ca ni te spurcăi, mai rău decît cei umpluți de lepră. Mai bucuros se hotărăte cineva să creadă tâlhărilor și spargătorilor, decît celor ce se îndeletnicesc cu viața monahală, socotind că mai ușor pot să se pzească de răutatea vîdită, decît de prefăcuta vrednicie

de crez mânt, care unelte te în ascuns. Ace tia nici n'au început m car viea a de evlavie i nu cunosc folosul lini tirii, ci au fost împin i în viea a singuratec f r judecat , poate de vreo strâmtorare oarecare. Au socotit lucrul acesta ca o treab de negustorie, bun pentru câ tigarea celor trebuincioase. i eu socotesc c ar face lucrul acesta mai cuviincios, dac n'ar umbla pe la toate u ile, ci ar socoti c înf i area îi împiedec dela primirea unor daruri mai bogate, ca nu cumva, vrând s pl teasc trupului birul datorat, s nu-i dea numai pe cel trebuincios, ci i pe cel care l-au n scocit desf t rile celor ce duc un traiu molatec, împlinindu- i poftele lor nem surate. Dar a t m dui pe cei ce suf r de aceste boli nevindecabile este foarte greu.

Cap. 10

C ci cum ar i tâlcui cineva folosul s n t ii celor ce n'au fost niciodat s n to i, ci au fost hr ni i chiar din scutece cu boala ofticei, iar povara aceasta a firii, care le-a venit din obi nuin , socotesc c nu se deosebe te întru nimic de-o aptitudine fireasc . Se tie c e de prisos orice cuvânt spre îndreptare, când n zuin a celor ce ascult , înclinând spre mai r u, se împotrive te cuvintelor date ca sfat. Mai ales când n dejdea hr ne te pofa câ tigului, patima închide auzul la sfat, încât îndemnurile spre cumin ire nu afl nicio putin de str batere, cugetul fiind întins spre câ tigul dorit, chiar dac este urît. Noi îns , o iubi ilor, cari socotim c de dorul virtu ii ne-am lep dat de viea i am respins poftele lumeti i am f g duit s urm m lui Hristos, pentru ce ne mai încâlceim în fr mânt rile vie ii, de ce mai cl dim r u ceea ce am surpat bine mai 'nainte? De ce ascult m de sfaturile proaste ale celor ce fac lucrul cum nu trebuie, aprinzând dorin ele celor mai slabi prin sângea noastră de art , i de ce deschidem celor mai nevinova i calea spre l comia de avere?

Cap. 11

Ci am fost rându-i de Domnul s t m duim, nu s înt rât m pe cei u or de rostogolit; i s avem mai de grab în vedere nu ceea ce ne place nou , ci ceea ce folose te aproapelui, ca nu cumva, urmând pornirilor noastre nesocotite, s facem pe muli dintre cei mai simpli s se sminteasc , dându-le prilej s poftesc cele p mânte ti. De ce punem atâtă pre pe materia, pe care ne-am înv at s o dispre uim, legându-ne de bani i de avu ii i împ rindu-ne mintea în multe i nefolosite griji? Râvna dup ele ne dep rteaz de st ruin a mai trebuincioas i ne face s nu purt m grij de bunurile sufletului, iar pe de alt parte ea duce în mare pr pastie pe cei alipi i de lucrurile vie ii, cari socotesc bucurarea de avere ca cea mai înalt i mai str lucit fericire, când v d pe cei ce au f g duit s se îndeletniceasc cu filosofia adev rat i se laud c sunt mai presus de pl ceri, c se str duesc pentru acestea mai tare ca ei. Ci nimic nu duce pe cineva a a de neîndoelnic la munci, ca a face pe muli s râvneasc la propriile lui rele. Pierzania celor ce-l imit e adaos la pedeapsa celui ce i-a înv at. Dar nu mic este osânda i a celor ce nu au lep dat imitarea ca ru inoas , fiindc s'au f cut înv tori ale celor rele, de a c ror lec ie blestemat fug, cu bun judecat , cei ce se folosesc de cuget în elept. De aceea nimenea s nu se plâng de cele spuse. Ci sau îndrepta i cele ce s'au f cut în chip gre it prin nep sarea celor muli, spre ru inea numelui, sau lep da i i numele. Ci dac e vorba s iubim în elepciunea, sunt de prisos averile, iubirea de în elepciune f g - duind înstr inarea chiar i de trup, pentru cur ia trupului. Iar dac vreunii râvnesc s câ tige averi i s se bucure de lucrurile dulci ale vie ii, la ce mai cinstesc prin cuvânt aceast filosofie, odat ce prin fapte î i arat înstr inarea fa de ea i s vâr esc lucruri str ine de ceea ce au f g duit, îmbr cându-se cu nume cuvioase?

Cap. 12

Sau nu socotim c e ru inos s fim osândi i de cei mai mici, pe cari îi numim mireni, pentru rânduile Mântuitorului, c lcate de noi, i s fim înv a i poruncile Lui, de c tre cei ce ar trebui s le înve e dela noi? C ci atunci când noi ne lupt m i ei ne spun: sluga lui Hristos nu trebuie s se lupte, ci s fie blând cu to i, sau când noi ne cert m pentru bani i avu ii, iar ei ne spun: „dac î i ia cineva haina, las -i i c ma a", ce altceva fac, decât râd de noi i glumesc pe socoteala nepotrivirii faptelor noastre cu f g duin a dat ? i de fapt nu este nevoie s ne lupt m pentru avu ii i s facem toate câte suntem sili i de purtarea acestora de grij . Cineva i-a stricat hotarul viei i a adaos-o locului s u; altul a l sat vitele sale în p mântul t u; altul a ab tut apa care curgea prin gr dina ta. Prin urmare trebuie s te înt râ i i s te faci mai r u decât cei cuprin i de furii, certându-te cu to i. Mintea, care e datoare s se ocupe cu contemplarea f pturilor, trebuie s umble pe la judec torii i s - i întoarc puterea ei contemplativ spre tot felul de vicle uguri, ca s izbutim în câ tigarea unor lucruri, ce nu ne folosesc la nimic.

De ce ne îngrijim de lucruri str ine, de pare c ar fi ale noastre, luând asupra noastr lan urile grele ale materiei, i n'ascult m pe cel ce ne plânge ca pe ni te nenoroci i?. „Vai, zice Proorocul, celui ce- i adun cele ce nu sunt ale sale i î i îngreuneaz jugul foarte tare". C ci dac sunt iu i cei ce ne urm resc, potrivit cu cel ce zice: „S'au f cut urm ritorii no tri, mai iu i ca vulturii cerului",¹ iar noi ne împov r m pe noi în ine cu lucruri lume ti, e v dit c mi cându-ne noi mai anevoie la drum, vom fi prin i cu u urin de du manii de care ne-a înv at Pavel s fugim, zicând: „fugi i de desfrânare" i de l comia de averi. C ci i cei sprinteni în alergarea

1) Plângerile lui Ieremia 4, 19.

2) I Corinteni 6, 18

la înt , dac nu- i pun puterea cu încordare la lucru, r mân în urm de- i prind vr jma ii ce- i urm resc, cari au poate picioare mai iuti.

Cap. 13

Mare piedec le este dragostea de lucruri materiale, celor ce se silesc spre virtute. Adeseori această dragoste aduce pierzare i sufletului i trupului. C ci ce a pierdut pe Nabot din Izrael ?¹ Nu i s'a f cut via pismuit , pricin de moarte, stârnind pisma vecinului Ahab împotriva sa? i ce a f cut pe cele dou jum t i de semin ii s r mân afar de p mântul f g duin ii? Oare nu mul imea vitelor?² Ce a desp r it pe Lot de Avraam? Nu mul imea turmelor de p unat, care isca certuri necontenite între p stori, pân ce i- a învr jbit cu totul unul cu altul?³ Dac , prin urmare, avu iile a â la pism pe invidio i, împotriva celor ce le au, i- i scoate pe cei împov ra i cu ele dela lucrurile mai de pre , dac tae rudenia i aduce du m nia între prieteni, dac nu are nimic laolalt cu viea a viitoare i nu aduce nici un folos însemnat vie ii din trup, de ce s ne dep rt m dela slujirea lui Dumnezeu, f cându- ne întregi, slujitori de ert ciunii?

Oare noi suntem cei ce avem s ne îngrijim de cele ale vie ii noastre? Oare nu Dumnezeu este Cel ce poart grij de ea? Str duin a omeneasc , dac nu prime te ajutorul lui Dumnezeu, nu poate ajunge la înt . Dar purtarea de grij a lui Dumnezeu d rue te bunuri des vâr ite, chiar f r conlucrarea omeneasc . Ce le- a folosit str duin a proprie acelora c tre cari a zis Dumnezeu: „Ai sem nat mult i a i luat pu in, i am suflat aceasta din mâinile voastre?”⁴ i ce le- a lipsit din cele trebuincioase, celor ce au vie uit pentru virtute, f r s se îngrijeasc de ele? N'a fost hr nit Israil în pustie patruzeci de ani, nebucurându- se de nici una din roadele p mântului? Au fost ei lipsi i de mâncare?

1) I Regi 21, 1 urm 2) Iosua 22, 1 urm. 3) Geneza 13, 1 urm. 4) Ageu 1, 6, 9

Nu le împrăști marea neconținut o hrană neobișnuită, trimițiându-le prepeliile întru leșinarea cerului, printr-o ploaie neobișnuită întru înstrăinare? Iar piatra lipsită de umezeală, nu le dădea, când era lovită, uvoiul îmbelugător de apă?¹ În sfârșit, veștmintele întru lămurirea minții nu le-au slujit tot timpul fără să se învechească? Dar prin această lucrare a pământului i-a cătigat Ilie hrana în veci? Nu-i aduceau lui corbii hrana? Iar venind în Sarepta, nu i-a dat vâduva, lipsită de cele mai trebuincioase lucruri, pâine, luând-o de la gura copiilor ei, că să se arate că virtutea trebuie pusă mai presus de fire?²

Cap. 14

Toate acestea, de sigur, sunt întâmplări minunate, dar totuși au și o rațiune. Căci e cu puțin ca cineva să trăiască întru înfrumusețare, atunci când vrea Dumnezeu. Doar cum a isprăvit Ilie calea de patruzeci de zile, în puterea unei singure mâncări? Și cum a petrecut Moise optzeci de zile pe munte, vorbind cu Dumnezeu, fără să guste mâncare omenească?³ Căci pogorându-se după patruzeci de zile și mâniindu-se pentru turnarea vielui, îndată a sfârșit tablele și s'a suit pe munte, petrecând alte patruzeci de zile acolo, de unde primind al doilea rând de table s'a coborât la popor.⁴ Ce raționament omenesc ar putea explica mulțumitor această minune? Cum a putut natura trupului să se cheltuiască atâtă vreme, fără să se întrească ceea ce se împrăstia din puterea lui în fiecare zi? Această nedumerire o desleagă cuvântul lui Dumnezeu, care zice: „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu tot cuvântul care iese din gura lui Dumnezeu”.⁵

De ce, așadar, tragem la pământ vieuirea cea cerească, afundând-o în mizeriile materiale? De ce ne înger-

1)Exod 16, 13; Deuteronom 8,3 Numeri 11, 31; Intel. Solomon 19, 9

2)I Regi 17, 1 urm. 3) Exod 24, 17. 4) Exod. 34, 1 urm. Deuteronom 1, 2.

5)Deuteronom 8, 3; Mateiu 4, 4.

mă dă de jur împrejur gunoaie, noi „cei ce ne hrănesc dintr-o singură mână”, cum a zis Ieremia despre unii plângându-i ?¹ Căci când ne odihnim în cugetări strălucite și arzătoare, ne nutrim cu mâncări alese. Iar când pentru simț această stare și suntem trași în lucrurile pământești, ne adunăm în jurul nostru gunoaie. De ce ne întoarcem nădejdea dela Dumnezeu și ne-o sprijinim pe carnea brațului, punând purtarea de grijă a Stăpânului pe seama mâinilor noastre, lucru pe care Iov și l-a socotit ca pe cel mai mare păcat?² Nu ne-am sfiit să facem ca cel ce-și duce mâna la gură ca să-și oștărească. Căci mulți au obiceiul să-și oștărească mâinile, zicând că dela ele le vine toată bunăstarea. Pe această arătându-i „Legea” printr-un simbol, zice: „Cel ce umblă pe mâini, e necurat, și cel ce umblă pururea pe patru picioare, e necurat”.³ Pe mâini umblă cel ce se întemeiază pe mâini și toată nădejdea și-o are în ele. Iar pe patru picioare umblă cel ce se încrede în lucrurile supuse simurilor și-și coboară mintea, partea conducătoare a ființei sale, la îndeletnicirea neconținută cu ele. În sfârșit cu mulțime de picioare umblă cel învâluit cu totul de cele trupești.

De aceea, în aleptul scriitor al „Proverbelor” vrea ca cel în alept să nu aibă nici două picioare, ci numai unul, și acesta rar să se miște către cele trupești: „Dă-i piciorul rar spre prietenul tău, ca nu cumva, să turându-se de tine, să te urască”.⁴ Prin urmare dacă unul turbură pe Hristos pentru trebuințele trupului, este prieten adevărat al Lui, cum zice Mântuitorul către ucenicii Săi: „Voi sunteți prietenii Mei”;⁵ dar dacă va face aceasta mai des, va ajunge să fie urât.

Cap. 15

Dar atunci ce va păși cum nu va fi cu totul urât cel ce se ocupă pururea cu aceste trebuințe și niciodată

1) Plângerile lui Ieremia 4, 5. 2) Iov 31, 1 urm. 3) Leviticul 11, 1 urm.

4) Proverbe 25, 17. 5) Ioan 15, 14.

nu se ridică la viaa a cea dreaptă, din pricină că nu are coapse deasupra picioarelor, ca să sară cu ele de pe pământ? Căci precum coapsele primesc, prin aplecare, mai întâiu pe ele toată greutatea trupului și apoi, apropiindu-se puțin de pământ, se saltă dintr'odată în vîzduh, tot așa răzînea, care distinge lucrurile firii, după ce s'a coborît, umilindu-se, la trebuințele trupului, își avîntă iarăși, repede, la cele de sus cugetarea noastră, neridicînd împreună cu sine niciunul din gândurile pămîntului. Pentru că în drepte coapsele, e propriu atît celor ce nu¹ se bucură de multe plăceri și nu se târîie pururea pe jos, cît și Sfintelor Puteri, cari nu au lipsă cîtă vreme puțin de cele trupești, nici nu trebuie să se încline spre ele. Iar aceasta ar tînd-o mai înainte marele Ezechiil, a zis: „Coapsele lor erau drepte și picioarele lor erau înaripate”.² Aceasta arată nepovîrnirea noastră spre nealtele firii lor spre cele inteligibile. Oamenilor însă le este destul de propriu să aibă coapsele înclinate. Uneori ei se apleacă spre trebuințele trupești, alteori se îndreaptă spre îndeletnicirile mai înalte ale sufletului. Din pricina înrudirii sufletului cu Puterile de sus, adeseori petrec împreună cu acelea în lucrurile cerești; iar din pricina trupului, se ocupă cu grija celor pămîntului, atîta cît sîntele trebuințe. Dar a urmări pururea pîngirii de plăceri, este lucru într'adevăr necurat și nepotrivit cu omul încercat în cunoștința rațională. Căci sălbăgime seamănă cu cei despre cel ce umblă pe patru picioare nu a spus simplu că e necurat, ci numai dacă umblă pururea pe patru picioare. Fiindcă le-a dat celor din trup dreptul să coboare uneori la trebuințele trupului. Ionatan, luptînd cu Naas Amonitul, l-a biruit umblînd pe patru picioare, fiindcă prin aceasta el slujea numai trebuințelor firii.³ Căci trebuia ca cel ce lupta împotriva arpelui ce se târa pe pînțele — așa se tîlmăcește Naas — să-și ia pentru

1) Nu e omis în P. G. 79, 737 C. 2) Ezechiil 1, 7 urm.

3) 1 Samuel 14, 1 urm.

putin vreme o înf i are asem n toare lui, umblând pe patru picioare, ca apoi, ridicându-se la aptitudinea proprie, s -l r pun pe acela cu mult u urin .

Cap. 16

Dar ce nu ne înva i istoria lui I bo et? ¹ S nu ne alipim cu grij de cele trupe ti, nici s l s m paza noastr pe seama sim irii (lucr rii sim urilor: percep iei). C ci acela fiind rege i odihnindu-se în c mara sa, i-a îng duit unei femei s fac paza la u . Dar venind oamenii lui Recab i aflând-o pe ea alegând boabe de grâu i dormitând, au intrat pe neb gate de seam i au omorît pe I bo et, aflându-l i pe el dormind. C ci toate dorm, i mintea i sufletul i sim irea, când st pâ-nesc cele trupe ti. Faptul c p zitoarea dela u alege boabe de grâu, arat c cugetarea se ocup cu mult grij de cele trupe ti, îndeletnicindu-se nu în chip trec tor, ci cu sânguint , de cur enia lor.

C ceea ce înf i eaz Scriptura nu este istorie, e v dit din textul însu i: c ci cum ar fi putut avea regele ca paznic o femeie, când trebuia s fie p zit de o mulime de osta i i s aib în jurul lui toat pompa ce se cuvine unui rege? Sau cum ar fi putut s fie atât de lipsit, ca s pun tocmai pe aceast paznic s aleag boabe de grâu? Dar adeseori în istorie se amestec lucruri cu neputin de primit, pentru a se indica ade- v rul unor în elesuri mai înalte. C ci mintea fiec ruia, asemenea unui rege, petrece undeva în untru, având ca paznic a sim urilor cugetarea. Când aceasta se ded grijilor trupe ti (a alege boabe de grâu e lucru trupesc), cu u urin se strecoar du manii i omoar mintea. De aceea marele Avraam nu încredin eaz femeii paza u ii (c ci cuno tea cât de u or poate fi am git sim irea), ca nu cumva, vr jit de vederea celor supuse sim urilor, s împr tie mintea i s o înduplece s ia

1) II Samuil 4, 1 urm.

parte cu ea la desft ri, chiar dac ar fi primejdioas
împ rt irea de ele, ci ade el însu i de paz , l sând
intrarea deschis gândurilor dumnezeeti, iar grijilor lue
me ti închizându-le u a.

C ci cu ce se alege viea a noastr din toat oste-
neala de art în jurul acestora? Nu toat sdroaba omului
merge în gura lui? — cum zice Eclesiastul.¹ Dar hrana
i ve tmintele sunt destul pentru sus inerea p c tosului
acestuia de trup.² De ce, a a dar, lucr m la nesfâr it
i alerg m dup vânt, cum zice Solomon,³ împiedecând,
din pricina sânguin ii pentru cele materiale, sufletul s
se bucure de bunurile dumnezeeti i îngrijind i înc l-
zind trupul mai mult decât se cade? Îl hr nim ca s ne
facem un du man vecin cu noi, ca s nu fie în lupta
lui cu sufletul numai egal, ci, din pricina marei lui pu-
teri, s fie mai tare în r zboiul lui împotriva sufletului,
neîng duind ca acesta s fie cinstit i încununat. C ci
în ce const trebuin a trupului, pe care luând-o ca motiv
mincinos, întindem pofta pân la greu i nebune ti? Ea
const , desigur , în pâine i ap . Dar nu ne dau izvoa-
rele ap din bel ug? Iar pâinea nu e atât de u or de
cât tigat de cei ce au mâini? i ne-o putem agonisi prin
astfel de lucr ri, prin cari trebuin a trupului se împac
f r ca s fim împr tia i, decât foarte pu in, sau de loc.
Dar ne d oare mai mult grij îmbr c mintea? Nici
aceasta, dac nu avem în vedere moliciunea venit din
obi nuin , ci numai trebuin a. Ce haine din pânz de pa-
ianjen, ce vison, sau porfir , sau m tase a purtat primul
om? Nu i-a întocmit F c torul o hain din piei, i nu
i-a poruncit s se hr neasc cu ierburi? Punând aceste
hotare trebuin ii trupului, a oprit i osândit de departe
urîciunea vie uirii de acum a omului. Nu mai spun c
i acum va hr ni pe cei ce bine vie uiesc, Cel ce hr -
ne te pas rile cerului i le îmbrac , Cel ce împodobe te
crinii câmpului cu atâtă frumuse e, fiindc nu e cu pu-

1) Eclesiastul 6, 7. 2) I. Timotei 6, 8. 3) Eclesiastul 5, 15; 6, 9.

tin s -i convingem pe cei ce s'au dep rtat a a de mult dela aceast credin . C ci cine nu va da cu bucurie cele de trebuin acelaia care vie uie te întru virtute?

Cap. 17

Dac Babilonenii, m car c erau barbari, cucerind Ierusalimul dup legea r zboiului, au respectat virtutea lui Ieremia i i-au dat din bel ug toate cele de trebuin ,¹ i anume nu numai cele pentru hran , ci i vasele din cari este obiceiul s se serveasc cei ce m nânc , cum nu vor respecta viea a virtuoas cei de acela i neam, cari au cugetul cur it din tinere e de ceea ce e barbar, spre a în elege cele bune, i cari râvnesc virtutea? C ci chiar dac n'au putut s ia asupra lor îndeletnicirea nevoii ei pentru dobândirea acesteia, din pricina sl biciunii firii, dar cinstesc virtutea i se minuneaz de cei ce se nevoiesc cu agonisirea ei. Doar cine a înduplecât pe Sunamita s -i zideasc lui Eliseu foi or i s -i pun acolo o mas , un scaun, un pat i un sfe nic?² Nu virtu ile b rbatului? i ce a îndemnat pe v duva aceea, când foametea bântuia peste tot p mântul, s pun mai presus de trebuin a sa, slujirea Prorocului? De sigur dac n'ar fi fost uimit de viea a lui Ilie, nu ar fi scos putina hran a vieii ei i a copiilor, ca s i-o dea lui, alegând înainte de vreme moartea pe care i-o închipuia venind peste pu in timp, pentru cinstirea oaspei.³

Cap. 18

Iar pe ace tia i-a f cut a a b rb ia i st ruin a în osteneli, i dispre ul pentru lucrurile vieii. C ci deprinzându-se cu o viea simpl i înaintând, a a zicând, dela pu in tatea trebuin elor pâ n la starea care nu mai are nicio trebuin , s'au a ezat aproape de Puterile netrupe ti. Pentru aceea, de i erau near to i i neînsemna i

1) Ierem 40, 1, 4. 2) Reg. 4, 1 urm. 3) 1 Reg. 17. 10 urm.

după trup, s'au făcut mai puternici decât cei ce le aveau pe toate, stând de vorbă cu cei ce purtau diadem, cu atâta îndrăzneală, cu cât nu ştăteau aceia cu supușii lor. În ce arme, sau în ce putere s'a încrezut Ilie când i-a spus lui Ahab: „Nu eu turbur pe Israel, ci tu i-ai căsătorit”.¹ Sau s'au privim cum stă Moise lui Faraon împotriva, neavând nimic altceva ca temei de îndrăzneală decât virtutea. Iar Eliseu i-a zis lui Ioram, când se adunase oastea celor doi regi din Israel și Iuda pentru războiu: „Viu este Domnul Puterilor, înaintea Căruia am stat astăzi, că dacă n'ar fi văzut fața lui Iosafat, nici nu m'ar fi uitat la tine și nici nu te-ar fi băgat în seamă”.² El nu se temea nici de o tărășenie în mers, nici de mânia regelui, că reia, fiind vreme de războiu, era foarte ușor să-și dea drumul, cugetul lui fiind turburat de o pornire nestăpânită din pricina grijii războiului. Dar poate împăraii urmăresc să facă lucruri asemenea toare cu cele pe care le face virtutea? Care porfir poate desprinde un rău, ca cojocul lui Ilie,³ care diademă atât de mult de boală, ca tergarele Apostolilor?⁴ Prorocul a muștrat singur pe regele care s'ar fi dat de mină, pentru că avea cu el toată oastea; și fiindcă muștrarea i-a adăugat mânia, regele a întins mâna asupra Prorocului, dar n'a putut nici să-l prindă pe acela, nici să-i aducă mâna uscată la loc.⁵ Era o luptă între virtute și puterea împărașilor. Dar mai tare a fost biruința virtuții, căci, fără să se lupte Prorocul, virtutea a doborât pe vrăjmaș; stând în locul torului, a lucrat credința. Tovarășii de războiu ai regelui s'au făcut privitori ai luptei și mâna a rămas în epenit, mărțurisind virtuții biruință.

Cap. 19

Iar acestea le-au săvârșit, fiindcă s'au hotărât să trăiască numai pentru suflet, lepădând trupul și toate tre-

1) I Reg 18, 17, 18. 2) II Reg. 3, 14. 3) II Reg. 2, 8-14. 4) Fapte 19, 12.

5) I Reg. 13, 4.

buin ele trupului. Faptul c n'au mai avut trebuin de nimic, i-a în l at peste to i. C ci au ales mai bine s p r seasc trupul i s se izb veasc de viea a în trup, decât s tr deze cinstea virtu ii, sau s lingu easc pe vreunul dintre cei ce au de toate, din pricina vreunei trebuin e trupe ti. Noi îns , când ne afl m în vreo trebuin oarecare, alerg m dup cei bogai, ca ni te c ei, cari mi c veseli din coad în jurul celor ce le arunc vreun ciolan de ros, sau niscai firimituri în vreme ce-i lovesc; i-i numim binef c tori i protectori ai cretinilor, i le recunoa tem pur i simplu orice virtute, chiar dac se afl în cea mai de pe urm r utate, pentru a câ tiga ceea ce râvnim, f r s c ut m a ne însu i vieuirea sfin ilor, a c ror virtute zicem c ne-am hot rît s o urm m. A venit odat la Eliseiu, Neeman, c pen tenia armatei din Siria, aducând cu el multe daruri. Ce a f cut Prorocul? I-a slujit acelaia? I-a alergat înainte? Oare nu i-a ar tat ce trebuie s fac pentru pricina pentru care venise, printr'o slug , neprimindu-l nici m car s -l vad , ca s nu se cread c -i d vindecarea pentru darurile aduse?¹ Iar acestea s'au spus nu ca s înv m a ne face trufa i, ci ca s nu lingu im pentru vreo trebuin trupeasc pe cei ce se îngrijesc de lucrurile acelea, pe cari noi am primit porunca s le dispre uim. Pentru ce a a dar, noi, p r sind scopul vie uirii întru în elepciune, ne îndeletnicim cu lucrarea p mântului i cu negustoria? Ce ajutor mare aducem lui Dumnezeu, prin grijile noastre? Vrem s ar t m c îndeletnicirea cu agricultura este o datorie ob teasc ? Sânguin a omeneasc doar taie p mântul i arunc semin ele. Dar Dumnezeu este Cel care, prin ploi una dup alta, încol e te semin ele, f cându-le s - i întind r d cinile prin g urelele p mântului; r sare soarele, care înc lze te p mântul i prin c ldur chiam plantele în sus; sufl în ele adieri potrivite cu vârsta roadelor, pe cari le nutre te, adiind la

1) II Reg 5, 1 urm.

început cu suflări uoare semn turile verzi, ca nu cumva semințele să fie arse în buite de vânturi calde; iar pe urmă face să se coacă miezul lptos al seminții prin neconținute suflări în teaca semințelor, întind boaba prin flacăra cldurii, iar voaselor dându-le vânturi la vreme. Dacă lipsește vreo lucrare din acestea, oste-neala omului s'a dovedit zadarnică și silina noastră neputincioasă, nefiind pecetluit de darurile lui Dumnezeu. Dar se întâmplă și aceea că adeseori n-a lipsit niciuna din acestea pentru desvârșirea rodului. Însă ploaia prea multă și la vreme nepotrivită a stricat bucatelile, fie pe când erau în spic, fie când erau adunate. Ba uneori se întâmplă și, chiar adunate în jiti, le strică viermele, răpindu-le, și zicând, masa gătită de dinaintea gurii.

Cap 20

Unde este, și a dar, și la ce folosește sânguină noastră, dacă Dumnezeu înecă în carnea lucrurilor și toate le poartă și le duce precum vrea? Dar la neputință, se va zice, trupul are lipsă de mângâieri, și cu cât e mai bine să murim, decât să facem ceva din cele ce nu se potrivește cu fgra? De sigur că dacă Dumnezeu vrea ca noi să trăim, sau va pune în trupul nostru o putere care să înșelă înșelăciunii, încât să putem purta și durerea venit din neputință și să primim în schimb cunună pentru biruință; sau va găsi mijloace pentru hrănirea celui ostenit. În orice caz nu-i va lipsi priceperea de-a ne mântui, Celui ce este izvorul mântuirii și al înălțării. Bine este și a dar, iubitorilor, să ne ridicăm iar la vechea fericire și să ne însușim din nou viața celor vechi. Căci cred că este lucru ușor pentru cei ce vreau, și chiar dacă ar fi vreo osteneală, nu e fără rod, având destulă mângâiere în slava înaintașilor și în îndreptarea celor ce le vor urma pilda. Pentru că nu mic va fi câștigul celor cari au început această viață, dacă vor lăsa celor de după ei chipul unei vieți vii, care va fi în lăcașul lor.

S fugim de vieuirea în ora e i sate, ca cei din ora e i sate s alerge la noi; s c ut m singur tatea, ca s atragem pe cei ce fug acum de noi, dac peste tot place aceasta vreunora. C ci s'a scris despre unii cu laud , c au p r sit ora ele i au locuit între pietrii i s'au f cut ca ni te porumbi e singuratice. Iar Ioan Botez torul a petrecut în pustie i toate ora ele au venit la el cu to i locuitorii; i s'au gr bit s -i vad cing - toarea de piele¹ cei îmbr ca i în haine de m tas , i au ales s petreac în aer liber cei ce aveau case împo - dobite cu aur, i s doarm pe rogojin cei ce se odih - neau pe paturi b tute în nestemate; i toate le primeau, de i erau protivnice obiceiului lor. C ci dorul dup viea a virtuoa s a b rbatului t ia sim irea celor dure - roase i minunea vederii lui dep rta osteneala petrecerii în strâmtorare.

Cap. 21

Virtutea este cu mult mai vrednic de cinste decât bog ia, i viea a lini tit mai sl vit decât mul imea aurului. Câ i boga i nu erau în vremea aceea, cari gân - deau lucru mare despre slava lor, dar au fost acoperi i de t cere i da i uit rii, pe când minunea celui f r slav e cântat pân azi, i amintirea celui ce locuia în pustie le e scump tuturor. C ci este propriu virtu ii s fie l u - dat i s - i r spândeasc faima, care-i veste te frumu - se ile. S încet m de a ne mai hr ni ca vitele, ca s câ tig m destoinicia p storului; s p r sim negustoria blestemat , ca s câ tig m m rg ritarul de mult pre ; s fugim de lucrarea p mântului, care r sare spini i m r cini, ca s ne facem lucr tori i p zitori ai Raiului. S arunc m tot i s alegem viea a lini tit , ca s ru - în m pe cei ce ne hulesc acum, învinuindu-ne de câ tig. C ci nimic nu ru ineaz pe cei ce ne oc r sc, ca în - dreptarea cu blânde e a celor huli i. Schimbarea celor huli i se prefăce în ru ine pentru cei cari hulesc.

1) Mt. 3. 1 urm.

Dar ruine socotesc c este i lucrul urm tor; ruine cu adev rat, pentru care suntem lua i în răs de to i, pe drept cuvânt.

Ast zi, îndat ce a intrat cineva în viea a monahi-ceasc i a înv at felurile nevoin ii, cum s se roage adec i când, i care este felul de trai, se face îndat înv tor pentru lucrurile pe cari nu le-a înv at; i începe s atrag ucenici cu gr mada, având el însu i înc lips de înv tur . i aceasta o face cu atât mai mult, cu cât socote te c e un lucru mai u or, ne tiind c dintre toate lucrurile cel mai greu este grija de suflete. C ci acestea au lips mai întâi de cur irea vechilor întin ciuni, pe urm de mult luare aminte ca s primeasc întip ririle înv turilor virtu ii. Dar cel ce-i închipue c nu mai e nimic altceva decât nevoin a tru-peasc , cum va îndrepta purt rile celor supu i? Cum va preschimba pe cei st pâni i de un obicei u r? Cum va ajuta celor r zboi i de patimi, necunoscând câtu i de pu in r zboiul din minte, sau cum va t m dui r nile primite în r zboiu, cât vreme el însu i zace de r ni i are lips de leg turi?

Cap. 22

Tot me te ugul are nevoie de timp i de înv tur mult , pentru a fi dobândit. Numai me te ugul me te u-gurilor (arta artelor) se practic f r înv tur . N'ar îndr sni s se apuce de lucrarea p mântului vreunul ne-iscusit, nici de lucrurile medicinei vreunul neîn v at. Cel din urm s'ar face de ru ine prin faptul c nu poate folosi cu nimic pe cei ce suf r, ba le face boala i mai grea; iar cel dintâi, prin faptul c face p mântul cel mai bun, în elenit i p r ginit Numai de evlavie îndr znesc s se apuce to i neispr vi ii, ca de ceva ce e mai u or ca toate; i mul i socotesc lucrul cel mai greu de izbândit, ca pe cel mai u or; i ceea ce însu i Pavel spune c înc nu a primit,¹ sus in c cunosc cu de-a-m nuntul cei

1) Filip 3, 13

ce nu tiu nici m car c nu cunosc. De aceea a ajuns dispre uit viea a monahal i cei ce se îndeletnicesc cu ea sunt lua i în răs de to i. C ci cine nu va râde de cel care ieri ducea ap în crâ m , v zându-l azi ca înv - tor al virtu ii, purtat în alai de înv cei, i de cel care de abia azi diminea s'a retras din tic lo iile vie ii de ora , ca mai pe sear s umble prin toat pia a cu mul - ime de ucenici dup el ? Dac ace tia ar fi fost convin i c se cere mare osteneal ca s aduci pe al ii la evlavie, i ar fi cunoscut primejdia cu care e împreunat acest lucru, ar fi renun at la el, ca la unul care întrece puterile lor. Dar cât vreme nu- i dau seama de aceasta i socotesc c e lucru de slav s stea în fruntea altora, se rostogolesc cu u urin în aceast pr pastie i cred c este u or s se arunce în cuptorul aprins, stârnind râsul celor ce le cunosc viea a de ieri i mânia lui Dumnezeu, pentru aceast îndr zneal necugetat .

Cap. 23

C ci dac nimic nu l-a cru at pe Eli de mânia lui Dumnezeu,¹ nici b trâne ea cinstit , nici vechea îndr z - nire, nici cinstea preo easc , fiindc n'a purtat grij de îndreptarea fiilor s i, cum vor sc pa acum de o asemenea mânie cei ce nu se bucur la Dumnezeu nici de încre - derea datorit vechilor fapte i nu cunosc nici chipul p catului sau calea îndrept rii, ci s'au apucat neîncerca i de un lucru a a de înfrico at, numai pentru dragostea de slav . De aceea muștrând Domnul la aparen pe farisei, le zice: „Vai vou c rturarilor i fariseilor f ar - nici, c înconjura i marea i p mântul, ca s face i un prozelit, i când îl afla i, îl face i pe el fiul gheenei, în - doit decât voi”.² C ci de fapt prin înfruntarea acelor a îi muștr pe cei ce vor fi st pâni i pe urm de acelea i gre eli, ca, luând aminte la acel „vai”, s - i înfrâneze pofta lor necuvenit dup slava dela oameni, dându- i

1) I Sam. 2, 12 urm. 2) Matei 23, 15.

seama c amenin area lor este mai înfrico at . Ru ineze-i pe ace tia i Iov,¹ fie ca s aib aceea i grij de cei supu i ca i acela, fie ca s renun e la o astfel de supraveghiere, deoarece nu tiu s fac acelea i lucruri ca i acela i nu voiesc s depun aceea i str duin pentru cei de sub grija lor. C ci dac acela, voind ca fiii s i s fie cura i i de întin ciunile din cuget, aducea în fiecare zi jertfe pentru ei, zicând: „Se poate ca fiii mei s fi cugetat în inima lor rele împotriva lui Dumnezeu”,² cum îndr znesc ace tia, cari nu pot deosebi nici m car p catele v zute, pentru c praful din lupta cu patimile întunec înc judecata lor, s ia asupra lor supraveghierea altora, i cum primesc s t m duiasc pe al ii, pân ce nu i-au t m duit înc patimile lor i înc nu pot, pe temeiul biruin ii lor, s -i c l uzeasc pe al ii de asemenea la biruin ?

Cap. 24

C ci trebue mai întâi s se lupte cu patimile i cu mult trezvie s - i întip reasc în memorie cele întâmplate în cursul luptei, ca apoi, pe baza celor ce li s'au întâmplat lor, s înve e pe al ii cele ale luptei i s le fac biruin a mai u oar , zugr vindu-le de mai 'nainte cursul i me te ugul r zboiului. Fiindc sunt unii cari au biruit patimile prin marea lor asprime în vie uire, dar nu cunosc me te ugul biruin ii, deoarece, r zboindu-se ca într'o lupt de noapte, n'au urmat legilor r zboiului, nici nu i-au îndreptat mintea cu de-a-m nuntul spre cursele vr jma ilor. Aceasta a f cut-o simbolic i Iisus al lui Navi, care, dup ce a trecut oastea Iordanul în vremea nop ii, a poruncit s se scoat pietri din mijlocul râului i s le zideasc afar de râu i s scrie pe ele cum au trecut Iordanul.³ El a dat s se în eleag prin aceasta c trebue scoase la ar tare gândurile adânci ale vie uirii p tima e i întuite ca pe un stâlp în v zul altora, spre a nu se

1) Iov 1, 1—2. 2) Iov 1, 5. 3) Iosua 4, 1 urm

ascunde cu pismă cunoștința pe care ar putea-o lua și alții. În felul acesta va fi cu puțin ca nu numai trecutul să cunoască chipul în care s'a făcut trecerea, ci și cei ce se hotărăsc la același lucru să-și facă trecerea ușoară, și experiența unora să fie spre învătura altora. Dar acestea nu le vedeam, nici nu ascultăm de alții cari li le spun. Vrând să aibă numai ei cunoștința, poruncesc fraților slujbe de rob, de parcă ar fi cumpărați pe bani, punând toată slava lor în asta în fruntea mai multora. Este o adevărată întrecere între ei, fiecare luptându-se nu poarte în convoiu după el un număr mai mic de robi, ca ceilalți, dovedind astfel o stare sufletească mai degrabă de cărciumari, decât de învățori.

Cap. 25

Fiindcă atunci când socotesc ceea ce ușor să poruncească cu cuvântul, deși sunt grele cele poruncite, dar nu se încumetă să învețe cu fapta, ei fac vdit tuturor scopul lor, că îi însușesc adecă această conducere noastră duindu-se ca să folosească celor ce vin la ei, ci ca să-și împlinească propria plăcere. Încep cei ce vreau, dela Avimelec și Ghedeon, că nu cuvântul, ci fapta duce pe începători la imitare. Cel dintâi, adunând o sarcină de lemne, după ce a purtat-o, a zis: „Faceți și voi în felul în care m'a învățat pe mine”.¹ Iar celalalt, învățându-i să facă o treabă oarecând și făcând însuși întâi acest lucru, a zis: „Să vă uitați la mine și așa să faceți”.² De asemenea Apostolul zice: „Trebuinelor mele și ale celor ce sunt cu mine au slujit mâinile acestea”.³ Dar însuși Domnul făcând și apoi învățând, pe cine nu îl convinge să socotească mai vrednic de crezare învățura cu fapta, decât pe cea prin cuvinte? Aceia însă închid ochii la aceste pilde și poruncesc cu îngâmfare cele ce sunt de făcut. Iar când par să știe ceva despre acestea, din auz, ei sunt asemenea pstorilor mustriți de Prooroc

1) Jud. 9, 48 2) Jud. 7, 17. 3) Fapte 20, 34.

pentru neiscusin , cari poart sabia la bra i de aceea, dup ce î i tae bra ul, î i scot i ochiul lor drept.¹ C ci nepurtând grij de fapta dreapt , din pricina nedestoinicieii, aceasta stinge, deodat cu încetarea ei, i lumina vederii (contempla iei). Aceasta o p timesc cei ce pov uesc crud i neomenos, când au la îndemân puterea de a pedepsi: îndat li se sting cuget rile contemplative cele de-a dreapta, iar faptele, lipsite de contempla ie, se ve teiesc. Astfel cei ce i-au legat sabia nu la old ci la bra , nu mai pot nici sa fac , nici s tie ceva. La old î i leag sabia cei ce se folosesc împotriva patimilor proprii de cuvântul dumnezeesc, iar la bra cei ce vreau s aib la îndemân pedeapsa pentru p cate str ine.

Cap. 26

Astfel i Naas Amonitul,² care se t lm ce te arpe, amenin pe Israil cel str v z tor s -i scoat tot ochiul drept, ca s nu mai aib nicio în elegere dreapt , care s -l c l uzeasc la fapta dreapt . El tia c în elegerea este pricina marei înaint ri a celor ce vin dela contempla ie la viea a practic . C ci unii ca ace tia s vâr esc f r gre eal ceea ce v d mai 'nainte, prin ochii p trunz tori ai cuno tin ii.

Iar c e propriu oamenilor u urateci, cari n'au dela ei în i i nici un folos, s ia asupra lor u or conducerea altora, e v dit i din experien . C ci nu s'ar îndemna cineva, care a gustat lini tea i a început cât de cât s se ocupe cu contempla ia, s - i lege mintea de grijile celor trupe ti, desf când-o dela cuno tin i tr gând-o spre lucrurile p mântie ti, odat ce se afl în cele înalte. Lucrul acesta e i mai v dit din acea pild , a a de vestit , pe care le-a spus-o Iotam Sichemi ilor, zicând: „Au plecat odat copacii p durii s - i ung peste ei împ rat. i au zis c tre vi : vino i împ r te te peste noi. i a zis vi a: L sa-voiu eu oare rodul meu cel bun,

1) Zahara 11, 17. 2) I Sam. 11, 1.

pe care l-a slăvit Dumnezeu și oamenii, ca să mergă să stăpânească peste copaci" ? De asemenea n'a primit nici smochinul pentru dulceața lui, nici mslinul pentru uleiul lui. Mărcinele însă, lemn neroditor și spinos, a primit stăpânirea, o stăpânire care nu avea nici în ea și nu afla nici în copacii supuși, nimic care să o facă plăcută.¹ Căci pilda spune nu de copacii Raiului, ci de ai pământului, care au lipsă de conducere. Astfel precum via, smochinul și mslinul n'au primit să stăpânească peste copacii pământului, bucurându-se mai mult de rodul lor decât de cinstea domniei, tot așa cei ce văd în ei vreun rod al virtuții și simt folosul lui, chiar dacă îi vor săli mulți la această domnie, nu primesc, preluând mai mult folosul lor decât conducerea altora.

Cap. 27

Iar blestemul, pe care li l-a vestit în parabolă mărcinele copacilor, vine și asupra oamenilor cari fac la fel cu aceia. „Căci sau va ieși, zice Scriptura, foc din mărcine și va mistui copacii pământului, sau va ieși din copaci și va mistui mărcinele". Așa și între oameni, odată ce s'au făcut învoieli ne folositoare, neapărat va urma o primejdie, atât pentru cei ce s'au supus unui învârtor neîncercat, cât și pentru cei ce au primit stăpânirea în urma neatenției ucenicilor. De fapt neiscușința învârtorului pierde pe învârtor. Iar negrija învârtorilor aduce primejdie învârtorului, mai ales când la neatenția aceluia se adaugă trândăvia lor. Căci nici învârtorul nu trebuie să uite ceva din cele ce ajută la îndreptarea supușilor, nici învârtorii nu trebuie să treacă cu vederea ceva din poruncile și sfaturile învârtorului. Pentru că e lucru grav și primejdios, atât neascultarea aceloră, cât și trecerea greșelilor cu vederea din partea acestuia. Să nu creadă învârtorul că slujba lui este prilej de odihnă și de desfătare. Căci dintre toate lucrurile

1) Jud. 9, 7 urm

rile cel mai ostenitor este s conduci sufletele. Cei ce st pânesc peste dobitoacele necuvânt toare, nu au nicio împotrivire din partea turmelor i de aceea lucrul lor merge de cele mai multe ori bine. Dar celor ce sunt pu i peste oameni, felurimea n ravurilor i viclenia gândurilor le face foarte grea conducerea, i cei ce o primesc trebuie s se preg teasc pentru o lupt obositoare. Ei trebuie s îndure f r sup rare sc derile tuturor, iar datoriile neîmplinite din pricina ne tiin ii, s -i fac s le cunoasc , cu îndelung r bdare.

Cap. 28

De aceea vasul de sp lat din templu îl in boii, iar sfe nicul s'a turnat întreg i a fost b tut din ciocan.¹ Sfe nicul arat c cel ce vrea s lumineze pe al ii, trebuie s fie solid din toate p rile i s nu aib nimic u or sau gol; i s fie cioc nite afar toate cele de prisos, cari nu pot folosi ca pild a unei vie i f r prihan , celor ce ar privi. Iar boii de sub vasul de sp lat arat c cel ce ia asupra sa o astfel de lucrare, nu trebuie s lapede nimic din cele ce vin asupra lui, ci s poarte i poverile i întin ciunile celor mai mici, pân ce este neprimejdios de a le purta. C ci de sigur dac vrea s fac curate faptele celor ce vin în preajma lui, e de trebuin s primeasc i el oarecare întin ciune; de vreme ce i vasul de sp lat, cur ind mâinile celui ce se spal , prime te însu i întin ciunea aceluia. Cel ce vorbe te despre patimi i-i cur pe al ii de astfel de pete, nu poate trece peste ele nemurd rit; c ci îns i amintirea obi nue te s întineze cugetarea celui ce vorbe te despre ele. Pentru c chiar dac nu se întip resc chipurile lucrurilor urâte în semne s pate mai adânc, totu i întineaz suprafa a min ii, tulburând-o prin desf ur rile cuvântului ca prin ni te culori necurate.

Pov uitorul mai trebuie s aib i tiin , ca s nu-i fie necunoscut niciuna din uneltirile vr jma ilor i s

1)Exod 25, 31 urm.

poate s-a dea la lumină laturile ascunse ale războiului, celor încredințate lui. În felul acesta, descriindu-le de mai înainte cursele războiului, le va face biruință neostenicioasă și-i va scoate încununată din luptă. Dar e rar un povăitor ca acesta și nu se găsește ușor.

Cap. 29

Marele Pavel mărturisise teacelălucru, zicând: „Căci gândurile lui nu ne sunt necunoscute”.¹ Iar minunatul Iov se întreabă nedumerit: „Cine ne va descoperi fațadele tăntului său? și cine va prătrunde în căptuiala armurii lui? Iar porțile ferii lui, cine le va deschide”?² Ceea ce zice, este aceasta: Nu este văzut fațadea lui, căci și ascunde viclenia în multe tămintă, fermecând în chip amăgitor prin felul cum se înfășeală la arătare, iar în ascuns întocmind cursa pierzaniei. și ca să nu se numere și pe sine între cei ce nu cunosc vicleniile aceluia, Iov descrie semnele lui, cunoscând limpede toată urâciunea înfricoșată a lui. „Ochii lui, zice, sunt ca ai luceafărului; măruntăele lui sunt erpi de aramă”. Acestea le spune, dând la iveală viclenia lui, ca a unuia ce, prin faptul că și ia înfășeală în area luceafărului, plănuiește să atragă la el pe cei ce-l privesc, iar prin erpii din untru prăgătește moartea celor ce se apropie. Dar și proverbul, dându-ne să înțelegem primejdia lucrului, zice: „Cel ce creapă lemne se va primejdi la lucru, de va aluneca și cădea”.³ Adică cel ce distinge lucrurile cu rațiunea și pe cele socotite unite le desparte din împreunare și vrea să le arate cu totul străine, deosebind adică pe cele cu adevărat bune, de cele prăgătite bune, de nu va avea judecata înțeles din toate prăgătite, nu va putea ocoli primejdia, ca cuvântul lui, lipsit de siguranță înaintea ascultătorilor, să dea prilej de sminteală ucenicilor săi.

1) II Corinteni 2, 11.

2) Iov 41, 5-6.

3) Ecclesiastul 10, 10.

Cap. 30

Astfel, oarecare dintre cei ce umblau cu Eliseiu, tînd un copac lângă Iordan și securea cîndu-i în râu, aflîndu-se în primejdie, strigă către învățător, zicînd: „Vai, stă pîne, aceasta o luasem împrumut”.¹ Iar aceasta o pîescă acei cari, din lucruri rău auzite, se apucaseră învece pe alii și la sfârșit îi dau seama de neputința lor, deoarece nu grădesc din destoinicia proprie. Cîci îndată ce sunt dovedi că spun ceva contrar cu ceea ce trebuie, îi mîrturisesc neștiința, primejduindu-se în cuvîntul luat împrumut. De aceea și marele Eliseiu, aruncînd un lemn la fund, a făcut să iasă la suprafața toporului scîpat de ucenic, adică al murit în elesul, care era socotit că s’-a ascuns în adînc, și l-a adus la vederea ascultătorilor. Iordanul înseamnă cuvîntul pocînii, cîci acolo se sîvîrșea de Ioan botezul pocînii. Iar cel ce nu vorbește al murit despre pocînii, ci, desvîluind bună tatea ascunsă, îi face pe ascultători să vină la disprețul ei, aruncîndu-se în Iordan. Cine nu tie apoi ce înseamnă lemnul care apare, aducînd din adînc securea și fîcînd-o să plutească pe deasupra? Cîci înainte de cruce era ascuns cuvîntul despre pocînii. De aceea și cel ce voia să spună ceva despre ea, a fost muștrat îndată pentru îndoială. Dar după cruce s’-a făcut tuturor al murit, arătîndu-se la vremea sa prin cruce.

Cap. 31

Acestea le spun, nu oprind pe vreunii de-a conduce, nici împiedecîndu-i de-a călători pe unii dintre tineri la evlavie, ci îndemnîndu-i ca mai întîi să ia asupra lor deprinderea virtuții, pe mîsură mîrimii lucrului. Să nu se apuce dintr’odată de acest lucru, gîndindu-se la partea lui cea plăcută și la slujirea ce le-o vor face învățăceii, ca și la faima ce și-o vor agonisi la cei dinafară, fără să se gîndească și la primejdia care urmează. Și să nu prefacă, înainte de a ezarea pe cîi, uneltele de războiu

1) II Regi 6, 5

în unelte de plug rie. După ce am supus adec toate patimile și nu ne mai turbur du mani din nicio parte și astfel nu mai e trebuin să folosim uneltele în slujb de ap rare, bine este să plug rim pe alii. Dar până ce ne st pânesc patimile și d inuie te r zboiul împotriva cugetului trupesc, nu trebuie să ne lu m mâinile de pe arme, ci neîncetat trebuie să ne inem mâinile pe ele, ca nu cumva viclenii, folosind odihna noastră ca vreme de n val , să ne robească cu cruzime. Celor ce s'au luptat bine pentru virtute, dar pentru multa lor smerit cugetare încă nu socotesc că au biruit, le zice cuvântul, îndemnându-i: „Preface și biile voastre în fiare de plug și lncile voastre în seceri”.¹ Prin aceasta îi sf tuie te să nu mai atace în de ert pe vr jma ii birui i, ci, spre folosul celor muli, să - i mute puterile suflete ti dela deprinderea r zboinic , la plug rirea acelora, cari sunt înfunda i încă în faptele r ut i. Dar tot a a pe cei ce au încercat, peste puterea lor, să fac aceasta înainte de a ajunge la o asemenea stare, fie din neexperien , fie din lips de judecat , îi sf tue te lucrul dimpotriv : „Preface i fiarele voastre de pluguri în s bii i secerile voastre în l nci”.

Cap. 52

Căci la ce ne i folose te plug ria, cât vreme d inuie te r zboiul în ar și ne împiedec să ne bucur m de roadele ei, silindu-ne să d m bel ugul mai degrab vr jma ilor decât celor ce s'au ostenit? De aceea poate nu le îng due Dumnezeu Israiltenilor, cari luptau încă în pustie cu feluritele popoare, să se ocupe cu plug ria, ca aceasta să nu-i împiedece dela deprinderile r zboinice. Dar după ce vr jma ii au ajuns sub mâna lor, îi sf tue te să se ocupe cu ea, zicând: „Când ve i intra în p mântul f g duin ii, să di i în el tot pomul roditor”,² dar înainte de a intra să nu s di i. S direa urmează după intrare.

1) Isaia 2. 4.

2) Leviticul 19, 23

i pe drept cuvânt. C ci înainte de des vâr ire cele s dite nu sunt sigure, mai ales c cei ce vreau s s deasc umbl înc încoace i încolo, dup n ravul celor nestatornici. Pentru c i în lucrurile evlaviei este o rânduial i o în iruire, ca i în oricare altul, i trebuie pornit i în această vie uire dela început. Cei ce trec cu vederea cele dela început i sunt atra i de lucrurile mai pl cute, sunt f cu i de sil s in seama de irul rânduiei, a a cum Iacov, atras de frumuse ea Rachelei, nu s'a uitat la sl biciunea ochilor Liei, dar cu toate acestea nu a putut ocoli osteneala dobândirii unei asemenea virtu i, ci a împlinit i s pt mâna ei de ani. Cel ce vrea s in seama de ordinea vie uirii, trebuie a adar s nu mearg dela sfâr it spre început, ci s înainteze dela început spre des vâr ire.

Cap. 33

În felul acesta va ajunge i el însu i la starea râvnit i va c l uzi i pe cei supu i, f r gre al , spre i nta virtu ii. Dar cei mai mul i, f r s fi f cut nicio oste-neal , i f r s fi izbândit vreun lucru mic sau mare de-al evlaviei, alearg la î ntâmplare în numele ei, dovedind o cumplit lips de judecat , odat ce nu socotesc aceasta ca o primejdie. Ei nu numai c nu î ng due nim nui s -i î ndemne la lucru, ci, colindând prin uli ele strâmte, atrag în jurul lor pe toi cei ce se nimeresc, f g duindu-le marea cu sarea, asemenea acelor cari î i tocmesc oameni pl ti i, f când cu ei î nvoieli despre hran i î mbr c minte. De fapt, cei ce iubesc acest lucru, dorind s apar î nconjura i de mul ime i s fie purta i pe mâini i s se î nf i eze cu toat pompa de care sunt î nconjura i î nv torii, î mbr ca i în f r ncie teatral , dac vreau s nu fie p r si i de cei cari fac aceast slujb , trebuie s le d ruiasc multe pentru î mplinirea pl cerilor lor i s fie cu î ng duin fa de poftele lor. Ei trebuie s fac asemenea unui vizitiu care d frâu liber cailor i îi las pe drumul voilor lor, din care pri-

cin ace tia îl duc prin gropi i în pr p stii, poticnindu-se de toate câte le vin în cale, nefiind nimenea care s -i opreasc i s -i împiedece din pornirea lor f r rânduial .

Cap. 34

Dar s aud unii ca ace tia pe fericitul Ezechiil, care îi plânge pe cei ce procur mijloace pentru pl cerile altora, i se potrivesc voilor fiec ruia, îngr m dindu-i lor pe „vai”. C ci zice: „Vai de cele ce cos perinu e pentru toate coatele i fac v luri pentru orice cap de orice vârst , spre a pierde suflete pentru o mân de orz i pentru o bucat de pâine”.¹ La fel i ace tia, adunându-i cele de trebuin din danii i îmbr cându-se în ve tminte cusute din stofe moi, ru ineaz prin v lurile lor pe cei ce trebue s se roage sau s tâlcuiasc Scriptura cu capul descoperit, feminizând starea b rb teasc i pierzând suflete pe cari nu trebuia s le omoare. Ar trebui s asculte ace tia mai ales de Hristos, adev ratul Înv tor, respingând cu toat puterea slujba de conducere a altora. C ci zice acela c tre înv cei S i: „Iar voi s nu v numi i Rabi”.² Dac lui Petru, lui Ioan i întregei cete a Apostolilor, le-a dat sfatul s stea departe de asemenea lucru i s se socoteasc mici pentru asemenea vrednicie, cine va fi acela care s se închipuiasc pe sine mai presus de ei i s se socoteasc în stare de o vrednicie dela care au fost opri i aceia? Sau poate, zicându-le s nu se cheme Rabi, nu îi opre te de a fi, ci numai de a se numi?

Cap. 35

Iar dac cineva, f r s vrea, fiindc a primit pe unul i pe al doilea, ar fi silit s conduc i pe mai muli, mai întâi s se probeze pe sine cu de-a-m nuntul, dac este de a a fel c poate înv a mai bine prin fapt

1) Iezechil 13, 18.

2) Matei 23, 8.

decât prin cuvânt cele ce trebuiesc făcute, înfrîmându-și viața așa ca chip al virtuții celor ce vreau să învețe. S'o fac aceasta, ca nu cumva cei ce l-ar copia, dat fiind slăbiciunea greșelii, să tocească frumusețea virtuții. Pe urmă să țină seama de trebuințele lupte pentru începători nu mai puțin ca pentru el însuși. Căci precum pentru el, așa va da socoteală și pentru aceia, odată ce a primit să se îngrijească de mântuirea lor. De aceea și sfinții se străduiau să nu lase pe ucenici mai prejos de ei înșiși în virtute, ci din starea dintâi să-i mute la o stare mai bună. Astfel Apostolul Pavel l-a făcut pe Onisim din fugar mucenic; Ilie l-a făcut pe Eliseu din plugar prooroc; Moise l-a împodobit pe Iosua mai mult decât pe toți, iar Eli l-a arătat pe Samuil mai mare decât pe sine. Căci cu toate că și sângele lor însuși le-a ajutat acestor învățați la dobândirea virtuții, dar toată pricina sporirii lor a stat în faptul că au avut parte de învățatori, cari au putut să aprindă scânteia întru bucuria răvinei lor spre o mai mare creștere, făcând-o să lumineze. Prin aceasta învățătorii lor s-au făcut gura lui Dumnezeu, slujind voia Lui între oameni, căci au auzit pe Cel ce zice: „De vei scoate lucru de cinste din cel nevrednic, vei fi ca gura Mea”.

Cap. 36

Iată cum îi arată Dumnezeu lui Iezechiel slujba de învățator, învățându-l ce fel din ce fel să-i fac pe învățați: „Iar tu fiul omului, zice, ia-ți o crămidă și o pune înaintea feței tale, și închipuie-te pe ea cetatea Ierusalimului”.¹ Prin aceasta ne dă să înțelegem că învățatorul face pe învățat, din lăut bisericii sfânt. Bine s'a spus și cuvântul: „pune-o înaintea feței tale”, căci îmbunătățirea învățatului va merge repede de va fi pururea în vederea învățătorului. Pentru că înrâurirea neîncetată a pildelor bune întipărite în chipuri foarte asemănătoare în sufletele cari

1) Iez 4, 1.

nu sunt prea învârto ate i în sprite. De aceea au c zut Ghiezi i Iuda, cel dintâiu prin furt, iar cei de-al doilea prin tr dare, fiindc s'au ascuns pe ei de ochii înv - torului. Dacă ar fi st ruit pe lâng cei în elep i, nu ar fi gre it fiecare dintre ei. Iar c din negrija înv celor îi vine primejdie i înv torului, a ar tat Dumnezeu tot acolo prin urm toarele cuvinte, zicând: „i vei pune o tabl de fier între tine i cetate i va fi zid între tine i ea”.¹ C ci cel ce nu voie te s aib parte de pedeapsa celui f r grij , dup ce l-a f cut din c r mid cetate trebuie s -i vesteasc pedepsele cari amenin pe cei ce cad iar i din aceast stare, ca, f cându-se acestea zid, s -l despart pe cel nevinovat de cel vinovat. Pentru c poruncind aceasta lui Iezechiil, îi zice: „Fiul omului, te-am pus pe tine str jer casei lui Israil, i de vei vedea sabia venind i nu vei prevesti, i va lua pe careva dintre ei, sufletul lui din mâna ta îl voi u cere”.²

Cap. 37

Un asemenea zid îi pune i Moise sie- i, zicând Israiltenilor: „Ia aminte la tine, s nu cau i s urmezi lor, dup ce au fost stârpi i de tine”.³ C ci se întâmpl celor ce nu prea au grij s ia aminte la cugetul lor, dup t ierea patimilor, c icoanele vechilor n luciri încep s r sar iar i ca ni te vl stare. Dacă le va da cineva loc s p trund treptat în cugetare i nu le va împiedeca intrarea, se vor s l lui iar i patimile în el, silindu-l s - i fac vie uirea o nou lupt , dup biruin . C ci se întâmpl ca unele dintre patimi, dup ce au fost îmblânzite i înv ate s m nânce iarb la fel cu boii, s se s lb - t ceasc iar i, din negrija celui ce le pa te, i s - i recapete cruzimea fiarelor. Ca s nu se întâmple a a dar aceasta, zice: „s nu cau i s urmezi lor, dup ce au fost nimici i de tine”, ca nu cumva sufletul, câ tigând deprinderea de a se îndulci cu asemenea n luciri, s se

1) Iez 4, 3. 2) Iez. 33. 8. 3) Deut 7, 2.

întoarce la vechea răutate. Fiind marele Iacob, ca acestea, atunci când sunt cugetate și contemplate neîncetat, va trebui să mai mult cugetarea, în timp rind chipurile cele mai limpezi și mai vădite ale nărilor urâte, ascunde pe zeii străini în Sichem.¹ Căci osteneala împotriva patimilor le ascunde și le pierde pe acestea, nu pentru o vreme scurt, ci „până în ziua de azi”, adică pentru tot timpul, întru cât „azi” se prelungește cu tot timpul, însemnând totdeauna timpul de față. Iar Sichem înseamnă lupt, ceea ce arată osteneala împotriva patimilor. De aceea Iacob îi dă Sichemul lui Iosif, ca celui care dintre frații săi luptă cu cea mai mare osteneală împotriva patimilor.

Cap. 38

De fapt Iacob, spunându-le lor că a cucerit Sichemul cu sabia și arc,² arată că i-a trebuit luptă și osteneală ca să pună stăpânire pe patimi și să le ascundă în pământul Sichemului. S'ar putea însă că este o oarecare contradicție între a ascunde zeii în Sichem și a pune un idol în ascunzi. Căci a ascunde zeii în Sichem, e lucru de laudă; iar a ține un idol în ascunzi, e lucru de ocară. De aceea a pecetluit lucrul din urmă cu blestem, zicând: „Blestemat cel ce ține idol în ascunzis!”³ și de fapt nu este același lucru a ascunde ceva în pământ pentru totdeauna, și a-l pune în ascunzi. Căci ceea ce a fost ascuns în pământ și nu se mai arată vederii, se terge cu vremea și din amintire. Dar ceea ce e înut în ascunzi, nu e cunoscut de cei din afară, însă e văzut neconștient de cel ce l-a pus acolo. Acesta îl are mereu în amintire ca pe un chip cioplit pe care îl poartă în ascuns. Căci tot gândul urât, care ia formă în cugetare, este o sculptură ascunsă. De aceea este rușine a scoate la arătare asemenea gânduri, dar e primejdios și de a pune în ascuns un chip cioplit, precum și mai primejdios este de a căuta formele depravate, cugetarea înclinându-se cu ușur-

1) Gen. 35, 4. 2) Gen. 48, 22. 3) Deut. 27, 15

rînt spre patima izgonit i împlântând în p mânt bronzul idolului. C ci deprinderea virtu ii este de a a fel c se cump ne te cu u urin i într'o parte i într'alta, aplecându-se, dac nu se poart de grij , spre cele protivnice.

Cap. 39

Aceasta pare c vrea s o arate Scriptura printr'un simbol, când zice: „P mântul pe care umbla i se schimb cu schimbarea popoarelor i a neamurilor". C ci îndat ce s'a mi cat spre cele protivnice cel ce are deprinderea virtu ii, s'a mi cat i aceasta, fiind un p mânt împreun schimb tor. De aceea chiar dela început nu trebuie s se lase trecere spre cugetare n lucirilor, care obi nuesc s vateme gândul, precum nu trebuie l sat cugetarea s coboare în Egipt, c ci de acolo este dus cu sila la Asirieni. Cu alte cuvinte, dac cugetarea a coborît în în-tunerecul gândurilor necurate (c ci acesta este Egiptul), e dus la lucru cu sila si f r s vrea de c tre patimi. De aceea i legiuitorul, oprind simbolic p trunderea pl -cerii, a poruncit s fie p zit capul arpelui, deoarece i acela pânde te c lcâiul.¹ C ci scopul aceluia este s împing pe om la f ptuire, la care dac nu ajunge, nu poate u or s amestece veninul prin mu c tur . Dar silin a noastr este s frângem îns i prima r s rirea a pl cerii (), c ci aceasta fiind zdrobit , lucrarea va fi slab . Poate nici Samson n'ar fi aprins sem n -turile celor de alt neam, dac n'ar fi legat cozile vul-pilor, întorcându-le capetele dela olalt .² C ci cel ce poate în elege cursa pl nuit de gândurile viclene dela r s rirea lor, trecând peste începuturi (c ci acestea se prefac la intrare c sunt cuvioase, uneltind s ajung la int), va v di din compararea sfâr iturilor (cozilor) întreolalt , tic lo ia gândurilor. Aceasta înseamn c ,

1) Gen. 3, 15. A se vedea această interpretare a locului si la Casian: „Despre cele 8 gânduri ale r ut ii", în această carte pag. 101.

2) Jud. 15, 4.

legând coad de coad , pune între ele, ca o fclie, judecata care le d pe fat .

Cap. 40

Pentru ca ceea ce s'a spus s fie mai l murit, voi u desv lui cele de mai sus cu pilda a dou gânduri. Aceasta va da i celorlalte crez mânt adev rat. Adeseori gândul curviei vine dela gândul slavei de arte i d înf i ri cuviincioase începuturilor c ilor ce duc la iad, ascunzând alunec rile primejdioase de mai târziu prin cari îi duce la temni ele iadului pe cei ce îi urmeaz f r judecat . Întâiu acest gând îl încânt pe cineva cu preo ia sau cu viea a sa de monah des vâr it, f când pe mul i s vie la el pentru folos; apoi din cuvânt i fapt îl face s - i închipue c i-a agonisit un nume bun. i astfel, dup ce l-a încercuit deajuns cu asemenea cuget ri i l-a atras departe de trezvia natural , îmbiindu-i întâlnirea cu vreo femeie, a a zis cuvioas , îi duce îndr snirea con- tiin ei spre împlinirea lucrului necurat, târându-l la cea mai de pe urm ru ine. Cel ce vrea a a dar s lege cozile, s ia aminte la sfâr iturile la cari vreau s ajung cele dou gânduri, cinstea slavei de arte i necinstea curviei, i când le va vedea limpede împotrivindu-se întreolalt , atunci s cread c a f cut ca Samson.

Iar i, gândul l comiei pântecelui are ca sfâr it pe cel al curviei; iar al curviei are ca sfâr it pe cel al întrist rii. C ci îndat îl iau în primire pe cel biruit de asemenea gânduri, dup ce le-a înf ptuit, întristarea i nemul umirea. S se gândeasc a a dar cel ce lupt , nu la gustul bun al bucatelor, nici la dulcea a pl cerii, ci la sfâr iturile amândurora. i când î i va înf i a întristarea, care urmeaz amândurora, s tie c le-a legat coad de coad i prin darea la iveal , a nimicit sem n turile celor de alt neam.

Cap. 41

Dac , prin urmare, cel ce lupt cu patimile are lips de o atât de mare tiin i experien , s se

gândeasc cei ce primesc s conduc pe al ii, de cât cuno tin au ei trebuin , ca s c l uzeasc cu în elepciune i pe cei supu i la cununa chem rii de sus i s -i înve e limpede toate cele ale luptei; ca ace tia s nu închipueasc numai icoana luptei, lovind cu mânil e în aer, ci i în lupta îns i cu vr jma ul s -i dea lovituri de moarte, ca s nu bat cu pumnii aerul în de ert, ci s -l sdrobeasc pe vr jma ul însu i. C ci acest r zboiu este mai greu decât lupta atle ilor. Acolo cad trupuri de-ale atle ilor, cari u or pot s se ridice. Dar aici cad suflete, cari odat r sturnate anevoie mai pot fi ridicate. Iar dac cineva, luptând înc cu viea a p tima e i fiiind stropit cu sânge, s'ar apuca s zideasc biseric lui Dumnezeu, din suflete cuget toare, ar auzi de sigur cuvântul: „Nu tu îmi vei zidi Mie templu, c ci e ti plin de sânge”.¹ Pentru c a zidi biseric lui Dumnezeu, e propriu st rii de pace. Moise, luând cortul i înfingându-l afar de tab r , arat deasemenea c înv torul trebuie s fie cât mai departe de zarva r zboiului i s locuiasc departe de locul înv lm it al luptei, str mutat la o viea pa nic i ner zboinic . Dar când s'ar afla astfel de înv tori, ei au lips de înv cei, cari s se fi lep dat în a a fel de ei în i i i de voile lor, încât s nu se mai deosebeasc întru nimic de trupul neînsufle it, sau de materia supus me terului; c precum sufletul lucreaz în trup ceea ce vrea, trupul nef când nimic împotriv , i precum me terul î i arat me te ugul s u în materie, nefiind împiedecat întru nimic de ea dela scopul s u, a a înv torul s lucreze în înv cei tiin a virtuii, fiindu-i cu totul ascult tori i neîmpotrivindu-i-se întru nimic.

Cap. 42

C ci a iscodi plin de curiozitate planurile înv -torului i a vrea s pui la încercare cele poruncite de el, însemneaz a pune piedec înaint rii tale proprii. Cu

1) I Reg 5, 51.

siguran nu ceea se pare celui neîncercat întemeiat i potrivit, este întra'dev r întemeiat. Altfel judec me terul i altfel cel f r me te ug, lucrurile me te ugui. Cel dintâi are ca regul tiin a; celalalt socotin a c a a s'ar cuveni. Dar socotin a aceasta foarte rar se acopere cu adev rul; de cele mai multe ori se abate dela linia dreapt , fiind înrudit cu r t cirea. C ci ce este mai neraional la vedere decât ca s porunceasc cârmaciul unei cor bii, purtate pe-o dung în plutirea numit dreapt de cor bieri, s ad cor bierii lâng peretele cufundat p r sindu-l pe cel care st în sus, m car c i vântul îi împinge spre peretele pe care acela a poruncit s -l îngreuneze? Dup dreapta socotin s'ar cuveni s -i sf tuiasc s îngreuneze peretele ce st ridicat, nu s alerge la cel primejduit. Dar cei ce plutesc ascult mai bine de cârmaciu decât de socotin ele lor. C ci nevoia îi înduplec s asculte de me te ugui celui ce a luat în mâna lui grija mântuirii lor, de i ceea ce li se porunce te, socotind dup cele ce v d, nu li se pare conving tor. A a dar cei ce au predat altora grija mântuirii lor, l sându- i toate socotin ele, s - i supun gândurile me te ugui celui priceput, judecând tiin a lui mai vrednic de crezare. Mai întâi, l p dându-se de toate, s nu- i lase nimic afar , nici cel mai mic lucru, temându-se de pilda lui Anania, care crezând c în al pe oameni, a primit dela Dumnezeu osânda pentru furt.¹

Cap. 43

Ci, cum se predau pe ei în i i, a a s predea i toate ale lor, bine tiind c ceea ce r mâne afar , tr -gând necontenit cugetul într'acolo, îl va desface adeseori dela cele mai bune, iar pe urm îl va rupe din fr ietate. De aceea a poruncit Duhul Sfânt s se scrie Vieile Sfin ilor, ca fiecare dintre cei ce se apuc de unul din felurile acestea de vieuire, s fie dus printr'o pild

1) Fapte 5, 1 urm.

asem n toare spre adev r. Cum s'a lep dat Eliseiu de lume, ca s urmeze înv torului s u? „Ara, zice, cu boii, i dou sprezece perechi de boi înaintea lui; i a t iat boii i i-a fript în vasele boilor”.¹ Aceasta îi arat c ldura râvnei. C ci n'a zis: voiui vinde perechile de boi i voiui iconomisi pre ul dup cuviin , nici n'a socotit cum ar putea avea mai mult folos din vânzarea lor. Ci, cuprins cu totul de dorin a care îl tr gea s fie lâng înv tor, a dispre uit cele v zute i s'a silit s se izb - veasc mai repede de ele, ca de unele ce-l puteau împiedeca dela dreapta lui hot rîre, tiînd c amânarea adeseori se face pricin a r sgândirii. De ce apoi i Domnul, îmbiînd bogatului des vâr irea vie ii dup Dumnezeu, i-a poruncit s - i vânz averile i s le dea s - racilor i s nu- i lase sie- i nimic?² Fiîndc tia c ceea ce r mîne se face, ca i întregul, pricin de împr tiere. Dar socotesc c i Moise, rînduînd celor ce vreau s se cur easc în rug ciunea cea mare, s - i rad tot trupul³ le-a poruncit prin aceasta s se lapede cu des vâr ire de averi, iar în al doilea rînd s uite de familie i de to i cei apropia i în a a m sur , încât s nu mai fie câtu i de pu in turbura i de amintirile lor.

Cap 44

Chivotul a f cut vacile cele înjugate la c ru a lui, s - i uite de fire. C ci de i vieii erau inu i acas , desp r i i de ele, iar pe de alt parte nimenea nu le silea, au f cut drumul f r gre al , neab tându-se nici la dreapta nici la stînga i nev dindu- i prin întoarcerea grumazului dragostea de viei, nici ar tându- i prin muget durerea pentru desp r irea de ei. Ci, ap sate i de povara chivotului i st pânite i de legea neînduplecat a firii, ele au mers totu i drept înainte ca la o porunc , neab tându-se de loc dela calea dreapt ,⁴ leg tura firii fiînd biruit de

1) I Reg, 19, 19. 2) Lc. 18, 22 3) Levit. 4, 8 ; Numerii 6, 7.

4) I Reg 6, 12.

de respectul chivotului ce-l purtau. Dacă vacile acelea s'au purtat așa, de ce n'ar face la fel și cei ce vreau să ridice chivotul inteligibil? Ar trebui să fac aceasta chiar mai mult decât vacile, ca să nu fie muștrat firea rațională de către firea nerățională, prin compararea faptelor libere ale aceleia cu cele din necesitate ale acesteia, într-o câtă aceea nu face prin judecată cele ce le fac ființele nerăționale din necesitate. Poate și Iosif de aceea rătăcea prin pustie, deoarece căuta prin legăturile de familie înutul desvârșirii. De aceea și omul, care în fond îl întreabă de pricina rătăcirii, aflând că aceasta este alipirea fașă de ai săi (căci nu ar fi zis de ei că pasc, că căpșoresc, de n'ar fi avut o judecată greșită despre meșteșug), zice către el: „Au plecat de aici, căci i-am auzit zicând: să mergem în Dotaim”.¹ Dar Dotaim se înțelmește „părăsirea destul”. Prin aceasta îl învață pe cel care rătăcește încă, prin alipirea la cele ce în de trup, că nu se poate ajunge altfel la desvârșire, decât părăsind în deajuns dragostea pentru rudeniile după trup.

Cap. 45

Căci chiar dacă ar părăsi cineva Haranul, care înfișează simurile (căci se înțelmește „pe teri”) și ar ieși din valea Hebronului, adică din faptele de necinste, și din pustie, unde se rătăcește cel ce caută desvârșirea, dacă nu s'a lepdat de toate în chip îndestulitor, nu va avea niciun folos de îndelungată lui nevoie, neajungând la desvârșire, din pricina dragostei pentru familie. Dar și Domnul, îndreptând pe Maria Nașcătoarea de Dumnezeu, care îl căuta între rudeniile² și socotind nevrednic de Sine pe cel ce iubește pe tatăl sau pe mama sa mai mult decât pe El,³ cere precum se cuvine, părăsirea legăturilor familiare.

Iar după ce au făcut aceasta, trebuie sfătuiți, dacă au ieșit de curând din turburări, să se îndeletnicească

1) Gen. 37, 17. 2) Lc. 2, 44 3) Mt. 10, 37

cu lini tirea i s nu împrisp teze, prin drumuri dese, r nile produse cuget rii prin simuri, nici s aduc alte forme vechilor chipuri ale p catelor, ci s ocoleasc furi area celor nou i toat sârguin s le fie spre a terge vechile închipuiri. De sigur lini tirea le este un lucru foarte ostenitor celor ce s'au lep dat de curând, c ci amintirea, luându- i acum r gaz, mi c toat necur ia care zace în ei, ceea ce n'a apucat s fac mai înainte pentru mul imea lucrurilor cari prisoseau. Dar pe lâng osteneal , lini tirea are i folos, izb vind mintea cu vremea de turburarea gândurilor necurate. C ci dac vreau ace tia s - i spele sufletul i s -l cur easc de toate petele cari îl necur esc, sunt datori s se retrag din toate lucrurile prin cari cre te întin ciunea i s dea cuget rii mult lini te; de asemenea s se duc departe de to i cei cari îi înt rât i s fug de împreuna petrecere cu cei mai apropia i ai lor, îmbr i ând singur tatea, maica în elepciunii.

Cap. 46

Pentruc este u or s cad ace tia iar i în mre- jile din cari socotesc c au sc pat, când se gr besc s petreac în lucruri i griji de tot felul. i nu e de niciun folos celor ce s'au str mutat la virtute, s se bucure de acelea i lucruri, de cari s'a desp r it, dispre uindu-le. C ci obi nuin a fiind o greutate care atrage la ea, este de temut ca nu cumva aceasta s le turbure iar i lini tea câ tigat cu mult sârguin , prin îndeletniciri urîte i s le împrisp teze amintirile relelor s vâr ite. Pentruc mintea celor ce s'au desf cut de curând de p cat se aseam n cu trupul care a început s se reculeag dintr'o lung boal , c ruia orice prilej întâmpl tor i se face pricin de-a rec dea în boal , nefiind înc destul de într mat în putere. C ci nervii mintali ai acestora sunt slabi i tremur tori, încât e temere s nu n v - leasc din nou patima, care de obicei este a â at de împr tierea în tot felul de lucruri. De aceea Moise

a poruncit celor ce vreau s nu p timeasc nimic dela du manul pierz tor, s r mân în untrul por ilor, zicând: „S nu ie i i niciunul din casa voastr , ca s nu v ating pierz torul”.¹ Iar Ieremia e v dit c porunce te acela i lucru când zice: „Nu pleca i la câmp i nu umbla i pe drumuri, c ci sabia du manilor se afl de jur împrejur”.² C ci e propriu numai lupt torilor viteji s mearg întru întâmpinarea du manilor i s scape nev t ma i de cursele lor. Iar dac e careva din cei ce nu tiu înc s se lupte, s r mân nesup rat acas , asigurându- i neprimejduirea prin lini tea sa. A a era Iisus al lui Navi, despre care s'a scris: „Iar slujitorul Iisus, fiind înc tân r, nu ie ea afar din cort”.³ C ci tia din istoria lui Avel c cei ce pleac la câmp sunt uci i de fra ii i de prietenii dup trup, pentru c ies la lupt înainte de vreme.⁴

Cap. 47

Nu mai pu in se poate înv a din istoria Dinei c este propriu cuget rii copil re ti i femeie ti s încerce lucruri peste deprinderea ei i s fie am git de închi- puirea ce i-o face despre destoinicia proprie.⁵ C ci dac aceea n'ar fi pornit prea curând la vederea lucrurilor din inut, socotindu-se c e tare, i n'ar fi fost vr jit de farmecul lor, nu i s'ar fi stricat înainte de vreme pu- terea de discern mânt a sufletului, am git de n lucirea lucrurilor ce cad sub sim uri, i deci n'ar fi ajuns la împreunare înc nelegitim cu ra ionamentul b rb tesc. Cunoscând Dumnezeu aceast patim din oameni, adic cea a înaltei p reri de sine, i voind s o smulg cu r d cini cu tot din deprinderea noastr , zice c tre le- giuitorul Moise: „Face i evlavio i pe fiii lui Israel”.⁶ El tia c cel ce ia asupra sa, înainte de vreme, lupte cari întrec puterile sale, este str in de evlavie. Prin urmare

1) Exod. 12, 22. 2) Ierem. 6, 25. 3) Exod. 33, 11. 4) Gen, 4, 8. 5) Gen 34, 1 urm. 6) Leviticul 15, 31 Septuaginta.

s nu se amestece monachul, înainte de ce a dobândit deprinderea des vârit a virtuii, în turburările lumii, ci s fug cât mai departe, a ezându-i cugetarea la mare dep rtare de sgomotele ce r sun de jur împrejur. C ci nu e de niciun folos celor ce s'au desf cut de lucruri, ca s fie cioc ni i din toate p rile de ve tile despre ele i, dup ce au p r sit cetatea faptelor lumeti, s se a eze în poart ca Lot,¹ r mânând plini de sgomotul de acolo. Trebuie s ias afar ca marele Moise, ca s înceteze nu numai faptele, ci i ve tile lor, precum zice: „Când voiu ie i din cetate i voiu întinde mâinile mele, vor înceta vocile”.²

Cap. 48

C ci atunci vine des vârita lini tire, când nu numai faptele, ci i amintirile lor înceteaz , dând sufletului timp s poat vedea chipurile întip rite i s lupte cu fiecare dintre ele i s le scoat din cugetare. De vor intra alte i alte forme, nu va putea terge nici întip ririle de mai înainte, cugetarea fiind ocupat cu cele cari vin. Prin aceasta osteneala de-a t ia patimile se face în chip necesar mai grea, acestea câ tigând t rie din cre terea pe 'ncetul i acoperind puterea de str vedere a sufletului cu n lucirile cari se adaug mereu, asemenea unui râu în curgere neconținut . Cei ce vreau s vad uscat albia râului, mai p strând în ea doar câteva lucruri vrednice de cunoscut, nu folosesc nimic sco ând apa din locul în care cred c se afl ceea ce caut , c ci apa care curge umple îndat locul golit. Dar de vor opri cursul apei de mai în sus, li se va ar ta p mântul f r osteneal , apa r mas ducându-se la vale dela sine i l sându-le p mântul uscat, pentru a afla cele dorite. Tot a a este u or a goli formele cari dau na tere patimilor, când sim urile nu mai aduc pe cele dinafar . Dar când acestea trimit înl untru, ca pe un torent, formele supuse

1) Geneza 19, 15 urm. 2) Exodul 9, 29.

simurilor, nu este numai greu, ci și cu neputință a curăți peste tot mintea de o asemenea inundație. Căci deși nu-l turbur pe unul ca acela patimile, negând prilejul de a se stârni, din lipsa întâlnirilor dese, dar strecurându-se pe neașteptate de seamă se întrescă și mai mult, primind putere cu trecerea vremii.

Cap. 49

De asemenea pe mântul cel lăsat neconținut, chiar dacă are mări cinii, nu-i scoate la iveală, căci bătătorirea picioarelor îi oprește și răsar. Dar în sânul lui se întind rădăcinile tot mai adânci, mai puternice și mai mustoase, și acestea vor odrăsli îndată, atunci când le va îngheța timpul și răsar. Tot așa patimile, împiedecate de lipsa întâlnirilor neconținute și lasă la arătare, se fac mai tari și, crescând în liniște, nevălesc mai pe urmă cu mult putere, făcându-le războiul greu și primejdios celor cari la început n'au avut grijă de lupta împotriva lor. De aceea și Proorocul poruncește să se nimicească și mânia din Babilon,¹ sfârșindu-se și stârpească formele până ce sunt încă în tecile simurilor, ca nu cumva, cizând în pe mântul cugetării, să odrăslească, adăpate fiind cu ploile îmbelugate și nefolositoare ale unei purtări de grijă neconținute, să aducă rodul înmulțit al păcatului. Iar alt Prooroc fericește pe cei ce nu primesc nici puii patimilor, ci îi omorâă împreună cu mama de care sunt încă lipșiți: „Fericit, zice, cel ce va lua și va izbi de piatră pruncii tăi”.² Dar poate și marele Iov, gândindu-se la sine, ne dă în alegem un asemenea lucru, zicând că papura și rogozul sunt hrănite de baltă,³ iar când e lipsit de rău toată planta se usucă; și cel leul furnicar se prăpădește când nu mai are ce mânca.⁴ Căci vrând marele Iov să arate cursele pe cari le întinde patima, i-a născocit un nume compus dela leul cel foarte îndrăgnea și dela furnica cea foarte măruntă. De fapt momelile

1) Isaia 14, 22. 2) Psalm 136, 8. 3) Iov 8, 11. 4) Iov 4, 11.

(atacurile =) patimilor încep dela închipuirile cele mai m runte, furi indu-se pe neb gate de seam ca o furnic , dar la sfâr it se umfl a a de tare c alc tuesc pentru cel pe care l-au prins în curs o primejdie nu mai mic decât n pustirea leului. De aceea lupt torul trebuie s lupte cu patimile înc de atunci de când vin ca o furnic , punând în fa pu in tatea ca o momeal . C ci de vor ajunge la puterea leului, va fi greu s le biruiasc i tare îl vor strâmtora. Trebuie s nu le dea nicidecum de mâncare. Iar mâncarea acestora, precum s'a spus adeseori, sunt formele sensibile venite prin sim uri. C ci acestea hr nesc patimile, înarmând la rând pe fiecare idol (chip) împotriva sufletului.

Cap. 50

De aceea legiuitorul a preg tit i templului îngr - ditori la ferestre,¹ însemnând prin aceasta c cei ce vreau s - i p zeasc cugetarea lor curat ca pe un templu, trebuie s - i îngr deasc înaintea sim urilor piedeci, din gândurile cari se înfrico az de judecata viitoare, precum s'au întocmit acolo îngr ditori la ferestre, ca s nu p - trund nimic din cele necurate. Acestea au rostul s opreasc intrarea formelor necurate, cari vreau s se strecoare în untru. Poate de aceea s'a îmboln vit Ohozia, c zând de pe fereastra cu gratii.² C ci a c dea de pe fereastra cu gratii, înseamn a nesocoti gândurile r spl - tirii viitoare în vremea ispitelor, fiind aplecat asupra pl - cerilor. i ce poate fi mai cumplit ca boala? C ci boala trupului este o stare contrar firii, cump na elementelor din trup stricându-se din pricina covâr irii unuia, ceea ce aduce o stare protivnic firii; iar boala sufletului înseamn abaterea lui dela judecata dreapt , biruit fiind de patimile aduc toare de boal . Astfel de îngr ditori a împletit înaintea vederii celui ce poate s aud i Solomon, zicând: „Când ochii t i vor privi la femeie str in ,

1)Exod 27, 1 urm. 2) II Regi 1, 2.

gura ta va gr i lucruri me te ugite".¹ Lucruri me te u-
gite le zice celor pe cari am avea s le întâlnim dup
p cat, la vremea r spl tirii. C ci gândindu-ne la acestea
cu o dispozi ie cuvenit , va fi oprit toat vederea pri-
mejdioas dela ochii no tri. Dar a ar tat i ce dispozi ie
trebuie s aib gândul în vremea aceea: „C ci te vei
afla, zice, ca în inima m rii i ca un cârmaciu în mare
furtun ".

Cap. 51

Pentru c de se va putea face cineva în vremea
luptei cu vederea a â toare, atât de viteaz, datorit
pedepselor cari îl amenin , precum este cel ce se afl
în mijlocul m rii înfuriate, va birui f r osteneal pe
vr jma ii ce n v lesc asupra sa, nesim ind loviturile pe
cari le prime te, încât s poat zice: „M'au lovit i n'am
sim it durere, i-au b tut joc de mine i n'am tiut
nimic".² Adec aceia, zice, m'au lovit i au socotit
s - i râd de mine, dar eu n'am sim it nici r nile, c ci
erau dela s ge i de copii, i nu m'am întors nici spre
vicleniile lor, f cându-m c nici nu-i bag în sam . Tot
a a i David, dispre uind pe ace ti vr jma i, a zis: „De-
p rtându-se dela mine vicleanul, n'am tiut; n'am sim it
nici când a venit, nici când s'a dus".³

Dar cel ce nu tie nici aceea c sim urile au mult
amestecare cu lucrurile supuse sim urilor, iar din aceast
amestecare se na te cu u urin r t cirea, i nu-i d
seama de v t marea ce-i vine din acestea, ci convietue te
cu ele f r grij , cum va cunoa te la vreme cursa r -
t cirii, dac n'a fost înv at de mai înainte s le deo-
sebeasc ? C între sim uri i lucruri sensibile se na te
o lupt i lucrurile sensibile pun bir asupra sim urilor,
e v dit din r zboiul Asirienilor împotriva Sodomi ilor.
Scriptura înf i ând istoric întâmplarea dintre cei patru
împ ra i ai Asirienilor i cei cinci împ ra i din jurul
Sodomei, spune c între ace tia la început s'au f cut

în elegeri, învoeli i jertfe de pace la Marea S rat , pe urm au slujit cei cinci doisprezece ani, iar în al treisprezecelea s'au r sculat i într'al patrusprezecelea cei patru au pornit cu r zboiu împotriva celor cinci i i-au luat robi.¹

Cap. 52

Istoria se ispr ve te aci. Noi îns din istoria aceasta avem s înv m cele ce ne privesc pe noi, i anume s lu m cuno tin despre r zboiul simurilor împotriva lucrurilor sensibile. C ci fiecare dintre noi, dela na tere pâ n la doisprezece ani, neavând înc cur it puterea de discern mânt, î i supune simurile f r cercetare lucrurilor sensibile, slujind lor ca unor st pâ ne: vederea, lucrurilor cari se v d; auzul, vocilor; gustul, sucurilor; mirosul, aburilor; pip itul, lucrurilor cari pot mi ca aceast sim ire. Pân la acea vârst omul nu poate distinge sau destr ma nici una dintre percep ii, din pricina copil riei. Dar când i se înt re te cugetarea i începe s simt paguba ce-o suferă, pl nuie te îndat r scularea i sc pareă din aceast robie. i dac s'a f cut puternic în cugetare, î i înt re te aceast hot râre, declarându-se slobod pentru totdeauna, sc pat de st pâ nii amarnici. Dar dac judecata lui e prea slab pentru aceast sfor are, î i las iar i roabe simurile, biruite fiind de puterea lucrurilor sensibile; i acestea vor r bda mai departe robia, f r vreo n dejde de bine. De aceea i cei cinci regi din istorie, fiind birui i de cei patru, „se arunc în fântânile de smoal ”,² ca s înv m c cei birui i de lucrurile sensibile se arunc prin fiecare sim , ca prin ni te pr p stii i fântâni, în smoala lucrului sensibil corespunz tor cu acel sim , ne mai în elegând nimic din cele v zute, deoarece i-au legat pofta de lucrurile p mântre ti i iubesc mai mult lucrurile de aici decât cele cunoscute cu mintea.

1) Geneza 14. 2) Geneza 14, 10.

Cap. 53

La fel i robul care- i iube te st pânu, femeia i copiii, renunând la libertatea adev rat pentru leg tura cu cele trupe ti, se face rob ve nic. De aceea i-a fost g urit urechea cu sula, ca nu cumva, auzind prin deschiz tura fireasc a auzului, s primeasc vreun gând de libertate, ci s r mân necontenit rob, iubind cele de aici. Din aceast pricin a poruncit i legea s fie t - iat mâna femeii care apuc de cele ru înoase pe un b rbat când se bate,¹ c având loc o lupt între gânduri, pentru alegerea între bunurile lume ti i cere ti, aceea, înl turând alegerea celor din urm , a ales pe cele ale facerii i ale stric ciunii, deoarece prin m dularele cari ajut la na tere a ar tat lucrurile f cute.

Nu e a a dar de niciun folos a se lep da de lucruri cei ce nu st ruesc în aceast judecat , ci se las târî i i du i iar i de gând i de aceea se întorc necontenit spre cele p r site, v dindu- i dragostea fa de ele, ca femeia lui Lot.² C ci aceea, întorcându-se, st pânu azi, pref cut în stâlp de sare, ca pild celor ce nu ascult . Tot astfel îi întoarce obi nuin a, al c rei simbol este aceea, spre sine, pe cei ce vor s se despart f r s se schimbe. Dar ce vrea s spun i legea, care porunce te ca cel ce intr în templu, dup ce a împlinit cele ale rug ciunii, s nu se întorc pe aceea i poart pe care a intrat, ci s ias pe cea dimpotriv f cându- i drumul, neîntors, drept înainte? Nimic altceva decât c nu trebue s - i sl beasc cineva prin îndoieli încordarea p irii înainte spre virtute. C ci neîncetatele aplec ri spre lucrurile din cari am ie it ne trag prin obi nuin cu totul spre cele dind r t i, sl b nogind pornirea spre cele dinainte, o întorc spre ele i o fac s tînjasc dup vechile p cate.

1) Deut. 25, 11, 12.

2) Gen. 19, 26

Cap. 54

Fiindc obi nuin a trage pe om la sine cu putere i nu-l las s se ridice la cea dintâi deprindere a virtu ii. Pentru c din obi nuin se na te deprinderea, iar din deprindere se face firea. i a str muta firea i a o schimba, este lucru anevoios. Chiar dac e clintit pu in cu sila, îndat se întoarce la sine. Iar dac a fost scoas din hotarele ei, nu se mai întoarce la integritatea ei, dac nu se pune mult osteneal spre a o aduce la calea ei, c ci vrea mereu s revin la deprinderea din obi nuin , pe care a p r sit- . Prive te la sufletul care se ine lipit de obi nuine, cum ade lâng idoli, lipindu-se de materiile f r form , i nu vrea s se ridice i s se apropie de ra iunea, care caut s -l c l uzeasc spre cele mai înalte. El zice: „Nu pot s m ridic înaintea ta, fiindc m aflu în rânduiala obi nuit a femeilor”.¹ C ci sufletul care se odihne te de mul i ani în lucrurile vie ii, ade lâng idoli, cari prin ei sunt f r form , dar primesc forme dela me te ugul omenesc. Sau oare nu sunt un lucru f r form , bog ia i slava i celelalte lucruri ale vie ii, cari nu au în ele niciun chip statornic i hot rît, ci simulând adev rul printr'o asem -nare u or de întocmit, primesc de fiecare dat alte i alte schimb ri? Form le d m noi, când prin gânduri omene ti n scocim închipuirea unui folos pe seama lucrurilor, cari nu slujesc spre nimic folositor.

Cap. 55

C ci când l rgim trebuin a neap rat a trupului într'un lux f r rost, preg tind mâncarea cu nenum rate bun t i, iar hainele felurindu-le spre mole- al i desf tare, pe urm învinui i de aceast de ert -ciune, ca unii ce am urcat în de ert la consumuri desf t toare o trebuin ce putea fi împlinit cu pu ine,

1) Gen 31, 35. Sufletul în grece te e feminin, iar ra iunea e de genul b rb tesc.

f urim ap r ri ca pentru ni te lucruri ce eram datori s le s vârim, ce facem altceva decât ne silim s d m form materiilor f r form ? Bine s'a spus apoi despre un astfel de suflet c „ade", c ci sufletul care s'a învârto at în asemenea judec i despre cele spuse, s'a lipit de lucrurile de aici, ca de ni te idoli, i sluje te de aci înainte obiceului i nu mai sluje te adev rului; ba nici nu mai poate s se mai ridice la adev r, ci prin obi nuin e întineaz firea lucrurilor, ca prin necur ia de fiecare lun . Iar prin edere, Scriptura arat aci lenevirea dela cele bune i iubirea de pl ceri. Lenevirea, când vorbe te despre: „Cei ce edeau în întunerec i în umbra mor ii, fereca i în s r cie i fier".¹ C ci atât întunerecul, cât i lan urile sunt piedec a lucr rii. Iar iubirea de pl cere, când zice despre cei ce se întorceau cu inima în Egipt i gr iau între olalt : „Ne-am adus aminte de când edeam lâng c ld rile cu carne i mâncam carne pân ne s turam".² Cu adev rat lâng c ld rile cu carne ed cei ce- i aprind dorin ele cu o c ldur mustoas i neconținut . Iar maica iubirii de pl ceri este l comia pântecelui, c ci aceasta na te iubirea de pl ceri, dar i multe din celelalte patimi. Pentru c din aceasta, ca dintr'o r d cin , puiesc celelalte patimi, cari, în l ându-ne pe încetul, ca ni te arbori, peste aceea care le-a n scut, î i împing r ut ile pân la cer. Iubirea de bani, mânia i întristarea sunt puii i ml di ele l comiei pântecelui. C ci lacomul are mai întâiu lips de bani, pentru a- i s tura pofta care arde pururea i care totu i nu poate fi s turat niciodat . Iar fa de cei ce îl împiedec dela agonisirea banilor, trebuie s - i aprind mânia. Când îns mânia nu poate ajunge la int , din pricina sl biciunii, e urmat neap rat de întristare.³ De fapt cel ce se târ te pe piept i pe pântece, când are mijloacele cari îi împlinesc pl cerile se târ te pe pân-

1)Ps. 107, 10. 2) Exod 16, 2.

3)Vezi această idee i la Evagrie în „Capete despre deosebirea patimilor i a gândurilor", în această carte la pag. 48. (P. G. 79, 1201).

tece, iar când e lipsit de acestea se târ te pe piept, unde este mânia. C ci iubitorii de pl ceri, când sunt lipsi i de ele, se înfurie i se am r sc.

Cap. 56

De aceea marele Moise pune pe pieptul preotului ho enul judec ii,¹ ca semn al ra iunii, ar tând prin simboale c preotul trebuie s - i înfrâneze prin judecata ra iunii pornirile patimii mâniei, c ci ho enul judec ii este ra iunea. Dar preotul care st pâne te patima cu ra iunea este nedes vâr it. De aceea des vâr itul Moise scoate cu totul mânia, c ci el nu poart ho enul ra iunii, ci scoate însu i pieptul. „C ci luând, zice, pieptul, l-a leg nat, punându-l înaintea Domnului”.² Sunt apoi al ii, cari nici nu scot mânia afar , nici nu st pânesc patima cu ra iunea, ci o biruesc cu lucrul i cu osteneala. Ace tia sunt cei ce scot pieptul împreun cu bra ul, c ci bra ul este semnul ostenelei i al lucr rii. De asemenea a umbla pe pân-tece este semnul cel mai adev rat al pl cerii. C ci de obicei pân-tecele este pricina pl cerilor. Când stomacul e plin, se aprind i dorin ele dup alte pl ceri; iar când se afl în lips , r mân i acestea lini tite i mai potolite. Dar aci înc este o deosebire între cel ce se afl în curs de înaintare i cel des vâr it. Moise, lep dând cu des vâr ire pl cerea mânc rilor, a sp lat pân-tecele i picioarele cu ap ,³ însemnând prin pân-tece pl cerea, iar prin picioare, umbletele i intr rile. Dar cel în curs de înaintare spal numai cele din pân-tece, nu tot pân-tecele. Iar între cuvintele „a sp lat” i „vor sp la”, e mare deosebire. Primul lucru e de bun voie, al doilea se face din porunc .

Cap. 57

C ci cel des vâr it trebuie s se mi te spre faptele virtu ii din râvna proprie; iar cel în curs de înaintare,

1)Exod 28, 6—7. 2) Lev. 8, 29. 3) Ier 9, 14.

ascultând de îndemnul povuitorului. Să mai bage mînă de seamă că pieptul se scoate întreg, iar pînțele nu se scoate, ci se spal.¹ Căci în eleptul poate să-și lăpede și să-și taie toată mînia, dar pînțele nu-l poate înlătura. Firea silește și pe cel mai înfrînat să se folosească de hrana trebuitoare. Dar cînd sufletul nu ascultă de rațiunea dreaptă și statornică, ci se lasă stricat de plăceri, se aprind mîruntaiele. Fiindcă chiar dacă vasele trupului se umplu peste măsură, poftă rămîne totuși setoasă și pînțele continuă să crească în vreme ce coapsele cad. Căci cugetarea slăbește în națterea celor bune, întru căt stomacul, aprinzându-se de bogăția mîncărilor, slăbește noșterile duhovnicești. Pe acestea le-ar atăta cuvîntul legii, prin coapsă. Aadar iubitorul de plăceri se târîie întreg pe pînțe, aplecat cu totul asupra plăcerilor. Iar cel care a început să ducă viața cea virtuoasă taie seul pînțecelui, lep dînd mîncările cari îngrăiesc trupul. Și anume cel ce se află în curs de înaintare spal cele din pînțe, iar cel desvîrit spal tot pînțele, lep dînd cu desvîritate cele ce prisosesc peste trebuința neapărată.

Cap. 58

Foarte potrivit s'a adăugat apoi la cuvintele: „pe piept și pe pînțe”, cuvîntul „vei umbla”.² Căci plăcerea nu stă pînă deasupra celor ce stau pe loc și sunt liniștiți, ci asupra celor ce sunt mereu în mișcare și plini de turburare. Dar mai mult decît din acestea, pornirea spre desfrâu vine din lăcomia pînțecelui. Din acest motiv și firea, voind să arate apropierea acestor patimi, a numit organele de împreunare „cele de sub pînțe” (), arătînd înrudirea lor prin vecinătate. Căci dacă slăbește această patimă, slăbește din surcirea celei de deasupra, iar dacă se aprinde și se întărește, de acolo își primește puterea. Dar lăcomia pînțecelui nu numai că o hrănește și o alăptează pe aceasta, ci și alungă toate virtuțile. Căci stăpînind și

1) Exod 29, 17 2) Gen 3, 14

inând ea puterea, cad i se nimicesc toate virtu ile: înfrânarea, cump tarea, b rb ia, r bdarea i toate celelalte. Aceasta a ar tat-o Ieremia acoperit, zicând c mai marele buc tarilor din Babilon a d râmât de jur împrejur zidurile Ierusalimului,¹ numind prin mai marele buc tarilor patima l comiei. C ci precum mai marele buc tarilor îi d toat silin a s slujeasc pântecelui i n s-coce te nenum rate me te uguri ca s produc pl ceri, tot a a l comia pântecelui pune în mi care tot me te-ugul ca s serveasc pl cerii în vremea foamei; iar felurimea mânc rilor d râm i surp la p mânt înt ritura virtu ilor.

Cap. 59

De fapt mânc rile gustoase i me te ugit drese se fac unelte de d râmâre ale virtu ii bine înt rite, cl -tinând i d râmând statornicia i t ria ei. Pe de alt parte precum bel ugul alung virtu ile, tot a a pu în tatea surp înt riturele p catului. C ci a a cum mai marele buc tarilor din Babilon a d râmât zidurile Ierusalimului, adec ale sufletului pa nic, tr gându-l cu me te ugul buc t riei spre pl cerile trupului, tot a a pâinea de orz a Israeli ilor, rostogolindu-se, a r sturnat corturile Madiiani ilor.² Fiindc hrana s r c cioas , rostogolindu-se i înaintând mult, risipe te patimile curviei. C ci Madianii ii poart simbolul patimilor curviei, fiindc ei sunt cei ce au adus desfrân rile în Israil i au am git mare mul ime dintre tineri. i foarte potrivit zice Scriptura c Madianii ii aveau corturi, iar Ierusalimul zid, c ci toate cele ce înconjoar virtutea sunt înt rite i sigure, iar cele ce sus în p catul sunt form i cort, nedeosebindu-se întru nimic de n lucire.

Cap. 60

De aceea sfin ii au fugit din cet i i au ocolit împreuna vie uire cu cei mul i, cunoscând c împreuna

1) Ier. 52, 14. 2) Jud. 7, 13.

petrecere cu oamenii strica i aduce mai mult stric ciune decât ciurma. De aceea, neluând nimic, au p r sit avu-iile de arte, fugind de împr tierea adus de ele. De aceea Ilie, p r sind Iudeea, locuia în muntele pustiu al Carmilului, care era plin de fiare, neavând pentru stâmp p rarea foamei nimic afar de copaci, c ci se mul umea cu ghindele copacilor, împlinindu- i trebuin a cu acestea. Eliseiu de asemenea ducea aceea i vie uire, primind dela înv torul s u, pe lâng alte virtu i, i pe aceea de a petrece prin pustiuri.¹ Iar Ioan, locuind în pustia Iordanului, mânca acride i miere s lbatec , ar tând celor mul i c nu e greu s îplineasc trebuin a trupului i osândindu- i pentru desf t rile înc rcate.² Poate i Moise, poruncind Israiltenilor ca s adune mana dela zi la zi, a pus aceast lege în chip general, rânduind ca omul s îngrijeasc de viea numai pentru ziua de azi i s nu se asigure de mai 'nainte. El a socotit c a a se cuvine fiin ii ra ionale s fac : s se mul umeasc cu cele ce se nimeresc, c ci îngrijitorul celorlalte este Hristos; s nu aib grij de cele dinainte, ca s par c nu crede în harul lui Dumnezeu, care nu ar rev rsa totdeauna darurile Sale necontenite.

Cap. 61

i scurt vorbind, to i sfin ii, de cari n'a fost vrednic lumea,³ au p r sit-o, r t cind prin pustiuri, prin mun i, prin pe teri i prin cr p turile p mântului i umblau în piei de oi i de capre, lipsi i, strâmtora i, nec -ji i, fugind de n ravurile rele ale oamenilor i de faptele smintite, cari covâr esc ora ele, ca nu cumva s fie du i de v lm agul tuturor, ca de puterea unui puhoiu. Se bucurau de petrecerea cu fiarele i socoteau v t marea dela acestea mai mic decât cea dela oameni. Mai bine zis, au fugit de oameni, ca de ni te uneltitori i s'au încrezut în fiare, ca în ni te prieteni. C ci acelea nu

1) II Reg. 2, 25 2) Mt 3, 3 - 4. 3) Evrei 11, 38

înva p catul, iar de virtute se minuneaz i o cinstesc. A a de pild oamenii au dat pierz rii pe Daniil, dar l-au sc pat leii, p zind ei pe cel osândit în chip nedrept din pism , ca i dreptatea batjocorit de oameni; în felul acesta au rostit ei judecata cea dreapt cu privire la cel osândit pe nedrept. Astfel virtutea b rbatului s'a f cut oamenilor pricin de pism i de du m nie, iar fiarelor prilej de sfial i de cinste. În câte fiin e a fost sem nat dorin adup maibine!

Cap. 62

S râvnim virtu ile sfin ilor i, desf cându-ne de poruncile slujirii trupului, s urm rim slobozirea. Pe asinul s lbatec, l sat slobod de Ziditor în pustie, care nu aude r cnetele mân torului i- i bate joc de zarva ora ului,¹ chiar dac l-am f cut pân acuma s poarte poveri, înjugându-l la patimile p catului, s -l desleg m de leg turi, oricât s'ar împotrivi cei ce îi sunt st pâni nu prin fire, ci i-au câ tigat st pâניה prin obi nuin . De sigur ace tia vor auzi i se vor supune, dac vom ar ta nu numai cu limba i cu glasul simplu, ci cu toat starea din l untru a sufletului, „c Domnul are trebuin de el”.² i îndat îl vor trimite pe el, ca, dup ce va fi împodobit cu ve tmintele apostole ti, s se fac purt tor al Cuvântului; sau, fiind slobozit s se întoarc în str vechile ima uri ale Cuvântului, s caute, dincolo de orice verdea (ceea ce înseamn a r mânea la frunzi ul sau la litera dumnezeu tii Scripturi), ca s fie c l uzit la viea a cea necuprins , care rode te la un loc hran i desf -tare mult . Dar se ive te întrebarea, cum caut dincolo de orice verdea asinul s lbatec l sat slobod de Dumnezeu în pustie, odat ce are ca loc de petrecere pustia, iar ca s la p mântul s rat,³ tiut fiind c p mântul s rat i pustia de cele mai adeseori nu sunt potrivite pentru cre terea verde ei ? În elesul este acesta, c numai

1) Iov 39, 5 - 7. 2) Mt. 21, 3. 3) Iov 39, 6.

cel pustiu de patimi este în stare s caute cuprinsul contempla iei în cuvintele dumnezei ti, dup ce s'a uscat din el mustul patimilor.

Cap. 63

S p r sim lucrurile lume ti i s tindem spre bunurile sufletului. Pân când vom r mânea la jocurile copil re ti, neprimind cuget b rb tesc? Pân când vom lucra mai f r judecat ca pruncii, neînv ând nici m car dela aceia cum se înainteaz la lucrurile mai înalte? C ci aceia, schimbându-se cu vârsta, î i schimb i aplecarea spre jocuri i p r sesc cu u urin pl cerea pentru cele materiale. Doar tim c numai materia copil riei e alc tuit din nuci, biciuri i mingi. Copiii sunt împ timi i de ele numai pân ce au mintea nedes vâr it i le socotesc lucruri de pre . Dar dup ce a înaintat cineva cu vârsta i a ajuns b rbat, le arunc pe acelea i se apuc de lucruri serioase cu mult sârguin . Noi îns am r mas la pruncie, minunându-ne de cele ale copil riei, cari sunt vrednice de râs, i nu vrem s ne apuc m de grija celor mai înalte i s începem a ne gândi la cele cuvenite b rba ilor. Ci p r sind cugetul b rb tesc, ne juc m cu lucrurile p mânte ti ca i cu ni te nuci, dând prilej de râs celor ce judec lucrurile urmând rânduiala firii. C ci pe cât este de ru inos s vezi un b rbat întreg ezând în cenu i desenând în rân figuri copil re ti, tot pe atât de ru inos este, ba chiar cu mult mai ru inos s vezi pe cei ce umbl dup agonisirea bunurilor ve nice, t v lindu-se în cenu a celor p mânte ti i ru inând des vâr irea f g duin ii, prin îndeletnicirea stângace cu cele ce nu se potrivesc cu ei. Iar pricina acestei st ri a noastre, pe cât se vede, st în faptul c socotim c nu exist nimic mai bun decât cele v zute i nu cunoa tem, în compara ie cu neînsemn tatea celor de acuma, covâr irea bun t ilor viitoare; înconjură i de str lucirea bun t ilor de aici, socotite de pre , ne leg m deplin cu pofta de ele. C ci

totdeauna în lipsa celor mai bune se cinstesc cele mai rele, cari mo tenesc dreptul acelora. Fiindc dac am avea o în elegere mai înalt despre cele viitoare, n'am r mânea lipi i de acestea.

Cap. 64

S începem a a dar a ne desface de cele de aici. S lep d m avu iile, banii i toate cele ce scufund gândul i-l pogoar sub ap . S arunc m sarcina, ca s se ridice pu în corabia. Cuprin i de furtun , s arunc m i multe dintre unelte, ca astfel cârmaciul, adic mintea, s se poat izb vi împreun cu gândurile cu cari c l -tore te. Cei ce plutesc pe mare, când sunt cuprin i de furtun dispre uesc câ tigul lor i arunc cu înse i mâinile lor povara în mare, socotind avu ia mai prejos de viea . Astfel, ca nu cumva corabia prea plin s se primejduiasc a se scufunda de greutatea înc rc turii, o u ureaz , aruncând la fund comorile de pre . Dac fac aceia a a, de ce nu dispre uim i noi, de dragul vie ii mai înalte, lucrurile cari trag sufletul la fund? De ce nu poate frica de Dumnezeu atâta cât poate frica de mare? Aceia, din pofta dup viea a vremelnic , nu socotesc mare lucru paguba m rfurilor; iar noi, cari zicem c ne str duim dup viea a ve nic , nu dispre uim nici m car lucrul cel mai neînsemnat, ci alegem mai bine s pierim împreun cu povara, decât s ne mântuim lipsi i de ea. S ne desbr c m deci, rogu-v , de toate, c ci vr jma ul ne a teapt la lupt gol. Oare atle ii lupt îmbr ca i? Legea de lupt îi aduce în aren desbr ca i. Fie c e cald, fie c e frig, a a într ei acolo, l sând afar ve tmintele. Iar dac vreunul dintre ei nu vrea s se desbrace, nu prime te nici lupta. Noi îns , cari am f g duit s lupt m i înc cu vr jma i cu mult mai ageri decât cei ce lupt la ar tare, nu numai c nu ne desbr c m, ci încerc m s lupt m luând pe umeri înc i nenum rate alte poveri, dând vr jma ilor multe mânere de cari s ne poat prinde.

Cap. 65

C ci cum va lupta cu duhurile r ut ii cel ce umbl dup avu ii, când poate fi prins cu u urin din toate p r ile? Sau cum va lupta cu duhul iubirii de argint cel împresurat de bani? Cum va alerga ca s scape de urm rirea dracilor desbr ca i de orice grij , cel îmbr cat cu nenum rate griji, când Scriptura zice c chiar „cel desbr cat va fi urm rit în ziua aceea”?¹ C ci nu este gol acela care e îmbr cat în ve tmintele cusute cu multele împuns turi ale griji de lucrurile lume ti; i nu este gol nici acela care e împiedecat la alergare de gândurile p mânti ale banilor i averilor. Pentru c cel gol e greu de prins, sau chiar cu neputin de prins de cei ce îi întind curse. Dac Iosif ar fi fost gol, n'ar fi avut de ce s -l prind Egipteanca, pentru c spune dumnezeescul cuvânt c l-a prins de ve tmintele lui, zicându-i: „culc -te cu mine!”². Iar ve tmintele sunt lucrurile trupe ti, prin cari prinzând pl cerea pe cineva îl atrage la ea. Deci cel ce le ine pe acestea în jurul s u, va fi trântit la p mânt în lupta cu cei ce le-au desbr cat. De aceea lupt torul pentru neprih nire, când s'a v zut pe sine tras cu sila spre pl cerea i unirea împreun rii, fiind apucat de ceea ce era mai trebuincios trupului,³ i-a dat seama c trebuia s se afle gol în cas cu st pâna, care poate s pun st pânire pe el cu sila, i deci, p r sindu- i ve tmintele, a fugit i a ie it afar , umblând, ca în Raiu, gol în virtutea lui, asemenea omului dintâi. C ci acela primise dela Dumnezeu, ca pe-o cinste deosebit , desbr carea, pân ce, prin neascultare, a ajuns la trebuin a hainelor. Fiindc pân ce se lupta cu vr jma ii, cari îl sf tuiau s calce porunca lui Dumnezeu, st tea gol în aren , ca un lupt tor, dar dup ce a fost biruit i scos afar din lupt s'a îmbr cat, dup dreptate, lep dând desbr carea deodat cu deprinderea de lupt tor.

1) Amos 2, 16. 2) Geneza 39, 7. 3) Adic de hain ,

Cap. 66

De aceea zice proverbul c tre cel ce g te te pe lupt tor: „Scoate-i haina, c ci a trecut la rând”.¹ Pân ce era afar de locul de lupt , i se potriveau bine hainele celor cari nu lupt , acoperindu-i b rb ia lupt toare cu înveli ul ve tmintelor. Dar odat ce a trecut la lupt „scoate-i haina”. Pentru c trebuie s se lupte gol, mai bine zis nu numai gol, ci i uns. C ci prin desbr care lupt torul nu mai are de ce s fie prins de c tre protivnic; iar prin ungerea cu untdelemn, chiar dac ar fi prins vreodat , i-ar aluneca din mâini. Untdelemnul îl scap din prinsoare. De aceea protivnicii caut s arunce cu rîn unul în celalalt, ca, în sprind prin praf alunecul undelemnului, s se poat face u or de apucat la prinsoare. Ceea ce este praful acolo, aceea sunt lucrurile p mânte ti în lupta noastr ; i ceea ce este acolo untdelemnul, aceea este aci lipsa de griji. i precum acolo cel uns se desface cu u urin din prinsoare, dar dac ar lua pe el praf, cu anevoie ar sc pa din mâna protivnicului, tot a a aci, cel ce nu se îngrije te de nimic, anevoie poate fi prins de diavolul, dar dac e plin de griji i î i în spre te lunecu ul lipsei de griji a min ii prin praful grijilor, cu anevoie va sc pa din mâna aceluia.

Cap. 67

ine de sufletul des vâr it s fie lipsit de griji, i de cel necredincios s se chinuiasc cu ele. C ci despre sufletul des vâr it s'a spus c este „un crin în mijlocul m r cinilor”.² Aceasta îl arat vie uind f r griji între cei ap sa i de multe griji. C ci crinul i în Evanghelie este icoana sufletului f r griji. El nu se ostene te, zice, nici nu toarce, i e îmbr cat într'o slav mai mare ca a lui Solomon.³ Iar despre cei ce au mult grij pentru cele trupe ti se zice: „Toat viea a necredinciosului e înecat în grij ”.⁴ i de fapt e cu

1) Prov. 27, S3. 2) Cântare 2, 2. 3) Mt. 6, 29. 4) Prov. 11, 28 (dup LXX).

adev rat neevlavios lucru s întindem cât ine viea a grija pentru cele trupe ti i s nu ar t m nicio sânghin pentru cele viitoare; s cheltuim toat vremea pentru trup, de i nu are trebuin de mult osteneal , iar sufletului, care are atâta puțin de cre tere încât nu-i ajunge toat viea a pentru des vâr irea lui, sau s nu-i închin m nici m car o vreme cât de scurt , sau, dac ni se pare c -i închin m puțin , s o facem aceasta f r vlag i cu nep sare, am gi i de suprafa a lucrurilor v zute. În felul acesta noi p timim ceea ce p timesc cei prin i, ca printr'o undi , de cele mai urîte dintre femeile stricate, cari în lipsa frumuse ii adev rate, n scocesc una mincinoas , ca o momeal pentru privitori, îndreptând prin tot felul de f inuri urîenia lor. C ci odat ce am fost birui i de de ert ciunea lucrurilor de aici, nu mai putem vedea urîciunea materiei, fiind în-ela i de patim .

Cap 68

Din pricina aceasta nu ne mul umim cu cele de neap rat trebuin , ci c utând s turarea, care aduce v t mare vie ii, ne înver un m spre tot felul de câ tiguri, nev zând c m sura propriet ii trebue s o dea trebuin a trupului, iar ceea ce trece peste aceasta este urîciune i nu mai este spre trebuin . C ci precum haina m surat pe trup este i spre trebuin i spre podoab , iar cea care flutur în toate p r ile i se împletece te printre picioare i se târîe pe p mânt, pe lâng c este urît , se mai face i piedec la orice lucru, la fel agoniseala, care întrece trebuin a trupului, este i piedec spre virtute i este i obiect de batjocur celor ce pot p trunde firea lucrurilor. Drept aceea nu trebue s inem seama de cei am gi i de lucrurile sensibile, nici s ne lu m f r socoteal dup cei împ timi i de cele p mânte ti, fiindc nu iau aminte la cele spirituale. C ci a crede acestora, socotind c au f cut uz de ra-iune când i-au ales s se bucure de cele de aici, este

acela i lucru cu a face pe orbi, judec tori în privin a culorilor, sau pe surzi în privin a sunetelor muzicale, dup ce e tiut c ace tia sunt lipsi i de sim urile prin cari s poat judeca aceste lucruri. Fiindc orbi sunt i cei a c ror ra iune, cu care au s judece cele de laud i cele f r valoare, e ciuntit de puterile de judecat cele mai de trebuin .

Cap. 69

Unul dintre ace tia a fost i Ahar, fiul lui Carmi, care a m rturisit lui Iisus c a ascuns cele furate în cortul vie ii sub p mânt, iar argintul l-a pus dedesubtul lor.¹ C ci cel ce socote te c lucrurile felurite i str lucritoare ale materiei sunt mai de pre , iar ra iunea o pune dedesuptul acestora, pe drept cuvânt se am ge te asemenea unui dobitoc, predându-se pe sine n lucriri lucrului pl cut, ca unul ce a coborât ra iunea de pe tronul de st pânitoare i a a ezat-o în rândul supu ilor, mai bine zis a osândi ilor. Pentru c dac aceasta ar fi fost inut în cinstea ei i ar fi avut în ea puterea de judecat a celor ce se v d, ar fi adus hot rîrea cea dreapt , pedepsind pornirea care alearg dup lucrurile în el toare. Bine este dar s r mînem între hotarele lucrurilor de trebuin i s ne silim cu toat puterea s nu trecem dincolo de acestea, c ci dac suntem du i de poft spre cele pl cute ale vie ii, niciun temei nu mai opre te pornirea noastr spre cele dinainte. Fiindc ceea ce este peste trebuin nu mai are niciun hotar, ci o n zuin f r sfâr it i o de ert ciune f r cap t spore te necontenit osteneala în jurul lor, hr nind pofta, ca pe o flac r prin ad ugirea materiei.

Cap. 70

C ci cei ce au trecut odat hotarele trebuin ii fire ti i încep s înainteze în viea a material , voesc s adauge

1) Iisus Navi 7, 18 i urm.

la pâine ceva dulce pe deasupra, iar la ap , vinul care se face de aci înainte trebuincios, iar din acesta pe cel mai de pre . Ei nu mai vreau s se mulumeasc cu ve tmintele de trebuin , ci mai întâi î i cump r lân de cea mai frumoas , alegând îns i floarea lân ei, apoi trec dela aceasta la stofele amestecate din in i lân , pe urm umbl dup haine de m tas , la început dup cele simple, apoi dup cele împestri ate cu r zboaie, cu fiare i cu istorii de tot felul. Î i adun apoi vase de argint i de aur, cari slujesc nu numai la mese, ci i dobitoacelor, i le a eaz cu prisosin pe multe policioare. Ce s mai spunem despre ambi ia lor atât de de art , pe care o întind pân la cele mai necinstite trebuin e, neprimind s li se fac nici m car vasele de necinste din alt materie, ci vrând s le fac argintul i acest slujb ? C ci a a este pl cerea. Se întinde pe sine pân la cele mai de pe urm i cinste te lucrurile necinstite prin str lucirea materiei. Dar a c uta acest prisos e un lucru protivnic firii.

Cap. 71

C ci vie uirea potrivit cu firea ne-a fost rânduit aceea i nou i dobitoacelor, de c tre F c tor. „Iat v'am dat vou , zice Dumnezeu c tr oameni, toat iarba câmpului, ca s fie vou i dobitoacelor spre mâncare”.¹ Primind deci împreun cu necuvânt toarele o hran de ob te, dar stricând-o prin n scocirile noastre într'una mai desf t toare, cum nu vom fi socoti i, cu drept cuvânt, mai necuvânt tori decât acelea, dac dobitoacele r mân între hotarele firii, neclintind nimic din cele rânduite de Dumnezeu, iar noi oamenii, cinsti i cu ra iune, am ie it cu totul din vechea rânduial ? C ci cari sunt fripturile dobitoacelor, cari sunt nenum ratele me te uuri ale pl cintarilor i buc tarilor, cari stârnesc pl cerile tic - losului de pântece? Oare nu iubesc acelea vechea

1)Genez 1, 29

simplitate, mâncând iarbă și îndestulându-se cu ce se nimerește și folosindu-se de apa râurilor, dar și de aceasta destul de rar? De aceea le sunt puține și plăcerile de sub pânțele, pentru că nu și aprind dorințele cu nicio mâncare grasă, încât nici nu știu totdeauna de deosebirea între bărbatul și femeiușcă. Căci un singur timp al anului le stârnete această simțire, când legea firii le-a rânduit împreunarea pentru însemnarea aceleiași specii, spre prosperarea neamului; în cealaltă vreme a adev mult se înstrăinează, încât uită cu totul de o astfel de dorință. Dar oamenii, poftăniș turat după plăcerile desfrânate, odrăslit din belugul și felurimea mâncărilor, le-a semnat dorințele furioase, neîngăduindu-le patima să se linițească în nicio vreme.

Cap. 72

Drept aceea, fiindcă mare este vătămarea ce vine din avuții, dând imbold tuturor patimilor, ca o pricină aducătoare de boli, să smulgem înșăși pricina, dacă vrem să purtăm grijă de buna aezare a sufletului. Să tălmăcuim patima iubirii de avuție prin sărăcie. Să fugim de însoțirile cu oamenii netrebnici, îmbrășiând singurătatea, căci petrecerea cu cei de eric este vătămătoare și aduce stricăciuni și de pace. Precum cei ce se află într'un aer purtător de boală se îmbolnăvesc cu siguranță, așa și cei ce petrec între tot felul de oameni se umplu de răutatea aceluia. Căci ce mai au la oală cu lumea cei ce s'au lepdat de lume? „Nimenea, zice, slujind în oaste, nu se încurcă cu treburile vieții, ca să fie pe plac conducătorului de oaste”.¹ Pentru că îndeletnicirea cu alte treburi împiedică dela deprinderea cu lucrurile de război. Iar luptând nedepriși împotriva celor încercați în luptă, cum vom rămâne neînfrânți? Mai bine zis, dacă trebuie să spunem adevărul, ne vom lupta adevărat și slăbim și destrămăm, încât nu vom putea sta împotriva vrăjmașului

1) II Tim 2, 4

nici m car când va z cea întins, pentruc cel c zut întinde curse celor ce stau în picioare. C ci ceea ce p - esc în r zboaie, din pricina iubirii de bani, cei ce jefuesc pe mori, fiind adesea uci i dup biruin de cei ce zac întin i i pierind în chip jalnic dup ce au luat trofee, din pricina unui câ tig urât, aceasta o p im i noi acuma, apropiindu-ne de vr jma ul ce zace întins i- i d r suflarea. Precum aceia, atunci când scotocesc pe mori în c utarea dup bani, apropiindu-se de vreunul numai pe jum tate mort, i încercând s -l desbrace, primesc pe neb gate de seam o ran de moarte i se pr bu esc, ru înându- i în chip nesocotit slava de pe urma biruin ii, a a p im i noi uneori dup ce, prin neprih nire i înfrânare, am doborât pe vr jma , sau ni se pare c l-am doborât. Îndr gostindu-ne adec de ve t mintele lui, cu alte cuvinte de lucrurile ce par oamenilor c sunt de cinste, ca bog ia, puterea, alesele purt ri, m rirea, ne apropiem de el, dorind s lu m ceva din ale lui. Dar prin aceasta ne pierdem, ducându-ne pe noi în ine la junghiere.

Cap. 73

A a s'au pierdut cele cinci fecioare, cari prin cur - ie i înfrânare au înfrânt pe vr jma , dar prin asprimea de inim , care se na te din iubirea de bani, s'au împins pe ele în ile în sabia aceluia, care z când nu putea ucide pe cele ce st teau în picioare. S nu dorim a a dar nimic din ale aceluia, ca nu cumva, deodat cu cele ale lui, s pierdem i sufletul nostru. C ci el chiam i acum spre ele, i îndeamn pe to i, doar va afla ascult tori. Dac L-a chemat i pe Domnul însu i, zicându-I: „Toate i le voi da ie, de vei c dea i Te vei închina mie”,¹ i dac a încercat s am geasc prin lucrurile ce par str lucitoare i pe Cel ce n'are trebuin de ele, cum nu- i va închipui c poate s am geasc pe oamenii

1) Mt. 4, 9.

u or de prins, cari sunt a a de apleca i spre lucrurile sensibile? S ne deprindem apoi mintea spre evlavie, dup ce am câ tigat deprinderea trupeasc . C ci deprinderea trupeasc spre pu ine este de folos, asem nându-se cu învă turile copil re ti. Iar evlavia, spre toate este de folos, g tind buna a ezare în sufletul celor ce doresc biruin a împotriva patimilor vr jma e.

Cap. 74

C ci precum se cuvine celor ce se preg tesc pentru jocurile de întrecere s - i deprind trupul i s - i mi te membrele neîncetat, iar b rba ilor cari se preg tesc pentru luptele atletice s - i cultive puterea lupt toare i s se ung pentru luptele sfinte, a a se cade încep torilor în evlavie s - i st pâneasc lucr rile. Fiindc e frumos lucru s - i st pâneasc patimile aceia cari sunt îmboldi i de pl cerile cu cari au crescut împreun i cari sunt împin i aproape f r s vrea spre relele din obi nuin . Dar aceia cari au ajuns la deprinderea virtu ii cu fapta i se îngrijesc de aci înainte de cele ale cugetului, trebue s - i p zeasc cu toat sârguin a gândul ca nu cumva, fiind stârnit f r rânduial , s fie dus spre ceva nedes vâr it. Simplu vorbind, str duin a celor dintâiu trebue s fie aceea de a- i struni mi c rile trupe ti, iar a celor din urm , de a- i st pâni mi c rile gândului, ca s se mi te cu bun tocmire numai spre vie uirea cea în eleapt i s nu-l trag nicio n lucire lumeasc dela cuget rile dumnezeu ti. Întreaga poft a cinstitorului de Dumnezeu trebue s se îndrepte spre ceea ce dore te, încât s nu se mai g seasc vreme ca patimile sale s f u reasc gânduri de ur fa de oameni. Pentru c dac fiecare patim , când se mi c spre ceea ce o st - pâne te, ine gândul înl n uit, de ce n'ar inea i râvna virtu ii cugetarea slobod de celelalte patimi. C ci s ne gândim cu ce sentiment prive te cel ce se mânie la lucrurile dinafar , luptându-se în minte cu fa a celui ce l-a întristat? i cu ce sentiment le prive te iubitorul de

bani, când, r p it de n luciri, se uit la avu iile materiale ? Iar desfrânatul adeseori, chiar aflându-se între mai mul i, î i închide sim urile i, luând în el fa a dorit , vorbe te cu ea, uitând de cei de fa i ade ca un stâlp f r de glas, ne tiind nimic de cele ce se petrec înaintea ochilor, sau se gr iesc în jurul lui, ci întors spre cele dinl untru, este predat întreg n lucirii sale. Pe un astfel de suflet îl nume te poate Scriptura femeie ce ade din pricina rânduiei,¹ c ci ezând departe de sim-uri, î i adun în sine lucrarea lui, ne mai primind nimic din cele de afar , pentru n lucirea ru inoas care-l st - pâne te.

Cap. 75

Dac acestea st pânesc astfel gândul din pricina patimei, f când sim urile s - i înceteze lucrarea, cu cât mai vârtos nu va face dragostea de în elepciune mintea s se lapede de lucrurile sensibile i de lucrarea sim-urilor, r pind-o în v zduh i ocupând-o cu vederea celor inteligibile! C ci precum în cel ce s'a t iat sau s'a ars nu poate intra alt gând afar de cel al suferin ii care îl st pâne te din pricina durerii, tot a a nici cel ce se gân-de te la ceva cu patim nu poate s se cugete la alt-ceva, decât la patima care-i st pâne te mintea i care îi p trunde tot gândul cu licoarea ei. Fiindc pl cerea nu prime te al turea de ea durere, nici bucuria întristare, i nici veselie sup rare. De asemenea, cât vreme st - pâne te durerea, ea nu prime te s se apropie pl cerea, nici întristarea nu se înso e te cu bucuria, i nici sup -rarea nu se amestec cu veselie. Patimile protivnice nu se împletesc întreolalt i nu se împreun niciodat , nici nu se învoiesc la o întov r ire prieteneasc , din pricina înstr in rii i vr jm iei lor neîmp cate dela fire. Drept aceea, s nu se turbure cur enia virtu ii cu gândurile lucrurilor lume ti, nici limpezimea contempla iei s nu se

1) Levitic 15, 25. Amintim din nou c sufletul în grece te e de genul feminin

întunece cu grijile trupe ti, ca chipul filosofiei adev rate, ar tându- i luminata sa frumuse e, s nu mai fie hulit de gurile îndr sne e, nici s se mai fac lucru de râs din pricina neiscusin ii celor ce-l desemneaz ; ci s fie l udat, dac nu de oameni, de Puterile de sus i de însu i St pânul Hristos, dela care au cerut i Sfin ii lauda, cum zice marele David, care a c lcat peste slava ome-neasc cerând lauda dela Dumnezeu: „Dela Tine e lauda mea”,¹ i iar i; „Întru Domnul se va l uda sufletul meu”.² C ci oamenii adeseori ponegresc i din pism cele bune. Dar amfiteatrul de sus judec lucrurile f r p rtinire i încununeaz dup adev r cele ce se fac. Prin urmare acest amfiteatru s -l desf t m, c ci el i trebuie s fie desf tat prin frumuse ea faptelor. Iar despre oamenii cari nu pot r spl ti pe cei ce bine au vie uit, nici nu vor primi pedeapsa pentru al ii, nu se cade s lungim vorba, dac umbresc din pism sau patim faptele virtu ii, în numele p catului, i defaim viea a cunoscut lui Dumnezeu i Îngerilor, prin oc ri n scocite. C ci în vremea r spl tirii nu va veni r splata bun t ilor ve nice celor ce bine au vie uit, dela p rerea oamenilor, ci dela adev rul în u i al celor s vâr ite în viea . De aceste bun t i fie s avem parte noi toi, prin harul i iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, c ruia fie slava împreun cu Tat l i cu Duhul sfânt, acum i pururea i în veacurile nem rginite ale vecilor. Amin.

1) Ps. 21, 28 2) Ps. 33, 2

Marcu Ascetul

Viea a i scrierile lui

Marcu Ascetul a tr it in apropiere de Nil Ascetul. i el a fost, se pare, mul i ani egumen al unei m n stiri de lâng Ancyra din Galatia. De acolo s'a retras mai târziu într'o pustie, unde a murit în prima jum tate a veacului al 5-lea. În care pustie s'a retras, nu se tie. Ca i Nil, tot a a i Marcu Ascetul este un înv cel, sau cel pu în un admirator al Sf. Ioan Gur de Aur.

Fotie aminte te nou scrieri de-ale lui Marcu Ascetul. Toate aceste nou scrieri s'au p strat pân azi. Ele sunt:

1. „Despre legea duhovniceasc ”.¹ Ea vrea s explice cum se în elege i cum trebuie împlinit legea duhovniceasc de care vorbe te Ap. Pavel (Rom. 7, 14). Aceast „lege duhovniceasc ” cuprinde idealul des vâr irii morale i diferitele capete înf i eaz tot cercul datoriilor morale ale omului.

2. „Despre acela cari socotesc c se îndrept esc din fapte”.² Dup cum arat cuvintele dela sfâr it i o traducere siriac , această scriere a fost la început una cu cea de mai înainte.

3. «Despre poc în ”.³ În aceasta se arat c poc în a e necesar pentru to i f r excep ie i const în „alungarea gândurilor, în rug ciune neînterupt i în purtarea cu r bdare a n cazurilor”. Aceste trei virtu i generale fac pe oameni nep tima i

1)De lege spirituali. Ed. în Migne P. G. 65, 905—930 i Filocalia greac , vol. I, p. 56—63 (ed. II) Textul din Filocalia e împ r it în 200 capete, cel din Migne în 201.

2)De his qui putant se ex operibus justificari. Ed. în Migne P. G. 65, 929—966 i în Filocalia gr. vol. I, p. 63—73 (ed. II). Textul din Migne e împ r it în 211 capete, cel din Filocalia în 226

3)De poenitentia. Ed. Migne P. G. 65, 965 -984

(-). Dar poc in a în eleas astfel se cuvine s o urm reasc toat viea a atât cei p c to i, cât i cei drep i, dac vreau s dobândeasc mântuirea. Nu exist în viea a aceasta un cap t al ei. Prin ea, sau prin aceste virtu i, încep torii au parte de introducere în evlavie, cei dela mijloc de sporire i cei des vâr i i de înt rire. Ele niciodat nu î i înceteaz lucrarea decât în cel pornit, din ne tiin , spre pl ceri, sau în cel desn d jduit, sau în cel atins de eroarea nova ian , care respinge poc in a, pe temelul locului din Evrei 6, 1-2. Dar Apostolul Pavel nu lap d acolo poc in a, ci porunce te ca temelia poc in ii s r mân botezul cel unic în Hristos, osândind botezul de fiecare zi al cre tinilor dintre Iudei (P. G. 65, 976). Sunt de osândit atât cei ce spun c nu mai au lips de poc in dup botez i deci pot p c tui f r grij , cât i cei ce, tiind c vor fi ierta i prin poc in , nu se lap d de rele. Scriptura, condamând ambele aceste erori, cere dela to i poc in , fie c p c tuesc greu, fie c sunt cât se poate de înduhovnici i, c ci „cine dispre ue te cele mici, va c dea pe încetul" (Sirach 19, 1). „Când cel înduhovnicit prime te în sine ceva din cele care nu se cuvin i z bove te pe lâng acel ceva f r s se poc iasc , lucrul acela mic, învechindu-se i crescând, nu mai vrea s convie uiasc cu omul care l-a primit ca un orfan, ci îl atrage spre înrudirea cu sine, aducându- l aproape prin prietenia îndelungat , ca printr'o funie. i dac , luptând prin rug ciune, îl taie dela sine, r mâne a a de aproape de nep timire cât de departe e p catul s vâr it de patim . Dar dac t ria acestui p cat îl duce pe om pân la cap t i-l face s înceteze lupta, în chip necesar acel om va fi cucerit i de celelalte patimi... Dar vei zice: N'a putut ruga pe Dumnezeu dela început, de când s'a întâlnit cu p catul, s nu-l lase s cad pân la cap t ? De sigur c a putut. Dar dispre uind acest r u mic, l-a primit cu voia sa ca pe nimic i nu s'a rugat pentru el, ne tiind c acel r u mic se face introducere i pricin a unuia mai mare" (P. G. 65,977).

Dar chiar cei care ar fi ajuns la atâta des vâr ire, încât nu mai p esc nici a a ceva, trebuie s se c iasc toat viea a pentru vreun cuvânt de ert spus vreodat , pentru vreo sup rare asupra fratelui etc. (P. G. 65,950).

„Astfel pentru cele mici i pentru cele mari poc în a r mâne neterminat pân la moarte. De i nu o putem s vâr i cu fapta pân atunci, totu i suntem datori s o cultiv m cu inten ia, înva dela fire cum nu trebuie s o p r sim pân la moarte. Mintea nu se poate opri dela lucrarea raional , ci, chiar dac ar fi des vâr it , lucreaz bine pe planul celor de-a dreapta. Iar dac , pe motiv c e des vâr it , ar înceta s mai lucreze cele bune, desigur s'ar apleca spre cele de-a stânga. Dar fiind oprit dela cele de-a stânga, iar i e atras în chip firesc spre dreapta. Iar lucrarea pe planul celor de-a dreapta const i la încep tori, i la cei dela mijloc, i la des vâr i i în rug ciune, în alungarea gândurilor i în r bdarea n cazurilor..." „Chiar dac ne-am str duit pân la moarte în poc in , nici a a n'am împlinit datoria noastr . C ci nimic nu cânt re te cât Împ r ia Cerurilor. Precum mânc m, bem, gr im i auzim, tot a a de fiirec suntem datori s ne poc im... Hristos ne-a luat pe garan ie, a teptând poc in a noastr ; cine o p r se te pe aceasta, nesocote te pe Cel ce ne-a luat pe garan ie". (P. G. 65,981).

4. „Despre botez", sau mai precis: „R spus celor ce se îndoesc despre dumnezeescul botez".¹ Este o înf i are a efectelor botezului, în forma unui dialog. desb tut întrebarea dac botezul terge cu totul p catul, sau mai las ceva din el, care trebuie ters prin silin e proprii. Botezul, declar Marcu Ascetul, are un efect des vâr it, întrucât el nu numai terge p catul, ci i împ rt e te pe Duhul Sfânt. Cel ce zice: „V d alt lege în m dularele mele, care se împotrivesc legii duhului meu" (Rom. 7, 23), nu e cel botezat, ci cel nebotezat înc . Dar lupta e necesar necontenit i dup aceea. C ci harul primit la botez nu-l face pe om neschimb cios. Acest har e numai puterea dat omului de-a r mânea ferit de p cat. Dac el nu pune în lucrare aceast putere, prin p zirea poruncilor, cade iar i în p cat, dar nu în al lui Adam, ci în al s u propriu: „Nu spunem c tot omul, care a fost botezat i a primit harul, este dup aceea neschimbabil () i nu mai are lips de poc in , ci c

1) Responsio ad eos qui de divino baptisate dubitant. Ed. Migne P. G. 65, 985—1028.

dela botez, prin darul lui Hristos, ni s'a d ruit harul deplin al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor. Deci orice om, care l-a primit în chip tainic i nu împline te poruncile, în m sura lipsei pe care n'o împline te e biruit de p cat, care nu este al lui Adam, ci al celui neglijent, întru cât, luând puterea de-a lucra, nu împline te lucrul".¹

Se pare c în acest tratat, ca i în cele dela punctele 1-2, Marcu Ascetul combate Masalianismul, care sus inea pe de o parte c în sufletul omului se afl dup botez i Duhul Sfânt i diavolul, iar pe de alta c orice prezen a harului în sine trebuie s o simt omul.²

Marcu Ascetul r spune c prin botez se s l lue te în adâncul omului Duhul Sfânt, sau harul Lui, sau Iisus Hristos, fiind ters cu totul p catul. Dar harul r mâne numai ca o putere (μ) spre fapte bune, faptele îns i având s le s vâr easc omul. i pe m sur ce le s vâr e te, se face descoperit prezen a harului din el. Prin faptul c botezul a eaz în noi harul ca putere spre fapt , el ne elibereaz , adec ne face capabili s nu mai s vâr im r ul, ci s s vâr im binele. Nu se mai lucreaz r ul prin noi în chip necesar, cum ziceau adversarii lui Marcu, ci numai dac voim facem r ul. Pe de alt parte aceia i adversari afirmau c p catul str mo esc nefiind ters prin botez, str duin ele noastre au tocmai rostul de a-l terge, la ceea ce Marcu r spune c , dac ar fi a a, Hristos n'ar fi avut pentru ce s moar . În realitate p catul e ters prin botez, faptele noastre numai actualizeaz puterea harului, care ea a desfiinat p catul i ne-a f cut liberi spre s vâr irea lor. În p cat rec dem numai dac nu prelungim în fapte bune puterea harului, dar atunci c dem nu în p catul lui Adam, ci în al nostru personal.

„M rturisim cu adev rat c sfântul botez este des vâr it i în el e ascuns harul lui Hristos, care a teapt ascultarea noastr i împlinirea poruncilor, a c ror putere am primit-o prin har" (P. G. cit. 1001). „A i în eles din cele spuse înainte c cur irea s'a f cut tainic (μ) prin botez, dar efectiv se afl prin

1) P. G. 65, 1004 C.

2) Viller—Rahner, Op. c , . 177, 216 urm

porunci. Dacă botezându-ne nu ne-am eliberat de păcatul strămoșesc, evident că nu putem să vărim nici faptele libertății. Iar dacă putem să le săvârșim pe acestea, e limpede că în chip tainic ne-am eliberat de robia păcatului... Dar pentru neglijarea poruncilor Celui ce ne-a curățat pe noi, suntem stăpâniți de păcat (μυνημι). Prin urmare sau arată-mi mie că cei botezați nu pot să împlinească poruncile libertății și deci botezul nu este desvârșit, sau, arătând noi că aceia au primit o astfel de putere, să mărturisească totuși că s-au eliberat prin harul lui Hristos, dar s-au predat pe ei înșiși în robia relelor, prin faptul că n-au împlinit toate poruncile și de aceea s-au făcut iarăși robi" (P.G. cit. 988). „Deci tu, omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea, și te împodobește pentru a-ți realiza Căminul Celui ce locuiește în tine" (P. G. cit. 1005). „Mărturisim că puterea împlinirii poruncilor am primit-o și de legăturile morții ne-am slobozit. Deci suntem datori cu lucrarea. Și dacă nu împlinim poruncile lui Dumnezeu, harul dat nou „nu se va descoperi" (P. G. cit. 1008).

Unii dintre adversari cedau în privința faptelor rele, recunoscând că ele stau în puterea noastră. Dar susineau că trebuie că gândurile păcătoase nu stau în puterea noastră, chiar după ce suntem botezați. Ele vin și ne stăpânesc fără să vrem, fiind o dovadă despre prezența păcatului strămoșesc în noi, din care își izvorăsc.

Urmând să demonstreze că gândurile păcatului nu provin în noi din păcatul lui Adam, nici nu ne sunt impuse cu sila de Satana, ci sunt produse de noi prin primirea momelii celui rău, Marcu descrie în această scriere o serie de remarcabile analize de ordin psihologic și pneumatologic. Ni se înfățișează astfel în chipul cel mai precis înalesul „atacului" sau al „momelii" Satanei, al aia numitei (καταβολή), primă răstăpânire a unui gând de păcat, careia îi dau un rol important aproape toate scrierile din Filocalie și în general toată literatura ascetică a Răsăritului. Se expune apoi procesul ce are loc în suflet în urma ivirii acestui atac, în cursul căreia se formează gândurile păcătoase și se ajunge la fapta păcatului și la patim „Atacul" sau „momeala", care vine de la Satana, nu este de păcat. El este, după Marcu, gândul simplu

i izolat al p catului(μ μ μ), pân nu e multiplicat, transformat într'o cugetare desvoltat , de aplecarea noastră asupra lui i pân nu s'a trezit în noi o dulcea , o pl cere pentru el. E un gând scânteie, de care ne d m seama c nu l-am c utat i nu l-am produs noi, ci a ap rut dintr-odat , singuratec, ca o sugestie din senin i e înc gând pur, f r nici un amestec de pl cere. El poate s st rue în noi, dar i în acest caz dac nu-l multiplic m, nu-l desvolt m în imagini, i nu asociem la el o pl cere, nu e p cat. P cate sunt abia „gândurile” pe cari le rodim noi din acel „atac”, dar ele nu ni se impun cu sila, ca o cre tere dintr'un p cat str mo esc ce l-am purta în noi, sau ca o cople ire a noastră f r s vrem de c tre puterea sata-nic (P. G. cit. 1016). adev rat c adeseori aceste gânduri ni se înf i eaz ca având o putere silnic asupra noastră , încât nu putem sc pa de ele. Dar aceasta se datore te faptului c prin obi nuin ne-am f cut iar i robi patimilor i gândurile alimnitate de ele nu le mai putem alunga dintr'odat , ci ne trebue o lupt îndelungat pentru a topi treptat din noi puterea patimilor cari dau sev acestor gânduri.

„Cine, crezând dumnezeu tii Scripturi i împlinind poruncile Domnului, nu tie c ... gândurile nu ne st pânesc prin for a lor, ci prin pu în tatea credin ei noastre i prin lipsa împlinirii poruncilor? De aceea nu toi suntem într'o stare egal i nu toi suntem purta i de acelea i idei, deoarece pricinile gândurilor stau în voia noastră . Dac ar fi silnice aceste pricini, avându- i originea dela Adam, am fi st pâni i toi la fel i inevitabil. Dar nu este a a. S nu fie! C ci iat vedem c nu toi suntem purta i la fel, nici la acelea i timpuri, nici spre acelea i lucruri, ci fiecare pe cât a crezut Domnului în privin a bunurilor viitoare, dispre uind slava omeneasc i patima volupt ii, pe atât a scos afar i gândurile i se afl mai lini tit decât cel împ timit de voluptate. De aceea ne deosebim unul de altul i în concep ii i în viea . Noi vrem s mistific m adev rul când c ut m s stingem gândurile nu prin credin a în Iisus, adec nu prin lucrarea poruncilor Lui, nici prin umilin i smerit cugetare, împreunate cu durerea inimii, ci r mânând în voluptatea ascuns , adec în slava de art i în dorul de-a pl cea oamenilor, în p rerea de sine i în închipuirea biruin ii i a mândriei noastre i a altora

ca acestea, pe cari neisbândindu-le înmul în gândurile pofitoare. De aceea nu putem s le stingem. De ce încerc m s înl tur m în chip nedrept efectele, p strând pricinile din cari provin?" (P. G. cit. 1021).

Un loc însemnat are în viea a duhovniceasc , a a cum o descrie Marcu Ascetul, inima. cel dintâi dintre autorii din Filocalia, la care inima prime te o asemenea important . Evagrie, Ion Casian, Nil consider aproape exclusiv mintea ca loc i ca factor central al fiin ii omene ti. Ion Casian aminte te de câteva ori locul din Prov. 4, 23, despre str juirea inimii, dar f r nici o analiz ,¹ f r a st rui asupra rolului inimii în viea a duhovniceasc . La Marcu Ascetul inima are o mare important in raport cu procesul transform rii „atacului" satanic în gânduri p c toase. Anume starea de puritate a omului e caracterizat prin unirea dintre minte i inim . Când mintea se desparte de inim , d loc în sine „atacului" satanic. „Noi am primit porunca s nu ne îngrijim de nimic, ci s ne p zim cu toat str juirea inima (Prov. 4, 23) i s c ut m înl untrul nostru Împ r ia Cerurilor. De aceea când se desparte mintea de inim i se opre te din c utarea amintit , îndat d loc atacului diavolului i se face apt s primeasc sugestia rea". Dar dac mintea, dup o lupt anumit , s'a eliberat de „atacul" satanic, are iar i puterea s ia aminte la inim i s o p zeasc cu toat str juirea, încercând s p trund neturburat în cele mai dinl untru c m ri ale ei, unde nu sufl vânturi de-ale gândurilor rele, cari împing cu sila i sufletul i trupul în pr p stiile volupt ii si le arunc în fântânile de asfalt" (P. G. 65, 1016).

Întru cât con inutul acestei scrieri alc tue te un fundament doctrinar pentru multe din manifest rile vie ii ascetice i mistice r s ritene, i în special pentru metodele rug ciunii mintale, ne-am gândit s o traducem i s -i facem loc în aceast edi ie româneasc a Filocaliei, chiar dac nu e cuprins în edi ia greac .

5. „Sfaturi folositoare de suflet c tre Nicolae".² Este o epistol prin care Marcu r spunde la o scrisoare a ascetului Nicolae

1) Vezi în aceast carte p. 100, 101, 115, 122

2) "

". Ed. Ia Migne . G. 65,

1027—1050 i în Filocalia gr. vol. 1, . 73—81 led. II).

din Ancyra, un tânăr prieten al său, după ce el s'a retras din Ancyra în pustie și nu-i mai poate da sfaturi cu graiu viu ca mai înainte. Ca cel mai bun mijloc pentru a-și stăpâni patimile îi recomandă gândul statornic la binefacerile lui Dumnezeu, dintre cari cea mai mare este întruparea și suferințele purtate de Hristos pentru noi. Cele trei rele cari amenință neconținut sufletul sunt: uitarea, lenea și neînțelegerea. Împotriva lor trebuie să se lupte cu amintirea binefacerilor lui Dumnezeu, râvnă și cunoștința luminată.

6. "Dispută cu un scolastic".¹ Este un dialog între un ascet bătrân, care e Marcu, și un avocat. Avocatul cere socoteală despre teza susținută de monahi că fapta torii de rele nu trebuie trăită la judecată. Fără a se lăsa convins, avocatul pleacă și bătrânul ascet continuă să vorbească despre acest lucru cu „frații”

7. „Consfătuirea minții cu sufletul”.² Adevărurile dezvoltate în scrierea despre botez, le înfățișează acum mintea înaintea sufletului. Ea vrea să-și arate că e o greșală să creadă că păcatul lui vine dela Adam, sau dela diavolul, sau din influența altor oameni.

8. „Despre post”.³ Lumurește în patru capitole însemnătatea postului. Postul nu trebuie să trezească mândrie. „Cine e mândru, nu se cunoaște pe sine. Căci de s'ar cunoaște pe sine și prostia care se cuprinde în el, nu s'ar mai mândri. Iar cine nu se cunoaște pe sine, cum poate să cunoască pe Dumnezeu?” (P. G. 65, 1116 C).

9. „Despre Melchisedec”.⁴ un tratat dogmatic-polemic îndreptat împotriva unor oameni cari, bazași pe cap. 7 al Ep. către Evrei, susineau că Melchisedec a fost Fiul lui Dumnezeu, înainte de ce s'a întrupat din Fecioara Maria. Altfel n'ar fi fost frătat, frământ, frământă și preot în veci. Această părere, pe care o respinsese la Epifanie, o combate Marcu în chip temeinic.

1) Disputatio cum quodam scolastico. Ed. P. G. 65, 1071—1102.

2) Consultatio intellectus cum sua ipsius anima. Ed. P. G. 65, 1103—1110.

3) De jejunio, P. G. 65, 1109—1118.

4) De Melchisedech, P. G. 65, 1117—1140.

Toate aceste scrieri le-a alcătuit Marcu la Ancyra, înainte de-a se retrage în pustie. Numai epistola către Nicolae îi poate scrierea despre post le-a compus în timpul petrecerii în pustie.

Afar de aceste 9 scrieri, în Patrologia lui Migne mai este publicat sub numele lui Marcu o scriere intitulată „Capete despre trezvie”, cuprinzând 26 capete și două întrebări și răspunsuri.¹ Dar scrierea aceasta nu e a lui Marcu, ci o compilație mai târzie din sentințele lui Maxim Marturisitorul și din Omiliile lui Macarie Egipteanul.²

Probabil că dela Marcu este și scrierea „împotriva Nestorianilor”, publicat de A. Papadopoulos Kerameus după un manuscris din Ierusalim din . 13,³ și în cazul acesta Marcu trăia încă pe la 430.⁴

1) Capitula de Temperantia Ed. P. G. 65, 1053—1070.

2) Primele 25 capete din această scriere a lui Marcu corăspund astfel cu anumite capete din cele 2 centurii ale lui Maxim Marturisitorul :

1) Maxim: Cent. I 33, 39, 43, 53, 54, 67, 81, 82, 83, 84, 94, 96.
 Marcu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12.

2) Maxim: Cent. II 9, 13, 31, 33, 46, 48, 49, 59, 73, 75, 79, 82, 89.

Marcu: 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25.

Iar cap. 26 din Marcu corăspunde cu cap. 15 din I Cent. a lui Maxim din „Cele cinci centurii despre virtute și păcat” (P. G. 90, 1185). M. Vilier socotește că Maxim Marturisitorul a împrumutat dela Marcu (Aux sources de la spiritualité de S. Maxime, în Revue d'Ascétique, et de Mystique, 1930, Nr. 42, p. 157—158). Dar adevărul nu poate fi acesta.

3) În „...”, St. Petersburg 1891, J. Kunze, biograful cel mai de seamă al lui Marcu (Markus Eremita, Leipzig 1895), susține că e a lui Marcu Ascetul.

4) Pentru tirile acestea despre Marcu Ascetul am folosit de asemenea pe O. Bardenhever. Op. cit., vol. IV, ed. 1—2, p. 178-186 și Viller-Rahner, Op. cit. p. 175-177.

A cuviosului
si de Dumnezeu purtătorului Părintelui nostru

MARCU ASCETUL

Despre legea duhovnicească , în 200 de capete¹

Fiindcă de multe ori am dorit să știu ce este legea duhovnicească de care vorbește dumnezeescul Apostol,² și care este cunoștința lucrării celor ce vor să o pazească, vom vorbi despre acestea, pe cât ne va fi cu putință.

2. Întâiu știm că Dumnezeu este începutul, mijlocul și sfârșitul oricărui bine; iar binele este cu neputință să fie crezut și săvârșit altfel decât în Hristos Iisus și Duhul Sfânt.

3. Tot binele este dăruit de Dumnezeu cu un rost oarecare și cel ce-l primește cu această credință, nu-l va pierde.

4. Credința neclintită este turnător. Iar Hristos se face toate celui ce crede.

5. Orice plănuire a ta să o începi cu Cel ce este începutul a tot binele, ca să fie după voia lui Dumnezeu ceea ce ai de gând să faci.

1) Iau numărul capetelor după Filocalia greacă. În P. G. 65, 905—930, variază puțin.

2) Rom 7, 14

6. Cel ce e smerit în cugetul s u i împline te o lucrare duhovniceasc , când cete te dumnezeu tile Scripturi pe toate le aduce în leg tur cu sine i nu cu altul.

7. Roag pe Dumnezeu s deschid ochii inimii tale, i vei vedea folosul rug ciunii i al cetirii.

8. Cel ce are vreun dar duhovnicesc i suferă împreun cu cel ce nu-L are, î i p streaz darul prin împreuna p timire; iar cel mândru i-L va pierde, scufundându-se în gândurile trufiei.

9. Gura celui smerit în cugetare gr e te adev rul; iar cel ce i se împotrive te se aseam n cu sluga aceea care a p lmuit peste obraz pe Domnul.

10. Nu te face ucenic al celui ce se laud pe sine, ca nu cumva, în loc de smerita cugetare, s înve i mândria.

11. S nu te înal i întru inima ta pentru c în elegi cele zise în Scripturi, ca s nu cazi cu mintea în duhul hulirii.

12. S nu încerci a deslega prin gâlceav un lucru încurcat, ci prin cele ar tate de legea duhului, adic prin r bdare, rug ciune i n dejdea care numai la un lucru se gânde te.

13. Cel ce se roag trupe te i înc nu are cuno tin duhovniceasc , este ca orbul care strig i zice: „Fiul lui David, milue te-m ”.¹

14. Orbul de odinioar , dup ce i s'au deschis ochii i a v zut pe Domnul, închinându-se Lui, nu L-a mai m rturisit fiu a lui David, ci Fiul al lui Dumnezeu.

15. S nu te înal i când ver i lacrimi în vremea rug ciunii, c ci Hristos este Cel ce s'a atins de ochii t i de ai putut vedea cu mintea.

16. Cel ce, asemenea orbului, i-a lep dat haina i s'a apropiat de Domnul, se face ucenicul Lui i propoveditorul înv turilor celor mai înalte.

1) Luc. 18, 38

17. De va z bovi p catul în gândurile noastre, ne va umplea inima de semeie; iar de îl vom izgoni prin înfrânare i n dejde, vom dobândi sdrobirea inimii.

18. Este o sdrobire de inim lin i folositoare, spre înmuierea ei; i este alta ascu it i v t m toare, spre pedepsirea ei.

19. Privegherea, rug ciunea i r bdarea n cazurilor ce vin asupra noastr aduc inimii sdrobirea neprimejdioas i folositoare, dac nu împr tiem tov r ia lor prin l comia dup ceva. C ci cel ce rabd în acestea, i în celelalte va fi ajutat; iar cel nep s tor i împr tiat, la ie irea din trup cumplit se va chinui.

20. Inima iubitoare de pl ceri, în vremea ie irii i se face sufletului închisoare i lan ; iar cea iubitoare de osteneli îi este poart deschis .

21. Inima învârto at este poart de fier z vorit înaintea cet ii; iar celui ce p time te r ul i este strâmtorat, i se deschide dela sine, ca i lui Petru.¹

22. Multe sunt felurile rug ciunii, care de care mai deosebit. Totu i niciuna nu este v t m toare, decât aceea care nu mai este rug ciune, ci lucrare diavoleasc .

23. Un om voind s fac r u, s'a rugat, dup obicei, mai întâi în cuget, i prin purtarea de grij a lui Dumnezeu fiind împiedecat, mai pe urm mult I-a mul umit.

24. Iar David vrând s ucid pe Nabal din Carmel, dup ce a luat în tiin are despre dumnezeeeasca r spl - tire, t indu- i gândul acesta mult a mul umit. tim iar i ce a f cut când a uitat de Dumnezeu, neoprindu-se pân ce Natan proorocul nu i-a adus aminte de Dumnezeu.

25. Când îi aduci aminte de Dumnezeu înmul e te rug ciunea, ca atunci când Îl vei uita Domul s - i aduc aminte de tine.

26. Cetind dumnezeetile Scripturi, cuget la cele ascunse într'ânsele; „c ci câte mai 'nainte s'au scris, toate — zice — spre a noastr înv tur s'au scris”.²

1) Fapte 12, 10, (Vezi i Maxim M rt.: Quaest, ad Thalassium, P. G. 90, 329),

2) Rom. 15, 4.

27. Scriptura nume te credin a „temelie a celor n d jduite”;¹ iar pe cei ce nu cunosc s l luirea lui Hristos, i-a numit necerca i.

28. Dup cum din cuvinte i lucruri se vede cugetul, tot a a se vede din faptele bune ale inimii r splata viitoare.

29. Inima milostiv e v dit c va primi milostivire; iar cea care nu este a a, pe cele dimpotriv .

30. Legea libert ii înva tot adev rul. Mul i o tiu aceasta prin cuno tin ; îns pu ini o în eleg, pentru c în elegerea e totdeauna în propor ie cu împlinirea poruncilor ei.

31. Nu c uta des vâr irea ei prin virtu i omene ti, c ci nu se va împlini des vâr it printr'ânsele. Des vâr irea ei e ascuns în crucea lui Hristos.

32. Legea slobozeniei se cunoa te prin cuno tin a adev rat ; se în eleg prin lucrarea poruncilor; i se îpline te des vâr it prin mila lui Hristos.

33. Când ne vom sili s împlinim în con tiin toate poruncile lui Dumnezeu, vom în eleg c legea Domnului este f r prihan ; c se cultiv prin faptele noastre cele bune, dar f r mila lui Dumnezeu nu este cu putin s se des vâr easc între oameni.

34. Cei ce nu se socotesc pe ei datornici întregi legi a lui Hristos, cunosc trupe te legea lui Dumnezeu, „neîn elegând nici cele ce zic i nici cele despre cari se rostesc cu t rie”² De aceea ei socotesc c împlinesc legea des vâr it prin fapte.

35. Un lucru poate fi s vâr it bine la ar tare, dar scopul celui ce l-a s vâr it nu e bun. De asemenea poate fi r u la înf i are, dar inta f c torului poate fi bun . Dar nu numai fapte s vâr esc unii, ci i vorbe gr iesc în chipul în care am zis. C ci unii schimb calitatea unui lucru prin neiscusin a i ne tiin a lor, al ii prin inten ia cea rea, i iar i al ii prin scopul evlavios.

1) Evr. 11, 1. 2) I Tim. 1, 7.

36. Pe cel ce î i ascunde def imarea i ocara pu-
nând înainte laude, cu greu îl pot descoperi cei mai
simpli. Asemenea acestuia este i cel ce sub chipul
smereniei, e plin de slava de art . Ace tia acoperind
mult vreme adev rul cu minciuna, în cele din urm sunt
da i totu i pe fat prin fapte.

37. Unul f când un lucru la ar tare bun, vat m
pe aproapele s u; iar altul nef când un asemenea lucru,
ilajut cugându-l.

38. Este o mustrare din r utate sau din r zbunare,
i este alta întru frica de Dumnezeu i pentru adev r.

39. Pe cel ce a încetat de-a mai p c tui i s'a po-
c it, nu-l mai mustra; iar de zici c pentru Dumnezeu
îl mustri, mai întâiu descopere- i p catele tale.

40. Încep torul oric rei virtu i este Dumnezeu, pre-
cum soarele, al luminii de toate zilele.

41. Când s vâr e ti fapte virtuozase, adu- i aminte de
Cel ce a zis: „F r de mine, nu pute i face, nimic”.¹

42. Prin necazuri i-au g tit oamenii cele bune, dup
cum prin slava de art i prin pl cere cele rele.

43. Cel nedrept it de oameni scap de p cat, i
pe m sura mahnirii sale, afl sprijin împotriva lui.

44. Cel ce crede în r splata lui Hristos, pe m sura
credin ii sale rabd bucuos toat nedreptatea.

45. Cel ce se roag pentru oamenii ce-l nedrept esc,
îi însp imânt pe draci; iar cel ce se lupt cu cei dintâi,
e r nit de cei de al doilea.

46. mai bine s fim batjocori i de oameni decât de
draci; dar cel pl cut lui Dumnezeu pe amândoi i-a biruit.

47. Tot binele vine dela Domnul, dup o anumit
orânduire i pleac pe ascuns dela cei nemul mitori,
nerecunosc tori i lene i.

48. Tot p catul sfâr e te în pl cerea oprit , precum
orice virtute într'o mâng iere duhovniceasc . Dac st -
pâne te cel dintâiu, stârne te pe cele proprii lui; iar dac

1) Ioan 15, 5.

st pâne te cea de a doua, de asemenea pe cele înru-
dite cu ea.

49. Ocară dela oameni aduce întristare inimii, dar
se face pricină de curie celui ce o rabdă.

50. Ne tiină la îndeamnă la împotrăvire faă de cele ce
sunt de folosă iă neru înându-se spore te numă rul pă ca-
telor.

51. Prime te nă cazurile, că întru nimic nu te pă gu-
be te în cele ce le ai de mai înainte; dar leapă dă lă -
comia, că ci ai să dai socoteală.

52. După ce ai pă că tuită în ascuns, nu încerca să
uiă iă. „Că ci toate sunt goale iă descoperite pentru ochii
Domnului, înainteă Că ruia avem să dă mă socoteală”.¹

53. Arată-te Stă pânului cu cugetul tău. „Că ci omul
caută la faă, pe când Dumnezeu prive te în inimă”.²

54. Nu cugetă iă nu face nimic, făr un scop plă cut
lui Dumnezeu. Că ci cel ce că lă tore te făr scop, va
osteni în zădar.

55. Cel ce pă că tue te făr să fie silit, cu greu se
pocă e te, pentru că dreptatea lui Dumnezeu este făr de
gre eală.

56. Întâmplărea dureroasă face pe înălept să - i
aducă aminte de Dumnezeu, iă întristează pe mă sura ei
pe cel ce a uitat de Dumnezeu.

57. Orice suferină făr voie, să te înve e să - i aduci
aminte de Dumnezeu; înăcest caz nu-i va lipsi prilejul
spre pocă ină.

58. Uitărea înă sine n'are năicio putere, dar se întă -
re te dină pricină negrijii noastre iă pe mă sura acesteia.

59. Nu zice: ce să fac, că ci ceea ce nu voesc
aceea mi se întâmplă să fac. Ci, aducându-i aminte,
cugetă la ceea ce e ti dator să faci.

60. Deci fă binele de care-i aduci aminte; iă cel
de care nu-i aduci aminte, se va descoperi iă. iă să
nu-i dai cugetul făr judecată uită ri.

1) Evr. 4, 13. 2) I. Sam 15, 7.

64. Scriptura zice c „iadul i pierzarea sunt ar - tate înaintea Domnului”.¹ Acestea le zice despre ne tiin a i uitarea inimii.

62. C ci iad este ne tiin a, fiindc amândou sunt întunecate. i pierzare este uitarea, pentru prin ea am pierdut din cele ce le aveam.

63. Ia seama la relele tale, nu la ale altuia; i nu se va jefui de tâlhari casa de lucru a min ii tale.

64. Cel ce nu poart grij dup puterea lui de toate virtu ile, s vâr e te un p cat anevoie de iertat; dar rug ciunea i milostenia întorc pe cei ce nu poart de grij .

65. Orice întristare dup Dumnezeu face parte din fiin a evlaviei. C ci adev rata dragoste se probeaz prin cele ce-i stau împotriv .

66. Nu zice c se poate câ tiga virtutea f r n cazuri ; c ci virtutea neprobat în n cazuri, nu este înt rit .

67. Gânde te-te la sfâr itul oric rui n caz f r voie i vei afla în el peirea p catului.

68. Multe sunt sfaturile aproapelui spre ceea ce este de folos; dar nim nui nimic nu i se potrive te a a de mult ca judecata con tiin ii sale.

69. Când cau i t m duire, ia seama la con tiin i tot ce-i va spune ea, f , i vei avea folos.

70. Dumnezeu i con tiin a tiu cele ascunse ale fiec ruia, deci prin acestea s primim îndreptarea.

70 b. Cel ce se ostene te f r sfat, e s rac în toate. Iar cel ce alearg cu n dejde e de dou ori bogat.²

71. Omul încearc câte poate dup voia sa; iar Dumnezeu le sfâr e te dup dreptate.

72. De vrei s prime ti laud dela oameni, iube te mai întâi muștrarea pentru p cate.

73. Oricât batjocur va r bda cineva pentru ade- v rul lui Hristos, va primi însutit slav dela mul ime. Dar mai bine este a face binele pentru cele viitoare.

1)Prov. 15, 11. 2) Numai în P. G. 65, 913 unde poart Nr. 71.

74. Când un om folose te pe altul prin cuvinte sau fapte, s tie amândoi c e de fa harul lui Dumnezeu. Iar cel ce nu în elege aceasta, va fi st pânit de cel ce în elege.

75. Cel ce laud pe aproapele în chip f arnic, îl va osândi dup o vreme i va fi el însu i ru inat.

76. Cel ce nu cunoa te cursele vr jma ului, va fi ucis cu u urin ; i cel ce nu tie pricinile patimilor, u or va c dea.

77. Din iubirea de pl cere vine negrija i din negrij uitare; c ci Dumnezeu a d ruit tuturor cuno tin a celor de folos.

78. Omul sf tue te pe aproapele precum tie; iar Dumnezeu lucreaz în cel ce aude, precum acela a crezut.

79. Am v zut oameni simpli smerindu-se cu fapta i s'au f cut mai în elep i decât în elep ii.

80. Alt om simplu, auzindu-i pe aceia c sunt l uda i, nu le-a urmat smerenia, ci, umplându-se de slav de art pentru simplitatea sa, a c zut în mândrie.

81. Cel ce dispre ue te cuno tin a i se laud cu lipsa de înv tur , nu e simplu numai în cuvânt, ci i în cuno tin .

82. Precum altceva e m estria cuvântului i altceva priceperea, tot a a altceva este simplitatea în cuvânt i altceva priceperea.

83. Simplitatea cuvintelor nu vat m pe cel prea-cuvios, precum nici m estria cuvintelor pe cel smerit la cuget.

84. Nu zice: nu tiu ce se cuvine i deci sunt nevinovat, dac nu fac aceea. Dac le-oi face pe toate câte le tii c sunt bune, i s'ar descoperi pe urm i celelalte, cunoscându-se una din cealalt . De aceea nu-i folose te s cuno ti cele de al doilea, înainte de împlinirea celor dintâi. C ci „cuno tin a îngâmf ”,¹ îndem-

1) I Ccr. 8, 1.

nând la nelucrare, iar „dragostea zide te”, îndemnând la rbdarea tuturor.

85. Cuvintele dumnezeii Scripturi cete te-le prin fapte i nu le întinde în vorbe multe, îngâmându-te în de ert cu simpla lor în elegere.

86. Cel ce a l sat fapta i se reaz m pe cunoștin a simpl , ine în loc de sabie cu două t i uri, b de trestie, care în vreme de r zboiu, cum zice Scriptura,¹ g ure te mâna i strecoar în ea otrava firii înainte de cea a vrjma ilor.

87. Tot gândul e m surat i cânt rit la Dumnezeu. C ci poate fi cugetat sau cu patim , sau cump tat.

88. Cel ce a împlinit o porunc , s a tepte ispita pentru ea. C ci dragostea fa de Hristos se probeaz prin cele protivnice.

89. S nu dispre ue ti a avea grij de gânduri. C ci lui Dumnezeu nu i se ascunde niciun gând.

90. Când vezi vreun gând c -i f g due te slava omeneasc , s tii sigur c -i preg te te ru ine.

91. Vrjma ul cunoa te dreptatea legii duhovnice ti i de aceea caut numai s câ tige consim irea cugetului. C ci a a fie c -l va face pe cel c zut în puterea lui s se supun ostenelelor poc în ii, fie c , nepoc îându-se, îl va împov ra cu n cazuri f r voie. Ba se întâmpl uneori c îl face s lupte i împotriva n cazurilor, ca în viea a aceasta s -i înmul easc durerile, iar la ie irea sufletului s -l dovedeasc necredincios din pricina lipsei de r bdare.

92. Fa de încerc rile cari vin, mul i s'au împotrivit în multe chipuri. Dar f r rug ciune i poc în , nimenea n'a sc pat de asuprire.

93. Cele rele îi primesc putere una dela alta; de asemenea i cele bune cresc una prin alta i pe cel p rta de ele îl mân i mai mult înainte.

94. Diavolul dispre uie te p catele cele mici, c ci altfel nu poate conduce spre cele mai mari.

1) Is. 36, 6.

95. R d cina poftei ru inoase e lauda omeneasc , precum a neprih nirii e mustrareapentru p cat, i anume nu numai când o auzim, ci când o i primim.

96. Nimic n'a folosit cel ce s'a lep dat de toate i se îndulce te cu patima. C ci ceea ce f cea prin avu ie, face i acum neavând nimic.

97. De asemenea cel ce se înfrâneaz , dac ago- nise te avere, e frate la cuget cu cel de mai înainte; c ci mama lor este aceea i pentru pl cerea din cuget, iar tat l este altul pentru deosebirea patimei.

98. Este câte unul care- i taie o patim pentru o pl cere mai mare i e sl vit de cei ce nu-i cunosc inten ia. i poate c unul ca acesta nu- i d seama el însu i de sine, ostenindu-se proste te.

99. Pricina a tot p catul este slava de art i pl - cerea. Cel ce nu le ur te pe acestea, nu va desr d - cina patima.

100. „R d cina tuturor relelor s'a zis c este iubirea de argint”.¹ Dar i aceasta e v dit c se sus ine prin acelea.

101. Mintea devine oarb prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava de art i prin pl cere.

102. Câte i trele sunt, dup Scriptur , fiicele lipi- toarei² fiind iubite de necump tare cu iubire de maic .

103. Cuno tin a i credin a, tovar ele firii noastre, nu sunt tocite prin nimic altceva ca prin acelea.

104. Mânia, furia, r zboaiele, uciderile i tot po- melnicul relelor, din pricina lor au prins atâtă putere între oameni.

105. Iubirea de argint, slava de art i pl cerea trebuesc urîte ca ni te mame ale relelor i ca ni te mame vitrege ale virtu ilor.

106. Din pricina lor ni s'a poruncit, „s nu iubim lumea i cele din lume”.³ Iar aceasta s'a zis, nu ca s urîm f r judecat f pturile lui Dumnezeu, ci ca s t iem prilejurile celor trei patimi.

1) I Tim. 6, 10 2) Prov. 30, 15 3) I Io. 2, 15.

107. „Nimenea, zice Apostolul, slujind în oaste, nu se încurcă cu treburile vieții”.¹ Căci cel ce vrea să biruiască patimile, încurcându-se în acele treburi, e asemenea celui ce vrea să stingă focul cu paie.

108. Cel ce se mânie pe aproapele pentru avere, pentru slavă, sau plăcere, încă n'a cunoscut că Dumnezeu chivernise toate lucrurile într-o dreptate.

109. Când auzi pe Domnul zicând: „De nu se va lepăda cineva de toate averile lui, nu este vrednic de Mine”,² nu înlege cuvântul acesta numai despre averi, ci și despre toate lucrurile pe catului.

110. Cel ce nu cunoaște adevărul, nu poate nici crede cu adevărat. Căci cunoștința naturală premerge credința.

111. Precum Dumnezeu a împărțit fiecărei dintre cele văzute ceea ce e potrivit cu firea ei, așa a împărțit și gândurilor omenești, fie că vrem, fie că nu vrem.

112. Dacă cineva, pretinzând în chip vădit că nepocindu-se, n'a putut nimic până la moarte, socotește că judecata lui va fi favorabilă acolo.

113. Cel ce se roagă într-o cuminenie răbdă cele ce-i vin asupra. Iar cel ce înețe mintea, încă nu s'a rugat curat.

114. Dacă ai fost prădător, sau ocărâtor, sau prigonit de cineva, nu lua în seamă cele de față, ci așteaptă cele viitoare; și vei afla că acela i-a fost pricină de multe bunătăți, nu numai în vremea de aici, ci și în veacul viitor.

115. Precum celor ce s'au hrănit fără socoteală le folosește absințul amar, așa celor cu purtări pe catoase le e de folos să pătumească relele. Căci leacurile acestea pe cei dintâi îi face sănătoși, iar pe ceilalți îi pregătesc spre pocăință.

116. Dacă nu vrei să pătumești răul, și nu vrei nici să-l faci, pentru că lucrul dintâi urmează neapărat celui

1) II Tim. 2, 4. 2) Luc, 14, 33

de al doilea. „C ci ce seam n fiecare, aceea va i secera”.¹

117. Sem nând de bun voie cele rele i secerându-le f r de voie, trebuie s ne minun m de dreptatea lui Dumnezeu.

118. Dar fiindc s'a rânduitor o vreme oarecare între sem nat i seceri , nu credem în r splat .

119. P c tuind, s nu învinov e ti fapta, ci gândul. C ci dac mintea nu o lua înainte, nu i-ar fi urmat trupul.

120. mai r u cel ce s vâr e te r ul într'ascuns, decât cei ce s vâr esc nedreptate pe fa . Pentru aceasta, acela se va i munci mai r u.

121. Cel ce împlete te viclenii i face r ul într'ascuns este, dup Scriptur , „ arpe ce ade în cale i mu c copita calului”²

122. Cel ce, în acela i timp, laud pentru unele pe aproapele, iar pentru altele îl vorbe te de r u, e st pânit de slava de art i de pism . Prin laude încearc s - i ascund pisma, iar prin vorbele rele se înf i eaz pe sine mai bun decât acela.

123. Precum nu pot pa te la un loc oile i lupii, a a nu poate avea mil cel ce îl lucreaz cu viclenie pe aproapele.

124. Cel care amestec pe ascuns în porunc voia sa, e un desfrânat, cum s'a ar tat în în elepciune, i pentru neputin a de-a se înfrâna suferă durere i ru ine.

125. Precum nu se îng due apa i focul la olalt , a a nu se îng due întreolalt ap rarea i smerenia.

126. Cel care cere iertare de p cate iube te smerenia cugetului. Iar cel ce osânde te pe altul, î i pece-tlue te relele sale.

127. Nu l sa p catul ne ters, chiar dac ar fi cât de mic, ca s nu te trag pe urm la rele mai mari.

1) Gal. 6. 8. 2) Gen. 49, 17.

128. De vrei să te mântuești, iube-te cuvântul adevărat și nu lepăda niciodată, fără judecată, muștrarea.

129. Un cuvânt adevărat a schimbat puii de nepărci și le-a arătat să fugă de mânia ce va să vie.¹

130. Cel ce primește cuvintele adevărate, primește pe Dumnezeu Cuvântul. Căci zice: „Cel ce vă primește pe voi, pe Mine mă primește”.²

131. Sălbănegul pogorât prin acoperi³ este pământul muștrat de credincioși pentru Dumnezeu, și care primește iertarea pentru credința acelora.

132. Mai bine este a ne ruga cu evlavie pentru aproapele, decât a-l muștra pentru tot lucrul.

133. Cel ce se pocăiește așa cum se cuvine, este luat în rând de nebuni. Dar aceasta să-i fie semn de bună plăcere la Dumnezeu.

134. „Cel ce se luptă, se înfrână de la toate”;⁴ și nu se odihnește până nu va pierde Domnul și mâna din Babilon.⁵

135. Gândește-te că patimile de ocară sunt două spezece. Dacă iubești cu voia pe una din ele, aceea va umplea locul celor unsprezece.

136. Păcatul este foc ce arde. Cu cât înlăturăm materia, cu atât se stinge, și cu cât adăugăm, va arde mai mult.

137. De ai fost în lăsat prin laude, așteaptă ocară. Căci zice: „Cel ce se înalță pe sine, umili-se-va”.⁶

138. Când vom lepăda din cuget tot păcatul de bunăvoie, vom lua lupta și cu patimile din obișnuință.

139. Obișnuința, care o ia înaintea voii și a conștiinței, este amintirea fără de voie a păcatelor de mai înainte. La cel ce se nevoiește, ea este împiedecă să înainteze până la patimă; iar la cel biruitor este răpus până la momeală ().

1) Mt. 3, 7. 2) Mt. 10, 40. 3) Luc 5, 19. 4) I Cor. 9, 25,

5) Vezi motivul și la Casian, în această carte, p. 102. 6) Luc. 14, 2.

140. Atacul (momeala) este o mi care f r imagini a inimii, care e prins îndat de cei încerca i, ca într'o strung .

141. Acolo unde se ivesc chipuri în gând, s'a produs consim irea. C ci mi carea f r chipuri este un atac nevinovat. Câte unul fuge i de acestea ca bu teanul din foc; dar câte unul nu se întoarce pân nu arde cu flac r .

142. Nu zi: nu vreau i vine; c ci cu siguran dac nu iube ti lucrul însu i, iube ti pricinile lui.

143. Cel ce caut lauda, e supus patimii i cel ce se plânge de necaz, iube te pl cerea.

144. Gândul celui împ timit de pl cere oscileaz ca o cump n . Aci plânge i se tîngue te pentru p cate, aci se lupt cu aproapele i i se împotrive te ap rându- i pl cerile.

145. Cel ce cearc toate i re ine binele, va fugi pe urm de tot r ul.

146. B rbatul îndelung r bd tor are mult cuminenie ; asemenea i cel ce- i apropie urechea de cuvintele în elepciunii.

147. F r aducerea aminte de Dumnezeu nu poate fi cuno tin adev rat . C ci f r cea dintâi, cea de a doua e mincinoas .

148. Celui învârto at la inim nu-i folose te cuvântul unei cuno tin e mai sub iri, pentruc dac nu e înfricat, nu prime te durerile poc în îi.

149. Omului blând îi folose te credincio ia, c ci îl face s nu ispiteasc îndelunga r bdare a lui Dumnezeu i s nu se r neasc prin neascultare deas .

150. Pe omul puternic s nu-l mustri pentru slav de art , ci arat -i viitoarea necinste. C ci în acest chip cel cuminte poate fi muștrat f r greutate.

151. Cel ce ur te muștrarea, se supune patimii cu voia; iar cel ce o iube te, va lupta i cu obi nuin a.

152. Nu voi s-auzi r ut ile str ine; c ci printr'o asemenea voin de-a auzi se sap i în tine tr s turile r ut ilor.

153. Dac îi intr în urechi cuvinte urîte, mânie-te pe tine însu i i nu pe cel ce le gr e te. C ci dac urechea e rea, r u e i cel care o poart .

154. Dac cineva se nimere te între oamenii cari gr esc de ert ciuni, s se socoteasc pe sine însu i vinovat de asemenea cuvinte; chiar dac nu are vreo vin proasp t , are vreuna mai veche.

155. De vezi pe cineva c te laud cu f rnicie, a teapt la vremea sa ocar dela el.

156. Necazurile de acum pune-le al turea cu bun - t ile viitoare, i nici când descurajurea nu-i va mole i nevoin a.

157. Când, pentru vreo binefacere trupeasc , lauzi pe vreun om ca bun, uitând de Dumnezeu, acela i om pe urm i se va ar ta c e r u.

158. Tot binele vine dela Dumnezeu dup orânduirea Lui; i cei cari fac un lucru bun sunt slujitorii Lui.

159. Prime te împletirea celor bune i a celor rele, cu gând egal; i Dumnezeu va netezi neegalit ile dintre lucruri.

160. Neegalitatea gândurilor aduce schimb rile st - rilor proprii. C ci Dumnezeu a rânduit în chip potrivit ca s vie dup cele de voie, cele f r de voie.

161. Întâmpl rile sensibile sunt puii celor inteligibile, împlinind cele cuvenite dup voia lui Dumnezeu.

162. Din inima împ timit de pl cere, r sar gânduri i cuvinte spurcate. Iar din fum cunoa tem materia, care mocne te în untru.

163. Z bove te în cuget i nu vei osteni în încerc ri. Iar plecând de acolo, rabd necazurile ce vin asupra-i.

164. Roag -te s nu-i vie încercare; iar când vine, prime te-o ca pe a ta, nu ca pe una str in .

165. Ia-i gândul dela orice l comie i atunci vei putea s vezi uneltirile diavolului.

166. Cel ce zice c cunoa te toate me te ugurile diavolului, se d pe sine ca des vâr it, f r s tie.

167. Când mintea iese din grijile trupe ti, vede, în m sura în care iese, lucr turile vr jma ilor.

168. Cel purtat de gânduri, e orbit de ele. El vede lucr rile p catului, dar pricinile lor nu le poate vedea.

169. Se poate întâmpla ca unul, împlinind pe fa o porunc , s slujeasc în ascuns patimei i prin gânduri p c toase s strice fapta bun .

170. Prinzându-te începutul vreunui p cat, nu zice: „nu m va birui pe mine”. C ci întru cât ai fost prins, ai i fost biruit.

171. Tot ce se na te începe dela ceva mic, i pe m sur ce e hr nit cre te.

172. Me te ugirea p catului e ca o mreaj bine împletit ; i cel ce s'a încurcat dintr'o parte, de va fi cu nep sare, va fi prins întreg.

173. Nu voi s auzi de nenorocirea du manilor; c ci cei ce ascult cu pl cere asemenea cuvinte, m nânc roadele pl nuirii lor.

174. Nu socoti c orice necaz vine peste oameni din pricina p catelor. Pentru c sunt unii bine pl cu i i totu i încerca i. drept c s'a scris: „Necuvio ii i nelegiui ii vor fi prizoni i”. Dar tot a a s'a scris: „Cei ce voiesc s tr iasc cucernic în Hristos, prizoni i vor fi”.¹

175. În vreme de necaz, ia seama la momeala pl -cerii. C ci întru cât alin n cazul e bine primit .

176. Unii numesc în elep i pe cei ce deosebesc lucrurile sensibile. Dar în elep i sunt cei ce st pânesc voile lor.

177. Înainte de desr d cinarea relelor, s nu asculti de inima ta; c ci cele ce le are puse în untru, pe acelea caut s le i sporeasc .

1) II Tim 3, 12.

178. Precum sunt erpi ce se întâlnesc în p duri i al ii cari umbl prin case, a a sunt patimi ce se închipuesc de c tre cuget, i altele cari se lucreaz cu fapta, m car c se preschimb unele într'altele.

179. Când vezi poftetele ce zac în untru c se mi c cu putere i cheam mintea ce vie uie te în lini te, la vreo patim , cunoa te c mintea s'a ocupat mai înainte cu acestea i le-a adus la fapt i le-a a ezat în inim .

180. Nu se înfirip nor f r adiere de vânt, i nu se na te patim f r gând.

181. De nu vom mai face voile trupului, cum zice Scriptura, u or vor sfâr i în Domnul cele ce z ceau înaintea în noi.

182. Idolii consisten i (chipurile) din fata min ii sunt mai r i i mai puternici .Dar cei gândi i sunt pricinui-torii i premerg torii celorlal i.

183. Este un p cat care st pâne te inima din pricina obi nuin ii () îndelungate; i este un alt p cat care ne r zboie te cugetarea prin lucrurile de fiecare zi.

184. Dumnezeu judec faptele dup inten iile lor. C ci zice; „S - i dea ie Domnul dup inima ta”.¹

183. Cel ce nu st rue te în cercetarea con tiin ii, nu vrea s primeasc nici ostenelile trupei ti pentru credin .

186. Con tiin a e o carte natural . Cel ce o ce-te te cu fapta, face experien a ajutorului dumnezeesc.

187. Cel ce nu ia asupra sa de bun voie ostenelile pentru adev r, e certat mai aspru de cele f r de voie.

188. Cel ce a cunoscut voia lui Dumnezeu i o împline te dup putere, prin osteneli mici scap de cele mari.

189. Cel ce vrea s biruiasc ispitele f r rug -ciune i r bdare, nu le va dep rta dela sine, ci mai tare se va încâlci în ele.

1) Ps. 20, 5

190. Domnul e ascuns în poruncile Sale. i cei ce-L caut pe El, Îl g sesc pe m sura împlinirii lor.¹

191. Nu zice: Am împlinit poruncile i n'am aflat pe Domnul. C ci ai aflat adeseori cuno tin a împreunat cu dreptate, cum zice Scriptura. Iar cei ce-L caut pe El cum se cuvine, vor afla pace.

192. Pacea este izb virea de patimi. Dar ea nu poate fi aflat f r lucrarea Duhului Sfânt.

193. Altceva e împlinirea poruncii i altceva e virtutea, chiar dac acestea se prilejuesc una pe alta.

194. Împlinirea poruncii st în a împlini ceea ce s'a poruncit; iar virtutea, în a pl cea adev rului ceea ce s'a f cut.

195. Precum bog ia v zut este una, dar de multe feluri dup chipul agonisirii, a a i virtutea este una, dar are multe moduri de activitate.²

196. Cel ce în eal pe al ii i gr e te cuvinte f r fapte, se îmbog e te din nedreptate i ostenele lui vor trece în case str ine, cum scrie Scriptura.³

197. Toate se vor supune aurului, zice; iar gândurile vor fi cârmuite de harul lui Dumnezeu.

198. Con tiin a bun se afl prin rug ciune, iar rug ciunea curat prin con tiin . C ci una are trebuin de alta, prin fire.

199. Iacob a f cut lui Iosif hain pestri .⁴ Iar Domnul d rue te celui blând cuno tin a adev rului, precum s'a scris: „Domnul va înv a pe cei blânzi c ile Sale”.⁵

200. F totdeauna binele dup putere. Iar în vremea lucrului mai mare, nu te întoarce spre cel mai mic. „C ci cel ce se întoarce înapoi, zice, nu este vrednic de Îm p r ia cerurilor.”⁶

1) Ideile din cap. 187 i 190 formeaz teme principale in concep ia Sf. Maxim M rturisorul (P. G. 90, 369; sau P. G. 91, 1081, unde se spune : „Fiin a virtu ii din fiecare este Cuvântul cel unic al lui Dumnezeu ; c ci fiin a tuturor virtu ilor este însu i Domnul nostru Iisus Hristos”; Ambiguorum liber).

2) Ideea „modurilor virtu ii” o vom g si iar i mult dezvoltat la Sfântul Maxim M rturisorul. 3) Prov. 5, 10. 4) Gen 36. 3. 5)Ps. 25, 9. 6) Luc. 9. 62.

A acelaia i

Despre cei ce- i închipue c se îndrepteaz din fapte, în 226 de capete¹

1. În cele scrise mai jos se va respinge de c tre cei ce cred tare i cunosc adev rul, credin a gre it în faptele din afar .

2. Domnul, vrând s arate c orice porunc e o datorie, iar pe de alt parte c înfierea se d oamenilor în dar pentru sângele S u, zice : „Când ve i fi f cut toate cele poruncite vou , zice i: slugi netrebnice suntem i ceea ce am fost datori s facem, aceea am f cut".² Deci Împ r ia Cerurilor nu este plata faptelor, ci harul St pânului, g tit slugilor credincioase.

3. Robul nu cere slobozirea ca plat , ci mul ume te pentru ea, ca un îndatorat, i o prime te în dar.

4. Hristos a murit, dup Scripturi, pentru p catele noastre i celor ce îi slujesc bine, le d rue te slobozirea. C ci zice: „Bine, slug bun i credincioas , peste pu ine ai fost credincioas , peste multe te voi pune ; într întru bucuria Domnului t u".³

5. Înc nu e slug credincioas cel ce se razim pe simpla cuno tin ; ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos, care a poruncit.

6. Cel ce cinste te pe St pânul, împline te cele poruncite. Iar gre ind sau neascultând, rabd urm rile cari i se cuvin.

1) Textul din G. 65, 929—966, cu toate c e acela i cu cel din Filocalia greac , e împ r it numai în 211 capete. 2) Luc. 17, 10. 3) Mt. 25, 21—23

7. Dacă ești iubitor de învârtur, fă-te iubitor și de osteneală. Căci simpla cunoștință îngâmfă pe om.

8. Încercările, cari ne vin pe neașteptate, ne învăț cu bun rost, să fim iubitori de osteneală și ne atrag, chiar dacă nu vrem, la pocăință.

9. Necazurile, cari vin asupra oamenilor, sunt roadele păcatelor proprii. Iar dacă le răbdăm prin răugiune, ne vom bucura iar și de venirea lucrurilor bune.

10. Unii oameni, fiind ludați pentru virtute, s-au lăsat cuceriți de plăcere, iar plăcerea aceasta nutrită de slava de artă au socotit-o mângâiere. Alții, muștrați pentru păcat, s-au umplut de durere, și durerea cea spre folos au socotit-o lucrare a păcatului.

11. Toți aceia cari, pentru faptul că se nevoiesc, disprețuiesc pe cei mai nebăgători de seamă, socotesc că se îndreaptă din faptele trupești. Și toți cei cari, reze-mându-se pe simpla cunoștință, nesocotesc pe cei lipsiți de cunoștință, se găsesc cu mult mai neînțeleși decât aceia.

12. Cunoștința fără faptele, cari urmează din ea, nu este sigură, chiar dacă este adevărată. Căci fapta este întru rirea oricărui lucru.

13. Adeseori, din negrija pentru fapte, se întunecă și cunoștința. Căci lucrurile, a căror împlinire a fost nesocotită, s'au ters în parte și din amintire.

14. Scriptura de aceea ne îndeamnă să dobândim cunoștința lui Dumnezeu, ca să-I slujim Lui cum se cuvine prin fapte.

15. Când împlinim poruncile la arătare, luăm cele cuvenite de la Domnul, pe măsura acestei împliniri; dar ne folosim după scopul ce-l urmărim.

16. Cel ce vrea să facă ceva și nu poate, este socotit de către cunosătorul de inimi, Dumnezeu, ca și când ar fi făcut. Iar aceasta trebuie să o înțelegem atât cu privire la cele bune, cât și la cele rele.

17. Minte fără trup face multe lucruri bune și rele. Dar trupul fără minte nu poate face niciuna din acestea, deoarece legea slobozeniei se cunoaște înainte de fapt.

18. Unii, neîmplinind poruncile, socotesc c cred drept. Al ii, împlinindu-le, a teapt Împ r ia ca o plat datorat . i unii i al ii gre esc fa de adev r.

19. St pânu l nu datoreaz plat robilor; dar iar i nici cei ce nu slujesc drept nu dobândesc slobozenia.

20. Dac Hristos a murit pentru noi, dup Scripturi, i nu mai tr im nou în ine, „ci Aceluia care a murit i a înviat pentru noi”,¹ v dit este c suntem datori s -I slujim pânu la moarte. Cum vom socoti a a dar înfierea ca ceva ce ni se datoreaz ?

21. Hristos e St pânu prin fiin i St pânu prin opera de mântuire, deoarece, neexistând noi, ne-a f cut, iar murind din pricina p catului, ne-a r scump rat prin sângele S u i celor ce cred le-a d ruit harul.

22. Când auzi Scriptura zicând c Dumnezeu „va r spl ti fiec ruia dup faptele sale”,² s nu în elegi c e vorba de fapte de o vrednicie egal cu Gheena sau cu Împ r ia, ci c Hristos va r spl ti faptele necredii în El sau ale credii, nu ca un schimb tor care cânt re te pre ul lucrurilor de schimb, ci ca Dumnezeu, Ziditorul i R scump r torul nostru.

23. Cei ce ne-am învrednicit de baia na terii de a doua, s vâr im faptele bune nu pentru r splat , ci pentru p zirea cur eniei dat nou .

24. Tot lucrul bun, pe care-l s vâr im prin firea noastr , ne face s ne re inem dela r ul contrar, dar nu ne poate ad uga un spor de sfin enie, f r har.

25. Cel ce se înfrâneaz , se re ine dela l comia pântecelui; cel ce dispre ue te avu ia, dela sgârcenie; cel lini tit, dela vorb rie; cel curat, dela iubirea de pl -ceri ; cel cuviincios, dela desfrânare; cel ce se ajunge cu ce are, dela iubirea de argint; cel blând, dela turburare; cel cu cuget smerit, dela slav de art ; cel supus, dela iubirea de vrajb ; cel ce mustr , dela f rie. De asemenea cel ce se roag , e str in de desn dejde; s racul,

1) I Cor. 5, 15 2) Ps. 62, 13.

de mult avu ie; m rturisorul, de t g duire; mucenicul, de slujirea la idoli. Vezi cum toat virtutea s vâr it pân la moarte, nu e altceva decât re inerea dela p cat. Iar re inerea dela p cat e un lucru al firii, nu ceea ce aduce r splata Împ r iei.

26. Omul de abia p ze te cele ale firii lui. Hristos îns , prin cruce, d rue te înfierea.

27. Este o porunc restrâns i este alta cuprinz - toare. Prin cea dintâi, se porunce te s d m o parte din ceea ce avem celui ce n'are; printr'a doua, se porun - ce te lep darea de toate avu iile.

28. Este o lucrare a harului, necunoscut celui slab la minte; i este o alt lucrare a p catului, care sea - m n cu adev rul. Dar e bine s nu cercet m prea st - ruitor aceste lucruri, ca s nu r t cim. Ci toate s le aducem, prin n dejde, lui Dumnezeu, c ci el tie folosul amândurora.

29. Cel ce vrea s str bat marea spiritual , rabd îndelung, cuget smerit, veghiaz i se înfrâneaz . De se va sili s treac f r acestea patru, se va turbura cu inima, dar de trecut nu va putea.

30. Lini tirea e re inerea dela rele. Iar de- i va lua cineva cu sine i cele patru virtu i, pe lâng rug ciune, nu va avea alt ajutor mai sigur spre starea de nep - timire.

31. Nu se poate lini ti mintea f r trup, precum nu poate fi surpat zidul dintre ele, f r lini tire i rug ciune.¹

32. „Trupul pofte te împotriva duhului i duhul îm - potrivea trupului”.² Iar cei ce umbl în duh nu vor îm - plini pofta trupului.

33. Nu exist rug ciune des vâr it f r o chemare a min ii. Iar cugetul care strig neîmpr tiat, va fi auzit de Domnul.

1) Adec nu- i poate lini ti cineva mintea, dac nu- i lini te te i trupul; de asemenea nu se poate str bate dela viea a dup trup la cea în duh, f r lini tire i rug ciune. 2) Gal 5, 17.

34. Mintea care se roag neîmpr tiat, strâmtoreaz i frânge inima; iar „inima înfrânt i smerit Dumnezeu nu o va urgisi”.¹

35. Rug ciunea înc se nume te virtute, de i e maica virtu ilor. C ci le na te pe acelea prin împreunarea cu Hristos.

36. Tot ce am s vâr i f r rug ciune i n dejde bun , ne este pe urm v t m tor i f r pre .

37. Când auzi c „cei de pe urm vor fi întâi i cei dintâi vor fi pe urm ”,² în elege pe cei p rta i de virtui i pe cei p rta i de dragoste. C ci iubirea e cea din urm dintre virtui , dup rând, dar e cea dintâi dintre toate, dup cinste, v dindu-le pe cele care s'au n scut înaintea ei, ca fiind cele de pe urm .

38. Dac , în vreme ce te rogi, te cople e te trând via, sau e ti sup rat în diferite chipuri de p cat, adu- i aminte de moarte i de muncile înfrico ate. Dar e mai bine s te lipe ti de Dumnezeu prin rug ciune i n - dejde, decât s te gânde ti la lucruri dinafar , chiar dac sunt de folos.

39. Niciuna din virtui nu deschide singur , prin sine, u a firii noastre, dac nu sunt împletite toate între olalt .

40. Nu e înfrânat cel ce se nutre te cu gânduri. C ci chiar de sunt folositoare, nu-s mai folositoare ca n dejdea.

41. *P cat spre moarte este tot p catul nepoc it. Chiar de s'ar ruga un Sfânt pentru un asemenea p cat al altuia, nu e auzit.*

42. Cel ce se poc e te cum se cuvine nu va respinge osteneala pentru p catele vechi, ci î i va câ tiga printr'ânsa îndurarea lui Dumnezeu.

43. Dac suntem datori s facem în fiecare zi toate câte le are firea noastr bune, ce vom da lui Dumnezeu în schimb, pentru relele pe cari le-am f cut mai înainte?

1) Ps. 51, 19. 2) Mt. 19, 30; 20, 16.

44. Orice prisos de virtute am ad uga ast zi, el e o dovad a negrijii trecute, nu un drept la r splat .¹

45. Cel ce se turbur cu mintea i e lini tit cu trupul, este asemenea celui turburat trupe te i împr tiat cu mintea.

46. Turburarea de bun voie fie a mintii, fie a trupului, o spore te pe cealalt , cea a min ii pe cea trupeasc i cea a trupului pe cea a min ii. C ci împreunarea lor d na tere unui r u i mai mare.

47. Mare virtute e a r bda cele ce vin asupra noastr i a iubi pe cei ce ne ur sc, dup cuvântul Domnului.²

48. Dovada iubirii nef rite e iertarea nedrept ilor.

49. Nu pot fi iertate din inim gre elile cuiva, f r cuno tin adev rat . C ci aceasta îi arat fiec ruia toate gre elile câte le face.

50. Nu vei pierde nimic din tot ce vei ierta pentru Domnul, c ci la timpul convenit îi vor veni înmul ite.

51. Când mintea uit de scopul cinstirii de Dumnezeu, fapta v zut a virtu ii î i pierde valoarea.

52. Dac fapta r u pl nuit îi este stric cioas oricui, cu mult mai mult celor ce nu au grij de am nuntele ei.

53. Filoso feaz cu fapta despre voia omului i despre r splata lui Dumnezeu. C ci tiîn a nu e mai în eleapt sau mai folositoare decât fapta.

54. Ostenelelor pentru evlavie le urmeaz mângâierea. Iar aceasta o cunoa tem prin legea lui Dumnezeu i prin con tiîn .

55. Unul a primit un gând i l-a inut f r mult socoteal . Altul l-a primit i l-a confruntat cu adev rul. de întrebat care dintre ei a lucrat cu mai mult evlavie ?

56. R bdarea n cazurilor e semnul cuno tin ei adev rate; la tel neînvinov irea oamenilor pentru nenorocirile tale proprii.

57. Cel ce face binele i caut r splata, nu sluje te lui Dumnezeu, ci voii sale.

1) Vezi aceasta i in „De baptismo” ; P. G 65, 1013. 2) Mt. 5, 44.

58. Cel ce a p c tuit, nu va putea sc pa de r splat , decât printr'o poc in corespunz toare cu gre eala.

59. Unii spun: „Nu putem face binele, dac nu primim în chip sim it harul Duhului”.¹

60. Aceasta o spun pentru c , z când pururea în pl ceri, prin libera lor hot rîre, renun ca ni te neajutora i la ceea ce le este dat ca putere (μ).²

61. C ci celor boteza i în Hristos li s'a d ruit harul în chip tainic; dar el lucreaz în ei pe m sura împlinirii poruncilor. Harul nu înceteaz de a ne ajuta în chip ascuns; dar atîrn de noi s facem sau s nu facem binele pentru care avem putere.

62. *Mai întîiu harul treze te în chip dumnezeesc con tiin a.* Aceasta îi face i pe cei f c tori de rele s se c iasc i s plac lui Dumnezeu.

63. El e ascuns de asemenea în înv tura ce ne-o d aproapele. Iar uneori se ive te în cuget i prin cetire; sau înva mintea prin cugetarea natural despre ade v rul lui. Dac deci nu vom ascunde talantul acestei cuget ri, vom intra în chip sim it întru bucuria Domnului.

64. Cel ce cere lucr rile Duhului înainte de împlinirea poruncilor e asemenea robului cump rat cu bani, care, îndat ce a fost cump rat, cere deodat cu pre ul i scrisoarea de slobozire.

65. Cel ce socote te necazurile venite dinafar ca aduse de dreptatea lui Dumnezeu, acela, c utînd pe Domnul, a aflat deodat cu dreptatea Lui i cuno tin a.

66. Dac vei în elege ce zice Scriptura, c „în tot p mîntul st pînesc judec ile lui Dumnezeu”,³ orice

1) Aceasta era una din înv turile gre ite ale Masalianilor, cari sus i-neau c harul numai atunci e prezent când e sim it.

2) În acest cap. se r spunde teoriei gre ite din cap precedent, ar tîndu-se c harul ne este dat ca putere, dar transformarea acestei puteri în fapte atîrn de noi. În P. G. 65, 937 acest cap. ine în chip nimerit de cap. precedent. De asemenea cele 3 cap. cari urmeaz , 61—63, alc tuiesc în P. G. unul singur (56), în care Marcu Ascetul îi expune înv tura despre harul dat ca putere la botez i despre actualizarea lui prin fapte, în termeni aproape identici cu cei din scrierea „Despre botez”. 3) Psalm 105, 7.

întâmplare i se va face înv tor spre cuno tin a de Dumnezeu.

67. Fiecare întâmpin ceea ce îi vine, dup idee sa. Dar numai Dumnezeu tie cum i se potrive te fiec ruia ceea ce îi vine.

68. Când suferi vreo ocar dela oameni, cuget îndat la slava ce-i va veni dela Dumnezeu.¹ i ocarate va l sa neîntristat i neturburat; iar slava credincios i nesupus osândeii, când va veni.

69. Când e ti l udat de mulime, dup bun voi a lui Dumnezeu, s nu amesteci nimic seme în ceea ce i-a h r zit Domnul, ca nu cumva schimbându-te, s cazi în starea dimpotriv .

70. S mân a nu va cre te f r p mânt i ap ; iar omul nu se va folosi f r osteneli de bun voie i f r ajutor dumnezeesc.

71. F r nor nu vine ploaie, iar f r con tiin bun nu po i pl cea lui Dumnezeu.

72. Nu respinge înv tura, chiar dac e ti foarte cuminte. C ci iconomia lui Dumnezeu e mai folositoare ca în elepciunea noastr .

73. Când inima e mi cat de vreo pl cere dela locul ostenelilor de bun voie, devine anevoie de re inut, asemenea unui bolovan foarte greu, ce se rostogole te la vale.

74. Precum un viel nedeprins, alergând dup iarb , ajunge la un loc m rginit de pr p stii din amândou p r ile, la fel se afl sufletul pe care gândurile l-au desf cut pe 'ncetul de locul s u.

75. Când mintea, dobândind b rb ie în Domnul, desface sufletul de obi nuin e învechite, atunci inima e chinuit de minte i de patim , ca de ni te c l i, cari o trag încoace i încolo.

76. Precum cei ce plutesc pe mare rabd cu pl cere arsura soarelui, la fel cei ce ur sc p catul, iubesc

1) Ioan 5, 44.

muștrarea. Pentru că cea dintâi se împotrivesc te vântului, cea de-a doua patimilor.

77. Precum fuga în timpul iernii sau Sâmbătă¹ aduce durere trupului și întinarea sufletului, la fel și școala patimilor în trupul îmbătrânit și în sufletul sfânt.

78. Nimenea nu este atât de bun și de milos ca Domnul; dar nici El nu iartă pe cel care nu se pocăiește.

79. Mulți ne întristează pentru păcate; dar primim cu plăcere cauzele lor.

80. Soborul, care se târâie sub păcat, fiind orb nu poate vedea stelele; la fel cel care nu crede lui Dumnezeu în privința celor vremelnice, nu poate crede nici în privința celor veșnice.

81. Cunoștința adevărată s'a dăruit oamenilor de către Dumnezeu, ca har înainte de har; și ea învață pe cei care se împărtășesc de ea, să creadă înainte de toate în Cel care le-a dăruit-o.

82. Când sufletul care a păcătuit nu primește necazurile care vin asupra-i, atunci îngerii zic despre el: „Am doborât Babilonul și nu s'a vindecat”.²

83. Mintea, care a uitat de cunoștința adevărată se luptă pentru cele potrivnice, ca pentru unele care-i sunt de folos.

84. Precum focul nu poate zăbovi în apă, tot așa nici gândul urât în inima iubitoare de Dumnezeu. Căci tot cel care iubește pe Dumnezeu, iubește și osteneala. Iar osteneala de bunăvoie este vrăjmașul cerii prin fire.

85. Patima ajungând stăpână peste fapte cu ajutorul voinței, se impune pe urmă silnic și dacă nu vrea cel părtăvit de ea.

86. De vin asupra noastră gânduri fărâșoase, să fim siguri că iubim cauzele lor; iar de vin gânduri cu viață, iubim și lucrurile spre care se îndreaptă.

1) Matei 24, 20. 2) Ieremia 51, 9.

87. P rerea de sine i îngâmfarea sunt pricini ale hulirii; iar iubirea de argint i slava de art sunt pricini ale neîndur rii i ale f rniciei.

88. Când diavolul vede c mintea s'a rugat din inim , aduce ispite mari i r ut cios uneltite. C ci nu vrea s sting virtu i mici prin ispite mari.

89. Un gând care z bove te arat împ timirea omului. Iar dac e alungat repede, arat r zboiu i împotrivre.

90. Trei sunt lucrurile spirituale, la care vine mintea când se schimb : cel dup fire, cel mai presus de fire i cel împotriva firii. Când vine la locul dup fire, se descopere pe sine ca pricina gândurilor rele i- i m rturise te lui Dumnezeu p catele, recunoscând pricinile patimilor. Când vine la locul cel împotriva firii, uit de dreptatea lui Dumnezeu i se r zboe te cu oamenii pe motiv c o nedrept esc. Iar când e ridicat la locul mai presus de fire, afl roadele Duhului Sfânt, pe care le-a ar tat Apostolul : iubire, bucurie, pace¹ i cele urm toare ; i tie c dac alege grijile trupe ti, nu poate r mânea acolo. Dar dac se desparte de locul acela, cade în p cat i în necazurile care urmeaz p catului, chiar dac nu îndat , dar desigur la vremea sa, când tie dreptatea lui Dumnezeu.

91. Atâta adev r se cuprinde în cuno tin a fiec ruia, cât siguran îi dau blânde ea, smerenia i dragostea.

92. Tot cel ce s'a botezat dup dreapta credin a primit tainic tot harul. Dar se umple de cuno tin a sigur a acestui fapt, dup aceea, prin lucrarea poruncilor.

93. Porunca lui Hristos, împlinit cu con tiin , d - rue te mângâiere dup mul imea durerilor inimii. Dar fiecare din acestea vine la timpul s u.

94. Roag -te st ruitor la orice lucru, ca unul ce nu poti face nimic f r ajutorul lui Dumnezeu.

95. Nimic nu ajut mai mult lucr rii ca rug ciunea; i pentru a câ tiga bun voin a lui Dumnezeu, nimic nu e mai de folos ca ea.

1) Galateni 5, 22,

96. Toat lucrarea poruncilor se cuprinde în ea. C ci nimic nu st mai sus ca dragostea de Dumnezeu.

97. Rug ciunea neîmpr tiat e semn de iubire fa de Dumnezeu la cel ce st rue în ea. Negrija de ea i împr tierea ei, e dovada iubirii de pl ceri.

98. Cel ce privegheaz , rabd i se roag nestrâmtorat, se împr rt e te în chip v dit de Duhul Sfânt. Iar cel ce e strâmtorat în acestea, dar rabd totu i cu voia, prime te i el îndat ajutor.

99. O porunc se v de te mai aleas ca alta. De aceea exist i o credin mai sigur ca alt credin .

100. Este o credin din auz, dup Apostol,¹ i este o credin , care e adeverirea lucrurilor n d jduite.²

101. Bine este s folosim prin cuvinte pe cei cari întreab ; dar mai bine e s conclucr m cu ei prin rug ciune i virtute. C ci cel ce, prin acestea, se aduce pe sine lui Dumnezeu, ajut i aproapei.

102. Dac vrei s -l folose ti f r vorb mult pe iubitorul de înv tur , îndeamn -l la rug ciune, la credin dreapt i la r bdarea n cazurilor. C ci prin acestea se dobândesc toate celelalte virtu i.

103. Pentru lucrurile, pentru cari i-a pus cineva n -dejdea în Dumnezeu, nu se mai r zboie te cu aproapele.

104. Dac , potrivit Scripturii, tot ce ni se întâmpl f r voie î i are pricina în cele s vâr ite cu voia, nimeni nu e atât de du man omului, ca el însu i.

105. Tuturor relelor le premerge ne tiin a; iar a doua dup ne tiin e necredin a.

106. Fugi de ispit prin r bdare i prin rug ciune. C ci dac i te împotrive ti f r acestea, vine asupra- i i mai n valnic.

107. Cel blând pentru Dumnezeu e mai în elept decât cei în elep i i cel smerit cu inima e mai puternic decât cei puternici. C ci ei poart jugul lui Hristos întru cuno tin .³

108. Toate câte le grîm sau le s vîrîm f r ru-
g ciune, nî se arat pe urm sau gre ite sau v t m -
toare, i ne dovedesc lipsi i de cuno tin , prin lucrurile
cari urmeaz .

109. Unul singur e drept din fapte, din cuvinte i
din gînduri. Din credin îns , din har i din poc în ,
sunt mul i drep i.

110. Precum celui ce se poc e te îi e str în cuge-
tarea semea , a a celui ce p c tue te de bun voie îi
e cu neputin cugetarea smerit .

111. Cugetarea smerit nu e o osîndire a noastr
din partea con tiin ei, ci cuno tin a harului lui Dumnezeu
i a comp timirii Lui.

112. Ceea ce e casa v zut pentru aerul obi nuit,
aceea este mintea ra ional pentru harul dumnezeesc. Cu
cât sco i mai mult materia afar , cu atît mai mult n -
v le te acela în untru; i cu cât o mâni pe aceasta mai
mult în untru, cu atît mai mult se retrage acela.

113. Materia casei sunt vasele i mânc rile; iar
materia min ii, slava de art i pl cerea.

114. N dejdea în Dumnezeu face inima larg ; iar
grija trupeasc o îngusteaz .

115. Harul Duhului e unul i neschimbat; dar lu-
creaz în fiecare precum voe te.

116. Precum ploaia, curgînd în p mînt, d plantelor
calitatea lor proprie, celor dulci dulcea a i celor acre
acreaa, a a harul, intrînd în inimile credincio ilor, le
d rue te lucr rile cari se potrivesc cu diferitele virtu i.

117. Celui ce fl mînze te pentru Hristos, harul i se
face hran ; celui ce înseteaz , beutur preadulce; celui
ce tremur de frig, hain ; celui ostenit, odihn ; celui ce
se roag , deplin încredin are; celui ce plînge, mîngîiere.

118. Deci cînd auzi Scriptura spunînd despre Duhul
Sfînt c s'a coborît peste fiecare dintre Apostoli,¹ sau
c a n v lit asupra unui prooroc,² sau c lucreaz ,³

1) Fapte 2, 3. 2) I. Samuil 10, 10; Ezechiel 2, 2 3) I Corinteni 12, 11.

sau se întristează,¹ sau se stinge,² sau se mânie; iar i c unii au pârga Duhului,³ al ii sunt plini de Duh Sfânt,⁴ s nu cuge i la vreo t iere, sau la vreo prefacere, sau la vreo schimbare a Duhului, ci crede, dup cum am spus mai înainte, c el e nemutat, neschimbat i atotputernic. De aceea, el r mâne în lucr ri ceea ce este, dar în acela i timp salveaz în fiecare, în chip dumnezeesc, ceea ce trebuie salvat. C ci el se revars peste cei boteza i în chip des vâr it, asemenea soarelui, dar fiecare dintre noi se luminează în m sura în care, urîndu- i patimile cari-l întunec , le smulge din sine; precum de asemenea se întunec în m sura în care, iu- bindu-le, cuget la ele.

119. Cel ce ur te patimile smulge pricinile lor. Iar cel ce se supune pricinilor e r zboit de patimi, chiar dac nu vrea.

120. Când suntem st pâni i de gânduri rele, s ne învinov im pe noi în ine, i nu p catul str mo esc.⁵

121. R d cinile gândurilor sunt p catele v zute, pe cari le s vâr im cu mânilor, cu picioarele i cu gura.

122. Nu poate sta de vorb cu patima în minte, cel ce nu iube te pricinile ei.

123. C ci cine st la târguial cu slava de art , dac dispre ue te ru inea? Sau cine se tulbur pentru ocar , dac iube te umilin a? Cine prime te pl cerea trupeasc , având inim sdrobot i smerit ? Sau cine se îngrije te i se lupt pentru cele vremelnice, dac crede în Hristos?

124. Cel care, dispre uit fiind de cineva, nu se gâlceve te cu cel ce-l dispretue te, nici cu cuvântul, nici cu gândul, a dobândit cuno tin adev rat i arat credin tare St pânului.

125. Mincino i sunt fiii oamenilor, cari stau în cum- p n de-a face nedreptate.⁶ Dar Dumnezeu p streaz pe seama fiec ruia ceea ce este drept.

1) Efeseni 4, 30. 2) I Tesal. 5, 19. 3) Romani 5, 23. 4) Fapte 2, 4.

5) Tem desvoltat în scrierea „Despre botez”. 6) Psalm 62, 10.

126. Dacă nici cel ce nedrept e te nu ajunge la vreun prisos, nici cel nedrept it nu e lipsit de ceva, omul trece ca o umbră, și deci în deert se turbur.¹

127. Când vezi pe cineva îndurerat de multe ori, cunoaște că, după ce s'a umplut de gânduri de-ale slavei de artă, seceră acum cu scârba spicele seminilor din inimă.

128. Cel ce s'a bucurat de plăcerile trupești mai mult decât trebuie, va plăti prisosul cu osteneli însutite.

129. Mai marele e dator să spun supusului ceea ce e dator să fac; iar dacă nu e ascultat, să-și vestească venirea relelor.

130. Cel ce este nedrept it de cineva și nu cere dela cel ce l-a nedrept it ceea ce i se datorează, crede, cu privire la partea aceea, lui Hristos, și va lua însutit în veacul acesta și va moțeni viața veșnică.

131. Aducerea aminte de Dumnezeu face să se nască în inimă osteneala și durerea pentru cinstirea lui; și tot cel ce uită de Dumnezeu caută plăcerea și fuge de durere.

132. Nu zice că cel izbăvit de patimi nu mai poate avea necazuri. Căci chiar dacă nu pentru el, e dator totuși să aibă necazuri pentru aproapele.

133. Când vrăjmașul are în stăpânire multe zăpisi de ale păcatelor uitate, îl silitește pe datornic să le săvârșească prin aducerea aminte, folosindu-se cu viclenie de legea păcatului.

134. Dacă vrei să-ți amintești neîncetat de Dumnezeu, nu respinge necazurile ca nedrepte, ci răbdă-le ca pe unele ce vin după dreptate. Căci răbdarea lor trezește și înviorează amintirea prin fiecare întâmplare. Iar respingerea lor micșorează durerea și osteneala spirituală a inimii și prin aceasta produce uitarea.

135. Dacă vrei ca Domnul să-ți acopere păcatele, să nu-ți arde oamenii virtutile. Căci ceea ce facem noi cu acestea, aceea face Dumnezeu cu acelea.

1) Psalm 39, 7.

136. Ascunzându- i virtutea, nu te mândri, ca i când ai împlini dreptatea. C ci dreptatea nu st numai în a ascunde cele frumoase, ci i în a nu gândi nimic din cele oprite.

137. Nu te bucura când faci bine cuiva, ci când rabzi du m nia care urmeaz , f r a pune la inim r ul. C ci precum urmeaz nop ile zilelor, a a urmeaz r u t ile binefacerilor.

138. Slava de art , iubirea de argint i pl cerea nu las facerea de bine nep tat , dac nu s'au topit mai 'nainte prin frica lui Dumnezeu.

139. În durerile f r voie se ascunde mila lui Dumnezeu, care atrage la poc in pe cel ce le rabd i izb ve te de muncile ve nice.

140. Unii, împlinind poruncile, gândesc s le pun în cump n cu p catele. Iar alii î i câ tig bun voîn a lui Dumnezeu prin jertfa Celui ce a murit pentru p catele noastre. de întrebat care dintre ace tia cuget drept?

141. Frica Gheenei i dragostea Împ r iei dau puterea de a r bda necazurile. Iar aceasta nu vine dela noi în ine, ci dela Cel ce cunoa te gândurile noastre.

142. Cel ce crede în cele viitoare se înfrâneaz dela pl cerile de aici, f r a face pe înv torul. Iar cel care nu crede, caut pl cerea i fuge de durere.

143. S nu zici: cum se va deda s racul pl cerii, neavând cele ce o pricinuesc? C ci cineva poate s se dedea pl cerii prin gânduri, în chip i mai tic los.

144. Altceva e cuno tin a lucrurilor i altceva cunoa terea adev rului. Pe cât se deosebe te soarele de lun , pe atât e mai de folos cea de a doua decât cea dintâi.

145. Cuno tin a lucrurilor cre te în propor ie cu împlinirea poruncilor; iar cunoa terea adev rului, pe m sura n dejdii în Hristos.¹

1)Ideea c prin virtute sporim in cunoa tere, formeaz o tem principal a Sf Maxim M rturisorul.

146. De vrei a adar s te mântue ti i s vii la cuno tin a adev rului, încearc totdeauna s te ridici peste lucrurile ce cad sub sim uri i s te lipe ti de Dumnezeu numai prin n dejde. C ci în felul acesta, privind uneori pe al turi f r s vrei, vei afla Domnii i St pâinii r sboindu-te prin atacurile () ce le vor da asupra ta. Dar biruindu-le prin rug ciune i r mânând cu bun n dejde, vei st rui în harul lui Dumnezeu, care te isb ve te de urgia viitoare.

147. Cine în elege ceea ce a spus în chip tainic sfântul Pavel, c lupta noastr e împotriva duhurilor r ut ii,¹ va în elege i parabola Domnului, prin care a ar tat c trebue s ne rug m neîncetat i s nu ne lenevim.²

448. Legea porunce te figurat s lucr m ase zile, iar a aptea s ne odihnim. Lucrarea sufletului st în facerea de bine prin bani i lucruri. Iar odihna lui, în a vinde toate i a le da s racilor, dup cuvântul Domnului.³ i cel ce a ajuns astfel la odihn prin lep - darea de averi, petrece în n dejdea mintal . La această odihn ne îndeamn i Pavel s intr m cu sânguin , zicând: „S ne silim s intr m la această odihn ”.⁴

149. Acestea le-am spus, nu nesocotind cele viitoare, nici hot rând c aici este r splata ob teasc , ci fiindc trebue s avem întâi harul Duhului Sfânt lucrând în inim i apoi s intr m, pe m sura vredniciei noastre, în Împ r ia cerurilor. Aceasta descoperind-o i Domnul a zis: „Împ r ia cerurilor este în untru vostru!”⁵ Dar a spus-o i Apostolul: „Credina e adevirarea celor n d jduite”⁶; i iar i: „Alerga i a a ca s o lua i”⁷; i iar i: „Cerceta i-v pe voi în iv de sunte i în credin . Sau nu cunoa te i c Iisus Hristos locue te în voi? Afar numai dac nu sunte i cre tini netrebnici”.⁸

150. Cel ce cunoa te adev rul nu se împotrive te necazurilor, cari vin asupra lui. C ci tie c -l conduc pe om spre frica de Dumnezeu.

1) Efeseni 6, 12 2) Luca 18, 1, 3) Matei 19, 21 4) Evrei 4, 11 5) Luca 17, 21. 6) Evrei 11, 1. 7) I Corinteni 9, 24. 8) II Corinteni 13, 5

151. P catele de odinioar , pomenite special dup chipul lor, vat m pe cel cu bun n dejde. C ci dac îi apar în cuget înso ite de întristare, îl desfac de n - dejde, iar dac i se zugr vesc f r întristare, î i întip - resc din nou vechea întin ciune.

152. Când mintea, prin lep darea de sine, se tine strâns numai de gândul n dejdii,¹ vr jma ul, sub motiv de m rturisire, îi zugr ve te p catele de mai înainte, ca s stârneasce din nou patimile uitate prin harul lui Dumnezeu i, pe neb gate de seam , s fac pe om nedrept. C ci f când vr jma ul aceasta, de va fi omul luminat i urîtor de patimi, se va întuneca, turburându-se pentru cele f cute. Iar de va fi înc înce o at i iubitor de pl - ceri, va z bovi desigur în convorbirea p tima e cu momelile, încât amintirea aceasta nu-i va fi o m rturisire , ci început de p c tuire.

153. Dac vrei s aduci lui Dumnezeu m rturisire f r osând , nu pomeni special, dup chipul lor, grelele, ci rabd cu b rb ie urm rile lor.

154. Întâmpl rile dureroase vin asupra noastr pentru p catele f cute mai 'nainte, fiecare gre al aducând dup sine ceea ce se leag de firea ei.

155. Cel ce cunoa te i tie adev rul, nu se m rturise te lui Dumnezeu prin amintirea celor s vâr ite, ci prin r bdarea celor ce vin pe urm asupra lui.

156. Când respingi durerea i ocara, nu f g dui c te vei poc i prin alte virtu i. C ci slava de art i fuga de dureri obi nuiesc s slujeasc p catului chiar i prin cele de-a dreapta (prin virtu i).

157. Precum virtu ile obi nuesc s se nasc din dureri i din oc ri, a a p catele se nasc din pl ceri i laude.

1) poate avea trei în elesuri: a) o n dejde tare ocup sufletul în întregime ; b) n dejdea care nu se gânde te decât la un lucru ; c) n dejdea care nu- i cuprinde obiectul prin imagini, ci numai printr'un gând lipsit de imagini, dat fiind c imaginile atrag mintea spre lucruri sensibile i spre p cate. Poate c în acest loc sunt vizate toate aceste în elesuri.

158. Orice pl cere trupeasc vine dintr'o lenevire de mai 'nainte. Iar lenevia se na te din necredin .

159. Cel ce zace sub p cat nu poate birui singur cugetul trupesc. C ci a â area se mi c f r odihn în m dularele sale.

160. De suntem p tima i, trebue s ne rug m i s ne supunem. C ci de abia cu ajutor ne putem r zboi cu obi nuin ele p catului.

161. Cel ce- i love te voia cu supunerea i cu rug ciunea, este lupt tor cu bun me te ug, v dind lupta mintal pe care o poart , prin re inerea dela cele su-puse sim urilor.

162. Cel ce nu- i une te voia sa cu Dumnezeu se poticne te în faptele sale i cade în mâinile vr jma ilor.

163. Când vezi doi r i, având dragoste unul fa de altul, cunoa te c fiecare ajut s se împlineasc voia celui alt.

164. Cel ce cuget seme i cel ce iube te slava de art se înso esc cu pl cere unul cu altul. C ci cel dintâi laud pe iubitorul de slav de art , care-i cade înainte slugarnic; iar cel alt m re te pe cel cu cuget seme , care-l laud într'una.

165. Cel ce ascult cu dragoste de adev r scoate folos din amândou p r ile: pentru cele bune primind m rturie, se face i mai grabnic la ele; pentru cele rele fiind muștrat, e silit s se poc iasc . Dup sporirea noastră trebue s ne fie i viea a; i dup viea suntem datori s în l m lui Dumnezeu rug ciunile noastre.

166. Bine este s inem porunca cea mai cuprinz toare i s nu ne îngrijim de nimic în parte, ca astfel s nu trebuiasc nici s ne rug m pentru ceva aparte, ci s cerem numai Împ r ia lui Dumnezeu, dup cuvântul Domnului.¹ Iar dac ne îngrijim de fiecare trebuin , suntem datori s ne i rug m pentru fiecare. C ci cel ce face sau se îngrije te de ceva f r rug -

1) Mt. 6, 33.

ciune, nu se află pe drumul cel bun care duce spre sfârșitul lucrului. Aceasta e ceea ce a spus Domnul: „Fără mine nu puteți face nimic”.¹

167. Cel ce nesocotește porunca rugăciunii, cade în neascultări și mai rele, una predându-l alteia, ca legat în lanțuri.

168. Cel ce primește necazurile de acum, în nădejdea bunătăților de mai târziu, a aflat cunoștința adevărului și se va izbăvi repede de mânie și întristare.

169. Cel ce primește reaua pătimire și necinstea pentru adevăr umblă pe calea apostolilor, luând crucea și încingându-se cu lanțuri. Iar cel ce încearcă să aibă grijă de inimă să fărâșească acestea, răstăcește cu mintea și cade în ispitele și cursele diavolului.

170. Nu poate birui cel ce se războiește nici gândurile rele fără să biruiască pricinile lor, nici pricinile fără gânduri. Căci când răpunem pe una în parte, nu peste mult suntem prinși prin cealaltă de către amândouă.

171. Cel ce se luptă cu oamenii, de frica relei pătimiri și a ocărilor, sau va pătimi aici necazuri și mai multe, sau va fi muncit fără mil în veacul viitor.

172. Cel ce vrea să fie ferit de orice întâmplare rea este dator să-și încredințeze toate treburile lui Dumnezeu prin rugăciune; apoi mintea lui să se înstrânsă de nădejdea în El, iar grija pentru lucrurile supuse simurilor să o nesocotească cu toată puterea.

173. Când află diavolul pe un om, prins fără trebuință de cele trupești, mai întâi îi răpește trofeele cunoștințelor, pe urmă îi taie nădejdea în Dumnezeu, cum i-ar tăia capul.

174. Dacă ocupi vreodată poziția întărită a rugăciunii curate, nu primi în acea vreme cunoștința lucrurilor, ridicat în fața tăvălmășului, ca să nu pierzi ceea ce e mai de preț. Căci mai bine este să-și șterge mătăsurile rugăciunii, stând închiși în cetatea noastră,

1) Io 15, 5

decât să stăm de vorbă cu el, care ne aduce daruri, unelând să ne desfacă de rugăciunea împotriva lui.

175. Cunoști a lucrurilor folose te omului în vreme de ispită și de trăind vie. Dar în vreme de rugăciune îți pube te.

176. Dacă îți s'a rănduit să înveți întru Domnul și nu ești ascultat, întristează-te cu mintea, dar nu te turbura la așteptare. Căci întristându-te, nu vei fi osândit cu cel neascultător. Dar turburându-te, vei fi ispitit prin același lucru.

177. În vremea tâlcuirii, să nu ascunzi cele ce privesc pe cei de față, povestindu-le lucrurile cuviincioase și vrednice de laudă mai înainte, iar pe cele greu de auzit, mai acoperit.

178. Celui ce nu se află în ascultarea ta să nu-i aduci greșala în față. Căci aceasta ține mai mult de stăpânire, decât de sfârșit.

179. Cele spuse la plural se fac tuturor de folos, arătând fiecăruia în conștiință cele ale sale.

180. Cel ce vorbește drept este dator să fie plin de mulțumire, că unul ce primește cuvintele de la Dumnezeu. Căci adevărul nu este al celui ce grăiește, ci al lui Dumnezeu, care îl dăruiește.

181. Nu te gâlcești cu cei cari nu și-au făcut mărțurisire de supunere, când se împotrivesc adevărului, că să nu-și stârnească ura, cum zice Scriptura.

182. Acela care cedează ucenicului când se împotrivesc te unde nu trebuie, îl răstăcește în privința celui lucru și-l pregătește să nesocotească rânduelile supunerii.

183. Cel ce sfârșitește sau muștră întru frica lui Dumnezeu pe acela care porcătește, își câștigă și virtutea opusă grăiei. Iar cel ce înșeală minte răul și osânditește cu răutate cade în aceeași patimă, după legea duhovnicească.

184. Cel ce a învățat bine legea se teme de legiuitor; iar temându-se de El, se ferește de tot răul.

185. Nu vorbi cu dou limbi, într'un fel ar tându-te cu cuvântul, i într'alt fel aflându-te cu conștiința. Căci pe unul ca acesta Scriptura îl pune sub osândă.¹

186. Adeseori cel ce spune adevărul este urât de ceilalți de minte, după Apostol.² Iar cel farnic este iubit. Dar nici una dintre aceste răsplăti nu iese mult vreme. Căci domnul va răsplăti fiecare ruia, la vremea sa, ceea ce trebuie.

187. Cel ce voia să înalteze relele viitoare este dator să poarte cu plăcere pe cele de acum. Căci astfel, împiedându-se în ele pe tine cu lucrurile, va ocoli prin dureri mici, pedepse mari.

188. Împrejmuește-ți cuvântul cu întărituri dinspre partea laudei de sine și cugetul dinspre partea înaltei păreri despre tine, ca nu cumva cedând să faci cele dimpotrivă. Căci binele nu se schimbă te numai de către om, ci și de către Dumnezeu, atotvăzătorul.

189. Atotvăzătorul Dumnezeu precum dă răsplătiri cuvenite faptelor noastre, așa și cugetelor și gândurilor noastre celor de bună voie.

190. Gândurile fărâșe de voie răsar din păcatul de mai înainte; iar cele cu voia, din voință liberă. De aceea, cele din urmă, sunt pricinile celor dintâi.

191. Gândurile rele neîntinționate le urmează întristarea. De aceea își dispar degrabă. Iar celor intenționate le urmează bucurie. De aceea cu anevoie ne izbăvim de ele.

192. Iubitorul de plăcere se întristează de dojeniri și de strâmtorări; iar iubitorul de Dumnezeu, de laude și de prisosiri.

193. Cel ce nu cunoaște judecățile lui Dumnezeu merge cu mintea pe un drum înconjurat de amândouă părțile de prăpstii și ușor este răsturnat de orice vânt. Când este lăudat, se umflă de mândrie; când este dojenit, se oarece; când îi merge bine, îi pierde cuviința;

1) Sirach, 28, 15. 2) Io. 8, 40.

când ajunge în suferin e, se tângue te; de în elege ceva caut numaidecât s arate; când nu în elege, se face c în elege; dac e bogat, se îngâmf ; dac e s rac, se face c nu e; când se satur , e plin de îndr sneal ; când poste te, se umple de slav de art ; cu cei ce-l mustr , se ia la ceart ; iar cei ce-l iart , îi socote te pro ti.

194. Dac , prin urmare, cineva n'a dobândit, prin harul lui Hristos, cuno tin a adev rului i frica de Dumnezeu, se r ne te cumplit nu numai de patimi, ci i de alte întâmpl ri.

195. Când vrei s descurci un lucru încurcat, caut în privin a lui ce place lui Dumnezeu, i vei afla deslegarea folositoare.

196. Când Dumnezeu binevoe te s se fac un lucru, toat zidirea ajut s se împlineasc . Dar când El nu binevoe te, se împotrive te i zidirea.

197. Cel ce se împotrive te necazurilor, se r zboie te f r s tie cu porunca lui Dumnezeu. Iar cel ce le prime te întru cuno tin adev rat , acela rabd pe Domnul, cum zice Scriptura.

198. Dup ce a venit încercarea, nu întreba de ce, sau prin cine a venit, ci cum s o por i cu mul umire, f r întristare i f r pomenirea r ului.

199. R ul dela altul nu ne spore te p catul, dac nu îl primim cu gânduri rele.

200. Dac nu e u or s afli pe cineva s plac lui Dumnezeu f r s fie încercat, trebue s mul umim lui Dumnezeu pentru toat întâmplarea.

201. Dac Petru n'ar fi r mas f r izbând în pescuitul de noapte,¹ nu ar fi izbândit în cel de zi. i dac Pavel nu i-ar fi pierdut vederea ochilor,² nu ar fi câ tigat-o pe cea a min ii. Iar dac tefan nu ar fi fost batjocorit ca hulitor, nu ar fi v zut pe Dumnezeu, când i s'au deschis cerurile.³

1) Luca 5, 5—6. 2) Fapte 9, 8. 3) Fapte 7, 55.

202. Precum lucrarea după Dumnezeu e virtute, așa necazul împotriva a teptării se numește încercare.

203. Dumnezeu a încercat pe Avraam, adică i-a adus necaz cu folos, nu ca să afle cum este, ci ca Cel ce cunoaște toate înainte de nașterea lor îl cunoaște și pe el, ci ca să-i dea prilejuri pentru o credință desvârșită.

204. Tot necazul vine de la aplecarea voinei, dându-i acesteia prilej să încline fie la dreapta, fie la stânga. De aceea necazul ce se întâmplă să vină se numește încercare, dând celui ce se împotrivesc de el cunoștința voilor sale ascunse.

205. Frica de Dumnezeu ne silește să luptăm cu păcatul. Dar luptând noi, însuși harul lui Dumnezeu îl surprinde.

206. În elepciunea noastră nu stă numai în a cunoaște adevărul din înălțimea naturală, ci și în a răbdăritatea celor ce ne fac nedreptate, ca pe a noastră proprie. Căci cei ce rămân la cea dintâi se umflă de mândrie; iar cei ce au ajuns la a doua au dobândit smerenie în cugetare.

207. De vrei să nu fii muncit de gânduri rele, primește umilirea sufletului și necazul trupului. Iar aceasta nu numai în parte, ci în toată vremea și locul și lucrul.

208. Cel ce se lasă povăit de bunăvoie prin necazuri, nu va fi stăpânit de gândurile fărâșoase de bunăvoie. Iar cel ce nu primește pe cele dintâi, va deveni, chiar dacă nu vrea, robul celor de al doilea.

209. Dacă ești nedreptățit și îți se înșelă inimă, nu te întrista, căci cu bună rost a fost pus în mijloc ceea ce ți s'a întâmplat. Căci bucurându-te, alungă gândurile caritative, fiindcă, biruindu-le de la primul atac, va fi biruit împreună cu ele și răul după ce a fost pus în mijloc; dar dacă gândurile continuă să se miște, și răul sporește.

210. Fără zdrobirea inimii, e cu neputință să ne izbăvim cu totul de păcat. Iar inima se zdrobește prin înfrânarea de la trei lucruri: de la somn, de la hrană și

dela lenevirea trupeasc . C ci prisosin a acestora s - de te iubirea de pl cere ; iar iubirea de pl cere prime te gândurile rele. Pe de alt parte, ea se împotrive te atât rug ciunii, cât i slujirii cuvenite.

211. Dac ai fost rânduie s porunce ti fra ilor, p - ze te rânduiala ta i s nu treci sub t cere cele cuvenite de frica celor ce se împotrivesc. Când vor asculta, vei avea plat pentru virtutea lor; când nu vor asculta, desigur îi vei ierta i vei lua de asemenea iertare dela Cel ce a zis: „Ierta i i se va ierta vou ”.¹

212. Toat încercarea se aseam n cu un târg. Cel ce tie s fac negustorie, câ tig mult; iar cel ce nu tie, suferă pagub .

213. Pe cel ce nu ascult de un cuvânt nu-l sili cu ceart ; ci câ tigul, pe care el l-a lep dat, adun i-l ie. C ci hot rîrea de a nu pune r ul la inim îi va folosi mai mult decât îndreptarea lui.

214. Când v t marea ce izvor te dela unul se întinde la muli, nu trebuie s ai îndelung r bdare, nici s cau i folosul t u, ci al celor muli, ca s se mântuiasc . C ci e mai folositoare virtutea multora, decât cea a unuia.

215. De va c dea cineva în orice fel de p cat i nu se va întrista pe m sura gre elii, cu u urin va c dea iar i în aceea i curs .

216. Precum leoaica nu se apropie cu prietenie de juninc , la fel neru inarea nu prime te de bun voie întristarea dup Dumnezeu.²

217. Precum oaia nu se împreun cu lupul, pentru na terea de pui, a a nici durerea inimii cu neru inarea, pentru z mislirea virtu ilor.

218. Nimenea nu poate avea durere i întristare dup Dumnezeu, de nu va iubi mai 'nainte pricinile lor.

219. Frica de Dumnezeu i muștrarea primesc între ele întristarea. Iar înfrânarea i privegherea se înso esc cu durerea.

1) Luca 6, 37 2) II Cor. 7, 10.

220. Cel ce nu se lasă povăuit de poruncile și de îndemnurile Scripturii, va fi mânat înainte de biciul calului și de boldul asinului.¹ Iar de se va împotrivi și acestora, și se vor strânge fălcile în zăbale și frâu.²

221. Cel biruit cu ușurință de cele mici e robit neapărat și de cele mari. Iar cel ce le disprețuește pe acelea, le va sta împotriva și celor mari, întru Domnul.

222. Nu încerca să folosești prin mustrări pe cel ce se laudă cu virtuțile, fiindcă acela nu poate fi și iubitor de fal și iubitor de adevăr.

223. Tot cuvântul lui Hristos descopere mila și dreptatea și în elepciunea lui Dumnezeu, și toarnă prin auz puterea lor în cei ce ascultă cu plăcere. Dar cei nemilostivi și nedrepi, ascultând fără plăcere, nu au putut cunoaște în elepciunea lui Dumnezeu, ba L-au și răstignit pe Cel ce o grăia. Deci să băgăm în noi de seamă de ascultăm cu plăcere de El. Căci chiar El a zis: „Cel ce mă iubește pe Mine va păzi poruncile Mele și va fi iubit de Tatăl Meu și Eu îl voi iubi pe el și Mă voi ura ta lui”.³ Vezi cum a ascuns această tărâșă în porunci? Dar dintre toate poruncile, cea mai cuprinzătoare este dragostea către Dumnezeu și către aproapele. Iar aceasta ia ființă din înfrânarea dela cele materiale și din liniștirea gândurilor.

224. Domnul, tiind aceasta, ne poruncește zicând: „Să nu vă îngrijiți de ziua de mâine”.⁴ și cu dreptate. Pentru că cel ce nu s'a izbăvit de cele materiale și de grija lor, cum se va izbăvi de gândurile rele? Iar cel învățat de gânduri, cum va vedea pe catul, care este acoperit de ele? Căci *pe catul e un întunec și o cea a sufletului*, ce se lasă din gânduri, din cuvinte și din fapte rele. și pe catul se naște a ac diavolul ispitește pe om printr'o momeală care nu-l forțează și îi arată începutul pe catului, iar omul intră în vorbă cu el din pricina iubirii de plăcere și a slavei de artă. Căci de i

1) Prov. 26, 3. 2) Ps. 32, 9. 3) Io. 14, 21. 4) Matei 6, 37.

prin judecat nu voie te, dar cu lucrarea se îndulce te
i îl prime te. Iar cel ce nu-i vede acest p cat cuprin-
z tor, cum se va ruga pentru el ca s se cur easc ?
i cel ce nu s'a cur it, cum va afla locul fiinei curate?
Iar de nu-l va afla, cum va vedea casa cea mai din-
l untru a lui Hristos, dac suntem casa lui Dumnezeu,
dup cuvântul prorocesc, evanghicesc i apostolesc?

225. Trebuie, a adar, ca urmare a celor spuse
mai 'nainte, s c ut m casa aceasta i s st ruim a
bate la u a ei prin rug ciune, ca, fie acum, fie în ceasul
mor ii, s ne deschid st pânu l i s nu ne spun ca
unora, cari n'am avut grij : „Nu v tiu pe voi de unde
sunte i”.¹ Ba suntem datori nu numai s cerem i s
lu m, ci s i p str m ceea ce ni s'a dat. C ci sunt
unii, cari i dup ce au primit, au pierdut. De aceea,
poate, cuno tin a simpl , sau chiar i o experien
întâmpl toare a lucrurilor spuse mai 'nainte o au i cei
mai tineri i mai târzii la înv tur . Dar tr irea st rui-
toare, cu r bdare, n'o au decât cei evlavio i i mult
încearca i dintre b trâni, cari, pierzând-o adeseori din
neaten ie, au c utat-o iar i cu osteneli de bun voie i
au aflat-o. S nu încet m s facem i noi la fel, pân
când o vom dobândi într'o astfel de m sur , încât s
nu o mai putem pierde, întocmai ca aceia.

226. Aceste pu ine înv turi ale legii duhovnice ti
le-am cunoscut din cele multe. Asupra lor st rue neîncetat
i marele Psalmist, vrând s le înve e i s le împli-
neasc cei ce cânt neînterupt în Domnul Iisus: Lui I
se cuvine slava, st pâניה i închinarea, acum i în
veci. Amin.

1) Luca 13, 25.

Al aceleia i

R spuns acelorã cari se îndoiesc despre Dumnezeescul Botez¹

Unii socotesc Sfântul Botez des vârit, întemeindu-se pe Scriptur , care zice: „Scoal -te, prime te botezul i spal -te de p catele tale”,² sau: „Sp la i-v i fi i cura i”,³ sau: „Dar v'a i sp lat, dar v'a i cur it”,⁴ precum i alte multe de felul acesta. Al ii îns sus in c p catul cel vechiu se desfiineaz abia prin nevoine, aducând i ei m rturia Scripturii, care zice: „S ne cur im pe noi în ine de toat întin ciunea trupului i a duhului”.⁵ Ba ace tia sus in c chiar i lucrarea îns i a p catului se afl în ei dup Botez.

Ce vom zice noi la acestea, sau cui vom crede?

R spuns

Trebue s credem propovedaniei Apostolilor i s r mânem pe lâng m rturisirile lor i s nu ispitim puterea lui Dumnezeu prin socotin e omene ti. De asemenea s nu primim iar i de bun voie jugul robiei, ci s inem strâns la libertatea noastr prin împlinirea poruncilor. C ci pe m sura împlinirii lor afl m tot adevrul, precum trebue s tim limpede c pe m sura neîmplinirii lor st m sub puterea p catului. Numai fiindc am socotit de art propovedania, ascultând mai mult de

1) Editat în P. G. 65, 985- 1028. 2) Fapte 22, 16. 3) Isaia 1, 16.

4) I Corinteni 6, 11. 5) II Corinteni 7, 1.

curiozitatea noastră decât de cuvântul lui Dumnezeu, s'a făcut de artă în credința noastră în neaflămînc în pcate.

Întrebare

Noi nu spunem că propovedania este de artă, ci că utăm să aflăm adevărul.

Răspuns

Dacă înempropovedaniadeadevărat, să împlinim toate poruncile și atunci vom ști de mai suntem stăpâni și de pcat. Căci Sfântul Botez este desvârșit, dar nu desvârșite pe cel ce nu împlinește poruncile. Drept aceea să nu credem socotințelor omenești, ci mai degrabă dumnezeii Scripturi, care spune: „Hristos a murit pentru pcatelile noastre”,¹ sau: „Ne-am îngropat cu El prin botez”,² sau: „Cel ce a murit s'a îndreptat de pcat”,³ sau „Pcatul nu va mai stăpâni peste noi”,⁴ de vom împlini poruncile; iar de nu le împlinim, suntem necredincioși și stăpâni și de pcat. Căci credința stă nu numai în a ne fi botezat în Hristos, ci și în a împlini poruncile Lui. Căci odată ce ne-am îngropat cu El prin Botez, ne-a și ridicat pe noi și ne-a aezat împreună cu Sine în cele cerești, evdit din Scripturi.⁵ Dar nu e mai puțin evdit că ne-a dat și porunci, ca, împlinindu-le, să aflăm desvârșirea pe care ne-a dat-o nouă. Iar de nu le vom împlini, ne vom arăta stăpâni și de pcat.

Dacă zicem deci că pcatul se desființează prin fapte, atunci „Hristos a murit în deert”⁶ și toate cele spuse sunt mincinoase. Și dacă aceștia spun că Botezul nu este desvârșit, ci dobândesc desvârșirea prin nevoințe, de artă este pentru ei și legea libertății și toată legiuirea Noului Testament e desființată. Ba aceștia Îl fac și pe Hristos însuși nedrept, odată ce poruncește celor botezați să se desvârșească fapte de-ale libertății, cât

1) I. Corinteni 15, 3. 2) Romani 6, 4. 3) Romani 6, 3. 4) Romani 6, 14. 5) Efeseni 2, 6. 6) Galateni 2, 21.

vreme ei sunt robi i de p cat împotriva voii. Iar harul lui Dumnezeu nu mai e în acest caz har, ci r splata nevoii elor noastre. C ci dac prin fapte (sc p m de p cat), atunci nu mai putem spune c prin har. Iar dac prin har, fapta nu mai e fapt , ci porunc a Celui ce ne-a eliberat, i fapt a libert ii i a credin ii. Acestea li le-a spus Sfântul Pavel mai înainte Galatenilor, potrivit cu iconomia dumnezeiasc , sf tuindu-i ca pe unii ce erau la fel de necredincio i ca i ace tia de acum.

Dar noi nu avem aceea i necredin în harul lui Dumnezeu. S nu fie! Nici nu t g duim credin a în propovedania apostolic . Ci, chiar dac suntem inu i sub p cat i dup Botez, aceasta nu se întâmpl din pricin c Botezul ar fi nedes vâr it, ci pentru nesocotim porunca i ne alipim de pl ceri de bun voie, cum ne mustre dumnezeiasca Scriptur . C ci omul se întoarce cu voia sa liber la p catul s u, „ca un câine care vine la v rs tura sa”.¹ Pentru nici Botezul, nici Dumnezeu, nici Satana nu sile te voia omului. Oare n'au auzit ace tia c poruncile lui Hristos, cele date dup Botez, sunt o lege a libert ii? C ci zice Scriptura: „A a s lucrai i a a s gr ii, ca unii ce vei avea s fi judeca i prin legea libert ii”.² i iar i zice Sfântul Petru: „Ad uga i la credin a voastr virtutea”.³ Iar dup ce spune cele urm toare, adaug zicând: „Cel care nu are acestea e orb cu vederea mic orat , uitând de cur irea p catelor lui de demult”.⁴ Ai putut în elegeri din cele spuse c e vorba de cur irea întâmplat în chip tainic prin Botez, dar care e aflat efectiv () prin porunci.

Dac îns , botezându-ne, nu ne-am eliberat de p catul str mo esc, e v dit c nu putem s vâr i nici faptele libert ii. Iar dac putem s le s vâr im pe acestea, ar tat este c tainic ne-am eliberat de robia p catului, precum este scris: „Legea Duhului vie ii m'a slobozit pe

1) II Petru 2, 21. 2) Iacob 2, 13. 3) II Petru 1, 5. 4) II Petru 1, 9

mine de legea p catului i a mor ii",¹ dar nesocotind poruncile Celui ce ne-a cur it pe noi, suntem purta i de p cat. Drept aceea, sau arat -mi tu mie c cei boteza i nu pot împlini poruncile libert ii i atunci Botezul nu e des vâr it; sau, ar tând noi c ace tia au primit o astfel de putere, s m rturiseasc to i c au fost elibera i prin harul lui Hristos, dar s'au predat pe ei în i i în robia p catelor prin faptul c n'au împlinit toate poruncile, i de aceea iar i s'au supus lor. i dovada s'o ia chiar din m rturia adus de ei: „S ne cur im pe noi în ine, fra ilor, de toat întin ciunea trupului i a duhului”.² C ci cel robit p catului cum se poate cur i însu i pe sine de toat întin ciunea trupului i a duhului, odat ce nu are libertatea i puterea trebuincioas , ci e inut sub p cat? Iar dac ai st pânire peste patimi, po i cunoa te c nu e ti inut sub ele prin puterea lor, ci din pricina voin ii tale. Deci toate câte ni le spune dumnezeasca Scriptur despre cur ire, ni le spune ca unor oameni liberi i ca unor oameni liberi ne d îndemnul s nu r mânem în asemenea gânduri, ci s iubim libertatea, având puterea s înclin m spre ceea ce vrem, fie bine, fie r u.

Întrebare

Dac ne-am eliberat la Botez, de ce nu vedem aerul libert ii, cum îl v d cei ce se nevoiesc?

R spuns

Vederea noastr este întunecat de pl cerile cu voia i de nesocotirea poruncilor, pe cari aceia le-au împlinit. C ci am spus mai înainte c omul se elibereaz prin darul lui Hristos, dar voia sa st ruie pe lâng ceea ce iube te, chiar dup ce s'a botezat, din pricina libert ii sale. Când Iisus zice: „Cei ce se silesc r pesc Împ r ia Cerurilor”,³ vorbe te despre voia noastr , vrând ca fiecare din noi s se sileasc potrivit cu Botezul, ca s nu se abat spre r u, ci s st ruiasc în bine. De sigur,

1) Romani 8, 2 2) II Cor. 7, 1. 3) Matei 11. 12.

precum omul p timea de sil sub robia St pâniilor (rele), Dumnezeu putea s ne slobozeasc i s ne fac ne-schimb tori tot cu sila. Dar n'a t cut a a, ci prin Botez ne-a scos cu sila din robie, desfiin ând p catul prin cruce, i ne-a dat poruncile libert ii, dar a urma sau nu poruncilor a l sat la voia noastr liber . Drept aceea, împlinind poruncile ne ar t m dragostea fa de Cel ce ne-a eliberat; iar nepurtând grij de ele, sau neîmplinindu-le, ne dovedim împ timi i de pl ceri.

Dar ace tia se poticnesc chiar în gândurile lor când zic: „Vrem s împlinim poruncile, dar nu putem, fiind inu i cu puterea de p cat; de aceea trebue s ne nevoim mai întâi i s tergem p catul ca s putem împlini poruncile libert ii". Ei nu în eleg îns ce zic, nici ceea ce vreau s dea ca lucru sigur. C ci dac nu ai peste tot libertate i nu po i împlini poruncile, prin cari nevoine zici c tergi p catul? Pentru nevoinele celor credincio i sunt porunci. Tu deci zici: „Nu pot împlini poruncile, pân nu m voiu cur i întâi prin nevoine". Dar arat -mi atunci nevoinele, de cari zici c sunt afar de porunci, i voiu crede p rerii tale. Dac îmi ar i rug ciunea, ea e porunc ; dac îmi ar i postul, e tot porunc ; privegherea, de asemenea e porunc ; d rnicia, la fel e porunc ; punerea sufletului, tot porunc este; cur irea gândurilor, e i ea porunc ; crucea, moartea i orice alt fapt a virtu ii ai mai numi, toate sunt porunci. De aceea celor ce au primit puterea de a împlini poruncile, Hristos le porunce te ca unor credincio i s se nevoiasc s nu se întoarc spre cele dinapoi, nu pentru prin porunci ar avea s tearg p catul, ci ca s nu se mai întoarc pe ei în i i la cele dinapoi. Deci aceste porunci nu scot afar p catul (c ci aceasta s'a f cut numai prin cruce), ci p zesc condi iile libert ii noastre. C ci spune-mi mie: dac sco i afar p catul lui Adam prin fapte, de ce s'a zis c „Hristos a murit pentru p catele noastre, dup Scripturi?"¹

1) I Corinteni 15, 3.

Dar la acestea nu au ce r s punde, ci pun doar întreb ri cari se bat cap în cap, c utând s foloseasc orice pentru socotin ele lor i neascultând de adev rul Scripturii. Deci zic ace tia: „Dac p catul se terge prin Botez, de ce lucreaz iar i în inima noastr ?” Dar noi am ar tat de multe ori pricina, spunând c nu vreo r m i a p catului lucreaz în noi dup Botez (c ci acesta d deslegarea deplin), ci c noi în ine ne înf - ur m cu voia liber în leg turile cari au fost deslegate prin împlinirea poruncilor. C ci gândul, care z bove te în jurul vreunei pl ceri sau mâinii, nu e un semn al p catului r mas, ci al unei împ timiri libere. Pentruc avem puterea s stingem gândurile i s surp m „toat în l area care se ridic împotriva cunoa terii lui Dumnezeu”,¹ cum zice Scriptura. Prin urmare gândul r u este, pentru aceia cari îl sting în ei, semn al dragostei de Dumnezeu, nu al p catului. C ci nu atacul () gândului este semn al p catului, ci convorbirea pretinoas a minii cu el? Pentruc dac nu-l iubim, de ce z - bovim cu el? C ci dac n'am s vâr it fapte rele este cu neputin s lungim vorba cu el în inim , odat ce îl urîm din toat inima. Prin urmare, dac chiar i când e urît un gând st pâne te cu putere mintea (c ci nu spun c nu se întâmpl aceasta) acest fapt nu este o r m i din p catul lui Adam, ci un semn al necredin ii de dup Botez. C ci dac după Sfântul Botez, m car c putem împlini poruncile, nu le împlinim, chiar dac nu vrem suntem inu i sub p cat pân ce, împlinind toate poruncile, vom ruga pe Dumnezeu prin poc in s tearg p catul necredin ii noastre. Pentruc dou sunt pricinile lucr rii p catului în noi i amândou sunt dela noi: una lucreaz pe m sura neîmplinirii poruncilor, iar cealalt ne st pâne te cu putere datorit faptelor noastre rele de dup Botez. i numai Dumnezeu înl tur aceast lucrare, dac îl rug m prin milostenie,

1) II Cor. 10, 5.

prin rug ciune i prin r bdarea n cazurilor ce vin asupra noastr . Dar i pe acestea ni le d rue te, în chip ascuns, tot harul dat nou prin Botez.

Întrebare

Atunci nu cumva a p c tuit i Pavel dup Botez, dac era st pânit de p cat cu voia lui? C ci zice: „V d alt lege, luptându-se împotriva legii min ii mele”.¹

R spuns

A a stric i celelalte locuri din Scriptur , cei r - t ci i de în elegerea lor p c toas . Dar ia capitolul acesta de mai sus i vei afla c Sfântul Pavel nu gr e te despre sine, cum era dup Botez, ci despre Iudeii necredincio i, vrând s -i conving c f r harul lui Hristos, dat prin Botez, e cu neputin s fie biruit p catul. C ci zicând: „Om nenorocit ce sunt! Cine m va izb vi de trupul mor ii acesteia?”,² adaug: „Mul umesc lui Dumnezeu prin Iisus Hristos, Domnul nostru,³ c legea Duhului vie ii m'a slobozit pe mine de legea p catului i a mor ii”.⁴ De aceea zice: „Legea este duhovniceasc , iar eu sunt trupesc, vândut sub p cat”.⁵ De aci urmeaz c toate ale legii i ale templului i ale jertfelor î i afl plinirea des vâr it în noi cei cari am primit în chip tainic harul Duhului la Botez. C ci a spus de noi c suntem templu al Duhului⁶ i ne îndeamn s aducem jertfe duhovnice ti,⁷ numindu-ne Iudei întru ascuns i nu la ar tare,⁸ i t iere împrejur a inimii în duh, nu în liter . Ba a mai spus c cerescul legiutor Hristos a scris legea duhovniceasc prin Duh în cei credincio i, nu în table de piatr , ci în table de carne ale inimii.⁹

Deci precum a spus despre acestea c se afl întru ascuns, tot a a trebuie s le în elegi i pe toate celelalte,

1) Rom. 7, 15. 2) Rom. 7, 24. 3) Rom. 7, 25. 4) Rom. 8, 2. 5) Rom. 7, 14

6) I Corinteni 6, 19. 7) I Petru 2, 5. 8) Romani 2, 29. 9) II Corinteni 3, 3.

pe cari le-a amintit ca chipuri. Dar fiindc n'am crezut înc cu t rie lui Hristos i nu ne-am socotit pe noi datori fa de toate poruncile Lui, nici nu ne-am lep dat de noi în ine dup cuvântul Lui, nu cunoa tem tainele mai sus pomenite, pe cari le-am primit din clipa Botezului. Când îns ne vom muștra pentru pu in tatea credin ei noastre i vom crede în El cu sinceritate prin împlinirea tuturor poruncilor Sale, atunci, câ tigând în noi în ine tr irea lucrurilor mai sus pomenite, vom m rturisi c într'adev r Sfântul Botez este des vâr it i prin El ni s'a dat harul, îns st ascuns în chip near tat, a teptând ascultarea noastr i împlinirea poruncilor, pentru cari am primit putere prin el.

De aceea, câ i înc n'am împlinit poruncile libert ii, înc n'am ajuns la Ierusalimul cel liber (c ci Ierusalimul de sus este liber i el e maica noastr ,¹ care ne rena te prin baia na terii celei de-a doua), ci suntem înc pe drumul lui Cain i r t cim, umblând razna. C ci cel ce se ceart întru ne tiin i se împotrivesc te ade v rului arat c nu merge pe drumul drept, ci s'a ab tut dela drum. De aceea fericitul Pavel, v zându-ne c suntem z bavnici în urcu ul spre des vâr ire, zice: „A a s alerga i ca s o lua i”.² Iar dac n'am ajuns înc la cetate, când vom vedea templul i când vom intra în el, ca s ne învrednicim s aducem jertf la altar?

Dar ce vorbesc despre credin , despre templu i despre altar, când n'am l sat în urm nici m car fiar le din trestie,³ pe cari Proorocul roag pe Dumnezeu s le certe, ca s nu-i r peasc animalele cele dintâi n scute, cari au fost rânduite s fie aduse ca jertf de Iudeul cel din ascuns. C ci în aceast stare ne afl m dac , dup tine, Iudeul din ascuns exist , potrivit cu cuvântul lui Pavel, dar templul înc n'a fost zidit de Fiul lui David, nici altarul n'a fost înc preg tit de El. Pentru c aceasta

1) Galateni 4, 26. În grece te Ierusalimul, ca nume de cetate, e de genul feminin. 2) I Corinteni 9, 26. 3) Psalm 68, 31.

o sus în ele f i cel ce zice c terge p catul lui Adam prin nevoi n e i nu prin harul lui Dumnezeu.

Dar harul acesta se afl în noi în chip ascuns dela Botez, îns nu ni se va face v zut decât atunci când, dup ce vom fi str b tut bine drumul poruncilor, vom aduce ca jertf Arhiereului Hristos gândurile cele s n - toase ale firii noastre, nu pe cele mu cate de fiare.¹ C ci cele mai multe din ele sunt luate de fiare când se abat dela calea poruncilor, adic dela r bdarea n cazurilor. S rind din calea cea dreapt , ele o iau atunci razna, învinuind de aceasta mai de grab pe al ii, decât pe st pânul lor. Abia pu ine din ele umbl pe calea cea dreapt i aceasta fiindc sunt p zite de rug ciune, legate de n dejde i îmboldite de încerc ri. i numai acestea ajung la cetate i la templu, unde sunt aduse jertf .²

Cetatea este dreapta socoteal întru Hristos, care e plin de lumin . Când aceasta chivernise te cu evlavie i dup lege lucrurile, vie ue te în pace i dreptate. Dar când gre e te, se pred du manilor spre d rămare. Iar templul este loca ul sfânt al sufletului i al trupului, care e zidit de Dumnezeu. În sfâr it altarul este masa n dejdii a ezat în acest templu. Pe ea se aduce de c tre minte i se jertfe te gândul întâi n scut al fiec rei întâmpl ri, ca un animal întâi n scut adus ca jertf de isp ire pentru cel ce-l aduce, dac îl aduce neîntinat.

Dar i acest templu are un loc în partea din untru a catapeteasmei. Acolo a intrat Iisus pentru noi ca Înainte-

1)In cele 153 capete despre rug ciune (vezi aceast carte, pg. 91), in cap. 126 se spune : „Rug ciune s vâr e te acela, care aduce totdeauna primul s u gând ca rod lui Dumnezeu”.

Poetul V. Voiculescu zice c tre Dumnezeu in poezia „A teptare sub cortul pustiei”. (Destin, Bucure ti, Cartea Româneasc , 1933, pg. 26): „Te-a tept. Pe masa punerii înainte a ez gândurile fr mântate, azim c snit ”.

2)Asem narea gândurilor cu oile ce pot fi sf iate de fiare, e luat dela Evagrie. Vezi scrierea acestuia: „Capete despre deosebirea patimilor i a gândurilor”, în aceast carte, pg. 61 ; vezi i Migne, G. 79, col. 1220.

merg tor,¹ locuind dela Botez în noi, „afar numai dac nu suntem cre tini netrebnici”². Acest loc este înc perea cea mai din untru, mai ascuns i mai sincer a inimii, înc pere care dac nu se deschide prin Dumnezeu i prin n dejdea ra ional i în eleg toare, nu putem cunoa te în chip sigur pe Cel ce locue te în ea i nu putem ti de-au fost primite jertfele de gânduri, sau nu. C ci precum la început, în vremea lui Israil, focul mistuia jertfele, tot a a se întâmpl i acum. Deschizându-se inima credincioas prin n dejdea mai sus pomenit , Arhiereul ceresc prime te gândurile întâi n scute ale mintii i le mistue în focul dumnezeesc, de care a spus: „Foc am venit s arunc în lume i cât a i vrea s fie înc de pe acum aprins”!³

Iar gânduri întâi n scute a numit pe cele cari nu apar într'a doua cugetare a inimii, ci sunt aduse îndat dela prima aruncare () i r s rire în inim , lui Hristos.⁴ C ci cele ce i se aduc din v lm agul cuget rii le-a numit Scriptura chioape, oarbe i pocite, i de aceea ele nu sunt primite ca zeciuiei de c tre Arhiereul ceresc i St pânul Hristos.

1) Evrei 6, 20. 2) II Corinteni 13, 5. 3) Luca 12, 49

4) Un gând odat ivit face s se nasc dup el si în leg tur cu el un altul. Sau cu alte cuvinte se desvolt în altul. Deci nu trebuie s a tept m un gând s se desvolte în altul, sau s apar altul dup el, dintr'o prelungire a cuget rii, ci îndat s-l aducem lui Dumnezeu, adic s ne repedem cugetul la Dumnezeu ca s punem acest gând în leg tur cu El, sau s-l avem pe Dumnezeu ca înso itor în desvoltarea mai departe a primului gând. C ci prezen a lui Dumnezeu în cugetul nostru va opri desvoltarea gândului ivit pe o pant primejdioas . De sigur aci e vorba de un gând bun. C ci gândul r u trebuie nimicît îndat , tot prin îndreptarea cugetului spre Dumnezeu.

P zirea aceasta a gândurilor dela prima lor apari ie, pentru a fi aduse lui Dumnezeu când sunt bune, sau pentru a fi alungate când sunt rele, trebuie s formeze, împreun cu purtarea necazurilor i cu rug ciunea neîntrerupt , slujba l untric necontenit a omului evlavios, adic poc in a de toat viea a. De observat c gândurile pot fi inute curate numai când str dania aceasta e împreunat cu purtarea necazurilor. Acestea nu stau numai într'o al turare întâmpl toare, ci într'o leg tur necesar .

C după Botez noi suntem pricina oricărui gând rău, s'a dovedit cu marturie din Scriptură. Dar dacă e trebuință să se dovedească aceasta și prin înclinuirea firească a cugetării, vom spune: O omule, care zici că și după botez ești împins la lucruri rău vindecătoare pe catul lui Adam și fîgduiești înclinături pe acesta prin nevoine, află că te împotrivesc chiar cuvintelor tale și chiar în ele te poticnești. Căci dacă zici că gândurile rele sunt pe catul lui Adam, învață dela Pavel că, odată ce te-ai îmbrăcat în Hristos prin Botez,¹ ai putere și arme să le surpi. „Iar armele ostiei noastre nu sunt trupești, ci puternice înaintea lui Dumnezeu, ca să distrîme întiriturile; noi surpăm gândurile minții și orice înălțare care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu”.² Dar dacă, avînd putere împotriva lor, nu le alungi dela primul lor atac (), e vădit că iubești plătirea din pricina necredinței și consimți cu ele, și atunci tu ești pricina acestei lucrări a lor, nu Adam.

Întrebare

Cum poate iubi plăătirea din pricina necredinței, sau cum poate consimți cu gândurile, cel ce s'a închis în chilie și postește în fiecare zi, cel ce petrece în înfrînare, în sîrchie, în înstrînare de toate, în rugăciune și în purtarea altor multe suferințe (necazuri) de felul acesta?

Răspuns

Bine ai zis că cel ce face unele ca acestea, suportă multe suferințe. Căci dacă am împlini foarte puțin cu bucurie virtuțile mai sus pomenite, nu am iubi plăătirea cu mintea. Dar fiindcă ne lăsam pe trunchiul de suferință, e cu neputință să simțim durerea ostenețelor trupului, și nu stăm de vorbă cu gândurile care răsar ca niște momeli () și să nu ne mîngîiem cu ele amărîciunea de pe urma ostenețelor. Dacă n'am căutat

1) Galateni 3, 27. 2) Cor. 10, 4—5.

asemenea mângâieri am dovedi c nu suntem sup -
ra i de osteneli. Iar aceasta ni se întâmpl deoarece
nu primim aceste osteneli de dorul bunurilor viitoare, ci
de frica ispitelor ce vin în viea a de aici asupra noastr .

Din pricina aceasta socotim în chip gre it c numai
fapta rea este p catul nostru, pe când gândul dinainte
de ea zicem c e o lucrare str in . Dar e cu neputin
s alunge lucrarea gândului aceia care socotesc c nu
e a lor, ci c e str in . Exist de sigur i f r consim-
mântul nostru (μ) câte un gând nepl cut i
urît care p trunzând pe furi , r pe te cu sila mintea la
sine. Totu i, s tii sigur c i acesta î i are pricinile
în noi. C ci sau ne-am predat dup Botez vreunui gând
r u, ajungând pân la fapt , i de aceea ne-am f cut
vinova i chiar f r s ni se par , sau inem în noi de
bun voie niscai semine ale r ut ii, i de aceea se în-
t re te cel r u. i acela, st pânindu-ne prin semine, nu
pleac pân ce nu le arunc m pe acestea. Iar dac ne
st pâne te prin fapta noastr rea, va fi fug rit de abia
atunci când vom aduce lui Dumnezeu osteneli vrednice
de El. De aceea eu nici acest p cat nu-l numesc p cat
al lui Adam, ci mai de grab al celui ce a f cut r ul
i are seminele. Chiar dac în amândou aceste cazuri
pricina este un gând, care a p truns ca un ho (c ci
amândurora le premerg gândurile), eu î i voiu spune c
pricina adev rat este cel ce avea putere s -l fac curat
dela prima r s rire () i nu l-a cur it, ci a stat
de vorb cu el pân a ajuns la fapt . Iar dac nu l-a
putut r pune înainte de-a ajunge la fapt , din pricina
sl biciunii min ii, cum poate f g dui s -l izgoneasc dup
s vâr irea faptei?

Dac totu i po i face aceasta dup fapt , trebue s
în elegi c i înainte de fapt î i ajuta Dumnezeu dac
voiai. i când vezi c i-a venit ajutorul prin inim , în e-
lege c nu i-a venit harul de afar printr'o mutare din
alt parte, ci c harul, dat ie prin Botez în chip ascuns,
a lucrat acum a a de tare, încât ai urît gândul i l-ai

alungat De aceea Hristos, slobozindu-ne de orice sil , n'a împiedecat aruncarea () gândurilor în inim . Aceasta, pentru ca unele din ele, fiind urite de noi, îndat s fie terse, altele, fiind iubite, în m sura în care sunt iubite s i r mân ; i astfel s se arate i harul lui Dumnezeu i voia omului, ce anume iube te: ostelnelile din pricina harului, sau gândurile din pricina plcerii. i s nu ne mir m c nu suntem lua i în st pâ-nire cu sila numai de cele pe cari le iubim, deoarece este între ele o înrudire p c toas , cum este i între gândurile cari sunt aruncate în noi () i între pofte, ca i între diferitele noastre pofte între ele, astfel încât fiecare poft pred gândul, care a aprins-o pe ea, dup ce a z bovit mai mult, poftei apropiate, sau acel gând este atras de pofta a doua f r s vrem, împins fiind cu sila i de obi nuin a cu cea dintâi. C ci cine, plin fiind de slav de art , va putea fugi de mândrie ? Sau, desf tându-se cu hran îmbel ugat , nu va fi luat în st pâ-nire de curvie ? Sau cine, dându-se prad sgârçeniei, nu va fi în bu it de lipsa de mil ? i cum, cei lipsi i de toate acestea, nu se vor înt rîta f r voie i nu vor împro ca cu furie ? De aceea trebuie s în elegem c din pricina noastr suntem lua i în st pâ-nire de p cat, dar dup Duhul suntem slobozi i de robia cu sila. „C ci legea Duhului vie ii, zice, m'a slobozit pe mine de legea p catului i a mor ii”.¹ Deci atâr n de noi, cari am auzit i am aflat poruncile Duhului, ca s umbl m sau dup trup, sau dup duh. Dar e cu neputin s umble dup duh cei ce iubesc lauda oamenilor sau odihna trupului, precum e cu neputin s vie uiasc dup trup cei ce pre uesc cele viitoare mai mult decât cele de acum. De aceea noi, cari am fost am gi i a a de mult, suntem datori s urîm de aci înainte lauda oamenilor i odihna trupului, prin cari odr slesc gândurile rele chiar dac nu vrem noi; i s spunem din inim Domnului cuvântul Proro-

1) Rom. 8, 2.

cului: „Oare n'am urît, Doamne, pe cei ce te ur sc pe Tine, i nu m'am topit împotriva du manilor T i? Cu ur des vâr it i-am urît pe ei, i du mani mi s'au f cut mie".¹

i cu adev rat du mani ai lui Dumnezeu sunt gândurile rele, cari împiedec s se fac voia Lui. În vreme ce Acela „vrea ca to i oamenii s se mântuiasc i s vin la cuno tin a adev rului",² acestea ne am gesc prin patimi i ne închid calea spre mântuire. Despre ele i Domnul a spus c nu vin dela Adam, ci pornesc din inim i de aceea spurc pe om.³ Pe de alt parte e sigur c nu sunt din credin , ci din slava de art . „C ci cum pute i crede, când primi i slav dela oameni i slava cea dela unul Dumnezeu n'o c uta i?"⁴

Deci s urîm slava de art i s credem Lui în privin a tuturor, împlântând în El, ca în p mânt, orice gând al inimii i al n dejdii f r imagini. C ci f când a a, precum la începutul credin ii venite prin Botez Trupul lui Hristos s'a f cut mâncare credinciosului, tot a a acum mintea, devenit tare în credin i curat , prin lep darea gândurilor i prin n dejdea în eleg toare, se va face mâncare a lui Iisus. Pentru c El a zis: „Mâncarea mea este s fac voia Tat lui meu".⁵ Iar aceasta este „ca to i oamenii s se mântuiasc i s vin la cuno tin a adev rului", dup cuvântul lui Pavel. Mâncarea lui Iisus este deci adev rul cuprins în credin a în eleg toare, împreunat cu n dejdea, credin care numai e din auz, ci din lucrarea Preasfântului Duh i despre care spune Scriptura c e adeverirea lucrurilor n d jduite ; c ci este o credin din auz⁶ i credin a aceasta care e adeverirea lucrurilor n d jduite.⁷ Dar cel nebo-tezat sau cel iubitor de slav de art nu poate veni la cuno tin a adev rului. C ci întâi se d Botezul în Biserica universal i prin Botez se d în chip tainic

1) Ps. 139, 21—22. 2) I Tim. 2, 4. 3) Mt. 15, 18. 4) Io. 5, 44. 5) Ioan 4, 34

6) Rom. 10, 17. 7) Evr. 11, 1.

(u) harul care, locuete astfel în chip ascuns (). Pe urmă, pe măsura împlinirii poruncilor i a n dejdii în elegtoare, acesta se descopere celor ce cred în Domnul, care a zis: „Cel ce crede în mine, precum a spus Scriptura, răuri de apă vie vor curge din pântecele lui. Iar aceasta a spus-o despre Duhul, din care vor avea s ia cei ce cred în El”.¹ De aceea noi credem că prin Botez am primit slobozenia i curirea în chip tainic. Căci lui m aminte la cel ce zice: „Iar acum v'ăi spăla, acum v'ăi îndrepta, acum v'ăi curăța”.² Iar acestea le scrie Corintenilor, cari încă nu erau curăți prin lepădarea gândurilor cu ajutorul n dejdii în elegtoare i sfinții prin lucrarea din inimă a Duhului, ci erau încă ri, i nedrepti i r pitori, iar aceasta chiar i fă de frați. Dar li le-a scris că s arate că cei botezați, după darul lui Hristos au primit în chip tainic curirea, dar după puțin tate în credință e st pânit fiecare de pofta sa, fiind tras i vrjît de ea. Căci s'a scris: „Pe urmă pofta zămislind na te pcat, iar pcatul odat s vârit aduce moarte”.³ A adăpcatul cu gândul vine din pofta proprie, iar din el rezultă fapta pcatului, pe care Scriptura a numit-o moarte.

Că harul Duhului este în noi dela Botez, învâdu-ne tot adevărul, după cuvântul Domnului,⁴ poți scunoți din Scriptură i chiar din efectele ce le simim. Iată ce zice în Fapte fericitul Petru către mulțime: „Pocăii-vă i se boteze fiecare dintre voi în numele Domnului nostru Iisus Hristos spre iertarea pcatelor; i ve-i lua darul Sfântului Duh”.⁵ Dar îndată ce careva nu crede e luat în stăpânire de pcat. Iată cum îi ceartă Apostolul pe cei doisprezece b rba i din Efes, cari s'au botezat fără credință. El i-a întrebat: „Primit-ăi voi Duhul Sfânt crezând? Ei însă i-au răspuns: Nici n'am auzit măcar că este Duh Sfânt. Zise deci Pavel către ei: Dar

1) Io. 7, 38-39. 2) I Cor. 6, U. 3) Iac. 1, 14—15. 4) Io. 16, 15

5) Fapte 2, 38

cu ce botez v'a i botezat? Iar ei au spus: Cu botezul lui Ioan. Atunci a grăit Pavel: Ioan a botezat cu botezul poc - în ii, spunând norodului să creadă în Cel ce o să vină după el, adică în Iisus. Auzind ei aceasta s'au botezat în numele Domnului Iisus. Și punându-i Pavel mâinile peste ei, a venit Duhul Sfânt asupra lor".¹

Încredințându-te-ai acum că chiar de la Botez li se dă Duhul Sfânt celor ce cred cu tărie, iar celor ce nu cred sau cred rău și nu sunt botezați nu li se dă? Iar că noi suntem cei cari Îl întristăm și Îl stângem în noi, aflăm de la Apostolul care zice: „Duhul s-a nu-l stingeți, prorociile s-a nu le scoberîți”;² și iarăși: „Nu întristați pe Duhul Sfânt, în care ați fost pecetluiți pentru ziua răscumprării”.³ Dar aceste mărturii nu le aducem ca să spunem că tot omul, care a fost botezat și a primit harul, rămâne după aceea neschimbabil și nu mai are trebuință de pocăință. Ci prin ele arătăm că chiar de la Botez, după darul lui Hristos ni s'a dăruit harul desvârșit al lui Dumnezeu spre împlinirea tuturor poruncilor, dar că pe urmă tot cel ce l-a primit în chip tainic, dar nu împlinește poruncile, pe măsura neîmplinirii e luat în stăpânire de păcat, care nu e al lui Adam, ci al celui care a nesocotit poruncile, întrucât luând puterea lucrării (μ) nu s-a vârșit lucrul. Căci neîmplinirea poruncilor vine din necredință. Iar necredința nu este un păcat strășnic, ci al celui care nu crede, făcându-se pe urmă mai rău și începând să oricui păcat.

Deci fie că vrem să ne desvârșim repede, fie încet, suntem datori să credem în chip desvârșit lui Hristos și să lucrăm toate poruncile lui, odată ce am luat de la El puterea unei astfel de lucrări; dar nu împlinindu-le una câte una și pe fiecare în parte, ci împreună și îndăodată pe cele singulare și astfel împlinindu-le pe toate în același timp. Căci sunt porunci mai generale, cari cuprind în ele o mare mulțime din celelalte. Prin urmare n'avem

1) Fapte 19, 2—6. 2) Tes. 5, 19—20. 3) Efes. 4, 30

alt datorie decât să purtăm această luptă împotriva necredințării noastre și să nu nesocotim poruncile cuprinzătoare, prin cari ni se descopere în chip limpede harul dat nou. De acest lucru se roagă și Sfântul Pavel și avem parte, zicând: „Pentru aceasta îmi plec genunchii înaintea Tatălui Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dea vouă Domnul putere ca să vă întăriți prin Duhul său în omul dinlăuntru și ca să locuiască Hristos întru toată încredințarea și simțirea în inimile voastre prin credință”.¹

Dar e vremea să întăresc, precum am spus, această mîntuire și prin efectele ce le simțim. Căci în mîntuirea în care, crezând, lucrăm poruncile, lucrezăm și Duhul Sfânt în noi roadele Sale. Iar „roadele Duhului sunt, cum zice Sfântul Pavel: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea”.² Cine este, oare, atât de strălucitor de aceste roade după Botez, încât să îndrăznească să trădeze că a primit harul Duhului la Botez? Pe de altă parte cine stă atât de neîntrerupt în fiecare zi sub înrîurirea acestor roade, pînă n'a împlinit în chip desvîrit poruncile, încât să poată spune: „Sunt desvîrit și neschimbabil”? Această arată că precum harul este desvîrit, dar noi nu suntem desvîriți din pricina neîmplinirii poruncilor, tot așa Sfântul Botez este desvîrit făcut de noi, dar noi suntem nedesvîriți făcuți de el.

Drept aceea, o omule, care ai fost botezat în Hristos, dă numai lucrarea, pentru care ai luat puterea ($\mu 3$) și te pregătește ca să primești arătarea celui ce locuiește întru tine. Și astfel îți se va arăta ie Domnul, potrivit făgăduinței, în chip duhovnicesc, precum însuși tie: „Iar Domnul este Duhul; și unde este Duhul Domnului, acolo este libertate”.³ Atunci vei înalege ceea ce s'a spus că: „Împărăția cerurilor în lăuntrul vostru este”.⁴

1) Ef. 3, 14-17. 2) Gal. 5, 22—23. 3) II Cor. 3, 17. 4) Lc. 17, 21.

Dar mai trebuie tiut i aceea c poruncile par iale, fiind din num rul celor par iale, se întregesc prin acelea, cari se numesc i singulare. i cei ce au împlinit poruncile par ial, pe m sura aceasta vor intra în Împ r ie. Dar cei ce voesc s ajung la des vâr ire, sunt datori s îplineasc toate poruncile în mod cuprinz tor. Iar cea care le cuprinde pe toate este lep darea sufletului propriu, care e moartea. i precum pân când cineva mai tr e te în trup e în lips cu împlinirea acesteia, tot a a pân la ie irea din trup nu poate fi ferit de atacul gândului (), pentru lipsa mai sus pomenit .

Prin urmare dac vreunul dintre credincio i, fiindc a împlinit poruncile, afl în sine oarecare lucrare duhovniceasc pe m sura vie uirii sale, s cread c a luat de mai înainte puterea pentru ea, întru cât a primit prin Botez harul Duhului, pricina tuturor virtu ilor, adec nu numai a virtu ilor ascunse i duhovnice ti, ci i a celor ar tate; i nimenea dintre cei virtuo i s nu- i închipue c a f cut vreun bine oarecare numai prin puterea lui. C ci omul bun, zice Cuvântul, nu dela sine, ci „din vistieria cea bun a inimii scoate cele bune”.¹ Iar prin vistierie în elege pe Duhul cel Sfânt ascuns în inima credincio ilor. „C ci asemenea este Împ r ia Cerurilor unei comori ascunse în arin , pe care aflând-o omul a ascuns-o i ducându-se a vândut toate i a cump rat arina aceea”. Acest cuvânt tâlcue te foarte potrivit cele spuse. C ci cel ce a în eles limpede c dela Botez are pe Hristos ascuns în sine, dup cuvântul Apostolului, arunc toate lucrurile lumii i st rue te numai în inima sa, p zind-o cu toat str juirea³ i privind int la sfâr itul vie ii, cum zice proverbul. De aceea el nu trebuie s - i închipue c alung p catul lui Adam prin nevoine; dar nici p catele cari se nasc în el dup Botez nu trebuie s - i închipue c le scoate afar altfel, decât prin Hristos.

1)Lc 6, 45. 2) Mt. 13, 44. 3) Prov. 4, 23.

Ci „El este cel ce lucreaz în voi i s voi i i s lucra i dup bun voin ".¹ Ad ugând Apostolul cuvintele „dup bun voin ", a ar tat c a binevoi s lucr m virtu ile atârn de noi. Dar i cuvintele Domnului: „F r de Mine nu pute i tace nimic",² sau: Nu voi m'a i ales pe Mine, ci Eu v'am ales pe voi",³ au acela i în eles. Poate a a trebue în eles i versetul: „Toate printr'ânsul s'au f cut i f r de El nimic nu s'a f cut din tot ce s'au f cut",⁴ dac în „toate" se cuprind i faptele noastre; la fel cuvintele: „Nimenea nu vine la Tat l, decât prin Mine".⁵ De aceea i Prorocul n'a zis: „Din Ierusalim î i vor aduce ie împ ra ii daruri în templul T u" (cum se cuvenea i cum se f cea), ci: „Din templul T u î i vor aduce ie împ ra ii daruri în Ierusalim".⁶ Aceasta pentruc mintea, care e împ ratul fiec ruia, ia întâi din templul cel ascuns al inimii îndemnurile bune i frumose dela Hristos, care locue te acolo, i le duce pân la vie uirea virtuoas , pe care Prorocul a numit-o Ierusalim; i apoi iar i le aduce prin inten iunea cea bun lui Hristos, care i le-a d ruit mai înainte.

Iar acestea le-am spus nu înl turând cele viitoare, ci m rturisind c puterea pentru împlinirea poruncilor am primit-o i de leg turile mor ii am fost deslegati. Deci datoria, care ne r mâne nou , este aceea a lucr rii, i de nu vom lucra poruncile lui Dumnezeu, harul dat nou nu se va descoperi. Ci odat ce murisem în p cat, cum am mai fi putut face noi binele, dac nu ne-ar fi înviat însu i Domnul prin baia na terii de-a doua i nu ne-ar fi d ruit harul Duhului? Drept aceea s cunoa tem c odat ce ni s'a d ruit harul des vâr it al Duhului spre împlinirea tuturor poruncilor, el ne d ajutorul spre cre terea cea dup Hristos, i el ne înt re te pân la moarte pe noi lucr torii s i, „pân când to i vom fi ajuns la unirea credin ei i a cuno tin ei Fiului lui Dumnezeu,

1) Filip. 2, 13. 2) Io. 15, 5. 3) Io. 15, 5. 4) Io. 1, 3. 5) Io. 14, 6.

6) Ps. 68, 30.

la starea b rbatului des vâr it, la m sura vârstei plinirii lui Hristos".¹ Aceasta este înv tura p rinteasc , de care am vorbit mai înainte.

Întrebare

Atunci pe cine prime te în chip tainic cel ce s'a botezat? Pe Hristos, sau pe Duhul Sfânt? C ci odat ai spus c locue te în el Hristos, alt dat c Duhul Sfânt?

R spuns

Pe Duhul Sfânt îl primim prin Botez. Dar fiindc acesta e numit i Duhul lui Dumnezeu i Duhul Fiului, de aceea prin Duhul primim i pe Tat l i pe Fiul.

Întrebare

Atunci Duhul este Treimea?

R spuns

Noi nu spunem prin aceasta c Treimea este o singur persoan . Dar fiindc Duhul nu se desparte de Tat l i de Fiul, de aceea m rturisim c în El se afl Treimea, dat fiind dumnezeirea Sa. C ci precum în Tat l este Fiul i Duhul Sfânt i iar i în Fiul Tat l i Duhul, a a i în Duhul este Tat l i Fiul, nu prin amestecarea celor trei ipostasuri, ci prin unitatea aceleia i voin e i dumnezeiri. Drept aceea i noi, fie c numim pe Tat l în parte, fie c pe Fiul, fie c pe Duhul, prin numele cel unul numim Treimea, în în elesul în care am spus.

Întrebare

Cum zice Scriptura c Ierusalimul este ceresc, iar tu ai zis c este în inim ?

1) Ef. 4, 13.

R spuns

Nu numai Ierusalimul, ci și celelalte bunuri câte vor avea să le primească drepții la înviere, timci sunt sus. Dar arvunile și pârga lor lucrează duhovnicește în inimile celor cu credință tare încă de pe acum. Aceasta pentru că, dobândind siguranță despre cele viitoare, se disprețuim toate cele de aici și iubim pe Dumnezeu până la moarte. De aceea n'a zis: „Aveți să vă apropiați”, ci: „Vă va apropiat de muntele Sionului și de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc”.¹ Căci capabili de ele ne-am făcut încă de la Botez. Dar numai cei tari în credință se învrednicesc să ajungă la ele, cei cari mor în fiecare zi pentru dragostea lui Hristos, adică se ridică mai presus de toată preocuparea vieții de aici și nu mai cuget la nimic altceva decât la un singur lucru: să ajungă la dragostea desvârșită a lui Hristos, care este deschizătura cea mai dintru a inimii, unde a intrat ca Întălmirea Iisus. Aceasta a căutat-o mai presus de toate și Sfântul Pavel. De aceea a zis: „Alerg după ea, doar voi prinde-o, într-o clipă prins am fost și eu de Hristos”.² (Adică mă străduiesc să-L iubesc, într-o clipă și eu am fost iubit). Iar după ce a prins această iubire, n'a mai vrut să se gândească la nimic altceva, nici la necazurile trupului acestuia, nici la minciunile creației, ci a lepdat aproape orice gând nemăritând nici măcar o clipă să fie lipsit de lucrarea Duhului. Deci arătând toate câte le-a disprețuit pentru această dragoste duhovnicească, zice: „Cine ne va desprinde pe noi de iubirea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtorarea, ori prigoana, ori foamea, ori golătatea, ori primejdia, ori sabia?”³ ca să continue mai încolo: „Sunt încredințat că nici moartea, nici viața”⁴ și nici una din cele ce urmează; și iarăși: „Nicio altă faptă nu va putea să ne despart pe noi de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru”.⁵

1) Evr. 12, 22 2) Filip. 3, 12. 3) Rom. 8, 35. Rom. 8, 38. 4) Rom 8, 39

Aceasta pentru c n'a primit s se gândeasc la niciuna dintre acestea, ci numai cum s st rue în aceea.

Întrebare

Dar cum ai spus cu pu în înainte c Duhul locuete în noi.

Vorbind de pârg n'am în eles vreo parte a întregului, nici vreo sec iune oarecare a Duhului (c ci acesta nici nu se taie, nici nu se schimb), ci am indicat capacitatea noastr de primire, întru cât nu putem face loc în noi întregei lucr ri a Duhului, f r numai prin împlinirea poruncii des vâr ite, adec a mor ii. (C ci i moartea lui Hristos pentru adev r este o porunc a lui Dumnezeu). Deci precum soarele, fiind des vâr it, trimite tuturor la fel raza sa des vâr it , simpl i egal , dar pe urm fiecare pe m sura în care are ochiul cur it, prime te lumina, tot a a i Sfântul Duh pe cei ce cred în El i-a f cut capabili de toate lucr rile i darurile Sale înc din clipa Botezului, dar nu tuturor le-a dat s pun la fel în lucrare darurile, ci fiec ruia dup vrednicia i pe m sura împlinirii poruncilor, adic pe cât m rturise te i face ar tat prin fapte bune m sura credin ii în Hristos. De aceea zice: „A trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului în inimile noastre, care strig : Ava p rinte !";¹ i: „Însu i Duhul m rturise te împreun cu duhul nostru c suntem fii ai lui Dumnezeu".²

Iar c nimenea nu scoate singur din sine p catul lui Adam, ci numai Hristos, dup m sura credin ii în El, afl dela Apostol, care zice: „Hristos a murit pentru p catele noastre, dup Scripturi" ;³ i iar i: „Iar Dumnezeu învedereaz dragostea Sa c tre noi prin aceea c , fiind noi p c to i, Hristos a murit pentru noi" ;⁴ i: „Ne-am îngropat cu El prin Botez, ca precum s'a sculat Hristos

1) Gal. 1, 6. 2) Rom, 8, 6. 3) I Cor. 15, 3. 4) Rom. 5, 84.

din mori, a a i noi s umbl m întru înnoirea vie ii" i celalalte;¹ i iar i: „Cine a murit este slobod de p cat";² sau: „Cu harul sunte i mântui i prin credin i nu din fapte, ca s nu se laude cineva";³ i iar i: „C ci era i întunerec, iar acum sunte i lumin în Domnul; umbla i deci ca ni te fii ai luminii";⁴ i: „Iar noi nu suntem fiii celei roabe, ci ai celei slobode. Întru libertatea, în care ne-a slobozit Iisus, sta i cu t rie";⁵ i iar i: „Ca ni te oameni liberi, dar nu ca i cum a i avea libertatea drept acoper mânt al vicleniei".⁶ Vezi cum celor ce le zici tu nevoine, prin cari afirmi c sco i afar p catul, Scriptura le zice fapte ale învierii, ale libert ii i ale luminii? Dar i faptele acelea, de cari tu zici c sunt p catul lui Adam, Scriptura le nume te abateri ale libert ii. C ci atunci când zice: „S nu ave i libertatea ca acoper mânt al vicleniei", sau: „Nu întrista i pe Duhul Sfânt"⁷ sau ne îndeamn , „s nu facem voia c rni i a gândurilor",⁸ sau întreab : „Dup ce a i început în duh, c uta i acum des vâr irea în trup" ?⁹, sau spune „Nu suntem datori trupului, s vie uim dup trup"¹⁰, Scriptura arat c acestea i cele asemenea stau în puterea noastr s le facem sau s nu le facem, i deci nu învinue te pe Satana sau p catul lui Adam, ci pe noi.

Iar dac vrei s ascul i cu b gare de seam , îi voi spune ie acestea în chipul cel mai rezumativ: Tu zici c gândurile ce îmbrac diferite chipuri (μ μ) sunt p catul lui Adam. Dar iat c Pavel ne muștr în chip limpede i v dit pe noi ca pricini ale acestei r ut i a cuget rii, zicând: „Nu v face i dup chipul veacului acesta, ci v preschimba i întru înnoirea min ii voastre".¹¹ Dac îns acestea nu atârn dela voia noastr , ci vin dela st pânirea silnic a Satanei i sunt o r m i a p catului lui Adam, de ce suntem învinui i de Scriptur , odat ce suntem inu i sub p cat f r voia noastr i suntem

1) Rom. 6. 4. 2) Rom. 6, 7. 3) Ef. 2, 8-9.

4) Efeseni 5, 8. 5) Gal. 4, 31 ; 5, 1. 6) Efeseni 2, 16. 7) Efes. 4, 30.

8) Efes 2, 3. 9) Gal. 3, 30. 10) Rom. 8, 12. 11) Rom. 12, 2.

st pâni i silnic de Satana? Oare vom fi trimi i la munci f r vin? Sau poate e nedrept Dumnezeu, odat ce a poruncit cele mai presus de capacitatea firii i cere dela noi, contrar firii, cele mai presus de puterea noastr? Aceasta nu poate fi. S nu fie!

Dar eu te voiu întreba, iar tu s -mi dai r spus: Suntem sau nu datori s aducem în fiecare zi lui Dumnezeu atâ e, cât poate aduce firea noastr în baza puterii ce i s'a dat? Cu siguran c vei r spune: da, pentru c Dumnezeu a d ruit-o aceasta firii i potrivit cu puterea ne-a rânduit i poruncile. Dac , a a dar, binele pe care I-l aducem ast zi este datoria pentru ast zi, arat -mi mie cu ce vei pl ti p catul vechiu, fie al t u, fie al lui Adam? Eu îi voi spune c nu numai c nu po i ar ta cu ce vei pl ti pentru acela, dar nici datoria de fiecare zi nu o po i pl ti întreag . i de unde e v dit acest lucru? Din faptul c nu te afli totdeauna în acelea i virtu i. C ci cu cât spore ti virtutea ast zi, cu atât te-ai dovedit dator pentru ziua de ieri, f când ar tat puterea firii. Fiindc prin sporul de azi s'a dovedit c nu exist un spor sau un sc z mânt al firii, ci al voin ii, i de aceea suntem birui i de p cat.

Întrebare

S zicem c e a a. Dar eu tiu un lucru: dac Adam n'ar fi p c tuit, eu n'a i fi avut experien a momelii r ului (),

R spus

Nici aceasta n'ai spus-o drept. C ci a nu avea experien a momelii r ului, e propriu firii neschimbabile, nu celei omene ti. Dar noi suntem de-o singur fire cu Adam. Deci trebuia ca acela s fie ca noi i noi ca acela. Drept aceea s te încredin eze însu i omul dintâi c n'a fost nici neschimbabil, nici schimbabil în chip unilateral spre r u i deci n'a c lcat porunca din nece-

sitatea firii, ci din buna plăcere a voinei. I precum acela avea puțin a se asculte de momeala Satanei, dar avea și puterea să se împotrivească, așa și noi.

Întrebare

Acuma te mai răbd, că nu desființezi momeala (atacul) Satanei.

Răspuns

Dar eu n'am desființat-o nici în cele spuse mai înainte, niciodată. Doar tiu că Iov a fost ispitit de diavolul. Iar Scriptura zice: „Nu ne este nouă lupta împotriva sângelui și a trupului, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânirilor, împotriva căpeteniilor întunecului veacului acestuia, împotriva duhurilor răutății, răspândite în văzduhuri”;¹ și iarăși: „Stai împotriva diavolului și va fugi de la voi”;² iar în alt loc: „Du mâna ta, tu, diavolul, umblând ca un leu, căutând pe cine să înghită”.³

Dar fiindcă voi socoti⁴ că gândurile rele nu sunt ale noastre, ci vin din alte izvoare, spunând odată că sunt păcatul lui Adam, altădată că sunt însuși Satana și iarăși altădată că sunt momeala () aruncată de Satana, noi vom spune că altceva este păcatul lui Adam, altceva Satana, altceva momeala Satanei și altceva gândurile noastre rele, chiar dacă ei au punctul de plecare în momeală. Satana este însuși ipostasul diavolului, care a încercat să-L ispitească chiar și pe Domnul. Păcatul lui Adam este călcarea poruncii de către primul om. Momeala aruncată de Satana, este arta unui lucru rău în forma exclusivă a unui gând (μυ ... μ ... μ ...). Ea folosește tupeul în tăcuta credință noastră că prilej să se apropie de mintea noastră. Căci dacă am primit porunca să nu

1) Efes 6, 11—12. 2) Iac. 4, 7. 3) Petru 5, 8

4) În textul grec.: noi socotim

ne îngrijim de nimic, ci s p zim cu toat str juirea inima noastr ¹ i s c ut m Împ r ia Cerurilor, afl toare înl untrul nostru, îndat ce se dep rteaz mintea de inim i de c utarea amintit , d loc momelii diavolului i se face în stare s primeasc oapta lui cea rea. Dar nici atunci nu are diavolul puterea s stârneasc gândurile noastre cu for a, pentru c dac ar fi a a nu ne-ar cru a i ne-ar aduce cu sila orice gând i nu ne-ar îng dui s cuget m la nimic bun. El are numai puterea s ne arate în forma exclusiv a unui gând, la prima lui r s rire în elesuri p c toase, spre a ispiti l untrul nostru, dându-i prilej s încline fie spre ceea ce vrea el, fie spre porunca lui Dumnezeu, întru cât acestea se împotrivesc întreolalt . Astfel dac -l iubim, ne mi c m îndat gândurile spre lucrul ar tat i cugetarea noastr începe s se ocupe în chip p tima cu el; dac îns îl urîm, nu putem z bovi, ci urîm i momeala îns i. Iar dac momeala st rue chiar când e urît (c ci se, întâmpl i acest lucru), aceasta nu e din pricina unei alipiri proaspete, ci pentru c s'a înt rit printr'o veche obi nuin . De aceea r mâne neclintit pe loc, ca gând simplu, fiind împiedecat de nepl cerea inimii s progreseze la o cugetare desvoltat i la patim . C ci ar tarea aceasta izolat , fiind urît de cel ce e atent la sine însu i, nu are puterea s târe cu sila mintea în v lm agul p -tima de gânduri, decât numai prin împ timirea inimii dup pl ceri. A a dar de vom l p da cu totul împ timirea dup pl ceri, nu vom mai putea fi v t ma i nici de apari ia gândului simplu al vechilor obi nuine, iar con tiin a nu va mai avea îndoeli în ce prive te siguran a celor viitoare. C ci cunoscând mintea împotrivirea trândav a acestei obi nuine i m rturisind lui Dumnezeu vechea pricin , îndat e înl turat i aceast ispit .

i iar i va avea mintea putere s vegheze asupra inimii i s o p zeasc cu toat str juirea, încercând

1) Prov 4, 23.

s p trund în cele mai dinl untru i mai netulburate c m ri ale ei, unde nu sunt vânturi de-ale gândurilor rele, cari împing cu sila i sufletul i trupul în pr p stiile volupt ii i le arunc în fântânile de smool ;¹ de asemenea nici vreo cale larg i înc p toare, pardosit cu cuvinte i cu chipuri de-ale în elepciunii lume ti, care s vr jeasc pe cei ce pornesc pe ea, oricât de în elep i ar fi. C m rile acestea curate, cari sunt cele mai de dinl untrul sufletului, i casa lui Hristos nu primesc nimic din lucrurile goale ale veacului acesta, fie c sunt ra ionale, fie c sunt nera ionale, f r numai acestea trei, pe care le-a numit apostolul: credin a, n dejdea i dragostea.

Deci cel ce este iubitor de adev r i prime te osteneala inimii poate s nu fie atras înafar nici de obi nuin ele vechi în felul în care am ar tat, ci s vegheze asupra inimii i s str bat tot mai în untru i s se apropie numai de Dumnezeu, f r s se scârbeasc de ostenelele aten iei i ale st ruin ii. C ci nu poate s nu se osteneasc cu inima cel ce ia aminte la împr tierile gândului i la pl cerile trupe ti, având s stea mereu închis între anumite hotare (s se circumscrie), nu numai în cele dinafar , ci i în cele din untru. Mai ales c acele împr tieri i pl ceri adeseori abat i cugetul i fapta.

Prin urmare e drept c momeala ca gând simplu exercit o putere silnic atunci când st rue te, chiar dac e urît . Dar convorbirea gândurilor ce se adaug atâr n de voia noastr liber . Aceasta au ar tat-o i cei ce n'au p c tuit întru asem narea c lc rii lui Adam, întru cât momeala n'au putut-o împiedeca, dar convorbirea prietenoas cu ea au l p dat-o cu totul.

Întrebare

Oare n'am primit în chip necesar gre ala lui Adam, care este p catul nostru cu gândul?

1) Aceast tâlcuire a locului din Facere 14, 10 se afl si la Nil Ascetul, Cuvânt Ascetic, cap. 52, in acest carte pag. 200 (P. G. 79, 784).

R spuns

P catul cu gândul nu e gre ala lui Adam, ci semnul împ timirii fiec ruia dup pl ceri. Dar nici gre ala n'am primit-o, c ci dac ar fi a a, în temeul mo tenirii ar trebui s c lc m to i în chip necesar porunca i s nu mai fim învinov i i de Dumnezeu, p c tuind în chip necesar în temeul mo tenirii naturale.¹ Dar nu este a a. C ci nu c lc m to i porunca, precum nu to i o p zim. De aci se poate spune limpede despre p cat c nu se întâmpl în chip necesar, ci e o împ timire dup pl ceri. Tu întrebi de ce Domnul, venind pentru gre al , nu a desfin at-o în Botez, ci i acum fiecare are puterea s calce porunca sau s nu o calce ? Eu îi voi r spunde: c lcarea, avându- i pricina în voia liber , precum s'a dovedit, nu a primit-o nimeni în chip necesar. Dar moartea, care e din pricina ei i e necesar , am mo tenit-o pentru ea este înstreinare de Dumnezeu. C ci murind primul om, adic înstr inându-se de Dumnezeu, nu mai puteam vie ui nici noi în Dumnezeu. De aceea a venit Domnul, ca s ne fac iar i vii prin baia na terii de-a doua i s ne împace cu Dumnezeu, ceea ce a i f cut. A adar n'am primit gre ala, pentru altfel ar fi st pânit în chip necesar i peste El acela care a împ r it i peste „cei ce n'au p c tuit întru asem narea gre elii lui Adam”.²

Întrebare

S zicem c Adam a s vâr it gre ala prin voin i pentru aceasta, fiind de aceea i natur cu el, i noi

1) vorba de noi cei boteza i, cari nu mai putem aduce ca scuza pentru p catele noastre mo tenirea p catului str mo esc. Noi nu mai putem spune c avem în noi mo tenirea p catului lui Adam. Dar Marcu Ascetul nu neag o prezen a unei asemenea mo teniri în cei neboteza i. Aceasta se vede din faptul c atribue Botezului rolul de-a ne fi eliberat de silnicia p catului, de-a ne fi dat puterea s nu mai p c tuim dac vrem, de-a ne fi dat cur irea. (R spuns la întrebarea II, în această carte p. 281).

2) Rom. 5, 14.

c dem prin voin . Dar atunci n'a avut el i momeala tot prin voin ?

R spuns

sigur c momeala a avut-o în chip necesar. Dar momeala nu e nici p cat, nici dreptate, ci dovada libert ii voii. De aceea s'a i îng duit s se arunce momeala în noi, ca pe cei ce înclin spre împlinirea poruncii s -i încununeze ca pe unii ce sunt credincio i, iar pe cei ce înclin spre pl cere s -i osândeasc ca pe unii ce sunt necredincio i. Dar i aceasta trebuie s o tim c nu suntem judeca i îndat dup fiecare hot rîre, ca cerca i sau netrebnici, ci dup ce vom fi fost proba i toat viea a noastr p mînteasc prin momeli, ar -tându-ne aci biruitori, aci birui i, aci c zând, aci ridicându-ne, aci r t cind, aci umblând bine. Abia atunci, în ziua ie irii din trup, socotindu-se toate, vom fi judeca i potrivit cu ele. Prin urmare momeala nu este p cat. S nu fie! C ci de i ea arat în chip necesar lucrurile în forma simpl a unui gând, dar noi am primit în Domnul puterea lucr rii duhovnice ti i st în puterea noastr s le judec m dela prima r s rîre de cuget, spre a ti dac e vorba de ceva v t m tor sau de ceva folositor, i astfel s l p d m sau s primim gândurile cari vin; deci acestea nu se înmul esc din necesitate, ci din buna pl cere. S zicem totu i ca tine, c i acestea odr slesc în temeiul necesit ii i al mo tenirii. Dar atunci de ce ne osânde te dumnezeiasca Scriptur pentru gândurile rele ? Sau cum putem opri gândurile, cari ne turbur din necesitate i în temeiul mo tenirii? Iar dac r spunzi: „Putem prin harul, pe care l-am primit dela Botez", afl c i a a noi suntem pricina, având dela Dumnezeu putere s le înl tur m dela cel dintâi început al r s ririi lor în cuget. Iar dac face cineva pe altul pricin a p catelor sale, nu numai c nu p c tue te f r team , ci hule te împotriva lui Dumnezeu, învinov indu-L c îng due s fie r zboi i oamenii f r vin .

Întrebare

De ce atunci eu, care sunt botezat i m rog lui Dumnezeu i cer esc harul Lui i voiesc cu toat puterea s m izb vesc i s m mântuesc de gândurile rele, totu i nu pot? Nu e v dit c fapta p c toas a lui Adam ne-a l sat aceast mo tenere, c reia nu-i putem rezista ?

R spuns

Ar trebui ca noi, cari suntem ra ionali, s tim ce auzim. Dar fiindc sufletul, întunecat de iubirea de pl cere i de slava de art , a c zut în adâncul ne tiin ii, nu mai aude nici porunca Scripturii i nu mai ascult nici de rânduiala firii, nici de pov uirea celor încerca i, ci urmeaz numai socotin elor proprii. C ci cine crezând dumnezeu tei Scripturi i împlinind poruncile Domnului, nu vede cum pe m sur ce spore te în acestea, se dep rteaz gândurile i se încredin eaz c acelea nu ne st pânesc prin puterea lor, ci prin pu în tatea credin ii i neîmplinirea poruncilor ? Aceasta e cauza pentru care nu ne afl m toti în acea i stare i nu suntem purta i de acelea i cuget ri: fiindc pricinile gândurilor stau în voia noastr slobod . C ci dac ar veni în chip silnic dela Adam, toi am fi st pâni i de ele la fel i am fi inu i sub puterea lor f r a fi în stare s le rezist m. Ba n'am mai avea trebuin nici de îndemnurile Scripturii, dac gândurile ne-ar st pâni firea prin mo tenere i nu prin voin a iubitoare de pl cere. Dar nu este a a. S nu fie! Pentru c vedem c nu toi suntem purta i de ele la fel, nici la acelea i timpuri, nici spre acelea i fapte, ci fiecare în m sura în care a crezut Domnului în privin a bunurilor viitoare, dispre uind slava omeneasc i împ timirea de pl ceri, în acea i m sur a înl turat gândurile i s'a f cut mai lini tit decât cel împ timit de dulce urile vie ii. De aceea ne deosebim unul de altul i în cugetare i în viea . Noi vrem s îmbrobodim ade v rul, când c ut m s stingem gândurile nu prin credin a

în Iisus, adică nu prin lucrarea poruncilor Lui, nici prin umilință și smerită cugetare, împreunate cu osteneala inimii, ci rămânând la împotmirea ascunsă după plăcere, adică la iubirea de slavă de artă, la dorul de a plăcea oamenilor, la înalta părere de sine, la închipuirea biruinței, la mândrie și la toate celelalte asemenea toare, pe cari nedobândindu-le ne înmulțim gândurile poftitoare. De ce încercăm să înlăturăm în chip greșit efectele, păstrând pricinile din cari provin?

Iar dacă totuși susținem că e mincinos cuvântul nostru și suntem stăpâni de gânduri fără vina noastră, să ne cercetăm cu și mai multă luare aminte, ca unii ce ne mărturisim lui Dumnezeu. Cine nu tie că ne îngreșăm din patimile mai sus pomenite în fiecare zi cu lucrul, cu cuvântul și cu cugetarea? și cine nu tie că pe cei ce ne ajută la aceasta îi iubim ca pe niște binefăcători, iar pe cei ce ne împiedecă îi ocolim ca pe niște dușmani? Dar dacă iubim patimile amintite aia de mult încât le și apărăm pe față, cum vom urî momeala lor în forma de gând simplu și prim (μ)? Iar dacă a fost primită prima răsuflare de cuget, cum nu îi vor urma acesteia gândurile atârna toare de ea?

Întrebare

Să zicem că acestea sunt aia. Dar atunci de ce a fost gduit Domnul în Evangheliile să facă dreptate celor ce strigă către El ziua și noaptea?¹

Răspuns

Domnul nu spune parabola că trece cei ce zac în patimile lor cu voia, ci că trece cei războiși numai de obinuință. De aceea celor nedreptăși de dușmani le-a fost gduit să le facă dreptate, dar pe cei cari lapdă porunca ajută toare îi muștră zicând: „Ce mă chemați Doamne,

1) Luca 18, 8

Doamne, i nu face i cele ce v spun ?"¹.Pe ace tia îi aseam n cu b rbatul nebun ce- i cl de te casa pe nisipul voilor.sale.²

Drept aceea nu te întemeia, cu o minte nestatornic i cu o judecat nesocotit , pe toate b nuelile tale, ca i când ar fi adev rate, aci zicând: „Eu sunt botezat i rog pe Dumnezeu i chem harul Lui, voind cu toat puterea s m izb vesc de gândurile rele, dar nu pot, fiind st pânit f r vin de gânduri", aci a teptând iar i drep-tatea Domnului, pe care a vestit în Evanghelii c o va face, înf i ându-te totdeauna pe tine nevinovat. Aceasta este o mare hul .

Dar te voiu întreba i eu de temeiul înaltei p reri ce i-o faci despre tine, ca s -mi dai r spus. i tiu c , strâns de adev r, sau vei gr i cuvinte de i mai mare fudulie, sau vei m rturisi vina ta. Iat întrebarea:

Întrebare

De ce Domnul, odat ce a spus c „va face drep-tate în grab ",⁴ nu face în grab , ci întârzie i te las în gândurile rele, m car c te rogi din toat inima i f r ov ire, precum ai spus?

R spus

La aceast întrebare tu r spunzi: „Eu cred c pricina, pentru care întârzie s fac ceea ce a spus, nu e alta decât r bdarea mea. C ci cu cât va r bda cineva s fie r zboit mai mult, cu atât se va i sl vi mai mult". Eu socoteam c în r spusul t u se va ar ta numai înalta p rere ce i-o faci despre tine. Dar tu ai adaus i o hul . C ci pen-truc s te po i l uda pe tine cu r bdarea mincinoas , L-ai înf i at i pe Dumnezeu mincinos în cuvântul S u, iar gân-durile rele, cari, dup cuvântul Domnului, ies din inim i spurc pe om,⁴ nu mai sunt, dup tine, prilejuri ale

1) Luca 6, 46 2) Luca 6, 49. 3) Luca 18, 8. 4) Matei 15, 19—20

rut ii, ale volupt ii i ale oric rui p cat, cum zice Scriptura, ci ale r bd rii. Dar eu niciodat n'am aflat, nici în Vechiul, nici în Noul Testament, l uda i pe cei st pâni i de gânduri rele, ci mai degrab osândi i ca vinova i. C ci Dumnezeu, precum ur te gândurile rele, a a ur te i inima care le na te. De aceea, cei ce le avem pe ele, suntem datori s plângem ca ni te iubitori ai p catului i nu s ne trufim, ca unii ce am fi r zboi i de rele str ine. Cunoa te deci, o omule, c Domnul prive te la inimile tuturor i celor ce ur sc prima r s rire de gând r u (& μ μ) îndat le vine în ajutor (le face dreptate), precum a f g duit, i nu las roiul v lm agului de gânduri s n v leasc i s întineze mintea i con tiin a lor; iar pe cei ce nu stârpesc primele înmuguriri, prin credin i n dejde, ci se lipesc cu dulcea de ele pe motivul c vrea s le cunoasc bine i s le probeze, îi las , ca pe unii ce sunt lipsi i de credin i vreau s se ajutoreze singuri, s fie izbi i i de gândurile ce urmeaz , pe cari de aceea nu le surp fiindc vede c momeala lor este iubit de aceia i nu este urît dela prima mijire.

Iar dac dup toat aceast limpede înf i are se mai afl cineva, care nu crede cele spuse, s purcead a înv a adev rul cu lucrul însu i. i dac nu crede nici Scripturii i nu vrea s se încredin eze pe sine nici cu lucrul, s'a dovedit c iube te pl cerea p rerii de sine. C ci ce e mai dulce ca aceast p rere de sine, care socote te p catul cu gândul ca str in i face pe oameni mai de grab s se trufeasc i s se înal e, ca ni te nevinova i, în loc s - i m rturiseasc i s - i plâng iscodirile p c toase ?

Întrebare

Tu ai spus c fapta de neascultare a lui Adam n'am primit-o, dar moartea lui am primit-o. Dar unde st pâne te moartea, st pânesc i gândurile rele.

Răspuns

O ce necredin ! De ce a venit atunci Domnul în trup, dacă nu ca să moară pentru toți, potrivit Scripturilor, și să surpe pe cel ce are stăpânirea morții, adică pe diavolul?¹ Iar dacă socotești că moartea cea din Adam mai stăpânește până acum din alt pricin decât pentru necredința noastră, evdit că bagatelizezi venirea lui Hristos și îi Botezul de nedeșvârșit, odată ce și cei botezați sunt înuși încă sub moartea protoprintelui, fără o vin proprie. Dar atunci, omule, cum se mai poate spune că te-ai făcut un nou Adam cu harul lui Hristos și nu mai porți nimic din cel vechiu în chip necesar, decât ceea ce se naște din credința ta stricată și din neascultarea ta? Doar tim că Domnul a venit pentru noi, a murit pentru noi, ne curățește pe noi prin Botez, ne așază în raiul Bisericii, ne îngăduie să mâncăm din tot pomul din raiu, adică să iubim pe tot cel botezat în Biserică și să-l răbdăm în înfrângerile ce le suferim și să nu-l urmărim pe fiecare în toate zigzagurile lui și pentru lucrurile cari ni se par bune și-l iubim, iar pentru cele cari ni se par rele și-l urâm. Căci aceasta înseamnă a mânca din pomul cunoștinței binelui și al răului, din care, gustând mintea, îndată se poticnește în propriile ei păcate și îi descopere, prin iscodirea răutăcioasă a aproapelui, goliciunea ei, de care mai înainte nu știa, fiind acoperit de veșmântul în alegerii și al milei. De aceea li s'a poruncit celor așezați în raiul Bisericii: „Nu judecați, ca să nu fiți judecați”,² „iertați și vi se va ierta vouă”.³ Pe scurt li s'a spus: „Câte vreți să vă faceți oamenii, faceți și voi lor asemenea. Căci aceasta este legea și prorociei”.⁴ Precum ai făcut îi va fi ie. Dar de câte ori n'am călcat aceste porunci! De câte ori n'am osândit pe aproapele fără mil ! De câte ori nu l-am urât, sau nu l-am nedreptățit, fără să fim nedreptățiți!

1) Evr. 2, 14, 2) Mt 7, 1 3) Lc, 6, 27. 4) Mt 7, 12 ; Lc. 6, 31.

Iar dac a a este, ce mai batjocorim pe Adam i-l mai învinuim i pentru rele streine? C ci dac am c lut în aceea i moarte, am c lcat i porunca cu voia, ca i acela. A a dar trei lucruri i s'au întâmplat lui Adam, i nu cum socote ti tu. Acestea sunt; atacul (momeala) prin orânduire mai înalt , c lcarea poruncii prin necredin i moartea prin dreapta judecat a lui Dumnezeu, ca urmare nu atât a atacului prin iconomie, cât a c lc rii din necredin . Noi am mo tenit numai moartea lui Adam, pentru motivul c nu puteam s ne facem din mor i vii, pân nu a venit Domnul i ne-a f cut pe to i vii. Iar prima înmugurire de gând () o avem prin orânduire (' μ) ca i acela; tot asemenea puterea de-a asculta sau nu de ea, dup cum ne e voia. Dar p c tuirea cu gândul o avem din voia liber . Despre aceasta ne încredin eaz „cei ce n'au p c tuit întru asem narea gre elii lui Adam", cum zice Apostolul.¹ C ci dac aceia, fiind din Adam, au putut s nu p c tuiasc întru asem narea gre elii lui Adam, e v dit c i noi putem.

De ce mai aducem atunci scuze pentru p cate i spunem lucruri nedrepte împotriva lui Dumnezeu, c adic ar îng dui s fim r zboi i de rele streine? Suntem datori s tim exact c toat vina ce izvor te din Adam fiind desfiin at de Domnul, oricine mai p time te de vreun p cat, i se întâmpl aceasta pentruc a dispre uit prin necredin a sa, sau prin iubirea de pl cere, des vâr irea pe care a primit-o în chip tainic la Botez. C ci chiar dac omul înc n'a cunoscut ce-a primit, fiind nedes - vâr it în credin i cu lipsuri în lucrarea poruncilor, dar Dumnezeu i-a d ruit des vâr irea. Fiindc zice: „Tot darul des vâr it de sus este, pogorându-se dela P rintele luminilor".² Iar acest dar des vâr it nu-l afl cineva oricum, chiar dac ar folosi toat iste imea lumeasc , ci numai din lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, în ana-

1) Rom, 5, 14. 2) Iac. 1, 17.

logie cu ceea ce împline te din ele. C ci dup cum e deosebit împlinirea lor, a a e deosebit i descoperirea darului. Deci nimenea s nu se bizue în cuvinte i în forme, dac nu are în elegerea aceasta. C ci zice: „Nu cel ce se laud pe sine este cercat, ci cel pe care îl laud Domnul”.¹ Dar chiar i acela, care prime te laude dela Domnul, e dator s se foloseasc de cuget drept i s tie exact c oricât ar fi luptat cineva împotriva necredin ii sale i oricât ar fi înaintat în credin i orice bun ar fi dobândit, nu numai prin cuno tin a simpl , ci prin lucrare, n'a aflat sau nu va putea afla nimic mai mult, decât cea ce primise în chip tainic prin Botez. Iar aceasta este Hristos. Pentru c zice: „Câ i în Hristos v'a i botezat, în Hristos v'ati i îmbr cat”.² Dar Hristos, fiind Dumnezeu des vâr it, a d ruit celor ce s'au botezat harul des vâr it al Duhului, care nu prime te nici un adaus dela noi, ci ni se descopere i ni se arat potrivit cu lucrarea poruncilor, sporindu-ne credin a „pân când to i vom fi ajuns la unirea credin ei, la b rbatul des - vâr it, la m sura vârstei plinirii lui Hristos”.³ A a dar orice i-am aduce Lui dup ce-am fost n scu i din nou, a fost ascuns de mai înainte de El în noi, potrivit cu ceea ce s'a scris: „Cine a cunoscut gândul lui Hristos, sau cine I-a dat Lui ceva mai înainte, ca s i se întoarc dup aceea ca r splat ? Pentru c dela El i pentru El i întru El sunt toate. Lui i se cuvine slava în vecii vecilor. Amin”.⁴

1) II. Cor 10, 18. 2) Gal. 3, 27 3) Ef 4, 13 4) Rom. 11, 34-36.

Epistolă către Nicolae monahul¹

Prea doritului fiu Nicolae,

Măi dă un ză te fră mântăi mult pentru mântuirea ta și aveai mult grijă pentru viața a după Dumnezeu. De aceea ai venit la noi, povestindu-ne despre tine, prin ce fel de osteneală și fierbinte pornire aveai de gând să te lipești de Domnul, printr-o viață uire cât mai îngrijită, prin înfrânare, prin toată reaua pătimire, luptându-te în priveghiere multă și în rugăciune îndelungă. Ne mai spuneai că războaiele și roiuri de patimi trupești se aprind în tine și se ridică împotriva sufletului din legea păcatului, care se opotesc împotriva legii minții. Și te plângeai că și mai mult erte turburat de patima mâniei și a poftelor. De aceea, ne cereai vreo metodă și vreun cuvânt de învățtură și întrebați de ce osteneală și lupte folosindu-te, ai putea să te ridici mai presus de patimile stricătoare, mai sus pomenite.

În vremea aceea, am dat, pe cât era cu putință, în persoană, dragostei tale îndemnurile ce trebuiau, înfrățindu-ți ideile și gândurile folositoare de suflet și arătându-ți prin ce fel de osteneală și stăruire ascetică, plină de încredere și de luminată cunoștință rațională,

1) Editat în Filocalia greacă (ed II) vol. I, pg. 73—81 și în P. G. 65, 1027 -1050 (Ad Nicolaum. Praecepta animae salutaria). Împărțirea în cele 13 pariole din P. G.

potrivit cu Evanghelia, poate sufletul, vie uind prin credin i ajutat fiind de har, s biruiasc relele, cari â - nesc în untru din p cat, dar mai ales patimile amintite. Pentru c lupta trebuie dus neîncetat i cu mai mult sârguint împotriva acestor patimi, c ci ele i-au pus în chip deosebit pecetea pe suflet, prin obi nuin a lui cu ele, târîndu-l cu mult putere dup ele. Aceasta, pân ce va supune mi c rile trupe ti i nera ionale ale p catului, c rora se supunea mai înainte i de cari era târît, dup ce se robise, prin consim irea de bun voie, amintirii necontenite a gândurilor i cuget rii la cele rele.

Pe urm ne-am desp r it de tine. Dar numai cu trupul, nu i cu inima. C ci am venit în pustie, la ade v ra ii slujitori i lupt tori ai lui Hristos, ca luptându-ne i noi cât de pu in i nevoindu-ne împreun cu fra ii, cari se o tesc împotriva lucr rilor vr jma e, i cu cei ce se împotrivesc viteje te patimilor, s lep d m lenevia i s arunc m dela noi negrija, i s lu m asupra noastr sârguin a i grija, silindu-ne s câ tig m buna pl cere a lui Dumnezeu. De aceea, m'am gândit s trimit cur - iei tale prin scrisoare un mic îndemn i un sfat folositor sufletului, ca cetind pe scurt în scrisoarea noastr smerit lucrurile de cari i-am vorbit în persoan , s sco i cu sârguin un folos duhovnicesc, ca i cum am fi noi în ine de fa .

2. A a dar, fiule, începutul purt rii tale pl cute lui Dumnezeu trebuie s faci s porneasc dela aceasta:

S te gânde ti statornic i pururea, într'o medita ie neîntrerupt , la toate binefacerile de cari i-a f cut parte iubitorul de oameni Dumnezeu, spre mântuirea sufletului t u; i s nu încetezi a-i aminti de multele i marile Lui binefaceri, acoperindu-le cu uitarea p catului sau trând viei i prin aceasta l sând s treac vremea cealalt f r folos i f r s aduci mul umire. C ci aceste amintiri neîncetate, împungând inima ca un ac, o mi c totdeauna spre m rturisire, spre smerenie, spre mul umire adus cu suflet sdrobit i spre toat sârguin a bun . Ele

ne îndeamnă să-ți răspunzi lui Dumnezeu cu purtările noastre bune și cu toată virtutea, întru cât ne faci să cugetăm pururea cu bun conștiință la cuvântul proorocesc: „Ce voi da în schimb Domnului pentru toate câte mi le-a dat mie?”.¹ Să cugete deci sufletul la toate binefacerile, de cari i-a făcut parte iubitorul de oameni Dumnezeu începând de la naștere; sau din câte primejdii a fost izbăvit adeseori; sau în câte rele a căzut și în câte greșeli s'a rostogolit fără să fie pedat, după dreptate, duhurilor cari l-au amăgît ca să-l piardă și să-l ducă la moarte, ci, cu îndelungă răbdare, Stăpânul iubitor de oameni, trecând cu vederea greșalele, l-a păstrat, a tep-tând întoarcerea lui; să cugete iar și că, slujind de bunăvoie duhurilor rele prin patimi, El înlăcrimează, acoperindu-l și ocrotindu-l în tot chipul, iar la urmă l-a călăuzit prin Duhul cel bun pe drumul mântuirii și i-a pus în inimă dragostea de viață ascetică și l-a înputernicit să persevereze cu bucurie lumea și toată amăgirea plăcerilor trupești, împodobindu-l cu schima îngerească a rânduielii ascetice și pregătind lucrurile în așa fel, ca să fie primit cu ușurință de sfinții bărbani, în obște frăție.

Iar cugetând la acestea cu bun conștiință, cine nu va petrece totdeauna întru zdrobirea inimii? Cine nu se va umplea de neajdă, având atâtea dovezi de binefacere, fără ca el să fi făcut vreun bine mai înainte? Căci oricine va cugeta așa: Dacă fără să fi făcut eu niciun bine, ba chiar pe cătușind mult înaintea Lui și petrecând în necurățiile trupului și în alte multe răutăți, totuși nu mi-a făcut după plăcerile mele, nici nu mi-a întors după fărădelegile mele,² ci mi-a rânduit atâtea daruri și haruri spre mântuire, dacă mi voi hotărî cu totul să-I slujesc de aci înainte numai Lui prin vieuire curată și prin împlinirea virtuților, de câte bună ținem și daruri duhovnicești nu mi va învrednici, întărindu-mă, îndreptându-mă și călăuzindu-mă spre tot lucrul bun?

1) Psalm 116, 12. 2) Psalm 103, 10.

De aceea, cel ce se gânde te totdeauna la aceasta i nu uit de binefacerile lui Dumnezeu, se ru ineaz i se îndreapt i se nevoie te spre toat virtutea bun i spre toat lucrarea drept ii, gata totdeauna s fac cu râvn voia lui Dumnezeu.

3. A a dar, iubite fiule, având, prin harul lui Hristos, ca pe o în elepciune fireasc , această medita ie i gândire s n toas , p streaz-o totdeauna în tine. S nu te la i cople it de uitarea pierz toare, nici împiedecat de nep sarea, care face mintea de art i o abate dela viea ; s nu- i la i cugetarea întunecat de ne tiin a, care e pricina tuturor relelor, nici am git de negrij , care e tot ce poate fi mai r u; s nu te la i târît de pl cerea trupului, nici biruit de l comia pântecelui; s nu te la i cu mintea rob it de poft , nici s nu lucrezi în tine spurc ciunea prin învoirea cu gândurile desfrânate ; s nu te la i biruit de mânia, care na te ura de fra i. În sfâr it s nu întristezi i s nu te la i întristat pentru vreo pricin trist i nefericit , care s te fac s îngr m de ti amintiri de gânduri rele împotriva aproapelui, încât s te pomene ti ab tut dela rug ciunea curat c tre Dumnezeu i s - i la i mintea rob it , privind cu gând s lbatec pe fratele t u, care are acela i suflet. C ci prin aceasta con tiin a îti va fi înl n uit de purtarea nesocotit a cugetului trupesc i de duhurile rele, c rora ai fost predat spre pedeaps pân la o vreme; i anume pân când mintea, sfâr it în toate privin ele i cople it de întristare i de mole ire, dup ce a pierdut sporul dup Dumnezeu pentru pricinile de mai înainte, va începe iar i, cu mult smerenie, s ia dela cap t calea mântuirii. În felul acesta, ostenindu-se mult în rug ciuni i în priveghieri de toat noaptea i împr tiind pricinile amintite prin smerenie i m rturisire c tre Dumnezeu i c tre aproapele, ea începe iar i viea a de înfrânare. i luminat de luminile cuno tin ii evanghelice, ea cunoa te atunci, cu harul lui Dumnezeu, c cel ce nu s'a predat pe sine des vâr it crucii, în cuget de smerenie, i nu

s'a aruncat pe sine la picioarele tuturor, ca s' fie c lcat, înjosit i dispre uit, nedrept it, batjocorit i luat în răs, iar el s' le rabde toate acestea cu bucurie i s' nu pretind pe seama sa câtu i de pu în lucrurile omene ti: slav sau cinste, sau laud , sau pl cere de mâncare, de b utur , sau de hain , nu se poate face cre tin adev rat.

4. Deci stând în fa a noastr asemenea lupte, nevoine i cununi ale evlaviei, pân când ne vom batjocori cu înf i area pref cut a evlaviei, slujind Domnului doar la ar tare, încât altfel suntem socoti i între oameni i altfel ne descoperim Domnului, care cunoa te cele ascunse? C ci în vreme ce suntem socoti i de al ii sfin i, ne afl m înc s lbateci dup n ravuri; având chip de evlavie, n'am dobândit înc puterea ei înaintea lui Dumnezeu; socoti i de mul i feciorelnici i cura i, înaintea Celui ce cunoa te cele ascunse suntem întina i în untru de necur iile gândurilor desfrânate i înnoroi a i de mic rile patimilor. i pentru pref cuta noastr nevoine de acum, suntem robii laudelor omene ti i ne orbim mintea. Deci pân când vom umbla în de ert ciunea min ii, neprimind în elepciunea evanghelic , prin care putem cunoa te vie uirea cerut de con tiin , ca s' o urm m cu sânge i s' afl m i îndr snirea con tiin ei?

Pân când ne mai rezem m înc pe dreptatea p rut a omului dinafar , în lipsa adev ratei cuno tin e, i ne am gim pe noi în ine cu îndeletnicirile dinafar , vrând s' pl cem oamenilor i vrând sl vi, cinstiri i laude dela ei?

C ci va veni de sigur Cel ce descopere cele ascunse ale întunerecului i d la iveal sfaturile inimilor,¹ Judec torul care nu gre e te i care nu se las ru inat de bogat, nici nu se milostive te de s rac, care d la o parte înf i area de dinafar i scoate la ar tare adev rul ascuns în untru. Acela va încununa pe lupt torii

1) I Cor, 4, 5.

adevra i, cari au vieuit potrivit cu contiin a, în fa a Îngerilor i înaintea Tat lui S u, iar pe cei ce au îmbr cat chipul cucerniciei cu pref c torie i au ar tat numai oamenilor o p rut bun vieuire i s'au bizuit pe aceasta în de ert, am gindu-se nebune te pe ei în i i, îi va da pe fa înaintea Bisericii Sfin ilor i a toat oastea cereasc , ca apoi s -i trimit ru ina i cumplit în întunecul cel mai dinafar , asemenea fecioarelor nebune. Pentru c i acestea i-au p zit fecioria dinafar a trupului, dat fiind c întru nimic n'au fost învinov ite în privin a aceasta, ba au avut în parte i untdelemn în candelile lor, adic au fost p rta e i de oarecari virtu i i ispr vi dinafar i de oarecari dureri. De aceea candelile lor au i ars pân la o vreme. Dar din pricina negrijii, ne tiin ii i a trând viei, n'au fost cu prevedere i n'au cunoscut cu de-a-m nuntul roiul patimilor ascunse înl untru i puse în lucrare de duhurile rele. Din aceast pricin cugetarea lor a fost stricat de înrâuririle vr jma e, încât s'au învoit cu ele prin gândurile lor. i a a au fost am gite într'ascuns i biruite de pisma cea a tot rea, de ciuda care ur te binele, de vrajb , de gâlceav , de ur , de mânie, de am r ciune, de pomenirea r ului, de f rnicie, de furie, de mândrie, de slava de art , de dorin a de-a pl cea oamenilor, de bunul plac, de iubirea de argint, de trând vire, de pofta trupeasc ce treze te în gânduri voluptatea, de necredin , de lipsa de temere, de la itate, de întristare, de împotrivire, de mole ire, de somn, de înalta p rere de sine, de voin a de-a se scuza, de îngâmfare, de l ud ro enie, de nes turare, de risip , de sgârcenie, de desn dejdea care-i mai cumplit decât toate, i de celelalte mi c ri sub iri ale p catului. Ele socoteau c i lucrarea faptelor bune sau vieuirea cuvioas se înf ptue te cu puteri omene ti i de aceea c utau s culeag laude dela oameni. Din aceast pricin chiar dac au fost p rta e de unele daruri, le-au vândut duhurilor rele pentru slava de art i pl cerea dela oameni. Împ rt indu-se i de alte patimi, ele au

amestecat în purtările bune cugetele rele și trupele tale. De aceea le-au făcut necurate și neprimite asemenea jertfei lui Cain, lipsindu-se de bucuria Marelui și fiind lăsați afară de nunta cerească.

5. Cugetând deci la acestea, cântându-le și probându-le, să cunoaștem și să înțelegem în ce stare ne aflăm, că, până mai avem încă vreme de pocăință și de întoarcere, să ne îndreptăm pe noi înșine. Aceasta pentru că faptele noastre cele bune, fiind săvârșite cu curățenie, să fie adevărate și curate, neamestecate cu cugetul trupesc, ca să nu fie respinse ca o jertfă pentru tatăl din lipsa temerii, grijii și a cunoașterii adevărate și ca nu cumva să răbdăm osteneala fecioriei, a înfrângerii, a privegherii, a postului și a relei primiri și să ne cheltuim zilele vieții, și totuși, pentru pricinile mai înainte pomenite ale patimilor, pentru rutele noastre drepte și să fie aflate ca o jertfă pentru tatăl și să nu fie primit de Hristos, Arhiereul ceresc.

Așa dar, o fiule, cine vrea să ia crucea și să-l urmeze lui Hristos, prin neîncetată cercetare a gândurilor din sine, prin multă grijă pentru mântuire, prin înțelegere și mult sărguintă pentru Dumnezeu și prin întrebarea slujitorilor lui Dumnezeu, cari sunt de același suflet și de același gând și cari poartă aceeași luptă, trebuie să-și sporească, înainte de toate, cunoașterea și înțelegerea. Aceasta din motivul că nu cumva, neîntind pe unde și cum umblă, să călătorească în întuneric, lipsit de lumina sfecului. Căci cel ce călătorește după socoteala sa, fără cunoașterea evanghelică și fără căluzirea cuiva, de multe se împiedecă și cade în multe gropi și curse ale celui rău, mult rătăcit și prin multe primejdii trece și nu tie la ce întărire ajunge. Pentru că sunt destui cari au trecut prin multe ostenele și nevoine și au răbdat pentru Dumnezeu rele primiri și scârbe multe. Dar prin faptul că au umblat după socoteala lor și n-au putut deosebi lucrurile, nici n-au cerut sfatul aproapelui, aceste ostenele ale lor au rămas de arde și fără rost.

6. Tu deci fiule iubite, precum i-am spus la începutul acestui cuvânt de pov tuire, nu uita binefacerile iubitorului de oameni Dumnezeu, de cari ai avut parte, l sându-te furat de p cat i de nep sare. Ci punând înaintea ochilor t i binefacerile de cari te-ai împ rt it dela începutul vie ii tale i pân acum, fie trupe ti, fie duhovnice ti, z bove te cu gândul la ele, dup cum s'a spus: „Nu uita toate binefacerile Lui”.¹ F aceasta pentru ca inima s i se mi te cu u urin spre frica lui Dumnezeu i spre dragoste, ca s -I întorci în schimb, dup putere, o viea curat , o petrecere virtuoaas , o con tiin cucernic , o judecat cump nit , o credin dreapt , un cuget smerit i, simplu vorbind, s te poti d rui întreg lui Dumnezeu. C ci ru inându-te de amintirea atâtor bun t i, de cari te-ai bucurat din partea St pânului bun i de oameni iubitor, inima ta se va umplea de dragostea i de dorul Lui printr'o mi care pornit chiar din ea îns i, mai bine zis conlucrând i darul de sus. Pentru c îi vei da seama c lucrurile minunate, pe cari nu le-a f cut altora cu mult mai buni, i le-a f cut ie, prin iubirea Sa de oameni cea negrit .

Sile te-te, a a dar, s p strezi neîncetat în amintire toate binefacerile d ruite ie de Dumnezeu. Dar mai ales aminte te- i neîncetat de harul acela mare i minunat i de acea binefacere de care i-a f cut parte, cum ne-ai povestit, pe când c l toreai împreun cu mama ta dela Locurile Sfinte la Constantinopol, când s'a pornit acea furtun înfrico at i nest pânit i acel vârtej mare în vreme de noapte, în urma c ruia to i cei din corabie, împreun cu cor bierii i cu mama ta, au pierit în adânc.

Aminte te- i c singur tu cu ali i doi a i sc pat atunci, fiind arunca i ca printr'o minune dumnezeeeasc de valurile m ri i la rm. Aminte te- i apoi cum i s'a rânduit s vii dup aceea la Ancyra, unde ai fost primit cu dragoste p rinteasc de cineva, i cum te-ai înso it pe urm

1) Ps. 103, 2.

cu prea evlaviosul fiu Epifanie, ca amândoi c l uzi i de un cuvios b rbat, s veni i la calea adev rului i s fi i primii de ni te sfin i slujitori ai lui Dumnezeu ca fii adev ra i.

7. Pentru toate aceste mari binefaceri d ruite ie de Dumnezeu, cu ce lucru vrednic de ele ai putea s mulme ti Celui ce a chemat sufletul t u la viea a ve nic ? C ci tu, dup dreptate, nu mai trebuie s - i tr e ti ie, ci lui Hristos care a murit i a înviat pentru tine,¹ având s vie uie ti întru toat virtutea drept ii, s împline ti toate poruncile i s cau i „care este voia cea bun , des - vâr it i binepl cut lui Dumnezeu”,² silindu-te cu toat puterea s urmezi ei.

Drept aceea, fiule, supune- i tinere ea ta Cuvântului lui Dumnezeu, a a cum însu i Cuvântul o cere: „Trupul t u pred -l jertf vie, sfânt , binepl cut lui Dumnezeu, slujb cuvânt toare”.³ Tot mustul poftei trupe ti svânt -l i usc -l cu mâncare pu în , cu b utur pu în i cu privegheri de toat noaptea, ca s spui i tu din inim : „F cutu-m'am ca o piele atârnat la fum; dar drept ile tale nu le-am uitat”.⁴ i cunoscând c e ti al lui Hristos, r stighe te- i trupul, dup cuvântul Apostolului, dimpreun cu patimile i cu poftele lui;⁵ i omoar - i m dul rile omului p mântesc,⁶ adec nu numai lucrarea desfrân rii, ci i necur ia lucrat de duhurile rele în trupul t u.

Ba cel ce a teapt cununa fecioriei adev rate, neîntinate i des vâr ite, nu- i poart lupta numai pân aci, ci, urmând înv turii apostole ti, se lupt s omoare pân i icoana i mi carea patimii. Dar nici cu atâta nu se mul me te acela care, cuprins de o puternic dragoste, vrea s se s l luiasc în trupul s u fecioria îngereasc i neprih nit , ci se roag ca i îns i amin-tirea simpl a poftei s fie stins , chiar dac se ive te numai în minte ca o adiere de gând, f r mi carea i

1) II Corint. 5, 15 2) Romani 12, 2. 3) Romani 12, 1. 4) Psalm 119, 83.
5) Galateni 5, 24 . 6) Colos. 3, 5.

lucrarea patimei trupe ii. Iar la această stare e cu puțin să se ajungă, dacă peste tot se învrednicesc vreunii de asemenea har, numai prin ajutorul de sus și prin puterea și darul Duhului.

Astfel, cel ce a teaptă cununa fecioriei curate, nemateriale și neprihănite, își răstignește trupul prin ostenele și nevoine și își omorâă mîdarele omului pămîntesc prin înfrînare și ruitoare și răbdătoare, stricînd pe omul cel dinafară, sub iindul-l, scorjindu-l și făcîndu-l numai schelet. Aceasta pentru că, prin credință și lupte și prin lucrarea harului, omul dinlăuntru se înnoiește,¹ înaintînd din zi în zi spre tot mai mult bine, crescînd în dragoste, împodobindu-se cu blîndețe, veselindu-se cu bucuria Duhului, încununîndu-se cu pacea lui Hristos, sporind în evlavie, întîrîndu-se întru bună tate, învîluindu-se în frica lui Dumnezeu, luminîndu-se prin în alegere și cunoștință, strălucind de în alepciune și cîluzit de smerenie.

Iar învîndu-se mintea prin Duhul cu acestea și cu alte asemenea virtuți, descopere în sine pecetea chipului dumnezeesc, în alege frumusețea spirituală și negritatea asemănării cu Domnul și pîrînde bogăția legii lui Dumnezeu în alepciunii, care îl învață să se lase învîntat dela sine.

Sub iază - și deci trupul tânăr, o fiule, și îngrădă - și sufletul nemuritor cu cele spuse înainte; iar mintea învîntă - și o cu virtuțile mai înainte în irate, prin conlucrarea Duhului. Căci trupul tânăr, îngrădit cu felurite mîncări și cu butur de vin, e ca un porc gata de junghiere. Sufletul lui e junghiat de aprinderea plăcerilor trupești, iar mintea e robită de fierberea poftelor rele, neputînd să se împotrivesc plăcerilor trupului. Căci îngrămădirea sîngelui pricinuește înprătierea duhului. Mai ales butura de vin nici să n'oi miroasă tinerețea, că nu cumva prin focul îndoit, născut din lu-

crarea patimei din untru i din b utura de vin, turnat dinafar , s i se înfierbânte peste m sur pl cerea trupului i s alunge dela sine pl cerea duhovniceasc a durerii n scut din str pungerile inimii i s aduc în ea întunecare i împietrire. Ba de dragul poftei duhovnice ti, tinere ea nici la s turarea de ap s nu se gân-deasc . C ci pu in tatea apei ajut foarte mult la sporirea cump t rii. Dup ce vei proba aceasta cu lucrul, vei lua singur încredin area prin experien . C ci acestea nu i le rânduim i hot râm fiindc vrem s -i punem asupra un jug silnic, ci, îndemnându-te i sf tuindu-te cu dragoste, i le d m ca pe o socotin i cale bun de urmat spre sporirea în fecioria adev rat i în cump tarea deplin , l sând la sloboda ta alegere s faci ce vrei.

8. S vorbim acum pu in i despre patima nera ional a mâniei, care pustie te, z p ce te i întunec tot sufletul, i-l arat pe om asemenea fiarelor în vremea mi c rii i lucr rii ei, mai ales pe cel ce alunec lesne i repede spre ea. Patima aceasta se sprijin mai ales pe mândrie; prin ea se înt re te i se face nebiruit . C ci pân ce e udat copacul diavolesc al am r ciunii, al sup r rii i al mâniei, cu apa puturoas a mândriei, înflore te i înfrunze te îmbel ugat i aduce mult rod al f r delegii. Iar cl direa celui r u în suflet nu poate fi doborât , pân ce are ca sprijin i înt rire, temelia mândriei. Dac vrei, a a dar, s se u te în tine arborele f r delegii (adec patima am r ciunii, a mâniei i a sup r rii) i s se fac neroditor, ca venind securea Duhului s -l taie i s -l arunce în foc cum zice Evanghelia, i s -l scoat afar împreun cu toat r utatea; i dac vrei s se d rîme i s se surpe casa f r delegii, pe care cel r u o zide te cu vicle ug în suflet (i o face aceasta adunând de fiecare dat în gând ca pietre felurite pricini întemeiate sau neîntemeiate, provocate de lucruri i de cuvinte referitoare la cele materiale i ridicând în suflet o cl dire a r ut ii, c reia îi pune ca

sprijin i întrire gânduri de mândrie), s ai smerenia Domnului neîncetat în inim . S te gânde ti cine a fost El i ce s'a f cut pentru noi, i din ce în lime de lumin adumnezeirii,—descoperit dup putin fiin elor de sus i sl vit în ceruri de toat firea raional a Îngerilor, Arhanghelilor, Scaunelor, Domniilor, Încep toriilor, St pâniilor, Heruvimilor i Serafimilor i a nenumitelor Puteri spirituale, ale c ror nume n'au ajuns până noi, dup cuvântul tainic al Apostolului,¹ — în ce adânc de smerenie omeneasc s'a coborît, prin negrita Sa bun tate, asem nându-se întru toate nou , celor ce edeam în întunerecul i în umbra mor ii" i ajunsesem robi prin c lcarea lui Adam, fiind st pâni i de vr jma prin lucrarea patimilor.

9. C ci aflându-ne noi într'o astfel de robie înfricoat i st pâni i fiind de moartea nev zut i viclean , nu s'a ru inat de noi St pânul întregi firi v zute i nev zute, ci umilindu-Se pe Sine i luând asupra Sa pe omul c zut sub patimile de ocar i sub osânda dumnezeesc , „s'a f cut întru toate asemenea nou , afar de p cat",² adic afar de patimile de ocar . El a luat toate pedepsele trimise asupra omului pentru p catul neascultării de c tre hot rîrea dumnezeesc : moartea, osteneala, foamea, setea i cele asemenea acestora, făcându-Se ceea ce suntem noi, ca noi s ne facem ceea ce este El; „Cuvântul trup s'a f cut",³ ca trupul s se fac Cuvânt; „fiind bogat, s'a f cut s rac pentru noi, ca noi s ne îmbog im cu s r cia Lui,,⁴ s'a f cut asemenea nou din multa iubire de oameni, ca noi s ne facem asemenea Lui prin toat virtutea. C ci de unde a venit Hristos, de acolo se înnoe te, prin harul i puterea Duhului, omul zidit cu adev rat dup chipul i asemnarea lui, Dumnezeu. Iar prin această înnoire ajunge la m sura dragostei des vâr ite, care arunc afar frica,⁵

1) Ef. 2, 21 ; Colos, 1, 16. 2) Evr. 4, 15. 3) Io, 1, 14. 4) II Cor, 8, 9; 5) Io 4, 18.

nemaiputând să cadă niciodată. Căci „dragostea niciodată nu cade”,¹ fiindcă „dragostea, zice Ioan, este Dumnezeu și cine rămâne în dragoste în Dumnezeu rămâne”. De această măsură s’au învrednicit Apostolii și cei ce s’au nevoit asemenea lor într-o virtute și s’au înfrânt pe ei desvârșiți Domnului, urmând lui Hristos cu dragoste desvârșit, în toată viața lor.

Gândind-te-te, așadar, totdeauna fă răzvrătire la umilirea aceasta atât de mare, pe care a luat-o Domnul asupra Sa, din neînteleasă iubire de oameni; adică la slăbirea în Maica lui Dumnezeu-Cuvântul, la luarea omului asupra Sa, la născuterea din femeie, la creșterea treptat cu trupul, la ocări, la înjurături, la batjocuri, la luarea în râs, la bârfiri, la biciuiri, la scuipări, la luarea în bătaie de joc, la hălmădire, la cunună de spini, la osândirea lui de către cetățenii, la strigătul Iudeilor celor fără de lege și de același neam cu El, împotriva lui: „Ia-L, ia-L, răstigne-te-L”,³ la cruce, la piroane, la sulă, la adăparea cu oțet și fiere, la triumful păgânilor, la râsul celor cari treceau și ziceau: „De ești Fiul lui Dumnezeu, pogoară-te de pe cruce și vom crede în tine”,⁴ și la celelalte patimi, pe cari le-a răbdat pentru noi: la răstignire, la moarte, la răstăvirea de trei zile în mormânt, la coborârea la iad; pe urmă la roadele patimilor, cari și cât de mari au fost: la învierea din morți, la scoaterea din iad și din moarte a sufletelor, cari s’au împreunat cu Domnul, la înălțarea la ceruri, la dăruirea de-a dreapta Tatălui, la cinstea și la slava mai presus de toată Înălțarea, Stăpânirea și de tot numele ce se numește, la închinarea ce-o aduc toți Îngerii Celui întâi născut din morți, din pricina patimilor, după cuvântul Apostolului, care zice: „Această sașă cugete în voi, ceea ce este în Hristos Iisus, care în chipul lui Dumnezeu fiind, nu răpărea să socotească să fie întotdeauna cu Dumnezeu, ci s’a umilit pe Sine, chip de rob luând, într-o asem-

1) I Cor. 13, 8. 2) I. Io. 4, 16. 3) Ioan 19, 15. 4) Matei 27, 40—42.

narea omului f cîndu-se i la înf i are aflându-se ca omul; i s'a smerit pe Sine ascult tor f cîndu-Se pîn la moarte, iar moartea a crucii, de aceea i Dumnezeu L-a preaîn l at pe El i i-a d ruit Lui nume mai presus de tot numele, ca în numele lui Iisus Hristos tot genunchiul s se plece, al celor cere ti, al celor p mînte ti i al celor dedesubt",... i urm toarele.¹ Iat la ce slav i în l ime L-au ridicat, dup dreptatea lui Dumnezeu, pe Domnul f cut om, pricinile mai înainte spuse.

10. Prin urmare, de vei p stra în inima ta f r uitare, cu dragoste i cu sim ire aceste amintiri, nu te va st pâni patima am r ciunii, a mîniei i a sup r rii. C ci temeliile patimii mândriei, fiind s pate prin smerenia lui Hristos, la care te vei gîndi, se va surpa u or i dela sine toat cl direa f r delegii, adic a mîniei i a sup r rii. C ci ce inim aspr i împietrit nu se va frînge de va avea neconținut în minte marea smerenie a dumnezeirii Unuia n scut pentru noi i amintirea tuturor patimilor mai înainte spuse? Cine nu se va face de bun - voie p mînt, cenu e i pulbere de c lcat de c tre toi oamenii? Iar dac se va smeri i se va frînge sufletul astfel, privind la smerenia Domnului, ce mînie va mai putea s st pîneasc asupra lui? Dar tot a a de v dit e c uitarea acestor gînduri folositoare i de viea f - c toare, i sora ei lenea, i ajut toarea i tovar a lor ne tiin a, cari sunt patimile cele mai adânci i mai l untrice, mai greu de surprins i de îndreptat, cari acoper i întunec sufletul cu mult grij , fac s se încuibeze i s lucreze în el i celelalte patimi, întru cât s desc nep sarea i alung frica de p cate, preg tind drum i lucrare u oar fiec rei patimi. C ci odat ce sufletul e acoperit de uitarea atotp c toas , de lenea stric cioas i de ne tiin , maica i doica tuturor relelor, nenorocita de minte se lipe te cu u urin de tot ce se vede, se cuget sau se aude. De pild de va vedea frumuse e de

1) Filipeni 2, 6—11.

femeie, îndat se va r ni de pofta trupeasc . i a a succedându-se amintirile lucrurilor privite cu patim i cu pl cere, zugeresc din nou în untrul sufletului icoa-
nele lor, prin întip rirea în elesurilor i a gândului p -
c tos. Iar urmarea este c întineaz mintea p tima i
nenorocit prin lucrarea duhurilor rele.

11. Apoi i trupul dac e gras i tân r, sau plin
de must, când e a â at de amintiri caut s împlineasc
cu patim cele cuprinse în ele, fiind împins de poft ,
sau s vâr e te uneori necur ii în vis ori în somn. C ci
chiar dac nu a avut cineva amestecare cu femeia la
ar tare i e socotit cast, feciorelnic i curat de oameni,
ba chiar are renume de sfânt, înaintea lui Dumnezeu,
care vede cele ascunse, e socotit ca spurcat, desfrânat
i necump tat; i pe dreptate va fi osândit în ziua aceea,
de nu va plânge i nu se va tângui, topindu- i trupul
neconținut cu posturi, privegheri i rug ciuni, iar mintea
lecuindu- i-o i îndreptându- i-o prin amintiri sfinte i prin
meditarea cuvântului dumnezeesc, aducând poc în
cuvénit lui Dumnezeu, înaintea c ruia a i cugetat i
f cut relele. Fiindc nu minte glasul care a zis: „Iar eu
v zic vou : tot cel ce prive te la femeie spre a o pofti
pe ea, a i preacurvit cu ea în inima sa”.¹ De aceea
e de folos tân rului s nu se întâlneasc , de e cu
putin , de loc cu femei, chiar de sunt socotite sfinte.
Iar de se poate, s vie uiasc desp r it chiar i de
oameni, c ci atunci poart r zboiul mai u or i îl cu-
noa te mai bine; mai ales dac va fi cu luare aminte
la sine însu i i va petrece în cump tare, cu pu în
b utur de ap , în priveghere mult i rug ciuni, i se
va sili s fie împreun cu P rin i duhovnice ti încerca i,
l sându-se în elep it i c l uzit de ei.

C ci e primejdios lucru a fi cineva singur, f r
martori, a se c l uzi dup voia sa i a convie ui cu cei
neîncerca i în r zboiul duhovnicesc. Unii ca ace tia sunt

1) Matei 5, 28

birui i de alte feluri de r zboaie. C ci multe sunt me te-ugirile p catului i se in bine ascunse; i felurite curse i-a întins vr jma ul pretutindenii. De aceea, dac e cu putin , e bine s te sile ti i s te str due ti a fi sau a te întâl ni neîncetat cu b rba i cunosc tori. În felul acesta, de i nu ai tu însu i f clia adev ratei cuno tin e, fiind înc nedes vâr it cu vârsta duhovniceasc i prunc, dar înso indu-te cu cel ce o are, nu vei umbla în întunerec, nu te vei primejdui de la uri i de curse i nu vei c dea între fiarele lumii spirituale, cari pândesc în întunerec i r pesc i ucid pe cei ce umbl în el f r f clia spiritual a cuvântului dumnezeesc.

12. tiu c vrei i tu, fiule, s dobânde ti înl untrul t u f clia luminii în eleg toare i a cuno tin ii duhovnice ti, ca s po i umbla f r s te poticne ti în cea mai adânc noapte a veacului acestuia, i pa ii s -i fie îndrepta i de Domnul. C ci ai dorit foarte tare calea Evangheliei, dup cuvântul prorocesc, adic s urmezi cu credin înfocat poruncilor evanghelice mai des -vâr ite i s te faci p rta , prin dorin i rug ciune, de patimile Domnului. De aceea, am s -i ar t o metod minunat i o regul a chipului duhovnicesc de viea . Ea nu are lips de osteneal i de nevoin trupeasc , ci de osteneal sufleteasc , de supravegherea min ii i de un cuget atent, care e ajutat de frica i de dragostea lui Dumnezeu. Prin această metod vei putea cu u u rin s pui pe fug mulimea vr jma ilor, asemenea fericitului David, care a r pus pe un uria al celor de alt neam prin credin i încredere în Dumnezeu, i a a pus pe fug cu u urin , împreun cu poporul s u, zecile de mii ale du manilor.¹

Înta cuvântului nostru este s atrag aten ia asupra celor trei uria i puternici i tari ai celor de alt neam, pe cari se reaz m toat puterea protivnic a lui Holofern cel spiritual. Dac ace tia vor fi r pu i i uci i toat

1) I Samuil 17. 49 urm.

puterea duhurilor necurate va slăbi cu uşurinţă, până se va topi cu totul. Cei trei uriaşi ai celui rău, cari sunt socotiţi ca cei mai tari, sunt cele trei rele amintite mai înainte: neştiinţa, maica tuturor relelor; uitarea, sora împreună lucrătoare şi slujitoarea ei; şi nepăsarea trândăv, care eşe veştmântul şi acoperemântul norului negru a ezat peste suflet şi care le sprijineşte pe amândouă, le întreprinde, le susţine şi se deşte în sufletul celui rău şi grijea răului înrădăcinată şi statornică. Prin nepăsarea trândăv, prin uitare şi prin neştiinţă se întresc şi se maresc proptelele celorlalte patimi. Când ajutându-se întreolaltă şi neputând să fiieze fără să se susţină una pe alta, ele se dovedesc puteri tari ale vrăjmaşului şi cpetenii puternice ale celui rău. Prin ele se întreprinde şi pe ele se reazmă toată oastea duhurilor răutăţii, ca să -i poată duce la îndeplinire planurile. Fără ele nu se pot susţine nici cele mai înainte spuse.

13. De vrei, a adă, să dobândeşti biruinţă împotriva patimilor mai înainte pomenite şi să pui pe fugă uşor mulimea vrăjmaşilor spirituali de alt neam, adun-te în tine însuşi prin rugăciune şi prin ajutorul lui Dumnezeu. Printr-un astfel de adâncurii inimii, caut urma acestor trei uriaşi puternici ai diavolului, adică a uitării, a nepăsării trândăve şi a neştiinţei, cari sunt propteaua duşmanilor spirituali de alt neam şi pe sub cari furiându-se celelalte patimi răutăţii, lucrează, vieţuiesc şi prind putere în inimile celor iubitori de plăcere şi în sufletele neînvăţate. Şi prin multă atenţie şi supraveghere a minţii, folosindu-te şi de ajutorul de sus, vei afla relele necunoscute celorlalţi şi socotite că nici n'ar fi rele, dar cari sunt mai stricătioase decât celelalte. Iar prin armele dreptăţii, cari sunt contrare lor, adică prin aminţirea cea bună, care e pricina tuturor bunătăţilor, prin cunoştinţa luminată, prin care sufletul, priveghind, alungă de la sine întunecul neştiinţei, şi prin râvnă cea bună, care îndrumă şi zăreşte sufletul spre mântuire, vei birui întru puterea Duhului Sfânt, prin rugăciune şi cerere,

viteje te i b rb te te pe cei trei uria i mai sus pomeni i ai vr jma ilor spirituali. Prin amintirea cea prea bun , cea dup Dumnezeu, socotind totdeauna „câte sunt adev rate, câte sunt de cinste, câte sunt drepte, câte sunt curate, câte sunt cu nume bun, fie c e virtute, fie c e laud ",¹ vei alunga dela tine uitarea atotp c toas ; prin cuno tin a luminat i cereasc vei nimici ne tiin a pierz toare a întunerecului; iar prin râvna atotvirtuoas i prea bun , vei scoate afar nep sarea trândav , care lucreaz în suflet p catul necredin ii în Dumnezeu, înr d cinat acolo. De vei câ tiga aceste virtu i, nu prin simpla voin a ta, ci cu puterea lui Dumnezeu i cu conlucrarea Duhului Sfânt, prin mult aten ie i rug ciune, vei putea s te izb ve ti de cei trei uria i mai 'nainte pomeni i ai celui viclean. C ci armonia cuno tin ii adev rate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu i cu râvna cea bun , când va fi silit s st ruie în suflet, prin harul lucr tor, i va fi p zit cu grij , va terge din el urmele uit rii, ale ne tiin ii i ale nep s rii trândave i le va reduce la ne fiin , iar pe urm va împ r i în suflet harul, întru Domnul nostru Iisus Hristos, c ruia fie slava i st pânirea în vecii vecilor, Amin.

1) Filipeni 4, 8.

Diadoch al Foticeei

Viea a i scrisul lui

Sub numele lui Diadoch al Foticeei e cunoscut o scriere de cuprins duhovnicesc, împ r it într'o sut de capete. Înc din veacul 7, Sf. Maxim M rturisorul i Sofronie din Ierusalim citeaz din această scriere i il socotesc ca autor pe Diadoch, episcop de Foticeea. Acesta nu poate fi decât acel Diadoch, episcop al Foticeei din Epirul vechiu, care la anul 458 semneaz împreun cu al i ierarhi o scrisoare c tre împ ratul Leo I, anun ându-i moartea patriarhului Proterie din Alexandria, ucis de monofizi i.¹

Altceva nu se tie despre viea a acestui ierarh, care a trebuit s fie un mare ascet i un adânc cunosc tor al tainelor vie ii mistice, dup cum rezult din scrierea sa amintit , care s'a bucurat de o deosebit pre uire în timpul de dup el, cum arat mul imea manuscriselor în cari s'a p strat.

Dela el a mai r mas i o «Vedere»,² în care, în forma unui dialog purtat în vis între el i Ioan Botez torul, se discut asupra problemelor în leg tur cu vederea lui Dumnezeu pe p mânt i în viea a viitoare.³

1) J. D. Mansi, *Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio*, Floren a 1757—1764, vol. VII, 619.

2) " , ed. de Justinos Bitbynos în ' . 6 (vol. 9; Ierusalim 1909) . 247—251, O edi ie mai bun : W. N. Bene evici, „Viziunea" lui Diadoch, episc. Foticeei în Epir (Memoriile Academiei Imperiale de tiine din St Petersburg. Seria a VIII-a. Clasa Istoric-filosofic , vol. VIII Nr. 11, St. Petersburg 1908. În ruse te;.

3) Dela Diadoch a mai r mas si o predic „Despre în l area Domnului nostru Iisus Hristos", Migne P. G. 65, 1114—1148. „Cuvântarea contra Arienilor P. G. 65, 1149—1166, fiind din v. IV, nu e a lui Diadoch.

Scrierea lui amintit în 100 capete nu e tip rit în Patrologia lui Migne, decât într-o traducere latin,¹ în care e un text grec al ei fusese publicat încă în 1782 la Veneția, în Filocalia.²

Această scriere este un tratat complet asupra vieții duhovnicești, scris de un om care a practicat-o. Ea ne lămurește mai bine decât multe volume groase despre duhul în care se trăiește în lumea monahală. Ea ne arată că în vremea sinoadelor ecumenice și a marilor cereturi hristologice, nici în viața despre trăirea creștină nu era lipsit de dispute. Scrierea aceasta are și o parte polemică, în care respinge învinșuri greșite.

După Diadoch scopul vieții duhovnicești este unirea sufletului cu Dumnezeu prin dragoste (cap. 1-2). El face deosebirea între „chipul” lui Dumnezeu în om și „asemănarea” cu El. (Cap. 4, 88). Prin păcatul strămoșesc „chipul” dumnezeesc s-a întinat, s-a spălat. Harul Botezului curăță „chipul”, îl spal de întinări pe chipul. Dar prin aceasta încă nu avem și „asemănarea”. Spălarea chipului se face fără colaborarea noastră; lucrarea aceasta a harului încă nu o simțim. „Asemănarea” începem să o câștigăm pe măsură ce ne sporim sforțările noastre pentru o viață virtuoasă și o atingem deplin când a crescut în noi dragostea de Dumnezeu în mod covârșitor. Abia după ce am sporit în „asemănare”, în dragoste, ni se face și harul „simțit”. „Harul, cum am zis, chiar din clipa în care ne botezăm se ascunde în adâncul minții. Dar îmi acopere prezența față de simțirea minții. Din moment ce începe însuși cineva să iubească pe Dumnezeu cu toată hotărârea, o parte din bunătățile harului intră în comuniune într-un chip tainic cu sufletul prin simțirea minții. Căci pe măsură ce sporește sufletul, și darul dumnezeesc îi arată dulcea

1) Migne P. G. 65, 1167—1212 Traducerea latină făcută de Fr. Turrianus la 1570 și are ca titlu: „Capita centum de perfectione spirituali”.

2) Textul acesta, reprodus în ed. 2 a Filocaliei (Atena 1893), vol. I, pg. 140—164, e intitulat: „Αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁμοεικὴς τῷ ἀνθρώπῳ”. Traducerea românească am făcut-o după el, neavând la îndemână textele mai critice editate de C. Popovici și J. Weiss-Liebersdorf. Ediția lui C. Popovici a apărut în 1903 la Chișinău, iar a lui Weiss-Liebersdorf în 1912 la Leipzig, în „Bibliotheca Teubneriana”.

sa mintii" (cap. 77). Două bunuri ne aduce nou sfântul har al Botezului renașterii, dintre care unul covârșește pe celălalt în chip nesfârșit. Cel dintâi ni se dă îndat. Căci ne înșoțește chiar în apăsări luminează toate trăsăturile sufletului, adică „chipul”, îndepărtând toată sbârșitura pe catului nostru. Iar celălalt așteaptă ca să înfăptuiască împreună cu noi, ceea ce este „asemănarea”. Când începe deci mintea să guste într-un mult simțire dulce a Prea Sfântului Duh, suntem dator să începem harul să zugrăvească a zicând peste chip, asemănarea" (cap. 88).

Prin această deosebire Diadoch vrea să combat Masalianismul. Pentru acesta harul și experiența prezenței harului erau identice. Abia această experiență este o dovadă că omul este eliberat de păcat și de diavol. De aceea, preluând exclusiv rugăciunea, ca mijloc al experienței harului, nesocoteau taina Botezului ca mijlocitoare a harului care terge, fără să avem conștiința, pe catul din noi. Cei ce combatteau Masalianismul (mai ales Marcu Ascetul și Diadoch al Foticeei), preluând ca și adversarii lor trăsătura mistică a harului, trebuiau să distingă „chipul” lui Dumnezeu, de „asemănarea” cu Dumnezeu, pentru a putea distinge și harul Botezului, care restabilește acest chip fără să ne dăm noi seama, de trăsătura conștientă a harului, care realizează treptat „asemănarea” nu numai prin rugăciune, cum ziceau Masalienii, ci prin sforsurile cu voia spre toată virtutea.

Pornim pe calea deprecierii Botezului și a harului necesizat de conștiință, dăruit prin această taină, Masalienii afirmă că Botezul nu alungă pe diavol din sufletul omului, aadar nu terge nici pe catul cu totul, ci în omul botezat să-l luate și harul și pe catul, și Duhul Sfânt și diavolul.

Această teorie o respinge Diadoch, arătând că, dacă până la Botez înuntrul sufletului se află diavolul, dela Botez înuntrul lui se să-l luate harul, iar diavolul e scos afară. De aici înainte sufletul este influențat de har dinuntrul său; iar diavolul îl influențează numai dinafară, prin mustul trupului și prin simțurile lui. „Unii au născocit că atât harul cât și pe catul, adică atât Duhul adevărului cât și duhul răutății se ascund în mintea celui ce se botează. De aceea zic că o persoană îmbie mintea spre cele bune, iar cealaltă îndat spre cele protivnice. Eu însă am în eles

din dumnezeu tile Scripturi i din îns i sim irea mintii c înainte de Sfântul Botez harul îndeamn sufletul spre cele bune din afar iar Satana foie te în adâncurile lui, încercând s st vileasc toate ie irile mintii înspre dreapta. Dar din ceasul în care ne rena tem, diavolul e scos afar , iar harul într în untru. Ca urmare afl m c , precum odinioar st pânea asupra sufletului r t cirea, a a dup Botez st pâne te asupra lui adev rul. Lucreaz , ce e drept, Satana asupra sufletului i dup Botez, ca i mai înainte, ba de multe ori chiar mai r u. Dar nu ca unul ce se afl la un loc cu harul, s nu fie, ci înv luind oarecum mintea în fumul dulce u-rilor nera ionale, prin mustul trupului" (cap. 76). Cu alte cuvinte, pân nu se s l lue te harul în adâncul sufletului, lucreaz chiar din el dracii cei mai sub iri, oprindu-l dela dorirea binelui i îndemnându-l la patimi suflute ti. Dar dup ce se s l lue te harul în minte, vin la rând dracii mai materiali, cari a â trupul spre patimi trupe ti, ca s despart mintea din comuniunea cu harul (cap. 81). „Harul lui Dumnezeu se s l lue te în însu i adâncul sufletului. De aceea din însu i adâncul inimii sim im oarecum izvorînd dragostea de Dumnezeu, când ne gândim fierbinte la El. Iar dracii de aci înainte se mut i se încuibeaz în sim urile trupului, lucrând prin firea u or de influen at a trupului asupra celor ce sunt înc prunci cu sufletul... De aceea harul, prin sim irea min ii învesele te trupul cu o bucurie negrit la cei ce sporesc în cuno tin ; iar dracii, prin sim urile trupului robesc sufletul, îmbiindu-l, uciga ii, cu sila spre cele ce nu vrea, când ne afl mai ales umblând f r grij i cu nep sare pe calea credin ii" (cap. 79).

Viea a duhovniceasc începe cu frica de Dumnezeu. „Nimenea nu poate iubi pe Dumnezeu din toat inima, dac nu se teme mai întâi de El întru sim irea inimii" (cap. 16). Prin fric începe s se cure e sufletul de p cate. Dar chiar înainte de aceasta trebuie s se desfac de grijile lume ti. Pân ce sufletul e nep - s tor i dornic de pl ceri nu simte frica de Dumnezeu. Dar când începe s se cure e cu mult luare aminte, atunci simte frica de Dumnezeu ca pe un medicament al vie ii. Cur indu-se astfel tot mai mult, ajunge la dragostea des vâr it , în care nu mai este fric , ci nep timire (cap. 17). „Cel ce iube te pe Dumnezeu,

crede cu adevărat în El și împline-te cu evlavie poruncile. Iar cel ce crede numai și nu este în iubire, nu are nici credință, pe care crede că o are" (cap. 21).

După curirea de patimile trupești, lucrare în care rol mare are ascultarea și înfrânarea, trebuie să se facă și curirea minții de gânduri rele, lucru care cere o liniștire a minții. „Cei ce se nevoesc trebuie să-și pzească pururea cugetul neînvișorât, ca mintea deosebind gândurile ce intră în ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în cârmurile memoriei, iar pe cele urâte și drăcești să le arunce afară din visteriile firii" (cap. 26). „Dar numai Duhul Sfânt poate curăța mintea cu adevărat. Căci strălucind El neconținut în cârmurile sufletului, nu numai că se face arătate în minte micile și întunecoasele neviri ale dracilor, ci se și slăbește, fiind vdită de lumina aceea sfântă și slăvită. De aceea zice Apostolul: „Duhul său-l stinge în" (cap. 28).

Curându-se mintea, se pune în lucrare simțirea ei, care este un organ prin care mintea se rapoartă la cele nevăzute și dumnezeiești, ca simțurile trupului la cele văzute (cap. 24, 30). „Simțirea aceasta a minții", sau a „inimii", sau a „sufletului", nu trebuie înțeleasă înșă ca o vedere materială a lui Dumnezeu. „Nimeni nu îndrăzește să auzind de simțirea minții că și se va arăta în chip vădit slava lui Dumnezeu. Spunem numai că cel ce și-a curățit sufletul simte printr-o gustare negrită mângâierea dumnezeiească, dar nu că și se arată ceva din cele nevăzute. Pentru că acum umblăm prin credință, nu prin vedere, zice fericitul Pavel. Dacă deci și se va arăta vreunui nevoitor fie vreo lumină, fie vreo formă cu chip de foc, fie glas, să nu primească nicidecum o astfel de vedere. Căci este amgire vădită a vrăjmaului" (cap. 36, vezi și 37, 38), „Că mintea, când începe să fie lucrată cu putere de lumină dumnezeiească, se face întreg străvezie, încât își vede în chip îmbelugată lumina sa, nimeni nu se îndoește. Căci așa devine când puterea sufletului biruiește cu totul asupra patimilor. Dar că tot ce și se arată într-o formă oarecare, fie ca lumină, fie ca foc, vine din reaua uneltire a vrăjmaului, ne învață limpede dumnezeul Pavel, spunând că acela se prefăce în înger al luminii" (cap. 40).

Dar înaintarea aceasta în viaa a duhovnicească, spre nep-timire, dragoste și vedere tainică, nu se face fără lupte. „Când mintea începe să simtă harul Preasfântului Duh, atunci și Satana mângâie sufletul printr-o simțire dulce, în timpul odihnei de noapte, când vine ca o adiere de somn asupra sa peste el”. Ceea ce ajută atunci sufletului să alunge adierea dulce a Satanei este numele Domnului Iisus. „Dacă deci mintea va fi aflat înănd în amintire fierbinte numele sfânt al Domnului Iisus și se va folosi ca de o armă de numele acela preasfânt și preamărit, va pleca amăgitorul vicelan” (cap. 31, 32),

Cu cât se îmbogățește sufletul mai mult de darurile lui Dumnezeu, cu atât „îngăduie Domnul mai mult să fie supărat de draci, ca să învețe tot mai mult să facă deosebire între bine și rău și să se facă mai smerit” (cap. 77).

Diadoch are comun cu mulți scriitori din Răsărit teoria deosebirii dintre „teolog” și „gnostic”. Teologul este propovăduitorul, cuvântătorul tainelor dumnezeiești, care a primit darul cuvântului, al învățurii, care este totodată și darul înțelepciunii. Spre deosebire de el, gnosticul a primit darul „cunoștinței”, al unirii cu Dumnezeu și al trăirii acestei uniri. Drumul gnosticului este mai ales acela al rugăciunii, al însingurării în adâncurile trăirii mistice, departe de orice grijă (cap. 7-11).

„Poate nota cea mai surprinzătoare a acestei scrieri, zice Villen-Rahner (Op. cit. 223), este că viaa a duhovnicească apare dela început până la sfârșit ca o „trăire” și că la orice pas se vorbește de „experiență”... Aceasta este o caracterizare justă. Nu totdeauna deopotrivă este însoțită observația că „Diadoch aparține teologiei de sentiment, direcția pietărilor săritene, a cărei formă decăzută extrem este Masalianismul”. Trăirea mistică de care vorbește Diadoch nu poate fi identificată pur și simplu cu o stare sentimentală, împreunarea celor două cuvinte „simțirea minții” este o dovadă îndestulătoare despre acest adevăr.¹

1) Pentru tirile biografice și bibliografice am folosit opera citată a lui Bardenhewer (vol. IV, Fr. și Br. 1924, pag. 186—189) și pe cea a lui Villen-Rahner (pag. 216—228).

FERICITUL DIADOCH

Episcopul Foticeii

Defini ii¹

1. Defini ia credin ii: cugetare nep tima despre Dumnezeu.
2. Defini ia n dejdii: c l toria mintii spre cele n d jduite.
3. Defini ia r bd rii: st ruin a neîncetat de a vedea cu ochii în elegerii pe Cel nev zut, ca v zut.
4. Defini ia neiubirii de argint: a vrea s nu ai bani, a a cum vrea cineva s aib .
5. Defini ia cuno tin ii: a te uita pe tine când te gânde ti la Dumnezeu.
6. Defini ia smeritei cuget ri: uitarea atent a ispr - vilor tale.
7. Defini ia nemânierii: dorin mult de a nu te mânia.
8. Defini ia cur iei: sim ire pururea lipit de Dumnezeu.
9. Defini ia iubirii: sporirea prieteniei fa de cei ce ne oc r sc.
10. Defini ia des vâr itei desf t ri în Dumnezeu: a socoti bucurie triste ea mor ii.

1) Filocalia greac , ed. II, vol. I, . 140.

Al aceleia i

CUVÂNT ASCETIC,

**despre viea a moral , despre cuno tin i
despre dreapta socoteal duhovniceasc ,
împ r it în 100 de capete¹**

Fra ilor, oric rei vederi (contempla ii) duhovnice ti s -i premearg credin a, n dejdea i dragostea, dar mai ales dragostea. C ci acelea ne înva s nesocotim bun t ile v zute; iar dragostea ne leag sufletul însu i de bun t ile lui Dumnezeu, adulmecând printr'o sim ire a min ii urma Celui nev zut.

2. Singur Dumnezeu e bun prin fire. Dar i omul se face bun prin Cel cu adev rat bun, dac î i cultiv modurile vie uirii. Din aceast stare nu se mai poate schimba, când sufletul, prin cultivarea binelui, a ajuns **în** Dumnezeu a a de mult, cât poate vrea cu puterea care lucreaz în el. C ci zice: „Fi i buni i milostivi, ca Tat l vostru cel din ceruri”.²

3. R ul nu este în fire, nici nu este cineva r u prin fire. C ci Dumnezeu nu a f cut ceva r u. Când îns cineva, din pofta inimii, aduce la o form ceea ce nu are fiin , atunci aceea începe s fie ceea ce vrea cel ce face aceasta. Se cuvine deci ca prin cultivarea ne-

1) Textul grec ed: tet in Filocalia greac , ed. II, vol. I, 140—164. O traducere latin în Migne. P. G 65, col. 1167—1212. La traducerea noastr am folosit i acest text latin.

2) Luca 6, 36.

conținut a amintirii lui Dumnezeu și ne ferim de a ne deprinde cu r-ul. Căci e mai puternic firea binelui, decât deprinderea r-ului. Fiindcă cel dintâi este, pe când cel de al doilea, nu este, decât numai în faptul că se face.

4. Toți oamenii suntem „dup chipul” lui Dumnezeu ; dar „dup asemănare” nu suntem decât aceia, cari prin mult dragoste i-au robuit libertatea lor lui Dumnezeu. Când deci nu suntem ai noștri, atunci suntem asemenea Celui ce prin dragoste ne-a împăcat cu Sine. La aceasta însă nu va ajunge cineva, de nu-și va convinge sufletul și nu se mai lase vrăjtit de slava vieții noastre.

5. Libertatea noastră se arată în voirea sufletului rațional, care e gata să se miște spre orice ar vrea. Pe aceasta să o convingem să fie gata numai spre bine, ca prin amintirile cele bune să nimicim totdeauna pomenirea r-ului.

6. Lumina cunoștinței adevărate stă în a deosebi frăgerea binele de rău. Căci atunci calea dreptății, atrăgând mintea spre Soarele dreptății, o duce la lumina nesfârșită a cunoștinței, ca pe una care caută de aci înainte cu îndrăzneală dragostea. Trebuie deci să smulgem într-o pornire nemănușă dreptatea de la cei ce îndrăznesc să o necinstească. Căci râvna evlaviei își arată biruința nu urând pe cineva, ci muștrându-l.

7. Cuvântul duhovnicesc umple de siguranță simțirea noastră, căci e purtat de lucrarea dragostei ce izvoarează din Dumnezeu. De aceea mintea noastră se îndelungă, fără să fie silită, cu grădirea despre Dumnezeu. Căci nu simțim atunci vreo lipsă care provoacă grijă. Fiindcă atât de mult se lărgesc prin vederi, cât vrea lucrarea dragostei. Bine este deci să așteptăm totdeauna cu credință, că să primim prin dragoste iluminarea pentru adevăr. Căci nimic nu e mai sigur decât cugetarea care, stând afară de Dumnezeu, filosofează despre Dumnezeu.

8. Nici cel ce nu este încă luminat nu se cade să se apropie de vederile duhovnicești; nici cel învățat din belug de lumina bună a Preasfântului Duh să nu înceapă a cuvânta. Pentru că lipsa luminii aduce neștiință; iar belugul nu îngrădește vorbească. Căci sufletul fiind atunci beat de dragostea către Dumnezeu, vrea să se desfășoare cu glas tăcut de slava Domnului. Prin urmare numai cel ce ține mijlocia iluminării, trebuie să purcească a grăi despre Dumnezeu. Căci această mîsură dăruiește sufletului cuvinte pline de strălucire. Iar strălucirea iluminării hrănește credința celui ce grăiește întru credință. Căci rânduiala este ca cel ce învață pe alții să guste, prin dragoste, el mai întâi din rodul cunoștinței, așa cum plugarul care se ostenește, trebuie să se împartă ușor el mai întâi din roade.

9. Atât în elepciunea, cât în cunoștință, cât în celelalte daruri dumnezeiești sunt ale unuia și acelui și Duh Sfânt. Dar fiecare din ele îți are lucrarea sa deosebită. De aceea unuia și s'a dat în elepciune, altuia cunoștință întru același Duh, mîrturisite de Apostolul.¹ Cunoștința leagă pe om de Dumnezeu prin experiență, dar nu îndeamnă sufletul să cuvinteze despre lucruri. De aceea unii dintre cei ce petrec în viața monahală sunt luminați de ea în simțirea lor, dar la cuvinte dumnezeiești nu vin. Dacă însă se dă cuiva pe lângă cunoștință și în elepciune, în duh de frică, lucru ce rar se întâmplă, aceasta descopere însă și lucrarea cunoștinței, prin dragoste. Fiindcă cea dintâi obișnuiește să lumineze prin trăire, a doua prin cuvânt. Dar cunoștința o aduce rugăciunea și liniștea multă, când lipsesc cu desăvîrșire grijile; iar în elepciunea o aduce meditația fără slavă de artă a cuvintelor Duhului, și mai ales harul lui Dumnezeu care o dă.

10. Când facultatea impulsivă (mânia) a sufletului se pornește împotriva patimilor, trebuie să știi că este vreme de tăcere, căci este ceas de luptă. Iar când vede

1) I Cor. 12, 8.

cineva c starea aceasta de nelini te a ajuns la lini te, fie prin rug ciune, fie prin milostenie, s se lase mi cat de dragostea cuvintelor, asigurând îns prin leg turile smeritei cuget ri aripile mintii. C ci pân nu se smere te cineva foarte prin dispre uirea de sine, nu poate gr i despre m re ia lui Dumnezeu.

11. Cuvântul duhovnicesc p streaz sufletul celui ce-l gr e te pururea neiubitor de slav de art . C ci mâng ind toate p rile sufletului prin sim irea inimii, îl face s nu mai aib trebuin de slava dela oameni. De aceea îi p ze te pururea cugetarea f r n luciri, pref când-o întreag în dragoste de Dumnezeu. Dar cuvântul în elepciunii lume ti îl îndeamn pe om pururea spre iubirea de slav . C ci neputând mâng ia i satisface pe cei ce-l gr esc, prin experien a sim irii, le d rue te pl cerea laudelor, fiind el însu i o pl smuire a oamenilor iubitori de slav . Vom cunoa te deci f r r t cire această înrâurire a cuvântului lui Dumnezeu, dac vom cheltui ceasurile când nu gr im, în t cere lipsit de griji i în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu.

12. Cel ce se iube te pe sine, nu poate iubi pe Dumnezeu. Dar cel ce nu se iube te pe sine, din pricina bog iei covâr itoare a iubirii lui Dumnezeu, Îl iube te pe Dumnezeu, fiindc unul ca acesta nu caut niciodat slava sa, ci pe a lui Dumnezeu. C ci cel ce se iube te pe sine caut slava sa. Iar cel ce iube te pe Dumnezeu, iube te slava Celui ce l-a f cut pe el. Fiindc e propriu sufletului sim itor i iubitor de Dumnezeu s caute pe de o parte pururea slava lui Dumnezeu în toate poruncile pe cari le împline te, iar pe de alta s se desf teze întru smerenia sa. C ci lui Dumnezeu I se cuvine slav , pentru m re ia Lui, iar omului smerenie, ca prin ea s ajungem s fim ai lui Dumnezeu. De vom face aceasta i noi, bucurându-ne întocmai ca Sfântul Ioan Botez torul de slava Domnului, vom începe s zicem neîncetat: „Acesta trebuie s creasc , iar noi s ne mic or m”.¹

1) Ioan 3, 30.

13. tiu pe cineva, care iube te a a de mult pe Dumnezeu, plângând totu i c nu-l poate iubi cât vrea, încât sufletul lui este neconținut într'o astfel de dorin fierbinte, c Dumnezeu se sl ve te în el, iar el este ca i când n'ar fi. Despre sine nu tie ce valoare are, iar laudele cuvintelor nu-l îndulcesc. C ci din multa dorire a smereniei nu- i cunoa te vrednicia sa, ci sluje te lui Dumnezeu dup rânduiala preo ilor. Iar din multa iubire de Dumnezeu î i ascunde amintirea vredniciei, îngropând cu smerenie undeva în adâncul dragostei de Dumnezeu lauda ce i se cuvine din pricina acestei vrednicii, ca s - i par în cugetarea sa totdeauna o slug netrebnic , fiind cu totul str în de vrednicia sa, prin dorul dup smerenie. Acest lucru suntem dator i s - l facem i noi, fugind de orice cinste i slav , pentru covâr itoarea bog ie a dragostei Domnului, care ne-a iubit a a de mult pe noi.

14. Cel ce iube te pe Dumnezeu întru sim irea inimei, acela este cunoscut de El. C ci în m sura în care prime te cineva în sim irea sufletului dragostea lui Dumnezeu, în aceea i m sur ajunge în dragostea lui Dumnezeu. De aceea unul ca acesta nu înceteaz s se doreasc dup lumina cuno tin ii cu o dragoste a a de puternic , încât s - i simt topindu-se pân i t ria oaselor, ne mai tiindu-se pe sine, ci fiind pref cut întreg de dragostea lui Dumnezeu. De unul ca acesta putem spune i c este în viea a aceasta i c nu este. C ci petrecând în trupul s u, c l tore te, datorit dragostei, afar din el, mi cându-se neconținut cu sufletul c tre Dumnezeu. Arzând cu inima neîntrerupt de focul dragostei, s'a lipit de Dumnezeu prin puterea nesl bit a unui mare dor, ca unul ce a ie it odat pentru totdeauna din iubirea de sine pentru dragostea de Dumnezeu: „C ci dac ne-am ie it din minte, zice, este pentru Dumnezeu, iar de suntem cu mintea întreag , este pentru voi”.¹

15. Când începe cineva să simtă cu înbelugare dragostea lui Dumnezeu, începe să iubească și pe aproapele într-o simțire a duhului. Și aceasta este dragostea despre care grăiesc toate Sfintele Scripturi. Căci prietenia după trup se desface foarte ușor când se găsește o cauză mică. Pentru că nu a fost legată cu simțirea duhului. Dar în sufletul ce stă sub înrăurirea lui Dumnezeu, chiar dacă s'ar întâmpla să se producă vreo suferință, totuși legătura dragostei nu se desface dintr-o dată. Căci aprinzându-se pe sine însuși din nou de focul dragostei lui Dumnezeu, îndată revine iarăși la starea cea bună și cu multă bucurie primește dragostea aproapelui, chiar dacă a fost o rănitură sau pierdut mult din ceea ce era. Pentru că acest suflet topește în dulcea a lui Dumnezeu amărăciunea iscată de gâlceală.

16. Nimenea nu poate să iubească pe Dumnezeu din toată inima, dacă nu se va teme de El mai întâi într-o simțire a inimii. Căci numai curându-se și înmuindu-se sufletul prin înrăurirea temerii, vine la dragoste lucrătoare. Dar nu va veni cineva la temerea de Dumnezeu în chipul arătării, dacă nu va purta toate grijile lumii. Căci numai când ajunge mintea la liniște multă și la negrijă, o strămtorează frica de Dumnezeu, curăind-o într-o simțire mult de toată grosimea și măntăiește, ca astfel să o aducă la marea dragoste a bunătății lui Dumnezeu. Astfel frica este o stare proprie a drepților care încă se curătesc, fiind împreună pe jumătate cu dragoste. Iar dragostea desvârșită este proprie drepților curățiți deplin, în cari nu mai este frică. „Căci dragostea desvârșită”, zice, scoate afară frica”.¹ Dar de amândoi au parte numai drepții, cari lucrează virtuțile cu ajutorul Duhului Sfânt. De aceea zice Scriptura într-un loc: „Temeți-vă de Domnul toți sfinții Lui”;² iar în alt loc: „Iubiți pe Domnul toți cuviații Lui”.³ Prin acestea învingem împotrivă frica de Dumnezeu este proprie

1) I Io. 4, 18 2) Ps 34, 10. 3) Ps 31, 24

drepilor ce se curdesc înc, fiind împreunat, cum s'a zis, pe jumtate cu dragoste; iar dragostea desvârît e proprie drepilor curîi, în cari nu mai este gândul vreunei temeri, ci o ardere neîncetat și o alipire a sufletului de Dumnezeu, prin lucrarea Duhului Sfânt.

Cci s'a zis: „Lipitu-s'a sufletul meu de Tine și dreapta Ta m'a sprijinit”.¹

17. Ranele primite de trup, dac s'au în sprit și s'au umplut de murdrie, nu simt lucrarea leacului: dar după ce sunt curite, simt lucrarea leacului, ajungând prin el la tîmduire desvârît. Aași sufletul: cîtvreme e neîngrijit și acoperit în întregime de lepra volutăii, nu poate simi frica lui Dumnezeu, chiar dac i-ar vesti cineva neîncetat judecata înfricoat și aspră a lui Dumnezeu. Dar cînd începe să se curească cu mult luare aminte, simte frica lui Dumnezeu ca pe un leac adevărat al vieții, care muștrîndu-l, îl arde ca înfr'un foc fără durere. Pe urmă, curîndu-se treptat, ajunge la curirea desvârît, sporînd în dragoste pe măsură ce se micșorează frica din el. În felul acesta ajunge la dragostea desvârît, în care, cum am zis, nu mai este frică, ci nepăsarea deplină, produsă de slava lui Dumnezeu. Să avem deci ca laudă neîncetat, mai presus de toate laudele, întîi frica lui Dumnezeu, apoi dragostea, care este plinirea legii desvârșirii în Hristos.

18. Sufletul care nu s'a izbăvit de grijile lumetii, nu iubește nici pe Dumnezeu cu adevărat și nu disprețuește nici pe diavolul cum trebuie. Cci grija vieții îi este ca un acoperământ, care îl împovărează. Din această pricină mintea nu-i poate cunoaște dreptul de judecată asupra acestor feluri de lucruri, ca să dea fără greș eal hotărârile judecății sale. Deci în toate chipurile retragerea din lume e folositoare.

19. Îne de sufletul curat cuvîntul fără pism, răvna fără răutate și dragostea neîncetat făde

Domnul slavei. Atunci i mintea îi i potrive te cumpenele sale cu exactitate, fiind de fa în cugetarea sa ca în cel mai curat loc de judecat .

20. Credin a f r fapt i fapta f r de credin vor fi la fel de lep date. C ci credinciosul trebuie s - i arate credin a, aducând Domnului fapte. Pentru c nici p rintelui nostru Avraam nu i s'ar fi socotit credin a spre dreptate, dac nu ar fi adus pe fiul s u ca rod al ei.

21. Cel ce iube te pe Dumnezeu, acela crede totodat cu adev rat i s vârise te faptele credin ii cu evlavie. Iar cel ce crede numai i nu este întru dragoste, nu are nici credin a îns i, pe care socote te c o are. C ci crede cu o minte u uratic ce nu lucreaz sub greutatea plin de slav a dragostei. Drept aceea, credin a lucr toare prin dragoste este marele izvor al virtu ilor.

22. Când cercet m adâncul credin ii, se turbur , dar când îl privim cu dispozi ia simpl a inimii, se în-senineaz . C ci adâncul credin ii fiind apa uit rii relor, nu rabd s fie cercetat de cuget ri iscoditoare. S plutim deci pe aceste ape cu simplitatea în elegerii, ca s ajungem la limanul voii lui Dumnezeu.

23. Nimenea nu poate iubi sau crede cu adev rat, dac nu se are pe sine însu i pârf al s u. C ci când con tiin a noastr se turbur prin mustr rile ce i le face, nu mai e l sat mintea s simt mireasma bunurilor supralume ti, ci îndat e cuprins de îndoial : pe de o parte dore te acea mireasm cu ardoare pentru experien a lor anticipat prin credin , pe de alta nu o mai poate prinde cu sim irea inimii prin dragoste, din pricina deselor împuns turi ale con tiin ii mustr toare. Dar cur indu-ne pe noi în ine printr'o aten ie mai fierbinte, vom câ tiga ceea ce dorim în Dumnezeu, dobândind o i mai deplin experien .

24. Precum sim urile trupului ne mân spre cele ce ni se arat bune oarecum cu sila, tot a a obi nue te s ne c l uzeasc sim irea mintii spre bunurile nev zute, dup

ce a gustat odat din ele. Căci fiecare se dorește totdeauna după ceea ce e înrudit cu sine: sufletul ca ne-trupesc, după bunurile cerești, iar trupul ca pământ, după desfrătarea pământescă. Deci la experiența simțirii nemateriale vom ajunge fără rădăcină, dacă vom subia materia prin ostenele și dureri.

25. Însă în lumina sfintei cunoștințe ne învățăm simțirea naturală este una, dar e împărțită în două lucruri, din pricina neascultării lui Adam. Deci una este simțirea lucrării Duhului Sfânt, coborât în această simțire. Dar pe această nimenea nu o poate cunoaște, decât numai cei ce s'au lepdat cu bucurie de plăcerile vieții, pentru nădejdea bunurilor viitoare, și au vădit toată dorința simțirilor trupești prin înfrânare. Mintea acelor, mi-cându-se cu toată puterea numai spre acele bunuri, datorită lipsei de griji, simte întâi ea în chip negrit bun tatea dumnezeiească. Pe urmă împărțite în trupului din bucuria sa, pe măsura înaintării sale, având un dor nemrginit de-a se mări. „Căci într-un El a nădăduit, zice, inima mea și am fost ajutat; și a înflorit trupul meu, și cu voia mea mă voi mărire Lui”.¹ Bucuria adevărată ce se revărsă atunci în suflet și în trup este o înținare neîntreruptă despre viața cea nestricăcioasă.

26. Cei ce se nevoiesc trebuie să-și păstreze cugetarea pură neturburată, ca mintea deosebind gândurile ce trec prin ea, pe cele bune și trimise de Dumnezeu să le așeze în comorile amintirii, iar pe cele înțunecoase și drăcești să le arunce afară din jitiile firii. Căci atunci când marea e liniștită, pescarii văd pân în adâncuri, încât nu le scap aproape niciunul din peștii cari mi se află acolo. Dar când e turburat de vânturi, ascunde în negura turburării ceea ce lasă cu prisosință fie vădit când e liniștit și limpede. Meșteșugul celor ce pun la cale vicleșugurile pescărești nu mai are atunci

1) Psalm 287. (Septuaginta; în rom., ed. Sf. Sinod 1914).

nicio putere. Aceasta se întâmplă și oprimă mintea contemplativ, mai ales atunci când dintr-o mânie nedreaptă se turbur adâncul sufletului.

27. Sunt foarte puțini aceia cari îi cunosc cu de-a-m nuntul toate greșalele lor și a căror minte nu este răpit niciodată de la pomenirea lui Dumnezeu. Căci precum ochii noștri cei trupești, când sunt sănătoși pot vedea toate, până și înărrii cari zboară în aer, dar când sunt acoperiți cu albea sau de niscai urdori, chiar dacă vine înaintea lor vreun lucru mare nu-l văd decât foarte ters, iar pe cele mici nici nu le prind cu simțul vederii, tot așa și sufletul, de îi va subia cu luare aminte coaja care i-a venit din iubirea de lume, va socoti chiar și cele mai mici greșeli ale sale, ca foarte mari și va vrsa neîncetat lacrimi peste lacrimi cu mult mulumire. Căci s'a spus: „Dreptii se vor mânturisi numelui Tău”.¹ Dar de va stăruie în dragoste de lume, chiar dacă ar săvârși vreo ucidere, sau alt fapt vrednic de mare pedeapsă, o va privi foarte linițit, iar celorlalte greșeli nu le va da nicio însemnătate, ci le va socoti adeseori ca isprăvi. De aceea nu se va rușina netrebnicul nici chiar să le apere cu cîldur.

28. Numai Duhul Sfânt poate să curețe mintea. Căci de nu va intra Cel puternic să dezarmeze și să lege pe tâlhar, nu se va slobozi nicidecum prada. Deci se cade ca prin toate și mai ales prin pacea sufletului să dăm odihnă Duhului Sfânt în noi, ca să avem sfenicul cunoștinții luminând în noi totdeauna. Căci răspândindu-și el neîncetat lumina în cîrmile sufletului, nu numai că se fac arătate în minte acele mici și întunecate atacuri (momeli) ale dracilor, ci se și slăbesc, fiind date pe față de lumina aceea sfântă și slăvită. De aceea Apostolul zice: „Duhul să nu-l stingem!”,² adică nu lucrăm, sau nu gândim cele rele, ca să nu întristăm bunătatea Duhului Sfânt și să vă lipsim de sfenicul acela

1) Psalm 140, 14. 2) I Tesaloniceni 5, 15.

ocrotitor. Căci nu se stinge Cel ve-nic și de viața noastră, căci de-l vom înfrunta se va depărta de la noi, lăsând mintea încă o dată neluminată.

29. Precum am mai spus, tim că nu există decât o singură simțire naturală a sufletului, căci cele cinci se deosebesc după trebuințele trupului nostru, cum ne învăța Preasfântul și de oameni iubitorul Duh al lui Dumnezeu. Dar ea se împarte în tot atâtea părți câte feluri de mișcări sufletești există, din pricina că mintea s'afectă cu lucrurile în urma neascultării. Astfel o parte din ea este dusă de lăturea pătimii a firii noastre, și de aceea simțim plăcere de bună țintă vieții. Altă parte se îndulcește adeseori de mișcarea rațională și mintală a firii noastre, într-o parte mintea noastră dorește să se alerge spre frumusețile cerești, când petrecem în curie. Dar când vom dobândi deprinderea de a nesocoti bunurile din lume, vom putea să unim și pofta pământească a sufletului cu dorința lui rațională. Iar de acest lucru ne va face parte împărțirea de Duhul Sfânt. Căci dacă n'ar lumina dumnezeirea Lui cu puterea cămărilor inimii noastre, n'am putea să gustăm binele cu o simțire neîmpărțită, adică cu toată afecțiunea sufletului.

30. Simțirea minții constă în gustarea precisă a realităților distincte din lumea nevăzută. Căci precum prin simțul gustului trupesc, când se află în stare de sănătate, deosebim foarte bine altele bune de cele rele și dorim cele bune, tot așa a mintea noastră, când începe să se miște în deplină sănătate și fără griji, poate să simtă din belug mângâierea dumnezeiească și să nu mai fie răpit niciodată de contrariul aceleia. Și precum trupul, gustând din dulcele urale pământești, experimentează foarte bine simțirea lor, așa și mintea, când se află deasupra cugetului trupesc, poate să guste foarte bine și ele mângâierea Duhului Sfânt. („Gustați, zice, și vedeți că este bun Domnul”) și să presteze amintirea gustării neuitat

prin lucrarea dragostei, încât s - i poată da seama f r gre eal de cele ce-i sunt de folos, după Sfântul care zice: „ i aceasta m rog, ca dragostea voastră s prîsosească tot mai mult i mai mult, în cuno tin i simire, ca s pre ui i cele ce sunt de folos”.¹

31. Când mintea noastră începe s simt harul Preasfântului Duh, Satana caut i el s ne mîng e sufletul printr'o simire la aparen pl cut , aducând peste noi, în vremea lini tirii de noapte, o adiere asemenea unui somn foarte u or. Dar dac mintea va fi g sit înând în pomenire fierbinte sfântul nume al Domnului Iisus i va folosi preasfântul i sl vitul nume al Lui, ca pe o arm împotriva în el ciunii, se va dep rta am gitorul viclean. Îns de aci înainte se va aprinde statornic împotriva sufletului. Iar urmarea va fi c mintea cunoscând cu de-a-m nuntul în el ciunea celui viclean, va câ tîga si mai mult experien în a deosebi aceste dou lucr ri.

32. Mîng ierea cea bun vine sau în vreme de veghe a trupului sau ca o ar tare în somn a vreunui bun viitor; îns numai când cineva, st ruind în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s'a lipit de dragostea Lui. Iar mîng ierea am gitoare vine, cum am spus, totdeauna ,când cel ce se nevoete e furat de o toropeală u oar , amestecat cu o jum tate de pomenire a lui Dumnezeu. Cea dintâi, ca una ce e dela Dumnezeu, îndeamn în chip v dit sufletele nevoitorilor spre dragoste, umplându-le de mult bucurie. Cea de a doua, obi nuind s înv lue sufletul într'o adiere am gitoare, încearc s fure prin somnul trupului sim irea min ii s n toase, care p streaz pomenirea lui Dumnezeu. Deci dac mintea se va afla, cum am spus, st ruind cu luare aminte în pomenirea Domnului Iisus, va risipi adierea dulce la p rere a vr jma ului i se va porni cu bucurie la r zboiul împotriva lui, având la îndemîn ca arm , pe lîng har, experien a dobândit .

1) Filipeni 1, 9

33. Se întâmpl uneori c sufletul se aprinde spre dragostea lui Dumnezeu, fiind luat de o mi care ne o- v elnic i lipsit de n lucriri; el atrage atunci oarecum i trupul în adâncul dragostei aceleia negr ite, fie c aceasta se întâmpl în vremea de veghe, fie, cum am zis, când cel care e st pânit de lucrarea sfântului har ajunge în stare de somn. Atunci el nu mai cuget la nimic, decât la aceea spre ceea ce e mi cat. Când i se întâmpl a a ceva, trebuie s tie c aceasta este lucrarea Duhului Sfânt. C ci îndulcindu-se atunci întreg de acea dulcea negr it , nu mai poate cugeta la nimic altceva, fiind cople it de o bucurie adânc . Dar dac mintea, aflându-se sub o astfel de lucrare, z misle te vreo îndoial sau vreun în eles întinat, i se folose te de sfântul nume spre a se ap ra de cel r u, i nu numai pentru a primi dragostea lui Dumnezeu, trebuie s în eleag c acea mâng iere cu înf i are de bucurie este dela în el torul. Bucuria aceasta este lipsit de calitate i de intimitate, fiind produs de vr jma ul care vrea ca sufletul s preacurveasc . C ci atunci când vede mintea l udându-se cu experien a sim irii sale, el îmbie sufletului anumite mâng eri bune la aparen , ca acesta, distrat de dulcea a aceea moale i umed , s nu poat cunoa te amestecul celui viclean. Din aceasta s cunoa tem, prin urmare, Duhul adev rului i duhul în el - ciunii. C ci este cu neputin s guste cineva cu sim irea din dulcea a dumnezeesc , sau s experieze prin sim ire am r ciunea dracilor, dac nu s'a umplut de încredin area c harul s'a s l luit în adâncul min ii, iar duhurile rele petrec împrejurul m dularelor inimii, — lucru care dracii nu vreau s fie niciodat crezut de oameni, ca nu cumva, tiind aceasta sigur, s se înar-meze împotriva lor cu pomenirea lui Dumnezeu.

34. Alta este dragostea natural a sufletului i alta cea care vine în el dela Duhul Sfânt. Cea dintâi e moderat i e pus în mi care i de voin a noastr , atunci când vrem. De aceea e i r pit cu u urin de duhurile

rele, când nu înem cu t r i e la hot rârea noastră . Ceea-lalt a a de mult aprinde sufletul de dragostea c tre Dumnezeu, încât toate p r ile lui se lipesc de dulcea a negrit a acestei iubiri, printr'o afec iune de o simplitate infinit . C ci mintea, umplându-se atunci de lucrarea duhovnicească , se face ca un izvor din care â nesc dragostea i bucuria.

35. Precum se lini te te marea turburat când se vars untdelemn în ea, furtuna ei fiind biruit de calitatea aceleia, a a i sufletul nostru se umple de o lini te fericit când se toarn în el dulcea a Duhului Sfânt, C ci se las biruit cu bucurie de nep timirea i de dulcea a negrit care-l umbre te, potrivit cu Sfântul care zice: „Suflete al meu, supune-te lui Dumnezeu”.¹ De aceea, ori câte înt rît ri ar încerca atunci dracii s aduc în suflet, el r mâne f r mânie i plin de toat bucuria. Dar la această stare nu va veni i nu va r mâne cineva, f r numai dac î i va îndulci sufletul s u neîncetat cu frica lui Dumnezeu. Pentru cel ce se lupt , frica Domnului Iisus le d un anumit fel de cur ie. C ci „frica Domnului, zice, e f r prihan ; ea r mâne în vecii vecilor”.²

36. Auzind despre sim irea min ii, nimenea s nu cread c i se va ar ta slava lui Dumnezeu în chip v zut. C ci zicem c sufletul simte, când e curat, printr'o anumit gustare negrit , mâng ierea dumnezească , dar nu c i se arat ceva din cele nev zute. „Fiindc acum umbl m prin credin i nu prin vedere”, cum zice fericitul Pavel.³ Deci dac i se va ar ta vreunua dintre cei ce se nevoiesc, fie vreo lumin , fie vreo figur în chip de foc, fie vreun glas, nicidecum s nu primească o astfel de ar tare. C ci este o în el ciune v dît a vr jma ului, care a am git pe mul i prin ne tiin , f cându-i s se abat dela calea adev rului. Noi îns tim c pân ce petrecem în trupul acesta stric cios,

1) Psalm 61, 15 (LXX). 2) Psalm 19, 10. 3) Cor. 5, 7.

suntem departe de Dumnezeu, adică nu putem să-L vedem în chip vădit nici pe El, nici altceva din minunile cerești.

37. Visurile, care sunt trimise sufletului de iubirea lui Dumnezeu, sunt mîrturiile neînlătmur ale unui suflet sărătos. De aceea nu trec dela o înfățișare la alta, nici nu îngrozesc simțirea, nici nu aduc răsul sau plânsul alădeodată. Cînd se apropie de suflet cu toată blîndețea, umplîndu-l de bucurie duhovnicească. De aceea și după ce s'a trezit trupul din somn, sufletul caută cu mult dor să prelungească bucuria visului. Dar în nălucirile aduse de draci totul se întîmplă dimpotrivă. Ele nici nu rămîn la aceeași înfățișare, nici nu arată multă vreme o formă neturburată. Cînd cea ce nu are dracii din voie liberă, cînd împrumută numai din dorința de a amîgăli, nu poate să-și îndestuleze pentru multă vreme. De aceea spun lucruri mari și amenință cuimplit, luîndu-și adeseori chip de ostaș; iar uneori și cîntă în suflet cu strigăt. Dar mintea recunoscîndu-i din aceste semne, cînd e curată, trezește trupul, iar uneori se și bucură fiindcă a putut cunoaște viclenia lor. De aceea, vădîndu-i adeseori chiar în vis, îi înfurie grozav. Dar se întîmplă uneori că nici visele bune nu aduc bucurie sufletului, ci așază în el o întristare dulce și lacrimi fără durere. Iar aceasta se întîmplă celor ce au înaintat mult în smerenia cugetării.

38. Am arătat, precum am auzit dela cei ce au făcut experiență, deosebirea dintre visurile bune și cele rele. Ne va ajunge însă pentru sporirea la cît de multă virtute, să nu ne încredem nicidecum în nicio nălucire. Cînd visurile de cele mai multe ori nu sunt nimic altceva decît chipuri ale gândurilor, sau, precum am zis, batjocuri ale dracilor. Chiar dacă ni s'ar trimite vreodată de către bunătatea lui Dumnezeu vreo vedere și n'am primi-o, nu s'ar supăra pentru această preadoritul Domn Iisus pe noi. Cînd ținem că facem aceasta' pentru vicleșugurile dracilor. De sigur, deosebirea arătată mai înainte

este precis . Dar se întâmpl c sufletul, întinându-se pe nesim ite, din pricin c furat de vreun gând (lucru de care cred c nimenea nu e cru at), nu mai poate distinge precis i crede celor cari nu sunt bune, ca i cum ar fi bune.

39. S lu m urm toarea pild pentru în elegerea lucrului: o slug e chemat de st pân, noaptea la poarta cur ii, dup o lips îndelungat ; dar ea necunoscându-l precis, nu-i deschide u a, c ci se teme ca nu cumva în elând-o asem narea glasului, s se fac pierz toare a lucrurilor ce i-au fost încredin ate de st pân. Domnul acesteia, nu numai c nu se va mânia pe ea când se va face ziu , ci o va învrednici de multe laude, fiindc a socotit c i vocea st pânului este în el ciune i n'a voit s piard lucrurile lui.

40. Nu trebuie s ne îndoim c atunci când mintea începe s se afle sub lucrarea puternic a luminii dumnezeie ti, se face întreag str vezie, încât î i vede cu îmbel ugare propria ei lumin . C ci aceasta se întâmpl , zice, când puterea sufletului pune st pânire asupra patimilor. Dar c tot ce i se arat într'o anumit form , fie ca lumin , fie ca foc, se întâmpl din uneltirea vr jma ului, ne înva limpede dumnezeescul Pavel, zicând c acela se preface în chipul îngerului luminii.¹ Prin urmare nu trebuie s se apuce cineva de viea a ascetic cu n dejdea aceasta, ca nu cumva s afle Satana prin aceasta sufletul gata pentru r pire; ci cu n dejdea ca s ajung numai s iubeasc pe Dumnezeu cu toat sim irea i convingerea inimii, ceea ce înseamn : din tot sufletul, din toat inima i din tot cugetul.² C ci cel ce e adus de lucrarea harului lui Dumnezeu la această stare, a ie it din lume, chiar dac este în lume.

41. Se tie c ascultarea este bunul cel dintâi în toate virtu ile încep toare, fiindc nimice te p rerea de sine i na te în noi smerita cugetare. De aceea, celor

1) II Cor. 11, 14. 2) Luca 10, 27

ce st ruesc în ea cu bucurie, li se face intrare i u spre dragostea lui Hristos. Pe aceasta nesocotind-o Adam, s'a rostogolit în adâncul iadului; i pe aceasta iubind-o Mântuitorul, în scopul mântuirii, a ascultat pân la cruce i moarte pe P rintele S u. Iar f când aceasta, nu s'a aflat întru nimic mai prejos de m re ia Sa. C ci stingând vina neascult rii omene ti prin ascultarea Sa, a adus iar i la viea a fericit i ve nic pe cei ce vie uesc în ascultare. Prin urmare aceasta trebuie s se îngrijeasc s o aib în primul rând cei ce pornesc lupta cu p rerea de sine, adus de diavolul. C ci mergând aceasta înainte, ne va ar ta f r r t cire toate c r rile virtu ilor.

42. Înfrânarea este un nume de ob te, care se adaug la numele tuturor virtu ilor. Deci cel ce se nevoe te trebuie s se înfrâneze în toate. C ci precum oricare m dular al omului, chiar dac e dintre cele mai mici, de va fi t iat, face urît întreaga înf i are a omului, fie cât de mic m dularul care lipse te, tot a a cel ce neglijeaz chiar i numai o singur virtute, stric toat frumuse ea înfrân rii, f r s tie. Se cuvine deci s ne ostenim nu numai pentru virtu ile trupe ti, ci i pentru cele cari pot cur i omul nostru cel dinl untru. C ci ce folos va avea cel ce- i p ze te trupul feciorelnic, dac sufletul i-l las s desfrâneze cu dracul neascult rii? Sau cum se va încununa cel ce s'a înfrânat dela l comia pântecelui i dela toat pofta trupeasc , dar n'a avut grij de închipuirea de sine i de iubirea de slav i n'a r bdat nici cel mai mic necaz, care e m sura cu care se va m sura lumina drept ii celor ce au împlinit faptele drept ii în duh de smerenie?

43. Cei ce se nevoesc trebuie s urasc toate patimile nera ionale în a a fel, încât s le ajung ura fa de ele o adev rat obi nuin . Dar înfrânarea de mânc ri trebuie s o p zeasc în a a fel, ca s nu câ tige careva vreo scârb fa de vreuna din ele. Acesta ar fi un lucru vrednic de osând i cu totul dr cesc. C ci nu ne înfrân m dela ele, fiindc ar fi vrednice de

ocar (s nu fie), ci, ca dep rtându-ne de multele mân-
c ri, s pedepsim cu dreapt m sur m dularele aprinse
ale trupului; apoi, ca s avem destul prisos ca s -l putem
da s racilor, drept semn al dragostei adev rate.

44. A mânca i a bea din toate cele puse înainte,
mul umind lui Dumnezeu, nu este ceva care se împotri-
ve te canonului cuno tin ii. C ci toate, zice, erau bune
foarte.¹ Dar a te înfrâna cu bucurie dela cele multe
i dulci, este un lucru i mai potrivit cu dreapta soco-
teal i cu cuno tin a. Îns n'am putea dispre ui cu bu-
curie lucrurile dulci de aici, dac n'am gusta cu toat
sim irea i încredin area dulcea a lui Dumnezeu.

45. Precum trupul îngreunat de mul imea mânc rilor
face mintea molâe i greoaie, fot a a când e sl bit de
prea mult înfrânare face partea contemplativ a sufle-
tului, posomorit i neiubitoare de cuno tin . Deci mân-
c rile trebuie s se potriveasc cu starea trupului. Când
trupul e s n tos, trebuie s fie chinuit atât cât trebuie,
iar când e sl bit, s fie îngrijit, dar cu m sur . C ci
cel ce se nevoie te nu trebuie s - i sl beasc trupul decât
atâta cât trebuie ca s -i înlesneasc lupta, ca prin oste-
nelele trupului i sufletul s se cur easc dup cuviin .

46. Când dracul slavei de arte se aprinde puternic
împotriva noastr , luând ca motiv venirea vreunor fra i,
sau a oric rui alt str in la noi, bine este s l s m cu
acest prilej ceva din asprimea dietei noastre obi nuite.
Prin aceasta vom face pe drac s plece f r isprav ,
ba mai de grab plângându- i încercarea neisbutit . Tot-
odat vom împlini cu dreapt judecat legea dragostei,
p zind în aceea i vreme taina înfrân rii nedesv luit ,
prin pogor mântul ce l-am primit.

47. Postul are în sine laud , dar nu la Dumnezeu.
C ci este numai o unealt , ducând spre cump tare pe
cei ce vreau. Deci cei ce se nevoie sc nu se cade s se
f leasc cu el, ci s a tepte numai cu credin în Dum-

1) Gen. 2; 31

nezeu sfârșitul după care o doresc. Căci me terii niciunui me te ugh nu se laudă cu uneltele lor, căci când ar fi rezultatul me te ughului lor, căci a teaptă fiecare și isprăvesc lucrul de care s'a apucat, căci din el și arate destoinicia me te ughului lor.

48. Precum pământul udat cu mersul face să răsărească cu cel mai mare spor și mână a curat semnat în el, dar înecat de multe ploii aduce numai spini și mărchini, așa și pământul inimii, de vom folosi vinul cu mersul, va scoate la iveală, curate, semințele ei firești, iar pe cele seminate de Duhul Sfânt în ea le va face să răsărească foarte înfloritoare și cu mult rod; dar de o vom sclda în mult băutură, va preface în spini și mărchini toate gândurile ei.

49. Când mintea noastră înnoată în valurile băuturii, nu numai că vede în somn cu patimă chipurile zăgrăvite de draci, ci și i plăsmuite în sine anumite vederi frumoase, îmbrăcând cu focul lucirile sale, căci pe niște amante. Căci înfierbându-se mândrele ce servesc la împreunarea trupestă de clădirea vinului, mintea este silită să-și înfrâneze vreo umbră plăcută a patimei. Se cuvine deci ca folosindu-ne de drept mersul, să ne ferim de vătămarea ce vine din lăcomie. Căci dacă nu s'ar născut în minte plăcerea, care să o împingă spre zăgrăvirea păcatului, ea rămâne întreagă lipsită de nălaciri, ceea ce-i mai mult neafemeiat.

50. Cei ce vor să-și înfrâneze plăcerile trupului cari se umflă, nu trebuie să umble după băuturile dresate, pe cari me terii acestei născociri le numesc aperitive, fiindcă deschid drumul spre pântecul belăugul de mâncări. Căci nu numai calitatea lor este vătămătoare pentru trupurile celor ce se nevoiesc, ci și însăși amestecarea lor prostească rănește foarte tare conștiința temătoare de Dumnezeu. Ce-i lipsește doar vinului, ca să fie mușaiat asprimea lui prin amestecarea cu felurite dulcetrii?

51. Domnul nostru Iisus Hristos, învârtorul acestei sfârșite vieții, a fost adăpat cu oet în vremea patimilor

de c tre cei ce slujeau poruncii diavole ti, ca s ne lase (îmi pare mie) o pild învederat despre dispozi ia ce trebuie s o avem în timpul sfin itelor nevoine. C ci nu trebuie s se foloseasc , zice, de mânc ri i b uturi dulci, cei ce se lupt împotriva p catului, ci s rabde mai de grab , f r ov ire, acreala i am r ciunea luptei. Dar s'a mai ad ugat i isop în buretele oc rii ca s ni se arate deplin modul în care ne putem cur i. C ci acreala este proprie nevoinelor, iar cur irea e proprie des vâr irii.

53. Nimic nu te împiedec s chemi doftorul la vreme de boal . C ci trebuia ca experien a omeneasc s dea odat na tere acestui me te ug. De aceea au i existat leacurile, mai înainte de a fi aflate. Dar nu trebuie s ne punem n dejdea vindec rii în ei, ci în Iisus Hristos, Mântuitorul i Doftorul nostru cel adev rat. Iar aceasta o spun celor ce urm resc înta înfrân rii în chinovii i în cet i, pentru faptul c nu pot s aib neîncetat credin a lucr toare prin dragoste, datorit împrejur rilor ce li se întâmpl ; dar i pentru ca s nu cad în slava de art i în ispita diavolului, din cari pricini unii dintre ei se laud adeseori c nu au trebuin de doftori. Dac îns cineva îi duce viea a retras în locuri mai pustii, numai între doi sau trei fra i de acela i fel, s se lase pe sine cu credin numai în grija Domnului, care ne t m due te toat boala i toat neputin a, în orice p timiri ar c dea¹. C ci dup Domnul, îi ajunge pustia ca

1) de remarcat atitudinea pozitiv a lui Diadoch fa de medicin i în general fa de tiin . Natura în calitate de revela ie natural e dat min ii noastre ca o carte, la a c rei descifrare fiecare genera ie i i aduce aportul ei, sporind tezaurul tiin ii care a a dar i ea ne descopere în elepciunea Creato rului i pune în valoare pentru viea a noastr puterile depozitate de Dumnezeu în natur tocmai în acest scop. Diadoch merge a a de departe în recomandarea medicinii, încât consider refuzul ei drept mândrie. De sigur cre tinul trebuie s i pun n dejdea nu numai în puterea medicamentelor, ci i în F c - torul acestei puteri, ca rezultatul s fie mai sigur. Numai pe pustnici îi mângâie de lipsa doctorului, spunându-le c credin a lor trebuie s fie atât de mare încât s suplineasc lipsa aceluia.

s -l mâng e în boala lui. Fiindc unul ca acesta nu e lipsit niciodat de lucrarea credin ii, nici nu are prilej s se fleasc cu virtutea r bd rii, ci se folose te de pustie ca de o bun acoperitoare. De aceea „s l lue te Domnul în cas pe cei ce vie uesc în singur tate”.¹

54. Când din pricina unor boale trupe ti ce ni se întâmpl , ne scârbim de noi în ine, trebue s tim c sufletul nostru este înc rob poftelor trupului. De aceea dore te el fericire p mânteasc i nu vrea s se despart de bun t ile vie ii, ci socote te un mare neajuns s nu se poat folosi din pricina boalelor, de frumuse ile vie ii. Dar de va primi cu mul umire sup r rile boalei, va cunoa te c nu e departe de hotarele neprih nirii. Drept aceea, atunci i moartea o a teapt cu bucurie, ca fiind mai de grab pricin a vie ii adev rate.

55. Sufletul nu va dori s se despart de trup, pân nu- i va pierde orice pl cere pentru lumea de aici. C ci toate sim urile trupului se împotrivesc credin ei, fiindc ele sunt numai pentru lucrurile de acum, iar aceea veste te m re ia bunurilor viitoare. Se cuvine deci ca cel ce se nevoie te s nu se gândeasc niciodat la pomi cu ramuri bogate i umbroase, la izvoare cu ape curg toare, la gr dini felurite i înflorite, la case împodobite i la petreceri cu rudeniile; de asemenea s nu- i aminteasc de ospe ele cari s'ar întâmpla la praznice, ci s se foloseasc numai de cele strict trebuincioase cu toat mul umirea, iar încolo s socoteasc viea a ca o cale str in , pustie de orice pl cere trupeasc . C ci numai strâmto- rând astfel cugetarea noastr , o vom îndrepta întreg pe urmele vie ii ve nice.

56. C vederea, gustul i celelalte sim uri sl besc inerea de minte a inimii, când ne folosim de ele peste m sur , ne-o spune cea dintâi, Eva. C ci pân ce n'a privit la pomul oprît cu pl cere i i amintea cu grij de porunca dumnezeesc . De aceea era acoperit de aripile dragostei

dumnezeu ti, nedându- i seama din această pricină de goliciunea ei. Dar când a privit la pom cu plăminte și s'a atins de el cu mult poftă și în sfârșit a gustat din rodul lui cu o voluptate puternică, îndată s'a părăsit de dorința după împreunarea trupească, aprinzându-se de patimă prin faptul că era goală. Și astfel toată pofta ei și-a întors-o spre gustarea lucrurilor de aici, amestecând, din pricina fructului plăcut la vedere, în greșala ei și greșala lui Adam. De atunci, cu anevoaie își mai poate aduce omul aminte de Dumnezeu, sau de poruncile Lui. Deci noi, privind pururea în adâncul inimii noastre cu neconținută pomenire a lui Dumnezeu, să petrecem în această viață în el toată, ca ni te lipsiți de vedere.¹ Căci e propriu în elepciunii duhovnicești să părăzească pururea neînăpătat dorul privirilor. La aceasta ne îndeamnă și mult încercatul Iov, zicând: „Inima mea nu s'a luat după ochii mei”.² Lucrul acesta este cu adevărat semnul celei mai de pe urmă înfrângeri.

57. Cel ce petrece pururea în inima sa, e departe de toate lucrurile frumoase ale vieții. Căci umblând în duh, nu poate cunoaște poftele trupului. Unul ca acesta făcându- i plimbările în cetatea întărită a virtuților, le are pe acestea ca pe zitori la porțile cetății curiei. De aceea uneltirile dracilor împotriva lui rămân fără succes, chiar dacă ar ajunge săgețile poștei josnice până la ferestrele firii.

58. Când sufletul nostru începe să nu mai poftască lucrurile frumoase ale plământului, se furișează de cele mai multe ori în el un gând de trădare vie, care nu- i îngăduie să stea cu plăminte nici în slujba cuvântului și nu- i lasă nici dorința hotărâtă după bunurile viitoare; ba

1) Aici avem esența rugăciunii mintale

2) Iov 31, 7 Observăm că Diadoch își ia citatele totdeauna din Septuaginta, careia îi corespunde la noi ediția Sf. Sinod din 1914. Când citatele corespund în textul Scripturii din 1938 (tradus din ebraic), am dat locurile din ebraică observare. Când însă se află numai în Septuaginta, am dat în ediția din 1914, am pus în paranteză : LXX,

îi înf i eaz i viea a aceasta trec toare ca neavând niciun rost i fiind cu totul incapabil de vreo fapt vrednic de-a fi numit virtute; i îns i cuno tin a o dispretue te, ca pe una ce a fost dat i altor mul i oameni, sau ca pe una ce nu ne f g due te nimic des vâr it. De aceast patim mole itoare i aduc toare de toropeal vom sc pa de ne vom tine cu t rie cugetul nostru între hotare foarte înguste, c utând numai la pomenirea lui Dumnezeu. C ci numai întorcându-se astfel mintea la c ldura ei, va putea s se izb veasc f r durere de acea împr tiere nesocotit .

59. Când îi închidem mintii toate ie irile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupa ie care s dea de lucru h rniciei ei. Trebuie s -i d m deci pe: *Doamne Iisuse*,¹ prin care î i poate ajunge deplin scopul. „C ci nimenea nu nume te Domn pe Iisus, f r numai în Duhul Sfânt”.² Dar a a de strâns i de neîncetat s priveasc la acest cuvânt în c m rile sale, încât s nu se abat nicidecum spre niscai n lucriri. C ci to i aceia cari cuget neîncetat la acest nume sfânt i sl vit în adâncul inimii, vor putea vedea odat i lumina min ii lor. Pentru c dac e inut strâns în amintire, el arde toat pata de pe fa a sufletului, printr'o sim ire puternic . „C ci Dumnezeul nostru este foc mistuitor”,³ ce arde toat r utatea. Ca urmare Domnul atrage sufletul la iubirea puternic a slavei Sale. C ci z bovind numele acela sl vit i mult dorit prin pomenirea min ii în c ldura inimii, s de te în noi numaidecât deprinderea de-a iubi bun tatea Lui, nemai fiind nimic care s ne împiedece. Acesta este m rg ritarul cel de mult pre , pe care-l poate agonisi cineva vânzând toat averea sa, ca s aib o bucurie negr it de aflarea lui.⁴

60. Alta este bucuria încep toare i alta cea des -vâr itoare. Cea dintâi nu e lipsit de lucrarea închipuirii

1) Una din cele mai vechi m rturii despre rug ciunea lui Iisus 2) I Cor. 12, 3. 3) Deuteronom 4, 2; Evrei 12, 18. 4) Mt. 13, 46.

(de n luciri); cealalt are ca putere smerita cugetare. Iar la mijlocul lor se afl întristarea iubitoare de Dumnezeu i lacrima f r durere. „C ci întru înmul irea în-elepciunii st spor de am r ciune i cine- i înmul e te cuno tin a î i spore te suferin a”.¹ De aceea sufletul trebuie îmbiat întâi la nevoine prin bucuria încep toare, ca apoi s fie muștrat i probat de c tre adev rul Duhului Sfânt pentru relele pe cari le-a f cut i pentru împr tierile de cari se mai face vinovat. „C ci întru muștr ri, zice, ai pedepsit pe om pentru f r delege i ai sub iat ca pe-o pânz de p ianjen sufletul lui”.² Iar dup ce muștrarea aceasta va fi probat sufletul ca într'un cuprător, acesta va primi bucuria f r n luciri, în pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu.

61. Când sufletul se turbur de mânie, sau se înce o eaz de aburii vinului, sau se sup r de o întristare grea, mintea nu poate s în pomenirea lui Dumnezeu (oricât de mult s'ar sili). C ci fiind întunecat întreag de furia patimilor, se înstr ineaz cu totul de sim irea sa. De aceea lucru dorit nu are unde s - i întip reasc pecetea sa, ca mintea s poarte f r uitare chipul înt rit, dat fiind c memoria cuget rii s'a învârto at din pricina asprimii patimilor. Dar izb vindu-se sufletul de acestea, chiar dac lucrul bun a fost furat pentru scurt vreme de uitare, folosindu-se mintea îndat de agerimea ei, se prinde iar i cu c ldur de lucrul acela mult dorit i mântuitor. Fiindc are atunci harul însu i, care cuget împreun cu sufletul i strig împreun cu el: „*Doamne Iisuse Hristoase*”. C ci harul înva sufletul cum înva mama copilul, str duindu-se împreun cu el s spun numele tat , pân când îl aduce la deprinderea de-a rosti limpede, în loc de orice alt vorb copil reasc , numele tat lui, chiar când doarme. De aceea zice Apostolul: „Asemenea i Duhul st întra'jutor neputin elor noastre. C ci a ne ruga precum trebuie nu tim, ci însu i

Duhul se roag pentru noi cu suspine negrîte".¹ Pentru c fiind noi prunci fa de des vîr irea virtu ii, avem trebuin numaidecît de ajutorul Lui, ca unind i îndulcind El toate gîndurile noastre cu dulcea a Sa, s ne putem mi ca din toat inima spre pomenirea i spre dragostea lui Dumnezeu i Tat l nostru. De aceea întru Dînsul, cum zice tot dumnezeescul Pavel, strig m neîncetat, cînd suntem c l uzi i de El s numim pe Dumnezeu, Tat : „Ava P rinte”.²

62. Mînia obi nue te mai mult decît celelalte patimi s turbure i s z p ceasc sufletul. Dar uneori îi i folose te cît se poate de mult. C ci cînd ne folosim de ea f r turburare împotriva celor necuvio i, sau într'un fel sau altul neînfrîna i, ca, sau s se mîntuiasc , sau s se ru ineze, prilejuim sufletului un spor de blînde e : fiindc lucr m potrivit cu scopul drept ii i al bun t ii lui Dumnezeu. Pe lîng aceasta, adeseori, mîniindu-ne tare împotriva p catului, d m sufletului vi-goare, sc pîndu-l de mole al . De asemenea nu încape nicio îndoial c mîniindu-ne împotriva duhului stric - ciunii, cînd suntem in mare întristare i descurajare, ne afl m cu cugetul mai presus de lauda cea spre moarte. Ca s ne înve e aceasta, Domnul s'a mîniat i s'a turburat de dou ori împotriva duhului iadului, de i f cea toate cîte voia cu o voin neturburat .³ A a a întors sufletul lui Laz r în trup. Încât mie îmi pare c mânia neprih nît a fost d ruit firii noastre de Dum-nezeu, care ne-a zidit, mai de grab ca o arm a drept ii. Dac s'ar fi folosit Eva de ea împotriva arpelui, nu ar fi fost robît de pl cerea aceea p tima e. Astfel mie mi se pare c cel ce se folose te cu neprih nire de mînie, din rîvna cuvio iei, se va afla mai cercat în cump na r spl tirilor, decît cel ce nu se mi c nici-decum la mînie, pentru greutatea de a se mi ca a min ii. Fiindc cel din urm se dovede te a nu- i fi deprins

1) Rom. 8, 26. 2) Rom. 8, 5. 3) Ioan 11, 33 urm.

viziul s' st pâneasc frânele sim urilor omene ti. Iar celalalt lupt strunind caii virtu ii i e purtat în mijlocul b t liilor cu dracii, conducând neîntrerupt cu frica lui Dumnezeu carul cel cu patru cai al înfrân rii. Pe acesta îl afl m numit în Scriptur , la în l area dumnezeescului Ilie, „carul lui Israil”, pentru motivul c Dumnezeu a vorbit întâia oar Iudeilor despre cele patru virtu i în chip deosebit. Iar cel ce s'a hr nit a a de mult cu neprih nirea a fost în l at la cer pe un car de foc, pentru c s'a folosit, socotesc, de virtu ile sale ca de ni te cai, vie uind întru Duhul care la r pit pe el într'un vârtej de foc.¹

63. Cel ce s'a împ rt it de sfânta cuno tin i a gustat din dulcea a lui Dumnezeu, nu mai trebuie s judece pe nimeni niciodat . Fiindc dreptatea c peteniilor lumii acesteia e cople it cu totul de dreptatea lui Dumnezeu, mai bine zis nu e nimic fa de dreptatea lui Dumnezeu. C ci care ar fi deosebirea între fiii lui Dumnezeu i oamenii veacului acestuia, dac dreptul acestora n'ar ap rea ca nedes vâr it fa de dreptatea acelora? De aceea cel dintâi se nume te drept omenesc, iar cea de-a doua dreptate dumnezeesc . Astfel Mântuitorul nostru fiind oc rit nu r spunea cu ocar , dat la chinuri nu amenin a",² ci r bda în t cere s fie desbr cat i de haine i pentru mântuirea noastr a suferit durere; ba, ceea ce e mai mult, se ruga Tat lui pentru cei cu cari chinuia.³ Dar oamenii lumii nu înceteaz s se judece pân ce nu-i iau cu adaus înapoi lucrurile dela cei cu cari se judec , mai ales când î i primesc dobânzile înainte de a li se pl ti datoria. A a încât dreptul lor se face adeseori început de mare nedreptate.

64. Am auzit pe unii oameni evlavio i, zicând c nu trebuie s îng duim s ni se ia lucrurile ce le avem pentru

1) II Regi 2, 11—12.

2) I Petru 2, 23.

3) Luca 23, 34.

sus inerea noastr , sau pentru ajutorarea s racilor, ca s nu ne facem pricin de p cat celor ce ne nedrept -esc pe noi, prin faptul c r bd m, mai ales dac se întâmpl s p timim aceasta dela cre tini. Dar aceasta nu înseamn alceva, decât a ine cineva la ale sale mai mult decât la sine însu i, pentru o pricin neraional . Pentruc dac p r sesc rug ciunea i paza inimii i încep pu în câte pu în s umblu după judec i împotriva celor ce voiesc s m p gubeasc i s a tept pe la u ile judec toriilor, v dit este c cele pentru cari m judec le socotesc mai însemnate decât mântuirea mea, ca s nu zic i decât îns i porunca mântuitoare. C ci cum mai ascult atunci în întregime de cuvântul evanghelic, care-mi porunce te : „, i dela cel ce ia ale tale, nu cere înd r t",¹ dac nu rabd cu bucurie, după cuvântul apostolic, r pirea lucrurilor mele,² sau dac , judecându-m i primind înapoi cele ce mi-au fost luate cu sila, cu aceasta nu-l izb vesc de p cat pe acel lacom? Deci dat fiind c judec toriile stric cioase nu judec potrivit cu judecata nestric cioas a lui Dumnezeu, c ci vinovatul are toat încrederea în legile acestea în fa a c rora i i ap r pricina sa, bine este s suferim sila celor ce vreau s ne nedrept easc i s ne rug m pentru ei, ca prin poc - în i nu prin întoarcerea lucrurilor ce le-au r pit dela noi s fie izbvi i de p catul l comiei. C ci aceasta o vrea dreptatea lui Dumnezeu, ca s primim nu lucrul l -comit, ci pe lacomul însu i, izb vit de p cat prin poc în .

65. foarte potrivit i cât se poate de folositor, ca odat ce am cunoscut calea evlaviei s vindem îndat toate avu -iile noastre, iar banii de pe ele s -i împ r im după porunca Domnului,³ ca nu cumva, pe motiv c vrem s împlinim poruncile totdeauna, s nesocotim porunca mântuitoare. C ci f când a a vom dobândi întâi negrija cea bun i apoi s r cia nepândit de curse, care ne ine cugetul mai presus de orice nedreptate i de orice judecat , dat fiind

c nu mai avem materia care aprinde focul din cei lacomi. Dar mai mult decât celelalte virtu i ne va înc lzi i ne va odihni la sânul ei, pe noi cei r ma i goi, smerita cugetare. Ea ne va fi ca o mam care î i înc lze te copilul, luându-l în bra ele sale, când din simplitate copil reasc acela i-a aruncat departe de el haina de care s'a desbr cat, g sind pl cere, din pricina ner ut ii, mai de grab în goliciune, decât în culoarea pestri a hainei. C ci zice Scriptura: „Domnul p ze te pe prunci; de aceea m'am smerit, iar El m'a mântuit”.¹

66. Domnul ne va cere socoteal despre milostenia ce-am f cut-o dup cât avem, nu dup cât nu avem.² Dac deci ceea ce aveam de dat vreme îndelungat , voiu cheltui de frica lui Dumnezeu în vreme scurt , mânat de o pornire fierbinte, cum voiu mai fi învinuit eu care nu am nimic? Dar va zice cineva: de unde vor fi milui i în viitor s racii, cari s'au obi nuit s fie ajuta i cu m sur i pe rând din ale noastre? S înve e unul ca acesta s nu huleasc pe Dumnezeu, din pricina iubirii sale de bani. Doar nu va lipsi lui Dumnezeu puterea s poarte de grij de zidirea Sa, cum a f cut-o dela început, nici n'au fost lipsi i s racii de hran sau de îmbr c minte, înainte de a fi fost stârnit acesta sau acela la milostenie. Bine este deci când cineva, împ rînd ale sale într'o slujire bun i în deplin con tiin , î i lap d cugetul nesocotit i lauda; ce vine din bog ie, urându- i poftele sale. Iar aceasta înseamn s ne urîm sufletul nostru, întru cât nemai putându-ne bucura de împ rirea de bani, ne dispre uim sufletul nostru foarte, ca unii ce nu mai facem niciun bine. C ci pîn ce suntem plini de bani, ne bucur m mult (dac se întâmpl s s vîr im binele) de împ rirea lor, ca unii ce slujim cu bucurie poruncii dumnezeie ti. Dar dup ce am dat tot ce am avut, vine asupra noastr o întristare i o umilin f r margini, ca asupra unora ce nu fac

1) Psalm 116, 6 LXX). 2) II Corinteni 8, 12.

nimic vrednic de dreptate. Prin aceasta sufletul se întoarce asupra sa cu mult smerenie, ca ceea ce nu poate cânta în fiecare zi prin milostenie să-și agonisească prin rugăciunea ostentivă, prin răbdare și prin smerit cugetare. „Căci și răcul și lipsitul zice, vor lăuda numele Tău Doamne”.

Nici darul (harisma) cuvântării de Dumnezeu nu ți-a fost dat cuiva de Dumnezeu, de nu se va fi pregătit pe sine astfel, încât să-și dea lepdat de toate averile sale pentru slava Evangheliei lui Dumnezeu, ca în schimb să-și iubească de Dumnezeu să vestească bogăția împărăției lui Dumnezeu. Căci aceasta vrea să o arate, de sigur, cel ce a zis: „Gătit-ai într-un bun tate Ta și răcului, Dumnezeule”, adăugând: „Domnul va da cuvânt celor ce binevestesc cu putere mult”.¹

67. Toate darurile (harismele) Dumnezeului nostru sunt bune foarte și dătoare de tot bun tate. Dar niciunul nu ne aprinde și nu ne mișcă inima așa de mult spre iubirea bunătății Lui, cum o face harisma cuvântării de Dumnezeu (teologia). Căci aceasta fiind un rod timpuriu al bunătății lui Dumnezeu, dăruiește sufletului cele dintâi daruri. Ea ne face mai întâi să dispreguiem cu bucurie tot dragostea de viață, ca unii ce avem, în locul poftelor stricicioase, ca bogățiile negrite, cuvintele lui Dumnezeu. Apoi luminează mintea noastră cu focul care o preschimbă, încât o face să fie în comuniune cu duhurile slujitoare. Și primim deci, iubitorilor, cu tot inima spre această virtute, cei ce ne-am pregătit pentru ea. Căci ea este frumoasă, atât de toată și depărtăză toată grija, hrănind mintea cu cuvintele lui Dumnezeu în fulgerile luminii negrite; ca să nu spun multe, ea pregătește sufletul rațional pentru comuniunea nedespărțită cu Dumnezeu, prin Sfinții Proroci, ca și între oameni (o minune!) să se cânte limpede stăpânirea lui Dum-

1) Psalm 67, 11 — 12

nezeu, în sunete dumnezeiești, armonizate de această dumnezească aduc toare a miresei la mirele ei.¹

68. Mîntea noastră adeseori se simte îngreunată la rugăciune, din pricina marelui îngustimii și concentrării a acestei virtuți. Dar îmbrățișează cu bucurie contemplarea și cuvîntarea de Dumnezeu, dat fiind lărgimea și libertatea de mișcare ce i-o procură vederile dumnezeiești. Ca să nu-și dăm a da dar mîntii puțină să spun multe, sau chiar să sboare peste măsură, să ne îndeletnicim cel mai mult cu rugăciunea, cu cîntarea Psalmilor și cu citirea Scripturilor, netrecînd cu vederea nici tâlcuirile bărbatilor învătăși, a căror credință se cunoaște din cuvinte. Pentru că cînd aceasta, nu lăsam mîntea să amestece cuvintele sale în cuvintele harului, precum nu-îngăduim să fie furat de slava de artă și să fie împrătiat de multa plăcere a vorbirii, ci o păzim în vremea contemplației în afară de orice lucrare a închipuirii și facem prin aceasta ca aproape toate cugetările ei să fie întovărite de lacrimi. Căci odihnindu-se în ceasurile de liniște (isihie) și îndulcindu-se mai ales cu dulcea a rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci va prinde și mai mult putere spre a se deda cu agerime și fără osteneală contemplațiilor dumnezeiești, sporind totodată cu mult smerenie în darul deosebirii. Dar trebuie să ținem că este și o rugăciune mai presus de orice lărgime. Aceasta însă este proprie numai aceloră, cari sunt plini în toată simțirea și încredințarea lor de harul Duhului Sfânt.

69. Harul obișnuiește la început să umple sufletul de lumină prin simțire multă. Dar înaintînd omul în nevoie, adeseori harul lucrează nesimțit tainele sale în sufletul contemplativ (văzător) și cuvîntător de Dumnezeu. Fără cînd la început a a, el vrea ca, bucurându-ne, să ne mîne spre contemplațiile dumnezeiești, ca pe unii ce

1) Avem aici cunoscuta icoană a nunții pentru unirea sufletului cu Dumnezeu. Icoana este urât de faptul că în grecește sufletul este de genul feminin.

suntem chema i dela ne tiin la cuno tin . La mijlocul nevoinelor îns , vrea s ne p streze cuno tin a nep tat de slava de art . Prin urmare trebuie s ne lase s ne întrist m într'o anumit m sur , ca unii ce am fi p r - si i, ca i mai mult s ne smerim i s ne supunem slavei Domnului, dar totodat s ne i bucur m cu m sur , întraripa i de n dejdea cea bun . C ci precum multa întristare înv lue sufletul în desn dejde i necredin , a a i multa bucurie îl îmbie la p rerea de sine. De sigur e vorba despre cei ce sunt înc prunci. Iar la mijloc, între iluminare i p r sire, se afl încercarea; precum la mijloc între întristare i bucurie se afl n dejdea. „C ci a teptând, zice, am a teptat pe Domnul i a c utat spre mine”;¹ i iar i: „Dup mulimea durerilor mele în inima mea, mângerile Tale au veselit sufletul meu”.²

70. Precum u ile b ilor, deschizându-se neconținut, împing c ldura dinl untru afar , a a i sufletul când vrea s vorbeasc multe, chiar dac le-ar spune toate bune, împr tie i sl be te puterea inerii de minte prin poarta gr itoare. Prin aceasta mintea uit s spun lucrurile cari se cuvin la vreme potrivit i împr t e te de-a-valma oricui se nimere te o amestec tur de gânduri, nemai având nici pe Duhul Sfânt, care s -i p zeasc cugetarea ferit de n lucriri. C ci lucrul bun scap totdeauna vorb riei, fiind str in de orice v lm ag i imagina ie. Bun este deci t cerea la vreme, ea nefiind decât mama gândurilor prea în elepte.

71. Însu i cuvântul cuno tin ii ne înva c multe patimi sup r la început sufletul contemplativ (v z tor) i cuvânt tor de Dumnezeu. Dar mai mult decât toate, mânia i ura. Iar aceasta o p time te nu atât pentru dracii cari le stârnesc pe acestea, cât din pricina înaint rii sale. Pentru c pân ce sufletul e dus de cugetul lumii, chiar dac vede c ceea ce e drept e c lcat în picioare de unii sau de alii, r mâne nemi cat i ne-

1) Ps. 39, 1 (LXX) 2) Ps. 93, 59 (LXX)

turburat, c c i îngrijindu-se de poftele sale, nu-l intereseaz ceea ce e drept în ochii lui Dumnezeu. Dar când începe s se ridice deasupra patimilor, dispre ul lucrurilor de aici i dragostea lui Dumnezeu nu-l mai las s sufere a vedea nesocotit ceea ce este drept, nici în sine nici în altul, ci se mânie i se turbur împotriva f c torilor de rele, pân ce nu vede pe batjocoritorii drept ii c se fac ap r torii ei cu cuget cuvios. De aceea pe cei nedrep i îi ur te, iar pe cei drep i îi iube te peste m sur . C c i ochiul sufletului nu mai poate fi în elat când acoperemântul lui,adic trupul,a devenit prin înfrânare o es tur foarte sub ire. Totu i este cu mult mai bun lucru a plânge nesim irea celor nedrep i, decât a-i urî. C c i de i aceia sunt vrednici de ur , dar ra iunea nu vrea ca sufletul iubitor de Dumnezeu s fie turburat de ur . Fiindc pân ce se afl ura în suflet, nu lucreaz în el cuno tin a.

72. Mintea cuvânt toare de Dumnezeu (teologic), îndulcindu- i i înc lzindu- i sufletul cu înse i cuvintele lui Dumnezeu, dobânde te nep timirea în m sur potrivit . C c i „cuvintele Domnului, zice, sunt cuvinte curate, argint l murit în foc pe seama p mântului”.¹ Iar mintea cunosc toare (gnostic), înt rit prin experien a cu lucrul, se ridic mai presus de patimi. Dar i mintea cuvânt toare de Dumnezeu gust din experien a celei cunosc toare, dac se face pe sine mai smerit , precum i mintea cunosc toare gust din virtutea contemplativ (v z toare), dac î i p streaz ner t cit puterea discriminatoare a sufletului. C c i nu se întâmpl ca s se dea amândou darurile în întregime fiec rei min i. Iar pricina este ca amândou s se minuneze de ceea ce are mai mult cealalt decât ea i a a s sporeasc în ele smerita cugetare, împreun cu râvna drept ii. De aceea zice Apostolul: „Unuia prin Duhul i s'a dat cuvânt de în e-lepciune, altuia, cuvânt de cuno tin în acela i Duh”.²

1) Psalm 12, 6, 2) I Cor 12, 8 urm.

73. Când sufletul e plin de bel ugul rodurilor sale fire ti, î i face cu glas mai mare i cântarea de psalmi i vrea s se roage mai mult cu vocea. Dar când se afl sub lucrarea Duhului Sfânt, cânt i se roag întru toat destinderea i dulcea a, numai cu inima. St rii de suflet celei dintâi îi urmeaz o bucurie amestecat cu închi-puiri, iar celei din urm , lacrimi duhovnice ti i dup aceea o mul umire iubitoare de lini te. C ci pomenirea, r mânând fierbinte din pricina glasului domol, face inima s izvorasc anumite cuget ri înl crimate i blânde. Atunci se pot vedea cum se seam n seminele rug - ciunii cu lacrimi în p mântul inimii, în n dejdea bucu-riei seceri ului ce va urma. Totu i, când suntem ap sa i de mult triste e, trebuie s facem cântarea rug ciunii cu un glas pu in mai mare, lovind sufletul cu sunete, în n dejdea bucuriei, pân ce nourul acela greu va fi îm-pr tiat de valurile melodiei.

74. Când sufletul ajunge la cuno tin a de sine, pro-duce i din sine o oarecare ardoare i sfial iubitoare de Dumnezeu. C ci nefiind turburat de grijile vie ii, na te o anumit dragoste plin de pace, care caut cu m sur pe Dumnezeul p cii. Dar e desf cut de grab dela acest gând, fie pentruc pomenirea lui Dumnezeu e furat de sim uri, fie pentruc firea î i cheltuie te repede virtutea sa din pricin c e s rac . De aceea în elepii Elinilor nu aveau cum trebuie ceea ce credeau c au dobândit prin înfrânare, deoarece mintea lor nu st tea sub înrâu-rirea în elepciunii netrec toare i adev rate. Dar ardoarea venit în inim dela Preasfântul Duh este întreag numai pace. Apoi ea nu sl be te nicidecum i cheam toate p r ile sufletului la dorul dup Dumnezeu. Ea nu iese afar din inim i învesele te tot omul cu o dragoste i cu o bucurie f r margini. Se cuvine deci, ca dup ce o cunoa tem, s c ut m s ajungem la ea. C ci dra-gostea natural este un semn al firii îns n to ite prin înfrânare. Dar ea nu poate duce mintea la nep timire, ca dragostea duhovniceasc .

75. Aerul din jurul nostru se face curat când sufl vântul dela Miaz noapte, din pricina naturii sub iri i în senin toare a acestui vânt. Dar când sufl cel dela Miaz zi, se încarc , datorit naturii ce oase, a acestui vânt, care aduce, în virtutea oarec rei înrudiri, din inuturile sale nouri peste tot p mântul. A a i sufletul, când st sub suflarea Duhului adev rat i Sfânt, se afl întreg în afar de pâcla diavoleasc . Dar când st sub suflarea viforoas a duhului am gitor, se acopere întreg de nourii p catului. Deci trebue s fim pururea hot rîti de a sta întor i cu toat puterea spre adierea cur itoare i de viea f c toare a Duhului Sfânt, adic spre vântul pe care l-a v zut Prorocul Ezechil întru lumina cuno tin ii, venind dela Miaz noapte. S facem aceasta, pentru ca partea contemplativ (v z toare) a sufletului nostru s r mân pururea senin , ca s ne putem îndeletnici f r r t cire cu vederile dumnezeie ti, privind în v zduh de lumin cele ale luminii. C ci aceasta este lumina cuno tin ii adev rate.

76. Unii au n scocit c atât harul, cât i p catul, adic atât Duhul adev rului, cât i duhul r t cirii se afl ascunse în mintea celor ce s'au botezat. Ca urmare zic c o persoan îmbie mintea spre cele bune, iar ceealalt îndat spre cele dimpotriv . Eu îns am în eles din dumnezeie tile Scripturi i din îns i sim irea min ii, c înainte de Sfântul Botez harul îndeamn sufletul din afar spre cele bune, iar Satana foie te în adâncurile lui, încercând s st vileasc toate ie irile dinspre dreapta ale min ii. Dar din ceasul în care ne rena tem, diavolul e scos afar , iar harul într în untru. Ca urmare afl m c precum odinioar st pânea r t cirea asupra sufletului, a a dup Botez st pânea te adev rul asupra lui. Lucreaz de sigur Satana asupra sufletului i dup aceea ca i mai 'nainte, ba de multe ori chiar mai r u. Dar nu ca unul ce se afl de fa împreun cu harul (s nu fie!), ci înv luind prin mustul trupului mintea, ca într'un fum, în dulcea a poftelor nera ionale. Iar aceasta se face din îng duirea

lui Dumnezeu, ca trecând omul prin furtun , prin foc i prin cercare, s ajung astfel la bucuria, binelui. „C ci am trecut, zice, prin foc i ap , i ne-ai scos pe noi la odihn .¹

77. Harul se ascunde, cum am zis, din îns i clipa în care ne-am botezat în adâncul mintii. Dar î i acopere prezenta fat de sim irea min iiii. Din moment ce începe îns cineva s iubeasc pe Dumnezeu cu toat hot -rîrea, o parte din bun t ile harului într într'un chip negrit în comunicare cu sufletul prin sim irea min ii. Prin aceasta, cel ce vrea s în cu t rie lucrul pe care l-a aflat, vine la dorin a s vânz cu mult bucurie toate bunurile cele de aici, ca s cumpere cu adev rat arina în care a aflat ascuns comoara vie ii. C ci când va vinde cineva toat bog ia lumeasc , va afla locul în care st tea ascuns harul lui Dumnezeu. Fiindc pe m -sura înainte rii sufletului, î i descopere i darul dumnezeesc bun tatea lui în minte.² Dar atunci îng due Domnul i dracilor s supere sufletul, ca s -l înve e s fac deosebirea între bine i r u i s -l fac mai smerit prin aceea c pe m sur ce se cur e te simte tot mai mult ru ine de urîciunea gândurilor dr ce ti.

78. Suntem dup chipul lui Dumnezeu³ prin mi -carea cuget toare (mîntal) a sufletului. C ci trupul este ca o cas a sufletului. Deci fiindc prin gre eala lui Adam nu numai tr s turile sufletului s'au întinat, ci i trupul nostru a c zut în stric ciune, Cuvântul cel Sfânt al lui Dumnezeu s'a întrupat, d ruindu-ne ca un Dumnezeu apa mântuitoare prin Botezul S u, ca s ne na tem din nou. C ci ne rena tem prin ap , cu lucrarea Sfântului i de viea f c torului Duh. Prin aceasta, îndat ne cur im i sufletul i trupul, dac venim la Dumnezeu din toat inima. C ci Duhul Sfânt, s l luindu-se în noi,

1) Psalm 65, 11 (LXX).

2) Aceast idee o dezvolt si Marcu Ascetul în scrierea „Despre Botez”, vezi aceast carte pg. 288, 309.

3) Geneza 3, 26.

alung p catul. Fiindc nu este cu putin ca, odat ce fa a sufletului este una i simpl , s fie prezente în el dou persoane, cum au socotit unii. C ci dac harul dumnezeesc se împreun prin Sfântul Botez cu tr s turile chipului ca o arvun a asem n rii, unde mai poate înc pea persoana celui r u, mai ales dat fiind c nu exist nicio împ rt ire între lumin i întunec?¹ Deci noi alerg - torii pe drumul sfintelor nevoine, credem c arpele cel cu multe înf i ri e scos, prin baia nestric ciunii, afar din c m rile min ii. Nu trebuie s ne mir m c dup Botez gândim iar i cele rele împreun cu cele bune. C ci baia sfîneniei terge pata noastr de pe urma p catului, dar nu preschimb acum puțin a de a se hot rî în dou feluri a voin ii noastre i nici nu opre te pe draci s ne r zboiasc , sau s ne gr iasc cuvinte în el toare. Aceasta, pentru ca cele ce nu le-am p zit când eram în starea natural , s le p zim, cu puterea lui Dumnezeu, dup ce am luat armele drept ii.

79. Precum am zis, Satana prin Sfântul Botez e scos afar din suflet. Dar i se îng due, pentru pricinile mai 'nainte pomenite, s lucreze în el prin trup. C ci harul lui Dumnezeu se s l lue te în însu i adâncul sufletului, adec în minte. Pentru c „toat slava ficei împ ratului, zice, e din untru”,² near tat dracilor. De aceea din adâncul inimii însu i sim im oarecum izvorând dragostea dumnezeesc , când ne gândim fierbinte la Dumnezeu. Iar duhurile rele de aci înainte se mut i se încuibez în sim urile trupului, lucrând prin natura u or de influen at a trupului asupra celor ce sunt înc prunci cu sufletul. Astfel mintea noastr se bucur pururea, cum zice dumnezeescul Apostol, de legea Duhului,³ iar sim urile trupului sunt atrase de lunecu ul pl cerilor. De aceea harul, lucrând prin sim irea min ii, învesele te trupul celor ce sporesc în cuno tin cu o bucurie negrit , iar dracii, lucrând prin sim urile trupului, robesc sufletul, îmbiindu-l

1) II Corinteni 6, 14 2) Ps. 44, 15 (LXX), 3) Romani 7, 22.

uciga ii, cu sila spre cele ce nu vrea, mai ales când ne afl umblând f r grij i cu nep sare pe calea credin ii.

80. Cei ce spun c cele dou puteri, a harului i a p catului, se afl împreun în inimile credincio ilor, vreau s - i sprijine n scocirea lor pe faptul c Evanghelistul a zis c „lumina lumineaz în întunerec i întunerecul nu o a cuprins pe ea”.¹ Ei zic c str lucirea dumnezeesc nu se întineaz nici decum prin împreuna petrecere cu cel r u, ori cât ar fi de apropiat în suflet lumina dumnezeesc de întunerecul diavolului. Dar ei sunt v di i c cuget al turea de Sfintele Scripturi, prin însu i cuvântul evanghelic. C ci teologul a scris acestea ca s arate c Cuvântul lui Dumnezeu, lumina cea adev rat , a binevoit s se arate zidirii prin trupul S u, aprinzând, printr'o nem surat iubire de oameni, în noi focul sfinteî cuno tine, dar cugetul lumii nu a cuprins în sine gândul lui Dumnezeu, adec nu l-a cunoscut, deoarece „cugetul trupului este vr jma lui Dumnezeu”. De aceea, dup ce a mai spus pu ine cuvinte, dumnezeescul Evanghelist a ad ugat: „Era lumina cea adev rat , care lumineaz pe tot omul, venind în lume (în loc de: îl c l uze te i-l face viu). În lume era i lumea printr'însul s'a f cut i lumea pe El nu L-a cunoscut. Întru ale Sale a venit i ai S i pe Dânsul nu L-au primit. Iar câ i L-au primit, le-a dat lor putere ca s se fac fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred în numele Lui”.² Dar spune i prea în eleptul Pavel, tâlcuind cuvântul: „nu a cuprins”: „Nu c am i luat r splata, sau c sunt des - vâr it, dar alerg ca s o cuprind, întru cât i eu am fost cuprins de Iisus Hristos”.³ A a dar, nu de Satana zice Evanghelistul c nu a cuprins lumina cea adev rat . C ci dela început a fost str in de ea. Fiindc nici nu lumineaz în el. Ci prin cuvântul s u îi ceart cu drep tate pe oamenii cari aud despre puterile i lucrurile mi-

1) Ioan I, 5 2) Ioan 1, 9—12. 3) Filipeni 3, 12.

nunate ale lui Dumnezeu, dar nu vreau s se apropie de lumina cuno tin ii Lui pentru inima lor întunecat .

81. Cuvântul cuno tin ii ne înva c sunt dou feluri de duhuri rele. Unele dintre ele sunt oarecum mai sub iri, iar altele mai materiale. Cele mai sub iri r zboesc sufletul. Celelalte obi nesc s duc trupul în robie prin anumite îmboldiri st ruitoare. De aceea dracii cari r zboiesc sufletul i cei cari r zboiesc trupul î i sunt mereu potrivnici, cu toate c au acela i scop de-a v t ma pe oameni. Când deci harul nu locue te în om, ace tia foiesc ca ni te erpi în adâncurile inimii, neîng duind câtu i de pu în sufletului s caute spre dorin a binelui. Dar când harul e ascuns în minte, se strecoar ca ni te nouri întuneco i prin p r ile inimii, spre patimile p catului, sau iau chipul feluritelor împr tieri, ca furând mintea dela pomenirea lui Dumnezeu, s o desfac de convorbirea cu harul. Când deci dracii, cari sup r sufletul nostru, ne aprind spre patimile suflete ti i mai ales spre înalta p rere de sine, care este maica tuturor relelor, s ne gândim la moartea trupului nostru i vom ru ina umflarea iubirii de slav . Dar acela i lucru trebue s -l facem i când dracii, cari ne r zboiesc trupul, ne împing inima s se aprind spre pofte de ru ine. C ci singur acest gând, înso it cu pomenirea lui Dumnezeu, poate opri feluritele lucr ri ale duhurilor rele. Dar dac dracii, cari r zboiesc sufletul, vreau s se foloseasc i de acest gând, punându-ne în minte nimicnicia nem rginit a firii omene ti, ca neavând niciun pre din pricina trupului (c ci aceasta iubesc s o fac , dac vrea cineva s -i chinuiasc cu acest gând), s ne amintim de cinstea i de slava Împ r iei cere ti, netrecând cu vederea nici am r ciunea i întunecimea osândeii ve nice, ca printr'una s ne mâng em triste ea, iar prin cealalt s întrist m u ur tatea inimii noastre.

82. Domnul nostru ne înva în Evanghelii,¹ c atunci când Satana, întorcându-se, afl casa lui m turat

1) Luca 11, 24; Matei 12, 44; II Petru 2, 20

i goal , adic inima f r rod, ia alte apte duhuri mai rele decât el i într i se încuib în ea, f când cele de pe urm ale omului, mai rele decât cele dintâi. De aci trebue s în elegem c atâtă vreme cât este Duhul Sfânt în noi, Satana nu poate intra ca s r mân în adâncul sufletului. Dar i dumnezeescul Pavel ne explic limpede în elesul acestei icoane. C ci privind lucrul acesta din punctul de vedere al luptei, zice: „M bucur dup omul dinl untru de legea lui Dumnezeu. Dar v d alt lege în m dularele mele, o tindu-se împotriva legii min ii mele i robindu-m legii p catului, care este în m dularele mele".¹ Iar privindu-l din laturea des vâr-irii, zice: „A a dar nu mai este nicio osând pentru cei ce umbl în Iisus Hristos, nu dup trup, c ci legea Duhului vie ii m'a slobozit de legea p catului i a mor ii".² Dar zice i altundeva, ca iar i s ne arate c Satana r zboe te sufletul ce se împ rt e te de Duhul Sfânt, din trup: „Sta i deci bine, încingându-v mijlocul vostru cu adev rul i îmbr când plato a drept ii i înc lându-v picioarele spre g tirea Evangheliei p cii, luând peste toate pav za credin ii, întru care ve i putea stinge toate s ge ile cele aprinse ale vicleanului; lua i coiful mântuirii i sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu".³ Dar a lupta este altceva decât a fi dus în robie. Fiindc lucrul al doilea arat o ducere cu sila, iar cel dintâi o lupt cu puteri egale. De aceea Apostolul zice c diavolul se n puste te asupra sufletelor purt toare de Hristos, cu s ge i aprinse. C ci cel ce nu este st pân pe protivnicul s u, are trebuin numaidecât de s ge i, ca s -l poat birui i supune pe cel ce se lupt cu el din dep rtare, prin trimiterea s ge ilor. Deci Satana, fiindc nu se poate încuibă în mintea celor ce se nevoiesc, ca mai 'nainte, dat fiind prezen a harului, c l re te pe mustul c rnii, ca unul ce e cuib rit în trup, ca prin firea u or de mântuit a acestuia s am geasc sufletul. De aceea trebue s usc m trupul cu

1) Romani 7, 22—23. 2) Romani 8, 1—2 3) Efeseni 6, 44—47

m sur , ca nu cumva prin mustul lui s se rostogoleasc mintea pe lunecu ul pl cerilor. Deci se cuvine ca din însu i cuvântul Apostolului s ne încredin m c mintea celor ce se nevoiesc st sub lucrarea luminii dumnezei ti ;¹ de aceea i sluje te legii dumnezei ti i se vesele te cu ea. Iar trupul prime te cu pl cere, pentru firea lui u or de mânuit, duhurile rele; de aceea i alege s slujeasc r ut ii lor. De aci se vede i mai mult c mintea nu este un s la comun al lui Dumnezeu i al diavolului. C ci cum ar zice atunci Pavel: „slujesc cu mintea legii lui Dumnezeu, iar cu trupul legii p catului”?² De aci iar i se vede c mintea mea st întru toat libertatea în lupt cu dracii, slujind cu bucurie bun t ii harului, iar trupul prime te aburul dulce al pl cerilor nera ionale, pentru faptul c îng due, cum am zis, duhurilor rele s stea cuib rite în el. „C ci tiu, zice, c nu locue te în mine, adic în trupul meu, binele”.³ vorba de cei ce se împotrivesc p catului, dar se afl pe la mijlocul nevoinelor. C ci nu spune despre sine aceasta. Deci cu mintea se r zboiesc dracii, iar trupul încearc s -l povârneasce spre lunecu ul pl cerilor prin îmboldiri st ruitoare. C ci li se îng due, dup o dreapt judecat , s petreac în adâncurile trupului, chiar i ale celor ce lupt întins împotriva p catului, pentru faptul c voia slobod a cugetului omenesc este pururea sub cercare. Iar dac cineva poate s moar prin osteneli înc pe când tr e te, ajunge în întregime loca ul Du-hului Sfânt. C ci unul ca acesta a înviat, înc înainte de a muri. A a a fost cu fericitul Pavel i cu toi cei ce s'au luptat sau se lupt în chip des vâr it împotriva p catului.

83. drept c inima izvor te i din sine gânduri bune i rele. Dar nu rode te prin fire cuget rile rele, ci amintirea r ului i s'a f cut ca un fel de deprindere din pricina r t cirii dintâi. Îns cele mai multe i mai

1) Romani 7, 22 2) Romani 7. 25. 3) Romani 7, 18

rele dintre gânduri le z misle te din r utatea dracilor. Darnoi le sim im pe toate ca ie ind din inim . i de aceea au b nuit unii c în minte se afl împreun cu harul i p catul. De aceea socotesc ei c a zis i Domnul „c cele ce ies din gur purced din inim i acelea spurc pe om. C ci din inim purced gânduri rele, curvii”¹ i cele urm toare. Ei nu tiu ins c mintea noastr , având o sim ire foarte fin , î i însu e te lucrarea gândurilor optite ei de duhurile rele, oarecum prin trup, dat fiind c firea lunecoas a acestuia duce prin starea lui umoral (xfjs) i mai mult suflitul la această stare, într'un chip în care nu tim. Numai fiindc trupul iube te pururea i f r m sur mâng ierea am girilor ni se pare c i gândurile sem nate de draci în suflet purced din inim . Fapt e c noi ni le însu im atunci când vrem s ne îndulcim cu ele. Acest lucru l-a osândit Domnul când a spus cuvântul de mai înainte. C ci cel ce se îndulce te cu gândurile suflate lui der utatea Satanei i înscrie oarecum amintirea lor în inima sa, e v dit c de aci înainte le rode te din cugetul s u.

84. Domnul zice în Evanghelii c nu poate fi scos cel tare din casa sa, dac nu-l va scoate unul i mai tare, dup ce l-a legat i jefuit.² Cum poate deci cel scos cu atât ru ine s intre iar i i s petreac împreun cu St pânul adev rat, care se odihne te în casa Sa cum vrea ? C ci nici împ ratul nu se va gândi s lase împreun cu el în cur ile împ r te ti pe tiranul, care i-a stat cândva împotriv i pe care l-a biruit. Mai de grab îl va omorî îndat , sau îl va lega pentru o lung pedeaps i-l va preda o tilor sale spre o moarte de ocar .

85. Dac cineva presupune din pricin c gândim împreun atât cele bune cât i cele rele, c Duhul Sfânt i diavolul locuesc laolalt în minte s afle c

1) Mt. 15, 19. 2) Mt. 22, 29.

aceasta se întâmpl pentru aceea că încă n'am gustat și n'am văzut „că bun este Domnul”.¹ Căci la început, precum am spus și mai înainte, harul îi ascunde prezenta sa în cei botezați, a teptând hot rârea sufletului, ca atunci când omul se va întoarce cu totul spre Domnul, să-i arate, printr-o neînsimțire, prezenta în inimă. Pe urmă iarăși a teptă mierea sufletului, îngăduind săgeților să ajungă până în adâncul acestei simiri, ca printr-o hot răre și mai caldă și prin cuget smerit să caute pe Dumnezeu. Deci dacă omul va începe de aici înainte să sporească în păzirea poruncilor și să cheme neîncetat pe Domnul Iisus, focul sfântului har se va revrsa și peste simurile mai de dinafară ale inimii, arzând cu totul neghina primăntului omenesc. Drept urmare cursele diavolei se vor depărta de acest loc, înepând de aici înainte mai domol partea primitoare a sufletului. Iar când nevoitorul se va îmbrăca cu toate virtuțile și mai ales cu desvârșită smerenie, atunci harul îi va lumina toată firea printr-o oarecare simire mai adâncă, încălzindu-l spre mai mult dragoste de Dumnezeu. Din această pricină săgețile să se vor stinge înapoi de simirea trupului. Căci adierea Duhului Sfânt, mi când inima spre suflarea primă, stinge săgețile dracului purtor de foc, încă pe când sunt în aer. Dar și pe cel care a ajuns la această măsură îl părăsește Dumnezeu uneori în mâna răutății dracilor, lăsând mintea lui neluminată, ca voia noastră slobodă să nu fie câtă puțin legată de lanurile harului. Aceasta nu numai pentru că patul se biruește prin lupte, ci și pentru că omul este dator să mai sporească încă în experiența duhovnicească. Căci ceea ce pare lucru desvârșit celui povăit, este încă nedesvârșit față de bogăția lui Dumnezeu, care povăitește cu dragoste largă, chiar dacă ar putea cineva săi toată scara arată lui Iacov,² înaintând prin ostenele.

1) Ps. 34. 9. 2) Gen. 28, 12.

86. Însu i Domnul zice c Satana a c zut din cer, ca s nu priveasc cel sluit la loca urile sfîn ilor îngerî.¹

Cum deci va putea s aib la un loc cu Dumnezeu drept loca mintea omeneasc , cel ce nu s'a învrednicit de împreuna petrecere cu slugile cele bune? Iar de vor zice c aceasta se întâmpl prin îng duin a lui Dumnezeu, nu vor spune cu nimic mai mult. C ci p r sirea (îng - duin a) în scop de pov uire nu lipse te nicidecum sufletul de lumina dumnezeesc , ci harul î i ascunde numai, cum am zis, de multe ori, prezen a din fata mintii, ca s împing oarecum sufletul înainte prin r utatea dracilor, spre a c uta cu toat frica i cu mult smerenie ajutorul lui Dumnezeu, cunoscând câte pu în r utatea vr jma ului s u. Este ceea ce face mama care dep rteaz pu în copilul dela sânul s u, dac se poart cu neorânduial fa de regulile al pt rii, ca speriat de niscăi oameni cu fe e urîte ce stau împrejur, sau de niscăi fiare, s se întoarc cu fric mult i cu lacrimi la sânul maicii. Dar p r sirea în sens de lep - dare pred sufletul ce nu vrea s aib pe Dumnezeu, legat dracilor. Noi îns nu suntem fiii lep d rii,² s nu fie, ci credem c suntem prunci adev ra i ai harului lui Dumnezeu, al pta i cu mici p r siri i cu dese mâng eri, ca prin bun tatea Lui s ajungem la b rbatul des vâr it i la m sura vârstei plinirii lui Hristos.³

87. P r sirea pov uitoare aduce sufletului întristare mult ; de asemenea o anumit smerenie i desn - dejde m surat . Aceasta pentru ca partea lui iubitoare de slav i fricoas s ajung , dup cuviin , la smerenie. Ea produce în inim îndat frica de Dumnezeu i lacrimi de m rturisire, precum i mult dorin de t cere. Dar p r sirea în sens de lep dare las sufletul s se umple de desn dejde, de necredin , de fumul mândriei i de mânie. Deci având noi experien a ambelor p r siri suntem datori s ne apropiem de Dumnezeu dup cum o cere fie-

1) Luc. 10, 18. 2) Evr. 10, 39 3) El. 4, 13.

care. În cazul celei dintâi suntem datori s -I aducem mul u-
 mire înso it de rug ciuni de iertare, ca unuia ce ne
 pedepse te neînfrânarea voii noastre cu certarea acestei
 p r siri, ca s ne înve e, asemenea unui Tat bun, de-
 osebirea dintre virtute i p cat. În cazul celei din urm ,
 trebuie s -I aducem m rturisirea neîncetat a p catelor i
 lacrimi nelipsite i retragere i mai mult , ca doar vom
 putea astfel, prin sporirea ostenelelor, s ni-L facem pe
 Dumnezeu milostiv, ca s caute ca mai înainte la inimile
 noastre. Dar trebuie s tim c atunci când se d lupta
 între suflet i Satana, ciocnindu-se ca dou fiin e, dato-
 rit p r sirii pov uitoare, harul se ascunde pe sine,
 precum am mai spus, dar conlucr cu sufletul, dându-i
 un ajutor nesim it, ca s arate vr jma ilor sufletului, c
 biruin a este numai a lui.

88. Când cineva st în vreme de iarn într'un loc
 oarecare sub cerul liber, privind la începutul zilei întreg
 spre R s rit, partea de dinainte a sa se înc lze te de
 soare, iar cea din spate r mâne nep rta e de c ldur ,
 dat fiind c soarele nu se afl deasupra capului s u.
 Tot a a i cei ce sunt la începutul lucr rii duhovnice ti
 î i înc lzesc în parte inima prin harul sfânt, din care
 pricin i mintea începe s rodeasc cuget ri duhovni-
 ce ti ; dar p r ile de dinafar ale ei r mân de cuget
 dup trup, deoarece înc nu sunt luminate de sfânta lu-
 min , printr'o sim ire adânc , toate m dularele inimii.
 Neîn elegând unii aceasta, au socotit c în mintea celor
 ce se nevoiesc sunt dou ipostasuri ce se împotrivesc
 unul altuia. Dar dac în aceea i clip se nimere te ca
 sufletul s gândeasc i bune i rele, aceasta se întâmpl
 în chipul în care omul dat mai înainte ca pild simte
 totdeauna i gerul i c ldura. C ci de când mintea
 noastr s'a rostogolit la chipul îndoit al cuno tin ii, e
 silit chiar dac nu vrea, s poarte în aceea i clip i
 gânduri bune i gânduri rele, mai ales la cei ce ajung
 la o sub irime a puterii de deosebire. C ci cum se gr -
 be te s în eleag binele, îndat î i aminte te i de r u.

Fiindc dela neascultarea lui Adam inerea de minte a omului s'a sf iat în dou . Când vom începe îns s împlinim cu râvn fierbinte poruncile lui Dumnezeu, harul, luminând toate sim urile noastre printr'o adânc sim ire, va arde pe de o parte amintirile noastre, iar pe de alta, îndulcind inima nostr cu pacea unei iubiri statornice, ne va face s izvorîm gânduri duhovnice ti, nu dup trup. Iar aceasta se întâmpl foarte des celor ce s'au apropiat de des vâr ire, având în inim neîntrerupt pomenirea Domnului.

89. Dou bunuri ne aduce nou harul cel sfânt prin Botezul rena terii, dintre cari unul covâr e te nem rginit pe cel lalt. Cel dintâi ni se d rue te îndat , c ci ne înoe te în apa îns i i lumineaz toate tr s turile sufletului, adic „chipul” nostru, sp lând orice sbârcitur a p catului nostru. Iar cel lalt a teapt s înf ptuiasc împreun cu noi ceea ce este „asem narea”. Deci când începe mintea s guste întru mult sim ire din dulcea a Preasfântului Duh, suntem datori s tim c începe harul s zugr veasc , a a zicând, peste chip, asem narea. C ci precum zugravii deseneaz întâi cu o singur culoare figura omului, apoi înflorind pu în câte pu în culoarea prin culoare, scot la ar tare chipul viu al celui zugr vit pân la firele p rului, a a i sfântul har al lui Dumnezeu readuce întâi prin Botez „chipul” omului la forma în care era când a fost f cut, iar când ne vede dorind cu toat hot rîrea frumuse ea „asem n rii” i stând goi i f r fric în atelierul lui, înflore te o virtute prin alta i înal chipul sufletului din str lucire în str lucire, d -ruindu-i pecetea asem n rii. A a încât sim irea ne arat cum ia form în noi asem narea, dar des vâr irea asem n rii o vom cunoa te abia din iluminare. C ci toate virtu ile le prime te mintea prin sim ire, înaintând dup o m sur i rânduial negrit . Dar dragostea duhovniceasc nu o poate câ tîga cineva pân ce nu va fi iluminat întru toat încredin area de Duhul Sfânt. C ci pân ce nu prime te mintea în chip des vâr it ase-

m narea prin lumina dumnezeesc , poate avea aproape toate celelalte virtu i, dar este înc lipsit de dragostea des vârit . Iar când se va asem na cu virtutea lui Dumnezeu (vorbes de asem nare, cât e cu puțin omului), atunci va purta i asem narea dragostei dumnezeeti. C ci precum în cazul portretelor pictate, dac se adaug chipului culoarea cea mai vie, se scoate la iveal pân i asem narea zâmbetului celui pictat, a a i la cei zugr vii dup asem narea dumnezeesc de c tre harul dumnezeesc, dac se adaug lumina dragostei, „chipul” e ridicat cu totul la frumuse ea „asem narii”. Nici nep timirea nu o poate d rui sufletului alt virtute, f r numai dragostea. C ci dragostea „este plinirea legii”.¹ încât „omul nostru cel dinl untru se înoe te zi de zi”² în gustarea dragostei, dar se împline te abia întru des vâirea ei.

90. La începutul înaint rii, dac iubim cu c ldur virtutea lui Dumnezeu, Preasfântul Duh face sufletul s guste cu toat simirea i încredin area din dulcea a lui Dumnezeu, ca mintea s afle printr'o cuno tin exact r splata des vârit a ostenelelor iubitorilor de Dumnezeu. Dar pe urm ascunde pentru mult vreme bog ia acestui dar de viea f c tor, ca chiar de vom împlini toate celelalte virtu i, s ne socotim c nu suntem nimic, întru cât nu avem înc dragostea sfânt ca o deprindere. Drept aceea dracul urii turbur atunci sufletele celor ce se nevoesc, încât îi face s vorbeasc de r u chiar i pe cei ce-i iubesc pe ei i s duc lucrarea stric cioas a urii pân la a-i face din ea aproape o îndeletnicire pl cut . Din pricina aceasta, sufletul se întristeaz i mai mult, purtând în el amintirea dragostei dumnezeeti, dar neputând-o dobândi în sim ire, pentru lipsa ostenelelor celor mai des vârite. trebuin deci ca s o împlinim totu i m car de sil , ca s ajungem la gustarea ei întru toat simirea i încredin area. C ci

1) Romani 13, 10. 2) II Corinteni 4, 16.

des vâr irea ei nimeni nu o poate câ tîga pîn ce se afl în trupul acesta, decât numai sfin ii cari au ajuns pîn la mucenie i la m rturisirea des vâr it . Fiindc cel ce ajunge la ea, se preface întreg i nu mai dore te cu u urin nici m car hran . C ci ce poft va mai avea de bun t ile lumii cel ce e hr nit de dragostea dumnezeesc ? De aceea preaîn eleptul Pavel, marele vas al cuno tin ii, binevestindu-ne din convingerea sa deplin , zice: „Împ r ia cerurilor nu este mîncare i b u tur , ci dreptate, pace i bucurie în Duhul Sfânt”¹ cari sunt roada dragostei des vâr ite, A a încât cei ce înaintez pîn la des vâr ire pot s guste aici des din ea, dar des vâr it nimenea nu o poate câ tîga, decât numai când „se va înghi i des vâr it ce este muritor de viea ”.²

91. Mi-a povestit careva dintre cei ce iubesc pe Domnul cu o voin nes turat : „Dorind eu s cunosc l murit dragostea lui Dumnezeu, mi-a d ruit aceasta Bunul întru sim ire i încredin are mult . i a a de mult am sim it aceast lucrare, încât sufletul se gr bea cu o negrit bucurie i dragoste s ias din trup i s ajung la Domnul, nemai tiind parc chipul vie ii acesteia trec toare”. Cel ce a ajuns la tr irea acestei iubiri, chiar dac ar fi oc rît sau p gubit de nenum rate ori de cineva (c ci se întâmpl s aib acesta înc pe cineva care s -l nec jeasc), nu se mînie împotriva lui, ci r mîne oarecum lipit de sufletul celui ce-l oc re te sau îl p gube te. Numai împotriva acelora se aprinde, cari se pornesc împotriva s racilor, sau gr esc nedreptate împotriva lui Dumnezeu, cum zice Scriptura,³ sau vie uesc altcumva în r utate. C ci cel ce iube te pe Dumnezeu mai mult decât pe sine însu i, mai bine zis cel ce nu se mai iube te pe sine, ci numai pe Dumnezeu, nu-i mai r zbun cînstea sa, ci vrea s fie cînstit numai dreptatea Celui ce l-a cînstit pe el cu cînte ve nic . Iar aceasta nu o face numai cu o voin mai slab , ci

1) Romani 14, 17. 2) II Cor. 5, 4 3) Psalm 75, 6

ca unul ce i-a făcut o deprindere dintr-o astfel de aplecare, fiindcă a cercat mult dragostea lui Dumnezeu. Pe lângă acestea trebuie să ştim că cel ce a fost dus la o viaţă de mare dragoste de către Dumnezeu, se află mai presus de credinţă în vremea lucrării ei, ca unul ce are de acum într-o simţire a inimii, prin marea lui dragoste, pe însuşi Cel cinstit prin credinţă. Aceasta ne-o arată lămurit Sfântul Pavel, zicând: „Iar acum rămân acestea trei: credinţă, nădejde şi dragoste; iar mai mare dintre ele este dragostea”¹. Căci cel ce are, cum am zis, în bogăţia dragostei pe Dumnezeu, este cu mult mai mare decât credinţa sa, ca unul ce se află întreg în dragostea sa.

92. Faza de mijloc din lucrarea sfintei cunoştinţe ne pricinuieşte nu puţin întristare când, ocărându-l pe cineva dintr-o înţârire oarecare, ni l-am făcut duşman. Fiindcă ea nu încetează de-a împunge conştiinţa noastră, până ce, prin mult rugare de iertare, nu aducem pe cel ocărit la cugetul de odinioară. Dar cea mai desăvârşită în alegere ne face foarte mult grijă şi mustrare chiar când careva dintre oamenii lumii s'ar mânia pe noi pe nedreptul, pentru faptul că suntem peste tot sminteală cuiva din veacul acesta. Atunci mintea este stîngherită de la contemplarea lui Dumnezeu şi de la cuvîntarea despre EL. Căci temeiul cunoştinţei fiind dragostea, nu lasă cugetarea să se lărgască în zădărnici misiuni de contemplaţie dumnezeieşti, până nu vom recăpăta mai întâi în dragoste şi pe cel ce s'a mîniat în deosebit pe noi. Iar dacă acela nu vrea să se îndeplinească aceasta, sau s'a departat de locul unde vieuim noi, se cuvine ca, aşezându-i chipul feţii lui în afecţiunea largă a sufletului, să plinim astfel în adâncul inimii legea dragostei. Căci cei ce vreau să aibă cunoştinţa lui Dumnezeu trebuie să privească spiritual în feele celor ce s'au mîniat faţă de temeiul, cu un cuget nemănos. Împlinindu-se aceasta, mintea noastră nu numai că se va mişca

1) Corinteni 13. 13.

gre eal spre contemplarea lui Dumnezeu, ci se va în l a i spre dragostea Lui cu mult îndr snire, ca una ce se zore te neîmpiedecat dela treapta a doua la cea dintâi.

93. Calea virtu ii li se arat celor ce încep s iubeasc evlavia, aspr i posomorât . Nu fiindc a a este ea, ci fiindc firea omeneasc îndat ce-a ie it din pântece la larg se d în tov r ia pl cerilor. Dar celor ce au r zbit dincolo de mijlocul ei, li se arat pl cut i u oar . C ci obi nuin ele rele, fiind supuse celor bune prin împlinirea binelui, s'au pierdut deodat cu amintirea pl cerilor nesocotite. Drept urmare sufletul umbl de aci înainte cu bucurie pe toate c r rile virtu ilor. Pentru aceasta Domnul, aducându-ne la începutul c ii mântuirii, zice: „Strâmt i anevoioas este calea, care duce la viea i pu ini umbl pe ea”.¹ Iar c tre cei ce vreau s se apuce cu mult hot rîre de p zirea sfintelor Sale porunci, zice: „Jugul Meu este blând i sarcina mea u oar ”.² Deci la începutul nevoinei elor trebuie s împlinim sfintele porunci ale lui Dumnezeu cu o voin oarecum silit , ca v zând Domnul cel bun scopul i osteneala noastr , s ne trimit voia Lui cea gata de ajutor, ca s slujim apoi cu mult pl cere poruncilor Sale sl vite. C ci atunci ni se înt re te dela Domnul voina, ca s facem cu mult bucurie, neîncetat binele. Atunci vom sim i cu adev rat c Dumnezeu este „Cel ce lucreaz în noi i s vrem i s lucr m pentru bun - voin ”.³

94. Precum ceara, dac nu e înc lzit i înmu iat mult vreme, nu poate primi pecetea întip rit în ea, a a i omul nu poate primi pecetea virtu ii lui Dumnezeu, dac nu e cercat prin dureri i neputin e. De aceea zice Domnul c tre dumnezeescul Pavel: „Îi este de ajuns harul Meu. C ci puterea Mea în neputin e se des vâre te”.⁴ Dar însu i Apostolul se laud zicând: „Cu mare pl cere, deci, m voiu l uda

1) Matei 7. 14 2) Matei 11, 30. 3) Filipeni 2, 13. 4) II Corinteni 12, 9

intru neputin ele mele, ca s se sl luiasc întru mine puterea lui Hristos".¹ Dar i în Proverbe s'a scris: „Pe care-l iube te Domnul, îl ceart ; i bate pe tot fiul pe care-l prime te”.² Apostolul nume te neputin e n pustirile vr jma ilor crucii, cari se întâmplau neconținut lui i tuturor Sfin ilor, ca s nu se înal e, cum însu i zice, de bog ia covâr itoare a descoperirii,³ ci s st ruiasc mai de grab prin smerenie în chipul des - vâr irii, p zind prin deseale umiliri, cu evlavie, darul dumnezeesc. Iar noi numim neputin e, gândurile rele i sl - biciunile trupei ti. C ci atunci trupurile Sfin ilor ce se nevoiau împotriva p catului, fiind predate b t ilor aduc - toare de moarte i altor felurite chinuri, erau cu mult deasupra patimilor intrate în firea omeneasc prin p cat. Dar acum bisericile având pace mult din mila Domnului, trebuie s fie cercat trupul celor ce se nevoesc pentru evlavie cu multe sl biciuni, iar sufletul cu gânduri rele. Aceasta se întâmpl mai ales celor în cari cuno tin a lucreaz întru mult sim ire i încredin are, ca s fie feri i de toat slava de art i mândria, i s poat primi, cum am zis, cu mult smerenie, pecetea frumoase ii dumnezeii ti, dup Sfântul care zice: „Însemnatu-s'a peste noi lumina fe ii Tale, Doamne”.⁴ Deci trebuie s r bd m cu mul umire voia Domnului. C ci în felul acesta ni se va socoti drept a doua mucenicie neconținută sup rare din partea boalelor i lupta cu gândurile dr ce ti. C ci cel ce zicea atunci sfin ilor mucenici prin acele c petenii nelegiuite s se lapede de Hristos i s doreasc slava lumeasc , spune i acum neîncetat acelea i lucruri robilor lui Dumnezeu. Cel ce aducea atunci chinuri peste trupurile drep ilor i oc ra cumplit pe cinstii dasc li prin cei ce slujeau socotin elor sale diavole ti, aduce i acum felurite p timiri m rturitorilor evlaviei, împreun cu multe oc ri i umiliri, mai ales când ace tia ajut cu mult putere s racilor ce

1) Tot acolo 2) Proverbe 3, 12. 3) Corinteni 12, 7. 4) Psalm 4, 7.

sufer pentru slava Domnului. De aceea trebuie să ne împlinim mucenicia conştiinţei noastre cu mult hotărâre şi răbdare, înaintea lui Dumnezeu. Căci „răbdând, zice, am aţeptat pe Domnul, şi aş aşteptat spre mine”.¹

95. Smerita cugetare este un lucru greu de câştigat. Cu cât este mai mare, cu atât se cer mai multe strădanii pentru dobândirea ei. Ea se iveşte în cei patru stadii de sfânta cunoştinţă în două cazuri şi chipuri: când luptătorul pentru evlavie se află la mijlocul drumului experienţelor duhovniceşti, el are un cuget mai smerit din pricina neputinţei trupului, sau a celor ce dăminesc fără temei pe cei ce se îngrijesc de dreptate, sau a gândurilor rele; apoi când mintea este luminată de harul dumnezeesc într-o simţire şi siguranţă multă, sufletul are smerita cugetare ca pe o însoţire firească, întru cât, fiind plin de bunătare dumnezească, nu mai poate să se umple de slavă de artă, chiar dacă ar împlini neîncetat poruncile Domnului, căci se socoteşte pe sine mai smerit decât totuşi, în urma împărtăşirii de bunăvoinţă dumnezească. Cea dintâi smerită cugetare cuprinde de multe ori întristare şi descurajare. Iar cea din urmă cuprinde bucurie împreună cu o simţire plină de încredere. Fiindcă cea dintâi se iveşte, cum am zis, în cei ce se află la mijlocul nevoilor, iar cea de-a doua se trimite celor ce s-au apropiat de desăvârşire. Cea dintâi se întristează adeseori când este lipsită de fericirile pământeşti. Cea de-a doua, chiar dacă îţi ar oferi cineva toate împărririle pământului, nu se impresionează şi nu simte săgeţile cumplite ale păcatului. Căci fiind cu totul duhovnicească, nu mai cunoaşte de loc slava trupească. Dar tot cel ce se nevoieşte a trebuit să treacă prin cea dintâi, ca să ajungă la cea de-a doua. Căci dacă nu ne-ar înmuia harul, aducând asupra noastră pătimirile povăuitoare, ca să lămurască voia noastră cea slobodă, nu ne-ar dăruia strălucirea smereniei de pe urmă.

1) Psalm 40, 2.

96. Cei ce iubesc plăcerile vieții de aici, trec dela gânduri la greșeli. Căci fiind purtați de o judecată nesocotită, doresc să prefacă aproape toate gândurile lor pe tima, în cuvinte nelegiuite și în fapte necuviincioase. Iar cei ce încearcă să ducă o viață de nevoine, scăpând de greșeli trec ușor la gânduri rele, sau la cuvinte rele în viața toată. Căci dacă dracii văd pe aceștia înându-se cu plăcere de ocări, sau grăind lucruri de artă în locul lor, sau râzând cum nu trebuie, sau mâniindu-se fără mîsur, sau poftind slava goală de artă, se înarmează cu grămadă împotriva lor. Pentru că luând mai ales iubirea de slavă ca prilej pentru răutatea lor și sîrind prin ea înlăuntrul, ca printr-o oarecare porti întunecoasă, ei izbutesc să răpească sufletele. Deci cei ce vreau să viețuim la un loc cu mulțimea virtuților, sunt dator să nu dorească nici slavă, nici întâlniri multe, nici săfaci ieșiri dese, sau să defaimă pe cineva, chiar dacă ar fi vrednic de defăimare, nici să vorbească multe, chiar dacă ar putea să le spună toate bune; căci vorba multă împrăștiind fără mîsur mintea, nu numai că o oprește dela lucrarea duhovnicească, ci o împiedică pe dracului trăind vieții, care, sălbind-o peste mîsur, o împiedică apoi dracului întristării și pe urmă celui al mîniei. Deci se cuvine ca mintea să se ocupe pururea cu prezirea sfintelor porunci și cu pomenirea adânc a Domnului slavei. „Căci cel ce prezintă, zice, porunca, nu va cunoaște cuvântul”, adică nu se va abate la gânduri sau la cuvinte rele.

97. Când inima primește cu o oarecare durere fierbinte săgeturile dracilor — încât îi pare celui războit că primește chiar săgețile înseși, — sufletul urte cu amar patimile, ca unul ce se află la începutul curirii. Căci dacă nu s'ar îndurera mult de nerușinarea pe cătului, nu ar putea să se bucure înbelăugă de bună tateă dreptății. Cel ce vrea prin urmărire să-și curească inima, să o încălzească neconținut cu pomenirea Domnului Iisus, neavînd decît acest cuget și acest lucru, fără

încetare. C ci cei ce vreau s se lapede de putrezi-
ciunea lor nu se cade ca uneori s se roage, iar alteori
nu, ci pururea s petreac cu rug ciune în p zirea
min ii, chiar dac s'ar afla undeva afar de casa de rug -
ciune. C ci precum cel ce vrea s cur easc aurul, dac
las s înceteze oricât de scurt vreme focul din cuptor,
face s se a eze iar i sgura pe aurul cur it, a a i cel
ce uneori pomene te pe Dumnezeu, alteori nu, pierde
prin întrerupere ceea ce socote te s câ tige prin rug -
ciune. propriu b rbatului iubitor de virtute s în pu-
rura p mântul inimii în focul pomenirii lui Dumnezeu,
ca a a, cur indu-se r ul pu în câte pu în sub dogoarea
bunei pomeniri, sufletul s se întoarc cu des vâr ire la
str lucirea sa fireasc , spre i mai mult slav .

98. Nep timirea nu înseamn a nu fi r zboi i de
draci, c ci atunci ar trebui s ie im, dup Apostol, din
lume,¹ ci, r zboi i fiind de ei, s r mânem nebirui i.
C ci i lupt torii îmbr ca i în fier sunt inta s ge ilor tri-
mise de vr jma i i aud sunetul s ge ilor i v d s ge ile
trimise, dar nu sunt r ni i de ele, pentru t ria îmbr c -
min ii de r zboiu. Pentruc fiind acoperi i cu fier, ei
r mân nebirui i când sunt r zboi i. Deci i noi, fiind în-
arma i cu toate armele sfintei lumini i cu coiful mân-
tuitor al tuturor faptelor bune, s t iem cetele întunecoase
ale dracilor. C ci cur ia nu vine numai din a nu mai
face cele rele, ci i din a stinge cu totul relele, prin
împlinirea cu grij a celor bune.

99. Când va birui omul lui Dumnezeu aproape toate
patimile, r mân s -l mai r zboiasc doi draci. Dintre
ace tia, unul sup r sufletul, ducându-l dela multa iubire
de Dumnezeu la o râvn ne la locul ei, încât acesta nu
mai vrea s plac i altul lui Dumnezeu, afar de el. Iar
celalalt sup r trupul, stârnindu-l printr'o anumit aprin-
dere spre pofa împreun rii. Aceasta se întâmpl trupului
din pricina c o atare pl cere e proprie firii în scopul

1) I, Cor 5, 10.

na terii de prunci i de aceea e u or de biruit; dar i din pricina îng duin ii (p r sirii) din partea lui Dumnezeu. C ci când vede Domnul pe vreun nevoitor înflorind bogat în mulimea virtu ilor, îl las s fie întinat de acest drac, ca s se socoteasc pe sine mai nevrednic decât to i oamenii din via . Sup rarea din partea acestei patimi sau urmeaz ispr vilor de vrednicie, sau chiar le premerge uneori, ca fie într'un fel, fie într'altul, s dea sufletului p rerea c e netrebnic, oricât de mari ar fi ispr vile lui. Cu primul drac ne vom lupta folosind mult smerenie i dragoste, iar cu al doilea, prin înfrânare, nemânier i gândire adânc la moarte. Sim ind astfel neîncetat lucrarea Duhului Sfânt, ne vom ridica i deasupra acestor patimi, întru Domnul.

100. Câ i ne facem p rta i de sfânta cuno tin , vom avea parte f r îndoial i de împr tierile f r de voie. „Am însemnat, zice dumnezeescul Iov, i ceea ce am gre it f r voie.” i a f cut a a cu dreptate. C ci dac nu ar înceta cineva de-a pomeni pururea pe Dumnezeu i dac n'ar uita uneori sfintele lui porunci, nu ar c dea în gre eala de voie sau f r de voie. Trebuie prin urmare s aducem îndat St pânului m rturisire întins i despre gre alele f r de voie, adic s împlinim cu prisosin canonul obi nuit (c ci nu este om care s nu fac gre eli omene ti), pân se va încredin a con tiin a noastr prin lacrimile dragostei despre iertarea acestora. „C ci de vom m rturisi, zice, p catele noastre, credincios este i drept, ca s ne ierte p catele noastre i s ne cur easc de toat nedreptatea”.¹ Trebuie s lu m aminte la sim irea cu care facem m rturisirea, ca nu cumva con tiin a noastr s se mint pe sine, cugetând c s'a m rturisit deajuns lui Dumnezeu. Fiindc judecata lui Dumnezeu este cu mult mai bun decât con tiin a noastr , chiar dac ar fi cineva deplin încredin at c nu mai tie nimic necur it în sine. Preaîn eleptul

1) I Ioan 1, 9.

Pavel ne înva zicând: „Dar nici pe mine nu m judec. C ci de i nu tiu nimic întru mine, dar nu m îndreptez întru aceasta. Iar Cel ce m judec pe mine este Domnul”.¹ Dacă deci nu ne vom m rturisi cum trebuie i pentru gre elile f r voie, vom afla în noi în vremea ie irii noastre o oarecare fric nel murit . Trebuie s ne rug m i noi cei ce iubim pe Domnul, ca s ne afl m atunci înafar de orice fric . C ci cel ce se va afla atunci în fric , nu va trece slobod peste c peteniile iadului. Fiindc are, ca i aceia, în frica sufletului o m rturie a p catului s u. Dar sufletul ce se vesele te în dragostea lui Dumnezeu în ceasul desleg rii, se înal atunci cu îngerii p cii deasupra o tilor întunecate. C ci dragostea duhovniceasc parc îl într'aripeaz , dat fiind c a împlinit f r lipsuri legea.² De aceea cei ce ies cu o astfel de îndr snire din viea , vor fi r pi i pân în prezen a Domnului împreun cu to i Sfin ii. Iar cei ce se tem chiar i numai pu în în ceasul mor ii, vor fi l sa i în gr mada celorlal i oameni, ca unii ce se afl sub judecat ; c ci ei vor trebui s fie cerca i prin focul judec ii³ i a a s primeasc partea ce li se cuvine dup faptele lor, dela Bunul nostru Dumnezeu i împ rat Iisus Hristos. Fiindc El este Dumnezeul drept ii i a Lui este bog ia bun t ii Împ r iei, de care ne va face parte nou celor ce-L iubim pe El, în veac i în to i vecii vecilor, Amin.

Tâlcuirea sfântului Maxim la cuvântul capului 100, care zice: „C ci vor trebui s fie cerca i prin focul judec ii” despre al c rui în eles au întrebat unii:

Cei ce au câ tigat dragostea des vâr it fa de Dumnezeu i i-au în l at aripile sufletului prin virtu i,

1) Ef. 6, 13. 2) Rom. 13, 10

3) Din aceast tâlcuire a locului dela I Cor. 3, 13, se vede c „focul” de care vorbe te Sf. Pavel este judecata din urma, care va proba definitiv sinceritatea faptelor bune i le va ar ta cum sunt pe cele aparent bune, ca sa nu se mai laude fariseii cu ele.

se r pesc în nori i la judecat nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei ce n'au câ tigat cu totul des vâr irea, ci au p cate i ispr vi bune laolalt , vin la locul judec ii i acolo, fiind oarecum ar i prin cercetarea faptelor bune i rele,¹ dac se va îngreuia cump na celor bune se vor izb vi de munci.²

1)O noua dovad c "focul" din I Cor 3, 13, e "judecata" sau „cercetarea” faptelor si nu e un foc oarecare ce cur pe cel ce nu s'a dus cur it de aici

2)R spus la întrebarea 10 din "Onestiones et Dubia". P. G. 90, 793.

Isaia Pustnicul

Viea a i opera

Autorul celor 27 capete „Despre p zirea min ii” nu este Isaia care a tr it pe la anul 370 i de care vorbesc Rufinus i Palladius¹ cum admite i noti a biografic din Filocalia greac , ci un monach cu acela i nume din pustia schetic a Egiptului, apoi din pustia de lâng Gaza Palestinei, care s'a împotrivit Sinodului din Calcedon, isc lind „Enoticon-ul” împ ratului Zeno la 482, i a murit la anul 488. Acest lucru l-a dovedit Kruger² pe baza scurtei biografii ce i-a închinat-o acestui Isaia mai tâ n r Zaharia Retorul i care a fost publicat la 1870.³ Dela el au r mas 29 de cuvântari („Orationes Isaiae Abatae”), cari nu erau cunoscute pân de curând decât într'o traducere latin dela 1574 a lui P. Fr. Zinus (publicat la Migne P. G. 40, col. 1109—1206), dup un manuscris grec neidentificat. Abia în 1911 a fost publicat un text grec original al lor în Ierusalim de c lug rul Augustin (To μ , pg. XXV+251). Dar acest text nu-l avem la îndemân .⁴ Aceste cuvântari adresate unor monahi

1) Ruf. Hist. monachorum 10, Migse P. L. 2t, 428; Pallad. Hist. Laus 14. ed. Butler 2, 37.

2) Kruger in Ahrens und Kruger, Die sog Kircheogeschichte des Zahanas Rhetor, Leipz'g 1899, 385 urm., ca si in Byzant. Zeitsch. 8 (1899), 303.

3) Aceast „viea ” a lui Isaia cel tâ n r, datorit monofizutului Ziharie Retorul, e publicat in: Brooks, Corpus script christ, orient, Scriptores Syri, Ser. 3, t. 25, Paris, 1907, 1—16 in text siriac, 1—10 in tsxt latin. Isaia din "Apophtegmatum Patrium" (Pateric), Migne Gr. 65, 179—184, este tot acest Isaia mai tâ n r.

4) tirile acestea le avem din O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchlichen Uteratur, IV Band, ed. 1—2, Fr. i. Br. 1924, pg. 95—98 i Viller—Rahner, op. c 109—110. Cel din urm afirm ca Isaia a murit ca monofizit, dar G Flo- rovschi (Vizantijskie Ot i V—VIII Paris 1933, pg. 1771 sus ine ca n'a fost monofizit propriu zis, chiar daci a isc lit „Enoticon-ul” împ. Zeno, întrucât nue nimic monofizit in scrisul sau.

tineri tratează despre virtuțile principale ale vieții ascetice și au o cîndur și o densitate, care arată că își vorsec dintr-o experiență. Ele n'au în ele nici o eroare christologică, de aceea au fost foarte mult cetite. Din aceste cuvînturi s'au pîrșit mai multe excerpte. A sînt cele 19 capete publicate în Migne (P. G. 40. 12C5-12Î2).¹ Gallandi a identificat textul tuturor acestor capete în cele 29 de cuvînturi și a arătat la note din ce cuvîntare e luat fiecare.² Cele 27 capete „Despre pîzirea minții”, cuprinse în Filocalie, alcătuiesc și ele un astfel de extras, care nu ne dă decît o idee aproximativă despre frumusețea gândirii ascetice-mistice a lui Isaia. Dintre ele am identificat cîteva între cele 19 capete „Despre asceză și isichie” din Migne (P. G. 40. Î205—1212), care la rîndul lor au fost identificate de Gallandi în textul celor 29 cuvînturi. Iar pe altele le-am identificat numai în cele 29 cuvînturi. În total am reușit să identific 15 capete din 27. Dar cred că s'ar putea găsi și celelalte 12 în textul acelor cuvînturi.³

1)

2) Un extras de sentințe din aceste cuvînturi, în limba latină, după un text grecesc se pare că nu s'apîrșit, se cuprinde în marea colecție de reguli monahale a călugărului apusean Benedict de Aniane (+821) și poartă titlul: „Praecepta seu consilia abbatis Isaiae posita tironibus în monachatu” (Migne P. L. 103, col. 427-434).

3) Dau mai jos un conspect care arată fiecare din cele 15 capete identificate din Filocalie (F), cu paralela lui din cele 29 cuvînturi (Or.) și cu cele din cele 19 excerpte (E):

F 1 =	Or. II cap. 2 (PG. 40, 1108)	
F 2 =	12 (PG 40, 1209)	
F 3 =	Or. IV cap. 8 (PG. 40, 1117)	
F 4 =	Or. IV cap. 12 (PG. 40, 1120)	
F 5 =	Or. IV cap. 12 cont (PG. 40, 1121)	
F 6 =	Or. XVI cap. 4 (PG. 40, 1144)	
F 10 =	Or. XIII cap. 3 (PG. 40, 1139)	
F 11 =	Or. XVII cap. 8-9 (PG. 40, 1151)	10 (PG. 40, 1208;
F 12 =	Or. XVII cap. 9 (PG 40, 1151)	13 (PG. 40, 1209!
F 15 =	Or. XXVI cap. 2 (PG 40, 1192)	19 (PG. 40, 1212»
F 16 =	Or. XXVI cap. 2 (PG. 40, 1193)	
F 20-21	Or XXV cap. 14-15 (PG. 40, 1183)	16 (PG. 40, 1212)
F 22 =	Or. XXV cap. 15 (PG. 40, 1184)	17 (PG. 40, 1212)
F 23, part 2-a		18 (PG. 40, 1212)
F 26	=	11 (PG. 40, 1212)

ISAIA PUSTNICUL

Despre p zirea min ii în 27 de capete

Este în firea min ii mânia împotriva patimilor. C ci dac nu se mânie omul împotriva tuturor celor sem nate de vr jma ul într'însul, nu va vedea nici cur ie întru sine. Când a aflat Iov lucrul acesta, a blestemat pe vr jma ii s i zicând : „Necinsti ilor i def i-ma ilor, lipsi i de tot binele, nu v'am socotit vrednici nici de câinii turmelor mele" !¹ Iar cel ce vrea s ajung la mânia cea fireasc , taie toate voile sale, pân când înt re te în sine voia cea dup fire a min ii.

2. Când, împotrivindu-te, vei birui oastea vr jma-ilor i o vei vedea c fuge dela tine sl bit , s nu i se bucure inima. C ci r utatea duhurilor este în urma lor. Ei preg tesc un r zboiu i mai r u decât cel dintâi i adun for e înapoia cet ii, poruncindu-le s nu se mi te din loc. Dac te vei împotrivi lor mai departe, luptându-te, vor fugi dela fa a ta întru sl biciune. Dar dac te vei în l a întru inima ta, pe motiv c i-ai izgonit i vei p r si cetatea, se vor ridica unii dela spate, al ii din fa i bietul suflet se va pomeni împresurat de ei f r sc pare. Cetatea este rug ciunea; lupta este împo-trivirea prin Iisus Hristos; iar baza de unde pornim lupta noastr este mânia.

3. S st m deci, iubi ilor, intru frica lui Dumnezeu, p zind i supraveghind lucrarea virtu ilor. S nu d m pricin de sminteal con tiin ei noastre, ci s lu m aminte la noi în ine întru frica lui Dumnezeu, pân când se va desrobi i ea dimpreun cu noi, ca s se fac între noi si ea unire deplin . Ea va fi atunci paznica noastr , ar tându-ne fiecare lucru de care trebuie s ne ferim. Dac îns nu o vom asculta, se va dep rta dela noi i ne va p r si i vom c dea în mâinile vr jma ilor, cari nu vor mai avea mil de noi. C ci iat cum ne-a înv at St pânul nostru, zicând : „Împac -te cu pârlu t u, pân e ti înc pe cale cu el"...¹ i cele urm toare. Pârlu este con tiin a, fiindc se împotrivesc omului ce vrea s fac voia trupului, iar dac acesta nu vrea s o asculte îl d pe mâna vr jma ilor s i.

4. Când vede Dumnezeu c mintea I s'a supus Lui din toat puterea i nu are alt ajutor f r numai pe El singur, o înt re te zicând: „Nu te teme fiul meu Iacob, prea micule la num r Israil"; i iar i: „Nu te teme, c te-am r scump rat; te-am numit cu numele Meu i al Meu e ti tu. De va fi s treci prin ap , cu tine voi fi i puhoaiile nu te vor înghi i. Iar de va fi s treci prin foc, nu vei fi ars, iar flac ra nu te va mistui. C ci Eu sunt Domnul Dumnezeu t u, Sfântul lui Israil, Cel ce te mântuie te".²

5. De va auzi mintea aceast încurajare, va îndr zni împotriva vr jma ului, zicând : „Cine vrea s bat r zboiu cu mine ? S vie de fa ! Cine este protivnicul meu ? S se apropie de mine ! Iat , Domnul este ajutorul meu, cine m va asupri ? Voi to i ca o hain v ve i învechi i ve i fi mânca i de molii".³

6. Dac inima ta ur te p catul prin fire, va ie i biruitoare i se va dep rta dela toate ce nasc p catul Pune muncile înaintea ta i vei cunoa te c ajutorul t u r mâne cu tine. Iar tu întru nimica s nu-L întristezi pe

1) Mt 5, 25 2) Is. 43, 1 — 3) Isaia 50, 8—9

Dumnezeu, ci plângând înaintea Lui, zi a a: „A Ta este mila, ca s m izb ve ti pe mine, Doamne; c ci f r ajutorul T u, îmi este cu neputin s scap din mâinile vr jma ilor mei". Fii cu luare aminte i la inima ta i El te va p zi de tot r ul.

7. Dator este monahul s închiz toate por ile sufletului s u, adic toate sim urile, ca s nu mai fac gre eli prin ele. C ci de se va vedea mintea pe sine nest pânit de nimic, se va preg ti pentru nemurire, aducându- i sim urile sale la un loc i f cându-le un singur trup.

8. Când se va slobozi mintea de toat n dejdea din lumea v zut , s tii c acesta e semn c a murit în tine p catul.

9. Când se va elibera mintea, se va înl tura tot ce e la mijloc între ea i Dumnezeu.

10. Când se va izb vi mintea de to i vr jma ii ei si se va lini ti, se va afla într'un veac nou, cugetând la cele nou i nestric cioase. „Deci unde este stârvul, acolo se vor aduna i vulturii”.¹

11. Dracii se înv lue i se acoper pentru o vreme în vicle ugul lor, c doar î i va l sa omul slobod inima, socotind c s'a izb vit de lupt . Iar dac se întâmpl aceasta, sar dintr'odat asupra bietului suflet i îl r pesc ca pe o vrabie. i dac se afl mai puternici decât bietul suflet, îl pr vlesc f r mil în p cate mai grele ca cele dela început, pentru cari s'a rugat s fie iertat. S st m deci cu frica lui Dumnezeu i s str juim inima, d vâr ind lucrarea noastr . C ci p zind virtu ile, îpie-dec m r utatea vr jma ilor.

12. Iisus Hristos, înv torul nostru, tiind vr jma a lor neîndurare i milostivindu-se de neamul omenesc, ne-a poruncit s p zim inima cu stricte e, zicând: „Fi i gata în tot ceasul, c nu ti i în care ceas vine furul ;

1) Mt 24, 28. Lc. 17, 37

deci nu cumva venind s v g seasc dormind";¹ i iar i: „Vede i s nu se îngreuieze inima voastr întru desfrânare, be ie i griji lume ti i s vie peste voi f r de veste ceasul acela".² Deci ia seama la inima ta, fiind cu luare aminte la sim urile tale. i dac se va întov r i cu tine pomenirea lui Dumnezeu, vei prinde pe tâlharii cari te prad de ea. C ci cel ce se deprinde s deosebeasc precis gândurile, recunoa te pe cele ce vreau s intre i s -l spurce, fiindc acestea turbur mintea ca s se fac mândr i trândav . Dar cei ce cunosc r utatea lor, r mân neturburati, rugându-se Domnului.

13. De nu va urî omul toat lucrarea lumii acesteia nu va putea sluji lui Dumnezeu. Deci care este slujirea lui Dumnezeu ? Numai aceasta: s nu avem nimic str în în minte în vremea când ne rug m Lui, nici pl cere când îl binecuvânt m, nici r utate când îi cânt m, nici ur când lu m partea Lui, nici râvn rea care s ne împiedece s z bovim cugetând la el i s ne aducem aminte de El. C ci toate aceste lucruri întunecate se fac zid care închide nefericitul suflet, de nu poate sluji curat lui Dumnezeu. Fiindc acestea îl re în în v zduh i nu-l las s mearg în întâmpinarea lui Dumnezeu i s -L binecuvînteze întru ascuns i s -L primeasc în c mara inimii, ca s fie luminat de El. Iat de ce se întunec mintea totdeauna i nu se poate apropia de Dumnezeu, dac nu are grij s taie acestea dela sine, întru cuno tin .

14. Când mintea va izb vi sim irile sufletului de voile trupului i le va aduce la nep timire i va desface sufletul de voile trupului, atunci, dac va vedea Dumnezeu neru inatele patimi n v lind asupra sufletului, ca s -i trag sim irile în p cat, i va striga mintea întru ascuns pe Dumnezeu neîncetat, îi va trimite ajutorul S u i le va alunga pe toate deodat .

1) Lc. 12, 39. 2) Lc. 21, 34.

15. Rogu-te, cât vreme e ti în trup, s nu la i slobod inima ta. C ci precum plugarul nu se poate bizui pe vreo road ce se arat în arina sa, mai înainte de-a o aduna în hambarele sale, fiindc nu tie ce i se poate întâmpla, tot a a omul nu poate da drumul inimii sale „cât vreme are suflare în n rile sale”.¹ i precum omul nu tie ce patim îl va întâmpina pân la cea din urm suflare, tot a a nu poate slobozi inima sa pân are r suflare; ci trebuie s strige totdeauna c tre Dumnezeu, dup ajutorul i mila Lui.

16. Cel ce nu afl ajutor în vremea r zboiului, nu poate n d jdui nici în pace.

17. Abia când cineva se va desface de cele de-a stânga (de cele rele), î i va cunoa te cu de-am nuntul toate p catele ce le-a f cut înaintea lui Dumnezeu. C ci nu- i vede omul p catele sale, de nu se va desface de ele cu am r ciune. Dar cei ce au ajuns la m sura aceasta, au aflat plânsul i rug ciunea i ru inea înaintea lui Dumnezeu, aducându- i aminte de urîta lor tov r ie cu patimile. S ne lupt m deci, fra ilor, dup puterea noastr , i dimpreun cu noi va lucra i Dumnezeu dup mulimea milelor Sale. Chiar dac nu ne-am p zit inima ca p rin ii no tri, s ne sânguim dup putere s p zim trupurile noastre f r de p cat, precum cere Dumnezeu i s credem c , inând seama de vremea foametei ce am apucat-o, va face i cu noi mila pe care a f cut-o cu Sfin ii S i.

18. Cel ce i-a închinat întreaga inim c ut rii lui Dumnezeu întru evlavie i dup adev r, nu poate avea p rerea c a ajuns pl cut înaintea lui Dumnezeu. C ci cât vreme îl mustr con tiin a pentru unele lucr ri împotriva firii, nu este cu totul liber. Cât vreme este cineva care îl mustr este i cineva care îl învinov e te; iar cât vreme atârn asupra lui învinuirea, nu e de fa slobozenia. Dac îns mai pe urm , luând seama la tine

1) Iov 27, 3

în vremea rug ciunii, vezi c nimic nu te învinov e te de p cat, s tii c e ti slobod i ai intrat în sfânta Lui odihn dup voia Sa. Dac vezi c roada cea bun s'a împuternicit de n'o mai în bu e neghina vr jma ului, i c nu din voia lor i din vicle ug s'au dep rtat protivnicii, încetând a mai r zboi sim urile tale; i dac nourul face umbr deasupra cortului i soarele nu te arde ziua, nici luna noaptea; dac se afl întru tine ispr vit toat preg tirea cortului, ca s stai i s -l str jue ti dup voia lui Dumnezeu, s tii c ai biruit cu ajutorul lui Dumnezeu. Iar atunci i El face umbr deasupra cortului, c ci al Lui este. Pân când îns tine r zboiul, omul pe-trece în fric i cutremur, cugetând c poate birui sau poate fi biruit azi, ori poate birui sau poate fi biruit mâine. C ci lupta strânge inima. Dar nep timirea nu e turburat de r zboiu. Cel ajuns la nep timire a primit r splata i nu mai are grij de desbinarea celor trei, c ci s'a f cut pace între ei prin Dumnezeu. Iar cei trei sunt: sufletul, trupul i duhul. Deci când cei trei se fac una prin lucrarea Duhului Sfânt nu se mai pot desp r i. A a dar s nu te socoti pe tine c ai murit p catelor, cât vreme e ti sup rat de vr jma ii t i, fie în vremea privegherii, fie în vremea somnului. C ci cât vreme nefericitul om este pe arena de lupt , nu poate avea siguran .

19. Când se înt re te mintea i se preg te te s urmeze dragostei, care stinge toate patimile trupului i nu mai las s st pâneasc ceva din cele protivnice firii asupra inimii, se împotrive te la toate cele opuse firii, pân când le va desp r i de cele fire ti.

20. Cerceteaz -te, frate, în fiecare zi, ca s -ti cuno ti inima i s vezi ce patimi se afl în ea înaintea lui Dumnezeu ; i lap d -le din inima ta, ca s nu vie osânda rea asupra ta.

21. Fii deci cu luare aminte la inima ta, frate, i ia seama la vr jma i t i, c ci sunt vicleni în r utatea lor. Încredin eaz -te în inima ta de cuvântul acesta : nu poate face cele bune, omul care s vâr e te cele rele.

De aceea ne-a învățat Mântuitorul să priveghem, zicând: „Strâmt este poarta și îngust calea ce duce la viață, și puțini sunt cei ce o află pe ea”.¹

22. Fii deci cu luare aminte la tine, ca nu cumva ceva din cele ale pierzării să te desfacă de Dumnezeu dragostei. Stăpâne-te-ți inima ta și nu fii nepăsător, zicând: „Cum o voi păzi, om păcătos fiind?” Căci când va părea omul păcatele sale și se va întoarce la Dumnezeu, pocăni-va să-l vădă naște din nou oare și-l va face cu totul nou.

23. Dumnezeiasca Scriptură cea Veche și Nou vorbește pretutindeni despre păzirea inimii. Întâi cântă reul David strigă: „Fiii oamenilor, până când veți fi grei la inimă?”; și iarăși: „Inima lor este de artă”. Iar despre cei ce cugetă cele de artă spune: „Zis-a întru inima sa: nu mă voi clăti”; și iarăși: „Zis-au întru inima lor: uitat-a Dumnezeu”. Și câte ca acestea. Monahul este dator să înțeleagă scopul Scripturii, către cine grăiește și când grăiește, și să înnețetă lupta nevoiilor. Să fie cu luare aminte la atacurile (momelile) vrăjmașului. Și ca un cârmaci să stăpânească valorile, călăuzit de harul lui Dumnezeu. Să nu se întoarcă din cale, căci să fie cu luare aminte numai la sine și să vorbească în liniște cu Dumnezeu cu gând neclătit și cu minte neiscoditoare.

24. Împrejurările cer, de la noi rugăciune, precum valorile, vijeliile și furtunile cer cârmaciului. Căci suntem supuși la atacul () gândurilor, atât ale virtuții, cât și ale păcatului. Iar stăpânește peste patimi se zice că este gândul cel evlavios și iubitor de Dumnezeu. Deci nu se cade nouă, celor ce râvnim liniștea, să deosebim și să desprindem cu luare aminte și cu înțelepciune virtuțile și păcatele, și să aflăm care virtute trebuie să o cultivăm când sunt de față păcătoșii și frații și pe care să o lucrăm când suntem singuri. Trebuie să mai ținem care este vir-

1) Matei 7, 13—14.

tutea prim , care a doua, a treia; i care patim este suflteasc i care trupeasc ; i din care virtute ne r pe te mândria mintea, din care se ive te slava de art prin care se aproprie mânia i din care se ive te l - comia pântecelui. C ci datori suntem s cur im gân- durile, precum i orice în l are ce ar cre te împotriva cuno tin ii de Dumnezeu.

25. Cea dintâi virtute este nepurtarea de grij , adic moartea fa de orice om i de orice lucru. Din aceasta se na te dorul de Dumnezeu. Iar acesta na te mânia cea dup fire, care se împotrive te oric rui atac încercat de vr jma ul. Atunci g se te s la în om frica lui Dumnezeu, iar prin fric se face ar tat dragostea.

26. Trebuie s alung m din inim momeala () gândului, prin împotrivire cucernic în vremea rug ciunii, ca s nu ne afl m cu buzele vorbind cu Dumnezeu, iar cu inima cugetând cele necuvenite. C ci nu prime te Dumnezeu rug ciune turbure i dispre uitoare dela cel ce se îndeletnice te cu lini tirea. Scriptura ne îndeamn pretutindeni s p zim sim urile sufletului. De se va su- pune voia monahului legii lui Dumnezeu i dup legea Lui va ocârmui mintea cele supuse ei (în eleg toate mi c rile sufletului, dar mai ales mânia i pofta, c ci acestea sunt supuse puterii ra iunii), am s vâr it virtutea i am împlinit dreptatea, îndreptând pofta spre Dum- nezeu i spre voile Lui, iar mânia împotriva diavolului i a p catului. Spre ce lucrare n zuim prin urmare? Spre medita ia cea ascuns .

27. De se va sem na vreun gând urît în inima ta, ezând în chilia ta prive te i împotrive te-te p catului, ca nu cumva s te birue. Sârgue te-te s - i aduci aminte de Dumnezeu, gândind c îi poart de grije i c cele ce le gr ie ti întru inima ta sunt descoperite înaintea Lui. Zi deci sufletului t u: Dac te temi ca p c to ii, cari-s ca i tine, s nu vaz p catele tale, cu cât mai mult trebuie s te temi de Dumnezeu, care ia aminte la toate? Iar din sf tuirea aceasta cu tine însu i vine în

ISAIA PUSTNICUL

sufletul t u frica lui Dumnezeu. i dac r mâi in ea, r mâi neclintit de patimi, precum este scris: „Cei ce n d jduesc spre Domnul, sunt ca muntele Sionului; nu se va cl ti în veac cel ce locuete în Ierusalim”. i la tot lucrul pe care-l faci, s ai pe Dumnezeu înainte i sa cugeti c vede orice gând al t u, i nu vei p c tui niciodat . A Lui fie slava în veci. Amin.

CUPRINSUL

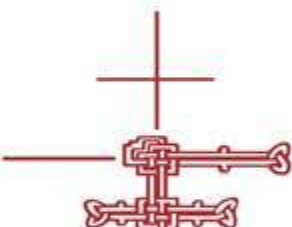
Cuvânt înainte.....	V
SF. ANTONIE CEL MARE: Viea a i opera lui.....	1
Înv turi despre viea a moral	3
EVAGRIE PONTICUL: Viea a i scrisul lui	35
Schi monachiceasc	39.
„ Capete despre deosebirea gândurilor.....	48
" Capete despre trezvie.....	71
" Cuvânt despre Rug ciune.....	74
IOAN CASIAN: Viea a i scrierile lui	94
" Despre cele opt gânduri ale r ut ii.....	97
" Cuvânt despre sf. P rin i din Skit.....	124
NIL ASCETUL Viea a i scrierile lui	142
Cuvânt ascetic	151
MARCU ASCETUL: Viea a i scrierile lui	221
" Despre legea duhovniceasc	230
" Despre cei ce cred c se îndrepteaz din fapte	248
Despre Botez	274
" Epistol c tre Nicolae Monachul.....	310
DIADOCH AL FOTICEEI: Viea a i scrisul lui.....	328
„ Cuvânt ascetic în 100 capete.....	335
ISAIA PUSTNICUL: Viea a i opera lui.....	391
Despre p zirea min ii ta 27 de capete.....	393

Unele gre eli de tipar

Pagina	rândul	în loc de	cite te
191	1 de sus	ceea se pare	ceea ce se pare
227	2 de jos		
257	9 de sus	lucrurile	locurile
282	9 de jos	pg. 91	pg, 88
286	2 de sus		
287	10 de jos	numai	nu mai
301	2 de jos	pg 281	pg. 276
306	11 de sus	μ μ	& μ μ *
343		287	
28,7		1de jos	

Din scrierile traduc torului:

1. VIEA A I ACTIVITATEA PATRIARHULUI DOSOFTEIU
AL IERUSALIMULUICern u i 1929
2. Hristu Andrutsos: DOGMATICA BISERICII ORTODOXE
R S RITENE, traducere din grece te Sibiu 1950
3. CATOLICISMUL DE DUP R ZBOIU Sibiu 1932
4. VIEA A I ÎNV TURA SFÂNTULUI GRIGORIE PA-
LAMA (epuizat). Sibiu 1938
5. ORTODOXIE I ROMÂNISM Sibiu 1939
6. POZI IA D.LUI LUCIAN BLAGA FA DE CRE TINISM
I ORTODOXIE Sibiu 1942
8. IISUS HRISTOS SAU RESTAURAREA OMULUI Sibiu 1943

ILUSTRATIA

SFINTELOR NEVOINTE ALE DESĂVÂȘIRII

2

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINILOR
PĂRINȚII CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL
CĂȘTI, LUMINA ÎN DES VÂRĂ

Volumul II

MAXIM MARTURISITORUL. Cuvânt ascetic, Capete
despre dragoste, Capete teologice, Întrebări, nedumeriri și
răspunsuri, Tâlcuire la Tatăl nostru.

Traducere, introducere și note
De Pr. Prof. Dumitru Stăniloae

APOLOGETICUM
2005

Volumul poate fi distribuit liber pentru uz personal.

Aceast lucrare este destinat tuturor iubitorilor de spiritualitate cre tin ortodoxa. Ea poate fi utilizata, copiată și distribuită LIBER.

Lucrarea face parte din patrimoniul spiritual al Bisericii Ortodoxe.

Edi ia I-a la Tipografia Arhidiecezan , Sibiu, 1947

Edi ia a II-a la editura Harisma, Bucure ti, 1993

Edi ia a III-a la editura Humanitas, Bucure ti, 1999

Prefa
la prima ediție din 1947

Cu vrerea și cu ajutorul milostivului și atotputernicului Dumnezeu, putem da la lumina tiparului al doilea volum din Filocalia, cuprinzând câteva din scrierile Sfântului Maxim Marturisitorul.

Împlinirea acestei fapte, în greutățile timpului de față, se datorează dragostei ce s-a trezit în poporul nostru față de această carte. E o dragoste care a cuprins până și pe vrednicii tipografi ai Tipografiei Arhidiecezane din Sibiu, care cu mare însofleteală, îndoindu-și puterile de muncă și lucrând chiar și peste orele de serviciu, au reușit să culeagă acest volum în timpul record de o lună de zile.

În mod special sunt dator să mulțumesc:

Î.P.S. Mitropolit al Ardealului Dr. Nicolae Bălan, care a acceptat tipărirea acestui volum în Tipografia Arhidiecezană și, cu largă încredere ce-o arată neconștient oricărui fapt de cultură, a promis angajarea a cel puțin 300 exemplare din acest volum pentru bibliotecile parohiale;

P.S. Episcop al Oradiei Dr. Nicolae Popovici, care, cu entuziasmul și cu promptitudinea ce-l caracterizează, a ajutat efectiv la tipărirea acestui volum prin suma ce mi-a trimis-o deodată pentru 200 exemplare din vol. I, ed. II, datorită căreia am putut plăti o parte din hârtie, și prin

aconutul apreciabil ce mi l-a pus la dispoziție pentru 250 exemplare din volumul de față, cu ajutorul căruia am achitat o parte din cheltuielile tiparului.

Prin asigurarea ce mi-a dat-o că va merge cu acest număr de exemplare până la tipărirea completă a operei, P.S. Sa îmi va fi un îndemn tot și un susținător principal la tipărirea tuturor volumelor.

Ajutorul hotărât la tipărirea acestui volum l-a dat însă iar și bunul meu fost student, ieromonahul Arsenie de la mănăstirea Brâncoveanu. Datorită abonamentelor masive ce le-a procurat P.C. Sa, am putut face față unor greutăți ce se ridicau ca munții în calea tipării acestui volum. P.C. Sa poate fi numit pe drept cuvânt ctitor de frunte al Filocaliei românești. După îmboldul ce mi l-a dat neconținut la traducerea acestei opere, acum susținut cu putere neslăbit lucrarea de tipărire. Dacă Dumnezeu va ajuta să apară întreaga operă în românește, acest act va rămâne legat într-o mare măsură de numele P.C. Sale și de mișcarea religioasă pe care a trezit-o în jurul mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, pe cele mai autentice baze ale tradiției ortodoxe și cu mijloacele cele mai curate duhovnicești, ale învățurii strălucitoare și ale dragostei de suflare.

Fericit că am putut da la iveală acest al doilea volum, rog pe bunul Dumnezeu să-mi ajute să pornesc îndată, încă în vara aceasta, la tipărirea celui de al treilea volum, care va cuprinde marea scriere a Sf. Maxim Marturisitorul: „Răspunsurile către Talasie”. O parte din hârtia necesară este asigurată, fiind obținută de la fabrică înainte de recentele urcări, prin râvna P.C. Prințului Ioan Ciprian de la Petrești - Alba, care mi-a pus pe deasupra în chip gratuit o cotă la dispoziție.

În fața minunii care se realizează prin tipărirea acestei cărți în vremuri atât de grele, am simțit cu adevărat ceea

Sfântul Maxim Marturisitorul

cea spus Apostolul: „Când slăbesc, atunci sunt tare” (II Corinteni 12, 10). Cu adevărat puterea lui Dumnezeu întru neputină se arată. Drept aceea, binecuvântat și lăudat să fie Domnul pentru toate.

Pream reasc -L prin viaa lor toți cei ce vor citi această carte.

București, În lăcașul Domnului, 1947

Prot. Dr. Dumitru Stăniloae

Prefa la traducătorului la ediția a doua a primelor patru volume

Întrucât primele patru volume din Filocalia s-au tipărit la Sibiu în anii 1947-1948 într-un număr de exemplare restrâns și de aceea s-au epuizat curând, mi-am dat acordul editurii Harisma să le tipărească într-o a doua ediție. Scrierile cuprinse în colecția Filocalia, ajuns până la volumul 12, au fost foarte cunoscute prin faptul că descriu un drum progresiv al vieții duhovnicești, cu recomandări din cele mai concrete. Drumul acesta este cel al curățirii omului de patimile ce-l închid în egoismul satisfacerii trecătoare, închis orizontului vieții spirituale mereu mai bogate și veșnice. Și el nu este un drum inventat de om ci este calea înfrățită de viaa lui Iisus Hristos și în care poate înainta cel ce crede în El. Hristos însuși este personificarea acestei «căi» sau, mai bine spus, El însuși este «calea» și a înainta în ea este una cu a înainta în El spre înalta desvârșire la care a înălțat El umanitatea asumată

prin biruirea cu răbdare a slăbiciunilor și patimilor noastre primite de bunăvoie și a suportării cu iubire a durămanilor până la răstignire având ca rezultat învingerea morții și venicia ca viață fericită a Lui ca om și a celor care se vor alipi Lui prin credință.

Programul vieții descrise în Filocalia este un program hristologic. Este trairia lui Hristos din puterea lui Hristos pe care îl au tritorii în ei prin rugăciune tot mai deasă. Este calea spre cea mai înaltă nobilă omenească, este singura cale care promovează unirea oamenilor între ei în Hristos, opus dezbinărilor care aduc atâta suferință omenească.

Separarea operei lui Hristos de lucrarea Lui ca om - unită cu colaborarea omului - a început să fie făcută mai târziu de scolastic prin împărțirea prea strictă în Teologia Dogmatică și Morală. S-a spus că Dogmatica are să reprezinte ce este Dumnezeu în Sine și ce a făcut El pentru om, iar Morala ce are de făcut omul. S-a trecut peste faptul că ceea ce face omul nu face singur, ci face întru Hristos și de Duhul Lui cel Sfânt. De aceea în sensul teologic apusean nu există nici un fel de scrieri care să descrie, asemenea celor Filocalice, drumul omului în Hristos sau al lui Hristos în om, de felul Filocaliei. În catolicism nu se ține de o energie necreată a lui Hristos lucrând în om și întrind lucrarea omului spre a-l face să înainteze tot mai mult în Hristos. Despre o astfel de viață în Hristos nu se vorbește nici în Reforma iune nici în grupurile neoprotestante. După catolicism Hristos ne-a mântuit, dând prin cruce satisfacție lui Dumnezeu pentru jignirea adusă Lui de păcatele oamenilor, terminându-și cu aceasta lucrarea mântuitoare și retrăgându-se în cer, lăsând pe urmă un înlocuitor care să împartă oamenilor meritele câștigate de Hristos prin satisfacția adusă de El.

Sfântul Maxim Marturisitorul

În Reforma iune se merge mai departe negându-se aproape complet Tainele în care catolicismul nu mai vede lucrarea necreat a lui Hristos. Iar în grup rile neoprotestante se neag chiar crucea lui Hristos ca mijloc de mântuire i de biruire a mor ii, ba i se refuz lui Iisus chiar numele de Hristos contrar faptului c i L-a dat El însu i (Mt. 16,16-17), nume care-L arat ca Fiul lui Dumnezeu.

De aceea toate aceste forme apusene ale cre tinismului se mul umesc s laude pe Iisus ca pe cineva distant care le-a adus sau le va aduce iertarea de p cate, f r s vad în El pe lucr torul mântuirii i al sfîn irii în El, tr it într-o unire tot mai mare prin rug ciune, dar i prin efortul lor de a se asem na tot mai mult Lui prin tiin a lor de a folosi puterea Lui spre a cre te în unire i asem nare cu El.

Preot Prof. Dr. D. St niloae
Sf. Pa ti ale anului 1992

Sfântul Maxim Marturisitorul

Via a.

Sf. Maxim Marturisitorul s-a născut la anul 580 în Constantinopol, dintr-o familie nobilă și a avut parte de o educație aleasă. Pe la anul 610 împăratul Eraclie l-a chemat la curte, încredințându-i slujba de prim secretar. Dar încă după trei sau patru ani a părăsit postul și a intrat în Mănăstirea Chrysopolis (azi Scutari) de pe râmul opus al Constantinopolei. Mai târziu a călătorit mult. Pe la începutul anului 632 se găsea în Africa, împrietenit cu monahul Sofronie, viitorul patriarh al Ierusalimului. Acesta începuse lupta împotriva noii erezii monoteiste ce-își făcea apariția la orizont.

Patriarhul Sergie din Constantinopol dăduse sfatul împăratului Eraclie să caute să câștige pe monofiziții de la granițele răsăriteană ale imperiului, pentru a se putea sprijini pe ei împotriva amenințării perșilor. Împ carea trebuia să se facă pe baza unui compromis care, lăsând pe al doilea plan problema celor două firi în Hristos, obliga cele două partide să admită o singură lucrare în El. Dintre episcopii ortodocși a fost câștigat pentru această idee Cyrus din Phasis, care la 630 a fost ridicat pe scaunul de patriarh al Alexandriei. La 633 se încheie pactul formal în acest sens între ortodocși și monofiziți.

Dar Sofronie sesiză cel dintâi pericolul acestui compromis. El se prezentă patriarhului Cyrus și-l rugă în genunchi să renunțe la publicarea pactului. Nereu însă, se

duse la patriarhul Sergie din Constantinopol, de la care obinu ca cel pu în s nu se vorbeasc nici de o lucrare nici de dou în Iisus Hristos. Potrivit acestei învoieli, Sergie public la 634 o epistol sinodal . Îndat dup aceasta Sofronie ajunsese patriarh la Ierusalim. Sergie se adresează papei Onoriu, cerându-i să consimt cu epistola lui sinodală și cu trecerea sub t cere a chestiunii de este o lucrare sau dou în Iisus Hristos. Papa se declară de acord cu Sergie, admiând că în Iisus Hristos este o singur voină . (Vezi: Dr. Heinrich Straubinger, *Die Christologie des Maximus Confessor*, Bonn, 1906, p. 7).

Îndat î i public îns și Sofronie epistola sa sinodală (634), în care în fond face distincție clar între cele două lucrări în Hristos, fără să spună aprioric sunt două . În următorii patru ani a domnit o relativ liniște. Frământările încep cu putere abia la 638, când împăratul Eraclie publică a doua numită *Ecthesis*, prin care, poruncind de asemenea t cere asupra chestiunii de este o lucrare sau două în Hristos, dispune ca toți să murturisească o singură voină în El.

În lupta pe care aderă la dreapta credință o pornesc acum împotriva acestui decret împăratesc se angajează cu toată puterea și Maxim. Ba întrucât patriarhul Sofronie moare tocmai în anul în care apare «*Ecthesis*», Maxim devine conducătorul acestei lupte. Între 642 - 645 el dezvoltă în Africa o activitate intensă pentru întărirea episcopilor de acolo împotriva ereziei. «El este sufletul mișcării care pornește din Africa pentru purtarea curată a credinței» (Straubinger, *op. cit.*, p. 8).

În iulie 645 poartă în Cartagina o mare dispută cu Pyrrhus, fostul patriarh monoteist al Constantinoplei, în prezența a numeroși episcopi. În același timp ia parte la

Sfântul Maxim Marturisitorul

mai multe sinoade în Africa, convocate la îndemnul lui pentru osândirea monoteismului. La sfârșitul anului 646 e în Roma, unde rămâne până la 649, determinând pe papa Martin să convoace sinodul din Lateran, prin care de asemenea se condamnă monotelismul.

La 648 împăratul Constantin II (641-668) a dus un nou decret, prin care oprea sub grea pedeapsă de-a se mai discuta dacă în Hristos este una ori două lucruri și voine (Typos). Maxim și papa Martin au fost primele victime ale acestei dispoziții. La 653 Maxim este arestat și adus la Constantinopol, unde, fiind condamnat, la 655 e exilat la Biziza în Tracia. O nouă audiere începe în același an la Biziza are ca urmare trimiterea lui în Perberis. La 662 fu adus din nou cu Atanasie apocrisiarul roman și cu un alt Atanasie, ucenic al său, la Constantinopol pentru o audiere. Întrucât nu vroiau să tacă asupra chestiunii de este în Hristos una sau două lucruri și voine, li s-a tăiat limba dintr-o dată și mâna dreaptă, ca să nu mai poată comunica adevărul nici cu graiul, nici în scris. Astfel se adeveri din nou că fiecare participant din dogmele Bisericii s-a impus prin sângele celor ce au fost gata să-și dea viața pentru marturisirea ei, fiind o chestiune de viață, nu o simplă speculație teoretică. Cei trei fură trimiși apoi într-un al treilea exil în țara Lazilor, pe coasta răsăriteană a Mării Negre, unde Maxim, rămas simplu monah până la sfârșitul vieții trecu în același an, în ziua de 13 august, la Domnul în urma chinurilor suferite, în vârstă venerabilă de 82 ani.¹

¹ Pentru această scurtă notă biografică am folosit: V.Grumel, *Maxime de Chrysopolis ou Maxime le Confesseur*, in *Dictionnaire de Theologie catholique*, tom, X, Première partie, p.448-459; Același, *Notes d'histoire et de chronologie sur la vie de Saint Maxime le Confesseur*, *Echos d'Orient*, 26 (1926) p.24-32; R.Devreese. *Lazie de St. Maxime le Confesseur et ses recensions*, *Anal Boll.* 1923, p. 5-49; Același, *Le texte grec de l'Hypomnesticon de Theodore Spoudee*, *Anal.*

Scrierile Sf. Maxim în ordinea lor.

Ordinea cronologică a scrierilor Sf. Maxim aproape că n-a format un obiect pentru cercetătorii vieții lui, până la Hans Urs von Balthasar, care a stabilit cu oarecare aproximație datele la care au fost alcătuite unele dintre ele, în studiul său: *Die «gnostischen Centurien» des Maximus Confessor* (Fr. i, Br., Herder, 1941, p. 149- 156).

1. Una dintre cele mai timpurii scrieri a Sf. Maxim este «*Cuvântul Ascetic*»²

2. Acesteia îi urmează imediat «*Cele 400 capete despre dragoste*», adresate amândouă aceluiași Elpidie.³ Cel

Boll. 53 (1935), p. 49-80; Dr. Heinrich Straubinger, *Die Christologie des Maximus Confessor*, Bonn, 1906; Hans Urs von Balthasar, *Kosmische Liturgie*, Fr. i. Br. (Herder) 1941; P. Peitz, *Martin I und Maximus Confessor, Beiträge zur Geschichte des Monothelitenstreites in den Jahren 645-648*, în *Historisches Jahrbuch* 38 (1917) 213-236, 429-458; V. Grumel, *Recherches sur l'histoire du monothélisme*, în *Echos d'Orient*, 29 (1929), 31 urm.; R. Devreese, *La fin inédite d'une lettre de Saint Maxime; un baptême force des Juifs et des Samaritains en Charlagé en 632*, în *Rev. de Sciences Religieuses* 1937, 25-35. În special prin lucrările lui Grumel și Devreese a fost depistată lucrarea lui E. Montmasson, *Chronologie de la vie de Saint Maxime le Confesseur*, *Echos d'Orient* 13 (1910) 145-154. Am mai consultat O. Bardenheuer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, Fr. i. Br., Herder, V Band p. 28-36.

2) În Migne P. G. 90, 911-958, unde poartă titlul latinesc "*Liber Asceticus*". O găsim ca prima în acest volum.

3) În Migne P. G. 90, 959-1073 cu titlul *Capita de Charitate* și în Filocalia greacă vol. I (ed. II pe care o am eu la dispoziție, la pag. 201-232). Este a doua din acest volum. O traducere germană a lui Liber Asceticus a dat Garbas, Breslau 1925. Eu n-am avut-o la îndemână. De asemenea nu mi-a parvenit până acum, deși am comandat-o, nici

Sfântul Maxim Marturisitorul

dintâi este o pledoarie scurtă și simplă pentru nevoile ascetice, scrisă ca pentru niște începători. Felul simplu în care e scris nici nu ne lasă să bănuim măcar pe adâncul gânditor și sistematizator din scrierile de mai târziu. Iar «Capetele despre dragoste» sunt după cum marturisite de însuși Sf. Maxim în introducere, excerptate din scrierile Prinților anteriori, stilizate și ordonate personal. De aceea P. Viller a greșit când l-a judecat pe Sf. Maxim numai pe baza unor texte scoase din aceste «capete», declarându-l lipsit de originalitate.⁴ Ele de fapt trădează o anumită dependență verbală de Evagrie Ponticul, dar nu după ele trebuie judecat Sf. Maxim. De altfel chiar și în acestea, dincolo de apropierea verbală, se revelează liniile unei concepții de mare personalitate.⁵ Tot din acest timp datează, după Balthasar:

3. Quaestiones et Dubia⁶ și

traducerea franceză recentă: *Centuries sur la charite*. Introd. et trad. de I. Pegon, 1945, in-12, 175 pg., Paris, Editions du Cerf.

4) P. Viller, *Aux Sources de la spiritualité de S. Maxime*, Revue d'Ascèse et de Mystique (1930), 136-184, 239-268, 331-336. La fel susține J. Hausherr în art. "Ignorance Infinie", din *Orientalia Christiana Perennis*, 1936, p. 357 urm. că Sf. Maxim e cu totul tributar lui Evagrie socotind că și acela (ca Origen) că mintea nu trebuie să iasă din sine ca să cunoască pe Dumnezeu, cum susține Dionisie Areopagitul, după care Dumnezeu e mai presus de minte și de legile de înțelegere, aflându-se în tenebrele unui extaz supramental, al unei necunoașteri, ce e în afară de orice cugetare. După Hausherr, la baza scrisului Sf. Maxim ar sta pe toată linia imanentismul și naturalismul mintal și rațional al lui Evagrie. Din Dionisie nu are decât adaosuri verbale, neasimilate în fondul cugetării lui. Dar H.U.v. Balthasar a evidențiat în "*Kosmische Liturgie*" sinteza originală pe care a făcut-o Sf. Maxim între Evagrie și Areopagitul.

5) Așa a declarat de pildă Hans Urs von Balthasar, *Die "gnostischen Centurien"*, p. 1, nota 3.

6) P.G. 90, 785-856, Ea4-adină acest volum.

4. Tâlcuirea psalmului 59⁷, întrucât nici în ele nu se observă nici o urmă din disputele hristologice.

5. Balthasar consideră «*Cele 100 capete gnostice*», editate de Epiphanius în «Materiale la viaa și operele lui Maxim Martirul» (Kiev 1917 133-36), după un manuscris din Moscova, chiar mai vechi decât scrierile pomenite, poate ca prima scriere a lui Maxim, întrucât n-ar trebui să aibă nici o influență a scrierilor areopagite, ceea ce nu mai e cazul cu nici una din celelalte scrieri ale lui Sf. Maxim. În schimb ea n-ar trebui să aibă o influență evagriană mai mare decât celelalte.

Scrierile de până aici par să fi fost alcătuite înainte de 626, când fugă din mănăstirea sa (poate Chrysopolis), împreună cu ceilalți monahi, din fața năvălirii perșilor.

6. Între 626 și 632 (când se află cu Sofronie în Africa) trebuie să fi fost scrise cele 4 epistole către Ioan, episcop al Cyzicului, prin care îl roagă să adune la sine pe monahii împreună din mănăstirea sa și pe fostul egumen George. Maxim e departe peste mări de Ioan.

7. Se poate ca ceva înainte de aceste epistole, Maxim în călătoriile sale să fi petrecut câțva timp la Ioan și să fi citit și discutat împreună pe Grigorie de Nazianz. În urma acestei lecturi comune Maxim a plecat, iar Ioan l-a rugat din depărtare să-i tâlcuiască locurile întunecoase din Grigorie de Nazianz. Așa s-a născut partea a doua din «Ambigua» (P. G. 91, 1061-1417), cea cu mult mai extinsă decât prima (P. G. 91, 1032-1061) și care a fost scrisă înainte de prima, având un caracter exclusiv ascetic-mistic, spre deosebire de partea primă (ulterioară), care

7) P.G.90, 855-872.

8) Ep. 28-31; P.G.91, 620-625.

Sfântul Maxim Marturisorul

dezbate problema lucrurilor din Iisus Hristos. Partea a doua, mai veche, trebuie să dateze de pe la 630, la începutul petrecerii lui Maxim în Africa, înainte de izbucnirea disputei monotelite.

Prima parte a acestei scrieri, cea de mai târziu, e adresată egumenului Toma, un prieten al lui Talasie. Din epistola 40⁹ se vede că acela îl rugase pe Maxim să alcătuiască această parte a scrierii și cererea lui fusese sprijinită și de Talasie, ba poate fusese chiar însoțită de o scrisoare a lui Talasie. Această parte a scrierii se ocupă cu lucrurile din Iisus Hristos. Se vede că ea datează de prin 634, după ce izbucnise disputa monotelită. Dar faptul că Maxim, de asemenea, lucrarea aparține în mod necesar firii și chiar definește firea, totuși nu vorbește apriori de două lucruri în Hristos ci doar de o «lucrare îndoită» (dittin energeian 1056D), arată că a fost scris în timpul «armistiului» dintre 634-638. El spune aici că nu se «poate vorbi simplu de o lucrare în Hristos (1057B), dar cele două lucruri se întrepun și lucrează unitar (1052B), în sensul termenului areopagitic: lucrare teandric (1057 A).

Este felul în care scriu și Sergie și Sofronie în epistolele lor sinodale din 634, în urma acordului din acel an de a nu vorbi nici de două lucruri, nici de una. Altfel va scrie Sf. Maxim după 638, când Ecthesis-ul împăratului Eraclie îl provoacă la luptă pe față. Deci această parte din «Ambigua» trebuie să fi fost scrisă la scurt timp după 634, în nici un caz nu înainte de 638.

8. În timpul dintre alcătuirea părții mai vechi (a doua) și a celei mai noi din «Ambigua», trebuie să fi scris Sf. Maxim celălalt mare operă a sa: Răspunsuri către Talasie

9) P.G.91,633C-636C.

(*Quaestiones ad Thalassium*, P. G. 90, 243-786),¹⁰ în care l mure te în sens mistic-ascetic 65 de locuri grele, pe care i le trimisese prietenul s u egumenul Talasie. Aceast oper trimite în r sp. 39 (P .G. 393B) la un loc din partea a doua din Ambigua (1389-1392D).

Deci e scris dup aceasta. Pe de alt parte înc nu cuprinde nici o aluzie la disputele monoteliste, ceea ce arat c e mai veche ca partea întâi din Ambigua. Opera aceasta, care are acela i caracter fundamental ca i partea a doua din Ambigua, a fost scris deci dup 630 i înainte de 633, probabil pe la 631-633.

9.-10. «*Mystagogia*» sau explicarea Liturghiei (P.G. 81, 657-718)¹¹ i «*Scurt tâlcuire la Tat l Nostru*» (P. G. 90, 871-910), trebuie s dateze tot din anii 631-634, mi cându-se în acela i cerc de idei ca i în «*Ambigua*» i R spunsurile c tre Talasie.

11. «*Cele dou sute capete despre cunoa terea lui Dumnezeu i iconomia întrup rii Fiului lui Dumnezeu*», sau cum o intituleaz alte manuscrise: capetele gnostice (P.G. 90, 1084-1176),¹² sunt considerate de la Balthasar ca alc tuite dup «*Ambigua*» i «*Quaestiones ad Thalassium*» dar totu i nu mai târziu de 634. Ele dezvolt anumite teme din cele dou opere mari ale lui Maxim, dar

10) Opera aceasta va ocupa vol.III din Filocalie.

11) Tradus de noi în "Revista Teologic ", Sibiu, 1934, Nr. 3-4, 6-8. O traducere în italian o d R. Cantarella, *San Massimo Confessore*. La Mistagogia ed altri scritti in "Testi Christiani", Firenze 1931. Iar o traducere francez e publicat în "Irenikon" 1935.

12 Un studiu remarcabil al lor, împreun cu o traducere rezumativ a fiec rui cap. ne-a dat Hans Urs von Balthasar, *Die "gnostischen Centurien" des Maximus Confessor*. Fr.i.Br., Herder, 1941. O edi ie critic a lor a promis în 1928 (Bzzant. Zeitschrift 28 (1928) 67), F. Skulella. Noi o d m în acest volum ca a treia de la p. 125.

Sfântul Maxim Marturisitorul

nu ar tr da i o influen mai mare a lui Origen, ceea ce ar ar ta c au fost scrise în timpul ederii lui Maxim la Alexandria, când va fi citit din nou operele aceluia. Despre această oper Balthasar zice c e una «din cele mai adânci i mai importante din câte a produs Teologia mistic a grecilor peste tot».¹³

12. A lui Maxim trebuie s fie i scurta scriere «Ad Theopemptum Scholasticum» (P .G. 90, 1393-1400), c ci dou din cele trei locuri evanghelice explicate în ea sunt explicate i în alte scrieri ale Sf. Maxim («Celui ce te love te peste obrazul drept...» în Quaest. et Dubia; Inter. 24; P.G. 90, 804; «Nu m atinge» în Capit. gnost. II, 45; P. G. 90, 1145).

Celelalte opere în form de sentin e care circul sub numele Sf. Maxim, nu sunt ale lui. Astfel nu sunt ale lui «Loci communes» (P .G. 91, 721-1018).¹⁴ «Capita alia» în num r de 243 în P. G. 90, 1401-1462) au fost dovedite de Disdier ca având de autor pe Ilie Ecdicul din sec. XI sau XII.¹⁵ «Cele 500 capete referitoare la teologie i

13 "... dieses Werk zum Tiefsten und theologisch Bedeutsamsten gehört, was die sp tere mztische Theologie der Griechen überhaupt hervorgebracht hat". *op. cit.*, p. 4.

14 A se vedea la Bardenhewer, *op. cit.*, p.33.

15 Aceasta a demonstrat-o întâi W. Soppa, *Die diversa capita unter den Schrif iten des heiligen Maximus Confessor in deutscher Bearbeitung und quellenkritischer Beleuchtung* (Dresden 1922; Diss) iar mai târziu independent de el, M. Th. Disdier, *Une oeuvre douteuse de St. Maxime le Confesseur*, in *Echos d'Orient* 34 (1941) 160-178. Aceast oper este o compila ie din alte scrieri ale lui Maxim, având ca autor probabil pe Antoine Mellisa din sec. XI. Cea mai mare parte din aceste capete sunt extrase mai mult sau mai pu in literare din *Quaestiones ad Thalassium* i din scoliile ce o înso esc, care nu par s fie ale lui Maxim. De pild de la Cent. I, cap. 49 pân la Cent. V, cap. 61 inclusiv din opera amintit . Cent. I, cap. 7-17 sunt compilate din Centuria gnostic de la Moscova cap. 1-7; Cent. I, cap.15 din Marcu

economie, virtute i p cat » (P.G.90, 1177-1392) sunt în cea mai mare parte o compila ie din operele Sf. Maxim de prin sec.XI.¹⁶ Nu-i apar în lui Maxim nici cele cinci c r i «De trinitate» (P.G. 28; 6-1285), tratatul «De anima» (P.G. 91, 1139-1176), o mare parte din scoliile la Dionisie Areopagitul i «Capita Practica», editate de Epifanovici, op. cit., p, 56-60.

O alt grup de scrieri ale Sf. Maxim o constituie tratatele dogmatic-polemice, unele împotriva monofizitismului, altele împotriva monotelismului. Ultimele au fost alc tuite în partea din urm a vie ii Sf. Maxim, dup 640. O serie din acestea a fost editat de Combefis sub titlul «Opuscula theologica et polemica» (P.G. 91, 9-286). De mare importan este «Discu ia cu Pyrrhus» (P.G. 91, 286-354).

Colec ia de scrisori p strate num r 45 numere (P.G. 91, 363-650), dintre care multe au cuprins dogmatic sau ascetic-mistic.

Înv tura "Sf. Maxim.

"Viziunea lumii, pe care ne-a l sat-o Maxim M rturisitorul în scrierile sale, este mai mult decât într-o privin culmea i bilan ul cuget rii grece ti, atât a celei

Ascetul P.G. 65, 1064 C; Cent. I, 26-47 incl. din *Ep. despre dragoste* (P.G. 91, 396-408) i din alte epistole (din P.G. 91, col 580, 613, 629, 637, 640, 641); Cent.V, 72, 70-100 din *Ambigua*, iar V, 62-69 din *Dion. Areop. i scoliile la Dion. Areop.* (P.G. 3 i 4).

16 A se vedea la Hans Urs von Balthasar, *Die Kosmische Liturgie*, p.47, iar despre scoliile la Dionisie Areopagitul studiul aceluia i: *Das Scholienwerk des Iohannes von Scythopolis*, în *Scholastik* XV, 1 (1940) 16-38.

Sfântul Maxim Marturisitorul

teologice și mistice, cât și a celei filosofice" (Hans Urs von Balthasar, *Kosmische Liturgie*, p. 1). Scrisul lui este o sinteză grandioasă și personală a marilor curente filosofice ale antichității și a principalelor idei patristice.

Origen și Evagrie, în ceea ce au ireproșabil, se întâlnesc cu Dionisie Areopagitul și cu Grigorie de Nyssa și de Nazianz elementele acceptabile din platonism cu cele din aristotelism, topite într-o largă viziune proprie, dominată de Logosul care a coborât prin întrupare până în cele mai de jos și a strălucit prin înălțare, cu omenitatea Lui dincolo de toate, cuprinzându-le pe toate; ca pe tot ceea ce vrem să-i măntuim, îndumnezeindu-i.

În sinteza Sf. Maxim se dă o importanță nemăsurată omului, lumii și lui Dumnezeu. Propriu zis tema Sf. Maxim este urcușul (anabasis) omului spre îndumnezeire.¹⁷ Dar urcușul acesta nu se poate face decât prin curățirea de patimi și prin cunoașterea în duh a rațiunilor lumii, care sunt primele două trepte ce anticipează pe ultima și a treia: unirea cu Dumnezeu și contemplarea în lumina lui direct a rațiunilor tuturor lucrurilor.

Omul are atâta valoare la Sf. Maxim încât toate sensurile Scripturii îl raportează la viața lui întru viața lui, neabătându-se nici o clipă de la tâlcuirea antropologică sau ascetic-mistică a Scripturii. El revine neconștient la descrierea facultăților sufletești ale omului, a funcțiilor lor conforme cu firea sau contrar firii, a ispitelor de la duhurile rele și a sugestiilor bune de la Dumnezeu și îngerii, care pătrund în viața sufletească, a stărilor și deprinderilor lui întru viața de toate nuanțele ce se nasc în urma înrâurilor ce se produc și a funcțiilor într-

17 Josef Lossen, S.I., *Logos und Pneuma im begnadeten Menschen*, Munster, i.W. 1941.

un fel sau altul a puterilor suflete ti. R spunsurile c tre Thalasia ne dau sub acest raport un material psihologic considerabil.

Dar via a aceasta l untric a omului nu se desf oar în mod izolat, ci într-un contact sau într-un raport neconținut al omului cu lumea. După cum ia omul o atitudine sau alta fa de lume, se modific func iunea facult ilor lui suflete ti i st rile lui l untrice, care la rândul lor se manifest apoi în atitudinile lui ulterioare.

Omul e dotat cu percep ie sensibil (sim ire) i cu minte, ca cele dou organe de sesizare a realit ii. Înși i faptul c e dotat cu acestea arat c omul nu e f cut ca o fiin ce poate tr i separat de orice alt realitate. Prin sim ire sesizeaz cele v zute, prin minte cele nev zute. Normal este ca sim irea s fie numai un prilej prin care ra iunea ca func ie discursiv a min ii s ia cuno tin de ra iunile divine ce se ascund în lucruri. Aadar sim irea trebuie s stea în slujba min ii. Când nu se întâmpl aceasta sim irea lucreaz singur , nepreocupându-se decât de aspectul v zut, frumos la vedere i gustos la mâncare, al lucrurilor; sau îi subordoneaz ra iunea, care în loc de a struni sim irea, de-a o c l uzi, îi f ure te argumente pretins ra ionale pentru această comportare, i n scoce te moduri de satisfacere a dorin elor ei. Lumea devine astfel pur material . Iar facult ile suflete ti s-au ab tut de la firea lor. Astfel sim irea n-a mai r mas percep ie sensibil obiectiv , ci a devenit "sim ire" afectat în mod exagerat de pl cere i durere. Puterile suflete ti ale poftei i iu imii, menite s doreasc cele spirituale i s lupte pentru ele, îi pun energia lor la dispozi ia sim irii i astfel omul poftete cu t rie ceea ce place sim irii i ur te cu toat puterea ceea ce e dureros pentru sim ire, ra iunea aducând argumente pentru c utarea pl cerii i fuga de durere i

Sfântul Maxim Marturisitorul

în scocind modalităţi pentru aflarea plăcerii şi evitarea durerii. Dar efectele acestei orientări sunt multiple: pe de o parte lumea se îngustează pentru om numai la cele vizibile materiale, iar nemaivăzându-se raţiunile divine din lucruri, nu se mai străduieşte nici Dumnezeu; pe de altă parte în om totul reducându-se la lucrarea simţirii sau punându-se în slujba ei, omul se unilateralizează, devenind întreg numai simţire, poftă şi mânie, sau numai patimă şi iraţionalitate. Cu alte cuvinte ansamblul lume-Dumnezeu în continuă lărgire, se reduce pentru om, legătura acestuia cu el se slăbeşte şi se împuţinează, împuţinându-se şi viaa a lui întru totul. Cu cât uită mai mult de Dumnezeu, cu cât neglijează mai mult lumea, cu înţelesul ei larg, cu atât se strică şi se denaturează şi viaa omului. Pe câtul, departe de-a însemna o afirmare şi o lărgire a omului şi a legăturilor lui cu lumea, e o diminuare a omului şi o îngustare a lumii. Iar mântuirea din punct departe de-a însemna o preocupare a omului exclusiv de sine şi de Dumnezeu şi eventual o îngustare a omului, e o lărgire a lui prin activarea legăturilor cu lumea eliberată şi repusă în orizonturile ei tot mai largite şi prin această lume cu Dumnezeu. Omul pierde şi se mântuieşte devenind duh, adică privind lumea din adâncul unei vieţi strălucite de Duhul dumnezeiesc.¹⁸

18 Nu e locul aici de-a ilustra această scurtă prezentare la tot pasul cu citate. Dăm numai unul care cuprinde toate ideile de până aici: "Primul om, pierzând mişcarea spre scop a facultăţilor naturale, a ignorat cauza sa... Astfel călcând porunca şi ignorând pe Dumnezeu şi amestecându-şi toată puterea mintală în toată simţirea, a îmbrăţişat cunoştinţa amestecată şi stricăcioasă a celor sensibile ce duce la patimă şi s-a asemănat dobitoacelor necugetătoare... şi când la iraţionalitate, a schimbat funcţia cea după fire a raţiunii într-una contrară firii. Introd. la *Quaestiones ad Thalassam*. P.G. 90, 253.

În această legare a fiecărui pas al destinului omenesc de lume, se manifestă caracterul larg, cosmic al viziunii Sf. Maxim.

Ridicarea omului la Dumnezeu trebuie să treacă prin faza unei reveniri a lui la starea de natură. Similele trebuie să devină pur percepție sensibilă, iar rațiunea trebuie să-și recâștige fermitatea ei obiectivă. Din tot sistemul Sf. Maxim se desprinde o mare încredere în fire și în rațiunea firească. Totul este făcut de Dumnezeu conform unei rațiuni și toate se înalță și se susțin normal conform unei rațiuni. Numai patima irațională, pentru că n-a făcut-o Dumnezeu. Poruncile divine îi au rațiunile lor, pentru că provine totdeauna dintr-o desprindere a voii de rațiunea firii, iar virtutea din restabilirea acordului între voie și rațiunea firii.¹⁹ «Căci nimic nu este irațional în rațiunea firii»²⁰. Dar îndată ce voia se hotărăște să lucreze conform cu rațiunea firii, nu mai este singur, ci are harul dumnezeiesc în ajutor. De aceea o stare a naturii pure, separat de harul dumnezeiesc, nu există în concepția ortodoxă. «Iar dacă nimic irațional nu se află în rațiunea firii, pe drept cuvânt îndată ce voia se mișcă conform rațiunii firii, primește lucrarea lui Dumnezeu într-ajutor».²¹ Este firesc să fie așa o dată ce rațiunile firii sunt de origine divină și lucrurile sunt purtate în mișcare lor naturală de energiile proniatoare ale lui Dumnezeu.

Astfel, în concepția Sf. Maxim, mișcarea naturală care însoțește întregul univers și fiecare faptură este un impuls dat firii și susținut în ea de Dumnezeu în calitate de cauză și în final a ei. Mișcarea nu este un efect al căderii de la Dumnezeu ca în concepția lui Origen, ci este de însoțire

¹⁹ "Astfel unindu-se voia cu rațiunea firii, se produce împingerea lui Dumnezeu cu firea". *Tâlcuire la Tatăl nostru*, P.G. 90, 901.

²⁰ *Ibid.*

²¹ *Ibid.*

Sfântul Maxim Marturisitorul

firea celor create, manifestând aspirația acestora de la existența simplă la existența fericită și la existența fericite veșnice.²² Atât de pozitiv privește Sf. Maxim dezvoltarea creațiunii în ansamblul ei, încât după El însuși Dumnezeu care nu este pentru ei în Sine, nici început, nici înțel final, nici interval mic tot între acestea două, ca unul ce nu se dezvoltă spre nimic, fiind nelimitat din veci; se face pentru lume acțiune ce mijloc este între început și înțel final, sporind și adaptându-se potrivit cu diferitele faze pe care le parcurge lumea, în sânul lumii, dar totuși neidentificate cu natura ei creată, sunt ascunse ca forțe efective energiile divine; trecând prin toate fazele de dezvoltare ale ei. Aceasta este Providența divină: «Dumnezeu nu este pentru Sine, pe cât putem noi cunoaște, nici început, nici mijloc, nici sfârșit... Începutul existenței, mijlocul și sfârșitul lor este Dumnezeu ca cel ce le face pe acestea, nu ca cel ce le suferă. Căci este început ca Făcător, mijloc ca Proniator și sfârșit ca Cel ce le circumscrie» (Cap. gnost. I, 1, 10; P.G. 90, 1084, 1088). Dumnezeu le conduce dinlăuntru ca putere eficientă și din afară ca înțel atractiv pe toate în dezvoltarea lor spre îndumnezeire și El fiind Unul, toate sunt legate prin El întreolalt. «Toate există în împreunare cu toate, fără confuzie, în temeiul legăturii unice și indisolubile în care le unește începutul și Cauza unică și ocrotitoare, căci legătura aceasta covârșește și acoperă toate relațiile particulare vizuate în toate după firea fiecărui lucru, nu alterându-le și desființându-le și făcându-le să nu mai fie, ci copleșindu-le și arătându-le mai presus de toate,

22 "Mi s-a căutat puterea naturală". În înțel final a micărilor celor ce se mică este însuși cel ce se află în existența veșnic fericită, precum Acela este și începutul ei, adică Dumnezeu, care este atât dătătorul existenței cât și Dăruitorul existenței fericite, ca început și înțel final (sfârșit). Căci din El avem și puterea de-a ne mică pur și simplu ca din început (principii), și felul cum ne micăm ca înțel final". Ambigua, P.G. 90, 1073.

cum apare întregul fa de p r i sau mai bine zis cauza întregului, în temeiul c reia se arat i exist atât întregul cât i p r ile întregului» (Mistagogia, P.G. 91, 665; Trad, în Revista Teologic , 1944; Nr. 3-4, p .170).

Cel ce le ine toate la un loc i le c l uze te atât pe planul mai general al Providen ei, cât i pe planul mai special al mântuirii este Dumnezeu prin Logosul i Duhul Sfânt, adic Ra iunea divin ca Ra iunea cea mai general ce îmbr i eaz toate ra iunile f pturilor i via a divin , prin care se sus ine i se înal calitativ via a tuturor.²³

De aceea în l area spre treapta cea mai înalt a existen ei, spre îndumnezeire nu se poate face decât prin Logos. El este substan a sau t ria ce lucreaz în virtu i, este calea omului înt rit în virtu i, ce nu se abate nici la dreapta nici la stânga.²⁴

El este u a care deschide lumea cuno tin ei celor ce au str b tut bine calea virtu ilor.²⁵ Cel ce se înal din faza întâi a purific rii de patimi i a dobândirii virtu ilor, la cunoa terea ra iunilor divine din lume, tot în mediul Logosului înainteaz , întrucât aceste ra iuni sunt razele Ra iunii. Ra iunile acestea nu pot fi v zute îns decât în duh; dup lucrarea de purificare, deci este o cunoa tere haric i ca atare are în ea ceva intuitiv. Cel ce le vede pe ele vede i dincolo de ele. Ele sunt «oglinzi» ale

23 „Cuvântul dumnezeiesc e ca apa ce str bate în felurimea plantelor i în animale, în cei ce se adap din El pe m sura puterii lor, în chip activ i gnostic, ar tându-Se în virtu i ca un rod, dup calitatea virtu ii i cuno tin ei fiec ruia". Introd. la *Quaest ad Thal.* P.G. 90, 248. "Duhul Sfânt nu lipse te din nici o f ptur , mai ales din cele ce se împ rt esc de ra iune", *Quaest, ad. Thal.* q.13; P.G. 90, 297. Vezi i *Tâlcuire la Tat l nostru*, P.G. 90, 892.

24 *Cap. gnost. II*, 68; P.G. 90, 1156,

25 *Ibid.* II, 69.

Sfântul Maxim Mrturitorul

Logosului. Ra iunea discursiv i privirea intuitiv se întâlnesc i se armonizeaz ²⁶.

Dar pe m sur ce omul progreseaz , prin purificare, în cunoa terea ra iunilor tot mai generale ale lumii, el se simte într-o armonie tot mai deplin cu ansamblul Universului. C ci înainteaz în cunoa terea Ra iunii supreme, din care pornesc toate ra iunile tuturor i c reia îi sunt subordonate toate. În primul rând el se ridic din dezbinarea fa de oameni, ref când unitatea firii omene ti, sfâ iat prin p cat.²⁷ Ajuns la privirea direct a Logosului, mintea vede toate f pturile în mod unitar i simplu în El.²⁸

Deci pân în Dumnezeu e înso it mintea individual de ansamblul crea iunii, si nici atunci aceasta nu dispare, ci devine i mai luminoa , a a cum lucrurile dintr-o camer , când vine lumina soarelui peste ele, se v d mai clare decât atunci când sunt scufundate în întuneric.

Dac totu i Sf, Maxim afirm , în acord cu întreaga mistic r s ritean , c mintea trebuie s devin «goal » de toate v lurile impresiilor i ideilor din lume, pentru a vedea pe Logosul «gol», neacoperit de v lurile simbolurilor create,²⁹ aceasta nu înseamn decât c acestea

26 *Tâlcuire la Tat l nostru*, P.G. 90, 853D.

27 Firea omeneasc propriu zis e una, oamenii se deosebesc prin opiniile i înclina iile voii lor (μ). Când voia fiec ruia se pune în acord cu firea din el se restabile te acela i fel de voire cu to i, deci se reface unitatea firii. *Tâlcuire la Tat l nostru*, P.G. 90, 901. Vezi i Introd la *Quaest. ad, Thal.*, P.G. 90, 256.

28 *Cap. gnost.* II, 4,

29 "Deci e trebuin de mult tiin ca str b tând mai întâi dincolo de acoper mintele cuvintelor din jurul Cuvântului, s vedem cu mintea goal pe Cuvântul curat stând de Sine", *Cap. gnost.* II, 73.

trebuie să se deplaseze din centrul privirii, spre periferie, spre a fi văzut în centru Logosul și numai pe laturile lui, în lumina răspândită de El, rațiunile legii și ale firii, reprezentate prin Moise și Ilie. Ca pregătire pentru scoaterea lui Dumnezeu pe primul plan al vederii este necesar, pentru o vreme, uitarea în alegerilor lucrurilor. Dar pe urmă ele pot apărea și apar de fapt, fără pericol, scldate în lumina curătoare și unificatoare a Logosului.

Dar ridicarea de pe treapta a doua, a contemplării lui Dumnezeu în mod indirect prin rațiunile lumii, la treapta a treia, a contemplării directe a lui Dumnezeu, nu se mai face prin puterile naturale ale minții și voinței omenești, ajutate de har. Această ridicare nu se poate realiza decât prin energia exclusivă a lui Dumnezeu, după oprirea puterilor umane.³⁰ Aceasta este îndumnezeirea omului, după moartea mistică a puterilor lui naturale.³¹ Aceasta este Duminică vieții îndumnezeite, după Sămbătă odihnei de puterile naturale și după cele 6 zile de lucrare naturală a vieții de aici. Prin trecerea noastră în ziua a 7-a a odihnei de puterile naturale, însuși Dumnezeu se odihnește de activitatea creată pe care o susține în noi, de lucrarea proniatoare, ca susținătoare și utilizatoare a activității naturale a lumii create, iar prin ridicarea noastră la activitatea necreată, ale cărei subiecte devenim, însuși El revine la activitatea Sa exclusiv necreată dinainte de a fi lumea.³² Mai bine zis nu exact la aceea, ci atunci nu

30 *Cap.de Char.* II, 62.

31 *Cap. gnost.* II, 88. "Numai Dumnezeu mai apare atât prin suflet cât și prin trup, însuși irile naturale fiind biruite prin covârșirea slavei".

32 *Cap. gnost.* II, 47: "Odihna de Sămbătă a lui Dumnezeu este adunarea tuturor celor create la El. Atunci activitatea lui atotdumnezeiască a creat-o în chip negrit se odihnește de lucrarea naturală din ele. Căci Dumnezeu se oprește din lucrarea naturală din fiecare faptură, prin care se măcă fiecare lucru în mod natural, când

Sfântul Maxim Marturisitorul

existau subiecte create după natură, la nivelul cîrora trebuie oricum să se află activitatea dumnezeiască pe care ele o vor avea atunci, identic calitativ, dar nu și cantitativ, cu activitatea lui Dumnezeu însuși.

În această oprire a activității noastre create și primire a activității necreate divine, noi suntem însoțiți nu numai de Logosul providențial, care după ce a creat lumea și a dezvoltat-o până la limita puterilor ei, acum se odihnește ca să revină la exclusivă activitate necreată, ci și de Logosul întrupat, care moare cu noi, rămânând așa în ziua Sâmbetei, și învie cu noi în Duminică fără de sfârșit.³³ Propriu zis, dacă Logosul nu s-ar fi întrupat și moare și învie împreună cu noi ca om, n-am fi putut ajunge nici la Sabatul creației și la ziua a 8-a a îndumnezeirii, fiind opriți deopotrivă. Iar Dumnezeu n-ar fi putut avea satisfacția de-a trece la această odihnă, după încheierea în mod fericit a lucrării Sale în legătură cu creația. Logosul își desvârșește opera în legătură cu lumea ca Hristos. Prin Hristos ne împlinim destinul nostru, ne îndumnezeim.

Mistica Sf. Maxim este o mistică hristologică, fără să înceteze de a fi un sistem atotcuprinzător, în care lumea intră și se valorifică pentru veci în toată amploarea ei.³⁴

primind fiecare, pe măsura sa, lucrarea dumnezeiască, va pune capăt lucrării sale naturale în jurul lui Dumnezeu".

33 *Cap, gnost* I, 60; "Cel ce s-a împărtășit de odihna de ziua a 7-a a lui Dumnezeu cea pentru noi, se va împărtăși și de lucrarea Lui din ziua a 8-a, adică de învierea cea mistică, lăsându-l în mormânt giulgiurile și tergarul de pe cap, pe care, văzându-le vreun Petru sau Ioan, cred că s-a sculat Domnul".

34 Desigur o prezentare atât de sumară este departe de-a reda bogăția sistemului Sf. Maxim. Poate Dumnezeu ne va ajuta să înfrumusețăm cândva într-un studiu amplu concepția lui.

Ale celui dintre sfinți, Părintele nostru
Maxim Marturisitorul

Cuvânt Ascetic
Prin întrebări și răspunsuri
Fratele-Bătrânul³⁵

Fratele a întrebat pe bătrânul zicând: rogu-te, Părinte, să-mi spui, care a fost scopul întrupării Domnului?

- Bătrânul răspunzând a zis: mă mir, frate, că, de îți auzi în fiecare zi simbolul credinței, mă mai întrebi despre aceasta. Totuși îți spun că scopul întrupării Domnului a fost mântuirea noastră.

- Iar fratele a spus: în ce fel, Părinte?

- Îți amintesc răspunsul bătrânului: Omul fiind făcut la început de Dumnezeu și a ezat fiind în Rai, a călcat porunca și prin aceasta a căzut în stricăciunea morții. Pe urmă, fiind cărmuit prin Providență a felurit a lui Dumnezeu generația după generație, a străbătut totuși și sporească în rău, fiind dus de felurile patimilor ale trupului, până la deznădejdea de viață. Din această pricină Fiul cel Unul Născut al lui Dumnezeu, Cuvântul cel mai dinaintea de veci, care este Dumnezeu Tatăl, izvorul vieții și al nemuririi, ni s-a arătat nou celor ce cădeam în întunericul și în umbra morții.

Întrupându-se din Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, ne-a arătat chipul unei vieți noi de formă dumnezeiască.

35 După textul din Migne P.G. 90, 911-958.

i dându-ne porunci sfinte i f g duind Împ r ia cerurilor celor ce- i vor rându via a dup ele i înfrico ând cu chinurile ve nice pe cei ce le vor c lca, iar mai pe urm suferind patima mântuitoare i înviind din mor i, ne-a d ruit n dejdea învierii i a vie ii ve nice. "Prin aceasta a dezlegat osânda p catului str mo esc al neascult rii i a desfiin at prin moarte st pâניה mor ii, ca «precum în Adam to i mor, a a în El to i s se fac vii».³⁶

Suindu-Se apoi la cer i ezând de-a dreapta Tat lui, a trimis pe Duhul Sfânt, ca arvun , a vie ii i spre luminarea i sfin enia sufletelor noastre, ca i spre ajutorul celor ce se nevoiesc pentru mântuirea lor prin p zirea poruncilor Lui. Acesta este scopul întrup rii Domnului, spus pe scurt.

2. i fratele a zis: Ce porunci trebuie a adar s împlinesc, P rinte, ca s m mântuiesc prin ele? A dori s aud aceasta pe scurt. Iar b trânul a r spus: Însu i Domnul a spus dup înviere Apostolilor: «mergând înv a i toate neamurile, botezându-le în numele Tat lui i al Fiului i al Sfântului Duh, înv ându-le s p zeasc toate câte v-am poruncit vou ».³⁷

Prin urmare tot omul, care s-a botezat în numele Treimii Dumnezeie ti i de via f c toare, trebuie s în toate câte a poruncit Domnul. Din aceast pricin Domnul a împreunat p zirea tuturor poruncilor cu dreapta credin , tiind c nu e cu putin s-i aduc omului mântuirea numai una dintre ele, desp r it de celelalte. De aceea i David, având credin a cea dreapt , a zis c tre Dumnezeu: «Spre toate poruncile Tale m-am îndreptat; toat calea cea nedreapt am urât-o».³⁸ C ci toate poruncile Domnului ni

³⁶ I Corinteni 1 - 22.

³⁷ Matei 28, 19-20.

³⁸ Psalmi 118, 129; Luca 10, 19.

Sfântul Maxim Marturisitorul

s-au dăruit nou împotriva a toată calea cea nedreaptă. De vom nesocoti a adăra fie și numai una, ni se va deschide îndată calea pe cătului, opus ei.

3. Și a zis fratele: Dar cine poate, Părinte, să împlinească toate poruncile, care sunt așa de multe? A răspuns bătrânul: Cel ce imită pe Domnul și merge pe urmele Lui. Și a zis fratele: Și cine poate să imite pe Domnul? Doar Domnul a fost Dumnezeu, chiar dacă s-a făcut om. Iar eu sunt om pe cît os, robit de zeci de mii de patimi. Cum pot a adăra să imită pe Domnul? Și a răspuns bătrânul: Nimenea din cei robiți de materia lumii nu poate să imite pe Domnul. Dar cei ce pot zice: «Iată noi am lăsat toate și am urmat ție», aceștia primesc puterea să-L imite pe El și să împlinească toate poruncile Lui. Zice fratele: Toată puterea? Răspunse bătrânul: Auzi-L pe El zicând: «Iată v-am dat vouă putere să călcați peste erpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului; și nimic nu vă va putea pe voi»³⁹.

4. Această putere înstăpânire primind-o, Pavel zice: «Faceți-vă următorii mei precum și eu al lui Hristos»⁴⁰. Sau iarăși: «Nu este acum osândă asupra celor ce sunt în Hristos, care nu umblă după trup, ci după duh»⁴¹. Sau iarăși: «Iar de sunt ai lui Hristos, au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftele lui»⁴². Și iarăși: «Mie lumea mi s-a răstignit, ca și eu lumii»⁴³.

³⁹ Lc. 10, 19.

⁴⁰ Filipeni 3, 17.

⁴¹ Romani 8, 1.

⁴² Galateni 5, 24

⁴³ Galateni 6, 24.

5. Despre această st pânire i ajutor proorocind David a zis: «Cel ce locuie te întru ajutorul Celui Preaînalt se va odihni sub acoper mântul Dumnezeului cerului. i va zice Domnului: ajutorul meu e ti i sc pareă mea, Dumnezeul meu, i întru El voi n d jdui»⁴⁴. Iar pu in dup aceea: «Peste aspid i vasilisc vei p i i vei c lca peste leu i balaur, c ci va porunci îngerilor S i pentru tine, ca s te p zeasc pe tine în toate c r rile tale»⁴⁵. Iar cei ce se lipesc de trup i iubesc materia lumii, ascult , ce aud de la Acela: «Cel ce iube te pe tat l s u, sau pe mama sa, mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine!»⁴⁶

Iar dup pu in: «Cel ce nu ia crucea sa ca s -mi urmeze Mie nu este vrednic de Mine» (Luca 14, 33). i: «Cel ce nu se va lep da de toate avu iile sale nu poate s îmi fie ucenic» (Luca 14, 33). A adar cel ce vrea s se fac ucenicul Lui i s se afle vrednic de El i s primeasc de la El putere împotriva duhurilor r ut ii se desface de toat leg tura trupeasc i se gole te de toat împ timirea dup cele materiale i a a ia lupta cu vr jma ii nev zu i pentru poruncile Lui, precum însu i Domnul ni S-a f cut pe Sine pild , ispitit fiind în pustie de c tre c petenia lor, iar dup ce a venit în lume, de c tre cei st pâni i de acela.

6. i a zis fratele: Dar sunt multe, P rinte, poruncile Domnului; i cine poate s le in minte pe toate, ca s se nevoiasc pentru toate? i mai ales eu, care sunt pu in la minte? De aceea a vrea s aud un cuvânt scurt ca, înându-m de el, s m mântuiesc prin el. i a r spus b trânul: Cu toate c sunt multe, frate, ele sunt cuprinse într-un singur cuvânt: «S iube ti pe Domnul Dumnezeul t u din toat puterea ta i din tot cugetul t u: i pe

44 Psalmi 90, 1-2.

45 Psalmi 90, -13.

46 Matei 11, 37.

Sfântul Maxim Marturisitorul

aproapele tale ca pe tine însuși»⁴⁷. Cel ce se străduiește să în acest cuvânt împlinească toate poruncile. Dar cel ce nu s-a desfcut, precum s-a zis mai-nainte, de împotimirea după cele materiale, nu poate să iubească cu adevărat, nici pe Dumnezeu, nici pe aproapele. Căci este cu neputință ca cineva să se lipească de cele materiale și să iubească pe Dumnezeu. Aceasta este ceea ce zice Domnul: «Nimenia nu poate să slujească la doi Domni!»⁴⁸ Sau: «Nimeni nu poate să slujească lui Dumnezeu și lui Mamona»⁴⁹. Căci în măsura în care mintea noastră se alipește de lucrurile lumii, e rob al lor și nesocotește porunca lui Dumnezeu, călcând-o.

7. Iată zis fratele: de care «lucruri» zici, Părinte? Răspunse bătrânul: De mâncări, de bani, de averi, de slavă, de rudenii și așa mai departe. Iată zise fratele: Dar Părinte, nu Dumnezeu le-a făcut pe acestea? Iată nu le-a dat oamenilor spre folos? Cum poruncești atunci să nu se mai îngrijească omul de ele? Răspunse bătrânul: Sigur că Dumnezeu le-a făcut și le-a dat oamenilor spre întrebuințare. Iată bune sunt toate cele făcute de Dumnezeu, ca folosindu-ne bine de ele, să-l mulțumim lui Dumnezeu. Dar noi fiind slabi și trupești la alegere, am ales mai mult cele materiale în loc de porunca iubirii, și îngrijindu-ne de ele, ne războim cu oamenii. Se cuvine deci să punem iubirea de orice om mai presus decât cele văzute și decât însuși trupul. Căci ea este semnul iubirii de Dumnezeu, precum însuși Domnul arată în Evanghelie: «Cel ce mă iubește pe Mine, zice, păzește poruncile Mele»⁵⁰. Iar care este porunca pe care păzind-o îl vom iubi pe El, auzi de la

47 Marcu 12, 30.

48 Matei 6, 24.

49 Luca 16, 13.

50 Ioan 14, 15.

El când zice: «Aceasta este porunca Mea, ca s v iubi i unii pe al ii»⁵¹. Vezi c iubirea întreolalt întemeiaz iubirea de Dumnezeu, care este plinirea a toat porunca lui Dumnezeu? De aceea porunce te s nu se îngrijeasc de avu ii, ci s se lepede de toate ale lui, tot cel ce dore te s - I fie ucenic.

8. i zise fratele: Fiindc ai zis, P rinte, c trebuie s , punem iubirea fa de tot omul mai presus decât toate cele v zute i decât trupul nostru însu i, cum pot s iubesc pe cel ce m ur te pe mine i se întoarce de la mine? i cum pot s -l iubesc dac m pizmuie te i m în eap cu oc ri i îmi întinde vicle uguri i îmi preg te te curse? Mi se pare, P rinte, c acest lucru este prin fire cu neputin , îns i sup rarea silindu-ne în chip firesc s ocolim pe cel ce ne-a sup rat. R spunse b trânul: Târâtoarelor i fiarelor, purtate încolo i încoace de fire, le este într-adev r cu neputin s nu se fereasc de cel ce le aduce durere. Dar celor f cu i dup chipul lui Dumnezeu i cârmui i de ra iune i învrednici i de cunoa terea lui Dumnezeu, care au primit legea de la El, le este cu putin s nu ocoleasc pe cei ce-i sup r i s iubeasc pe cei ce-i ur sc. De aceea i Domnul spunând: «Iubi i pe vr jma ii vo tri, face i bine celor ce v ur sc pe voi...» i celelalte, nu le-a poruncit ca pe ni te lucruri cu neputin , ci ca pe unele cu putin . C ci altfel nu ar pedepsi pe cel ce calc această porunc . i însu i Domnul ne arat aceasta prin fapte, ca i ucenicii Lui, care to i s-au str duit pentru iubirea aproapelui pân la moarte i s-au rugat cu c ldur pentru cei ce i-au ucis pe ei. Noi nu putem s iubim pe cei ce ne ur sc, fiindc suntem iubitori de materie i de pl cere i le punem acestea mai presus de porunc . Ba de multe ori ocolim din pricina acestora i pe cei ce ne

51 Ioan 15, 12.

Sfântul Maxim Marturisitorul

iubesc, fiind mai rădăci fiarele în târâtoarele. De aceea, neputând păși pe urmele lui Dumnezeu, nu putem cunoaște nici scopul Lui, ca să primim puterea.

9. În zise fratele: Iată, Părinte, eu am lăsat toate, familie, avuție, desfructuri și slava lumii, și nu mai am nimic în viață decât trupul. Dar pe fratele care mă urtează în ocolește nu-l pot iubi, deși mă silesc în fapt să nu răsplătesc răul cu rău. Spune-mi deci ce trebuie să fac, ca să pot să-l iubesc din inimă, chiar dacă mă necajește și-mi întinde tot felul de curse. Răspunse bătrânul: Este cu neputință să iubească cineva pe cel ce-l necajește, chiar dacă se arată a se fi lepdat de materia lumii, dacă nu cunoaște cu adevărat scopul Domnului. Iar dacă din darul Domnului va putea să-l cunoască și se va sili să umele potrivit cu el, va putea să iubească din inimă pe cel ce-l urtează și-l necajește, precum și Apostolii, cunoscându-L, l-au iubit.

10. Deci zise fratele: Te rog, Părinte, să-mi faci cunoscut care a fost scopul Domnului? Răspunse bătrânul: De vrei să cunoști scopul Domnului, ascultă cu luare aminte. Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu prin fire și primind să se facă om pentru iubirea de oameni, nescându-se din femeie, s-a coborât sub lege, după dumnezeiescul Apostol, ca să poruncească întocmai ca un om, să desfructeze oșândă cea veche a lui Adam. Fiind aadar Domnul cătoată legea și proorocii atârnat în aceste două porunci ale legii: «Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din toată inima ta și pe aproapele tău ca pe tine însuși», s-a grăbit să le poruncească întocmai ca un om de la început până la sfârșit. Dar diavolul, care a amăgit de la început pe om și avea de aceea să pănărea morții, văzându-L mărturisit la botez de Tatăl și primind ca om pe Duhul

înruđit din ceruri i mergând în pustie ca s fie ispitit de el, a pornit împotriva Lui tot r zboiul, doar va putea cumva s -L fac i pe El s pun materia lumii mai presus de iubirea lui Dumnezeu. tiind prin urmare diavolul c trei sunt lucrurile în jurul c rora se învârte te tot ce-i omenesc, adic mânc rile, avu ia i slava, prin care a pr v lit totdeauna pe om în pr pastia pierz rii, cu aceste trei l-a ispitit i pe El în pustie. Dar Domnul nostru, ar tându-se mai presus ca ele, a poruncit diavolului s plece înd r t.

11. Neputând deci s -L fac s calce porunca iubirii de Dumnezeu, prin cele ce I le-a f g duit, s-a str duit pe urm , dup ce a venit în lume, s -L fac s calce porunca iubirii de aproapele, prin toate câte a uneltit, lucrând prin nelegiuii iudei. În acest scop, în vreme ce Acela înv a c ile vie ii i zugr vea prin fapte chipul vie uirii cere ti, vestea învierea mor ilor i f g duia via ve nic i Împ r ia cerurilor celor ce cred, iar pe cei necredincio i îi înfrico a cu pedeapsa ve nic i, spre înt rirea spuselor Sale, ar ta minunatele semne dumnezeie ti, chemând mul imile la credin , diavolul îndemna pe nelegiuii Farisei i C rturari la feluritele me te ugiri împotriva Lui, ca neputând r bda încerc rile, cum credea el, s înceap a urî pe cei ce-i întindeau viclenii i a a s -i ajung tic losul scopul lui, f cându-L s calce porunca iubirii de aproapele.

12. Dar Domnul, ca un Dumnezeu, cunoscând gândurile lui, nu a urât pe Fariseii pu i la lucru de el (c ci cum ar fi f cut-o, fiind prin fire bun?), ci prin iubirea fa de ei, b tea pe cel ce lucra prin ei, iar pe cei purta i de el nu înceta s -i sf tuiasc , s -i mustre, s -i osândeasc , s -i plâng ca pe unii ce puteau s nu se lase purta i de el, ci r bdau de bun voie s fie purta i din pricina nep s rii.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Blestemat de ei se purta cu îndelung răbdare, pătîmînd se arăta îngăduitor în leagăna toate faptele iubirii, iar pe cel ce lucra prin ei în lăbrea cu iubirea de oameni făcea de cei purtați de el. O, minunată război! În loc de ură arată iubirea și răpune pe tatăl rău prin bunătate. În acest scop, răbdînd atâtea rele de la ei, sau mai adevărat vorbind pentru ei, s-a strădui pînă la moarte în chip omenesc pentru porunca iubirii, dobîndind biruință deplină împotriva diavolului, a primit cununa învierii pentru noi. Astfel noul Adam a înnoit pe cel vechi. Aceasta este ceea ce zice dumnezeiescul Apostol: «Aceasta s-o cugetați întru voi, ceea ce a în Hristos Iisus...»⁵² .a.m.d.

13. Acesta a fost aadar scopul Domnului, ca pe de o parte să asculte de Tatăl pînă la moarte, ca un om, pentru noi, pătînd porunca iubirii, iar pe de altă parte să biruiască pe diavol, pătînd de la el, prin Cărturarii și Fariseii puși la lucru de el. Astfel prin faptul că s-a lăsat de bunăvoie învins, a învins pe cel ce nădăruia să-l învingă, și a scăpat lumea de stăpînirea lui. În felul acesta "Hristos a fost răstignit din neputință"⁵³, neputință prin care a omorât moartea și «a surpat pe cel ce avea stăpînirea morții»⁵⁴; în felul acesta era și Pavel slab prin el însuși și «se lăuda întru neputințele sale, ca să se slăvească în el puterea lui Hristos»⁵⁵.

14. Cunoșcînd chipul acestei biruințe, el zicea scriind Efesenilor: «nu este lupta noastră împotriva sîngelui și a trupului ci împotriva începătorilor, stăpînilor, ,a.m.d.»⁵⁶

⁵² Filipeni 2, 5.

⁵³ II Corinteni 13, 4.

⁵⁴ Evrei 2, 15.

⁵⁵ II Corinteni 12, 9.

⁵⁶ Efesenii 6, 12.

i le porunce te «s îmbrace plato a drept ii, coiful n dejdii, pav za credin ei i sabia Duhului», ca cei ce poart r zboiul cu vr jma ii nev zu i s poat stinge toate s ge ile cele aprinse ale vicleanului. Ar tând cu fapta chipul r zboirii zice: «Eu deci a a alerg i nu orbe te. A a m lupt, nu b tând v zduhul, ci strunesc i supun trupul meu, ca nu cumva vestind altora, eu însumi s ajung de lep dat»⁵⁷. i iar i: «Pân în ceasul de fa , fl mânzim i înseto m, goi umbl m i primim b t i»⁵⁸. Sau iar i: «în osteneal i în munc , în privegheri prea adesea, în frig i dezbr ca i, l sând la o parte cele din afar »⁵⁹.

15. Astfel lupt împotriva dracilor, care lucreaz în trup pl cerile, alungându-i prin neputin a trupului s u. El ne arat îns prin fapte i chipul biruin ei împotriva dracilor care lupt ca s aduc pe credincio i la ur i de aceea stârnesc împotriva lor pe oamenii mai neb g tori de seam , ca ispiti i fiind prin ace tia, s -i urasc i s calce porunca iubirii. Zice a adar Apostolul: «Oc râ i fiind, binecuvânt m; prigoni i noi r bd m; huli i, noi mângâiem; ca ni te lep d turi ale lumii ne-am f cut, ca gunoiul tuturor pân ast zi».⁶⁰ Dracii au pus la cale oc rârea, hulirea i prigonirea lui, ca s -l mi te la ura celui ce-l oc r te, îl hule te i-l prigone te, având ca scop s -l fac s calce porunca iubirii. Iar Apostolul, cunoscând gândurile lor, binecuvânta pe cei ce-l oc rau, r bda pe cei ce-l prigoneau i mângâia pe cei ce-l huleau, ca s dep rteze pe dracii care lucrau acestea i s se uneasc cu bunul Dumnezeu. Iar pe dracii care lucrau acestea îi b tea prin acest chip al luptei, biruind pururea r ul prin bine,

57 I Corinteni 9, 20 - 27.

58 I Corinteni 4, .

59 I Corinteni 4, .

60 I Corinteni 4, 12 - 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

după asemănarea Mântuitorului. Astfel a slobozit toată lumea de sub puterea dracilor și a unit-o cu Dumnezeu el și ceilalți Apostoli, biruind prin înfrângerea lor pe cei care nu dăduseră seama de învingător. Dacă deci și tu, frate, vei urmări acest scop, vei putea să iubești pe cei care te urăsc. Iar de nu, este cu neputință.

16. Și zise fratele: Cu adevărat, Părinte, așa este și nu altfel. De aceea Domnul hulit fiind și plămuit și celelalte prătimindu-le, câte le-a prătimit de la iudei, a răbdând, compătimindu-i pe aceia care neștiutori și răciți. De aceea a și spus pe cruce: «Tată, iartă-le lor, că nu știu ce fac». Iar viclenia și amăgirea diavolului și a căpeteniilor lui le-a biruit pe cruce, luptându cu ei pentru porunca iubirii până la moarte, iar biruindu-l Lui împotriva lor dându-ne-o nouă. Și dăruind stăpânirea morții, a dăruit învierea Lui, spre viață, întregii lumi. Dar roagă-te pentru mine, Părinte, ca să pot înalege desvârșit scopul Domnului și al Apostolilor. Și eu pot veghea în vremea ispitelor și să nu fiu neștiutor cu privire la planurile diavolului și ale dracilor lui.

17. Și răspunzând, bătrânul zise: Dacă te vei îngriji mereu de cele spuse mai-nainte, vei putea să nu fii neștiutor. Iar de vei înalege, îți vei da seama că, precum tu ești ispitit, la fel și fratele tău se ispitește și vei ierta pe cel ispitit; iar celui care vrea să te ispitească, făcându-te să urăști pe cel ispitit, îi vei sta împotrivă, nesupunându-te uneltirii lui. Aceasta este ceea ce spune Iacob, fratele Domnului, în Epistolele Sobornicești: «Supune-i-vă lui Dumnezeu, stați împotrivă diavolului, și va fugi de la voi!»⁶¹ Dacă, precum s-a zis, vei avea neîncetat, cu mare veghe, grijă la cele mai-nainte spuse, vei putea să cunoști

⁶¹ Iacob 4, 7.

scopul Domnului i al Apostolilor S i i s iube ti pe oameni i s suferi pentru ei când gre esc, dar s lup i neîncetat împotriva dracilor vicleni prin iubire. Dar dac suntem mole i i neb g tori de seam i u uratici i ne scufund m cugetul în pl cerile trupe ti nu mai combatem pe draci, ci pe noi în ine i pe fra i, mai bine zis slujim prin ace tia (prin fra i) pe draci, luptând cu oamenii pentru draci.

18. i zise fratele: A a este, P rinte. De fapt din neb garea mea de seam iau dracii totdeauna prilejuri împotriva mea. Dar te rog, P rinte, s -mi spui cum pot s dobândesc trezvia aten iei? i r spuse b trântul: Negrija total de cele p mânti ti i ocuparea neînterupt cu Sfânta Scriptur aduce sufletul la frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu aduce trezvia aten iei. Atunci sufletul începe s vad pe dracii care îl r zboiesc prin gânduri i începe s se apere. Despre aceasta a zis David: « i a str b tut ochiul meu în vr jma ii mei»⁶². Spre această fapt îndemnând i Petru, corifeul Apostolilor, pe ucenici, le-a zis: «Fi i treji, priveghia i, c potivnicul vostru, diavolul, umbl r cnind ca un leu, c utând pe cine s înghit ; c ruia sta i-i împotriv , vârto i în credin ».⁶³ De asemenea Domnul ne spune; «Priveghia i i v ruga i, ca s nu intra i în ispit ».⁶⁴ Ecclesiastul înc zice: «Dac se va urca peste tine duhul st pânitorului s nu- i p r se ti locul t u».⁶⁵ Iar locul min ii este virtutea, cuno tin a i frica lui Dumnezeu. Minunatul Apostol luptând cu mare trezvie i vitejie, zice: «Umblând în trup, nu ne o tim trupe te. C ci armele cu care lupt m nu sunt trupe ti,ci puternice înaintea

62 Psalmi 53, 9.

63 I Petru 5, 8.

64 Matei 26, 41.

65 Ecclesiastul 10, 4.

Sfântul Maxim Marturisitorul

lui Dumnezeu ca să dăruie întru riturile; noi surpăm cugetările în orice înălțare care se ridică împotriva cunoștinței lui Dumnezeu, și tot gândul îl robim spre ascultarea lui Hristos; și gata suntem să pedepsim orice neascultare».⁶⁶ Dacă aadar vei imita și tu pe sfinți și desfiindându-te de toate vei sluji cu osteneală numai lui Dumnezeu, vei dobândi trezvia atenției.

19. și zise fratele: Dar ce trebuie să fac ceva, ca să pot să se ocupe neîncetat numai de Dumnezeu? și răspunse bătrânul: Este cu neputință ca mintea să se ocupe cu desvârșire numai de Dumnezeu, dacă nu va dobândi aceste trei virtuți: iubirea, înfrânarea și rugăciunea. Căci iubirea împlânzește iuime; înfrânarea vătește te poftă; iar rugăciunea desface mintea de toate înclinațiile și o înfrumusețează goală lui Dumnezeu. Aadar aceste trei virtuți împrumutează toate virtuțile și fără de ele mintea nu se poate ocupa de Dumnezeu, slobozit de toate celelalte.

20. și zise fratele: Rogu-te, Părinte, să-mi înveți, cum împlânzește iubirea iuime? și răspunse bătrânul: Fiindcă are puterea să se milostivească și să facă bine aproapelui și să fie cu îndelungă răbdare față de el și să îndure cele ce îi vin de la el, cum am spus adeseori. Avându-le prin urmare iubirea pe acestea, împlânzește iuime celui ce a dobândit-o. și zise fratele: Nu sunt mici faptele ei, dar fericit este cel ce poate să o dobândească. Eu însă într-adevăr sunt departe de ea. Dar rogu-te, Părinte, spune-mi ce însemnează a avea îndelungă răbdare?

21. și răspunse bătrânul: A sta neclintit în împrejurări aspre și a răbda relele; a aștepta sfârșitul încercării și a nu da drumul iuimii la întâmplare; a nu vorbi cuvânt

⁶⁶ II Corinteni 10, 4-6.

neîn elept, nici a gândi ceva din cele ce nu se cuvin unui închinător al lui Dumnezeu. Căci zice Scriptura: «Până la o vreme va răbda cel cu îndelung răbdare și pe urmă și se va răsplăti lui cu bucurie; până la o vreme va ascunde cuvintele lui, și buzele multora vor spune în alepciunea lui.»⁶⁷

22. Acestea sunt semnele îndelungii răbdări. Dar nu numai acestea, ci propriu îndelungii răbdări mai este și a se socoti pe sine pricina încercării. Și poate că așa este de fapt. Fiindcă multe dintre cele ce ni se întâmplă, ni se întâmplă spre îndrumarea noastră sau spre stingerea păcatelor trecute, sau spre îndreptarea neatenției prezente, sau spre ocuirea păcatelor viitoare. Cel ce socotește că are dreptate pentru una din acestea și-a venit încercarea, nu se răzvrătește când este lovit, mai ales dacă este conștient de păcatul său, nici nu învinovățește pe acela prin care și-a venit încercarea, căci fie prin acela fie prin altul, și-a avut și bea paharul judecilor dumnezeiești. Căci el privește spre Dumnezeu și-l mulțumește Lui care a îngăduit încercarea, și se învinovățește pe sine și primește certarea cu inimă bună, purtându-se ca David cu Semei, sau ca Iov cu soția sa. Nebunul însă roagă pe Dumnezeu să-l miluiască; dar mila nu o primește, fiindcă nu a venit precum a voit el, ci precum doctorul sufletelor a socotit că este de folos. Și de aceea se face nepăsător și se tulbură și uneori se războiește aprins cu dracii, alteori hulește pe Dumnezeu; astfel arătându-se nemulțumit, nu primește decât băta.

23. Și zise fratele: Bine ai spus, Părinte, dar rogu-te să-mi spui și cum veți teje te înfrânarea poftă? Și bătrânul răspunse: Întrecăți-te face să te reții de la toate care nu împlinesc o trebuință, ci aduc o plăcere; și te îndeamnă să

⁶⁷ În el. Sirah 1, 22-23.

Sfântul Maxim Marturisitorul

nu te împorți de nimic decât de cele trebuincioase vieții nici să urmărești cele dulci, ci cele de folos, și să mergi cu trebuința mâncărilor și băuturilor; de asemenea întrucât te îndeamnă să nu lași trupului must de prisos, ci să întreții numai viața trupului și să-l pui pe tine netulburat de pornirea spre împreunare. Astfel ve-te înfrânarea poftă. Căci plăcerea și saturarea de mâncări și băuturi încalzește stomacul și aprinde dorința spre poftă de rușine, împingând întreg animalul spre amestecare nelegiuit. Acesta nu mai este atunci decât ochi nerușinați, mâini desfrânate, limbă vorbitoare de lucruri care desfată auzul, ureche care primește cuvinte de artă, minte dispusă la uitașă de Dumnezeu și suflet care desfrânează cu înallegerea și stârnete trupul spre fapta nelegiuită.

24. Ii zise fratele: Cu adevărat, Părinte, așa este. Dar rogu-te să-mi înveți despre rugăciune, cum desface mintea de toate înclaturile? Ii răspunse bătrânul: Înclaturile sunt înclaturi ale lucrurilor. Iar dintre lucruri unele cad sub simțuri, iar unele sunt inteligibile. Ocupându-se să adare mintea cu ele, poartă în sine înclaturile lor. Harul rugăciunii însuși unește mintea cu Dumnezeu. Iar unind-o cu Dumnezeu, o desface de toate înclaturile. Atunci mintea, înținându-se cu Dumnezeu dezbrăcată de toate, ajunge să ia formă dumnezeiască. Ajungând astfel, cere cele cuvenite și nu greșete niciodată în ceea ce cere. De aceea Apostolul poruncește să ne rugăm neîncetat⁶⁸ că având mintea continuu unită cu Dumnezeu, să o rupem câte puțin de la poftă celor materiale.

25. Ii zise fratele: Dar cum poate mintea să se roage neîncetat? Căci cântând și citind, întâlnindu-ne mai mult

68 I Tesalonicieni 5, 17.

i slujind, o tragem spre multe gânduri i vederi. i r spuse b trântul: Dumnezeuiasca Scriptur nu porunce te nimic din cele cu neputin , c ci i Apostolul cânta, citea i slujea i totu i se ruga neîncetat. Rug ciunea neînterupt st în a avea mintea alipit de Dumnezeu cu evlavie mult i cu dor i a atârna pururea cu n dejdea de El i a te încrede în El în toate, orice ai face i i s-ar întâmpla. Aflându-se în această dispozi ie, Apostolul zicea: «Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul sau strâmtorarea?»... .a.m.d.⁶⁹ i dup pu în: «Sunt încredin at c nici moartea, nici via a, nici îngerii». Sau iar i: «în toate obijdui i, dar nu strivi i, în mare cump n , dar nu dezn d jdui i, prigoni i, dar nu n p stui i, trânti i jos, dar nu nimici i. Totdeauna purt m în trup moartea Domnului Iisus, ca i via a lui Iisus s se arate în trupul nostru muritor».⁷⁰

26. În astfel de dispozi ie aflându-se Apostolul, neîncetat se ruga. C ci în toate cele ce f cea i i se întâmpla, atârna cu n dejdea de Dumnezeu. De aceea to i Sfin ii când se aflau în necazuri se rugau neîncetat, ca s dobândeasc aptitudinea dragostei. i de aceea zicea Apostolul: «Deci cu dulcea m voi l uda întru neputin ele mele, ca s locuiesc întru mine puterea lui Hristos».⁷¹ Iar pu în mai departe: «Când sunt slab, atunci sunt tare».⁷² Dar vai nou , netrebnicilor, c am p r sit calea Sfin ilor P rin i i de aceea suntem pustii de orice rod duhovnicesc.

69 Romani 8, 35.

70 II Corinteni 4, 8-10.

71 II Corinteni 12, 9.

72 Ibidem 10.

27. Ii zise fratele: De ce, Parinte, nu am strungerea inimii? Ii r spuse btrânul: Fiindc nu este frica lui Dumnezeu înaintea ochilor nostri. Ne-am fcut groapa tuturor rutilor de aceea am dispreuit ca pe-o simpl vorb pedeapsa înfricoat a lui Dumnezeu. Cci cine nu s-ar simi strpuns auzind pe Moise grînd în numele lui Dumnezeu despre pctoi: «Foc al ieit din mîna Mea i va arde pîn la iadul cel mai de jos. Mîncă-va p mîntul i rodurile lui; arde-va temeliile munilor. Îngrm di-voi asupra lui rele i voi rupe sgeile Mele în ei»⁷³. Ii iar i: «Voi ascui ca fulgerul sabia Mea i va începe mîna Mea Judecata i m voi rzbuna pe vrjmaii Mei i voi r splti celor ce m ursc».⁷⁴ S auzim i pe Isaia strigînd: «Cine va vesti vou c focul arde, cine va vesti vou focul cel ve nic. Mergeti în lumina focului vostru i în flacra care ai ars»⁷⁵. Ii iar i «i voi ie i i voi vedea stîrvurile oamenilor care s-au rzvrit împotriva Mea. Cci viermele lor nu va muri i focul lor nu se va stinge, i vor fi spre vedere pentru tot trupul».⁷⁶ Auzi i pe Ieremia care zice: «Da i Domnului Dumnezeului vostru slav, pîn nu se întunec i pîn nu se poticnesc picioarele voastre prin mun i întuneco i».⁷⁷ Ii iar i: «Ascultai popor nebun i f r de inim: ochi au i nu v d, urechi au i nu aud. Au nu v ve i teme de Mine, zice Domnul, i nu ve i tremura de fa a Mea? De cel ce a pus nisipul hotar mrii i grani ve nic peste care nu va trece». Ii iar i: «Pedepsi-te-va necredinta ta i rutatea ta te va mustra. Cunoate i vezi c amar î i este ie c M-ai prsit pe Mine, zice Domnul.

⁷³ Deut. 32, 22 - 23.

⁷⁴ Deut 32, 41.

⁷⁵ Is. 33, 14; 50, .

⁷⁶ Isaia 66, 24.

⁷⁷ Ier. 13,16.

⁷⁸ Ier. 5, 21, 22.

Eu te-am sdit vi roditoare, toat adev rat . Cum te-ai întors la am r ciune, vi str în ?»⁷⁹ i iar i: «Întru adunarea celor ce râd n-am ezut, ci m-am temut de fa a mâniei Tale i am ezut singur, c ci m s turasem de am r ciune».⁸⁰ i cine nu va tremura auzind pe Iezechiil strigând: «Voi v rsa mânia Mea peste tine, cheltui-voi urgia mea asupra ta. i te voi judeca pe tine în c ile tale i voi arunca peste tine tic lo iile tale; i ochiul Meu nu te va cru a, nici m voi milui de tine. i atunci vei cunoa te c eu sunt Domnul».⁸¹ Dar cine nu se c ie te auzind pe Daniil descriind limpede ziua înfrico ateî judec i, când zice: «Eu Daniil am privit pân fur a ezate scaunele. i s-a a ezat Cel vechi de zile. Haina Lui, alb ca z pada, iar p rul capului S u, curat ca lâna. i scaunul Lui par de foc, iar ro ile scaunului foc arz tor. Un râu de foc se v rsa i ie ea înaintea Lui. Mii de mii îi slujeau Lui i zeci de mii st teau înaintea Lui. Judec torul se a ez i c r ile fur deschise».⁸² - adic faptele s vâr ite. i iar i: «V zut-am în vedenie de noapte; i iat pe norii cerului venea cineva ca un Fiu al omului. i a ajuns pân la cel vechi de zile i L-au adus înaintea Lui, i I-au dat Lui st pânirea, cinstea i împ r ia, i toate neamurile, semin iile i limbile îi vor sluji Lui. i st pânirea Lui st pânire ve nic i împ r ia împ r ie ve nic . i m-am cutremurat cu duhul meu, eu, Daniil, i vedeniile din capul meu m-au tulburat».⁸³

28. i cine nu se înfrico eaz auzind i pe David zicând: «A gr it o dat Dumnezeu i am auzit acestea dou : c puterea este a lui Dumnezeu i a Ta este mila,

⁷⁹ Ier. 2, 19, 21.

⁸⁰ Ier. 15, 17.

⁸¹ Iez. 7, 4-9.

⁸² Daniil 7, 9-10.

⁸³ Daniil 7, 13-15.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Doamne; c Tu vei r spl ti fiec ruia dup faptele lui». ⁸⁴ i iar i: s auzim pe Ecclesiastul care zice: «Sfâr itul cuvântului: ascult tot, teme-te de Dumnezeu i p ze te poruncile Lui. Acesta este tot omul. C ci Dumnezeu va aduce tot ce s-a f cut întru ascuns la judecat , cu tot lucrul trecut cu vederea, fie bun, fie r u». ⁸⁵

29. Dar cine nu tremur auzind pe Apostolul spunând lucruri asem n toare: «C ci noi trebuie s ne înf i m înaintea scaunului lui Hristos, ca s ia fiecare din noi cele f cute prin trup, fie bine fie r u». ⁸⁶ Cine nu va plânge a adar necredin a noastr i orbirea sufletului nostru c , auzind toate acestea, nu ne c im i nu plângem cu amar, pentru marea noastr negrij i u urin . Acestea v zându-le de mai-nainte, Ieremia zicea: «Blestemat cel ce s vâr e te lucrurile Domnului cu negrij ». ⁸⁷ C ci dac am avea grij de mântuirea sufletelor noastre, am tremura de cuvântul Domnului i ne-am gr bi s împlinim poruncile Lui, prin care ne i mântuim. Dar noi auzind pe Domnul zicând: «Intra i prin poarta cea strâmt , care duce la via », ⁸⁸ am ales pe cea lat i larg , ce duce la pierzare. De aceea vom auzi când va veni din ceruri s judece viii i mor ii: «Duce i-v de la Mine, blestema ilor, în focul cel ve nic, care este g tit diavolului i îngerilor lui». ⁸⁹

30. i vom auzi acestea, nu fiindc am f cut fapte rele, ci fiindc de cele bune n-am grijit i pe aproapele n-am iubit. Iar dac am f cut rele, cum vom îndura ziua aceea, o

⁸⁴ Psalmi 61, 11.

⁸⁵ Ecclesiastul. 12, 13-14.

⁸⁶ II Corinteni 5, 10.

⁸⁷ Ieremia 48, 10.

⁸⁸ Matei 7, 10.

⁸⁹ Matei 25, 41.

dat ce am fost cu atâta negrij ? De altfel: «s nu curve ti, s nu furi, s nu omori» i celelalte, au fost spuse prin Moise celor de demult. Domnul îns , tiind c nu ajunge cre tinului numai p zirea acestora spre des vâr ire, a zis: «Amin zic vou , c de nu va prisosi dreptatea voastr mai mult decât a C rturarilor i a Fariseilor, nu ve i intra întru Împ r ia cerurilor».⁹⁰ De aceea a poruncit cu orice prilej sfin irea sufletului, pentru care se sfin e te i trupul, i dragostea curat fa de to i oamenii, prin care putem s dobândim i iubirea fa de El; iar pe Sine ni s-a dat pild pân la moarte, ca i pe ucenicii S i, precum s-a zis adeseori.

31. Ce ap rare vom avea a adar în ziua aceea, având o asemenea pild i fiind cu atâta negrij : Plângându-ne Ieremia pe noi cei ce ne-am învrednicit de atâta har, dar ne-am purtat cu atâta negrij , mai bine zis am fost plini de toat r utatea, zicea: «Cine va da capului meu ap i ochilor mei izvor de lacrimi, ca s plâng pe poporul acesta ziua i noaptea?».⁹¹

Dar eu aud i pe Moise zicând despre noi: « i a mâncat Iacob i s-a s turat i s-a f cut înd r tnic cel iubit; îngr atu-s-a, îngro atu-s-a i s-a l it i a p r sit pe Dumnezeu care l-a f cut pe el i s-a dep rtat de la Dumnezeu Mântuitorul lui»,⁹² Iar Mihea plânge i zice: «Vai sufletului meu, c a pierit cel evlavios de pe p mânt i nu se mai afl între oameni cel ce s vâr e e virtutea. Fiecare nec je te cu necaz pe aproapele; spre r u î i g tesc mâinile lor».⁹³ Iar Psalmistul zice despre noi asemenea:

91 Matei 5, 20.

91 Ieremia 9, 1.

92 Deut. 32, 15.

93 Miheia 7, 2.

«Mântuie-te-mă, Doamne, că m-a lipsit cel cuvios; că s-au
împușcat adevărurile dintre fiii oamenilor...» și celelalte.⁹⁴

32. Dar și Apostolul plânge pentru noi cu Proorocul
zicând; «Nu este cel ce face bunătate, nu este pân la unul.
Mormânt deschis este gâtlejul lor, cu limbile lor grăiesc
vicleuguri. Venin de aspidă este sub limbile lor, gura lor e
plină de blestem și de amărăciune. Întărire și necaz este
în căile lor, și calea păcii nu au cunoscut-o. Nu este frica
lui Dumnezeu înaintea ochilor lor».⁹⁵ De aceea, prevăzând
cele viitoare, scrie despre purtarea noastră cea rea de
acum, către Timotee: «Cunoaște-te pe aceasta, că în zilele cele
de apoi se vor ivi vremuri înfricoșate; că vor fi oamenii
iubitori de sine, iubitori de argint, lăudaroși, trufași,
hulitori, neascultători de părinți, nemulțumitori, fără
cucernicie, lipsiți de dragoste, neînduplecări, clevețitori,
neîngrădări, neîmblânziți, neîubitori de bine, vânzători,
obraznici...» . a. m. d.⁹⁶ Vai nouă, că am ajuns la cele din
urmă dintre rele, căci spune-mi mie care dintre noi nu e
purtător al relelor pomenite? Nu s-a împlinit la noi
proorocia? Nu suntem toți lacomi cu stomacul? Nu suntem
toți iubitori de plăcere, nu toți nebuni pentru pământ și
iubitori de materie? Nu toți plini de mânie? Nu toți
întărâtați? Nu înem toți minte răul? Nu suntem toți
trădători a toată virtutea? Nu suntem toți clevețitori? Nu
toți iubitori de sudalme? Nu toți obraznici, nu toți urători
de frați? Nu toți îngâmfări? Nu toți trufași? Nu toți
lăudaroși? Nu toți fărnici? Nu toți iubitori de slavă
de art? Nu toți vicleni, nu toți pizmași? Nu toți nesupuși?
Nu toți nepăsători? Nu toți nestătornici? Nu toți uratici,
nu toți fără grijă la poruncile Mântuitorului? Nu toți plini

⁹⁴ Psalmi 11, 1.

⁹⁵ Romani 3, 12 - 18; Psalmi 13, 3; Psalmi 5, 9; Psalmi 35, 1.

⁹⁶ II Timotee 3, 1 - 4.

de toată răutatea? Nu ne-am făcut în loc de biserică a lui Dumnezeu templu al idolilor? Nu suntem s la uri ale duhurilor rele, în loc să fim ai Duhului Sfânt? Nu numim pe Dumnezeu Tatăl, în chip mincinos? Nu ne-am făcut, în loc de fii ai lui Dumnezeu, fii ai gheenei? Nu ne-am făcut mai răi decât iudeii, noi cei ce purtăm azi numele lui Hristos? Nimenea să nu se răzvrătească auzind adevărul, fiindcă și aceia, nelegiuiri fiind, ziceau: «Noi avem un singur Tatăl, pe Dumnezeu».⁹⁷ Dar au auzit de la Mântuitorul: «Voi sunteți din tatăl vostru diavolul și poftele tatălui vostru diavolul vre și să le faceți».⁹⁸

33. Cum deci, fiind și noi călători ai poruncilor Lui, nu vom auzi de la El aceleași cuvinte? Căci și Apostolul, pe cei purtați de Duhul i-a numit fii ai lui Dumnezeu: «Căci sunt, zice, purtați de Duhul, aceștia sunt fii ai lui Dumnezeu».⁹⁹ Dar cum putem să auzim noi, cei purtați de moarte, că suntem fii ai lui Dumnezeu? «Căci cugetul trupului este moarte».¹⁰⁰ Cei purtați de Duhul se fac așadar din roadele Duhului. Să vedem a adar roadele Duhului. «Căci roada Duhului este, zice, iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, facerea de bine, bunătatea, credința, blândețea, înfrânarea».¹⁰¹ Oare avem acestea în noi? Sau nu cumva le avem pe toate cele potrivnice? Cum putem a adar să auzim că suntem fii ai lui Dumnezeu, și nu mai degrabă ai celui potrivnic? Căci cel nescut din cineva este asemenea celui care l-a nescut. Arată aceasta și Domnul zicând: «Cel nescut din Duhul, duh este».¹⁰² Noi însă ne-

97 Ioan 8, 41.

98 Ioan 5, 44.

99 Romani 8, 14.

100 Romani 8, 6.

101 Galateni 5, 22.

102 Ioan 3, 6.

am făcut trupuri ce poftesc împotriva Duhului și de aceea cu dreptate auzim de la El: «Nu va rămânea Duhul Meu în oamenii aceștia, deoarece sunt numai trupuri».¹⁰³ Cum putem să auzim a adărc suntem creștini, neavând nimic al lui Hristos în noi?

34. Dar va zice, poate, cineva: Dar am credință, îmi ajunge credința în El pentru mântuire. Își va răspunde acestuia Iacob, zicând: «Că și diavolii cred și se cutremur».¹⁰⁴ Și iarăși: «Credința fără fapte moarte este, precum și faptele fără credință».¹⁰⁵ Dar cum și credem în El, sau cum îi credem Lui în privința celor viitoare, noi care nu-l credem în privința celor vremelnice și prezente, și de aceea suntem amestecați cu cele păcate și trăim în trupului, o tindu-ne împotriva Duhului? Cei ce au crezut cu adevărat lui Hristos și L-au slăvit întreg în ei prin porunci, ziceau așa: «Nu mai trăiesc eu ci Hristos trăiește în mine. Iar de trăiesc acum în trup, trăiesc prin credința Fiului lui Dumnezeu, al Celui ce m-a iubit pe mine și s-a dat pe Sine pentru mine».¹⁰⁶ De aceea pătimind de dragul Lui, pentru mântuirea tuturor, ca ni te urmări întocmai ai Lui și ca ni te păzitori adevărați ai poruncilor Lui, ziceau: «Ocrâni, noi binecuvântăm; prigoniți, noi răbdăm; huliți, noi mângâiem».¹⁰⁷ Aceasta o făceau pentru că -L auziseră pe El zicând: «Iubiți pe vecinii voștri, faceți bine celor ce vă urăsc pe voi, binecuvântați pe cei ce vă blestem, rugați-vă pentru cei ce vă doresc pe voi» și celelalte.¹⁰⁸ Prin cuvintele și faptele lor se arăta lucrând în ei Hristos.

¹⁰³Facerea 6, 3.

¹⁰⁴Iacob 2, 19.

¹⁰⁵Iacob 2, 20.

¹⁰⁶Galateni 2, 20.

¹⁰⁷I Corinteni 4, 12.

¹⁰⁸Matei 5, 44.

Dar noi, fiindc lucr m împotriva tuturor poruncilor Lui, ne-am umplut de toat necur ia. i de aceea am ajuns, în loc de biseric a lui Dumnezeu, cas de negustorie i în loc de cas de rug ciune, pe ter de tâlhari; în loc de neam sfânt, neam p c tos i în loc de popor al lui Dumnezeu, popor plin de p cate; în loc de s mân sfânt , s mân rea i în loc de fii ai lui Dumnezeu, fii ai nelegiurii, fiindc am p r sit poruncile Domnului i slujim duhurilor viclene prin patimile necurate, mâniind pe Sfântul lui Israel.

35. De aceea, plângându-ne marele Isaia i vrând s ne ajute în c derea noastr , zice: «De ce v mai r ni i iar i, ad ugând f r delege? Tot capul v este spre durere i toat inima spre întristare. De la picioare pâ n la cap, nu este în el loc întreg. Totul este numai ran , numai vân taie i numai bube pline de puroi. Nu se mai poate pune plasture, nici untdelemn, nici o leg tur ».¹⁰⁹ Apoi urmeaz : «P r sit va fi fata Sionului ca o colib într-o vie i ca un p tul într-o gr din rie, ca o cetate împresurat ».¹¹⁰ Aceast pustiire a sufletelor noastre a ar tat-o i Apostolul, zicând: « i precum n-au g sit cu cale s -L cunoasc pe Dumnezeu, i-a l sat pe ei Dumnezeu în minte netrebnic s fac cele ce nu trebuie; plini fiind de toat nedreptatea, r utatea, viclenia, l comia, plini de pizm , de ucidere, de ceart , de în el ciune, de purt ri urâte, optitori, bârfitori, urători de Dumnezeu, oc râtori, seme i trufa i, n scocitori de rele, nesupu i p rin ilor, bezmetici, ne iubitori, c lc tori de cuvânt, nemilostivi, care de i cunosc dreptatea lui Dumnezeu, c adic cei ce fac acestea sunt vrednici de moarte, nu numai c fac acestea, ci i încuviin eaz pe cei ce le fac. De aceea i-a dat pe ei Dumnezeu spre patimi de necinste, ca s - i necinsteasc

¹⁰⁹ Is. 1, 5 - 6.

¹¹⁰ Is. 1, 8.

trupurile lor între ei». ¹¹¹ Iar urmarea acestora este că : «Se descoperă mânia lui Dumnezeu din ceruri peste toată necredința și nedreptatea oamenilor», ¹¹² și celelalte.

36. Această pustiire a sufletului, vestind-o și Domnul, zice: «Ierusalime, Ierusalime care ucizi pe prooroci și omori cu pietre pe cei trimiși la tine, de câte ori n-am vrut să strâng pe fiii tăi, cum îți adunăm înăpuriși sub aripi, și n-ai vrut? Iată casa voastră se va lăsa pustie». ¹¹³ Iar Isaia, văzându-ne pe noi, a auzii monahi, și vârmind numai slujbele trupe și disprețuind pe cele duhovnice și de aceea aflându-ne plini de trufie, a zis: «Ascultă și cuvântul Domnului; fruntașii Sodomei luați aminte la legea Domnului, popor al Gomorei. Ce-mi trebuie Mie mulțimea jertfelor voastre? M-am săturat de arderile de tot ale berbecilor și nu mai vreau grămea mieilor și sângele taurilor și al apilor. Căci cine le-a cerut acestea din mâinile voastre? Nu mai călcați în curtea templului Meu. De-mi veți aduce floarea finii, zadarnic este. Tângăria voastră îmi face scârbă. Lunile nouă, Sâmbetele și ziua cea mare, nu le mai pot suferi. Sufletul Meu urte postul, odihna și sârbătorile voastre. M-am săturat de voi, nu vă mai pot răbda. Când întindeți mâinile spre Mine, Eu îmi întorc ochii de la voi. Și de veți înmulți rugăciunea, nu vă voi auzi». ¹¹⁴ De ce? «Pentru că mâinile voastre sunt pline de sânge». ¹¹⁵ Căci «Cel ce urte pe fratele său este ucigaș de oameni». ¹¹⁶ De aceea toată nevoia (asceza) care nu are iubire este străină de Dumnezeu.

¹¹¹Romani 1, 28-32.

¹¹²Romani 1, 18.

¹¹³Matei 23, 37-38.

¹¹⁴Is. 1, 10-15.

¹¹⁵Ibid. 15.

¹¹⁶Ioan 3, 15.

37. De aceea, muștrând de departe și fărância noastră, zice: «Poporul acesta cu buzele lui mă cinste te; dar inima lor este departe de Mine și în zadar mă cinste te», și celelalte.¹¹⁷ Căci cele pe care Domnul nostru le-a spus, plângând pe Farisei, eu le aud ca spuse pentru noi, fărâncii de azi, care ne-am învrednicit de atâta har și suntem mai răi ca aceia. Oare nu legăm și noi poveri grele și anevoie de purtat și le punem pe umerii oamenilor, iar noi nu vrem să le micșăm nici cu vârful degetului? Oare nu facem și noi toate faptele noastre spre a fi văzuți de oameni? Oare nu iubim și noi să ședem în fruntea mesei la ospete și pe scaunul de frunte în adunări, și sfîșim chema și de oameni: «Rabi, rabi», iar pe cei care nu ni le dau acestea îi urmărim până la moarte? Oare n-am luat și noi cheia cunoștinței și închidem Împărăția cerurilor înaintea oamenilor, neintrând nici noi și nelăsându-i nici pe alții să intre?

Oare nu ocolim și noi marea și pământul ca să facem un prozelit, și când se întâmplă aceasta îl facem fiul gheenei, îndoit decât noi? Oare nu suntem și noi povuitori orbi, strecurând în arul și înghițind cîmă? Oare nu curîm și noi partea din afară a paharului, cea de la vedere, iar cea din untrul nostru e plină de rîpă și lăcomie, mai bine zis de necurie?

Oare nu zeciuiim și-n izma și mărul și orice legumă, și trecem cu vederea judecata și iubirea lui Dumnezeu? Oare nu suntem și noi niște morminte întunecoase arătându-ne oamenilor pe dinafară drepți, iar pe din untru fiind plini de toată fărância, nelegiuirea și necuria? Oare nu zidim și noi mormintele mucenicilor și

¹¹⁷ Is. 29, 13; Matei 15, 8.

împodobim monumentele Apostolilor, dar suntem asemenea cu ucigașii lor?

Cine nu ne va plânge a adar pe noi pentru o astfel de simțire? Cine nu va plânge o asemenea robie a noastră? De aceea noi, cei ce suntem fii cinstiți ai lui Dumnezeu, suntem socotiți ca ni te vase de lut. De aceea s-a înnegrit aurul și s-a stricat argintul cel bun. De aceea noi, Nazareii Sionului, care luminăm mai tare ca soarele, am ajuns ca ni te Abisinieni; noi, care eram mai albi ca laptele, ne-am înnegrit mai tare ca cerneala. De aceea s-a întunecat chipul nostru mai tare ca funinginea. Cei ce ne hrăneau cu nuci de cocos ne tăvălim acum în lăpturi. S-au mărit nelegiuirile noastre mai mult decât nelegiuirile Sodomei. Noi, cei ce eram fiii zilei și fiii luminii am ajuns fiii nopții și ai întunericului; iar din fiii ai împărăției ne-am făcut fiii gheenei. De aceea noi, fiii Celui Preaînalt, murim ca ni te oameni și cădem ca unul dintre boieri.¹¹⁸ De aceea am fost pradă în mâinile vrăjmașilor nelegiuitori, adică ale dracilor cumpliți și ale împăratului nedrept și atotviclean al întregului pământ, al căpeteniei lor adică, ca unii ce am păcătuit și am săvârșit fapte de lege, nesocotind poruncile Domnului Dumnezeuului nostru, și am călcat în picioare pe Fiul lui Dumnezeu, și am socotit sângele Testamentului Său lucru de rănd.

Dar și nu ne predai până în sfârșit, pentru numele Tău Doamne; și nu rupi Testamentul Tău; și nu depărtezi de la noi mila Ta, pentru milostivirile Tale, Tatăl nostru cel din ceruri, și pentru mila Sfântului Tău Duh. «Nu pomeni fapte de lege ale noastre cele vechi, ci degrab să vie înaintea noastră milostivirile Tale, că am ajuns săraci foarte. Ajută-ne nouă, Dumnezeule, Mântuitorul nostru pentru slava numelui Tău; Doamne miluie-te-ne și iartă-ne pe celele noastre, pentru numele Tău, Doamne, adu-și

¹¹⁸ Ps. 81, 7.

aminte de pârga pe care, luând-o dintre noi, pentru iubirea de oameni, Unul N scut Fiul T u o ine pentru noi în ceruri, ca s ne d ruiasc n dejdea tare a mântuirii i s nu devenim din dezn dejde mai r i. Mântuie te-ne pentru cinstit sângele Lui, pe care l-a v rsat pentru via a lumii, pentru Sfin ii S i Apostoli i ucenici, care i-au v rsat sângele lor propriu pentru numele Lui, pentru sfin ii Prooroci, P rin i i Patriarhi, care s-au nevoit s fac bucurie numelui T u. Nu trece cu vederea rug ciunea noastr , Doamne, i nu ne p r si pâ n la sfâr it. C ci nu ne încredem în drept ile noastre, ci în mila Ta, prin care por i grij de tot neamul nostru. Cer im i rug m bun tatea Ta, ca s nu ni se fac nou spre osând taina mântuirii, h r zit nou de Unul N scut Fiul T u, i s nu ne lepezi pe noi de la fa a Ta. Nu te scârbi de nevrednicia noastr , ci ne miluie te pe noi dup mare mila Ta; i dup mul imea îndur rilor Tale terge f r delegile noastre, ca apropiindu-ne f r de osând înaintea sfintei Tale slave, s ne învrednicim de acoper mântul Fiului T u cel Unul n scut i s nu fim lep da i ca ni te slugi netrebnice ale p catului.

Da, St pâne, Doamne atotputernice, auzi rug ciunea noastr , c afar de Tine pe altul nu cunoa tem. Numele T u numim; c ci Tu e ti Cel ce lucreaz toate în to i i ajutorul de la Tine îl cerem to i. «Caut din cer, Doamne i prive te din casa sfintei Tale slave. Unde este râvna i t ria Ta? Unde este mul imea milei Tale i a îndur rilor Tale, c ai r bdat c derea noastr ? C ci Tu e ti Tat l nostru, fiindc Avram nu ne-a cunoscut pe noi i Israil nu ne-a tiut pe noi. Ci Tu, Doamne Tat l nostru, mântuie te-ne pre noi, c de la început este peste noi numele T u cel sfânt i al Fiului T u cel Unul N scut i al Sfântului T u Duh. De ce ne-ai r t cit pe noi, Doamne, de la calea Ta? Nu ne pedepsi pe noi cu toiagul judec ilor Tale. De ce ai învârto at inimile noastre, ca s nu se team de Tine? Ne-

ai p r sit pe noi în propria lege a r t cirii noastre? Întoarce, Doamne, pe robii T i pentru sfânta Ta Biserică i pentru to i sfin ii T i din veac, ca s mo tenim pu in din muntele T u cel sfânt. Vr jma ii no tri au c lcat locul t u cel sfânt. Ne-am f cut ca la început, când nu st pâneaui peste noi, nici nu se chema numele T u peste noi.»¹¹⁹

38. «De vei deschide cerul, se vor cutremura de Tine mun ii i se vor topi ca ceara de fa a focului; focul va arde pe cei potrivnici i înfrico at va fi Numele T u vr jma ilor T i. Când vei face lucrurile Tale m rite, se vor cutremura de Tine mun ii. Din veac n-am auzit, nici ochii no tri n-au v zut Dumnezeu, afar de Tine. i lucrurile Tale, pe care le vei face, vor fi mil celor ce vor r bda. C ci dreptatea se va întâlni cu cei ce o fac i- i vor aduce aminte de c ile Tale. Iat Tu te-ai mâniat i noi am p c tuit».¹²⁰ Mai bine zis noi am gre it i Tu te-ai mâniat. «De aceea am r t cit to i i ne-am f cut ca ni te necura i. Ca o cârp lep dat e toat dreptatea noastr i am c zut ca frunzele pentru f r delegile noastre; a a ne va duce vântul pe noi. Nu este cine s cheme numele T u si cine s Te pomeneasc spre a fi ajutat. Întors-ai fa a Ta de la noi i ne-ai p r sit pe noi pentru p catele noastre. i acum, Doamne, Tat l nostru e ti Tu, iar noi tin , lucrul mâinilor Tale suntem to i. Nu te mânia pe noi foarte, nici pomeni vreodat p catele noastre. Prive te, c ci poporul T u suntem to i. Cetatea sfântului T u, Sionul, a ajuns pustie. Ca un pustiu s-a f cut Ierusalimul. Casa sfântului nostru a ajuns blestem i slava pe care au binecuvântat-o P rin ii no tri a fost cuprins de foc i toate cele m rite s-au d râmât. i toate acestea le-ai

119. Isaia 63, 15 - 19. Citat liber.

120. Isaia 64, 1-5.

r bdat Doamne, i ai t cut i ne-ai smerit din cale afar ». ¹²¹

39. Toate acestea i s-au întâmplat poporului T u vechi prin preînchipuire, dar acum s-au împlinit cu adev rat la noi. «F cutu-ne-am de ocar vecinilor no tri, diavolii, i de batjocur i de răs celor ce stau în jurul nostru». ¹²² Ci caut din cer i vezi i ne mântuie te pe noi pentru numele T u cel sfânt. F -ne s cunoa tem me te ugirile vr jma ilor no tri i ne mântuie te de uneltirile lor. Nu dep rta de la noi ajutorul T u, c noi nu suntem în stare s învingem cele ce ne vin împotriv , dar Tu e ti puternic s ne mântuie ti de to i vr jma ii. Mântuie te-ne pe noi, Doamne, din greut ile lumii acesteia dup bun tatea Ta, ca în curat con tiin , trecând marea vie ii i înf i ându-ne întregi i f r pat înaintea scaunului înfrico at, s ne învrednicim de via a cea ve nic .

40. Auzindu-le toate acestea fratele i cuprins fiind de mare c in , zise cu lacrimi b trânului: Din câte v d P rinte, nu mi-a r mas nici o n dejde de mântuire. «C ci f r delegile mele au covâr it capul meu». ¹²³ Ci rogu-te s - mi spui ce trebuie s fac? Iar b trânul r spunzând zise: Mântuirea este un lucru oamenilor cu neputin . La Dumnezeu îns , toate-s cu putin , precum a zis însu i Domnul. ¹²⁴ «S ie im înaintea fe ei Lui întru m rturisire, s ne închin m, s c dem i s plângem înaintea Domnului, care ne-a f cut pe noi, c ci El este Dumnezeuul nostru». ¹²⁵ S auzim ceea ce spune El prin glasul lui Isaia:

¹²¹Isaia 64, 6-12

¹²²Psalm 78, 4.

¹²³Psalm 37, 5.

¹²⁴Mt. 19, 24.

¹²⁵Ps.94, 4.

«Când te vei întoarce și vei suspina, atunci te vei mântui». ¹²⁶ Și iarăși: «Nu e puternică mâna Domnului ca să ne mântuiască? Sau s-a îngreunat urechea Lui, ca să nu aud. Dar pe catele pun zid între noi și Dumnezeu și din pricina pe catelor noastre și-a întors fața Lui ca să nu ne miluiască». ¹²⁷ De aceea zice: «Spală-i-vă, face-i-vă cură, și smulge-i răutățile din sufletele voastre înaintea ochilor Mei, opri-i-vă din răutățile voastre, învăiași face-i binele, cere-i judecată, scapă-i pe cel nedrept, face-i dreptate orfanului și apără-i pe văduv. Și veniți și judecați-mă, zice Domnul. Și de vor fi pe catele voastre ca purpura, ca să pădăle voi albi; și de vor fi stacojii ca focul, ca lână le voi albi. De veți vrea să mă ascultați bunătățile pe mântului veți mânca, căci gura Domnului a grăit acestea». ¹²⁸ Și iarăși prin Ioil: «Întoarce-i-vă la Mine din toată inima voastră în post, în plângere și jelanie. Sfăia-i-vă inimile voastre și nu hainele voastre. Căci milostiv și îndurător este Domnul și-I pare rău de cele rele». ¹²⁹ Iar către Ezechiil: «Fiul omului, spune casei lui Israil: a a a i vorbit zicând: răutățile noastre și fărâșele noastre asupra noastră sunt și în ele ne topim, și cum vom trăi? Spune lor: Viu sunt Eu, zice Domnul; nu voiesc moartea necredinciosului, ci să se întoarcă de la calea lui și să fie viu. Cu întoarcere întorce-i-vă de la calea voastră; pentru ce să muriți casa lui Israil». ¹³⁰ Iar Cartea a treia a Regilor, arătând covârșitoarea bunătăți a lui Dumnezeu, zice prin Ilie, ca să aud Ahab, care se afla în via lui Nabot pe care o moțenise omorându-l prin Izabela: «Aceasta zice Domnul: ai ucis și ai moțenit în locul în care au lins

¹²⁶Is. 30,15.

¹²⁷Is. 59,1-2.

¹²⁸Is. 1, 16-19.

¹²⁹Ioil 2, 12-13.

¹³⁰Ezechil 33, 10-14.

câinii sângele lui Nabot, acolo vor linge câinii sângele t u.

i pe Izabela câinii o vor mânca la marginea zidului lui Israel. i auzind Ahab aceste cuvinte i-a rupt hainele sale

i a pus sac pe trupul s u, i a postit i a dormit în sac. i a fost cuvântul Domnului c tre Ilie zicând: Iat c s-a ru inat Ahab de fa a Mea. Nu voi mai aduce rele în zilele lui». ¹³¹ Iar David zice: «F r delegea mea am cunoscut i

p catul meu nu l-am acoperit. Zis-am: m rturisit-am împotriva mea f r delegea mea Domnului; i Tu ai iertat necredin a inimii mele. Pentru ea se va ruga ie tot cuviosul la vreme rânduit ; îns în potop de ape multe de el nu se vor apropia». ¹³² Iar în Evanghelie zice Domnul:

«Poc i i-v , c s-a apropiat Împ r ia cerurilor». ¹³³ Iar lui Petru care întreab : «De câte ori pe zi îmi va gre i fratele meu i îi voi ierta lui? Au doar pân la apte ori?», îi r spunde Cel ce e prin fire bun i neasem nat în bun tate: «Nu zic ie de apte ori, ci pân la aptezeci de ori câte apte». ¹³⁴

41. Cunoscând a adar frica de Dumnezeu, bun tatea i iubirea Lui de oameni, din Vechiul i Noul Testament, s ne întoarcem din toat inima noastr . De ce s pierim, fra ilor? S ne sp l m mâinile noi, p c to ii. S ne cur im inimile, noi, cei cu sufletele îndoite. S ne tânguim, s jelim i s plângem pentru p catele noastre. S încet m din r ut ile noastre. S credem în milostivirile Domnului. S ne temem de amenin rile Lui, s p zim poruncile Lui. S ne iubim unii pe al ii din toat inima. S zicem fra ilor i celor ce ne ur sc pe noi i se scârbesc de noi, ca s se m reasc numele Domnului i s ni se arate în bucuria

¹³¹III Regi 21, 19, 23, 27-29.

¹³²Psalmi 31, 5-7.

¹³³Matei 4, 17.

¹³⁴Matei 18, 22.

Lui. Să dăm iertare unii altora, noi, cei ce ne-am ispitit unul pe altul ca unii ce am fost război între noi de vremea comună. Să stăm împotriva gândurilor noastre chemând pe Dumnezeu ca aliat în lupta noastră și să alungăm din noi duhurile rele și necurate. Să supunem trupul duhului, chinuindu-l și târându-l rob, ¹³⁵ prin tot felul de strâmtorări. «Să ne curățăm pe noi de toată întinziunea trupului și a duhului». Să ne stărnim unii pe alții la sporirea în iubire (în text: paroxismul iubirii) și fapte bune. Să nu ne pizmuim între noi, nici pizmuindu-ne să ne sălbăticiim la inimă. Mai degrabă să avem milă unii de alții și să ne tălmăcuim unii pe alții prin smerenie. Să nu ne bârfim unii pe alții, nici să nu ne batjocorim unii pe alții, căci suntem unii altora mădulare. Să lepădăm de la noi negrija și urina și să stălmăzim războaiele, luptând împotriva duhurilor răutății, căci «Îl avem pe Iisus Hristos mângâietor drept la Tatăl, și El ne este ispășire pentru păcatele noastre». ¹³⁶ Să ne rugăm Lui cu inimă curată din tot sufletul nostru, și ne va ierta păcatele noastre. «Căci aproape este Domnul de toți cei ce-L cheamă pe El într-adevăr». ¹³⁷ De aceea zice: «Jertfe te lui Dumnezeu jertfe de laudă și dă Celui Preaînalt rugăciunile tale. Și mă cheamă pe Mine în ziua necazului tău și te voi scăpa și mă vei slăvi pe Mine». ¹³⁸ Iar Isaia zice: «Rupe toată legătura nedreptății, dezleag jugul legămintelor silnice, dă drumul celor asupriți și rupe toată scrisoarea nedreaptă. Frânge celui flămând pâinea ta și pe săracii fărâșla adu-i în casa ta. De vezi pe cineva gol, îmbracă-l și nu trece cu vederea pe cei din sămăna neamului tău. Atunci lumina ta va izbucni ca zorile, și tălmăcuirea ta va răsună degrabă. Și va

¹³⁵ I Corinteni 9, 27.

¹³⁶ I Ioan 2, 1-2.

¹³⁷ Psalmi 144, 19.

¹³⁸ Psalmi 49, 15, 16.

umbla înaintea ta dreptatea ta, i slava Domnului te va înconjura».¹³⁹ Iar după acestea zice: «Atunci vei striga i Dumnezeu te va auzi pe tine. Înc gr ind tu, va zice: Iată aici sunt. Atunci va r s ri în întuneric lumina ta i întunericul t u va fi ca amiaza. i Dumnezeu va fi cu tine întotdeauna i te va s tura precum poftă te sufletul t u».¹⁴⁰ Iată a adar c rupând toată legătura nedreptății din inima noastră i dezlegând tot jugul legămintelor silnice, adică al inerii minții a r ului, i gr bindu-ne s facem bine aproapei din tot sufletul, ajungem s fim înconjurați de lumina cunoștinței i ne slobozim de patimile de ocară, umplându-ne de toată virtutea, luminându-ne de slava lui Dumnezeu i eliberându-ne de toată neștiință; iar rugându-L pe Hristos, suntem auziți i-L avem pe Dumnezeu cu noi pururea i ni se satură dorința după Dumnezeu.

42. Să ne iubim a adăr unii pe alții i vom fi iubiți de Dumnezeu. Să fim cu îndelungă răbdare întreolaltă i va fi i El cu îndelungă răbdare față de păcatele noastre. Să nu răsplătim răul cu rău i nu vom primi după păcatele noastre. Căci iertarea greșelilor noastre o aflăm în iertarea fraților. Iar mila lui Dumnezeu e ascunsă în milostivirea noastră față de aproapele. De aceea a zis Domnul: «Iertați-i vi se va ierta vou».¹⁴¹ i iar i: «De veți ierta oamenilor greșalele lor i Tatăl vostru cel din ceruri va ierta vou greșalele voastre».¹⁴² Sau: «Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui»¹⁴³ Sau: «Cu ce m sur veți m sura, cu aceea se va m sura vou».¹⁴⁴ Iată ne-a

¹³⁹Isaia 58, 6-8

¹⁴⁰Ibid. 9-10.

¹⁴¹Luca 6, 37.

¹⁴²Matei 6, 14.

¹⁴³Matei 5, 7.

¹⁴⁴Matei 7, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

daruit nou Domnul chip de mântuire și ne-a dat nou putere veșnică de a ne face fiii ai lui Dumnezeu. Prin urmare în voia noastră stă mântuirea noastră .

43. Drept aceea să ne dăm pe noi în încrederea Domnului în întregime, ca să-L primim pe El întreg. Să ne facem dumnezei pentru El. Căci pentru aceasta s-a făcut om, fiind Dumnezeu și Stăpân prin fire. Să ascultăm de El și va birui fără greutate asupra vrăjmașilor noștri. «Dacă poporul Meu ar fi ascultat de Mine, zice, dacă Israel ar fi umblat în căile Mele, a fi umilit până la nimicire pe vrăjmașii lor și a fi pus mâna Mea pe cei ce-i necajesc pe ei».¹⁴⁵ Să ne punem toată încrederea noastră numai în El și să aruncăm toată grija noastră numai asupra Lui, și ne va mântui pe noi de tot necazul și toată viața noastră ne va hrăni El însuși. Să iubim pe tot omul din suflet; dar să nu ne punem încrederea în nici unul dintre oameni.

Căci cât vreme ne susține Domnul, ne înconjoară toată prietenia și toți vrăjmașii noștri sunt fără putere. Când însă ne părăsește Domnul, atunci ne părăsesc și prietenii cu toții și toți vrăjmașii dobândesc putere împotriva noastră . Dar și cel ce îndrăznește bizuindu-se pe sine va cădea cu cădere jalnică . Cel ce se teme însă de Domnul se va înălța. De aceea a zis David: «Nu voi nădărdui în arcul meu și sabia mea nu mă va mântui. Că Tu ne-ai mântuit pe noi de cei ce ne necajesc și ai făcut de rușine pe cei ce ne urăsc».¹⁴⁶

44. Să nu stăruim în gânduri care ne prezintă pe catele noastre mici orate și care ne spun că ni te oracole că am primit iertarea. Între rându-ne împotriva lor, Domnul a zis: «Pe zi-i-vă pe voi de prooroci mincinoși, care vor veni la

¹⁴⁵Psalmi 80, 12-13.

¹⁴⁶Psalmi 43, 9.

voi în piele de oaie, iar pe din untru sunt lupi r pitori». ¹⁴⁷

C ci cât vreme mintea noastră este încă tulburat de p cat, încă n-am primit iertarea Lui, fiindcă n-am făcut încă roade vrednice de poc în . i roada c în ei este nep timirea sufletului; iar nep timirea înseamnă tergerea p catului. Dar nu avem încă des vârit nep timire, dacă aici suntem tulburați de patimi, aici nu. Deci n-am primit încă des vârit nici iertarea p catelor. De p catul strămoșesc ne-am slobozit prin Sf. Botez, dar de cel pe care am îndrăznit să-l săvârșim după Botez ne slobozim prin c în .

45. Drept aceea să ne cîm cu adevărat că, sloboziți de patimi, să dobîndim iertarea p catelor. Să dispream cele vremelnice, ca nu cumva, luptînd pentru ele cu oamenii, să cîlcim porunca iubirii și să cîdem din dragostea lui Dumnezeu. «Să umblăm în duh și nu vom mai împlini pofta trupului». ¹⁴⁸ Să veghem, să fim treji, să lepădăm somnul ușurător. Să râvnim a păși pe urmele sfinților atleți ai Mântuitorului; să imităm luptele lor, uitînd pe cele dînd rătăciți întinzându-ne spre cele dinainte. Să imităm drumul lor neodihnit, râvna lor aprins, să stăruim în înfrînare, sfințenia neprihănită, vitejia răbdătoare, neclintirea îndelungă răbdătoare, duioșia milei, netulburarea blîndeții, cîldura râvnei, nefermiciu iubirii, înălțimea smereniei, neprisosina sărăciei, bărbăția, bunătatea, îngăduința. Să nu ne dedăm plăcerilor; să nu ne moleșim în cugetări; să nu ne întinăm conștiința. «Să urmărim pacea cu toată lumea și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul». ¹⁴⁹ Pe lângă acestea, să fugim de lume, fraților, și de stăpînul lumii. Să pășim trupul și cele trupești. Să

¹⁴⁷Matei 7, 15.

¹⁴⁸Galateni 5, 16.

¹⁴⁹Evrei 12, 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

pîmîntîns spre cer; acolo vom vedea cetatea noastră. Să
imităm pe dumnezeiescul Apostol, să primim pe Căpetenia
vieii, să ne bucurăm de izvorul vieii. Să cântăm în cor cu
îngerii; să lăudăm cu Arhanghelii pe Domnul nostru Iisus
Hristos, căruia se cuvine slava și stăpînirea, împreună cu
Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor.
Amin.

Ale celui dintre sfini, P rintele nostru
Maxim M rturisitorul

Cele patru sute capete despre dragoste¹⁵⁰
Cuvânt înainte c tre Elpidie

Iat am trimis Cuvio iei tale, P rinte Elpidie, pe lâng Cuvântul despre via a ascetic , i Cuvântul despre dragoste, în tot atâtea sute de capete cât cele patru Evanghelii. Poate nu este în ele nimic vrednic de a teptarea ta. Dar atâtea ne-a fost puterea. Pe lâng aceasta, ca s afle Sfin ia Ta c nici acestea nu sunt roadele cuget rii mele. Ci, str b tând scrierile Sfin ilor P rin i i culegând de acolo cele ce stau în leg tur cu tema noastr , am îndesat lucruri multe în cuvinte pu ine, ca s fie u oare de inut minte. i a a le-am trimis Cuvio iei Tale, rugându-te s le cite ti cu îng duin i s sco i numai folosul din ele, iar lipsa de frumuse e a cuvintelor s o treci cu vederea i s te rogi pentru smerenia mea, cea pustie de tot folosul duhovnicesc. Mai rogu-te înc i pentru aceea ca s nu socote ti c le-am scris acestea ca s te conturb. C ci am împlinit o porunc . O spun aceasta, fiindc mul i suntem ast zi care conturb m prin cuvinte, iar cei care înva prin fapte sau se las înv a i sunt foarte pu ini. Dar mai ales te rog s iei aminte cu mult st ruin la fiecare dintre capete. C ci socotesc c nu sunt toate u or de în eles de to i, ci cele mai multe au lips de o împreun cercetare din partea multora, de i pare c sunt simple dup cuvânt.

150 Migne P.G. 90, 954-1080; Filocalia greac , vol I, ed. II, p. 201-231

Poate din ele va ie i la iveal ceva folositor pentru suflet. i cu siguran prin harul lui Dumnezeu va r s ri ceva folositor celui ce cite te f r gânduri iscoditoare, ci cu frica lui Dumnezeu i cu dragoste. Dar celui ce nu cite te pentru folosul duhovnicesc aceast lucrare sau oricare alta, ci pentru a aduna cuvinte spre a batjocori pe scriitor, ca s se înf ti eze pe sine, vezi Doamne, mai în elept decât acela, ca unul ce e plin de închipuire, nu-i va r s ri de nic ieri niciodat nici un folos.

Întâia sut a capetelor despre dragoste

1. Dragostea este o dispozi ie bun i afectuoas a sufletului datorit c reia el nu cinste te nici unul dintre lucruri mai mult decât cuno tin a lui Dumnezeu. Dar este cu neputin s ajung la deprinderea dragostei cel ce e împ timit de ceva din cele p mânte ti.

2. Dragostea este n scut de nep timire; nep timirea, de n dejdea în Dumnezeu; n dejdea de r bdare i îndelung r bdare; iar pe acestea le na te înfrânarea cea atot-cuprinz toare. Înfrânarea la rândul ei, e n scut de frica lui Dumnezeu, în sfâr it frica de credin a în Domnul.¹⁵¹

3. Cel ce crede în Domnul se teme de chinuri; cel ce se teme de chinuri se înfrâneaz de la patimi; cel ce se înfrâneaz de la patimi rabd necazurile; cel ce rabd necazurile va avea n dejde în Dumnezeu, iar n dejdea în Dumnezeu desface mintea de toat împ timirea dup cele

¹⁵¹ Cap. 2-3 ne arat ordinea cronologic a virtu ilor, dup Sf. Maxim Mrturisorul.

p mânte ti; în sfâr it mintea desf cut de acestea va avea iubirea c tre Dumnezeu.

4. Cel ce iube te pe Dumnezeu pre uie te cuno tin a Lui mai mult decât toate cele f cute de El i st ruie te pe lâng ea neîncetat cu mare dor.

5. Dacă toate cele ce sunt, prin Dumnezeu i pentru Dumnezeu au fost f cute, i dacă Dumnezeu este mai bun decât cele ce au fost f cute de El, cel ce p r se te pe Dumnezeu, care e neasem nat mai bun, i se ocup cu cele mai rele, se arat pe sine pre uind mai mult cele f cute de Dumnezeu decât pe Dumnezeu.

6. Cel ce are mintea pironit în dragostea de Dumnezeu dispre uie te toate cele v zute i însu i trupul s u, ca pe ceva str în.

7. Dacă sufletul e mai bun decât trupul i dacă Dumnezeu, care a f cut lumea, e neasem nat mai bun decât lumea, cel ce cinste te trupul mai mult decât sufletul i lumea zidit de Dumnezeu mai mult decât pe Dumnezeu nu se deosebe te întru nimic de închin torii la idoli.

8. Cel ce i-a desf cut mintea de iubirea i de preocuparea st ruitoare de Dumnezeu i o are legat de ceva din cele ce cad sub sim uri, acela cinste te trupul mai mult decât sufletul i cele f cute de Dumnezeu mai mult decât pe Dumnezeu, care le-a f cut.

9. Dacă via a min ii este lumina cuno tin ei, iar aceea e n scut de dragostea c tre Dumnezeu, bine s-a zis c nimic nu este mai mare decât dragostea dumnezeiasc .

Sfântul Maxim Marturisitorul

10. Când mintea pornește în focul dragostei spre Dumnezeu, nu se mai simte nici pe sine, nici vreun lucru oarecare. Căci luminat fiind de lumina dumnezeiască, cea nemărginită, pierse simțirea față de toate cele făcute de Dumnezeu, precum și ochiul sensibil nu mai simte stelele, când răsar soarele.

11. Toate virtuțile ajută mintea să câștige dragostea dumnezeiască. Dar mai mult ca toate, rugăciunea curată. Căci prin aceasta zburând către Dumnezeu, iese afară din toate cele ce sunt.

12. Când mintea este purtată prin dragoste de cunoștința dumnezeiască, iese îndată din toate cele făcute, simte nemărginirea dumnezeiască, atunci copleșit de prezența dumnezeiască, se trezește la simțirea smereniei sale asemenea dumnezeiescului Isaia și rostește cu uimire cuvintele Proorocului: «O, nenorocitul de mine! Sunt pierdut! Căci om fiind și buze spurcate având și locuind în mijlocul unui popor ce are gură spurcată, am văzut cu ochii mei pe Împăratul Domnul Savaot».¹⁵²

13. Cel ce iubește pe Dumnezeu (4) nu poate să nu iubească și pe tot omul ca pe sine însuși, deși nu are plăcere de patimile celor ce nu s-au curățit încă. De aceea când vede întoarcerea și îndreptarea lor, se bucură cu bucurie mare și negreșit.

14. Necurat este sufletul pătimitor, care este plin de gânduri de poftă și de ură.

15. Cel ce vede în inimă să vrea urmări de ură față de un om oarecare, pentru vreo anumită greșală, este cu totul

¹⁵² Is. 6, 5.

str în de iubirea de Dumnezeu, deoarece iubirea de Dumnezeu nu suferă câtuși de puțin în ura față de om.

16. «Cel ce Mă iubește pe Mine, zice Domnul, va purta poruncile Mele».¹⁵³ «Iar porunca Mea aceasta este, ca să vă iubiți unii pe alții».¹⁵⁴ Cel ce nu iubește pe a adăra pe aproapele nu poartă porunca. Iar cel ce nu poartă porunca nici pe Domnul nu-L poate iubi.

17. Fericit este omul care poate să iubească pe tot omul la fel.

18. Fericit este omul care nu se lăpătează de nici un lucru stricțios sau vremelnic.

19. Fericit este mintea care a trecut peste toate lucrurile și se desfășoară neîncetat de frumoasele dumnezeiești.

20. Cel ce preface grija de trup în poftă și pentru lucruri vremelnice în minte rădăcină de la aproapele, acela slujește zidirii în locul Ziditorului.

21. Cel ce își preface trupul nesupus plăcerii și să nu se lăpăteze împreună slujitor spre lucrarea celor bune.

22. Cel ce fuge de toate poftele lumii și se lăpătează pe sine mai presus de toată întristarea lumescă.

23. Cel ce iubește pe Dumnezeu cu siguranță iubește și pe aproapele. Iar unul ca acesta nu poate purta banii, ci-i

¹⁵³Ioan 14, 15.

¹⁵⁴Ioan 15, 12.

Sfântul Maxim Marturisitorul

folose te cu dumnezeiasc cuviin , dând fiec ruia din cei ce au trebuin .

24. Cel ce face milostenie imitând pe Dumnezeu nu cunoa te deosebire între ru i bun, între drept i nedrept, când e vorba de cele ce sunt de trebuin trupului, ci împarte tuturor la fel, după trebuin , chiar dacă cinste te mai mult, pentru buna aplecare a voii, pe cel virtuos decât pe lene .

25. Precum Dumnezeu, fiind prin fire bun i f r patim , iube te pe to i la fel, ca f pturi ale sale, dar pe cel virtuos îl sl ve te, ca pe unul ce i-a însu it cuno tin a i prin aplecarea voii, iar pe cel lene îl miluie te pentru bun tatea Sa i îl întoarce în veacul acesta prin certare, tot a a i cel bun f r patim în aplecarea voii sale iube te pe to i oamenii la fel: pe cel virtuos pentru fire i pentru buna aplecare a voii lui, iar pe cel lene îl miluie te pentru fire i din comp timire, ca pe un lipsit de minte ce umbl în întuneric.

26. Dragostea se face cunoscut nu numai prin d ruirea de bani, ci cu mult mai mult prin împ rt irea cuvântului lui Dumnezeu i prin slujirea trupeasc .

27. Cel ce s-a lep dat cu adev rat de lucrurile lumii i sluje te nef arnic aproapelui prin iubire se sloboze te degrab de orice patim i se face p rta de iubirea i cuno tin a dumnezeiasc .

28. Cel ce a dobândit în sine dragostea dumnezeiasc , nu ostene te urmând Domnului Dumnezeu lui su, asemenea dumnezeiescului Ieremia¹⁵⁵ ci sufer cu vitejie

¹⁵⁵ Ieremia 17, 6.

orice osteneală, batjocoriri ocar, neluând în seamă câtă greutate are în rădăcina lui de la nimeni.

29. Când vei fi ocărât de cineva, sau disprețuit în vreodată privință oarecare, fii cu luare aminte din spre gândurile mâniei, că nu cumva, desprindându-te de dragoste din pricina suferinții, să te așezi în inutul urii.

30. Când vei suferi pentru vreodată ocar sau necinste, să îți poți alege cu un folos. Căci prin ocar este alungat de la tine slava de artă.

31. Precum amintirea focului nu încălzește trupul, așa credința fără dragoste nu lucrează în suflet iluminarea cunoștinței.

32. Precum lumina soarelui atrage ochiul cel sărătos, așa și cunoștința lui Dumnezeu atrage spre sine în chip firesc mintea curată prin dragoste (5).

33. Minte curată este aceea care s-a desprins de neștiință și este luminată de lumina dumnezeiască.

34. Suflet curat este acela care s-a eliberat de patimi și se bucură neîncetat de dragostea dumnezeiască.

35. Patimă de ocară este mișcarea sufletului împotriva firii.

36. Nepăsămirea este o stare păcătoasă a sufletului, care face ca sufletul să se miște cu anevoie spre răutate.

37. Cel care prin sânge a dobândit roadele dragostei nu se strămută din aceasta, chiar de-ar plăti zece de mii

Sfântul Maxim Marturisitorul

de rele. S te încredin eze despre aceasta tefan, ucenicul lui Hristos, i cei ca el i însu i Mântuitorul, care se ruga Tat lui pentru cei ce-L ucideau i cerea iertarea de la El, ca pentru unii ce nu tia u ce fac.

38. Dac propriu iubirii este s rabde îndelung i s fie cu bun tate, cel ce se lupt cu mânie i pl nuie te vicle ug v dit este c se face str in de Dumnezeu, dac Dumnezeu este dragoste.

39. «S nu zice i, spune dumnezeiescul Ieremia, c sunte i biserica Domnului». ¹⁵⁶ Iar tu s nu zici c simpla credin în Domnul nostru Iisus Hristos poate s m mântuiasc . C ci aceasta este cu neputin de nu vei dobândi i iubirea fa de El prin fapte. Doar despre credin a simpl s-a spus: « i dracii cred i se cutremur » (Iacob 2, 19).

40. Roadele iubirii sunt: a face bine aproapelui din toat inima, a r bda îndelung, a fi cu îng duin i a folosi lucrurile cu drept judecat .

41. Cel ce iube te pe Dumnezeu nu întristeaz pe nimeni i nu se întristeaz pentru cele vremelnice. Întristeaz i se întristeaz îns cu singura întristare mântuitoare, cu care i fericitul Pavel s-a întristat i a întristat pe corinteni.

42. Cel ce iube te pe Dumnezeu tr ie te pe p mânt via îngereasc , postind i priveghind, cântând i rugându-se i gândind pururea numai lucruri bune de tot omul.

¹⁵⁶ Ieremia 7, 4.

43. Dacă poftă te cineva ceva, se luptă ca să-ți dobândească. Dar dintre toate bunurile și lucrurile vrednice de poftă, cel mai asemănător mai bun și mai vrednic de dorit este Dumnezeu. Cât sânguin nu suntem a adădatori să arătăm ca să dobândim acest lucru bun și vrednic de dorit prin fire?

44. Să nu-ți întinzi trupul cu fapte de rușine și să nu-ți spurci sufletul cu gânduri viclene și pacea lui Dumnezeu va veni peste tine aducând iubire.

45. Chinuie-te-ți trupul cu foamea și cu privegherea și îndeletnice-te-te fără lenevire cu cântarea și cu rugăciunea; și sfîrșitul neprihănit va veni peste tine aducând iubire.

46. Cel ce s-a învrednicit de cunoștința dumnezeiască și a dobândit lumina acesteia prin dragoste nu va fi tulburat niciodată de duhul slavei de artă. Iar cel ce nu s-a învrednicit încă de aceea, cu ușurință este prins de aceasta. Dacă a adăd unul ca acesta va căuta în tot ce face spre Dumnezeu, ca unul ce le face toate pentru el, mai lesne va scăpa cu Dumnezeu de ea.

47. Cel ce nu a căutată încă cunoștința dumnezeiască (6), care se agonisește prin dragoste, cugetă lucru mare despre cele săvârșite de el după voia lui Dumnezeu. Iar cel ce s-a învrednicit de ea zice din suflet cuvintele Patriarhului Avraam, pe care le-a spus când s-a învrednicit de arătarea dumnezeiască: - Eu sunt popor mântuit în cenușă. ».¹⁵⁷

48. Cel ce se teme de Domnul are pururea ca tovarăș smerenia, și prin gândurile acesteia vine la dragostea și la mulțumirea către Dumnezeu. Căci îți amintește de

¹⁵⁷ Facerea 18, 27.

Sfântul Maxim Marturisitorul

purtarea lumeasc de mai-nainte i de felurile gre eli, ca i de ispitele ce i s-au întâmplat din tinere e, i cum din toate acestea l-a izbvit pe el Domnul i l-a strmutat de la via a p tima la via a dup Dumnezeu. În felul acesta dobânde te pe lâng temere i dragostea, mulumind pururea cu smerenie mult Fc torului de bine i Cărmuitorului vie ii noastre.

49. S nu-i întinezi mintea ta, rbdând gânduri de poft i de mânie, ca nu cumva c zând din rug ciunea curat , s te cuprind duhul mole elii.

50. Mintea cade de la îndrznirea cea c tre Dumnezeu atunci când se înso e te cu gândurile viclene i spurcate.

51. Cel f r de minte fiind purtat de patimi, când se tulbur împins de mânie, se grbe te f r judecat s ocoleasc pe fra i, iar când e aprins de poft r zgândindu-se, fuge s-i întâlneasc . Iar cel în elept lucreaz în amândou împrejur rile cu totul dimpotriv : c ci în vreme de mânie, tind pricinile tulburrii, se scutur de scârb fa de fra i, iar în vreme de poft , se re ine de la pornirea spre întâlnirea nesocotit .

52. În vremea ispitelor s nu p r se ti m n stirea ta, ci sufer cu vitejie valurile gândurilor i mai ales pe cele ale dezn dejdii i ale mole elii (acedia). C ci a a fiind probat cu bun rost prin necazuri, vei dobândi o n dejde i mai înt rit în Dumnezeu. Iar de-o vei p r si, te vei afla neprobat, lipsit de b rb ie i nestatornic.

53. De vrei s nu cazi din dragostea cea dup Dumnezeu, s nu la i nici pe fratele t u s se culce întristat împotriva ta, nici tu s nu te culci scârbit împotriva lui; ci

«mergi i te împac cu fratele t u»,¹⁵⁸ i venind, adu lui Hristos, cu con tiin curat , prin rug ciune st ruitoare, darul dragostei.

54. Dac cel ce are toate darurile Domnului, dar dragoste nu are, nimica nu folose te, dup dumnezeiescul Apostol,¹⁵⁹ cât sârguin trebuie s ar t m ca s o dobândim pe aceasta.

55. Dac «dragostea nu face r u aproapelui»,¹⁶⁰ cel ce pizmuie te pe fratele i se întristeaz de binele lui i întineaz numele lui cel bun cu def im ri, sau îi întinde niscai curse spre a-l atrage la rele, cum nu se va face pe sine str in de dragoste i vinovat de osânda ve nic ?

56. Dac «plinirea legii este iubirea»¹⁶¹ cel ce se gânde te la r u împotriva fratelui i unelte te vicle uguri împotriva lui i dore te c derea lui i se bucur de ea, cum nu va fi c lc tor de lege i vrednic de chinurile ve nice?

57. Dac «cel ce defaim pe fratele i-l judec defaim i judec legea»,¹⁶² iar legea lui Hristos este iubirea, cum nu va c dea def im torul din iubirea lui Hristos i nu se va face sie i pricin a chinurilor ve nice?

58. Nu da urechea ta limbii celui ce defaim , nici limba ta urechii iubitorului de ponegrire, ascultând sau gr ind cu pl cere cele rele împotriva aproapelui, ca s nu

¹⁵⁸Matei 5, 24.

¹⁵⁹I Corinteni 13, 1

¹⁶⁰Romani 13, 10.

¹⁶¹Romani 13, 10.

¹⁶²Iacob 4, 11.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cazi din dragostea dumnezeiască şi te afli străduindu-te să vezi nimic.

59. Nu primi bârfeală împotriva Părintelui tău, nici nu-l încuraja pe cel ce-l necinsteşte pe el, ca să nu se mânie Domnul pentru faptele tale şi te stârpească din pământul celor vii.

60. Închide gura celui ce bârfeşte la urechile tale, ca să nu se vâreţi pe cât îndoit împreună cu acela: pe tine obiinuindu-te cu patima pierzătoare, iar pe acela neoprindu-l de a flecări împotriva aproapelui.

61. «Iar Eu zic vouă, spune Domnul, iubiţi pe vrăjmaşii voştri, faceţi bine celor ce vă urăsc pe voi, rugaţi-vă pentru cei ce vă blestem». ¹⁶³ De ce a poruncit atunci acestea? Ca să te slobozească pe tine: de ură, de întristare, de mânie şi de înerea minţii a răului, şi te învrednicească de cea mai mare avuţie, care este dragostea desvârşită. Căci e cu neputinţă să aibă pe aceasta cel ce nu iubeşte pe toţi oamenii la fel asemenea lui Dumnezeu, care iubeşte pe toţi oamenii la fel şi «vreă ca toţi să se mântuiască şi la cunoştinţa adevărului să vie». ¹⁶⁴

62. «Iar Eu zic vouă: să nu stai împotriva celui rău, ci celui ce te va lovi peste obrazul drept, întoarce-ţi şi pe cel lalt; şi celui ce vrea să se judece cu tine ca să-ţi ia haina, lasă-ţi lui şi cămaşă; şi celui ce te sileşte să mergi cu el o stadie, mergi cu el două». ¹⁶⁵ De ce? Ca pe tine să te pzească nemănos, netulburat şi neîntristat, iar pe acela

¹⁶³Matei 5, 44.

¹⁶⁴I Timotei 2, 3

¹⁶⁵Matei 5, 39.

s -l îndrepteze prin r bdarea ta, i pe amândoi s v aduc ,
ca un Bun, sub jugul dragostei.

63. Lucrurile fa de care am sim it vreodat vreo
patim ne fac s le purt m dup aceea închipuirile
p tima e. Cel ce a biruit a adar închipuirile p tima e
dispre uie te desigur i lucrurile ale c ror închipuiri le
purta. C ci lupta cu amintirile e cu atât mai anevoioas , ca
lupta cu lucrurile înse i, cu cât este mai u oar p c tuirea
cu cugetul, ca cea cu fapta.

64. Dintre patimi,unele sunt trupe ti,altele suflete ti(7).
Cele trupe ti î i iau prilejurile din trup, iar cele suflete ti
din lucrurile de din afar . Dar i pe unele i pe altele le
desfiin eaz dragostea i înfrânarea cea dintâi pe cele
suflete ti; cealalt pe cele trupe ti.

65. Unele dintre patimi sunt ale iu imii (mânii), altele
ale p r ii poftitoare a sufletului. Dar i unele i altele se
stârnesc prin sim uri. Se stârnec îns atunci când sufletul
se afl în afar de dragoste i de înfrânare.

66. Mai anevoie de biruit sunt patimile iu imii (8)
decât ale p r ii poftitoare. De aceea a i dat Domnul, ca o
doctorie mai tare împotriva ei, porunca dragostei.

67. Toate patimile in sau numai de iu imea sufletului,
sau numai de partea poftitoare a lui, sau de cea ra ional ,
cum e uitarea sau ne tiin a. Dar mole eala (acedia),
f cându-se st pân peste toate puterile sufletului, stârne te
deodat aproape toate patimile. De aceea este i cea mai
greă dintre toate celelalte patimi. Bine zice a adar

Sfântul Maxim Marturisitorul

Domnul, când dă doctoria împotriva ei: «Întru răbdarea voastră veți dobândi sufletele voastre».¹⁶⁶

68. Să nu lovești vreodată pe vreunul dintre frații, mai ales frații pricină și frații judecată, ca nu cumva, nerăbdând jignirea, să plece și să nu mai scapi niciodată de mustrarea conștiinței, aducându-ți pururea întristare în vremea rugăciunii și răpindu-ți mintea de la dumnezeiască îndrăznire.

69. Să nu suferi bănueli, sau măcar oameni care îți aduc sminteli împotriva altora. Căci cei ce primesc smintele în orice chip, facă de cele ce se întâmplă cu voie sau fără voie, nu cunosc calea păcii, care duce prin dragoste la cunoștința lui Dumnezeu pe cei ce o iubesc pe ea.

70. Încă nu are dragoste desvârșit cel ce se mai ia după părerile oamenilor, de pildă pe unul iubindu-l, iar pe altul urându-l pentru pricina aceasta sau aceea, sau pe acela i-o dat iubindu-l, alt dat urându-l, pentru aceleași pricini.

71. Dragostea desvârșită nu sfârșie firea cea unică a oamenilor, luându-se după părerile și înclinările diferite ale voii lor. Căci privind pururea la ea, iubește pe toți oamenii la fel: pe cei buni și strădălnici, ca pe prieteni, iar pe cei leneși, ca pe dușmani, făcându-le bine, răbdând îndelung și suferind cele ce-i vin de la ei. Ea nu ia în seamă câtuși de puțin răul de la această, ci chiar suferă pentru ei dacă vremea o cere, ca să-și facă și pe ei prieteni de este cu puțin; iar de nu se poate, cel puțin să nu cadă din dragostea proprie față de ei, arătând pururea,

¹⁶⁶ Luca 21, 19.

la fel, roadele iubirii fa de to i oamenii. De aceea i Domnul i Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, ar tându- i dragostea Sa fa de noi, a p timit pentru toat omenirea i tuturor le-a d ruit la fel n dejdea învierii, chiar dac atâr n pe urm de fiecare s se fac pe sine vrednic fie de slav , fie de chinuri.

72. Înc nu a dobândit dragostea des vâr it cel ce nu dispre uie te slava i ocara, bog ia i s r cia, pl cerea i întristarea. Ba dragostea des vâr it nu le dispre uie te numai pe acestea, ci i îns i via a vremelnic i moartea.

73. Ascult pe cei ce s-au învrednicit de dragostea des vâr it , cum gr iesc: «Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui Hristos? Oare necazul, ori strâmtorarea, ori prigoana, ori foametea, ori gol tatea, ori primejdia, ori sabia? C ci precum este scris: pentru Tine suntem omorâ i în fiecare zi; socotitu-ne-am ca ni te oi de junghiere. Cî în toate acestea suntem mai mult decât biruitori prin Acela care ne-a iubit pe noi. Pentru c sunt încredin at c nici moartea, nici via a, nici îngerii, nici st pâniile, nici puterile, nici cele ce sunt acum, nici cele ce vor fi, nici în l imea, nici adâncimea, nici vreo alt f ptur nu va putea s ne despart de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus Domnul nostru».¹⁶⁷

74. Iar despre dragostea c tre aproapele, ascult iar i ce spun: «Adev r zic vou în Hristos, nu mint, m rturisind împreun cu mine i con tiin a mea în Duhul Sfânt, c întristare mult îmi este i durere necurmat inimii mele. C ci a vrea s fiu eu însumi anatema de la Hristos pentru

¹⁶⁷ Romani 8, 35.

Sfântul Maxim Marturisitorul

frații mei, a rudeniilor mele după trup, care sunt israeliții»
și celelalte.¹⁶⁸ La fel și Moise și ceilalți Sfinți.

75. Cel ce nu disprețuiește slava, plăcerea și iubirea de argint, care le sporește pe acelea și stă în slujba lor, nu poate tăia de la sine prilejurile de mânie. Iar cel ce nu le tăie pe acestea nu poate ajunge la dragostea desvârșită.

76. Smerenia și reaua primire slobozesc pe om de tot pe călul. Cea dintâi tăie patimile sufletului, cea de-a doua pe ale trupului. Aceasta se arată când-o și fericitul David, când se roagă lui Dumnezeu zicând: «Prive-te la smerenia mea și la osteneala mea, și iartă toate pe catele mele».¹⁶⁹

77. Prin porunci Domnul face nepăsarea și pe cei ce le împlinesc; iar prin dumnezeieștile dogme le dă ruiește luminarea cunoștinței.

78. Toate dogmele sunt sau despre Dumnezeu, sau despre cele văzute și nevăzute, sau despre Providența și judecata arătată în acelea.

79. Milostenia te mîndrește întru minea sufletului; postul vestește te poartă; iar rugăciunea curată este mintea și o pregătește spre contemplarea lucrurilor. Căci Domnul ne-a dat poruncile pentru și potrivit cu puterile sufletului.

80. «Învățați de la Mine, zice, că sunt blînd și smerit cu inima» și următoarele.¹⁷⁰ Blîndește ea pe te întru minea

¹⁶⁸Romani 9, 1-3.

¹⁶⁹Psalmi 118, 135.

¹⁷⁰Matei 11, 29.

netulburat , iar smerenia sloboze te mintea de fumul mândriei i de slava de art .

81. Temerea de Dumnezeu este îndoit . Una se na te în noi din amenin rile chinurilor. Aceasta face s se nasc în noi pe rând: înfrânarea, r bdarea, n dejdea în Dumnezeu i nep timirea, din care r sare dragostea. Iar cealalt e împreunat cu dragostea. Ea sus ine pururea în suflet sfiala evlaviei, ca nu cumva, pentru îndr zneala dragostei, s ajung la nesocotirea lui Dumnezeu.

82. Prima temere este scoas afar de dragostea des vâr it a sufletului, care a dobândit-o i care nu se mai teme de chinuri. A doua temere este împreunat pururea, cum s-a spus, cu dragostea. Celei dintâi temeri i se potrive te cuvântul: «De frica Domnului se abate tot omul de la r u»;¹⁷¹ sau: «începutul în elepciunii este frica Domnului».¹⁷² Celei de-a doua, cuvântul: «Frica Domnului cea curat r mâne în veacul veacului»;¹⁷³ sau: «Nimic nu le lipse te celor ce se tem de El».¹⁷⁴

83. «Omorâ i m dularele voastre cele de pe p mânt: curvia, necur ia, patima, pofta cea rea, l comia» i celelalte.¹⁷⁵ «P mânt» a numit cugetul trupului; «curvie» p catul cu fapta; «necur ie» a numit învoirea; «patim » gândul cel p tima ; «pofta cea rea» primirea simpl a gândului de poft ; «l comie» a numit materia care na te i face s creasc patima. Toate acestea a poruncit

¹⁷¹Prov. 15, 27.

¹⁷²Prov. 1, 7.

¹⁷³Psalmi 18, 9.

¹⁷⁴Psalmi 33, 9.

¹⁷⁵Coloseni 3, 5

Sfântul Maxim Marturisitorul

dumnezeiescul Apostol s le omorâm, ca pe ni te m dulare ale cugetului trupesc.

84. Mai întâi amintirea aduce gândul simplu în minte; acesta z bovind, se stârnete patima. Aceasta, la rândul ei, nefiind scoasă afar , încovoiaie mintea la învoire; întâmplându-se aceasta, se ajunge, în sfâr it, la p catul cu fapta. Prea în eleptul Apostol, scriind c tre cei din neamuri porunce te a adar ca mai întâi s desp r im rezultatul p catului, apoi, p ind pe rând spre început, s sfâr im cu pricina p catului. Iar pricina este, cum s-a zis mai înainte, l comia, care na te i face s creasc patima. i socot c aici este ar tat l comia pânteceului, care este maica i doica curviei. C ci l comia nu este rea numai când se îndreapt spre avu ie, ci i când se îndreapt spre mânc ri, precum i înfrânarea nu e bun numai când se re ine de la mânc ri, ci i când se re ine de la avu ie.

85. Precum pas rea, când începe s zboare având piciorul legat, tras la p mânt de sfoar , a a i mintea care n-a dobândit înc nep timirea (11) dac vrea s zboare spre cuno tin a celor cere ti, e tras la p mânt de patimi.

86. Când mintea s-a eliberat des vâr it de patimi înainteaz f r s se întoarce înd r t în contemplarea lucrurilor, f cându- i c l toria spre cuno tin a Sf. Treimi (12).

87. Dac mintea e curat când prime te în elesurile lucrurilor, acestea o stârnesc spre contemplarea duhovniceasc a lor. Dar dac din trând vie s-a f cut necurat , r mâne simplu la în elesuri, când e vorba de alte lucruri; iar când e vorba de oameni, le preface în gânduri spurcate i viclene.

88. Când ai ajuns ca niciodat în vremea rug ciunii s nu- i mai tulbure mintea vreo idee din cele ale lumii, s tii c nu le mai afli în afar de hotarele nep timirii.

89. Când sufletul începe s - i simt s n tatea proprie, începe s vad i n lucirile din visuri ca ni te lucruri de arte ce nu mai tulbur .

90. Precum ochiul sensibil e atras de frumuse ea celor v zute, la fel mintea curat e atras de cuno tin a celor nev zute. Iar nev zute socotesc pe cele netrupe ti.

91. Mare lucru este s nu fii cuprins de patim fa de lucruri. Dar cu mult mai mare este s r mâi f r patim i fa de n lucirile lor. C ci r zboiul dracilor împotriva noastr prin gânduri e mai cumplit ca r zboiul cel prin lucruri.

92. Cel ce a dobândit virtu ile i s-a îmbog it în cuno tin , privind de aici înainte lucrurile în chip natural, pe toate le face i le spune dup dreapta judecat , nealunecând nicidecum de la aceasta. C ci dup cum întrebuin m lucrurile cu dreapt judecat sau f r judecat , devenim virtuo i sau r i.

93. Semnul celei mai depline nep timiri st în aceea c totdeauna se urc la inim numai în elesurile simple ale lucrurilor, fie în vremea de veghe a trupului, fie în vreme de somn.

94. Prin împlinirea poruncilor, mintea se dezbrac de patimi; prin contemplarea duhovniceasc a celor v zute, se dezbrac i de în elesurile p tima e ale lucrurilor. În

Sfântul Maxim Marturisitorul

sfârît, prin cunoașterea celor nevzute (13), leapdă în contemplarea celor v zute. Iar de aceasta se dezbracă prin cunoaștința Sfintei Treimi (13).

95. Precum soarele, răsărind și luminând lumea, se arată și pe sine și arată și lucrurile luminate de El, tot așa și Soarele dreptății, răsărind minții curate, se arată și pe sine, dar arată și rațiunile tuturor celor ce au fost făcute sau vor fi făcute de El.

96. Nu cunoaștem pe Dumnezeu din ființa Lui, ci din măriri și faptelor și din purtarea de grijă ce-o are pentru cele ce sunt. Căci prin acestea în elegem, că prin ni te oglinzi, nemărginita bunătate, în elepciune și putere a Lui.

97. Mintea curată petrece sau în înțelegerile simple ale lucrurilor omenești, sau în contemplarea naturală a celor v zute, sau în cea a celor nevzute, sau în lumina Sfintei Treimi.

98. Mintea, petrecând în contemplarea celor v zute, sau cercetează rațiunile naturale ale lor, sau pe cele indicate prin ele, sau caută înșă Căuza lor.

99. Petrecând înșă în contemplarea celor nevzute, caută rațiunile naturale ale lor și Căuza făcerii lor, precum și cele ce urmează din acestea. De asemenea Providența și Judecata arată în ele.

100. În sfârît, ridicându-se mintea în Dumnezeu caută mai întâi, arzând de dor, rațiunile privitoare la ființa Lui dar nu află ceea ce este El înșă și căci acesta e un lucru cu neputință oprit întregii firii create, deopotrivă; ci se mângâie cu cele dimprejurul Lui, adică cu cele privitoare

la ve nicia, la nesfâr irea i la nehot rnicia Lui, la bun tatea, la în elepciunea i la puterea creatoare, providen iatoare i judec toare a celor ce sunt. Numai aceasta se poate cuprinde din cele ale Lui: nesfâr irea. Iar a nu cunoa te din El nimic înseamn a cunoa te c e mai presus de minte, cum au spus cuvânt torii de Dumnezeu Grigorie i Dionisie.

A aceluia i

A doua sut a capetelor despre dragoste

1. Cel ce iube te cu adev rat pe Dumnezeu, acela se i roag cu totul neîmpr tiat. i cel ce se roag cu totul neîmpr tiat acela i iube te pe Dumnezeu cu adev rat. Nu se roag îns neîmpr tiat cel ce- i are mintea pironit de ceva din cele p mânte ti. A adar nu iube te pe Dumnezeu cel ce are mintea legat de ceva din cele p mânte ti.

2. Mintea, care z bove te în vreun lucru supus sim urilor, e st pânit cu siguran de vreo patim fa de el, ca de pild de vreo poft , de vreo întristare, de mânie, sau de amintirea vreunui r u. i de nu dispre uie te acel lucru, nu se poate slobozi de patima aceea.

3. Când patimile st pânesc mintea, o leag de lucrurile materiale i desp r ind-o de Dumnezeu, o fac s se ocupe cu acelea. Când îns o st pâne te iubirea de Dumnezeu, o dezleag de leg turile lor, înduplecând-o s dispre uiasc nu numai lucrurile ce cad sub sim uri, ci i îns i via a noastr vremelnic .

Sfântul Maxim Marturisitorul

4. Rostul poruncilor este să fac simple în alegerile lucrurilor;¹⁷⁶ iar al citirii și al contemplării să fac mintea nep mântească și fructiformă. Aceasta înseamnă puțin a de a se ruga fără înșelăciune.

5. Nu ajunge fructuirea morală pentru a se slobozi mintea cu desvârșire de patimi (15), ca să poată se roage neînșelător, dacă nu vin în ea unele după altele contemplațiile duhovnicești. Căci aceea slobozește mintea numai de neînfrânare și de ură, pe când contemplațiile duhovnicești o izbăvesc și de uitare și de neștiință. Și numai așa va putea să se roage cum trebuie.

6. Două sunt stările cele mai înalte ale rugăciunii curate. De una a parte cei ce se îndeletnicesc cu fructuirea, de alta cei ce se îndeletnicesc cu contemplația. Cea dintâi se naște în suflet din frica lui Dumnezeu și din neajdecea cea bună; cea de a doua din dragostea dumnezeiască și din curăția cea mai deplină. Semnele prin care cunoaștem că am ajuns la măsura celei dintâi le avem în aceea că mintea se adună din toate ideile lumii și-i face rugăciunea neînșelător și nesupărat de parcă însuși Dumnezeu ar fi în fața ei, precum și este. Iar semnele celei de-a doua stau în aceea că mintea este răpită în avântul rugăciunii de lumina dumnezeiască și nemărginită, și nu se mai simte nici pe sine nici altceva din cele ce sunt, decât numai pe Cel ce lucrează în ea prin dragoste această iluminare. Atunci, mișcându-se fiind și în jurul rațiunilor despre Dumnezeu, primele curate și limpezi arături cu privire la El.

176 În alegerea simplă a lucrului () înseamnă, după Sf. Maxim, desfacerea acestuia în alegeri de orice gând păcătoasă.

7. Ceea ce iube te cineva, aceea i îmbră i eaz cu toată puterea, disprezind toate cele care îl împiedică de la acel lucru, ca să nu fie lipsit de el. Cine iube te a adăra pe Dumnezeu să ruie în rugăciunea curată și aruncă din sine toată patima ce-l împiedică de la aceasta.

8. Cel ce a lăp dat de la sine pe maica patimilor, adică iubirea trupească de sine (filautia), uor leapdă, cu ajutorul lui Dumnezeu, și pe celelalte, ca mânia, întristarea, pomenirea răului și cele ce urmează. Iar cel ce este pânit de cea dintâi este rnit și de-a doua, chiar dacă nu vrea. În iubirea trupească de sine este patima îndreptat spre trup.

9. Oamenii se iubesc unii pe alii, fie în chip vrednic de ocară, fie pentru aceste cinci pricini: sau pentru Dumnezeu, cum iube te cel virtuos pe toți, atât pe cel virtuos cât și pe cel ce încă nu este virtuos; sau pentru fire, cum iubesc părinții pe copiii și invers; sau pentru slava de artă, cum iube te cel slăvit pe cel ce-l slăvește; sau pentru iubirea de argint, cum iube te cineva pe cel bogat pentru a primi bani; sau pentru plăcere, ca cel ce-i sluje te stomacul și cele de sub stomac.

Dragostea cea dintâi este vrednică de laudă; a doua este mijlocie; celelalte sunt pătimăe.

10. Dacă pe unii îi urăști, pe alii nici nu-i iubești nici nu-i urăști, pe alii iar îi iubești dar potrivit, și în sfârșit pe alii îi iubești foarte tare, din această neegalitate cunoașteți ce te departe de dragostea desvârșită, care cere să iubești pe tot omul deopotrivă.

Sfântul Maxim Marturisitorul

11. «Fugi de rău și fuge binele»,¹⁷⁷ adică războie te pe vrjmaș ca să-ți micșorezi patimile, apoi înțelege-te trează ca să nu crească iarăși: luptă-te ca să dobândești virtuțile, și după aceea înțelege-te trează ca să le păstrezi. Aceasta înseamnă a lucra înăpăstra.

12. Cei ce ne ispitesc cu încredințarea lui Dumnezeu, sau încalzesc partea poftitoare, sau tulbură inima, sau întunecă partea rațională, sau învelesc trupul în dureri, sau ne jefuiesc de cele trupești.

13. Dracii sau ne ispitesc prin ei înșiși, sau înarmează împotriva noastră pe cei ce nu se tem de Domnul. Prin ei înșiși ne ispitesc când viețuim desprășiți de oameni, ca pe Domnul în pustie; prin oameni, când ne aflăm împreună cu oamenii, ca pe Domnul prin Farisei. Dar noi, cîntînd la Cel ce ne este pildă, să-l respingem din amîndouă părțile.

14. Când începe mintea să înainteze în dragostea de Dumnezeu, atunci și dracul hulirii începe să o ispitească, și-ți oprește astfel de gânduri, pe care nu le poate născoci nici un om, ci numai diavolul, tatăl lor. Iar aceasta o face pentru că pizmăiește pe cel iubitor de Dumnezeu. El vrea ca aceasta, venind la deznădejde, pentru că a cugetat unele ca acestea, să nu mai îndrăznească să se avînte către Dumnezeu prin rugăciunea obișnuită. Dar cu nici un folos nu se alege din aceasta ticăloșul pentru scopul său, ci și mai târziu ne face. Căci războiul fiind de ei și războindu-ne împotriva lui, ne aflăm mai cercați și mai adevărați în dragostea lui Dumnezeu. «Iar sabia lui va intra în inima lui și săgețile lui se vor zdrobi».¹⁷⁸

¹⁷⁷Psalmi 26, 27.

¹⁷⁸Psalmi 36, 15.

15. Mîntea, aplecându-se spre cele v zute, în elege lucrurile potrivit cu firea, prin mijlocirea sim urilor. i nici mîntea nu e rea, nici în elegerea cea dup fire, nici lucrurile, nici sim urile. C ci acestea sunt lucrurile lui Dumnezeu. Ce este r u atunci? V dit este c patima asociat la în elesul cel dup fire, i deci ea poate s lipseasc din cugetarea în elesurilor, dac mîntea privegheaz .

16. Patima este o mi care a sufletului împotriva firii fie spre o iubire neraional , fie spre o ur f r o judecat a vreunui lucru, sau din pricina vreunui lucru din cele supuse sim urilor. De pild e o mi care spre iubirea neraional a mânc rurilor, sau a femeii, sau a avu iei, sau a slavei trec toare, sau a altui lucru din cele supuse sim urilor, sau din pricina acestora. Sau e o mi care spre ura f r judecat a ceva din cele spuse mai înainte, sau din pricina acestora.

17. Sau iar i p c to enia este o judecat gre it cu privire la în elesurile lucrurilor, c reia îi urmeaz reaua întrebuinare a lucrurilor (abuzul de lucruri). De pild când e vorba de femeie, judecata dreapt cu privire la împreunare trebuie s vad scopul ei în na terea de prunci. Deci cel ce urm re te pl cerea gre e te în judecat , socotind ceea ce nu e bine ca bine. A adar unul ca acesta face rea întrebuinare (abuzeaz) de femeie, împreunându-se cu ea. Tot a a este cu celelalte lucruri i în elesuri.

18. Când dracii scot mîntea ta din neprih nire, înv luind-o în gânduri de curvie, strig cu lacrimi c tre Domnul: «Sco ându-m afar , acum m-au înconjurat».¹⁷⁹ F când a a, vei fi mântuit.

¹⁷⁹ Psalmi 16, 11; 31, 7.

19. Apăsător este dracul curviei în praznic năvălește asupra celor ce luptă împotriva patimii, mai ales când nu sunt cu băgare de seamă la felul de hrană și în întâlnirile cu femeile. Furând pe neașteptate de seamă mintea prin vraja plăcerii, pe urmă năvălește prin amintire asupra isihastului, aprinzându-i trupul și înfuriând mințile felurite forme îndemnându-l astfel să consimtă la păcat. Dacă nu vrei să zăbovească acestea în tine, apucă-te de post, de osteneală, de priveghere și de bună isihie unită cu rugăciune și ruitoare.

20. Cei ce caută pururea sufletul nostru, îl caută prin cugetări pe timide (16), ca să-l împingă la păcatul cu gândul, sau la cel cu lucrul. Deci când vor vedea că mintea nu-l primește, se vor rușina; iar când o vor găsi ocupată cu contemplația duhovnicească, se vor întoarce și se vor rușina tare și degrabă.

21. Slujbă de diacon împlinește cel ce-î gătește mintea pentru luptele sfinte și depărtează cugetările pe timide de la ea; slujbă de preot cel ce o luminează spre cunoașterea lucrurilor și alungă cunoștința mincinoasă; iar slujbă de episcop cel ce o desvârșește prin sfântul Mir al cunoștinței sfinte și închinății Treimi.¹⁸⁰

22. Dracii slăbesc când prin împlinirea poruncilor se micșorează patimile în noi; și pier când sunt stinse cu totul prin nepătimirea sufletului, nemaiaflându-le pe acelea, prin care se găseau în suflet și înlăuntrul zăvoaia. Aceasta trebuie

¹⁸⁰ Sunt cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: a) nevoia cu fapta în vederea purificării de patimi, b) contemplarea lui Dumnezeu prin lucruri și c) cunoașterea Lui nemijlocită. E o lărgire a ideii de diacon, preot și episcop.

s fie ceea ce s-a spus: «Vor să bi i vor pieri de la fa a Ta!». ¹⁸¹

23. Unii dintre oameni se reîn de la patimi de frica omenească ; alii pentru slava de art ; alii de dragul înfrânării; i în sfârșit alii se izbăvesc de ele de teama judecilor dumnezeiești.

24. Cuvintele Domnului cuprind aceste patru lucruri: poruncile, dogmele, amenințările, f g duințele. Pentru acestea rbdăm toată asprimea vieții: posturi, privegheri, culcarea pe jos, osteneții greute în slujbe, necinstiri, ocări, chinuri, omoruri i cele asemenea. «Pentru cuvintele buzelor Tale, zice, am p zis c i aspre!» ¹⁸²

25. Plata înfrânării este nepțimirea, iar a credinței cunoștința. Nepțimirea la rândul ei na te discern mântul; iar cunoștința dragostea către Dumnezeu.

26. Mintea deprinsă cu fptuirea înaintează la dreapta judecată ; iar deprinsă cu contemplația înaintează la cunoștință . Propriu celei dintâi este să ducă pe cel ce se străduiește la puterea de-a deosebi virtutea i păcatul. Propriu celei de-a doua este să ducă pe cel p rta de ea la rațiunile ființelor netrupești i a trupurilor. Iar de harul cunoștinței de Dumnezeu se va învrednici atunci când, străbătând toate cele spuse mai înainte prin aripile iubirii i ajungând în Dumnezeu, va scruta prin duhul rațiunea privitoare la El, atât cât este minții omenești cu puțin . ¹⁸³

¹⁸¹Psalmi 4, 9.

¹⁸²Psalmi 16, 14.

¹⁸³Iar i cele trei trepte.

Sfântul Maxim Mrturisitorul

27. Vrând să cunoști pe Dumnezeu, să nu cauți raionurile din El (căci nu le va afla vreo minte omenească), dar nici pe ale altei existențe de după Dumnezeu, ci cercetează-le pe cele din jurul Lui, atât cât se poate; de pildă pe cele privitoare la venicie, nemrginire și nehotărnicie, la bunătate și înțelepciune, ca și pe cele privitoare la puterea creatoare, proniatoare și judecatoare a făpturilor. Căci acela este între oameni mare teolog care află raionurile acestora întrucâtva.

28. Bărbat puternic este cel ce unește cunoștința cu făptuirea. Prin cea din urmă vețește partea poftitoare și domolește iuimeea, iar prin cea dintâi înăripează mintea și cîntărește spre Dumnezeu.¹⁸⁴

29. Când zice Domnul: «Eu și Tatăl una suntem»,¹⁸⁵ arată identitatea ființei. Iar când zice: «Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine»,¹⁸⁶ arată nedespărțirea ipostaselor. Prin urmare tritei tăii, desparte pe Fiul de Tatăl, cad pe amândouă părțile în prăpastie. Căci sau spun de Fiul că este coetern cu Tatăl, dar desparte-l de El sunt silii și spun că nu s-a născut din El și susțin astfel trei Dumnezeii și trei principii, sau zic că s-a născut din Acela, dar desparte-l sunt silii și spun că nu este coetern cu Tatăl și așa se face supus timpului pe Stâlpul timpurilor. Deci trebuie să păstrăm și pe Dumnezeu cel unul, dar să mărturisim și cele trei ipostase după marele Grigorie; și pe fiecare cu proprietatea Lui personală. Căci se «împarte», dar «neîmpărtează», și «se împreună», dar «deosebindu-se», după același. De aceea neînțeleasă este și împărțirea și

184 Deci cel ce s-a ridicat pe treapta contemplației, nu trebuie să neglijeze activitatea morală.

185 Ioan 10, 30.

186 Ioan 10, 38.

unirea. Dar unde ar mai fi neîn elesul, dac unirea i desp rirea Fiului i a Tat lui ar fi a a cum este unirea i desp rirea dintre om i om i n-ar mai consta în nimic altceva?

30. Cel des vâr it în iubire i ajuns la culmea nep timirii nu mai cunoa te deosebirea între al s u i al altuia, sau între a sa i a alteia, sau între credincios i necredincios, între rob i slobod, sau peste tot între b rbat i femeie; ci, ridicat mai presus de tirania patimilor i c utând la firea cea una a oamenilor, prive te pe to i la fel i are fa de to i aceea i dragoste. C ci nu mai este în el elin i iudeu, nici b rbat i femeie, nici rob sau slobod, ci toate i în to i este Hristos.¹⁸⁷

31. Dracii iau prilejurile de-a stârni în noi gândurile p tima e din patimile afl toare în suflet. Pe urm , r zboindu-ne mintea prin aceste gânduri, o silesc la consim irea cu p catul. Astfel biruitor fiind, o duc la p catul cu cugetul. Iar acest p cat s vâr indu-se, o duc în sfâr it, ca pe o roab , la fapt . Dup aceasta cei ce au pustiit sufletul prin gânduri se dep rteaz împreun cu ele i r mâne în minte numai idolul p catului, despre care zice Domnul: «Când ve i vedea urâciunea pustiirii stând în locul cel sfânt, cel ce cite te s în eleag », ¹⁸⁸ c loc sfânt i biseric a lui Dumnezeu este mintea omului în care dracii, dup ce au pustiit sufletul prin gânduri p tima e, au a ezat idolul p catului. Iar c acestea s-au petrecut i istorice te, cred c nu se va îndoii nici unul dintre cei ce au

¹⁸⁷ Galateni 3, 18.

¹⁸⁸ Matei 24, 15.

Sfântul Maxim Marturisitorul

citit cărțile lui Iosif.¹⁸⁹ Unii însă zic că acestea se vor întâmpla și pe timpul lui Antihrist.

32. Trei sunt cele ce ne mîc pe noi spre cele bune: Semințele naturale, Sfintele Puteri și hotărîrea cea bună. Semințele naturale, de pildă atunci când ceea ce vrem să ne facem nouă oamenii facem și noi lor asemenea, sau atunci când, văzînd pe cineva în strămătorare și nevoie, ne milostivim de el în chip natural. Sfintele Puteri, de pildă atunci când, mîcîndu-ne noi spre un lucru bun, aflăm un ajutor bun și izbutim în acest lucru. Iar hotărîrea cea bună, atunci când, deosebind binele de rău, alegem binele.

33. Trei sunt iar și cele ce ne mîc spre cele rele: Patimile, dracii și hotărîrea cea rea. Patimile, atunci când dorim vreun lucru împotriva raiei, de pildă mîncare fără vreme și fără trebuință, femeile fără scopul nașterii de prunci, sau nelegitim: sau iar și când ne mîniem sau ne supărăm fără să se cuvină, ca de pildă împotriva celui ce ne-a ocărât sau ne-a păgubit. Dracii, ca de pildă atunci când, din neatenția noastră, folosind prilejul, stărnesc deodată cu mult furie patimile pomenite și cele asemenea lor. Iar hotărîrea cea rea când, cunoscînd binele, alegem răul.

34. Răsplățile ostinelilor pentru virtute sunt nepătimirea și cunoștința, care ne aduc Împărăția cerurilor, precum patimile și neștiința ne aduc chinurile veșnice. (Cel ce le caută prin urmărire pe acestea pentru slava de la oameni și nu pentru binele înșuși, aude Scriptura zicînd: «Cere-și și nu primiți, pentru că cereți rău».¹⁹⁰

¹⁸⁹ Iosif Flaviu, istoricul evreu, care a descris cucerirea Ierusalimului de către romani și arderea templului, la anul 70 d. H.

¹⁹⁰ Iacob 4, 3.

35. Sunt multe lucruri bune prin fire f cute de oameni. De pild postul i privegherea, rug ciunea i cântarea de psalmi, milostenia i primirea de str ini sunt fapte bune prin fire. Dar când se fac pentru slava de art , nu sunt bune.

36. Dumnezeu caut la scopul tuturor celor s vâr ite de noi, ca s vad de le facem pentru El, sau pentru alt pricin .

37. Când auzi Scriptura zic nd:«C Tu vei r spl ti fiec ruia dup faptele lui»¹⁹¹ s tii c Dumnezeu nu va r spl ti cu bine cele f cute f r un scop drept. C ci judecata lui Dumnezeu nu prive te la cele f cute, ci la scopul celor f cute (17).

38. Dracul mândriei e plin de o îndoit r utate: c ci sau înduplec pe monah s pun în socoteala sa ispr vile i nu în ale lui Dumnezeu; c este i d t torul celor bune i ajut torul spre izbutirea în ele, sau, neputându-l îndupleca la aceasta, îi insufl gândul s dispre uiasc pe cei mai pu in des vâr i i dintre fra i. Iar cel ce prime te acest gând nu- i d seama c i pe el îl face s se lepede de ajutorul lui Dumnezeu. C ci dac dispre uie te pe aceia, ca pe unii ce nu sunt în stare de ispr vile lui, v dit este c se socote te pe sine ca unul ce-a înf ptuit asemenea ispr vi din proprie putere. Dar aceasta n-o poate nimenea, c ci însu i Domnul a zis: «F r de Mine, nu pute i face nimic!». ¹⁹² Fiindc sl biciunea noastr , mi cat spre cele bune nu poate ajunge la înt , f r D t torul celor bune.

¹⁹¹Romani 2, 6.

¹⁹²Ioan 15, 5.

Sfântul Maxim Marturisitorul

39. Numai cine a cunoscut slăbiciunea firii omenești a făcut experiența puterii dumnezeiești. Iar unul ca acesta izbutind prin ea în unele lucruri, iar în altele silindu-se să izbutească, nu va disprețui niciodată pe nici un om. Căci, precum i-a ajutat lui Dumnezeu să-l slobozească din multe și grele patimi, poate să ajute tuturor dacă vrea, și mai ales celor ce se nevoiesc de dragul Lui, deși pentru anumite judecăți nu izbăvește pe toți deodată de patimi, ci, ca un doctor bun și de oameni iubitor, vindecă pe fiecare dintre cei ce se străduiesc, la timpul său.

40. Când patimile îți încetează lucrarea, fie pentru că se ascund pricinile lor, fie pentru că se depărtează drăcii în chip viclean, se strecoară mândria.

41. Aproape tot pe câtul se face de dragul plăcerii. Iar desființarea lui se face prin reaua plătimire și întristare, fie de bunăvoie, fie fără de voie, prin pocăință, sau prin vreo certare adusă de Providența dumnezeiască. «Căci dacă ne-am judeca pe noi înșine, n-am fi judecați; iar judecați fiind de Domnul ne pedepsim ca să nu fim osândiți împreună cu ei».¹⁹³

42. Când îți va veni vreo încercare pe neașteptate, nu învinovăți pe cel prin care a venit; ci întreabă pentru ce a venit? și vei afla îndreptare. Deoarece fie prin acela, fie prin altul, trebuie să bei amărăciunea judecății lui Dumnezeu.

43. Dacă ai purtări rele, nu ocoli reaua plătimire, ca sămerindu-te prin ea, să-ți trufia din tine.

¹⁹³ I Corinteni 11, 31.

44. Unele ispite aduc oamenilor plăceri, altele întristări, iar și altele dureri trupești. Căci după pricina patimilor află toare în suflet, aduce și doctorul sufletelor leacul prin judecățile Lui.

45. Necazurile încercărilor sunt aduse peste unii pentru tergerea păcatelor și vârlite, peste alții pentru oprirea celor ce vor avea să le facă. Dar afară de acestea mai sunt și cele ce vin pentru dovedire, ca de pildă cele venite asupra lui Iov.

46. Omul cuminte, gândindu-se la puterea atât de duitoare a judecărilor dumnezeiești, poartă cu mulțumire necazurile care-i vin prin ele, nefcând pe nimeni vinovat pentru ele decât păcatele sale. Iar cel nebun, necunoscând Providența atotînțeleaptă a lui Dumnezeu, păcătuiește și când e muștrat, socotind fie pe Dumnezeu, fie pe oameni ca pricinuitori ai relelor sale.

47. Sunt unele lucruri care opresc patimile din minicarea lor și nu le lasă să sporească în creștere; și sunt altele care le împuinează și le duc spre micșorare. De pildă postul, osteneala și privegherea nu lasă pofta să crească; iar singurătatea, contemplația, rugăciunea și dragostea de Dumnezeu o împuinează și o sting cu totul. La fel se întâmplă cu mânia. De pildă îndelungarea răbdare, nepomenirea răului și blândețea o opresc și nu o lasă să crească; iar iubirea, milostenia, bunățatea și iubirea de oameni o micșorează.

48. Dacă mințea cuiva caută pururea spre Dumnezeu, pofta lui de asemenea crește covârșitor după dragostea dumnezeiască, iar iuimeea și se întoarce întreagă spre iubirea dumnezeiască. Căci prin însoțirea îndelungată cu

Sfântul Maxim Marturisitorul

strălucirea dumnezeiască, omul a ajuns întreg chip de lumină. Acela, strângând la sine partea potrivitoare a sa, s-a întors spre iubirea dumnezeiască neîncetat, mutându-se cu totul de la cele potrivite ti spre cele dumnezeiești.

49. Cel ce nu pizmuiește pe cineva și nu se mânie pe cel ce l-a întristat și nu înșelă mintea lui de la el, prin aceasta încredinșat nu are dragoste față de acela. Cine poate să nu răspundă rău cu rău chiar dacă nu are încredințat dragoste, pentru că a alege porunca. Dar încredințat nu poate răspunde rău cu bine fără silă. Cine a face bine din îndemnul untrăcit celor ce ne urăsc este propriu numai, dragostei duhovnicești și desvârșite.

50. Cel ce nu iubește pe cineva prin aceasta încredinșat nu-l urăște; iar cel ce nu-l urăște, încredinșat nu-l iubește. Cine poate să stea la mijloc: adică nici să-l iubească, nici să-l urască. Cine dispune iubitoare nu o produce decât numai cele cinci soiuri de dragoste, amintite în capitoul al 9-lea al acestei sute, cel de lăudat, cel de mijloc și cel de ocară.

51. Când vezi mintea ta ocupându-se cu lucrurile materiale și zăbovind pe lângă chipurile lor, cunoaște că le iubești pe acestea mai mult decât pe Dumnezeu. Cine unde este comoara ta, acolo este și inima ta, zice Domnul.¹⁹⁴

52. Mintea unindu-se cu Dumnezeu și petrecând în El prin rugăciune și dragoste se face în eleapt, bună, puternică, iubitoare de oameni, milostivă, îndelung răbdătoare și, simplu vorbind, poartă în sine aproape toate însușirile dumnezeiești. Dar desprindu-se de El și lipindu-se de cele materiale, sau se face dobitocească, sau una ce a devenit iubitoare de lucrurile, sau slăbatică, războindu-se cu oamenii pentru acestea.

¹⁹⁴ Matei 6, 21.

53. «Lume» nume te Scriptura lucrurile materiale; iar lume ti sunt cei ce zăbovesc cu mintea în acestea. Pe aceia îi îndeamnă : «Nu iubi lumea, nici cele din lume! Pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții nu sunt de la Dumnezeu, ci de la lume» și cele următoare.¹⁹⁵

54. Monah este cel ce și-a desfcut mintea de lucrurile pământești, prin înfrânare, prin dragoste, prin cântare de psalmi și prin rugăciune, se lipește de statornic de Dumnezeu.

55. Pstor de vite spiritual este cel ce se îndeletnicește cu fptuirea,¹⁹⁶ cci isprăvile morale au în elesul de vite. De aceea a spus Iacob: «Pstoriile de vite sunt slugile tale».¹⁹⁷ Iar pstor de oi este cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea.¹⁹⁸ Cci cugetările au în elesul de oi, fiind pstorite pe muniile vederilor de către minte. De aceea orice «pstor de oi este urâciune Egiptenilor»,¹⁹⁹ adică puterilor vrăjmașe.

56. Mintea netrebnică, când trupul se mișcă prin simțuri spre poftele și plăcerile sale, îl urmează și se învoiește cu închipuirile și cu pornirile lui; iar cea virtuoasă se înfrânează și se reține de la închipuirile și pornirile pătimașe și mai degrabă se străduiește să facă mai bune mișcările de felul acesta ale trupului.

57. Dintre virtuți, unele sunt ale trupului, altele ale sufletului. Ale trupului sunt de pildă : postul, privegherea,

195I Ioan 2, 15.

196o .

197Facerea 47, 5.

198o .

199Facerea 46, 34.

Sfântul Maxim Marturisitorul

culcarea pe jos, lucrul mâinilor, spre a nu îngreuna pe cineva sau spre a dăruia, și cele următoare. Iar ale sufletului sunt de pildă: iubirea, îndelungată răbdare, blândețea, înfrânarea, rugăciunea și cele următoare. Dacă prin urmare din vreo nevoie sau împrejurare trupească, de pildă din pricină de boală, sau altceva de felul acesta, ni s-ar întâmpla să nu putem împlini pomenitele virtuți ale trupului, avem iertare de la Domnul, care cunoaște și pricinile. Dar neîmplinind pe cele ale sufletului, nu vom avea nici o apăsare. Căci nu sunt supuse nevoii.

58. Dragostea către Dumnezeu înduplecă pe cel ce se împărtășește de ea să dispună toată plăcerea trecătoare în toată osteneala și întristarea. Conving-te despre acestea toți sfinții, care au purtat atâtă pentru Hristos.

59. Porzeste-te de maica relilor, de iubirea de sine,²⁰⁰ care este iubirea nerățională a trupului. Fiindcă din aceasta se nasc, după toate semnele, cele dintâi trei gânduri păcătoase, care sunt și cele mai generale: al lăcomiei pântecelui, al iubirii de argint și al slavei de artă. Căci acestea îți iau prilejurile din adevărată trebuință neapărată a trupului. Din ele se naște toată lista patimilor. Trebuie prin urmare, cum s-a zis, să ne păzim în chip necesar și să ne războim cu ea cu multă trezvie. Căci stărpit fiind aceasta, se stăresc totodată toate gândurile ce se nasc din ea.

60. Patima iubirii de sine însuși al monahului gândul său și îl miluiește trupul și se îndrăznește la bucate peste ceea ce se cuvine. Și o face aceasta aducând ca motiv bună grijă și chivernisire că, atrăgându-l puțin în câte puțin, să-l facă să cadă până la urmă în prăpastia iubirii de plăcere. Iar

mireanului îi insuflă ca grija de trup să i-o prefacă în poftă .

61. Starea cea mai înaltă a rugăciunii spun unii că este aceea în care mintea a ajuns în afară de trup și de lume și a devenit cu totul imaterial și fără formă în vremea rugăciunii.²⁰¹ Prin urmare cel care se strează neîncetat această stare cu adevărat se roagă neîncetat.

62. Precum trupul murind se desparte de toate lucrurile vieții, la fel și mintea, murind când ajunge la culmea rugăciunii, se desparte de toate cugetările lumii. Căci de nu moare cu această moarte, nu poate să se afle și străduindu-se cu Dumnezeu.

63. Nimenea să nu te înțele, monahule, că te poți mântui slujind plăcerii și slavei de artă.

64. Precum trupul pe care-l ții prin lucruri și are ca pedagogi virtuțile trupului ca să se cumințesc, la fel și mintea pe care-l ții prin cugetările plăcute și are ca pedagogi virtuțile sufletului ca, văzând lucrurile curate și nepătate, să devină neprihănit .

65. Precum nopțile urmează zilelor și iernile verilor, la fel și întristările și durerile urmează slavei de artă și plăcerii, fie în timpul de față, fie în cel viitor.

66. Cel care a păcătuit nu poate scăpa de judecata viitoare fără să rabde aici osteneli de bunăvoie, sau necazuri fără de voie.

²⁰¹ Evagrie, Despre rugăciune, cap. 117, 119, Filocalia, vol. I, ed. I, p.90.

Sfântul Maxim Marturisitorul

67. Pentru cinci pricini spun unii că îngăduie Dumnezeu să fim război de către draci. Cea dintâi, pentru că, război fiind și războindu-ne în apărare, să venim la puterea de-a deosebi virtutea și păcatul. A doua, că dobândind prin luptă și durere virtutea, să o avem sigur și nestă mutată. A treia, că înaintând în virtute, să nu ne îngâmfăm, ci să învâlmă ne smeri. A patra, că după ce am fost ispitiți de păcat să-l urâm cu urdes vârit. A cincea, care-i mai presus de toate, că devenind nepriimă, să nu uităm slăbiciunea noastră, nici puterea Celui ce ne-a ajutat.

68. Precum minții celui flămând și se nălucește numai pâine, iar celui însetat numai apă, la fel celui lăcom și se nălucesc tot felul de mâncări, iubitorului de plăceri forme de femei, iubitorului de slavă de artă cinstiri de la oameni, iubitorului de argint cătiguri, celui ce înne minte răul răzbinare asupra celui ce l-a supărat, pizma ului necazuri venite asupra celui pizmit, și așa mai departe în toate celelalte patimi. Căci mintea tulburată de patimi primește cugetări priimă, fie că veghează trupul, fie că doarme.

69. Când crește poftă, mintea își nălucește materiile plăcerilor în vremea somnului; iar când crește iuime, vede lucrurile pricinuitoare de frică. Iar patimile le face să crească drăcii necurății, luând în sprijin negrija noastră, și tot ei le întărit. Le micșorează însă sfinții îngeri, mi căndu-ne spre lucrarea virtuților.

70. Partea pofitoare a sufletului întărită mai des, a călă în suflet deprinderea anevoie de clintit a iubirii de plăcere; iar iuimea tulburată continuu face mintea fricoasă și răzbină. Pe cea dintâi dintre acestea o ținem duie te nevoim a statornica cu postul, privegherea și cu

rug ciunea; pe cea de-a doua bun tatea, iubirea de oameni i mila.

71. Dracii ne r zboiesc fie prin lucruri, fie prin în elesurile p tima e ale lucrurilor. Prin lucruri, pe cei ce sunt între lucruri, iar prin în elesuri pe cei desp r iri de lucr ri.

72. Cu cât e mai u or de-a p c tui cu mintea decât cu lucrul, cu atât e mai greu r zboiul cu gândurile decât cel cu lucrurile.

73. Lucrurile sunt afar de minte, dar ideile lor stau în untru. În minte este prin urmare puterea de-a se folosi bine sau r u de ele. C ci folosirea gre it a ideilor este urmat de reaua întrebuin are a lucrurilor.

74. Prin acestea trei prime te mintea în elesuri p tima e: prin sim ire, prin schimb ri în starea organic i prin amintire. Prin sim ire, când lucrurile de care suntem împ timi i, venind în atingere cu ea, o mi c spre gânduri p tima e. Prin schimb ri în starea organic , când mustul trupului schimbându- i amestecarea printr-o hran neînfrânat , sau prin lucrarea dracilor, sau prin vreo boal , mi c mintea iar i spre gânduri p tima e sau împotriva Providen ei. Iar prin amintire, când aceasta, aducând în leg tur cuget rile sale cu lucrurile fa de care am sim it vreo patim , de asemenea mi c mintea spre gânduri p tima e.

75. Dintre lucrurile care ne-au fost date de Dumnezeu spre întrebuin are, unele se afl în suflet, altele în trup, iar altele în jurul trupului. De pild în suflet sunt facult ile lui; în trup organele sim urilor i celelalte m dulare; iar în

Sfântul Maxim Mrturisitorul

jurul trupului mâncările, avuțiile și celelalte. Buna sau reaua întrebuințare a acestora, sau a accidentelor ce stau în legătură cu acestea, ne arată sau virtuții sau netrebnici.

76. Dintre accidenteale lucrurilor pomenite, unele sunt ale lucrurilor din suflet, altele ale celor din trup, iar altele ale celor din jurul trupului. Ale celor din suflet sunt de pildă cunoștința și neștiința, uitarea și amintirea, iubirea și ura, frica și curajul, înfrustarea și bucuria și celelalte. Ale celor din trup sunt de pildă plămădă și durerea, simțirea și împietrirea, sănătatea și boala, viața și moartea și cele asemenea. Iar ale celor din jurul trupului, de pildă bogăția de prunci și lipsa de prunci, belugul și sărăcie, slava și lipsa de slavă și celelalte. Dintre acestea, unele se socotesc de oameni bune, iar altele rele. Dar nici una nu este rea în sine, ci după întrebuințare sunt sau cele rele sau bune.

77. Cunoștința este bună prin fire; asemenea și sănătatea? Dar cele dimpotrivă și-au folosit pe mulți, mai mult decât acestora. Căci celor netrebnici cunoștința nu le este spre bine, deși prin fire este bună. De asemenea nici sănătatea nici bogăția, nici bucuria. Căci nu le întrebuințează cu folos. Prin urmare acestora le sunt de folos cele dimpotrivă. Aadar nici acelea nu sunt rele în ele însele, deși par că sunt rele.

78. Nu întrebuințăm rău ideile (19), ca să nu fim siliți să întrebuințăm rău și lucrurile. Căci de nu poți să te cineva mai întâi cu mintea, nu poți să faci nici cu lucrul.²⁰²

79. «Chipul celui păcătos» sunt păcatele generale, ca nechibzuința, frica, necumpătarea, nedreptatea. Iar

²⁰² Marcu Ascutel, Despre legea duhovnicească, cap. 119, Filocalia, vol. I, ed. I, p. 243.

«chip al celui ceresc» sunt virtuțile generale, ca în elepciunea, bărbăția, cumpătarea, dreptatea. «Dar precum am purtat chipul celui pământesc, și purtăm și chipul celui ceresc».²⁰³

80. De vrei să afli calea ce duce la viață, caut-o în «Cale» și acolo o vei afla pe ea, adică în «Calea» care a zis: «Eu sunt Calea, viața și adevărul».²⁰⁴ Dar caut-o cu mare osteneală, căci «puținii sunt care o află pe ea»;²⁰⁵ și nu cumva rămânând pe din afara celor puținii, să te afli cu cei mulți.

81. Pentru aceste cinci pricini se oprește sufletul de la păcate: Sau pentru frica oamenilor, sau pentru frica judecării, sau pentru răsplata viitoare, sau pentru dragostea lui Dumnezeu, sau în sfârșit pentru mustrarea conștiinței.

82. Unii spun că n-ar fi răul în fapturi, dacă n-ar fi vreo altă putere care ne atrage spre el. Iar aceasta nu e nimic altceva decât neglijarea de lucrurile fidele minții. Căci cei ce au grijă de acestea fac cele bune, iar pe cele rele nu le fac niciodată. Deci dacă vrei, alungă neglijarea, și vei alunga totodată și păcatul. Căci păcatul este întrebuințarea greșită a ideilor, căreia îi urmează reaua întrebuințare a lucrurilor.

83. Firesc este pentru partea rațională din noi să se supună rațiunii dumnezeiești și să stăpânească peste partea nerățională. Să se pozească a adăra această rânduială în toate și nu va mai fi răul în fapturi, nici vreo putere care să atragă spre rău.

²⁰³ I Corinteni 15, 47.

²⁰⁴ Ioan 14, 6.

²⁰⁵ Matei 7, 14.

84. Unele dintre gânduri sunt simple, altele complicate. Simple sunt cele nepatimale. Iar compuse sunt cele patimale, ca unele ce constau din patimile și idei. Așa fiind, se pot vedea multe din cele simple urmând celor compuse, când încep să fie mișcate spre patimă cu mintea. Să luăm de pildă aurul, în amintirea cuiva s-a iscat gând patimă despre aur, iar acest fapt l-a dus cu mintea la furt și la săvârșirea patimii în cuget. Amintirii aurului i-a urmat deci îndată amintirea pungii, a lădi ei, a vistieriei și celelalte urmări. Amintirea aurului era compusă, căci avea în ea patimă. Dar a pungii, a lădi ei și a celorlalte urmări era simplă. Căci mintea nu nutrește nici o patimă față de ele. La fel stau lucrurile cu orice gând, cu slava de artă, cu femeia și cu celelalte. Căci nu toate gândurile care urmează gândului patimă sunt și ele patimale, cum am arătat mai sus. Din acestea putem cunoaște care sunt în alegerile patimale și care cele simple.

85. Unii spun că dracii atingându-se în somn de anumite părți ale trupului stârnesc patima curviei. Pe urmă patima stârnită aduce în minte forma femeii, prin amintire. Iar alții zic că aceia se arată minții în chip de femeie și atingând părțile trupului, stârnesc dorința ei să se ivesc în lucrile. Alții iarăși spun că patima, care domnește în dracul ce se apropie, stârnete patima ei să se aprinde sufletul spre gânduri, aducând înaintea formele prin amintiri. De asemenea despre alte năluciri patimale, unii spun că se produc într-un fel alii într-alt fel. Dar în nici unul din modurile amintite nu pot dracii să miște nici un fel de patimă, dacă se găsesc în suflet iubirea și înfrânarea, fie că se află trupul în stare de veghe, fie în stare de somn.

86. Unele dintre poruncile legii trebuie p zite si trupe te i duhovnice te; altele numai duhovnice te. De pild : s nu curve ti, s nu ucizi, s nu furi i cele asemenea, trebuie p zite i trupe te i duhovnicesc. Iar duhovnice te în chip întreit.²⁰⁶ Dar t ierea împrejur, p zirea Sâmbetei, junghierea mielului i mâncarea azimei cu l ptuci amare i cele asemenea, numai duhovnice te.

87. Trei sunt st rile morale cele mai generale la monahi. Cea dintâi st în a p c tui cu lucrul. A doua, în a nu z bovi în suflet gândurile p tima e. Iar a treia, în a privi cu mintea formele femeilor i ale celor ce i-au întristat, f r patim .

88. S rac este cel ce s-a lep dat de toate avu iile i nu mai are nimic pe p mânt afar de trup; iar de acesta nu-l mai leag nici o afec iune, ci toat grija de sine a încredin at-o lui Dumnezeu i cre tinilor evlavio i.

89. În ce prive te lucrurile posedate, unii le posed f r patim ; de aceea când le pierd nu se întristeaz . A a sunt cei ce primesc cu bucurie r pirea bunurilor lor. Al ii le posed cu patim ; de aceea la gândul c le vor pierde se întristeaz , ca bogatul din Evanghelie, «care a plecat întristat»;²⁰⁷ iar când le pierd de fapt, se întristeaz pân la moarte. Prin urmare pierderea lor d pe fa atât dispozi ia celui f r patim cât i a celui p tima .

90. Dracii r zboiesc pe cei ce se ridic pe cea mai înalt treapt a rug ciunii, ca s nu primeasc simple în elesurile (chipurile) lucrurilor sensibile; pe cei ce se îndeletnicesc cu cunoa terea, ca s z boveasc în ei

²⁰⁶ Vezi cap. urm tor.

²⁰⁷ Matei 19, 22.

Sfântul Maxim Marturisitorul

gândurile p tîmă; iar pe cei ce se nevoiesc cu f ptuirea, ca s -i înduplece s p c tuiasc cu lucrul.²⁰⁸ În tot felul îi r zboiesc pe to i, ca s îi despart , nemernicii pe oameni de Dumnezeu.

91. Cei ce se nevoiesc în via a aceasta spre evlavie sub îndrumarea Providen ei dumnezeie ti sunt proba i prin aceste trei ispite: sau li se d ruiesc cele pl cute, ca s n tate, frumuse e, bel ug de prunci, bog ie, slav i cele asemenea; sau vin asupra lor pricini de întristare, ca lipsa de prunci, de avu ie i de slav ; sau le vin pricini de dureri în trup, ca boli, chinuri i cele asemenea (20). C tre cei dintâi zice Domnul: «De nu se va lep da cineva de toate câte le are, nu va putea s fie ucenicul Meu».²⁰⁹ Iar c tre cei de-al doilea i de-al treilea: «întru r bdarea voastr ve i dobândi sufletele voastre» .²¹⁰

92. Acestea patru zic unii c schimb starea organic a trupului i dau min ii prin ea gânduri, fie p tîmă e, fie f r patimi: îngerii, dracii, aerul i hrana. Îngerii, zic, o schimb prin cuvânt (ra iune); dracii prin atingere; aerul prin ardere (metabolism); iar hrana, prin felurile mânc rilor i b uturilor, prin înmul irea sau împu inarea lor. Mai sunt, apoi, schimb rile care se ivesc prin amintire, auz i vedere, când p tîmă te întâi sufletul din pricina unor lucruri de întristare sau de bucurie. P timind din pricina acestora mai întâi sufletul, schimb starea organic a trupului. Cele mai înainte în irate, îns , schimb întâi starea organic , iar acestea insufl apoi min ii gândurile.

²⁰⁸ Aici acelea i trei trepte, dar cea mai înalt e numit nu a cunoa terii tainice a lui Dumnezeu - a teologiei - ci a rug ciunii.

²⁰⁹ Luca 14, 33.

²¹⁰ Luca 21, 19.

93. Moartea înseamnă propriu zis despărțirea de Dumnezeu. Iar boldul morții este pe catul,²¹¹ pe care primindu-l Adam a fost izgonit și de la pomul vieții și din Rai și de la Dumnezeu. Acestei morți i-a urmat în chip necesar și moartea trupului. Căci viaa este propriu zis Cel ce a zis: «Eu sunt viaa».²¹² Acesta coborându-se în moarte, l-a adus pe cel omorât iar și la viaa .

94. Cuvântul scris se scrie sau ca să-l în minte cel ce l-a scris, sau pentru vreun folos, sau pentru amândouă , sau pentru p gubirea vreunora, sau pentru dovedire, sau din trebuință .

95. «Locul p unii» este virtutea lucrătoare; iar «apa odihnei», cunoștința lucrurilor.²¹³

96. «Umbra morții» este viaa omenească . Dacă prin urmare cineva este cu Dumnezeu și Dumnezeu este cu el, acela poate spune limpede: «Chiar de voi umbla în mijlocul umbrei morții, nu mă voi teme de rele, căci Tu cu mine ești».²¹⁴

97. Mintea curată vede lucrurile drepte; răiunea exercitată aduce cele văturate sub privire; iar auzul clar le primește. Cel lipsit înșel de acestea trei ocărăte pe cel ce îi vorbește de ele.

98. «Cu Dumnezeu» este cel ce cunoaște pe Sf. Treime, lumea făcută de Ea și Providența, și i-a făcut partea p timitoare a sufletului nepriimă .

²¹¹ I Corinteni 15, 56.

²¹² Ioan 14, 6.

²¹³ Ps. 22, 2.

²¹⁴ Psalmi 22, 4.

99. «Toiagul» spun unii c însemneaz Judecata lui Dumnezeu; iar «varga» Providen a. Cel ce s-a împ rt it de cuno tin a lor poate s zic : «Toiagul i varga Ta, acestea m-au mângâiat».²¹⁵

100. Când mintea se gole te de patimi i se lumineaz prin contemplarea f pturilor, atunci poate s ajung i în Dumnezeu i s se roage cum trebuie.

A aceluia i

Suta a treia capetelor despre dragoste

1. Folosindu-ne cu dreapt judecat de în elesurile lucrurilor, dobândim cump tare, iubire i cuno tin . Iar folosindu-ne f r judecat , c dem în necump tare, ur i ne tiin .

2. «G tit-ai înaintea mea mas »... i cele urm toare. «Mas » aici însemneaz virtutea lucr toare. C ci aceasta ne-a fost g tit de Hristos «împotriva celor ce ne nec jesc». Iar «untul-de-lemnul care unge mintea» este contempla ia f pturilor. «Paharul» e cuno tin a lui Dumnezeu. Iar «mila Lui» Cuvântul S u i Dumnezeu. C ci acesta, prin întruparea Lui, ne «urm re te în toate zilele», pân ce ne va prinde pe to i cei ce ne vom mântui, ca pe Pavel. Iar «casa» însemneaz împ r ia în care sunt rea eza i to i sfin ii. În sfâr it «îndelungarea de zile» este via a ve nic .²¹⁶

215 Psalmi 22, 5.

216 Tot acest cap. este o explicare a Ps. 22.

3. P catele ne vin prin reaua întrebuin are a puterilor (facult ilor) sufletului,²¹⁷ a celei poftitoare, irascibile i ra ionale. Ne tiin a i nechibzuin a vin din reaua întrebuin are a puterii ra ionale. Ura i necump tarea din reaua întrebuin are a puterii irascibile (iu imea) i poftitoare. Iar din buna întrebuin are a acestora ne vine cuno tin a i chibzuin a iubirea i cump tarea. Dac e a a, nimic din cele create i f cute de Dumnezeu nu este r u.

4. Nu mânc rile sunt rele, ci l comia pântecelui; nici facerea de prunci, ci curvia; nici banii, ci iubirea de bani; nici slava, ci slava de art . Iar dac -i a a, nimic nu e r u din cele ce sunt, decât reaua întrebuin are, care vine din negrija min ii de-a cultiva cele fire ti.

5. R ul din draci st în acestea, zice fericitul Dionisie:²¹⁸ în mânia f r judecat , în poftirea f r minte, în închipuirea pripit . Iar lipsa de judecat , lipsa de minte i pripirea la fiin ele ra ionale sunt sc deri ale ra iunii, ale min ii i ale chibzuii. Sc derile îns vin dup aptitudini.²¹⁹ A adar a fost odat când era în ei ra iune, minte i chibzuiala cuviincioas . Iar dac -i a a, nici dracii nu sunt prin fire r i, ci prin reaua întrebuin are a puterilor fire ti s-au f cut r i.

6. Unele dintre patimi pricinuiesc necump tare; altele ur ; i iar i altele i necump tare i ur .

217 Prin "reaua întrebuin are" am tradus totdeauna grecescul , alegând un cuvânt mai popular. Dar poate c "abuzul" ar reda mai bine sensul.

218 De div. nom. cap. 4.

219 Prin sc deri am tradus grecescu: iar prin aptitudini

Sfântul Maxim Marturisitorul

7. Multa mâncare și mâncarea cu plăcere sunt pricini de necumpătare; iubirea de arginți și slava de artă sunt pricini de ură față de aproapele. Iar mama acestora: iubirea trupească de sine este pricina amândurora.

8. Iubirea trupească de sine este iubirea pătimă și irațională față de trup. Ei își se împotrivesc iubirea și înfrânarea. Cel ce are iubirea trupească de sine este vrednic să are toate patimile.

9. «Nimeni, zice Apostolul, nu și-a urât trupul său»,²²⁰ dar «îl strunește și târâște rob»,²²¹ nedându-i nimic mai mult afară de hrană și îmbrăcăminte, iar din acestea numai atâtă cât este de trebuință pentru a trăi. Așa îi iubesc cineva fără patimă trupul și-l hrănesc ca pe un slujitor al celor dumnezeiești și-l încalzește numai cu cele ce-i împlinesc cele de trebuință.

10. Pe cine iubesc cineva pe acela se și grăbește să-l slujească. Dacă iubesc cineva pe Dumnezeu, acela se și grăbește să facă cele plăcute Lui. Iar dacă îi iubesc trupul, se grăbește să împlinească cele ce-l desfrăteză pe acesta.

11. Lui Dumnezeu îi place iubirea, cumpătarea, contemplația și rugăciunea, iar trupului îl comă pântecelui, necumpătarea și cele ce le sporesc pe acestea. De aceea: «Cei ce sunt în trup nu pot să placă lui Dumnezeu». ²²²Iar «cei ai lui Hristos și-au răstignit trupul împreună cu patimile și cu poftile». ²²³

²²⁰Efesenii 5, 29.

²²¹I Corinteni 9, 27.

²²²Romani 8, 8.

²²³Galatenii 5, 24.

12. Dacă mintea înclin spre Dumnezeu, are trupul ca rob și nu-i dă nimic mai mult decât cele de trebuință pentru a trăi. Iar dacă înclin spre trup e rob al patimilor, punând pururea grija ei în slujba poftelor.

13. Dacă vrei să biruiți gândurile, trebuie să te dai patimilor și tu or le vei scoate afară din minte. De pildă, pentru curvie, poartă-te, priveghează, ostenește-te și petrece în singurătate. Pentru mânie și întristare, disprețuiește slava, necinstea și lucrurile materiale. Iar pentru înerea minții a răului, roagă-te pentru cel ce te-a supărat și te vei izbăvi.

14. Nu te măsura pe tine cu cei mai slabi din oameni, ci tinde mai degrabă spre porunca dragostei. Căci măsurându-te cu aceia, cazi în prăpastia închipuirii de sine; dar întinzându-te după aceasta, te ridici la înălțimea smeritei cugetări.

15. Dacă porzești deplin porunca dragostei față de aproapele, pentru ce lași să se nască în tine amărăciunea întristării? Vădit este că, fiind astfel, poți mai presus de dragoste lucrurile vremelnice și pe acestea le cauți, luptându-te împotriva fratelui.

16. Nu din trebuință e atât de râvnit aurul de către oameni, cât pentru faptul că mulțimea îi împlinește prin el plăcerile.

17. Trei sunt pricinile dragostei de bani (21): iubirea de plăcere, slava de artă și necredința. Cea mai rea dintre acestea este necredința.

Sfântul Maxim Marturisitorul

18. Iubitorul de plăceri iubește argintul, ca să-și procure dezmiardări printr-însul; iubitorul de slavă de artă, ca să se slăvească printr-însul; iar necredinciosul, ca să-și ascundă și să-l păstreze temându-se de foamete, de bătrânețe, de boală, sau de ajungerea între străini. Acesta nu dă judește mai mult în argint decât în Dumnezeu, Fcătorul tuturor lucrurilor și Proniatorul tuturor, până la al celor mai de urmăre și mai mici vietici.

19. Patru sunt oamenii care se îngrijesc de bani: cei trei de mai înainte și cel econom. Dar numai acesta se îngrijește în chip drept, ca să nu înceteze adică niciodată de-a ajuta pe fiecare la trebuință.

20. Toate gândurile pentru timărie sau a împărțea partea poftitoare a sufletului, sau tulburare pe cea irascibilă (rațională), sau întunecare pe cea rațională. De aceea orbesc mintea, împleticind-o de la contemplarea duhovnicească și de la claritate prin rugăciune. Din această pricină monahul și mai ales cel care se liniștește este dator să ia aminte la gânduri și să cunoască și să taie pricinile lor. Astfel poate cunoaște, de pildă, cum partea poftitoare a sufletului este împărțită de amintirile pentru timărie ale femeilor și cum pricina acestora este necumpătarea la mâncări și băuturi și întâlnirea deasfășieră nerățională cu femeile înseși. Dar le taie pe acestea foamea, setea, privegherea și retragerea în singurătate. Iuimeea este tulburată de amintirile pentru timărie ale celor ce ne-au supărat. Iar pricina acestora este iubirea de plăcere, slava de artă și iubirea de cele materiale. Căci pentru acestea se supără cel pentru timărie, fie că le-a pierdut, fie că nu le-a dobândit. Și le face pe acestea disprețuirea și nesocotirea lor, pentru dragostea de Dumnezeu.

21. Dumnezeu se cunoaște pe Sine însuși, dar cunoaște și cele făcute de El. Sfintele Puteri de asemenea cunosc pe Dumnezeu și cunosc și cele făcute de Dumnezeu. Dar nu cum se cunoaște Dumnezeu pe Sine și cele făcute de El, cunosc Sfintele Puteri, pe Dumnezeu și cele făcute de El.

22. Dumnezeu se cunoaște pe Sine în ființa Sa cea fericită; iar cele făcute de El din înțelepciunea Sa, prin care și în care a făcut toate.²²⁴ Dar Sfintele Puteri îl cunosc pe Dumnezeu prin participare, El fiind deasupra participării; iar cele făcute de El prin perceperea aspectelor și sensurilor din ele.

23. Lucrurile făcute sunt în afară de minte; dar ea primește întru ei vederea lor. Nu tot așa este la Dumnezeu cel veșnic, nemărginit și nesfârșit, care adăruie celor ce sunt atât existența, cât și existența fericită și de-a pururea.

24. Ființa rațională și mintală se împărtășesc de Dumnezeu Cel Sfânt, adică de bunătața și înțelepciunea Lui, prin însuși faptul că există și prin capacitatea de a fi fericit, ca și prin harul de a dăruia veșnic. Prin aceasta cunoaște pe Dumnezeu. Iar cele făcute de El le cunoaște, cum s-a zis, prin perceperea înțelepciunii artistice (22) contemplat în fapte, care este simplă și frăpșătoare proprie, aflându-se numai în minte.

25. Patru dintre însușirile dumnezeiești care susțin, părăsesc și izbăvesc cele ce sunt, le-a împărtășit Dumnezeu, pentru bunătața Sa desvârșită, aducând la existență ființa

²²⁴ E Sofia, punctul de trecere al lui Dumnezeu spre lumea creată și modul în care se ridică faptele prin îndumnezeire și unde petrec veșnic. E împărăciacerurilor.

Sfântul Maxim Marturisitorul

raional i mintal : Existen a, existen a ve nic , bun tatea i în elepciunea. Dintre acestea, primele dou le-a d ruit fiin ei, iar ultimele dou , adic bun tatea i în elepciunea, capacit ii de a voi. Aceasta pentru ca ceea ce este El prin fiin s ajung i zidirea prin împ rt ire. Pentru acestea se spune de ea c s-a f cut dup chipul i asem narea lui Dumnezeu; dup chipul existen ei, ca existen i dup chipul existen ei ve nice, ca existen ve nic ; c ci de i nu e f r de început, este f r de sfâr it; i dup asem narea Celui bun i drept dup fiin , cel bun i în elept dup har. Adic toat firea raional este dup chipul lui Dumnezeu; dar numai cei buni i cei în elep i sunt dup asem narea Lui.

26. Toat firea raional i mintal se împarte în dou : adic în firea îngereasc i în firea omeneasc . i toat firea îngereasc se împarte iar i în dou grupe generale i în dou feluri de voin e generale; într-una sfânt i într-una p c toas ; adic în Sfintele Puteri i în dracii necura i. Firea omeneasc îns se împarte numai în dou feluri de voin e generale: evlavioase i necuvioase.

27. Dumnezeu, ca cel ce este îns i existen a, îns i bun tatea i îns i în elepciunea, mai adev rat vorbind chiar i deasupra tuturor acestora, nu are nimic contrariu. Dar f pturile, care toate au existen a în participa e i har, iar cele raionale i mintale, i capacitatea de bun tate i în elepciune, au ceva contrariu. i anume existen ei lor li se opune neexisten a, iar capacit ii de bun tate i în elepciune r utatea i ne tiin a.²²⁵ Deci ca ele s existe

²²⁵ F pturile au chiar în ele o virtualitatea contrar . Existen a lor e amenin at de neant, bun tatea lor de r utate, Sâmburele lor, luat în el însu i, este "nimicnicia" (Nichtigkeit, cum îi spune Heidegger). În Dumnezeu nu e nici o virtualitate contrar . Existen a Lui nu e

de-a pururi sau s nu existe, st în puterea Celui ce le-a f cut; dar ca s participe la bun tatea i la în elepciunea Lui, sau ca s nu participe, st în voia fiin elor ra ionale.

28. Elinii, spunând c fiin a lucr rilor exist împreun cu Dumnezeu din veci i c numai calit ile din jurul fiin ei le au de la El, sus ineau c fiin a nu are nimic contrariu i contradic ia este numai între calit i. Noi îns zicem c numai fiin a dumnezeiasc nu are nimic contrariu, ca fiind ve nic i infinit i d ruind i altora ve nicia. Fiin a lucrurilor, îns , are contrar ei neexisten a. Deci st în puterea Celui ce este cu adev rat ca ea s existe de-a pururi sau s nu existe. Dar fiindc Lui nu-i pare r u de darurile Sale, ea va exista ve nic i va fi sus inut prin puterea Lui atot iitoare, chiar dac are nimicul contrariu ei, cum s-a zis, ca una ce a fost adus la existen din neexisten i st în voia Lui ca ea s fie sau s nu fie.

29. Precum r ul este lipsa binelui i ne tiin a lipsa cuno tin ei, tot a a i neexisten a este lipsa existen ei; dar nu a existen ei celei adev rate i proprii, c ci aceea nu are nimic contrariu, ci a celei ce exist prin împ rt ire de existen a cea adev rat . Lipsa celor dintâi atârâ de voin a f pturilor; a celei de-a doua atârâ de voin a F c torului, care vrea îns , pentru bun tatea Sa, ca f pturile s existe ve nic i ve nic s aib parte de binefacerile Lui.

30. Dintre f pturi unele sunt ra ionale i mintale i capabile de cele contrare, ca de pild de virtute i p cat, de cuno tin i ne tiin ; altele sunt corpuri de diferite soiuri, const t toare din elemente contrarii, adic din p mânt, aer,

ameninat de non-existen , nici bun tatea de r utate. C ci atunci cine l-ar ajuta s r rnân în existen , cum ajut El f pturile, sau ce-ar fi dac ar înceta s fie bun?

Sfântul Maxim Marturisitorul

foc și apă. Cele dintâi sunt cu totul netrupești și nemateriale, chiar dacă unele din ele sunt legate de trupuri; cele de al doilea sunt alcătuite numai din materie și formă.

31. Toate trupurile sunt după fire inerte; ele sunt mi cate de suflet. Unele de suflet rațional, altele de suflet nerațional, și iar și altele de suflet fără simțire.

32. Dintre puterile sufletești, una hrănește și susține creșterea, și alta este imaginativ și impulsiv, iar alta este rațional și intelectual. De cea dintâi se împartesc plantele. Fiind ele neraționale, pe lângă aceasta, se mai împartesc și de a doua. Iar oamenii, pe lângă acestea două, și de a treia. Primele două puteri sunt supuse stricăciunii, a treia se dovedește nestricăciosă și nemuritoare.

33. Sfintele Puteri, comunicându-și una alteia lumina, precum o comunică și firii omenești, împartesc sau din virtutea lor, sau din cunoștința care este în ele. Împartind din virtute, adică dintr-o bunătare ce imită bunăteaua dumnezeiască, își fac bine atât lor înșeși cât și una alteia și celor mai prejos de ele, devenind toate deiforme. Iar împartind din cunoștință, dau sau ceva mai înalt spre Dumnezeu («Ci Tu, Doamne, zice, ești Cel mai înalt pururea»²²⁶), sau ceva mai adânc despre corpuri, sau ceva mai cu de-am nuntul despre ființele netrupești, sau ceva mai limpede despre Providență sau ceva mai lămurit despre Judecată.

34. Necurăția minții constă întâi în a avea o cunoștință mincinoasă; al doilea, în a ignora ceva din cele universale (zic acestea despre mintea omenească, căci îngerului îi e

²²⁶ Psalmi 92, 9.

propriu s nu-i fie necunoscut nimic din cele particulare); al treilea, în a avea gânduri p tima e (23); iar al patrulea, în a consim i cu p catul.

35. Necur ia sufletului const în a nu lucra dup fire (24). C ci din aceasta se nasc în minte gândurile p tima e. i lucreaz dup fire atunci când puterile ei p timitoare, (pasionale), adic iu imea i pofta, r mân f r patim în întâlnirea cu lucrurile i cu în elesurile (chipurile) lor.

36. Necur ia trupului este p catul cu fapta.

37. Iube te lini tea i singur tatea (isihia) cel ce nu se împ time te de lucrurile lumii. Iube te pe to i oamenii cel ce nu iube te nimic omenesc. i are cuno tin a lui Dumnezeu i a celor dumnezeie ti cel ce nu se sminte te de cineva, fie c gre e te, fie c nutre te gânduri b nuitoare.

38. Mare virtute este s nu te împ time ti de lucruri. Dar cu mult mai mare decât aceasta e s r mâi f r patim fa de în elesurile (chipurile) lor.

39. Iubirea i înfrânarea p streaz mintea nep tima fa de lucruri i fa de în elesurile lor.

40. Mintea celui iubitor de Dumnezeu nu lupt împotriva lucrurilor, nici împotriva în elesurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu în elesurile. De pild nu lupt împotriva femeii, nici împotriva celui ce l-a sup rat, nici împotriva chipurilor acestora, ci împotriva patimilor împletite cu ele.

Sfântul Maxim Marturisitorul

41. Tot războiul monahului împotriva dracilor urmează să despart patimile de înălțări (de chipuri). Căci altfel nu poate privi lucrurile fără patimă.

42. Altceva este lucrul, altceva înălțarea lui, și altceva patima. Lucrul este de pildă: bărbat, femeie, aur și așa mai departe, înălțarea (chipul) este amintirea simplă a ceva din cele de mai sus. Iar patima este iubirea nerățională sau ura fără judecată a ceva din cele de mai înainte. Deci lupta monahului este împotriva patimei.

43. Înălțarea patimă este gândul compus din patimă și înălțare. Să desprindem patima de înălțare și va rămâne gândul simplu. Și o desprindem prin iubire duhovnicească și înfrânare, dacă vom.

44. Virtuțile despart mintea de patimi; contemplațiile duhovnicești de înălțările simple; în sfârșit, rugăciunea curată o înfrână și a lui Dumnezeu însuși.

45. Virtuțile sunt pentru cunoașterea lucrurilor create; cunoașterea pentru cunoașterea; iar cunoașterea pentru Cel cunoscut în chip necunoscut și pentru Cel ce cunoaște mai presus de cunoaștere.

46. Dumnezeu, Cel supraplin, n-a adus cele create la existență fiindcă avea lipsa de ceva, ci ca acestea să se bucure împreunăându-se de El pe măsura și pe potrivă lor, iar El să se veselească de lucrurile Sale, văzându-le pe ele veselindu-se și stăruindu-se fără stăruire de Cel de care nu se pot satura.

47. Mulțimi sîrăci cu duhul are lumea, dar nu cum se cuvine. Și mulțimi care plâng, dar pentru pagube de bani sau

pentru pierderi de copii. i mul i blânzi, dar fa de patimile necurate. Mul i care fl mânzesc i înseto az , dar pentru a r pi cele str ine i a câ tîga din nedreptate. Mul i milostivi, dar fa de trup i cele ale trupului. i cura i cu inima, dar pentru slava de art . i f c tori de pace, dar prin aceea c supun sufletul trupului. Mul i prigoni i, dar fiindc sunt f r rînduial . Mul i oc rî i, dar pentru p cate ru inoase.

Ferici i sunt îns numai aceia (25) care fac i p timesc acestea pentru Hristos i dup pilda lui Hristos. De ce? Pentru c «a lor este Împ r ia cerurilor» i pentru c «ace tia vor vedea pe Dumnezeu»,²²⁷ i a a mai departe. A adar nu fiindc fac acestea i le p timesc sunt ferici i c ci i cei mai-nainte pomeni i fac acela i lucru. Ci pentru c fac i p timesc acestea pentru Hristos i dup pilda lui Hristos.

48. În toate cele f cute de noi, Dumnezeu ia seama la scop (26), cum s-a spus adeseori: de lucr m pentru El, sau pentru altceva. Când vrem deci s facem vreun bine, s avem de scop nu pl cerea oamenilor, ci pe Dumnezeu, ca privind pururea la El toate s le facem pentru El, ca nu cumva s r bd m i oboseala i s pierdem i plata.

49. În vremea rug ciunii alung din minte i în elesurile simple ale lucrurilor omene ti i vederile tuturor celor create, ca nu cumva, înc rcat cu închipuirile celor m runte, s cazi de la Cel neasem nat mai înalt i mai bun decât toate cele ce sunt.

50. De vom iubi pe Dumnezeu ca adev rat, vom lep da patimile prin îns i aceast iubire. Iar iubirea fa de El st în a-L pre ui pe El mai mult decât lumea i sufletul mai

²²⁷ Matei 5, 3 urm.

Sfântul Maxim Marturisitorul

mult decât trupul și în a dispune lucrurile lumii și a ne îndeletnici cu El pururea prin înfrânare, dragoste, rugăciune, cântare de psalmi și cele asemenea.

51. De ne vom îndeletnici cu Dumnezeu vreme îndelungată și vom avea grijă de partea pătimitoare (pasională) a sufletului, nu vom mai fi atrași de momelile gândurilor, ci în elegând mai exact pricinile lor și îndu-le de la noi, vom deveni mai străzitori și a se va împlini cu noi cuvântul: «și a văzută ochiul meu în duinările mele; și într-o clipă vei scoalașupra mea să auzi urechea mea».²²⁸

52. Când vezi mintea tă petrecând cu evlavie și cu dreptate în ideile lumii, cunoaște că și trupul tău rămâne curat și fără de păcat. Dar când vezi mintea îndeletnicindu-se cu păcatele și nu o oprești, cunoaște că nu va întârzia nici trupul să alunece în ele.

53. Precum trupul are ca lume lucrurile, așa și mintea are ca lume ideile. Și precum trupul desfrânează cu trupul femeii, așa și mintea desfrânează cu ideea femeii prin chipul trupului propriu. Căci vede în gând forma trupului propriu, amestecat cu forma femeii. De asemenea se răzbuie în gând cu chipul celui ce l-a supărat, prin chipul trupului propriu. Și același lucru se întâmplă și cu alte păcate. Căci cele ce le face trupul cu fapta în lumea lucrurilor, acelea le face și mintea în lumea gândurilor.

54. Nu trebuie să ne cutremurăm, să ne mirăm și să ne uimim cu mintea de faptul că Dumnezeu și Tatăl nu judecă pe nimenea, ci toată judecata a dat-o «Fiului».²²⁹ Căci zice

²²⁸Psalmi 91, 11.

²²⁹Ioan 5, 22.

Fiul: «Nu judeca i ca s nu fi i judeca i, nu osândi i ca s nu fi i osândi i».²³⁰ Iar Apostolul la fel: «Nu judeca i ceva înainte de vreme, pân ce nu va veni Domnul»,²³¹ i: «Cu judecata cu care judeci pe altul, te judeci pe tine însu i».²³² Dar oamenii, l sând grija de a- i plânge p catele lor, au luat judecata de la Fiul i se judec i se osândesc unii pe al ii, de pare c ar fi f r p cat, «Cerul s-a uimit de aceasta i p mântul s-a cutremurat».²³³ Ei îns nu se ru ineaz , ca ni te nesim i i.

55. Cel ce iscode te p catele altora, sau judec din b nuieli pe fratele s u înc nu a pus început poc in ei, nici cercet rii i cunoa terii p catelor sale, care sunt cu adev rat mai grele ca plumbul ce cânt re te mai mul i talan i. Acela n-a cunoscut înc nici din ce pricin se face omul greoi la inim , iubind de ert ciunea i c utând minciuna. De aceea ca un nebun i ca unul ce umbl în întunerici l sând p catele sale, cuget la ale altora, fie c exist de fapt, fie c i le închipuie el din b nuial .

56. Iubirea trupeasc de sine, cum s-a spus adeseori, e pricina tuturor gândurilor p tima e. C ci din ea se nasc cele trei gânduri mai generale ale poftei: al l comiei pântecelui, al iubirii de argint i al slavei de arte. La rândul lor, din l comia pântecelui se na te gândul curviei; din iubirea de argint gândul l comiei i al zgârceniei; iar din slava de art , gândul mândriei. i toate celelalte gânduri izvor sc din aceste trei: al mândriei, al întrist rii, al pomenirii r ului, al dezn dejdii, al pizmei, al bârfirii, i celelalte. Aceste patimi leag mintea de lucrurile materiale

²³⁰Matei 7, 1; Luca 6, 37.

²³¹I Corinteni 4, 5.

²³²Rom. 2, 1.

²³³Jeremia 2, 12.

Sfântul Maxim Marturisitorul

(27) i o in la p mânt, stând cu toate deasupra ei asemenea unui bolovan foarte greu, ea fiind prin fire mai uoar i mai sprinten ca focul.

57. Începutul tuturor patimilor este iubirea trupeasc de sine, iar sfâr itul este mândria. Iubirea trupeasc de sine este iubirea neralional fa a de trup. Cine a t iat-o pe aceasta, a t iat deodat toate patimile care se nasc din ea.

58. Precum p rin ii trupurilor sunt împ timi i de dragostea fa a de cei n scu i din ei, la fel i mintea se alipe te din fire de cuvintele sale. Si precum celor mai împ timi i dintre aceia, copiii lor, chiar de vor fi în toate privin ele cei mai de răs, li se vor p rea cei mai dr g la i i mai frumo i dintre to i, la fel min ii nebune îi vor p rea cuvintele ei, chiar de vor fi cele mai proste ti, cele mai în elepte dintre toate. În eleptului îns nu-i apar a a cuvintele sale, ci când i se va p rea c e mai sigur c sunt adev rate i bune, atunci se va încrede mai pu in în judecata lui. El ia pe al i înelep i ca judecatori ai cuvintelor i gândurilor sale, ca «s nu alerge sau s nu fi alergat în de ert»;²³⁴ i prin ei prime te înt rirea.

59. Când birui vreuna din patimile mai necinstite, de pild l comia pântecelui, sau curvia, sau mânia, sau l comia, îndat se repede asupra ta gândul slavei de arte. Iar de birui i pe acesta, îi urmeaz cel al mândriei.

60. Toate patimile necinstite, când st pânesc sufletul, alung din el gândul slavei de arte. Iar când toate cele mai înainte în irate sunt biruite (28), îl trimite pe acela.

²³⁴ Galateni 2, 2.

61. Slava de art , fie c e alungat , fie c e de fa , na te mândria. Când e alungat , na te p rerea de sine; când e de fa , îngâmfarea.

62. Slava de art e alungat de f ptuirea într-ascuns; iar mândria de voin a de-a pune pe seama lui Dumnezeu toate ispr vile.

63. Cel ce s-a învrednicit de cuno tin a lui Dumnezeu i se împ rt e te de dulcea a ei cu adev rat dispre uie te toate pl cerile n scute din poft .

64. Cel ce poftete cele p mânteti, sau poftete mânc ruri, sau cele ce satisfac pe cele de sub pântece, sau slava omeneasc , sau bani, sau altceva din cele ce urmează acestora. i dac nu afl mintea ceva mai înalt decât acestea la care s - i mute pofta, nu poate fi înduplecat s le dispre uiasc pe acestea pân la cap t. Dar mai bun decât acestea f r de asem nare este cuno tin a lui Dumnezeu i a celor dumnezeie ti.

65. Cei ce dispre uiesc pl cerile le dispre uiesc datorit sau fricii (29), sau n dejdii, sau cuno tin ei, sau dragostei de Dumnezeu.

66. Cuno tin a f r pasiune²³⁵ a celor dumnezeie ti înc nu înduplec mintea s dispre uiasc pân la cap t cele materiale, ci ea se aseam n în elesului simplu al unui

235 În grece te deci acela i cuvânt ca pentru patimile pe care le dezaprob to i scriitorii ascetici. Dar în cap, urm tor Sf. Maxim ne spune c exist o patim fericit , deosebit de cele necinstite. Ea trebuie s înso easc cuno tin a de Dumnezeu, ca aceasta s nu r mân o simpl teorie intelectual . Pasiunea aceasta fericit este iubirea. De aici se vede c nep timirea c utat de sfin i nu e o nesim ire, ci o suprem iubire de Dumnezeu i de oameni.

Sfântul Maxim Marturisitorul

lucru ce cade sub simuri. De aceea se găsesc mulți dintre oameni, care au mult cunoștință, dar care se târlesc în patimile trupului ca niște porci în mocirlă. Căci curându-se pentru puțin vreme cu sânge și dobândind cunoștință, nemaivădând pe urmă nici o grijă se aseamănă lui Saul, care învrednicindu-se de împărăție dar purtându-se cu nevrednicie, a fost lepdat cu mânie înfricoșată din ea.

67. Precum în eșul²³⁶ simplu al lucrurilor omenești (30) nu sile te mintea spre uiaș cele dumnezeiești, așa nici cunoștința simplă a celor dumnezeiești nu o înduplecă deplin spre uiaș cele omenești deoarece adevărul se află acum în umbre și ghicături. De aceea este nevoie de fericită pasiune a sfintei iubiri care leagă mintea de vederile (contemplațiile) duhovnicești și o înduplecă spre uiaș cele nemateriale mai mult decât pe cele materiale și cele inteligibile și dumnezeiești mai mult decât pe cele supuse simurilor.

68. Cel ce a tăiat patimile de la sine și și-a făcut gândurile simple prin aceasta încă nu le-a întors spre cele dumnezeiești, și poate să nu fie împătimit nici de cele omenești nici de cele dumnezeiești. Aceasta se întâmplă însă numai celor aflați pe treapta fapturii, care nu s-au învrednicit încă de cunoștință (31) și care se reîntorc la patimi mai mult de frica chinurilor, decât din neajudea împărăției.

²³⁶ Cuvântul *μῦς*, pe care l-am tradus de obicei prin "în eș", s-ar putea traduce și prin "chipul" sau "reprezentarea" unui lucru, pus în amintire.

69. «Prin credin ă umblăm, nu prin vedere»;²³⁷ și în oglinzi și în ghicituri avem cunoștință. De aceea avem lipsă de mult înțelețenie cu aceasta că, prin îndelungata cercetare și printr-o trundere a lor, s-au nevădit marea deprindere a nevoilor de abtut de la aceste vederi (contemplații).

70. Dacă ținem pricinile patimilor pentru puțin timp și ne înțelețim cu vederile duhovnicești, dar nu petrecem în ele de-a pururi, ocupându-ne anume cu acest lucru, cu ușurință ne întoarcem iarăși la patimile trupului (32), nedobândind alt rod de-acolo decât cunoștința simplă împreună cu părerea de sine. Iar sfârșitul acesteia este întunecarea treptată a cunoștinței și totală abatere a minții spre cele materiale.

71. Patima de ocară a dragostei ocupă mintea cu lucrurile materiale; iar patima de laudă a dragostei o leagă de cele dumnezeiești. Căci în care lucruri zăbovește mintea, în acelea se și lărgitește. Și cu lucrurile în care se lărgitește, cu acelea își nutrește și pofta și iubirea, fie cu cele dumnezeiești și proprii și inteligibilele cu lucrurile și cu patimile trupului.

72. Dumnezeu a zidit și lumea nevzută și pe cea văzută; deci El a făcut și sufletul și trupul. Dacă lumea văzută este atât de frumoasă, cu cât mai mult va fi cea nevzută? Iar dacă aceea este mai frumoasă și mai bună decât aceasta, cu cât nu le va întrece pe amândouă Dumnezeu, care le-a făcut pe ele? Dacă prin urmare Făcătorul tuturor bunurilor este mai bun decât toate cele făcute, pentru care pricină părăsește mintea pe Cel ce este mai bun decât toate și se ocupă cu cele mai rele decât toate, adică cu patimile trupului? Evădit că pentru faptul

²³⁷ II Corinteni 5, 7.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cu a petrecut și s-a obișnuit cu trupul de la naștere, iar experiența Celui mai bun și mai presus de toate încurajă fcut-o des vârit. Dacă prin urmare printr-o deprindere îndelungată cu înfrânarea de plăceri și printr-o îndeletnicire cu cele dumnezeiești rupem puțin câte puțin această legătură și afecțiune, mintea se lărgitește în cele dumnezeiești înaintând treptat în ele, și-i descoperă demnitatea proprie. Iar sfârșitul este că și mută tot dorul spre Dumnezeu.

73. Cel ce spune pe catul fratelui frăpatim, îl spune din două pricini: sau că s-l îndrepteze pe el, sau să folosească pe altul. Iar dacă îl spune pentru alte pricini, fie aceleia, fie altuia, îl spune pentru a-l batjocori sau a-l bârbi. Dar atunci nu va scăpa de prăsierea dumnezeiască, ci va cădea sigur fie în aceeași greșală fie în alta, și va suferi rușine, muștrat fiind și batjocorit de alții.

74. Același pe cat să vârit de mai mulți nu are o singură pricină, ci mai multe. De pildă altceva este a pe cătă din deprindere și altceva a pe cătă dintr-o nebagare de seamă. Cel din urmă nu s-a gândit la pe cat nici înainte de a-l să vâri nici după aceea. Ba chiar e foarte îndurerat pentru ceea ce s-a întâmplat. Cel ce a pe cătă însuși din deprindere, dimpotrivă: înainte de-a să vâri pe catul, nu va înceta de-a pe cătă cu gândul, iar după ce l-a să vârit pe strează aceeași dispoziție.

75. Cel ce cultivă virtuțile pentru slava de artă, vdit este că și cunoștința o cultivă pentru slava de artă. Iar unul ca acesta nu face și nu grăiește nimic spre zidire, ci în toate vânează slava de la cei ce privesc sau ascultă. Dar patima aceasta e dată pe față (33), când unii dintre cei pomeniți în ocărșc pentru anumite fapte sau cuvinte.

Atunci acela se întristează foarte; nu pentru că nu s-au zidit aceia (nici nu era acesta scopul lui), ci pentru că a fost disprețuit el.

76. Patima iubirii de argint se dă pe fa în bucuria ce-o are cineva când primește în întristarea ce o are când dă. Unul ca acesta nu economisește bunurile pentru a ajuta pe cei lipsiți.

77. Omul răbdă timpuri pentru una din acestea: sau pentru dragostea lui Dumnezeu, sau pentru a nu deședa răsplătirii, sau de frica muncilor, sau de frica oamenilor, sau pentru fire, sau pentru plăcere, sau pentru câștig, sau pentru slava de artă, sau de nevoie.

78. Altceva este a te izbăvi de gânduri și altceva a te elibera de patimi. Adeseori se izbăvește cineva de gânduri, când nu sunt de față acele lucruri, față de care are anumite patimi. Dar patimile se ascund în suflet, iar când se arată, lucrurile ies la iveală. Prin urmare trebuie să observăm mintea în față a lucrurilor ca să cunoaștem pentru care din ele este stăpânit de patimă.

79. Prieten adevărat este acela care îndură necazurile, nevoile și nenorocirile aproapelui atunci când acela este încercat, ca pe ale sale, fără zgomet și fără tulburare.

80. Să nu-ți disprețuiești conștiința, care totdeauna îți dă sfaturile cele mai bune. Căci ea îți însușește socotința și hotărârea dumnezeiască și îngerească și te slobozește de înșiruirea ascunsă ale inimii, iar în vremea ieșirii îți dă ruiețe îndrăznire către Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisitorul

81. De vrei să fii cu prundere și cu drept mers și să nu slujești patimii închipuirii de sine, caut totdeauna să cunoști ce ascund lucrurile bune pentru tine și să aflând foarte multe și felurite cunoști cele ascunse de tine, te vei mira de neștiința ta și-ți vei înfrâna cugetul. Iar cunoscându-te pe tine, vei înlege multe mari și minunate lucruri. Fiindcă socotină că tu nu te lasi să sporești în ați (34).

82. Numai acesta vrea cu dinadinsul să se mântuiască, care nu se împotrivesc te leacurilor doftoricești. Iar acestea sunt durerile și întristările aduse de diferitele lovituri. Cel ce se împotrivesc te însuși, nu te negustorie se face aici, nici cu ce câștig va ieși de aici.

83. Slava de artă și iubirea de argint se nasc una pe alta. Căci cei ce iubesc slava de artă se silesc să se îmbogățească; iar cei ce s-au îmbogățit doresc să fie slavă. Dar aceasta se întâmplă la mireni. Căci monahul tocmai când este răc suferă mai mult de slava de artă, iar când are argint îl ascunde, rușinându-se că are un lucru nepotrivit cu schima.

84. Propriu slavei de arte a monahului este că se întemeiază pe virtute și pe cele ce urmează acesteia. Propriu mândriei lui este că se flege te cu biruințele sale morale, punându-le pe seama sa, nu pe a lui Dumnezeu, iar pe alții îi disprețuiește. Iar propriu slavei de arte și mândriei mireanului este că se flege te cu frumusețea, cu bogăția, cu puterea și chibzuința lui.

85. Izbânzile mirenilor sunt decderile monahilor; iar izbânzile monahilor sunt decderile mirenilor. De pildă izbânzile mirenilor sunt bogăția, slava, puterea, desfătarea,

bun starea trupeasc , bel ugul de prunci i cele asemenea, la care ajungând iubitorul de lume, împotriva voii, le socote te o mare dec dere, fiind adeseori chiar în primejdie s se spânzure, cum s-au i spânzurat unii.

86. Mânc rile s-au f cut pentru dou pricini: pentru hran i pentru t m duire. Prin urmare cei ce se împ rt esc de ele în afar de aceste pricini, se vor osândi ca unii ce s-au datat desf t rilor, folosind r u cele date de Dumnezeu spre trebuin . i în toate lucrurile reaua folosire este p cat.

87. Smerita cugetare este o rug ciune neîntrerupt , împreunat cu lacrimi i cu durere. C ci aceasta, chemând pururea pe Dumnezeu într-ajutor, nu las pe om s se încread nebune te în puterea i în elepciunea proprie, nici s se ridice peste al ii, lucruri care sunt boale înfrico ate ale patimii mândriei.

88. Altceva este a lupta împotriva gândului simplu (35), ca s nu stârneasc patima; i altceva este a lupta împotriva gândului p tima , ca s nu se produc consim irea. Dar nici unul din aceste dou feluri de lupt nu las gândurile s z boveasc în suflet.

89. Sup rarea este împletit cu amintirea r ului. Prin urmare când mintea va oglindi fa a fratelui cu sup rare, v dit este c - i aminte te r ul de la el. «Iar c ile celor ce în minte r ul duc spre moarte»,²³⁸ fiindc «tot cel ce ine minte r ul e nelegiuit».²³⁹

²³⁸ Proverbe 12, 29.

²³⁹ Proverbe 21, 24.

Sfântul Maxim Marturisitorul

90. Dacă îți amintești de răul de la cineva, roagă-te pentru el și vei opri patima din mine care, desigur, prin rugăciune, suprimă de amintirea răului ce ți l-a făcut. Iar devenind iubitor de oameni, vei terge cu totul patima din suflet. Dacă însă altul ți tine minte răul de la tine, fii îndatoritor și smerit față de el și stai cu dragoste în preajma lui și-l vei izbăvi de patima lui.

91. Suprimă celui ce te pizmuie te o vei alina prin osteneală. Căci el îți socotește pricina de nenorocire ceea ce pizmuiește la tine. De aceea nu poți să-l alini altfel, decât ascunzându-l aceasta de la el. Dacă aceasta le folosește multora, iar pe acela îl întristează, pe care parte o vei nesocoti? E de trebuință, desigur, să fii de folos celor mulți, dar, după putere, nici pe acela să nu-l nesocotești. Să nu te lași înrăurit de răutatea patimii lui. Căci nu te răzbiți pe patimă, ci pe pătimaș. Drept aceea socotește-l întru smerenie pe acela mai presus de tine și în toată vremea, în tot locul și lucrul dă-i lui mai mult cinste. Iar pizma ta o poți alina, dacă te bucuri împreună cu cel pizmuț de cele ce se bucură el și te întristezi împreună cu acela de cele ce se întristează el, împlinind cuvântul Apostolului: «Bucurați-vă cu cei ce se bucură și plângeți cu cei ce plâng».²⁴⁰

92. Mintea noastră este la mijloc între două ființe, care îți lucrează fiecare cele proprii, una virtutea, cealaltă răutatea; adică între înger și drac. Dar ea are libertatea și puterea să urmeze sau să se împotrivească cuiva.

93. Sfintele Puteri ne îndeamnă spre cele bune, iar semințele naturale și hotărârea cea bună ne ajută. La

²⁴⁰ Romani 12, 15.

rândul lor atacurile (momelile) dracilor sunt ajutate de patimi și de hot rârea cea rea.

94. Mintea curat primește uneori învârtur de la Dumnezeu însuși, care vine în ea. Alteori îi însuflă cele bune Sfintele Puteri. Și iar și alteori, firea lucrurilor contemplete.

95. Mintea care s-a învrednicit de cunoștință trebuie să păstreze în alegerile lucrurilor nepăsătoare, vederile duhovnicești (contemplațiile) limpezi și starea rugăciunii netulburată. Dar nu poate să le apere pe acestea neconținut de izbucnirile trupului, umplându-se de fum prin meșteșugurile dracilor.

96. Nu ne mâniem pentru toate câte ne întristează. Căci sunt mai multe cele ce ne pricinuesc întristare, decât cele ce ne pricinuesc mânie. De pildă s-a spart vasul acesta, s-a pierdut lucrul acela, a murit cutare. Pentru unele ca acestea numai ne întristează. Pentru celelalte însă ne întristează și ne mâniem, dovedindu-ne lipsiți de înțelepciune.

97. Primind mintea chipurile lucrurilor, își schimbă forma după fiecare chip; iar privindu-le duhovnicește, se modifică în chip felurit după fiecare vedere. Ajungând însă în Dumnezeu, devine cu totul fără chip, și fără formă. Căci contemplând pe Cel uniform devine uniform și întreag luminos.

98. Suflet desvârșit este acela al cui putere pășimătoare pasional înclină cu totul spre Dumnezeu.

99. Mintea desvârșită este aceea care prin credință adevărată a supracunoscut în chip suprane știut pe Cel

Sfântul Maxim Marturisorul

supranecunoscut și contemplă trăsăturile universale ale fapturilor Lui și a primit de la Dumnezeu cunoștința cuprinzătoare a Providenței și a Judecății arătate în ele; se înalță, atâta cât e cu putință oamenilor.

100. Timpul se împarte în trei. Credința se întinde împreună cu toate trei părțile; nădejdea, cu una dintre ele; iar dragostea, cu două.²⁴¹ Atât credința cât și nădejdea sunt până la o vreme; dar iubirea, supraunindu-se pentru veacuri nemărginite cu Cel supranemărginit, rămâne pururea, crescând mereu mai sus de ea. De aceea «mai mare decât toate este dragostea».²⁴²

A același

A patra sută de capetelor despre dragoste

1. Mai întâi se minunează mintea, gândindu-se la nemărginirea lui Dumnezeu în toate privințele și la acel ocean nestrăbătut și mult dorit. În al doilea rând se uimește, întrebându-se cum a adus toate lucrurile din nimic la existență. Dar precum «măreția Lui nu are margine»,²⁴³ la fel «în elepciunea Lui nu poate fi iscodită».²⁴⁴

2. Dar cum să nu se minuneze, privind (contemplând) acel ocean nemărginit și mai presus de uimire al bunătății? Sau cum să nu se umple de uimire, întrebându-se cum și

²⁴¹ Cred în cele trecute, prezente și viitoare, mă îndrăvesc în cele viitoare, iubesc cele prezente și viitoare. Pentru iubire nimic nu aparține trecutului, nimic nu e mort, ci totul viu.

²⁴² I Corinteni 13, 13.

²⁴³ Psalmi 144, 3.

²⁴⁴ Baruch 3, 18.

de unde s-a făcut ființa rațională și mintală și cele patru elemente, din care sunt corpurile, o dată ce nu există nici o materie mai-nainte de ce s-au făcut acestea? Sau întrebându-se ce fel de putere este aceea care, mi s-a spus, a adus acestea la existență? Dar elinii nu primesc aceasta, necunoscând bine tatea atotputernică, în elepciunea și cunoștința Lui, capabile de lucru și mai presus de minte.

3. Dumnezeu, fiind Făcător din veci, creează când vrea prin Cuvântul cel de o ființă și prin Duhul, pentru binele său nemărginit. Să nu zici: pentru care motiv l-a făcut acum, o dată ce este pururea bine? Fiindcă în elepciunea ființei nemărginite este nepetrusă și nu cade sub cunoștința omenească.

4. Cunoștința lucrurilor având-o Făcătorul preexistent în Sine din veci, a adus-o la ființă (a substanțializat-o)²⁴⁵ și a scos-o la iveală atunci când a voit. Căci este o nebunie a te îndoi că Dumnezeu Cel atotputernic poate să aducă ceva la ființă, atunci când vrea.

5. Pentru care pricină a creat Dumnezeu, cercetează! Căci este chestiune de cunoștință. Dar cum și de ce acum de curând nu căuta! Căci nu este lucru care să poată cădea sub mintea ta. Fiindcă cele dumnezeiești, unele sunt cu puțin de cuprins, altele nu pot fi cuprinse de oameni. Căci «vederea fără frâu poate să împingă pe cineva și în propriile stii», precum a zis oarecare dintre sfinți.²⁴⁶

²⁴⁵ .

²⁴⁶ Sf. Grigorie, Cuvântare la ziua Nașterii și Cuvântarea a II-a la Paști.

Sfântul Maxim Marturisitorul

6. Unii spun că faptele există împreună cu Dumnezeu din veci. Dar aceasta este cu neputință. Cum pot cele într-o toată mîngînită să existe din veci împreună cu Cel într-o totul nemîngînit? Sau cum mai sunt propriu zis faptele, dacă sunt împreună veșnice cu Fiul Tatălui? Dar aceasta este învîrtura elinilor, care nu socotesc pe Dumnezeu Fiul Tatălui ființelor, ci numai al însușirilor. Dar noi cunoscând pe atotputernicul Dumnezeu, zicem că El este Fiul Tatălui nu al însușirilor, ci al ființelor străbătute de însușiri. Iar dacă e așa, faptele nu există împreună cu Dumnezeu din veci.

7. Într-o anumită privință Dumnezeu și cele dumnezeiești pot fi cunoscute; în altă privință nu pot fi cunoscute. Poate fi cunoscut prin cele din jurul Lui; dar nu poate fi cunoscut în ceea ce este El însuși.

8. Știu că și deprinderile și aptitudinile la ființa simplă și nemîngînită a Sfintei Treimi, ca și nu o faci compusă ca pe faptele. Cum este un lucru nevădit și neîngăduit al ceva cu privire la Dumnezeu.

9. Singur ființa nemîngînită, atotputernică și a toate făcătoare este simplă, uniformă, fără calități, liniștită și nedezbinată. Toată făptura însă este compusă din ființă și accident și are pururea trebuință de Providența dumnezeiască, nefiind slobod de prefacere.

10. Toată ființa mintală și sensibilă, adusă la existență de Dumnezeu, a primit puteri de-a percepe lucrurile; ființa mintală, puterile de înțelegere; iar cea sensibilă, simțurile.

11. Dumnezeu se lasă împărtășit numai; zidirea însă și primele prin împărtășire și din mai departe. Primele prin

împreună există existența și fericirea; dar din mai departe numai fericirea, în altfel fiind a trupească și altfel cea netrupească .

12. Ființa netrupească transmite fericirea vorbind, lucrând și fiind contemplat ; cea trupească numai prin faptul că este contemplat .

13. Dacă există ființa rațională și mintal veșnic, sau dacă nu există, atârnă de voia Celui care a zidit toate bune; dar dacă să fie bune acestea sau rele, după liberă alegere, atârnă de voia fapturilor.

14. Răul nu se contemplă stând în legătură cu ființa fapturilor, ci în legătură cu mișcările lor greșite și nerăționale .

15. Sufletul se mișcă cum se cuvine când facultatea lui poftitoare s-a părut de înfrânare, și imediat ruie în dragoste, întorcându-se de la ură, iar rațiunea se îndreaptă spre Dumnezeu, prin rugăciune și contemplație duhovnicească .

16. Încă nu are dragoste desvârșită, nici conștiința adâncă a Providenței dumnezeiești cel care în vreme de încercare nu suferă cu îndelungă răbdare întâmplările supărătoare, ci se depărtează de la dragostea fraților duhovnicești.

17. Scopul Providenței dumnezeiești este să unească pe cei pe care i-a dezbinat răutatea în tot felul, prin dreaptă credință și dragoste duhovnicească . Căci pentru aceasta a pătimit Mântuitorul, ca pe copiii lui Dumnezeu cei

Sfântul Maxim Marturisitorul

împreună și să-i adune spre a fi una.²⁴⁷ Prin urmare cel ce nu răbdă lucrurile supărătoare nu suferă pe cele înfrustratoare și nu le îndur pe cele dureroase umblând în afară de dragostea dumnezeiască și de scopul Providenței.

18. Dacă «dragostea îndelung răbdă și se milostivește»²⁴⁸ cel ce se descurajează de întâmplările supărătoare și de aceea se poartă cu răutate față de cei ce l-au supărat și se întoarce de la dragostea față de ei, cum nu va cădea de la scopul Providenței dumnezeiești?

19. Ia aminte la tine, de nu cumva răutatea care te desparte de fratele tău nu se află în fratele, ci în tine. Și grăbește-te de te împacă cu el, ca să nu cazi din porunca dragostei.

20. Să nu disprețuiești porunca dragostei, fiindcă printr-înșă vei fi fiul lui Dumnezeu. Dar când-o, te vei afla fiul gheenei.

21. Cele ce desfac dragostea dintre oameni sunt acestea: a pizmui sau a fi pizmit; a păgubi sau a fi păgubit, a nu cinști sau a nu fi cinstit; gândurile bune noptare. Deci ia seama, nu cumva ai făcut sau ai pățit vreuna din acestea și de aceea ești departe de dragostea prietenului?

22. Ți-a venit vreo ispită de la fratele și supărarea te-a dus la ură? Nu te lăsa biruit de ură, ci învinge ura în dragoste. Și vei învinge în chipul acesta: rugându-te pentru el cu adevărat lui Dumnezeu, primind apărarea lui, sau

²⁴⁷ Ioan 11, 52.

²⁴⁸ I Corinteni 13, 4.

chiar iscodindu-i tu ap rarea i socotindu-te pe tine cauz
a ispitei i fiind cu îndelung r bdare pân va trece norul.

23. Îndelung r bd tor este cel ce a teapt sfâr itul
ispitei i lauda st ruin ei.

24. «B rbatul îndelung r bd tor este cu mare
în elepciune»,²⁴⁹ fiindc toate cele ce-i vin asupra le aduce
în leg tur cu sfâr itul; i a teptându-l pe acesta, rabd
întâmpl rile sup r toare; iar «sfâr itul este via a
ve nic »,²⁵⁰ dup dumnezeiescul Apostol. «Iar via a
ve nic aceasta este, ca s te cunoasc pe Tine Unul
adev ratul Dumnezeu i pe Cel ce L-ai trimis, Iisus
Hristos».²⁵¹

25. Nu lep da cu u urin dragostea duhovniceasc ,
fiindc alt cale a mântuirii nu le-a r mas oamenilor.

26. Pe fratele ce-l socoteai ieri duhovnicesc i virtuos
(36), nu-l socoti azi r u i viclean, pentru ura care s-a ivit
în tine din ispita celui r u, ci prin dragostea îndelung
r bd toare gânde te-te la lucrurile bune de ieri i alung
ura de ast zi din suflet.

27. Pe fratele ce-l l udai ieri ca bun i-l vesteai ca
virtuos, nu-l bârfi ast zi ca r u i viclean, f când din
def imarea fratelui motiv de ap rare a urii viclene din tine,
în urma mut rii tale de la dragoste la ur . Ci st ruie în
acelea i laude chiar dac e ti înc st pânit de sup rare i
u or te vei întoarce la dragostea mântuitoare.

²⁴⁹Proverbe 14, 29.

²⁵⁰Romani 6, 21

²⁵¹Ioan 17, 3.

Sfântul Maxim Marturisitorul

28. Lauda obi nuit pe care o aduci fratelui (37) s nu o p tezi, în întâlnirea cu ceilal i fra i, din pricina sup r rii ascunse pe care o ai împotriva lui, amestecând pe neobservate def imarea în cuvintele tale, ci folose te în întâlniri lauda curat i roag -te sincer pentru el ca pentru tine. În chipul acesta te vei izb vi repede de ura pierz toare.

29. S nu zici: nu ur sc pe fratele meu, în vreme ce te scârbe ti de pomenirea lui. Ci ascult pe Moise, care zice: «S nu ur ti pe fratele t u în cugetul t u; cu mustrare vei mustra pe fratele t u i nu vei lua pentru el p cat».²⁵²

30. Dac vreun frate, ispitit fiind, st ruie în a te vorbi de r u, nu te l sa scos din starea dragostei, r bdând cât vreme acela i diavol r u caut s -i tulbure cugetul. i nu vei fi scos din ea, dac , oc rât fiind, vei binecuvânta i pândit cu gânduri rele, te vei purta cu bun voin . C ci aceasta este calea în elepciunii dup Hristos. i cel ce nu merge pe ea nu va locui împreun cu El.

31. Nu-i socoti binevoitori pe cei ce- i aduc vorbe care produc în tine sup rare i ur împotriva fratelui (38), chiar dac s-ar p rea c spun adev rul. Ci întoarce-te de la unii ca ace tia, ca de la ni te erpi care omoar , ca lor s le retezi vorbirea de r u, iar sufletul t u s -l izb ve ti de r utate.

32. Nu în epa cu vorbe acoperite pe fratele t u, ca nu cumva primind i tu cele asemenea de la el, s alungi de la amândoi starea dragostei. Ci mergi i mustr -l pe el cu îndr znire iubitoare, ca împr tiind pricinile sup r rii s te izb ve ti i pe tine i pe el de tulburare i de sup rare.

²⁵² Leviticul 19, 17.

33. Cercetează-ți conștiința cu de-amănuntul, ca să vezi nu cumva din pricina ta nu e împotrivă fratele tău? Și nu o nesocoti, căci ea cunoaște cele ascunse ale tale și te va pârî în vremea ierării, iar în vremea rugăciunii și se va face piedică.

34. Nu aminti în vreme de pace cele spuse de fratele tău în vreme de supărare, fie că au fost spuse acele lucruri supărătoare în fața ta, fie că au fost spuse către altul, iar tu le-ai auzit după aceea. Aceasta pentru că nu cumva, stăruind în încrearea de minte a răului, s-ți întorci la ură pierzătoare a fratelui.

35. Sufletul rațional care nutrește urfa de om, nu poate avea pace cu Dumnezeu, datorită poruncilor. «Căci de nu veți ierta, zice, oamenilor greșelile lor, nici Tatăl vostru cel ceresc nu va ierta greșelile voastre».²⁵³ Iar dacă acela nu vrea să se împacă, porzește-te-te măcar pe tine de ură, rugându-te pentru el sincer și negrindu-l de rău față de cineva.

36. Pacea negrită a Sfinților îngeri se susține prin aceste două dispoziții: prin dragostea față de Dumnezeu și prin dragostea întreolalt. Asemenea stă lucrul și cu toți sfinții din veac. Deci prea frumos s-a spus de către Mântuitorul nostru: «în aceste două porunci atârnă toată Legea și Proorocii».²⁵⁴

37. Nu umblă să-ți plăciie, și nu vei urî pe fratele tău; și nu fii iubitor de trupul tău, și vei fi iubitor de Dumnezeu.

²⁵³ Matei 6, 14.

²⁵⁴ Matei 22, 40.

38. De i-ai ales să vie uieți cu cei duhovnicești, leapdă la porțile voile tale. Căci nu vei putea în alt chip să trăiești în pace nici cu Dumnezeu, nici cu cei împreunăvieuitori.

39. Cel ce a putut dobândi dragostea desvârșită și i-a întocmit toată viața potrivit cu aceasta, acela zice «Doamne Iisuse...» în Duhul Sfânt. Iar cel dimpotrivă cele dimpotrivă le face.

40. Dragostea față de Dumnezeu dorește pururea să înțaripeze mintea spre vorbirea dumnezeiască ; iar ceea ce trece aproapele o face să cugete totdeauna cele bune despre el.

41. Cel ce iubește încă slava de artă , sau e legat de vreunul din lucrurile materiale, se supără pe oameni pentru cele vremelnice sau înene minte răul, sau are ură față de ei, sau slujește gândurilor urâte. Dar pentru sufletul iubitor de Dumnezeu toate acestea sunt străine.

42. Când nu zici și nu faci cu gândul nici un lucru rău, și când nu îți minte răul de la cel ce te-a păgubit sau te-a bârfit, și când în vremea rugăciunii ai mintea pururea nematerială și fără formă , știți că ai ajuns la măsura nepătimirii și a dragostei desvârșite.

43. Nu mic luptă se cere pentru a te izbăvi de slava de artă ; și se izbăvește cineva de aceasta prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin rugăciunea deas . Iar semnul izbăvirii stă în a nu mai înene minte răul de la cel ce te-a defăimat sau te defăimează .

44. De vrei să fii drept, dă-ți fiecarei părți din tine, adică sufletului și trupului, cele de care sunt vrednice. Pentru raionala a sufletului dă-i citiri, vederi duhovnicești și rugăciune; în inimi dă-i dragoste duhovnicească ce se opune urii; pentru poftitoare dă-i cumpănă în înfrânare; iar trupului hrană în îmbrăcăminte, atâtă cât sunt de trebuință.

45. Mentea lucrează după fire (39), când i-a supus patimile și contemplă rațiunile lucrurilor, aducându-le în legătură cu Dumnezeu.

46. Precum se raportează sănătatea și boala la trupul animalului și lumina și întunericul la ochi, tot așa se raportează virtutea și păcatul la suflet și cunoștința și neștiința la minte.

47. În aceste trei stadii filosofia creștinului: în poruncă, în dogmă și în credință. Poruncile despart mintea de patimi; dogmele o aduc la cunoștința fapturilor; iar credința la contemplarea Sfintei Treimi.

48. Unii dintre cei ce se nevoiesc resping numai gândurile pătimătoare; alții însă și patimile înseși. Gândurile pătimătoare se resping fie prin psalmodiere, fie prin rugăciune, fie prin înălțarea minții spre cer, sau prin altă oarecare desfacere de lucruri și de loc. Iar patimile le fac, nesocotind acele lucruri fașă de care le nutresc.

49. Lucrurile spre care putem nutri vreo patimă sunt de pildă acestea: femeia, banii, darurile și cele asemenea. Femeia o poate nesocoti cineva, când, după retragerea din lume, își vede tejea și trupul cum trebuie, prin înfrânare. Banii, când îi convinge cugetul că în toate se știe mulțumească cu ceea ce are. Iar slava, când iubesc

Sfântul Maxim Marturisitorul

lucrarea ascunsă a virtuților, arată numai lui Dumnezeu. În privința celorlalte trebuie făcut la fel. Cel ce nesocotește acestea nu va ajunge niciodată la ura împotriva cuiva.

50. Cel ce s-a lepdat de lucruri, de pildă de femeie și de bani și de celelalte, a făcut pe omul din afară monah; dar încă nu și pe cel dinlăuntru. Iar cel ce s-a lepdat și de înlesnirile (chipurile) pe tima este al acestora l-a făcut și pe omul dinlăuntru, care este mintea. Pe omul din afară îl poate face cineva un or monah, numai să vrea. Dar nu mică luptă care se cere pentru a face pe omul dinlăuntru monah.

51. Cine oare s-a izbăvit în acest neam cu totul de înlesnirile pe tima este și s-a învrednicit de rugăciunea curată și nematerială, ceea ce este semnul monahului dinlăuntru?

52. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre; ele ies la iveală de abia atunci când se arată lucrurile.

53. Cineva poate să nu fie tulburat de patimi, când lipsesc lucrurile, bucurându-se de-o parțială nepăsare; când însă se arată lucrurile, îndată răscălmășesc patimile mintea.

54. Nu socotești că ai ajuns la nepăsarea desvârșită, cât vreme lipsește lucrul. Când se arată însă și te lasă nemi-cătat lucrul cât și amintirea lui de după aceea, știți că ai intrat în hotarele ei. Totuși nici atunci să nu disprețuiești grija, deoarece numai virtutea prelungită omorâșă patimile, pe când cea neglijată le scormonește iarăși.

55. Cel ce iube te pe Hristos (41), desigur c-L i imit , dup putere. Astfel Hristos n-a încetat s fac bine oamenilor; iar r spl tit cu nerecuno tin i cu hul se purta cu îndelung r bdare; în sfâr it, b tut i omorât de ei, r bda neînvinuind pe nimeni. Aceste trei sunt faptele dragostei fa de aproapele, f r de care cel ce zice c iube te pe Hristos sau c va dobândi împ r ia Lui, se am ge te pe sine: «C ci nu cel ce-mi zice Mie Doamne, Doamne, va intra întru împ r ia cerurilor, ci cel ce face voia Tat lui Meu».²⁵⁵ i iar i: «Cel ce m iube te pe Mine p ze te poruncile Mele»... i celelalte.²⁵⁶

56. Tot scopul poruncilor Mântuitorului este s slobozeasc mintea de necump tare i de ur i s o duc la dragostea Lui i a aproapelui, din care se na te în mod efectiv lumina sfintei cuno tin e.

57. Dac te-ai învrednicit de pu in cuno tin de la Dumnezeu, nu nesocoti dragostea i înfrânarea. C ci acestea cur ind (42) partea pasional (p timitoare) a sufletului, î i g tesc necontenit calea spre cuno tin .²⁵⁷

58. Calea spre cuno tin este (43) nep timirea i smerenia, f r de care nimeni nu va vedea pe Domnul.

59. Deoarece «cuno tin a îngâmf , iar iubirea zide te»,²⁵⁸ împreun dragostea cu cuno tin a i vei fi f r trufie i ziditor duhovnicesc, zidindu-te atât pe tine, cât i pe to i cei ce se apropie de tine.

²⁵⁵Mt. 7, 21.

²⁵⁶Ioan 14, 11.

²⁵⁷Din acest cap. i cel anterior se vede c dragostea i cuno tin a se nasc i se sporesc una pe alta, dup Sf. Maxim.

²⁵⁸I Corinteni 8, 1.

60. Dragostea zide te prin aceea c nu pizmuie te i nu sup r pe cei ce ne pizmuiesc; dar nici nu se f le te cu lucrul pizmuit i nu se socote te pe sine c a ajuns la int . Iar în privin a lucrurilor pe care nu le tie î i m rturise te f r s ro easc ne tiin a. Astfel face mintea f r trufie (44) i o preg te te s sporeasc necontenit în cuno tin .

61. De obicei cuno tin a e înso it de închipuirea de sine i de pizm , mai ales la început. Închipuirea de sine vine numai dinl untru; iar pizma i dinl untru i din afar . Dinl untru, ca s se îndrepte împotriva celor ce au cuno tin ; iar din afar , de la cei ce de asemenea au cuno tin . Dar dragostea le împr tie pe toate trei: închipuirea de sine, întrucât nu se îngâmf ; pizma dinl untru, întrucât nu pizmuie te; iar cea din afar , întrucât îndelung rabd i se milostive te. E de trebuin deci ca cel ce are cuno tin a s dobândeasc i dragostea, ca s - i p zeasc mintea întru toate ner nit .

62. Cel ce s-a învrednicit de darul (harisma) cuno tin ei i e st pânit de sup rare, sau de inerea minte a r ului, sau de ur , este asemenea celui ce înghimp ochii cu spini i m r cini. De aceea cuno tin a are numaidecât lips de dragoste.

63. Ia aminte s nu-i închini toat preocuparea ta trupului, ci hot r te-i lui nevoin , dup putere. i toat mintea ta întoarce-o spre cele dinl untru. C ci «nevoin a trupeasc la pu ine folose te, iar evlavia spre toate este de folos»... i cele urm toare.²⁵⁹

²⁵⁹ I Timotei 4, 8.

64. Cel ce petrece neîncetat întru cele dinl untru este cump tat, rabd îndelung, se milostive te i cuget smerit. Dar nu numai atâtă, ci i contempl , teologhise te²⁶⁰ i se roag . Aceasta este ceea ce spune Apostolul: «În duh s umbla i» i cele urm toare.²⁶¹

65. Cel ce nu tie s umble pe calea duhovniceasc nu e cu grij la gândurile p tima e, ci toat preocuparea lui se mi c numai în jurul trupului. Iar urmarea e c sau petrece în l comia pântecelui, în neînfrânare, în sup rare, în mânie i în pomenirea r ului i prin aceasta i se întunec mintea, sau se d la o nevoin f r m sur i- i tulbur în elegerea.

66. Scriptura nu înl tur nimic din cele date nou de Dumnezeu spre folosire, dar pedepse te lipsa de m sur i îndreapt lipsa de judecat . De pild nu opre te pe om s m nânce, s fac copii, s aib avere i s o chiverniseasc drept. Dar îl opre te de la l comia pântecelui, de la desfrânare i celelalte. Nu-l opre te nici s cugete la acestea (c ci pentru aceasta s-au f cut), dar îl opre te s cugete p tima .

67. Unele dintre cele s vâr ite de noi dup voia lui Dumnezeu se s vâr esc potrivit poruncii: altele nu din porunc , ci, cum ar zice cineva, ca o jertf de bun voie, De pild , potrivit poruncii este a iubi pe Dumnezeu i pe aproapele, a iubi pe du mani, a nu desfrâna, a nu ucide i celelalte, pe care c lcându-le vom fi osândi i. Iar nu din porunc este traiul în feciorie, nec s toria, s r cia,

²⁶⁰ Contempl ra iunile din fire i cunoa te tainic pe Dumnezeu în mod nemijlocit

²⁶¹ Galateni 5, 16.

Sfântul Maxim Marturisitorul

retragerea din lume și celelalte.²⁶² Acestea au în elesul de daruri, că de nu vom putea să împlinim din slăbiciune vreunele dintre porunci, să câștigăm prin daruri îndurarea Bunului nostru Stăpân.

68. Cel ce și-a ales viața în necăstorie sau în feciorie, este dator «să aibă mijlocul încins și făclia aprins»;²⁶³ mijlocul prin înfrânare, iar făclia prin rugăciune, contemplație și dragoste duhovnicească.

69. Unii dintre frații se socotesc că sunt afară de darurile (harismele) Duhului Sfânt. Lenevia în lucrarea poruncilor îi face să nu tie că cel ce are credință în Hristos nesmintit are în sine deodată toate darurile dumnezeiești. Căci aflându-ne, din pricina lenii, departe de dragostea lucrătoare față de El, care ne arată comorile dumnezeiești ascunse în noi, ne socotim, pe drept cuvânt, afară de darurile dumnezeiești.

70. Dacă «Hristos locuiește în inimile noastre prin credință», după dumnezeiescul Apostol, pe de altă parte «toate comorile în elepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în El»²⁶⁴ atunci toate comorile în elepciunii și ale cunoștinței sunt ascunse în inimile noastre. Și se vor face cunoscute inimii pe măsură curățirii fiecăruia prin porunci.²⁶⁵

71. Aceasta este comoara ascunsă în arina inimii tale, pe care nu ai aflat-o încă din pricina nelucrării. Căci de ai

²⁶² Sfaturile evanghelice.

²⁶³ Lc. 12, 35.

²⁶⁴ Coloseni 2, 3.

²⁶⁵ De la cap. 69 la cap. 78 se expune tema Sf. Marcu Ascetul din "Despre botez", Filocalia, vol I.

fi aflat-o, ai fi vândut toate și ai fi cumpărat arina aceasta. Dar acum, fiindcă ai pierdut arina, te îngrijești de cele din jurul arinei, în care nu se află nimic altceva decât spini și pământ (45).

72. De aceea zice Mântuitorul: «Fericiți cei curați cu inima, că aceia vor vedea pe Dumnezeu».²⁶⁶ Deci îl vor vedea pe El și comorile din El atunci când se vor curăți pe ei înșiși prin dragoste și înfrânare; și cu atât mai mult, cu cât vor spori curăția.

73. De aceea iarăși zice: «Vindeți averile voastre și dați-le milostenie și iată toate vor fi vouă curate».²⁶⁷ Adică nu vă mai îndelețniciți cu lucrurile din jurul trupului, ci străduiți-vă de curățirea minții de urși neputin, prin inimă în elegând Domnul mintea. Căci acestea întinând mintea,²⁶⁸ nu o lasă să vadă pe Hristos, care locuiește în ea, prin harul Sf. Botez.

74. «Căci» numește Scriptura virtuțile. Iar mai mare decât toate virtuțile este dragostea. De aceea a zis Apostolul: «Vă arăt vouă încă o cale mai presus de orice altă cale»²⁶⁹, ca una ce-i înduplecă și disprețuiește lucrurile materiale și nu pun nimic din cele vremelnice mai presus de cele veșnice.

75. Dragostea de Dumnezeu se împotrivesc poftelor (46), căci înduplecă mintea și se înfrânează de la plăceri.

²⁶⁶Matei 5, 8.

²⁶⁷Luca 12, 33; 11, 41.

²⁶⁸Adeseori Sf. Părinți folosesc alternativ termenii "minte" și "inimă" și chiar "duh". Inima ar fi, după ei, un fel de centru al minții, mintea fiind centrul omului. Vezi și Diadoh al Foticeii, Filocalia vol I.

²⁶⁹I Corinteni 12, 31

Sfântul Maxim Marturisitorul

Iar cea care tre aproapele se împotrivesc te mânia; căci o face să disprețuiești slava și viața. Acestea sunt cei doi dinari, pe care Mântuitorul i-a dat îngrijitorului casei de oaspeți, ca să îngrijească de tine. Deci să nu te arzi nerecunoscător, însoindu-te cu tâlhari, ca nu cumva să fii rănit iar și de ast dată să nu te afli numai pe jumătate mort, ci mort de-a-binelea.

76. Curățește-ți mintea de mânie, de amintirea răului și de gândurile urâte. Și atunci vei putea cunoaște slăuirea lui Hristos.

77. Cine te-a luminat pe tine în credința Sfintei, celei de o ființă închinată Treimi? (47). Sau cine i-a făcut cunoscut iconomia întrupării Unuia din Sf. Treime? Cine te-a învățat rațiunile privitoare la ființele netrupești, sau cele privitoare la facerea și sfârșitul lumii vechi, sau cele privitoare la învierea din morți și viața veșnică, sau la slava Împărăției cerurilor și la înfricoșata judecată? Nu harul lui Hristos, care slăvește-te în tine și care este arvuna Duhului Sfânt? Ce este mai mare decât acest har? Sau ce e mai bun ca această înțelepciune și cunoștință? Sau ce este mai mult ca fructele ele? Drept aceea, de suntem nelucrați și bavnici și fără grijă și nu ne curățăm de patimile ce ne împiedică și ne orbesc mintea noastră, ca să putem vedea rațiunile privitoare la acestea mai luminoase ca soarele, ne învinovățim pe noi înșine, dar nu ținem de locuirea harului în noi.

78. Dumnezeu, care i-a fructificat bunurile vechi și a dat în inima ta arvuna Duhului, i-a poruncit să ai grijă de viața ta, ca omul dinlăuntru, izbăvind-se de patimi, să înceapă de aici înainte a se bucura de bunuri.

79. Dacă te-ai învrednicit de vederile (contemplațiile) dumnezeiești înalte, cultivă cu mare grijă dragostea și înfrânarea, ca să pui zinduc la partea pătimitoare (pasională) netulburată, și să ai neîntunecat lumina sufletului.

80. Înfrânează și inima sufletului cu dragostea: vestește-te partea poftitoare a lui cu înfrânarea; înaripează partea rațională a lui cu rugăciunea. Și lumina minții nu se va întuneca niciodată.

81. Cele ce risipesc dragostea sunt acestea: necinstirea, păgubirea, defăimarea, fie că sunt îndreptate împotriva credinței, fie împotriva vieții; apoi băștile, răniurile și cele următoare. Și acestea fie că se întâmplă cuiva personal, fie vreunuia dintre rudeniile sau prietenii lui. Prin urmare cel ce stinge dragostea prin vreuna din acestea încă n-a cunoscut care este scopul poruncilor lui Hristos.

82. Sile-te-te pe cât poți și iubete pe tot omul. Iar dacă nu poți încă, cel puțin nu urăști pe nimeni. Dar nu vei putea face nici aceasta, dacă nu vei disprețui lucrurile lumii.

83. Te-a blestemat cineva? Și nu-l urăști pe el, ci blestemul și pe dracul care a pus la cale blestemul. Căci dacă urăști pe cel ce te-a blestemat, ai urât un om și ai călcat porunca. Și ceea ce a făcut acela cu cuvântul, tu faci cu fapta. Iar de porunca, arată semnele dragostei; și de poți face ceva, ajută-l, ca să-l izbăvești de rău.

84. Hristos nu vrea ca tu să poroci vreunui om rău sau supărător, sau mâniat, sau să îi minteri, în nici un chip și pentru nici un lucru vremelnic. Aceasta o strigă cele patru Evanghelii.

85. Mulți suntem cei ce vorbim, dar puțini cei ce facem. Dar nimenea nu trebuie să strice cuvântul lui Dumnezeu pentru negrija proprie, ci să-l mărturisească neputința sa, nu să ascundă adevărul lui Dumnezeu. Aceasta pentru că nu cumva să ne facem vinovați pe lângă călcarea poruncilor, și derostimăm cuvântul lui Dumnezeu.

86. Iubirea și înfrânarea slobozesc sufletul de patimi; citirea și contemplarea izbăvesc mintea de neștiință; iar starea de rugăciune o înfrumusețează lui Dumnezeu însuși.

87. Când ne vedem drăcii că disprețuim lucrurile lumii (48), ca să nu mai urâm pentru ele pe oameni și să cedăm din dragoste, stărnesc împotriva noastră defaimări, cănerbând supărarea și urâm pe cei ce ne defaimă.

88. Nu este durere mai grea a sufletului decât defaimarea, fie că-l defaimăm cineva credința, fie că viața (49). Și nimenea nu poate să o disprețuiească, decât numai cel ce caută la Dumnezeu, ca Suzana, singurul care poate să ne izbăvească din nevoi, ca și pe aceea, și să le descopere oamenilor adevărul, ca și în cazul acela, și să mângâie sufletul cu neajdeea.

89. Cu cât te rogi mai mult din suflet pentru cel ce te defaimă, cu atât Dumnezeu le arată adevărul celor ce se smintesc.

90. Singur Dumnezeu e bun prin fire; iar bun prin hotărârea voinței e numai cel ce imită pe Dumnezeu. Scopul acestuia este să unească pe cei răi cu Cel bun prin fire, ca să se facă buni. De aceea, când e batjocorit,

binecuvântează ; când e prigonit, răbd ; când e blestemat, mângâie; iar când e ucis se roagă cu prisosință .²⁷⁰ Toate le face ca să nu cadă de la scopul iubirii.

91. Poruncile Domnului ne învață să folosim cu bun judecat lucrurile de mijloc.²⁷¹ Căci întrebuințăm cu bun judecată a celor de mijloc curățete starea sufletului. Iar starea curată ne dă puterea de discernământ (dreapta socoteală). Puterea de discernământ, la rândul ei, ne dă nepătimirea, din care se naște dragostea desvârșită .

92. Încă nu a ajuns la nepătimire acela care, pentru vreo încercare întâmplătoare, nu e în stare să treacă cu vederea scdere prietenului, fie ea numai puțin . Căci numai fiindcă s-au tulburat patimile care zăceau în suflet (50), i s-a orbit în elegerea și nu o lasă să prindă la razele adevărului, nici să deosebească binele de rău. Deci unul ca acesta nu a dobândit nici dragostea desvârșită , care aruncă afară frica judecății.

93. «Pe prietenul credincios nu-l poți schimba cu nimic»²⁷² . Căci el socotește nenorocirile prietenilor ca ale sale proprii și răbdă împreună cu el până la moarte, rău pătimind.

94. Mulți sunt prietenii, dar la vreme bună . În vremea încercărilor însă , abia de vei afla vreunul.

95. Să iubim pe tot omul din suflet, dar să ne punem în dejdeă numai în Dumnezeu și Lui să-I slujim din toată

²⁷⁰ I Corinteni 4, 12.

²⁷¹ Poate e vorba de "lucrurile care servesc de mijloace" μ .

²⁷² Ecclesiastul 4, 15.

Sfântul Maxim Marturisitorul

puterea. Cât vreme ne susine El, umbl în jurul nostru to i prietenii i du manii n-au nici o putere împotriva noastră. Când îns ne p r se te El, ne ocolesc prietenii i du manii cap t putere împotriva noastră.

96. Patru sunt felurile generale ale p r sirii: Una din iconomie, cum este la Domnul, ca prin p ruta p r sire cei p r si i s se mântuiesc. Alta spre dovedire, cum este la Iov i Iosif, ca s se arate unul stâlp al b rb iei, altul al neprih nirii. A treia spre pov uire duhovniceasc, cum este la Apostolul, ca, smerindu-se în cugetare, s p streze covâr irea harului. În sfâr it a patra este lep darea, ca la iudei, ca pedepsi i fiind, s fie încovoia i spre poc în. Dar toate felurile sunt mântuitoare i pline de bun tatea i de iubirea de oameni a lui Dumnezeu.²⁷³

97. Numai cei ce p zesc întocmai poruncile i cunosc adev rat judec ile dumnezeie ti nu p r sesc pe prietenii încerca i prin îng duin a lui Dumnezeu. Dar cei ce dispre uiesc poruncile i nu cunosc judec ile dumnezeie ti, când îi merge prietenului bine, se bucur împreun cu el, iar când e încercat i p time te, îl p r sesc. Ba uneori se dau chiar cu du manii.

98. Prietenii lui Hristos iubesc din inim pe to i. Dar nu sunt iubi i de to i. Iar prietenii lumii nici nu iubesc pe to i nici nu sunt iubi i de to i. Prietenii lui Hristos p streaz dragostea neînrerupt pân la sfâr it; ai lumii, pân ce se ciocnesc întreolalt din pricina lucrurilor lumii.

²⁷³ Vezi Diadoh în Vol. I al Filocaliei române ti, care cunoa te numai dou p r siri.

99. «Prietenul credincios este acoper mânt puternic».²⁷⁴ Când îi merge prietenului bine, îi este sf tuitor bun i ajut tor din suflet; iar în vremea p timirii îi este sprijinitorul cel mai sincer i ap r torul cel mai duios.

100. Mul i au spus multe despre dragoste. Dar numai c utând-o între ucenicii lui Hristos o vei afla. C ci numai ei au avut Dragostea adev rat , ca înv tor al dragostei. Ei ziceau despre ea: «De a avea proorocie i de-a cunoa te toate tainele i toat cuno tin a, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folose te».²⁷⁵ Cel ce a dobândit prin urmare dragostea, a dobândit pe Dumnezeu însu i, întrucât «Dumnezeu iubire este».²⁷⁶ A Lui e slava în veci. Amin.

Sfâr itul sutei a patra a capetelor despre dragoste Scoliile unui necunoscut²⁷⁷

1. Noi nu putem înv a i nu ne l s m înv a i nici prin cuvinte, nici prin fapte. Dar totu i vrem s înv m prin cuvinte i s ne facem altora doctori, când noi în ine suntem plini de r ni. Gânde te-te i la aceea c : «Nu toate sunt u or de în eles celor ce vor s în eleag , chiar dac se pare c da». Deci cine nu se va mira de cei ce f g duiesc,

274Ecclesiastul 6, 14

275I Corinteni 13, 2.

276Ioan4, 16.

277 Dup scolia 49 ar putea presupune cineva c autorul e Dimitrie Cydone sau fratele s u Prohor, adversarii Sf. Grigorie Palama în sec. XIV. Fiecare avea motiv s se plâng c îi este def imat "via a i credin a", fiind declara i eretici de Biserica . Numai când aceia se numeau Kudwvnh", pe când acesta î i zice Khdovnio". (Vezi despre Dim. Cydone le Giuseppe Cammelli: Demetrius Czdones, Correspondance, Paris 1930).

Sfântul Maxim Marturisitorul

cu toată seriozitatea, să învețe acestea chiar și pe
mulierile ce țin seama în desfășurări pe prunci.

2. Când Apostolul zice: «Iar de iubite cineva pe
Dumnezeu, acela cunoscut este de El»,²⁷⁸ vrea să spună că
iubindu-l noi pe Domnul, suntem cunoscuți de El. «Iar
dacă suntem cunoscuți, suntem și învâiați», zice Grigorie
cel Mare atât în virtute cât și în teologie. Acesta crede că
este și în eșul sentinței: «Iubirea este scut de nepotism;
iar iubirea naște lumina cunoștinței».

3. Pe cine nu impresionează această sentință? Socotesc
că mai ales pe cei ce mor pentru Mamona, adică pentru
domnul și stăpânul lumii acesteia.

4. Dumnezeu vrea ca toți oamenii să se mântuiască
pentru toată viața, ca toți să se mântuiască. Deci cel ce
iubite pe Dumnezeu părăsește ceea ce vrea Dumnezeu. Iar
pe zindă această, cum nu va iubi pe tot omul și nu va vrea ca
toți să se mântuiască, o dată ce Dumnezeu o vrea această?

5. Prin cunoștința lui Dumnezeu în alegeri credința, iar
prin dragoste părăsirea poruncilor, pe care le numește în voia
lui Dumnezeu, dreptile și lumina Lui, după cuvântul:
«Lumină sunt poruncile Tale».²⁷⁹ Sentința vorbește de
cunoștința lucrătoare.

6. Cauza virtuților este Dumnezeu. Iar cunoașterea
efectivă a acestuia înseamnă prefăcerea în duh prin
deprindere a celui ce a cunoscut cu adevărat pe
Dumnezeu.

²⁷⁸ I Corinteni 8, 3.

²⁷⁹ Isaia 26, 9.

7. Cite te capitolul 76 al aceleia i sute i vei afla acela i lucru, dar cu alte cuvinte.

8. Precum porunca iubirii s-a dat ca doctorie împotriva mâniei, înfrânarea s-a dat împotriva poftelor. Cite te cap. 79.

9. Iar noi care suntem robii tuturor trei, cât ur nu nutrim întreolalt , ajungând s nu ne mai s tur m de patim . Cite te cap. 64.

10. Spunând în cap. 77 c prin porunci Domnul ne face nep tima i; acum prin acest cap. arat cum: prin dragoste i post, înfrânare i rug ciune.

11. Gnosticul de asemenea e tras iar i în jos.

12. Dar noi cei înfunda i în patimi, cum vom contempla? Sau nu ne vor scoate cele pe care le contempl m de la cuno tin a Sfintei Treimi?

13. Vezi treptele contempla iei?

14. Precum în credin nu e nici o ra iune a necredin ei, tot a a în ra iunile dup fire nu e nimic nera ional. Iar sâmburele poruncilor e o ra iune lucr toare. Cite te cap. 84 (suta II) i vei afla destul.

15. Contempla ia natural a poruncilor, adic dragostea sincer fa de aproapele, elibereaz pe cei ce o p zesc de iubirea trupeasc de sine i de ur (tiranie). Iar cuno tin a lucrurilor izb ve te pe cei ce se îndeletnicesc cu cuno tin a (gnostici) de uitare i de ne tiin . Prin acestea toate se presupune c cele trei p r i ale sufletului, mi cându-se conform cu ra iunea i cu firea, lucreaz orice virtute: dar

Sfântul Maxim Marturisitorul

mi cându-se contrara iunii i firii, lucreaz toată rutatea. Adu-i aminte c izvoarele i pricinile întregii r ut i sunt acestea trei: ne tiina, iubirea trupeasc de sine i ura (tirania). Iar acestea le-a a ezat vicleanul în noi, folosindu-se de reaua întrebuinare a puterilor din noi.

16. De acestea patima e cur (yilou'sin) în elesurile lucrurilor poruncile, cum s-a ar tat în cap. 4 al acestei sute (a II-a).

17. Cele s vâr ite f r un scop drept sunt cele f cute împotriva voii lui Dumnezeu, care vrea ceea ce e bun, binepl cut i des vâr it, adic dispozie bun fa de aproapele pentru Dumnezeu. Iar c lipsa dispoziei bune fa de aproapele e potrivnic voii lui Dumnezeu arat Domnul în Evanghelie, când zice: «Întrucât le-a i f cut, i întrucât nu le-a i f cut»,²⁸⁰ în irând apoi felurile dragostei i ale urii. Bag de seam c cei ce au lucrat împotriva scopului drept, adic împotriva poruncii lui Dumnezeu, lep dând iubirea de oameni, apar ca unii ce nu pot înfiripă nici o ap rare i nu pot dovedi un scop. Ei tiu c cel ce face ceva în afar de scopul drept al lui Dumnezeu, chiar dac ar aduce zeci de mii de argumente, nu va sc pa de gheen .

18. Pofta e oprit de dragostea lui Dumnezeu. Iar dragostea aproapelui domole te mânia înfuriat .

19. Cei ce confund chipurile materiale ca caracterele spirituale ale lui Dumnezeu simbolizate de acelea abuzează de în elesurile caracterelor. C ci caracterele spirituale indicând ipostaza divin , aceia socotesc substan a sau materia, în care sunt simbolizate caracterele,

²⁸⁰ Matei 25, 40

drept caractere. Dar abuzând în gând, în mod necesar abuzează și cu fapta, arzând fără rușine caracterele sfinte ca materie simplă și mută.

20. Ia seama la deosebirea dintre supărare și durere, precum și la faptul că durerea este urmarea plăcerii, iar supărarea a slavei de arte.

21. Cele trei capete următoare ne iau orice scuză, prin care voim să ne învinovățim.

22. În elepciune artistică numește nu pe cea cântătată prin învârtitură, ci pe cea prin care a făcut Dumnezeu toate.

23. Trei feluri de necurății întinează mintea. Dar mai este una: a se socoti pe sine mai înțelept decât alții.

24. Niciodată n-a lucrat sufletul meu potrivit cu firea. Este aceasta Cel ce cunoaște toate. Și niciodată n-a încetat de-a se vârî în păcate cu fapta.

25. A adăra atunci nu putem arăta un scop, când nu facem ceva pentru Hristos, ci pentru altceva. Aceasta pentru că am lucrat nu după scopul lui Dumnezeu, ci după al nostru.

26. De înșetează cineva după răpirea celor străine, ceea ce nu este voia lui Dumnezeu, cum va arăta că lucrează după scopul Lui, când scopul lui Dumnezeu este să facem milă și să dăruim?

27. Cel ce slujește iubirii de trup este greoi la inimă, iubind și căutând de ertașenie și minciună, care este cugetul trupesc.

28. Cele spuse mai înainte sunt iubirea de plăcere, de slavă și de argint. Dacă cineva se îngrădește de ele, ca mine, nu văd cum se va putea învrednici de cunoștința lui Dumnezeu.

29. Deci sau ca robii, sau ca cei cu plată, sau ca niște fii, adică sau ca cei ce se înțeleptesc numai cu înțeleptuirea (practicii), sau ca cei ce s-au învrednicit și de cunoștință (gnosticii).

30. Când simplu e cel fără patimă. Căci cel puțină depărtat de la Dumnezeu. Tot așa și nici cunoștința simplă nu depărtat de la cele omenești, ci cea care puțină te iubirea (e încredințată de pasiunea iubirii). Iar aceasta e prefacerea în duh prin deprindere.

31. Fiii se reîntorc de la patimi prin cunoștință și iubire. Iar robii și cei cu plată, sau cei ce se înțeleptesc cu înțeleptuirea (practicii), sau de frică, sau din neajuns.

32. Acestea încă îi opresc pe cei ce vor să scrie, ar târând din sfârșit paguba.

33. Socotesc că la noi s-a gândit scriind acestea.

34. Cei ce socotesc că tu n-ai în ei câștigul cel pot avea din metoda aceasta. Căci de l-ar fi cunoscut, ar fi câștigat înaintând la cunoștință.

35. Zăbovind gândul simplu, se stărnește patima, iar zăbovind cel puțină, se produce învoirea.

36. tii, Doamne, cum m judec azi i pentru care pricin ; nu ne p r si pe noi.

37. Nu poate face acestea cel ce crede ra iunilor sale i socote te c a cuprins cele ce i dup ce-au fost cuprinse r mân fire necuprinse.

38. Sup rarea i ura sunt boli ale p r ii p timitoare (pasionale) a sufletului.

39. Prive te cum ne am gim, f când cele contrare i socotind c vie uim dup Hristos, ba ceea ce e mai grav închipuindu-ne c deja p timim dragostea duhovniceasc

40. Cineva sufer de patima l comiei, dar nu are prilejul de-a se l comi. Când are prilejul, îndat se d pe fa .

41. Prive te când trebuie folosit îndelunga r bdare i când r bdarea. C ci dac amândou se arat în încerc rile f r voie, dar precum acestea se împart în cuvinte i în r ni, a a se împart împreun cu ele i acelea pentru cei ce în eleg.

42. Cuno tin a cea bun i lucr toare se na te prin înfrânare i iubire.

43. Deci ce aiuresc unii oameni p tima i i îngâmfa i, f lindu-se c au cuno tin a dumnezeiasc ? Poate din patim i fudulie?

44. Iar cel ce î i închipuie c a în eles i tie tot e v dit c nu are dragoste. Iar neavând, cum va înainta la cuno tin ?

45. Având spinii în măr cinii răutății și ai neștiinței, socotim că avem virtute și cunoștință duhovnicească .

46. Aici a zăgărit mai deplin dragostea și cei doi dinari i-a tălmăcit că dragostea de Dumnezeu și de aproapele.

47. Cunoștința lui Hristos ne vine prin curățirea celor trei părți ale sufletului.

48. Cei ce se îngrijesc de lucrurile lumii cad cu necesitate din dragostea lui Hristos și din pricina lor se umplu de ură neîmpacă de semeni.

49. În amândouă privințe a fost defăimat Sf. monah Cedonie. Dar căutând spre Dumnezeu Suzanei, se întărește cu neajdeza dumnezeiască .

50. Cel ce slujește patimilor și-a învățat în alegerea și având puterea de discernământ oarbă , nu poate deosebi binele de rău.

Ale celui dintre sfini, P rintele nostru.
Maxim M rturisitorul
Cele dou sute de capete despre cuno tin a de
Dumnezeu
i economia Fiului lui Dumnezeu²⁸¹

Suta întâia

1. Dumnezeu este unul, f r de început, necuprins, având toat puterea de-a exista. El exclude pe «când» i «cum»,²⁸² întrucât e cu totul inaccesibil i nu poate fi cuprins de nici una dintre f pturi, prin vreo descoperire fiin ial a Sa.

2. Dumnezeu nu este în i pentru Sine însu i (cât ne este cu puțin s tim) nici început²⁸³ nici mijloc,²⁸⁴ nici

²⁸¹ Migne. P. G. 90, 1083-1186: *Capita theologica et oeconomica*, i în Filocalia greac vol. I, ed. II, p. 232-256, unde în continuare ca suta 3-7, sunt cele 500 de capete P. G. 90, 1117-1392.

²⁸² Dumnezeu exclude din fiin a Sa timpul i orice modalitate determinat a existen ei, c ci aceasta i-ar lua caracterul de absolut infinitate.

²⁸³ Nu e principiu, sau izvor, din care s porneasc ceva înl untrul s u, ca s aib o dezvoltare, cum la f pturi fiin a e principiul, izvorul mi c rii, iar aceasta e mijlocul ce duce la o realizare, ca sfâr it sau int final .

²⁸⁴ Intervalul dintre punctul de plecare, sau dintre începutul i punctul final, sau sfâr itul. 4b. Nedeterminat (indefinit, nerotunjit în sine) înseamn lipsa unei baze de plecare; nemi cat lipsa unui interval între baza de plecare i sfâr it, care s fie parcurs prin mi care; iar infinit înseamn lipsa unui sfâr it, a unei inte, care odat realizat , Dumnezeu s - i fi terminat lucrarea.

Sfântul Maxim Marturisitorul

sfârșit, nici altceva din cele ce sunt cugetate în chip natural ca existând după El. Căci este nedeterminat, nemișcat și infinit, ca Cel ce e infinit mai presus de toate ființele, puterea și lucrarea (realizarea).

3. Toată ființa, purtându-și în sine determinarea proprie, este izvorul (principiul, începutul) mișcărilor sale, ce se cugetă existând în ea în mod virtual. Toată mișcarea naturală spre realizarea unei lucrări presupune înainte de ea ființa; dar pe de altă parte, fiind cugetat ca ființa lucrării, ea deține locul de mijloc, aflându-se în chip natural între amândouă, ca intermediar. Și toată lucrarea (realizarea), definită după sensul ei natural, este sfârșitul mișcărilor ființiale²⁸⁵, ce e cugetat ca aflându-se înainte de aceea.

4. Dumnezeu nu este ființă, în sens de ființă pur și simplu, sau de ființă determinată în oarecare fel,²⁸⁶ ca să fie și principiu (început, izvor), nici putere, în sens de putere pur și simplu, sau de putere în oarecare fel determinată, ca să fie și mijloc,²⁸⁷ nici lucrare (realizare), în sens de lucrare pur și simplu, sau de lucrare în oarecare fel determinată, ca să fie și sfârșitul al mișcărilor ființiale, gândit ca existând mai înainte ca virtualitate. Căci este entitate de viață care este supraființială; și temelie de putere care este mai presus de toată puterea; și

²⁸⁵ Aici Maxim corectează opinia lui Origen și Evagrie că mișcarea nu aparține naturii ființelor, ci a apărut în urma căderii în păcat. Vezi Hans Urs von Balthasar, *Die "gnostischen" Centurien des Maximus Confessor*, Fr. i Br., (Herder), 1941, p. 110.

²⁸⁶ Adică în sensul ființei celei mai generale a întregii lumi create, sau în sensul ființei cuturii sau cuturii lucrului.

²⁸⁷ Interval între început și sfârșit.

aptitudine lucr toare i f r de sfâr it;²⁸⁸ scurt vorbind, e entitate f c toare a toat fiin a.²⁸⁹

5. Începutul (principiul), mijlocul i sfâr itul sunt însu irile celor pe care le împarte timpul;²⁹⁰ ba ar putea zice cineva, f r s gre easc , c sunt ale celor privite la un loc în veac.²⁹¹ C ci timpul, având mi carea m surat , se circumscrie prin num r; iar veacul, fiind cugetat în existen a lui împreun cu categoria lui "când" (cu timpul), implic intervalul,²⁹² întrucât î i are un început al existen ei. Iar dac timpul i veacul nu sunt f r de început, cu atât mai mult cele cuprinse în ele.

²⁸⁸ În Dumnezeu nu se poate cugeta deosebit fiin a, puterea (mi carea) i realizarea; de aceea la El fiin a e totodat mi care i lucrare, ce nu se opre te, ajungând la un sfâr it Dumnezeu e deodat i etern început i sfâr it, cum zice Evagrie (Urs von Balthasar, op. cit. 110); nu e întâi început (principiu), ca apoi s ajung la sfâr it.

²⁸⁹ Dar pe de alt parte Dumnezeu e F c torul fiin ei, al mi c rii i al realiz rilor în lume, deci al începutului (i începuturilor) i al sfâr itului (respectiv sfâr iturilor) din ea. Dac -i a a, mi carea din lume nu mai e produs al p catului, cum, dup Urs von Balthasar, ar spune Origen i Evagrie.

²⁹⁰ Fiecare f ptur e împ r it sau de irat de timp în început sau punct de plecare, în mijlocul sau intervalul dinamic dintre început i sfâr it, i în sfâr it, sau forma realizat .

²⁹¹ Dup Balthasar, op. cit. 112, deosebirea între timp i veac o ia Maxim de la Grigorie de Nissa, dar le desparte mai consecvent ca acesta. Timpul e m surat, deci m rginit i de aceea circumscris de un num r precis. Aceasta împotriva neoplatonicilor, care f ceau timpul infinit. Veacul (eonul) e fiin a a tot ce e creat.

²⁹² Termenul distan sau interval (μ), termenul central al lui Grigorie de Nissa, exprimând prin el "distan a f ptuirii de ea îns i", drumul parcurs de la punctul ei de plecare (fiin) pân la punctul de realizare, prin mi care, e reluat de Sf. Maxim ca diavstasi" cf. Hans Urs von Balthasar, op. cit., 110.

6. Dumnezeu este cu adevărat și pururea Unul și singur după fire, cuprinzând în Sine, în tot chipul toată existența propriu zis, ca Unul ce, propriu zis, e mai presus chiar și decât existența. Iar dacă e așa, Cel ce are existența propriu zis nu are nici când și nici unde nimic din al celor ce se spun că există. Prin urmare, nimic din ceea ce este după ființă deosebit nu poate fi cugetat împreună ca El din veci: nici veac, nici timp, nici ceva din cele ce se petrec în acestea. Căci nu se pot întruni laolalt niciodată ceea ce este propriu zis și ceea ce nu există în mod propriu.

7. Nici un început, nici un mijloc și nici un sfârșit nu exclud însuși ireabilitatea, prin relație, de altceva, Dumnezeu însuși, fiind de infinite ori infinit cu totul mai presus de orice relație, ca drept cuvânt nu e nici început, nici mijloc, nici sfârșit, și peste tot nici altceva din acelea în care poate fi privit vreun predicat al relației față de ceva.

8. Toate existențele se numesc inteligibile, întrucât principiile cunoașterii lor pot fi demonstrate. Dumnezeu, însuși, e numit neînțelesul, pentru că e crezut numai că există, pe baza celor ce pot fi înțelese. De aceea, nimic din cele ce pot fi înțelese nu se compară cu El în nici un chip.

9. Cunoștințele lucrurilor își au rațiunile proprii, împreunate în mod natural cu ele, spre demonstrarea lor. Prin acestea ele primesc în chip natural definiția lor. Dumnezeu însuși este crezut numai că există, pe baza rațiunilor din lucruri. Dar El dăruiește celor evlavioși o credință în existența Lui, mai întemeiată decât orice demonstrație. Căci credința este o cunoștință adevărată, întemeiată pe principii ce nu pot fi demonstrate, ca una ce este temeliea lucrurilor mai presus de minte și de rațiune.

10. Începutul (principiul), mijlocul și sfârșitul existențelor este Dumnezeu ca Cel ce le face, dar nu celelalte, prin câte le numim. Este început, ca Fc tor; mijloc, ca Proniator, și sfârșit ca Cel ce le circumscrie.²⁹³ Cci "din El, zice, și prin El și spre El sunt toate"²⁹⁴.

11. Nu este suflet rațional mai cinstit după ființă decât alt suflet rațional. Cci Dumnezeu Cel bun, făcând tot sufletul după chipul Său, îl aduce la existență înzestrat cu capacitatea de-a se mișca prin sine. Dar fiecare prin hotărâre liberă își alege de bună voie cinstea, sau își agotizează prin fapte necinstea.

12. Dumnezeu este, precum s-a scris, "Soarele dreptății"²⁹⁵, revărsând peste toate razele bunății. Dar sufletul se comportă prin hotărârea liberă a voii lui sau ca ceara, prin iubirea față de Dumnezeu, sau ca lutul, prin iubirea de cele pământești. Precum deci lutul se usucă prin fire sub razele soarelui, iar ceara se înmoaie prin fire, la fel sufletul iubitor de pământ și de lume, îndemnat fiind de Dumnezeu și împotrivindu-se,²⁹⁶ prin hotărârea voii sale, se învârtă ează ca lutul și se împinge pe sine spre

²⁹³ Aici se arată pozitiv că punctul de plecare, mijlocul și sfârșitul lucrurilor este Dumnezeu; de asemenea al tuturor celorlalte însuiri pozitive, contemplate în lumea creată. Dar Dumnezeu nu suferă El însuși, în Sine, aceste determinări, ci numai le face și le susține pe seama fapturilor. Ele nu se reflectă asupra Lui, ca să fie și în El un început, un sfârșit și o dezvoltare. Ca Fc tor, e principiu, ca Providențiator, care susține mișcarea spre întărire a fapturilor, e intervalul dintre punctul lor de plecare și întărire spre care tind, iar ca graniță finală a dezvoltării lor, e sfârșit.

²⁹⁴Romani 11, 15.

²⁹⁵Maleahi 4, 2.

²⁹⁶ = refuz să se modeleze după tiparul divin, ba se modelează în chip contrar.

Sfântul Maxim Marturisitorul

pierzanie, asemenea lui Faraon; dar sufletul iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara şi primind formele şi întipăririle dumnezeieşti, se face lăcaşul lui Dumnezeu în duh.

13. Cel care şi-a luminat mintea cu înţelesurile dumnezeieşti şi şi-a obînuiră iubeaşa - Lăude pe Făcător neîncetat prin cântări dumnezeieşti, iar simirea şi-a sfinţit-o prin imagini curate, acela adaugă la bunătatea naturală a "chipului" bunătatea voită a "asemănării" cu Dumnezeu.

14. Împrezeşte cineva sufletul frăpat pentru Dumnezeu, dacă se sileşte să-şi îndrepte cugetarea numai spre Dumnezeu şi spre însuşirile Lui, să-şi facă răiunea talmăcioare dreaptă a virtuţilor şi să-şi deprindă simurile să privească şi să-şi imagineze în chip evlavios lumea văzută şi cele din ea, vestind sufletului mărirea răiunilor din ele.

15. Dumnezeu, care ne-a slobozit pe noi din robia amară a dracilor ce ne asupreau, ne-a dăruit ca jug iubitor de oameni şi cinstitor de Dumnezeu smerită cugetare. Prin aceasta se înblânzeşte toată puterea drăcească, se zideşte tot binele în cei ce au ales-o şi se prezeşte nevătămat.

16. Cel ce crede se teme; cel ce se teme se smereşte; cel ce se smereşte se înblânzeşte, dobândind deprinderea de a-şi linişti mişcările cele potrivnice firii ale lui imii şi poftelor; cel blând prezeşte poruncile; iar cel ce prezeşte poruncile se curăţeşte; cel ce s-a curăţit, se luminează; iar cel ce s-a luminat se învredniceşte să se slăvească în cămăra tainelor cu Mirele-Cuvântul.

17. Precum plugarul, c utând un loc potrivit unde s r s deasc niscăi pomi s lbatici, d peste o comoar nea teptat , la fel cel ce se nevoie te cu cuget smerit i nepref cut i cu suflet cur it de h i ul celor p mânte ti, asemenea preafericitului Iacob, întrebat fiind de tat l despre modul în care a ajuns la cuno tin ("Cum ai aflat aceasta a a de repede, fiule?"), r spune zicând: "Fiindc mi-a dat-o Domnul Dumnezeu înainte".²⁹⁷ C ci atunci când Dumnezeu ne d din în elepciunea Sa vederile în elepte f r osteneal nou care nu ne-am a teptat, s socotim c am aflat a a deodat o comoar . Fiindc nevoitorul (ascetul) încercat este i el un plugar duhovnicesc, care transplanteaz contempla ia îndreptat spre cele v zute de sim uri, ca pe un pom s lbatic, în p mântul celor spirituale, unde afl , ca pe o comoar , descoperirea prin har a în elepciunii din lucruri.

18. Cuno tin a vederilor dumnezeie ti, venindu-i nevoitorului, care nu se a teapt , deodat , pentru smerenia lui, frânge ra ionamentul celui ce o caut prin aceasta cu osteneal i cu durere, ca s se mândreasc cu ea, dar nu o afl , i na te în cel nebun pizma de art împotriva fratelui i gând de ucidere, împreun cu mult întristare, fiindc e lipsit de îngâmfarea din laude.

19. Cei ce caut cuno tin a cu osteneal i nu reu esc, nu izbutesc sau din pricina necredin ei, sau poate pentru c pl nuiesc s se ridice proste te cu ceart împotriva celor ce cunosc, ca norodul de odinioar împotriva lui Moise. De ace tia zice Legea cu dreptate c "gr bindu-se oarecare, s-au suit în munte i a ie it Amoreul cel ce locuia în muntele acela i i-a zdrobit pe ei".²⁹⁸ C ci e sigur c cei

²⁹⁷Facerea 27, 20.

²⁹⁸Numeri 14, 40.

Sfântul Maxim Marturisorul

ce se îmbracă în chipul virtuții, ca să se flegească, nu numai că nu vor reuși în vicleugul lor împotriva evlaviei, ci vor fi zdrobiți de conștiință.

20. Cel ce dorește cunoștința pentru a se feli cu ea și nu o dobândește, și nu pizmuia că pe aproapele, nici să se întristeze, ci să-și facă pregătirea în vecinătatea ei, precum s-a rânduit; adică să se ostenească întâi cu faptele în trup, spre a pregăti sufletul pentru cunoștință.²⁹⁹

21. Cei ce se apropie de lucruri cu evlavie și nu născocesc nici un prilej de-a se mândri vor afla în alegerile prea luminoase ale lor venindu-le într-o întâmpinare și dăruind între ei în alegerea cea mai deplină a lor. Către aceia zice Legea: "Intrând aici moștenit cetăți mari și frumoase și case pline de toate bunătățile, pe care nu le-ai zidit, și lacuri și pârâuri, pe care le-ai sădit".³⁰⁰ Căci cel ce nu trăiește singur, ci lui Dumnezeu, să se umple de toate darurile dumnezeiești, care nu s-au arătat mai-nainte din pricina patimilor, care apar sau cu povara lor.

22. Cuvântul "simire" are două înțelese. Printr-unul se arată simirea ca aptitudine și deprindere ce se află în noi și când dormim, chiar dacă nu percepem nici un lucru. De acesta n-avem nici un folos, când nu tinde spre o lucrare. Printr-al doilea înțelese se arată simirea ca lucrare. Prin ea percepem lucrurile supuse simurilor. Tot așa și cunoștința este de două feluri. Una are caracter de știință, adunând prin simpla deprindere rațiunile lucrurilor. Ea nu

²⁹⁹ Nimeni nu poate ajunge la cunoștința lui Dumnezeu (gnoza), până ce nu s-a ostenit cu împlinirea poruncilor (ca practic). Trupul este vecinul sufletului. Să se ostenească deci cu fapta morală a trupului, înainte de-a ajunge la trăirea lui Dumnezeu în suflet.

³⁰⁰ Iosua 24, 13.

e de nici un folos, dac nu tinde spre lucrarea poruncilor. Iar cealalt este practic i lucr toare, procurându-ne prin experien a lucrurilor îns i în elegerea adev rat a lor.

23. F arnicul, pân î i închipuie c e acoperit, e lini tit, vânând slava din aparen c e drept. Dar când e dat pe fa , scoate cuvinte purt toate de moarte, închipuindu- i c - i ascunde urâ enia proprie prin oc rile împotriva altora. Pe unul ca acesta Scriptura, asem nându- l cu puiul de n pârc , ca pe un f arnic ce e, îl îndeamn s fac roade vrednice de poc în adic s - i schimbe dispozi ia ascuns a inimii dup purt rile v zute.

24. Spun unii c tot ce e socotit de lege necurat dintre vie uitoarele din aer, de pe p mânt i din mare, e fiar s lbatic , chiar dac pare blând la purtare. Dar Scriptura d numele acestor fiare fiec rui om, dup patima ce o are.

25. Cel ce ia înf i area prieteniei spre v t marea aproapelui este lup ce- i ascunde r utatea în piele de oaie. Acesta când afl pe careva dintre ai lui Hristos, comportându-se cu simplitate sau rostind vreun cuvânt naiv, îl r pe te i îl sfâ ie, v rsând nenum rate oc ri asupra aceloră peste ale c ror cuvinte i chipuri de purtare d n val , ca un "iscoditor al slobozeniei fra ilor în Hristos".³⁰¹

26. Cel ce face pe t cutul de dragul r ut ii pl nuie te vicle ug împotriva aproapelui. Neizbândind întru acesta, se dep rteaz , ad ugând durere la patima sa. Dar cel ce tace pentru folos spore te prietenia i se dep rteaz bucurându- se, ca unul ce a luat lumina ce împr tie întunericul.

³⁰¹ Galateni 2, 4.

Sfântul Maxim Marturisitorul

27. Cel ce întrerupe cu obrăznicie pe cel ce grăiește în adunare nu se poate ascunde că boala te de slavă de artă. Stăpânit de acesta, pune nenumărate piedici propunerilor, voind să taie firul celor ce spun.

28. În eleptul, fie că învață pe alii, fie că primește învățtură, vrea să învețe pe alii și să învețe el însuși numai cele de folos. Dar cel în elept numai la părere, și când întreabă și când e întrebat scoate înainte numai lucrurile curioase.

29. Bunurile de care s-a împărțit cineva prin harul lui Dumnezeu e dator să le împărtească și altora, cu inimă largă. "În dar a-i luat, zice, în dar să dai".³⁰² Căci cel ce ascunde darul în pământ bârfește pe Stăpânul că e aspru și îi crușă trupul, ocolind virtutea. Iar cel ce vinde dușmanilor adevărul, pe urmă, neputând suporta rușinea, ca unul ce e chinuit de slava de artă, se spânzură.

30. Cei ce încă se tem de războiul cu patimile și de năvala vrăjmașilor nevăzuți trebuie să tacă, adică să nu ia asupra lor înșărcinarea de a răspunde pentru virtute, ci să lase lui Dumnezeu, prin rugăciune, grija pentru ei, în "Ieremia" se zice că trecea așa: "Domnul va lupta pentru voi și voi veți trăi".³⁰³ Iar cei ce, după surparea prigonitorilor, cercetează chipurile virtuților spre a le învăța cu recunoștință, trebuie să aibă numai deschis urechea în alegerii. Că trecea așa zice: "Ascultă Israele".³⁰⁴ În sfârșit, celui ce dorește cu putere cunoașterea dumnezeiască, din pricina curăției, îi se potrivește îndrăzneala cucernicului. Că trecea el se zice: "Ce strigi că tre"

³⁰²Matei 10, 8.

³⁰³Ieremia 14,14.

³⁰⁴Deuteronomul 6, 4.

Mine?"³⁰⁵ A adar celui ce din pricina temerii i s-a rându-
t cere i se cuvine s - i caute sc pareă numai la
Dumnezeu; celui ce i se porunce te s asculte i se cade s
fie gata spre ascultarea poruncilor dumnezeie ti; în sfâr it,
celui ce se îndeletnice te cu cunoa terea i se cuvine s
strige neîncetat, rugîndu-se pentru dep rtarea relelor i
mul umind pentru bun t ile de care s-a împ rt it.³⁰⁶

31. Sufletul nu se poate întinde niciodat dup
cuno tin a lui Dumnezeu, dac nu se va atinge Dumnezeu
de el, f când pogor mânt, i nu îl va ridica spre Sine. C ci
nu poate str bate mintea omeneasc atâta cale, încât s
ajung la perceperea vreunei ilumin ri dumnezeie ti, dac
nu o atrage însu i Dumnezeu (cât e cu putin min ii
omene ti s fie atras). i nu o lumineaz cu razele
dumnezeie ti.³⁰⁷

32. Cel ce imit pe ucenicii Domnului nu se sperie de
Farisei s fac Sâmb ta drumul printre sem n turi i s
smulg spice; ci dup str duin ele cu fapte ajungând la
starea de nep timire, culege ra iunile f pturilor, nutrindu-
se în chip evlavios cu tiin a dumnezeiasc despre
existen e.³⁰⁸

³⁰⁵Ie irea 14, 15.

³⁰⁶Trei trepte; încep torii taie; progrese îi ascult , fiind numai urechi;
des vâ i îi strig c tre Dumnezeu cu îndr zneal .

³⁰⁷Orice cuno tin a lui Dumnezeu (gnoz) e prin har.

³⁰⁸Sâmb t e la sfâr itul activit ii morale; ea reprezint nep timirea
la care ajunge sufletul prin împlinirea poruncilor, iar ajuns la această
stare culege prin contempla ie ra iunile din f pturi, ca pe ni te spice.
Numai când sufletul a ajuns la această faz , ra iunile f pturilor s-au
copt pentru el, sunt bune s -l hr neasc .

Sfântul Maxim Marturisitorul

33. După Evanghelie, cel ce este numai credincios, mută muntele răutății lui prin făptuire,³⁰⁹ scuturând de la sine afecțiunea de mai înainte făcută de lucrurile ce sunt prinse în uvoiul nestatornic al celor ce cad sub simțuri. Cel ce poate însă să fie învârtit cel, primind în mâinile sale de la Cuvântul făcătoare pînărilor cunoștința ei, hrănește mîinile, arătând cu fapta înmulțirea puterii cuvântului.³¹⁰ Iar cel ce poate să fie și Apostol vindecă toată boala și toată neputința, scoatând draci, adică alungând puterea patimilor, vindecând bolnavi, adică readucând prin neajude la deprinderea evlaviei pe cei lipsiți de ea și trezind prin cuvântul despre judecată pe cei moleși de lenevie.³¹¹ Căci cel ce a dat putere ucenicilor să calce peste erpi și peste scorpii,³¹² nimicește atât începutul cât și sfârșitul păcatului.³¹³

34. Apostolul și învârtitul este, desigur, și credincios. În vârtitul însă nu este sigur și Apostol,³¹⁴ dar este credincios. Iar cel ce este numai credincios nu este nici învârtit cel, nici Apostol. Dar prin viața contemplare, al treilea poate să fie mutat pe treapta și la vrednicia celui de-al doilea, iar al doilea într-a celui dintâi.

35. Câte se produc în timp, potrivit cu legea timpului, când s-au desvârșit se opresc la capătul creațiilor lor naturale. Câte se fac însă din virtute, prin tăierea lui

309 Matei 17, 19.

310 Matei 15, 32.

311 Matei 10, 1.

312 Luca 10, 19, „arpele e începutul, scorpia e sfârșitul păcatului.”

313 Cele trei trepte ale lui Origen: credinciosul simplu, învârtitul și apostolul.

314 Deci cel ajuns la contemplație nu părăsește activitatea practică, ci iubind pe Dumnezeu, ajută și pe oameni. Acuza apusean că contemplația răsună de răsunet al disprețuirii te practice vieții este greșită.

Dumnezeu, când s-au desvârșit, se mișcă iarăși spre o nouă creație. Căci sfârșiturile lor alcătuiesc începuturile altora. Acela care face să înceteze în sine, prin virtuțile cu fapta, ipostasul celor stricătoare, a pus începutul altor modele mai dumnezeiești. Căci Dumnezeu niciodată nu încetează de-a împărți din bunătățile Sale, care nu au nici început. Fiindcă precum este propriu luminii să lumineze, tot așa este propriu lui Dumnezeu să facă bine. De aceea în Lege, care descrie existența ei desvârșirea în timp a celor supuse facerii și stricăciunii, se cinstește Sâmbăta prin inactivitate. În Evanghelie însă, care înfrumusețează (introduce) stadiul celor spirituale, Sâmbăta este luminată prin desvârșirea de fapte bune,³¹⁵ chiar dacă se tulbură cei care încă nu știu că Sâmbăta s-a făcut pentru om

315 Aici începe scrierul capetelor despre Sâmbăta, în care Sf. Maxim înfrumusețează teologia sa proprie, prin tipuri folosite înainte de el. Iată cum privește Balthasar această teologie (op. cit., 118): Pentru Origen și Evagrie, Sâmbăta este odihna de pe urma rătăcirii aduse de cădere în păcat și totodată actualizarea desvârșirii omului întru Dumnezeu. Pentru Dionisie Areopagitul ea este extazul făptuirii peste natura sa și deci nu mai este o lucrare, ci o participare. Maxim însă, urmând lui Grigorie de Nissa, cunoaște o mișcare temporală care ia sfârșit în una eternă, care după orice realizare a unei întreprinderi, pornește mai departe. Dar această mișcare eternă nu aparține naturii spiritului creat, cum pare a socoti Grigorie de Nissa, ci este prin harul dumnezeiesc. În Legea veche Sâmbăta se cinstea prin odihnă, căci era socotită că încheie mișcarea în timp, după care nemiurmând nimic, în Evanghelie este cinstită prin facere de bine, arătându-se că după desvârșirea ajunsă prin activitatea practică, începe urcarea spre o nouă desvârșire, începe studiul cunoașterii duhovnicești. Dar contemplativul nu se oprește nici din împlinirea poruncilor, nu încetează de-a fi credincios (), cunoscându-se spus în cap. 34. De aceea stadiul cel nou este inaugurat tot prin fapte, dar desvârșite cu altă înțelegere. Astfel cade acuza apusenilor că ortodocșii, considerând contemplația superioară activității, neglijează opera caritativă.

îi nu omul pentru Sâmbătă, ci "Fiul Omului Domn este
îi al Sâmbetei".³¹⁶

36. În Lege și Prooroci se vorbește de Sâmbătă, de
Sâmbete și de Sâmbetele Sâmbetelor,³¹⁷ precum se
vorbește de tăierea împrejur și de tăierea tăierii împrejur;
și tot așa de seceri și de seceriul seceriului, după cum s-
a spus: "Când secerați seceriul vostru".³¹⁸ "Sâmbătă" este
sfârșitul filosofiei active, naturale și teologice.³¹⁹
"Sâmbetele" sunt sfârșitul facerii (al devenirii) și al
raionilor ei. Iar "Sâmbetele Sâmbetelor" intrarea la
raioanele mai duhovnicești cu simțirea și cu mintea, și
gustarea fericirii lor. Iar aceasta se petrece în chip întreg
cu fiecare din cele spuse, ca să cunoască cel ce se
îndeletnicește cu cunoștința (gnosticul), raioanele pentru
care Moise, murind, se odihnește (sabatizează) afară de
pământul sfânt,³²⁰ Iisus Navi, trecând Iordanul, săvârșește
tăierea împrejur,³²¹ iar cei ce moțnesc pământul cel bun
aduc lui Dumnezeu prinos din prisosința seceriului
îndoit.³²²

37. Sâmbătă este nepăsarea sufletului rațional, care
prinfăptuiește a lăsa dat cu totul semnele pământului.

³¹⁶ Marcu 2, 27.

³¹⁷ Tăierea 31, 13-15.

³¹⁸ Leviticul 13, 10.

³¹⁹ Sfârșitul celor trei trepte ale urcușului duhovnicesc.

³²⁰ Deuteronomul 34, 16.

³²¹ Iosua 5, 3.

³²² E o gradație: Moise rămâne în afară de locul lui Dumnezeu
(Canaan), oarecum în curtea templului; Iisus Navi introduce pe cei
conduși de el, prin a doua tăiere împrejur (o sporită curățire) în locul
Domnului (Sfânta), iar cei ce se bucură de seceriul îndoit din ea au
ajuns în Sfânta Sfințelor.

38. Sâmbetele înseamnă slobozenia sufletului raional, care a lep dat chiar i lucrarea după fire a simurilor, prin contemplația naturală în duh.

39 Sâmbetele Sâmbetelor înseamnă odihna duhovnicească a sufletului raional care- i retrage mintea chiar i de la rațiunile mai dumnezeiești din lucruri i i-o leagă cu totul numai de Dumnezeu în extazul iubirii, i prin teologia mistică (cunoașterea tainică a lui Dumnezeu) o face cu des-vârșire neclintită de la Dumnezeu.³²³

40. Tâierea împrejur este lep darea afecțiunii pentru tima a sufletului pentru cele ce se nasc i pier.

41. Tâierea împrejur a tăierii împrejur este lep darea i tăierea des-vârșită chiar i a pornirilor firești ale sufletului spre cele ce se nasc i pier.³²⁴

323 În cap. 36-47 se descriu cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc, care corespund cu ale lui Evagrie: a) treapta activă (practică), a curățirii prin împlinirea poruncilor, b) treapta contemplativă a rațiunilor din lume, c) treapta în care se zice contemplare naturală (), pentru că e orientat, nu pentru că s-ar face cu puterea naturală a rațiunii, căci e contemplarea prin har i în duh i ca treapta cunoașterii mistice, directe a lui Dumnezeu, la extazul dragostei.

Cele trei tipuri corespund în gradația lor aproximativ astfel:

Sâmbetă	Sâmbetele	Sâmbetele Sâmbetelor
Tâierea	Împrejur	A doua tăiere împrejur
Seceratul		Seceratul îndoit
Activitatea practică		
Contemplația naturală		Teologia mistică

În cap. 36 din tipul prim se ia prima treaptă (Moise), din al doilea a doua (Iisus Navi) i din al treilea a treia (Seceratul îndoit). În capitolul 37 - 47 se dezvoltă apoi tema din capitolul 36.

324 Sf. Maxim folosește termenul de , care cuprinde orice facere i devenire, i nu de „gevnnsi”, care înseamnă naștere. De aceea

42. Seceriul sufletului raional este culegerea și cunoașterea pricepută a raionilor mai duhovnicești, fie ale virtuții, fie ale naturii.

43. Seceriul secerii lui este în alegerea total inaccessibilă a lui Dumnezeu, ce se ivește în minte în chip necunoscut, după contemplarea tainică a celor inteligibile; pe aceasta o aduce după cuviință Domnului, cel ce laudă pe Ziditor cu vrednicie din cele văzute și nevăzute.

44. Dar mai este și un alt seceri mai duhovnicesc despre care se spune că este al lui Dumnezeu însuși; și o altă tărâșie împrejur mai tainică; și o altă Sâmbătă mai ascunsă, în care se odihnește Dumnezeu, oprindu-se din lucrurile Sale.³²⁵ Căci zice Scriptura; "Seceriul este mult, iar lucrătorii puțin"³²⁶ și "tărâșia împrejur a inimii în duh",³²⁷ și: "A binecuvântat Dumnezeu ziua a aptea și a

am tradus: "afecțiunea pentru timă (respectiv mișcarea naturală) face de cele ce se nasc și pier" și nu "face de naștere", (Vezi Balthasar, op. cit., 121). În ac. cap. 40-41 cele două tărâșii împrejur înseamnă dobândirea deplină nepătimirii prin omorârea afecțiunii face de lucruri, deci prima treaptă sau purificarea (coresp. cu Sâmbăta), cele două seceriuri din cap. 42-43 reprezentând treapta a 2-a și a 3-a.

³²⁵ La capitolul acesta se anunță, iar în cele trei următoare se descrie oprirea sau tărâșia totală a lucrurilor naturale ale făpturilor, ceea ce se întâmplă prin odihna lui Dumnezeu din activitatea care întreține aceste lucruri. E odihna din veacul viitor, când toate cele create revin la Dumnezeu, sau Dumnezeu e totul în ele. E înlocuirea lucrurilor create prin cea dumnezeiască. Făptura devine "loc" pur al apariției lui Dumnezeu. E cea mai înaltă treaptă la care ajung făpturile. Dumnezeu ne adună pe toți ca la un seceri, ne taie împrejur, adică ne curăță prin lucrarea lui exclusivă și se odihnește de lucrarea naturală din noi.

³²⁶ Luca 10, 2.

³²⁷ Romani 2, 29.

sfin it-o pe ea, c în acesta s-a odihnit de toate lucrurile Sale, pe care a început Dumnezeu s le fac .³²⁸

45. Seceri ul lui Dumnezeu este s l luirea i a ezarea total întru El a celor vrednici, lucru ce va avea loc la sfâr itul veacurilor.

46. T ierea împrejur a inimii în duh este înl turarea total a lucr rilor naturale ale sim irii i min ii, îndreptate spre cele sensibile i inteligibile, preface în întregime sufletul i trupul în ceea ce este mai dumnezeiesc.

47. Odihna de Sâmb t a lui Dumnezeu (sabatismul lui Dumnezeu) este revenirea deplin a tuturor celor f cute la El, când lucrarea Lui atotdumnezeiasc , ce se s vâr e te în chip negrit, se va odihni de lucrarea natural din ele. C ci Dumnezeu se va odihni de lucrarea natural din fiecare f ptur , prin care se mi c în chip natural fiecare, atunci când fiecare, primind dup m sura sa lucrarea dumnezeiasc , va fi ajuns la grani a lucr rii sale naturale îndreptat spre Dumnezeu.³²⁹

48. Cei ce se str duiesc trebuie s cerceteze care sunt lucrurile de care se cuvine s gândim c Dumnezeu a pus un început facerii lor; i care sunt acelea c rora nu le-a pus nici un început? C ci dac "Dumnezeu se odihne te de toate lucrurile pe care a început s le fac ",³³⁰ v dit este c nu se odihne te de acelea pe care n-a început s le fac .

³²⁸ Facerea 2, 2.

³²⁹ Lucrarea natural din fiecare va înceta atunci când va fi ajuns la grani a puterilor în str dania de a cunoa te pe Dumnezeu

. E un fel de moarte mistic a f pturii în Dumnezeu în ea. (Comp. cap. 62 din suta a II-a a *Capetelor despre dragoste*).

³³⁰ Facere 2, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Lucruri ale lui Dumnezeu, care au început să existe în timp, sunt toate acelea care există prin participare (μὴ ἐκ τῆς οὐσίας). Așa sunt de pildă diferitele esențe ale lucrurilor. Căci ele au neexistența mai bătrân decât existența lor. A fost o dată când lucrurile care există prin participare nu erau. Iar lucruri ale lui Dumnezeu, care n-au început să existe în timp, sunt cele participante, (ἐκ τῆς οὐσίας), la care participă prin har cele care se împartesc.

Așa este de pildă bunătatea, tot ce se cuprinde în rațiunea bună a lui Dumnezeu, simplu vorbind, toată viața, nemurirea, simplitatea, neschimbabilitatea și infinitatea, și câte sunt cugetate ca existând ființial în preajma lui Dumnezeu. Acestea sunt și lucruri ale lui Dumnezeu, dar și neîncepute temporal. Căci n-a fost neexistența mai veche ca virtutea, nici ca altceva din cele spuse, decât cele care participă la ele, în ele însele, au început să existe în timp. Căci fără de început este toată virtutea, neavând timpul mai bătrân decât ea, ca una ce are pe Dumnezeu din veci ca singurul Prinț al existenței ei.³³¹

331 Acest cap. stă în legătură cu cel dinainte. Dacă Dumnezeu se va odihni de la susinerea activităților create, se pune întrebarea: ce este în fipturi creat și ce necreat? Create sunt în fipturi cele ce există prin participare, iar necreate cele de care se împartesc acestea. De pildă în bunătatea omenească se distinge o strădanie a omului de-a se împarti de bunătatea divină, care pe de altă parte este și ea o forță susținătoare care atrage strădania omenească. În viața viitoare strădania omenească, ajungând la limitele ei, se va odihni întreagă în harul de binefăcător al lui Dumnezeu, nemai mănând decât bunătatea omenească în fipturi. Acestea vor continua să existe ca subiecte, dar vor fi umplute întregi de puterile, de lucrurile și de însușirile divine; de bunătatea, de nemurirea, de neschimbabilitatea, de infinitatea lui Dumnezeu, nu prin natura lor, ci prin har. De observat că și pe acestea le numește Sf. Maxim lucruri sau fapte (ἔργα) ale lui Dumnezeu și nu Dumnezeu însuși, care este infinit mai presus de ele, cum arată capitolul următor. De aceea Sf. Grigorie Palama a folosit acest cap. și

49. Dumnezeu este de infinite ori infinit deasupra tuturor lucrurilor (a celor ce sunt), atât a celor care particip , cât și a celor participante. Căci tot ce are existență ca predicat este lucru al lui Dumnezeu, chiar dacă unul a început să existe temporal prin facere, iar altul este scutit după har în cele ce s-au făcut, ca o oarecare putere înscut , vestind limpede pe Dumnezeu, care există în toate.³³²

cel următor pentru a dovedi teza despre deosebirea între ființa și lucrurile necreate ale lui Dumnezeu. La încetarea celor pieritoare și la continuarea celor necreate în fapte aplicase Origen cuvântul Domnului: "Cerul și pământul vor trece, dar raioanele mele nu vor trece". Este vorba de raioanele dinamice, care au creat și îndumnezeiesc faptele. (Vezi Balthasar, *op. cit.*, 104-5).

³³² Ideea că Dumnezeu este de infinite ori infinit mai presus de lucrurile Sale necreate, între care aflăm chiar și infinitatea, se învânte în sensul că fapta creată , chiar dobândind lucrurile divine, totuși nu le are de la început, ba chiar niciodată , în întregime, ci continuă etern să sporească în ele, cum va explica mai târziu Sf. Grigorie Palama. Iar în identificarea cu însăși ființa lui Dumnezeu nu va ajunge niciodată . Este de remarcat apoi că și aceste lucruri și însuși lucrurile necreate Sf. Maxim le numește totdeauna în totdeauna ca și pe lucrurile create (

μυ, μυ, μυ), aadar le consideră într-o solidaritate cu creația. De aici urmează că lucrurile și atributele necreate, de care este vorba, sunt lucruri și atribute anume destinate fapturilor, având rostul de a le da acestora subzistență și de a le desvârși. Deci ca unele ce sunt oricum adaptate fapturilor și "coborâte" la ele, aceste lucruri sunt infinit mai jos decât Dumnezeu în absolută Sa suveranitate și transcendență . O nemurire a fapturii nu va fi niciodată o nemurire egală cu a lui Dumnezeu, chiar dacă este primită de la El, căci este o nemurire adaptată la măsura () a fapturii. Sf. Grigorie Palama avea dreptate să vorbească de dumnezeire superioară și inferioară . De observat iarăși că Sf. Maxim, deși face o distincție categorică între firea omului ca creatură și harul cel necreat, totuși spune de har că este înscutit, în sensul că ea aspiră după el, că numai prin el se poate dezvolta, că este pentru ea o necesitate "naturală" . Sf. Prin și răsăriteni fac o distincție, dar nu o separație funcțională între

50. Toate cele nemuritoare și însuși nemurirea, toate cele ce vie uiesc și însuși viaa, toate cele sfinte și însuși sfinenia, toate cele virtuose și însuși virtutea, toate cele bune și însuși bunătatea, toate cele ce există și însuși existența, ele vdit că sunt lucrurile () lui Dumnezeu. Dar unele au început să existe în timp, căci a fost dat când nu erau, iar altele n-au început să existe în timp, căci n-a fost vreodată când nu era virtute sau bunătate, sfinenie și nemurire. Și cele care au început în timp, sunt și se numesc ceea ce sunt și se numesc, prin participare la cele ce n-au început în timp. Căci Dumnezeu este Ziditorul a toată viaa, nemurirea, sfinenia și virtutea. Iar El este deasupra ființei tuturor celor ce sunt cugetate și numite.

51. Ziua a asea, după Scriptură, arată împlinirea celor ce sunt sub fire; a aptea pune capăt (circumscrie) mișcărilor temporale; iar a opta închipuie felul stărilor celei mai presus de fire și de vreme.³³³

natură și har. Lumea concretă este pentru ei întotdeauna o totalitate constituită din natură și har.

333 Cap. acesta anunță tema dezvoltată în cap. 52-57. Prin icoana zilei 6,7 și 8 se reia din nou problema trecerii fapturii la Dumnezeu. În ziua a asea creațiunea se încheie, ajunge la împlinirea ei, având curând să înceapă un nou stadiu dincolo de hotarul ei natural. În ziua a aptea încetează cu totul orice mișcare temporală din cuprinsul ei. "E momentul golului (der Augenblick der "Leere") între mișcarea ei naturală ajuns la limită și prezența lui Dumnezeu în ea", cum zice Balthasar (op. cit., 124), că ziua a opta să însemneze starea cea nouă de dincolo de fire și de vreme. Despre simbolica numerelor la cei vechi a se vedea: F.L. Dolger, *Das Octogon und die Symbolik der Achtzahl, Antike und Christentum* 4, 3 Heft (1934), 153-187 și Staehle, *Die Zahlenmystik bei Philo von Alexandrien* (cf. H. Urs v. Balthasar, op. cit., 125-126).

52. Cel ce tr ie te ziua a asea numai în spiritul Legii, fugind de tirania patimilor care tulbur sufletul în mod activ, trece prin mare f r fric în pustiu, unde serbează numai Sâmb ta nelucrării patimilor. Dar cel care a trecut i Iordanul, p r sind chiar i starea de nelucrare a patimilor, a venit la mo tenirea virtu ilor.³³⁴

53. Cel ce tr ie te ziua a asea în duhul Evangheliei, omorând mai întâi primele mi c ri ale p catului, trece prin virtu i la starea de nep timire, pustie de tot p catul, odihnindu-se cu mintea (serbând Sâmb ta), chiar i de simpla închipuire a patimilor. Iar cel ce a trecut Iordanul se mut în ara cuno tin ei, în care mintea, fiind zidit tainic de puterea p cii, devine loca al lui Dumnezeu în duh.³³⁵

³³⁴ O alt interpretare mistic a zilei a asea, a aptea i a opta. Cele trei zile, în elese în spiritul legii, îl ajut pe om s devin numai un , dar nu-l duc pân la unirea mistic . Starea aceasta se dobânde te i ea în trei etape: a) fuga de patimi, b) nep timirea ca simpl absen a patimilor (pustia) i c) intrarea în ara virtu ilor. Aceste etape sunt cunoscute înc de Evagrie (Balthasar, op. cit., 126-127). Cele trei zile tr ite în spiritul legii corespund acestor trei etape. Icoana celor trei zile e împletit cu aceea a: a) fugii din Egipt (ara demonilor), b) intrarea în pustie i c) intrarea în Canaan (Iisus Navi care viaz în ara cea nou , în ziua a 8-a). Cel ce a trecut dintr-o stare în alta, trebuie s se simt desp r it ca printr-o mare, sau ca printr-un râu, la cea dinainte.

³³⁵ A doua treapt a urcu ului spre des vâr ire este împ r it i ea în trei etape, închipuite prin cele trei zile (a 6-a, a 7-a i a 8-a) tr ite evanghelic. a) Prima etap (ziua a 6-a) înseamn smulgerea ultimelor r d cini ale p catelor, adic a primelor gânduri ale lui, b) în a doua etap (ziua a 7-a) s-a ob inut eliberarea chiar i de închipuirile patimilor, c) iar în a treia (ziua a 8-a) mintea, ajuns în ara cunoa terii tainice a lui Dumnezeu, e zidit de pacea, pe care a dobândit-o, în templul lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisitorul

54. Cel ce i-a umplut sie i ziua a aseia, în chip dumnezeiesc, cu fapte i cu gânduri cuviincioase i i-a ispr vit cu Dumnezeu, bine, lucrurile sale, a trecut cu în elegerea dincolo de toat realitatea celor afl toare sub fire i sub vreme, i s-a mutat la contempla ia tainic a veacurilor i a celor ve nice, odihnindu-se (serbând Sâmb ta) cu mintea în chip ne tiut, prin p r sirea i dep irea tuturor existen elor. Iar cel ce s-a învrednicit i de ziua a opta a înviat din mor i, adic din toate cele ce sunt dup Dumnezeu, sensibile i inteligibile, ra iuni i idei, i a trecut la via a fericit a lui Dumnezeu, care singur este i se zice cu adev rat i propriu "Via ", devenind i el însu i, prin îndumnezeire, dumnezeu.³³⁶

55. Ziua a aseia este ultima împlinire a faptelor naturale ale virtu ii; a aptea este ispr virea i oprirea cuget rilor contemplative naturale ale cuno tin ei negr ite; iar a opta este trecerea i str mutarea celor vrednici la starea de îndumnezeire.³³⁷

336 A treia etap a urcu ului i ultima are i ea trei etape. (De remarcat îns c fiecare treapt reia oarecum pe cele anterioare, radicalizând opera lor. Fiecare cur e te, lumineaz i apropie de Dumnezeu. A a cum, dup Dionisie Areopagitul, fiecare treapt îngereasc se cur , se ilumineaz i se des vâr e te, de i o treapt superioar e deasupra des vâr irii ob inut de una inferioar). Cele trei etape ale ultimei sunt: a) Fapte i gânduri cuvioase - virtu i (ziua a aseia, zi de lucru, ziua ultimelor lucruri); b) Pe de o parte contemplarea celor ve nice, pe de alta "golirea", prin dep irea tuturor existen elor (ziua a 7-a); c) "Dar ziua a aptea nu e ultima, ci starea ultim apare de-abia cu ziua a opta, învierea mistic la via a dumnezeiasc . C ci tot ce e creat trebuie s moar pentru a dobândi această via dumnezeiasc ". (Balthasar, *op. cit.*, 128). Tot ce-i creat trece prin moarte pentru a învia, sau muritorul trebuie s se îmbrace în nemurire (I Cor. 15, 51 -53).

337 O scurt recapitulare. Cele trei zile înf i eaz cele trei trepte generale ale urcu ului duhovnicesc: lucrarea virtu ilor, iluminarea prin contemplarea ra iunilor din f pturi, îndumnezeirea prin ridicarea

Domnul, vrând să arate că nu este ceva mai tainic decât ziua a aptea și a opta, le-a numit ziua și ceasul des vâriri,³³⁸ ca cele ce circumscriu tainele și raioanele tuturor. Aceste zile nu le va putea cunoaște în nici un chip nici una din Puterile cerești și pământului, înainte de-a le încerca prin experiență, afară de fericita Dumnezeuire care le-a făcut pe acestea.

56. Ziua a șasea indică ideea existenței simple a fapturilor; a aptea însemnează modul existenței fericite a lor; iar a opta indică taina negrității a veșnicei existențe fericite a fapturilor.³³⁹

57. Cunoscând că ziua a șasea este simbolul lucrării practice, să împlinim în ea toată datoria faptelor virtuții, ca

deasupra firii. Mai bine zis arată pe cel ce s-a desvârșit în fiecare din aceste faze, aflându-se la capătul lor și pe cale de-a trece în cea superioară. Ziua a 6-a fiind ultima zi de lucru, reprezintă desvârșirea în practica virtuților, dar tocmai de aceea punctul de încheiere a acestei faze și de trecere în ziua a 7-a, în faza iluminării. Tot așa ziua a 7-a reprezintă și contemplarea raioanelor, dar și isprăvirea acestui lucru și odihna de el, golul care a trebuit să se umple de Dumnezeu în ziua a 8-a, sau în faza a treia.

338 Ioan 19, 30.

339 E o altă gradă în trei trepte, obișnuit la Sf. Maxim. Faptura prime trepte la început simplă existență (), cu aspirația spre existență fericită () ca apoi să dobândească existență fericită pentru veci (). E iarăși începutul, mijlocul, sfârșitul. În Ambigua (P.G. 91, 1389 D. urm.) Sf. Maxim completează schema aceasta printr-o altă: a) existență simplă, b) realizarea existenței prin mișcare și libertate și c) starea de grație, întrucât fatura nu-i poate ajunge prin sine desvârșirea și înveșnicirea. La ultima se ajunge prin trecerea dincolo de posibilitățile naturale. Ea e ziua a 8-a.

Sfântul Maxim Marturisitorul

se spun și despre noi: "și a văzut Dumnezeu toate câte le-a făcut și iată erau bune foarte".³⁴⁰

58. Iar datorită bunei lucrări, lădat de Dumnezeu, și-o împlineste cel ce se ostenește cu trupul și pregătește sufletului podoaba bogată și felurită a virtuților.

59. Cel ce a isprăvit «pregătirea»³⁴¹ faptelor drepte și-a trecut la odihnă contemplativă cunoscând toată, ca adunând prin ea în chip demn de Dumnezeu rațiunile lucrurilor, și se odihnește apoi cu mintea de mișcare în jurul ei.

60. Cel ce s-a făcut purtător de odihnă zilei aștepta la Dumnezeu, luat asupra Sa pentru noi, se va împărtăși de lucrarea Lui îndumnezeitoare, întreprinsă de asemenea pentru noi, din ziua a opta, adică de învierea cea tainică, prin sine în el în mormânt giulgiul și tergarul de pe cap,

³⁴⁰ Facerea 1, 21. Căci întru câțiva toate cele bune și vârite de noi, Dumnezeu le face prin noi și deci sunt opera Lui.

³⁴¹ După ce în cap. 57-58 a arătat ce înseamnă în special ziua a 6-a, ca ultima fază de lucru, a arătat că etapa de isprăvire, de desvârșire a activității morale, în cap. 59 se precizează că ea este etapa "pregătirii" (în grecește *prothesis* care este numele zilei de Vineri, iar cel ce a terminat această pregătire trece la ziua Sâmbetei, care este faza a doua a urcușului duhovnicesc al omului, adică contemplarea rațiunilor din lume, dar totodată și isprăvirea acestui lucru și deci odihna minții de orice mișcare. După această fază sau după ziua Sâmbetei urmează răsădirea minții la vederea lui Dumnezeu, fiind încă o activitate din partea ei. Dar cel ce a ajuns la această stare, care este ziua a 8-a, a înviat în Domnul. Deci începând cu cap. 60 până la cap. 67, Sf. Maxim transpune simbolică celor trei zile de pe planul creației și al desvârșirii ei pe planul patimilor și al învierii Mântuitorului: Vineri (ziua a 6-a) este faza de pregătire pentru moartea lucrurilor naturale din noi (Sâmbătă), ca să învie în noi numai lucrarea dumnezeiască a lui Hristos (Duminică).

pe care v zându-le vreun oarecare Petru i Ioan, cred c a înviat Domnul.³⁴²

61. Mormântul Domnului este sau lumea aceasta, sau inima fiec ruia dintre credincio i; giulgiurile sunt ra iunile lucrurilor, împreun cu modalit ile virtu ilor: iar tergarul cuno tin a simpl i nefelurit a celor inteligibile, împreun cu teologia, cât ne este cu putin . Prin aceasta ni se face cunoscut mai întâi Cuvântul, c ci f r de acesta în elegerea Lui cea mai presus de aceasta, ne r mâne necuprins .³⁴³

342 E moartea lui Hristos pentru noi, prin care s-a odihnit de activitatea Sa p mânteasc . Odihna aceasta e o paralel a odihnei lui Dumnezeu de activitatea puterilor naturale din noi. i odihna aceasta i cea a lui Hristos, sunt luate de Dumnezeu pentru noi. Dumnezeu "se coboar " la noi i cu lucr rile i cu odihna Sa. Ideea odihnirii lui Dumnezeu de ziua a aptea e împreunat cu ideea mor ii lui Hristos. Hans Urs von Balthasar (op. cit., 132) spune c împreunarea celor dou simbolici face din cap. ce urmeaz pân la 67 cele mai adânci i mai frumoase din toat opera. În ele se accentueaz caracterul hristologic al misticii.

343 Pentru credinciosul simplu, la începutul urcu ului duhovnicesc, care crede dar nu are înc eviden a cuno tin ei, lumea e mormântul Domnului, întrucât tie c ascunde în ea ra iunile i peste tot puterile Lui, dar nu-l vede pe El în mod evident. A ti c lumea e un mormânt al Domnului e un privilegiu al credin ei, pe care nu-l are cel necredincios, care nu-i acord lumii acest caracter de-a ascunde pe Dumnezeu. Dar pentru cel progresat în via duhovniceasc , Dumnezeu nu mai e ascuns în lume, ci se str vede prin ea, ie it de sub acoper mântul mormântului.

Tot a a cel afl tor în faza str daniilor pentru virtute, care crede dar n-are înc eviden a celor crezute, e sigur c Hristos se afl în adâncul inimii sale de la Botez i El îi d toat puterea nevoin elor sale pentru virtute. Dar lucrul acesta îl tie prin credin , nu prin eviden ca cel ce a progresat la cunoa terea tainic (gnosticul). Hristos e în sine, dar acoperit.

În faza a doua, a ilumin rii, vedem giulgiurile Domnului, dar nu pe El însu i, adic ra iunile divine din lume, sau modalit ile virtu ilor din noi (Sf. Maxim urmând lui Marcu Ascetul distinge între ra iunile

62. Cei ce înmormântează cu cinste pe Domnul îl vor vedea și înviind cu slavă. Dar nu poate fi văzut de nimenea din cei care nu sunt din aceia. Căci nu mai poate fi prins de cursele vrăjmașilor, nemaivădându-și mintele de din afară, prin care poartă rădăcina să fie prins de cei ce umblau să-l prindă, și primea să plătească pentru mântuirea tuturor.³⁴⁴

lucrurilor și chiar ale virtuților și "modurile", sau modalitățile lor, adică între sensurile și diferitele înfățișări practice luate de ele), ca semne vădite că El a fost sau este în lume sau în noi, dar când să-L sesizăm ne scapă, că fiind mai presus de puterea noastră de înțelegere. Chiar tergarul de pe cap, sau înțelegerea unitară și nediscursivă a înțelepciunii divine din lume, nu e o sesizare a lui Dumnezeu însuși care rămâne mereu mai presus de cuprinderea noastră. Putem avea o tot mai copleșitoare evidență tainică neconceptuală a prezenței Lui, dar nu-L putem cuprinde pe El însuși, cum nu l-a putut atinge Maria Magdalena după înviere (Ioan 20, 16).

³⁴⁴ Cei ce cred că lumea sau inima proprie e mormântul Domnului îl înmormântează cu cinste, ca Nicodim și Iosif din Arimateea. Aceia se pregătesc ca să vadă și învierea Lui, silindu-se prin faptele virtuții să ajungă la evidența cunoștinței. Dar cei care nu pornesc de acolo, de la credința care nu iese de la început să vadă, și de la străduințele asumate pe baza ei, ci vreau să-L vadă de la început în mod palpabil, demonstrat, sau arată că orice obiect material, nu-L vor vedea pe Domnul. Aceia sunt dușmanii Lui, sau leneșii. Trebuie să admitem la început că Domnul nu poate fi văzut, dar să știm de lucru sigur că este în lume și în tine prin Botez, iar pe baza acestei credințe să ieși asupra tălăstiei îndelungate a purificării tale de patimi și a dobândirii virtuților, ca apoi să-L vezi înviind din adâncul tău sau al lumii unde era înmormântat, dar de unde îți dăruia puterea vieții morale. Cine vrea să-L vadă pe Domnul de la început și apoi să se angajeze la credință în El, nu va ajunge să-L vadă. E cel ce vrea să-L cunoască de la început prin raționament și prin vedere, nu prin credință. Dar cel ce întreprinde purificarea sa de patimi prin lucrarea virtuților se omoară și se suie împreună cu Hristos, adică se omoară pe sine ca om vechi pentru a învia apoi, tot cu Hristos, ca om nou.

63. Cel ce înmormântează cu cinste pe Domnul este cinstit de cei iubitori de Dumnezeu, cîci L-a scutit pe El după cuviință de ocară mulțimii, nelăsând ca motiv de hulire celor necredincioși pironirea Lui pe lemn. Iar cei ce pecetluiesc mormântul și rânduiesc ostași sunt vrednici de ură; aceștia și când înviază. Cuvântul, însă, defăimează și a fost furat, cumpărând cu argint pe ostași pentru a-l batjocori pe Mântuitorul cel înviat, precum au cumpărat pe mincinosul ucenic (adică chipul în el tor al virtuții), pentru a-l vinde. Cel ce se îndeletnicește cu cunoașterea tereia (gnosticul), cunoaște în aleșul celor spuse. El știe cum și de câte ori se răstignește Domnul, se înmormântează și învie, omorînd gândurile pe timașe, aduse de draci în inimă, gânduri care și-au împărit între ele în vremea ispitelor, ca pe niște haine, chipurile bune și purtări morale, și ridicându-se ea deasupra unor pecești, peste semnele pe catelor de mai-nainte, întipărite în suflet.³⁴⁵

64. Tot iubitorul de argint, făcînd rînd virtutea prin evlavie, când află materia pe care dorește să și-o agonisească, înlătură înfrîngerea prin care era socotit mai înainte ucenic al Domnului.

³⁴⁵ Cei ce înmormântează cu cinste pe Domnul, o fac cu neajdeza și cu învia, făcînd totul pentru aceasta prin împlinirea poruncilor. Aceștia cred în prezența și în puterea Lui ascunsă în ei. Dar cei ce pecetluiesc mormântul și pun ostași sunt cei ce cred că a murit definitiv, și nu va mai învia. Iar când unii spun că El a înviat în niscăi credincioși, îi cumpără ca să explice altfel acest lucru. Gnosticul, cel progresat până la ultima treaptă a experienței învierii Domnului în sine, știe însă că Domnul se răstignește și învie chiar în el de multe ori. Cîci viața spirituală nu înaintea în linie suitoare dreaptă, ci are nenumărate zigzaguri și întoarceri. Cel ajuns pe treptele cele mai înalte nu rămîne mereu acolo, ci mereu are să se lupte cu ispitele gândurilor pe timașe urcînd iar și pentru cîtva timp la trîntirea clară a prezenței lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Mrturisitorul

65. Când vezi pe unii îngâmfați care nu răbdă să fie ludați aceia care sunt mai buni, ci caută să înbușe adevărul care se grăiește, împiedicându-l prin tot felul de încercări și clevetiri necuviincioase, înелегс Domnul este stăgnit și înmormântat din nou de aceția și pzit de oști și de pecei.³⁴⁶ Dar Cuvântul, răsturnându-i la pământ, învie iarăși, arătându-se cu atât mai luminos cu cât este mai combătut, întărindu-se în neptimire prin ptimiri. Căci este mai tare ca toți, ca Cel ce este și se numește Adevărul.

66. Taina întrupării Cuvântului cuprinde în sine înelesul tuturor ghiciturilor și tipurilor din Scriptură și tăina tuturor fapturilor văzute și cugetate. Căci cel ce a cunoscut taina crucii și a mormântului a înelesra iunile celor mai-nainte spuse; iar cel ce a cunoscut înelesul tainic al învierii a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai-nainte.³⁴⁷

³⁴⁶ E înmormântarea cea fără evlavie, spre deosebire de cea evlavioasă descrisă în cap. de mai sus.

³⁴⁷ Acest cap. și cel următor ne introduce în sanctuarul cugetării Sf. Maxim. Într-un anumit sens ele alcătuiesc centrul acestei opere, căci se împletește speculația despre Logos al lui Origen (iconomia) cu sabatismul și problema transcendenței (teologia)... Întruparea Domnului este centrul, sensul și scopul lumii, ba moartea și învierea lui Hristos sunt numai forma concretă a legii universale în general, cum arată cap. următor, chiar făcând abstracție de pcat. Desigur Maxim nu exclude pcatul - deci nu e martor direct pentru teoria scotistă a întrupării - dar modelează legea întrupării după legea firii, ba aceasta e întocmit în sfatul dumnezeiesc în vederea aceleia. Lumea este prin natura ei destinată să fie jertfit lui Dumnezeu și de aceea mântuirea lui Hristos are forma morții ca jertfă; dar destinația aceasta s-a dat lumii în vederea tainei lui Hristos". (Hans Urs von Balthasar, op. cit., 135). Sau pe un plan mai înalt, voluntar și duhovnicesc, Hristos împlinește o lege, pe care, involuntar și natural, trebuie să o împlinească toată zidirea. E o lege supremă, după care tot ce e muritor trebuie să moară pentru a primi nemurirea, neputând

67. Toate cele v zute (fenomenele) se cer dup cruce, adic dup deprinderea de-a st vili afec iunea fa de ele a celor ce sunt du i prin sim uri spre ele.³⁴⁸ Iar cele inteligibile (noumenele) toate au trebuin de mormânt, adic de nemi carea total a celor ce sunt purta i spre ele de minte.³⁴⁹ C ci împreun cu afec iunea i cu mi carea aceasta fiind înl turat i lucrarea i mi carea natural îndreptat spre cele create, r sare Cuvântul singur, existând de sine, ca ridicat din mor i, circumscriind toate cele ce au provenit din El. Acum nimeni nu mai e legat de El prin rela ie natural , c ci dup har, dar nu dup fire se efectueaz mântuirea celor ce se mântuiesc.³⁵⁰

coexista elementul muritor cu cel nemuritor în aceea i fiin , sau creatul cu func ie activ cu necreatul primit ca har. Sau altfel: f ptura ori se mistuie duhovnice te ca omagiu adus lui Dumnezeu, dac vrea s tr iasc prin El, sau e omorât de p cat i pedeaps . Ea trebuie s aleag o moarte, sau moartea spre via , sau moartea spre moarte.

348 E explicarea cuvântului paulin: "Mie lumea s-a r stignit". Dar nu numai prin voin a mea de-a le socoti moarte, ci prin faptul c m înva s constat c toate se ve tejes c i pier, ceea ce îmi domole te pasiunea fa de ele. Lumea f pturilor mi se r stigne te într-un mod foarte obiectiv: prin faptul c toate sunt prin ele însele moarte. Prin aceasta ea vrea s creeze în mine deprinderea (aptitudinea ()) de a m re ine de la afec iunea fa de ea, de-a ie i din rela ia () care m leag de ea, "se cere" dup aceast deprindere a mea de-a o r stigni. Aceast deprindere e crucea prin care omor afec iunea mea fa de ele, sau prin ea le omor pe ele pentru mine.

349 Cele inteligibile se cer i ele prin caracterul lor definit i relativ, dup mormânt. Iar mormântul lor este nemi carea min ii noastre spre ele. Dup ce le-a cunoscut, mintea se opre te de-a cugeta la ele. Toat activitatea ei natural înceteaz , a teptând în ea lucrarea lui Dumnezeu, prin care s -l cunoasc pe El nemijlocit Pe acestea nu s-ar putea spune c le-a îngropat afar de sine, o dat ce le-a cunoscut. Dar numai cugetând la ele, le-a îngropat în sine, fiindu-i totu i bune la agerirea ei, prin care va cunoa te mai u or ra iunile lor în Dumnezeu.

350 Toate trebuie s moar pentru noi, realit i fenomenale i noumenale, pentru ca Hristos s se ridice pentru noi singur din toate

68. În veacurile și timpurile și locurile sunt din cele ce există pentru ceva (sunt relative); și nici una din acestea nu este nimic din cele ce sunt gândite împreună cu ele. Dumnezeu, însă, nu este din cele ce există pentru ceva; Și nici nu are nimic, care să fie împreună gândit cu El. Dacă, prin urmare, însuși Dumnezeu este moțtenirea celor vrednici, cel ce se va învrednici la acest har va fi mai presus de toate veacurile, timpurile și locurile, având ca loc pe însuși Dumnezeu, după cum s-a scris: «Fii mie Dumnezeu ocrotitor și loc înțrit, ca să mă mântuiești pe mine» (Ps. 70, 3).³⁵¹

69. Înta nu are nimic asemănător mijlocului, și nici atunci n-ar fi înt. Iar mijloc sunt toate cele de după început, care sunt departe de înt. Dacă prin urmare toate veacurile, timpurile și locurile, cu cele împreună cugetate

aceste lucruri moarte. Învierea fiind o stare transcendentă întregii existențe și activități naturale, toată aceasta trebuie să moară în noi, a adărit întreg omul fenomenal și noumenal, ca să putem ajunge la ea prin har. Nici mintea în starea ei naturală nu obține pe Hristos, cum ar putea că susține Evagrie, ci numai omul transcendent, de dincolo; nu natura, ci harul. Mintea () este numai facultatea capabilă de-a primi prin har pe Dumnezeu, dar nu aceea care cuprinde potențial ea însăși pe Dumnezeu (Hans Urs von Balthasar, *op. cit.*, p.136). Până activează omul prin puterile sale naturale, este legat de Logos prin relație naturală. Dar mântuirea se efectuează dincolo de planul rațional, exclusiv prin har. În sensul acesta, și Hristos este cel ce ne dă puterea de a-l primi, trebuie înțeles că tot ce este natural moare, ca să apară singur Hristos, dar nu în sensul dispariției fizice, ca totul în noi să afară de noi să devină Hristos (pan - sau isochritism). O spune aceasta Sf. Maxim în rândurile din următoarele acestui cap., declarând că Hristos "le circumscrie" pe toate în Sine, dar nu le desființează; le ridică pe planul relației prin har cu El, adică le mântuiește prin iubirea Lui, nu prin puterile lor naturale.

³⁵¹ Cel ce va avea pe Dumnezeu va fi mai presus de timp, de spațiu și de veacuri, și nici Dumnezeu nu există împreună cu vreuna din acestea.

cu ele, sunt după Dumnezeu, care este începutul firii de început, și sunt departe de El, ca întotdeauna, nu se deosebesc întru nimic de mijloc. Iar dacă între celor ce se mântuiesc este Dumnezeu, când aceștia ajung la întreaga cea mai de pe urmă, nu mai trebuie cugetat nimic din cele ale mijlocului ca aflându-se în ei.³⁵²

70. Întreaga lume, hotărânit (definit, determinat) prin rațiunile ei, este și se numește locul și veac al celor ce se află în ea. Având ca moduri ale înțelegerii naturale pe cele concrescute cu ea, acestea pot hotărâni celor ce o locuiesc o cunoaștere parțială a înțelepciunii lui Dumnezeu, răspândită în toate. Până ce oamenii se folosesc de aceste moduri ale înțelegerii, nu se pot afla în afară de mijloc și de cunoașterea din parte. Dar când va înceta ceea ce e din parte, prin înlăturarea a ceea ce e desvârșit, și vor trece toate oglinzile și ghiciturile, venind Adevărul făcându-se, atunci cel ce se mântuiește, desvârșindu-se după Dumnezeu, va fi mai presus de toate lumile, de toate veacurile și de toate locurile, prin care era condus mai-nainte, ca prunc.³⁵³

³⁵² Aceiași idee din cap. anterior, argumentat cu schema început, mijloc, sfârșit (înt). Cel ce a ajuns la întotdeauna, la Dumnezeu, nu mai poate avea în sine nimic din cele de la mijloc (veacuri, timpuri și cele ce în deosebite). În cel ajuns în Dumnezeu totul e transcendent, supranatural, nu prin dezvoltarea naturalului, ci prin "moartea" sau oprirea și apoi prin depășirea lui. Dumnezeu este 'începutul firii de început, adică început sau principiu pentru lume, dar nu pentru sine.

Dumnezeu este "întotdeauna", există adică un progres etern în El, dar totuși din moment ce s-a depășit naturalul și s-a intrat în zona Lui, s-a intrat în zona "sfârșitului", s-a ieșit din cele de la mijloc.

³⁵³ Aceiași idee ca în cele două capete anterioare. Cunoașterea prin modurile lumii - ale mijlocului - este o cunoaștere din parte. Când vom ajunge făcându-se cu Dumnezeu, vom păși aceste moduri de cunoaștere.

71. Pilat este tipul legii firii; iar gloata jidovilor este tipul legii scrise. Cel ce nu s-a ridicat deci prin credin peste acestea două nu poate primi Adevărul mai presus de fire şi de raţiune, ci răstigneşte singur pe Cuvântul, fie socotind Evanghelia sminteală, ca iudeul, fie nebunie, ca elinul.

72. Când vezi pe Irod şi pe Pilat împrietenindu-se pentru omorârea lui Iisus, gândeşte-te la întâlnirea într-un gând a dracului desfrânării şi al slavei de arte pentru a omorî raţiunea virtuţii şi a cunoştinţei ei. Căci dracul iubirii de slavă de artă, făcându-se că iubeste cunoştinţa duhovnicească, îl trimite dracului desfrânării. Iar cel al desfrânării, făcând curaj prin renunţare, îl trimite dracului slavei de arte. De aceea: «îmbrăcându-l, zice, Irod, haină strălucită, a trimis pe Iisus înapoi lui Pilat».³⁵⁴

Pentru Maxim "raţiunea unui lucru este totodată graniţa, definiţia, măsura lui, aadar exprimă în acelaşi timp fiinţa şi măsurarea lui" (Balthasar, op. cit., 116) Cunoaşterea acestor raţiuni, care foloseşte cele de la mijloc (veacuri, timpuri, locuri), nu este o cunoaştere desăvârşită. Desigur ea nu este numai o cunoaştere a acestor raţiuni, deci numai prin raţiune, căci ele sunt totuşi o oglindă a Celui infinit, dar mai multul acestei "vederi" străbate totuşi prin oglinda raţiunilor sesizate de raţiune. Deci nu este o intuiţie care se dispensează de "raţiune" ca instrument subiectiv, şi de "raţiuni" ca obiect direct al ei. Dar trebuie notat că numai raţiunea este folosită de credinţă vede "prin raţiuni" mai mult decât ele; numai pentru aceea raţiune, raţiunile sunt oglinzi, având o natură de simbol, ca şi ghicirile sau tipurile legii. Pentru raţiunea căzută, raţiunile nu mai sunt oglinzi ce trimit spre altceva, ci sunt ultima realitate. Ea omoră Adevărul dumnezeiesc. Iar o altă raţiune decât cea căzută, sau decât cea folosită de credinţă şi de har nu există, Aceasta o spune în cap. următoare (71-43).

³⁵⁴ Luca 23, 11.

73. Bine este a nu îng dui min ii s z boveasc în cele trupe ti i în patimi. C ci «nu culeg, nici din ciulini smochine», adic din patimi virtu i, «nici din scaie i struguri»,³⁵⁵ adic din trup cuno tin a care d bucuria.

74. Ascetul încercat prin r bdarea necazurilor, cur it prin disciplinarea i strunirea trupului i des vâr it prin îndeletnicirea cu vederile (contempla iile) înalte, se învrednice te de mângâierea dumnezeiasc . C ci «Venit-a Domnul, zice Moise, din Sinai», adic din încerc ri, « i s-a ar tat nou din Seir», adic din osteneli trupe ti; « i s-a gr bit din muntele Faran, împreun cu zeci de mii de sfin i»,³⁵⁶ adic din muntele credin ei, cu zeci de mii de sfinte cuno tin e.

75. Irod are în elesul cugetului trupesc; Pilat al percep iei prin sim uri; Cesarul al celor ce cad sub sim uri; iar iudeii au în elesul gândurilor suflete ti. Sufletul, alipindu-se din ne tiin de cele ce cad sub sim uri, pred Cuvântul (Ra iunea), sim urilor spre moarte, înt rind împotriva lui, prin proprie m rturisire, împ r ia celor

³⁵⁵ Matei 7, 16.

³⁵⁶ Deuteronomul 33, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

stric cioase.³⁵⁷ Căci zice iudeii: «Nu avem împărat decât pe Cezarul».³⁵⁸

76. Irod în locul lucrării patimilor. Pilat pe al deprinderii amăgitor de ele; Cezarul pe al întunecatului și pînitor al lumii; iudeii pe al sufletului. Când deci sufletul, supunându-se patimilor, predeștează virtutea deprinderii pe care toase, respinge împăratul lui Dumnezeu și trece sub stăpînirea aducătoare de stricăciune a diavolului.

77. Nu ajunge sufletului pentru dobândirea bucuriei duhovnicești și-l supun patimile, dacă nu dobândește virtuțile prin împlinirea poruncilor. «Nu vă bucurați că vi s-a supunut dracii», adică lucrările patimilor, «căci numele voastre au fost scrise în cer»,³⁵⁹ fiind trecute la locul nepăsării de harul înfierii, dobândit prin porunci.

78. Cel ce a ajuns la treapta cunoașterii³⁶⁰ are neapărat trebuință de bogăția virtuților cu fapta. «Cel ce are, zice, punga», adică cunoștința duhovnicească, «și-i ia, de asemenea și traista», adică bogăția virtuților cu fapta, care nutrește din belug sufletul. «Iar cel ce nu are

³⁵⁷ Cap. 71-75 e o transpunere a răstignirii Logosului pe plan interior (Logos-mystik), în sensul lui Origen. Ceea ce e caracteristic e că în această interiorizare Logosul e considerat mai mult ca Adevăr sau virtute, nu atât ca persoană. Irod, Pilat, Cezarul, poporul iudeu, sunt diverși factori psihologici care conlucrează la omorârea Adevărului, a Raiunii în noi. Iudeii sunt gândurile sufletești peștărești, care, conduse de Irod sau de cugetul trupesc, se atașează împotriva lucrurilor sensibile stricăcioase și lasă Adevărul pe seama percepției simurilor, care propriu-zis nu-l mai vede, îl omorâ, dacă Adevărul nu stă în materia perceput de simuri, ci în raunile lor și în ceea ce se străduiește dincolo de ele.

³⁵⁸ Ioan 19, 13.

³⁵⁹ Luca 10, 20.

³⁶⁰ Gnosticul.

(pung i traist , adic cuno tin i virtute) s - i vând haina i s - i cumpere sabie».³⁶¹ S - i predea adic cu râvn trupul s u ostanelilor virtu ilor i s întreprind , cu în elepciune, r zboiul cu patimile i cu dracii, pentru pacea lui Dumnezeu, spre a dobândi deprinderea de-a deosebi cu cuvântul lui Dumnezeu ceea ce este r u de ceea ce este bun.³⁶²

79. Domnul se arat în lume când are treizeci de ani, înv ând în chip ascuns pe cei ce str v d prin acest num r tainele privitoare la El. C ci num rul treizeci, în eles tainic înf i eaz pe Domnul ca F c tor i Proniator al timpului, al firii i al celor inteligibile de deasupra firii v zute. Al timpului, prin num rul apte; c ci timpul este în eptit.³⁶³ Al firii, prin cinci; c ci firea este încincit , împ r indu-se pentru sim uri în cinci. Al celor inteligibile, prin opt; c ci cele inteligibile sunt mai presus de perioada m surat a timpului. Iar Proniator este prin zece, pentru decada sfânt a poruncilor, care c l uze te pe oameni spre fericire, i pentru c Domnul i-a f cut ca început al numelui, în chip tainic, aceast liter ,³⁶⁴ când s-a f cut om. Adunând a adar pe cinci cu apte, cu opt i cu zece, avem treizeci. Deci cel ce tie s urmeze bine Domnului, ca unei C petenii, va cunoa te pricina pentru care va ap rea i el la treizeci de ani, putând vesti Evanghelia împ r iei.

C ci când va zidi f r gre eal , ca pe o fire v zut , lumea virtu ilor cu fapta, neschimbând perioada care se deap n în suflet, asemenea timpului, prin întâmpl ri

³⁶¹ Luca 22, 36.

³⁶² De aici iar i se vede c treptele superioare ale urcu ului duhovnicesc nu exclud pe cele inferioare, ci le implic . Contemplativul nu trebuie s uite de virtu ile cu fapta.

³⁶³ Timpul se repet mereu la cicluri de câte 7 zile.

³⁶⁴ În grece te semnul pentru num rul 10 i pentru litera I (iota) e acela i. Iar numele lui Iisus începe cu I (iota, sau zece).

contrare, iar prin contempla ie va secera cuno tin a celor inteligibile f r sminteal i va putea s s deasc proniator aceea i deprindere i în al ii, atunci i el, orice vârst trupeasc ar avea, va fi de treizeci de ani în duh, ar tând lucrarea darurilor proprii i în al ii.

80. Cel sl b nogit³⁶⁵ prin pl cerile trupului, nu e în stare nici de lucrarea virtu ilor i nu se mi c u or nici spre cuno tin . De aceea nu are nici om, adic gând în elept, ca atunci când se tulbur apa s -l arunce în sc ld toare, adic în virtutea capabil de cuno tin , care vindec toat boala. C ci suferind de mole eal i de nep sare, tot amân aceasta i astfel e luat pe dinainte de altul, care-l împiedic s ajung la vindecare. De aceea zace treizeci i opt de ani în boal . C ci cel ce nu prive te crea iunea v zut spre slava lui Dumnezeu, ca s - i urce gândul cu evlavie spre cea inteligibil , r mâne cu adev rat bolnav atâ ia ani câ i s-au amintit mai sus. Fiindc num rul treizeci, în eles natural, însemneaz firea sensibil , precum privit practic, însemneaz virtutea cu fapta. Iar num rul opt, în eles natural, arat firea inteligibil a celor netrupe ti, precum privit gnostic, arat teologia atotîn eleapt .³⁶⁶ Cel ce nu e mi cat de acestea spre

³⁶⁵ Ioan 5, 5.

³⁶⁶ Numerii pot fi în ele i, dup Sf. Maxim, , i adic altfel pe fiecare din cele trei trepte ale vie ii duhovnice ti: pe cea activ , pe cea care contempl ra iunile din natur i pe cea care contempl pe Dumnezeu direct. Pentru cel de pe treapta activ num rul treizeci, rezultând din înmul irea celor zece porunci cu cele trei puteri suflate ti, reprezint virtutea cu fapta. Pentru cel de pe treapta contempla iei naturii, rezultând din cele zece categorii ale realit ii i din acelea i trei puteri suflate ti, reprezint firea sensibil (*Quaest. ad Thalas.* P.G. 90, 544A). Num rul opt, cel ce contempl ra iunile, reprezint fiin ele netrupe ti, iar pentru cel ce se ridic mai sus reprezint cunoa terea lui Dumnezeu (teologia).

Dumnezeu, r mîne olog pîn când, venind Cuvântul, îl înva pe scurt chipul vindec rii zicând: «Scoal -te, ia- i patul t u i umbl », adic îi porunce te s - i ridice mintea din iubirea de pl cere ce o leag i s - i ia trupul pe umerii virtu ilor i s plece la casa sa, adic la cer. C ci e mai bine ca ceea ce este inferior s fie luat pe umerii faptei de ceea ce este superior, spre a fi dus spre virtute, decât ca ceea ce este superior s fie purtat de mole eala celui inferior spre iubirea de pl ceri.

81. Pîn nu am ie it, în chip curat, cu în elegerea din fiin a noastr i a tuturor celor ce sunt dup Dumnezeu, înc n-am dobândit deprinderea st ruin ei neclintite în virtute. Dar când vom dobândi această vrednicie prin iubire, vom cunoa te puterea f g duin ei dumnezeie ti. C ci trebuie s credem c cei vrednici st ruiesc s r mân neclinti i acolo unde mintea i-a înr d cinat de mai înainte prin iubire puterea sa. Deci cel ce n-a ie it din sine i din toate câte pot fi gândite în orice fel i nu s-a statornicit în t cere mai presus de în elegere (cugetare) nu poate fi cu totul slobod de schimbare.³⁶⁷

82. Orice act de cugetare cuprinde mai multe lucr ri, sau cel pu in dou . C ci este o rela ie care mijloce te între dou capete, legându-le întreolalt : pe cel ce cuget i ceea

³⁶⁷ De aici afl m c , de i virtutea se câ tig pe prima treapt a urcu ului duhovnicesc, totu i neclintirea în ea se asigur numai pe treapta cea mai înalt când cineva a ie it din sine () i s-a ridicat în t cerea cea mai presus de în elegere. Pîn ce omul are idei, el trece de la o idee la alta. Dar această mutare de la o idee la alta u or îl poate muta i de la o atitudine la alta. Iar când sunt multe idei, nici una nu reprezint pe Dumnezeu. Numai când se fixeaz mintea întreag i statornic cu gândul la Dumnezeu, nu mai au loc nici mut ri intelectuale nici morale. Iar cel ce e fixat întreg cu gândul la Dumnezeu a uitat de sine, a ie it din preocuparea de sine.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ce e cugetat.³⁶⁸ La rândul lor nici una din acestea nu e simpl . Cci cel ce cuget este un suport care posed puterea de a cugeta. Iar ceea ce e cugetat este un suport sau într-un suport, adic o substan cu posibilitatea de a fi cugetat . Cci nu exist ceva din cele create, care s fie prin sine sau substan , sau cugetare simpl , ca s fie astfel o unitate neîmp r it .

Dar Dumnezeu, dac îi spunem fiin (substan), nu are unit cu sine în chip natural posibilitatea de a fi cugetat, ca s fie compus; iar dac îi zicem cugetare, nu are în chip natural ca suport o fiin (substan) capabil de cugetare. Ci Dumnezeu este dup fiin a îns i cugetare i întreg, cugetare i numai cugetare; i dup cugetarea îns i este fiin i întreg, fiin i numai fiin i întreg este mai presus de fiin , i întreg mai presus de cugetare, deoarece este unitate neîmp r it , f r p r i i simpl . Prin urmare cel ce mai cuget în vreun fel oarecare înc n-a ie it din dualitate. Iar cel ce a p r sit cugetarea cu totul a ajuns întrucâtva în unitate, lep dând, prin dep ire suprem , puterea de a cugeta (de a în elege).³⁶⁹

83. Între cele multe domne te diversitate, neasem nare i deosebire. Dar în Dumnezeu, care este cu adev rat unul i singur, este numai identitate i simplitate. Deci nu este

³⁶⁸Subiectul i obiectul.

³⁶⁹ Cugetarea nu este un act simplu, ci o sintez a urm torilor factori: cugetare fiin -putere ca subiect putere-fiin ca obiect.

Aceast împletire de mai multe lucruri trebuie s o dep easc sufletul, dac vrea s intre în unitatea lui Dumnezeu. De aceea spune Maxim în "*Ambigua*" c Dumnezeu e mai presus de subiect i obiect (P.G. 91, 1220A). Dumnezeu e mai presus de orice contradic ii i sinteze din lume, chiar mai presus de adev r i minciun (P.G. 296C). Dumnezeu este monad în sens absolut. Cci toate cele din lume, avându- i originea în El, se cuprind în El, dar El nu e o sintez ulterioar a celor desp r ite, ci principiu simplu al lor.

lucru cuminte s ne apropiem de contemplarea lui Dumnezeu, înainte de a ie i din cele multe. O arat aceasta Moise, care înfige întâi cortul cuget rii în afar de tab r i abia dup aceea într în convorbire cu Dumnezeu.³⁷⁰

C ci este primejdios a încerca s exprimi pe cel negrit prin cuvântul rostit. Pentru c orice cuvânt rostit este o dualitate sau i mai mult. Iar a contempla pe Cel ce este, f r grai, numai cu sufletul, e tot ce e mai bun. C ci Acela este o unitate neîmp r it i nu o multiplicitate. Arhiereul, c ruia i s-a rânduit s între abia o dat pe an în Sfânta Sfintelor, în untrul catapetesmei, arat i el c numai acela trebuie s se apropie, cu mintea dezbr cat i golit , de închipuirile referitoare la Dumnezeu, care a trecut prin curte i prin Sfânta i a ajuns la Sfânta Sfintelor, adic acela care a l sat în urm toat firea celor sensibile i inteligibile i s-a f cut curat de tot ce este propriu lucrurilor care se nasc i pier.³⁷¹

³⁷⁰ Ie irea 33, 7.

³⁷¹ Se continu ideea din cele dou capete anterioare. Hans Urs von Balthasar (op.cit., p. 197) spune c Sf. Maxim învinge aici contrastul dintre Dionisie Areopagitul i Evagrie cu ajutorul lui Philo. Dionisie ar sus ine c omul trebuie s ias dincolo chiar i de mintea sa pentru a întâlni pe Dumnezeu, pe când Evagrie ar admite o întâlnire cu Dumnezeu în adâncul min ii. (La Dionisie o transcenden total , la Evagrie o immanent). La Maxim mintea contempl ea îns i pe Dumnezeu, dardup ce seridic peste cugetarea ei natural , ca sintez între cele multe. - "Închipuirile" () referitoare la Dumnezeu, pe care le contempl mintea, sunt, dup Balthasar, o expresie îndr znea i surprinz toare, dup ce tot Maxim spune c mintea trebuie s treac dincolo de toate întip ririle sensibile i inteligibile. Balthasar citeaz îns pe Dionisie Areopagitul, care spune c toate modurile cunoa terii omene ti se pot aplica nu numai apofatic, ci i catafatic cunoa terii lui Dumnezeu (

...

, De div. nom. 7, 3; 872A).

84. Marele Moise, înfigând afară de tabără cortul său, adică fixând afară de cele văzute voia să cucetarea sa, începe să se închine lui Dumnezeu. Apoi intrând în întuneric, adică în locul lipsit de formă și de materie al cunoștinței, rămâne acolo inițiindu-se în sfintele rânduieli.³⁷²

85. Întunericul este starea fără formă, fără materie și fără trup, care are cunoștința modelelor lucrurilor. Cel ce ajunge în unul din ele, ca un alt Moise, contemplă cu firea muritoare cele nevăzute. Prin aceasta, zăgăvînd în sine frumoasele dumnezeiești virtuți ca pe un desen ușor de imitat, în care se răsfînge frumoasele ei originare, coboară, înfrîndu-se pe sine celor ce vor să-și imite virtutea și arătînd prin aceasta dragostea de oameni și belugul harului de care s-a împărtășit.³⁷³

372 "Cortul cucetării" și peste tot urcușul lui Moise pe Sinai, ca simbol al urcușului mistic al sufletului, îl întâlnim întâi la Origen (Num. Hom. 17, 4), apoi la Sf. Grigorie al Nisei și Dionisie Areopagitul.

"Întunericul" lui Dionisie este la Sf. Maxim "locul fără formă și materie al cunoștinței", - adică nu o ignoranță absolută, ci o cunoștință, care nu mai sesizează un obiect constituit dintr-o substanță și formă, cum sunt ființele, deoarece Dumnezeu nu este nici una nici alta, sau este mai presus de această dualitate.

373 Se repetă aceeași caracterizare a "întunericului" de pe vârful muntelui Sinai. În acel întuneric sufletul primește o cunoștință pozitivă; cunoștința modelelor după care s-au creat și se dezvoltă lucrurile (μυστήρια). Ele se întipăresc în ființa spirituală a celui ce se află în preajma lui Dumnezeu, adică nu numai ca idei, ci ca stări totale, existențiale, care implică o viață de virtute. În cursul nostru de Mistic, înut la Facultatea de Teologie din București, am încercat să urmărim aceste întipări, cînd Dionisie Areopagitul și Sf. Grigorie Palama le zice tușpoi prin noțiunea de structuri. "Închipuirile" din cap. anterior (84), "zăgăvirea" din cap. prezent, trebuie să fie același lucru: sunt stări totale precis structurate, dar nu forme conceptuale. (Vezi termenul μυστήρια la Maxim în acest sens, la Ambigua P.G. 91, 1117; 1149). Starea aceasta fiind modelat

86. Cei ce se ocupă fără pat cu filosofia cea după Dumnezeu află cel mai mare câștig din viața ei: să nu-și mai schimbe aplecarea voii deodată cu lucrurile, ci cu tărie statornic să-și o potrivească fără ovrărire după rațiunile virtuții.

87. Cei ce ne-am botezat prin Duh în cea dintâi nestricăciune a lui Hristos după trup a teptăm în duh nestricăciunea cea de pe urmă a Lui, pe zind prin stăruirea în fapte bune și prin mortificarea de bunăvoie, pe cea dintâi nepătată. Dintre cei ce o au pe aceasta, nici unul nu se teme de pierderea bunurilor pe care le are.³⁷⁴

88. Voind Dumnezeu să trimită celor de pe pământ harul virtuții dumnezeiești din cer, pentru mila Sa cea către noi, a pregătit simbolic cortul sfânt și toate cele din el, care este răsfrângere, un chip și o imitare a înălțărilor.³⁷⁵

În această stare virtuoasă, se arată din nou că pentru Maxim contemplativul nu este un teoretician ce se dezinteresează de lume, ci el coboară din viziunile sale între ceilalți oameni, înrăurind ca model asupra lor. Cap. 81-85, ca și 68-70, ne-au descris această treaptă supremă de cunoaștere tainică a lui Dumnezeu (ziua a opta), după ce în capetele de mai înainte s-a vorbit de treapta întâia a activității morale, reprezentată prin ziua a șasea, și a contemplării rațiunilor sau a odihnei după activitatea naturală, reprezentată prin înmormântarea Domnului, sau prin ziua a șaptea.

³⁷⁴ Prin Botez am primit o nestricăciune virtuală, pe care o putem pierde. Ea încă nu este asimilată de noi prin voință în fapte (este după trup, nu după duh). Dar prin stăruirea în fapte, ne devine nestricăciune în duh și nu-o mai putem pierde.

³⁷⁵ Sf. Grigorie de Nisa (Viața a lui Moise, P.G. 44, 381A) și Sf. Grigorie Palama (Tratatul III, din cele posterioare) ne spun că cortul vădit de Moise este însuși Iisus Hristos care, ca Dumnezeu și om, le cuprinde pe toate. Aici ni se spune că cortul construit pe pământ este

89. Harul Noului Testament era ascuns tainic în literatura Vechiului. De aceea zice Apostolul că «legea este duhovnicească».³⁷⁶ Prin urmare Legea după literă se învechește, în schimb trânește și încetează: dar după duh este totdeauna tânăr și lucrătoare.³⁷⁷ Căci harul niciodată nu se învechește.

90. Legea este umbra Evangheliei; iar Evanghelia este icoana bunurilor viitoare. Cea dintâi oprește și vădurește cele rele; cea de-a doua poruncește faptele cele bune.

91. Întreaga Sfânta Scriptură zicem că se împarte "în trup și în duh, fiind că un om duhovnicesc. Cel ce zice, a adă, că cuvântul Scripturii este trup, iar în alesul ei duh sau suflet, nu poate că tuiește față de adevăr. Dar în elept este cu adevărat cel ce lasă la o parte ceea ce este stricțios și se alipește întreg de ceea ce este nestricțios.

92. Legea este trupul omului duhovnicesc, care este Sfânta Scriptură; Proorocii sunt simirea (percepția simială); Evanghelia, sufletul mintal care lucrează prin trupul legii și prin simirea Proorocilor și prin aceste lucruri îi arată puterea ei.

ogîndirea în elepciunii divine. Dar în elepciunea divină, care cuprinde ideile tuturor lucrurilor, fără formă și materie, este Logosul divin, cum spune și Grigorie de Nisă în același loc. El le obligă pe toate ca un cort sau un templu universal. E Sofia, punctul de trecere de la unitatea divină la multiplicitatea lumii. Pe acesta îl vede mintea intrat în întinericul divin. El nu este numai adevărul, ci și virtutea, și cine este modelat de vederea lui este modelat și de virtutea cerească, a adă din toată ființa lui. Balthasar (op. cit., p. 85) a arătat că ideea acestui cap este luată din Philo (Quis rerum divinarum heres, 126).

³⁷⁶Romani 1, 14.

³⁷⁷Evrei 8, 13. 98.

93. Legea era umbra, iar Proorocii icoana bunurilor dumnezeiești și duhovnicești din Evanghelie. Evanghelia însă ne-a arătat prin litere însuși adevărul venit la noi, preumbrit prin Legea și preînchipuit prin Prooroci.

94. Cel ce împlinește legea prin viața și purtare pune capăt numai urmărilor păcatului, jertfind lui Dumnezeu lucrarea patimilor nerădăcinate, și se mulțumește cu atâta pentru mântuire, din pricina prunciei lui duhovnicești.

95. Cel care lăsat de cuvântul proorocesc, pe lângă lepădarea lucrării patimilor, scoate de la sine și învoirile cu ele, află toare în suflet, că nu cumva, reinându-se cu ceea ce este inferior, adică cu trupul, de la păcat, să uite să se reinerească cu ceea ce este superior, adică cu sufletul și să-l săvârșească din belșug.

96. Cel ce îmbrățișează din inimă viața evanghelică așteptat de la sine și începutul și sfârșitul păcatului și cultivă toată virtutea cu fapta și cu cuvântul și cu rațiunea. Acesta aduce jertfe de laudă și de mulțumire, se pătează de toată supărarea lucrării patimilor și slobod de luptă minii împotriva lor. El nu mai are decât plăcerea nesăturată a neajudecii bunurilor viitoare, care-i nutrește sufletul.

97. Celor ce se îndeletnicesc cu mai mult sânguinătate cu dumnezeieștile Scripturi, Cuvântul Domnului le apare în două forme: într-una comună și mai simplă, care este vădită de cei mulți, potrivit cu ceea ce s-a scris: «L-am vădit pe El și n-avea nici chip nici frumusețe»,³⁷⁸ iar în alta mai ascunsă și numai de puțini cunoscută, de cei ce au devenit ca sfinții Apostoli Petru, Iacob și Ioan, înaintea celor

³⁷⁸ Is. 53, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Domnul s-a schimbat la fațetă, îmbracăndu-se în slava care a biruit simurile. După aceasta este «mai frumos la înfățișare ca fiii oamenilor».³⁷⁹ Dintre aceste două forme, cea dintâi se potrivește celor începători; a doua este pentru matura celor desvârșiți în cunoștință, atâta cât este cu puțință oamenilor. Cea dintâi este icoana primei veniri a Domnului, la care se referă litera Evangheliei în care curgă te prin pământimi pe cei de pe treapta fânturii; a doua este preînchipuirea celei de a doua veniri într-o slavă, la care se referă duhul Evangheliei în care preface prin înțelepciune pe cei de pe treapta cunoașterii, ridicându-i la starea de îndumnezeire. Această, în temeiul schimbării la față a Cuvântului în ei, oglindesc cu față a descoperit slava Domnului.

98. Cel ce rezist neclintit în lupte și necazuri pentru virtute are în sine lucrătoare cea dintâi venire a Cuvântului, care-l curgă te de toată pată. Iar cel ce și-a mutat mintea prin contemplație în starea îngerilor are în el puterea celei de a doua veniri, care lucrează în el nepătimirea, ca să nu poată fi biruit.³⁸⁰

³⁷⁹ Psalmi 44, 3.

³⁸⁰ Ideea că cel ce se află pe treapta nevoinei pentru curgerea de patimi și a luptei pentru dobândirea virtuților are în sine pe Hristos în forma smerit a primei parusii, iar cel ce se află pe treapta nepătimirii și a cunoașterii mistice îl are anticipat în forma slăvită a celei de a doua parusii, arată o clipă pe muntele Tabor, pornește de la Oriega. Ideea aceasta se împletește cu o altă: că prin Botez Hristos se ascunde în adâncul nostru și stă acolo nevăzut. În suprema cheneză, până ce prin împlinirea poruncilor, curgându-ne devenim tot mai conștienți de El, iar El se oglindește tot mai vădit în ființa noastră îmbunătățită. E o idee dezvoltată mai ales de Marcu Ascetul și Diadoh împotriva mesalienilor, care spuneau că trebuie să simțim pe Hristos în noi din primul moment în care se slăvește în noi; altfel nu-L avem.

Hristos prezent în noi de la Botez, deși nesimțit de noi, ne dă puterea de a birui patimile. Aceasta este puterea lucrătoare a primei

99. Sim irea întov r e te pe cel ce se afl pe treapta f ptuirii i care dobânde te virtu ile prin osteneal ; iar lipsa de sim ire pe cel ce se afl pe treapta cunoa terii, care i-a retras mintea de la trup i de la lume, îndreptându- i-o spre Dumnezeu. Cel dintâi, luptându-se prin f ptuire s - i desfac sufletul de leg turile afec iunii naturale fa de trup, î i simte dispozi ia voii continuu atins de dureri. Dar cel ce a smuls piroanele acestei afec iuni, prin contempla ie nu mai este re inut de nimic, f cându-se curat de tot ce-l f cea s p timeasc i s fie st pânit de c tre cei ce voiau s -l biruiasc .

100. Mana dat lui Israel în pustie este Cuvântul lui Dumnezeu, care h r ze te toat pl cerea duhovniceasc celor ce-l m nânc i se potrive te cu orice gust, dup deosebirea poftelor celor ce-L m nânc . C ci are calitatea oric rei m nânc ri duhovnice ti. De aceea celor ce s-au n scut de sus, din s mân nestric cioas prin Duh, li se face lapte duhovnicesc neîn el tor; celor sl bi i legum care reface puterea suferind a sufletului; celor care prin deprindere i-au exercitat sim urile sufletului în deosebirea binelui de r u se d pe Sine ca mâncare vârtoas . Dar Cuvântul lui Dumnezeu are i alte puteri nem rginite, pe care nu le poate înc pea nimeni în veacul de aici. Când îns moare cineva i se face vrednic s fie a ezat peste multe sau peste toate, va primi i acele puteri ale Cuvântului, toate sau unele din ele, fiindc a fost aici credincios peste pu ine. C ci orice culme a darurilor dumnezeie ti date nou aici, este de tot mic i smerit în asem nare cu cele viitoare.

parusii. La început Iisus îndemnându-ne de sub v l numai, prin porunci, ne apare aspru, f r "frumuse e". Abia pe urm ni se arat i ne atrage prin dulcea a i frumuse ea cunoa terii Lui.

A acelaia i A doua sut a capetelor gnostice

1. Unul este Dumnezeu, pentru c una este dumnezeirea: Unitate fr de început, simpl , mai presus de fiin , fr pri i neîmp rit . Una i aceea i este unitate i Treime; aceea i întreag unitate, i aceea i întreag Treime; aceea i întreag unitate dup fiin , i aceea i întreag Treime dup ipostase. C ci dumnezeirea e Tat , Fiu i Duh Sfânt, i dumnezeirea este în Tat l, Fiul i Duhul Sfânt. Aceea i e întreag în întreg Tat l; i Tat l e întreg în aceea i întreag . i aceea i e întreag în întreg Fiul; i Fiul e întreg în aceea i întreag . i aceea i e întreag în întreg Duhul Sfânt; i Duhul Sfânt e întreg în aceea i întreag . Întreag e Tat i în Tat l întreg; i întreg Tat l e în ea întreag , i întreg Tat l e ea întreag . i aceea i întreag e întreg Fiul; i aceea i întreag în întreg Fiul; i întreg Fiul este ea întreag i în ea întreag . i aceea i întreag este întreg Duhul Sfânt i în întreg Duhul; i întreg Duhul Sfânt este ea întreag , i întreg Duhul Sfânt este în aceea i întreag .

C ci nu este dumnezeirea numai în parte în Tat l, sau Tat l numai în parte Dumnezeu; nici nu este dumnezeirea numai în parte în Fiul, sau Fiul numai în parte Dumnezeu; nici nu este dumnezeirea numai în parte în Duhul Sfânt, sau Duhul Sfânt numai în parte Dumnezeu. C ci nu se împarte dumnezeirea, nici nu este Dumnezeu nedes vâr it Tat l sau Fiul sau Duhul Sfânt. Ci întreag este aceea i, des vâr it , în chip des vâr it, în Tat l cel des vâr it; i întreag aceea i, des vâr it , în chip des vâr it, în Fiul cel des vâr it; i întreag aceea i, des vâr it , în chip des vâr it, în Duhul Sfânt cel des vâr it. C ci Tat l este

întreg în întreg Fiul i în întreg Duhul Sfânt în chip des vârit; i întreg este Fiul în întreg Tatăl i în întreg Duhul Sfânt, în chip des vârit; i întreg este Duhul Sfânt în întreg Tatăl i în întreg Fiul, în chip des vârit. De aceea Tatăl, Fiul i Duhul Sfânt sunt un Dumnezeu. Căci una i aceea i este ființa, puterea i lucrarea Tatălui, a Fiului i a Duhului Sfânt, nefiind i neîn elegându-se nici unul față de celălalt.

2. Orice cugetare este (o sinteză) a celor ce cuget³⁸¹ i a celor cugetate.³⁸² Dar Dumnezeu nu este nici dintre cei ce cuget; nici dintre cele cugetate. El este deasupra acestora. Căci altfel s-ar circumscrie, ca subiect ce cuget având lipsă de relație cu ceea ce cuget, iar ca obiect cugetat căzând, datorită relației, în chip firesc sub vederea celui ce cuget. Urmează aadar că pe Dumnezeu nu trebuie să-l socotim nici că cuget, nici că este cugetat. El este mai presus de a cugeta i de a fi cugetat. Căci e propriu i firesc celor după El să cugete i să fie cugetate.³⁸³

3. Orice cugetare, precum îmi are baza într-o ființă, fiind o calitate a ei, tot așa îmi are mie carea îndreptat spre o ființă. Căci nu e cu puțin să îl socotim ca ceva cu totul desfcuț i simplu. Dumnezeu însă este simplu în amândou chipurile, fiind ființă care nu alcătuiește suportul a ceva, i cugetare care nu are ceva ca suport.

³⁸¹ Subiectul.

³⁸² Obiectul.

³⁸³ E aceeași idee ca în cap. 82 (suta I). Dumnezeu nu poate fi subiect deosebit de obiect, sau obiect deosebit de subiect, căci altfel ar fi mrginit. Dar aceasta nu înseamnă că Dumnezeu nu cuget sau nu se cuget (contemplă) ci că El este deodată subiect ce cuget i obiect ce se cuget.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Astfel El nu este dintre cele care cuget și sunt cugetate, aflându-se adică mai presus de ființă și de cugetare.³⁸⁴

4. Precum în centrul de unde pornesc liniile în direcție dreaptă, acestea sunt vizuate cu desăvârșire neîmpărțite, la fel cel ce se învrednicește să ajungă în Dumnezeu cunoaște toate rațiunile fapturilor preexistente în el, printr-o cunoaștere simplă și neîmpărțită.³⁸⁵

5. Cugetarea modelându-se după obiectele cugetate, cugetarea cea una se preschimbă în multe idei, luând forma fiecăruia dintre obiectele cugetate. Când însă trece dincolo de mulțimea lucrurilor sensibile și inteligibile, care îi întipăresc forma lor și devine astfel, cu totul fără formă, și-o atașează Cuvântul cel mai presus de cugetare, desfășurând-o de lucrurile care o alterau prin formele ideilor (). Iar cel ce apăsăm această «s-a odihnit și el de lucrurile sale, precum Dumnezeu de ale Lui».³⁸⁶

³⁸⁴ O întemeiere mai profundă a pluralității actului de cugetare (vezi cap. 82, suta I). El nu presupune numai un subiect ce cugetă și un obiect cugetat, deosebit de acest subiect, ci în subiectul însuși este o dualitate. Căci subiectul cugetător constă dintr-o ființă ce cugetă și din actul sau din puterea cugetării. Cugetarea nu poate exista de sine, simplă, poate atât prin faptul că izvorăște dintr-o ființă (substanță), cât și prin faptul că este orientată spre o ființă sau se întoarce asupra ființei din care pornește.

Dumnezeu este însă mai presus nu numai de dualitatea subiect-obiect, ci și de dualitatea ființă-cugetare. Nici chiar termenul: "subiect ce cugetă" nu este întru totul potrivit la Dumnezeu, întrucât prin subiect s-ar putea înțelege un suport deosebit de actul cugetării.

³⁸⁵ După Hans Urs von Balthasar (op.cit., 193), Sf. Maxim "nu vizează aici atât pe Dumnezeu cel absolut, cât punctul de trecere de la unitatea divină la multiplicitatea lumii: "Sofia".

Acest cap. valorifică întru deplină omulgie de a cunoaște rațiunile lucrurilor în mod deosebit. Prin această minte își exercită de-a lungul recunoașterii în mod neîmpărțit în Dumnezeu.

³⁸⁶ Evrei 4, 10.

6. Cel ce a ajuns la des vâire a îngăduit aici oamenilor rode te lui Dumnezeu dragoste, bucurie, pace, îndelungare de viață, iar pentru viața viitoare nestricăciune, veșnicie și cele asemenea acestora. Cele dintâi se cuvin celui ce s-a desvârșit întru fapte bune, iar cele de al doilea celui ce prin cunoștința adevărată ieșit din cele create.³⁸⁷

7. Precum rodul neascultării este păcatul, așa și rodul ascultării este virtutea; și precum neascultării îi urmează călcarea poruncilor și dezbinarea de Cel ce a poruncit, așa și ascultării îi urmează păzirea poruncilor și unirea cu Cel ce a poruncit. Prin urmare, cel ce prin ascultare a pășit o poruncă și a desvârșit dreptatea, a pășit și unirea nedezbinată cu Cel ce a poruncit; iar cel ce a călcat prin neascultare o poruncă și a desvârșit păcatul s-a desfruct de sine și din unirea dragostei cu Cel ce a poruncit.

8. Cel ce se reculege din dezbinarea adusă de călcarea poruncilor se desparte mai întâi de patimi, apoi de gândurile pătimibile, apoi de firea raională, apoi de idei și de cunoștințele aduse de ele, și la urmă, străbătând dincolo de varietatea raională, ajunge în chip neștiut la însuși raionalul Monadei. Abia în lumina acesteia își contemplant mintea neschimbabilitatea sa, ceea ce o face să se bucure cu o bucurie negrăită. Căci a primit pacea lui Dumnezeu, care covârșește toată mintea și păzește neîncetat de orice cădere pe cel ce s-a învrednicit de ea.³⁸⁸

³⁸⁷ Paralela între fapte bune și viața de aici pe de o parte, între cunoștință (gnoză) și viața de dincolo este alexandrină. Nici Origen, nici Evagrie nu cunosc dincolo de fapte bune (Balthasar, op. cit., 89).

³⁸⁸ În cap. acesta și în cap. 5, mintea este considerată că se înstrăinează de la firea ei când își frămîntă cugetarea după mulțimea lucrurilor. Astfel este conform cu natura ei () și se unească cu Cuvântul

9. Frica de gheen face pe începători să fugă de păcat; dorul de răsplata bunătăților dăruite celor înaintași răvna virtuților cu lucrul; iar taina dragostei, ridicând mintea deasupra tuturor celor create, o face oarbă față de toate cele ce sunt după Dumnezeu. Căci Domnul în elepește numai pe cei ce au devenit orbi față de toate cele după Dumnezeu, arătându-le cele ce sunt mai dumnezeiești.

10. Cuvântul lui Dumnezeu, asemenea grântelui de muștar, pare foarte mic înainte de a-l cultiva. Dar după ce a fost cultivat cum trebuie, se arată că de mare încânt se odihnesc în el rațiunile mai înalte ale fapturilor sensibile și inteligibile, ca niște păsări.³⁸⁹ Căci rațiunile tuturor încap în El; iar El nu poate fi încaput de nici una din fături. De aceea a zis Domnul că «cel ce are credință ca un grânte de muștar poate muta muntele»³⁹⁰ cu Cuvântul, adică poate alunga și pângirea diavolului de la noi și să o mute de pe temelia ei.³⁹¹

11. Grânte de muștar este Domnul, asemănat prin credință în duh, în inimile celor ce-L primesc. Cel ce îl cultivă cu grijă prin virtuți mută muntele cugetului și măntesc, depărtând de la sine deprinderea anevoie de clintit care-l stăpânește și dă odihnă în sine, ca unor păsări

după ieșirea din formele ideilor multiple, care o alterau. Iar regăsirea neschimbăbilă a sale îi produce minții o bucurie neagră.

389 Matei 13,31. Când ni se descoperă Cuvântul, vedem în El totodată toate rațiunile lucrurilor.

390 Matei 17,19.

391 Căci în credință se ascunde toată puterea lui Dumnezeu-Cuvântul, având să se dezvolte ca grânte de muștar.

ale cerului, ra iunilor i modurilor poruncilor, sau puterilor dumnezeie ti.³⁹²

12. Zidind pe Domnul, ca pe o temelie a credin ei, edificiul înalt al virtu ilor, s a ez m în el aur, argint, pietre scumpe, adic cuno tin curat i neîntinat despre Dumnezeu (teologie), via str vezie i str lucit , gânduri dumnezeie ti i idei luminoase. S nu a ez m nici lemne, nici iarb , nici trestie, adic nici idolatrie sau alipire la cele sensibile, nici via nesocotit , nici gânduri p tima e i lipsite de în elegerea în elepciunii, ca ni te spice goale.³⁹³

13. Cel ce dore te cuno tin i-a a ezat temeliile sufletului neclintite lâng Domnul, cum zice Dumnezeu lui Moise: «Iar tu stai aici cu Mine!». ³⁹⁴ Dar trebuie s se tie c i între cei ce stau lâng Domnul exist deosebiri, dac nu se cite te în zadar de c tre iubitorul de înv tur cuvântul: «Sunt unii dintre cei ce stau aici, care nu vor gusta moartea pân ce nu vor vedea împ r ia lui Dumnezeu venind întru putere». ³⁹⁵ C ci nu tuturor celor ce stau lâng El li se arat Domnul totdeauna întru slav ; ci celor încep tori li se arat în chip de rob, iar celor ce pot s -L urmeze, urcându-se pe muntele înalt al Schimb rii Sale la fa , li se arat în înf i area lui Dumnezeu, în care a fost mai-nainte de-a fi lumea. Deci este cu putin ca Domnul s nu se arate în acela i fel tuturor celor ce stau

392 Iisus Hristos sau harul Lui se ascunde de la Botez în adâncul inimii noastre, ca într-un p mânt, cum zice Marcu Ascetul Cultivându-L prin virtu i, El se dezvolt i iese la iveal , cuprinzându-ne în întregime, "Ra iunile" poruncilor sunt sensurile lor, iar "modurile", modalit ile de aplicare.

393 I Corinteni 3, 12.

394 Ie irea 33, 1.

395 Marcu 8, 39.

Sfântul Maxim Marturisorul

lângă El; ci unora într-un fel, altora altfel, schimbându-și
ar terea după măsura credinței din fiecare.

14. Când Cuvântul lui Dumnezeu se face în noi clar și
luminos și fața lui strălucește ca soarele, atunci și hainele
Lui se fac albe. Iar acestea sunt cuvintele (raionurile) Sfintei
Scripturi a Evangheliilor, care se fac străvezii și clare
nemaiavând nimic acoperit. Ba apar lângă El și Moise și
Ilie, adică raionurile (înțelegerile) mai duhovnicești ale
Legii și ale Proorocilor.

15. Precum va veni Fiul Omului, cum s-a scris, cu
îngerii și întru slava Tatălui, așa după fiecare înaintare în
virtute se schimbă la față pentru cei vrednici Cuvântului
lui Dumnezeu, venind cu îngerii și întru slava Tatălui. Iar
raionurile mai duhovnicești din Lege și Prooroci, pe care le
închipuiesc Moise și Ilie, arându-se cu Domnul la
Schimbarea la față a Lui, se dezvoltă proporțional cu
slava de care se împartășesc aceștia, descoperind atât
în eles cât pot cuprinde cei vrednici.³⁹⁶

16. Cel inițiat întrucâtva în învățătura despre Monadă
(unitate), a cunoscut în orice caz și raionurile Providenței
ale Judecării, care apar împreună cu aceea. De aceea celor
ce li se arată li se și pare că este bine să facă trei colibe,
cum a propus Petru, adică să-și zidească cele trei
deprinderi, prin care se dobândește mântuirea: a virtuții, a
cunoștinței și a cunoștinței de Dumnezeu (a teologiei).

³⁹⁶ La Origen pe măsură ce creșterea lui Dumnezeu-Cuvântul în suflet dispare
celelalte înțelegeri. De aceea pentru Origen pe Tabor Moise și Ilie
(Legea și Proorocii) se absorb în Hristos (Levit. 16, 2; Matei 22,
12, 43). Dimpotrivă pentru Maxim apariția Logosului este însoțită de
logoi. Tocmai apariția slavei lui Dumnezeu face lumea să apară în
toată claritatea și distincția ei (Balthasar, op. cit., 45).

Prima are lipsă de bărbăție și cumpătarea cu fapta, al căror fericit chip a fost Ilie; a doua de dreptatea contemplației naturale, pe care a arătat-o prin sine marele Moise; iar a treia de desvârșirea neîrbită în elepciunii, pe care a arătat-o Domnul. Iar colibe au fost numite acestea pentru faptul că sunt și alte locuri mai bune și mai strălucite decât ele, care vor primi în viitor pe cei vrednici.³⁹⁷

17. Cel ce se află pe treapta fptuirii se zice că petrece ca un străin în trup, ca unul ce și-a trăit prin virtute afecțiunea sufletului față de trup și a smuls din sine în el ciunea celor materiale. Cel ce se află pe treapta cunoașterii se zice că locuiește ca un străin chiar și în virtute, ca unul ce privește încă adevărul în oglinzi și ghicituri. Căci încă nu și-au arătat chipurile de sine stătătoare ale bunătăților, așa cum sunt, ca să se bucure de ele față de treburile.³⁹⁸ Fiindcă orice sfânt călătorește având

³⁹⁷ Avem aici următoarele scheme paralele, luate în parte de la Evagrie:

Hristos	Moise	Ilie
Monad	Providență	Judecată
Teologie	Gnoz	Virtute
Desvârșire	Contemplarea naturii	Fptuire
În elepciune	Dreptate	Bărbăție și cumpătare

Urcușul duhovnicesc se face de la treaptă reprezentată prin termenii din urmă prin treaptă reprezentată de termenii mijlocii spre cea reprezentată de cei dintâi. Virtuții sau fptuirii îi corespunde judecata, ca disciplinare aspră a omului din partea lui Dumnezeu, spre a-l ridica la înălțarea Providenței, sau la contemplarea rațiunilor pozitive ale lui Dumnezeu din natură și apoi la desvârșire sau cunoașterea lui Dumnezeu, ca izvor unitar al varietății lucrurilor.

³⁹⁸ Chiar cunoștința gnosticului este o cunoștință în oglinzi și ghicituri față de cunoștința veacului viitor. Chipurile de sine stătătoare sunt realitățile spirituale neacoperite de învelișurile simbolurilor. Mai ales sunt persoanele Sf. Treimi. Iar cel ce are numai icoana și petrece sub regimul ei este ca un străin ce se grăbește spre realitate. Chiar virtutea este

Sfântul Maxim Marturisitorul

în fa icoana bun t ilor, care-l cheam spre viitor. El strig : «Str in i c l tor sunt pe acest p mânt ca to i p rin ii mei».³⁹⁹

18. Cel ce se roag nu trebuie s se opreasc vreodat din urcu ul spre în l ime, care duce la Dumnezeu. C ci precum ca un urcu din putere spre putere trebuie în eleas înaintarea în lucrarea virtu ilor i ca un i mai mare urcu din slav în slav sporirea în cuno tin ele duhovnice ti ale contempla iei i trecerea de la litera Sfintei i dumnezeu tei Scripturi la duhul ei, tot a a trebuie s fac i cel ce a ajuns în locul rug ciunilor: s - i ridice mintea de la cele omene ti i cugetul sufletului spre cele mai dumnezeie ti; ca mintea s poat urma Celui ce a str b tut cerurile, lui Iisus Fiul lui Dumnezeu, Celui ce este pretutindenea i toate le str bate din grij pentru noi, ca i noi, urmându-I Lui, s str batem toate cele de dup El i s ajungem la El. i vom izbândi în aceasta, de-L vom în elegere nu dup pu in tatea pe care a ar tat-o coborându-Se pentru noi, ci dup m re ia nem rginirii Sale fire ti.⁴⁰⁰

ceva provizoriu i ne d doar asigurarea c Hristos e ascuns în noi, c înc nu s-a ar tat în form descoperit .

³⁹⁹ Psalmi 38, 17.

⁴⁰⁰ Aici apar mai întâi iar i cele trei trepte, din care ultima aici e numit a rug ciunii: a) f ptuitorul, b) cunosc torul i c) rug torul, care e mai aproape de Dumnezeu. Primul trebuie s înainteze din virtute în virtute (virtutea e numit aici putere). Al doilea, din cuno tin în cuno tin , la o tot mai duhovniceasc i mai adânc în elegere a ra iunilor divine din natur i Scriptur . Al treilea, care s-a ridicat peste cele de la mijloc, direct la cele dumnezeie ti, s înainteze spre cele ce sunt tot mai dumnezeie ti. Energiile dumnezeie ti coborâte la noi sunt infinite, dar ele se întind în sus pân în sânul fiin ei divine pe o scar infinit . C ci fiin a divin este "de infinite ori infinit" mai presus de energiile Sale infinite (Capit. theol. I, 49).

Energiile acestea, acomodate treptelor noastre de în elegere i de cuprindere i necesit ilor creerii i guvern rii unor f pturi finite, sunt

19. Bine este s ne îndeletnicim pururea cu Dumnezeu i s -L c ut m pe El, precum ni s-a poruncit. C ci chiar dac în via a de fa nu putem ajunge, prin această c utare, la cap tul adâncului lui Dumnezeu, poate totu i, apropiindu-ne pu in de acest adânc, ajungem s contempl m lucruri tot mai sfinte din cele sfinte i tot mai duhovnice ti din cele duhovnice ti. Aceasta o arat prin închipuire Arhiereul, care intr de la cele Sfinte, care sunt mai sfinte decât curtea, la Sfintele Sfintelor, care sunt mai sfinte ca Sfintele.

20. Orice cuvânt al lui Dumnezeu nu e vorb mult , nici vorb rie, ci e unul, alc tuit din diferite vederi (contempla ii), fiecare fiind o parte a cuvântului. De aceea cel ce gr ie te pentru adev r, chiar de-ar putea vorbi a a încât s nu lase nimic afar din ceea ce vrea s spun , n-a spus decât un singur cuvânt al lui Dumnezeu?⁴⁰¹

Sofia sau Dumnezeu coborât lâng lume. În cuprinsul ei se face urcu ul etern al oamenilor i al îngerilor. În acest sens spune Sf. Grigorie de Nisa în "Via a lui Moise" c pe de o parte omul "st " în urcu ul lui (se opre te), adic nu mai cade de unde este, dar pe de alta înainteaz etern. Aceast înaintare necontenit e descris i în cap. 19.

401 Orice cuvânt sau orice ra iune a lui Dumnezeu concentreaz în sine o multiplicitate de în elesuri, care pot fi expuse în multe cuvinte omene ti. E o pild despre felul cum în Dumnezeu - Cuvântul sunt concentrate i pot fi contemplate unitar toate ra iunile lucrurilor. Cu cât cineva s-a deprins s cunoasc în form separat mai multe în elesuri, cu atât va fi mai în m sur s le constate mai repede i mai deplin într-un cuvânt sau într-o ra iune cuprinz toare. Astfel se arat importan a str daniei omene ti de-a cunoa te în via a de aici ra iunile cât mai multor lucruri i evenimente, pentru a fi în stare s le vad în mod unitar în Dumnezeu - Cuvântul i în via a extern . Acestea alc tuiesc Sofia, de care cap. urm tor (21) spune c poate locui i în noi tot a a de deplin ca i în Dumnezeu - Cuvântul dar în noi prin har, iar în El dup fiin .

21. În Hristos, care este Dumnezeu i Cuvântul Tat lui, «locuie te, după fiin , toată plin tatea dumnezeirii». ⁴⁰² Iar în noi locuie te plin tatea dumnezeirii după har, atunci când adunăm în noi toată virtutea i în elepciunea, nemălipindu-ne în nici un chip, după cât e cu puțin omului, nimic din imitarea adevărată a modelului. Căci nu este lucru necuvenit ca prin strădania noastră să locuiască i în noi plin tatea dumnezeirii, alcătuit din diferite vederi (contemplații) duhovnicești.

22. Precum cuvântul nostru, pornind după fire din minte, este vestitorul (îngerul) misticilor ascunse ale minții, la fel Cuvântul lui Dumnezeu, care cunoaște după fiin pe Tatăl - așa cum cunoaște Cuvântul Mintea care L-a născut -, pe care nu-L poate cunoaște nici una dintre fpturi făr de El, descoperă pe Tatăl pe care L-a cunoscut, ca Cel ce este cuvântul Lui după fire; de aceea i se zice «înger-vestitor- al marelui sfat» ⁴⁰³.

23. Marele sfat al lui Dumnezeu i Tatăl este taina ce-ă tăcută i neștiută a economiei pe care, împlinind-o prin întrupare Fiul cel Unul Născut a descoperit-o, făcându-Se înger al marelui sfat dinainte de veci al lui Dumnezeu i Tatăl. Tot așa se face înger al marelui sfat dinainte de veci al lui Dumnezeu i Tatăl cel ce cunoaște rațiunea (în alesul) tainei i se înalță făr de sfârșit prin fapt i

⁴⁰² Coloseni 2, 9.

⁴⁰³ Is. 9, 5. Prin cuvânt () se poate înlege i rațiunea (rațiunea noastră sau cea divină). Mintea e mai adânc decât rațiunea, iar rațiunea e autorevelarea minții. Deci între minte ca cunoaștere intuitivă i rațiune ca cunoaștere discursivă nu e o opoziție, ci ultima pornește i se întoarce la prima.

ra iune peste toate atât de mult, pân ce ajunge la Cel ce s-a coborât atât de mult.

24. Dacă Cuvântul lui Dumnezeu s-a coborât pentru noi din iconomie pân la cele mai de jos p r i ale p mântului i s-a în l at mai presus de toate cerurile,⁴⁰⁴ El care este după fire cu totul nemi cat, înf ptuind cu anticipa ie în Sine ca om, după iconomie, cele ce vor fi, cel ce iube te cuno tin a s se gândeasc cu bucurie tainic ce minunat va fi sfâr itul f g duit celor ce-L iubesc pe Domnul.

25. Dacă pentru aceea s-a f cut Fiul al Omului i Om, Dumnezeu Cuvântul, Fiul lui Dumnezeu i Tat l, ca s fac dumnezei i fii ai lui Dumnezeu pe oameni, s credem c vom ajunge acolo unde este acum însu i Hristos, capul întregului trup,⁴⁰⁵ care s-a f cut pentru noi înainte merg tor la Tat l,⁴⁰⁶ prin ceea ce este ca noi. C ci în adunarea dumnezeilor, adic a celor ce se mântuiesc, va sta Dumnezeu în mijloc,⁴⁰⁷ împ r ind r spl ile fericirii de acolo, nemaifiind nici o distan între El i cei vrednici.

26. Cel ce împline te înc poftele p tima e ale trupului locuie te, ca un închin tor i f c tor de idoli, în p mântul chaldeilor. Dar când a început s deosebeasc pu in lucrurile i s dobândeasc astfel sim irea modurilor de purtare la care-l îndatoreaz firea, a p r sit p mântul chaldeilor i a venit în Haranul Mesopotamiei, adic la starea dintre virtute i p cat, care înc nu s-a cur it de în el ciunea sim irii. C ci aceasta este Haran. În sfâr it,

404Efeseni 4, 9-10.

405 Coloseni 1, 18.

406Evrei 6, 20.

407Psalmi 81, 1.

Sfântul Maxim Marturisitorul

când se ridică peste această în alegere m sura a binelui, la care a ajuns prin simire, se grăbește spre p mântul cel bun, adică spre starea cea slobodă de tot p catul i neștiință, pe care nemincinosul Dumnezeu arată și făgăduie că o va da ca pe o cunună a virtuții celor ce-L iubesc pe El.

27. Dacă Cuvântul lui Dumnezeu «s-a răstignit pentru noi din neputință și s-a ridicat din puterea lui Dumnezeu».⁴⁰⁸ vădit este că o face și o păminte această pentru noi pururea, ca Unul ce se face tuturor toate, ca pe toți să-i mântuiască. Deci bine le spune dumnezeiescul Apostol corintenilor, care se află întru neputință, că nu a socotit de bine să-ți dea nimic, decât pe Iisus Hristos, și pe Acesta răstignit;⁴⁰⁹ iar efesenilor, care sunt desvârșiți: «Dumnezeu ne-a ridicat și ne-a înălțat pe noi împreună cu dânsul în cele cerești, întru Hristos Iisus».⁴¹⁰ El spune prin acestea că Cuvântul lui Dumnezeu se face fiecăruia, după măsura sura puterii lui. Astfel se răstignește în cei care încep viața de evlavie prin fapte, pironind prin frica de Dumnezeu lucrurile pe teama ei ale lor; și învie și se înalță la ceruri în cei ce au dezbrăcat întreg omul vechi, care se strică prin poftele amăgitoare, și au îmbrăcat pe întreg cel nou, pe cel ce se zidește prin duhul după chipul lui Dumnezeu,⁴¹¹ și s-au apropiat de Părintele harului din ei: «mai presus de toată înălțătoarea, stăpână, puterea și domnia, și de tot numele ce se numește, fie în veacul acesta, fie în cel viitor».⁴¹² Căci toate cele de după

⁴⁰⁸ II Corinteni 13, 4.

⁴⁰⁹ I Corinteni 2, 2.

⁴¹⁰ Efeseni 2, 6.

⁴¹¹ Efeseni 4, 22-24; Coloseni 3, 9-10.

⁴¹² Efeseni 1, 21.

Dumnezeu, lucruri, nume și demnități vor fi sub cel ce va ajunge prin har în Dumnezeu.⁴¹³

28. Precum înainte de venirea văzută în trup, Cuvântul lui Dumnezeu venea spiritual la Patriarhi și la Prooroci, preînchipuind tainele venirii Lui, tot așa și după această sosire, vine nu numai în cei ce sunt încă prunci, nutrindu-i duhovnicește și ducându-i spre viața desvârșirii cea după Dumnezeu, ci și în cei desvârșiți desemnându-le de mai-nainte, în chip ascuns, forma venirii lui viitoare ca într-o icoană.

29. Precum cuvintele Legii și ale Proorocilor, fiind înaintemergătoarele venirii Lui în trup, călăuzeau sufletele la Hristos, la fel și Cuvântul lui Dumnezeu cel întrupat, ridicat întru slavă, s-a făcut însuși înaintemergătorul venirii Sale duhovnicești, călăuzind sufletele prin propriile Sale cuvinte, spre primirea luminoasei Sale venirii.

413 De la cap. 10 (suta de fapte) până la 47 (cu unele excepții) și de la 57 până la 100 (iar și cu unele excepții), Sf. Maxim pune în lumină caracterul hristologic al misticii sale. Tot urcul duhovnicesc al omului, de la treapta cea mai de jos a virtuții până la vederea lui Dumnezeu, se efectuează în Hristos. Propriu zis Hristos însuși face din nou cu fiecare credincios drumul Său sau fiecare credincios repetă drumul Lui împreună cu El, în omorârea omului vechi al patimilor, act care numai începe la Botez. Hristos însuși participă la durerile simțite de credinciosul care se dezbracă de ființa sa veche, precum El este cel ce din ascunsul inimii își dă puterea acestei mistificări. Când omul cel nou iese la iveală cu chipul luminat, Hristos însuși învie în el. Contemplarea raionilor din lume e contemplarea veșmintelor Lui. În veacurile viitoare în Hristos vom înainta fiecare, ajungând prin har până unde a ajuns umanitatea Lui prin unirea cea ipostatică (nu până unde este firea dumnezeiască înșăși, adică până la transformarea în ea). Prin întrupare Fiul lui Dumnezeu ne-a întins scara de raze dumnezeiești a Sofiei până în firea noastră, ca aceasta să urce apoi pe treptele ei până la El.

Sfântul Maxim Marturisitorul

dumnezeie ti. Aceast venire o înf ptuie te El pururea, preschimbând prin virtu i pe cei vrednici din trup în duh, dar o va înf ptui i la sfâr itul veacului, descoperind în chip v dit cele ce erau mai înainte ascunse tuturor.⁴¹⁴

30. Cât vreme eu sunt nedes vâr it i nesupus, neascultând de Dumnezeu prin lucrarea poruncilor i nedes vâr indu-m în cugetare prin cuno tin , îmi apare i Hristos ca om nedes vâr it i nesupus din pricina mea. C ci necrescând împreun cu El dup duh, îl mic orez i-L ciuntesc i pe El, ca unul ce sunt trup al lui Hristos i m dular din parte.⁴¹⁵

31. «R sare soarele i apune soarele», zice Scriptura.⁴¹⁶ Deci i Cuvântul, când e socotit sus, când jos, dup vrednicia i dup ra iunea i modul de comportare al celor ce cultiv virtutea i se str duiesc dup cuno tin a dumnezeiasc . Fericit îns cel ce ine, ca Iisus Navi,⁴¹⁷ neapus în sine Soarele drept ii în cursul întregii zile a vie ii de acum, nehot rnicit de seara p catului i a ne tiin ei, ca s poat zdrobi i fug ri dup lege pe dracii cei vicleni, care se ridic împotriva lui.

414 Venirea lui Hristos în fiecare suflet e nu numai o repetare a întrup rii Sale istorice i a patimilor i învierii Sale, ci i o anticipare a venirii celei de-a doua, transformând pe cei ce vor din trup în duh, prin virtu i, adic începând de aici îndumnezeirea lor. La fel î i anticipeaz Hristos prima venire în trup prin vizitarea "inteligibil " a Patriarhilor i Proorocilor, preg tindu-i i pe aceia pentru în elegerea întrup rii Sale. Astfel întreaga istorie este într-o desf urare spre ridicarea ei în Sofia dumnezeiasc , având în sânul ei ca factor dinamic, dar transcendent totu i, nu immanent ei, pe însu i Dumnezeu - Cuvântul, care o duce i o atrage spre înt .

415 I Corinteni 11, 27.

416 Ecclesiastul 1, 5.

417 Iisus Navi 10, 12.

32. În lându-se în noi Cuvântul lui Dumnezeu prin fptuire i contempla ie «atrage la Sine»⁴¹⁸ toate gândurile i ra iunile noastre; i sfin e te îns i m dularele trupului i sim irile prin virtute i cuno tin , punându-le sub jugul Lui.⁴¹⁹ Deci v z torul celor dumnezeie ti s urce cu sânguin , urmând Cuvântului, pân va ajunge la locul unde este El. C ci acolo îi atrage, cum zice Ecclesiastul - « i spre locul S u atrage»-,⁴²⁰ pe cei ce-I urmeaz Lui, ca marelui Arhiereu, care-i duce în Sfânta Sfintelor, unde însu i a intrat ca om, f cându-Se înaintemerg tor pentru noi.⁴²¹

33. Cel ce cultiv în chip evlavios filosofia⁴²² i lupt împotriva puterilor nev zute s se roage s r mân în el puterea natural de discem mânt⁴²³ (care are o lumin m surat) i harul lumin tor al Duhului. C ci cea dintâi c l uze te trupul spre virtute prin fapte; iar cel de al doilea lumineaz mintea pentru a alege mai presus de toate tov r ia în elepciunii,⁴²⁴ prin care «surp înt riturile p catului i orice culme ridicat împotriva cunoa terii lui Dumnezeu».⁴²⁵ Aceasta o arat prin rug ciune Iisus Navi, care se roag «s stea soarele deasupra Ghibeonului»⁴²⁶ adic s -i fie p zit neapus lumina cuno tin ei lui Dumnezeu pe muntele contempla iei mintale; i «luna

⁴¹⁸ Ioan 12, 32.

⁴¹⁹ E ideea Sf. Marcu Ascetul din scrierea "Despre Botez", Filocalia româneasc , vol. I.

⁴²⁰ Ecclesiastul 1, 5.

⁴²¹ Evrei 6, 20.

⁴²² Filosofia e vie uirea virtuoas .

⁴²³ E dreapta socoteal .

⁴²⁴ În elepciunea lui Solomon 8, 2. E vorba de convie uirea conjugal între minte (grece te de genul masculin) i în elepciune.

⁴²⁵ II Corinteni 18, 4.

⁴²⁶ Iisus Navi 10,12.

deasupra vîi», adică sîr mînt puterea naturală de discern mînt în neputința trupului, neabînt de la virtute.

34. Ghibeon este mintea înaltă ; iar valea este trupul care s-a smerit prin mortificare.⁴²⁷ Soarele este Cuvîntul care luminează mintea, înălțate puterea vederilor (contemplării) și o izbăvește de toată neștiința. Iar luna este legea firii, care înduplec trupul să se supună după lege duhului, spre a primi jugul poruncilor. Căci luna este simbolul firii, fiindcă se schimbă cînd . Dar în sfîrșit ea rămîne neschimbătoare , pentru deprinderea lor neclintită în virtute (pentru obiceiul neschimbător al virtuții).

35. Domnul nu trebuie căutat în afară de cei ce-L caută ; ci în ei înșiși trebuie să-L cauți cei ce-L caută , prin credința arătată în fapte. Căci s-a zis: «Aproape de tine este Cuvîntul, în gura ta și în inima ta; adică Cuvîntul credinței».⁴²⁸ Iar Cuvîntul căutat este Hristos însuși.

36. Cînd căuțăm la înălțimea nesfârșită a lui Dumnezeu, să nu ne pierdem neajude în iubirea de oameni a Lui, căci cînd n-ar ajunge până la noi din pricina înălțimii; iar cînd ne gândim la adîncul nesfârșit al căderii noastre din pricina păcatului, să nu ne pierdem credința în învierea virtuții noastre omorâte. Căci amîndouă sunt cu puțin la Dumnezeu: și scoboare ca să lumineze mintea noastră prin cunoștință , și învie iarăși virtutea în noi ca să ne înalțe împreună cu Sine, prin faptele dreptății. «Să nu zici, spune Scriptura, în inima ta: Cine se va sui la cer? Ca să scoboare adică pe Hristos, Sau: Cine se va coborî în adînc? Ca să ridice adică pe Hristos

⁴²⁷ Mintea se înalță , cînd se smerește trupul și vice-versa.

⁴²⁸ Romani 10, 8.

din morii». ⁴²⁹ După alt în eles, «adâncul» însemnează aici toate cele de după Dumnezeu, în care Cuvântul lui Dumnezeu coboară întreg tuturor, prin Providență, ca viaa care străbate prin toate cele care simt moarte. ⁴³⁰ Căci moarte sunt toate cele care viețuiesc numai prin împărțirea de viață. Iar «cerul» înseamnă aici ascunsul natural al lui Dumnezeu, datorită căruia nu poate fi cuprins de nimic și de nimeni. Iar dacă cineva ar mai spune că «cerul» este cunoscut despre Dumnezeu (teologia), iar «adâncul» taina economiei nu va greși după părerea mea. Căci amândouă sunt cu anevoie de pătruns pentru cei care încearcă să le cerceteze prin demonstrații; mai bine zis, sunt cu totul de nepătruns, când sunt cercetate fără credință. ⁴³¹

37. În cel ce se află pe treapta fapturii, Cuvântul, îngroându-se prin chipurile (modalitățile) virtuții, se face trup; în cel contemplativ însă, subîndu-se prin cugetările

⁴²⁹ Romani 10, 6-7.

⁴³⁰ Sau "morii", aceste rânduri fiind un comentariu la cuvintele din Romani 10, 6-7.

⁴³¹ Sunt două infinituri: cea pozitivă a lui Dumnezeu și cea negativă a noastră; sau infinitatea Vieții și infinitatea nimicniciei noastre, când vrem să stăpânim prin noi înșine, adică în păcat. "Abisul infinitității noastre în nimic este una cu moartea. Toate fapturile prin ele însele sunt moarte. Numai prin Cuvântul lui Dumnezeu, Cel care le susține prin Providență, trăiesc. Sunt vii numai întrucât participă la viaa lui Dumnezeu; dar aceasta înseamnă în același timp că prin ele sunt moarte. Origen privea participarea ca semn al morții intrinsece. Aceasta o făcuse și Grigorie de Nisa. Dar acesta tăia privirea moartea numai din punct de vedere moral: ca să biciune adus de păcat Sf. Maxim însuși identifică însăși "viaa participat" cu viaa moartă (Balthasar, op. cit., 40). Cuvântul este astfel nu numai recreatorul vieții supranaturale, prin opera de mântuire, ci și susținătorul celei naturale, prin Providență. Fără el nu există nimic în Univers. El este cauza și motorul tuturor.

Sfântul Maxim Marturisitorul

duhovnicești, se face precum era la început, Dumnezeu-Cuvântul.⁴³²

38. Cel ce înfrumusețează înviașarea morală a Cuvântului prin pildă și cuvinte mai înțelegătoare, potrivit cu înțelegerea ascultătorilor, face Cuvântul trup. Iar cel ce expune Teologia mistic (cunoștința tainică despre Dumnezeu) prin vederi înalte face iarăși Cuvântul duh.

39. Cel ce vrea să cunoască pe Dumnezeu în mod afirmativ din afirmări face Cuvântul trup, neputând să cunoască pe Dumnezeu drept cauză din altă parte decât din cele văzute și pipăite. Iar cel ce vrea să-L cunoască în

432 Origen vorbește de-o înțelegătoare a spiritului prin păcat (Io. Co. 13, 21). După el, Logosul distruge cugetările mai groase și mai materiale din suflet (Io. Co. 2, 7). Dar nu folosește termenul de înțelegătoare pentru existența Logosului în lume. Formula o întrebă înțelegătoare de abia Grigorie de Nazianz (*Or. în Epiph.*, P.G. 36, 313 B). Sf. Maxim o comentează în Ambigua (P.G. 91, 1285C, 1288 A). "Întelegătoare" se face prin asemănări și chipuri, prin "cartea" lucrurilor din natură și în sfârșit prin întrupare, pentru că noi, cei "groși cu înțelegătoare", să-L putem cuprinde și să ne putem urca la contemplarea spirituală a Lui. În cap. acesta se face prima aplicare "iconomică" a ideii de "întelegătoare" și "subțiere". Logosul se "întegrează" în opera omului, în făptuirea și viața prin trup, și se subiază în opera lui Dumnezeu, în cunoștință.

Evagrie spusese și el de contemplația naturală că este un corp spiritual al gnozei (Cent. 2, 5), sau "ultima haină" (Cent. 3, 8), pe care dezbracănd-o apoi mintea, după ce-a dezbrăcat haina cea groasă a făptuirii, se înfrumusețează goală înaintea lui Dumnezeu. Ba Evagrie numește virtutea și gnoza trupuri ale minții (Cent. 2, 18). Paralela exactă la Maxim este însă sentința: "Trupul Domnului sunt virtuțile... sângele lui Hristos contemplarea naturii... inima lui Hristos cunoașterea lui Dumnezeu" (*Sent. ad. frates*; P. G. 90, 377 C D. (Balthasar, *op. cit.*, p. 34-35). Oare nu din asemenea idei - care se află și la gânditorii păgâni din antichitate - s-au dezvoltat teoriile fantastice ale teosofilor despre diferitele corpuri ale ființelor, pe care însă, spre deosebire de aceia, le concep atât de materialist?

mod negativ prin nega ii face Cuvântul duh, cunoscând cum se cuvine pe Cel supra-necunoscut, ca pe Cel ce era la început Dumnezeu i era la Dumnezeu, dar nu din ceva din cele ce pot fi cunoscute.⁴³³

40. Cel ce a învățat să șape, prin fapte și contempla ie, fântânile virtu ii și ale cunoștinței din sine, asemenea Patriarhilor, va afla în lăuntrul pe Hristos, izvorul Vie ii,⁴³⁴ din care ne îndeamnă în elepciunea sa sâmb, zicând: «Bea apă din vasele tale și din izvorul fântânilor»⁴³⁵ F când aceasta, vom afla în lăuntrul nostru comorile ei.

41. Cei ce trăiesc dobitoace te, numai pentru simțuri, se primejduiesc pe ei, f când Cuvântul trup, ca unii ce abuzează de fpturile lui Dumnezeu spre a sluji patimilor, și nu p trund în elesul în elepciunii care se arată în toate, pentru a cunoaște și a slăvi pe Dumnezeu din fpturile Lui, și a înlege de unde, ca ce și spre ce scop am fost făcuți în ce direc ie avem să ne lăsm c l uzi i de cele v zute. Ci umblând în veacul acesta în întuneric, pipăie cu amândou mâinile numai ne ții la când e vorba de Dumnezeu.

433 Ca și Dionisie Areopagitul, Sf. Maxim consider teologia negativă superioară celei pozitive. Teologia pozitivă îl cunoaște pe Dumnezeu ca simplă cauză din fpturi. Teologia negativă cunoaște mai mult din El (mai "substanțial"), pentru că nu-l cunoaște din fpturi, din cele ce pot fi propriu zis prin descoperirea Lui nemijlocit . De aici se vede că Sf. Maxim nu înlege prin teologia negativă o teologie intelectuală, paralelă cu cea afirmativă, ci o trăire mistică a lui Dumnezeu ce nu poate fi cuprinsă în conceptele și termenii împrumutați din lumea creată .

434 E în lăuntrul nostru de la Botez, dar nu înănd de ființa noastră . cf. Marcu Ascutelul, scrierea "Despre Botez", Filocalia, vol. I.

435 Proverbe 5, 15.

42. Cei ce se înnumai de litera Sfintei Scripturi și coboară demnitatea sufletului robind-o slujirii trupe și a legii și îi fac lorui, în chip vrednic de ocară, Cuvântul trup, socotind că Dumnezeu se mulțumește cu jertfe de animale. Căci indu-se pe din afară, toată grija lor le este pentru trup. Dar de frumoasă ea sufletului nu au grijă, ci o lasă să fie întinată de petele păcatului, de și pentru suflet a fost adus la existență toată ordinea celor văzute și pentru el s-a dat tot cuvântul dumnezeiesc și Legea.

43. Sfânta Evanghelie zice că Domnul «a fost pus spre cădere și ridicarea multora».⁴³⁶ Prin urmare să băgăm de seamă de nu cumva este pus spre cădere celor ce privesc creația văzută numai cu simțurile și se înnumai de litera Sfintei Scripturi, ca unii ce nu pot străbate spre duhul cel nou al harului, pentru nebunia lor; și spre ridicarea celor ce privesc duhovnicele faptele lui Dumnezeu și ascultă duhovnicele cuvintele Lui și se îngrijesc prin purtările cuviincioase numai de chipul dumnezeiesc al sufletului.

44. Cuvântul că Domnul «a fost pus spre cădere și spre ridicarea multora în Israel», în el este numai în sens bun, înseamnă că este pus spre cădere patimilor și gândurilor rele din fiecare credincios și spre ridicarea virtuților și a tot gândul iubitor de Dumnezeu.

45. Cel ce socotește pe Domnul ziditor numai al celor ce sunt supuse na terii și strică ciunii îl ia în chip greșit drept un grădinar, asemenea Mariei Magdalena. De aceea spre folosul aceluia se ferește Domnul de atingerea lui, întrucât pentru el încă nu s-a putut sui la Tatăl. Astfel zice:

⁴³⁶ Luca 2, 34.

«Nu m atinge».⁴³⁷ C ci tie c cel ce se apropie de El cu o asemenea prejudecat coborât se vat m .⁴³⁸

46. Cei ce de frica iudeilor ed într-un foi or din Galileia cu u ile încuiate, adic cei ce, de frica duhurilor r ut ii, petrec în regiunea descoperirilor pe în l imea vederilor (contempla iilor) dumnezeie ti, încuind pentru siguran sim urile ca pe ni te u i, primesc în chip neîn eles pe Cuvântul lui Dumnezeu, care vine la ei i li se arat f r lucrarea sim urilor. Iar venind El, le d ruie te starea de nep timire, spunându-le «pace vou », i împ r irile Duhului Sfânt suflând asupra lor; de asemenea le d «putere» asupra duhurilor rele i le arat simbolurile tainelor Sale.⁴³⁹

⁴³⁷ Ioan 20, 17.

⁴³⁸ Înc pentru Origen singurul rost al "coborârii" Cuvântului în lume este "în l area" Lui din lume. Credinciosul deci trebuie s fac totul sau s nu re in pe Dumnezeu-Cuvântul jos în lume, ci s -l înlesneasc în duhul s u propriu în l area la cer. Orice credincios trebuie s în eleag pe Hristos tot mai mult dup duh, nu dup trup, chiar spre folosul lui, ca s nu se mul umeasc cu aceasta, ci s se ridice la o în elegere mai înalt a Sa. E vorba de cel ce se afl înc pe treapta f ptuirii, care nu îl are înc descoperit pe Domnul pentru a tinde spre dep irea acestei faze. Domnul cel coborât în lume este Domnul ascuns în porunci. Cel ce se afl înc în faza exclusiv a împlinirii poruncilor îl ine pe Domnul coborât i slava Lui acoperit de trupul faptelor ascetico-morale (Cap. theol. II, 94).

⁴³⁹ E o tâlcuire duhovniceasc a lui Ioan 20, 19-23. Galileea e regiunea descoperirilor mistice. Sf. Grigorie de Nazianz tâlcuise sala cinei de tain ca loc al gnozei (Or. 41 în Pent; P.G. 36, 444, A. B.). Acum foi orul din regiunea descoperirilor este, ca în l ime a vederilor mistice, locul unirii cu Dumnezeu-Cuvântul acolo Domnul d sufletelor pacea nep timirii, le împarte prin insuflare puterile Duhului i le arat coasta Sa de unde a curs sânge i ap -simbolurile Euharistiei. În l imea contempla iei nu e desf cut de taina Euharistiei, ci abia acolo î i actualizeaz ea toat putere. Ar tarea tainic a Domnului în suflet se produce atunci când sufletul i-a

47. Pentru cei care cercetează după trup învierea despre Dumnezeu, Domnul nu se suie la Tatăl; dar pentru cei care o cercetează după duh, prin vederi (contemplații) înalte, se suie la Tatăl. Să nu înemă adar pentru totdeauna jos pe Cel ce a coborât jos pentru iubirea de oameni; ci să ne suim sus la Tatăl împreună cu El, pentru că sunt păcătoșii cele ale păcătoșului, ca să nu ne spună nouă, ceea ce s-a spus iudeilor care au rămas neîndreptați: «Mă duc unde voi nu puteți veni».⁴⁴⁰ Căci în Cuvântul, e cu neputință a ajunge la Tatăl Cuvântului.

48. Păcătoșul chaldeilor este viața păcătoasă în care se furească și se cinstesc idolii păcătoșilor. Iar Mesopotamia (ara dintre râuri) este viața care se mișcă între cele potrivnice. Păcătoșul flegelin este starea umplută de tot binele, de toate virtuțile. Prin urmare tot cel ce nu are grijă de această deprindere, asemenea vechiului Israel, e târât iarăși în robia patimilor, lipsindu-se de slobozenia primită.

49. De însemnat că de nici unul dintre sfinți nu se spune să fi coborât de bunăvoie în Babilon. Căci nu e îngăduit, nici nu înțeleg judecata în eleapă ca să aleagă cei ce iubesc pe Dumnezeu cele rele în locul celor bune. Iar dacă unii dintre ei au fost duși acolo cu silă împreună cu poporul, prin această înțelegere pe cei ce nu de voia lor, ci din nevoie, pentru mântuirea celor ce au lipsit de povăzire, pentru rostul mai înalt al cunoștinței și coboară la învierea despre patimi. Pentru acest motiv și marele Apostol socotea că e mai de folos să fie în trup, decât să se ocupe cu învierea morală, de îndată ce dorul lui

încetă orice activitate naturală a lui. Aceasta e o idee fundamentală a teologiei mistice.

⁴⁴⁰ Io. 8, 21. Ideea din cap. 45.

era s se desfac de înv tura moral i s fie cu Hristos,⁴⁴¹ prin contempla ia supralumeasc i simpl a min ii.

50. Precum fericitul David lini tea pe Saul cel chinuit de duhul r u, cântându-i din chitar ,⁴⁴² la fel tot cuvântul duhovnicesc, îndulcit prin vederile (contempla iile) cuno tin ei, odihne te mintea muncit , slobozind-o de con tiin a rea, care o chinuie te.

51. B lai cu ochi frumo i este, ca i marele David,⁴⁴³ cel în care cuno tin a luminoas se înso e te cu str lucirea vie ii dup Dumnezeu. Iar acestea sunt f ptuirea i contempla ia.⁴⁴⁴ Cea dintâi str luce te prin chipurile virtu ilor; a doua lumineaz prin cuget rile dumnezeie ti.

52. Domnia lui Saul este chipul slujirii trupe ti a legii, pe care Domnul a desfiin at-o, ca pe una ce n-a des vâr it nimic. «C ci legea, zice, n-a des vâr it nimic».⁴⁴⁵ Iar domnia marelui David este preînchipuirea slujirii evanghelice; c ci ea cuprinde în chip des vâr it toate voile din inima lui Dumnezeu.⁴⁴⁶

53. Saul este legea natural , care a primit la început de la Domnul s st pâneasc peste fire. Dar când a c lcat porunca prin neascultare, cru ând pe Agag, regele lui Amalec, adic trupul, i a alunecat în patimi,⁴⁴⁷ a fost scos din domnie, ca s ia David pe Israel, adic legea duhului,

441Filipeni 1, 23. Se arat importan a misiunii printre cei mai de jos.

442I Regi 16, 23.

443Ibidem 16, 12.

444Treapta mai înalt p streaz i pe cea mai de jos.

445Evrei, 7, 19.

446I Regi 16, 1.

447I Regi 15, 8-9.

Sfântul Maxim Marturisitorul

care na te pacea⁴⁴⁸ ce zide te lui Dumnezeu templul m re
al contempla iei.

54. Samuel se t lm ce te «ascultare de Dumnezeu». Deci pân ce preo e te în noi Cuvântul prin ascultare, chiar de va cru a Saul pe Agag,⁴⁴⁹ adic cugetul trupesc, îl va ucide pe acesta cu toat râvna Cuvântului preot, i va ru ina cu mustri ri mintea iubitoare de p cat, ca pe una ce a c lcat drepturile lui Dumnezeu.⁴⁵⁰

55. Când mintea, seme indu-se, înceteaz s întrebe, prin cuvenita cercetare, pe Cuvântul d t tor de înv tur , care a uns-o împotriva patimilor, despre cele ce trebuie s fac i s nu fac , cade în chip sigur sub puterea patimilor din pricina ne tiin ei. Acestea, desp r ind-o treptat de Dumnezeu, o fac s se întoarc în vreme de strâmtoare spre draci i s - i îndumnezeiasc pântecele, vrând s primeasc de la acestea mângâiere în necazuri. S te încredin eze despre aceasta Saul, care neluând în toate pe Samuel ca sfetnic, este dus cu sila la slujirea idolilor i întreab de sfat pe vr jitoarea ventrilog , ca pe un Dumnezeu.⁴⁵¹

56. Cel ce se roag s primeasc pâinea cea spre fiin nu o prime te desigur întreag , cum e pâinea îns i, ci precum o poate el primi. C ci Pâinea vie ii se d pe sine tuturor celor ce o cer, pentru iubirea de oameni, dar nu la fel tuturor, ci celor ce au s vâr it mari fapte ale drept ii,

448 Adic pe Solomon.

449 Ar putea fi i ra iunea ().

450 I Regi 15, 17.

451 I Regi 28, 7 urm.

mai mult, iar celor mai mici în acestea mai puţin. Fiecare ruia după cât poate primi cu vrednicia minţii.⁴⁵²

57. Domnul, în parte e absent, în parte e de faţă. E absent pentru privirea faţă de treburile faţă; e de faţă pentru privirea în oglindă şi ghicitur.⁴⁵³

58. Domnul e de faţă prin virtuţi în cel ce se află pe treapta fptuirii; iar de cel ce nu preţuieşte întru nimic virtutea e departe. Şi iarăşi în cel ce se află pe treapta contemplaţiei e de faţă prin cunoştinţa adevărată a lucrurilor; dar de cel ce e lipsit de aceasta în vreo privinţă e departe.

59. E departe de trup cel ce s-a mutat de la aptitudinea fptuirii la cea a cunoaşterii, fiind răpit de cugetările mai înalte ca în nori, în vîzduhul străveziu al vederii tainice (al contemplaţiei mistice), în care va putea fi cu Domnul totdeauna. Şi e departe de Domnul cel ce nu poate încerca să privească (contempla) în alegerile cu mintea curată, fără lucrările simurilor, atât cât e omului cu putinţă, şi nu poate cuprinde fără ghicitori raţiunea simplă a Domnului.

60. Cuvântul lui Dumnezeu se numeşte trup nu numai fiindcă S-a întrupat, ci şi fiindcă Dumnezeu-Cuvântul cel simplu; care era la început la Dumnezeu şi Tatăl şi avea în Sine limpezii şi dezveluite modelele tuturor, necuprinzând asemănări şi ghicitori, nici istorii alegorice, când vine la oameni, care nu pot să se apropie de mintea dezbrăcată.⁴⁵⁴

⁴⁵² E o kenoză a darurilor, a energiilor divine, după capacitatea celor ce le primesc.

⁴⁵³ Până ce Parusia mistică nu trece în cea eshatologică, ea rămâne în parte absentă.

⁴⁵⁴ Minte goală, inteligibile goale.

Sfântul Maxim Marturisitorul

de cele inteligibile dezbrăcate, desfructându-se de cele
obișnuite lor, se face trup, îmbrăcându-se în
multiplicându-se în varietatea istorisirilor, ghiciturilor,
asemănărilor în cuvintelor întunecoase. Căci la prima
întâlnire mintea noastră nu sesizează Cuvântul dezbătut,
ci Cuvântul întrupat, adică în felurimea cuvintelor, fiind
Cuvânt prin fire, dar trup la vedere. Așa încât celor mulți li
se pare că vedem un trup în Cuvântul, deși după adevăr
este Cuvântul. Fiindcă în eșul Scripturii nu este acela
care li se pare celor mulți, ci altul decât acela care li se
pare. Căci Cuvântul se face trup prin fiecare din cuvintele
scrise.

61. Începutul uceniciei oamenilor în evlavie e legat de
trup. Căci la prima apropiere de cinstirea lui Dumnezeu
vorbind după literă nu după duh. Dar înaintând pe încetul
în duh și răsfrângând grosimea cuvintelor prin vederile
(contemplațiile) mai subtile, ajungem în chip curat în
Hristos cel curat, pe cât e cu puțină oamenilor. Atunci
putem zice ca Apostolul: «Deși am cunoscut pe Hristos
după trup, dar acum nu-L mai cunoaștem».⁴⁵⁵ Aceasta
datorită apropierii simple a minții de Cuvântul, prin
înălțarea acopermintelor de pe El. Astfel am înaintat de
la cunoașterea Cuvântului după trup, la slava Lui, ca a
Unuia Născut din Tatăl.

62. Cel ce întruiește viața în Hristos s-a ridicat
deasupra dreptății legii și a firii. Arătând aceasta,
dumnezeiescul Apostol zice: «Căci în Hristos Iisus nu mai
este nici tăiere împrejur»⁴⁵⁶ «nici netăiere împrejur». Prin
tăierea împrejur a arătat dreptatea legală; iar prin netăierea
împrejur a arătat dreptatea naturală.

⁴⁵⁵ II Corinteni 5, 16.

⁴⁵⁶ Galateni 6, 15.

63. Unii se nasc din ap i din duh;⁴⁵⁷ al ii primesc botezul în Duh Sfânt i foc. Dar aceste patru, adic : apa, duhul, focul i Duhul Sfânt, sunt unul i acela i Duh al lui Dumnezeu. C ci unora Duhul Sfânt le este ap , întrucât îi spal de întin ciunile din afar ale trupului; altora numai duh, întrucât lucreaz în ei bunurile virtu ii; altora iar i foc, întrucât le cur petele dinl untru, din adâncul sufletului; i în sfâr it altora, ca marelui Daniil, le este Duh Sfânt, întrucât le d ruie te în elepciune i cuno tin . C ci dup deosebirea lucr rilor din subiecte, prime te unul i acela i Duh diferite numiri.⁴⁵⁸

64. Legea a rânduit Sâmb ta: «ca s se odihneasc boul t u de jug i sluga ta».⁴⁵⁹ Amândoi ace tia arat prin ghicituri trupul. C ci trupul este vita de jug a min ii lucr toare,⁴⁶⁰ fiind nevoit s poarte de sil povara virtu ilor prin fapte. Tot el este i sluga min ii contemplative, întrucât sluje te în chip ra ional poruncilor min ii, care a ajuns la cuno tin , ca unul ce s-a p truns i el de ra iune prin contempla iile min ii. Sâmb ta este sfâr itul amândurora, h r zind fiec ruia odihna cuvenit de bunurile c rora le slujesc prin f ptuire i contempla ie.

⁴⁵⁷ Matei 3, 14; Io. 3, 5.

⁴⁵⁸ Aici urcu ul duhovnicesc are patru trepte, corespunzând la patru lucr ri ale Duhului Sfânt care toate sunt date poten iale la botez. E o larg viziune a efectelor Botezului. De fapt harurile celorlalte taine trebuie s se încopcieze cumva de harul Botezului, sau mai bine zis de unul sau altul din laturile acestui har, ducându-l mai departe. Cele patru trepte sunt: a) cur irea de patimi, b) dobândirea virtu ilor, c) înl turarea ultimelor r d cini ale patimilor din suflet (a gândurilor) i d) dobândirea în elepciunii i a cuno tin ei. În împ r irea tripartit primele dou constituie pe de alt parte faza practic .

⁴⁵⁹ Ie irea 23, 12.

⁴⁶⁰ A min ii afl toare în faza practic sau activ .

65. Cel ce lucrează virtutea cu cuvenita cunoștință are ca bou de jug trupul, pe care îl mână la împlinirea datoriilor cu rațiunea, iar ca slugă modul de înfrumusețare a virtuții, pe care îl cumpără cu judecările dreptei socoteli, care în loc de bani. Iar Sâmbătă este starea de pace și de nepăsare într-o virtute a sufletului și a trupului, sau deprinderea neschimbătoare.⁴⁶¹

66. Cuvântul lui Dumnezeu le este celor care au grijă să se învârtă tot mai mult în jurul virtuților trupului și sufletului, nutriend partea pasională a sufletului lor spre lucrarea virtuților. Dar celor ce s-au ridicat prin contemplație adevărată la în alegerea celor duhovnicești le este pâinea care le nutrește partea mintală a sufletului spre desvârșirea după chipul lui Dumnezeu.⁴⁶² De aceea vedem pe Patriarhi hrănindu-se la drum pe ei cu pâine iar vitele cu nutre.⁴⁶³ Iar levitul din Judecători zicebătorului, care l-a primit ca oaspete: «Avem și noi pâini

⁴⁶¹ Sf. Maxim descrie în cap. 64-65 modul în care facultățile interioare ale omului se împartesc de Sâmbătă (de odihnă) minții și cum trupul, din animal nerezonabil, devine - prin educație - slujitor rezonabil (). În cap. 65 locul trupului îl ia modul (), adică acele cale practice personale spre împlinirea unei virtuți, care la Maxim este paralela practică a logosului teoretic al unui lucru (Quest ad. Thalass. 90, 321 B) (Balthasar, op. cit., 144). Odihna trupului și a sufletului după strădania de a împlini virtutea nu este o ieșire din starea de virtute, ci dimpotrivă o consolidare statornică în ea. Odihna înseamnă numai că omul nu mai trebuie să se încordeze atât de mult pentru împlinirea virtuții, căci ea și-a devenit deprindere. Această deprindere, ridicată peste agitație și încordare, este tocmai starea de nepăsare, care a adăunat o stare de neutralitate, de nepăsare, ci una de neclintire în virtute. Nepăsarea, ca încheiere a fazei active din urcușul duhovnicesc, este tocmai Sabatul de la capătul activității practice.

⁴⁶² Desvârșirea deiformă.

⁴⁶³ Facerea 24, 32.

i vitele noastre paie i nu avem trebuin de nici una din slugile tale». ⁴⁶⁴

67. Cuvântul lui Dumnezeu se nume te i este i «rou » i «ap » i «izvor» i «râu», ⁴⁶⁵ precum s-a scris, fiind i f cându-se acestea dup puterea ce se afl în cei ce-L primesc. Unora le este rou , întrucât le stinge fierbin eala i lucrarea patimilor, care le încinge trupul de din afar . Celor ce sunt scutura i în adânc de frigurile veninului r ut ii le este ap , nu numai întrucât nimice te printr-o însu ire contrar ceea ce este opus, ci i întrucât le d ruie te putere de via pentru o existen fericit . Iar izvor le este celor ce au în ei ca o â nire neconținut deprinderea contempla iei întrucât le d ruie te în elepciune. În sfâr it râu le este celor ce vars ca un râu înv tura cucernic , dreapt i mântuitoare, întrucât adap din bel ug oameni, dobitoace, fiare i plante. i o face aceasta ca oamenii s se îndumnezeiasc , în l ându-se prin în elesurile celor gr ite; cei îndobitoci i de patimi s - i primeasc din nou puterea ra iunii naturale, redobândindu- i omenia prin ar tarea sânguincioas a chipurilor virtu ii; cei îns lb tici i prin deprinderile i faptele lor tic loase s se înmoaie prin îndemnurile dulci i line i s revin la blânde ea firii; iar cei deveni i nesim itori fa de cele bune, asemenea plantelor, sub iindu-se prin str baterea cuvântului în adâncime, s dobândeasc sim irea spre aducere de roade, iar puterea cuvântului s le fie ca o sev care-i nutre te.

464 Judec tori 19, 19. Se continu asem narea din cap. 64-65, a celor ce lucreaz virtu ile trupe ti cu vi a de rug c rora Logosul li se face o hran inferioar , pe m sura lor.

465 Deuteronom 32, 2; Ecclesiastul 1, 5; 15, 3; 24, 41 -43.

Sfântul Maxim Marturisitorul

68. Cuvântul lui Dumnezeu este calea celor ce străbat bine și în chip sigur drumul virtuții prin fapte și nu se abat nici la dreapta prin slavă de artă, nici la stânga prin aplecarea spre patimi, ci-și îndreaptă pașii spre Dumnezeu. Acest lucru nep-zindu-l până la sfârșit Asa, regele din Iuda, se zice că la bătrânețe suferea de picioare, fiindcă slăbise în pășirea pe drumul lui Dumnezeu.⁴⁶⁶

69. Cuvântul lui Dumnezeu se zice că , fiindcă introduce la cunoștință pe cei ce-au străbătut bine toată calea virtuților pe drumul celui fără prihană al faptelor și fiindcă le arată că o lumină comorile mult strălucitoare ale înțelepciunii. Căci unul și același este și calea și cheia și împărăție: Calea, căci cel ce călăuzește; cheia, căci cel ce deschide și se deschide celor vrednici de cele dumnezeiești; și , căci cel ce duce înăuntrul; împărăție, căci cel ce e moștenit, și se dă prin împărăție tuturor.⁴⁶⁷

70. Domnul se zice: lumină , via , înviere și adevăr. Lumină , căci cel ce dă strălucire sufletelor, alungă întunericul neștiinței, luminează mintea spre înțelegerea lucrurilor tainice și arată tainele care nu pot fi văzute decât de cei curați cu inima; via , căci cel ce dă sufletelor ce iubesc pe Domnul puterea de a se mișca spre cele dumnezeiești; înviere, căci cel ce ridică mintea din alipirea moartei de cele materiale, curăță-o de toată stricăciunea și amorire; adevăr, căci cel ce dă ruiește celor vrednici deprinderea neschimbăcioasă a celor bune.

71. Cuvântul lui Dumnezeu și al Tatălui se află tainic în fiecare dintre poruncile Sale; iar Dumnezeu și Tatăl se

⁴⁶⁶ III Regi, 15, 23.

⁴⁶⁷ Calea este în special celor de pe treapta făptuirii, și cheia celor ce trec pe treapta cunoașterii, iar împărăția celor îndumnezeiți.

afl întreg nedesp r it în întreg Cuvântul S u în chip firesc. Cel ce prime te prin urmare porunca dumnezeiasc i o împline te prime te pe Cuvântul lui Dumnezeu afl tor în ea. Iar cel ce a primit pe Cuvântul prin porunci a primit totodat prin El pe Tat l care se afl în El în chip firesc, i pe Duhul Sfânt, care se afl în El în chip firesc. C ci a zis: «Amin zic vou , cel ce prime te pe Cel ce-l voi trimite pe Mine m prime te; iar cel ce m prime te pe Mine, prime te pe Cel ce m-a trimis pe Mine».⁴⁶⁸ A adar cel ce a primit o porunc i a împlinit-o pe ea a primit tainic pe Sfânta Treime.⁴⁶⁹

72. Sl ve te pe Dumnezeu în sine nu cel ce-L laud pe Dumnezeu în cuvinte, ci cel ce rabd , de dragul lui Dumnezeu, pentru virtute, p timiri, dureri i osteneli. Acesta e sl vit la rândul s u de Dumnezeu cu slava afl toare în Dumnezeu, primind prin împ rt ire harul nep timirii ca o încoronare a virtu ii.⁴⁷⁰ C ci tot cel ce sl ve te pe Dumnezeu în sine prin p timiri pentru virtute în decursul f ptuirii, se sl ve te i el în Dumnezeu, primind lumina celor dumnezeie ti într-o contempla ie liber de patim . C ci zice Domnul venind la patima Sa: «Acum s-a pream rit Fiul Omului i Dumnezeu S-a pream rit întru El. Iar dac Dumnezeu S-a pream rit întru El i Dumnezeu îl va pream ri pe El întru Sine. i îndat îl

⁴⁶⁸ Ioan 13, 20.

⁴⁶⁹ Înv tura c Domnul este ascuns în porunci, luat de la Marcu Ascetul, devine prin dezvoltare o tem fundamental în sistemul Sf. Maxim. (La Marcu Ascetul în legea duhovniceasc cap. 190, Filocalia româneasc , vol. I, ed. I. p. 249; la Sf. Maxim în *Quaest. et dubia* 90, 833; *Ambigua* P.G. 91, 1172).

⁴⁷⁰ Nep timirea e deprinderea neclintit în virtute; aceasta nu poate veni decât la cap tul str duin elor de purificare de patimi i de dobândire a virtu ilor. Dar atunci se d ca har, nu ca un simplu rezultat al eforturilor omene ti.

Sfântul Maxim Marturisitorul

va preamări pe El». ⁴⁷¹ De aici se vede limpede că pentru timirilor pentru virtute le urmează darurile dumnezeiești. ⁴⁷²

73. Până ce vedem pe Cuvântul lui Dumnezeu întrupat în litera Sfintei Scripturi, în chip felurit prin ghicituri, înc-n-am văzut spiritual pe Tatăl Cel netrupesc, simplu, unul și singur, cum se află în Fiul Cel netrupesc, simplu, unul și singur, după cuvântul: «Cel ce mă vede pe Mine vede pe Tatăl»; ⁴⁷³ sau «Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine». ⁴⁷⁴ E nevoie a adăru de multă încredere ca, înl turând mai întâi cu grijă v lurile literelor care acoperă Cuvântul, să putem privi cu mintea dezvăluită ⁴⁷⁵ pe Cuvântul însuși, stând de Sine și arătând în Sine limpede pe Tatăl, atâtă cât e cu puțin oamenilor. De aceea e de trebuință ca cel ce caută cu evlavie pe Dumnezeu să nu fie reținut de nici o literă, ca nu cumva să primească în locul lui Dumnezeu cele din jurul lui Dumnezeu, adică să îmbrace în chip greșit, fals și deosebit în locul Cuvântului literele Scripturii. Căci Cuvântul scapă minții, care crede că prin v luri a prins pe Cuvântul cel netrupesc, așa cum Egipteanca n-a apucat pe Iosif, ci ve mintele lui; ⁴⁷⁶ sau așa cum cei de

⁴⁷¹ Ioan 13, 31.

⁴⁷² O nouă precizare a treptei active și a celei contemplative. Activul prin p timirile sale pentru virtute, slăvește pe Dumnezeu făcându-se pe sine mic și încordându-i toate puterile numai în slujba poruncilor lui Dumnezeu. Dar că răsplătește primele cunoștințe, lumina, îndumnezeirea, prin care este slăvit de Dumnezeu. Acum Dumnezeu lucrează în același slava Sa, mărindu-l în fața tuturor.

⁴⁷³ Ioan 14, 9.

⁴⁷⁴ Ioan 14, 10.

⁴⁷⁵ Cu mintea goală.

⁴⁷⁶ Facerea 39, 12. Romani 1, 25.

demult, r mândrând numai la podoaba celor v zute, n-au b gat de seam c slujesc f ptuirii i nu F c torului.⁴⁷⁷

74. Cuvântul Sfintei Scripturi dup ce s-a dezbr cat treptat de adaosurile trupe ti a ezate asupra lui, prin ie irea la iveal a în elesurilor lui mai înalte, se arat min ii mai str v z toare ca aflându-se într-o adiere sub ire.⁴⁷⁸ E vorba adic de acea minte care, p r sind total lucr rile ei fire ti, e în stare s primeasc numai sim irea acelei simplit i care-L anun întrucâtva pe Cuvântul, a a cum marele Ilie s-a învrednicit în pe tera din Horeb de acest vedere. Horeb se t lm ce te noutate i indic deprinderea virtu ilor în duhul cel nou. Iar pe tera este ascunzi ul în elepciunii în minte, în care ajungând cineva va sim i tainic cuno tin a cea mai presus de sim ire, în care se zice c se afl Dumnezeu. Deci tot cel ce caut cu adev rat pe Dumnezeu, ca marele Ilie, nu va fi numai în Horeb, adic în deprinderea virtu ilor, ca cel de pe treapta f ptuirii, ci i în pe tera din Horeb, adic în ascunzi ul în elepciunii, afl toare numai în deprinderea virtu ilor, ca un contemplativ.

477 III Regi 19, 12.

478 A a cum se dezbrac mintea de diferite haine sau trupuri, pentru a deveni goal , a a se dezbrac i Logosul dumnezeiesc pentru mintea goal . "Sim irea mai presus de sim ire a cuno tin ei" nu e un sentiment în sensul psihologic modern al cuvântului, ci un act de sim ire, de sesizare a unei prezen e simple spirituale. Înc Origen vorbise de "sim irea nesensibil " (). Grigorie de Nisa îi spune "sim irea unei prezen e oarecare" (

); *Cant. hom.* 11; P.G. 44, 1001 B), iar Diadoh o dezvolt original, în sensul c sufletul p r se te cele cinci sim uri externe când se actualizeaz sim ul spiritual cel unic i mistic al min ii. Pe tera e ascunzi ul cuno tin ei tainice, dar ea se afl numaidecât pe muntele Horeb, adic pe culmea deprinderii între virtute. Cel ce-a ajuns la cuno tin , nu trebuie s p r seasc virtutea.

75. Când mintea se va scutura de multele p reri despre lucruri ce s-au a ezat asupra ei, i se va descoperi limpede Cuvântul adev rului,⁴⁷⁹ dându-i temeiurile cuno tin ei adev rate i dep rtând prejudec ile ei de mai-nainte, ca pe ni te solzi de pe puterile v z toare, cum s-a întâmplat cu dumnezeiescul i marele Apostol Pavel. C ci p rerile care se nasc din aten ia îndreptat numai la litera Scripturii i socotin ele p tima e ce se ivesc din privirea celor v zute numai cu sim urile sunt cu adev rat solzi a eza i pe puterea str v z toare a sufletului, care împiedic str baterea la Cuvântul ne tirbit al adev rului.⁴⁸⁰

76. Dumnezeiescul Apostol Pavel zice c are numai din parte cuno tin a Cuvântului.⁴⁸¹ Iar marele Evanghelist Ioan zice c a v zut slava Lui: «Am v zut, zice, slava Lui, slav ca a Unuia N scut din Tat l, plin de har i de adev r».⁴⁸² Sfântul Pavel a spus c are numai din parte cuno tin a Cuvântului ca Dumnezeu. C ci se cunoa te numai într-o m sur oarecare din lucr ri. Deoarece cunoa terea Lui dup fiin i ipostas nu e cu puțin în nici un fel nim nui, fiind la fel de inaccesibil tuturor îngerilor i oamenilor. Sfântul Ioan îns , care a cunoscut ra iunea întrup rii Cuvântului în chip des vâr it, atât cât e cu puțin oamenilor, a spus c a v zut slava Cuvântului ca trup, adic a v zut ra iunea sau scopul pentru care Dumnezeu s-a f cut om, plin de har i de adev r. C ci nu

479 Sau ra iunea adev rului.

480 Numai mintea cur it de solzi sau dezbr cat de v luri vede adev rul sau pe Logosul dezv luit de v luri. V lurile de pe minte devin v luri ce acoper adev rul. Interesant sugestie pentru interpretarea categoriilor kantiene sau de orice fel, care prelucreaz "lucrul în sine", realitatea goal , aducându-ne-o la cuno tin numai disimulat de v luri, sau categorii.

481 I Corinteni 13, 9.

482 Ioan 1, 14.

întrucât e Dumnezeu după ființă și de o ființă cu Dumnezeu Tatăl a fost dăruit cu har. Unul Născut, ci întrucât s-a făcut după înțelegere prin firea omului și de o ființă cu noi, a fost dăruit cu har pentru noi care avem nevoie de har; și din plinirea Lui primim necontenit, la orice înaintare a noastră, harul pe măsura noastră. Prin urmare cel ce porzește în sine nepotat cuvântul (rațiunea) Cuvântului lui Dumnezeu care s-a întrupat pentru noi, va primi slava plină de har și de adevăr a Celui ce S-a slăvit și S-a sfințit pe Sine pentru noi ca om în timpul petrecerii Lui între noi. «Căci când se va arăta Acela, zice, asemenea Lui vom fi».⁴⁸³

77. Când sufletul trece din putere în putere și din slavă în slavă, adică înaintează din virtute în virtute mai mare și urcă din cunoștință în cunoștință mai înaltă, nu încetează de a fi departe de patria sa, precum s-a spus: «De mult nemernice te sufletul meu».⁴⁸⁴ Căci lung este distanța și mare e mizeria cunoștințelor pe care trebuie să le străbat «când va ajunge la locul cortului minunat, până la casa lui Dumnezeu, în glas de bucurie și de mulțumire și în sunet de sârbătoare».⁴⁸⁵ El adaugă la cuvintele pline de înțelese alte cuvinte pline de înțelese în înaintarea sa în contemplațiile dumnezeiești, sporind totodată în veselia minții pentru cele văzute, adică în bucuria și mulțumirea corespunzătoare.⁴⁸⁶ Căci totuși cei ce

⁴⁸³ I Ioan 3, 2.

⁴⁸⁴ Psalmi 119, 6.

⁴⁸⁵ Psalmi 41, 5.

⁴⁸⁶ După ce în cap. 76 s-a făcut deosebirea între plinirea (πλήρωμα) harului și adevărului aflătoare în Iisus ca om și între dumnezeirea Lui ființială, această plinire fiind una cu lucrurile dumnezeiești destinate lumii create (Sofia) și după ce a spus că noi din această plinire a ezat în firea lui omenească primim treptat la orice înaintare spirituală, în acest cap. arată cât de lung este distanța până la casa

Sfântul Maxim Marturisitorul

au primit Duhul harului le srbătoresc acestea, strigând în inimile lor: «Avva Părinte!». ⁴⁸⁷

78. «Locul cortului minunat» este deprinderea nepetima și neîrbită a virtuților. Cuvântul lui Dumnezeu, coborându-se în această deprindere, împodobește sufletul ca pe un cort, cu felurile frumoase ale virtuților. Iar «casa lui Dumnezeu» este cunoștința adevărată din multe și felurite vederi - contemplații. Dumnezeu, slăbindu-se prin ea în suflet, îl umple de belug în alepciunii. «Glasul de bucurie» este slăbirea sufletului pentru bogăția virtuților. Iar «glasul de mărturisire» este mulțumirea pentru participarea plină de slavă la ospățul în alepciunii. În sfârșit «sunetul» este doxologia tainică și neîntreruptă, adevărată din amestecarea amândurora, a bucuriei și a mărturisirii. ⁴⁸⁸

79. Cel ce a luptat vitejește cu patimile trupului și a războit cu trăsăturile duhurilor necurate și a alungat din inutul sufletului său gândurile lor și se roage și se dea înimă curată și și se înnoiește duh drept într-o cele dinlăuntru, ⁴⁸⁹ adică să fie golit cu desăvârșire de gândurile

noastră cea adevărată, sau până la casa lui Dumnezeu, pe care trebuie să o parcurgem prin această înaintare. Energiile divine coborâte la noi, de la infinite din prima clipă începem să le primim, se întind pe o distanță infinită până la ființa divină, care este "de infinite ori infinit" deasupra lor. Lumea Sofiei este un câmp infinit, deschis progresului etern de sofianizarea creaturii, adică de îndumnezeire, sau de creșterea energiilor divine în ea, devenit subiect după har al lor.

⁴⁸⁷ Galateni 4, 6.

⁴⁸⁸ Pe de o parte progresul în împărtășirea de îndumnezeire dumnezeiască (Sofia) este nesfârșit, dar pe de altă, când omul apăsător tot ce e creat și deci schimbător și nestatornic, nemaiavănd în sine decât energiile necreate divine și deci neclintirea în virtute și în conștiință, a ajuns acasă.

⁴⁸⁹ Psalmi 50, 12.

întinate i s fie umplut prin har de gândurile dumnezeie ti, ca s devin astfel în chip spiritual o lume a lui Dumnezeu, str lucit i mare, alc tuit din vederi - contempla ii- morale, naturale i teologice.⁴⁹⁰

80. Cel ce i-a f cut inima curat cunoa te nu numai ra iunile celor inferioare i de dup Dumnezeu, ci prive te întru câtvă i în Dumnezeu însu i, dup ce a trecut peste toate; iar acesta este cap tul cel mai de pe urm al bun t ilor. În această inim venind Dumnezeu, binevoie te s - i sape în ea prin duh tr s turile proprii, ca în ni te table ale lui Moise. i aceasta în m sura în care acea inim a sporit prin f ptuire i contempla ie, dup cuvântul ce porunce te tainic: «Spore te !»⁴⁹¹

81. Inim curat poate se nume te aceea care nu mai are în nici un fel nici o mi care natural spre nimic. În aceasta venind Domnul, pentru simplitatea ei des vâr it , î i înscrie legile Sale ca într-o t bli bine netezit .

82. Inim curat este aceea care î i înf i eaz memoria sa lui Dumnezeu cu totul f r form i f r chip, gata s se lase însemnat numai de întip ririle Lui, prin care obi nuie te s se fac ar tat.⁴⁹²

⁴⁹⁰ Inima curat e un dar de mai sus, care întrece orice efort omenesc. Sufletul a fost considerat înc de Philo i Origen ca lume duhovniceasc (Balthasar, op. cit., 91). Inima aceasta devine o lume tot mai mare pe m sur ce prime te în ea tot mai mult din lumea ra iunilor i energiilor divine (Sofia).

⁴⁹¹ Facerea 35, 14.

⁴⁹² Ideea lui Evagrie c mintea sau inima trebuie s devin f r form , dac vrea s contemple pe Dumnezeu, e completat în cap. 80-82 de ideea c Dumnezeu î i înscrie în ea tr s turile, semnele, formele Sale.

la Maxim înseamn i modelul original, ideea lucrului în Logos (cap. 2, 60).

83. Mintea lui Hristos, pe care o primesc Sfinții, după cuvântul: «Iar noi avem mintea lui Hristos»,⁴⁹³ nu vine în noi ca să ne lipsească de puterea noastră mintală, nici ca să întrească mintea noastră, ci ca să lumineze, prin calitatea ei, puterea minții noastre și să o ducă la aceeași lucrare cu a Lui. Căci mintea lui Hristos eu zic că o are cel ce cugetă că El și prin toate îl cugetă pe El.⁴⁹⁴

84. Trupul al lui Hristos ni se zice că suntem, după cuvântul: «Iar noi suntem trupul lui Hristos și mădulare în parte»,⁴⁹⁵ nu fiindcă ne-am lipsi de trupurile noastre și ne-am face trupul Lui, nici fiindcă Acela s-ar preschimba în noi după ipostas, sau s-ar ține în mădulare, ci fiindcă lepădăm stricăciunea păcatului, după asemănarea trupului Domnului. Căci precum Hristos era după fire omfărit de păcat, având trup și suflet, așa și noi, cei ce-am crezut în

Privirea acestor echivalează cu privirea lumii în Dumnezeu. Tot se numește modelul cortului văzută de Moise pe Sinai, pe când idoliile iudeilor se numesc, contramodelle. De aici urmează că cel ce contemplă pe Dumnezeu e modelat după modelul originar al ființei sale, mintea lui fiind ridicată înspre peste toate formele finite. E o modelare neconținută prin care ființa omului e adusă tot mai aproape de modelul său, intrând totodată în legătură tot mai strâns cu modelele tuturor lucrurilor. - Interesant e că inima curată e considerată aici inima care și-a oprit orice mișcare naturală, ca mișcare ce, prin însuși faptul că e finită, nu poate sesiza pe Dumnezeu, ci se oprește la lucrurile mărginite. Chiar când vrea să viseze prin vreunul din ele pe Dumnezeu, o face într-o formă imperfectă, nedemnă de Dumnezeu.

493 I Corinteni 2, 16.

494 Să luăm în considerare în noi nu are ca efect o absorbire a spiritului creat în Logosul divin, ci o activitate divină și supranaturală a facultăților naturale, ce ca facultăți rămân naturale. Cum zice Sf. Maxim în altă parte: "Căci niciodată harul nu distruge puterea naturii. Dimpotrivă: el face natura slabă prin abuzul nenatural iar și capabilă de afectivitatea ei naturală" (Quaest. ad. Thalass., 59; P.G. 90, 608A).

495 I Corinteni 12, 27.

El i ne-am îmbr cat în El în duh, putem fi prin voia liber
f r de p cat în El.

85. În Scriptur sunt veacuri temporale, apoi de acelea care cuprind sfâr itul altor veacuri, dup cuvântul: «Ci acum la sfâr itul veacurilor» i urm toarele.⁴⁹⁶ i iar i alte veacuri, slobode de natura temporal , dup veacul din timpul de fa , care e la sfâr itul veacurilor, potrivit cuvântului: «Ca s se arate în veacurile ce vor veni bog ia Lui covâr itoare» i cele urm toare.⁴⁹⁷ Mai afl m în Scriptur i mul ime de veacuri trecute, prezente i viitoare. Iar unele veacuri sunt veacuri ale veacurilor; apoi e veacul veacului, timpuri ve nice i neamuri legate de veacuri. Nu vom spune acum ce vrea s indice Scriptura prin veacuri temporale, ce prin timpuri i neamuri ve nice, care sunt simplu veacurile i care veacurile veacurilor, ce este veacul i ce veacul veacului. C ci dac am face-o aceasta, am lungi mult peste inten ie cuvântul nostru. De aceea vom l sa celor iubitori de înv tur s cerceteze acestea i ne vom întoarce la scopul pentru care am scris acestea.

86. tim c , dup Scriptur , este ceva mai presus de veacuri. C este aceasta, a spus-o Scriptura. Dar ce este aceasta nu a ar tat. Se zice adic în ea: «Domnul împ r e te în veac i dup aceea».⁴⁹⁸ Deci este ceva mai presus de veacuri: împ r ia adev rat a lui Dumnezeu. C ci nu e îng duit a spune c împ r ia lui Dumnezeu a început, sau c ea cade sub veacuri i timpuri. Iar aceasta credem c este mo tenirea celor ce se mântuiesc, l ca ul i locul lor, precum ne înva cuvântul cel adev rat; ea e

⁴⁹⁶Evr. 9, 26.

⁴⁹⁷Efesenî 2, 7.

⁴⁹⁸Ie irea 15, 18.

Sfântul Maxim Marturisitorul

inta celor ce sunt mi ca i de dorin spre ultimul lucru dorit i la care ajungând, primesc încetarea oric rei mi c ri, întrucât nu mai este vreun timp sau vreun veac pe care trebuie s -l str bat . C ci ei au ajuns dup toate la Dumnezeu, care este înainte de toate veacurile i la care nu poate ajunge firea veacurilor.⁴⁹⁹

87. Cât vreme este cineva în via a aceasta, chiar de ar fi des vâr it dup starea de aici i în fapte i în contempla ie, are numai în parte cuno tin a, proorocia i arvuna Duhului, dar nu plin tatea îns i. Dar când va ajunge, dup ispr virea veacurilor, la sfâr itul des vâr it, când se va ar ta celor vrednici fa c tre fa însu i Adev rul de sine st t tor, nu va mai avea numai o parte din plin tate, ci va primi prin împ rt ire îns i plin tatea harului. «C ci vom ajunge to i, zice Apostolul (adic cei mântui i) la starea b rbatului des vâr it, la m sura plin t ii lui Hristos»⁵⁰⁰ în care sunt «ascunse comorile tiin ii i ale în elepciunii».⁵⁰¹ Ar tându-se aceasta, ceea ce e din parte va înceta.

88. Întreab unii cum va fi starea celor ce se învrednicesc de des vâr ire în împ r ia lui Dumnezeu? Va fi una de înaintare i de str mutare, sau de identitate nemi cat ? Apoi cum trebuie s în elegem c vor fi trupurile i sufletele? La acestea ar putea r spunde cineva,

⁴⁹⁹ Împ r ia lui Dumnezeu e mai presus de mi carea de devenire a celor create. Cei ce ajung în ea se odihnesc de orice mi care. La ea nu ajunge nimeni prin mi carea natural a spiritului, ci vine ca un dar al lui Dumnezeu, ca o încoronare a acestor eforturi, dar când ele au încetat. Ea e ultimul lucru dorit spre care tindem i acesta e un nou motiv pentru care, ajun i la ea, ne odihnim de orice mi care temporal .

⁵⁰⁰ Efeseni 4, 13.

⁵⁰¹ I Corinteni 13, 10; Coloseni 2, 3.

dându-î cu p rerea, c precum în via a trupeasc rostul mânc rii este îndoit, unul pentru cre tere, iar altul pentru sus inerea celor ce se hr nesc (c ci pâ n ajungem la des vâr irea staturii trupei, ne hr nim în vederea cre terii, iar dup ce trupul se opre te din sporirea în m rime, nu se mai nutre te pentru cre tere, ci pentru sus inere), a a i în privin a sufletului, rostul nutrii este îndoit. C ci se nutre te înaintând în virtu i i contempla ii, pâ n când, str b tând toate lucrurile, ajunge la m sura plin t ii lui Hristos. Ajungând îns la aceasta, se opre te din înaintarea în cre tere i sporire prin cele ce sunt la mijloc, nutrindu-se nemijlocit cu ceea ce e mai presus de în elegere i de aceea poate mai presus de cre tere. De aici înainte, primind un soi de hran nestric cioas spre p strarea des vâr irii deiforme ce i-a fost d ruit i împ rt indu-se de dulcea a nesfâr it a acelei hrane, prin care prime te puterea de a fi ve nic la fel de fericit, devine Dumnezeu prin împ rt ire de harul dumnezeiesc, odihnindu-se de toate lucr rile min ii i ale sim irii i deodat cu aceasta dând odihn i tuturor lucr rilor naturale ale trupului, care se îndumnezeie te i el împreun cu sufletul, prin împ rt irea de îndumnezeire pe potrivea lui. A a încât nu se mai vede decât Dumnezeu atât prin suflet cât i prin trup, însu irile naturale fiind biruite prin covâr irea slavei.⁵⁰²

⁵⁰² Este via a etern static sau dinamic ? Aceasta era marea întrebare a lui Origen i Grigorie de Nisa. Origen r m sese la un dualism nesatisf c tor al st rii i al mi c rii, întrucât mi carea o socotea legat de lumea finit , iar starea nu o socotea ca o mi care împlinit , ci numai ca o oprire ce implica pericolul plictiselii. Sf. Grigorie a introdus cu îndr zneal ideea mi c rii ve nice, împlinite i fericite, care dep ea contradic ia dintre stare i mi care, ba chiar realiza o identitate (*Vita Moysis*, P.G. 44, 406), Sf. Maxim caut de asemenea o împ care, dar deosebind mai categoric ca Sf. Grigorie mi carea din lumea finit de elementul de mi care ce într în starea din via a etern .

89. Întreabă unii dintre cei iubitori de învățtură : în ce va consta deosebirea dintre locurile în care se vor deosebi după alegerea locală , sau după calitatea și cantitatea duhovnicească proprie fiecăruia

În sensul acestei sinteze vorbim de "mobilitatea nemăcară" sau "nemi carea mobilă" (Quaest. ad Thalass., P.G. 90, 769A), sau cum spune în cap. acesta de o gustare neconținută a bunurilor spirituale, însă nu în vederea creșterii, ci a conservării desvârșirii dobândite.

În cap. 25 se spunea că atunci nu va mai fi nici o "distanță" între Dumnezeu și cei vrednici. Propriu zis distanță nu e nici când, dacă Dumnezeu e pretutindenea de față. Prin aceasta se spune că nu va mai fi nimic la mijloc între vederea noastră și Dumnezeu. Pentru că toate se îndumnezeiesc sau se sofianizează, adică tot ce e creat în toate se copleșește de atributele dumnezeiești. Toate se îmbracă în dumnezeiesc, ca într-o lumină de soare, și deci dumnezeiescul e văzut întâi și prin strălucirea Lui faptele revenite la El și în El. Ele după ființa noastră, nu devin înseși izvoare ale atributelor divine și aceasta exclude orice panteism. Dar toate trăiesc în concret prin atributele lui Dumnezeu și în Dumnezeu, însă cu conștiința lor de fapte deosebite față de Dumnezeu. Astfel dacă în viața de aici vedem întâi faptele și abia prin ele cu mare greutate pe Dumnezeu, atunci vom vedea întâi pe Dumnezeu și în lumina Lui strălucie toate faptele într-un mod cu mult mai clar și mai deplin și mai adânc de cum le vedem în obiectivitatea pământească. Aflându-se faptele în Dumnezeu, aceasta nu înseamnă că ele nu mai sporesc și se îndumnezeiesc în El. Căci nu se află în ființa Lui, ci în mediul sofianic al energiilor Lui, mai infinit ca un ocean. Desigur Dumnezeu ca subiect e în întreg acest mediu și cine se află în el e în "fața" lui Dumnezeu, Dar interiorul subiectului divin e deosebit de mediul acesta al manifestărilor Lui. În interiorul aceluia mediu încă sunt trepte și pe ele lumina îngerească și categoriile dreptilor. Iar Iisus Hristos îi cuprinde și îi străbate pe toți. Deci pe de o parte nu e nici o distanță între Dumnezeu și fiecare drept, dar pe de altă parte are o "cale atât de lungă" pe care se înainteză în Dumnezeu. Dar întrucât această sporire în îndumnezeire nu e o creștere a facultăților naturale, căci acestea toate s-au oprit din creștere după ce s-au desvârșit, ci o sporire prin participarea la lucrurile divine, e just să se spună pe de altă parte că faptele în viața viitoare "stau".

loca ? Unora li se pare adev rat prima p rere, altora cea de-a doua. Dar cel ce a cunoscut c «Împ r ia lui Dumnezeu este înl untrul vostru»⁵⁰³ i c «la Tat l multe loca uri sunt»,⁵⁰⁴ socote te mai adev rat p rerea a doua.⁵⁰⁵

90. Întreab unii: care este deosebirea între împ r ia lui Dumnezeu i împ r ia cerurilor? Se deosebesc în substan , sau numai în idee? C tre ace tia trebuie spus c se deosebesc, dar nu în substan . C ci amândou sunt una dup substan . Deci se deosebesc pentru cugetare. C ci împ r ia cerurilor este posesiunea cuno tin ei curate a lucrurilor dup ra iunile lor din Dumnezeu, iar împ r ia lui Dumnezeu este împ rt irea prin har de bun t ile pe care le are Dumnezeu prin fire. Cea dintâi e la sfâr itul lumii create, iar cea de-a doua, deosebit de prima în idee, dup sfâr itul lumii.⁵⁰⁶

⁵⁰³ Ioan 14, 2.

⁵⁰⁴ Luca 17, 21.

⁵⁰⁵ Deci diferitele loca uri din cer nu se deosebesc spa ial, ci exprim progresul sufletului dintr-o sfer într-alta. Sf. Grigorie de Nisa socote te c sufletele se deosebesc numai dup gradul de în l ime al virtu ii. Sf. Maxim înl tur i el distan a spa ial (cap .II, 25). Ce înseamn îns calitate i cantitate? Evagrie socote te rug ciunea celui activ cantitate, iar a celui contemplativ calitate (*Despre rug ciune*, Filocalia româneasc vol. I, ed. I, p. 75). "Cantitatea" sufletului este deci gradul de virtute practic , "calitatea" este cuno tin a dobândit . Sf. Grigorie de Nazianz explic "loca urile cele multe" ca grade de virtute dobândite i cere s nu r mân nimeni într-unul, ci s treac prin toate (*Or.* 14, 5; P.G. 35, 86 B).

⁵⁰⁶ E problema raportului între Logos (sau Dumnezeu) i Sofia, dezb tut mai târziu.. În Logos se afl deodat energiile divine i lumea, ca ansamblu de idei eterne ale lucrurilor (Sofia). Dup Sf. Maxim ele nu sunt desp r ite ca dou realit i substan iale, dar totu i pentru cugetare nu se confund . De aceea, contemplarea ideilor lumii în Dumnezeu, oricât ar fi de des vâr it , nu e tot una cu participarea la energiile lui Dumnezeu însu i. Astfel socotea Origen; pentru el nu era

91. Cuvântul: «S-a apropiat împărăia cerurilor» nu însemnează, pe cât socotesc, o scurtare a timpului. «Căci nu vine în chip vădit, nici nu vor spune: iată-o aici, sau iată-o acolo». Căci ea este afecțiunea lui untru a celor vrednici față de ea. Căci «împărăia lui Dumnezeu, zice, întru vostru este».⁵⁰⁷

92. Împărăia lui Dumnezeu în Tatăl este în potență în toți cei ce cred; iar în lucrare, în cei ce au lepdat din dispoziția lor toată viața după firea sufletului și a trupului și au dobândit numai pe cea a duhului, încât pot zice: «Nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine» (Gal. 2, 20).

93. Unii spun că împărăia cerurilor este petrecerea celor vrednici în cer; alții starea asemenea cu îngerii a celor mântuiți; iar alții însuși chipul frumuseții dumnezeiești; pe care-l au aceia care poartă icoana Celui ceresc⁵⁰⁸. După cât mi se pare, toate trei preriile consună cu adevărul. Căci harul viitor se dă tuturor, după măsură dreptății lor calitative și cantitative.⁵⁰⁹

94. Până ce străbate cineva bătăie prin luptele dumnezeiești ale filosofiei lucrătoare, în sine Cuvântul, care a venit în lume de la Tatăl, prin porunci. Dar după ce a lăsat în urmă luptele cu fapta împotriva patimilor, dovedindu-se biruitor al patimilor și al dracilor, și a trecut la filosofia cunoașterii prin contemplație, îngăduie Cuvântului, în chip tainic, să prăsească iar și

deosebire între cele două împărății, ceea ce ducea ușor la absorbirea lumii în ființa lui Dumnezeu.

⁵⁰⁷Luca 17, 21.

⁵⁰⁸I Corinteni 15, 49.

⁵⁰⁹Vezi cap. 89.

lumea i s mearg la Tat l. De aceea zice Domnul ucenicilor: «Voi m-a i iubit pe Mine i a i crezut c de la Dumnezeu am ie it. Eu de la Tat l am ie it i am venit în lume; iar i las lumea i m duc la Tat l».⁵¹⁰ Lume nume te, poate, lucrarea ostenitoare a virtu ilor cu fapta. Iar Tat , starea min ii cea mai presus de lume i slobod de tot cugetul p mântesc, de la care Cuvântul lui Dumnezeu vine în noi, punând cap t luptei împotriva patimilor i a dracilor.⁵¹¹

95. Cel ce a putut omorî prin fapte m dularele cele de pe p mânt⁵¹² i birui prin Cuvântul din porunci⁵¹³ lumea patimilor în el nu va mai avea nici un necaz, o dat ce a p r sit lumea i se afl în Hristos, care a biruit lumea patimilor i d ruie te toat pacea. C ci cel ce n-a lep dat împ timirea dup cele materiale va avea pururea necaz, schimbându- i înclin rile voii, deodat cu cele ce se schimb prin firea lor. Dar cel ce a ajuns în Hristos nu se va mai resim i în nici un fel de schimbarea i stricarea celor materiale. De aceea zice Domnul: «Acestea le-am gr it vou , ca în Mine pace s ave i. În lume necazuri ve i avea; dar îndr zni i, Eu am biruit lumea».⁵¹⁴ Cu alte cuvinte: în Mine, Cuvântul virtu ii, ave i pace, izb vi i fiind de vârtejul i de tulburarea produs de patimi i de lucrurile materiale; dar în lume, adic în împ timirea dup cele materiale, ave i necazuri, pentru schimbarea i stricarea neîncetat a lor. C ci necazuri au amândoi: atât

⁵¹⁰ Ioan 16, 27.

⁵¹¹ Ne ridic de pe treapta prim , a f ptuirii, pe a doua, a cuno tin ei.

⁵¹² Coloseni 3, 5.

⁵¹³ Logosul din porunci sau virtu i e totodat ra iunea din porunci sau din virtu i, prin care omoar ra ionalitatea patimilor sau elibereaz ra iunea din robia patimilor, f când-o ferm în obiectivitatea ei, prin care poate cunoa te adev rul.

⁵¹⁴ Ioan 16, 33.

Sfântul Maxim Marturisorul

cel ce s vâre te virtutea, pentru osteneala i durerea împreunat cu ea, cât i cel ce iube te lumea, pentru nedobândirea statornic a celor materiale. Dar cel dintâi are necazuri mântuitoare; iar cel de al doilea necazuri stric toare i pierz toare. Amândurora le este Domnul u urare: celui dintâi, pentru c -l odihne te în Sine de ostenelele virtu ii, ridicându-l la contempla ie prin nep timire; celui de-al doilea, pentru c -i smulge împ timirea dup cele stric cioase, prin poc în .

96. Scrisoarea din titlul vinei Mântuitorului L-a ar tat pe Cel r stignit ca împ rat i Domn al filosofiei practice, naturale i teologice.⁵¹⁵ C ci zice c s-a scris în latine te, eline te i evreie te. Prin latine te în eleg filosofia practic , deoarece împ r ia romanilor a fost rânduit , dup Daniel, s fie cea mai b rb teasc dintre toate împ r iile de pe p mânt; iar propriu în elepciunii practice, mai mult decât orice, este b rb ia. Prin eline te, contempla ia natural , deoarece neamul elinilor s-a ocupat, mai mult ca ceilal i oameni, cu filosofia natural . Iar prin evreie te, cuno tin a tainic despre Dumnezeu, deoarece acest popor a fost închinat în chip v dit lui Dumnezeu, pentru p rin ii lui.

97. Trebuie s fim nu numai omorâtorii patimilor trupe ti, ci i pierz torii gândurilor p tima e din suflet, dup Sfântul care zice: «în dimine i am ucis pe to i p c to ii p mântului, ca s pierd din cetatea Domnului pe to i cei ce s vâresc f r delegea»,⁵¹⁶ adic patimile trupului i gândurile nelegiuite ale sufletului.

515 Cele trei trepte ale urcu ului duhovnicesc fapte, contemplarea naturii i cunoa terea tainic a lui Dumnezeu.

516 Psalmi 100, 8.

98. Cel ce p ze te calea virtu ilor, nev t mat , cu evlavie i drept cuno tin , f r aplecarea într-o parte sau într-alta, î i va da seama de venirea la el a lui Dumnezeu, prin nep timire. «Cânta-voi i voi în elega în calea cea f r prihan de unde vei veni la mine».⁵¹⁷ Cântarea arat f ptuirea virtuoas ; iar în elegerea cuno tin a care se adaug la virtute, prin care simte venirea lui Dumnezeu, cel ce a teapt pe Domnul, priveghind prin virtu i.

99. Încep torul în evlavie nu trebuie s fie dus la împlinirea poruncilor numai de bun tate, ci trebuie s fie i r zboit adeseori cu asprime, ca s - i aminteasc drept ile dumnezeie ti; pentru ca nu numai s iubeasc cu dor cele dumnezeie ti, ci s se i re in cu fric de la p cat: «Cânta-voi, zice, mila i judecata Ta, Doamne» (Ps. 100, 1). El trebuie s cânte lui Dumnezeu cu dragoste, desf tându-se, dar s deschid gura spre cântare cu fric .

100. Cel ce i-a adaptat trupul sufletului, prin virtute i cuno tin , s-a f cut chitar a lui Dumnezeu i flaut i biseric . Chitar , fiindc p ze te bine armonia virtu ilor; flaut, pentru c prime te prin vederile (contempla iile) dumnezeie ti însuflarea Duhului; biseric , deoarece, pentru cur enia min ii, s-a f cut loca al Cuvântului.⁵¹⁸

⁵¹⁷ Psalmi 100, 1.

⁵¹⁸ Iar i cele trei trepte ale urcu ului.

Ale celui dintre sfinți, Părintele nostru
Maxim Marturisitorul
Întrebări, nedumeriri și răspunsuri⁵¹⁹

Întrebarea 1

Care sunt virtuțile sufletului și care ale trupului?

Răspuns

Virtuțile sufletului sunt acestea: iubirea, smerenia, blândețea, îndelungă răbdare, îngăduința, nepomenirea răului, nemânierea, neînfurierea, nezăvistia, nejudicarea; necătușarea la slăvi, milostenia, neprihănire, neîubirea de argint, compătimirea, lipsa de trufie, lipsa de mândrie, străpungerea inimii. Iar virtuțile trupului sunt: culcarea pe jos, privegherea, postul, înfrânarea, smerenția, neîmproștierea.

Întrebarea 2

Ce înseamnă ce s-a zis de Apostol: "Cântă cu duhul, dar cântă și cu mintea"?⁵²⁰

Răspuns

Cântă cineva cu duhul când rostește numai cu limba cele cântate. Și cântă cu mintea, când, cunoscând în elesul celor cântate, se veselește în contemplarea lor.

519 Migne P.G. 90, 785-856, cu titlul latinesc prescurtat "*Quaestiones et Dubia*" 2. I Corinteni 14, 15.

520 Psalmi 50, 7.

Întrebarea 3

Ce înseamnă : «în f r delegi m-am z mislit i în p cate m-a n scut maica mea»?⁵²¹

R spuns

Scopul de mai înainte al lui Dumnezeu a fost s nu ne na tem prin leg tura nun ii din stric ciune. Dar c lcarea poruncii a adus nunta, fiindc a gre it Adam, adic a nesocotit legea dat lui de Dumnezeu. Deci to i cei ce se nasc din Adam «se z mislesc în f r delegi», c zând sub osânda protop rintelui. Iar «În p cate m-a n scut maica mea» însemneaz c Eva, maica cea dintâi, a noastr a tuturor, a n scut în p cat, ca una ce s-a aprins spre pl cere. De aceea i noi c zând sub osânda maicii, zicem c ne na tem în p cate.

Întrebarea 4

Ce însemneaz cuvântul spus de Apostol: «S fiu anatema de la Hristos pentru rudeniile mele»?⁵²²

R spuns

A dori, zice, s fiu predat de Hristos diavolului, ca s fiu chinuit i s suf r pentru Israel pedepsele pe care le datoreaz el din pricina necredin ei în Dumnezeu, numai ca s se mântuiasc , a a cum i Domnul s-a dat pe Sine i s-a f cut pentru noi blestem.⁵²³

Întrebarea 5

În câte feluri p c tuie te omul?

⁵²¹Romani 9, 3.

⁵²²Galateni 2, 10; 3, 13.

⁵²³Matei 10, 29. Zece asari erau un dinar. Deci asarul era un b nu foarte m runt. Iar asarul avea i el 10 b nu i.

Răspuns

Socotesc că în patru feluri poți cunoaște omul: prin rădăcină, prin amănunțime, prin neștiință și prin aplecare (dispoziție) sufletească. Primele trei feluri aduc pe omul în cunoștință a lui însuși și la pocăință. Dar cel care te cunoaște din aplecare sufletească și nu vine la pocăință nici în urma experienței, nici cu trecerea vremii, va avea parte de chinuri în chip sigur.

Întrebarea 6

Ce vrea să spun Domnul în Evanghelia prin cuvintele: «Două persoane se vând pe un asariu»? ⁵²⁴

Răspuns

Zic unii că asarul cuprinde zece bănuți. Iar prin zece se arată litera I. Dar această literă e începutul numelui Domnului Iisus Hristos. Deci prin numele Domnului se răscumpără noul și vechiul popor; și omul dinlăuntru și cel din afară.

Întrebarea 7

Ce înseamnă cuvântul spus de Ilie și repetat de Elisei: «Unde este Dumnezeu Aflu»? ⁵²⁵

Răspuns

Se ține că te înțeleg în trei feluri: Unde este Dumnezeuul Tatălui meu? Sau: Unde este Dumnezeul mamei mele? Sau: Unde este Dumnezeul celui care s-a ascuns?

Întrebarea 8

De câte feluri sunt alegoriile și ce sunt tropii?

⁵²⁴ IV Regi 2, 14.

⁵²⁵ Nota lui Combefis, Migne P.G., 90, 792, dă ca exemplu de folosire tropic a mulțimilor omenești "Cântarea Cântărilor".

R spuns

Alegoria se folosește de lucruri neînsușite, ca muni, dealuri, pomi și celelalte. Tropii de mângăile noastre, cum sunt capul, ochii și celelalte. Căci tropul înseamnă schimbare ().⁵²⁶

Întrebarea 9

*Ce înseamnă cuvântul din Psalmi: « ezând clevețai pe fratele tău și uneltei sminteală contra fiului maicii tale.? »*⁵²⁷

R spuns

Cel ce bârfește activitatea celui de aceeași credință și stăruie în defăimarea lui pe drept cuvânt este socotit clevețitor al fratelui său; iar cel ce ponegrește, purtat de pizmă, pe cel împodobit cu înțelepciune, și smintește pe toți, cu adevărat unelte sminteală contra fiului maicii sale.

Întrebarea 10

Fiindcă în cap. 100 al Sf. Diadoh este scris că unii vor fi judecați în veacul viitor prin foc și așa se vor curăța, te rog să-mi descoperi în alesul acestor cuvinte.

R spuns

Cei care au dobândit iubirea desvârșită fac de Dumnezeu și și-au înălțat în vrednicie aripile sufletului prin virtuți se răscumără în nori și la judecată nu vin, cum zice Apostolul. Iar cei care nu au cântărit cu totul desvârșirea, ci au puțin și isprăvi bune laolalt, vin la locul de judecată acolo, fiindcă oarecum prin cercetarea faptelor bune și

⁵²⁶Psalmi 49, 20.

⁵²⁷Matei 16, 23.

Sfântul Maxim Marturisitorul

rele, dacă se va îngreuna cumpăna celor bune se vor izbăvi de munci.

Întrebarea 11

Despre diferite dreptăți.

Răspuns

În elepăști în cele dumnezeiești zice că sunt trei dreptăți: omenească, îngerească și dumnezeiască. Cea omenească zice că este împărțirea egală a cinstirii lucrurilor văzute ale lumii; cea îngerească împărțirea îmbelugată a cunoștinței dumnezeiești; iar cea dumnezeiască spun că stă în a suferi pentru cei păcătoși.

Întrebarea 12

Pentru ce Domnul, certându-l pe Petru, i-a zis: «Satana»? ⁵²⁸

Răspuns

Domnul nu l-a numit pe Petru Satana în înțelese înjurios. Toate cele de care s-a lipsit Domnul nu s-au făcut nouă pricină de bunuri pozitive: astfel moartea Lui nu s-a făcut nouă viață; ocară Lui nu s-a făcut nouă slavă. Aceasta ne înțind-o Apostolul Petru, când a spus Domnul că va pășii, a socotit, potrivit cu firea lucrurilor, că e cu neputință să moară viața, sau să fie necinstită Slava cea atât de mare. Domnul, înălțându-se, judecând și vrând să arate că nu trebuie călcată ordine a firii în cele mai presus de fire, a hotărât să pricinuiască bunuri pozitive prin cele contrare lor: prin moarte viață, prin ocară slavă. Deci cel ce se opune acestei judecări, îi zice: «Mergi înapoia mea» în loc de: «Urmează hotărârii mele și nu poți înaintea, luându-te după ordinea lucrurilor». Căci numele

⁵²⁸ Libr. de opific. hom. cap. 21 urm.

de Satana se tîm ce te: cel ce se opune. Deci Domnul nu l-a rostit în mod injurios, ci oarecum a zis: tu, cel ce te opui intenției mele!

Întrebarea 13

Fiindcă celor ce nu în aleg în limea cugetării lui Grigorie al Nyssei⁵²⁹ li se pare că admite în multe locuri restaurarea (apocatastaza), te rog spune-mi ce îți desprinde ea?

Răspuns

Biserica cunoaște trei restaurări (apocatastaze). Una e a fiecăruia în parte, pe temeiul virtuții; prin aceasta se restaurează fiecare om care a împlinit în sine rațiunea virtuții. A doua e aceea a firii întregi la înviere; e restaurarea în neștiință și nemurire. Iar a treia, de care vorbești mai mult în tratatele sale Grigorie al Nyssei, este restaurarea puterilor sufletești, cucerite prin păcat, în starea în care au fost create. Căci precum toate acestea vor primi prin învierea trupului la vremea sperată neștiința, a a căreia trebuie să lepede și puterile pervertite ale sufletului, în cursul prelungirii veacurilor, amintirile păcatului să lăsaute în el, și, străbătând (sufletul) toate veacurile și neaflând odihnă, să vină la Dumnezeu, Cel ce nu are sfârșit. Și astfel prin recunoașterea bunurilor, nu prin împărțirea de ele, să reprimească (sufletul) puterile sale și să fie restaurat și să se arate că Făcătorul nu e cauza răului.⁵³⁰

⁵²⁹ Combefis declară că e greu de înțeles acest text, în orice caz din acest text nu se poate deduce la o apocatastasă a celor ce nu se pocăiesc pe păcat și cu atât mai puțin la a duhurilor rele.

⁵³⁰ Matei 5, 22.

Întrebarea 14

Pentru care pricin , fiind multe injuriile cele grele, Domnul hotărâse în Evanghelii că cel ce zice fratelui său: «Nebune» e vinovat gheenei, iar cel ce-i zice «Raca» e supus judecării?⁵³¹

Răspuns

Numele «nebun» spus în cîntărilor se dă celui smintit în fața de minte; iar cel de «raca» în limba evreiască înseamnă «netrebnic». Deci fiindcă numele de «nebun» s-a dat celui necredincios, după cuvîntul: «Zis-a cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu»⁵³² sau după cuvîntul lui Moise: «Poporul acesta e nebun și nu în elept»,⁵³³ cel ce zice fratelui său de aceeași credință, necredincios și închinător la idoli, sau eretic, îi zice «nebun» și se face vinovat pe drept cuvînt de gheena. Dar cel ce îi zice «raca», adică «netrebnice și necurate», ponește pe viaa fratelui său și e supus pe dreptate unei pedepse mai urate.

Întrebarea 15

Cum trebuie în ele cuvîntul din Simbol: «S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara»?

Răspuns

Zice unii dintre sfinți că din Duhul Sfânt și-a luat sufletul ca din sîmîntărbăntăscă, iar trupul și l-a format din sângele feciorelnic.

⁵³¹ Psalmi 13, 1.

⁵³² Deuteronomul 32, 6.

⁵³³ Efeseni 1,12.

Întrebarea 16

Pe cine arat Apostolul, zicând c tre Efeseni: «Pe cei ce au n d jduit mai înainte în Hristos»? ⁵³⁴

R spuns

Pe oricare dintre sfin ii dinainte de Domnul, care, nevoindu-se întru virtute, chiar dac n-a cunoscut tot misterul iconomiei, ci a fost mi cat în parte de fire, a n d jduit i a a teptat c Domnul, care a f cut firea, o va i reface, o dat corupt . Irod se t lm ce te: de piele. Deci trebuie s ne scârbim de gândurile trupe ti.

Întrebarea 17

Ce însemneaz cuvântul Apostolului c «Trupul i sângele nu pot mo teni împ r ia lui Dumnezeu»? ⁵³⁵

R spuns

Trupul este pofta, iar sângele mânia. Cu dreptate deci cel ce nu se cur e te de acestea, nu poate mo teni împ r ia lui Dumnezeu.

Întrebarea 18

Ce este diapsalmul?

R spuns

Socotesc c trecerea de la o cugetare la alta, sau de la un fel de înv tur la alta.

Întrebarea 19

Ce tâlc are istoria lui Lameh ? ⁵³⁶

⁵³⁴ ICorinteni 15, 50.

⁵³⁵ Facerea 4, 23 urm.

⁵³⁶ În grece te legea e de genul masculin.

R spuns

Zic unii dintre învăiaii în cele dumnezeiești că în vremea lui Lameh, fiind tulburare și neorânduială, cel puternic stăpânea asupra celui slab. Deci acest Lameh, întâlnind un bărbat cu soție, l-a ucis și i-a luat femeia. Întâlnind iarăși un frate cu o soră, l-a ucis și pe acela și a luat pe sora lui. Pe cel dintâi l-a numit «bărbat»; pe al doilea «tânăr». Acestea după istorie. Dar după înălțarea mai adânc, Lameh înseamnă lucrarea păcatului. Deci aceasta a ucis în noi pe bărbat, sau legea naturală⁵³⁷ și pe tânăr, sau legea duhovnicească și a luat de la ele litera,⁵³⁸ ca amestecându-se cu ea semănătorul răului să facă să nască păcatul. De aceea «răzburarea pentru Lameh va fi de aptezeci de ori câte apte» prin ceea ce se înalță celor vor fi iertate pedepsele ce vin de pe urma consimțirii și săvârșirii păcatului. Pentru aceea când Petru întreabă: «De câte ori voi ierta fratelui meu de-mi va grați; până la apte ori?» Domnul îi răspunde: «Nu numai până la apte ori, ci până la aptezeci de ori câte apte».⁵³⁹ Adică celui ce își se poartă te săvârșește, nu numai cele mici săvârșite prin consimțirea cugetului, ci și faptele.

Întrebarea 20

Despre diferitele voini ale lui Dumnezeu.

R spuns

Trei voini trebuie să înalțăm la Dumnezeu: cea după plăcere (bun voină), cea după economie și cea după îngăduință. Cea după plăcere o arată cele petrecute cu Avraam, când i-a zis Dumnezeu: «Ieși din pământul

⁵³⁷ În grecește e diavnoia (înălțarea), dar sensul e acesta de literă, în acord cu concepția Sf. Maxim.

⁵³⁸ Matei 18, 21-22.

⁵³⁹ Facerea 12, 1.

t u». ⁵⁴⁰ Cea după iconomie o arată cele aduse asupra lui Iosif, pentru a face cu puțin cele ce au venit după aceea. Iar cea după îngăduință o arată cele întâmplătoare cu Iov.

Întrebarea 21

Ce vrea să arate psalmistul, zicând de vrăjmași: «Cei ce nu vălesc de jur împrejur»? ⁵⁴¹

Răspuns

«De jur împrejur» înseamnă înainte, înapoi, la dreapta și la stânga. Deci dracii dau naștere asupra noastră de dinainte, când ne vrăjesc prin înfrângerea materiei; de dinapoi, când stărnesc amintirea păcatului, prin gândurile ce le-am avut mai demult; de la stânga când tulbur sufletul prin patimile trupești și neînfrânate; și de la dreapta, când dau naștere asupra sufletului prin mândrie și slavă de artă.

Întrebarea 22

Ce înseamnă: «Luați psalmul și dați timpanul; harfa cea dulce cu chitara»? ⁵⁴²

Răspuns

Luați învârtura dumnezeiască și dați fructuirea virtuoasă prin mortificarea trupului. Iar «harfa cea dulce cu chitara» este duhul și sufletul, precum timpanul este trupul. ⁵⁴³

⁵⁴⁰ Psalmi 3, 6.

⁵⁴¹ Psalmi 80, 3.

⁵⁴² În traduc. Patr. Nicodim se spune "bate și timpanul", deci bate și trupul.

⁵⁴³ Is. 42, 8; Matei 12, 20.

Întrebarea 23

*Ce înseamnă : «Trestia zdrobită nu o va frânge și inul
ce fumegă nu-l va stinge»? ⁵⁴⁴*

Răspuns

Cel ce urmează pilda Domnului și se poartă cu milă nu-l face nici pe cel zdrobit de pe cât se frânge de tot și nu-l stinge nici pe cel ce are răiunea plină de fumul slavei de arte pentru niscăi virtuți, ci-l lasă în răvna lui, până vine la lumina cunoștinței. Căci această înseamnă, socotesc, a crește împreună cu și mântuiește cea bună și neghina, adică a odrăslă împreună cu virtuțile și patima de a plăcea oamenilor și de-a fi slăvit de ei. De aceea plugarul sufletelor nu poruncește să fie smulsă aceasta, până nu se prind statornic rădăcinile virtuților, ca nu cumva, vrând cineva să o smulgă pe aceasta, să smulgă împreună cu ea și răvna virtuților.

Întrebarea 24

*Ce înseamnă : «De te lovește cineva peste obrazul
drept întoarce-ți și pe cel lalt»? ⁵⁴⁵*

Răspuns

Când dracii te ispitesc, prin gândurile ce îți le aduc, la obrazul drept, făcându-te să te mândrești pentru faptele cele de-a dreapta, întoarce cel lalt obraz, adică scoate la vedere faptele de-a stânga să vărite de noi. ⁵⁴⁶

⁵⁴⁴ Matei 5, 29.

⁵⁴⁵ Sf. Părinți numesc mândria și încântarea ascunsă de pe urma virtuților, pe care de-a dreapta.

⁵⁴⁶ Ioan 5, 22.

Întrebarea 25

Cum trebuie s în elegem în mod cucernic cuvântul Evangheliei: «Tat l nu va judeca pe nimeni, ci toat judecata a dat-o Fiului»? ⁵⁴⁷ i de ce zice în alt loc «Eu nu voi judeca pe nimeni, ci cuvântul pe care l-am gr it, acela îl va judeca» ⁵⁴⁸

R spuns

Ca Dumnezeu, nici Tat l, nici Fiul nu va judeca pe nimeni. C ci nici omul nu se face judec tor al celor necuvânt toare, ci al oamenilor. Deci Tat l a dat toat judecata Fiului, nu întrucât Fiul este Dumnezeu, ci întrucât s-a f cut om. Iar acesta va judeca pe to i, comparând vie uirea sa ca om cu a noastr . Iar «cuvântul Lui care va judeca» este înv tura pe care a ar tat-o prin fapte, dup cum s-a scris: «Cele ce a început Iisus s le fac i s le înve e». ⁵⁴⁹

Întrebarea 26

Ce înseamn hula împotriva Duhului i cum: «Tot p catul se va ierta oamenilor, dar celor ce vor huli nu li se va ierta nici în veacul acesta, nici în cel viitor»? ⁵⁵⁰

R spuns

Întrebarea cu privire la hula împotriva Duhului Sfânt î i are dezlegarea aceasta: Domnul f când multe vindec ri, iudeii puneau lucr rile Duhului în socoteala st pânitorului dracilor. Iar cuvântul c nici aici, nici în veacul viitor nu

⁵⁴⁷ Ioan 8,15; 12, 48.

⁵⁴⁸ Fapte 1, 1. Dumnezeu în calitate de fiin superioar nu judec pe om, ca fiin inferior , a a cum nici omul nu judec animalele. Pentru c a judeca înseamn a te lua pe tine ca m sur . Dar Dumnezeu nu se poate lua ca m sur pentru om.

⁵⁴⁹ Matei 12, 31; Luca 12, 10.

⁵⁵⁰ Matei 7, 1.

Sfântul Maxim Mrturisorul

vor avea iertare cei ce hulesc, trebuie în eles precum urmeaz : Zic unii dintre cei ce au cercetat acestea prin Duhul, c sunt patru feluri de iertare a p catelor: dou aici i dou în veacul viitor. Fiindc memoria nu e în stare s - i aminteasc grelele timpului întreg, ca omul s se poc iasc aici pentru ele, St pânu! firii, în iubirea Sa de oameni, a rânduit, cum s-a zis, i pentru noi cei ce nu ne poc im dou moduri de poc în în veacul viitor. Astfel, când unul p c tuie te aici cu indiferen , dar apoi face bine tot cu indiferen , fie mi cat de mil sau simpatie fa de aproapele, fie de alte motive filantropice, faptele lui vor fi cânt rite în veacul viitor la vremea judec ii i, v zându-se înclinarea lui spre cele din urm , va dobândi iertare. Acesta este un mod. Iar al doilea e urm torul: Când vreunul e vinovat de p cate, dar auzind cuvântul Domnului: «Nu judeca i ca s nu fi i judeca i»⁵⁵¹ se teme i nu judec pe nimeni când cerceteaz cele f ptuite, nu va fi judecat, ca unul ce a p zit porunca. C ci nu uit de f g duin a dat prin porunca Sa Cel atotnemincinos.

Iar celelalte dou moduri se refer la iertarea de aici, când cineva, aflându-se în p cate, e l sat de Providen cu bun rost în neajunsuri, în nevoi, în boli. C ci f r s tie acela, Dumnezeu îl cur e te prin unele ca acestea. i dac acela, încercat în felul acesta, mul ume te, ia plat pentru mul umire. Iar de nu mul ume te pentru cert rile de pe urma p catelor sale, de p cate se cur e te, dar încaseaz pedeapsa pentru nemul umire. Pe urm , pentru tot ce p c tuie te cineva fa de oameni i se dau prilejuri de iertare, cum a ar tat cuvântul. C ci p c tuind cineva fa de un om, dar f când bine altui om, aceea i fire fa de care a p c tuit îl i ap r .⁵⁵²

551 Un alt loc din Sf Maxim, care arat concep ia lui despre unitatea concret a firii omene ti.

552 Proverbe 25, 21.

Dar hula fa de Duhul, sau necredin a, nefiind iertat pentru nici o alt pricin , f r numai dac se face cel ce a p c tuit credincios, pe drept cuvânt nu va fi iertat cel ce- i încheie via a în necredin , pentru p catul necredin ei.

Întrebarea 27

Ce însemneaz ghicitura din Proverbe: «De fl mânze te du manul t u, d -i de mâncare; de însetează , adap -l. C ci f când aceasta, îngr m de ti c rbuni aprin i pe capul lui»? ⁵⁵³

R spuns

Du manul sufletului este trupul nostru, care ne r zboie te mereu prin r scoala patimilor din el. Când deci cugetul trupesc ap sat de con tiin fl mânze te, adic se dore te dup mântuire, sau însetează dup cuno tin a dumnezeiasc , trebuie s -l hr nim prin înfrânare i ostenei i s -l ad p m prin meditarea la cuvintele dumnezeie ti. A a se îngr m desc peste capul lui, adic peste minte, c rbuni aprin i, sau gânduri dumnezeie ti i duhovnice ti.

Întrebarea 28

Ce însemneaz cuvântul din Psalmul 101: «F cutu-m-am asemenea pelicanului singuratic»? ⁵⁵⁴

R spuns

Pelicanul acesta este o pas re. Iar arpele du m ne te mult puii lui. Deci el ce face? Î i a eaz la în l ime cuibul lui, îngr dindu-l din toate p r ile din pricina arpelui. Ce face atunci vicleanul arpe? Cerceteaz de unde sufl vântul i din partea aceea î i trimite veninul s u de-i ucide.

⁵⁵³ Psalmi 101, 7.

⁵⁵⁴ Psalmi 103, 17.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Deci vine pelicanul și vede că au murit puii lui. Atunci privește la nor și zboară la înălțime, întinzându-și aripile. Acolo își găsește cu ciocul coastele și prin nor picură în ei din sângele său și se trezesc.

Prin pelican se înalță Domnul, iar puii lui sunt Adam și Eva, firea noastră. Cuibul lui este paradisul. Iar arpele diavolului cel răzvrătit. Deci arpele, încep torul răului le-a insuflat prin neascultare protopărinților veninul său și aceștia s-au făcut morți prin păcat. Dar Domnul și Dumnezeu nostru s-a înălțat, pentru iubirea Sa de oameni, pe cinstita cruce și din coasta sa străpuns ne-a dăruit viața prin norul Duhului Sfânt.

Întrebarea 29

Ce înseamnă : «Acolo păsările își vor face cuiburi»?⁵⁵⁵

Răspuns

Păsările sunt sau sufletele, sau diferitele virtuți.

Întrebarea 30

Ce înseamnă : «Locuința cocostârcului este deasupra lor»?⁵⁵⁶

Răspuns

Cocostârcul este o pasăre care viețuiește în atâta neprihănire, că atunci când are să se împreune plânge patruzeci de zile, iar după aceea alte patruzeci. Iar cuibul îl alegează în arbori, unde nu este umbrit de nimic, ci este aer curat. Prin aceasta se indică neprihănirea. Căci aceasta este deasupra tuturor virtuților. Ea stă departe de cele care cad sub simțuri nefiind umbrit de nimic din cele vremelnice.

⁵⁵⁵ Psalmi 103, 18.

⁵⁵⁶ Deuteronomul 5, 9.

C ci num rul patruzeci cuprinde des vâr irea fiec ruia din cele patru elemente (ale naturii).

Întrebarea 31

Ce înseamn : «Voi pedepsi p catele p rin ilor în copii, pân la al treilea i al patrulea neam, în cei ce m ur sc»?⁵⁵⁷

R spuns

Primul neam socotesc c este s mân a r ului, adic atacul (sau momeala). Al doilea e pofta. Al treilea deprinderea (habitudinea) r ului, adic consim irea. Al patrulea, lucrarea, adic fapta. Deci se pedepse te pân la al treilea i al patrulea neam. C ci atacul i pofta sunt nevinovate, întru cât r ul n-a r zbit pân la cap t.

Întrebarea 32

Cum trebuie s în elegend în mod cucernic r zgândirea lui Dumnezeu în Scriptur ?

R spuns

Zic cei ce au înv at cum trebuie s cugete în mod cucernic cele dumnezeie ti, c e cu neputin ca Dumnezeu s fie Ziditor prin fire, dac nu e i Proniator al celor zidite. Dac -i a a, e neap rat de lips ca Dumnezeu, odat ce este în chip firesc Proniatorul omenirii, s dispun de multe metode de mântuire a firii providen iate de El. C ci omul fiind o vie uitoare nestatornic i schimbându-se u or cu vremile i moravurile lor, e nevoie ca i Providen a dumnezeiasc , m car c r mâne aceea i, s se schimbe dup dispozi iile noastre, n scocind, din cele ce se potrivesc în chip firesc, metoda cea mai corespunz toare cu relele r s rite în fire. i precum în

⁵⁵⁷ Amos 1, 9.

Sfântul Maxim Mrturisorul

medicin , fiind multe bolile de tratat, iar trupul c zând în diferite boli, medicul trebuie s schimbe i el metodele mai rele cu altele mai bune, a a i la Dumnezeu are loc o trecere de la o metod a Providen ei la alta, iar aceast schimbare se nume te de obicei în Scriptur r zgândire (μ μ).

Întrebarea 33

Ce înseamn : «Pentru cele trei p cate ale Tirului, ba chiar pentru patru num voi întoarce»?⁵⁵⁸

558 E o interesant precizare aceast asem nare a Duhului cu Vocea. Ea st în armonie cu asem narea Lui cu Via a. (în tâlcuirea la Tat l nostru). Dacă Fiul reprezint în dumnezeire ceva analog cu complexul de sensuri al lumii, fiind un fel de sens al tuturor sensurilor, al tuturor ra iunilor, deci mai mult decât ele, Duhul e ceva analog cu aspectul de via al lumii, care, de i unit cu ordinea sensurilor, nu se poate identifica cu aceasta. Via a are diferite trepte pe plan creat i toate trebuie s stea într-o leg tur deosebit cu Duhul (via a suflteasc natural , chiar cea biologic , iar în sus, prin energii necreate, cea duhovniceasc). De aceea harul e adus într-o leg tur special cu Duhul Sfânt. Dar pe de alt parte via a în har fiind i o via de revelare a ra iunilor divine, el ne pune în leg tur i cu Hristos. Peste tot lumea energiilor divine (a Sofiei), fiind pe de o parte o lume a ra iunilor divine, dar pe de alta a harului dinamic i moderator, lumea aceea este o lume a lui Hristos, dar i a Duhului Sfânt. Poate acest raport între ra iune i via explic de ce la început Hristos e adus în con tiin a lumii de Duhul, iar apoi Hristos face s se reveleze Duhul, dar abia revelarea Duhului ne deschide ochii deplin pentru a-L vedea pe Hristos ca Dumnezeu. Adic întâi o via ne tiut de noi (neexperimentat) scoate la iveal ra iunea, aceasta apoi atrage aten ia asupra vie ii, ca pe urm via a izbucnind cu toat puterea printr-un nou val s pun în lumin toat profunzimea ra iunilor lucrurilor i ale lui Dumnezeu. (A se vedea i paralelismul Duhului cu femeia în conceperea sufletului omenesc al lui Hristos). - Duhul ca Via are un caracter deosebit de ra iune, dar amândou sunt deodat , din adâncul care se reveleaz simultan sub aceste dou aspecte nedesp r ite, dar neconfundate. "Prin mijlocirea" înseamn doar c trebuie s cuge i întâi la sens ca în leg tur cu el s descoperi via a. Sensul i viaa sunt

R spuns

Cele patru p cate ale Tirului, la care cuget cuvântul proorocesc, socotesc c sunt acestea: atacul, pofta, deprinderea (habitudinea) r ului i s vâr irea. Pe cel dintâi i al doilea, adic atacul i pofta, le rabd Dumnezeu, întrucât r ul nu a ajuns la împlinire. Dar asupra celui de al treilea i al patrulea p cat, adic asupra deprinderii i lucr rii, sau consim irii i faptei, Scriptura pe drept cuvânt îi roste te amenin area.

Întrebarea 34

De ce nu se poate zice Tat l Duhului, sau Hristosul Duhului, cum se poate zice, când e vorba de Tat l sau Fiul, Duhul lui Dumnezeu, sau Duhul lui Hristos?

R spuns

Precum Minte () este cauza Cuvântului, a a e i a Duhului, dar prin mijlocirea Cuvântului. i precum nu se poate zice de Cuvânt c e al Vocii, a a nici de Fiul c e al Duhului.⁵⁵⁹

Întrebarea 35

Ce înseamn cuvântul spus de Domnul; «Dac ochiul sau mâna ta te sminte te, scoate-le pe ele i le arunc de la tine»?⁵⁶⁰

deodat i la un loc, dar cugetarea chiar privind la via , prive te întâi sensul ei.

⁵⁵⁹ Matei 5, 29.

⁵⁶⁰ Avacum 3, 11.

R spuns

Ceea ce spune parabola în chip întunecos se poate în elege și despre prieteni, care ne sunt ca ni te ochi, și despre rudenii, care ne sunt ca ni te mâini, și de slugi, care ne slujesc ca ni te picioare. Scriptura poruncește să-i scoatem pe aceștia totuși, dacă ne smintesc și ne vatăm sufletul. Dar porunca poate fi în eleas și altfel, într-un sens mai înalt. De ai o cunoștință contemplativă, ca pe un ochi, dar te face să te mândrești, scoate-o de la tine. De ai și o faptuire cuviincioasă, dar și se face pricină de îngâmfare, scoate-o și pe ea. De asemenea de ai o destoinicie într-o slujbă, - iar aceasta e piciorul, - dar te face să te fudulești, desparte-te de ea. Căci îmi e mai de folos să fii fără aceste părute virtuți, decât să mergi prin îngâmfare și mândrie la pierzarea totală.

Întrebarea 36

Ce înseamnă : «În lătuș-a soarele și luna s-a oprit în rânduiala ei»? ⁵⁶¹

R spuns

Când se înalță în noi Soarele drept și prin faptele cele bune și prin cunoștința adevărată, atunci se oprește luna în rânduiala ei; adică firea noastră, care e supus schimbării și nestatorniciei primește o rânduială fixă și stabilă.

Întrebarea 37

Ce înseamnă cuvântul scris în Epistola sobornicească a lui Petru: «Ca să fie judecați după oameni cu trupul și să trăiască după Dumnezeu cu duhul»? ⁵⁶²

⁵⁶¹ Petru 4, 6.

⁵⁶² I Regi 16, 16.

R spuns

Acestea s-au spus despre cei din vremea potopului. Iar ace tia erau într-o total necuno tin a lui Dumnezeu i vie uiau în fapte rele. Deci câte au p c tuit oamenilor li s-au iertat pentru r zboaiele, necazurile i diferitele strâmtor ri ce au venit asupra lor în fiecare zi. Dar p catele din necuno tin a Lui nu li s-au iertat, pentru ca p catul necredin ei s li se ierte pentru credin a în El celor ce vor crede, atunci când se va coborî în locul iadului din iubirea de oameni, i a a s tr iasc cu duhul, judeca i fiind cu trupul, cum s-a zis, pentru gre elile fa de oameni.

Întrebarea 38

*Ce simbolizeaz David care cânt i îmblânze te duhul r u al lui Saul?*⁵⁶³

R spuns

Tot cel ce, asemenea fericitului David, pa te oile, adic puterea ra ional a sufletului, i ucide iu imea i pofta, ca acela leul i ursul, folosindu-se de cuvântul înv turii într-o contempla ie înalt , îndulce te pe ascult tor i domole te patimile r ut ii din el.

Întrebarea 39

*Scriptura spune limpede ca Avraam a dat zeciuial lui Melchisedec. Pe de alt parte Avraam zice c n-a luat nimic din prad , nici m car o curea de înc l minte. Dar atunci de unde i-a dat zeciuiala aceuia? C ci nici el n-a adus cu sine la r zboi nimic, pornind pe nea teptate.*⁵⁶⁴

⁵⁶³ Facerea 14, 20 urm.

⁵⁶⁴ E vorba probabil de prescurile de la proscomidie i de mai multe potire, când sunt mul i credincio i de împ rt it. Niciodat pâinele i potirele acestea nu sunt în num r egal. Combefis, P.G. 90, 819 nota f.

R spuns

Fiindc dumnezeiasca Scriptur zice c Melchisedec a fost preot, pe dreptate se va crede c Avraam, ca unul ce se afla în ceata mirenilor, i-a dat preotului zeciuial . Iar c a i avut de unde s -i dea se în elege u or. C ci împ ra ii care au n v lit asupra Sodomei nu luaser numai cele ale Sodomei ci aveau cu ei i pr zile altor inuturi. Acestea toate luându-le Avraam, dup ce i-a b tut, unele le-a întors Sodomei, iar celelalte le-a inut sie i i din ele a dat zeciuial lui Melchisedec.

Întrebarea 40

De ce preo ii Legii nu erau împiedica i s aib so ii, iar preo ii lui Hristos sunt împiedica i, dup cum e obiceiul?

R spuns

Fiindc se crede c preo ia Evangheliei e dup rânduiala lui Melhisedec i nu dup a lui Aaron. Iar de Melchisedec nu s-a scris s fi avut so ie. Deci în chip necesar nici episcopii ce preo esc dup rânduiala lui Melchisedec nu- i iau femei.

Întrebarea 41

*De ce, la punerea înainte a cinstitului Trup i Sânge al Domnului, e obiceiul în biseric ca pâinile i potirele s fie puse în num r neegal?*⁵⁶⁵

R spuns

Toate cele s vâr ite în biseric au o ra iune mai presus de fire. Biserica pune înainte pâinile i potirele, fiindc ele sunt prin excelen simboluri i chipuri ale fiin ei

⁵⁶⁵ Efeseni 3, 10.

dumnezeie ti. Iar aceasta e necompus , pe când toată zidirea e compus . Căci numai Sfânta Treime, cum s-a zis, e simplă și necompusă . De aceea pune Biserica pâinile și potirele în număr neegal, închipuind prin acestea Dumnezeuirea.

Întrebarea 42

Unii întreabă în ce în eles se spune că Puterilor cerești le-a fost ascunsă taina întrupării Domnului,⁵⁶⁶ după ce aflăm că proorociile despre Domnul s-au făcut prin îngeri, că și mîslirea Lui e binevestită. Fecioarei de Gavriil ipotezele sunt învinse prin îngeri?

Răspuns

Nu încapă îndoială că îngerii au știut despre întruparea viitoare a Domnului pentru mîntuirea oamenilor. Ceea ce le-a rămas lor ascunsă a fost modul necuprins al și mîslirii Domnului, cum, fiind întreg în Tatăl și întreg în toate și toate umplându-le, era întreg în pîntecele Fecioarei.

Întrebarea 43

Ce înseamnă Garizim și Bal?⁵⁶⁷

Răspuns

Garizim se ține de te prin tîiere-împrejur. Iar Bal prin amestecătură . Deci în amestecătură blestemat de neamuri în iudea e altarul Domnului nostru Iisus Hristos.

Întrebarea 44

Ce înseamnă Havones,⁵⁶⁸ Cana, Galileia, Doec,⁵⁶⁹ Ermon?⁵⁷⁰

⁵⁶⁶ Iisus Navi 8, 33.

⁵⁶⁷ Textul din Migne (Combeffis) trimite la Ier.7, 18.

⁵⁶⁸ I Regi 21, 7; 22, 18.

R spuns

Havones se tlm ce te prin ferestre, Cana prin agonisire. Galileia înseamn descoperire. Doec Sirianul este gândul îngâmfat. Iar Ermon se tlm ce te prin alungarea fiarelor. Unii spun c de acolo izvor te Iordanul. Prin acestea se indic harul Sfântului Botez.

Întrebarea 45

Ce înseamn cuvântul din Psalmi: «Opri i-v i cunoa te i c eu sunt Dumnezeu»?⁵⁷¹

R spuns

Sunt ase oprii, pe care însu indu-ni-le putem cunoa te pe Dumnezeu. Prima e de la s vâr irea p catului; a doua de la hrana care ne aprinde; a treia de la amestecul cu cei ce vie uiesc f r straj ; a patra de la îndeletnicirea care ne dep rteaz de la via a cea dup Dumnezeu; a cincea de la avu ia cea vrednic de osând , care trage mintea spre multe; a asea înseamn a nu mai avea peste tot o voie proprie. Aceasta este lep darea i ascultarea cea adev rat i dup Dumnezeu.

Întrebarea 46

Pe cine închipuie te Ieftae i fata lui?⁵⁷²

R spuns

Ieftae închipuie te persoana Domnului. Iar fata lui trupul preacurat al Aceluia.⁵⁷³ C ci precum Ieftae era

569Deuteronomul 3, 8; 4, 48.

570Psalmi 45, 10.

571Judec tori 11, 1.

572Reamintim c trupul în grece te e feminin.

573Mt 11, 11; Luca 7, 28.

n scut dintr-o desfrânat i a fost alungat dintre ai lui, iar ie înd a luptat i a biruit pe du mani, f g duind lui Dumnezeu s aduc drept jertf pe primul din familia sa, care-l va întâmpina la întoarcere, la fel i Domnul, n scându-Se dup trup din firea noastr cea desfrânat , în chip nep c tos, prin aceea c s-a f cut sem n torul propriului S u trup, alungat fiind de cei ce socoteau a fi iudei i biruind în r zboiul cel pentru noi, a adus trupul S u propriu lui Dumnezeu i Tat l Lui. Fiindc Ieftae se t lm ce te «deschiz tur a lui Dumnezeu».

Întrebarea 47

Cum s în alegem cuvântul din Evanghelie: «Mai mare ca Ioan între cei n scu i nu se va ridica, dar cine e mai mic în împ r ia cerurilor e mai mare ca el»? ⁵⁷⁴

R spuns

Cel ce se va smeri pe sine mai mult ca Ioan, c ci aceasta înseamn «mai mic», acela e mai mare ca Ioan. Sau altfel: fiindc se credea c Ioan a dobândit prin contempla ie toat cuno tin a îng duit aici, cuno tin a cea mai mic i cea mai de pe urm în via a viitoare e mai mare decât cea de aici. Sau: teologul cel mai înalt e mai mic decât cel mai de pe urm dintre îngeri. Sau: cel ce st pe treapta cea mai de pe urm în vie uirea evanghelic e mai mare ca cel mai în l at în treapta legii.

Întrebarea 48

Ce înseamn cuvântul din Proverbe: «Cel ce pune mân peste mân , nu va fîf r vin »? ⁵⁷⁵

⁵⁷⁴Prov. 16, 3.

⁵⁷⁵Prov. 23, 16.

R spuns

Cel ce amestec fapta rea cu fapta virtuoasă nu va fi
fericit.

Întrebarea 49

*Ce înseamnă : «De câte ori va cădea dreptul și se va
ridica»? ⁵⁷⁶*

R spuns

Dreptul este aici Domnul nostru Iisus Hristos, singurul
cu adevărat drept. Căci de El se zice că și cade și se
ridică în noi, ca unul ce a primit toate cele ale noastre. Iar
firea noastră a căzut de câte ori. Prima cădere s-a produs
prin greșeala protoprintelui; a doua prin uciderea de om a
lui Cain, care a introdus prima dată uciderea; a treia în
vremea generației lui Noe, asupra căreia n-a mai rămas
Duhul lui Dumnezeu, deoarece oamenii erau numai
trupuri; a patra pe vremea zidirii turnului; a cincea pe
vremea generației lui Avraam, din care singur acesta a
plăcut lui Dumnezeu; a șasea pe vremea lui Moise, a cărei
generație sporise atât de mult în necredință, încât a fost
trimis el de la Dumnezeu spre temnirea acestei
necredințe; a șaptea pe vremea generației Proorocilor, care
a întrecut generațiile de mai înainte în măsura răutății.
Deci fiindcă, precum s-a zis, firea noastră a căzut de câte
ori, Domnul, mi căutând de iubirea de oameni, a ridicat-o,
unind-o cu Sine după ipostas.

Întrebarea 50

*Ce înseamnă cuvântul Evangheliei: «Spală-ți fața ta și
capul tău în apă»? ⁵⁷⁷*

⁵⁷⁶Matei 6, 17.

⁵⁷⁷Luca 17, 2.

R spuns

Fa a noastră este via a, ar tând, ca i vederea, cum suntem după omul dinl untru. Aceasta porunce te Scriptura s o sp l m, adic s ne cur im via a de toat pata p catului. Iar capul este mintea noastră , pe care Scriptura porunce te s o ungem, adic s o facem s str luceasc de cuno tin a dumnezeiasc .

Întrebarea 51

Ce înseamn cuvântul: «Mai de folos i-ar fi fost aceluia s i se lege o piatr de moar de grumaz i s fie aruncat în mare, decât s sminteasc pe unul din cei mici»?⁵⁷⁸

R spuns

«Mici» socotesc c nume te pe cei simpli la cugetare, care din pricina micimii min ii nu pot s deosebeasc judec ile Providen ei. Deci dac cineva sminte te pe unii ca ace tia, mai de folos i-ar fi fost s fac parte din ceata p gânilor, care, asemenea asinului legat la piatra de moar , se în numai în oga a mi c rii lumii, i s se arunce în mare, adic într-o via plin de confuzie. Aceasta o înt re te i Apostolul Petru zicând: «Mai bine era pentru ei s nu fi cunoscut calea drept ii, decât cunoscând-o s se întoarc spre cele dinapoi»⁵⁷⁹

Întrebarea 52

Pe cine închipuie te Cain i Abel?

⁵⁷⁸ II Petru 2, 21.

⁵⁷⁹ Ecclesiastul 11, 30.

R spuns

Cain închipuie te cugetul trupesc, iar Abel plânsul sau poc în a.

Întrebarea 53

Ce înseamnă : «Să nu ferece ti pe bărbat înainte de moartea lui»? ⁵⁸⁰

R spuns

Chiar pentru în alegerea celor mulți e limpede că, din pricina nesiguranței și a nestatorniciei voii omenești, nu trebuie să ferece ti pe cineva, până ce trecând prin toată virtutea, nu-ți va încheia viața cu sfârșitul cel neîndoielnic. Iar în înțelesul mai înalt, cel ce-a început, prin poc înțelegi nevoia, să umilească cugetul și măntesc ce trebuie te în el și să-l slăbească, încă nu trebuie fericit până ce nu se va mortifica prin asceza unor osteneli încordate și nu va primi sfârșitul. Numai acesta e fericit că unul ce a murit împreună cu Hristos prin nelucrarea păcatelor, și a înviat împreună cu El pentru înălțimea virtuților. Aceasta o spune și psalmistul, zicând: «Fericiți cei nepătați, adică cei curați de păcat, care umblă în legea Domnului»,⁵⁸¹ adică pășesc înainte prin faptele bune.

Întrebarea 54

Ce înseamnă cuvântul: «Când voi vor izgoni pe voi din cetatea aceasta, fugiți în alta»? ⁵⁸²

⁵⁸⁰Psalmi 118, 1.

⁵⁸¹Matei 10, 27.

⁵⁸²Is. 28, 17.

R spuns

Cetile au rostul să pzească și să asigure lucrurile de pre. Deci în în eles alegoric cetatea este nevoina constatătoare din diferite virtuți, ca de pild: înfrânarea de la vin, reînerea de la mâncăruri care sunt spre pază și siguranță. Deci când ne izgonesc dracii din una din acestea, strecurându-ne în noi înfumurarea și slava de art pentru o astfel de nevoie, e bine să dăm înapoi dintr-o asemenea silință ce ni se pare osârduitoare, ca să nu cedăm în mândrie, și să fugim la altă virtute, slobod de slava de art, până va veni la noi puterea nepțimirii. Sau, în alt în eles, cetățile numele sufletele omenești.

Căci la acestea fiind trimiși Apostolii de Mântuitorul, când sunt alungați de la cele nevrednice, trec la sufletele altora, care s-au făcut în stare să primească învierea lor.

În aceste cetăți ale lui Israel nu le vor isprăvi de cercetat, fie că în unele sunt primiți, fie că de altele sunt alungați, până nu va sosi Fiul omului, împlinind toate la venirea Lui cea întru slavă.

Întrebarea 55

Cum se înlege că va pune «mila Sa la cântar», cum se zice la dumnezeiescul Isaia?⁵⁸³ și cum nu se dă nici un bine fără judecată, chiar dacă lucrătorilor din viață a li separe?

R spuns

Dacă se cântărește mila lui Dumnezeu, se va înscrisa desigur. Deci a a trebuie să în alegem acest loc, cum precum având putere să vedem, să auzim și să respirăm, aceasta nu ne face să luăm în noi tot aerul, lumina, glasul, căci atunci nu ar mai rămâne de ce să se împărtășească și altul, tot a a mila lui Dumnezeu d

⁵⁸³ I Esdra 7, 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

fieci ruia, după calitatea dispozițiilor, atât iertarea cât și harul. De pildă s-a cunoscut cineva în chip desvârșit, este iertat în chip desvârșit; tot așa și cu cel ce iubete.

Întrebarea 56

Ce înseamnă ceea ce se spune la Ezdra: «înfricoșezi-i pe ei cu legea Domnului»? ⁵⁸⁴

Răspuns

«Înfricoșezi-i pe ei» s-a zis în loc de: scutur-i, nu făgăduindu-le cele bune, ci ameninându-i cu cele înfricoșătoare. Cu această metodă, bună pentru slugi, se potrivește iudeilor.

Întrebarea 57

Ce înseamnă: «Armă înfricile nopții, odihnă în ostenele zilei»?

Răspuns

«Noaptea» a numit atacurile (momelile) ascunse și viclene ale vrăjmașului. Iar «zi» ispitele fâșie. Deci cel ce a dobândit destoinicia (deprinderea, obiceiul) cunoaște din dumnezeieștii și nu mai ignoră nici unul din gândurile vrăjmașului, nu se teme de vreunul din atacurile ascunse ale lui. Cu frica nu este nimic altceva decât un rău așteptat. Iar ostenele îndurate pentru ispitele fâșie și socotește odihnă, pentru experiența câștigată din lupta cu ele și pentru nădejdea cununei fericite a nestricăciunii, ceea ce va fi obținut după biruirea lor.

⁵⁸⁴ După ce ne-am deprins de a discerne stările sufletești, scoatem la iveală patima cu urâciunea ei. Dar prin aceasta ea moare.

Întrebarea 58

Ce înseamnă cuvântul spus în Psalmul 75: «Gândul omului se va mîrturisii în fața gândului său în viața sa răbdătoare»?

Răspuns

«Să răbdăm toarea» este a celor ce se veselesc. Iar «mîrturisirea» a celor supuși cercetării. Cea din urmă este însoțită de întristare; cea dintâi de bucurie. Deci aceasta o spune, ca punându-se în cumpănă ceea ce este trecut și nedesvârșit în gândul bun cu ceea ce este statornic și desvârșit, partea din urmă este mai grea. Astfel partea întâi se supune cercetării; partea a doua se face pricină de bucurie.

Întrebarea 59

Care este etimologia gastrimargiei (lăcomia pântecului)?

Răspuns

Nu s-a găsit nimenea nici dintre gramatici (filologi), nici dintre oratori să pomenească de aceasta. Dar Aristotel în scrierea «Despre animale» pomenește de un animal, numit margos, care se naște din putreziciunea ce se află între pământ și apă. Acesta, din clipa în care se naște, nu mai încetează să mănânce la pământ, pînă ce nu găurește pământul și iese la suprafață. Iar după ce iese, moare în trei zile. După alte trei zile vine un nor de ploaie și plouă deasupra lui și-l readuce la viață, dar acumă nu mai mănâncă într-una. De aici socotesc că au pornit vechii filosofi când au numit pe cei ce mănâncă mult gastrimargi. Dar cel ce tie să privească cu evlavie la lucruri poate să înțeleagă cele spuse și într-un sens duhovnicesc. Astfel toată patima obișnuiește să se nască din putreziciune. Iar

Sfântul Maxim Marturisitorul

după ce se naște nu încetează să mănânce inima care i-a dat ființă, până nu iese, prin deprinderea întru cunoaștere, la lucrul acesta. Iar ieșind, moare în cele trei facultăți ale sufletului.⁵⁸⁵ Apoi harul Duhului, arătându-se prin norul învârtirii, aduce ierodote de cunoaștere și o reînviorează. Dar nu la viața pământească de mai înainte, ci la una virtuoasă și plăcută lui Dumnezeu.⁵⁸⁶

Întrebarea 60

*Ce înțeles are parabola din Evanghelie despre lucrătorii din vieți ce înseamnă neegalitatea aceea?*⁵⁸⁷

Răspuns

Judecata lui Dumnezeu nu se face înănd seama de timp și de trup, deoarece sufletul, fiind netemporal și netrădător, nu crește și nu sfârșește deodată cu timpul, iar mișcările și înclinările lui nu se nasc în chip temporal. De pildă, adeseori unul are în viața sa cîștig reșcit apozeci de ani, iar altul o singură zi. Pe de altă parte scopul cîștigării este să desfășure sufletul de împietrirea și înlănuirea de cele materiale și să-l întoarcă spre Dumnezeu. Deci punem cazul că cel dintâi, având apozeci de ani, a murit neîngrijindu-se deloc de o astfel de nepietrărire, iar cel de-al doilea, având numai o zi și-a desfășurat tot cugetul pământește de la cele pământești. La răscăltarea ce se va face la judecată, cel din urmă va lua plata după vrednicie, ca unul ce-a dus întru fărîngăduință ei sale la împlinire; cel dintâi însă o va lua în dar și numai pentru că a răbdat osteneala nevoinței.

⁵⁸⁵ Spiritualizează energia din ea.

⁵⁸⁶ Matei 20, 1.

⁵⁸⁷ Efeseni 1, 10.

Întrebarea 61

De ce s-a pogorât Duhul tocmai după zece zile de la înălțarea Domnului?

Răspuns

Zic unii dintre învățații în cele dumnezeiești că deoarece, după Dionisie Areopagitul, Puterile îngerești sunt rânduite în nouă cete, înălțându-se Domnul după omenitate (căci după dumnezeire toate le umple), fiecare cetăți a datruit o zi, de la prima până la ultima. Căci aveau lipsă ele de venirea Domnului la ele, fiindcă «În El, zice Apostolul, s-au reunit toate, nu numai cele de pe pământ, ci și cele din cer».⁵⁸⁸ După aceea s-a arătat lui Dumnezeu în Tatăl și apoi s-a coborât Duhul.

Dar lucrul acesta poate fi înțeleasă și altfel: Cuvântul lui Dumnezeu, ascuns în cele zece porunci ale Sale, se face corp în noi, coborându-se cu noi în activitatea noastră morală, pe urmă iarăși ne ridică prin cunoștință, înălțându-ne până ne urcă mla cea mai înaltă dintre toate poruncile, care zice: «Domnul Dumnezeu tău Domnul Unul este».⁵⁸⁹ Când deci mintea noastră s-a desfruct de toate, mai bine zis a purtat toate și a ajuns la Dumnezeu însuși, atunci primește limbile de foc, devenind Dumnezeu după har.⁵⁹⁰

Întrebarea 62

Ce înseamnă : «Dă-i răpădătorul spre prietenul tău, ca nu cumva, stăturându-se de tine, să te urască»?»⁵⁹¹

⁵⁸⁸Deut.6,4.

⁵⁸⁹ Întreg urcușul de-a lungul celor trei trepte (faptuire, cunoaștere și vedere descoperită a lui Dumnezeu) este susținut de Hristos și slăvit în noi, care urcăm împreună cu noi, făcându-ne tot mai descoperiți.

⁵⁹⁰Prov.25,17.

⁵⁹¹ Deuteronomul 21, 4-6.

Răspuns

Prietenul este aici trupul nostru, pentru unirea în dragostea naturală ce-o avem față de el. Deci Scriptura te îndeamnă să nu te încarci prea mult cu grija de trup, ci să te îngrijești de el numai atâta cât să poți merge pe urmele sufletului. Iar aceasta rar, ca nu cumva, îngrijindu-te prea mult de odihna lui, să se arate în tine cele ale vrăjmașilor și ale celor ce te urăsc.

Întrebarea 63

*Ce închipuie te junca din lege, junghiat la vale, în cazul unui omor al căruia autor n-a fost descoperit?*⁵⁹²

Răspuns

Prin acestea se închipuie te gândul duhovnicesc al Scripturii care nu numai pentru greșelile vădite trebuie să ne temem, ca unii ce vom avea să suferim pedepse pentru ele, ci și pentru cele săvârșite de noi în chip neștiut, dând mereu junca, adică trupul nostru⁵⁹³ să fie junghiat în valea înfrângerii și a nevoii ei. De aceea se poruncește junca în viață,⁵⁹⁴ ca să învățăm că nu trebuie să omorâm trupul, ci numai să junghiem și să îmblânzim plăcerile răsculate.

Întrebarea 64

*Ce închipuie te slăbănișul coborât de patru în patru în acoperiș? Oare se putea descoperi casa, cum spune istoria?*⁵⁹⁵

⁵⁹² Trupul în grecește e feminin, .

⁵⁹³ În Sf. Scriptură junca nu rămâne vie, e junghiat, dar Sf. Maxim a înțeles prin verbul neurokopeîn o lovire și o slăbire a juncii, nu o junghiere a ei.

⁵⁹⁴ Luca 5, 19.

⁵⁹⁵ IV Regi 2, 25.

R spuns

Dup istorie cu siguran s-a descoperit casa, c ci vizitatorii acelor locuri zic c acoperi urile caselor, f cute din piatr poroas , sunt foarte u oare, încât cel ce vrea s le descopere, o poate face aceasta u or i repede. Dar dup în elesul mai înalt, sl b nogul este orice minte ce bole te în p cate i nu poate vedea pe Cuvântul (Ra iunea suprem) prin contempla ia natural , care e u a. Deci înl turând prin credin acoperi ul gros al literii legii, e coborât prin cei patru de la în l imea de art spre Cuvântul care s-a smerit pe Sine (chenoza) i prime te prin credin i f ptuire putin a de-a umbla.

Întrebarea 65

*De ce Elisei Proorocul s-a rugat i au ie it ur i i au sfâ iat 42 din copiii ce râdeau de el?*⁵⁹⁶

R spuns

Zic unii c copiii ace tia nu sunt Israeli i, ci din alte neamuri; i nu sunt copii dup vârst , ci dup minte. Deci ace tia auzind de Prooroc c f cea multe semne, n-au crezut, ci au râs de el. Dar erau i unii care nu s-au împ rt it de p rerea lor de art . Deci ca s nu fie v t ma i ace tia i blasfemia s se urce la cer, le-a venit în ajutor Dumnezeu.

Iar dup în elesul duhovnicesc, orice minte care e, ca i Elisei, ple uv , adic curat de cuget ri p mânte ti, e luat adeseori în râs, în urcu ul cuno tin ei ei, de gândurile orientate spre lucrurile ce cad sub sim uri i spre materie i form . C ci num rul patruzeci înseamn lucrurile ce cad

⁵⁹⁶ Patru închipuie te cele patru elemente, care dup cei vechi alc tuiesc natura Deci patruzeci e natura constituit .

Sfântul Maxim Marturisitorul

sub simuri,⁵⁹⁷ la care adugându-se materia și forma, se naște numai patruzeci și doi. Deci mintea este luată în răș de asemenea gânduri, care vor să o fac să simtă virtutea ca pe o povară. Aceste gânduri le omorâ mintea prin rugăciune și prin ură, adică prin plăcere și poftă. Căci aceste pasiuni întrebuintă întors,⁵⁹⁸ adică spre bine, ucid gândurile batjocoritoare.

Întrebarea 66

*Cum trebuie să înțelegem neștiința Fiului despre sfârșitul lumii?*⁵⁹⁹

Răspuns

Există două feluri de neștiință: una vrednică de ocară, alta nevinovată. Cea dintâi atâră de noi, a doua nu atâră de noi. Cea vrednică de ocară și atâră toare de noi este neștiința cu privire la virtute și evlavie. Cea nevinovată și neatâră toare de noi este neștiința cu privire la toate acele lucruri, câte, vrând să le cunoaștem, nu le cunoaștem: de pildă cu privire la lucrurile ce se petrec departe, sau la cele ce se vor întâmpla în viitor. Dar dacă sfinții Prooroci au cunoscut prin har cele de departe și neatâră toare de noi, cum nu le-ar fi știut cu atât mai vădit pe toate Fiul lui Dumnezeu, iar prin El și omenitatea Lui, nu prin fire, ci prin unirea cu Cuvântul? Căci precum fierul ars în foc are toate însușirile focului pentru că luminează și arde, și totuși prin fire nu este foc, ci fier, la fel și omenitatea Domnului, întrucât era unit cu Cuvântul, le ținea toate și aceste însușiri dumnezeiești le arată în sine, dar ca fire omenească luată de sine, adică neunită, se zice că nu le ținea.

⁵⁹⁷ Energia lor este transferată pe plan spiritual.

⁵⁹⁸ Marcu 13, 32.

⁵⁹⁹ Iov. 11, 11.

Întrebarea 67

Cum închipuie te înbr c mintea (schima) monahal i mai ales tunderea p rului?

R spuns

Precum capul e în fruntea tuturor m dularelor din trup, tot a a mintea de ine rolul de cap în suflet. Deci aceasta trebuie tuns de toate cuget rile lume ti. Colovionul, care acoper tot trupul i las goale numai mâinile, înseamn c trebuie s înbr c m filosofia moral , care înl tur lucr rile ce s vâr esc p catul, i c aceasta trebuie s acopere i puterea i lucrarea. C ci puterea st pânirii celui r u este, cum zice Iov,⁶⁰⁰ sub buricul pântecelui; iar sufletele, dup fericitul David, sunt pline de batjocurile dracilor.⁶⁰¹ i aceste batjocuri sunt lucr rile curviei. Iar analavul, fiindc are pe el crucea i înainte i înapoi înseamn c trebuie, cum zice Apostolul, s ne r stignim nu numai noi lumii, ci i lumea nou .⁶⁰² Aceasta pentru ca, fugind noi de lume, s nu mai avem nici o piedic i s nu mai fim re inu i de pl cerea fa de ea, am gi i de suprafa a ei, dar nici s nu mai fim urm ri i de ea dinapoi, prin încerc rile f r de voie, i a a s sl bim din încordarea credin ei. Ci s r mânem nesim itori i mor i atât fa de patimile cele de voie, cât i fa de cele f r de voie.⁶⁰³ Culionul închipuie harul lui Dumnezeu, care p ze te i acoper mintea noastr . C ci cel ce s-a tuns de

⁶⁰⁰ Psalmi 37, 8.

⁶⁰¹ Galateni 6, 14.

⁶⁰² Patimile cele de voie sunt cele care ne atrag spre pl ceri, cele f r de voie sunt suferin ele de care vrem s fugim. Deci s nu ne pese nici de pl cere, nici de durere, nici de cele din fa , nici de cele din spate.

⁶⁰³ Efeseni 6, 17.

cuget rile lumii, prime te coiful mântuirii.⁶⁰⁴ Iar sandalele au acest în eles: p r i din trup, la fel cum întreg trupul se folose te de o r m i de piele, trebuie s se foloseasc sufletul de trup, iar pe acesta s -l omoare fa de patimi. Periboleul (pallium, haina de deasupra), fiind în patru col uri, cum e lumea din patru elemente, arat c trebuie s ne îmbr c m în contempla ia natural , încât s nu mai privim cele ce se v d de dragul sim irii i al patimilor, ci prin ra iunea ce se afl în ele s ne în l m spre Ziditorul lor. Faptul c mâna stâng r mâne descoperit⁶⁰⁵ arat c faptele bune trebuie s lumineze din noi, dup cuvântul Mântuitorului, a a ca s vad oamenii faptele noastre cele bune i s sl veasc pe Tat l nostru cel din ceruri. Iar ve mintele trebuie s fie negre, ca s arate c trebuie s fim near to i (nev zu i) pentru lume, ca unii ce avem petrecerea în cer. Dac cineva mai socote te c haina de deasupra (pallium) prin cele patru col uri mai închipuie te i cele patru virtu i generale, nu va gre i.

Întrebarea 68

R spuns

Preotul spune Bisericii «pace» de pe în l imea scaunului (catedrei), imitând pe Domnul de pe scaun (catedr), care, în l ându-se, I-a l sat i I-a dat pacea Sa. Iar poporul r spunzând: « i cu duhul t u»,⁶⁰⁶ vrea s spun : «Ne-ai dat nou pace, Doamne, i bun în elegere între noi. D -ne i pacea care este unirea nedesp r it cu Tine, ca împ ca i cu

⁶⁰⁴ Combefis se întreab de nu e gre eal de text, fiind vorba de mâna dreapt .

⁶⁰⁵

⁶⁰⁶ Din explica ia ce urmeaz se pare c a a ar trebui s se traduc " μ ". Asa traduce i Combefis.

Duhul T u, pe care l-ai pus în noi la începutul crea iei, s
ajungem nedesp r i i de dragostea Ta».

Întrebarea 69

*Dac mor ii învie în întregime, de ce nu învie în
întregime trupurile noastre? De ce credem apoi c prin
Botez, ele se prefac?*

R spuns

Întrebarea 70

R spuns

Dac vrei o tâlcuire mistic a Scripturii, aceasta trebuie
s se în eleag a a: «L uda i pe Domnul în glas de
trâmbi »⁶⁰⁷ înseamn : prin pomenirea învierii, care va fi
anun at prin trâmbi , precum s-a scris. «L uda i-L pe El
în psaltire i chitar », adic prin limba noastr i prin gur ,
lovindu-le cu duhul ca cu un plectru (pan), «L uda i-L în
tob i al ut », adic în trup i suflet, de la care, ca de la o
al ut , str bat cererile la Dumnezeu. «L uda i-L în strune
i în organe», adic în inim i în toate m runtaiele i în
toate fibrele dinl untru, pe care le-a numit organe.
«L uda i-L pe El în chimvale bine r sun toare», adic prin
buze, prin care se împletesc melodiile armonioase ale
psalmodierii.

Întrebarea 71

*În unele manuscrise ale Apostolului se spune: «To i vom
adormi, dar nu to i ne vom schimba»; în altele: «Nu to i*

⁶⁰⁷ Psalmi 150, 3-5.

*vom adormi, dar to i ne vom schimba».*⁶⁰⁸ *Te rog, arat - mi, care versiune trebuie primit i ce înseamn cele scrise?*

R spuns

Socotesc c nu se abate cineva de la gândul Apostolului, dac prime te cu evlavie amândou versiunile, pentru c i manuscrisele vechi le cuprind pe amândou . Pe cea dintâi: «To i vom adormi, dar nu to i ne vom schimba», trebuie s o în elegem în sensul c to i vom avea de suportat adormirea prin moarte, dar nu to i ne vom preschimba primind slava i îndr znirea. Aceasta o arat acela i Apostol în alt loc i mai limpede, zicând: «Numai s ne afl m îmbr ca i i nu dezbr ca i».⁶⁰⁹ Iar pe cea de-a doua: «Nu to i vom adormi, dar to i ne vom schimba», trebuie s o în elegem în sensul c nu to i vom adormi cu adormirea pentru un timp oarecare, ca s avem lips de mormânt i de risipirea prin stric ciune, ci cei de atunci vor suporta o moarte scurt , neavând lips de adormirea pentru un timp oarecare, deoarece îndat se va produce învierea. Dar to i se vor schimba, adic se vor îmbr ca întru nestric ciune.

Întrebarea 72

*Luca spune în Fapte despre Pavel c «se gr bea, de i-ar fi cu putin s fac ziua Cincizecimii la Ierusalim». Dar atunci cum face Pavel îngenuncheri, ceea ce e oprit de canoane?*⁶¹⁰

⁶⁰⁸ I Corinteni 15, 51.

⁶⁰⁹ I Corinteni 5, 3.

⁶¹⁰ Fapte 20, 16, 36. Canoanele Bisericii opreau îngenuncherile între Pa ti i Rusalii, fiind timp de bucurie pentru Învierea Domnului.

R spuns

Nu despre Cincizecimea îns i, în care s-a pogorât Duhul, vorbe te, ci fiindc toate cele cincizeci de zile se numesc zile ale Cincizecimii, Pavel se gr bea s fac la Ierusalim prima zi de dup Pa ti. Deci e limpede c i-a plecat ghenunchiul în vremea postului.

Întrebarea 73

*Ce înseamn cuvintele: «Cel ce zide te pe temelia aceasta aur, sau argint, sau pietre pre ioase, lemne, iarb , trestie, focul le va cerca? Deci cel al c rui lucru, pe care l-a zidit, va r mânea, plat va lua, iar cel al c rui lucru va arde, se va p gubi. El îns se va mântui, dar a a ca prin foc».*⁶¹¹

R spuns

Temelia este credin a lui Hristos. Aurul zidit de cineva în ea este cuno tin a tainic despre Dumnezeu (mistagogia teologic); argintul via a str luminat de virtu i; pietrele pre ioase cuget rile evlavioase; lemnele împ timirea de cele ce cad sub sim iri; iarba o zide te cel ce se hr ne te cu nesocotin a; trestia cel ce lucreaz stric ciunea. Deci pe cei care au fapte bune ziua cuno tin ei îi arat c în foc, adic în duh s-a f cut descoperirea lor. În ce-i prive te îns pe cei p c to i, lucrurile lor se ard prin judecata din cuno tin , care arde con tiin a; ea desfiin eaz p catele i mântuie te pe om, dar îl p gube te de virtu ile pe care nu le-a lucrat în timpul de mai înainte. Dar i în veacul viitor lucrurile p catului se topesc în neexisten , firea reprimind înapoi puterile sale prin foc i prin judecat .⁶¹²

⁶¹¹ I Corinteni 3, 13-15.

⁶¹² Aici nu se înva c p c to ii se vor "mântui" în sensul c pedepsele lor odat vor înceta, ci c ei nu vor pieri ca lucrurile lor, ci vor fi "p stra i", "dar în focul ve nic". Sf. Maxirn e de acord cu Sf.

Întrebarea 74

Ce înseamnă ceea ce spune David cântând: «Dă slugii Tale puterea Ta și mântuie-te pe fiul slujnicei Tale».⁶¹³

Răspuns

Fiindcă suntem după fire slugi ale lui Dumnezeu și fii ai slujniciei Sale în elepciunea, se roagă să ni se dea nouă întâi puterea, adică să pînărea asupra patimilor. Pe urmă, prin aceasta vine mântuirea.

Întrebarea 75

În cărțile Regilor scrie că Dumnezeu a mișcat pe David și numere poporul. Dar în Paralipomene se zice aceasta de diavolul. Cum se poate arăta acordul Scripturii cu ea însăși?⁶¹⁴

Răspuns

Apostolul numește pe diavolul dumnezeu al veacului acesta. Așa trebuie înțeles cuvântul din Regi. Sau și altfel: fiindcă afară de Providența lui Dumnezeu nu se întâmplă nimic, ci toate se întâmplă fie din bun voia, fie din îngăduința Lui, cuvântul din Regi că «Dumnezeu a mișcat», trebuie înțeles că «Dumnezeu a îngăduit», iar cel din Paralipomene că diavolul a lucrat, el a fost cauza. Pe urmă, că cei aptezeci de mii, care se aflau cu Avesalom și sufereau de patima închipuirii de sine și a mândriei. Înțeles mai înalt aceasta înseamnă că David e orice om

Ioan Gură de Aur, Hom. 9 în I Cor. 3, unde spune: "Ceea ce spune aceasta este: Nu se va pierde și el ca lucrurile care se topesc în nimic, ci va rămâne în foc". Vezi și locuri de la al II-lea Petru în același sens, în nota lui Combefis, P.G. 90, 847.

⁶¹³ Psalmi 85, 16.

⁶¹⁴ II Regi 24, 1; I Paralipomena 21, 1.

care a n scut, nu din aplecare (dispozi ie) l untric , ci din uitare de sine, un gând de mândrie, dar pe urm se c ie te i se roag lui Dumnezeu. Iar f când a a, mor gândurile privitoare la cele vremelnice i trec toare. C ci num rul aptezeci înseamn mi carea temporal , pentru cercul în eptit ce se repet . De aceea e mai bine a fi prigonit de vr jma ii draci, decât a suporta foamea neauzirii cuvântului lui Dumnezeu.

Întrebarea 76

Ce înseamn cuvântul de la Apostolul: «O, de s-ar i t ia încaltea»? ⁶¹⁵

R spuns

Acesta s-a zis în loc de: Vor plânge i se vor lovi, ajun i la poc in pentru p catele pe care le-au s vâr it tulburând pe credincio i.

Întrebarea 77

De ce li se interzice Moabi ilor i Amoni ilor s intre în templul Domnului, pân la al treilea i al patrulea i al zecelea neam; i pân în veac? ⁶¹⁶

R spuns

Moabit se t lm ce te intestinul tat lui (), iar Amonit tat l maicii. Prin acestea se spune c cel ce ia pild de r utate de la altul a descoperit intestinul tat lui; iar cel ce na te p catul din sine este tat l maicii, adic al p catului s u propriu. Deci ace tia nu vor intra în casa Domnului pân la al treilea i al patrulea i al zecelea neam; i pân în veac. Adic cel ce nu s-a apropiat de Dumnezeu prin dobândirea deprinderii binelui i prin

⁶¹⁵ Galateni 5, 12.

⁶¹⁶ Deuteronomul 23 ,3; I Ezdra 13, 1.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ferptuirea lui (caci acestea sunt al treilea și al patrulea neam al virtuților), apoi prin numele și prin credința Domnului Iisus și prin cele zece porunci ale Legii, nu va intra, prin renașterea viitoare din veacul cel netrecător, în casa lui Dumnezeu, adică în cetatea cerească în care e locuința tuturor celor ce se veselesc.⁶¹⁷

Întrebarea 78

*Din ce pricină cel ce era numai în parte leproș era în fața Legii necurat, iar cel leproș în întregime era curat?*⁶¹⁸

Răspuns

Cel leproș în vreo parte are moartea părtea în care e lepra. Caci retrăgându-se sângele ce întreține viața, se golește locul. Și când prin atingerea preotului se adâncește locul leprei, îl spurcă pe cel leproș. Tot așa și cel leproș în vreo parte a sufletului, golindu-i-se sufletul, adică adâncindu-se prin retragerea puterii vitale a virtuții, se face necurat. Dar cel leproș în întregime e drept că are culoarea leprei, însă sângele vie îi avându-l împărtășit prin tot trupul, îl are semnat și la suprafață. Aceasta înseamnă că cel ce a ajuns la ultimul capăt al răutății, dar pe urmă s-a căit, redobândește puterea vitală a virtuții. Numai conștiința o are colorată de urmele cugetărilor dinainte (). Caci nu poate să nu cugete la cele ce le-a făcut, căci când nu le-ar fi făcut. De aceea îl declară Legea pe unul ca acesta curat.

⁶¹⁷Psalmi 86, 7.

⁶¹⁸Leviticul 13, 1, 12.

Întrebarea 79

Ce înseamnă cele cinci feluri de jertfe aduse după rânduiala Legii: oaia, boul, capra, turtureaua și porumbelul?

Răspuns

După unul din înțeleși, berbecul, ca unul ce este cu petenie, închipuiește puterea rațională; taurul iubește; iar capra poartă. Turtureaua, la rândul ei, închipuiește neprietenia, iar porumbelul sfîrșirea. Dacă însă trebuie să luăm seama și la însușirile naturale ale fiecărui animal și să le culegăm în alegerea potrivită, cei pricepuți în astfel de lucruri spun că oaia aduce trei lucruri stăpînului: lîna, laptele și mielul. Iar pupila ochiului ei se întoarce după soare și în fiecare zi de afară 365 de bobite. La fel și omul rațional, care este omul, dacă vrea să se aducă jertfă. Stăpînului, trebuie să-i dea ca lîna fructuirea morală, ca laptele contemplația naturală (căci această lucrare te mintea), iar ca miel învîntul pe care îl naște prin învîntur, silindu-se să-l facă întru totul ca pe sine și să-l aducă desvîrșit lui Dumnezeu. Dar și pupila ochiului unuia ca acesta se întoarce după soare, adică mintea lui se îndreaptă după Soarele dreptății, care cu lăuzele toate ale noastre prin cărmuirea providențială a lucrurilor; căci în necazuri și în zile bune el îi mulțumește Aceluia pentru Providența care le cu lăuzele bine pe toate. Unul ca acesta leapădă în fiecare zi 365 de bobite, adică aruncă de fiecare dată cele stricătoare și de prisos, supuse timpului și prefacerii.

Cît despre bou, se spune că el are inima în trei coluri și rinichii cu cinci ieșituri; mai are apoi trei stomacuri. Ziua el are ochii luminoși, iar noaptea în chipul focului. O treime din zi și o treime din noapte el rumegă (), cîntînd spre Răsrit. Nara lui

dreaptă dă un miros bun (μ). Iar sângele lui omorâ animalele domestice, afară de câine. Deci și noi, luând ca niște boi jugul lui Hristos, să ne ținem inima de piatră și dezrăd cinând spinii patimilor, să ne lărgim pe mântul inimii spre primirea cuvântului dumnezeiesc. Să avem apoi inima în trei coluri, adică să avem în inimă și naștoarea învârturii despre Treime, ca precum inima comunică în chip firesc viața ei trupului, așa și credința în Dumnezeu să susțină mîndrărele sufletului. De asemenea să avem rinichii cu cinci ieșituri, adică partea noastră poftitoare să nu fie întoarsă spre patimi, ci prin cele cinci simțuri să privim zidirea numai în vederea doririi și iubirii Ziditorului. Să avem apoi trei stomacuri. Stomacul primește cel dintâi bucatele și prin lucrarea de digestie alege și trimite fiecăruia mîndrărele ceea ce e potrivit cu el, iar restul îl predă burții. Așa se cuvine ca și noi, conduși fiind de contemplația activă, naturală și teologică și împărțind tuturor mîndrărele sufletului cele potrivite, să purtăm grijă și de cel mai de jos, adică de trup sau de burtă. Iar a răsufla o treime din zi și noapte, privind spre Răscrit, înseamnă a privi spre întreita Providență a lui Dumnezeu, spre cea care susține, întoarce și ceartă, și a-I mulțumi atât în noaptea încercărilor, cât și în ziua prosperității. Să avem și ochii noaptea în chipul focului, iar ziua luminoși, adică puterea noastră contemplativă capabilă să primească în ziua virtuților razele cunoștinței de la Soarele Dreptății, iar în noaptea încercărilor și ispitelor ce vin una după alta pe urma virtuților, în stare să înțeleagă sensul pieririlor. Să avem și nara dreaptă binemirosoasă. Căci partea dreaptă a omului este sufletul, dat fiind că avem două prii, sufletul și trupul. Deci cel ce pentru virtuțile sufletului a înmăbrătat harul Duhului Sfânt devine pentru ceilalți binemiroșitor. Iar sângele acestuia are o putere ce omorâ animale domestice; adică iubea abtut din drumul ei

ucide pe oamenii ce-o practic i hr ne te pe dracii ce latr
împotriva noastr .

Capra are o fire ce urc u or mun ii, sare pr p stiile i se încânt de melodiile muzicale. Cornul ei drept, oriunde s-ar sufla în el, d senza ia unui cutremur. Apoi d afar din ea în fiecare zi dou sute de boabe. Deci i sufletul nostru trebuie s sar cu îndr zneal pr p stiile ispitelor i încerc rilor, s urce mun ii proorocilor i ajungând la în l imea cuno tin ei s se îndulceasc cu ea. i nu numai s se îndulceasc , ci prin clopo elul ei (), adic prin ra iunea f ptuitoare, s comunice i celor ce-i aud înv tura aceast dulcea . Iar cornul ei drept înseamn c cel ce închin lui Dumnezeu contempla ia sufletului prin rug ciune, f cându-se binemirositor ascult torilor, scutur obi nuin a patimilor trupe ti din ace tia. Unul ca acesta leap d totdeauna r t cirea în jurul celor ce cad sub sim uri. C ci sim urile împletindu-se cu cele sensibile Lipse te sfâr itul.

Ale celui dintre sfinți, Părintele nostru
Maxim Marturisitorul
Scurt tâlcuire a rugăciunii Tatălui nostru
către un iubitor de Hristos⁶¹⁹

Am primit pe înșuși de Dumnezeu păzitul meu
stăpân,⁶²⁰ venit la mine prin preacinstita lui scrisoare, pe
cel ce este totdeauna de față și nu poate fi niciodată
departe cu duhul. Căci nu disprețuiește să fie împreună cu
slugile sale, pentru bogăția virtuții imitat în chip
dumnezeiesc, odată ce înșuși Dumnezeu a dat-o pe aceasta
ca mijloc de întâlnire chiar și cu el. De aceea, minunându-
mă de marea coborârii lui, temerea mea față de El am
amestecat-o cu afecțiune, și din amândouă, adică din
temere și afecțiune, am dat ființa iubirii, constant toată din
respect și din dorința de apropiere. Căci am voit ca
temerea să nu se desfacă de afecțiune și să devină, nici
afecțiunea dispreț, ceea ce se întâmplă când nu are unit
cu ea temerea care cumpătează. Am voit mai degrabă ca
iubirea să se arate legea afectuoasă ce este și dă întru și
tinde să se apropie de tot ce este înrudit după fire,
înlocuind ura prin afecțiune și depărtând disprețul prin
respect. Pe această temere trăind-o fericitul David, ca
intrând mai mult decât toate în alcătuirea iubirii de
Dumnezeu, zice: «Frica Domnului este curată și ea rămâne

619 P.G. 90, 871-910; Filocalia greacă, ed. II, vol. 1, 317-327.

620 Se vede că această scriere a fost adresată unei personalități pentru care Sf. Maxim avea un mare respect în multe epistole adresantului era numit stăpân. Probabil era egumen, episcop sau dregător civil. (De pildă ep. 40 către egumenul Talasie, P.G. 91, 633).

în veacul veacului». ⁶²¹ El tia îns c aceasta este alt temere decât cea care se na te din frica de pedeaps pentru relele s vâr ite. C ci aceasta se dep rteaz , încetând cu totul când vine iubirea, cum arat undeva în cuvintele sale marele Evanghelist Ioan, zicând: «Iubirea scoate afar frica». ⁶²² Dar cealalt e o însu ire caracteristic fireasc a des vâr itei iubirii. Ea p streaz prin sfiala ei în sfîn i pentru veci nestrictat legea i chipul iubirii fa de Dumnezeu i întreolalt .

Împreunând deci, precum am spus, i eu temerea de st pânul meu, cu afec iunea fa de el, p strez în acest alc tuire legea iubirii. Prin respect ea m împiedic s scriu, ca s nu se iveasc dispre ul; prin afec iune, îns , m sile te s scriu ca s nu par ur des vâr itul refuz de a scrie. Deci ascultând de porunc scriu, dar nu câte gândesc, «c ci gândurile omului sunt ov ielnice», dup Scriptur , ⁶²³ ci câte vrea Dumnezeu i câte d ruie te prin harul S u pentru a produce vreun oarecare folos.

«Sfatul Domnului, zice David, r mâne în veac; gândurile inimii lui, din neam în neam». ⁶²⁴ Prin «sfat» a în eles, poate, sfatul lui Dumnezeu i Tat l, cu privire la coborârea (chenoza) negrit a Fiului cel Unul-N scut în vederea îndumnezeirii firii noastre, sfat care îmbr i eaz marginea tuturor veacurilor. ⁶²⁵ Iar prin «gândurile inimii

⁶²¹ Psalmi 18, 10.

⁶²² Ioan 4, 18.

⁶²³ în elept. 9, 14.

⁶²⁴ Psalmi 32, 11.

⁶²⁵ Toate veacurile (eonii) sunt purtate de dinamica lui Iisus cel care a coborât în ele, îngro ându-Se pe m sura îngro rii lor i în l ându-Se împreun cu în l area lor. Iisus e în lume prin ra iunile ei, prin Providen , prin Legea veche, înc înainte de a veni în trup pentru a se face pârga îndumnezeirii firii omene ti. Iar dup aceea conduce i de sus, dar i din sânul istoriei, procesul de îndumnezeire a firii omene ti, ba acest proces dureaz pentru oameni i pentru îngerii chiar i dup

Sfântul Maxim Marturisitorul

Lui», ra iunile Providen ei i ale Judec ii, dup care cârmuie te în chip în elept via a noastr de aici i cea viitoare, ca a unor genera ii diferite, dând fiec reia modul cuvenit de lucrare.⁶²⁶ Deci dac lucrul sfatului dumnezeiesc const în îndumnezeirea firii noastre, iar scopul gândurilor dumnezeie ti este s des vâr easc pân la cap t cele ce le cerem în via a noastr , e de folos s cunoa tem i s împlinim în elesul Rug ciunii Domnului, i deci s-l i descriem.⁶²⁷ C ci la aceast rug ciune s-a gândit i st pânu l meu, mi cat de Dumnezeu, când a scris c tre mine, sluga sa. Deci trebuind s o fac acum tem a cuvintelor mele, rog pe Domnul, înv torul acestei rug ciuni, s -mi deschid mintea spre în elegerea tainelor din ea i s -mi dea cuvânt potrivit spre t lm cirea celor ce le voi în elege. Fiindc ea înf i eaz tot scopul ascuns în chip tainic în cele spuse mai înainte, sau mai bine zis vestit limpede celor puternici la minte. Cuvântul rug ciunii cuprinde cererea tuturor acelora c rora ni s-a f cut pricinuitor însu i Cuvântul lui Dumnezeu smerindu-Se. El ne înva s ne silim a ne însu i acele bunuri, pe care ni le

sfâr itul acestei lumi, în veci. Deci nu e veac care s r mân pe dinafara acestei misiuni.

⁶²⁶ Ra iunile Providen ei se împletesc i se alterneaz necontenit cu cele ale Judec ii. Dumnezeu îndemnând pe oameni spre cele bune atât prin inspira ii i daruri pozitive, cât i prin încerc ri i pedepse. Aceste ra iuni dinamice (idei-for) ce lucreaz în sânul istoriei îi dau acestuia un sens unitar. Dar istoria nu e uniform , pentru c nici ra iunile acestea nu r mân mereu acelea i, ci fiecare genera ie e c l uzit dup alte ra iuni, dându-i-se alte misiuni, alte moduri de lucrare. De remarcat e c i de via a viitoare spune Sf. Maxim c va fi c l uzit dup ra iunile Providen ei.

⁶²⁷ Cele ce le cerem în via a noastr sunt cele cuprinse în rug ciunea Tat l nostru. Iar scopul gândurilor lui Dumnezeu e s îplineasc acestea pân la cap t. Deci se cuvine s fie l murite lucrurile ce le cerem în rug ciunea Tat l nostru pentru a ti ce urm re te Dumnezeu prin gândurile Sale.

poate procura numai Dumnezeu i Tat l prin Fiul, care mijloce te în chip natural i prin Duhul Sfânt. C ci mijlocitor între Dumnezeu i oameni este, dup dumnezeiescul Apostol, Domnul Iisus,⁶²⁸ care a ar tat oamenilor prin trupul s u pe Tat l cel necunoscut, iar Tat lui i-a adus pe oameni în Sine, împ ca i prin Duhul.

Pentru ace tia, f cându-Se om în chip neschimbat, se face pricinuitorul i înv torul unor taine nou i multe, încât mul imea i m rimea lor nu a putut-o cuprinde ra iunea în vreo m sur oarecare. Dintre ele a d ruit oamenilor, cu d rnicia Sa, care întrece toate, apte la num r, mai generale decât celelalte. Deci scopul rug ciunii este, cum am zis, s îmbr i eze tainic tocmai în elesul acestora, adic : 1. Învtura despre Dumnezeu (teologia) 2. Înfierea prin har, 3. egalitatea în cinste cu îngerii, 4. Împ rt irea de via ve nic , 5. restaurarea firii ca s încline spre ea îns i în chip nep tîma , 6. desfiin area legii p catului i 7. surparea celui r u, care ne st pâne te prin în el ciune. S cercet m a adar adev rul celor spuse.

Teologie ne înva Cuvântul lui Dumnezeu prin faptul c se întrupeaz , ar tînd în Sine pe Tat l i pe Duhul Sfânt. Fiindc întreg Tat l i întreg Duhul Sfânt erau fiin ial i des vîr it în Fiul i dup ce s-a întrupat, f r ca ei s se întrupeze, ci Unul binevoind, iar cel lalt împreun lucrînd cu Fiul, care însu i i-a lucrat întruparea. C ci Cuvântul a r mas mintal i viu⁶²⁹ i neînc put de nimeni altul dup fiin ; decât numai de Tat l i de Duhul Sfânt, i atunci când i-a f cut, prin iubirea de oameni, unirea dup ipostas cu trupul.

628 I Timotei 2, 5.

629 Sf. P rin i aseam n pe Tat l cu mintea, pe Fiul cu ra iunea (sau cuvîntul), iar pe Duhul cu viaa. Deci Cuvîntul întrupându-se a r mas unit cu Mintea (Tat l) i cu Via a (Duhul Sfânt) adic mintal i viu.

Înfierea ne-o har ze te, d ruindu-ne dup har na terea cea mai presus de fire, de sus, prin Duh. Pe aceasta o p ze te i o p streaz , împreun cu Dumnezeu, libera voin a celor ce s-au n scut, cultivând cu dragoste adev rat harul d ruit i sporind prin împlinirea sânguincioas a poruncilor frumuse ea d ruit prin har i înaintând prin golirea de patimi atâtă în dumnezeire, cât S-a golit pe Sine Cuvântul lui Dumnezeu de slava majest ii Sale, pentru mântuirea noastr , f cându-Se cu adev rat om.

Egali în cinste cu îngerii i-a f cut pe oameni, întâi fiindc «a împ cat prin sângele crucii Sale cele din cer i cele de pe p mânt»⁶³⁰ i a surpat puterile vr jma e care umpleau locul dintre cer i p mânt,⁶³¹ ar tând c , în privin a împ r irii darurilor dumnezeie ti, ceata Puterilor cere ti i p mânt e una, firea omeneasc vestind întru veselie slava lui Dumnezeu împreun cu Puterile de sus prin una i aceea i voin . Apoi fiindc , dup împlinirea lucr ii Sale pentru noi, s-a în l at la cer cu trupul primit, unind prin Sine cerul cu p mântul. Prin aceasta a unit cele sensibile cu cele inteligibile i a ar tat firea cea creat ca una de la o extremitate la alta a p r ilor ei, unificat în ea îns i prin virtute i prin cunoa terea primei Cauze. Astfel, prin toate câte a s vâr it tainic a ar tat, cred, c ra iunea este leg tura de unire între cele desp r ite; iar lipsa ra iunii însemneaz dezbinarea celor unite.⁶³² Prin aceasta ne-a

630 Coloseni 1, 20.

631 Adic ne împiedicau s ne în l m la Dumnezeu.

632 Cuvântul "logos" poate avea aici trei sensuri: ra iune, cuvânt i sens, Ra iunea sau Cuvântul dumnezeiesc în toate aceste trei sensuri, logოსul este leg tura de unire a celor desp r ite. Patima, care dezune te, este lipsa de ra iune; la fel egoismul, care nu în elege s se subordoneze unei ra iuni majore, ce încadreaz pe to i. Ra iunile din lucruri i din oameni tind dup o ra iune mai înalt , care e mai cuprinz toare. O ra iune particular care nu vrea s se subordoneze

îndemnat s'învîm s'ne însuîm ra iunea prin f'ptuire, ca s'ne unim nu numai cu îngerii prin virtute, ci i cu Dumnezeu prin cunoştinţă, negând toate cele ce sunt.⁶³³

Prin raia de via dumnezeiască ne face, dându-Se pe Sine de mâncare, cum numai El tie i cei ce au primit de la El o astfel de simire mintală, încât prin gustarea acestei mâncări s'cunoască prin cunoştinţă adevărat că «bun este Domnul».⁶³⁴ Prin aceasta, pe cei ce m'năncă îi umple de o calitate dumnezeiască ce-i îndumnezeieşte, ca Unul ce este în chip vădit i se numeşte «Pâine a vieţii i a puterii».

Firea o readună în ea însăşi, nu numai întrucât, f'cându-Se om, i-a p'strat voia nep'tima i nerzvr'tit împotriva firii (neclintindu-se din temelie ei cea după fire,

unea mai generale nu mai e ra iune. În acest sens ra iunea uneşte lucrurile sau ra iunile lucrurilor despr'ite. Iar Ra iunea supremă, care e în vârful piramidei tuturor ra iunilor, spre care tind toate ra iunile, este Dumnezeu-Cuvântul. El le uneşte pe toate. Dar i cuvântul omului c'tre om e o tr'stură de unire între ei. Având acest rost, se înalege c'adevărul cuvânt e o expresie a ra iunii unificatoare, a unei ra iuni care se ridică de la ra iunea individualist la ra iunea superioară ce se arculieşte peste ra iunile particulare ale celor doi. Astfel cuvântul nu mai e ra ional, nu mai e din ra iune. Logos mai înseamnă însăşi sens. Un lucru particular are sens numai dacă face parte dintr-un ansamblu. Individualul, dacă ar sta cu totul de sine, ar însemna un non-sens. Sensul uneşte lucrurile.

633 E o învîtură statornică a Sf. P'rinic numai prin f'ptuire, prin practic, dobândim adevărata ra iune (i totodată apare în conştiinţa noastră Hristos cel ascuns în noi de la Botez). Unirea cu îngerii prin virtute arată că virtutea rămâne un bun permanent în cel ce se ridică mai presus de treapta f'ptuirii, la contemplaţie. De remarcat e că dobândirea adevăratei ra iuni e necesară i pentru cunoaşterea mistică a lui Dumnezeu prin gnoza apofatică. Ca s'fii în stare să negi toate lui Dumnezeu, pentru a urca la cunoaşterea Lui, trebuie să te fi p'trăns întâi prin ra iune de m'rginirea i de relativitatea lor.

634 Expresia "simirea minţii" (sensibilitatea spiritului) am întâlnit-o i la Diadoh (Cap. 36, Filocalia vol. I).

nici m car împotriva celor ce L-au r stignit; dimpotriv , alegând mai bucuros moartea pentru ei decât via a, cum arat i caracterul voluntar al patimii, sporit prin dragostea de oameni a Celui ce a p timit), ci i întrucât a desfiin at du m nia, pironind pe cruce zapisul p catului, pentru care avea firea r zboiul neîmp cat cu ea îns i. Prin aceasta a chemat pe cei de departe i pe cei de aproape, adic pe cei de sub lege i pe cei din afara legii i «surpând peretele din mijloc al desp r iturii, adic desfiin ând legea poruncilor cu înv turile ei, a zidit pe cei doi într-un singur om nou, f când pace i împ cându-ne»⁶³⁵ prin Sine cu Tat l⁶³⁶ i întreolalt , ca pe unii care nu mai avem o voie ce se împotrivesc te ra iunii firii, ci, precum în privin a firii, tot a a i în privin a voii, r mânem neschimb cio i. Iar firea a f cut-o din nou curat de legea p catului, neîng duind ca întruparea Sa cea pentru noi s fie anticipat de pl cere. Pentru c z mislirea Lui s-a f cut în chip minunat, f r de s mân , iar na terea, mai presus de fire, f r stric ciune; c ci Dumnezeu, n scându-Se din Maic , îi strângea prin na tere leg turile fecioriei mai mult decât firea. i a slobozit de sub domnia legii toat firea în cei ce voiesc s imite moartea Lui de bun voie, prin omorârea din sim ire a m dularelor celor de pe p mânt.⁶³⁷ C ci taina mântuirii se lucreaz numai în cei ce vor, nu i în cei ce r mân sub st pâניה care-i robe te.

În sfâr it surparea tiraniei celui r u, care ne st pânea prin în el ciune, o face întinzând trupul biruit în Adam ca arm împotriva lui i biruindu-l. Prin aceasta a ar tat trupul, înghi it mai înainte de moarte, înghi ind pe înghi itoarea moarte i stricând via a aceleia (a mor ii) prin moartea fireasc . Trupul Lui s-a f cut Vicleanului otrav ,

⁶³⁵ Coloseni 2, 14.

⁶³⁶ Efeseni 2, 14-15.

⁶³⁷ Coloseni 3, 5.

ca pe to i câ i izbutise s -i înghit cât vreme i-a st pânit prin moarte, s -i verse afar . Iar neamului omenesc acela i trup îi d ruie te via , împingând ca pe o fr mânt tur toat firea spre învierea vie ii. C ci mai ales pentru aceasta Cuvântul, fiind Dumnezeu, se face om (cu adev rat str în lucru la auzire!) i prime te de bun voie moartea trupului.

Deci cererea tuturor acestora, cum am zis, vom afla c se cuprinde în cuvântul Rug ciunii.

C ci el spune «Tat », pomene te «Numele» Tat lui i «împ r ia» Lui. Iar pe cel ce se roag , îl arat ca fiind «fiu» dup har al acestui «Tat ». El vrea ca cei din cer i cei de pe p mânt s ajung la o singur voin .

Porunce te apoi s se cear «pâinea cea spre fiin » i cere oamenilor s se împace, unind firea cu ea îns i prin porunca de a ierta i de a i se ierta, ca s nu mai fie t iat prin deosebirea dintre voin e. Înva apoi pe oameni s se roage, s nu cad în ispit , ca lege a p catului, i s fie izb vi i de cel viclean. i se c dea ca însu i Pricinuatorul i D t torul acestor bunuri s fie i înv tor al lor, ca s dea cele spuse în aceast rug ciune ca reguli de via ucenicilor care cred în El i imit vie uirea Lui în trup. Prin ele a ar tat «comorile ascunse ale în elepciunii i ale cuno tin ei», afl toare cu adev rat în El,⁶³⁸ trezind dorin a celor ce se roag spre dobândirea lor.

Scriptura a numit, cred, aceast înv tur «rug ciune», deoarece cuprinde cererea darurilor date oamenilor de Dumnezeu prin har. C ci de Dumnezeu insuffla ii no trii P rin i au spus hot rât c rug ciunea este cererea acelora ce le-a d ruit Dumnezeu, în chip convenit cu El însu i, oamenilor, precum votul este f g duin a sau promisiunea acelora pe care oamenii, slujind cu adev rat lui Dumnezeu, I le aduc Lui. Ei au adus ca m rturie în sprijinul acestui cuvânt al lor Scriptura. De pild :

⁶³⁸ Coloseni 2, 5.

«F g dui i i da i Domnului Dumnezeuului nostru».⁶³⁹ Sau: «Câte am f g duit, voi da Domnului, Mântuitorului meu».⁶⁴⁰ Acestea se spun despre vot. Iar despre rug ciune urm toarele: « i s-a rugat Ana, zicând: Doamne Adonai, Dumnezeu al Puterilor, dac auzind vei auzi pe roaba ta, d ruie te-mi mie un rod al pântecei».⁶⁴¹ Sau: «S-a rugat Ezechia, regele Iudei, i Isaia, fiul lui Amos, proorocul, c tre Domnul».⁶⁴² Sau: «Iar când v ruga i, zice i Tat l nostru cel din ceruri...» cuvinte spuse de Domnul ucenicilor. Astfel votul este p zirea poruncilor, înt rit prin voia celui ce a dat votul; iar rug ciunea, cererea pe care o face cel ce p ze te bunurile poruncilor, ca s se prefac el însu i în bunurile acelea. Sau mai bine, votul este lupta pentru virtute, pe care aducând-o cineva lui Dumnezeu, Acela o prime te cu mult pl cere, iar rug ciunea este cununa virtu ii, pe care Dumnezeu o d ruie te cu bucurie.

Deci fiindc s-a ar tat c rug ciunea este cererea bunurilor procurate de Cuvântul cel întrupat, luându-L pe El însu i ca înv tor al cuvintelor rug ciunii Sale, ne vom îng dui s pornim la tâlcuirea lor, dezv luind cu grij , atât pe cât se poate, în elesul fiec rui cuvânt, tiind c însu i Cuvântul obi nuie te s h r zeasc , în chip folositor, putere în egerii celui ce gr ie te.

⁶³⁹ Psalmi 15, 11.

⁶⁴⁰ Iona 2, 10.

⁶⁴¹ I Regi 1, 10. Origen în tâlcuirea la Tat l nostru se ocup de asemenea de această deosebire între rug ciune () i vot (), f când aceea i deosebire i folosind chiar această pild a Anei. (G. Bardz, *Origene, De la prier*, Paris, Gabalda, 1931, p.33). Totu i Sfântul Maxim în rândurile ce urmeaz ajunge la formul ri mai adânci. Origen spune doar simplu c votul e un dar, iar rug ciunea e o cerere. Peste tot tâlcuirea Sf. Maxim e mai adânc decât a lui Origen, luând propor ii de sistem, cu toat scurtimea ei.

⁶⁴² Paralipomena 32, 30.

«Tat l nostru, care e ti în ceruri, sfîn easc -se Numele T u, vie împ r ia Ta».

Domnul înva în aceste cuvinte pe cei ce se roag , c se cuvine s înceap odat cu înv tura despre Dumnezeu. El d aici o înv tur tainic despre modul existen ei Cauzei f c toare a lucrurilor, El însu i fiind, dup fiin , Cauza lucrurilor. Prin cuvintele rug ciunii e ar tat «Tat l», «Numele» Tat lui i «împ r ia» Tat lui, ca s înv m de la început s chem m i s vener m Treimea cea una. C ci «Numele» lui Dumnezeu i Tat l care subzist fiin ial, este însu i Fiul cel Unul n scut; iar «împ r ia» lui Dumnezeu i Tat l, care de asemenea subzist fiin ial, este Duhul Sfânt. Fiindc ceea ce Matei nume te aici împ r ie, în alt parte, un alt Evanghelist a numit Duh Sfânt, zicând: «Vie Duhul T u cel Sfânt i s ne cur easc pe noi».⁶⁴³ C ci Tat l nu are Numele ca pe ceva dobândit, iar împ r ia nu o cuget m ca o demnitate care i se adaug . Pentru c El nu a început s fie, ca s fi început s fie i Tat sau împ rat. El nu a început nici s existe, nici s existe ca Tat sau ca împ rat. Iar dac , fiind din veci, este i Tat i împ rat din veci, atunci i Fiul i Duhul Sfânt exist împreun cu Tat l, fiin ial, din veci, fiind în chip natural din El i în El, mai presus de cauz i de ra iune, nu ivite, din pricina cauzei; dup El. C ci rela ia arat deodat cu ea i pe cele ce le leag prin rela ie, neîng duind s fie privite acestea una dup alta.

Începând deci aceast rug ciune, suntem îndemna i s vener m Treimea de o fiin i mai presus de fiin , ca una ce este cauza facerii noastre. Pe lâng aceasta suntem înv a i s vestim i harul înfierii ce ni s-a dat nou , fiind învrednici i s numim pe Cel ce ne este F c tor dup fire,

643 Grigorie de Nisa spune c acest loc se afl la Luca (Cuv. 3 la Tat l Nostru), dar la Luca 11, 2 se afl acelea i cuvinte ca i la Matei. Sf. Maxim a urmat aici lui Grigorie de Nisa.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Tat după har. Iar aceasta ne obligă ca, cinstind numele Născătorului nostru după har, să ne silim să întipărim în via a noastră trăsăturile Celui ce ne-a născut, adică să-l sfăinim în numele pe pământ, să ne asemănăm Lui ca Unui Tată, să ne arătăm fii prin fapte și să preamărim pe Fiul natural al Tatălui, Pricinuitorul acestei înfierii, prin tot ce gândim și facem.

În sfăinim Numele Tatălui nostru cel după har, care este în ceruri, omorând pofta și mântuindu-ne de patimile aducătoare de stricăciune. Căci sfăinirea constă în desvârșită oprire și omorâre a poftelor din simțire. Ajunși la această stare se domolesc lucrăturile necuviincioase ale iuimii, nemaexistând pofta care să o stârneasce și să o înduplece și lupte pentru plăcerile ei, odată ce a fost omorât prin starea de sfăinire a raionii. Căci iuimea fiind avocatul poftelor, încetează să se înfurie când pofta este omorâtă.

Iar după lepădarea iuimii și a poftelor, cu drept cuvânt vine, cum zice rugăciunea, stăpânirea împărăției lui Dumnezeu în Tatăl, în cei ce se învrednicesc să spună după desfacerea de acelea: «vie împărăția Ta», adică Duhul Sfânt. «Peste cine, zice, mă voi odihni, dacă nu peste cel bun și smerit, care tremură de cuvintele Mele?».⁶⁴⁴ De aici este vădit că împărăția lui Dumnezeu în Tatăl este a celor smeriți și blânzi. «Fericiți, zice, cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul».⁶⁴⁵ Se înlege că nu pământul acesta, care de ine, după fire, locul de mijloc al lumii, l-a făgăduit Dumnezeu moștenire celor ce-L iubesc pe El. Căci spune: «Când vor învia din morți, nu se vor însura și nu se vor mărita, ci vor fi ca îngerii din ceruri».⁶⁴⁶ Sau: «Veni și binecuvânta-ți Părintelui Meu și

⁶⁴⁴Is. 66, 2.

⁶⁴⁵Matei 5, 4.

⁶⁴⁶Matei 22, 30.

mo teni i împ r ia cea g tit vou de la întemeierea lumii». ⁶⁴⁷ Iar în alt parte, zice altuia, care a lucrat cu tragere de inim : «Intr întru bucuria Domnului t u». ⁶⁴⁸ Iar dup El, dumnezeiescul Apostol zice «Va suna din trâmbi i cei mor i în Hristos se vor scula cei dintâi întru nestric ciune. Apoi noi cei vii, care vom fi r mas, vom fi r pi i deodat în nori, întru întâmpinarea Domnului în v zduh i a a vom fi totdeauna cu Domnul». ⁶⁴⁹ Acestea fiind f g duite celor ce-L iubesc pe Domnul, cine va putea spune, dac prive te la cuvântul Scripturii i dac e mi cat de ra iune i dore te s fie slujitor al ra iunii, c cerul i împ r ia g tit de la întemeierea lumii, apoi bucuria Domnului cea ascuns în tain i petrecerea i locuirea neîncetat i cu totul nedesp r it a celor vrednici cu Domnul, e tot una cu «p mântul»? Deci «p mânt» socotesc c nume te deprinderea i puterea înt rit i cu des vâr ire neclintit a neschimbatei statornicii a celor blânzi în bine. C ci aceasta este totdeauna cu Domnul i are o bucurie neîncetat , ca una ce a primit împ r ia g tit de la început i s-a învrednicit de fixitatea ⁶⁵⁰ i de rânduiala cea din cer. Ea e statornicit în ra iunea virtu ii, ca într-un oarecare p mânt a ezat la mijlocul întregii lumi. În temeiul acestei ra iuni, cel blând stând la mijloc între numele bun i faima rea, r mâne f r patim , f r s se umfle de laude (în l ându-se sau umplându-se de slav de art) i f r s se întristeze de oc ri. C ci desf cându- i dorin a de la lucrurile de care e liber ra iunea dup fire, nu simte când îl sup r momelile lor, ca unul ce s-a lini tit de orice agita ie în leg tur cu ele i i-a îndreptat toat puterea sufletului spre slobozenia dumnezeiasc ,

⁶⁴⁷Matei 25, 24.

⁶⁴⁸Matei 25, 21.

⁶⁴⁹Corinteni 15, 52.

⁶⁵⁰

nemaiurm rind nici un interes. Această slobozenie dorind Domnul să o împartă ucenicilor Săi, zice: «Luați jugul Meu peste voi și învățați de la Mine că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre».⁶⁵¹ Odihnă numește pânirea împărăției dumnezeiești, care este ca o domnie ce slobozește pe cei vrednici de toată robia.

Iar dacă dăstăpânirea netrecătoare a împărăției celor smeriți și blânzi, cine va fi atât de neubitor și de nedoritor al bunurilor dumnezeiești, ca să nu dorească la culme smerenia și blândețea, spre a primi pecetea împărăției dumnezeiești, cât e cu puțin omului, purtând în duhul lui, prin har, forma neîrbită a Celui ce este în mod firesc, după ființă, marele împărat Hristos?

În acest om, zice marele Apostol, «nu este bărbat și femeie»,⁶⁵² adică mânie și poftă. Căci mânia alungă silnicia iuenească scoate afară din legea firii cugetarea. Iar pofta face mai iubite decât Cauza și Ființa cea unică și singură de dorit și nepătimitoare, cele de după ea și de aceea socotește mai de cinste trupul decât duhul. De asemenea face mai atractive toare posesiunea celor văturate decât slava și strălucirea celor inteligibile, trăgând mintea prin lucrarea plăcerii simțuale de la privirea dumnezeiască și înrudită la celor spirituale. În acest om nu mai este decât rațiunea, care s-a dezbrăcat, prin abundența virtuții, chiar și de iubirea și de afecțiunea cea mai nepătimă, dar totuși naturală față de trup. Căci duhul a biruit cu desăvârșire firea și a convins mintea să se odihnească până și de la filosofia activității morale, când se întâlnește cu rațiunea cea mai presus de ființă, printr-o contemplație simplă și neîmpărtășită.⁶⁵³ Pentru că dacă omul a izbutit să ajungă la

⁶⁵¹Matei 11, 29.

⁶⁵²Galateni 3, 28.

⁶⁵³Cel blând și numai el se ridică pe treapta cea mai înaltă a contemplației simple, nediscursive a Raiunii divine. Din aceasta

aceast stare în care poate t ia i lep da u or cele ce curg în timp, nu este nimerit ca, o dat ce s-a dovedit slobod de cele sensibile i a trecut peste ele, s se împov reze iar i cu chipul f pturii morale ca cu un cojoc.

Aceasta o arat mai limpede marele Ilie, indicând aceast tain prin cele ce le-a s vâr it în chip simbolic. Acesta când a fost r pit a dat cojocul, adic starea (sau lucrarea) de mortificare a trupului, în care era fixat m re ia frumuse ii sale morale, lui Elisei, ca ajutor al duhului împotriva a toat puterea vr jma i ca unealt de lovire a firii nestatornice i cuget toare, al c rei chip era Iordanul, ca s nu fie împiedicat ucenicul s treac spre ara sfânt , înecându-se în pofa tulbure i lunecoas dup cele materiale.⁶⁵⁴ El îns a plecat slobod spre Dumnezeu,

vedem c pentru Sf. Maxim ra iunea nu se distinge net de minte, fie c nu înseamn numaidecât cugetare discursiv , fie c discursivitatea trece firesc în contempla ia simpl i unitar , sau viceversa. În acest sens "om ra ional" nu e om necontemplativ, ci un om lipsit de mânie i poft . Ra iunea nu se opune mintii, sau contempla iei, ci patimilor. O precizare: pe treapta f ptuirii morale omul poart înc în el o afec iune trupeasc în limitele naturii, dar pe cea gnostic duhul a covâr it-o prin aceasta.

⁶⁵⁴ Atât la Evagrie cât i la Sf. Maxim întâlnim adeseori ideea unor haine sau corpuri ce trebuiesc pe rând dezbr cate pentru a ajunge omul la "minte goala". Prima hain care trebuie dezbr cat e cea a patimilor. Cel ce se dezbrac de ea trebuie s se îmbrace în haina virtu ilor; pe o treapt mai înalt trebuie dezbr cat i aceasta, pentru a se îmbr ca haina vederilor contempla iei naturale, ca în sfâr it s fie dezbr cat i aceasta i mintea s r mân "goală", ca s se întâlneasc cu Ra iunea goală , cu Dumnezeu descoperit. (în acest sens se vorbe te i de dezbr carea omului vechi). Cel ce, asemenea lui Ilie, a trecut chiar i peste afec iunea natural fa de cele sensibile, trebuie s desbrace i lucrarea de mortificare a trupului, adic grija de asceze , ca pe un cojoc. Dar aceast grij trebuie s o îmbrace ucenicul, adic cel ce a r mas pe o treapt mai jos. Aceasta nu înseamn c cei ce dezbrac grija ascezei poate s zburde de acum cu trupul, ci c în el starea de mortificare a devenit ceva ce se men ine de la sine, f r o

Sfântul Maxim Marturisitorul

neoprit de nici unul din lucruri, prin vreo afecțiune fa de ele, simplu prin dorin și necompus prin voință, spre cel simplu prin fire,⁶⁵⁵ făcându-și cîntăria prin virtuțile generale ce se îmboldesc una pe alta și se ridică împreună ca niște cai de foc. Căci tăcătoarele lui Hristos trebuie să lepede dispozițiile neegale, a căror deosebire în vedea alterarea și nestatornicia, dacă patima poftei provoacă revîrsarea sîngelui în jurul inimii, iar mânia pusă în mi care fierberea sîngelui. Deci cel ce a ajuns să trăiască, să se miște și să fie în Hristos, s-a eliberat de apariția năprasnică a dispozițiilor neegale, nemaipurtînd în el, ca pe un bărbat și femeie, afecțiunile opuse ale acestor patimi, prin care rațiunea e robită, fiind denaturat de schimbările lor nestatornice.⁶⁵⁶ Căci în rațiunea nerobită de aceste afecțiuni el are zugrăvit în reia chipului dumnezeiesc, care înduplec sufletul și se prefacă prin hotărârea liberă a voinței sale spre a deveni după asemnarea dumnezeiască și să se facă lăcaș totdeauna al marelui împărat care subsistă ființial cu Dumnezeu și Tatăl tuturor, adică al Duhului Sfânt,⁶⁵⁷ lăcaș care primește, dacă se poate spune, puterea cunoașterii firii dumnezeiești, atât cît e cu putință. În această stare, nașterea celor rele

grijă specială. Grija ascetică de trup îl împiedică acum de la contemplație. Mortificarea e un ajutor al duhului împotriva puterii viciului, adică prin ea se accentuează aspectul de duh al firii noastre.

⁶⁵⁵ Dumnezeu e simplu după fire, dar noi ne putem dezbină de fire prin voință făcându-ne compuși. Deci tot prin voință putem ieși iarăși din compoziție, unificându-ne voința cu firea.

⁶⁵⁶ Din toate acestea se vede caracterul moral al rațiunii, după sfântul Maxim. Rațiunea e mai mult ceea ce se opune patimilor, rezistînd poftelor și mâniei. Numai așa nu se denaturează, nu se alterează.

⁶⁵⁷ Marea împăratie a Duhului e lumea Sofiei, sau a energiilor divine, care umplînd întreaga pe fiecare, pe măsura puterii fiecăruia, cum aceeași lumină își umple pe toți, își unește pe toți. Dar viața a Duhului nu se desfășoară pe calea străinătății de rațiunea însăși, deci nu e desprinsă de Rațiunea (Logosul) divină, căreia îi se deschide rațiunea individuală.

încetează în a celor bune ia fiin , sufletul p zind în sine, întocmai ca Dumnezeu, prin harul chemării Sale, neatins ipostasul bunurilor d ruite. În acest suflet Hristos se na te pururea de bun voie în chip mistic,⁶⁵⁸ f cându-Se corp prin cei mântui i i f când sufletul ce-L na te maica fecioară »⁶⁵⁹ întrucât acesta nu mai are, ca s spun pe scurt, prin vreo afec iune, ca pe un b rbat i femeie, semnele firii afl toare sub stric ciune i facere.⁶⁶⁰

S nu se mire nimeni c am pomenit stric ciunea înainte de facere. C ci privind f r patim , cu drept judecat , firea celor ce apar i pier, va afla limpede c orice facere începe din stric ciune i sfâr e te în stric ciune.

Dar patimile ce caracterizează cele supuse facerii i stric ciunii, cum am spus, nu le are Hristos sau vieuirea i ra iunea lui Hristos sau dup Hristos. C ci s-a spus: «în Hristos Iisus nu este b rbat i femeie»,⁶⁶¹ iar prin aceasta se indic semnele i patimile firii, care e supus stric ciunii i facerii. Într-o asemenea vieuire nu mai este decât ra iunea deiform îmbibat de cuno tin a

⁶⁵⁸ Na terea lui Hristos este aici apari ia Lui în via a con tinent a celui ce s-a purificat, fapt numit alteori învierea lui Hristos din mormântul firii, în care s-a îngropat la Botez i de unde lucrează în chip acoperit la purificarea omului.

⁶⁵⁹ Sufletul în grece te e de genul feminin.

⁶⁶⁰ Sf. Maxim face deosebire între facere () i na tere (). Facerea e orice început natural de existen , care e urmat în mod necesar de stric ciune. Na terea. când e natural , e un mod special al facerii. Dar când nu e natural , ca în cazul lui Hristos, nu se mai subsumează în facere, de i a luat na terea, n-a primit stric ciunea sau facerea urmat totdeauna de stric ciune. Sufletul care L-a n scut a devenit fecioară , a sc pat de asemenea de acel fel de na tere care duce la stric ciune.

⁶⁶¹ Galateni 3, 28.

Sfântul Maxim Marturisitorul

dumnezeiasc ,⁶⁶² și mi s-a dat unitar și a voii, care nu alege decât virtutea.

«Nici elin și iudeu. Prin acestea se indică deosebirea învățăturilor despre Dumnezeu, sau mai adevărat vorbind opoziția dintre ele. Cea dintâi învățatură susține bunele teorii teologice, împărțind unicul principiu în lucruri și puteri potrivnice; ea născocotește slujirea la mulți zei, care se dezbină în ea însăși, împreună cu mulțimea celor ce se închină, și se face de răsun prin marea varietate a slujirii. Cealaltă învățatură susține, e drept, un singur principiu, dar îngust și nedesvârșit și aproape inconsistent, fiind lipsit de rațiune și de viață.⁶⁶² De aceea cade într-un rău tot ceea ce are mare ca și învățătura de mai înainte, anume în latura opusă celeia, în ateism, mergînd la o singură persoană principiul unic și socotindu-l ca subzistând fără Cuvânt și Duh, sau străbătut de Cuvântul și de Duhul ca de niște simple calități. Acesta nu-și dă seama că ce Dumnezeu mai poate fi acela, care e lipsit de acestea? Sau cum se va împărți Dumnezeu de acestea, ca de niște accidente, asemenea ființelor raționale supuse făcerii? Nici una dintre aceste două învățături nu este, cum am spus, în Hristos. În El este numai învățătura evlaviei adevărate și legea neclintită a cunoașterii tainice a lui Dumnezeu (a teologiei mistice), care respinge de irarea dumnezeirii, ca prima învățatură și nu primește comprimarea dumnezeirii, ca cea de a doua. Aceasta, ca și nu dezbină dumnezeirea prin înmulțirea ființelor ei, căci aceasta este greșala elinească, nici s-o face pătimitoare prin reducerea la un singur ipostas, socotind-o lipsită de Cuvânt și Duh, sau îmbibată

⁶⁶² Atributul deiform precizează în chip satisfăcător sensul rațiunii, la Sf. Maxim. Nu e rațiunea opus contemplației, ci rațiunea opus stricăciunii patimilor, dar îmbibată de cunoștința intuitivă, tainică a lui Dumnezeu.

⁶⁶³ Adică de Logos și de Duhul Sfânt.

de Cuvânt și Duh ca de ni te simple calități, cci aceasta este greșeala iudaică, după care dumnezeirea nu este: Minte, Cuvânt și Duh. Înviat întru Hristos ne învață pe noi, cei chemați de har prin credință la cunoștința adevărului, să cunoaștem o unică fire și putere a dumnezeirii, adică un unic Dumnezeu, contemplat în Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, subzistând ființial ca o singură Minte necauzată, nescutită a singurului Cuvânt fără început, subsistent după ființă, și izvor al singurei Vieți eterne ce subzistă ființial ca Duh Sfânt. Ne învață să cunoaștem Treimea în unime și unimea în Treime. Nu numai pe una în altă, cci nu este Treimea în unime ca un accident în ființă, sau întors unimea în Treime, cci este fără calități. Nici ca pe altceva și altceva, cci nu se deosebește prin eterogenitatea firii unimea de Treime, fiind o fire unică și simplă. Nici pe una înaintea alteia, cci nu se deosebește printr-o putere mai mică Treimea de unime, sau unimea de Treime. Nu se deosebește unitatea de Treime nici ca ceea ce-i comun și general pentru ilor subordonate, ca să fie contemplat numai prin cugetare, cci această unitate este o ființă existând de sine în sens propriu și o putere cu adevărat puternică prin ea însăși. Nu este nici una prin altă; cci nu este la mijloc vreo relație ca între efect și cauză, acolo unde e totul unul și același și fără nici o relație. Dar nu este nici una din altă; cci nu provine Treimea din unitate, fiind necutită și explicându-se prin sine însăși. Că aceeași se zice și se cugetă cu adevărat unitate și Treime. Este unitate prin rațiunea ființei ei, Treime prin modul existenței ei. Aceași este întreagă unitate, neîmpărțită de ipostase; și aceeași întreagă Treime, neconfundată prin unitate. Ca să nu se introducă prin împărțire mulțime de zei, sau să se înlepture prin confuzie orice Dumnezeu. Înviat întru Hristos strălucește prin ocuirea amândurora.

Iar prin învătura lui Hristos în eleg noua propovăduire a adevărului, în care «nu este bărbat și femeie», adică semnele și patimile firii celei supuse stricciunii și nașterii; «nici elin și iudeu, adică învățăturile potrivnice despre dumnezeire. În ea nu este «nici tăiere împrejur și netăiere împrejur», adică slujirile corespunzătoare ale acestora, ca și cea dintâi necinste te firea văzută de dragul simbolurilor legii și ocrotite pe Creatorul însuși, socotindu-l Făcător al unor lucruri rele; iar cea de a doua îndumnezeie te firea de dragul patimilor și ridică făptura împotriva Creatorului, sfârșind amândouă în același rău, în batjocorirea lui Dumnezeu. Nu este «nici barbar și scit», adică desprinderea și ridicarea firii împotriva ei însăși, prin voință, dezbinare prin care s-a înfrânt în oameni legea stricăcioasă și potrivit firii, a uciderii întreolalt. «Nici rob sau slobod», adică împărțirea aceleiași firi împotriva voii, care face făcând cinste ceea ce este după fire de aceeași cinste, având ca lege ajutor toare, ce tiranizează demnitatea chipului, bunul plac al stăpânitorilor.⁶⁶⁴

«Ci toate într-o parte este Hristos», care zăgăvesc te în două forme (μῆτρα) împărțirii fărâșe de început prin cele mai presus de fire și de lege. Această formă, precum s-a arătat mai înainte, este caracterizată prin smerenia și blândețea inimii, a căror unire desvârșită este pe omul zidit după Hristos. Căci oricine este smerit este desigur și blând, și oricine este blând este desigur și smerit; smerit, ca unul ce se ține pe sine avându-și existența ca dar; blând ca unul ce

664 Dacă desprinderea în "barbar și scit" se referă la "distanțarea" diavstasi" și răzvrătirea voluntară a firii față de ea însăși, prin certurile dintre oameni, împărțirea în "rob și slobod" este o orânduire care se impune de cele mai adeseori împotriva voii celor mulți, prin voință a despotismului unei minorități, sau a unui singur om. Ea "tirănizează" demnitatea chipului dumnezeiesc la om, în a cărei compoziție intră ca o trăsătură esențială libertatea.

în elege întrebuin area ce trebuie s o fac de puterile d ruite lui dup fire, f cându-le s slujeasc ra iunii spre na terea virtu ii i refuzând cu totul s pun lucrarea lor la dispozi ia sim irii. De aceea el este cu mintea într-o neîntrerupt mi care spre Dumnezeu, iar cu sim irea r mâne nemi cat, nemaivrând s simt nicidecum nimic din cele ce sup r cu adev rat trupul i nel sând s se întip reasc în suflet nici o umbr de întristare, ca s nu se clatine dispozi ia pricinuitoare de bucurie din el.⁶⁶⁵ C ci nu socote te ca o lips de pl cere durerea cea dup sim iri. Fiindc el cunoa te o singur pl cere: unirea sufletului cu Cuvântul, a c rei lips este un chin f r de sfâr it, care se întinde în chip firesc peste toate veacurile. De aceea, l sând trupul i toate ale trupului, se duce întins spre convie uirea cu Dumnezeu,⁶⁶⁶ gândindu-se la singura pagub pe care ar putea-o avea, chiar dac ar st pâni toate bunurile p mântului: nedobândirea a teptatei îndumnezeiri dup har.

S ne cur im deci pe noi în ine de toat întin ciunea trupului i a duhului, ca s sfîn im numele dumnezeiesc. Iar aceasta o facem stingând pofta, devenit în chip necuviincios desfrânat din pricina patimilor, i legând iu imea, înfuriat în chip dezordonat de pl ceri, cu ra iunea, ca s primim împ r ia lui Dumnezeu i Tat l, care vine la noi prin blânde e.

⁶⁶⁵ E o stare de "nesim ire" voluntar pentru toate durerile ce vin asupra trupului. Aceasta nu e o nesim ire general , c ci în vreme ce nu simte durerea trupului, sufletul e plin de sim irea unor bucurii spirituale ("sim irea mintal sau spiritual "). Dar este i o "nesim ire" pe plan sufletesc, la care trebuie s ajung cel ce caut des vâ irea: calmul fa de laude i de oc ri. Lipsa acestuia denot o sensibilitate egoist , o preocupare de sine, o stare moral inferioar , care poate ajunge pân la o susceptibilitate morbid .

⁶⁶⁶ În grece te e μ , convie uire conjugal , între suflet ca so ie (fiind de genul feminin) i Cuvântul lui Dumnezeu.

Iar acum să potrivim cuvântul următor al rugăciunii, ca cele de mai înainte, zicând:

«*Fac -se voia Ta, precum în cer, a aia pe pământ*».

Cel ce aduce lui Dumnezeu închinare în chip tainic, numai prin facultatea raională, desprinsă de poftă și de iuime, împlinește pe pământ voia lui Dumnezeu, cum o face în cer cetele îngerilor. Acela prin toate s-a făcut împreună slujitor și împreună viețuitor cu îngerii, precum zice marele Apostol: «Iar petrecerea noastră este în ceruri».⁶⁶⁷ Căci în îngeri nu se află pofta și slăbete vigoarea minții prin plăcere, nici iuimea ce se înfurie și latră la cei înrudiți întru cuviință, ci numai rațiunea care duce în chip firesc spre prima rațiune pe cei raionali.⁶⁶⁸ Numai de aceasta se bucură Dumnezeu și numai pe ea o cere de la noi robii săi. Aceasta o arată, zicând către marele David: «Căci ce este Mie în cer și ce am voit de la tine pe pământ?»⁶⁶⁹ Nimic nu are Dumnezeu în cer, care să-I se aducă de sfinții îngeri, decât slujirea rațională. Pe aceasta cerând-o și de la noi, ne-a învățat să zicem când ne rugăm: «*Fac -se voia Ta, precum în cer a aia pe pământ*».

Prin urmare să ne mișcăm și pe noi rațiunea noastră spre cucerirea lui Dumnezeu; puterea poftei spre dorirea Lui; iar iuimea să lupte pentru păstrarea Lui.⁶⁷⁰ Mai bine zis,

⁶⁶⁷ Filipeni 3, 20.

⁶⁶⁸ O dovadă despre încrederea Sf. Maxim în rațiune, care este activă și în îngeri. Rațiunea este vigoare. Poftă și mânia slăbesc această vigoare, și bind în același timp vigoarea firii. Deci trebuie să incoruptibilitatea firii înseamnă predominarea raionalității în ea. Iar și notăm că rațiunea nu se opune contemplației, deci nici contemplația raională, ci aceste două sunt aproape un tot. Rațiunea se opune poftei și mâniei, având un caracter moral, ca atare o rațiune fermă este împletită cu o voință tare.

⁶⁶⁹ Psalmi 67, 25.

⁶⁷⁰ De unde înainte vorbea de oțieră a poftei și mâniei, acum vorbește de o punere a lor în slujba lui Dumnezeu. Propriu zis aceasta este învățură justă. Prin asceză, energia biologică din poftă și mânie se prefăcește într-o energie spirituală, producându-se un transfer ascendent

mintea s se întind întreag spre Dumnezeu, într rit de iu ime ca de un tonic i aprins de dorul poftirii dus la culme. Imitând astfel pe îngerii din cer, ne vom afla slujind lui Dumnezeu prin toate, înf i ând pe p mânt aceea i vie uire ca i îngerii, neavând mintea mi cat spre nimic din cele de dup Dumnezeu, întocmai ca aceia.

Vie uind astfel în urma votului ce-L d m, vom primi, ca pe o «pâine spre fiin » i spre via , pentru hrana sufletelor noastre i pentru p strarea i buna folosire a celor d ruite nou , pe Cuvântul care a zis: «Eu sunt pâinea care s-a coborât din cer i d via lumii».⁶⁷¹ C ci El ni se face toate, pe m sura noastr a celor ce suntem nutri i prin virtute i în elepciune, i se face corp, precum singur tie, prin fiecare din cei ce ne mântuim, în chip felurit, cât vreme suntem înc în acest veac, dup în elesul cuvântului rug ciunii, care zice:

«Pâinea noastr cea spre fiin d -ne-o nou ast zi».

Prin «ast zi» socotesc c se indic veacul acesta. Cel ce ar voi s redea mai dezv luit acest loc al rug ciunii ar putea zice: «Pâinea noastr pe care ne-ai g tit-o la început spre nemurirea firii, d -ne-o nou ast zi, cât ne afl m înc în via a aceasta muritoare, ca s biruiasc moartea p catului hr nirea cu pâinea vie îi i a cuno tin ei, de care c lcarea poruncii dumnezeie ti nu l-a l sat pe primul om s se fac p rta ; c ci dac ar fi mâncat s se sature din această mâncare, nu ar fi fost cuprins de moartea p catului».

sau o sublimare, precum prin c derea în p cat s-a produs un transfer descendent de pe planul spiritual pe cel biologic. Altfel de unde ar fi ap rut energia din patimi sau din afecte? Prezentarea unirii sufletului cu Hristos ca o c snicie înso it de pl cere arat acela i transfer. Desigur aceea e o pl cere deplin armonizat cu ra iunea i cu libertatea voin ei, nu ca pl cerea anarhic a sim urilor, care nesocote te ra iunea i voin a, sau le târ te cu ele, robind pe om.

671 Ioan 6, 33.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Dar cel ce se roagă să primească această pâine spre ființare desigur nu o primește întreagă, precum este pâinea înșurubată, ci cât poate el să primească. Pâinea vie îi se dă pe Sine tuturor celor ce o cer, ca iubire de oameni, dar nu în același fel tuturor. Ci celor care au făcut lucruri mari mai mult, iar celor mai puțin în fapte mai puțin, fiecare ruia cât poate primi vrednicia minții lui.⁶⁷²

Spre acest înțeleș al cuvintelor de față ne-a adus Mântuitorul însuși, poruncind apăsător înțeleșurilor să nu-și facă griji câtă vreme puștin de hrana ce cade sub simțuri. Ci ci zice: «Nu vă grijiți în sufletul vostru ce veți mânca și veți bea, nici pentru trupul vostru, cu ce vă veți îmbrăca. Ci toate acestea le caută neamurile lumii. Ci căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui, și toate acestea se vor adăuga vouă».⁶⁷³ Cum ne-ar îndemna deci să cerem cele de care a poruncit mai înainte să nu ne îngrijim? Este vădit că nu ne-a îndemnat să cerem prin

672 Este o "coborâre" (chenoz) tainică a darurilor dumnezeiești, care se potențializează până la nivelul fiecăruia, ca fiecare pe măsură ce sporește la capacitatea de primire, în desfășurarea puterilor lui spirituale, să ia mai mult din comoara darurilor ascunse în ea înșurubată, dar la dispoziția noastră. În această economie universală a lui Dumnezeu se cuprinde și întruparea istorică a Fiului lui Dumnezeu, ca și întruparea în fiecare om, crescând apoi și manifestându-se potrivit cu darurile naturale și împrejurările de viață ale fiecăruia. Procesul acestei actualizări neconținute a energiilor necreate divine durează chiar și în viața eternă, Sofia nu e decât această formă infinit nuanțată a energiilor divine "coborâte" la nivelul fapturilor, pentru a se înălța deodată cu ele. Un nesfârșit dinamism străbate această lume a energiilor divine, ce coboară la nivelul fiecărei fapturi pentru a urca apoi cu fiecare. Este o uriașă coborâre în cuprinsul întregului ocean al lumii create ca să ne ridice pe cei ce vrem să ne prindem de ea, dar care continuă să ne ridice și după ce ne-a urcat în vâzduhul vieții eterne. "Pâinea" e întreagă lângă sau în fiecare. Dar unul vede sau folosește din ea numai o firimitură mică, altul una mai mare și a mai departe; iar din nesfârșita ei dulceață sesizează fiecare cât e în stare.

673 Matei 6, 25, 31.

rug ciune cele de care ne-a rânduie prin poruncă s nu ne îngrijim. Căci prin rug ciune se poate cere numai ceea ce putem căuta în temeiul poruncii. Aadar ceea ce nu ni s-a îngduit să căutăm prin poruncă desigur că nu e îngduit să cerem nici prin rug ciune. Iar dacă Mântuitorul a poruncit să căutăm numai împărăția lui Dumnezeu în dreptatea, cu drept cuvânt a rânduie că aceasta să o căutăm prin rug ciune cei ce se doresc după darurile dumnezeiești. Prin aceasta, asigurând darul celor cerute în chip firesc prin rug ciune, a unit voia celor ce cer cu voia Celui ce oferă darul, fiind când prin această unire afectuoasă cele două voine una și aceeași.

Iar dacă ni se poruncește să cerem prin rug ciune și pâinea cea de toate zilele, prin care se întreține viața noastră de aici, s nu trecem hotarele rug ciunii, privind în chip lăcom înainte la multe perioade de ani și să uităm astfel că suntem muritori și avem o viață care trece ca umbră. Căci să cerem prin rug ciune, fără îngrijorare, doar pâinea trebuincioasă zilei. Să arătăm astfel că facem, prin înțelepciunea cea după Hristos, din viața noastră o meditație (o pregătire) în vederea morții, armonizându-ne dispoziția noastră cu firea și desprind sufletul de grija celor trupești, mai înainte de a veni moartea. Aceasta, pentru că s nu se lipească de cele stricătoare, întorcând spre materie dorința lui cea după fire,⁶⁷⁴ și să se deprindă cu lăcomia, care ne lipsește de abundența bunurilor dumnezeiești.

Să fugim aadar cu toată puterea de iubirea celor materiale și să tergem afecțiunea față de ele, ca pe un praf de pe ochii noștri mintali. Să ne mulțumim numai cu cele ce susțin, dar nu și cu cele ce îndulcesc viața noastră de aici. Și numai pentru ele să ne rugăm, cum am învățat, lui Dumnezeu, că să ne putem prăsi sufletul nerobit și nimic

674 Ideea de transfer a energiei spirituale pe plan biologic și viceversa.

Sfântul Maxim Marturisitorul

din cele vazute sau nu-l reîn de dragul trupului. Să ne arată mîncînd pentru a trăi, nu trăind pentru a mânca. Căci primul lucru este propriu firii răionale; al doilea celei nerăionale. Să fim prezenti zitori întocmai ai rugăciunii, ar tîndu-ne prin fapte că îmbrăcăm cu hotărîre o unică singurătate, pe cea în Duh, în vederea dobîndirii ei o folosim pe cea de faţă. De dragul aceleia să încuviinţăm folosirea acesteia, atîta cît să nu renunţăm de a o susţine pe aceasta numai cu pâine în deapăzire vigoarea ei naturală atîta cît să nu ne fie spre stricăciune. Să nu urmărim străim (pur şi simplu), ci străim lui Dumnezeu, fiind cînd din trup un înger (vestitor) al sufletului, străbătut de raune prin virtuţi,⁶⁷⁵ iar din suflet un vestitor al lui Dumnezeu prin fixarea în cele bune. Iar această pâine să o mîrginim în chip firesc la o singură zi, ruşinea de dătorul rugăciunii oprindu-ne să întindem cererea pentru ea la o a doua zi.

Armonizînd astfel în chip real starea noastră întrică cu sensul rugăciunii, vom putea să ne apropiem şi de celelalte cuvinte ale ei, zicînd:

« i ne iartă nouă greşelile noastre, precum şi noi iertăm greşelile lor noi ».

Aadar după primul înţeles al cuvîntului de mai înainte, trebuie să se ceară prin rugăciune pâinea nestricăcioasă în elepciunii în veacul acesta, al cărui simbol este «astăzi», pâine de care ne-a desprins la început înclăcare poruncii. Dar cel ce vrea să facă aceasta nu trebuie să cunoască decât unica plăcere a dobîndirii celor dumnezeieşti, al

⁶⁷⁵ Trup îmbibat de raune sau raionalizat (µ cum spune aici, sau , cum spune undeva în cap. theol.) e trupul prin care se lucrează virtuţile. Căci trupul fiind o unealtă de lucru, raunea arată prin el o raune orientată spre fapte. Dar faptele conforme raunii sunt exclusiv faptele virtuţii. "Trupul raionalizat" e o paralelă la "trupul înduhovnicit".

căror dător este, după fire, Dumnezeu, iar păcătorul, după voință, hotărârea liberă a celui ce le-a primit; și nu trebuie să se teamă decât de o singură durere: de pierderea acestor daruri, fapt care se produce prin sfatul diavolului și prin lucrarea înșelăciunii a celui ce, obosit de moleala voință a lui, nu păzește darul cel de preț prin dispoziția voinței lui. El nu trebuie deci să aibă voința înclinată spre nimic din cele văzute și prin urmare să nu se lase abătut de nici una din întâmplările dureroase ce-i vin asupra trupului. Cel ce face asta cu adevărat iartă fărâșimă celor ce i-au păcățuit lui. Căci bunul spre care se străduiește dorința lui nu poate să-i lăkrească nimănui, fiind socotit după fire cu neputință de rău.

Acela se înfrumusețează pe sine lui Dumnezeu pildă de virtute - dacă e îngăduitor să spunem asta - cerând Celui ce nu poate fi imitat să-l imite pe el, zicând: «și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșelile lor noi». El roagă adică pe Dumnezeu ca precum a fost el oamenilor, așa să-i fie și lui Dumnezeu. Deci dacă, precum a iertat el greșelile celor ce i-au păcățuit lui, vrea să și se ierte și lui din partea lui Dumnezeu, evădit că precum Dumnezeu iartă fărâșimă pe cei ce-i iartă, la fel și el iartă celor ce i-au greșit, arătându-se fărâșimă față de cele ce i s-au întâmplat. El nu îngăduie nici unei amintiri supărătoare să se întipărească în minte,⁶⁷⁶ ca să nu fie dovedit că sfășie firea prin înclinarea (dispoziția) voinței, dezbinându-se de vreun om, om fiind și el. Unindu-se astfel înclinarea voinței cu rațiunea firii, se înfrumusețează împotriva carea lui Dumnezeu cu firea. Căci altfel nu e cu puțin firii dezbinată în ea înșelăciunea prin înclinarea voinței, să primească pogorârea

676 Să-i modeleze mintea:

... E o structurare a minții teoretic și afectiv, o structurare existențială. Același termen de *tupouïsqai* e folosit de Sf. Părinți și pentru neconținută modelare a minților omenești și îngerești de lumina dumnezeiască.

Sfântul Maxim Marturisitorul

dumnezeiasc i negrit.⁶⁷⁷ Poate de aceea vrea Dumnezeu s se înfptuiasc mai întâi împ c rile între noi; nu ca s înve e de la noi s se împace cu cei ce l-au gre it i s ierte pedeapsa multelor i înfrico atelor f r delegi, ci ca s ne cure e pe noi de patimi i s se arate c dispozi ia celor ierta i conlucr bucuos cu harul. Este v dit c înclinarea voii unindu-se cu ra iunea firii, alegerea liber a celor ce au ajuns la aceast stare nu va mai fi potrivit lui Dumnezeu. C ci nu se poate cugeta nimic contrar ra iunii firii, care este atât lege natural , cât i lege dumnezeiasc , atunci când ra iunea a câ tigat mi carea voii ca s lucreze potrivit cu ea. i dac nu este nimic contrar în ra iunea firii, cu drept cuvânt înclinarea voii mi cându-se în armonie cu ra iunea firii, va avea în toate lucrarea sa de armonie cu Dumnezeu. Iar lucrarea aceasta înseamn o dispozi ie activ , str b tut de harul Celui bun prin fire, spre s vâr irea virtu ii.⁶⁷⁸

677 Este o idee frecvent la Sf. Maxim c voina poate înclina spre ceea ce-i potrivit firii, ceea ce aduce o dezbinare atât în firea afl toare în individ, cât i în firea general uman prin dezbinarea dintre indivizi. Firea are o ra iune. Când voina se une te cu ea, e o voin raional , altfel e iraional . Ra iunea firii e ra iunea general a ei, c reia trebuie s i se subordoneze ra iunile particulare ale diferitelor tendin e i m dulare ale firii. Voina p c toas de obicei se une te cu ra iunea particular a unei tendin e, nesocotind ra iunea general a firii, ceea ce pericliteaz unitatea i s n tatea firii, primejduind-o prin anarhia pe care o încurajeaz . Firea prin sine tinde spre unitate. Ceea ce o sfâ ie e înclinarea rea sau particular a voin ei. Dar lucrul vrednic de remarcat este c o fire dezbinat nu se poate, dup Sf. Maxim, uni nici cu Dumnezeu. Într-o astfel de fire e r zboi i unde e r zboi nu se poate realiza nici un fel de unire, de dragoste. Toate cele cuprinse în vârtejul r zboiului sunt st pânite de ur , de afirmarea particularit ii lor, nu de tendin a dup unirea cu altceva.

678 Harul dumnezeiesc se s l luie te în ascunsul firii noastre, dar el a teapt ca voia noastr s se uneasc cu el. Numai unindu-se voia cu el, ne preface toat viaa. Propriu zis ceea ce câ tig voia din

Deci în această dispoziție se află cel ce se roagă cerând pâinea cunoștințelor ei. Dar în aceeași dispoziție se va afla și cel ce, silit de fire, cere numai pâinea zilnic, dar iartă greșelile celor ce i-au greșit, ca unul ce cunoaște că după fire este muritor. Acesta, așteptând în fiecare zi, ca unul ce nu este sigur de cele viitoare, ceea ce vine de fire (și moare), o ia înaintea firii prin dispoziția voinței ei, făcându-se de bunăvoie mort față de lume, după cuvântul care zice: «Pentru Tine, Doamne, murim în fiecare zi; pentru Tine ne-am socotit ca oile de junghiere».⁶⁷⁹ De aceea se împacă cu toți, ca să nu ducă cu sine vreun semn al răutății veacului de acum, când se va muta la viaa fără bătrânețe, și să ia de la Judecătorul și Mântuitorul tuturor răsplata egală a celor ce le-a făcut aici.

Deci le este spre folosul amândurora dispoziția curată față de cei ce i-au suferit, pentru toate motivele.

Dar mai ales pentru înțelesul cuvintelor, care au mai rămas și care sunt:

« i nu ne duce pe noi în ispit , ci ne mântuie te de cel rău ».

Scriptura arată prin acestea că cel ce nu iartă desvârșit celor ce i-au greșit și nu-și înfrumusețează lui Dumnezeu inima

împreunarea cu harul, din întrepînzurarea ei cu harul (

μ) este tocmai dorința ei de a se armoniza cu rațiunea firii.

⁶⁷⁹ Psalmi 43, 24. Ideea că moartea progresează în noi în fiecare zi, că ființa noastră poartă în sine moartea din clipa în care se naște, a formulat-o Heidegger în definiția ce a dat-o ființei umane ca "Sein zum Tode". Adevărul acesta ca fapt permanent de conștiință structurează într-un fel caracteristic întreaga existență a omului. Cel ce caută să acopere transparența acestei evidențe se refugiază în platitudinea unei vieți de obște, fugind de ei înșiși. Cei ce primesc însă acest adevăr, țin propria lor identitate într-un stil de sobrietate. Anticiparea prin voință a acestui sfârșit inevitabil la care va ajunge firea, o găsim de asemenea la Heidegger, care a spus că ființa umană se caracterizează prin faptul de a fi mereu lansată înaintea ei, "je vor Sich sein", în ceea ce se arată în primul rând preocuparea de moarte.

curat de orice sup rare, str lucind de lumina împ c rii cu aproapele, nu va dobândi darul celor cerute, i va fi predat ispitei i celui r u, dup o dreapt judecat , ca s înve e c numai a a se cur e te de p cate, dac scoate din el sup r rile împotriva altora. «Ispit » nume te aici legea p catului, pe care n-a avut-o primul om când a venit la existen ; iar «cel r u» este diavolul, care a amestecat în firea oamenilor această lege i a convins pe om, prin am gire, s - i mute dorin a sufletului de la ceea ce este îng duit la ceea ce este oprit, i s se abat spre c lcarea poruncii dumnezeie ti, al c rei efect a fost pierderea nestrict ciunii d ruite lui dup har.

Sau iar i «ispit » nume te aici consim irea de bun voie a sufletului cu patimile trupului; iar «cel r u» e modul în care dispozi ia p tima se preface în fapt . Judec torul cel drept nu va izb vi de nici una din acestea pe cel ce nu iart gre elile celor ce i-au gre it, chiar dac cere aceasta cu vorba prin rug ciune. Ba chiar îng duie ca acesta s fie întinat de legea p catului i p r se te pe cel învârto at i aspru la inim , ca s fie luat în st pânire de cel r u, ca unul ce a ales mai bine patimile de necinste, al c ror sem n tor este diavolul, decât firea, al c rei F c tor este Dumnezeu. Nu-l împiedic s consimt de bun voie cu patimile trupului, nici nu-l izb ve te de chipul în care dispozi ia împ timit de ele se preface în fapt , deoarece acela, socotind de mai mic însemn tate firea decât patimile inconsistente, a ignorat, în ardoarea pentru ele, ra iunea firii. C ci dac s-ar fi l sat mi cat de ea, ar fi cunoscut ce este legea firii i ce este tirania patimilor, care nu s-a n scut din fire, ci s-a ad ugat prin libera alegere a voii. Ar fi tiut c pe cea dintâi s o cultive, p strând-o prin lucr rile fire ti, iar pe cea de a doua s o alunge departe de dispozi ia voii i s p zeasc firea prin ra iune, ca s st ruie în ea îns i, curat i neîntinat , f r ur i

dezbinare. Astfel ar fi făcut din dispoziția voii iar și o tovară a firii, ca să nu aduc din alt parte nimic ce nu oferă iunea firii.⁶⁸⁰ Prin aceasta ar fi alungat orice ură și orice distanță de cel înrudit după fire, ca rostind această rugăciune să fie auzit și să primească har îndoit de la Dumnezeu, pentru harul simplu, adică iertarea greșelilor de mai înainte și apărarea și izbăvirea de cele viitoare, nefiind lăsat să ajungă în ispită și să fie rob al celui rău, pentru un singur lucru și anume pentru faptul de a fi iertat din toată inima celor apropiată.

Drept aceea și noi, ca să înfrumusețăm din nou pe scurt în aleșul celor spuse, dacă vrem să fim izbăviți de cel rău și să nu fim duși în ispită, să credem lui Dumnezeu și să iertăm greșelile celor ce ne-au greșit nouă. «Căci de nu veți ierta, zice, oamenilor păcatele lor, nici Tatăl vostru cel din ceruri nu va ierta vouă».⁶⁸¹ Făcând aceasta, nu numai că vom lua iertarea greșelilor, ci vom birui și legea păcatului, nefiind pentru noi și ca să ajungem în ispita lui; iar pe arpele celui viclean, născătorul legii păcatului, de care ne rugăm să fim mântuiți, îl vom călca în picioare. Căci însuși Hristos, care a biruit lumea, ne este nouă conducător în această luptă și ne înarmează cu legile poruncilor. El este cel ce prin lepădarea legiuită a patimilor leagă firea cu ea însuși prin iubire și măcar dorința noastră nesăturată spre El însuși, care este pâinea vieții, a înțelepciunii, a cunoștinței și a dreptății. El ne va face, prin împlinirea voii Tatălui, împreună slujitori cu îngerii, pe noi cei ce prin purtarea noastră în viață ne-am arătat vrednici imitatori ai bineplăcutei vieții cerești. Și de acolo iarăși ne va ridica

⁶⁸⁰ Păcatul nu poate fi inspirat de fire. Firea nu poate decât temeri și inspirații bune. Păcatul vine ca un adaos (μῆκος), prin faptul că voința primește inspirații din altă parte, sau poate nu vrea să înseamnă peste tot de răi iunea firii.

⁶⁸¹ Matei 6, 14.

Sfântul Maxim Marturisitorul

la cea mai înalt treaptă a celor dumnezeiești, la Pintele luminilor, și ne va face părtași ai firii dumnezeiești, prin împărțirea de Duhul după har, iar în temeiul acestui fapt vom fi fii ai lui Dumnezeu, purtând în chip neprihănit întreg pe însuși pricinuitoarea harului, pe Fiul după fire al Tatălui, întreg, fără mângâiere, pe Cel de la care, prin care și în care avem și vom avea existență, mișcarea și viața.

Această taină a îndumnezeirii să ne fie întâi spre care să privim în rugăciune, ca să cunoaștem ce am fost și ce ne-a făcut pe noi coborârea (chenoza) prin trupul Celui Unuia-Născut, și de unde și unde ne-a ridicat prin puterea dreptei Sale de oameni iubitoare, pe noi cei ce ne aflăm în locul cel mai de jos al lumii, la care ne coborâse povara păcatelor. Și așa iubim și mai mult pe Cel ce ne-a gătit nouă, cu atâtă înțelepciune, această mântuire. Iar prin câte facem să arătăm rugăciunea împlinită și să ne dovedim propovăduitori ai lui Dumnezeu, ai Celui ce ne este cu adevărat Tată după har. Să nu ne arătăm mai degrabă, prin patimile de necinste, având tatăl vieții pe Vicleanul, care uneltește pururea să se înstăpânească silnic peste fire și să nu schimbăm din negrijă viața noastră cu moartea. Căci fiecare din cei doi (Dumnezeu adică și diavolul) împărțete celor ce le urmează ceea ce are propriu: unul harul și te celor ce-l iubesc viața veșnică; celălalt și de te în cei ce se apropie de el, prin strecurarea ispitelor de bunăvoie, moartea.

Căci după Scriptură, chipul ispitelor este îndoit: unul este prin plăcere, altul prin durere. Cel dintâi este ales de bunăvoie, iar celălalt fără voie. Cel dintâi este născătorul păcatului și de el ni s-a poruncit să ne ferim după învățătura Domnului, care zice: «și nu ne duce pe noi în ispită»; sau: «Privegheti și vă rugați, ca să nu intrați în ispită».⁶⁸² Iar celălalt este pedepsitorul păcatului, chinuind

⁶⁸² Matei 26, 41.

prin dureri și necazuri dispoziția iubitoare de pe care. De va răbda cineva acest fel de ispită, mai ales acela care nu este pironit de rău, va auzi pe marele Iacob strigând: «Gândiți-vă la toată bucuria, frații mei, când veți cădea în ispite felurite, că încercarea credinței voastre lucrează răbdare, iar răbdarea dovedirea, iar dovedirea să-și aibă lucrul desvârșit».⁶⁸³ Dar amândouă ispitele, pe cea de voie și pe cea fără de voie, le uneltește cu viclenie cel rău: pe cea dintâi, semănându-i neghina și așând sufletul prin plăcerile trupului, ca să-l înduplece să-și desfășoare dorința de iubirea dumnezeiască; iar pe cea de a doua o dorește să-l o cere cu viclenie, voind să strice firea prin durere, ca să silească sufletul doborât de dureri să pună în mi care gândurile de ocară împotriva Fiului lui Dumnezeu.

Dar cunoscând noi planurile vicelanului, să ne rugăm să nu ne vină ispita de bun voie, ca să nu ne desfășoare dorința de iubirea de Dumnezeu; și să răbdăm bărbătește pe cea fără de voie, venit cu înșelăciune a lui Dumnezeu, ca să ne aratăm punând mai presus decât firea pe Fiul lui Dumnezeu.

Deci fie ca toți cei ce chemăm numele Domnului nostru Iisus Hristos să ne izbăvim de dulce iluzia celui rău și să ne slobozim de durerile viitoare, prin împărtășirea de ipostasul bunurilor viitoare, care ni se va arăta în însuși Hristos, Domnul nostru, Singurul slăvit, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, de toată făptura. Amin.

Sfârșitul lui Dumnezeu laudat.

⁶⁸³ Iacob 1, 2; Romani 5, 41.

CUPRINS

Not asupra ediiei	3
Prefa la prima ediie din 1947	5
Prefa a traduc torului la a doua ediie	7
Sf. Maxim Mrturisorul. Viaa i opera	11
Cuvânt ascetic	31
Capete despre dragoste	68
Suta întâia	69
Suta a doua	88
Suta a treia	113
Suta a patra	137
Capete teologice (gnostice)	
Suta întâia	166
Suta a doua	211
Întreb ri, nedumeriri i r spunsuri	259
Tâlcuire la Tat l nostru	305

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFIN ILOR
P RIN II CARE ARAT CUM SE POATE OMUL
CUR I, LUMINA I DES VÂR I

Volumul III

MAXIM M RTURISITORUL
R spunsuri c tre Talasie

Traducere, introducere i note
de Pr. Prof. Dumitru St niloae

APOLOGETICUM
2005

Volumul poate fi distribuit liber pentru uz personal.

Această lucrare este destinată tuturor iubitorilor de spiritualitate creștină ortodoxă. Ea poate fi utilizată, copiată și distribuită LIBER.

Lucrarea face parte din patrimoniul spiritual al Bisericii Ortodoxe.

Ediția I-a la Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1947

Ediția a II-a la Editura Harisma, București, 1994

Ediția a III-a la Editura Universală, New York, 2001

PREFA LA TRADUCTORULUI,
la Ediția a doua a primelor patru volume

Întrucât primele patru volume din Filocalia s-au tipărit la Sibiu în anii 1947-1948 într-un număr de exemplare restrâns și de aceea s-au epuizat curând, mi-am dat acordul editurii "Harisma" să le tipărească într-o a doua ediție. Scrierile cuprinse în colecția Filocalia, ajuns până la volumul 12, au fost foarte cunoscute prin faptul că descriu un drum progresiv al vieții duhovnicești, cu recomandări din cele mai concrete. Drumul acesta este cel al curățirii omului de patimile ce-l închid în egoismul satisfacțiilor trecătoare, închis orizontului vieții spirituale mereu mai bogate și veșnice. Și el nu este un drum inventat de om ci este calea înfrântă de viața lui Iisus Hristos și în care poate înainta cel ce crede în El. Hristos însuși este personificarea acestei «căi» sau, mai bine spus, El însuși este «calea» și a înainta în ea e una cu a înainta în El spre înălțarea desvârșirii la care a înălțat El umanitatea asumată prin biruirea cu răbdare a slăbiciunilor și patimilor noastre primite de bunăvoie și a suportării cu iubire a durmanilor până la răstignire având ca rezultat învingerea morții și veșnicia ca viață fericită a Lui ca om și a celor care se vor alipi Lui prin credință.

Programul vieții descris în Filocalia este un program hristologic. Este trairia lui Hristos din puterea lui Hristos pe care îl au trairorii în ei prin rugăciune tot mai

deas . Este calea spre cea mai înalt noble e omeneasc , este singura cale care promoveaz unirea oamenilor între ei în Hristos, opus dezbin rilor care aduc atâta suferin omeneasc .

Separarea operei lui Hristos de lucrarea Lui ca om -unit cu colaborarea omului - a început s fie f cut mai târziu de scolastic prin împ r irea prea strict în Teologia Dogmatic i Moral . S-a spus c Dogmatica are s reprezinte ce e Dumnezeu în Sine i ce a f cut El pentru om, iar Morala ce are de f cut omul. S-a trecut peste faptul c ceea ce face omul nu face singur, ci face înt rit de Hristos i de Duhul Lui cel Sfânt. De aceea în sensul teologic apusean nu exist nici un fel de scrieri care s descrie, asemenea celor Filocalice, drumul omului în Hristos sau al lui Hristos în om, de felul Filocalie. În catolicism nu se tie de o energie necreat a lui Hristos lucrând în om i înt rind lucrarea omului spre a-l face s înainteze tot mai mult în Hristos. Despre o astfel de via în Hristos nu se vorbe te nici în Reforma iune nici în grup rile neoprotestante. După catolicism Hristos ne-a mântuit, dând prin cruce satisfac ie lui Dumnezeu pentru jignirea adus Lui de p catele oamenilor, terminându- i cu aceasta lucrarea mântuitoare i retr gându-se în cer, l sând pe p mânt un înlocuitor care s împart oamenilor meritele câ tigate de Hristos prin satisfac ia adus de El.

În Reforma iune se merge mai departe negându-se aproape complet Tainele în care catolicismul nu mai vede lucrarea necreat a lui Hristos. Iar în grup rile neoprotestante se neag chiar crucea lui Hristos ca mijloc de mântuire i de biruire a mor ii, ba i se refuz lui Iisus chiar numele de Hristos contrar faptului c i L-a dat El însu i (Mt. 16,16-17), nume care-L arat ca Fiul Lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisitorul

De aceea toate aceste forme apusene ale cretinismului se mulțumesc să laude pe Iisus ca pe cineva distant care le-a adus sau le va aduce iertarea de păcate, fără să vadă în El pe lucrătorul mântuirii și al sfântirii în El, trăit într-o unire tot mai mare prin rugăciune, dar și prin efortul lor de a se asemăna tot mai mult Lui prin tăierea lor de a folosi puterea Lui spre a crește în unire și asemănare cu El.

Preot Prof. Dr. D. Stăniloae

Sf. Paști ale anului 1992

Cuvânt înainte

Cu ajutorul bunului și atotputernicului Dumnezeu, iese la lumină al treilea volum din Filocalia. Cerem iertare cititorilor că volumul acesta e o hrană duhovnicească mai grea. Dar însemnătatea acestei scrieri a Sf. Maxim Marturisitorul e prea mare ca să nu ne fim simțiți ispitiți și o publicăm. Volumele următoare vor fi aproape toate cu mult mai ușoare.

Volumul de față cuprinde una din cele două opere mai mari ale Sf. Maxim Marturisitorul, intitulată : "Despre diferite locuri grele din Sf. Scriptură", scrisă pe la anul 631-633¹ și adresată egumenului Talasie, din care pricină îi spunem pe scurt "Răspunsuri către Talasie".

Motivul care ne-a îndemnat să dăm în Filocalia această operă este următorul: în Filocalia greacă se cuprinde din opera Sf. Maxim, pe lângă Capetele despre dragoste, Tâlcuirea la Tatăl nostru și Capetele gnostice, încă o scriere în Cinci sute de capete intitulată : "Diferite capete teologice, economice și despre virtute și păcat".² Dar întrucât prin

¹ Vezi introducerea la vol. II al Filocaliei române.

² Migne P. G. 90, 1177-1400.

μ

. În Filocalia greacă ele formează un corp cu Capetele gnostice, alcătuind la un loc 700 capete, dintre care Capetele gnostice sunt date ca suta întâi și a doua, iar acestea ca suta a treia până la a aptea. Filocalia ed. II, p. 232-256, 256-316. Dar titlul celor 200 capete prime e deosebit de al celor 500 din urmă, de unde se vede că sunt două opere adunate la un loc. Titlurile coincid cu cele din P. G.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cercetările lui W. Soppa³ și M. Th. Disdier⁴ a stabilit că din aceste cinci sute de capete 422 sunt extrase literale sau aproape literale din "R spunsuri către Talasie" și din Scoliiile ce-o însoțesc, ne-am gândit că e preferabil să dăm această scriere în întregime pentru a înțelege mai bine cugetarea Sfântului.

La aceasta ne-am simțit îndemnați cu atât mai mult, cu cât în urma acestor constatări sunt puternice motive să se creadă că nu Sf. Maxim însuși a alcătuit cele Cinci sute de capete, compilându-le din operele sale, ci lucrarea aceasta a întreprins-o un autor de mai târziu, poate chiar pe la începutul veacului 12. Pentru aceasta se întemeiază pe faptul că Scoliiile la "R spunsurile către Talasie", care au furnizat nu mai puțin de 221 capete din cele cinci sute, nu e probabil să fie ale Sf. Maxim, ci ale cuiva care a trăit după el. E drept că în "Cuvântul înainte" al Scoliiilor - care e de o obscuritate pe care Sf. Maxim n-a egalat-o poate niciodată⁵ - autorul lor își afirmă identitatea cu autorul "R spunsurilor către Talasie".⁶ Dar uitând de aceasta, adeseori prezintă, în diferite Scolii, ideile din "R spunsuri" cu cuvântul: "zice" ("zice Sf. Maxim", adică), arătând deci pe autorul "R spunsurilor" ca deosebit de sine. Apoi autorul Scoliiilor laudă uneori limpezimea, adâncimea, eleganța explicărilor din "R spunsuri", ceea ce n-ar fi putut face însuși Sf. Maxim. De multe ori apoi Scoliiile se reduc la două trei cuvinte, care nu aduc nici o contribuție la înțelegerea ideilor din "R spunsuri". Prin aceasta ele se vădesc ca simple notări

3 Die diversa Cypria unter den Schriften des hl. Maximus, in deutscher und quellenkritischer Beleuchtung, Dresda, 1922, in 8, p. 135.

4 Une oeuvre douteuse de Saint Maxim le Confesseur, Les cinq Centuries Theologiques, in Echos d'Orient, 34, 1931, p. 160-178.

5 M. Th. Disdier, o. c., p. 164

6 Vezi P. G. 90, 265: Filocalia română, vol. III, p. 18.

pe care le-a făcut un cititor atent, dar nu ca explicații reale, cum ar fi trebuit să fie dacă însuși Sf. Maxim s-ar fi gândit apoi să fac prin ele mai de înțelese anumite pasaje din scrierea sa.

Afar de aceste motive, scoase din textul Scoliiilor, mai sunt și unele indicii externe care ne întăresc propunerea că ele sunt de mai târziu. Patriarhul Fotie cunoștea "Răspunsurile către Trei Talasie", cum arată descrierea ce le-o face⁸ dar se pare că nu cunoștea Scoliiile. Deci este probabil că Scoliiile să fi fost alcătuite după 857, când a scris Fotie.

Apoi patru din Scolii muștră pe Nil cel tânăr,⁹ personaj care trebuie identificat cu discipolul lui Ioan Italul (de pe la 1040) și de care spune Ana Comnen, că a fost condamnat la Constantinopol de un Sinod pe timpul împăratului Alexie Comnen (1108-1118), pentru că susținea teza monofizitismului și omniașia lui Hristos a fost îndumnezeit „prin fire (μῦ) neîn elegând nimic din uniunea ipostatică”.¹⁰ Deci sau aceste patru Scolii sunt adăugate ulterior, lucru care s-ar cere dovedit printr-o cercetare a manuscriselor, sau Scoliiile în întregimea lor sunt scrise abia pe la sfârșitul veacului 11. În acest caz nici cele cinci sute de Capitole nu sunt scrise

7 Disdier, o. c., p. 165.

8 Biblioteca, cod. 192, P. G. 103,-637A-645C.

9 Scolia I la R sp. 42, p. 149 (P. G. 90, 409); Scolia 9 la R sp. 53, p. 232 (P. G. 90, 508); Scolia I la R sp. 62, p. 360 (P. G. 90, 661); Scolia 14 la R sp. 64, p. 415 (P. G. 90, 729).

10 Alexiada, cartea X, P. G. 131, 697-700. În acest sens trebuie corectat traducerea Scoliei I la R sp. 62, p. 360, unde am redat pe cu: cei ce socotesc că firile stau de sine. Cred că termenul grecesc a trebuit să fie i înseamnă : cei ce susțin îndumnezeirea prin fire.

înainte de acest timp. Iar cum aceste Cinci sute de capitole sunt atestate de manuscrise din v. 13, compilarea lor trebuie să se fi făcut în cursul veac. 12, probabil pe la începutul lui¹¹.

Dar ar putea întreba cineva: Dacă Scoliiile provin de la un alt autor și dintr-un timp atât de târziu, de ce le-am tradus și pe ele în acest volum? Pentru că dacă nu toate, cel puțin o bună parte din ele aduc deslușiri însemnate ale ideilor din "Răspunsuri", sau înregistrări preioase. (De pildă Scolia 20 și 21 la Răsp. 65).

În ce măsură privește conținutul scrierii "Răspunsuri către Talasie", el este atât de bogat, încât cu greu poate fi rezumat. Opera aceasta s-ar cere mai degrabă lărgită prin tâlcuiri, decât comprimată într-un rezumat. Rezumarea este cu atât mai grea, cu cât ea nu desfășoară în formă sistematică conținutul ei de idei, ci-l prezintă împrățiat și cu reveniri, din prilejul tâlcuirii unor pasaje obscure din Sf. Scriptură, în afară de care în irare nu se poate constata vreo ordine oarecare.

O altă greutate în calea unei rezumări este caracterul scrisului Sf. Maxim. Chiar un Fotie s-a plâns că stilul Sf. Maxim este încărcat, greoi și obscur, ocolind exprimarea directă și iubind metaforele.¹² Dar cercetătorii mai noi au constatat că dacă scrisul lui, se pare greoi, aceasta se datorează nu unei îngrijiri de cuvinte fără rost, ci tocmai extraordinarei bogății de nuanțe a cugetării sale, careia îi corespunde o tot atât de mare bogăție de cuvinte. Tixeront a putut spune: Maxim este un mistic care totodată este și un metafizician și un ascet, care din contactul cu filosofia

¹¹Disdier, o. c., p. 166.

¹²P. G. 90, 268.

aristotelic a câ tîgat o stringen i o preceziune a cuget rîi, care în zadar ar fi c utat la Areopogitul".¹³

Gândirea larg cuprinz toare, adânc i armonic a Sf. Maxim, i-a g sit o prezentare vrednic de ea în cartea de-o extraordinar densitate, temeinicie i p trundere a lui Hans Urs von Balthasar, intitulat : "Liturghia cosmic ".¹⁴ În teologia ortodox acest uria al cuget rîi cre tine - poate cel mai mare dintre to i - nu i-a g sit înc o prezentare demn de el. Gândul de-a încerca o asemenea întreprindere stârne te un sentiment aproape paralizant. Sentimentul pe care îl treze te un masiv alpin la gândul de a-l îmbr i a, în orice caz, întreprinderea de-a prezenta pe Sf. Maxim reclam un timp îndelungat pentru a fi dus la un sfâr it cât de cât mul umitor.

Altfel tot ce-ai spune despre el, i se pare o impietate, o prezentare a muntelui prin câteva f rîmituri de piatr zgâriate din el, sau printr-un desen stângaci care deformeaz i coboar majestatea covâr itoare a lui.

A a este, desigur, i ceea ce se va spune mai jos despre cugetarea acestui Sfânt, desf urat în "R spunsurile c tre Talasie".

Unghiul din care vede i explic Sf. Maxim totul este Logosul divin. El d sens vie ii omene ti i El umple de sensuri (de ra iuni) toate lucrurile lumii, în leg tur cu care se tr ie te într-un fel sau altul aceast via . Normal omul prin Logosul din sine, trebuie s fie împletit cu Logosul divin i cu ra iunile lucrurilor.

Dar prin c derea în p cat s-a ascuns deodată cu Logosul divin, atât ra iunea personal cât i ra iunile din lume. Omul a c zut în zona îngust a sim irii, prin care

13 *Precis de Patologie* (1934), p. 395.

14 *Kosmische Liturgie*, Fr. i. Br. 1941.

r mîne doar la suprafața sensibilă a lucrurilor. Prin aceasta a devenit irațional.¹⁵

Simirea are întâi în elesul de percepție a simurilor, de luare de cunoaștere prin simuri, fără nici o calificare morală sau imorală. Ca atare ea este lăsată de Dumnezeu, pentru că prin ea mintea, sesizând rațiunile din lucrurile sensibile, surse spre cunoașterea lui Dumnezeu.¹⁶

Dar la ea se asociază foarte ușor o plăcere sau o durere, întrucât unele aspecte materiale ale lucrurilor sunt favorabile trupului, altele defavorabile. Simirea ca plăcere sau durere prilejuit de lucruri este simirea cea condamnată, întrucât îl leagă pe om de suprafața materială a lucrurilor, făcându-l să uite de sensurile lor mai înalte și peste tot de ordinea spirituală. Plăcerea și durerea aceasta legată de simuri n-a avut-o omul la început, dar a avut în el o oarecare capacitate de-a se bucura cu mintea de cele înrudite cu ea, de cele spirituale. Dar omul a coborât această capacitate de pe planul spiritual pe cel trupesc, unind-o cu simirea. S-a produs, prin voia omului, sau prin neatenția la lipsa unei voințe statornice, un transfer al capacității de plăcere de pe planul spiritual pe cel biologic. Astfel omul și-a mutat plăcerea prin mijlocirea simurilor spre cele sensibile.¹⁷ Această lipire a omului de cele sensibile, fiind o cedere de la legătura cu ordinea spirituală, este o cedere de la firea sa, o cedere într-o existență paranaturală (de la la).¹⁸ Cădere nu constă numai în faptul că omul lucrează exclusiv cu simurile, ci ea are un caracter total și înseamnă o pervertire a modului natural de a lucra,

¹⁵Introducere, p. 9; P. G. 90, 253.

¹⁶Introducere, p. 1; P. G. 90, 245.

¹⁷R. sp. 61, 333; P.G. 90, 628.

¹⁸Ibid.

de i perversiunea înseamnă totodată o exagerare a lucrării prin simuri și o ridicare a acestei lucrări la rolul de conducătoare. Caracterul total și pervers al cderii se arată în faptul că simurile nu lucrează nici acum singure, ci mintea (sau cugetarea) se pune în slujba lor, nescocind moduri de pliere din contactul lor cu suprafața materială a lucrurilor, în starea de curiere cugetarea încă era prezentă în simire, dar nu ca să slujească simirii în vederea plierii, ci ca să se desprindă din aspectele sesizate prin ea raionarea lucrurilor, în starea de curiere mintea era simire, dar și deasupra ei, conducând simirea din simirea însăși. Acum este "coborât" cu totul în simire, sau sub ea, fiind condus de aceasta, într-un anumit fel omul căzut, de i-a devenit irațional, totuși n-a concediat cu totul raionarea, ci aceasta a căzut și ea cu el, prindându-i scaunul ei de judecător drept și imparțial și făcând argumente în favoarea patimilor. Astfel omul este mai jos decât animalul, "pe care l-a întrecut în iraționalitate, mutând raionarea cea după fire în ceea ce este contrar firii".¹⁹

Dar perversiunea aceasta a cugetării în starea de cădere implică și o perversiune a simurilor. Căci simurile care nu mai sunt căluzite de raionare, acționează contrar firii și spre răul ei, prin exagerarea plăcerii a lucrurilor lor, abuzând de funcția lor.²⁰

Lipirea de latura văzută a lumii prin simire și căutarea plăcerii ce o poate aceasta oferi trupului, precum și fuga de durerea ce poate proveni din ea, dau naștere tuturor patimilor, ca tot atât de clește prin care ne ține suprafața sensibilă a lumii prin și de ea. Mai bine zis seva care hrănește sau se mișcă în toate patimile este iubirea trupească

¹⁹ Introd. 9; P. G. 90 253.

²⁰ R. sp. 65; P. G. 90, 749.

de sine (), pe care caut omul să i-o satisfacă în legătură cu suprafața materială a lumii.²¹

Un mare rol deține în concepția Sf. Maxim plămădirea durerii. Căutarea plăcerii naște un ir de patimi, fuga de durere alt ir.²² Dar între plăcere și durere este o cauzalitate reciprocă neconținută. Ele se succed ca într-un cerc vicios. Căutând plăcerea, omul va avea în mod sigur, după gustarea ei, durerea. Iar fugind de durere, caută să scape în brațele plăcerii, ca să scape dincolo de ea de o durere și mai mare. Nu poate rupe nimeni acest cerc de fier al plăcerii și al durerii, ca să rămână numai cu plăcerea. Cine caută plăcerea din dorința de durere, cine fuge de durere din plăcerea tot de durere.²³ Dar de aici nu rezultă un fatalism. Această înclinare poate fi biruit. Și nu treptat printr-o îmblânzire în cursul multor reîncarnări, ci printr-o săritură în afară de cercul plăcerii și durerii. E necesar să stai neclintit și la ispita plăcerii și la amenințarea durerii, ca un ac de balanță imobilizat. Aceasta e starea de nepăsare, starea omului nepăsător.²⁴ Ea nu e însă o nesimțire de cadavru, în sensul apatiei budiste.

Pentru a înțelege acest lucru trebuie să vedem însă de unde a apărut plăcerea și durerea trupească.

Plămădirea durerii trupească s-au putut naște prin faptul că omul ca făptură mrginită a fost dotat de Dumnezeu, cum ar fi mai sus, cu capacitatea de a se bucura de ceea ce-l înțelege pe planul esențial sau spiritual

21 Intr. 10; P. G. 90, 256 C.

22 Ibid.

23 Introd. 9; P. G. 90, 253.

24 "Deci cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme de durere, a ajuns nepăsător. Căci deodată cu acestea și cu iubirea trupească de sine, care le-a născut, a omorât toate patimile ce cresc prin acestea și prin acelea", Introd. 14; P. G. 90, 260-261.

al fiin ei sale, adic de Dumnezeu, i de a se îndurera de împu inarea vie ii sale spirituale prin îndepr rtarea ei de izvorul adev ratei sale existen e. Numai lui Dumnezeu nu-I e dat de-a alterna bucuria cu durerea, sau m car de-a încerca o bucurie nou , printr-un plus de via ce I-ar veni din afar , odat ce e nesfâr it.

Dar omul având i o latur trupeasc , capacitatea de bucurie sau de întristare ce-o are în totalitatea fiin ei sale, s-a obi nuit s se actualizeze ca pl cere pentru ceea ce-i spore te via a trupeasc - p rându-i-se c aceasta e o sporire a fiin ei sale integrale - i ca o nepl cere pentru ceea ce-i restrânge prosperitatea trupeasc - confundând iar i trupul cu totalitatea fiin ei sale. Iar cele ce-i sporesc sau împu ineaz via a trupeasc sunt lucrurile sensibile. Astfel prin c dere, binele i r ul pentru om s-au limitat la ceea ce-i bine i r u pentru trup, adic la lumea sensibil ; aceasta-i cuno tin a, sau falsa cuno tin la care a ajuns prin c dere, cuno tin a pe care i-a dat-o lumea ca pom al cuno tin ei unui astfel de bine i astfel de r u. Astfel omul n-a mai socotit c binele st în planul spiritual i n-a mai socotit nici r ul ca lips a bunurilor spirituale.²⁵

C pl cerea i durerea n-au ap rut din nimic, ci sunt o întoarcere spre cele materiale a unei energii prin care omul e menit s caute cele spirituale i s evite pierderea lor, se arat i din faptul c atât pentru c utarea i bucuria de cele bune, cât i fericirea i întristarea de cele rele, sufletul omenesc are câte o facultate: a poftei i a mâniei. Aceste facult i nu s-au n scut prin orientarea omului spre cele sensibile, ci prin aceasta s-au pervertit i ele, ca i ra iunea, ca i sim irea, întorcându-se spre ceea ce nu trebuie, sau

25 Introd. 12; P. G. 90, 257; R sp. 43, p. 151; G. P. 90, 412-413; întreb. 21, p. 62 urm.; P. G. 90, 312.

Sfântul Maxim Marturisitorul

revîrsându-î întreaga energie în simîire. Aceasta se explică în apariția afectelor conforme cu firea, după care întrucât a omului. Aceste afecte sunt: pofta de mîncare și plăcere de ea, frica de durere și de moarte, un fel de manifestări ale instinctelor de conservare trupească. Pînă sunt înute în frâu raionii, limitându-se la ceea ce e necesar existenței trupului, aceste afecte sunt ireproșabile. Dar cînd sunt satisfcute cu exagerare, ele devin patimi pentru toate.²⁶ De aceea ele nu trebuie suprimate cît trîim pe pămînt. Dar la viaa viitoare nu se mai mutăm cu noi. Propriu-zis, în viaa viitoare, cînd vom fi "minșii pure", nu se mai poate vorbi nici de poftă și mînie, căci nu mai avem mierea carea reflex pe care o avem în viaa de aici, o dată ce numai Dumnezeu lucrează atunci în om. Dar tot rîmîn într-o oarecare formă în anume cea dintîi ca "vigoare nesfârșită dorinței ce se desface de ele".²⁷

Dar dacă-îa a, ieșirea din cercul de fier al plăcerii și durerii trupești nu înseamnă o încremenire în nesimîire, ci ridicarea la o altă plăcere și la o altă vigoare de ordin spiritual care, departe de a-îslăbi firea, îi dau adevărata înținare.

Dar acum să vedem cum a devenit cu puțin că omul să sară din cercul plăcerii și al durerii trupești, sau să se elibereze de patimi?

Putem aiceasta i-a dat-o coborîrea în lupta Logosului în trup. După ce omul cîzuse din legătură în vederea clară a Logosului prin raionea din sine și prin raionile din lume, în mocirla întunecoasă a laturii vizibile a lumii, în care orbecia purtat de simîirea lipsită de vederea raionii, tot Logosul a întreprins să-l scape, coborîndu-se însuși pe câmpul de luptă în care zăcea omul învins. Lupta ce-o întreprinde Logosul acum în pe care ajută și de el trebuie să o întreprindem și noi, ia un

26 R. sp. p. 20-21; P. G. 90, 269.

27 R. sp. 55, p. 266, 267; P. G. 548D, 549B.

caracter ascetic. Trebuie să se dea o luptă în firea omenească înșă pentru a se răsturna dominația simțirii asupra rațiunii și cugetării, pentru a se lua valoarea simțirii de pe cugetare,²⁸ ca aceasta să poată vedea razele Logosului în lume și pentru a-L întui și dincolo de lume. Mai bine zis înșă simțirea trebuie eliberată de plăcere și durere, care-i injectează pornirea neînfrânată spre cele sensibile; trebuie făcut un alt neutru de cunoaștere în mână cugetării, în alii termeni trebuie "retras mîntea din simțire",²⁹ precum trebuie retras pofta și mânia cu plăcere și durerea lor îndreptate spre cele spirituale. Aceasta e totuși cu eliberarea firii omenești de patimi sau de atracția plăcerii și de frica durerii, prin înfrângerea iubirii trupești de sine.

În precum omul slab și bogății de păcat, omul căzut din legătură cu Logosul, e totodată un om rob al laturii materiale a lumii, lupta de eliberare ce trebuie pornită în firea omenească, trebuie să fie totodată o luptă de descălecare din această latură materială a lumii. În contact cu lumea cade omul, într-o atitudine față de ea trebuie să se ridice. Prin lumea redusă numai la latura materială cade, prin lumea redescoperită în adâncurile ei spirituale se ridică spre Dumnezeu. Lupta aceasta de întărire și de restabilire a firii omenești trebuie să o pornească Logosul întâi în omenitatea ce și-a luat-o ca părgăla întregii firii omenești, apoi în fiecare subiect omenesc în colaborare cu el. Aceasta pentru că numai cu puterea dumnezeiască ea putea fi dusă la bun sfârșit. El a luat a adăru din aluatul firii omenești expus asalturilor celui rău, care o ispătește cu plăcerea și o

28 Cugetarea sau mîntea e față de omului, e adevărata manifestare a lui ca ființă spirituală. Cu această față descoperită trebuie să oglindăască slava Logosului din sine și din lume ca un alt Moise. Introd. p. 15; P. G. 90, 261.

29 Introd. p. 1; P. G.

Sfântul Maxim Marturisitorul

înfrico eaz cu durerea, atr gând-o prin acestea în toate patimile. Crezând c nu e decât om, C peteniile i St pâniile acestei lumi s-au apropiat i de El, dar El le-a înfrânt, întrucât firea Lui înt rit de puterea dumnezeiasc a stat neclintit la ispita prin pl cere i la amenin area cu durere.³⁰ Logosul n-a avut în firea omeneasc ce-a luat-o patimile condamnabile, dar a avut afectele conforme cu firea, care la ceilal i oameni îndat ce vine ispita prin pl cere se prefac în p cate. Deci având aceste afecte, a ar tat c firea omeneasc poate sta tare în fa a pl cerii i a durerii, f r a fi lipsit de afectele ei naturale.

El a procurat astfel prin firea lui înt rit , imunizat împotriva patimilor, un aluat care a r mas în solidaritate cu toat fr mânt tura firii omene ti.

Fiecare om, dac st prin credin în leg tur cu Hristos, poate câ tiga această t rie, această imunitate. Aceasta o poate mai ales prin faptul c Hristos însu i e în el, ajutându-l la lupta de înt rire a firii, de eliberare de patimi, adic de restabilire a ra iunii i a min ii ca organe de unire cu Dumnezeu.

Nu st ruim asupra metodei am nun ite, sau asupra tuturor etapelor pe care trebuie s le parcurg omul pe drumul pe care trebuie s suie de la tr irea prin sim irea oarb i p tima , înecat în mocirla material a lumii, pâ n la tr irea în lumina lui Dumnezeu, ar tat în mintea Sa i în ra iunile lumii. Not m numai fazele de c petenie. Prima faz este aceea a cur irii de patimi i a dobândirii virtu ilor. Aceast faz nu suprim sim irea, dar o face s redevin pur lucrare de cunoa tere, liber de pl cere i durere. A a e posibil virtutea, prin care omul nu rupe leg turile cu lumea, ci se elibereaz de robia în care ea îl ine prin pl cerile i utilit ile materiale ce le ofer .Omul folose te lumea acum în cadrul strict al necesit ilor naturale i pentru refacerea prin dragoste a leg turilor cu

30 R sp. 21, p. 62 urm.; P. G. 90, 312.

semenii, adică a refacerii unității firii omenești. E o primă biruință a spiritului în om.³¹ Ea s-a realizat "prin duh" sau "în duh", adică puterea Duhului Sfânt trecând prin adâncul spiritual al omului către rațiunea și curățirea lucrării simurilor.³² Prin virtute omul este ridicat de la starea contrară firii, la cea după fire. Omul virtuos este omul care viețuiește în acord cu firea sa, omul cu firea restabilit, adică cu firea întărită, dat fiind că virtutea este tărîie spirituală, care deprinde neclintit în bine. Dar întrucât fiind a virtuții că tărîie o avem de la Hristos (care este ființa virtuții), primul efect al harului lui Hristos este restabilirea firii. Viața conform cu firea nu este o viață din puterile exclusive ale naturii umane, ci este o viață a a căm este cerut de sensul, de "rațiunea" firii, a a căm este necesar pentru ca firea să existe în normalitatea ei.³³ În fața aceasta un mare rol are rațiunea, ca factor care diriguiește simirea, ca factor de judecată obiectiv.³⁴

De pe treapta aceasta, care este o primă ridicare a omului din temnița simurilor oarbe spre Logosul dumnezeiesc prin rațiune, omul se înalță pe treapta a doua, care este aceea a vederii rațiunilor divine în lume. Acum Rațiunea divină nu mai lucrează numai ascuns sub virtuți, ci se arată prin strălucirea naturii și al Scripturii. Legătura omului cu Logosul divin devine mai vădită deci și mai puternică.

31 "Căci acolo unde simirea este cărmuită de rațiune, trupul este lipsit de toată plăcerea cea după fire, neavând simirea slobodă și dezlegată de lanțurile rațiionale, ca să slujească plăcerii". R sp. 58, p. 305; P. G. 90, 597.

32 "în cei care au moștenit numele lui Hristos...Duhul măcar rațiunea naturală". R sp. 15, p. 49, P. G. 90, 297.

33 "Căci sunt modurile virtuților conforme cu legea naturală și rațiunile cunoscute din legea duhovnicească, pe care le dezvoltă prezența lui Dumnezeu Cuvântul și care readuc firea la ea însăși și la cauza ei, prin virtuți cunoscute". R sp. 39, p. 134; P. G. 90, 393 A.

34 R sp. 58, P. G. 90, 601. "Desigur este cel care a învins plăcerea și durerea trupului prin rațiune".

Vederea aceasta se numește contemplație naturală, nu pentru că s-ar face exclusiv cu ajutorul puterilor naturale de cunoaștere, ci pentru că pe de o parte se îndreaptă spre natură, pe de altă parte pentru că ea presupune o natură umană restabilită. Cunoașterea aceasta nu este atât o cunoaștere prin raționamentul deductiv, cât o înelegere simplă, reprezentând o nouă ridicare a omului de la rațiunea discursivă, care este proprie mai mult fazei virtuozității, la cunoașterea simplă, intuitivă a minții.³⁵

În sfârșit de pe această treaptă supremă a activității ființei sale, omul este ridicat deasupra sa însuși, umplându-se exclusiv de lucrarea dumnezeiască necreată, devenind adică Dumnezeu după har. Aceasta are loc după ce încetează toată lucrarea creată a naturii sale, chiar și în alegerea simplă a minții într-o moarte mistică sau într-un Sabat deplin, dat fiind că mintea nu se mai mișcă spre lucrurile create, mângâie, ci s-a întâlnit cu Dumnezeu cel infinit, în fața căruia trebuie să renunțe la orice încercare de a-L cuprinde. Atunci mintea nu mai cunoaște pe Dumnezeu în mod pozitiv, ci într-un chip apofatic, prin tocerea cea mai presus de grație prin neștiința mai presus de orice în alegere. Prin aceasta omul s-a curățit de tot ce este rău în mișcările lui trupești și cugetătoare, ca pe urmă să se golească de orice conținut creat al sufletului, ca să se poată umple de Dumnezeu.³⁶ Acum omul s-a ridicat la o viață mai presus de fire.³⁷ Energiile dumnezeiești vor sporii în noi la nesfârșit,

35 R. sp. 59, p. 332; P. G. 90, 616; R. sp. 60, 329; P. G. 90, 624.

36 "Iar Sâmbăta este desvârșită nelucrare a patimilor și încetarea totală a mișcărilor minții în jurul celor create și trecerea desvârșită la Dumnezeu, în care cel ce a ajuns prin virtuți la cunoaștere, nu mai trebuie să-și mai amintească de patimi... nici să mai adune rațiunile firii... strigând pe Dumnezeu numai prin tocerea desvârșită și reprezentându-l numai prin neștiința totală prin depășire". R. sp. 65, P. G. 756.

37 R. sp. 59, p. 316; P. G. 609; R. sp. 53, p. 228; P. G. 90, 504.

îndumnezeirea noastră va progresa în vecie. "Aadar aici găsim-ne în stare de activitate, vom ajunge odată la sfârșitul veacurilor, luând sfârșitul puterii și lucrarea prin care activăm. Dar în veacurile ce vor veni, nu vom fi în activitate, ci în pasivitate, și de aceea nu vom ajunge niciodată la sfârșitul îndumnezeirii noastre. Căci prin timirea de atunci va fi mai presus de fire și nu va fi nici o rațiune care să hotărâască îndumnezeirea la nesfârșitul celor ce o pot teme".³⁸

Pe tot acest urcuș am fost susinși de forța invizibilă a Logosului întrupat. El ne-a fost cale, impuls și întăritor atractiv, în fața virtuților și a cunoașterii raionale din lume se făcuse om cu noi, ajutându-ne să dobândim chipul neîrbit al firii umane, dat fiind că virtuțile sunt chipurile omenești ale bunurilor dumnezeiești, sau fața omenească a dumnezeirii. În faza îndumnezeirii, fărâșă înceta să aibă și fire omenească, ne arată prin străveziul ei dumnezeirea Sa, făcând și firea noastră omenească mediu străveziu al energiilor dumnezeiești.³⁹ Hristos omul care se îndumnezeiește, umplând omenitatea Sa numai de conținutul energiilor divine, transmite prin comuniunea celor care ca om cu toată firea omenească, și omenitii noastre conținutul energiilor divine. Din Hristos ca om îndumnezeit se revărsă în omul, care a crescut în El prin credință, virtuțile și contemplațiile, conținutul îndumnezeitor al energiilor

38 R. sp. 22, p. 72; P. G. 90, 320.

39 "Bunurile de peste fire au drept chipuri și trăsături prevestitoare diferitelor moduri ale virtuților și rațiunile celor ce pot fi cunoscute prin fire. Prin acestea Dumnezeu se face neîncetat om în cei vrednici. Fericit este deci cel ce L-a prefăcut în sine prin înțelepciunea pe Dumnezeu om. Căci după ce a împlinit înfrățirea acestei taine, poartă-te prefăcerea sa în Dumnezeu prin har, iar acest lucru nu va înceta de-a se săvârși pururea". R. sp. 22, p. 72, P. G. 90, 321 B.

Sfântul Maxim Marturisitorul

necreate.

Căzu îmi prin păcatul strămoșesc de la Logosul divin până la iraționalitatea simțirii, care nu sesizează decât suprafața materială a lumii, ne ridicăm prin Logosul venit aproape de noi ca om, pornind de la credința ce ne-o dă la botez, ca manifestare a prezenței Lui acoperite, prin iraționalitatea virtuților și contemplarea sensurilor spirituale ale lumii, ca început de lămurire a prezenței Lui, până la vederea Lui descoperită și până la unirea cu El. Tot urcuiul în El l-am făcut în contact cu lumea creată. Ajunși sus, lumea nu dispare total, ci o vedem și aici în El. Căci urcuiul n-a fost altceva decât o subiere continuă a ființei celui ce a urcat în lumea, pentru că Logosul să se vadă tot mai deplin prin ele, ca la urmă să nu mai fie decât o lume aeriană, scldată în lumina soarelui Hristos. E ceea ce a exprimat Hans Urs von Balthasar prin cuvintele: "Nu trebuie uitat nici aceea că deodată cu apariția arhetipului dumnezeiesc va apărea și lumea în forma ei desvârșită, înveinică".⁴⁰

Dar nesfârșita bogăție de contraste, de contrapuncte, de sinteze și de armonii ce se nasc din dialectica vie între subiectul omenesc, Logos și lume, de-a lungul acestui urcui, rămâne o comoară îngropată în paginile Sf. Maxim Marturisitorul până se va găsi cineva să o dezgroape în toată frumusețea ei pentru lumea de azi.

București, Botezul Domnului 1948

Prot. D. ST. NILOAE

40 Die "gnostischen" Centurien des Maximus Confessor, p. 45. și se provoacă la cap. gnost. II, 15.

Smeritul monah Maxim
c tre preacuviosul presbiter i egumen Talasie

Despre diferite locuri grele
din dumnezeiasca Scriptur ⁴¹

Prea cuviosului rob al lui Dumnezeu,
Domnului Talasie, presbiterul i egumenul,
Maxim smeritul monah, bucurie

Dup ce i-ai desf cut, om al lui Dumnezeu, sufletul în chip ra ional de afec iunea fa de trup i mintea i-ai tras-o cu totul din sim ire prin duh, trupul⁴² i l-ai f cut maic preacinstit a virtu ilor, iar sim irea i-ai ar tat-o izvor nesecat de cuno tin dumnezeiasc , punând înso irea sufletului cu trupul numai în slujba celor bune, iar sim irea folosind-o ca organ prin care s cuno ti m re ia celor morale, frumuse ea sufletului, c reia îi d o form v zut prin virtu i i o arat celor din afar , ca s avem via a Ta ca o icoan a virtu ii pus în v zul tuturor spre imitare (1). Iar sim irea Ta sculpteaz simbolic în figurile celor v zute ra iunile celor inteligibile i prin ele urc mintea spre simplitatea vederilor inteligibile, desf cut de varietatea i compozi ia celor v zute, ca s avem cuno tin a Ta, drumul ner t citor al adev rului, spre a trece prin el spre cele

41 . în latine te: Quaestiones ad Thalassium, P. G. 90, 243-786. în române te îi vom zice prescurtat: R spunsuri c tre Talasie.

42 Trupul în grece te e feminin.

inteligibile (2). De aceea după ce-ai lepdat cu totul împotmirea care leag de simire i de trup, strbând intens cu mintea în chip priceput oceanul nesfâr it al cuvintelor Duhului (al Scripturii), cercetezi cu duhul cele ale Duhului. Dar primind de la acesta descoperirea tainelor ascunse, smerenia Te-a fcut totu i s alc tuie ti o list cu multe locuri obscure din Sfânta Scriptur , pe care ne-ai trimis-o cerând de la mine, cel lipsit de orice virtute i cuno tin , un r spus scris cu privire la în elesul lor mai înalt.

Primind eu aceast list i citind-o, mi s-a oprit în loc i mintea i auzul i cugetarea. Drept aceea Te-am rugat s -mi îng dui s refuz acest lucru. i-am spus c aceste locuri de abia pot fi în elese de cei care au înaintat mult în contempla ie i au ajuns la cap tul celei mai înalte i mai neapropiate cuno tine, nu îns de mine care m târ sc pe p mânt i, asemenea arpelui cel blestemat odinioar , nu am alt hran afar de p mântul patimilor, înnoroiat ca un vierme de putreziciunea pl cerilor. F când deci aceasta mult i de multe ori, când am v zut c nu prime ti această rug minte a mea, temându-m s nu sufere ceva iubirea care ne une te i ne face s avem un singur suflet, chiar de purt m dou trupuri, putând s -i par refuzul meu un semn de neascultare, am cutezat împotriva voii mele cele mai presus de puterea mea. Am socotit c e mai bine s fiu acuzat de îndr zneal i s fiu luat în râs de cei ce voiesc, decât s sufere iubirea vreo cl tinare i vreo mic orare. C ci după Dumnezeu nimic nu e mai de pre ca ea în ochii celor ce au minte. Mai bine zis nu e mai pl cut lui Dumnezeu ca ea. C ci ea adun la un loc pe cei dezbinai i poate crea în cei mai mul i sau în to i o identitate netulburat a voirii (3).

Deci iart -mi mai întâi Tu, cinstite P rinte,

aceast întreprindere i roag i pe alii s -mi ierte îndr zneala. Câ tig -mi milostivirea lui Dumnezeu prin rug ciunile Tale i f -L s -mi stea într-ajutor în cele ce voi spune, mai bine zis s -mi dea r spus drept la fiecare întrebare. "C ci toat darea cea bun i tot darul des vârit de la El este",⁴³ ca de la izvorul i P rintele tuturor cuno tin elor i puterilor lumin toare, pe care le d ruie te pe m sura celor vrednici. Fiîndc numai încrezându-m în Tine am primit s împlinesc porunca Ta, a teptând bun voina lui Dumnezeu ca plat a ascult rii.

Deci a ezând fiecare întrebare în frunte, în ordinea i rânduiala în care le-a i scris, voi da dup ea un r spus scurt i precis, pe cât voi fi în stare i pe cât voi primi de la Dumnezeu harul i puterea în elegerii i gr irii evlavioase. C ci nu vreau s încarc auzul cititorilor cu mul ime de cuvinte. Nu vreau, mai ales c tiu c aceste cuvinte vor r suna la auzul vostru, care ave i o cuno tin adev rat i o vedere apropiat a celor dumnezeie ti i care a i trecut dincolo de tulburarea patimilor i a i l sat în urm toat afec iunea firii, f cându-v ra iunea conduc toare i judec toare atotdreapt în toate cele ce trebuie f cute (4), iar mintea introducând-o pe scara unei în elegeri superioare în sânul cel mai din untru al t cerii dumnezeie ti, acolo unde nu se percepe decât o fericire dumnezeiasc în chip ne tiut, o fericire a c rei m rire nu o poate face cunoscut decât experien a ce o au despre ea cei învrednici i.

Tocmai de aceea unii ca ace tia nu au trebuin decât de-o scurt indica ie în asemenea chestiuni, care arat cu anticipare frumuse ea atotstr lucitoare a vederilor tainice cuprinse în cuvintele dumnezeie ti i a m re elor în elesuri duhovnice ti din el. De altfel nu tiu dac îmi este îng duit

43Iacob 1, 17.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Eu spun chiar și numai atâtă vou celor ce ați devenit, după cuvântul Domnului, sarea pământului și lumina lumii, pentru bogăția virtuții și marea revărsare de cunoștință, curînd din alții puroiul patimilor prin modurile virtuților și străbătînd neștiința, care este o robire a sufletului, cu lumina cunoștinței.

Dar Voi rog pe Voi cei atotșfinși și pe toți cei care veți citi această scriere să nu socotiți cele spuse de mine drept normă explicită duhovnicească a acestor texte. Căci sunt cu mult mai prejos de înelegerea cuvintelor dumnezeiești și am eu însumi lipsă de învățătura altora ca să le înțeleg. Căci dacă puteți presupune sau afla ceva de la Voi în viață sau de la alții, socotiți mai degrabă aceea ca adevărat și credeți că aveți o înțelegere mai înaltă și mai adevărată. Iar aceasta se cunoaște prin aceea că dă certitudine inimii aceluia care se doare după printrunderea duhovnicească a lucrurilor tainice.

Căci cuvântul dumnezeiesc se aseamănă cu apa. El se arată că în noi te plante și răsaduri și că în diferite vieuitoare în cei ce se adapă din același Cuvânt, pe măsura lor, atât în formă de faptă cît și de cunoaștere, răsar și rîd ca un fruct prin virtuți, după calitatea virtuții și cunoașterii fiecăruia și trecînd de la unii la alții (5). Căci El nu poate fi circumscris și nu suferă să stea închis în untrul unei singure minți, dat fiind înfinitatea Lui naturală.

Deci mai înainte ne-ai poruncit să grăim despre patimile ce ne supără și anume căte și care sunt, din ce început pornesc și la ce sfârșit ajung trecînd prin faza de mijloc ce le este proprie; din ce putere a sufletului sau ce mîdular al trupului răsar și rîd fiecare din minți în chip nevzut formă (μῆκος) și, iar trupul îl face ca pe o vopsea ce colorează prin cugetările pătului întreg nefericitul de

suflet; care este în elesul numelui fiecărei lucrări, roadele și înfrângerile, precum și vicleniile puse la cale prin ele de dracii necurați, însoțirile și disimulările lor nevăzute, cum scot aceia în chip ascuns pe unele la vedere prin altele și cum prin unele atrag în chip amăgitor spre altele; care sunt sub irimile (nuanțele), micimile, mărimea și umflările lor uriașe; cum cedează, se retrag, încetează, stăruie, nu vâlesc mai repede sau mai domol; care sunt justificările lor în fața sufletului ca în fața unui tribunal și hotărârile ce se dau de către cugetare; înfrângerile și biruințele văzute și starea lucrurilor ce-o însoțesc pe fiecare; care este pricina pentru care li se îngâduie dracilor să tulbure sufletul, cu multe patimi și aceasta fie prin ei înșiși fie prin alții (altele) (6); prin ce gând ne aduc în fața minții noastre de vreme materiile proprii, prin care pornesc în chip ascuns războiul amarnic împotriva noastră, care ne preocupă de cele ce nu sunt de față de parcă ar fi prezente, întinzându-ne spre materii, sau fugind de ele și anume primul lucru pentru timindu-l de dragul plăcerii, al doilea din pricina durerii (7); despre modul prezenței lor în noi și despre născuturile complicate și variate ce le stârnesc în visurile din vremea somnului; apoi dacă sunt închiși în vreoaie parte a sufletului sau a trupului, sau sunt în tot trupul; și dacă, aflându-se în untru înduplec sufletul prin patimile sufletești și îmbrățișează pe cele din afară prin mijlocirea trupului și îl amăgesc și se predea cu totul simțirii, pentru fiind cele ce-i sunt proprii după fire; sau, aflându-se afară, printr-o atingere din afară a trupului modelează sufletul cel nevăzut după chipul celor materiale (μ), și dănd în el o formă compusă și dându-i înfrângerile materiei primitivă prin imaginație; și dacă este vreoaie ordine și vreoaie rânduială în lucrările lor, cu viclenie plăcută, ca mai întâi să

încerce sufletul prin unele patimi și apoi să-l războiască prin altele; și care (draci) premerg, care urmează la rând, sau care cu care se însoțesc, dacă nu cumva tulbură sufletul în mod amestecat fără nici o ordine, la împlinire, prin orice patimi; apoi dacă este lăsat sufletul să se teamă unele ca acestea de la ei în afară de Providență, sau potrivit Providenței; și care este rațiunea pentru care Providența să se țină în orice patimă sufletul; care este apoi modul nimicirii fiecăreia din patimile înirate și prin care fapte, cuvinte sau gânduri se eliberează sufletul de ele și se curăță de întinări conștiinței; ce virtute va opune fiecărei patimi ca să o biruiască, fugă și rind pe dracul cel viclean și îndădă tot cu el total înșelămintei carea patimii; cum va putea apoi, după izbăvirea de patimi, să-și scruteze sufletul bine ale sale; și cu ajutorul celor rațiuni și moduri ajungând prin rațiunea cea după fire la relații nepătimate între simțiri și lucrurile sensibile, va modela simțurile ca să stea în slujba virtuților, precum prin patimi le modelase mai înainte, să stea în slujba păcatului (8) și cum va înfrupta această bună întoarcere ca să se folosească de cele prin care greșea înainte spre nașterea și susinerea virtuților; cum apoi, izbăvindu-se și de aceste relații (9), va culege cu pricepere, prin contemplarea naturală în duh, rațiunile celor create, desfcute de simbolurile sensibile din ele; și cum după aceste rațiuni, luând contact cu cele inteligibile, prin mintea devenită curată de cugetarea aplecată spre cele supuse simțirilor, va primi în elegerile cele simple și va dobândi cunoștința simplă, care leagă toate întreolalt potrivit cu rațiunea, originară în elepciunii; în sfârșit, cum după această sufletul, o dată trecut dincolo de toate cele ce sunt și de înflecșurile lor fire și desfcute de toată puterea în chip curat, chiar și de puterea proprie de-a cugeta, va pătimi

unirea cea mai presus de în alegere cu Dumnezeu însuși, iar în acesta stare, primind de la El în chip negru în învățătura adevărului adevărat, ca pe o sârmă, nu se va mai abate spre păcat (10), nemaifiind loc pentru diavol ca să-l atragă spre răutate prin amăgire, datorită necunoașterii Celui ce este bun prin fire și înfrumusețată toate cele ce se pot împărtăși de El?

Fiindcă a-i poruncit să-l muresc în scrierile iunilor, modurile și pricinile tuturor acestora, vă rog să mai așteptați puțin în cuvântul privitor la ele. De vă ajută Dumnezeu, voi cerceta cu un prilej mai potrivit și mai cu stăruință acestea în alte scrieri, dacă voi simți peste tot în minte vreo astfel de putere de pătrundere încât să pot cuteza să străbat un ocean atât de mare și de adânc. Căci nu mă rușinez să spun că încă nu cunosc uneltirile și vicleugurile anevoie de descurcat ale dracilor necurată, dat fiind că praful materiei îmi întunecă încă ochii sufletului și nu mă las să privesc (și contemplu) în chip curat firea celor create și să deosebesc din grămada celor ce există pe cele ce par să existe (11), în elând doar simțirea cea lipsită de raune. Fiindcă numai cei foarte contemplativi și înalți la cugetare pot cerceta cu adevărat unele ca acestea și pot grăbi despre ele, adică numai cei ce prin multă experiență au dobândit puterea de-a cunoaște cele bune și cele care nu sunt bune, ba ceea ce este mai înalt și mai de cinstire ca toate au primit de la Dumnezeu harul și puterea de-a înalege bine și de-a spune limpede cele în elese.

Dar ca să nu rămân cu totul neluminat învățătura despre acestea în lucrarea de față, voi spune puțin lucruri despre natura patimilor, atâta cât este de lipsă ca Voi și bărbății duhovnicești asemenea Vouă să văd sfârșitul din început. Apoi voi trece la tâlcuirea capetelor ce urmează.

Definiția rului

Rul nici nu era, nici nu va fi ceva ce subzist prin firea proprie. Căci nu are în nici un fel ființă, sau fire, sau ipostas, sau putere, sau lucrare în cele ce sunt. Nu e nici calitate, nici cantitate, nici relație, nici loc, nici timp, nici poziție, nici acțiune (), nici mișcare, nici aptitudine, nici patimă (pasivitate, afect) contemplat în chip natural în vreo existență în nici una din acestea toate nu subzist prin vreo înrădire naturală. Nu e nici început (principiu), nici mijloc, nici sfârșit. Căci dacă s-l cuprind într-o definiție, voi spune că rul este abaterea () lucrării puterilor (facultăților) să dăde în fire de la scopul lor și altceva nimic. Sau iarăși, rul este mișcare nesocotită () a puterilor naturale spre altceva decât spre scopul lor, în urma unei judecări greșite. Iar scop () numesc cauza celor ce sunt, după care se doresc în chip firesc toate, chiar dacă vicleanul, acoperindu-și de cele mai multe ori pizma sub chipul bun voiei și înduplecând cu viclenie pe om să-și dorească spre altceva din cele ce sunt și nu spre cauză, a sădit în el necunoștința cauzei.

Deci primul om, neducându-și mișcare lucrării puterilor naturale spre scop, s-a îmbolnăvit de necunoștința cauzei sale, socotind, prin sfatul arpelui, că acela este Dumnezeu, pe care cuvântul poruncii dumnezeiești îi poruncise să aibă ca pe un dușman de moarte. Făcându-se astfel călcător de porunci și necunoscând pe Dumnezeu, și-a amestecat cu încredințare în toată simțirea toată puterea cugetătoare și a ațâțat cunoștința compusă și pierzătoare, producătoare de patimă, a celor sensibile (13).

Și așa "alăturat-s-a cu dobitoacele cele fără de minte și s-a

asem nat lor",⁴⁴ lucrând, c utând i voind acelea i ca i ele în tot chipul; ba le-a i întrecut în ira ionalitate, mutând ra iunea cea dup fire în ceea ce e contrar firii.

Deci cu cât se îngrijea omul mai mult de cuno tin a celor v zute numai prin sim ire, cu atât i strângea în jurul s u mai tare ne tiin a de Dumnezeu. i cu cât i strângea mai mult leg turile ne tiin ei, cu atât se lipea mai mult de experien a gust rii prin sim ire a bunurilor materiale cunoscute. Dar cu cât se umplea mai mult de această experien , cu atât se aprindea mai mult patima iubirii trupe ti de sine, care se n tea din ea. i cu cât se îngrijea mai mult de patima iubirii trupe ti de sine, cu atât n scocea mai multe moduri de producere a pl cerii, care este i frica i inta iubirii trupe ti de sine. i fiindc orice r utate pier e împreun cu modalit ile care o produc, omul aflând prin îns i experien a, c orice pl cere are ca urma în mod sigur durerea, i i avea toat pornirea spre pl cere i toat fuga dinspre durere. Pentru cea dintâi lupta cu toat puterea, pe cea de-a doua o comb tea cu toat sânghin a, închipuindu- i un lucru cu neputin i anume c printr-o astfel de dib cie va putea s le despart pe acestea una de alta i iubirea trupeace de sine va avea unit cu ea numai pl cerea, r mânând neîncercat de durere. Sub puterea patimii el nu tia, precum se vede, c pl cerea nu poate fi niciodat f r de durere. C ci în pl cere e amestecat chinul durerii, chiar dac pare ascuns celor ce o gust , prin faptul c domin patima pl cerii. Pentru c ceea ce domin iese totdeauna deasupra, acoperind sim irea a tot ceea ce st al turea.

A a s-a strecurat marea i nenum rata mul ime a patimilor stric cioase în via a oamenilor. A a a devenit via a

44Ps. 48, 12.

noastră plină de suspine, cinstind pricinile care o pierd și nescocind și cultivând prilejurile coruperii sale, datorită neștiinței ei. Așa s-a întâmplat firea cea unică în nenumărate prilejuri și noi cei ce suntem de aceeași fire ne mâncăm unii pe alii ca reptilele și fiarele. Căci cutând pământul cerea din pricina iubirii trupești, de noi înșine și străduindu-ne să fugim de durere din aceeași pricină, nescocim surse neînchipuite de patimi foarte de stricăciune. Astfel când ne îngrijim prin pământul cerea de iubirea trupească de noi înșine (), na tem lăcomia pântecelui, mândria, slava de artă, îngâmfarea, iubirea de argint, zgârcenia, tirania, fanfaronada, aroganța, nechibzuința, nebunia, perversitatea de sine, înfumurarea, disprețul, injuria, necurăția, urâtatea, risipa, neînfrânarea, frivolitatea, umblarea cu capul prin nori, moleșala, pornirea de a maltrata, de-a lua în râs, vorbirea prea mult, vorbirea la ne vreme, vorbirea urâtă și toate câte mai sunt de felul acesta. Iar când ascuțim mai mult prin durere modul iubirii trupești de noi înșine, na tem mânia, pizma, ura, dumnia, înerea în minte a răului, calomnia, bârfeala, intriga, întristarea, deznădejdea, defrimarea Providenței, lăncezeala, neglijența, descurajarea, deprimarea, pușcă în tateala sufletului, plânsul la ne vreme, tânguirea, jalea, sfârșimarea totală, ciuda, gelozia și toate câte în de o dispoziție care a fost lipsit de prilejurile pământului. În sfârșit când din alte pricini se amestecă în pământul cerea durerea, dând perversitatea (căci așa numesc unii întâlnirea prilejilor contrare ale răului), na tem fărâncăcia, ironia, viclenia, prefăcătoriea, lingușirea, dorința de a pământul cea oamenilor și toate câte sunt nescociri ale acestui viclean amestec. Căci ale numai răa acum și ale spune toate, cu înfrângerile, modurile, cauzele și vremurile lor, nu e cu puțin. Cercetarea fiecăreia din ele o vom face, dacă Dumnezeu ne va hărăzi putere, în

viitor.

Alt defini ie a r ului

Deci r ul st , cum am spus mai înainte, în necunoa terea cauzei celei bune a lucrurilor. Aceasta orbînd mintea omeneasc , dar deschizând larg sim irea, l-a înstr inat pe om cu totul de cuno tin a de Dumnezeu i l-a umplut de cuno tin a p tima a lucrurilor ce cad sub sim uri, împ rt indu-se deci omul f r m sur de aceasta numai prin sim ire, asemenea dobitoacelor necuvânt toare i aflând prin experien c împ rt irea de cele sensibile sus ine firea lui trupeasc i v zut , a p r sit frumuse ea dumnezeiasc menit s alc tuiasc podoaba lui spiritual i a socotit zidirea v zut , drept Dumnezeu, îndumnezeind-o datorit faptului c e de trebuin pentru sus inerea trupului; iar trupul propriu legat prin fire de zidirea luat drept Dumnezeu, l-a iubit cu toat puterea. i a a prin grija exclusiv de trup, a slujit cu toat sânguin a zidirii în loc de Ziditor. C ci nu poate sluji cineva zidirii, dac nu cultiv trupul, precum nu poate sluji lui Dumnezeu, dac nu- i cur e te sufletul prin virtu i. Deci prin grija de trup omul s vârlind slujirea cea stric cioas , i umplându-se împotriva sa de iubirea trupeasc de sine, avea în sine într-o lucrare neîncetat pl cerea i durerea. C ci mîncînd mereu din pomul neascult rii, încerca în sim ire p rerea (cuno tin ei) binelui i r ului⁴⁵, amestecate în el.

i poate c de fapt dac ar zice cineva c pomul cuno tin ei binelui i a r ului este zidirea cea v zut , nu s-ar

⁴⁵Binele pentru sim irea trupeasc e pl cerea, iar r ul e durerea. Acest "bine" i "r u" e produs de lumea v zut , care deci e pomul unui fals bine i r u.

abate de la adevăr. Căci împărțirea de ea produce în chip natural plăcerea și durerea.

Sau iarăși poate că zidirea celor văzute s-a numit pom al cunoștinței binelui și a răului, fiindcă are și rațiuni duhovnicești care nutresc mintea, dar și o putere naturală care pe de o parte desface simțirea, pe de altă parte pervertește mintea (14). Deci contemplând duhovnicește ea oferă cunoștința binelui, iar luând trupește ea oferă cunoștința răului. Căci celor ce se împărțesc de ea trupește li se face dăscăle în ale patimilor, făcându-i să uite de cele dumnezeiești. De aceea și-a interzis-o poate Dumnezeu omului, amânând pentru o vreme împărțirea de ea, ca mai întâi, precum era drept, cunoscându-și omul cauza sa prin comuniunea cu ea în har și prefăcând, prin această comuniune, nemurirea dată lui după har în nepăsare și neschimbabilitate, ca unul ce-a devenit deja Dumnezeu prin îndumnezeire, să privească fără să se vatăme și cu totul slobod cu Dumnezeu făpturile lui Dumnezeu și să primească cunoștința lor ca Dumnezeu, dar nu ca om, având după har în chip în elept aceeași cunoștință a lucrurilor ca Dumnezeu, datorită prefacerii minții și simțirii prin îndumnezeire.⁴⁶

46 Deci îndumnezeirea nu exclude cunoașterea făpturilor. Dar atunci omul le cunoaște fără patimă ca Dumnezeu și în Dumnezeu, nu cu patimă, adică cu uitarea lui Dumnezeu. Toate își au vremea lor, ca să se cunoască și să se savărească cum se cuvine, trebuind să aștepte creșterea omului la înălțimea lor. Pomul cunoștinței binelui și a răului (sau lumea) ca sădit tot de Dumnezeu, nu era ceva rău în sine. Dar omul nu era crescut la starea în care îl putea privi în mod just și neprimejdios. Deci interzicerea atingerii de el era o amânare, nu o oprire veșnică. Aceași idee o dezvoltă Sf. Grigorie Palama în "Capetele naturale, teologice, etc.", Filocalia greacă vol. II, ed. II, pg. 319.

Răul nu se identifică cu ipostasul vreunei realități, ci este un mod greșit de comportare față de realități, care vine dintr-o intrare a omului în

A a trebuie în eles aici pomul acela, după o tâlcuire pe care o pot primi toți. Căci în elesul mai tainic și mai înalt e rezervat pentru cei cu o cugetare mistic, noi trebuind să-l cinstim prin tăcere. Eu am amintit aici de pomul neascultării doar în trecere, vrând să arăt că necunoașterea lui Dumnezeu a îndumnezeit zidirea, al cărei cult vine din iubirea de trup () a neamului omenesc. Căci în jurul acesteia se învârtete, ca un fel de cunoștință amestecată, toată experiența plăcerii și a durerii din pricina că rora s-a introdus în viața oamenilor tot în molul relelor când dinuiește în chip felurit și pestriți în atâtea forme câte nu le poate spune cuvântul. Pentru că fiecare din cei ce participă la firea omenească are în sine, într-o anumită cantitate și calitate, viața și lucrătoare, iubirea față de partea lui văzută, adică față de trup, care îl silește ca pe un rob, prin pofta de plăcere și frica de durere, să născă multe forme ale patimilor, după cum se nimeresc timpurile și lucrurile și după cum îl îndeamnă modul lui de a fi, întrucât experiența îl învață că e cu neputință să ajungă să aibă neconținut plăcerea ca tovară de viață și să rămână cu totul neatins de durere, că nu va putea să ajungă la capătul acestui scop. Căci firea întreagă a trupurilor fiind coruptă și pe cale de împrătiere prin oricâte moduri ar încerca să o susțină pe aceasta, întreține și mai mult stricăciunea din ea. De aceea omul temându-se, fără știre, neconținut, de soarta a ceea ce iubește, cultivă fără voie și pe nesimțite, prin ceea ce iubește ceea ce nu iubește, atârând de cele ce nu pot dăinuie, în felul acesta își preschimbă dispoziția sufletului deodată cu cele ce se împrătie, ca pe una ce se rostogolește împreună

relație cu un lucru înainte de a fi crescut la capacitatea unei relații juste.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cu cele ce curg, și nu în elege că se pierde din pricina totalei orbiri a sufletului față de adevăr.

Iar izbăvirea de toate aceste rele și calea scurt spre mântuire este dragostea adevărată, cea din cunoștință, a lui Dumnezeu și izgonirea din suflet a dragostei față de trup și de lumea aceasta. Prin aceasta lepădând pofta de plăcere și frica de durere, ne eliberăm de reaua iubire trupească de noi înșine (), în lăsați fiind la cunoștința Ziditorului. În felul acesta primind în locul iubirii celei rele de noi înșine, pe cea bună și spirituală, desprăsit cu totul de grija de trup, nu vom înceta să slujim lui Dumnezeu prin această iubire bună de noi înșine (, , ,), căutând pururea să ne susținem sufletul prin Dumnezeu. Căci aceasta este adevărata slujire și prin ea îngrijim cum trebuie și în chip plăcut lui Dumnezeu, de sufletul nostru prin virtuți.

Deci cel ce nu dorește plăcerea trupească și nu se teme deloc de durere, a ajuns nepătimitor. Căci deodată cu acestea și cu iubirea trupească de sine, care le-ai născut, a omorât toate patimile ce cresc prin ea și prin ele, împreună cu neștiința, sursa cea mai de la început a tuturor relelor. Și a să-și făcut întreg slujitor al binelui ce persistă permanent și este mereu la fel, rămânând împreună cu el cu totul nemișcat.⁴⁷ Așa oglinda te cu față descoperită slava lui Dumnezeu,⁴⁸ că unul care privește în lumina că strălucește în sine slava dumnezeiască și neapropiat.⁴⁹

47 Tot în acest sens în elege și Sf. Grigorie de Nissa fixarea și neschimbabilitatea omului în viața cea după Dumnezeu, fără să se excludă puțin a înaintării în Dumnezeu.

48 II Cor. 3, 18.

49 Fără a avea cineva lumina dumnezeiască (binele, dragostea, pe Dumnezeu) în sine, nu poate să o vadă nici în afară de sine, așa cum ochiul care nu este străbătut de lumina fizică nu o poate vedea nici în

Deci odat ce ne-a fost ar tat de Cuvântul calea cea dreapt i u oar a celor ce se mântuiesc, s t g duim cu toat puterea pl cerea i durerea vie ii de aici i s înv m cu mult îndemn i pe cei supu i nou s fac aceasta. C ci f când aceasta, ne-am izb vit i am izb vit i pe al ii cu des vâr ire de toat n scocirea patimilor i de toat r utatea dracilor. S îmbr i m numai iubirea i nimeni nu va putea s ne despart de dragostea lui Dumnezeu, nici necaz, nici strâmtoare, nici foame, nici primejdie, nici sabie, nici toate câte le-a în irat Apostolul în acel loc⁵⁰. C ci prin cuno tin a cu lucrul r mânând în noi dragostea nemi cat , vom primi de la El o bucurie i o sus inere ve nic i negrit a sufletului. i împ rt indu-ne de aceasta, vom avea fa de lume ne tiin a cea mântuitoare⁵¹, nemaiprivind, ca mai înainte, f r gând neprih nit, cu fa a descoperit a sim irii, suprafa a celor sensibile ca pe o sclav , ci oglindind mai degrab cu fa a descoperit a cuget rii (min ii), dup înl turarea oric rui v l sensibil, slava lui Dumnezeu cea ar tat în virtu i i în cuno tin a duhovniceasc ⁵², prin care

afar .

⁵⁰ Rom. 8, 35.

⁵¹ În afar de ne tiin a mai presus de cunoa tere a lui Dumnezeu, mai este o ne tiin mântuitoare. Este cea care nu mai bag de seam putin a laturii p tima e a lucrurilor. Pentru aceasta lumea a devenit iremediabil un transparent al slavei dumnezeie ti, dup ce s-a sfârtecat "slava" ei, sau suprafa a opac , construit de privirea ei exclusiv prin sim ire.

⁵² Fa a descoperit a sim irii este privirea neîmpiedicat de considerentele spirituale i neru inat sim irii exclusive care vede numai aspectul sensibil al lumii, numai v lurile materiale. Descoperirea fe ei sim irii e în acela i timp completa acoperire a min ii. i cu cât se acoper fa a sim iri sau se leap d , cu atât apare fa a descoperit a min ii i se înl tur v lurile lumii.

Sfântul Maxim Marturisitorul

primim unirea cea după har. Căci precum ignorând pe Dumnezeu, am îndumnezeit zidirea, pe care am cunoscut-o prin simțire, gustând din ea, pentru faptul că prin ea ni s-a susținut trupul, așa primind cunoștința trinitară lui Dumnezeu, cea accesibilă în alegerii, vom ignora experiența întregii simțiri, pentru faptul că El ne susține sufletul ca să existe și ca să fie fericit.

Cuvânt înainte la scoliile așezate în urma răspușurilor

Podoaba naturală a celor raționali este rațiunea. Podoaba rațiunii este în alegerea, pe care o manifestă prin rațiune cei raționali. Podoaba în alegerii este deprinderea și aptitudinea, pe care o manifestă prin virtutea străbătută de rațiune cei raționali. Podoaba acestei deprinderi este contemplația frăgilească, prin care se dobândește cunoștința adevărată. Iar sfârșitul acesteia este în elepciunea, care este împlinirea cea mai adevărată în alegerii. Căci ea este rațiunea care s-a desvârșit după fire, sau mintea curată, prin care unirea cu cauza sa a intrat într-o relație mai presus de în alegere, datorită creșterii, odihnindu-se de mișcare și de relația naturală și de multe feluri cu cele de după cauză, stăruie în ea numai în chip neînțeles. Ajuns aici mintea se bucură de odihna cea negrită a tcerii preafericite și mai presus de în alegere, pe care nu poate să o descopere nici un cuvânt și nici o în alegere, ci numai experiența prin participare a celor ce s-au învrednicit de posesiunea și gustarea ei mai presus de în alegere. Iar simțul acesteia, uor de cunoscut și vădit tuturor, este nesimțirea și distanța totală a dispoziției sufletului față de veacul acesta.

Deci nimic nu este mai propriu după fire celor raionali ca ra-iunea, nici mai potrivit pentru cei iubitori de Dumnezeu ca să-i arate credința lor cea dreaptă decât studierea în elegerea ei. Logosul acesta de care am vorbit nu e cuvântul împodobit luxos într-o rostire meșteșugită spre plăcere auzului, cu care se pot deprinde și oamenii perversi, ci ra-iunea pe care o are firea ascunsă în chip ființial în interiorul ei, fără nici o învățătură, pentru cercetarea lucrurilor și pentru expunerea adevărului în cuvinte⁵³. Pe aceasta și Duhul Sfânt al lui Dumnezeu obișnuiește să-i o asocieze modelat prin virtuți și să-o facă statuie dumnezeiască a frumuseții celei după asemănare, nelipsindu-i nimic după har din însușirile ce revin Dumnezeirii în chip natural. Căci este un organ ce adună cu pricepere total descoperirea bunătății lui Dumnezeu ce strălucește inteligibil în fapte. Și sesizând astfel mărirea lucrurilor în înălțare spre cauza făcătoare a lor pe cei ce și-au făcut străbătut cu totul de El întreaga pornire a dorinței aflătoare în ei după fire, nemaifiind reținuți de nimic din cele de după cauză.

Pe aceasta cultivând-o noi cei robiți de toate cele potrivnice firii, ne vom dovedi făptuitorii tuturor virtuților dumnezeiești, adică vom lepăda prin tot binele urâciunea și mântesc din suflet, spre a primi frumusețea duhovnicească. Căci unde domnește ra-iunea, încetează domnia simțirii, în care e amestecat puterea și catul care, amândouă sufletul cu mila pentru trupul înrudit după ipostas, îl atrage la sine prin plăcere. Pentru că lucrul ei natural fiind grija și tima și voluptuos de trup, abate sufletul de la viața cea după fire și-l înduplecă să se facă făcătorul

⁵³Termenul grecesc logos al înțelegerii de ra-iune și de cuvânt. Ra-iunea e cuvântul interior. De acesta e vorba în tot acest "Cuvânt înainte".

pe trupului lipsit de ipostas (suport propriu). Căci răutatea este o faptă a sufletului în elegtor și anume uitarea bunătății celor după fire, care se naște din afecțiunea pătimașă de trup și lume. Pe aceasta o nimicește răiunea prin strategia ei, scrutând cu tărie duhovnicească originea și firea lumii și a trupului și împingând sufletul spre adevărul înrudit al celor inteligibile, împotriva creia legea pe trupului nu are nici o putere. Căci nu mai are simțirea pe care s-a treacă pe o punte spre minte, întrucât sunetul nu mai are nici o legătură afectuoasă cu ea, căci a părăsit-o împreună cu vederile sensibile, a căror relație și fire mintea, lăsându-le în urmă, nu le mai simte.

Fiind-o aceasta, precum am spus, am socotit că trebuie să dau cuvântului de faal acestei scrieri, ca un oarecare alt ajutor, scoliile adăugate la urmărișpurilor, spre a întregi și înfrumuseța în elesul ei și a face cititorilor mai dulce hrana ideilor din ea și în general mai sigur în elegerea întregii cugetări cuprinsă în scriere. Căci recitind după publicare întreaga lucrare, am aflat că unele locuri au lipsă de lămurire, altele de adaosuri și precizări și iar și altele de o concluzie la textul publicat. Drept aceea am alcătuit această scriere de scoli, dând fiecărui loc lămurirea cuvenită. De aceea rog pe toți cititorii, sau și pe cei ce o vor copia, să citească și să adauge și scolia corespunzătoare la nota fiecărui loc, ca să fie în tot chipul cuvântul cu desăvârșire neciuntit de nici o greșală.

Scoli

1. Trupul, zice, redă prin moravurile vâzute dispoziția virtuoasă a sufletului, fiind un organ unit cu sufletul spre manifestarea lui.

2. Sim irea trimite, zice, min ii imaginea (reprezentarea) celor v zute, spre în elegerea ra iunilor din lucruri, ca un organ ce serve te min ii s treac spre cele inteligibile.

3. Propriu iubirii este, zice, s arate în cei ce o au o singur aplecare a voin ii.

4. Mintea str b tând dincolo de fiin a lucrurilor, devine neîn eleg toare (), intrând în contact cu Dumnezeu care e mai presus de toat fiin a, cuno tin a i în elegerea.

5. Cuvântul lui Dumnezeu î i împarte darurile felurindu-le în cei ce-l primesc, dup dispozi ia sufletelor.

6. Dracii poart r zboaiele nev zute cu mintea noastr ca i când ar fi prezente materiile.

7. Pentru pl cere iubim patimile, i pentru durere fugim de virtu i.

8. Precum ra iunea st pânind asupra patimilor face sim irile organ al virtu ii, a a i patimile st pânind asupra ra iunii, modeleaz sim irile spre p cat.

9. Adic al celor sensibile.

10. Sufletul unindu-se prin deprindere cu Dumnezeu dup izb virea de afec iunea (rela ia) natural fa de lucruri, prime te fermitatea nemi cat în bine.

11. Existen e nume te fiin ele lucrurilor. Iar existen e p rute curgerile i scurgerile care schimb calitatea i cantitatea unui lucru i dau na tere fic iunii sim irii ce duce la p cat.

12. Omul fiind la mijloc între Dumnezeu i materie, prin faptul c nu s-a mi cat spre Dumnezeu ca spre cauza i scopul zidirii sale, ci spre materie, a ignorat pe Dumnezeu, f cându- i mintea p mânteasc prin povârnia spre materie.

13. Cunoştinţ compus a numit experienţa celor sensibile prin simţire, care cuprinde în sine prin fire plămădă cerea pentru ceea ce ia naştere în durerea pentru ceea ce se strică .

14. Zidirea celor vechi cuprinde, zice, atât raţiuni duhovniceşti pentru minte, cât şi o putere naturală pentru simţire. În alegerile lor sunt ca un pom în mijlocul inimii, care e Paradisul în sens tropic.

15. Ignoră cineva experienţa plăcerii şi durerii din simţire când îi leagă mintea de Dumnezeu, după ce a devenit liber de afecţiunea trupească .

Fiindcă Te-a îmbunătăţit Dumnezeu să-mi porunceşti să scriu şi să-ţi trimit acele dintre locurile obscure pe care le aveam însemnate, le-am adăugat întâi pe cele ce mi s-au părut mai necesare.

Întrebarea I

Afectele (patimile) sunt rele prin ele însele, sau din pricina unei întrebuinţări greşite? Vorbesc de plăcere şi întristare, de dorinţă şi de frică şi de cele ce decurg din acestea.

Răspuns

Afectele acestea ca şi celelalte, nu au fost create la început împreună cu firea oamenilor. Dacă altfel ar intra în definiţia firii. Spun, învăţând de la marele Grigorie al Nisei, că ele odrăslesc în fire, după ce au pătruns în partea cea mai puţin raţională a ei, din pricina căderii din starea de desvârşire. Prin ele, în loc de chipul dumnezeiesc şi fericit, îndat după călcarea poruncii s-a făcut în om străvezie şi viciu asemănarea cu dobitoacele necuvântătoare. Dacă

trebuia, după ce s-a acoperit demnitatea raională, ca firea oamenilor să fie chinuit pe dreptate de trăsăturile iraționalității (dobitociei) la care a fost atras prin voia ei, Dumnezeu rânduiind prea în elept, ca omul în felul acesta să vină la conștiință și să se salveze de la iraționalitate.

Cu toate acestea și afectele devin bune în cei ce se străduiesc, și anume atunci când, desigurându-le cu înțelepciune de lucrurile trupești, le folosesc spre câștigarea bunurilor cerești. De pildă: pofta o pot prefăce în mișcare a unui dor spiritual după cele dumnezeiești (1); plăcerea, în bucuria curată pentru conlucrarea de bunăvoie a minții cu darurile dumnezeiești; frica, în grija de a ocoli osândă viitoare de pe urma păcatelor; iar înfrustrarea, puțină care aduce îndreptarea de pe urma păcatului din timpul de aici. Și scurt vorbind, asemenea medicilor în elept și care vindecă prin trupul veninos al viperei o multă turmă înveninată sau care se va învenina, să ne folosim și noi de aceste afecte spre înlăturarea răutății celei de față sau a celei ce va să fie și spre dobândirea și păzirea virtuții și a cunoștinței ei. Precum am spus deci, acestea devin bune prin întrebuințare în cei ce își robesc orice cuget spre ascultarea lui Hristos⁵⁴.

54 Afectele sunt considerate de Sf. Maxim ca trăsături iraționale pătrunse în firea omului după care în păcat și apropiindu-l de animalitate, întrucât și animalele reacționează irațional prin aceste afecte la ceea ce vede. Prin ele trupul este pus repede în mișcare spre tot ce apare omului vrednic de râvnă, precum repede se contrage din fața celor primejdioase. În starea primordială omul își călăuzea viața cu totul rațional. Trupul nu a scăpat prin mișcări anarhice și dezordonate, sub conducerea raională a voinței. Acum, chiar în starea de renaștere, aceste afecte nu mai pot fi scoase din fire. Dar ele se pot folosi spre un scop bun. Gândurile curate și raionale n-ar putea mișca trupul nostru, ajuns sub puterea acestor factori iraționali dar foarte dinamici, spre înțelepciune fixată de ele. De aceea caută câștigul pentru aceste înțelepturi afectele, ca prin impulsul lor să mișce trupul prin

Iar dacă Scriptura vorbește de vreun afect de acesta la Dumnezeu sau la sfinți (2), o face în ce privește pe Dumnezeu pentru înțelegerea noastră, exprimând prin afectele noastre faptele mântuitoare și binefacerile toare ale Providenței; iar în ce privește pe sfinți, întrucât nu se pot exprima raporturile lor spirituale cu Dumnezeu și dispozițiile lor prin grai omenesc, fără afectele cunoscute firii(3).

Scolii

1. Cum și când devin bune aceste afecte.
2. Scriptura zugrăvește diferitele raporturi ale Providenței cu noi prin afectele cunoscute de noi.
3. Scriptura însemnează prin aceste nume calitatea raporturilor sfinților cu Dumnezeu.

ele. Se știe că ideea teoretică nu prea are efect în ce privește transformarea omului, până ce nu câștigă simțirea lui în favoarea ei. Calea de la idee spre hotărârea bună duce prin sentiment. Aceasta este ceea ce numește Vlădăslav "sublimarea afectelor", în care atribuie un mare rol imaginației (Etica preobrajenăgoșă). Aceasta este și calea pe care devine credința o putere transformatoare a omului. Ea convertește afectele spre alte întelegeri, spre Dumnezeu. O credință care nu dă astfel de roade, întinzându-se asupra întregului om, e ceva de neconceput și e de mirare cum ea poate fi susținută de protestanți. Dumnezeu e lipsit de afecte. De asemenea îngerii care sunt minți pure (). Aceasta va fi și partea noastră în viaa viitoare. Căci spune Sf. Maxim: "Afectele care conservă firea în viaa de aici nu se pot muta împreună cu noi la viaa nemuritoare și vecinică" (Rsp. 55).

Întrebarea 2

Dacă toate speciile, din care se alcătuește lumea, le-a făcut Dumnezeu în ase zile, ce mai lucrează pe urmă Tatăl? Căci zice Domnul: "Tatăl Meu până acum lucrează, și Eu lucrez"⁵⁵. Nu cumva e vorba de conservarea speciilor odată făcute?

Răspuns

Dumnezeu isprăvind de creația iunilor prime și esențele universale ale lucrurilor, lucrează totuși până azi, nu numai susținând acestea în existență, ci și aducând în actualitate, desfășurând și constituind propriile date virtuale în esență (1); apoi asimilând prin Providență cele particulare cu esențele universale, până ce, folosindu-se de creația mai generală a ființelor raționale, sau de mijlocul celor particulare spre fericire, va uni pornirile spontane ale tuturor. În felul acesta le va face pe toate să se miște armonic și identic întreolalt și cu întregul, nemaiavând cele particulare o voie deosebită de-a celor generale, ci una și aceeași creație văzându-se în toate împrejuritățile de modurile de a fi ale acestora cărora li se atribuie la fel (2). Prin aceasta se va arăta în plină lucrare harul care îndumnezeiește toate. E lucrarea despre care însuși Dumnezeu în Cuvântul, care s-a făcut om pentru ea, zice: "Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez"⁵⁶. Cel dintâi adică binevoiește, al doilea lucrează. El însuși, iar Duhul Sfânt întregeste ființial bun voința Tatălui cu privire la toate și lucrarea Fiului, ca să fie prin toate și în toate bunul Dumnezeu în Treime, potrivit cu fiecare dintre

⁵⁵ Io. 5, 17.

⁵⁶ Io. 5, 17.

Sfântul Maxim Marturisorul

cei învredniciți după har; și să fie văzută în toate, așa cum există, în chip natural, sufletul în întreg trupul și în fiecare membru al lui, fiecare orare⁵⁷.

57 Maurice Blondel, *L'Action*, volumul II, Paris Alcan, 1936, spune în alt form același lucru: "cât tot înțeleg de tot, că Universul este în continuă mișcare, că fixitatea relativă a ființelor comportă o desfășurare ale cărei faze multiple nu pot fi, fiecare urmărirea, izolate unele de altele" (p. 326). Lucrarea de care vorbim aici Sf. Maxim este acțiunea universală, unitară care, după Blondel, este dincolo de faptele fenomenale, având sursa în cauza primă. Căci Maxim în acest răspuns, Blondel vede și el o "independență universală" și "perspectivele umane" din lume, spre deosebire "de ipotezele care stabilizează lucrurile în cicluri închise în interiorul cărora toate ar sta juxtapuse în compartimentele separate" (p. 327). Dacă creațiunea este un act exclusiv al lui Dumnezeu, desfășurarea Universului creat, prin lucrarea Providenței divine, angajează și cooperarea ființelor care, conlucrând cu cauza primă, se cauzează și se înfrățesc reciproc.

În special atragem atenția că Sf. Maxim admite a) "o rațiune mai generală a ființei raționale", de unde, urmează că sunt și rațiuni mai particulare și b) "o voie deosebită a celor particulare", de unde urmează că există și o voie mai generală. Ideea o găsim dezvoltată iarși la Blondel (*L'Action*, vol. II). După acesta orice tendință din noi înșiși are o rațiune, de aici aparența ei de justă. Această rațiune particulară atrăgând voia spre partea ei, aceasta devine voia unei părți din noi în loc de-a fi voia în întregul din noi. Deci fapta normală nu are să suprimă tendințele variate din noi, ci să le subordoneze întregului sau să le armonizeze. Rațiunea mai generală este ca un vârful de piramidă a rațiunilor particulare. Pe măsură ce ne ridicăm spre rațiuni tot mai generale în cunoașterea și activitatea noastră, devenim mai virtuți și ne apropiem de Rațiunea supremă cea mai generală. Rațiunea cea mai generală a ființei noastre caută să se subordoneze unei rațiuni generale mai înalte care îmbrățișează mai multe ființe și lucruri, iar Rațiunea cea mai generală este Logosul divin. Dar lucrând în conformitate cu rațiunea mai generală din ființa noastră, satisfacem totodată adevăratele interese și aspirăm spre fericirea ale părților din noi. Căci satisfacem când

Scolii

1. În materie, adică în ființa generală a lucrurilor, există potențial exemplarele singulare, care provin unul câte unul din materie și apar și o lucrează Dumnezeu.

2. Asimilarea celor singulare cu cele universale este unirea tuturor oamenilor, printr-o singură mișcare a voii, cu rațiunea firii. Această unire o duce la înfrățirea Dumnezeu prin Providență, ca precum în tot există o singură fire, tot așa se formează o singură aplecare a voii, unindu-se tot cu Dumnezeu și întreolaltă prin Duhul.

Întrebarea 3

*Cine este acela de care spune Evanghelia că poartă în cetate ulciorul cu apă și pe care întâlnindu-l în vecii trimiși de Hristos primesc porunca să-i urmeze?*⁵⁸ *Cine este apoi stăpânul casei? și de ce nu și se spune numele de către Evangheliști? Ce este în sfârșit foina cel mare și pardosit, în care se săvârșește înfricoșătoarea Căminului dumnezeiesc?*⁵⁹

tendințele anarhice, destrămăm întregul organic și îl aruncăm într-o existență chinuită.

De notat este că după Sf. Maxim această lucrare conform cu rațiunea mai generală, sau unirea voii cu această rațiune a firii, se întâlnește cu lucrarea harului în noi. (Vezi și tâlcuirea la Tatăl Nostru). Spre har și spre îndumnezeire ne ridicăm prin ridicarea spre starea normală a firii, spre activitatea conform cu rațiunea tot mai generală a ei. Există o armonie între rațiune și har.

⁵⁸ Mc. 14, 13.

⁵⁹ Lc. 22, 10.

Răspuns

Scriptura trece sub tăcere numele omului la care a trimis Mântuitorul pe cei doi învățați pentru pregătirea Paștilor, ca să aibă numele cetății în care au fost trimiși. După primul gând care-mi vine, socotesc că prin "cetate" este arătată lumea aceasta sensibil, iar "omul" este firea generală a oamenilor. La aceasta sunt trimiși, ca învățați ai lui Dumnezeu și ai Cuvântului, ca să înainte-merg totuși în pregătirea așezării ospitalității tainice pe care îl avea Dumnezeu împreună cu firea oamenilor, primul Testament și cel Nou. Cel dintâi cură firea omenească de toată întinziunea, prin filosofia practică (în elepciunea lucrătoare), cel altădată ridică mintea prin cunoaștere sau prin clarificarea tainică a contemplației, de la cele trupești spre vederile înrudite cu ele ale celor spirituale⁶⁰. Iar probă despre aceasta este faptul că ucenicii trimiși sunt Petru și Ioan. Căci Petru este simbolul faptei, iar Ioan al contemplației.

Astfel este foarte potrivit ca cel dintâi care-l întâlnește pe ascetic să fie purtătorul unui ulcior cu apă, însemnând prin el pe toți cei ce poartă, prin filosofia practică, pe umerii virtuților, închis în mândrălele plăceri mortificate ale trupului, ca într-un ulcior, harul Duhului, care-l curăță pe ei prin credință de întinziune. După acesta, al doilea care-l întâlnește este stăpânul casei, care le arată foaia orlului pardosit. Acesta înfruntă prin el pe toți cei ce pardosesc prin

60 Aici urcușul duhovnicesc este împărțit în două trepte: a) făptuirea și b) contemplația. Celei dintâi îi corespunde Vechiul Testament, celei de-a doua Noul Testament. Simbolul primei trepte este Petru, al celei de-a doua Ioan. Celei dintâi îi mai corespunde omul cu ulciorul, celei de-a doua stăpânul casei, sau mintea practică și mintea contemplativă.

contempla ie în l imea cuget rii lor curate i m re e, ca pe un foi or, cu cuget ri i dogme însu ite prin cunoa tere (în chip gnostic), spre primirea dup cuviin a marelui Cuvânt. Iar casa este deprinderea întru cucernicie, spre care înaintiaz mintea practic cultivând virtutea. Asupra ei (asupra deprinderii întru cucernicie) st pâne te, ca una ce e st pân prin fire, mintea⁶¹ luminat de lumina dumnezeiasc a cunoa terii tainice, care s-a învrednicit, împreun cu mintea practic , de împreun osp tarea cea mai presus de fire cu Cuvântul i Mântuitorul.

Se vorbe te în Scriptur i de un om i de doi, dac unul este purt torul ulciorului i altul este st pânul casei. De unul se vorbe te poate, cum am spus, din pricina unei singure firi, iar de doi din pricin c această fire este împ r it între cei activi i între cei contemplativi. Pe ace tia iar i amestecându-i Cuvântul prin Duhul,⁶² îi nume te i-i face unul.

Iar dac cineva ar vrea s aplice cele spuse la fiecare om, nu ar ie i din adev r. C ci "setea" este sufletul fiec ruia, la care sunt trimise mereu, ca înv cei ai Cuvântului i ai lui Dumnezeu, îndemnurile virtu ii i ra iunile (cuvintele) cunoa terii. Cel ce poart ulciorul cu ap este modul de vie uire i cugetul care sus ine, în chip ne ov itor, pe umerii înfrân rii, neevaporat, harul credin ei dat de Botez. Iar casa este dispozi ia i deprinderea virtu oas , zidit din multe i felurite virtu i i cuget ri tari i b rb te ti, ca din ni te pietre. Foi orul este cugetarea larg i întins , i capacitatea de cunoa tere împodobit cu vederile dumnezeie ti ale dogmelor tainice i negr ite. Iar st pânul are mintea l rgit de str lucirea deprinderii întru virtute, de

61 Mintea în grece te e de genul masculin (). Deci e "st pân".

62 Mt. 26, 18.

Sfântul Maxim Marturisitorul

în lumea, de frumusețea și de mirarea cunoștinței. La această minte venind Cuvântul cu ucenicii săi, adică cu primele în aleșuri duhovnicești ale firii și ale timpului (1), se împart și te pe Sine.

În sfârșit paștele sunt trecerea Cuvântului spre mintea omenească, prin care dăruiește tuturor celor vrednici plenitudinea bunurilor Sale, însuși Cuvântul lui Dumnezeu venind tainic la ei.

Scolie

1. În care se arată că fiind ascuns. Căci din cele ce sunt, cunoaștem pe Fiul cel din cer, că fiind propriu-zis raionul celor ce s-au făcut. Iar timpul și firea sunt cele sub care se află cele de sub timp și fire și tot ce este creat, cuprins și simțit. Cu acestea vine Dumnezeu Cuvântul la cei vrednici. Căci din cele ce sunt împrejurul lui se cunoaște El și prin ele se dă întreg, conformându-se cu puterea de primire a fiecăruia. Iar prin înaleșurile duhovnicești ale timpului și firii indică raionul lor, deprinse din materie și formă, sau din trup și lume, pentru a cunoaște prin ele pe Cel ce s-a făcut acestea pentru noi.

Întrebarea 4

Cum a poruncit Domnul ucenicilor să nu aibă două cămăși,⁶³ El însuși având cinci, după Evanghelistul Ioan,⁶⁴ precum se vede de la cei care le-au împărțit; și care sunt aceste haine?

⁶³ Mt. 10, 10; Lc. 9, 3.

⁶⁴ Ioan 19, 23.

R spuns

Mântuitorul n-a avut cinci c m i, ci una singur i învelitoarea de deasupra. Dintre acestea, cea de dedesubt e numit hitonion, iar învelitoarea din afar imation (tog sau pallium).

Dar prin termenii istorisirii Evanghelistul Ioan a redat în chip tainic un în eles ascuns, desprins printr-o cunoa tere contemplativ . C ci El a urm rit s conduc mintea noastr prin cele istorisite prin adev rurile spirituale. C ma a Mântuitorului, esut de sus în jos ca un întreg, pe care n-au rupt-o cei ce L-au r stignit, de i li s-a îng duit s - L dezbrace de ea, este conexiunea i împletitura neîmp r it a virtu ilor întreolalt ; sau cugetarea noastr , potrivit i adecvat Cuvântului (ra iunii); sau harul omului nou, al celui dup asem narea lui Hristos, esut de sus prin Duhul Sfânt. Iar învelitoarea din afar este lumea sensibil , împ r it în patru stihii, pe care o rup, ca pe haina lui Iisus, în patru buc i, cei ce r stignesc în noi în chip spiritual pe Domnul.

Deci dracii sfâ ie crea iunea v zut a celor patru stihii, f cându-ne s o privim prin sim uri în chip p tima i s ignor m ra iunile divine din ea. Dar altceva este cu c ma a virtu ilor, c ci pe aceasta chiar dac o smulg din noi, în urma lenevirii noastre spre cele bune, nu pot totu i s ne conving c virtutea este viciu. S nu facem deci cele cinci haine ale lui Iisus prilej de l comie, ci s cunoa tem care este inten ia Scripturii i cum e r stignit i dezbr cat Domnul în noi, care ne lenevim spre cele bune, tocmai din pricina acestei trănd vii în lucrarea virtu ilor; de asemenea cum împart dracii, ca pe o hain crea iunea Lui, ca s ne fac s slujim patimilor. S devenim paznici de încredere ai

Sfântul Maxim Marturisitorul

bunurilor hărăzite nou de Dumnezeu în creațiunea sa oprim cum se cuvine, numai spre slava Lui.⁶⁵ În sfârșit și prin mîner pit, cîmăa Cuvîntului (raîunii) cunoștinței, adică virtuțile, prin silința spre faptele bune.

Iar de vreme ce în elegeri prin cîmăa cea esut de sus, pe lângă cele spuse, lumea ființelor netrupești și spirituale, iar prin învelitoarea de din afară, pe care a împărit-o Scriptura în patru părți, ca în patru elemente, firea cea trupească, nu veștegi de adevăr. Dintre acestea, trupul l-au risipit prin stricare, luând putere asupra noastră din călcarea poruncii. Dar sufletul nu l-au sfîșiat, avînd înrîdire cu cele de sus.⁶⁶

Întrebarea 5

Ce este pînă la blestemat de Dumnezeu în faptele lui Adam, după înlesul mai ascuns⁶⁷ și ce

65 Cînd ne lenevim în lucrarea poruncilor, este stîgnit Hristos în noi, dar mai înainte îl dezbracă cîmăa cea unitară a virtuților. Pentru ochii celor în care a fost răstîgnit Hristos, lumea nu mai este contemplată ca un veșmînt unitar ce îmbracă sistemul solidar al raîunilor divine deci, în ultima analiză raîunea supremă din care iradiază acelea, ci ca o alăturare de materie menită să satisfacă poftete.

66 Sufletul este cîmăa ce nu poate fi împărit. Trupul este veșmîntul desfruct în elementele componente (patru la număr, după credința celor vechi) prin moarte de pe urma păcatului.

67 Îngrețeste se zice . Dl. prof. dr. Iustin Moisesescu (Sf. Scriptură și interpretarea ei în opera Sfîntului Ioan Hrisostom, Cernăuți 1942, p. 98-102) traduce: sens anagogic, pe care îl consideră unul dintre cele patru sensuri în care se poate interpreta Sfînta Scriptură: literal, anagogic, alegoric și tipic. Despre acest sens anagogic zice că nu suprimă pe cel literal, ci-l întregeste prin adăugarea unei idei mai înalte. Aceasta îl deosebește de cel alegoric. Interpretarea anagogică este de pildă aceea care, fără să suprimă

însemneaz a se hr ni omul din el întru necazuri? Ce înseamn apoi a-i aduce acela omului spini i m r cini, iar omul a mânca iarba câmpului? Ce înseamn în sfâr it a mânca omul pâinea întru sudoarea fe ei lui? C ci niciodat nu s-a v zut vreun om s m nânce nici p mânt, nici iarb . Nici cei ce m nânc pâinea nu o m nânc cu sudoarea fe ei lor, cum se spune în acea povestire.⁶⁸

R spuns

P mântul blestemat în faptele lui Adam este trupul lui Adam, neconținut blestemat prin faptele lui, adic prin patimile min ii lipit de p mânt, la nerodirea virtu ilor, care sunt fapte ale lui Dumnezeu.⁶⁹ Din trupul s u se hr ne te omul cu durere i cu întristare mult , bucurându-se doar de pu ina dulcea ce i-o d el. Din trup îi r sar omului, pe deasupra pl cerii stric cioase, grijile i gândurile, ca ni te spini, i marile ispite i primejdii, ca ni te m r cini. Iar acestea îl împung din toate p r ile prin ra iune, prin poft i prin mânie, (iu ime), încât de-abia poate s - i îngrijeasc i s - i m nânce, adic s - i între in s n tatea i bun starea trupului, ca pe o iarb ce se ve teje te. Dar i aceasta printr-

adev rul despre cele dou ve minte ale Mântuitorului, vede în ele un în eles mai înalt. Interpretarea alegoric este aceea care, considerând d. ex. ca regele Isbo et n-a putut avea ca paznic la u o femeie (II Regi 4,1), vede în acest episod numai nenorocirea ce vine asupra min ii când e p zit de sim ire. (Vezi Cuvântul ascetic al lui Nil, cap. 16, Filocalia rom. Vol. I, p. 167; P.G. 79,740). Cele mai multe interpret ri ale Sf. Maxim sunt anagogice i foarte pu ine alegorice.

⁶⁸ Gen. 3, 17 urm.

⁶⁹ Patimile sunt "faptele omului", în sensul c nu se nasc din puterea lui Dumnezeu. Virtu ile sunt faptele lui Dumnezeu, pentru c se nasc din puterea lui Dumnezeu.

o lungă repetare de dureri, "în sudoarea feiei", adică într-o osteneală și robotirea simțurilor, care se silesc să exploreze pline de curiozitate lucrurile sensibile. Iar strădania de a-și susține viața de aici, fie prin vreun meșteșug, fie prin altă metodă iscusită, îi este omului ca o pâine.

Sau poate și mai bine, pământul, este inima lui Adam,⁷⁰ care a fost blestemat pentru încălcarea poruncii, cu pierderea bunurilor cerești. Acest pământ (inima) îl mănâncă omul într-o neîncetare prin înțelepciunea lucrătoare (filosofia practică), curățându-l de blestemul conștiinței pentru faptele de necinste. (1) Totodată el curăță rațiunea gândurile cu privire la natura trupurilor celor răsar din inimă ca niște spini, precum și gândurile încruntate cu privire la purtarea de grijă și la judecata sufletelor, care de asemenea răsar din inimă ca niște mărțișoare, în vreme ce contemplația duhovnicească și-o seceră întocmai ca o iarbă naturală. Și astfel ca printr-o sudoare a feiei mănâncă prin osteneală cercetătoare a cugetării, când ajunge la înțelegere, pâinea nestricăcioasă a cunoașterii lui Dumnezeu, care este singura pâine a vieții și singura care susține într-o nestricăcioasă faptă celor ce o mănâncă.

Aadar pământul mâncat în înțelesele este inima curățită prin fapte; iar iarba este tăiața lucrurilor provenită din contemplația naturală.⁷¹ În sfârșit pâinea este conștiința tainică și adevărată a lucrurilor dumnezeiești.⁷²

70 În grecește și pământul și trupul și inima (, ,) sunt feminine, deci se poate spune de pământ că este trup și inimă.

71 Contemplația naturală este o contemplație ajutată de har. Se numește naturală, pentru că vede pe Dumnezeu (rațiunile divine) prin natură.

72 Iar și cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: mănncarea pământului (curățirea trupului prin virtuți), mănncarea ierbii (contemplarea naturii) mănncarea pâinii (vederea lui Dumnezeu).

Scolie

1. Faptele lui Adam sunt patimile de necinste.⁷³
 Cei ce virtuțile le lucrează singur Dumnezeu în cei ce voiesc.
 De la cei ce voiesc numai intenția, folosind-o ca pe o unealtă
 spre scoaterea la iveală a virtuților.

Întrebarea 6

*Dacă, după Sfântul Ioan: "Cel ce se naște din
 Dumnezeu nu face păcat, căci dintr-o singură mâinere este în el și nu
 poate păcătui"⁷⁴, iar cel născut din apă și din Duh s-a născut
 din Dumnezeu, cum noi cei născuți din Dumnezeu prin
 Botez, putem păcătui?*

Răspuns

Chipul nașterii noastre din Dumnezeu este îndoit:
 unul din celor născuți întreg harul înfierii, căci s-a lăsat
 prezent ca potent; celălalt le dă și aibă întreg harul în
 lucrare, căci se preschimbă și modelează aplecarea voii celui
 născut din Dumnezeu, încât să tindă liber spre Cel ce l-a
 născut (1). Chipul dintâi are prin credință numai, harul
 prezent ca potent (2); celălalt se deșteaptă pe lângă credință și
 asemănarea atotdumnezeiască cu Cel cunoscut, asemănare
 ce lucrează însoțit de cunoaștere în cel ce cunoaște (3). Cei
 din care se află primul chip al nașterii, neavând încă
 aplecarea voii⁷⁵ deplin satisfăcut de pornirile trupești, și de

⁷³ Rom. 1, 26.

⁷⁴ I In. 3, 9.

⁷⁵ În tot acest capitol Sf. Maxim folosește termenul (μῆ) sau
 (μέ) nu (μή), care este o voință ce s-a decis într-un fel, nu

aceea nefiind strâmb tot în întregime de Duhul, ca să se împartă ească în mod actual de tainele cunoscute în chip dumnezeiesc, nu e exclus să încline spre pcat dacă vor. Căci nu naște Duhul o aplecare a voii fără voie, ci pe una voit o modelează până la îndumnezeire. Iar cel ce a cunoscut-o pe aceasta prin experiență nu poate să mai cadă de la ceea ce a cunoscut o dată cu adevărat și propriu prin trăire, spre altceva. Precum nici ochiul care a văzut o dată soarele nu poate să se mai înalete cu luna sau cu alte dintre stelele după cer. Altfel este însă cu cei care s-au împartit de al doilea chip al nașterii. Duhul Sfânt cucerind întreaga aplecare a voinței acestora, le-a mutat-o cu totul de pe pământ la cer, iar prin cunoașterea adevărată și trăită le-a transformat mintea, strâmbând-o cu razele fericite ale lui Dumnezeu și Tatăl, încât să fie socotit ca un alt Dumnezeu, ce poartă te prin har și scrie i-au devenit o deprindere, ceea ce Dumnezeu nu poartă te, ci este după ființă. Dar prin această aplecare a voinței s-a făcut slobod de pcat, cântând prin deprindere aptitudinea virtuții și a cunoștinței și nemaiputând să te gâduiască ceea ce au cunoscut prin experiență cu lucrul. Prin urmare, de i avem Duhul înfierii, care este sâmba ce-i face pe cei nescuși după asemănare cu Cel ce seamănă, totuși nu-I predăm Lui plătirea voii noastre curite de înclinarea și afecțiunea față de orice alt lucru; aceasta e pricina pentru care și după ce ne-am născut din apă și din Duh poartăm cu voia. Dar dacă ne pregătim voința să primească prin cunoștință () și lucrarea apei și a Duhului, atunci apa cea tainică și vârșete prin fapte curirea conștiinței, iar Duhul cel de viață și tot produce în noi desvârșirea neschimbabilită în bine prin cunoștință

voința ca posibilitate abstractă.

din experien . R mâne a adar în seama fiec ruia din noi, care putem înc s p c tuim, s vrem s ne pred m deplin cu înclinarea voii noastre Duhului⁷⁶.

76 Tema aceasta este tratat dup Marcu Ascetul Despre botez, P.G. 65, 985-1028 (Filocalia rom. Vol. I). Dac conex m R sp. acesta cu R sp. 15, în care se arat c în sens mai larg în orice om se afl poten ial un dar natural al Duhului Sfânt pe care omul e chemat s -l dezvolte prin silirile proprii, toat problema e pus într-o lumin universal de considera iile ce le face Blondel (Op. c) în leg tur cu întrebarea cum poate Dumnezeu, care e izvorul întregii puteri i al întregii activit i, s cedeze din aceast putere i activitate i f pturilor sale, f r ca acestea s fie ni te automate, dar în acela i timp f r ca El s înceteze de a fi izvorul i st pânul activit ii lor libere? "Cum poate Dumnezeu s ne acorde puterea i lumina Sa i s ne-o fac proprie nou , f r ca s înceteze de-a fi a Sa, în a a fel ca El s vrea i s fac libere pe cele c rora totu i, le r mâne st pân, izvor i judec tor? i aceasta f r a suprima liberul arbitru i justa responsabilitate a agentului uman? O prim condi ie pare necesar pentru ca aceast manevr s fie posibil i s reu easc . Ea const în prepara iunile subcon tiente i în clarit ile par iale sau la început echivoce din care, se nasc op iunile de f cut i deciziunile de luat pentru agen ii imperfec i a c ror contingen i limit ri implic o, puțin de gre eal i o infirmitate relativ . Dumnezeu nu comunic deodat eviden a Sa constrâng toare i lucrarea Sa imediat , c ci aceasta ar fi nu numai o imposibilitate metafizic , ci ar fi totodat ruin toare pentru planul bun t ii Sale care tinde s suscite la lucru fiin e adev rate i active i nu compar i figuran i. Astfel pentru ca s existe cauze care s fie secunde i totodat ini iatoare, trebuie ca ac iunea lor s - i ia r d cinile din st ri obscure i s se dezvolte de-a curmezi ul penumbrei unei ascensiuni c tre o ordine intelectual i moral care s lase loc lucr rii reflexiunii, apelurilor con tiin ei, alegerii ra ionale i voluntare". "Dac Dumnezeu se d spiritelor ascunzându-se sub înveli ul m re iilor fizice sau obscurit ilor incon tientului, e pentru a se face c utat, e pentru a se face g sit de aceia pe care îi stimuleaz din afar , prin nelini te i dorin , prin încerc ri i certitudini, prin toat aceast pedagogie a naturii i a sufletului: avansuri i retrageri care compun starea

Scolii

1. Răspunsul este foarte potrivit și pentru cei ce întreabă dacă Adam a fost creat muritor sau nemuritor.

2. Credința nelucrătoare are, zice, harul înfierii în potență, ca una ce nu e pusă în mâinile celor ce o au, prin împlinirea poruncilor.

3. Sunt arătate două chipuri ale nașterii. Primul e cel după ființă, ca să zicem a a, care e al omului întreg. Prin

noastră de debitori față de Creatorul care vizează să ne facă să câștigăm ceea ce ne-a pus la început la dispoziție, pentru ca această achiziție să ne permită să transformăm acest lucru într-un dar (de transformer ce pretendem)". „Fără îndoială poate pare straniu ca acțiunea divină să se voaleze, să se limiteze astfel și să suspende strălucirea și puterea ei, ca să se ofere sub trăsăturile unor adevăruri parțiale, ale unor bunuri ocazionale și particulare, în „față cîrora conștiința noastră și liberul nostru arbitru au să aducă judecăți și ia hotărâri. Dar oare nu este acesta singurul și adevăratul mijloc pentru spiritul finit și imperfect de-a pune ceva de la sine, de-a primi lumina și bunătatea în loc de-a le refuza, de-a uza de ceea ce numim «le pret divin» pentru a-l întoarce fructificat și pentru a-l primi ca dar?" (p.200-202). "Aspirațiunea noastră spirituală nu se naște printr-un fel de generație spontană. Ea are rădăcini în jos în toată mîncarea universală și a vieții, care este deja un avans divin făcut cu scopul de-a pregăti apariția spiritelor; ea are rădăcini sus în infuziunea transcendenței divine, care luminează spiritul și se dă pentru a se face cîntăcit de-a lungul insuficiențelor însuși ale ordinii imanente și contingente" (p. 420). Putem spune că ceea ce în omul natural este aspirațiunea spre cele înalte, aceea este credința în omul botezat. Un dar inițial, care mîncă un stimulent, ca un germen dinamic pe om în sus, spre dezvoltarea darului din el spre transformarea lui dintr-un obiect al unei cunoașteri nedezvoltate într-un obiect al unei cunoașteri tot mai explicite, spre creșterea lui în Dumnezeu sau a lui Dumnezeu în el. Încercările au și ele un rol în acest sens.

acesta se s de te în suflet des vâr irea înfierii în potent . Al doilea e cel dup buna pl cere i dup hot rârea voin ei. Prin acesta Duhul Sfânt preluând op iunea i hot rârea voin ei, o modeleaz pân la îndumnezeire, unind-o întreag cu Dumnezeu. Primul chip al na terii las puțin a ca cei n scu i s încline spre p cat, dac nu voiesc s traduc în fapt poten a înfierii s dit în ei, fiind împ timi i de cele trupe ti. C ci hot rârea voin ei este aceea care întrebuin eaz un lucru. Poten a înfierii e ca o unealt care r mâne nefolosit , dac voin a nu se hot r te s o întrebuin eze. Dup chipul acesta al na terii e cu puțin a adar ca cei n scu i s p c tuiasc . Dup al doilea îns e cu neputin , odat ce înclinarea voin ei i hot rârea sunt îndumnezeite. Acest chip al na terii îl are a adar Apostolul în vedere când zice c "cel n scut din Dumnezeu nu face p cat".

Întrebarea 7

Ce înseamn : "Spre aceasta i mor ilor s-a binevestit, ca s fie judeca i cu trupul dup om i s tr iasc cu Duhul dup Dumnezeu ?"⁷⁷ Cum sunt judeca i mor îi cu trupul?

R spuns

E obiceiul Scripturii s schimbe timpurile i s le înlocuiasc între ele, în a a fel ca viitorul s -l înf i eze ca trecut i trecutul ca viitor, iar în prezent s exprime vremea dinainte sau de dup el. Lucrul acesta este limpede pentru cei deprin i cu ea.

⁷⁷ Petru 4,6.

Spun unii, a adar, c Scriptura nume te "mor i" aici pe oamenii care s-au s vârit înainte de venirea lui Hristos, ca de pild pe cei din vremea potopului, pe cei din timpul ridicării turnului, pe cei din Sodoma, pe cei din Egipt și pe ceilalți, care în diferite timpuri și chipuri au primit osândă cea de multe feluri în p stuirile judecării lui Dumnezeu. Aceștia, nu din pricină că n-au cunoscut pe Dumnezeu și-au primit osândă, ci din pricina relelor ce și le-au făcut unii altora. Lor li s-a binevestit, spune, marea tîrîre a mîntuirii, după ce au fost judecați o dată în trup după om, adică după ce au primit osândă pentru relele ce și le-au făcut unii altora în viața din trup, "ca să trăiască după Dumnezeu cu duhul", adică cu sufletul. În acest scop au primit, chiar în iad fiind, predica cunoștinței de Dumnezeu, dată fiind că Mîntuitorul s-a pogorât la iad ca să mîntuiască și pe morții care au crezut. A adar ca să în alegem locul, îi vom da forma următoare: "și morților s-a binevestit, care au fost o dată judecați cu trupul după om, ca să trăiască cu duhul după Dumnezeu".

Sau iar și poate nume te "mor i" în în eles tainic pe cei ce poartă în trup moartea lui Iisus, că rora li s-a dăruit cu adevărat dumnezeiasca Evanghelie prin fapte, dacă Evanghelia s-a de te renunțarea la viața trupească și mîrturisirea celei duhovnicești. Aceștia sunt cei ce mor neîncetat după om, adică în ce privește viața omenească cu trupul din veacul acesta, și țin țin numai cu duhul după Dumnezeu, asemenea dumnezeiescului Apostol și a celor ca el. Sunt cei ce nu mai țin viața lor proprie, ci au pe Hristos ținînd în ei numai după suflet. Astfel cei ce s-au făcut pe ei mori față de veacul acesta pentru Dumnezeu, sunt judecați cu trupul, avînd de suportat strămtoări, peneșiri, necazuri și prigoane multe și rîbdînd cu bucurie

nenum rate feluri de încercări.

Întrebarea 8

Sfântul Ioan zice: "Dumnezeu este lumină",⁷⁸ dar după aceea adaugă: "dacă umblăm în lumină, precum El însuși este în lumină".⁷⁹ În ce înțeles spune despre Acela și aici că "este în lumină", ca ceva în altceva?

Răspuns

Dumnezeu, care este cu adevărat lumină după ființă, se face cu adevărat lumină în cei ce umblă în El prin virtuți.⁸⁰ Precum lumina prin participare, cu alte cuvinte orice sfânt, ajunge prin iubirea de Dumnezeu de se află în lumina cea după ființă, tot așa lumina cea după ființă primește iubirea de oameni și se află în lumina cea după participare. Dacă a adăru-ne aflăm prin virtuți și cunoaștem în Dumnezeu, adică în lumină, și Dumnezeu aflându-se ca lumină în noi, se află în lumină. Căci Dumnezeu care este lumina prin fire se află în noi care suntem lumină prin imitare, precum se află modelul în chipul care-i face cută după el.

Sau mai bine zis Dumnezeu și Tatăl este lumină în lumină, întrucât se află în Fiul și în Duhul Sfânt, nefiind alta decât altă lumină, ci una și aceeași după ființă, luminând întreg după modul subzistenței personale.

⁷⁸ Ioan 1,5.

⁷⁹ Ioan 1,7.

⁸⁰ La capătul virtuților Dumnezeu ni se face evident ca lumină.

Întrebarea 9

În ce îneles zice iar Sfântul Ioan: "Fraților, acum suntem fiii ai lui Dumnezeu și nu s-a arătat încă ce vom fi?"⁸¹ și ce vrea să spun Sfântul Pavel prin cuvintele: "Iar nouă ne-a descoperit Dumnezeu prin Duhul, căci Duhul toate le cercetează până în adâncurile lui Dumnezeu?"⁸² Ce trebuie în sfârșit să înțelegem prin "aceia ce vom fi?"

Răspuns

Sfântul Evanghelist Ioan spune că nu cunoaște chipul îndumnezeirii viitoare a celor ce au devenit aici fiii ai lui Dumnezeu prin virtuțile din credință, deoarece nu s-a arătat încă ipostasul vădit de sine stătător al bunurilor viitoare. "Căci aici umblăm prin credință, nu prin vedere".⁸³ Iar Sf. Pavel spune că a primit prin descoperire un semn dumnezeiesc spre care trebuie să alerge dacă vrea să dobândească bunurile viitoare, nu că ar cunoaște însuși chipul îndumnezeirii în temeiul acelui semn dumnezeiesc. De aceea zice limpede, tâlcuindu-se pe Sine: "Spre semn alerg, spre cununa chemării de sus"⁸⁴ Aceasta o face vrând să cunoască prin printr-un mod împlinirii în fapt a semnului dumnezeiesc, făcut lui cunoscut aici prin descoperire, adică a puterii îndumnezeitoare a celor învredniciți. Deci Apostolii marturisesc la fel, vădind același cuget în învățăturile care par opuse, că unii ce sunt mii ca și de unul și același Duh. Cel dintâi îi marturisește neștiința

⁸¹ Ioan 3, 2.

⁸² I Cor. 2, 10.

⁸³ II Cor. 5, 7.

⁸⁴ Filip 3, 14.

cu privire la chipul îndumnezeirii viitoare după har; al doilea veste te în chip măreț, ținea despre semnul ce i-a fost descoperit. Că aceasta este socotină a Sfântului Apostol ne-o mărturisise te el însuși prin toate dumnezeieștile sale cuvinte, spunând o dată că toată tiina a împlinirii va înceta,⁸⁵ altă dată că vede cele viitoare ca prin oglindă și ghicitur, dar va veni vremea când se va bucura de darul mare și mai presus de în alegere al vederii celor nedjduite față de treburile; altă dată iar și mărturisise te că din parte cunoaște te și din parte proorocește te și în sfârșit altă dată strigă cu tărie că va trebui să cunoască precum însuși este cunoscut, întrucât nu cunoaște încă cele ce va avea să le cunoască. Scurt vorbind, cuvântul Apostolului că atunci "când va veni ceea ce-i desvârșit va înceta ceea ce este frântur",⁸⁶ socotesc că are același înțeles cu ceea ce spune Teologul: "nu s-a arătat încă ce vom fi".

Întrebarea 10

Dacă "cel ce se teme nu e desvârșit în iubire" cum "nu le lipsește nimic celor ce se tem de El"?⁸⁷ Iar dacă nu le lipsește nimic, sunt desvârșiți. Dar atunci cum nu e desvârșit cel ce se teme?

Răspuns

Ordinea cea bună a Sf. Scripturi, care urmează rânduielii mântuitoare a duhului, deosebind treptele celor ce înaintează de la învățăminteala din afară a patimilor spre

⁸⁵ I Cor. 13, 9.

⁸⁶ I Cor 13, 10.

⁸⁷ I Ioan 4, 18; Ps. 34, 10.

unitatea divină, pe cei începători, care se află la porțile curții dumnezeiești a virtuților, i-a numit temtorii; pe cei ce au dobândit o deprindere mîsurătoare a raionilor și a chipurilor virtuții i-a numit înaintași; iar pe cei care au ajuns prin cunoașterea la vârful însuși al adevărului, care se face întrevăzut prin virtuți, îi numește desvârșiți.

Aadar nici cel ce se teme de Domnul, odată ce s-a întors cu totul de la petrecerea veche în stricăciunea patimilor și i-a închinat din pricina temerii inimă poruncilor dumnezeiești, nu e lipsit de vreunul din bunurile care se cuvin începătorilor, chiar dacă n-a dobândit încă deprinderea nestămutătoare a virtuților și nu s-a făcut parte de înțelepciunea celor grăite din cei înțeleși.⁸⁸ Dar nici înaintatul nu e lipsit de vreunul din bunurile ce apar în treptei sale, chiar dacă nu a dobândit încă cunoașterea lucrurilor dumnezeiești care covârșite și pe cei desvârșiți.

Și iarăși putem socoti că temtorii pe cei ce se îndeletnicesc bărbatește cu înțelepciunea lucrătoare (filosofia practică) și nu și-au slobozit încă sufletul de frică și de gândul viitoarelor judecăți dumnezeiești. Acestora pe de o parte nu le lipsește nimic, cum zice fericitul David, odată ce luptă pentru adevăr împotriva puterii dușmane. Totuși, pe de altă parte, sunt lipsiți de vederile tainice de care se împărtășește mintea celor desvârșiți. Iar cei ce s-au învrednicit în chip tainic de cunoașterea contemplativă a lui Dumnezeu (teologia contemplativă) și și-au făcut mintea curată de orice închipuire materială și toată și-au făcut-o chip al frumuseții dumnezeiești prin imitarea aceleia, ș socotim că sunt cei iubitori.

Nu le lipsește aadar, după fericitul David, nimic temtorilor întrucât sunt temtorii, chiar dacă nu are

⁸⁸ 1 Cor. 2, 6.

tem torul plin tatea i des vâr irea unirii mijlocite cu Cuvântul, a a cum o au cei ce-L iubesc pe Domnul. C ci fiecare se bucur de des vâr ire "în rândul cetei sale",⁸⁹ după locul ce i-a fost rânduit, m car c unul este mai presus decât altul, după calitatea i m rimea vârstei duhovnice ti.

Dar odat ce tim c temerea este îndoită , după cuvintele: "Teme i-v mai mult de cel ce poate să piard i trupul i sufletul în gheen ",⁹⁰ i "Temerea Domnului. este curat , r mânând în veacul veacului",⁹¹ i "Mare i înfrico at este peste to i cei ce stau în jurul Lui",⁹² trebuie să ne punem întrebarea cum desfiin ează iubirea temerea, dacă aceasta ine în veacul veacului i cum mai r mâne Dumnezeu înfrico at în veacurile nesfâr ite peste to i cei din jurul Lui? Desigur, pentru c , după cum am spus, temerea fiind îndoită , una este curată i alta necurată . Astfel temerea ce se na te din a teptarea pedepsei pentru gre eli, având drept pricin a na terii sale p catul, întrucât nu e curată nu va r mâne pentru totdeauna, ci va disp rea împreună cu p catul, prin poc în . Dar temerea curată , care st ruie întruna, chiar f r amintirea p catelor, nu va înceta niciodată , fiindcă este fiin ial . Ea ine oarecum de raportul lui Dumnezeu cu f ptura, ca unul ce- i face v dīt tuturor m rirea Sa natural care e mai presus de toat împ r ia i puterea. Cel ce nu se teme a adar de Dumnezeu ca judec tor, dar îl venerează pentru slava covâr itoare a puterii Sale nem rginite, cu drept cuvânt nu are nici o lips , fiind des vâr it în iubire, ca unul ce iube te pe Dumnezeu

⁸⁹ I Cor. 15, 23

⁹⁰ Mt. 10, 28.

⁹¹ Ps. 19, 10.

⁹² Ps. 89, 8.

cu sfiala și cu evlavie care se cuvine. Acesta este cel ce a dobândit temerea care rămâne în veacul veacului și nu va avea nici o lipsă niciodată.

Deci sunt de acord între ei Proorocul și Evanghelistul, întrucât cel dintâi zice că nu sunt lipsiți de nimic aceia care se tem de Domnul cu temere curată, iar cel de al doilea, că acela care se teme de El ca judecător, din pricina cunoștinței sale întinate, nu este desvârșit în iubire. În acest înțeles este Dumnezeu înfricoșător și pentru toți cei ce stau în jurul Lui, ca unul care face să se amestece cu temere iubirea celor ce-L iubesc pe El și ajung în preajma Lui. Căci iubirea care este desvârșită de temere se schimbă de cele mai multe ori în dispreț, nefiind înfrânată de temere îndrăzneala care se naște în chip firesc din ea. Ce însemnează în sfârșit "în jurul Lui", vom înțelege în cele ce urmează.

Cel înconjurat are pe cei ce-L înconjoară și înaintea și îndărăt de-a dreapta și de-a stânga. Deoarece, prin urmare și Domnul are pe cei ce-L înconjoară, vom înțelege pe cei dinapoi pe aceia care umblă în urmăre pe urmele Domnului Dumnezeu prin împlinirea poruncilor, adică prin virtutea cu fapta; prin cei din stânga, pe aceia care au dobândit contemplația naturală în duh, împreună cu înțelegerea cucernică a judecătorilor. Căci zice despre înțelepciunea Cartea Proverbelor: "Iar în stânga ei bogăție slavă".⁹³ Prin cei din dreapta vom înțelege pe aceia care au primit cunoștința imaterială a celor inteligibile, liber de închipuirile sensibile. Căci: "în dreapta ei, zice, anii vieții".⁹⁴ În sfârșit pe cei dinaintea, pe aceia care s-au învrednicit, pentru căldura iubirii covârșitoare a minții faimă de frumuseea dumnezeiască, de bucuria vederii faimă de frumusețe.

⁹³ Prov. 3, 16.

⁹⁴ Ibid.

Iar dac exist i vreun alt în eles mai mare i mai înalt al acestora, desigur c îl pute i singuri cuprinde atât voi cât i dumnezeie ti b rba i asemeni vou .⁹⁵

Scolii

Temerea, zice, este de dou feluri: una curat i una necurat , deoarece i oamenii, unii sunt p c to i, iar al ii drep i. Drep ii p zesc în ei, prin cur ia i neprih nirea con tiin ei temerea de Dumnezeu cea dintâi, cinstindu-l pentru m re ia covâr itoare a puterii Lui nesfâr ite; iar p c to ii a teapt de la El, prin temerea a doua, pedepsele pentru gre eli. Temerea curat r mâne pururea i niciodat nu se terge, dup cuvântul: "Frica Domnului curat r mâne în veacul veacului". Iar temerea necurat se stinge i trece, disp rând prin poc in . Drept aceea Apostolul spunând de cel ce se teme c nu e des vâr it în iubire, are în vedere temerea care nu e curat , iar Proorocul spunând c nu sunt lipsi i de nimic cei ce se tem de Domnul, are în vedere temerea curat .

Întrebarea 11

*Care a fost starea dintâi a îngerilor, pe care n-au p zît-o i care a fost locuin a, pe care au p r sît-o? Ce sunt apoi lan urile ve nice i ce este întunericul sub care sunt inu i? În sfâr it ce vor p i la judecata zilei celei mari?*⁹⁶

95 In acest R spus urcu ul duhovnicesc este împ r it odat în trei trepte (încep tori, înainta i, des vâr i i), alt dat în dou trepte (activi, contemplativi) i la urm în patru trepte (împlinirea poruncilor, contemplarea naturii, contemplarea celor inteligibile, vederea lui Dumnezeu).

96 Iuda 6.

Răspuns

În esul exact al acestora e rezervat numai celor cu în alegere apostolic ,⁹⁷ celor care au primit nemijlocit de la Cuvântul cunoștința nemincinoasă despre fapte și despre cărmuirea cea bună și cea dreaptă a lor prin Providență, ca unii ce n-au lăsat nici un perete de piedică între mintea lor și Cuvântul, în ce mă privește pe mine, care mă aflu jos de tot și am multe stavile care împiedică trecerea Cuvântului spre mine, socotesc că starea dintâi a îngerilor, pe care n-au părăsit-o, este poate răstăvirea după care au fost creați, sau puterea naturală dată lor spre îndumnezeirea cea după har, sau iarăși poate, treapta stărilor lor după demnitatea harului. Iar locuința este sau cerul, sau în elepciunea pe temeiul deprinderii cu bunurile mai presus de în alegere, în care au fost destinați să petreacă, dat fiind că Scriptura obișnuiește să numească în elepciunea și "casă".⁹⁸ Dar mai poate fi și supravegherea cu care își păzeau bunurile naturale și cântăgiate ale îndumnezeirii preacurate, pe care au părăsit-o prin răstăvire (tiranie). Lămurile veșnice sunt nemurimile carea total și continuă a voii lor spre bine, din care pricină niciodată nu vor avea parte de iertarea lui Dumnezeu;⁹⁹ sau puterea care îi împiedică, potrivit Providenței lui Dumnezeu și pentru mântuirea noastră, în turbarea lor împotriva noastră, neângăduindu-le să-și ducă la capăt meșteșugurile răutății lor împotriva noastră. Iar întinericul este ignorarea

97 Cei cu în alegere apostolic sunt cei de pe treapta cea mai înaltă, a contemplativului. Mai jos de ei sunt învecepii. Iar și mai jos credincioșii simpli.

98 Prov. 9, 1.

99 În acest sens nici păcătoșii în iad nu se mai pot îndrepta.

total i deplin a harului dumnezeiesc, ignoran de care fiind str b tu i prin buna pl cere a voii lor, nu se pot bucura de primirea fericit i prea str lucit a luminii celei atotcurate, cheltuindu- i toat puterea cuget rii dat lor dup fire în preocuparea cu nimicul. În sfâr it, ce vor p i în ziua înfrico at a judec ii, numai Dreptul Judec tor o tie, care va da fiec ruia r splata cea dreapt dup vrednicie i va împ r i dup m sura r ut ii felul osândeii hot rând cu dreptate soarta cuvenit fiec ruia pentru veacurile nesfâr ite, potrivit cu judec ile Lui cele bune.

Întrebarea 12

*Ce este c ma a mânjit de trup?*¹⁰⁰

R spuns

C ma a mânjit este via a întinat de multele gre eli ale patimilor trupului. C ci fiecare om se str vede ca dintr-o hain din purtarea lui în via , fie c e drept, fie nedrept. Cel dintâi are via a virtuoas ca o c ma curat , cel lalt î i face via a mânjit prin faptele rele. Sau poate i mai bine, c ma a mânjit de trup este deprinderea i dispozi ia con tiin ei care d sufletului o anumit form prin amintirile l sate de imboldurile i faptele rele pornite din trup. Aceast deprindere v zând-o sufletul ca pe o c ma mereu în jurul s u, se umple de putoarea patimilor. C ci precum din virtu ile esute întreolalt ne face Duhul o c ma frumoas i cinstit a nestric ciunii, la fel din patimile esute întreolalt ne face trupul o c ma necurat i mânjit , care arat prin ea sufletul, dup ce i-a dat o alt

¹⁰⁰ Iuda, 23.

Sfântul Maxim Marturisitorul

formă în un alt chip decât cel dumnezeiesc.

Întrebarea 13

*Ce înseamnă : "Cele nevzute ale lui Dumnezeu de la întemeierea lumii din fpturi fiind în elese se văd, ve nica Lui putere și dumnezeire?"*¹⁰¹ *Care sunt cele nevzute ale lui Dumnezeu și care este ve nica Lui putere și dumnezeire?*

Răspuns

E vorba de rațiunile lucrurilor, întocmite dinainte de veacuri de Dumnezeu, precum însuși ațiut, rațiuni pe care sfinții bisericii au obiceiul să le numească și "bune voiri".¹⁰² Acestea, fiind nevzute, se văd prin în alegere din fpturi. Căci toate fpturile lui Dumnezeu, contemplate de noi prin fire, cu ajutorul cuvenitei tăiniri și cunoștinței, ne vestesc în chip ascuns rațiunile după care s-au făcut și ne descoperă prin ele scopul aezat de Dumnezeu în fiecare fptură, în acest înțeles : "Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și facerea mâinilor Lui o veste tălmăcită".¹⁰³ Iar ve nica putere și îndumnezeire este Providența care învâlmă lucrurile laolalt și lucrarea de îndumnezeire a celor sus învătate de Providență.

Sau poate cele nevzute ale lui Dumnezeu nu sunt

¹⁰¹ Rom. 1, 20.

¹⁰² În Ambigua Sf. Maxim spune de Dionisie Areopagitul și de ucenicii lui Panten din Alexandria că numele acestor rațiuni „voiri dumnezeiești” (P.G. 91, 1085).

¹⁰³ Ps. 18, 2.

altceva decât ve nica Lui putere i îndumnezeire, care au ca vestitori plini de lumin m re iile minunate ale celor create. C ci precum privind la cele ce sunt credem în Dumnezeu cel ce este cu adev rat, la fel din deosebirea fiin ial în genuri a celor ce sunt cunoa tem în elepciunea subzistent a Lui, pe care o are dup fiin i care sus ine lucrurile. i iar i din mi carea fiin ial a f pturilor, potrivit genului lor, cunoa tem via a subzistent a Lui, pe care o are dup fiin i care împline te cele ce sunt.¹⁰⁴ Din contemplarea în eleapt a crea iunii, desprindem ra iunea care ne lumineaz cu privire la Sf. Treime, adic la Tat l, la Fiul i la Duhul Sfânt (1), C ci ve nica putere a lui Dumnezeu este Cuvântul cel de o fiin cu El, iar ve nica dumnezeire este Duhul Sfânt. Osândi i sunt a adar cei ce n-au cunoscut din contemplarea lucrurilor cauza lor i cele proprii cauzei dup fire, adic puterea i dumnezeirea. C ci îns i zidirea î i strig prin f pturile din ea i î i veste te celor ce pot s aud cu mintea cauza sa, pream rind-o în chip întreit, descoperind adic pe Dumnezeu i Tat l i puterea Lui negrit i dumnezeirea, sau pe Fiul S u cel Unul n scut i pe Duhul cel Sfânt. Acestea sunt cele nev zute ale lui Dumnezeu, v zute prin în elegerea de la întemeierea lumii.

Scolie

1. Din lucruri, zice, cunoa tem cauza lucrurilor i din deosebirea lucrurilor desprindem în elepciunea

¹⁰⁴ Aici existen a f pturilor este considerat drept chip al Tat lui, minunata lor organizare ca o unitate în varietate drept chip al în elepciunii ipostatice, adic al Fiului, iar mi carea sau via a lor drept chip al Duhului Sfânt, în cele trei aspecte ale lumii se oglindesc i lucreaz cele trei persoane ale Sf. Treimi.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ipostatic a Celui ce este. Iar din mîncarea naturală, a lucrurilor aflăm viaa ipostatică a Celui ce este, adică puterea de viaţă faţă de toate lucrurile, sau pe Duhul Sfânt.

Întrebarea 14

Ce înseamnă : " i s-au închinat i au slujit f pturii în loc s se închine F c torului?"¹⁰⁵ Ce este închinarea () si ce este slujirea ()?

Răspuns

Închinarea este cinstirea cu credinţă a lui Dumnezeu, iar slujirea este servirea prin fapte. Această închinare adică credinţa, mutînd-o oamenii spre f ptur , au cinstit-o pe ea în loc s cinstească pe F c torul, crezînd dracilor, că rora le-au i slujit, servindu-le prin faptele lor rele. Noi, îns , cinstind pe Dumnezeu prin credinţa în El, s ne silim s -I aducem i slujire curată , iar aceasta este viaa desvîrşită prin virtuţi.¹⁰⁶

Întrebarea 15

Ce înseamnă : "Duhul T u cel f r stric ciune este întru toate. De aceea pedepse ti cu m sur pe cei ce cad"?¹⁰⁷ Dacă e vorba de Duhul Sfânt, cum "nu va intra în elepciunea în inima cea nesocotită , nici va locui în trupul cel supus

¹⁰⁵ Rom. 1, 25.

¹⁰⁶ Viaa virtuoasă este o treaptă mai înaltă faţă de credinţă. Credinţa simplă este treapta întâi, viaa virtuoasă a doua, contemplarea a treia.

¹⁰⁷ Înt. Sol. 12, 1-2.

p. catelor"?¹⁰⁸ Am notat aceasta fiindcă s-a spus simplu: "în toate".

R. spus

Duhul Sfânt nu e absent din nici o faptură și mai ales de cele ce s-au învrednicit de rațiune. El o susține în existență pe fiecare, întrucât Dumnezeu și Duhul lui Dumnezeu se află, prin puterea providențială, în toate. Și El mi călăuzește rațiunea naturală din fiecare,¹⁰⁹ iar prin aceasta aduce la cunoștința faptelor și vârșite greșite, împotriva rânduiei firii, pe cel în stare să simtă, adică pe cel ce are voină dispus spre primirea gândurilor drepte ale firii.¹¹⁰ Căci se întâmplă să aflăm și dintre barbari și nomazi mulți care duc o viață de fapte bune și resping legile și obiceiurile care stăpânesc odată cu ei. Astfel se poate spune în chip general că în tot, este Duhul Sfânt.

Într-un chip deosebit însă și în alt înțeles se afla în tot și aceia care trăiau sub lege. În ei susținea legea și le vestea tainele viitoare, trezind în ei conștiința călcării

¹⁰⁸ Int. Sol. 1,4.

¹⁰⁹ Aici, ca și în R. sp. 13, se arată legătura strânsă și în același timp deosebirea dintre Dumnezeu-Cuvântul și Duhul Sfânt: E același raport ca între "rațiunea naturală" din om și "puterea care o mișcă". "Rațiunea naturală" se poate întunece prin patimi, poate aluneca din judecata ei obiectivă. Duhul prin energia Sa o poate mișca, o poate activa și prin aceasta trezește conștiința, când o faptă și vârșită n-a fost în conformitate cu ea. Lumea oglindește chiar în starea ei naturală atât pe Dumnezeu-Cuvântul, cât și pe Duhul Sfânt în aspectul ei rațional și dinamic, strâns unite.

¹¹⁰ Dar conștiința e în buimă când voința se află într-o dispoziție contrară firii. Despre conformitatea sau neconformitatea dispoziției voinței cu rațiunea firii, a se vedea în "Tălcuirea la Tatăl Nostru", Filocalia Română, vol. II, p. 279.

poruncilor în viața despre desvârșirea viitoare în Hristos. De aceea aflăm în dintre această mulțime, care, prin slujirea veche în închis în umbre s-au mutat cu bucurie spre cea nouă tainică.

Dar pe lângă modurile amintite mai sus, se mai află în alt chip în toată aceia care au moștenit prin credință numele cu adevărat dumnezeiesc al îndumnezeitor al lui Hristos. În această se află nu numai că acela ce-i susine în viață, prin Providență, rațiunea naturală, apoi că acela ce le descoperă călcarea poruncilor și pierzarea lor și le vestește desvârșirea viitoare cea întru Hristos, ci și că acela ce zidește în ei înfierea cea după har, dăruită prin credință. Dar că datorită în elepciune este numai în aceia, care și-au curățit sufletul și trupul prin deprinderea în împlinirea întocmai a poruncilor. Întru această petrece că întru ai Săi, prin cunoștința simplă și nematerială ce le-o împărtășește, întipărit în mintea lor preacuratele și negrăsitele în elesuri, care îi ridică la îndumnezeire.¹¹¹

Aadar în chipul cel mai general se află în toată, întrucât îi susine și îi providențiază pe toți în viață germenii naturali din toată; într-un chip deosebit se află în cei de sub lege, întrucât le face cunoscută călcarea poruncilor și le limpezește flegma prevestită a lui Hristos; în sfârșit, pe lângă chipurile amintite, se mai află în alt chip în toată cei ce urmează lui Hristos, ca făcător al înfierii. Că datorită în elepciune însă nu este în nici unul din cei amintiți înainte în chip general, ci numai în cei chibzuiți, care s-au făcut

111 Înfierea cea după har, dăruită prin credință o au toți credincioșii. Este prima treaptă a vieții în Hristos. Dar la în elepciune, la cunoașterea simplă, unitară și mai presus de în alegere, se ajunge numai după curățirea de patimi și dobândirea virtuților. Este treapta cea mai înaltă a urcuului duhovnicesc.

Vrednici de s l luirea lui îndumnezeitoare printr-o via
dup voia lui Dumnezeu. C ci tot cel ce nu împline te voia
lui Dumnezeu chiar dac e credincios, are inima sa
nesocotit drept laborator de gânduri rele, iar trupul e supus
p catelor, ca unul ce-i st pânit pururea de murd riile
patimilor.

Întrebarea 16

*Ce înseamn : "vi elul turnat" i de ce i se spune
"vi el" la singular, ca îndat dup aceea s se spun la
plural: "ace tia sunt Dumnezeii t i Israile"? i ce înseamn
c l-au sf râmat i l-au risipit sub ap ? Ce sunt apoi cerceii
i celelalte podoabe?¹¹²*

R spuns

Mintea ie it , asemenea lui Israil, din Egiptul
p catului, având în sine închipuirea care a ie it împreun cu
ea din r t cirea p catului, ca pe ni te întip riri l sate de
r utate în cugetare,¹¹³ îndat ce e p r sit pu în, din negrija
ei, de discern mântul ra iunii, ca odinioar Israil de Moise,
d fiin , ca un vi el, deprinderii nesocotite (ira ionale), care
e maica tuturor patimilor. Adunând anume ca pe ni te cercei
ra iunile cu privire la Dumnezeu, desprinse în chip natural

¹¹² Exod 32, 4; 32, 20; 32, 2.

¹¹³ Închipuirea () aceasta e imagina ia, care e înrâurit în
lucrarea ei de întip ririle ce i le-au l sat în ea vechile p cate.
Imagina ia la omul cu o experien în urma lui nu mai e o putere
neutr , ci totdeauna e influen at , e determinat în închipuirile ce i
le pl smuie te de faptele ce le-a s vâr it i de imaginile ce le-a avut,
chiar dac acestea nu se mai mi c în con tiin , ci s-au scufundat în
subcon tient.

din în alegerea cucernic a lucrurilor, i ca pe ni te salbe opiniile cuvenite despre lucruri care s-au n scut în ea din contemplarea natural , i ca pe ni te br ri de mâini lucr rile naturale ale virtu ilor, le tope te în cuptor, adic în fierberea aprins a mâniei i a dispozi iei p tima e a poftei. Apoi folosind închipuirea i forma p catului r mas de mai înainte în cugetare, care prin lucrarea ei este pururea împr tiat i împr tie împreun cu sine i mintea ocupat de ea, care desparte cu alte cuvinte mintea de identitatea unitar cu adev rul ei i o risipe te în multe i nestatornice p reri i închipuiri cu privire la lucruri ce nu exist , d fiin deprinderii celei nesocotite. Pe aceast deprindere o sf râm i o risipe te sub ap , venirea lui Dumnezeu Cuvântul, sub iind prin fine ea contempla iei grosimea cuget rii îndreptat , din pricina patimilor, spre suprafa a celor sensibile. Tot aceast venire a Cuvântului face s se aleag puterile (facult ile naturale), din confuzia i schimbarea întreolalt în care le-a aruncat patima, readucându-le iar i la principiul propriu al ra iunilor lor. C ci aceasta îmi pare c se în elege prin "a risipi sub ap ". Tâlcuirea noastr a prezentat în aceste cuvinte pe scurt tot în elesul celor istorisite în locul de mai sus. Ca s devin îns locul mai limpede, s privim, dac se poate, fiecare parte a lui într-un chip mai determinat.

"Vi elul turnat" este deci amestecarea i confuzia puterilor naturale întreolalt , sau mai bine zis împreunarea lor p tima i nesocotit , care d na tere lucr rii nesocotite a patimilor contrare firii. Iar vi elul este unul, pentru c una este deprinderea r ut ii cea împr tiat în multe chipuri ale p catului. i este "vi el pentru robuste ea i rezisten a la lucru, pentru caracterul ei grosolan i pentru u urin a de a digera i n scoci, întrucât î i rumeg afec iunea p c toas

fa de patimi. Iar "turnat" este, deoarece deprinderea patimilor i f ptuirea lor se modeleaz dup chipul n lucrrii p c toase r mas de mai înainte n cugetare. Pluralul "ace tia sunt dumnezeii t i" e folosit din pricin c p catul este prin fire impr tiat i nestatornic, atotfelurit i imp r it. C ci dac binele prin fire une te i sus ine la un loc cele dezbinat, r ul dezbin i corupe cele unite, n sfâr it cerceii sunt ra iunile cu privire la Dumnezeu, care r sar n chip firesc n minte din n elegerea cucernic a lucrurilor; iar salbele sunt opiniile drepte despre lucruri n temeiul contempla iei, precum br rile sunt lucrarea virtu ilor cu fapta.

Sau iar i: cerceii sunt ra iunea nnn scut , c ci urechea este simbolul ra iunii. Salba este facultatea mâniei, grumazul este chipul n l rri i al tiraniei. Br rile sunt pofta ar tat prin fapta dornic de pl cere. Toate acestea, dup n elesul dat fiec reia, aprinzându-le mintea n focul patimilor, dau na tere deprinderii nesocotite i nebune ti a ne tiin ei, care e maica tuturor p catelor. Pe aceasta o sub iaz mintea atunci când, scrutând prin cugetare grosimea patimii îndreptat prin sim ire spre suprafa a lucrurilor, desface amestecarea p tima a elementelor care o constituie, readucând pe fiecare la propriul s u principiu, n felul acesta risipe te sub ap , adic aduce sub cuno tin a adev rului, elementele separate i slobozite din reaua împletire i amestecare întreolalt .

Ca s aduc o pild , orice patim e o împletire dintr-un lucru supus sim urilor, dintr-o sim ire (lucrare a sim ului: percep ie) i dintr-o putere (facultate) natural , cum este mânia, sau pofta, sau ra iunea, ab tute de la ceea ce e potrivit cu firea. Dac a adar mintea vede inta acestei amestec ri a lucrului sensibil, a sim irii i puterii naturale, i

v zând poate s readuc , prin separare, pe fiecare dintre ele la ra iunea ei fireasc i s contemple lucrul sensibil în sine, f r s provoace afec iunea sim irii fa de el, iar sim irea slobod de robia acelui lucru sensibil i s zicem pofta sau alta din puterile naturale, f r dispozi ia p tima fa de acea sim ire sau lucru sensibil, cum de pilda o anumit mi care a patimii face s devin o privire, a sub iat grosimea vi elului, adic alc tuirea oric rei patimi i a împr tiat-o sub apa cuno tin ei, f când s dispar cu totul chiar i simpla închipuire a patimilor, prin restabilirea lucrurilor care o alc tuiesc în rostul lor cel firesc.¹¹⁴ Fie deci ca i noi, sub iind vi elul turnat, s -l facem s piar din suflet, ca acesta s p streze ne tirbit numai chipul dumnezeiesc, neântinat de nimic din cele din afar . Iar adaosul: " i cu apa aceea a ad pat pe fiii lui Israil" arat înv tura cur itoare de patimi, pe care o d ucenicilor cel ce îi înva pe ei.

Întrebarea 17

Dac Dumnezeu a trimis pe Moise în Egipt, de ce c uta îngerul lui Dumnezeu s ucid pe cel trimis de

114 Ideea e luat de la Evagrie (Capete despre deosebirea patimilor i a gândurilor, Filocalia, trad. rom. vol. I, pag. 63). Evagrie desface patima iubirii de bani în: a) aurul însu i b) sensul lui, c) mintea care l-aprimit, i d) în pl cerea vr jma care leag mintea de el. La Sf. Maxim împr irea e mai psihologic :

a) obiect, b) percep ie i c) o facultate natural ab tut de la lucrarea ei fireasc , care exprim punctele c) i d) ale lui Evagrie. Prin c) Sf. Maxim ne d i o explicare a ceea ce e patima în sine, ceea ce Evagrie nu face, mul umindu-se s o indice prin "pl cerea vr jma ".

Dumnezeu? C ci desigur l-ar fi ucis dac nu s-ar fi gr bit femeia sa s taie pruncul împrejur, oprind prin aceasta pornirea îngerului. i dac era necesar t ierea împrejur a copilului, de ce nu i-a poruncit Dumnezeu cu blânde e s fac aceasta înainte de a-l fi trimis? În sfâr it, dac era o gre eal , de ce nu l-a sf tuit îngerul cel bun cu blânde e pe cel trimis de Dumnezeu la o astfel de slujb ?¹¹⁵

R spuns

Cel ce cerceteaz cu frica lui Dumnezeu în elesul locurilor grele ale Scripturii i nu ridic acoper mântul literii de pe duh decât pentru slava lui Dumnezeu, "va afla toate înaintea sa",¹¹⁶ dup Cuvântul în elepciunii, neg sindu-se nimic care s împiedice înaintarea f r gre a în elegerii spre cele dumnezeie ti. Vom l sa deci istoria, care din punct de vedere trupesc s-a împlinit înc de pe vremea lui Moise, i vom în elege cu ochii min ii sensul ei duhovnicesc, care se înf ptuie te neîncetat i din ce se înf ptuie te mai mult, e tot mai viu.

Pustiul din care e trimis Moise în Egipt spre a scoate din el pe fiii lui Israel sau firea omeneasc , sau lumea aceasta, sau deprinderea, lipsit de patimi, în ura din acestea aflându-se mintea dup ce a dobândit cuno tin a lucrurilor prin contempla ie, prime te din adâncul inimii de la Dumnezeu îndemnul ascuns i tainic s scoat din Egipt, adic din trup i din sim ire, ca pe ni te Israeliteni, în elesurile dumnezeie ti ale lucrurilor, ca s nu se mai osteneasc acestea proste te în fr mântarea lutului, adic a patimilor trupului. Încredin at cu aceast slujb

¹¹⁵ Exod 4, 24.

¹¹⁶ Proverbe 8, 9.

dumnezeiasc , mintea porne te, împreun cu în elepciunea, care este unit cu ea, prin cuno tin , întocmai ca o so ie,¹¹⁷ i cu chipul purt rilor alese, sau cu gândul de bun neam, n scut din ea, pe calea virtu ilor. Calea aceasta nu îng duie nici o oprire celor ce merg pe ea, ci ace tia trebuie s înainteze neconțin i întins spre inta sufletului, adic spre cununa chem rii de sus. C ci oprirea pe cale virtu ii este începutul p catului, deoarece mintea se ocup atunci p tima cu vreunul din lucrurile materiale, care stau pe amândou p rile drumului i face chipul i gândul curat i t iat împrejur al purt rii evlavioase, net iat împrejur i întinat. Când deci se opre te, vede îndat prin con tiin , ra iunea¹¹⁸ mustr toare, ca pe un înger, amenin ând-o cu

117 In grece te mintea e de genul masculin, iar în elepciunea de genul feminin (,), deci e potrivit s fie în elese ca so i so ie.

118 In grece te ra iunea e de genul masculin (). Ea e ra iunea din noi, care e un vestitor (un înger) al voii lui Dumnezeu. Ra iunea lunec din pozi ia ei obiectiv când omul se pred p catului, f urindu-i argumente pentru faptele p c toase. Dar la început, când apare ispita, ra iunea înc î i împline te rolul ei de-a ar ta caracterul mincinos al faptei spre care vrea s atrag ispita pe om. Acest moment e descris aici. Oprirea din înaintarea în virtute înc nu e o c dere în p cat, dar e o clip de ezitare, de care e foarte aproape primejdia c derii, în virtute trebuie s se mearg tot înainte. Orice ezitare e primejdioas . O prelungire a ei duce sigur la p cat. Dar nu numai în aceast clip de ezitare veste te ra iunea adev rul ce trebuie f ptuit, ci i dup ce a c zut omul în p cat i ra iunea a lunecat la rolul de f uritoare de argumente în slujba p catului, în mod ascuns ea mai continu cu o parte a ei s vesteasc adev rul. E un fel de dedublare a ra iunii. La suprafa ea sus ine g l gois minciuna p catului, dar în ascuns ea protesteaz mai mult sau mai pu în perceptibil, împotriva minciunii. Ra iunea are în amândou aceste cazuri forma con tiin ei. C ci e fapt c i con tiin a are un element ra ional în ea. Nici con tiin a nu trebuie conceput ca o mi care oarb , nici ra iunea ca o func iune pur teoretic . Con tiin a e ra ional i ra iunea e putere moral , e îns i mi carea de protest a firii noastre ra ionale împotriva

moartea mrturisind c pricina ameninrii este oprirea pe cale virtu ii, oprire care face gândul net iat împrejur. În elepciunea, so ia min ii, o împac , t ind cu o piatr (cu ra iunea credin ei), ca i Sefora, n lucirea material ivit în gândul-copil i usuc toat amintirea vie ii dup sim uri. C ci zice: " i s-a oprit sângele t ierii împrejur a copilului", adic a încetat via a p tima i n lucirea i mi carea ei, dup ce gândul întinat a fost cur it de c tre în elepciunea credin ei. Dup această cur ire înceteaz , întocmai ca un înger, i ra iunea de-a mai lovi prin con tiin mintea care p c tuie te i de a-i mai osândi orice gând care se mi c altfel de cum trebuie. C ci calea virtu ilor e într-adev r plin de mul i sfin i îngeri, care fac lucr toare fiecare virtute dup felul ei, adic de multe ra iuni i moduri de lucrare,¹¹⁹ ca i de îngeri nev zu i, care ne ajut la cele bune i mi c în noi aceste ra iuni.¹²⁰

Cuvântul Sf. Scripturi înf i az în chip minunat totdeauna în elesurile spirituale înaintea întâmpl rilor istorisite, celor care au dobândit vederea s n toas a

ira ionalit ii i minciunii p catului. Dar mi carea de protest a ra iunii e trezit i de Duhul Sfânt, cum am v zut în R sp. 15, iar din R spusul de fa , rezult c i îngerii propriu-zis mi c ra iunea noastr .

119 Fiecare porunc sau virtute î i are ra iunea ei, ca raz a Logosului divin. Dar ra iunea aceasta e luat la cuno tin de ra iunea cea una din noi, care prime te astfel diferite forme. De fiecare dat ra iunea din noi se armonizeaz cu ra iunea dintr-o porunc i pledeaz pentru ea. Astfel sunt multe ra iuni i totu i una.

120 Ra iunea din noi e mi cat cu adev rat de un înger, ca s revin la judecata ei dreapt dup ce a c zut în p cat. Sau ra iunea fiec rui lucru e impus ra iunii noastre, când aceasta s-a desp r it de aceea prin p cat, de un înger. i atunci de fapt prin mi c rile cele juste ale ra iunii sau ale con tiin ei noastre, se manifest bun voin a unui înger fa de noi.

sufletului și nu bârfesc pe Dumnezeu sau pe sfinții Lui îngeri. Căci Moise când a fost trimis de Dumnezeu, n-a avut, după înălțarea spirituală a Scripturii, vreun fiu sau vreun gând netăcut împrejur. Căci altfel i-ar fi poruncit Dumnezeu mai întâi să-l taie împrejur și apoi l-ar fi trimis. Nici n-ar arăta îngerul cruzime, vestindu-i lui Moise că ar putea muri din pricina greșelii de a se fi oprit din drumul virtuților, căci de fapt oprirea pe drumul virtuților i-ar fi putut aduce lui Moise moartea. Privind adică mai atent la această istorie, veți afla limpede că nu la începutul, nici la mijlocul, nici la sfârșitul drumului, ci "la un popas" l-a întâmpinat îngerul și l-a amenințat cu moartea pentru greșala săvârșită în cuget din neapăsare de seamă. Deci dacă nu s-ar fi oprit din drum și n-ar fi întrerupt călătoria, n-ar fi fost muștrat, primind prin înger amenințarea pentru netăcutarea împrejurărilor copilului. Să rugăm și noi pe Dumnezeu, dacă suntem pe calea poruncilor, ca la orice călcare să ne înceteze a ne trimite, ca pe un înger, răzuna care să ne amenințe încontinuu cu moartea din pricina greșelii, ca, trezindu-ne la simțire, să învâlmăsim prin înțelepciunea înscutată ca pe o netăcută împrejur, necurățirea patimilor care s-a lipit de noi pe drumul vieții, din negrijă.¹²¹

¹²¹ În general după Sf. Maxim viața în virtute este concepută dinamic. Virtutea pretinde o mișcare care continuă a fi în sus. Dimpotrivă, păcatul este oprire și apoi rostogolire în jos. Virtutea cere un efort continuu, chiar dacă am vrea numai să o menținem la același grad. Dar nimeni nu se poate menține la același grad de virtute, ci sau sporește în ea, sau cade. Simpla încetare din înaintare, înseamnă, că slăbire a efortului propriu vieții virtuțioase, că dere.

Un al doilea lucru ce trebuie remarcat este că viața virtuțioasă pe de-o parte este singura viață conform cu firea, "cum trebuie", pe de altă parte ea nu este posibilă fără ajutorul îngerilor. Deci o separă net între

Întrebarea 18

Dac "f c torii legii se vor îndrepta",¹²² dup Apostol cum spune iar i: "câ i v îndrepta i din lege, a i c zut din har?"¹²³

R spuns

Nu simplu f c torii legii se vor îndrepta, ci aceia care împlinesc legea duhovniceasc , în eleas duhovnice te, a adar aceia care împlinesc legea duhovniceasc , dup omul dinl untru, în duh. Numai ace tia se vor îndrepta, pentru c numai ace tia nu cad din har, întrucât cuvântul str bate pân în adâncul sufletului lor, datorit faptului c e curat. Cei ce slujesc îns legii trupe te, dup partea din afar a ei, cad cu siguran din harul dumnezeiesc, pentru c nu cunosc des vâr irea legii duhovnice ti, care cur mintea prin har de toat întin ciunea, precum nu cunosc nici înta (sfâr itul) legii, care este Hristos.

Întrebarea 19

Ce înseamn : "Câ i au gre it f r s aib legea, f r lege vor i pieri; iar câ i au p c tuit cu legea în fa , dup lege se vor judeca"?¹²⁴ i cum zice iar i tot acela: "Când va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor dup Evanghelia mea, prin Iisus Hristos"?¹²⁵ Dac , se vor judeca

natur i har nu e deloc posibil .

¹²² Rom. 2, 13.

¹²³ Gal. 5, 14.

¹²⁴ Rom. 2, 12.

¹²⁵ Rom. 2, 16.

Sfântul Maxim Marturisitorul

dup lege, cum se vor judeca prin Iisus Hristos?

Răspuns

Iisus Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, ca Ziditor al tuturor, a făcut și legea naturală. Iar ca Providențiator și Dător al legii, a dat desigur atât legea scrisă în litere, cât și legea duhului, adică a harului. "Căci sfântul legii", adică al legii scrise, în eleas duhovnicești, "este Hristos".¹²⁶ Dacă deci în Hristos, ca ziditor, ca Providențiator și Dător de lege și ca Răscumpărător, se adună și legea naturală și cea scrisă și cea a harului, se adevărește cuvântul dumnezeiescului Apostol că Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor după Evanghelia Lui, adică după ceea ce li se binevestește. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât că le va judeca prin Iisus Hristos, Cuvântul Său cel unul născut după ființă, întrucât prin El se află slăvit în tot și pe unii îi mustră, pe alii îi laudă după merit; iar celor ce au vieuit după fire, după lege și după har, le dă ruinea prin Cuvântul cel născut și unul născut, care există după ființă împreună cu El, cete de care sunt vrednici. Căci Cuvântul dumnezeiesc este Făcătorul a toată firea, la toată legea, treapta și rânduiala, și Judecătorul celor ce vieuiesc după fire, după lege, după treapta lor și după rânduială. Pentru că fără Cuvântul care o promulgă, nu este lege. Fie deci că judecat cineva după lege, prin Hristos va fi judecat; fie fără lege, iar și va fi judecat prin El. Căci Cuvântul ca Ziditor este începutul, mijlocul și sfârșitul tuturor celor ce sunt, se cugetă și se numesc.¹²⁷

¹²⁶ Rom. 10, 4.

¹²⁷ Dumnezeu Cuvântul este ca începutul Făcătorul tuturor, ca mijloc, rânduiala după care și puterea prin care se mișcă și se dezvoltă toate,

Întrebarea 20

Ce înseamnă smochinul din Evanghelie, care e blestemat și se usuce fără nici un motiv întemeiat la aparență?¹²⁸ și ce înseamnă acela neînfrânat foame, care cere înainte de vreme roadă. Ce rost are, în sfârșit, blestemul unui lucru fără simțire?

Răspuns

Dumnezeu Cuvântul, care toate le chivernise te cu în elepciune în vederea mântuirii oamenilor, a povăluit mai înainte firea prin lege, întrucât aceasta încuviința o slujire mai trupească lui Dumnezeu. Căci nu putea firea să primească atunci Adevărul gol, fără să acopere mintele tipurilor, din pricina neștiinței și a înstrăinării ce s-a născut în ea față de originalul lucrurilor dumnezeiești. Pe urmă a venit la noi în chip descoperit El însuși făcându-se om prin învelișul carea trupului străbătut de suflet mintal și rațional, și a strămutat firea la slujirea imaterială prin cunoștința în duh. Ar gândindu-se deci Adevărul în viață, Dumnezeu Cuvântul n-a mai voit să aibă stăpânire umbră, al cărei chip era smochinul. De aceea zice: "Venind iarși din Betania la Ierusalim", adică după ce-și dăruie lumii prezența ascunsă în chipul și umbra legii, a venit încă o dată la firea omenească prin trup. Așa trebuie înțeles cuvântul: "venind

și ca sfârșit, întâi spre care tind și la care ajung toate prin împlinirea a toată legea și rânduiala. Din El, în El și spre El sunt toate. Cuvântul cel slăvit în toată Raiunea cea mare (Logos) grăiește tuturor prin raunea lor, chiar și celor ce se află în starea naturală.

¹²⁸ Mt. 21, 19; Mc. 11,20.

iar i, a v zut un smochin în cale, neavând decât frunze". Adică a v zut slujirea trupească a legii, cea în umbră și chipuri, susinută de o predanie nestătoare și vremelnică, a ezat să zică "în cale", constând numai din chipuri și rânduiri trecătoare. Și văzând-o pe aceasta Cuvântul, împodobit pompos și strălucitor de învelișurile din afară ale formelor trupei tale legii, ca un smochin de frunzele sale, și neaflând roadă dreptății care să hrănească Cuvântul, a blestemat-o. Mai bine zis a rânduit să nu mai acopere adevărul, în buindându-l cu chipurile legii. Iar ceea ce-a urmat s-a arătat în fapt, uscându-se cu totul frumoșii ei legaliste: ei aveau ființă numai în chipuri și prin aceasta stingându-se fala Iudeilor în legătură cu ea. Căci nu era lucru îndreptătit, nici potrivit, ca, după ce s-a" arătat pe față Adevărul roadelor dreptății, să mai fie atrași în chip amăgitor de frunzele ei care trec prin această viață pe un drum, încât să lase roadă bună a Cuvântului. De aceea zice: "Nu era vremea smochinelor", adică timpul în care a stat până peste firea omenească legea nu era vremea roadelor dreptății, ci vremea în care se preînchipuiau roadele dreptății. Era vremea care prevestea harul dumnezeiesc și negrăit ce avea să vină în viitor ca să-și mântuiască pe toți, har la care neajungând poporul cel vechi s-a pierdut prin necredință. Căci "Israel zice dumnezeiescul Apostol, urmărind legea dreptății, adică pe cea în umbră și chipuri, n-a ajuns la legea de îndreptare, adică la cea desvârșită în duh după Hristos".¹²⁹ Sau altfel: deoarece mulțimea preoților și cărturarilor, a legiuitorilor și a fariseilor, care pătimaș de slava de artă prin pizna pentru vâzul lumii a unor moravuri plămuite, zice-se, în duh de evlavie, dând

¹²⁹ Rom. 9, 37.

aparena c împline te dreptatea, hr nea trufia p rerii de sine, Cuvântul declar această p rere de sine a celor pomeni i smochin neroditor, împodobit numai cu frunze. i această p rere de sine, Doritorul mântuirii tuturor oamenilor, care fl mânze te dup îndumnezeirea lor, o usuc blestemând-o întrucât, este neroditoare. Iar aceasta o face pentru ca oamenii, în loc s dea aparen a c sunt drep i, s caute mai bine s fie drep i cu adev rat, dezbr când c ma a moralit ii f arnice i îmbr când f r pref c torie pe cea virtuoas cum, vrea Cuvântul dumnezeiesc, ca în felul acesta s petreac viața în evlavie, ar tând mai bine lui Dumnezeu dragostea sufletului lor, decât oamenilor f arnica înf i are din afar a purt rii morale.

Iar dac suntem i vreunii dintre cre tini astfel, pref cându-ne evlavio i în purt rile noastre, f r ca s fim drep i cu adev rat, s a tept m Cuvântul ca pe un iubitor de oameni, ca aceasta, fl mânzind dup mântuirea noastr , s ne usuce p rerea de sine a sufletului, care e s mân a p catului, ca s nu mai duc drept road dorin a de a pl cea oamenilor. Aceasta este tâlcuirea locului dup pu ina mea putere. Tâlcuirea dat arat pe Domnul fl mânzind spre binele nostru, blestemând smochinul cu folos i uscându-l la vreme, ca pe unul ce împiedic Adev rul, fie c se în elege prin el predania veche a legii formelor materiale, fie p rerea de sine a fariseilor care se mândreau cu p zirea moravurilor.

Întrebarea 21

Ce înseamn : *"Dezbr când C peteniile i St pâniile..." i celelalte?*¹³⁰ *i cum era îmbr cat cu ele,*

¹³⁰ Col. 2, 15.

Sfântul Maxim Marturisitorul

odată ce a fost făcut de păcat?

Răspuns

Cuvântul dumnezeiesc, cel ce în tot chipul asemenea nouă afară de păcat, a îmbrăcat fără schimbare firea noastră prin această S-a făcut om deplin, L-a arătat în Sine pe primul Adam prin trăsăturile făcerii noastre ale noastre.¹³¹ Omul primind existența de la Dumnezeu și începând să existe chiar prin actul făcerii, era liber de stricăciune și păcat, căci acestea n-au fost create deodată cu el. Când însă a păcătuit călcând porunca, a primit osândă la moarte, care se susține prin păcat, păcatul avându-i sursa în trăsătura pătimitoare¹³² ivită din pricina lui, ca într-o lege a

131 . Făcerea () arată proveniența directă de la Dumnezeu printr-un act de creare. Nașterea arată proveniența prin împreunarea dintre bărbat și femeie. Iisus a luat unele din trăsăturile noastre, dar nu pe toate, în special nu pe cele păcătoase. De aceea nu le-a pierdut nici pe toate cele ale făcerii. Astfel în El s-au arătat din nou într-o persoană vie atât unele din trăsăturile lui Adam dinaintea de păcat, cât și unele din cele de după păcat. Din Adam cel dinaintea de păcat a luat lipsa de păcat și nestricăciunea primită prin creațiune; din Adam cel de după păcat "a luat trăsătura pătimitoare venită prin naștere, însă nu și patimile cele contra firii, care ar fi anulat nepăcătoșenia și nestricăciunea. După părerea Sf. Maxim, că și alții Părinți, oamenii nu erau destinați să se înmulțească prin "naștere", ci pe altă cale. "Făcerea" mai înseamnă aici și trăsăturile pe care le are, sau le-a avut firea oamenilor prin creațiune, iar "naștere" pe cele care le are din modul acesta de-a veni la existență. Acestea sunt trăsăturile de pe urma păcatului, care au înbușit unele din trăsăturile originare. În loc de "trăsătură" se poate zice și "mod" (), cum este în grecește.

132 Trăsătura pătimitoare sunt afecțiunile () intrate, conform Răsp. 1, în firea după păcat. Ele nu sunt păcătoase, dar urează nașterea păcatului. De pildă pofta de mâncare este un efect nepăcătoșos. Dar

firii(1). În temeiul acestei legi nici un om nu este f r de p cat, fiind supus fiecare prin fire legii na terii, care s-a introdus dup facere, din pricina p catului.

Fiindc , a adar, din pricina neascult rii a intrat p catul, iar din pricina p catului a intrat în firea oamenilor tr s tura p timitoare (pasional) prin na tere i fiindc neîncetat cu aceast tr s tur p timitoare a na terii prin p cat se împrosp ta prima c lcare, nu era n dejde de slobozire, firea fiind înc tu at prin aprobarea voin ei ei într-o leg tur rea. C ci cu cât se silea firea s se conserve prin na tere, cu atât se strângea mai mult cu lan ul legii p catului, având în sine prima gre eal lucrând prin tr s tura p timitoare. Pentru c firea având chiar în tr s tura p timitoare sursa de cre tere a p catului, din pricina strâmtor rii naturale, purta, datorit p catului general cuprins în tr s tura p timitoare, prin patimile contra firii, lucr rile tuturor Puterilor i St pâniilor ascunse în patimile cele dup fire (afecte).

Prin aceste lucr ri toat puterea viclean contribuia, folosindu-se de tr s tura p timitoare a firii, la stric ciunea patimilor împotriva firii, împingând voin a spre ele prin patimile cele dup fire (afecte).

F cându-se, a adar, pentru iubirea Sa de oameni, Fiul cel unul n scut i Cuvântul lui Dumnezeu om deplin, spre a scoate firea oamenilor din aceast strâmtoare, din

extragerea sau devierea ei e p cat. Ele au devenit ca un fel de lege a firii, adic înso esc în mod necesar firea noastr în existen a ei p mântesc . Nu în îns de îns i ideea etern a firii i deci nu-i vor apar ine în existen a cereasc . De aici rezult caracterul natural al c s toriei în raport cu existen a p mântesc a firii i caracterul natural al fecioriei în raport cu existen a etern la care e chemat firea. C s toria e natural , dar se potrive te numai unei faze trec toare a firii.

prima alcătuire a lui Adam, pe care a avut-o din facere, a luat necătoarea în neștiință, iar din nașterea introdus după aceea în fire, din pricina păcatului, a luat numai trăsătură pătimitoare, înșfășurătoare. Puterile rele îi aveau, cum am spus din pricina păcatului, lucrurile lor ascunse în trăsătură pătimitoare primită de la Adam, ca într-o lege necesară firii. Văzând ele în Mântuitorul trăsătură pătimitoare a firii celei din Adam, datorită trupului pe care-l avea, închinându-se și Domnul a primit legea firii din necesitate ca orice om obișnuit și nu mișcat de hotărârea voii Sale, i-au aruncat și asupra Lui momeala () nădăjduind că-L vor convinge și pe El ca prin patima cea după fire (prin afectul natural) să nu lucească patima cea împotriva firii și să se vădă ceva pe placul lor. Domnul înduindu-le prima încercare () a ispitirilor () prin plăcere⁽²⁾, le-a făcut să se prindă în propriile lor viclenii și prin aceasta le-a dezbrăcat, alungându-le din fire, întrucât a rămas inaccesibil și neatins de ele. Astfel a călătărit biruința, desigur nu pentru El, ci pentru noi, pentru care s-a făcut om, punând în folosul nostru tot călățul. Căci nu avea pentru sine lipsă de încercare. Cel ce era Dumnezeu și Stăpânul slobod prin fire de toată patima, ci a primit încercarea pentru că, atrăgând la Sine puterea cea rea prin primirea ispitelor noastre, să o biruiască prin momeala morții,¹³³ pe aceea care se aștepta să-l biruiască pe El ca pe Adam la început.

Astfel de la prima încercare a dezbrăcat Căpeteniile și Stăpânii care au întreprins să-l momească

¹³³ De unde înainte Satana era cel care momea pe om prin plăcere și prin făgăduința unei false vieți, dorind cu lăcomie moartea celor morți, acum Iisus îl momește cu plăcerea că va putea fi răscălat de moarte. Moartea lui Iisus s-a făcut momeală Satanei.

(s -l atace), alungându-le departe de fire i t m duind latura de pl cere a tr s turii p timitoare. Prin aceasta a desfin at în El însu i zăpădăcirea lui Adam, prin care se învoise de bun voie cu patimile pl cerii i prin care, avându- i voia povârnit spre pl cere, vestea chiar t când st pânirea vicleanului asupra lui, prin faptele ce le s vâr ea, neputându-se elibera din lan ul pl cerii, de frica mor ii.¹³⁴

De ce, a adar, prin biruin a asupra primei încercări (), prin pl cere, a z d rnicit planul Puterilor, C peteniilor i St pâniilor celor rele, Domnul le-a îng duit s - i pun în lucru i a doua momeală (al doilea atac =), adică s vin i cu încercarea ce le mai r m sese, cu ispita prin durere, în felul acesta, de ertându- i acelea deplin în El veninul stric cios al r ut ii lor, l-a ars ca printr-un foc, nimicindu-l cu totul din fire. A a a dezbr cat, în vremea mor ii pe cruce, C peteniile i St pâniile, întrucât a r mas neînfrânt de dureri. Mai bine zis s-a ar tat înfrico at înpotriva mor ii, a scos din fire latura de durere a tr s turii p timitoare, de care fugind omul cu voia, din pricina la it ii, ca unul ce era tiranizat pururea f r s vrea de frica mor ii, st ruia în robia pl cerii, numai i numai pentru a tr i.

Dup ce a dezbr cat a adar Domnul C peteniile i St pâniile la prima încercare a ispitelor în pustiu (μ), t m duind latura de pl cere a tr s turii p timitoare a întregii firi, le-a dezbr cat din nou în vremea mor ii, eliminând de asemenea latura de durere din tr s tura p timitoare a firii. Astfel a luat asupra Sa, ca un vinovat, isprava noastră , din iubirea de oameni, mai bine zis

¹³⁴ Zăpădăcirea aceasta era un contract mereu confirmat de voia lui Adam, prin care, mânat de pofta pl cerii din tr s tura p timitoare, accepta robia Satanei. Iisus refuz s mai primească pl cerea oferită de Satana i deci abrog contractul cu acela.

ne-a scris în socoteala noastră, ca un bun, gloria isprăvilor Sale. Căci, asemenea nouă, luând fir de pământ și turpinitoarea a firii, prin care obișnuiește să lucreze ale sale toată puterea răii și stricăciunii, le-a dezbrăcat în timpul morții pe acelea, întrucât au venit și asupra Lui pentru iscodire. Și așa a biruit asupra lor și le-a întuit pe cruce în vremea ieșirii sufletului, ca pe unele ce n-au aflat nimic propriu firii în trup și turpinitoarea a Lui (3), pe când ele se așteptau să dea de ceva omenesc, datorită trupului și turpinitoarea pe care o avea prin firea din pricina trupului. Deci pe drept cuvânt a slobozit prin trupul Său cel sfânt luat din noi, ca printr-o începătură, toată firea oamenilor amestecată în ea prin trup și turpinitoarea, supunând prin ea înșăși trup și turpinitoarea a firii. Puterea vicelană care se află tocmai în ea (adică în trup și turpinitoarea), împiedică îndesarea asupra firii. Există desigur un înțeles și mai mistic și mai înalt al acestui cuvânt. Dar deoarece, precum știți, nu trebuie date în scris înțeleșurile mai ascunse ale dumnezeieștilor dogme, să ne mulțumim cu cele spuse până aici, care pot molcomi cugetarea iscoditoare. Iar dacă Dumnezeu îmi va ajuta să mă învrednicesc și de fața voastră, vom înfișa și în aleșul cel apostolic cu toată grija.¹³⁵

135 "Răspunsul" acesta este o minunată pagină de hristologie și antropologie. Noi iunea principală cu care operează în acest "Răspuns" Sf. Maxim este aceea de "trup și turpinitoarea" (), pe care a călătărit-o firea omenească în urma greșelii lui Adam. Trup și turpinitoarea aceasta, introdusă prin pământ, se deosebește de pasivitatea pe care o are în general firea omenească chiar prin crearea iune, care înseamnă în general însușirea care o face să suporte pasiv suferințele și mișcările untrice sau influenșetrințele în opoziție cu atitudinile voite, active, ale firii, în acest sens pasiv este firea chiar prin crearea sau prin definiția ei. Chiar mișcarea este o pasivitate, întrucât firea poate decide cum să se miște, dar de mișcare trebuie să se miște. Dar trup și turpinitoarea special apărută după

p cat cuprinde trei elemente: capacitatea de suferin , patimile potrivite cu firea (afectele) i patimile contrare firii. În acest "R spus" e vorba numai de cele trei din urm . Noi în traducere folosind cuvântul patim () al Sf. Maxim, am ad ugat în parantez , când s-a sim it lipsa de o precizare special , la patima în sens de suferin , cuvântul p timire sau suferin , la patima dup fire cuvântul afect, iar la patima contra firii, n-am ad ugat nimic. Afectul natural este de pild foamea sau frica de moarte. Patima contra naturii e foamea devenit apetit pervers, sau frica de moarte transformat în dezn dejdea care duce la orice abdicare moral pentru sc para de moarte. Sf. Maxim nu în elege prin cuvântul numai patima rea în sensul obi nuit celorlal i sfin i din Filocalie, ca p cat devenit deprindere ce ne robe te, ci în ea, el pune pe lâng acest în eles i în elesul afectului dup fire. În tr s tur p timitoare () intrat în fire dup p cat se cuprind de asemenea aceste trei în elesuri. Dar patimile contrare firii sunt numai ca o virtualitate la început. Întîi ea înseamn numai patimile conforme cu firea i capacitatea de suferin , în mod necesar firea se manifest în asemenea afecte. Dar necesitatea manifestat în aceste afecte duce u or la exagerarea lor în patimi contrare firii. P catul se cuprinde în general în această tr s tur p timitoare i în ea î i are sursa de cre tere. De i p c toase sunt propriu zis numai patimile contrare firii, dar în omul obi nuit afectele naturale se dezvolt atât de repede, atât de automat i de sigur în afecte contra firii, încât se poate spune c în general toat tr s tura p timitoare este atins de p cat, sau înclin spre p cat. Sf. Maxim spune c "atunci când afectele naturale sunt satisf cute peste trebuin , sunt calea pe care vine diavolul în suflet", dar "când sunt satisf cute potrivit cu trebuin a sunt calea pe care acela e nevoit s se întoarc în ara lui" (R sp. c tre Talasie 49, scolia 15, P.G.90, 461). De aceea spune Sf. Maxim c "puterile r ului î i ascund lucr rile în sânul afectelor naturale, pentru c biciuindu-le pe acestea s le fac a se transforma din pricina necesit ilor firii în afecte contrare firii". O alt împ r ire a tr s turii p timitoare, prezentat apriat de Sf. Maxim, este aceea în afecte de pl cere i afecte de durere. Se în elege c sub raportul moral amândou aceste feluri pot fi conforme cu natura sau contra naturii. Iisus a luat i El tr s tura p timitoare a firii omene ti de dup c derea lui Adam, dar fiind f r de p cat, El nu avea din această

trăiește mult decât capacitatea de suferință în afecțele naturale, de plăcere și durere. Cu alte cuvinte aceste afecțe erau înfrânate de voia Lui, încât niciodată nu se dezvoltau sau nu se transformau în afecțe contrare firii. Puterile rele au crezut însă că, punându-le în Iisus în mâini care aceste afecțe, le vor face să devină afecțe contrare firii, afecțe pe care toate, ducându-le pe Iisus la păcat.

Ele au încercat să facă odată lucrul acesta cu afecțele de plăcere. Iisus avea plăcere pentru o bucată de pâine în stare de fruct mănzare, dar Satana n-a putut împinge această plăcere până la căutarea cu orice preț a bucatii de pâine. Deci a înfrânat mâncarea Satanei pe acest plan, întrucât s-a dovedit mai slab decât puterea Lui. Sf. Maxim spune că Iisus prin aceasta a scos cu totul din fire latura de plăcere a trăisturii pentru timitoare, adică afecțele plăcerii. Afectul este ceea ce este pâine. Dar înfrângând ispita Satanei a făcut ceva mai mult decât să nu lase afectul să se transforme în afect contrar naturii. El a pus afectul în general sub voia sa. Dar un afect este pâine nu mai este un afect propriu-zis. Deci plăcerea în El nu mai este o putere silnică mai presus de voie, ci o mișcare totdeauna de acord cu voia.

A doua oară a încercat Satana să împingă pe Iisus în păcat prin afectul durerii, cu ocazia răstignirii. Dar și de ast dată Iisus a înfrânt puterea celui rău și prin aceasta nu numai că a oprit frica naturală de durere să se dezvolte în frică contrară firii, ci în general a eliminat frica de durere prin fire, punând-o sub stăpânirea voii. Astfel a eliminat în general trăistura pentru timitoare din fire; sau i-a scos colii, acul prin care Satana îi injecta otrava în firea omenească. Afecțele de durere erau primejdioase întrucât voia a în dorul de a scăpa de ele și în general de groaza morții se arunca în latura opusă, atrasă de plăcere. Iar plăcerea era primejdioasă prin această atracție puternică ce-o exercita asupra voii, până la robie. Iisus a ridicat prin Sine în general firea omenească deasupra plăcerii și durerii, deasupra trăisturii pentru timitoare. Iar acest efect din firea lui omenească se prelungește în general în firea tuturor oamenilor care intră în comunicare cu El. Să nu confundăm cu afectul durerii capacitatea de suferință, sau de simțire a durerii. Aceasta rămâne în firea omenească și după ce omul biruie afecțele de plăcere și de durere. Dar prin suferință omul este mereu mai presus de afectul durerii, decât afectul este ceva care este pâine, nu ceva care este stăpânit.

Scolii

1. Facere () nume te prima pl smuire a omului de c tre Dumnezeu, iar na tere () succesiunea unora din al ii, care a venit pe urm din pricina gre elii.

2. A binevoit s - i însu easc ispita () noastr , cea prin pl cere, spre a-l atrage pe ispititorul, întrucât era, i ca om, prin fire lipsit de patima din pl cere. C ci ca om era prin fire supus patimilor (afectelor, suferin ei) cu trupul, pentru puțin a Lui de a muri, dar prin aplecarea voii nu era p tima , ca unul ce era f r de p cat.

3. A numit: propriu firii, alunecarea cu voia spre p cat dup gre eala lui Adam, din pricina sl biciunii, pe care Domnul nu o avea în chip firesc nici dup trup, fiind i cu trupul dup fiin nep c tos.

Întrebarea 22

Dac Dumnezeu va ar ta bog ia lui în veacurile viitoare,¹³⁶ cum "a ajuns la noi sfâr itul veacurilor?"¹³⁷

R spuns

Cel ce a dat fiin întregii zidiri v zute i nev zute, numai cu puterea voin ei Lui, a avut înainte de to i vecii, deci înainte i de facerea lumii, un plan prea bun i negrit în leg tur cu ea. Iar aceasta a fost ca s se împreune El însu i, f r schimbare, cu firea oamenilor, prin unirea adev rat într-un ipostas i s uneasc cu Sine în chip neschimbat firea

¹³⁶ Efeseni 1, 17-18.

¹³⁷ I Corinteni 10, 11.

omeneasc (1).¹³⁸ Aceasta pentru ca El s devin om, precum numai El a tiut, iar pe om s -l fac Dumnezeu prin unire cu Sine. În acest scop a împ r it veacurile cu în elepciune, rânduindu-le pe unele pentru lucrarea prin care s-a f cut pe Sine om, iar pe altele pentru lucrarea prin care face pe om Dumnezeu (2). Sfâr itul veacurilor mai dinainte hot râte pentru lucrarea prin care s-a f cut pe Sine om, a ajuns la noi, sfatul lui Dumnezeu cu privire la întrupare aflându- i împlinirea prin înf ptuirea lui. La aceasta gândindu-se dumnezeiescul Apostol i v zând c sfatul cu privire la veacurile hot râte de Dumnezeu ca s se fac om, s-a împlinit îns i întruparea lui Dumnezeu Cuvântul, spune c "la noi a ajuns sfâr itul veacurilor". A adar nu e vorba pur i simplu de toate veacurile gândite de noi, ci de cele rânduite pentru înf ptuirea tainei întrup rii, care au ajuns la cap tul lor prin hot rîrea lui Dumnezeu.

Odat ce veacurile rânduite de mai înainte pentru lucrarea prin care Dumnezeu avea s se fac om, au luat sfâr it la noi, Dumnezeu împlinind cu adev rat întruparea sa des vâr it , trebuie s a tept m de aici înainte celelalte veacuri ce vor veni, care sunt rânduite pentru lucrarea îndumnezeirii tainice i negr ite a oamenilor. În cursul lor ne va ar ta Dumnezeu bucuria covâr itoare a bun t ii Lui, lucrând des vâr it în cei vrednici îndumnezeirea. C ci dac au ajuns la cap tul lucr rii tainice a înomenirii, f cându-se în tot chipul asemenea nou afar de p cat i coborându-se pân la cele de mai jos p r i ale p mântului, unde-l pr bu ise pe om tirania p catului, desigur c va ajunge i la

138 = s se amestece. Sf. P rin i folosesc termenul de amestec, dar nu pe cel de contopire între firea omeneasc i cea dumnezeiasc . Amestecul e unirea strâns care p streaz identitatea fiec reia, contopirea le schimb .

capitul lucrării tainice de îndumnezeire a omului, fiind când pe om în tot chipul asemenea Lui, afară de identificarea în ființă cu El, și ridicându-l mai presus de toate cerurile, unde mîrimea firească a harului îl cheamă, din pricina nesfârșitei bunătăți, pe omul care zace jos (3). Acest lucru a vrut să ni-l facă cunoscut în chip tainic marele Apostol, când a spus că "în veacurile ce vor veni se va arăta în noi bogăția covârșitoare a bunătății lui Dumnezeu".

Să începăm deci și noi cu gândul veacurile și să rînduim pe unele pentru taina întrupării, iar pe altele pentru harul îndumnezeirii omului. Fie când aș vrea să aflăm cele dintâi au ajuns la sfârșitul lor, iar celelalte încă n-au ajuns. Scurt vorbind unele dintre veacuri sunt pentru coborîrea lui Dumnezeu la oameni, iar altele pentru urcarea oamenilor la Dumnezeu. În elegând astfel lucrurile, nu vom învinovăți de neclaritate Sf. Scriptura, socotindu-l pe dumnezeiescul Apostol să sufere de contrazicere în una și aceeași chestiune.

Sau și mai bine: dacă Domnul nostru Iisus Hristos este începutul, mijlocul și sfârșitul tuturor veacurilor trecute, prezente și viitoare, pe drept cuvânt putem zice că a ajuns la noi, în virtualitatea credinței, sfârșitul veacurilor destinate îndumnezeirii celor vrednici, care actual se va face arătare¹³⁹ după har în viitor (4).

Sau iarăși: dat fiind că alta este rațiunea activității

¹³⁹ Sfârșitul veacurilor destinate îndumnezeirii a ajuns la capăt ca virtualitate în credință (μυσθισ), dacă în credință se cuprinde virtualitatea stării de ultimă desvîrșire la care vom ajunge prin puterea lui Hristos, care este în ea, deocamdată că început, avînd să se dezvolte și să ne ducă la starea de mijloc și la cea desvîrșită. Căci în început se cuprinde virtual și sfârșitul, îndumnezeirea noastră, sau identificarea cu Hristos după har, ascunsă ca putere în credință, se va arăta ca realitate văzută (φανερ) și actualizată în viitor.

îi alta ra iunea p timirii (pasivitate), dumnezeiescul Apostol deosebind veacurile trecute de cele viitoare, a deosebit prin aceste cuvinte în chip tainic i în elept ra iunea activitate de cea a p timirii. Astfel veacurile vie ii în trup, în care tr im acum (c ci Scriptura cunoaste i veacuri temporale,¹⁴⁰ dup cuvântul: i a ostenit în veac i va tr i pân la sfâr it",¹⁴¹ sunt veacurile st rii active, iar cele viitoare, care urmează dup cele de aici, sunt veacurile duhului, ale prefacerii în starea p timitoare (5). Aadar aici g sindu-ne în stare de activitate, vom ajunge odat la sfâr itul veacurilor, luând sfâr it puterea i lucrarea noastră prin care activ m, iar în veacurile ce vor veni, p timind prefacerea îndumnezeirii prin har, nu vom fi în activitate, ci în pasivitate, i de aceea nu vom ajunge niciodat la sfâr itul îndumnezeirii noastre. (6). C ci "p timirea" de atunci va fi mai presus de fire i nu va fi nici o ra iune care s hot rniceasc îndumnezeirea la nesfâr it a celor ce o p timesc. Aadar lucr m cât vreme avem în activitate puterea lucr toare a virtu ilor, care e ra ional prin fire, i puterea cuget toare, capabil , f r restrângere, de toat cuno tin a, fiind în stare s str bat întreg universul celor ce sunt i se cunosc i s - i fac proprii retroactiv toate veacurile care au fost. i vom p timi dup ce vom fi trecut cu totul dincolo de ra iunile celor create din nimic i vom fi ajuns în chip neîn eles la Cauza lucrurilor. Atunci vom l sa s se odihneasc , deodat cu cele m rginite prin fire, i puterile noastre, dobândind aceea

140 Sunt i veacuri temporale, dar sunt i veacuri mai presus de timp, în care nu mai lucr m, ci p timim îndumnezeirea la nesfâr it, în acest sens se spune: acum i pururea i în vecii vecilor. Dar Dumnezeu este mai presus i de veacurile netemporale. Veacurile netemporale sunt proprii f pturilor ce se îndumnezeiesc, sunt cicluri ale îndumnezeirii nesfâr ite.

141 Ps. 49, 9.

ce nu poate dobândi nicidecum puterea cea după fire, deoarece firea nu are puterea de a cuprinde ceea ce este mai presus de fire. Căci nimic din ceea ce este făcut nu este prin fire făcutor de îndumnezeire, odată ce nici nu poate cuprinde pe Dumnezeu.¹⁴² Pentru că numai harului dumnezeiesc îi este propriu să hrănesc ființelor create îndumnezeirea pe măsura lor și numai el străluminează firea cu lumina cea mai presus de fire și o ridică deasupra hotarelor ei prin covârșirea slavei (7).

A adar pe drept cuvânt a ajuns la noi sfârșitul veacurilor, măcar că n-am primit încă, prin harul lui Hristos, darul bunurilor de peste fire. Căci ele au ca chipuri și trăsături prevestitoare diferitele moduri ale virtuților celor ce pot fi cunoscute prin fire.¹⁴³ Prin acestea Dumnezeu se face neîncetat om în cei vrednici (8). Fericit este deci cel ce L-a prefăcut în sine prin înțelepciune pe Dumnezeu om. Căci după ce a împlinit înfrățirea acestei taine, pentru tine te prefăcerea sa în Dumnezeu prin har, iar acest lucru nu va înceta de a se săvârși în pururea.¹⁴⁴ Pentru că Cel ce lucrează

¹⁴² Rațiunea este o putere practică prin care judecăm ce este bine de făcut și ce nu. Cugetarea (funcția a minții) cunoaște rațiunile diferite ale lucrurilor create. Dar după ce am terminat cu cunoașterea acestora, pe Dumnezeu nu-L mai putem cunoaște prin vreo putere naturală noastră, căci Cel infinit nu poate fi cuprins de puterile noastre intelectuale finite. Atunci ne va dăruia Dumnezeu o putere infinit dumnezeiască ca organ prin care să cuprindem pe Cel infinit. Dumnezeu însuși se va cunoaște prin noi pe Sine. Vom putea timi cunoașterea Lui, nu va fi produsul nostru. Acea putere ne va în îndumnezei.

¹⁴³ Se cunosc prin fire nu în sensul că se cunosc exclusiv prin puterile naturale, ci în sensul că încă sunt active puterile naturale ale făpturii, pe când în starea de îndumnezeire, nu va mai lucra decât harul.

¹⁴⁴ În modurile virtuților și în cunoașterea rațiunilor divine din natură, când este activă puterea naturală a făpturii, Dumnezeu este Cel ce susține

aceasta în cei vrednici, fiind nehotărnicit după ființă, are și puterea care lucrează aceasta nehotărnicit, ba întrece chiar orice nehotărnicie.¹⁴⁵ Ea nu se isprăvește nicicând deodată cu cele fapte de ea, cum nici se întâmplă nouă. Mai degrabă merge împreună cu ei pe cei ce i-au primit existența de la ea, întrucât nu pot să existe fără ea. De aceea i-a spus și bogăția bunății, deoarece nu încetează niciodată afecțiunea atotluminată a bunății dumnezeiești față de noi, prin care lucrează prefacerea noastră în vederea îndumnezeirii. (9)

Scolii

1. Unirea Cuvântului cu trupul într-un ipostas a descoperit înțeleptului sfatul dumnezeiesc. Căci neamestecând ființa prin unirea cu trupul, dar înfrățind un singur ipostas și după întruparea Cuvântului, a arătat că înțeleptului sfat a fost ca trupul să rămână, după ființa trup, dar să devină după ipostas, dumnezeiesc.

2. Dintre veacuri, zice, unele au dezvoltat lucrarea întrupării. Sfârșitul acestora a ajuns la noi. Altele

această putere a creaturii în activitate. Deci Dumnezeu lucrează oarecum ca om, după modul fapturii. După ce s-a terminat acest fel de lucrare, atingându-se treapta culminantă a ei, se prefăce lucrarea creată a fapturii în lucrare necreată dumnezeiască. Dacă înainte s-a făcut Dumnezeu subiect de lucrare creată în om, (sau om), acum devine omul subiect de lucrare dumnezeiască (sau Dumnezeu), înainte era acoperit Dumnezeu de către om, acum este acoperit omul de către Dumnezeu. Iar creșterea lucrării dumnezeiești în om, sau îndumnezeirea omului, va dura la nesfârșit.

¹⁴⁵ Lucrarea dumnezeiască, prin care va lucra omul, nu are hotăr. Omul va spori mereu în ea, fără să ajungă niciodată exact ca Dumnezeu, ca să o aibă toată, întrucât nu se poate identifica cu Dumnezeu după ființă, ca să fie izvorul ei.

fac ar tat lucrarea de îndumnezeire. Bog ia slavei acestora înc nu ni s-a descoperit.

3. Întruparea lui Dumnezeu, zice, ne este chezie sigur a n dejdii de îndumnezeire a firii oamenilor. Atât de deplin îl va face pe om Dumnezeu, cât de deplin s-a f cut Dumnezeu om. C ci e v dit c Cel ce s-a f cut om f r de p cat, va îndumnezei firea f r preschimbarea ei în Dumnezeu; i atât îl va ridica pe om din pricina Sa, cât s-a coborât El din pricina omului.

4. Alt în eles, prin care arat c în Hristos se cuprind în chip concentrat i neseplat începutul, mijlocul i sfâr itul veacurilor. El ajuns la noi prin întrupare, ca un sfâr it, având prin fiin plenitudinea bun t ii dumnezeie ti, de care ne-a f cut în Sine însu i p rta i dup har, a ezând în noi n dejdea ca înt rire a credin ei.

5. Alt în eles. Ra iunea activit ii este puterea natural spre împlinirea virtu ilor, iar ra iunea p timirii este harul celor mai presus de fire sau n vala celor contrare firii. Precum nu avem putere natural pentru ceea ce e mai presus de noi, la fel nu avem prin fire putere peste ceea ce nu este. P timim a adar îndumnezeirea prin har ca una ce e mai presus de fire, dar nu o facem. C ci nu avem prin fire o putere capabil s realizeze îndumnezeirea. i p timim iar i p catul ca un accident contrar firii, acceptat îns cu voia noastr .¹⁴⁶ C ci nu avem putere natural spre aducerea în existen a r ului. Deci cât vreme ne afl m în via a de aici, lucr m, la împlinirea virtu ilor, având spre lucrarea

¹⁴⁶ P catul devenit patim ne duce f r voie. Nebunia, ultimul grad al p catului, al alter rii firii, nu mai las nici o urm de ini iativ voluntar în om, ci omul e într-o complet pasivitate. De aceea în iad omul nu mai poate face nimic pentru mântuirea Sa. Omul în această stare nu se mai poate nici poc i.

Sfântul Maxim Marturisitorul

aceasta putere prin fire. Iar în viitor vom p timi îndumnezeirea, primind în dar harul spre p timirea ei.

6. După această via , zice, vom înceta de a mai lucra virtu ile, dar nu vom înceta s p timim îndumnezeirea după har, ca o r splat pentru ele. C ci p timirea care mai presupus de fire e f r hotar, de aceea e i plin de for efectiv ; cea contra firii e îns f r consisten , de aceea e slab ca for .

7. Cârmuind mânia i pofta, ra iunea lucrează virtu ile. Iar mintea luînd seama la ra iunile lucrurilor dobînde te cuno tin a cea f r gre eal a lor. Când deci ra iunea, după alungarea celor contrare, afl ceea ce este vrednic de iubit prin fire, iar mintea, după trecerea peste cele ce pot fi cunoscute, sesizează Cauza lucrurilor, cea mai presupus de tiin i cuno tin , atunci se ive te p timirea îndumnezeirii prin har. Această p timire desface ra iunea de la îndeletnicirea cu discern mîntul natural, deoarece acolo nu mai este nimic de discriminat i opre te mintea de la cugetarea cea după fire, deoarece acolo nu mai este nimic de cunoscut. El face pe cel învrednicit de participarea dumnezeiasc Dumnezeu, prin identitatea pe care o dobînde te prin odihn ().¹⁴⁷

8. Felurile virtu ii i ra iunile lucrurilor sunt, zice, chipurile bunurilor dumnezeie ti. Diferitele feluri de virtu i sunt ca un fel de trup al lui Dumnezeu, iar ra iunile cuno tin ei în duh ca un fel de suflet. Prin acestea

¹⁴⁷ Participînd la Dumnezeu, mintea nu mai trece de la un lucru la altul nici dorin a. Acel om r mîne pentru veci într-o neschimbare total . Dar nu e o schimbare moart , ci o tr ire (o p timire intens a lui Dumnezeu în sine. El e Dumnezeu nu numai pentru c are în sine lucr rile dumnezeie ti, ci pentru c e neschimbabil ca Dumnezeu.

îndumnezeie te El pe cei vrednici, dându-le pecetea consistent a virtu ii i h r zindu-le substan a statornic a cunoa terii adev rate.

9. Bog ia bun t ii a tâlcuit-o ca afec iunea bun t ii lui Dumnezeu fa de noi.

Întrebarea 23

Dac David a împ r it numai peste Israil cel dup trup, iar Israil cel dup trup a respins împ r ia lui Hristos, din care pricin acesta a i trecut la neamuri?¹⁴⁸ cum mai este adev rat cuvântul Arhanghelului: " i îi va da Dumnezeu tronul p rintelui s u David i va împ ra i peste casa lui Iacob în veci"?¹⁴⁹

R spuns

Aceast nedumerire î i are o dezlegare limpede i v dit . C ci dac "nu to i cei din Israel sunt i Israeli i i nu to i sunt fiii lui Avraam, pentru faptul c sunt s mân a lui Avraam, ci Dumnezeu îi va socoti ca s mân pe fiii f g duin ei",¹⁵⁰ dac , pe de alt parte, chiar de-ar fi "num rul fiilor lui Israel ca stelele cerului i ca nisipul m rii, numai r m i a se va mântui",¹⁵¹ e clar c prin Israel se în elege poporul credincios, care vede pe Dumnezeu prin faptele drept ii i prin cuno tin a cea adev rat din credin , fie c dup cum e din s mân a lui Israel, fie c e din s mân a neamurilor. Pentru c cel ce poart în el clar i

¹⁴⁸ F.A. 13, 46.

¹⁴⁹ Lc. I, 32-33.

¹⁵⁰ Rom. 9, 6-8.

¹⁵¹ Rom. 9, 27.

ne tirbit pecetea credin ei lui Avraam, a lui Isaac și a lui Iacob, nu este străin de chemarea și de harul adevăratului Israel.

Dar și fericitul David însuși a împăratit peste cei credincioși din Israel. Din această pricină, îndată ce i-a stins Israel lumina credin ei, s-a desfcut și de împărația lui David (1).¹⁵² Prin urmare este vorba de tronul duhovnicesc al lui David și de împărația spirituală a sufletelor raionale, de casa credincioasă a lui Iacob și de poporul sfânt și mare, despre care a fost găsit Dumnezeu în chip profetic că se va naște din Moise, luând locul lui Israel cel trupesc care amar te neconțenit pe Dumnezeu, despre acel popor căruia Israel cel trupesc îi servește numai drept chip. Aceasta a arătat-o Dumnezeu zicând: "Lasă-i-mi voi nimici poporul acesta dintrodăți te voi face pe tine neam mai mare și mai temut decât acesta".¹⁵³ Deci nu este vorba de casa necredincioasă a lui Iacob, care supără neîncetat pe Dumnezeu, de neamul păcătos și de simț viclean, de fiii nelegiuii, de căpeteniile Sodomei și de poporul Gomorei, de cei ce s-au întors cu întoarcere vicleană și au părsit pe Domnul, de cei ce au mâniat pe Sfântul lui Israel și pe Dumnezeu nu L-au cunoscut și nu L-au înțeles, de cei ce au fost răniți de rana fără de leac a necredin ei, care nu poate fi vindecat de nici o metodă de trmduire raională, care s-a lecuiască de necredin a sufletului. Nu este vorba de cei despre care zice: "Vă ie neam păcătos, simț viclean, fii ai fără de legii, ai pârșit pe Domnul și ai mâniat pe Sfântul lui Israel. Cum vă mai puteți răni, sporindu-vă fără de legea? Nu mai este loc unde să se pună vreo cataplasmă, nu mai ajut

¹⁵² III Regi 12, 28.

¹⁵³ Deut. 9, 14.

nici untdelemnul, nici legăturile".¹⁵⁴ Nu e vorba de cei ce chioapă de amândouă picioarele,¹⁵⁵ de cei ce s-au întors de la adevăr și au fost scoși din moartea dumnezeiască, asemenea lui Cain și Ismail, Esau și Rubim, Er și Onan, Manase, Eleaf și Amon, toți primii nescuși ai Patriarhilor și Proorocilor care au fost lepdați și respinși. De aceea zice: "Fiul Meu întâi nescut, Israel",¹⁵⁶ dar nu unul nescut (2). Căci se aștepta primirea spre înfiere a unui popor evlavios și cucernic, zidit pe placul lui Dumnezeu și adus la înfierea cea după har, prin lepdatarea poporului celui dintâi nescut și necredincios al lui Israel. Pentru că acesta s-a ridicat, din pizmă, împotriva lui Avel cel spiritual¹⁵⁷ pe care l-a ucis ca și Cain; și-a bătut joc de viaa îndumnezeită a lui Isaac cel spiritual ca și Ismail;¹⁵⁸ s-a înfuriat asupra lui Iacob cel spiritual ca Esau;¹⁵⁹ a vărsat pe pământul răstăcirii și al patimilor sămânța credinței și a dreptății ei, asemenea lui Er și Onan și a respins Biserica lui Dumnezeu, ca aceea pe Tamara;¹⁶⁰ și-a făcut uitate virtuțile ca Manase¹⁶¹; s-a mâniat din pricina mândriei pe David cel spiritual, care a primit împărăția și de aceea l-a disprețuit ca Eliaf;¹⁶² și în sfârșit s-a făcut începătorul unei fărândești strîine ca Amon (3).¹⁶³ Nu e vorba de acești fii înștrinași, care s-au abătut chiop tînd

¹⁵⁴ Is. 1, 4-6.

¹⁵⁵ III Regi 18, 21.

¹⁵⁶ Exod. 4, 22.

¹⁵⁷ Gen: 4, 8.

¹⁵⁸ Gen. 21, 9.

¹⁵⁹ Gen. 27, 41.

¹⁶⁰ Gen. 38, 7.

¹⁶¹ IV Regi 21, 1.

¹⁶² I Regi 17, 28; I Regi 16, 6, 7.

¹⁶³ II Regi 13, 10.

Sfântul Maxim Marturisitorul

de la cîrările lor,¹⁶⁴ care rîsuflă numai furie și moarte,¹⁶⁵ de
acești fii trupești care sunt cu adevărat numai trupuri și sunt
cu totul străini de har, "al căror Dumnezeu e stomacul și a
căror slavă e în rușinea lor",¹⁶⁶ a căror amintire de oameni
necredincioși a pierit cu sunet.¹⁶⁷ Cîi, precum am mai spus, e
vorba de Israel cel credincios și duhovnicesc, de acel Israel
care vede pe Dumnezeu prin credință din toate neamurile
prin alegerea harului,¹⁶⁸ ca să-și alcătuiască un popor și un
neam sfânt și o preoție împărătească.¹⁶⁹ Pe acesta a făgăduit
Dumnezeu, vorbind prin înger către Fecioară, să-l dea
Mântuitorului care se va naște la Dumnezeu și tuturor, ca să
împărătească peste el. Această făgăduință i-a primit
adeverirea prin însuși felul cum s-au petrecut lucrurile. Cîci
Domnul a împlinit făgăduințele făcute părinților,
binecuvîntînd și înfiind toate neamurile lui Avraam cel
spiritual și făcînd pe Avraam părinte în duh al tuturor
neamurilor prin credință, iar El așezîndu-Se pe tronul
duhovnicesc al lui David și împărăind peste casa
credincioasă a lui Iacob în veci, împărăia lui neavînd
sfîrșit.

Scolii

1. Pe timpul lui Ieroboam s-a desfcut Israel de
casa lui David, cîzînd de la credință în Dumnezeu.

2. În irarea primilor neșcuși lepdați de la
începutul veacurilor, cîrora li se aseamănă și poporul lui

¹⁶⁴ II Regi 13, 10.

¹⁶⁵ F.A. 9, 1.

¹⁶⁶ Fil. 3, 19.

¹⁶⁷ Ps. 10, 2.

¹⁶⁸ Rom 11, 5.

¹⁶⁹ I Petru 2, 9.

Israel. Putem admite c despre el s-a spus mai pe ocolite: "Fiul Meu cel întâi n scut, Israel", ar tându-se c în calitate de prim n scut va fi lep dat, ca s fie chemat prin credin poporul înfiat dup el, ales dintre to i p mântenii.

3. Fra ii pizmui i de cei dintâi n scu i închipuiesc pe Domnul i poporul cel nou prin credin .

Întrebarea 24

Ce înseamn cuvântul din "Fapte" despre Petru: "Trecând prima straj i a doua, a venit la poarta cea de fier?"¹⁷⁰

R spuns

Mintea cea credincioas i lucr toare¹⁷¹ fiind, asemenea Sf. Petru, prins de Irod, adic de legea de piele (c ci Irod se tâlcuie te: "cel de piele"), sau de cugetul trupesc, e închis în dosul a dou str ji si a unei por i de fier, adic e r zboit de lucrarea patimilor i de învoirea gândului cu ele. Pe acestea trecându-le mintea ca pe ni te str ji, sau carcere, ajutat de ra iunea filosofiei lucr toare (ca de un înger)¹⁷², ajunge la poarta cea de fier, care duce în cetate,

¹⁷⁰ F.A. 12, 10.

¹⁷¹ E prima treapt a urcu ului duhovnicesc, respectiv prima constatare din dou p r i. C ci urcu ul începe de la credin a simpl , ajunge la lucrarea virtu ilor (), apoi la contemplarea ra iunilor din natur i în sfâr it la vederea lui Dumnezeu.

¹⁷² Ra iunea fiind în grece te de genul masculin (), poate fi socotit u or ca simbolizat prin înger. Pe de alt parte ra iunea oric rui lucru i a oric rei activit i, fiind socotit de Sf. Maxim ca o raz vestitoare a ra iunii (a Logosului) supreme, e potrivit asem narea ei cu un înger, care i el e vestitor al lui Dumnezeu.

Sfântul Maxim Marturisitorul

adică la împletitura strânsă și tare greu de biruit, dintre simțuri și lucrurile sensibile. Pe aceasta deschizându-și rațiunea contemplației naturale în duh, deschide drumul minții spre lumea înrudită a celor inteligibile, slobozită de furia lui Irod.¹⁷³

Scolie

Străși numele deprinderii și sârșirea pământului. Căci însuși caracteristică a deprinderii este învoirea cu pământul. Sub robia acestora luptă cel rău ca să scape și să se sfârșească. Iar poarta cea de fier este relația naturală a simțurilor cu cele sensibile, din care rațiunea cunoaște tinerețea activă scapă, ca un înger, pe cel cu adevărat credincios.

Întrebarea 25

Ce înseamnă : "Vreau să știți că Hristos este capul a tot trupul, iar capul femeii este trupul și capul lui Hristos Dumnezeu. Orice trup, care se roagă, sau

¹⁷³ Filosofia lucrătoare este strădania de purificare, care este prima treaptă a urcușului duhovnicesc, presupunând pornirea de la credință. Cu ajutorul acesteia (sau a rațiunii = îngerului ei) mintea scapă din primele două închisori, din pământul cu fapta și din deprinderea cu pământul. Apoi ajunge în fața lumii, care de acum nu-i mai este îndemnul la pământ, totuși încă nu-i este străvezie, ci este un zid opac, o poartă de fier în fața lumii spirituale, omul neștiind să o vadă decât cu simțirea. Această poartă o deschide sau o face transparentă contemplația naturală în duh respectiv rațiunea = îngerul ei. E de observat că Sf. Maxim nu numește prima treaptă în elepciune () lucrătoare, ci iubire de în elepciune (). În elepciunea se dobândește pe treapta cea mai înaltă. În fața strădaniei pentru virtuți omul încapă în elepciunea (nu este în elept), ci numai iubirea de în elepciune (este numai filosof).

prooroce te având ceva pe cap, face de ruine capul său în orice femeie, care se roagă sau prooroce te cu capul dezvelit, face de ruine capul ei: caci e tot una ca și cum ar fi ras ?"¹⁷⁴ și înseamnă : "Pentru aceea femeia trebuie să aibă pe cap un semn de stăpânire din pricina îngerilor?"¹⁷⁵

Răspuns

Trebuie să știm că spunând dumnezeiescul Apostol că "Hristos este capul a tot bisericii", a afirmat că Hristos este capul bisericii credincioși, care împlinesc poruncile dumnezeiești și contemplă dogmele evlaviei. Cu toată forma sa generală, cuvântul nu cuprinde și pe biserică necredincioși. Căci cum ar putea fi Hristos cap al celor care nu cred? Prin urmare, după unul din înțelegerile mai înalte ale acestui loc, spunem că biserica este mintea activă¹⁷⁶ care are drept cap rațiunea (cuvântul) credinței (1). Spre aceasta privind că spre Hristos, mintea își întocmește propria viață, zidind-o cu harurile poruncilor prin fapte, în felul acesta nu necinstește capul său, adică credința (2), punând asupra lui vreun oarecare acoperământ pământesc din afară. Ceea ce înseamnă că nu pune mai presus de credință nimic din cele vremelnice și pieritoare. Femeia a acestei minți spunem că este însăși deprinderea fapturii, care e acoperită cu pământ bogat al multelor și feluritelor cugetări și chipuri de viață practică ; sau mai bine zis deprinderea aceasta are însăși mintea, în calitatea de cap al ei, acoperită cu podoba deasupra acestor cugetări și chipuri. Iar Hristos zicem că e credința

¹⁷⁴ I Cor. 11, 3.

¹⁷⁵ I Cor. 11, 10.

¹⁷⁶ Mintea (în grecește de genul masculin) în străduința pentru virtuți se conduce la început de credință, nu de evidență.

ipostasiat (3), al cărei cap este în chip vădit Dumnezeu, spre care duce ra iunea credinței, arătând celui ce-și înalță cugetarea de la cele de jos pe Dumnezeu, în care se înalță după fire.¹⁷⁷

Și iarăși putem spune că bărbatul este mintea care cultivă contemplația naturală în duh, având drept cap Ra iunea (Logosul) creatoare a tuturor, ce se arată celui ce crede din ordinea frumoasă a celor văzute (4). Pe aceasta nu o necinstește mintea, întrucât nu o acoperă și nu o pune dedesubtul vreunui din lucrurile văzute și nu ridică, peste tot, ceva mai presus de ea. Femeia acestei minți este simțirea (lucrarea de percepție), care este tovară a ei de viață și prin care pătrunde în natura lucrurilor sensibile și adună ra iunile mai divine din ea (5). Mintea nu îngăduie acestei consoarte să se descopere în lucrarea ei de vălurile ra iunii și să se facă slujitoarea nesocotinței (iraționalității) și a păcatului, ca în felul acesta, respingând ra iunile mai divine ca pe niște acoperăminte, să primească drept cap, în locul minții patima nesocotinței.¹⁷⁸ Iar cap al lui Hristos, adică al Ra iunii (Logosului) creatoare, care se dezvoltă din lucruri, analog cu ele, prin contemplația lor naturală, străbătută de credință este Mintea cea negrită, care o naște pe aceea după ființă (6). Spre Mintea aceea duce Ra iunea (Cuvântul) prin sine mintea ce urcă prin contemplația cucernică a lucrurilor,

177 Până aici prin bărbatul ce are de cap pe Hristos și prin femeia ce are de cap bărbatul, s-a indicat prima treaptă a urcușului duhovnicesc, cea activă.

178 Aici prin bărbatul descoperit și femeia acoperită se indică treapta a doua a urcușului duhovnicesc, contemplarea naturii. Această contemplare, deși se numește naturală după obiectul ei, se face în duh, deci în har. E o lucrare a ra iunii ajutată de har. Numai o astfel de lucrare a ra iunii, cunoaște just natura.

împărtăindu-i treptat din vederile spirituale ale celor dumnezeiești, pe măsura cunoașterii celor văzute (7).

În ierarhia bisericii este mintea ajunsă în primul rând la cunoașterea tainică a lui Dumnezeu (a teologiei mistice) (8), având drept capăt neacoperit pe Hristos, adică Raiunea credinței în eleas în chip necunoscut, sau mai bine zis cunoscut în chip neînțeles (9), prin inițierile tainice, indemonstrabile. Mintea, ajunsă prin exercițiu la golul () îndumnezeitor, vrednic de laudă, care o depășește total și distinct atât pe ea cât și toate cele ce există, nu pune peste această Raiune nimic din cele ce sunt (10), nici simțire, nici rațiune, nici minte, nici înțelegere, nici cunoștință, nici ceva cunoscut, nici ceva cugetat, nici ceva gândit, nici ceva simțit, nici ceva ce simte. Femeia acestei minți este cugetarea curată de toată imaginea sensibilă (11), având drept capăt mintea acoperită bogat cu iluminările () fără de început și mai presus de înțelegerea ale dogmelor negrândite și necunoscute. Iar capătul lui Hristos, adică al Raiunii negat tainic prin depășire, este Mintea ridicată în chip absolut și infinit peste toate și în tot chipul (12). Pe această Hristos, cel înțeles spiritual ca Raiunea Minții prin fire, o face cunoscut celor vrednici. Pentru că zice: "Cel ce m-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl".¹⁷⁹ și într-adevăr în înțelegerea Raiunii devine cunoștința Minții care a născut-o pe aceea, întrucât Raiunea arată Mintea subsistând în Sine după ființă. Spre această Minte ridică Raiunea mintea ce se dorește după identificarea cu Dumnezeu prin har (13), după ce aceasta și-a eliberat înțelegerea de mulțimea lucrurilor deosebite calitativ și cantitativ și s-a adunat într-o unitate deiformă,

¹⁷⁹ In. 14, 9.

prin identitatea și simplitatea mișcării neîncetate și cunosc toare în jurul lui Dumnezeu.¹⁸⁰

Deci toată mintea activ (lucrătoare, practică), "rugându-se și proorocind", cu alte cuvinte, căutând să afle rațiunile virtuților (căci așa trebuie în eles cuvântul "rugându-se"), sau descoperind chipurile lor prin fapte (căci așa trebuie în eles cuvântul "proorocind"), trebuie să privească numai la rațiunea goală a credinței, neabătându-se în cugetarea, gândul sau lucrarea la nimic altceva și deci neacoperindu-și capul, sau punând altceva peste el. Și orice femeie, adică orice deprindere a minții active, "rugându-se sau proorocind", adică mișcându-și în chip ascuns dispoziția ei internă, sau înfrângând virtutea în chipurile purtării din afară, dacă face aceasta fără discernământ rațional, necinstește capul ei. Căci ea cultivă atunci binele urmând unei poftă, odată ce este lipsită de rațiunea care o împodobește ca un acoperământ. De asemenea toată mintea, care se exercită în contemplația naturală, dacă se roagă sau proorocește având ceva pe cap, cu alte cuvinte caută să cunoască rațiunile lucrurilor sau le împarte altora, cu vreo pornire spre altceva, fără un scop evlavios, necinstește capul său, ca una ce pune mai presus de cunoștința dreaptă și cucernică vreun lucru din cele trecătoare. Și orice femeie, adică orice percepție orientată în chipul natural spre lucrurile sensibile, dacă nu are rațiunile spirituale ale acelora ca acoperitoare, necinstește capul ei, ocupându-se cu contemplarea celor vizibile din patimă, pentru afecțiunea

¹⁸⁰ Aici se descrie a treia treaptă a urcușului. Rațiunea credinței de pe această treaptă nu mai este credința ca normă neevidentă din prima treaptă, ci este însuși Logosul cunoscut direct, dar mai presus de în alegere, după depășirea tuturor, și în acest sens socotit mai degrabă obiect al credinței. Aici se arată că apofatismul nu înseamnă o necunoaștere totală, ci paralel cu el are loc iluminări tainice.

natural fa de ele. i iar i, toat mintea ndr gostit de teologia mistic , dac se roag sau prooroce te având ceva pe cap, adic dac p trunde la vederile tainice în chip ne tiut, sau înva i ini iaz pe al ii în teologie, având vreo form a în elegerii în vreme ce cunoa te sau face cunoscut în chip mistic Cuvântul cel mai presus de în elegere, ru ineaz capul s u, punând pe Cel simplu i mai presus de orice în elegere, sub ceva din cele ce sunt sau se cunosc (14). Mintea trebuie s fie atunci golit de toat ideea i de toat cuno tin a, ca s vad f r ochi pe Dumnezeu Cuvântul cel adev rat, tiind limpede c în privin a lui Dumnezeu sunt mai adev rate nega iunile prin dep ire, care vestesc realitatea pozitiv divin prin negarea total a celor ce sunt (15). i orice femeie, adic orice cugetare a unei astfel de min i, rugându-se sau proorocind cu capul descoperit, adic emancipat de sub st pânirea min ii, care e adumbrat de multe vederi tainice, necinste te capul ei, lep dând cuno tin a dumnezeiasc i tainic ce acoper mintea ca pe un cap. Deci tot b rbatul, adic toat mintea activ , sau natural , sau teologic ¹⁸¹ când se roag sau prooroce te, adic prime te înv tura sau înva pe al ii, s aib descoperit capul s u, adic pe Hristos: cea activ , nepre uind nimic mai mult decât credin a i virtutea; cea natural , nepunând nici o alt ra iune mai presus de Ra iunea prim ; iar cea teologic , neconturând nicidecum în schemele i în elesurile câ tigate din lucruri, pe Cel mai presus de în elegere i de cuno tin . i toat femeia, adic toat deprinderea min ii active, sau percep ia celei naturale,

181 Mintea practic e mintea preocupat de virtu i, mintea natural e cea care contempl natura, iar mintea teologic e cea care contempl pe Dumnezeu. Ele sunt a ezate pe trei trepte. Nu poate dobândi cineva mintea teologic dac n-a trecut prin cea, practic i natural .

sau cugetarea în eleapt a celei teologice, s - i acopere capul: deprinderea activ , având a ezat asupra ei discern mântul ra iunii cu care s deosebeasc cele ce trebuie i cele ce nu trebuie f cute; percep ia, puterea ra iunii, cu care s judece cu tiin cele v zute; iar cugetarea, cuno tin a cu totul indemonstrabil a celor mai presus de în elegere, C ci toat deprinderea, percep ia i cugetarea neacoperit în modul ar tat, nu se deosebe te de cea ras , adic de cea care n-are nici o ra iune a virtu ii, sau a evlaviei, sau a cuno tin ei tainice i a iubirii dumnezeie ti.

Deci orice astfel de femeie trebuie s aib , pe bun dreptate, totdeauna st pânirea ra iunii, sau supravegherea ra ional asupra capului. Aceasta în primul rând pentru îngerii, care v d mi c rile ar tate i near tate ale noastre i scriu tot gândul i toat fapta spre lauda sau spre osânda noastr în ziua înfrico at a d rii la iveal . Apoi pentru cuget rile con tiin ei, în elese i ele în mod figurat ca îngerii,¹⁸² care ne mustr pentru cele ce le-am s vâr it, sau ne ap r acum i în ziua judec ii. În sfâr it i pentru îngerii r i, care pâdesc deprinderea, percep ia i cugetarea noastr ca îndat ce le v d dezvelite de discern mântul, de evlavia i de cuno tin a ra ional i mintal , s dea n val , f când s se nasc cele potrivnice acestora: lipsa de discern mânt, de evlavie i ne tiin , prin care dracii cei r i lucreaz p catul, r t cirea i necredin a.

Iar cap al lui Hristos a fost numit Dumnezeu, care ca Minte este prin fire principiul Ra iunii.

Scolii

1. B rbat este i acela care se îndeletnice te cu

¹⁸² Cuget rile în grece te sunt de genul b rb tesc (μ) ca i îngerii

filosofia activ (lucr toare, practic).

2. A numit cap pe Hristos, ca ipostas al bunurilor viitoare. C ci credin a, dup dumnezeiescul Apostol, "este ipostasul celor viitoare i dovada lucrurilor nev zute"¹⁸³ prin ceea ce este ar tat El însu i. Pentru c "în El sunt ascunse toate comorile cuno tin ei i ale în elepciunii".¹⁸⁴

3. Credin a cea ipostasiat este credin a efectiv i lucr toare, prin care Cuvântul lui Dumnezeu se arat în cei activi întrupat în porunci.¹⁸⁵ Iar prin acestea Cuvântul îi duce pe cei activi spre Tat l, în care se afl El dup fire.

4. B rbat este i mintea ce se exercit cu evlavie în contempla ia naturii, având drept cap Ra iunea lui Dumnezeu, pe care o contempl cugetarea prin credin , ca pricin creatoare a celor v zute.

5. Dac cineva vrea s vad în chip just crea iunea (c ci omul are putere natural s vad bine i s deosebeasc binele de r u), va fi c l uzit spre pomul vie ii, care este Dumnezeu, F c torul a tot pomul, "în care sunt ascunse comorile cuno tin ei i ale în elepciunii". Iar dac , întrebuiând gre it puterea natural (abuzând de ea), va vrea s vad crea iunea în chip r u, se va dep rta de via i va mânca din pomul care ascunde în sine deosebirea binelui de r u, supunând sim irii i socotin ei nera ionale mintea i ra iunea. Deci unul ca acela va socoti pl cerea ca bine, pentru c ajut la conservarea trupului, iar durerea i ostenelele trupului ca r u, pentru c nu ajut la acea conservaie; i va socoti f ptura drept Dumnezeu, procurându- i din ea prilejurile pl cerii trupe ti.

¹⁸³ Evrei 11,1.

¹⁸⁴ Coloseni 2, 3.

¹⁸⁵ Credin a care d for poruncilor sau virtu ilor este însu i Hristos, sau puterea ce eman din El, pe m sura acestei st ri a omului.

6. Întrucât deodată cu Ra iunea, care este firea toată a tuturor, este cugetată în Mintea, la care se raportează Ra iunea ca la cauza Sa, a numit pe Tatăl cap al lui Hristos, în calitatea Lui de Minte, care naște prin fire Ra iunea.

7. Din ființa celor văzute și din mîncarea și din varietatea lor, cunoaștem Monada sfântă cea în trei ipostasuri.

8. Bărbatul este cel care este înscut în teologia mistică.

9. La cuvîntul: în chip neînțeles, trebuie să se adauge: prin depășire, căci este mai presus de înțelegere Cel care este crezut, adică Dumnezeu.

10. Cel care a primit în chip neînțeles, prin negarea în sens de depășire a celor create, înșirînd vederea nemijlocită a Ra iunii celei mai presus de orice ra iune, are drept cap Ra iunea cea atotcunoscătoare, peste care și cu care și după care nu există altă ra iune prin fire. Ea are ca născătoare prin fire unica Minte, spre care căluzind, ca spre capul Ei, mintea ce-L urmează, prin Duhul cel de-o ființă cu Ea, înălțătoare.

11. Femeia minții active zice că este deprinderea, ca născătoare a chipurilor virtuții; a celei naturale, simțirea (percepția prin simțuri) înnobilită prin ra iunile Duhului, ca născătoare a imaginilor nepătimate ale lucrurilor; iar a celei teologice, cugetare curată, capabilă să pătrundă în chip unitar lumina cea unică în trei străluciri.

12. Hristos zice că este Ra iunea cea mai presus de ființă și întrupată în chip supraființial, odată ce nici întruparea Lui nu a cuprins-o mintea prin ra iunea naturală. Iar capul acesteia este Mintea cea necauzată prin fire, cugetată împreună cu Ra iunea, a cărei cauză este. Căci cel care a văzut prin credință Ra iunea, a văzut tainic deodată cu Ra iunea și Mintea care naște în chip netemporal Ra iunea, aflându-se în Ra iune după ființă.

Iar unii spun c prin Hristos se indic aici omenitatea lui Hristos, ca una ce e cap al totului, adic al întregii firi. i cap al acestei omenit i este dumnezeirea lui Hristos. Dând ace tia numele întregului p r ilor, aduc o tâlcuire just .

13. Identitatea min ii des vîr ite cu Dumnezeu dup har înseamn mi carea simpl i neîmp r it a min ii în jurul Celui ce este prin fire unul i acela i. Aceast mi care nu prime te în elesuri care se deosebesc dup cantitatea substan ei sau dup calitatea puterii ci numai o bucurie negr it , plin de o sim ire mai presus de în elegere.

14. Rug ciunea celui activ (practic) const , zice, în cererea virtu ilor, iar proorocia în comunicarea adev rat a ra iunilor din ele. Rug ciunea celui ce se îndeletnice te cu contemplarea naturii const , zice, în cererea cuno tin ei tiin ifice a lucrurilor, iar proorocia "în comunicarea acesteia altora, printr-o înv tur adev rat . În sfâr it, rug ciunea celui ce se îndeletnice te cu teologia, este, zice, t cerea tainic , în timpul c reia mintea se face, prin negarea lucrurilor în sens de dep ire, vrednic de unirea cea mai presus de în elegere i cuno tin ; iar proorocia acestuia este ini ierea tainic a altora în acestea. C ci rug ciunea înf ptuie te unirea celui ce se roag cu Dumnezeu, iar proorocia pentru Dumnezeu îndeamn pe cel ce prooroce te s comunice oamenilor bunurile date lui.¹⁸⁶

15. Când afirm m pe Dumnezeu din lucruri, îl cuget m deodat cu ele, dar ca pe cauza f c toare. Când îns neg m cu totul pe Dumnezeu pornind de la lucruri, nu-L cuget m împreun cu ele nici în calitate de cauz , întrucât, la

¹⁸⁶ Rug ciunea înso ind pe om pe toate treptele urcu ului duhovnicesc, pân la unirea cu Dumnezeu, se deosebe te cu fiecare stare a omului. Rug ciunea ca t cere tainic este rug ciunea curat .

Sfântul Maxim Marturisitorul

drept vorbind, nu are cu lucrurile nici o relație, în temeiul că reia ar trebui să cugetăm împreună ideile celor care sunt în relație.¹⁸⁷ Aadar teologul adevărat face din neștiință prin depășirea unei poziții de cunoaștere adevărată; el cunoaște adică însuși irea lui Dumnezeu de a fi cu totul neînțelese.

Întrebarea 26

Dacă regele Babilonului înseamnă alegoric "diavolul", cum se înțelege cuvântul trimis de Dumnezeu prin proorocul Ieremia către trei regii neamurilor și către regii lui Iuda, prin care îi amenință cu "închisori și lanțuri, foamete și moarte, sație și robie, de nu-i vor sluji lui, iar celor ce-i vor sluji de bunăvoie le va fi cu îngăduință pe pământul lor"?¹⁸⁸ și de ce îl numește "sluga Sa" zicând: "Am dat tot pământul lui Nabucodonosor, regele Babilonului, sluga mea, și fiarele câmpului le-am dat să-i slujească lui".¹⁸⁹ Ce este deci slujirea adusă diavolului și ce sunt fiarele? Ce sunt apoi cele șase feluri de amenințări și cine sunt regii neamurilor și regii lui Iuda?

Răspuns

Diavolul este întru totul rău și rău este tot al lui Dumnezeu. Este rău, când dintru fașă de El își dă aparența unei iubiri pierzătoare față de noi oamenii, îndemnându-ne prin patimile de bunăvoie ale plăcerii să alegem în locul

¹⁸⁷ Sf. Maxim spune adeseori că Dumnezeu este în afară de relație, în sensul că nu este legat în chip necesar de lucruri, ca atunci când îl cugetăm să cugetăm că lucrurile derivă în mod necesar din El. Dumnezeu se poate cugeta fără lucruri.

¹⁸⁸ Ieremia 27, 8.

¹⁸⁹ Ieremia 27, 6.

bunurilor ve nice lucrurile vremelnice. Prin aceasta furându-ne apoi toat dorirea sufletului, ne desface cu totul de la dragostea de Dumnezeu, f cându-ne du mani cu voia ai F c torului.

Iar r zbun tor este când, dezvelindu- i toat ura sa fa de noi, care i-am ajuns datornici din pricina p catului, cere pedepsirea noastr (1). C ci nimic nu desfat mai tare pe diavol ca omul pedepsit, îng duindu-i-se aceasta i scornind una dup alta suferin ele patimilor f r de voie se n puste te ca un vifor f r mil asupra celor peste care a dobândit, din îng duin a lui Dumnezeu, putere neurm rind s împlineasc o porunc divin , ci dorind s - i sature patima urii sale împotriva noastr . El vrea ca marea povar a necazurilor dureroase, sufletul sfâr it de sl biciune s - i taie de la sine puterea n dejdii în Dumnezeu, f când din întâmpl rile dureroase care vin peste el nu pricini pentru reculegerea min ii, ci pricini de necredin .

Dumnezeu, bun fiind i vrând s smulg din noi, cu totul s mân a p catului, adic pl cerea, care desface mintea de la iubirea lui Dumnezeu, îng duie diavolului s aduc asupra noastr chinuri i pedepse. Prin aceasta El usuc veninul pl cerii de mai înainte cu chinurile sufletului (2) i în acela i timp vrea s s deasc ura i des vâr ita scârbire fa de cele prezente, care dezmiard numai sim urile, ca fa de unele ce nu ne aduc nimic altceva decât pedepse prin folosirea lor. El vrea mai departe s fac din puterea pedepsitoare i din ura de oameni a aceuia o pricin a readucerii for ate la virtute, a celor ce au alunecat de bun voie din ea.

Deci diavolul e numit "sluga lui Dumnezeu" ca cel ce, cu îng duirea lui Dumnezeu, pedepse te pe p c to i, r mânând totu i apostat i tâlhar viclean, ca unul ce are

aplecarea voinei foarte înrudită cu a celor ce s-au deprtat de Dumnezeu prin plăcere. Căci e drept să fie chinuși de diavol cei ce au îmbrătat cu voluptate planurile lui viclene prin păcatele de bunăvoie. Astfel diavolul este atât semnul plăcerii, cât și aducătorul durerii prin pătimirile fără voie.

Când deci locuitorii Iudeii și ai Ierusalimului, adică cei ce au dobândit deprinderea faptelor sau ținută a contemplației, le folosesc acestea pentru slava cea de la oameni, umbrind chipurile virtuților prin împlinirea lor numai ca atare și mulumindu-se singuri numai cuvintele în elepciunii și ale cunoștinței, fără să se facă faptele drepte, iar pe deasupra mândrindu-se fațade alții pentru virtutea și ținută a lor, pe drept cuvânt sunt predați ostinelilor și necazurilor, ca prin pătimirea lor să învețe smerenia uitată de ei din pricina plăcerii de arte ce și-o fac despre ei înșiși.

Fiind acest lucru și minunatul Apostol a predat Satanei pe nelegiuitul din Corint spre pierderea trupului, ca duhul să se mântuiască în ziua Domnului Iisus.¹⁹⁰ De aceea e predat și regele Iudeii și al Ierusalimului regelui Asirienilor, arându-se prin aceasta că mintea contemplativă și cunoscătoare (gnostic) e predată diavolului spre pedepsire, ca acela să aducă asupra ei chinuri și necazuri după dreptate, iar ea să învețe, suferind, să filosofeze mai degrabă despre răbdarea în necazuri, decât să se mândrească cu deert cuine pentru lucruri care nu există cu adevărat.

Deci tot cel ce răbdă de bunăvoie și cu mulumire grelele necazuri ale încercărilor fără voie, conștient de relele pe care le-a săvârșit, nu este scos din deprinderea și harul virtuții și al cunoștinței, ca locuitorii de odinioară din Iudeea și Ierusalim. Aceasta pentru că suportă de bunăvoie jugul

¹⁹⁰ Cor. 5, 5.

regelui Babilonului i, ca unul ce îi achită o datorie, primește chinurile aduse asupra lui. Rămânând în ele, poplul te te regelui Babilonului muncile silnice prin partea pătimitoare a firii, învoindu-se la ele prin dreapta judecată, ca unul ce i le datorează aceluia din pricina păcatelor de mai înainte; iar lui Dumnezeu îi aduce prin închinare adevărat, adică prin dispoziția smerită a sufletului, îndreptarea greșelilor.

Dar cel ce nu primește cu mulțumire necazurile și încercările fărâvoase, aduse asupra lui cu îngduirea lui Dumnezeu, în vederea îndreptării, și nu se pocăiește lepădând înalta părere de sine care-i vine din închipuirea că e drept, ci se împotrivesc hotărârilor dumnezeiești întemeiate pe judecările Lui cele drepte, asemenea locuitorilor de odinioară din Iudeea, și nu primește de bunăvoie jugul regelui Babilonului, este predat, la porunca dumnezeiască, regelui Babilonului ca să fie dus în robie, să fie aruncat în închisori și lanțuri, să sufere de foamete și sabie, fiind scos de tot din pământul lui adică, din pătrunderea a virtuții și a cunoștinței. Prin ducerea în robie, e osândit la înstrăinarea de cele dumnezeiești; prin aruncarea în închisori, e osândit la închipuirile mincinoase despre lucruri; prin punerea în lanțuri, la încetarea totală a oricărei fapte bune; prin foamete, la lipsirea de învățturile dumnezeiești; prin, moarte, la învățtoarea și nesimțirea totală față de cele bune; prin sabie, la cugetări pătimate și desfrânate, care sting amintirea lui Dumnezeu (3).

Toate acestea și mai multe decât acestea le suferă cel scos din deprinderea virtuții și a cunoștinței, ca din pământul său, pentru faptul că nu vrea, din pricina mândriei și a închipuirii de artă, să plătească datoriile pentru greșeli, primind cu bunăvoință necazurile, nevoile și strâmtorările.

În această privință să ne fie pildă dumnezeiescul Apostol,¹⁹¹ care totuși, pentru dreptatea lui, era slobod de orice datorie față de acestea. Căci înția marele Apostol că umilirea cea din afară a trupului prin munci, este prețuitoarea comorilor dumnezeiești din suflet. Și de aceea răbda cu bucurie atât pentru el, cât și pentru cei cărora avea să le fie pildă de virtute și de credință, și chiar dacă vor suferi pe dreptate, după pilda Corinteanului pedepsit, să aibă ca mângâiere și ca pildă de răbdare pe cel ce suferă fără să fie vinovat.

Iar regii neamurilor din acest loc al Scripturii cred că sunt oamenii care stau în frunte prin diferitele patimi de ocară. Ei încă sunt supuși după dreptate, pedepși pentru păcatele lor și de aceea predați regelui Babilonului, ca putere pedepsitoare ce se bucură de chinuirea firii. Astfel regele Egiptului este mintea desfrânată și iubitoare de plăceri; Moabiteanul este mintea dezmiardată și pângărită; Amaniteanul este mintea dedată zgârceniei; Sirianul este mintea superstițioasă și dialectică (cert rea), căci s-a spus că singur Sirianul a stat împotriva lui Solomon,¹⁹² adică împotriva păcii și a înțelepciunii (4); regele din Tir este mintea iubitoare de lume și de viață; iar dintre ceilalți regi fiecare simbolizează ceea ce îi poate da seama omul în elept (gnostic), căutând singur în elesul lor prin tălmăcirea numelor lor, sau a locurilor unde se amintesc, sau luând aminte la chipul în care viețuiesc, sau la îndeletnicirile lor, sau la vătărmăia lor specială față de Israel. Căci nu totdeauna și totuși trebuie tâlcuii după același în eles, ci după trebuința cerută de împrejurări și după în elesul profeției.

Pentru că Scriptura în elege odată prin Faraon pe diavolul, altădată legea firii. Primul în eles îl dă când vrea

¹⁹¹ II Cor. 12, 10.

¹⁹² III Regi 11, 25.

s pr p deasc pe Israel; al doilea, când îi sluje te dup orânduire de sus Iosif, care întruchipeaz profetic pe Dumnezeu Cuvântul ce sluje te de bun voie firii i patimilor noastre, afar numai de p cat. De asemenea i regele Tirului este în eles odat ca diavolul, iar alt dat ca legea natural . Primul în eles i se d când lupt împotriva lui Israel prin Sisara,¹⁹³ al doilea când se împrietene te cu David i ajut lui Solomon la zidirea templului dumnezeiesc.¹⁹⁴ i multe alte în elesuri se dau fiec ruia dintre regii în ira i de Sf. Scriptur , dup sensul ce-l are proorocia.

Iar fiarele, pe care le pred Dumnezeu regelui Babilonului, sunt dracii, dintre care fiecare lucreaz , dup destoinicia lui înn scut , la aducerea uneia sau alteia dintre ispite. C ci fiecare este s m n torul altei r ut i i fiecare este mai viclean decât altul i mai iscusit spre un anumit fel de r utate. Dar nici dracii în i i nu pot sluji în nici o privin diavolului, încep torului a toat r utatea, f r îng duirea lui Dumnezeu. Trebuie ca însu i Dumnezeu s îng duie, precum singur tie, în gija Lui de lume i în iubirea de oameni, diavolului s aduc , prin slujitorii lui, diferite pedepse asupra noastr pentru p catele s vâr ite. Aceasta se arat limpede în istoria lui Iov, unde se spune c diavolul n-a putut s se apropie de Iov f r îng duirea lui Dumnzeu.¹⁹⁵

Dar i Nabucodonosor însu i, regele Babilonului, e în eles de multe ori ca legea natural . Aceasta o arat în scrisoarea adresat locuitorilor din Ierusalim, acei care, neputând s împlineasc legea duhovniceasc , au fost muta i în p mântul Babilonului, adic în deprinderea confuziei p mântu ti. Ei le cer acestora s se roage pentru via a lui

¹⁹³ Iud. 4, 2

¹⁹⁴ II Regi 5, 11.

¹⁹⁵ Iov. 1, 13.

Nabucodonosor, regele Babilonului, i pentru via a lui Baltazar fiul lui, adic pentru legea natural , i pentru deprinderea ei cu fapta (5), sub care au c zut odinioar , ca s fie zilele lor ca zilele cerului".¹⁹⁶ Prin aceste cuvinte ei cer celor ce au r mas în starea nep tima a virtu ii i în adev rul cuno tin ei s se roage ca s fie gândurile legii naturale i ale deprinderii ei cu fapta, sub care au ajuns p r sind legea duhului, ca gândurile dumnezeie ti ale legii duhovnice ti, numind gândurile "zile", iar legea duhovniceasc "cer". Ei se rugau adic lui Dumnezeu, ca s nu se dep rteze legea natural i ostenicioas sub care au ajuns, de legea duhovniceasc (6).

Cu acestea consum i cuvântul pe care marele Daniil i l-a spus în chip tainic lui Nabucodonosor, ca amenin are dumnezeiasc , când i-a t lm cit vedenia din vis: " i te voi izgoni dintre oameni, i va fi locuin a ta cu fiarele s lbatice; i te vor hr ni cu iarb ca pe un bou i vei dormi sub rou cerului; i apte ani vor trece peste tine pân când vei cunoa te c Cel Prea înalt st pâne te peste împ r ia oamenilor i o d cui voie te. i pentru c a spus: L sa i col ul r d cinilor arborelui în p mânt, împ r ia ta î i va r mâne i din ea vei cunoa te împ r ia cea cereasc ".¹⁹⁷

Prin izgonire poate c în elege scoaterea din Rai în lumea aceasta, pentru c lcarea poruncii, i c derea de la petrecerea cu sfin ii îngerii, adic de la vederile spirituale, sub puterea legii naturale întemeiat pe sim ire. Iar locuirea cu fiarele s lbatice înseamn petrecerea cu patimile i cu dracii care le lucreaz . Iarba cu care l-au hr nit (îngerii, zic unii codici, sau oamenii, zic al ii, nu fiarele cu care avea locuin a, c ci acelea nu hr nesc, ci sfâ ie), înseamn

¹⁹⁶ Baruh I, 11.

¹⁹⁷ Daniil 4, 22-23.

cunoa terea natural prin simire a lucrurilor i lucrarea ostenitoare a virtu ii; pe acestea le procur ca pe o iarb , oamenilor îngerii.

Iar "vei dormi sub roua cerului", înseamn a avea, prin Providen a dumnezeiasc , puterea care se afl în acestea. "Roua cerului" indic Providen a, care h r ze te omului în veacul acesta, pe lâng toate cele în irate, conservarea în existen ; sau legea firii, care r mâne cu des vâr ire nestricat ; sau poate cunoa terea în parte a celor inteligibile, pe care ne-o mijlocesc lucrurile v zute prin harul lui Dumnezeu i care ine pe om aici în n dejdea celor viitoare.

Cuvintele "apte ani vor trece peste tine" indic întinderea crugului în eptit al vremii în veacul acesta. Sub acest crug a c zut firea, deoarece n-a p zit deprinderea i lucrarea proprie, dar dup sfâr itul lui, la învierea a teptat , se va reîntoarce iar i la sine, prin lep darea însu irilor dobitoce ti (ira ionale), primind din nou m rirea de la început a împ r iei, dup ce a cunoscut, prin iconomia Providen ei din acest veac, st pâניה adev ratei împ r ii (7). C ci prin cuvintele: "I sa i col ul r d cinilor pomului în p mânt", se arat c nu se smulge deplin, din pricina gre elii de la început, s mân a i puterile bun t ii.¹⁹⁸ Datorit acestora, reluându- i firea iar i cre terea, revine prin înviere la m rirea i frumuse ea fireasc de mai înainte.

Dar lucrul cel mai bun este s ascult m de legea poruncilor i s înv m a ne stinge cugetul trupesc prin ostenelile de bun voie. i nu e numai un lucru bun acesta, ci i foarte în elept i cuviincios pentru cei ce i-au f cut ra iunea înn scut st pân peste patimi. Iar de nu facem lucrul acesta, s -l facem pe al doilea, s ne l s m certa i f r voie i

¹⁹⁸ Prin c derea în p cat chipul dumnezeiesc în om nu dispare cu totul.

să primim cu mulțumirea cuvenită voia Celui ce ne ceartă pe noi, ca pe un fel de jug al regelui din Babilon, spre pedeapsa păcatelor pe care le-am făcut. Și atunci regele spiritual al Babilonului nu ne va muta mintea din păcămintă noastră, adică din credință, din neajde și din deprinderea virtuții: Deci în acest înțeles, arată mai înainte, este numit diavolul și "sluga lui Dumnezeu" și în acest înțeles se dau pe mâna lui regii popoarelor, regele din Iuda și fiarele câmpului.

Scolii

1. Explică în ce chip diavolul este dușman și războinic al lui Dumnezeu.

2. Osteneala și necazul cură sufletul întinat de murdăria plăcerii și smulge cu totul afecțiunea lui față de lucrurile materiale, descoperindu-i paguba ce o are din iubirea față de ele. Pentru aceasta Dumnezeu îngăduie diavolului, după o judecată dreaptă, să supere pe oameni cu tot felul de necazuri.

3. Cel ce suferă fiindcă a nesocotit harul lui Dumnezeu, dacă recunoaște războiul Providenței dumnezeiești care vrea să-l vindece, primește cu mulțumire și cu bucurie necazul și îl îndreaptă greșala pentru care este certat. Cel ce se arată înșelător față de această doctoare ce i se dă, pe drept cuvânt este scos din har și predat confuziei patimilor, dându-i-se drumul să vină la păcatul cu fapta, spre care era purtat de dorința lui untră.

4. Solomon avea pacea prin înțelesul numelui, iar înțelepciunea prin darul lui Dumnezeu, ca rod al rugăciunii.

5. Nabucodonosor înseamnă aici legea naturală, iar Baltazar fiul lui, deprinderea cu legea naturală.

6. Evdit din rugăciune ca Nabucodonosor și

Baltazar înseamnă aici legea naturală și deprinderea noastră scutită din ea, dar nu diavolul. Căci nimeni nu spune că se face rugăciune pentru diavolul. O rugăciune pe care n-a condamnat-o cuvântul proorocesc, nu trebuie să credem că s-a adus lui Dumnezeu pentru diavolul.

7. Firea se va întoarce la sine însăși, recurgând la lipsa de păcat și nestricăciunea. Căci păcatul, adică pricinile păcatului, vor pieri și totuși vor fi făcătoare de păcat prin această făcătoare stricăciune; pentru că acestea se nasc una din alta. Și totuși vor cunoaște împărăția cea adevărată, unii prin iluminare, alții prin osândă. Dar nu totuși se vor bucura de bunuri, și cei ce se vor bucura nu se vor bucura la fel.

Întrebarea 27

Odată ce Domnul a poruncit limpede după înviere să fie învătate toate neamurile,¹⁹⁹ de ce a mai avut Petru lipsă de descoperire în cazul lui Corneliu?²⁰⁰ și de ce Apostolii din Ierusalim, auzind de cele cu privire la Corneliu, se deosebeau de Petru?²⁰¹

Răspuns

A avut foarte mare lipsă Sf. Petru, fruntașul Apostolilor, de o descoperire cu privire la neamuri. Căci nu tia că nu este nici o deosebire între țărirea împrejur și țărirea împrejur în privința credinței. Nu tia adică limpede că Domnul a spus să fie învătate neamurile, făcându-le să fie obligate la slujirea din afară a legii, până ce nu i-a arătat

¹⁹⁹ Mt. 28, 19.

²⁰⁰ Fapte 10, 11.

²⁰¹ Fapte 11, 1 urm.

prin descoperire taina sfatului S u ascuns. Abia aceasta l-a convins, prin simbolul pânz turii, c harul Duhului Sfânt se d i neamurilor, ca i lui, numai prin credin i deci în Hristos nu este deosebire între Iudeu i Elin. Dar nici Apostolii din Ierusalim n-au tiut de aceasta. De aceea s-au deosebit de el, pân ce au aflat i ei bog ia cea ascuns a milostivirii dumnezeie ti cu privire la to i oamenii. C ci harul propov duirii aducea o via dumnezeiasc i o slujire nou , deosebit de cea a legii, i o înv tur a sufletului, care îl face s se elibereze de bun voie i din proprie hot rîre de trup, precum i o na tere mai dumnezeiasc din alt izvor (1). Dar tocmai din această pricin cei încredin a i cu slujba propov duirii aveau lips la tot cuvântul de înv tura celui ce i-a trimis. Ba dac nu par cuiva mai scrupulos decât trebuie, fiecare cuvânt al poruncii dumnezeie ti avea trebuin de o înv tur i de o descoperire care s -i hot rasc modul în care trebuie împlinit (2). C ci nu se afl nicidecum cineva care s cunoasc modul de aplicare al vreunui cuvânt, f r descoperirea celui ce a gr it acest cuvânt (3). tiind-o aceasta i vestitul Petru, dup ce a primit de la Domnul porunca propov duirii între neamuri, nu a pornit la lucru, ci a a teptat s fie înv at modul de aplicare al poruncii de c tre Cel ce a dat porunca.

Dar poate c pe lâng acestea mai erau i alte lucruri pe care trebuia s le înve e Petru prin pânz tura coborît din cer i prin diferitele animale cuprinse în ea. Mai bine zis poate c erau lucruri pe care trebuia s le înve e tot neamul omenesc, sau orice om care, asemenea lui Petru, str b tând la ultima în l îme a credin ei, înva limpede s - i sting cu totul orice sim ire, întrucât pân ce prive te prin ea cele v zute, cunoa te zidirea ca una ce se stric prin sine,

neputând s fie ferit de stric ciune i de confuzie. Deci prin pânz tur i prin dobitoacele de pe ea, Dumnezeu i-a descoperit lui Petru drept mâncare duhovniceasc lumea v zut , în eleas prin cea nev zut , pe temeiul ra iunilor ei, sau pe cea nev zut ar tat prin chipurile lucrurilor sensibile. De aceea îi zice: "Ridic -te Petre, jertfe te i m nânc ".²⁰² De unde i se porunce te s se ridice? De unde altundeva, dac nu din deprinderea i din lan urile sim irii (percep iei prin sim uri) i dintr-o prejudecat coborât despre lucruri, sau din p ruta dreptate a legii, ca eliberat de n lucirile sim urilor, s poat vedea numai cu mintea ra iunile lucrurilor sensibile, dezbr cate de figuri, i a a s cunoasc tipurile celor inteligibile i s înve e c nimic din cele f cute de Dumnezeu nu e necurat. C ci cel care contempl crea iunea v zut în ra iunile ei, ca pe o înf i are a celei inteligibile, sau tipurile celor inteligibile din podoaba lucrurilor v zute, ca pe o pânz tur ce coboar de sus nu va mai crede nimic necurat din lucrurile v zute, nemaiobservând în ra iunile lor nimic care s trezeasc scârb (4). Pentru c stric ciunea se afl în latura sensibil , ca i r zboiul f pturilor întreolalt . Între ra iuni îns nu este învr j bire.

Pânz tura inut de cele patru capete este deci lumea sensibil inut i ea de cele patru elemente.²⁰³ Iar târâtoarele, dobitoacele i p s rile sunt diferitele ra iuni ale f pturilor, care pentru sim ire sunt necurate, dar pentru minte sunt curate i bune de mâncat, sus inând via a spiritual , în sfâr it, glasul ce se repet de trei ori este filosofia activ (practic), natural i teologic .²⁰⁴ C ci cel

²⁰² F.A. 10, 13

²⁰³ P mînt, aer, ap , foc.

²⁰⁴ Cele trei trepte ale urcu ului duhovnicesc.

ce vrea să urmeze cu adevărat lui Dumnezeu trebuie nu odată, ci de două și de trei ori să se ridice și să jertfească crea iunea văzută și omănănce prin cunoaștere (în chip gnostic). Astfel cel ce s-a ridicat din Alipirea pătimașă la cele văzute, a jertfit mișcarea acestora și a izbutit să omănănce virtutea activă.²⁰⁵ Cel ce s-a ridicat de la pătoreala mincinoasă despre lucruri, a jertfit normele cele văzute și, mâncând rațiunile nevăzute, a dobândit contemplația naturală cea în duh. Iar cel ce s-a ridicat din rățacirea politeistă, a jertfit înșirirea ființelor lucrurilor și, mâncând prin credință cauza lor, s-a umplut de puterea cunoașterii teologice (lui Dumnezeu).

Deci toată mintea contemplativă, având sabia Duhului, care este cuvântul (rațiunea) lui Dumnezeu, după ce a omorât în sine mișcarea creațiunii văzute, a dobândit virtutea, iar după ce a tăiat de la sine nelucirea formelor sensibile, a aflat adevărul în rațiunile lucrurilor, aceasta constituind contemplația naturală; în sfârșit, după ce s-a ridicat deasupra ființei lucrurilor, primește iluminarea nemrginitei monade dumnezeiești, aceasta constituind taina teologiei adevărate.

Sau poate i-a poruncit Dumnezeu prealudatului Petru, fruntașul Apostolilor, că, ridicându-se din puterea nemrginită a firii la puterea dumnezeiască cea după har, să jertfească cu ajutorul lui Dumnezeu, prin sabia cuvântului, patimile răutate din oameni și să le facă după aceea o mâncare bună și bineplăcută. Cuvântului spre mistuire duhovnicească prin lepădarea vieții pătimașe și dobitoacești de mai înainte. Căci se spune că sângele care curge din orice animal înjunghiat este simbolul vieții. Iar deosebirea animalelor arătate în pânză turânsă poate felurimea

²⁰⁵ Nu-l mai tulbură mișcările ce le provoacă în om lucrurile văzute și înăinsușite virtutea cu fapta.

patimilor din oameni. Târtoarele înf i eaz pe cei a c ror poft se târîie în lucrurile p mînte ti; fiarele, pe cei care î i aprind cu furie toat mânia spre a se nimici întreolalt ; iar p s rile, pe cei ce- i împing toat puterea ra ional spre sudalma mândriei i spre îngâmfarea ce se na te din ea, ca i pe cei ce gr iesc nedreptate fa de cele înalte i ridic spre cer gura lor. Acestea jertfîndu-le, ca un împreun lucr tor al lui Dumnezeu, marele Petru, prin cuvîntul Duhului, pe cei dintâi i-a f cut poftitori ai celor cere ti, pe ceilal i blânzi i iubitori de oameni i cu îng duin întreolalt , iar pe cei din urm iubitori de Dumnezeu i smeri i la cuget.

S vedem acum ce vrea s arate prin în elesul numelui ei i Ioppe, în care preasfântul Petru, marea talp a Bisericii, a avut aceast vedenie? Numele de Ioppe se t lm ce te ca post de observa ie, desemnând paza ce se cuvine s o acord m faptelor (6). C ci cetatea, aflându-se la rmul m rii, ar fi fost luat de multele valuri, dac nu i-ar fi avut a ezarea pe în l ime. Din aceast pricin socotesc c prin ea este indicat acela care- i zide te virtutea, ca pe o cetate, pe în l imea cuno tin ei i care nu e totu i departe de ispitele f r voie, întrucît nu s-a scuturat înc cu totul de leg tura (afec iunea) fa de lucrurile sensibile, ci o are aproape ca pe o mare i de aceea are lips de un post de observa ie, ca nu cumva dracii necura i, folosindu-se pe furi de ispitele f r de voie, s înlesneasc p trunderea patimilor celor de bun voie. Dar Ioppe apar inând semin iei lui Isahar, iar acesta tâlcuindu-se ca "plat " sau "osteneal ", ea mai poate s însemne i deprinderea în supravegherea faptelor, pe care le p ze te de n v lirile nev zute ale duhurilor r ut ii. Marelui Apostol i s-a poruncit, prin urmare, s - i ridice mintea de la aceasta²⁰⁶ i s i-o mute

206 Apostolul Petru i tot cel ce a dobândit deprinderea în virtute, s nu

Sfântul Maxim Marturisitorul

spre cunoștința celor înalte.

Aadar cel ce se află pe înălțimea de unde supraveghează filosofia activ, putem spune că se află în Ioppe; iar cel ce locuiește în Sionul din Ierusalim, adică în locul de unde se vede pacea (căci așa se tâlcuiește "Ierusalim"), se află departe de orice afecțiune față de cele sensibile, precum geografic este departe marea de locul pe care-și așază Sionul. Acesta, aflându-se pe înălțimea cunoștinței, privește numai spre vederile inteligibile ale existențelor, depășind cu mintea formele vizibile ale lucrurilor. Ca urmare el primește în modul cel mai clar cu puțin adevăratele lucruri dumnezeiești, care îi dau o formă mai dumnezeiască minții sale. Cel ce locuiește aadar în Ioppe este omul faptelor (), care supraveghează cursele viciilor, iar cel ce locuiește în Sion este omul cunoștinței () care contemplă cu mintea numai frumusețea lucrurilor dumnezeiești.²⁰⁷

Iar dacă păzitorul este răpit iar și la cer, prin acestea avem să înțelegem că după ce a arătat marelui Petru rațiunile duhovnicești ale lucrurilor sensibile, care există la un loc cu cele inteligibile, iar și le trage la Sine, arătându-ne în felul acesta că nimic din acelea ale căror rațiuni se află la El, nu este necurat. De aceea în elegând marele Apostol sensul celor vizibile de el, a învârtit că nu trebuie să socotească pe nici un om necurat în că la Dumnezeu nu este căutare la față, în temeiul că reia ar face vreo împărțire nedreaptă a fapturilor. Din acesta pricină, nemaîntârziind, a împlinit porunca duhovnicească, jertfind spre viaa duhovnicească pe cei ce-și taie de bun voie inima împrejur,

rămân aici, ci să se înalțe la treapta superioară a cunoștinței.

207 Locuitorul din Ioppe este cel de pe treapta virtuților, iar cel din Ierusalim cel de pe treapta contemplației.

prin cuvântul harului, i î i leap d toat necur ia necredin ei, a r ut ii i a ne tiin ei, ca pe un prepu , f r s - i taie de la trup nimic din cele ce le are acesta prin fire, dat fiind c acestea nu i-au luat fiin a din aplicarea p tima a voii, ci î i au originea în crea iunea dumnezeiasc . C ci nimic din cele proprii firii nu este necurat, având pe Dumnezeu drept cauz a lor.

Scolii

1. Taina Noului Testament este anun at ca schimbarea vie ii, ca slujire îngereasc , ca înstr inare de bun voie a sufletului de trup i ca început al prefacerii dumnezeie ti în duh.

2. Altceva, zice, este ra iunea (cuvântul) poruncii i altceva modul în care trebuie s se împlineasc porunca. Primind deci marele Petru porunc despre evanghelizarea neamurilor, a aflat modul de executare a poruncii, pe care nu-l cuno tea, prin pânz tur , înv ând c trebuie s se fac prin t ierea împrejur chemarea neamurilor, precum i f r celelalte rânduieli mai trupe ti ale legii. C ci Scriptura nu cunoa te decât t ierea împrejur cea duhovniceasc , adic t ierea afec iunii p tima e a sufletului fa de trup.

3. Orice cuvânt al poruncii dumnezeie ti are lips de înv tur cu privire la modul cum trebuie împlinit, lucru pe care dumnezeiescul Apostol îl nume te "destoinicie".²⁰⁸

4. Cel ce nu r mâne de dragul sim irii la figurile lucrurilor v zute, ci caut cu mintea ra iunile lor, ca tipuri ale realit ilor inteligibile, sau contempl ra iunile f pturilor sensibile, înv c nimic din cele v zute nu este necurat.

²⁰⁸ II Cor. 2, 16; 3, 5.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Cele toate sunt bune foarte prin fire.²⁰⁹

5. Cel ce nu se schimbă deodată cu mișcarea lucrurilor ce cad sub simțuri, se îndelungă cu faptele nepăsătoare ale virtuților. Iar cel ce nu-și lasă mintea modelată de figurile lor, a dobândit cunoștința cea adevărată despre lucruri, în sfârșit cel ce a străbătut cu înțelegeră dincolo de însuși ființa lucrurilor, a ajuns, ca cel mai bun teolog, în chip neîntâlnit în preajma monadei. Prin urmare cel care a jertfit de trei ori în sine creațiunea lucrurilor văzute, s-a făcut vrednic de treapta celor desvârșiți.²¹⁰

6. Ioppe este, zice, deprinderea într-o virtute, care porzește și nu se apropie vreo vînt mare de la lucrurile sensibile învecinate. Iar Sionul este deprinderea într-o cunoștință, care vede cum se primesc darurile în alegere.

Întrebarea 28

Către cine a spus Dumnezeu: "Veni și ne coborîm și amestecăm limbile lor?"²¹¹

Răspuns

Sf. Scriptură închipuie te pe Dumnezeu după

²⁰⁹ Gen. 1, 31.

²¹⁰ Sunt iarăși cele trei trepte ale urcușului. Fiecare reprezintă o nouă desprindere de lucrurile ce cad sub simțuri (o nouă jertfă a lor). Cel de pe treapta virtuții nu se mai schimbă cu mișcarea lor, adică nu se încântă de faptul că le dobândește sau le pierde, de producerea și de dispariția lor. Cel de pe treapta contemplației, naturale și-a detașat cugetarea de robia înfrîngirilor lor sensibile. Iar cel ce cunoaște tainic pe Dumnezeu, a uitat chiar și de rațiunile inteligibile ale lucrurilor, adică de ființa lor.

²¹¹ Gen. 11, 7.

dispozi ia afl toare în cei c rora le poart de grij (1). Astfel e numit i leu i urs i pardos i panter i om i bou i oaie i soare i stea i foc i duh i alte lucruri nenum rate, Dumnezeu nefiind nici una din acestea, dar fiind cugetat potrivit cu for a i cu însu irea pe care o reprezint fiecare din acestea. Ar tîndu-se de pild lui Avraam, care era des vârit în cuno tin , Dumnezeu l-a înv at c în ra iunea unit ii se cuprinde ra iunea imaterial a Treimii. Aceasta pentru faptul c Avraam ie ise cu mintea total din materie i din formele ei. De aceea i s-a ar tat ca trei i i-a vorbit ca unul.²¹² Iar lui Lot, care nu- i cur ise înc mintea de compozi ia corpurilor alc tuite din materie i form , i credea c Dumnezeu este numai F c torul lumii v zute, i s-a descoperit în chip de doime, nu de treime, indicând prin formele în care s-a îmbr cat, c mintea pe care voie te s o înve e înc n-a ie it din materie i form . Astfel, dac ai p trunde cu pricepere ra iunile fiec rui loc în care Scriptura înf i eaz în chip felurit pe Dumnezeu, ai afla drept cauz a schimb rii continue a înf i rilor Lui, dispozi ia celor c rora le poart de grij .

În cazul de fa cei ce zideau turnul, porniser mai înainte din ara de la r s rit a luminii, adic de la cuno tin a unic i adev rat despre Dumnezeu, i veniser în p mântul Senaar, care se t lm ce te "din ii blestema i", c zând în tot felul de p reri despre dumnezeire. Aici adunînd toate p reri, ca pe ni te c r mizi, se apucaser s zideasc , asemenea unui turn, necredin a politeist . Din aceast pricin pe drept cuvânt Dumnezeu, care risipe te unitatea congl suirii p c toase a oamenilor r t ci i, se nume te aici pe Sine plural, dup dispozi ia lor, care era împ r it i împr tiat în nesfâr ite p reri. Prin aceasta

²¹² Gen. 19, 1.

arat că, fiind unul, în el s-a împărțit în mulți. Aceasta o arată în cazul lui Adam, zicând: "Iată Adam s-a făcut ca unul din noi".²¹³ Aadar potrivit cu starea de fiecare dată a omului, Dumnezeu e înfățișat de Scriptură sau la plural sau ca unitate. Iar la întrebarea, cu cine stă de vorbă Dumnezeu, se poate răspunde că este obiceiul Scripturii să înfățișeze sfaturile negrite și ascunse ale lui Dumnezeu în chip trupesc, ca noi să putem înțelege cele dumnezeiești cu ajutorul cuvintelor și glasurilor care ne sunt familiare, căci în sine Dumnezeu este Minte necunoscut, Cuvânt negrit și Via necuprins; El nici nu grăiește, nici nu se lasă grăit, fiind înșiși Cuvântul și înșiși după ființă. Dacă vom înțelege astfel graiurile dumnezeiești ale Scripturii nu ne vom poticni în nici un cuvânt din cele scrise, pe motiv de întunecime.

Dar cineva ar putea spune că în nici un caz numrul plural în legătură cu Dumnezeu nu se află în Scriptură într-un sens ireproșabil. Și spre întărirea părerii sale ar putea aduce cuvântul: "și a zis Dumnezeu: «Să facem» pe om după chipul și asemănarea noastră»,²¹⁴ declarând că prin acest cuvânt nu putem să înțelegem că Scriptura introduce ideea politeistă. La aceasta răspundem: Când Sfânta Scriptură vorbește de Dumnezeu la plural, adresându-se în chip evlavios celor evlavioși, o face pentru a indica cele trei ipostasuri; ea înfățișează adică în chip tainic modul existenței Treimii atotșfinte, fiind de început și de o ființă, dat fiind că atotslăvia, închinată și atotlăudată Treime a ipostasurilor este cea mai deplină unitate după ființă. Căci Dumnezeul nostru este unitate în Treime și Treime în unitate. Când înșiși vorbește despre Dumnezeu la plural că trei cei necredincioși, osândindu-l pe falsă idee despre

²¹³ Gen. 3, 22.

²¹⁴ Gen. 1, 26.

dumnezeire a acestora, c c i ace tia socotesc c deosebirea caracteristicilor personale este fiin ial , nu ipostatic . Iar gândind astfel dumnezeirea, a v dit c sus in r t cirea politeist (2).

Iar dac nu-i vom convinge spunând aceasta, vom face pe placul Duhului i a celor ce iubesc pe Duhul, ocolind vrajba i în elegând Sf. Scriptur în acord cu dân ii. Vom zice deci i noi c ea înf i eaz pe Preasfânta Treime, "S facem pe om" (c c i existen a celor create este opera Tat lui i a Fiului i a Duhului Sfânt), alteori ca r spl itoare a celor ce vie uiesc întru evlavie ascultând de legile ei, sau ca providen iatoarea celor ce au primit existen a de la ea, precum s-a ar tat lui Avraam ca trei i i-a vorbit ca unul, i alteori ca pedepsitoare, sau ca judec toare a celor ce au c lcat legile firii, ca atunci când zice: "Coborându-ne s amestec m limbile lor". C c i Treimea cea sfânt i de o fiin nu a creat numai f pturile, ci le i sus ine i împarte fiec reia darurile Sale dup vrednicie. Pentru c fiind ea un singur Dumnezeu, creator dup fire, este i providen iatoarea i judec toarea celor f cu i de ea. C c i precum este comun Tat lui i Fiului i Duhului Sfânt a crea, tot a a le este comun i a judeca i providen ia cele create.

Scolii

1. Fiec ruia, zice, se arat Dumnezeu dup p rerea ce i-o face despre El. Celor ce au trecut cu dorin a inimii dincolo de compozi ia corpurilor materiale i i-au armonizat puterile sufletului într-o unic i constant mi care neîntrerupt în jurul lui Dumnezeu, li se înf i eaz Treimea ca unitate, ca s le arate existen a ei s -i înve e în chip tainic modul existen ei ei. Iar celor ce î i mi c dorin a

Sfântul Maxim Marturisitorul

numai în jurul afecțiunii față de cele trupe și îi au puterile sufletului dezbinate între ele, li se arată Dumnezeu nu cum este El, ci cum sunt ei, vă dându-i că au rămas cu amândouă mâinile prinse de dualitatea noastră, în temeiul că reia lumea trupească, alcătuită din materie și formă.

2. Cel ce zice că deosebirea caracteristicilor personale la Dumnezeu este ființială, nu ipostatic, nu este monoteist, ci politeist, întrucât susține că Dumnezeu primește prin aceste caracteristici un număr de ființe și nu de ipostasuri.

Întrebarea 29

Ce înseamnă cuvântul din Fapte: "Iar ei spuneau lui Pavel prin Duhul Sfânt să nu se suie la Ierusalim".²¹⁵ și de ce n-a ascultat pe Duhul și s-a suit?

Răspuns

Sf. Isaia Proorocul spune în profeția sa că apte Duhuri se vor odihni peste Mântuitorul, care va răscăla din rădăcina lui Iesse. Desigur el nu susține existența apte Duhuri,²¹⁶ ca să învețe și pe alții să gândească așa, ci a numit "Duhuri" lucrurile unuia și același Duh Sfânt, pentru că în fiecare lucrare se află întreg și fără împușinare Duhul Sfânt, care lucrează, pe măsura celui în care lucrează (1). Iar dumnezeiescul Apostol numește diferitele lucruri ale aceluiași unic Duh Sfânt harisme, lucrări de unul și același Duh.²¹⁷ Dacă a adărat fiecareia și se dădă tarea Duhului pe

²¹⁵ F.A. 21, 4.

²¹⁶ Is. 11, 2.

²¹⁷ I Cor. 12, 4.

m sura credin ei din el, prin împ rt irea de o asemenea harism e v dit c fiecare dintre credincio i prime te lucrarea Duhului pe m sura credin ei i dup dispozi ia din sufletul lui, această lucrare înzestrându-l cu deprinderea (aptitudinea) care îl face în stare s împlineasc porunca aceasta sau aceea (2).

Deci precum unul prime te cuvânt de în elepciune (ra iunea în elepciunii), altul cuvânt de cuno tin , al treilea cuvânt de credin i altul iar i alta dintre harismele Duhului în irate de marele Apostol, la fel unul prime te prin Duh harisma iubirii des vâr ite, nemijlocite i slobod de toate cele materiale fa de Dumnezeu pe m sura credin ei lui, altul prin acela i Duh harisma dragostei des vâr ite fa de aproapele i iar i altul altceva prin acela i Duh, cum am spus, având fiecare în lucrare (de lucrat) harisma proprie. Iar aceste harisme de le va numi cineva dup Sf. Isaia duhuri, socotesc c nu cade din adev r. C ci în fiecare harism , fie c e mai mare, fie c e mai mic , se afl lucrând, pe m sura celui în care lucreaz , Duhul Sfânt.

Deci pe drept cuvânt marele Pavel, care fusese chemat de Dumnezeu slujitor al tainelor Sale pe seama oamenilor, odat ce primise nemijlocit duhul harului des vâr it al iubirii de Dumnezeu, pe m sura credin ei sale, n-a ascultat de cei ce primiser harisma iubirii des vâr ite fa de el (3), care-i spuneau "prin Duhul", adic prin harisma iubirii fa de el, luat în ei de Duhul (c ci tot una este Duhul cu harisma, precum am spus, înv ând din cuvântul profetului) s nu se suie la Ierusalim. C ci el a pre uit neasem nat mai mult iubirea dumnezeiasc i mai presus de în elegere, decât iubirea duhovniceasc a altora fa de el. Mai bine zis nu s-a suit neascultând, ci le-a în l at prin pilda sa dorin a celor ce prooroceau prin harisma sau

prin lucrarea Duhului dat lor cu mîsur , spre iubirea ce este mai presus de toate. Deci nu se poate spune cî nu a ascultat de Duhul marele Pavel, ci i-a învățat pe cei ce prooroceau despre el prin harisma iubirii să se ridice de la o harisma mai mică la Duhului la una mai înaltă .

Sau iarăși, dacă harisma proorocească este cu mult în urma harismei apostolice, nu era potrivit curățirea, care toate le îndrumă înrânduie-te focul fiecăreia, să se orienteze ceea ce e mai presus după ceea ce-i mai prejos, ci mai degrabă trebuia să asculte ceea ce-i mai prejos, de ceea ce-i mai presus. Căci cei ce prooroceau atunci prin Duhul proorocesc, nu prin cel apostolesc, vesteau chipul suferinței pe care avea să o suporte Sf. Pavel din pricina propovăduirii. Dar el, privind numai spre înălțarea dumnezeiască , nu dădea nici o însemnătate celor de la mijloc (4). Căci toată grija lui era nu cum să treacă peste cele ce i se vor întâmpla, ci cum să devină un alt Hristos, împlinind după pilda lui Hristos, toate acelea pentru care Hristos i-a ales, din iubire de oameni, viața în trup. A adăptat ruta neascultării a lui Pavel nu-i decât o poză a bunei rânduiești, care cărmuiește în îndrum toate cele dumnezeiești pe fiecare îl face să stea neclintit la locul său propriu. Ea este o învățtură limpede că să nu se amestece întreolaltă treptele Bisericii, a adevăratei orânduiri de Duhul.

Scolii

1. Cel ce lucrează diferit în fiecare dintre cei întru care El în chip diferit, este întreg și neîmpărțit în toată căci Duhul Sfânt se arată lucrând în chip neamestecat și neîmpărțit în toată în fiecare prin una și aceeași putere, fiind plinitorul tuturor celor ce sunt. Căci este Dumnezeu

mai presus de ființă și nici toate la un loc nu-l pot încapa.

2. Orice deprindere (aptitudine), prin care se împlinesc o poruncă, zice că este o harismă a Duhului.

3. Cel ce iubește pe Dumnezeu din toată inima, din tot sufletul și din toată puterea, este mai mare, zice, decât cel ce iubește pe aproapele. Deci nu e rațional ca ceea ce e mai mare să se orienteze după ceea ce e mai mic, ci mai bine ceea ce e mai mic să se orienteze după ceea ce e mai mare. De aceea dumnezeiescul Apostol pe drept cuvânt nu a îngăduit să fie stăpânit demnitatea și cinstea apostolească de treptele peste care stăpânea ea, ca nu cumva să se strice buna rânduială a tuturor lucrurilor și mai ales a celor dumnezeiești.

4. Cele de la mijloc sunt diferitele încercări, pe care le vedeau cu prețuire cei ce prooroceau prin Duhul Sfântului Pavel suferințele ce avea să le îndure pentru adevăr. Dar el nu avea nici o grijă de acestea, grăbindu-se să se unească cu Hristos, cu ipostasul descoperit al bunătăților, după ce va trece prin credință dincolo de cele create.

Întrebarea 30

*Ce înseamnă : "Puteți bea paharul pe care Eu îl beau și voi puteți boteza cu Botezul cu care Eu mă botez"?²¹⁸
Care este deosebirea între pahar și botez?*

Răspuns

Botezul Domnului este chipul ostenețelor noastre de bunăvoie pentru virtute, prin care tergând petele de pe conștiință, omorîm de bunăvoie înclinarea voii noastre către

²¹⁸ Marcu 10, 38.

cele ce se v d. Iar paharul este chipul încerc rilor f r de
voie, care vin asupra noastr în timpuri de strâmtoare pentru
c st m în slujba adev rului i prin a c ror suportare,
punând dorul dup Dumnezeu mai presus chiar i de via ,
primim de bun voie pâ n chiar i moarte silnic a fiin ei
noastre (1). Prin urmare aceasta este deosebirea între Botez
i pahar, c Botezul face moart aplecarea voin ei noastre
spre pl cerile vie ii, de dragul virtu ii, iar paharul convinge
pe cei evlavio i s pun adev rul mai presus chiar i de
via . Paharul l-a pus înainte de Botez, deoarece virtutea
este pentru adev r, nu adev rul pentru virtute (2). De aceea
cel ce cultiv virtutea pentru adev r, nu e r nit de s ge ile
slavei de arte; dar cel ce se str duie te dup adev r de
dragul virtu ii, deschide în sine culcu p rerii de sine a
slavei de arte.²¹⁹

Scolii

1. Botezul Domnului, zice, este omorîrea
des vâr it a înclin rii noastre spre lumea sim urilor; iar
paharul este t g duirea chiar i a vie ii de aici, pentru
adev r.

2. Adev rul, zice, este cuno tin dumnezeiasc ;
iar virtutea, lupta pentru adev r a celor ce-l doresc. A adar
cel ce îndur ostenele virtu ii pentru cuno tin , nu se
robe te slavei de arte, întrucât tie c adev rul prin firea lui
r mâne mai presus de toate ostenele. C ci el prin fire nu

219 Precum Euharistia urmeaz dup Botez, a a cunoa terea adev rului
urmeaz dup virtute, ca o treapt mai înalt . Prin Botez sau prin
virtute, ne omorîm voia egoist , dar nu ne omorîm energia virtu ii.
Prin cuminec tura cu adev rul, uit m de noi în ine, chiar ca subiecte
ale virtu ii, ca s nu mai tr iasc decât adev rul.

poate fi cuprins de cele din urm . Dar cel ce caut cuno tin a de dragul ostanelilor pentru ea, desigur se robe te slavei de arte, ca unul ce crede c a luat cununa înaintea sudorilor, ne tiind c ostanelile sunt pentru cunun , iar nu cununa pentru ostaneli. Orice metod se dovede te necugetat atunci când, în loc de a ajunge prin ea la ceea ce este absolut (pentru sine), e crezut ea ca un lucru absolut (pentru sine).

Întrebarea 31

Dac "Dumnezeu nu locuie te în temple f cute de mâini",²²⁰ cum locuia în templul Iudeilor?

R spuns

Dumnezeu, îngrijindu-se prea în elept de cei providen ia i, potrivit cu starea lor, mai întâi i-a c l uzit pe oameni spre adev r prin tipuri, întrucât se cârmuiau dup sim uri, în felul acesta S-a amestecat pe Sine în chip nev zut în toate tipurile date poporului vechi, lucrând la în l area celor c l uzi i. A locuit prin urmare în templul Iudeilor în mod figurat, dar nu cu adev rat, circumscriindu- i prin aceast locuire în templu sfatul S u negrit cu privire la pov uirea tainic a celor providen ia i. C ci cel mai potrivit loca al lui Dumnezeu este numai mintea curat . Pentru ea a îng duit Dumnezeu s se zideasc templul ca tip, voind ca prin simboluri foarte îngro ate s desfac din materie mintea Iudeilor, care era cu mult mai îngro at decât tipurile f r sim ire. El voia s-o fac s - i vad neputin a ei de a fi loca al lui Dumnezeu din pricina materialit ii i a dezbin rii de

²²⁰ Fapt. Apost. 17, 24.

Sfântul Maxim Marturisitorul

care era stăpânit și prin aceasta să vină la cunoștința însușirilor ei naturale. Acest lucru neînvălegându-l însușește iudeul, care nu avea decât să-și nutrească prin mândrie fudulia cucernică, a fost lipsit și de tip și s-a înstrăinat în chipul cel mai rău de adevăr (1).

Scolie

1. Iudeu este, zice, cel ce cultivă numai forma cunoștinței, care este cuvântul gol și numai chipul virtuții, care este obiceiul fără suflet. El se flectează cu figurile adevărului.

Întrebarea 32

Ce înseamnă : "Dacă ar dibui, ar găsi pe Dumnezeu"?²²¹ Cum găsește cineva pe Dumnezeu dibuind?

Răspuns

Cel ce nu se oprește la latura vădită a slujirii trupei tălălegii, ci, printr-o minime în fiecare dintre simbolurile vădite, află rațiunea divină perfectă, ascunsă în fiecare, în această rațiune găsește pe Dumnezeu însuși. Dibuiind bine prin puterea minime în materia preceptelor legii, ca într-o grămadă de lucruri amestecate, va afla undeva ascunsă în carnea legii mărgăritarul rațiunii, care scapă cu totul simțirii. La fel și cel ce nu circumscrie firea celor vădite numai la cât cuprinde simțirea, ci cercetează cu mintea în chip înțelept rațiunea din fiecare faptă, descoperă pe Dumnezeu, aflând din mărșălaș

²²¹ Fapt. Apost. 17, 27.

a lucrurilor însuși cauza lor.

Dat fiind a adăra c însușirea proprie a celui ce dibuie te este discern mântul, care p trunde prin cunoștințele simbolurilor legii și contemplă cu tărie firea văzută a lucrurilor, acela deosebește cele din Scriptură, din creațiune și din sine însuși. În Scriptură deosebește litera și duhul, în creațiune rațiunea și ceea ce se vede la suprafață, iar în sine mintea și simțirea. Apoi luând din Scriptură duhul, din creațiune rațiunea, și din sine mintea și unindu-le indisolubil întreolalt, află pe Dumnezeu, cunoscându-L pe cât se cuvine și pe cât este cu puțin în minte, în rațiune și în duh. Aceasta, pentru că s-a eliberat de toate cele ce-l răstăcesc și îl trag spre tot felul de pateri, adică de literă, de suprafață văzută a lucrurilor și de simțire, în care stă latura cantitativă a lucrurilor, atât de felurită și de potrivnic unității. Dar dacă amestecă cineva și împletește litera legii, suprafața lucrurilor și simțirea proprie, este asemenea unui chior cu vederea scurt, suferind de boala necunoașterii cauzei lucrurilor (1).

Scolie

1. Cel ce vede din Scriptură numai duhul fără figuri și din creațiune rațiunile fără forme, cu mintea eliberată de lucrarea simțirii, a aflat pe Dumnezeu; în duhul Scripturii ca pe pricinuitoarea bunătății, în rațiunile lucrurilor ca pe al puterii, iar în sine ca pe al înțelepciunii. Căci rațiunile create din nimic povestesc puterea Creatorului; duhul Scripturii, readucând pe cei răstăciți la îndumnezeire, vestește bunătatea Celui care a scris-o; iar mintea noastră, primind în ea în chip nedespărțit rațiunile celor create, dă pe față înțelepciunea Ziditorului.²²²

²²² Sofia este conținutul unitar al tuturor rațiunilor. Sofia primește perfect

Întrebarea 33

Ce înseamnă : "Amin zic vou , c oricine va zice muntelui acesta: ridic -te i te arunc în mare, i nu va deosebi întru inima sa, ci va crede c ceea ce spune se face, va fi lui ceea ce a zis"?²²³ Ce înseamnă : " i nu va deosebi"?

R spuns

Dumnezeiescul i marele Apostol, definind ce este credin a, zice:" Credin a este ipostasul celor n d jduite i dovada lucrurilor nev zute".²²⁴ Iar dac cineva ar defini-o i ca bun l untric, sau ca i cuno tin adev rat , doveditoare a bunurilor tainice, nu ar p c tui împotriva adev rului. În sfâr it Domnul, înv ând despre lucrurile tainice si despre cele n d jduite i nev zute, zice: "împ r ia lui Dumnezeu este înl untrul vostru".²²⁵ A adar credin a în Dumnezeu este acela i lucru cu împ r ia lui Dumnezeu. Ea se deosebe te numai prin cugetare de împ r ie, c ci credin a este împ r ia lui Dumnezeu f r form , iar împ r ia este credin a care a primit în chip dumnezeiesc o form (1).

Deci pe temeiul acestui fapt, credin a nu este în afar de noi. Dar noi cultivând-o prin poruncile dumnezeie ti, o facem s devin împ r ia lui Dumnezeu, care e cunoscut numai de cei ce o au. A adar împ r ia lui

din veci este Logosul divin. Dar apoi orice minte devine sofia, potrivit cu progresul ei în adunarea tuturor ra iunilor în sine i în adâncirea lor.

²²³ Mc. 11, 23.

²²⁴ Evr. 11. 1.

²²⁵ Lc. 17, 21.

Dumnezeu este credin a dezvoltat prin lucrare. Iar împ r ia aceasta înf ptuie te unirea nemijlocit cu Dumnezeu a celor ce fac parte din ea.

A adar s-a dovedit limpede c credin a este o putere de leg tur , care înf ptuie te unirea des vâr it , nemijlocit i mai presus de fire a celui ce crede cu Dumnezeu cel crezut (2).

Omul, constând din suflet i trup, este purtat de dou legi, a trupului i a duhului. Legea trupului are la dispozi ia sa sim irea (lucrarea sim urilor), iar legea duhului lucrarea min ii. Legea trupului, lucrând prin sim ire, leag pe om de materie, iar legea duhului, lucrând prin minte, înf ptuie te în chip nemijlocit unirea lui cu Dumnezeu. De aceea pe drept cuvânt "cel ce nu deosebe te în inima lui", adic nu distinge cu mintea, sau nu taie uniunea nemijlocit cu Dumnezeu, produs prin credin , ca unul ce a devenit nep timitor, mai bine zis dumnezeu, datorit unirii prin credin , "va zice muntelui acesta s se mute i se va muta" (3). Prin cuvântul "acesta" este indicat cugetul i legea trupului, care e cu adev rat greoi i cu anevoie de str mutat, ba pentru puterea natural , cu totul de nemi cat i de neclintit. C ci a a de mult s-a înr d cinat puterea lui în firea oamenilor prin lucrarea nera ional a sim urilor, încât mul i nici nu cred c este omul altceva decât trup, având sim irea ca putere prin care se bucur de via a aceasta. Toate sunt deci cu putin celui ce crede i deosebe te, adic nu taie unirea înf ptuit prin credin între mintea lui i Dumnezeu, de dragul leg turii afectuoase dintre suflet i trup, sus inut prin sim ire. C ci toate câte înstr ineaz mintea de lume i de trup i o leag de Dumnezeu, sunt des vâr ite în rezultatele lor (4).

Scolii

1. Credința simplă o numește împărăție fără formă, întrucât cel ce o are n-a ajuns încă la asemnarea cu Dumnezeu prin virtuți. Iar împărăție numește aceea credință, care a dobândit prin fapte forma dumnezeiască a bunătății.

2. Credința este o cunoștință ce nu se poate dovedi. Iar dacă e cunoștință ce nu se poate dovedi, atunci credința este o legătură mai presus de fire, prin care în chip nevădit și îndemonstrabil ne unim cu Dumnezeu într-o unire mai presus de înțelegere.

3. Când mintea a dobândit unirea nemijlocită cu Dumnezeu, își oprește cu totul puterea firească de a cugeta și de a se cugeta. Iar când își dă iarăși drumul acesteia și cugetă ceva din cele ce sunt în urma lui Dumnezeu, începe să deosebească între unirea cea mai presus de înțelegere.²²⁶ Până ce se află omul în această unire cu Dumnezeu, ca unul ce s-a ridicat mai presus de fire, și a devenit Dumnezeu prin participare, mută legea firii sale întocmai ca pe un munte nemi-cătat.

4. Mai trebuie adăugat, zice: "Toate sunt cu puțin celui ce crede", adică toate cele care înșirăm în

²²⁶ Deci unirea cea mai presus de fire și de cugetare cu Dumnezeu și oprirea lucrării naturale a cugetării are loc și în viața aceasta, dar pentru scurte răstimpuri. Unirea cu Dumnezeu și îndumnezeirea omului nu înseamnă o identificare cu Dumnezeu după ființă, dar este trinitară, că o stare în care cugetarea omului nu mai face deosebire între sine și Dumnezeu, pentru că peste tot cugetarea nu mai este în funcțiune. Dar în omul îndumnezit rămâne totuși conștiința că nu e nici numai el, nici numai Dumnezeu. E ceva analog cu relația de iubire între două persoane. Ele nu mai fac distincție între eu și tu. Dar totuși nu se trăsesc ca una, ca eu sau tu, ci ca două, deodată, ca o plinătate, ca o comunitate, deosebit de starea singulară.

mintea de lume și de trup. Căci acestea sunt făcute de Dumnezeu cu, puțin, celui ce crede.

Întrebarea 34

Ce înseamnă iarăși: "Pentru aceasta vă spun vouă că toate câte cereți rugându-vă, să credeți că veți lua, și va fi vouă"?²²⁷ Cum poate cineva să creadă, că va lua toate câte le cere, odată ce numai Dumnezeu tie dacă îți folosește ceea ce are, sau nu? Deci dacă din neștiință cere ceea ce nu-ți folosește, cum îți va da? Iar dacă nu îți dă ceea ce nu-ți folosește, dar a cerut din neștiință, cum poate cineva să creadă că orice cere va lua și va fi lui?

Răspuns.

Toate întrebările acestea au fost dezlegate pe scurt în răspunsul de mai înainte. Pentru că numai celor ce știu cum să creadă le este dat să știe ce trebuie, și care lucruri să le ceară. Căci "cunoștința nu este a tuturor",²²⁸ precum nici credința. De altfel însuși Domnul a zis: "Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui",²²⁹ îndemnându-ne adică să căutăm înainte de toate cunoștința adevărului și în al doilea rând exercitarea în împlinirea datoriilor morale. Prin aceasta a arătat limpede că cei credincioși trebuie să caute numai cunoștința dumnezeiască și virtutea care o împodobește prin fapte.²³⁰ Dar trebuie să știm că sunt multe

²²⁷ Marcu 11, 24.

²²⁸ II Tesaloniceni 3, 2.

²²⁹ Matei 6, 33.

²³⁰ Sunt arătate în ordine invers cele două trepte ale urcușului duhovnicesc.

cele care trebuie cutate în vederea cunoașterii lui Dumnezeu și a virtuții de către cei ce cred. De pildă : izbăvirea de patimi, răbdarea încercărilor, rațiunile virtuților, chipurile lucrurilor, dezrădăcinarea afecțiunii sufletului față de trup, dezlegarea simțurilor din legătura (relația) cu lucrurile sensibile, retragerea desvârșită a minții din toate cele create și scurt vorbind nenumărate alte lucruri care sunt de lipsă pentru alungarea răutății și a neștiinței și pentru dobândirea cunoașterii și a virtuții. De aceea pe drept cuvânt a spus Domnul: "Toate câte veți cere, crezând, veți primi. El s-a gândit la toate câte ajută la cunoașterea lui Dumnezeu și la virtute, singurele care trebuie să le căutăm cu încredință și cu credință în evlavioși. Căci toate acestea folosesc și de aceea le dă Domnul cu siguranță celor care le cer. Prin urmare acela care cere numai de dragul credinței, adică al unirii mijlocite cu Dumnezeu, toate câte ajută la înfruptarea acelei uniri, cu siguranță le va lua. Dar acela care cere fără acest scop, alte lucruri, sau chiar pe cele înaintea pomenite, nu le va primi. Căci nu crede, ci ca un necredincios își urmărește slava proprie prin cele dumnezeiești.

Întrebarea 35

Deoarece Cuvântul s-a făcut trup, și nu numai trup, ci și sânge și oase, iar pe de altă parte ni se poruncește să mâncăm trupul și să bem sângele,²³¹ dar oasele să nu le zdrobim,²³² te rog să-mi înveți ce înseamnă această împărțire întreit a Cuvântului făcut om?

²³¹ Ioan 1, 14; 6, 41; 19, 36.

²³² Exod 12, 46.

R spuns

Hot rându-se s coboare în fiin , precum numai El a tiut, Cuvântul cel mai presus de fiin i F c torul tuturor celor ce sunt, a adus ra iunile naturale ale tuturor lucrurilor v zute i cugetate (inteligibile), împreun cu în elesurile necuprinse ale propriei dumnezeiri. Dintre acestea ra iunile celor cugetate sunt sângele Cuvântului, iar ra iunile celor sensibile sunt trupul Lui v zut. Deci Cuvântul fiind înv torul tuturor ra iunilor duhovnice ti, atât a celor din lucrurile v zute, cât i al celor din realit ile inteligibile, dup cuviin i cu drept cuvânt d celor vrednici s m nânce, ca pe un trup, tiin a cuprins în ra iunile lucrurilor v zute i s bea, ca pe un sânge, cuno tin a afl toare în ra iunile celor inteligibile (1). Pe acestea le-a preg tit în elepciunea în chip mistic înc de odinioar , dregând vin i aducând jertfe, precum se spune la Proverbe.²³³ Iar oasele, adic ra iunile mai presus de în elegere despre dumnezeire, care dep esc în chip nesfâr it toat firea creat , nu le d , neavând firea celor create vreo putere ca s intre în leg tur (rela ie) cu acestea.²³⁴

i iar i, trupul Cuvântului este virtutea adev rat , sângele cuno tin a f r de gre eal , iar oasele teologia (cuno tin a lui Dumnezeu) cea negr it (2). C ci precum sângele se preface în forma trupului, tot a a cuno tin a se preface prin f ptuire în virtute.²³⁵ i precum

²³³ I Proverbe 9, 2.

²³⁴ Firea noastr creat nu poate cunoa te prin puterea ei finit cele ale lui Dumnezeu, ci numai dac prime te puterea lui Dumnezeu, ca prin El s cunoasc ale lui.

²³⁵ Cuno tin a general duce la virtute, iar virtutea duce la o cuno tin special .

Sfântul Maxim Marturisitorul

oasele sus în sângele și trupul, la fel ra iunile mai presus de orice în alegere despre dumnezeire, aflându-se în sânul fapturilor, crează și sus în chip neștiut ființele lucrurilor și dau naștere oricărei cunoștințe și virtuți.

Iar dacă ar spune cineva că și ra iunile Judecății și ale Providenței pot fi socotite trupul și sângele, ca unele ce vor fi cândva mâncate și bătute, iar ra iunile negrăsite despre îndumnezeire, ascunse în acelea, ar spune că sunt oasele, nu a căzut, cred, din adevăr.

Sau poate trupul Cuvântului mai este și reîntoarcerea desvârșită a firii la ea însăși și restabilirea ei prin virtuți și cunoștință, sângele, îndumnezeirea care o va bine prin har în fericirea veșnică, iar oasele, însăși puterea necunoscută care va susține firea în fericirea veșnică prin îndumnezeire.

Iar dacă ar spune cineva, printr-o tâlcuire mai subțire, că trupul este modificarea de bună voie prin virtuți, sângele desvârșirea prin moartea pentru adevăr la vreme de strămtoare, iar oasele ra iunile prime despre Dumnezeu, care nouă ne sunt inaccesibile, bine ar spune și acesta și n-ar cădea de la în alegerea cuvenită.

Scolii

1. Vorbele de ființă, de putere și de lucrare fiecărei fapturi. Acestea se văd la toate fapturile și prin ele este cunoscut Dumnezeu ca Făcător, Proniator și Judecător. Sau vorbele de cele două părți din care se alcătuiesc fapturile, adică de materia și forma celor sensibile, sau de ființă și accidentalul celor inteligibile, sau de virtutea și cunoștință, prin care se face cunoscut celor vrednici Cel mai presus de cunoaștere.

2. Teologia negativă este neîntinse în total în sens de depărire, care este atât de necunoscut, pe cât se cunosc cele ce pot fi cunoscute în chip natural.

3. Prin sânge în eleage îndumnezeirea, care va fi viaa a celor ce se vor învrednici de ea. Căci sângele e simbolul vieții.

Întrebarea 36

*Ce înseamnă trupurile și sângele animalelor necuvântătoare, pe care aducându-le Israelitenii lui Dumnezeu, trupurile le mâncau, iar sângele nu, ci-l versau în cerc la temelie altarului?*²³⁶

Răspuns

Cei ce slujeau odinioară lui Dumnezeu în umbră legii, închipuie pe începătorii în evlavie. Căci și aici de-abia pot să înțeleagă dispozițiile vizuale ale simbolurilor cu înțeles de tipuri. Dat fiind a adăru că nu aceleora li s-a dat în primul rând legea, ci nouă, căci prin noi se desvârșete duhovnicește, care viețuim după pilda lui Hristos, și cercetăm cu evlavie rațiunea jertfelor de atunci.

Începătorii în evlavie, învățându-se cunoaște faptele dreptății, se îndelneticește numai cu făptuirea întrutoată ascultarea și credința, mâncând cele vizuale ale virtuților ca pe niște trupuri (1).

Rădănișurile poruncilor, care alcătuiesc cunoștința a celor desvârșiți (2), el le lasă lui Dumnezeu prin credință, neputându-se întinde cătinelungimea cunoștinței.

Căci altarul este simbolul lui Dumnezeu, căruia

²³⁶ Deut. 12, 27 urm.

to i îi jertfim duhovnice te i c ruia îi l s m cuno tin a celor mai presus de puterea noastr , ca s tr im. Iar temelia altarului e chipul credin ei în El, c ci credin a e temelia²³⁷ care poart toat zidirea faptelor i a în elesurilor dumnezeie ti. Tot cel ce nu se poate împ rt i cu sobrietate de be ia vinului în elepciunii dumnezeie ti prin cuno tin , face bine s verse ra iunile cuno tin elor pe care nu le în elege lâng aceast temelie, adic s lase credin ei cuno tin a ra iunilor care sunt mai presus de puterea lui.

Deci ca pe un chip al celor încep tori în evlavie, poporul vechi mânc trupurile jertfelor, iar sângele (3) îl v rsa la temelia altarului, întrucât, din pricina cugetului copil resc, nu se putea ridica la cuno tin a celor ce se s vâr eau tainic. Hristos îns , f cându-ni-Se arhiereu al bunurilor viitoare²³⁸ i jertfindu-se pe Sine ca jertfa trainic , îi d împreun cu trupul i sângele celor ce i-au deprins sim urile sufletului în vederea des vâr irii, ca s poat distinge binele i r ul.²³⁹ C ci cel des vâr it a trecut nu numai de treapta încep torilor, ci i de a înainta ilor,²⁴⁰ i de aceea nu ignor ra iunile celor s vâr ite de el dup porunc , ci bându-le întâi pe acelea cu duhul (ra iunile), m nânc prin fapte toat carnea virtu ilor, ridicându- i în elegerea celor s vâr ite prin sim uri la nivelul cunoa terii cu mintea.

Mai sunt i alte foarte multe în elesuri ale acestora,

²³⁷ Evr. 11, 1.

²³⁸ Evrei 9, 11.

²³⁹ Evr. 5, 14. Ace tia nu mai împlinesc poruncile prin credin , f r s - i dea seama de valoarea lor, ci disting prin în elegere binele i r ul.

²⁴⁰ Sf. Maxim, ca i Nil Ascetul, distinge în trei trepte pe cei ce se dedic unei vie i de evlavie: μ οί , care corespund celor ce se purific , sau celor activi, celor ce contemplan ra iunile din natur i celor ce v d pe Dumnezeu în chip tainic. Poporul evreiesc, era pe prima treapt . De aceea nu mânca decât trupurile animalelor, nu i sângele lor.

mai ales pentru voi iubitorilor de Dumnezeu, dar le lăsa m
acum din pricina mulțimii lor.

Scolii

1. Prin cele văzute ale virtuților a înțeles disciplina morală.

2. Observăm că a numit rațiunile cunoștințe. Iar dacă rațiunile sunt cunoștințe, cel ce cunoaște rațiunile desigur cunoaște Rațiunea (Logosul) și pe Tatăl Rațiunii. Căci Rațiunea este cunoștința exactă a Tatălui Său: "Cel ce mă vede pe mine, vede pe Tatăl meu",²⁴¹ zice Mântuitorul.

3. Sângele în înțeles spiritual este cunoștința, ca una ce hrănește trupul virtuților.

Întrebarea 37

Se spune în Fapte despre Sf. Pavel: "Astfel că puneau peste cei bolnavi teroare și legături de pe trupul lui și bolile se depărtau de la ei".²⁴² Oare se făceau aceste minuni pentru promovarea misiunii lui și deci se bucurau și cei necredincioși de ele, sau pentru că era sfânt trupul lui, se săvârșeau acestea din puterea trupului lui? și dacă din această pricină n-a pătimit nimic nici de la viperă, pentru care motiv n-a murit trupul Sfântului din veninul viperei, dar a murit de sabie? Această întrebare se referă la trupul lui Eliseu. Apoi ce sunt legăturile?

²⁴¹ Io. 14, 9.

²⁴² F.A. 19, 12.

Răspuns

Nu numai din pricina sfineniei lui Pavel, nici numai din pricina credinței celor ce primeau vindecarea, să vâreze pielea trupului său și să vindecări prin tergere sau legături, ci fiindcă harul dumnezeiesc, împotrindu-se lui și aceluia, făcea cu milostivire în aceia lucr toare prin credință, sfințenia Apostolului (1). Și iar și din voia harului dumnezeiesc a rămas trupul lui ferit de pătimire, nefiind vătămât de veninul viperei, fie pentru că harul a schimbat puterea vătămătoare a veninului (2), fie pentru că a făcut trupul Sfântului în stare să risipească această vătămare, sau fie prin vreun alt chip al iconomiei, pe care numai Dumnezeu, care a făcut și a prefăcut acestea, îl ține. Iar de săbie a murit tot pentru că a voit harul. Căci nu era nemuritor după fire, deși era făcător de minuni din pricina harului.

Dacă ar fi fost nemuritor după fire, ar fi fost cazul să întrebăm cum a putut muri de săbie, împotriva firii. Dar odată ce a rămas muritor prin fire și după dobândirea sfineniei, nu-i de lipsă să întrebăm de ce a trecut din viaa după trup dumnezeiescul Apostol în chipul acesta și nu într-altul. Căci Dumnezeu, care a rânduit mai înainte de veci viaa fiecăruia într-un chip folositor, duce pe fiecare în modul în care voiește, spre sfârșitul propriu al vieții lui, fie că e drept acela, fie că e păcătos.

Dacă a adăugat și aceeași rațiunea naturii și a harului, ar trebui să ne mire și să ne uimească tot ceea ce se întâmplă potrivit cu firea împotriva harului, sau potrivit cu harul împotriva firii. Dar dacă alta este rațiunea naturii și alta a harului, e lucru limpede și vădit că Sfinții ca Sfinții făceau minuni din pricina harului, dar că oameni pătimeau

din pricina firii. Aceasta pentru c harul nu desfiin a tr s tura p timitoare a firii, dat fiind c ra iunile firii i ale harului nu se amestecau nicidecum (3). Astfel vom în elege c harul lui Dumnezeu le face în Sfin i toate potrivit cu grija ce o poart celor providen ia i, fie c tr iesc, fie c mor, urm rind prin ei, ca prin ni te unelte proprii, mântuirea celorlal i. Deci nu le fac acestea Sfin ii în al ii prin firea lor, ci prin har. Acestea se potrivesc i despre trupul lui Eliseu.

Dar fiindc mai mult veselesc sufletul iubitorilor de Dumnezeu în elesurile spirituale ale întâmpl rilor istorisite, vom spune c pielea marelui Apostol era evlavia lui, prin care unora le era "mireasm de via spre via " (4), iar altora "miros de moarte spre moarte"²⁴³ (5). Iar tergarele sunt ra iunile limpezi ce i s-au f cut lui cunoscute prin contempla ie. În sfâr it leg turile sunt modurile cuvioase ale filosofiei active ale virtu ii. C ci leg turile acestea sunt mânecu e. Aceste ra iuni i moduri de lucrare se r spândeau ca o bun mireasm din evlavia adânc a fericitului Apostol, ca din pielea lui. Iar cei ce le primeau dobândeau vindecare de boala care-i chinuia. Unii alungau boala ne tiin ei prin ra iunile contempla iei, ca prin ni te tergare, iar ceilal i desfiin au prin chipurile virtu ilor active cu des vâr ire neputin a p catului.

Cât prive te frigul aspru care s-a pornit asupra lor, cred c este povara încerc rilor f r de voie. Iar insula e deprinderea tare i neclintit a n d jduirii în Dumnezeu. Focul este deprinderea cuno tin ei. Iar vreascurile sunt firea lucrurilor v zute. Prin aceasta umblând Pavel cu mâna, adic cercetând-o cu puterea dibuitoare a min ii care contempl , î i nutrea cu în elesurile ei deprinderea cunoa terii, care înl tur triste ea adus în cugetare de

²⁴³ II Cor. 2, 16.

furtuna încercărilor. În sfârșit vipera este puterea rea în viața noastră, ascunsă în firea lucrurilor sensibile. Ea mușcă mâna, adică lucrarea dibuitoare a minții care contemplă, dar nu viața noastră mintea străvăzătoare, deoarece aceasta nimicește îndată în lumina cunoștinței sale, ca într-un foc, puterea noastră, care se lipește de mințile care activează mințile când aceasta contemplă lucrurile sensibile.

La fel în alegoria celor privitoare la Eliseu. Oricine a murit prin greșelile sale, dacă este așezat pe mormântul Proorocului în care se află trupul lui, adică dacă este adus aproape de amintirea care poartă urma vieții Proorocului, în care se află binepăzitul trupul virtuților lui, este readus la viață prin imitarea chipului de viață al aceluia, fiind mutat la viața cea virtuoasă de la moartea de pe urma patimilor răutății (6).

Scolii

1. Credința celor ce aveau lipsă de vindecare își se rugau pentru ea stârnea, zice, puterea Duhului din Sfântul, ca puterea ascunsă să se facă atât prin credință, iar credința ascunsă să se facă tuturor prin putere. Căci adevăratul mod al vindecărilor se realizează atunci, când prin credința celor în care se sârșește, printrunde în toată puterea celor ce lucrează în Duh.

2. Cel ce curăță prin aplecarea voii sale strică ciunea păcatului, strică strică ciunea celor care obișnuiesc să strică prin fire. Căci nestrică ciunea voinei ei poate susține cu ajutorul Providenței nestrică strică ciunea firii, întrucât prin harul Duhului Sfânt aflător în ea nu îngduie să fie stăpânit firea de calitățile potrivnice.

3. Odată ce rațiunea harului și a firii nu este una și aceeași, nu trebuie să ne nedumerească faptul că unii Sfântul

au rămas uneori deasupra p timirilor, iar altele au fost doborâte de ele. Căci trebuie să știm că minunea era a harului, iar p timirea a firii.

4. "Mireasm de via spre via " le este Apostolul celor credincioși prin pilda sa, întrucât prin fapte îi îndeamnă să tindă spre buna mireasmă a virtuților, iar ca propovăduitor strămut pe cei ce ascultă de cuvântul harului de la via după simțuri la via în duh. Iar "miros de moarte spre moarte" le este celor care progresează de la moartea neștiinței la moartea necredinței, întrucât îi face să simtă osândă care îi așteaptă. Sau iarăși, "mireasm de via spre via " le este celor ce se ridică de la fptuire la contemplație, iar "miros de moarte spre moarte" celor care, după ce și-au mortificat m dularele de pe p mânt prin încetarea de-a p c tui cu fapta, trec la mortificarea preal udată a gândurilor și a n lucrurilor p tima e.

5. Aici sunt l murite cuvintele: "Suntem buna mireasmă a lui Hristos, pentru Dumnezeu, în cei ce se mântuiesc și în cei ce pier: unora adică mireasmă de via spre via , iar altora miros de moarte spre moarte".²⁴⁴"Mireasm de via spre via " le este același, că rora nu le este acoperit Evanghelia lui, iar "miros de moarte spre moarte" același, că rora le este cu totul acoperit , întrucât "Dumnezeul veacului aceștia a orbit mințile necredincioșilor".²⁴⁵Iar Evanghelia s-a descoperit și s-a acoperit, din pricina c lduirii sau a r celii celor ce aud.

6. P strănd, zice, cineva amintirea vieții sfinților, prin imitare, leapd moartea adusă de patimi și prime te via a adusă de virtuți.

²⁴⁴ II Corinteni 2, 16.

²⁴⁵ II Cor. 4, 4.

Întrebarea 38

*Oare din întâmplare au dat Saducheii numele de
apte fraților, ca bărbatul al unei singure femei,²⁴⁶ sau are
aceasta un înțeles mai adânc. Iar dacă are un astfel de
înțeles, cine sunt aceia și cine este ea?*

Răspuns

Zic unii că nu trebuie înțelese alegoric persoanele,
pe care nu le laud Scriptura. Dar fiindcă e mai bine să ne
ostenim mai mult să scriem pe Dumnezeu neîncetat să ne
dăruiească în elepciune și putere, ca să înțelegem toată
Scriptura duhovnicească, voi răspunde și la această
nedumerire, biziindu-mă și pe rugăciunile voastre.
Saducheii sunt, după înțelesul spiritual, dracii sau gândurile,
care susțin că toate sunt stăpânite de întâmplare. Iar femeia
este firea oamenilor. Cei apte frați dați ei de Dumnezeu la
vremi diferite de la începutul veacului, spre a o povățui și a
o face să aducă roade ale dreptății, sunt legile.²⁴⁷ Cu acestea
petrecând firea oamenilor ca și cum ni te bărbatul, n-a avut de
la ea nici un fiu, ci a rămas stearp de roadele dreptății.
Prima lege e cea dată lui Adam în Rai. A doua e cea care s-a
dat aceluiași după izgonirea din Rai, sub forma de certare. A
treia e cea care s-a dat lui Noe la ieșirea din corabie. A patra
e legea tăcerii împrejur, dată lui Avraam. A cincea e cea care
s-a dat aceluiași în legătură cu jertfirea lui Isaac. A șasea e
cea dată prin Moise. Iar a șaptea e cea dată prin darul
prevestitor, sau prin însuflarea Proorocilor. În tot acest timp

²⁴⁶ Mt. 23, 24

²⁴⁷ În grecește legea e de genul masculin (ἄνθρωπος).

înc nu se însoise firea omenească cu legea Evangheliei prin legătura credinței spre împreunăuire, adică cu bătăutul cu care avea săr mână în toți vecii.

Dracii aduc a adar mereu înaintea raionii noastre, prin gândurile ce ni le stârnesc, aceste legi, luând împotriva credinței cu argumente la aparenț întemeiate, luate din Scripturi, și făcându-ne să ne îndoim de este vreo înviere din morți și de mai trebuie să așteptăm vreun alt fel de viață după cea de aici. În caz că răspundem afirmativ, ei ne fac să ne întrebăm după care lege se va căluzi firea oamenilor, dintre cele date ei din veac? Dacă vom zice că după vreuna din cele amintite, ei vor obiecta, zicând: "Prin urmare de artă și fără folos va fi și atunci viața oamenilor, dacă nu a fost slobozit de rele de mai înainte: adică dacă firea se va învăța iarăși în acele lucruri. Aceasta introduce în chip vădit domnia întâmplărilor și scoate Providența din lume". Dar Domnul și cuvântul mântuitor respinge pe acești draci și aceste gânduri, făcând să se străvadă nestrăciunea firii, care se va descoperi în viitor și arătând că ea nu va vieui atunci după nici una din legile de mai înainte, ci, după ce se va fi îndumnezeit, se va însoși, prin Duhul, cu însuși Dumnezeu Cuvântul, de la care și spre care i-a luat și-i va lua începutul și între existenței ei.

Iar dacă va înalege cineva prin cei apte bărbări și cei apte mii de ani, sau celor apte mii de ani, sau cele apte veacuri, cu care a convieuit firea omenească, nu va tălmăci locul fără judecată și fără înalegerea de lipsă. Și nici una din acestea nu-i va fi soie firea în viața viitoare, întrucât firea temporală i-a primit sfârșitul și al optulea bătăut, adică veacul cel fără de moarte și fără de sfârșit, a luat-o pe ea.

Întrebarea 39

*Ce sunt cele trei zile, în cursul cărora mulțimile
sunt ruinate lângă Domnul în pustie?*²⁴⁸

Răspuns

Pustia este firea omenească sau lumea aceasta, în care sunt ruinate pe lângă rădăcina virtuții și a cunoștinței²⁴⁹ cei care răbdă ostenele și necazuri plini de credință și de neajdeza bunurilor viitoare. Iar cele trei zile sunt, după unul din înțelegerile spirituale ale lor, cele trei puteri ale sufletului prin care sunt ruinate pe lângă rădăcina dumnezeiască a virtuții și a cunoștinței (printr-una adică cercetând, printr-alta dorind și printr-a treia luptându-se pentru ea), primesc drept hrană nestricăcioasă și înțăritoare de minte, cunoștința lucrurilor (1).

După alt înțeles, cele trei zile înseamnă cele trei legi mai generale: cea scrisă, cea naturală și cea duhovnicească, sau cea a harului (2). Pentru că fiecare lege luminează potrivit cu ea însuși firea omenească, având ca Fundament al luminii ei Soarele dreptății. Căci precum fără soare nu se poate face nicidecum ziua, la fel fără înțelepciunea ființială și de sine subsistentă nu poate fi o lege a dreptății. Înțelepciunea aceasta însăși face rostul ei propriu în fiecare lege și ea este aceea care umple ochii înțelegători ai sufletelor de lumină în elegerii. Fericitul David înțelegând acestea, zice: "Legea Ta este fondul picioarelor

²⁴⁸ Matei 15, 32.

²⁴⁹ Rădăcina este totodată Logosul divin, care este substanța virtuții și a cunoștinței.

mele".²⁵⁰ Fclie a numit legea scris , pentru faptul c aceasta, prin combina iile me te ugite ale diferitelor simboluri, ghicituri i tipuri materiale, r spânde te înaintea celor ce- i l rgesc prin fapte pa ii sufletului împotriva puterilor vr ma e, lumina care arde r utatea patimilor (3). Iar lumina a unit legea duhovniceasc a harului pentru faptul c arat simplu, f r simbolurile sensibile, c r rile ve nice,²⁵¹ pe care mintea contemplativ urm rindu- i drumul, e dus spre cel mai înalt dintre bunuri, spre Dumnezeu, nel sându- i determinat i limitat mi carea cuget rii de nici unul dintre lucrurile create (4). C ci lumina legii harului e neînserat , neavând nici un fel de cuno tin , care s- i defineasc razele atotstr lucitoare. Sau poate Proorocul a numit "picioare" drumul întregii vie i tr ite dup voia lui Dumnezeu, sau mi c rile gândurilor bune în suflet c l uzite ca o f clie de lumin din legea scris . Iar "c r ri", chipurile virtu ilor conforme cu legea natural i ra iunile cuno tin ei din legea duhovniceasc , pe care le desv luie prezen a lui Dumnezeu Cuvântul i care readuc firea la ea îns i i la cauza ei, prin virtute i cuno tin .²⁵²

Cei ce din dorin a arz toare dup mântuire, au stat în cursul acestor trei zile, sau al acestor trei legi pe lâng Dumnezeu Cuvântul i au r bdat cu b rb ie ostenelile fiec reia, nu sunt slobozi i fl mânzi, ci primesc hran

²⁵⁰ Psalm 119, 105.

²⁵¹ Mintea umbl ve nic pe c r rile cuno tin ei de Dumnezeu. în acest sens cuno tin a aceasta e o lumin neînserat . Dar i în sensul c nu e definit prin nimic m rginit.

²⁵² Modurile naturale ale virtu ilor, sau revenirea firii la ea îns i prin virtu i, nu se realizeaz numai prin puterile omului, ci prin venirea la ea a lui Dumnezeu-Cuvântul. Vie uirea în conformitate cu firea e condi ionat de ajutorul harului, o separa ie între natur i har, în sensul catolic, nu cunosc Sf. P rin i.

îmbelugată și dumnezeiască : pentru legea scrisă , izbăvirea de viciile de patimi contrare firii: pentru legea naturală , puterea de a împlini fregător datoriile firești, împlinire prin care se susțin legăturile afectuoase ale oamenilor întreolalt , înlăturându-se toată înstrăinarea și dezbinarea care sfâșie firea; iar pentru cea duhovnicească , unirea cu Dumnezeu însuși, în temelul creștină, ieșind din cele create, primesc slava cea mai presus de fire, prin care nu se mai arată decât Dumnezeu sigur luminând în ei (5). Dar mai pe larg despre acestea puteți citi în scrierea despre "Locurile îndoielnice",²⁵³ unde se tâlcuiește un loc din "Cuvântarea Sf. Grigorie la dumnezeiasca Cincizecime"

Scolii

1. Vorbește despre rațiune, iubire și poftă . Prin rațiune cercetăm, prin poftă dorim bunul cercetat, iar prin iubire luptăm pentru el.

2. A numit zilele puterile (facultățile) sufletului, ca unele ce sunt în stare să primească lumina poruncilor dumnezeiești. Dar și pe cele trei legi mai generale, ca unele ce luminează sufletele ce primesc lumina. Căci precum la Facere Scriptura a numit "zi" atât lumina spunând: "și a văzută Dumnezeu lumina că e bună și a numit lumina zi", cât și aerul luminat de ea, zicând: „și s-a făcut seară și s-a făcut dimineață , ziua întâi”,²⁵⁴ tot așa a numit "zile" nu numai puterile sufletului, ci și legile care le luminează pe acestea. Căci abia întrepunzarea acestora întreolalt produce ziua compusă a virtuților, prin faptul că nu se mai deosebesc de

²⁵³ Ambiguum liber, P. G. 91, 1389-1393.

²⁵⁴ Gen. 1, 4.

lumina dumnezeiască a Cuvântului²⁵⁵ puterile străbătute cu totul de ea.

3. Cuvântul (Rațiunea) lui Dumnezeu este în același timp și fiică și lumină. Lumină, fiindcă luminează gândurile naturale ale credincioșilor, și fiică fiindcă pe de o parte împreună înținericul vieții după simțuri, în cei care se zoresc prin împlinirea poruncilor spre viața cea nădăruită, iar pe de altă parte, pedepsește cu arderea judecării pe cei ce se alipesc cu voia de noaptea aceasta întunecoasă a vieții, pentru iubirea de plăcere a trupului.

4. Cel ce nu s-a ridicat mai întâi la sine însuși, prin lepădarea patimilor contrare firii, nu se va ridica la cauza proprie, adică la Dumnezeu, prin dobândirea cu ajutorul harului a bunurilor mai presus de fire. Cel ce vrea să fie ridicat cu adevărat la Dumnezeu, trebuie să se despart cu cugetarea de lucrurile create.

5. Legea scrisă are ca scop izbăvirea de patimi, cea naturală deopotrivă cinstită și deopotrivă îndreptărită a tuturor oamenilor, iar desvârșirea celei duhovnicești stă în faptul că scopul ei este să facă pe om asemenea cu Dumnezeu, atât cât îi este cu putință omului.

Întrebarea 40

*Ce înseamnă numărul celor ase vase de apă de la nunta din Cana Galileii?*²⁵⁶

Răspuns

Dumnezeu care a făcut firea omenească, i-a dat

²⁵⁵

²⁵⁶ In. 2, 5.

prin voia Sa deodat cu existenta i puterea corespunzatoare de infptuire a datoriilor (1). Cele ase vase de apa sunt aadar puterea naturala de infptuire a poruncilor dumnezeiesti. Oamenii, gonind din ea cunoastina, intrandania lor de artadup lucrurile materiale, iinfcuseraceastaputere goala i f rapa de aceea nu tiau cum scure e murdria pcatului, cici cel lipsit de cunoastinu cunoaste modul de curire a pcatelor prin virtute. Aceasta s-a intamplat panacand venind Cuvantul (Ra iunea), Ziditorul firii, a umplut de cunoastina cea dupfire numitputere de infptuire a datoriilor ipe urma prefcutinvin, adic inra iunea cunoastinei mai presus de fire, ra iunea ilegea firii (2).²⁵⁷ Cei ce o beau apoi pe aceasta ies din firea tuturor lucrurilor izboar panin locul ascuns al luntrului dumnezeiesc, unde primesc bucuria i veselia care e mai presus de toate cunoastinele. Ei beau vinul cel bun, adic ra iunea tainic, fctoare de indumnezeire, la sfar it, dupce s-au bucurat de toate celelalte binefaceri hrizite de Providen oamenilor (3).

Iar prin numrul ase se inlege puterea de fptuire a firii (4), nu numai pentru c Dumnezeu a fcut cerul ipmantul inase zile, cici fiindc este numrul cel mai des var it inl untrul lui zece i se compune din prile sale. Vasele de apa, spune Scriptura, erau de cate dou sau cate trei msuri. Prin aceasta se arat c puterea de fptuire a firii cuprinde pe planul contemplatiei naturale, intocmai cum ar cuprinde dou msuri, toat cunoastina fpturilor, atat a celor trupe ti ce constau din materie i form, cat i a celor inteligibile ce constau din fiin i accident, cu un cuvânt, cunoastina general a celor trupe ti; iar pe planul invturii

²⁵⁷ Restabilirea firii numai Hristos o face. Dar El face mai mult decât atata. El umple vasele cu apa, dar pe urma preface apa invin.

tainice despre Dumnezeu, atât cât e cu puțin firii, cunoștința și lumina despre Sf. Treime, sau despre Tatăl, despre Fiul și despre duhul Sfânt, ca pe trei mări.

Deci voi, care vă aflați pe treapta cunoștinței ei, luați aminte. Puterea generală a firii, prin care împlinește cele bune, se împarte în acestea. Și acestea sunt modurile generale ale lucrurilor. Iar puterile generale a firii, care produce virtuțile, îi corespunde virtutea cea mai generală dintre toate, care se împarte și ea în aceste forme (specii), generale și ele. Corespunzător cu puterea firii, virtutea generală se îmbracă în mai multe moduri, ramificându-se în cele aceste forme (5). Acestea trebuie să le cerceteze cel ce se inițiază și cel ce inițiază pe altul în tainele cuvintelor și în aleșurilor dumnezeiești, dacă mintea lui se desfată cu tâlcul mai înalt al acestora. Pe lângă acestea trebuie să mai cerceteze cine sunt slujitorii care scoteau apa, cine e mirele, cine e mireasa, cine e mama care a îndrăznit să anunțe Cuvântului că "vin și eu". Dar ca nu cumva cuvântul nostru despre acestea rămânând mut să se oprească, nedând celor flămânzi nici măcar o parte de hrană duhovnicească, voi grați după puterea mea, fraților și frațuiesc că voi descoperi tot în aleșul celor spuse (căci mintea mea e prea slabă pentru a îmbrățișa vederile spirituale cuprinse în ele), ci numai cât va putea să cuprindă puterea mea de înțelegere.

Deci cea mai generală dintre virtuți spun toți că este iubirea. Iar puterea cea mai generală a firii care o produce pe aceasta, spun că este rațiunea. Aceasta, prinzându-se cu trăire de cauza ei (6), și desfășurându-se în lucrare se deosebește în aceste moduri mai generale, care îmbrățișează formele (speciile), în care se împarte rațiunea iubirii îngrijind trupurile și duhovnicele de cei ce flămânzesc și însetează, de străini și de cei goi, de bolnavi și de cei din

închisori (7). Căci raiaunea virtuții nu se mărginește numai la trupuri și puterea firii noastre nu se arată numai în cele supuse simurilor.

Deci puterea cea mai generală a firii omenești din diferite forme virtuții celei mai generale, deosebind-o prin cele asemoduri ale sale în tot atâtea specii. Prin acestea firea se unește cu aplecarea unitară a voii,²⁵⁸ arătând în tot și (în toate) raiaunea cea neîmpărțită modelatoare, care îi (le) adună la sine prin faptul că face să suferă toate cu bună tate (8). Pe această raiaune reluând-o la sine, întărit prin ostenele datorate, mintea, taie toate umflăturile și tirbiriile firii, pe care nescocindu-le prin aplecarea voii, iubirea trupească de sine a fiecăruia, a slăbită prea blândă firea și a tăiat fiind a cea una în părți multe și potrivnice, ba, cum mai rău nu se poate, chiar strică și oarecare altele, în felul acesta mintea readuce firea la mijlocia statornică, pentru care au fost și scris în ea de la început legile naturale ale virtuților de către Dumnezeu (9) Scriptura indicând poate și taina aceasta, înfrângând cele asevăse goale și fărâșite, arătând cum puterea cea mai generală a firii se află într-o înțelegere în ce privește și vârmirea binelui.

Astfel puterea cea mai generală a firii, împărțindu-se în asemoduri de lucrare, modelează în tot atâtea forme cea mai generală dintre virtuți, îmbrăcând întreaga virtute. Făcând aia, firea ascultă de legea ei cea mai generală, ca de un judecător fărâșit al adevărului. Pe acest judecător Scriptura l-a numit starostele mesei. Acesta

²⁵⁸ $\mu\mu$ = firea se unește cu o orientare unitară a voinței tuturor și îi recapătă astfel ea însăși unitatea, pe care socotea deosebită a voinței fiecărui individ o sfâșia. Dar chiar prin faptul că voia dintr-un individ se unește cu firea lui, voia lui se unește cu voiele tuturor. Căci îndată ce se pune cineva în acord cu firea din sine, s-a pus în acord cu firea în semeni.

declar în chip în elept c vinul cel mai bun, pe care l-a adus Cuvântul mai pe urm prin venirea Sa, adic ra iunea cea mai înalt despre Dumnezeu, trebuie s -l bea firea omeneasc la început, ca pe cel dintâi, i cu el s se îmbete, i numai pe urm s cunoasc alte vinuri, adic ra iunile lucrurilor, ca pe ni te vinuri inferioare fa de cel dintâi. C ci e cât se poate de drept i de cuviincios ca firea s cunoasc mai întâi Ra iunea pentru care a fost f cut i numai pe urm s iscodeasc ra iunile lucrurilor zidite pentru ea (10).

Iar cei ce scoteau apa i serveau, sunt slujitorii Vechiului i Noului Testament, adic Sf. Patriarhi, legiuitorii, conduc torii de o ti, judec torii, regii, Proorocii, Evangheli tii i Apostolii, prin care s-a scos apa cuno tin ei i s-a dat iar i firii. Aceasta a pref cut-o în harul îndumnezeirii Cuvântul, care a f cut firea din bun tate i a îndumnezeit-o prin iubirea de oameni. Iar dac ar spune cineva c slujitorii sunt cuget rile naturale pline de tiin i de evlavie care la porunca Cuvântului, scot apa cuno tin ei din buna orânduire a lucrurilor, cred c nu gre e te fa de adev r.

Iar mirele e, în chip v dit, mintea omeneasc , care îi ia drept mireas , spre împreun vie uire, virtutea. Cuvântul, fiind chemat, vine bucuros cinstind înso irea lor, i înt re te învoiala nun îi lor duhovnice ti i înc lze te duhovnice te, prin vinul S u dorin a lor dup mult rodire de prunci. Mama Cuvântului e credin a adev rat i neîntinat . C ci precum Cuvântul ca Dumnezeu este dup fire F c torul Maicei care L-a n scut pe El dup trup, f când-o Maic din iubirea de oameni i primind s se nasc din ea ca om, la fel Cuvântul,producând în noi mai întâi credin a,se face pe urm în noi Fiul credin ei, întrupându-Se din ea prin virtu ile cu

fapta (11). Prin credință apoi ajungem la toate, primind de la Cuvântul darurile spre mântuire. Căci fără de credință, căreia Cuvântul îi este după fire Dumnezeu, iar după har Fiu, nu avem nici o îndrăzneală să ne adresăm cu cereri către El.

Fie ca o asemenea nunt să încheiem și noi totdeauna și fie ca Iisus cu Maica Sa să vină la ea, ca să readună cunoștința noastră care curge afară din pricina păcatului și să o prefacă în îndumnezeire. Căci această scoate mintea din cunoștința lucrurilor și întreprinde până la neschimbabilitate cunoștința firii, ca pe o apăsare spirituală, prin calitatea vinului.

Scolii

1. Puterea numelui te mișcă carea s-a dat în fire în chip ființial, spre lucrarea virtuților, dar manifestat prin întrebuirea ei voit și liber de către cel ce o are.

2. Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-se om, a umplut iar de cunoștință firea golită de cunoștința dată ei. și înțind-o până la neschimbare, a îndumnezeit-o, nu prin fire, ci prin calitatea²⁵⁹ ce i-a dat-o, pecetluind-o cu Duhul Sfânt, ca să nu-i lipsească nimic, precum a dat apei tărie prin calitatea vinului. Căci pentru aceasta s-a făcut om adevărat, ca să ne facă pe noi dumnezei după har.

3. Vinul bun este rațiunea care ne scoate din fire și ne ridică spre îndumnezeire;²⁶⁰ Acesta i-a fost oprit lui

²⁵⁹ Precum apa devine vin nu prin ea însăși după substanță, ci prin putere de sus și printr-o calitate dăruită, a a firea noastră se îndumnezeiește nu prin sine, ci printr-o calitate deosebită de ființa ei, ce îi se dă de Dumnezeu.

²⁶⁰ , Nu cred că este just traducerea latinească: vinul bun este rațiunea naturii, care ne ridică spre îndumnezeire. Rațiunea firii nu ne poate

Adam s -l bea în urma c derii.²⁶¹ Dar Cuvântul (Ra iunea), golindu-se pe sine din iubirea de oameni, s-a f cut mai pe urm , prin întrupare, cum numai El tie, vin bun de b ut. C ci El însu i este i Providen a, ca sus în toare a lucrurilor, i Ra iunea Providen ei, ca metod de îngrijire a celor providen iale i Providen iatorul care sus ine toate prin ra iunile de-a fi ale lor.

4. Puterea min ii e capabil prin fire de cunoa terea f pturilor trupe ti i netrupe ti. Dar ilumin rile Sfintei Treimi le prime te numai prin har crezând numai c este dar neîndr snind s cerceteze ce este ea dup fiin .

5. Puterea general a firii se împarte în ase moduri i lucr ri. Iar iubirea general în ase forme de virtu i. C ci cel ce alin foamea, setea i ajut pe cei goi, pe cei str ini, pe cei bolnavi i pe cei din închisoare, fie c o face aceasta trupe te sau duhovnice te, împline te iubirea fa de Dumnezeu i fa de aproapele, constatare din cele ase virtu i, ca unul ce- i p streaz dorul sufletului plin numai de Dumnezeu.

6. Cauza ra iunii este Dumnezeu, pentru a c rui c utare omul a primit puterea ra iunii.

7. Iubirea se împarte în cele din care const .

8. Cel ce datorit virtu ii a devenit prin aplecarea

îndumnezei, a a cum puterea natural a apei n-a f cut-o pe aceasta vin. Ra iunea care scoate din fire este, cum se spune mai jos, însu i Logosul divin, Ra iunea suprem . Dar Ra iunea divin se coboar pe Sine ca s poat fi primit de om i b ut de acesta ca un vin bun. Ea se une te cu ra iunea uman , pref când-o pe aceasta, a a cum Iisus a pref cut apa în vin, dar în vin ce poate fi suportat de om, iar scoaterea din fire nu înseamn scoaterea acesteia din fiin a, ci numai din puterea ei.

²⁶¹ A devenit incapabil de în elegerea Ra iunii divine, îngro îndu-i-se mintea prin p cat.

Sfântul Maxim Marturisitorul

voii egal fa de to i, arat în sine pe Dumnezeu cel ce nu caut la fa . C ci precum Dumnezeu a creat firea tuturor, dup una i aceea i ra iune, a a a rânduit ca toat mi carea voin ei s fie una i aceea i. Prin aceasta ra iunea firii, care pare c se risipe te, se adun .

9. Starea de mijloc este starea izb vit de patimile contra firii, dar neajuns la bunurile mai presus de fire. Ea arat aplecarea (socotin a) voii în acord cu firea, neavând vreo înclinare proprie i potrivnic ra iunii firii. De aceea ea consider pe to i oamenii ca unul, având legea firii ca pe o carte scris de Dumnezeu.

10. Judec tor natural nu este legea firii, care ne înva c , înainte de în elepciunea din lucruri, trebuie s ne mi c m dorin a spre cunoa terea tainic a F c torului tuturor.

11. Credin a, în în eles mai ascuns, este maica Cuvântului, fiind produs mai întâi, na te pe urm , întrupat prin virtu i, pe Cuvântul care a f cut-o pe ea.

Întrebarea 41

*Care este în elesul celor cinci b rba i ai Samarinencii i al celui de al aselea, care nu îi este b rbat?*²⁶²

R spuns

i femeia Samarineanc , i cea care s-a m ritat, dup Saducheii, cu cei apte fra i,²⁶³ i cea cu scurgerea sân-

²⁶² In. 4, 18.

²⁶³ Mt. 22, 23.

gelui,²⁶⁴ i cea care s-a aplecat la p mânt, i fiica lui Iair i cea siro-fenician ,²⁶⁵ înf i eaz atât firea oamenilor îndeob te, cât i sufletul²⁶⁶ fiec rui om în parte. Fiecare adic înseamn , dup dispozi ia ei p tima , atât firea cât i sufletul. Astfel femeia de care vorbesc Saducheii este firea sau sufletul, care a convie uit cu toate legile dumnezeie ti date din veac, f r s aduc rod, iar de bunurile viitoare nu vrea s tie. Cea bolnav , de curgerea sângei este de asemenea firea i sufletul, a c ror putere, dat lor pentru a da na tere faptelor drept ii i ra iunilor, se scurge prin patimi spre materie. Siro-feniciania este iar i firea i sufletul fiec ruia, a c rui cugetare, asemenea unei fiice, e r u chinuit de neputin a epileptic , din pricina iubirii de materie. Fiica lui Iair de asemenea este firea i sufletul de sub lege, care a murit de tot din pricina neîmplinirii dispozi iilor legii i a poruncilor dumnezeie ti. Iar femeia aplecat la p mânt este firea sau sufletul, care i-a încovoiat spre materie toat puterea de activitate a min ii, în urma în el ciunii diavolului. În sfâr it, Samarineanca, la fel cu femeile de mai înainte, înf i eaz firea sau sufletul fiec ruia, lipsit de darul proorocesc, care petrece, cu ni te b rba i, cu toate legile date firii; dintre acestea cinci trecuser , iar a asea, de i fiin a, nu era b rbat al firii sau al sufletului, deoarece nu f cea s se nasc din el dreptatea care mântuie te pentru vecie.

Prima lege pe care a avut-o firea de b rbat a fost cea din rai, a doua a fost cea care i s-a dat dup izgonirea din rai, a treia cea din vremea potopului lui Noe, a patra cea a t ierii împrejur din timpul lui Avraam, a cincea cea a

²⁶⁴ Lc. 8, 41; Mt. 9, 20.

²⁶⁵ Mt. 15, 22.

²⁶⁶ Sufletul e în grece te feminin, .

aducerii lui Isaac. Toate acestea primindu-le firea, le-a **lep dat, adică au murit, din pricina nerodirii** faptelor virtuții. Iar așa lege, cea dată prin Moisi, era ca și când n-o avea, fie pentru că firea nu s-a vârat ea dreptatea poruncită de ea, fie pentru că urma să treacă la legea Evangheliei, ca la un alt bărbat, întrucât legea nu s-a dat firii oamenilor pentru veci, ci spre căluzirea ei la ceva mai înalt și mai tainic. Aceasta înseamnă, cred, ceea ce a spus Domnul către Samarineanca: "și pe care-l ai acum, nu este altul"; Căci totuși firea avea să treacă la Evanghelie. De aceea și vorbea cu ea pe la ceasul al șaselea,²⁶⁷ când sufletul este străbătut în chip deosebit de razele cunoștinței prin venirea Cuvântului la el, după ce a trecut umbra legii. Și sufletul se întâlnește cu Cuvântul lângă fântâna lui Iacob, adică lângă izvorul în elesurilor Scripturii. Dar acestea ajung despre tema de față (1).

Scolie

1. Fântâna lui Iacob este Scriptura; apa este cunoștința din Scriptură; adâncimea fântânii, în elesul greu de atins al tainelor Scripturii. Găleata de apă este erudiția în tâlcuirea cuvântului dumnezeiesc al Scripturii, pe care nu o avea Mântuitorul, fiind însuși Cuvântul (însuși Raiunea) și netrebuind să dea celor credincioși o cunoștință adunată prin învățtură și studiu, ci dăruindu-le din harul duhovnicesc în elepciunea cea neconținută în nitoare, care niciodată nu se sfârșete în cei vrednici de ea. Căci găleata, adică erudiția, scoate o foarte mică parte din cunoștință, lăsând întregul neatins, întrucât acela nu poate fi cuprins de nici un cuvânt

²⁶⁷ Ceasul al 6-lea este la amiază, când soarele este mai aproape și luminează mai puternic.

(de nici o ra iune). Dar cuno tin a dup har cuprinde toat în elepciunea cât e îng duit oamenilor, f r studiu, â nind în chip variat, potrivit cu trebuin ele.

Întrebarea 42

În ce în eles se spune despre noi c facem p catul i-l cunoa tem, iar despre Domnul c s-a f cut p cat, dar nu l-a cunoscut. i cum de nu este mai grav a fi p cat i a nu-l cunoa te, decât a-l face i a-l ti? "C ci pe Cel ce n-a cunoscut p cat, zice, L-a f cut pentru noi p cat".²⁶⁸

R spuns

Corupându-se mai întâi libera alegere a ra iunii naturale a lui Adam, a corupt împreun cu ea i firea, care a pierdut harul nep timirii i a a s-a ivit p catul (1). A adar c derea voin ei de la bine la r u este cea dintâi i cea mai vrednic de osând . A doua întâmplat din pricina celei dintâi, este mutarea firii de la nestric ciune la stric ciune, mutare ce nu poate fi osândit . C ci dou p cate s-au ivit în protop rinte, prin c lcarea poruncii dumnezeie ti: unul vrednic de osând i unul care nu poate fi osândit, având drept cauz pe cel vrednic de osând . Cel dintâi este al hot rârii libere, care a lep dat binele cu voia, iar al doilea al firii, care a lep dat f r voie, din pricina hot rârii libere, nemurirea (2). Aceast stric ciune i alterare a firii, produs una din alta, voind Domnul i Dumnezeuul nostru s-o îndrepteze a luat toat firea i astfel a avut i El, în firea luat , tr s tura p timitoare, împodobit cu nestric ciunea voii libere (3). i a a a devenit prin fire, din pricina

²⁶⁸ II Cor. 5, 21.

trăsurii pătimitoare, pe cat, de dragul nostru, dar necunoscând pe catul din aplecarea voii, datorit statorniceii neschimbabile a voii Sale libere, El a îndreptat trăsură pătimitoare a firii prin nestricăciunea voii Sale libere, fiind când din sfârșitul trăsurii pătimitoare a firii, adică din moarte, începutul prefacerii spre nestricăciunea cea după fire (4). I precum printr-un om, care și-a mutat de bună voie liberă alegere de la bine, s-a și vârsat în toată oamenii prefacerea firii din nestricăcioasă în stricăcioasă, la fel printr-un om, Iisus Hristos, care nu și-a mutat liberă alegere de la bine, s-a și vârsat în toată oamenii restabilirea firii din starea de stricăciune în cea de nestricăciune.

Necunoscând deci Domnul pe catul meu, adică povârnierea voii mele libere, nu a luat și nu s-a făcut pe catul meu (5). Dar luând pe catul cel pentru mine, adică stricăciunea firii pentru povârnierea voii mele libere, s-a făcut pentru noi om prin fire pe timitor, desființând prin pe catul cel pentru mine pe catul meu (6). I precum în Adam hotărârea liberă a voii lui proprii pentru ruina desființat podoaba comună a nestricăciunii firii, Dumnezeu socotind că nu e bine ca omul, care și-a înrăit voia liberă, să aibă o fire nemuritoare, la fel în Hristos hotărârea voii Sale proprii pentru bine a șpăriturineii comune a stricăciunii întregii firii. I astfel la înviere firea a fost preschimbat într-o nestricăciune, pentru neclintirea voii libere spre ruina, Dumnezeu judecând că e drept ca omul, care nu și-a schimbat voia liberă spre ruina, să primească iarăși firea nemuritoare. Iar omul acesta este Cuvântul lui Dumnezeu cel întrupat, care și-a unit Sine, după ipostas, trupul străbătut de sufletul rațional. Căci dacă pe timirea, stricăciunea și moartea cea după fire a adus-o în Adam povârnierea voii libere, pe drept cuvânt neclintirea voii libere

din Hristos a adus nep timirea, nestric ciunea i nemurirea cea dup fire, prin înviere.

Schimbarea firii spre p timire, spre stric ciune i spre moarte e deci osânda p catului s vâr it prin hot rârre liber de Adam. Aceast stare nu a avut-o omul dintru început de la Dumnezeu, ci a înfiin at-o i a cunoscut-o, s vâr ind prin neascultare p catul cu voia. Osânda prin moarte este rodul acestui p cat. Luând deci Domnul osânda aceasta a p catului meu liber ales adic p timirea, stric ciunea i moartea cea dup fire, s-a f cut pentru mine p cat, prin p timire, moarte i stric ciune, îmbr când de bun voie prin fire osânda mea, El care nu era osândit dup voia liber . Aceasta a f cut-o ca s osândeasc p catul i osânda mea din voie i din fire, sco ând în acela i timp din fire p catul, p timirea, stric ciunea i moartea. În felul acesta s-a f cut tain comun iconomia Celui ce din iubirea de oameni, pentru mine cel c zut din neascultare, i-a însu it de bun voie prin moarte osânda mea, ca s m mântuiasc , h r zindu-mi prin aceast fapt înnoirea spre nemurire.

Socotesc c s-a ar tat, pe scurt, din multe laturi, cum s-a f cut Domnul p cat, dar nu a cunoscut p catul i cum omul nu a devenit p cat, dar a f cut i a cunoscut p catul, atât pe cel din voia liber , al c rui f c tor este el, cât i pe cel al naturii, pe care l-a primit Domnul pentru el, de cel dintâi aflându-se cu totul slobod (7). A adar nicidecum nu e lucru mai bun a face i a cunoa te p catul, decât a se face p cat. Aceasta s-a v zut inând seama de scopul Scripturii, pe care l-am ar tat i de cuvenita deosebire a în elesurilor, care se afl în cuvântul p cat. C ci cel dintâi p cat produce desp rirea de Dumnezeu (8), lep dând prin hot rârre liber cele dumnezeie ti; iar cel de al doilea tope te mult r utate, neîng duind ca r utatea

Sfântul Maxim Marturisitorul

hot rârîi libere s p easc la fapt , dat fiind sl biciunea firii .

Scolii

1. Cite te, Nile, i bag în cap m car i mai târziu.
2. P catul firii, zice c este moartea, prin care încet m de a mai fi, chiar dac nu vrem; iar p catul voin e alegerea celor contrare firii, prin care refuz m cu voia de a fi ferici i.²⁶⁹
3. Domnul, întrupându-Se ca om, a fost stric cios dup fire. În acest sens se spune c a devenit p cat.
4. Moartea Domnului, zice, s-a f cut început al nestic ciunii întregii firi.
5. i ca om el a fost nep c tos dup fire.
6. P catul pentru noi este stric ciunea firii, p catul este caracterul lunecos al voii libere. Omul a devenit muritor, suportând moartea firii, în temeiul unei osânde drepte, ca s se desfiin eze moartea voii libere.
7. Primul p cat, zice c este cel al voii libere al lui Adam, povârnit spre r u. De aceea a fost singur "liber între mor i",²⁷⁰ neavând p catul pentru care s-a ivit moartea. A face i a cunoa te p catul e v dit c ine de hot rîrea voin ei.
8. Adam s-a f cut p timitor prin fire, spre pedepsirea p catului din voia liber . Pe acesta

✠ Sf. Maxim pune adeseori în paralel existen a () cu existen a fericit (). Prima o avem exclusiv de la Dumnezeu, pentru a doua trebuie s colabor m i noi prin voia noastr liber . Prima o avem exclusiv de la Dumnezeu în calitate de cauz ini ial , a doua prin Dumnezeu ca înt final spre care avem s tindem.

²⁷⁰ Ps. 8, 6.

necunoscându-l Domnul, s-a făcut pcat, luând ca om, din pricina lui, prin fire, trsura p timitoare dup trup.

Întrebarea 43

Dac Scriptura spune c pomul vie ii este în elepciunea, iar lucrarea în elepciunii st în a deosebi i cunoa te,²⁷¹ prin ce se deosebe te pomul cuno tin ei binelui i rului de pomul vie ii?

Rspuns

Marii dascalii ai Bisericii, putând spune multe despre acest tem , prin harul din ei, au socotit c e mai bine s cinsteasc locul cu t cerea, nevrând s spun nimic mai adânc, din pricina neputin ei celor muli de a se ridica la în elegerea celor scrise. Iar dac au i spus unii câte ceva, mai întâi au cercetat puterea ascult torilor i a a au spus o parte din ce puteau spune, spre folosul celor pe care îi înv au, l sând cea mai mare parte neatins . De aceea i eu m-a fi gândit s trec mai bine locul sub t cere, dac n-a fi socotit c prin aceasta a fi întristat sufletul vostru iubitor de Dumnezeu. Deci de dragul vostru voi spune ceea ce poate s fie potrivit tuturor i ceea ce pot s în eleag i cei mici i cei mari.

Pomul vie ii i cel lalt pom se deosebesc mult i negrit, prin însu i faptul c el este numit pomul vie ii, iar cel lalt nu al vie ii, ci numai al "cuno tin ei binelui i rului". Cci pomul vie ii e desigur fctor de via iar pomul care nu-i al vie ii, e vdit c e fctor de moarte.

²⁷¹ Prov. 3, 8.

Pentru că pomul care nu este făcut de via, deoarece nu a fost numit pom al vieii, desigur că va fi numit făcut de moarte, odată ce nimic altceva nu se deosebește, prin opoziție, de via.

Afară de aceasta pomul vieii este că în elepciune se deosebește foarte mult de pomul cunoștinței binelui și răului, care nici nu e în elepciune. Căci proprii în elepciunii sunt mintea și rațiunea, iar proprii, deprinderii opuse a în elepciunii sunt lipsa de rațiune și simirea (domnia simurilor). Deci, întrucât omul a venit în existență alcătuit din suflet mintal și din trup înzestrat cu simire (simuri), după un prim îneles, pomul vieii e mintea sufletului, în care își are scaunul în elepciunea, iar pomul cunoștinței binelui și răului e simirea trupului, în care este vădit că se află mierea carnală. Omul primind porunca dumnezeiască nu se atinge prin experiență cu fapta de această simire, năpădit-o. Amândoi pomii, adică atât mintea cât și simirea au, după Scriptură, puterea de a deosebi între cele spirituale (inteligibile) și cele supuse simurilor (sensibile), între cele vremelnice și cele veșnice. Mai bine zis ea fiind puterea de discernământ a sufletului, îl convinge ca de cele dintâi să se prindă cu toată sârguința, iar pe celelalte să le disprețuiască. Iar simirea are puterea de a deosebi între plăcerea și durerea trupului. Mai bine zis, aceasta fiind o putere a trupurilor înșufletește și sensibile, convinge pe om să împrindă pe cea dintâi (adică plăcerea) și să respingă pe cea de-a doua (durerea). Când deci omul nu e preocupat de-a face alt deosebire decât aceasta, dintre simirea trupească de plăcere și durere, calcă porunca dumnezeiască și mîncă din pomul cunoștinței binelui și răului. El are adică iraționalitatea simirii ca singurul mijloc de discernământ în slujba conservării trupului. Iar prin ea se prinde cu totul de

pl cere ca de ceea ce e bun i se fere te de durere ca de ceea ce e r u. Când îns e preocupat de-a face cu mintea numai deosebirea dintre cele vremelnice i cele ve nice, p ze te porunca divin , mâncând din pomul vie ii. El are adic atunci în elepciunea afl toare în minte, ca singurul mijloc de discern mânt în slujba sus inerii sufletului. Iar prin ea se str duie te dup slava celor ve nice, ca dup adev ratul bine i se re ine de la stric ciunea celor vremelnice, ca de la ceea ce e r u.

Mare este, prin urmare, deosebirea între cei doi pomi i între puterea lor natural de discern mânt, ca i între în elesurile proprii fiec ruia. C ci termenii de bine i de r u se folosesc, f r deosebire, în mai multe în elesuri i pot pricinui celor ce nu cuget cu în elepciune asupra cuvintelor Duhului, mult r t cire. Dar voi, înelep i fiind prin har, ti i c ceea ce se nume te simplu r u, nu e în tot felul r u, ci e r u în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e r u. La fel ceea ce se nume te simplu bine, nu e în tot felul bine, ci e în raport cu ceva, iar în raport cu altceva nu e bine (1). P zi i- v deci de primejdia ce se na te din folosirea aceleia i numiri pentru lucruri deosebite.

Scolie

Binele min ii e dragostea nep tima pentru duh iar r ul ei este afec iunea p tima . Binele sim irii e mi - carea p tima prin pl cere spre trup, iar r ul ei e dispozi ia ce se na te în ea prin virtute.

Întrebarea 44

C tre tine zice Dumnezeu "Iat Adam s-a f cut ca unul din noi?"²⁷² "Dac zice c tre Fiul, cum e pus Adam al turi de Dumnezeu, nefiind din fiin a Lui. Iar dac zice c tre înger, cum îl pune pe înger al turea de Sine ca egal dup fiin , zicând ca unul din noi" ?

R spuns

Am spus deja în capitolul despre ridicarea turnului, c Scriptura închipuie te pe Dumnezeu vorbind, dup dispozi ia l untric din sufletul celor providen ia i. Ea indic astfel voia dumnezeiasc prin figuri proprii nou dup fire. Nici aici a adar Scriptura nu înf i eaz f r o pricin anumit pe Dumnezeu spunând: "Iat Adam s-a f cut ca unul din noi", ci îl înf i eaz spunând aceasta dup înf i area poruncii. i adaug i cauza acestei rostiri, pe care a i uitat s-o pune i în întrebare i care l mure te tot în elesul. C ci spunând: "Iat Adam s-a f cut ca unul din noi", adaug : "cunoscând binele i r ul. i acum nu cumva s - i întind mâna i s - i ia din pomul vie ii i s m nânce i s tr iasc în veac". Deodat , adic , cu îndemnul ce i l-a dat, diavolul l-a înv at pe om i politeismul, spunându-i: "În ziua în care ve i mânca din pom, vi se vor deschide ochii i ve i fi ca ni te dumnezei, cunoscând binele i r ul". De aceea Dumnezeu întrebui eaz în chip ironic i osânditor pluralul: "S-a f cut ca unul din noi", care corespunde cu ideea despre Dumnezeu, s dit în Adam de am girea arpelui, ca s mustre pe omul care a ascultat de diavolul. i

²⁷² Facere 3, 22.

ca s nu- i închipuie cineva c felul de vorbire ironic e str in obiceiului Scripturii, s asculte cum vorbe te Scriptura în numele lui Dumnezeu c tre Israel: "Dac ve i umbla împotriva mea cu viclenie, i eu voi umbla împotriva voastr cu viclenie".²⁷³ Întru nimic nu se deosebe te îns viclenia de ironie. i s - i mai aminteasc acela cum i-a preg tit Dumnezeu lui Ahab am girea, înf iându-i minciuna ca adev r (2), ca gre ind acela s aduc Dumnezeu peste el pedeapsa cea dreapt .²⁷⁴ Scriptura urm re te, a adar, s -l am geasc pe Adam, când înf i eaz pe Dumnezeu zicând despre el, c "s-a f cut ca unul din noi". C ci astfel cum ar ad uga Dumnezeu: "cunoscând binele i r ul", ca i cum ar avea i El o cuno tin compus i constatare din lucruri opuse? Aceasta e cu neputin s o cuget m despre Dumnezeu, cu atât mai pu in s îndr znim s o spunem despre Acela care singur e simplu dup fiin , dup putere i dup cuno tin i care nu are decât cuno tin a binelui (3), mai bine zis e îns i puterea i îns i cuno tin a. Dar nici m car vreuna din fiin ele ra ionale, care î i au existen a de la i dup Dumnezeu, nu are deodat i la un loc, în mi carea simpl a cuget rii, cuno tin a compus a celor contrare, deoarece cuno tin a unuia din cele dou lucruri care î i sunt contrare produce ignoarea celui alt lucru. C ci nu poate fi amestecat cuno tin a a dou lucruri contrare i nu coexist nicidecum. Cuno tin a acestui lucru înseamn necuno tin a celui alt dintre cele contrare, a a cum nu se poate ca ochiul s perceap deodat ceea ce-i sus i ceea ce-i jos i ceea ce-i pe amândou laturile, ci e de trebuin o întoarcere proprie spre fiecare dintre ele, prin desfacerea de celelalte.

Scriptura înf i eaz , a adar, pe Dumnezeu ca i

²⁷³ Levit 26, 27-28.

²⁷⁴ III Reg. 22, 15 urm.

când i-ar însuși pătămirea lui Adam, sau muștră pe Adam fiindcă a ascultat de sfatul șarpei, făcându-l să-și dea seama de nebunia politeistă, sădită în el prin amăgirea Satanei. Dacă aceasta este, s-a lămurit deajuns nedumerirea. De altfel, dacă află singur ceva mai înalt, împărtășește-mi și mie din darul harizmatice de Dumnezeu pentru cunoașterea lucrurilor. Iar cuvântul: "și acum nu cumva să-și întind mâna și să ia din pomul vieții și să trăiască în veci", socotesc că urmărește providențial să despart cu fapta lucrurile neamestecate care nu se fac nemuritor, și conservându-se prin împărtășirea de bine. Căci Cel ce a făcut pe om vrea ca cunoștința aceluiași om să nu fie amestecat, stând în același timp în legătură cu cele ce-i sunt contrare (5).

Scolii

1. Dumnezeu îți grăiește lui Adam potrivit cu ideea de dumnezeire, pe care o învârtăse acela de la diavol.

2. Cel ce iubește minciuna, e predat ei spre pierzare, ca să cunoască prin pătămirea ceea ce a cultivat de bunăvoie și să afle din experiență că împrăștiat din neatenție, moartea în loc de viață.

3. Dumnezeu are numai cunoștința binelui, fiind însăștiințat și cunoștința binelui. Iar cunoștința răului nu o are, întrucât nu are nici puterea lui. Căci, numai dacă are cineva prin fire putere pentru un lucru, are și cunoștința lui în chip ființial. Deci răul se cugetă în ființele raționale precum ceva ce vine pe urmă în mod accidental, împotriva firii, datorită pasivității lor, dar nu în baza unei puteri naturale.

4. Cunoștința celor contrare e contemplată pe rând

de cei capabili de ea.

5. Cel ce i-a convins cunoștința sa întru pe care îl face ca bine prin fire, acela i-a strâns puterea de activitate a sufletului ca pe o mână i-a luat în chip vinovat din pomul vieții, socotind trul prin fire nemuritor. De aceea Dumnezeu, a ezând prin fire în conștiința omului muștrarea pentru ru-l-a desprins de viață, ca pe unul ce a devenit ru prin hotărârea voinei ei. Aceasta ca nu cumva, să vâind trul, să-l poată, convinge conștiința că trul este prin fire bun.

Întrebarea 45

*Ce vrea să spun în Levitic prin pieptul legnat în braul (oldul) separat, închinat, în cinstea lui Dumnezeu, preoților?*²⁷⁵

Răspuns

Cred că prin piept se înlege contemplația înaltă, iar prin braț activitatea adică deprinderea (aptitudinea) cugetării și lucrarea, sau cunoștința și virtutea (1). Căci cunoștința aduce mintea în chip nemijlocit lui Dumnezeu, iar virtutea o desface prin fapte din toată devenirea lucrurilor. Acestea le-a lăsat Scriptura pe seama preoților, care au primit ca moțtenire numai pe Dumnezeu și nimic din cele ale pământului.

Sau alt în eles: Cei ce prin cunoștință și virtute sunt străbătuți de Duhul, au săfac prin cuvântul învățurii inimile altora capabile de evlavie și de credință, iar aptitudinea și puterea lor făptuitoare trebuie săle despart de străduințele după firea cea stricăcioasă și săle mute spre

²⁷⁵ Lev. 7, 31, 32.

Sfântul Maxim Marturisitorul

agonisirea bunurilor nestriccioase și mai presus de fire. De aceea pe drept cuvânt a poruncit Scriptura ca, de la cele aduse spre jertfă lui Dumnezeu, pieptul legat, adică inima celor ce se dedică lui Dumnezeu, și brațul, adică activitatea lor, să fie date în seama preoților (2).

Scolii

1. Pieptul este simbolul contemplației, iar brațul al activității. Căci contemplația este aptitudinea cugetării, iar activitatea este lucrare. Prin amândouă acestea se caracterizează adevărata preoție.

2. Cel care prin învățatură cucernică, aduce lui Dumnezeu ca jertfă inimile altora, asemenea pieptului din Levitic, și cel care despre puterea lor de activitate de cele striccioase prin împlinirea poruncilor, s-a făcut preot, luând pe seama sa pieptul și brațul celor care se aduc pe ei înșiși jertfă lui Dumnezeu.

Întrebarea 46

Care este deosebirea între oglindă și ghicitor ?²⁷⁶

Răspuns

Oglinda este, ca să nu spun pe scurt, conștiința care are în ea neîtrăbit forma tuturor virtuților cu fapta și prin care cel curat cu înțelegerea vede pe Dumnezeu; sau cu alte cuvinte, ea este deprinderea cu împlinirea poruncilor, care cuprinde sinteza tuturor virtuților împlinite întreolalt în chip unitar, ca o faptă divină. Iar ghicitoria este cunoștința

²⁷⁶ 1 Cor. 13, 12.

ra iunilor (cuvintelor) dumnezeie ti, printr-o îmbr i are deplin , pe cât se poate, cu ajutorul contempla iei, cuprinzând în sine ar tarea str vezie a celor mai presus de în elegere. Oglinda este, simplu vorbind, deprinderea care indic forma originar a virtu ilor, ce se va descoperi celor învrednici i. C ci oglinda arat sfâr itul viitor al filosofiei cu fapta, celor ce au oglinda. Iar ghicitura indic originalul celor inteligibile, prin cuno tin (1).

Deci toat dreptatea de aici, comparat cu cea viitoare, are în elesul unei oglinzi, ce reflect chipul lucrurilor originare, dar nu cuprinde îns i lucrurile în subsisten a lor descoperit . i toat cuno tin a, pe care o avem aici despre lucrurile înalte, comparat cu cea viitoare, este o ghicitur ce con ine o indica ie a adev rului, dar nu însu i adev rul în subzisten a lui, care va avea s se descopere în viitor. Întrucât în virtute i cuno tin se cuprind cele dumnezeie ti, oglinda ne indic originalele prin virtute, iar ghicitura face str vezii originalele prin cuno tin . Aceasta este deosebirea între ogлинд i ghicitur : oglinda veste te sfâr itul viitor al f pturii, iar ghicitura indic taina contempla iei.²⁷⁷

²⁷⁷ Virtutea noastr de aici, oricât ar fi de des vâr it , e numai o oglind prin care se vede des vâr irea viitoare, care pe de alt parte nu va mai fi propriu-zis virtute, dac virtutea e ogлинд , sau v l str veziu, care odat va înceta. Iar cuno tin a noastr de aici, ca treapt mai înalt a virtu ii, oricât de bogat ar fi, nu e decât o ghicitur prin care se întrevede adev rul viitor, care la ar tarea lui va desfiin a ghicitura, sau cuno tin a de aici.

Deci i virtutea i cuno tin a au o constitu ie paradoxal . Pe de o parte cuprind realitatea viitoare, pe de alta o disimuleaz , o ascund, ne în al cu privire la chipul ei adev rat (). Ar fi interesant de comparat ideea de disimulare implicat în virtutea i cunoa terea cre tin cu cea din gnoseologia lui Lucian Blaga de pild . S-ar putea spune de categoriile stilistice ale acesteia, sau de categoriile kantiene, care pe de o parte redau ceva din realitate, pe de alta o disimuleaz , c

Scolie

Oglinda indic bunurile ce vor corespunde
fpturii, iar ghicitura tainele viitoare ale cunoştinţei ei.

Întrebarea 47

*Ce înseamnă : "Glasul celui ce strigă în pustie", şi
celelalte? Ce e pustia şi ce înseamnă aici calea Domnului
şi gătirea ei? Care sunt criteriile Lui şi ce înseamnă a le face
drepte? Ce sunt viciile pripstioase şi ce înseamnă "şi toată
valea pripstioasă se va umple"? Ce sunt munţii şi dealurile,
şi ce înseamnă coborârea lor? Ce înseamnă cele strâmbe
cum se vor face drepte? Ce sunt cele aspre şi cum se vor
face şi netede? Şi ce înseamnă după , ce spune toate
acestea: "şi va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu"?²⁷⁸*

Răspuns

Glas al lui Dumnezeu Cuvântul, care strigă de la
început în pustie, adică în firea oamenilor, sau în lumea
aceasta, este desigur orice sfânt, fie că închină lui
Dumnezeu, cu sinceritate, ca Avel,²⁷⁹ cele dintâi criterii ale
contemplaţiei sufletului, îngrădite prin virtuţi (1); fie că se
plimbă cu neclintită credinţă, asemenea lui
Enoch,²⁸⁰ de bunurile viitoare, dobândind prin neclintirea în ele

sunt expresia puterilor noastre finite de înălţare a realităţii. Când
aceste puteri vor înceta în locul lor îl va lua puterea infinită
dumnezeiască , atunci vom cunoaşte Adevărul "făcătoare".

²⁷⁸ Is. 40, 3-5; Lc. 3, 4-6.

²⁷⁹ Fac. 4, 4.

²⁸⁰ Fac. 4, 26.

puterea s le cheme cu t rie (2); fie c , încercat în toat virtutea, i-a ridicat, ca Enoch,²⁸¹ mintea cu totul din leg tura i din cuno tin a lucrurilor i i-a mutat-o, deplin eliberat , la îns i cauza cea mai presus de în elegere (3); fie c , asemenea lui Noe,²⁸² privind prin credin chipurile viitoare ale judec ii dumnezeie ti, i-a întocmit, ca pe o corabie, o vie uire i o deprindere, care s -l scape de mânia viitoare, înt rit din toate p r ile cu frica lui Dumnezeu (4); fie c , asemenea lui Avraam, v zând cu ochiul curat al credin ei frumuse ea bunurilor viitoare, a ascultat s ias cu drag inim din p mântul, din rudenia i din casa p rinteasc , p r sind leg tura i afec iunea fa de trup, fa de sim uri i fa de cele supuse sim urilor (5) i, aflându-se în timpul încerc rilor i al luptelor, mai presus de fire, a preferat în locul firii pe acela care e cauza firii, precum marele Avraam a preferat pe Dumnezeu lui Isaac;²⁸³ fie c , asemenea lui Isaac²⁸⁴, ajuns la vârful p timirii i la o foame nes turat dup contempla ie, a câ tigat o atât de ferm deprindere întru virtute i cuno tin , încât nu a putut fi clintit de la adev r, chiar când era r sboit de duhurile viciene (6); fie c , asemenea lui Iacob, cur indu- i mintea de desi ul celor materiale i de confuzia lor, i-a f cut-o neted i, îmbr cându- i trupul în piei de ied, adic asprimea vie ii lui Dumnezeu, a primit de la Dumnezeu puterea împotriva cugetului trupesc; apoi tot asemenea lui Iacob, de teama r scoalei patimilor i de dorul unei înv turi mai înalte prin experien , s-a mutat în Haran, adic la contemplarea naturii de la care luând, prin ostenelele cu

²⁸¹ Fac. 5, 33.

²⁸² Fac. 6, 8.

²⁸³ Fac. 12, 1; 22, 2.

²⁸⁴ Fac. 26, 1.

la fapta, toată viața a duhovnicească a lumii văzută, adunată în diferite cugetări în aleșuri, s-a întors în pământul pârîntesc și propriu, adică la cunoștința celor inteligibile, aducându-și, ca pe niște femei și slujnice, deprinderile și lucrurile ferme ale activității și ale contemplației, pe care le-a dobândit și pe ființele scuse din ele, care sunt acestea (7).²⁸⁵ și simplu vorbind, ca să nu mai lungesc vorba peste ceea ce trebuie, înfrățind viața fiecăruia, fiecare sfânt este, în chip vădit, prin viața lui, ca unul ce are în sine pe cuvântul care-și strigă voia. Să căutăm ceilalți oameni, un glas al Cuvântului și un înainte-mergător, pe măsura și după chipul dreptății și al credinței din el.

Mai mult decât toată înșelăciunea este glasul lui Dumnezeu și înainte-mergător marele Ioan vestitorul și propovăduitorul venirii adevărate a lui Dumnezeu, al celei fărâșuri și fărâșurilor, ca și arătătorul Lui, pentru cei ce nu-L cunosc. Căci el a răstăcit deschis pe Cel ce ridică pământul lumii²⁸⁶ și a contribuit, cu slujirea sa de la Botez, la îndeplinirea tainelor mântuirii, potrivit economiei.

Dar fiindcă, din pricina bogăției narului, orice silabă, chiar și cea mai neînsemnată a dumnezeieței Scripturi, poate, să se tâlcuiască în multe feluri spre folosul celor dornici de virtute și de cunoștință, să cercetăm, pe cât ne este cu putință, și altfel cuvintele puse în fruntea capitolului.

A adar, pustia, cum am spus, e firea oamenilor și lumea aceasta, ca și fiecare suflet în parte, din pricina nerodirii celor bune, la care a ajuns prin greșala străveche.

Glasul Cuvântului ce strigă este mișcarea carea conștientă ei la fiecare greșală. Aceasta, strigând în ascunsul

²⁸⁵ Fac. 33, 5.

²⁸⁶ Io. 1, 26.

inimii, g te te calea Domnului. Preg tirea c ii Domnului e limpede i v dit c se face prin schimbarea i îndreptarea spre bine a modurilor (de via) i a gândurilor i prin cur irea întin ciunilor de mai înainte. Iar cale frumoas i sl vit e via a virtuoaș a fiec ruia, de-a lungul c reia Cuvântul î i face drumul mântuirii, s l luindu-se în el prin credin i umblând înso it de diferitele percepte i dogme ale virtu ii i cuno tin ei. C r rile Cuvântului sunt diferitele moduri ale virtu ilor i diferitele comport ri sau îndeletniciri dup voia lui Dumnezeu. Pe acestea le fac drepte aceia care nu cultiv virtutea i cercetarea cuvintelor dumnezeie ti nici pentru slav , nici din zgârcenie, nici ca s fie lingu i i de oameni, sau ca s le plac lor, sau ca s se mândreasc în fa a lor, ci toate le fac i le spun i le cuget în fa a lui Dumnezeu. C ci Cuvântul lui Dumnezeu nu z bove te pe c r rile care nu sunt drepte, chiar dac ar afla calea în anumite privin e g tit . De pild , cineva poste te i se re ine de la hrana care aprinde patimile i face toate celelalte câte pot s ajute la izb virea de patimi. Acesta a g tit calea anumit , dar cultiv aceste moduri pentru slava de art , sau din zgârcenie, sau pentru a fi lingu it de oameni, sau pentru a le pl cea lor, sau din alt pricin , i nu pentru a pl cea lui Dumnezeu. Acesta nu a f cut drepte c r rile lui Dumnezeu. El a r bdat osteneala preg tirii c ii, dar nu-L are pe Dumnezeu umblând pe c r rile lui. Deci calea Domnului este virtutea, iar c rarea dreapt e modul (chipul) drept i neviclean al virtu ii.

"Toat valea pr p stioas se va umple". E vorba, desigur, de a celor care au g tit bine calea Domnului i au f cut drepte c r rile Lui nu pur i simplu ale tuturor; adic nu i de a celor ce n-au g tit calea Domnului i nu au f cut drepte c r rile Lui. Iar valea pr p stioas este trupul

fiecare ruia, atunci când a fost supus la curgere multă a patimilor și când a fost tăiată continuitatea și coeziunea lui duhovnicească cu sufletul, susținut prin legea lui Dumnezeu, care le lega. Dar poate fi înțeles că valea prapăstioasă a sufletului, care a fost scobită și rosă de îndelungatele furtuni ale păcatului și care a pierdut prin viciu frumusețea netezimii în duh (8). Deci toată valea prapăstioasă, adică trupul și sufletul celor ce au găsit calea Domnului și au făcut dreptățile Lui, se va umple prin lepădarea patimilor, care produc în ele, în trup și-n suflet, inegalitățile prapăstioase, și se va redobândi înfrumusețirea naturală a vieții virtuozității, netezită în duh.

„și fiecare munte și deal se va coborî”. Cum se știe, alături de viciu obișnuiesc să se afle munții și dealurile. Munte este "orice în lume care se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu"²⁸⁷ iar deal este tot păcatul ce răzvrătește împotriva virtuții. Cu alte cuvinte, munții sunt duhurile care produc neîncredința, iar dealurile, cele care străvesc păcatul. Când deci toată valea, adică trupul sau sufletul celor ce au găsit calea Domnului și au făcut dreptățile Lui, se va umple de cunoștință și virtute, prin prezența lui Dumnezeu Cuvântul care umblă între ei prin porunci, se vor umili toate duhurile cunoașterii mincinoase și cele ale păcatului. Pentru că și Cuvântul lui Dumnezeu va încerca și va supune și va surpa stăpânirea lor vicleană, ridicată împotriva firii omenești, și pășind, așa zicând, mărimea și înălțimea munților și a dealurilor și umplând cu ele văile (9). Căci într-adevăr de va lua cineva înapoi, prin puterea Cuvântului, toate câte le-au luat dracii de la fire, producând neîncredința și păcatul în cuprinsul firii, nu va mai exista nicidecum vreo înălțime a neîncrederii și a păcatului, precum n-ar mai exista în lumea

²⁸⁷ II Cor. 10, 5.

văzut nici un munte și nici un deal, dacă ar avea oamenii vreo mână cu care să sapă munții și dealurile și să umple văile.

Deci coborârea muntelor și a dealurilor spirituale și viclene înseamnă restabilirea trupului și a puterilor firești ale sufletului în rânduiala lor. În urma acestei restabiliri mintea iubitoare de Dumnezeu, umplându-se, în chip natural, de bogăția virtuții și a cunoștinței ei, va străbate neted veacul acesta și va păși întins pe lumea neîmbătănită și nestricăcioasă a Puterilor spirituale și sfinte. Ea nu va mai fi amăgită de patimile de bunăvoie ale trupului, care se folosesc de plăcerea felurită și vicleană, și nu va mai fi exasperată de încercările fără de voie ale durerii, ca pentru crușarea trupului să renunțe la calea anevoioasă a poruncilor, fugind de asprimea ostenelelor virtuții.

"Cele strâmbe se fac drepte" când mintea, eliberând mîndărele trupului de patimi, adică oprind simțurile și celelalte mîndăre de la lucrarea plăcerii, le învață să se miște potrivit cu rațiunea simplă a firii (10). Iar "cele aspre", adică încercările fără de voie, vor fi cîștigate, când mintea, bucurându-se și veselindu-se, răbdă cu inimă bună neputințele, necazurile și nevoile, desființând toată stăpînirea patimilor de bunăvoie prin ostenelele fără de voie (11). Căci cel ce se dorește după viața adevărată, cunoscând că toată osteneala, fie cu voia, fie fără de voie, se face moarte a plăcerii, care este mama morții (12), va primi cu veselie toate asprimele încercărilor fără de voie, bucurându-se întru răbdare și fără de necazurile sale cîștigătoare și line, care-l duc fără să-l rătească spre cununa chemării de sus, pe cel care-și face cu evlavie de-a lungul lor drumul dumnezeiesc.

Prin urmare, tot cel ce a stins prin înfrînare

plăcerea înșurubătoare, complicată și amestecată în chip felurit în toate simburile, a făcut dreptele cele strâmbe. Și tot cel ce calcă cu puterea răbdării peste întâmplările aspre și anevoie de străbătut ale ostanelilor, a făcut cele aspre curate. De aceea "va vedea mântuirea lui Dumnezeu", pe care o va primi ca pe o răsplătire a virtuții și a ostanelilor pentru ea, ca unul ce s-a luptat bine și după lege, a biruit plăcerea prin sete de virtute și a călcat durerea prin dragostea de cunoștință și prin amândouă a purtat bărbătește nevoile dumnezeiești (13).

De aceea zice: "și va vedea tot trupul mântuirea lui Dumnezeu". Prin "tot trupul" se înțelege trupul cel credincios, după cuvântul: "și voi vărsa din Duhul Meu peste tot trupul",²⁸⁸ adică peste tot trupul care a crezut. Deci nu tot trupul în general va vedea mântuirea lui Dumnezeu. Căci trupul celor necredincioși nu o va vedea, dacă este adevărat cuvântul care zice: "Pier necredinciosul, căsănuvadă slava Domnului".²⁸⁹ E vorba aici, în chip determinat, de tot trupul credincios. Iar prin trup ca parte, cuvântul Scripturii înțelege de obicei întreg omul. Ea strigă adare: "și va vedea tot omul mântuirea lui Dumnezeu". Deci tot omul care ascultă glasul ce strigă în pustie și, după înălțarea mai sus, găsește calea Domnului și face dreptele lucrurile Lui; tot omul care apoi, prin dărmarea muniilor și a dealurilor spirituale și viclene, umple valea, adică sufletul care, prin scobirea lui, adică prin călcarea poruncii dumnezeiești, a prilejuit pomenirea muniilor și dealurilor viclene în lăcașul ridicării (14); tot omul care prin această umplere pricinuiete scoborârea puterilor viclene și apoi îndreaptă, prin înfrânare, căile strâmbe ale patimilor de bunăvoie, adică mișcărilor plăcerii și netezește prin răbdare întâmplările aspre

²⁸⁸Ioan 2, 28.

²⁸⁹Is. 26, 10.

ale încerc rilor f r voie, adic diferitele feluri de dureri, f cându-le c i bune; tot omul de felul acesta pe dreptate va vedea mântuirea lui Dumnezeu, ca unul ce a devenit curat la inim . C ci cel curat la inim vede, prin virtu ile i prin contempla iile sale evlavioase, la sfâr itul luptelor pe Dumnezeu, dup cuvântul: "Ferici i cei cura i cu inima, c aceia vor vedea pe Dumnezeu".²⁹⁰ Pentru c el a primit ca r splat a ostenelilor pentru virtute harul nep timirii, decât care nimic nu arat mai deplin pe Dumnezeu, celor ce îl au. i poate celor ce caut în elesurile mai înalte le este dat i altfel s aud , în temeiul acestui har, în sufletul eliberat de patimi, ca într-o pustie, glasul în elepciunii i al cuno tin ei dumnezeie ti, care strig f r sunet prin virtu i (15). Fiindc unul i acela i Cuvânt se face tuturor toate potrivit cu fiecare, str b tându-l pe fiecare i d ruindu- i în mod anticipativ harul S u, ca pe un glas înainte-merg tor, ce preg te te pe fiecare pentru venirea Lui. În unii acest har devine poc în , ca înainte-merg tor al drept ii viitoare, în al ii virtute, ca preg titor al cuno tin ei a teptate, i iar i în al ii cuno tin , ca icoan a viitoarei aptitudini contemplative. Simplu vorbind, timpul se dep rteaz de la mintea contemplativ , când aceasta î i însu e te prin cuno tin (în chip gnostic) urcu urile dumnezeie ti ale Cuvântului i se acomodeaz ra iunilor Lui suprafire ti i iubitoare de oameni, prin care se face tuturor toate, ca pe to i s -i mântuiasc prin bog ia milostivirii Lui.

Scolii

1. Cel ce cultiv cuno tin a îngr at prin virtu i, adic cuno tin a lucr toare, s-a f cut asemenea lui Avel.

²⁹⁰ Mt. 5, 8.

Drept aceea Dumnezeu caută spre el și spre darurile lui.

2. Cel ce cunoaște cu adevărat cele viitoare și îndrăznește în ele, nu încetează niciodată să cheme prin fapte cele îndrănite. Și astfel devine un nou Enoc, care cheamă pe Dumnezeu.

3. Cel ce a bineplăcut lui Dumnezeu prin fapte, își mută mintea prin contemplație în țara celor spirituale, ca să nu mai vadă prin lucrarea vreunui lucru moartea care vine prin patimile susinute de simțire. Acesta nu se mai află sub nimic din cele ce vreau să-l robească.

4. Cel ce din pricina viitoareii mântuirii, se străduiește într-o viață ostentivă, s-a făcut asemenea lui Noe, care prin pustiirea trupului scapă de viitoarea osândă a necredincioșilor.

5. Pentru mântuirea trupului, rudenie simțurilor, căsătoriește lumea supusă simțurilor. Patriarhul ieșit din acestea, a tăiat afecțiunea sufletului față de ele.

6. Numai de Isaac s-a scris că nu s-a mutat din pământul făgăduinței. Tatăl său Avraam a ieșit din Mesopotamia și s-a dus în Egipt, iar fiul său Iacob a fost alungat în Mesopotamia și după aceea s-a așezat în Egipt, unde a înflorit.

7. Prin soții a înțeles deprinderile virtuții ale cunoștinței, iar prin slujnice lucrările acestora. Din acestea naște, ca pe niște fii, rațiunile cuprinse în natură și în timp.

8. Precum trupul izbit neconținut de patimi se face asemenea unei vîșii prăpăstioase, la fel se face și sufletul când este scobit de scurgerea gândurilor rele.

9. Pentru darea patimilor contrare firii și dobândirea virtuților conforme firii, umple sufletul și patca o vale și smerește cugetarea în lăcașul ca un munte, de duhurile rele.

10. "Cele strâmbe" sunt mi c rile sim urilor potrivnice firii. Ele se îndreapt când mintea le înva s se mi te potrivit firii, spre cauza proprie, adic spre Dumnezeu.

11. "Cele aspre" sunt întâmpl rile încerc rilor f r de voie. Ele sunt pref cute în c i line prin r bdarea lor cu mul umire.

12. Maica mor ii este pl cerea, iar moartea pl cerii este osteneala, fie cea din voie liber , fie cea f r voie.

13. Cel ce iube te virtutea, stinge cuptorul voit al pl cerilor. Iar cel a c rui minte este str b tut de cuno tin a adev rului nu e oprit de ostenelele f r de voie din mi carea neîncetat a dorin ei care-l poart spre Dumnezeu.

14. Sufletul scobit prin p cat, a dat dracilor ca unor mun i putin a de în l are, adic de st pânire asupra sa.

15. Virtutea lucrat cu fapta se face glas a cuno tin ei ce strig , ca în pustie, în sufletul lipsit de patimi. C ci virtutea este înainte-merg toarea adev ratei în elepciuni, vestind adev rul ce se va ar ta în urma ei dup iconomie, dar exist înainte de ea dup cauz .²⁹¹

Întrebarea 48

A doua parte a Paralipomenelor zice despre Ozia:

„A f cut ce este drept înaintea Domnului i l-a c utat pe Domnul în zilele lui Zaharia, care îl sf tuia în frica Domnului; iar Domnul i-a f cut parte de prop ire”.²⁹² ” i a zidit Ozia turnuri în Ierusalim i la poarta unghiului i peste unghiul v ii i peste unghiuri; i le-a înt rit pe ele. i a zidit

²⁹¹ Adev rul e cauza virtu ii, dar e în folosul omului ca s ajung la el prin virtute.

²⁹² II Paralip. 26, 4-5.

Sfântul Maxim Marturisitorul

turnuri în pustie și aș pat fântâni multe, că avea multe turme în Sefila și în câmpie și lucr torii la viile din munte și din Carmel, fiindcă era lucr tor de p mânt".²⁹³ Ce sunt turnurile, ce este poarta unghiului, ce este valea și unghiul ei și ce sunt iar și unghiurile, și turnurile din pustie? Ce sunt fântânile și pate și turmele? Ce este Sefila și câmpia? Cine sunt lucr torii la vie și ce este muntele și Carmelul? și ce înseamnă : "Că era lucr tor de p mânt?"

Răspuns

Vino, preaslăvite Cuvinte ale lui Dumnezeu, și ne împărtășește, pe măsura puterilor noastre, descoperirea cuvintelor Tale. Întărând grosimea învelișurilor, arată-ne, Hristoase, frumoase ea în aleșurilor spirituale. Ia-ne de mână dreaptă, adică de puterea minii noastre, și "ne călăuzește pe cale poruncilor Tale".²⁹⁴ Și ne du "la locul cortului Tău cel minunat, până întru casa lui Dumnezeu (1), în glas de bucurie și de mărțurisire a zvonului de sărbătoare",²⁹⁵ ca și noi, prin mărțurisirea făptuirii și prin bucuria contemplației,²⁹⁶ să fim învredniciți a veni la locul negrit al ospătului Tău și să ne ospătăm împreună cu cei ce prăznuiesc acolo duhovnicește, cântând cunoștința celor negrite cu glasurile netăcute ale minii. Și mă iartă pe mine, Hristoase, că îndrăznesc, la porunca slujitorilor Tăi celor învredniciți, ceea ce este peste puterea mea. Luminează cugetarea mea neluminată, spre în alegerea locului de față, ca să fii și mai mult slăvit, ca unul ce dai "orbilor vedere și faci limba

²⁹³ Ibidem 9-10.

²⁹⁴ Ps. 119, 35.

²⁹⁵ Ps. 42, 5.

²⁹⁶ Prin cele două trepte ale urcușului.

bâlbâii lor sîr iasc cu claritate.

Socotesc, a adar, cî precum, pîn la un loc, Solomon a fost chipul lui Hristos Dumnezeu, a a a fost i Ozia pîn la un loc chipul Mântuitorului. Cîci numele lui Ozia, tîm cit în grece te, înseamn tîria lui Dumnezeu. Iar tîria natural i puterea ipostatic a lui Dumnezeu i Tat l, este Domnul nostru Iisus Hristos. Acesta s-a fîcut piatra cea din capul unghiului. Iar unghiul este Biserica. Cîci precum unghiul face prin sine leg tura dintre doua ziduri, la fel Biserica lui Dumnezeu se face unirea a dou popoare, a celui dintre neamuri i a celui dintre Iudei. i aceast unire are ca leg tur pe Hristos (2). Acesta a zidit "turnurile în Ierusalim", adic a în l at, ca ni te înt ritori, "în locul de unde se vedea pacea" cele dintâi cuvinte (ra iuni) dumnezeie ti i de ned rîmat ale dogmelor despre dumnezeire. Iar "la poarta unghiului" a în l at cuvintele (ra iunile) dogmelor despre întrupare. Cîci poart i u a Bisericii e tot El (3), fiindc zice: "Eu sunt u a". Aceast poart este înconjurat de turnuri, adic de înt ririle dogmelor dumnezeie ti despre întrupare, ar tînd c cei ce vreau s cread drept trebuie s între în untrul unghiului, adic în Biseric , prin înt ririle acestea i s fie ap ra i de ele. Cîci cel ce e asigurat de turnurile dogmelor dumnezeie ti, ca de ni te înt ritori ale adev rului, nu se teme de gîndurile i de dracii care-l amenin cu pierzarea.

" i peste unghiul v ii". Valea este trupul. Iar unghiul acestuia este unirea lui cu sufletul,²⁹⁷ prin leg tura în duh (4). Peste aceast unire se zidesc turnurile, adic

²⁹⁷ Imaginea unghiului pentru unitatea ce se realizeaz între dou lucruri, care totu i nu se confund , este cît se poate de potrivit . Unghiul e un întreg, în care se disting totu i p r ile unite. Linia dreapt n-ar putea exprima aceast nouate, ci ar ar ta o contopire a celor unite.

Întăriturile poruncilor și învățăturile pe care le scoate dreapta socoteală din ele, ca prin acestea să se pazească nedescăput unirea trupului cu sufletul, ca un unghi.

"și a zidit turnuri peste unghiuri". Unghiuri poate a numit Scriptura diferitele uniri dintre faptele desfrătate, care s-au realizat prin Hristos (5). Căci El a unit pe om înlăturând tainic în duh, deosebirea dintre bărbat și femeie, întrucât a eliberat în amândoi rațiunea firii de caracteristicile crescute din patimi.²⁹⁸ A unit apoi pe mântul, înlăturând deosebirea dintre paradisul sensibil și pe mântul pe care-l locuim.²⁹⁹ A unit de asemenea pe mântul cu cerul, arătând astfel firea lucrurilor sensibile ca una singură ce gravitează spre ea însăși. A unit iar și cele sensibile cu cele inteligibile, dovedind că și firea celor create este una singură, aflându-se într-o strânsă legătură printr-o oarecare rațiune tainică, în sfârșit a unit într-un mod și după o rațiune mai presus de fire toată firea creată cu Creatorul. Și peste fiecare din aceste uniuni sau unghiuri a zidit turnurile întărituri ale dogmelor dumnezeiești, care să le susțină și să le lege strâns (6).

²⁹⁸ μυστήριον. Rațiunea firii umane e aceeași în bărbat și femeie. Dar patimile au greșit pe ea caracteristici deosebite în bărbat și femeie. De aceste caracteristici provenite din patimi curăță Hristos rațiunea firii omenești, arătând-o la fel în bărbat și femeie. Dar această uniformizare se realizează numai în duh, adică numai dacă se copleșește în ei viața trupească - a simțirii - prin duhul care s-a deschis în adâncul lor prin Duhul dumnezeiesc și-a inundat toată existența lor. În duh bărbatul și femeia sunt la fel, numai trupul cu simțirile corespund toare în diferență.

²⁹⁹ Pe mântul acesta poate redeveni prin viața noastră curată și prin buna în alegere dintre oameni paradisul sensibil, care a fost la început. Nu o grani geografică desparte paradisul original de pe mântul ce-l locuim, ci grani a păcatului. Prin Hristos pe mântul a redevenit un paradis în potență și deci în dezvoltare, așa cum în om s-a inaugurat ordinea învierii.

"i a zidit turnuri în pustie". Pustia este firea celor, v zute, adică lumea aceasta în care Cuvântul a zidit drept turnuri opiniile cucernice despre lucruri, d ruindu-le celor ce le cer, cu alte cuvinte a s dit în duh ra iunile juste ale dogmelor contempla iei naturale.

"i a s pat fântâni multe, c avea multe turme în Sefila i în câmpie i lucr tori la viile din mun i i din Carmel, fiindc era lucr tor de p mânt". Pustia este, cum am spus, lumea sau firea oamenilor, în aceasta a s pat fântâni, prin aceea c a scos p mântul din inimile celor vrednici, le-a cur it de greutatea i de cugetul p mântului i le-a l rgit ca s poat primi ploile dumnezeie ti ale în elepciunii i ale cuno tin ei, ca s adape turmele lui Hristos, adică pe cei ce au nevoie, pentru pruncia sufletului, de înv tura moral (7)

"Turmele din Sefila". Sefila se tâlcuie te c ldare strâmt . Acestea indic pe cei ce se cur esc prin încerc rile f r voie i se spal de întin ciunile sufletului i ale trupului. Ace tia au nevoie s bea ca pe o ap înv tura despre r bdare (8).

Iar turmele "din câmpie" arat pe cei ce prop esc, bucurându-se de l rgime, întrucât lucrurile cele de-a dreapta î i desf oar cursul potrivit cu dorin a lor; sau pe cei ce prop esc în bine pe drumul virtu ilor i se l rgesc f r patim în împlinirea poruncilor, umblând pe calea sau în legea lor. Ace tia înc au nevoie s se adape din cuvântul care îi adap la smerenie, la comuniunea i la împreuna p timire cu cei mai neputincio i i la mul umirea pentru cele h r zite lor (9).

"Lucr tori la viile din mun i" sunt cei ce cultiv pe culmile contempla iei ra iunea dumnezeiasc i extatic a cuno tin ei, care învesele te inima (10). Iar "lucr torii la

viile din Carmel" sunt cei ce prin contemplație se exercită în chip înalt în tăinuirea desvârșitei curățiri, cu înclătășurarea totală a celor create. Căci Carmelul se tâlcuiește: "recunoașterea (acceptarea) tăierii împrejur". Deci cel ce cultivă via în el, cultivă ideea mistică a tăierii împrejur prin cunoașterea, tăind dimprejurul minții tot ce e materie și toate cele materiale, dar fărâșind și socotească în chip iudaic ruinea drept slav (11). Scriptura zice că și aceștia au trebuință de apăsăminte în elepciuni din fântânile sate în pustie, că, pe măsura credinței, fiecare să primească cuvântul potrivit pentru cele crezute, adică harul prin care să învețe pe alții cuvântul mântuitor.³⁰⁰ Căci prin acesta Domnul nostru Iisus Hristos îngrijește în chip minunat de sufletul fiecăruia, dat fiind că El este și se face fără încetare agricultorul cel bun și priceput, care lucrează toate cele spuse mai înainte pentru mântuirea noastră.

Acesta este pe scurt unul din înțelegerile cuvintelor de mai înainte. Acest înțeleger are în centru pe Iisus Hristos. După alt înțeleger ele se referă la mintea fiecăruia, descriind desvârșirea celor întăriți de frică și de iubirea lui Dumnezeu (12). Înainte însă de a înfrunța acest înțeleger al cuvintelor, trebuie să-mi arătăm mirarea că s-a putut spune de Ozia, care, potrivit istoriei, era regele Iudeii, că avea lucrători la viile din Carmel, știut fiind că acest munte nu se afla în împărăția lui Iuda, ci că dea în împărăția lui Israel, însăși capitala lui Israel fiind zidită pe vârful lui (13). Dar, precum se vede, Scriptura, vrând să stârnească cugetarea noastră leneșă la cercetarea adevărului, a amestecat în esența istoriei ceea ce n-a existat niciodată.

300 „S-ar putea traduce și așa: "ca, pe măsură credinței, fiecare să primească rațiunea cuvenită din cele crezute, adică harul învăturii mântuitoare".

Ozia, a adar, e mintea care a dobândit t ria dumnezeiasc în vederea f ptuirii i a contempla iei.³⁰¹ C ci, precum am spus, Ozia se t lm ce te prin "t ria lui Dumnezeu". i l-a c utat, zice, Ozia pe Domnul în zilele lui Zaharia, care îl sf tuia în frica Domnului". Zaharia se t lm ce te: "pomenirea lui Dumnezeu". Deci mintea, pân are în ea vie pomenirea lui Dumnezeu, caut prin contempla ie pe Domnul. Dar nu oricum, ci în frica Domnului, adic prin împlinirea poruncilor (14). C ci cel ce îl caut printr-o contempla ie f r fapte, nu afl pe Domnul, pentru c nu l-a c utat în frica Domnului.

"Iar Domnul i-a f cut parte de prop ire". Domnul h r ze te prop ire oricui s vâr e te fapte întru cuno tin ,³⁰² înv ându-l modurile poruncilor i descoperindu-i ra iunile adev rate ale lucrurilor.³⁰³

" i a zidit Ozia turnuri în Ierusalim". Cel ce prop e te în c utarea Domnului prin contempla ie, împreun cu fric , adic cu împlinirea poruncilor, zide te turnuri în Ierusalim, în l ând adic , în starea simpl i pa nic a sufletului ra iunile despre Dumnezeire (15).

" i peste poarta unghiului". Poarta unghiului, adic a credin ei biserice ti, este via evlavios (16). C ci prin aceasta intr m la mo tenirea bunurilor. Deasupra ei mintea gnostic (ce se îndeletnice te cu cunoa terea) zide te, ca ni te turnuri puternice i nebiruite, înt riturile dogmelor despre întrupare, constând din diferite înv turi, ca din tot atâtea pietre; de asemenea diferitele moduri ale virtu ilor,

301 In vederea celor dou trepte ale urcu ului duhovnicesc.

302 Sau: oricui împreun f ptuirea cu cuno tin a, sau caut s p trund în elesul poruncilor pe care le împline te.

303 Modurile poruncilor: modurile de aplicare practic ; ra iunile lor sau ale lucrurilor: în elesurile, rosturile lor în ansamblul Universului i al existen ei.

Sfântul Maxim Marturisitorul

prin care se asigură împlinirea poruncilor.

"îmi unește pe mine și trupul". Valea este trupul. Iar unghiul acestuia este unirea lui cu sufletul prin legea poruncilor. Peste această unire zidește mintea, ca pe un turn, cunoștința, care supune trupul sufletului, prin legea duhului.³⁰⁴

"îmi unește pe mine și trupul". Multe, zice, sunt unghiurile peste care mintea cea puternică întărește în Dumnezeu a zidit turnurile. Unul din aceste unghiuri este unirea celor particulare cu cele generale de aceeași fire, prin aceeași rațiune a existenței. Așa se unesc de pildă indivizii cu speciile, speciile cu genurile și genurile cu ființa. În felul acesta marginile se împreună în chip unic.³⁰⁵ Peste aceste concretizări particulare și prin ele se străduiește rațiunea generală, realizându-se, ca și în unghiuri, unirea multe și variate ale celor ce se deosebesc între ele (17). Un altfel de unghi este unirea minții cu simțirea, a cerului cu pământul, a celor sensibile cu cele inteligibile și a firii cu rațiunea ei (18). Peste toate acestea mintea contemplativă își înalță concepțiile adevărate prin înțelegerea ei, zidind cu înțelepciune turnurile spirituale peste aceste unghiuri, adică ridicând deasupra acestor uniuni dogmele care le susțin.

"îmi unește pe mine și trupul", zice, și a zidit turnuri în pustie și a săpat fântâni multe". Cel ce a putut să-și elibereze simțurile de patimi și să-și izbăvească sufletul din robia simțurilor, a reușit să ridice zid în calea intrării diavolului în minte prin mijlocirea simțurilor. De aceea se spune că a

³⁰⁴ Cunoștința de aici nu este gnoza în general, prin care este cunoscut Dumnezeu, ci înțelegerea, prin care omul recunoaște unirea dintre trup și suflet și drept urmare necesitatea ca trupul să se supună sufletului.

³⁰⁵ . în fiecare individ se întâlnește particularul cu universalul într-un chip unic, care nu se mai repetă .

în l at în pustie, adic în contempla ia natural , ca pe ni te turnuri înt rite, opiniile evlavioase despre lucruri, în care refugiindu-se, nu se teme de dracii, care tâlh resc în pustia aceasta, adic în firea celor v zute i am gesc mintea prin sim uri, tr gând-o spre întunericul ne tiin ei (20).

" i a s pat fântâni multe", adic diferite deprinderi în cele bune, capabile s primeasc prin cuno tin (prin gnoz) pentru a le împ rt i altora, înv turile h r zite de sus. „C ci avea multe turme în Sefila i în câmpie i lucr tori la viile din mun i i din Carmel, fiindc era agricultor". Cel ce lupt dup lege pentru adev r, prin armele de-a dreapta i de-a stânga, împrosp teaz puterea de r bdare a turmelor din Sefila, adic mi c rile sufletului dedicate trupului, care se exercit în purtarea încerc rilor f r de voie, ad pându-le cu temeiuri de rezisten din deprinderile felurite ale virtu ii i ale cuno tin ei, ca ni te fântâni s pate; iar pe cele din câmpie, adic mi c rile sufletului care prosper în cele de-a dreapta, sau în l rgimea virtu ilor, le adap cu ra iuni (cu gânduri) de smerenie i de cump tare, ca s nu cad nici în cele de-a stânga i s nu fie scoase nici din cele de-a dreapta.

" i lucr tori la viile din mun i i din Carmel". Lucr torii de la viile din mun i sunt gândurile³⁰⁶ evlavioase ale contempla iei, care z bovesc pe în lime i cultiv cuno tin a extatic i tainic (21). Iar cei din Carmel sunt gândurile care cultiv tiin a nep timirii i a cur irii des vâr ite, prin înl turarea tuturor lucrurilor i a grijilor, ca pe prepu ce trebuie t iat, întrucât înv luie puterea de rodire a sufletului. Aceste gânduri taie cu totul dimprejurul min ii, prin cuno tin , afec iunea ei fa de lucrurile p mânte ti.³⁰⁷

³⁰⁶ În grece te gândurile sunt de genul masculin (μ).

³⁰⁷ Rela ia sau leg tura min ii cu lucrurile p mânte ti.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Căci Carmelul înseamnă "acceptarea (recunoașterea) tăcerii împrejur".

La sfârșit se spune de Ozia că este agricultor. Aceasta pentru că toată mintea, care a dobândit tăcerea lui Dumnezeu în vederea contemplației, este ca un agricultor adevărat, pământul curat de neghină semințele dumnezeiești ale celor bune, prin silina și prin îngrijirea sa, pământul ce are în sine pomenirea lui Dumnezeu care o susține. Căci zice: "Îmi era căutând pe Domnul în zilele lui Zaharia, întru frica Domnului". Iar Zaharia tălmăcit în limba grecească, înseamnă pomenirea lui Dumnezeu.

De aceea să ne rugăm neîncetat Domnului, ca pomenirea lui mântuitoare să rămână în noi pururea, pentru ca izbânzile noastre duhovnicești să nu ne strice sufletul, fiindându-l să se înalțe cu mândrie și să îndrăznească lucruri mai presus de fire, ca Ozia.

Scolii

1. Prin cortul minunat în elege sfântul trup al lui Dumnezeu, pe care l-a luat din firea noastră, întrucât i-a dat existență în Sine însuși, fiind de sămânță. Iar casa este sufletul Lui mintal, căci Cuvântul fiindându-se om i-a unit Sine, în chip negrit, un trup înzestrat cu suflet mintal, ca să curețe ceea ce-i asemenea prin asemenea. Iar locul este însuși Cuvântul, care a fixat în Sine, după ipostas, firea noastră, în chip neschimbat. La acest cort sau trup să străbatem deci, sfârșind trupul nostru prin virtuți. Căci prin acestea poate deveni, după harul Duhului, de aceeași formă cu trupul slavei Lui. Și să pășim trundem înăuntrul casei lui Dumnezeu, sau în contemplația curată de orice amestec, prin cunoașterea simplă și neîmpurită, ajungând la însuși sufletul mintal al

Domnului, ca să avem și noi "mintea lui Hristos",³⁰⁸ cum zice Apostolul, prin împărțirea de Duhul Sfânt. Atunci vom fi devenit după har și noi pentru El, ceea ce s-a făcut El, prin fire, după iconomie, pentru noi.³⁰⁹

2. Piatra din capul unghiului este legătura unghiului, adică a Bisericii.

3. Prin poarta unghiului în alegere întruparea, care este poarta Bisericii; iar prin turnuri, dogmele drepte despre întrupare.

4. Prin unghiul, vă în alegere unirea cea după fire a trupului cu sufletul și legătura cea după duh a sufletului cu trupul, când acesta este slujitor al virtuții.

5. Unghiuri numește în general diferitele uniri ale fapturilor, adică unirile diferitelor naturi mai generale între ele, spre a da o unică armonie.

6. Fiecare unire a fapturilor pomenite se face după o raionare a înțelepciunii. Pe acestea Scriptura le numește turnurile unghiurilor. Căci raionarea ființială pe care o cunoaștem în fiecare faptură³¹⁰ și raionarea care le leagă pe toate împreună într-o singură armonie, este ca o fortificație și

³⁰⁸ Filip. 3, 20.

³⁰⁹ Prin virtuți, dar nu fără har, ajungem la trupul Domnului, adică trupul nostru se modelează după trupul Lui în toate similitudinile sale; prin cunoștința simplă și nedivizată ajungem la sufletul Lui, sufletul nostru aflându-se într-o contemplare pură a lui Dumnezeu. Atunci avem "mintea lui Hristos" cea umană, adică ne urcăm până acolo, până unde s-a coborât El, ne întâlnim cu El în punctul de intersecție al dumnezeirii cu omenitatea, în starea omului îndumnezeit.

³¹⁰ O raionare ființială, pe baza cunoașterii fapturii respective. Fie într-un sens, fie într-altul, raionarea oricărei fapturi este o fortificație care nu poate fi distrusă, sau alterată. Raionarea aceasta înălțată ca un turn pentru o faptură. Tot așa face și raionarea mai generală a mai multor lucruri, ca acestea.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ca un turn al fieceia dintre fpturi.

7. Fântâni a numit inimile care primesc darurile cerești ale sfintei cunoștințe, după ce au fost splate prin cuvântul tare al poruncilor. Ele au lăsat ca pe niște bolovani, iubirea față de patimi și afecțiunea firii față de lucrurile sensibile și s-au umplut de cunoștința cea în duh, venit de sus, care spală patimile și dă viața virtuților.

8. Turmele din Sefila sunt cei ce învață prin multe strămtoriri filosofia morală și au nevoie de cuvintele (raionurile) care îndeamnă la răbdare.

9. Turmele din câmpie sunt cei ce înaintează lesnicios pe drumul virtuților și rămân nevinovați de rău. Aceștia au nevoie de cuvintele (raionurile) care îndeamnă la mulumire.

10. Prin munici în general în elege contemplarea înaltă a naturii în duh. Pe aceasta o cultivă cei ce au lăsat năclirile sensibile și au străbătut la raionii, prin mijlocirea virtuților.

11. Carmelul este în lăimea recunoașterii tinerii împrejur.³¹¹ Iar tineria împrejur este în lăturarea afecțiunii naturale față de cele ce se schimbă³¹² și suprimarea legăturii afectuoase a minții față de fpturi. Viața de viață a acestei stări este raionul Providenței, care hărăzește extazul sobru. Pe aceasta o cultivă bărbății sau gândurile ce se mișcă numai în jurul monadei simple și fără început. Căci cel ce se mișcă numai spre aceasta aținat de la sine, ca pe un prepuș, afecțiunea care acoperă cauza creerii lucrurilor.

³¹¹ În lăimea recunoașterii necesită tinerii împrejur.

³¹²

. Este plătirea pentru lucrurile prinse în uvoiul devenirii. Sau plătirea pentru fenomenul apariției și creșterii lucrurilor și tristețea pentru fenomenul vestejirii și dispariției lor.

12. Alt în eles al acestora.

13. Se arat cu curaj c e cu neputin s se fi petrecut istoria lucrurilor în conformitate cu acest loc.

14. Prin frica lui Dumnezeu a indicat filosofia activ , ar tând sfâr itul prin început. C ci "începutul în elepciunii este frica lui Dumnezeu".³¹³

15. Gândul înalt despre dumnezeire este turn în suflet, înt rit prin implicarea poruncilor.

16. Ce este poarta unghiului?

17. Ra iunile celor particulare, în împreunare cu cele generale, înf ptuiesc unirile celor deosebite, deoarece ra iunile mai generale îmbr i eaz în chip unitar ra iunile celor particulare, la care se refer în mod firesc lucrurile particulare.

18. Exist i între acestea o ra iune a rela iei în duh, care înf ptuie te unirea lor întreolalt .

19. Observ cum trebuie s se în eleag cuvântul "a înt rit".

20. Cel ce a dobândit o opinie cucernic despre fiecare lucru, nu se mai teme de dracii care în al pe oameni prin cele v zute.

21. Via face vin, vinul produce be ie, iar be ia extaz. Prin urmare i ra iunea activ , care este via, cultivat prin virtu i, na te cuno tin a; iar cuno tin a, extazul fericit, care scoate mintea din leg tura cu sim irea (lucrarea sim urilor).

Întrebarea 49

Ce înseamn cele spuse în aceea i carte: " i a v zut Ezechia c vine Senaherib în fa a lui s lupte

³¹³ Prov. 1, 7.

Sfântul Maxim Marturisitorul

împotriva Ierusalimului. i s-a sfătuit cu bătărilor lui i cu cei puternici, ca să astupe apele izvoarelor, care erau în fața cetății; i ei l-au ajutat. i a adunat popor mult i a astupat apele izvoarelor i râul care trecea prin cetate",³¹⁴ Ce înseamnă acestea, după înălțarea lor mai înalt?

Răspuns

Ezechia este mintea care a încins filosofia lucrătoare împreună cu cunoștința și puterea de discriminare dumnezeiască împotriva puterii vrăjmașe. Căci Ezechia înseamnă, după numele lui, puterea sau stăpânirea dumnezeiască. De aceea împăratul te împingea peste Ierusalim, adică peste suflet, sau peste viziunea păcii, cu alte cuvinte peste contemplația cunoscută, eliberat de patimi (1). Când aceasta vede puterea vrăjmașă pornită împotriva ei, se sfătuește după cuviință cu bătărilor și cu cei puternici să astupe apele izvoarelor din afara cetății. Iar că peteniile unei asemenea minți sunt rădăcina credinței, a neajunsurilor și a dragostei, care stăpânesc căminul te bătărilor peste toate înălțările și gândurile dumnezeiești din suflet. Ele sfătuesc cu înțelepciune mintea și totodată o întăresc împotriva puterii vrăjmașe și-i arată modalitățile de nimicire a ei. Căci fără credință, neajunsurile și dragostea minții nu poate să oprească cele rele, nici să izbândească în cele bune.

Credința convinge mintea războinică, și-i ia refugiul la Dumnezeu, dându-i curaj să îndrăznească prin armele duhovnicești ce îi pune la îndemână. Neajdeea se face chezașul cel mai nemincinos al ajutorului dumnezeiesc, făcând nimicirea puterilor dușmane. Iar iubirea o face să fie cu anevoie de clintit, mai bine zis cu

³¹⁴ II Paralip. 32, 2 - 3.

totul de neclintit din dragostea dumnezeiasc , chiar când e r zboit , fixând în dorul dup Dumnezeu toat puterea natural a ei (2).

i de fapt numele t lm cite ale c peteniilor, corespund cu cele spuse C peteniile lui Ezechia erau în acea vreme la Eliachim, fiul lui Hilchia, economistul (supraveghetorul), Somnas scriitorul i Ioah, fiul lui Asaf cronicarul. Eliachim înseamn "învierea lui Dumnezeu", iar tat l s u Hilchia înseamn "partea lui Dumnezeu". i de fapt învierea lui Dumnezeu în noi prin credin este fiul cel dintâi i unic al p r ii lui Dumnezeu, adic al cuno tin ei adev rate (3). Aceast credin , împreunat cu cuvenita supraveghere a cuno tin ei, adic cu darul discriminrii, distinge limpede între n v lirile ispitelor cu voia i între cele f r voie.

Iar Somnas scriitorul înseamn "întoarcere", ar tând limpede sensul cel mai deplin al n dejdii dumnezeie ti, f r care nu e cu putin întoarcerea nim nui spre Dumnezeu (4). Iar propriu n dejdii e s scrie, adic s înve e cele viitoare i s le pun sub ochi ca prezente; apoi s conving pe cei r zboi i de puterea vr jma c nu e departe de ei Dumnezeu care-i ap r i pentru care sfin ii duc lupta.

În sfâr it Ioah, fiul lui Asaf, cronicarul, se t lm ce te "fr ia lui Dumnezeu", iar Asaf tat l lui "adunare". Prin urmare din adunarea i unirea în jurul celor dumnezeie ti a puterilor suflete ti, adic a celei ra ionale, impulsive i poftitoare, se na te iubirea. Prin aceasta cei, ce au dobândit prin har o cinste egal la Dumnezeu (c ci fr ia înseamn harul egalei cinstiri),înscriind în memorie str lucirea frumuse ii dumnezeie ti,p streaz în ei ne tears dorin a dup iubirea dumnezeiasc , care înscrie i întip re te în partea

cuget toare a sufletului frumuse ea cea pur (5).

Deci a a stând lucrurile, precum s-a ar tat întrucâtva i din t l m cirea numelor, orice minte încins , asemenea lui Ezechia, cu putere dumnezeiasc , are al turea de sine ca pe ni te b trâni sau c petenii, în primul rând, puterea ra iunii. Din aceasta se na te credin a cunosc toare, care înva mintea în chip negrit c Domnul e pururea de fa , i n dejdea, datorit c reia le are pe cele viitoare de fa ca i pe cele prezente. În al doilea rând are puterea pofitoare, prin care ia fiin iubirea de Dumnezeu. Prin aceasta fixându-se mintea de bun voie în dorul dup dumnezeirea cea atotsfânt , e însuflit de dorin a cea mai puternic dup Cel iubit în sfâr it mai are lâng sine puterea iu imii, prin care se aprinde cu t rie de pacea dumnezeiasc , îmboldind mi carea poftei spre dorirea lui Dumnezeu (6). Orice minte are aceste puteri conlucrând cu ea la desfiin area p catului i la înfiin area i sus inerea virtu ii, ca pe ni te b trâni, întrucât ele sunt cele dintâi puteri ale sufletului i chiar îi întregesc fiin a lui, apoi ca pe ni te c petenii, întrucât au st pânirea peste mi c rile ce pornesc din ele i dispun prin voin a min ii, care le mi c , de lucr rile supuse lor (7). Ele sf tuiesc mintea i o ajut , s astupe apele izvoarelor, care erau, sau mai bine zis care sunt afar din cetate. C ci totdeauna ceea ce-i trecut pentru istorie e prezent, în chip tainic, în în elesul spiritual.

Având aceste trei puteri s n toase i neam gite, mintea adun poporul cel mult, adic mi c rile i gândurile evlavioase, care pornesc în mod natural din ele.³¹⁵ Iar apele

315 Unificarea tuturor tendin elor suflete ti într-o direc ie bun d o mare putere omului. Dar ea se face foarte greu. C ci sunt unele tendin e care fac opozi ie. i atunci se porne te un r zboi înl untrul omului pentru înfrângerea recalcitrantilor. Iat cum descrie Blondel această

din afara cetii, adică din afara sufletului, care formează râul ce trece prin mijlocul cetii, sunt cugetările ce curg în suflet, trimise prin fiecare sim din sectorul corespunzător al lumii sensibile, în timpul contemplării naturale. Din ele se formează cunoașterea celor sensibile, care străbate sufletul asemenea unui râu ce trece prin cetate (8).

Cât vreme este străbătută de această cunoștință, sufletul nu leapădă chipurile și nici lucrurile sensibile, prin care obișnuiește puterea vicelă și pierzătoare să pornească războiul împotriva lui. De aceea zice Ezechia: „Ca să nu vin regele Asur și să afle apăsător mult și să biruiască”.³¹⁶ E ca și când mintea perspicace ar zice că trece puterile sale, în vremea nevrii patimilor: „Să opresc contemplarea naturală și să ne îndeletnicim numai cu rugăciunea și cu muncirea trupului, prin filosofia activă (dintre acestea rugăciunea este închisă prin urcarea regelui în templul lui Dumnezeu, iar muncirea trupului prin împlinirea lui Ezechia cu sac), ca nu

strategie: "Există în om o multiplicitate de tendințe, de apetituri mai mult sau mai puțin concertate sau divergente, un polipsichism de care s-a putut spune că sunt ca un popor numeros ce are șase subefiențe sau guvernământul raionii și al voinței și între care se găsesc atât supunții docili și disciplinați, cât și recalcitranți și disidenți. Ceea ce s-a numit asceză și luptă spirituală nu este decât manifestarea și metoda aplicabilă în această istorie lăuntrică, în această militia hominis adversus et propter semet-ipsam". "Aceasta pentru că în fața oricărei atitudini definite și hotărâte se ridică, din spirit de contradicție, partida nemulțumirilor...Orice efort inițial este ca o declarație de război moliciunii și împotriva forțelor vii, care au în ele instinctul conservării și independenței". Acestea trezesc în noi "stări de conștiință străine sau ostile, voințe noi care se ridică împotriva voinței ei". (M. Blondel, *L'Action*, vol. II, p. 194-6). Lupta aprigă începe deci abia în cei ce s-au hotărât la o viață mai conformă cu poruncile dumnezeiești. Și asupra lui Ezechia pornesc dușmanii când au văzut opera de consolidare ce-a purcesă și o înfruptăiește.

³¹⁶ II Paralip. 32, 4.

cumva prin ideile lucrurilor sensibile cel viclean s-a strecoare în noi și chipurile și formele lor.³¹⁷ Căci prin acestea s-a răsturnat în noi patimile pentru înfrângerea lucrurilor văzute, lucrarea rațională din noi încetând să mai străbată prin mijlocirea simțirii (percepției) spre realitățile inteligibile, și astfel cel viclean a rău și a surpat cetatea, adică sufletul, și s-a născut în Babilon, adică în confuzia patimilor".

Cel ce, prin urmare, în vremea răscolirii patimilor, își închide viziunile și se leapădă cu desăvârșire de închipuirea și amintirea celor sensibile și oprește cu totul mișcările naturale ale minții îndreptate spre cercetarea celor din afară, acela a astupat, asemenea lui Ezechia, apele izvoarelor care sunt în afara cetății și a tăiat râul, care trece prin mijlocul cetății. La aceasta l-au ajutat puterile amintite și multul popor adunat, adică gândurile evlavioase ale fiecărei puteri. Făcând așa, sufletul a biruit și rău înat, prin mâna lui Dumnezeu, puterea vicleană și tirană, ridicată împotriva lui, omorând, la porunca dumnezeiască, prin răsturnarea capabilă să distrugă patimile, ca printr-un înger, una sută optzeci și cinci de mii din oștii ei. Iar acest număr indică deprinderea poporului care a pătruns în chip nerățional în cele trei puteri ale sufletului prin cele sensibile, ca și lucrarea simțurilor îndreptată spre ele (11).

Prin urmare mintea care vrea să risipească prin cunoștința îngrămădirilor nevăzute, nu trebuie să se ocupe nici cu contemplația naturală și nici altceva să nu facă în vremea atacului dracilor vicleni, ci numai să se roage, să-și îmblânzească trupul cu osteneală, să stingă cu toată sânguină

317 Contemplarea naturală nu e rea. Dar ea nu se poate face fără primejdie decât pe treapta a doua, după curățirea patimilor, dar și atunci trebuie oprită când se simte ispita celui rău de a asocia la înălțările sau la chipurile lucrurilor, gânduri de poftă.

cugetul p mântesc i s p zeasc zidurile cet ii (adic virtu ile ce str juiesc sufletul, sau metodele de p strare a virtu ilor, adic înfrânarea i r bdarea), prin gândurile bune, înn scute firii noastre (12). De asemenea e nevoie ca nici un gând s nu r spund prin contraziceri vreunuia din du manii spirituali din afar . Aceasta ca nu cumva, cel ce aduce în suflet r sturn ri viclene, am gindu-l prin cele de-a dreapta, s -l despart de Dumnezeu, furându-i dorin a i, în elându-l prin cele ce par bune, s -i atrag cugetarea, care caut cele bune, spre cele rele. Acest am gitor este închipuit prin Rab ache, c petenia regelui Senaherib al Asiriei, de care spune Scriptura c vorbe te evreie te. Rab ache se t lm ce te: "tare la b utura împreunat cu s rut rile", sau "cel care are multe s rut ri". C ci vicleanul drac, care obi nuie te s r zboiasc mintea prin cele de-a dreapta, vorbe te evreie te, aducând în suflet prin virtutea p rut , dar neadev rat , r sturn ri viclene i ar tându-i o iubire în el toare i pierz toare, decât care sunt mai bune r nile prietenului care love te. C ci se zice: "Mai bine s te încrezi în r nile prietenului, decât în s rut rile du manului"(13).³¹⁸

Iar Senaherib se t lm ce te "ispita usc ciunii", sau "din i ascu i i". El e diavolul care, secând într-adev r prin gândurile ascu ite spre r u (c ci aceasta cred c înseamn "din ii ascu i i", apa dumnezeiasc a cuno tin ei ce curge în noi, prin lucrarea ce o produce în cei ce o primesc, î i împline te cu adev rat slujba indicat de nume. El este i se nume te cu adev rat "ispita usc ciunii", ca cel ce îi face lipsi i de orice împ rt ire de via în Duh pe cei ce cad în vicleniile lui.

Sau poate se spune lui Senaherib, adic diavolului, "ispita usc ciunii", pentru faptul c e lipsit i

318 Prov. 27, 6.

s rac, neavând nici o putere proprie când n v le te împotriva noastră (14). i de fapt, f r lucrurile sensibile, prin care obi nuie te s r zboiasc sufletul, nu ar putea s ne vat me. De aceea are nevoie pentru supunerea noastră, de izvoarele din afara cet ii, adic de în elesurile lucrurilor materiale prin care obi nuiesc s p trund în suflet înf i rile i chipurile lucrurilor sensibile. C ci sim urile, primind întip rirea lor, ajung de multe ori, din pricina afec iunii fa de ele, o arm viclean i v t m toare în mâna diavolului, spre înl turarea podoabei dumnezeie ti din suflet, predând du manului, prin mole ala pl cerii, puterea ra iunii din noi.

Dar cel ce prin înfrânarea amintit î i închide b rb te te sim urile, i prin puterile sufletului ridic ziduri la intr rile chipurilor sensibile spre minte, u or risipe te me te ugunile viclene ale diavolului, f cându-l s se întoarc cu ru ine pe calea pe care a venit. Iar calea pe care vine diavolul, sunt materiile ce par trebuincioase pentru sus inerea trupului (15). Deci acela îl sile te s se întoarc în ara sa, adic în lumea de confuzie i de haos, ucigându-l întocmai prin gândurile viclene, n scute din el, c rora le-a schimbat direc ia spre readucerea p cii. C ci cel ce a putut s biruiasc pe diavolul chiar prin gândurile viclene aduse de el, c rora le-a dat prin contempla ie o întrebui are mai bun, a ucis pe Senaherib prin fiii s i i l-a fug rit în Armenia, ara sa. Acela a întrebui at spre înt rirea p cii gândurile, care au tulburat sufletul prin sim uri. C ci Armenia se t lm ce te prin "a ezarea p cii".³¹⁹ Iar a ezarea p cii se realizeaz prin dobândirea virtu ilor dumnezeie ti. Mintea întorcând în aceast direc ie gândurile, care mai înainte o îmbrânceau, prin sim uri, spre patimile de ocar,

³¹⁹ II Regi 19, 36.

ucide pe diavolul care le na te spre pierzarea firii omene ti (16).

Bine i în elept a lucrat a adar Ezechia, dup în elesul spiritual al Scripturii, astupând apele izvoarelor, care erau în afara Ierusalimului, din pricina lui Senaherib, împ ratul Asirienilor. Izvoarele din afara cet ii, adic a sufletului, sunt toate cele sensibile. Iar râul, care trece prin mijlocul cet ii, este suma de cuno tin e adunate prin contempla ie natural , din în elesurile lucrurilor sensibile. Aceasta trece prin mijlocul sufletului, aflându-se la hotarul dintre minte i sim ire (17). C ci cuno tin a lucrurilor sensibile nu e cu totul str în nici de puterea min ii i nu ine cu totul nici de lucrarea sim urilor (de percep ie), ci se afl la locul de întâlnire a min ii cu sim irea sau a sim irii cu mintea, f când prin sine leg tura între ele (18).

De sim ire, (de percep ia sensibil) ine, întrucât cuprinde întip ririle l sate de înf i rile lucrurilor sensibile; iar de minte, întrucât transform în ra iuni întip ririle l sate de aceste înf i ri. De aceea cu drept cuvânt s-a numit cuno tin a lucrurilor râul ce trece prin mijlocul cet ii, întrucât ea este puntea dintre cele dou extremit i, adic dintre minte i sim ire. Pe aceast cuno tin o astup , în vremea n v lirii patimilor, cel ce risipe te con tient concentr rile ascunse ale dracilor, vicleni, ca s ocoleasc primejdia într rii chipurilor materiale în minte. i f când a a, ucide una sut optzeci i cinci de mii de du mani, adic deprinderea f c toare de p cat, care contrar ra iunii s-a s l luit în cele trei puteri ale sufletului, prin mijlocirea lucrurilor sensibile; de asemenea ucide lucrarea sim urilor îndreptat spre cele sensibile, adic lucrarea nera ional a puterilor naturale prin sim uri. C ci num rul ase, fie c e alc tuit din unimi, fie din zeci, fie din sute, fie din al i mul i

ai acestora, indic celor familiarizați cu tiina numerelor deprinderea fiecărui toare de virtute sau pe cât, în proporție cu multiplul din care se alcătuiește, adică cu dispoziția acestor la oaza deprinderii acestora sau aceleia. Cu acest număr ase "legându-se", "adunându-se", sau "împreunându-se", numărul cinci, se indic simurile, adică puterea, sau deprinderea, sau lucrarea lor, închinat celor sensibile, al turat, sau "adugat", sau "combinat" cu puterile naturale ale sufletului. De pildă dacă "se leagă" cinci cu ase ca unimi, adică simplu cu simplu, se arată că putere (ca potență) capacitatea de lucru prin simuri. Iar dacă "se adună" la numărul ase înmulțit aparține numărul cinci alcătuit numai din unimi, se arată deprinderea de-a lucra prin simuri în baza puterii sufletului. Dacă în sfârșit "se împreună" cu numărul ase înmulțit aparține numărul cinci înmulțit aparține, se indic înfruptuirea efectivă a unui lucru în baza puterii, deprinderii și lucrării prin simuri, adică aducerea la îndeplinire a virtuții sau a peccatului, precum, va avea numărul fie un înțeles rău, fie un înțeles de laudă, după locul respectiv din Scriptură.³²⁰ În locul de față, numărul ase înmulțit cu mai multe zeci, "adunându-se" cu cinci,

³²⁰ Numărul 5 reprezintă simurile, numărul 6 fiind alcătuit din 2x3, reprezintă cele trei puteri (facultăți) sufletești. "Legarea", "adunarea", sau „împreunarea” acestor numere reprezintă o unire tot mai deplină. Lor le corespunde "al turarea", "adugarea" și "combinarea" puterilor sufletești cu simurile, de asemenea într-o gradă înaltă. De pildă 5 „legat” cu 6, ca unimi simple, reprezintă simpla "al turare" potențială a simurilor cu puterile sufletului; multiplul lui 6 "adunat" cu 5 (de pildă 180+5) reprezintă "adugarea" simurilor la puterile sufletești și înseamnă deprinderea acestora de-a lucra prin simuri. Iar multiplul lui 6 „împreunat” cu multiplul lui 5, reprezintă "combinarea" puterilor sufletești cu simurile în sinteza deplină a împlinirii faptei bune sau a peccatului, în baza potenței și a deprinderii (vezi și Scolia 18-19).

alc tuit din unimi, d num rul 185 (180+5) i arat deprinderea facult ilor naturale cu s vâr irea p catului prin sim uri, întrucât acest num r se afl în locul prezent din Scriptur în în eles r u (19). Pe această deprindere o ucide prin ra iunea dumnezeiasc a cuno tin ei, ca printr-un înger, mintea, care se întemeiaz mai mult pe rug ciune, decât pe propria putere, si socote te numai pe Dumnezeu drept cauz a oric rei izbânzi i a oric rei biruin e asupra diavolului.

Prin urmare cel ce în vremea n v lirii ispitelor se ab ine de la contempla ia natural i st ruie numai în rug ciune, adunându- i mintea din toate i concentrând-o în ea îns i i în Dumnezeu, omoar deprinderea puterilor naturale ale sufletului de-a lucra, r ul prin sim uri, mi cându-se împotriva firii. F când a a, el întoarce cu ru ine pe diavolul, dat fiind c acela nu mai dispune de deprecierea amintit , în care încrezându-se cu îngâmfarea-i obi nuit a venit asupra sufletului, ridicându-se prin cuget ri trufa e împotriva adev rului. Cunoscând, încercând i f când acest lucru marele David, care a avut mai mult decât to i experien a r zboaielor de gând, zice: "Cât a stat cel f r de lege înaintea mea, am r mas mut i surd i m-am smerit i am t cut despre cele bune".³²¹ Dup el dumnezeiescul Ieremia porunce te poporului s nu ias din cetate, pentru sabia du manilor care o înconjura din toate p rile.³²² Iar dac fericitul Avel ar fi p zit această rânduial i n-ar fi ie it împreun cu Cain la câmp, adic în oceanul contempla iei naturale, înainte de a ajunge la nep timire, nu l-ar fi ucis legea trupului, care i se nume te Cain, n v lind asupra lui cu viclenie i am gindu-l prin cele de-a dreapta în cursul contempl rii lucrurilor, înainte de deprinderea des vâr it

³²¹ Ps. 39, 2.

³²² Ierem. 6, 25.

(20). Dar nefcând a a, a fost ucis de Cain, pe care, cum îl arat numele, Adam, primul om, l-a dobândit ca prima road a gre elii sale, n scând legea p catului, pe care nu a creat-o Dumnezeu deodat cu omul în Rai. C ci Cain se tâlcuie te "dobândire". Asemenea i Dina, fiica marelui Iacob, dac n-ar fi ie it împreun cu fetele celor din partea locului, adic , cu n lucirile sensibile, nu ar fi înjosit-o Sichem,³²³ fiul lui Enor. Sichem se tâlcuie te "spate", iar Enor "m garul", adic trupul. Deci spatele trupului, adic Sichem al lui Enor, e legea de dinapoi, nu cea de dinainte, adic cea de pe urm , nu cea dintâi. C ci la început, adic înainte (înainte de a se fi s vâr it c lcare a poruncii dumnezeie ti), nu avea trupul omenesc, adic Enor, legea p catului, adic pe Sichem, ci legea p catului a odr slit în trup mai pe urm , din pricina neascult rii (21). Cunoscând Scriptura acest lucru i voind s indice ivirea ulterioar acestei legi, a numit-o Sichem, adic "spate", sau ceea ce e mai pe urm , c ci spatele arat prin fire ceea ce se afl la urm .

Deci bine este ca înainte de deprinderea des vâr it , s ne apuc m de contemplarea natural , ca nu cumva, c utând s afl m ra iunile duhovnice ti din f pturile v zute, s adun m, prin neaten ie, patimi. C ci în cei nedes vâr i i st pânesc mai mult înf i rile externe ale lucrurilor v zute, care preocup sim urile, decât ra iunile lucrurilor ascunse în înf i ri, care preocup sufletul.

323 Locul din Ieremia i exemplele lui Avel i al Dinei le folose te în acela i sens cu Nil Ascetul (Cuvânt ascetic, cap. 46-47, Filoc. vol. I, ed. I, p. 196).

Scolii

1. Contempla ia simpl a lucrurilor are nevoie de un suflet slobozit de patimi. Sufletul acesta se nume te Ierusalim, pentru virtutea des vâ r it i pentru cuno tin a nematerial cuprins în el. El se dobânde te când sunt înl turate nu numai patimile, ci i doar închipuirile sensibile, pe care Scriptura le-a numit apele izvoarelor dinafar .

2. Credin a mângâie i încurajeaz mintea r zboit , înt rind-o cu n dejdea ajutorului. Iar n dejdea, punându-ne sub ochi ajutorul în care credem, respingem n v lirea vr jma ilor, în sfâr it iubirea sleie te de putere atacul () vr jma ilor împotriva a min ii iubitoare de Dumnezeu, sl bindu-l cu des vâ ire, prin setea dup Dumnezeu.

3. Prima înviere a lui Dumnezeu în noi, dup ce a fost omorât prin ne tiin , este credin a bine gospod rit prin faptele poruncilor.

4. Lucrurile corespund, zice, numirilor. C ci f r a teptarea vreunui lucru pl cut sau nepl cut nu se întoarce nimeni spre bine.

5. Nimic nu adun pe cei risipi i ca iubirea, care face una aplecarea voin ei lor, sus inut de un singur cuget. Iar semnul prezen ei ei, este deopotriv cinstire a tuturor.

6. F r puterea (facultatea) ra iunii, zice, nu exist cuno tin tiitoare. Iar f r cuno tin nu poate exista credin a,³²⁴ din care iese ca un rod bun n dejdea, prin care cel credincios se afl cu cele viitoare ca i cu cele de fa . La fel f r puterea poftitoare nu poate exista dorul, al c rui sfâr it (cap t final) este iubirea. C ci a iubi ceva este propriu

³²⁴ E vorba de credin a progresat , luminat de eviden , nu de credin a de la început.

Sfântul Maxim Marturisitorul

poftei, în sfârșit fără puterea lui imii, care întreg te pofta ca să ajung la unirea cu ceea ce o desface, nu poate veni pacea, dacă "pacea" înseamnă într-adevăr posesiunea netulburată în total a lucrului dorit.

7. Raiunea, zice, este izvorul gândurilor cunoscătoare (gnostice), precum lui imia îi pofta a celor impulsive și pofitoare.

8. Ezechia, în înțelese mai înalt, e mintea care filosofează cu fapta, precum cetatea e sufletul, iar izvorul, diferitele forme ale lucrurilor sensibile. Apele sunt închipuirile sau înțeleșurile lor, iar râul, cunoștința adunată din înțeleșurile lucrurilor sensibile prin contemplația naturală.

9. Nu trebuie, zice, cel ce nu s-a curățit încă de patimi să se apuce de contemplarea naturală. Căci icoanele lucrurilor sensibile pot da minții o formă pătimă,³²⁵ dacă nu e cu desăvârșire eliberat de patimi.

10. Mintea, care zăbovește cu închipuirea la înfrâșirile lucrurilor sensibile de dragul simțirii, se face creatoarea unor patimi necurate, nestăbilită prin contemplare spre realitățile inteligibile înrudite cu ea.

11. Când raiunea este fără de minte, iar mânia precipitată îi pofta nerățională, ajunge stăpână pe suflet neștiințată, tirania și desfrâu. Din acestea se naște deprinderea păcatului cu fapta, împletit cu diferitele plăceri ale simțurilor. Pe aceasta o indică numărul celor 185000. Căci înmulțind pe 60 cu 3, pentru pornirea desăvârșită a fiecărei puteri (facultăți) spre rele și adugând pe cinci, pentru plăcerea aflătoare în simțuri, căpătăm acest număr, care

325

vouv. Este ideea care, prin Evagrie și

Nil Ascetul, vine de la Aristotel (vezi Filoc. rom, vol. I, prefața la Nil Ascetul).

înseamnă deprinderea ce f ptuie te r ul. Dispunând diavolul de această deprindere, p trunde cu silnicie în suflet. Dar Dumnezeu o ucide ca printr-un înger, prin ra iunea în elepciunii cunosc toare (gnostice) i scap sufletul, acest adev rat Ierusalim, i mintea din suflet, de primejdia de a fi robite de p cat.

12. Poporul de la ziduri sunt gândurile înn scute firii noastre.

13. Prietenul e aici Domnul. R nile de la El sunt diferitele feluri de cercet ri, aduse în vederea mântuirii asupra fiec ruia, spre chinuirea trupului sau a cugetului trupesc, ca duhul s se mântuiască în ziua Domnului.³²⁶ Du manul este diavolul. Iar s rut rile lui sunt diferitele feluri de pl ceri ale sim urilor, prin care am gind sufletul îl înduplec s se despart de iubirea Celui ce l-a f cut.

14. Senacherib se t lm ce te "ispita usc ciunii", pe de-o parte fiindc usuc inimile celor ce ascult de el, desp r indu-le de harul din care izvor sc gândurile sfinte, pe de alta fiindc el însu i este uscat, ca unul ce este s rac i lipsit, neavând nimic al s u. De aceea se ascunde cu viclenie, ca un tâlhar, în înf i rile lucrurilor sensibile, când n v le te împotriva noastr .

15. Tot ce-i de prisos i peste trebuin a fireasc , este necump tare. Iar aceasta e calea diavolului spre suflet. Dar tot prin ea se întoarce acela cu ru ine în ara lui, când firea e pov uit de înfrânare. Sau iar i, calea e format din afectele naturale, care atunci când sunt satisf cute peste trebuin aduc pe diavol în suflet, iar când sunt satisf cute potrivit cu trebuin a îl întorc prin ele spre ara lui. Iar ara acestuia este deprinderea i confuzia învărto at a viciului, în care tr ie te totdeauna i la care duce pe cei birui i de

³²⁶ 1 Cor. 5, 5.

iubirea celor materiale.

16. Cel ce întoarce gândurile spre virtute, le-a dat odihnă, depărtându-le de învâlmăleală nestatornică a patimilor.

17. Mintea unindu-se, conform naturii, prin mijlocirea rațiunii, lucrarea simurilor, adunându-și cunoștința adevărată din contemplația naturală, iar acestei cunoștințe i s-a spus rău că străbate sufletul, pentru prezența cugetării în lucrarea simurilor.

18. Aplecarea voii are "alăturarea" de sine în chip natural virtualitatea unei destoiniciei și i se "adaugă" o deprindere, căci deprinderea se adaugă la destoinicie. Iar deprinderea este "combinată" totdeauna cu lucrarea, chiar dacă aceasta nu se arată continuu, lipsind de multe ori condițiile materiale.

19. Prin "legarea" numerelor în elegerenunțarea numerelor simple până la 10, deosebindu-se prin conjuncția "și"; de pildă 6 și 5. Ea arată destoinicia potențială de a lucra virtutea sau păcatul, după cum se vorbește în Scriptură despre astfel de numere în sens bun sau rău. Prin "adugarea" unui număr în elegerădaosul unui număr simplu, constă tot din unimi, la un număr înmulțit în sine însuși. În acest caz, iar și se deosebesc prin conjuncția "și", de pildă : așezeci și cincisau o sută optzeci și cincisau e numărul nostru. Ea arată nu numai destoinicia de a lucra prin simuri, ci și deprinderea de a străvârti virtutea sau viciul prin simuri. Iar prin "împreunarea" numerelor, în elegerăîntâlnirea numerelor înmulțite în ele în ele, care de asemenea se deosebesc prin conjuncția "și"; de pildă 60 și 40, sau 500 și 600 și cele asemenea. Aceasta arată nu numai destoinicia virtuală și deprinderea de a lucra, ci și lucrarea virtuții sau a păcatului prin simuri în baza deprinderii. Prin

urmare cel ce cunoaște sensul fiecărui număr până la zece, va ști ce înseamnă în Scriptură fiecare număr, după cum se leagă, se adaugă, sau se împreună. Unitatea (1) înseamnă neamestecarea, doimea (2) deosebirea, treimea (3) egalul și inteligibilul, patru (4) indică lucrurile sensibile, cinci (5) simburile și cercul, (6) așeză activitatea și desvârșirea, apte (7) rotunjirea și neamestecarea, opt (8) stabilitatea și nemiscarea, nouă (9) hotarul între materie și formă, sau între cele sensibile și simburile, zece (10) atotplinul.

20. Cain este legea trupului, cea dintâi pe care o naște Adam după ce a călcat porunca dumnezeiască.

Iar Avel este cugetul duhului, pe care-l naște tot acela mai pe urmă prin căință. Pe acesta îl ucide Cain, fiindcă a purces la contemplarea naturii înainte de a dobândi deprinderea desvârșită în acest scop. Dar cine va omorâ pe Cain se va dezlega de apte răzbuțuri, zice Dumnezeu.³²⁷ Pe el îl numește în Evanghelie tot Dumnezeu "duh viclean", "care ia cu sine apte duhuri mai rele decât el".³²⁸ Acesta este poate gândul iubirii trupești de sine, sau al lăcomiei pânteceleului, căruia îi urmează totdeauna gândul curviei și al iubirii de argint, al întristării și al mâniei, al trândăviei de arte și al mândriei. Deci cel ce ucide pe Cain, adică lăcomia pânteceleului, a ucis împreună cu ea și patimile, care odrăsesc în urma ei, după cuvântul: "Cel ce va ucide pe Cain, se va dezlega de apte răzbuțuri".

21. Legea nașterii și a stricăciunii trupului, potrivit căreia naștem și ne naștem, a purtat mai pe urmă firea oamenilor din pricina greșelii, fiindcă n-am purtat legea îndumnezeitoare a duhului, ascultând de prima poruncă.

³²⁷ Fac. 4. 15.

³²⁸ Mat. 12, 45.

Întrebarea 50

*Ce înseamnă ceea ce spune iarăși în aceeași carte:
"și s-au rugat regele Ezechia și Isaia Proorocul, fiul lui
Amos, pentru acestea și au strigat la cer. Și a trimis Domnul
un înger și a nimicit pe tot puternicul și războinicul și pe
toată cetatea și pe conducătorul de oaste în tabăra regelui
Asur. Și s-a întors cu rușinea ei în țara lui."³²⁹*

Răspuns

Cuvântul Sf. Scripturi, deși are marginii (e circumscris) după literă, sfârșindu-se deodată cu timpul în care se petrec lucrurile istorisite, după duh, în înțelegerile lui mai înalte, rămâne totdeauna fără hotărâre (necircumscris). Și nimeni să nu spună că nu poate crede aceasta, știind că Dumnezeu care a vorbit fără hotărâre (necircumscris) după natură. Căci cei ce voiesc să asculte cu inima curată sfatul Scripturii, se cuvine să creadă că și cuvântul grăit de El se aseamănă mai mult Lui.³³⁰ Fiindcă dacă Dumnezeu este cel ce a grăit, iar El este după ființă nehotărârit, evident că și cuvântul grăit de El este nehotărârit (1).

A adară, chiar dacă cele petrecute figurat în timpul lui Ezechia au luat sfârșit, contemplând duhovnicește întâmplările istorisite care s-au sfârșit atunci, să admirăm în elepciunea Duhului Sfânt care le-a scris. Căci în fiecare dintre cei ce se împărtășesc de firea omenească a adevărat

³²⁹ II Paralip. 32, 20-21.

³³⁰ Cuvântul Scripturii se aseamănă mai mult lui Dumnezeu cel necircumscris, decât omului mărginit, de la care l-a împrumutat Dumnezeu. Căci în gura lui Dumnezeu cuvântul omenesc își pierde cuprinsul la infinit, potrivit cu cel ce îl folosește.

putin a ca s realizeze în sine a a cum trebuie i cum se cuvine în elesul celor scrise. Astfel oricine vrea s se fac înv cel al cuvântului dumnezeiesc i s nu socoteasc nimic din cele prezente i trec toare deopotriv cu virtutea, poate deveni un alt Ezechia în duh. Ba i un alt Isaia, neîmpiedecat de nimic s se roage, s strige la cer, s fie auzit i s ob in de la Dumnezeu, printr-un înger, distrugerea i pieirea celor ce îl r zboiesc spiritual.

Dar cel ce vrea s în eleag Sf. Scriptur în lumina cuno tin ei lui Hristos, ca referindu-se la suflet, trebuie s se exercite cu toat sânguin a i în t lm cirea numelor, care poate s l mureasc tot în elesul celor scrise. E nevoie s fac aceasta dac vrea s ajung la în elegerea întocmai a celor scrise i s nu coboare în chip iudaic în l imea Duhului la p mânt spre trup, închizând (circumscriind) f g duin ele dumnezeie ti i nestric cioase ale bunurilor spirituale în stric ciunea bunurilor trec toare, precum o fac unii dintre a a zi ii cre tini. Ace tia poart în chip mincinos numele care deriv de la Hristos, dovedindu-se c t g duiesc prin faptele lor în elesul lui i umblând pe o cale contrar lui Hristos, cum va ar ta pe scurt cuvântul nostru.

C ci Dumnezeu a venit la noi f cându-se om, pe lâng alte pricini tainice pe care nu le poate p trunde nici o ra iune, i pentru ca s plineasc legea duhovnice te, prin înl turarea literei, i s înal e i s fac ar tat puterea ei de via f c toare, dep rtând partea care omoar . Iar partea legii care omoar este, dup dumnezeiescul Apostol, litera, precum puterea de via f c toare a ei este duhul. C ci zice: "litera omoar , iar duhul face viu".³³¹ Dar dac -i a a, cre tinii mincino i de care vorbeam, au ales f i partea

³³¹ II Cor. 3, 6.

contrar a lui Hristos i au ignorat toat taina întrup rii. Ei nu numai c i-au îngropat prin liter toat puterea în elegerii i n-au voit s fie dup chipul i asem narea lui Dumnezeu (3), ci au ales mai bine s fie p mânt, potrivit amenin rii, i s se întoarc la p mânt, prin afec iunea lor fa de liter , ca fa de p mânt, în loc s aleag leg tura cu cerul, adic cu duhul, i s fie r pi i în v zduh, adic în lumina spiritual , întru întâmpinarea Domnului, în nori, adic în contempla iile înalte, i astfel s fie totdeauna împreun cu El prin cuno tin . De aceea cu drept cuvânt se cade s ne scârbim de ace tia, întrucât se aleg cu o pagub insuportabil din pricina ne tiin ei, dar i ne întrist m, întrucât dau multe prilejuri Iudeilor spre înt rirea în necredin . Dar noi l sându-i pe aceia s fie a a cum vor, s ne întoarcem la noi în ine i la Scriptur , începând cercetarea duhovniceasc a capitolului de fa cu t lm cirea numelor.

Deci Ezechia se t lm ce te "puterea lui Dumnezeu"; Ahaz, tat l lui, înseamn "for "; Isaia se t lm ce te . "ridicarea lui Dumnezeu", adic "în l area lui Dumnezeu"; iar Amos, tat l lui, înseamn "popor al osteneii". "Puterea lui Dumnezeu" este virtutea care omoar patimile i str juie te gândurile evlavioase i pe care o na te lucrarea poruncilor, care nu e decât "for ", luat în în eles moral (4). Prin aceasta nimicim, cu ajutorul lui Dumnezeu, mai bine zis numai cu puterea Lui, puterile rele care se împotrivesc celor bune. Iar "în l imea lui Dumnezeu" este cuno tin a adev rului, pe care o na te "osteneala" contempl rii f pturilor (5) i sudorile împreunate cu lucrarea virtu ilor, care (sudori) devin p rin ii acelei osteneii. Prin cuno tin nimicim cu totul puterea minciunii, care se împotrive te adev rului, umilind i

surpând "toată în lăcașul duhurilor rele ce se ridică împotriva cunoașterii lui Dumnezeu".³³²

Iar "rugăciunea" este cererea acelor lucruri, pe care obișnuiește Dumnezeu să le dea oamenilor spre mântuire. Și pe drept cuvânt. Căci dacă votul () este fructul duirii acelor bunuri (virtuți) care se aduc lui Dumnezeu din partea oamenilor, rugăciunea () va fi cererea acelor bunuri, pe care le harzește Dumnezeu oamenilor spre mântuire. Ea deci aduce răsplata dispoziției cu care am făcut mai înainte fructul duin ele.

Iar "strigarea" este străduința sporirea în lucrarea diferitelor chipuri ale virtuților în contemplarea diferitelor vederi ale cunoștinței, în vremea năvălirii dracilor cei răi. Pe aceasta o ascultă Dumnezeu în chip firesc mai mult decât pe toate, căci se bucură mai mult de dispoziția celor ce cultivă virtutea și cunoștința, decât de un glas mare.

Prin "cer" se înțelege în Sf. Scriptură adeseori însuși Dumnezeu, precum spune undeva Ioan înaintemergătorul, marele propovăduitor al adevărului: "Nu poate omul să ia nimic de la sine, de nu-i va fi dat lui din cer,"³³³ adică "de la Dumnezeu", căci "toată darea cea bună și tot darul cel desvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor".³³⁴ În acest înțeles trebuie luat cuvântul "cer" din textul Scripturii, dat în capitol. Dar Scriptura mai numește "cer", și Puterile cerești, după cuvântul: "Cerulea îmi este mie scaun".³³⁵ Aceasta pentru că Dumnezeu se odihnește în ființele simple și netrupești. Iar dacă ar spune cineva că și mintea omenească, curățită de toată nălucirea

³³² II Cor. 10, 5.

³³³ In 3, 2.

³³⁴ Iacob 1, 17.

³³⁵ Is.1, 66.

material și împodobit cu rațiunile dumnezeiești ale celor inteligibile, este "cer", nu ar cădea, după părerea mea, din adevăr. Dar nici cel care ar numi "cer", în lîmbea cunoștințelor spirituale din oameni, nu ar greși. Căci într-adevăr cunoștința adevărată se face, asemenea cerului scaun al lui Dumnezeu, primind pe Dumnezeu să se întroneze în ea, prin tendința nestrămutată a dorinței ei către înalte spre bine. La fel lucrarea curată a virtuților este numită "a ținut al picioarelor Lui", întrucât primește deasupra ei toate lăpilele dumnezeiești și nu le lasă cătuși de puțin să se murdărească de întinăriunile trupului, în elegând prin pămînt trupul (6).

Deci regele Ezechia închipuiește, după tîlmăcirea numelui său, virtutea, deoarece acest nume, tradus în limba grecească, înseamnă "puterea lui Dumnezeu", iar puterea lui Dumnezeu împotriva puterilor vrăjmești se manifestă numai prin virtute. Ahaz, tatăl lui Ezechia, se tîlmăcește "Forțat" și indică lucrarea poruncilor, precum s-a spus mai înainte. Din aceasta lucrare se naște puterea dumnezeiască a virtuții. Proorocul Isaia închipuiește cunoștința celor înalte, căci numele lui, tîlmăcit, înseamnă "în lîmbea lui Dumnezeu". El indică în lîmbea cunoștințelor celei după Dumnezeu, născut din osteneala diferitelor contemplări ale lucrurilor. Căci Amos înseamnă "osteneala poporului" precum am arătat.

Prin urmare acesta fiind în alesul numelor, este vădit că orice iubitor de înțelepciune și evlavios, înarmat cu virtute și cunoștință, sau cu fapte și cu contemplație, când va vedea nevrednic asupra lui, prin afecte, puterea vicleană, cum a pornit asupra lui Ezechia împotriva Asirienilor, va socoti că nu poate avea decât un singur ajutor spre împrăștierea rețelilor: pe Dumnezeu. Iar pe acesta îl va face milostiv, strigând frăg, prin stăruință mai mare în

virtute i cunoa tere. i a a va primi în ajutor, mai bine zis spre mântuire, un înger, adic o ra iune mai înalt a în elepciunii i a cuno tin ei, care va zdrobi pe tot puternicul i r zboinicul, c petenia i conduc torul de oaste din tab ra împ ratului Asur (7), i-l va întoarce pe el cu ru inea fe ei în ara lui. C ci împ r ia viclean i pierz toare a diavolului, închipuit prin împ r ia Asirienilor, pornind r zboi împotriva virtu ii i a cuno tin ei oamenilor, caut s le doboare sufletul prin puterile (facult ile) în scute ale lor. întâi le a â puterea poftitoare, ca s doreasc cele potrivnice firii, îndemnând-o s aleag cele sensibile în loc de cele inteligibile; apoi le r scole te iu imea, ca s lupte pentru lucrul sensibil ales de poft ; în sfâr it înva ra iunea s n scoceasc moduri ale pl cerilor celor dup sim uri. Cu un cuvânt ea a eaz ca st pân peste aceste puteri lucrurile sensibile, sau face s domneasc peste facult ile sufletului, legea p mântului.

Deci "puternic" a numit Scriptura pe dracul cel viclean care pune st pânire peste poft i o aprinde spre dorin ele necuviincioase ale pl cerilor urâte. C ci nimic nu e mai puternic i mai silnic decât pofta natural . Iar "r zboinic" a numit pe dracul care se a eaz în iu ime i o face s se lupte necurmat pentru pl ceri. "C petenie" a numit pe cel ce se ascunde în chip nev zut în înf i rile lucrurilor sensibile i cheam în chip am gitor spre fiecare din ele dorin ele sufletului prin fiecare sim . i a numit Scriptura pe acesta "c petenie", pentru faptul c el face ca fiecare patim s fie st pânit de ceva corespunz tor din cele sensibile. C ci f r vreun lucru sensibil, care s atrag puterile sufletului spre el, prin mijlocirea vreunui sim , n-ar lua fiin patima (8). Iar "conduc tor de oaste" a numit pe dracul care abuzeaz de facultatea ra ional a sufletului,

mi când-o spre n scocirea i aflarea tuturor c ilor ce duc spre r u. În sfâr it "fa a" diavolului este poleiala pl cerii, prin care pune st pânire peste orice suflet ce se gr be te s o primeasc i pre uie te mai mult lucrurile sensibile care vr jesc sim urile, decât contemplarea celor inteligibile, care îngra mintea. Aceast "fa " o ru ineaz cel ce a primit de la Dumnezeu, prin rug ciune, ra iunea în elepciunii, care nimice te toat Puterea viclean , adic desfiin eaz cu des vâr ire tirania cea rea, care tulbur sufletul. C ci "i-a nimicit", zice Scriptura, nu i-a zdrobit. Fiindc zdrobirea () are ca efect numai încetarea activit ii p tima e, iar "nimicirea" () este desfiin area total chiar i a mi c rilor din cugetare.

Iar ara regelui Asur, adic a diavolului viclean i atot r u, este deprinderea învârto at i dur a p catului sau a ne tiin ei, deprindere lipsit de orice c ldur de via pe care o d virtutea i de orice lumin spiritual pe care o aduce cuno tin a (10). Diavolul se întoarce singur în ea dup încercarea nereu it a atacului. C ci prin atacul s u n-a putut str muta în aceast deprindere a sa Ierusalimul, adic sufletul iubitor de Dumnezeu i cu totul nep tima care are în sine, ca pe un Ezechia, ra iunea des vâr it a f ptuirii i, ca pe un Isaia, mintea luminat de cuno tin , care dobândesc îndurarea lui Dumnezeu i nimicesc prin înger puterea cea rea.

A a am în eles eu locul, dup Puterea mea. Dac poate cineva s vad în cele spuse un în eles mai înalt, ne va face i nou i lui bucurie, ar tând acest în eles mai de pre al celor scrise. C ci am spus mai înainte despre cuvântul Scripturii dumnezeie ti, c r mâne totdeauna f r hotar (necircumscriș), hot rnicind (circumscriind) pe to i cei ce-l gr esc, dar el însu i neputând fi hot rnicit de cei care-l

gr iesc. Deci chiar de am spus ceva dup puterea mea, i aceasta luându-mi o mare îndr zneal , nu am îmbr i at tot în elesul celor scrise, acesta aflându-se infinit mai presus de puterea mea.

Scolii

1. Precum Dumnezeu dup fiin nu e supus cunoa terii, la fel nici cuvântul lui nu poate fi cuprins prin cuno tin a noastr .

2. Cei ce î i lipesc cugetarea în chip iudaic numai de liter , a teapt f g duin ele bunurilor neprih nite în veacul acesta, necunoscând bunurile fire ti ale sufletului.

3. Cel ce poart "chipul celui ceresc",³³⁶ se sânguie te s urmeze în toate duhului Sf. Scripturi, care conserv sufletul prin virtute i cuno tin . Iar cel ce poart "chipul celui p mântesc", cultiv numai litera, care sus ine slujirea trupeasc prin sim uri, ce d na tere patimilor.

4. F ptuirea na te" virtutea, ca Ahaz pe Ezechia.

5. Contempla ia na te cuno tin a, ca Amos pe Isaia.

6. Cel ce î i înso e te cuno tin a, cu f ptuirea i f ptuirea cu cuno tin a, e scaun i a ternut picioarelor lui Dumnezeu. Scaun pentru cuno tin , a ternut picioarelor pentru f ptuire.³³⁷

7. Tab ra regelui Asiriei este adunarea gândurilor rele. "Puternic" în ea este acela care mi c dorin ele naturale spre pl cere. "R zboinic" este cel ce stârne te mânia spre p zirea pl cerilor. "C petenie", cel ce a â sim urile prin

³³⁶ I Cor. 15, 49.

³³⁷ Deci cele dou trepte (practica i gnoza) nu se exclud, ci treapta cunoa terii p streaz f ptuirea virtuoas .

Sfântul Maxim Marturisitorul

înfăptuirile lucrurilor văturate, iar "conducător de oaste" cel
ce dă chip patimilor în scoate mijloacele și modurile de
înfăptuire a lor.

8. Fără un lucru sensibil nu se produce patima.
Căci dacă nu este femeie, nu este nici curvie; dacă nu sunt
mâncăruri, nu este nici lăcomie; și dacă nu este aur, nu
există nici patima iubirii de argint. Deci orice mi căre
patima a puterilor noastre naturale este pântăcit de un lucru
sensibil, sau de un drac, care a intrat prin acel lucru sufletul
spre păcat.

9. "Zdrobirea" oprește lucrarea, "nimicirea"
desființează chiar și gândul răului.

10. Precum partea de miază noapte a pământului
nu se bucură de soare, la fel nici deprinderea rea, în care
locuiește diavolul nu primește lumina cunoștinței.

Întrebarea 51

*"și mulți aduceau daruri Domnului în Ierusalim și
plocoane lui Ezechia, regele Iudeii. și s-a ridicat în ochii
tuturor neamurilor".³³⁸ Ce sunt "darurile" și ce sunt
"plocoanele"? și ce înseamnă "S-a ridicat în ochii tuturor
neamurilor"?*

Răspuns

Dumnezeu, zidind toată firea creată, n-a
lăsat-o să se miște numai prin simțire, ci a semnat cu
înțelepciune în fiecare din speciile care o alcătuiesc rațiuni
duhovnicești de-a lungul înțelepciunii și moduri de purtare
cuvioasă (1). Iar aceasta a făcut-o ca nu numai prin

³³⁸ II Paralip., 32, 23.

f pturile t cute s se vesteasc cu glas mare F c torul lor,
 ar tat prin ra iunile lucrurilor, ci i omul, pov uit de legile
 i modurile naturale ale celor v zute, s afle cu u urin
 calea înv turii care duce spre El (2). C ci era propriu
 bun t ii supreme ca s fac nu numai din fiin ele
 dumnezeie ti i netrupe ti ale celor spirituale, chipuri ale
 slavei tainice i dumnezeie ti, ca unele ce primesc, dup cât
 le e îng duit, analog cu ele însele, splendoarea mai presus de
 în elegere a frumuse ii neajunse, ci s amestece i în
 lucrurile sensibile, care sunt atât de departe de fiin ele
 spirituale, urme din m re ia proprie, ca s poat transporta
 prin ele mintea omeneasc în chip neam gitor spre
 Dumnezeu, ajutând-o s se ridice mai presus de toate cele
 v zute i s lase în urma ei toate cele afl toare la mijloc,
 prin care i-a t iat acest drum (3).

Dar nu numai pentru aceasta, ci i ca s nu mai
 aib nici unul din cei ce slujesc f pturii în loc de F c tor,
 puțin a s - i scuze ne tiin a, odat ce aude f ptura vestind
 mai puternic decât orice glas pe F c torul ei.

Dar dac F c torul celor v zute a sem nat în fire
 în chip natural ra iuni duhovnice ti de-ale în elepciunii i
 moduri de purtare cuviincioas , atunci urmeaz c orice
 minte încununat cum se cuvine, cu virtute i cuno tin ,
 împ r ind, asemenea marelui Ezechia, peste Ierusalim,
 adic peste o deprindere ce nu vede decât pacea, sau peste o
 stare lipsit de orice patimi (c ci Ierusalim se tâlcuie te
 "vederea p cii"), are toat zidirea în st pânirea ei prin
 formele care o alc tuiesc. Iar zidirea îi aduce lui Dumnezeu,
 prin mijlocirea min ii, ra iunile, duhovnice ti ale cuno tin ei,
 ca pe ni te "daruri" iar min ii îns i îi ofer , ca pe ni te
 "plocoane", modurile virtu ii conforme cu legea natural ,
 care exist în ea. i prin amândou c l uze te pe drumul

drept mintea, care poate să-ți cântige prin ele o mare strălucire, adică mintea iubitoare de înțelepciune, care se desvârșește prin rațiune și viață, sau prin fapte și contemplație (4). Scriptura spune apăsător Domnului se aduc "daruri", iar regelui "peloane". Căci, precum spun cei ce s-au sârguit cu aceste lucruri, "daruri" se numesc, după înțelesul lor exact, lucrurile ce se aduc aceluia care nu dă lipsă de ele, iar "peloane" lucrurile ce se dau celor ce au lipsă de ele. De aici vine obiceiul obștesc al oamenilor de a numi lucrurile pe care le aduc regilor "daruri". Acest obicei are poate în vedere faptul că cei ce le primesc nu sunt lipsiți de ele.

De asemenea ar putea spune cineva din cei cu râvnă în toate, că tot din această pricină s-au numit "daruri" lucrurile aduse de magii Domnului, care din iubirea de oameni s-au făcut asemenea nouă. Desigur că spunând aceasta nu va schimba nimic din adevărul simbolului.

Aducând deci Domnului rațiunile duhovnicești din lucruri, I le aducem ca "daruri" întrucât El prin fire nu este lipsit de nici una din acestea. Căci nu îi aducem Domnului, pe lângă altele, rațiunile lucrurilor, pentru că ar fi lipsit de ele, ci ca să-L lăudăm întrucâtva, după puterea noastră, ca unii ce suntem îndatorați la aceasta, din faptele Lui. Iar "peloane," primește cel ce se înțelepțește plin de râvnă cu filosofia dumnezeiască, ca unul ce are lipsă prin fire atât de modurile naturii prin virtute cât și de rațiunile ei pentru cunoaștere.

Dar se pot înțelege și altfel "darurile" (6). Dacă "darul" este ceea ce se dă celor ce mai înainte n-au adus nimic, putem spune că mintea cunoscătoare (gnostic) primește ca "daruri", din contemplarea lucrurilor, rațiunile care alcătuiesc (susțin) credința fără nici o demonstrație

raional (7) i care sunt aduse prin ea Domnului. C ci pentru credin nu aduce nimeni nimic mai înainte (8). Fiindc mintea îl prive te în chip firesc i f r nici o me te ugire pe F c torul propriu, întrucât îl veste te zidirea. Pentru c ce ar putea s aduc cineva de valoare egal cu credin a (9), ca s primeasc credin a în Dumnezeu ca datorie i nu ca "dar". Iar ca "plocoane" prime te (10) legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile sale de vie uire, adic aducând mai înainte de dobândirea lor ostenele c in ei.³³⁹ Prin aceasta dezbrac întâi pe omul cel vechi i abia dup aceea iese la culesul roadelor drept ii, adunând diferitele moduri ale virtu ii, s dte în f pturi. C ci nu i le-ar putea însu i pe acestea, dac nu ar dezbr ca mai întâi pe omul cel vechi, strâmbându-l la culme prin ostenele i sudori multe, a a cum face arpele când n pârlte.

Astfel, mintea cunosc toare (gnostic) prime te ca "daruri" pentru Dumnezeu, ra iunile sus in toare ale credin ei, culese din lucruri, neaducând i nedând înainte de

339 Cunoa terea lui Dumnezeu prin natur de i e un act al ra iunii, totu i nu e un act ce se datore te exclusiv ei, întrucât nu ra iunea construie te "ra iunile din lume", pe care ar urca apoi ca pe o schel la Dumnezeu. Ci ra iunile acelea sunt puse în natur de Dumnzeu însu i, ca o mas de-a gata pe seama ra iunii umane, care nu are decât s le constate. Nefiind construite de ra iune, prin demonstra ie, ea le accept oarecum prin credin . Astfel contemplarea ra iunilor din lume e pe deoparte un act al ra iunii, pe de alta un act de credin , de credin a ra iunii am zice. Zidirea le aduce prin mintea uman lui Dumnezeu, întrucât de-abia omul le raporteaz con tient la Dumnezeu, ca la cauza lor. Dac ra iunile îi sunt oferite omului de fire, sau prin Dumnezeu prin fire de-a gata, nu tot acela i lucru se poate spune despre legile naturii. Ca omul s i le însu easc , se cere un efort îndelungat. Numai dup aceea le-a primit cu adev rat. Efectul e sus inut de c in a sau de regretul pentru via a anterioar , neconform ca firea.

Sfântul Maxim Marturisitorul

ele nimic. Căci "cine a dat Lui mai înainte ceva și I se va întoarce Lui" (11).³⁴⁰

și primește ca "plocoane legile naturale ale lucrurilor, imitându-le prin modurile sale de viață. De pildă, mintea în eleapt imitând legea naturală a bolii cerești, primește ca "plocon" puțin adevăsat și se menține pururea în mișcare cea mai regulată și mai constantă a virtuții și a cunoștinței, mișcare ce poartă cu sine în chip ferm rațiunile luminoase atotstrălucitoare ale lucrurilor, întocmai ca penele stele (12).

Sau imitând legea naturală a soarelui, care își schimbă locurile după trebuințele Universului, primește alt "plocon" și anume buna chibzuială, prin care se acomodează cu înțelepciune și după cuviința tuturor împrejurărilor, rămânând totdeauna aceeași prin identitatea neîmpușcată a luminii pe care o răspândește prin virtuți și cunoștințe (13).

De asemenea primește de la vultur puterea de a privi în sus spre strălucirea dumnezeiească a luminii pure, fără să se vatăme câtă vreme este în pupila spirituală de care trece raza atotstrălucitoare (14).

Imită apoi cerbul, străbătând ca penele muntelui în lărmile vederilor dumnezeiești și nimicind prin discernământul rațiunii patimile ascunse în firea lucrurilor ca penele otrăvuri; apoi strângând prin multele și feluritele izvoare ale cunoștinței, veninul răutății rămas în amintire cu vreo ocazie oarecare (15).

Numai puțin imită mersul sprinten al caprei și sigură pașii, sărind ca o capră peste cursele dracilor ce poartă război împotriva virtuții, și zburînd ca o pasăre peste lanurile duhurilor ce luptă împotriva cunoștinței (16).³⁴¹

³⁴⁰ Rom. 11, 35.

³⁴¹ A se observa paralelismul permanent al celor două trepte ale vieții

Spun unii că oasele leului, ciocnindu-se unul de altul, scot scânteii. Deci și aceasta o imită mintea care se îndeletnicește prin fire³⁴² cu cunoașterea și cu slujirea lui Dumnezeu, întrucât caută adevărul prin dezbateri, lovind între ele gândurile evlavioase ca pe niște oase și aprinzând astfel focul cunoștinței ei(17).

Se face apoi în eleapt ca arpele și blând ca porumbul, întrucât își pot strează în orice împrejurare credința nezdărnici, ca pe un cap, și leapădă din sine o rămea mârșie ca un porumb, neștiind să poartă gândurile de cei ce-o necăjesc și-o batjocoresc (18).

Ba primește și de la turturea ca "plocon", silința de a-și imita nevinovăția, fiind când prin voință toate cele ce le face făpturile necuvântătoare din necesitate (19).

Astfel mintea iubitoare de înălțimi, contemplând întru cunoștința lumii făpturilor după rațiunea sau modul de viață natural al fiecăreia dacă se îndeletnicește cu cunoașterea, (dacă este gnostic) primește rațiunile duhovnicești ale lucrurilor, ca pe niște "daruri" aduse lui Dumnezeu de creațiune, iar dacă se îndeletnicește cu făptuirea (dacă este practic), imitând prin modurile sale de viață legile naturale ale lucrurilor, primește "plocanele", dezvoltându-le în sine, prin viața ce o trăiește, toate mârșia în înălțimii dumnezeiești purtat în chip nevzut de făpturi (20).

Cineva ar putea susține că Scriptura a spus că lui Dumnezeu I se aduc "daruri", pentru că a voit să arate nemărginirea bunătății dumnezeiești, care primește de la noi ca "daruri" cele ce ni le-a dat, că și când nu ne-ar fi dat mai

³⁴² A se observa paralelismul permanent al celor două trepte ale vieții duhovnicești: a virtuții și a cunoștinței ei.

înainte nimic, socotind ca venind de la noi tot ce-I aducem. Desigur că și acesta ar avea dreptate spunând că, ca și arăt cât de mare și negrită e bunătatea lui Dumnezeu față de noi, primind ale sale ca venind din partea noastră și marturisindu-i trebuința după ele, ca după lucruri străine (21).

"și s-a înălțat, zice, Ezechia în ochii tuturor neamurilor". Cel ce a ajuns prin fapte și contemplație, asemenea lui Ezechia, pe cel mai înalt pisc al virtuții și al cunoștinței, pe drept cuvânt s-a înălțat mai sus decât toate neamurile, adică s-a ridicat prin fapte deasupra patimilor trupești și necinstite și a corpurilor zise naturale (22); și simplu grăind, ca să arate pe scurt, deasupra tuturor celor ce cad sub simțuri, străbătând prin contemplație și cunoștință (în chip gnostic) toate rațiunile din ele. Căci și acestea se numesc în Scriptură în chip figurat "neamuri", fiind prin natura lor de alt neam în raport cu sufletul și mintea. Dar întrucât acestea nu se războiesc împotriva minții. Dumnezeu nu a poruncit cătuși de puțin să se poarte război contra lor (23). Căci nu ni s-a poruncit să luptăm cu faptele din afară, din fața simțurilor, ci să luptăm fără încetare cu patimile de ocară ce locuiesc în noi, adică în pământul inimii, împotriva firii. Cu acestea trebuie să luptăm până le vom stârpi din el și vom ajunge singuri stâni peste acest pământ, care va fi de aici înainte netulburat, odată ce au fost nimicite patimile străine (24). De aceea Scriptura vorbind despre "darurile" ce se aduceau lui Dumnezeu și despre "plocoanele" ce se aduceau regelui, nu a spus simplu: "Totuși aduceau daruri lui Dumnezeu și plocoane regelui", ci "mulți", adică nu toate neamurile, ci multe neamuri. Prin aceasta se arată că există și zise neamuri, de la care nu se aduce nimic lui Dumnezeu sau regelui. Că pe drept cuvânt se spune că numai faptele

care alc tuiesc lumea celor create aduc pe deoparte ca "daruri" lui Dumnezeu ra iunile dumnezeie ti din ele, dup care au fost i create, ca unele ce au fost f cute de Dumnezeu, pe de alta ca "plocoane" regelui legile lor naturale, ca unele ce au fost create pentru om, ca mintea acestuia, orientându-se dup ele, s - i statorniceasc modurile sus in toare ale virtu ii. Dar patimile din noi, adic "neamurile" cu existen mincinoas , care n-au fost create de Dumnezeu, nu aduc nimic lui Dumnezeu, deoarece nu au fost create de El. C ci patimile de ocar î i au originea de la noi, care am c lcat porunca lui Dumnezeu, nu de la Dumnezeu. Drept aceea nici una dintre ele nu aduce nimic lui Dumnezeu, neavând nici-o ra iune a în elepciunii sau a cuno tin ei, ca unele ce exist în chip fraudulos, prin lep darea în elepciunii i a cuno tin ei.³⁴³

Deci prin cuvintele: " i s-a în l at în ochii tuturor neamurilor" Scriptura arat c cel ce s-a învrednicit, prin ostenelele cu fapta, s locuiasc în nep timire, ca în Ierusalim, i s-a eliberat de toat tulburarea p catului, încât nu mai lucreaz , nu mai gr ie te, nu mai ascult i nu mai gânde te decât ceea ce e propriu p cii, dup ce a primit în suflet, prin contemplarea naturii, lumea celor v zute,³⁴⁴ care

343 Tot ce e f cut de Dumnezeu î i are o ra iune i o legitimare în existen , contribuind la armonia Universului. Numai patimile n-au nici o ra iune, deci nici o legitimare i produc tulburare în rela iile dintre f pturi. Deci pe nedrept î i revendic p catul o ra iune i înc cu cât exclusivitate! Î i revendic ra iunea prin fraud , precum prin fraud exist . Se vede de acolo c patima duce o f ptur la nimicire. Nu se poate concepe o consolidare veritabil i etern a existen ei prin patim . Dar tot pe nedrept se socote te c virtutea, credin a i tr irea mistic în Dumnezeu sunt lipsite de ra iune.

344 Intâi mintea prime te prin contempla ia cur it de patimi chipurile i ra iunile lor în sine, apoi se înal mai presus de ele la Dumnezeu, la vederea Lui mai presus de în elegere, duce prin cunoa terea cât mai

Îi aduce prin ele raioanele dumnezeiești din ea, ca pe niște "daruri", Domnului, iar legile din ea îi le aduce lui "plocoane", ca unui rege s-a ridicat în ochii tuturor neamurilor, ca unul ce s-a înălțat prin fapte mai presus de toate patimile trupești, iar prin contemplație mai presus de corpurile naturale și de toate speciile ce cad sub simțuri, odată ce a străbătut raioanele duhovnicești și modurile lor de viață. Așa am înțeles eu cuvântul că "mulți" aduceau daruri, dar nu "toți". Adică aduc daruri lui Dumnezeu neamurile din afară sau faptele, dar nu neamurile din lăuntrul nostru, sau patimile. Căci toate faptele, care alcătuiesc lumea, laudă și preamăresc pe Dumnezeu cu glasuri negrețoase. Iar lauda lor se face a noastră. "De la ele învâluiesc -Laud", zice marele Grigorie cel cu numele de teologul.

Deci Sf. Scriptură adresând, precum s-a arătat, tuturor celor ce vor să se mântuiască îndemnul ei nefericit, nu s-a încuiat în îngustimea unei persoane. Căci fiecare poate deveni un Ezechia, imitând în duh pe Ezechia. Fiecare poate striga prin rugăciune către Dumnezeu și poate să fie ascultat și să primească un înger, adică raionul (inspirația) unei înțelepciuni și cunoștințe mai înalte în vremea năvălirii dracilor vicleni, prin care să nimicească pe tot puternicul și războinicul, căpetenia și conducătorul de oaste, adică mișcările pătimașe ale poftelor și ale mâniei, precum și împotrivirea față de cele sensibile și gândul care, asemenea unui conducător de oaste, născotește modurile de faptă apăsătoare. Iar când așa, fiecare poate ajunge la starea de pace, prin izbăvirea de patimi și se poate îndeletnici cu contemplarea lucrurilor. Iar prin aceasta primește, spre slava lui Dumnezeu și spre propria sa proprie, ca pe niște "daruri", raioanele care alcătuiesc cunoștința și ca pe niște

"plocoane", modurile care sus în virtutea. Căci unele și altele sunt aduse lui de toată zidirea. Iar după toate acestea se ridică cu cinste în ochii tuturor neamurilor, adică se înalță mai presus de toate patimile prin virtute și de toate faptele prin cunoștință³⁴⁵ și porzește prin smerenie harul mântuirii, ca să nu pierdă cele ce urmează acestora în Scriptură.

Scolii

1. Arată care sunt rațiunile și care sunt modurile zidirii.

2. Pentru aceste trei pricini a semnat Dumnezeu în firea văzută rațiuni duhovnicești și moduri de purtare cuviincioase :

- a) ca să se vestească pe Ziditorul fapturilor,
- b) ca omul povăluit de rânduielile și de modurile firii să afle ușor calea dreptății care duce spre El, și
- c) ca nici unul dintre necredincioși să nu aibă ca scuză neștiința.

3. Cele ce se află la mijloc între Dumnezeu și oameni sunt lucrurile sensibile și relațiile inteligibile.

³⁴⁵ Prin virtute se depășesc patimile, prin cunoștință întâi se cunosc (prin contemplația naturală), apoi se depășesc (prin teologie) lucrurile create. Virtutea dezleagă pe om de lucruri ca valori ultime și prin aceasta îl eliberează de patimi. Cel ce caută lucrurile în ele înșile pentru plăcerea ce-o are de la ele, lucrează dus de patimă, sau e legat de ele (prin...). Îndată ce caută prin lucruri un scop mai presus de ele, a scăpat de patimă și a câștigat libertatea acelui "pur agir" - neîmpovărat de pasivitate, sau pasionalitate - de care vorbește Blondel (L'Action, vol. I, p. 235).

Dar virtuțile lucrând conform cu firea lucrurilor, mai au și rostul de a scoate la iveală rațiunile lucrurilor dezvoltând virtualitățile din ele. Căci rațiunile semănate în firea lucrurilor nu sunt niște entități statice, ci factori dinamici (Blondel, Op. cit. p. 229).

Mintea omenească când s-a apropiat de Dumnezeu s-a înălțat deasupra lor, nemaifiind robită de lucrurile sensibile prin faptuire și nici reținută de realitățile inteligibile prin contemplație.

4. Faptura se face pârâ a oamenilor necredincioși, ca una ce prin rațiunile din ea vestește pe Ziditorul ei, iar prin legile naturale ale fiecărei specii povăștește pe om spre virtute. Rațiunile, ni se arată în conservarea statornică a fiecărei specii iar legile în identitatea activității naturale a fiecărei specii. Neluând seama la ele cu puterea minții noastre, am ignorat cauza lucrurilor și ne-am scufundat în tot felul de patimi contrare firii.

5. Omul contemplând rațiunile duhovnicești ale lucrurilor văzute, învârc este un Fcător al celor arătate, dar nu cercetează cum este acela, căci aceasta nu o poate înlege nimeni. Faptura văzută ne ajută să înțelegem că este un Fcător, dar nu și cum este Fcătorul. Astfel Scriptura a numit "daruri" rațiunile văzute, care vestesc stăpânirea Lui peste toate, iar "plocoane" legile naturale ale lor, prin care cunoscând omul cum este fiecare dintre specii, învață să nu strice legea firii printr-o lege străină.

6. Altfel în eles al darurilor.

7. Credința în Dumnezeu am primit-o în dar, fiind o cunoștință ce se mișcă nemijlocit în jurul lui Dumnezeu și conștinând o știință ce nu se poate dovedi. "Căci ea este ipostasul lucrurilor nedăduite",³⁴⁶ care nu sunt cuprinse în cunoștința vreuneia dintre fapți.

8. Înaintea virtuții se aduce credința, iar înaintea cunoștinței ei virtutea. Dar înaintea virtuții nu se aduce nimic, căci începutul și izvorul tuturor bunurilor din oameni este

³⁴⁶ Evr. 11, 1.

credin a. Mai înainte de ea nu putem aduce nimic.³⁴⁷

9. Nimic, zice, nu este de-o valoare egal cu credin a.

10. E vorba de omul credincios i duhovnicesc.

11. Mintea cunosc toare (gnostic) prime te ra iunile lucrurilor ca împreun m rturisitoare³⁴⁸ ale credin ei în Dumnezeu, dar nu drept creatoare ale credin ei. C ci nu sunt ra iunile f pturilor principiu (început) al credin ei, fiindc în acest caz ceea ce e crezut ar fi limitat. Pentru c dac principiul unui lucru poate fi îmbr i at prin cunoa tere i deci dovedit, atunci i lucrul respectiv însu i poate fi îmbr i at prin cunoa tere dup fire.

12. Legea cerului este ca s se mi te constant în cerc. De la ea prime te cel ce se îndeletnice te cu cuno tin a (gnosticul), mi carea statornic în bine imitând prin identitatea virtu ii sale mi care neîntreupt a bol ii cere ti.

13. Legea natural a soarelui este s produc prin deplas rile sale varietatea anotimpurilor. De la ea înva cel ce se îndeletnice te cu cunoa terea s se acomodeze diferitelor împrejur ri, p strând îns prin ra iune str lucirea virtu ii neumbrit de nici una din întâmpl rile ce vin asupra-i pe nea teptate.

14. Legea natural a vulturului este s primeasc raza soarelui drept în pupil . De la ea înva cel ce se îndeletnice te cu cunoa terea s - i lase mintea de bun voie

³⁴⁷ Ordinea acestor trei trepte: credin , virtute, cuno tin o întâlnim la Marcu Ascetul (Despre Botez, Filoc. rom, vol. I).

³⁴⁸ = gr iesc împreun , pledeaz împreun pentru credin a în Dumnezeu. Sau nu se afl în fiin a lor Dumnezeu ca obiect al credin ei, c ci în acest caz ar fi m rginit. Dumnezeu se poate str vede dincolo de ele, dar numai de cel ce vine cu credin în sine. Inorice caz credin a e un dat primordial al harului (nu al naturii) în om i în fa a lui, dincolo de ulucile ra iunilor.

Sfântul Maxim Marturisitorul

înconjurat de lumina dumnezeiească .

15. Arată ce învăț cel se îndeletnicește cu cunoașterea din legea naturală a cerbilor, dacă ia seama la firea celor create.

16. Arată ce învață prin imitare de la capră sau de la pasăre cel ce-și taie prin fapte calea spre cunoștință, dacă își prestează virtutea nevânat de dușmani.

17. Arată lucrul bun pe care îl învață filosoful în cele dumnezeiești, însuși îndușii cu voință și în chip rațional ceea ce aparține prin fire leului.

18. Arată cum trebuie să devină iubitorul de înțelepciune, imitând arpele și porumbelul.

19. Arată ce putem învăța de la turturea.

20. Cel ce prefăce prin imitare legile fapturilor în lege, proprie este virtuos, umplând de rațiune mișcarea celor lipsite de rațiune. Iar cel ce prefăce tot prin imitare, legea sa în legi ale fapturilor, este pătimă, fiind când nerățional ceea ce este rațional.

21. Altfel explicare a darurilor, dovedind bună tatea dumnezeiască .

22. Numele corpuri naturale toate cele ce sunt supuse făcerii și stricăciunii.

23. Bune observații este aceea care nu trebuie să luptăm împotriva firii, al cărei Ziditor este Dumnezeu, ci împotriva mișcărilor și lucrurilor contrare firii și dezordonate ale puterilor ființiale din noi.

24. Filosofia lucrătoare îl ridică pe cel activ deasupra patimilor, iar contemplația îl ridică pe cel ce cultivă cunoașterea deasupra celor văturate, în lăundu-i mintea spre cele inteligibile, înrudite cu ea.

Întrebarea 52

Dar n-a r spl tit Ezechia dup binefacerea pe care i-a f cut-o lui Dumnezeu, ci s-a în l at inima lui. i s-a ab tut peste el mânie i peste Iuda i Ierusalim. i s-a smerit Ezechia din în l area inimii lui i cei ce locuiau în Ierusalim. i n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia³⁴⁹ Ce este binefacerea i celelalte?

R spuns

Multe i felurite binefaceri i-a h r zit Dumnezeu lui Ezechia, sc pându-l i izb vindu-l în diferitele timpuri din toat nevoia i strâmtoarea. El îns nu a dat lui Dumnezeu toat mul umirea pentru mântuire, a a cum trebuia, ci a fost atins de întin ciune omeneasc i si-a atribuit sie i o parte din meritul izbânzilor. De aceea, pe drept cuvânt se spune c nu a r spl tit Ezechia dup binefacerea pe care i-a f cut-o lui Dumnezeu. C ci nu a m surat recunosc tor mul umirea cu m rimea izbânzilor primite de la Dumnezeu ci s-a în l at în inima lui, neizbutind s scape de boala p rerii de sine, carele na te aproape natural din virtute i cuno tin .

" i s-a ab tut peste el mânie i peste Iuda i Ierusalim". Mânia lui Dumnezeu este, dup unul din în elesuri, durerea pe care o simt cei pov ui i prin certare (1). Ea înso e te necazurile f r de voie ce sunt trimise asupra noastr . Prin aceasta Dumnezeu c l uze te adeseori mintea, care se mândre te cu virtutea i cu în elepciunea, spre modestie i smerenie, dându-i, puțin a s se cunoasc pe

³⁴⁹ II Paralip. 32, 25 - 26.

sine îns i i s - i m rturiseasc propria sl biciune. C ci sim indu- i mintea sl biciunea, leap d închipuirea de art a inimii. De aceea se poate spune i despre Ezechia, dup ce a venit asupra lui mânia: " i s-a smerit Ezechia din în l area inimii lui i cei ce locuiau în Ierusalim. i n-a mai venit peste ei mânia Domnului în zilele lui Ezechia".

Dup alt în eles mânia Domnului este întreruperea rev rs rii darurilor dumnezeie ti (2). Acest lucru se întâmpl cu folos oric rei min i, care se înal în bunurile date ei de Dumnezeu i se laud ca i când ar fi niscai ispr vi proprii. Dar trebuie s afl m i s vedem ce înseamn faptul c nu numai peste Ezechia, care s-a în l at cu inima, s-a ab tut mânia, ci i peste Iuda i peste Ierusalim. Acest am nunt trebuie s conving pe cei ce st ruie cu toat osteneala numai, pe lâng litera Scripturii, c iubitorii de Dumnezeu trebuie s se sânguias cu toat puterea spre în elegerea duhovniceasc a celor scrise, dac cunoa terea adev rului le este mai de pre ca orice. C ci dac vom asculta numai de liter , adeseori vom gr i nedreptate despre judecata lui Dumnezeu. De pild în acest caz vom spune c pedepse te împreun cu cel p c tos în chip nedrept i pe cei ce n-au p c tuit. Dar atunci cum va fi adev rat cuvântul care zice: "Nu va muri tat l pentru fiu i nici fiul pentru tat , ci fiecare va muri pentru p catul s u"?³⁵⁰ Sau cum se va adev veri cuvântul spus de David c tre Dumnezeu: "C ci tu r spl te ti fiec ruia dup faptele sale"?³⁵¹

" i s-a în l at, zice, inima lui Ezechia". Dar nu a ad ugat: " i inima locuitorilor din Ierusalim i Iuda". Cum a pedepsit atunci împreun cu cel vinovat i pe cei nevinova i?

³⁵⁰ Deut. 16, 24; II Regi 4, 6; Ezechil 18, 20.

³⁵¹ Ps. 61, 13.

Iată ceva ce nu pot în eleger după interpretarea acelor (3). Căci zice: "și s-a înălțat în inima lui Ezechia. Și s-a abătut mânia peste el și peste Iuda și Ierusalim". Aadar despre aceasta nu a scris Scriptura că s-au înălțat. Dar atunci cei ce rămân la literă și pun mai presus cuvântul decât în eșul spiritual, nu pot dezlega această greutate. De aceea nu rămâne decât să recurgem la în eșul duhovnicesc și atunci vom afla fără osteneală adevărul care e acoperit de literă și care strălucește ca o lumină celor iubitori de adevăr.

Deci toată mintea cunosc toare și iubitoare de în elepciune³⁵² are cu sine și Iuda și Ierusalimul. Iuda, în în eș duhovnicesc, înseamnă vieuirea cămrturisirea prin fapte împreună cu gândurile ce o susțin, pe măsura ce însemnează mintea în urcușul ei.³⁵³ Căci Iuda se ține de țmrturisire. Iar Ierusalimul, în eș alegoric, este deprinderea pașnică cu adevărul și cu vederile dumnezeiești care îl alcătuiesc. Scurt vorbind, pe Iuda îl are mintea ca filosofie lucrătoare, iar Ierusalimul ca inițiere tainică în contemplație. Aadar când mintea în eleapt prin harul dumnezeiesc a respins prin filosofia lucrătoare și contemplativă toată puterea ce s-a ridicat împotriva virtuții

³⁵² Toată mintea gnostică și filosofă, adică cea care cultivă cunoștința și activitatea morală.

³⁵³ Un loc clasic despre persistența activității morale pe treapta superioară a gnozei. Cu cât înaintează mintea pe treptele cunoașterii, cu atât sporește omul în activitatea virtuoasă. Iar prin înaintarea în făptuirea virtuoasă, sporește în virtute, sau în modul mrturisitor al vieții (.....). E firesc să fie așa. Cu cât cunoaștem mai mult pe Dumnezeu, aadar sfințenia Lui, ne dăm seama de inferioritatea noastră morală. Și viața noastră devine tot mai mult o mrturisire a acestui fapt.

Ideea de „mod” a Sf. Maxim, care imprimă un fel practic de-a fi înțregii vieți (modul pătimitor, modul mrturisitor etc.); poate fi arăpiat de ideea „existențialelor” din filosofia lui Heidegger.

îi cunoștin ei îi a dobândit o victorie deplină asupra duhurilor răutății, dar acest fapt nu o determină să aducă venita mulțumire lui Dumnezeu, autorul biruinței ei, ei se înalță cu inima, socotindu-se pe sine cauza întregii isprăviri, atunci pentru pricina că nu i-a răsplătit lui Dumnezeu, după binefacerea de care s-a împărtășit, suportă nu numai ea mânia poririi ce vine asupra ei, ci Iuda și Ierusalim, adică deprinderea activității ei a contemplației. Căci îndată se răscăla, cu îngăduința lui Dumnezeu, patimile de ocară împotriva activității morale îi întinează conștiința care a fost până acum curată, iar, pererile mincinoase se amestecă în contemplarea lucrurilor și strâmbă cunoștința care a fost mai înainte dreaptă (4).

Căci există o regulă și o lege a Providenței a ezat în fapte, potrivit căreia cei ce s-au arătat nerecunoscători pentru bunurile primite, sunt povăuiți spre recunoștință prin cele potrivnice, trebuind să facă experiența celor contrare ca să cunoască purtarea dumnezeiească care le-a dăruit bunurile. Ei s-a rănduit a a, ca nu cumva, îngăduindu-ni-se de Providență să ne păstrăm neclintit pe reea de noi înine pentru faptele cele bune, să ne rostogolim în dispoziția opusă mândriei, socotind virtutea ei cunoștința că izbânzi firea noastră, nu ca daruri dobândite prin har. În acest caz am fi ca aceia care se folosesc de bine pentru a face răul și lucrurile prin care ar trebui să facă în noi și mai neclintit cunoștința dumnezeiească, ne-ar prilejui boala ignoranței lui Dumnezeu (5)

Căci cel care-și închipuie că a ajuns la capătul din urmă al virtuții, nu va mai întreba de cauza din care izvorăsc virtuțile, ci va circumscrie puterea doritei lor numai de sine, păgubindu-se însuși de condiția mântuirii sale, adică de Dumnezeu. Dar cel ce-și simte sincer că sa natural în ceea ce

prive te virtu ile, nu va înceta s alerge cu grab spre Cel ce poate împlini lipsa sa (6).

Cu dreptate vine deci pedeapsa peste mintea care se în l în cuget rile sale. Iar această pedeaps const în p r sirea ei, sau în îng duin a ce o d Dumnezeu de a fi tulburat de draci în activitatea ei, adic în Iudeea, i în contempla ia ei, adic în Ierusalim, ca s câ tige con tiin a neputin ei sale naturale i con tiin a puterii i a harului dumnezeiesc, care o ap r i îi d ruie te toate bunurile. Prin aceasta se va smeri alungând de la sine cu totul trufia str în i potrivnic firii. Drept urmare nu va mai veni asupra ei cealalt mânîe, cea a retragerii darurilor h r zite, cum n-a mai venit peste Ezechia, care îndat ce n-a mai venit peste el prima mânîe, sau p r sire, s-a smerit, i a ajuns la cuno tin a Celui ce i-a d ruit bunurile. C ci dup cuvintele: " i s-a ab tut mânîe peste el i peste Iuda i Ierusalim" se spune: " i n-a mai venit peste el mânîa Domnului în zilele lui Ezechia". Adic n-a mai venit cealalt mânîe, cea a retragerii darurilor, fiindc prima p r sire l-a înv at s fie recunosc tor. C ci cel ce nu se cumin e te prin primul fel de mânîe, sau p r sire, ca s vie la smerenie, are de suportat cu siguran cealalt mânîe, care îl despoaie de lucrarea darurilor i-l lipse te de puterea care-l p zea mai înainte. "Strica-voi gardul viei", zice Dumnezeu despre nerecunosc torul Israel, " i va fi de jaf; surpa-voi zidul i va fi c lcat în picioare. i-voi p r si via mea i nu va mai fi nici t iat , nici s pat i vor porunci norilor s nu mai plou peste ea".³⁵⁴ Acela i lucru se poveste te alegoric c l-a p it i Saul, primul rege al lui Israel. Acela, primind prin ungere deodat cu dreg toria regeasc i harul proorociei,fiindc nu l-a p zit pe acesta, prime te ca prima mânîe chinuirea din

³⁵⁴ Isaia 5, 1-6.

partea duhului rău (7). Iar fiindcă nu i-a venit la simțire, prin aceasta i-a agonisit cealaltă mînie și a sfârșit cu viața, ajungând pentru nechibzuința lui, în fața morții lipsit de orice pietate. Această tristă pînă a lui o arată faptul că întâi este chinuit de draci, pe urmă recurge de bună voie la demoni prin vrăjitoare și le aduce cult vrăjitoresc întocmai ca necredințioșii.³⁵⁵

Deci dacă prin Ezechia în alegem mintea iubitoare de înțelepciune, prin Iudeea activitatea, iar prin Ierusalim contemplația, când vom băga de seamă că mintea pe timpurile ceva în oarecare chip, și credem că deodată cu mintea pe timpurile și puterea ei fructuitoare și contemplativă prin rațiunile care le susțin. Căci nu este cu puțin și pe timpurile subiectul, fără să primească și cele cuprinse în subiect (8).

Deci în eșul spiritual se armonizează perfect cu cuvîntul Scripturii, încât nu se duce nici o bărfire judecărilor dumnezeiești și nu este sturnat nici o altă poruncă (9). Căci după în eșul spiritual pe care l-am dat nu se înalță numai Ezechia, adică mintea, cugetînd mare lucru despre isprăvile sale, ci se înalță împreună cu ea și Iuda și Ierusalimul, adică activitatea și contemplația, așa cum nici nu pețimesc acestea luate în sine, de vreme ce nu există ca ipostasuri proprii. De aceea nu vine numai peste Ezechia, adică peste minte, mânia, ci și peste Iuda și Ierusalim. Căci îndată ce se întinează mintea în vreo pricină, se pețiază împreună cu ea și activitatea și contemplația, chiar dacă nu sunt părțile la vîna care aduce mânia.

Deci să ne aplicăm și nouă în eșul celor scrise. Căci, de îndată după istorie aceste lucruri s-au întîmplat cu Ezechia ca tip, ele s-au scris pentru noi, spre îndemn duhov-

³⁵⁵ I Regi 16, 14 urmă.

nicesc. Cele scrise atunci ni se întâmplă nouă întotdeauna în chip spiritual, întrucât puterea noastră este totdeauna gata de luptă împotriva noastră. Ele s-au scris ca, absorbind noi pe cât putem toată Scriptura în minte, să ne lumineze mintea cu înțeleșurile dumnezeiești, iar trupul să-l facem să strălucească de modurile de trăire conforme cu raionile dumnezeiești în elese, prefăcându-l în unealtă cuvântătoare (rațională) a virtuții, prin lepădarea afectelor înnoșcate (10).

Acest loc al Scripturii se referă deci la tot omul iubitor de Dumnezeu și virtuos, care s-a încins în elepește (în chip gnostic) cu putere împotriva dracilor, asemenea lui Ezechia. Dacă unui astfel de om îi s-ar întâmpla un atac din partea duhurilor rele, care poartă război cu mintea lui în chip nevăzută, iar el, primind prin rugăciune un înger trimis de Dumnezeu, adică raionea (înșpiră) unei înțelepciuni mai înalte, ar risipi și ar nimici toată ceata diavolului, dar n-ar socoti apoi pe Dumnezeu cauza acestei biruințe și mântuirii, ci îi-ar atribui sieși toată biruința, se poate spune că omul acela n-ar răsplăti lui Dumnezeu după darul Lui, întrucât nu a cântărit mărimea umirii cu mărimea mântuirii și nu a măsurat întocmai dragostea (dispoziția) sa cu binefacerea. Celui ce l-a mântuit, (căci răsplătirea constă în dragostea corespunzătoare a celui mântuit față de Cel ce l-a mântuit, dragoste măsurată prin fapte), ci îi-a înlat inima sa, mândrindu-se cu darurile pe care le-a primit, că și cum nu le-ar fi primit. Un astfel de om va avea de suportat, cu dreptate, mânia ce vine asupra lui. Căci Dumnezeu îngăduie diavolului să se războiască cu el mintal, ca pe planul activității să-i clatine modurile virtuții, iar pe planurile contemplației să-i tulbure raionile limpezi ale cunoștinței, în felul acesta, dându-i omul seama de slăbiciunea proprie, va recunoaște că Dumnezeu este singura putere care îl pune în

Sfântul Maxim Marturisitorul

noi patimile și se va smeri pocindu-se și lep dând umflata p rere de sine. Prin aceasta va recâ tiga mila lui Dumnezeu și va întoarce mânia care vine după aceea asupra celor ce nu se c iesc, ca să retrag harul ce p ze te sufletul, l sând pustie mintea nerecunosc toare (11).

Iar prin "zilele regelui Ezechia" (12), Scriptura a în eles poate diferitele ilumin ri ce le prime te toat mintea binecredincioas și iubitoare de Dumnezeu, care se apleac prin contempla ie asupra lucrurilor spre a în elege în elepciunea vestit de toate în chip felurit. Pân ce activitatea și contempla ia se înso e te cu aceste ilumin ri (13), nu au s sufere de o împu inare a virtu ii și a cuno tin ei, Soarele Drept ii aducând într-o astfel de minte, prin r s ritul S u, aceste zile (14).

Scolii

1. Ce este mânia lui Dumnezeu?
2. Cum poate fi în eleas și în alt chip mânia lui Dumnezeu?
3. A celor ce ascult numai de liter .
4. Pe cel ce se înal pentru faptele sale îl ajunge necinstea patimilor, iar pe cel ce se mândre te cu cuno tin a, judecata cea dreapt il las s se abat de la contempla ia adev rat .
5. Prin regula și legea s dite de Dumnezeu în f pturi, în elege Pronia sus in toare a lucrurilor. Aceasta pov uie te, după o dreapt judecat , spre recuno tin pe cei ce s-au ar tat nerecunosc tori pentru bel ugul binefacerilor fa de Cel ce le-a h r zit; și anume a a c le r re te binefacerile. Ea îi treze te adesea pe aceia la sim ire prin cele potrivnice, f cându-i s cunoasc pe Cel ce le-a

h r z it bunurile. C ci p rerea de sine pentru virtute i cuno tin , dac nu e certat prin pedeaps , na te boala mândriei, care produce o dispozi ie vr jma lui Dumnezeu.

6. Cel ce a cunoscut insuficien a virtu ii sale, niciodat nu se opre te din drumul ei. C ci dac ar face a a, s-ar p gubi de începutul i inta ei, adic de Dumnezeu, oprindu- i mi carea dorin ei în jurul s u. În acest caz i-ar închipui c a ajuns des vâr irea, în vreme ce el a c zut de la Cel cu adev rat existent, spre care tinde toat mi carea celui ce se sârguie te.

7. Nesim irea pagubei ce o sufer virtu ile este cale lunecoas spre necredin . C ci cel ce pentru pl cerile trupului s-a obi nuit s nu mai asculte pe Dumnezeu, va t g dui i pe Dumnezeu însu i când se va ivi prilejul, pre uind via a trupului mai mult decât pe Dumnezeu, dup ce a pus pl cerile acesteia mai presus decât voia lui Dumnezeu.

8. Subiect nume te mintea, ca una ce este capabil de virtute i cuno tin . Iar cele cuprinse în subiect sunt activitatea i contempla ia, care stau fa de minte în raport de accidente. De aceea ele sufer în tot chipul împreun cu mintea care p time te, având orice mi care a aceleia drept început al schimb rii lor proprii.

9. O alt porunc este aceea, care rânduie te ca fiul s nu moar pentru tat l.

10. Afectele înn scute ale trupului, când sunt cârmuite de ra iune sunt slobode de osând , dar când se mi c f r ra iune î i atrag osânda. Deci trebuie lep date afectele, întrucât mi carea lor, de i înn scut , e întrebuiat adeseori împotriva firii, nefiind cârmuit de ra iune.³⁵⁶

11. Mânie mântuitoare este îng duin a ce o acord

³⁵⁶ Patima are ca pricin o întrebui are ira ional a afectelor.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Dumnezeu dracilor se războiasc prin patimi mintea care s-a înălțat. Scopul ei este ca mintea, pătimind cele de necinste, după ce s-a înălțat cu virtuțile, să cunoască cine este de tot torul lor, sau ca să se vadă dezbrăcat de bunurile străine, pe care a socotit că le are de la sine, fără să le fi primit.

12. Ce sunt zilele regelui Ezechia, în care nu vine mânia?

13. Iudeea și Ierusalimul sunt, în înțelese tainic, faptuirea și contemplația.

14. Soarele Dreptății este Domnul și Dumnezeuul și Mântuitorul tuturor Iisus Hristos.

Întrebarea 53

Iar să zice despre Ezechia: "și l-au îngropat pe el pe înălțimea mormintelor fiilor lui David. și slavă și cinste i-au dat tot lui Iuda și cei ce locuiesc în Ierusalim".³⁵⁷ Ce este înălțimea mormintelor, și celelalte?

Răspuns

David, luat în înțelese spiritual, este Domnul nostru Iisus Hristos, piatra pe care au aruncat-o cu dispreț ziditorii, adică preoții și căpeteniile Iudeilor, și care a ajuns în capul unghiului, adică al Bisericii.³⁵⁸ Căci unghiul este Biserica, după Scriptură. Fiindcă precum unghiul face unirea a două ziduri, pe care le împreună într-o legătură indisolubilă, așa și Biserica s-a făcut unirea a două popoare, împreunându-le la un loc pe cei dintre neamuri și pe cei din Iudei într-o singură

³⁵⁷ II Paralip. 32, 33.

³⁵⁸ Psalm 118, 22; Matei 21, 42.

învîtur de credință și strângându-i într-un singur cuget. Iar piatra din capul acestui unghi este Hristos, Cel ce e cap al întregului trup.³⁵⁹ Căci numele lui David tălmăcit înseamnă "disprețuire". Iar acesta nu este decât Cuvântul și Fiul lui Dumnezeu, Cel ce pentru mine a îmbrăcat chip de rob³⁶⁰ și s-a lăsat ocrotit de oamenii care n-au crezut adevărului și disprețuit de poporul plin de păcate.³⁶¹ Este păstorul cel bun, care și-a pus sufletul Său pentru oi³⁶² și a omorât leul și ursul³⁶³ adică a smuls din fire mânia și pofta, care sfășiau forma chipului dumnezeiesc ce se afla în noi prin răiune. Este tânărul îmbujorat, pentru patima morții, împodobit cu ochi frumoși,³⁶⁴ adică cu slava răiunilor mai înalte ale Providenței și Judecății (căci ochii Cuvântului sunt Judecata și Providența), prin care, chiar când pătimea pentru noi, supraveghează toate. Este omorătorul lui Goliat cel spiritual și îngâmfat, adică al diavolului care are statura de cinci coți,³⁶⁵ din pricina patimii ce lucrează prin cele cinci simțuri ale noastre (1); cari statură diavolului se înalță atât, cât se întinde lucrarea simțurilor noastre în chip pătimă spre cele sensibile. Este împăratul lui Israel cel adevărat și vizitor de Dumnezeu, chiar dacă Saul, adică poporul vechi cel după lege se înfurie, chinuit de pismă din pricina necredinței, întrucât nu se poate lipsi de slava cea trecătoare. Prigonit de acela, David, Împăratul meu, îi ia sulă și vasul

³⁵⁹ Col. 1, 18.

³⁶⁰ Filip. 2, 7.

³⁶¹ Psalm 21, 7.

³⁶² In. 10, 11.

³⁶³ I Regi 17, 36.

³⁶⁴ I Regi 16, 12; I Regi 17, 4.

³⁶⁵ I Regi 16, 51; I Regi 17, 4.

Sfântul Maxim Marturisitorul

de ap³⁶⁶, adică a poporului vechi puterea virtuții cu fapta și
harul contemplației cunoscătoare (2), pe care le dă iarăși
celor ce vin la el cu credință, adică acelora dintre Iudei care
vor moșteni mântuirea, primind vestea împărăției Sale.

De asemenea îi taie aceleia aripa veșmântului, pe
când cade în peșteră și lepede prisosul stomacului, adică
ia de la poporul cel vechi înalta cuviință a filosofiei morale,
sau în lăimea învâlcirilor din învelișul simbolurilor și
ghicirilor legii. El socotește că nu se cuvine și nu e drept
ca poporul Iudeilor, adică al oamenilor pământeni iubitori
de trup, care cade în veacul acesta, sau în litera legii, ca într-
o peșteră, închizând fâgăduințele dumnezeieștii ale bunurilor
nestricăcioase în stricăciunea celor trecătoare, și să aibă
podoaba cea spirituală a poruncilor legii, ca pe o aripă a
veșmântului pe care să o ducă prin abuz la stricăciune (3).³⁶⁷

Acesta este David cel spiritual, adevăratul pistor
și împărat, care surpă puterile vrăjmașei. Este pistor pentru
cei ce se îndeletnicesc încă cu filosofia lucrătoare și pasc ca
pe o iarbă contemplația naturală; și împărat pentru cei ce i-
au reînnoit frumusețea chipului dat lor, făcându-l asemenea
modelului, prin legile și raionile duhovnicești, iar acum stau
cu mintea nemijlocită în fața marelui împărat al veacurilor³⁶⁸
și oglindesc frumusețea neapropiată,³⁶⁹ dacă se poate spune
asta (4).

Deci fiii acestui David sunt toți Sfinții din veac,
ca unii ce s-au născut din el în duh. Și mormintele acestor fii
sunt amintirile vieuirii lor pământene după Dumnezeu.³⁷⁰

³⁶⁶ I Regi 26, 12.

³⁶⁷ I Regi 24, 4.

³⁶⁸ I Tim. 1, 17.

³⁶⁹ I Cor. 13, 12, 15.

³⁷⁰ În grecește μ μ (monumentele) înseamnă monumentele
amintitoare; μ μ (mormintele) și μ μ (amintirile) sunt

Iar ridic tura pe care sunt a ezate aceste morminte este în l imea cuno tin ei i a iubirii lor de Dumnezeu. Acolo înmormânteaz min ea, a ezând-o în loca ul meritat al fericirii, tot Iuda i cei ce locuiesc în Ierusalim, adic modurile activit ii i ra iunile cuno tin ei cuprinse în adev rata contempla ie (5). Dar numai mintea ce a murit, în sens l udabil, tuturor lucrurilor i anume celor sensibile prin lep darea lucr rii sim urilor, iar celor inteligibile prin oprirea mi c rii mintale.³⁷¹

Deci Ezechia însemnând puterea lui Dumnezeu, adic mintea puternic în activitate i prealuminat în cuno tin , prin înmormântarea lui avem s în elegem înmormântarea min ii atunci când acesta moare, adic atunci când se desface cu voia de toate cele create i se ridic la cele necreate (6). În mormântarea ei o face tot Iudeea i cei ce locuiesc în Ierusalim, adic activitatea virtuoa s a ei i

înrudite etimologic.

371 Despre moartea mistic a min ii în Dumnezeu, adic despre încetarea lucr rilor ei naturale, pentru a fi înlocuite de lucr rile necreate dumnezeie ti, a vorbit Sf. Maxim i în cap. 62 din Suta a II-a cap. Despre Dragoste (Filoc. Rom. Vol. II, p. 139). în Ambigua (P.G. 91, 1113) spune c sufletul are trei feluri de mi c ri: a min ii, care, mi cându-se în chip ne tiut în jurul lui Dumnezeu, nu-L cunoa te nici una din f pturi, din pricina transcenden ei Lui; a ra iunii care define te pe cel necunoscut numai dup cauz , prin ra iunile adunate din lume; i a sim irii, care din icoanele v zute din afar adun ca ni te simboluri ra iunile mai sus pomenite. Toate aceste trei mi c ri trebuiesc dep ite. Cea a sim irii prin uitarea icoanelor sensibile i p strarea în ra iune numai a ra iunilor lor; cea a ra iunii prin unificarea tuturor ra iunilor într-o singur cugetare simpl i neîmp r it ; iar cea a min ii prin desfacerea de toate cele create i prin odihna ei chiar i de lucrarea natural , adunându-se întreag în Dumnezeu. A adar moartea mistic a min ii înseamn dep irea chiar i a cuget rii ei suprara ionale, intuitive, nedefinite.

contemplația adevărată într-o cunoaștere³⁷² și ea are loc, "pe în lîmea mormintelor fiilor lui David", adică este ridicată la în lîmea amintirii Sfinților din veac. "și i-au dat minții slavă și cinste"; slavă, ca uneia ce a ajuns prin cunoașterea a spiritual deasupra tuturor rațiunilor din lucruri, iar cinste, ca uneia care s-a curățit de toate patimile și i-a făcut mișcare simurilor (simțirii) nesupus legilor naturale din lucruri (7).

Sau poate căreva dintre cei foarte râvnitori ar spune că slava este frumoasă ea supremă a chipului, iar cinstea imitarea exactă a asemnării; și că pe cea dintâi o produce contemplarea adevărată a rațiunilor duhovnicești, iar pe cea de-a doua, împlinirea scrupuloasă și sinceră a poruncilor (8). Pe acestea avându-le marele Ezechia, a fost înmormântat pe în lîmea mormintelor fiilor lui David. Dacă cineva ar vrea să redevină mai limpede acest lucru, în loc de cuvintele; "L-au înmormântat pe el la în lîmea mormintelor lui David", ar putea spune: "Au așezat amintirea lui Ezechia la în lîmea amintirii Sfinților din veac".

Să începem de seamă că nu s-a zis: "în mormintele lui David, sau pe în lîmea mormintelor lui David". Căci atât rațiunea cea după trup a Domnului, cât și modul vieții Sale sunt mai presus de orice comparație cu faptele și anume nu numai cu oamenii, ci și cu îngerii, fiind cu desvîrșire necuprinse, ca să nu mai vorbim de înălțarea neajuns al dumnezeirii sale infinite (9). Deci este plinul lucru chiar și omului celui mai sensibil la ceea ce înseamnă mărirea, să fie înmormântat în mormintele fiilor lui David, sau, ceea ce-i o supremă cinste, pe în lîmea mormintelor

372 Contemplația adevărată de pe treapta gnozei (). Deci și gnoza trebuie lăsată când mintea părăsește lucrurile ei.

fiilor lui David. C ci Scriptura nu spune de nimeni s fi fost înmormântat în mormintele lui David, cu atât mai pu în pe în l imea mormintelor lui David. Pentru c via a dup trup a Domnului i Dumnezeului i Mântuitorului nostru nu- i g se te, precum am spus, în nici un sens i în nici un chip, compara ie. C ci se zice "Virtutea lui a acoperit cerurile",³⁷³ adic chiar i dreptatea Domnului ca om, ar tat prin trup, a acoperit Puterile de sus, prin covâr itoarea, abunden a drept ii Sale, în toate privin ele (10). C ci nu era om simplu, ci i Dumnezeu care s-a întrupat, ca s înnoiasc prin El i întru El firea învechit a oamenilor i s o fac p rta de firea dumnezeieasc , adic s o fac s lepede toat stric ciunea, nestatornicia i alterarea. C ci prin acestea firea noastr se f cuse asemenea dobitoacelor, încât ra iunea era covâr it de lucrarea sim urilor. A lui s fie slava în veci.

Scolii

1. Diavolul este de cinci co i, zice, din pricina sim urilor. C ci f r acestea mi carea nesocotit a r ut ii lui în sufletul nostru nu poate spori în cre terea p catului.

2. "Suli a", zice, simbolizeaz puterea virtu ii, iar vasul de ap indic taina cuno tin ei.

3. "Pe ter " nume te lumea aceasta i litera legii. Iar Saul este poporul iudaic, a c rui minte, întorcându-se de la lumina dumnezeieasc a celor spirituale, se a eaz jos în întunericul celor legale i în umbra literei, folosind crea iunea lui Dumnezeu i legea spre producerea stric ciunii. C ci cel ce m rgine te f g duin ele nemuritoare numai la liter i la înf i rile lucrurilor, ce cad sub sim uri, le pred stric ciunii, ca pe o mâncare pe care o preface în

³⁷³ Avacum 3,3.

excrement, ar tînd din sfîrit, începutul opiniei sale despre Dumnezeu.³⁷⁴ "Ve mîntul" este înveliul de ghicituri ale legii, iar "aripa" lui sublimitatea sensurilor descoperite prin contemplaia duhovnicească. Această sublimitate este tăiată de la aceea care interpretează Sf. Scriptură numai după simțuri.

4. Domnul este numit pîstorul acelor care sunt cîluziți prin contemplaia naturală spre "staulul" de sus și împărțitul celor ce se supun legii duhului și stau lângă tronul harului lui Dumnezeu, prin contactul simplu al minții, pe temeiul cunoștinței celei neîmpărțite.

5. Cei ce locuiesc în Iudeea, sunt modurile de activitate virtuoașe, iar cei ce locuiesc în Ierusalim sunt rațiunile cunoașterii ce se cuprind în contemplație.

6. Moartea vrednică de laudă a minții este desfacerea ei voluntară de toate lucrurile. După această primă trevia dumnezeiească prin har, dobîndind în loc de lucruri, în chip neînțelese, pe Fiul tuturor lucrurilor.

7. "Slava" numește cunoștința identificată și nemărginită de nici o rațiune, iar "cînte" mișcare care nădărdă voinea în virtute, potrivit cu firea.

8. Cunoștința care nu uită nimic, fiind o mișcare indefinită și mai presus de înțelegere a minții în jurul infinitității dumnezeiești, închipuiește, prin indefinitul ei, "slava" suprainfinită a adevărului. Iar imitarea voluntară a bunătății înțeleptă a Providenței, primește ca "cînte" asemănarea vădită a minții cu Dumnezeu, întipărit în dispoziția sa lăuntrică.

9. Ascultă Nile, care te târîște pe jos, și taci.

10. După înțelesul mai înalt, David este Hristos, iar mormîntul lui amintirea dreptității Lui, care n-are

³⁷⁴ Ar tînd din acest rezultat final, caracterul concepției sale inițiale despre Dumnezeu.

asem nare în toată firea raională. Căci Cuvântul lui Dumnezeu făcându-se om, nu şi-a mîsurat dreptatea după legile naturale ale trupului, ci a lucrat prin trup dreptatea naturală ce se află în El ca în Dumnezeu, nefiind lipsit de lucrarea naturală.³⁷⁵

Întrebarea 54

În cartea întâia a lui Esdra s-a scris despre Zorobabel: "îi când a ieşit din babilon ridicându-şi faţa la cer, înspre Ierusalim, a binecuvîntat pe Împăratul Cerului, zicînd: De la Tine este biruinţa, de la Tine înălţarea şi gloria Ta este slava. Eu sunt robul Tău. Bine eşti cuvîntat, Cel ce mi-ai dat mie în înălţare şi ieşirea mea mărturisesc Doamne al părinţilor".³⁷⁶ Ce înseamnă: "Ridicându-şi faţa la cer înspre Ierusalim" şi celelalte?

Răspuns

Zorobabel, după regula exactă a limbii ebraice, se pronunţă când aspru, când lin, şi e când un cuvînt compus, când o împreunare de două cuvinte desparte, când un singur cuvînt elementar. Pronunţat aspru acest cuvînt înseamnă "sămînta tulburătorii",³⁷⁷ iar pronunţat lin,

³⁷⁵ A lucrat dreptatea naturală a lui Dumnezeu ce se află în El. Căci aceasta nu era redusă la o prezenţă statică, potenţială după întrupare, în sensul teoriilor moderne despre henoz (de pildă S. Bulgacov) ci îi avea lucrarea corespunzătoare, prin care se manifesta.

³⁷⁶ III Esdra 4, 58-60.

³⁷⁷ Tulburarea ca stare obiectivă de confuzie şi dezordine psihică există înainte de orice coborîre a minţii ca spirit critic în ea. Dar ca fapt de conştiinţă este dezvoltat de abia prin această trezire şi prindere a minţii în ea, în baza conştiinţei. De aceea se poate spune de această primă

"r s ritul tulburarii". Când e cuvânt compus înseamnă : "r s rit în tulburare", iar când formează două cuvinte desparte "r s ritul din împrejurări". În sfârșit, când e cuvânt unic, înseamnă "înșiră odihnă" (1).

Zorobabel este, a adăru, mintea iubitoare de înțelepciune (filosof). Prima dată ea e semnată, după dreptate prin pocăință, în "tulburarea" provocată de robia pătimilor, în al doilea rând urmează "r s ritul tulburării", adică mintea dă la iveală "ruinea" ce i-o pricinuiete "tulburarea" pătimilor, în al treilea rând vine "r s ritul în tulburare", adică mintea prin cunoștință aduce lumină în lucrarea confuză a simțurilor îndreptate spre cele sensibile și nu le mai lasă pe acelea să se apropie de lucrurile sensibile fără rațiune.³⁷⁸ În rândul al patrulea vine "r s ritul din împrejurări", adică mintea oferă puterilor sufletești, împrejurată în jurul lucrurilor sensibile, r s ritul faptelor drepte care dă naștere activității raționale, întrucât aceasta nu mai e lipsită de cunoașterea prin contemplație, care readuce puterile împrejurată spre realitățile spirituale, în rândul al cincilea mintea devine "ea înșiră odihnă", după ce a împreunăuit toate și a unit activitatea cu binele prin fire, iar

coborâre a minții în ea cere sau s mână aruncat „în tulburare”, sau „s mână a tulburării”, având adică s dea la iveală pentru conștiință această tulburare sau confuzie. Nu e mai puțin adevărat că tulburarea sau confuzia obiectiv dată la iveală e o altfel de tulburare decât cea care există ca fapt obiectiv. E deja o „ruine”, o „tulburare” ce poartă în ea germele cîin ei. Această dare la iveală a tulburării obiective și deci transformarea ei în tulburare subiectivă, se petrece în faza a doua, „în r s ritul tulburării”.

³⁷⁸ Atât tulburarea ca stare psihică obiectivă, cât și tulburarea ca ruine pentru păcate e împrejurată în această a treia fază, când mintea prin lumina cunoștinței ei se face deplin stăpîn în suflet și împrejurată stăpînirea pătimilor.

contempla ia cu adev rul prin fire.³⁷⁹

C ci toat activitatea se s vâr e te pentru bine i toat contempla ia caut , cunoa terea numai pentru adev r (2). Dup ce s-a ajuns la ele, nu va mai fi nimic care s stârneasce activitatea sufletului, sau s atrag contempla ia lui prin vederi str ine. C ci sufletul a ajuns atunci dincolo de tot ce este i se gânde te, i L-a îmbr cat pe Dumnezeu însu i, care e singur bun i adev rat i se afl mai presus de toat fiin a i în elegerea.

Mintea devenit astfel, prin diferitele prop iri în virtute, iese în urma biruin ei sale, de la împ ratul Darie, adic din legea natural ,³⁸⁰ dup ce i-a ar tat aceleia puterea iubirii i a adev rului, prin compararea virtu ilor cu patimile (3) i a luat de la aceea scrisori care s înt reasc pornirea ei i s o opreasc pe cea a du manilor. Iar dup ce iese, cunoscând de unde i-a venit harul biruin ei, "î i ridic fa a la cer, înspre Ierusalim i binecuvânteaz pe Împ ratul Cerului".

"Fa a" unei astfel de min i este dispozi ia ascuns a sufletului, în care se afl toate tr s turile virtu ilor. Pe aceasta o ridic mintea "la cer", adic spre în l imea contempla iei, "înspre Ierusalim", adic înspre deprinderea nap timirii (4).

Sau poate prin cuvintele "la cer, înspre Ierusalim",se arat c mintea caut loca ul ei din cer³⁸¹ i

379 Dac în faza a treia mintea mai las puterile sufletului s se îndrepte nep tima spre lucrurile sensibile, în faza a patra le trimite spre realit i inteligibile, în a cincea se odihne te i de aceast activitate, adunându-se în Dumnezeu.

380 Legea (μ) fiind în grece te de genul masculin, împ ratul Darie poate fi în eles u or ca legea ce st pâne te peste fire.

381 II Cor. 5, 1-2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

spre cetatea celor scriși în ceruri³⁸² (5), despre care "lucruri preaslăvite s-au grăit",³⁸³ cum zice David.

Căci nu putea să binecuvânteze pe Dumnezeu fără să-l ridice fașa sau dispoziția sufletului, compus, ca niște trăsături, din multe și felurite virtuți, spre înlăimea contemplației și a cunoștinței, prin deprinderea nepătimirii, adică a stărilor pașnice și nevinovate (6).³⁸⁴

Începe zice, ridicându-i fașa? "De la Tine este biruința". Prin "biruință" arată sfârșitul fapturii împotriva patimilor, ca pe o răsplătă a nevoinelor dumnezeiești împotriva păcatului. "Începe de la Tine în elepciunea". Prin "în elepciune" arată sfârșitul la care se ajunge prin contemplație, sfârșit care înlăturează, prin cunoștință, toate neștiințele sufletului. "Și a Ta este slava". "Slava" numește strălucirea frumoasă a dumnezeiești, care iradiază din aceleași constanțe din unirea biruinței și a înțelepciunii, a activității și a contemplației, a virtuții și a cunoștinței, a bunătății și a adevărului. Căci acestea, unindu-se întreolaltă, iradiază o singură slavă și aceea a lui Dumnezeu³⁸⁵ (7). De aceea foarte potrivit adaugă: "Și eu sunt robul Tău", fiindcă toate

³⁸² Evr. 12, 23.

³⁸³ Ps. 86, 2.

³⁸⁴ Dispoziția aceasta, ca fașa sufletului, nu e stare de moment, ci un chip suflătesc permanent, dobândit de om prin anumite deprinderi. Ea deși e ascunsă în suflet, se răsfânge și pe fașa de dinafară. Când fașa dinlăuntru e o sinteză a tuturor virtuților, nu mai e o forță urâtă, ci o fașă frumoasă, care reprezintă totodată starea de nepătimire. Căci starea de nepătimire constă din absența oricărei patimi, e tot una cu prezența tuturor virtuților, odată ce orice patimă e alungată prin virtutea corespunzătoare.

³⁸⁵ Cea mai multumitoare definiție a slavei dumnezeiești. Ea nu e o însușire sau o lucrare singulară a lui Dumnezeu, înrând cu celelalte, ci strălucirea totală care iradiază din ansamblul tuturor însușirilor și lucrurilor divine.

activitatea și contemplația, virtutea și cunoștința, biruința și înălțarea, bunătatea și adevărul, le săvârșește în noi, ca în niște organe, Dumnezeu, noi neaducând nimic decât dispoziția care voiește cele bune (8). Această dispoziție are și marele Zorobabel. De aceea adaugă, zicând către Dumnezeu: "Bine e ți cuvântat, Cel ce mi-ai dat mie în înălțare și înălțare mă ridică, Doamne al părinților". Ca rob recunoscător, Zorobabel toate le-a atribuit lui Dumnezeu, care toate le-a dăruit. De la El a primit înălțarea, prin care îi poate mărita, ca unui Domn al părinților, puterea bunurilor hărăzite. Drept aceea spune: "Bine e ți cuvântat Doamne", arătând prin aceasta că Dumnezeu are înălțarea infinită, sau, mai bine zis, este înălțat în înălțare, de la care primind și el înălțare, îi mărită înălțarea sa.

Iar "Domn al părinților" îl numește, ca să arate că toate isprăvile Sfinților au fost în chip vădit daruri ale lui Dumnezeu și deci nici unul dintre ei n-a vrut nimic, decât bunul ce i s-a dat de la Domnul Dumnezeu, pe măsura recunoștinței și a bun voinței celui ce l-a primit; astfel spus, fiecare dintre ei a dobândit numai acele bunuri, pe care le-a atribuit Domnului, care le-a dăruit (9).

Deci "părinți" numește pe sfinții din veac, ca și primind credința lor și imitându-le viața, a reușit prin voință să se nască din aceia cu duhul, ca fiu născut prin voința sa liber din părinți care de asemenea au această calitate prin voința lor liberă. Calitatea aceasta este cu atât mai prețioasă la Dumnezeu decât calitatea celor ce devin părinți și fii prin trup și nu prin voință, cu cât se deosebește prin superioritatea ființei sufletului de trup (10).

Acest Zorobabel este unul dintre tinerii ce stau în

Sfântul Maxim Marturisitorul

preajma regelui Darie,³⁸⁶ adică a legii naturale, îi cuprinde toată întinderea bunurilor dumnezeiești din oameni în două cuvinte. El risipește te cutezană a celorlalți și îi atrage la sine legea care împriește peste fire, iar aceasta decretează slobozirea puterilor sufletului înute în robia străină a patimilor.

Duhurile rele, care iau partea trupului ca mai puțin mântesc sunt două, prin însăși doimeea numelui indicându-se caracterul puțin timid și pieritor al trupului (11). Iar mintea ce înțelege partea sufletului, care este simplu după ființă, este una, fiind expresia unității lui neprihănite, de care nu se poate atinge moartea cu nici un chip, întrucât nu admite vreodată iere care să-l împriească.

Deci zice unul din tineri, adică cel dintâi, prezentând vitalitatea puțin timidă a trupului: "Cel mai tare este vinul".³⁸⁷ El numește "vin" toată întinderea patimilor iubitoare de plăceri, pe care le circumscrie în acest singur cuvânt. Acest "vin" provoacă "beția" ce scoate pe om din mină și îl pervertește întrebuințarea gândurilor firești. Căci spune Scriptura: "Mânia dracilor este vinul lor și mânia aspidelor fără vindecare".³⁸⁸ Ea numește, fierberea plăcerilor trupești "vinul dracilor", iar neascultarea îngâmfată și disprețuitoare "vinul aspidelor". Căci se spune ceva de această fiară, că spre deosebire de toate celelalte fiare ale puțin mântului, își astupă urechile de la cântărești disprețuind cu mândrie pe cei ce cântă.

Altul dintre tineri, adică al doilea, zice: "Cel mai tare este împrieșatul".³⁸⁹ El numește "împrieșat" toată slava

³⁸⁶ III Esdra 4, 13.

³⁸⁷ III Esdra 3, 10.

³⁸⁸ Deut. 32, 33.

³⁸⁹ III Esdra 3, 11.

de art a bog iei, a domniei i a celorlalte str lucriri de dinafar . E slava care na te ne tiin a, prin care se produce sfâ ierea firii, întrucât to i se ignor unul pe altul i to i se sfâ ie între ei pentru un singur lucru: pentru c fiecare vrea s fie sl vit mai mult decât al ii, fie datorit puterii, fie bog iei, fie pl cerii, sau a altor pricini pentru care se vor sl vi i cei ce nu cunosc slava dumnezeieasc cea care r mâne i dispre uiesc puterea ei.

Ace tia reducând tot adâncul de mocirl al patimilor contrare firii la aceste doua izvoare, l-au f cut pe Darie judec tor al cuvintelor, n d jduind c legea care st pâne te peste fire î i va da consim mântul la opiniile lor.

Dar al treilea, care este mintea ce tine partea virtu ii i a con tiin ei i se str duie te s slobozeasc sufletul din robia cea rea a patimilor, zice:

"Mai tari sunt femeile i pe toate le biruie te adev rul".³⁹⁰ "Femei a numit el virtu ile îndumnezeitoare, din care se na te în oameni iubirea, care îi une te cu Dumnezeu i întreolalt . Aceasta r pe te sufletul"³⁹¹ tuturor, celor supu i na terii i stric ciunii, ca i al fiin elor spirituale care sunt mai presus de acestea, i îl împlete te cu Dumnezeu însu i într-o unire dr g stoas ,³⁹² atât cât este cu

³⁹⁰ III Esdra 3, 12.

³⁹¹ Sufletul fiind în grece te feminin, e socotit ca o fecioar ce se înso e te cu Dumnezeu într-o c s torie tainic .

³⁹² = într-un amestec dr g stos. Sf. P rin i folosesc termenul atât pentru unirea sufletului cu Dumnezeu, cât i pentru a firii omene ti i dumnezeie ti în Hristos. "Amestecul acesta, îns nu e una cu "contopirea" , pe care o interzice defini ia de la sinodul din Calcedon. Amestecul e întrep trunderea a dou substan e f r s piard identitatea (de ex. sufletul cu trupul). Ar fi bine s - i însu easc acest termen i teologia româneasc , pentru a preciza unirea ca reciproc îmbibare de substan e i de energii ce- i p streaz identitatea lor, spre a nu se

putin firii omenești, înfruptuind în chip unic cinstoria dumnezeiască și neprihănit. Iar "adevăr" a numit cauza cea unică și singură a lucrurilor, începutul, stăpânirea, puterea și slava, din care și pentru care s-au făcut și se fac toate și prin care și pentru care se susțin toate în existență, și de dragul creșterii se face toată strdania și mijlocul celor iubitori de Dumnezeu. Scurt vorbind, prin "femei" a arătat sfârșitul virtuților: iubirea. Căci aceasta este plămădirea unirii nedespărțite și neîntrerupte a celor ce se împartesc prin dorința de binele prin fire. Iar prin "adevăr" a indicat capătul tuturor cunoștințelor și chiar al tuturor celor ce pot fi cunoscute, capăt spre care sunt atrase, ca spre începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor, mijloacele naturale, printr-o oarecare rațiune generală (12). Căci începutul și sfârșitul tuturor lucrurilor, ca adevăr, biruiește toate prin fire și atrage spre sine mijlocul tuturor fapturilor.

Mintea iubitoare de înțelepciune (filosof) grăbind astfel către legea firii, alungată de la ea toată amăgirea dracilor vicleni și o convinge să decreteze slobozirea gândurilor și puterilor sufletului, învârtite în robia patimilor, și să vestească celor închiși în întuneric, adică în poftă după cele sensibile, deslegarea de lanțurile robiei spirituale. Prin aceasta îi lasă să se suie în Iudeea, adică în virtute, ca să zidească în Ierusalim, adică în deprinderea nepatimirii, templul Domnului, sau cunoștința capabilă să primească înțelepciunea³⁹³ (13).

socoti unirea simplă alipire.

³⁹³ De la virtute (Iudeea) se înaintează spre nepatimire sau la totalitatea virtuților (Ierusalim), de la aceasta la cunoștință (templu). Iar cunoștința (gnoza), ca rezultat al strdaniei contemplative omenești, ajutat, se înalță, de har, primește de sus, ca o încoronare, înțelepciunea. Ideea că templul, drept culme a strdaniei omenești în virtute și cunoaștere, primește înțelepciunea divină ca har, i-a găsit

Deci în elept i prea în elept este marele Zorobabel. C ci primind în elepciunea de la Dumnezeu, el a putut, datorit ei, s combat , sa înving i s r stoarne r spunsurile date de duhurile rele, care, înând partea trupului, c utau s aduc la am gire i la stric ciune neamul omenesc. Prin cele dou r spunsuri ale sale, el a spulberat cu totul ambele r spunsuri vr ma e i a eliberat sufletul din robia cea rea a patimilor. Dat fiind c aceia prin lauda vinului se str duiau s ob in cea mai mare cinste pentru fierberea pl cerilor trupe ti, iar prin lauda împ ratului ridicau mai presus de toate puterea sl vii lume ti, aceasta a ar tat, prin simbolul femeilor, superioritatea pl cerii duhovnice ti, care nu are sfâr it, iar prin adev r a indicat puterea care nu poate fi clintit de nimic. Prin aceasta l-a înduplecat (pe Darie) s dispre uiasc bunurile prezente i s caute pe cele viitoare

Acesta este în elesul s n tos i în elept, pe care îl au, dup p rerea mea, r spunsurile celor trei tineri. El a fost socotit de Duhul vrednic de a fi fixat în scris pentru îndemnul nostru. Iar dac cineva ar putea s vad un în eles mai înalt în cele scrise, potrivit cu puterea ce i s-a dat de a în elege cele dumnezeie ti, nu trebuie s fie invidiat. C ci harul Duhului nu se mic oreaz în cei ce se împ rt esc de el (din care pricin se i na te patima invidiei), chiar dac unul prime te mai mult, iar altul mai pu in din har. Pentru c fiecare dobânde te dup m sura credin ei lui ar tarea lucr rii duhului. A a încât fiecare î i este distribuitorul

expresia în m rea a bisericii a lui Iustinian, dedicat Sofiei dumnezeie ti, ca una ce-a fost destinat s se umple de în elepciunea dumnezeiasc . Mintea cur it i gnostic , ca templu subiectiv, i biserica sfin it , ca minte colectiv a ob tei credincioase, ca minte a cosmosului, sunt vasele destinate s se umple de Sofia f pturii în curs de îndumnezeire.

propriu al harului (14). Ii dac ar cugeta bine, n-ar trebui s invidieze pe cel ce a dobândit haruri mai mari, deoarece atâr n de el însu i dispozi ia prin care prime te bunurile dumnezeie ti.

Dar s venim i la alt în eles tainic al celor scrise, i anume la acela care descoper adev rul originar al lor, Zorobabel cel adev rat i nou (15), vestit prin cel vechi în mod figurat, este Domnul i Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, care a fost conceput, purtat i n scut în "confuzia"³⁹⁴ firii noastre, ca f cându-se om dup fire, s readuc la sine firea, sco ând-o din confuzie.

Acesta n-a fost dus în robie împreun cu noi i n-a fost str mutat în confuzia patimilor (16). "C ci n-a s vâr it p cat, nici s-a aflat vicle ug în gura lui".³⁹⁵ Dar s-a n scut între noi cei robi i ca un rob, i "a fost socotit cu noi, cei f rdelege",³⁹⁶ f cându-se din iubirea de oameni "întru asem narea trupului p catului, pentru p cat".³⁹⁷ S-a f cut "întru asem narea trupului p catului", întrucât, fiind prin fire Dumnezeu nep timitor, a binevoit s se fac , potrivit economiei, în chip neschimbat, om prin fire p timitor (17).

i s-a f cut a a "pentru p cat", deoarece "pentru p catele noastre a fost dus la moarte i pentru noi a suferit dureri"; "pentru p catele noastre a fost zdrobit, ca noi s ne vindec m cu rana Lui".³⁹⁸ Duhul înainte a fe ei noastre, unsul Domnului a fost prins în stric ciunile noastre, el despre care

³⁹⁴ "Confuzia" reprezint Babilonul unde s-a n scut Zorobabel i de unde a eliberat pe Iudei. Babel intr i în compozi ia numelui: Zoro-Babel.

³⁹⁵ Is. 53, 9.

³⁹⁶ Is. 53, 12.

³⁹⁷ Rom. 8, 3.

³⁹⁸ Is. 53, 4-5.

noi zicem: "în umbra lui vom trăi printre neamuri".³⁹⁹

El este Răscăritul cel drept din împrejurarea noastră, în care am ajuns prin păcat. Despre el spune Duhul Sfânt prin Proorocul: "Că va răscăriti vouă Răscăritul drept"⁴⁰⁰ sau "Iată bărbatul, Răscăritul este numele Lui și va răscăriti dedesubtul Lui",⁴⁰¹ sau "Răscăriti-vă Soarele dreptății, aducându-ți mîndrie în aripile Lui".⁴⁰² Prin cuvîntul "dedesubtul lui" se arată taina neînvinselor întrupării Cuvîntului, din care a răscărit mîntuirea tuturor (18). Iar "aripile Soarelui dreptății" ar fi cele două Testamente, prin care zburînd Cuvîntul în noi, ne vindecă rana căderii în păcat și ne dă ruiețe de viață și nădejde a virtuții, adică prin cel Vechi înălțat prin păcatul, iar prin cel Nou și de te virtutea. Sau iar aripile sunt Pronia și Judecata. Cuvîntul zburînd prin acestea, se slăvește în chip nevăzut în fapte, trăind prin raionile în elepciunii pe cei ce voiesc să se întrupească și vindecînd prin modurile certării pe cei greu de urnit spre virtute. Prin aceasta unora le curățește înțînăciunea trupului, iar altora le terge petele sufletului⁴⁰³ (19).

El este cel ce readuce din robie pe Israel cel adevărat. El îl mută dintr-o țară într-alta, cum a făcut vechiul Zorobabel, strămutînd poporul din Babilon în

³⁹⁹ Ier. 23, 5.

⁴⁰⁰ Plîng. 4, 20.

⁴⁰¹ Zah. 6, 12.

⁴⁰² Maleachi 3, 20 (4, 2, Sept.).

⁴⁰³ Prin Providența Dumnezeu îndrumă în chip pozitiv pe om prin binefacerile ce îi le dă fiecare clipă și prin meditația asupra lor; prin judecată îl abate de la rău, trimițându-i diferite cercetări. Aceste două moduri se alternează sau chiar se împletesc, ca într-o pedagogie pîntească. În fiecare zi Dumnezeu ne dă bunurile sale și aproape în fiecare zi ne înșală. El zilnic stă la judecată cu noi, ca să ne scape de judecata neîndurată de la sfârșit.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Iudeea, ci de pe pământ la cer, de la pcat la virtute, de la neștiință la cunoștință adevărului, de la stricăciune la nestricăciune și de la moarte la nemurire, scurt vorbind, de la lumea văzută și pieritoare, la lumea spirituală și statornică și de la viaa ce se destramă la cea care rămâne și nu se destramă.

El este adevărat ziditor al templului rațional, surpat de pcate și ars de focul străin, pe care noi l-am adus asupra lui umblând în lumina focului din noi și în flacăra în care ardem, întrucât nu numai că am făcut să urmeze slugarnic partea mintală a sufletului cugetului trupesc, ci am și aprins fierul în materia patimilor prin lucrarea noastră (20).

El este cel care a înduplecat prin înțelepciune pe Darie împăratul, adică legea firii. Pentru că nu se poate ca în acest loc să se înțeleagă prin Darie diavolul, odată ce s-a făcut de bună voie împreună lucrător cu harul în slobozirea poporului și s-a lăsat convins că nimic nu e mai tare și mai de folos firii spre mântuire, decât credința în bună mântuire, decât credința în bună conștiință. Căci prin adevăr se înțelege credința care are în ea rațiunea adevărului, iar conștiința cea bună este semnul iubirii de Dumnezeu, indicat alegoric prin femeie, întrucât unde este ea nu e cu puțin călcarea poruncilor dumnezeiești (21).

El este acela care a clădit din nou în Sine însuși, printr-o unire negrită, "cortul lui David",⁴⁰⁴ adică firea stricată de moarte din pricina păcatului.

El este Zorobabel care a ridicat cu slavă casa căzută a lui Dumnezeu, despre care zice Duhul: "Va fi slava din urmă a casei acesteia mai presus decât cea dintâi".⁴⁰⁵

⁴⁰⁴ Amos 9, 14; Fapt. Apost. 15, 16.

⁴⁰⁵ Agheu 2, 10.

Cci Cuvântul a intrat într-o a doua comuniune cu firea, care e cu atât mai luminat decât cea dintâi, cu cât prima dată i-a dăruit din ceea ce era mai bun, iar pe urmă s-a împărțit El însuși din ceea ce era mai rău. Acesta, ca să mântuiască și chipul și ca să facă nemuritor și trupul. Deci tergându-l cu totul cuvântul arpelui, suflat în urechile firii, a făcut iarăși curat firea ca la început. Ba încă a făcut-o și întreacă prin îndumnezeire prima ei plămădire. Și precum neexistând la început, a întemeiat-o, a așezându-se pe urmă a făcut-o neschimbabil, ca să nu mai cadă (22). Prin aceasta a împlinit tot sfatul lui Dumnezeu și Tatăl, îndumnezeindu-l prin întrupare.⁴⁰⁶ "Mâinile lui Zorobabel (cel spiritual) au pus temelie, zice, casei acesteia (adică omului) și mâinile lui o vor isprăvi."⁴⁰⁷ E vorba aici de prima plămădire a omului și de refacerea de pe urmă a lui Hristos însuși, prin unirea cea negrăită (23).

El este Zorobabel care a eliberat pe cei dintâi din robie și are în mână piatra de cositor, împodobită cu cei apte ochi ai Domnului, prin care privește Dumnezeu peste tot plămăditul.⁴⁰⁸ După istorie nu se pare că tu și de puțin să fi avut Zorobabel în mână o piatră de cositor, care să aibă apte ochi și încă ai Domnului, care să privească peste tot

⁴⁰⁶ Fiul lui Dumnezeu a fixat firea omenească în sine (ca pe un "cort" în "locul" de supremă soliditate al dumnezeirii), ca să o facă să nu mai cadă, fiind înut chiar de Dumnezeu. De aceea chiar întruparea constituie o îndumnezeire a firii omenești, chiar ea face această fire să nu mai poată aluneca în această consolidare a firii omenești în nepăsare prin întrupare, nu trebuie răstălmăcit în sensul unei mântuirii fizice, conform acuzei ce-o aduc Apusenii Prinților orientali. Firea, omenească a lui Hristos nu mai alunecă din motive spirituale. E prea aproape de ea adevărul și binele suprem, ca să o mai atragă ceva inferior.

⁴⁰⁷ Zaharia. 4, 9.

⁴⁰⁸ Zaharia 4, 10.

Sfântul Maxim Marturisitorul

p mântul. Fiind deci cu neputin s lu m acestea dup liter , vom recurge la în elesul mai înalt al celor scrise.

Zorobabel este, cum am spus adeseori mai înainte, Domnul i Dumnezeu nostru Iisus Hristos. Iar piatra aceasta este credin a în El. A avea aceast piatra "în mân ", înseamn c credin a în Hristos se face ar tat prin împlinirea poruncilor. C ci "credin a f r fapte este moart ",⁴⁰⁹ precum i faptele f r de credin . Iar "mâna" este evident, simbolul faptelor. Deci Domnul inând în mân piatra, ne înva s avem în El credin a ar tat prin fapte. Iar cei apte ochi ai Domnului, cu care e împodobit piatra aceasta, sunt cele apte lucr ri ale Duhului Sfânt (24).

" i se vor odihni peste El, zice, apte duhuri: duhul în elepciunii, duhul în elegerii, duhul cuno tin ei, duhul tiin ei, duhul sfatului, duhul t riei, duhul temerii de Dumnezeu".⁴¹⁰

Duhul temerii de Dumnezeu se arat în înfrânarea cu fapte de la p cate; duhul t riei, în pornirea i mi carea plin de râvn spre lucrarea i împlinirea poruncilor; duhul sfatului, în deprinderea discern mântului care ajut s împlinim cu ra iune poruncile dumnezeie ti i s deosebim cele bune de cele rele; duhul tiin ei ne face s tim f r gre eal modurile activit ii virtuose, dup care lucrând nu c dem nicidecum din dreapta judecat a ra iunii; duhul cuno tin ei ne d putin a s cuprindem cu mintea ra iunile din porunci, pe care se întemeiaz modurile de activitate ale virtu ilor; duhul în elegerii este consim mântul afectuos al sufletului cu modurile i ra iunile poruncilor, sau bine zis prefacerea lui în acelea, prefacere prin care se produce o fuziune a puterilor noastre naturale i modurile i ra iunile

⁴⁰⁹ Iacov 2, 26.

⁴¹⁰ Isaia 11, 2.

poruncilor; duhul în elepciunii ne face să ne înălțăm la cauza raionilor duhovnicești din porunci și la unirea cu ea; prin aceasta cunoscând, pe cât este cu puțin oamenilor, în chip neștiut, raionile simple ale lucrurilor, aflăm toare în Dumnezeu, scoatem ca dintr-un izvor ântonitor al inimii adevărul din toate împreună tiindu-l în chip felurit și celorlalți oameni (25). În felul acesta urcăm pe o anumită cale și după o anumit ordine de la cele ce sunt făcute de Dumnezeu ultimile, dar făcute de noi cele mai apropiate, spre cele dintâi și făcute de noi cele mai departate, iar făcute de Dumnezeu cele mai apropiate (26).

Căci de fapt de la încetarea de-a purta prin temere venim la lucrarea virtuților prin tărie; iar de la lucrarea virtuților, la discernământul sfatului. De la discernământ trecem apoi la deprinderea virtuților, sau la tăcinie; iar de la deprinderea, virtuților, la cunoașterea raionilor din virtuți. De la aceasta ne ridicăm la deprinderea care prefăcește puterile naturale în raionile cunoscute ale virtuților, adică la înelegerea și de la aceasta la contemplarea simplă și exactă a adevărului din toate lucrurile. În sfârșit, pornind de la aceasta vom scoate la iveală multe și variate rațiuni cucernice ale adevărului din contemplarea în eleaptă a lucrurilor sensibile și a ființelor inteligibile.

Urcând să adărim prin acești ochi ai credinței, sau prin aceste iluminări, ne adunăm în unitatea dumnezeiească a înțelepciunii, concentrând harismele (darurile), care s-au împreunărit pentru noi, prin înălțările noastre trepte pe scara virtuților (27), neomiând, cu ajutorul lui Dumnezeu, nimic din cele spuse. Aceasta pentru că nu cumva, neglijându-le puțin câte puțin, să ne facem credința noastră oarbă și fără ochi, lipsită de iluminările Duhului, care ni se împreunărească prin mijlocirea virtuților, și să fim trimiși, după dreptate, la

muncile veacurilor nesfârșite, ca unii ce ne-am orbit ochii dumnezeiești ai credinței ei, în ce ne privește pe noi (28).

Căci tot cel ce și-a scos acești ochi ai credinței ei din sine pentru neîmplinirea poruncilor, va fi osândit cu siguranță, nemaiavând pe Dumnezeu privind la el.⁴¹¹ Aceasta este, socotesc, pricina pentru care Scriptura a numit credința piatră de cositor întrucât pedepsește pe toți cei ce n-o împodobesc prin împlinirea poruncilor și-i folosește pe toți cei ce o părăsesc înfrumusețându-l cu lucrările Duhului. "Căci va fi, zice marele Simion vorbind despre Domnul, spre cădere și ridicarea multora din Israel";⁴¹² se înalță spre cădere celor necredincioși. Pentru că spun unii despre cositor că se compune din argint și plumb. Dar plumbul este simbolul mustrării, al pedepsirii, al chinurii și al osândei grele, iar argintul este chipul strălucirii, al slavei și al mării. Dacă e așa, atunci credința indicată prin cositor pe de o parte mustră, pedepsește, chinuiește și osândește pe cei ce s-au dovedit slabi în ea, prin nelucrarea poruncilor, având poate drept plumb neputința trupului, împuternicit prin unirea cu Cuvântul; iar pe de altă parte slăvește, luminează și duce spre îndumnezeire pe cei ce s-au dovedit tari în ea prin lucrarea poruncilor, având drept argint dumnezeirea Cuvântului, care strălucește în cei vrednici, după puterea lor (30).

Alții au în eles prin piatra de cositor pe Domnul nostru Iisus Hristos, ca unul ce e compus din două firi, din

411 Ochii credinței ei, ca evidențierea adevăratelor credinței ei, dobândit prin fapte, deși sunt în noi, ajutându-ne să vedem, totuși nu sunt ai noștri, ci sunt darul lui Dumnezeu, sau lucrările Lui. Ca atare deși vedem în noi prin ei, sunt ochii prin care însuși Dumnezeu privește în noi și în jurul nostru. Iar noi vedem prin acești ochi ai lui Dumnezeu. În acest sens pe Dumnezeu îl cunoaște cel ce e cunoscut de Dumnezeu.

412 Lc. 2, 34.

dumnezeire și omenitate. Iar dacă cineva vrea să în eleag credința în Hristos, sau pe Hristos însuși într-un chip spiritual, credința în Hristos însuși este plumb întrucât mustră sufletul, chinuie trupul, pedepse patimile și osândă te pe demoni, iar argint întrucât umple mintea de strălucire prin virtuți, o slăvește prin cunoștințe și o face prin îndumnezeire lumină ce oglindește Lumina primă, în acest sens trebuie în eleasă și "credința" și "ridicarea" care se va întâmpla din pricina Lui: El provoacă credința trupului, adică a cugetului trupesc și ridicarea puterilor naturale ale virtuții și ale gândurilor care susțin cunoștința. Simplu vorbind, Cuvântul provoacă în cei vrednici credința și întregului om vechi după chipul lui Adam și al literii legii, și ridicarea omului nou după chipul Său și al duhului legii (31).

Dar poate Scriptura închipuie credința prin piatra de cositor și pentru faptul că dă puțin celor ce-i înnegresc virtutea și cunoștința să le lumineze toate prin pocăință, redobândind activitatea și contemplația și revenind din nou la strălucirea plină de lumină a vieții (32).

Scolii

1. Arată în câte feluri se tâlmăcește Zorobabel, tradus în limba greacă.

2. Sfârșitul (înta din urmă) virtuții este binele, care înseamnă împlinirea și întregirea lucrării dumnezeiești. Spre această împlinire duce puterea (facultatea) rațională a sufletului, folosindu-se de puterea mâniei și a poftelor, potrivit cu firea. Și în ea iese la iveală frumusețea asemănării noastre cu Dumnezeu, iar sfârșitul filosofiei contemplative este adevărul, care este cunoștința unitară și neîmpărțită

tuturor celor ce sunt în jurul lui Dumnezeu. Spre el e purtat mintea curat , după ce a lep dat cu totul judecata cea după sim uri, în această cuno tin se descoper neîntinat demnitatea chipului dumnezeiesc.

3. Prin femeii a în eles virtu ile al c ror sfâr it este iubirea; iar prin adev r cuno tin a necantitativ . Cunooscând legea care împ r te te peste fire pre ul acestora, adică al iubirii i al cuno tin ei, leap d , ca pe un vin, pl cerea patimilor trupe ti i ca pe o împ r ie pofta nebun după slav a tuturor celor st pâni i de p rerea de sine în chip neînfrânat.

4. Fa a min ii contemplative ce se îndreapt spre în l imea cuno tin ei adev rate, ca spre cer, este dispozi ia virtuoas .

5. Alt în eles al aceleia i lucru. Conform acestuia numai aceia sunt scri i în cer, care se ofer pe ei în i i cu voia ca s fie scri i cu condeiul Duhului.⁴¹³ C ci Duhul Sfânt scrie în cer numai pe cei ce voiesc f r s sileasc pe nimeni.

6. Nimeni nu poate s binecuvânteze cu adev rat pe Dumnezeu, dacă nu i-a sfin it trupul prin virtu i i nu i-a luminat sufletul prin cuno tin e.

7. Biruin a este cap tul din urmă al nevoinelor dumnezeie ti ale sufletului pe terenul faptelor. Acesta este binele neamestecat. Iar în elepciunea este cap tul din urmă al vederilor tainice ale sufletului în ordinea cuno tin ei (a gnozei). Aceasta este adev rul simplu, spre care îl duce

413 Cel ce nu e scris în l untrul s u de condeiul Duhului, nu e scris nici în cer. Pentru c nu se asortează cu cerul; n-a devenit o bucat a cerului. Se va urca în cer numai cine s-a acomodat de aici cerului, numai acela în care s-a coborât în prealabil cerul.

mintea pe cel ce s-a eliberat de n lucrile sensibile i
ra iunea care i-a supus partea vital a sufletului. Întâlnirea
acestora, a biruin ei i a în elepciunii, sau a bun t ii i
adev rului, dezv luie o singur slav în cei în care se
produce, iradiind lumina asem n rii.

8. Cu ce contribuim noi la virtute.

9. Din care pricin e numit Dumnezeu, Domnul
p rin ilor.

10. P rin ii dup duh se fac p rin i cu voia ai celor
ce vor s le fie fii, prin înv tura ce le-o dau, pl smuindu-i
prin cuvântul i via a lor cea dup Dumnezeu. Iar fii dup
duh se fac fii cu voia ai celor ce vor s le fie p rin i, prin
primirea înv turii lor, l sându-se forma i de bun voie de
c tre aceia prin cuvântul i via a lor. C ci harul Duhului
lucreaz na terea liber consim it a celor ce nasc i se nasc
dup El, ceea ce au p rin ii dup trup, care sunt p rin i
involuntari ai unor fii involuntari. C ci pl smuirea celor ce
nasc pe cale natural e fapta firii, nu a voin ei.

11. Num rul doi indic aici materia i forma, a
c ror întâlnire cauzeaz facerea (alc tuirea) trupului i a
c ror desfacere provoac stricarea lui. Prin urmare lucrurile
care exist prin împreunarea materiei i a formei, au un
sfâr it contrar începutului natural odat ce stricarea
nimice te facerea. Pentru facere i pentru stricare lupt dou
puteri: cea a poftei i cea a mâniei. Cea dintâi dore te s
p streze în existen facerea; cea de-a doua lupt s înl ture
desfacerea ce urmeaz stric rii. Avoca ii acestor puteri sunt
dracii cei vicleni: unii propun legii naturale ie irea (extazul)
sufletului de la cele dumnezeie ti prin poft , al c rei simbol
este vinul, iar al ii st pânirea tiranic prin mânie asupra
celor materiale, al c rei chip este "împ r ia". Ei vor s o
conving s aleag via a p tima prin acele puteri. Iar

numarul unu însemnează sufletul cel simplu după ființă, chip al unității treipostative și supra-naturale după ființă. Avocatul acestuia, adică al sufletului, este mintea, care este una precum și sufletul este unul. El dovedește legile naturale, prin pilda adevărului și a "femeilor", că atât credința în Dumnezeu cât și iubirea față de El sunt mai tari decât toate și o convinge să le dea acestora puterea.

12. Adevărul se descoperă ca unul și singur când este înțeles pluralitatea prin depășirea ei. El acoperă puterile cunoscute toate ale tuturor celor ce pot să cugete și să fie cugetate, ca unul ce este prin subzistența lui supraființial mai presus de cele ce în alegii sunt înțelese, împreună fiind (circumscriind) printr-o putere infinită capetele extreme ale lucrurilor, adică începutul și sfârșitul lor. Prin aceasta el atrage spre sine mișcarea tuturor și unora le dă cunoștința clară, de al cărei har s-au lipsit, iar altora le dă ruinea puțină a de recunoașterea viciului binelui pe care îl doreau, printr-o simțire negativă, datorită împărțirii de el.

13. Prin poporul din Babilon se înțelege alegoric gândurile inute în robia patimilor. Prin Darie, legea, naturală; prin Zorobabel, mintea cunoscute toate (gnostic); prin Iudeea, virtutea; prin Ierusalim, deprinderea nepătimirii; prin templu, cunoștința capabilă să primească în elepciunea; prin suirea din Babilon în Iudeea, mutarea de la cele trupești la cele duhovnicești prin pocăință.

14. Norma împărțirii bunurilor duhovnicești este măsura credinței fiecăruia. Căci pe măsura credinței, sporim în râvnă față de Dumnezeu. Cel ce lucrează, după analogia lucrărilor sale îi arată măsura credinței, primind măsura harului după cum a crezut. Iar cel ce nu lucrează, după analogia nelucrărilor îi arată măsura necredinței, lipsindu-se de har după necredința lui. Prin urmare face rău invidiosul că bârfește.

C ci de el atâr n i nu de altul s cread i s lucreze i dup m sura credin ei s primeasc harul.

15. Cum este Zorobabel chip al lui Domnului.

16. Frumos s-a ar tat congruen a dintre chip i adev r. C ci precum Zorobabel n-a fost dus el însu i în robie, ci s-a n scut dintre cei ce se aflau atunci în robia Babilonului i s-a f cut eliberatorul lor, a a i Domnul, fiind f r de p cat, s-a n scut dintre noi, a fost între noi i s-a socotit ca unul dintre noi. El a îmbr cat de bun voie tr s tura p timitoare a firii noastre, prin care, suportând cu adev rat neputin ele noastre naturale, ne-a slobozit de sub st pâinirea pricinuitoare de stric ciune i ne-a suit de pe p mânt la cer. Anume prin întruparea Sa a luat f r tirbire toat firea noastr , unind-o cu Sine printr-o unire negrit , dar prin chemarea harului, numai pe aceia care au primit cu bucurie chemarea i au cinstit prin fapte harul rena terii lor.

17. "Trupul p catului" este acela care îi are obâr ia din s mân a b rbatului. C ci în el se afl ca potent i p catul i stric ciunea ca sfâr it al existen ii sale. Iar "trupul întru asem narea trupului p catului" este trupul lui Dumnezeu, z mislit f r s mân a b rb teasc . El avea dup fire stric ciunea, prin care era asemenea nou , iar în potent nep c to enia prin fire, dup care era asemenea nou .

18. În raport cu teologia pur i suprem , înv tura este a doua. Cea dintâi se ocup cu înv tura suprem despre fiin . A doua înf i eaz lucrarea suprem a Providen ei, care a fost numit de Duhul "R s rital de dedesubt". C ci în înv tura dumnezeie tei întrup ri se cuprinde facerea veacurilor i, celor din veac i prelungirea f r hotar (la indefinit) a vie ii celei dup har i mai presus de veacuri a f pturilor.

19. Acela care iube te lucrurile bune i frumoase,

tinde de bun voie spre harul îndumnezeirii, fiind c l uzit de Providen prin ra iunile în elepciunii, iar acela care nu e îndr gostit de acesta e tras de la p cat împotriva voii lui i lucrul acesta îl face Judecata cea dreapt prin diferitele moduri de pedepse. Cel dintâi, adic iubitorul de Dumnezeu, e îndumnezeit prin Providen , cel de al doilea, adic iubitorul de materie, e oprit de judecat s ajung la osând .

20. Focul nostru cel de ocar este legea trupului, lumina acestui foc este deprinderea patimilor de a se mi ca potrivit cu aceast lege, iar flac ra de ocar este arderea ce o pricinuiete în noi lucrarea patimilor. Sau iar i focul cel de ocar este p catul, lumina cea de ocar este deprinderea cu p catul, iar flac ra este lucrarea lui. Prin urmare nu se cade min ii s se înc lzeasc la acest foc, nici s se lumineze cu aceast lumin , nici s ard în aceast flac r . C ci ceea ce e lumin pentru pl cerea sim urilor, pentru minte este adânc i întuneric.

21. Credin a autentic sluje te adev rului, neavând în ea minciun , iar con tiin a cea bun poart în ea puterea iubirii, neaflându-se în ea vreo c lcare a poruncii dumnezeie ti.

22. Învierea este refacerea firii în a a fel c aceasta întrece starea ei din Paradis. Superioritatea const în general în neschimbabilitatea universal a tuturor, iar în special în negrit îndumnezeire dup har a sfin ilor.

23. Mâniile lui Zorobabel cel spiritual sunt, poate, pe deoparte lucrarea creatoare, prin care primim existen a în vederea fericirii, iar pe de alta lucrarea restauratoare, prin care primim harul în vederea fericirii ve nice; sau pe de-o parte harul, care produce în noi, prin activitatea noastr , virtu ile, iar pe de alta, rev rsarea neîmp rt it a cuno tin ei, de care ne împ rt im, prin

contempla ie, de pe urma acestui har.

24. Credin a s-a numit, "piatr " pentru t ria, neschimbabilitatea, statornicia i imuabilitatea total a adev rului ei, ca i .pentru rezisten a ei în fa a asalturilor minciunii. Ea e inut "în mân ", ar tându-se prin aceasta puterea ei, care produce i sus ine toate virtu ile. Iar cei apte ochi, pe care îi are, indic puterea ei de discern mânt, ca i faptul c îmbr i eaz cuno tin a deplin i f r gre eal a celor vremelnice i e capabil de lucrarea în eptit a Preasfântului Duh, pe care num rul nu o face compus .

25. Explica ia fiec rui dar duhovnicesc. Propriu temerii este s se înfrâneze de la rele. Propriu t riei este s lucreze cele bune. Propriu sfatului este s deosebeasc între cele contrare. Propriu tiin ei este s cunoasc f r gre eal datoriile. Propriu cunoa terii e s cuprind cu fapta ra iunile dumnezeie ti din virtu i. Propriu în elegerii este consim mântul sufletului cu cele cunoscute. În sfâr it propriu în elepciunii este unirea neîn eleas cu Dumnezeu, prin care dorin a celor vrednici se transform în posesiune. Ea face pe cel p rta de ea Dumnezeu prin participare i t lmaci al fericirii dumnezeie ti printr-o înf i are i l murire necontenit i f r pomp a tainelor dumnezeie ti înaintea celor ce au trebuin .

26. Temerea, care e primul dar ce-l dobândim noi în fapt, Scriptura l-a a ezat la urm . Ea este începutul în elepciunii. Pornind de la ea ne urc m în elegerea spre inta în elepciunii. Iar dup ce am dobândit-o pe aceasta, ne afl m în imediata apropiere de Dumnezeu însu i, nemaivând decât în elepciunea ca mijlocitoare a unirii cu El.⁴¹⁴ Dar nu e cu putin s ajung la în elepciune cel ce nu

414 Intrucât în elepciunea se afl în nemijlocit apropiere de Dumnezeu,

s-a scuturat mai înainte prin temere și celelalte daruri intermediare de urdările noastre și de, praful păcatelor. De aceea Scriptura, înând seama de ordinea reală înfrumusețează în elepciunea ca pe cea mai aproape în raport cu Dumnezeu, iar temerea ca pe cea mai aproape în raport cu noi. Acesta, ca să învârmă noi regula și legea bunei rânduieli.

27. Unitatea în elepciunii poate fi contemplată ca existând nedivizat în diferitele virtuți ce izvorăsc din ea și pe măsură ce sporim în lucrările tuturor virtuților o concentrăm tot mai mult, încât se descoperă iarși că o unitate simplă prin reîntoarcerea la ea a tuturor virtuților pornite din ea. Aceasta se întâmplă când noi, pentru care se lansează din sine prin natura fiecărei virtuți, ne strângem iarși în ea, urcând prin fiecare virtute.

28. Credința oarbă are acel care nu împlinește prin credință poruncile dumnezeiești. Căci dacă poruncile dumnezeiești sunt lumină, este vădit că cel ce nu împlinește poruncile dumnezeiești este lipsit de lumină și poartă numai numele gol, dar nu pe cel adevărat al credinței.

29. Scriptura a indicat prin ochii Domnului cările Duhului. Cel ce nu-i deschide pe acestea prin împlinirea poruncilor, nu-L are pe Dumnezeu privind spre el. Și prin mulți ochi privește Dumnezeu pe cei de pe pământ, dacă lumina virtuții noastre este rază a privirii dumnezeiești.⁴¹⁵

întrucât în ea se cuprind concentrat toate darurile ce le primim de la Dumnezeu și ea este tot ce primește făptura de la Dumnezeu, se poate spune că Dumnezeu ia contact cu lumea prin Sofia, care treapta culminantă la care se poate ridica lumea este Sofia.

⁴¹⁵ Privirea lui Dumnezeu este afectivă, creatoare și modificatoare. Raza privirii lui Dumnezeu produce virtutea noastră, trimițând în noi o adevărată energie spirituală. Dar noi deschidem ochiul lui Dumnezeu prin silința de-a împlini poruncile. Noi le primim extern. Dar

30. Cositorul caracterizează credința, întrucât are însușirile naturale ale argintului și ale plumbului. Căci dacă nu este pur, credința pedepsește prin osândă veșnic pe care o aduce asupra celor ce nu au purtat-o, apăsându-i ca plumbul. Iar pe cei ce o purtăzesc, îi susține, împodobindu-i ca un argint lucitor în mare.

31. Nici unul din cei ce purtăzesc nu poate aduce ca scuză a purtatului slăbiciunea trupului. Pentru că unirea cu Dumnezeu Cuvântul a întărit toată firea, prin dezlegarea ei de blestem, nelăsându-ne nici o scuză pentru pornirea cea de bun voie spre patimi. Căci dumnezeirea Cuvântului, aflându-se totdeauna prin har în cei ce cred în El, vestește legea purtatului din trup.

32. Precum cositorul înnegrindu-se iarăși capătă luciul, așa și cei credincioși, chiar dacă se înnegresc prin purtarea înăpăstării din nou strălucirea prin pocăință. Poate și din această pricină credința s-a asemănat cu cositorul.

Întrebarea 55

"i au fost toți din Israel de la doisprezece ani și mai în sus, afară de copii și de femei, patruzeci și trei de mii trei sute asezeci. Iar robii și roabele lor, apte mii trei sute și apte; psal și cântăreți, opt sute cincizeci și cinci; c mii,

Dumnezeu transformă această silință exterioară într-o calitate statornică și plăcută noastră. Virtutea este deci și ea un fel de unire cu Dumnezeu, dar prin "privire", de la distanță, nu o unire care înălțura "distanța" (diastaza). Diferența de grad între unirea pe care o realizează între om și Dumnezeu moralitatea și contemplația a arătat-o Paul Hankamer, cu pilda lui Schiller pentru prima, cu a lui Ekkehart și Goethe pentru a doua. Pentru cei din urmă „moralitatea era încă treaptă spre un scop final”. Jacob Bohme, Bonn, Cohen, 1924, p. 25.

Sfântul Maxim Marturisitorul

patru sute treizeci și cinci; căi, apte mii apte sute treizeci și ase; catări, opt sute patruzeci și cinci; m gari, cinci mii cinci sute douăzeci și cinci".⁴¹⁶ F o agap spiritual din lucrurile acestea a a de mari și de înalte, scrise de Duhul prin Proorocul, cu privire la a asea întoarcere din robie. Ce înseamnă această coborîre și această povestire fără rost și nedemn de Duhul, să amintească de căi, de catări, de m gari și încă cu atâta precizie în număr toare?

Răspuns

A vorbi cu precizie despre acestea este cu puțin numai aceluia, care pentru multa curiozitate a minții lor au primit de la Dumnezeu tot harul pe care-l pot primi oamenii (1). Căci printr-un trunzând cu ajutorul acestui har în noianul vederilor tainice, aceștia văd numai rațiunile celor scrise, dezbrăcate de veșmântul figurilor. Ei nu se ocupă decât de puține din simbolurile, care le dau o formă sensibilă, decât în cazul când voiesc prea în elept să le înfrumusețeze corporal celor ce, din pricina nevârstniciei minții, nu se pot ridica peste percepția simurilor, ci trebuie să se exerciteze mai întâi prin figuri sensibile, ca apoi să dorească să se urce la rațiunile arhetipice ce sunt mai presus de percepția sensibilă (2). Dar noi socotim că nu este absurd să ne apropiem de realitățile subtile prin conjectură, dat fiind facultatea naturală din noi, care se dorește după cunoașterea celor dumnezeiești. Căci două bunuri pot rezulta din conjectură pentru cei ce sunt stăpâniți de o venerație sinceră față de cele dumnezeiești: cel ce abordează prin conjectură lucrurile dumnezeiești, sau descopere adevărul în privința celor cugetate și atunci aduce

⁴¹⁶ Numărul toarea aceasta nu corespunde exact nici cu cea din Neemia (II Ezdra) 7, 66-69, nici cu cea din III Ezdra 5, 63-69.

cu bucurie, drept jertf de laud , mul umiri Celui ce i-a dat tire despre ceea ce a c utat (3), sau constat c în elesul celor scrise îi scap i atunci respect i mai mult lucrurile dumnezeie ti, aflând c în elegerea lor întrece propria lui putere.

Deci apropiindu-m i eu prin coniectur de cele scrise, rog pe Dumnezeu s -mi fie într-ajutor în cele ce voi spune, c ci tiu c puterea în elegerii mele e cu mult prea slab fa de sublimitatea tainelor Scripturii. De voi reu i, voi datora întreaga izbând lui Dumnezeu, care m-a ridicat prin în elegere spre mul umire, iar de nu voi reu i, voi socoti i nepriceperea un bine, pe care îl voi datora tot lui Dumnezeu, care, t ind cu anticipa ie, prin purtarea Sa de grij , mândria ce mi s-ar fi putut na te din cuno tin , mi-a f cut din nepricepere un îndemn spre modestie (4). Prin urmare, apropiindu-m prin coniectur de în elesul celor scrise, voi începe de la cele de mai înainte din Scriptur , în capitolul dinainte de acestea s-a scris despre Zorobabel: " i când a ie it tân rul, ridicându- i fa a sa la cer înspre Ierusalim, a binecuvântat pe împ ratul cerului".⁴¹⁷ Se în elege c a ie it dup ce a dat r spus la întreb rile împ ratului Darie. Deci a ie it de la fa a acestuia. Darie este îns , cum am spus mai înainte, legea care st pâne te asupra firii (5). De fapt acest în eles al lui corespunde cu t lm cirea propriului nume. C ci numele lui Darie înseamn "neam", sau "genealogie" (carte a neamurilor), sau " cel cuprins într-o genealogie", cum spun cei ce cunosc în elesul exact al acestui cuvânt. Dar cuvântul "neam" sau "genealogie" exprim o lege natural , c ci "neamul" i toate cele cuprinse într-o "genealogie" stau sub fire (6).

Deci bine am f cut c am în eles prin Darie legea

417 III Ezdra 4, 58.

firii. Căci legea firii îmbrățează genurile (neamurile) și speciile care se află sub fire, cât și cele ce se contemplează în legătură cu firea, adică timpul și spațiul. Căci toate acestea fără de care nu există un lucru creat, se contemplează deodată cu acel lucru.⁴¹⁸

Dariele este, prin urmare, cum am spus, legea firii. Iar Zorobabel este mintea contemplativă, care, ieșind de la legea firii, simbolizată prin Dariele, s-a ridicat peste toată ordinea lucrurilor vizibile de sub timp și spațiu și i-a înălțat fața, adică dispoziția capabilă de cunoaștere, dobândită prin virtute, ceteră cetera, cu alte cuvinte ceteră sublimitatea ființelor spirituale; înspre Ierusalimul spiritual din ceruri, adică înspre acel Ierusalim, ale cărui "ziduri sunt zăgăzuite pe palmele Domnului".⁴¹⁹ Căci în el se află locuința tuturor celor ce se veselesc⁴²⁰ și la el se întorc cu adevărat toți aceia care scapă din robie și îi caută casa lor cea din cer,⁴²¹ cum zice Apostolul (7); toți aceia, care pot zice cu marele David: "De te voi uita Ierusalime, uitată să fie dreapta mea; să se lipească limba de grumazul meu de nu-mi voi aduce aminte de tine".⁴²² Prin "dreapta" se înțelege lucrarea duhovnicească a poruncilor dumnezeiești și prealuate, iar "limba lipită de grumaz" este activitatea de cunoaștere a răzămănoarelor noastre, care din pricina neștiinței lipite de gâtleej, adică de patima călăriei are sediul în preajma gâtleejului, și din această pricină nu poate fi pus în mișcare de dorința după bunurile negrădite și de aceea „nu poate să guste din

418 Sf. Maxim face deosebire între fire și cele în legătură cu firea (). Firea este totalitatea lucrurilor ce se nasc și pier, iar cele în legătură cu firea sunt timpul și spațiul.

419 Isaia 19, 16.

420 Psalm 86, 7.

421 II Corinteni 5, 2.

422 Psalm 137, 5-6.

bun tatea Domnului,

A adar Zorobabel care, gr bindu-se spre Ierusalim, scoate ra iunile de sub timp i fire (9), este mintea noastr contemplativ . Dar poate fi i Cuvântul creator, cel mai presus de noi, care a venit între noi ca unul din noi, adic s-a f cut om, ca s adune prin întrupare la Sine pe cei ce s-au rostogolit de bun voie în p timire i via în patimi i în moartea trupului. Deci fie c e mintea, fie c e Cuvântul, Zorobabel îi scoate împreun cu sine i-i duce cu sine spre Ierusalimul ceresc pe to i cei ce s-au f cut, pe cât e cu putin , asemenea lui. Des vâr irea acestora în virtute i în cuno tin a închipuit-o Scriptura simbolic prin diferitele specii i numere amintite înainte. C ci tot omul drept i iubitor de Dumnezeu, întorcându-se în chip spiritual spre Ierusalimul de sus, pline te numerele amintite ale diferitelor specii, adunând ra iunile fiec rei specii i num r într-o unic plenitudine a virtu ii i a cuno tin ei. Aceasta o arat limpede sensul locului mai sus pomenit din Scriptur .

" i au fost to i din Israel de la 12 ani i mai în sus, afar de copii i de femei, patruzeci i trei de mii trei sute aizeci". E de admirat exactitatea cuvintelor Duhului, care noteaz c nici unul dintre cei num ra i în Ierusalim dup ce au ie it din Babilon, adic din confuzia veacului acestuia, nu era sub 12 ani. Prin aceasta Scriptura a ar tat în chip tainic, c numai cel ce s-a ridicat peste sim ire (percep ia sensibil) i peste timp (c ci aceasta înseamn num rul 12 care se compune din 5, adic din cele 5 sim uri i din 7, adic din timp) (10) i a t iat orice afeciune a sufletului fa de ele, a ie it din confuzia lor, zorind spre cetatea de sus. i nu numai acesta are cu sine, în afar de copii i de femei, num rul patruzeci i trei de mii trei sute aizeci.

"Copiii" sunt poate gândurile referitoare la

afectele fireşti şi nevinovate şi independente de voia noastră, iar "femeile", fie cugetările, fie poftele şi plăcerile naturale care nu aduc nici o osândă celor ce le au, fiind urmarea necesară a poftirii naturale. Pentru că şi hrana cea mai simplă ne produce o plăcere naturală, chiar dacă nu voim, întrucât ne satisface trebuinţa de mai înainte. La fel şi bucura, prin faptul că potolim nevoia setei, sau somnul, prin faptul că reînoim puterea cheltuită prin veghere. De asemenea toate celelalte funcţiuni ale firii noastre, care sunt pe de-o parte necesare pentru susţinerea ei, iar pe de altă folositoare celor ce se sânguiesc pentru dobândirea virtuţii. Toate acestea, măcar că nu se numără împreună cu bărbăţia, ies totuşi împreună cu orice minte care fuge de confuzia păcatului, ca nu cumva aceasta să fie înută din pricina lor în robia patimilor condamnabile şi contrare firii, care atârnă de voia noastră şi nu-şi au în altceva sursa în noi decât în mîna carea afectelor conforme cu firea (11). Dar nu se numără împreună, întrucât afectele care conservă firea în viaţa de aici nu se pot muta împreună cu noi la viaţa nemuritoare şi veşnică (12).

Cele patru miriade (patruzeci de mii) sunt primăria virtuţilor generale, cu care, străbătând mintea naturală şi timpul, ajunge la întâia fericită nepătimirii.⁴²³ Să ne explicăm: Miriada (numărul de zece mii) este indicat numai prin cifra unităţii şi nu poate fi notat prin nici o altă cifră, fiind după suport identic ca unitatea şi deosebindu-se numai prin cugetare, cum se deosebeşte sfârşitul de început. Căci miriada este sfârşitul unităţii şi unitatea este începutul miriadei, sau mai bine-zis miriada este unitatea pusă în mîna care şi unitatea este miriada până n-a fost pusă în mîna care (13). Dar tot aşă fiecare din virtuţile generale are ca

⁴²³ Nepătimirea este Ierusalimul. La el se ajunge prin virtuţi.

început i sfâr it monada dumnezeieasc , adic pe Dumnezeu, întrucât porne te din El i sfâr e te în El i este una cu Dumnezeu, deosebindu-se numai prin cugetare. C ci e v dit c de la El i spre El i are originea orice virtute.

Sau poate Scriptura în elege prin cele patru miriade (patruzeci de mii) cele patru înainte ri în împlinirea poruncilor dumnezeie ti de-a lungul contempla iei i a cunoa terii. Fiecare înaintare merge pân la zecele proxim. Astfel prima înaintare const în lucrarea simpl a poruncilor de c tre încep tori, dup fuga lor de p cat (14). Ea împline te prima decad , care e în acela i timp monad . A doua înaintare e cea care îmbr i eaz prin fiecare porunc pe celelalte. Ea face aceea i decad sut împlinit prin lucrarea tuturor poruncilor prin fiecare. C ci decada lucrat înzecit produce suta. A treia înaintare este înzecirea sutei prin legea firii. C ci înzecit este i legea firii (15) ca una ce const din zece p r i i anume: din cele trei puteri ale sufletului, din cele cinci sim uri, din func iunea vocal i din fecunditatea natural . De puterea ra iunii (16) se folose te omul la c utarea cauzei i a bunurilor din jurul cauzei; de puterea poftei spre dorirea celor c utate, iar de iu ime spre p zirea i iubirea lor. Sim urile, la rândul lor, îi servesc la deosebirea lucrurilor (17), care i ea se împarte în cinci i din care se na te tiin a. Acesta încincit deosebire împarte lucrurile în "cele începute" i "în cele neîncepute" (19), în "cele care sunt de cugetat" i în "cele care nu sunt de cugetat", în "cele care sunt de gr it" i în "cele care nu sunt de gr it", în "cele ce se pot face" i în "cele ce nu se pot face", în "cele stric cioase" i în "cele nestric cioase". Iar de func iunea vocal se folose te spre gr ire, precum de fecunditate spre sporirea bunurilor celor c utate, dorite, iubite, cunoscute i gr ite. Astfel suta înzecit prin legea

firii devine mie. Iar a patra înaintare este urcu ul, prin contempla ie i cunoa tere, a legii fire ti, cu împ r irile ar tate, spre ra iunea original a fiec rei porunci. La cap tul acestui urcu , se contempl miriada concentrat , indicat prin cifra primei unit i. C ci cel ce împline te poruncile în mod simplu, apoi îmbr i eaz în împlinirea fiec reia pe celelalte, pe urm une te cu îmbr i area acestora distinc iile legii fire ti i pe aceasta o urc în sfâr it, prin cunoa tere (în chip gnostic), spre ra iunea fiec rei porunci, a concentrat cele patru miriade, onorate la fiecare înaintare, prin taina unit ii, în care se adun ra iunea miriadei.

Sau cele patru miriade mai înseamn i cele patru nep timiri generale (20). Prima nep timire este înfrânarea des vâr it de la p catele cu fapta, constatat la cei încep tori (21). A doua nep timire este lep darea total a gândurilor care consimt cu p catele. Aceasta o g sim la cei care cultiv virtutea cu ra iune (22). A treia este nemi carea total a poftei spre patimi. Ea e proprie celor ce contempl în chip spiritual în înf i area lucrurilor v zute ra iunile lor (23). A patra nep timire este cur irea total chiar i de închipuirea simpl a patimilor. Aceast o afl m în cei ce i-au f cut mintea, prin cuno tin i contempla ie, oglind curat i str vezie a lui Dumnezeu (24).

Deci cel ce s-a cur it pe sine de lucrarea patimilor, s-a eliberat de consim irea cuget rii cu ele, i-a oprit mi carea poftei spre ele i i-a f cut mintea curat , chiar i de închipuirea simpl a lor, având cele patruzeci de mii iese din materie i din cele p mânteti i zore te spre regiunea dumnezeieasc i pa nic a lumii spirituale.

Astfel în elegem cele patruzeci de mii. Iar cele trei mii indic înv tura des vâr it dreapt , evlavioas i ra ional despre Treimea Sfânt i de o fiin ; potrivit c reia

credem i l ud m unitatea triipostatic ca un singur Dumnezeu (25).

Iar num rul de trei sute înf i eaz aici ideea Providen ei, întâi pentru c prin forma literei care îl indic ,⁴²⁴ e închipuit puterea care, venind de sus, str bate cele de jos i cuprinde extremit ile celor dou laturi, prin ceea ce se arata Providen a care strânge totul în chip negr it. Al doilea, pentru c acest num r a fost cinstit prin chipul crucii, pe care s-a s vâr it taina cea mare, cea dintâi i cea ascuns a Providen ei. C ci taina întrup rii lui Dumnezeu a fost un mod de lucrare negr it a Providen ei. Poate c în acest semn al crucii i al numelui Celui ce a fost pironit pe ea pentru noi a îndr znit marele patriarh Avraam, când a ie it i a biruit puterile vr jma e indicate prin regi. C ci se spune c a ie it cu 318 slujitori, adic cu acest semn i cu numele lui Iisus (26). Pentru c de multe ori Scriptura descoper celor cura i gândul ei prin forma literelor.

Iar dac vrea cineva s cunoasc gândul Sfintei Scripturi i din num r, va afla c i a a prin el se indic Providen a.⁴²⁵ C ci lucrarea Providen ei const nu numai în a p stra firea cu existen a nemic orat , ci i în a face s nu-i lipseasc nimic pentru a deveni fericit prin har.⁴²⁶ Deci ad ugând cineva la dou sute o sut , cap t trei sute. Iar prin acest num r se indic natura i virtutea. Natura este indicat prin num rul dou sute, ca una ce const din materie i form . C ci materia este împ trit pentru cele patru elemente ale ei, iar forma este încincit pentru sim urile care

424 In grece te num rul 300 e notat prin litera T.

425 In aliniatul anterior s-a ar tat ideea Providen ei din forma scris a numelui, acum se arat din num rul însu i.

426 Traducere literar : C ci lucrarea Providen ei const nu numai în a p stra firea nemic orat dup ra iunea existen ei, ci i în a o face f r lips dup ra iunea existen ei fericite, dobândite prin har.

pun pe frământura materiei tiparul formei (27). Înmulțind acum pe patruzeci cu cinci, sau pe cincizeci cu patru, câmpul numărului două sute. Iar numărul o sută înseamnă virtutea desvârșită, ca unul ce cuprinde decada poruncilor dumnezeiești înzecită. La aceasta ajungând Avraam, devine tatăl marelui Isaac, câci fiind mort după fire s-a făcut după duh născător al vieții și al bucuriei. Deci adugând la două sute o sută, capete numărul trei sute, care indică Providența ce susține firea în tendința ei spre fericire⁴²⁷ (28).

Iar numărul așezeci înseamnă puterea naturală care împlinește poruncile și s-a desvârșit prin rațiunile virtuților. Câci numărul ase înseamnă puterea de activitate a firii, ca unul ce constă din propriile. Din această pricină s-a scris că Dumnezeu a făcut lumea în ase zile. Iar numărul zece arată desvârșirea virtuții prin împlinirea poruncilor. Prin urmare numărul așezeci (29) indică limpede puterea naturală care primește rațiunile dumnezeiești aflătoare în porunci.

A adăru cele patruzeci de mii adugate la trei mii trei sute asezece indică rațiunea desvârșită a virtuții, taina venerată a Teologiei, întâia adevărată a Providenței și puterea de activitate a firii care a fost îmbunătățită prin virtuți. Deci cel ce și-a eliberat, prin duh, mintea de trup, de simțuri și de lume, iese din ele, prind amestecarea și confuzia lor (30), ca cei de odinioară Babilonul; el zorește spre cetatea de sus, având mintea desprinsă de orice afecțiune fardată de ceva.

"Iar robii și roabele acestora, apte mii trei sute apte", Legea spune despre robi și despre roabe: Robii și roabele dintre Evreii slujească ase ani, iar într-ale aptelea să fie lăsați slobozi. Iar robii și roabele de alt neam să slujească în veac". "Veac" socotesc că numește anul al

⁴²⁷ Susține firea după rațiunea existenței ei fericite.

cincizecilea al slobozirii.

Robul evreu i roaba evreic sunt ra iunea i cugetarea,⁴²⁸ care slujesc filosofului ce se îndeletnicește cu fptuirea ase ani, ajutându-l să iscodească tot ce contribuie la frumusețea morală și la modurile virtuții. Căci ra iunea i cugetarea slujesc oricui se îndeletnicește cu fptuirea ca un rob și o roabă, iscodind și creînd modurile activității virtuozității (31). Și toată puterea lor e îndreptată împotriva duhurilor răutății, care se opun fptuirii morale. Ducând a adăra la îndeplinire filosofia lucrătoare, pe care a indicat-o numrul "ase" al anilor (căci s-a spus că numrul "ase" înseamnă filosofia lucrătoare),⁴²⁹ ra iunea i cugetarea sunt lăsată sloboadă ca să se reîntoarcă contemplarea duhovnicească a raionilor din lucruri, care sunt înrudite cu ele. Ele au ajuns atunci la anul al "aptelea", adică la deprinderea nepătimirii (32). Căci patimile au fost subjugate prin multă osteneală a raionii și a cugetării unite cu ea și de aceea au ieșit și s-au depărtat de la suflet.

Iar robul i roaba de alt neam sunt puterea mâniei și a poftei.⁴³⁰ Pe acestea mintea contemplativ le supune pentru totdeauna stăpânirii raionii, ca să-i slujească la dobândirea virtuților prin bărbăție și cumpănărit. Și nu le lasă libere până ce nu e înghițită moartea nenorocitului de trup de viață nemărginit, și până ce nu se arată în chip curat icoana împărăției veșnice, având imprimat în ea, prin imitare, întreaga formă a arhetipului. Ajuns aici, mintea

428 Ra iunea în grecește e de genul masculin: $\alpha\sigma\kappa\epsilon\tau\alpha$; iar cugetarea e de genul feminin: $\sigma\kappa\epsilon\tau\eta$. Ele slujesc celui de pe prima treaptă a urcușului.

429 Numrul ase simbolizează cele ase zile de lucru de peste săptămână, deci activitatea în general.

430 Puterea mâniei în grecește e de genul masculin: $\mu\eta\tau\epsilon\sigma\chi\epsilon$ iar puterea poftitoare e de genul feminin: $\mu\epsilon\tau\epsilon\sigma\chi\eta$.

contemplativ sloboze te mânia și pofta, pe cea din urma pref când-o în pl cere curat și în atrac ia neprih nit pentru dragostea dumnezeieasc , iar pe cea dintâi în ardoare duhovniceasc , în statornicie înfocat și în nebunie sobr (33). În această stare ajunsese după merit marea raz a luminii netulburate, marele apostol Pavel, când l-a auzit pe regele Agripa spunându-i: E ti nebun Pavele".⁴³¹ Dar și el însuși scrie despre sine Corintenilor: "C ori de ie im din noi, este pentru Dumnezeu, ori de suntem cu mintea a ezat , este pentru voi".⁴³² El nume te nebunia sobr , cea după Dumnezeu, "ie ire din sine" (extaz), ca una ce scoate mintea afar din lucrurile create, m car c în sine e sobr și chibzuit .

Iar numărul robilor socotesc c indic via a vremelnica, tr it conform cu ra iunea și împreunat cu modurile nep timirii (34). În cursul acesteia mintea, folosindu-se de ra iune și de cugetare ca de ni te robi și roabe evreice care slujesc f pturii, hot r te m surile ajutorului ce trebuie s -l dea acestea virtu ii, str mutându-le la contempla ie. Ingrijindu-se de asemenea de mânie și de poft , ca de ni te robi și roabe de alt neam, a a cum un st pân se îngrije te de slujitori, le c l uze te la aceea și libertate de la sfâr it (35). și anume a a c pofta o preface în dorin a ce se desfat de cele dumnezeie ti, iar mânia în vigoarea nesfâr it a dorului ce se bucur de ele, f când pe robii de alt neam, Evrei adev ra i după har.

"Cânt re i și psalmozi opt sute cincizeci și cinci". "Cânt re ii sunt cei ce vestesc cuvântul (ra iunea) dumnezeiesc prin modurile virtu ilor cu fapta, f r contempla ie (36). Iar "psalmozii" sunt cei ce ini iaz tainic

⁴³¹ Fapte 26, 24.

⁴³² II Cor. 5, 15.

în cuvântul (ra iunea) dumnezeiesc pe al ii, prin modurile virtu ilor împreunate cu dulcea a cuno tin ei din contempla ie; încântându-le urechile lor spirituale (37).

Num rul acestora indic tiin a lucrurilor ve nice (38), atâta cât le este îng duit oamenilor; Din num rul opt sute cinci zeci, "opt sute" indic ra iunile viitoare ale cuno tin ei, iar "cincizeci" ale virtu ii. În sfâr it "cinci" înf i eaz tiin a lucrurilor de aici, precum am ar tat vorbind despre num rul "cinci" pu in mai înainte.

"C mile, trei sute treizeci i cinci . C milele ce ies împreun cu fiii lui Israel elibera i din robia amar , sunt diferitele reprezent ri (contempla ii) naturale ale lucrurilor v zute, care sunt alc tuite, asemenea c milei, pe deoparte din înf i rile cele v zute ce se raporteaz la sim uri i sunt a a zicând picioarele lor, iar pe de alta din ra iunile mai înalte, privite în ele cu duhul, care se raporteaz la minte i sunt a a zicând capul lor.

Poate despre aceste c mile a zis marele Isaia, pre-vestind profetic slava Ierusalimului spiritual: i te vor acoperi pe tine c milele de Madian i Ghefar".⁴³³ Ele sunt reprezent rile (contempla iile) duhovnice ti ale afectelor (patimilor) fire ti (39). C ci Madian se t lm ce te "golirea stomacului", sau "lut sângeros", sau "sudori omene ti i ale mamei", Iar Ghefar "posesiunea spatelui", care este contempla ia ridicat deasupra patimilor trupe ti. C ci spatele sufletului este trupul, ca unul ce este înd r tul lui. Deci Scriptura zice aici c locul sau re edin a duhovniceasc a cuno tin ei pa nice i nedezbinate a vederilor tainice este asemenea unei cet i sfinte, acoperit de ele ca de ni te vite.

Acela i sens îl arat i num rul însu i, care indic mi carea ra ional în jurul timpului i al naturii (40).

433 Is. 60, 6.

"încă cai, apte mii apte sute treizeci încă ase". "Cal" este acela care aleargă în via pe drumul celor virtuții, având toată vigoarea lui inimii (mâinii). Căci se spune că fierea calului stă în unghiile picioarelor, pe care le are de la fire. De aceea a fost socotit cel mai destoinic și mai tare la drum dintre toate celelalte animale domestice și supuse oamenilor. Cu ei aseamănă marele Prooroc Avacum și pe sfinții Apostoli, când zice prin Duhul: "încă ai suit pe mare caii Tăi, care tulbură ape multe".⁴³⁴ El numește "cai" pe sfinții și fericiții Apostoli, care poartă cuvântul mântuitor al adevărului înaintea neamurilor și împărățiilor, în toată lumea, pe care o numește figurat "mare". Iar neamurile le-a asemănat cu apele. Căci și ele sunt tulburate și agitate de puterea cea mare din cuvântul Duhului și trecute de cutremurul mântuitor de la necredință, de la neștiință la cunoaștere și de la păcat la virtute. "

Aceasta o arată și numele însuși al cailor, care închipuiește deprinderea cu filosofia practică a virtuții. Căci numele "apte mii apte sute", ca număr ce indică timpul, arată mișcarea sprintenă a virtuților, iar "treizeci încă ase" activitatea firii care aleargă împreună cu virtuțile (41).

"Iar câțări opt sute patruzeci și cinci". Câțărul este, după înțelesul cel de laudă, deprinderea care nu roade teapă cațul (42). Din acest motiv s-a rânduit, într-un chip cât se poate de potrivit și de cuvenit duhului Scripturii, ca cel ales rege în Israel să nu așadă pe cal, ci pe câțăr. Prin aceasta Scriptura arată că mintea contemplativă, care împărătește peste înțeleșurile și reprezentările (vederile) lucrurilor, ca și peste mișcăările proprii, trebuie să aibă o deprindere neroditoare de rău, adică una care nici să nu zămislească, nici să nu nască răul. Ea trebuie să fie purtată de această

⁴³⁴ Avac. 3, 15.

deprindere, atunci când se mi c în contempla ie, ca nu cumva, ocupându-se cu cercetarea duhovnicească a lucrurilor, s cad din neb gare de seam în puterea vreunui din duhurile rele, care pot corupe prin ceva din cele sensibile dispozi ia curat a inimii.

tim c în Scriptur catârul are i un în eles de ocar . De pild zice: "Nu fi i asemenea calului i catârului, în care nu este în elegere".⁴³⁵ Scriptura nume te "cal" deprinderea de a umbla dup pl cerile patimilor⁴³⁶ (43), iar "catâr" deprinderea care nici nu z misle te, nici nu na te binele. Scriptura le interzice deopotriv pe amândou celor ce doresc mântuirea: pe cea dintâi, întrucât lucreaz p catul, pe cea de-a doua, întrucât nu lucreaz virtutea. Tot în acest sens de ocar trebuie luat i catârul lui Avesalom , pe care acesta c l rind a pornit la uciderea p rintelui s u. Prin aceasta Duhul arat c cel r nit de slava de art , din pricina virtu ii i a cuno tin ei, î i hr ne te în de ert coama p rerii de sine, dichisind-o i amestecând-o ca pe un catâr, spre a am gi pe privitori cu afi area unei purt ri morale. C l rind acela pe ea, î i închipuie c -l va r sturna pe tat l care l-a n scut prin înv tura cuvântului, urm rind s r peasc cu mândrie i în chip silnic la sine slava virtu ii i a cuno tin ii, pe care o are tat l s u de la Dumnezeu.

Dar ie ind la largul contempla iei naturale în duh, la r zboiul ra ional pentru adev r, din pricina sim irii nemortificate r mâne spânzurat cu p rul de stuful stejarului vederilor materiale. Astfel îns i închipuirea de sine, care-i leag mintea de acelea, îi sluje te spre moarte, suspendându-l între p mânt i cer. C ci cel st pânit de slava de art nu are cuno tin a drept cer care s -l atrag din

⁴³⁵ Ps. 31, 10.

⁴³⁶ Ierem. 5, 8.

pe rerea de sine ce-l reînejos, dar nici talpa fptuirii smerite drept pe mânt care s-l trag în jos din îngâmfarea ce-l înepe sus (44). Pe acesta evlaviosul dascăl care l-a născut, lăsându-se dus de iubirea de oameni, îl plângea după ce moare, deoarece, asemenea lui Dumnezeu nu voiește moartea pe cîtosului, ci să se întoarcă și să fie viu.⁴³⁷

Iar ca să înelegem și în alt chip locul (45) David înseamnă, desigur, mintea activă, iar Avesalom închipuirea de sine, născută din mintea activă în împreunare cu simirea (percepția).⁴³⁸ Căci simirea este fiica regelui Ghesur, pe care luând-o David a născut pe Avesalom. Iar "Ghesur" se înțelege ca "cealaltă zidului". Zidul este, desigur, trupul. Iar cealaltă trupului este legea trupului, sau simirea. Din aceasta se naște Avesalom, care se înțelege ca "socotită pacea tatălui", care este, evident, închipuirea de sine. Căci socotind că am biruit patimile, dăm naștere închipuirii de sine. Marele David, luând cunoștință că aceasta s-a răvășit împotriva lui, deoarece i-a oprit fptuirea prin cunoaștere, pe rășind cortul, Ierusalimul și Iudeea, fuge dincolo de Iordan, în pe mîntul Galaad, care se înțelege ca "strămutarea marturiei", sau "descoperirea lor". Aceasta arată că David se socotește pe sine nevrednic, din pricina închipuirii rășvătite, de cortul sfânt, adică de teologia mistică, de Ierusalim, adică de cunoștința care vede cele dumnezeiești și de Iudeea, adică de marturisirea bucuriei pentru faptele sale.

Aceasta înseamnă că mintea își strămută puterile sale de la bucurie la întristare (46) și la conștiință sau la marturisirea celor săvîșite mai înainte; cu alte cuvinte la

⁴³⁷ Ezech. 33, 11.

⁴³⁸ Mintea () fiind în grecește de genul masculin, iar simirea () de genul feminin, icoana căsătoriei între ele se potrivește.

amintirea tuturor gre elilor în parte. C ci aceasta este "descoperirea lor". Simplu vorbind, ea se mut prin cugetare în timpul dinainte de har (c ci aceasta înseamn "a trece dincolo de Iordan"), când era str în de harul virtu ii i al cuno tin ei. În felul acesta, cunoscându- i neputin a proprie i dobândind adânca smerenie ce se opune închipuirii de sine, prin con tin a st rii sale, ucide pe r zvr tit, adic închipuirea de sine, care trecuse la el pe când se afla în întristare mult . i a a revine la slava proprie i st pâne te peste p mântul lui Iuda i împ r te te peste Ierusalim i sluje te în cortul sfânt al lui Dumnezeu slujb curat i neprih nit .

Dar s revenim la num rul catârilor Iudeilor slobozi i din robie i s privim dup putere la sensul spiritual din el. "Catâri, zice, erau opt sute patruzeci i cinci". Num rul acesta indic nep timirea des vâr it a min ii fa de cele sensibile i de sim uri, în temeiul deprinderii de a nu rodi p catul, adic a deprinderii de a nu na te p catul. C ci num rul "opt sute", luat în în eles de laud , înseamn nep timirea caracteristic a veacului viitor, num rul "patruzeci" indic lucrurile sensibile, iar "cinci" indic sim urile (47).

"Iar asini, cinci mii cinci sute dou zeci i cinci". Asinul (48) este trupul care sluje te sufletului, purtând poverile i ostenelele faptelor pentru dobândirea virtu ii; cu alte cuvinte, deprinderea virtuoas a trupului. Tot astfel de asini au avut fiii marelui Iacov de au putut aduce din Egipt în p mântul f g duin ei grâul trebuincios hranei, adic cuno tin a duhovniceasc , adunat din contempla ia naturii ca din Egipt i închis în sacii cuget rilor, pe care îi pun prin f ptuire deasupra trupurilor, transportându-i spre via a viitoare.

Iar numrul rotund al acestor asini arat mi carea constant a deprinderii virtuozose a trupului spre fapte, urmând fr abatere cuvântului cunoștin ei. Căci cei pricepuți în aceste lucruri numesc mi carea sferic neschimbat, ca una ce rămâne la fel în toate împrejurările, mai mult decât celelalte mișcări ale lucrurilor (49).

Acestea le-am spus, după puterea noastră de a înțelege și de a spune. Iar dacă cineva ar voi să spună că în acestea sunt preînchipuite diferitele trepte ale credințioșilor Bisericii și dispozițiile lor, n-ar greși. Astfel "bărbații" sunt cei ce au ajuns, pe cât e cu puțin, la măsura plinirii vârstei lui Hristos și săvârșesc virtutea prin iubire, prin proprie hotărâre.

"Robii și roabele" sunt cei ce poartă povara filosofiei lucrătoare de teama chinurilor veșnice, cu care sunt amenințați. "Cântăreții", cei ce propovăduiesc frumos și bine cuvântul fpturii și tânguiesc patimile altora. "Psalmozii", cei ce arat prin contemplație frumoșe cunoștin ei cuvintelor (rațiunilor) dumnezeiești și depărtază ca pe un întuneric neștiință de la alții. "Cmielele" sunt cei ce îmblânzesc prin rațiune răutatea voinței, căluzind-o spre virtute. "Căii", cei ce aleargă bine în stadionul vieții plătute lui Dumnezeu. "Cățării", cei care au moravuri amestecate și care dovedesc în viața comună în elepciune practică, fără prihan. "Asinii sau vitele de jug", sunt cei ce trebuie să ostenească cu fapta și primesc prin contemplație săsească rațiunea asupra lor. Adunându-i pe toți aceștia facem plinirea sfintei Biserici, împodobit cu multe frumoșe și de virtutea multora.

După pierderea mea, cuvântul despre înțelesul duhovnicesc al acestor taine a ajuns la sfârșit. Dar dacă s-ar afla cineva plin de bogăția harului cunoștin ei, în stare să

vad , ca marele Samuil în chip spiritual cele de mai înainte, s ne descopere i nou în elesul cuprins în cuvântul celor scrise, ca s iradieze lumina înalt a adev rului în to i, i s conving pe cei ce pot s înve e c nimic nu s-a scris f r rost i în de ert de c tre Duhul Sfânt, chiar dac noi nu putem cuprinde. C ci toate sunt cu rost i pline de tain i întesc mântuirea oamenilor, al c rei început i sfâr it este în elepciunea, care începe prin a produce temerea (51) i sfâr e te prin a na te iubirea, mai bine zis ea îns i ni se face, de dragul nostru, la început temere (52), ca s opreasc de la p cat pe cel îndr gostit de ea, i la sfâr it iubire, ca s umple de bucurie spiritual pe cei care au dat totul pentru a se împ rt i de ea.

Ace tia cred c sunt "b rba ii" de care scrie Duhul, ace tia "robii i roabele", "psalmozii i cânt re ii", "c milele", "catârii" i "asinii". Nu e vorba de cei pe care îi cunoa te sim irea trupeasc , ci de cei pe care îi în elege mintea curat i sunt zugr vi i de condeii harului.

S-a ispr vit, cu ajutorul lui Dumnezeu, tomul" al cincilea.

Scolii

1. Harul deplin al Duhului este în elepciunea ca potent , ca deprindere i ca lucrare, care îmbr i eaz toate cuno tin ele câte ajung pân la oamenii des vâr i i în Hristos. Prin ea mintea, p r sind figurile percepute prin sim uri, p trunde în varietatea ra iunilor dezvelite ale celor ce s-au f cut i s-au scris, sintetizând tr s turile dumnezeie ti aflate în ele într-un întreg de forma dumnezeieasc , din care iradiând în chip unitar cuno tin a neîmp r it a tuturor lucrurilor, obi nuie te s str luceasc lumina adev rului.

2. Cei ce se îndeletnicesc într-adevăr cu cunoașterea (gnosticii), cunoscând rațiunile tainelor din Scripturi, se folosesc de tipurile istoriei ca de niște exemple spre a ridica cugetarea celor pe care îi învață; ei armonizează în elesul spiritual cu litera istoriei, ca să salveze atât figura (tipul) pentru simțuri, cât și în elesul pentru mintea omului. Căci omul constă din suflet și din trup, deci unul și același om are atât minte cât și simțuri.

3. Lauda este un cuvânt care vestește frumusețea dumnezeiească; lăudarea este o relație a celui ce laudă cu ceea ce laudă, adică o rostire a cuvintelor care vestesc mărirea dumnezeiească. Prin ea se naște deprinderea cunoștinței, care prefăcește pe cel ce laudă în cel lăudat. Iar "jertfa acestei laude" nu este numai omorârea desvârșită a patimilor contrare firii și depășirea afectelor conforme firii, ci și aducerea totală a celui ce laudă lui Dumnezeu.

4. Cunoștința care nu este înfrântă de frica lui Dumnezeu prin fapte, produce îngâmfare, deoarece convinge pe cel îngâmfat de pe urma ei să prezinte ca al său ceea ce i s-a dat în dar și să prefacă în laudă de sine dănia Cuvântului. Iar activitatea virtuoasă, care crește deodată cu dorul de Dumnezeu, neprimind cunoștința lucrurilor ce sunt mai presus de cele ce trebuiesc făcute, îl face pe cel activ să se smerească și să se adune în sine prin rațiunile mai presus de puterea proprie.

5. Cel ce a învins mișcările nerăționale ale patimilor contrare firii prin credință și prin dragoste de Dumnezeu, iese chiar și din legea firii, iar rațiunea lui se mută în ara celor inteligibile, scoțând din robia străină ceea ce-i de același neam după fire, împreună cu cele proprii lor.

6. Sub fire se află tot ce este fire subiect (suport)

fie în împreunare cu subiectul, fie în subiect. Din acestea se culeg definițiile lucrurilor ce pot fi definite. Căci cele ce întregesc diferitele naturi ale lucrurilor se socotesc că în definițiile lor, indicând precis lucrul respectiv, ca unele ce subzist în mod natural în subiect sau împreună cu subiectul și din care își are subiectul existența, neputând fi contemplate afară de subiect.

Iar în jurul firii sunt cele ce pot fi gândite sau mai înainte sau deodată cu ea. Aceasta pe de o parte pentru că lucrurile s-au făcut undeva și cândva; iar pe de altă, pentru că de la prima facere a lucrurilor trebuie gândit împreună cu ele poziția și mărimea lor. Acestea sunt timpul și spațiul, în care se află firea după poziția de dinafară și după începutul mișcării, dar nu după substanță. Căci nu din ele constă firea, ci în ele își are exterior începutul existenței și poziția.

Când contemplăm a adăra numai rațiunile existenței genurilor, speciilor și indivizilor, sesizăm în rațiunile lor ființiale diferențele care le constituie. Dar când cutăm națerea lor, întrebând despre "unde" și "când", ni se prezintă deodată cu lucrurile în chip necesar și timpul și spațiul, trebuind să contemplăm începutul și poziția lor, fără de care nu există nimic din cele făcute. Căci nici un lucru nu este liber de circumscrierea prin început și poziție.

7. Ierusalimul și locuința cerească sunt deprinderea nepriimă cu virtutea și cunoștința, în care nu se cuprinde nici o idee greșită care să lupte cu ea.

8. Limba, zice, este simbolul activității cunoscătoare a sufletului, iar gâtletul este semnul iubirii naturale de trup. Deci cel ce își lipește acestea întreolalt într-un chip vrednic de ocară, nu poate să-și aducă aminte de deprinderea pașnică cu virtutea și cunoștința, îndulcindu-se

de sânge cu tulburarea patimilor trupului.

9. Darie, zice, înseamnă legea firii. Iar legea firii înmbrăiează firea în timpul, ca una ce stă până te mișcă carea tuturor, atât pe a celor după fire, cât și a celor din jurul firii. Prin urmare mintea care iese de sub legea firii, ca de la Darie, se ridică deasupra timpului și a firii, nefiind reținută de niciunul din înțelegerile celor de sub fire în timp, ca nu cumva, purtând icoanele celor stricătoare, să devină templu al idolilor, și în loc de a avea un singur Dumnezeu să aibă mai multe chipuri ale patimilor necurate căroră să se închine.⁴³⁹

10. Ce taină cuprinde numărul doisprezece.

11. Prin copiii, care n-au fost numărul ei, dar au ieșit împreună cu cei ce-i aveau, a înțeles gândurile⁴⁴⁰ afectelor ce nu stau în puterea noastră, care de ei se nasc din noi, dar nu atârna de noi să le întrebuințăm cum vrem. Iar prin femeia a înțeles dorințele, care provin din afectele firești și ireproșabile ce nu atârna de noi. Pe acestea mintea le scoate cu sine când pornește spre viața cea după Dumnezeu, ca să nu cadă în robia patimilor celor contrare firii.

12. Arată cauza pentru care nu a numărat Scriptura femeile și copiii împreună cu bărbarii.

13. Miriada (numărul zece mii) este sfârșitul unității ce se mișcă, iar unitatea este începutul miriadei ce nu se mișcă. Căci începutul fiecărui sfârșit este lipsa mișcării spre el, iar sfârșitul fiecărui început este terminarea mișcării acestuia. Astfel și credința, fiind prin fire, începutul

⁴³⁹ Idolii se iau aici în înțelesul de chipuri și concepte definite, socotite drept Dumnezeu. (Așa le socotește Sf. Grigorie al Nisei). Mintea după cum primește în sine chipuri și concepte definite, sau se lărgeste ca să contemple dumnezeirea cea nemărginită, se face sau templu al idolilor, sau templu al lui Dumnezeu.

⁴⁴⁰ Gândurile = μ sunt în grecește de genul masculin.

virtu ilor, are ca sfârșit împlinirea binelui prin ele, iar binele prin fire, ca sfârșit al virtu ilor, având credința ca început, e concentrat întru unul ei. Căci credința este binele concentrat întru unul, iar binele este credința activată. Iar Dumnezeu este credincios și bun prin fire; credincios ca primul bine, bun ca ultimul obiect al dorinței. Deci acestea sunt la El în tot chipul identice întreolaltă, întrucât nu se deosebesc real prin nici o rațiune, ci numai cugetarea le deosebește din pricina mișcărilor celor ce pornesc de la El și sfârșesc la El. Aadar miriada închipuind ultimul obiect al dorinței, reprezintă desvârșita dorință a celor ce se mișcă spre el. Iar unitatea fiind simbolul primului bine, reprezintă statornicia desvârșită a celor ce pornesc de la el. Prin urmare cele patru miriade (patruzeci de mii) sunt binele desvârșit al tuturor prin fapte de fiecare virtute generală, potrivit cu firea ei.

14. Cel ce fuge de rău și se ferește simplu și nu precuțiuasc, lucrează cele zece porunci. Iar cel ce, în lucrarea desvârșită a fiecărei porunci, le cuprinde și pe celelalte, întrucât toate pot fi privite în fiecare prin lucrarea fiecăreia, a făcut din decădere sursă. Căci pizirea desvârșită a fiecărei porunci cu fapta, înseamnă împlinirea deplină a celorlalte. Și iarăși cel ce a ajuns cu deplină tăină la discernământul desvârșit al lor, a făcut din sursă mîntuire. Și în sfârșit; cel ce a pătruns cu mintea prin contemplație la rațiunile desvârșite ale acestora, a făcut din mîntuire miriada, readunându-se din desfășurarea în fapte în unitatea contemplației. Scurt vorbind, cel ce pazește necăutate poruncile, prin ocărirea desvârșită a păcatului, apoi le împlinește desvârșit, pe urmă a dobândit cel mai deplin discernământ natural al lor și în sfârșit a străbătut la desvârșita lor vedere duhovnicească, are cele patru miriade (patruzeci de mii), pe care le-a adunat prin rațiunea

des vârit a fiec rei înaint ri. C ci starea de des vâire are în sine nedesp r ite ra iunile începutului i ale sfâr itului.

15. Cum lucreaz legea firii noastre.

16. Care este modul de lucrare al fiec rei puteri (facult i) naturale, pentru care am i primit puterile naturale.

17. Se în elege c a celor dumnezeie ti.

18. În câte feluri se împarte virtutea general .

19. "Început" nume te r ul, c ci are ca început mi carea noastr contrar firii. Iar "neînceput" nume te binele, c ci binele e prin fire înainte de orice veac i timp. "Lucru ce trebuie cugetat" nume te binele, c ci singur el trebuie cugetat, iar "lucru ce nu trebuie cugetat" nume te r ul, c ci singur el nu trebuie cugetat. "Lucru ce trebuie gr it" nume te binele, c ci numai de el trebuie s se vorbeasc , iar "lucru ce nu trebuie gr it" nume te r ul; c ci numai de el nu trebuie s se vorbeasc . "Lucru ce trebuie f cut" este binele, c ci dup fire este nef cut, îns dup har, pentru iubirea de oameni, prime te s fie f cut de noi, spre îndumnezeirea noastr a celor ce-l facem, gr im i cuget m; ba chiar numai el singur trebuie f cut. Iar "lucru ce nu trebuie f cut" este r ul, care singur nu trebuie f cut. "Stric cios" nume te r ul, c ci firea r ului este stric ciunea, ca unul ce nu are nicidecum existen . Iar "nestrucios" e binele, ca cel ce e ve nic i nu înceteaz niciodat s existe i este p zitorul tuturor celor în care se s l luie te. Pe el îl c ut m prin puterea (facultatea) ra ional a noastr , îl dorim prin puterea poftitoare, îl p zim ner pit prin puterea mâniei, îl distingem prin sim uri, cu bun tiin , neamestecat cu cele contrare, îl gr im prin puterea gl suitoare, eviden iindu-l celor ce nu-l cunosc i-l înmul im prin puterea roditoare; mai bine zis noi ne înmul im prin ei.

20. Alt în eles.

21. Cea dintâi nep timire este mi carea trupului spre fapte, când nu e atins de p cat.

22. A doua nep timire este lep darea total a gândurilor p tima e din suflet. Prin ea se stinge mi carea patimilor din prima nep timire, neavând gândurile p tima e care s-o aprind la lucru.

23. A treia nep timire este totala nemi care a p r ii poftitoare spre patimi. De dragul acesteia exist i cea de a doua, care const din cur ia gândurilor.

24. A patra nep timire este lep darea des vâr it i a închipuirilor sensibile din cugetare. Prin ea i-a primit existen a i a treia, neavând în sine închipuirile sensibile care s dea form icoanelor patimilor.

25. Num rul o mie este unitatea, ce nu mai are lips de des vâr ire. C ci el cuprinde ra iunea cea mai deplin a unit ilor dinainte de el, ca i pe a lui însu i. De aceea i când e înmul it d iar i o unitate i nu o decad . Când rezultatul înmul irii num rului o mie este o unitate, cum zic cei ce au p truns în în elesul numerelor. Pe drept cuvânt deci treimea miilor înseamn înv tura teologic despre Treime, pe care cel ce o posed împreun cu des vâr ita virtute p r se te Babilonul spiritual.

26. Litera "Tau" (T) este semnul crucii, p strând în forma ei înf i area crucii. Iar "Iota" (I), ca liter ini ial a lui Iisus, adic numele înfrico at. "Ita" (H), ca ini ial i ea, exprim fermitatea virtu ii. Patriarhul Avraam, transformându-le tainic pe acestea în num r, a ie it cu îndr zneal împotriv puterilor vr jma e, având trei sute optsprezece slugi, adic toat înv tura teologiei, simbolizat prin trei sute (T), taina negrit a întrup rii Cuvântului, reprezentat prin zece i modul des vâr it al

Sfântul Maxim Marturisitorul

deprinderii neclintite în virtute, exprimat prin opt (H).⁴⁴¹
Toate acestea Scriptura le-a numit slugi n scute în cas , ca unele ce sunt roduri dumnezeie ti dup har ale inimii celui ce le-a dobândit.

27. Arat cum num rul trei sute exprim Providen a des vâr it .

28. Num rul o sut este decada înzecit a poruncilor dumnezeie ti. C ci le îmbr i eaz des vâr it pe toate prin împlinirea fiec reia. Iar îmbr i area des vâr it a poruncilor dumnezeie ti prin împlinirea fiec reia, este virtutea total i întreag . La rândul s u virtutea des vâr it este cuno tin a f r gre eal a adev rului. A adar mintea care cunoa te f r gre eal adev rul, a ajuns la o sut de arii, ca marele Avraam i deci î i socote te i ea trupul mortificat, adic îl vede desf cut de via a dup sim uri, ceea ce o face s nasc bucuria vie în duh. C ci a a se t lm ce te Isaac. Deci e propriu Providen ei, nu numai s p zeasc firea conform cu ra iunea ei, ci s o îndumnezeiasc , îmbun t indu-i des vâr it aplecarea voin ei prin virtu i, pe temeiul în elepciunii dobândite. Iar firea privit împreun cu acestea constituie num rul trei sute.

29. Num rul ase este indica ia des vâr it a existen ei lucrurilor. Iar num rul zece înseamn putin a existen ei fericite a lucrurilor. Deci înzecind cineva pe ase, sau în esind pe zece, cap t pe ase zeci, care arat starea faptic a existen ei fericite a lucrurilor.

30. Desigur c a trupului, a sim urilor i a lumii.

31. Cine sunt, în sens spiritual, robul i roaba evreic .

32. Venind nep timirea, pe care o indic anul al aptelea, ra iunea i cugetarea se întorc la contemplarea

⁴⁴¹ Numai 8 e dincolo de nestatornicia timpului închipuit prin 7.

celor înrudite, după ce au scăpat de slujirea modurilor trupești ale virtuților.⁴⁴²

33. Plăcerea este poftă activată, odată ce ea este un bun prezent, după definiția ei. Iar poftă este plăcerea neactivată, odată ce este un bun viitor, după definiția ei. În mine este furia cu intenție. Iar furia cu intenție este în mine trecut în fapt. Deci pentru cel ce și-a supus aceste puteri raionale, poftă a devenit plăcere prin împreunarea neprihănită a sufletului cu Dumnezeu în har, iar în mine ardore curată ce apar plăcerea provenită din unirea cu Dumnezeu și mânia asupra care face puterea voinei să se iasă cu totul din lucruri în dorința sufletului după Dumnezeu. Prin urmare, până ce lumea este vie în noi prin afecțiunea de bun voie a sufletului față de cele materiale, nu trebuie să dăm libertate acestor puteri (facultăți), ca nu cumva, amestecându-se cu cele sensibile, ca și cu neîntelegerii, să războiască sufletul și să-l cucerească biruit fiind de patimi, cum au făcut odinioară Babilonienii cu Ierusalimul. Căci prin răstimpul în cursul căruia legea a poruncit să se războie de alt neam la stăpân, Scriptura a indicat că bun afecțiunea sufletului față de lumea aceasta, sau de viața de aici, îndicând prin cele ale istoriei, cele spirituale.

34. Numărul apăsător, care are aici un înțeles bun, înseamnă viața vremelnică și prezentă, împodobită cu virtuți și curățeală. Căci dacă numărul o mie înseamnă legea scrisă și naturală, după înțelesul ce l-am văzut când am explicat miriadele, împodobind împreună viața celui iubitor de Dumnezeu, este vădit că numărul apăsător indică toată viața de sub timp a iubitorului de Dumnezeu, prezintă de

⁴⁴² Anul al 7-lea este anul de odihnă, de eliberare de la o muncă străină. Cugetarea se întoarce la contemplarea raională pură, după ce omul a dobândit nepăsătoare.

aceste legi. Iar trei sute indic Pronia lui Dumnezeu, care grije te de existen a după fire și de fericirea după har a celor providen ia i. În sfârșit apte simbolizează nep timirea în modurile de comportare. Deci cel ce prin puterile sale fire ti își p ze te via a nep tima , cum voie te Providen a, având apte mii trei sute apte robi și roabe, iese din confuzia și tulburarea patimilor.

35. Sfârșit nume te atât nep timirea de aici după fapte, cât și îndumnezeirea de acolo după har.

36. "Cânt re i" nume te pe cei ce prin via a lor de fapte vestesc voile lui Dumnezeu.

37. "Psalmozii", zice, sunt aceia care nu numai fac voile lui Dumnezeu, ci și povestesc altora tainele petrecute în ei.

38. Num rul opt cuprinde în sine atât nemi carea cât și mi carea. Nemi carea, când e privit în sine, c ci orice num r cu so e nemi cat, neavând un centru; mi carea, când se adun la cel de dinainte de el sau la cel de după el, întrucât atunci d un num r f r so . C ci tot num rul f r so e prin sine mobil, datorită distan ei egale a extremelor față de mijloc. Deci ceea ce face opt între numerele de sub zece, aceea face num rul optzeci între numerele de sub o sut . La fel și opt sute între numerele a ezate sub o mie. A adar privit în sine înf i eaz starea pe loc, dar circumscrie mi carea celui dinaintea lui. C ci apte, apte zeci și apte sute înf i eaz însu irea temporalității. Prin urmare dat fiind c cele supuse timpului și facerii sunt sesizate de sim ire (lucrarea sim urilor), urmează c și cuno tin a sau tiin a f r gre eal a celor ve nice și spirituale o prime te mintea des vâr it (în elegem prin tiin cuno tin a fiin ial). Iar num rul cincizeci, cuprinzând în sine o unitate f r so , ad ugat după

înmulțirea lui apte cu sine însuși, adică sfârșitul împlinirii virtuților de către cei drepți. Căci nu se mai merge spre câștigarea virtuților cel ce-a ajuns la Binele prin fire și a primit în sine imobilitatea. Pentru că unitatea este începutul și sfârșitul oricărui merge. Iar numele "cinci" indică călătoria despre acestea. Căci cuprinde rațiunile celor inteligibile, rațiunile, sensibile, a celor care au viață și a celor care există pur și simplu,⁴⁴³ rațiuni pe care singur înțelepciunea dumnezeiească le cuprinde, care este definită ca călătoria către adevărul ei.

39. Cămilele de Madiam sunt, dacă Madiam se tâlmacește "golirea stomacului", reprezentările lucrurilor care se nasc și pier, iar dacă se tâlmacește ca "lut cu sânge", sunt rațiunile Providenței referitoare la viața aceasta trecătoare și nestatornică, în sfârșit dacă se tâlmacește ca "sudori omenești și ale mamei" sunt rațiunile Judecării dumnezeiești referitoare la viața prezentă, pe care le adun gândurile prin cugetare și înțeleg prin simțurile îndreptate spre cele văzute. Din acestea, adică din gânduri și din înțelegere, se încheagă adevărata opinie despre lucruri, care este rodul cugetării în împreunarea cu simțurile. Deci "sudorile omenești și ale mamei" sunt gândurile cugetării produse cu osteneală și înțelegerea simțurilor, care ne alina ptează ca o mamă.

Iar cămilele de Ghifar sunt cele ce provin din posesiunea spatelui. Și spatele sufletului este trupul, întrucât există pentru suflet. Deci dacă întrebăm bine posesiunea trupului, ni-l facem slujitor sufletului spre națterea de virtuți și nu luăm în considerare decât rațiunile dumnezeiești

443 E grația existenței alături de cum a fost văzută de Dionisie Areopagitul.
De divinis nominibus, cap. 6. III, PG 3, 817: , , , , , .

Sfântul Maxim Marturisitorul

ale lui, pentru care a fost creat. Pe urmă, adunând ieraiunile celor vâzute, ca pe nişte cîmble de Madiam, acoperim Ierusalimul nostru, adică sufletul, ascunzându-l în vederile dumnezeieşti ale lucrurilor şi făcându-l nevăzut şi nebiruit de patimi.

40. Numărul "patru sute" indică firea lumii corporale. Căci aceasta este formată din patru elemente. Iar numărul "treizeci şi cinci" înseamnă mîncarea raională a celor virtuosi în timp. Căci apte înmulţit cu cinci dă numărul treizeci şi cinci. Iar "apte" înseamnă mîncarea temporală, precum "cinci" înseamnă cunoştinţarea raională. Adunând deci pe patru sute cu treizeci şi cinci ai arătat cunoştinţarea raională, naturală şi temporală a sfîinţilor bîrbaţi ce trăiesc sub fire şi timp.

41. Există o potrivăală între numere şi celelalte rate. Calul sprinten la alergat reprezintă prin picioarele sale mobilitatea perpetuă şi urcuşul. Timpul ce se mişcă iute, nefăcînd nici o pauză în curgerea lui, reprezintă activitatea neobosită a celorlalte rate. Şi pe aceasta o face evident numărul rotund. Căci numărul ase, înmulţit de sine însuşi, se naşte pe sine în esenţă. Deci cuvîntul Duhului arătat prin căi şi prin numărul lor sprinteneala, iuimeala şi neoboseala deprinderii virtuoaşe a dumnezeieştilor bîrbaţi în chip tainic.

42. Ce este cătărul.

43. Ce este calul şi cătărul din Scriptură în sens de ocară.

44. Cel ce oferă privitorilor aparenţa unei cunoştinţe numai prin repetarea unor cuvinte furate, făcînd auzul celor neînţelepţi, asemenea lui Avesalom, şi spurcînd în auzul celor profani, prin posedare silnică, frumoasele şi de Dumnezeu iubitoarele contemplaţii ale celui ce l-a învîrtat

pe el, întocmai ca pe ni te iitoare, după sfatul lui Ahitofel (care se tlm ce te "frate care umple de praf", adică frate care s rut cu viclenie), se dovede te c sufer de slav de art i cade în mâna slugilor lui David, în codrul acoperit de varietatea contempla iilor naturale, atunci când porne te, cu îndr zneal la lupt împotriva celui superior.⁴⁴⁴ C ci se dovede te c nu calc nici pe p mânt, ca unul ce are solitudinea virtu ii, i n-a dobândit nici cerul, ca unul ce n-a ajuns cu adev rat la deprinderea înalt a cunoa terii. Acela moare, primind trei s ge i în inim , care sunt: amintirea f r delegii fa de cel ce l-a înv at, ru inea pentru mândria cu o cuno tin pe care nu o are, i a teptarea inevitabilei judec i viitoare pentru acestea. Împuns de aceste s ge i, iubitorul de slav de art moare str puns. Dar îi precede Ahitofel, sfetnicul lui cel r u, care îi cap t pe drept moartea prin spânzur toare,⁴⁴⁵ ca unul ce a înv at pe copii s se ridice împotriva p rin ilor i a v zut z d rnicit sfatul s u cel r u. C ci nu mai poate suporta via a după ce a înl turat v lul de pe falsa prietenie fa de David, i n-a putut dovedi c cel ce se laud cu cuno tin a p rut are st pâניה ra iunii.

45. Alt explica ie a acelora i.

46. Galaad, tlm cit ca "mutarea plânsului", indic suferin a poc in ei, iar tlm cit ca "mutarea m rturiei", înseamn mustrarea con tin ei pentru gre al ; în sfâr it, tlm cit ca "descoperirea lor", închipuie te m rturisirea p catelor după felul lor. Ajungând în această stare mintea, care e urm rit de p rerea de sine din pricina vreunui bine, ucide această p rere de sine, n scut din ea prin împreunarea cu sim irea cea de alt neam. i iar i se

⁴⁴⁴ II Sam. 16-18.

⁴⁴⁵ II Sam. 17, 23.

întoarce în Iudeea și Ierusalim, adică la marturisirea milostivilor dumnezeiești față de ea, la nepătimirea desvârșită de pe urma virtuților și la contemplarea pașnică a lucrurilor în duh; iar la urma acestora la teologia mistică, ca la un cort sfânt, în care se descoperă în chip tainic frumoșele cele cu totul nevăzute de alții.

47. Opt este unul din numerele dintr-untrul decadei; optzeci, dintr-untrul sutei; opt sute, dintr-untrul mii; opt mii dintr-untrul miriadei. Privite în ele însele aceste numere indică imobilitatea, adică o scdere a cantității și o creștere a intensității.⁴⁴⁶ Prin urmare când se află în Scriptură în înțeleșul uduabil el arată nemica desvârșită spre patimi, adică încetarea patimilor. Iar acest lucru caracterizează starea veacului viitor, în care nu se vor mai naște patimi. Numărul patruzeci este icoana lucrurilor sensibile, iar cinci este icoana simurilor, sub care cade lumea sensibilă ca obiect de tiință naturală. Deci pe drept cuvânt numărul acesta indică deprinderea neroditoare de rău și eliberarea desvârșită a dumnezeielor bărbătești de afecțiunea simurilor față de cele sensibile.

48. Ce este asinul în înțeleșul mai înalt.

49. Numărul cinci este rotund și prin înmulțire cu orice număr se regăsește pe sine. Căci înmulțind cu oricare număr se regăsește pe cinci sau multiplii lui cinci, vei afla că numărul rezultat se sfârșește în cinci. De pildă: $5 \times 3 = 15$; $5 \times 5 = 25$; $5 \times 7 = 35$; $5 \times 9 = 45$. Tot așa înaintând la infinit, vei afla că cinci ori cinci înmulțit cu fiecare număr se regăsește, sau cinci zeci ori cinci zeci, sau cinci sute ori cinci sute, sau cinci mii ori cinci mii, dau numere în care se

⁴⁴⁶ Bună definiție a imobilității, a odihnei de pe treptele, superioare ale vieții duhovnicești și din viaa viitoare: ea nu este inerție, ci adunare din împrejurări și agitație, într-o trîntire unitară și intensivă.

reglesc în sensul că se sfârșesc în ele însele. Dar acest lucru e propriu mișcărilor circulare și sferice. Deci cu drept cuvânt în viața în viața numerelor au numit numărul cinci sferic și ciclic, ca unul ce nu iese niciodată din sine, prin înmulțirea cu numerele fâșie. Dar el simbolizează și viața generală, care nu iese niciodată din sine în mișcare fâșie de sfârșit în jurul totului și cuprinde toate prin puterea cuvântului.

50. Altă explicație, a tuturor celor spuse, scurt, precis și ordonat.

51. În elepciunea, eliberând prin pedepse de patimi, produce frica, iar prin dobândirea virtuților stărnind mintea să privească la cele viitoare, produce dorul după ele.

52. În elepciunea este frică în cei ce n-o doresc, născând privațiunea prin fugă (de cele ale vieții) și este dor în cei ce o iubesc, sau deprindere de a se bucura (de alte bunuri).

Întrebarea 56

Iar și s-a scris în a doua carte a lui Ezdra: "și auzind dușmanii seminției lui Iuda și Veniamin, au venit să vadă ce este cu sunetul trâmbițelor și au aflat că cei din robie zădesc templul Domnului Dumnezeului lui Israel. și apropiindu-se de Zorobabel și de Iisus și de capii familiilor lui Israel, le grăiră lor: "Șăclădim împreună cu voi, căci asemenea vouă ascultăm de Domnul vostru și jertfim lui din zilele lui Asarhadam, regele Asirienilor, care ne-a strămutat aici". și le-a zis lor Zorobabel și Iosua și capii familiilor lui Israel: "Nu putem zidi împreună casa Domnului Dumnezeului nostru. Noi vom zidi singuri Domnului

Sfântul Maxim Marturisitorul

Dumnezeului lui Israel".⁴⁴⁷ Ce înseamnă aceasta și mai ales ce înseamnă gelozia pentru care n-au voit să zidească împreună cu acei ce se închinau Domnului Dumnezeu?

Răspuns

Iuda înseamnă "marturisire". Iar în eșul marturisirii este îndoit (1). Și anume există o marturisire de mulțumire pentru bunurile primite în dar și există una pricinuită de mustrare și de certarea pentru relele săvârșite. Căci marturisire se numește și înțirirea cu mulțumire a binefacerilor dumnezeiești de către cei vinovați. Și amândouă produc smerenia, căci atât cel ce mulțumește pentru cele bune, cât și cel ce se cercetează pentru fărdelegi se mulțumește (2). Cel dintâi socotindu-se nevrednic pentru bunurile ce i s-au dat, cel de al doilea rugându-se să primească iertare pentru greșeli. Veniamin se tîlmăcește, după în eșul exact al acestui cuvânt la Evrei, "plînsul sau suspinarea mamei", sau "îndrumarea mamei", sau "fiul dreptei", sau "zidirea poporului".

Deci tot ce se marturisește într-unul din cele două chinuri arătate, este de semina lui Iuda. Și tot ce se plînge pentru virtute, sau are dreptatea ca pe o mamă, care îi îndrumă cu pricepere viața și rațiunea, sau este multora cale spre zidire și mântuire pentru bogăția virtuții și revărsarea învăturii sale în cuvânt, face parte din semina lui Veniamin (3). Așa i-a definit Scriptura pe cei care s-au eliberat din robia patimilor și au purtat afecțiunea față de cele sensibile și s-au fcut, prin deprinderea cu nepțimirea, capabili să zidească casa lui Dumnezeu. Iar "casă" numesc mintea zidită din diferite virtuți și rațiuni prin fructuire și

⁴⁴⁷ I Ezdra 4, 1-3.

contempla ie, spre a fi locuin lui Dumnezeu în duh. În sfâr it du manii acestora sunt cele patru neamuri mutate în p mântul lui Israel de c tre Azvacafat, regele Asur. C ci acesta a fost primul care a adus în p mântul lui Israel Babiloneni, Hutei, Ematei i Evrei.⁴⁴⁸

Babiloneni închipuiesc mândria, t lm cindu-se prin "fire confuz (z p cit)" (4). Huteii închipuiesc slava de art întrucât i i mut cugetarea de la virtute la stearpa p rere de sine. C ci numele lor t lm cit înseamn "ie ire din acestea" (5).

Emateii închipuiesc voin a de a pl cea oamenilor.

C ci Emat se t lm ce te "vederea celor de dinafar ". Prin aceasta se împart darurile cele mai bogate acelora care cultiv virtutea în chip mincinos, pentru v zul oamenilor (6).

În sfâr it Evreii închipuiesc în el ciunea f rniciei. C ci se t lm cesc erpuitori. Ei scot din virtute pe cei ce-i ascult , prin în el ciune i f rnicie prietenoas , a a cum a f cut arpele dintâi cu Adam (7).

Iar Asarhadon, care i-a str mutat pe ace tia în p mântul lui Israel, se t lm ce te "cel ce robe te de la spate", adic în chip ascuns i neobservat; sau "cel ce robe te în lan uri". Dar e v dît c acesta este diavolul, care toate le face pe ascuns spre surparea firii omene ti i pe care îl strânge în lan urile propriilor p cate. Aceasta a adus în p mântul lui Israel, adic în deprinderea cuno tin ei i a virtu ii, mândria, slava de art , voin a de a pl cea oamenilor i f rnicia, împreunându-le cu cei ce se îndeletnicesc cu virtutea i cunoa terea, ca s fure ostenele celor ce trudesc dup bine, ab tându-le cu viclenie spre alte lucruri decât spre cauza suprem , scopul activit ilor lor (8).

⁴⁴⁸ IV Regi 17, 24.

Poate tocmai pentru că tia că acești draci vicleni se înpe urmele celor virtuoi, scrie dumnezeiescul Apostol Tesalonicenilor⁴⁴⁹ că nu s-a dus la ei "cu cuvinte de linguire", ca un fărnice (cum poate credeau ei despre dânsul), nici "cu ascunse porniri de lăcomie", vrând să plac oamenilor, nici "căutând mărirea de la cineva", ca un iubitor de slavă. Căci nu i-a arătat nici o mândrie, fiind vădită trăsăturile smereniei sale: nenumăratele prigoniri împotriva trupului, sacrificiul desvârșit în simplitatea înrostirea cuvântului. "Căci de ei sunt simplu în cuvânt, dar nu în cunoștință".⁴⁵⁰

Deci "aceea auzind sunetul trâmbișelor, au venit să vadă ce e cu acest sunet și au aflat că cei scăpați din robie zidesc templul Domnului Dumnezeuului lui Israel". Trâmbișele, al căror sunet îl aud dracii necurați, sunt cuvintele despre virtute și cunoștință. Iar sunetul acestor cuvinte sunt faptele virtuților și buna statornicie în modul de comportare a celor ce s-au întors prin pocăință de la păcat la virtute și s-au ridicat de la neștiință la cunoștința de Dumnezeu (9).

Și au venit la Zorobabel și la Iosua și la capii familiilor și le-au zis lor: "Săclădim împreună cu voi, căci la fel cu voi ascultăm de Domnul vostru și-i jertfim Lui". Zorobabel este mintea activă, Iosua mintea contemplativă (10), iar capii familiilor sunt puterile (facultățile) sufletului, din care rezultă modurile virtuții și rațiunile cunoștinței. De aceasta se apropie dracii necurați ai mândriei, ai slavei de artă, ai voinței de a plăcea oamenilor și a fărniciei, zicând: "Săclădim împreună cu voi templul Domnului". Căci nici unul dintre acești draci vicleni nu întâmpină

⁴⁴⁹ Tes. 2, 4-6.

⁴⁵⁰ II Cor. 11, 6.

vreodat râvna omului virtuos, ci înl turînd mai degrab lipsurile virtu ilor îndeamn la i mai mari silin e, f cîndu-se împreun râvnitor cu cei ce se nevoiesc ca s trag la sine inima celui ce str duie te dup ce a pierdut m sura constant a modera iei i s -l duc pe neobservate spre alt înt decât cea spre care credea c merge. De aceea spun viclenii: "la fel cu voi ascult m pe Domnul vostru". C ci nu ur sc neprih nirea i nu se scârbesc de post, nici de împ r irea de ajutoare, sau de primirea de str ini, sau de cântarea de psalmi, sau de citiri, sau de înv turile cele mai înalte, sau de culcarea pe jos, sau de veghere, sau de toate celelalte prin care se caracterizeaz via a lui Dumnezeu, pîn ce scopul i cauza celor care se s vîr esc le sluje te lor. De aceea pe ceilal i draci îi observ ascetul mai repede i scap mai u or de v t marea ce vine de la ei.

Dar ace tia, care au aparen a c ajut omului s umble pe calea virtu ii i c zidesc împreun cu el templul Domnului, ce minte înalt i-ar putea descoperi? Ea poate aceasta numai "prin cuvîntul viu i lucr tor care p trunde în toate i str bate pîn la desp r irea sufletului i a duhului",⁴⁵¹ adic cunoa te care dintre fapte i gânduri sunt suflete ti, sau forme i mi c ri naturale ale virtu ii, i care duhovnice ti sau forme i mi c ri mai presus de fire i proprii lui Dumnezeu, date firii prin har (11); prin cuvîntul care str bate pîn la desp r irea "dintre încheituri i m duv ", cunoscând potrivirea sau nepotrivirea dintre modurile virtu ii i ra iunile duhovnice ti (12); prin cuvîntul care "judec cuget rile i inten iunile inimilor",⁴⁵² adic afec iunile ascunse ale adîncului nostru fa de cele spuse i pricinile nev zute ale acestora din suflet (13).

⁴⁵¹ Evr. 4, 12.

⁴⁵² Ibid.

Căci "nu este înaintea Lui nici o faptură ascunsă"; se înalege între noi, care credem că ne putem ascunde. "Fiindcă toate sunt goale și descoperite",⁴⁵³ nu numai cele ce s-au făcut și s-au gândit, ci și cele ce se vor face și se vor gândi. Căci poate de faptele și gândurile viitoare spune Scriptura că "nu este faptură ascunsă", și nu despre cele ce s-au săvârșit. Fiindcă acestea ne sunt și nouă în înălțime și le sunt și altora descoperite. Cu atât mai mult lui Dumnezeu, care a cunoscut de mai înainte toate veacurile nesfârșite care au fost, sunt și vor fi, și care are de mai înainte prin fire cunoștința făcerii tuturor; și care nu din lucruri, ci de la Sine a primit în Sine de mai înainte cunoștința lucrurilor. Căci El este cunoștința ființei a lucrurilor, fiind Făcătorul lor; și înșăși cunoștința (), ca cel ce are cunoștința Sa prin fire, mai presus de orice cauză. Dar chiar și fața de aceasta se află mai presus în tot chipul, conform unei rațiuni suprainfinite care depășește de infinite ori înșăși infinitatea⁴⁵⁴ (14). Căci El este Făcătorul și al a zisei cunoștințe în orice sens și chip, și nu este accesibil nici unei cunoștințe ce poate fi cugetată sau rostită.

Cine deci, neavând acest cuvânt⁴⁵⁵ slăluit în adâncul inimii, va putea scăpa de vicleniile ascunse ale frâniei dracilor împotriva noastră și stătea de sine, cu

⁴⁵³ Ibid. 13.

⁴⁵⁴ A se vedea paralela în cap. theol. I. 49, Filoc. rom. vol I, p. 140. Dumnezeu ca ființă este mai presus de infinitatea energiilor Sale, de care se vor împărți faptele. Este o gradă ie "infinite" în infinitate. Infinit este bucuria întâlnirii faptei cu Dumnezeu, dar niciodată nu se termină creșterea acestei bucurii.

⁴⁵⁵ Se pare că în toată această interpretare a locului de la Evr. 4, 12 este considerat de Sf. Maxim nu drept "cuvânt", ci ca rațiune, ca inspirație, ca prădare, ca iluminare, ca străfulgerare a înțelegerii, a rațiunii, ca oaptă sau ca răz pornit din Logosul ceresc.

totul singur, fără nici un amestec cu ei, și să zidească templul Domnului, asemenea marelui Zorobabel, a lui Iosua și a capilor de familie, care spun hotărât și cu glas mare duhurilor am gitoare ale mândriei, ale slavei de arte, ale plăcerii de la oameni și ale fărânciei: "Nu vom zidi cu voi templul Domnului Dumnezeuului nostru, ci vom zidi singuri Domnului lui Israel"? Numai cel ce are acest cuvânt poate cunoaște că amestecul dracilor cauzează stricăciunea și surparea întregii clădiri și întinează harul și frumusețea și ruină elor închinat lui Dumnezeu. Căci nimeni nu poate, având ca ajutor la virtute pe vreunul din dracii pomeniți, să o zidească pe aceasta lui Dumnezeu. Pentru că nu are pe Dumnezeu ca scop în cele ce face, ca să se exercite în virtute privind spre El. Deci nu din gelozie n-au primit cei ieșiți din robie pe Babiloneni, pe Huteni, pe Ematei și pe Evrei să zidească împreună cu ei templul Domnului, ci fiindcă au cunoscut cursele ce se ascundeau în aparență de prietenie a dracilor, care voiau să le aducă prin bine pe neobservate moartea păcatului.

Fie deci ca și noi să zicem totdeauna duhurilor răutății, care ne vâdesc în chip nevzut cu înfrângerea prieteniei duhovnicești și ne spun: "Să zidim împreună cu voi templul Dumnezeuului vostru": "Nu putem să zidim împreună casa Domnului Dumnezeuului nostru, ci noi vom zidi singuri Domnului lui Israel". Singuri într-o anumită privință, deoarece o dată ce ne-am eliberat de duhurile care ne războiau din lipsa virtuții și de la care am ieșit, nu vrem ca, în lăundu-ne prin excesele voastre (15), să fim iarăși strâpniți și să cedăm cu atât mai cumplită căntărea oară, cu cât din cea dintâi cădere există nădejdea întoarcerii în temeiul unei iertări pentru slăbiciune, dar din cea de-a doua întoarcere este cu neputință sau foarte grea, deoarece acum

Sfântul Maxim Marturisitorul

suntem urîi din pricina mândriei ce ne vine din faptul că am s vîrît, în loc de cele de-a dreapta, altele ca ei sunt și mai la dreapta (16). Dar totuși nu singuri în altă privință, deoarece îi avem pe sf. Îngeri ca ajutoare la cele bune, dar și mai mult pe Dumnezeu, care se arată El însuși pe Sine în noi prin faptele dreptii⁴⁵⁶ și ne zidește pe noi Sine în templu sfânt și slobod de toată patima.

Scolii

1. Marturisirea este de două feluri.

⁴⁵⁶ Virtuțile sunt prima treaptă a unirii noastre cu Dumnezeu, iar cunoașterea a doua. Între asceză sau fptuire mistică nu e o opoziție, ci o continuitate, în faza activă unirea nu e atât de ființială și de durabilă, pentru că dumnezeiescul e prezent numai în parte, lăsând loc și creaturalului. În faza mistică creaturalul a făcut loc cu totul dumnezeiescului. Paul Hankamer (Jacob Bohme, Gestalt und Gestaltung, Bonn, Cohen 1924) arată că Schiller a crezut în unirea omului cu Dumnezeu prin fapta morală, iar Eckhart și Goethe prin mistică, socotind că prima este o unire prin voință, a doua prin ființă, că prima este neexistențială și trecătoare, a doua existențială și statornică. "Această unire prin faptă rămâne totdeauna mrginită, oarecum vremelnică. Prin fapta morală Dumnezeu nu devine trit ființial în om. El rămâne în afară de om și deasupra omului". La Eckhart și Goethe omul nu mai este desprins de Dumnezeu numai prin voință, ci prin ființă, prin faptul că e o individualitate. Nu de fapt, ci de ființă e aici vorba. Nici o fptuire morală, nu te mduiește un astfel de neajuns. Numai o nimicire poate ajuta, moartea și învierea, jertfa adânc tainică, care e destinul necesar al întregii umanități. Mântuirea aici este o unire supramorală, reală și ființială între Spiritul universal și persoană" (Pg. 24-25). Dar din locul acesta al Sf. Maxim și din cele care spune că Hristos e ființa virtuții, rezultă că nu se poate face o deosebire atât de categorică între unirea cu Dumnezeu prin virtuți și între unirea mistică. Unirea prin virtuți nu e numai o unire în sectorul voinței, ci ea atinge și ființa omului. Iar unirea prin ființă nu se poate realiza fără unirea prin voință.

2. Toată mîrturisirea, zice, smere te sufletul: cea dintîi învîindu-l că a fost îndreptat prin har, iar cea de-a doua că trebuie să se învinovăţesc pentru greşelile sale într-o înfrîntare de buna voie.

3. Cel ce plînge pentru pîcatele de mai înainte îi are în sine în chip desvîrit credinţa lui Dumnezeu, care-l na te mereu spre dreptate, îi-ofer viaţa şi raţiunea ca să se întipărească în ele toată virtutea, să-şi facă pe sine mîdular al seminiei duhovniceşti a lui Veniamin, ar tîndu-îi na terea după Dumnezeu ca faptă voinei ei, nu a necesităţii. Căci cel ce poartă de bună voie na terea lui Dumnezeu este "fiul dreptei".

4. Prin Babiloneni în elege mîndria, dat fiind că aceasta produce o cugetare confuză. Căci patima mîndriei constă în două neîntinere. Iar aceste două neîntinere împreunîndu-se, dau o cugetare confuză. Căci numai acela este mîndru, care ignoră atât ajutorul dumnezeiesc cît şi neputinţa omenească. Deci mîndria este lipsa cunoştinţei de Dumnezeu şi de om. Căci prin negarea celor două extreme ia fiinţă o afirmare mincinoasă.

5. Prin Hutei în elege slava de art. Căci slava de art este abaterea de la scopul cel după Dumnezeu şi îndreptare spre alt scop decît cel dumnezeiesc. Fiindcî iubitorul de slavă de art este cel ce urmăreşte virtutea pentru slava sa, nu pentru a lui Dumnezeu şi care plăteşte prin ostenele sale laudele goale de la oameni.

6. Prin Ematei în elege dorinţa de a plăcea oamenilor. Căci cel ce voieşte să plăcă oamenii are grijă numai de purtările de dinafară şi de cuvinte linguşitoare, ca prin cele dintîi să fure vederea, iar prin cele de-al doilea să fure auzul acelor care se lasă îndulciţi şi impresionaţi numai de cele ce văd şi se aud şi mîngîiesc virtutea numai

la ceea ce cade sub simuri. Deci voinea de a plcea oamenilor se arat în afiarea unor purtiri i cuvinte care vor s fie cinstite de oameni ca virtuose.

7. Prin Evrei în elege f rnicia. Iar f rnicia este afectarea pref cut a prieteniei, sau ura acoperit sub înf iarea prieteniei, sau dumnia ce se arat ca bun voiu , sau invidia ce-i do fa iubitoare, sau dispozi ia p ctoas ce în eal pe privitori prin afiarea chipurilor virtuii, sau o via care are forma virtuii dar nu i podoaba ei de fapte, sau afectarea unei drept i ce const numai în aparen , sau chipul filosofiei lucr toare care acoper golul ascuns al voinei ei virtuose, sau am girea cu chip de adev r pe care o cultiv cei ce imit pe arpe prin iretenia n ravurilor.

8. Cauza lucrurilor i a bunurilor din lucruri este Dumnezeu. Deci cel ce se ostene te pentru virtute i cuno tin i nu spore te, pe m sura cre terii sale în har, în recunoa terea nevredniciei proprii, nu a sc pat de r ul mândriei. Iar cel ce cultiv binele pentru slava proprie, se cinste te pe sine mai mult decât pe Dumnezeu, fiind str puns de pilonul slavei de arte. De asemenea cel ce s vâr e te sau urm re te virtutea pentru a fi v zut de oameni, pune aprobarea omeneasc mai presus de cea Dumnezeieasc , bolind de patima de a plcea oamenilor. Iar cel ce î i vopse te în chip viclean purt rile sale cu buna cuviin a virtuii i-i acoper dispozi ia rea a voinei ei cu înf iarea v zut a cuvio iei, spre am girea oamenilor, cump r virtutea cu viclenia f rniciei. Deci, Azvacafat cel spiritual îndreapt inten ia fiec ruia din ace tia, de la cauza proprie spre alte scopuri.

9. Cuvintele lui Dumnezeu gr ite simplu numai prin rostire, nu se aud neavând drept glas faptele celor ce le

gr iesc. Iar dac se rostesc cu glas prin împlinirea poruncilor, dracii se mistuiesc de puterea acestui glas, iar oamenii zidesc, prin sporirea în faptele drept ii, cu râvn templul Dumnezeiesc al inimii.

10. Prin Zorobabel se în elege aici mintea activ , dat fiind c este mai r zboinic, iar prin Iosua mintea contemplativ , dat fiind c e preot i a fost rânduit s fac neconținut rug ciuni c tre Dumnezeu.

11. Desp rirea sufletului i a duhului indic deosebirea dintre virtu ile din fire, ale c ror ra iuni le avem în chip firesc, i dintre cele de la Duhul, al c ror har îl primim în dar.⁴⁵⁷ Deosebirea acestora o face Scriptura în chip clar.

12. "M duva" este cuvântul dumnezeiesc, care nutre te ca pe ni te oase gândurile dumnezeie ti din noi, care la rândul lor sus in trupul virtu ilor. Iar "încheietura" este modul f pturii, în care se realizeaz unirea gândurilor cu ra iunile Dumnezeie ti spre a da întregul virtu ii.

13. "Cuget rile i inten iunile", pe care zice c le judec cuvântul sunt leg turile afectuoase ale sufletului cu ra iunile dumnezeie ti i cu gândurile i cauzele acestor leg turi. C ci cugetarea mi c amintirea, care este prin fire afec iune, iar inten ia prive te spre sfâr it, ceea ce e propriu cauzei.

14. Cuno tin a fiin ial este Dumnezeu. Dar mintea premerge în chip v dit oric rei cuno tin e, c ci aceasta cade sub ea. Deci Dumnezeu este mai presus i de aceast cuno tin , dat fiind c este în chip suprainfinit mai presus i de orice minte, sub care cade cuno tin a.

⁴⁵⁷ Interpretarea aceasta înl tur trihotomismul. Sufletul e firea, duhul e harul. Sau sufletul e omul l untric natural, iar duhul e omul l untric, adic sufletul str b tut de har.

15. Dracii care r zboiesc sufletul în lipsa virtu ii sunt aceia care îl înva desfrâul i be ia, iubirea de argint i cele asemenea. Iar cei care îl r zboiesc din pricina excesului de virtute sunt acei care îl înva p rerea de sine, slava de art , mândria i cele asemenea, strecurând prin cele de-a dreapta în chip ascuns ispitele celei de-a stânga.

16. Defini ia virtu ii este unirea prin cuno tin a neputin ei omene ti cu puterea dumnezeieasc . Deci cel ce se închide pe sine în neputin a firii, înc nu a ajuns la hotarul virtu ii. Din aceast pricin el p c tuie te, ca unul ce n-a primit înc puterea ce înt re te neputin a. Iar cel ce prezint cu îndr zneal în loc de puterea dumnezeieasc neputin a proprie ca putere, a s rit pe hotarul virtu ii. El p c tuie te prin aceea c nu recunoa te ceea ce s-a f cut mai pe urm prin el în chip suprafiresc. El socote te p catul drept virtute. E mai de iertat deci cel ce s-a închis în neputin a sa natural , p timind mai bine c derea de la virtute din trând vie, decât cel ce prezint în loc de puterea dumnezeieasc neputin a proprie ca putere în stare s împlineasc datoriile. C ci mai degrab î i pricinuie te c derea prin îndr zneala sa.

Întrebarea 57

*"Mult poate rug ciunea lucratoare a dreptului".⁴⁵⁸
Ce înseamn "lucr toare"?*

⁴⁵⁸ Iacob 5, 16. μ s-ar putea traduce poate mai corect ca lucrat : rug ciune lucrat prin fapte. Dar lucrat în felul acesta, rug ciunea devine la rândul ei lucr toare, eficace, din principiu pasiv, factor activ.

R spuns

Eu tiu c rug ciunea este lucr toare în dou feluri. Într-unul, când cel ce se roag aduce rug ciunea sa lui Dumnezeu împreun cu faptele poruncilor, când deci rug ciunea lui nu cade de pe limb numai ca un cuvânt simplu i ca un sunet gol al vocii, z când lene i f r consisten , ci când este lucr toare, vie i însufle it prin împlinirea poruncilor. C ci rug ciunea i cererea î i împlinesc consisten a când le umplem prin virtu i. Aceast umplere face rug ciunea dreptului tare, încât toate le poate, lucrând prin porunci.

Într-altfel este lucr toare, când cel ce are lips de rug ciunea dreptului s vâr e te faptele rug ciunii, îndreptându- i via a de mai înainte i f când tare cererea dreptului, întru-cât o împuternice te prin purtarea sa cea bun . C ci nu folose te rug ciunea dreptului celui care, având trebuin de ea, se desfat mai mult cu p catele decât cu virtu ile. De pilda marele Samuil plângea odinioar pe Saul care p c tuise, dar nu putea s -l fac pe Dumnezeu îndur tor, neavând în ajutorul plânsului s u îndreptarea cuvenit a p c tosului. De aceea Dumnezeu, oprind pe slujitorul S u de la plânsul de prisos, îi zice: "Pân când vei plânge pentru Saul? C ci Eu l-am lep dat pe el, ca s nu mai împ r teasc peste Israel".⁴⁵⁹

De asemenea Ieremia, care suferea tare pentru poporul Iudeilor înnebunit de am girea dracilor, nu este auzit când se roag , întrucât nu are ca putere a rug ciunii întoarcerea necredincio ilor Iudei de la r t cire. De aceea, oprindu-l i pe Dumnezeu de la rug ciunea în zadar, zice: " i tu nu te mai ruga pentru poporul acesta i nu-mi mai

⁴⁵⁹ I Reg. 16, 1.

Sfântul Maxim Marturisitorul

cere să am mil de ei; nu te mai ruga și nu mai veni la mine pentru ei, că nu voi auzi".⁴⁶⁰

Este cu adevărat o mare nesimțire, ca să nu zic nebunie, să ceară mântuire prin rugăciunile dreptilor acela care-și desfată sufletul cu cele stricătore, și să ceară dreptate pentru acele fapte cu care se laudă, întinându-se cu voină. Cel ce are trebuință de rugăciunea dreptului trebuie să nu o lase nelucrătoare și inertă, dacă urtează cu adevărat cele rele, ci să o facă lucrătoare și tare, într-ariipându-o prin propriile sale virtuți, și în stare să ajungă la Cel ce poate să dea iertare pentru greșeli.

Prin urmare mult poate rugăciunea dreptului când e lucrătoare, fie prin dreptul care o face, fie prin cel ce o roagă prin drept să o facă. Când e lucrătoare prin dreptul care o face, îi dă lui îndrăzneală către Cel ce poate să împlinească cererile dreptilor; iar când e lucrătoare prin cel ce o roagă prin drept să o facă, îl echilibrează pe el de tot loc al de mai înainte, schimbându-i dispoziția spre virtute.

Întrebarea 58

"Întru aceasta vă bucurați puțin acum, măcar că trebuie să vă întristați în multe feluri de încercări".⁴⁶¹

Cum, întristat fiind cineva în încercări, poate să se bucure întru cele ce se întristează ?

Răspuns

Cuvântul adevărului cunoaște două feluri de întristări: una ascunsă în suflet, iar alta arătată prin simțire.

⁴⁶⁰ Ierem. 7, 16.

⁴⁶¹ I Petru 1, 6.

Cea dintâi (1) cuprinde tot adâncul sufletului, lovit de biciul conștiinței; iar cea de-a doua se întinde peste toată simțirea, care se adună din revărsarea ei naturală, sub povara durerilor (2). Cea dintâi este urmare a plăcerii trăite cu simțurile, iar cealaltă a bucuriei din suflet (3).⁴⁶² Mai bine zis, una este urmarea patimilor de bunăvoie ale simțurilor, iar cealaltă a celor fără de voie.⁴⁶³

Căci întristarea este, după părerea mea, o dispoziție din care lipsește plăcerea. Iar lipsa plăcerilor este adusă de osteneală. Osteneala, la rândul ei, este provocată în chip vădit de lipsa deprinderii naturale, sau pierderea ei. Iar lipsa deprinderii naturale este produsă de îmbolnăvirea puterii care se află prin sine la dispoziția deprinderii. Această boală a puterii care se află prin fire la dispoziția deprinderii vine din reaua întrebuințare a lucrării ei naturale. În sfârșit reaua întrebuințare a lucrării ei constă în misiunea puterii spre ceea ce nu este potrivit cu firea și nu are consistență (4).

Dar precum cunoaște Scriptura două feluri de înfrustrări, la fel cunoaște două feluri de ispiti (5). Unul cu bunăvoie și unul fără de voie, unul creator de plăceri voite, celălalt aducător de dureri fără voie. Ispita cu voia dă ființă plăcerilor voite, iar cea fără de voie aduce durerile fără de voie.⁴⁶⁴ Una este cauza înfrustrării din suflet, iar cealaltă a

⁴⁶² Bucuria duhovnicească înseamnă o comprimare a plăcerilor senzuale, precum plăcerile senzuale produc înfrustrare în suflet.

⁴⁶³ Patimile de bunăvoie sunt cele plăcute. Ele produc înfrustrare sufletului. Patimile fără de voie sunt durerile, strângătorile. Ele produc înfrustrarea simțurilor.

⁴⁶⁴ Ispita fără de voie, care este o suferință, un necaz, o osteneală, este mai potrivit să se numească încercare. Este ea o ispită, întrucât suferința îl face pe om adeseori să se părăsească pentru a scăpa de ea. Dar pe când ispită plăcerii (ispita în sens strâns) trebuie respinsă, ispita durerii (încercarea) trebuie acceptată. Deci atitudinile față de ele trebuie să fie

întristării după simțuri (6).

De aceea socotesc că Domnul și Dumnezeuul nostru, învățând pe ucenicii și cum trebuie, să se roage, le spune să se roage să nu le vină felul ispitelor cu voia: "și nu ne duce pe noi în ispită",⁴⁶⁵ adică îi învață pe ucenicii să se roage să nu fie lăsați să facă experiența ispitelor plăcerii, adică a celor voite și poftite. Iar marele Iacob, zis fratele Domnului, învățând pe cei ce luptă pentru adevăr să nu se ferească de felul ispitelor fără de voie, zice: "Mare bucurie să socotiți frații mei când cădeți în felurite ispite",⁴⁶⁶ adică în încercările, care nu sunt voite și poftite și produc dureri (7). Și Domnul o arată această limpede adăugând: "ci ne izbăvește de cel rău", iar marele Iacob zicând: "ținând cercarea credinței voastre lucrează răbdarea, iar răbdarea să-ți aibă lucrul ei desvârșit, ca să fii desvârșit și întregi, fără nici o lipsă". "Desvârșit este cel ce luptă împotriva ispitelor cu voia, prin înfrânare, și cele fără de voie stăruie-te cu răbdare (8), iar "întreg" este cel ce-ți însoțește fapta cu cunoștința și acțiunea

direct opuse. Rău ar fi când s-ar respinge amândouă (indiferență, apatie), dar și mai rău când s-ar accepta ispita plăcerii și s-ar respinge a durerii. Ispita (plăcerii) aduce plăcere simțirii în tristare sufletului, iar încercarea (durerii) aduce în tristare simțirii și bucurie sufletului. Nu te poți bucura cu sufletul în totodată desfătă cu simțurile, adică nu poți primi deodată ispita și încercarea. Deci beia și desfătarea pe care o simți în vremea unei voluptăți de îni se pare că ne-a purtat toată ființa, e numai o plăcere a simțurilor, nu a sufletului. Sufletul a putut să se scufunde în acele clipe, dacă nu simți în mijlocul acelei voluptăți o în tristare, internă ca semn al prezenței lui. Am devenit cu alte cuvinte în acele clipe întregi ai simțurilor, în nici un caz voluptatea nu e a sufletului.

⁴⁶⁵Mt. 6, 13.

⁴⁶⁶Iacob 1, 2.

contempla ie nu este lipsit de fapte (9).⁴⁶⁷

Aadar întristarea i pl cerea fiind împ r ite între suflet i sim ire, cel ce caut pl cerea sufletului, prime te întristarea sim urilor i devine cercat, des vâr it i întreg. "Cercat" întrucât a experimentat prin sim ire cele contrare;⁴⁶⁸ "des vâr it", întrucât a luptat neobosit cu pl cerea i întristarea din sim uri, prin înfrânare i r bdare; "întreg", întrucât p streaz ne tirbite, statornice i constante deprinderile care lupt cu dispozi iile sim irii opuse întreolalt ; aceste deprinderi sunt f ptuirea i contempla ia, care r mân legate întreolalt i nedesp r ite, f ptuirea v dind prin modurile ei cuno tin a contempla iei, iar contempla ia purtând, ca i ra iunea, plato a virtu ii cu fapta (10).

Deci fiindc Scriptura spune c întristarea ca i pl cerea sunt de dou feluri i una se afl în suflet, iar alta în sim uri, s privim pe scurt i cauzele lor.

Întristarea din suflet este îndoit . Una este pentru gre elile proprii, alta este pentru gre elile str ine. Iar cauza acestei întrist ri este în chip v dit pl cerea dup sim uri a celui ce se întristeaz , sau a celor pentru care se întristeaz (11). C ci judecând drept, aproape c nu este p cat în oameni, care s nu- i aib ca început al na terii sale afec iunea nera ional a sufletului fa de pl cerea sim urilor (12)

Iar cauza pl cerii din suflet este, în chip v dit, întristarea dup sim uri a celui ce se vesele te i se bucur de virtu ile proprii sau ale altora (13). C ci dup judecata

⁴⁶⁷ Dovad c în mistica r s ritean ,contempla ia nu înseamn inactivitate, cum a fost socotit . Treapta contemplativ nu desfiin eaz pe cea activ anterioar .

⁴⁶⁸ Cele contrare sim urilor sunt durerile.

cea dreaptă, aproape că nu este virtute între oameni, care s-au născut ca să înceapă alinați suferința în ele înșiși a sufletului de la simțire (14). Dobândind sufletul, care urmărește virtutea, această desfacere de simțire, aceasta din urmă se va afla în chip necesar în dureri și osteneli, nemaiavând unită cu ea puterea care ne înșoțește de diferitele plăceri în temeiul afecțiunii voluntare a sufletului față de ele (15). Dimpotrivă această putere respinge acum bărbătește, prin înfrânare, nevoia plăcerilor firești ale simțurilor. Iar față de ostenelile celor firești, ale simțurilor. Iar față de ostenelile și durerile firești de voie și potrivnice firii ce vin asupra-i, rămâne cu totul neînduplecat, neputând fi abătut de la deprinderea și de la frumusețea dumnezeiească a virtuții, de la plăcerea cea firească consistentă. Și nu cade de la înălțimea virtuților ca să abată ostenelile ce vin asupra-i, pentru a cruța trupul de simțirea durerilor. Iar cauza întristării după simțuri este preocuparea totală a sufletului de cele conforme firii sale, pe când plăcerea după simțuri o produce în chip viciat lucrarea sufletului contrar firii (16) lui neputând avea alt început al nașterii ei decât abaterea sufletului de la cele conforme firii sale.

Căci lucrarea după fire a minții și a simțurilor sunt opuse una alteia, din pricina deosebirii extreme a celor supuse lor (17). Pentru că cele supuse minții sunt entitățile spirituale și necorporale, pe care le sesizează după ființă; iar cele supuse simțurilor sunt lucrurile sensibile și corporale, pe care le percep ele de asemenea după fire.

Deci fiindcă nu e cu puțină minții străbată la cele spirituale înrudite cu ea firea contemplarea lucrurilor sensibile, a ezitate la mijloc, iar aceasta nu se poate face firea lucrarea simțurilor care o întovărește și care e înrudită cu lucrurile sensibile (18), pe drept cuvânt dacă se lipsește de

înf i rile celor v zute, socotind lucrarea sim urilor care o întov r e te drept o lucrare natural (19),care din cele spirituale i cele conforme firii, prinzându-se zicând cu amândou mâinile de cele corporale i cele conforme firii. Purtate apoi de acestea în chip nera ional (din pricina sim irii care a biruit-o), mintea pe care o na te întristarea din suflet, întrucât acesta e lovit de biciuirile dese ale con tiin ei, iar pe de alta produce pl cerea de sim ire, îngr ând-o cu n scocirile mijloacelor de desf tare a trupului. Dac îns mintea, de la prima atingere prin sim uri cu cele v zute, taie înf i area acestora i contempl ra iunile duhovnice ti ale lucrurilor, cur ite de figurile, a ezate pe ele, produce pl cerea din suflet, nemaifiind re inut de nici unul din lucrurile v zute prin sim uri, i na te întristarea din sim ire, aceasta fiind lipsit de toate lucrurile naturale sensibile. C ci acolo unde sim urile sunt cârmuite de ra iunile în contemplarea celor v zute, trupul e lipsit de toat pl cerea dup fire, neavând sim urile slobode i dezlegate de lan urile ra iunii, ca s slujeasc pl cerilor⁴⁶⁹ (20).

Dac deci, precum am spus, întristarea sau durerea sufletului (c ci sunt unul i acela i lucru) e produs de pl cerea de sim ire, iar întristarea sau durerea sim irii de pl cerea din suflet, pe drept cuvânt cel ce dore te i n d jduie te viata "p strat în cer spre mo tenire nestric cioas , prih nit i neve tejit , prin învierea din

⁴⁶⁹ Deci pentru Sf. Maxim cele dou pl ceri, din suflet i din sim ire, nu pot fi în nici un caz împreun . Nu le poate avea cineva deodat amândou . Dimpotriv , pl cerii din suflet îi corespunde durerea din sim ire i viceversa. Omul, deci trebuie s aleag deodat cu pl cerea din una, durerea din cealalt , în textul grec pretutindenii se vorbe te de "sim ire". Eu am tradus uneori prin "sim uri". E vorba de lucrarea sim urilor, de percep ie, la care se poate asocia o pl cere sau o întristare.

morii a Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos", ⁴⁷⁰ are în suflet o veselie şi o bucurie neîncetată, bucurându-se neîncetat de nădejdea bunurilor viitoare, dar în trup şi în simţire poartă întristarea, sau osteneţile cauzate simţirii de feluritele încercări şi de durerile prilejuite de ele. Căci orice virtute este însoţită de plăcere şi de durere: durere pentru trup, care se lipseşte de durerea dulce şi lină, şi plăcerea pentru suflet, care se desface în duh cu raţiunile curate de tot ce cade sub simţuri.

Se cuvine deci ca mintea, întristându-se în viaţa aceasta (căci a crede că se înalege "acum") cu trupul pentru multe strămătoriri ce-i vin din încercările pentru virtute, să se bucure şi să se veselească cu sufletul pururea pentru nădejdea bunurilor viitoare, chiar dacă simţirea este apăsătoare de durere. "Căci nu sunt vrednice pentru timpurile sufletului de acum de slava viitoare, ce se va descoperi nou" ⁴⁷¹ zice Apostolul.

În felul acesta se poate omul bucura, după plăcerea mea, pentru ceea ce se întristează. Căci întristându-se cu trupul de virtute din pricina osteneţilor, se bucură cu sufletul de aceeaşi virtute, privind la frumuseţea celor viitoare ca la ceva prezent (21). Pentru această frumuseţe, cel ce se înnoieşte neconţinut prin naşterea sufletului în duh, moare în fiecare zi, asemenea marelui David, ⁴⁷² prin renunţarea de bunăvoie la trup, având atât plăcerea mântuitoare, cât şi întristarea folositoare (22). Iar prin întristare nu în alegem pe cea nerăţională, a celor mulţi, care apăsă sufletul pentru că este lipsit de plăceri sau de bunuri materiale ce stănesc în om porniri contrare firii spre cele care nu trebuie (23) şi îl

⁴⁷⁰ I Petru 1, 3.

⁴⁷¹ Rom. 8, 18.

⁴⁷² Ps. 43, 24; I Cor. 15, 31.

fac s fug de cele ce nu trebuie s fug (24), ci pe cea ra ional i încercat de în elep i în cele dumnezeie ti i pe cea care descoper r ul prezent. C ci întristarea este un r u prezent ce se afl în suflet când pl cerea sim irii împiedic discern mântul ra iunii, sau în sim ire când drumul sufletului înaintez neîmpiedicat în virtute, aducând cu atât mai multe strâmtor ri sim irii, cu cât procur mai mult pl cere i bucurie sufletului închinat în Dumnezeu, prin lumina înrudit a virtu ii i cuno tin ei.

Scolii

1. Adic întristarea sufletului.
2. Acum nume te întristare, durerea sim irii.
3. Întristarea sufletului este urmarea pl cerii sim urilor, c ci prin aceasta se na te întristarea sufletului. De asemenea întristarea trupului este urmarea pl cerii sufletului, c ci bucuria sufletului se face întristarea trupului.⁴⁷³

4. Defini iile întrist rii se alterneaz în ce prive te cauza, care o produce.

5. Întristarea este de dou feluri. Una este a sim irii, n scându-se din lipsa pl cerilor trupe ti; iar alta a min ii, producându-se prin lipsa bunurilor sufletului. Dar tot de dou feluri zice c sunt i ispitele. Unele sunt cu voia, altele f r de voie. Cele cu voia sunt pe de o parte pricinile pl cerii trupe ti a sim urilor, pe de alta ale întrist rii din suflet. C ci numai p catul s vâr it întristeaz sufletul. Iar cele f r de voie, care se arat în strâmtorile involuntare, sunt pricinile pl cerii din suflet i ale durerii trupe ti a sim urilor.

473 Bucuria sufteasc e concomitent cu asceza trupeasca.

6. Ispita cu voia produce întristare în suflet și crează plăcerea în simțuri; iar cea fără voie naște plăcerea sufletului și întristarea trupului.

7. Domnul ne învață să ne rugăm să nu ajungem în ispitele cu voia, care produc plăcerea trupului și durerea sufletului. Iar marele Iacob ne îndeamnă să ne bucurăm de încercările cele fără voie, care alungă plăcerea trupului și durerea sufletului.

8. Arată pe cine numește desvârșit.

9. Arată pe cine numește întreg.

10. "Cercat" este cel ce a făcut experiența durerii și plăcerii trupești, întrucât a încercat atât la latura favorabilă a celor trupești. "Desvârșit" este cel ce a biruit plăcerea și durerea trupului prin puterea rațiunii. Iar "întreg" este cel ce și-a păstrat neschimbate deprinderile ființei și ale contemplației, prin tărâș dragostei de cele dumnezeiești.

11. Oricrei întristează din suflet îi premerge, zice, o plăcere trupului.

12. Fără legătura plătimă a sufletului cu simțurile nu este în oameni păcat.

15. Cel ce domolește trupul prin ostenelele de bunăvoie, bucură sufletul duhovnicește.

14. Virtutea se naște prin înstrăinarea de bunăvoie a sufletului de trup.

15. Puterea nescocitoare de care vorbește este puterea cugetătoare (mental) a sufletului. Aceasta ieșind din legătura cu simțurile, nu mai are cine să se îngrijească de plăceri pe seama sufletului, printr-o afecțiune de bunăvoie față de el. Ea nu se mai ocupă nici cu ușurarea durerii trupului, din pricina preocupării totale și afectuoase a voinței de cele dumnezeiești.

16. Preocuparea sufletului de cele conforme cu

firea se face începutul durerii simurilor. Căci sufletul ostentindu-se pentru cele bune după fire, nu mai este nici o putere care să născă mijloacele ce procură plăcere simurilor.

17. Simurilor le sunt supuse cele sensibile, iar minile cele inteligibile. Deci mare este deosebirea între cele sensibile și cele inteligibile.

18. Mentea îndată ce socotește lucrarea simurilor ca proprie, se încălzește în înfăptuirile lucrurilor sensibile și născăte plăceri pe seama trupului, neputând străbate dincolo de natura celor văzute, fiind reținut de legătura plătimă cu simurile.

19. Cel ce preface legile lucrurilor prin imitare în legea sa, este un virtuos, fie când rațional mișcărilor celor lipsite de rațiune. Iar cel ce preface legea sa în legile altora prin imitare, e un plătimă, schimbând rațiunea în ceea ce-i lipsit de rațiune.

20. Când stăpânește în noi rațiunea, aceasta chinuiește în mod necesar trupul, care îi slujește în vederea virtuții.

21. Trupul e al sufletului, iar nu sufletul al trupului. Căci cel mai mic este al celui mai mare, nu cel mai mare al celui mai mic. Deci fiindcă pentru grația dintâi a răsunat în noi legea plăcutului, care este plăcerea simurilor, iar pentru aceasta s-a hotărât moartea trupului prin ostentări și dureri, rânduit spre desființarea legii plăcutului, cel ce tie că moartea s-a ivit din pricina plăcutului, spre desființarea lui, se bucură pururea în sufletul său când vede cum este desființată legea plăcutului din trupul său prin feluritele ostentări și dureri, ca să primească fericita viaa viitoare în duh. Căci tie că nu poate ajunge la aceasta dacă nu e golit mai înainte din trup, ca dintr-un vas, încă în această viaă,

Sfântul Maxim Mrturisitorul

legea păcatului, susinut prin afecțiunea voinei ei față de el.

22. Plăcerea mântuitoare este plăcerea sufletului pentru virtute. Iar întristarea folositoare, durerea trupului de dragul virtuții.

23. Cel ce este lipsit de patimi și de lucruri, își duce pornirile spre cele ce nu se cuvine.

24. Cel ce nu primește întâmplările care îl deprtează de patimi și de lucruri fuge de cele ce nu trebuie să fugă.

Întrebarea 59

Pentru această mântuire au căutat cu stăruială și au cercetat cu de-amănuntul Proorocii care au proorocit despre harul rânduit vouă, cercetând care și ce fel de timp este acela arătat lor de duhul lui Hristos din ei, care le mrturisea despre patimile lui Hristos și despre mîririle de după ele".⁴⁷⁴ Dacă fericiții Prooroci ne-au lăsat în scris cele ce au răsunat în urechile lor de la Duhul, ca să le căutăm și le cercetăm, cum și cu ce căutare și cercetare le-au căutat și cercetat, odată ce le-au răsunat în urechi și au scris cele descoperite lor?

Răspuns

Puterile de căutare și cercetare a lucrurilor dumnezeiești sunt sîdite în firea oamenilor, fiind ale cărei Făcătoare, prin înșăși aducerea ei în existență. Iar descoperirile lucrurilor dumnezeiești le împărtășește prin har puterea Preasfântului Duh. Dat fiind însă că cel viclean a intuit în urma păcatului aceste puteri încă de la început de firea celor

⁴⁷⁴ I Petru 1, 10 - 13.

v zute, " i nu mai era cine s în eleag i s caute pe Dumnezeu",⁴⁷⁵ întrucât to i cei p rta i de firea omeneasc î i m rgineau puterea min ii i ra iunii la înf i area lucrurilor sensibile i nu mai aveau nici o în elegere pentru cele mai presus de sim uri, pe drept cuvânt harul Preasfântului Duh a restabilit puterea celor ce n-au îmbr i at r t cirea cu inten iile i cu toat inima, dezlipind-o de cele materiale. Deci reprimind-o cur it prin har, ace tia au c utat întâi i au cercetat, apoi au c utat cu st ruin i au cercetat cu de-am nuntul tainele dumnezeie ti prin acela i har al Domnului.

Fiindc nu e îng duit s zicem c numai harul de sine lucreaz în Sfin i cuno tin ele tainelor, f r puterile care primesc prin fire cuno tin a (1). C ci atunci socotim c sfin ii Prooroci nu în elegeau ilumin rile date lor de c tre Preasfântul Duh. Dar în acest caz cum ar mai fi adev rat cuvântul care zice: "În eleptul în elege cele din gura sa".⁴⁷⁶ Pe de alt parte n-au primit cuno tin a adev rat a lucrurilor nici numai c utând-o prin puterea firii, f r harul Duhului Sfânt. C ci atunci s-ar dovedi de prisos s l luirea Duhului în Sfin i, neajutându-le întru nimic la descoperirea adev rului. i cum ar mai fi adev rat cuvântul care zice: "Toat darea cea bun i tot darul des vâr it de sus este, pogorând de la P rintele luminilor";⁴⁷⁷ sau: "Fiec ruia i s-a dat ar tarea Duhului spre folos; c ci unuia, zice, i s-a dat prin Duhul cuvânt de în elepciune, altuia cuvânt de cuno tin prin acela i Duh, altuia, darul t m duirilor" .a.m.d. Apoi adaug : "Toate le lucreaz unul i acela i

⁴⁷⁵ Ps. 13, 2; 52, 3 (LXX).

⁴⁷⁶ Prov, 16, 25.

⁴⁷⁷ Iacob 1, 17.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Duh, împărind fiecăruia îndeobște precum voie te".⁴⁷⁸ Și voie te ceea ce este spre folos fiecăruia, ca să împlinească dorul nepriimă al celor ce caută cele dumnezeiești. Căci cei ce caută fără cele dumnezeiești, desigur va lua ceea ce caută (2). Iar cel ce caută cu vreo patimă, nu va primi ce caută, căutând în chip rău. Căci zice: "Cere-ți și nu primești, fiindcă cere-ți rău".⁴⁷⁹

Prin urmare harul Duhului Sfânt nu lucrează în elepciunea în Sfinți fără mintea care să o primească; nici cunoștința, fără rațiunea capabilă de ea; nici credința, fără convingerea minții în adevărul despre cele viitoare și deocamdată nearătate; nici darurile vindecărilor, fără iubirea de oameni cea după fire; nici vreun altul dintre celelalte daruri, fără deprinderea și puterea capabilă de fiecare. Dar iarăși nu va dobândi omul ceva din cele înirate numai prin puterea naturală, fără puterea lui Dumnezeu, care să le dăruiască (3).

Iar aceasta o arată limpede toți Sfinții, care, după ce se învrednicesc de descoperirile celor dumnezeiești, caută rațiunile celor descoperite.⁴⁸⁰ Astfel Avraam, primind făgăduința că va moțeni pământul arătat lui prin cuvintele ce i le spune Dumnezeu: "Eu sunt Domnul care te-am scos pe tine din pământul Chaldeilor, ca să-ți dau pământul acesta spre moțenire", nu se mulțumește să primească ceea ce a căutat ieșind din pământul Chaldeilor, ci a căutat cu dor să afle și felul cum va moțeni, zicând către Dumnezeu: "Stăpâne Doamne, prin ce voi cunoaște că-l voi moțeni?"⁴⁸¹ Iar Moise, primind puterea semnelor și a minunilor, a căutat

⁴⁷⁸ I Cor. 12, 7-11.

⁴⁷⁹ Iacob 4, 5.

⁴⁸⁰ Dan. 12, 8; Zah. 4, 5.

⁴⁸¹ Fac. 15, 7.

s înveie modurile i ra iunile prin care avea s dovedeasc vrednicia de crezare a semnelor d ruite.⁴⁸² Iar marele David zice: " i a mai pus în ei toate ra iunile semnelor i a minunilor lui, în p mântul lui Ham".⁴⁸³ i tot el zice despre sine, strigând c tre Dumnezeu: "Descoper ochii mei i vei în elege minunile din legea Ta".⁴⁸⁴ Apoi: "F clie picioarelor mele este legea Ta i lumina c r rilor mele".⁴⁸⁵ Iar marele Daniil, care dorea cu atâta putere vedeniile dumnezeie ti, pentru care a stat nemâncat trei s pt mâni, c utând ra iunile lor, aude pe un înger zicând c tre alt înger: "Tâlcuie te celui de colo vedenia ".⁴⁸⁶ În sfâr it marele Prooroc Zaharia la fiecare vedenie din proorocia lui îl prezint pe îngerul ce gr ia în el, ar tându-i i înv ându-l ra iunile vedeniilor, zicând: " i mi-a ar tat mie îngerul, care gr ie te în mine: Doamne, ce sunt astea?"⁴⁸⁷

E limpede din aceasta c to i Sfin ii pe de-o parte au primit de la Duhul descoperiri, pe de alta au cerut s li se l mureasc ra iunile celor descoperite. De asemenea c harul Duhului nu desfiin eaz câtu i de pu în puterea firii, ci mai degrab , fiind sl bit prin întrebuinta ei într-un mod contrar firii, o face iar i tare prin întrebuinta ei într-un mod potrivit firii, în l ând-o la în elegerea celor dumnezeie ti.

Desigur Duhul Sfânt este cel ce caut i cerceteaz în noi cuno tin a lucrurilor. Dar nu caut pentru Sine ceea ce caut , fiindc e Dumnezeu i mai presus de orice cuno tin , ci pentru noi cei ce avem lips de

⁴⁸² Exod 4, 1.

⁴⁸³ Ps. 104, 26.

⁴⁸⁴ Ps. 118, 18.

⁴⁸⁵ Ps. 118, 105.

⁴⁸⁶ Dan. 8, 16.

⁴⁸⁷ Zah. 1, 9 (LXX).

cunoștințe. Precum și cuvântul făcându-se trup, nu s-a vădit taina întrupării pentru Sine, ci pentru noi. Dar precum fără trup însușește mintal nu ar fi lucrat Cuvântul în chip dumnezeiesc cele ale trupului, la fel nici Duhul Sfânt nu lucrează în Sfinți cunoștințele tainelor, fără puterea cea după fire, care caută și cercetează cunoștința. Deci ori de câte ori, ori de câte ori cu stăruință, ori de cercetau ori de cercetau cu de-am nuntul, Sfinții aveau harul Duhului, care mi ca puterea mintală și rațională lor spre căutarea și cercetarea celor privitoare la mântuirea sufletului. Fără Duhul nu vedeau nimic din cele duhovnicești, fiindcă nu poate mintea omenească să perceapă fără lumina dumnezeiească cele dumnezeiești și spirituale.

Căci precum nu se poate odihni ochiul să perceapă cele sensibile fără lumina soarelui, la fel fără lumina duhovnicească nu ar putea primi mintea omenească niciodată vreo vedere duhovnicească. Cea dintâi luminează simțul vizual prin fire spre perceperea corpurilor (4), cea de-a doua luminează mintea spre contemplare pentru a înțelege cele mai presus de simțuri (5).

Iar mântuirea "sufletelor" este sfârșitul credinței. Sfârșitul credinței este descoperirea adevărată a Celui crezut. Iar descoperirea adevărată a celui crezut este printr-o trundere (penhoreza) negativă a Celui crezut în ceea ce crede, după măsura credinței fiecăruia. Această prundere, la rândul ei, este întoarcerea finală a celor ce cred la principiul propriu, este împlinirea dorinței (6). Împlinirea dorinței este odihnirea pururea nobilă⁴⁸⁸ a celor plini de

⁴⁸⁸ . Pentru explicarea acestei stări veți vedea Filoc. rom. vol. II, p. 203, nota 1. Grigorie de Nisa îi pusese întrebarea: cum poate fi același lucru și stare și mi care? și răspunsese: "Cu cât ră mâne cineva mai ferm și mai neclintit în bine,

dorin , în jurul Celui dorit. Iar odihnirea pururea mobil a celor plini de dorin în jurul Celui dorit este bucuria ve nic i neîncetat a Celui dorit. Bucuria ve nic i neîntrerupt e împ rt irea de bunurile dumnezeie ti mai presus de fire.⁴⁸⁹ Iar împ rt irea de bunurile dumnezeie ti mai presus de fire, este asemenea celor ce se împ rt esc. Asem narea celor ce se împ rt esc cu Cei de care se împ rt esc, înseamn identitatea actualizat prin asem nare a celor ce se împ rt esc cu Cel de care se împ rt esc, atât cât este cu putin . Iar identitatea actualizat prin asem narea celor ce se împ rt esc cu Cel de care se

cu atât str bate mai mult drumul virtu ii. C ci cel nesigur, i lunecos la gândurile sale, f r o statornicie ferm în bine, înv luit de furtun si purtat în toate p rile, cum zice Apostolul, nu înaintez spre în l imea virtu ii. De pild cei ce p esc pe nisip, chiar dac par c str bat cu picioarele spa ii mari, se ostenesc în zadar, pasul lunecând mereu în jos din pricina nisipului. Ei fac mi carea, dar mi carea lor nu realizeaz nici un progres. Dar dac cineva, cum zice psalmistul, sco ându- i picioarele din adâncul lunecos, i le sprijin pe piatr (iar piatra e Hristos, virtutea des vâr it), cu cât devine mai ferm i mai nemi cat, dup sfatul lui Pavel, cu atât str bate mai repede drumul folosindu-se de stabilitate () ca de o arip oarecare, care-l înaripeaz pentru c l toria în sus prin statornicia în bine " (Vita Moysis, P.G. 44, 405 C.D.). Precum sintetizeaz Sf. Grigorie mi carea cu stabilitatea în cei des vâr i i, care continu s se des vâr easc , la fel pentru Sf. Maxim odihna etern nu e o încremenire. De i v d pe Cel dorit, infinitatea Lui face ca niciodat el s nu termine în a-L cunoa te i iubi, ci ve nic s doreasc a-L cunoa te i mai mult.

- 489 "Bucuria, zice Sf. Maxim, nu are nimic opus, nici trecut, nici viitor. C ci bucuria nu cunoa te nici triste e trecut i nu a teapt cu fric nici saturarea (plictiseala) viitoare" (Ambigua P.G. 91, 1088). Dac -i a a, bucuria adev rat , care nu poate fi decât bucuria ve nic , nu poate fi procurat de bunurile create m rginite, ci numai de bunurile dumnezeie ti, care niciodat nu sfâr esc, care fac pe cel p rta de ele s ias din timp.

împărtășesc, este îndumnezeirea celor ce se învrednicesc de îndumnezeire. Îndumnezeirea, ca să spun sumar, este concentrarea tuturor timpurilor și veacurilor și a celor din timp și din veac. Iar concentrarea și sfârșitul timpurilor și veacurilor și a celor din ele este unirea nedespărțită a începutului adevărat și propriu în cei mântuiți (7). Unirea nedespărțită a începutului și sfârșitului adevărat în cei mântuiți este ieirea cea bună din cele naturale⁴⁹⁰ a celor hotărâți și ființiali între început și sfârșit. Iar ieirea cea bună din cele naturale a celor mângâiați între început și sfârșit, este o lucrare atotviguroasă și supraputernică, nemijlocită și infinită a lui Dumnezeu ce lucrează la infinit în cei învredniciți de această ieire bună din cele naturale (8). În sfârșit lucrarea aceasta nemijlocită, atotviguroasă și supraputernică a lui Dumnezeu, ce lucrează la infinit, este o plăcere și o bucurie tainică, și supratainică a celor sântiși de ea în temeiul unei uniri negrătite și mai presus de în alegere; o bucurie pe măsura creșterii nu se poate afla minte sau rațiune, în alegere sau cuvânt în lumea celor create.⁴⁹¹

Cei nu posedă firea rațională a raționalilor mai presus de fire, precum nici legile celor contrare firii. Mai presus de fire numim plăcerea dumnezeiească și în eleas, pe care Dumnezeu o procură firii, unindu-se după har cu cei vrednici. Iar contrară firii este durerea negrătite ce se naște din lipsa acelei plăceri, pe care Dumnezeu o procură firii, unindu-se în afară de har cu cei nevrednici. Cei Dumnezeu

⁴⁹⁰ Ieirea bună din cele naturale

nu este ieirea în jos, o prăsișcă a puterilor naturale, ci o depășire a celei mai înalte trepte a lor.

⁴⁹¹ Până când în fața lui Dumnezeu numai ca început, ea contribuie cu lucrarea ei la dezvoltarea darului primit ca început. Dar când Dumnezeu s-a făcut în sfârșit în fața lui Dumnezeu, adică începutul s-a unit cu sfârșitul, nu mai lucrează decât Dumnezeu.

unindu-se cu to i, dup calitate a dispozi iei afl toare în fiecare, d fiec ruia, precum tie El, sim irea potrivit , dup cum s-a p rnit fiecare prin sine însu i spre primirea Celui ce se va uni cu to i la sfâr itul veacurilor (9).⁴⁹²

Deci socotesc c prin "mântuirea sufletelor" ca sfâr it al credin ei,⁴⁹³ corifeul Apostolilor Petru în elegembr i area de cele mai presus de fire. "Pentru, această mântuire, desigur prin Duhul Sfânt au c utat cu st ruin Proorocii i au cercetat cu de-am nuntul, care i ce fel de chip este acela ar tat lor de Duhul lui Hristos afl tor în ei, care le m rturisea despre patimile lui Hristos i despre m ririle de dup ele". A adar pe cel ce caut cu st ruin în duh mântuirea sufletelor i cerceteaz cu de-am nuntul ra iunile i podurile duhovnice ti ale acestei mântuiri, îi pov uie te la în elegere Duhul Sfânt, care nu las s r mân în ei nemi cat i nelucr toare puterea prin care pot s caute cu st ruin cele dumnezeie ti.

Mai întâi El înva s "caute" omorîrea voin ei din p cat sau a p catului din (prin) voin ; i învierea voin ei în (prin) virtute sau a virtutei în (prin) voin . De asemenea s "cerceteze" modurile de omorîre a voin ei din p cat, sau a p catului din (prin) voin ; la fel ra iunile învierii voin ei (prin) virtute i a virtu ii (prin) voin (10). C ci prin aceste moduri i ra iuni obi nuie te s se înf ptuiasc omorîrea p catului din (prin) voin , sau a voin ei prin p cat, precum i învierea virtu ii în (prin) voin sau a voin ii în (prin) virtute. Fiindc ei au în chip v dit, ca parte în veacul acesta

⁴⁹² Orice f ptur trebuie s ajung la o încetare a lucr rii ei naturale (Sâmb ta) i la o s l luire în ea a lucr rii exclusive a lui Dumnezeu. F ptura bun prin dezvoltarea pân la limita de sus a posibilit ilor sale iar f ptura rea prin coruperea total a puterilor ei naturale.

⁴⁹³ I Petru 1, 9.

(pe care Scriptura l-a numit "timp"), patimile în Hristos sau pentru Hristos în preajma firii, patimi pe care le-a mrturisit lor Duhul Sfânt, ca s se s deasc în Hristos într asemnarea morii Lui prin omorîrea pcatului, dar i în asemnarea învierii, prin lucrarea virtuilor (11).

Cci se cuvine de fapt ca cel ce vrea s se mântuiasc s omoare nu numai pcatul prin voin⁴⁹⁴, ci i voina îns i pentru pcat (fa de pcat)⁴⁹⁵ i s învie nu numai voina pentru virtute,⁴⁹⁶ ci i îns i virtutea pentru voin⁴⁹⁷. Aceasta pentru c întreaga voin omorît s fie desprtit de întregul pcat omorît, încât s nu-l mai simt, i întreaga voin înviat s simt întreaga virtute înviat printr-o unire nedesp rtit (12).

Aceasta "c utând-o" mai întâi Sfinii prin Duhul Sfânt, au dobândit filosofia lucrtoare. Dup aceasta, devenind curai i slobozi de orice întinare, i-au micat ochiul mintal al sufletului spre inta final a fpturilor prin acela i Duh, "c utând cu st ruin", dup învierea voin ei, i nestrucirea firii, i "cercetând cu "de-am nuntul" modurile i raionurile nemuririi celei dumnezeie ti.⁴⁹⁸ Cci nu mai

⁴⁹⁴ μ . E tot una cu omorîrea pcatului sau prin voin (μ).

⁴⁹⁵ μ . E tot una cu omorârea voin ei din pcat (μ). E o paralel la expresia lui Pavel: "Eu m-am rstignit lumii (mi-am omorât voina pentru sau din pcat) i lumea s-a rstignit mie (am omorât pcatul pentru sau din voin)".

⁴⁹⁶ . E tot una cu învierea voin ei în sau prin virtute ().

⁴⁹⁷ . E tot una cu învierea virtuilor în sau prin voin ().

⁴⁹⁸ Asceza, fptuirea moral, învie voina. Treapta ulterioar, gnoza sau

"c utau" învierea voinei ei, pe care o primiser deja prin fptuire moral de la Duhul, precum nu mai "cercetau" nici modurile ei, ci "c utau acum cu st ruin " nestric ciunea firii, pe care nu o aveau, i "cercetau cu de-am nuntul" modurile i ra iunile îndumnezeirii ei. Spre aceasta le era acum tot zorul, dorind slava ei în Hristos, ca precum au p timit împreun cu El în veacul acesta (pe care, cum am zis, Scriptura l-a numit "timp"), a a s fie i sl vi i împreun cu El în veacul viitor, devenind, într-un chip mai presus de fire, mo tenitori ai lui Dumnezeu dup har împreun i mo tenitori cu Hristos dup iconomie, prin puterea întrup rii Celui ce i-a însu it toat firea.

C ci Hristos fiind prin fire Dumnezeu i om, ca Dumnezeu îl mo tenim noi dup har într-un chip mai presus de fire, prin participarea cea negrit . Iar ca om care ne-a însu it pe noi, f cându-se pentru noi în chipul nostru, se mo tene te i El însu i pe Sine împreun cu noi, datorit coborârrii Sale neîn elese. Pe acesta Sfin ii dorindu-L mai înainte în chip tainic în duh, au înv at c slavei celei întru Hristos ce se va ar ta în viitor pe urma virtu ii trebuie s -i premearg în timpul de fa p timirile în El pentru virtute. C ci "cercetau, zice, care i ce fel de timp este acela ar tat lor de Duhul lui Hristos din ei, care le m rturisea de mai înainte p timirile în Hristos".

Deci ei "c utau cu st ruin " i "cercetau cu de-am -nuntul" nu numai nestric ciunea firii i ra iunile îndumnezeirii ei, ci i timpul în care va veni încercarea prin p timiri de dragul ei, ca s fac v dit atât dispozi ia celor

îndumnezeirea, ce urmeaz dup încetarea activit ii morale, învie i firea într nestric ciune i nemurire. Pân nu se consolideaz voinea în neschimbabilitatea în bine, nu poate dobândi nici firea neschimbabilitatea. între ascez i mistic e o continuitate necesar .

ce o doresc cu adevărat, cât și intenția celor ce o doresc cu fărâncie; apoi și timpul, adică veacul cel lalt, în care se va arăta prezent și actualizat îndumnezeirea după har, care îi va face pe toți într-o asemănare dumnezeiească, pe măsura în care este capabil fiecare să o primească. Poate aceasta a numit-o Scriptura "mărirea" ce va urma ostenele pentru virtute.

Acestea trebuie spuse ca răspuns celui ce ar zice: de ce n-a zis Scriptura aici "căutare" și "cercetare", ci "căutare cu stăruință" și "cercetare cu de-am nuntul"? Răspunzând astfel, va arăta lămurit în alegerea lor cel mai apropiat. Dar eu cunosc și alt înțeles al lor, pe care l-am auzit de la oarecare înțelept. Zicea adică acela, spunând un lucru mai tainic despre "căutarea" și "căutarea cu stăruință" a originii (începutului) și a întei finale (sfârșitului). Și anume despre "căutare" că ea este folosită în chip natural pentru origine, iar "căutarea cu stăruință" pentru înțea finală. Căci în mod firesc nimeni nu-și va "căuta cu stăruință" originea, precum nimeni nu-și va "căuta" în mod firesc înțea finală. Căci originea i-o "caută", iar înțea finală i-o "caută cu stăruință". Dar, zicea, de când omul a aruncat prin neascultare de îndată ce-a început să existe, îndărătul sau originea proprie, nu mai putea să "caute" ceea ce s-a căutat în urma lui. Și deoarece originea este circumscrisă în mod natural mișcării celor pornite din ea și înțea finală, în care ea într-o cauză și este sfârșitul mișcării celor ce se află în mișcare.

Deci omul "căutându-și cu stăruință" înțea sa finală de originea sa, care se află în mod natural în înțea sa finală. Căci prin sine "căutarea" originii sale, a întreprins prin fire "căutarea cu stăruință" a ei ca înțea finală. Fiindcă nu era cu puțin să scape din hotărul ei, care-l înconjoară din toate părțile și este circumscrisă mișcării sale. Deci, cum a zis,

nu putea "c uta" originea ajuns înapoia sa, dar a trebuit s "caute cu st ruin " inta final afl toare înaintea sa, ca s cunoasc prin inta final originea p r sit , dup ce nu a cunoscut inta final din origine.

Poate i aceasta vrea s ne înve e în eleptul Solomon când zice: "Ce este ce a fost? Îns i ceea ce va fi. i ce este ce s-a f cut? Îns i ceea ce se va face. "Prin aceasta arat oarecum cu în elepciunea originea din int , c ci nu se mai arat dup c lcarea poruncii inta final din origine, ci originea din inta final ; nici nu mai "caut " cineva ra iunile originii, ci "caut cu st ruin " pe acelea care duc pe cei afl tori în mi carea spre inta final .

Dar cineva ar putea spune c de multe ori cuvântul "c utare" în Scriptur nu are în mod sigur acest în eles. De pild se spune: "Caut pacea i urm re te-o pe ea",⁴⁹⁹ sau: "C uta i mai întâi Împ r ia lui Dumnezeu i dreapta Lui".⁵⁰⁰ Dar acela poate g si chiar în aceste locuri, dac le prive te cu aten ie, înt rirea celor spuse de noi. C ci spunând Scriptura: "C ut pacea i urm re te-o pe ea", prin aceasta a dat sfatul s se urm reasc originea în inta final ; iar "Împ r ia", care este originea, a poruncit s se "caute cu st ruin " prin dreptate, care este inta final a Împ r iei. C ci Împ r ia lui Dumnezeu este înainte de orice "dreptate", mai bine zis e ea îns i dreptatea, spre care tinde, ca spre inta final , toat mi carea celui ce s str duie te. Fiindc dreptatea înseamn a da în mod egal fiec ruia dup vrednicie; iar Împ r ia este ocrotirea dup lege. Deci dreptatea e aceea i cu Împ r ia. Prin ea, ca prin inta final , pot merge cu u urin cei ce vor spre Împ r ie, ca spre origine. Fiindc dreptatea este Împ r ia lucrat

⁴⁹⁹ Ps. 34, 15.

⁵⁰⁰ Mt. 6, 3.

(actualizat), iar Împărăția, dreptatea sprijinit prin fapte. Căci a ocroti după lege faptele, înseamnă a da fiecărei cele potrivite cu vrednicia sa. Iar a da fiecărei cele potrivite cu vrednicia sa, e tot una cu ocrotirea după lege a existențelor. Prin urmare nici o deosebire în cuvinte nu zdruncină acordul dintre înțeleșurile Sf. Scripturi pentru cei ce în aleg cu înțelepciune cele dumnezeiești.

Iar dacă ar vrea cineva să înțeleagă și altfel "căutarea" (13), sau "căutarea cu stăruință" și "cercetarea cu de-am nuntul", va afla că atât "căutarea" cât și "căutarea cu stăruință" se referă la minte, iar "cercetarea" și "căutarea cu de-am nuntul" la rațiune. Căci în mod natural "caută" mintea și "cercetează" prin fire rațiunea. "Căutarea" este, ca să dau o definiție, o mișcare simplă însoțită de dorință, pe care o face mintea spre ceva ce poate fi cunoscut; iar "cercetarea" este o distincție simplă însoțită de o intenție, pe care o face rațiunea cu privire la ceva ce poate fi cunoscut. "Căutarea cu stăruință" este mișcarea purtând de cunoaștere și de tălmăcire însoțită de o dorință de-o anumită calitate sau mărime, pe care o face mintea spre ceva care poate fi cunoscut; iar "cercetarea cu de-am nuntul" este distincția prin fapte pe care o face rațiunea cu privire la ceva ce poate fi cunoscut, mânat de o intenție de o anumită calitate sau mărime. Aplicând aceste definiții la cele dumnezeiești, zicem despre "căutare" că este mișcarea purtând și simplă însoțită de dorință a minții spre propria cauză, iar "cercetarea" distincția purtând și simplă, pe care o face rațiunea cu privire la propria cauză, mânat de o anumită intenție. "Căutarea cu stăruință" este iarăși mișcarea purtând de cunoștință și de tălmăcire, pe care o face mintea spre propria cauză, mânat de o dorință fierbinte. Iar "cercetarea cu de-am nuntul" este distincția, pe care o face

ra iunea ce împline te virtu ile, cu privire la cauza proprie, mânat de o inten ie chibzuit i în eleapt (14).

Deci i Sfin ii Prooroci, "c utând cu st ruin " i "cercetând cu de-am nuntul" cele privitoare la mintea sufletului, erau purta i spre Dumnezeu de o mi care arz toare i înfocat , a min ii, p truns de tiin i cuno tin f ceau cu ra iunea distinc ii în elepte în vreme ce împlineau poruncile dumnezeie ti. Iar cei ce-i imit pe ei caut asem narea st ruitor, cu cuno tin i tiin ; mântuirea sufletelor, i cerceteaz am nun it, cu chibzuin i în elepciune distinc iile din faptele dumnezeie ti.

Scolii

1. Nici harul dumnezeiesc nu produce ilumin rile cuno tin ei, dac nu e cineva în stare s primeasc iluminarea prin puterea natural , nici capacitatea de primire a acestuia nu produce iluminarea cuno tin ei, f r harul care s o d ruiasc .

2. Cel ce cere f r patim , prime te harul de a lucra prin fapte virtu ile; cel ce caut în chip nep tima , afl adev rul din lucruri prin contemplarea natural ; iar cel ce bate în chip nep tima la u a cuno tin ei va intra neîmpiedicat la harul ascuns al teologiei mistice (cuno tin a tainic despre Dumnezeu).⁵⁰¹

3. Mintea este organul în elepciunii; ra iunea al cuno tin ei; încredin area (convingerea) amândurora, al credin ei, care este sus inut prin amândou ; iubirea natural de oameni, al darurilor vindec rilor. C ci tot darul dumnezeiesc are în noi, ca putere sau dispozi ie, un organ corespunz tor i capabil de el. Astfel cel ce i-a cur it

501 Cele trei trepte ale urcu ului duhovnicesc.

mintea de orice năcluire sensibil, primește în elepciune; cel ce și-a făcut rațiunea stăpân peste afectele înțeleșcute, adică peste mânie și poftă, primește cunoștință; cel ce are în minte și rațiune o încredințare neclintită cu privire la Dumnezeu, primește credința care toate le poate; iar cel ce a ajuns la iubirea naturală de oameni, după înălțurarea totală a iubirii pe care toate de sine, primește darurile vindecărilor.

4. E vorba de lumina sensibilă.

5. E vorba de lumina duhovnicească.

6. Se înlege a celor ce se mișcă spre Dumnezeu

7. Faptul existenței⁵⁰² prezintă pe Dumnezeu ca origine naturală (început), iar tendința după existența fericită⁵⁰³ înfrână ează pe Dumnezeu ca întă final (sfârșit) spre care tinde cu voia tot ce e părătruns de dorința să se zidească din nou în Dumnezeu. Unitatea acestora stă în existența fericită⁵⁰⁴ venită prin har. Aceasta înfrână ează pe Dumnezeu, care e prin fire mai presus de orice început și sfârșit, făcând pe cei ce au după fire un început și un sfârșit, să fie după har fără de început și fără de sfârșit.

8. Prefacerea calitativă după har, pără la îndumnezeire, este ieșirea din cele hotărnicite în mod natural între început și sfârșit.⁵⁰⁵

9. Cuvânt tainic spre judecata viitoare.

10. Mai întâi cel evlavios "caut" să omăoare părătul pentru voință și voința pentru părăt; pe urmă "cercețează" cum și în ce chip trebuie să le fortifice pe aceasta una pentru alta. După mortificarea desvârșită a acestora una

⁵⁰² Rațiunea existenței.

⁵⁰³ Rațiunea existenței fericite.

⁵⁰⁴ Rațiunea existenței fericite.

⁵⁰⁵ Cei în lăpă peste timp, trebuie să aibă simțirea că sunt fără de început, că ceea ce-i în ei nu are început, și că sunt fără de sfârșit.

pentru alta, "caut " via a voin ei în virtute i a virtu ii în voin ; pe urm "cerceteaz " cum i în ce chip trebuie s dea via fiec reia din acestea în cealalt . "C utarea" este, ca s d m o defini ie, dorirea unui lucru dorit, iar "cercetarea" e c utarea modului de împlinire a dorin ei dup lucrul dorit.

11. Cel ce a omorât voin a dup p cat, s-a împreunat cu Hristos într u asem narea mor ii iar cel ce a înviat-o pe aceasta pentru dreptate, s-a împreunat cu El i într u asem narea învierii Lui.

12. P catul i voin a omorându-se una pentru alta, dobândesc o îndoit nesim ire una fa de alta. Iar dreptatea i voin a având via a una în alta, dobândesc o îndoit sim ire una fa de alta.

13. Alt în eles al acestora.

14. Mintea mi cându-se f r s tie, spre cauza lucrurilor, numai prin dorin , "caut " numai; iar ra iunea scrutând ra iunile adev rate din lucruri, în chip felurit, le "cerceteaz ".

Întrebarea 60

"Ca al unui miel neîntinat i nespurcat, care este Hristos, cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, dar ar tat în timpurile din urm pentru noi".⁵⁰⁶ De cine cunoscut mai înainte?

R spuns

Prin taina lui Hristos cuvântul Scripturii a numit pe Hristos însu i. Aceasta o m rturise te limpede marele

⁵⁰⁶ I Petru I, 19-20.

Apostol, spunând: "Taina cea ascunsă de neamuri, s-a descoperit acum", de unde se vede că după el taina lui Hristos e tot una cu Hristos. Iar această taină este, desigur, unirea neîmpărțită în ele a dumnezeirii și omenității într-un singur ipostas. Unirea aceasta adună omenitatea la un loc cu dumnezeirea în tot chipul în rațiunea ipostasului și face din amândouă un singur ipostas compus, fără să aducă nici un fel de micorare a deosebirii lor ființiale după fire. Astfel se înfăptuiește, precum am spus, un singur ipostas al lor, și totuși deosebirea firilor rămâne neatinsă, ceea ce face ca și după unire să se păstreze micorată integritatea lor după fire, în care sunt unite. Căci acolo unde prin unire nu s-a produs nici o schimbare sau alterare în cele ce s-au unit, rămân neatinsă rațiunea ființială a fiecăreia după cele ce s-au unit. Iar acolo unde rațiunea ființială rămân neatinsă și după unire, au rămas nevătmate și firile, nepierzând nici una ale sale din pricina unirii.

Căci se cere de Făcătorul a toate, ca fiind cându-se prin fire, potrivit iconomiei, ceea ce nu era, să se păstreze pe Sine neschimbat, atât ca ceea ce era după fire,⁵⁰⁷ cât și ca ceea ce a devenit prin fire⁵⁰⁸ potrivit iconomiei. Fiindcă nu se poate cugeta la Dumnezeu vreă schimbare,⁵⁰⁹ precum nu se poate cugeta peste tot vreă mișcare, care singur face cu

⁵⁰⁷

⁵⁰⁸ . E o deosebire între înălțimea și înălțimea. Fiul lui Dumnezeu nu a devenit "după fire" om, dar a devenit "prin fire", adică într-adevăr, luând o fire omenească, nu numai la aparență.

⁵⁰⁹ E o foarte interesantă deducție a nealterării firii omenești din Hristos. Ipostasul lui Hristos e un întreg nedespărțit. Iar acest ipostas fiind dumnezeiesc, el nu se poate schimba în nimic din ceea ce are. Prin urmare nici firea omenească, devenită parte a Cuvântului Dumnezeiesc, nu poate ieși din definiția ei.

putin schimbarea la cele ce se mi c .⁵¹⁰ Aceasta este taina cea mare i ascuns . Aceasta este inta fericit (sfâr itul) pentru care s-au întemeiat toate. Acesta este scopul dumnezeiesc, gândit mai înainte de începutul lucrurilor, pe care definându-l spunem c este inta final mai înainte gândit , pentru care sunt toate, iar ea pentru nici una. Spre această int final privind, Dumnezeu a adus la existen fiin ele lucrurilor. Acesta este cu adev rat sfâr itul Providen ei i al celor providen iale, când se vor readuna în Dumnezeu cele f cute de El. Aceasta este taina care circum-scrie toate veacurile i descoper sfatul suprainfinit al lui Dumnezeu, care exist de infinite ori infinit înainte de veacuri. Iar vestitor (înger) al ei s-a f cut îns i Cuvântul fiin ial al lui Dumnezeu, devenit om. C ci Aceasta a dezv luit, dac e îng duit s spunem, îns i adâncul cel mai dinl untru al bun t ii p rinte ti i a ar tat în Sine sfâr itul pentru care au primit f pturile începutul existen ei. Fiindc pentru Hristos sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile i cele afl toare în l untru veacurilor începutul existen ei i sfâr itul lui Hristos. C ci înc dinainte de veacuri a fost cugetat i rânduit unirea hotarului (definitului) i a nehot rniciei (indefinitului), a m surii i a

510 Mi carea aci e luat în sens r u, ca ie ire a unei firi din normalitatea ei. Acest sens p c tos al mi c rii am v zut c îl cunoa te i Sf. Grigorie de Nissa (Vita Moysis, P.G. 44, 405 D). Poate c numai această mi care o socote te început al p catului i Evagrie Ponticul i nu mi carea în general, cum socote te Hans Urs von Baltasar (Die gnostischen Centurien, p. 118). De pild de aceste dou feluri de mi c ri vorbe te Evagrie în Cent. II, cap. 72 (Cap. prognostice): "Cine a cugetat prima desp r ire i cine a cunoscut prima mi care (e desp r irea lui Adam de Dumnezeu i mi carea lui spre p cat, n. tr.) i cum fiin ele ra ionale prin ostenele lor (mi carea cea bun n. tr.) se întorc la mo tenirea lor". (Frankenberg, p. 179).

lipsei de m sur , a marginii i a nem rginirii, a Creatorului i a creaturii, a stabilit ii i a mi c rii (l).⁵¹¹ Iar aceast tain

511Ideea aceasta o exprim Sf. Maxim i în cap. gnost. 1.66-67.

Comentând aceste capete Hans Urs von Balthasar (Op. c. 135) spunea: "întruparea Domnului este central, sensul i scopul lumii ba moartea i învierea lui Hristos sunt numai forma concret a legii universale în general, chiar f cînd abstrac ie de p cat. Desigur Maxim nu exclude p catul - deci nu e martor direct pentru teoria seotist a întrup rii - dar modeleaz legea întrup rii dup legea firii, ba aceasta e întocmit în sfatul dumnezeiesc în vederea aceleia". (Filoc. rom. II, p. 148-149). In acest loc Sf. Maxim spune c nu abia p catul lui Adam, ci îns i constitu ia lumii, a a cum a ie it din gândul i din actul creator al lui Dumnezeu, o îndrum spre Hristos. în cap. 66-67 gnost. se spusese c toate cele create au fost întemeiate spre Hristos, întrucît toate se cer dup cruce, mormânt i înviere. Acum spune c aceast întemeiere spre Hristos st în aceea c toate cele create se cer dup unirea cu necreatul, fapt ini iat prin întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, în leg tur cu aceast concep ie amintim c Serghie, fostul patriarh al Moscovei, într-o epistol în care lua atitudine fa de înv turile lui Serghie Bulgacov, declara drept gre eal afirma ia acestuia c : "Dumnezeu a creat lumea în vederea întrup rii Fiului lui Dumnezeu". El zicea textual: "Dup concep ia lui Bulgacov dimpotriv întruparea Fiului lui Dumnezeu nu e simplu accident (Zuffalligkeit) în planul lumii ei "Dumnezeu a creat lumea tocmai în vederea întrup rii" (Revista "Orient und Occident", Neue Folge, Erstes Heft, Marz 1936, p.5). F r s ap r m concep ia lui Bulgacov în ansamblul ei, e v dit c fraza lui de mai sus e mai în acord cu Sf. Maxim decât p rerea lui Serghie. Aceasta cu atît mai mult cu cît Bulgacov nu exclude cauzalitatea p catului din întruparea Fiului lui Dumnezeu. (Vezi tot acolo, p. 19, unde Bulgacov î i citeaz din "Mielul lui Dumnezeu", ed. rus , Paris, Ymca Press, 363-438, urm toarele propozi ii: "întruparea lui Dumnezeu s-a îndeplinit în toat însemn tatea i întinderea ei a a cum a fost hot rât din vecinicie în sfatul lui Dumnezeu; ea a fost totu i îndeplinit pentru omenirea c zut , în urma acestei c deri, ea a devenit înainte de toate un mijloc pentru mântuire i r scump rare, dar i-a men inut totodat plenitudinea însemn t ii ei i dincolo de r scump rare, c ci ea nu se epuizeaz în ultima".

s-a înf ptuit în Hristos, care s-a ar tat în cele din urm dintre timpuri, aducând prin ea împlinirea hot rârii de mai înainte a lui Dumnezeu. Aceasta, pentru ca cele ce se mi c dup fire s g seasc odihna în jurul Aceluia care este dup fiin cu totul nemi cat, din mi carea lor fa de ele însele i una fa de alta; de asemenea ca s primeasc prin experien cuno tin a tr it a Aceluia în care s-a învrednicit s se odihneasc , cuno tin care le ofer posesiunea fericit , neschimbat i constant a Celui cunoscut de ele.

C ci Scriptura tie de o îndoit cuno tin a celor dumnezeie ti. Una e relativ i const numai în ra ionament i în în elesuri, neavând sim irea experiat prin tr ire a Celui cunoscut. Prin ea ne c l uzim în via a aceasta. Cealalt e în sens propriu adev rat i const numai în experien a tr it , fiind în afar de ra ionament i de în elesuri i procurând toat sim irea Celui cunoscut prin participarea la El dup har (2). Prin aceasta vom primi în via a viitoare îndumnezeirea

S-ar p rea c dup Sf. Maxim problema trebuie rezolvat în sensul c i chiar f r de p cat lumea era destinat unei întrup ri a Logosului în ea, a unei mor i i învieri a omenit ii Logosului i a lumii în El. Dar p catul a dat acestei întrup ri caracterul de extrem chenez , crucii caracterul sângeros i isp itor, iar învierii caracterul de biruîn asupra mor ii. F r p cat ar fi fost o întrupare, o cruce i o înviere mistic , în sensul c i creatul ca atare (chiar ajuns la nep timire) trebuie s primeasc în El pe Dumnezeu într-un mod mai deplin (întrupare), s se odihneasc de activit ile i însu irile sale (moartea) i s învie la o activitate exclusiv dumnezeiasc (îndumnezeirea). Logosul cu omenitatea Sa ne-ar fi fost înaintemerg torul pe acest drum. A adar taina lui Hristos a fost rânduie din veac i lumea a fost creat cu o constitu ie corespunz toare cu ea, dar p catul a modelat într-un fel nou executarea ei. Dar dincolo de sensul r scump r tor impus de p cat, întruparea, moartea i învierea Lui au i sensul mistic i în acest sens ele trebuiesc repetate de fiecare f ptur .

mai presus de fire, ce se va lucra fără încetare. Cunoștința relativ, cuprins în raționament și în elesuri, mi se dă dorința spre cunoștința trinitară prin participare (3). Iar cea trinitară, care procură simțirea. Celui cunoscut prin participare și prin experiență, înțelegându-l cunoștința cuprins în raționament și în elesuri.

Căci este cu neputință, zic în elepții, să existe deodată cu experiența lui Dumnezeu, raționamentul cu privire la El; sau deodată cu simțirea lui Dumnezeu, în alegerea Lui. Fiindcă prin raționamentul despre Dumnezeu în alegerea cunoștinței prin analogie, scoasă din contemplarea lucrurilor. Prin simțirea, experiența prin participare a bunurilor mai presus de fire (4). În sfârșit prin în alegere, cunoștința simplă și unitară despre El, răsușită din lucruri. Dar poate că acestea au valoare în legătură cu orice alt lucru, dacă experiența unui anumit lucru operează în raționamentul cu privire la el și dacă simțirea lui dă odihnă simțirii de a-l în alegere. Căci experiența numesc cunoștința trinitară (), care se ivește după încetarea oricărei raționament iar simțirea însăși participarea la lucrul cunoscut, care apare după încetarea oricărei în alegere. Poate că acestea vrea să ni le spună în chip tainic marele Apostol când zice: "Cât despre proorocii, se vor desființa; cât despre darul limbilor, va înceta; cât despre cunoștință, se va sfârși".⁵¹² El vorbește desigur despre cunoștința aflătoare în raționament și în elesuri.

Această taină a fost cunoscută mai înainte de toate veacurile de către Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. De Tatăl ca acela care a binevoit-o, de Fiul ca acela care a îndeplinit-o, iar de Sfântul Duh ca acela care a conlucrat. Fiindcă nu este cunoștința Tatălui și a Fiului și Sfântului Duh, odată ce una

⁵¹² ICor.13, 3.

este i fiin a i puterea lor. C ci nu ignora Tat l întruparea Fiului, precum nici Duhul Sfânt. Pentru c în întreg Fiul, care împlinea taina mântuirii noastre prin întrupare, se afla întreg Tat l dup fiin , nu întrupându-Se, ci binevoind s se întrupeze Fiul se afla în întreg Duhul Sfânt dup fiin , nu întrupându-Se, ci conlucrând cu Fiul la întruparea cea negr it pentru noi.

Deci fie c zice cineva Hristos, fie taina lui Hristos, singura Sfânta Treime are pre tiin a ei dup fiin ; cu alte cuvinte numai Tat l, Fiul i Sfântul Duh. i s nu se întrebe nimeni cu nedumerire, cum Hristos, fiind unul din Sfânta Treime, e pre tiut de ea. C ci nu ca Dumnezeu a fost Hristos pre tiut, ci ca om, adic întruparea Lui cea dup iconomie pentru om. Pentru c Cel ce este ve nic existent, din Cel ve nic existent mai presus de cauz i de ra iune, niciodat nu este pre tiut. Fiindc pre tiute sunt numai acelea, care au un început al existen ei fiind cauzate. Deci Hristos a fost pre tiut nu ca ceea ce era dup fire ca Sine însu i, ci ca ceea ce s-a ar tat mai pe urm f cându-Se din iconomie pentru noi.

C ci se c dea cu adev rat ca Cel ce este dup fire f c torul fiin ei lucrurilor, s se fac i Autorul îndumnezeirii dup har a celor create, ca astfel D t torul existen ei s se arate ca i D ruitorul fericirii ve nice a existen ei. Deci dat fiind c nici una dintre f pturi nu se cunoa te pe sine sau vreun alt lucru ca ceea ce sunt dup fiin , pe drept cuvânt nu e f ptur care s nu fie lipsit dup fire i de pre tiin a celor ce vor fi. Numai Dumnezeu, care este mai presus de cele ce sunt, se cunoa te i pe Sine ca ceea ce este dup fiin i le cunoa te i pe toate cele f cute de El mai înainte de-a fi. Ba va d rui dup har i f pturilor cuno tin a despre ele în ile, ca i cuno tin a reciproc despre

ceea ce sunt după ființă, și le va descoperi rațiunile lor ce se află în El în chip unitar mai înainte de facerea lor.

Unii spun că Hristos a fost cunoscut mai înainte de întemeierea lumii, de către aceia cărorăli s-a arătat apoi în timpurile cele mai de pe urmă, întrucât și ei au existat înainte de întemeierea lumii, împreună cu Hristos cel cunoscut de mai înainte. Dar noi nu primim această învățtură, fiindcă este cu totul străin de adevăr, că una ce face ființa celor raționale coetern cu Dumnezeu.⁵¹³ Căci nu e cu puțin să fie cineva cu Hristos precum este El și apoi să nu mai fie cu El, dacă în El ajung veacurile la capătul lor și în El se opresc cele ce se află în mijloc. Fiindcă în El nici una dintre făpturi nu mai este supus schimbării.⁵¹⁴

Iar "neîntinat" l-a numit cuvântul Scripturii pe Hristos și "nespurcat", că pe unul ce a fost prin fire cu totul slobod, atât cu sufletul cât și cu trupul, de stricăciunea păcatului. Căci sufletul lui nu avea întinăciunea răutății, nici

513 Se respinge teoria preexistenței.

514 În acest sens taina lui Hristos circumscrie toate veacurile sau toate au fost făcute pentru ea. Toate se readună în Dumnezeu după har. Dar Dumnezeu, Cel în care se readună toate, este Hristos, Logosul cel întrupat. Iar prin aceasta, prin faptul că Dumnezeu, Cel în care "sfârșesc" toate, este și om, identitatea ființei omenești este asigurată pentru vecii vecilor. Minunat este taina aceasta. Ea face cu puțin cea mai strâns unire-a firii omenești cu cea dumnezeiască, chemând-o la schimbare. Iar mai înainte am văzut că neschimbarea aceasta nu înseamnă numai o nealterare în rău, ci și o neîmpiedicare din hotarele ei în sus, căci firea omenească este firea lui Dumnezeu-Cuvântul iar acesta nu se schimbă în nimic din ale Sale. Dar prin aceasta se asigură neschimbabilitatea firii noastre îndumnezeite. Cu atât mai puțin se poate altera în rău o fire omenească unită cu Hristos. Prin aceasta se respinge teoria preexistenței, după care sufletele au preexistat la Dumnezeu și apoi, când în păcat, au fost trimise în corpuri.

trupul lui spurc ciunea p catului.

Scolii

1. Hotarul care cuprinde este marginea acelora care sunt prin fire mrginite. Iar m sura este circumscrierea cantit ii universale i sfâr itul veacurilor i al naturilor vremelnice. Marginea este circumscrierea celor mrginite în existen a lor de un început i un sfâr it. Iar creatura este ipostasul scos din cele ce nu sunt. Unirea acestora dup ipostas, prin Providen , cu Acela prin care s-au f cut acestea, a fost cugetat de mai înainte. Aceasta, ca s se conserve pe de-o parte existenta lucrurilor dup fiin a a cum se cuvenea, pe de alta s primeasc o subzisten (un suport) sau un mod de a fi dup harul dumnezeiesc, dovedind toat starea de neschimbabilitate prin unirea cu Dumnezeu.

2. Cuno tin a, zice, este îndoit . Una st în ra ionament i în în elesuri despre Dumnezeu, neavând sim irea celor cugetate printr-o prezen a fe ei lor. Cealalt este cea prin tr ire, care singur are posesiunea adev rurilor, prin prezen a fe ei lor, f r ra ionamente i în elesuri.

3. Dat fiind c ra iunea indic prin cuno tin un lucru ce poate fi cunoscut, ea mi c dorin a celor ce sunt mi ca i de ea spre posesiunea lucrului indicat.

4. Cuno tin a prin ra iune premerge oric rei experien e. C ci posesiunea lucrului e dat numai prin experien .

Întrebarea 61

"Căci vremea este ca să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu. Iar dacă începe întâi de la noi, care va fi sfârșitul celor ce nu ascultă de Evanghelia lui Dumnezeu? Și dacă dreptul abia se mântuiește, unde se va arăta necredinciosul împotriva lui?"⁵¹⁵ Ce înseamnă : "Vremea este să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu?". Sau: "dacă dreptul abia se mântuiește?"

Răspuns

Dumnezeu, care a zidit firea omenească, nu a creat împreună cu ea nici plăcerea nici durerea din simțire (din simțuri), ci a dat minții ei o anumită capacitate de plăcere, prin care să se poată bucura în chip tainic de El. Această capacitate (care este dorința naturală a minții lui Dumnezeu), lipind-o primul om de simțire îndată ce a fost creat, i-a văzut plăcerea mi cându-se potrivit firii, spre lucrurile sensibile, prin mijlocirea simțurilor (1). Dar Cel ce se îngrijește de mântuirea noastră a înfipt în mod providențial în această plăcere, ca pe un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a zidit în chip în elept în firea trupului legea morții, ca să limiteze nebunia minții, care îi mișcă, potrivit firii, dorința spre lucrurile sensibile (2).

Astfel, datorită plăcerii potrivnice rațiunii, care a purtat truns în fire, a purtat truns, ca un antidot, și durerea conform cu rațiunea. Aceasta este mijlocul de multe purtămuri, între care și din care este și moartea, și are rostul să înlăture plăcerea potrivnică firii, ba chiar să o desființeze cu desăvârșire, ca să

⁵¹⁵ I Petru 1, 17-18.

se arate darul pl cerii dumnezeie ti în minte (3). C ci toat durerea având drept cauz a na terii sale fapta unei pl ceri care îi premerge, e o datorie pe care trebuie s o pl teasc în chip natural, în virtutea cauzalit ii, to i cei ce sunt p rta i de firea omeneasc . Fiindc pl cerea potrivit firii e urmat în chip firesc de durere în to i cei a c ror na terea a fost anticipat de legea pl cerii f r cauz . Iar f r cauz numesc pl cerea primei gre eli, întrucât nu a fost urmarea unei dureri premerg toare.

Deci dup c dere to i oamenii aveau în mod natural pl cerea ca anticipa ie a venirii lor pe lume i nici unul nu era liber de na terea p tima prin pl cere. De aceea to i pl teau în mod natural durerile ca pe o datorie i ca pe o datorie suportau moartea de pe urma lor, i nu se afla chip de sc pare pentru cei tiraniza i silnic de pl cerea nejustificat (4) i st pâni i în mod natural de durerile justificate i de moartea cea atotjustificat de pe urma lor.⁵¹⁶ C ci pentru desfiin area pl cerii atotnecuenite era trebuin de durerile atotcuenite de pe urma ei care sfâ iau în chip jalnic pe om (ce- i avea începutul facerii în stric ciunea pl cerii i sfâr itul în stric ciunea mor ii). Iar pentru îndreptarea firii ce p timea, trebuia s se iscodeasc o durere i o moarte în acela i timp i necuvenit i necauzat ; necauzat (nevinovat) prin faptul de-a nu avea pl cerea ca anticiparea na terii, i necuvenit prin faptul de a nu fi urmarea unei vie i p tima e. Aceasta pentru c durerea i moartea atotnecuenit , a ezându-se la, mijloc între pl cere necuvenit i moartea atotnecuenit , s desfiin eze total originea atotnecuenit a firii din pl cere i sfâr itul ei atotcuenit prin moarte, cauzat de acea origine. i a a s se

516 Se mai pot traduce: pl cerea nedreapt i durerea sau moartea dreapt . Sau pl cerea necuvenit i durerea i moartea cuvenit .

fac neamul omenesc iar ei liber de plcere și de durere, recpându-și firea limpezimea de la început, nemaifiind întinat de trsăturile care au pstruns în firea celor supui fericii și stricciunii (5).

Pentru aceasta Cuvântul lui Dumnezeu, fiind Dumnezeu desvârșit după fire, se face om desvârșit, constatat din suflet mintal și trup pătimitor după fire, asemenea nou, afară numai de păcat, neavând câtă de pu în plăcerea răsrit din neascultare, ca anticipa ieșirea na terii Sale în timp din femeie, dar însuși indu-și, din iubirea de oameni, de bună voie, durerea de pe urma aceleia, care este sfârșitul firii (6). Iar aceasta a făcut-o ca, suferind pe nedrept, să desființeze obârșia noastră din plăcerea necuvenit, care ne tiraniza firea; cci moartea Domnului n-a fost o datorie plătită pentru această obârșie din plăcere, ca la ceilalți oameni, ci mai degrabă o putere opusă acestei obârșii. De asemenea ca să înlăture cuvenitul sfârșit al firii prin moarte, întrucât acesta (7) nu avea la El ca pricină plăcerea nelegiuit, pentru care a păstruns (acest sfârșit în fire) ei, care era pedepsit prin el după dreptate.⁵¹⁷

Cci Domnul fiind în elept, drept și puternic după fire, se cdea ca în elept să nu ignore modul tămduirii, ca drept să nu înfptuiască în chip silnic mântuirea omului stpănit de păcat cu voia lui, iar ca atotputernic să nu se arate slab în aducerea la îndeplinire a vindecării.

În elepciunea i-a arătat-o în modul tămduirii,

⁵¹⁷ Durerea și moartea în general sunt un flux menit să spele începutul din păcat al firii, care întinează întreaga ei existență. Dar la omul de rând ele nu reușesc să urnească acest nămol. La Iisus însă acest flux nu se izbește de zidul unei origini proprii. De aceea la El trece dincolo de persoana Sa, curînd cu impetuozitatea lui originea din păcat a celor ce sunt copertați la firea Lui omenească și ca urmare înlăturând și moartea ce rezultă din această origine.

f cându-se om f r vreo schimbare sau tirbire. Cump na drept ii a ar tat-o în m rimea pogorârii, luând de bun voie osânda noastr în tr s tura p timitoare⁵¹⁸ a firii Sale i f când din aceast tr s tur o arm spre desfiin area p catului i a mor ii de pe urma lui, adic a pl cerii i a durerii de pe urma ei. Pentru c în tr s tura p timitoare (8) st tea puterea p catului i a mor ii, adic domnia silnic a p catului prin pl cere i st pânirea mor ii prin durere. C ci e v dit c în tr s tura p timitoare a firii st puterea pl cerii i a durerii. Pentru c vrând s sc p m de sim irea chinuitoare a durerii, ne lu m refugiul la pl cere, încercând s ne mângâiem firea torturat de chinurile durerii. Dar gr bindu-ne s tocim împuns turile durerii prin pl cere, înt rim i mai mult zăpăsil aceleia împotriva noastr , neputând ajunge la o pl cere eliberat de durere i de osteneli (9).

Iar t ria puterii atotcovâr itoare i-a ar tat-o d ruind firii neschimbălbăntă prin toate cele contrare suferite de El (10). C ci d ruind firii prin patimi nep timirea, prin osteneli odihna i prin moarte via a ve nic , a restabilit-o iar i, înnoind prin priva iunile Sale trupe ti deprinderile firii i d ruindu-i acesteia prin, întruparea Sa harul mai presus de fire, adic dumnezeirea.

F cutu-s-a deci Dumnezeu om cu adev rat i a dat firii o alt obâr ie pentru o a doua na tere, obâr ie care o duce prin osteneal i durere spre pl cerea viitoare.⁵¹⁹ C ci

518 . Traducerea cea mai bun ar fi; modul p timitor. C ci e un mod care influen eaz întreaga fire. E o "existen ial " în sensul filosofiei lui Heidegger.

519 Precum prima obâr ie, pl cerea împreun rii trupe ti, mâna firea, prin perpetuarea iubirii de pl cere, spre durere, corup ie i moarte, a a noua obâr ie, a harului, îndemnând-o la dureri i osteneli potrivnice

protoprintele Adam, cîc lîcînd porunca dumnezeiasc, a dat firii alt obîr ie decît cea dintîi, constatatoare din pl cere, dar sfîrînd în moartea prin durere; i a n scocit, la sfatul arpelui, o pl cere, ce nu era urmarea unei dureri de mai înainte, ci mai degrab ducea la durere. Prin aceasta i-a dus, cu dreptate, pe cei to i n scu i din el dup trup, împreun cu sine la sfîrîitul mor ii prin durere, datorit obîr iei lor nedrepte prin pl cere. Dar tot a a Domnul, f cîndu-Se om i dînd o alt obîr ie firii, pentru o a doua na tere din Duhul Sfînt, i primind moartea atotcuenit din durere a lui Adam, devenit în EL atotnecuenit, întrucît nu- i avea ca obîr ie a na terii Sale pl cerea atotcuenit de pe urma neascult rii protoprintelui, a adus desfiin area ambelor extreme: a obîr iei i a sfîrîtului f pturii omene ti dup chipul lui Adam, ca unele ce nu au fost date de la început de Dumnezeu. i a a a f cut pe to i cei ren scu i în El duhovnice te, liberi de vina ce ap sa asupra lor. Drept urmare ace tia nu mai au de la Adam pl cerea na terii, dar p streaz din pricina lui Adam durerea care lucreaz în ei moartea, nu ca o datorie pentru p cat, ci ca mijloc împotriva p catului, potrivit unei orînduiri în elepte dintr-o necesitate natural (11). Iar cînd moartea nu mai are pl cerea ca mam, care o na te i pe care trebuie s o pedepseasc, se face în chip v dit pricina vie ii ve nice.⁵²⁰ Astfel, precum via a lui Adam din pl cere s-a f cut maica mor ii i a stric ciunii, la fel moartea Domnului pentru Adam (c ci el era liber de pl cerea lui Adam), se face n sc toare a vie ii

pl cerii, o duce spre pl cerea adev ratei vie i.

⁵²⁰ Moartea fiind în grece te de genul masculin () iar pl cerea de genul feminin, textul grec poate permite jocul de cuvinte: cînd moartea nu mai are pl cerea ca mam, se face tat al vie ii ve nice.

ve nice.⁵²¹

Deci socotesc c Scriptura a deosebit bine lucrurile, ar tând cum provenien a din Adam prin pl cere, punându- i pecetea silnic peste fire, a dat-o pe aceasta hran mor ii ce s-a ivit din pricina ei, i cum na terea Domnului dup trup a adus desfiin area amândurora, adic a pl cerii din Adam i a mor ii din pricina lui Adam, tergând odat cu p catul lui Adam i pedeapsa lui Adam. C ci nu era cu putin s fie predat la sfâr it stric ciunii prin moarte, cel venit pe lume neatins de originea prin care s-a ivit ca sfâr it moartea (12). Dar dac -i a a, potrivit acestei deosebiri, pân când au st pânit silnic peste fire, în ce prive te începutul i sfâr itul, adic na terea i stric ciunea, numai stric ciunile lui Adam, nu era vremea s se înceap judecata spre deplina osândire a p catului. Dar când s-a ar tat Cuvântul lui Dumnezeu în trup i s-a f cut om des -vâr it, afar numai de p cat, purtând prin fire, dar cu voia Sa, în trupul lui Adam numai pedeapsa, i a osândit p catul în trup, suferind în chip nevinovat Cel drept pentru cei drep i, i a r sturnat rostul mor ii; pref când-o în osând a p catului din osând a firii, a venit vremea s se înceap judecata pentru osândirea p catului prin r sturnarea rostului mor ii.

Dar s l muresc i mai bine acest lucru: P catul, am gind la început pe Adam, l-a înduplecat s calce porunca dumnezeieasc . Prin aceasta dând fiin pl cerii, iar prin pl cere s l luindu-se pe sine în însu i adâncul (sânul) firii,

521 "Via a" lui Adam e pricin de moarte ob teasc . "Moartea" Domnului e pricin de via a ob teasc i ve nic . Pentru c "via a" lui Adam era o fals via , o consumare a adev ratei vie i prin viermele pl cerii. Iar "moartea" Domnului nu înseamn o omorîre a vie ii, ci a viermelui care rodea sâmburele adev rat al vie ii.

a osândit la moarte întreaga fire, împingând prin om toată firea celor create spre destrămare prin moarte (13). Căci aceasta a plănit-o diavolul cel viclean, semănătorul pământului întru răutate, care prin mândrie s-a înstrăinat pe sine de slava dumnezeiească, iar din invidie făcând de noi în fața lui Dumnezeu, l-a scos pe Adam din Rai: să nimicească lucrurile lui Dumnezeu și să împrăstie cele ce au fost aduse la existență. Fiindcă ne pizmuiește pe căcatul nu numai pe noi, pentru slava ce-o primim de la Dumnezeu din pricina virtuții, ci și pentru Dumnezeu pentru puterea prealudată ce o are în ochii noștri din pricina mântuirii (14).

Deci toată firea noastră este stăpânită de moarte din pricina căderii. Iar motivul stăpânirii era plăcerea, care, luându-și începutul dintr-o neascultare, se menține de-a lungul întregului lanț de nașteri naturale. Din pricina acestei plăceri a fost adusă moartea ca osândă peste fire. Dar Domnul, fiindcăndu-Se om și neprimind ca anticipație a nașterii sale după trup plăcerea necuvenită, pentru care a fost adusă peste fire osândă cuvenită a morții, dar primind cu voia după fire moartea întru sursă pentru timitoare a firii, adică suferind-o, a răsturnat rostul (întrebuințarea) morții, nemaiavând aceea în El rostul de osândă a firii, ci a pământului. Căci nu era cu puțin ca în Cel ce nu i-a luat nașterea din plăcere să fie moartea osândă a firii. Drept aceea în El a avut rostul să desființeze pe căcatul protoprintelui, din pricina căruia stăpânea peste toată firea frica morții.

Căci dacă în Adam moartea a fost osândă a firii, întrucât aceasta i-a luat ca obârșie a nașterii ei plăcerea, pe drept cuvânt moartea în Hristos a devenit osândă a pământului, firea recăpătând din nou în Hristos o obârșie liberă de plăcere. Astfel, precum în Adam pe căcatul din

pl cere a osândit firea la stric ciune prin moarte i cât a st pânit el a fost vremea în care firea era osândit la moarte pentru p cat, tot a a în Hristos a fost cu dreptate ca firea s osândeasc p catul prin moarte i s fie vremea în care s înceap a fi osândit p catul la moarte, pentru dreptatea dobândit de fire, care a lep dat în Hristos cu totul na terea din pl cere, prin care se întinsese peste to i cu necesitate osânda mor ii ca o datorie. Deci aceea i moarte, în Adam este o osând a firii de pe urma p catului, iar în Hristos o osând a p catului de pe urma drept ii. C ci cel ce sufer moartea ca o osând a firii de pe urma p catului s u, o sufer dup dreptate. Dar cel ce nu o sufer de pe urma p catului s u, prime te de bun voie moartea adus în lume de p cat spre desfiin area p catului, d ruind-o mai degrab din iconomie firii ca un har spre osândirea p catului.

Deci precum din pricina lui Adam, care a înfiin at prin neascultare legea na terii din pl cere i drept urmare a acesteia moartea ca osând a firii, to i cei ce aveau existen din Adam, dup legea na terii din pl cere, aveau în chip necesar i f r s vrea, împreunat virtual cu na terea, i moartea ca osând a firii i deci atunci era vremea în care firea era osândit prin p cat, întrucât st pânea peste fire legea na terii prin pl cere, tot a a din pricina lui Hristos, care a smuls din fire cu totul legea na terii prin pl cere i prin urmare rostul mor ii ca osând a firii, primind-o de bun voie numai ca osând a p catului, to i cei ce s-au ren scut cu voia din Hristos prin baia rena terii în duh i au lep dat prin har na terea de mai înainte prin pl cere din Adam i p zesc harul nep c tuirii de la Botez i puterea nemic orat i neîntinat a înfierii tainice în duh, prin legea poruncilor evanghelice, au în ei dup cuviin moartea (întrebuin area mor ii) ce se lucreaz spre osânda

p catului.⁵²² Ei au apucat vremea în care se osânde te prin har p catul în trup. Iar osândirea aceasta are loc în general după fire, pentru marea taină a înomenirii, chiar din vremea întrupării; iar în special, după plecarea prin har, din vremea când prime te fiecare prin Botez harul înfierii. Prin acest har, lucrat (actualizat) în chip voluntar prin împlinirea poruncilor,⁵²³ având la început numai na terea în duh suport fiecare, prin multe p timiri, moartea (întrebuinarea morții) spre osânda p catului (15).

Pentru cel ce a fost botezat și prime te Botezul, înt rindu-l prin porunci, nu mai pl te te moartea ca o datorie pentru p cat, ci prime te întrebuinarea morții ca osândă a p catului, care s -l treacă în chip tainic la viaa dumnezeiească și f r de sfârșit. Căci Sfînșii, care au străbătut calea vieții de aici trecând prin multe p timiri, pe care le-au purtat cu bărbăție pentru adevăr și dreptate, au eliberat firea din ei de moartea ca osândă pentru p cat, și arma morții, care slujea spre nimicirea firii, au folosit-o spre nimicirea p catului, după pilda c peteniei mântuirii lor, Iisus. Fiindcă dacă p catul se slujea de moarte ca de-o armă pentru nimicirea firii în cei ce s vârează p catul asemenea lui Adam, cu atât mai mult se va sluji firea de moarte, ca de-

⁵²² Moartea lui Adam, ca și moartea lui Hristos e nu numai un eveniment final care încheie viaa p mântească a omului, ci o putere activă, care omoară pe încetul, cea dintâi firea, cea de-a doua p catul. Fiecare din aceste morți e dată ca putere, cea din Adam în na terea din plăcere, cea din Hristos în înfierea după har. Și fiecare trece din potent în realitate actuală, lucrându-se cea dintâi prin continuarea vieții în plăcere, cea de-a doua prin împlinirea poruncilor. Mai bine zis nu e o altă și altă moarte, ci moartea cea dintâi, a firii, suferă o schimbare a întrebuințării, a rostului ei.

⁵²³ Vezi ideea aceasta la Sf. Marcu Ascetul, Despre Botez, Filocalia, Vol. I.

o arm spre nimicirea p catului, în cei ce s vâr esc dreptatea prin credin .

Drept aceea, când s-a înf ptuit taina întrup rii i Dumnezeu cel întrupat a desfiin at cu totul în cei n scu i cu duhul din El, na terea firii dup legea pl cerii "a venit vremea s se înceap judecata de la casa lui Dumnezeu", adic s fie osândit p catul, începând s fie osândit prin p timiri de la cei ce cred i au cunoscut adev rul i au cunoscut prin Botez na terea din pl cere. C ci pe ace tia i-a numit Petru "casa lui Dumnezeu", precum m rturise te dumnezeiescul Apostol Pavel, zicând: "Iar Hristos în casa Sa, a c rui cas suntem noi".⁵²⁴ Dar i Petru însu i, corifeul Apostolilor, arat aceasta prin cuvântul urm tor: "Iar dac (începe) întâi de la noi (se în elege judecata), care va fi sfâr itul celor ce nu ascult de Evanghelia lui Dumnezeu"? E ca i cum am zice: "Dac noi, care am fost învrednici i s devenim, din darul Domnului, casa lui Dumnezeu prin Duh, suntem datori s ar t m o a a de mare r bdare în p timirile pentru dreptate spre osânda p catului i s primim cu drag inim moartea de ocar ca ni te r uf c tori, m car c suntem buni, "care va fi sfâr itul celor ce nu ascult de cuvântul Evangheliei"? Cu alte cuvinte, care va fi sfâr itul sau judecata celor ce nu numai c în cu toat silin a, pân la sfâr it, vie i lucr toare în suflet i în trup, în aplecarea voii i în fire, na terea lor de la Adam prin pl cere, ce st pâne te peste fire, dar nu primesc nici pe Dumnezeu i Tat l Fiului celui întrupat, care ne cheam , nici pe însu i Mijlocitorul i Fiul, trimis al Tat lui, care a primit, cu voia Tat lui de bun voie, moartea pentru noi, ca s ne împace cu Tat l? Iar aceasta a f cut-o ca s ne sl veasc pentru Sine de pe urma faptei Sale, luminându-ne cu frumuse ea

⁵²⁴ Evr. 3. 6.

dumnezeirii proprii atât de mult, cât a primit El să fie necinstit pentru noi, prin pătimirile noastre. Căci aceasta socotesc că este "Evanghelia Lui Dumnezeu": solie îndemn a lui Dumnezeu către oameni, trimis prin Fiul Său, care s-a întrupat și a dovedit că răsplăta împăcării cu Tatăl, celor ce ascultă de El, îndumnezeirea nenescută (sau necreată) (16).

Din pricina aceasta marele Apostol îi plânge pe cei, neascultători în cele ce urmează, zicând: "Iar dacă dreptul abia se mântuiește, unde se va arăta necredinciosul împăcătosul?" "Drept" numește pe cel credincios și pe cel ce păstrează harul dat lui la Botez, păzind prin multe pătimiri nesmulț din el înfierea prin Duhul. Iar "mântuire", harul deplin al îndumnezeirii, pe care-l va da Dumnezeu celor vrednici și pe care abia îl va primi cel ce stăruie cu toată puterea în toate cele dumnezeiești, în sfârșit "necredincios" și "păcătos" numește pe cel strălucit de harul Evangheliei; "necredincios" pentru necredința în Hristos, iar "păcătos", pentru fapta cea veche, care se menține vie în el prin stricăciunea patimilor. Sau poate "necredincios" a numit Scriptura pe cel lipsit cu totul numai de cunoștința cea întru Hristos, iar "păcătos" pe cel ce crede, dar calcă poruncile evanghelice, care păstrează curat cămașa nestricăciunii primită prin sfântul Botez. Locul acestora, al necredinciosului și al păcătosului, nu este cunoscut celor ce cultivă cât de cât cunoștința tainică. Căci cuvântul "unde", indică desigur un loc, care nu este lipsit de circumscriere spațială (17). Fără de locul acestora, locul dreptului se deosebește prin aceea că el nu mai este înfrânt prin cuvântul "unde", căci dreptul a primit prin har, ca loc mai presus de "unde", pe Dumnezeu însuși, cum își sa făgăduit. Căci Dumnezeu nu este "unde", ci în chip absolut dincolo de orice "unde" și în El este locul tuturor

celor mântuii, după cum s-a scris: "Fii mie Dumnezeu ocrotitor în loc întru mine, ca să mă mântuiești". În tot cel ce nu se va împărtăși de El, spre a primi din relația cu El fericirea (18), va fi asemenea unui mîdular al trupului, lipsit cu totul de lucrarea de viață datorită toare a sufletului.

Sau iarăși, odată ce Dumnezeu va fi locul necircumscriș, nedistanțat⁵²⁵ în nesfârșitul tuturor celor ce se vor mântui, făcându-se pe Sine fiecare ruia pe mîdularii patimilor însoțite de cunoștința pe care le-a suportat aici pentru dreptate, așa cum se arată sufletul în mîdularile trupului, lucrând în ele după capacitatea proprie fiecarei mîdulari legându-le la un loc ca să poată exista în sus în viața "unde se va arăta necredinciosul în pînă la cîștosul", care sunt lipsiți de acest har? Căci cel ce nu poate să primească pe Dumnezeu în sine ca să lucreze în el fericirea, unde se va arăta, odată ce a căzut de la viața dumnezeiească cea mai presus de veac, de loc în timp?

Dacă rămânem deci la înălțarea dintr-un loc, la cel afirmativ, credinciosul în pînă la cîștosul care se va arăta "unde va" nu va fi cătușă de pușină în liber de viață circumscriș, el neavînd viața cea slobodă de orice circumscriere în dincolo de orice loc. Iar dacă primim în înălțarea al doilea, cel negativ, e cazul să întrebăm unde se va arăta necredinciosul în pînă la cîștosul, odată ce nu va avea pe Dumnezeu, care înmăbrăiează toată viața fericită în care va fi locul tuturor celor drepti? Dacă n-are pe Dumnezeu înșuși ca loc, cum se

⁵²⁵ . Se mai poate traduce: lipsit de intervale. Între Dumnezeu și omul mântuit nu va mai fi nici un interval; sau omul mântuit ajuns în Dumnezeu, sporește în El ca într-un loc continuu, fără intervale, netrebuind să facă salturi, sau să-și întrerupă sporirea. Pe de o parte viața în Dumnezeu este o odihnă, nemăitrebînd să schimbe "locul", trecînd dintr-un loc în altul, sau de la un lucru la altul, pe de altă parte o înaintare eternă în desvîrșire.

Sfântul Maxim Marturisitorul

va afla în locul în care e mântul fericirii din Dumnezeu?

îi simplu vorbind, dacă dreptul se mântuiește cu mult greutate, ce se va înlege de cel care nici gând n-a avut de credință în virtute în viața de aici? (19).

Scolii

1. Plăcerea și durerea nu au fost create, zice, deodată cu firea trupului, ci călcarea poruncii a născocit-o pe cea dintâi, spre coruperea voinei ei, iar pe a doua a adus-o ca osândă spre distrugerea firii, ca plăcerea să lucreze moartea de bunăvoie a sufletului din pricina păcatului, iar durerea să pricinuiască, prin distrugere, nimicirea formei trupului.

2. Dumnezeu a dat, prin Providență, firii durerea fără voie și moartea de pe urma ei, spre pedepsirea plăcerii de bunăvoie.

3. Căutarea ostenețelor de bunăvoie și suportarea celor fără de voie, desființează plăcerea, oprind mișcarea ei actuală. Dar nu smulg puterea ei, sălășluind ca o lege împotriva firii în vederea năstirii. Căci filosofia care cultivă virtutea produce nepăsarea voiei, dar nu pe a firii. Iar prin nepăsarea voiei se sălășluiește harul plăcerii dumnezeiești în minte.

4. Plăcerea necuvenită este legea păcatului, care s-a zidit în fire în urma greșelii lui Adam.

5. Osteneala și moartea Domnului au fost mijlocul care a desființat extremele, întrucât nașterea Lui a fost liberă de plăcere, iar moartea trupului Său dumnezeiesc, luptă pentru noi, curată de viața păcătoasă. Răbdând pentru noi cu trupul nașterea și moartea de bunăvoie, s-a făcut mijloc care a desființat nașterea noastră din plăcere și moartea de pe

urma vie ii p tima e i ne-a mutat la o alt via , liber de început temporal i de sfâr it, pe care nu firea, ci harul o creaz .

6. Era cu neputin ca firea noastr supus pl cerii de bun voie i durerii f r de voie s fie readus iar i la via a de la început, dac nu se f cea Dumnezeu om, primind de bun voie, pentru pedepsirea pl cerii voluntare a firii durerea ce nu era anticipat de na terea, din pl cere. În chipul acesta a slobozit firea de osânda na terii, primind o na tere ce nu- i avea începutul în pl cere.

7. Sfâr itul prin moarte al Domnului.

8. Se în elege c tr s tura p timitoare a firii.

9. Cum sporim i mai mult pedeapsa fireasc a durerii, silindu-ne s o adun m prin pl cere.

10. În elepciunea lui Dumnezeu se arat în faptul c se face prin fire om cu adev rat, dreptatea în faptul c ia prin na tere tr s tura p timitoare a firii asemenea nou , iar puterea în faptul c preg te te firii prin patimi i moarte o via ve nic i o nep timire neschimbat .

11. Domnul, smulgând în cei n scu i în El prin harul Duhului pl cerea pornit din legea p catului i prin aceasta desfiin ând na terea dup trup, le îng duie s primeasc moartea, care înainte era spre osânda firii, spre osânda p catului.

12. Firea oamenilor a avut dup c dere, ca început al existen ei, z mislirea din s mân împreunat cu pl cere, iar ca sfâr it moartea prin stric ciune împreunat cu durere. Domnul îns , neavând un asemenea început al na terii dup trup, n-a fost supus dup fire nici sfâr itului adic mor ii.

13. Diavolul, vrând s întoarc firea celor create în nefiin , a luptat s -l fac pe om s calce porunca dumnezeieasc .

14. Diavolul, pizmuind pe Dumnezeu și pe noi, și convingând cu viclenie pe om că e pizmuț de Dumnezeu, l-a făcut să calce porunca. Pe Dumnezeu L-a pizmuț ca să nu se arate în fapt (actual) puterea Lui prealudat, care îndumnezeiește te pe om; iar pe om, ca să nu ajungă părtaș al slavei dumnezeiești prin virtute.

15. Osândă generală a legii este pânea peste fire după care este întruparea cea adevărată a lui Dumnezeu; iar osândă specială a legii este renașterea fiecăruia prin voință.

16. Îndumnezeirea nenșcută este lumina conștientă a dumnezeirii în cei vrednici, care nu are un început, ci numai o arătare neînțeleasă.

17. Cum trebuie în eles cuvântul "unde".

18. Cel care nu va dobândi viața dumnezeiască curată, cea nescrisă împrejur, nu va fi liber de durere, căci va avea neconținut viața nenșcută care îi va circumscrie existența sau i-o va mângâia, dar nu viața nenșcută și liberă de toată situarea în spațiu și de toată mișcarea în timp, care nu poate fi cuprinsă și de aceea nici circumscrișă.⁵²⁶ Căci viața dumnezeiască și neînțeleasă, de îndăbucurie celor care se împărătesc de ea după har, nu poate fi cuprinsă. Ea rămâne pururea necuprinsă, chiar celor care o posedă prin participare, deoarece că nenșcută este prin fire infinită.

19. Dumnezeu prin una și aceeași voință nesfârșită de puternică a bunătății va cuprinde pe toți îngerii și oamenii, fie buni, fie răi. Dar nu toți aceștia se vor împărăti la fel

⁵²⁶ Aici cauza durerii este văzută în circumscriere. Mângâierea pune o limită bucuriei. Desigur simplul fapt de-a fi creat nu implică pentru om durerea. Altfel durerea ar fi de la Dumnezeu. Căci omul creat își învinge mângâierea prin comuniunea cu Dumnezeu. Numai păcatul împietrește în mângâiere.

de Dumnezeu, care se află în toată în chip nesilit (), în conformitate cu firea, își au făcut-o în stare să primească în mod actual rațiunile firii, conform cu rațiunea întreagă a fericirii veșnice, se împărtășesc, pentru consimțirea voii lor cu voia dumnezeiească, în întregime de bună tate, prin viaa dumnezeiească ce luminează în ei ca în îngeri, sau ca în oameni. Iar cei ce și-au făcut în toate voia a neconform cu firea, prefăcând-o în factor de risipire a rațiunilor firii, în opoziție cu rațiunea fericirii, vor cădea din întreaga bună tate dumnezeiească din pricina dezbinării voii lor de voia dumnezeiească prin împrietenirea acestei voi cu o existență loasă. Făcând așa, aceștia pun o distanță între ei și Dumnezeu, neavând rațiunea fericirii fecundată de voia prin lucrarea binelui, prin care obișnuiește să se arate viaa dumnezeiească. Deci rațiunea firii este acul balanței, care dă pe față mișcarea voii ei fiecărui, dacă aceasta se apleacă spre rău sau spre bine, urmând ca în conformitate cu această mișcare să se împărtășească de viaa dumnezeiească, sau să nu se împărtășească. Căci sub raportul existenței și al existenței veșnice, Dumnezeu va cuprinde pe toți, fiind în toți prezent; dar sub raportul fericirii veșnice, va cuprinde în chip deosebit numai pe îngerii și pe oamenii sfinți, lăsând celor ce nu sunt alături nefericirea veșnică, ca rod al voii ei lor.

Întrebarea 62

Ce înseamnă ceea ce zice Sfântul Prooroc Zaharia: "îmi ridică ochii mei și am văzut: îmi iată o seceră zburând, lungimea de douăzeci de covoare, iar lăptimea de zece covoare. Și a zis către mine: Acesta este blestemul care iese peste fața a tot poporul". Iar după puțin: "îmi o voi scoate pe ea, zice Domnul Atotîntorul, și va intra în casa furului și

Sfântul Maxim Marturisitorul

în casa celui ce jur strâmb întru numele meu în chip mincinos, și se va așeza în mijlocul casei lui și o va pierde pe ea, și lemnele ei și pietrele ei".⁵²⁷ Ce este secera și mârșă lungimii și a lăchimii? și de ce zboară? și cine este furul și cel ce jur strâmb; și care este casa lui? Ce sunt lemnele și pietrele?

Răspuns

Dumnezeu care a zis: "Am înmulțit vedeniile și în mâinile Proorocilor m-am asemănat",⁵²⁸ a trimis de mai înainte, închipuite prin simboluri, diferite țiri despre minunata Sa venire în trup, în vederea mântuirii noastre, descoperindu-ne prin fiecare Prooroc, alt și alt țire, după puterea de înțelegere a fiecăruia. Deci după ruina și marelui Prooroc Zaharia în alegerea tainelor Sale viitoare în trup, i-a înfrânt și atârnat în chip înțelept spre contemplare o seceră. Prin aceasta a arătat că, după ce se va întruchipa pe Sine, în mod felurit și tainic, în figurile cuprinse în vedeniile Proorocilor, va primi El însuși cu adevărat și de bunăvoie făptura noastră prin fire, ca să arate că adevărul prevestit prin figuri a venit la noi în mod real. Deci secera este Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul cel Unul nescut și Cuvântul Tatălui, Cel ce pentru Sine este și rămâne pururea simplu după fire, iar pentru mine se face compus după ipostas, precum numai El ție, prin primirea trupului însușește mintal, fără ca prin unirea deplină, cu trupul după ipostas să primească contopirea într-o singură fire și fără ca prin deosebirea deplină față de trup după fire să se taie în doi fii (1). Iar unire deplină după ipostas numesc desvârșită neîmpărțire,

⁵²⁷ Zah. 5, 1-4. Septuaginta.

⁵²⁸ Osea 12, 10.

precum deosebire deplin după fire, des vârlă necontopire și neschimbare. Căci taina dumnezeie a întrupării nu introduce prin deosebirea după fire a celor din care constă o deosebire după ipostas, nici prin unirea după ipostas o contopire într-o singură fire. Primul lucru nu se întâmplă ca să primească taina Treimii în adaos; iar al doilea, ca să nu fie după fire nimic de un neam și de o ființă cu dumnezeirea (2). Căci cele două firi s-au împreunat într-un ipostas, dar nu într-o singură fire. Iar aceasta ca să se arate prin unire atât unitatea ipostasului, rezultat din adunarea laolaltă a firilor, cât și deosebirea firilor ce s-au întâlnit într-o unitate nedespărțită, fiecare din ele rămânând, în ce privește însușirea naturală, în afară de orice schimbare și contopire.

Căci dacă împreunarea firilor s-ar fi făcut ca să dea naștere unei singure firi, taina mântuirii noastre ne-ar fi rămas cu totul necunoscută, neavând de unde sau cum să putem afla coborârea lui Dumnezeu la noi. Pentru că în asemenea caz, sau că s-ar fi schimbat trupul în firea dumnezeiască din pricina unirii dumnezeie a ei, sau s-ar fi schimbat ființa a dumnezeiască în firea trupului, sau s-ar fi contopit amândouă prin cine a fost amestec, producând vreo altă deosebită de ele, nemaiputând nici una din firile din care constă rațiunea ei neîrbită (3). Dar fie că s-ar fi schimbat trupul în firea dumnezeirii, fie că s-ar fi schimbat firea dumnezeirii în trup; sau fie că unirea într-o singură fire ar fi împins firile spre producerea vreunei alte firi decât ele, eu nu aș cunoaște taina întrupării dumnezeie a ei, neputând constata după unire o deosebire de natură între trup și dumnezeire. Iar dacă există în Hristos după unire vreo deosebire după fire între trup și dumnezeire (căci nu sunt după ființă unul și același lucru dumnezeirea și trupul), aceasta înseamnă că unirea firilor împreunate în El nu s-a

fi cut pentru a da na tere unei singure firi, ci pentru a face s rezulte un singur ipostas în privin a c ruia nu afl m în Hristos nici o deosebire în nici un chip. C ci dup ipostas Cuvântul este unul i acela i cu trupul S u. Fiindc dac Hristos prime te cu referire la ceva vreo deosebire oarecare, nu poate fi dup acel ceva una în tot chipul. Dar dac cu referire la altceva nu prime te nici, o deosebire, dup acel altceva este i se zice cu evlavie una în tot chipul i totdeauna.

Deci dat fiind c orice deosebire, întrucât este deosebire, are ca baz câtimea celor ce se deosebesc (c ci f r această câtime n-ar fi deosebire), iar câtimea nu poate fi indicat f r num r, bine este s folosim num rul numai pentru ar tarea deosebirii firilor din care const Hristos dup unire, indicând dup aceasta c firile se p streaz neschimbate dup unire, dar nu divizând prin num r unitatea celor ce concurg într-un singur ipostas. Iar gândul acesta ni- l ar t m nead ugând nici un num r la cuvântul ipostas. C ci în ceea ce nu se cuget nici o deosebire, nu se introduce nici o câtime. Iar unde nu poate fi introdus câtimea, nu- i are locul nici num rul, care indic deosebirea. Deci dup ipostas este compus. C ci dup ipostas este unul i acela i i singur. Astfel pe de-o parte p zim unitatea i identitatea ipostasului, pe de alta m rturisim deosebirea firilor ce concurg într-un singur ipostas. Acesta este cel pe care l-a v zut minunatul Zaharia zburând în chip de secer . C ci Cuvântul lui Dumnezeu este secer torul a toat r utatea i ne tiin a.

"Lungimea ei, zice, era de dou zeci de co i, iar l imea ei de zece co i". C ci Hristos, ca Dumnezeu i Cuvântul, se l rge te progresiv sub chipul Providen ei pân la zece co i, adic în cele zece porunci dumnezeie ti ale vie ii active (4). C ci în zece porunci se l rge te Cuvântul

lui Dumnezeu, prin care legiferând împlinirea celor ce trebuiesc făcute și reînnoirea de la cele ce nu trebuiesc făcute, a împrăștiat toată mîndria voii libere a celor providențiali. Iar ca Cel ce s-a făcut trup și s-a întrupat în chip desvîrit, tot El se lungește până la douăzeci de copii din pricina că trupul se alcătuiește prin înmulțirea elementelor cu simburile (5). Căci cinci sunt simburile și patru elementele din care orîmpreunare se alcătuiește firea oamenilor. Dar cinci înmulțit cu patru dă numărul douăzeci. Iar prin lungimea a indicat Scriptura modul economiei, pentru înălțimea ei și pentru faptul că taina dumnezeieței întrupări este mai presus de toată firea.

Secera a fost văzută "zburînd", pentru faptul că nu are nimic permanent, căci și pentru iuimeea, agerimea ei, într-o vorbă, pentru scurtimea cuvîntului (6). Căci circumscrie toată mîntuirea oamenilor numai în inima celor ce se mîntuiesc, dat fiind că aceasta constă numai în credință și bună cunoștință (7). Și de fapt nimic nu poți face mai iute decît să crezi și mai ușor decît să mărturisești cu gura harul Celui în care crezi. Primul lucru arată iubirea însoțită a celui ce crede față de Făcătorul lui, iar al doilea dispoziția credincioasă față de aproapele. Iar iubirea și dispoziția sinceră, sau credința și buna conștiință, sunt mijlocurile bune ale inimii, care nu au lipsă ca să se producă de nici o materie din afară "Căci cuvînt scurt va face Domnul pe poporul mînt".⁵²⁹

Acesta este "blestemul", pe care l-a trimis Dumnezeu și Tatăl peste fața a tot poporul (8). E blestemul adevărat peste blestemul adevărat. Deoarece neascultarea lui Adam s-a făcut blestem prin greșeala lui, întrucît n-a lăsat porunca să crească spre a aduce roadele dreptei, ca să ia

⁵²⁹ Is 10, 22; Rom. 9, 28.

crea iunea binecuvântare, peste blestemul lui Adam vine binecuvântarea firească a lui Dumnezeu în Tatăl, care se face astfel blestem al blestemului provenit din păcat, spre desființarea neascultării ce-a crescut aducând roade ale nedreptății, ca să fie oprit crea iunea de-a mai crește în păcat.⁵³⁰ Căci s-a făcut pentru mine blestem în păcat, Cel ce a deslegat blestemul meu în a ridicat păcatul lumii.

Fiindcă două blesteme aveam eu: unul era rodul voinței mele, adică păcatul, prin care să mănă roditoare a sufletului, adică puterea virtuții, căzuse în păcat; iar altul era moartea firii, adusă asupra ei pe dreptate, din pricina voinței mele. Moartea aceasta a împins firea cu sila înfrântă să vrea acolo unde se semănase mierea voinței mele de bunăvoie(9). Deci Dumnezeu, care a creat firea, a luat asupra Sa de bunăvoie blestemul cu care a fost osândită firea, adică moartea, în astfel a omorât prin propria Sa moarte de pe cruce blestemul păcatului ce trăia în mine prin voia mea. În a blestemul Dumnezeului meu s-a făcut blestem în moarte a păcatului meu, neîngăduind să ajung neascultarea la roadele nedreptății; dar totodată s-a făcut binecuvântare a dreptății dumnezeiești prin împlinirea poruncilor, în viața fără de sfârșit.⁵³¹

⁵³⁰ Io. 1, 26; II Cor. 5, 21; Gal.3, 13.

⁵³¹ Întruparea Fiului lui Dumnezeu este în binecuvântare în blestem; binecuvântare pentru om în blestem pentru păcat. Căci ceea ce este blestem pentru păcat, este binecuvântare pentru om.

Dar numirea de binecuvântare în blestem se referă aici la întruparea Domnului, pentru că se referă mai întâi la durerea în la moartea adusă peste fire în urma păcatului lui Adam cu voia. Durerea în moartea aceasta era un blestem pentru păcat, ba într-un anumit sens și pentru firea omenească. Dar rostul lor era să fie mai ales o binecuvântare pentru fire, întrucât îl îndemneau pe om să se oprească de la păcatul cu voia. Blestemul acesta al doilea l-a luat Fiul lui Dumnezeu asupra Sa prin întrupare, scăpându-ne pe noi de apăsare

Aceast secer , adic Domnul i Dumnezeuul nostru Iisus Hristos, nimice te pe fur i pe cel ce jur strâmb i casa lui o surp . Dar furul i cel ce jur strâmb este diavolul cel viclean (10). E fur fiindc a scos cu vicle ugul în el ciunii pe om din Rai, adic a r pit un lucru i o f ptur i o avu ie de pre a lui Dumnezeu, tr gându-l în locul acesta al necazurilor, i a murd rit icoana slavei dumnezeie ti cu multe pete ale p catelor. Prin aceasta a c utat s - i fac dintr-o avu ie str in , o avu ie proprie, poftind cu r utate bunurile str ine, nu ca s le p streze, ci ca s le fure, s le sfâ ie i s le piard (11).⁵³² Iar jur tor pe strâmb este fiindc e mincinos i în el tor. C ci f g duind s dea lui Adam slava dumnezeirii, l-a tras spre necinstea i batjocura necuvânt toarelor, ba ca s spun mai drept, l-a f cut mai de ocar decât orice dobitoc,⁵³³ f cându-l s fie cu atât mai de ocar decât dobitoacele prin lipsa lui de ra iune, cu cât este mai gre os ceea ce-i contra firii decât ceea ce-i conform cu firea. Ba l-a înstr inat i de nemurire, îmbr cându-l în haina spurcat a stric ciunii.

Iar cas a acestui fur i jur tor pe strâmb, s-a f cut lumea de aici a stric ciunii i a confuziei necontenite, pe care i-a însu it-o tâlh rindu-l pe om (12) i în care i s-a îng duit s tâlh reasc mai departe, pentru pricinile pe care le tie Dumnezeu (13), care l-a îng duit s tâlh reasc pân ce d inuie te cursul ciclic al timpului.

Dar Cuvântul lui Dumnezeu, a ezându-se în aceast lume ca într-o cas , prin întruparea Sa negr it , i

lui. El s-a f cut blestem în locul nostru, f cându-ni-se îns tocmai prin aceasta binecuvântare.

⁵³² Io. 10, 10.

⁵³³ Ps, 48, 12.

legând pe diavolul,⁵³⁴ a surpat-o, iar lemnele și pietrele ei, adică statuile și altarele și soclurile statuiilor le-a distrus și le-a nimicit (14). Căci prin ele diavolul, tatăl minciunii, și închipuia că este cinstit de cei rătăciți ca un fel de Dumnezeu pocit și multiform, datorită faptului că făcuse din nebunia lor un mijloc de slavire proprie, ca unul care e cu mult mai nebun decât cei astfel prostiți. Fiindcă este mai nesocotit decât a-și închipui cineva un lucru care prin fire nu există cu adevărat. Deci Mântuitorul sufletelor și trupurilor noastre, care s-a făcut om din iubire de oameni, a ezându-se prin trup în această casă a furului și a jurtorului pe strâmb, care este diavolul, adică în această lume, a surpat-o întreagă, adică a nimicit modul ei rătăcit de mai înainte (15) și a îndreptat-o iar și potrivit cu rațiunea cunoștinței adevărate.

Și scurt vorbind, alungând pe tâlhar din avuțiile străine, s-a făcut iar și El stăpân peste ai săi prin virtute, zidind peste tot pe mântul de sub cer, în chip mare, Sfânta Lui Biserică.

Sau poate este fur diavolul (16), fiindcă unelte te până astăzi cum să atragă prin vicleugul în el ciunii dorința fiecăruia spre el. Iar jurtor pe strâmb și mincinos, fiindcă este în el tot și am gătește pe cei urați să se despartă de bunurile din mână în neajdea altora și mai bune și fiindcă pricinuiește te pe neobservate, prin, lucrurile socotite dulci, tot felul de greutăți, celor care ascultă de el. Iar "casa" acestui fur și mincinos este dispoziția iubitoare de păcat a inimii fiecăruia. Ea are ca pietre învârtirea și nesimțirea inimii față de cele bune, iar ca "lemne" amintirile care aprind un foc necurat al patimilor.

Sau poate Scriptura numește "lemne", în chip figurat, pofta (17). Aceasta fiindcă s-a scris că lemnul a

⁵³⁴ Mt. 12, 29.

corupt prima dată mi cărea ei,⁵³⁵ îndreptând-o împotriva firii; apoi fiindcă ea este puterea sufletului care se aprinde de orice patimă, ca materia lemnoasă de foc. Iar prin "pietre" se indică poate duritatea și nesimțirea mișcărilor inimii, care nu ascultă de rațiunea virtutii. Pe toate acestea, împreună cu "casa," în care se gătesc, adică cu dispoziția lăuntrică, le surprinde nimicește Cuvântul lui Dumnezeu, prin slăbirea Sa scoțând din ea, mai întâi prin credință, pe diavolul, care îi face cuse odioase prin amăgirea locuinței în ea și care se socotea că e tare. Pe acesta îl leagă cu lanțuri de neșfârșit și-i prindează casa, scoțând din inimă deprinderea lesne de aprins a patimilor împreună cu învățătura bună de cele bune.⁵³⁶

Sau poate numește "pietre" nepăsarea sufletului față de cele bune, adică nesimțirea față de virtuți. Iar prin "lemne" râvna față de cele rele (18). Toate acestea alungându-le Cuvântul din inimile credincioșilor, nu încetează să împaciuiască și să unească într-un singur trup al virtuților pe cei de departe și pe cei de aproape, surpând peretele din mijloc al despărțirii, adică păcatul și rupând zădărniciile care ne obligă să ne îndepărțăm, și supunând cugetul trupesc legii duhului.⁵³⁷ Prin cei de departe a înțeles, cred, mișcările simțirii, care sunt după fire cu totul străine de legea lui Dumnezeu. Iar prin cei de aproape lucrurile cugetătoare (mentale) ale sufletului, care după rudenie nu sunt departe de Cuvântul. Pe acestea le adună Cuvântul după surparea legii trupului, unindu-le laolaltă în duh prin virtute.⁵³⁸ Căci prin "peretele din mijloc" cred că a înțeles

⁵³⁵ Gen. 3, 2.

⁵³⁶ Lc, 11, 22.

⁵³⁷ Ef. 2, 14-17. Col. 2, 14.

⁵³⁸ Prin modul virtuții.

Sfântul Maxim Marturisitorul

legea trupului cea după fire, afecțiunea față de patimi, sau pe catul. Pentru că numai afecțiunea cea de ocară față de patimi se face zid al legii firii, adică al porții împiedicătoare a firii, desprind trupul de suflet și de rațiunea virtuților, neîngăduind să se facă cu ajutorul făptuirii trecerea la trup prin mijlocirea sufletului (19).

Dar venind Cuvântul și biruind legea firii, adică traversându-se împiedicătoare a firii, a desființat afecțiunea față de patimile contrare firii.

Acesta este Domnul meu și Dumnezeuul meu Hristos Iisus, pe care L-a văzut Proorocul ca pe o seceră, având douăzeci de coși lungime, ca unul ce îmbrășază toată lucrarea simurilor îndreptată spre cele sensibile, și zece coși lărgime, întrucât Dumnezeu și Mântuitorul meu cuprinde toată măsura rațională. Căci spun unii că a număra este o faptă ce aparține prin fire numai rațiunii. Iar decada este îmbrășșarea și sfârșitul oricărui număr. Prin urmare Cuvântul lui Dumnezeu îmbrășșază nu numai puterile simurilor, ci și lucrările mintale, ca unul ce este Făcător nu numai al corpurilor, ci și al celor necorporale.

Iar "seceră" a fost numit în vedenie, nu numai fiindcă seceră din firea rațională răul pe care nu El L-a semnat și adună firea pe care nu El a împrețuit-o. Căci și pentru că seceră a ează în hambarele dumnezeiești pe cei mântuiți (20); în sfârșit și pentru că, fiind mântuit de lucrările virtuților, se unește cu puterile făptuioare ale sufletului (21).

Dar pentru cel ce vrea să vadă, cuvântul Scripturii indică aici două persoane și două case, pe care le desființează secera. Căci se zice: "și va intra în casa furului și în casa celui ce jură strâmb în numele Meu". Prin cele două persoane a indicat cele două lucrări generale ale amăgirii diavolești, care le cuprind pe toate celelalte, sau

cele două moduri ale lucrurilor. Iar prin cele două case a indicat cele două dispoziții generale ale omului, favorabile rătăcirii, care le conțin pe toate celelalte. De pildă când cel rău rătăcește prin vicleșugul amăgirii cunoaște înăuntru scutul a firii despre Dumnezeu, atrăgându-l spre sine, e "fur", întrucât încearcă să se facă stăpân peste închinarea datorată lui Dumnezeu, sau cu alte cuvinte abate vederea mintală a sufletului de la rațiunile duhovnicești din fapte și circumscrie puterea cugetării numai la privirea înfăptuirii din afară a lucrurilor sensibile. Iar când abuzează de mijloacele firești, atrăgându-l puterea de activitate a sufletului în chip sofisticat spre cele contrare firii și prin cele părute bune ispășește prin plăcere dorința sufletului spre cele rele, "jur strâmb" pe numele Domnului, ducând sufletul amăgit spre alte lucruri decât spre cele făgăduite. Deci este "fur" fiindcă rătăcește la sine cunoașterea firii, având drept casă dispoziția iubitoare de neștiința celor amăgiți. Și "jur strâmb", fiindcă înduplecă puterea de activitate a sufletului să se ostenească zadarnic cu cele contrare firii, având drept casă dispoziția iubitoare de păcat a voii celor care îl ascultă (22).

A adar diavolul este "fur", fiindcă strâmb cunoaște înăuntru firii⁵³⁹ și "jur strâmb", fiindcă abate puterea de activitate a firii de la stăvîlirea virtuții. Casa "furului" este dispoziția sufletească ce stă la baza unei cunoașteri mincinoase, iar casa "celui ce jură strâmb" este dispoziția străbătută de necurățenia patimilor de ocară. În acestea pătrunzând cu iubire de oameni cuvântul mântuitor al lui Dumnezeu, se face locaș al lui Dumnezeu prin Duhul, aducându-l cunoașterea adevărului în locul rătăcirii și al neștiinței și virtutea și dreptatea în locul răutății și al vicleniei. În felul acesta își face prin ele arătarea în cei

⁵³⁹ Schimb direcția cunoașterii naturale.

drept.

Deci prin persoane Scriptura a indicat modurile vicleniei variate a unuia și aceluiași diavol rău, iar prin "case" dispozițiile corespunzătoare cu aceste moduri ale celorști păniși de diavol.

Dar "fur" mai este și cel ce folosește cuvintele dumnezeiești spre amăgirea celor ce-l ascultă, fără să-și cunoscute puterea lor prin fapte. Este cel ce se îndelețnicește cu rostirea goală a lor pentru a câștiga slavă și vânează prin cuvântul limbii lauda ascultătorilor, adică renumele de drept. Simplu vorbind, "fur" este cel al cărui viață nu corespunde cuvântului și al cărui dispoziție sufletească este în contradicție cu limba, adică cel ce se ascunde sub bunurile străine (23). Scriptura zice cu dreptate despre acesta: "Iar pe cîtosului i-a zis Dumnezeu: pentru ce povestești dreptățile mele și ieși asupra ta legământul meu prin gura ta?"⁵⁴⁰

și iar și "fur" este cel ce acoperă cu modurile și cu moravurile văturate viclenia nevăzută a sufletului și cu înfrîngeri de bună cuviință dispoziția dinlăuntru (24). Căci precum furul cel de mai înainte prin declamarea cuvintelor cunoștinței minții ascultătorilor, la fel furul acesta prin fărâncăciunea moravurilor simțirea privitorilor (25). Către această de asemenea se va zice: "Ruina-i-văcei ce v-a înmbrăcat în veșminte străine, sau: "Domnul va descoperi chipul lor în ziua aceea".⁵⁴¹ Dar mie îmi pare că aud în fiecare zi pe Dumnezeu zicându-mi acestea în ascunsul inimii, ca unul ce mă simt vinovat de amândouă lucrurile.

Iar "cel ce jură strâmb sau mincinos în numele Domnului", este acela care făgăduiește lui Dumnezeu o viață virtuoasă și face lucruri străine făgăduiei, iar prin

⁵⁴⁰ Ps. 49, 17.

⁵⁴¹ Is. 3, 17.

neîmplinirea poruncilor calc , ca i mine leg mântul ce i l-a luat de a duce o via evlavioas . Scurt vorbind, cel ce jur strâmb i mincinos este acela care s-a hot rât s tr iasc dup voia lui Dumnezeu, dar nu s-a mortificat deplin fa de via a aceasta. El a jurat lui Dumnezeu, adic a f g duit s - i p zeasc cursul vie ii f r de ocar în nevoinele dumnezeie ti, dar nu a împlinit f g duin a i de aceea nu e deloc vrednic de laud (26). "C ci l uda-se-va, zice, tot cel ce se jur întru El", adic tot cel ce f g duie te lui Dumnezeu via a sa i împline te cu adev rat jur mântul bunei f g duieli prin faptele drept ii. Dar dac cel ce împline te f g duin ele sale va avea laud , fiindc a jurat lui Dumnezeu i i-a inut jur mântul, v dît este c cel ce i-a c lcat leg mintele sale va avea parte de mustrare i de ocar , ca unul ce a min it.

Intrând secera, adic cuno tin a lui Dumnezeu i Tat l, care e prin fiin cuno tin i virtute, în inimile acestora ca în ni te case, cu alte cuvinte în dispozi ia fiec ruia, le nimice te cu totul, desfiin ând prin schimbarea spre bine, starea de mai-nainte a inimii fiec ruia, i ducându-i pe amândoi spre împ rt irea de binele ce le lipse te. Astfel prefăce pe furul cuno tin ei în lucr tor neînfricat al adev rului, iar pe furul blânde ei aparente a moravurilor în cultivator destoinic al dispozi iei ascunse a sufletului; de asemenea pe cel ce jur strâmb îl face p zitor adev rat al f g duin elor sale, ce- i înt re te f g duin ele prin împlinirea poruncilor.

Scolii

1. Prive te taina; prive te cum aduce la t cere pe cei ce socotesc c firile stau de sine; prive te moartea.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Italianului i a lui Nil.⁵⁴²

2. Nu admitem, zice, în Hristos vreo deosebire a ipostasurilor, fiindcă Treimea a rămas Treime și după ce s-a întrupat Dumnezeu în Cuvântul, neadugându-i-se Sfintei Treimi vreo persoană din pricina întrupării. Dar admitem o deosebire a firilor, ca să nu înfundăm trupul de-o ființă cu Cuvântul după fire.

3. Cel ce nu admite deosebirea firilor, nu are prin ce să adeverească marturisirea că Cuvântul a devenit trup fără schimbare, nerecunoscând ceea ce a primit și ceea ce a fost primit în ipostasul cel unic al lui Hristos și Dumnezeu cel unul, s-au părut după fire ca ceea ce erau.

4. De ce este Domnul secer și ce înseamnă lăimea de zece coși.

5. De ce tot El, ca secer, are lungimea de douăzeci de coși.

6. De ce a văzut Proorocul secera zburând.

7. Credința naște prin neajude iubirea desvârșită față de Dumnezeu; iar conștiința cea bună naște prin păzirea poruncilor iubirea față de aproapele. Căci conștiința cea bună nu are ca pătrâ porunca călcată. Iar acestea le poate crede numai inima celor ce se doresc după mântuirea cea adevărată.

8. Cum este Domnul blestem și al cui blestem este.

9. Pentru că omul avea dorința îndreptată spre Dumnezeu, într-acolo era împins și el, fără să vrea, de către moarte.

10. Ce este "furul" și "cel ce jur strâmb".

11. Furt viclean este robirea firii prin amăgire.

⁵⁴² Nu se știe cine a fost acel Nil de credință latină, sau grec din Calabria.

Se combate aici teza nestoriană sau adopțiană.

Sfârșirea cu care sfârșie diavolul pe cei răpiți de el, este junghierea voinei îndreptate spre via în Dumnezeu și omorârea totală a amintirii acelei vieți. Iar pierzania este neștiința ce se naște în cei sfârșiați, din lipsa cunoștinței lui Dumnezeu. Căci de aceea le fură gândul răpindu-i la sine, ca să-i lipsească de via întru virtute și cunoștință.

12. Ce este casa "furului" și "a celui ce jur strâmb".

13. Ar putea spune cineva că pricina pentru care s-a îngăduit diavolului să tâlhărească este aceea că s-a cunoscut și oamenii din experiența răutății lui și așa ar tându-se să li se facă și mai urât; de asemenea ca toți oamenii să-și descopere unii altora, prin cercare, dispoziția sufletului și prin acesta fiecare să-și aibă și conștiința proprie că apără toată lumea întru. Căci Dumnezeu nu are lipsă de o astfel de experiență, că să ne afle cum suntem, având cunoștința tuturor în mod înălțat înainte de nașterea lor.

14. Ce, sunt lemnele și ce sunt pietrele.

15. Surparea casei, adică a lumii rătăcite s-a făcut prin întrupare.

16. Înfrâna area acelor după alt în eles.

17. Alt în eles al acelor.

18. Acest în eles se potrivește pentru cei pătimiți. Căci cel ce pătimește de nemi-cărea totală face bine, se mișcă cât se poate de repede spre rău. Fiindcă nemi-cărea face de amândouă cu neputință.

19. Mi-cărea simurilor împreună cu lucrarea minții, dă naștere virtuții însoțită de cunoștință.

20. Pentru ce l-a numit "secer".

21. Cuvântul se unește cu puterile de activitate ale sufletului, secera cu mâna secerătorului, pentru a tăia patimile și a aduna virtuțile.

22. Diavolul e "fur" fiindcă produce neștiință; i jur strâmb", fiindcă produce răutate. El are drept "case" mintea amăgita a celor neștiutori și aplecarea spre păcat a voii celui păcătos.

23. În eles frumos și foarte potrivit nouă celor ce falsificăm, de dragul slavei de arte, podoaba virtuții și a cunoștinței.

24. Dar "fur" este, zice și cel ce încearcă cu prefăcătorie o înfrumusețare amăgitoare de om virtuos și acoperă cu artă tarea din afară viclenia ascunsă a voii ei.

25. Cel ce simulează cunoștința numai prin rostire de vorbe, fură mintea ascultătorilor spre slava proprie; iar cel ce face prin purtări pe virtuosul, fură vederea privitorilor spre slava proprie. Amândoi furând prin amăgire, duc la răătăcire: unul în alegerea sufletească a ascultătorilor, cel lăut similitudinea trupeză a privitorilor.

26. Ce este cel ce "jur strâmb".

Întrebarea 63

La acela și Prooroc s-a scris iar și: "și a zis către mine: Ce vezi? și am zis: Am văzut, și iată un candelabru (sfeclic) cu totul de aur și o lampă (fclie) deasupra lui; și apte candelă pe el și apte pâlnii la candelă de pe el și doi mslini deasupra lui, unul de-a dreapta lăpei și altul de-a stânga".⁵⁴³ Ce este candelabru și de ce e de aur; ce este lăpa de deasupra lui ce sunt cele apte candelă, ce sunt cele apte pâlnii la cele apte candelă, ce sunt cei doi mslini și de ce se află de-a dreapta și de-a stânga lăpei?

⁵⁴³ Zah. 4, 2 - 3.

R spuns

Cuvântul proorocesc, descriind de departe, în chip, simbolic m re ia prealuminat i suprastr lucit a Sfintei Biserici a zugr vit vedenia aceasta astfel, voind s arate, cred, în elesul tainei celei noi a ei. Deci candelabrul cu totul de aur este Biserica atotl udat a lui Dumnezeu, curat i neîntinat , neprih nit i nealterat , nimic orat i primitoare a adev ratei lumini (1). C ci se spune c aurul fiind inalterabil, dac e scufundat în p mânt nu se înnegre te i nu e ros de rugin iar dac e ars nu se mic oreaz . Afar de aceea, el înt re te i înnoie te prin for a sa natural puterea v zului celor ce i-o a intesc asupra lui. A a este i Biserica atotsl vit a lui Dumnezeu, care întrece în chip real cea mai curat natur a aurului. Ea e nealterat , ca una ce nu are nici un amestec str în în înv tura ei tainic despre Dumnezeu, m rturisit prin credin (2); e curat , întrucât str luce te de lumina i de slava virtu ilor (3); e neîntinat , nefiind p tat de nici o murd rie a patimilor (4); e neprih nit , ca una ce nu are atingere cu nici unul din duhurile rele (5). Tr ind în împrejur rile p mânte ti, ea nu e înnegrit de rugina p catului, în sfâr it ea r mâne nimic orat i neîmpu inat , deoarece, cu toate c e ars din vreme în vreme în cuptorul prigoanelor i încercat de r scoalele necontenite ale ereziilor, nu sufer sub povara încerc rilor nici o sl bire în înv tura sau via a, în credin a sau disciplina ei (6). De aceea ea înt re te prin har în elegerea, celor ce caut spre ea cu evlavie. C ci ea cheam pe de-o parte pe necredincio i, d ruindu-le lumina cuno tin ei adev rate, pe de alta p streaz pe cei ce contempl cu iubire tainele ei, p zind nev t mat i f r

bete ug pupila în elegerii lor. Iar pe cei ce au suferit vreo clătinare îi chemă din nou și le reface prin cuvânt de îndemn în elegerea bolnavă. Așa se înalege candelabrul văzută de Prooroc, după unul din înlesurile cuvintelor de mai sus.

Iar lampa de deasupra lui este lumina purtătoare și adevărată, care luminează pe tot omul ce vine în lume⁵⁴⁴ (8): adică Domnul nostru Iisus Hristos. Acesta, prin primirea trupului nostru luat de la noi, s-a făcut și s-a numit lampă, ca Cel ce este în elepciunea și Cuvântul cel după fire al lui Dumnezeu și Tatăl, care este propovăduit în Biserica lui Dumnezeu prin credința cea dreaptă și este în lume și dezvăluit între neamuri de vieuirea virtuoză prin purtarea poruncilor. El luminează ca o lampă (fclie) tuturor celor din casă, adică din lumea aceasta, precum El însuși zice: "Nimeni nu aprinde fclie și o pune sub obroc, ci în sfelnicie luminează tuturor celor din casă".⁵⁴⁵ Deci s-a numit pe sine "fclie", pentru faptul că fiind după fire Dumnezeu și făcându-Se trup după iconomie, ca lumină după ființă este întru în scoica trupului în chip necircumscriș prin mijlocirea sufletului ca fclie, cum este întru focul prin felicitate. Aceasta a înles-o și marele David, când a numit pe Domnul "fclie", zicând: "Legea ta este fclie picioarelor mele și lumină cerurilor mele".⁵⁴⁶ Căci Mântuitorul și Dumnezeul meu mă izbăvește de întunericul neștiinței și al răutății. De aceea a fost numit de Scriptură "fclie". Căci cuvântul (grecesc) (fclie), vine de la a dezlega întunericul = (căci, înseamnă întuneric, cum zice cei ce studiază în alesul cuvintelor). Pentru că împreună fiind, asemenea unei fclii, negura neștiinței și întunericul răutății, s-a făcut El

⁵⁴⁴ Ioan 1, 9.

⁵⁴⁵ Mt. 5, 15.

⁵⁴⁶ Ps. 118, 115.

însu i tuturor cale de mântuire, c l uzind prin virtute i cuno tin spre Tat l pe to i cei ce voiesc s p easc , prin împlinirea poruncilor dumnezeie ti, pe urmele Lui, ca pe-o cale a drept ii. Iar sfe nicul (candelabru) este Sf. Biseri , pentru c în ea lumineaz , prin propov duire, Cuvântul lui Dumnezeu, trimi ându- i razele adev rului asupra tuturor celor ce se afl în această lume ca într-o cas oarecare, umplându-le în elegerea tuturor cu cuno tin a dumnezeiasc (9).

Pe de alt parte "obrocul" simbolizeaz sinagoga Iudeilor, adic slujirea trupeasc a legii, care acoper prin grosimea simbolurilor literei lumina cuno tin ei adev rate a sensurilor. (10) Cuvântul (Ra iunea) nu vrea s fie câtu i de pu in sub acest obroc, ci vrea s fie a ezat în vârful i pe în l imea Bisericii. C ci dac Cuvântul⁵⁴⁷ e inut sub litera legii, ca sub un obroc, îi lipse te pe to i de lumina ve nic ned ruindu-le vederea duhovniceasc celor ce nu se str duiesc s se lepede de sim irea (percep ia) în el toare, care nu e capabil decât de eroare i nu sesizeaz decât aspectul coruptibil al corpurilor înrudite cu ea. El vrea deci s fie pus în sfe nic, adic în Biseri , sau în slujire ra ional în duh, ca s -i lumineze pe to i, din toat lumea, înv ându-i s vie uiasc i s se poarte conform cu ra iunea, i numai atâtă grij s aib de cele corporale, cât e de lips ca s taie orice afec iune a sufletului fa de ele; de asemenea ca toat str duin a s le fie s nu dea sufletului nici o închipuire material ; dup ce a fost stins prin ra iune sim irea (percep ia sim urilor), care la început a respins

⁵⁴⁷ Ca în multe alte locuri i aci înseamn i Hristos însu i, dar i cuvântul propov dirii, sau ra iunea (sensul) ascuns în cuvintele i ceremoniile legii. Mai bine zis ra iunile sau sensurile Scripturii sunt razele Logosului dumnezeiesc.

ra iunea (cuvântul) și a acceptat iraționalitatea plăcerii ca pe un arpe lunecos (11). Căci cu dreptate a fost rânduit moartea împotriva simirii ca să nu mai poată oferi diavolului intrare spre suflet. Iar simirea aceasta, fiind una după gen, se împarte în cinci specii, înduplecând prin percepția fiecărui sim sufletul amăgindu-l să iubească cele sensibile înrudite cu acel sim, în loc să-l iubească pe Dumnezeu (12). De aceea cel ce ascultă în elepește de ra iune,⁵⁴⁸ alege de bunăvoie moartea trupului înainte de moartea silnic și fără voie, desprindându-se total de simire.⁵⁴⁹

Dar cel ce rămâne numai la litera Scripturii, are ca singur stăpânitoare peste fire simirea (percepția), prin care se manifestă afecțiunea sufletului față de trup. Căci litera, dacă nu este în eleas duhovnicește, este mrginit în coninutul ei de simire, care nu îngăduie să străbată în alesul celor scrise până la minte. Iar dacă litera se adresează numai simirii, tot cel ce primește litera în chip iudaic numai ca istorie, trăiește după trup, suportând în fiecare zi prin aplecarea voii moartea păcatului, din pricina simirii celei vii, neputând, să omoare cu duhul faptele trupului, ca să trăiască viața cea fericită în duh. "Căci de viața noastră după trup, veți muri", zice dumnezeiescul apostol, "iar de omorâți cu

548 În acest pasaj ra iunea, cerea să se opune simirea; poate fi și Logosul divin, sau mai bine zis ra iunea din noi este în același raport cu Logosul ca sensurile lucrurilor cu El.

549 Moartea simirii este menită să mântuiască pe om de moartea firii. Moartea ca osândă a fost pricinuită de creșterea lucrării simurilor, care l-a legat pe om de lumea văzută, desprindându-l de Dumnezeu. Moartea simirii este moartea omului trupesc, a omului aplecat spre cele de din afară, a omului "mort" duhovnicește, pentru a învia omul din untru, omul adevărat, omul mintal, sinea omului.

duhul faptele trupului, ve i tr i".⁵⁵⁰ Drept aceea, aprinzând f clia, adic ra iunea care aduce lumina cuno tin ei prin contempla ie i fapte, s nu o punem sub obroc, ca s nu fim osândi i, ca unii ce m rginim la liter puterea necuprins de minte a în elepciunii, ci în sfe nic, adic în Sf. Biserica , pe culmea contempla iei adev rate, ca s r spândeasc asupra tuturor lumina dumnezeie tilor dogme.

Despre această Sf. Biserica legea a prevestit în chip figurat c va fi candelabru turnat i cu totul de aur. Aceasta întrucât pe de-o parte nu are în ea nici o parte goal , lipsit de puterea Cuvântului, iar pe de alta e str in de toate prisosurile materiale i nu are nimic p mântesc.

Dar marele Zaharia, descriind acest candelabru în toate am nuntele, adaug c afar de lamp mai erau pe el apte candel (f clii). Aceste apte candel trebuie s le în elegem aici în alt chip, de cum am înf i at candela (f clia) din Evanghelie. C ci nu toate persoanele i lucrurile care sunt exprimate prin acela i cuvânt trebuie în elese în unul i acela i chip, ci fiecare dintre cele spuse trebuie în eles dup sensul locului din Sfânta Scriptur , dac vrem s înem seama de scopul celor scrise.⁵⁵¹

Prin candel socotesc c Sfânta Scriptur în elegem aici lucr rile Duhului Sfânt, sau darurile (harismele) Duhului Sfânt, pe care le d ruie te Bisericii Cuvântul care e capul întregului trup (13). C ci s-a spus: " i se va odihni peste El duhul lui Dumnezeu, duhul în elepciunii si al în elegerii, duhul sfatului i al t riei, duhul cuno tin ei i al

⁵⁵⁰ Rom. 8, 13.

⁵⁵¹ Pasajul acesta are un în eles deplin numai în grece te, întrucât "candela" de aici (Zah.) e exprimat în grece te tot prin cuvântul ca i "f clia" de la Matei 5, 15. în traducerea rom. s-a evitat confuzia, întrucât de la Zah. s-a tradus prin candel , iar de la Mt. 5, 15, prin f clie

evlaviei; i duhul temerii îl va umple pe El".⁵⁵² Dar capul Bisericii, potrivit unei imagini omene ti, este Hristos. Deci Cel ce are dup fire pe Duhul, d ruie te, ca Dumnezeu, Bisericii lucr rile Duhului. C ci Cuvântul f cându-mi-Se mie om, îmi lucreaz mie toat mântuirea, dându-mi prin ale mele cele proprii Lui dup fire, mie celui pentru care s-a f cut i om. i a ezându-se în situa ia celui ce prime te pentru mine, scoate la ar tare ale Sale proprii. C ci cerând, ca un iubitor de oameni pentru Sine harul de care am lips eu, îmi atribuie mie meritul (puterea) ispr vilor Lui dup fire. Deci pentru mine se spune c prime te i acum ceea ce are prin fire f r de început i mai presus de ra iune. C ci Duhul Sfânt, precum este prin fire al lui Dumnezeu i Tat l, dup fiin , la fel este prin fire i al Fiului dup fiin , ca cel ce purcede fiin ial în chip negrit din Tat l prin Fiul cel n scut din Tat l; i d ruie te candelabrului, adic Bisericii, ca ni te candel, lucr rile proprii. i precum candela împr tie întunericul, tot a a lucr rile Duhului scot i alung din Biserice p catul cel de multe feluri. Astfel în elepciunea desfiin eaz nehibzuin a, în elegerea dep rteaz nepricepe-rea, sfatul alung lipsa de discern mânt, t ria înl tur sl biciunea, cuno tin a terge ne tiin a, evlavia alung necredin a i tic lo ia faptelor ei, în sfâr it temerea dep rteaz învârto area nep s rii. C ci nu numai poruncile sunt lumin , ci i lucr rile Duhului (15).

Dar candel care ard toat via a în Biserice , r spândind lumina mântuirii, sunt i treptele care sus în buna ei rânduial . De pild înv torul în elept al dumnezeie tilor i înaltelor dogme i taine, e o candel care descoper înv turi necunoscute înainte mul imii. Iar cel ce ascult cu în elegere i pricepere în elepciunea gr it de cei des vâr i i,

⁵⁵² Is. 11, 2-3.

e i el o candel , întrucât ca ascult tor cuminte p ze te în sine lumina adev rului celor gr ite.⁵⁵³ Cel ce deosebe te cu bun sfat timpurile de lucruri i acomodeaz modurile de activitate cu ra iunile lucrurilor, neîng duind s se amestece întreolalt în chip nepotrivit, fiind un sfetnic minunat se dovede te i el ca o alt candel . Iar cel ce suport cu cuget neclintit atacurile încerc rilor f r de voie, ca fericitul Iov i ca vitejii mucenici este o candel tare, p zind i el cu r bdare b rb teasc nestins lumina mântuirii, ca unul ce are pe Domnul t rie i laud .⁵⁵⁴ Cel ce cunoa te me te u- gurile vicleanului i nu ignor t b rîrile r zboaielor nev zute, este i el o alt candel înv luit de lumina cuno tin ei, putând zice cu dreptate împreun cu marele Apostol "C ci nu ne sunt necunoscute gândurile lui".⁵⁵⁵ Iar cel ce duce o via evlavioas (binecredincioas) dup porunca Domnului, îndreptând-o prin virtu i, e o alt candel , ca unul ce- i adevere te evlavia (credin a) prin modurile purt rilor sale. În sfâr it, cel ce în a teptarea judec ii face din înfrânare zid ce opre te intrarea patimilor la suflet, s-a f cut o alt candel , cur înd cu sânguin , prin frica de Dumnezeu, petele patimilor întip rite pe el i f cându- i via a st vezie i luminoas prin tergerea

553 Nu numai cel ce înva e o treapt de cinste în Biseric , ci i cel ce ascult cu aten ie. Ba el urmeaz imediat dup prima treapt a celor în elep i, aflându-se pe treapta în elegerii. De altfel adeseori cel ce înva simte cum îi cre te puterea cuvântului i cum se lumineaz datorit ascult rii în eleg toare a celor pe care îi înva . Ascultarea cu în elegere e i ea un har i harurile alc tuiesc un întreg întreolalt ca i cei în care se g sesc. Descoperirea adev rurilor e într-o anumit m sur rodul comuniunii dintre propov duitor i ascult tor. Treptele acestea sunt altele decât treptele, ierarhice ale hirotoniei, încredin ate cu administrarea Tainelor. Cele dou sisteme se presupun reciproc.

554 Ps. 42, 2.

555 II Cor. 2, 11.

întru ciunilor contrare firii (16).

Deci curirea celor vrednici de curire adus de virtute o face Duhul Sfânt prin temere, evlavie și cunoștință; iar iluminarea care hărăzește cunoștința lucrurilor după rațiunile pe temeiul cărora există, o dăruiește celor vrednici de lumină, prin tărie, sfat și înțelegere; în sfârșit, desvârșirea o hărăzește celor vrednici de îndumnezeire prin înțelepciunea atotluminoasă, simplă și întreagă, ridicându-i în mod nemijlocit și în tot chipul spre cauza lucrurilor, atât cât este cu puțin a oamenilor, încât strălucesc în ei numai însușirile dumnezeiești ale bunătății lui Dumnezeu. Prin aceasta cunoscându-se pe ei înșiși din Dumnezeu, iar pe Dumnezeu din ei înșiși (17), întrucât între ei și Dumnezeu nu mai este nici un zid care să-l despart, dat fiind că între înțelepciune și Dumnezeu nu mai este nume, se vor bucura de neschimbabilitatea neclintită, ca unii ce au depășit toate cele de la mijloc (18), în care se ascundea odinioară primejdia de a greși în privința cunoașterii.⁵⁵⁶ Căci ei au fost ridicați în chip neîntors în neînțeleși, după har, pe culmea cea

⁵⁵⁶ După ce s-a depășit primejdia de-a greși în privința cunoașterii, s-a dobândit neschimbabilitatea morală. Aadar nestatornicia morală se datorează greșelilor de cunoaștere, în primejdia acestui fel de greșeli se găsește omul până ce se află între lucrurile create. Dar odată ajuns în nemijlocit legătură cu Dumnezeu, nu mai poate greși. Greșala vine din puțină unor deducții greșite de la lucrurile create la Dumnezeu (la Adevăr). Când Adevărul este trăit direct; mintea, nu mai poate greși, căci Adevărul îi copleșește lucrurile ei, prin care ar putea greși. Adevărul acesta este Dumnezeu, întrucât este contemplat de mintea creată. El este contemplat direct, dar totuși de mintea creată. Ca atare el este una cu Dumnezeu, între el și Dumnezeu nu este nimic la mijloc, dar totuși nu este Dumnezeu cum se cunoaște însuși pe Sine. Aceasta este înțelepciunea. Este forma supremă în care se poate comunica Dumnezeu făpturii, în cadrul «înțelepciunii minții creată» poate înainta la infinit. Dar niciodată nu poate trece dincolo de ea.

mai înalt , infinit i de infinite ori infinit dincolo de toate
dup fire, printr-o ne tiin i o t cere negrit .

" i apte pâlnii la cele apte candelale de pe
sfe nic. Cuvântul nostru despre candelale a indicat dou în e-
lesuri ale lor. Cel despre pâlnii va începe de aci. Spun unii
c pâlnia e un vas în form de cup , în care oamenii
obi nuiesc s pun uleiul care trebuie v rsat în candel spre
hr nirea i sus inerea luminii. Aadar dup în elesul mai
înalt, pâlniile celor apte candelale ale sfenicului v zut sunt
deprinderile (aptitudinile) i dispozi iile capabile s
primeasc diferitele ra iuni i moduri de activitate moral
care hr nesc i între în cele apte candelale, adic lucr rile
duhului; cu alte cuvinte deprinderile i dispozi iile, celor ce
au primit în Biserica împ rirea darurilor (19). C ci precum
f r undelemn e cu neputin s se între în nestins
candela, tot a a f r o deprindere care s hr neasc cele
bune prin ra iuni, moduri de activitate moral , idei i
gânduri potrivite i cuvenite, e cu neputin s se p zeasc
nestins lumina darurilor. Pentru c tot darul duhovnicesc
are lips de o deprindere (aptitudine) corespunz toare cu el,
care s -i toarne neîncetat, ca un untdelemn, materia
cuget rii, fiind p strat prin deprinderea celui ce l-a primit.

Pâlniile celor apte candelale ale candelabrului, sunt
aadar deprinderile, (aptitudinile) corespunz toare cu
darurile dumnezeie ti ale Sfintei Biserici. Din ele în elepii
i neadormirii paznici ai bunurilor d ruite vars , ca din ni te
vase, asemenea în eleptelor fecioare din Evanghelie,
untdelemnul bucuriei în candelalele darurilor (harismelor).

" i doi m slini deasupra lui; unul de-a dreapta
l mprii i altul de-a stânga". Cuvântul a descris foarte frumos
i potrivit toat vedenia care se refer la Sine însu i. C ci
înfi iând candelabrul, lampa, candelalele, pâlniile, a adus i

doi m slini. Aceasta fiindcă se cedează cu adevărat ca deodată cu lumina să fie cugetat în chip firesc și cauza care naște puterea ce întreține lumina, ca nu cumva să se stingă lumina din candelabru, nefiind alimentat. Cei doi m slini ai candelabrului de aur, adică ai Sfintei Biserici universale, sunt cele două Testamente, din care, ca din nașterea m slini, se stoarce, prin cedere și cercetare evlavioasă, ca în untdelemn, substanța în elesurilor, care alimentează lumina darurilor dumnezeiești. Prin această substanță deprinderea fiecăruia puzăte nestins lumina harului ce s-a dat pe m sura lui, lumina ce se întreține, ca printr-un untdelemn, prin în elesurile Scripturilor (20). Căci precum fier m slin nu se poate afla untdelemn adevărat și natural și precum fier vas nu se poate încălezi uleiul primit, iar nefiind hrănit de untdelemn lumina candelai se stinge cu siguranță, la fel fier Sfintele Scripturi nu se poate dobândi cu adevărat substanța dumnezeiească în elesurilor și fier deprinderea capabil să primească ca un vas, aceste în elesuri, nu poate lua naștere o cugetare demnă de Dumnezeu, iar lumina cunoștinței din daruri, nealimentată de în elesurile dumnezeiești, nu poate fi întreținută nestins de cei ce o au.

Aadar în lănuindu-ne privirea la în elesul duhovnicesc, cuvântul nostru a asemănat candelabrul cu Biserica; lampa cu Dumnezeu cel întrupat, care s-a înmbrăcat cu firea noastră în chip neschimbat, după ipostas; cele apte candelă cu darurile, sau lucrurile duhului, cum a arătat limpede marele Isaia; pâlniile candelelor cu deprinderile capabile de în elesurile dumnezeiești ale Scripturii, care primesc darurile dumnezeiești; în sfârșit cei doi m slini, cu cele două Testamente, din care se primește prin în eleapstrădanie substanța în elesurilor dumnezeiești prin care se întreține nestins lumina tainelor dumnezeiești(21).

"Unul de-a dreapta lampei, iar altul de-a stânga". Prin dreapta socotesc c în elege Proorocul partea mai duhovniceasc a Scripturii, iar prin stânga pe cea mai trupeasc (22). Iar dac stânga indic partea mai trupeasc a Scripturii, iar dreapta pe cea mai duhovniceas , socotesc c m slinul de-a stânga înseamn Vechiul Testament, care se ocup mai mult de filosofia activ , iar m slinul din dreapta, Noul Testament, care ne înva taina cea nou i na te în fiecare dintre credincio i deprinderea contemplativ . C ci cel dintâi ofer celor ce se îndeletnicesc cu filosofia dumnezeieasc modurile virtu ii, cel de-al doilea ra iunile cuno tin ei. Cel din urm , r pind mintea din pâcla celor v zute, o ridic spre ceea ce e înrudit cu ea, cur it de toat n lucirea material , iar cel dintâi cur e te mintea de toat împ timirea dup cele materiale, sco ând prin for a b rb iei, ca printr-un ciocan, piroanele care intuiesc afec iunea voii de trup. Cel Vechi ridic trupul str b tut de ra iune (ra ionalizat) spre suflet, prin mijlocirea virtu ilor, împiedicând mintea s coboare la trup; iar cel Nou ridic mintea, aprins de focul dragostei, spre Dumnezeu. Cel dintâi face trupul una cu mintea prin mi carea de bun voie, iar al doilea face mintea una cu Dumnezeu prin deprinderea (cu lucrarea) harului. Prin aceasta mintea dobânde te atâta asem nare cu Dumnezeu, încât din ea poate fi cunoscut Dumnezeu, Cel ce din Sine nu poate fi cunoscut de nimeni dup fire, ca un original dintr-o icoan (23).

În acest chip în elegem acestea. Iar de vrea cineva s refere sensul celor spuse i la fiecare om, va g si de asemenea în elesuri frumoase i evlavioase. De pild va putea s în eleag prin candelabru sufletul fiec ruia (24). Acesta e întreg de aur, ca unul ce dup firea sa mintal i ra ional , e nestric cios i nemuritor i e cinstit cu cea mai

împartească puterea voii libere. El are asupra sa lampa credinței, adică Cuvântul care s-a făcut trup și căruia îi crede cu tărie și slujește cu adevărat. Și în el se află felicia (candela) aprinsă a cuvântului cunoștinței, după învățura și îndemnul aceluiași Cuvânt al lui Dumnezeu, care zice: "Nimeni nu aprinde felicia și o pune sub obroc, ci în sfârșit ca să lumineze tuturor celor din casă." Căci Domnul poate numește aici "felicie" cuvântul cunoștinței în duh, arătat prin fapte, adică legea duhului (26). Iar "obroc", cugetul pământesc al carnii, adică legea pământească a trupului. Legea harului nu trebuie pusă sub acesta, ci în suflet care este cu adevărat un sfârșit de aur, ca să lumineze prin fulgerile faptelor drepte și a cugetărilor în elepte, tuturor celor din casă, adică din Biserică, sau din lumea aceasta, în felul acesta cel ce poartă această lumină îi face pe privitori să imite binele și să se slăvească și ei prin faptele virtuții și nu numai prin simpla rostire de vorbe, pe Tatăl din ceruri, adică pe Dumnezeu (27), care produce în sfârșit, pe culmile contemplațiilor tainice ale cunoștinței, podoba faptelor virtuțioase ale dreptății. Căci s-a scris: "Ca să vadă faptele voastre cele bune și să se slăvească pe Tatăl vostru cel din ceruri".⁵⁵⁷

Așa și în alegi candelabrul și lampa din vedenia Proorocului. Iar prin cele apte candelă se va înalega, după explicarea de mai înainte, diferitele daruri ale Duhului, care îi coboară lumina și se odihnesc peste cel ce se desvârșește în Hristos prin virtuți și cunoștință (27). Căci Scriptura înalega aici prin Hristos, pe cel ce viețuiește după Hristos și este plin de lumina aceluiași raion și moduri de activitate, atât cât este cu puțin omului, având și el în elepciune și în alegere, sfat și tărie, cunoștință, evlavie și

⁵⁵⁷ Mt. 5, 15.

temere, prin care se spune că privește Dumnezeu, ca prin niște ochi spirituali, peste întregul pământ al fiecărei inimi. "Căci aceste apte candelă sunt ochii Domnului, care privesc peste tot pământul".⁵⁵⁸

"Iar apte pâlnii la candelă de pe el". Pâlniile sunt deprinderile cu ajutorul cărora se contemplă ale celor vrednici și li se împart darurile dumnezeiești. Din acestea ei varsă substanța cugetărilor tainice, cum ar versă untdelemn din niște vase, păstrând nestinsă lumina darurilor Duhului (28).

Iar prin cei doi măsli se înalță, precum am spus, cele două Testamente (29). Cel de-a stânga împie Testamentul Vechi, care procură neîncetată puterii cunoscătoare sau contemplative a sufletului, ca pe un untdelemn, modurile virtuților prin activitate (30). Iar cel de-a dreapta este Testamentul Nou, care procură neîncetată pentru pasive, sau celei active a sufletului (31), ca pe un untdelemn, rațiunile duhovnicești ale cunoștințelor prin contemplație.⁵⁵⁹ Iar prin fiecare se desvârșește frumosa taină mântuirii noastre, arătându-se înviațarea prin viață în slava vieții prin înviațare. În felul acesta activitatea apare ca o contemplație lucrătoare, iar contemplația ca o activitate cunoscătoare. Scurt vorbind, virtutea apare ca o manifestare

⁵⁵⁸ Zah. 4, 10.

⁵⁵⁹ Cele două Testamente se întregesc întreolalt, cum se întregesc activitatea și contemplația în viața duhovnicească a omului. Contemplația este întru de untdelemnul virtuților, închipuit prin Testamentul Vechi, iar virtuțile sunt întru de untdelemnul contemplației, închipuit prin Testamentul Nou. Sau untdelemnul celor doi măsli, activitatea virtuților și contemplația, Testamentul Vechi și Nou, între în una și aceeași lumină, a vieții duhovnicești unitare. Neîncetată se întregesc. O nouă dovadă că cel contemplativ nu se socotește dezlegat de activitatea virtuților.

a cunoștinței ei, iar cunoștința ca o putere sus înălțătoare a virtuții (32). Și prin amândouă, adică prin virtute și cunoștință, se manifestă o singură înțelepciune. Prin aceasta cunoaștem cele două Testamente consummate întreolalt în toate și se unesc în înfrumusețirea tainei celei unice prin har, mai mult decât se unesc sufletul și trupul în alcătuirea unui singur om, prin sinteza întreolalt (33).

Iar dacă cineva, tare în înțelegerile spirituale, ar zice că cei doi măsuri sunt cele două legi, cea naturală și cea duhovnicească, nu s-ar abate de la adevăr. În această interpretare legea naturală, ca cea de la stânga împii, adică a lui Dumnezeu Cuvântul cel întrupat, ar oferi rațiunii, prin simțirea (percepția simțurilor) înrudită cu ea, modurile de activitate în vederea virtuții, desprinzându-le din lucrurile sensibile. Iar cea spirituală sau duhovnicească, de la dreapta, ar culege, prin cugetarea înrudită cu ea, rațiunile din lucruri, în vederea cunoașterii duhovnicești (34). Și așa prin amândouă împlemim diferitele deprinderi corespunzătoare cu darurile duhovnicești, cu vederi active și contemplative, întocmai ca pe niște pâlnii ale candelor, pe zind nestins lumina adevărului.

Sau, în elegând locul acesta al Scripturii într-un sens și mai înalt, putem vedea în cei doi măsuri de la dreapta și de la stânga împii: Providența și Judecata. Iar la mijloc între ele, stă, ca într-un candelabru de aur în Sf. Biserică universală, sau în sufletul fiecărui sfânt, lumina adevărului care luminează tuturor. Și lumina aceasta este Cuvântul, care ca Dumnezeu cuprinde totul și descoperă rațiunile adevărate și atotgenerale ale Providenței și Judecării, prin care conservăm lucrurile și în care constă taina mântuirii noastre, hotărât mai înainte de toate veacurile și înfrumusețit în cele din urmă dintre timpuri. Dintre acestea,

Providen a, care st ca un m slin la dreapta l mpii, o percepem numai prin credin în modul negativ al unirii ipostatice a Cuvântului cu trupul însufle it în chip ra ional; iar Judecata, care st la stânga, o în elegem în chip negativ din taina patimilor de via f c toare suportate de Dumnezeu cel întrupat pentru noi(35).⁵⁶⁰ C ci întâi El a primit întruparea cu voia pentru bun tatea Sa, ca Cel ce este prin fire Mântuitorul tuturor; iar pe urm a r bdat patimile de bun voie ca R scump r tor (36). C ci nu s-a f cut Dumnezeu om de mai înainte ca s p timeasc , ci ca s -l mântuiasc pe om prin patimi, întrucât acesta se f cuse robul lor prin c lcarea poruncii dumnezeie ti, dup ce la început fusese nep timitor.

A adar la dreapta se afl taina întrup rii Cuvântului, cea conform Providen ei. Ea înf ptuie te prin har îndumnezeirea mai presus de fire a celor ce se mântuiesc, îndumnezeire hot rât mai înainte de veacuri, la care nu se va putea ridica dup fire nici o ra iune a f pturilor. Iar la stânga st taina patimii de via f c toare a lui Dumnezeu, care a voit s p timeasc dup trup. Ea este conform Judec ii i pricinuite pe de o parte desfiin area des vâr it a tuturor însu irilor i mi c rilor, care au p truns în fire împotriva firii prin neascultare, i înf ptuie te pe de alta restaurarea deplin a tuturor însu irilor i mi c rilor

⁵⁶⁰ Providen a în general se arat în toate darurile pozitive pe care ni le face Dumnezeu pe cale natural i supranatural , iar Judecata în toate încerc rile i pedepsele ce ni le trimite Dumnezeu ca s ne îndrepte i des vâr easc . Dar atât Providen a cât i Judecata au culminat în întruparea i patimile Domnului. De aceea întruparea lui e o manifestare special a Providen ei, iar patimile o manifestare special a Judec ii. Sau prin întruparea Domnului s-au rev rsat toate darurile dumnezeie ti pentru toat lumea, iar în patimile Lui toat asprimea pedagogic pentru toate gre alile.

conforme cu firea de la început (37). În urma acestei restaurări nu se va mai afla în fpturi nici o raionie tirbit și falsificat. Acestea, adică Providența și Judecata, sau întruparea și patima, pe de o parte pentru neclintirea, cură și incoruptibilitatea virtuții și a statorniciei bărbatești cu fapta, iar pe de altă parte pentru strălucirea și transparența contemplației și a cunoașterii tainice, au fost asemnate de Prooroc cu doi munți de aramă, dintre care au ieșit, asemenea unor care cu cai,⁵⁶¹ cele patru Evanghelii (38), care au străbătut și au ocolit tot pământul și au vindecat rana din neascultarea lui Adam, fiind când s se odihnesc prin credință în bunvieuire Duhul lui Dumnezeu peste ara de la miazănoapte, adică peste neamurile asupra căroră stă pâinea negura neștiinței și peste firea asupra căreia domnea silnic întinericul păcatului (39).

Sau poate cele patru care reprezintă forța celor patru virtuți generale, egale la număr cu sfintele Evanghelii (40). Căci și ea a străbătut, ca pe un pământ, toată inima credincioșilor și a oblojit rana cea de ocară, pricinuită în ea de patimi, fiind când s se odihnesc, prin împlinirea poruncilor, Duhul lui Dumnezeu în pământul de la miazănoapte, adică în trup, întrucât a scos la arătare, prin faptele dreptății, legea duhului.

Sau poate prin cei doi mslini mai putem înalege contemplația și activitatea (41). Dintre acestea contemplația e pusă în valoare de Providența manifestată prin întrupare, iar activitatea e pusă în lucrare de Judecata manifestată prin patimă.⁵⁶² Cea dintâi, privind sufletul, se află la dreapta

⁵⁶¹ Zah.6, 1 urm.

⁵⁶² O traducere mai literară: Dintre acestea Providența manifestată în întrupare face să se arate raionea contemplației; iar Judecata manifestată în patimă face să se lucreze modul activității.

Cuvântului; cea de a doua, privind trupul, se g se te la stânga.⁵⁶³ Cea dintâi cheam mintea spre înrudirea cu Dumnezeu, cea de a doua sfîn e te sim irea (lucrarea sim urilor) cu duhul i terge din ea pece ile patimilor (42).

Sau iar i prin cei doi m slini trebuie s în elegem credin a i buna con tiin (43). La mijlocul acestora st Cuvântul, c ruia prin credin îi aduc credincio ii închinare dreapt , iar prin con tiin a cea bun îi slujesc cu evlavie, silindu-se s - i fac bine unul altuia.

Sau prin cei doi m slini Scriptura a închipuit cele dou popoare pe cel dintre p gâni i pe cel dintre Iudei (44). Ele sunt numite i "fii ungerii"⁵⁶⁴ (a a tâlcuie te Scriptura m slinii), pentru na terea lor în duh i pentru harul înfierii dat lor spre îndumnezeire. La mijlocul lor se afl Dumnezeu cel întrupat, stând ca într-un candelabru în Biserica universal , cea una i singur , i prin aceasta împ cându-le cu Sine i întreolalt i f cându-le n sc toare de lumin prin virtute i cuno tin .

Sau poate prin cei doi m slini Scriptura a mai indicat tainic, sufletul i trupul (45), întrucât cel dintâi este împodobit ca un m slin cu ra iunile cuno tin ei adev rate, iar trupul e acoperit cu faptele virtu ilor.

Iar dac cineva ar spune c cuvântul Scripturii indic prin cei doi m slini i cele dou lumi (46), bun ar fi i în elesul acesta. C ci de fapt Cuvântul ca Dumnezeu st la mijlocul acestor lumi, pe cea inteligibil f când-o s

În elesul propozi iei este: întruparea a înlesnit contemplarea lui Dumnezeu, aducându-L în leg tur direct cu firea omeneasc . Iar patimile fac ca s se activeze în to i cei credincio i str duin a de cur ire prin faptele ascezei mortificatoare.

563 Prin contemplare îmbog im sufletul, prin faptele ascezei cur im trupul.

564 Zah. 4, 4.

lic reasc tainic în cea sensibil prin chipuri, iar pe cea sensibil înv ându-ne s o în elegem ca aflându-se în cea inteligibil prin ra iuni (47).

i iar i dac ar spune cineva c vedenia celor doi m slini a închipuit via a de aici i via a viitoare (48), bun ar fi i explica ia aceasta. C ci i între acestea st Cuvântul, tr gându-ne de la via a de aici prin virtute si ducându-ne la cea viitoare prin cuno tin . Aceasta a în eles-o poate minunatul Avacum când a zis: "În mijlocul a dou vie i vei fi cunoscut".⁵⁶⁵ El a în eles prin vie i ceea ce a în eles marele Zaharia prin "mun i de aram " sau prin m slini, adic celor dou lumi, sau veacuri, sau vie ile corespunz toare lor, sau sufletul i trupul, sau activitatea i contempla ia, sau deprinderea binelui i lucrarea lui, sau legea i Proorocii, sau Vechiul Testament întreg i Noul Testament, sau cele dou popoare, cel dintre p gâni i cel dintre Iudei, sau cele dou legi, cea natural i cea duhovniceasc , sau credin a i buna con tiin . În mijlocul tuturor acestora st Cuvântul, l udat i pream rit de toate i c l uzindu-le pe toate spre o singur armonie în bine, ca Dumnezeu al tuturor. C ci de aceea le-a f cut pe toate, ca s devin leg tura nedesf cut a tuturor, unindu-le pe toate cu binele i întreolalt .

Iar prin candelabrul din vedenie Scriptura a indicat poate Biserica i sufletul, ca cele ce prin firea lor au lumina harului ca un bun dobândit. C ci numai Dumnezeu are binele prin fire. De aceea toate cele ce sunt prin fire capabile de lumin i bun tate, primesc lumina i bun tatea de la El prin participare.

Acestea le-a spus cuvântul nostru despre cele scrise având grij de m sura cuvenit . Tu îns , Cuvioase P rinte, care ai v zut prin tine însu i, cu ajutorul lui

⁵⁶⁵ Avacum 3, 2.

Dumnezeu, lucruri mai înalte ca acestea, luminează cu razele pururea strălucitoare ale înlegerii tale sufletul meu tocit la vedere.

Scolii

1. Ce este candelabrul?
2. Cum este Biserica aur inalterabil?
3. Cum e curat ?
4. Cum e neîntinată ?
5. Cum e neprihănit ?
6. Cum e nemic orat ?
7. Ce înseamnă lampa candelabrului?
8. Nu tot omul care vine în această lume e luminat numai decât de Cuvântul, căci mulți rămân neluminați și nepurtați de lumina cunoștinței. Căci evident că numai omul care vine prin voia sa proprie în lumea cea adevărată, adică a virtuților. Deci tot omul care vine cu adevărat, prin națterea de bunăvoie, în lumea aceasta a virtuților, e luminat în mod sigur de Cuvântul, dobândind o deprindere neclintită în virtuți și o cunoștință adevărată și frăgeală.
9. Cum este Dumnezeu, Cuvântul cel întrupat, în fața cliilor?
10. Ce este obrocul, sub care nu se cuvine să fie pus în fața cliilor, ca să fie acoperit ?
11. Prin femeie a înțeles simțirea, prin arpe plămădă. Căci amândouă sunt diametral opuse rațiunii.
12. Simțirea (senzația) punând stăpânire peste minte, o învață să se închine la mulți dumnezei. Căci simțirea robindu-se prin fiecare simțămînt, slujește lucrului sensibil corespunzător, ca lui Dumnezeu.
13. Ce înțelege Scriptura prin candelă?

14. Prive te în rimea harului. Prive te oceanul nemrginit al învăturii despre Dumnezeu (teologial).

15. Care sunt roadele darurilor Duhului?

16. Ce sunt candelarele după alt în eles?

17. Temerea, evlavia și cunoștința dă naștere filosofiei active, precum și trîia, sfatul și în alegerea nasc contemplația naturală în duh. Dar învățătura tainică despre Dumnezeu (teologia) o dăruie te numai în alepciunea dumnezeiească.

18. Prin cele de la mijloc în alege firea celor sensibile și a celor inteligibile, prin care mintea omenească se ridică spre Dumnezeu, ca spre cauza lucrurilor.

19. Ce sunt în în eles mai înalt, pâlniile candelarelor?

20. Ce sunt cei doi mslini?

21. Recapitulare și definiție scurtă a explicațiilor de mai înainte.

22. Ce este "dreapta" și ce este "stînga"?

23. Vechiul Testament, zice, fiind simbolul fapturii și al virtuții, face trupul să consimtă cu mintea în orice măsură care. Iar Noul Testament, dăruind contemplația și cunoștința, luminează mintea, care se îndelețnicește cu ele în chip tainic, cu darurile dumnezeiești.

24. Un în eles particular al candelabrului, care se referă la sufletul fiecăruia.

25. Ce este fecia?

26. Dumnezeu se face și se numește Tată după har al acelor care au primit de bună voie nașterea curată în duh. Această, purtând asupra vieții lor pecetea lui Dumnezeu, care i-a născut, pe care o arată prin virtuți, ca pe o fațadă sufletului, îi face pe cei ce privesc la ei, să mărească pe Dumnezeu prin schimbarea modurilor lor de purtare,

întrucât le oferă celorlalte spre imitare, viaa proprie, ca pe o pildă aleasă de virtute. Căci Dumnezeu nu trebuie, sălăvit numai cu cuvântul gol, ci prin faptele drepte ale sale, care vestesc cu mult mai mult decât cuvântul, majestatea dumnezeiească.

27. Ce trebuie să înțelegem că sunt cele apte ca candelă?

28. Ce sunt pâlniile?

29. Ce sunt cei doi măsli?

30. Vechiul Testament procură celui ce se îndeleatnicește cu cunoștința (gnosticului), modurile virtuților, iar Noul îi hărăzește celui ce se îndeleatnicește cu activitatea, rațiunile cunoștinței adevărate.

31. Partea pasivă a sufletului îi spune partea activă.

32. Cel ce arată cunoștința întrupată în activitate și activitatea însușește de cunoștință, a descoperit modul exact al adevăratei lucrări îndumnezeitoare. Iar cel ce are numai pe una din acestea, desprins de cealaltă, sau a făcut din cunoștință o nelucire (fantezie) inconsistentă (fără suport), sau din activitate un idol (o formă) fără suflet. Căci cunoștința fără faptă nu se deosebește întru nimic de nelucire, neavând fapta ca temelie; iar activitatea irațională este tot una cu un idol (cu o formă) fără suflet, neavând cunoștința care să o însușească.

33. Precum sufletul și trupul fac prin împreunare pe om, la fel activitatea și contemplația dau prin unire o singură înțelepciune cunosătoare,⁵⁶⁶ iar Vechiul și Noul Testament realizează o singură taină.

34. Legea naturală este la stânga, fiindcă se folosește

⁵⁶⁶ Scolia 32-33 sunt cea mai hotărâtă dezmințire a părerii că în Răstărit contemplativul se dezinteresează de activitate. Cea mai frumoasă definiție a înțelepciunii este cea din Scolia 33: unirea activității și a contemplației.

Sfântul Maxim Marturisitorul

de simire (de percepia simurilor). Ea oferă Cuvântului (raionii) modurile virtuților și face cunoștința lucrătoare. Iar legea duhovnicească este la dreapta, fiindcă lucrează prin minte. Ea amestecă în simire (percepție) raionile duhovnicești din lucruri și face activitatea raională.

35. Providența s-a arătat în unirea ipostatică a Cuvântului cu trupul, iar Judecata în faptul că a primit suferință pentru noi cu trupul. Prin ele, adică prin unire și patimă, s-a înfăptuit mântuirea tuturor.⁵⁶⁷

36. Întruparea s-a făcut spre mântuirea firii create, iar patimile spre răscumpărarea celor în viață de moarte, din pricina păcatului.

37. Taina întrupării, zice, depășește însușirile potrivnice firii de la firea omenească, iar pe cele conforme firii le restaurează.

38. Providența și Judecata, întrupare și patimă, lăsa închipuit prin doi munți de aramă, din care făcuse cele patru Evanghelii.

39. Prin ara de la miază noapte a în eles neamurile care se aflau odinioară în răstăcirea neștiinței că într-oară a întinericului, iar acum au ajuns în ara luminii, la cunoștința adevărului, prin harul celor patru sfinte Evanghelii, ca

⁵⁶⁷ Apusenii acuză pe Răsriteni că socotesc mântuirea realizată prin coborârea substanței divine în creațiune prin întrupare. Faptul că în vreme ce ei socotesc mântuirea ca un rod exclusiv al crucii - teoria satisfacției, a ispășirii substitutive - Răsritenii recunosc rolul amândurora în realizarea mântuirii, atât al întrupării cât și al patimii, precum se vede și din această scolie. Și anume, pe când în Apus întruparea este numai premisa necesară răstignirii (Fiul lui Dumnezeu trebuia să se facă om, ca să se poată răstigni), în Răsrit chiar unirea intimă a lui Dumnezeu cu omenirea constituie un mijloc de mântuire și îndumnezeire al omului, patima rămânând totuși necesară în procesul realizării acestora.

elemente nestric cioase, fiind ren scu i dup omul dinl untru i mintal spre via a ve nic , prin credin .

40. Alt în eles al celor patrulare.

41. Alt în eles al m slinilor.

42. Contemplativului i se dezv luie ra iunea întrup rii, realizat în temeiul Providen ei, iar activul arat în lucrare chipul patimilor Cuvântului, purtate în temeiul Judec ii.

43. Alt explica ie a m slinilor.

44. Alt explica ie a acelora i.

45. Alt explica ie a acelora i.

46. Alt explica ie a celor doi m slini.

47. Cel ce în elege lumea v zut , contempl pe cea inteligibil . C ci închipuindu- i cele inteligibile le modeleaz prin sim ire (le îmbrac în figuri prin sim uri) i schematizeaz în minte ra iunile v zute. El str mut în fa a sim urilor în chip felurit fiin a lumii spirituale i în fa a min ii compozi ia felurit a lumii sensibile. El în elege lumea sensibil prin cea inteligibil , transferând prin ra iuni sim irea (con inutul sim irii) în minte, i pe cea inteligibil prin cea sensibil , împletind mintea cu sim irea în vreme ce contempl figurile.

48. Alt explica ie a acelora i.

Întrebarea 64

Ce în eles are Cuvântul de la Iona Proorocul care zice despre Ninive: "În care locuiesc mai mult de dou sprezeci de mii de b rba i, care n-au cunoscut dreapta nici stânga lor?"⁵⁶⁸ C ci eu nu aflu în liter un în eles mul umitor. Fiîndc n-a zis "copii", ca s cred c vorbe te

⁵⁶⁸ Iona 4, 11.

Sfântul Maxim Marturisitorul

despre prunci, ci "b rba i". Dar care b rbat, având mintea nev t mat , nu- i cunoa te dreapta i stânga lui? Deci spune-mi ce sunt "b rba ii" i ce este "dreapta" i "stânga", dup în elesul mai înalt?

R spuns

Nimic din ce se scrie în Scriptur despre persoane, sau locuri, sau timpuri, sau alte lucruri însușite sau neînsușite, sensibile sau spirituale, nu trebuie să le în elegem totdeauna în același fel, dac vrem să nu se produc un dezacord între istorie i în elesul spiritual al locului. De aceea cel ce vrea să afle fr greșeal sensul dumnezeiesc al Scripturii, trebuie să ia fiecare din lucrurile în irate de fiecare dat în alt în eles, dup deosebirile întâmpl rilor petrecute sau povestite, dându-i potrivit cu locul i cu timpul tâlcuirea cuvenit . Căci orice nume notat în Scriptur are multe în elesuri, dup diferitele etimologii posibile ale cuvântului ebraic. Aceasta o vedem limpede i aici.

Căci Iona se t lăm ce te, dup diferitele sale etimologii, "odihna i darul lui Dumnezeu", sau "t m duirea lui Dumnezeu", sau "harul lui Dumnezeu dat lor", sau "osteneala lui Dumnezeu", sau "porumb", sau "fuga de podoab ", sau "întristarea lor" (1). Apoi el ajunge i în Ioppe i pe mare i în chit i în Ninive i sub curcubet . Dintre acestea, Ioppe se t lăm ce te "loc de unde se vede bucuria", sau "frumuse ea minunat ", sau "bucurie puternic " (2). Deci Proorocul Iona închipuie te sau pe Adam, sau firea cea de ob te, sau pe Hristos, sau harul proorocesc, sau poporul nemulumitor al Iudeilor, care se întristează de orice bine i pismuie te toate darurile

dumnezeie ti (3). De pild închipuie te pe Adam i firea cea de ob te când fugе din Ioppe pe mare, fapt pentru care, dup unul din în elesurile numelui s u, se nume te "ruga de podoab ". C ci Ioppe închipuie te raiul (4), care este i se nume te cu adev rat "locul de unde se vede bucuria", sau "bucurie puternic ", sau "frumuse e minunat ", dat fiind bog ia nestic ciunii din el, cum era raiul s dit de mâna lui Dumnezeu. " i a s dit, zice, Domnul rai în Eden i a pus acolo pe omul pe care-l zidise".⁵⁶⁹ Dar ce sunt pomii din el, fie c e vorba de pomi v zu i, fie de pomi spirituali i ce este pomul vie ii din mijlocul raiului? Ce sunt to i ace ti pomi, din care a luat Adam porunc s m nânce, dar poate c nici nu s-a atins de ei? C ci îi spune Dumnezeu: "Din tot pomul din rai vei mânca."⁵⁷⁰

Ioppe mai înseamn îns i virtutea i cuno tin a, precum i în elepciunea de pe urma lor (5). Virtutea, când se t lm ce te "frumuse e minunat "; cuno tin a, când se în elege ca "loc de unde se vede bucuria". Iar în elepciunea, când se t lm ce te "bucurie puternic "; c ci prin în elepciune omul des vâr it prime te o bucurie negrit , adic bucuria puternic ce sus îne cu adev rat via a cea dup Dumnezeu, sau cea dumnezeieasc a omului. Fiindc "în elepciunea este pom de via tuturor celor ce se lipsesc de ea i temelie sigur celor ce se razim pe ea, ca pe Domnul".⁵⁷¹ Deci firea oamenilor fugе pururea din Ioppe, adic din deprinderea virtu ii i a cuno tin ei, ca i de la harul în elepciunii de pe urma lor, precum a fugit Adam prin neascultare din rai. Fuge, pentru c cugetarea ei zace cu pl cere în cele rele. i fugind, e târît cu voia ei pe mare,

⁵⁶⁹ Gen 2, 8.

⁵⁷⁰ Gen. 2, 16.

⁵⁷¹ Prov. 3, 18.

adic pe valurile murdare ale pcatelor, cum s-a rostogolit Adam în lumea aceasta după ce a căzut din rai, îmbrățișând amgirea și confuzia nestatornică a lucrurilor materiale, pricinuite de valuri și pricinuind alte valuri. Iar cântigul celor ce îmbrățișează această amgire este că se scufundă și sunt înghițiți de chit și sunt covârșiți de ap până la suflet. Apoi sunt împresurați de cel mai de pe urmă adânc, și capul li se afundă între crpăturile munților, ca în sfârșit să coboare pe fundul pământului, ale cărui zvoare sunt încuietori veșnice.⁵⁷² Căci pământul acela, fiind talpa celui mai de jos adânc, e cu adevărat "întunecat și neguros, pământ al întunerecului veșnic, în care nu este nici o lăcrimă și nu se poate vedea viața muritorilor", cum zice undeva marele Iov, cel care a purtat cu isbând mari războaie pentru adevăr.⁵⁷³

Deci Proorocul înfățișează în chip tainic pe Adam, adică firea cea de obște a oamenilor în fiecare din stările prin care a trecut: cum a fugit de la bunătățile dumnezeiești, ca din Ioppe, și e târât în mizeria vieții de aici, ca pe o mare, scufundându-se în oceanul agitat și frământat al patimilor pământești (6); cum e înghițit apoi de chit, fiara cea spirituală înesurată, adică de diavol, și cum e covârșit din toate părțile de apă ispitelor până la suflet, adică e copleșit de ispitele vieții; apoi cum e împresurat de cel mai de pe urmă adânc, cu alte cuvinte cum e înfuriat mintea de neștiință totală și cum e copleșit judecata de marea povară a păcatului; pe urmă cum își se afundă capul în crpăturile munților, sau cum e prins prima învârtură despre monadă, întemeiat pe credință (7), care e capul întregului trup al virtuților, între cugetările puterilor

⁵⁷² Iona. 2,7.

⁵⁷³ Iov. 10, 21.

viclene, ca între ni te cr p turi întunecoase ale mun ilor, i e spart în multe p reri i n lucriri (c ci prin cr p turile mun ilor Scriptura a indicat ideile am gitoare ale duhurilor r ut ii, ce s l luiesc undeva în fundul ultimului adânc al ne tiin ei); în sfâr it cum coboar pân jos pe p mânt, "ale c rui z voare sunt încuietori ve nice", sau cum cade în deprinderea goal de orice sim ire dumnezeieasc i lipsit de orice mi care de via a virtu ilor, adic într-o deprindere ce nu mai are nici o sim ire pentru bun tate i nici o dorin care s se mi te spre Dumnezeu (8). E deprinderea peste care apas ca un abis întunericul ne tiin ei i noianul cumplit al r ut ii (9), i în care i i au r d cinile mun ii r t cirii, adic duhurile r ut ii în ale c ror cr p turi afundându-se firea omeneasc , a devenit pe urm baz pentru cea mai p c toas deprindere, ca una ce s-a f cut re edin i unealt a r t cirii, i a r ut ii lor. În aceast deprindere se afl , ca ni te z voare ve nice, împ timirile sufletului dup cele materiale, care nu las cugetarea s se izb veasc de întunericul ne tiin ei, ca s vad lumina adev ratei cuno tin e (10). Aceast deprindere a indicat-o poate, cum spuneam pu în mai înainte, în chip acoperit, marele Iov, prin cuvintele: "P mânt întunecat i neguros, p mânt al întunericului ve nic".⁵⁷⁴ E p mânt întunecat, fiindc e pustie de orice cuno tin i contempla ie adev rat ; i neguros, pentru c e lipsit de orice virtute i activitate. i continu : "în el nu este nici o lic rire, se în elege de cuno tin i de adev r, i nu se poate vedea via a muritorilor", adic o vie uire demn de fiin ele ra ionale (11).

Proorocul ajunge în toate aceste st ri, poate ca s închipuiasc prin sine patimile în care s-a rostogolit

⁵⁷⁴ Iov. 10, 21.

omenirea în chip jalnic, făcându-și ale sale cele ale firii comune a oamenilor. De aceea când închipuie te pe Adam, își se potrive te unul din înțelegerile numelui, și anume "fuga de podoabă". Când însă preînchipuie te pe Dumnezeu, care s-a coborât pentru noi într-ale noastre, prin trup însușește mintal, făcându-Se ca noi, afară numai de păcat, și zăgăzuește te anticipat taina întrupării și a patimilor în vederea mântuirii, atunci prin plecarea sa din Ioppe pe mare indică coborârea Domnului din cer în lumea aceasta (12), iar prin înghițirea sa de către chit și prin aruncarea nevestei după trei zile și trei nopți, prevestește taina morții și îngropării și învierii.⁵⁷⁵ De aceea își se potrive te cât se poate de bine un alt înțeleger al numelui și anume: "odihna și tălmăcirea lui Dumnezeu", sau "harul lui Dumnezeu dat lor", sau poate și "osteneala lui Dumnezeu" pentru patima cea de bunăvoie a Domnului. Căci Proorocul a preînchipuit tainic prin întâmplările sale pe Hristos Iisus, adevăratul Dumnezeu, "odihna" adevărată a celor osteniți de dureri, "tălmăcirea" celor zdrobiți și "harul" iertării greșalelor (13). Pentru că și Domnul și Dumnezeul nostru, făcându-Se om, a coborât din cer în oceanul vieții noastre, ca dintr-o Ioppe ce se

⁵⁷⁵ Iona înghițit de chit mai închipuie te și chenoza Domnului în cursul istoriei, având și la arătare la sfârșitul istoriei. Precum nici chitul nu este liniștit cât poartă pe Iona în sine, așa și nici istoria nu rămâne neinfluențată de prezența Domnului în adâncul ei. De multe ori forțele aspre ale istoriei poartă în pântecel lor idei mari. Forțele ele servesc pe Hristos, care va ieși odată la iveală. Curente și forțe încruntate ale istoriei duc în pântecel lor idei mari. Forțele ele servesc pe Hristos, care va ieși odată la iveală. Curente și forțe încruntate ale istoriei duc în pântecel lor idei mari, care altfel nu s-ar fi putut impune în viața popoarelor, așa cum Iona n-ar fi putut să-și facă drumul cu atâta repeziciune, fără chitul care nu-i dădea seama cui plan mai înalt servește. Chenoza lui Iisus în istorie este totuși numai aparentă. Este chenoza plină de forță.

t l m ce te "locul de unde se vede bucuria", pe marea acestei lumi, precum s-a scris: "Care în locul bucuriei ce era pus înaintea Lui, a r bdat crucea, neb gând în seam ocară".⁵⁷⁶

i coborîndu-Se de bun voie în inima p mântului, unde ne inea închi i vicleanul, dup ce ne înghi ise prin moarte, a ridicat din nou toat firea cea rob it la cer, dup ce a smuls-o de acolo prin înviere. Prin aceasta El ne este cu adev rat "odihn ", "t m duire" i "har" (14). "Odihn ", ca cel ce desleag prin via a Sa vremelnic legea robiei silnice a trupului; "t m duire", ca Cel ce t m duie te prin înviere firea zdrobit prin moarte i stric ciune; "har", ca Cel ce d ruie te prin credin înfierea în duh i harul îndumnezeirii, dat fiec ruia dup vrednicie. C ci trebuia cu adev rat s ajung lumina i puterea lui Dumnezeu i Tat l în acel p mânt, în care st pânea întunericul i z voarele ve nice. i aceasta, pentru ca Cel ce e lumin duhovniceasc s împr tie întunericul ne tiin ei i Cel ce e puterea ipostatic a lui Dumnezeu s sf râme z voarele p catului i a a s slobozeasc firea celor înc tu a i cumplit de cel viclean, d ruindu-i lumina nestins a cuno tin ei adev rate i puterea de nede z r d cinat a virtu ilor.

Dar Proorocul închipuie prin persoana sa i harul proorocesc care se str mut prin Evanghelie din slujirea legii, socotit odinioar atât de sl vit , la neamuri, l sând poporul iudaic, devenit necredincios, pustiu de bucuria ce o avea de acea slujire, ca prin multe necazuri, primejdii, strâmtor ri, osteneli, prigoniri i mor i s întoarc Biserica neamurilor la Dumnezeu, ca pe o Ninive. Când închipuie acest har al proorociei, Proorocul p r se te în chip tainic Ioppe, ceea ce înseamn c harul se dep rteaz de la slujirea legii i porne te pe marea potrivnicilor f r de voie i a

⁵⁷⁶ Evr. 12, 2.

luptelor cu ele, a ostinelilor și primejdiilor, până ce e înghițit de moarte ca de un chit, fără să fie câtuși de puțin vătărat (15). Căci nimic de pe lume nu a putut împiedica mersul harului propovăduit neamurilor prin Evanghelie: "nici necaz, nici strâmtoare, nici prigoană, nici foamete, nici primejdie, nici sabie".⁵⁷⁷ Dimpotrivă, prin aceasta harul se întărește și mai mult, biruind pe toți cei ce se ridicau împotriva. Putându-l birui și mai mult pe cei ce îi se împotriveau, astfel a întors firea rădăcinii la Dumnezeu cel viu și adevărat, cum a întors Iona cetatea Ninive. Și de îndată închipuia vicleanul că acoperă harul cu mulimea prigoanelor, ca pe Prooroc chitul, nu l-a putut învinge până la sfârșit, neputând slăbi tăria puterii prin care lucra harul. Ba această putere făcea harul să lumineze și mai strălucitor în ucenicii lui, după ce treceau prin aceste potrivnicii, a a încât vicleanul își pricinuia, prin atacurile sale mai degrabă surparea puterii sale (16). Căci el vedea nu numai că harul nu poate fi biruit de el, ci și că slăbiciunea naturală a sfinților, care îl vesteau neamurilor, se prefăcea în tărie ce surpa puterea lui și-l doboră toată în lăcașul ce se ridica împotriva cunoștinței lui Dumnezeu;⁵⁷⁸ ba tocmai când se credea că este înfrânt trupește prin strâmtorii, apăsările și mai înăpăstărită duhovnicești. Acest lucru l-a cunoscut din experiența puterilor sale Pavel, marea trâmbiță a adevărului, care a devenit slujitor al harului proorocesc în Hristos către neamuri, într-o înnoirea duhului și nu în vechimea literei. De aceea zice: "Avem comoara aceasta în vase de lut".⁵⁷⁹ "Comoară" numește cuvântul harului: iar "vas de lut", trupul acesta puțin timor, sau puțin simplitate în

⁵⁷⁷ Rom. 8, 35.

⁵⁷⁸ II Cor. 10, 5.

⁵⁷⁹ II Cor. 4, 7.

cuvântul rostit, care a biruit toată în elepciunea lumii, sau care cuprindea în sine, cât era cu puțin, în elepciunea lui Dumnezeu, pe care nu o cuprindea lumea și care a umplut toată lumea de lumina cunoștinței adevărate cuprinsă în ea.

și adaug: "Ca mulțimea puterii să fie a lui Dumnezeu, iar nu din noi; întru toate necaz pe timind, dar nu strâmtorându-ne; lipsiți fiind, dar nu deznădăjduiți; prigoniți, dar nu prin răsuflare; trântiți jos, dar nu prin pângărire; în toată vremea omorârea lui Iisus în trup purtând-o, ca și viaa a lui Iisus să se arate în trupul nostru. Că pururea noi cei vii ne dăm la moarte pentru Iisus, ca și viaa a lui Iisus să se arate în trupul nostru cel muritor, încât moartea în noi se lucrează, iar viaa a în noi".⁵⁸⁰ Căci cei ce propovăduiau cuvântul harului, purtând fără vin și din toată inima moartea cea de bun voie, prin pe timirile lor lucrau neamurilor viaa a cea în duh, întru cunoștința adevărului. Aceasta a pe timit-o și Iona, care, preînchipuind tainic în sine harul, a îndurat atâtea primejdii, ca să întoarcă pe Niniviteni de la răstăcire la Dumnezeu. De aceea, după un alt înțeles al numelui său, se mai tîmcește și "darul lui Dumnezeu", sau "osteneala lui Dumnezeu". Căci într-adevăr "dar al lui Dumnezeu" de oameni iubitori și "osteneala dumnezeiească" preal udată este harul proorocesc trimis neamurilor. E "dar", întrucât dăruiește lumina cunoștinței adevărate și procură nestricăciunea vieții celor ce-l primesc; și e "osteneala a lui Dumnezeu", întrucât înduplecă pe slujitorii săi să se împodobească cu ostenele pentru adevăr și să învețe pe cei ce se îngrijesc prea tare de viaa în trup să crească mai mult prin pe timiri decât prin bucurii, dându-le ca dovadă a puterii covârșitoare a Duhului din ei, neputința naturală a trupului lor de-a suporta pe timirile (18).

⁵⁸⁰ II Cor. 4, 7-12.

Deci cuvântul harului străbătând prin multe încercări la firea oamenilor, sau la Biserica neamurilor, precum Iona prin multe neazuri la cetatea cea mare a Ninivei, înduplec legea care împrețeste peste fire, și se scoale de pe tronul ei, adică din deprinderea de mai înainte întru, sau din tririrea după simuri, și se scoală haina sa, adică se lepede fumul slavei lumii pentru moravurile sale, apoi se îmbracă sacul, adică jalea și asprimea neplăcută a relei purtări și o purtare demnă de viața cea plăcută lui Dumnezeu, și se adă în cenușă, adică în smerenia cu duhul în care este învățat să devină tot ceea ce vrea să trăiască cu evlavie și are în sine biciul conștiinței care-l lovește pentru greșelile sale (19). Dar nu numai pe împărat, îl înduplec cuvântul cel propovăduit al harului și creadă în Dumnezeu, ci și pe bărbatul, adică pe oamenii cu firea întreagă, convingându-i să mărturisească că unul este Dumnezeu, Fcătorul și Judecătorul tuturor, și hotărându-i să se lepede cu desăvârșire de înțelepciunile lor cele rele de mai înainte și să se îmbracă în saci de la cel mai mic până la cel mai mare dintre ei, adică să înceapă cu toată râvnă o viață aspră, omorătoare de patimi. Iar "mici și mari" cred că sunt numiți aici de Scriptură, după înălțimea mai înaltă, cei vinovați de o răutate mai mică sau mai mare.

Și au crezut bărbatul Ninivei lui Dumnezeu și au hotărât să postească și s-au îmbrăcat în saci, de la cel mai mic până la cel mai mare dintre ei. Și a mers cuvântul până la împăratul Ninivei și s-a sculat de pe tronul său și s-a desbrăcat de veșmântul său și s-a îmbrăcat cu sac și a ezut în cenușă. Apoi s-a vestit și s-a poruncit în Ninive de la împărat și de la dregătorii și, spunându-se: Oamenii și dobitoacele, boii și oile, să nu guste nimic, nici să pască, și

ap s nu bea".⁵⁸¹ "Împ rat" al firii este, cum am zis, legea firii. "Dreg torii" lui sunt puterea raional , irascibil i poftitoare. "B rba ii" acestei cet i, adic ai firii, sunt, dup unul din în elesuri, cei ce p c tuiesc prin poft i trag la povara pl cerii prin patimile trupe ti. "Boii" sunt cei ce folosesc toat mi carea mâniei pentru dobândirea bunurilor p mânte ti; c ci zic unii c sângele bouului când e b ut pricinuie te îndat moartea celui ce îl bea; deci sângele lui este, în chip v dit, simbolul mâniei. "Oile" de ocar de aici sunt cei ce pasc f r de minte, numai prin sim uri, cele v zute, ca pe o iarb , din pricina patimii ce-i st pâne te. Toate acestea socotim c au în acest loc al Scripturii un în eles de ocar , pân ce luându-le Cuvântul le va preface în bune. De aceea adaug Scriptura despre ele: "S nu guste nimic, nici s pasc , i ap s nu bea". În felul acesta se vor dep rta cauzele de mai înainte, care sus ineau în fiecare din cele în irate patimile. Iar dup înl turarea acestor cauze, ele î i vor schimba îndeletnicirile rele de care erau st pânite odinioar . Ar tând-o aceasta Scriptura adaug : " i s-au îmbr cat în saci oamenii, i dobitoacele n-au p scut i au strigat c tre Domnul i Dumnezeu cu st ruin ; i s-a întors fiecare de la calea sa cea rea i de la nedreptatea din mâinile sale".⁵⁸²

"Oamenii" sunt, cum am spus, cei st pâni i printr-o gre it judecat a ra iunii de patimile suflete ti; iar "dobitoacele", cei intui i de patimile trupe ti, prin reaua întrebui are a mâniei i a poftei, în vederea pl cerii. Deci to i îmbrac , ca pe un sac, omorîrea m dularelor de pe p mânt, sau a întregii legi i cuget ri p mânte ti, i strig cu st ruin , adic cu glas mare, sau cu îndr zneal , cerând

⁵⁸¹ Iona 2, 5-7.

⁵⁸² Iona 3, 8.

iertarea pacatelor de mai înainte și depărându-se de la cursul obișnuit ei, ca de la o cale oarecare, și de la nedreptatea lucrată de faptele lor, ca de niște mâni.

Astfel Ninive, în eleas ca firea cea comună a oamenilor, sau ca Biserica neamurilor, are pururea pe Iona, sau cuvântul harului proorocesc propovăduind în ea și în fiecare zi întorcând pe cei rătăciți la Dumnezeu. Iar dacă referim în elesul spiritual al Ninivei la fiecare însă în parte, atunci cetatea cea mare zicem că este sufletul fiecăruia (21), la care după ce a păcătuit, este trimis cuvântul lui Dumnezeu ca să-i propovăduiască pocăința spre viață. În acest caz prin împăratul cetății în elegem mintea; dregătorii sunt puterile înșelate; bărbarii, gândurile pătimite; dobitoacele, mișcările poftitoare ale trupului; boii, mișcările lacome ale mâniei spre bunurile materiale; iar oile, mișcările simurilor, care percep lucrurile sensibile fără cugetare. Deci cuvântul lui Dumnezeu înduplecă mintea, adică pe împărat, să se ridice, ca de pe un tron, din deprinderea de mai înainte cu neștiința, și să se desbrace ca de o haină de păcătoreală mincinoasă despre lucruri, apoi să îmbrace ca pe un sac căință pentru cele răcugetate și să se așeze, ca în cenușă, în deprinderea smerciei cu duhul; pe urmă să poruncească oamenilor, dobitoacelor, boilor și oilor să postească, înfrânându-se de la mâncarea păcatului și de la băutura neștiinței ei, adică să se reîndească la savoirea pacatelor și de la contemplarea în el toare prin simuri, și să se îmbrace în sac, adică în deprinderea care omăroșă patimile contrare firii, dar cultivă virtuțile și cunoștințele cele după fire; apoi să strige către Dumnezeu cu stăruință, adică să denunțe cu putere cele de mai înainte și să se roage cu smerenie, ca să primească iertare de la Cel ce poate să o dea; de asemenea să ceară puterea statornică pentru împlinirea poruncilor și

pentru p zirea hot rârii spre cele bune de la Acela care e gata s o dea celor ce o cer, pentru ca în felul acesta s - i poat abate cugetarea de la r t cirea de mai înainte, ca de la o cale rea, i s lepede deprinderea de a n scoci r ul din puterile f ptuitoare ale sufletului.

În această mare cetate, adică în firea ob tească a oamenilor, sau în Biserica alc tuit din neamuri, sau în sufletul fiecăruia, mântuit prin cuvântul virtu ii i al cuno tin ei, adică al credin ei i al bune con tiin e, "locuiesc mai mult de douăsprezece mii (de douăsprezece zeci de mii) de oameni care nu- i cunosc dreapta nici stânga lor".⁵⁸³ Cred că Scriptura indic aici prin cele douăsprezece mii, după un în eles mai înalt, ra iunile timpului i ale firii, adică cuno tin a cuprinz toare a firii v zute împreună cu acelea f r de care aceasta nu poate s existe (22). Căci dacă numărul doisprezece se formează prin adunarea lui cinci i apte, iar firea e întinată pentru sim urii i timpul în eptit, atunci numărul doisprezece indic , desigur, firea i timpul. De notat însă că a spus "mai mult" de douăsprezece mii de oameni, ca să cunoa tem că acest număr e circumscris i dep it în chip indefinit "de mai multe", care fac prin ele o sum superioară numărului doisprezece.

Deci Biserica preal udat a lui Dumnezeu, având ra iunile virtu ii i ale cuno tin ei, care întrec ra iunile timpului i ale firii i str bat spre m re ia celor v nice i inteligibile, are "mai mult de douăsprezece mii de b rba i, care nu- i cunosc dreapta sau stânga lor". Căci cel ce, din pricina virtu ii legiuite, i-a uitat de patimile din trup, ca de unele ce sunt la stânga i, din pricina cuno tin ii f r gre eală a faptelor sale, nu e st pânit de boala p rerii de

⁵⁸³ Iona 4, 14.

sine, ca de una ce e la dreapta, a devenit b rbat ce nu- i cunoa te dreapta lui, întrucât nu iube te slava ce se destram , nici stânga, întrucât nu se las a â at de patimile trupului (23).

A adar prin "dreapta" Scriptura în elege, dup cum se vede, slava de art de pe urma a a ziselor ispr vi, iar prin "stânga", neînfrânarea ce r sare de pe urma patimilor de ru ine. Pe ace ti b rba i ce nu cunosc dreapta i stânga lor, îi are orice suflet luminat de vederile celor spirituale (inteligibile). Pentru c tot sufletul care î i retrace puterea cuget rii de la contemplarea naturii i a timpului, are cuget rile⁵⁸⁴ naturale ca pe ni te b rba i ce au trecut de num rul doisprezece, sau ca pe ni te ra iuni ce nu se mai ostenesc cu cele ce sunt sub fire i sub timp, ci se îndeletnicesc cu în elegerea i cunoa terea dumnezeie tilor taine i de aceea nu cunosc dreapta sau stânga lor. C ci cunoa terea virtu ilor dup ra iunea lor, adic recunoa terea adev rat prin tr ire a cauzei virtu ilor (24), face pe cei p rta i de ea s nu mai cunoasc de loc insuficien a i excesul de virtute, care stau de cele dou p r i ale mijlociei virtu ilor, ca dreapta i stânga.

Pentru c dac în ra iune nu se afl nimic contrar ra iunii (25), e limpede c cel ce s-a în l at la ra iunea virtu ilor nu va mai cunoa te câtu i de pu in pozi ia celor f r ra iune. Fiindc nu e cu putin s priveasc deodat dou lucruri care se contrazic i s cunoasc pe unul din ele manifestându-se deodat cu cel lalt.

C ci dac în credin nu se afl nici o ra iune a necredin ei i dac prin fire lumina nu poate fi cauza întunericii i diavolul nu se poate ar ta deodat cu Hristos, e v dit c nici ceea ce-i contrar ra iunii nu poate

⁵⁸⁴ In grece te cuget rile,

μ sunt de genul masculin.

exista la un loc cu ra iunea (26). Iar dac ceea ce-i contrar ra iunii nu poate s se afle la un loc cu ra iunea, e v dit c cel ce s-a în l at la ra iunea virtu ilor nu poate cunoa te pozi ia celor contrare ra iunii. El cunoa te virtutea numai a a cum este, dar nu cum e socotit (27). De aceea nu cunoa te nici dreapta prin exces, nici stânga prin insuficien , fiindc în amândou acestea, se poate constata ira ionalul. C ci dac ra iunea este hotarul i m sura lucrurilor (28), ceea ce e f r hotar i f r m sur , sau e peste hotar i peste m sur , e lipsit de ra iune i de aceea contrar ra iunii. C ci amândou acestea aduc la fel celor ce se mi c astfel, c derea de la ceea ce exist cu adev rat. Una din ele prin faptul c îi face s - i îndrume cursul vie ii spre ceva nedefinit i nel murit (29) i s nu aib pe Dumnezeu ca scop, întrucât din pricina lipsei de m sur a min ii î i iau ca înt s se abat de la dreapta tot mai spre dreapta; iar cealalt , prin faptul c îi abate i ea de la scop, îndrumându-le cursul vie ii numai spre cele ce in de sim uri, întrucât din pricina lipsei de putere a min ii, îi face s socoteasc drept înt ceea ce se circumscrie prin sim uri. Acestea nu le cunoa te i nu le p time te (30) cel ce ascult numai de ra iunea virtu ii i hot rnice te prin ea (31) toat mi carea min ii sale, încât s nu poat cugeta peste ra iune sau f r ra iune.

Iar dac cineva vrea s - i înal e mintea la un în eles i mai înalt, prin "dreapta" poate s în eleag ra iunile celor netrupe ti, iar prin "stânga" pe ale trupurilor. Dar mintea ce se înal spre cauza lucrurilor, nere înut de nimic, nu mai cunoa te aceste ra iuni, întrucât nu mai vede nici o ra iune în Dumnezeu, Cel ce dup cauz e mai presus de orice ra iune. Adunându-se spre El din toate lucrurile, nu mai cunoa te nici o ra iune a celor de care s-a desp r it,

privind în chip negrit numai Raiunea la care s-a ridicat după har (32).

Pe acești barbieri pe cei asemenea lor, care într-adevăr nu cunosc dreapta stângă lor cea de ocar, îi cruță Dumnezeu; și pentru ei lumea toată. (Am zis "cea de ocar", deoarece aproape toate cele din Scriptură au un în eles de laud și un în eles de ocar). Dar poporul iudeu, pizma și vrjma al oricărei iubiri de oameni, se plânge de mântuirea oamenilor și de aceea îndrăznește să se răzvrătească chiar și împotriva "bunătății dumnezeiești. Plin de nerecunoștință, de nemulțumire și de urfa de oameni, el scriănețe din dinii, se scârbește de viață și face pricină de întristare din bântuirea neamurilor în Hristos. Socotind, din neștiință, mai de preo curcubet decât mântuirea oamenilor, se îndurerează când o vede că se usuc roase de vierme. Nebunia aceasta a Evreilor a zugrăvit-o în sine ca tip marele Prooroc Iona, frustă pe timească el însuși ferească Dumnezeu de scderile Iudeilor, ci osândind în sine cu anticipație necredința lor, pentru care au căzut din slava de mai înainte, ca dintr-o Ioppe (33). De aceea i-a dat Duhul Sfânt în chip tainic acest nume, capabil să arate prin diferitele lui tlmiciri starea lăuntrică a tuturor celor preînchipuiți. Când deci dezvăluie în sine ca tip nebunia Iudeilor, care se întristează pentru mântuirea oamenilor și se smintește de minunata lor chemare, dar se scârbește de viață și dorește, hulind voia lui Dumnezeu, mai bine moartea din pricina vețirii curcubetei, numele lui se tlmicește "întristarea lor". Această întristare o condamnă Scriptura când zice: "Avăzut Dumnezeu faptele lor, adică ale Ninivitenilor, că s-au întors de la căile lor cele rele și I-a purtat rușii mai pedepsească pe ei și nu i-a mai pedepsit. Și s-a întristat Iona și a zis: Acum Stăpâne Doamne ia

sufletul meu de la mine, c mai bine este mie s mor decât s tr iesc".⁵⁸⁵ i iar i: " i a poruncit Domnul Dumnezeu unui vierme a doua zi diminea a, i a ros pe dedesubt curcubeta i s-a uscat. i a fost dup ce a r s rit soarele, a lovit capul lui Iona i s-a împu inat cu sufletul i s-a scârbit de via a lui i a zis: mai bine este mie s mor decât s tr iesc".⁵⁸⁶

Ninive este deci Biserica neamurilor, care a primit cuvântul harului i s-a întors de la r t cirea de mai înainte a închin rii la idoli i de aceea s-a mântuit i s-a învrednicit de slava cerurilor. Iar umbrarul, pe care i l-a f cut Iona dup ce a ie it din cetate, închipuie te Ierusalimul de jos i templul din el f cut de mâini.⁵⁸⁷ Curcubeta înf i eaz umbra vremelnic a slujirii trupe ti i numai dup liter a legii, care nu e statornic i nu poate s mul umeasc mintea. Iar viermele este Domnul i Dumnezeul nostru Iisus Hristos, precum El însu i zice despre Sine la Proorocul David: "Sunt vierme i nu om".⁵⁸⁸ C ci s-a f cut i s-a numit cu adev rat vierme, pentru trupul f r de s mân pe care l-a primit. Fiînd precum viermele nu are împreunare i amestecare, ca pricin premerg toare a na terii lui, tot a a nici na terii dup trup a Domnului nu i-a premers vreo amestecare. Dar mai e vierme i pentru faptul c a îmbr cat trupul ca pe o momeal pus în undi a dumnezeirii spre am girea diavolului, pentru ca dracul spiritual cel nes turat, înghi ind trupul pentru firea lui u or de apucat, s fie sfâ iat de undi a dumnezeirii i deodat cu trupul sfânt al Cuvântului, luat din noi, s dea afar toat firea omeneasc , pe care o înghi ise

⁵⁸⁵ Iona 3, 10-4, 1.

⁵⁸⁶ Iona 4, 8-9

⁵⁸⁷ Iona. 4,6.

⁵⁸⁸ Ps. 21, 6

mai înainte; cu alte cuvinte pentru ca, a a cum înghi ise acela mai înainte pe om, momindu-l cu n dejdea dumnezeirii, tot a a, momit fiind mai pe urm cu firea omeneasc , s dea afar pe cel am git cu n dejdea dumnezeirii, am git fiind el însu i cu n dejdea c va pune mâna pe omenire; apoi ca s se arate bog ia covâr itoare a puterii dumnezeie ti, care biruie, prin sl biciunea firii biruite, t ria celui ce a biruit-o mai înainte; i ca s se arate c mai degrab biruie Dumnezeu pe diavol, folosindu-se de momeala trupului, decât diavolul pe om cu f g duin a firii dumnezeie ti (35). Acest vierme a ros curcubeta i a uscat-o, adic a pus cap t slujirii legii, ca unei umbre, i a uscat p rerea de sine a Iudeilor, întemeiat pe ea.

" i a fost a doua zi dup ce a r s rit soarele". A doua zi, adic dup trecerea ghicitorilor din chipurile legii si a timpului hot rît pentru slujirea trupeasc a ei, a r s rit harul tainei celei noi, aducând o alt zi a unei cuno tin e mai înalte i a unei virtu i dumnezeie ti, o zi care îndumnezeie te pe cei ce o îmbr i eaz . Deci dup ce viermele acesta a ros curcubeta i soarele acesta (c ci unul i acela i e i vierme i soare al drept ii: e vierme, întrucât s-a n scut dup trup f r de s mân i z mislirea lui e mai presus de orice în elegere; iar soare, întrucât s-a coborât pentru mine sub p mânt, prin taina mor ii i a mormântului i întrucât e prin fire i pentru sine lumina ve nic) (36) a r s rit din mor i prin înviere, "a poruncit Dumnezeu unui vânt arz tor i soarele a lovit capul lui Iona". Cu alte cuvinte dup r s rital soarelui drept ii, adic dup învierea i în l area Domnului, a venit vântul arz tor al încerc rilor peste Iudeii r ma i nepoc i i i le-a lovit capetele lor, potrivit unei drepte judec i, întorcând dup cum s-a scris,

durerea lor peste capetele lor,⁵⁸⁹ precum în i i ceruser mai înainte zicând: "Sângele lui asupra noastră i asupra copiilor no tri"⁵⁹⁰. C ci de fapt, dup învierea i în larea Mântuitorului, a venit peste ei ca un vânt foarte arz tor r zbunarea prin neamuri i Soarele meu a doborât la p mânt slava i puterea întregului neam, lovind în ea ca într-un cre tet. C ci închizându- i ochii în elegerii în fa a Lui, nu au cunoscut lumina adev rului, care le str lucea lor.

Sau vântul arz tor ridicat împotriva Iudeilor, care n-au ascultat de cuvântul harului, mai este i p r sirea, care opre te ploaia cuno tin ei i rou proorociei i usuc izvorul natural al cuget rilor evlavioase din inim (37). Este p r sirea adus cu dreptate peste ei, fiindc i-au p tat mâinile de sânge nevinovat i au dat adev rul pe mâna minciunii i au t g duit pe Dumnezeu Cuvântul, Cel ce pentru mântuirea neamului omenesc a venit la noi în chipul nostru, f r schimbare. De aceea au fost l sa i i ei în propria lor r t cire, în care nu se poate afla nici o dispozi ie apropiat de credin i de temerea de Dumnezeu, ci numai o ambi ie uscat , secetoas i str b tut de toat patima cea rea. E ambi ia ce poate fi caracterizat prin îngâmfare (trufie), care e o patim blestemat ce const din împreunarea a dou rele: mândria i slava de art . Dintre acestea, mândria t g duie te pe Cel ce e cauza virtu ii i a firii, iar slava de art falsific firea i îns i virtutea (38). C ci cel mândru nu face nimic dup Dumnezeu, iar cel rob it de slava de art nu întreprinde nimic dup fire. Iar din amestecarea lor se na te îngâmfare, care pe Dumnezeu îl dispre uie te, bârfind i hulind Providen a, iar de la fire se înstr ineaz , folosind toate ale firii împotriva firii i stricând

⁵⁸⁹ Ps. 7, 17.

⁵⁹⁰ Matei 27, 25.

frumuseea în buna întocmire a firii prin reaua întrebuințare a lor. Scurt vorbind, poporul Iudeu, îngăduind prin necredință în Hristos, Dracului trufaș și legea minții, a urât deopotrivă pe Dumnezeu și pe oameni: pe Dumnezeu, întrucât îl pune mai prejos decât lucrul cerea trupului și de aceea respinge slujirea Lui în duh; iar pe oameni, întrucât socotește pe cei ce nu și coboară neamul după trup din Iacob cu desvârșire străini de Făcător și de aceea îi închipuie că uciderile pe care le plănuiește împotriva noastră sunt bineplăcute lui Dumnezeu. El nu știe, pe cât se pare, în nebunia lui, că trupul și înrudirea de neam nu pot apropia de Dumnezeu așa cum poate apropia sufletul, care poartă aceeași pecete a credinței ca și celelalte suflete și aceeași aplecare la untrici la voi spre bine. Iar aceasta stinge legea trupului cu totul, încât nu se mai străvede decât răiunea lui Dumnezeu arătându-se prin duh și făcându-i pe toți una după minte, ca să cunoască pe unul Dumnezeu și ca să fie între toți o singură iubire și armonie (39), datorită căreia nici unul nu mai este desprins de duhovnicește de nici unul, chiar dacă trupește, după locurile ce se ocupă, sunt departe unul de altul.

Deci vântul arzător este trufia, care e patima urii de Dumnezeu și de oameni. Fiindcă ea usucă inima necredincioșilor, veștejind cugetările evlavioase despre Dumnezeu și răiunile drepte despre fire, ca un vânt arzător. Căci spun unii că acest vânt se produce prin amestecarea unui vânt de la răsrit și a unui de la miazăzi și de aceea usucă umezeala împărtășită în pământ. El se mai numește și Evroclidonul (Vârtejul larg) sau Tifonicul (Fumegosul). Numele dintâi îl poartă, fiindcă stârnete din toate părțile furtun pe pământ și pe mare, iar al doilea, fiindcă aduce o negură uscată. Dar pe amândouă acestea le pricinuieste și

trufia.

Căci de fapt aceasta stârnete mare tulburare în suflet și umple mintea de întunericul neîtiinței ei. Acest vânt arzător l-a stârnit Dumnezeu, adică l-a lăsat să vină, după batjocorirea lui Hristos, asupra Iudeilor, care dobândiseră o dispoziție corespunzătoare cu el, ca să se facă vânt tuturor voia lor față de Dumnezeu și oameni. De aceea împuși de negura neîtiinței ei, s-au aruncat pe ei înșiși de bunăvoie în partea opusă lui Dumnezeu, nemaiavăd nimic de făcut, decât să se plângă și să se înclădeze de mântuirea prin credință în slava de care s-au împărtășit neamurile și de pierderea drepturilor lor ce le aveau după trup. Pentru aceea zice: "Acum Doamne ia sufletele de la noi, că mai bine este nouă să murim decât să trăim". Aceasta o spun ei din pricină că s-au născut curcubeta, adică a încetat slujirea în umbrele legii, care noaptea a crescut și noaptea a pierit, ca una ce nu avea nici o lumină spirituală, care să poată lumina în alegerea sufletului, fiind circumscrise numai la figurile și la ghicitoriile simbolurilor (40).

Dar noi să îmbrăcăm duhovnicește, prin credință în prin dreptatea care o însoțește, duhovnicească Ninive, adică, Biserica alcătuită din neamuri, care este, precum s-a scris, o mare cetate a lui Dumnezeu, mântuită după cele trei zile ce i-au fost orânduite spre pocăință. Și să ne grăbim să ne facem cetățeni ai acestei mari cetăți a lui Dumnezeu prin pocăință prin schimbarea noastră în bine. Căci Scriptura spune în mod apăsător despre ea că este o cetate mare a lui Dumnezeu: "Iar Ninive era cetate mare lui Dumnezeu". Unde poate afla Iudeul respectuos față de adevăr, spunându-se în Scriptură un cuvânt ca acesta despre Ierusalimul de jos? Eu, deși am citit de multe ori toată Sfânta Scriptură, nu am aflat spunându-se nicăieri: "Iar Ierusalimul era cetate

mare lui Dumnezeu". Dar cine ar putea, bizuindu-se pe puterea cuvântului și pe bogăția ideilor, să măsoare și să circumscrie mărimea acestei cetăți, care este și se numește a lui Dumnezeu? Mie îmi este acest lucru cu neputință, precum socotesc că îi este cu neputință oricui om cu mintea în eleapt, care îi dăseama cât de puțin de majestatea dumnezeiească și nu ignor că toate sentințele dumnezeiești trebuie să aibă ceva din mărimea lui Dumnezeu. Dar cum era "cetate mare lui Dumnezeu", prima cetate a Asirienilor, în care domnea confuzia rătăcirii, unde trona regele nebun al slujirii la idoli, care se afla atât de departe de ara numită sfânt, făgăduia lui Israil cel trupesc? Desigur că ea n-ar fi putut fi numită așa, dacă n-ar fi văzut Dumnezeu de mai înainte mărimea credinței, necuprins de nici un cuvânt, a Bisericii celei din neamuri. Prin aceasta a înfrânt viitorul ca prezent, iar ceea ce era mai înainte strălucirea însoțită ca pe ceva propriu și ceea ce era vrednic de ocară din pricina necredinței a fost cut prin cuvântul Său să fie strălucit de dumnezeire, plin de cinste și cu un viitor care întrece orice cuvânt (41). De aceea a putut zice prin Proorocul: "și Ninive era cetate mare lui Dumnezeu". La această cetate a fost trimis cuvântul harului proorocesc, care i-a vestit distrugerea cea fericită, zicând: "Încă trei zile și Ninive va fi distrusă".⁵⁹¹ Ajungând la acest loc al sorocului de trei zile, socotesc să las celelalte lucruri, care pot să fie spuse celor ce caută în alesul mai înalt al Scripturii. Căci eu urmăresc să notez și să spun numai ceea ce este sigur că nu se află altă tărâș de adevăr. Deci auzind că Proorocul vestește în chip determinat: "Încă trei zile și Ninive va fi distrusă", socotesc că hotărârea aceasta împotriva Ninivei rămâne neschimbată, mai bine zis sunt sigur că are să se facă cercetarea asupra

⁵⁹¹ Iona 3, 5.

Ninive. Lucrul se în elege a a: c după cele trei zile, pe care le-a petrecut Proorocul în pântecele chitului, desemnând de mai înainte în sine îngroparea de trei zile și învierea Domnului, Scriptura a teaptă să vină alte trei zile (42), în care are să se arate lumina adevărului și adevărata împlinire a tainelor prevestite, ca apoi să se producă distrugerea cetății, dat fiind că aceste zile din urmă nu vor mai preînchipui numai adevărul îngropării și al învierii Mântuitorului, ci îl vor arăta limpede, împlinindu-se în realitate, pe când cele trei zile de mai înainte, pe care le-a petrecut Ioan în chit, numai îl preînchipuiau. Căci dacă orice chip se referă la un adevăr a teptat în viitor, iar chipul în acest caz a constatat în petrecerea de trei zile a lui Ioan în pântecele chitului, este vădit că chipul are să se arate ca urmând după el, în mod real, taina unui adevăr nou. Și de fapt trei zile și trei nopți a petrecut Domnul în inima pământului, cum însuși Domnul zice: "Precum a fost Iona în pântecele chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul omului în inima pământului trei zile și trei nopți".⁵⁹² Deci spunând Scriptura: "Încă trei zile", arată în chip ascuns că alte trei zile au trecut, căci altfel nu ar fi spus "încă", adică "vor mai fi trei zile, și Ninive va fi distrus". Deci nu chipul avea să distrugă Ninive după hotărârea dumnezeiească, ci adevărul despre care a spus: "încă trei zile". E că și când Iona ar fi zis: "Vor mai fi încă trei zile, după chipul arătat prin mine, în care va avea loc o îngropare și o înviere mai tainică, și după aceea Ninive va fi distrus".

Dar ar putea întreba cineva nedumerit: Cum se mai învârtă Dumnezeu de cuvânt, odată ce hotărâte distrugerea, dar nu o execută? Răspundem acestuia că Dumnezeu își învârtă cuvântul, distrugând de fapt și mântuind

⁵⁹² Matei 12, 40.

cetatea. Primul lucru îl face prin faptul că aceia se leapă de răutate, al doilea prin faptul că primesc cunoștința adevărată. Mai bine zis, omorâtă răutatea din ei prin credința înviată din nou și le înfruptă te mântuirea prin moartea răutății. Căci Ninive se transformă prin "înnegrire în spirit" și "frumusețe atotlină". Deci potrivit cu înțelegerile cuvântului, Domnul, după îngroparea de trei zile și după învierea Sa, a distrus "înnegrirea în spirit", adus în fire de neascultare și a înnoit "frumusețea atotlină" a firii prin ascultarea credinței, arătând iar și în fire prin "învierea frumusețea atotlină" a nestricăciunii, neîn spirit de nimic pe mântesc. Dar aceasta se poate spune și despre firea cea obștească și despre Sfânta Biserică și despre sufletul fiecăruia, care a lepădat prin credință și bun conștiință chipul lui Adam celui vechi și pe mântesc și a îmbrăcat chipul celui ceresc.

Aadar s-a arătat limpede că Proorocul reprezintă mai multe înțelegeri, după sensurile numelui său, care se transformă potrivit cu diferitele locuri ale Scripturii. Transformă că "fuga de podoabă" (44), indică pe Adam și firea cea de obște, că "odihna și tălmăcirea lui Dumnezeu", sau "osteneala lui Dumnezeu", pe Domnul și Dumnezeul nostru, potrivit cu explicația dată. Iar transformă că "porumb" și "dar al lui Dumnezeu", indică harul propovăduirii și bogăția Duhului cuprins în el. "Osteneala lui Dumnezeu" indică multele nevoine ale celor ce se fac slujitori ai acestei chemări adevărate. Iar când se transformă că "întristarea lor", indică furia Iudeilor împotriva adevărului, adică pizma pentru bunurile străine, care naște întristarea în ceiști pâni de ea. Acest rău s-a înrădăcinat în firea Iudeilor, care s-au umplut de ură față de Dumnezeu și oameni, și de aceea nu urmăresc decât să strice firea, fărâșurine, prin sânge și

ucideri.

Dar deoarece cuvântul nostru a avut un curs gr bit, a trecut peste în elesul c ii de trei zile. C ci se zice în Scriptur : "Iar Ninive era cetate mare lui Dumnezeu, cale ca de trei zile".⁵⁹³ Dac voi i, s întregim pu in ceea ce am l sat afar . Drumul de trei zile sunt diferite moduri de vie uire ale celor ce merg pe calea Domnului, sau vie uirile care corespund fiec reia din legile generale. Iar legi generale sunt: cea natural , cea scris i cea a harului. C ci fiec reia din aceste legi îi corespunde o anumit vie uire i un anumit curs al vie ii, ca i o dispozi ie l untric deosebit , produs de acea lege prin voia celor ce se conformeaz cu ea. Fiindc fiecare din aceste legi creaz o alt dispozi ie în fiecare din cei ce se afl sub puterea ei (45). De pild legea natural , când ra iunea nu e cople it de sim ire, ne înduplec f r o înv tur special s îmbr i m pe to i cei înrudi i i de acela i neam, întrucât firea îns i ne înva s ajutor m pe cei ce au lips i s vrem to i tuturor acela i lucru, pe care i-l dore te fiecare s -i fie f cut de al ii (46). Aceasta ne-a spus-o însu i Domnul, zicând: "Câte vre i s v fac vou oamenii, face i i voi lor asemenea".⁵⁹⁴ C ci cei a c ror fire e cârmuit de ra iune, au aceea i dispozi ie (47). Iar cei care au aceea i dispozi ie, e v dit c au i acela i mod de purtare i acela i curs al vie ii, în sfâr it cei al c ror mod de purtare i curs al vie ii este acela i, desigur c sunt uni i de bun voie printr-o leg tur de afec iune, care-i adun pe to i printr-o unic aplecare a voii în aceea i ra iune a firii, în care nu se mai afl câtu i de pu in dezbinarea ce st pâne te acum în fire din pricina iubirii de sine a fiec ruia.

Iar legea scris , înfrânând prin frica de pedepse

⁵⁹³ Iona 3, 3.

⁵⁹⁴ Mt. 17, 12; Lc. 6, 35.

pornirile frânduială ale celor neînțeleși, îi obișnuiește să-i socotească pe toți egali. Prin aceasta se consolidează forța dreptății, încât cu timpul devine fire, preferând când frica sufletului într-o afecțiune face de bine ce se întreprinde pe încetul prin voință, iar obișnuința de a se curași prin uitare de cele de mai înainte într-o deprindere care face să se nască deodată cu sine iubirea față de alții (48). Iar în această stămplinirea legii, toți unindu-se întreolalt prin iubire. Căci împlinirea legii este solidaritatea prin iubire a tuturor celor ce s-au împărtășit de aceeași fire, purtând războiul firii încununat de dorul dragostei și înfrumusețând legea firii cu adaosul dorului.⁵⁹⁵ Căci legea firii este războiul natural care i-a supus simțirea modurilor⁵⁹⁶ (49). Iar legea scrisă, sau împlinirea legii scrise, este războiul natural, care i-a luat ca ajutor în raporturile de reciprocitate cu cei de același neam războiul duhovnicească. De aceea zice: "Șiubește-te pe aproapele tău ca pe tine însuși". Dar nu zice: "Și ai pe aproapele tău ca pe tine însuși". Căci al doilea arată numai solidaritatea cu cei de același neam spre menținerea existenței, iar primul înseamnă grija de ei în vederea fericirii (50).

Însăși legea harului învață pe cei clevetnici de ea să imite nemijlocit pe Dumnezeu, care, dacă se poate spune așa, ne-a iubit mai mult decât pe Sine însuși, întrucât eram dușmani din pricina păcatului. Ne-a iubit adică așa de mult, încât a binevoit să coboare în ființa noastră, în mod

⁵⁹⁵ Cei ce se iubesc, se doresc. Dorul mai presupune și o oarecare distanță. Dar o anumită distanță se menține oricând între două persoane, dat fiind că după ființele nu se pot unifica. Deci oricând în dragoste este dor. Iar dorul înfrumusețează pe cel dorit.

⁵⁹⁶ Modurile sunt totdeauna modurile virtuților, chipuri statornice de activitate morală sau rațională, dat fiind că păcatul este opusul bunătății statornice.

neschimbă, El care este în mod supranatural mai presus de orice ființă și fire, și se face om și se fie unul dintre oameni. Din aceea și iubirea n-a refuzat să și însușească osândă noastră și ne îndumnezeiească după har al lui Dumnezeu. Iar aceasta a făcut-o ca să învârm nu numai să ne ajute întreolalt în chip natural și ne iubim unii pe alii ca pe noi înșine în chip duhovnicesc, ci și să purtăm de grijă de alii mai mult decât de noi înșine în chip dumnezeiesc și aceasta să ne fie dovada dragostei întreolalt că, în temeiul virtuții noastre, să fim gata să suferim cu bucurie moartea de bunăvoie unii pentru alii. "Căci nu este altă iubire mai mare ca aceasta, că cineva să și pună sufletul pentru prietenii săi".⁵⁹⁷

Deci legea firii este, ca să spun pe scurt, rațiunea naturală care și-a supus simțirea spre înălțarea nesocotinții (iraționalității) prin care se menține dezbinarea între cei uni și prin natură. Iar legea scrisă este rațiunea naturală care, după înălțarea iraționalității simțirii, și-a asociat și iubirea duhovnicească prin care susține reciprocitatea între cei de același neam. În sfârșit legea harului este rațiunea mai presus de fire, care prefăcește firea în chip neschimbă⁵⁹⁸ îndumnezeind

⁵⁹⁷ Ioan 15, 13.

⁵⁹⁸ Există o rațiune mai presus de fire. Deci nu confundăm, ca de obicei, rațiunea cu naturalul. Fără îndoială, naturalul este rațional, dar nu singurul rațional. Rațional mai este și supranaturalul. Numai subnaturalul sau contranaturalul este irațional. Desigur rațiunea naturală este într-o altă privință supraratională. Și anume în raport cu rațiunea noastră "naturală". Ne trebuie o rațiune "supranaturală" ca să vedem rațiunea celor mai presus de fire. Dar rațiunea noastră are o afinitate pentru raționalitatea adevăratelor mai presus de fire. De aceea primind rațiunea mai presus de fire, firea noastră, deci și rațiunea naturală, nu se schimbă, nu se tulbură cum se întâmplă prin păcat.

Sfântul Maxim Marturisitorul

o i arat în firea oamenilor ca într-o icoană arhetipul necuprins i mai presus de ființă i de fire i procur fericirea veșnică .

Iar dacă acesta este în eșul celor trei legi, cu drept cuvânt cetatea cea mare a lui Dumnezeu, adică Biserica, sau sufletul fiecăruia se află la capătul unui drum de trei zile, ca una ce primește și cuprinde dreptatea firii, a legii și a duhului (52). Căci în aceste trei legi se află toată podoaba Bisericii, cât se cuprinde în lărgimea virtuții, în lungimea cunoștinței și în adâncimea înțelepciunii și a cunoașterii tainice a lui Dumnezeu (a Teologiei mistice).⁵⁹⁹ Deci să nu ne despărțim prin dispoziția noastră lăuntric de această cetate, ca poporul Iudeu, iubindu-ne trupul ca pe un umbră și îngrijindu-ne de plăcerea trupului nostru ca de o curcubet, ca nu cumva străpungând-o viermele conștiinței, să usuce afecțiunea noastră răstăcit spre plăceri venind asupra noastră, prin încercările fărâșoase de voie, pedeapsa pentru cele ce le-am făcut rău în viață, ca un vânt arzător, să ne scârbim de viață și să ne răzvrătim împotriva judecării dumnezeiești.

Căci fiecare dintre noi cei biruiți de amăgirea celor materiale, care ne bucurăm de plăcerile trupului, primește ca pe un vierme cuvântul lui Dumnezeu, care îl împunge prin conștiință și roade afecțiunea lui față de plăcere ca pe o rădăcină de curcubet, ca apoi răstăcirea desvârșită a luminii cuprinse în cuvintele Duhului să-i usuce lucrarea plăcută, iar vântul curățărilor, adică

⁵⁹⁹ Virtutea corespunde legii naturale. Ea este largă și lărgite firea fiecăruia din noi, scoțându-ne din egoism. Cunoașterea raională a raionalităților divine corespunde legii scrise și este întinsă, lungind linia vederii noastre. În înțelepciunea și teologia mistică corespunde legii harului și este adâncă, adâncind vederea noastră în Dumnezeu.

amintirea chinurilor ve nice, s -i ard , ca pe un cre tet, începutul patimilor r ut ii, de la momelile ce vin prin sim uri (53). Astfel vom dobândi cuno tin a ra iunilor Providen ei i ale Judec ii, care ne înva s pre uim cele ve nice mai mult decât cele vremelnice, a c ror lips obi nuie te s întristeze pe oameni (54). C ci dac cuvântul Scripturii arat c omul se întristeaz pentru umbrar i pentru curcubet , adic pentru trup i pentru pl cerea trupului, iar c Dumnezeu se îngrije te de Ninive, v dit este c ceea ce socote te Dumnezeu vrednic de iubire e cu mult mai de pre i mai de cinste decât toate lucrurile dragi i scumpe oamenilor, fie c exist în oarecare fel, fie c nu exist , ci numai par s existe, în urma unei judec i gre ite, sau a unei prejudec i, neavând nici o ra iune a existen ei lor reale, ci fiind rodul n lucririi care am ge te mintea i d o figur goal celor ce nu sunt, nu îns i un ipostas real patimii.

Scolii

1. În câte feluri se t lm ce te Iona.
2. În câte feluri se t lm ce te Ioppe.
3. Câte lucruri închipuie te Iona, în eles duhovnice te.
4. Ce închipuie te Ioppe, în eleas duhovnice te.
5. Alt în eles al cuvântului Ioppe, care se potrive te în ilor singuratici.
6. E vorba de o furtun mult agitat .
7. "Cap" e numit aici înv tura prim despre monad , ca început al oric rei virtu i; iar cr p turii mun ilor sunt cuget rile duhurilor viclene, în care s-a scufundat mintea noastr prin neascultare.

8. "P mântul cel mai de jos" este deprinderea goală de orice simțire a cunoștinței lui Dumnezeu și de orice mijloc de viață virtuoasă.

9. "Adânc" (abis, noian) numește ceea ce zace peste deprinderea pe catului, asupra căreia plutesc, ca pe un pește mânt, mările pe catului.

10. "P mânt" numește deprinderea învățată în pește, iar "zvoarele vâșcă", poftele peștii după cele materiale, care în robie cea mai rea dintre deprinderi.

11. "Lăcrimă de lumină" este cunoștința adevărată, iar "viața celor muritori" este purtarea demnă de ființele raționale, de care-i lipsit cel străpuns de-o deprindere rea.

12. "Mare" a numit aici lumea noastră, în care a venit Domnul prin trup.

13. "Odihnă" este Domnul, ca Cel ce izbăvește de ostenele pentru virtute; "tălmăchire a lui Dumnezeu", ca doctorul care vindecă rana venit prin moarte; "harul lui Dumnezeu", ca Cel care aduce răscumpărare; și, "osteneală a lui Dumnezeu", ca Cel ce primește patimile noastre.

14. Cum este Domnul și Dumnezeul nostru har? Vezi Nile și nu te clătina de cuvântul "plin de har și de adevăr".⁶⁰⁰

15. Cum închipuiește Iona harul proorocesc.

16. Răbdarea Sfinților stinge puterea atacatoare a celui viclean.

17. Sfinții primind trupe și primind de bunăvoie, moartea trupului pentru adevăr, au procurat neamurilor o viață de credință în duh.

18. Neputința după fire a Sfinților este o dovadă a puterii covârșitoare dumnezeiești. Prin ea Domnul a biruit

pe diavolul cel trufa .

19. "Împ ratul" este legea natural ; "tronul", deprinderea p tima a sim urilor; "ve mântul împ r tesc", îmbr c mintea slavei de arte; "sacul", plânsul poc în ei; "cenu a", smerita cugetare.

20. "Oameni" nume te pe cei ce gre esc prin ra iune; "dobitoace", pe cei ce gre esc prin poft ; "boi" pe cei ce gre esc prin iu ime; iar "oi" pe cei ce gre esc în con-templarea celor v zute.

21. Ninive înseamn i sufletul fiec ruia.

22. Cele f r de care nu exist nici un lucru, sunt timpul i spa iul, f r de care nu exist nimic din cele f cute.

23. Biserica i sufletul fiec ruia, având în ele ra iunile virtu ii i ale cuno tin ei care dep esc timpul i firea, au mai mult de dou sprezece zeci de mii. C ci ra iunea virtu ii nu cunoa te p catul trupului, care e stânga; iar ra iunea cuno tin ei nu cunoa te r utatea sufletului, care e dreapta.⁶⁰¹

24. Cauza virtu ilor e Dumnezeu. Iar cuno tin a cu lucrul a acestuia înseamn prefacerea adev rat a celui ce cunoa te pe Dumnezeu, în duh, în urma unei st ruitoare deprinderi.

25. Ra iunea natural urc , prin mijlocirea virtu ilor, pe cel ce se îndeletnice te cu f ptuirea la minte; iar mintea îl duce, prin contempla ie, pe cel ce se dore te dup cuno tin , la în elepciune. Dar patima nera ional înduplec pe cel ce nesocote te poruncile s se coboare la sim ire (senza ie). Iar sfâr itul acesteia este c mintea se lipe te de pl cere.

⁶⁰¹ O alt precizare a p catului de-a stânga i de-a dreapta. Dac p catul de-a dreapta este mândria ce se na te din excesul virtu ii, evident c el nu e un p cat al sufletului.

26. Necredin nume te lep darea poruncilor; credin a, consim irea cu ele; întuneric, necunoa terea binelui; lumin , cuno tin a lui. Hristos e numit fiin a i ipostasul acestora; iar diavol, deprinderea atotrea, care d na tere tuturor relelor.

27. Virtute nume te deprinderea atotnep tima i învârto at în bine, care nu are, nimic contrar, nici pe o parte, nici pe alta. C ci ea poart pecetea lui Dumnezeu, care nu are nimic contrar.

28. Dac ra iunea hot rnice te fiin a fiec rui lucru, nici unul dintre lucruri nu se dep e te pe sine prin fire i nu- i r mâne mai prejos de sine. Hotarul f pturilor este s ajung prin dorin la cunoa terea cauzei lor; iar m sura este s o imite prin tr ire, pe cât e aceasta cu puțin f pturilor.

29. Când cele ce se mi c î i poart dorin a peste hotarul i m sura lor, î i fac drumul de prisos, neajungând la Dumnezeu în care se opre te mi carea dorin ei tuturor primind posesiunea i bucuria lui Dumnezeu, care e inta final de sine subzistent a lor.

30. Adic ceea ce e peste hotar i peste m sur , i f r hotar i f r m sur .

31. Adic prin ra iune.

32. Mintea ce se întinde spre Dumnezeu prin extaz, las în urm atât ra iunile fiin elor netrupe ti, cât i pe ale trupurilor. C ci nu poate fi privit deodat cu Dumnezeu ceva din cele de dup Dumnezeu.

33. Cum închipuie te Iona i poporul Iudeu.

34. Cum se t lm ce te Iona când închipuie te i mustr în sine, ca tip, poporul Iudeu.

35. Mai tare a biruit Domnul puterea tiranului, momindu-l cu sl biciunea trupului, decât diavolul pe Adam,

f g duindu-i demnitatea dumnezeirii.

36. Domnul este vierme pentru trupul f r de s mân ; iar soare atât pentru apusul în mormânt, prin care Cuvântul s-a coborât ca om sub p mânt, cât i ca cel ce este prin fire i dup fiin lumin i Dumnezeu.

37. Vântul, arz tor închipuie te nu numai încerc rile, ci i p r sirea, de c tre Dumnezeu, în urma c reia nu li s-a mai h r zît Iudeilor darurile dumnezeie ti.

38. Propriu mândriei este a nu recunoa te c Dumnezeu este F c torul virtu ii i al Firii, precum propriu slavei de arte este s dezbine firea pentru a o sl bi; iar trufia este f tul amândurora, fiind o deprindere p c toas compus din t g duirea de bun voie a lui Dumnezeu i din ignorarea cinstei egale a celor de aceea i fire.

39. Înrudirea sufleteasc ce se înf ptuie te prin duh, desface afec iunea voin ei pentru trup i o leag de Dumnezeu, prin dor.

40. Noapte nume te simbolurile legii, sub care se afl legea, în ele sufletul nu- i poate g si luminarea, dac nu sunt în elese duhovnice te.

41. Biserica neamurilor a fost numit cetate mare închinat lui Dumnezeu, pentru taina cea mare i de nici un cuvânt m surat a iconomiei dumnezeie ti.

42. Dup fiin adev rul premerge tipurilor; dup ar tare îns , tipurile premerg temporal adev rului. Deci fiindc Iona a zugr vit în sine cu anticipa ie adev rul ca tip, r mânând trei zile i trei nop i în pântecele chitului, Scriptura vorbind de "înc trei zile", în elege prin ele cele trei zile ale îngrop rii i învierii Domnului, dup care va fi distrus r t cirea i ne tiin a neamurilor.

43. Reînvie credin a adic .

44. În irarea pe scurt a t lm cirilor numelui lui

Sfântul Maxim Marturisitorul

Iona după cum se referă acest nume prin înțelegerile lui la diferite persoane și moduri de viață.

45. Adică al legii.

46. Efectul legii naturale este afecțiunea voluntară a tuturor față de toți.

47. Definiții prin care se arată însușirea caracteristică a legii naturale.

48. Legea scrisă, împiedicând prin frică nedreptatea, obișnuiește pe om spre ceea ce este drept, iar cu vremea prefăcește obișnuința într-o afecțiune iubitoare de dreptate, ce dă naștere unei deprinderi ferme spre bine, care produce uitarea răutăților de mai înainte.

49. Definiții care arată lucrarea fiecărei din legile amintite.

50. A avea pe aproapele ca pe tine însuși, este propriu grijii care, se preocupă numai de viața lui, iar aceasta înseamnă de legea naturală. A-l iubi însă pe aproapele ca pe tine însuși, înseamnă a avea grijă de fericirea lui prin virtute, iar aceasta o poruncește legea scrisă, în sfârșit a-l iubi pe aproapele mai mult ca pe tine însuși, este propriu legii harului.

51. Definiții scurte, care arată însușirea prin care fiecare din cele trei zile înfăptuiește cele bune.

52. Calea celor trei zile este desvârșirea prin cele trei legi, a celui ce le poruncește, împlinind toată dreptatea lor.

53. Altfel înțelese mai subtil al umbrarului și al curcubetei, al viermelului, al vântului arzător și al soarelui.

54. Cel ce este împiedicat în pornirile trupului spre plăcere, învață să cunoască raunile Providenței, care înfrâna materia inflamabilă a patimilor. Iar cel ce suferă lovituri dureroase în trupul său, învață să cunoască raunile Judecării, care-l curăță, prin ostenele fărâșite de voie, de

întin ciunile de mai înainte.

Întrebarea 65

În Cartea a doua a împăraților s-a scris: "i s-a făcut foamete în zilele lui David trei ani, unul după altul. i a c utat David fa a Domnului. i Domnul a zis: "Peste Saul i peste casa lui nedreptatea, fiindc a omorât pe Ghibeoni i". i a chemat David pe Ghibeoni i i le-a zis lor: "Ce voi face vou i cu ce s v împac ca s binecuvânta i mo tenirea Domnului". i au zis c tre rege: "B rbatul care ne-a zdrobit pe noi i a socotit s ne stârpeasc pe noi, vrem s -l pierdem pe el, ca s nu mai fie în nici un hotar al lui Israil. Da i-ne nou apte b rba i din fiii lui i-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul". i a luat regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, iitoarea lui Saul, pe care i-a n scut lui Ezdriel, i i-a dat pe ei în mâna Ghibeoni ilor.

i i-au spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului, i au c zut acolo cei apte împreun . i i-a omorât în zilele seceri ului, la începutul seceri ului orzului. i a luat Resfa, fiica lui Aia, sacul i i l-a întins sie i pe stânc , pân ce a c zut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer. i au împlinit toate câte a poruncit regele. Iar după acestea s-a milostivit Dumnezeu de ar ".⁶⁰² De ce după moartea lui Saul i s-a cerul lui David isp ire, st pânind foamete peste ar pân cea dat pe cei apte b rba i din s mân a lui Saul ca s fie omorâ i de Ghibeoni i? Care e sensul acestor cuvinte i cum trebuie s le în elegem duhovnice te?

Răspuns

Cunoștința exactă a cuvintelor Duhului se descoperă numai celor vrednici de Duhul, adică numai aceluia care printr-o îndelungată cultivare a virtuților, curându-și mintea de funinginea patimilor, primesc cunoștința celor dumnezeiești, care se întipărește în ea de la prima atingere, asemenea unei fețe într-o oglindă curată și strălucitoare (1). Aceia însă care vor viața împunsă, ca și a mea, de petele patimilor, de abia pot să deducă din anumite socoteli probabile cunoștința celor dumnezeiești, fără să îndrăznească să o potrivească și să exprime cu de-amănuntul. Și eu îți limpedez, cinstite Părinte, cum întrucât le-ai potrivești, cunoști cele dumnezeiești și le învești din experiență mai bine decât le știu eu, care nu pot ști nimic despre cele dumnezeiești pe temeiul potirării lor (2). Totuși nu e de osândit nici osteneala aceasta a mea, mai ales din partea voastră care mi-ați poruncit să mi-ați împus această osteneală de-a ști despre cele mai presus de putere.

Deci Saul înseamnă în acest loc al Sfintei Scripturi legea care împărește cu litera ei prin puterea poruncii trupești peste Iudeii cei trupești (3), sau modul în alesul trupesc al legii, care împărește peste cei ce se lasă copleșiți numai de literă.⁶⁰³ Fiindcă Saul se ține de el în ales ca "iadul cerut". Poporul Iudeilor, adică, alegând viața de plăceri în locul împăriei și a vieții trite virtuțioase în Duhul lui Dumnezeu, a cerut să împărească peste el iadul, adică neștiința, în loc de cunoștință. Căci tot cel ce a căzut din iubirea dumnezeiască, este pănit prin plăcere de legea care nu poate potrivești nici o poruncă dumnezeiască, sau nici nu

⁶⁰³ Această interpretare a lui Saul este în Cap. teol. II, 52 - 53; P. G. 90, 1143; Filoc. rom. II, pg.186

vrea s o p zeasc .

Dup alt t lm cire, Saul înseamn , "ceva dat cu dobând " sau "împrumutat cu dobând ". C ci nu s-a dat legea scris celor ce au primit-o spre a le fi ca o avu ie, ci ca s -i preg teasc spre f g duin a a teptat . De aceea dându-i Dumnezeu lui Saul împ r ia, în leg mântul f cut cu el nu i-a f g duit împ r ia ve nic . Fiindc tot ce se d ca împrumut nu i se face celui ce l-a primit avu ie proprie, ci pricin de munc i de osteneal spre adunarea altei avu ii. Iar Resfa, iitoarea lui Saul, se t lm ce te "drumul gurii". Drum al gurii este, îns , înv area legii numai prin rostirea cuvintelor, adic aducerea ei în cas în mod nelegitim. Aceasta o face cel ce cultiv numai slujirea trupeasc a legii, din care nu i se na te nici un rod bun i evlavios (4). C ci cel ce se îndeletnice te numai cu partea trupeasc a legii prin înv area cuvintelor, nu are slujirea aceasta a legii într-o împreunare legitim cu ra iunea. De aceea ceea ce i se na te e vrednic de osând i de ocar . C ci din împreunarea nelegiuit cu Resfa se na te Ermonti i Memfivoste, care înseamn : "anatema lor" i "ru inea gurii lor". De fapt Ermonti, dup în eles, se t lm ce te "anatema", iar Memfivoste, "ru inea gurii lor". "Anatema lor" este stric ciunea p catului cu gura adus de lucrarea patimilor (5). Iar Memfivoste este mi carea nenatural a min ii spre r u sau gândul n scocitor de rele al min ii, care este i se nume te ru inea min ii.

Sau "anatema lor" este locul în care e inut firea acum spre certare, adic lumea aceasta (6), care a devenit inutul mor ii i al stric ciunii din pricina p catului i în care a c zut primul om din Rai dup c lcarea poruncii dumnezeie ti. Aceast lume o na te prin afec iunea de pl cere a voii, adic prin pofta lumeasc , din împlinirea legii

numai prin rostirea cuvintelor, cel ce nu strbate cu mintea spre frumuseea marelui dumnezeiesc al duhului dintr-untrul literii legii. Iar "ruginia gurii lor" este cultivarea în mintea gândurilor iubitoare de lume și de trup. Căci îndată ce din chipul vizut al legii trupești sau al literii ei obișnuiește să se nască prin afecțiunea voii lumea, adică dispoziția iubitoare de lume, se naște și cultivarea cu mintea a gândurilor iubitoare de lume și trup(7).

Sau iarși "anatema lor" este mișcarea urâtă, pământească și fărâmițată a patimilor, iar "ruginia gurii lor", mișcarea minții care adaugă patimilor un chip și plămăduiește o frumusețe plăcută simurilor (8). Căci fărâmițarea puterii scotoare a minții, patima nu e dusă spre plămădirea unei forme. Prin urmare cel ce mergește în aleșul unei fărâmițări dumnezeiești numai la litera legii, are învățătura legii numai ca pe o ițoare, nu ca pe o soie legitimă. De aceea în chip necesar o astfel de învățatură naște anatema în rugina, nu din pricina ei, ci a celui care o ia, adică se împreună cu ea în chip trupesc. Căci cel ce crede că Dumnezeu a rânduit prin lege jertfele și sacrificiile, Sâmbetele și lunile nouă, pentru dezmiardarea și odihna trupului, cu siguranță va cădea sub puterea patimilor și sub rugina murdăriei gândurilor lor spurcate; acela va fi robul lumii ce se strică și al îndeletnicirii cu gânduri trupești; de asemenea al materiei și al formei patimilor (9), neputând avea în cinste nimic altceva decât cele supuse stricăciunii. De aceea poate unul ca acesta naște în chip păcătos, pe Merob, care la rândul ei naște cinci fiii lui Ezdriel. Merob se întărește în "stăturarea gâtlejului", care nu e altceva decât lăcomia pânteceleului. Aceasta în elegând porunca în chip iudaic, naște lui Ezdriel modurile de întrebuințare abuzivă ale simurilor. Ezdriel este partea contemplativă a sufletului,

căci numele acesta se tîmnește "putere dumnezeiască", sau "ajutor tare", sau "vedere puternică". Iar acestea nu sunt decât mintea călăuzită după chipul lui Dumnezeu, dar înduplecat apoi să se împreune cu lăcomia pântecelui, care este fiica legii în eleaștrile, adică a literii. Căci mintea fiind convins de litera legii că dezmiardarea trupului este o poruncă dumnezeiască, nu o primește decât pe aceasta spre conviețuire, socotind-o dumnezeiască și cinstind-o ca pe o fiică a legii care împarte te. ⁶⁰⁴ și așa face să se nască din ea modurile de întrebuintă abuzivă a simurilor (10). Căci odată ce partea contemplativă, a sufletului, ascultând de litera legii, îmbrățișează dezmiardarea trupei în vederea conviețuirii cu ea, ⁶⁰⁵ socotind-o din pricina poruncii dumnezeiască, începe să întrebuinteze simurile contrar firii, nemăîngăduind întrebuintă nici unei lucrări a simurilor conform cu firea.

Deci cel ce se îndeletnicește cu slujirea legii în chip trupesc (11), are cunoștința celor dumnezeiești ca pe o iitoare, nu ca pe o soție legiuită, și face să se nască din ea "anatema" (osînda) lucrării patimilor și "ruinea" gândurilor urâte din ele; iar din Merob (fiica lui Saul), adică din lăcomia pântecelui, dobândește că nepotii, modurile întrebuintă abuzive a simurilor (41). Din această pricină el obișnuiește să omoroare raunile și gândurile aflătoare în firea lucrurilor, adică pe cele conforme cu firea, ca pe niște Ghibeoni. Căci Ghibeoniștii se tîmcesc "munteni" sau "plutitori în vîzduh" (meteori) indicând desigur raunile

⁶⁰⁴ Legea (νόμος) este în grecește de genul masculin, deci poate închipui pe Saul.

⁶⁰⁵ Mintea (νους) e în grecește de genul masculin, iar dezmiardarea (σαρξ) de genul feminin. Astfel li se potrivește imaginea împreunărie conjugale.

mai înalte ale contemplației naturale sau gândurile noastre conforme cu firea.⁶⁰⁶ Pe acestea le ucide Saul și oricine imită pe Saul prin dispoziția sa lăuntrică, prin faptul că, lăsându-se amăgit de a se închina numai de litera legii, leapădă și strâmbă rațiunile cele după fire. Căci nimeni nu poate să primească o rațiune sau un gând firesc dacă dă atenție unei slujiri trupești a legii. Fiindcă simbolurile nu sunt același lucru cu firea. Iar dacă simbolurile nu sunt una cu firea, ele împiedică cel ce se lipsește de simbolurile legii ca de prototipuri, nu poate nicicând să vadă ce sunt lucrurile după firea lor. De aceea respinge nebunețțile rațiunile cele după fire (12). El nu cugetă că trebuie ocrotiți aceia, care au fost crucificați de Iisus,⁶⁰⁷ și pentru care acela a purtat și un război înfricoșător împotriva celor cinci regi ce au năvălit împotriva lor, război în care a luptat și cerul însuși, prin pietre de grindină,⁶⁰⁸ alături de Iisus împotriva celor ce s-au ridicat asupra Ghibeoniților; aceia pe care Cuvântul cel întrupat și-a pus și care lemne și apă la cortul dumnezeiesc, adică la Sfânta Biserică, preînchipuit prin cort⁶⁰⁹ (13). Căci acesta este Iisus care a ucis modurile (de activitate) și gândurile pătimăre, care s-au ridicat prin simțuri împotriva lor. Fiindcă totdeauna Iisus, Cuvântul (Rațiunea) lui Dumnezeu, ocrotește rațiunile contemplației naturale, punându-le și care lemne și apă la cortul dumnezeiesc al tainelor Sale, adică să procure materia ce se aprinde de lumina cunoștinței dumnezeiești și să dea prilejul pentru curățirea de petele patimilor și pentru creșterea vieții în duh. Căci f

⁶⁰⁶ Rațiunile și gândurile (λογισμοί) sunt în grecește de genul masculin.

⁶⁰⁷ Is. Nav. 9, 3 urm.

⁶⁰⁸ Is. Nav. 10, 5 urm.

⁶⁰⁹ Is. Nav. 10, 27.

contempla ia natural nu se sus ینه în nimeni în nici un chip puterea tainelor.

Nu e gre it îns , nici potrivit evlaviei, s se spun i aceea, c Ghibeoni ii înf i eaz soarta neamurilor ce vin la Iisus, împlinitorul f g duin elor dumnezeie ti, care le mântuie te înv ându-le s care lemne i ap , adic s poarte pe umerii virtu ilor, prin fapte, ra iunea tainic i mântuitoare a crucii i a rena terii dumnezeie ti prin ap ; i s procure chivotului dumnezeiesc al credin ei celei evlavioase prin f ptuire omorîrea m dularelor p mântuie ti,⁶¹⁰ ca pe ni te lemne, iar prin contempla ie rev rsarea cuno tin ei în duh, ca pe o ap (14).

Deci fie c preînchipuiesc ra iunile contempla iei naturale, fie neamurile mântuite prin credin , Ghibeoni ii îl au pe cel ce s-a hot rât s tr iasc în chip iudaic numai dup litera legii, drept du man care lupt împotriva celui ce se mântuie te. C ci acesta, slujind pântecelui ca lui Dumnezeu⁶¹¹ i înf i ându- i ru inea ca pe un lucru vrednic de cinste, se alipe te de patimile de ocar de parc-ar fi dumnezeie ti i de aceea nu se îngrije te decât de lucrurile vremelnice adic de materie i form i de lucrarea încincit a sim urilor r u întrebuin ate; de cele dintâi ca de ni te fii ai iitoarei Resfa, iar de cele din urm , ca de ni te nepo i de la necinstita fiic Merob. Iar sim irea (lucrarea sim urilor) unindu-se cu materia i forma, pe de-o parte d na tere patimei, pe de alta ucide i stârpe te cuget rile cele dup fire (15). Pentru c ra iunea firii nu se poate ar ta la un loc cu patima, precum nici patima nu se na te împreun cu firea⁶¹²

⁶¹⁰ Col. 5, 3.

⁶¹¹ Fil. 3, 19.

⁶¹² Patima e contrar firii, iar firea existând totdeauna potrivit unei ra iuni, patima e contrar i ra iunii.

(16).

Deci cel ce se înine numai de litera Scripturii ca Saul, pe de o parte respinge raiaunile cele după fire, iar pe de alta, nu crede în chemarea neamurilor anunțată tainic de mai înainte, căutând în lege, așa cum o înlege el, numai plăcerea trupului. Iar cât vreme stă pâne la această dispoziție trupească peste cei ce, în elegând astfel legea, țin să iasă numai după simțuri, nu se iese în ea foamea cunoștinței duhovnicești (17). Pentru că foamea este absența bunurilor ce au fost cunoscute odată prin experiența înșii în lipsa totală a mâncărilor duhovnicești care între în sufletul. Căci cum va socoti cineva că foame sau că lipsă absența celor pe care nu le-a cunoscut niciodată? De aceea, căci țin să iasă Saul nu se iese în foametea, pentru că nu se simte lipsa cunoștinței duhovnicești căci țin să iasă litera legii în împărțea peste Iudeii cei păcătoși cu în elegerea. Când înșii începe să strălucească raza harului evanghelic în David împărțea peste cei duhovnicești cu în elegerea, cu alte cuvinte legea în eleas duhovnicești, lucru care se întâmplă după moartea lui Saul, adică după sfârșitul literii (căci David se ține de "disprețuire" și "cel tare la vedere", primul în eles potrivitându-i-se din punctul de vedere al Iudeilor, întrucât litera copleșește duhul, iar al doilea din punctul de vedere al creștinilor, întrucât duhul biruiește litera) (18), atunci se simte foametea cunoștinței duhovnicești. Și anume o simte poporul credincios îndeosebi în sufletul fiecăruia îndeosebi, când alege învelișul de dinafară al literii în locul contemplației tainice în duh și socotește, așa zicând, sufletul Scripturii mai de necinste decât trupul ei (19). Căci cu adevărat plăcerea poporului celor ce cred și au cunoscut adevărul, că în sufletul fiecăruia, atunci când cade din contemplația duhovnicească prin har și

ajunge în robia formelor i chipurilor literei, care nu hr ne te mintea cu în elesurile m re e, ci umple sim irea cu n luciri p tima e prin figurile trupe ti ale simbolurilor Scripturii. Din această pricin se spune c foametea de cuno tin a lui Dumnezeu se prelunge te "trei ani unul dup altul". C ci tot cel ce nu- i însu e te în elegerea duhovniceasc a dumnezeie tii Scripturi, leap d pe de o parte, deodat cu ea, asemenea Iudeilor, i legea natural , iar pe de alt parte nu cunoa te nici legea harului, prin care li se d celor c l uzi i de ea îndumnezeirea.

Prin urmare foametea celor trei ani înseamn lipsa de cuno tin care le vine din cele trei legi, din cea natural , din cea scris i din cea a harului, corespunz tor cu fiecare, celor ce nu caut prin contempla ie în elesul lor mai înalt. C ci nu poate cultiva câtu i de pu in tiin a Scripturilor acela care leap d ra iunile naturale ale lucrurilor în contemplarea sa i d aten ie numai simbolurilor materiale, negândindu-se la nici un în eles duhovnicesc mai înalt (20). Pentru c atâtă timp cât st pâne te numai latura istoric a Scripturii înc n-a încetat st pânirea celor trec toare i vremelnice asupra în elegerii, ci chiar dac a murit Saul, mai tr iesc copiii i nepo ii lui, care sunt apte la num r. Cu alte cuvinte din slujirea trupeasc i vremelnic a legii obi nuie te s se nasc în cei iubitori de trup, pentru pricina amintit , o dispozi ie p tima , ce- i are ca încurajare în r t cire porunca ar tat în simboluri (21). Pentru această pricin socotesc c nu s-a ivit foamete în zilele lui Saul, adic nu se sim ea lipsa cuno tin ei duhovnice ti în vremea slujirii dup trup a legii, ci în vremea harului evanghelic. C ci abia acum dup ce a trecut împ r ia literii, fl mânzim când nu în elegem duhovnice te toat Scriptura, pentru faptul c nu gust m din slujirea cea tainic în duh, a a cum

se cuvine cretinilor. Iar când ne trezim la simțire asemenea lui David și cutăm în fața Domnului (22), în elegem limpede caracterul cunoștinței s-a luat de la noi din pricina n-am primit rațiunile cele după fire, pentru a intra la contemplația tainică în duh, ci suntem lipiți încă de gândurile trupești din litera legii.

"și a cutat David, zice Scriptura, fața Domnului.

și a zis Domnul: Peste casa lui Saul nedreptatea, pentru că a omorât pe Ghibeoniți". David este toată mintea străvezătoare, care viețuiește în Hristos (23) și caută totdeauna fața Domnului. Iar fața Domnului este contemplația și cunoștința adevărată a celor dumnezeiești, pe care cutând-o cineva prin virtute, află pricina pentru care lipsește (cunoștința) și primește porunca să dea morții pe cei doi fii ai lui Saul din ihtoarea sa Resfa și pe cei cinci fii ai fiicei sale, Merob. Saul se tlmăcește, cum am spus, prin "iadul cerut", sau "neștiința dorită". Iar "neștiința dorită" înseamnă desigur litera legii, adică stăpânirea slujirii trupești a legii; sau mintea lipită trupește numai de materia literii prin simțuri (24). Resfa se tlmăcește "calea gurii", care înseamnă învățarea legii numai prin rostirea cuvintelor. Căci "calea gurii", dar nu și în elegerii, o folosește cu adevărat numai cel străin de contemplația duhovnicească a legii. Iar fiii Resfei sunt Ermonți și Memfivoste. Ermonți se tlmăcește "anatema lor", ceea ce înseamnă stricăciunea lucrării pe cutoase a patimilor prin trup, sau locul, adică lumea, în care se suportă pedeapsa pentru călcarea poruncii, cu alte cuvinte afecțiunea din plăcere față de lume, sau poate mi carea pământească, urât și diformă a patimilor. Iar Memfivoste se tlmăcește "rușinea trupului lor", ceea ce înseamnă mi carea nenaturală a minții spre păcat, adică gândirea necușitoare de patimi, sau poate cultivarea

gândurilor iubitoare de lume i de trup, sau, în sfârșit, mi carea minii care dă chip patimilor i plăsmuiește te frumuse i plăcut pentru simțuri. Aceștia sunt fiii, pe care îi naște legea scrisă i mintea ce se lipește numai de litera legii, din slujirea legii numai prin rostirea cuvintelor. Iar Merob, fiica lui Saul, se ține de "scurtarea gâtului", ceea ce înseamnă lăcomia pântecele. Căci litera legii, care închide în simbolurile pe cei ce slujesc ei, i mintea care mângâiește legea în chip literal la figuri, de dragul vieții trupești, nu pot da naștere decât dezmiardării fașă de cele materiale. Iar cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul, sunt cele cinci moduri primare ale relei întrebuiri, a celor cinci simțuri, pe care le naște lui Eздriel, adică primii contemplative, afecțiunea care slujește prin lege numai trupului, prin dezmiardarea lui.

Pe acești doi fii ai lui Saul (adică materia i forma) (25), i pe cei cinci nepoți ai lui (adică cele cinci moduri ale mișcărilor abuzive a simțurilor spre materie i formă, sau împletirea primară i nenaturală a simțurilor cu cele sensibile, sau cu cele supuse timpului i curgerii), după moartea lui Saul (adică după trecerea slujirii trupești a legii i după trecerea neștiinței), David îi predă, la porunca dumnezeiească, Ghibionitilor, care viețuiesc pe înălțimea muntelui lui Saul (adică a contemplării duhovnicești a legii), ca să-i omoare. Cu alte cuvinte legea duhovnicească, sau mintea, predă afecțiunea generală a celor de sub timp fașă de partea trupească i sensibilă a simbolurilor, rațiunilor i gândurilor mai înalte ale contemplației naturale, pentru a o stârpi i ucide.

Căci dacă cineva nu a deosebit mai înainte în chip natural⁶¹³ lucrurile dumnezeiești i spirituale din simboluri

(26) i dac drept urmare nu s-a nscut în el dorul de a se apropia numai cu mintea de frumuseea celor spirituale, scoând cu totul afar simirea (lucrarea simurilor) de la adâncurile dumnezeieii, nu se poate elibera de varietatea trupestă a figurilor. Iar cât vreme umblă după acestea, înându-se de liter, pe drept cuvânt nu află alinare foamei de cunoștină. Căci s-a osândit pe sine și în mântuirea Scripturii, sau trupul, asemenea arpelui cel amăgitor, dar nu în elesul sau duhul și sufletul Scripturii, adică pâinea cea cerească și îngerească (în eleganța contemplării cunoștinței duhovnicești, cea în Hristos, a Scripturilor), mâncare pe care o dăruie-te Dumnezeu din belug celor ce-L iubesc pe El, precum s-a scris: "Pâine din cer le-a dat lor, pâinea îngerilor a mâncat omul".⁶¹⁴

Prin urmare dac dorim să ne străduim cu harul dumnezeiesc, trebuie să străpim în elegerea trupestă, cea după simuri, a Scripturii, care dă naștere patimilor și dispoziției afectuoase față de cele vremelnice și trecătoare (sau lucrării pentru timă și a simurilor, îndreptat spre cele sensibile). Să le străpim și pe acestea ca pe niște fii și nepoți ai lui Saul prin contemplația naturală, într-o înțelegere a iunilor (cuvintelor) dumnezeieii, ca într-un munte. Căci dac, după cuvântul dumnezeiesc, asupra lui Saul și asupra casei lui atâră nedreptatea, fiindcă a omorât pe Ghibeoniți, evdit că legea în eleas numai după liter, adică poporul Iudeilor și tot cel ce imită pe acela în ce privește în elegerea (căci pe această i-a numit Scriptura casa lui Saul) săvârșete nedreptate față de adevăr. Fiindcă acesta mărginește în elesul legii numai la liter și nu primește contemplația naturală, care ajută la descoperirea cunoștinței ascunse tainic

614 Ps. 74, 24. Interpretarea aceasta a pâinii îngerilor a se vedea și la Origen: De oratione, P. G. 11, 515.

în liter i mijloace te între figuri i adev r, desf când pe cei c l uzi i de ea de la cele dintâi i ducându-i spre cel din urm , ci o respinge pe aceasta cu totul i o înl tur de la cunoa terea tainic a celor dumnezeie ti.

A adar cei ce caut vederile celor dumnezeie ti trebuie s omoare această în elegere trupeasc , vremelnic i trec toare a legii prin contempla ia natural , în l imea cuno tin ei ca într-un munte. " i a chemat, zice, David pe Ghibeoni i i le-a zis lor: Ce voi face vou i cu ce s v împac, ca s binecuvânta i mo tenirea Domnului? i au zis c tre rege: B rbatul care ne-a zdrobit pe noi i ne-a prigonit i a socotit s ne stârpeasc pe noi, s -l pierdem pe el, ca s nu mai stea în hotarul lui Israil. Da i-ne nou , apte b rba i din fiii lui i-i vom spânzura pe ei Domnului în muntele lui Saul. i a luat regele pe cei doi feciori ai Resfei, fiica lui Aia, iitoarea lui Saul, pe Ermonti i pe Memfivoste, i pe cei cinci feciori ai Merobei, fiica lui Saul, pe care i-a n scut lui Ezdriel. i i-a dat pe ei în mâna Ghibeoni ilor. i i-au spânzurat pe ei în munte înaintea Domnului. i au c zut acolo cei apte împreun . i i-au omorât în zilele seceri ului, la începutul seceri ului oarzelor".⁶¹⁵ Unde afl m în istorie s fi stârpit Ghibeoni ii pe Saul "ca s nu mai stea el în hotarul lui Israil" ? C ci Maribaal, fiul lui Ionatan, fiul lui Saul, a fost sc pat de regele David,⁶¹⁶ ca i mul i al ii din familia lui Saul, cum se arat în Cartea Para-lipomenelor.⁶¹⁷ i cum pot spune Ghibeoni ii, luând din s mân a lui Saul apte b rba i: "Îl vom pierde pe el, ca s nu mai stea în tot hotarul lui Israil", odat , ce acela murise cu mul i ani înainte? Precum se vede s-a amestecat în povestirea istoric ceva f r noim ,

⁶¹⁵ II Imp. 21, 2-9.

⁶¹⁶ II Imp. 21, 7. Dar acolo i se spune fiului lui Ionatan tot Memfivoste.

⁶¹⁷ I Paralip. 12, 2.

ca să ne îmboldească să cutăm adevărul mai înalt al celor scrise. Deci stârpește în eșul cel trupeș al Scripturii, adică pe Saul din tot hotarul lui Israel, cel ce omorâde fapt, prin contemplația naturală, ca prin niște Ghibeoniți, afeciunea pofticioasă a trupească față de materia nestătornică și curgătoare, afeciunea nescut în suflet din legea scrisă. Acela ucide, ca pe niște fii și nepoți ai lui Saul, în eșul pogorât al legii, prin mijlocirea contemplației naturale, într-un lîmbea cunoștinței ca într-un munte, și descoperă înaintea Domnului prin marturisire, în alegerea trupească a legii de mai înainte. Căci așa poate fi în eleas "spânzurarea înaintea Domnului", de către cei iubitori de înviitor. Aceia scot prin cunoștința luminii în alegerea greșită ce o aveau despre legea luată după literă (27). Dar tot cel ce a ucis în alegerea trupească a legii, a ucis și a stârpiț desigur litera legii "ca să nu mai stea în tot hotarul lui Israel", adică în toată rațiunea contemplației duhovnicești (28). Căci Israel se tulmăcește "mintea văzătoare de Dumnezeu". Dar evdit că latura trupească a legii nu se mai poate afla în nici un fel în contemplația duhovnicească a celor ce au ales duhul în loc de literă. Căci, după cum s-a scris, "Duh este Dumnezeu și cei ce se închină lui se cădesă și se închine în duh și adevăr",⁶¹⁸ nu în literă. Fiindcă litera omorâde, iar duhul face viu".⁶¹⁹ Pentru aceasta ceea ce obișnuiește să omoare, trebuie să fie omorât prin duhul de viață fctor. Căci este cu neputință să existe și să lucreze împreună partea trupească și partea dumnezeiască a legii, adică litera și duhul, odată ce nu poate lucra în armonie ceea ce nimicește viața cu ceea ce o hărțuiește prin fire (29).

Deci socotind acest loc ca istorie, ceea ce spune

⁶¹⁸ Io. 4, 24.

⁶¹⁹ II Cor. 3, 7.

Scriptura nu corespunde adevărului. Căci cum au stăruit Ghibeoni în fața lui Saul din tot hotărul lui Israel, odată ce se află în fața lui Dumnezeu? Dar în alegând acestea spiritual, aflăm în chip clar că legea scrisă, adică rânduiala trupească a slujirii în simboluri este desființată total prin mijlocirea contemplației naturale întru înălțimea cunoștinței. Căci unde mai dăinuiește tăierea împrejur a trupului când legea este în eleas duhovnicească? Unde mai sunt Sămbetele și începuturile lunilor? Unde praznicele și sărbătorile? Unde mai este rânduiala jertfelor, a odihnei pe mântuială și celelalte prescripții ale slujirii trupești a legii? Căci privind lucrurile în chip natural, tim că desvârșirea nu stă în altă parte decât în întregimea cea după fire a lui Dumnezeu (30). Doar nu stă desvârșirea în ciuntirea mea teurgică a firii și în lepădarea prin necăderea a ceea ce mi s-a dat de la Dumnezeu potrivit cu rațiunea creației. Altfel am socoti că me teurgic este mai puternic ca Dumnezeu în înălțarea dreptății și am considera ciuntirea necădită a firii drept întregire a unei dreptăți ciuntite după creație (30). Căci din locul tipic pe care-l ocupă particula *ti* în *tim* și facem în chip duhovnicesc (gnostic) tăierea împrejur a dispoziției pe timă și a sufletului, ca aplicarea voii noastre să se conformeze mai deplin cu firea, corectând legea pe timă a nașterii (facerii) adăugată pe urmă. Căci tăierea tainică (mistică) împrejur constă în tăierea totală a afecțiunii pe timă și făcerea (facerea) pe urmă⁶²⁰ (31). Iar

⁶²⁰ Despre tăierea împrejur vezi în Capetele gnostice I, 40-41; Filocalia II, p. 137; P. G. 90, 1096. și Ambigua P. G. 91, 1392 - 3. Acolo am tradus: făcerea de cele ce se nasc în pier, luându-mă după interpretarea lui Hans Urs von Balthasar. Dar întrucât de aici se vede că legea acestor tăieri este introdusă ulterior în creație, ea trebuie să însemne modul pe timă al nașterii sau patima împreunată cu ea și nu în general facerea sau devenirea, sau cele ce se nasc în pier. Ea este

Sâmb ta (Sabatul) este oprirea deplin a lucrării patimilor și încetarea total a mișcării minții spre cele create, precum și desvârșita trecere la Dumnezeu⁶²¹ (32). Cel ajuns apoi la Dumnezeu, atât cât e cu puțin omului, prin virtute și cunoștință, nu trebuie să mai cugete, ca la niscai lemne,⁶²² la vreo materie oarecare ce aprinde patimile, nici să mai adune rațiunile firii, ca să nu dogmatizăm ca Elinii un Dumnezeu ce se îndulcește cu patimile sau se mîsoară cu hotarele

sau adăugat la fire, nu înesființat de fire și prin tăierea ei nu se înleturceva propriu firii, ci voia să se conformeze mai degrabă firii.

⁶²¹ Despre Sabat vezi și cap. gnost. I 35 - 39, 51 - 60, II 64 - 65. În general și în acele locuri găsim aceeași întreprindere în interpretarea mistică a Sâmbetei: 1. oprirea de la păcat. 2. oprirea de la activitățile îndreptate spre fapte. 3. străbaterea minții la Dumnezeu. Dar în cap. gnost. mai găsim între prima oprire și a doua încă una: oprirea activității naturale a simțurilor, când rămâne activ, numai mintea în contemplarea naturală a rațiunilor din lucruri (I 38). Evagrie spusese: "Sabatul este liniștea sufletului rațional care nu trece hotarele firii" (cap. prognost. IV, 44, Frankenberg p. 291). Conform cu imanetismul său, Evagrie nu interpretează Sâmb ta și ca o depășire a granițelor firii. Comentariul lui Baboi interpretează acest cap. așa: "Cei ce prin vieuire morală au ajuns la acea liniște naturală, încât sufletul nu se mai lasă atras de cele pământești, părăsesc acea ordine natural și nu mai trec peste granița naturală a firii lor raționale, pe care a pus-o Dumnezeu în ei la creațiune, ci o părăsesc cu grijă în lăuntrul lor spre fericirea proprie".

Pe când pentru Maxim Sâmb ta simbolizează și o trecere a sufletului dincolo de toate la Dumnezeu, pentru Evagrie ea e numai o revenire a firii în granițele ei, din abaterile prin păcat. După Maxim Sâmb ta simbolizează mai mult decât tăierea împrejur, care e înleturarea a tot ce s-a adăugat în chip rău la fire; pentru Evagrie nu e mai mult.

⁶²² Num. 15, 32. Evagrie încă folosește tipul omului care, adunând lemne Sâmb t, a fost ars (se înțelege în cuptorul patimilor). (Cap. prognost. IV, 26, Frankenberg, 281).

(definițiile) firii.⁶²³ Căci atunci pe Dumnezeu nu-L strig decât tu cerea des vârtă (33) și nu i-L reprezintă decât ne înținem a total prin depășire ().⁶²⁴

Iar începuturile lunilor zicem că sunt diferitele iluminări ce ne întâmpină pe drumul zilelor trăite în virtute și cunoștință (34), cu ajutorul celor rora privind deodată peste toate veacurile, împlinim anul primit al Domnului⁶²⁵ "împodobit cu cununa bună a lui".⁶²⁶ Iar cununa bună a lui este credința curată, împodobită cu cuvintele înalte ale dogmelor și cu cugetările duhovnicești, precum cu niște pietre prețioase și încoronând mintea iubitoare de Dumnezeu, ca pe un cap (35). Sau mai bine, cununa bună a lui este, (36) însuși cuvântul lui Dumnezeu, care cu felurimea modurilor Providenței și ale Judecății, adică prin înfrânarea de la patimile de bună voie și prin răbdarea celor fără de voie (37), înconjoară mintea ca pe o frunte și prin împărțirea harului îndumnezeirii face mintea mai frumoasă decât pe Sine însuși.

Dintre scribtorii, cea dintâi (38) este simbolul filosofiei active, care trece pe cei copleșiți de ea din Egiptul patului la virtute; a doua (39) este chipul contemplației naturale în duh, care aduce lui Dumnezeu ca pe o pârgă a secerii celui cunoștința evlavioasă despre lucruri; a treia simbolizează taina teologiei, a cunoștinței de Dumnezeu (40), îmbrăcând aptitudinea (deprinderea) cunoașterii tuturor raionilor duhovnicești din fapte, desvârșită nepăcătuită prin har în temeiul iconomiei Cuvântului întrupat și

⁶²³ De aici se vede că Sâmbăta simbolizează ridicarea și peste contemplarea raionilor din lume.

⁶²⁴ Sâmbăta adică simbolizează și teologia apofatică.

⁶²⁵ Is. 61, 2.

⁶²⁶ Ps. 42, 2.

Sfântul Maxim Marturisitorul

neschimbabilitatea nemuritoare i des vârit în bine, ca una ce e împreunat cu trâmbiile, cu jertfa de împ care i cu fixarea de corturi.⁶²⁷

Acesta socotesc că este un îneles al cinstirii zilelor. Căci nu a poruncit Dumnezeu să se cinstească Sâmbăta, începuturile lunilor și srbătorile, fiindcă a voit să fie cinstite anumite zile de către oameni, în felul acesta i-ar fi învârtit prin porunca legii să slujească fapturii în locul Fcatorului, făcându-i să-și închipuie că zilele sunt vulnerabile prin fire și de aceea trebuie să li se aduc închinare (41). Dumnezeu însă a indicat simbolic că El este acela care trebuie să fie cinstit prin zile. Căci El este Sâmbăta, ca Cel ce e repausul sufletului după ostenele în trup și odihna după străduințele pentru dreptate (42)⁶²⁸ El este și pacea fiindcă slobozește pe cei înuși în robia amară a păcatului. Dar este și Cincizecimea, ca început și sfârșit (în final) al lucrurilor și ca rațiune (cuvânt), întru care se cuprind toate prin fire (44). Căci dacă Cincizecimea cade după perioada unei săptămâni de săptămâni, ea este o zecime încercată. Dar aceasta înseamnă că natura celor create,

⁶²⁷ Trâmbiile vestesc cunoștința, jertfa aduce cură de păcate, iar fixarea cortului înseamnă fixarea trupului ca să nu se mai sfârșim.

⁶²⁸ Sensul acesta al Sâmbetei nu-l găsim atât de clar în cap. gnost. De aici se pare că cap. gnost sunt scrise înainte de Rsp. către Talasie și nu pe urmă, cum crede Urs von Balthasar. În Ambigua se spune despre Sâmbăta ceva apropiat. Ea e: "marea zi a odihnei de lucrurile dumnezeiești, care, după Scriptura Genezei, nu are nici început, nici sfârșit, nici facere; e artarea celor mai presus de hotărâmi surdă după măsura celor definite prin măsură; e identitatea nesfârșită a celor necuprinse și nescrise împrejur după cătimea celor ce pot fi cuprinse și scrise împrejur" (P.G. 91, 1392). A adăra Sâmbăta nu mai e ceva negativ, numai oprirea de la cele naturale, ci apariția vieții dumnezeiești în om, sau mai bine zis chiar odihna de la cele naturale nu e decât opera lui Dumnezeu.

care după războaie este încercat, din pricina simburilor, după strâmbătatea naturală a timpurilor și a veacurilor se va sălășui în Dumnezeu Cel unul după fire; nemaiavăd nici o margine,⁶²⁹ ci în Dumnezeu nu este nici un interval, fiindcă spun unii că Cuvântul este o monadă ce se lărgitește ca Providența, înaintându-se în cele zece porunci. Când însă firea se va uni după har cu Cuvântul, nu vor mai exista cele fire de care nu este nimic,⁶³⁰ încetându-se mișcarea ce transformă (alterează) pe cele ce se mișcă prin fire. Căci stabilitatea mângâie, în care se găsește în chip necesar prin transformare mișcarea celor ce se mișcă, trebuie să primească un sfârșit prin venirea stabilității nesfârșite, în care are să se odihnească mișcarea celor ce se mișcă.⁶³¹ Pentru că unde este o graniță după fire, este și o mișcare ce transformă pe cele ce se află în acel cuprins. Iar unde nu este o graniță, desigur că nu se va cunoaște nici o mișcare care să transforme pe cele cuprinse acolo.⁶³²

⁶²⁹ La care să ajungă.

⁶³⁰ Timpul și spațiul.

⁶³¹ Lumea aceasta a tuturor lucrurilor și ființelor este o stabilitate între două granițe. (De pildă între naștere și moarte). Când granița din urmă a fost atinsă de o ființă, ea a încetat, adică a trecut dincolo de graniță. Dar în Dumnezeu ființele nu mai au nici o graniță, deci nu mai au o stabilitate mângâie, ci una nemângâie.

⁶³² Prin faptul că orice lucru sau ființă creată are două granițe, trebuie să străbată distanța de la una până la alta. Acest interval () pe care trebuie să-l parcurgă ființa, o încheie în mișcare. Faptul că are o margine o face să se miște, dar și să moară, sau să se transforme în altceva când mișcarea o duce la granița sa ultimă. Dar în Dumnezeu nu mai este o margine pentru nimic. Deci în El nimic nu mai moare sau nu se mai transformă, în El este o stabilitate internă. Pe de altă parte El nefiind cuprins între două granițe, neaflându-se un interval sau mai multe ce trebuie străbătute, în El nu este nici mișcare propriu-zis. Facem două observații. Prima; Stabilitatea () este luată aici în alt sens, decât în acela de încremenire. Este o stabilitate în sensul de persistare în

Lumea însă este un spațiu mrginit și o stabilitate mrginită, iar timpul o mișcare circumscrisă. De aceea mișcarea, din cursul vieții transformă cele aflate în lume. Când însă firea va trece cu lucrarea și cugetarea peste spațiu și timp (adică peste cele fără de care nu este nimic, sau peste stabilitatea și mișcarea mrginită) și se va împreuna nemijlocit cu Providența, va afla Providența că pe o rațiune prin fire simplă și stabilă ce nu are nici o margine și de aceea nici o mișcare. Deci până ce firea se află în lume în chip temporal, e supusă mișcărilor transformatoare, din pricina stabilității mrginite a lumii și a coruperii prin alterare în cursul timpului. Dar ajuns în Dumnezeu, va avea, datorită monadei naturale a Celui în care a ajuns,⁶³³ o stabilitate

ființă proprie. Deci o stabilitate care nu exclude desvârșirea. Aceasta sintetizează odihna și mișcarea (Ambig. P.G. 91, 1221: Dumnezeu nici nu se mișcă, nici nu stă). O altă observație: Intervalul este atât ceea ce se cuprinde în untru a două granițe, cât și spațiul dintre granițe finală și inițială neatinsă. Nici unul din aceste intervale nu este în Dumnezeu. De aceea în Elefptura nu are parte nici de o evoluție prin care scoate la iveală forme noi, nici de un sfârșit sau alterare, adică de-o încetare totală de-a exista ca ființă cutare, pentru a începe după aceea ca altceva. Deci nici o mișcare (ca alterare), nici de încetare (ca moarte), ci de oprire ca mișcare eternă și identică, de mobilitate stabilă, sau de stabilitate mobilă.

Un loc paralel al lui Maxim: "Începutul oricărei mișcări naturale a celor ce se mișcă este facerea () celor ce se mișcă, iar începutul făcerii lor este Dumnezeu ca Făcător. Sfârșitul făcerii celor fcute este stabilitatea () pe care o produce după străbaterea tuturor celor mrginite, nemrginirea (). În aceasta se oprește toată mișcarea celor ce se mișcă în mod natural, pentru faptul că nu există în ea nici o distanță sau interval (μ), neavând deci unde, cum și spre ce să se miște, întrucât are pe Dumnezeu, care hotărâște chiar și nemrginirea ce hotărâște toată mișcarea, ca sfârșit în calitate de cauză". Amb. Lib. 91, 1217.

⁶³³ Dumnezeu, fiind prin natura Lui unitatea care este identică cu totul, nu

pururea în mi care i o identic mi care stabil , s vârit etern în jurul Aceluia i, Unul i Singur. E ceea ce nume te Scriptura s l luirea statornic i nemijlocit a celor create în primele lor cauze.

Taina Cincizecimii este deci unirea nemijlocit a celor providen ia i cu Providen a, adic unirea firii cu Cuvântul, prin lucrarea Providen ei, unire în care nu se mai arat nici timp nici devenire.⁶³⁴ Iar trâmbia este Cuvântul, ca cel ce face s r sune în noi cuno tin ele dumnezeie ti i negrite. Tot El este i ispire, ca Cel ce s-a f cut ca noi i tope te în Sine f r delegile noastre i cu darul harului duhovnicesc îndumnezeie te firea care a p c tuit. i în sfâr it El este i înfigerea corturilor, ca Cel ce ne fixeaz în neschimbabilitate prin deprinderea noastr în bine asemenea lui Dumnezeu i constituie leg tura care ne duce prin prefacere spre nemurire (45).

Iar dac ne apropiem cu în elegerea natural de Scriptur , nu credem c prin t ierea de dobitoace necuvânt toare i prin stropiri de sânge îl îndulcim pe Dumnezeu, ca s dea iertare p catelor ca o r splat , celor ce le aduc. Dac am crede aceasta, ne-am închina, f r s ne d m seama, unui Dumnezeu p tima , care dore te cu patim i cu mult sânghin acele lucruri pentru care socotim i pe oamenii ce le caut cu mare poft , ca neînfrâna i i nest pâni i (46). Ci e vorba aici de jertfe duhovnice ti. C ci jertfe duhovnice ti tim c sunt nu numai omorîrea patimilor înjunghiate cu sabia Duhului, care e cuvântul lui Dumnezeu,

are nici o grani . De aceea cel afl tor în Dumnezeu, neajungând nicipând la o grani , nu pierde i nu se altereaz în veci. Continuitatea nem rginit a monadei divine, sau a vie ii ei, care se face via a celui ajuns în Dumnezeu, asigur stabilitatea etern a aceluia.

⁶³⁴ . In unirea cu Dumnezeu nu mai e na tere, facere, dezvoltare i moarte, sau transformare în altceva.

și de ertarea în intenție a întregii vieți din trup, asemenea sângelui, ci și aducerea în eleapt a moravurilor și a tuturor facultăților naturale lui Dumnezeu, ca ardere de tot în focul harului celui în duh, spre a le preda lui Dumnezeu (47). Astfel, în elegând în chip natural⁶³⁵ fiecare din simbolurile aflătoare în Scriptură, omorîm întru în lămea contemplației tainice, ca pe un munte, pe apete dintre fiii lui Saul, adică predania vremelnice a legii⁶³⁶ și stărpim pe Saul, adică în elesul trupesc legat de litera Scripturii, "spre a nu mai sta el în tot hotarul lui Israil", adică în contemplația duhovnicească. Căci trăind acesta cu adevărat, zdrobește, prigonește și stăpânește răiunile și gândurile naturale, prin faptul că mîrginește legea numai la trup, cîstind ca dumnezeiești patimile de ocară (48). Dar gândurile naturale luând încuvină de la legea duhului, omoară aceste patimi pe toate deodată, la începutul secerii ului oarzelor, adică atunci când prin filosofia lucrătoare o răiune cumpănită adună la un loc toate virtuțile.⁶³⁷ Atunci e omorît în elesul pămîntesc al Scripturilor și toată năzuința trupească e stărpită cu desvîrșire. Căci îndată ce se îndeletnicește cineva în mod rațional cu filosofia virtuților, și-a mutat în chip firesc⁶³⁸ în elegerea Scripturilor spre duh. El slujește

⁶³⁵ E vorba de contemplarea naturală, care se face în duh, prin har, spre deosebire de privirea trupească, exterioară.

⁶³⁶ Numărul apete închipuiește timpul. E vorba aici de latura vremelnice, trecătoare a legii.

⁶³⁷ E faza primară a vieții duhovnicești, faza purificării sau a dobândirii virtuților.

⁶³⁸ Mutarea la în elegerea duhovnicească a Scripturii e naturală, pentru că e conform cu firea noastră și cu firea Scripturii. Dar ea nu are loc decât prin contemplarea naturală, care se face cu ajutorul Duhului. Restabilirea în fire și răstălmăcirea în ea, nu se poate realiza fără harul de sus.

acum în chip activ lui Dumnezeu întru înnoirea duhului prin vederile cele înalte i nu întru vechimea literii prin în elegerea coborât trupeasc i sim ual a legii, spre a hr ni patimile i a sluji p catului, asemenea Iudeilor (49). El ucide, cu fapta, prin gândurile naturale, în elegerea p tima i trupeasc a legii, cum istorise te cuvântul Scripturii, zicând: " i a luat regele pe cei doi fii ai Resfei, fiica lui Aia, iitoarea lui Saul, pe Ermonti i pe Memfivoste, i pe cei cinci fii ai Merobei, fiica lui Saul, pe care i-a n scut lui Ezdriel, i i-a dat pe ei în mâna Ghibeoni ilor". Mâna Ghibeoni ilor este activitatea virtuoaas a gândurilor naturale (50), prin care sunt uci i fiii Resfei, Ermonti i Memfivoste, adic lucrarea patimilor i mi carea desfrânat a gândurilor n scute din înv area trupeasc a legii, numai prin rostirea cuvintelor. De asemenea cei cinci fii ai Merobei, adic modurile desfrânate ale celor cinci sim uri, n scute din voluptate, prin întrebui area contrar firii a lucr rii lor. Pe acestea le omoar împreun , ca într-un munte, pe în l imea contemplaiei duhovnice ti, orice minte înalt i sublim în cele dumnezeie ti, la începutul seceri ului oarzelor, adic la începutul activit ii virtuoaase, sau al contemplaiei evlavioase conforme cu firea. Le omoar împreun , întrucât înjunghie deodat lucrarea patimilor, mi carea urât a gândurilor i modurile desfrânate ale lucr rii abuzive a sim urilor.

" i au c zut, zice, împreun cei apte i i-au omorât la începutul seceri ului oarzelor. i a luat Resfa, fiica lui Aia, sac i l-a întins sie i pe piatr , pân a c zut peste ei ploaia lui Dumnezeu din cer". Resfa, precum am spus, înseamn "drumul gurii", care este înv area trupeasc a legii numai prin rostirea cuvântului. Aceasta, dup ce sunt omorâte patimile n scute din ea i dup ce se fac ar tate, ca

pe un munte, pe vârfurile contemplației naturale, în inima celor să pînă și mai înainte de ea (51), și i-a terne ca un sac cîin a pe piatră (adică pe credința în Domnul), împlinind în duh, prin pocința cea după Hristos, cele orânduite. Ziua și noaptea ea are adică înaintea ochilor prin amintire, ca pe niște fii împlinirea trupească de mai înainte a legii, pînă ce cade ploaia lui Dumnezeu din cer, adică pînă ce sunt trimise cunoștințele dumnezeiești ale Scripturii din înălțimea contemplației duhovnicești (52), ca să stingă patimile și să restaureze virtuțile. Căci deprinderea în ale legii, venind prin pocința la Hristos, piatra cea adevărată și tare, primește ploaia dumnezeiască a cunoștinței duhovnicești a Scripturii, după împlinirea poruncii regelui David, adică a minții celei tari la vedere. Căci se zice: "și-a făcut toate câte le-a poruncit regele. Iar după acestea s-a milostivit Dumnezeu de ar". Prin urmare deprinderea cu dumnezeieștile Scripturi, strămutându-se la Hristos, adică la piatră, după porunca regelui David adică a "legii duhovnicești", sau "a minții celei tari la vedere", prin mijlocirea cîin ei (al cărui simbol este sacul), împreună cu lucrarea virtuților, face să coboare ploaia dumnezeiască a cunoștinței și-L înduplec pe Dumnezeu să se milostivească pe poporul mîntuit (ara) inimii și să trimită uvoaiele dumnezeiești ale darurilor (harismelor) și să procure din belug roadele dreptății. Prin aceasta pune capăt neștiinței de mai înainte a celor dumnezeiești care să pînea ca o foamete, și umple ara de bunătățile duhovnicești, încercînd sufletul cu grâu, cu vin și cu untdelemn. Cel dintâi (53) îl întreteacă învîtură a cunoștinței lucrătoare; al doilea (54) îl înveselește ca o dragoste dumnezeiască ce înviorează arderea dorinței după unirea cu Dumnezeu; iar cel din urmă (55) luminează fața virtuților ca o nepătimire liniștită

lini tit , str vezie i luminoas i liber de toat mi carea p mânteasc (56).

Deci s zicem i noi asemenea marelui David: S stârpim pe Saul din tot hotarul lui Israil, adic s omorâm slujirea cea p mânteasc i trupeasc a legii, sau chipul iudaic al slujirii i în elesul trupesc i imediat al literei Scripturii din toat contempla ia tainic i s trecem la în elesul duhovnicesc care îndumnezeie te i s ne împ c m cu Ghibeoni ii (adic cu ra iunile naturale ale lucrurilor), pe care i-a sc pat neatin i Iisus,⁶³⁹ adev ratul împlinitor al f g duin elor dumnezeie ti i pentru a c ror stârpire de c tre Saul a oprit Dumnezeu ploaia dumnezeieasc a cuno tin ei tainice. Iar prin Ghibeoni i, adic prin contempla ia natural , s omorâm în elegerea p tima , material i vremelnic a legii, adic pe cei apte b rba i din fiii lui Saul, pe care îi na te Resfa, sau drumul gurii, care este înv area trupeasc a legii, i Merob, care se t lm ce te saturarea gâtlejului, adic dezmiardarea pântecelui, cea dintâi n scând adic pe Memfivoste i pe Ermonti, dintre care primul se t lm ce te "ru inea gurii", iar cel lalt "anatema lor", sau deprinderea i lucrarea patimilor, iar cea de-a doua n scând lui Ezdriel, adic p r ii contemplative a sufletului pe cei cinci fii, adic cele cinci moduri p tima e ale relei întrebuin ri a sim urilor. Stârpindu-le pe acestea prin contempla ia natural , împ c m pe Dumnezeu cel mâniat, ca unii ce am trecut de la liter la duh. Prin aceasta facem s coboare ploaia dumnezeieasc a cuno tin ei i ne bucur m din bel ug de roadele drept ii. C ci ridicând litera legii, ca pe un Saul oarecare, sau în elegerea material a literei, n scut în cei p mânte ti la în elegere, ca pe ni te fii i nepo i ai lui Saul, la în l imea cuno tin ei tainice i duhovnice ti, prin

⁶³⁹ Iosua 9, 20.

mijlocirea contemplației naturale, omorîm tot în elesul trupesc și vremelnice sau mai bine zis pămîntesc al legii, dacă l-am urît și noi pe Saul cu Dumnezeu și l-am socotit nevrednic și mai împrăteasc peste Israel;⁶⁴⁰ adică am respins modul trupesc al Scripturii, sau Iudaismul, ca să nu mai împrăteasc peste puterea cugetătoare din noi spre a o robi trupului.

Căci trebuie să-l urîm pe Saul (sau slujirea trupească a legii) și să-l scoatem din demnitatea împrătească, fiindcă a cruțat pe Agag regele lui Amalec, și pe cele mai grase din oile și vitele aceleia, ca și viile în mîslina lui, adică materiile care aprind mânia și pofta și pricinile dezmiernărilor, ba pe însuși Agag l-a trecut viu în pămîntul fîcșii ei,⁶⁴¹ ceea ce înseamnă că a strimbat vielul, sau cugetul pămîntesc al trupului, în locul cunoștinței dumnezeiești, adică în inimă (57). Căci Agag se tîlmăcește "viel", fiind poate vielul acela pe care nebunul și neînțeleptul Israel (58), turnându-l în pustie, l-a îndumnezeit,⁶⁴² prăznuind mai mult plămîntul cerea pîntecelui decît slujirea dumnezeiească. Pe acest viel îl nimicește Moise și Samuil: cel dintîi fîcșind-l și împrăștiindu-l sub ap, iar cel de-al doilea înjunghiindu-l cu sabia duhovnicească.⁶⁴³ Cu alte cuvinte îl nimicește harul viu și lucrător al Duhului Sfânt (căci aceasta înseamnă Moisi) și ascultarea lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor (căci aceasta înseamnă Samuil)⁶⁴⁴. De fapt Moise se tîlmăcește "ap și lăptoare", iar Samuil "ascultarea lui Dumnezeu", care

⁶⁴⁰ I Regi 16, 1.

⁶⁴¹ I Regi 15, 8.

⁶⁴² Exod 32, 4.

⁶⁴³ Exod 32, 20; I Regi 15, 32.

⁶⁴⁴ Moise simbolizează harul Botezului, Samuil împlinirea poruncilor de după aceea. Nici una fără alta nu ajunge pentru nimicirea păcatului.

este credin a adev rat i via a dup voia lui Dumnezeu.

Deci st pânirea p catului sau cugetul trupesc e omorât pe deoparte de harul sfântului Botez, iar pe de alta e înjunghiat de ascultarea lucr toare a poruncilor dumnezeie ti cu sabia Duhului (adic cuvântul cuno tin ei dumnezeie ti, celei în duh). C ci ascultarea aceasta strig tainic c tre patima p catului, cum a strigat i marele Samuil c tre Agag: "Precum sabia ta a lipsit pe mame de copiii lor, a a i mama ta va fi azi între femei lipsit de fii".⁶⁴⁵ De fapt patima l comiei stomacului a lipsit multe virtu i de fii, pierzându-i prin gândul lucios i lunecos al pl cerii, ca printr-o sabie. C ci prin necump tare stârpe te semin ele cump t rii, prin l comie stric cump na egal a drept ii, prin iubirea trupeasc de sine taie leg tura natural a iubirii de oameni, i scurt vorbind patima l comiei pântecelui omoar to i copiii ce se nasc din virtute. Iar aceast patim o desfiin eaz , precum am zis, numai harul Botezului i împlinirea poruncilor prin ascultarea lui Dumnezeu (59). Deci Dumnezeu dup ce a uns ca rege al lui Israel legea, care cultiv prin liter patima aceasta, se c ie te i trece puterea împ r iei de la ea, dând-o lui David, adic legii evanghelice i duhovnice ti. C ci David este fiul lui Iese, iar Iese se tâlcuie te "facerea lui Dumnezeu". Deci Sfânta Evanghelie este rodul facerii, sau al lucr rii proprii a lui Dumnezeu în trup. Ea prime te împ r ia pentru veacuri nesfâr ite. Sub st pânirea ei avem parte de o bucurie i de o veselie netrec toare, c ci ea e ziua neînserat i f r de sfâr it. Fiîndc se spune: "Aceasta este ziua pe care a f cut-o Domnul; s ne bucur m i s ne veselim într-însa".⁶⁴⁶ Iar

⁶⁴⁵ I Regi 15, 33.

⁶⁴⁶ Ps. 117, 23.

ziua înseamnă aici harul evanghelic,⁶⁴⁷ sau taina Aceluia care a adus acest har și în care vrea să umblăm, cum zice dumnezeiescul Apostol, noi toți cu bună cuviință, ca în ziua cunoașterii noastre a adevărului.⁶⁴⁸ Căci ziua luminii veșnice este Hristos însuși, în care trebuie să viețuim toți cei care au crezut în El, într-o bună cuviință a virtuților.

Fiindcă El singur a fost făcut de Dumnezeu după trup pentru deosebirea noastră înnoită legile firii și a fost "gătit înaintea feței tuturor popoarelor, lumină spre descoperirea neamurilor și spre slava poporului lui Israel".⁶⁴⁹ Căci Domnul nostru este într-adevăr lumină neamurilor, descoperindu-le prin cunoașterea cea adevărată ochii în elegerii, acoperiți de întunericul neașterii (60); și cu adevărat s-a gătit pe Sine popoarelor credincioase pildă bună a virtuții și a vieții dumnezeiești, făcându-Se chip și model al feței celei virtuțioase (61), spre care privind, ca spre călăuză mântuirii noastre, izbutim să dobândim, imitându-l prin faptele noastre, virtuțile, pe cât ne este cu putință. Dar tot El este, ca Dumnezeu și Cuvântul, și slavă poporului Israel, întrucât umple mintea de strălucirea luminii dumnezeiești a cunoașterii prin contemplație tainică (62). Sau poate Scriptura numește "popoare" "raionurile naturale, iar "față" a lor slavă pentru pat, a cărei pregătire (lumină spre cunoaștere) s-a făcut însuși Cuvântul ca Făcător al firii (63). Iar "neamurile"⁶⁵⁰ sunt patimile contra firii (64), pe care le descoperă din ascunzișul lor, distruind lumina cunoașterii, și le smulge cu totul din fire. Deci Cuvântul se face slavă lui

⁶⁴⁷ Harul () în grecește e feminin, deci poate fi în eles ca ziua.

⁶⁴⁸ Rom. 13, 13.

⁶⁴⁹ Lc. 2, 31-2.

⁶⁵⁰ "Neamurile" au un în eles inferior "popoarelor", fiind neamurile străine sau păgâne.

Israel deoarece cur e te mintea de patimile contra firii i o împodobe te cu ra iunile cele dup fire, dar pe lâng aceea i pentru c o înconjoar cu diadema neschimb rii, prin îndumnezeire (65). C ci slava adev rat a lui Israil const în izb virea pe patimile contrare firii i în dobândirea ra iunilor firii i a bunurilor mai presus de fire.

Iar cel ce prime te pe acest David, spiritual, de i e pizmut de Saul, nu e biruit. Dimpotriv , dat fiind, marea sa iubire de oameni i nep timirea la care a ajuns, chiar urât fiind lini te te prin chitara Duhului pe du manul chinuit de duhul cel r u i-l domole te, sc pându-l, ca pe un drac viclean de boala cea rea (epilepsia) a cugetului p mântesc.⁶⁵¹ C ci tot cel ce ur te din pizm i ponegre te cu r utate pe cel ce e mai tare în nevoia ele virtu ilor i mai bogat în cuvântul cuno tin ei duhovnice ti, este un Saul chinuit de duhul cel r u, întrucât nu sufer faima i fericirea celui mai bun în virtute i cuno tin i se înfurie cu atât mai tare cu cât nu-l poate ucide pe binef c tor.⁶⁵² Adeseori acesta îl repede cu ciud chiar i pe prea iubitul s u Ionatan, adic gândul intim al con tin ei, care muștra ura nedreapt i poveste te cu respect de adev r vredniciile celui urât.⁶⁵³ El se poart deci întocmai ca Saul, nebunul de odinioar , c tre care, a zis Samuil, dup ce a c lcat poruncile dumnezeie ti: "Nebune te ai lucrat c ai c lcat porunca mea, care i-a dat-o ie Dumnezeu".⁶⁵⁴ Iar Saul este, cum am spus înainte, sau legea scris , sau na ia Iudeilor, care vie uie te dup legea scris . C ci de la amândou acestea, care sunt împletite întreolalt în chip p mântesc, se dep rteaz Duhul

⁶⁵¹ I Regi 16, 18; 18,9.

⁶⁵² I Regi 20, 30.

⁶⁵³ I Regi 19,5.

⁶⁵⁴ I Regi 15, 19.

Domnului, adică contempla în cunoștința duhovnicească, în locul lui venind duhul rău (adică cugetul păcătos), care le chinuiește cu tulburările și frământările neîntrerupte ale celor supuse facerii și stricăciunii, ca pe unele ce sunt posedate de boala nestatorniciei gândurilor. Căci legea privită numai după literă în eleas material, este parțial pănită de boala cea rea, fiind frământată de nenumărate contradicții și neavând nici o armonie cu ea însăși, iar mintea iudaizant, zăpăcită până la nebunie de învățarea și nestatornicia celor materiale, își schimbă în chip necesar și ea mereu dispoziția. Dar când David, adică Domnul nostru Iisus, care este prin fire cu adevărat cântăreț, încântă prin duhul contemplației tainice, legea și pe Iudeu, pe cea dintâi o face din păcătească duhovnicească, iar pe cel de al doilea îl mută de la necredință la credință. Deci asemenea lui Saul, atât legea cât și naia iudaică pot fi și posedate și în elepte. Legea este posedată când este în eleas păcătește, iar Iudeul este posedat când vrea să slujească lui Dumnezeu păcătește. Și iarăși, legea este în eleaptă când este în eleas duhovnicească, iar Iudeul este în elept când a trecut de la slujirea trupestă la cea duhovnicească a lui Dumnezeu.

De notat că pe cei scripași de Iisus, îi omorâșă Saul. Căci pe cei pe care îi salvează duhul, îi omorâșă litera. De aceea Dumnezeu care a uns pe Saul, în eleg legea scrisă, ca să împărătească peste Israel, se căiește când o vede în eleas trupestă de către Iudei și dă putere împărăției duhului, care este aproapele literei, însă mai bun decât ea. "și voi da, zice, împărăția aproapei tale, care este mai bună ca tine".⁶⁵⁵ Căci precum David era aproape de Saul, la fel duhul se află în vecinătatea literei, obișnuind să se arate după moartea literei (66).

⁶⁵⁵ I Regi 15, 28.

S rug m deci i noi pe David cel spiritual (67) s cânte min ii noastre posedate de cele materiale, din harfa contempla iei i cuno tin ei duhovnice ti i s alunge duhul r u, care o rostogole te prin sim uri în cele materiale, ca s putem în elege legea duhovnice te i s afl m ra iunea tainic ascuns în ea, spre a ne-o face avu ie statornic i merinde spre via a ve nic ca s nu r mânem numai cu împrumutul legii simbolice a literei, str ini de cuno tin a duhovniceasc cea dup har, i s ne îndeletnicim numai cu întrebarea despre cele dumnezeie ti, ca unii ce nu vedem, lipsindu-ne de privirea atotclar a adev rului indicat de cuvintele tainice (68). (C ci Saul, t lm cit în grece te, înseamn amândou acestea. Fiindc , pe lâng cele spuse, el mai înseamn fie "un lucru împrumutat", fie "întrebare". Iar legea scris este i una i alta. Este primul lucru, întrucât nu este un bun propriu al firii, ci o înso e te pe aceasta în existen a ei. Iar al doilea, întrucât ne stârne te spre cuno tin a adev rat i spre în elepciunea originar pe noi ce nu socotim întrebarea, ca îns i în elegerea adev rului originar al celor dumnezeie ti, ci ne sârguim numai prin simbolurile trupe ti ale legii, ca printr-o întrebare oarecare, spre în elegerea bunurilor dumnezeie ti). Aceasta, ca s ne odihnim de grija întreb rii, în care se afl poate de multe ori i r t cire (69), odat ajun i la adev rul celor dup care întreb m, i s primim fericirea produs în chip neschimbat de împ rt irea de ele, (70) fericire ce prefăce tr s turile fiin ei noastre dup chipul ei, întru Hristos Iisus, Dumnezeuul i Mântuitorul nostru, C ruia S -I fie slava în vecii vecilor, Amin.

Scolii

1. Mintea curăță până la capăt prin virtuți învățându-se cunoașterea adevărată a virtutilor, făcându-și din cunoștință întipărit de ele în mod dumnezeiesc o faptă proprie. Căci prin sine mintea este fără formă și fără trăsături, având ca formă dobândită cunoștința în duh întemeiat pe virtuți, făcându-și din aceasta produs de patimi.

2. Cel care a primit ca formă a minții cunoștința dumnezeiească în duh, cea din virtuți, se zice că poartă în el cele dumnezeiești, fiindcă nu a primit-o pe aceasta prin fire datorită existenței, ci prin har după participare. Iar cel care n-a primit cunoștința cea din har, chiar de ar spune ceva ce înțeleg de cunoștință, nu cunoaște din experiență în alegerea ceea ce spune. Căci învățarea simplă a unui lucru nu dă cunoștința pe care o dă deprinderea.

3. Spune bine cum trebuie în alegerea Saul în acest loc al Scripturii. Căci acest înțeles se potrivește în multe privințe cu înțelesul din alte locuri și cu ceea ce rezultă din istorie.

4. Precum cel care se împreună cu o iitoare nu are conștiința legiuită, la fel cel care se îndelețnicește cu învățarea legii trupești, nu are cu ea o convingere legiuită, nescând din ea dogme nelegitime, care se strică odată cu viața trupului.

5. Cel care înșulește Scriptura trupească, învață din ea pe catul cu fapta, iar mintea îi se deprinde să cugete la pe cat. Acela învață din litera legii despre dezmiardări, împreunări desfrânate și ucideri, și se deprinde să socotească spurcat toată zidirea lui Dumnezeu.

6. Alt înțeles spiritual. "Anatema" este lumea aceasta, ca loc de osândă, pe care-l naște prin patimă sau prin poftă cel care nu străbate cu mintea la duhul legii.

7. Lucrul spre care ne simțim atrași, la același

cuget m cu mintea.

8. Dup alt în eles, "anatema" este mi carea f r chip a patimilor: iar "ru inea gurii" este mi carea min ii ce d patimii un chip pentru sim uri i procur prin n scociri o materie potrivit patimii.

9. În f i eaz în rezumat cele trei în elesuri ale textului.

10. Cel ce e convins c e porunc de la Dumnezeu s se desfete trupe te dup lege, prime te cu bucurie l comia pântecelui, ca pe un dar dumnezeiesc spre împreun vie uire, i din ea na te modurile ce întineaz , prin rea întrebuin are lucrarea sim urilor.

11. Scurt recapitulare a celor spuse mai înainte, prin care se arat c cel ce în elege legea trupe te are înv tura despre ea ca pe o iitoare, din care na te deprinderea i lucrarea patimilor, i- i aduce în cas l comia pântecelui, de parc-ar fi dumnezeieasc , dând na tere modurilor care întineaz prin rea întrebuin are sim urile, ca prin ele s stârpeasc ra iunile i semin ele naturale din lucruri.

12. Cel ce r mâne la simbolurile legii nu poate s priveasc firea lucrurilor potrivit cu ra iunea i s îngrijeasc de ra iunile puse de F c tor din pricina deosebirii între simbolurile i firea lucrurilor.

13. Ra iunile firii car lemne, f cându-se materie pe seama cuno tin ei celor dumnezeie ti, i car ap , înf ptuind cur irea de patimi i r spândirea lucr rii de via d t toare a Duhului.

14. Alt în eles al acelora i, înf i ând prin Ghibeoni i chemarea neamurilor.

15. Ermonti i Memfivoste sunt materia i forma, iar cei cinci fii ai Merobei, încincita rea întrebuin are a sim urilor, împreunându-le pe acestea laolalt , adic

Sfântul Maxim Marturisitorul

împietind simurile cu materia și forma, în urma înțelegerii trupelor ale legii, cel care merge te în alesele la literă pe de-o parte din nașterea patimei trupelor, iar pe de altă, corupe rațiunile naturale.

16. Patima și firea, după rațiunea existenței lor, niciodată nu există împreună.

17. Cel care nu crede că Scriptura este duhovnicească, nu-și simte puțin tatele cunoștinței.

18. Când David este în alesele ca lege, în sens iudaic, se înțeleg că te "disprețuiește", pentru tradiția interpretării trupelor ale celor dumnezeiești, iar când înseamnă în sens creștin duhul, se înțeleg că te "cel tare la vedere", pentru contemplația cunoștinței care se petrece în minte.

19. Prin sufletul Scripturii este în alesele duhul ei, iar prin trup litera.

20. Cei trei ani sunt cele trei legi, cea scrisă, cea naturală și cea a harului, care vin una după alta. Deci cel care în alesele legea scrisă trupelor te, nu hrănește sufletul cu virtuți; la fel cel care nu sesizează rațiunile lucrurilor, nu-și nutrește mintea din belșug cu înțelepciunea variată a lui Dumnezeu; iar cel care nu cunoaște marea taină a harului celui nou, nu se veselește cu nădejdea viitoare a îndumnezeirii. Aadar lipsa contemplației duhovnicești sub regimul legii scrise este urmată de lipsa înțelepciunii variate a lui Dumnezeu care se poate primi prin legea naturală, iar aceasta este urmată la rândul ei de ignorarea îndumnezeirii care se va da prin har în temeiul tainei celei noi.⁶⁵⁶

⁶⁵⁶ Este interesant că în această ordine a legilor, legea naturală este așezată după cea scrisă, fiind socotită pe o treaptă mai înaltă. Această ordine corespunde cu cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc: a activității virtuozității, a contemplării naturale, a îndumnezeirii. Ordinea aceasta a legilor o înțelegem dacă o considerăm nu atât pe planul istoriei, ci pe al vieții fiecărui om. Apoi dacă prin legea scrisă se în alesele în special

21. Cel ce nu în elege legea duhovnice te, chiar dac legea a murit pentru el, dat fiind c nu-i mai serve te tru pe te, dar mai p streaz în elesurile coborâte ale legii, mai cru înc pe copiii i pe nepo ii lui Saul. De aceea e chinuit de foamea cuno tin ei.

22. Precum fa a e pecetea caracteristic pentru fiecare, la fel cuno tin a duhovniceasc caracterizeaz i reveleaz dumnezeiescul. De aceea cel ce o caut pe aceasta, caut fa a Domnului.

23. David se mai t lm ce te "cel tare la vedere" i "minte str v z toare".

24. Cel devenit în întregime trup prin jertfele sângeroase aduse dup litera legii, iube te ne tiin a, socotind c porunca e numai spre pl cerea trupului.

25. Cel ce sluje te, zice, legii tru pe te, na te p catul cu fapta ca materie i modeleaz consim irea min ii cu p catul ca form , prin pl cerile corespunz toare simurilor. Iar cel ce prime te Scriptura duhovnice te, omoar prin cuget rile naturale pe în l imea contempla iei lucrarea p catului ca materie i consim irea cu p catul ca form , împreun cu modurile întrebuin rii abuzive a sim urilor, în vederea pl cerii, ca pe ni te fii i nepo i ai legii scrise.

26. F r contempla ia natural nimeni nu cunoa te deosebirea simbolurilor legii de lucrurile dumnezeie ti.

27. Prin spânzurare a în eles scoaterea la iveal a literii omorâte a legii pe în l imea contempla iei, prin cuno tin a în duh.

28. Prin "hotarul lui Israel" a în eles toat ra iunea i tot modul contempla iei, în care nu se poate men ine de

legea celor zece porunci. Astfel fiecare om trebuie s înceap de la împlinirea poruncilor, pentru a se ridica la contemplarea lui Dumnezeu în natur i apoi a se uni cu Dumnezeu.

loc predania în elegerii trupe ti a legii.

29. Duhul zice, e d t torul vie ii, iar legea omorîtoarea vie ii. Prin urmare nu poate lucra deodată i litera i duhul, precum nu există împreună ceea ce e f c tor de via cu ceea ce e f c tor de stric ciune.

30. P rticica ce se taie împrejur (prepu ul), e ceva natural i tot ce e natural e o fapt a crea iunii dumnezeie ti. Iar fapta crea iunii dumnezeie ti este "bun foarte", după cuvântul care zice: "A v zut Dumnezeu toate câte le-a f cut i iat erau bune foarte". Legea însă , poruncind în turarea acelei p rticele, prin t ierea împrejur, înf i eaz pe Dumnezeu ca pe unul ce i-ar corecta în chip artificial propriul S u lucru, ceea ce chiar i numai a gândi constituie culmea împiet ii. De aceea cel ce în elege în mod natural⁶⁵⁷ simbolurile legii, tie c Dumnezeu nu urmăreşte s corecteze firea în chip artificial, ci porunceşte s fie t iat pasionalitatea ad ugală ra iunea (constitu ia) sufletului i indicat tipic prin acea p rticic trupeasc . Pe aceasta o leap d cuno tină prin b rb ia voin ei ar tat în f ptuire. C ci preotul care face t ierea împrejur închipuie te cuno tină ce mânuie te, ca pe un cu it împotriva patimii, b rb ia ra iunii ar tat în fapte. A a e desfiin at predania trupeasc a legii, când duhul covâr e te litera.

31. Scurt defini ie a contempla iei tainice (mistice).

32. Defini ia institu iei tainice a Sâmbetei, prin care se arat în chip mistic ce este Sâmb ta i care este ra iunea duhovniceasc a ei. Ea este oprirea patimilor i a mi c rii min ii în jurul firii celor create.

33. Dumnezeu adic .

34. Ce înseamnă începutul lunilor.

⁶⁵⁷ Prin contempla ia natural în duh.

35. Defini ia cununii bun t ii.

36. Alt defini ie mai tainic a acelora i.

37. Aici spune c înfrânarea este o lucrare a Providen ei ca una ce cur de patimile de bun voie, iar r bdarea o lucrare a Judec ii, ca una ce înfrunt încerc rile f r de voie.

38. Prin cea dintâi s rb toare în elege Pasca.

39. Prin a doua s rb toare în elege Cincizecimea.

40. A treia s rb toare este ziua împ c rii din luna a aptea.

41. Prive te cum pierde legea pe cei ce o în eleg trupe te, convingându-i s slujeasc f pturii în locul F c torului i s - i închipuie c cele f cute pentru ei sunt prin fire vrednice de închinat, iar pe Cel pentru care au fost f cu i ei s nu-L cunoasc .

42. Cum este Dumnezeu însu i Sâmb ta ?

43. Cum este Dumnezeu însu i Pasca tainic ?

44. Despre taina s rb torii Cincizecimii. Aici explic tainic sensul duhovnicesc al celor indicate, în elegând prin Cincizecime pe Dumnezeu însu i. C ci monada⁶⁵⁸ r mânând st t toare dup desf urarea în eptit a s pt mâinii, d Cincizecimea; sau iar i, prin adausurile sale la ea îns i monada se face decad , iar aceasta înmul it cu cinci d Cincizecimea, care astfel e începutul i sfâr itul celor ale sale (început, deoarece e mai înainte de orice cantitate, iar sfâr itul, deoarece e mai presus de orice cantitate). Dar tot a a i Dumnezeu, care a l sat s fie închipuit de monad prin analogie, e începutul i sfâr itul lucrurilor i ra iunea prin care exist toate. E începutul, deoarece este mai înainte de toat fiin a i mi carea; sfâr itul, deoarece este mai presus de toat fiin a i

⁶⁵⁸ Num rul unul care urmeaz dup de $7 \times 7 = 49$.

mi carea; ra iunea, deoarece în calitate de cauz este Proniatorul tuturor i sus ine forma individual , prin care fiecare f ptur r mâne în ra iunea proprie. Când deci vor ajunge la cap t timpurile i veacurile, al c ror simbol este s pt mâna, nu va mai fi decât singur Dumnezeu, f r mijlocirea acelor f r de care nu este nimic, adic f r locuri i timpuri, sus inând El însu i, prin unirea adev rat cu f pturile, fiin a celor mântui i, adic firea creat . C ci pe aceasta a închipuit-o prin num rul cinci, nu numai din pricina sim urilor sub care cade, ci i din pricina tiin ei universale, care const în îmbr i area prin cuno tin a f r gre eal a celor spirituale (inteligibile) i ra ionale, a fiin elor sensibile, a vie uitoarelor i a lucrurilor. A adar firea celor create va înceta odat de a mai sta în spa iu i de a se mai mi ca în timp, ridicându-se în cei mântui i mai presus de cele care au fost f cute pentru ea, adic de loc i de timp, prin unirea adev rat cu Dumnezeu, pentru care a fost f cut . C ci odat ce i-a f cut pe Dumnezeu însu i, conform cu ra iunea Providen ei, calitate proprie, prin decada poruncilor (ar tându- i prin tr s turi caracteristice improprierea îndumnezeirii prin har), se va elibera de circumscrierea pe care i-o d starea în spa iu i mi carea în timp,⁶⁵⁹ primind ca pe o stare (odihn) pururea mobil , posesiunea nem rginit a celor dumnezeie ti i ca pe o mi care st t toare, dorin a nes turat dup ele.⁶⁶⁰

⁶⁵⁹ Se va elibera de circumscrierea în spa iu prin stare i în timp prin mi care.

⁶⁶⁰ De multe ori scoliile la această oper a Sf. Maxim aduc întregiri pre ioase de sens, sau în elesuri noi neafl toare în cuprinsul operei. (De pild i scoliile 20, 21). O astfel de contribu ie o aduce i scolia prezent . Ea precizeaz de ce via a viitoare va fi o stare pururea mobil , având accentul pe stare, pe odihn ; pentru c va poseda bunul dumnezeiesc. De asemenea de ce va fi totodat o mi care

45. În ziua a aptea sunt trei srbtori: a trâmbi elor, a împ c rii i a înfigerii corturilor. Dintre acestea, trâmbia este chipul legii i al Proorocilor i al cuno tin ei propov duite de ace tia. S rb toarea împ c rii este simbolul împ c rii lui Dumnezeu cu omul prin întrupare. C ci Dumnezeu, îmbr când de bun voie osânda celui osândit, a topit du m nia învârto at de mai înainte împotriva Lui. Iar înfigerea corturilor este preînchipuirea învierii i a prefacerii tuturor în starea de neschimbabilitate.⁶⁶¹

46. Cel ce se bucur de jertfele sângeroase simple, e un p tima care face pe cei ce aduc jertfe s umble în dâra patimilor. Iar cel ce cinste te pe cineva sincer se bucur de ceea ce se bucur i cel cinstit de el.⁶⁶²

47. Scriptura socote te jertfe junghierea patimilor i închinarea facult ilor naturale lui Dumnezeu. Dintre acestea berbecul este chipul ra iunii, taurul este simbolul mâniei, iar apul înf i eaz pofta.

48. Când st pâne te asupra sufletului în elesul p mântesc al Scripturii, acesta leap d ra iunile naturale, omorându-le prin reaua întrebuin are a puterilor naturale.

49. Îndat ce înceteaz cineva de a mai în elege

st t toare, cu accentul pe mi care; pentru c acel bun, fiind nesfâr it, va între ine mereu dorin a de a-l cuprinde mai deplin. Sau va fi o odihn mobil , întrucât posesiunea va îmbr i a un bun nem rginit; i o mi care st t toare, întrucât nem rginirea bunului posedat va între ine neconținut dorin a dup el.

⁶⁶¹ Nic ieri n-am g sit la Sf. Maxim, c întruparea i jertfa lui Hristos a avut ca scop s pl teasc lui Dumnezeu cu via a Sa pentru om, în în elesul teoriei satisfac iei, împ carea s-a f cut ontologic în Hristos, nu juridic între Hristos i Tat l.

⁶⁶² Dac Dumnezeu s-ar bucura de jertfe de sânge, ar fi în drept s se bucure i credinciosul de primirea jertfelor de la al ii, adic s se men in în egoism.

Sfântul Maxim Marturisitorul

Scriptura, trupe te după simuri, străbate cu mintea la duh, prin mijlocirea firii, să vă înduhovnicească te acelea, pe care să vă îndu-le, Iudeul mânia pe Dumnezeu.

50. Ce este mâna Ghibeoni ilor, care reia în preda David pe cei din sânul a lui Saul.

51. Spânzurarea este, zice, scoaterea la iveală pe care o suferă patimile, date pe fașă de gândurile înalte ale firii prin contemplația înaltă.

52. Deprinderea cu împlinirea trupească a legii, având prin pocal înă, înaintea ochilor în elesurile trupești ale legii omorâte, dacă se așază lângă cuvântul lui Hristos, primește ca pe o ploaie iluminările cerești ale cunoștinței ei.

53. Grâul adică.

54. Vinul adică.

55. Untdelemnul adică.

56. "Grâul" l-a numit întru cinste a sufletului, în calitatea lui de cunoștință duhovnicească; "vinul", mijloc înveselitor al inimii, ca unul ce înfruptă te unirea cu Dumnezeu prin dragoste; iar de "untdelemn" a spus că luminează fașă, fiind semnul caracteristic al harului duhovnicesc, ce luminează mintea în starea de nepătimire.

57. Amalic este lăcomia păntecelui. Regele lui Amalic este cugetul păcătos. Boii și oile acestuia sunt materiile care hrănesc patimile. Vișă este mișcarea obraznică a gândului. Măslinul este lucirea care aprinde pofta după plăcere. Cel ce stăruie pe lângă lăcomia trupească a legii le mută pe acestea în deprinderea slujirii lui Dumnezeu, ca într-un păcănt sfânt luând ca plată pentru ele lepădarea de către Dumnezeu.

58. "Nebun" a fost numit poporul iudeu ca necredincios, iar "neînțelept", ca cel ce face cea răuă, sau ca "neevlavios și păcătos".

59. Patima l comiei pântecelui omoar , zice, puii dumnezeie ti ai virtu ilor. Dar i pe ea o omoar harul credin ei i ascultarea poruncilor dumnezeie ti, prin ra iunea umplut de cuno tin .

60. Cum este Domnul lumin .

61. Cum este Domnul preg tire înaintea fe ei tuturor popoarelor.

62. Cum este Domnul i slav a lui Israel.

63. Ce sunt "popoarele" i ce este preg tirea înaintea fe ei popoarelor, dup alt în eles.

64. Ce sunt "neamurile", pe care, venind, le descoper Cuvântul.

65. În ce în eles este iar i Cuvântul slav a lui Israel.

66. Îndat ce omoar cineva în elesul trupesc al legii, afl tor în litera ei, prime te ca împ rat pe Cuvântul (ra iunea) în duh.

67. Prin David a în eles i pe Domnul i Evanghelia i legea duhovniceasc i cuno tin a i contempla ia i f ptuirea i poporul cel nou. El poate fi în eles în multe chipuri, potrivit cu diferitele locuri.

68. Cel ce are numai tipurile, dar nu i arhetipurile tainelor, are numai întrebarea, dar nu i cuno tin a ilumin rilor în duh. El a primit ca împrumut ceea ce s-a spus mai înainte, adic experien a prin sim uri a simbolurilor legii, dar cu sufletul fl mânze te dup duhul ei, socotind ca un miop întrebarea drept adev rata cuno tin .

69. În dispute este de multe ori i r t cire.

70. Fericirea î i întip re te semnele sale în cei ce s-au învrednicit de ea prin împ rt ire, i-i face înf i tori ai ei.

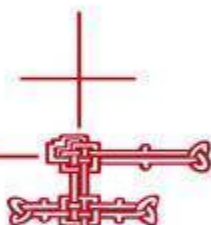
Cuprins

PREFA LA TRADUCTORULUI	3
CUVÂNT ÎNAINTE	6
CUVÂNT ÎNAINTE a Sfântului Maxim	22
CUVÂNT ÎNAINTE LA SCOLII	37
Întrebarea 1: Despre afecte	41
Întrebarea 2: Despre lucrarea lui Dumnezeu	44
Întrebarea 3: Despre omul cu ulciorul.	46
Întrebarea 4: Despre ve mintele Mântuitorului.	49
Întrebarea 5: Despre blestemul lui Adam.	51
Întrebarea 6: Despre îndoita na tere din Dumnezeu.	54
Întrebarea 7: Despre binevestirea celor mor i.	58
Întrebarea 8: Dumnezeu este lumin .	60
Întrebarea 9: Ce ne-a descoperit i ce ne va descoperi Dumnezeu.	61
Întrebarea 10: Despre cele dou temeri de Dumnezeu.	62
Întrebarea 11: Starea dintâi a îngerilor.	66
Întrebarea 12: Despre c ma a mânjit de trup	68
Întrebarea 13: Despre "cele nev zute ale lui Dumnezeu"	69
Întrebarea 14: Ce este închinarea la f pturi.	71
Întrebarea 15: Despre prezen a duhului în toate.	71
Întrebarea 16: Despre vi elul de aur din pustie.	74
Întrebarea 17: Moise ameninat cu uciderea.	78
Întrebarea 18: îndreptarea din lege.	82
Întrebarea 19: Judecata, dup lege.	82
Întrebarea 20: Despre smochinul f r rod.	84
Întrebarea 21: Despre dezbr carea st pâniilor.	86

Întrebarea 22: Despre sfârșitul veacurilor ajuns la noi.	94
Întrebarea 23 : Despre tronul lui David dat lui Iisus	102
Întrebarea 24: Cele două străzi trecute de Petru	106
Întrebarea 25: Hristos e capul bărbatului	107
Întrebarea 26: Nabucodonosor, sluga Domnului	117
Întrebarea 27: Descoperirea despre Corneliu	126
Întrebarea 28: Amestecarea limbilor	133
Întrebarea 29: Proorocirea despre suirea lui Pavel la Ierusalim	137
Întrebarea 30: Paharul și botezul	140
Întrebarea 31: Dumnezeu nu locuiește în temple făcute de mâini	142
Întrebarea 32: Dibuirea lui Dumnezeu	143
Întrebarea 33: Credința mutăm în noi	145
Întrebarea 34: Ce primim prin rugăciune	148
Întrebarea 35: De ce mâncăm trupul și sângele Cuvântului, dar nu și oasele?	149
Întrebarea 36: Ce înseamnă trupul și sângele animalelor jertfite?	152
Întrebarea 37: Despre tergarele puse pe trupul Ap. Pavel	154
Întrebarea 38: Despre cei apți frați luați de o femeie	159
Întrebarea 39: în eșul celor trei zile cât au stat mulțimile lângă Domnul	161
Întrebarea 40: Despre cele ase vase cu apă de la nunta lui Cana	164
Întrebarea 41: Despre cei cincisprezece ai Samarinenții	171
Întrebarea 42: Cum s-a făcut Domnul păcat?	174
Întrebarea 43: Deosebirea între pomul vieții și pomul cunoștinței binelui și răului	178
Întrebarea 44: în ce în eș zice Dumnezeu: "Iată Adam s-a făcut ca unul din noi"	181

Sfântul Maxim Marturisitorul

Întrebarea 45: Ce înseamnă pieptul legat în braul desprins	184
Întrebarea 46: Despre deosebirea între oglindă și ghicitor	185
Întrebarea 47: Despre "glasul celui ce strigă în pustie"	187
Întrebarea 48: Cum a zidit Ozia turnuri în Ierusalim	196
Întrebarea 49: Ezechia astupă izvoarele	208
Întrebarea 50: Îngerul nimicește oastea lui Senaacherib	225
Întrebarea 51: Mulți aduceau daturi lui Dumnezeu și plocoane lui Ezechia	233
Întrebarea 52: Ezechia se înalță, apoi se smerește	246
Întrebarea 53: Despre îngroparea lui Ezechia	255
Întrebarea 54: Zorobabel binecuvânta Domnul	262
Întrebarea 55: Numărătoarea celor întorși din Babilon	286
Întrebarea 56: Despre zidirea templului	318
Întrebarea 57: Mult poate rugăciunea lucrătoare a dreptului	329
Întrebarea 58: Bucuria în înfrigurări	331
Întrebarea 59: Despre căutare și cercetare	341
Întrebarea 60: Taina lui Hristos, rânduită dinainte de veacuri	356
Întrebarea 61: Evreimea înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu	365
Întrebarea 62: Despre secera vădită de Zaharia	380
Întrebarea 63: Despre candelabrul vădit de Zaharia	395
Întrebarea 64: Despre proorocul Iona și Ninive	418
Întrebarea 65: Despre Ghibeoni și urmașii lui Saul	452

ILUSTRATIA

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

F I L O C A L I A

Scrierile Sfinilor Părinți: Talasie, Isichie Sinaitul, Filotei Sinaitul, Ioan Carpatiul, Filimon, Ioan Damaschin, Teodor al Edesei, Teognost, Ilie Ecdicul, Teofan (din v. 7—9), cu îndemnuri pentru supravegherea gândurilor și sfaturi despre rugăciune.

FILOCALIA

sau culegere din scrierile sfin ilor Parin i
cari arat cum se poate omul cur i, lumina i des vâ r i

Volumul IV

Tradus din grece te de

Prot. stavr. Dr. DUMITRU ST NILOAE

Profesor la Facultatea de teologie din Bucure ti

SIBIU, 1948

TIPOGRAFIA ARHIDIECEZAN

Prefa

Cu vrerea și cu ajutorul Milostivului Dumnezeu iese la lumina tiparului românesc acest al IV-lea volum al Filocaliei. Cu el se încheie primul volum din Filocalia greacă (ed. II), care cuprinde două volume. Ar tasem în „Cuvântul înainte” la primul volum românesc că în primul volum grec se cuprind următorii autori în ordinea aceasta ; Antonie cel Mare, Isaia Pustnicul, Evagrie Monachul cu 3 scrieri, Ioan Casian cu 2 scrieri, Marcu Ascetul cu 3 scrieri, *Isichie Preotul*, Nil. Ascetul cu 2 scrieri, Diadoch al Foticeii, *Ioan Carpatiul cu 2 scrieri*, *Teodor al Edesei cu 2 scrieri*, Maxim Marturisitorul cu 3 scrieri, *Talasie*, *Ioan Damaschin*, *Filimon*, *Teognost*, *Filotei*, *Ilie Ecdicul* și *Teofan Monachul*. În volumul de față dăm pe autorii scrieri cu cursive, după ce în cel dintâi i-am dat pe ceilalți, cu excepția Sf. Maxim Marturisitorul dat în al doilea și al treilea volum.

Ar urma ca în volumul V să dăm pe primii autori din vol. II al Filocaliei grecești, începând cu Petru Damaschin, scriitor din veacul al 12-lea. Dar probabil că vom intercala în 2 sau 3 volume (V—VII) scrierile lui Simion Noul Teolog, marele sfânt și scriitor duhovnicesc din v. al 11-lea, și anume

cuvânturile dintr-o traducere neogreacă, iar imnele din textul grecesc vechiu, original.¹

Autorii cuprinși în volumul de față sunt puțin cunoscuți în ce privește viața lor. Dar scrierile lor au fost foarte gustate în mănăstirile din Răsărit și în timpul din urmă au devenit obiectul unor atente cercetări.² Ele cuprind cele mai preioase norme concrete pentru realizarea idealurilor de viață duhovnicească, prezentate în scrierile anterioare în chip mai mult speculativ. De aceea ele și-au pus pecetea caracteristic pe viața monahală a Răsăritului. Mulțimea de manuscrise de la Academia Republicii Populare Române, în care se cuprind, arată cât de mult se ceteau și în mănăstirile noastre.

Tipul ririi lor în aceste vremuri nu este un act prea ciudat, precum s'ar părea la prima vedere. Preocupat nesfârșit de el, el dău omului ca om, indiferent de condițiile exterioare accidentale ale poziției lui sociale și ale situației lui materiale, lupta neîndurată și necurmată ce-o pretinde împotriva patimii iubirii de avere, a mândriei, a înfrigurării, le face azi chiar mai înțeleșibile pentru toți largii ale poporului, decât în timpurile anterioare, când se socotea că virtuțile opuse acelor patimi (neaverea, dragostea de om mai presus de orice, negrija, slujirea obștei, bucuria, sentimentul de egalitate), sunt posibile și rezervate în deplinătatea lor numai monahilor.

¹ Ed. în Veneția în 1790, care cuprinde întâi cuvânturile în trad. neogreacă a lui Dionisie Zagoreul, apoi 55 imne, editate de Nic. Glyki. Noi avem ediția a 11-a din Siros, 1880.

² O frumoasă expunere a ideilor din scrierea lui Talasie este cea a lui Th. Disdier, *Le témoignage spirituel de Thalassius le Lybien*, în *Etudes Byzantines*, tom. II, 1946, p. 79—118, cunoscut de noi după încheierea volumului de față.

Greut ilor materiale ale tip ririi le-am putut face fa in mare m sur prin ajutorul dat de I. P. Sf. Patriarh Iustinian, care a binevoit, cu o prompt în elegere, s dispun plasarea a trei sute exemplare din primele 3 volume (câte o 100 din fiecare) între preo ii, din Arhiepiscopia Bucure tilor , act pentru care ii exprim întreaga mea gratitudine. P. S. Episcopul Nicolae al Clujului de asemenea a angajat pentru eparhia sa 100 exemplare. Un însufle it sprijinitor i r spânditor al c r ii s'a ar tat P. C. P r. Dr. Ilarion Felea, rectorul Academiei teologice din Arad, la îndemnul P. S. Sale Episcopului Andrei.

Iar P. C. P r. Ieromonach Arsenie, cu binecuvântarea I. P. S. Mitropolit Nicolae, a continuat s dea acela sprijin hot rîtor prin abonamentele f cute.

Tuturor le aduc cele mai c lduroase mul umiri în Domnul.

Prot. D. ST NILOAE

Talasie Libianul

Talasie a fost egumenul unei mănăstiri din pustia Libiei, cu care s'a împrietenit Sf. Maxim Marturisitorul în drumurile sale prin Africa, după anul 626. Către el avem mai multe scrisori ale Sf. Maxim.¹ Lui îi adresează Sf. Maxim pe la 631—633 și marea sa scriere „Răspunsuri către Talasie”, în care interpretează în sens ascetico-mistic o listă de 65 locuri grele din Sf. Scriptură, trimisă de acela.

După părerea lui Viller și Rahner, Talasie a alcătuit cele 400 de capete „Despre dragoste, înfrânare și petrecerea cea după minte” pe la 650. Tot aici îl socotesc pe Talasie un ucenic al Sf. Maxim, deși cel din urmă se socotește pe sine ucenic al lui Talasie. De fapt se observă o strânsă înrudire între sentințele lui Talasie și între scrisul Sf. Maxim și cum Sf. Maxim este mult mai adânc și cugetarea lui mult mai încheagă, nu încape îndoială că Talasie e dependent de Maxim și nu invers.

Întâlnim la Talasie aceeași ordine a virtuților (IV, 61), aceeași idee despre „înțelegerile simple” (I 54), aceeași asemănare a raportului dintre minte și simțire cu o căsătorie [II 27], aceeași dialectică a plăcerii și durerii (acrostihul la suta III), aceeași deosebire între contemplația naturală ca faza a doua a urcării duhovnicești și teologia ca faza a treia (IV 62), deși Talasie nu stăruie atât de mult asupra acestui punct ca Maxim. Un termen nou la Talasie este cel al isichiei, al liniștii.

¹ Epist. 9 (P. G. 91, 445); 26 (P. G. 91, 616); 40-42 (P. G. 91, 633—#37),

² *Aszese uad Mystik ia der Vaterzeit*. Fr. i. Br. 1939, p. 244.

* P. G. 91, 29D, 449A.

Dar de i sunt mai simple, cele 400 de capete ale lui Talasie observ par'c o ordine mai riguroas în în iruirea lor, ca de pild cele 400 de capete despre dragoste ale lui Maxim. Aproape fiecare sentin reia ideea din cea anterioar , urm - rindu-se printr'un grup întreg de sentin e dezvoltarea acelea i teme.

O not caracteristic a acestor 400 de capete este c lite-rele ini iale ale tuturor sentinelor dintr'o centurie, dau o pre-pozi ie cu un oarecare în eles, a a zisul acrostih.¹

¹ Un Talasie, egumen al m n stirii zis a Armenilor din Roma, inainteaz la 649 Sinodului din Lateran, împreun cu alti egumeni i monachi din R s rit, sosi i mai de mult i mai de curând la Roma, un memoriu cerînd traducerea actelor Sinodului în limba greac . Se prea poate s fie Talasie al nostru, care s fi venit împreun cu Sf. Maxim la Roma dup ce pe la 640 Egiptul c zuse sub Arabi. (Mahsi, Amplissima coli. concil. ton. 10, 1W1, p. 904, 909).

Cuviosul i de Dumnezeu purt torul P rintele nostru

TALASIE LIBIANUL SIAFRICANUL

Despre dragoste, înfrânare i petrecereaceadupa
minte c tre Pavel presbiterul¹

SUTA ÎNTÂIA

Al c rei acrostih este acesta: Fratelui duhovnicesc
i iubitului Domn Pavel, Talasie, la ar tare isihast,
iar in realitate c ut tor de slav de art

1. Dorul întins întreg spre Dumnezeu, leag pe
cei ce-l au, cu Dumnezeu i întreolalt .

2. Mintea, care a dobândit dragoste duhovniceasc ,
nu cuget despre aproapele cele ce nu se potrivesc
cudragostea.

3. Celcebinecuvinteaz cugura, dardispre ue te
cu inima, ascunde f r ncia sub chipul dragostei.

4. Cel ce a dobândit dragoste, rabd f r s se
turbure sup r rile i suferin ele ce-i vin dela du mani.

5. Singur iubirea une te zidirea cu Dumnezeu
i f pturile întreolalt în acela cuget.

6. Dragoste adev rat a dobândit acela care nu
sufere b nueli i vorbe împotriva aproapelui.

¹ Filocalia greac , ed. II, vol. I, p. 328—341; P. G. 91, 1427—1670.

7. Cinstit în fa a lui Dumnezeu i a oamenilor este acela care nu încearc nimic pentru surparea dragostei.

8. De dragostea nef arnic ine cuvântul adevrat, pornit din conștiința cea bună .

9. Cel ce aduce fratelui la cunoștință ocările altuia, ascunde pisma sub înfrățirea bună voioasă.

10. Precum virtuțile trupești îl atrag slava de la oameni, așa cele duhovnicești, pe cea de la Dumnezeu.

11. Dragostea este înfrânarea curăesc sufletul, dar mintea o luminează rugăciunea curată .

12. Bărbat puternic este acela care alungă păcatul prin înfrățire și cunoștință .

13. Cel ce a dobândit nepătimirea și cunoștința duhovnicească , a aflat har la Dumnezeu.

14. De vrei să birui gândurile pătimătoare, cântă înfrânarea și dragostea față de aproapele.

15. Păzește-te de neînfrânare și ură , și nu vei întâmpina piedică în vremea rugăciunii tale.

16. Precum nu se pot vedea arome în mocirlă , așa nici bună mireasma dragostei în sufletul celui ce are minte răutălă .

17. Stăpânește-te cu vitejie mânia și pofta și te vei izbăvi de grabă de gândurile rele.

18. Slava de artă o stingi înfrățind în ascuns; iar mândria o izgonești nedispunând pe nimeni.

19. De slava de artă ine înfrățirea și minciuna, iar de mândrie, pășirea de sine și pisma

20. Pășitor este acela ce se stăpânește pe sine și-l supune sufletul și trupul rațiunii.

21. Sinceritatea prietenului se arată la vreme de cercare, dacă ia parte la necaz.

22. Asigură-ți simțurile cu chipul [modul] isichiei și cumpănă-te gândurile care stau în inimă .

23. Întâmpin f r pomenire de r u gândurile de sup rare; iar fa de cele iubitoare de pl cere arat -te cu vr jm ie.

24. Lini tea [isichia], rug ciunea, dragostea i înfrânarea, sunt o c ru cu patru roate, care suie mintea la ceruri.

25. Tope te- i trupul cu foamea i priveghierea, i vei alunga gândul josnic al pl cerii.

26. „Precum se tope te ceara de fa a focului", a a gândul necurat de frica lui Dumnezeu.

27. Rea pagub este pentru sufletul în elept s z boveasc mintea mult vreme într'o patim de ocar .

28. Rabd întâmpl rile de întristare i de durere, c prin acestea te cur e te purtarea de grij (Providen a) a lui Dumnezeu.

29. Dac ai aruncat materia i te-ai lep dat de lume, lap d -te acum i de gândurile rele.

30. Lucrarea proprie a min ii e s se ocupe neîncetat cu cuvintele lui Dumnezeu.

31. Precum lucrul lui Dumnezeu este s cârmuiasc lumea, a a al sufletului este s - i cârmuiasc trupul.

32. Cu ce n dejde vom întâmpina pe Hristos, dac am slujit pân acum pl cerilor trupului?

33. Pl cerea se stinge prin reaua p timire i prin întristare, fie prin cele de bun voe, fie prin cele aduse de Providen .

34. Iubirea de argint este o materie a patimilor, întrucât face s creasc pl cerea general .

35. Lipsa pl cerii na te întristarea: iar pl cerea e împreunat cu toat patima.

36. Cu m sura cu care m sori trupului t u, ti se va m sura întors din partea lui Dumnezeu.

37. Fapta judec ii dumnezeu ti e r spl tirea dreapt a celor s vâr ite în trup.

38. Virtutea i cuno tin a nasc nemurirea; lipsa lor e maica mor ii.

39. Întristarea dup Dumnezeu stinge pl cerea; iar stingerea pl cerii înseamn învierea sufletului.

40. Nep timirea este nemi carea sufletului spre p cat. Dar ea nu se poate ajunge f r mila lui Hristos.

41. Mântuitorul sufletului i al trupului este Hristos. Cel ce p e te pe urmele Lui se sloboze te de p cat

42. De vrei s dobânde ti mântuirea, lap d -te de pl ceri i ia asupra ta înfrânarea i dragostea, împreun cu rug ciunea st ruitoare.

43. De nep timire tine dreapta socoteal adev -rat [discern mântul]. Urmând acesteia, f totul cu m sur i rânduial .

44. Domnul i Dumnezeul nostru este Iisus Hristos; mintea, care urmeaz Lui, nu va r mâne în întunec.

45. Adun - i mintea i p ze te- i gândurile; i pe cari le vei afla p tima e, r zboe te-le.

46. Trei sunt c ile prin cari prime ti gânduri: sim irea [lucrarea sim urilor], amintirea i starea mustului [amestecarea] din trup. Dar cele mai st ruitoare sunt cele din amintire.

47. Cel c ruia i s'a dat în elepciune, cunoa te scopurile celor netrupe ti i care este începutul i sfâr itul lumii.

48. Nu uita de f ptuire, i i se va lumina mintea ta. «Comori ascunse i nev zute, zice, î i voi deschide tie in chip ascuns».¹

49. Cel ce s'a slobozit de patimi, a aflat har la Dumnezeu, i cel ce s'a învrednicit de cuno tin , maremil .

50. Mintea slobozit de patimi, se face în chipul luminii, luminându-se neîncetat de contempla iile lucrurilor.

51. Lumina sufletului este sfânta cuno tin , de care fiind lipsit, cel f r de minte, umbl în întunerec.

52. Cel ce petrece în întunerec, este lipsit de minte. Pe el îl ia în primire întunerecul ne tiin îi.

53. Cel ce iube te pe Iisus, se va slobozi de p cat. Iar cel ce urmeaz Lui, va vedea cuno tin a adev - rat .

54. Mintea slobozit de patimi, vede gândurile simple,² atât când veghiaz trupul, cât i în somn.

55. Mintea cur it la culme, se simte strâmtorat de lucruri i vrea s fie mereu afar de toate cele create.

56. Fericit este cel ce a ajuns la nesfâr irea f r margini; i a ajuns acela care a trecut peste cele m r - ginite.

57. Raiunile lui Dumnezeu le cerceteaz acela care-L cinste te pe El. Dar le afl cel îndr gostit de adev r.

58. Mintea ce se mi c din dreptate, afl ade - v rul. Dar cea care se mi c din vreo patim , nu-l va afla.

59. Precum în fiin Dumnezeu este necunoscut, a a în m re ie este f r margini.

¹ Is. 45, 3.

² ideea Sf. Maxim. E vorba de în elesurile sau de icoanele lucrurilor deci nu mai sunt asociate cu patima.

60. Fiin a care nu are început i sfâr it, nu poate fi în eleas după firea ei.

61. Mântuirea fiec rei f pturi st în purtarea de grij , mai presus de orice bun tate, a F c torului.

62. Domnul sprijin pe to i cei c zu i în st ri vrednice de mil i ridic pe to i cei frân i.

63. Hristos este judec torul viilor i al mor ilor i r spl titorul faptelor fiec ruia.

64. De vrei s - i st pâne ti sufletul i trupul, tae de mai înainte pricinile patimilor.

65. Une te- i puterile sufletului cu virtu ile, i le vei desp r i cu siguran de toat pornirea patimilor.

66. Strune te cu înfrânarea pornirile poftei; iar pe ale iu imii, cu dragostea duhovniceasc .

67. Lini tea [isichia] i rug ciunea sunt cele mai mari arme ale virtu ii, c ci acestea cur înd mintea, o fac str v z toare.

68. Numai întâl nirea duhovniceasc folose te, iar decât toate celelalte, mai de pre este lini tea [isihia].

69. Dintre cele cinci feluri de întâl niri, alege trei, pe al patrulea s nu-l obi nue ti des, iar de al cincilea îndep rteaz -te.

70. Lini tea o iube te cel ce nu p time te fa de cele ale lumii.

71. Con tiin a este un înv tor sincer. Cine ascult de ea, petrece f r gre al .

72. Con tiin a numai pe aceia nu-i judec ce au ajuns la culmea virtu ii, sau a p catului.

73. Nep timirea cea mai înalt face gândurile simple. Iar cuno tin a cea mai înalt st înaintea Celui mai presus de cuno tin .

74. Întristarea cea de ocar e pricinuit de lipsa pl cerilor. Cel ce le dispre ue te pe acestea, petrece neîntristat.

75. Întristarea, peste tot, este lipsa pl cerii, fie a celei dup Dumnezeu, fie a celei dup lume.

76. Împ r ia lui Dumnezeu este bun tate i în-elepciune. Cine le dobânde te pe acestea, vie ue te în ceruri.

77. Om nenorocit este acela, care pre ue te prin fapte trupul mai mult decât sufletul i lumea mai mult decât pe Dumnezeu.

78. Dragoste deopotriv fa de to i a câ tigat acela, care nu pismue te pe cei str dalnici, iar de cei r i are mil .

79. Dup adev r ar trebui s conduc acela care impune mai întâi sufletului i trupului s u legile virtu ii.

80. Negu tor duhovnicesc este acela, care pentru cele viitoare se lap d deopotriv atât de cele pl -cute, cât i de cele acre ale vie ii.

81. Sufletul se înt re te prin dragoste i înfrâ-nare; iar mintea, prin rug ciunea curat i vederea [contemplarea] duhovniceasc

82. Auzind un cuvânt folositor, nu judeca pe cel ce-l spune, ca s nu te lipse ti de sfatul folositor.

83. Socotin a viclean gânde te rele i prefăce vredniciile aproapelui în sc deri.

84. Nu crede gândului care judec pe aproapele. C ci numai cine are vistierie rea gânde te cele rele

85. Inima bun poart gânduri bune. C ci precum este comoara ei, a a sunt i gândurile ei.

86. P ze te- igândurile ifugidep cat, canucumva întunecându-se mintea, s vezi unele în locul altora.

87. Înt re te-te gândindu-te la Iudeii cari, orbi i de pism , L-au socotit pe Domnul i Dumnezeul nostru, drept Beelzebut.

88. B nuiala rea întunec cugetarea i te face s vezi in loc de cale, cele al turea de cale.

89. P catele stau al turea de virtu i, i de aceea cei r i iau virtu ile drept p cate.

90. Mintea z bovind în pl cere sau în întristare, cade repede în patima trănd viei [acediei].

91. Con tiin a curat ridic sufletul. Iar gândul murdar il doboar la p mânt.

92. R scolindu-se patimile, alung slava de art ; iar de sunt înl turate, aceea iar i se întoarce.

93. De vrei s te izb ve ti de toate patimile, apuc -te de înfrânare, de dragoste i de rug ciune.

94. Mintea z bovind prin rug ciune la Dumnezeu, izb ve te i partea pasional a sufletului de patimi.

95. Dumnezeu dând fiin f pturilor, a legat totodat toate prin purtarea Sa de grij [prin Providen].

96. Iar fiind St pân i f cându-Se rob, a ar tat zidirii culmea purt rii Sale de grij [culmea Providen ii Sale].

97. C ci Dumnezeu i Cuvântul întrupându-Se neschimbat, s'aunit cutoat zidirea prin trup.¹

98. Minune str în se întâmpl în cer i pe p -mânt, c Dumnezeu este pe p mânt i omul în ceruri.

99. Ca unind pe oameni cu îngerii, s d ruiasc totodat întregei zidirii dumnezeirea.

100. Cuno tin a Sfintei i celei de o fiin Treimi, este sfin ire i îndumnezeire pentru îngeri i pentru oameni.

101. Iertarea p catelor este slobozire de patimi Cine na fost înc slobozit prin har, na dobândit înc iertarea.

1 Cap. 95—97 alcatuesc un întreg.

SUTA A DOUA

Al c rei acrostih este acesta: Roag -te pentru mine, frate preacinstite, c mari rele a tept, vrednice de mine, întrist ri pentru suflet i dureri pentru trup.

1. De vrei s te izb ve ti dintr'odat de p cate, lap d -te de iubirea de sine, maica tuturor relelor.

2. S n tatea sufletului este nep timirea i cuno tin a. La ea nu poate ajunge cel ce sluje te pl cerilor.

3. Înfrânarea cu r bdare i dragostea cu îndelung r bdare usc pl cerile trupe ti i suflete ti.

4. Începutul relelor din suflet este iubirea de sine. Iar iubirea de sine este iubirea de trup.

5. propriu celui ra ional s se supun ra iunii i s - i struneasc i robeasc trupul.

6. Este o ru ine pentru omul ra ional s se supun p r ii nera ionale i s slujeasc poftelor urâte ale ei.

7. Este o fapt rea a sufletului ra ional s p - r seasc pe Ziditorul i s se închine trupului.

8. i s'a poruncit s ai trupul slujitor, nu s sluje ti pl cerilor lui, împotriva firii.

9. Rupe leg turile iubirii fa de trup i s nu dai nimic slugii ceea ce nu-i de neap rat trebuin .

10. Închide sim urile în cetatea lini tii, ca s nu trag mintea spre poftele lor.

11. Cele mai bune arme ale celui ce se lini te te cu r bdare, sunt înfrânarea, dragostea, rug ciunea, aten ia¹ i citirea.

12. Nu va înceta mintea s se învârteasc in jurul pl cerilor, pân ce nu se va îndeletnici cu contempla ia, dup ce va fi pus st pânire peste trup.

1 Filocalia greac .

13. S lupt m pentru porunci, ca s ne isb vim de patimi; i pentru dumnezeie tile dogme, ca s ne învrednicim de cuno tin .

14. Neturburarea [nemurirea]¹ sufletului st in nep timire i cuno tin ; de ea nu se poate împ rt i cel ce sluje te pl cerilor.

15. Pune st pânire pe trup stingând pl cerile i elibereaz -l de robia cea grea.²

16. Fiind zidit slobod i chemat la slobozenie, nu r bda s fii rob patimilor necurate.³

17. Dracii leag mintea de cele supuse sim i- rilor, prin întrist ri i pl ceri, pofte i temeri.

18. Frica Domnului st pâne te poftete i întristarea dup Dumnezeu alung pl cerea.

19. Pofta dup în elepciune dispre ue te frica i pl cerea cuno tin ii izgone te întristarea.

20. Scripturile cuprind acestea patru: poruncile, dogmele, amenin rile i f g duin ele.

21. Pofta e oprit de înfrânare i osteneal ; i e mic orat de lini te i de dragostea dumnezeieasc .

22. S nu în epi pe fratele cu vorbe de ghicituri; c ci nu vei r bda când vei primi cele asemenea

23 Mânia e oprit de îndelunga r bdare i de nepomenirea r ului; i e mic orat de dragoste i de împreuna p timire [comp timire].

24. Cui i s'a dat cuno tin , i s'a dat lumina în- elegerii. Iar cel ce primind-o o necinste te, va vedea întunerec.

25. P zirea poruncilor lui Dumnezeu na te ne- p timirea; iar nep timirea sufletului p streaz cuno tin a.

1 Filocalia greaca.

2 Trupul trebuie sistat sub ună din cele două robii: amin iisaua pl cerilor.

3 In Filocalia greac : sa sluje ti fara rânduial necur iei, s'a n scut probabil din transcrierea gre ita.

26. Ridic cele supuse simurilor la o vedere cu mintea [la o contemplare inteligibil], i vei înălța simirea deasupra celor supuse simurilor.

27. Femeia sensibil închipue te sufletul activ, cu care însoindu-se mintea¹ na te virtuile.

28. Cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu îi aduce cunoștința de Dumnezeu celui ce o caută într-un adevăr, cu evlavie și cu dor.

29. Ceea ce este lumina pentru cei ce văd și pentru cele văzute, aceea este Dumnezeu pentru cei ce cugetă și pentru cele cugetate.

30. Tăria sensibil [cerul] închipue te tăria credinței, în care strălucesc toți sfinții ca niște luminători.

31. Ierusalimul² este cunoștința cerească a celor netrupești. Căci în ea se contemplă vederea perfectă.

32. Nu uita de faptuire. Căci uitând de ea se împuinează cunoștința, și făcându-se foamete, te vei coborî în Egipt.

33. Libertatea spirituală [mental] stă în izbăvirea de patimi. La ea nimenea nu ajunge fără mila lui Hristos.

34. Pământul făgăduinței este Împărăția Cerurilor, pe care ne-o câștigăm nepătimirea și cunoștința.

35. Egiptul spiritual este întunecimea patimilor. La el nimenea nu coboară dacă nu cade la foamete.

36. Obișnuiește-ți urechea să asculte des cuvinte duhovnicești și mintea ta se va deprinde de gândurile necurate.

37. Singur Dumnezeu e bun și înălțat prin fire. Dar se face și mintea prin împărțire, dacă se străduiește.

¹ Sufletul () în grecește e feminin, iar mintea () e masculin. O separație apropiată găsim în R. sp. 25 către Talasie, Filocalia rom. III, p. 81.

² În grecește Ierusalimul e feminin.

38. St pâne te- i stomacul, somnul, mânia i limba; i nu vei lovi de piatr piciorul t u.

39. Nevoe te-te s iube ti pe tot omul deopotriv i vei alunga deavalma toate patimile.

40. Vederea [contemplarea] celor supuse simurilor este o lucrare comun a min ii i a sim irii. Dar cuno tin a celor inteligibile este numai a min ii

41. Este cu neputin min ii s se îndeletniceasc cu cele inteligibile, de nu va t ia afeciunea fa de sim ire i fa de cele supuse sim urilor.

42. Sim irea e dus de o împ timire fireasc spre cele supuse sim urilor i fiind atras de acelea trage dup sine i mintea.

43. Încovoae sim irea spre slujirea min ii i nu-i da vreme ca s o trag ea pe aceea spre sine.

44. Când se întâmpl ca mintea s se îndeletniceasc cu cele supuse sim urilor, atrage sim irea la ea, ridicând în minte cele ce stau în fa .¹

45. Semnul c mintea se îndeletnice te cu cele inteligibile îl avem în aceea c dispre ue te toate cele ce desf teaz sim irea.

46. Când mintea e deschis spre vederea celor inteligibile, are fa de ele o pl cere cu anevoe de pierdut.

47. Când mintea se îmbog e te de cuno tin a Unit ii, a pus cu totul st pânire i pe sim ire.

48. Împiedec - i mintea s se învâртеasc în jurul celor supuse sim urilor, ca s nu- i rodeasc prin ele pl ceri i întrist ri.

49. Cele cu cari se îndeletnice te mintea intru cele dumnezei ti, îi fac i din partea p timitoare [pasional , afectiv] arm dumnezeesc .

1 Vezi si Maxim M rturisorul, Ambigua, P. G. 91, 1113.

50. Este cu neputin min ii s se p trund de cuno tin ,¹ de nu- i va fi apropiat² mai înainte partea pasional din sine prin virtu ile sale.

51. Mintea se face str in de cele ale lumii, atunci când î i tae orice afec iune fa de sim ire.

52. De firea p r ii ra ionale a sufletului ine s se îndeletniceasc cu cuno tin a lui Dumnezeu; iar de a celei pasionale, s îmbr i eze dragostea i înfrânarea.

53. Este cu neputin min ii s z boveasc la un lucru supus sim urilor, dac n'a câ tîgat o patim fa deel.

54. Minte des vîr it este aceea care sa îmbibat de cuno tin ; iar suflet des vîr it este acela care s'a esut cu virtu ile.

55. Afec iunea min ii fa de sim ire o face roab pl cerilor trupului.

56. Mintea e clintit din locul cuno tin ii, când partea pasional [afectiv] a sufletului iese din virtu ile sale.

57. Am luat putere s ne facem fii ai lui Dumnezeu. Dar nu ne vom face, de nu ne vom desbr ca de patimi.

58. Nimenea s nu- i închipue c a ajuns fiu al lui Dumnezeu în chip actual, dac nu a dobândit înc în sine tr s turile dumnezeu ti.

59. Asem narea în purtare³ cu binele sau cu r ul, face sau fii ai lui Dumnezeu, sau fii ai satanei.

60. B rbat chibzuit este cel ce ia aminte la sine i se gr be te s se despart de toat întin ciunea.

1 S se prefac prin cuno tin .

2 Textul din Migne are =a apropiat, Cel din Filocalia a alunga. Sensul prim par'c ar li mai solidar cu ideea din cap. 49.

3 Dup mod.

61. Sufletul împietrit când e b t ut nu simte, iar pe binef c torul s u nu-l recunoa te.

62. Haina murdar scoate pe cel ce-o poart afar dela nunta dumnezeesc i-l face p rta de întunerecul de afar .

63. Cel ce se teme de Domnul, se îngrije te de sufletul s u i se isb ve te pe sine de tov r ia cea rea.

64. Este cu neputin s dobândeasc mila lui Dumnezeu, cel ce L-a p r sit pe El i sluje te pl - cerilor.

65. Chiar dac nu vrem s credem, Iisus a zis c nimenea nu poate sluji la doi domni.

66. Sufletul întinat de patimi, s'a împietrit i nu prime te s cread f r t eri i arsuri.

67. Pe cei învărto a i îi iau în primire probe înfrico ate. C ci f r dureri, nu primesc s se înmoaie.

68. B rbatul chibzuit se îngrije te de sine i prin dureri de bun voie ocole te pe cele f r voie.

69. Grija de suflet se arat în reaua p timire i in smerenie, prin cari iart Dumnezeu toate p catele.

70. Precum poftele i mâniile înmul esc p catele, a a înfrânarea i smerenia le terg.

71. Întristarea dup Dumnezeu frânge inima; iar întristarea e n scut de frica de munci.

72. Întristarea dup Dumnezeu cur e te inima i dep rteaz dela ea întin ciunile pl cerilor.

73. R bdarea este iubirea de osteneal a sufletului. Iar unde este iubirea de osteneal , s'a scos afar iubirea de pl cere.

74. Orice p cat se face pentru pl cere i orice iertare vine pentru reaua p timire i pentru întristare.

75. Cel ce nu vrea s se poc iasc prin osteneli de bun voie, cade, potrivit Providen ii, în osteneli fara voie.

76. Hristos este Mântuitorul lumii întregi i a d ruit oamenilor poc in a spre mântuire.

77. Poc in a na te p zirea poruncilor; iar p zirea poruncilor aduce cur ia sufletului.

78. Cur ia sufletului înseamn izb virea de patimi; iar izb virea de patimi na te dragostea.¹

79. Suflet curat este acela care iube te pe Dumnezeu; iar minte curat , aceea care s'a desp r it de ne tiin .

80. Lupt pentru poruncile lui Hristos pân la moarte; c ci cur indu-te prin ele, vei intra în via .

81. Folose te-te de trup ca de un slujitor al poruncilor, p zindu-l cu toat puterea nesupus pl cerilor² i f r boal .

82. R scoala trupului vine din neglijarea rug - ciunii, a dietei i a lini tii celei bune.

83. Lini tea cea bun na te roade bune: înfrânarea, dragostea i rug ciunea curat .

84. Cetirea i rug ciunea cur esc mintea; iar dragostea i înfrânarea, partea pasional [afectiv] a sufletului.

85. P ze te aceea i înfrânare totdeauna, ca s nu cazi, prin neegalitate, în cele contrare.

86. Cel ce- i pune legi sie- i, s nu se fac neascult tor sie- i. C ci cel ce se nesocote te pe sine, pe sine se am ge te.

87. Sufletele p tima e sunt apusuri spirituale, c ci acestora le-a apus Soarele drept ii.

1 O bun defini ie a nep timirii: cur ia sufletului. Iar dac dup to i P rin ii nep timirea e urmat de dragoste, se poate spune c dragostea e n s- cuta de cur ia sufletului.

2 F r durere, in Migne.

88. Fiu al lui Dumnezeu este cel ce s'a făcut asemenea lui Dumnezeu, prin bun tate, în elepciune, putere și dreptate.

89. Deprinderea pe catului este boala sufletului. Iar pe catul cu lucrul este moartea lui.

90. Nepătimirea desvârșită este sârceia spiritual, la care ajungând mintea, se desparte de cele de aici.

91. Pe ze te într-o armonie virtuților sufletului: caci din aceasta se naște roada dreptății.

92. Zic Prinții că vederea celor inteligibile este netrupească, fiind cu totul liber de materie și formă.

93. Precum cele patru stihii sunt din materie și formă, așa și trupurile plămuite din ele sunt din aceea.

94. Cuvântul făcându-Se trup, din iubirea de oameni, nici ceea ce era n'a prefăcut, nici ceea ce a devenit n'a preschimbat.

95. Precum zicem că Hristos cel unul este din dumnezeire și omenitate și în dumnezeire și omenitate, așa zicem că este din două firi și în două firi.

96. Mărturisim un singur ipostas al lui Hristos în două firi, unite neîmpărțit.

97. Slăvim neîmpărțit ipostasul cel unul al lui Hristos și mărturisim neamestecat unirea firilor.

98. Ne închinăm unei Fiine a dumnezeirii în trei ipostasuri și mărturisim Sfânta Treime cea de o ființă.

99. Proprietățile deosebite ale celor trei ipostasuri sunt: cea de Tată, cea de fiu și purcederea. Iar comun cele trei ipostasuri au: ființa, firea, dumnezeirea și bun tatea.

SUTA A TREIA

Al c rui acrostih este acesta: Dar rele cu adev rat
 nusunt cele cari întristeaz trupul, dar sufletul îl
 cur , ci cele cari întristeaz con tiin a, iar trupul
 îl desf teaz .¹

1. Despre Cel din fire bun, cuget cele bune.
 i despre tot omul gânde te numai bine.

2. În ziua judec ii ne va cere Dumnezeu s
 d m socoteal pentru cuvinte, fapte i gânduri.

3. Deprinderea virtu ii sau a p catului ne mi c
 s gândim, s gr im, sau s s vâr im cele bune sau
 cele rele.

4. Minteaa st pânit de patimi cuget cele ce nu
 se cuvine. Iar cugetarea aceasta o fac ar tat cu-
 vintele i faptele.

5. Gândului r u îi premerge patima. Iar pricina
 patimii este sim irea [percep ia prin sim uri], precum
 pricina relei întrebui ri a acesteia este mintea.

6. Încue sim irea i r sboe te închipuirea [pre-
 judecata]; i desr d cineaz patimile cu armele po-
 runcilor.

7. P catul învechit cere nevoin [ascez] înde-
 lungat . C ci obi nuin a învârto at nu poate fi clin-
 tit din loc dintr'odat .

8. Nevoin a st ruitoare în înfrânare i dragoste,
 prin r bdare i lini te scoate cele înr d cinate.

9. Mi c - i mintea necontenit la rug ciune i vei
 împr tia gândurile cari st ruesc în inim .

10. Nevoin a are trebuin de r bdare i de în-
 delung r bdare. C ci numai prin osteneal îndelun-
 gat se izgone te iubirea de pl cere.

1 Acrostihul e un rezumat al r sp, 58 c tre Talasie, Filoc, III, p. 300 urm.

11. Te vei deda u or cu ostenelile nevoin ii, de vei face toate cu m sur i cu rânduial .

12. P ze te aceea i m sur în nevoin i s nu deslegi canonul f r trebuin .

13. Precum dragostea i înfrânarea cur esc gândurile, a a contempla ia i rug ciunea, toat în l area trufa e.

14. Con tiin a curat o fac ostenelile nevoin ii, ca postul, priveghierea, r bdarea i îndelunga r bdare.

15. Cel ce rabd loviturile încerc rilor f r voie, se face smerit la cuget, bine n d jduitor si cercat.

16. R bdarea este iubirea de osteneli a sufletului. Ea const din osteneli de bun voie i din încerc ri f r de voie.

17. P catul e vestejit de st ruin a în suferin e i e ars deplin de r bdarea pân la cap t.

18. Venirea ostenelilor îndurereaz sim irea; iar venirea întrist rii înl tur pl cerea.

19. Patru sunt patimile [afectele] cele mai generale, pe cari le folose te Providen a cu în elepciune una împotriva alteia.

20. Venirea întrist rii strâmtoreaz pl cerea; iar frica de chinuri vesteje te pofta.

21. Mintea chibzuit î i înt re te sufletul i-i deprime trupul la toat nevoin a.

22. Str due te-te s faci monah nu numai pe omul din afar , ci i pe omul dinl untru, izb vindu-l de patimi

23. Prima lep dare este lep darea de lucruri; a doua i a treia, este lep darea de patimi i de ne tiin .

24. U or se izb ve te cineva, dac vrea, de lucruri. Dar nu cu putin osteneal de patimile¹ fa de ele.

1 Filocalia greac -- de gândurile despre ele.

25. St pânindu- i pofta, vei birui i mânia; c ci ea este pricina care stârne te mânia.

26. Oare ne-am izb vit de gândurile p tima e i ne-am apucat de rug ciunea curat i nematerial , sau nu?

27. Mare este mintea care s'a isb vit de patimi i s'a desp r it de f pturi i petrece în Dumnezeu.

28. Cel ce înainteaz , filosofeaz în acestea trei: în porunci, în dogme i în credin a Sfintei Treimi.

29. Mintea izb vit de patimi se afl în acestea: în gânduri simple, în contemplarea f pturilor i în lumina ve nic .¹

30. În sufletele noastre se ascund patimi foarte rele. Ele se dau îns pe fa abia atunci când se arat lucrurile.

31. Se întâmpl uneori ca mintea s r mân ne- sup rat , bucurându-se de oarecare nep timire; dar nu e cercat , din pricin c lipsesc lucrurile.

32. Patimile sunt stârnite de acestea trei: de amintire, de starea mustului din trup () i de sim ire [percep ia sim ual], precum sa zis.

33. Mintea care a închis sim irea i i-a f cut egal starea mustului din trup,² nu mai are r zboiu decât cu amintirea.

34. Patimile sunt stârnite de sim ire, atunci când nu e de fa înfrânarea i dragostea duhovniceasc .

35. Postul cump tat, priveghierea i cântarea de psalmi, fac egal starea trupului.

38. Acestea trei schimb în r u starea trupului: lipsa de regul în hran , schimbarea aerului i atin- gerea dracilor.

1 Migne=sv . Filocalia greac =i v ! , in lumina sa.

2 Cel ce ine mereu acela regim înfrânat, nu produce st ri inegale in trup.

37. Amintirile p tima e sunt f cute simple¹ prin rug ciune, citire, înfrânare i dragoste.

38. Închide întâi sim irea prin lini te i apoi lupt cu armele virtu ilor împotriva amintirilor.

39. P catul cu cugetul este reaua întrebuin are a gândurilor; iar p catul cu fapta, este reaua întrebuin are a lucrurilor.

40. Reaua folosire a gândurilor i a lucrurilor st în a nu te folosi de ele cuvios i drept.

41. Patimile de ocar sunt lan uri ale min ii, cari o in în lucrurile supuse sim urilor.

42. Nep timire des vâr it are acela, care nu e împ timit nici de lucruri, nici de amintirile lor.

43. Sufletul bun face bine aproapelui. Iar de i se r spunde cu nerecuno tin a, se poart cu îndelung r bdare i rabd p timind cele ce-i vin dela acela.

44. Gândurile rele sunt avu ii rele; cel ce nu se lap d de ele, nu va ajunge la cuno tin .

45. Cel ce ascult de Hristos, se c l uze te pe sine spre lumin ; iar cel ce-l urmeaz Lui, se îndreapt pe sine.

46. Amintirea r ului este o lepr a sufletului; i i se întâmpl aceasta din necinstiri, din pagub , sau din b nuiala gândurilor.

47. Domnul orbe te mintea p tima ; c ci se întristeaz pe nedrept pentru cele bune ale aproapelui.

48. Sufletul bîrfitor are în loc de limb spine: c ci se vat m pe sine, pe ascult tor i uneori i pe cel gr it de r u.

49. Uit r ul acela care se roag pentru cel ce l-a întristat; i se izb ve te de pomenirea r ului, cel ce nu cru darurile.

¹ se poate traduce in dou feluri: 1. sunt f cute simple, adic se desfac de laturea p tima ; 2. se sub iaz , se sl besc.

50. Ura fa de aproapele este moartea sufletului. Iar aceasta o are i o face sufletul bârfitorului.

51. Trând via vine din neglijen a sufletului; i e neglijent sufletul care bole te de iubirea pl cerii.

52. Cel ce iube te pe Iisus, se deprinde cu osteneli; iar prin st ruin a în osteneli, izgone te trând via.

53. Sufletul se înt re te prin ostenelile nevoii; iar f când toate cu m sur , alung trând via.

54. Cel ce- i st pâne te pântecele, ve teje te pofta i mintea lui nu sluje te gândurilor de curvie.

55. Mintea celui înfrânat este biseric a Duhului Sfânt; iar mintea lacomului este s la al ciorilor.

56. S turarea na te pofta dup feluri multe de mânc ri; iar lipsa îndulce te i pâinea simpl .

57. Cel ce se bucur în chip ascuns împreun cu cel pismuit, se isb ve te de pism ; iar cel ce ascunde pe cel pismuit, izb ve te [i pe al ii] de pism .

58. Îndep rteaz -te de cel ce vie ue te cu nep sare, chiar dac a dobândit nume mare la mul i.

59. Câ tig - i prieten pe b rbatul iubitor de ostenel i îl vei afla acoper mânt gre alelor tale.

60. Nep s torul s'a vândut multor st pâni; i cum îl poart , a a umbl .

61. În vreme de pace îi este binevoitor ca un prieten; iar în vremea de încercare te r zboe te ca un du man.

62. Î i pune sufletul s u pentru tine înainte de stârnirea patimilor; iar când se stârnesc, îi ia sufletul t u.

63. P mântul nelucrat s'a umplut de m r cini, i sufletul nep s tor, de patimi necurate.

64. Mintea chibzuit îi înfrâneaz sufletul, îi chinuie te trupul i- i strune te patimile [î i st pâne te afectele].

65. Mi c rile dela ar tare sunt semnele celor dinl untru, precum roadele produse sunt semnele unor pomi necunoscu i.

66. Cuvintele i faptele v desc pe f arnic i scot la ar tare pe proorocul mincinos ascuns.

67. Mintea nesocotit nu- i pov ue te [disciplineaz] sufletul i-l dep rteaz dela dragoste i înfrânare.

68. Pricina gândurilor netrebnice este deprinderea rea, care se na te din slav de art , din mândrie i îngâmfare.

69. Proprii celor spuse înainte sunt f rnicia, vicienia, uneltirea, ironia i minciuna, care e cea mai rea.

70. Slujesc celor spuse înainte: pisma, cearta, mânia, întristarea i inerea minte a r ului.

71. Aceasta e calea celor ce vie uesc în nep sare i aceasta comoara celor ascunse în mine.

72. Sufletul se mântue te prin reaua p timire i smerenie. Ele îl izb vesc din patimile mai înainte pomenite.

73. De gândul chibzuit ine cuvântul de folos; iar de sufletul bun, f ptuirea virtuoas .

74. Mintea luminat scoate cuvinte în elepte i sufletul curat cultiv gânduri dumnezeie ti.

75. Gândurile celui str dalnic se îndeletnicesc cu în elepciunea, iar cuvintele lui lumineaz pe cei ce ascult .

76. Când s l luesc virtu ile în suflet, cultiv gânduri bune; iar când s l luesc p catele, na te gânduri netrebnice.

77. Sufletul p tima ului e fabric de gânduri rele; i din vistieria lui scoate cele rele.

78. Vistieria cea bun este deprinderea virtu ilor; i mintea bun scoate din aceasta cele bune.

79. Mintea lucrat de dragostea dumnezească , produce gânduri despre Dumnezeu; iar lucrat de iubirea de sine, face dimpotriv .

80. Mintea mi cat de dragostea c tre aproapele, gânde te neîncetat cele bune despre el; la dimpotriv , b nue te cele rele

81. Pricinile gândurilor bune sunt virtu ile: ale virtu ilor, poruncile; iar a lucr rii acestora, voia liber .

82. Virtu ile i p catele venind i trecând, fac starea sufletului bun sau rea, mi cându-l spre gânduri cor spunz toare.

83. Pricinile gândurilor rele sunt p catele; a p -catelor, neascultarea; a neascult rii, în el ciunea simirii; iar a în el ciunii acesteia, negrija min ii de a o p zi pe aceasta.

84. În cei ce înainteaz , dispozi iile spre cele protivnice se schimb u or; în cei des vâr i i, deprinderile în amândou p r ile sunt greu de clintit.

85. T ria sufletului este o deprindere a virtu ii anevoe de clintit, la care cel ce a ajuns zice: „Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui Hristos", i celelalte.

86. Tuturor patimilor le premerge iubirea trupeasc de sine; iar la urma tuturor vine mândria.

87. Cele trei gânduri mai cuprinz toare ale poftei se nasc din patima iubirii de sine.

88. În elege, de sigur, gândul l comiei pântecelui, al slavei de arte i al iubirii de argint, c rora le urmeaz toate gândurile p tima e, dar nu toate în comun.

89. Gândului l comiei pântecelui îi urmeaz cel al curviei; gândului de slav de art , cel al mândriei. Iar celelalte, în comun celor trei.

90. Urmeaz în comun celor trei: gândul întririi, gândul mâniei, al pomenirii de r u, al pismei al trănd viei i celelalte.

Rug ciune

91. St pâne al tuturor, Hristoase, sloboze te-ne pe noi de toate acestea, de patimile pierz toare i de gândurile ce se nasc din ele.

92. Pentru Tine am fost f cu i, ca s ne desf t m, a eza i fiind în Raiul s dit de Tine.

93. Dar ne-am atras nou necinste, alegând în locul desf t rii fericite, stric ciunea.

94. A c rei plat am luat-o în noi în ine, schimbând via a ve nic cu moartea.

95. Acum, deci, St pâne, precum ai c utat la noi, caut pâ n la sfâr it; precum te-ai întrupat, a a ne i mântue te pe noi to i.

96. C ci ai venit s ne mântue ti pe noi cei pierdu i. S nu ne despar i pe noi de partea celor ce se mântuesc.

97. Ridic sufletele i mântue te trupurile. Cur e te-ne pe noi to i de toat întin ciunea.

98. Rupe leg turile patimilor cari ne st pânesc pe noi, Cel ce ai rupt cetele dracilor.

99. i ne isb ve te pe noi de asuprirea lor, ca numai ie s - i slujim, luminii celei ve nice.

100. Înviind din mor i i cântând împreun cu îngerii cântarea fericit , ve nic i nesfâr it .

SUTA A PATRA

Al c rei acrostih este acesta: Cu toate acestea, roag -te st ruitor c tre Domnul Dumnezeuul nostru, s ne izb veasc pe noi i din relele adev rate i din cele neadev rate, dar socotite adev rate

1. Cel ce i-a desf cut mintea de dragostea fa de trup i de mângâierile lui, acela a omorât cu duhul cel viu faptele trupului.

2. Nu socoti c te-ai desp r it de afec iunea fa de trup, pân ce mintea se mai îndeletnice te cu cele ale trupului.

3. Precum cele ale trupului sunt sim irea i cele supuse sim urilor, a a cele ale sufletului sunt mintea i cele inteligibile.

4. Retrage- i sufletul dela sim irea celor supuse sim urilor i mintea se va afla în Dumnezeu i în cele inteligibile.

5. Înrudite cu dumnezeirea sunt fiin ele cuget - toare, cunoscute numai cu mintea; iar sim irea i cele supuse sim urilor au fost create ca s slujeasc min ii.

6. Sim irea i cele supuse sim urilor s - i slu - jeasc spre vederea [contemplarea] duhovniceasc i s nu întorci sim irea i cele ale ei spre pofta trupului.

7. i sa poruncit s omori faptele trupului, ca s învii prin osteneli sufletul omorît prin pl ceri.

8. Las -te st pânit de Dumnezeu i st pâne te- i sim irea i nu te l sa tu, care e ti mai bun, st pânit de cel mai r u.

9. Dumnezeu este ve nic, nem rginit, nehot rnicit [indefinit], i a f g duit bunuri ve nice, nem rginite i negr îte celor ce ascult de El.

10. ine de firea min ii s petreac în Dumnezeu, s cugete despre El, despre purtarea Lui de grije i despre judec ile Lui înfrico ate.

11. Ai puterea de-a înclina spre amândou p r - ile; fii al p r ii mai bune i vei supune pe cea mai rea.

12. Bun este sim irea i bune sunt cele supuse ei, ca lucruri ale Bunului Dumnezeu. Dar nu se pot asem na câtu i de pu in cu mintea i cu cele in - teligibile.

13. Dumnezeu a zidit ființa rațională și mintală în stare de-a primi duhul¹ și cunoștința Lui. Iar simțirea și cele supuse simțurilor le-a făcut spre trebuința ei.

14. Precum slugii netrebnice îi este nebunie să se supună stăpânului bun, așa este nebunie ca mintea rațională să se facă roabă trupului stricțios.

15. Mintea, care nu-și stăpânește simțirea, cade prin ea în cele rele. Căci în elat de plăcere a celor supuse simțurilor, își naște și netrebnicie.

16. Stăpânindu-și simțirea, te asiguri din partea aducerii aminte. Căci amintirile, trezite prin simțire, mi căpatimile.

17. Asupra te-și trupul și roagă-te mereu; și te vei izbăvi repede de gândurile aduse de amintire [de prejudecată].

18. Îndeletnicește-te neîncetat cu cuvinte dumnezeiești. Căci osteneala cu ele mistue patimile.

19. Cățirea, privegherea, rugăciunea și psalmodia opresc mintea de la răătăcirea în jurul patimilor.

20. Precum primăvara mi că plantele că să odrăslească, așa și nepătimirea mi că mintea spre cunoștință făpturilor.

21. Pe ze te poruncile și vei afla pace; iube te pe Dumnezeu și vei afla cunoștință.

22. În osteneală, în robotire și în sudoarea feței ai fost osândit să mănânci pâinea cunoștinței.

23. Negrija l-a adus pe strămoș la călcarea poruncii și, în loc de desfătarea Raiului, l-a osândit la moarte.

24. Stăpânește-ți tu pe Eva² și ia seama la arpe, că nu cumva, fiind amăgît, să-și dea și ie din pom.

1 Filocalia gr. toate.

2 Eva e simțirea; arpele e diavolul.

25. Precum sufletul face viu trupul dup fire, a a i virtutea i cuno tin a, sufletul.

26. Mintea înfumurat , purtat de duhul slavei de arte i al mândriei, e nour f r ap .

27. St pânindu- i iubirea de slav de art , ia aminte dinspre curvie, ca nu cumva, fugind de cinstiri, s cazî în necinste.

28. Fugind de slava de art , caut spre Dumnezeu; iar de nu, vei c dea desigur în p rerea de sine, sau în curvie.

29. propriu slavei de arte s - i arate destoinicia; i e propriu mândriei s dispre uiasc i s se o rasc .

30. Fugind de l comia pântecelui, p ze te-te de dorin a de-a pl cea oamenilor, care vrea s arate un obraz palid la vedere.

31. Postul frumos este cel ce se bucur de mâncare pu in i simpl i nu caut s plac oamenilor.

32. Postind pân seara, s nu m nânci atunci pân te saturi, ca s nu zide ti iar i cele ce le-ai d rîmat odat .

33. Când nu bei vin, s nu te saturi de ap ; iar de nu, îi dai curviei aceea i materie.

34. Mândria ne face s ne dep rt m de ajutorul dumnezeesc, s ne încredem în noi în ine i s ne în l m împotriva oamenilor.

35. Împotriva mândriei sunt dou leacuri; cine nu le prime te pe acestea, va avea un al treilea, foarte aspru.

36. Ca s înl turi mândria, trebuie s te rogi cu lacrimi, s nu dispre ue ti pe nimeni i s prime ti necazurile cele f r de voie.

37. Pov uirea prin încerc ri este un toiaș duhovnicesc. Ea înva pe cel ce se înal f r minte, sa cugete cu smerenie.

38. ine de firea minii s nu suferă gândul ce bârfe te în ascuns pe aproapele.

39. Precum gr dinarul, dac nu plive te buruienile, îneacă legumele, a a i mintea, dac nu cur e te gândurile, pierde ostenelele.

40. B rbat chibzuit este acela care suferă sfatul i mai ales pe P rintele duhovnicesc, care-l sf tue te.

41. Cel omorât de patimi nu ascult sfatul i nu suferă câtă i de pu în mustrarea i pov uirea duhovnicească .

42. Cel ce nu prime te sfatul, nu î i îndreapt c ile sale, ci e dus pururea spre pr p stii i râpe.

43. Mintea, care s'a lep dat de sim ire¹ i nu mai suferă nici s vad gând de pl cere, este monah.²

44. Mintea, care s'a t m duit pe sine îns i i t m due te i pe alii cu cele ce s'a vindecat pe sine, este doftor.

45. Caut virtutea i p strează-o nev t mat , ca s nu tr e ti urât i s mori jalnic.

46. Domnul nostru Iisus Hristos a d ruit tuturor lumina, dar cei ce nu ascult de El se întunec pe ei în i i.

47. S nu socote ti lucru mic pierderea virtu ii; c ci pentru ea a intrat moartea în lume.

48. Ascultarea poruncii înseamnă învierea morilor; c ci virtu ii îi urmează după fire via a.

49. Omorât fiind mintea prin c lcarea poruncii, a urmat cu necesitate i moartea trupului.

50. Precum Adam neascultând a c zut în moarte, a a Mântuitorul ascultând a omorât moartea.

51. Omoară p catul, ca s nu învii mort i ca s nu treci dela o moarte mic la una mare.

1 De percep ia prin sim ire.

2 Mintea în grece te e de genul masculin.

52. Mântuitorul s'a întrupat pentru neascultarea lui Adam, ca deslegând osânda, s'învie pe toți.

53. Din via la via trece acela, care i-a omorât patimile și s'a desprins de neștiință.

54. Cercetează Scripturile și vei afla poruncile; și fazele cele zise și te vei izbăvi de patimi.

55. Ascultarea poruncii aduce cură sufletului; iar cură sufletului aduce împărțirea de lumină.

56. Cunoștința de Dumnezeu este pomul vieții, de care împărțindu-se cel curat, rămâne nemuritor.

57. Începutul fptuirii este credința în Hristos; iar sfârșitul ei, dragostea lui Hristos.

58. Iisus este Hristos și Domnul și Dumnezeul nostru, care, dăruindu-ne credința în El spre viață.

59. Ni s'a arătat prin suflet, trup și dumnezeire, ca să izbăvească din moarte și sufletul și trupul ca un Dumnezeu.

60. Și cântăgim credința, ca să venim la dragoste, din care se naște luminarea cunoștinței.

61. Bunului credinței îi urmează pe rând acestea: temerea de Dumnezeu, înfrânarea dela plăceri, răbdarea osteneților, nădejdea în Dumnezeu, nepătimirea și dragostea.¹

62. Din dragoste sincer se naște cunoștința naturală. Iar acesteia îi urmează cel din urmă bun dorit. Acesta este harul cunoștinței de Dumnezeu [al teologiei].²

63. Mintea, care-și stăpânește patimile, le stăpânește desigur din frică, crezând lui Dumnezeu cu privire la cele ce a nădăjduit³ și cu privire la cele ce i-au fost făgăduite.

¹ Aceea ordine a virtuților ca la Sf. Maxim, Cap. drag. I 2, Filoc, II, p. 37. faza a doua a urcușului duhovnicesc. Mai sus decât ea este cunoștința de Dumnezeu.

² Cunoștința naturală e cea dobândită prin contemplarea naturii, din Dumnezeu.

³ Filocalia greacă : cu privire la amenințări.

64. C ruia i s'a dat f g duin a, i se cere înfrânare. Aceasta d inuind, na te r bdarea, care este o deprindere mult iubitoare de osteneal .

65. Semnul r bd rii este dragostea de osteneli. Mintea îndr snind spre ele, n d jdue te s dobândeasc cele f g duite i s scape de amenin ri.

66. A teptarea bunurilor viitoare une te mintea cu cele a teptate; iar z bovind mintea în ele, uit de cele de fa .

67. Cel ce a gustat din cele n d jduite, arunc cele de fa . C ci tot dorul i l-a golit în acelea.

68. Dumnezeu este Cel ce a f g duit bunurile viitoare. Crezând Lui, cel înfrânat dore te cele viitoare ca [altul] cele de fa .

69. Semnul c mintea petrece în bunurile n d jduite, este c a uitat cu totul de cele de aici i se l rge te în cuno tin a celor viitoare.

70. Bun este adev rul pe care îl înv m prin Dumnezeul adev rului, care umple înc de aici de încredin are sufletul iubitor de Dumnezeu.

71. Bunurile cari a teapt pe mo tenitorii f g - duin ii sunt mai presus de veacuri i mai înainte de orice veac i mai presus de minte i de cuvânt.

72. S ne supunem pe noi în ine canoanelor evlaviei, ca nu cumva, ab tându-ne în patimi, s c dem dela n dejde.

73. Iisus este Hristos, cel unul din Treime, al c rui mo tenitor vei fi i tu.

74. Cel ce a înv at cuno tin a f pturilor dela Dumnezeu, nu va fi necredincios Scripturii cu privire la cele spuse mai înainte.

75. Duhul Sfânt, aflând mintea golit de patimi, o înva tainic, potrivit cu puterea ei, despre toate cele n d jduite.

76. Sufletul prime te cuno tin a celor dumnezeu ti pe m sura cur iei min ii.

77. Cel ce i-a disciplinat trupul i petrece în cuno tin , e cur it tot mai mult de cuno tin a îns i.

78. Mintea, care începe s se în elepe easc [s filosofeze] în cele dumnezeu ti, începe dela credin i, trecând prin cele dela mijloc, sfâr e te iar i la credin a cea mai de sus.

79. La începutul în elepciunii e v zut frica care e la urm . Iar la sfâr it, iubirea care e la început.

80. Mintea începând s se în elepe easc [s filosofeze] dela credin a cea apropiat , sfâr e te la teologia [cuno tin a de Dumnezeu] de dincolo de orice minte, care este credin a ce nu se mai uit i vedea celor nev zute.

81. Raiunile cu privire la Dumnezeu sunt contemplate de sfin i nu din El Însu i, ci din cele din jurul Lui.

82. Iar raiunile din jurul lui Dumnezeu se cuget unele prin afirmare, altele prin înl turare.

83. Fiin a, dumnezeirea, bun tatea i toate câte se zic pozitiv sunt prin afirmare. Iar neîncep toria, nem rginirea i nedefinirea i toate câte se zic negativ, sunt prin negare.

84. Dumnezeirea ascuns , mai presus de minte i de cuvânt a Sfintei Treimi fiind una, cele spuse mai înainte i cele asemenea sunt cele contemplate în jurul ei.

85. Precum spun [sfin ii] o singur dumnezeire a Sfintei Treimi, a a m resc trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una.

86. Cele spuse mai înainte prin afirmare i negare, le cuget comune Sfintei i celei de o fiin

Treimi, afar de cele proprii fiec rui ipostas, cari i ele se zic cele mai multe prin afirmare, iar altele prin negare.

87. Cele proprii ipostasurilor dumnezei ti îndeosebi, spun c sunt acestea: însu irea de Tat , însu irea de Fiul, purcederea i toate câte se zic îndeosebi.

88. Iar ipostasul hot r sc c este o fiin cu propriet i deosebite. De aceea fiecare ipostas are i fiin a comun i ceea ce-l deosebe te ca ipostas.

89. Cele spuse mai înainte în comun prin negare despre Sfânta Treime le socot mai proprii decât cele spuse prin afirmare. Dar nu a a i în privin a propriet ilor deosebitoare, de i se zic i ele, cum am spus înainte, unele prin afirmare, altele prin negare, ca însu irea de a fi n scut i însu irea de a nu fi n scut i cele asemenea. C ci însu irea de a nu fi n scut se deosebe te dup în eles de însu irea de a fi n scut. Fiindc cea dintâi însemneaz c Tat l nu s'a n scut, iar a doua, c Fiul s'a n scut.

90. Pentru l murirea ra iunilor contemplete în jurul fiin ei Sfintei Treimi, ne folosim, cum s'a zis, de cuvinte i nume. Dar nu tot a a pentru cele ale fiin ii. C ci acestea sunt cu totul necunoscute de nici o minte i negr ite prin nici un cuvânt, fiind cunoscute numai Sfintei Treimi.

91. Precum zic c fiin a cea una a dumnezeirii e întreit în ipostasuri, a a m rturisesc c Sfânta Treime e de o fiin .

92. Tat l e cugetat ca f r de început i ca început [principiu]. F r de început ca nen scut. Iar început [principiu], ca cel ce na te i purcede pe Cei ce sunt din El dup fiin i sunt în El din ve nicie, adic pe Fiul i pe Duhul Sfânt

93. Unitatea mi cându-se, dup ei, pân la Treime, r mâne unitate; iar Treimea adunându-se iar i pân la unitate, r mâne Treime, ceea ce este lucru minunat.¹

94. În eleg iar i pe Fiul i pe Duhul, nu f r de principiu, dar ve nice. Nu f r de principiu, ca unele ce se rapoart la Tat l ca principiu i izvor; dar ve nice, ca unele ce sunt din ve nicie împreun cu Tat l, unul prin na tere, celalalt prin purcedere.

95. P zesc dumnezeirea cea una a Treimii, neîmp r it i p streaz cele trei ipostasuri ale dumnezeirii celei una, neamestecate.

96. Propriet i deosebitoare ale Tat lui, zic c sunt acelea de-a fi f r de început i nen scut; ale Fiului, de a fi în început [în principiu] i de a fi n -scut; iar ale Duhului Sfânt, de a fi cu începutul [principiul] i de a fi purces. Iar începutul Fiului i al Duhului, nu îl zic temporal. C ci cum ar fi a a? Ci prin el arat cauza din care, ca lumina din soare, î i au din ve nicie existen a. C ci din El [din principiu] sunt, dup fiin , de i nu dup El.

97. Proprietatea deosebitoare a ipostasurilor se p streaz iar i, dup ei, nemi cat i neschimbat . Iar fiin a comun sau dumnezeirea, neîmp r it .

98. M rturisesc unitatea în Treime i Treimea în unitate, ca una ce se împarte neîmp r it i se une te împ r it.

99. tiu pe Tat l ca începutul [principiul] cel unul al tuturor: al Fiului i al Duhului, ca n sc tor i ca izvor ve nic, împreun ve nic, împreun nesfâr it, nehot rnicit, deofiin i nedesp r it; iar al f pturilor, ca F c tor, Proniator i Judec tor, prin Fiul adic i în Duhul Sfânt. „C ci din El i prin El i spre El sunt toate; Lui fie slava în veci. Amin”.²

1 un loc din Grigorie de Nazianz, Orat. I de Filio, cap. 2, comentat de Sf. Maxim M rturisorul în Ambigua, P. G. 91, 1036.

2 Romani 9, 36.

100. Pe Fiul i pe Duhul Sfânt le zic iar i împreun ve nici cu Tat l, dar nu împreun f r de început [principiu]. Împreun ve nici cu Tat l, ca fiind împreun cu Tat l din nesfâr it. Dar nu împreun f r de început, nefiind f r cauz . C ci sunt din El, de i nu dup El, ca lumina din soare, precum s'a spus mai 'nainte. Le zic, iar i, i f r de început, când se în elege începutul din timp, ca s nu fie cugetate sub vreme cele din cari este vremea. Deci nu sunt f r de început în privin a cauzei, dar sunt f r de început în privin a vremii, fiind mai înainte de orice vreme i de orice veac i mai presus de veac i de vreme, prin ele fiind tot veacul i toat vremea i cele din veac i cele din vreme; i ele fiind, precum s'a spus mai 'nainte, împreun ve nice cu Tat l, C ruia împreun cu ele I se cuvine slava i st pânire, în vecii vecilor, Amin.

Isichie Sinaitul

Monachul Isichie din m n stirea Rugului () de pe muntele Sinai este autorul celor dou sute de capete „Despre trezvie i virtute”.¹ În Patrologia lui Migne ele sunt date sub numele lui Isichie Presbiterul din Ierusalim. Dar pe nedrept. C ci Isichie din Ierusalim a tr it în veacul V, pe când autorul acestor dou sute de capete a tr it mai târziu, dat fiind c reproduce de mai multe ori nu numai din Marcu Ascetul² ci i din Ioan Sc rarul³ i Maxim M rturitorul⁴ cari au tr it pe la mijlocul v. VII.

Virtutea principal la Isichie este trezvia (), care se va bucura în scrierile ascetice de dup el de mult pre uire. Ba se poate spune c dup Isichie toat via a spiritual se reduce la trezvie sau aten ie, c ea e metoda durabil prin care omul întâi se purific de toate cuvintele i gândurile p tima e, ca pe urm s dobândeasc cuno tin a tainic de Dumnezeu (Suta I, cap. 1). Prin ea s vâr e te omul urcu ul duhovnicesc dealungul tuturor treptelor din faza activ i contemplativ . aten ia neconținut la sine care duce pe om la toate virtu ile (I, 3), pân la cunoa terea lui Dumnezeu. Pentru prima dat g sim la Isichie identificarea ei cu cur ia inimii (I, 1), sau cu lini tea inimii isichia (I, 3). Ea mai e numit i paza min ii (I, 3), având s ia seama la atacurile ce sunt aruncate de Satana în

1

2 Isichie cap. I 55, 56, 57, 58, 59—Mc. As. Legea Duh., 115, 116—17, 101, 102, 103; Isichie I 79, 80. 81, 82=Mc. As. Despre cei ce- i închipue 2-3. 4-5, 6—7, 8.

3 Isichie I 99=Sc rarul P. G. 88, 1112.

4 Isichie I 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 75=Maxitn M rt., Cap. despre dragoste IV 58, 64. 65, 50, 51, 52, 64, 72.

suflet, ca s nu provoace în noi gânduri pretinoase fa de ele. Defini ia atacului o ia Isichie literal dela Marcu Ascetul (I, 2). Dup o caracterizare frumoas , trezvia este „fixarea st ruitoare a gândului la poarta inimii, ca s priveasc gândurile ho e ti cari vreau s vin în untru" (I, 6).

Ajutorul cel mai însemnat al trezviei este chemarea ne-încetat a numelui lui Iisus (I, 21 ; I, 28; I, 41; I, 62; I, 96—97; II, 72; II, 80; II 94; II, 86—87). Mai înainte g sim aceast accentuare a chem rii numelui lui Iisus la Diadoch. La Isichie chemarea acestui nume devine preocuparea principal .

Dup J. Hausherr, Isichie face parte, împreun cu Diadoch, Ioan Sc rarul, Filotei Sinaitul, din spiritualitatea sinait ,care, spre deosebire de spiritualitatea ce coboar dela Sf. Vasile cel Mare sau de cea constantinopolitan din m n stirea Studi ilor, e mai pasiv , punând mai pu in pre pe virtu ile active i atribuind rolul cel mai mare harului dumnezeesc, dintr'o convingere despre neputin a omeneasc . De aci accentul pe care îl pune aceast spiritualitate pe lini tea interioar (), ob inut prin rug -ciune i paza min ii de orice gânduri i n lucriri (μ ,).

Mai just ar fi poate s se spun c spiritualitatea sinait e mai interioar , sau atrage aten ia în mod deosebit asupra cauzelor interioare ale p catului i asupra metodelor de combatere a lui dela origine. C ci trezvia i aten ia continu , prin care devine harul eficace, este i ea o încordare extraordinar , poate mai mare decât oricare alta ; numai pasiv nu poate fi numit aceast virtute. Sau poate i mai just e c , presupunând condi iile inferioare ale ascezei exterioare împlinite, Isichie in aceast scriere se ocup cu treapta mai înalt a cur irii p -catului din untru. Dovad c Sc rarul, care e tot din spiritualitatea sinait , descrie la început asceza exterioar i abia pe treptele ultime virtu ile interioare.

Expunând doctrina lui Isichie, Hausherr desprinde dou principii dominante: unul psihologic i altul dogmatic. Dup cel psihologic, tot p catul începe printr'un gând (μ), iar dup cel dogmatic, f r Iisus nu putem face nimic. De aci rezult toate

consecin ele doctrinei spirituale a lui Isichie. Dup el, asceza exterioar (postul, înfrânarea, culcarea pe jos) nu ajunge.

Ea împiedec doar p catul cu fapta (II, 8). Singur aten ia () se opune p catului din cugetare. Testamentul Vechiu simbolizeaz asceza exterioar , Testamentul Nou trezvia (). Primul e pedagog spre ultimul (II, 10). Prin activitate nu se câ tig unirea cu Dumnezeu decât în aparen ; pentru unirea adev rat e de trebuin virtutea aten iei, care e paza min ii, sau lini tea lipsit de n luciri (II, 13).

Regulile r zboiului interior, pe care-l poart trezvia pentru a ajunge la lini tea neturburat de gânduri i închipuiri, sunt urm toarele:

1. Respingerea gândului dela prima lui ar tare, adic dela atac, sau momeal (), care nu e produsul nostru, ci al Satanei (II, 71,72). Aceasta înseamn a p zi capul arpelui (II. 76). Atacul pare la început nevinovat: e gândul sau închipuirea unui lucru sensibil (II, 78). Întâi e trimis porumbul, ca pe urmele lui s se furi eze arpele (II; 61). Deci nu trebuie deosebit între gând bun i r u(i),ci omul trebuie s resping pe toate(I, 49), mai ales pân nu este des vâr it. Odat ajuns îns la des - vâr ire, mintea poate l sa pu in gândurile s se mi te, cum las un câine iepurele, mai nimerit cum las pisica oarecele pentru a-l examina mai bine.

În aceast respingere a gândului dela prima apari ie, rolul principal l-a avut aten ia (),

2. Dar dac cu toate acestea gândul a p truns, rolul de-a lupta cu el îi revine împotrivirii (). Aceasta trebuie s zdrobeasc capul arpelui (II, 50; I, 34).

3. Dar f r numele continuu al lui Iisus, toat sânguin a noastr e zadarnic (II, 50; II, 68). Deci aten ia () i împotrivirea () trebuie s fie unite cu rug ciunea neîn - cetat .

Dar pentru c diavolul se poate travesti în înger al luminii, amestecând gânduri la început cuvioase în rug ciunea noastr , ca s ne împr tie mintea, trebuie ca rug ciunea s constea

într'un singur cuvânt sau gând (μ), în cel al lui Iisus (II, 72).¹ Aceasta e rug ciunea lui Iisus. Ea trebuie să devină obișnuită ca respirația, „lipit de respirație”, după formula lui Ioan Scrisorul (P. G. 88, 1112 C). Rug ciunea aceasta respirată continuu (II 87) va curăța aerul inimii de nouri întunecului (II, 73). Atunci ca într-o oglindă ne vedem pe noi înșine, dar și fețele negre ale Etiopienilor spirituali (I, 23). Cu numele lui Iisus putem zdrobi pruncii vavilonești, adică gândurile nescute de Satana cu noi (II, 50; II, 56).

Mintea curățată de închipiri () și gânduri (μ) naște acum în aleșuri (μ) dumnezeiești (II, 54). Pe urmă vede o lumină care la început e ca o candelă atârnată în untrul minții, apoi ca o lună, în sfârșit ca un soare cu lumină nesfârșită, iar acesta e Iisus însuși (II, 64). Acum am devenit victori (). Întrucât călăuză care ne duce până acolo e paza minții, aceasta poate fi numită în toate de lumină, în toate de fulger, în toate de foc (II, 64).

În starea aceasta, inima îl are pe Iisus însuși ca Stăpân care îi spune în chip tainic voia Lui (II, 84). Acesta e cerul Isichiei, în care a intrat mintea (II. 98). Așa devenim îngeri în Hristos Iisus, prin trezvie și în lăure dragoste (II, 99)².

1 Hausherr traduce expresiunea aceasta așa: „Une invocation toujours répétée à Jesus. le nom de Jesus”. Dar cred că de la o vreme ea înseamnă și numai o repetare a gândului la Iisus.

2 La prezentarea aceasta am folosit în mare măsură pe I. Hausherr, *La methode d'oraison hesychaste*, in *Orientalia Christiana* 9. 2 (Nr. 36) (1927), p. 138—'40. Apoi pe Marcel Viller S. I. und Karl Rahner S. I., *Ascese und Mystik in der Väterzeit*, p. 164—166. În sfârșit pe A. Ehrhard la K. Krumbacher, *Geschichte der byz. Literatur* 2 (München 1897), p. 147, C Isichie a, fost în mână stirea Rugului, deci e altul decât Isichie din Ierusalim, a dovedit-o cel din urmă pe baza titlului ce-l poartă scrierea aceasta a lui Isichie în cod, Vallicell, E. 21, sec. XIV, f. 250 v. și în alii cod. manuscrisi.

ISICHIE SINAITUL C TRE TEODUL

Scurt cuvânt de folos sufletului i mântuitor
despre trezvie i virtute

A a numitele cuvinte despre împotrivire i rug ciune¹

SUTA ÎNTÂIA

1. Trezvia e o metod duhovniceasc durabil , urm rit cu râvn , care, cu ajutorul lui Dumnezeu, izb ve te pe om cu totul de gânduri i cuvinte p ti ma e i de fapte rele; urm rit astfel, ea îi d rue te apoi cuno tin a sigur a lui Dumnezeu cel necuprins, atât cât e cu puțin , i deslegarea tainelor dumnezeu ti i ascunse. Ea împline te toat porunca lui Dumnezeu din Vechiul i Noul Testament i aduce tot binele veacului ce va s vie. Ea e propriu zis

1 Filoc. gr. ed. II, voi. I, p, 82—91; P. G. 93, 1480—1544. Intre textul din Filoc. gr, i cel din P. G. sunt destul de multe deosebiri, Dar în general cel din Filoc. gr. este cu mult mai bun, dac nu aproape perfect. De aceea noi ne-am inut mai mult de el. De altfel din variantele marginale se vede c editorul a consultat mai mul i codici. Ciudat e c uneori traducerea latin din P. G. urmeaz un text asem n tor celui din Filoc. gr. De pild ; II, 2, P. G 103 Filoc. gr.; II, 2J, P. G.=123 Filoc.gr. Dar de cele,mai multe ori urmeaz textul din P. G.

Num r toarea capetelor este iar i deosebit între cele dou versiuni, începând dela I, 80. In textul din Filoc. gr. sunt 203 capete i de multe ori materia e parc mai bine repartizat în ele. Totu i am luat num r toarea în 200 capete a textului din P. G., pentru c citatele din ele, date în opere str ine, pot fi mai u or urm rite astfel, textul din P. G. fiind mai accesibil.

cur ia inimii, care, din pricina m re iei i a frumu-
se ii ei, sau mai bine zis din neaten ia i negrija noa-
str , e azi atât de rar printre monahi. Pe aceasta
o ferice te Hristos, zicând: „Ferici i cei cura i cu
inima, c aceia vor vedea pe Dumnezeu”. A a fiind,
ea se cump r foarte scump. Trezvia d inuind mult
in om, se face c l uz a vie ii drepte i pl cute lui
Dumnezeu. Iar urcu ul în aceasta, ne deprinde cu
contempla ia i cu felul cum trebuie s punem în mi -
care, în chip convenit, cele trei p r i ale sufletului i
s ne p zim f r gre al sim urile. Ea spore te în
fiecare zi cele patru virtu i generale, în cel ce se îm-
p rt e te de ea.

2. Marele legiutor Moise, mai bine zis Duhul
Sfânt, ar tând lipsa de cusur, cur enia, l rgimea cu-
prinz toare i puterea în l toare a acestei virtu i, i
înv ându-ne cum trebuie s o începem i s o de-
prindem, zice: „Ia aminte la tine, s nu fie vreun cu-
vânt ascuns în inima ta”. Cuvânt ascuns nume te ar -
tarea, ca simplu gând, a vreunui lucru r u, urît de
Dumnezeu:¹ Pe aceasta P rin ii o numesc momeal
[atac] aruncat în inim de diavolul. Îndat ce aceasta
se arat min ii, îi urmeaz gândurile noastre, cari
intr în vorb cu ea în chip p tima .

3. Trezvia e calea a toat virtutea i porunca lui
Dumnezeu. Ea e numit i lini tea inimii [isihia]. Iar
des vâr it pân la golirea de orice n lucire, e tot
ca i paz a min ii.

4. Cel ce s'a n scut orb, nu vede lumina soarelui.
Tot a a cel ce nu e c l uzit de trezvie, nu vede cu

¹ μ μ μ , e defini ie a
atacului, luat dela Marcul Ascetul „Despre Botez”. Filoc. rom. vol. I, ed II,
p.. 298. Sf. Marcu ii zicea μ pentru c apare la început ca un
gândsimplu, inofensiv, la care nu ne-am lipit înc cu pl cerea trezit in noi.
Isichie îi zice a a pentru c e primul ce apare în noi din alt parte, c ruia
urmeaz s -i r spund gândurile noastre.

îmbel ugare razele harului de sus, nici nu se va slobozi de lucrurile, de cuvintele i de gândurile rele i urîte de Dumnezeu. Acesta la moarte nu va sc pa liber de c peteniile tartarului.

5. Aten ia e lini tea neîncetat a inimii fa de orice gând. Ea r sufl i cheam pururea i neîncetat numai pe Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu i Dumnezeu, i împreun cu El se împotrivesc te cu b rb ie vr ma ilor. i numai Lui se m rturise te, care are toat puterea s ierte p catele. Dar îmbr cându-se neîncetat, prin aceast chemare, în Hristos, care singur cunoa te în chip ascuns inimile, sufletul încearc în tot felul s ascund de toi oamenii dulcea a lui i lupta din untru, ca nu cumva vicleanul s fac s înainteze r utatea lui i s surpe, pe neb gate de seam , lucrarea cea bun .

6. Trezvia e fixarea st ruitoare a gândului i a e-zarea lui în poarta inimii, ca s priveasc gândurile ho e ti cari vin i s asculte ce zic i ce fac ucigaele i care este chipul f urit i în lat de diavoli, care încearc s am geasc mintea prin n luciri. În-su indu-ne aceste osteneli, ele ne înva , cu mult tiin , iscusin a r zboiului min ii.

7. Frica îndoit , p r sirile din partea lui Dumnezeu i întâmpl rile pov uitoare ale încerc rilor dau na tere aten iei ca supraveghetoare continu în mintea omului, care încearc astfel s astupe izvorul gândurilor i faptelor rele. Pentru ea sunt deci i p r sirile i încerc rile nea teptate din partea lui Dumnezeu, pentru îndreptarea vie ii noastre. i mai ales pentru cei ce au gustat odihna acestei bun t i, dar pe urm sunt f r grij . Iar continuarea na te deprinderii; iar aceasta o îndesire fireasc a trezviei; în sfâr it aceasta, prin însu irea ei, face cu putin contemplarea lini tit a r zboiului de mai înainte. Ei îi

urmeaz rug ciunea st ruitoare a lui Iisus i lini tea dulce i f r n luciri a min ii i starea care vine din Iisus.

8. Cugetarea fixându-se i chemând pe Hristos împotriva vr ma ilor i c utându- i sc pare a la El, ca o fiar înconjurat de mul i câini, i a ezându-se pe sine în untrul cet ii, prive te cu mintea de departe asalturile spirituale ale nev zu ilor vr ma i; iar prin faptul c st mereu cu F c torul de pace Iisus împotriva lor, r mâne nev t mat de ei.

9. Dacă e ti veghiator, i s'a dat s fii i v zut prezent din orele de diminea , dar s i vezi pe al ii. tii ce zic, iar de nu, fii cu luare aminte i vei în elege.

10. Corpurile m rilor constau din ap mult . Iar fiin a i fundamentul trezviei, al aten iei, al lini tii suflete ti adânci i abisul vederilor fericite i negr ite, al smereniei recunosc toare, al drept ii i al dragostei const din trezvia cea mai deplin i din rug ciunea f r gânduri a lui Iisus Hristos, care trebuie f cut strâns i des, neîncetat i cu osteneal , f r s sl be ti.

11. „Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra în Împ r ia cerurilor, ci cel ce face voia Tat lui Meu”.¹ Iar voia Tat lui aceasta e: „Cei ce iub i pe Domnul, urî i cele rele”.² A a dar, deodat cu rug ciunea lui Iisus Hristos, s urîm i gândurile rele; i iat c am f cut voia lui Dumnezeu.

12. Domnul nostru i Dumnezeu cel întrupat ne-a pus înainte ca pild a toat virtutea i ca model al întregului neam omenesc i ca ridicare din vechea c dere, via a Sa a tot virtuoas în trup, ca pe o zugr vitur . Iar împreun cu toate virtu ile Sale, pe

1 Mat. 7, 21.

2 Ps. 96, 10

cari ni le-a ar tat, este i aceea c dup Botez, suindu-se în pustie, începe lupta mintal cu post, diavolul apropiindu-se de El ca de un om simplu. i prin acest mod al biruin ii, St pânul ne-a înv at i pe noi nevrednicii, cum trebuie s purt m lupta fa de duhurile r ut ii, adic în smerenie, cu post, cu rug ciune i cu trezvie; El care n'avea trebuin de ele, ca cel ce era Dumnezeu i Dumnezeul Dumnezeilor.

13. Iar câte sunt, dup mine, felurile [modurile] trezviei, în stare s cure e mintea treptat de gândurile p tima e, iat nu m voi u lenevi s i le însemnez într'un graiu neîmpodobit i neme te ugît. C ci n'am socotit c , asemenea povestirilor de r z-boiu, s ascund în acest tratat folosul prin cuvinte, mai ales pentru cei mai simpli. Iar tu, fiule Teodule, ia aminte la cele ce cite ti.

14. A a dar, un fel [mod] al trezviei e s - i su-praveghezi des fantazia,¹ adic atacul, ca neavând fantezia la dispozi ie, Satana s nu poat f uri gânduri mincinoase, pentru a le înf i a min ii spre am - gire mincinoas .

15. Altul const în a avea pururea inima t când adânc i lini tit de orice gând; i s ne rug m.

16. Altul, s chem m cu smerenie neîncetat pe Domnul Iisus Hristos în ajutor.

17. Alt mod st în a avea în suflet neîncetat amintirea mor ii.

18. Toate aceste lucr ri, iubitele, împiedec gândurile rele, ca ni te portari. Iar despre trebuin a de a c uta la cer i a socoti p mântul ca nimic, lucru de folos împreun cu altele, voi u gr i în alt loc mai pe larg, dac Dumnezeu îmi va da cuvânt.

19. Dac t iem numai pentru pu in vreme pricinile patimilor i ne ocup m cu vederile duhovni-

1 Imagina ia.

ce ti, dar nu st ruim în ele, f când din aceasta lucrul nostru, cu u urin ne întoarcem iar i la patimile trupului, f r s culegem alt rod de acolo, decât întunecarea des vâr it a min ii i abaterea spre cele materiale.

20. Cel ce se lupt înl untru, trebuie s aib în aceea i clip aceste patru: smerenie, aten ie deplin , împotrivire i rug ciune. Smerenie — fiindc lupta lui este fa de dracii cei mândri, potrivnici smereniei; i ca s aib în mâna inimii ajutorul lui Hristos, pentru c Hristos ur te pe cei mândri. Aten ie — ca s - i fac inima pururea f r niciun gând, chiar bun dac ar p rea. Împotrivire — pentru ca atunci când ar cunoa te cu agerime pe cel ce vine, îndat s se opun cu mânie celui viclean. " i voiu r s punde, zice, celor ce m oc r sc:¹ oare nu lui Dumnezeu se va supune sufletul meu?"² Rug ciune — ca îndat dup împotrivire s strige c tre Hristos într'un suspin negr it; i atunci cel ce se lupt va vedea pe vr ma risipindu-se prin numele sfânt i închinat al lui Iisus Hristos, ca praful de vânt, sau ca fumul ce se mistue, împreun cu n lucirile lui.

21. Cel ce nu are rug ciune curat de gânduri, nu are arm pentru lupt . Iar rug ciune numesc pe aceea care se lucreaz necontenit în adâncurile sufletului, ca prin chemarea lui Iisus vr ma ul ce se lupt întrascuns s fie biciuit i ars.

22. Tu e ti dator s prive ti cu o c ut tur ager i încordat a min ii, ca s cuno ti pe cei ce într . Iar cunoscându-i, îndat s zdrobe ti, prin împotrivire, capul arpelui. i odat cu aceasta, strig cu suspin c tre Hristos i vei sim i ajutorul nev zut dum-

1 Ps. 118, 42.

2 Ps. 61, 1.

nezeesc i atunci vei vedea luminând departe cur ia i dreptatea inimii.

23. Precum cel ce ine în mân o oglind , dac st în mijlocul multora i se prive te în ea i vede fa a a a cum este, dar vede i pe a altora, cari se apleac spre aceea i oglind , tot astfel cel ce se apleac spre inima sa i vede starea sa în ea, dar vede i fe ele negre ale Arapilor spirituali.

24. Dar mintea nu poate s biruiasc n lucirea dr ceasc numai prin sine. S nu cumva s îndr zneasc aceasta. C ci fiind vicleni, se prefac c sunt biruii, dar pe de alt parte o fac s cad prin slava de art . Prin chemarea lui Iisus Hristos îns , ei nu rabd s stea i s te în ele nici m car o clip .

25. Vezi s nu-i faci p reri înalte despre tine, ca Israel cel de odinioar , i s te predai i tu vr ma ilor spirituali. C ci acela, fiind izb vit de Egipteni prin Dumnezeuul tuturor, i-a n scocit sie- i ca ajutor idol turnat.

26. Iar prin idol turnat s în elegi mintea noastr slab , care, cât vreme cheam pe Iisus Hristos împotriva duhurilor r ut ii, le izgone te u or i cu tiin m iastr pune pe fug puterile nev zute i r zboinice ale vr ma ului. Dar când îndr zne te nes buit s se razeme cu totul pe sine, se rostogole te ca pas rea zis Oxypteros [repede sbur toare]. „Spre Dumnezeu, zice, a n d jduit inima mea i am fost ajutat; i a înflorit iar i trupul meu”.¹ Sau: „Cine, afar de Domnul, m va ridica pe mine i va sta împreun cu mine împotriva nenum ratelor gânduri uneltite cu viclenie?”² Iar cel ce se n d jdue te în sine i nu în Dumnezeu, va c dea c dere jalnic .

1 Ps. 27, 9-10.

2 Ps. 93, 16.

27. Chipul i rânduiala lini tii inimii, acesta este: Dac vrei s lup i, s - i fie mica gânganie a p ian-jenului pururea pild . Iar de nu, înc nu te-ai lini tit cum trebuie cu mintea. Acela vâneaz mu te mici. Iar tu, dac faci a a i vrei s - i câ tigi lini tea sufletului cu osteneal , nu înceta s ucizi pururea „pruncii babilone ti”. C ci pentru aceast ucidere vei fi fericit de Duhul Sfânt, prin David.

28. Precum nu e cu putin s se vad marea Ro ie pe cer în mijlocul stelelor i precum nu poate omul s umble pe p mânt f r s respire aerul acesta, a a nu e cu putin s ne cur im înima noastr de gânduri p tima e i s izgonim pe vr ma ii spirituali din ea, f r chemarea deas a lui Iisus Hristos.

29. Dac petreci pururea în inima ta cu cuget smerit, cu pomenirea mor ii, cu învinuirea de sine, cu împotrivire i cu chemarea lui Iisus Hristos i umbli cu luare aminte în fiecare zi cu aceste arme, pe calea strâmt , dar aduc toare de bucurie i de desf tare a min ii, vei ajunge la sfintele vedenii [contempla ii] ale Sfin ilor i i se vor lumina taine adânci de c tre Hristos, „în care sunt ascunse comorile în elepciunii i ale cuno tin ii”¹ i „în care locue te toat plin tatea Dumnezeirii trupe te”.² C ci vei sim i lâng Iisus c Duhul Sfânt salt în sufletul t u. Pentru c dela El se lumineaz mintea omului s priveasc cu fa a descoperit . „C ci nimenea nu nume te pe Iisus Domn, f r numai în Duhul Sfânt”,³ care adevere te în chip tainic pe Cel c utat.

30. Dar iubitorii de înv tur trebuie s mai tie i aceea c pisma ii draci adeseori ascund i retrag dela noi r zboiul, pismuindu-ne vr ma ii pentru folosul, cuno tin a i urcu ul spre Dumnezeu ce le-am

1 Colos. 2. 3.

2 Ibid. 9.

3 I Cor. 12, 3,

avea din r zboiu i pentru ca, nepurtând noi de grij , s ne r peasc f r de veste mintea i s ne fac iar i neateni cu cugetul. C ci scopul neconținut i lupta lor este s nu ne lase s fim cu luare aminte la inima noastră , cunoscând bog ia adunat în suflet din aten ia de fiecare zi. Dar noi s ne ridic m atunci cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos spre vederi [contempla ii] duhovnice ti i r zboiul iar i vine în minte; dar toate s le facem numai cu sfatul, ca s zic a a, al Domnului însu i, i cu smerenie.

31. C ci petrecând în chinovie, trebuie s t iem toat voia noastră din proprie hot rre i cu drag inim , însu i Dumnezeu fiind cu proestosul nostru. i a a s ne facem i noi ca ni te lucruri de vânzare, lipsite de voin . Iar ca metod în acestea se cuvine s nu ne punem în mi care iutimea f r judecat i împotriva firii, i pe urm s ne afl m f r îndr sneal în r zboiul nev zut. C ci voia noastră , net iat de noi de bun voie, obi nue te s se mânie pe cei ce încearc s o taie f r s vrem. Iar din aceasta, iu imea stârnindu-se cu l tr turi rele, nimice te cuno tin a luptei, pe care abia cu mult oste-neal am putut-o dobândi. C ci iu imea are putere stric toare. Dacă e mi cat spre gânduri dr ce ti, le stric i le omoar pe acelea; dacă iar i se turbur împotriva oamenilor, stric gândurile cele bune din noi. A a dar iu imea, precum v d, e stric toare a oric ror fel de gânduri, fie rele, fie de-a dreapta, dacă se nimeresc. C ci ea ni s'a dat de Dumnezeu ca arm i ca arc, dacă nu e folosit în amândou p r ile. Iar dacă lucreaz în chip diferit, e stric toare. C ci eu am cunoscut un câine, de altfel îndr zne împotriva lupilor, care sfâ ia i oile.

32. Astfel trebuie s fugim de seme ie, ca de veninul de aspid i s ocolim multele întâlniri, ca pe

ni te erpi i pui de vipere. C ci acestea pot s ne duc repede la des vâr ita uitare a r zboiului celui dinl untru i s coboare sufletul dela bucuria înalt , pe care o are inima din cur ie. Fiindc blestemata uitare se opune aten iei ca apa focului i în toat vremea o r sboe te cu putere. C ci dela uitare ajugem la negrij , iar dela negrij la dispre , la lâncezeal i la pofte necuviincioase. i a a ne întoarcem iar i înd r t, ca i câinele la v rs tura sa. S fugim a a dar de seme ie, ca de un venin de moarte. Iar r ul uit rii i cele ce izvor sc din ea le vindec sigur paza min ii i chemarea neîncetat a Domnului nostru Iisus Hristos. C ci f r El nu putem face nimic.

33. Nu se întâmpl i nu e cu puțin s te împrietene ti cu arpele i s -l por i la sân, nici s desmierzi, s sluje ti i s iube ti în tot chipul trupul — afar de cele de trebuin i de nevoe — i s îngrije ti totdeodat de virtutea cereasc . C ci arpele mu c pe cel ce-l îngrije te, iar trupul întineaz în pl ceri pe cel ce-l sluje te. Când trupul gre e te, s fie lovit f r cru are ca un rob fugar, plin de must, s cunoasc pe st pânu l biciului. S nu petreac în crâ m ; râna stric cioas , roaba i întunecata s nu uite pe st pâna nestric cioas .¹ Pân la moarte s nu te încrezi în trupul t u. „Voia trupului este du man lui Dumnezeu”,² c ci nu se supune legii lui Dumnezeu; i „trupul pofte te împotriva duhului”.³ „Iar cei ce sunt în trup, nu pot pl cea lui Dumnezeu”.⁴ Noi îns nu suntem în trup, ci în duh.

34. Lucrul înfrân rii e s mi te pururea mânia spre r zboiul dinl untru i spre dispre uirea de sine; al în elepciunii, s mi te ra iunea spre trezvie deplin

1 Roaba e trupul (), st pâna e, sufletul ().

2 Rom. 8, 7.

3 Gal. 5, 17.

4 Rom. 8, 8.

i neconținut i spre contemplarea duhovnicească ; al drept ii, s îndrepte partea poftitoare spre virtute i Dumnezeu; iar al b r b iei, s c l uzească - cele cinci sim ur i i s le p zească s nu se întineze prin ele omul nostru cel dinl untru, care este inima, i cel dinafar , care este trupul.

35. „Peste Israil m rirea Lui;”¹ adic peste mintea v z toare coboar frumuse ea slavei lui Dumnezeu, pe cât e cu puțin . „ i puterea Lui în nouri”, adic în sufletele luminoase, cari privesc în dimine i spre Cel ce ade deadreapta Tat lui i le trimite lumin , a a cum î i trimite soarele razele sale în nourii cura i, ar tându- i frumuse ea sa.

36. P c tuind unul, zice dumnezeiasca Scriptur , va pierde bun tate mare, adic p c tuind mintea, pierde mânc rile i b uturile de ambrozie din capitolul dinainte.

37. Nu suntem mai tari ca Samson, nici mai înlepi ca Solomon, nici mai cunosc tori ca David, nici mai iubitori de Dumnezeu ca Petru verhovnicul. S nu ne încredem, a a dar, în noi. C ci zice Scriptura: „Cel ce se încrede în sine, va c dea c dere jalnic ”.

38. S înv m dela Hristos smerit cugetare; dela David, umilin ; iar dela Petru, s plângem pentru c derile ce ni se întâmpl . Dar s nu desn d jduim ca Samson, ca Iuda i ca Solomon cel prea în elept.

39. „C ci diavolul umbl r cnind ca un leu, c u tând pe cine s înghit ”,² împreun cu puterile sale. Prin urmare, s nu înceteze niciodat aten ia inimii, trezvia, împotrivirea i rug ciunea c tre Hristos Iisus, Dumnezeul nostru. C ci ajutor mai mare, afar de

1 Ps. 67, 35.

2 I Petru 5, 8.

Iisus, nu vei afla în toată viaa ta. Fiindcă numai Domnul singur cunoaște, că Dumnezeu, vicleniile, mesteugirile și în el ciunile dracilor.

40. Așa dar sufletul său se încreadă în Hristos și să-l cheme pe El și să nu se înfricoșeze nicidecum. Căci nu luptă singur, ci cu înfricoșatul împărat Iisus Hristos, Făcătorul tuturor celor ce sunt, trupești și netrupești, sau văzute și nevăzute.

41. Precum ploaia cu cât mai mult cade pe pământ, cu atât îl înmoaie mai mult, așa și sfântul nume al lui Iisus, strigat de noi fără gânduri, cu cât îl chemăm mai des, înmoaie pe mântul inimii noastre și îl umple de bucurie și veselie.

42. Cei neîncercați e bine să știe și aceasta, că noi cei greoi și povârniți spre pământ cu trupul și cu cugetul nu putem în nici un alt chip, decât prin neconținută trezvie a minții și prin chemarea lui Iisus Hristos, Dumnezeu și Făcătorul nostru, să biruim pe vrăjmașii netrupești și nevăzuți, cari ne vreau răul și sunt iscusiți în a ni-l face, cari sunt ageri și uori și încercați în războiul pe care-l poartă din anii dela Adam și până astăzi. De aceea celor neîncercați rugăciunea lui Iisus Hristos să le fie mijlocul de a proba și de a cunoaște binele. Iar celor încercați, să le fie făptuirea, probarea și liniștea cel mai bun mod și învârtitor al binelui.

43. Precum copilul mic și fără răutate, văzând pe vreun făcător de năluciri, se bucură și se ia după el din nevinovăție, așa și sufletul nostru, fiind simplu și bun — căci așa a fost creat de bunul Stăpân — se desfată de momelele nălucilor diavolului; și amăgii, aleargă spre cel rău ca la cineva bun, precum aleargă porumbii la cel ce întinde curse puilor ei. Și așa îi amestecă gândurile sale cu nălucirea momelii diavolești. Dacă întâlnește pe fața unei femei frumoase, sau

altceva oprit cu totul de poruncile lui Iisus Hristos, voie te s pl nuiasc ceva cu ele, ca s prefac în fapt ceea ce i s'a ar tat frumos. i atunci, c zând la consim ire, preschimb , prin mijlocirea trupului, în fapta nelegiuirea din cugetare, spre osânda proprie.¹

44. Acesta-i me te ugul vicleanului; i cu aceste s ge i otr ve te tot sufletul. De aceea nu e f r pri-mejdie s l s m s între în inima noastr gândurile, înaintea ca mintea s ne fi fost mult cercat în r z-boiu, i mai ales la început. Fiindc într'o clip sufletul nostru se încânt de momelile diavole ti, se îndulce te de ele i le urmeaz . Ci trebuie numai s le în elegem i îndat s le t iem de cum r sar i ne atac [ne momesc]. Dar dup ce, prin r zboire îndelungat în acest lucru minunat, mintea s'a exercitat în el i-l în elega i a dobândit deprinderea neîncetată a r zboiului, încât p trunde cu adev rat gândurile, i cum zice Proorocul: „Poate st pâni u or vulpile cele mici", atunci trebuie s lase gândurile s vin în untru, apoi s le r zboiasc în Hristos, s le v deasc cu tiin i s le doboare.

45. Precum e cu neputin ca printr'un an s treac foc i ap deodat , tot a a este cu neputin s între în inim p catul, de nu va bate mai întâi în u a inimii prin n lucirea momelii viclene.

46. Întâi este momeala [atacul]; al doilea, înso-irea sau amestecarea gândurilor noastre cu ale dracilor vicleni;² al treilea, consim irea [învoirea] min ii de a se afla între cele dou feluri de gânduri ce se

1 ordinea în care momeala devine p cat cu fapta.

2 Traducere literal : „înso irea sau gândurile noastre i ale dracilor vicleni devenite amestecate". repetat ideea din cap. 43: „i a a mintea i i amestec gândurile sale cu n lucirea momelii diavole ti". Aceasta se produce prin „îndulcirea" () noastr de momeal (cap. 44). Îndulcirea aceasta e uncleiu care face s se înso easc , s se lipeasc , s se uneasc (copula ie,

să tuesc în chip p c tos;¹ al patrulea este fapta dinafar , sau p catul. Dacă , prin urmare, mintea va fi atent prin trezvie, prin împotrivire i chemarea Domnului Iisus, va pune pe fug n lucrarea momelii delar s rirea ei, cele ce urmează din ele r mânând f r împlinire. Căci cel viclean, fiind minte netrupească , nu poate amăgi altfel sufletele, decât prin n lucrare i gânduri. Despre momeala David zice: „În, dimineața am ucis pe toți p c toții p mântului”² i celelalte; iar despre consimire, marele Moise zice: „ i nu te vei învoi cu ei”.

47. Mintea cu minte se încaeră la lupt în chip nevzut; mintea dărească cu mintea noastră . De aceea e de trebuință să strigăm c tre Hristos ca să depărteze mintea dărească , iar biruina să ne-o dea nouă , ca un iubitor de oameni.

48. Chipul liniștii din inimă s - i fie cel ce are o oglindă i se uită în ea; i atunci vei vedea cele scrise spiritual în inima ta, rele i bune.

49. Ia seama să nu ai niciodată în inima ta nici un gând, nici nerațional, nici rațional, ca a a să cunoști cu adevărat pe cei de alt neam, adică pe cei întâi născuți ai Egiptenilor.

50. Cât de bună , de plăcută , de luminoasă i de dulce, cât de frumoasă i de strălucitoare virtute este

zice traducerea latinească) gândurile noastre cu gândul simplu (neîndulcit încă de aderența noastră) aruncat de Satana. Definiția momelii i ideea c transformarea ei în pcat se face prin aderarea gândurilor noastre la ea, e luată după Marcu Ascetul (Despre legea duhov. 140, Filoc. I 243; Despre Botez, Filoc. I, 285 ,a.). Dar schema celor patru momente o găsim pentru prima dată la Isichie (momeala , însoțire, consimire, fapt).

1 În fața „însoțirii” (μ) r spun numai gândurile noastre momelii; în fața consimirii ne dăm aprobarea i noi înșine, ca subiect al gândurilor (mintea), de a lua parte la sfatul p c tos al celor două feluri de gânduri.

2 Ps. 50, 8.

trezvia, c l uzit de Tine, Hristoase, pe drum bun i umblând cu mult smerenie a minii omene ti, care vegheaz . C ci îi i întinde pân la mare i pân în adâncul vederilor ramurile ei i pân la râurile tainelor desf t toare i dumnezeu ti, mugurii ei; i adap mintea, ars de mult vreme, din pricina necredinii, de s r tura duhurilor rele i a cugetului du m nos al trupului, care este moarte.

51. Trezvia se aseam n sc rii lui Iacov, deasupra creia st Dumnezeu i pe care umbl sfinii îngeri. C ci terge din noi tot r ul. Ea taie vorba, oc rîrea, clewetirea i toat lista relelor v zute, neîng duind s fie lipsit , din pricina lor, nici m car pentru pu în vreme de dulcea proprie.

52. S o cultiv m, fra ii mei, pe aceasta cu râvn . i sburând în vederile ei cu cuget curat, împreun cu Iisus, s începem a ne privi p catele noastre i via a de mai înainte. Ca frân i i umili i de amintirea p catelor noastre, s avem nedeslipit de noi ajutorul lui Iisus Hristos, Domnul nostru, în r zboiul nev zut. C ci de ne vom lipsi de ajutorul lui Iisus, prin mândrie, sau slav de art , sau iubire de noi în ine, vom pierde cur ia inimii, prin care Dumnezeu se face cunoscut omului; fiindc pricin a bunului al doilea, precum ni s'a f g duit, este cel dintâi.

53. Mintea atent la lucrarea ei ascuns , va dobândi împreun cu celelalte bunuri, cari izvor sc din lucrarea neîncetat a p zirii de sine, i izb virea celor cinci sim uri de relele din afar . C ci fiind neîncetat atent prin virtutea i prin trezvia sa, i vrând s se desf teze cu gândurile cele bune, nu îng duie s fie furat prin cele cinci sim uri, când se apropie de ea gândurile materiale i de arte. Ci cunoscând în el ciunea lor, le retrage de cele mai adeseori în l untrul s u.

54. Stăruie întru minii, şi nu vei obosi în ispite; dar dacă pleci de acolo, răbdă cele ce-ţi vin asupra.

55. După cum celor ce săvârşesc fapte socoteale folositoare, absintul amar, al celor cu purtare păcătoasă le este de folos şi profităscule.

56. Deci dacă nu vrei să profiti, şi nu vrei nici să faci rele. Pentru că lucrul dintâi urmează fărâbatere celui de al doilea. Căci ceea ce seamănă fiecare, aceea va şi secera. Semănând deci cu voia cele rele, şi secerându-le fără voie, suntem silii şi ne minăm de dreptatea lui Dumnezeu.

57. Minte se orbeşte prin aceste trei patimi: prin iubirea de argint, prin slava de artă şi prin plăcere.

58. Cunoştinţa credinţei, tovarăşele firii noastre, nu se slăbesc pentru nimic altceva, decât din pricina aceloră.

59. Iuime, mânia, războaiele, uciderile şi toată lista celorlalte rele, din pricina aceloră sau întru atât de mult între oameni.

60. Cel ce nu cunoaşte adevărul, acela nu poate nici să creadă cu adevărat. Căci cunoştinţa premerge după fire credinţă. Cele spuse de Scriptură n-au fost spuse numai ca să le înelegem, ci ca să le şi facem.

61. Şi ne apucăm deci de lucru. Căci înaintând aşa, pas cu pas, vom afla că nu numai nădejdea în Dumnezeu, ci şi credinţa tare, cunoştinţa mai înaltă, izbăvirea de ispite, darurile harismelor, mărturisirea din inimă şi lacrimile strălucitoare, le vin credincioşilor numai prin rugăciune; dar nu numai acestea, ci şi răbdarea necazurilor ce vin peste noi, iertarea sinceră a aproapelui, cunoaşterea legii duhovniceşti, aflarea dreptăţii lui Dumnezeu, cercetarea Duhului Sfânt, darea comorilor duhovniceşti şi toate câte le-a

f g duit Dumnezeu s le dea oamenilor credincio i, atât aici cât i în veacul viitor. Scurt vorbind, este cu neputin ca sufletul s se arate dup chipul lui Dumnezeu altfel, decât prin darul [harisma] lui Dumnezeu i prin credin a omului, st ruind în minte cu mult smerenie de cuget i cu rug ciunea ce nu se împr tie.

62. Am spus din experien c este cu adev rat un mare bun, ca cel ce voe te s - i cur easc inima, s cheme necontenit pe Domnul Iisus împotriva vr jma ilor spirituali. Dar iat cum se acopere cuvântul spus de mine din experien cu m rturiile Scripturii: „Preg te te-te, zice, Israile, s chemi numele Domnului Dumnezeuului t u". Iar Apostolul zice: „Rugai-v neîncetat".¹ Domnul nostru de asemenea zice: „F r de Mine nu pute i face nimic; cel ce r mâne întru Mine i Eu întru el, acela aduce rod mult".² i iar i: „De nu va r mânea în Mine, se va scoate afar ca ml di a".³ Mare bun este rug ciunea. C ci ea cuprinde toate bunurile, ca una ce cur e te inima, în care Dumnezeu se face v zut celor credincio i.

63. Bunul smereniei e greu de câ tigat. Aceasta fiindc e aduc tor de în l are i iubit lui Dumnezeu i pierz tor aproape al tuturor relelor urâte de Dumnezeu i afl toare în noi. Vei afla u or într'un om lucr rile par iale ale altor multe virtu i. Dar c utând în el mireasma smereniei, anevoie o vei g si. De aceea, trebuie mult trezvie pentru a dobândi bunul acesta. Scriptura zice c diavolul este necurat, fiindc a lep dat dela început acest bun al smeritei cuget ri i a iubit mândria. De aceea e i numit duh necurat în toate Scripturile. C ci ce necur ie trupeasc poate s - i adune cel ce este cu totul necorporal, netrupestc,

1 I Tes. 3, 17.

2 Ioan 15, 5.

3 Ibid 6.

nea ezat într'un loc, ca să i se zică, din această latură, necurat? Este vădit că din pricina mândriei a fost numit necurat, deoarece din înger curat și luminos, s'ar arătat pe urmă spurcat. Căci necurat este înaintea Domnului tot cel ce se înalță cu inima. Fiindcă primul păcat este, zice, mândria. De aceea a zis și mândrul Faraon: „Pe Dumnezeul tău nu-l ții și pe Israil nu-l voi lăsa să plece”.¹

64. Sunt multe lucrurile minii, cari pot să ne aducă darul bun al smeritei cugetări, dacă vom fi cu grijă la mântuirea noastră. De pildă, amintirea păcatelor cu cuvântul, cu fapta și cu gândul și alte multe ajută la sporirea smeritei cugetări, dacă sunt adunate în contemplație. Smerenie adevărată cântă cineva și când merge în sine faptele să vădite în fiecare zi de cei apropiați între cari petrece și le pune alături cu ale sale. În felul acesta, văzând mintea puțin tatează proprie și cât e de departe de desvârșirea fraților, omul se va socoti pe sine puțin și cenușă și nu om, ci un câne oarecare, ca unul ce e mai prejos și mai puțin în toate decât toți oamenii raionali de pe pământ.

65. Zice gura lui Hristos, stâlpul Bisericii, marele nostru Părinte Vasile: „Mult ne ajută să nu păcățuim, nici să cadem în ziua următoare în aceleași greșeli, ca, după încheierea zilei, să cercetăm în conștiința noastră noi înșine cele ale noastre: ce am greșit și ce am săvârșit după dreptate? Aceasta o facea și Iov pentru sine și pentru copiii săi. Căci socotelile din fiecare zi luminează ceea ce se face sau e de făcut în fiecare ceas”. Și iarăși tot el zice: „Măsură e lucrul cel mai bun”.

66. Iar altul dintre înțelepții în cele dumnezeiești a zis: „Începutul rodirii este floarea și începutul fructului

¹ Ieire 5, 2.

tuirii înfrânarea". Prin urmare, s ne înfrân m; iar aceasta, cu m sur i cu cântar, cum ne înva P rin ii. Toat ziua celor dou sprezece ceasuri s o petrecem întru p zirea min ii. C ci f când a a, vom putea s stingem, cu Dumnezeu, p catul i s -l mic -or m printr'o anumit sil . Deoarece silit este i petrecerea virtuoaș , prin care se d Împ r ia Cerurilor.

67. Calea spre cuno tin este nep timirea i smerenia, f r de cari nimenea nu va vedea pe Domnul.

68. Cel ce se ocup neîncetat cu cele dinl untru, este cump tat. Dar nu numai atât, ci si contempl , cunoa te pe Dumnezeu i se roag . Aceasta este ceea ce zice Apostolul: „Umbla i în duh, i pofta trupului s nu o s vâr i i”.¹

69. Cel ce nu tie s umble pe calea duhovniceasc , nu poart grije de cuget rile p tima e; ci toat preocuparea lui se mi c în jurul trupului. Iar urmarea e c sau petrece în l comia pânteceleui, în desfrânare, în întristare, în mânie i pomenirea r ului i prin aceasta î i întunec mintea, sau se ded la o nevoie f r m sur i- i tulbur în elegerea.

70. Cel ce s'a lep dat de lucruri, de pild de femei, de bani i de cele asemenea, a f cut pe omul din afar monah, dar înc nu i pe cel din l untru. Dar cel ce s'a lep dat i de în elesurile p tima e ale acestora, l-a f cut i pe cel din l untru, care este mintea. Pe omul din afar u or îl face cineva monah, numai s vrea; dar nu puțin lupt se cere pentru a face pe omul dinl untru monah.

71. Cine s'a izb vit atunci în neamul acesta cu totul de în elesurile p tima e i s'a învrednicit pentru totdeauna de rug ciunea curat i nematerial , ceea ce este semnul monahului dinl untru?

¹ Gal. 5, 16.

72. Multe patimi sunt ascunse în sufletele noastre. Ele se dau pe fa abia atunci când apar pricinile.

73. Nu-i închina toat aten ia ta trupului, ci hot - re te-i lui nevoiu dup putere. i toat mintea ta întoarce-o spre cele dinl untru. C ci, „nevoiu a tru- peasc la pu în folose te, iar evlavia spre toate e de folos”.¹

74. Când patimile sau potolit, vine mândria. Iar aceasta se întâmpl fie pentruc n'au fost t iate pri- cinile, fie pentruc s'au retras dracii cu viclenie.

75. Smerenia i reaua p timire slobozesc pe om de tot p catul. Cea dintâi tae patimile sufletului, cea de a doua pe ale trupului. De aceea zice Domnul: „Ferici i cei cura i cu inima, c aceia vor vedea pe Dumnezeu”,² adic pe El i visteriile ascunse în El, când se vor cur i pe ei prin dragoste i înfrânare. i aceasta cu atât mai mult, cu cât vor întinde cur - irea.

76. P zirea min ii e un turn din care pot fi pri- vite ra iunile fiec rei virtu i, precum turnul de odi- nioar al lui David preînchipuia t ierea împrejur a inimii.

77. Precum privind cu sim urile cele v t m toare, ne p gubim, a a se întâmpl i cu mintea.

78. Precum cel ce a r nit inima plantei, a us- cat-o întreag , a a s în elegi i despre inima omului. Trebuie s fii cu luare aminte chiar în clipa aceea, pentruc tâlharii nu stau f r lucru.

79. Domnul, vrând s arate c toat porunca trebuie împlinit , pe de alt parte c înfierea s'a d - ruit oamenilor în sângele S u, zice: „Când ve i face cele poruncite vou , zice i c robi netrebnici sunte i

¹ I Timotei 4, 8.

² Mt. 5, 8.

i ceea ce am fost datori s facem, aceea am f cut".¹
Deaceea Împ r ia Cerurilor nu este plata faptelor,
ci harul St pânuului g tit slugilor credincioase. Iar
sluga nu cere slobozirea ca plat , ci mul ume te, ca
un îndatorat, i o prime te dup har.

80. Hristos a murit pentru p catele noastre, dup
Scripturi, i celor ce slujesc Lui bine, le d rue te slo-
bozirea. C ci zice: „Bine, slug bun i credincioas ,
peste pu ine ai fost credincioas , peste multe te voi
pune; într întru bucuria Domnului t u".² Dar înc nu
e slug credincioas cel ce se bazeaz numai pe cu-
no tin , ci cel ce crede prin ascultare lui Hristos
care a poruncit. C ci cel ce cinste te pe St pânu, face
cele poruncite de El. Iar gre ind sau neascultând,
rabd cele ce vin asupra sa ca cele ce i se cuvin.
Fiind deci iubitor de înv tur , f -te i iubitor de
osteneal . C ci cuno tin a simpl îngâm f pe om.

81. Încerc rile ce ne vin pe nea teptate, ne în-
va cu bun rost s ne facem iubitori de osteneal .

82. proprie stelei lumina din jurul ei; tot a a
e proprie cinstitorului i tem torului de Dumnezeu
simplitatea i smerenia. C ci nu este alt semn, care
s fac cunoscu i i s arate pe ucenicii lui Hristos,
ca cugetul smerit i înf i area umilit . Aceasta o
strig toate cele patru Evanghelii. Iar cel ce nu vie-
ue te a a, adic întru smerenie, cade din p rt ia
Celui ce s'a smerit pe Sine pânu la cruce i moarte,
care este i legiutorul cu fapta al dumnezeu tilor
Evanghelii.

83. „Cei înseta i, zice i, merge i la ap ",³ iar cei
înseta i de Dumnezeu, umbla i întru cur ia min ii. Dar
cel ce sboar spre în l ime prin cur ia ei, trebue s

1 Lc. 17, 10.

2 Mt. 25, 23,

3 Isaia 55, 1.

priveasc i spre p mântul pu în t ii, sale, fiindc nimenea nu e mai înalt ca cel smerit. C ci precum când lipse te lumina, toate sunt neguroase i întunecate, tot a a lipsind smerita cugetare, toate ale noastre sunt de arte i toate silin ele noastre dup Dumnezeu sunt putreg ioase.

84. „Iar sfâr itul cuvântului tot, auzi-l: teme-te de Dumnezeu i p ze te poruncile Lui”¹ i cu mintea i cu sim irea. C ci dac te sile ti s le p ze ti cu mintea, pu în trebuin vei avea de osteneli trupe ti ca s le p ze ti. C ci zice David: „Voit-am s fac voia Ta i legea Ta în mijlocul pântecelui meu”.² De nu va face omul în mijlocul pântecelui, adic în mijlocul inimii , voia lui Dumnezeu i legea lui , nu o poate face cu u urin nici în afar . i va zice c tre Dumnezeu cel f r trezvie i nep s tor: Nu vreau s cunosc c ile Tale. Desigur o va spune aceasta pentru lipsa ilumin rii dumnezeie ti, de care e plin cel p rta de ea, devenind tot mai neclintit în cele dumnezeie ti.

85. Precum sarea cea v zut îndulce te pâinea i ori ice mâncare i p streaz vreme îndelungat nestricate unele c rnuri, a a s în elegi c face i p zirea min ii cu dulcea a ei spiritual prin lucrarea ei minunat . C ci îndulce te în chip dumnezeesc i pe omul dinl untru i pe cel dinafar i izgone te puterea gândurilor rele i ne p ze te necontenit în cele bune.

86. Din momeal ies multe gânduri, iar din acea tea fapta v zut cea rea. Dar cel ce stinge îndat cu Iisus pe cea dintâi, a sc pat de cele urm toare i se va îmbog i în dulcea cuno tin dumnezeieasc prin care va afla pe Dumnezeu, care este pretutin-

1 Ecl, 12, 13.

2 Ps. 39, 9.

denea. Iar sprijinindu i oglinda min ii în El, se lumineaz necontenit, ca un geam [vitraliu] curat de soarele v zut. i atunci mintea, ajuns la cel mai de pe urm bun dorit, se va odihni în El de orice alt privire [contempla ie].

87. Deoarece tot gândul intr în inim prin închipuirea [n lucirea] vreunor lucruri sensibile, lumina fericit a dumnezeirii va lumina mintea atunci când aeasta se va odihni de toate i va p r si orice form ce vine din acestea. C ci str lucirea aceea se arat min iicurate când dispar toate gândurile [chipurile].

88. Cu cât e ti mai atent la cugetare, cu atât te vei ruga cu mai mult dor lui Iisus. i iar i, cu cât îi cercetezi cugetarea cu mai pu in grij , cu atât te vei dep rta mai mult de Iisus. Precum primul lucru lumineaz des vâr it v zduhul min ii, a a c -derea dela trezvie i dela dulcea chemare a lui Iisus îl întunec cu totul. C lucrul este firesc s fie a a, precum am spus, i nu altfel, o vei afla prin experien , din probarea cu lucrul. C ci virtutea i mai ales o lucrare ca aceasta, n sc toare de lumin i de desf tare, nu se poate înv a decât prin experien .

89. Pricina pentru care se cheam necontenit Iisus, cu dragoste plin de dulcea i de bucurie, este faptul c v zduhul inimii este plin de bucurie i de lini te, datorit aten iei des vâr ite. Iar pricina pentru care se cur des vâr it inima este Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu i Dumnezeu, pricinui-torul i f c torul bun t ilor. „Eu sunt, zice, Dumnezeu Cel ce face pace”.¹

90. Sufletul, care s'a umplut de binefaceri i s'a îndulcit de Iisus, r spl te te pe binef c tor cu bucurie i dragoste, prin m rturisire, mul umind i

¹ Isaia 45, 7.

chemând cu voluptate pe Cel ce-l umple de pace; cîci îl vede în mijlocul sîu spiritual, împroștiind nă-lucirile duhurilor rele.

91. „îi a privit, zice David, ochiul minii mele întru vrămații mei”¹ spirituali; „îi întru cei vițeni ce se rîscoală împotriva mea va auzi urechea mea”.

îi am văzut răsplata pînă la cîntecul de Dumnezeu în mine.

92. Iar cînd nu sunt în inimă nă-luciri, mintea se ține în starea cea după fire, fiind gata să se miște spre toată vederea [contemplația] desfructuare, duhovnicească și de Dumnezeu iubitoare.

93. Așa dar, precum am spus, trezvia și rugăciunea lui Iisus se susțin una pe alta. Cîci atențiunea supremă vine din rugăciunea neîncetată; iar rugăciunea, din trezvia și atențiunea supremă.

94. Pedagog bun și al sufletului și al trupului este pomenirea neîncetată a morții, prin care, trecînd peste toate cele de pînă atunci, să privim de acum la ea înșăși mereu, la patul pe care vom sta așa și în preajma morții, și la celelalte.

95. Nu trebuie, fraților, să împrăști eze somnul cel ce voește să rămână mereu nerănit. Ci trebuie să alegem una din două: sau să cadem și să ne piardă după ce a fost desbrăcat de virtuți, sau să stăpînim pururea cu mintea înarmată. Cîci și vrămaul stăpînește pururea cu oastea sa în linie de bătaie.

96. Din pomenirea și chemarea neîncetată a Domnului nostru Iisus Hristos se naște o anumită stare dumnezească în mintea noastră. Aceasta, dacă nu neglijăm rugăciunea neîncetată a minii către El, trezvia strîns și lucrarea de supraveghere, ci, să vîrîm îndurarea și la fel acest lucru, chemăm pe Domnul Iisus Hristos, strigînd cu ar-

¹ Ps. 91, 11.

doarea inimii, încât sfântul nume al lui Iisus s-a așezat în mijloc. Căci continuarea este maica deprinderii, fie că e vorba de virtute, fie de păcat. Iar aceasta stă până te pe urmă, căci i firea. Ajungând mintea în starea aceasta, caută pe urmă, ca un câine care vânează¹ un iepure în tufiuri. Căci așa caută și mintea gândurile cele rele. Dar acela căsătorit mănâncă, iar aceasta căsătorită se risipească.

97. Deci oricând și oridecâteori se întâmplă să se înmulțească în noi gândurile rele, să aruncăm în mijlocul lor chemarea Domnului nostru Iisus Hristos și le vom vedea îndată împrăștiindu-se ca fumul în vânt, cum ne învață experiența; iar mintea rămânând singură, să înceapă iarăși lucrarea atenției și a chemării neîncetate. Și de câte ori pe timim aceasta în urma împrăștiării, să facem așa.

98. Căci precum nu e cu puțin să intră în luptă cu trupul gol, sau să înotă în apă mare cu vestimentele, sau să trăiească respirația, așa este cu neputință să învingă războiul cel mintal și ascuns, să-l urmărească cu meșteșug și să-l împrăști, fără smerenie și necontenit rugăc către Hristos.

99. David cel prea mare în fațetă zice către Domnul: „Puterea mea prin tine o voi purta”.² Așa dar puterea de a păzi în noi liniștea mintală a inimii,³ din care nasc toate virtuțile, ne vine din ajutorul Domnului, care a dat și poruncile și care, strigat de noi neîncetat, alungă de la noi uitarea păcatelor, care strică liniștea inimii, ca apa focul. De aceea, monahule, să nu dormi spre moarte din negrijă, ci biciu-

¹ . In P. G. e . Hausherr, neavând decât textul din P. G., îi zice „câine laconic”. Op. c. p. 139.

² Ps. 58, 10.

³ Așa e în P. G. In Filoc. gr., e liniștea din mintă și inimă.

e te pe vr ma i cu numele lui Iisus; i cum a zis oarecare în elept,¹ s se lipeasc numele lui Iisus de r suflarea ta² i atunci vei cunoa te folosul lini tirii.

100. Când ne învrednicim, nevrednicii, cu fric i cu cutremur de dumnezeu tile i preacuratele taine ale lui Hristos, Dumnezeuul i Împ ratul nostru, atunci i mai mult s ar t m trezvia, p zirea min ii i osârdia, ca focul cel dumnezeesc, sau trupul Domnului nostru Iisus Hristos, s mistue p catele noastre i necur iile mici i mari. C ci intrând în noi, El alung îndat din inim duhurile viclene ale r ut ii i ne iart p catele f cute mai înainte i atunci mintea r mâne f r turburarea gândurilor rele. i dac dup aceea ne vom p zi cu osârdie mintea i vom sta în poarta inimii noastre, când ne vom învrednici iar i de ele, dumnezeescul trup ne va lumina i mai mult mintea i o va face asemenea unei stele.

SUTA A DOUA

1. Uitarea obi nue te s sting paza min ii, cum stinge apa focul. Dar rug ciunea necontenit a lui Iisus, împreun cu trezvia încordat , o nimice te cu totul din inim . C ci rug ciunea are lips de trezvie, precum lampa de lumina f cliei.

2. Trebuie s ne ostenim pentru p zirea celor cinstite. Iar cinstite cu adev rat sunt acelea cari ne p zesc de tot p catul prin sim uri i prin minte. Acestea sunt: paza min ii, împreun cu chemarea lui Iisus Hristos; privirea neîncetat în adâncul inimii; lini tea necontenit a cuget rii, ca s zic a a chiar i din partea gândurilor ce ni se par de-a dreapta; i si-

1 Ioan Sc rarul, P. G. 88 1112.

2 „ i de toat via a ta", adaug P. G.

lin a de-a ne afla goli i de gânduri, ca s nu ne în ele ho ii. C ci de i ne ostenim st ruind în inim , dar i mângâierea e aproape.

3. C ci inima p zit neîncetat, chiar dac nu i se îng due s primeasc formele, chipurile i n - lucirile duhurilor întunecate i viciene, obi nue te totu i s nasc din ea gânduri luminoase. Precum c rbunele na te flac ra, tot a a cu mult mai mult Dumnezeu, care locue te în inim dela Botez, dac afl v zduhul cuget rii noastre curat de vânturile r ut ii i p zit de supravegherea min ii, aprinde puterea noastr de în elegere spre contempla ie, ca flac ra ceara.

4. Trebue s învârtim pururea în cuprinsul min ii noastre numele lui Iisus Hristos, precum se învârte te fulgerul în v zduhul t riei, când e s înceap ploaia. Aceasta o tiu cu exactitate cei ce au experien a min ii i a r zboiului din untru. Deci s purt m dup o ordine r zboiul min ii astfel: întâi aten ie; pe urm , cunoscând c vr jma ul a aruncat un gând, s -l lovim în inim cu cuvinte de mânie i de blestem; în al treilea rând, s ne rug m îndat împotriva lui, adunându-ne inima în chemarea lui Iisus Hristos, ca îndat s se risipeasc n luca dr - ceasc , ca s nu se ia mintea dup n lucire, ca un prunc am git de oarecare f c tor de n luciri [scamator].

5. S ne ostenim ca David, strigând: Doamne Iisuse Hristoase. „R gu easc gâtlejul nostru i s nu sl beasc ochii min ii noastre dela a n d jdui întru Domnul Dumnezeuul nostru”.¹ S ne amintim pururea de pilda judec torului nedrept ii,² pe care a spus-o Domnul ca s ne arate c suntem datori s

1 Ps. 68, 4.

2 Luca 18, 8.

ne rugăm totdeauna și nu slăbim; și vom afla cântec și izbăvire.

6. Precum cel ce privește la soare este cu neputință să nu-și umple privirile de lumină îmbelugată, la fel cel ce se apleacă să privească vederea duhului inimii, nu poate să nu se lumineze.

7. Precum este cu neputință a trăi viața aceasta fără a mânca și a bea, tot așa este cu neputință, ca fără păzirea minții și curățirea inimii, care este și se numește trezvie, să ajungă sufletul la o stare duhovnicească și plăcută lui Dumnezeu, sau să se izbăvească de păcatul cu mintea, chiar de se silește cineva, de teama muncilor, să nu păcătuiască.

8. Dar și cei ce se reînăsc printr-o anumită străduință de la păcatul cu fapta, vor fi fericiți înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor și a oamenilor, fiindcă au luat cu sila Împărăția Cerurilor.

9. Acesta este folosul minunat, pe care-l are mintea din lăinițe: Toate păcatele bat mai întâi numai prin gânduri la ușa minții, încât dacă ar fi primite de cugetare, s'ar face apoi păcate sensibile și groase. Dar pe toate le taie virtutea cugetătoare a trezviei, nelăsându-le să intre în omul nostru lăuntric și să se prefacă în fapte rele. Iar aceasta o face prin înrâurirea și ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos.

10. Vechiul Testament este chipul nevoinței trupului, exterioare și sensibile, iar Sfânta Evanghelie, care este Noul Testament, este chipul atenției, adică al curățirii inimii. Și precum Vechiul Testament n'a desvârșit și n'a înțeles pe omul din untru în cinstirea de Dumnezeu [„că pe nimenea, zice Apostolul, n'a desvârșit legea”],¹ ci a împiedecat numai păcatele groase [căci doar pentru curățirea sufletului este mai mare lucru a tăia și gândurile dela

¹ Evrei 7, 19.

inim i amintirile rele, — ceea ce este propriu Evangheliei — decât a împiedeca scoaterea ochiului i a dintelui aproapelui], tot a a se poate spune i despre dreptatea i nevoia a trupeasc , adic despre post, înfrânare, culcarea pe jos, starea în picioare, priveghierea i celelalte, cari se obi nuesc în leg tur cu trupul i fac s se lini teasc partea afectiv [pasional] a trupului de p catul cu fapta. Cum am zis despre Vechiul Testament, bune sunt i acestea, c ci ele sunt o strunire a omului nostru din afar i un paznic împotriva patimilor cu fapta, ba mai mult, ele ne p zesc, sau ne împiedec i dela p catele cu mintea, de pild , ne izb vesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, de pism , de mânie i de celelalte.

11. Cur ia inimii îns , sau observarea i p zirea min ii, al c rei chip este Noul Testament, dac e i nut de noi cum trebuie, taie toate patimile i toate relele, desr d cinându-le din inim , i aduce în schimb bucurie, bun n d jduire, str pungere, plâns, lacrimi, cuno tin de noi în ine i de p catele noastre, pomenirea mor ii, smerenie adev rat , iubire nesfâr it fa de Dumnezeu i de oameni i dragoste dumnezeasc din inim .

12. Precum nu se poate s nu taie aerul dinafar , cel ce umbl pe p mânt, tot a a e cu neputin s nu fie r zboit pururea inima omului de c tre draci, sau s nu fie turburat de ei într'ascuns, chiar dac s vâr e te mult nevoia trupeasc .

13. Dac vrei s nu fi numai la ar tare monah bun, îng duitor i unit totdeauna cu Dumnezeu, ci s fi într'adev r i de fapt a a, îngrije te cu toat puterea de virtutea aten iei, care este paza i observarea min ii, o dulcea des vâr it a inimii, o lini te f r n lucriri, o stare fericit a sufletului, lucru care nu se afl în mul i.

14. C ci aceasta se nume te filosofia min ii. Urm re te-o întru mult trezvie i râvn fierbinte, împreun cu rug ciunea lui Iisus, cu smerenie, cu neîncetare, în t cerea buzelor sensibile i inteligibile, cu înfrânarea dela mânc ri i b uturi i dela tot lucrul vinovat; urm re te-o pe calea cuget rii, cu tiin , cu chibzuial i ea te va înv a, împreun cu Dumnezeu, cele ce nu le tiaai, iar cele ce mai înainte îi erau cu neputin s le prime ti în minte, — ca unul ce umblai în întunericul patimilor i al faptelor întunecate i erai acoperit de uitare i de v lm eala adâncului, — i le va face cunoscute, i le va lumina i i le va face în elese.

15. Precum v ile înmul esc grâul, astfel înmul e te aceasta tot binele în inima ta. Mai bine zis, Domnul Iisus Hristos, f r de care nu putem face nimic, i le va da acestea. La început îi va fi aceasta scar , pe urm carte de citit. Înaintând apoi, i se va descoperi ca cetate a Ierusalimului ceresc i vei vedea limpede cu mintea pe Hristos, Împ ratul puterilor lui Israil [împreun cu P rintele S u, Cel de o fiin , i cu Duhul Sfânt, Cel vrednic de închinare].¹

16. Dracii ne duc pururea spre p c tuire prin n lucire i minciun . De fapt, prin n lucirea iubirii de argint i a câ tigului l-au f cut pe tic losul de Iuda s vânz pe Domnul i Dumnezeul tuturor. i prin minciuna unei odihne trupe ti f r pre , a cinstei, a câ tigului i a slavei, l-au dus la spânzur toare i i-au pricinuit moartea ve nic . Tic lo ii l-au r spl tit cu ceea ce era contrar n lucirii sau momelii lor.

17. Prive te, cum prin n lucire, minciun i f - g dueli goale, ne fac s c dem du manii mântuirii noastre. Dar însu i Satana s'a rostogolit a a ca un

¹ Ce-i în parantez numai în textul din Filoc. gr., care de ast dat e mai dezvoltat.

fulger din în lîmi, fiindc i sa n lucit c este la fel cu Dumnezeu. i iar i a a l-a desp r it pe Adam de Dumnezeu, dîndu-i n lucirea demnit ii dumnezeu ti. i la fel obi nue te s -i am geasc vr jma ul cel mincinos i viclean pe to i cei ce p c tuesc.

18. Inima ni se acre te de veninul gîndurilor r ut ii, cînd uitarea ne desface pentru mult vreme de aten ia i de rug ciunea lui Iisus, din pricina negrijei noastre. Dar iar i ne îndulcim de sim irea i de dulcea a unei bucurii fericite, cînd s vîr im cele spuse mai înainte, cu t rie, cu râvn i cu sînguint în atelierul min ii noastre. C ci atunci râvnim s umbl m în lini tea inimii, nu pentru altceva, ci pentru dulcea pl cere i desf tare ce-o d ea sufletului.

19. tiin a tiin elor i me te ugul me te ugurilor e me te ugul gîndurilor viclene. Deci este un mod des vîr it i un me te ug minunat împotriva lor. El st în a privi în Domnul n lucirea momelii i a p zi cugetarea, precum p zim ochiul sensibil i privim ager cu el la ceea ce vine, poate, s -l loveasc i dep rt m, cât putem, orice gunoiu din el.

20. Precum z pada nu va na te flac r , sau apa foc, sau spinul smochin , a a nu se va libera inima niciunui om, de gînduri, de cuvinte i de fapte dr -ce ti, dac n'a cur it cele din l untru, n'a unit trezvia cu rug ciunea lui Iisus, n'a ajuns la smerenie i lini te sufleteasc i nu s'a sînguit pe acest drum cu râvn mult . Sufletul f r aten ie va fi în chip necesar sterp de tot gîndul bun i des vîr it, ca un catâr neroditor. În el nu este în elegerea pruden ei duhovnice ti. C ci numai dulcele bun i nume al lui Iisus aduce cu adev rat pace sufletului i golire de gîndurile p tima e.

21. Cînd sufletul e învoit cu trupul în cele rele, atunci zidesc amîndou cetate slavei de arte, turn

mândriei i gândurile necredincioase ce locuesc în ele. Dar Domnul tulbur unirea lor i o desface cu frica gheenei, silind sufletul st pân s vorbeasc i s cugete lucruri str ine i potrivnice trupului. Din această fric se na te i învr j bire, deoarece cugetul trupului este vr jma lui Dumnezeu i nu vrea s se supun legii lui Dumnezeu.

22. Faptele din fiecare zi trebuie s le cânt rim i observ m în fiecare ceas i seara s le facem cât putem de u oare prin poc în , dac vrem s biruim cu Hristos asupra r ut ii. i trebuie s lu m seama dac s vâr im toate faptele noastre sensibile i v - zute dup Dumnezeu, înaintea lui Dumnezeu i numai pentru Dumnezeu, ca s nu fim fura i în chip nerational de sim uri.

23. Dac câ tig m în fiecare zi, cu Dumnezeu, din trezvia noastr , nu trebuie s umbl m printre oameni f r grij , ca s nu ne p gubim prin multe întâlniri primejdioase, ci mai degrab trebuie s dispre uim cele de arte, pentru frumuse ea i câ tigul dulce i vrednic de iubit al virtu ii.

24. Suntem datori s mi c m cele trei p r i ale sufletului în chip cuvenit i potrivit cu firea, cum au fost create de Dumnezeu: Mânia, împotriva omului nostru din afar i a arpelui Satan. Mânia i-v , zice, împotriva p catului, adic mânia i-v pe voi în iv i pe diavolul. „Mânia i-v , ca s nu p c tui i împotriva lui Dumnezeu". Pofta trebuie s o mi c m spre Dumnezeu i virtute. Iar ra iunea s o punem în fruntea acestora amândou cu în elepciune i cu tiin , spre a porunci, a sf tui, a pedepsi i a st pâni cum st - pâne te împ ratul peste robi; i atunci ra iunea din noi le cârmue te pe acestea dup Dumnezeu. Iar dac patimile se r scoal împotriva ra iunii i vreau

s o conduc , s punem ra iunea peste ele. C ci zice fratele Domnului: „Dac nu gre e te cineva în cuvânt, acela e b rbat des vâr it, puternic s înfrâneze i întreg trupul" i celelalte.¹ Fiindc , vorbind adev rat, toat nelegiuirea i p catul se s vâr esc prin acestea trei, precum toat virtutea i dreptatea se sus în iar i prin acestea trei.

25. Mintea se întunec i r mâne neroditoare atunci când gr e te cuvinte lume ti, sau când, primindu-le în cuget, st de vorb cu ele, sau când trupul împreun cu mintea se ocup în de ert cu niscai lucruri supuse sim urilor, sau când monahul se ded la de ert ciuni. C ci atunci îndat pierde c ldura, str pungerea, îndr snirea în Dumnezeu i cuno tin a. C ci cu cât suntem mai aten i la minte, ne lumin m, i cu cât suntem mai neaten i, ne întunec m.

26. Cel ce urm re te i caut în fiecare zi pacea i lini tea min ii, acela va dispre ui cu u urin tot ce e supus sim urilor, ca s nu osteneasc în de ert. Iar dac î i nesocote te con tiin a sa, va dormi cu amar moartea uit rii, pe care dumnezeescul David se roag s nu o doarm .² C ci zice i Apostolul: „Cel ce cunoa te binele i nu-l face, p cat are".³

27. Mintea vine dela nep sare iar i la rânduiala i la trezvia sa, dac va începe s fie iar i cu grije i dac vom mi ca puterea de activitate a min ii noastre cu râvn fierbinte.

28. Nu va înainta asinul dela moar în afar de cercul în care a fost legat, nici mintea nu va înainta în virtutea ce o des vâr e te, dac nu-i va fi îndreptat cele din untru ale sale. C ci fiind mereu oarb cu ochii din untru, nu poate s vad virtutea i pe Iisus str lucind în lumin .

1 Iac. 3, 2.

2 Ps. 12, 1.

3 Iac. 4, 17.

29. Un cal sprinten i falnic salt cu desf tare când î i prime te c l re ul; iar mintea desf tându-se se va desf ta în lumina Domnului, intrând în dimine i izb vit de gânduri. Ea va porni dela puterea filosofiei sale active, ridicându-se pe ea îns i spre o putere negrit , care contempl virtu i i lucruri tainice. i primind în inim abis înalt de în elesuri dumnezeie ti dela Cel nesfâr it, i se va ar ta ei, cât e cu puțin inimii, Dumnezeuul Dumnezeilor. Iar mintea uimit sl ve te cu dragoste pe Dumnezeu, Cel care-I v zut i vede i pentru aceasta i aceea mântue te pe cel ce- i a inte te astfel privirea spre El.

30. Inima ajuns la lini te prin cunoa tere [în chip gnostic] va vedea abis înalt; iar urechea lini tii va auzi dela Dumnezeu lucruri nespuse de fericite.

31. C l torul, care începe s fac o cale lung , anevoie de umblat i plin de neazuri, gândindu-se s nu se r t ceasc la întoarcere, a eaz ni te semne i ni te ru i în drumul s u, ca s -i fac u oar întoarcerea la ale sale. Iar b rbatul, care c l tore te cu trezvie, î i înseamn cuvintele [auzite], gândindu-se i el la acela lucru.

32. Dar c l torului, întoarcerea de unde a plecat îi este pricin de bucurie, pe când celui ce umbl cu trezvie, întoarcerea înapoi îi este spre pierderea sufletului ra ional i semn de c dere dela faptele, cuvintele i în elesurile pl cute lui Dumnezeu; i în vremea somnului sufletesc, aduc tor de moarte, va avea gândurile ca ni te ace cari îl trezesc, aducându-i aminte de lunga toropeal i de nep sarea, care i-a venit din negrij .

33. C zând noi în neazuri, în descuraj ri i desnd jduiri, trebuie s facem în untrul nostru ceea ce a f cut David: s ne v rs m inima înaintea lui Dumnezeu, i rug ciunea i neazul nostru s le vestim

Domnului. Căci ne mîrturisim lui Dumnezeu, care poate cărmui cu înțelepciune cele ale noastre și poate să ura necazul nostru, dacă ne este spre folos, și ne poate izbăvi de întristarea pierzătoare și stricăcioasă.

34. Mânia pornit spre oameni împotriva firii și întristarea care nu este după Dumnezeu și trădă viața strică de asemenea gândurile bune și cunosc toare. Pe acestea Domnul le împroștie prin mîrturisire, și dădînd în untru bucurie.

35. Iar gândurile împlântate și fixate în inimă, fără voia noastră, se terg prin rugăciunea lui Iisus, făcută cu trezvie din adâncurile de înalegere ale inimii.

36. Ajungînd în strămtorarea multor gânduri nerăionale, vom afla o urare și bucurie, dacă ne vom învinui pe noi înșine cu adevărat și fără patimă, sau dacă vom mîrturisi toate Domnului, ca unui om. Prin acestea două vom afla cu siguranță odihnă de orice.

37. Sfinții Prinși privesc pe legiuitorul Moise ca pe un chip al minții. Căci el vede pe Dumnezeu în rugă, și se umple fața de slavă, și este făcut Dumnezeu al lui Faraon de către Dumnezeu Dumnezeilor, bate Egiptul, scoate pe Israil și dă legea, cari luate figurat, după duh, sunt fapte și drepturi de-ale minții.

38. Iar Aaron, fratele legiuitorului, este socotit chip al omului dinafară. De aceea și noi, muștrîndu-l pe acesta cu mânie, ca Moise pe Aaron care a greșit, îi zicem: „Ce i-a greșit Israil, că te-ai grăbit să-i depărtezi pe ei de la Domnul Dumnezeu cel viu, Atot-îitorul?”

39. Domnul, cînd era să învie pe Lazăr din morți, ne-a arătat împreună cu alte bunuri și pe acela care trebuie să strînim prin amănări moliciunea și petrecerea veselă a sufletului și să înmărmorie viața

aspr , adic dos direa de sine, ca sufletul s poat fi izb vit de iubirea de sine, de slava de art i de mândrie.

40. Precum f r corabie mare nu e cu putin a trece marea, a a f r chemarea lui Iisus Hristos nu e cu putin a izgoni momeala gândului r u.

41. Împotrivirea obi nue te s aduc la t cere, iar chemarea [lui Iisus Hristos] s izgoneasc din inim gândurile. C ci atunci când momeala ia chip în suflet prin n lucirea lucrului sensibil, de pild când fa a celui ce ne-a sup rat, sau n lucirea frumuse ii feme ti, sau a aurului, sau a argintului, vin una câte una în cugetul nostru, îndat ni se dau pe fa gân-
durile inerii de minte a r ului, ale curviei i ale iu-
birii de argint cari pricinuesc n lucirile inimii. i
dac mintea noastr e încercat i disciplinat , având deprinderea de a se observa i de a vedea curat i
limpede n lucirile i în el ciunile am gitoare ale
celor r i, stinge cu u urin , prin împotrivire i prin
rug ciunea lui Iisus Hristos, s ge ile aprinse ale dia-
volului îndat ce sau ar tat, neîng duind fanteziei
p tima e s se mi te deodat cu momeala i s mo-
deleze cu patim gândurile noastre dup forma ce
ni s'a ar tat, sau s stea de vorb cu ea în chip
prietenos, sau s gândeasc mult la ea, sau s - i dea
învoire cu ea. C ci din acestea urmeaz neap rat,
ca nop ile zilelor, faptele rele.

42. Dac îns mintea noastr este neîncercat în
iscusin a trezviei, îndat se amestec în chip p -
tima cu chipul ce i s'a n lucit, ori care ar fi, i st
de vorb cu el, primind întreb ri necuvenite i dând
r spunsuri. i atunci gândurile noastre se amestec
cu n lucirea dr ceasc , aceasta crescând i sporind
i mai mult, ca s par min ii, care a primit-o i pe
care a pr dat-o, vrednic de iubit, frumoas i pl cut

Mintea p e te atunci acela lucru care sar întâmpla, de pild , dac s'ar ar ta un câne undeva într'o livad , unde se nimeresc i ni te miei, cari, fiind f r r utate, alearg la cânele ce li se arat ca la maica lor, necâ tigând din apropierea cânelui altceva, decât c se umplu de necur ia i de putoarea aceluia. În acela chip i gândurile noastre alearg proste te spre toate n lucirile dr ce ti din minte i amestecându-se, precum am spus, cu acelea, pot fi v zute voidind împreun s d râme Troia, ca Agamemnon cu Menelaos. C ci a a se sf tuesc i ele ce trebue s fac spre a trece în fapt , prin trup, frumoasa i dulcea n lucire ce li s'a ar tat în chip am gitor prin înrâurirea dr ceasc . A a se înf ptuesc în untru c derile sufletului. Pe urm cele din untru ale inimii se prelungesc i înafar în chip necesar.

43. Mintea e un lucru u or i f r r utate, care lesne se ia dup n luciri i anevoe se re ine dela n lucirile nelegiuite, dac nu are gândul st pânitor peste patimi, care s o împiedice necontenit i s o in în frâu.

44. Contempla ia i cuno tin a sunt c l uze ale vie ii curate i pricinuitoare ale acesteia, pentru faptul c cugetarea fiind în l at de ele ajunge la dispreuirea pl cerilor i a altor lucruri sensibile i dulci ale vie ii, socotindu-le f r pre .

45. Iar via a atent în Iisus Hristos este, la rândul ei, maic a contempla iei i a cuno tin ii i n sc toare a treptelor dumnezei ti i a în elegerilor prea în elepte, dac s'a înso it cu smerenia, cum zice dumnezeescul Prooroc Isaia: „Cei ce a teapt pe Domnul, vor muta t ria, vor primi aripi i vor fi f - cu i s sboare, prin Domnul”.¹

46. Greu i nepl cut lucru pare oamenilor a se lini ti suflete te de orice gând. i într'adev r e ane-

1 Isaia 40, 3.

voios i ostenitor. Nu e greu numai pentru cei neîn-v a i cu r zboiul s - i închid i s - i îngr deasc partea netrupeasc în casa trupeasc , ci i pentru cei ce au dobândit iscusin a luptei nemateriale din untru. Dar cel ce L-a s l luit în pieptul s u pe Domnul Iisus prin rug ciune neîncetat , nu va osteni urmând -I Lui, dup cuvântul Proroocului. i unul ca acesta nu va dori zi petrecut omene te, pentru frumuse ea, desf tarea i dulcea a lui Iisus; iar de du -manii s i, necredincio ii draci, cari umbl împrejur, nu se va teme, gr indu-le din poarta inimii i, prin Iisus, izgonindu-i din spate.

47. Când sufletul va fi zburat prin moarte în v zduh, având în por ile cerului pe Hristos cu sine i pentru sine, nu se va teme nici acolo de vr jma ii s i, ci va gr i c tre ei din por i cu îndr znire, ca i acum. Numai s nu sl beasc pân la ie irea lui s strige c tre Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ziua i noaptea. i El va face izb virea lui degrab , dup f g duin a Sa nemincinoas , pe care a spus-o despre judec torul nedrept ii: „Zic vou c va face izb virea lor degrab ”² i în via a de acum i dup ie irea sufletului din trup.

48. Plutind pe marea mintal [inteligibil], încrede-te în Iisus. C ci El î i zice tainic în untrul inimii tale: „Nu te teme, fiul meu Iacob, pu inule la num r Israile; nu te teme vierme Israile, Eu te ap r i te sprijinesc”. Deci dac Dumnezeu e cu noi, care e r ul care s poat ceva împotriva noastr ? Cu noi este Cel ce a fericit pe cei cura i cu inima i a rânduit c Iisus cel dulce i singurul curat vrea s intre dumnezeete i s locuiasc în inimile curate. De aceea s nu încet m, dup dumnezeescul Pavel, a ne deprinde mintea spre evlavie. C ci cu dreptate

sa spus c evlavie este aceea care smulge din r - d cin seminele celui r u. Fiindc evlavie e calea ra iunii, sau calea judec ii, sau calea gândului.¹

49. „Întru mulimea p cii se va desf ta”,² dup David, cel ce nu prime te fa de om, judecând ne-dreptate în inima sa, adic primind chipuri de ale duhurilor rele i prin chipuri cugetând p catul; sau judecând r u în p mântul inimii sale i prin aceasta predând p catului pe cele drepte. C ci marii i cuno-sc torii P rin i au numit într'unele scrieri de ale lor i pe draci, oameni, pentru facultatea lor raional , cum este locul din Evanghelie, unde zice Domnul: „Un om r u a f cut aceasta”³ i a amestecat în grâu neghin . Iar r ul dela ace tia ne vine pentruc nu ne împotrivim repede; de aceea suntem birui i de gândurile rele.

50. Dup ce am început s vie uim cu aten ie la minte, dac împreun m smerenia cu trezvia i înso im rug ciunea cu împotrivirea, vom merge bine pe drumul cuget rii, înfrumuse ând, m turând, împodobind i cu- r înd casa inimii noastre de r utate, c l uzi i de numele cel sfânt i închinat al lui Iisus Hristos, ca de un sfe nic de lumin . Dac ne vom încrede îns numai în trezvia sau aten ia nostr , repede vom c dea r sturnându-ne, fiind împin i de vr jma i, i ne vor r pune viclenii i în el torii; i tot mai mult ne vom prinde în mrejele gândurilor rele, ba chiar vom fi sfâ ia i cu u urin de c tre ei, neavând ca suli puternic numele lui Iisus Hristos. C ci numai cu- itul acesta preacinstit, învârtit foarte des în inima ce nu se îngrije te decât de una, tie s strâng i s

1 Textul din P. G. mai are câteva rânduri de explicare a cuvântului
μ = 8 .

2 Psalm 36, 11.

3 Matei 13, 28.

tae gândurile venite dela aceia, s le ard i s le îngroape, ca focul paele.¹

51. Lucrul trezviei necontenite, sau folosul i marele câ tig pe care-l aduce ea sufletului, este s vad îndat n lucirile gândurilor cari au luat chip în minte; iar al împotrivirii, este s resping i s dea pe fa gândul care încearc s intre în v zduhul min ii noastre prin n lucirea [închipuirea] vreunui lucru supus sim urilor. Dar ceea ce stinge i împr tie îndat orice inten ie a vr jma ilor, orice gând, orice n lucire, orice form i orice statue rea, este chemarea Domnului. C ci de fapt i noi în ine vedem în minte înfrângerea lor prin Iisus, marele nostru Dumnezeu, i izb virea noastr , a smeri ilor, a neînsemna ilor i a netrebnicilor.

52. Cei mai muli nu tim c toate gândurile nu sunt nimic altceva decât numai n luciri de ale lucrurilor sensibile i lume ti. Iar dac st ruim mult timp în rug ciune, cu trezvie, rug ciunea gole te cugetaarea de toat n lucirea material a gândurilor rele. Iar pe de alt parte îi face cunoscute gândurile vr jma ilor i marele câ tig al rug ciunii i al trezviei. „ i cu ochii t i vei privi i r spl tirea p c to ilor spirituali vei vedea”² i tu însu i cu mintea, i vei în-elege, zice David, dumnezeescul cânt re .

53. S ne aducem aminte, dac se poate, necontenit, de moarte. Prin aceast aducere aminte se na te în noi lep darea grijilor i a tuturor de ert -ciunilor, paza min ii i rug ciunea neîncetat , neîmp timirea trupului, scârba de p cat i, dac trebuie s spunem adev rul, aproape toat virtutea izvor te din aceasta. De aceea, dac se poate, s ne folosim de acest lucru, ca de r suflarea proprie.

¹ Textul din P. G. mai are câteva rânduri, ar tând c omul cunoa te atunci c Dumnezeu îl ajut ,

² Psalm 90, 8,

54. Inima golit des vârit de închipuiri, va na te în elesuri dumnezeiești și tainice, cari salt în mijlocul ei, cum salt peții și se dau peste cap delfinii în marea liniștită. Și precum marea e mică de adierea subire, așa adâncul inimii, de Duhul Sfânt. „Iar fiindcă sunteți fii, zice, a trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile voastre, care strig: Avva, Părinte!”¹

55. Orice monah va avea frică și va sta departe de lucrul duhovnicesc, înainte de a se îndeletnici cu trezvia minții, fie pentru că nu cunoaște frumusețea ei, fie pentru că, cunoscând-o, nu o poate urmări, din pricina leniei. Dar frica se va risipi fără doar și poate, când va începe lucrarea de păzire a minții, care este și se numește filosofia activă a minții.² Căci atunci va fi ca unul care a aflat calea care a zis: „Eu sunt calea, învierea și viaa”

56. Și iarăși va fi înfricat văzând mulțime de gânduri și mulțime de prunci babilonieni. Dar și această frică o risipește Hristos, dacă ne bazăm neconștient pe El, ca pe fundamentul cugetării; iar pruncii babilonieni îi aruncăm la pământ, izbindu-i de această Piatră,⁴ împlinindu-ne, potrivit cuvântului, pofta noastră cu privire la ei: „Cel ce păzește, zice, porunca, nu va cunoaște cuvântul meu”.⁵ „Căci fără de mine, zice, nu puteți face nimic”.⁶

57. Monah cu adevărat este acela care a dobândit trezvie; iar trezvie adevărată a dobândit cel ce este monah în inimă.

58. Viața oamenilor se desfășoară în repetare de ani, de luni, de săptămâni, de zile, de nopți, de

1 Galateni 4, 6.

2 Aici trezvia este identificată cu faza activă a vieții duhovnicești.

3 Ioan 11, 25.

4 Psalm 136, 12,

5Eclesiastul 8, 5.

6Ioan 15, 5.

ceasuri i de minute. În acestea trebuie, a adar, s ne desf ur m i noi lucr rile virtuozose, adic trezvia, rug ciunea i dulcea a inimii, în lini te osârduitoare pân la ie irea noastr .

59. Va veni peste noi ceasul înfrico at al mor ii; va veni i a-l ocoli nu este cu putin . Fie ca St - pânul lumii i al v zduhului, venind atunci, s g - seasc f r delegile noastre pu ine i neînsemnate, ca s nu ne v deasc , adeverindu-ne, i s plângem f r folos. „C ci sluga aceea, zice, care a cunoscut voia St pânului s u i n'a lucrat dup voia lui ca o slug , se va bate mult”.¹

60. „Vai celor ce i-au pierdut inima”, zice; ce se vor face când îi va cerceta Domnul? De aceea trebuie s ne sârguim, fra ilor.

61. Gândurilor simple i mai f r patim le urmeaz cele p tima e, precum am aflat într'o îndelungat experien i observare. Precum arpele urmeaz porumbelului ce într în cuibul lui,² socotesc c cele dintâi deschid intrarea celor de al doilea, i cele nep tima e celor p tima e.

62. Cu adev rat omul trebuie s se tae, prin hot rîre liber , în dou ; i trebuie s se rup cu cea mai în eleapt în elegere, precum am spus. Se cuvine cu adev rat s se fac el însu i du man neîmp cat al s u. Deci trebuie s avem fa de noi în ine dispoziia ce o are cineva fa de un om, care l-a nec jit i nedrept it cumplit, ba chiar mai mult decât atât, dac vrem s împlinim marea i cea dintâi porunc , adic s dobândim vie uirea lui Hristos, fericita smerenie, felul vie ii din trup a lui Dumnezeu. De aceea zice Apostolul: „Cine m va izb vi de trupul mor ii acesteia?”³ C ci nu se supune legii

¹ Luca 12, 47.

² Asem narea aceasta lipse te în Filocalia greac ,

³ Romani 7, 24,

lui Dumnezeu. Ar tând apoi c a supune trupul voii lui Dumnezeu, face parte din cele ce stau în puterea noastră , a zis: „C ci dac ne-am judeca pe noi în-ine, n'am fi judeca i; dar judecându-ne Domnul, ne pedepse te".¹

63. Începutul rodirii este floarea, iar începutul observării minii, înfrânarea în mâncări și bucurii, lep darea și respingerea oricărui fel de gânduri, și liniștea inimii.

64. Celor ce suntem înțăriți în Hristos și am început să umblăm în trezvie fără greș, întâi ea ni se arată în minte ca un sfenic, înut oarecum de mână minii noastre și cluzindu-ne pe cărările cugetării; pe urmă, ca o lumină totluminosă, rotindu-se pe cerul inimii; mai apoi ni se arată ca soare Iisus însuși, împreună fiind raze de dreptate, adică ar tându-se pe Sine și pe ale Sale ca niște lumini totdeauna strălucitoare ale vederilor.

65. Iar acestea le descopere tainic minii ce urmează poruncii Lui, care zice: „Țiați împrejur învârtărea inimii voastre".² Precum s'a spus, trezvia sânguincioasă învață pe om în elesuri fericite. Cci Dumnezeu nu caută la fașă. De aceea zice Domnul: Ascultați-mă și în elegeri „celui ce are și se va da și-i va prisosi, iar celui ce nu are, și ceea ce și se pare că are se va lua dela dânsul".³ „Iar celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucrează spre bine".⁴ Deci cu mult mai mult și se vor lucra lui virtuțile.

66. Nu va umbla corabia multe mile fără apă; și nu va înainta deloc paza minii fără trezvie împreună cu smerenie și cu rugăciunea lui Iisus Hristos.

1 I Corinteni 11, 31.

2 Deuteronom 10, 15,

3 Mateiu 25, 29.

4 Romani 8, 28.

67. Temelia casei sunt pietrele. Iar această virtute are i ca temelie i ca acoperi închinatul i sfântul nume al Domnului nostru Iisus Hristos. U or va naufragia un cârmaciu smintit în vreme de furtun , dac a izgonit cor bierii, a aruncat lope ile i pânzele în mare, iar el doarme. Dar mai u or va fi scufundat de c tre draci sufletul, care nu s'a îngrijit de trezvie i n'a chemat numele lui Iisus la începutul momelilor [atacurilor].

68. Spunem prin scris ceea ce tim, i m rturisim, celor ce vreau s asculte, ceea ce am v zut str b tând calea, dac vre i s primi i cele spuse. C ci însu i El a spus: „De nu va r mânea cineva întru mine, se va scoate afar ca vi a i o vor aduna i o vor arunca în foc i va arde”; „iar cel ce r -mâne întru mine i eu întru el, mult road va aduce”.¹ C ci precum nu e cu puțin soarelui s lumineze f r lumin , a a nu e cu puțin s se cureasc inima de întin ciunea gândurilor de pierzare, f r rug ciunea numelui lui Iisus. Iar dac e ade-v rat aceasta, precum v d, s ne folosim de ea, ca de r suflarea noastră . C ci ea este lumin , iar acelea întuneric; i acela este Dumnezeu i St pânul, iar acelea slugile dracilor.

69. Paza min ii poate fi numit în chip cuvenit i pe dreptate, n sc toare de lumin , n sc toare de fulger, arunc toare de lumin i purt toare de foc. C ci întrece, gr ind adev rul, nenum rate i multe virtu i trupe ti. De aceea această virtute trebuie numit cu numele cinstite de mai înainte, pentru luminile str -lucitoare ce se nasc din ea. Aceia dintre p c to i, netrebnici, întina i, ne tiutori, neîn eleg tori i nedrep i, cari se îndr gostesc de ea, pot s se fac prin Iisus Hristos, drep i, de treab , cura i, sfin i i în eleg tori.

¹ Ioan 15, 6—4.

Ba nu numai atâta, ci pot și contempla și teologhisi cele tainice. Iar f cându-se contemplativi [v z tori], înoat în această lumin preacurat și nesfârșit, se p trund de ea cu p trunderi negrițe și locuesc și petrec împreună cu ea, fiindcă au „gustat și au văzut că bun e Domnul”. În acești întâi vestitori se împlinesc cuvântul dumnezeescului David: „Iar drepții se vor mîrturisii numelui Tui și vor locui drepții cu fața Ta”.¹ Căci cu adevărat această cheamă sincer numele lui Dumnezeu și se mîrturisesc Lui, fiindcă le și place să stea de vorbă cu El, iubindu-L pururea.

70. Vai celui din lăuntru dela cele din afară. Căci mult va fi supărat omul din lăuntru dela cele din afară. Și supărat, acesta se va folosi de biciu împotriva simurilor din afară. Cel ce a săvârșit cele cu lucrul, a cunoscut mai înainte cele din contemplație.

71. Dacă omul din lăuntru petrece în trezvie, cum zice Părinții, este în stare să pzească și pe cel din afară. Dar noi și dracii făcători ai răutății săvârșim în comun amândouă felurile de păcate. Aceia dau chip păcatului în gânduri numai, sau în zăgrviride năluciri în minte, precum voesc. Iar noi îl săvârșim și prin gânduri în lăuntru și prin fapte în afară. Dracii, fiind lipsiți de grosimea trupurilor, îi pricinuesc și lor și nouă muncile numai prin gânduri, prin viclenie și prin înelciune. Dacă n'ar fi lipsiți, blestemații, de grosimea trupului, n'ar întârzia să pcatuiască și prin fapte, pstrându-și de-a pururi voia liberă gata de a necinsti pe Dumnezeu.

72. Rugăciunea de un singur cuvânt [sau gând]² omoară și prefăce în cenușă amgirile lor. Căci Iisus, Dumnezeu și Fiul lui Dumnezeu, chemat de noi necontenit și fără lenevie nu le îngăduie acestora să-

¹ Psalm 139, 14.

² μ ; .

arate minii în oglinda cugetării, nici începutul întrării, pe care unii o numesc momeală, nici vreun chip oarecare și nici să grăiasc niscăi cuvinte în inimă. Iar neptrunzând vreun chip directesc în inimă, ea va fi goală, precum am spus, și de gânduri. Căci dracii au obiceiul să vorbească cu sufletul și să-l învețe pe catul prin gânduri, ascunzându-se de el.

73. Așa dar prin rugăciunea neîncetată se curăță vâzduhul cugetării de norii întunecoși și de vânturile duhurilor răutății. Iar curățindu-se vâzduhul inimii, este cu neputință, zice, să nu strălucească în ea lumina dumnezeiească a lui Iisus, dacă nu ne vom umfla de slavă de artă, de fumul mândriei și de patima de a ne face artași. Prin acestea însă ne vom face prea urateci pentru cele necuprinse și ne vom găsi fără ajutor de la Iisus, deoarece Hristos, care ne-a arătat smerenia, urătește acestea.

74. Să ne înținem dar de rugăciune și de smerenie, de acestea două, cari împreună cu trezvia ne înarmează împotriva dracilor, ca o sabie de foc. Căci cei ce viețuim așa, putem să prăznuim în fiecare zi și în fiecare ceas, din inimă, în chip tainic o străbătătoare a bucuriei.

75. Cele opt gânduri mai generale ale răutății, în cari se cuprinde tot gândul și din cari se nasc toate [ca din Hera și Zeus, toți dracii blestemați, cinstiți ca zei de Greci, după miturile lor], se suie toate în poarta inimii și, aflând mintea nepăzită, într-unul câte unul la vremea sa. Apoi oricare dintre cele opt gânduri, suindu-se și intrând în inimă, aduce cu sine un roi de alte gânduri neruinate. Și așa, întunecând mintea, aștează trupul, îndemnându-l la săvârșirea de fapte ruinoase.

76. Deci cel ce poartă capul arpelui și prin mânioasă împotrivire se folosește de cuvinte curajoase,

lovindu-l cu pumnul în fa , a alungat vr jma ul dela sine. C ci zdrobind capul, a pus pe fug multe gânduri rele i fapte i mai rele. i astfel cugetarea r - mâne neturburat , Dumnezeu primind priveghierea ei asupra gândurilor i d ruindu-i, în schimb, s tie cum trebuie s biruiasc pe cei ce o r zboesc i cum trebuie inima s se cure e pe încetul de gândurile cari spurc pe omul din untru. C ci zice Domnul Iisus: „Din inim ies gândurile rele, curvie, preacurvie... i acelea sunt cari spurc pe om”.¹

77. Deci a a poate sufletul s stea, întru Domnul, în cuviin a, în frumuse ea i în dreptatea sa, cum a fost zidit dela început de Dumnezeu, bun foarte i curat, precum zice marele slujitor al lui Dumnezeu Antonie: „Sufletul având minte dup fire, se sus ine în virtute”. Sau iar i zice: „Dreptatea sufletului st în a p stra mintea dup fire, precum a fost zidit ”. Iar peste pu în zice iar i: „S ne cur im cugetarea, c ci eu cred c dac sufletul s'a cur it din toate p r ile i r mâne în starea fireasc , poate, ajungând str v z tor, s vad mai mult i mai departe decât dracii, având în el pe Domnul, care-i descopere”. Acestea le spune vestitul Antonie, cum zice marele Atanasie în „Via a” lui.

78. Orice gând este o n lucire a unui lucru sensibil, ap rut în minte. C ci Asirianul fiind minte, nu poate s ne am geasc altfel, decât folosindu-se de lucrurile cunoscute de noi prin sim uri i obi nuite nou .

79. Precum nu ne este cu putin s urm rim pas rile ce sboar în aer, fiind noi oameni, sau s sbur m ca ele, firea noastr neavând această însu ire, la fel nu e cu putin s biruim gândurile dr - ce ti ce ni se întâmpl s vin , f r rug ciune treaz

i deas , sau s str batem cu ochiul min ii int spre Dumnezeu; iar dac nu, vezi p mântul.

80. Drept aceea, dac vrei cu adev rat s aco-
peri cu ru ine gândurile i s te lini te ti cu dulcea
i s p strezi cu u urin trezvia în inim , s se li-
peasc rug ciunea lui Iisus de r suflarea ta i vei
vedea cum se împline te aceasta în pu ine zile.

81. Precum nu e cu putin s se scrie slove în
aer, c ci acestea trebuie s se scrie pe vreun lucru,
ca s se p streze mult vreme, la fel trebuie s lipim
rug ciunea lui Iisus Hristos de trezvia ostenitoare,
ca virtutea prea frumoas a trezviei s r mân sta-
tornic împreun cu El i prin El s ni se p streze
ner pit în veac.

82. „Întoarce, zice, spre Domnul lucrurile tale i
vei afla har". Drept aceea s nu se zic i despre
noi de Proorocul: „Aproape e ti, Doamne, de gura
lor, dar departe de r runchii lor".¹ Nimeni altul nu va
aduce inimii în chip statornic pace dinspre partea
patimilor, decât numai Iisus Hristos, Cel ce a unit
pe cele ce se aflau la mare dep rtare una de alta.

83. Sufletul e întunecat deopotriv de acestea
dou : de vorbirile gândurilor în cugetare i de în-
tâlnirile i vorbele de arte de afar . Cei ce vreau
s fie feri i de p gubirea min ii, trebuie s se întri-
steze atât de gândurile cât i de oamenii, c rora le
place s vorbeasc degeaba, pentru o pricin foarte
binecuvântat : ca nu cumva, întunecându-se mintea,
s i se mole easc trezvia. C ci întunecându-ne din
pricina uit rii, ne pierdem mintea.

84. Cel ce- i p ze te cur ia inimii cu toat sâr-
guin a, va avea de înv tor pe legiutorul ei Hristos,
care-i opte te tainic voia Sa. „Auzi-voi ce va gr i în

1 Ierem. 12, 2.

mine Domnul Dumnezeu",¹ zice David ar când acest lucru. Iar ar când cercetarea ce i-o face mintea sie- i pentru r zboiul cel mintal [inteligibil] i sprijinirea ajut toare a lui Dumnezeu, spune: „Va zice omul: fi'va oare road dreptului?"² Apoi ar când efectul ce rezult din amândou , printr'o întâlnire între ele, zice: „A a dar este Dumnezeu, care-i judec pe ei pe p mânt",³ adic pe dracii vicleni în p mântul inimii noastre. i'n alt parte zice: „Apropia-se-va omul i inima adânc , i se va în l a Dumnezeu; i atunci r nile dela ei ni se vor p rea ca ni te s ge i de prunci".⁴

85. S ne c l uzim inima pururea, pov ui i de în elepciune, dup sfin itul cânt re , respirând necon-tenit îns i puterea lui Dumnezeu Tat l i în elepciunea lui Dumnezeu, Hristos Iisus. Iar dac , moleindu-ne de vre-o împrejurare oarecare, vom sl bi în lucrarea min ii, în diminea a urm toare s strângem iar i bine mijlocul min ii i s ne apuc m cu putere de lucru, tiind c nu vom avea ap rare, noi cari cunoa tem binele, de nu-l vom face.

86. Precum mânc rile aduc toare de boal , îndat ce au fost primite în trup sup r , iar cel ce le-a mâncat, sim ind îndat v t marea, caut s le verse mai repede prin vreun leac i a a r mâne nev t mat, la fel i mintea, când a primit s înghit gândurile i simte am r ciunea lor, le vars cu u urin prin rug ciunea lui Iisus, strigat din adâncurile inimii, i le lap d cu des vâr ire,, precum au înv at i cercat cu tiin acest lucru cei ce se îndeletnicesc cu trezvia.

87. Une te cu r suflarea n rii trezvia i numele lui Iisus, sau gândul neuitat la moarte i smerenia. C ci amândou sunt de mare folos.

1 Ps. 84, 8,

2 Ibid.

3 Ps. 57. 11,

4 Ps. 63, 7—8.

88. Zis-a Domnul: „Înv a i dela mine, c sunt blând i smerit cu inima, i ve i afla odihn sufletelor voastre”.¹

89. Zis-a Domnul: „Cel ce se va smeri pe sine ca acest prunc, se va în l a, iar cel ce se înal pe sine, se va smeri”.² „Înv a i dela mine”, zice; vezi c smerenia este înv utur ? C ci porunca Lui este via ve nic , iar aceasta e smerenia. A a dar, cel ce nu este smerit a c zut din via i în partea cea dimpotriv se va afla.

90. Dac toat virtutea se s vâr e te prin suflet i trup, iar pe de alt parte i sufletul i trupul sunt f pturi ale lui Dumnezeu, prin cari, cum am zis, se împline te virtutea, cum nu aiur m în chipul cel mai cumplit, f lindu-ne cu podoabele str ine ale sufletului i ale trupului, umblând adic dup slava de art i sprijinindu-ne de mândrie, ca de un toiag de trestie ? i cum nu ridic m astfel împotriva capului nostru, pentru nelegiuirea i nebunia noastr , ca tot ce poate fi mai înfrico at, pe Dumnezeu, care ne întrece cu m re ia Sa nem rginit ? C ci „Domnul celor mândri le st împotriv ”.³ În loc de a urma Domnului întru smerenie, ne împrietenim cu dracul trufa , vr jma ul Domnului, din pricina cugetului mândru i iubitor de slav de art . Din pricina aceasta spune Apostolul: „C ci ce ai, ce n'ai luat"; oare te-ai f cut tu pe tine însu i? Iar dac ai luat dela Dumnezeu trupul i sufletul, din cari, în cari i prin cari se înf ptue te toat virtutea, „ce te lauzi ca i când n'ai fi luat?" C ci Domnul este cel ce i le d ruie te ie acestea.

91. Peste tot cur ia inimii, prin care se afl în noi smerenia i tot binele ce coboar de sus, nu st în altceva decât în a nu îng dui gândurilor ce se apropie s între în suflet.

1 Mt. 11, 29. 2 Lc. 18 14. 3 Iac 4. 6.

92. Paza minii cu Dumnezeu, care stă în suflet numai prin Dumnezeu, dă în elepciune minii în luptele cele după Dumnezeu. Căci nu poți avea destoinicie față de ea celui ce se împotrivesc de ea, spre chivernisirea faptelor și cuvintelor sale cu judecată bine primită la Domnul.

93. Semnele preotului în Vechiul Testament erau preînchipuiri ale inimii curate, căci noi știm că avem grijă de vestmântul inimii, că nu cumva să se înegrească din pricina păcatului, căci să-l curățăm cu lacrimi, cu pocăință și cu rugăciune. Căci mintea este un lucru uor și anevoie de oprit de la amintiri nelegiuite; un lucru care se ia ușor după născușurile rele și bune ale cugetării.

94. Cu adevărat fericit este cel care s-a lipit în cugetare de rugăciunea lui Iisus și-L strigă pe El neîncetat în inimă, cum s-a unit aerul cu trupurile noastre, sau flacăra cu ceara. Venind soarele pe deasupra păcatului, face ziuă; iar numele sfânt și prea cinstit al Domnului Iisus luminând în cugetare neîncetat, naște nenumărate înțelegeri, asemenea soarelui.

95. După ce se împotrivesc norii, văzduhul se arată curat. Iar după ce au fost împotrivate născușurile pătimilor, de către soarele drept al lui Iisus Hristos, obișnuiesc să se nască în inimă înțelegeri luminoase și steluțe din tot văzduhul ei luminat de Iisus Hristos. Căci zice Ecclesiastul: „Cei care nu dăduiesc în Domnul, vor înlege adevărul și cei credincioși în dragoste, vor petrece cu Dânsul”.¹ A zis careva dintre Sfinți: „Dacă îți minte răul, învârt mintea răului de la draci; și dacă dăunărești, dăunărește trupul deapănării. Trupul este prieten vicelnic, și dacă este slujit te războiește și mai mult”. Și iarăși: «Cătușă dăunărește împotriva trupului și luptă împotriva păntecelui”.²

¹ In . Sol. 3, 9.

² Acest capitol lipsește în textul P. G.,

96. În cuvintele de pân aci ale sutei întâi i a doua am înf i at ostenele sfin itei lini ti a min ii. Ele nu cuprind numai fructele cuget rii noastre, ci i cele ce le-am înv at din cuvintele în elep ilor de Dumnezeu P rin i despre cur ia min ii. Iar acum dup ce am spus aceste pu ine lucruri, pentru a ar ta câ tigul ce vine din p zirea min ii, vom înceta a gr i.

97. Vino a a dar i-mi urmeaz spre unirea cu fericita p zire a min ii, oricine ai fi tu cel ce dore ti în duh s vezi zile bune, i te voiu înv a în Domnul lucrarea v zut i vie uirea Puterilor inteligibile.

98. C ci nu se vor s tura îngerii s laude pe F c torul, nici mintea curat s se ia la întrecere cu ei. i precum fiin ele netrupe ti nu se îngrijesc de hran , a a nici fiin ele netrupe ti în trup nu se îngrijesc de ea, dac vor intra în cerul lini tii min ii.

99. Precum Puterile de sus nu se îngrijesc de bani sau de avu ii, a a nici cei ce i-au cur it vederea sufletului i au ajuns la deprinderea virtu ii, nu vor fi îngrija i de asuprirea dela duhurile rele. i precum acelora le este v dit bog ia înaint rii în Dumnezeu, la fel i acestora le este v dit dragostea c tre Dumnezeu i iubirea, a intirea i suirea spre Dumnezeu. Iar întinzându-se i mai mult în suirea lor cu dragoste i nesa iu, din pricin c au gustat din dorul dumnezeesc i extatic, ei nu se vor opri pân nu vor ajunge pe Serafimi, i nu vor pregeta în trezvia min ii i în urcu ul iubitor, pân nu se vor face îngerii, în Hristos Iisus Domnul nostru.

100. Nu este venin mai tare ca veninul aspidiei i al vasiliscului, i nu este p cat mai mare ca p catul iubirii trupe ti de sine. Iar ca pui sbur tori ai iubirii trupe ti de sine, ai pe ace tia: laudele în inim , încântarea de sine, l comia pântecelui, curvia,

slava de art , pisma i coroana tuturor: mândria, care tie s cucereasc nu numai pe oameni, ci i pe îngerii din ceruri i s -i îmbrace în întuneric în loc de lumin .

Acestea i le-a scris, Teodule, cel ce poart numele isihiei, de i e desmin it de fapte. Dar poate nu sunt ale noastre, ci cât ni le-a dat Dumnezeu, Cel l udat i sl vit în Tat l, în Fiul i în Duhul Sfânt, de toat firea ra ional , de Îngeri, de oameni i de toat zidirea, pe care a f cut-o Treimea cea negrit , Dumnezeu cel unul, de a c rui Împ r ie str lucit s avem i noi parte prin rug ciunile Preacuratei N sc toare de Dumnezeu i ale Cuvio ilor no tri. C rui Dumnezeu necuprins i se cuvine slav ve - nic , Amin.

Filotei Sinaitul

Filotei Sinaitul a tr یت în aceea m n stare a Rugului Sfintei N sc toare de Dumnezeu din Muntele Sinai, ca i Isichie.¹ i se pare c tot cam în aceea vreme cu Isichie, dup cum rezult din înrudirea preocup rilor i din faptul c în unii codici „Capetele” despre trezvie” ale lui Filotei sunt a ezate chiar înainte de ale lui Isichie Sinaitul.² În orice caz el nu e una i aceea i persoan cu patriarhul Filotei al Constantinopolei, din veacul 14-lea, c ci e citat pe la începutul v. 14 de Grigorie Sinaitul i înc imediat dup Isichie Sinaitul.³ Se cunosc pân acum dou scrieri ale lui Filotei Sinaitul 1. „Capetele despre trezvie”,⁴ publicate în Filocalia greac (vol. I, ed. II, p.” 366—374), pe care o traducem în acest volum, i 2. „Despre poruncile Dom-

1 Vezi la J. Hausherr, Op. o. p. 140 (44), unde d titlul scrierilor lui Filotei din cod, Athous 38 (Spyridon et S. Eustratiades, Catalogue,. Nr. 1528,11), Tot a a i se zice lui Filotei i în titlul scrierilor sale din cod. Naniensis (vene ian) 95 (Mignareli, Cat. codd. gr. Nan. p. 185), redat în Migne P. G. 98, .1369—70. Vezi i titlul din cod. 30 Moscova (Matthaeus, Not. codd. gr, Mosq, p. 317), redat in Migne P. G. 154, 71T—718,

Manuscrisul Acad. Române Nr, 2012, care cuprinde în trad. român „Capetele pentru trezvie i rug ciune”, îi spune: „Filotei monachul, egumenul loca ului Rugului Prea Sfintei N sc toare de Dumnezeu”.

2 Cod. Athous cit. la f. 112a d „Capetele” lui Filotei, iar la f, 114a ”Capetele lui Isichie”. Vezi la J. Hausherr, Op. 1. c.

3 In „Capete despre isichie i despre cele dou moduri ale rug ciunii”, Filoc. gr. vol, II, ed. II, p. 271. — Confuzia aceasta o întâlnim i la Migne P. G. 154. 729—745, unde scrierea lui Filotei Sinaitul „Despre poruncile Domnului Iisus Hristos”, e publicat între scrierile patriarhului Filotei. Ehrhard (la Krumbacher. O. c. p. 107—9) a l murit ins lucrurile.

De pild în Migne P. G. 98, col. 1369—1372 se da începutul mai extins al unei scrieri care începe cu cuvintele „Că i în Hristos ne-am botezat”.³ Dar în cuprinsul acestui fragment găsim și primul cap al textului din Filocalia. Ar rezulta deci că în cod. Nan. 95 s’ar cuprinde un text mai larg al scrierii din Filocalia. Totuși sfârșitul textului din cod. Nan. 95 coincide cu sfârșitul cap. 11 al textului din Filocalia.⁴

Pe de alt parte cele dou scrieri cuprinse sub numele lui Filotei în cod. Moscv. 30, după începuturile ce se dau la Migne P. G. 154, 717—718, n'ar fi decât două pri ale „Capetelor despre trezvie” din Filocalia greacă.⁵ La Migne P. G. 98, 1371—72, se mai dau din cod. Nan. (veneian) 95, afar de începuturile i sfârșiturile scrierii din Filocalia, cuprins în acel cod. în fol. 93 a—99 b i a scrierii „Poruncile Domnului”.

2 Dup J. Hausherr, *Op. c.* p. 140—142 (44—46), acestea două se află în cod. Vatic. 730.

4„cei ce sap aurul". P. G. 98, 1371—1372.

5 Aceste două scrieri (indicate la Migne după Matheus, Op. c.) se
întitulează , prima: „ , μ tfj
rfj , μ ”.
Inc. μ ; a doua; „
” Inc. , μ

. Dar Începutul primei scrieri pare a coincide cu cap. 31, iar al celei de-a doua cu cap. 15 al scrierii din Filocalia.

cuprins în fol. 113 b—125 a, înc. i începuturile i sfârșiturile altor dou scrieri între fol. 99b—113a i 113a—f. 113b.¹ Se prea poate îns ca i aceste dou scrieri din urm — dintre cari ultima pare extrem de scurt — s nu fie decât tot p r i din „Capetele despre trezvie” dat în Filocalia greac .

O alt chestiune este cea a num rului de capete, în care e împ r it scrierea data în Filocalia i a ordinei acestor capete.

Împ r irea textului în 40 capete, a a cum îl avem în Filocalia greac , nu pare s fie comun tuturor codicilor. Dup noti a 20 din Migne P. G. 154. 717—718, mai mul i codici din biblioteca vienez i parisian (între cari cod. Nr. 1091), ar cuprinde scrierea aceasta împ r it în 40 capete.

Manuscrisul Nr. 2012 din Acad. Rom. ne d îns traducerea acestei scrieri în 37 capitole, aranjate altfel decât în textul din Filocalia greac . Comparând textul cap. 30 din Vat. 730, f. 193v (dat de J. Hausherr, Op. c. p. 141 (54), constat m c el cor spunde nu cu cap. 30 din textul din Filocalia gr., ci cu cel din Ms. Acad. Rom., care la rândul s u cor spunde cu cap. 34—36 din textul Filoc. gr.

De aci ar urma c Vat. 730 ne d un text împ r it i aranjat la fel cu cel dup care e tradus textul rom. din Bibl. Academiei române.

Toate acestea sunt semne c Filotei este un autor vechiu, c ci dac ar fi scris prin v. 14, nu ar fi fost cu puțin atâtea varia iuni între codici în privin a textului acestei scrieri.

D m mai jos i o paralel între capetele textului din Ms. Academiei române i cel din Filocalia greac , dup care ne-am inut noi;

Ms. Acad. Rom.	Filocalia greac
Cap. 1—3	1—3
4	7
5	8
6	23

1 Tot dup Mignareli, Op. e. p. 185.

Ms. Acad, Rom. Cap.	Filocalia	greac
7		27
8		28
9		24
10		25
11		26
12		21
13		29
14		22
15		4
16		5
17		6
18		30
19		9
20		10
21		11
22		31
23		12
24		13
25		14
26		14 (dela "astfel sfânta smerenie")
27		32
28		15
29		33
30	34—	36
31		37
32		38
33		39
33 (dela „nimic nu ne va întina, nici înstă")		40
34		20
35		16
36		17
37		18

Numai cap. 19 din Filocalia greac nu l-am putut identifica între cap. din Ms. Acad. Rom.

În vîntura duhovnicească a lui Filotei este foarte apropiat de a lui Isichie, amîndoi fiind înrudiți suflători cu Ioan

Sc rarul. Dar între Isichie i Filotei sunt i oarecari deosebiri. Isichie repet neconținut îndemnul de-a se observa mintea. „El pare a fi unul din acele suflete concentrate i adânci, predestinate dela fire la formele cele mai absorbite ale vie ii l untrice”.¹ Filotei are tendin e mai r zboinice, mai active. L udând i el isichia, se opre te mai pu in la descrierea ei, dând importan i p zirii poruncilor. El nu e a a de poet ca Isichie, dar d defini ii mai clare i argumente mai puternice.

Însemn tatea „pazei min ii” el o întemeiaz psihologic. Sufletul are trei facult i: ra iunea, pofta, mânia. Omul duce via virtuoaș când cele dou din urm se supun ra iunii. De aceea toat silin a vr jma ului este s abat aten ia ra iunii dela rolul ei de st pânitoare asupra celorlalte puteri suflete ti, ocupând-o cu gânduri i n lucriri cari o împr tie, sau o fac s cedeze tendin elor poftelor i mâniei de-a sc pa din frâna ei. De aceea str duin a noastră are ca scop s men ie partea superioar a sufletului în rolul ei de st pân i aceasta se face prin rezisten a la primele atacuri cu ajutorul aten iunii i rug ciunii.²

1 J. Hausherr, Op. c. 141 (45).

2 Idem, Ibid.

Ale cuviosului p rintelui nostru

FILOTEI SINAITUL

Capete despre trezvie

1. Este în noi un r sboiu al min ii, mai cumplit decât cel v zut.¹ Lucr torul evlaviei trebuie sa alerge i s urm reasc cu mintea inta de a aduna des - vâr it în vistieria inimii pomenirea lui Dumnezeu, ca pe un m rg ritar, sau ca pe o piatr pre ioas . Trebuie s lep d m toate, s dispre uim i trupul i îns i via a de acum, ca s dobândim în inim numai pe Dumnezeu. C ci ajunge, a spus dumnezeescul Gur de Aur, vederea lui Dumnezeu cu mintea, ca s piard pe to i cei vicleni.

2. Deci to i cei ce se lupt mintal sunt datori sa culeag cu toat silin a puteri duhovnice ti din dumnezeetile Scripturi i s le pun pe minte ca ni te plasturi de îns n to ire. i de diminea a, zice, s stea cu b rb ie i hot râre în poarta inimii, cu pomenirea strâns a lui Dumnezeu i cu rug ciunea neîntrerupt a lui Iisus Hristos în suflet i s omoare prin str - juirea min ii pe to i p c to ii p mântului, iar prin st - ruin a în pomenirea credincioas a lui Dumnezeu, s taie capetele celor puternici, pentru Domnul, i începuturile gândurilor ce ne r zboesc. C ci tim c este

1 Un r zboiu inteligibil, mai cumplit ca cel sensibil. In ms. 2012 al Acad. Rom. se zice; r zboia gânditor i sim itor.

i în sudorile minii¹ o lucrare i o rânduial dumnezească . i a a trebuie s ne silim s lucr m pân la vremea mâncării. Pe urmă , mulumind Domnului, care ne satură din iubirea de oameni, în chip îndoit, în duh i trup, trebuie s mâncăm într-o aducere-aminte i cu gândul morii, i apoi iar i s ne apucăm cu putere de lucrul de diminea . Căci numai fîcînd a a în fiecare zi, vom putea scăpa de mrejele vrjmaşului spiritual [inteligibil].² Fîcînd³ acestea timp îndelungat, se nasc în noi acestea trei: credinţa, nădejdea i dragostea. Credinţa ne face s ne temem cu adevărat de Dumnezeu. Nădejdea, s rînd peste frica de rob, uneşte pe om cu dragostea de Dumnezeu, dacă nădejdea nu se ruşinează ; căci ea te s nasc iubirea îndoit , de care atîrn legea i Proorociei. Iar dragostea niciodată nu cade, odată ce ea este, în cel ce se împărtăşeşte de ea, în acest veac i în cel viitor, pricina împlinirii legii dumnezeieşti.

Însă foarte rar se găsesc cei ce se liniştesc cu cugetul.⁴ i aceasta o pot numai cei ce se silesc să - i apropie harul i mîngîierea dumnezească prin această lucrare. Deci dacă vrem să umblăm într-o filosofie cea după Hristos, într-o lucrare a cugetului toare prin pînzirea minii i cu trezvie, să începem această cale prin înfrînare dela mîncările cele multe, primind mîncările i bucuriile cu măsură , pe cît e cu putinţă . Căci trezvia poate fi numită cu dreptate atîtă cale ce duce la Împărăţie, la cea dinlăuntrul nostru i la cea viitoare, cîtă i lucrare a cugetului toare, ca una ce prelucră i în lăbeşte cele ale minii i o mută dela vieuirea pîtimă la cea nepîtimă . Pentru

1 Sudorile inteligibile (luptele cugetării).

2 Ms. Acad. ; gânditor.

3 De aici pînă la finea cap. lipseşte în ms. Acad. Rom.

4 Ms. Acad. Rom.: „Cei ce cu partea gânditoare mulcomescu”.

se aseam n cu o ferestruic luminoas , prin care Dumnezeu, plecându-se, se arat min ii.

4. Unde este smerenie i pomenirea lui Dumnezeu, sus inut de trezvie i de aten ie, i desimea rug ciunii îndreptat împotriva vr jma ilor, acolo este locul lui Dumnezeu, sau cerul inimii, în care pâlcul dracilor se teme s petreac , pentru Dumnezeu care locue te în acel loc.

5. Nimic nu aduce mai mult turburare ca vorba mult , nimic nu e mai r u ca vorba neînfrânat , care poate s strice starea sufletului. C ci cele ce le zidim în fiecare zi, ea le surp , i cele ce le adun m cu osteneal , sufletul le risipe te prin mânc rimea de limb . Ce e mai r u decât ea? un r u f r frâu. Deci trebue s -i punem hotar, s o inem cu sila, s o sugrum m, ca s zic a a, ca s slujeasc numai spre cele de trebuin . Dar cine ar putea povesti toat paguba sufleteasc ce poate veni dela limb ?

6. Cea dintâi poart care duce la Ierusalimul mintal [inteligibil],¹ la aten ia min ii, este t cerea gurii întru cuno tin , chiar dac mintea înc nu s'a lini tit. A doua este înfrânarea cu m sur dela mânc ri i b uturi. A treia, care cur e te mintea i trupul, este amintirea i gândul neîncetat al mor ii. Eu, v zând odat , pentru o clip , frumuse ea acesteia, i r nindu-m i desf tându-m cu duhul, nu cu privirea, am voit s mi-o câ tig so ie pentru toat via a, îndr gostit de frumuse ea i de cuviin a ei: cât este de smerit , cu cât bucurie se mîhne te, cât e de gânditoare, cât fric are de dreapta cercetare viitoare, temându-se de sorocul vie ii; din ochii ei sensibili obi nue te s curg apa vie cea vindec toare, din ochii cuget tori [inteligibili] un izvor de gânduri prea în elepte, care curgând i s ltând vesele te cugetul. Pe aceast fiic

1 In ms. Acad. lipse te; „Ierusalimul mintal

a lui Adam, adică pomenirea morții, însetam, cum am zis, pururea să mi-o cântă soia, să dorm cu ea și să vorbesc cu ea și să discut ce se va întâmpla după lep darea trupului? Dar adeseori nu m'ar lăsat blestemata uitare, fiica întunecat a diavolului.

7. Este un războiu într-un ascunsul nostru, sus înut de duhurile răutății, care se poartă prin gânduri cu sufletul. „Căci acesta fiind nevzută, puterile acele răuvoitoare, fiind asemenea cu ființa lui, se apropie de el prin războiul nevzută. Astfel se pot vedea între ele și suflet: arme, rânduire de bătăie, în el ciuni viclene, războiu înfricoșat, ciocniri de luptă și biruințe și înfrângeri din amândouă părțile. Numai un lucru nu îl are acest războiu al minții [inteligibil], pe care-l are războiul văzută [sensibil]: vremea hotărâtă a războiului. Căci războiul văzută își hotărâte o vreme și o rânduire, pe când celălalt atacă fără de veste și, întind dintr'odată în cele mai dinlăuntru părți ale inimii, omorâș sufletul prin păcat.

Pentru ce se pornește împotriva noastră lupta și bătălia aceasta? Căci nu se face prin noi voia lui Dumnezeu, precum ne rugăm zicând: „Fac-se în noi voia Ta". Iar aceasta stă în poruncile lui Dumnezeu. Dacă cineva și-a întărit [și-a fixat] cu trezvie mintea să în Domnul împotriva amăgirii dracilor și urmărirea cu deadinsul înțelegerii lor și împletirile ce se nasc din năluciri, va dobândi cunoștința lor prin experiență. De aceea și Domnul, îndreptându-și atenția împotriva blestemaților draci și văzând de mai înainte, ca un Dumnezeu, gândurile lor, a rânduit poruncile Sale împotriva scopului lor, înfricoșând pe cei ce le vor călca.

8. Când vom dobândi deprinderea înfrângerii, adică a deprinderii de la păcatele văzute, cari se lucrează prin cele cinci simțuri, vom putea pe urmă să păzim și

inima împreun cu Iisus i s fim lumina i de Dânsul în ea, gustând cu un dor fierbinte, bun tatea Lui prin minte. Fiindc n'am primit porunca de a ne cur i inima pentru altceva, ci numai pentru ca, dup ie irea nou-rilor r ut ii din v zduhul inimii i dup risipirea lor prin necontenita aten ie, s putem vedea, ca într'un senin curat, Soarele drept ii, pe Iisus, i s ni se lumineze, întrucâtva, în minte, în elesurile m re iei Lui. Fiindc nu tuturor obi nue te s se arate, ci numai celor ce î i cur esc cugetarea.

9. A a se cuvine s umbl m în fiecare zi, ca i cum ar trebui s ne înf i m înaintea lui Dumnezeu. C ci zice Proorocul Osea: „P ze te mila i judecata i apropie-te de Dumnezeul t u pururea". Iar Maleachi zice ca din partea lui Dumnezeu: „Fiul cinste te pe tat l i sluga pe st pânul; i dac eu sunt Tat l, unde este cinstea mea? i dac eu sunt St pânul, unde este frica mea? zice Domnul atot iitorul". Apostolul zice i el: „S ne cur im pe noi în ine de toat în-tin ciunea trupului i a duhului". Iar în elepciunea zice: „P ze te- i inima cu toat str juirea, c ci din aceasta este ie irea vie ii". În sfâr it Domnul Iisus Hristos a zis: „Cur e te partea din untru a paharului, ca s fie i cea dinafar curat ".

10. Vorbirile f r rost, uneori ne pricinuesc ura celor ce ne ascult , alteori batjocuri i râs, def imând aceia prostia cuvintelor. Altele, întinarea con tiin ii i iar i altele, osânda dela Dumnezeu i întristarea Duhului Sfânt, ceea ce este mai înfrico at decât toate celelalte.

11. Cel ce- i cur e te inima i smulge din r - d cin p catul, întru Domnul, i cel ce se ostene te pentru o cuno tin mai dumnezeesc i vede în minte Cele nev zute de cei muli, nu se cuvine s se înal e pentru aceasta fa de cineva. C ci nimic

nu e mai curat între cele zidite ca cel f r de trup, nimic nu are cuno tin mai mare ca îngerul. Dar în lându-se, a c zut din cer ca un fulger. Astfel mândria cugetului i-a fost socotit la Dumnezeu necur ie. Iar cei ce desgroap aurul, se fac ar ta i.¹

12. Zice Apostolul: „Cel ce se nevoe te, dela toate se înfrâneaz ", deoarece nu e cu puțin ca cei lega i cu trupul acesta ap s tor, care pururea pofte te împotriva duhului, s se înarmeze împotriva încep toriilor i a puterilor nev zute i r u voitoare, cu s turarea de mânc ri. C ci nu este Împ r ia lui Dumnezeu mâncare i b utur . Iar „cugetul trupului e du m nie împotriva lui Dumnezeu; c legii lui Dumnezeu nu se supune, i nici nu poate". i e v dit c de aceea nu poate, fiindc e p - mântesc i amestecat cu must, cu sânge i cu ardere; i atârând pururea în jos, pururea e împ timit de cele p mânte ti i se îndulce te cu pl cerile pierz toare ale veacului acestuia. C ci cugetul trupului este moarte. Iar cei ce sunt în trup, lui Dumnezeu a pl cea nu pot.

13. Cei ce ne îngrijim de str juirea min ii întru Domnul, avem trebuin de mult smerenie, întâi c tre Dumnezeu apoi c tre oameni. În tot chipul i din toate p r ile suntem datori s ne frângem inima, c u - tând tot ceea ce o umile te. Iar inima o frânge i o smere te amintirea vie ii noastre celei dintâi în lume, dac o facem cu deam nuntul. Amintirea tuturor p - catelor din pruncie, privite din nou de minte, dup chipul lor [afar de cele trupe ti, c ci amintirea acestora este v t m toare], umile te i na te lacrimi i ne mi c spre mul umire c tre Dumnezeu, din toat

¹ In ms. Acad. sfâr itul cap. e urm torul. „întrucât i cel ce întru prostime se supune intru Domnul, bine face. Iar ar ta i sunt cei ce desgroap aurul". Iar la marg. nota: „caut în cap, 144 a avvei Macarie".

inima. Asemenea i amintirea neîncetat i vie a mor ii. Aceasta na te i plâns, amestecat cu oarecare dulcea i bucurie, precum na te i trezvia min ii. Puternic umile te cugetul i ne face s vedem p - mântul, i pomenirea patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, privite i ele de amintire dup chipul lor. Ele de asemenea pricinuesc lacrimi. Pe lâng acestea, mai umilesc sufletul i multele binefaceri ale lui Dumnezeu, cele c tre noi, num rate i privite dup felul lor, odat ce lupta noastr este împotriva dracilor mândri.

14. Nu lep da, din iubirea trupeasc de sine, aceste leacuri mântuitoare ale sufletului, c ci altfel nu mai e ti ucenicul lui Hristos, nici urm torul lui Pavel, care zice: „Nu sunt vrednic s m numesc Apostol", sau: Cel ce mai înainte eram hulitor, prigonitor i batjocoritor". Vezi, mândrule, pe Sfânt, cum nu- i uit viaa lui de mai nainte? i to i Sfin ii, dela începutul lumii pân acum, au îmbr cat aceast cea mai de pe urm dulam sfânt a lui Dumnezeu. i În su i Domnul nostru Iisus Hristos, fiind Dumnezeu necuprins, necunoscut i negr it, voind s arate calea vie ii ve nice i a sfin eniei, a îmbr cat smerenia peste tot trupul S u. Astfel sfânta smerenie trebuie s se numeasc cu dreptate i virtute dumnezeesc i porunc i hain domneasc . În aceast virtute se nevoesc i pe ea o p zesc i îngerii i toate acele Puteri str lucite i dumnezeu ti, tiind cu ce c dere a c zut Satana, mândrindu-se. Iar ca pild înfrico toare de c dere, pentru înger i oameni, s ne fie cel viclean, care zace în adânc, fiind ar tat de Dumnezeu mai lipsit de cinste decât toat cealalt zidire, din pricina mândriei sale. Dar tim i pe Adam cu ce c dere a c zut din pricina mândriei. Având deci asemenea pilde îndem - n toare spre aceast virtute folositoare de suflet, s

ne smerim pururea în tot felul. Folosindu-ne de ele, s ne smerim din toat puterea cu sufletul i trupul, cu cugetul i cu voina, în cuvinte, în gânduri i în înf i are, înafar i în untru. S o c ut m aceasta cât putem, ca s nu avem împotriva noastr pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce s'a dat pentru noi. C ci „Domnul celor mândri le st împotriv , iar celor smeri i le d dar” ; i „Necurat este la Domnul tot cel ce se înalt cu inima”, iar „cel ce se smere te pe sine, în l e-se-va”. „Înv a i dela mine, zice, c sunt blând i smerit Cu inima”. De aceea, s lu m aminte.

15. „Vede i, zice Mântuitorul nostru, s nu se îngreuneze inimile voastre”... i cele urm toare; iar „cel ce se nevoe te, se înfrâneaz dela toate”. Deci tiind c toate acestea au fost spuse de Sfânta Scriptur c tre noi, s ne petrecem via a cu înfrânare, înainte de toate dela multele mânc ri; s ne obi nuim trupul cu o rânduial virtuoas , dându-i hrana cu m sur . C ci astfel se vor lini ti u or svâcnirile p r ii lui poftitoare i se vor supune ra iunii conduc toare, ba, dac trebuie s spunem adev rul, i ale iu imii. Dar ne vom re ine cu u urin i dela celelalte gre eli. De altfel i aceasta se socote te virtute de c tre cei ce au experiat virtutea: înfrânarea cuprinz toare, adic re inerea dela tot felul de r u. C ci mai întâi pricina cur iei este Dumnezeu, pricinuitorul i d t torul tuturor bun t ilor. Apoi înfrânarea m -surat , egal i de fiecare zi, dela mânc ri multe.

16. Precum Satana, împotrivindu-se lui Dumnezeu, ca s nu se fac voia Lui, adic poruncile, se r s-boe te cu Dumnezeu prin noi, prin cari încearc s surpe voia Lui, a a i Dumnezeu vrea ca tot prin noi s se împlineasc preasfânta Lui voe, adic , precum am zis, dumnezeetile i de viat f c toarele

Sale porunci, surpând prin noi i prin ajutorul Lui planul pierz tor al celui viclean. Voia cea de art a vr ma ului, care socote te s se împotriveasc , lui Dumnezeu, f când pe oameni s calce poruncile Lui, o risipe te Dumnezeu iar i prin neputin a omeneasc .

i s vezi c e tocmai a a. Toate poruncile dumnezeu tei Evanghelii urm resc s îndrepte cele trei p r i ale sufletului i s le fac s n toase prin cele ce le poruncesc. Mai bine zis, nu numai urm resc, ci le i îns n to eaz cu adev rat. Deci aceste trei p r i ale sufletului le r sboe te i diavolul ziua i noaptea. Iar dac Satana r sboe te cele trei p r i, este v dit c r sboe te poruncile lui Hristos. C ci prin porunci Hristos pune legi celor trei p r i ale sufletului, adic iu imii, poftei i ra iunii. Prive te; „Cel ce se mânie pe fratele s u în de ert, vinovat va fi judec ii", i celelalte porunci ale lui cari urmeaz . Prin acestea t m due te iu imea. Iar vr ma ul încearc s strice porunca aceasta i cele în leg tur cu ea în untru, prin gânduri de vrajb , de pomenirea r ului i prin gânduri de pism . C ci tie vr ma ul i el c pov uitoarea iu imii este partea ra ional , i de aceea s getând, precum am spus, ra iunea prin gânduri de b nueli, de pism de vrajb , de ceart , de viclenie, de slav de art , o înduplec s - i p r seasc rolul de st pânitoare i s predea iu imii frânele, l sând-o f r cârmaciu. Iar iu imea, lep dând pe cârmaciu, scoate prin gur , în cuvinte, cele ce i-au fost a ezate mai nainte în inim , îngr m dite acolo prin gândurile vr ma ului i prin neputarea de grije a min ii, l sând s se vad atunci c inima, în loc s fie plin de Duhul dumnezeesc i de gânduri dumnezeu ti, e plin de p cat, precum a zis Domnul; „Din plin tatea inimii vorbe te gura". C ci dac va isbuti vicleanul s scoat afar în cuvinte cele cugetate înl untru, fratele

chinuit de ur , nu-i va zice fratelui numai „raca” i numai „nebun”, ci dela cuvinte de batjocur va c dea adesea i la ucidere. Iar de aceasta se folose te vicleanul, fiindc Dumnezeu a dat porunca s nu ne mâniem în de ert. i s'ar fi putut s nu se ajung la cuvinte de batjocur i la cele ce urmeaz lor, dac îndat dela momeal s'ar fi alungat acelea din inim , prin rug ciune i aten ia cea din untru. Astfel î i ajunge blestematul scopul s u, dac cele furi ate de el prin gânduri în inim , g sesc pe unul care nescote te porunca dumnezeesc .

17. Dar cari sunt cele rânduite pe seama p r ii poftitoare, prin dumnezeasca porunc a Domnului? „Cel ce caut la femee spre a o pofti pe ea, a i curvit cu ea în inima sa”. V zând vicleanul i această porunc , arunc în om ca un fel de mreaj împotriva poruncii. C ci dep rtând aceasta pe om de materia care îl aprinde, vicleanul face s nasc r sboiul în l untru. i astfel se pot vedea în minte, zugr vite de el, figuri i întip riri curve ti, i se pot auzi cuvinte cari aprind spre patim , i alte lucruri pe cari cei ce au cercarea min ii le tiu.

18. Care este acum porunca ce îndeamn partea ra ional ? „Iar eu v zic vou s nu v jura i nici-decum, ci s fie cuvântul vostru: da i nu”; sau: „Cel ce nu se lap d de toate ca s -mi urmeze mie, nu este vrednic de mine”; sau: „Intra i pe poarta strâmt ”. Acestea sunt poruncile pe seama p r ii ra ionale. Deci vr ma ul iar i, vrând s prind pe generalul cel mai bun, care este ra iunea, îl scoate din min i i dela conducere prin gânduri de l comie a pântecelui i de nep sare. i râzând de el ca de un general beat, dracul se folose te, prin mânie i poft , de voile lui, ca de ni te slugi ale sale. Iar aceste puteri, adic partea poftitoare i iu imea, l sate slobode de ra iune,

se folosesc de cele cinci simuri ale noastre, ca de ni te slugi, pentru a p c tui la ar tare. Acestea sunt c derile. Atunci i ochii sunt iscoditori, neavând mintea care s -i lege în untru, i auzul iube te s auz lucruri de arte, i mirosul se mole e te, i gura e neînfrânat , i mâinile ating ce nu trebuie. Acestora le urmeaz nedreptatea în loc de dreptate, nebunia în loc de în elepciune, necump tarea în loc de cump tare, robia în loc de b rb ie. C ci acestea sunt cele patru virtu i generale: dreptatea, în elepciunea, cump tarea i b rb ia, cari cârmuesc cele trei p r i ale sufletului, îns n to indu-le. Iar cele trei p r i bine cârmuite, opresc sim urile dela cele necuvenite. i astfel mintea având lini te, odat ce puterile ei sunt cârmuite dup Dumnezeu i i se supun, lupt cu b rb ie în r sboiul mintal [inteligibil]. Dar dac i se tulbur puterile, din neaten ie, fiind biruit de atacurile celui viclean, calc poruncile dumnezeie ti. Iar c lc rii îi urmeaz în chip sigur, sau poc în a pe m sura ei, sau osânda în veacul ce va s vie. Bine este deci ca mintea s fie pururea treaz , prin ceea ce, statornicindu-se în rânduiala ei cea dup fire, se face p zitoare adev rat a poruncilor dumnezeie ti.

19. Sufletul e împrejmuit i îngr dît cu ziduri de c tre duhurile r ut ii i legat cu lan urile întunerecului, neputând, din pricina întunerecului din jurul s u, s se roage cum vrea. C ci este legat întru ascuns, fiind orb cu ochii dinl untru. Deci când va începe s se roage lui Dumnezeu i s vegheze prin rug ciune, se va isb vi prin rug ciune de întunec, c ci altfel nu poate s se isb veasc . Atunci sufletul poate cunoa te c în untru, în inim , este o alt lupt i o alt împotrivire ascuns i un alt r sboiu, al gândurilor duhurilor r ut ii. Aceasta o m rturisesc i Sfintele Scripturi, zicând: „De se va urca duhul celui ce

st pâne te asupra ta, s nu la i locul t u". Iar locul min ii este statornicirea ei ferm în virtute i trezvia. C ci este o statornicire i în virtute i în p cat. Fiindc zice: „Fericit b rbatul care n'a umblat în sfatul necredincio ilor i în calea p c to ilor n'a st tut".¹ Iar Apostolul zice: „Sta i deci, încingându-v mijlocul vostru întru adev r".

20. S ne inem de Hristos cu t rie, ca s -L primim pe acesta cei ce ne lupt m din suflet necontentit i ca sa nu plece Iisus, aflându-se în locul sufletului mul ime de gânduri. Dar f r osteneala sufletului, nu-L putem ine cu t rie. S pip im via a Lui cea în trup, ca s petrecem pe a noastr întru smerenie, i s ne prindem de patimile Lui, ca s r bd m necazurile noastre, râvnindu-L pe El. S gust m iconomia Lui cea negrit i pogorâtoare pentru noi, ca din gustarea sufletului cel dulce s cunoa tem c „bun este Domnul". Dar peste toate acestea, sau i înaintea tuturor, s credem neîndoios în El i în cele ce zice. S a tept m în fiecare zi purtarea Lui de grij care vine la noi, i când se nimere te s vie, s o primim cu mul umire, cu îmbr i are i cu râvn , ca s înv m s privim numai la Dumnezeu, care cârmue te toate prin ra iunile dumnezeet ale în elepciunii. Iar când vom face toate acestea, nu vom mai fi departe de Dumnezeu, dac evlavia este des vâr ire f r sfâr it, cum a zis careva dintre b rba ii purt tori de Dumnezeu i des vâr i i cu duhul.²

21. Cel ce- i r scump r via a sa bine, îndeletnicindu-se cu gândul i cu pomenirea mor ii, i furându- i cu în elepciune mintea dela patimi, obi nue te s vad îndat venirea momelelor dr ce ti, mai ager decât acela care s'a hot rît s petreac f r gândul

¹ Ps. 1, 1.

² vorba de Ioan Sc rarul P. G. 88, 1148 C, La fel Isaac Sirul, cuv 55, Despre patimi, Oper ascetic , Atena 1895, p. 220.

mor ii. Acesta vrând s - i cur easc inima numai de dragul cuno tin ii i nemântuind-o printr'un gând întrist tor, închipuindu- i uneori c - i st pâne te prin dib cie toate patimile pierz toare, este legat, f r s tie, de cea mai rea decât toate i cade adeseori, neavând pe Dumnezeu, în mândrie. Acesta trebuie s vegheze cu t rie, ca nu cumva, îmfumurându-se, s - i piarz min ile. C ci, precum zice Pavel, sufletele cari adun cuno tin ele de ici i de colo, obi nuiesc s se trufeasc fa de cei pe cari îi socotesc mai mici. În sufletele acestea cred c nu se afl nici m car scântee din dragostea ziditoare. Iar cel ce cuget cu z bovire la moarte, v zând n v lirile dracilor mai ager decât cel ce face altfel, le arunc izgonindu-le.

22, Pomenirea bucuroas a lui Dumnezeu, adic a lui Iisus, obi nue te s împr tie cu iu imea inimii i cu încruntarea [ot rîrea] mântuitoare, toate vr jile gândurilor, în elesurile, cuvintele, n lucirile, chipurile întunecoase i, simplu vorbind, toate mijloacele prin cari lupt cu aprindere a toate pierz torul, c utând s înghit suflete. Iar Iisus cel chemat, le arde toate cu u urin . C ci în nimic altceva nu se afl mântuirea noastr , decât în Hristos Iisus. Aceasta spus-o însu i Mântuitorul: „F r de mine nu pute i face nimic”,¹

23. Deci s p zim cu toat str juirea inima noastr în tot ceasul, chiar i în clipa cea mai mic , dinspre gândurile cari întunec oglinda sufletului, în care obi nue te s se întip reasc i s se zugr veasc luminos Iisus Hristos, în elepciunea i puterealui Dumnezeu Tat l. i s c ut m neîncetat înl untrul inimii Împ r ia Cerurilor, gr untele de mu tar, m rg ritarul i aluatul, i toate celelalte le

¹ 1 Io, 15. 5.

vom afla în chip tainic, de ne vom cur i ochiul minii. De aceea Domnul nostru Iisus Hristos a zis: „Împ r ia Cerurilor este înl untrul vostru", ar tând dumnezeirea care se afl înl untrul inimii.

24. Trezvia cur luminos con tiin a, iar aceasta cur it izbucne te îndat , ca o mare lumin aco-perit , alungând marele întunerec. Iar acesta fiind alungat, con tiin a, prin trezvie neconținut i ade-v rat , descopere la rândul ei cele ce se mi c pe ascuns. i prin minte înva cu trezvie lupta nev zut i r zboiul mintal [inteligibil], cum trebuie s arunce cu suli a în lupta de doi i s loveasc la int cu gân-duri ascu ite i s nu fie mintea lovit , ad postindu-se lâng Hristos de în ep turile l ncilor i dorind lumina în loc de întunerecul v t m tor. Cel ce-a gustat din lumin , în elege ce zic. Gustarea din lumin fl -mânze te i mai mult sufletul ce se hr ne te cu ea, care nu se satur niciodat , ci cu cât m nânc mai mult, fl mânze te mai tare, lumina atr gând mintea, ca soarele ochii. Acest lucru nu se poate tâlcui, c ci nu se tâlcue te prin cuvânt, ba, vorbind mai adev rat, experien a celui ce-l p time te sau e str -puns de el îmi porunce te s tac. Dar mintea vrea s se desf teze în a gr i despre cele ce se spun în cuvintele: „Urm ri i pacea cu to i, i sfin enia, f r de care nimenea nu va vedea pe Domnul".¹ E vorba de dobândirea dragostei i a cur iei, c ci acestea sunt pacea i sfin enia.

25. Trebuie s înarm m iu imea numai împotriva dracilor, cari ne asupresc prin gânduri i numai împotriva lor trebuie s ne mâniem. Iar felul r sboiului de fiecare ceas din noi, ascult -l i împline te-l, une te- i rug ciunea cu trezvia, c ci trezvia cur e te rug ciunea, iar rug ciunea pe cea care o cur e te.

¹ Evr. 12, 14.

Fiindc trezvia, privind neîntrerupt, cunoa te pe cei ce intr . i împiedecându-le pu în intrarea, cheam în ajutor pe Domnul Iisus Hristos, ca s alunge pe vr jma ii vicleni. Iar rug ciunea îi împiedec ,împotrivindu-li-se. i Iisus cel chemat, izgone te pe draci împreun cu n lucirile lor.

26. P ze te- i mintea cu mare osârdie în untru. i când prinzi un gând, împotrive te-i-te îndat i cheam pe Hristos pentru izgonirea lui. i dulcele Iisus, înc vorbind tu, îi va gr i: Iat sunt aci, ca s - i dau ajutor. Iar tu, dup ce s'au lini tit to i ace ti vr jma i, prin rug ciune, ia seama iar i la minte. C ci, iat iar i, alte valuri mai multe ca nainte, n - v lind unul dup altul i sufletul plutind pe ele. Dar iat iar i Iisus, trezit de ucenic i certând, ca un Dumnezeu, vântul cel r u. i bucurându-te de un r gaz din partea acestora, fie de un ceas, fie de o clip , pream re te pe Cel ce te-a mântuit i gânde te-te la moarte.

27. S umbl m cu toat luarea aminte a inimii întru sim irea sufletului. C ci luarea aminte i rug ciunea, întov r ite în fiecare zi, se mi c asemena c ru ii de foc a lui Ilie, f când u or iducând pe cel ce se împ rt e te de ele, în în limea cerului. Dar ce zic? Cel ce a dobândit trezvia, sau se str due te s o dobândeasc , s'a f cut inim fericit i cer mintal [inteligibil], cu soare, lun i stele, i înc pere a lui Dumnezeu cel necuprins, în temeiul vederii i al urcu ului tainic. Lui trebue s socoteasc acela a-I aduce lauda virtu ii dumnezei ti, trecând, cu ajutorul Domnului i cu râvn , cuvintele în fapte. Acela împiedecând cu o oarecare sil cele cinci sim uri dela ce tie c vat m sufletul, face min ii sale mai u oare lupta i r sboiul inimii. Deci dep rteaz pe to i cei de afar prin cuget rile pe

cari le cunoști, și răsboie te toate gândurile nescute de ei în untru, prin dumnezeile tale netrupești me te-uguri. Alungă cu osteneala privegheților plăcerile. Fii înfrânat în privința mâncărilor și bucuriilor sub iaz - și îndejuns trupul, ca să-și faci ușor și sboiul inimii, ajutându-i prin aceasta și întru altuia. Pe-depse te-și sufletul cu gândul morții și cu pomenirea lui Iisus Hristos adun - și mintea împreună. Căci nopțile mintea e luminată mai mult de vederile strălucite ale lui Dumnezeu și ale celor dumnezei tăi.

28. Să nu lepădăm nici ostenețele nevoii trupului. Căci din pământ sare grâul, iar din acestea odrășle te bucuria duhovnicească și experiența celor bune. Și să nu nesocotim nici conștiința care ne grăiește despre cele mântuitoare și despre cele ce trebuie să le facem, care ne spune neconținut despre datoritiile noastre. Mai ales dacă se întâmplă să fie curățit prin trezvie lucrurile și subire a minții. Căci atunci obișnuiește să scoată la arătare judecări chibzuite și neîndoioase pentru curăția ei. De aceea nu trebuie să o nesocotim; căci ea vestește în untru viața cea plăcută a lui Dumnezeu și mustră sufletul cu neîndurare. Iar când cugetul este purtat de păcate, ea arată calea de îndreptare a grăii, îndemnând inima care a greșit să se pocăiască, înfrânându-i leacul printr-o grăie cuceritoare.

29. Fumul, care iese din lemne, este greu ochilor, dar le arată lumină și desfrățază pe cei ce i-au întristat mai înainte. Tot așa atenția, care privește neconținut, produce greutate, dar venind în rugăciune Iisus cel chemat, luminează inima. Căci pomenirea Lui aduce, deodată cu luminarea, cea mai mare dintre bunătăți.

30. Vrajmașul nostru obișnuiește să turbure mintea noastră și să mănânce pământ și să ne poarte în-

preun cu acela. El dore te ca chipul lui Dumnezeu s se târasc pe pânțe. De aceea zice Dumnezeu: „Vr jm ie voiu pune între tine i el”.¹ Din pricina aceasta trebuie s respir m pururea pe Dumnezeu, ca prin aceasta s trecem peste fiecare zi ner ni i de s ge ile cele aprinse ale diavolului. „Îl voiu acoperi pe el, zice, c a cunoscut numele meu”; i iar i: „Aproape este de cei ce se tem de El, mântuirea Lui”.

31. Fericitul Apostol, vasul alegerii, care gr e te în Hristos, având o mare experien a r sboiului l - untric i mintal [inteligibil], care ne este nou în ine nev zut, scrie Efesenilor: „Nu este lupta noastr împotriva trupului i a sângelui, ci împotriva încep to - riilor, a st pâniilor, a c peteniilor întunerecului vea - cului acestuia, a duhurilor r ut ii întru cele cere ti”.² Iar Apostolul Petru zice: „Sta i treji, priveghia i, c potrivnicul nostru diavolul umbl r cnind ca un leu, c utând pe cine s înghit , c ruia stai împotriv , tari în credin ”.³ Iar Domnul nostru Iisus Hristos, vorbind despre feluritele dispozi ii ale celor ce ascult cuvintele Evangheliei, zice: „Apoi vine diavolul i ia cuvântul din inim ”, s vâr ind adic furtul prin uitarea cea rea, „ca nu cumva, crezând, s se mântuiasc ”.⁴ Iar Apostolul zice iar i: „C ci m veselesc întru omul dinl untru cu legea lui Dum - nezeu, dar v d o alt lege o tindu-se împotriva legii min ii mele i robindu-m ”.⁵ Toate acestea le-au spus ca s ne înve e i s ne fac cunoscut uitarea.

32. Cuno tin a obi nue te s îngâmfe, f când pe om s - i închipue c e mai presus de muli, dac e

1 Geneza 3, 15,

2 Ef. 6, 12.

3 I Petru 5, 8-9.

4 Lc. 8, 12.

5 Rom. 7, 22-23.

lipsit de învinovirea de sine și de smerenie. Să cugetăm deci ca cei ce au cunoștința neputințelor lor, ascultând pe cel ce zice: „Fraților, eu nu mă socotesc încă să fi ajuns; ci una îți dau: cele dăruite uitându-le și spre cele dinaintea întinzându-mă, la întotdeauna alerg, spre cununa chemării de sus a lui Hristos”.¹ Și iarăși: „Eu aș alerga, nu ca să fiu întârziat, și aș alerga mălăpuit, nu ca unul ce bat aerul cu pumnii, ci-mi supun și-mi strunesc trupul, ca nu cumva, vestind altora, să mă dovedesc eu însumi necercat”. Vezi câtă smerenie împreună cu alergarea spre virtute? Vezi ce smerenie la Sfântul Pavel, cel atât de mare? Hristos, zice, a venit în lume să măntuiască pe poporul cel dintâi „dintre cari cel dintâi sunt eu”. Deci nu este nevoie să ne umilim, dacă ne este proprie puțin tateafirii, căci ce este mai neînsemnat ca răna? Trebuie să ne aducem aminte de Dumnezeu, dacă pentru aceasta am fost făcuți, dar să ne nevoim și cu înfrânarea, ca să alergăm ușori întru Domnul.

33. Cel ce s'a predat pe sine gândurilor rele, este cu neputință să se curească de păcate după omul din afară. Și dacă n'au fost smulse din inimă gândurile rele, nu se poate să nu fie scoase la arătare în fapte. Pricina privirii desfrânate stă în desfrânarea și întunecarea ochiului din untru. Iar pricina dorinței de a auzi lucruri de rușine stă în aceea că urechile sufletești ascultă cele ce le optesc împotriva noastră drăcii nerușinate din untru. Suntem datori deci în Domnul, să ne curățăm pe noi înșine în untru și în afară și să pămzim fiecare simburile noastre și să ne curățăm pe fiecare în parte de lucrurile pătimite și de greșeli. Și precum înainte, când întru noi stătea noastră petreceam în lume în deert ciunea minții noastre, slujeam cu toată mintea și cu simburile am-

¹ Filip 3. 13-14.

girii p catului, tot a a trebue acum, dup ce ne-am mutat la via a cea dup Dumnezeu, s slujim cu toat mintea i cu sim urile Dumnezeului celui viu i adev rat i drept ii i voii lui Dumnezeu.

34. Întâi este atacul [momeala], apoi înso irea, pe urm consim irea [învoirea], apoi robirea, pe urm patima îmbibat de obi nuin i continuitate. Iat biruin a luptei dus împotriva noastr . A a stabilesc i Sfin ii P rin i.

35. Atacul spun c este gândul simplu, sau chipul lucrului n scut de curând în inim , ce se arat min ii. Înso irea st în convorbirea cu ceea ce s'a ar tat, fie cu patim , fie f r patim . Consim irea este învoirea bucuroas a sufletului cu ceea ce s'a ar tat. Robirea este ducerea silnic i f r voe a inimii, sau amestecarea hot rît i nimicitoare a celei mai bune st ri a noastre, cu lucrul respectiv. Iar patima este ceea ce se afl cuib rit de mult vreme cu împ timire în suflet. Dintre toate, cea dintâi e f r p cat; a doua, nu totdeauna; a treia, dup starea celui ce lupt . Iar lupta e pricin sau de cununi sau de pedepse.

36. Robirea se face în alt chip în vremea rug - ciunii, i în alt chip când nu ne rug m. Iar patima e supus , f r îndoial , sau poc in ii potrivnice, sau muncilor viitoare. Prin urmare, cel ce se împotrive te, sau nu se supune începutului, adic atacului, a t iat dintr'odat toate relele ce urmeaz . Aceasta e lupta dracilor vicleni împotriva monahilor i a celor ce nu sunt monahi. Aceasta e înfrângerea i biruin a, precum am zis. i din biruin vin sau cununile, sau pedepsele pentru cei ce au gre it i nu s'au poc it. S lupt m deci cu mintea împotriva lor, ca s nu aducem la fapte sensibile p c toase voile lor rele, ci t ind p catul din inim , s afl m în untrul nostru Împ -

ria cerurilor. Să pămzim curia inimii noastre în
cîntăcior [străpungerea] statornică faţă de Dumnezeu,
prin această prea frumoasă lucrare.

37. Mulţi dintre monahi nu cunosc amărăciunea minţii
ce le vine de la draci. Se îndeletnicesc cu fărîptuirea,
neavînd grijă de minte. Fiind simpli şi neformaţi,
plutesc în viaţă fără gust, socot, curia inimii,
ignorînd cu totul întunerecul patimilor din untru.
Drept aceea toţi căminii nu cunosc lupta de care vor-
beşte Pavel, şi nu sunt îmbibaţi de bine prin cer-
care, socotesc că derin numai pînă la catele cu lucrul,
neluînd în seamă înfrîngerile şi biruinţele cu gândul.
Deoarece nici privirea nu le poate vedea, fiind ţinu-
te şi cunoscute numai de Dumnezeu, Conduc torul
luptei şi conştiinţa celui ce luptă. Acestora socot că
li s'a spus cuvîntul din Scriptură : „ şi au spus pace,
dar nu era pace". Deci sunt între fraţi, din simplitate,
unii de felul acesta. Ei doresc şi se silesc cît pot să
se ferească de faptele rele cu lucrul. Dar în cei ce
au dorinţa să-şi cureţe vederea sufletului, e o altă
lucrăre a lui Hristos şi o altă taină.

38. Pomenirea lîmpe de a morţii cuprinde cu ade-
vărat multe virtuţi. Ea naşte plînsul, îndeamnă la în-
frînarea de la toate, aduce aminte de gheenă, e maica
rugăciunii şi a lacrimilor, pămzitoarea inimii, neîmpre-
timirea de rănă, aşinare de în alegere şi drept
socoteală, ale căror roade sunt frica îndoit de Dum-
nezeu şi curia gândurilor pînă la timă din inimă.
Ea deci cuprinde multe porunci de ale Domnului. Prin
ea e văzută războiul cel greu de fiecare ceas, care
face grijă multora dintre luptătorii lui Hristos.

39. O întâmplare sau o suprarece vine pe
neşteptate, întinează nu puţin atenţia cugetării. Sco-
tînd mintea din preocuparea cea înaltă, virtuoa-
să şi bună, ea o abate spre gâlcevi şi certuri pînă la toase.

Iar pricina acestei pierderi a noastre, st în aceea c nu suntem cu grij la cele ce ni se întâmpl .

40. Nu ne va întina i nu ne va întrista nici una din sup r rile ce ne vin în fiecare zi, odat ce vom ti i vom cugeta aceasta totdeauna. De aceea zice dumnezeescul Apostol Pavel: „Sunt mul umit întru neputin e, întru batjocuri i întru nevoi”; i: „To i cei ce vor s vie uiasc cu bun cinstire întru Hristos Iisus, vor fi prigoni i”. A lui s fie slava, în veci, Amin.

Ioan Carpatiul

Cu privire la timpul în care a trăit Ioan Carpatiul, p -
rerile erau împ r ite. Acum se socote te ca aproape sigur c
a trăit în v. 7 i c a fost episcop al insulei Carpathos din
Dodecanez (între Rodos i Creta), potrivit titlului ce i-l dau
cele mai multe manuscrise ale operei lui.¹

Un Ioan, episcop de Carpathos,isc le te în actele Sinodului
III din Constantinopol dela 680.² Înainte de-a fi episcop se pare
c a dus via chinovial într'una din m n stirile insulei.

Unele manuscrise i Nicodim Aghioritul în Filocalia greac
îi zic sfânt.

Scrierea cuprins în Filocalia greac ³ i pe care o d m
în volumul de fa , e amintit de Fotie.⁴

Dup Fotie scrierea cuprindea 100 capete. Tot în 100
capete e împ r it în cele mai multe manuscrise (afar de

1 O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur, V Band,
1932, p. 83.

2

. Mansi, Amplissima collectio conciliorum, 1901, t. 11, col. 653 E,
693 E.

3 Vol. I, ed. II, p. '65—181, Textul din Filocalia e reprodus în Migne
P. G. 85, col. 1837—1860, adic la sfâr itul vol. 85, deoarece editorii acestei
colec ii au cunoscut Filocalia greac numai dup ce-au fost pe ispr vite cu
acest volum. Titlul în Filocalia i Migne e: iv) ' μ

4 Fotie îi zice:

ân b ' μ

, (G. 103, 673) Ea a fost tradus în latine te de Pontanus
i publicat la Ingolstadt 1654, la finea operei Dioptra a lui Filip Solitarul.
Textul acestei traduceri e reprodus în Migne 85, col. 791—826.

adres). În "cod. Parisinus gr. 1166 (sec. XI), care a servit de bază ediției lui Nicodim Aghioritul, cuprinde 101 capete (afară de adres). Dar cap. din urmă se pare că nu face parte din corpul centuriei, având un titlu deosebit, o unitate a lui în o lungime disproporționat de mare față de celelalte capete (ar forma cam a 6-a parte din centurie). O piesă aparte care probabil că a fost trimisă deodată cu centuria aceluiași monachi, căruia s-a spus la o întrebare mai particulară a unora dintre ei.¹

În afară de această scriere, Ioan Carpațiul mai are una. Ea poartă diferite titluri. În unele manuscrise se numește „Capete teologice și gnostice”, în altele „Capete practice” și iar în altele „Capete despre cel necunoscut și cele necunoscute, despre bine și frumos, tipul natural ascetic”.² Ea nu este pomenită de Fotie. Disdier spune că este mai interesantă ca scrierea dinainte, întrucât ea n-a avut aceeași răspândire. Numită și ea Centurie, dar are mai multe capete. (În unele manuscrise sunt 115, în altele 116 și iar în altele 114). Ea n-a fost încă editată în

1 Th. Disdier, *Jean le Carpathos, L'homme, l'oeuvre, la doctrine spirituelle*, in *Echos d'Orient*, 1932; Iulie—Sept., p. 284—303. Disdier combate părerea lui L. Petit (*Dict. de Theol. cath. t. VII*, Paris 1924, col. 753-41) că această piesă ar forma cap. 100 din scrierea lui Ioan Carpațiul. Petit i-a construit această părere prin deducții din textul latin al lui Pontanus din Migne. În acel text lipsesc cap. 3, 33, 58, 100, iar în cap. 18 (lat.) este concentrat 19 și 20 (gr.). La 95 capete, căruia apoi mai rămase, Pontanus a adăugat piesa în chestiune numerotată în 2 capete: 96 și 97. Așa i-a ieșit 97 capete. Dar spune și Pontanus într-o notă că textul grecesc al codicelui folosit de el (Monac. 498, sec. 10) are la începutul cap. 96—97 un titlu nou (P. G. 85, col. 810). Petit spusese inexact că din trad. lui lipsesc 4 capete și nu observase că cap. 19—20 sunt concentrate într-unul. Deci după el ieșeau 99 capete, așa că a putut spune că, cap. 96—97 ar înregistra ca al 100-lea centuria.

Dacă în titlul acestei piese se spune că ea completează cele 100 capete (C. G. Filocalia greacă pg. 178), aceasta nu înseamnă neapărat că înregistrează cele 100 capete ca al 100-lea, ci că se adaugă la cele 100.

2 „

ai

”, „

”..

”

;

”. Cf. Th. Disdier, *Op. cit.*

textul original, ci tot numai într-o traducere imperfectă și incompletă a lui Pontanus.¹

S'a spus că ideile din aceste scrieri sunt foarte apropiate de-ale Sf. Maxim Mărturisitorul.² Nou însă nu ni se pare. Ele sunt mai degrabă foarte înrudite cu ideile lui Isichie și Filotei Sinaitul, formând aceeași familie spirituală. Preocuparea lui principală este aceeași trezvie și rugăciune a lui Iisus. Folosește el imaginea pasării oxipterix ca și Isichie. Scrisul lui Ioan Carpațiul are aceeași aplicare vie, directă la viața duhovnicească. Adeseori autorul trebuie să adapteze într-o formă nouă imagini luate din Psalmi. De pildă gândurile pe timă din cugetare sunt comparate cu un zid, pe care mintea trebuie să-l treacă printr'un mare efort (Cap. mâng. 5). Definițiile lui surprind adeseori prin noutatea vreunei nuanțe, chiar dacă ideea generală am întâlnit-o și la Sf. Maxim. Astfel pomenește și Ioan Carpațiul de cele trei cunoașteri: practic, natural, teologic. Dar „bărbații celei dintâi pot deveni doctori și magistri; al celei de-a doua îngeri (și este mai acomodat scopul naturii oamenilor cu aceasta decât cu prima); a treia ne înalță în însuși Cuvântul ființial" (Cap. gnost. 12, după textul latin). Sau: „Dacă ne-am cunoaște cum ne-am făcut noi înșine prin păcate, am înțelege cum ne-a făcut Dumnezeu după natură" (Cap. gnost. 79).

"Iată și câteva modele de definiții pregnante: „Frica exagerată de strălăcire, naște strălăcirea" (Cap. gnost. 61); „Păreră înaltă despre tine a proprie, lipsește de tine" (Cap. gnost. 14); „Dacă crinii cresc mai cu seamă în via, inima care se face vale prin umilință, va naște în ea crini" (Cap. gnost. 15).

¹ A fost publicat împreună cu prima scriere în aceeași Dioptră, Ingolstadt 1654, după ce a fost publicat prima dată tot în Ingolstadt la 1603. Împreună cu o traducere a 23 cuv. ale lui Simion Noul Teolog. Această traducere este reprodusă în Migne P. G. 85, 811—826. Textul acesta cuprinde numai 97 numere, dar multe numere se repetă pentru alte capete.

² Viller-Rahner, Op. cit. p. 245.

Ale cuviosului P rintelui nostru

IOAN CARPATIUL

Una sut capete de mâng ere,
c tre monahii din India cari i-au scris lui

Când unii dintre cei ce vin cu vreo cerere la Împ ra ii p mânte ti, le aduc flori de var , nu numai c nu sunt alunga i, ci primesc chiar i anumite daruri. Deci i eu, la porunca voastr , împrumutând din toate p r ile o sut de cuvinte bune i aducându-vi-le vou , cari ave i petrecerea în ceruri, n d jduesc s fiu bine primit i s cap t în schimb dela voi darul rug ciunilor.

1. Pe cât este de vecinic Împ ratul tuturor, neavând nici început, nici sfâr it al Împ r ieii Sale, pe atât este mai aduc toare de câ tig sângea celor ce i-au ales s se osteneasc pentru virtu i. C ci cinstirile vie ii de fa , chiar de ar fi foarte str lucite, se destram în chip sigur deodat cu via a aceasta. Dar cele împ r ite de Dumnezeu celor vrednici, fiind d ruite împreun cu nestic ciunea, r mân deapururi.

2. Fericitul David, f când s cânte lui Dumnezeu toat zidirea, a pomenit de înger i de toate Pute-rile nev zute, apoi s'a coborât pân la p mânt, c ci nu voia s se în departe nici de fiare, nici de do-

bitoace, nici de pas ri, nici de târîtoare. Fiindc so-
cotea c i acestea trebue s se închine F c torului
prin cântare, voind ca tot ce a fost f cut de El s
aduc acela dar. Cum ar suferi atunci monahul, care
se aseam n „cu aurul din Ofir”,¹ s se mole easc
vreodat , sau s se leneveasc dela cântarea de laud ?

3. Precum focul înv luia rugul, dar nu-l ardea,
a a i la cei ce au primit darul nep timirii, chiar de
ar purta un trup foarte greu i foarte aprins, c ldura
trupului nu tulbur i nu întineaz întru nimic trupul
sau mintea. C ci glasul Domnului a desf cut flac ra
de fire. Fiindc voia i cuvântul lui Dumnezeu a des-
p r it cele unite dup fire.

4. Luna crescând i iar i sc zând, arat starea
omului, care aci face cele bune i aci p c tue te,
apoi se întoarce prin poc în la via a virtuoa s . Deci
nu s'a pierdut mintea celui ce a gre it, cum socotesc
unii dela voi, precum nu se mic oreaz trupul lunii,
ci lumina ei. Omul î i recâ tig a a dar iar i str -
lucirea sa prin poc în , precum luna, dup ce s'a
mistuit, se îmbrac iar i dela sine cu lumina. C ci
„cel ce crede în Hristos, de va i muri, viu va fi”;
„i va cunoa te, zice, c Eu Domnul am gr it i
voiu face”.²

5. De se va r scula în cugetul t u roiul gându-
rilor urîte i sl bind vei fi biruit, s ti c te-ai des-
p r it pentru o vreme de harul dumnezeesc. De aceea
ai i fost dat pe mâna c derii tale, dup o dreapt
judecat . Drept aceea lupt s nu fii lipsit niciodat
de har, din nepurtarea de grij , nici pentru o clip .
Iar de vei putea s te ridici din alunecare i s treci
peste zidul³ gândurilor p tima e i peste atacurile în-

1 Iob 28. 17.

2 Ioan II, 25; Ezechiil 28, 10.

3 Ps. 17, 32.

tinat neconținute, aduse de marea dăbăcie a vrjmașilor, și nu uiți de darul dat ție de sus. Căci zice Apostolul: „Nu eu, ci harul lui Dumnezeu, care e cu mine”,¹ a lucrat o astfel de biruință și m'a ridicat din gândurile întinate ce s'au sculat asupra mea, și m'a izbăvit de bărbatul nedrept,² adică de diavolul, și de omul cel vechiu. Pentru aceasta, uita-te de aripa Duhului și slobozit de povara trupului, am putut zbura deasupra dracilor ce umblă și vânează și să prind mintea omenească cu patima plăcerii, pe care i-o arată, atrăgând-o cu sila spre ea. Cel ce m'a scos prin urmare din Egipt, adică din lumea pierzătoare de suflet, Acesta este cel ce, luptându-se pentru mine cu brațele ascunse, a biruit pe Amalec și mi-a dat și de acum Domnul va zdrobi dela fața noastră și celelalte neamuri ale patimilor necuvioase. Acesta este Dumnezeu nostru, care ne va da în elepciune și putere [căci cine sunt aceia cari luând în elepciune, nu au luat și puterea Duhului, spre a birui pe vrjmașii ei], „acesta va înălța capul tău peste vrjmașii tăi”³ și-i va da ție aripi ca de porumb și, zburând, te vei odihni la Dumnezeu”.⁴ Pune-va Domnul „arc de aram în brațele tale”,⁵ arătându-te tare, ager și viguros împotriva vrjmașului și împiedecând sub tine pe toți cei ce-ți stau împotrivă.⁶ Pune deci în socoteala Domnului harul curăției, mulumindu-I că nu te-a închis în mâinile voilor trupului tău, ale sângelui și ale duhurilor stricătoare și necurate, cari le întăresc pe acestea, căci te-a întărit pe tine cu dreapta Lui. Zide-te în jertfelnic ca Moise după ce a pus pe fugă pe Amalec. „Pentru aceasta mărturisește-mi-voiu ție Doamne, și numele Tău voi cânta”,⁷ mă rind puterile Tale, că ai

1 I Cor. 15, 10. 2 Ps. 7, 52. 3 Ps. 26, 10,

4 Ps. 54, 6, 5 Ps. 17, 37. 6 Ps. 17, 43,

7 II Regi 22, 50.

isb vit din stric ciune via a mea i m'ai r pit din cursele i s get turile r ut ii viclene, învechite i cu multe fe e.

6. Dracii cei vicleni învioresaz , înoiesc, înal i înmul esc în noi patimile spurcate. Iar medit rile cuvântului dumnezeesc, i mai ales cele ce se fac cu v rsare de lacrimi, omoar patimile i le risipesc, chiar dac sunt vechi, i fac s înceteze treptat lucr rile lor p c toase, stric toare de suflet i de trup. Numai noi s nu ne lenevim de a st rui pe lâng Domnul prin rug ciune i prin n dejde nesl bit i neînfricat .

7. De ce î i întocme te Hristos laud din gura credincio ilor prunci cu r utatea, dac nu ca s surpe prin cântare pe vr jma ul i pe r sbun torul, care mult ne asupre te [vr jma al virtu ilor i r sbun tor al p catului]?¹Deci i noi, l udând întru simplitatea inimii pe St pânul, vom zdrobi i vom surpa uneltirile vr jma ului. „C întru mul imea slavei tale, ai zdrobit r sboaiele i pe vr jma ii ce ne r sboiesc".

8. Dac cineva e dup înf i are n scut f r de vreme, se zice c acum î i m nânc jum tate din cele trupe ti, iar cealalt jum tate în veacul viitor. C ci „fiecare î i va mânca rodurile c ii sale".²

9. Monahul este dator s aleag postul cel mai frumos, s nu se lase robit de patimi i s poarte de grij pururea de cea mai deplin lini te [isihie].

10. Dracii, cari ur sc sufletele noastre, d unora în gând s ne aduc oarecari laude reci, apoi ne îndeamn s le îmbr i m plini de bucurie. Dac prin aceasta ne vom umfla prin înalta p rere de noi înine i vom face loc în noi slavei de arte, nu vor pregeta vr jma ii s ne robeasc .

1 Dup Maxim M rt., R sp. c tre Talasie 26, Filoc. rom, vol. III, p. 91..

2 Prov. 1, 31.

11. Prime te mai bine pe cel ce te batjocore te decât pe cel ce te laud , de care s'a scris c nu se deosebe te întru nimic de cel ce blestem .¹

12. Când, sârguindu-te pentru virtutea postirii, nu o po i dobândi din pricina neputin ii, i „cu inima sdrobit te întorci cu mul umire c tr Purt torul de grij i Judec torul tuturor, însu i faptul de a mul umi milostivirii lui Dumnezeu, i se va pune în socoteal ,² numai s te ar i pururea umilit înaintea Domnului i s nu te înal i fa de nici un om.

13. tiind vr ma ul c rug ciunea ne este nou ap r toare, iar lui v t m toare, i silindu-se s ne desfac de ea, ne împinge la pofta tiin elor eline ti, dela cari ne-am dep rtat, i ne îndeamn s ne ocup m cu ele. S nu ascult m de el, ca nu cumva, dep r-tându-ne dela legile plug riei noastre, s culegem în loc de smochini i struguri, spini i m r cini. „C ci în elepciunea lumii acesteia s'a socotit nebunie la Dumnezeu".³

14. „Bucurie mare, zice, v vestesc vou , care va fi pentru tot poporul",⁴ nu numai pentru o parte a poporului; i „tot p mântul s se închine i s cânte ie",⁵ nu numai o parte a lui. Iar a cânta nu este propriu celor ce se roag cerând [implorând tânguitor] ceva, ci celor ce seveselesc. Dac este a a, s nu ne descuraj m, ci s str batem via a de aici cu voio ie, cugetând la bucuria i la veselia aceea care este dela El. Dar veselia s o amestec m cu frica dumnezeasc , precum zice: „Bucura i-v întru Domnul, cu cutremur".⁶ C ci i cele din jurul Mariei au alergat cu fric i cu bucurie dela mormânt, ca i noi s ie im

1 In trad. lat. 5 „ut scriptum est a Plutarcho" (P. G. 85, 793).

2 Cuvintele dela „însu i" se g sesc numai in trad. lat.

3 I Cor. 3. 19. 4 Lc. 2.10.

5 Ps. 65, 3. 6 Ps. 9, 2.

din mormântul cel inteligibil, cu frică și cu bucurie. M'a minuna să fie fără frică, odată ce nimeni nu este fără de păcat, chiar Moise, sau chiar Petru Apostolul să fie. Dar în unii ca aceia dragostea dumnezeiască, care a biruit, scoate afară frica în vremea ieșirii.

15. Ai Scriptura mărturie, că cineva, chiar pătima fiind, dacă crede cu toată inima și cu smerenie, primește harul nepătimirii. Căci zice: „Astăzi vei fi cu mine în raiu”;¹ sau: „Credința te-a mântuit, mergi în pace”,² în pacea preafericitei nepătimiri, și celelalte de felul acesta; sau: „Toamna³ se coc strugurii”; sau: „Fie vouă după credința voastră”.⁴

16. Când, urând patimile, suntem turburați și mai tare de gândurile neruinate ale dracilor, să ne sprijinim și mai mult pe credința în Domnul și să ne facem și mai înțărîți în dejdea în bunurile venice făgduite, de care se silesc vrămașii să ne lipsească și să ne înstrăineze, din pismă. Căci dacă n'ar fi foarte mari acele bunuri, n'ar arde dracii de o atât de mare pismă împotriva noastră și nu ne-ar săgeta aia de des cu gânduri întinate, crezând că ei vor sătura furia lor și ne vor împinge la desnejde, prin supărarea multă și cu anevoie de purtat.

17. Unii spun că fptuirea este cunoștința cea mai adevărată. Drept aceea siliți-vă să vă arătați credința și cunoștința mai mult prin fapte. Căci cel ce se mândrește numai cu cunoștința, va auzi: „Pe Dumnezeu mărturisesc că îl știu, dar prin fapte îl tăgăduiesc”.⁵

18. Dracii se silesc să spurce pe nevoitor, prin nelucirile însoțite prin scurgerea sâmburei, cele mai adeseori în vremea praznicelor și a sfintelor

1 Lc. 23, 44.

2 In Filoc. gr. „întru sâmbură”.

3 Lc. 7, 50. 4 Mt. 9, 29. 5 Tit 1. 16.

slujbe, i mai ales când vrea cineva s se apropie de masa cea de tain . Dar nici prin aceasta nu vor r ni sau sl bi pe cel obi nuit s poarte toate cu r b-dare i cu vitejie. „Deci s nu se laude împotriva noastr cei strâmbi ca cei drep i”.¹

19. Vr ma ii se r zbun pe purtarea i râvna ta, p lmuindu- i sufletul cu încerc ri felurite i ne-gr ite. Dar din necazurile multe i nespuse i se îm-plete te cununa ; i „întru neputin e se des vâr e te puterea lui Hristos ;² i în st rile triste ale sufletului obi nue te s înfloreasc harul Duhului. „C a r - s rit celor drep i lumina în întunerec”. S inem numai îndr snirea i lauda n dejdii tare pân la sfâr it.

20. Nimic nu obi nue te s piard a a de mult virtutea, ca luarea ei în râs, batjocura i vorb ria de art . Dar iar i nimic nu înoe te a a de mult sufletul învechit i nu îl face s se apropie de Dumnezeu, ca frica de Dumnezeu, aten ia cea bun , cugetarea neîncetat la cuvintele lui Dumnezeu, înarmarea cu rug ciunea i urm rirea câ tigului din privegheri.

21. Mult destoinicie i mult folos câ tig sufletul dac rabd cu t rie orice necaz, fie c vine dela oameni, fie dela draci, i dac tie c suntem datori s purt m ostenelele i s nu învinuim pe nimenea decât pe noi în ine. C ci cel ce învinue te pe altul pentru necazurile sale, a alunecat din dreapta judecat a ceea ce se cuvine.

22. Se întâmpl uneori ca, înmul indu-se ispitele, omul s se dep rteze dela scaunul de-a dreapta, chiar dac e sânguitor, adic s ias din rânduiala lui, „toat în elepciunea i tot me te ugul lui fiind în-

1 III Regi 20. 11.

2 II Cor. 12, 9.

ghi it", cum zice Scriptura¹ Aceasta, ca s nu ne încredem în noi în ine i s nu se laude Israil, zicând: „Mâna mea m'a isb vit pe mine". Dar n d jdue te c vei fi a ezat iar i în starea frumoas de mai înainte, fiind alungat i c zând dela tine cel viclean, prin porunca dumnezeesc . C ci acesta ne a â s privim i s auzim toate cu patim i ne împinge spre p cat. Înv luindu-ne mintea ca într'o cea groas , el face i trupul s simt o greutate i o povar negrit . Iar ra iunea cea fireasc , ce e simpl i nepref cut , asemenea copiilor de curând n scu i, o face complicat i foarte expert în tot felul de p cate, otr vind-o i sco ând-o din firea ei prin aplecarea în dou p ri.

23. Mare lucru este omul care cre te înl untru i spore te în virtu i. Dar aceast fiin mare se teme de p cat, ca elefantul de oarece, „ca nu cumva, dup ce a vestit altora, el însu i s ajung de lep dat".²

24. Nu numai aproape de sfâr itul lumii va gr i diavolul cuvinte împotriva Celui Prea înalt, cum zice Domnul, ci i acum se întâmpl uneori c trimite prin gândurile noastre huliri grele c tre cer i gr e te oc ri împotriva Celui Prea înalt, a f pturilor Lui i a sfintelor lui Hristos taine. Dar noi stând pe piatra cuno tin ii, nu ne turbur m de acestea, nici nu ne minun m de îndr sneala blestematului, ci st ruind în credin i în rug ciune fierbinte i împ rt indu-ne de ajutorul de sus, izgonim pe vr jma .

25. Când sufletul iese din trup vr ma ul d n val asupra lui, r zboindu-l i oc rându-l cu îndr sneal i f cându-se pârl amarnic i înfrico at al lui pentru cele ce a gre it. Dar atunci se poate vedea cum sufletul iubitor de Dumnezeu i prea credincios, chiar

¹ Ps. 106, 27.

² I Cor. 9, 27.

dac a fost mai'nainte r nit adeseori de p cate, nu se sperie de n v lirile i amenin rile aceleia, ci se înt re te i mai mult întru Domnul i sboar plin de bucurie, încurajat de Sfintele Puteri cari îl conduc, i împrejmuir ca de un zid de luminile credin ii, strigând i el cu mult îndr sneal diavolului viclean: Ce este ie i nou , înstreinatule de Dumnezeu? Ce este ie i nou , fugarule din ceruri i slug viclean ? Nu ai st pâinirea peste noi, c ci Hristos, Fiul lui Dumnezeu, are st pâinirea peste noi i peste toi. Lui i-am p c tuit, Lui îi vom r spunde, având z log al milostivirii Lui fa de noi i al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierz torule. C ci nimic nu este ie i slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndr sneal , diavolul întoarce spatele, tânguindu-se cu glas mare, neputând s stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, sboar asupra vr ma ului, p lmuindu-l, ca paserea numit oxypterix [repede sbur toare] pe corb. Dup aceasta e dus cu veselie de dumnezeu tii în-geri la locurile hot rite lui, potrivit cu starea lui.¹

26. Chiar i o ispit mic , dac e îng duit , împiedec pe cel ce se sârgue te în înaintare. S te încredin eze despre aceasta echeneida, pe ti orul cel atât de mic, care opre te numai cu atingerea o înc rc tur foarte mare, împiedecând-o s înainteze. i adu- i aminte de cel ce zice: „Eu Pavel [cel atât de mare], am vrut s viu odat i înc odat la voi, dar ne-a împiedecat Satana”.² Dar s nu te turburi pentru aceasta, ci lupt -te mai departe prin r bdare i vei avea parte de har.

1 Cap. acesta înf i eaz mai pe larg ideia din cap. II. 46 al lui Isichie, Tot la Isichie cap, I 26 mai g sim i asem narea cu oxypterix, dar cu alt rost. Peste tot se vede o apropiere între Ioan Carpatinul i Isichie, dar nu tim care a folosit pe celalalt.

2 I Tes, 2, 18.

27. Poate fi cineva foarte bogat în virtuți, dar dac din nep sare se abate dela ceea ce se cuvine, se ridic asupra lui fiii r s riturilor rele dela Amalec i mai ales dela Madiam,¹ puterea cea iubitoare de curvie, împreun cu c milele lor, adic cu amintirile p tima e, c rora nu este num r, i nimicesc toate roadele p mântului, adic ale f ptuirii i ale deprinderii celei prea bune. Atunci s r ce te Israil i se împu ineaz cu sufletul i se vede silit s strige c tre Domnul. Iar din cer se trimite gând bun, care imit pe Ghedeon prin multa credin i smerita cugetare. „C ci mia mea, zice, este cea mai smerit în Manasse”,² ca s lupt împotriva atâtor mulimi cu trei sute de oameni slabi³ i s dobândesc în chip minunat biruin a împotriva vr ma ilor, cu ajutorul harului.

28. Nu vei putea s calci peste aspid i vasilisc,⁴ i celelalte, dac nu vei primi dela Dumnezeu, prin mult rug ciune, Îngeri ap r tori, cari s te ridice cu mâinile lor i s te fac s fii mai presus de cugetul trupesc.

29. Când cineva, chiar dac se lupt cu putere, va fi biruit, s nu se întristeze i s nu sl beasc nicidecum, ci ridicându-se s se încurajeze cu cuvintele lui Isaia, cântând unele ca acestea: „Înt rindu-v a i fost înfrân i, o draci vicleni. Deci dac iar i ve i izbândi, iar i ve i fi birui i; i „Sfatul pe care-l ve i pl nui, îl va împr tia Domnul, c ci cu noi este Dumnezeu, cel ce ridic pe cei c zu i i face s fie t ia i vr ma ii no tri, când ne poc im”.

30. Este cu neputin celui pov uit prin încerc ri, s treac prin ele f r întristare. Dar dup acestea, de mult bucurie se umplu unii ca ace tia, i de la-

1 Jud. 6, 33.

2 Jud. 6 15.

3 Jud. 7, 7.

4 Ps. 90, 13.

crimidelor i de gânduri dumnezeiești, tot i că i au cultivat osteneala i necazurile în inimile lor.

31. De i Isaac a voit s binecuvinteze, iar Esau a alergat spre dorin a binecuvântării, totu i n'au isbutit. Dumnezeu a miluit i a binecuvântat i a uns în duh nu pe acela pe care l-am voit noi, ci pe care l-arânduit spre slujire mai înainte de a-l fi făcut. Deci s nu ne tulburăm, nici s pismuim când vedem niscăi fra i vrednici de plâns i prea mici, înaintând în virtute. Ai auzit doar i pe Domnul zicând: „Dă acestuia locul”¹ s se așeze la masă mai sus. Mă minunez mai degrabă de judecătoarea care a judecat a a de înțelept i de negrit în privința acestora, că acela care este cel mai mic i mai de pe urmă s fie primul i s povăuiască, iar noi cei ce stăm înaintea aceluia cu nevoiea i cu vremea, s rămânem la urmă. Deci pe fiecare om s-l privim după cum i-a împărit Domnul. Căci s'a scris: „Dacă în Duhul trăim, în Duhul să umblăm”.²

32. Nu primi niciodată că cel ce este sub ascultarea ta s i zică: dă-mi pentru o vreme stăpânirea [libertatea] ca să dovedesc lucrul cutare sau cutare în privința virtuții i voi izbândi. Căci cel ce zice așa, e vădit că i face voia sa i înlăturându-l de cele mai bune ascultări.

33. Pătimirile trupului i ale sufletului vor înceta, cum vei vedea, cu vremea i cu voia lui Dumnezeu, chiar dacă au crescut mult. Dar mila lui Hristos, nu va înceta niciodată. Căci „mila Domnului, din veacul acesta i până în veacul viitor va fi peste cei ce se tem de El.”³

34. Vistieriile împăratești se vor umplea de aur i minile monahilor adevărați se vor umplea de cunoștințe.

1 Lc. 11, 9.

2)Gal. 5, 25.

3)Ps. 102, 17.

35. Se întâmpl uneori c înv torul e dat spre necinstire, suferind încerc rile pentru cei ce sau folosit duhovnice te. C ci „noi, zice, suntem necinsti i i oc rî i i neputincio i, iar voi v'ati f cut sl vi i i puternici întru Hristos”.¹

36. Gândul p tima este isvor i pricin a stric ciunii prin trup. Cel ce cultiv îns trezvia îl alung din suflet, dup gre al prin poc in , dar i înainte de gre al .² Bine este deci c ci a i plâns mai mult, ca s se scoat din mijlocul vostru gândul viclean i necuvios, care v'a îndemnat s face i acest lucru. Prin urmare plânsul se împotriva te duhului stric ciunii.

37. Cine va vesti celui întristat de lipsa de slav i de neputin în virtu i, c va vedea pe Iisus, nu numai în viitor, ci înc i aici, venind la el cu putere i cu slav mult , prin nep timire? Acesta va putea zice ca Sara, sau ca sufletul ce-a îmb trânit în nerodire i a n scut, împotriva a tept rii, fiu al drept ii: „râs a f cut mie Dumnezeu”, adic mi-a d ruit cea mai mare bucurie, mie celui întristat ani îndelunga i de mul imea patimilor, sau, cum zice alt tâlcuitor: „desf tare mi-a f cut mie Dumnezeu”, adic „s'au înnoit tinere ele mele ca ale vulturului”. C ci, dup ce am îmb trânit în p cate i în patimi de necinste, acum m'am n scut din nou i întineresc i m înfr gezesc, eu cel ce m în sprisem la fire, i v d acum luminos lucrurile din lume, fiindc am primit din nou simplitatea i necomplicatia cea dup fire, îns n to indu-mi-se mintea, prin mila cea mare a lui Dumnezeu. Trupul meu s'a f cut ca al lui Neeman Sirianul, asemenea celui al pruncilor, pentru c m'am sp lat în Iordanul cuno tin ii. i prin

1 I Cor. 4, 10.

2 Adausul dela „dar” e numai in P. G.

harul lui Dumnezeu vie uiesc acum într'un singur mod, isb vit fiind de voia arpelui i de roiul gândurilor mult tiitoare i prea materiale ale p catului, pe cari le câ tigasem mai înainte împotriva firii.

38. Presupune c Domnul zice c tr tine: Am luat pentru o vreme dela tine darul acesta i acela, de cari socoteai c mintea ta e plin i se poate odihni, i ti-am dat în locul lor darul acesta i acela, de acela pre . Tu îns , gândindu-te la cele luate i neprivind la cele date în locul acelora, e ti posomorit i îndurerat i te tope ti de întristare. Dar întristat de mine, tu îmi produci bucurie. C ci eu întristez spre folos, urm rind mai de grab s mân-tuesc, decât s pierd pe cel ce l-am socotit s -mi fie fiu.

39. Socote te c - i porunce ti s nu m nânci pe te i vei vedea dup aceasta c vr ma ul te împinge neîncetat spre pof tirea pe telui, iar tu de asemenea tinzi cu patim spre înfruptarea cu lucrul neîng duit, ca s înelegi cele ce sau întâmplat lui Adam ca tip. C ci auzind acela: numai din acest lucru s nu m nânci, mai ales spre acest lucru oprit a alergat cu mult poft .

40. Pe unul mântue te Dumnezeu prin cuno-tin , iar pe altul prin cur ie i ner utate. C ci e ti dator s tii, c nu va lep da Dumnezeu pe cel f r r utate.

41. Cei ce se roag mai st ruitor, aceia sunt mai turbura i¹ de ispite înfrico ate i s lbatice.

42. Dac i-ai ales s te îmbraci cu nep timirea, s nu fii f r grij , ci sile te-te cu toat puterea s o dobânde ti. C ci „suspîn m, dorind s ne îmbr c m culocuîn a noastr cea din cer”,² ca s fie înghi it

1 In textul lat. din P. G.: „nu sunt turbura i” (non expugnaatur).

2 II Corinteni 5, 2.

muritorul de via , nu numai trupe te, dup sfâr itul
veacului, ci înc de aici, în chip spiritual [inteligibil],
ca arvun . C ci „înghi itu-s'a moartea în biruin ”,¹ i
înghi i i vor fi to i Egiptenii cari ne nec jesc, urm -
rindu-ne în valurile puterii trimise nou din cer.

43. S nu ui i pe cel ce a zis: M tem „ca nu
cumva, dup ce am vestit altora, eu însumi s ajung
de lep dat";² i iar i: „Cel ce crede c st s ia
aminte s nu cad ";³ i „Tu cel duhovnicesc, ia
seama la tine însu i, ca s nu fii i tu ispitit".⁴ S nu
ui i de c derea i f r delegea lui Solomon, dup
atâta har. i s nu dai uit rii t g duirea nea tep-
tat a marelui Petru. Dac ai uitat acestea, te vei
încrede în cuno tin a ta, te vei mândri cu vie uirea,
te vei l uda cu vremea îndelungatei tale nevoine i
vei da loc trufiei. Deci nu te face nep s tor, o frate,
ci mai degrab teme-te pân la ultima r suflare,
chiar dac ai ajuns la num rul anilor lui Moise, i
roag -te zicând: „Doamne, s nu m lapezi în vremea
b trâne elor mele; când va lipsi vârtutea mea, s nu
m la i pe mine. Dumnezeu, Mântuitorul meu! În
Tine e cântarea mea pururea".⁵

44. Domnul îi zice, ca i lui Matei: „Urmeaz
mie!"⁶ Deci urmând cu râvn St pânului t u mult
iubit, de i se va împiedeca în calea vie ii piciorul
t u de vreo piatr p tima i vei c dea pe nea tep-
tate în p cat, sau vei aluneca i vei c dea chiar
de mai multe ori, f r s vrei, trecând prin locuri
noroioase, ori de câte ori i s'ar întâmpla s cazi i
s te chinuiasc trupul, tot de atâtea ori, ridicându-te,
ia-te dup Domnul t u cu aceea i râvn , pân -L
vei ajunge. Astfel m'am ar tat ie întru sfânta adu-

1 I Corinteni 15, 54,

2 I Corinteni 9, 27.

3 I Corinteni 10, 12.

4 Galateni 6, 1.

5 Psalm 70, 10.

6.Matei 9, 9,

cere aminte, ca s v d puterea i slava care m mântuie te i „în numele. T u, Doamne, voiu ridica mâinile mele",¹ i voi socoti c „m'am umplut de seu i de gr sime i se vor bucura buzele mele cântându-i ie".² C ci mare lucru îmi este mie, c am primit numele de cre tin, precum îmi zice mie Domnul prin Isaia: „Mare lucru îi este ie s te nume ti fiul meu".

45. Odat zice Domnul c „Tat l va da cele bune celor ce cer dela dânsul";³ alt dat , c „va da Duhul Sfânt celor ce se roag ".⁴ Prin aceste cuvinte în elegem c cei ce se roag lui Dumnezeu, dac se înt resc în acest cuget, vor primi nu numai iertare de p cate, ci i daruri cere ti. C ci aceste bunuri le f g due te Domnul nu celor drep i, ci celor p c to i: „C ci dac voi, zice, r i fiind, ti i s da i daruri bune copiilor vo tri, cu cât mai vârtos Tat l vostru cel ceresc va da celor ce cer dela El",⁵ pe Duhul Sfânt? Cere a a dar f r preget i cu cuget neîndoios i vei lua cele mari i mai presus de vrednicie, chiar dac e ti neînsemnat în vie uirea virtuoaș i foarte neputincios.

46. Cum ar putea fi convins cel necredincios sau pu in credincios, c furnica sboar i cutare vierme se face pas re i c se întâmpl i alte multe lucruri în zidire, ca lep dând m car astfel boala necredincii i a desn dejdii, s -i creasc aripi i s înfloreasc în el ca într'un pom cuno tin a preal udat . C ci „Eu sunt, zice, cel ce înverzesc lemnul uscat i înviez oasele uscate".⁶

47. S nu ne topim de grijile celor trebuincioase trupului, ci s credem din tot sufletul lui Dumnezeu,

1 Psalm 62, 5.

2.Psalm 62, 6.

3 Matei 7, 11.

4.Luca 11, 13.

5 Matei 7, 11.

6 Ezechil 17, 24.

cum a zis un oarecare b rbat minunat: „Încrede i-v în Domnul i v va înt ri”,¹ i cum scrie fericitul Apostol Petru: „Fi i cump ta i i fi i treji în rug ciuni i toat grija voastr arunca i-o asupra Domnului, c ci El are grij de voi”.² Iar dac te mai îndoie ti i nu crezi c are grij de tine ca s te hr neasc , prive te la p ianjen i gânde te-te cât de mult se deosebe te omul de p ianjen. Nimic nu este mai slab ca el, nici mai f r putere, c ci nu are averi, nu face c l torii peste m ri, nu se judec , nu se mânie, nu adun în jitni e, ci- i duce via a în des vâr it blânde e, cump tare i lini te, nu iscode te cele ale vecinilor, ci face numai lucrurile sale, iar în ocupa ia sa r mâne într'o pa nic i neturburat lini te, spunând, parc , celor ce iubesc lenea, doar atâta: „Cel ce nu voe te s lucreze, nici s nu m nânce!” Atâta tace, încât îl birue te covâr itor i pe Pitagora, pe care Elinii îl admir mai mult decât pe to i filosofi, pentru nevoia sa în înfrânarea limbii. Pitagora, chiar dac nu vorbea cu to i, dar vorbea în ascuns uneori cu cei mai apropia i i adeseori îndruga c tre boi i vulturi anumite b igueli i aiureli; iar înfrânându-se cu totul dela vin, el se folosea totu i de ap . Dar p ianjenul a întrecut înfrânarea limbii lui Pitagora prin t cerea covâr itoare i total , i dispreue te deodat cu vinul i apa. În această stare lini tit petrecând firavul i neînsemnatul p ianjen i neîng duindu- i nicidecum s umble pe afar , nici s r t ceasc încoace i încolo cum i se n zare prin minte, nici s se osteneasc i s munceasc la nesfâr it, Domnul, care „locue te în cele înalte i spre cele smerite prive te”,³ [c ci nimic nu e mai smerit ca p ianjenul], i- i întinde pân la el purtarea Sa de

1 II Paralipomene 20, 21.

2 Petru 5, 7.

3 Ps. 112, 5.

grija, îi trimite în fiecare zi mâncarea aproape de unghie ul lui, f când s cad în pâanza lui micile musculi e de cari are trebuin .

48. Dar va zice cineva dintre cei robi i l comiei de mâncare, c eu m nânc foarte mult i, fiindc cheltuesc mult, sunt silit s m încurc în nenum rate treburi ale vie ii. Dar i acesta s priveasc la chitii cei mari, cari pasc în oceanul Atlantic, cum sunt hr ni i de Dumnezeu din bel ug i niciodat nu tiu ce-i foamea. C ci fiecare din ei înghite atâta hran , cât nu poate cheltui zilnic nicio cetate cu muli locuitori. „Toate, zice, c tre Tine a teapt , s le dai lor hran la bun vreme”.¹ Prin urmare Dumnezeu este cel ce hr ne te i pe cel ce m nânc mult i pe cel cel ce m nânc pu in. Auzind acestea, las -te întreg în seama lui Dumnezeu i a credin ii, i tu cel ce ai un pân tece larg i înc p tor, l p dând orice fel de împr tiere lumeasc i cugetul mult îngrijat, i „nu fi necredincios, ci credincios”.²

49. Dac vrem cu adev rat s fim bine pl cu i lui Dumnezeu i s ne împrietenim cu prietenia cea prea fericit , s înf i m mintea noastr , goal , lui Dumnezeu, netârând cu ea din veacul de acum, nici me te ug, nici gând, nici n scocire mincinoas [sofism], nici ap rare, chiar de-am fi înv at toat în elepciunea lumii. C ci Dumnezeu se întoarce de c tre cei ce se apropie de El plini de p rere mare despre ei în i i i îngr a i pân la umflare de slava de art . [C ci bine au înf i at unii dintre tâlcuitori, p rerea de art despre sine, ca una ce îngra i umfl].

50. Cum am putea r pune p catul, care a pus st pânire pe noi? trebuin de sil . C ci b rbatul,

1 Ps. 103, 28.

2 Ioan 20, 27.

zice, ostene te întru nevoine i alung cu sila pierzania dela el, râvnind totdeauna s se înal e spre sfin enia gândurilor sale. Iar a dep rta sila prin sil , nu-i oprit de legi. Dac deci punem la lucru sila vreunei str duine, chiar foarte slabe, i ezând în Ierusalim, adic în rug ciune neîncetat , i în celalalte virtu i, a tept m apoi puterea care ne vine de sus, va veni la noi o sil puternic , ce nu mai lucreaz ca sila noastr slab , ci este o sil ce nu poate fi ar tat prin buze trupe ti. Ea va birui cu marea ei putere i va înfrânge obi nuina cea rea i r utatea dracilor. Va birui i pornirea spre mai r u a sufletelor noastre, precum va birui i mi c -rile necuvenite ale trupului. „ i s'a f cut, zice, sunet din cer, ca de vijelie ce vine cu putere”,¹ ca s alunge cu sila p catul ce ne sile te pururea spre mai r u.

51. Vr ma ul st la pând ca un leu în culcul s u i ne întinde pe ascuns curse i la uri de gânduri necurate i necredincioase. Dar i noi, dac nu dormim, putem s -i punem curse i la uri, înc mai mari i mai înfrico ate. C ci rug ciunea, cântarea, privegherea, smerenia, slujirea aproapelui, mila, mul umirea i ascultarea cuvintelor dumnezeu ti, i se fac vr ma ului curse, la uri, frânghii i gropi în cari cade.

52. Dumnezeescul David, dup ce a înaintat foarte mult cu vârsta, mul umind lui Dumnezeu, care l-a ales pe el, zice despre cele din urm ale binecuvânt rii: „Acum a aflat robul T u inima sa, ca s se roage rug ciunea aceasta”.² Aceasta s'a zis, ca s înv m c e trebuin de mult lupt i vreme în rug ciuni, ca s afl m starea neturburat a cuget rii, ca pe un

1 Fapte 2, 2,

2 II Regi 7, 27.

alt cer unde locuete Hristos, cum zice Apostolul : „Au nu ti i c Hristos locuete în voi?"¹

53. Dac „Hristos ni s'a f cut nou dreptate i în elepciune"² i celelalte, v dit este c i odihn . „Veni i, zice, la mine to i cei osteni i i împov ra i i eu v voiu odihni pe voi".³ Bine s'a zis deci c Sâmb ta, adic odihna, s'a f cut pentru om. C ci numai în Hristos ajunge neamul omenesc la odihn .

54. Precum este un pahar al c derii i o cup a mâniei a a este i un pahar al neputin ii, pe care, luându-l Domnul dela noi la vremea potrivit , îl d în mâinile vr ma ilor no tri, ca de aci înainte nu noi, ci dracii s sl beasc i s cad .

55. Precum pentru lucrurile din afar sunt zarafi, es tori, vân tori, oameni de r zboiu i me te ugari, a a i pentru cele dinl untru cuget c sunt între gânduri unele cari se ocup cu jocurile de noroc, altele otr vesc, altele tâlh resc, altele vâneaz , altele murd resc, altele omoar i a a mai departe. Tuturor trebue s le interzicem scurt intrarea, prin împotrivire evlavioas i rug ciune, i mai ales celor ce murd resc, ca s nu spurce locul cel sfânt i s în tinez pe omul lui Dumnezeu.

56. Nu numai cu limba este furat Domnul spre mântuire, precum a f cut tâlharul care a strigat de pe cruce, ci i cu gândul. „C ci zicea în sine cea cu curgere de sânge: de m voiu atinge chiar i numai de marginea hainelor Lui, m voiu mântui";⁴ iar sluga lui Ayraam gr ia lui Dumnezeu despre Reveca în gând.⁵

57. Aproape p catul însu i împinge pe cel ce se c e te spre Dumnezeu, dându-i un fel de sim ire a

1 I Cor. 3, 16.

3 Matei 11, 28.

5 Mc. 9, 28.

2 I. Cor. 1, 90.

4 Facere 24, 21.

putorii, a poverii i a nebuniei lui. Dar pe cel ce nu vrea s se aplece spre poc in , nu-l împinge spre Dumnezeu, ci inându-l mai degrab în puterea sa, îl leag cu lan uri de nedeslegat, f când mai tari i mai n praznice poftete pierzaniei.

58. P ze te-te de otr vurile Isabelei, între cari se g sesc mai ales gândurile de mândrie i de slav de art . Iar pe acestea vei putea s le birui, cu harul lui Dumnezeu, numai umilind sufletul i înjosindu-l i aruncându-te înaintea Domnului i chemându-l s te ajute i cunoscând c darurile ce le prime ti sunt cere ti. De aceea zice: „Nimenea nu poate lua nimic de nu-i va fi dat lui din cer”.

59. Zice legea: „Iar de vor fi m rturisite i nu-l va pierde pe el, va isp i pl tind”. Se întâmpl uneori la vreun osp , c sare înainte gândul slavei de arte, vrând s vorbeasc f r vreme. Dar gândurile îngere ti se vor împotrivi, cerându-i s în bu i gândul iubitor de vorb rie i ne la locul lui. Dac deci nu-l vei în bu i prin t cerea cea bun , ci-l vei l sa s ias afar , dup ce te vei fi umplut de fumul mândriei, vei pl ti gloaba, fiind predat de judecat fie unui p cat mare, fie unor dureri grele trupe ti, fie loviturilor îndesate ale fra ilor, fie osândeii din veacul viitor. C ci i pentru cuvântul f r rost i iubitor de slav de art vom da socoteal , din pricina lipsei de disciplin a limbii. De aceea trebuie s ne p zim limba cu trezvie.

60. De cei ispiti i de pl ceri, de mâinii, de slav de art i de celelalte, se zice c ziua sunt ar i de soare, iar noaptea de lun . Roag -te deci s fi acoperit de nourul d t tor de rou , ca s scapi de v -paia vr ma ilor.

61. Nu îng dui celor ce slujesc be iei i robesc meselor f r rânduial , s fie cu îndr zneal fa

de tine; nici celor ce vreau s - i gr iasc cu neru inare, chiar dac ar fi cu p rul alb, sau chiar dac ar avea ani mul i în via a monahal , ca nu cumva s te acopere cu putreziciunea, cum zice Scriptura, i s fi dus împreun cu cei necura i i net ia i împrejur la inim .

62. Petru prime te întâi cheile, apoi e l sat s cad i s se lapede, ca s i se în elep easc cugetul prin c dere. Deci i tu de vei c dea în tot felul de gânduri dup ce ai primit cheia cuno tin ii, nu te mira, ci sl ve te pe singurul în elept, pe Domnul nostru, care înfrâneaz prin diferite strâmtor ri p rerea de sine ce se înal pe sine pentru cuno tin a dumnezeesc . C ci ispitele sunt un frâu, care poate s înfrâneze mândria omului, prin purtarea de grij a lui Dumnezeu.

63. Dac Domnul ia adeseori dela noi cele bune, cum a luat bog ia lui Iov [c ci Domnul a dat, Domnul a luat], desigur va lua din mâna noastr i relele pe cari ni le-a adaos Cel ve nic. C ci „dela Domnul, zice, sunt i cele rele i cele bune”. i cel ce ne aduce cele rele, acela ne va aduce bucuria ve nic împreun cu slava ve nic . C ci „precum priveghiam, zice Domnul, ca s v surp i s v nec jesc, „a a voi priveghia ca s v zidesc i nu v voi surpa; v voi s di i nu v voi smulge”. S tac deci proverbul poporal, care zice: „dac e r u, nu e bine”. C ci Domnul, care a întors lucrurile spre r u, poate desigur s le schimbe iar i, pe nea teptate, spre i mai mult slav .²

64. Cel ce porne te împotriva dracilor, fie prin înfrânare, fie prin rug ciune, fie prin orice virtute, mai tare i mai cu râvn , va primi i dela ei lovi-

1 Ecl. 11, 14.

2 Ier. 31, 28,

turi tot mai grele, pân ce se va descuraja v zând osânda mor ii spirituale [inteligibile] în sufletul s u, încât s ajung s zic : „Cine m va isb vi de trupul mor ii acesteia”,¹ c ci sunt silit s m supun f r voie legilor vr ma ilor?

65. Nu de geaba s'a scris c ziceau unii între ei: „Scula i-v i s mergem la poporul cel înt rit întru n dejde i lini tit”;² sau iar i: „Veni i s ne suim i s vorbim cu ei cu limb de gând [inteligibil] viclean , i-i vom întoarce pe ei dela adev r spre noi”. C ci cumpli ii draci obi nuesc în toat vremea vie ii "s - i ascut suli ile ispitelor împotriva celor ce i-au ales via a de lini te. i mai furios lupt ei împotriva celor mai cuvio i i mai cinstitori de Dumnezeu, împingându-i spre p catul cu fapta prin r zboae greu de r bdat, doar vor putea astfel s -i desfac pe cei r sboi i de credin a în Hristos, de rug ciune i de buna n dejde. „Dar noi, cum zice David, nu ne vom dep rta dela Tine,”³ pân ce nu te vei milostivi spre noi i nu se vor dep rta dela noi cei ce vreau s ne înghit pe noi; nu ne vom dep rta dela Tine, pân ce nu vei porunci s fug dela noi cei ce ne ispitesc pe noi i nu vom fi f cu i iar i vii prin r bdare i prin nep timire ferm ". C ci mijloc de ispitire este via a omului i adeseori ni se g te te de c tre conduc - torul luptei,⁴ vreme rânduît spre a c dea sub picioarele celor de alt neam. Dar e propiu sufletului mare i viteaz, s nu desn d jduiasc în nenorociri.

66. Dac dracul e a a de tare, c chiar dac nu vrea omul, îl schimb i-l duce spre perzania sa, sco ându-l din starea cea bun a firii, cu cât nu va

1 Rom. 7, 24.

2 Jud. 18, 9.

3 Ps. 79, 19.

4

—Dumnezeu.

fi mai tare Îngerul, care prime te la vremea hot -
rît porunc dela Dumnezeu s î ntoarc spre bine
toat dispozi ia omului? Dac vântul cel foarte rece
dela Miaz noapte a fost a a de tare, c a putut s
fac firea moale a apei vârtoas ca pe a pietrelor, ce
nu va putea face vântul cel foarte cald dela Mia-
z zi? Dac aerul cel foarte rece le face pe toate
s se retrag din calea lui [c ci „cine va sta în fa a
gerului"], cum nu va î ntoarce c ldura toate spre sine.
S credem deci c mai curând sau mai târziu c r-
bunele rece i negru al cuget rii noastre se va face
fierbinte i luminos, prin atingerea focului atot dum-
nezeesc.

67. Este i în via a de aici o oarecare stare
pus ca m rturie i semn al nep timirii în Iosif cel
ascuns al nostru. În temeiul ei mintea,¹ care a ie it
din Egipt, e str în i de în l rile p tima e i de
robia cea prea ru inoas a co ului.² Ea aude o limb
pe care n'a cunoscut-o, care nu mai este limba spur-
cat a dracilor, ce stric ascultarea cea dreapt , ci
limba sfânt a î ngerilor purt tori de lumin , cari
str mut mintea dela î ntip ririle l sate de trup, la
cele netrupe ti;³ limb care lumineaz sufletul ce o
prime te.

68. Am auzit pe unii fra i, cari sint neîncetat
bolnavi cu trupul i nu pot s se foloseasc de
post, zicând c tre mine: Cum putem s ne izb vim
de diavoli i de patimi, f r post? Acestora trebue
s li se spun : Nu numai prin înfrânare dela mân-
c ri, ci i prin strigarea inimii ve i putea zdrobi i

1 Mintea fiind în gr. dc genul masculin, e simbolizat de Iosif.

2 Aluzie la Facere cap. 40, unde se spune c paharnicul lui Faraon
va fi în l at iar i la boeria dinainte, iar butarul c va ridica trei co uri de
pâne.

3 Prefac miniea din trupeasc în netrupesc .

izgoni gândurile rele i pe cei ce le strecoar . „Strigat-am c tre Domnul, zice, întru necazul meu i m-ai auzit”;¹ i iar i s'a scris : „Din pân-te-
cele iadului ai auzit strigarea mea i glasul meu”;² i „s se ridice din stric ciune viata mea”. De
aceea „pân ce va trece f r delegea”, adic tur-
burarea p catului, „striga-voiu, zice, c tre Dumnezeu
cel prea înalt”,³ ca d ruindu-mi cea mai mare bine-
facere, s nimiceasc cu puterea Lui îns i momeala
p catului i s surpe idolii cuget rii p tima e i s
goleasc de idoli Atena⁴ noastr ocupat de idoli.
Dac deci n'ai primit darul înfrân rii, cunoa te c
Domnul vrea s te asculte prin rug ciune i n -
dejde când te rogi. Deci cunoscând judecata lui
Dumnezeu, nu te descuraja pentru neputin a nevoii.
Ci mai degrab st rue te în lucrarea isb virii de
vr jma i prin rug ciune i r bdare, împreunat cu
mul umire. Deci de v vor alunga gândurile nepu-
tin ii i ale suferin ii din cetatea postirii, fugi i în
alta, adic în rug ciune i mul umire.

69. Zice Faraon, rugându-se: „S ia Dumnezeu
de pe mine moartea aceasta”.⁵ i a fost ascultat.
Asemenea i dracii, rugând pe Domnul ca s nu
fie trimi i în adânc, au primit împlinirea cererii.⁶ Cu
cât mai vârtos nu va fi ascultat cre tinul, rugân-
du-se s primeasc slobozenie de moartea mintal
[inteligibil , spiritual] ?

70. Cel ce e luminat i odihnit o vreme de
harul dumnezeesc, dar dup retragerea acestuia

1 Iona 2, 3.

2 Ibid.

3 Ps. 56, 2-3.

4 In textul Filoc. gr, e neputin e. Dar la margine e nota

... , iar textul letin din P. G. are tot Atena.

5 Ie ire 10, 17.

6 Lc. 8, 31—31.

cade în turburări i cărte te pentru aceasta i nu se îmbărbătează s cheme prin rugăciune iar i acea mântuitoare întărire, ci se descurajează, asemenea este s racului, care a primit milostenie dela palat, dar e nemulămit c n'a intrat în untru s stea la masă cu împăratul.

71. „Ferici i cei ce nu m-au văzut i au crezut”,¹ precum ferici i cei ce la retragerea harului, neaflând mângăerie în ei, ci mai degrabă văzând prelungirea necazurilor i un întunecăciune, nu des-năjdiesc, ci stau întăriți în credință, socotind că vor vedea pe Cel nevăzut i stăruind cu bărbăție.

72. Smerita cugetare, dăruită din cer prin harul lui Dumnezeu, la vremea sa, după multe lupte, întristare i lacrimi, celor ce o cer, e neasemnată mai puternică i mai mare decât smerenia care vine în cei ce au căzut din virtute. Cei ce s'au învrednicit de ea sunt cu adevărat bărbăți desvârșiți i neclintii de ispite.

73. Când a lăsat diavolul pe Domnul, au venit îngerii i Îi slujeau Lui. Știm deci, că precum nu s'a scris că în vremea ispitirii Lui erau de față îngerii, așa i când suntem noi ispitiți se retrag pentru o vreme îngerii lui Dumnezeu, nu departe de noi. Apoi, după retragerea ispititorilor, vin iar i la noi, slujindu-ne cu gânduri dumnezeiești, cu sprijiniri, cu luminare, cu străpungere, mângăerie, răbdare, îndulcire i cu toate câte mântuie, întăresc i refac sufletul ostenit. Căci s'a spus lui Natanail: „Vei vedea îngerii suindu-se i pogorându-se peste Fiul Omului”,² adică slujirea i ajutorul îngerilor se va revărsa din bel ugă peste neamul omenesc.

74. Adu-și aminte de Arhiereul acela, că ruina i-a stat la dreapta diavolului,³ că și se împotrivesc

1)Ioan 20, 29.

2)Ioan 1, 51.

3)Zah. 3, 1.

la orice gând, cuvânt și lucru dela dreapta, ca să nu te uimești de cele ce se întâmplă.

75. Se cuvine să știe monahul ce este neputința, după cuvântul: „Milue-te-mă pe mine, că neputincios sunt”;¹ și ce este căderea [apostasia] dela Dumnezeu, care este boala diavolului și a îngerilor lui

76. Precum unirea cu focul face fierul cu neputință de pipăit, așa și rugăciunile dese fac mintea mai puternică în războiul împotriva vrăjmașului. De aceea se silesc cu toată puterea să ne însuflească o anumită neplăcere pentru stricătura în rugăciune, făcând-o pe aceasta mină să războieze, iar lor să vină în ajutor.

77. David a prețuit râvna celor ce au ieșit împreună cu el din Sichelac împotriva celor de alt neam, deși slăbind au rămas la râul Bosor. Căci întorcându-se la ei după biruință asupra barbarilor și auzind pe cei ce ziceau că nu trebuie să se dea parte din prăzi celor ce au eșut, din pricina slăbirii, la pârâu, iar aceștia rușinându-se și negrind nimic, i-a apărut prea bunul David, zicând că au stat ca să pzească uneltele. De aceea le-a dat o parte egală cu cea dată luptătorilor viteji și curajoși.² Ia seama deci dacă la frațele care a arătat la început căldură, iar mai pe urmă să slăbească puțin, se află uneltele mântuirii: credința, căminul, smerenia și plânsul, răbdarea, și dejdeea, îndelunga răbdare și celelalte? Dacă vreunul slăbește în ale vieuirii [slăbește după mod], adesea și stăruie lângă ele în a teptarea lui Hristos, primește după cuviință un oarecare dar vecinic.

78. Levi și preoții s'au numit cei ce s'au închinat pe ei cu totul lui Dumnezeu, și cu făptuirea și cu contemplația. Iar vitele leviților sunt cei ce nu reușesc să teargă urmele patimilor, dar doresc virtutea și,

¹ Ps. 6, 2.

² I Regi 30, 21—24.

dup puterea lor, au toat râvna pentru ea i o pof-tesc neîncetat, de i de multe ori nu se împ rt esc de ea, fiind sl b nogi i de p cat. Dar este cu pu-tin , ca la vremea cuvenit , s primeasc i ace tia darul nep timirii, prin singura iubire de oameni a lui Dumnezeu. C ci „Domnul a auzit dorin a s racilor”.¹

79. Loviturile ce ni le d vr jma ul fie pe v zute, fie pe nev zute, adeseori le sim im i le vedem. Dar chinurile i durerile ce le sufer el dela noi, când devenim uneori virtuo i, sau ne c im pentru gre ale, sau r bd m îndelung i rezist m în necazuri, sau ne rug m i împlinim cu râvn toate celelalte prin cari el e chinuit, pedepsit, f cut s se tângue, lovit, — toate acestea, dup iconomia dumnezeesc noi nu le vedem, ca s nu ne mândrim i mole im. C ci „drept este înaintea lui Dumnezeu s r spl teasc cu necaz celor ce ne nec jesc pe noi”.²

80. Dac trunchiul îmb trântit în p mânt i în piatr înverze te când e udat de ape, ca i o ml di de curând s dit , e firesc ca i noi cei înviora i prin pu-terea Sfântului Duh s odr slim din nou nestric ciunea pe care am primit-o dup fire i s aducem rod de seceri , ca ml di a de curând s dit , chiar dac ne-am scufundat în omul cel vechiu.

81. Dumnezeu nu desn d jdue te de mântuirea noastr . C ci sufletelor cari s'au descurajat de ele în ile, pentru mul imea covâr itoare a ispitelor i a p catelor, i au zis: „S'a pierdut n dejdea noastr , ne-am omorât”, le-a gr it: „Ve i tr i i ve i cunoa te c eu sunt Domnul!”³ Iar c tre sufletul care nu pri-cepea cum va putea s nasc pe Hristos prin virtu i m re e, i-a zis: „Duhul Sfânt va veni peste tine”.⁴ Iar unde este Duhul Sfânt de fa , s nu cau i înl n u-

1 Ps. 9, 18.

2 II Tes. 1, 5.

3 Is, 49, 18.

4 Lc. 35.

irea i legea firii i a obiceiului. C ci Duhul cel sfânt i închinat este atotputernic i pe cele nef cute i le face ie, ca s te minunezi. Dar i mintea biruit mai înainte o face acum biruitoare. C ci Mângâietorul care vine de sus peste noi, pentru milostivirea Lui, e mai presus de toate i te a eaz mai presus de toate mi - c rile fire ti i patimile dr ce ti.

82. Nevoe te-te s p strezi nep tat str lucirea luminii din puterea cârmuitoare a sufletului. C ci de ai început s prive ti cu patim , te-a întunecat Domnul i a trimis z branic peste obrazul t u i lumina ochilor t i nu mai este cu tine. Dar chiar dac sar întâmpla acestea, nici atunci s nu descurajezi i s nu sl - be ti. Ci s te rogi, împreun cu sfântul David: „Trimite lumina Ta i adev rul T u,¹ mie celui mândit,² mântuirea fe ii mele i Dumnezeuul meu”.³ C ci „trimite-vei Duhul T u i se vor zidi i vei înnoi fa a p mântului”.⁴

83. Fericit cel ce m nânc i bea în via a aceasta, f r s se sature, rug ciuni i psalmi, ziua i noaptea i se înt re te pe sine cu sl vit cetire a Scripturii. C ci această împ rt ire va da sufletului o bucurie nemic orat în veacul ce va s vie.

84. Asigur -te din toat puterea s nu cazi. C ci nu se cuvine lupt torului puternic s cad . Dar dac i s'ar întâmpla s cazi, ridic -te îndat i stai iar i la lupta cea bun . Chiar dac i s'ar întâmpla aceasta de zeci de mii de ori, prin retragerea harului, de zeci de mii de ori s faci i aceea, adic s te ridici pân la sfâr itul t u. C ci s'a scris: „De apte ori de va c dea dreptul, adic toat via a, de apte ori se va ridica”.⁴ Pân ce ii arma sfintei schime cu lacrimi i cu rug ciune c tre Dumnezeu, te socote ti

1 Ps. 42, 3.

2 Ps. 42, 6.

3 Ps. 41 17.

4 Ps. 103, 31.

5 Prov. 24, 56.

între cei ce stau, chiar dac ai c zut de multe ori. Pând ce r mâi între monahi, prime ti ca un osta vi-teaz r nile în fa i ele î i aduc mai degrab laud , c nici r nit fiind n'ai suferit s cedezi sau s te la-pezi. Dar dac vei ie i dintre monahi, vei fi r nit pe la spate, ca un fugar i ca un fricos, ca unul ce ai dezertat din rânduri i e ti lipsit de curaj.

85. Mai cumplit lucru este a desn d jdui decât a p c tui. Iuda tr d torul, fiind mic la suflet i neîn-cercat în lupte i de aceea desn d jduind, a venit la el vr jma ul i i-a pus cureaua în jurul gâtului. Dar Petru, piatra cea tare, suferind o c dere înfrico at , fiindc era încercat în lupte n'a sl bit, nici n'a des-n d jduit descurajându-se, ci ridicându-se îndat a adus lacrimi amare din inim mâhnit i smerit , i vr jma ul nostru, v zând acestea, a s rit ca ars la fa de o v pae mare i a fugit departe, v etându-se cumplit.

86. Mai ales împotriva acestor trei e dator mo-nahul s poarte un r sboiu neîndurat: împotriva ne-buniei pântecelui, a slavei nefolositoare i a iubirii de bani, care este închinare la idoli.

87. Un rege israiltean oarecare a biruit neamul celor ce locuesc în pe teri i pe al i barbari cu psalmi, cu imne i cu cânt ri duhovnice ti prin cuvintele i organele lui David. Ai i tu ca barbarii ce locuesc în pe teri pe dracii cari p trund în sim urile i m -dularele tale i-i muncesc trupul cu ferbin eal i te fac s prive ti, s ascul i i s miro i cu patim , s gr e ti cuvinte necuviincioase, s ai „ochi plin de desfrânare", i s fi în untru i înafar z p cit ca o babilonie. Deci sile te-te i tu s nimice ti pe bar-barii din pe teri, cari î i lucreaz cele rele, cu cre-din mare, cu psalmi, cu imne i cu cânt ri duhov-nice ti.

88. Precum voe te Domnul ca om prin om s se mântuiasc , a a se sârgue te Satana ca om prin om s se piard . De aceea nu te lipi de b rbatul dispre uitor, viclean i limbut, ca s nu mergi cu el la munci. C ci de abia dobânde te cineva mântuirea stând in preajma celui drept. Dar dac tr e te cu cel viclean, va c dea în valuri, cum se umple cineva de lepr , f r s bage de seam . i cine va avea mil de cel ce s'a apropiat voios de balaur? Fugi deci de cei neînfrâna i la limb , de cei porni i spre sfad i de cei ce tulbur m dularele din untru i dinafar .

89. Cine este în elept i cuminte i voe te s se cheme prieten al lui Dumnezeu, ca s se sileasc s - i înf i eze sufletul s u Domnului, a a cum l-a primit dela El, curat, ner nit i cu totul f r pat i prin aceasta s fie încununat în ceruri i s fie fericit de Îngeri?

90. Un singur cuvânt bun l-a f cut pe tâlharul scelerat de odinioar , curat i sfânt i l-a dus în raiu; i un singur cuvânt necuvenit i-a închis lui Moise p - mântul f g duin ii. Deci s nu socotim boal mic , mânc rimea de limb . C ci bârfitorii i flecarii î i închid lor în i i Împ r ia cerurilor. B rbatul limbut, chiar dac merge drept în unele privin e, dar în aceea nu merge drept, ci mai degrab strâmb i-l vor vâna relele ca s -l piard . Drept a zis deci un oarecare b rbat în elept, c mai bine este a c dea de pe o în lime de p mânt, decât de pe limb . S credem de aceea lui Iacob Apostolul, care scrie: „S fie tot omul grabnic la auzire i z bavnice la gr ire”.¹

91. Ca s nu ne în l m din de ert ciune, am - gi i de simuri, bine este s lu m aminte la cel ce zice: Mergi poporul meu, într în c mara inimii tale, ascuns oric rei închipuiri sensibile, în loca ul acela

¹ Iac. 1, 19.

f r idoli, luminat de nep timire i de umbrirea sfântului har. Închide u a ta tuturor celor ce te v d, ascunde-te câtu i de pu in, c ci pu in este toat via a omeneasc , i dup acea zi: „Pân ce va trece mânia Domnului”,¹ precum altul a zis: „pân ce va trece f r delegea”. C ci mânia Domnului i f r delegea sunt dracii, patimile i p catele, precum zice Isaia c tre Dumnezeu: „Iat Tu te-ai mâniat i noi am p c - tuit”.² Iar de mânia aceasta scap omul, dac ia neîncetat aminte la inima sa în rug ciune i se str due te sa se în înl untru celor ascunse. „Trage, zice, în elepciunea peste cele mai din untru”. Fiindc „toat slava fiicei Împ ratului e din untru”.³ Deci m voi osteni „pân ce voi intra în locul sfin it al lui Dumnezeu”,⁴ muntele mo tenirii, la locuin a g tit , pe care ai pregtit-o Doamne, loc sfânt pe care l-au g tit mâinile Tale.

92. Cel ce voe te cu adev rat s se lapede [de lume], s urmeze pilda fericitului Prooroc Eliseiu, care în marea i arz toarea sa dragoste de Dumnezeu, nu i-a l sat sie- i niciun lucru. S - i împart deci toate averile lui celor lipsi i, i a a purtând crucea Domnului, s se gr beasc cu hot râre spre moartea cea de bun voe, care se face pricin a vie i ve nice.

93. Când ajungi s în elegi c Amoreul s'a în- t rit în tine ca un stejar, roag -te Domnului cu st - ruin ca s u te rodul lui de sus, adic p catul cu fapta, i r d cinile lui de jos, adic gândurile necurate; i ca s nimiceasc Domnul pe Amoreu dela fa a ta.

94. Nu v mira i când vede i c rîd de lini tea voastr cei ce nu pot s se lini teasc ; ci mai degrab cânta i împotriva lor, ne înând minte r ul i opune i-le o i mai mare supunere lui Dumnezeu, strigând în cântare: „Supune-te suflete, al meu lui

1 IOV 14, 13.

2 Is. 64, 5.

3

Ps. 44, 15.

4

Ps. 72, 17

Dumnezeu",¹ c „în loc s m iubeasc m cleveveau, iar eu m rugam"² pentru t m duirea mea i a lor.

95. Dacă n'ar sufla vânt puternic peste mare, nu s'ar ridica talazul. Dacă n'ar veni la noi dracul, nu ar fi agitat de patimi nici sufletul nici trupul nostru.

96. Dacă te înc lze ti pururea cu rug ciunea i cu harul dumnezeesc, î i va zice dumnezeeeasca Scriptur ca unuia ce ai îmbr cat armele luminii: Haina ta este cald , c ci vr jma ii t i s'au îmbr cat cu ruinea i cu întunecimea tartarului ca i cu o manta c ptu it .³

97. Aducându- i aminte de c derile tale, nu pregeta de- a i lovi pieptul, ca prin astfel de r ni s - i scobe ti inima împietrit i s afli aurul vame ului, i te vei bucura foarte de bog ia ascuns .

98. Focul rug ciunilor c tre Dumnezeu i sfânta medita ie a cuvintelor Duhului s ard pururea pe altarul sufletului t u.

99. Dacă te sârgue ti pururea s - i încal i picioarele tale spre g tirea Evangheliei p cii, vei zidi cu siguran i casa ta i a aproapelui t u. Dar de te vei lenevi, vei fi scuipat în fa în chip nev zut i vei mo teni, dup lege, numele celui ce i- a lep dat înc l mintea.⁴

100. Dacă , dup Ioan, Dumnezeu este iubire, cel ce iube te r mâne în Dumnezeu i Dumnezeu în el; iar cel ce ur te pe aproapele, e v dit c prin desfacerea iubirii înfiin eaz ura. Deci cel ce ur te pe aproapele s u, se afl desp r it de Dumnezeu, dac Dumnezeu este iubire i cine r mâne în iubire r - mâne în Dumnezeu i Dumnezeu în el. C ruia se cuvine slava i puterea, în veci. Amin.

1 Ps. 61, 5.

2 Ps. 108, 3.

3 Ps. 108, 19.

4 A doua lege 25, 9.

Al aceluiasi între Sfinti P rintelui nostru

IOAN CARPATIUL

Cuvânt ascetic i foarte mâng itor, c tre monahii
cari l-au îndemnat din India, întregind num rul
celor o sut de capete

S nu te gânde ti vreodat s ferice ti pe mi-
rean mai mult decât pe monah, ca pe unul ce
are femei i copii i e bucuros c face bine multora,
c d din bel ug milostenie i nu este ispitit nici-
decum de draci, socotindu-te astfel c placi mai pu în
lui Dumnezeu decât acela. i s nu te plângi pe
tine ca un pierdut. Nu zic c vie uie ti f r prihan
st ruind între monahi. Dar chiar dac e ti foarte p -
c tos, necazul i reaua p timire a sufletului t u
sunt mai de cinstite la Dumnezeu decât virtutea co-
vâr itoare a mireanului. Multa ta întristare, descura-
jarea, suspinele, sentimentul de în bu ire, lacrimile,
chinuirea con tiin ii, strâmtorarea gândurilor, osânda
cuget rii, oftarea, plânsul min ii, tânguirea i sdro-
birea inimii, mizeria, mâhnirea i umilirile, toate
acestea i cele asemenea, cari se întâmpl adeseori
celor arunca i în cuptorul de fier¹ al ispitelor, sunt
neasem nat mai cinstite i mai bine primite decât
via a binepl cut a mireanului.

Ia seama deci s nu cazi în cuvintele de cârtire
pe cari le spune Scriptura în numele t u: „Ce-am
folosit c am umblat rugându-ne înaintea Domnului

¹ A doua lege 4, 20.

i am petrecut în casa Lui pururea?"¹ v dît c
 orice slug , care e aproape de st pân, prime te
 uneori i b t i i palme i oc ri i înfrunt ri. Iar cei
 ce sunt afar , sunt departe de b t i, ca unii ce sunt
 str ini i neb ga i în seam . Dar atunci unde este
 folosul nostru, vei zice, dac trebuie s r bd m neca-
 zuri cu sufletul i cu trupul, noi cei ce totdeauna ne
 rug m i cânt m, iar cei ce nici nu se roag , nici nu
 priveghiaz , se bucur , se veselesc, prop esc i- i
 petrec viata cu mul umire? Sau cum zice Proorocul:
 „Iat se zidesc case str ine i noi fericim pe cei
 str ini", ad ugând: „acestea le gr iau împotriv ro-
 bii lui Dumnezeu, cei ce au cuno tin ".² Dar trebuie
 s se tie c nu p timesc nimic str in cei asupra i i
 întrista i în felurite chipuri, ci rabd prin multe în-
 cerc ri cele ale St pânului lor. C ci L-au auzit
 gr ind în Evanghelii: „Amin zic vou , c ve i plânge
 i v ve i tângui, voi cei ce sunte i aproape de mine,
 iar lumea se va bucura".³ Dar înc pu în i v voi
 cerceta pe voi prin Mâng itorul i voi alunga întri-
 starea voastr i v voi înt ri pe voi iar i prin
 gândurile vie ii i odihnei cere ti i prin lacrimi dulci,
 de cari a i fost lipsi i pu ine zile, fiind ispiti i. i v
 voi da vou sânul harului meu, precum mama prun-
 cului care plânge suspinând, i v voi înt ri cu pu-
 tere de sus, pe voi ce a i sl bit în r zboiul ce-l
 purta i; i v voi îndulci pe voi cei ce a i fost am -
 rî i, cum zice Ieremia în „Plângeri", despre Ierusa-
 limul t u cel ascuns. „Ci v voi vedea pe voi i se
 va bucura inima voastr ",⁴ pentru cercetarea cea
 ascuns „i neazul vostru în bucurie se va întoarce",⁵
 „i bucuria voastr nimenea nu o va putea lua
 dela voi".⁶

1 Maleachi 3, 13.

2 Maleachi 3, 15—16.

3 Ioan 16, 20,

4 Ioan 16, 22.

5 Ioan 16, 20.

6 Ioan 16, 22.

Deci s nu fim scur i la vedere, i nici s închidem ochii, fericind pe mireni mai mult decât pe noi. Ci cunoscând deosebirea dintre fiii adev ra i i cei nelegitimi, s îmbr i m mai degrab p ruta nefericire a monahilor i marea lor osteneal , al c rei sfâr it este viața ve nic i cununa neve tejit a slavei Domnului. S îmbr i m viața nec jît a asce ilor, ca s nu zic a drep ilor cari se socotesc p c to i, i „lep darea în casa lui Dumnezeu", adic în ceata celor ce slujesc neîncetat lui Hristos, i „nu locuirea în loca urile p c to ilor",¹ sau petrecerea împreun cu mirenii, chiar de ar face ace tia mari drept i. C ci zice c tr tine, o monahule, Tat l t u cel ceresc, care te iube te pe tine mai presus de to i i te nec je te i te ostene te pe tine cu felurite ispite: bine s ti monah am rît c , precum am gr it prin Proorocul, voi fi ie pov uitor aspru² i te voi întâmpina pe calea Egiptului, înt rindu-te prin necazuri; i c ile tale cele de ocar i le voi închide cu ru ii ascu i i ai Proniei Mele, în epându-te cu nenorociri nea teptate i împiedecându-te ca nu cumva s aduci la fapt cele ce vrei în inima ta nesocotit .³ i voi împrejmui marea patimilor tale cu por ile îndur rilor mele. i voi fi ie ca o panter , care te m nânc cu gânduri de înfruntare, de descurajare i de c in , aducându-i în con tiin cele ne tiute de tine. Dar toate aceste necazuri sunt cel mai mare har al lui Dumnezeu. Ba nu-i voi fi numai panter , ci i ac ce te r ne te cu gânduri de c in i cu dureri în inim ; i nu va mai lipsi durerea din casa ta, adic din sufletul i din trupul t u, cari vor fi osp tate bine i cu folos de chinurile dulci ca mierea ale lui Dumnezeu. Iar sfâr itul chinurilor, al ostenelelor,

1 Psalm 83, 11.

2 Ieremia 30, 11.

3 Osea 2, 6.

al tulburării, al ruşinii, al temerilor, al desnădejdiilor
ce obiţnuiesc să vin peste cei ce i-au ales nevoinţa,
sfârşitul tuturor acestor mahniri este o bucurie cerească,
o desfătare nespusească, o slavă negrită şi o
veselie neîncetată.

Căci de aceea te-am necăjit, ca să te hrănesc cu
mâna cunoştinţei; şi de aceea te-am chinuit cu foamea,
ca să-ţi fac bine în vremile cele de apoi şi să te
duc în împărăţia cea de sus. Că atunci vei şti, voi
smerii monahi, ca ni te vei ei slobozi şi din legături,
adică din patimile trupului şi din ispitele vrăjmaşilor.

Şi atunci vei călca peste dracii nelegiuirii, cari vor
calca acum. Şi vor fi cenusă sub picioarele voastre.
Căci dacă eşti cinstitor de Dumnezeu şi smerit în
cuget, neînălându-te într-o mândrie de artă şi în mare
cutezan, ci simindu-te străpunsoare cu inima şi soco-
tindu-te rob netrebnic¹ şi zdrobit cu duhul, mai de
pre este, o monahule, grea ta, decât dreptatea
mirenilor şi mai de trebuinţă sunt petele tale, decât
marea curăţenie a acelorora.

Căci ce este aceea pentru care rabzi necazuri?
De sigur vre-o pată oarecare. Dar priveşte-te pe un om
care i-a pătat mâinile sale, cum îţi le curăţă cu puşcă
în untdelemn. Cu atât mai vădit te poţi curăţa prin
mila lui Dumnezeu. Căci precum nu-ţi este ieşirea greu
să-ţi speli cămaşa, tot atât de mult mai mult nu-ţi este
greu lui Dumnezeu să-ţi spele pe tine de orice pată,
chiar dacă i-a venit în fiecare zi vre-o ispită cu sila.
Căci zicând tu: „am păcătuit Domnului”, îţi se îndă-
răspunsul: „Iartă-ţi-se ieşirea păcatele”.² „Eu sunt cel ce
terg, şi nu-mi voi aduce aminte”.³ Pe cât sunt de
departe răstăburile de apăsări, departat s-au dela-
tine păcatele tale; şi precum se îndură tatăl de fii,

¹ Osea 13, 8.

² Lc. 17, 10.

³ Is. 43, 25.

m îndur eu de tine.¹ Numai tu s nu te dep rtezi i s nu fugi dela Cel ce te-a ales pe tine ca s cân i i s te rogi. Ci lipe te-te de El toat via a ta, fie prin îndr zneal curat , fie prin neru inare cucernic i prin m rturisire ferm . i El te va cur i cu bun -voin a Lui. C ci pe cele ce Dumnezeu le cur e te cu voia Sa, nici Petru, marele Apostol, nu le va putea spurca sau osândi. Fiindc s'a zis c tre el: „Cele ce Dumnezeu le-a cur it, tu s nu le spurci”.² C ci dac Dumnezeu este cel ce ne-a îndreptat pe noi cu iubirea sa de oameni, cine este cel ce ne va osândi pe noi?³

C ci chemând noi numele Domnului nostru Iisus Hristos, u or se cur e te con tiin a noastr i nimic nune mai deosebe te pe noi de Prooroci i de ceilal i sfin i. C nu ne-a pus pe noi Dumnezeu spre mânie, ci spre a ne câ tiga prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a murit pentru noi, ca ori de vom priveghea, întru virtu i, ori de vom dormi în vreo împrejurare, cum se întâmpl , din niscai sc deri, împreun cu Hristos s vie uim,⁴ c utând spre El cu mari suspine, tânguindu-ne neîncetat i respirându-L pe El.

S îmbr c m deci plato a credin ii i s avem n dejdea coif de mântuire, ca s nu aib pe unde p trunde s ge ile desn dejdii. Dar zici: m mâniu i m turbur cumplit când v d c mirenii nu sunt ispiti i. S ti, iubite, c nu are nevoie Satana s ispiteasc pe cei ce singuri se ispitesc i sunt tra i pururea spre cele de jos prin lucrurile lume ti. Mai cunoa te i aceasta, c pentru cei ispiti i se p streaz r spl tirile i cununile, nu pentru cei ce nu au grij de Dumnezeu sau pentru mirenii cari zac pe spate i horc e. Dar iar i zici: eu foarte mult sunt ispitit

1 Ps. 102, 12, 13.

3 Rom. 8, 33, 34.

2 Fapte 10, 15.

4 I Tes. 5, 9, 10.

i „alele mele s'au umplut de oc ri", cum zice Proorocul. De nefericire i gârbovire am parte, i nu este mâng ere trupului i îngrijire oaselor mele. Dar marele doctor este aproape de cei ce se ostenesc. „El poart neputin ele noastre i cu rana Sa ne-a t m duit"¹ i ne t m due te. De fa este i acum, punându- i leacurile Sale mântuitoare. C ci eu, zice, am lovit prin p r sire, dar eu voi u i t - m dui.² Deci s nu te temi, c ci când mânia iu imii mele va curge, iar i voi vindeca. C precum nu va uita femeea s aib mil de pruncii pântecelui ei, a a nici eu nu voi uita de tine, zice Domnul.³ Dac mila pas rii se revars peste pui orii ei i-i cerceteaz în fiecare ceas, le gr e te i le d hran în ciocurile lor, cu mult mai mult se vor rev rsa îndur rile mele peste f pturile mele. Dar i mai mult se revars mila mea peste tine i te cercetez în tain i-i gr esc în minte i las în cugetarea ta hran , ca într'un cioc de pui de rândunic . C ci te hr nesc cu frica mai înalt , cu dorul ceresc, cu suspine de mâng ere, cu str - pungere, cu cântare, cu cuno tin mai adânc i cu anumite taine dumnezei ti. Iar dac mint gr indu- i acestea, eu St pânul i P rintele t u, mustr -m i voi u r bda.

Acestea le spune Domnul pururea gândurilor noastre. Iar eu tiu c am trecut m sura scriind multe. Dar voi m-a i îndemnat s o fac aceasta. Am lungit cuvântul pentru sprijinirea celor ce se primejduesc s cad , din negrij . C ci s'au aflat, precum mi-a i scris, la voi cei din India, unii din fra i, împotriva a tept rilor, foarte îngreuna i de ispite, cari s'au desgustat de via a i de petrecerea monahilor, zicând c este foarte în bu it i înv luit de primejdii, i cari fericesc pe mireni i oc r sc ziua în care au luat

schima. De aceea i eu am fost silit s fac mai lung scrierea de fa i s folosesc cuvinte u oare, ca s poat în elege cele spuse i cel simplu i neînvinat. Pentru aceasta am scris multe, ca de aci înainte s nu mai fereasc monahii pe mireni, ci numai pe ei în i i, cari, f r nici o discu ie, sunt mai mari decât împ ra ii cari poart coroane pe cap i mai str luci i i mai sl vi i, ca unii ce petrec pururea lâng Dumnezeu.

Iar eu scriind acestea, rog dragostea voastr s fac neîncetat pomenire de mine în rug ciuni, ca s m învrednicesc eu nevrednicul de harul Domnului, ca s -mi încheiu via a de fa în cel mai bun sfâr it. Iar P rintele îndur rilor i Dumnezeuul a toat mâng erea s v dea vou mâng ere ve nic i n dejde bun în Hristos Iisus Domnul nostru, c ruia fie slava i st pâinirea în vecii vecilor, Amin.

Avva Filimon

Despre timpul în care a trăit Avva Filimon n'am găsit încă iri nici o țire. Din povestirea despre viața lui, pe care o dăm în paginile următoare, se poate stabili doar în general că a trăit după anul 450 și înainte de 640. Pe la anul 450 trăia Diadoch al Foticeii, pe care Avva Filimon îl pomenește ca pe unul ce nu mai trăiește, iar pe la 640 Egiptul cade sub Mohamedani și nu mai este în el viața noastră să stărească înfloritoare de care se vorbește în această povestire. Avva Arsenie și Ioan Colovos, de cari se mai vorbește în povestire ca de figuri venerabile trecute, au trăit, primul până la 449,¹ al doilea până la începutul veacului V.²

Povestirea despre Filimon este scrisă la oarecare vreme după moartea lui. Căci este scrisă după informațiile date de un ucenic al Avvei. Judecând după conținut, ea se pare că nu este scrisă înainte de jumătatea a doua a veacului al VII. În acest veac apare preocuparea intensă de isichie și de chemarea numelui lui Iisus la Ioan Scărarul, Isichie, Filotei, Ioan Carpațiul (și în parte la Talasie). Povestirea despre Filimon prezintă această preocupare într-o formă și mai accentuată și mai precizată, vorbind de ea ca de „lucrarea ascunsă” a inimii, care trebuie să se dăpene tot timpul. Șelul de vorbire de mai târziu, care s'a menținut până azi. Deci scrierea aceasta pare să dateze dintr'un timp ulterior autorilor amintiți.

Așa că s'ar putea ca Avva Filimon să fi trăit cel mai târziu pe la începutul veacului VII, iar povestirea aceasta despre el să dateze de pe la sfârșitul veacului VII.

¹ Migne P. G., 66, 1615—1618, după Galland, Biblioth. Patrum, tom. VII, Prolog, p. 12.

AVVA FILIMON

Cuvânt foarte folositor.¹

Ziceau despre Avva Filimon pustnicul c se închisese într-o pe ter la o mic dep rtare de Lavra numit a Romeilor² i se îndeletnicea cu luptele nevoii, spunându-i în cuget adesea ceea ce se spune c - i zicea marele Arsenie: „Filimoane, de ce ai ie it?” St ruia deci în pe ter vreme mult , împlinind funii i co uri, i d dea iconomului s -i ia pâini mici pentru hran . C ci nu mânca nimic decât pâine i sare, i de acestea numai în unele zile. Drept aceea nu purta nicio grij de trup, ci îndeletnicindu-se cu contempla ia, ajunsese înl untrul luminii dumnezeie ti. i a a s vâr ind slujba de tain cea ne-gr it ,³ petrecea în bucurie. Iar ducându-se la biseric Sâmb ta i Dumineca, umbla singur i cu mintea adunata neingaduind nimanui sa se apropie de el, ca s nu-i taie mintea dela lucrarea pe care o avea. Iar în biseric , stând într'un col i pironindu- i fa a în p mânt, v rsa iroaie de lacrimi, plângând necontenit i având neîncetat în minte gândul mor ii i pilda Sfin ilor P rin i, mai ales pe a lui Arsenie cel Mare, c ruia i se i silea s -i umble pe urme.

Dar ivindu-se o erezie în Alexandria i în inutul din jurul ei, a plecat i s'a dus în Lavra al turat

¹ Filocalia gr. ed II, voi. I, p. 347=354.
² A Grecilor,

[de cea] a lui Nicanor. i primindu-l pe el prea iubitorul de Dumnezeu Paulin, i dându-i lui locul s u de singur tate, îl rânduie te în toat lini tea. C ci un an întreg n'a îng duit niciodat nim nui s se duc la el, ba nici chiar el însu i nu l-a sup rat de loc, f r numai în vremea când îi d dea pâinea cea de trebuin . Venind deci Sfânta Înviere a lui Hristos i aflându-se împreun , se f cu pomenire între ei despre starea de singur tate i de lini te. i cunoscând c i pentru fratele cel prea evlavios, scopul cel mai ales este acesta, îi sem n cuvinte ascetice din Scriptur i dela P rin i, ar tând prin toate c f r lini tea des vâr it [isihia] este cu neputin a pl cea lui Dumnezeu, precum a cugetat i dumnezeescul P rinte Moise, c lini tea na te nevoin a, iar nevoin a na te plânsul, iar plânsul frica, iar frica smerenia, iar smerenia trecerea cu vederea, iar trecerea cu vederea dragostea, iar dragostea face sufletul f r boal i f r patim ; i atunci cunoa te omul c nu este departe de Dumnezeu.

Deci îi zicea lui: Trebuie s - i cur e ti cu des - vâr ire mintea prin lini tire i s - i dai o lucrare duhovniceasc neîntrept . C ci precum ochiul p - trunde în cele supuse sim urilor i se minuneaz de vedere, a a i mintea curat p trunde în cele inteligibile i e r pit de vederea duhovniceasc de care nu mai poate fi desf cut . i cu cât se gole te mai mult prin lini te de patimi i se cur e te, cu atât se învrednice te mai mult de cuno tin . Iar des vâr it este mintea atunci, când calc peste cuno tin a fiin al ¹ i se une te cu Dumnezeu. C ci având demnitatea împ r teasc , nu mai suferi s fie s rac , nici nu mai e ispitit de poftele de jos, chiar de i-ai oferi toate împ r iile.

¹ Poate e cuno tin a ce cor spunde firii ei, pe care o dobânde te prin puterile ei naturale.

Deci dac vrei s ajungi la toate aceste virtu i, fii f r grij dinspre orice om, fugi de lume i umbl cu râvn pe calea Sfin ilor, ine- i înf i area neîngrijit , haina p tat i smerit , purtarea simpl , cuvântul f r me te ug, mersul f r slav de art , glasul netocmit, vie ue te în s r cie, las -te dispre uit de toi, iar mai presus de toate p ze te- i mintea, grije te de trezvie, st rue te în toate strâmtor rile i p streaz toate bun t ile pe cari le ai ne tirbite, i ia aminte la tine cu deam nuntul, ca s nu prime ti niciuna din pl cerile ce vor s între. C ci patimile sufletului se potolesc prin lini tire; iar înt ritate i mâniate se s lb t cesc i mai tare i- i silesc pe cei ce le au s p c tuiasc i mai mult, precum r nile trupurilor, sgâriate i descojite, se fac anevoe de t - m duit. Cuvântul f r rost înc poate desp r i mintea de pomenirea lui Dumnezeu, dracii silind-o la aceasta, iar sim urile ascultând de ei. Numai lupta i frica mare pot p zi sufletul. Deci trebuie s te despar i de toat lumea i s rupi sufletul de afec iunea fa de trup, i s te faci f r ora , f r cas , f r lucruri de ale tale, neiubitor de argint, lipsit de avere, neumbl tor dup câ tig i dup schimburi, nepriceput in lucruri omene ti, smerit la cugetare, împreun p timitor, bun, blând, lini tit, gata s prime ti în inim întip ririle venite din cuno tin a dumnezeeeasc . C ci nici în cear nu se poate scrie, dac nu sau netezit mai'nainte tr - s turile, aflate în ea. Acestea ne înva marele Vasile.

A a s'a f cut ceata Sfin ilor, desp r it cu des - vâr ire de petrecerea în lume. P strând în ei cugetul ceresc netulburat, au fost lumina i de legile dumneze ti. Ei str luceau prin faptele i cuvintele evlavi oase, dup ce i-au omorât m dularele de pe p mânt prin înfrânare, prin fric de Dumnezeu i prin dorul dup El. C ci prin rug ciunea neîncetat i prin me-

ditarea dumnezeii tilor Scripturi, se deschid ochii în-
eleg torii ai sufletului i v d pe Împ ratul Puterilor,
n scându-se o bucurie mare i un dor ce arde cu
putere în suflet. i în ltându-se i trupul de c tre
duhul, întreg omul se face duhovnicesc. Acestea le
spun lucr torii fericitei lini ti i ai petrecerii prea
strâmte, cari, desp r indu-se pe ei de toat mâng -
erea omeneasc , gr esc în cur ie numai cu St pânl
din ceruri.

Auzind acestea fratele iubitor de Dumnezeu, i
r rindu-se în suflet de dorul dumnezeesc, se duse
împreun cu el în pustia schetic , în care au str b tut
calea evlaviei cei mai mul i dintre Sfin ii P rin i, i
s'au a ezat în Lavra Sfântului Ioan Colovul, încre-
din ând grija lor iconomului Lavrei, deoarece voiau
s petreac în lini te [isihie]. i petrecur cu harul
lui Dumnezeu în toat lini tea, f cându- i ie irile pe
nev zute Sâmb ta i Dumineca, iar în celelalte zile
ale s pt mâinii st ruiau în singur tate, f cându- i fie-
care singur rug ciunile i pravila.¹

Iar pravila sfântului b trân era aceasta: noaptea
cânta toat psaltirea i canoanele,² f r tulburare, i
zicea o pricop din Evanghelie.³ Pe urm se a eza
zicândîn sine: Doamne milue te, cu st ruin i atât
de mult, pâ n nu mai putea s -l rosteasc . Apoi se
culca, i când se f cea de ziu cânta iar i ceasul
întâi, i se a eza în scaunul lui privind c tre r s rit
i cântând cu rândul i iar i zicând din Apostol i
din Evanghelie. A a petrecea toat ziua, cântând
neîncetat i rugându-se i hr nindu-se cu contem-
plarea celor cere ti, încât de multe ori mintea lui
se în l a în contempla ie i nu tia dac se afl pe
p mânt.

1

2

, 3 μ

μ

V zându-l deci pe el fratele îndeletnicindu-se a a pe întins i de nesl bit cu pravila, i preschimbat cu totul de cuget rile dumnezeu ti, zise c tre el: Te oste-ne ti P rinte astfel la o a a b trâne e, chinuindu- i trupul i robindu-l. Iar el zise r spunz: Crede fiule c atâta râvn i dor pentru pravil a a ezat Dumnezeu în sufletul meu, încât o pot împlini în toat întinderea ei. Iar dorul dup Dumnezeu i n dejdea bunurilor viitoare birue neputin a trupeasc . Astfel întreg dorul min ii îl avea sburând spre cer; i nu numai în alte vremi, ci i în vremea mesei îns i.

Deci odat locuind cu el un frate oarecare, l-a întrebat pe el, care ar fi taina vederii? Fiindc îl tia iubitor de înv tur i a ezat, zise c tre el: Î i voi spune ie, fire te, fiule. Dac mintea cuiva se cur e te la culme, Dumnezeu îi descopere lui vederile Puterilor i Cetelor slujitoare. Apoi l-a mai întrebat i aceasta: De ce, P rinte, mai presus de toat dumnezeasca Scriptur te îndulce ti cu Psaltirea ? i de ce cân i lini tit, ca i când ai spune c tre cineva cuvintele? Iar el zise c tre acela: Î i spun, fiule, c a a a întip rit Dumnezeu puterea Psalmilor în sufletul meu smerit, ca i în proorocul David, i nu m pot desp r i de dulcea a feluritelor vederi din ei. C ci cuprind toat dumnezeasca Scriptur . Iar acestea le-a spus cu mult smerenie de cuget celui ce l-a întrebat, de dragul folosului, fiind mult silit.

Un frate oarecare, cu numele Ioan, de fel din p r ile m rii, a venit la acest sfânt i mare P rinte Filimon i inându-i picioarele i-a zis: Ce s fac P rinte, ca s m mântuesc? C ci v d c mintea îmi umbl i r t ce te încoace i încolo, la cele ce nu trebue. Iar el, oprindu-se pu in, zise: Aceast patim este a celor de-afar , i st rue fiindc pân acuma nu ai dor des vâr it de Dumnezeu. C ci n'a

venit înc în tine c ldura dorului i a cuno tin ii Lui. Zise atunci fratele: i ce s fac P rinte? Îi r spuse lui: Du-te, pân ce vei avea medita ia [lucrarea] ascuns în inim , care poate s -ti cure e mintea de acestea. Fratele, nepricepând cele spuse, zise b -trânului: Ce este medita ia ascuns , P rinte? Zise c tre el: Du-te, vegheaz în inima ta i veghind, zi în cugetul t u cu fric i cu cutremur: Doamne Iisuse Hristoase, milue te-m . C ci a a înva fericitul Diadoh pe încep tori. Deci plecând acela i lini -tindu-se cu ajutorul lui Dumnezeu i cu rug ciunile P rintelui, s'a îndulcit cu această lucrare pentru pu-tin vreme. Dar dep rtându-se deodat dela el i neputând s o îngrijeasc în trezvie i s se roage, veni iar i la b trân i-i vesti întâmplarea. Iar acesta îi zise lui: De acum iat ai cunoscut urma lini tirii i a lucr rii i ai cercat dulcea a din ea. ine deci aceasta totdeauna în inima ta. Fie c mânânci, fie c bei, fie c te întâlne ti cu oarecine, fie c e ti afar din chilie, fie c e ti pe drum, s nu ui i s roste ti această rug ciune i s cân i i s meditezi rug ciuni i psalmi, cu o cugetare treaz i cu mintea ner t cit . Dar chiar când te afli în cea mai necesar trebuin , s nu înceteze mintea ta s mediteze i s se roage în ascuns. C ci astfel poti în-lege adâncurile dumnezeie tei Scripturi i puterea ascuns în ea i s -i dai min ii o lucrare neîncetat , ca s împline ti cuvântul Apostolului, care porun-ce te: „neîncetat v ruga i”.¹ Ia aminte deci cu di-nadinsul i p ze te-ti inima ca s nu primeasc gânduri rele, sau de arte i nefolositoare. Ci tot-deauna, fie c e ti culcat, fie c e ti în picioare, fie c m nânci, fie c bei, fie c te întâlne ti cu al ii, inima ta s se îndeletniceasc pe ascuns în cuget,

¹ I I Tes. 5, 17.

fie cu psalmii, fie cu rug ciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiule al lui Dumnezeu, milue te-m ". Iar când cân i cu gura, ia de asemenea aminte s nu zici alte cuvinte cu gura i la altele s - i r t ceasc cugetarea.

i iar i l-a întrebat fratele: V d în somn multe n luciri de arte. Iar b trânul a zis c tre el: S nu te leneve ti i s nu te faci nep s tor, ci înainte de a te culca f multe rug ciuni în inima ta i împotriva te-te gândurilor, ca nu cumva s fii dus de voile diavolului i s te lapede Dumnezeu. Grije te cu toat puterea ca s adormi dup psalmi i dup această medita ie în minte, i s nu la i cugetarea ta s primeasc gânduri str ine; ci în gândurile în cari ai fost rugându-te, în acelea s te culci meditaând, ca s fie cu tine când adormi i s - i gr iasc ie când te scoli. Zi i sfântul Simbol al credin ii ortodoxe înainte de a te culca. C ci credin a dreapt în Dumnezeu este un isvor i o straj a tuturor bun t ilor.

L-a întrebat iar i fratele zicând: Fii bun P - rinte i îmi spune, ce fel de lucrare are mintea ta ?

Înva -m s m mântuesc i eu. Iar el zise: Ce vrei s iscode ti acestea? Iar acela sculându-se i prinzându-i picioarele sfântului, i le s ruț rugându-l s -i spun . Iar dup mult vreme zise: Înc nu po i purta acum aceasta. C ci e propriu b rbatului care a ajuns la deprinderea bun t ilor, drept ii s dea fiec rei sim iri lucrul potrivit cu ea. Dar nici nu e cu puțin ca cel ce nu s'a cur it cu des vâ r ire de gândurile de arte ale lumii, s se învredniceasc de un dar ca acesta. De aceea, dac dore ti unele ca acestea, ine medita ia ascuns în inim curat . C ci de vei st rui neîncetat în rug ciunea ta i în meditarea Scripturilor, i se vor deschide ochii în eleg tori ai

sufletului i va veni în el o bucurie mare i un dor negrit i puternic, aprinzându-se i trupul de c tre duh, încât tot omul se va face duhovnicesc. Deci când te va învrednici Dumnezeu s te rogi neîmpr tiat i cu minte curat , fie noaptea, fie ziua, nu avea grij de pravila ta, ci cu toat puterea st rue te s fii lipit de Dumnezeu i El va lumina inima ta în privin a lucr rii duhovnice ti pe care o s vâr e ti.

i a mai ad ugat i acestea: A venit la mine odat un b trân i întrebându-l de starea min ii, mi-a spus: Doi ani am st ruit rugând pe Dumnezeu din toat inima i cerându-I f r sl bire s -mi dea s mi se întip reasc neîntrerupt i neîmpr tiat în inim rug ciunea, pe care a l sat-o El ucenicilor S i. i v zând osteneala i r bdarea mea, mi-a împlinit cererea Domnul, marele D t tor. Mai zicea i aceea c gândurile ce se ivesc în cuget despre cele de arte, sunt boale ale sufletului nelucrtor i lene . Aداuse deci: c , dup cum e scris, trebuie s ne p zim mintea noastr cu toat str juirea i s cânt m neîmpr tiat întru cuno tin i s ne rug m cu mintea curat .

Prin urmare, fra ilor, Dumnezeu vrea ca noi s ne ar t m sânguin a c tre El, întâi în osteneli, apoi în dragoste i rug ciune neîncetat , i însu i El ne va ar ta calea mântuirii. Dar este v dit c nu e alt cale care duce la cer, decât lini tirea des vâr it , fuga de toate relele, dobândirea virtu ilor, dragostea des vâr it fa de El i convie uirea cu Dumnezeu în cuvie ie i dreptate. De va ajunge cineva la acestea, de grab se va ridica în loca urile cere ti. Dar cel ce dore te s se sue la în l imea aceasta, trebuie numai decât s - i omoare m dularele de pe p mânt. C ci când sufletul nostru se va veseli de vederea

Binelui adevărat, nu se va mai întoarce spre niciuna din patimile stârnite de plăceri, ci lăpădând toată dulcea împătımire [voluptatea] trupească, va primi cu înelegere curată și neîntinată, arătarea lui Dumnezeu.

Deci avem trebuință de mult păz, ostenești trupești și curăție a sufletului, ca să slăluim pe Dumnezeu în inimile noastre, pentru că de aici înainte să împlinim fructele poruncilor Lui. Și El ne va învăța să pășim în mod sigur legile Lui, trimițându-ne ca niște raze de soare lucrurile Sale, prin harul Duhului slăluit în noi. Prin ostenești îți încercărilor trebuie să curăți chipul, după care am fost făcuți raionali și în stare de orice în alegere și de asemănare cu Dumnezeu și să ne înținem simțirile neamestecate cu nimic păcat, topite din nou în oarecare chip în cuptorul încercărilor, ca acestea să ne preschimbăm spre cinstea împărătească. Căci Dumnezeu a zidit firea omenească purtătoare de tot binele, ca să poată privi cu mintea cetele îngerilor, mirările Domniilor, Puterile, Începuturile, Stăpânirile, lumina neapropiată, slava mai presus de fulger.

Iar când dobândești o virtute, să nu îți se înalțe gândul împotriva fratelui, fiindcă tu ai dobândit-o, iar acela nu i-a avut grijă. Căci aceasta este începutul mândriei. Păzește-te cu toată puterea să nu faci nimic pentru plăcerea oamenilor. Iar când lupă cu patima, să nu slăbești, nici să te lenevești dacă dăinuiește războiul, ci, ridicându-te, aruncă-te înaintea lui Dumnezeu, din toată inima, zicând cu Proorocul: „Judec-ți Doamne pe cei ce mă nedreptesc, căci eu nu pot nimic asupra lor”. Și El văzând smerenia ta, îți va trimite mai repede ajutorul Său. Iar când mergi cu cineva pe cale, nu primi convorbire de artă, ci dă-i minii lucrarea duhovnicească pe care o avea, ca să îți se

fac obicei bun i uitare a pl cerilor vie ii, i s
ajungi la limanul nep timirii. Înv ând prin acestea
i prin mai multe cuvinte pe frate, îl slobozi.

Iar dup pu in vreme veni iar i la el i înce-
pând s -l întrebe, zise: Ce s fac P rinte, c în pra-
vila mea de noapte m îngreuiaz somnul i nu m
las s m rog cu trezvie, ba nici nu pot s prive-
ghiez cu prisosin ? i când cânt, pot s fac ceva
cu mânilor? Iar el zise: Când poi s te rogi întru
trezvie, s nu faci nimic cu mânilor; iar când e ti
cuprins de mole al , mi c -te pu in, amenin ându- i
gândul i f ceva cu mânilor. Iar acela zise iar i
c tre el: Dar tu P rinte nu e ti îngreunat de somn
în pravila ta? Zise lui: Anevoie; dar dac mi se
întâmpl vreodat pu in, m mi c i zic din înce-
putul Evangheliei dup Ioan, îndreptând spre Dum-
nezeu ochiul cugetului i îndat se risipe te. Ase-
menea fac i cu gândurile. Când vine vreunul, îl
întâmpin ca pe un foc cu lacrimi, i se risipe te.
Dar tu înc nu poi s te înarmezi astfel, ci ine mai
de grab medita ia ascuns i rug ciunile de zi, rân-
duite de Sfin ii P rin i, adic sile te-te s s vâr e ti
ceasul al treilea, al aselea, al nou lea, cele de seara
i pravila de noapte. Dar ia seama cu toat puterea,
s nu faci nimic pentru pl cerea oamenilor, nici s
ai vreodat du m nie împotriva fratelui, ca s nu te
despar i de Dumnezeu t u.

Sârgue te-te s - i p ze ti cugetarea neîmpr tiat ,
ca s fie cu grij la gândurile dinl untru. Iar când
te afli în biseric i vrei s te împ rt e ti cu dum-
nezee tile lui Hristos Taine, s nu ie i pân nu prime
ti pacea des vâr it . Stând într'un loc, s nu te
mi ti de acolo pân la apolis. Gânde te-te c stai
în cer i întâmpini pe Dumnezeu cu Sfin ii Îngeri
i-l prime ti pe El în inim . Deci preg te te-te cu fric

i cu cutremur mult, ca s nu te afli cu nevrednicie între Sfintele Puteri. i dup acestea, înarmându-l bine pe fratele întru Domnul i înt rindu-l în duhul harului s u, l-a slobozit.

Pe lâng acestea mai povestea înc fratele, care fusese cu el, urm toarele: ezând eu odat aproape de el, l-am întrebat dac a fost ispitit de uneltirile dracilor pe când edea în pustie? Iar el zise: Îng due frate. Dac va îng dui Dumnezeu s vie la tine ispitele pe cari le-am încercat eu dela diavol, nu cred c ai putea s rabzi am r ciunea lor. Am aptezeci de ani, sau i mai bine, i cei mai mul i i-am petrecut în ispite. i locuind în mai multe pustiuri, în lini tea cea mai deplin , atâtea am încercat i am p timit dela ei, câte nu sunt de folos s le povestesc celor ce n'au primit experien a lini tirii, ca s nu-i am r sc. Iar în ispite, aceasta o f ceam pururea: Îmi puneam toat n dejdea în Dumnezeu, înaintea c ruia am f cut i f g duin ele lep d rii i, El îndat m izb vea. De aceea, frate, nu mai am grij de mine. C ci tiu c se îngrije te El de mine. i a a port mai u or ispitele ce-mi vin. Numai aceasta o aduc dela mine, c m rog neîncetat. C ci tiu c pe cât se întind cele nepl cute, pe atât se g tesc cununile celui ce rabd . C ci acestea sunt rânduite ca lucruri de schimb de Dreptul Judec tor.

Deci tiind acestea, frate, s nu cazi în lenevie, cunoscând c stai în mijlocul r sboiului luptându-te, i c sunt foarte mul i cei ce lupt pentru noi, cu vr ma ul lui Dumnezeu. C ci cum am putea noi cuteza s ne împotrivim unui a a de înfrico at vr ma al neamului nostru, dac nu ne-ar sus ine dreapta cea atotputernic a lui Dumnezeu Cuvântul, ocrotindu-ne i acoperindu-ne? Cum ar rezista firea omeneasc la uneltirile lui? C ci „cine, zice, va descoperi fa a

îmbr c min ii lui? Iar la încheietura plato ei lui cine va p trunde? Din gura lui ies f clii aprinse, cari scap r ca ni te gratii de foc. Din n rile lui iese fum de cuptor ce arde cu foc de c rbuni. Sufletul lui e c rbuni. Flac r iese din gura lui. În grumazul lui s l lue te puterea. Înaintea lui alearg pierzania. Inima lui e înt rit , st ca o piatr , ca o nicoval necl tit . Fierbe adâncul ca o c ldare. Socote te marea ca un vas de unsoare; iar tartarul adâncului ca pe un rob. Tot ce e înalt vede, împ r ind peste toate cele din ape." ¹ Împotriva lui ne este lupta, frate. Pe unul ca acesta ni l-a ar tat Cuvântul ca asupritor.

Dar biruin a împotriva lui se câ tig u or de cei ce i-au ales via a monahiceasc dup lege, fiindc nu au nimic din ale lui, prin lep darea de lume i prin bun tatea b rb teasc a virtu ilor i fiindc avem pe Cel ce se lupt pentru noi. C ci spune mie: Cine, apropiindu-se de Domnul i luând frica Lui în minte, nu s'a preschimbat cu firea i, luminându-se pe sine cu legile i cu faptele dumnezeu ti, nu i-a f cut sufletul atotstr lucitor i nu l-a f cut s scapere de în elegeri i de gânduri dumnezeu ti? C ci Domnul nu-l las nelucr tor. Fiindc are pe Dumnezeu care îi mi c mintea, ca s doreasc lumina f r s se sature. Un suflet ca acesta, fiind lucrat mereu, nu e l sat de duhul s se mole easc în patimi. Ci e ca un împ rat care sufl aspru i înfrico at împotriva potrivnicilor, t indu-i f r cru are i neîntorcându-se nicidecum spre cele dinapoi, ci prin f ptuire i prin rug ciunea min ii mi cându- i mâinile spre cer, câ tig biruin a r sboiului.

Mai povestea iar i acela frate i aceea c pe lâng alte virtu i, o câ tigase i pe aceasta, c nu r bda niciodat s aud verb f r rost. Iar dac

¹ Iov 41, 3, 9—12, 14, 21—22, 24.

cineva din neaten ie povestea vreun lucru care nu tindea la folosul sufletului, nici nu r spundea m car. Dar nici când plecam eu la vreo slujb , nu m întreba de ce pleci, i nici întorcându-m , nu m întreba, unde e ti, sau cum e ti, sau ce ai f cut. Odat , c l - torind eu la Alexandria pentru o trebuin oarecare i de acolo suindu-m în cetatea împ r teasc ¹ pentru un lucru bisericesc, împreun cu mai mul i fra i preacuvio i, n'am trimis nici o veste slujitorului lui Dumnezeu. Petrecând deci acolo vreme destul , m'am întors iar i la Schit² la el. Iar el v zându-m i bucurându-se i îmbr iându-m , a f cut rug ciune i apoi a ezut neîntrebându-m nimic, ci st ruia îndeletnicindu-se cu contempla ia. Odat , vrând s -l cerc, am l sat s treac mai multe zile, f r s -i dau pâine s m nânce. Iar el n'a întrebat, nici n'a zis nimic. Eu, dup acestea, puindu-i metanie, i-am zis: F iubire, P rinte, i-mi spune, nu te-ai sup rat c nu i-am adus s m nân ci dup obicei? Iar el zise: Iart frate, dou zeci de zile dac nu mi-ai da pâine s m nânc, i înc nu i-a i cere. C ci pân rabd cu sufletul, rabd i cu trupul. Atâta era de cufundat în contemplarea Binelui adev rat.

Mai zicea: De când am venit în Schit, n'am îng duit gândului meu s ias afar din chilie, dar nici alt gând n'am primit în cugetare, afar de frica lui Dumnezeu i de judec ile veacului ce va s vie, gândindu-m la osânda ce a teapt pe p c to i, la focul ve nic, la întunerecul cel mai dinafar , la felul cum petrec sufletele p c to ilor i ale drep ilor i la bun t ile ce a teapt pe cei drep i, la plata pe care o va lua fiecare dup osteneala sa, unul pentru spori rea durerilor, altul pentru milostenie i dragoste

1 In Constantinopol.

2 In pustia schetic din Egipt.

nef arnic , unul pentru neavere i pentru lep darea de toat lumea, altul pentru smerita cugetare i lini-tirea cea mai deplin , unul pentru supunerea des -vâr it i altul pentru înstr inare. Gândindu-m la toate acestea, nu las alt gând s lucreze în mine, nici nu pot s mai fiu cu oamenii, sau s -mi mai ocup mintea cu ei, ca s nu m despart de gândurile mai dumnezeie ti.

Mai ad ug la acestea i întâmplarea unui monah. i zicea c ajunsese la nep timire i primea din mâna îngerului pânea pentru hran , iar prin negrij s'a p gubit de aceast cinste. C ci când sufletul las de-simea i intensitatea min ii s sl beasc , pune st -pânire pe el noaptea. Fiindc unde nu str luce te Dumnezeu, toate se contopesc ca într'un întuneric i nu mai poate privi numai spre Dumnezeu i tremura de cuvintele Lui. „C ci Dumnezeu aproape sunt eu, zice Domnul, i nu Dumnezeu departe" ; sau: „Se va as-cunde omul în ascunzi , i eu nu-l voi vedea? Nu umplu eu cerul i p mântul?" i mai pomenea i de mul i al ii, cari au p timit lucruri asem n toare.

Pe lâng acestea, amintea i de c darea lui So-lomon, de care se zice c atâtă în elepciune promise i era sl vit de toi, încât era ca un luceaf r ce r -sare diminea a, luminând pe toi cu str lucirea în e-lepciunii. Dar pentru o mic pl cere, a pierdut slava. Deci s ne fie fric de nepurtarea de grij . Trebue s ne rug m neîncetat, ca nu cumva venind alt gând, s ne despart pe noi de Dumnezeu i s se stre-coare altceva în mintea noastr . C ci inima curat , f cându-se întreag s la al Duhului Sfânt, oglinde te curat pe Dumnezeu întreg.

Deci auzind eu acestea, zice, am în eles chiar din lucruri c patimile trupe ti erau cu totul nelu-cr toare în el. Era mereu cu dorin a spre cele mai

înalte, încât totdeauna putea fi văzut cum e modelat de Duhul dumnezeesc și cum suspină cu suspine negrite și e adunat în el însuși și se cântărește pe sine însuși și luptă ca nu cumva și se turbure curia cugetării prin cele ce intră și iese vin vreo pat pe nebgate de seamă. Deci văzând eu acestea, zice fratele care era cu el, și cuprins fiind de râvnă pentru isprăvire asemănătoare, mă apropiam întruna de el și-i puneam întrebări dese. Cum pot, ziceam, să-mi fac mintea curată ca îți ține? Iar el zicea: Mergi și ostenește. Căci e trebuință de osteneală și de durerea inimii. Fiindcă nu ne vin dormind și zăcând pe spate, cele ce se dau prin osteneală și sânguină. Când vin bunățile prin mântului fruct osteneală? Deci cel ce vrea să ajungă la spor duhovnicesc, trebuie, înainte de toate, să se lăpede de voile sale și să câștige pentru totdeauna plânsul și neaverea. Ne mai luând aminte la păcatele altora, ci numai la ale sale, să plângă pentru ele, ziua și noaptea, și să nu aibă prietenie cu vreun om. Căci sufletul îndurerat de întâmplări triste și strâpuns de amintirea păcatelor de mai înainte, se face mort pentru lume și lumea se face moartă pentru el, adică patimile trupului se fac nelucrătoare, precum și omul pentru patimi. Fiindcă omul care s'a lepdat de lume și s'a lipit de Hristos și se îndeletnicește cu liniștirea, iubește pe Dumnezeu, porzeste chipul și îmbogățește asemănarea. El primește de sus darul Duhului și se face loca al lui Dumnezeu și nu al dracilor și cunoaște fapte drepte înaintea lui Dumnezeu. Și sufletul curățit de viață și slobod de întinziunile trupului, neavând pat sau sbârcitură, va dobândi cununa dreptății, strălucind de frumoasele virtuți.

Iar cel ce la începutul lepdatărilor nu primește plânsul în inimă, nici lacrimi duhovnicești, nici gândul

la chinurile f r sfâr it, nici lini tirea adev rat , nici rug ciunea st ruitoare, nici psalmodia, nici meditarea dumnezeie tilor Scripturi, cel ce nu câ tig deprinderea acestora, ca s fie silit de o st ruin neîncetat s fac acestea cu mintea chiar dac nu vrea, i s înfloreasc în cugetul lui frica de Dumnezeu, unul ca acesta se odihne te înc în dragostea de lume i nu poate dobândi mintea curat în rug ciune. C ci evlavia i frica de Dumnezeu cur -esc sufletul de patimi i ajut min ii s se elibereze i o duc spre contempla ia natural i o fac s se înal e la cuno tin a de Dumnezeu [la teologie],¹ pe care o prime te în schima² fericirii. Pentru cel o iau asupra lor, le d rue te înc de aici arvunile i le-o p ze te neclintit .

Deci s grijim cu toat puterea de lucrarea f ptuitoare, prin care suntem în l a i la evlavie. Ea este cur ia cuget rii, al c rui rod este contempla ia natural i cunoa terea lui Dumnezeu [teologia]. C ci f ptuirea este u a contempla iei, cum zice mintea cea mai înfocat i mai teologic . Deci dac nu vom griji de f ptuire, vom fi pustii de orice în elepciune. Chiar dac ar ajunge cineva la culmea virtu ii, are trebuin de osteneala nevoii, ca s - i struneasc pornirile neregulate ale trupului i s - i p zeasc gândurile. Numai a a am putea s ne împ rt im de s l luirea lui Hristos. C ci pe cât se înmul e te în noi dreptatea, pe atâta cre te b rb ia duhovniceasc . i des vâr indu-se mintea, se une te întreag cu Dumnezeu, se umple de lumina dumnezeieasc i prime te descoperirea tainelor negrite. Atunci descopere cu adev rat locul cumin eniei, al t riei, al

1 Cele trei faze ale urcu ului duhovnicesc : cur irea, contempla ia natural i teologia.

2 Schima monachal ?

destoinicieii ca s cunoasc toate, al îndelungimii de zile i vie ii, al luminii ochilor i al p cii. C ci pân e prins în lupta cu patimile, înc nu e vremea s se bucure de acestea.

Fiindc virtu ile i p catele fac mintea oarb . Unele, ca s nu vad virtu ile; celelalte, ca s nu vad p catele. Dar când se odihne te de r sboiu i se învrednice te de darurile duhovnice ti, atunci se face întreag luminoas , stând sub lucrarea îndesat a harului. Atunci st rue neclintit în contemplarea [vederea] celor duhovnice ti. O minte ca aceasta nu mai e legat de cele de aici, ci s'a mutat din moarte la via .

Deci cel ce i-a ales via a râvnitoare i a venit la Dumnezeu, trebuie s - i aib inima i gura curat , ca ie înd din gura lui cuvântul curat, s poat l uda cu vrednicie pe Dumnezeu. C ci sufletul lipit de Dumnezeu, neîncetat vorbe te cu el. S vrem deci, fra ilor, s ajungem la acea culme a virtu ilor i s nu r mânem în rân , pironi i de patimi. Pentru cel ce se lupt i a ajuns s se apropie de Dumnezeu i s se fac p rta de sfânta lumin i s fie r nit de dorul ei, se desfat de Domnul cu o bucurie duhovniceasc i necuprins , precum zice dumnezeescul psalm: „Desf teaz -te de Domnul, i s - i dea ie cererile inimii tale; i va ar ta ca o lumin dreptatea ta i judecata ta ca miezul zilei". C ci ce dor al sufletului e a a de puternic i de anevoie de suportat ca cel ce vine dela Dumnezeu în sufletul care e cur it de tot p catul i care zice din adev -rata sim ire a inimii: „Sunt r nit de dragoste"? Fulger rile frumuse ii dumnezeie ti sunt cu totul de negrit i de nepovestit. Nu le înf i eaz cuvânt, nu le prime te ureche. Chiar de ai vorbi de lumina luceaf rului, de str lucirea lunii, de lumina soarelui,

toate sunt nimic fa de slava aceea i sunt cu mult mai prejos de lumina adev rat , decât noaptea adânc , sau luna întunecat , de amiaza cea mai luminat . A a ne-a înv at i Vasile, dumnezeescul dasc l, cel care a cunoscut acestea prin cercare i înv ându-le ni le-a predat nou .

Deci acestea i mai multe ca acestea le-a povestit fratele care a fost cu el. Dar cine nu s'ar minuna i de lucrul urm tor, care e dovada marei lui smerenii de cuget. Învrednicit de mult vreme de treapta preo easc i ajuns la cele cere ti prin vieuire i cuno tin , fugea a a de mult de povara dumnezeu tilor slujbe, încât în cele mai multe din timpurile nevoinelor sale, aproape c nu primea s se apropie de sfânta mas . Ba, vieuind cu atâtă cur ie, nici împ rt irea de dumnezeu tile Taine nu o primea când avea întâlnire cu oamenii, m car c nu spunea nimic p mântesc, ci primea întâlnirea pentru folosul celor ce o cereau. Iar când voia s se împ rt easc de dumnezeu tile Taine, cerea îndurarea lui Dumnezeu prin rug ciuni, psalmodii i m rturisiri. C ci se cutremura de glasul preotului, când rostea i zicea: „Sfintele Sfin ilor”. Fiindc zicea c toat biserica se umple de Sfin ii îngeri i însu i Împ ratul Puterilor s vâr e te tainic cele sfinte i se preface în inimile noastre în trup i sânge. De aceea zicea c trebuie s devenim cura i i oarecum afar de trup i a a s îndr znim a ne apropia, f r nicio îndoial i ezitare, de preacuratele lui Hristos Taine, ca s ne facem p rta i de lumina din ele. C ci mul i dintre Sfin ii P rin i au v zut pe îngeri stând de paz în jurul lor. De aceea se i p zeau în t cere, nevorbind cu nimenea. Mai zicea i aceea c atunci când trebuia s - i vând el însu i lucrul mânilor sale, ca nu cumva,

vorbind i r spunzând, s spun vreo minciun ,
vreun jur mânt, sau vreo vorb de prisos, sau vreun
altfel de p cat, mai bine t cea, l sând s par c e
prost. i tot cel ce voia s cumpere, lua dela el i
da ce voia. i primea ceea ce i se da cu mul umire,
negr ind nimic, acest b rbat cu adev rat în elept.

Sf. Ioan Damaschin

Sf. Ioan Damaschin, vestitul dogmatist al Bisericii ortodoxe dela sfârșitul epocii patristice, îi are acest nume dela orașul Damasc, în care s'a născut pe la începutul celei de-a doua jumătăți a veacului VII, dintr-o familie nobilă și bogată, în care se moștenise din tată în fiu o înaltă dregătorie a statului Sarcinilor. Tatăl său Sergie era sfetnic al califilor din acel oraș, fiind și folosească influința sa la curtea califilor în favoarea creștinilor. El a putut da astfel fiului său o educație aleasă, angajând ca preceptor al lui și al fiului său adoptiv Cosma, pe un călugăr cu numele Cosma, originar din Italia, răscumpărat din robia sarracinilor.

După moartea tatălui său ocupă Ioan același post până pe la 718, când califul Omar II, pornind o persecuție împotriva creștinilor, îl siliă pe el să părăsească postul, după ce a refuzat să se facă mohamedan.

Împărindu-și averile sarracilor, Ioan Damaschin se retrase în mănăstirea Sf. Sava de lângă Ierusalim. Cultura și originea sa aleasă îl făcuseră sfetnic al patriarhului Ioan V al Ierusalimului, care-l hirotonisea preot și-l înșiră în șirul predice în biserica Sf. Înviere din Ierusalim.

Când împăratul Leo Isaurul publică la 726 edictul său împotriva icoanelor, patriarhul Ioan V al Ierusalimului îl roagă pe Ioan Damaschin să ia apărarea sfintelor icoane. Sf. Ioan ia condeiul și scrie unul după altul cele „Trei tratate contra celor cari atacă sfintele icoane”.¹ Dar nu se mulțumește numai cu

¹ Migne P. G. 94, col. 1232—1420. Traduse în românește de D. Fecioru, București, 1935.

scrisul, ci lupt în tot felul. Ia parte la Sinodul antiiconoclast al episcopilor orientali, în care are un rol principal. „Lupta sa contra iconoclasmului se poate asemena cu lupta lui Atanasie contra arianismului”.¹

El a dat loviturile cele mai grele acestei erezii. De aceea Sinodul iconoclast dela 754 arunc asupra lui patru anateme, pe când asupra patriarhului Gherman al Constantinopolei, (715—730) i Gheorghe din Cipru numai câte una.

Dar activitatea de teolog a Sf. Ioan Damaschin nu s'a manifestat numai în scrierile despre icoane, ci i în multe alte lucrări de mare însemnătate. Cea mai vestită operă a lui este însă, pe lângă „Tratatele despre sf. icoane”, trilogia intitulată „Izvorul cunoștinței”. Partea întâia a acestei lucrări se numește: „Capitole filosofice”, având drept conținut principal o ontologie aristotelică (P. G. 94, col. 525—676); partea a doua tratează „Despre erezii”, expunând în 103 capitole o istorie a ereziilor până la el (P. G. 94, 677—780); iar partea a treia este cea mai importantă cuprinde sub titlul: „Expunerea exactă a credinței ortodoxe”, Dogmatica Bisericii creștine (P. G. 94, 789—1228).²

Această „Dogmatică” este opera care, alături de „Tratatele despre sf. icoane”, va perpetua numele Sf. Ioan Damaschin dealungul întregii istorii a Bisericii. Ea este expunerea clasică a învățurii de credință a Bisericii, autoritatea necontestată pe care se vor întemeia în toate timpurile teologiei ortodoxe. Ceea ce dă Dogmaticii lui Damaschin această autoritate neumbrită, este nu vreo originalitate de gândire a autorului, ci felul admirabil cum a reușit el să concentreze și să sistematizeze învățura Sf. Părinți în ceea ce au ei comun și unanim. Marele talent și spirit echilibrat al Sf. Ioan Damaschin se arată în faptul

1 D. Fecioru, Introducere la „Dogmatica” Sf. Ioan Damaschin, București 1938, p. XXI.

2 Tradus în românește de D. Fecioru, București 1938. Iar prima dată de Grigorie și Gherontie, tipărită la Iași în 1808, cu binecuvântarea mitropolitului Veniamin Costache.

c a tiut s aleag totdeauna din abunden a gândirii patristice defini iile cari î i câ tigaser o circula ie mai general , pe cele cari ele în ile aveau o form mai general , mai rezumativ , l sând la o parte formele nuan ate, detaliile, analizele prea adânci. F r îndoial Sf. Ioan Damaschin a fost un spirit extraordinar de sistematic i de disciplinat. Dintr'un material str in, folosit aproape literal, dup o riguroas selec ie, a izbutit sa ne dea totu i o oper unitar .

Dela Sf. Ioan Damaschin mai avem o serie de alte scrieri de cuprins dogmatic, alc tuite adeseori la cererea unor personalit i ale timpului. Apoi un num r de omilii, de comentarii la epistolele Sf. Pavel i de cânt ri biserice ti, despre cari Suidas (sec. XI) spune c n'au fost egalate i nici nu vor fi, cât va fi lumea i p mântul (Lexicon graece et latine, rec. Bernardy, 1853, t. I, . II, col. 1029).

Sf. Ioan Damaschin ne-a l sat i câteva mici scrieri ascetice i anume:

1. Despre sfintele posturi (. P. G. 95, col. 63—78), ce se ocup în special cu durata posturilor biserice ti.

2. Despre cele opt duhuri ale r ut ii (P. G. 95, 79—84), adic despre cele opt patimi, cu referire deosebit la via a monachal .

3. Despre virtu i i p cate (P. G. 95, 85—98), înrudit cu cea dinainte, dar adresat unor cercuri mai largi.

În Filocalia greac e tip rit cea din urm . Pe aceasta o d m i noi t lm cit , în paginile ce urmeaz .

Aceste scrieri ascetice se caracterizeaz i ele prin însu irile întregului scris al Sf. Ioan Damaschin, adic prin rezumarea ideilor celor mai comune, mai generale, mai r spândite în ob tea bisericeasc .

Astfel toat via a i-a închinat-o Sf. Ioan Damaschin luptei pentru ap rarea i l murirea credin ei i str daniilor de des -

vâr ire. El moare la anul 749 în m n stirea Sf. Sava. Despre mormântul i chilia lui vorbesc to i pelerinii cari au vizitat această m n stare.¹

1 Pentru noti a aceasta privitoare la via a i scrisul Sf. Ioan Damaschin am folosit: D. Fecioru, Introducere la traducerea Dogmaticii, Bucure ti, Edit. Libr riei teologice 1938, p. 17—30, unde se afl i o list a scrierilor Sf. Ioan Damaschin. P r. D. Fecioru, adev rat specialist în Sf. Ioan Damaschin, are i un studiu mai larg despre Sf. Ioan Damaschin: Via a Sf. Ioan Damaschin, Bucure ti 1935. — Amintim c datele lui O. Bardenhewer, Geschichte der altkirchl. Literatur, Band V, Fr. i. Br., Herder, 1932, p. 51—65, se deosebesc de unele date ale P r. D. Fecioru. De pild dup Bardenhewer, Ioan Damaschin era la 726 înc tot la Damasc i abia la 732 s'a dus în m n stirea Sf. Sava.

Al celui între Sfinți Parintelui nostru

IOAN DAMASCHIN

Cuvânt minunat i de suflet folositor.¹

Trebue s se tie c omul fiind îndoit, adică constând din suflet i din trup, îndoite are i simurile i virtuile acestora. i cinci sunt ale sufletului i cinci ale trupului. Simurile suflete ti, pe cari în elepii le numesc i puteri, sunt acestea: mintea, cugetarea, prerea, închipuirea i simirea; iar cele trupe ti: vederea, mirosul, auzul, gustul i pipitul. Din această pricin îndoite sunt i virtuile lor, îndoite i p catele. Încât e de trebuin ca tot omul s tie limpede câte sunt virtuile suflete ti i câte cele trupe ti; i cari sunt, iar i, patimile suflete ti i cari cele trupe ti.

Virtuile suflete ti zicem c sunt mai întâi aceste patru cele mai generale, cari sunt: bărbăria, prudența, cumpătarea i dreptatea. Din acestea se nasc virtuile suflete ti: credința, ndejdea, dragostea, rugăciunea, smerenia, blândețea, îndelunga răbdare, suferința răului, buna tăcere, nemănierea, cunoștința a dumnezeieștii, neiușimea, simplitatea, neturburarea, nefernicia, neînfumurarea, nemândria, nepismuirea,

¹ Filoc, gr. ed. II, voi. I, pg. 342—346. In Mique P. G. 95, col. 85-98 se intitulă : „A Sf. Ioan Damaschin, Despre virtuile i p cate, suflete ti i trupe ti". Între cele două texte sunt unele mici deosebiri, Noi urmăm când pe unul când pe altul, după cum ni s'a părut că e mai bun unul sau altul.

neviclenia, ne iubirea de argint, comp timirea, milostenia, generozitatea, neîntristarea, str pungere a inimii, sfiala, evlavia, dorin a bunurilor viitoare, dorul dup Împ r ia lui Dumnezeu, poftirea înfierii.

Iar virtu i trupe ti, mai bine zis unelte ale virtu ilor, cari se nasc întru cuno tin i dup Dumnezeu i duc pe om afar de orice f rie i dorin de a pl cea oamenilor, la înaintarea în smerenie i nep timire, sunt acestea: înfrânarea, postul, foamea, setea, priveghierea, starea de toat noaptea, plecarea deas a genunchilor, neîmb ierea, mul umirea cu o singur hain , mâncarea uscat , mâncarea târzie, mâncarea pu in , b utura de ap , culcarea pe p mânt, s r cia, neaverea, austeritatea, neîmpodobirea, ne iubirea de sine, singur tatea, lini tea, neie irea din cas , lipsa, mul umirea cu ce ai, t cerea, procurarea celor de trebuin prin lucrul mâinilor, toat reaua p timire i nevoia a trupeasc i alte asemenea. Toate acestea sunt cât se poate de necesare i de folositoare când trupul e s n tos i turburat de patimi trupe ti. Iar dac e neputincios i cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit acestea, nu sunt a a de necesare, întrucât sfânta smerenie i rug ciune¹ întregesc toate.

Dar acum trebuie s vorbim i despre p catele suflete ti i trupe ti, adic despre patimi. Patimi suflete ti sunt acestea: uitarea, nep sarea i ne tiin a.² Când ochiul sufletului, sau mintea, e întunecat de acestea trei, e luat apoi în st pânire de toate patimile cari sunt acestea: neevlavia, credin a strâmb sau toat erezia, blasfemia, iu imea, mânia, am r ciunea, înfurierea n praznic , ura de oameni, pomenirea r ului, vorbirea de r u, osândirea, întristarea f r temei, frica, la i-

¹ Filocalia gr. are; Euharistie în loc de rug ciune.

² Dup Marcu Ascetul, Epistola c tre Nicolae, Filocalia româneasc , vol. I, ed. . . 326,

tatea, cearta, rivalitatea, pisma, slava de art , mândria, f rnicia, minciuna, necredin a, sgârzenia, iubirea de materie, înp timirea, afec iunea pentru cele p mânte ti, trând via, micimea de suflet, nemul umirea, cârtirea, înfumurarea, p rerea de sine, trufia, îngâmfarea, iubirea de st pânire, dorin a de a pl cea oamenilor, viclenia, neru inarea, nesim irea, lingu irea, în el ciunea, ironia, duplicitatea, învoirea cu p catele p r ii p tima e i gândirea deas la ele, r t cirea gândurilor, iubirea de sine, care e maica i r d cina tuturor relelor, iubirea de argint, reaua n r vire i r utatea.

Iar patimi trupe ti sunt: l comia pântecelui, nes - turarea, desf tarea, be ia, mâncarea pe ascuns, iubirea de pl ceri felurite, curvia, preacurvia, desfrâul, necur ia, amestecarea sângelui [incestul], stricarea pruncilor, împreunarea cu dobitoacele, poftele rele i toate patimile urâte i protivnice firii, furtul, jefuirea celor sfinte [sacrilegiul], ho ia, uciderea, orice moleire trupeasc i bucurie de voile trupului mai ales când trupul e s n tos, ghicirile, descântecele, farmecele, prezicerile, iubirea de podoabe, u ur tatea, moliciunile, înfrumuse rile, vopsirea fe ii, pierderea vremii, umblarea f r rost, jocurile de noroc, reaua i p tima a întrebuin are a lucrurilor dulci ale lumii, via a iubitoare de trup, care, îngro ând mintea, o face p mânteasc i dobitoceasc i nu o las niciodat s tind spre Dumnezeu i spre lucrarea virtu ilor.

Iar r d cinile tuturor patimilor acestora i, cum ar zice cineva, cele dintâi pricini ale lor sunt: iubirea de pl cere, iubirea de slav i iubirea de argint, din cari se na te tot r ul.¹ Dar nu s vâr e te omul niciun p cat, dac nu-l birue i nu-l iau în st pânire mai

¹ Marcu Ascutel: Despre legea duhovniceasc , cap. 105, Filocalia româneasc , voi. I. ed. II, p. 239.

întâi ace ti uria i puternici, cum zice preaîn eleptul între asce i Marcu, adic uitarea, nep sarea i ne ti-in a.¹ Iar pe acestea le na te pl cerea, odihna, iubirea slavei dela oameni i împr tierea. Dar pricina cea dintâi a tuturor acestora i a a zicând maica cea mai rea a lor, este, cum am zis, iubirea de sine, sau iubirea nera ional de trup i alipirea p tima de el. Iar împr tierea i mole irea min ii, împreun cu alunecarea la glume i la vorbe de ru ine, pricinuesc multe rele i c deri, ca i îndr sneala i râsul.

Dar înainte de toate acestea, trebuie s tim c iubirea p tima de pl cere este de multe feluri i de multe forme, i multe sunt pl cerile cari am gesc sufletul, când nu se înt re te prin trezvie întru frica de Dumnezeu i în dragoste de Hristos, îngrijindu-se de lucrarea virtu ilor. C ci se ivesc nenum rate pl ceri cari atrag la ele ochii sufletului: cele ale trupurilor, cele ale avu iei, ale desmierd rii, ale slavei, ale nep s rii, ale mâniei, ale st pânririi, ale iubirii de argint, ale sgârceniei. Toate se înf i eaz am gitor cu ar t ri str lucite i pl cute, în stare s atrag pe cei vr ji i de ele, cari nu iubesc cu putere virtutea i nu rabd asprimea ei. C ci aproape toat afec iunea p mânteasc i împ timirea de ceva din cele materiale na te pl cere i desf tare în cel împ timit i înnebune te i vat m în chip p tima partea poftitoare a sufletului, întrucât supune pe cel biruit iuimii, mâniei, întrist rii i inerii minte a r ului, când e lipsit de ceea ce dore te. Iar dac împreun cu împ timirea mai st pâne te pe om i o mic obi nuin , îl face pe cel st pânit de ea s fie dus, pe nesim ite, pân la cap tul acestei împ timiri nera ionale, pentru pl cerea ascuns în ea. C ci pl cerea poftei e de multe feluri, cum s'a spus mai înainte, i

1 Marcu Ascetul ; Epistola c tre Nicolae, 1. c.

nu se satisface numai prin curvie i prin alt desf -
tare trupeasc , ci i prin celelalte patimi, odat ce i
neprih nirea st nu numai în oprirea dela curvie i
dela celelalte pl ceri de sub pântece, ci i în înstr i-
narea de celelalte pl ceri. De aceea desfrânat este
i iubitorul de avu ii, iubitorul de argint i sgârcitul.
C ci precum acela iube te trupurile, a a i acesta
avu iile; ba este cu atât mai desfrânat acesta, cu cât
nu are o a a de mare sil dela fire, care s -l împing .
De fapt vizitiu nedestoinic ar fi socotit cu adev rat
nu acela care nu poate st pâni un cal n r va i
anevoe de strunit, ci acela care nu- i poate supune
pe unul blând i mai supus. Dar e v dit în tot felul
c pofta de avu ii e de prisos i nu dup fire, nea-
vându- i puterea într'o sil a firii, ci în voia liber
cea rea. De aceea nu are scuz cel ce p c tue te
l sându-se biruit de aceasta cu voia. Astfel trebie
s cunoa tem limpede c iubirea de pl cere nu se
m rgine te numai la desf tare i la bucuria de tru-
puri, ci se arat în tot chipul i prin tot lucrul iubit
de voia liber a sufletului i prin toat împ timirea.

Dar ca s fie cunoscute i mai limpede patimile
dup cele trei p r i ale sufletului, am socotit s
ad ug m pe scurt i acestea: sufletul se împarte în
trei: în ra iune, iu ime i poft . P catele din ra iune
sunt acestea: necredin a, erezia, nebunia, hula [blas-
fenia], nemul umirea, încuviin rile p catele cari se
ivesc din partea p timitoare. Iar t m duirea i leacul
acestor rele este credin a neîndoioas în Dumnezeu
i în dogmele adev rate, neîn el toare i ortodoxe,
cugetarea neîncetat la cuvintele Duhului, rug ciunea
curat i neîncetat i mul umirea c tre Dumnezeu.
P catele iu imii sunt acestea: cruzimea, ura, necom-
p timirea, pomenirea r ului, pisma, uciderea i cu-
getarea neconținut la unele ca acestea. Iar t m -

duirea i leacul lor: iubirea de oameni, dragostea, blânde ea, iubirea de fra i, comp timirea, suferirea r ului i bun tatea. P catele p r ii poftitoare sunt acestea: l comia pântecelui, nes turarea, be ia, curvia, preacurvia, necur ia, desfrânarea, iubirea de avu ii, pofta de slav de art , de bani, de bog ie i de pl cerile trupe ti. Iar t m duirea i leacul lor: postul, înfrânarea, reaua p timire, neaverea, împ r irea averilor la s raci, dorin a bunurilor viitoare nemuri-toare, dorul dup Împ r ia lui Dumnezeu i poftirea înfierii.

Dar trebue s punem i diagnoza gândurilor p tima e, prin cari se s vâr e te tot p catul. Gândurile în cari se cuprind toate p catele sunt opt: al l comiei pântecelui, al curviei, al iubirii de argint, al mâniei, al întrist rii, al trând viei, al slavei de arte i al mândriei. Ca aceste opt gânduri s ne turbure sau ca s nu ne turbure, nu atâr n de noi. Dar ca s st ruiasc sau ca s nu st ruiasc , sau ca s stârneasc patimile, sau ca s nu le stârneasc , atâr n de noi.

Altceva este adic momeala [atacul], altceva înso irea, altceva lupta, altceva patima, altceva învoirea [consim irea], care e aproape de fapt i se aseam n ei, altceva lucrarea i altceva robirea. Momeala este gândul adus simplu în minte de vr jma ul, ca de pild : f aceasta sau aceea, cum i-a zis Domnului i Dumnezeului nostru: „Zi ca s se fac pietrele acestea pâini”.¹ Aceasta, cum s'a spus, nu atâr n dela noi. Înso irea este primirea gândului strecurat de vr jma , preocuparea cu el i convorbirea pl cut a voii noastre cu el. Patima este deprinderea cu gândul strecurat de vr jma , care se na te din înso ire, i învârtirea neconținut a cuge-

1 Mt. 3, 4.

t rii i a închipuirii în jurul lui. Lupta este împotrivirea cuget rii fie la stingerea patimii din gând sau a gândului p tima , fie la învoire, cum zice Apostolul: „C ci trupul poște te împotriva duhului, iar duhul împotriva trupului; i ace tia se împotrivesc unul altuia”.¹ Luarea în robie este ducerea silnic i f r voe a inimii, st pânit de prejudecat i de o înde lungat obi nuin . Învoirea este consim irea cu patima din gând. Iar lucrarea, îns i împlinirea cu fapta a gândului p tima încuviin at. Deci cel ce cuget nep tima dela început, sau respinge prin împotrivire i certare momeala, a t iat dintr'odat toate cele ce urmeaz .

L comia pântecelui e stins prin înfrânare; curvia, prin dorul dumnezeesc i prin dorin a bunurilor viitoare; iubirea de argint, prin comp timirea celor s raci; mânia, prin dragostea fa de toi i prin bun tate ; întristarea lumeasc , prin bucuria duhovniceasc ; trând via, prin r bdare, st ruin i mul umire c tre Dumnezeu; slava de art , prin lucrarea ascuns a poruncilor i prin rug ciunea necontenit întru zdrobirea inimii; mândria, prin aceea c nu judec m i nu dispre uim pe nimeni, cum a f cut fariseul, ci ne socotim pe noi ca pe cei mai de pe urm dintre toi.

Slobozit astfel mintea de patimile amintite i în l at la Dumnezeu, de aci înainte tr e te via a fericit , primind arvuna Duhului Sfânt; i plecat de aici cu nep timire i cuno tin adev rat , se înf i eaz înaintea luminii Sfintei Treimi împreun cu Sfin ii Îngeri, primind lumina pentru veacurile nesfâr ite.

Sufletul având deci trei p ri, precum s'a ar tat mai înainte [c ci trei sunt p rile lui: ra iunea, iu-

¹ Gal. 5, 17

imea i pofta, dac în iu ime este dragoste i iubire de oameni i în poft , cur ie i neprih nire, ra iunea este luminat ; iar dac în iu ime este ur de oameni i în poft desfrânare, ra iunea este întunecat . Deci ra iunea atuncia este s n toas i cump tat i luminat , când are afectele supuse i contempl ra-iunile f pturilor lui Dumnezeu duhovnice te [curat]¹ i e în l at c tre fericita i Sfânta Treime. Iar iu-imea atuncia se mi c dup fire, când iube te pe toi oamenii i nu are fa de nici unul dintre ei sup rare sau pomenire de r u. În sfâr it pofta, când a omorît patimile prin smerit cugetare, înfrânare i neavere, când adic a omorît pl cerea trupului, dorin a dup avu ie i dup slava trec toare, i s'a întors spre dragostea dumnezeesc i nemuritoare. C ci pofta spre acestea trei î i are mi carea: sau spre pl cerea trupului, sau spre slava de art , sau spre câ-tigarea de avu ie. Iar prin dorin a aceasta nesocotit dispre ue te pe Dumnezeu i poruncile Lui dumneze ti, uit de nobila sa obâr ie dumnezeesc , se s l-b t ce te fa de aproapele, î i întunec ra iunea i n'o mai las s priveasc spre adev r. Dar cel ce a câ tîgat un cuget mai presus de acestea, se împ rt e te înc de aici, cum s'a zis, de Împ r ia cerurilor, i tr e te via fericit , în a teptarea fericirii rânduite celor ce iubesc pe Dumnezeu; de care i noi s ne învrednicim prin harul Domnului nostru Iisus Hristos. Amin.

Trebue s se tie i aceasta c nu se poate ajunge la m sura niciunei virtu i, dac nu se sâr-gue te cineva toat via a, cu toat puterea, spre dobândirea ei, prin osteneal încordat i prin grija de f ptuire, de pild , de milostenie, de înfrânare, de rug ciune, de dragoste, sau de vreuna din virtu ile ge-

1 Textul din P. G.

nerale. De fapt fiecare se îndeletnicește cu vreuna din aceste virtuți în parte. De pildă unul s'vârșește milostenie o vreme oarecare. Dar îndeletnicindu-se numai puțin cu aceasta, nu putem zice de el că este milostiv propriu zis, mai ales când nu s'vârșește bine și în chip plăcut lui Dumnezeu ceea ce s'vârșește. Căci nici binele nu e bine, când nu se lucrează bine, ci e bine cu adevărat când nu-și așteaptă plată pentru aceasta sau aceea plăcerea oamenilor, de pildă bunul nume, sau slava dela ei, nici nu se face din lăcomie sau nedreptate. Fiindcă Dumnezeu nu caută la binele ce se face și pare că e bine, ci la scopul pentru care se face. Căci spun și de Dumnezeu purtătorii Prinși, că atunci când mintea uită de scopul evlaviei, fapta vădită a virtuții ajunge fără rost. Căci cele ce se fac fără dreaptă socoteală și fără scop, nu numai că nu folosesc la nimic, chiar dacă sunt bune, ci și i vatăm; precum se întâmplă dimpotrivă cu cele ce par că sunt rele, dar se fac cu scopul cinstirii de Dumnezeu, cum e de pildă fapta celui ce intră într-o casă de desfrâu, ca să scape dela pieire o femeie pierdută. De aici e vădit că nu e milostiv cel ce s'a îndeletnicit puțin cu milostenia, nici înfrânat cel care a făcut la fel cu înfrânarea, ci cel ce s'a îndeletnicit cât mai mult și toată viața lui, deplin, cu această virtute, folosindu-se de dreaptă socoteală, fără greșal. Căci mai mare decât toate virtuțile este dreaptă socoteală, care e împărțită în virtutea virtuților. Precum iarăși în cazul celor dimpotrivă nu numim desfrânat, sau beiv, sau mincinos pe cel ce a alunecat odată în vreuna din acestea, ci pe cel ce a căzut de foarte multe ori și rămâne neîndreptat.

Pe lângă cele spuse, mai trebuie să știe mai ales aceasta, care e de mare trebuință tuturor celor

ce râvnesc s dobândeasc virtutea i se sârguesc s ocoleasc p catul: cu cât e sufletul neasem nat mai bun decât trupul, i mai distins i mai cinstit în multe i foarte însemnate privin e, cu atât sunt i virtu ile suflete ti mai bune decât cele trupe ti, mai ales cele cari imit pe Dumnezeu i poart nume dumnezeu ti. Cu totul dimpotriv trebue s socotim despre p catele suflete ti c se deosebesc de patimile trupe ti în ce prive te efectele lor i pedeapsa lor, m car c acest lucru îl uit muli, f r s tiu cum. Be ia, curvia, preacurvia, furtul i cele apropiate acestora, oricât sunt de urâte la ar tare celor evlavio i i celor ce fug de ele, sau le pedepsesc, nu pricinuesc atâta durere celor ce st ruesc în ele f r s se îndrepte, în compara ie cu patimile suflete ti, cari sunt cu mult mai rele i mai grele ca acelea i cari duc la starea dracilor i la osânda ve nic rându- it acelora, pe cei st pâni i de ele. vorba de pism , de pomenirea r ului, de r utate, de învârtore i de iubirea de argint, care-i r d cîna tuturor relelor, dup Apostol, i de cele asemenea.¹

Am înf i at acestea în chipul acesta simplu, dup neînv tura noastr , schi ând un cuvânt l murit i u or de supraprivit despre virtu i i patimi, ca s poat judeca i cunoa te cineva u or deosebirea i împ r irea lor din l murirea am nun it a lor. Pentru aceasta am înf i at toate felurile i formele fiec reia, ca s se cunoasc , de e cu putin , fiecare virtute i p cat. i a a pe cele dintâi s le atragem spre noi, adic virtu ile, i mai ales pe cele suflete ti, prin cari ne apropiem de Dumnezeu. Iar p catele s le ocolim cu toat puterea, fugind de ele. C ci fericit cu adev rat este cel ce caut virtutea i se îndeletnice te cu ea i cerceteaz cu grij tot ce este vir-

1 Ultimele dou aliniate nu se afl în textul din P, G.

tute, apropiinduse prin ea de Dumnezeu i unindu-se cu El în minte. Fiindc în aceasta st cu adev rat prudenta, b rb ia, în elepciunea, cuno tin a neminci-noas i bog ia ce nu poate fi r pit : în a sui la vederea [contemplarea] F c torului prin virtutea cu fapta.

C ci [virtutea] vine dela () [a alege], pentru c este aleas i voit , deoarece noi facem binele, alegându-l i voindu-l, nu f r sfat i de sil . Iar [prudenta] vine dela a purta în minte cele de folos (voi µ).

Iar dac vrei, s ad ug m acestui cuvânt simplu, ca o pecete de aur, pu ine lucruri i despre „chipul i asem narea” celei mai cinstite dintre toate f p-turile lui Dumnezeu. Numai omul, această vie ui-toare mintal i raional , este dintre toate „dup chipul i dup asem narea lui Dumnezeu”. Tot omul se zice c este „dup chipul lui Dumnezeu”, pentru demnitatea min ii i a sufletului, adic pentru necuprinsul, nev zutul, nemurirea i libertatea voii, ca i pentru însu irea de st pânitoe, n sc tor de prunci i ziditor. Iar „dup asem nare” este pentru ra iunea virtu ii i a faptelor noastre cari imit pe Dumnezeu i poart nume dumnezeesc, adic pentru dispozi ia filantropic fa de cei din neamul omenesc, pentru îndurarea, mila i dragostea aproapelui i pentru comp timirea ar tat altora. „Fi i milostivi, zice Hristos Dumnezeu, precum i Tat l vostru cel ceresc milostiv este”.¹ „Dup chipul” îl are orice om, c ci Dumnezeu nu se c e te de da-rurile sale. Dar „dup asem narea” o au foarte putini i numai cei virtuo i, sfin ii i cei ce imit pe Dum-nezeu în bun tate, pe cât e cu putin oamenilor. Fie ca s ne învrednicim i noi de iubirea Lui de oa-

¹ Luca 6, 36.

meni, mai presus de bun tate, binepl cându-I prin faptele noastre cele bune i f cându-ne urm tori celor ce din veac bine au pl cut lui Hristos. C a Lui este mila i Lui i se cuvine slava, cinstea, închin ciunea, împreun cu Cel f r de început al S u P rinte i cu Preasfântul i bunul i de viat f c torul S u Duh acum i pururea i în vecii vecilor, Amin.

Teodor al Edesei

tiri despre Teodor al Edesei ne dă o „Via a” a lui, care se pretinde a fi fost scrisă de un nepot al lui, episcopul Vasile al Emesei.¹ După această scriere, Teodor s-a născut la Edesa, la vârsta de 20 de ani a intrat ca monah în mănăstirea Sf. Sava (Mar Saba) de lângă Ierusalim, iar la vârsta de 32 ani ajunge egumen al acestei mănăstiri. Mai târziu se întoarce ca episcop în orașul său de origine. În această calitate desfășoară o activitate îndelungată în combaterea diferitelor erezii, fiind ajutat de sultanul Perilor. Acela sultan îl trimite într-o misiune la împăratul Mihail III din Constantinopol (842—867). Spre sfârșitul vieții se retrage iarăși în mănăstirea Sf. Sava unde moare și este îngropat. Este pomenit la 19 Iulie.

Mai recent R. Gouillard² consideră „Via a” lui Teodor al Edesei una din cele mai bune mostre de paleografiă, un mozaic de teme adunate din trei secole. Autorul este un monah sabait din v. X. Gouillard recunoaște totuși un sâmbure istoric în această scriere biografică. Un anumit Teodor de la Sf. Sava a putut fi episcop al Edesei în prima jumătate a v. IX. El a putut avea și o activitate catichetică printre eretici și chiar o misiune de ordin politic către împăratul Mihail III. Scaunul Emesei de asemenea a putut avea în lista celor ce l-au ocupat pe un Vasile. Acest nume a putut fi luat ca autoritate de hagiograf pentru a face crezut „Via a”.

1 „Via a” aceasta a fost publicată de J. Pomialovschij, „Via a Sfântului nostru Patriarh Teodor, arhiepiscop de Edesa”, Petersburg, 1892, p. XVIII-147, în 8° (text grecesc cu introd. rusească)

2 În studiul: *Supercheries et meprises litteraires. L'oeuvre de Saint Theodor d'Edesse*, In *Revue de Etudes byzantines*, tome V, 1947.

Ceea ce e sigur e c Teodor al Edesei n'a avut o activitate literar . Cele trei scrieri pe cari i le atribue biografia : o catecheaz dogmatic ,¹ un cuvânt despre eretici² i suta de capete cuprinse în Filocalia greac i traduse în volumul acesta, sunt ni te simple compila ii i extrase din alte opere. Cu atât mai pu în sunt ale lui Teodor alte dou scrieri, nepomenite de „Via ”: un tratat despre azime i un cuvânt despre contempla ie (Theoreticon), lansat prin Filocalia greac (ed. I, Vene ia 1782, p. 281—287; ed. II, vol. I, Atena 1893, p. 194—199) i tradus i el în volumul de fa .

L sând celelalte scrieri, ne vom mul umi s eviden iem aci, dup Gouillard, neautenticitatea celor dou pe cari le d m traduse în acest volum.

Înc J. Hausherr a ar tat c cea mai mare parte din cele 100 capete sunt copiate din Evagrie Ponticul.² Gouillard a ar tat i sursa celorlalte capete, a a încât acum se cunosc paralelele aproape ale tuturor celor 100 capete ale lui Teodor,

Punând mai jos în paralel capetele din centuria lui Teodor cu sursele lor, dup Gouillard, atragem aten ia i la paralelele descoperite de noi înainte de-a fi cetit pe Gouillard. Ele sunt puse în josul paginilor cari cuprind textul centuriei lui Teodor.

Centuria lui Teodor

Parainesis ad Monachos
(Evagrie, P. G. 79, 1235)

1	27, 28, 30
2	30—31
3	32
4	33
5	19, 18
6	17, 18
7	12, 14, 16
8	11, 10, poate 21

1 , ta cod. Mosq. Typogr. 6 In 4®, seac. 16.

2 , în cod. Sabba it
409, sate. 13. fol. 318—332.

3 J Hausherr, Le tr ite de l'oraison d'Evagra lc Pontique, Reme d'Ascfese et de Mystique, XV, 1930,

Cap. 66 pare luat din recenziunea mai lung a Parenezei din cod. Barberinus Or.515 (sec. XIII).

Cap. 9—24 sunt luate din Practicus I (P. G. 40, 1220) i II (P. G. 40, 1224).

Cent. Teodor	Practicus (Evagrie)
9	I, 1
10	2, 3
11	23
12	24
13	6
14	26
15	28
16	II, 48, 49
17	?
18	34
19	47
20	48
21	53
22	54, 55
23	58
24	61

Cap. 47 e un dublet al cap. 21, cap. 25—40 exploateaz : oglinda monachiceasc a lui Evagrie (P. G. 40, 1277).

Cent, Teodor	Oglinda (Evagrie)
25	6, 7, 11
26	10, 13, 14, 15
27	16
28	23 (i Marcu Ascetul)
29	27
30	10, 12, 31, 34, 35
31	37
32	38—40
33	39, 42, 44
34	47—51
35	58—59
36	65
37	82
38	57
39	?
40	90

Acum compilatorul trece la Tractatus ad Eulogium, atribuit lui Nil Ascetul (P. G. 79, 1093), dar care e mai degrabă al lui Evagrie, chiar dacă nu în forma actuală.

Cent. Teodor	Tract. ad Eulogium
41	11
42	15
43	16
44	27, 28
45	27
46	31

După o lungă întrerupere, plagiatul reia:

Cent. Teodor	Tract. ad 1
70	12
71	14
72	14
73	15
74	15
75	17
76	19
77	19
78	21
79	21
80	21
81	25
82	32
83	23
84	25
85	26
86	?
87	26

Între cap. 48 și 70 Teodor ia pe rând din De rerum monachalium rationibus (P. G. 40, 1252) și din recenziunea a scrierii De malignis cogitationibus (publicat de J. Muyldermans, A travers de tradition manuscrite d'Evagre le Pontique, Bibliothèque du Mus, Lowen 1932).

Cent	Teodor	Rerum monach.
	48	2
	49	2
	50	3—4
	51	?
	52	6, 5
	53	6
	54	7
	55	8
	56	8
	57	9
	58	9
	59	9
	60	10—11
Cent.	Teodor	De malignis cogit.
	61	1
	62	1, 3
	63	10
	64	23
	65	1
	67	26
	68	B. XLIV
	69	B. XLIV

Dela cap. 88 la 100 identificarea e mai grea. Nu se mai plagiaz Evagrie literal, ci se mai ia i din al i autori (cap. 90=apoftegma lui Theona, P. G. 65, 197 C; cap. 91=apoftegma lui Alonius, P. G. 65, 100), dar men ioneaz pe Arsenie (cap. 100 ; P. G. 65, 88 C. apoftegma 3).

Autorul centaurei e influen at îns mereu i de Sf. Maxim M rturisorul. El taie începuturile sentin elor împrumutate, las afar mijlocul, se sile te s ascund plagiatul i se str due te s dea un sens sentin ei astfel ciuntite. Cunoa te apatia, contempla ia i rug ciunea curat , dar cuget mereu la ascez . Compila ia e alc tuit între v. VIII i . un Evagrie stângaciu, diluat cu citate biblice, pentru c lug rii mai simpli.

Theoreticon-ul(Cuvântul despre contempla ie)dateaz ,dup Gouillard, din v. XIV—XVII. Nu e o oper izvorît din tr ire. Îi lipse te c ldura, prospe imea. o lucrare cu preten ie de clasificare i specula ie.

Ale Sf. si de Dumnezeu purtatorului Parintelui nostru

TEODOR

marele ascet i episcop al Edesei

Una sut capete foarte folositoare¹

1. Odat ce prin harul bunului Dumnezeu ne-am lep dat de satana i de lucrurile lui i ne-am unit cu Hristos in baia na terii de-a doua, i acum, iar i, prin f g duin a monahal , s p zim poruncile Lui. Aceasta o cere dela noi nu numai îndoita f g duin a, ci i datoria fireasc . C ci fiind zidi i la început de Dumnezeu „buni foarte”, aceasta i trebuie s fim.² Chiar dac p catul, furîându-se din neaten ia noastră , a adus în noi starea potrivnic firii, dar am fost rechema i iar i prin mul imea milei Dumnezeului nostru i am fost înoi i cu patima Celui f r de patim . Cu pre am fost r scump ra i prin sângele lui Hristos, fiind izb vi i de vechea neascultare venit nou dela p rin i. De aceea, dac ne facem drep i, nu este nici un lucru mare. Mai de grab a c dea din dreptate este ceva jalnic i vrednic de osând .

2. Precum fapta bun f cut f r credin este cu totul moart i f r putere [efect], a a i credin a singur , f r fapte de dreptate, nu ne izb ve te din

1 Filocalia greac , ed. II, voi. I, p. 182—194

2 Propozi ia e luat aproape literal dela Evagrie P. G. 79, 1237 D.

focul cel ve nic.¹ „Cel ce m iube te, zice Domnul, va p zi poruncile Mele”.² Dacă iubim deci pe Domnul i credem în El, s ne sânguim întru lucrarea poruncilor Lui, ca s câ tig m via a ve nic . Iar dacă trecem cu vederea p zirea poruncilor Lui, de cari ascult toat zidirea, cum ne vom numi pe noi credincio i, odat ce am fost mai cinști decât toat zidirea, dar dintre toate singuri ne ar t m neascultat tori de poruncile F c torului i f r mul umire fa de Binef c tor?³

3. P zind poruncile lui Hristos, nu-I d m nimic Lui, care nu are trebuin de nimica i e D t torul tuturor bun t ilor. Ci ne facem bine nou în ine, câ tigându-ne via a ve nic i bucuria de negritele bun t i.⁴

4. Oricine ni se împotrivesc la împlinirea poruncilor lui Dumnezeu, chiar de ar fi tat l sau mama, sau oricine, s ne fie vrednic de scârb i de ur ;⁵ ca s nu ne auzim: „Cel ce iube te pe tat l i pe mama sa, sau pe altcineva mai mult decât pe mine, nu este vrednic de mine.”

5. S ne strângem cu toat puterea spre împlinirea poruncilor Domnului, ca s nu fim strân i de lanurile greu de deslegat ale poftelor rele i ale pl cerilor stric toare de suflet.⁶ C ci atunci se va rosti i asupra noastr hot rirea rostit asupra smochinului neroditor: „Tae-l, ca s nu fac i locul netrebnic; c ci tot pomul care nu aduce road , se tae i în foc se arunc ”.⁷

1 La Evagrie P. G. 79, 1240 A, se spune: Nu izb ve te credin a i blestemul de focul cel ve nic, f r faptele drept ii.

2 Ioan 14, 21

3 Propozi ia din urm dup Evagrie P, G. 79, 1240 B.

4 Dup Evagrie, P. G. 79. 1240 B.

5 Dup Evagrie, P. G. 79, 240 B.

6 Dup Evagrie, P, G. 79, 1237 B.

7 Matei 21, 19.

6. Cel ce se lasă biruit de pofte și de plăceri și petrece în lume, va cădea degrabă în mrejele păcatului. Iar păcatul odată săvârșit, este foc împotriva păcelor, piatră împotriva obrazului, puhoi ce-și lărgite căile. Căci toate acestea aduc în tot chipul pieirea celui ce săvârșete păcatul¹

7. Sufletul, cât vreme se află într-o stare potrivnică firii, sălățuit și năpădit de spinii plăcerilor, este locuință fiarelor străine, după cuvântul care s'a zis: „Acolo se vor odihni centaurii, acolo s'a încuibat ariciul și dracii se întâlnesc cu centaurii”.² Iar acestea sunt feluritele patimi de ocară. Dar când se va întoarce la starea cea după fire [căci poate, dacă vrea, până e împreunat cu trupul] și se va îmblânzi pe sine prin îngrijirea iubitoare a faptelor și va petrece potrivit cu legea lui Dumnezeu, fiarele încuibate mai înainte vor fugi și în locul lor vin îngerii, pelerini vieții noastre, fiind când din întoarcerea lui zi de bucurie; și harul Preasfântului Duh coboară în el, învățându-l cum să se păstreze în bine și să înainteze spre cele mai înalte.

8. Părinții definesc rugăciunea ca armă duhovnicească și spun că nu trebuie să ieșim fără ea la război, că să nu fim luați în robie și duși în arăvră jmaului. Dar rugăciunea curată nu poate dobândi cel ce nu stăruie pe lângă Dumnezeu într-un inimă curată. Căci El este cel ce dă rugăciunea celui ce se roagă, și învață pe om cunoștința.³

9. Nu atârna de noi ca patimile să turbure sufletul și să-l atace cu război. Dar atârna de noi să zăbovească gândurile lor înuntrul nostru și să stăruiască patimile. Primul lucru este fără de păcat, în-

1 Evagrie, col. 1237 A.

2 Evagrie, 1236 C.

3 Evagrie, 1236 C.

trucât nu atârâ de noi. Al doilea, dac vom învinge, dup ce ne-am luptat b r b te te împotriva lui, ne aduce cununi, iar dac am fost birui i, din mole eal i laitate, ne aduce pedepse.

10. Trei sunt patimile cele mai generale, din cari se nasc toate: iubirea de pl cere, iubirea de argint i iubirea de slav . Acestora le urmeaz alte cinci duhuri ale r ut ii. Iar din acestea se na te un roi mare de patimi i toate chipurile r ut ii cu multe fe e. Deci cel ce a biruit pe ace ti trei conduc tori i frunta i, a surpat împreun cu ei i pe cei cinci i a supus apoi toate patimile.

11. Toate câte le-am f cut cu patim , ne asupresc apoi sufletul în chip p tima prin amintirile lor.¹ Iar când se vor terge amintirile p tima e cu totul din inim , ca s nu o mai momeasc pe ea, apare semnul iert rii p catelor de mai înainte. C ci pân ce sufletul se mi c cu patim , se arat i st pâuirea p catului în el.

12. Patimile trupe ti i materiale se mic oreaz i se ve tejesce prin suferin ele trupului. Iar cele suflete ti i nev zute se sting prin smerita cugetare, prin blânde e i dragoste.

13. Pofta e ve tejit de înfrânare i de smerita cugetare; mânia aprins o îmblânze te dragostea; iar gândul r t citor îl adun rug ciunea întins cu pomenirea lui Dumnezeu.² A a se cur esc cele trei p ri ale sufletului. C ci aceasta ar tând-o dumnezeescul Apostol, a zis: „Urma i pacea cu toat lumea i sfinenia, f r de care nimenea nu va vedea pe Dumnezeu”.³

1 Dup Evagrie Ponticul, Capita practica, P. G., 40, col. 1128 C. cap. 23.

2 Idem, Op. cit., P. G. 40, col. 1224 A.

3 Evrei 12, 14.

14. Unii au întrebat cu nedumerire: oare gândul stârne te patima, sau patima gândul? i între ei, unii zic c aceea, alii c acesta. Eu zic c din patimi se stârnesc gândurile. C ci dac n'ar fi fost patimile în suflet, nu l'ar fi turburat gândurile lor.¹

15. Dracii, cari ne r zboesc pururea, au obiceiul s ne împiedece dela virtu ile cari ne sunt nou cu putin i folositoare, dar s ne îndemne cu putere spre cele ce ne sunt cu neputin i nefolositoare. Ei silesc pe cei ce înaintez în ascultare, s fac lucrurile celor ce se lini tesc [ale isicha tilor]; iar pe cei ce se lini tesc i tr esc în singur tate, îi împing la dorin a vie ii de ob te. i de acest me te ug se folosesc la orice virtute. Dar noi s nu ignor m planurile lor, tiind c toate sunt bune la vreme i cu m sur , i iar i c toate cele f r m sur i ne la vreme sunt v t m toare.²

16. Pe cei ce petrec în lume i sunt aproape de materiile patimilor, dracii îi r zboesc i-i lupt cu r zboiul lucrurilor. Iar pe cei din pustie, pentru raritatea lucrurilor, îi sup r cu gândurile. Dar e cu mult mai cumplit r zboiul al doilea, ca cel dintâi. C ci r zboiul prin lucruri are trebuin de vreme, de loc i de isusin .³ Dar cel al min ii este u or de pornit i greu de oprit. Ajutor împotriva acestei lupte netrupe ti ni s'a dat rug ciunea curat , din care pricin s'a i rânduit s se fac neîncetat. Ea înt re te mintea pentru lupt , ca una care poate s se s vâr-easc i f r trup.

17. Ar tând omorîrea des vâr it a patimilor, dumnezeescul Apostol zice: „Iar cei ce sunt ai lui Hristos, trupul i-au r stignit împreun cu patimile

1 Dup Evagrie, Op. cit., P. G. 40, col. 1228 D, cap. 26.

2 Dup Evagrie, Op. cit. P. G., 40, col. 1229 A, cap. 28.

3 Dup Evagrie, Op. c, P. G. 40, col. 1245 cap. 48-49.

i cu poftele lui". C ci când omorâm patimile i stingem poftele i supunem cugetul trupesc Duhului, atunci lu m crucea i urm m lui Hristos. Fiindc retragerea nu e nimic altceva decât omorârea patimilor i ar - tarea vie ii celei ascunse în Hristos.

18. Cei ce sunt sl bi i de r scoala trupului mor ii acesteia i renun la lupta de fiecare ceas cu el, s nu învinov easc trupul, ci pe ei în i i. C ci dac nu i-ar fi dat putere, îngrijindu-l ca s se trezeasc la pofte, nu ar fi fost atât de chinui i de el.¹ Oare nu v d pe cei ce sau r stignit pe ei în i i împreun cu patimile i cu poftele lor i poart moartea lui Iisus în trupul lor muritor, ca s -l aib mai de grab ajut tor spre cele bune i nu potrivnic, ci supus legii dumnezeie ti i dus de ea? S fac deci i ace tia a a i se vor bucura de aceea i odihn .

19. Orice consim ire a gândului cu vreo poft oprit , sau orice învoire la pl cere, este p cat pentru monah. C ci întâi începe gândul s întunece mintea prin partea p timitoare [afectiv], apoi se în - voe te sufletul cu pl cerea, nest ruind în lup .² Aceasta se nume te consim irea, care, precum s'a zis, este p cat. Iar aceasta d inuind, stârne te ceea ce se nume te patima. Apoi, câte pu in, vine la s - vâr irea p catului cu lucrul. De aceea fere te, Proorocul pe cei ce izbesc pruncii babiloneni de piatr . Chestiunea e limpede pentru cei prev z tori i cumin i.

20. Îngerii, fiind slujitori ai dragostei i ai p cii se bucur de poc in a noastr i de sporirea în virtute. De aceea se sârguiesc s ne umple de vederi duhovnice ti i ne ajut la tot ce e bun. Dimpotriv , dracii, fiind pricinuatorii mâniei i ai r ut ii, se bu -

1 Dup Evagrie. Op. c. P. G. 40. col. 1232, cap. 34.

2 Dup Evagrie, Op. c. P. G. 40, .1233 A, cap. 46. 47. -

cur de sc derea virtu ii i se str duesc s ne abat sufletele spre n lucriri urîte.¹

21. Credin a este un bun l untric. Ea na te în noi frica lui Dumnezeu. Iar frica lui Dumnezeu ne înva p zirea poruncilor, care se nume te f ptuire. Iar din f ptuire odr sle te cinstita nep timire. Iar rodul nep timirii este iubirea, care e plinirea tuturor poruncilor, strângându-le i inându-le pe toate.²

22. Precum sim irea trupului, când e s n toas , simte boala care îl st pâne te, iar cel ce nu o simte, bole te de nesim ire, a a i mintea, cât vreme are nev t mat , lucrarea sa, cunoa te puterile sale i tie de unde îi vin patimile cu mai mult silnicie i spre acea parte îi îndreapt lupta cu t rie. Dar e trist când îi cheltue te zilele în nesim ire, asem nându-se celui ce lupt noaptea i nu vede gândurile vr jma ilor.³

23. Când puterea noastr ra ional se îndeletnice te neîncetat cu contemplarea virtu ilor, cea pofitoare se întinde numai spre ele i spre d t torul lor Hristos, iar iu imea se înarmeaz împotriva dracilor, atunci puterile noastre lucreaz potrivit cu firea.⁴

24. Dup Grigorie Teologul, tot sufletul ra ional are trei p r i. Virtutea, care îi are temelia în partea ra ional , a numit-o chibzuin , în elegere i în elepciune. Cea din iu ime, b rb ie i r bdare. Iar cea din partea pofitoare, dragoste, neprih nire i înfrânare. Dreptatea e sem nat în toate acestea, f cându-le s lucreze în armonie. Prin chibzuin sufletul lupt împotriva Puterilor vr jma e i ap r virtu ile; prin neprih nire prive te lucrurile f r patim ; prin dra-

1 Dup Evagrie, Op. c. P. G. 40, col. 1233 A, cap. 48.

2 Dup Evagrie. Op. c. P. G. 40, col. 1233 C, cap. 53.

3 Dup Evagrie Op. c. P. G. 40 col. 1233 C. cap. 54. 55.

4 Dup Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1233 D, 1235 A, cap. 58,

goste face pe om s iubeasc pe to i ceilal i ca pe sine însu i; prin înfrânare tae toat pl cerea; iar prin b rb ie i r bdare înarmeaz spre r zboaiele nev zute. Aceasta e armonia organului bine r sun tor al sufletului.¹

25. Cel ce poart grij de neprih nire i dore te fericita cur ie, pe care n'ar gre i cineva s o numeasc nep timire, s - i asupreasc i s - i struneasc trupul, cu gând smerit, chemând harul dumnezeesc, i va câ tiga ceea ce dore te. Iar cel ce- i hr ne te trupul în neînfrânarea mânc rilor, va fi chinuit de duhul curviei. C ci precum apa mult stinge flac ra, a a foamea sau înfrânarea, împreun cu smerenia sufletului, stinge ferbin eala trupului i n lucirile urîte.

26. Patima pomenirii r ului s fie departe dela sufletul t u, iubitorule de Hristos. S nu dai nicidecum loc du m niei. C ci ca un foc ascuns în pae, a a lucreaz pomenirea r ului în inim . Roag -te mai degrab cu c ldur pentru cel ce te-a întristat i f -i orice bine pe care l-ar putea face mâna ta, ca s izb ve ti sufletul t u dela moarte i s nu fi f r îndr znire în vremea rug ciunii tale.²

27. În sufletele smerite se odihne te Domnul; iar în inimile celor mândri, patimile de ocar .³ C ci nimic nu le înt re te pe acestea a a de mult împotriva noastr , ca gândurile de mândrie. i nimic nu desr d cineaz a a de mult buruenile rele din suflet, ca fericita smerenie. De aceea pe drept s'a numit i ucig toare de patimi.

28. S se cur easc sufletul t u de amintiri rele i s fie c l uzit de lumina gândurilor celor mai

1 Dup Evagrie, Op. c. P, G. 40, col. 1336 B-C, cap. 61.

2 Dup Evagrie, Sentitiae ad eos qui in coenobiis et xenodochiis habitant fratres, P. G. 40. 1273,

3 Dup Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1273.

bune, având în mintea ta pururea cuvântul: „Inima iubitoare de pl cere este închisoare i lan în vremea ie irii, iar cea iubitoare de osteneal , u deschis ". C ci într'adev r sufletele curate când ies din trup sunt c l uzite de Îngeri, cari le conduc de mân spre via a fericit . Iar pe cele întinate i nepoc ite le vor lua, vai, dracii.¹

29. Frumos e capul împodobit cu diadem de mare pre,² cu pietri din India i cu m rg ritare str lucitoare. Dar neasem nat mai frumos este sufletul îmbog it cu cuno tin a lui Dumnezeu i luminat cu cele mai limpezi vederi, având s l luit în sine pe Preasfântul Duh. i cine va povesti, cum se cuvine, frumuse ea acelui suflet fericit?

30. S nu la i s se s l luiasc în tine iu imea i mânia. C ci b rbatul mânios, zice, nu e cu bun chip. Iar în inima celor blânzi se odihne te în elepciunea.³ De va st pâni în sufletul t u patima mâniei, vor fi mai mari ca tine cei ce locuesc în lume; i vei fi ru inat, ca unul ce n'ai fost îmbun t it de singur tate.⁴

31. În orice ispit i în orice r sboiu folose te rug ciunea ca arm nebiruit i vei învinge prin harul lui Hristos. Dar aceasta s - i fie curat , precum ne înva în eleptul nostru înv tor. „C ci vreau, zice, s se roage b rba ii în orice loc, ridicând mâini cuvioase, f r mânie i f r gânduri". C ci cel ce nu poart grij de o astfel de rug ciune, va fi predat ispitelor i patimilor.⁵

32. S'a scris c vinul învesele te inima omului. Dar tu, care ai f g duit s te tângue ti i s plângi,

1 Dup Evagrie, Ibidem.

2 Dup Evagrie, Op. cit. P. G. 40, 1279.

3 Evagrie, Ibid. 4 Ibi l. 5 Dup Evagrie, Ibid.

ocole te această veselie i te vei veseli de daruri duhovnice ti. C ci înveselindu-te de vin, vei convie ui cu gânduri de ru îne i vei ajunge în multe sup r ri.¹

33. Ia seama s nu petreci s rb torile în b u turi de vin, ci în înoirea min ii i cur ia sufletului. C ci umplându- i pânțele i îmb tându-te de vin, mai degrab vei mânia pe înainte st t torul s r b torii.

34. Ni s'a rându it s priveghiem totdeauna în cânt ri, în rug ciuni i în cetiri, dar mai ales în s r b tori. C ci monahul care priveghiaz î i sub iaz în elegerea spre vederi folositoare de suflet, iar somnul mult îngroa mintea. Dar ia seama s nu te dedai în priveghiere la povestiri de arte sau la gânduri rele. C ci e mai bine s dormi decât s priveghiezi în jurul vorbelor i al gândurilor de arte.²

35. Cel ce nutre te arpe în sân i gând r u în inim , va fi omorît: cel dintâi mu cat în trup de din ii otr vi i; iar celalalt îngr m dind în suflet otrava purt toare de moarte. Deci s omorîm repede puii erpilor i s nu purt m în inim gândurile rele, ca s nu suferim amar nic.³

36. Sufletul curat se poate numi, pe drept cuvânt, vas ales, gr din închis , isvor pecetluit i scaun al sim irii. Iar cel îtninat de pete necurate, e plin de putoarea mocirlei.⁴

37. Am auzit dela b trâni încerca i în f ptuire, c gândurile rele se nasc în suflet din frumuse ea

1 Dup Evagrie, Ibid.

2 Dup Evagrie, Ibid.

3 Dup Evagrie, Ibidem. S nu cre tem în inim s mân a gândurilor rele, ca s nu le na tem în dureri.

4 Dup Evagrie. Op. c. P. G. 40, 1280.

hainelor, din s turarea stomacului i din întâlniri v t m toare.¹

38. Pofta banilor s nu s l luiasc în sufletele asce ilor. C ci monahul mult câ tig tor e ca o corabie ce ia ap pe dedesubt, e r sturnat de valurile grijilor i scufundat în adâncul desn dejdii. Iubirea de argint e maica multor patimi, fiind numit , pe drept cuvânt, r d cina tuturor relelor.

39. Lipsa de avere i t cerea sunt o comoar ascuns în arina petrecerii monahice ti. „Mergând deci, vinde averile tale i le d s racilor” i apoi câ tig această arin i, s pând comoara, p streaz -o ie nefurat , ca s te îmbog e ti cu o bog ie care nu se gole te.

40. De locue ti cu un P rinte duhovnicesc i ai sim it folosul dela el, nimenea s nu te despart de dragostea lui i de împreun locuirea cu el. S nu-l judeci în ceva, s nu-l vorbe ti de r u dac e ti muștrat sau lovit, s nu dai ascultare vreunuia care-l defaim , s nu te înso e ti cu cel ce-l batjocore te, ca s nu se mânie Domnul asupra ta i s te tearg din cartea celor vii.²

41. Nevoin a supunerii se des vâr e te prin lep darea de sine, precum am înv at; iar cel ce se str due te în aceasta, s se îngr deasc cu trei arme: cu credin a, cu n dejdea i cu dragostea prea cinstit i dumnezeeeasc , ca înt rit prin ele, „s lupte lupta cea bun i s ia cununa drept ii”.

42. S nu fi judec torul faptelor P rintelui t u, ci împlinitorul poruncilor lui. C ci dracii au n ravul s - i arate lipsurile lui, ca s - i astupe urechile dela cuvintele lui i a a s te scoat din lupt ca pe un

1 Dup Evagrie, Ibidem.

2 Dup Evagrie, Op. c. P. G. 40, 1281.

osta slab i fricos, sau s te fure prin gânduri de necredin i s te fac neputincios pentru orice virtute.

43. Cel ce nu ascult de poruncile P rin ilor, calc cele mai însemnate datorii ale f g duin ii. Iar cel ce a luat în bra e ascultarea, junghiindu- i voia sa cu sabia smeritei cuget ri, împline te, dup puterea sa, cele ce le- a f g duit lui Hristos în fa a multor martori.

44. Luând seama, am cunoscut i am înv at limpede c vr jma ii vie ii noastre, dracii, pismuesc foarte tare pe cei ce se nevoesc în ascultarea P rin ilor, scrâ nind din din i împotriva lor i n scocind tot felul de uneltiri. Ce nu fac i ce nu le furi eaz în minte, ca s -i desfac din bra ele p rinte ti? Le d prilejuri a a zise binecuvântate, stârnesc înt rît ri, ridic ur împotriva P rintelui, înf i eaz sfaturile lui ca dojane, i mustr rile lui, ca s ge i ascu ite. Ce, zic, din om liber te-ai f cut rob i înc rob al unui despot f r mil ? Pân când te vei l sa ros de jugul robiei i nu vei vedea lumina libert ii? Apoi te împing la primiri de oaspe i, la cercet ri de bolnavi i la îngrijirea de cei s raci. Pe urm laud peste m sur nevoia a lini tirii i a singur t ii celei mai de pe urm i sam n tot felul de neghin rea în inima osta ului evlaviei, numai ca s -l scoat din turma duhovniceasc i s -l trag dela limanul neînsvitorat, spre a-l arunca în vârtejul pierz tor de suflet al m rii înfuriate. La urm , luându-l ca pe un rob în st pâניה lor, îl folosesc dup voile lor cele rele.

45. Dar ie, celui ce e ti în ascultarea P rintelui, s nu- i scape nebgat în seam vicienia vr jma ilor i a potrivnicilor. Nu uita nici de f g duin a ce ai dat-o lui Dumnezeu. S nu te la i biruit de oc ri, s nu te înfrico ezi de mustr ri, de batjocuri i de lu ri în râs, s nu te supui gândurilor rele cari umfl

lucrurile, s nu fugi de asprimea p rinteasc i s nu necinste ti jugul blând al smereniei prin îndr sneala pl cerii de sine i a înc p ân rii. Ci punându- i la inim cuvântul Domnului, c : „Cel ce va r bda pân la sfâr it, acela se va mântui", poart cu r bdare lupta ce- i este dat ie, privind la Iisus, c pen- tenia i des vâr itorul credin ii noastre.

46. Aurarul, aruncând aurul în topitoare, îl face mai curat. Iar monahul nou venit, începând nevoia supunerii i r bdând focul tuturor întrist rilor vie ii dup Dumnezeu i a a înv ând cu osteneal i cu r bdare mult ascultarea, topindu- i n ravurile sale vechi deprinde smerenia, recâ tig str lucirea i se face vrednic de comorile cere ti, de via a cea nepieritoare i de locul cel fericit, de unde a fugit durerea i suspinarea i unde s'a s dit veselie i bucurie neîncetat .

47. Credin a dreapt i l untric na te frica de Dumnezeu. Iar frica de Dumnezeu ne înva p zirea poruncilor. „C ci frica Lui, zice, na te p zirea poruncilor". Din p zirea poruncilor se na te virtutea cu fapta, care e începutul virtu ii contemplative. Iar roada acestora e nep timirea. Din nep timire apoi se na te în noi dragostea.¹ Iar despre dragoste zice înv - celul iubit: „Dumnezeu este dragoste i cine r mâne în dragoste r mâne în Dumnezeu i Dumnezeu în el".²

48. Cât de frumoas i bun e vie uirea monahilor! Cât de frumoas i bun este dac se deap n dup rânduelile i legile pe cari le-au pus c peteniile i înainte st t torii ei, înv a i de Duhul. C ci osta ul lui Hristos trebuie s fie nematerialnic i lipsit de grija oric rui gând i fapte lume ti, precum zice Apostolul:

¹ Vezi înainte cap, 21.

² an 4, 16.

„Nimenea, osta fiind, nu se încurc cu trebile vie ii, ca s plac celui ce strânge oaste”.¹

49. Deci monahul trebuie s fie nematerialnic, nep tima , în afar de toat pofta rea, neiubitor de desftare, nededat vinului, nemole it, netrândav, neiubitor de argint, neiubitor de pl cere, neiubitor de slav de art . C ci de nu se va scoate cineva pe sine din acestea, nu va putea dobândi vie uirea aceasta îngereasc . Iar celor ce o tr esc dup cum se cuvine, jugul ei este blând i sarcina u oar , n dejdea dumezezeasc u urând toate. Dulce este o asemenea via , pl cut este f ptuirea, bun este partea care nu se va lua dela sufletul care a dobândit-o.²

50. Cel ce te-ai lep dat de grijile vie ii i ai îmbr cat lupta nevoii, s nu pofteti a avea bog ie spre a împ ri s racilor. C ci i aceasta este o amgire a celui ru, care ne împinge la slav de art , ca s încurce mintea în tot felul de ocupa ii. Chiar dac ai numai pâine i ap , po i s îi câ tigi cu ele plata iubirii de str ini. Iar de nu ai nici acestea, ci prime ti pe str in numai cu gând bun i-i dai cuvânt de mâng ere, de asemenea po i s -i câ tigi plata iubirii de str ini. Ai pentru aceasta ca pild pe vduva, pentru care m rturise te Domnul în Evanghelie i care a întrecut prin cei doi b nu i gândul i puterea boga ilor.³

51. Acestea s'au spus pentru cei ce se îndeletnicesc cu lini tirea [isihia]. Iar cei ce se afl sub ascultarea P rintelui, un lucru numai s aib în minte: s nu cad întru nimic din porunca p rinteasc . Fcând aceasta, au isbândit totul. Precum dimpotriv ,

1 II Tim. 2, 4; dup Evagrie, *Rerum monachalium rationes*, P. G. 40. 1253 („Schija monachiceasc ” Filocalia rom. vol. I. p. 40).

2 Ibid.

3 Dup Evagrie, *Op. c.*, P. G. 40, 1255 (Filoc. I, 41).

cei ce vor c dea din aceast porunc i petrecere, vor fi nevrednici de orice virtute i petrecere duhovniceasc .

52. ine i acest sfat al meu, iubitorule de Hristos: iube te înstr inarea, desf cându-te de împrejur rile din tara ta, ca s nu fi luat de grijile familiei i de prietenii rudeniilor. Fugi de z bovirea în ora e i st rue te în pustie, zicând cu Proorocul: „Iat m'am dep rtat fugind, i m-am s l luit în pustie”.¹

53. Caut locurile singuratice i dep rtate de lume, i chiar dac vor fi rare i anevoe de g sit cele trebuincioase vie ii, s nu-i fie fric . De te vor înconjura vr jma ii ca albinele sau ca viespii cei r i, bântuindu-te cu tot felul de r sboae i turburându-te cu toate felurile de gânduri, s nu te sperii, s nu le dai ureche ascult toare, nici s fugi de locul luptei. St rue te mai degrab cu îndelung r bdare, cântând în tine i zicând: „A teptând am a teptat pe Domnul, i a luat aminte la mine i a auzit rug ciunea mea”. i atunci vei vedea m re iile lui Dumnezeu: ajutorul, ocrotirea i orice alt putare de grij în vederea mântuirii.²

54. Ca prieteni trebuie s ai, iubitorule de Hristos, pe cei ce-i sunt de folos i-i ajut la vie uirea ta. „B rba i pa nici, zice, s - i fie prietenii t i, fra i duhovnice ti i P rin i sfini”; despre cari i Domnul nostru a zis: „Mama mea i fra ii mei, ace tia sunt, cari fac voia Tat lui meu celui din ceruri”.³

55. S nu pofteti mânc ri felurite i de mult pre i desf t ri aduc toare de moarte. C ci „cea

1 Ps. 44, 8; Dup Evagrie, Op. c., P. G. 40, 1257 (Filoc. I, p. 43).

2 Dup Evagrie, Ibidem,

3 Dup Evagrie, op. c., P. G. 40, 1260 (Filoc. f, p. 43). Mt. 12, 50;

Lc. 8. 29.

dedat desf t rilor, zice, a murit fiind înc vie".¹ Dacă e cu puțin , fugi chiar de s turarea cu cele u or de g sit, c ci s'a scris: „Nu v am gi i cu s turarea stomacului”.²

56. Petrecerea deas afar de chilia ta s o lapezi, dacă i-ai ales s te lini te ti. C ci este foarte p gubitoare, ia harul, întunec judecata, vesteje te dorul. De aceea s'a zis: „R t cirea poștei schimb mintea cea f r r utate”.³ Prin urmare tae leg turile cu cei mul i [afec iunile fa de cele multe] ca s nu se împr tie mintea i s nu-i turburi puțin a [modul] lini tirii.

57. ezând în chilia ta, s nu faci lucrul t u f r judecat i plin de lene. C ci cel ce c l to re te f r int , se va osteni în de ert. Ci ine-te de lucrarea cea bun : adun - i mintea, ine mereu înaintea ochilor ceasul din urm al mor ii, adu- i aminte de de ert ciunea lumii, cât de în el toare, de neputincioas i f r de pre este, cuget la înfrico ata dare de seam , cum au s înf i eze du m no ii purt tori de catastife faptele noastre, cuvintele, gândurile pe cari ei ni le-au strecurat în minte, iar noi le-am primit. Adu- i aminte i de muncile iadului i cum stau acolo închise sufletele, aminte te- i i de acea mare i înfrico at zi, adic de învierea cea de ob te i de înf i area înaintea lui Dumnezeu, de cea din urm hot rîre a Judec torului care nu gre e te. Gânde te-te la osânda care va pune st pânire pe p c to i, la ru inea, la muștrarea con tiin ii, la scoaterea afar dela Dumnezeu i la aruncarea în focul cel ve nic, la viermele care nu moare, la întunecul cel neluminat, unde este plângerea i scrâ nirea

1 I Tim. 5, 6. Dup Evagrie", Ibidem (Filoc, I. p. 44),

2 Prov. 24, 15.

3 În elep, Sol. 4, 12. Dup Evagrie. Ibidem.

din ilor. La acestea i la toate celelalte chinuri gândindu-te, s nu lipse ti a-i uda obraji, haina, locul unde ezi cu iroae de lacrimi, c ci cu asemenea gânduri am v zut pe muli dobândind mare mulime de lacrimi i cur indu- i în chip minunat toate puterile sufletului.¹

58. Dar gânde te-te i la bun t ile cari a teapt pe cei drep i: la înf i area dea dreapta lui Hristos, la glasul St pânelui, care-i binecuvânta, la mo tenirea Împ r iei cerurilor, la darul cel mai presus de minte, la lumina aceea a tot dulce, la bucuria care nu are sfâr it i nu e întrerupt de întristare, la loca urile acelea cere ti, la petrecerea cu Îngerii i la toate celelalte bun t i f g duite celor ce se tem de Domnul.²

59. Aceste gânduri s stea la mas cu tine, s doarm cu tine i s se scoale cu tine. Ia seama s nu le ui i pe acestea niciodat , ci ori unde ai fi s nu- i desfaci mintea de amintirea lor, ca s fug gândurile rele. i vei fi plin de mâng ere dumnezeesc . Iar sufletul care nu e îngr dît de aceste gânduri, nu poate dobândi lini tirea. C ci izvorul care nu are ap , în zadar poart acest nume.³

60. Pentru cei ce caut lini tirea, s'a legiuit această rânduial : post, cât e cu putin , priveghere, culcare pe jos i toate celelalte rele p timiri, pentru odihna ce va s vie. C ci „nu sunt vrednice p timirile vremii de acum, fa de slava ce ni se va descoperi nou ”.⁴ Dar mai ales rug ciune curat , s zic aproape neîncetat i neîntrerupt . C ci aceasta este zid sigur, liman lini tit, paznic a virtu ilor, omorîre a patimilor, înt rire a sufletului, cur ire a

1 Dup Evagrie, Op. c., G. 40. 1261 (Filoc. I. p. 45—46),

2 Dup Evagrie, Ibidem.

3 Ibidem. 4 Rom. 8, 18.

minii, odihnă a celor osteniți, mângâiere a celor ce plâng. Rugăciunea este vorbire cu Dumnezeu, vedere a celor nevzute, încredințare despre cele dorește, petrecere a îngerilor, îndemn la virtuți, ipostas al celor nedăduite. Prinde-te cu toată puterea de această împărăție a virtuților, o nevoitorule! Roagă-te cu frică și cu cutremur, cu minte trează și veghietoare, ca să fie primit de Domnul rugăciunea ta.¹ Căci: „Ochii Domnului, zice, peste cei drepți și urechile Lui la cererea lor”.

61. S'a zis de cineva dintre cei vechi cu mult dreptate și foarte nimerit, că cei dintâi dintre dracii cari ni se împotrivesc cu război sunt cei cărora li s'au încredințat dorințele comiei pântecelui, cei ce ne pun în minte iubirea de argint și cei ce ne îmbie spre slava de artă. Iar toți ceilalți vin pe urma acestora, luând în primire pe cei răniți de ei.²

62. Cu adevărat luând aminte am cunoscut că nu poate decât omul în vre-un păcat sau în vre-o patimă oarecare, de n'a fost rănit mai înainte de vre-unul din aceste trei. De aceea și diavolul a adus atunci înaintea Mântuitorului aceste trei gânduri. Dar Domnul nostru ar tându-se mai puternic ca ele, a poruncit diavolului să plece înapoi, dându-ne nouă biruință. Să împotriva aceluia, ca un Sfânt până bun și de oameni iubitor. Căci El a îmbrăcat un trup întru toate asemenea pătimitorului nostru afară de păcat, și ne-a arătat că rarea neînțelepciune a nepătimirii, pe care umblând, dăm iarăși în noi chip omului nou, care se înnoiește după chipul Celui ce l-a făcut pe el.³

1 După Evagrie, Op., c. P. G. 49. 1261-1264 (Filoc. I, p. 46—47),

2 Evagrie, Capete despre diferite gânduri rele. P. G. 79, 1200 (Filoc.

I. p. 49).

3 După Evagrie, Op. c., P. G. 79, 1201 (Filoc., I. e.).

63. Cuvântul lui David ne înva s urîm cu ur des vâr it pe draci, ca pe vr jma ii mântuirii noastre. Iar acest lucru este foarte trebuitor pentru lucrarea virtu ii. Cine este deci cel ce ur te cu ur des vâr it pe vr jma i? Cel ce nu mai p c tue te cu lucrul sau cu gândul. Dar cât vreme se afl în noi uneltele prieteniei fat de ei, adic pricinile patimilor, cum vom dobândi în noi ura fat de ei?

C ci inima iubitoare de pl ceri nu poate s o hr - neasc pe aceasta din sine.

64. Haina de nunt este nep timirea sufletului raional, care s'a desp r it de pl cerile lume ti i s'a lep dat de toate poftele necuvenite, ocupându-se cu gânduri iubitoare de Dumnezeu i cu medita ia preacurat a vederilor. Dar patimile de ocar i z bovirea în ele desbrac sufletul de haina neprih nirii i-l îmbrac în haine zdren uroase i murdare. C ci i în Evanghelie se arat c acela care a fost legat de mâini i de picioare i a fost aruncat în întunerecul cel mai dinafar avea haina esut din astfel de gânduri i de fapte, i de aceea Cuvântul a socotit c nu este vrednic de nunta dumnezească i nestric - cioas .¹

65. Despre iubirea de sine, care ur te pe toi, un oarecare în elept a spus cu dreptate: Cel dintâi dintre toate gândurile este acest r sboiu al iubirii de sine. El este ca un tiran, împreun cu care r pesc mintea i cei trei i cei cinci.

65. M-a mira dac , s turându-se cineva de mânc ri, ar putea dobândi nep timirea. C ci nep timirea nu este înfrânarea dela p catul cu lucrul, fiindc aceasta se zice înfrânare, ci aceea care desr d cineaz din cugetare gândurile p tima e. Aceasta s'a numit i cur ia inimii.

¹ Dup Evagrie, *Gapita Practica al Anatolium*, P. Q. 40 1231, cap. 64.

67. Mai u or este a cur i un suflet necurat decât a readuce la s n tate un suflet odat cur it i iar i r nit. C ci celor ce s'au lep dat de curând de turburarea lumii, în orice gre eli ar fi c zut, le e mai u or s ajung la nep timire. Dar celor ce au gustat din cuvintele bune ale lui Dumnezeu i au umblat pe calea mântuirii, dar apoi iar i s'au întors la p cat, anevoe le este s dobândeasc nep timirea, pe deo parte pentru reaua deprindere i pentru urîta obi nuin , pe de alta pentruc dracul întrist rii sare mereu înaintea ochilor i le aduce în fat idolul p catului. Dar sufletul sângrinos i iubitor de osteneal izbânde te u or i în acest lucru greu de izbândit, cu împreun lucrarea harului dumnezeesc. C ci acesta ne iube te cu îndelung r bdare, ne chiam la poc in , iar pe cei ce se întorc îi prime te cu mila negrit a îndur rilor, cum am înv at din Evanghelie prin parabola fiului risipitor.

68. Nimenea dintre noi nu e în stare s biruiasc cu dela sine putere uneltirile i me te ugirile celui viclean, ci cu puterea nebiruit a lui Hristos. Deci în zadar s'au am git cei ce se mândresc, l udându-se c au desfiinat p catul prin nevoinele s vâr ite de ei i prin voia lor liber . Acesta nu poate fi desfiinat decât prin harul lui Dumnezeu, ca unul ce a i fost omorît prin taina de pe cruce. De aceea i lumin torul Bisericii, Ioan gur de Aur, zice c „nu ajunge râvna omului, dac nu se bucur i de rev rsarea ajutorului de sus", dar iar i c „nu câ tig m nimic din rev rsarea harului de sus, dac nu este râvn . Acestea amândou le arat Iuda i Petru. Cel dintâi bucurându-se de mult ajutor, n'a folosit nimic, fiindc n'a adus cele ale sale. Iar Petru, cu toate c a râvnit, fiindc nu s'a bucurat de niciun ajutor, a c zut. Din acestea dou se ese virtutea. De aceea v rog, zice,

nici s nu dormi i aruncând totul asupra lui Dumnezeu, nici sârguindu-v s nu socoti i c dobândi i totul prin ostenelele voastre".

69. Dumnezeu nu vrea ca noi s z cem pe spate. De aceea nu face El totul. Dar nu vrea nici s fim mândri. De aceea n'a l sat pe seama noastră totul, ci sco ând din fiecare ceea ce este v t m tor, ne'a l sat nou ceea ce este de folos. Bine înva i Psalmistul: „De nu va zidi Domnul casa, în zadar va priveghia cel ce p ze te i ostene te". C ci este cu neputin omului s calce peste aspid i vasilisc i s încalece peste leu i peste b laur, dac nu se va fi cur it mai 'nainte, pe cât e cu putin omului, i nu-l va fi înt rit apoi Cel ce a zis Apostolilor: „Iat v'am dat vou putere s c lca i peste erpi i peste scorpii i peste toat puterea vr jma-ului". De aceea ni s'a i poruncit s cerem în rug ciune dela Domnul „s nu ne duc pe noi în ispit , ci s ne isb veasc de cel viclean". C ci de nu ne vom isb vi prin puterea i ajutorul lui Hristos de s ge ile cele aprinse ale celui viclean i de nu ne vom învrednici astfel s dobândim nep timirea, în zadar ne vom osteni, socotind s ispr vim ceva prin puterea sau sârguin a noastră . Deci cel ce vrea s se ridice împotriva uneltirilor diavolului i s le fac fr putere i s fie p rta de slava dumnezeesc , e dator s cear cu lacrimi, cu suspine, cu dor nes turat i cu suflet fierbinte, ziua i noaptea, ajutorul i sprijinirea lui Dumnezeu. Iar cel ce vrea s se împ rt easc de acestea, trebuie s - i fac sufletul s u curat de toat dulcea împâtimire de lume i de patimile i poftetele protivnice. C ci despre asemenea suflete zice Dumnezeu: „Voiu locui i voiu umbla întru ei". Iar Domnul a zis ucenicilor: „Cel ce m iube te pe

mine va p zi poruncile mele i Tat l meu îl va iubi pe el, i vom veni i ne vom face loca în el".¹

70. Careva dintre cei vechi a spus un cuvânt foarte în elept i lesne de priceput despre gânduri, zicând: „Judec gândurile în divanul inimii, dac sunt ale noastre, sau ale protivnicilor. i pe cele ale noastre i bune a eaz -le în c mara cea mai din - untru a sufletului, p zindu-le închise în vistieria cea nejeftuit . Iar cele protivnice alung -le, pedepsindu-le cu loviturile cuget rii ra ionale, nedându-le nici loc nici s la în cuprinsul sufletului t u, sau mai bine zis, junghie-le des vâr it cu sabia rug ciunii i a cuget rii dumnezeu ti, ca prin omorîrea tâlharilor s se înfrico eze c petenia tâlharilor. C ci cel ce cerceteaz cu deam nuntul gândurile, acela i iube te cu adev rat poruncile".

71. Cel ce se lupt ca s r pun duhurile cari îl r zboesc i-l tulbur , s porneasc la lupt luându- i ca alia i mai mul i lupt tori: smerenia sufletului, osteneala trupului i orice alt durere a nevoinei i rug ciunea cu mulime de lacrimi din inim înfrânt , cum cânt David: „Vezi smerenia mea i osteneala mea i iart toate p catele mele i s nu treci sub t cere lacrimile mele", sau iar i: „Lacrimile mele mi s'au f cut mie pâine de zi i de noapte i b utura mea am amestecat-o cu plâns".

72. Vr jma ul vie ii noastre, diavolul, mic oreaz p catele noastre prin multe gânduri, i adeseori le acopere cu uitarea, ca mic orându-ne ostenelele s nu ne mai gândim la plânsul pentru gre ale. Noi îns , fra ilor, s nu uit m de gre alele noastre, chiar dac ni se pare c prin poc in ni s'au iertat. Ci s ne amintim necontenit de p cate i s nu în-

¹ Ioan 14, 21.

cet m a plânge pentru ele; ca s câ tig m smerenia ca so ie bun i s sc p m de cursele slavei de-arte i ale mândriei.

73. Nimenea s nu- i închipue c poate r bda ostenele i poate dobândi virtutea cu puterea sa. C ci pricinuitoarul tuturor celor bune ne este Dumnezeu, precum al celor rele, diavolul, în el torul sufletelor noastre. Deci pentru cele bune ce le faci, adu mul umit pricinuitoarului. Iar relele ce te turbur , arunc -le încep torului acestora.

74. Cel ce a împreunat f ptuirea cu cuno tin a, este un plugar vrednic de laud , care î i ud loc-orul sufletului din dou izvoare foarte limpezi. C ci cuno tin a înaripeaz fiin a tân r prin contemplarea celor mai înalte, iar f ptuirea omoar m dularele cele de pe p mânt: desfrânarea, necur ia, patima, pofta cea rea. Iar fiind omorâte acestea, odr slesc frumos florile virtu ilor, rodind roadele Duhului: dragostea, bucuria, pacea, îndelunga r bdare, bun -tatea, credin a, blânde ea, înfrânarea.¹ i atunci acest în elept plugar, dup ce i-a r stignit trupul s u împreun cu patimile i cu poftetele lui, va zice împreun cu propov ditorul de Dumnezeu purt tor: „Nu mai tr esc eu, ci tr e te în mine Hristos”;² ceea ce tr esc, tr esc prin credin , prin aceea a Fiului lui Dumnezeu, care m-a iubit pe mine i s'a dat pe Sine pentru mine.

75. S nu ui i nici aceea, iubitorule de Hristos, c patima aflând în tine un loc or i înr d cinându-se ca deprindere, aduce cu sine în acela ocol i altele. Chiar dac patimile se împotrivesc între olalt i f c torii lor, dracii, la fel, dar to i caut în unire pierzania noastr .

1 Gal. 5, 19, 22, 24.

2

Gal. 3, 20.

76. Cel ce- i ve teje te floarea trupului prin ne-
voin [ascez] i taie toat voia lui, acela poart
semnele (μ) lui Hristos în trupul s u cel
muritor.

77. Ostenelele nevoii sfâr esc în odihna nep -
timirii; iar modurile desf t rii ajung la patimile de
necinste.

78. S nu suferi a- i socoti anii mul i ai vie ii
singurate, nici s fii prins l udându-te cu r b-
darea pustiului i cu asprimea luptelor. Ci ai în minte
cuvântul Domnului, c e ti slug netrebnic i n'ai
împlinit nici m car porunca. C ci, într'adev r, cât
vreme ne afl m în viața de aici, înc n'am fost re-
chema i din surghiun, ci edem înc la râul Babilo-
nului i robotim înc f când c r mizi în Egipt, ca
unii ce n'am v zut înc p mântul f g duin ii, de vreme
ce nu ne-am desbr cat înc de omul cel vechiu ce
se stric dup poftetele în el ciunii i nu ne-am îm-
br cat în chipul celui ceresc, purtând înc chipul
celui p mântesc. Deci nu avem cale de laud , ci
suntem datori s plângem, rugându-ne de Cel ce
poate s ne mântuiasc pe noi din robia osteni-
toare a amarnicului Faraon i s ne scoat de sub
asuprirea cumplit i s ne duc în p mântul cel
bun al f g duin ii, ca s ne odihnim în locul cel sfânt
al lui Dumnezeu i s ne afl m de-a dreapta m -
ririi Celui Preaînalt. Dar dobândirea acestor bun t i
mai presus de în elegere nu atârn de faptele noa-
stre, pe cari socotim c le s vâr im întru dreptate,
ci de mila nem surat a lui Dumnezeu. Drept aceea
s nu încet m de a v rsa lacrimi ziua i noaptea,
potrivit cu cel ce zice: „Ostenit-am în suspinul meu,
sp la-voiu în fiecare noapte patul meu, cu lacrimile
mele voiu uda a ternutul meu". C ci cei ce sam n
întru lacrimi, vor secera întru bucurie.

79. Alung departe dela tine duhul vorb riei. C ci în el zac patimi foarte cumplite. De aci vine minciuna, îndr sneala, glumele proaste, neru inarea, vorbele nebune ti i, scurt gr ind, „din vorb mult nu va lipsi p catul; iar b rbatul t cut este scaun al sim irii". Ba „vom da i socoteal pentru orice cuvânt de ert", cum a zis Domnul. A adar t cerea e foarte trebuincioas i folositoare.

80. Ni s'a poruncit, ca pe cei ce ne defaim i ne oc r sc, sau ne n c jesc în oricare alt chip, s nu-i def im m i sup r m la rândul nostru, ci mai degrab s -i vorbim de bine i s -i binecuvânt m. C ci cât vreme tr im în pace cu oamenii, ne lupt m cu dracii; iar cât vreme inem minte r ul i ne lupt m cu fra ii, petrecem în pace cu dracii, pe cari am înv at s -i urîm cu o ur des vâr it i s avem c tre ei r zboiu neîncetat.

81. Fere te-te de a v t ma pe aproapele cu o limb viclean , ca s nu fi v t mat de uciga ul. C ci am auzit pe Proorocul care strig : „Pe b rbatul sân-geros i viclean îl ur te Domnul; i va pierde Domnul toate buzele vicleane, toat limba ce spune vorbe mari". De asemenea fere te-te de a osândi gre ala fratelui t u, ca s nu cazi din bun tate i dragoste. C ci cel ce nu are bun tate i dragoste pentru fratele, nu a cunoscut pe Dumnezeu. Fiindc Dumnezeu iubire este,¹ cum strig Ioan, fiul tunetului, i ucenicul iubit al lui Hristos. Dac Hristos, zice, Mântuitorul tuturor i-a pus sufletul S u pentru noi, datori suntem i noi s ne punem sufletele pentru fra ii no tri.

82. Cu dreptate s'a numit dragostea cetatea mam [capitala] a virtu ilor, capul legii i al Prorocilor. S ar t m deci toat osteneala pân ce vom dobândi cuvioas iubire i prin ea ne vom scutura de tirania

1 I Ioan 4, 8.

patimilor i ne vom în l a în ceruri, u ura i de ari-
pile virtu ilor, i vom vedea pe Dumnezeu, cât e cu
putin firii omene ti.

83. Dac Dumnezeu este dragoste i cel ce are
dragoste are pe Dumnezeu în sine, lipsindu-ne aceasta
nu avem niciun folos i nici nu putem s zicem c
iubim pe Dumnezeu. C ci zice: „Dac spune cineva
c iube te pe Dumnezeu, iar pe fratele s u îl ur te,
mincinos este”. i iar i zice: „Pe Dumnezeu nimenea
nu l-a v zut vreodat . Dac ne iubim unii pe al ii,
Dumnezeu r mâne întru noi i dragostea des vâr-
it este întru noi”.¹ De aci e v dit c dragostea este
lucrul cel mai cuprinz tor i mai înalt dintre toate
bunurile pomenite de Sfânta Scriptur . i nu este fel
al virtu ii prin care omul s se apropie i s se
uneasc cu Dumnezeu, care s nu atârne de dra-
goste i s nu fie cuprins de ea, înut i p zit [în
leg tur cu toate] printr'o ra iune negr it .

84. Primind pe fra ii cari vin la noi, s nu so-
cotim aceasta stânjenire i întrerupere a lini tirii, ca
s nu c dem din legea dragostei. Nici s nu-i primim
ca i când le-am face har, ci mai degrab ca pri-
mind noi har; i socotindu-ne îndatora i la acest lucru,
s -i osp t m cu prietenie i bucurie, cum ne-a ar tat
Patriarhul Avraam. De aceea i Teologul ne înva
iar i: „Copii, s nu iubim cu cuvântul, nici cu limba;
ci cu fapta i cu adev rul. i întru aceasta cunoa-
tem c suntem din adev r”.²

85. Patriarhul, împlinind lucrarea iubirii de str ini,
eeda înaintea cortului, poftind pe cei ce treceau; i
întindea masa tuturor, necredincio ilor i barbarilor,
f r s deosebeasc . De aceea s'a învrednicit i de

1 I Ioan 4, 20, 12.

2 I Ioan 3, 18—19.

acea minunat mas , osp tând pe Îngeri i pe St -
pânul tuturor. Deci i noi s grijim de iubirea de
str ini cu mult sârguin i râvn , ca s primim nu
numai pe Îngeri, ci i pe Dumnezeu. C ci zice
Domnul: „Întrucât a i f cut unuia dintre ace ti prea
mici, mie a i f cut”.¹ Deci se cuvine s facem bine
tuturor, dar mai ales celor ce nu pot s întoarc .

86. Curat cu inima este acela a c rui inim nu-l
osânde te pentru c lcareea vreunei porunci a lui Dum-
nezeu, sau pentru întrel sarea ei, sau pentru primirea
vreunui gând potrivnic. Acela e vrednic s aud :
„Ferici i cei cura i cu inima, c aceia vor vedea pe
Dumnezeu”.²

87. S ne silim de-a ajunge s cârmuim sim urile
prin ra iune i mai ales s nu îng duim ca ochii,
urechile i limba, s priveasc , s asculte i s gr -
iasc în chip p tima , ci spre câ tigul nostru. C ci
nimic nu alunec mai u or spre p cat ca aceste m -
dulare, dac nu sunt st pânite de ra iune; i nimic
nu ajut mai mult la mântuire ca ele, dac le cârmu-
e te i le duce ra iunea spre cele ce trebue i spre
cele ce vrea ea. Dac acestea nu lucreaz cu rân-
duial , atunci i mirosul se mole e te i pip itul se
întinde cutez tor i un roiu întreg de patimi se adaug .
Dar inute în rânduial de ra iune, se ive te pace
mult i lini te statornic de pretutindeni.

88. Precum mirul de mult pre , chiar închis în
vas, r spânde te în aer buna sa mireasm i umple
de ea nu numai pe cei ce stau aproape, ci i pe cei
dimprejur, a a i buna mireasm a sufletului virtuos
i iubitor de Dumnezeu, r spândindu-se prin toate
sim urile trupului, arat privitorilor virtutea a ezat
înl untru. C ci cine v zând limb care nu gr e te
nimic f r rânduial i nepotrivit, ci tot ce-i bun i

1 Matei 25, 40.

2 Matei 5, 8,

folositor ascultă torilor, ochi înfrâna-i, ureche ce nu primește nimic din cântările și cuvintele necuvenite, picioare care umblă cuviincios și fața care nu se strâmb de râs, ci mai degrabă e gata de lacrimi și de plâns, nu va cunoaște că în untru se află și mult bun mireasmă a virtuților? De aceea și Mântuitorul zice: „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca să văzăm faptele voastre cele bune și să mă rească pe Tatăl vostru cel din ceruri”.¹

89. Calea pe care Hristos și Dumnezeuul nostru a numit-o în Evanghelie „strâmtă”, pe aceasta iarăși a numit-o „jug blând și sarcină ușoară”. Cum se vor număra aceste două împreună, odată ce par a fi potrivnice? Pentru fire, această cale este desigur aspră și cu suferințe, dar pentru intenția și nădejdiile bune ale celor ce o îmbrățișează, este vrednică de dorit și de iubit și pricinuieste mai degrabă plăcere decât greutate sufletelor iubitoare de virtute. De aceea, cineva poate vedea pe cei ce și-au ales calea strâmtă și necușoasă, că umblă pe ea cu mai mult răvnă decât ar umbla pe una largă și lată. Auzi-l pe fericitul Luca spunând că, după ce au fost botezați, Apostolii „au plecat de la fața sinedriului bucurându-se”, cu toate că nu aceasta e firea loviturilor, căci nu obișnuiesc să aducă plăcere și bucurie, ci durere și suferință. Iar dacă loviturile au născut plăcere pentru Hristos, de ce să ne mirăm dacă și celelalte pe timiri și chinuri ale trupului au același efect din pricina lui Hristos.

90. Să presupunem că și robii de patimi, adeseori ne mirăm de ce pe timim acestea. Deci trebuie să cunoaștem că aceste robiri ni se întâmplă din pricina că întrerupem îndeletnicirea noastră cu contemplarea lui Dumnezeu. Dacă și-ar întui cineva mintea în chip neîmprețit

1 Matei 5, 16.

2 Fapte 5, 41.

la St pânul i Dumnezeuul nostru, credincios este El, care e Mântuitorul tuturor, s izb veasc un astfel de suflet de toat robia p tima . C ci zice Pro-orocul: „V zut-am pe Domnul înaintea mea pururea, c este de-a dreapta mea, ca sa nu m clatin". i ce este mai dulce i mai înt ritor decât a avea pururea pe Domnul la dreapta, acoperindu-te, p zindu-te i nel sându-te s te clatini. Iar câ tigarea acestui lucru, atârâ de noi.

91. Bine au zis P rin ii i f r puțin de împotrivre, c nu poate afla omul altfel odihn , dac nu dobânde te în untrul s u un astfel de gând, c numai el i Dumnezeu este în lume, ne mai r t cind cu mintea în nicio parte, ci dorindu-L numai pe El i lipindu-se numai de El. Unul ca acesta va afla cu adev rat odihn i slobozire din tirania patimilor. C ci „s'a lipit, zice, sufletul meu de Tine i dreapta Ta m va sprijini pe mine".

92. Iubirea de sine, iubirea de pl ceri i iubirea de slav alung din suflet pomenirea lui Dumnezeu. Iubirea de sine e maica unor rele neînchipuite. Iar în lipsa pomenirii lui Dumnezeu, ia loc în noi turburarea patimilor.

93. Cel ce a smuls din inima sa r d cinile iubirii de sine, cu u urin va pune st pânire i peste celalalte patimi, cu ajutorul Domnului. C ci din ea se na te mânia, întristarea, pomenirea r ului, iubirea de pl cere i îndr sneala. Cel biruit de ea, e rob i al celorlalte patimi. Iar iubire de sine numim: dragostea i afeciunea p tima fa de trup i împlinirea voilor trupe ti.

94. Oricine dore te s fie neîntrerupt i neîncetat împreun cu ceea ce iube te, dep rteaz toate cele ce-l împiedec dela convorbirea i împreuna petrecere cu lucrul iubit. V dit este deci, c i cel ce iube te pe Dumnezeu dore te s fie pu-

rurea cu El i s vorbeasc cu El. Iar aceasta ni se întâmpl prin rug ciunea curat . S ne îngrijim deci de ea cu toat puterea. C ci ea ne une te cu St pânul. La aceasta a ajuns cel ce a zis: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, c tre Tine mânec de diminea ; însetat-a de Tine sufletul meu". C ci nu mânec de diminea c tre Dumnezeu, cel ce i-a dep rtat mintea dela tot p catul i neîncetat este r nit de dragostea lui Dumnezeu?

95. Din înfrânare i smerenie am înv at c se na te nep timirea; iar din credin cuno tin a. Dela acestea sufletul înainteaz apoi la dreapta socoteal [discern mânt] i la dragoste. Iar cine i-a adunat în inim dragostea dumnezeesc , sboar f r sfâr it prin aripile rug ciunii curate spre în l imea ei, pân va ajunge la cuno tin a Fiului lui Dumnezeu, precum zice Apostolul: „La b rbatul des - vâr it, la m sura vârstei plinirii lui Hristos".¹

96. Prin virtutea cu fapta e robit pofta i e înfrânat iu imea. Iar prin cuno tin i contempla ie se întraripeaz mintea, care, în l ându-se peste cele materiale, c l tore te spre Dumnezeu, învrednicindu-se de fericirea cea adev rat .

97. Aceasta s ne fie cea dintâi lupt : s mic- or m patimile i s le biruim cu des vâr ire. A doua lupt : s dobândim virtu ile i s nu l s m sufletul nostru de ert i nelucrtor. Al treilea stadiu al drumului duhovnicesc: s p zim cu trezvie roadele virtu ilor i ale ostenelelor noastre. C ci nu ni s'a poruncit numai s lucr m cu osteneal , ci i s p zim cu priveghiere.

98. „S fie mijloacele voastre încinse i sfe nicele voastre aprinse, zice Domnul".² Brâul cel bun al mijlocului, prin care ne putem face sprinteni i

¹ Ef. 4. 13.

² Ie ire 12, 11.

u ori, este înfrânarea, împreun cu smerenia inimii în elegând prin înfrânare: dep rtarea dela toate patimile. Iar lumina sfe nicului duhovnicesc este rug - ciunea curat i dragostea des vâr it . Deci cei ce s'au g tit astfel, sunt cu adev rat asemenea oamenilor cari primesc pe Domnul lor, cari, venind El i b tând, îi deschid îndat , ca intrând El s - i fac la ei, împreun cu Tat l i cu Duhul Sfânt, locuin . i fericite slugile acelea, pe cari, venind Domnul, le va afla f când a a.

99. Monahul trebuie s iubeasc pe Dumnezeu ca un fiu, din toat inima i din tot cugetul; s -L cinsteasc i s I se supun ca o slug i s împlineasc cu fric i cu cutremur poruncile Lui; s ard cu duhul, s fie îmbr cat cu armele Sfântului Duh, ca s dobândeasc bucuria vie ii ve nice; s împlineasc f r nici o tirbire toate cele poruncite, s fie treaz, s - i p zeasc inima de gânduri rele i s cugete neîncetat la Dumnezeu în gânduri bune. S se cerceteze în fiecare ceas în privin a gândurilor rele i a faptelor, s întregeasc cele ce lipsesc, iar pentru cele ce le-a f cut s nu se înal e, ci s - i zic slug netrebnic , r mas mult în urm cu împlinirea celor datorate. Dar s mul umeasc lui Dumnezeu cel Sfânt i pe seama Lui s pun ispr vile sale, s nu fac nimic pentru slava de art sau pentru pl cerea oamenilor, ci toate s le fac în ascuns i s caute numai lauda dela Dumnezeu. Mai întâi i mai presus de toate îns , s - i îngr - deasc sufletul cu dreapta credin , potrivit cu dumnezeetile dogme ale Bisericii sobornice ti, primite dela propov ditorii de Dumnezeu Apostoli i dela Sfin ii P rin i. C ci cei ce vie uesc a a, mult r s plat vor avea, via f r de sfâr it i cas nesurpat la Tat l, la Fiul i la Duhul Sfânt, dumnezeirea cea de o fiin i în trei ipostasuri.

100. „Sfârșitul cuvântului, auzi-l tot", a zis Eccl. 12, 13. „teme-te de Dumnezeu și pazește-te poruncile Lui, că aceasta este tot omul"¹. Eu, zice, îmi arăt calea cea mai de căpetenie și mai cinstită a mântuirii; „teme-te de Dumnezeu și pazește-te poruncile Lui". Nu e vorba de frica începătoare, cea din pricina pedepselor, ci de cea desvârșită și desvârșitoare, pe care suntem dator să o avem, pentru dragostea Celui ce a poruncit. Căci dacă de frica pedepselor nu facem pe catele, vădit este că dacă n'ar sta înaintea noastră pedepsele, le-am face, având intenția pornită spre peccat. Dar dacă ne înem departe de cele rele, nu „pentru amenințarea chinurilor, ci pentru că le urâm, împlinim virtuțile din dragoste pentru Stăpân, temându-ne să nu cădem. Căci prin aceea că ne temem, nu trecem cu vederea nimic din cele poruncite. Aceasta este frica curată, ce are loc pentru binele însuși. Ea curățește sufletele noastre, având aceeași putere cu dragostea desvârșită. Iar cel ce are această frică și pazește-te poruncile, acesta este tot omul cel desvârșit și fără cusur. Cunoscând deci acestea, să ne temem de Dumnezeu și să păzim poruncile Lui, ca să fim desvârșiți și împodobiți prin virtuți. Iar având o cugetare smerită și o inimă zdrobită, să cântăm neîncetat Domnului, rugându-l dumnezeescului și marelui Arsenie; „Dumnezeul meu, nu mă prăsi, că nici un bine n'am făcut înaintea Ta, ci dă-mi mie, pentru milostivirea Ta, să pun început". Căci toată mântuirea noastră stă în îndurările și iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Lui fie slava și stăpânirea și închinăciunea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

¹ Ecl. 12, 13.

Al aceleia i Cuvios P rinte Teodor

Cuvânt despre contempla ie¹

Mare lupt se cere pentru a rupe lan ul acesta tare i a ne slobozi de slujirea materiei i a dobândi deprinderea celor bune. Cu adev rat e trebuin de un suflet viteaz i b rb tesc spre a fugi de materie. Dar ceea ce n zaim, nu este numai cur irea de pa-timi. C ci aceasta nu este prin sine cu adev rat vir-tute, ci preg tire spre virtute. Iar pe lâng cur irea de deprinderile rele, e trebuin i de dobândirea virtu ilor.

Cur irea sufletului st în ce prive te ra iunea, în a dep rta i terge des vâr it întip ririle am gi-toare de jos, adic , dup cuvântul Teologului, grijile i turbur rile vie ii, i înclin rile rele sau obi nuin-ele necuvenite; în ce prive te pofta, în a nu ne apleca spre materie i în a nu c uta spre sim uri, ci în a asculta de ra iune; iar în ce prive te iu imea, în a nu ne turbura niciodat pentru nimic din cele ce se întâmpl .

Dar dup cur irea aceasta i dup omorîrea sau supunerea puterilor celor atot rele, e trebuin i de urcu sau de îndumnezeire. C ci cel ce s'a ab tut dela r u, trebuie s fac binele. Pe lâng

aceasta, s se lapede de sine i apoi, luând crucea, s urmeze St pânului, spre cea mai înalt stare a îndumnezeirii.

Dar care este urcu ul i îndumnezeirea? În ce prive te mintea, ea e cea mai des vâr it tiin a lucrurilor i a Celui mai presus de ele, pe cât e cu puțin firii omene ti; în ce prive te voin a, ea const în tinderea i mi carea total i neconținut spre Primul Bine; iar în ce prive te iu imea, ea const în mi carea neobosit i nesl bit , atot efectiv i atot lucr toare spre Cel dorit, nel sându-se oprit de nici una din împrejur rile sup r toare ce-i stau înainte, ci p ind mai departe neînduplecat i f r întoarcere. Mi carea sufletului spre cele bune trebuie s fie cu atât mai hot rît decât spre cele rele, cu cât frumuse ile inteligibile întrec pe cele sensibile. Numai atâtă trebuie s se aplece asupra trupului, cât e de ajuns pentru ocrotirea lui i pentru procurarea celor trebuincioase spre sus inerea lui, ca s nu fie nimic it silnic via a.

A le rându i acestea îns , e u or, dar a le face, e cu mult mai anevoios. C ci nu f r osteneal pot fi desr d cinate din suflet deprinderile acelea greu de clintit. Nici dobândirea tin ii nu se face f r sudoare. i de fapt a privi i a tinde încordat spre fiin a cea fericit , e un lucru care se câ tig cu multe osteneli i trebuie vreme îndelungat pân ce se deprinde voin a cu această pornire. i mult trebuie s se împotriveasc mintea sim irii, care-o trage spre cele de jos. Aceasta este lupta i r zboirea cu trupul, care ine neîncetat pân la moarte, chiar dac pare c se mic oreaz prin ve tejirea iu imii i a mâniei i prin aducerea sim irii sub tiin a covâr itoare a min ii. Dar trebuie s se noteze i aceea c sufletul neluminat, neputând fi ajutat de Dumnezeu, nu poate

fi nici cur it cu adev rat, nici urcat spre lumina dumnezeasc . Cele zise trebuie socotite ca fiind spuse pentru cei credincio i.

Iar pentru mai deplina l murire a acestora, s spunem pu ine cuvinte despre felurile cuno tin ii. Dintre cuno tin ele de aici, una este dup fire, iar alta este mai presus de fire. A doua se va limpezi din cea dintâi. Cuno tin dup fire numim deci pe toat aceea pe care o poate câ tiga sufletul prin cercetare i c utare, folosindu-se de p rticelele i puterile firii: despre zidire i despre cauza zidirii, atâta cât poate în elege sufletul legat de materie. C ci s'a spus în „Cuvântul despre sim ire i închipuirea min ii”, c lucrarea min ii s'a tocit prin unirea i amestecarea cu trupul i de aceea nu poate ajunge în atingere cu formele inteligibile, ci are trebuin , pentru a le cugeta, de închipuire, care are o fire idoleasc , de desp r ire material i de grosime. Prin urmare e trebuin de forme pe m sura min ii din trup, ca s le poat sesiza pe acestea. Deci mintea fiind astfel, orice cuno tin ar primi prin metoda ei natural , o numim natural .

Iar cuno tin mai presus de fire este aceea care se ive te în minte într'un chip mai presus de metoda i de puterea ei, adic atunci când cele cugetate întrec [dep esc, transcend] m sura [analogia] min ii împreunat cu trupul, fiind cuno tin a care se potrive te min ii f r trup. Aceasta vine numai dela Dumnezeu, când afl o astfel de minte bine cur it de toat împ timirea material i st pânit de dragostea dumnezeasc .

Dar nu numai cuno tin a se împarte a a, ci i virtutea. C ci alta este virtutea care nu întrece firea i care se nume te, pe drept cuvânt, i natural i alta cea lucrat numai de Primul Bine, care e mai presus de

puterea și starea naturală și care trebuie numit, cu dreptate, supranatural. Deci astfel împărțindu-se acestea, cunoștința și virtutea naturală le are poate și cel neiluminat. Dar pe cele supranaturale, nicidecum. Cum cum le-ar avea, nefiind părta de cauza care le produce? Iar cel iluminat le poate avea pe amândouă. Mai bine zis virtutea supranaturală n-o dobândește nicidecum, dacă n'a dobândit mai întâi pe cea naturală. Dar nimic nu-l împiedecă să câștige cunoștința supranaturală, fără cea naturală. Numai trebuie știut că precum simțirea și închipuirea au și necuvântătoarele, dar are și omul aceste puteri, însă cu mult mai bune și mai înalte, la fel despre virtuțile și cunoștințele naturale se poate spune, că le au amândoi, dar cu mult mai bune le are pe acestea cel iluminat, decât cel neiluminat.

Cunoștința numită naturală, care se ocupă cu virtuțile și cu cele contrare, este împărțită. Una este simplă, când cel ce filosofează despre aceste dispoziții nu are experiența lor; aceasta se întâmplă când este îndoielnic. Iar alta este cu lucrul și a zicând însuflețit, când cunoștința este astfel de dispoziții este înțeles prin experiență; aceasta este limpede și sigur, necunoscând nicidecum îndoiala și nesiguranța.

Acestea aș fiind, patru sunt lucrurile care împiedecă mintea să dobândească virtutea. Unul este obișnuința deprinderilor contrare, care s'a zis că încearcă să o convingă prin obiceiul îndelungat să tindă spre cele potrivite. Altele este lucrarea simurilor, care trage mintea cu sine spre frumusețile sensibile. Al treilea este tocirea lucrării mintale, pe care o suferă din pricina împletirii cu trupul. Cum nu stă lucrul mintal în fața minții ca lucrul văzut în fața vederii sau, scurt vorbind, ca lucrul sensibil în fața simțirii; vorbesc de mintea sufletului care este în trup,

fiindc min ile nemateriale, ating mai efectiv cele mintale, ca vederea cele v zute. Ci precum vederea sl bit a celor ce pot s vad nu vede chipurile limpezi, nici clare, ci mai degrab tulburi i neclare, la fel i mintea din noi prive te cele inteligibile neputând vedea clar frumuse ile inteligibile. Ba nu le poate nici dori. C ci dup m sura cuno tin ii e i m sura dorin ii. În acela timp e tras spre frumuse ile sensibile, cari i se par mai clare. C ci e necesar s se umple de o frumuse e ce i se arat , fie ea adev rat sau nu. Pe lâng acestea e ispita dracilor necura i i de oameni urâtori. Nu se poate spune câte curse întind i ace tia pe tot drumul sufletelor, în multe chipuri i moduri, prin sim uri, prin cuvânt, ba a a zicând prin toate lucrurile, încât dac n'ar fi Cel ce a luat oaia r t cit pe umerii S i, ca s -i fac pe cei ce privesc spre El mai înal i printr'o nesfâr it purtare de grij , n'ar putea sc pa nicidecum nici un suflet.

Pentru a sc pa de toate acestea, e trebuin de trei lucruri. Cel dintâi i cel mai mare e s priveasc cu tot sufletul spre Dumnezeu i s cear dela El mân de ajutor, punându- i în El toat n dejdea, ca unii ce sunt convin i c dac n'ar ajuta acela, ar fi r pi i în chip necesar de cei ce-i trag spre cele dimpotriv .

Al doilea, care socotesc c pricinue te i pe cel dintâi, e hr nirea necontenit a sufletului prin tiin . Iar prin tiin în eleg atât pe cea a lucrurilor sensibile, cât i pe a celor inteligibile, fie privite în ele în ile, fie în raport cu primul principiu, ca fiind din el i spre el, cât i contemplarea cauzei lucrurilor din cele din jurul ei, atât cât e cu putin . C ci cercetarea firii lucrurilor ajut foarte mult la cur ire. Ea izb ve te de afec iunea p tima fa de ele

i înal la principiul tuturor, îng duind s se vad din cele frumoase i minunate i mari, Cel mai frumos, cel mai minunat i cel mai mare, mai bine zis Cel mai presus de frumuse e, de minun ie i de m rime. Cugetarea învârtindu-se în jurul lor, e cu putin s nu doreasc pe Cel cu adev rat bun? C ci dac e dus spre ceea ce-i str in, cu atât mai mult spre ceea ce e familiar ei. Iar îndr gindu-se sufletul de acestea, în care din cele de jos ar r bda s z boveasc ? i în care din cele ce obi nuesc s o trag dela Cel iubit? Oare nu se va s tura i de via a în trup, ca de una ce-l împiedec dela cele frumoase? C ci de i s'a zis c mintea din materie vede neclar frumuse ea inteligibil , dar bunurile inteligibile sunt de a a fel i a a de mari, încât i numai o lic rire scurt a lor i o ar tare neclar a acelui noian de frumuse e, poate convinge mintea s se ridice peste toate cele neinteligibile i s se întind numai spre acelea i s nu mai sufere s se despart de desf tarea aceea, chiar dac ar ajunge în lucruri de întristare.

Al treilea lucru care trebuie urm rit e omorîrea trupului înso itor. Altfel e cu neputin s fie primite acele ar t ri clare i limpezi. Iar trupul e omorît prin post, priveghiere, culcare pe p mânt, prin hain aspr i strict necesar , prin osteneli i dureri. A a se omoar trupul, mai bine zis se r stig- ne te împreun cu Hristos. Iar sub iindu-se, cur - indu-se i f cându-se u or i ager, urmeaz f r greutate mi c rilor min ii, neîmpotrivindu-se, i se înal împreun cu Cel înalt. Deci f r acest lucru toat str duin a se dovede te de art .

Aceast treime preacinstit , când congl sue te cu ea îns i, na te în suflet ceata fericitelor virtu i. C ci e cu neputin ca în cei împodobi i cu aceast

treime, s' se afle urm de rutate, sau s' lipseasc vreo virtute.

Dar poate sup'ra ra iunea aruncarea avuiei, dispreuirea slavei, de care pân' e legat sufletul e str' p'ns de multe patimi. Eu îns' afirm hot'rît c' e cu neputin' s' s'boare sufletul pironit de bog'ie i de slav'. Dar nu e cu puțin' s' z'boveasc' în acestea sufletul care s'a luptat pentru cele trei atât, încât s' câ'tige deprinderea lor. C'ci dac' nu cunoa'te alt bine adev'rat decât pe cel mai presus de toate, iar dintre celelalte e convins c' ceeace-i asem'n' tor cu primul bine e mai bun, i' a' a' pân' la cele din urm', cum ar iubi i' ar primi argintul, sau aurul, sau altceva dintre cele ce-l trag în jos? Acestea fie zise i' despre slav'.

Dar nici lucrul care ne st'pâne'te mai mult adic' grijile, nu convine ra iunii. C'ci pentru ce s'ar îngriji cel ce nu e împ'timit i' nu tinde spre nimic din cele de aici? Fiindc' nourul grijilor se na'te din t' m'ia patimilor celor mai generale, adic' a iubirii de pl'cere, a iubirii de argint i' a slavei de arte. A' a' cel ce e liber de acestea, e str'in i' de grij'.

Dar nici chibzuin'a, care e încredin'at c' nu e altceva decât în elepciunea i' care e cel mai puternic mijloc dintre cele ce duc spre cele de sus, nu lipse'te din cele spuse. C'ci în'tiin'a virtu'ilor se cuprinde i' discern mântul exact al binelui i' al contrarului lui, pentru care e trebuin' de chibzuin'. Iar modurile întrebuin'rii i' ale luptei, le înva't experien'a i' lupta cu trupul. Iar ra iunea fricii nu lipse'te din ra iune. C'ci cu câ't e mai mare drago'stea, cu atât cre'te i' frica. Fiindc' cu câ't e mai mare n'dejdea binelui, cu atât mu'c' mai mult pe cei r'ni'i de el, decât zeci de mii de amenin'ri. Pe câ't de mare e fericirea când e ajuns, pe atât de

mare e frica de a nu-l ajunge, care e cea mai mare nenorocire.

Iar pentruca cuvântul nostru s înainteze i altfel pe cale, s o lu m dela sfâr it. C ci se pare c fiecare lucru ce se întâmpl î i prime te discern mântul i ordinea p r ilor dela sfâr itul s u. Deci sfâr itul vie ii noastre este fericirea, care se poate numi i Împ r ia cerurilor sau a lui Dumnezeu. Iar aceasta nu const în a vedea numai atotîmp r teasca Treime, ci i în a primi rev rsarea dumnezeesc de sus i a p timi îndumnezeirea i a plini i des vâ r i nedeplin tatea i nedes vâ r irea noastr prin rev rsarea de sus. Aceasta este mîncarea fiin elor în eleg toare: plinirea nedeplin t ii prin acea rev rsare dumnezeasc .

Este un fel de cerc ve nic ce începe dela acela loc i iar i la acela loc sfâr e te. C ci cât în elegte cineva, atîta dore te; i cât dore te, atîta prime te; i cât prime te, atîta folose te iar i pentru a- i înt rî în elegerea. i iar i începe mi carea nemi cat sau nemi carea mi cat . Deci sfâr itul e astfel, pe cât putem noi pricepe. Iar cum trebuie s mergem spre acest sfâr it, trebuie s b g m de seam . Pentru sufletele ra ionale, cari sunt fiin e cuget toare i pu in mai prejos decît min ile Îngerilor, via a de aici este o lupt , via a în trup o nevoin impus . Iar r splata este starea pomenit , care e în acela i timp un dar al bun t ii dumnezeet i i o r splat a drept ii. Este r splata drept ii, fiindc bunurile acestea ni se arat ca dobîndite prin sudoarea noastr . Iar dar, fiindc puterea darului nesfâr it întrece orice osteneal i fiindc însu i faptul de-a putea binele i de a-l face este un dar al Lui.

Care este deci lupta de aici? Sufletul ra ional a fost înjugat cu un trup animalic, care- i are fiin a din

p mânt i atâr n spre cele de jos. i a fost împletit cu el astfel, încât din acestea dou , din suflet i din trup, care- i sunt cu totul contrare, s se fac unul, neurmând de aci nicio schimbare sau amestecare a p r ilor, ci din cele dou , cari r mân dup firea lor, f cându-se un ipostas în dou firi depline. i a a omul, această vie uitoare amestecat [mixt], având o fire îndoit , fiecare fire î i lucreaz în parte cele ale sale.

Astfel propriu trupului este s doreasc cele asemenea. C ci toate f pturile au o dragoste fireasc spre cele asemenea, d inuirea lor fiind, se zice, ajutat de unirea cu cele asemenea. Propriu lui mai este s se împ rt easc de gustarea lor prin sim ire, iar fiind greoiu, îi place odihna. Acestea sunt potrivite i pl cute firii animalice.

Iar sufletului ra ional, ca fiin cuget toare, îi sunt fire ti i dorite cele inteligibile i gustarea din ele, dup modul s u. Dar înainte i mai presus de toate îi este înr d cinat în chip firesc dragostea c tre Dumnezeu. El vrea s se bucure de gustarea Lui i a celorlalte bunuri inteligibile, dar nu poate face aceasta f r piedec . Primul om putea s cunoasc i s se bucure neîmpiedecat de gustarea celor inteligibile prin minte, precum de a celor sensibile prin sim ire [percep ie sim ual], dar era dator s nu se îndeletniceasc cu cele mai de jos, ci cu cele mai de sus. În el era puterea pentru amândou , fie s fie împreun cu cele inteligibile, prin minte, fie cu cele sensibile, prin sim ire. i nu zic c Adam nu trebuia s se foloseasc de sim ire, c ci nu înzadar era îmbr cat în trup, ci c nu trebuia s se desf teze cu cele sensibile, ci, privind prin sim ire frumuseea f pturilor, trebuia s se înal e spre cauza lor i s se desf teze de El cu uimire. Având dou c i pentru a se minuna de F c tor, nu trebuia s se lipeasc

de cele sensibile i s se minuneze de ele i nu de F c tor, p r sind frumuse ea cea inteligibil .

Dar Adam a a a f cut. Folosindu-se r u de sim ire, s'a minunat de frumuse ea sensibil , p rându-i fructul frumos la vedere i bun la mâncare. i a a gustând din el, a p r sit gustarea celor inteligibile. De aceea dreptul Judec tor, judecându-l nevrednic de Sine, l-a lipsit pe el de cele pe cari însu i le-a dispre uit, adic de contemplarea lui Dumnezeu i a celor ce sunt i a pus întunerec care s -L ascund pe El i fiin ele nemateriale. C ci nu trebuiau l sate cele sfinte celor întina i. Ci i-a îng duit gustarea celor de cari s'a îndr git, l sându-l s tr iasc prin sim ire i prin mici urme ale min ii.

Din aceast pricin s'a f cut lupta noastr fa de cele de'aici mai grea. C ci precum s'a zis, nu ne st în putere s gust m din cele inteligibile, Ca din cele sensibile prin sim ire, m car c prin Botez suntem ajuta i foarte mult, fiind cur i i i în l a i.

Totu i trebuie s ne îndeletnicim cât putem cu acelea i nu cu cele sensibile. De ele trebuie s ne minun m i pe ele s le vrem, iar pe cele sensibile nici s nu le admir m în ele în ile, nici s vrem s ne desf t m cu ele. Pentru c ele nu au nici un pre fa de cele inteligibile. C ci precum e mai minunat o fiin decât alt fiin , tot a a e mai minunat o frumuse e decât alta. Iar a dori ceea ce e mai urât în loc de ceea ce e mai frumos i ceea ce e mai necinstit în loc de ceea ce e mai de cinste, nu întrece orice nebunie? Acestea despre cele sensibile i cele inteligibile, f pturi i unele i altele. Dar ce ai zice despre Cel ce e mai presus de acestea, când am prefera chiar i fa de El materia f r form i f r frumuse e?

Aceasta ne este deci lupta: s'lu m'aminte cu osândie la noi în ine, ca s'ne desf't m'neconținut de cele inteligibile. A întindu-ne spre ele i mintea i dorin'a, s'nu ne l's m'fura i niciodat de cele supuse simurilor, tra i spre ele prin simire, ca s'ne minun'm de ele privite în ele însele. Ci chiar dac' trebuie s'ne folosim i de simire, s'ne folosim pentru aceea, ca din f'pturi s'cunoaștem pe F'c'tor, privind în ele pe acela, ca soarele în ap'. Fiindc' în f'pturi se afl' icoanele primei cauze a tuturor, dup' puterea lor de cuprindere.

Aceasta trebuie f'cut. Dar cum o putem face, trebuie s'chibzuim bine. Sa spus c' trupul dore te s'se desf'teze de cele ale sale prin simire, lucru care e contrar intenției sufletului. i cu cât mai mult se înt're te, cu atât mai mult le dore te. Deci aceasta s'a dat în grija sufletului, ca s'pun' frâu tuturor simurilor, ca s'nu ne desf't'm, cum s'a zis, de cele supuse simurilor. Iar fiindc' trupul înt'rindu-se se porne te i mai mult spre ele, iar pornindu-se i mai mult e greu de înfrânat, s'a dat în grija sufletului mortificarea lui prin post, priveghiere, stare în picioare, culcare pe jos, neîmb'iere i prin toat' ceealalt' reau' p'timire, ca ve tejind puterea lui, s'-l aib' u'or de strunit i ascult'or spre faptele sale cuget toare.

La această stare trebuie s'se ajung'. Dar fiindc' acestea sunt u'or de dorit, dar greu de f'cut i multe sunt gre'alele faptelor, c'ci oricât ar fi de atent cineva, simirea îl fur' adeseori, s'a iscodit i un al treilea leac: rug'ciunea i lacrimile.

Rug'ciunea este mul'umirea pentru bunurile primite i cererea iert'rii gre'alelor i a puterii care împuternice te pentru viitor, întrucât f'r' ajutorul dumnezeesc, cum s'a spus i mai 'nainte, n'ar putea face sufletul nimic. Ea mai este unirea cu Cel dorit

i împărțirea de El și învoirea deplină a întregii puteri a voinei cu El. Iar partea cea mai însemnată a întregii urmări era să înduplece voinea, să vrea acestea cât se poate de mult.

Iar lacrimile au multă putere. Ele cântăg îndurarea Stăpânului pentru greșalele noastre și spală petele ce ne-au venit din plăcerea simurilor. De asemenea înțărăpează dorul spre cele de sus. Așa stău acestea.

Deci, întrucât la care vrem să ajungem, este contemplarea celor inteligibile și dorirea desvârșită a lor. Pentru aceasta se face strunirea trupului prin post, neprihănire și celelalte. Fiecare este pentru ceva alt. Iar pentru acestea și cu acestea este și rugăciunea. Și fiecare din acestea se deosebește în mai multe părți. Căci precum ele sunt pentru altele, așa sunt altele pentru ele. Dar nimenea să nu-și închipuie că iubirea de slavă și iubirea de argint dau mângăiere trupului. Aceasta o face iubirea de plăcere, care are ca leac potrivit chinuirea trupului. Iar cele două sunt roadele neînțelegerii. Căci sufletul a îmbrățișat aceste lucruri mincinoase din lipsa de experiență a bunătăților adevărate, și din necunoașterea celor inteligibile prin bogăție socotește să-și împlinească lipsurile. În același timp bogăția este căutată pentru iubirea de plăcere și pentru iubirea de slavă, dar și pentru sine, ca o altă bunătate. În cazul din urmă zicem a adăra că este căutată din necunoașterea bunurilor adevărate. Dar slava de artă, nu este căutată pentru vreo lipsă a trupului, căci nu dă nici o mângăiere trupului. Ea vine din necercarea și necunoașterea primului bine și a slavei adevărate. Deci cauza ei este, scurt vorbind, rădăcina tuturor relelor este neînțelegerii.

Căci stăpânit de neînțelegerii sufletul nu pricepe cum trebuie firea lucrurilor, de unde a venit fiecare și unde

se întoarce. *i* dispre uindu- *i* scopul *s* u se întoarce spre cele p mântuie *ti*. C *ci* sufletul nu se dore te după binele v zut. Iar dac e st pânit de vre-o obi nuin , el poate s biruiasc *i* obi nuina. Deci când nu era înc obi nuina, a fost am git de ne tiin . Drept aceea trebuie s n zuiasc spre cele dintâi *i* s cugete drept despre f pturi, pe urm s - *i* înaripeze voina spre primul bine *i* s dispre uiasc toate cele de fa , cunoscând marea lor de ert ciune. C *ci* ce ajutor ne dau ele pentru sfâr itul [scopul] nostru?

i ca s rezum totul pe scurt, un singur lucru are de f cut sufletul ra ional în trup: s se doreasc după scopul *s* u propriu. Iar fiindc lucrarea voinii f r în alegere r mâne nemi cat , avem datoria s lucr m cu mintea. Deci fie c a cugeta este pentru a voi, fie c atât pentru sine cât *i* pentru a voi, ceea ce pare mai adev rat, c *ci* fericirea, c reia via a nevoitorului de aici îi este nu numai pricinuitoare, ci *i* chip, are amândou lucr rile: cugetarea *i* dorirea [dac amândou sunt acolo la fel, sau una din ele e mai de c petenie, n'au decât s filosofeze cei ce vreau], fapt e c pentru vremea de acum ne mi c m prin amândou lucr rile, dintre cari pe una o numim contempla ie, iar pe alta f ptuire. *i* este cu neputin s se afle una din ele f r cealalt pe culmile acestor lucr ri. Pe treptele cele mai de jos îns *i* după acelea, se poate. Iar toate piedicile acestor lucr ri, sau acelea cari caut spre cele contrare, le numim p cate. Precum toate cele ce ajut sau izb vesc de piedeci, le numim virtu i. Iar faptele s vâr ite prin virtu i, le numim izbânzi, precum ale celor protivnice, c deri *i* gre eli. Iar ceea ce modeleaz fiecare lucrare, fie spre mai r u, fie spre mai bine, este inta cea mai din vâr f pe care o tim c este o lucrare compus din cugetare *i* voină.

Teognost

Sub numele de Teognost, în Filocalia greacă sunt publicate 75 de capete „Despre fptuire, contempla ie i preo ie”¹ Cine a fost acest Teognost, nu tie s spun nici Nicodim Aghioritul în introducerea acestor capete. El spune c poate s fie Teognost Alexandrinul, de care vorbe te Fotie în cap. 107 al Bibliotecii sale, sau altul. Dar Teognost Alexandrinul, de care vorbe te Fotie,² a fost un origenist care socotea pe Fiul fptur a Tat lui si care a tr it înainte de Atanasie cel Mare. El n'a putut scrie capetele din Filocalie, cari prezint o spiritualitate mai târzie.

Întrucât nu e cunoscut un alt Teognost scriitor bisericesc decât arhimandritul constantinopolitan din veacul 9, capetele din Filocalie e foarte probabil s fie ale acestuia. Acest Teognost, arhimandrit i exarch al m n stirilor din Constantinopol, era un aderent al patriarhului Ignatie i un adversar de frunte al lui Fotie. Când, dup sinodul dela 861, care aprob dep rtarea lui Ignatie din scaun i aducerea lui Fotie, ignatienii înaintar un memoriu papei Nicolae, Teognost fu printre cei ce duser acel memoriu la Roma, fugind din Constantinopol travestit in civil.³ Dup ce Ignatie fu readus la 867 in scaun de noul împ rat Vasile Macedoneanul, care ucise pe Mihail III, Teognost se întoarse la 868 în Constantinopol. În 870 îl g sim egumen al m n stirii Izvorul i scevofylax al Bisericii celei mari. În acel an e iar i trimis într'o delega ie la Roma de împ ratul Vasile Macedoneanul i patriarhul Ignatie.⁴

1 Filocalia gr., ed. II, voi. I, p. 355-365.

2 Migne, P. G. 103, col. 373—376.

3 A se vedea memoriul în Migne P. G. 105, 855—862-

4 P. G. 105, 849-856. Datele acestea le-am luat din P. G. 105, 843-848

i din noti a din Krumbacher, Gesch, der byz. Lit., p, 78,

Dela Teognost a r mas i un „Encomlu pentru to i sfin ii”.

Un indiciu intern c această scriere s'a alc tuit undeva departe de raza de influen a Muntelui Sinai i anume într'un ora mare, de cultur înalt , cum era Constantinopolul, l-am avea în deosebirea de concep ie a acestei scrieri fa de scrierile cari poart marca spiritualit ii sinaite i chiar într'o oare care tendin de contrazicere a acelei spiritualit i. A se vedea de pild cap. 5—6 ale acestei scrieri, în cari se exprim o anumit rezerv fa de impresia ce se desprinde din afirma ia masiv i st ruitoare a Sinai ilor c se poate vedea cu destul u urin lumina dumnezeasc în v zduhul min ii cur ite. Teognost scoate în relief mai mult piedecele peste cari Sinai ii treceau prea repede i mai ales actualizeaz ideea întunecului areopagitic, care ascunde pe Dumnezeu.

În acela timp Teognost d dovad de o gândire sub ire i de-o fraz nuan at , semn c tr ia într'un ora de cultur rafinat . Mai bine zis, scrierea lui e poate prima introducerea a spiritualit ii sinaite în cercurile mai speculative i mai dificile ale Constantinopolului, într'o form de sintez , fapt care va preg ti terenul pentru apari ia Sf.Simion Noul Teolog în v.11. El a cunoscut pe Sinai i, dovad c repet literal cap. 25 din scrierea lui Ioan Carpatiul (la Teognost 26), dar el reprezint o spiritualitate mai energic , mai ascetic .

Pe de alt parte aten ia ce se d în această scriere Liturghiei i preo iei, ar putea fi iar i un indiciu c ea s'a compus de o personalitate cu rost oficial în via a Bisericii i în Constantinopolul împ ratului Mihail III, în care, dup restabilirea cinstirii icoanelor, fastul cultului luase un deosebit avânt.

cunoscut legenda, cu oarecare sâmbure istoric, c trimi ii ru i de la Chiev au fost atât de impresiona i în acest timp de Liturgia din Sf. Sofia, c au determinat pe principele Vladimir s primeasc împreun cu tot poporul s u cre tinismul dela Bizan .

A cuviosului P rintelui nostru

TEOGNOST

Despre f ptuire, contempla ie i preo ie¹

Al c rei acrostih este acesta: Preacuvio ilor P rin i
Laz r i Varlaam, Teognost prea smeritul i ne-
vrednicul întregii lumi

1. Atunci s socote ti c ai virtute adev rat ,
când vei dispre ui toate cele de pe p mânt cu de-
s vâr ire, având prin con tiin curat inima gata
s c l toreasc totdeauna c tre Domnul. Iar dac
vrei s fi cunoscut de Dumnezeu, f -te necunoscut
de oameni, pe cât e cu putin .

2. Ia seama la mângâierile de prisos ale trupului
i fere te-te de ele, ca nu cumva s -i scaz ceva
din ostenele tale, întrucât aceste mâng eri aduc o
sl bire a ostenelelor anterioare, dinainte de nep ti-
mire, sau a celor de aci înainte. Socote te pagub
nu lipsirea de cele dulci, ci c derea din cele mai
înalte, prin împ rt irea de ele.

3. Socote te-te furnic i vierme întru toat sim-
irea, ca s te faci om modelat de Dumnezeu. C ci
de nu vei fi mai întâi aceea, nu va urma aceasta;

¹
II, vol. 1, p. 355-365.

« , Filocalia greac , ed.

i pe cât te vei coborî, pe atâta te vei înălța. Când te vei socoti pe tine ca nimic înaintea Domnului, cum zice psalmistul, atunci te vei face din mic, mare, pe neașteptate de seamă. Ii când vei crede că nu ai nimic, atunci te vei îmbogăți în fața puterii și în cunoștința de laudă întru Domnul.

4. Zdrobe-te brațul celui puternic și viclean, adică al plăcerii și al vicleniei, din cari se naște tot păcatul. Zdrobe-te-l prin înfrânare și prin nerăutatea smereniei, ca chiar de se va călătăra tot păcatul tău cu cuvânt puternic în vremea cercetării celor săvârșite, să nu se afle ceva. Căci se tergărează alele atunci când, urmărind pricinile prin cari s'au săvârșit, ne oțăm împotriva lor, schimbând înfrângerea dintâi prin biruința de pe urmă.

5. Nimic nu este mai bun decât rugăciunea curată, din care înțeleg că dintr'un izvor virtuților: în elegerea, blândețea, dragostea, înfrânarea, ajutorul care ne vine prin lacrimi dela Dumnezeu, deodată cu mângâierea. Iar frumusețea acesteia stă în aceea că mintea se află numai în cele zise și gândite și are pururea o dorință nesăturată după întâlnirea cu Dumnezeu. Când mintea adulesce prin contemplarea fapturilor urmele Stăpânului și caută cu dor fierbinte și cu însetare să afle și să vadă pe Cel nevăzut, sau contemplă întunerecul care-L ascunde, se întoarce iarăși la sine, retrăgându-se cu cel mai mare respect în cuievălavie, îndestulându-se de ocamdată cu vederea care i-a fost de folos și se descoperă și mângâindu-se cu atâta. Dar are bună nădejde că va primi pe Cel dorit, atunci când, topindu-se cele văzute [manifestările] și închipuirea în umbre, ca prin oglindă și în ghicituri, va veni pentru deapăruri vederea faptelor care trebuie făcute.

6. Retrage-te dela contempla iile cele mai înalte, dac n'ai ajuns înc la nep timirea cea mai de sus, i nu alerga f r oprire, poftind cele mai presus de tine. C ci de vrei, zice, s te faci teolog i v z tor [contemplativ], urc prin vie uire i câ tig - i prin cur ire cur ia. Iar fiindc am pomenit de teologie [cunoa terea tainic de Dumnezeu], vezi s nu te întinzi dup în l imea ei la nesfâr it i gânde te-te c nu ne este îng duit nou , celor ce ne hr nim înc cu laptele virtu ilor, s încerc m a sbura spre aceea, ca nu cumva s ne sl beasc aripile ca la puii nedes vâr i i, chiar dac mierea cuno tin ii ne sile te dorul. Dar când, cur i i prin neprih nire i lacrimi, vom fi ridica i dela p mânt ca Ilie i Avacum, preînchipuind r pirea viitoare în nour; i când în rug ciune curat , v z toare [contemplativ] i neîmpr tiat , ne vom afla afar de sim uri, c utându-l pe Dumnezeu, poate c vom atinge întrucâtva teologia.

7. De pofte ti s te învrednice ti de vedere dumnezeesc i de ar t ri în minte, îmbr i eaz mai întâi via a cea pa nic i lini tit ; i îndeletnicindu-te astfel, cunoa te-te pe tine însu i i pe Dumnezeu. C ci dac se înpline te aceasta, nu mai e nimic care s te împiedece de-a vedea cu mintea, într'o stare curat i neturburat de nicio patim , ca într'un nour sub ire, pe Cel nev zut de nimeni, binevestindu- i mântuire prin cuno tin a Sa mai îndesat [mai întip rit].

8. Precum atunci când se arat fulgerul, se a teapt îndat i tunetul, a a acolo unde a luminat milostivirea dumnezeesc , se lini te te i furtuna patimilor. Iar unde se întâmpl aceasta, îi vine totodat celui ce a dobândit-o i arvuna fericirii de sus. Dar nu este mil dumnezeesc , sau n dejde de nep timire, în sufletul care iube te lumea mai mult

decât pe Ziditor i e împ timit de cele v zute i e st pânit cu totul de pl cerile i desf t rile trupe ti.

9. Nu c uta cu mintea ce este Dumnezeu i unde este. C ci este mai presus de fiin i necuprins de loc, fiind mai presus de toate. Ci prive te numai pe Dumnezeu Cuvântul cel circumscris, pe cât este cu puțin , r spândind lumin din firea dumnezeesc , i închipue te-L în spa iu pe Cel ce e pretutindenea, pentru necircumscrierea dumnezeirii. Îns pe cât te vei cur i, pe atâta te vei învrednici de iluminare.

10. De poftte ti cuno tin adev rat i încredinare neîndoelnic despre mântuire, filosofeaz [str - due te-te]¹ mai întâi s rupi afec iunile p tima e ale sufletului fa de trup i golit de împ timirea dup cele materiale, coboar în adâncul [abisul] smereniei, unde vei afla m rg ritarul de mult pre al mântuirii tale, ascuns ca într'un vas de lut în cuno tin a dumnezeesc i f g duindu- i de pe acum str lucirea Împ r iei lui Dumnezeu.

11. Cel ce a dobândit supunerea mintal [inteligibil] i i-a supus trupul duhului, nu mai are trebuin de supunere omeneasc , c ci acesta se supune Cuvântului i legii lui Dumnezeu, ca un supus recunosc tor. Dar noi, cei întru cari se afl lupta i r sboiul trupului împotriva sufletului, trebuie s ne supunem i s avem o c petenie de oaste i un cârmaci, care s ne cârmuiasc cu tiin i s ne înarmeze cât mai bine, ca nu cumva s fim birui i de vr jma ii inteligibili i s fim înghi i i de patimi, din neiscusin [din lipsa de experien].

12. Când nu mai e ti sup rat de nicio patim i dorul dup Dumnezeu spore te în inima ta i când, socotind moartea ca un somn, nu te mai temi de ea,

1 Filosofia e str dania de cur ire prin fapte.

ci mai degrab dore ti deslegarea, atunci ai câ tigat precum trebuie arvuna mântuirii i por i în untru Împ r ia Cerurilor, bucurându-te cu o bucurie ne-gr it .

Despre preo ie

13. Când te-ai învrednicit de preo ia dumneze-easc i cinstit , te-ai îndatorat de mai înainte s te ai pe tine jertfit mor ii patimilor i pl cerilor i a a s îndr zne ti a te atinge de jertfa cea vie i înfrico-sat , dac nu vrei s fii ars de focul dumnezeesc, ca o materie ce arde cu u urin . C ci dac Sera-fimul n'a îndr znit s se ating de c rbunele dum-nezeesc f r cle te, cum te vei atinge tu f r ne-p timire, prin care vei avea i limba sfin it i bu-zele cur ite i sufletul curat împreun cu trupul i mâinile înse i mai str lucite ca aurul, ca pe ni te slujitoare ale focului i ale jertfei celei mai presus de fiin .

14. P trunde cu putere în elesul cuvintelor, c în fiecare zi prive ti acea mântuire a lui Dumnezeu, pe care v zând-o odat b trânul Simion, s'a minunat i s'a rugat de slobozire. i dac nu ai primit în-tiin are dela Duhul Sfânt c e ti primit ca mijlocitor între Dumnezeu i oameni, ca unul întocmai cu în-gerii, s nu îndr zne ti s te arunci în primejdie, atingându-te de s vâr irea înfrico at i preacurat a celor dumnezei ti, de care i Îngerii se tem i dela care muli dintre Sfin i s'au tras înapoi cu evlavie; ca nu cumva, asemenea lui Zan, s te pierzi din p rerea c e ti bun.

15. Ia aminte la tine, potrivit cu cel ce a zis, s proscumide ti mai întâi totdeauna pentru p catele tale, ca chiar de s'a ivit mai 'nainte în tine vreo înti-n ciune din pricina neputin ii, s fie ars de focul

dumnezeesc. Căci astfel te vei putea preface, ca un vas al alegerii de bun slujb, curat și vrednic de o astfel de jertfă, în firea argintului și a aurului, chiar dacă au fost în tine părți de lemn sau de pământ, numai să-ți cântăci pe Dumnezeu cu îndrăznirea și să-ți ai plecat asupra ta. Fiindcă acolo unde Dumnezeu e gata spre ascultare, nu mai e nicio piedecă pentru prefacerea ta.

16. Gânde-te-te că te-ai învrednicit de o cinste întocmai cu a Îngerilor și sângue-te-te să rămâi nepătat în treapta în care ai fost chemat, prin toată virtutea și curăția. Ții pe Luceafărul care a căzut, din ce era ce s'ar fi cut, din pricina mândriei. Să nu părăsești tu acestea, închipuindu-ți lucruri mari despre tine. Socote-te-te pe tine pământ și cenușă și lepădătură și plângi pururea, ca să te învrednicești de împărăția dumnezească și să fii chemat la rudenie de neînțeleasă iubire de oameni și de neîntăit bunătate a lui Dumnezeu, prin mânguirea sfintelor înfricoșate Taine.

17. Cel preoțit trebuie să se curească de toate patimile, dar mai ales de curvie și de pomenirea răului și să nu aibă nici măcar vreo închipuire simplă, dacă nu vrea să se apropie de trupul împăratesc schimonosit sau cu funingine pe față, și de aceea să fie urât și gros.

18. Să te atingi de cele sfinte cu conștiință în lăbit prin curăție, ca un sfânt, după ce te-ai înlăbit mai înainte prin iroaie de lacrimi mai mult decât zăpada, arătând prin albirea îngerească din afară, frumusețea din untru a sufletului. Și ia seama să nu fi plin numai de predaniile dela oameni în sfârșita și vârstire a celor dumnezeiești, ci să ai și harul care să-ți facă înțelese în chip ascuns și tainic cele mai înalte.

19. Dacă iubești nestricăciunea și nemurirea, primește-te cu credință, cu sfială și evlavie, de viață făcătoarele și nestricăcioasele Taine, dorind și plecarea de aici, ca unul ce te-ai desvârșit prin credință. Iar dacă te temi de moarte, încă nu te-ai împreunat prin dragoste cu Hristos, pe Care te-ai învrednicit să-L jertfești cu mâinile tale și cu al Căruia trup te-ai săturat. Căci dacă s'ar fi întâmplat aceasta, te-ai sărgui să te duci acolo unde este Cel iubit, ne mai punând niciun preț pe viață și pe trup.

20. Făcându-te jertfitor al trupului lui Dumnezeu și părtaș de el prin împărtășire, te-ai îndatorat să te împreuni cu El și în asemănarea morții Lui, ne mai trăind încă, ci Celui ce s'ar stăginit și a murit pentru tine, cum zice Apostolul. Iar dacă viețuiești cu patimă trupului și lumii, gândește-te că să ajungi prin moarte, la pedeapsa cea fără de moarte, de nu te vei opri de bunăvoie înainte de moarte de la jertfa cea fără de sânge. Dar mulți din cei ce săvârșesc aici cele sfinte cu nevrednicie, fiind răpiți fără de veste de moarte, au fost trimiși la judecata de acolo.

21. Un preot oarecare ce era totodată și monah, având faimă de evlavie și fiind cinstit de mulți pentru arătarea cea din afară, dar în untru, pe ascuns, aflându-se desfrânat și întinat, săvârșind odată dumnezeiasca și sfânta slujbă, când s'a apropiat de cântarea Heruvicului, plecându-și grumazul, ca de obicei, înaintea sfintei Mese și cetind: „Nimenia nu este vrednic”... s'a aflat dintr'odată mort, părându-l sufletul într-o înfrățire ca aceasta.¹

22. Nimic nu este mai de trebuință și mai de folos decât cuvântul drept și decât cunoștința. Căci de aici vine frica de Dumnezeu și dorul după El.

¹ Până aici se vorbește în special despre preoți (cap. 13—21).

Iar din acestea, cea dintâi cur e te prin evlavie i sfial , iar cel lat des vâr e te prin deprinderea lumin toare i prin dreapta socoteal i face mintea s c l toreasc pe culmi, prin înalta suire i vedere. Dar f r fric este cu neputin min ii s ajung la dragostea dumnezeesc i prin ea s sboare spre cele n d jduite i s se odihneasc în ele.

23. Deci vino i ascult de mine, cel ce dore ti aprins i f r ov ire mântuirea. Alearg pân ce vei primi, c utând cu încordare, cerând neîncetat i b tând cu r bdare, pân ce vei dobândi, împlântând ca temelie neclintit credin a tare i smerenia. Atunci vei primi ceea ce dore ti, nu când vei primi numai iertarea p catelor, ci când nu te vei mai speria, nici nu te vei mai teme de r scoala vreunei patimi, desp r indu-te f r fric i cu îndr znire de trup.

24. Caut s prime ti deplin încredin are cu multe lacrimi, dar nu înainte de moarte, dac e ti smerit la cuget, ca nu cumva pe urm , f cându-te f r grij , s fii cu dispre , ci atunci când te afli aproape de sfâr it. Îns f r s socote ti sfâr itul sigur, ca nu cumva încrezându-te s fii batjocorit de înalta p rere de sine i s nu dobânde ti ceea ce dore ti, prinzându-te tocmai atunci vremea n d jduit [cândnu te a tep i]. C ci atunci unde vei merge nenorocitul, f r arvun i f r încredin area neîndoioas , care mântue te i care se d prin Duhul?

25 Dac dore ti nep timirea îndumnezeitoare, afl mai întâi ceea ce dore ti prin ascultare i smerenie, ca nu cumva umblând pe alt cale, s - i pricinue ti doar osteneli. Iar nep timirea a dobândit-o nu cel ce uneori este sup rat de patimi, iar alteori e lini tit i se odihne te, ci cel ce neconținut se desf - teaz întru nep timire, r mânând nemi cat chiar când

sunt de fa pricinile patimilor; dar mai ales cel ce nu p time te nici fa de gândurile acestora.

26. Când iese sufletul din trup, vr jma ul vine asupra lui cu obr znicie, luptându-se i osândindu-l i f cându-se un pârl amarnic i înfrico at pentru gre eli. Dar sufletul iubitor de Dumnezeu, chiar dac a fost mai nainte r nit adeseori de multe p cate, nu se însp imânt de repezirile i de amenin rile aceluia, ci mai vârtos se înt re te întru Domnul i sboar cu bucurie, încurajat de sfintele Puteri cari îl c l uzesc i îngr dit de lumina credin ii, strigând cu mult îndr zneal vicleanului: Ce este ie i nou , fugarule din cer i slug viclean ? Nu tu ai st pâuirea peste noi, c ci Hristos Fiul lui Dumnezeu are st pâuirea peste noi i peste toi. Lui I-am p c tuit, Lui îi vom i r spunde, având z log al milostivirii Lui fa de noi i al mântuirii noastre, cinstita Lui cruce. Iar tu fugi departe de noi, pierz torule. C ci nimic nu este ie i slugilor lui Hristos. Zicând acestea sufletul cu îndr zneal , diavolul întoarce spatele tânguindu-se cu glas mare, neputând s stea împotriva numelui lui Hristos. Iar sufletul aflându-se deasupra, sboar asupra vr jma ului, p lmuindu-l ca pas rea numit Oxypteryx [repede sbur toare] pe corb. Dup aceasta e dus cu veselie de sfin ii Îngeri la locurile hot rîte lui, potrivit cu starea lui.

27. S nu te trag la p mânt dorul celor curg - toare, pe tine cel ce cuge i la cele cere ti. Iar dac te leag vre-o împ timire a celor p mânte ti de dânsese, e ti asemenea vulturului cu piciorul prins în la i împiedecat dela sborul în v zduh. Deci pe toate s le ai i s le socote ti ca gunoaie, în n dejdea celor mai bune. Lep dând chiar i trupul când vine vremea, urmeaz Îngerului lui Dumnezeu, care te scoate [din el].

28. Precum e cu neputin ca banul care nu are chipul împ ratului s fie a ezat în visteriile împ r - te ti, împreun cu cei obi nui i, a a este cu neputin s primeasc cineva arvuna fericirii de acolo f r drept cuno tin i nep timire, i s plece cu îndr znire i cu încredin are din cele de aici spre cele n d jduite i s fie a ezat împreun cu cei ale i. Iar cuno tin numesc nu în elepciunea, ci tirea ne- în el toare despre Dumnezeu i despre cele dumneze- zee ti, prin cari iubitorul de Dumnezeu se înal spre îndumnezeire cu harul Duhului, f r s fie tras de patimi în jos.

29. Chiar dac ai îndeplini toat f ptuirea, s nu te încrezi în tine, socotind c ai ajuns la nep timire, i s nu petreci în lume f r grij ; ca nu cumva, înc r- cându-te cu întip riri de patimi de aici, s - i fie grea retragerea din ea. Ci c l uzindu-te pururea de fric , ai grij de firea ta schimb cioas i nestatornic . Dep rteaz -te cu în elepciune de pricinile patimilor. C ci nep timirea statornicit la culme, nu se afl decât în cei ce au ajuns la dragoste des vâr it i prin con- templare neîntrerupt s'au ridicat deasupra celor su- puse sim urilor i au dep it trupul smereniei. De ace tia nu se mai atinge v paia patimilor, c ci a fost t iat de glasul Domnului, pentru faptul c ace tia s'au preschimbat întru nestic ciune.

30. Nu pofti nep timirea înainte de vreme, ca s nu p e ti ceea ce a p it cel dintâi zidit, împ rt idu-se f r vreme de pomul cuno tin ii.¹ Ci lucrând cu r b- dare prin înfrânare cuprinz toare i prin cerere st - ruitoare i p zind prin dispre uire de sine i prin smerenie des vâr it cele înf ptuite, a teapt dup

¹ Ca i la Sf. Maxim M rturisitorul i la Sf. Grigorie Palama, g sim si la Teognost ideea c gustarea din pomul cuno tin ii n'a fost oprit pentru totdeauna, ci numai pân la maturizarea moral a lui Adam.

acestea, la vreme bine rânduit , harul nep timirii, ca pe un liman de odihn , dup mult furtun i tulburare. C ci nu este nedrept Dumnezeu, ca s nu le deschid , când trebue, u a nep timirii, celor ce au umblat drept.

31. Mergi la pu in tatea i nimicnicia furnicii, o lene ule i neiscusitule, i înva dela ea, c nu are lips de bun t ile [virtu ile] noastre, Dumnezeu cel f r lipsuri i prea plin, ci d rue te din bel ug i mântue te prin har, pe to i cei ce voesc aceasta cu mul umire, de i prime te cu iubire de oameni lucrarea cea dup putere. Deci dac te ostene ti ca un datornic pentru bun t ile cari i s'au dat mai 'nainte de c tre El, bine faci i aproape î i este dumnezeiasca mil . Dar dac socote ti c -L faci pe Dumnezeu dator pentru bun t ile pe cari crezi c le s vâ r e ti, te-ai r t cit dela calea cea dreapt . C ci cum ar fi dator Binef c -torul? Totu i alearg a a ca un n imit i înaintând câte pu in, vei lua, prin mila lui Dumnezeu, ceea ce cau i.

32. Vrei s -i ar t i alt cale de mântuire, sau mai bine de nep timire? Sile te pe Ziditorul în rug ciuni cu toat puterea, ca s nu r mâi f r lucrul c utat, luându- i totdeauna ca mijlocitoare spre El toate Puterile cere ti i pe to i Sfin ii, împreun cu Preacurata i Maica lui Dumnezeu. Iar nep timire nu cere, fiind nevrednic de acest dar; ci cere mântuirea cu încordare i vei lua împreun cu ea i nep timirea. C ci una se aseam n cu argintul, iar cealalt cu aurul curat. S ai i lucrarea ascuns , care sluje te în chip deosebit lui Dumnezeu, i cuvintele unor taine ascunse c tr el, cari te îndumnezeesc, întrucât prin ele se îndulce te i se apleac Dumnezeu.

33. Lupt -te s iai arvuna mântuirii în chip ascuns înl untrul inimii tale, cu o încredin are neîn-

doelnic , ca s nu afli în vremea ie irii tulburare i spaim nea teptat . i atunci ai luat, când nu mai ai inima osândindu-te pentru lipsuri i con tiin a în epându-te pentru sup r ri; când s'a domesticit s lb t cia patimilor fiar în tine, cu harul lui Dumnezeu; când îi isvoresc lacrimile de mâng ere i mintea se roag curat i neîmpr tiat; i când prime ti cu bucurie i cu inima preg tit moartea cea înfrico at , de care fug cei mul i.

34. Cuvintele vie ii ve nice, pe cari le-a m rturisit verhovnicul Apostolilor c le are Dumnezeu Cuvântul, sunt ra iunile celor f cute de El, pe cari cel ce le prime te tainic dela El, ca un neîntinat, a dobândit înc de aici, deodat cu ele, via a ve nic i arvuna Duhului i n dejdea neru inat a mântuirii. Dar nu se învrednice te de acestea cel ce pre ue te mai mult trupul decât sufletul i e împ timit i legat de cele p mâte ti.

35. Cuvânt tor nu este cel ce are puțin a cuvântului vorbit, c ci aceasta o are tot omul, ci cel ce prin puterea ra iunii caut s afle urmele lui Dumnezeu. Dar ceea ce este fiin a Celui mai presus de fiin , nu va afla nicidecum. C ci acesta este un lucru cu neputin întregei firi. Ci Îl va cunoa te din în elepciunea ziditoare a lucrurilor, din purtarea de grij , din îndrumarea, inerea la un loc, cârmuirea i susinerea lor. Prin acestea se afl i oarecum se vede minunatul me ter, în chipul în care zidarul se vede din lucrul mâinilor sale.

36. Nu vei dobândi neaverea cum trebue, f r nep timire, nici nep timirea, f r dragoste, nici pe aceasta, f r temere i rug ciune curat . Nici pe acestea f r credin i negrij , prin cari într'aripându-se mintea lap d cugetul ce caut în jos i sboar spre cele înalte i de sus, c utându- i pe St pânul ei.

37. P ze te cur ia ca lumina ochilor, ca s te faci biserica lui Dumnezeu i cas preaiubit . C ci este cu neputin s te apropii de Dumnezeu f r neprih nire. Iar pe aceasta o na te dorul de Dumnezeu, neîmp timirea i fuga de lume. i o p ze te smerita cugetare, înfrânarea, rug ciunea neconținut , contemplarea duhovniceasc i lacrimile st ruitoare, împreun cu nemânierea. Iar frumuse ea dreptei socoteli, f r nep timire, nu o vei dobândi.

38. Nimenea s nu te în ele, frate, c f r sfinenie, cum zice Apostolul, vei vedea pe Dumnezeu. C ci Domnul cel mai presus de toat cur ia, nu prime te s se arate celui necurat. Precum este nevrednic de El cel ce iube te pe tat l sau pe mama sa mai mult decât pe El, sau pe fiica i pe fiul s u, a a i cel ce iube te orice altceva din cele vremelnice i p mântete ti. Cu atât mai mult cel ce pre ue te mai mult p catul cel urât i puturos, decât dragostea Domnului. C ci Dumnezeu lap d pe cel ce nu se întoarce dela întin ciune, fiindc „nu va mo teni stric ciunea, nestic ciunea”.

39. Nu te vei învrednici de dragostea dumnezeasc f r cuno tin , nici de aceasta f r credin . Dar credin numesc nu pe cea simpl , ci pe cea care se na te în noi din lucrarea virtu ilor. Iar de str pungere a adev rat a inimii te vei învrednici atunci, când ve tejind prin înfrânare, priveghiere, rug ciune i smerenie, pl cerea cea în scut a trupului, te vei r stigni împreun cu Iisus, ne mai tr ind p tima , ci vie uind Duhului dumnezeesc i umblând întru n dejdea mo tenirii celei de sus.

40. Strig c tr Dumnezeu: „În aceasta am cunoscut c m'ai voit pe mine, c nu se va bucura vr jma ul meu de mine”, st pânindu-m i muncindu-m pân în sfâr it prin patimi. Ci m'ai r pit mai'nainte

de moarte din mâna lui, i mai învrednicit a vie ui duhovnice te dup bun pl cerea Ta, ca prin sfâr it bun s m înf i ezi mântuit Scaunului T u, ducând de aici arvuna mântuirii i încredin area neîndoelnic ; ca s nu m aflu tulburat i nepreg tit în vremea ie irii, încât s socotesc de nesuportat n cazul i mai amarnic i mai r u decât moartea îns i i decât muncile.

41. Credin a i n dejdea nu sunt ni te lucruri simple i întâmpl toare. Ci credin a are nevoie de un suflet tare, iar n dejdea, de o socotin i de o inim dreapt . C ci cum va crede cineva cu u urin în cele ce nu se v d, f r har? i cum va n d jdui în lucrurile viitoare neînvederate, de nu va avea prin cur ie vreo experien a darurilor Domnului, prin cari prime te adevierirea acelora, ca a unora ce sunt de fa ? Deci pentru amândou este nevoie de virtute, dar i de înrâurirea i de ajutorul lui Dumnezeu, pe cari dac nu le avem, în zadar ne ostenim

42. Virtutea adev rat are ca rod sau cuno tin a sau nep timirea, sau i amândou acestea. Iar de nu, de art a fost i mincinoas , ceea ce ni s'a p rut nou virtute. C ci de-ar fi fost adev rat , s'ar fi împodobit i cu roade, nu numai cu frunze. Dar a a, umblând s i atrag , fie pl cerea dela oameni, fie pl cerea proprie, sau altceva din cele ce nu plac lui Dumnezeu, este mincinoas i neiubitoare de Dumnezeu. Noi îns , cari ne-am îndreptat lucrarea, vom dobândi f r îndoial , spre folosul nostru, i harul Bunului Dumnezeu, care aduce, când trebue i cât trebue, i cuno tin a i nep timirea.

43. P trunde gândurile vr jma ului cu lumina harului i aruncându-te înaintea lui Dumnezeu cu plâns, veste te neputin a ta. ine-te pe tine de nimic, chiar dac te-ar convinge în el torul s - i pari c e ti ceva.

Nu cere nici încununarea cu niscai daruri, decât dac sunt pricinuitoare de mântuire i p zitoare ale smeritei cuget ri. Cere îns cuno tin a care nu îngâmf , ca pricin a cuno tin ii de Dumnezeu, i roag -te s nu fii st pânit pân la sfâr it de patimi, ca de ni te tirani, ci s te desfaci de trup întru nep timire, sau mai mult smerenie, ca s p tîme ti împreun cu cei ce gre esc.

44. Precum nu se poate sbura la cele înalte i în v zduh f r aripi, a a nu se poate ajunge la cele n d jduite f r încredin are neîndoelnic înc de aici. Iar încredin area vine din des vâr ita smerenie a cugetului i din harul Duhului Sfânt în cei împ ca i deplin cu Dumnezeu, în cari se afl desigur i nep timirea, fie în parte, fie mai deplin, pe m sura împ c rii i cur ie. Iar cei ce se despart altfel de trup, ca unii ce sunt înc în iarna patimilor, sau Sâmb ta [adic în nelucrarea virtu ilor], se vor afla sub judecat i cercetare, ca ni te vinova i, la vremea r spl tirii.

45. Mântuindu-te în dar, mul ume te Mântuitorului Dumnezeu. Iar de vrei s aduci i daruri, adu-I din sufletul t u v duvit, cu recuno tin , cei doi b nu i, adic smerenia i dragostea. i tiu bine c le va primi pe acestea mai mult decât mul imea virtu ilor aruncate de mul i în vistieria mântuirii. F când a a, chiar de vei avea trebuin ca Laz r de înviere, dup ce ai fost omorît de patimi, trimite-le pe acestea, ca pe ni te surori bune, ca mijlocitoare c tre El i vei dobândi f r îndoial ceea ce cau i.

46. Dobândind f ptuirea, înc nu te vei putea apropia numai prin ea de nep timire, ca s te rogi curat i neîmpr tiat, de nu vor veni în minte i vederile [contempla iile] duhovnice ti ale cuno tin ii lumin toare i ale în elegerii lucrurilor. Numai intr'ari-

pat i luminat de acestea, mintea e în l at în în-tregime de dragostea [erosul] rug ciunii adev rate, sburând întins spre luminile înrudite ale cetelor ne-trupe ti de sus, i de acolo e dus , pe cât e cu pu-tin , spre marea lumin , cea în trei str luciri, a Treimii dumnezeie ti.

47. Nu vom fi pedepsi i i osândi i în veacul ce va s vie pentru c am p c tuit, odat ce am primit o fire nestatornic i schimb cioas . Ci fiindc , p -c tuind, nu ne-am poc it, nici nu ne-am întors dela calea cea rea spre Domnul, dup ce-am primit pu-tere i vreme pentru poc in , ca s ar t m i mai mult c dumnezeirea e bun i nu, dimpotriv , p ti-ma , ca una ce pedepse te i se mânie. Dar El pe-depse te p catul i nu pe noi. C ci El este în afar de orice patim i pedeaps , de i se zice c se con-formeaz faptelor i dispozi iilor noastre, întorcând fiec ruia dup valoarea celor f cute în via .

48. Clintindu-te dintr'o stare mai bun , nu te tur-bura, ci îndrepteaz -te, alergând mai degrab la starea dinainte, cu întristare i mâhnire i cu mult învinuire de sine, ba i cu mult v rsare de lacrimi întru frân-gerea duhului. Ie ind prin acestea din c derea ce i s'a întâmplat, vei veni în valea bucuriei mântuitoare, înt rindu-te de aici înainte cu toat puterea, ca nu cumva, mâniind iar i pe Judec tor, s fie trebuin de lacrimi i n caz pentru împ carea Lui, sau, de nu se va întâmpla aceasta aici, s fii pedepsit cu sigu-ran în veacul ce va s vie.

Despre preo ie

49. Iar i ne este cuvântul despre cinstita preo ie, ca ceea ce are trebuin de demnitate i cur ie îngereasc i, dup acestea, de mai mult înt rire

i neprih nire decât înainte. C ci dac cel întinat poate s se cur easc întrucâtva, cel curat cum se va mai întina, decât doar dac vrem s amestec m întunerecul cu lumina i putoarea cu mirosul? Dar f când a a va fi vai nou i vom mo teni pierzania, ca ni te furi de cele sfinte, asemenea lui Anania i Safira.

50. Învrednicindu-te s te sui la treapta cereasc a preo iei celei întocmai cu Îngerii, printr'o mic cur ire, te-ai f cut din vas al pierzării i netrebnic, vas al alegerii i de bun slujb Domnului, asemenea lui Pavel. Deci p streaz neprih nit cinstea de care te-ai învrednicit, p zind darul dumnezeesc ca lumina ochilor, ca nu cumva, spurcându-te din neluare aminte, s fii aruncat dela în lime în pr - pastie i cu anevoe s afli întoarcere.

51. În elege ca un om cuminte, c Dumnezeu f când pe cineva drept, nu este cine s -l osândeasc . i dac fiind chemat, ai intrat la harul mai presus de lume al dumnezeii tei preo ii, s nu mai fii îngrijat de via a de mai nainte, dac ai avut vreo pat , c ci prin Dumnezeu i prin îndreptarea ta, s'a cur it. Ci s te sârgue ti i s veghezi dup aceea, cas nu înegre ti harul. F când a a, chiar dac s'ar îndoi cineva nebune te de lucrarea ta cea sfânt pentru cele dinainte, va auzi glasul dumnezeesc ce zice: „Ceea cea cur it Dumnezeu, tu s nu spurci”.

52. U oar este demnitatea preo iei i jugul blând, dar când se prime te i când e purtat dup cuviin ; i când nu se cump r harul Duhului dumnezeesc. Dar când se cump r cu sânguin ome neasc i cu dar stric cios ceea ce nu trebuie s se negu toreasc i chemarea nu mai e de sus, sarcina este foarte grea, ca una ce e purtat f r vrednicie i peste putere. Iar jugul este foarte aspru i

roade grumazul i puterea celui ce-l duce," de nu-l pune jos, pân -l va slei i zdrobi cu des vâr ire.

53. Luând jugul preo iei cu îndr zneal , îndreapt -ti c ile tale i tae drept cuvântul adev rului,¹ lucrându- i prin ea, cu fric i cu cutremur, mântuirea ta. C ci Dumnezeuul nostru este foc arz tor i dac te atingi de el, fiind aur sau argint, s nu te temi c vei arde, cum nu s'au temut nici tinerii din Babilon de foc. Dar dac e ti de iarb sau de pae, materii u or de aprins, ca unul ce ai cuget p mântesc, tremur c vei fi ars de focul ceresc, de nu vei fugi, ca Lot de urgie, prin dep rtare de Tainele prea înfrico ate, sau de nu sunt niscai sc deri prea mici ce vin din neputin , cele cari sunt arse de acest foc dumnezeesc în prea sfânta slujb , încât tu însuti s r mâi nears i nev t mat de foc, ca g -tejele acelea slabe ale rugului.

54. Dac nu po i s te desfaci de deprinderea p tima a curgerii de s mân , din pricina obi nuinții îndelungate, cum cutezi, nenorocitul, s te apropii de cele pe cari nici îngerii nu le ating? Deci sau tremur i stai departe de aci înainte de slujba dumnezească i a a vei câ tiga îndurarea lui Dumnezeu, sau a teapt -te s cazi cu urgie, ca un nesim it i ca un neîndreptat, în mâinile Dumnezeuului celui viu, care nu te va cru a cu iubire de oameni, ci te va pedepsi f r mil , fiindc ai cutezat cu neru inare s intri la nunta împ r teasc cu sufletul i cu haina întinat , de i nu e ti vrednic nici m car de intrare, dar înc de a ezare.

55. Am cunoscut un preot care îndr znea s s vâr easc cele dumnezei ti cu nevrednicie, ca

1 μ : tov) « , dup traducerea din Liturghierul românesc: drept îndrepteaza (ciople te) cuvântul adev rului. i preotul are această datorie, numai episcopul.

unul ce c zuse în patima curviei. Acesta c zu mai întâi într'o boală grea i de nevindecat, i se apropia de moarte. După ce f cu totul pentru t m duirea boalei, dar nu folosi nimic, ci boala se întindea i mai tare, veni la conștiința c are s moară din pricină c a slujit cele sfinte cu nevrednicie. Drept aceea oprindu-se îndată cu jurământ dela sfânta Liturgie, a urmat de grab i t m duirea, încât nici urmă de boală n'a mai rămas în el.

56. Luminat este treapta i haina preoției, dar numai dacă are i sufletul împreună strălucind întru untru, prin curție. Dacă se întinează din neatenție, iar conștiința, care mîrturisește despre urînie, e disprețuit, lumina se face întunec i pricina întunecului i a focului venic, de nu cumva, p r -sind această cale p r p stioasă pe amândou p r ile, ne abatem pe alta, care s ne duc prin virtute i smerenie, f r primejdie, în Împ r ia lui Dumnezeu.

57. Mântuirea se câștigă prin umilință i virtute, nu prin slăvit preoției, care cere o vieuire întocmai cu a Îngerilor. Deci său f -te nepăsător ca Îngerii, petrecând afară de lume i de trup cu cugetul, i a a p e te pe această scară cerească, sau recunoscându-i neputința, teme-te de înălțime, ca de una ce pricinuește mare cădere celor ce nu sunt în stare să rămân pe ea, i alege vieuirea iubită de mulți, care apropie de Dumnezeu nu mai puțin ca aceea. Căci întru aceasta, chiar dacă i s'ar întâmpla să cazi, uoar îi va fi iar i ridicarea prin căință, cu mila i cu harul lui Dumnezeu.

58. Trupul i sângele nu vor moțeni Împ r ia lui Dumnezeu. Iar tu împ r tindu-te de trupul i sângele lui Dumnezeu, cum nu te faci un trup cu El i nu te străbaie de sângele Lui, având de pe acum, întru Împ r ia Cerurilor, că ești încă împrejmuit

de patimile, trupului și ale sângelui? Mă tem că nu va rămâne în tine Duhul lui Dumnezeu, ca unul ce e ti trupesc, și vei fi tăiat în două la vremea judecii, luându-se dela tine cinstita preoție, ca dela unul ce e ti nevrednic de asemenea har.

59. Nefiind înaintea ochilor tăi frica lui Dumnezeu, socotești că e un lucru simplu să sâvârșești cele sfinte cu nevrednicie, amăgit de iubirea de sine și închipuindu-ți pe Dumnezeu bun. Aceasta auză și timit-o și Datan și Aviron odinioară, până ce i-a înghițit pământul. Temându-te de aceasta și înfricoșându-te de Cel de care trebuie să-ți fie frică, cugetă la merita lucrului și sau sâvârșești cu vrednicie și curăție, ca să nu zici întocmai ca un Înger, lucrul dumnezeu-tei preoții, sau oprește-te, ca un om chibzuit, dela slujba înfricoșată, ca nu cumva, disprețuind aceasta și nesocotindu-ți conștiința care te muștră, să zici cu durere atunci, când vei fi osândit, și când toate se vor judeca și îndrepta: „Frica de care m'am temut, a venit peste mine”, și „aceea ce mă înfricoșă, mi s'a întâmplat mie”.

60. Adu mai întâi pentru tine, cu trezvie și cu durere, întru zdrobirea inimii și cu lacrimi, jertfa cea sfântă și mântuitoare de lume, spre ispășire. Cum pe cine vei avea ca să-l doar de tine asemenea ție și să aducă jertfă pentru tine, după moartea ta? De aceea luându-o înainte cu gândul, ca un chibzuit la minte, înmormântează-te pe tine de pe acumă și pomenește-te de mai înainte, punând înaintea lui Dumnezeu pe Sfânta Masă, înseși Sfintele ca mijlocire pentru mântuire, aducându-ți aminte prin aceasta de junghierea Lui cea de bunăvoie și de oameni iubitoare.

61. Sufletul care se desparte de trup, plin de încredințare () i-l desbracă pe acesta ca pe-o

hain , încearc o bucurie negrit i net lm cit . C ci dobândind acum cele n d jduite, îl lap d pe acesta f r întristare, îndreptându-se cu pace spre Îngerul luminos i vesel care vine din în lime, i str b tând f r piedec împreun cu acela v zduhul, nev t mat câtu i de pu in de duhurile r ut ii, ci suindu-se cu bucurie i cu îndr zneal i cu graiuri de mul umire, pân va ajunge s se poat închina F c torului i de acolo s primeasc hot rîrea de-a se rânduî cu cei asemenea i de aceea i m sur în virtute, pân la învierea cea de ob te.

62. Î i spun un cuvânt str in, i nu te minuna: Chiar dac nu ai dobândit nep timirea, pentru obi nuin ele cari poate te st pânesc, dac te afli în vremea ie irii în adâncul smereniei, te vei în la, nu mai pu in ca cel f r patim , mai presus de nourî. C ci de i comoara celor nep timitori s'a adunat din toate virtu ile, piatra pre ioas a smereniei e mai de pre decât toate. Ea nu prilejue te numai împ care dela Dumnezeu celui ce o are, ci i intrare împreun cu cei ale i în loca urile de nunt ale Împ r iei Sale

63. Primind isp ire de p cate dela Dumnezeu, sl ve te pe Cel ce nu ine minte r ul i nu se r zbun , asigurându-te dinspre gre alele cu voia, din toat puterea. C ci de i este isp ire i pentru ele, pân la moarte, prin poc in a de fiecare zi, dar te ar i nemul umitor, dac p c tue ti cu u urin întru cuno tin . Alungând câinele desn dejdii cu piatra bunei n d jduiri, i cerând totdeauna cu îndr znire i cu st ruin , i se vor ierta multele p cate, ca îndatorat, s iube ti i tu mult în veacul ce va s vie, pe Cel împreun p timitor i prea bun.

64. Când, lucrat de harul dumnezeesc, te afli înaintea lui Dumnezeu întru rug ciunea cu lacrimi, pr v le te-te la p mânt, întinzându-te în semnul crucii

i, lovindu- i capul, cere deslegarea de aici, ca pe o eliberare de stric ciune i înstr inare de ispite. Îns nu dup cum voe ti tu, ci dup cum i se pare lui Dumnezeu i când i cum vrea El. Iar plecarea de aici o dore ti i o iube ti atunci când ai plecat deodată cu lacrimile spre Domnul, în abisul smereniei, încât te-ai f cut f r grij în v paia dorului i în rug ciune. Dar mai rabzi amânarea deocamdat , Dumnezeu prev zând ceva mai bun. Cere deci cu silire i cu jur mânt, f r s hot r ti data, f când, zicând, cerce- tând i negu torind orice, ca s nu cazi dela dum- nezeu.

65. Fiind purt tor de trup, nu încerca s isco- de ti cum sunt cele inteligibile, chiar dac partea mintal a sufletului tinde spre acelea prin cur ie. C ci pân ce partea netrupeasc , legat de suflare i de sânge, nu se va desface de grosime i nu va fi în cele inteligibile, nu va putea cugeta i în elege cum tebuie acelea. Prin urmare, preg tindu-te s ie i din materie, ca dintr'un al doilea pân-tece întunecat al mamei, c tre cele nemateriale i luminoase, bucur -te sl vind pe Binef c torul care ne trece prin moarte spre cele n d jduite. i veghiaz pururea pentru dracii necinstitori cari dau târcoale în jurul nostru i unel- tesc împotriva cinstei noastre i p zesc cu viclenie c lcâiul nostru, adic s vâr irea vie ii. Tremur pân la ie ire, necunoscându- i viitorul i neavându-l sigur, ca unul ce e ti zidit schimb cios i nestatornic, din pricina voii slobode.

66. Când vr jma ul simte c sufletul nostru a ajuns la mari m suri ale virtu ii, ne întâmpin cu is- pite s lbatice i înfrico ate. Aceast stare ne-o cu- noa te el din cuvintele rug ciunii i din ridicarea mai presus de perechea material : trupul i sim urile. i atunci cu atâtă pism ne ispite te urîtorul de oameni,

încât ne face s ne scârbim chiar i de via . Dar nu tie, de ertul, câtor bun t i ni se face pricinuitor, f cându-ne în chipul acesta cere ti prin r bdare i împletind mai str lucite cununile noastre.

67. Nu este alt lupt mai mare decât a neprih nirii i a fecioriei. Chiar i îngerii se minuneaz de cel ce cinste te nenuntirea, care se încununeaz nu mai pu în ca Mucenicii. C ci cel ce, legat fiind cu trupul i cu sângele, se str due te s imite neconținut viața nematerial a celor netrupe ti, prin cur ie, de câte osteneli i sudori nu are trebuin ? Atât de mare i de înalt este cu adev rat această virtute, încât pu în lipse te ca s -i par cu neputin , ca fiind mai presus de fire, dac nu ar ajuta Dumnezeu de sus, înt rind neputin a firii i proptind putreziciunea ei i u urând-o în oarecare chip, ca s se ridice dela p mânt, prin dragoste de Dumnezeu i prin n dejdea bun t ilor celor g tite ei.

68. Trupul umplut de must prin multa b utur i prin mult somn, e mare piedec spre neprih nire. Iar neprih nirea adev rat r mâne nemi cat i în fa a n lucirilor din somn. C ci alergarea min ii c tre ele este o dovad c poart înc în adânc boala patimii. Iar dac se învrednice te prin har s vorbeasc cu Dumnezeu în somn f r de trup, înseamn c patimele s'au lini tit i ea r mâne neatins i paznic treaz al sufletului i al trupului, ca un câne care veghiaz asupra lupilor ce stau la pând , nel sându-se înelat de ei.

69. Î i spun un cuvânt str in, i s nu te minunezi. Este între Dumnezeu i suflet o tain , ce se s vâr e te într'ascuns. Dar este a m surilor celor mai înalte, a cur iei, a dragostei i a credin ii de s vâr ite. Când omul, împ cat la culme, se une te cu Dumnezeu prin apropiere deplin , în rug ciune

i vedere neîncetat [c ci prin acestea Ilie încue cerul cu secet i arde cu foc ceresc jertfa, iar Moise taie marea i biruie te prin întinderea mâinilor pe Amalic, i Iona se mântue te din chit i din adânc, fiindc sila aduce pe Dumnezeu cel prea iubitor de oameni, ori unde vrea], învrednicindu-se de El, m car c este în trup, a covâr it m sura stric - ciunii care-l spune mor ii, a teptând moartea ca pe un somn obi nuit, care-l transport dulce spre cele n d jduite.

Despre preo ie

Cutremurându-te de patimile Domnului i de umilirea [chenoza] lui Dumnezeu Cuvântul pentru noi, dar i de jertfa i de amestecarea în noi a trupului i a sângelui celui de via f c tor i dumnezeesc, de cari ne-am învrednicit nu numai s ne împ rt im, ci i s le slujim, umile te-te pe tine ca o oaie de junghiere, socotind pe toi ca fiind într'adev r mai presus de tine i sile te-te s nu r ne ti con tiin a cuiva, cu nesocotin . Iar f r de sfînie, s nu cu-tezi a te atinge de cele sfinte, ca s nu fii ars ca iarba de focul dumnezeesc, sau s te tope ti ca ceara i s fii pierdut.

71. De vei s vâr i cum trebuie slujba dumnezeasc , cîstit i înfrico at , i nu te va mustra con tiin a pentru nimic, s - i n d jdue ti mântuirea din aceasta. C ci folosul de aci îi va fi mai presus de toat lucrarea i vederea [contemplarea]. Iar de nu vei face a a, tu însu i vei vedea. i mai bine este, f r îndoial , s te dep rtezi, prin recunoa terea neputin ei tale, de în l imea preo iei, decât s te ii cu nedes vâr ire i cu necur ie de ea, i p rînd multora c te afli la în l ime, s zaci ca un stârv vrednic de plîns i de nevrednicie.

72. Slujba cinstitei preoii i puterea ei de împ care i înduplecare a lui Dumnezeu, atât de mult întrece orice psalmodie i orice rug ciune, cât soarele stelele. C ci pe însu i Unul n scut Îl jertfim, Îl punem înaintea i-L aducem spre împ care, pe Cel junghiat în dar pentru p c to i, din iubirea de oameni. i nu numai pentru iertarea p catelor, ci i pentru cele ce ne rug m spre folosul nostru, dac nu ne este con tiin a întinat . i trupul unit cu Dumnezeirea, arde ca un c rbune aprins toat materia f r delegilor i lumineaz inimile celor ce se apropie cu credin . Asemenea i dumnezeescul i cinstitul sânge spal i cur e te, mai mult decât orice isop, toat pata i întin ciunea, celor ce îndr znesc s se apropie de cele Sfinte cât pot de cur i, dac s'ar mai fi întâmplat s r mân ceva.

73. Nu se jertfe te trupul cel în l at al lui Dumnezeu Cuvântul, coborîndu-se din cer, ci cum a zis oarecare dintre Sfin i, îns i pâinea i vinul se prefac în trupul i sângele lui Hristos, prin slujirea tainic cu credin , cu fric , cu dor i cu evlavie, a celor ce s'au învrednicit de dumnezeiasca preo ie, primind schimbarea din acelea în acestea, prin lucrarea i venirea Preasfântului Duh; nu f cându-se alt trup decât acela al Domnului, ci pref cându-se în acela, nestric cios i nu stric cios aflându-se. De cât cur ie i sfin enie nu are deci trebuin preotul, ca s ating trupul dumnezeesc, i de cât îndr znire, ca s fie mijlocitor între Dumnezeu i oameni i s primeasc în jurul s u împreun rug toare, deodat cu Preasfânta i de Dumnezeu N sc toarea, toate puterile cere ti ale Îngerilor i pe to i Sfin ii din veac? Mie mi se pare c precum are trebuin de o vrednicie îngereasc sau arhangheleasc , a a are i de o familiaritate îngereasc cu Dumnezeu.

74. Trebuie să-ți însemni deci, o Pisinie, că de aceea stau Sfintele descoperite înaintea noastră, după Simbolul credinței, pe Sfânta Masă, având să fie sfințiți, ca și cum s'ar ruga în oarecare chip pentru cei ce le aduc și ar striga cu graiuri negritice. Cel ce locuiește în ceruri. Căci Acela privind, nu trece cu vederea și văzând, nu-ți întoarce privirea, amintindu-ți umilirea [chenoza] cea de bunăvoie pentru popoii și coborîrea negrită și junghierea cea de oameni iubitoare. Fiindcă nu îndreptăți fiind noi, ne-a dăruit prețul de răscumpărare și mântuirea prin patimile Sale, Bunul și răbdătorul de rău, că popoii fiind, ne-a mântuit și ne-a Chemat iarși la Sine.

75. Chiar dacă poți grijă de rugăciunea curată, care uneori mințea nematerial cu Dumnezeu, în chip nematerial, și ai ajuns să vezi că într-o oglindă odihna care te așteaptă după sfârșitul vieții de aici, ca unul ce ai primit arvuna Duhului și ai dobândit Împărăția Cerurilor în untru, într-o toată simțirea și încredințarea, să nu suferi a te slobozi din trup fără prețințarea morții, ci roagă-te cu dinadinsul pentru aceasta și fii cu bunădejde că vei dobândi-o aproape de sfârșit, deși va fi de folos. Dar pregătește-te pentru ea neîncetat, lepădând toată frica, că străbătând văzduhul și scăpând de duhurile răutății, cu îndrăzneală și fără temere să ajungi în untrul bolilor cerești, unindu-te cu cetele îngerești și adăugându-te la alele și dăruindu-le din veac și privind, pe cât este cu puțin, Dumnezeirea. Iar dacă nu, să cunoști barem bunățile de sub ea și pe Cuvântul lui Dumnezeu, răspândind razele mai presus de ceruri, pe Cel închinat cu o singură închinare împreună cu trupul Său neprihănit, deodată cu Tatăl și cu Duhul, de care toate oastea cerească și de care toți Sfinții. Amin.

Ilie Ecdicul

Filocalia greacă¹ publică sub numele lui Ilie Presbiterul și Ecdicul o scriere intitulată „Antologie de sentințe de-aile filosofilor strădălnici”.² În Patrologia greacă a lui Migne, tom. 90 (col. 1401—1461) aceea scriere cu titlul „Alte capete” e dat sub numele Sf. Maxim Marturisitorul, fiind luat din ediția scrierilor Sf. Maxim publicată de Combefis, Paris 1675. Textul din Filocalia greacă a fost publicat și în tom. 127 al Patrologiei gr. a lui Migne, cu o traducere fragmentară a lui Pontanus (col. 1128—1176).³ Astfel aceea scriere o avem publicată în Migne de două ori, fiind atribuit de fiecare dată altui autor și socotindu-se ca două scrieri diferite.

Mai nou Th. M. Disdier a rezolvat această problemă, stabilind că textele publicate în P. G. 90 și P. G. 127 (din Filocalia) nu sunt două scrieri deosebite ce provin de la doi autori, ci sunt una și aceea scriere și ea este a lui Ilie Ecdicul.⁴ El a arătat cum din 36 codici manuscrise, cari cuprind această scriere, 23 o atribuie Ilie Ecdicul, altele nu indică nici un autor, altele i-o atribuie lui Ioan Carpațiul și numai câteva i-o atribuie Sf. Maxim și acestea

1 Ed. I, Veneția 1782, p. 529—548; ed. II, vol. I, Atena 1893, p. 375-391.

2

μ

3 "

. Traducerea lui Pontanus e din 1603, când a fost publicată ca apendice la trad. operei Sf. Simion Noul Teolog (Ingolstadt. 1603) sub titlul: *Ex Elie Presbyteri et defensoris sententiarum florilegio florilegium*.

4 Elie L'Eodicos et Ies , attribuees a saint Maxime le «onietsear eti Jean de Carpathos, în *Echos d'Orient* 1932 (Jan-Mars, p. 17—51).

sunt toate mai noul, dela sec. 12 încoace. Codicii manuscri i cari cuprind opera Sf. Maxim dinainte de sec. 12 nu cuprind aceast scriere, iar Fotie, care în veacul 9 ne-a l sat un inventar al scrierilor Sf. Maxim, nu pomene te nici el de aceast scriere.

Disdier aduce, i criterii interne, cari ar ar ta c scrierea aceasta e mai nou decât scrierile Sf. Maxim, indicând o spiritualitate mai sistematic i mai nuan at i tr dând influin a scri-sului Sf. Simion Noul Teolog din v. 11. Dup Disdier, autorul trebuie s fie un anume Ilie, care a fost pe rând avocat, monach i preot, i care a fost contemporan cu Ilie II, Mitropolitul Cretei dela sfâr itul veacului 11 i începutul veacului 12. N'a fost însu i Mitropolitul Ilie II, care a comentat pe Grigorie de Nazianz i Scara lui Ioan Sc rarul,¹ c ci acesta era o personalitate bine cunoscut, nu un „oarecare avocat” (), cum îi zic unele manuscrise autorului acestei scrieri. Nu se tie de-a fost i el din Creta. Manuscrisele nu spun nimic în privin a aceasta.

Iat câteva din deosebirile între Sf. Maxim i Ilie Ecdicul, remarcate de Disdier: Amândoi cunosc împ rirea sufletului ra ional () în partea poftitoare (μ), partea irascibil (μ) i partea cuget toare (). Dar pe când la Sf. Maxim pofta i iu imea (μ μ) sunt puterile pasionale sau partea pasional (μ , μ) la Ilie Ecdicul ele sunt puterile vitale i partea p c tuitoare (μ i μ μ). Purificarea lor duce, dup Sf. Maxim, la nep timire (), condi ia pentru cunoa tere (), contemplarea duhovniceasc (μ) i teologie încoronat de îndumnezeire (). Dup Ilie totul se încoroneaz prin simplitate (), o categorie scump Sf. Simion Noul Teolog.

La Sf. Maxim fazele principale ale vie ii duhovnice ti sunt: F ptuirea (), contempla ia () i teologia. La Ilie teo-

¹ O tire c el a comentat Scara o avem în cod. Hierosolymitanus 66 din v. 12. la f. 162, într'o noti din v. 14.

logia lipse te. În schimb avem fazele: f ptuitorul (), mijlociul (μ) i contemplativul ().

Via a activ are la Ilie unele momente în plus fa de Sf. Maxim. Dup acesta via a activ urc pe scara a apte virtu i; cre- din a, frica, înfrânarea, r bdarea, n dejdea, nep timirea i iubirea. La Ilie întâlnim unele virtu i deosebite, cari apar întâi la Sinai i i apoi sunt primite de Sf. Simion Noul Teolog: t cerea (), postul, rug ciunea, aten iunea (). Mila () are la Ilie un rol pe care nu-l are la Sf. Maxim. La Ilie nu întâlnim ideea de chip i asem nare. În schimb la el întâlnim rug ciunea de un singur cuvânt a Sinai ilor (μ), care nu e la Sf. Maxim.

Peste tot în spiritualitatea lui Ilie e pu in mai accentuat elementul de sim ire, de tr ire, de practicitate duhovniceasc .

Totu i e departe de-a atinge în privin a aceasta nivelul scrisului Sf. Simion. Ea oscileaz între specula ie abstract i tr ire, predominând totu i abstrac iunea. De aceea e probabil ca autorul ei s fi tr it înainte de Sf. Simion, c ci cele câteva elemente de sim ire ale ei circulau la Sinai i înc din v. VII. În stilul i în preocup rile ei, această scriere e foarte înrudit cu scrisul Sf. Maxim. Mai înrudit cu mult ca de scrisul Sinai ilor.

În ce prive te titlul scrierii, unii din codicii cari o atribue Sf. Maxim îi spun simplu "Capete" (), sau „Alte capete" (). Se vede c vre-un copist scriindu-le dup celalalte scrieri de sentin e ale Sf. Maxim — ca s - i fac un codice de sentin e — a l sat la început locul pentru titlu gol, apoi a uitat s - l completeze i un copist sau un cetitor ulterior a socotit c sunt i ele ale Sf. Maxim i le-a zis simplu tot: Capete, sau Alte capete ale Sf. Maxim.

Unele din manuscrisele cari atribue scrierea lui Ilie Ecdicul, îi dau îns titlul din Filocalia, de unde rezult c probabil însu i autorul i-a dat acest titlu. Dar câte un manuscris folose te ca titlu niscăi cuvinte din vreunul din cele patru distichuri iambice, cari sunt puse în fruntea celor patru sec iuni ale scrierii. (De pild cod. Vindob. 274 îi spune: Izvor curg tor=

primele două cuvinte din primul distich; cod. Moscv. 424 folosește ca titlu și cele două cuvinte din distichul al treilea).

Adeseori fiecare din cele patru secțiuni are un titlu propriu. Astfel prima secțiune se numește: Capete 3 =

(Vindob. 315); a doua: Despre rugăciune, sau Capete despre rugăciune (, sau); a treia: Capete gnostice (); a patra: Capete practice și contemplative, sau Despre fapte și contemplație.¹ Titlurile secțiunilor reproduc sau dezvoltă un cuvânt din distichul cu care începe respectiva secțiune.

În general lucrarea este împărțită în patru secțiuni. Fiecare secțiune este introdusă printr-un distich. Împărțirea trebuie să derive chiar de la autor. Distichurile au suferit oarecare modificări. A la distichul al treilea a fost completat prin versetul:

(Se întunecă iar, scufundându-se în patimă). În ediția Combefis, publicată în P. G. 90, distichul primei secțiuni este completat cu două versuri care consacră atribuirea scrierii Sf. Maxim.

Aceste distichuri indică natura secțiunii care urmează.

Prima secțiune se referă în noțiuni și sfaturi generale de ascetism. Fiecare capitol este urmat de unul explicativ, ca un fel de scolie. A doua tratează exclusiv despre rugăciune, a treia despre contemplația naturală și mai ales spirituală. A patra este un fel de recapitulare a primelor trei secțiuni, deși intenția era să se trateze în ea despre raportul între fapte și contemplație. S-ar putea ca secțiunea aceasta să fi fost o operă aparte, cum o dă cod. Moscv. 426.

Numărul total al capetelor variază în diferiți codici. Unul d. 237, altul 239, unele 240, altele 241, altele 244, unul 245, altul 250, altele 251. Ed. Combefis (P. G. 90) d. 243, iar Nicodim Aghioritul (Filocalia greacă) 248.

¹ Textul din Filocalia greacă are pentru secțiunea III titlul: roo
(= Alăceluia , gnostice; iar pentru secțiunea patra: ,
= Alăceluia , practice și contemplative.

În general prima sec iune cuprinde dela 77 la 80 capete, a doua 30 sau 31, a treia 32, a patra dela 104 la 108 capete.

Comparând cele dou edi iuni (Combefis în P. G. 90 i Nicodim Aghioritul în Filocalia greac), plus traducerea fragmentar a lui Pontanus — ce-a avut în fa un al treilea codice — Disdier deduce c textul prim a avut 248 capete, cifr care nu mai e furnizat de nici un manuscris.¹ Între ed. Combefis i Nicodim, Disdier a g sit 464 diferen e, cele mai multe ortografice. Uneori e mai bun textul lui Combefis, dar adeseori e de preferat textul lui Nicodim. Noi vom urma în traducere, în privin a capetelor, rectific rile lui Disdier, aranjând nume-rotarea potrivit cu ele.

1 Iat cum ajunge Disdier la aceast cifr : Prima sec iune are la Combefis 77 capete, In Filocalia greac 79. Dar o confruntare minu ioas d 79 capete. Cap. I din Combefis formeaz cap. II i III din Filocalia greac . Aci trebuie acceptat împr iirea Filocaliei, care are pentru ea i manuscrisul dela baza trad. lui Pontanus, ca i progresiunea de idei. Astfel coregem pe Combefis cap. II in cap. II i II bis. Cap. III din Combefis cor spunde cu cap. IV, XI i XII din Filocalie. Dar aci e just Combefis, înt rit de Pontanus i de cod. Atheniensis 517. Impr tierea acestui cap in Filocalia e illogic . Filocalia, la rândul ei, blocheaz in cap. V, cap. IV i V din Combefis; iar in cap. VII, cap. VII i VIII din Combefis. Aci iar e mai logic Combefis, înt rit de Pontanus i Atheniensis. Combefis n'are cap. 76 al lui Nicodim. Aci e just Nicodim. Astfel 77 capete Combefis+II bis+LXXVI Nicodim=79 capete.

79 cap. Nicodim—XI i XII+V bis i VII bis=79 capete.

Sec iunea. II are i la Nicodim i la Combefis 30 cap., in loc de 31 ca in majoritatea manuscriselor. Filocalia n'are cap. 83 al lui Combefis (μ), dar în schimb împarte în dou cap, 91 al lui Combefis, ob-inând cap. 92 i 93,

A treia sec iune are în Combefis 30 capete (cu numerotare în continuare), in Filocalia 32 (începând numerotarea dela 1). Cifra din Filocalia e ceanormal , fiind indicat de aproape toate manuscrisele. Deci trebuie s . complet m pe Combefis cu Filocalia, intercalând între capetele 125 i 126 ale lui Combefis, cap. 19 din Filocalia (μ μ) si între cap. 130—131, cap. 25 din Filocalia (iv)).

A patra sec iune are la Combefis 106 capete (cu numerotare in continuare), iar la Nicodim 107 (cu numerotare ce continu cele 32 capete ale sec iunii a treia). Se va completa Combefis, intercalându-se între cap. 153—154, cap. 49 al lui Nicodim (μ)).

Culegere din sentin ele inteleptilor str dalnici , intoc-
mita de str dania si osteneala celui mai mic presbiter
si avocat (ecdic)

ILIE

I

Capete morale

Vei afla aci, de vei cerceta cu st ruin ,
ofântân dincare izvor teorou degândurimorale

1. Nici un cre tin care crede drept în Dumnezeu
nu trebuie s fie f r grij , ci s a tepte totdeauna
ispita, ca atunci când va veni s nu se mire i s
nu se tulbure, ci s rabde cu mul umire osteneala
necazului i s în eleag ceea ce zice, cântând cu
Proorocul: Cearc -m Doamne i m ispite te".¹
C ci nu a zis: „Certarea ta m'a r pus", ci „m'a în-
dreptat pân la sfâr it".²

2. Începutul virtu ilor e frica de Dumnezeu, iar
sfâr itul, dragostea [dorul] Lui.

3. Începutul [principiul] a tot binele este ra iunea
f ptuitoare i fapta ra ional . De aceea nici fapta
f r ra iune nu este bun , nici ra iunea care se dea-
p n f r fapt .

1 Ps. 25, 2.

2 Ps. 17, 36.

4. Fapta¹ trupului este postul i privegherea; a gurii, psalmodia, rug ciunea i t cerea, mai de pre decât cuvântul. Fapta mâinilor e ceea ce se face de c tre ele f r murmur; iar a picioarelor, drumul str b tut de ele, dela prima porunc . Fapta sufletului e înfrânarea s vâr it cu simplitate i simplitatea cu înfrânare; iar a min ii, rug ciunea în contempla ie i contempla ia în rug ciune.

5. Tuturor virtu ilor acestora le premerge mila i adev rul, a c ror road e smerenia i darul deosebirii [dreapta socoteal] care, dup P rin i, vine din aceea i f r de care nici aceea nu- i va putea vedea marginea ei.

6. F ptuirea, care necinste te jugul ra iunii, e ca o vac ce r t ce te încoace i încolo în jurul celor nefolositoare. Iar ra iunea, care lap d vestmintele cinstite ale f ptuirii, nu e cu bun cuviin , chiar dac se preface la p rere c e a a.

7. Sufletul b rb tesc, inând aprinse, ca o femeie, toat via a ei, f ptuirea i contempla ia, ca pe dou sfe nice, face cele cuvenite. Iar cel dedat pl cerilor, le face pe cele dimpotriv .

8. Nu ajunge sufletului, spre des vâr ita izb vire din p cat, reaua p timire de bun voe, de nu se va desface de el i prin focul celei f r de voe.

9. C ci sufletul, asemenea unei s bii, de nu va trece prin foc i prin ap , adic prin osteneli de bun voe i f r de voe, nu se va p stra nev t mat de loviturile celor ce vin asupra lui.

10. Precum pricinile mai generale ale ispitelor de bun voe sunt trei: s n tatea, bog ia i renumele, a a i ale celor f r de voe sunt trei: pagubele, batjocurile i boalele. Unora le sunt acestea spre zidire, iar altora spre surpare.

1 Activitatea, f ptuirea.

11. De suflet e legat pofta i întristarea; iar de trup, pl cerea i durerea. i pricina durerii e pl - cerea;¹ c ci voind s fugim de sim irea ap s toare a durerii, alerg m la pl cere. Iar a întrist rii e pofta.

12. Virtuosul are binele înl untrul inimii; iubitorul de slav de art îl are în cugetare.² R ul, îns , sânguitorul îl are la suprafa ; iar iubitorul de pl - cere, în adânc.

13. Cel ce ur te r ul, se mi c rar i f r st - ruin în el. Dar cel ce e lipit de pricinile lui, mai des i mai cu st ruin .

14. Cei ce nu se gândesc la poc in , p c tuesc necontentit. Iar cei ce p c tuesc f r s vrea, sunt porni i spre poc in , dar pricina ei nu e a a de deas .

15. Sim irea i con tiin a s se înso easc cu cuvântul rostit, pentruc Cuvântul dumnezeesc care a zis c se va afla în mijlocul lor,³ s nu fie ru inat de obr znicia sau lipsa de m sur a celor spuse sau f cute.

16. Cel ce nu- i vat m sufletul prin fapte, înc nu i-l p streaz neîntinat i prin cuvinte. Nici cel ce-l p ze te de acestea, nu e sigur c nu l-a întinat prin gânduri. C ci p c tuirea este întreit .

17. Nu vei putea s vezi fa a virtu ii, pân mai cuge i cu pl cere la cea a p catului. Iar urît îi va p rea a doua, când vei pofti gustarea celei dintâi i vei înstreina vederea chipului acesteia.

18. Dracii r sboesc sufletul mai ales prin gânduri, nu prin lucruri. C ci lucrurile în ele însele sunt

1 Propozi ia aceasta e numai în P. G. 90. Dar se pare c trebuie s fie altfel; „pricina pl cerii e durerea”. Numai a a e în acord cu ce urmeaz .

2 Cugetarea e la suprafa ; inima în adâncul fiin ii.

3 Mai. 18, 20.

necesare.¹ i pricina lucrurilor este auzul i vederea. Îns al gândurilor, obi nuin a i dracii.

19. P catul sufletului se întinde în trei ramuri: în fapte, în cuvinte i în gânduri. Iar bunul nep c - tuirii în ase. C ci trebuie s p zim f r gre al cele cinci sim uri i cuvântul rostit. Cel ce nu p c tue te în acestea „e b rbat des vâr it, în stare s - i înfrâ- neze i m dularele trupului”.²

20. Partea nera ional a sufletului se împarte în ase, adic în cele cinci sim uri i în cuvântul rostit. Acesta, când e nep tima , se împarte împreun cu cel p tima în chip neîmp r it.³ Dar când se afl p tima , prime te întip rirea p catului aceluia.

21. Nici trupul nu se poate cur i f r post i priveghere; nici sufletul, f r mil i adev r. Dar nici mintea f r vorbirea cu Dumnezeu i f r vederea Lui. Acestea sunt perechile cele mai însem- nate în aceste lucruri.

22. Sufletul împrejmuit de virtu ile pomenite, î i are cet uia sa, care este r bdarea, necl tinat de ispite. „Întru r bdarea voastr ve i dobândi sufletele voastre”, zice Scriptura.⁴ Dar dac lucrurile stau altfel, se clatin în tremur turi de spaim , chiar la sgomotele de departe, întocmai ca o cetate f r ziduri.

23. Nu to i câ i sunt pruden i în ale cuvântului, sunt i în ale gândului. Nici to i câ i sunt în ale gân- dului, se vor afla i în ale sim irii dinafar . C ci de i pe to i îi are birnici sim irea, dar nu to i îi pl - tesc la fel birul. Din simplitate cei mai mul i nu tiu s o cinsteasc a a cum cere ea.

1 Lucrurile în ele însele fiind necesare, nu sunt primejdioase sufletului, decât când se adaug la ele gândurile aduse de draci.

2 Iacob 3, 2.

3 Cuvântul celui f r de p cat comunic cu al celui p c tos f r s comunice în p cat.

4 Lc. 21, 10.

24. Pruden a fiind neîmp r it dup fire, poate fi t iat în deosebite p r i. C ci unuia i s'a dat mai mult, altuia mai pu in din ea. Aceasta pân ce crescând virtutea f ptuitoare i având crescute la m sura ei i virtu ile generale, împline te binele cuvenit al fiec rei virtu i. C ci cei mai mul i dup lipsurile vie ii lucr toare, î i primesc i partea de pruden .

25. În cele dup fire pu ini se vor afla pruden i; dar în cele protivnice firii, mul i. C ci de frica acestora, golindu- i toat pruden a fireasc , pu in pruden i în cele dup fire. Cel mai mult î i ocup mintea cu cele de prisos, cari nu sunt prin fire vrednice de laud .

26. Vremea i m sura sunt comesenii t cerii cu bun rost. Iar materia osp ului este adev rul. Venind în vremea lui asupra sufletului c l torit, tat l minciunii nu g se te nimic din cele ce caut .

27. Milostiv cu adev rat nu e cel ce d de bun voe cele de prisos, ci cel ce las cele de trebuin neap rat celor ce le r pesc.

28. Unii câ tig cu bog ia material pe cea nematerial , prin rânduile milosteniei. Iar ceilal i o pierd cu cea nematerial pe cea material , ajungând la sim irea celei ce nu are sfâr it.

29. Fiec ruia îi este pl cut s se îmbog easc în cele bune, dar îl întristeaz pe cel ce s'a îmbog it dup Dumnezeu, s nu i se îng due cât mai mult s se desf teze de aceast bog ie.

30. S n tatea i se pare sufletului c este înafar , iar boala se ascunde în untru, în adâncul sim irii. Deci dac trebue ca boala s fie scoas afar prin secerea mustr rilor, iar s n tatea s fie adus în untru prin înoirea min ii, este nebun cel ce lap d mustr rile i nu se ru ineaz s zac totdeauna în bolni a nesim irii.

31. Nu te înt rîta împotriva celui ce te operează f r voe, ci c utînd la izb virea de durere, plînge-te pe tine i ferice te-l pe cel ce i s'a f cut pricina acestui folos, prin iconomia lui Dumnezeu.

32. S nu nesocote ti boala ta, ca s nu i se fac i mai cumplit , ci prin leacurile i mai aspre ale ostenelii izb ve te-te de ea, tu cel ce por i grij de s n tatea sufletului.

33. Nu te feri dinaintea celui ce te love te cînd trebuie, ci apropie-te de el i-i va ar ta cît e de mare r ul ce se ascunde de sim irea ta, i vei mânca mîncarea dulce a s n t ii, dup ce ai mistuit pe cea nepl cut a am r ciunii.

34. Pe cît sim i durerile, pe atît s te bucuri de cel ce i le scoate la iveal prin muștr ri. C ci el i se face pricin de cur ire des vîr it , f r de care mintea nu poate petrece în locul curat al rug ciunii.

35. Cel muștrat trebuie sau s tac , sau s se apere cu blînde e în fa a celui ce-l învinue te; nu ca s - i sus în cel muștrat ale sale, ci ca s ridice, poate pe cel ce s'a poticnit, muștrînd din ne tiin .

36. Cel ce se poc e te în fa a celui ce s'a sup rat pe dreptate, înainte de a fi chemat de acela, nu se p gube te cu nimic din ceea ce i se cuvine în urma poc in ii. Iar cel ce se poc e te dup ce e chemat, pierde jum tate din câ tig. Câ tig tot ce s'a rînduit, cel ce niciodat nu iese din tov r ie pentru întristarea ce i se face. Dar i se adaug i plat pe deasupra, cel ce î i ia, în toate, gre ala asupra sa.

37. Nici cel trufa la cugetare nu-i cunoa te sc derile sale, nici cel smerit la cugetare, bun t ile [virtu ile] sale. Pe cel dintîi îl în al o ne tiin rea; pe cel de al doilea, una pl cut lui Dumnezeu.

38. Cel mîndru nu vrea s se m soare în cele bune, cu cei deopotriv în cinste. Iar în cele dimpo-

triv , comparându-se cu cei ce îl întrec, sc derea lui i-o socote te suportabil .

39. Mustrarea face sufletul tare, iar lauda îl face mole it i lene spre cele bune.

40. Temelia [substan a] bog iei e aurul; a virtu ii, smerenia. Precum deci cel lipsit de aur este s rac, chiar dac nu pare celor dinafar , a a f r smerenie, nevoitorul nu va fi virtuos.

41. Precum negustorul f r aur nu e negustor, chiar dac este foarte destoinic în negustorie; a a nici nevoitorul f r smerita cugetare, nu se va afla în st pâניה dulce ilor virtu ii, chiar dac s'ar încrede foarte mult în pruden a sa.

42. Cel ce se urc în smerita cugetare, coboar mai jos decât cugetul s u. Dar se sue mai sus, cel ce nu o are pe aceea. Acesta nu rabd s se m - soare de bun voe cu cei mai mici. De aceea î i arat întristarea pentru ne ederea în fruntea mesei.¹

43. Bine este nevoitorului s cugete c e mai mic decât lucrarea lui, dar s fac lucruri mai mari decât frica lui. C ci astfel se va afla cinstit la oameni i lucr tor neru inat lui Dumnezeu.²

44. Cel ce se teme s nu se vad str in de cei ce vor edea în c mara de nunt , trebue sau s împlineasc toate poruncile lui Dumnezeu, sau s se in cu toat puterea de una, de smerita cugetare.

45. Amestec înfrânarea cu simplitatea i însoe te adev rul cu smerita cugetare, i te vei vedea ezând la mas cu dreptatea, cu care ca la o mas dore te s se adune oricare alt virtute.

46. F r smerita cugetare, adev rul este orb. De aceea se folose te i de împotrivire, ca de-o c l uz , pentru a se rezema în ea când se ostene te pentru ceva, dar nu afl decât înt ritura inerii minte a r ului.

¹ Luca 14, 7; 20, 46.

² II Timotei 2, 15.

47. Moravul cel bun m rturise te despre frumuse ea virtu ii; iar mi carea cump nit a m dularelor, despre un suflet pa nic.

48. Primul bine este a nu gre i în nimic; al doilea a nu ascunde de ru ine gre ala ta, nici a te f li cu ea. Ci mai bine s te smere ti i s te învinov e ti tu însuti împreun cu cel ce te învinov e te i s prime ti cu bucurie certarea. Neîntâmplându-se aceasta, totce aduci lui Dumnezeu e f r valoare.

49. Pe lâng reaua p timire de bun voe, trebuie primit i cea f r de voe, adic cea dela draci, din pagubele suferite i din boale. C ci cel ce nu le prime te pe acestea, ci se scârbe te de ele, e asemenea celui ce vrea s - i m nânce pâinea nu i cu sare, ci numai cu miere. Acesta nu are totdeauna pl cerea ca tovar , dar e totdeauna vecin cu s turarea [cu plictiseala].

50. Cel ce spal haina rupt a aproapelui cu cuvinte dumnezeie ti, sau o coase prin daruri, arat ca unul care, st pân fiind, îmbrac înf i are de slug . Dar s ia seama cel ce face aceasta, ca nu cumva, nef când-o ca o slug , s - i piard , deodat cu plata sa, i cinstea puterii de st pân care i se cuvine, pentru slav de art .

51. Precum credin a este temelia celor n d jduite;¹ a a este chibzuin a temelia sufletului; iar smerenia, a virtu ii. Dar e de mirat cum cele desvâr ite prin ele însele, se fac nedes vâr ite f r cele întâmpl toare [f r accidente].

52. „Domnul, zice, va p zi intrarea ta i ie irea ta”,² adic a mânc rilor i a cuvintelor, prin înfrânare. C ci cel ce e cu înfrânare la intrarea si ie irea mânc rilor i a cuvintelor, scap de pofta

1 Evrei 11, 1.

2 Psalm 120, S.

ochilor i- i împlânze te mânia care vine din lipsa r sufl rii. C ci înainte de toate de acestea trebuie s aib grij i s se sânguiasc în tot chipul nevoitorul. Fiindc prin ele se împuternice te via a lucr toare i prin ele se înt re te cea contemplativ .

53. Unii au mult grij de intrarea mânc rilor, dar se poart cu nep sare fat de ie irea cuvintelor. Unii ca ace tia „nu tiu s scoat mânia din inim i pofta din trup", cum zice Ecclesiastul,¹ prin ceea ce obi nuie te Duhul înoitor s zideasc inima curat .

54. Neprisosirea mânc rilor st în cantitatea mai mic a desf t rii; iar lipsa de sc dere a cuvintelor, în calitatea mai bun a t cerii.

55. Cur -ti r runchii cu focul nes tur rii de mânc ri i probeaz - i inima cu înfrânarea dela cuvinte; i vei avea în slujba celor bune atât pofta cât i iu imea.

56. Pl cerea celor de sub pânzece scade în cei ce se nevoesc, trupul pierzându- i vigoarea, dar mai r mâne cea a gâtlejului, în cel ce n'a ajuns s o pedepseasc precum se cuvine. Trebuie s te sile ti, a adar, s înl turi necinstea urm rilor, stingând pricina, ca nu cumva aflându-te acolo str in de virtutea înfrân rii, s fii acoperit deru ine.

57. Ascetul trebuie s tie când i cu ce mânc ri trebuie s - i hr neasc trupul ca du man; când s -l mâng e ca prieten; i când s -l îngrijeasc ca bolnav; ca nu cumva, prin neb gare de seam , cele ale du -manului s le socoteasc ale prietenului, iar cele ale prietenului, s le pun în seama du manului, iar ale acestuia iar i s le socoteasc ale bolnavului. C ci la vremea ispitei, îl va r zboi fiecare, dup ce a dat sminteal fiec ruia.

1 Ecclesiastul 11, 10.

58. Când cel ce se hrănește, socotește mai de pre hrana decât desfătarea, harul lacrimilor venind la el începe să-l mângâie și să-l facă să uite de orice alt plăcere, ca una ce e copleșită de plăcerea neasemnat mai mare a acestora.

59. Celui ce se lărgăște și s'au oprit lacrimile. Dar îi izvorăște celui ce iubăște calea strâmtă.

60. Nici plăcerea, nici dreptul nu e în afară de întristare. Dar cel dintâi, fiindcă n'a plăcut cu totul răul; iar cel de al doilea, fiindcă n'a atins încă desvârșirea [binele adevărat].

61. Rugăciunea și tăcerea sunt virtuți cari atâră de noi, prin puterea noastră. Iar postul și priveghierea sunt virtuți cari nu atâră de noi, ci, de cele mai multe ori, de temperamentul trupului. Deci nevoitorul trebuie să se îndeletnicească cu ceea ce este mai ușor.

62. Răbdarea e casa rugăciunii, căci e înut în ea. Iar smerenia e materia ei, căci se hrănește din ea.

63. Cel ce nu răbdă în osteneală,¹ nu va fi cinstit cu laude; iar cel ce înainte de-a primi plăcerea vede durerea, va scăpa de amară ciunea ei.

64. Nu te lăsa legat de ceea ce e mic, și nu vei robi la ceea ce e mare. Căci răul mai mare nu ia ființă înaintea celui mic.

65. Căutând la cele mai mari, vei fi temut de cele mai mici. Dar vei fi disprețuit de acestea, de nu te vei gândi la acelea.

66. Nu vei putea ajunge la virtuțile mai mari, de nu vei atinge vârful celor ce-i stau în putere.

67. În cei ce stăpânește mila și adevărul, în aceia stăpânește și tot ce e plăcut lui Dumnezeu. Căci adevărul nu judecă pe nimeni fără milă; iar mila nu se îndreaptă cu iubire spre niciun om fără adevăr.

1 P. G.: Cel ce nu răbdă cuvintele.

68. Unind înfrânarea cu simplitatea, te vei face p rta de fericirea de acolo.

69. Nu vei t ia patimile cari te r zboesc, de nu vei l sa mai întâi nelucrat p mântul din care se hr - nesc.

70. Unii se sânguesc s cure e numai materia trupului, iar al ii i pe a sufletului. Cei dintâi au dobândit putere numai împotriva p catului cu fapta; ceilal i i împotriva patimei. Împotriva poftei, îns , foarte pu ini.

71. Materia rea a trupului este împ timirea [libidinozitatea];¹ a sufletului dulcea p timire [voluptatea];² iar a min ii aplecarea spre patim .³ Pe cea dintâi o caracterizeaz pip itul; pe-a doua, celelalte sim uri; iar pe cea din urm , dispozi ia contrar .

72. Voluptosul este aproape de libidinos; iar cel aplecat spre p timire, aproape de voluptos. Dar nep tima ul e departe de to i ace tia.

73. Libidinos e cel în care puterea p catului e mai tare ca ra iunea, chiar dac deocamdat nu p - c tue te; voluptuos, cel în care lucrarea p catului e mai slab ca ra iunea, chiar dac p time te în untru. Iar aplecat spre patim e cel ce e lipit mai mult prin libertate decât prin robie, de mijloace. Iar nep tima e cel ce nu cunoa te peste tot deosebirea acestora.

74. Libidinozitatea se pierde din suflet prin post i rug ciune; voluptatea, prin priveghiere i t cere; aplecarea spre patim , prin lini tire i aten ie. Iar nep timirea se na te din pomenirea lui Dumnezeu.

75. De pe buzele nep timirii curg cuvintele vie ii ve nice ca ceara de albine.⁴ Deci cine se va învrednici

1 μ . 2 . 3 .

4 Prov 6, 23 ; Cânt. 4, ; Ioan 6, 69.

s - i lipeasc buzele de buzele aceleia i s se s - l luiasc în sânul ei i s se împ rt easc de mi-reasma dulce a ve tmintelor ei, adic s se îndul-ceasc cu legile virtu ilor, cari sunt mai presus de toate aromatele cuno tin ii sensibile?

76. Desbr ca i de c ma a iubirii [trupe ti] de sine sunt, poate, mul i; de cea a iubirii de podoab , pu ini. Iar de cea a slavei de arte, care e cea din urm , sunt cei nep timitori.

77. De trupul v zut se va desbr ca tot sufletul; dar de trupul p catului, pu ini din aceia cari s'au bucurat de, pl cerile vie ii de aici.¹

78. To i se vor face din vii mor i. Dar p catului vor muri numai cei ce l-au urât pe acesta din tot sufletul.

79. Cine se va vedea pe sine desbr cat de p cat, înainte de moartea cea de ob te a trupului? i cine s'a cunoscut pe sine i firea sa, cum este, înainte de desbr carea viitoare ?

II

Capete despre rug ciune

Sufletul r nit de dragostea mirelui,
Îl une te rug ciunea cu mirele, înc de aici.

80. Sufletului ra ional, a ezat la hotarul dintre lumina sensibil i inteligibil , prin cea sensibil i s'a încredin at s vad i s fac cele ale trupului, iar prin cea inteligibil , cele ale duhului. Dar fiindc lumina inteligibil s'a întunecat, iar cea sensibil s'a f cut mai clar pentru obi nuin a dela început, nu

¹ Filocalia gr.: dar de trupul p catului, cel care s'a bucurat pu in de pl cerile vie ii de aici.

poate s priveasc deplin spre cele dumnezei ti, dac nu se une te în întregime cu lumina inteligibil , în rug ciune. Deci în chip necesar sufletul se afl la hotarul dintre întunerec i lumin , spre întunerec mi cându-se prin fapt i afec iune, spre lumin prin închipuirea cuget rii.

81. Minte p tima nu poate intra în untru por ii înguste a rug ciunii, înainte de a p r si grijile pricinuite de pofte, ci se va fr mânta mereu cu durere pe lâng pridvoarele aceleia.

82. Rug ciunea s r mân în minte, ca raza în soare. C ci f r de ea, grijile din lumea sim urilor, hoin rind ca ni te nour i f r de ap , despart mintea de str lucirea ei.

83. Puterea rug ciunii este foamea de bun voe de mânc ri. Iar puterea foamei st în a nu asculta i a nu vedea nimic din cele lume ti, dac nu e trebuin neap rat . Cel ce nu poart grij de acestea, nu a înt rit zidirea postului; iar pe a rug ciunii a f cut-o s se surpe.

84. Dac mintea nu s'a desf cut din toate ale sim urilor, nu se poate sui la în lime i nu-i poate cunoa te vrednicia [demnitatea] sa.

85. Rug ciunea, împuternicit de lacrimi, scoate afar din suflet toate gândurile cari o du m nesc; dar le aduce iar i împr tierea min ii, împuternicit de u ur tatea fa de lege. Cel ce a izgonit-o pe aceasta, a izgonit i r ul atâteapricinuitor al cutezan ii [la verb].

86. Postul e simbolul zilei, pentru c e v zut; iar rug ciunea, al nop ii, pentru c e ascuns . Deci cel ce se îndeletnice te cu amândou acestea, potrivit cu fiecare, va ajunge la cetatea vederilor, „din care a fugit durerea, întristarea i suspinarea”.¹

1 Isaia 51, 11.

87. Lucrarea duhovnicească poate să se facă în fața faptă trupului. Fericit este deci cel ce socotește lucrarea nematerială, mai bună decât fapta cea materială. Căci prin ea a împlinit lipsa faptei, trăind viața ascunsă a rugăciunii, cea adevărată lui Dumnezeu.

88. Dumnezeu-Șeful Apostolilor ne îndeamnă să răbdăm în credință, să ne bucurăm în nădejde și să stăruim în rugăciune,¹ ca să rămânem în noi bunul bucuriei. Dacă e așa, cel ce nu răbdă, nu e credincios; cel ce nu se bucură, nu e cu bună nădejde, căci a lăsat dat pricina bucuriei, rugăciunea, nestăruind în ea.

89. Dacă mintea, petrecând de la început în gânduri lumești, a căutată atâtă dragoste de ele, cât prietenie n'ar dobândi față de rugăciune, petrecând neconținut în ea? Căci în cele ce zăbovește, zice, în acelea își obișnuiește a se lărgi.

90. Precum desprinde-se de locuința sa de odinioară, mintea a uitat de strălucirea de acolo, a trebuit ea să uite iarăși de cele de aici și să alerge spre aceea, prin rugăciune.

91. Mintea se va afla față de rugăciunea care nu poate să o mângâie, ca un prunc față de sînii mamei cari s'au răcit. Iar față de cea care e altfel, ca un prunc adormit de plină cere în brațele ei.

92. „Acolo, zice, [în patul plângător al vieții virtuțioase adică, asemenea miresei din Cântare, va zice și mireasa rugăciunii, către iubitul ei] îi voi da sînii mei”,² dacă vei veni cu totul la mine.

93. Nu poate dobândi preținie față de rugăciune cel ce nu s'a lăsat dat de toată materia, afară de viața de acoperământ.³ Ieși afară din toate celelalte, cel ce vrei să fii numai cu mintea.

1 Rom 12,12

2 Cant 7,13

3 I Tim 6,8

94. Mrturia minii iubitoare de Dumnezeu este rugciunea de-un singur gând; a gândului chibzuit, este cuvântul la vreme; iar a simirii eliberate, gustul de un singur fel. Prin acestea trei se zice că se întresc cele ale sufletului.

95. Firea celui ce se roagă trebuie să se înmoaie și să se înfrigească bine, întocmai ca a copiilor, ca precum a aceloră, așa și a acestuia să-i primească ușor desvoltarea ce vine prin rugciune. Deci nu fi frgrij, cel ce dorește să se însoească cu aceasta.

96. Nu toți au același scop în rugciune, ci unul pe acesta, altul pe acela. Unul se roagă ca, dacă se poate, să fie inima lui totdeauna cu rugciunea; altul, ca să se ridice și mai sus de ea. Iar altul, ca să nu fie întrerupt de gânduri în rugciune. Dar toți se roagă, fie să fie prezenți în cele bune, fie să nu fie duși de cele rele.

97. Dacă nimenea nu rămâne nesmerit în rugciune [căci se frânge în smerenie cel ce se roagă], cel ce se poartă cu semeție în cele dinafară, nu se roagă întru smerenie.

98. Cel ce se roagă gândindu-se la vduva care a mîncat judecata împotriva asupritorului crud,¹ nu va slăbi niciodată din pricina întârzierii bunătăților făcute.

99. Nu va rămâne rugciunea în cel ce zăbovește la cele gândite în untru și la cele grăite în afară. Dar tot ea se va întoarce la cel ce le taie pe cele mai multe.

100. De nu vor străbate cuvintele rugciunii la adâncurile sufletului, nu vor fi lăuate lacrimile și se rostogolesc pe obraji feii.

¹ Lc. 18, 3,

101. Spicele vor r s ri plugarului, dac semin-ele n'au fost aruncate la suprafata p mântului [la vedere]. Iar monahului îi vor izvorî lacrimile, dac p trunde cu osteneal cuvintele rug ciunii.

102. Rug ciunea e cheia Împ r iei Cerurilor. Cel ce o are pe aceasta cum trebuie, vede bun t ile rânduite pe seama prietenilor ei. Dar cel ce nu are îndr snire în aceea, nu vede decât cele de aici.

103. Mintea, în vremea rug ciunii, nu poate zice cu îndr snire c tr Dumnezeu: „Ai rupt leg turile mele, ie îi voi aduce jertf de laud ”,¹ dac nu rupe, din dorul celor mai înalte, leg turile fricii, ale trănd viei, ale somnului mult i ale l comiei de mân-care, din cari se na te p c tuirea.

104. Cel împr tiat la rug ciune, st afar de catapeteasma dintâi. În untru ajunge cel ce o face de un singur gând.² Dar în Sfintele Sfin ilor prive te numai cel ce împreun cu pacea gândurilor [ra iu-nilor] naturale contempl cele dimprejurul fiin ii care întrece orice minte i s'a învrednicit de vreo ar tare luminoas de acolo.

105. Când sufletul, odihnindu-se de cele dinafar , se une te cu rug ciunea, atunci aceea, înconjurându-l ca o flac r , îl face întreg arz tor, a a cum face focul fierul. Sufletul este acela , dar nu mai poate fi atins de atingerile dinafar , cum nu poate fi nici fierul arz tor.

106. Fericit cel ce s'a învrednicit s se arate în via a aceasta astfel i statuia lui, prin fire de lut, i-o vede arz toare prin har.

107. Pe cei încep tori, legea rug ciunii îi apas ca un st pân aspru; dar celor înainta i ea le este ca dragostea, care împinge pe un fl mând la osp bogat.

1 Psalm 115, 17.

2 Cel concentrat adic .

108. Pe cei ce se îndeletnicesc bine cu fptuirea, rugciunea când îi umbre te ca un nour,¹ care-i ap r de gândurile arz toare, când îi rcore te cu o rou de lacrimi, ar tându-le vederi duhovnice ti.

109. Cântarea e o dulcea a chitarei, atins de cineva dinafar . Iar sufletul, dac nu-i vine în vremea rugciunii într'ajutor gr irea tainic în Duh, nu se strpunge u or. „Cci a ne ruga cum trebuie, nu tim”.² La aceasta îl duce pe cel ce se roag , Duhul.

III

Capete despre cuno tin

Mintea se lumineaz prin contemplarea cunosc toare, Ridicându-se la în lîime prin cetirea acestor cuvinte.

110. Cel ce se îndeletnice te cu cuno tin a [gnosticul] trebuie s tie c mintea lui se afl uneori în ara în elesurilor, alteori în cea a gândurilor³ i alteori în cea a sim irii. Iar când e în aceasta, se afl fie în cele cu rost, fie mai degrab în cele f r rost.

111. Neaflându-se mintea în în elesuri, se afl cu siguran în gânduri. Iar aflându-se în gânduri, nu se afl în în elesuri. Dar aflându-se în sim ire, este cu toate.

112. Prin în eles, mintea str bate spre cele inteligibile; prin gând, ra iunea, spre cele ra ionale; iar prin închipuire, sim irea, spre cele ce sunt de fptuit.

¹ Ie ire 14, 19.

²Rom. 8, 26.

³ În elesurile (μ) sunt intui iile min ii sau ale în elegerii, iar gândurile (μ) sunt conceptele ra iunii formate discursiv. In celelalte scrieri ascetice, gândurile sunt cuget rile p tima e.

113. Mintea adunându-se în ea îns i, nu mai vede nimic nici din cele ale sim irii, nici din cele ale gândului, ci min i goale i raze dumnezeie ti, izvo-rînd pace i bucurie.

114. Altceva este în elesul lucrului, altceva ra-iunea lui i altceva ceea ce cade sub sim ire. Cel dintâi este fiin a; a doua, accidentul; iar cea din urm , deosebirea obiectului.¹

115. Mintea t ind multe c i, se v de te nes tu-rat . Dar adunându-se pe una singur , a rug ciunii, înainte de a o ispr vi se arat strâmtorat , îndem-nând pe cel ce se împ rt e te de ea, s se desfac de cele din cari a ie it.

116. Mintea coborît din cele de sus, nu se va reîntoarce iar i acolo, de nu va nesocoti cu des -vâr ire cele de jos, prin îndeletnicirea cu cele dumnezeie ti.

117. Nu vei putea face sufletul s fie numai cu gândurile din jurul s u, chiar dac î i vei sili trupul s petreac în singur tate, cugetând pururea numai la tic lo ia lui. C ci numai cu vremea, din mila lui Dumnezeu, vei putea s te întorci la cinstea dintâi a obâr iei tale de ne-am bun [la demnitatea dintâi a noble ei tale].

118. Cel ce se ocup cu f ptuirea poate u or s - i supun mintea rug ciunii, iar contemplativul, rug ciunea min ii: cel dintâi retr gându- i sim irea dela chipurile v zute, iar celalalt mutându- i sufletul la ra iunile ascunse în chipuri.² Cel dintâi î i con-vinge mintea s uite³ de ra iunile trupurilor, iar ce-

1 Aceast caracterizare a în elesului, a ra iunii i a percep iei, n'am mai întâl nit-o.

2 P. G. 90: in cuvinte.

3 P. G. 90: s cugete.

lalalt, s cugete la cele netrupe ti. Iar netrupe ti sunt ra iunile trupurilor, însu irile i fiin ele lor.¹

119. Când îi vei desrobi mintea din pl cerea [voluptatea] trupurilor, banilor i mânc rilor, orice vei face i se va socoti dar curat, adus lui Dumnezeu; i i se va da în schimb s - i deschizi ochii inimii tale i s po i privi clar ra iunile² lui Dumnezeu, scrise în ea, cari vor fi socotite, de gâtlejul t u inteligibil, mai presus de miere i de cear ,³ prin dulcea a dat de ele.

120. Nu vei putea s - i ridici mintea mai sus de trupuri, de bani i de pofta mânc rilor ce nu sunt de neap rat trebuin , de nu o vei introduce în ara curat a drep ilor, în care izvor te amintirea mor ii i a lui Dumnezeu, care terge din inima p mân-teasc orice chip al poftei.

121. Nimic nu e mai înfrico at ca gândul mor ii i nimic mai minunat ca pomenirea lui Dumnezeu. C ci cea dintâi aduce întristarea mântuitoare; iar cealalt d rue te veselie. „Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu, zice Prorocul, i m'am înveselit”.⁴ Iar în e-leptul zice: „Adu- i aminte de cele din urm i nu vei p c tui”.⁵ Dar e cu neputin s o dobândeasc cineva pe cea de-a doua, pân n'a încercat ap sarea celui dintâi.

1 Activul nu mai vrea s tie peste tot de lucruri, c ci fiind nedes - vârit u or poate fi ispitit de ele. El nu mai cuget . „Î i supune mintea rug ciunii”, Contemplativul poate iar i cugeta, c ci s'a eliberat de poft . Dar întorcân-du-se la lucruri, nu se ocup cu suprafe ele lor, ci cu ra iunile lor. El nu renun la cugetare pentru rug ciune, ci ia rug ciunea în ajutorul unei cuget ri curate. „Î i supune rug ciunea min ii”.

2 legile.

3 Psalm 18, 19.

4 Psalm 76, 4.

5 Eclesiastul 7, 40.

122. Pân ce n'a v zut mintea cu fa a descoperit slava lui Dumnezeu,¹ nu poate sufletul s spun întru sim irea sa: „Iar eu m voi bucura întru Domnul,² m voi desfta întru mântuirea Lui”.³ C ci zace acoperemântul iubirii de sine peste inima lui, spre a nu i se descoperi temeliile lumii, cari sunt ra iunile f pturilor. Iar acest acoper mânt nu-l va putea ridica f r osteneli de bun voie i f r de voie.

123. Conduc torul norodului lui Israil nu poate vedea p mântul f g duin ii, care este nep timirea, dup fuga din Egipt, care este p catul cu lucrul, nici dup trecerea m rii, adic a robiei prin poft i afeciune, ci numai dup petrecerea în pustie, a ezat între faptele i mi c rile p catului, trimi ând înainte puterea sa v z toare i cercet toare.⁴

124. Cei ce ed în pustie, adic în nelucrarea patimilor, au bun t ile p mântului aceluia fericit numai din auz. Iar cei ce au privit cele din el, se în elege numai cu închipuirea sufletului, au ajuns la contempla ia celor v zute. În sfâr it, cei ce s'au învrednicit s între în el, s'au s turat cu toat sim irea de ra iunile ce curg din el ca un lapte i ca o miere, adic de cea dintâi i de cea de-a doua contempla ie.⁵

125. Cel ce are înc mi c rile naturale ale trupului, nu s'a r stignit cu Hristos; nici nu s'a îngropat cu El, cel ce târ dup sine gânduri i amintiri suflete ti.

1 II Corinteni 3, 18.

2 Psalm 9, 16.

3 Psalm 103, 34.

4 Deuteronom 2, 26; 31, 2; 34, 1.

5 Cea dintâi contempla ie numai prin vedere, e curg toare i trec toare ca laptele. A doua prin posesiune, e consistent ca mierea. Mai probabil îns c e vorba de ra iunile Providen ii i ale Judec ii, conform cap. 161.

Deci cum va învia împreun cu El unul ca acesta, spre a umbla într-o înnoirea vie ii.¹

126. Virtu ile mai cuprinz toare ale sufletului fiind trei: postul, rug ciunea i t cerea, cel ce vrea s se desfac [pu în] de rug ciune, trebuie s se odihneasc într-o oarecare contempla ie natural ; cel ce vrea s se desfac de t cere, într-o convorbire moral ; iar cel ce poste te, într'a doua mâncare d ruita.²

127. Pân ce mintea se afl în ale sale,³ p ze te asem narea, fiind bun i împreun p timitoare [mi-loas]. Iar ajungând în cele ale sim irii, dac pogoar la vreme potrivit i dup cuviin , dând i primind înv tur , înt rindu-se iar i, se întoarce la sine. Dar dac se pogoar f r rost i f r trebuin , va fi ca un general neprev z tor, care î i pierde mult din putere, luptându-se.

128. Raiul nep timirii, ascuns în noi, este icoana raiului viitor, care va primi pe cei drep i. Dar nu se vor afla afar de acela to i câ i n'au putut s ajung înl untrul acestuia.

129. Soarele sensibil nu- i trimite razele sale în casa închis ; iar cel inteligibil nu las razele sale dulci în sufletul care nu- i are sim urile închise fa de cele v zute.

130. Gnostic [cunosc tor] este cel ce- i face pogorîrile cu m re ie, iar urcu urile sufletului cusmerenie.

131. Albina dorindu-se dup livezi, î i adun de-acolo materia mierii; iar sufletul scrutând veacurile, î i adun de acolo dulcea a variat în cugetare.

1 Rom. 6, 4.

2 mâncarea pentru trup, d ruit i ea de Dumnezeu i îng duit numai în al doilea rând, după mâncarea min ii.

3 Filocalia greac : în cele dumnezeet i.

132. Cerbul care a mâncat erpi, alearg la izvoarele apelor ca să-și stingă veninul; iar sufletul rătăcit de săgețile dumnezeiești, este atras de dragostea neîncetată spre Cel ce l-a rătăcit.

133. În viața singuratică, răsar gânduri simple;¹ în viața în doi, gânduri amestecate; iar de sufletul mult suferit,² gândurile s-au departat și vin la el numai minime goale de trupuri, care îi arată, descoperindu-i, raunile Providenței și ale Judecării, ca niște temelii ale pământului.³

134. În viața în doi, bărbatul și femeia nu pot să vadă simplu, căci aceasta se va afla numai în viața singuratică, în care, pentru asemănarea în Hristos, nu se va cunoaște deosebirea între bărbat și femeie.

135. Gândurile⁴ nu sunt nici ale prorii nerăionale ale sufletului [căci nu este gând în dobitoace], nici ale celei mintale [fiindcă nu este nici în îngeri]. Căci fiind roade ale prorii raionale și folosindu-se de închipuire ca de o scară, se urcă spre minte de la simțire, vestindu-i aceleiașă cele ale acesteia, și se coboară spre simțire de la minte, punându-i acesteia înainte cele ale minții.

136. Când pătul se primejduiește ca o corabie de puhoiul lacrimilor, gândurile rele se ivesc ca unele ce ies din adânc și încearcă să-și sară în ajutor.

137. Gândurile se adună în preajma sufletului, potrivit cu starea de faptă a lui, fie că niște tâlhari de mare ce vor să-l scufunde, fie că niște vâslași ce vor să-l ajute văzându-l primejduit. Cei dintâi îl

1 Gânduri fărâșate.

2 În text este: mult suferit (), dar poate că este o

3 Ps. 17, 16. Ideea este din Sf. Maxim. Minime goale sunt îngeri.

4 Conceptele, raionamentele.

atrag la largul gândurilor necunevite, ceilal i, întorcând cârma, împing corabia la limanuri lini tite.

137. Gândul slavei de arte, fiind al aptelea, sufletul care dore te s -l lapede ca pe cel din urm , de nu va desbr ca i pe cele dinaintea lui, nu va putea s îmbrace pe al optulea, care este dup ele i pe care dumnezeescul Apostol îl nume te „locuin cereasc ”.¹ Cu aceasta se pot îmbr ca prin suspine numai cei ce s'au desbr cat pentru ea de cele materiale.

139. De rug ciunea des vâr it se pot apropia gândurile îngere ti; de cea mijlocie, cele duhovnice ti; iar de cea încep toare, cele ra ional-naturale.

140. Precum soiul bun al semin ei obi nue te s se arate prin spic, a a cur ia contempla iei se arat prin rug ciune. Cel dintâi are, spre alungarea p s rilor culeg toare de semin e, tecile cari o îngr desc ca ni te sulii; cea de-a doua, gândurile ce filosofeaz în ispite cum s le alunge pe acelea.

141. Cele v zute de suflet, pentru f ptuire, sunt argintii, ca aripile porumbului; iar cele cugetate, adic cele de dincolo de ra iune, pentru contempla ie, sunt aurii.² C ci sufletul neînfrumuse at astfel, nu poate sbura i nu se poate odihni acolo unde este locuin a tuturor celor ce se veselesc.³

1 II Cor. 5, 2.

2 Ps. 67, 14.

3 Ps. 84, 7.

III

Capete despre f ptuire i contempla ie

Aici este o livad plin de roadele,
F ptuirii i contempla iei duhovnice ti

142. S'a poruncit odinioar celor vechi s aduc pârga ariei i a râ ni ei la templu.¹ Iar acum noi trebuie s aducem lui Dumnezeu, ca pârg a vie ii lucr toare, înfrânarea i adev rul, i a virtu ii contemplative, dragostea i rug ciunea. Prin acelea t iem pornirile poftei nera ionale i ale iu imii; prin acestea, gândurile de arte i uneltirile din ele.²

143. Încep tura vie ii lucr toare este înfrânarea i adev rul; mijlocul, neprih nirea i smerita cugtare; iar sfâr itul, pacea gândurilor i sfin irea trupului.

144. F ptuirea st nu în a face simplu cele bune, ci i în a le face cum trebuie, s vâr itorul hot rînd dela sine vremea i m sura pentru cele ce trebuesc f cute.

145. Contempla ia st nu numai în a privi trupurile cum sunt, ci i ra iunile lor spre ce caut .

146. Nici f ptuirea nu e ferm f r contempla ie, nici contempla ia nu e adev rat f r f ptuire. C ci i f ptuirea trebuie s fie ra ional , dar i contempla ia, f ptuitoare; ca prin cea dintâi, p catul s fie f r de putere, iar prin cea de-a doua, virtutea s fie tare în voirea bun t ii.

1 Ie ire 22, 23, 25.

2 Filocalia : Uneltirile dela aproapele.

147. Întâia celor ce se îndeletnicesc cu fptuirea, este omorîrea patimilor; iar a celor ce se îndeletnicesc cu cunoştinţa, este contemplarea virtuţilor.

148. Precum e materia fără de formă, a a e fptuirea fără de contemplaţie; iar precum ochiul se vede din faţă, a a contemplaţia din fptuire.

149. În stadionul virtuţii fptuitoare, mulţi aleargă. Dar numai unul ia cununa; cel ce doreşte să ajungă la sfârşitul ei prin contemplaţie.

150. Cel ce se îndeletniceşte cu fptuirea, bea în rugăciune bucură străpungerii, dar contemplativul se îmbată din paharul cel mai tare.¹ Cel dintâi filosofoază în cele ale firii. Celălalt se uită pe sine în rugăciune.

151. Celui ce se îndeletniceşte cu fptuirea nu i se îngustează stăruie mult în contemplarea duhovnicească. Căci se simte că unul ce e găzduit de cineva îi pleacă repede din casa aceluia.

152. Cei ce se îndeletnicesc cu fptuirea, într-o vreme se roagă, ca sub nişte porţi, sub poruncile lui Dumnezeu; contemplativii într-o vreme cântă ca în curtile virtuţilor. Cei dintâi mulţumesc că au fost deslegaţi de lanţuri, ceilalţi că au luat în robie pe cei ce-i războiau.

153. Puterea contemplaţiei trebuie să se afle pe măsura puterii fptuitoare. Altfel ar fi asemenea unei corăbii, care, neavând pânzele pe potrivă ei, suferă sau primejdie de la furia vânturilor pentru lipsa lor de măsură, sau pagubă de la vânturi pentru micimea lor fără de corăbie.

154. Gândurile cuvicioase socoteşte-le că nişte vâslă şi ai corăbiei mintale. Lopele lor ar fi puterile

¹ Ps. 49, 5; 22, 5.

vii ale sufletului, iutimea i pofta, voina i libera alegere. Cel ce se îndeletnicește cu fptuirea are totdeauna trebuință de acestea, dar contemplativul nu totdeauna. Căci în vederea rugăciunii, acesta luându-și rămas bun de la toate, se așază el însuși la cărma cunoașterii i veghează toată noaptea contemplației, aducând laude iitorului a toate. i prinzând de undeva o oarecare cântare de dragoste, i-o cântă sufletului său, privind de departe în lămuriri i uimindu-se de judecățile i de dreptățile dumnezeiești.

155. Cel ce se află la mijloc între fptuire i contemplație, nu-și culește corabia nici numai cu lopețile ca vâslă, nici numai cu pânzele mintale, ci împlinește trebuința bunei plutiri prin amândouă, răbdând cu bucurie i ostenele fptuirii, pentru moderația contemplației, i raionurile contemplației nedevârate, pentru a se ajuta de fptuire.

156. Contemplativul având firea în armonie cu hotărârea voii, săvârșește plutirea fără osteneală, cădus de curgerea apei. Iar cel ce se îndeletnicește cu fptuirea, având afecțiunea firii protivnic hotărârii voii, suferă mare vârtaj de gânduri i puțin lipsește să ajungă la desăvârșire din pricina poverii.

157. Arina care nu e bine lucrat, nu obișnuiește să-și întoarcă semăntorului sămânța înmulțită i curată. La fel nici cel ce se îndeletnicește cu fptuirea, nu va vedea roada rugăciunii mult i curată, de nu o va îngriji pe aceasta cu luare aminte i fără mândrie.

158. Cugetarea, bătătorită neîntrerupt de urmele rugăciunii, se aseamănă cu pământul cules des. Căci acela este neted i aceasta este dreapt, fiind în stare să primească, cel dintâi picioare gingașe, iar ceealalt, rugăciuni curate.

159. În cele materiale, mintea are împreun lucr tor, gândul; în cele nemateriale, de nu se va lep da de el, îl va avea ca un ghimpe ce-o în ap .

160. Cel ce se îndeletnice te cu f ptuirea, are ca acoperitoare pe inima sa în vremea rug ciunii, cuno tin a celor sensibile, pe care nu o poate ridica din pricina afec iunii fa de ele. Numai contemplativul, fiind neatârnat de ele, poate vedea, din parte, cu fa a descoperit , slava lui Dumnezeu.¹

161. Rug ciunea împreunat cu contempla ia duhovniceasc , este p mântul f g duin ii, în care curge, ca un lapte i ca o miere, cuno tinta ra iunilor Providen ii i Judec ii lui Dumnezeu. Iar cea împreunat cu vreo contempla ie natural , este Egiptul, în care se ive te, în cei ce se roag , amintirea pof telor mai groase. În sfâr it, rug ciunea simpl este mana din pustie, care, pentru nefelurimea ei, celor ce nu rabd , le închide din pricina poftei bun t ile f g duite; iar celor ce st rue pe lâng această hran îngustat , le pricinue te o gustare mai înalt , care d inue te.²

162. F ptuirea împreunat cu contempla ia se va socoti ca trupul împreunat cu duhul cuget tor; iar f r contempla ie, ca trupul împreunat cu duhul voitor.

163. Sim irea este curtea sufletului ra ional, cugetarea este noasul, iar mintea arhiereul. În curte se opre te mintea întrerupt de gânduri ne la locul lor; în noas, cea întrerupt de gânduri cu rost; iar cea care s'a învrednicit s între în dumnezeescul altar, nu mai e întrerupt de niciunul din acestea.

164. În casa sufletului f ptuitor e plâns i tângu ire i vai, din pricina ostenelii.³ În cea a sufletului

1 II Cor. 3, 18.

2 În elep, Solom. 16, 20,

3 Ezech. 2, 10.

contemplativ se aude glas de bucurie i de m rtu-
risire, din pricina cuno tin ii.

165. F ptuitorul dore te s se deslege, din pri-
cina ostenelelor, i s fie cu Hristos.¹ Iar contem-
plativul voe te mai bine s r mân în trup, atât
pentru bucuria pe care o prime te din rug ciune,
cât i pentru folosul ce-i vine de aci aproape lui.

166. La cei mai înv a i, contempla ia predomin
f ptuirea; iar în cei mai gro i la minte, f ptuirea pre-
domin contempla ia. Dar amândou ajung la acela
sfâr it bun. Mai repede se va vedea îns aceasta
în cei la cari contempla ia predomin f ptuirea.

167. Raiul este contempla ia celor inteligibile. Cel
ce se îndeletnice te cu cuno tin a [gnosticul] într
în untrul acestuia în rug ciune, ca în casa sa; iar
f ptuitorul e ca un trec tor, care dore te s priveasc
în untru, dar nu e l sat, deoarece mai st în picioare
zidul desp r itor al vârstei lui duhovnice ti.

168. Patimile trupe ti se aseam n cu fiarele;
iar cele suflete ti, cu pas rile. Pe cele dintâi le poate
alunga dela via ra ional f ptuitorul. Dar pas rile nu
le poate, pân nu ajunge la contempla ia duhovni-
ceasc , oricât silin i-ar da pentru p zirea celor
dinl untru.

169. F ptuitorul nu se poate ridica mai sus de
frumuse ea moral , f r numai dac , asemenea Pa-
triarhului Avraam, va ie i i el din legea firii, ca
din p mântul s u, din via a sa crescut cu el în afec-
iune, ca dintr'o familie. C ci în chipul acesta va
primi ca pe o pecete t ierea volupt ii [pl cerii], care
este un acoper mânt a ezat pe noi dela na tere, ce
nu îng due s ni se dea libertate des vâr it .

1 Filip. 1, 23.

170. Precum mînzul nu suferă prim vară sî stea la iese şi sî mî nînce cele de acolo, a a nici mîntea tî n r nu poate rîbda mult î ngustimea rug ciunii, ci se bucură mai bine, ca şi acela, sî ias la largul contempla ieî naturale, care se află în psalmodie şi în cetire.

171. Precum viaţa fî ptuitoare îşi are puterile vitale încinse ca şi te mijlocuri, cu post şi cu priveghiere, a a virtutea contemplativă îşi face puterile ei cunosc toare, ca şi te sfenice aprinse, prin t cere şi rug ciune. Cea dintîi le dă acelora gîndul [ra ionamentul discursiv] ca pedagog, iar ceealalt dă puterilor ei, ra iunea din untru ca povîitoare.

172. Mîntea nedescî vîrit nu e l sat sî între în via plin de rod a rug ciunii, ci numai şi deabia la sunetele simple ale psalmilor, ca un sî rac la frunze.¹

173. Precum nu toţi cei ce ajung la convorbirea cu împîratul pot sî stea la masă cu el, a a nici cei ce ajung la î ntîlnirea cu rug ciunea, nu se vor bucura toţi de contempla ia din ea.

174. Precum t cerea la vreme este frîna mîniei, a a mîncarea cu mîsură este frîna poftelor, iar rug ciunea de un singur gînd, a gîndurilor nea ezate.

175. Atît cel ce vrea sî strîbat în adîncul de jos [pe fundul oceanului] pentru mîrgîritarul sensibil, cît şi cel ce vrea sî strîbat în adîncul de sus pentru mîrgîritarul inteligibil, ca sî-l scoată la suprafaţă, de nu se vor desbrîca, cel dintîi de haină, celalalt de simire, nu vor izbîti în ceea ce caută.

176. Mîntea care se află în vremea rug ciunii în untrul cugetării sale, se va afla ca mirele ce stă

¹ Deuteronom 24. 21. Strîinul e l sat sî între în via după ce stă pînă la cules-o, ca sî mai adune ce gîseşte. Prin rug ciune se înlege aici rug ciunea tîcută, de un singur gînd; prin psalmi, psalmodierea sau rug ciunea citită şi cântată.

de vorb cu mireasa în c marea nun ii. Iar cea care nu e l sat s intre, stând afar strig cu suspine: „Cine m va duce pe mine în cuprinsul cet ii?”¹ Sau: „Cine m va c l uzi pân acolo, ca s nu mai privesc la de ert ciuni i nebunii mincinoase”² în vremea rug ciunii ?

177. Rug ciunea f r str pungerea inimii e socotit de minte, a a cum e socotit de gâtlej mân-carea f r sare.

178. Sufletul care caut înc rug ciunea, e asemenea femeii în durerile na terii; iar cel care a ajuns-o, e asemenea celeia care a n scut i e plin de bucurie, pentru na tere.

179. Odinioar Amoreul care locuia în munte, n pustindu-se asupra celor ce se sileau s treac , îi r nea;³ acum uitarea cea rea alung pe cei ce încearc s sue la rug ciunea mai înalt a simpli-t ii, înainte de cur ie.

180. Dracii au mult du m nie împotriva rug -ciunii curate. Pe ace tia îi bate nu mul imea psalmilor, ca o oaste pe du manii dinafar , ci congl -suirea celor trei: a min ii cu ra iunea i a ra iunii cu sim irea.

181. Rug ciunea simpl se arat celor ce se roag ,⁴ sprijinindu-i ca o pâine;⁵ cea împreunat cu vreo contempla ie, ca undelemnul care-i îngra ;⁶ iar cea f r chip, ca un vin cu bun mireasm , de care, cei ce se împ rt esc, nu se mai satur .⁷

182. Se zice c asinul s lbatec râde de gloata ora ului; iar rinocerul nu poate fi legat de nimenea.⁸

1 Psalm 59, 11. 2.Psalm 39, 5.

3 Numeri 14, 41; Deuteronom 1, 44.

4 Filocalia: μ , . G. 90: μ ; celor încep tori

5 Psalm 106, 5. 6 Psalm 12, 5. 7 II Corinteni 5, 13.

8 Iov 39, 5, 9.

Tot a a mintea, care împ r e te peste fire i peste ra iunile firii, râde de de ert ciunea gândurilor când se roag , i nu poate fi luat în st pânire de nimic din cele supuse sim urilor.

183. Cel ce clatin b ul împotriva câinilor, îi în- t rât împotriva sa. La fel îi înt rât pe draci, cel ce se sile te s se roage curat.

184. Cel ce se nevoe te, trebuie s - i strâng sim- irea la un singur fel de hran ; iar mintea, la rug - ciunea de un singur gând. F cându-se astfel neatâr- nat de patimi, va ajunge acolo, ca s fie r pit la Domnul, în vremea rug ciunii.

185. Cei st pâni i de patima pl cerii, fiind p - mânte ti, când se roag au gândurile ca ni te broa te, cari îi fur . Cei cu patimile mai domolite, au contem- pla iile ca ni te privighetori, cari îi distreaz prin sborul lor de pe-o creang pe alta, adic dela o con- templa ie la alta. Iar cei nep timitori au parte de t - cere i de lini te mult dinspre gânduri, în vremea rug ciunii.

186. Odinioar Maria, sora lui Moise, privind c - derea du manilor, ridicându- i chimvalul a condus cân- tarea de biruin a cânt re elor.¹ Iar acum cea mai mare dintre virtu i, dragostea, ridicându-se ca s laude sufletul care a biruit patimile, se folose te de contempla ie ca de o chitar , i nu înceteaz s laude pe Dumnezeu, veselindu-se împreun cu cele din jurul ei.

187. Când cuvintele psalmilor sunt oprite în vremea rug ciunii din dep narea lor, în inima celui ce se roag , atunci inima, ca un p mânt bun, începe s arate roadele ei: vederea celor netrupe ti, asemenea unor roze; limpezimea trupurilor, asemenea unor crini; felu-

¹ Ie ire 15, 20.

rimea judec ilor dumnezei ti, anevoie de contemplat, asemenea unor viorele.

188. Flacăra în lumină în materie, se face purtătoare de lumină, iar sufletul deslegat din materie, ajunge purtător de Dumnezeu. Acela crește până la ardere; iar acesta, până la capătul dragostei dumnezei ti.

189. Sufletul care s'a lepdat cu desvârșire de sine și s'a închinat în întregime rugăciunii, nu mai vine jos când vrea, odată ce se află deasupra zidirii, ci când va socoti că e drept, Cel ce poartă toate ale noastre cu cumpănă și cu măsură.

190. Când e alungat din suflet leneș, și e scuturat din cuget viclenia, mintea ajunsă goală, prin simplitate și viață nemeșă te ugit, și nemiavând niciun acoperământ de rușine, „cântă cântare nouă lui Dumnezeu”, și mulțumește cântând cu veselie, și răbdând astfel dinainte începutul vieții viitoare.

191. Când sufletul care se roagă, începe să se afle sub o lucrare mai dumnezească, grădite și el, ca mireasa din Cântare către prietenele ei, unele ca acestea: „Frătorul meu și-a trimis mâna prin fereastră și inima mea a tresrit de El”.¹

192. Precum ostașul slobozit de la război, se descarcă de povara armelor, așa și făptuitorul se descarcă de gânduri, venind la contemplație. Căci nici acela nu are trebuință de arme decât în război, și nici acesta nu are trebuință de gânduri decât dacă se coboară la cele ce cad sub simțuri.

193. Făptuitorii privesc trupurile pentru a cunoaște locul lor; iar contemplativii, pentru a cunoaște firea lor. Dar numai cei ce se îndeletnicesc cu cunoașterea [gnosticii] privesc rațiunile amândurora.

¹ Cântare 5. 4.

194. În ra iunile trupurilor se cunosc cele netrupe ti; iar în cele netrupe ti se cunoa te Cuvântul [Ra iunea] cel mai presus de fiin , spre care se gr - be te orice suflet str dalnic s fie slobozit.

195. Ra iunile celor netrupe ti sunt ca oasele, acoperite de cele supuse sim urilor. Pe ele nu le vede nimenea, dac nu a ajuns afar de împ timirea dup cele sensibile.

196. Osta ul lap d armele când p r se te r z-boiul; iar contemplativul, gândurile, când e slobozit spre Domnul.

197. Generalul, dac r mâne f r prad în r z-boiu, e nemul umit. Tot a a f ptuitorul, dac r mâne în rug ciune f r vederea [contempla ia] duhovniceasc .

198. Cerbul alearg la izvoarele apelor trupe ti, când e mu cat de o fiar ; iar sufletul la razele celor netrupe ti, când e r nit de s geata preadulce a rug ciunii.

199. Nici ochiul trupesc nu poate vedea gr untele de grâu, nici mintea f ptuitoare nu-i poate vedea firea sa, de nu se vor desbr ca acela de hoaspe, iar aceasta de afec iunea care o acopere.

200. Precum se ascund stelele când r sare soarele, a a se sting gândurile când se întoarce mintea la împ r ia sa.

201. Dup sfâr itul f ptuirii, contempla iile duhovnice ti, rev rsându-se peste minte ca ni te raze ale soarelui, ce coboar din cer, par'c -i vin dinafar , de i sunt ale sale; i o înv luesc datorit cur iei.

202. Mintea contemplativ , când coboar de sus din cer, adus de trebuin ele firii, poate gr i ca i acela care a zis: Ce este mai minunat, decât frumuse ea dumnezeesc ? Ce gând umple de bucurie mai mult, decât acela al m re iei lui Dumnezeu? Ce dor

este atât de puternic i de greu de purtat, ca acela care se na te dela Dumnezeu în sufletul cur it de tot p catul i care strig din adâncul s u: „Sunt r nit de dragoste” ?¹

203. Cel ce nu ostene te mergând pe urmele lui Dumnezeu prin rug ciune, i nu dore te s vad om, poate s zic : „S'a aprins inima în untrul meu i foc va arde în cugetul meu”.

204. Sufletul f ptuitor s zic dup lep darea relilor, ca mireasa din Cântare, c tre dracii i gândurile rele, cari o silesc s priveasc iar i la deert ciuni i la nebunii mincinoase: „Am desbr cat haina mea, cum o voi îmbr ca iar i? Picioarele mi le-am sp lat, cum le voi murd ri din nou?”.²

205. Sufletul iubitor de Dumnezeu îndr zne te s -L întrebe: „Spune-mi, P storule cel bun, unde pa ti oile Tale i unde odihne ti la amiazi miei T i? Ca urmând acestora, s nu r t cesc de turmele prietenilor T i?”.³

106. Sufletul f ptuitor, c utând s in cuvântul rug ciunii i neputând, strig i el, ca mireasa din Cântare: Nop ile în pat l-am c utat pe iubitul meu; l-am c utat i nu l-am aflat”⁴ L-am strigat pe El i nu m-a auzit. „Scula-m -voiu” prin rug ciune mai str -duitoare „ i cutreerând prin cetate, pe uli i, prin pie e, voiu c uta pe cei ce-L iubesc”; poate Îl voiu afla pe Cel ce este în toate cele de aici i afar de toate, i m voiu s tura când mi se va ar ta slava Lui.

207. Când sufletul începe s fie întreg numai lacrimi din bucuria rug ciunii, îndr znind i el, strig , asemenea miresei c tre mirele ei: „S coboare fr -

1 Cântare 2, 5; 5, 8.

2 Cântare 5, 3,

3 Cântare 1,6.

4Cântare 3, 1-2.

iorul meu în grădina sa"; și s-a mântuit mângâierea muncii a lacrimilor mele, ca pe niște roade scumpe.¹

208. Când sufletul fptuitor începe să cunoască, minunându-se, pe Fiul din mări și frumusețea fapturilor, și se desfășoară teze de bucuria pricinuit de ele, strigă el plin de uimire: „Cât de frumos te-ai făcut mirele meu,² raiu al Tatălui meu! «Floare a câmpului și cedru ca cedrii Libanului! Sub umbra Lui m-am dorit și am ezuit, și rodul s'a arătat dulce în gâtlejul meu".³

209. Dacă cel ce primește un împărat în casa sa, e adevărat de mândru, de vestit și de plin de toată bucuria, cu cât mai mult sufletul care primește, după ce s'a curățit, pe Împăratul împăraților, potrivit cu făgăduința nemincinoasă a Aceluia.¹ Dar un astfel de suflet e dator să se asigure cu evlavie, scoțând afară tot ce nu pare potrivit pentru odihna Aceluia și a ezând în untru tot ce e spre plăcerea Lui.

210. Cel ce a teaptă ca să fie mâne chemat de împăratul, ce alt grijă va avea, decât să cugete la cuvintele cari pot să fie pe placul aceluia? De aceasta grijindu-se sufletul, nu se va înfrîna nepregătit la judecata de acolo.

211. Fericit este sufletul care, așteptând pe Domnul să vină mâne, nu ia în seamă osteneala zilei, nici a nopții, tiind că dimineața și se va arăta.

212. Dumnezeu îi vede pe toți. Dar pe Dumnezeu Îl văd numai cei ce nu contemplă nimic în vremea rugăciunii. Și când îl văd pe Dumnezeu, sunt și auzii de El; iar când nu sunt auzii, nu-L văd pe El. Dar fericit cel ce crede că e văzut de Dumnezeu. Piciorul lui nu se va clinti, silindu-se, să-I placă Lui.

1 Cântare 4, 10.

3 Cântare 2, 3.

2 Cântare 1, 15.

4 Ioan 14, 23.

213. Bun t ile Împ r iei, care este în untrul nostru, pe cari ochiul iubitor de frumuse e nu le-a v zut i urechea iubitoare de cinste nu le-a auzit i la inima goal de Duhul Sfânt nu s'au suit,¹ sunt arvuna bun t ilor ce se vor da celor drep i în Împ r ia viitoare, de c tre Dumnezeu. Iar cel ce nu se desf teaz cu acestea, cari sunt roadele duhului, nu va putea ajunge s se bucure de acelea.

214. Gândurile celor ce se îndeletnicesc cu f p-tuirea, sunt asemenea c prioarelor. C ci precum acelea sunt când sus în mun i, de teama vân torilor, când jos în v i, de dorul celor de acolo, a a i acestea nu pot s se afle totdeauna în contempla ia duhovniceasc , pentru pu in tatea lor, nici totdeauna în cea natural , deoarece nu urm resc pururea odihna. Dar ale celor contemplativi, dispre uesc vederile de jos [contempla iile pedestre].

215. Pic turile de rou îmbat brazdele p mântului; iar suspinele înl crimat ce r sar din inim , îmbat sim mintele sufletului în rug ciune.

216. Nimenea nu va ajunge la contemplarea dumnezeirii cugetat în Treime, de nu se va ridica deasupra doimii materiale i a unit ii învecinate. Dar nu va ajunge mai sus de aceasta, dac nu i-a f cut mintea sa unitar în cele cugetate.

217. Nu este a a de greu s fie oprit cursul râului ca s nu curg în jos, cât e de greu celui ce se roag s înfrâneze când vrea n vala min ii, ca s nu se împr tie în cele v zute, ci s se adune spre cele de sus i înrudite, m car c acest lucru e potrivit cu firea, pe când celalalt e potrivnic firii.

218. Cei ce s'au cur it, trimiându- i mintea în -untrul celor v zute se umplu de atâta uimire i bu-

curie, încât nu pot s'încap nimic din cele p mântie ti, chiar dac s'ar îngr m di în jurul lor toate cele ce par vrednice de s vârit.

219. Legile firii e destul s fie spuse numai pentru a ne face s ne minun m foarte. Dar în elese, sunt ca ni te livezi înflorite ce scot din florile curate, ca dintr'un nectar ceresc, dulcea a osp ului duhovnicesc.

220. Printre florile înrourate ale livezilor albinelene zumzue în jurul reginei roiului; iar puterile cuget toare ale sufletului, ajuns la o neîncetat c in , înconjurându-l, ostenesc¹ împreun cu el pentru cele dorite.

221. În lumea v zut se vede omul ca o alt lume, iar în cea cugetat [inteligibil], gândul. C ci omul este vestitorul cerului i al p mântului i al celor din mijloc; iar gândul este t lmaciul min ii i al sim irii i al celor din jurul lor. F r om i f r gând, amândou lumile ar fi mute.

222. Cel dus în robie pentru o vreme, nu se întoarce cu atâta bucurie când este slobozit, cum se întoarce mintea cu picioare vesele spre cele cere ti, ca spre ale sale, când e slobozit din leg turile [afec iunile] materiale.

223. Cel ce nu se roag cu luare aminte, ci împr tiat, socote te psalmul barbar,² dar i el e barbar pentru psalm; i amândoi sunt socoti i de draci nebunie.

224. Nu sunt una i aceea i cei c rora lumea li s'a r stignit i cei ce s'au r stignit lumii.³ Celor dintâi le sunt cuie, postul i privegherea; iar celorlal i, neaverea i dispre uirea. Dar f r cele de al doilea, ostenelile pentru cele dintâi sunt f r folos.

1 P. G. 90 : doresc.

2 I Cor. 14, 11: borboroseal .

3 Galat, 4, 14.

225. Nimenea nu se poate ruga curat pân e st -
pânit de patima iubirii de frumuse e i a iubirii de
cinste. C ci poftete [afec iunile] i gândurile de er-
t ciunii, mi cându-se cu familiaritate în jurul acestora,
îl înf oar ca ni te funii, tr gând, ca pe-o vrabie
legat , mintea ce încearc s sboare în vremea ru-
g ciunii.

226. Este cu neputin min ii s aib pace în
vremea rug ciunii, dac nu i-a f cut prietene în-
frânarea i dragostea. C ci cea dintâi lupt s risi-
peasc du m nia trupului împotriva sufletului, iar
cea de-a doua, cea împotriva aproapelui, de dragul
lui Dumnezeu. De aceea venind Pacea, care co-
vâr e te orice minte,¹ a f g duit s - i fac loca în
cel ce a f cut pace în sine.²

227. Cel ce se nevoe te s între, în Împ r ia lui
Dumnezeu, trebuie s prisoseasc cu fapta drept ii
în cele bune; în milostenii, d ruind din ceea ce îi
lipse te; iar în ostenele pentru pace, furând r b-
darea cea întru Domnul.

228. Nici cel ce e în lips cu virtutea, din negrij ,
nici cel ce prisose te, din pricina p rerii de sine, nu
se vor afla înl untrul limanului nep timirii. C ci nici
unul nu a ajuns s se împ rt easc de bun t ile
din dreptate, stând la mijloc între ei i acelea lipsa
i prisosin a.

229. P mântul, care nu d rue te plugarului s -
mân a înmul it , nu-l poate face pe acesta bogat,
dându-i numai s mân a, sau i un mic adaos. La fel
pe f ptuitor nu-l poate face drept lucrul f cut, dac
nu-i va fi sânguin a c tre Dumnezeu mai mare
decât voia.

230. Nu to i cei ce nu iubesc pe aproapele, îl pot
i urî; nici cei ce nu-l ur sc, îl pot i iubi. i altceva

1 Filip 4,7

2 Ioan 14,23

este a pismui sporul aceluia, i altceva a-i împiedeca¹ sporirea. Dar cea mai de pe urm treapt a p catului st în a nu fi numai mu cat de darurile aceluia, ci în a i cleveti însu irile lui bune, c n'ar fi a a.

231. Altele sunt patimile trupe ti i altele cele suflète ti; altele cele dup fire i altele cele potrivnice firii. Cei ce le lap d pe cele dintâi, dar nu are grij de cele din urm , este asemenea omului care ridic îngr ditur înalt i groas împotriva fiarelor, dar se bucur de pas rile cari m nânc strugurii viei raionale, cei cu adev rat frumo i.

232. Mai întâi sufletul î i închipue te r ul, pe urm îl poftete, apoi se p trunde de pl cere sau de întristare, pe urm îl vede cu sim urile i apoi într în atingere v zut sau nev zut cu el. Toate acestea sunt întov r ite de gânduri, afar de prima mi care, care dac nu e primit , tot r ul de dup ea va r mânea nelucrat.

233. Cei ce s'au apropiat de nep timire, sunt clintii numai de n luciri; cei cu patimile domolite, de poftete; cei st pâni i de voluptate, de afec iuni. În sim irea r ului se afl cei ce abuzeaz de cele trebuincioase, dar cu întristare; iar în atingere cu el, cei ce se înso esc cu el f r întristare.

234. Pl cerea se s l lue te în toate m du-larele trupului. Dar nu tuturor se arat la fel de turbur toare. Ci unele se turbur mai mult de partea poftitoare a sufletului, altele de mânie i iar i altele de cele cari in de cugetare. Cele dintâi sunt turburate de l comia pântecelui, cele de al doilea de furie, iar cele de ai treilea de viclenie, pricina tuturor patimilor rele.

335. de trebuin s se deschid sim urile, asemenea por ilor cet ii. Dar e de trebuin s nu

¹ In text: a nu-i împiedeca.

se îng due s între prin deschiz tur , odat cu cele de lips , i noroadele cari vreau pe du mani i se fac pricini de lupt .

236. Pl cerea este rodul pofteti; furia, al iu imii; iar r utatea, al pismei. Dar nu poate "ajunge la pace cu cele din urm , cel ce nu lupt împotriva c peteniilor. Nici nu poate intra în limanul domolirii patimilor, cel ce împline te poruncile de sil .

237. Cei ce resping atacurile, nu las s între gândurile la via ra ional ca ni te fiare i s fac pagub în roadele ei. Iar cei ce se înso esc f r s se îndulceasc cu ele, le las simplu s între, dar s nu se ating nicidecum de roadele ei. Cei ce vorbesc dulce cu patimile prin gânduri, dar nu vin la încuviin are, se aseam n cu cei ce las fiara s între în untrul arinii i a îngr ditudinii, dar nu-i îng due s se sature din strugurii viei. Dar pe urm o g sesc mai tare decât puterea lor, ajungând adeseori la încuviin area patimilor.¹

238. Cel ce mai are lips de îngrijirea îngr ditudinii prin înfrânare, înc n'a ajuns la simplitate. C ci cel des vâr it, zice, nu se înfrâneaz [ci cel ce se lupt înc].² El se aseam n cu cel ce are vie, sau arin , nu în mijlocul multor altor vii i locuri, ci undeva într'un col . De aceea are lips de mult paz i trezvie. Dar via celui ce a ajuns la simplitate, nu poate fi atins din nicio parte, întocmai ca a unui împ rat sau a altui st pânitor înfrico at, care face s se cutremure ho ii i trec torii chiar i numai la auzul lui.

239. Mul i urc pe crucea relei p timiri, dar pu ini primesc i piroanele ei. C ci mul i se supun

1 Cele patru trepte ale lui Isichie : atac, înso ire, consim ire, fapt , devin aci cinci: atac, înso ire, convorbire, consim ire, fapt ,

2 Ce-i în parantez numai în Filoc. gr.

ostenelilor i necazurilor celor de bun voe, dar celor ce vin f r voe nu se supun decât cei ce au murit cu des vâre lumii acesteia i odihnei din ea.¹

240. Mul i au desbr cat toate hainele de piele. Dar pe cea din urm , cea a slavei de arte, numai cei ce au dispre uit pe maica ei, adic dorin a de a- i pl cea lor.

241. Cel ce respinge i nu prime te lauda oamenilor i odihna trupului, s'a desbr cat i de ultima hain a slavei de arte. Acesta s'a învrednicit s se îmbrace înc de aici în str lucirea locuin ii din cer, c utat cu multe suspine.

242. Altceva este lucrarea i altceva lucrul s - vârit. Cel din urm arat p catul ispr vit; cea dintâi arat numai dulcea împ timire care se lucreaz în untru, dar nu afar , ca cei ce nu s'au str mutat din p mântul lor, dar pl tesc bir st pânitorilor, gândurile lor.

243. Dac gustul e st pânit de pl ceri, e cu neputin s nu-l urmeze i celelalte sim uri, chiar dac cele de sub pân-tece ale celor mai reci par s fie lini tite, ca i ale celor îmb trâni i, cari nu mai primesc înfocarea, din istoveal . Dar stearpa care prea-curve te nu va fi socotit neprih nit , prin aceea c nu na te Ci zicem c e neprih nit acela care nu p - time te în untru i nu se rostogole te din pricina vederii.

244. Partea poftitoare a sufletului se v de te cum este, în mânc ri, în înf i ri i în glas, în pornirile cu voia, sau altfel în gust, în vedere i în auz, dup cum se folose te bine sau r u de ele, sau se afl la mijloc între acestea dou .

1 P. G. 90. In locul propozi iei din urm "are; Mul i sunt robii ascultării de bun voie, dar ai ru inii f r de voie numai cei ce au stins iubirea de cinste.

245 În cei ce nu sunt pov ui i de temere, gândurile sunt în mare împr tiere, ca oile cari n'au p - stor.¹ Dar când sunt c l uzite, sau mânate din urm de fric , gândurile se afl în bun rânduial i în - untrul ocolului.

246. Frica e fiica credin ii i p zitoarea poruncilor. Cel ce n'a câ tigat pe maica ei, nu se va învrednici s fie oaia p scut dup voia Domnului.

247. Unii au numai începuturile bun t ilor, al ii i mijlocul lor, iar al ii i sfâr iturile lor. F r acestea, fiecare se va afla ca un osta simplu, sau ca un slujba f r plat . i de aceea cel dintâi î i p - ze te numai i de abia casa sa de cei ce încearc s o prade, iar celalalt nu are cinstea cuvenit în cele ce le face.

248. Cei ce ne îndeamn s ne învoim cu pl - cerile gâtlejului, pân ce suntem nedes vâr iti, fac ceva asem n tor cu cei ce ne poruncesc s sgâriem r nile aproape de vindecare, sau s sc rpin m bubele pentru pl cerea ce ne-o fac, sau s mânc m bucate cari sporesc c ldurile, sau s surp m îngr - ditura viei i s l s m s între, ca o fiar , cugetul trupului, care s strice gândurile cele bune ca pe ni te struguri. Acestora nu trebuie s le d m ascultare, nici s nu ne plec m la lingu irile f r rost ale oamenilor i ale patimilor. Ci mai degrab s în - t rim îngr ditura înfrân rii pân vor înceta fiarele, adic patimile trupei ti, s urle, sau gândurile de - arte s coboare ca ni te pas ri i s vateme via, adic sufletul c l uzit de vederile cele în Hristos Iisus Domnul nostru, C ruia fie slava, în vecii vecilor, Amin.

	Des vârlirea
	Luminarea inimii
Ticlosul monah pe nume Teofan	Strălucirea strălucire
Înfrînză dumnezeetilor daruri, care prin cercare s'acunoscut de purtorii de Duh	Contemplarea tainelor
Mai întâi, rugăciunea preacurat porne te, Dintru care o anumit căldură se ivește. După aceea, este strălucirea în sfânta lucrare. Apoi lacrima dumnezeiască a inimii izvoare te. După ea, o pace dinspre mulțimea gândurilor toate, Dintru care a minții curăță ieșirea te. Cu vederea tainelor celor prea-înalte. În negrit chip, după aceasta, o strălucire strălucire . Iar din ea, a inimii nedestăruită lumină . În de aici, mai departe, des vârlirea nesfârșită . Cătreapta aceasta are o lăime nemurită , Măcar că dintru'un stih e doar alcătuit .	Pacea gândurilor Lacrimile inimii Sfânta lucrare Căldura inimii Rugăciunea curată Urcul dumnezeesc
Aa la începutul scrierii, pe cea mai de jos treaptă , Numai curățată rugăciune vedem că se arată . Dar ea este de foarte multe feluri. În pe acestea toate de-ai vrea să le numeri La mare lungime cuvântul s'ar întinde. Acela lucru să-l cugeti despre toate, iubite. Dar dascăl în ele e numai cercarea mai sus de cuvinte. Scara ce crește spre vârf, într'un chip atât de ciudat, o zecime de trepte, o înviorare a vieții în chip minunat,	

O zecime de trepte ce vesteje te via a din suflet.
 C unul din purt torii de Duh, zice nou a a ;
 Cel ce nu ostene te aci via a s'agoniseasc ,
 Cu de art n dejde s nu ne am geasc
 Pre sine, c pre aceasta dincolo o va lua.
 Zece trepte, filosofia'ndumnezeirii,
 Zece trepte, rodul scripturilor toate,
 Zece trepte, descoperirea des vâr irii,
 Zece trepte, înspre ceruri urcate,
 Zece trepte ce fac s vedem pe Dumnezeu.
 Scara prea scurt ne pare, luat întru lungul s u.
 În inim , îns , cu ea de va face omul cercare,
 O bog ie neînc put 'n lume pentru el va afla,
 Un izvor dumnezeesc, izvorând str in via .
 C scara aceasta ne este o înv toare m rea .
 Bine e m surile sale, fiecare s - i vad în gând,
 Scara cea cu zece daruri cu luare aminte privind.
 De socote ti c statornic stai i tu pe ea,
 Spune-ne pe care din trepte tu te descoperi a sta.
 Spre folosire i nou celor ce suntem departe de ea.
 Îns , de vrei s înve i de pre despre acestea ceva,
 Las grija de lucrurile toate,
 De cele f r de rost, cât i de cele binecuvântate.
 C f r lep darea de grije nimic nu po i înv a.
 i doar din cercare, nu din vorba vine această cuno tin .
 Iar pentru inerea de minte îi dau acum spre tiin ,
 Cuvântul acesta, p strat dela Sfin ii purt tori de Dumnezeu,
 De i el cu greu va p trunde pân întru auzul t u.
 Cel ce nu se afl pe vreuna din treptele ce s'au amintit,
 Sau nu totdeauna spre acestea cu gândul s'a str duit,
 În clipele mor ii lui i în cump na de r posare,
 Va fi de spaim cuprins, cu tremur de'nfrico are,
 i str in nu va fi de groaza din urm cea mare.

Stihurile mi s'au sfârșit într'un cuvânt înfricoșat.
Dar e de mare folos dacă aia s'a întâmplat.
Că cei ce nu se cesc și nu fac cele bune,
Dintre care primul sunt eu, rămân de mine,
Pricin mare au să se teamă, precum se cuvine.
Iar cel ce are urechi de auzit, să aud bine.
Auzi și înțelege și tu, cel ce pre acestea le-ai scris.
Cum de ai îndrăznit acestea de le-ai zis,
Om care nu ai din ele nimic,
Cum de nu te-ai temut să înveți despre ele frică ?
N'ai auzit oare de Zăneli de cele ce el a putut,
Când a cutezat să ridice chivotul cel dumnezeesc ?
Că nu spre învătătura altora în chipul acesta grăiesc,
Ci ca pre mine însumi mai greu să mă osândesc,
Cunoscând cununile înalte ale celor ce se nevoesc
și cum numai eu, întru toate, singur de rod mă lipsesc.

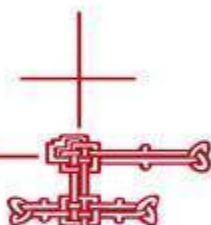
Stihuirea românească
de monachul Agaton

Unele gre eli de tipar

Pagina	rândul	în loc de	cite te
71	2 de jos	c	cu
78	7 de sus	urmând -I	urmându-I
93	7 de sus	cât	câte
124	10 de sus	trupul	sufletul
134	9 de sus	c ci	c
151	2 de sus	Pând	Pân
151	10 de jos	barbarii	barbari
167	2 de sus	pe întins	de întins
167	5 de sus	nd zise r spunzâ	r spunzând zise
193	1 de sus	pofta	pofta)
204	8 de jos	i blestemul de	de blestemul i
220	8 de jos	în el toare	neîn el toare
222	7 de jos	haului	harului
238	18 de jos	e i îndat	e i ea îndoit

CUPRINSUL

	Pag
Prefa	V-VII
Talasie Libianul, Viata	1
Talasie Libianul, Despre dragoste, Înfrânare i petrecerea cea dup minte	3
Isichie Sinaitul, Via a	37
Isichie Sinaitul, Cuvânt, despre trezvie i virtute	41
Filotei Sinaitul, Via a	94
Filotei Sinaitul, Capete despre trezvie	99
Ioan Carpatiul, Via a	120
Ioan Carpatiul, Una sut capete de mângâiere	123
Ioan Carpatiul, Cuvânt ascetic	153
Avva Filimon, Via a	162
Despre Avva Filimon	163
Sf. Ioan Damaschin, Via a	182
Sf. Ioan Damaschin, Cuvânt de suflet folositor	186
Teodor al Edesei, Via a	198
Teodor al Edesei, Una sut capete	203
Teodor al Edesei, Cuvânt despre contempla ie	235
Teognost, Via a	248
Teognost, Despre f ptuire, contempla ie i preo ie	250
Ilie Eclicul, Via a	276
Ilie Eclicul, Culegere din sentin ele	281
Teofeu Monachul, Scar	323

ILUSTRĂȚII

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFIN ILOR P RIN I
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CUR I,
LUMINA I DES VÎR I

Volumul V

PETRU DAMASCHIN. Înv turi duhovnice ti
SIMEON METAFRASTUL. Parafraz la Macarie Egipteanul

TRADUCERE, INTRODUCERE I NOTE
de Pr. Prof. DUMITRU ST NILOAE

BUCURE TI
EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE ORTODOX
19 7 6

Rugati-va si pentru Pacatosul ce a editat acest format digital, adrian

DIN DUMNEZEIE TILÉ
ÎN V TURI
DUHOVNICE TI
ALE CUVIOSULUI
P RINTELUI NOSTRU
PETRU DAMASCHIN

Introducere

1. Scrierea Cuviosului Petru Damaschin în general.

Între scrierile publicate în *Filocalia greacă* se află și cea care urmează, ce are ca autor pe Petru Damaschin și constă din două cărți.

În *Dobrotoliubie slavon* a lui Paisie Velicicovschi, tipărit la St. Petersburg în 1793, nu sînt cuprinse decît unele fragmente din ea, iar în *Dobrotoliubie rusă* a lui Teofan Zvorîțul, episcop de Tambov și Vladimir, care s-a tipărit începînd din 1877, lipsește cu totul². Ea nu a fost inserată nici în *ediția engleză a Filocaliei*, care e tradusă după *Dobrotoliubia rusă* a lui Teofan Zvorîțul³ și nici în *Mica Filocalie franceză*⁴, ambele apărute în anii din urmă.

Noi, urmînd Filocaliei grecești și înînd seamă de însemnatul rol al acestei scrieri în viaa a duhovnicească a trecutului, ne-am hotărît să o tipărim în *Filocalia românească*.

Într-adevăr, cu toată lipsa ei din *Filocalia rusă*, ea s-a bucurat de multă preuire în Rusia. Încă înainte de publicarea *Dobrotoliubiei* lui Teofan, ea a fost tipărită în ruse de Ieromonahul Juvenal (ulterior episcop de Litovsk și Vilensk) la Moscova în 1894, fiind reimprimată în 1901 într-o a doua ediție, iar la 1904 într-o a treia. Dar Petru Damaschin devenise în Rusia un nume familiar cu mult înaintea acestor ediții, fragmente din scrierea lui fiind traduse încă din secolele XV—XVI din grecește în slavon⁵. Iar Paisie Velicicovschi declară că

1. Veneția, 1782. 554—643, 644—695. În ed. a doua, cu același titlu, apărută la Atena, în 1893, în două volume, se cuprinde la începutul volumului II, p. 2—70, 70—108. După aceasta s-a tradus în volum de față.

2. Vezi la Jean Gouillard, *Un auteur spirituel byzantin du XII-e s/éc/e : Pierre Damascene*, în *Echos d'Orient*, tom. XXXVIII, nr. 195—196, juillet-décembre, 1939, p. 257.

3. *Writers from The Filocalia on Prayer of the heart*. Translated from the Russian text by E. Kadlubovski and G. . . . H. Palmer, with a new Foreword and the original Introduction and Biographical notes. 2nd Edition, London, Faber and Faber, 1954, 420 p.

4. *Petite Filocalie de la Priere du coeur*. Traduite et presentee par Jean Gouillard, Paris, Cahiers du Sud, Neuchatel, La Baconniere, 1953.

5. Jean Gouillard, *op. cit.*, p. 258.

a tradus i el cartea lui Damaschin în slavon⁶ i îl în ir între P rin ii care înva despre rug ciunea min ii⁷.

De o autoritate nu mai pu in mare s-a bucurat acest autor în trecutul românesc. Dintre vechile manuscrise române ti existente în Biblioteca Academiei Române, cel pu in 18 cuprind opera lui în întregime sau în fragmente. Cele mai multe sînt de la Mîn stirea Cernica. Dar cum, pe lîng unele din ele ce dateaz din prima jum tate a sec. XVII, altele dateaz din a doua jum tate a sec. XVIII⁸, cînd la Cernica înc nu se putea desf ura o munc de traduceri i de copieri de texte, se pare c manuscrisele mai vechi de la Cernica au fost aduse de la Neam , sau din alte mîn stiri ale Moldovei, copiate direct sau indirect dup traducerea sau traducerile unor colaboratori ai lui Paisie Velicicovschi⁹. Desigur, numai în urma unei compara ii a tuturor manuscriselor existente între ele, s-ar putea spune cu siguran dac toate manuscrisele se reduc la o singur traducere, sau la mai multe¹⁰. Fapt e c aceste manuscrise se înmul esc odat cu reînvierea vie ii monahale în sec. XVIII. Ca un traduc tor sigur al c r ii a doua a lui Petru Damaschin, ne e indicat, de un manuscris de la Mîn stirea Neam u, ieromonahul Macarie¹¹. Acesta este probabil acela i ieromonah Macarie, de la care avem o mul ime de traducer i din Sfin ii P rin i i de care sînt traduse i *Omiliile du-*

6. S. Cetferikov, *Paisie*, traducere de patriarhul Nicodim, Bucure ti 1940, p. 194. 7. Idem, *op. cit.*, p. 182.

8. Iat manuscrisele Academiei Române care cuprind opera lui Petru Damaschin: Nr. 486, 1083 (an. 1645 ?), 1495, din anul 1812, cump rat de la un monah de la Neam u, 1591, 1889 de la Cernica, 1922 de la Cernica, 1935 din anul 1795, de la Cernica, 1957 de la Cernica (de o parte din acestea se spune c s-au t lm cit la anul 1800 din eline te de Ilarion Dasc lul), 1993 de la Cernica, 2014 de la Cernica, 2133 de la Cernica, sec. XVIII, 2141 de la Cernica, sec. XVIII, 2586 de la Horezu, 2635 din anul 1778 (cuprinde i înv turi ale lui Paisie), 2713, copiat la anul 1836 la Horezu, 2800 din anul 1796, 3001 din anul 1800 de la Rî ca, 3166, copiat la Neam u în anul 1795, 3222 din D lh u i.

9. O origine în cercul lui Paisie indic sigur ms. Academiei Române 1889, care a fost proprietatea lui Pimen, duhovnicul Cernic i, dar care cuprinde între scrierile sale i o scriere a lui Nil Sorschi; la fel ms. 1922, care cuprinde, pe lîng Nil Sorschi, i alte texte traduse din slavon .

10. Dac ms. 1083 dateaz sigur din anul 1645, am avea i ni te traduceri mai vechi de epoca lui Paisie. In acest caz ar trebui comparate traducerile din epoca lui Paisie cu acelea, pentru a se vedea dac cele din urm n-au folosit traducerile din epoci mai vechi.

11. Pr. D. Fecioru, *Un catalog vechi de manuscrise i c r i al Bibliotecii Mîn stirii Neam u*, în «Biserica Ortodox Român », 1941, iulie—august, an. LIX, nr. 7—8, p. 419—432.

hovnice ti ale lui Macarie Egipteanul, tip rite la 1775 la București¹².

Traducînd în vremea cînd vie uia Paisie la Neam u i traducerea aflîndu-se, pe vremuri, în vechea bibliotec de la Neam u, sînt toate motivele s credem c el a fost acel ucenic al lui Paisie, de care spune Paisie însu i c abia ajutat de traduceri române ti ale lui i cele ale dasc lului Ilarion, din limba greac , dup manuscrise copiate i aduse de el de la Atos, a putut s traduc i el în slavon diferite texte ascetice¹³. De scrierea lui Petru Damaschin nu spune Paisie c s-a ajutat de vreo traducere în române te a lui Macarie sau a lui Ilarion, ci c a tradus-o direct din grece te. Dar e semnificativ faptul c traduce i el tocmai cartea a II-a a lui Petru Damaschin¹⁴, pe care tim c a tradus-o i Macarie în române te.

Deci sau a folosit i la aceast traducere, traducerea lui Macarie, uitînd s-o mai spun , sau amîndoi au tradus-o dup acela i manuscris grec, copiat i adus de ei de la Atos, unul în române te, cel lalt în slavone te.

Manuscrisul cu aceast traducere al Ieromonahului Macarie nu se mai afl azi la Mîn stirea Neam u. Dar poate c acest prototip al traducerii lui Macarie a stat la baza manuscrisului nr. 3166, care de la f. 1—f. 133, cuprinde cartea a II-a a scrierii lui Petru Damaschin (24 capete), iar la sfîr it, dup unele miscelane, are noti a: «S-au prescris (s-a scris din nou) de p rintele Daniil Ieromonahul, cînd era vie uitor

12. Idem, op. cit., i Idem, *Bibliografia traducerilor în române te din literatura patristic*, vol. I, Bucure ti, 1937, p. 14.

13. Iat cuvintele lui Paisie: «Lucrarea mea (de traduc tor) am început-o în chipul urm tor: în vederea insuficien ei lexicoanelor, precum i a neexperien ei mele, am luat ca fir conduc tor pentru mine, traducerea c rilor Sf. P rin i din limba greac în cea moldoveneasc , f cut de iubii no tri fra i, Ieromonahul Macarie i dasc lul Ilarion, oameni înv ai i experimenta i în traducerea de c ri. O parte a acestor traduceri era f cut de fratele Macarie, parte în Sf. Munte, parte în Dragomirna; asemenea i p rintele Ilarion se ostenise cu traducerea lor în ob tea noastr . Luînd traducerea lor ca neîndoielnic bun , am început s îndrept c rile slavone, c l uzindu-m de traducerea lor i urm rind textul grecesc» (Cetfericov, op. cit., p. 193—194).

14. «Corectînd vechile c ri slavone i neavînd la îndemîn nici un lexicon, eu am tradus totu i, tot din limba greac veche, urm toarele c ri: a lui Antonie cel Mare, a pustnicului Isaia i a lui Petru Damaschin, cartea a doua» (op. cit., p. 194).

în chinovia p rintelui stare Paisie la Mîn stirea Neam ului în p mîntul Moldovei, 1795».

Dar dac nu se mai g se te azi la Mîn stirea Neam u manuscrisul cu traducerea c r ii a doua a lui Petru Damaschin de c tre Ieromonahul Macarie, se g se te în schimb un manuscris tot din secolul XVIII, care cuprinde cartea întîi, îns f r indicarea numelui traduc torului¹⁵. El poate s fie tot ieromonahul Macarie, sau dac nu, ieromonahul Ilarion, care am v zut c îl ajuta pe Paisie împreun cu Macarie, prin traducerile sale în române te, la traducerile acestuia în slavone te. Aceasta ar p rea s ne-o spun noti a din manuscrisul Academiei Române nr. 1957. De i e pus dup Calist i Ignatie, i abia mai departe urmeaz Petru Damaschin i de i se d anul 1800, poate s fie numai copia unei noti e de pe manuscrisul dup care s-a copiat manuscrisul nr. 1957 i poate s se refere la întreg cuprinsul manuscrisului : «S-au t lm cit de pre limba elineasc de Ieromonahul Ilarion dasc lul... 1800 august». drept c în manuscrisul acesta nu sînt decît unele capitole din cartea întîi i probabil numai acelea care au fost introduse de Paisie în *Dobrotoliubie slavon*, dar aceasta nu exclude, dimpotriv face probabil ca Ilarion (împreun poate cu Macarie) s fi tradus i textul integral al c r ii întîi.

Indiferent cine ar fi traduc torul acestei prime c r i a lui Petru Damaschin din manuscrisul de la Mîn stirea Neam u, observ m c în acest manuscris de la Neam u (nr. 486), titlul textului nu corespunde cu titlul textului din *Filocalia greac*, ci cu forma curioas pe care o are în mul i codici greci (Lavra 125 din sec. XV, 24, sec. XVI etc. Athon 89, sec. XVII, 957, sec. XVII etc.)¹⁶. Iat acest titlu : «Încep tur cu Dumnezeu a pricinii c r ii ace tiia carea are aducere amînte adic de sufletul s u, îns dintru rug ciunile p rin ilor împreun s-au scris, dintru ale lui avel i ale lui Marco, împreun cu Iacob i cu Luca i cu Macarie, c tre carele s-au trimis aceasta de la monahul Petru Damaschin îns împreun cu ajutorin a celor trei arhieriei ale c rora rug ciuni au lucrat împreun cu

15. Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele de la Neam u*. Traduceri din Sfin ii P rin i i din Scriitorii Biserice ti. în «Studii Teologice», seria II-a, an. IV (1952) sept., nr. 7—8, p. 470.

16. Vezi la J. Gouillard, *art. cit.*, p. 270, unde d i echivalentul grecesc ial acestui titlu.

cuvîntul, iar cu sf tuirea au folosit mult»¹⁷. Mai e de remarcat c toate manuscrisele române ti existente în Biblioteca Academiei Române, care reproduc cartea întîi a lui Petru Damaschin, dau acela i titlu. Pe lîng aceea, toate au aceea i împ r ire în capitole, deosebit de cea a textului din *Filocalia greac*¹⁸. Ba dup cît am putut constata, la o fugar cercetare, au aceea i limb . Aceasta ne face s deducem c toate reproduc aceea i traducere. N-am f cut aceast cercetare i pentru cartea a doua, ca s vedem dac i manuscrisele care o cuprind pe aceasta se reduc la o unic traducere. Se pare c acest lucru se poate spune în general despre manuscrisele care redau numai unele fragmente din cartea întîi a lui Petru Damaschin. Ele cuprind în general acelea i capitole i acelea i fragmente din ele¹⁹. foarte probabil c acestea au fost traduse de Ilarion dasc lul dup vreun manuscris grec i dac *Filocalia slavon* le cuprinde numai pe acestea (ceea ce n-am putut cerceta), traducerea lor de c tre Ilarion ieromonahul a putut fi cauza determinant pentru Paisie s le introduc în *Filocalia slavon* numai pe ele.

greu de spus dac numele din titlul mai lung al c r ii întîi sînt ale unor prieteni ai lui Petru Damaschin, sau sînt fictive. De aceea nu se poate spune nici dac acest titlu provine chiar de la autor, sau e alc tuit ulterior. El poate s fie o dezvoltare a titlului scurt pe care îl au alte manuscrise i care e dat în *Filocalia greac* : «Începutul cu Dumnezeu al pricinii c r ii»()combinat cu titlul din alte manuscrise: «Aducere aminte a sufletului s u» (μ)²⁰.

Alt grup de manuscrise are ca titlu : «Spre aducere aminte c tre sufletul s u»(μ bt)²¹, luat din primele rînduri ale textului²².

17. Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele de ia Neamu*, rev. cit., p. 470.

18. Indic m aceste manuscrise din Biblioteca Academiei Române cu textul integral al c r ii întîi, pe care le-am cercetat i am constatat c au acela i titlu i aceea i împ r ire în capitole: 1935, 1889, 2800, 3222.

19. Iat unele din aceste manuscrise din Biblioteca Academiei Române : 1993, 486, 1083, 1957.

20. Titlul din urm îl are cod. Athos 2765, sec. XVIII. La J. Gouillard, *art. cit.*, p. 259.

21. Cod. Vatic. Pal. gr. 210, sec. XIII, Cod. Paris. gr. 1134, Barocc gr. 133, Athos 4820, toate din sec. XV, Moscz. syn. gr. 420, 421 (sec. XV) etc., la J. Gouillard, *art. cit.*, p. 259.

22. *Filoc. gr.*, ed. II, vol. II, pag. 2, col. 1.

Cît despre cartea a doua, ea e numit cînd *Alfabet ascetic* (Berol. Philipp. gr. 1495, sec. XIII; Paris. gr. Bibl. nat. 1935, sec. XV), cînd «*Dou zeci i patru de cuvînt ri scurte*» ((Hieros. Sabb. 378, 966, XVII, Filocalia greac), cînd «*Cuvînt ri dup alfabet*» (Athon 4613, sec. XVIII), cînd «*Literele*» ((Athon. 5457, sec. XVI) etc.²³.

Alte opere de la Petru Damaschin nu se pare s avem²⁴.

Dar multe manuscrise grece ti (i am v zut i române ti) nu dau toat scrierea de fa a lui Petru Damaschin, ci sau numai o carte din cele dou , sau numai diferite extrase, de cele mai multe ori din cartea întîi i mai rar din a doua. Unele din manuscrisele grece ti care cuprind asemenea extrase împreun cu identificarea acestor extrase în textul primei edi ii a *Filocaliei grece ti* sînt indicate de J. Gouillard²⁵. Identificarea fragmentelor cuprinse în unele manuscrise române ti cu p rile corespunz toare ale textului complet, cuprins în volumul de fa , am f cut-o în parte i noi i ea va fi indicat sub paginile textului, la locurile respective²⁶. Dup cum am putut constata la o cercetare nu prea st ruitoare, aceste fragmente date uniform de aproape toate manuscrisele române ti, care nu cuprind toat cartea întîi, dar cuprind i texte din al i autori, au luat forma unui întreg. În general aceast form redus sau fragmentar din cartea întîi cuprinde urm toarele titluri (o d m dup manuscrisul nr. 1993) :

F. 220 r : *Pentru c cu cuviîn iaste i a mîlcomi împreun cu unul sau cu doi* (rare pasaje din cap. 1—23).

Începe (coresp. în Filoc. gr. cu cap. 1, înainte cu o pag. de sfîr it din trad. rom.), «de vreme ce acum nu voim nici întru supunere...», i încheie a a : «nici de cum gîndindu-se c s-au f cut ispiti i c lug rii. C zice Sfîntul Efreim : Pîn ce a i în-tîmpinat pe Hristos, întru cea viitoare, s nu se în ele ceva i de sine a gîndi, ceale înalte» (f. 231 r., coresp. cu cap. 22, înainte cu o pag. de sfîr it din textul Filocaliei gr.). Se vor indica locurile coresp. sub text²⁷.

23. La J. Gouillard, *art. cit.*, p. 260.

24. Idem, *ibidem*, p. 264.

25. Idem, *ibidem*, p. 261.

26. Vom da indica ii numai pentru ms. 1993, dar acest ms. e reprezentativ i pentru 486, 1083, 1957.

27. La fel, ms. 1083, f. 35 r—f. 40 r; ms. 1957, f. 386 r—400 v. La fel 486.

F. 231 r : *Pentru socoteal* .

Început: Socoteala lumin este (coresp. cu cap. 24, din trad.).

Fine : «De cea deas i curveasc vedere s sile te a nu b ga de seam . Într-acest chip i spre toate patimile» (f. 232 v ; coresp. cu cap. 24, trad. rom.)²⁸ .

F. 232 v : *Pentru a nu se dezn d jdui ne tine, de i mult p c tuie te* (coresp. cu cap. 27, trad. rom.).

Inc. Ca începutul acestui capitol în traducerea românească . Continu pîn la ceea ce corespunde în traducere cu cuvintele «s dezn d jduiasc » din cap. 27 i sfîr e te cu primele rînduri din cap. 31 : «Dac ai c zut (zice) ridic -te ... orice s-ar întîmpla ie» (f. 263 v)²⁹ .

F. 233 : Scurt cuvîntare despre cî tigarea bun t ilor, (corespunde cap. 28).

Începe unde începe acest capitol în Filocalia gr. i termin la fel cu ceea ce corespunde cuvintelor «scurt vreme» ale cap. 28. Dar d numele fiec rui P rinte pentru fiecare sentin³⁰ .

F. 234 : *Pentru cum cî tig ne tine credin a adev rat* . (coresp. cu încep. cap. 29). Continu vreo 16 rînduri pîn la «cu grij poruncile» i apoi încheie cu un citat din Sfîntul Maxim³¹ .

F. 235 : *Pentru c mult folose te p tima ilor mîlcomirea* (coresp. cu cap. 30).

Începe cum începe cap. 30.. Ia apte rînduri de la începutul capitolului (pîn la «cei nep timitori»), apoi continu de la cap. 39 dup vreo 4 pag. de la început («pentru aceasta»), pîn la cuvintele «f r p cat», ad ugîndu-se cîteva pasaje pe care nu le-am putut identifica (f. 239 v)³² .

Faptul c s-au putut scoate anumite capitole din cartea întîi nu înseamn c textul c r ii întîi nu are continuitate. Ba putem spune mai mult: autorul prezint într-o leg tur nu numai capitolele fiec reia din cele dou c r i, ci i cele dou c r i ale acestei scrieri. Aceasta arat , pe lîng faptul

28. La fel ms. 1083, f. 40 r—f. 40v; ms. 1957, f. 400 v—402 v.

29. La fel in ms. 1083, f. 40 v—41 r; ms. 1957, f. 402 r—403 v.

30. La fel in manuscrisele înrudite.

31. La fel in manuscrisele înrudite.

32. La fel în manuscrisele înrudite.

c amîndou c r ile se prezint ca ale lui Petru Damaschin, originea lor comun . Cele dou c r i i capitolele fiec reia din ele se dovedesc ca fiind într-o leg tur nu numai prin identitatea de stil, prin revenirea acelora i citate, prin unitatea doctrinei pe care o cuprind, ci i prin referin ele care se fac la pasajele anterioare sau posterioare din cartea întîi sau prin aluzii f cute în cartea a doua la cartea întîi, presupus anterior . A a în cap. 1 (Filocalia gr. ed. II, p. 4, col. 1) se trimite la cap. 41 (text grec, p. 68, col. 2) ; în cap. 15 (text grec, p. 33, col. 1) se trimite la cap. 4 (text grec, p. 15, col. 2) etc.

Dovada c a doua carte presupune pe prima o avem, de pild , în faptul c în cartea a doua se spune la un moment dat de cuno tin a f pturilor dup fire, c este cuno tin a a cincea, f r s spun care sînt primele patru cuno tin e (cap. 11). Ba presupune teoria celor opt cuno tin e expuse în cartea întîi (cap. 10). Mai bine-zis afirm i partea a doua, în cap. 9, c precum sînt apte lucr ri trupe ti, a a sînt opt vederi ale min ii sau cuno tin ei, iar în cap. 6 cere simplu s se împlineasc cele apte fapte trupe ti, dar nu în ir sistematic nici pe unele nici pe altele, ar tînd c e în leg tur cu cartea întîi, dar aceea e anterior³³

Din dovezile despre simpla leg tur între cartea întîi i cartea a doua, amintim : considerarea virtu ilor ca deprinderi ce stau la mijloc între ase extreme sau patimi: dreapta, stînga, sus, jos, în untru, în afar (cartea întîi, cap. 5, cartea a doua, cap. 8) ; considerarea în elepciunii, în amîndou c r ile, ca semn între nebunie i seme ie (), (cartea a doua, cap. 17; cartea întîi, cap. 5) ; definirea neprih nirii, în amîndou c r ile, ca: minte întreag (μ), (cartea întîi, cap. 17 ; cartea a doua, cap. 18).

2. Autorul scrierii. — Ceea ce tim sigur despre autorul acestei scrieri, din m rturia scrierii îns i, e c se numea *Petru Damaschin* i c era monah, foarte probabil isihast, ce vie uia retras împreun cu un so sau doi, dat fiind c recomand lini tea cu unul sau doi, ca pe cea mai bun cale de mîntuire pentru monah (cartea întîi, cap. 1). Nicodim

33. A a în ms. 2635 se cuprinde cap. «Pentru a nu dezn d jdui», f. 54—55. Dar în ms. 1922 sînt mai multe capitole.

Aghioritul în noti a bibliografic cu care precede scrierea lui Petru Damaschin din *Filocalia greac*, orientându-se după apelativul «Damaschin», îl identifică cu Petru, episcop din Damasc pe la 775, care, după *Cronograful* lui Teofan (*Chronographia*, ed. de Boor, Leipzig, 1883, I, p. 416), în urma polemicilor sale cu arabii și maniheii, a fost exilat de Al Valid, fiul califului Isîm, în Arabia fericită, unde a și murit de moarte mucenicească³⁴. Acest mucenic e pomenit în Sinaxar la 9 februarie, ca decapitat de sabie, deși Teofan nu spune de el aceasta, ci de Petru de Majuma, căruia și s-a tăiat capul cam în același timp³⁵.

Gouillard, luînd de bază indicațiile cod. Paris, gr., nr. 1134, (sec. XV) și Vat. Pal., 210 (sec. XIII) consideră că scrierea de față nu aparține episcopului amintit, ci unui autor din secolul XII sau, în cel mai bun caz, XI. Numele de Damaschin nu înseamnă număidecît că a fost din Damasc, căci după Sfîntul Ioan Damaschin, acest nume a început să fie purtat și de unii care nu erau din Damasc. Cod. Paris. gr. 1134 dă ca dată a alcătuirii scrierii de față, de către Monahul Petru Damaschin, anul 6665, indict. 5, de la facerea lumii, adică 1156—1157, după Hristos(

Pal. 210 dă în litere anul 6605, indict. 5 (testatur Petrus se id scripsisse) deci cu 60 de ani mai înainte, 1096—1097. Lui Gouillard îi pare mai probabil data din Cod. Paris. gr. 1134. El explică omisiunea lui *asezeci*, scris cu litere (), în Cod. Vatic. Pal. din asemănarea lui 6000 cu 600 scrise cu litere, asemenea care nu mai există cînd se scrie acest număr în grecește cu cifre: , care se deosebește de X. Gouillard mai aduce în sprijin pentru data de 1156—1157, precizarea unei reviste rusești, făcută pe baza a trei codici greci, că Petru a trăit în secolul XII³⁶. Revista însăși nu i-a fost accesibil lui Gouillard, dar titlul de ea din prefața lui Juvenal la traducerea rusă a scrierii lui Petru Damaschin, și unde Juvenal îi însușește această precizare³⁷.

34. *Filocalia greac*, ed. II, vol. II, p. 1.

35. J. Gouillard, *art. cit.*, p. 265.

36. Bratskos Slovo, 1876, fasc. 3, p. 196.

37. Творение преподобного и богоносца ота на ego sv. mucenica Petru Damaschina russkom perevoda s ellino-grecescago dvuch Knigach, i dabee tretie, Kiev, 1905, pref. I—IV. Juvenal spune că a folosit pentru traducere un manuscris grec și o traducere slavonă.

Pîn la elucidarea problemei pe baza unui material mai bogat, înclin m s acord m mai mult încredere Cod. Vatic. Pal., fiind mai vechi cu dou secole decît Cod. Paris. gr. 1134. Dacă autorul ar fi tr it numai cu un secol mai înainte, ar fi fost înc destul de vie amintirea lui ca s nu-i deplaseze copistul acestui manuscris vie uirea aproape cu un secol mai în urm . Gre eala a putut-o s vîr i i copistul Cod. Paris. gr. 1134, înmul ind în minte sunetul celor dou cuvinte cu r d - cina 6 la trei cuvinte. Faptul c autorul a scris la 1096—1097 scrierea n-a exclus puțin a ca s treac cu via a i în secolul XII i deci s fie adev rat indica ia dat de Juvenal în amintita revist rus .

Pentru o dat mai veche decît secolul XII socotim c pledeaz con inutul scrierii, care nu se resimte de însemnata înviorare i îmbog ire a experien ei duhovnice ti adus de scrisul Sfîntului Simion Noul Teolog. Dacă timp de trei sferturi de veac au putut s r mîn unele cercuri monahale necucerite de duhul nou adus de Sfîntul Simion Noul Teolog, privit la început cu suspiciune, — e greu de admis c s-au putut g si asemenea cercuri i dup un veac i jum tate. În mod sigur nu poate fi coborît timpul vie uirii cuviosului Petru Damaschin înainte de secolul XI. C ci în a doua jum tate a secolului X a tr it i a scris înc Simion Metafrastul, pe care Petru Damaschin îl citeaz . (*Filoc. gr.*, vol. II, p. 17, col. 2, trad. rom., cap. VI). Anul 1096 cînd Petru Damaschin i-a terminat scrierea lui, a trebuit s fie pentru el o vîrst înaintat . C ci scrierea a r s rit dintr-o îndelungat experien duhovniceasc , pe care o pre uie te el atît de mult, i dup o elaborare treptat , în cursul a mai multor ani. Deci chiar dac va fi auzit de la o vreme de înfl c ratele sim iri duhovnice ti ale Sfîntului Simion Noul Teolog, era prea în vîrst ca s se mai lase influen at i s - i mai restructureze sinteza lui duhovniceasc , crescut întru totul din scrisul tradi iei mai vechi, ca s fac loc în ea con tiin ei atît de accentuate a prezen ei harului, proclamat de Sfîntul Simion Noul Teolog.

Aceasta ne îndeamn s p str m cuviosului Petru Damaschin în *Filocalia româneasc* locul anterior Sfîntului Simion Noul Teolog, ca i în *Filocalia greac* .

3. Cuprinsul scrierii. — Nicodim Aghioritul nume te scrierea lui Petru Damaschin o «recapitulare a sfintei trezvii», adică a învățurii despre trezvie, sau un cerc mic al cercului mare, sau o Filocalie mică a Filocaliei mari³⁸. Gouillard, exprimându-se asemănător, o numește «un manual («precis») practic de ascetic și mistic pentru uzul monahilor»³⁹.

Într-adevăr, ceea ce distinge scrierea aceasta de toate scrierile duhovnicești anterioare ei este încercarea de a înfișa și a diferite virtuți și experiențe duhovnicești, descrise de cei vechi, nu izolate una de alta, ci în curentul viu al vieții omului, care urcă tot mai mult spre desvârșire. Indicați cei vechi o ordine a virtuților, afirmau și ei că viața activă trebuie să premerge celei contemplative, dar nu le legau concret între ele, nu descriau cum arată în realitatea vieții suflăreții a omului creșterea aceasta de la o virtute la alta, modul cum răsar și cum crește cunoștința în om, datorită practicii virtuților; sau o făceau aceasta în fugă și parțial, nu stăruind pe tot parcursul vieții duhovnicești.

Scrierea lui Petru Damaschin se îndreaptă, conform cu acest scop al ei, drept un «vade mecum», o călătorie a vieții spirituale (μύθος).

Am putea socoti de aceea scrierea lui Petru Damaschin prima *metodă*, sau primul *itinerar* al vieții duhovnicești, apărut în Răsărit, precedând astfel, desigur cu stângăciile începutului, un gen care a înflorit mai târziu deplin în Apus prin Bonaventură, Thomas a Kempis, Ignățiu de Loyola, Ioan de la Cruce etc.⁴⁰.

Petru Damaschin a alcătuit însă această *sinteză-itinerar* numai din elementele spiritualității precizate în secolele anterioare, nu și din unele elemente proprii, sau și din elementele mai conforme cu preocuparea de trăirea psihologică a omului, puse în circulație în Răsărit de Sfântul Simion Noul Teolog și prezente într-o măsură atât de mare în metodele

38. Prefația la scrierile lui Petru Damaschin, *Filocalia* gr. ed. II. vol. II, p. 1, col. 2. 39. *Art. cit.*, p. 266.

40. Scara lui Ion Scărarul nu poate fi considerată în aceeași măsură o metodă, căci virtuțile nu sunt îngrădite în ea totdeauna în ordine real. Bardenhewer zice: «Ar fi foarte dezamăgit cineva dacă ar aștepta ca fiecare treaptă a scării să însemne un pas înainte» (*Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, Freiburg im Breisgau, 1932, p. 79).

occidentale de mai târziu. S-ar putea spune a adăuga scrierea cuviosului Petru Damaschin reprezintă sinteza spiritualității secolelor anterioare în momentul în care o spiritualitate nouă, ca «formă», dar desigur crescută organic din cea veche și una după conținut cu aceea, îi face apariția prin Sfântul Simion Noul Teolog.

Fără îndoială, cuviosul Petru Damaschin nu este lipsit de tot de originalitate, nici în privința fondului pe care se construiește și-l încheie într-o sinteză. În virtutea cunoștințelor duhovnicești definite în secolele anterioare, el descoperă înțeleșuri și aspecte noi, uneori foarte interesante. El supune unei «subtile anatomii» nu numai patimile, cum zice Nicodim Aghiariu⁴¹, ci și virtutea și treptele de cunoaștere.

Continuitatea scrierii se arată și în faptul că împărțirea în capitole a părții întâi adeseori nu înseamnă decât introducerea din loc în loc a unor titluri într-o expunere care se vrea continuă. De aceea titlurile nu rezum totdeauna exact cuprinsul capitolelor, ci exprimă o tranziție, la altă idee, detaliind un cuvânt sau două de la începutul capitolului care urmează. Astfel capitolul 4, intitulat «Despre porunca a doua», se ocupă cu toate poruncile ce urmează celei dinaintea; capitolul 20 nu tratează «despre rugăciunea care însoțește toate cunoștințele», ci despre trebuința de a-și menține mintea fixată la înțeleșurile meditate, legându-se organic de capitolul anterior (19), care tratează despre înțeleșurile Scripturii, și de capitolele dinaintea de acela (10—18), după cele opt meditații; în capitolul 25 nu este vorba «Despre citirea cea despre Dumnezeu», cum se intitulează, ci despre condițiile care se cer pentru aceasta; despre citirea aceasta se tratează în partea finală a capitolului anterior, intitulat «despre dreapta socoteală» (capitolul 24); capitolul 34: «Cuvântul Domnului nu este vorbit mult» se ocupă cu iubirea aproapelui.

Caracterul în parte accidental al împărțirii în capitole îl arată și faptul că împărțirea din categoria de manuscrise grecești care au stat la baza manuscriselor românești diferă întrucâtva de a categoriei reprezentată prin textul din *Filocalie*. Diferența constă în următoarele: introducerea în manuscrisele românești a împărțirii în cinci capitole:

41. Prefața cit., loc. cit.

1. Introducerea propriu-zis ⁴².
2. Pentru patimi ar tare prea bun ⁴³.
3. Pentru me te ugirea diavolului cea mai împletit ⁴⁴.
4. Pentru cum c bine este a întreba i cu socoteal a face toate ⁴⁵.
5. Cum c cu cuviin este a fugi de oameni i a mîlcomi cu unul sau doi ⁴⁶.

Urmeaz :

6. Ar tare pentru cele apte fapte trupe ti. Dar în acest capitol într i capitolele 2—8 din *Filocalie* ⁴⁷.

Urmeaz apoi cu titluri separate capitolele ce corespund cu cap. 9—10 din *Filocalie*. În capitolul 18 din manuscrisele române ti se cuprinde i capitolul 19 din *Filocalie*. Coinciden a dintre capitole merge apoi mai departe pîn la titlul care corespunde cu capitolul 34 din *Filocalie*. El cuprinde în manuscrisele române ti i capitolul 35. Celelalte capitole iar corespund ⁴⁸.

Firul ro u care trece prin toat scrierea de fa este curirea omului de patimile care au cople it harul primit la botez i prin aceasta ridicarea lui la starea de nep timire i de contemplare. Ea vrea s prezinte într-o aplicare concret schema clasic a asceticii r s ritene, c reia Sfîntul Maxim M rturisitorul i-a dat ultima fundamentare doctrinar , despre cele dou etape de des vîr ire a omului : f ptuirea i contemplarea (£) De aceea socotim just în general observa ia lui Gouillard : «Petru Damaschin se înscrie net în curentul evagrian interpretat, corectat i difuzat de Maxim M rturisitorul» ⁵⁰. Dar vom vedea c în concret totu i Damaschin corecteaz pe Evagrie, poate chiar mai mult decît Sfîntul Maxim M rturisitorul, prin preocuparea lui mai accentuat

42. Ms. 3222, f. 2 r—10 r; 1889, f. 173 r—f. 177 v.

43. Ms. 3222, f. 10 r—f. 12 v; 1889, f. 177 v—f. 178 r.

44. Ms. 3222, f. 12 v—15 v; 1889, f. 178 r—f. 179 r.

45. Ms. 3222, f. 15 v—f. 22 v; 1889, f. 179 r—182 v.

46. Ms. 3222, f. 22 —f. 25 r; sub text se va ar ta unde începe fiecare capitol nou.

48. În general a a 47e Ms. 3222, f. 12 v—f. 15 v; 1889, f. 178 r—f. 179 r. 49. Ms. 3222, f. 15 v—f. 22 v; 1889, f. 179 r—182 v.

49. J. Hausherr, *V/e de Simeort le Nouveau Theologien*. Introd.; *Orientalia Christiana*, XII, 1928, p. XXIX, la J. Gouillard, *art. cit.*, p. 272.

50. J. Gouillard, *art. cit.*, p. 278.

de via a duhovniceasc propriu-zis . În această privință ne deosebim de Gouillard.

Ca și la Sfântul Maxim, așa și la Damaschin, cele două etape ale vieții spirituale nu se exclud în timp, ci cel puțin de la un anumit nivel coexistă . « și la el, ca și la Sf. Maxim Marturisitorul, nu este atât o etapă anterioară în raport cu , ci o condiție neconținută a corectitudinii ei. Pentru a atinge întă, cele două etape trebuie să meargă mereu împreună ca forță motrice și direcție»⁵¹.

Fără îndoială, fptuirea este o pregătire indispensabilă . Dar pe măsură ce se înaintează în ea, se înaintează și în contemplație. Creșterea simultană a celor două ordini, în funcție una de alta, este pusă clar în relief în capitolul 4 al cărții întâi, unde se tratează despre Fericiți.

Fptuirea constă din două grupe de străduințe : din cele apte fapte trupești și din cele opt fapte sufletești, care coincid cu Fericițiile. Primele purifică trupul, cele de al doilea sufletul. Propriu-zis, cele dintâi sînt numai unelte ale celor din urmă , care prin ele însele nu folosesc (cap. 7). Cele din urmă se mai numesc și « fptuire morală » . Pe măsură ce omul le împlinește, sporește în cele patru virtuți cardinale, care nu sînt decît patru forme ale înțelepciunii și dobîndește cele opt cunoștințe sau contemplații. Ultima înseamnă , deci, vîrfurile urcușului duhovnicesc, care însuși nu este posibil fără nepăsătoare iubire. Iată expus în rezumat de însuși Petru Damaschin acest drum : «Lucrînd bine și cu răbdare cele apte fapte, adică *faptele trupului*, suie ca pe o scară , înîndu-le toate neîncetat și pînd spre *fptuirea morală* , prin care se dau de la Dumnezeu celui ce crede contemplațiile duhovnicești (cartea I, cap. 1, text grecesc, p. 10, col. 2). Primele trei cunoștințe duhovnicești încep să apară însuși deodată cu împlinirea faptelor trupești și sufletești sau morale ; ele apar în fptuitorului. Cele cinci din urmă apar după ce omul, împlinind cu stăruință acele fapte, a ajuns la deprinderea lor. «Cele dintâi trei se cuvîntă în fptuitorului... Iar celelalte cinci contemplativului sau cunoscătorului, pentru că pot să facă pururea faptele trupești și morale sau sufletești ... Căci încetează de la prima ia fptuitorului începutul cunoștinței, și cu cît cultivă lucrarea acesteia și stăruie în înțelegerile date lui, înaintează în ele, pînă

51. J. Kausherr, *loc. cit.*

ce ajunge la deprinderea lor și a a vine de la sine, în minte, cunoștința cealaltă; și la fel celelalte » (cartea întâi, cap. 10, text grec, p. 20, col. 2).

Toate faptele trupe și sufletești la un loc alcătuiesc ceea ce se numește evlavie (= bună-cinstire a lui Dumnezeu). Dar baza pentru aceasta sînt credința și frica ce se nasc din ea. «Deci din credință e frica și din ea evlavia... Iar a vorbi despre evlavie sau despre fiecare fapt duhovnicească nu este timp» (cartea a doua, cap. 4, text grec, p. 75, col. 1). Virtuțile acestea născute din frica ce răsar din credință se succed în ordinea dată de Evagrie și Sfîntul Maxim Mărturisitorul: înfrînarea, răbdarea, neajdeza, nepăsămîntarea, iubirea, cunoașterea⁵². Vîrful la care se ajunge prin ele coincide cu credința a doua sau cea mare, sau a contemplării și cu frica cea curată, din iubire (cartea a doua, cap. 4, *loc. cit.*). Înfrînarea cuprinde în sine pe de o parte cele apte fapte trupești, pe de altă, o parte din faptele sufletești (*ibidem*).

Cele apte virtuți trupești sînt: liniștirea de griji (isihia) care e «începutul purificării» (cartea întâi, cap. 1), postul cu mîncare sură, privegherea cu mîncare sură, psalmodierea, rugăciunea duhovnicească sau curată a făpturii, citirea cuvintelor și vieților sfinților, întrebarea celor experimentați (cartea întâi, cap. 2). Ele curăță trupul de cele trei pofte.

Virtuțile sufletești constau în curățirea sufletului de patimile mai subtile ca ale trupului. Aceasta se face prin cele opt Fericiri. «Se poate cunoaște o distincție destul de precisă între primele cinci și ultimele trei, care sînt solidare cu formele superioare ale vieții contemplative. În primul stadiu se atinge neapăsămîntarea, detașarea (), sau neutralizarea poftețelor, care face posibil contemplarea lucrurilor după fire; în al doilea, se obține nepăsămîntarea, a dragostei desvîrșite, a păcii gândurilor, bucuria duhovnicească, rugăciunea curată mai ridicată. În vreme ce la început, în primul stadiu, omul e unit cu Iisus Hristos cel pătimitor, în stadiul al doilea e unit cu Hristos cel slăvit»⁵³.

Așa se ilustrează împletirea între purificarea psihică și viața contemplativă, care lucrează începînd încă din faza curățirii.

52. *Capete despre dragoste*, I, 2, *Filocalia rom.*, p. 37.

53. J. Gouillard, *art. cit.*, p. 275.

Dar iat cuvintele Cuviosului Petru Damaschin. Ar tînd c prin milostenii (fericirea a cincea) omul devine «neîmp - timit de lucrurile vie ii» continu : «Iar prin neîmp timire (de - ta are), se învrednice te de a asea porunc cum zice Dom - nul : «Ferici i cei cura i cu inima», adic cei ce au dobîndit toat virtutea prin gînduri sfînte i au ajuns s vad lucrurile dup fire, c ci a a vine cineva la pacea gîndurilor. «Ferici i, zice, f c torii de pace», adic cei ce i-au împ cat sufletul cu trupul, prin supunerea trupului fa de duh, ca s nu mai pofteasc trupul împotriva duhului, ci harul Sfîntului Duh s domneasc în suflet i s -l conduc cum vrea, d ruindu-i cuno tin duhovniceasc , prin care unul ca acesta poate r bda prigonirea, oc rîrea i chinuirea pentru dragoste : i se bucur c plata lui este mult în ceruri» (cartea întîi, cap. 4, text grec, p. 14, col. 1).

Paralelismul sau împletirea faptelor trupe ti i suflete ti, sau a fericirilor i contempla iilor, se vede i din aceea c frica este punctul de plecare comun al tuturor. Frica ce se na te din credin i e una cu prima fericire, îl îndeamn pe om la înfrîn rile trupe ti. Ea produce plînsul, ca a doua fe - ricire i tot ea na te primele trei contempla ii. De aceea se poate i alterna ordinea lor i în loc s se spun c fericirile nasc contempla iile, se spune c cele din urm le produc pe primele. Petru Damaschin, cerînd monahilor s se lini teasc (prima, fapt trupeasc), continu : «Ca Dumnezeu s vad ho - t rîrea lor i s le d ruiasc lor odihn prin cuno tin a du - hovniceasc i a a s ajung i la meditarea primei contem - pla ii (vederi sau intuitii), spre a cî tîga zdrobirea negr it a sufletului i a ajunge s raci cu duhul i astfel urcîndu-i trep - tat la celelalte contempla ii, s -i învredniceasc de p zirea fericirilor». Iar vîrfurile acestui urcu s vîr it pe trei planuri îm - pletite coincide cu ajungerea la fericirea a aptea, «la pacea gîndurilor», care este locul lui Dumnezeu (cartea întîi, cap. 9, text grec, p. 20).

Cele patru virtu i generale indic îns n to irea general a puterilor sufletului i unificarea lor sub jugul voin ei dum - nezeie ti⁵⁴. Ele reprezint înta final — de i are i ea un pro - gres — privit din punctul de vedere al st rii omului, nu al bunurilor dumnezeie ti dobîndite.

56. A a spune J. Gouillard, *art. cit.*, p. 266.

Ceea ce dă sintezei lui Petru Damaschin, cu deosebire, caracterul de metodă practică a vieții duhovnicești este ordinea în care a eșuat cele opt contemplații, care sînt o adevărată cîluză pe treptele unei meditații vii, palpitate, am zice existențiale, care însoțesc împlinirea poruncilor date de Domnul prin Fericiri, ca și faptele trupești. Prin aceasta Petru Damaschin se dovedește un premergător al acelor *considerationes* sau *meditationes* sistematizate și încadrate într-o ordine psihologică, din itinerariile occidentale. Prima meditație trebuie să se refere la necazurile și încercările căroră este supus viața omenească în general; a doua, la păcatele noastre personale și la binefacerile lui Dumnezeu față de noi; a treia, la spaimile de dinainte și de după moarte; a patra, la vieuirea Domnului Hristos, a ucenicilor Lui și a celorlalți sfinți în lume; a cincea, la nestatornicia lucrurilor pămîntești. Încă a patra este considerată de Petru Damaschin ca nemaifiind proprie fructuitorului, ci contemplativului (cartea întâi, cap. 11, text grec, p. 20, col. 2). Dar în mod precis aparține contemplativului de-abia contemplația a șasea și cele următoare. Căci dacă meditația la vieuirea Domnului și a sfinților și la nestatornicia lucrurilor pămîntești o mai poate practica și cel încă nepurificat deplin, cugetarea fără patimă la lucruri, care constituie a șasea contemplație, nu o poate avea decât cel curățit de patimi. Căci, după cum spune tot Petru Damaschin, de-abia la această treaptă, corespunzătoare cu fericirea a șasea, omul a dobîndit toată virtutea prin cugetări sfinte și poate contempla lucrurile după firea lor (cartea întâi, cap. 4, text grec, p. 15, col. 1). Urmează apoi, ca a șaptea sau a opta, contemplația fructurilor inteligibile și a lui Dumnezeu, sau teologia. Dacă contemplația a șasea corespunde cu nepătimirea, a șaptea și a opta, corespund cu iubirea desvîrșită, înfrîngerea lucrurilor duhovnicești (cartea a doua, cap. 15—16, text grec, p. 92, 93). Sufletul acesta gustă, după ce a devenit cu totul în ele, neprihănit, fără tescă și drept, pacea desvîrșită, bucuria veacului viitor; el a dobîndit o simțire a inimii (cartea a doua, cap. 17—24).

Evagrie Ponticul nu recomandă decât cinci meditații: a treia, a cincea, și cele trei din urmă⁵⁵. Calea lui spre des-

55. V. Bousset, *Apophthagmata Patrum*, Tubingen, 1923, p. 310—311.

vîr ire are un pronun at caracter intelectual, fiind lipsit de gîndul la Hristos.

Dac pentru contempla ia a asea, a lucrurilor dup fire, a fost necesar o rug ciune curat , duhovniceasc , lipsit de orice gînd sau figur , sau culoare, sau lumin , sau foc (cartea întîi, cap. 2, text grec, p. 11, col. 2), pentru contempla ia a opta, a lui Dumnezeu, trebuie o a doua rug ciune curat , proprie contemplativului. Ba e o rug ciune în care mintea e r - pit de dorul lui Dumnezeu, uitînd de toate din lume i de sine îns i (cartea întîi, cap. 18, text grec, p. 37, col. 1).

Distinc ia aceasta între dou rug ciuni curate e iar i un element original al lui Petru Damaschin, care completeaz fericit treptele urcu ului duhovnicesc. Din scrisul dinainte de el r mînea impresia c rug ciunea curat e numai cea imediat dinaintea r pirii min ii în Dumnezeu.

Aceste eforturi necesare urcu ului duhovnicesc al omului le orînduie te Petru Damaschin într-un întreg, în fiecare dintre cele dou c r i în alt mod. În cartea întîi, dup o introducere rezumativ , totul se grupeaz în jurul celor apte fapte trupe ti, al celor opt fapte suflete ti (Fericirile) i al celor opt contempla ii, la care se adaug cele patru virtu i cardinale (cap. 2—21). În ea se mai arat anumite condi ii pentru buna împlinire a faptelor amintite i se mai revine asupra unora din ele, atr gîndu-se aten ia i asupra piedicilor i pericolelor ce pîndesc pe om în acest urcu .

În cartea a doua se descrie acest urcu , prin virtu ile a c ror succesiune e împrumutat de la Sfîntul Maxim M rturisorul, prin nuan area altor cîteva din acelea (cap. 1—16), cu ad ugarea celor cardinale (cap. 17—20) i a roadelor Duhului Sfînt ce apar pe culmile vie ii duhovnice ti (cap. 21—24).

Dac în prima carte schema aceasta a virtu ilor e copleit de cele trei categorii de fapte amintite, în cartea a doua, aceste feluri de fapte e copleit de schema virtu ilor. De aci se vede c cele dou c r i nu sînt numai «dou maniere de a trata în mod diferit acela i subiect»⁵⁶, ci prima carte expune mai degrab metoda prin care se poate realiza urcu ul, ar tat în virtu ile succesive din cartea a doua.

56. A a spune J. Gouillard, *art. cit.*, p. 266.

R mîne s mai d m, în afar de cele de pîn acum, cîteva mostre din ceea ce, dup cît tim, constituie originalitatea de gîndire a Cuviosului Petru Damaschin, analizarea virtu ilor i a st rilor duhovnice ti. Remarc m defini ia celui nep timitor ca cel ce are «în loc de suflet pe Duhul Sfînt» (cartea a doua, cap. 14, text grec, p. 92, col. 2). o caracterizare lapidar a unei st ri în care psihicul a fost zdrobit, transfigurat cu totul de Duhul. De remarcat este defini ia ce o d adev ratei cuno tin e, introducînd i în acest domeniu smerenia ce trebuie s caracterizeze în înv tura ortodox via a duhovniceasc în ansamblul ei. Cuno tin a nu e cea care e dobîndit în lupta pentru cuno tin ca atare. Cuno tin a aceasta e de la diavol, întrucît are ca premiz o încredere trufa a credinciosului în puterile lui. Cuno tin a de la Dumnezeu, cuno tin a adev rat , e cea care vine cre tinului, f r s o caute în calitate de cuno tin , ci prin str duin a dup smerenie. De aceea cuno tin a adev rat nu vine curînd. i cînd vine, omul caut s o îndep rteze de la sine «prin mîna smereniei», continuînd s se socoteasc un ne tiutor (cartea a doua, cap. 24, text grec, p. 106).

În leg tur cu aceasta st i observa ia c omul credincios nu trebuie s se gr beasc în a decide singur ceea ce e bun i ceea ce e r u, ci s întrebe un pov uitor, iar cînd nu are, s a tepte cu r bdare pîn îi va opti Dumnezeu ce e bine i ce nu e bine în forma unei experien e tainice. Dar i dup aceea s continue a verifica prin r bdare r spusul primit, c ci binele e ceea ce se arat statornic ca bine, prin aceea c a devenit o calitate a celui ce s-a str duit timp îndelungat s devin bun. Avem aci o aplica ie la via a personal a defini iei binelui ca ceea ce apare mereu ca bine, asupra c ruia st ruie atît de mult Sfîntul Grigorie de Nisa.

Gouillard declarînd c Petru Damaschin nef cînd decît s rezume pe marii contemplativi ai R s ritului, «nu inventez i nu prepar nimic» i de aceea nu produce o impresie prea vie, îi recunoa te meritul echilibrului, al modera iei, al no iunii m surate a contempla iei, al bunului sim , al aver-siunii pentru fenomenele extraordinare⁵⁷. Prin aceast caracterizare, Gouillard ar vrea s -l opun Sfîntului Simion Noul

57. *Art. cit.*, p. 278.

Teolog și Sfântului Grigorie Palama. În acest sens ar vrea el să interpreteze și preuirea lui Petru Damaschin pentru «calea împărătească», sau «mijlocie» între extreme.

Dar, definiția dată de Petru Damaschin virtuților ca mijlocii între extreme, nu înseamnă o mulțumire cu realizarea moderată a virtuților, ci, precum a remarcat N. Hartmann, necesitatea ca omul credincios să găsească just virtutea, între extremele ce par virtute și apoi pe calea aceasta să se urce cât mai sus⁵⁸.

De fapt, Petru Damaschin se dovedește, prin analizele lui subtile, un om care a făcut experiența celor mai ridicate trepte ale vieții duhovnicești, care sînt numai subiri, fine, bucurie superioară și lumină. Dacă bucuria aceasta nu este exprimată în vocabularul entuziast al Sfântului Simion Noul Teolog, sau în acela dominat de lumină al Sfântului Grigorie Palama, aceasta nu înseamnă că nu le-a trăit. Dar el vrea să fie, în această carte, în același timp, un pedagog pentru cei ce n-au ajuns la aceste trepte culminante.

58. *Ethik*, Berlin, 1926, p. 401. Dar iată cum identifică Petru Damaschin însuși calea împărătească sau cea de mijloc cu drumul cel mai scurt spre culmile vieții duhovnicești: «De aceea cel ce vrea să străbată un drum scurt spre Hristos, adică neprihănită și cunoscință și să ajungă cu bucurie la desvîrșire, să nu se abată prin alte părți, adică la dreapta sau la stînga, ci în toată preuirea lui să pășească cu sîrguină pe calea împărătească» (*Introducere*, text grecește, p. 10, col. 1). Mai observăm că deși Petru Damaschin definește într-un loc calea împărătească cu cuvintele lui Ioan Scărarul, ca: «Liniște cu unul sau doi», adică nici ca petrecere în mulțime, nici ca preuire în singurătate totală (*Introducere*, text grecește, p. 9, col. 2, p. 10, col. 1; Ioan Scărarul, *Scara*, P. G. LXXXVIII, col. 641 D, cf. *Scolis* 29, col. 654), totuși, lărgite în mod original noțiunea acestei ci, opunînd-o nu numai dreptei și stîngii, ci și lui sus, jos, în untru, în afară. Un istoric interesant al noțiunii celei împărătești, a făcut Frederic Tailliez S. I., *Les valeurs d'un terme mystique et le prix de son histoire littéraire*. *Orientalia Christiana Periodica*, Roma, 1947, vol. XIII, nr. I—II, p. 293—354.

CARTEA ÎNTÎI

Început cu Dumnezeu despre tema c r ii cuviosului i de Dumnezeu purt torului p rintelui nostru Petru Damaschin

Învrednicindu-m ,eut ic losul,dup har,de multe i mari daruri de la Dumnezeu i nef cînd niciodat vreun bine, m-am temut ca nu cumva din lene i nep -sare s uit de aceste a a de mari daruri i binefaceri ale lui Dumnezeu i de gre elile mele i s nu-mi ar t recu- no tin a i mul umirea fa de Binef c torul. De aceea, am scris aceast lucrare de aducere-aminte spre mustra- rea tic losului meu suflet. i toate scrierile, vie ile i cuvintele Sfin ilor P rin i care le-am întîlnit, le-am în- semnat cu numele, ca s -mi fie spre amintirea cuvintelor lor, fie m car în parte, dat fiind c nu am nici o carte a mea, nici n-am avut, ci le-am primit de la iubitorii de Hristos, ca i toate cele de trebuin trupului, pentru dragostea lui Dumnezeu.

Deci, citindu-le pe acestea cu toat aten ia, le-am dat iar i celor ale c rora sînt. vorba de c r ile vechi i noi, adic de istoria veche⁵⁹, de Psaltire, de cele patru ale împ ra ilor, de cele ase ale În elepciunii, de Proo- roci, de Paralipomene, de Faptele Apostolilor, de Sfintele Evanghelii i de tîlcuirile tuturor celor spuse, de toate

59. C r ile lui Moise.

cele ale P rin ilor i înv torilor celor mari : Dionisie, Atanasie, Vasilie, Teologul, Gur de Aur, Grigore al Nissei, Antonie, Macarie, Nil, Efrem, Isaac, Marcu, Damaschin, Sc rarul, Maxim, Dorotei, Filimon i de vie ile i cuvintele tuturor sfin ilor.

Învrednicindu-m , eu nevrednicul, de cercetarea tuturor, cu toat libertatea i sîrguin a, am c utat s aflu începutul mîntuirii omului i al pierz rii lui ; i de mîntuie te orice îndeletnicire sau ocupa ie, ori nu ; i ce caut to i ; i cum au binepl cut lui Dumnezeu cei vechi i cei noi, în bog ie i lips , în mijlocul multor p c to i i în pustie, în c s torie i în feciorie. C ci simplu gr ind, în tot locul i în toat îndeletnicirea afl m via a i moartea i pierzarea. Ba nu numai atît, ci i între monahi afl m st ri deosebite, anume supunerea trupului i sufletului P rintelui, lini tea ce cur e te sufletul, sf tuierea duhovniceasc în schimbul ascult rii, egumenie i arhierie. i în toate afl m pe unii mîntuindu-se i pe al ii pierzîndu-se.

i nu numai de aceasta m-am mirat, ci i de îngerul de odinioar din cer, care, aflîndu-se în fire nematerial , întru în elepciune i întru toat virtutea, a devenit deodată diavol, întuneric i ne tiin , începutul i sfîr itul a toat r utatea i viclenia. Apoi de Adam, care fiind împodobit cu atîta cinste i cu gustarea bun t ilor, cu prietenia lui Dumnezeu, cu în elepciune i cu virtute, singur în rai împreun cu Eva, a ajuns deodată exilat, p tima i muritor, lucrînd cu osteneal , întru sudoare i necaz mult ; de Cain i Abel, fra ii cei din el, singuri în tot p mîntul, cum i-a biruit pizma, viclenia, care a n scut uciderea, blestemul i tremurarea. Pe urm de cei din ei, pentru care, din pricina mul imii gre elilor lor a venit potopul. i de cei pe care Dumnezeu, din iubirea de oameni, i-a mîntuit în corabie, dar dintre care unul a fost blestemat, anume Hanaan, fiul lui Ham, care a p c tuit ; c ci ca s nu r stoarne binecuvîntarea lui

Dumnezeu, dreptul Noe a blestemat pe fiul, în locul tatălui. După aceea, de cei de la turn, de Sodomiți, de Israeliti, de Solomon, de Niniviteni, de Ghiezi, de Iuda și de toți cei aflați în cele bune, dar întorși spre răutate.

Și cum, Dumnezeu fiind foarte milostiv Prea Bunul Dumnezeu, a îngăduit să vină multe și felurite încercări și necazuri peste lume. Pe unele dintre acestea le-a voit, din îngăduință, sau ca pe niște osteneli ale pocăinței, cum sînt foamea, setea, plînsul, lipsa celor de trebuință, înfrînarea de la cele dulci, veșterile trupului întru nevoia, vegherile, ostenelile, durerile, lacrimile multe și amare, suspinele, frica morții, a cercetării, a dărilor socotelilor, a slăbirii în iad cu dracii, ziua înfricoșată a judecării, rușinea viitoare în fața întregii zidiri, tremurarea, muștrarea amară pentru fapte, cuvinte și gânduri, amenințarea, urgia, chinurile veșnice și de multe feluri, plîngerea fără folos, lacrimile neîncetate, întunericul neluminat, frica, durerea, cîndărea, întristarea, strîmtorarea și sufocarea sufletului în veacul de acum și în cel viitor, scufundările și primejdiile din lume, bolile prea felurite, fulgerele, tunetele, grindina, cutremurele, înfometările, înecările, morțile fără de vreme, și simplu vorbind, toate întîmplările dureroase ce ne vin fără de voie din îngăduință. Pe altele nu le-a voit Dumnezeu, ci noi și dracii, cum sînt luptele, patimile, patetele de multe feluri, ale căror nume le trecem cu vederea, de la necuminenție, pînă la deznădejde, și pînă la desvîrit pierzanie, asaltul dracilor, războaiele, tirania patimilor, prăsuririle, tulburările, schimbările vieții, mîniile, uneltirile, tot necazul pe care ni-l aducem cu voia nouă în fața unii altora, fără să vrem Dumnezeu.

Și iarăși, cum s-au mîntuit mulți, în mijlocul atîtor rele, neputîndu-i împiedica nimic; și cum s-au pierdut mulți, fără să vrem Dumnezeu.

Toate acestea și altele mai multe, învățându-le cu osteneală din dumnezeieștile Scripturi, m-am simțit zdrobit în suflet și vărsându-mă ca o apă, adeseori am ajuns să nu mai știu ce să fac; și cu toate acestea nu am înțeles mult în simțire cele spuse. Căci dacă le-a fi înțeles, nu ar fi putut să zăbovească în viața aceasta, plină de răutate și de neascultare față de Dumnezeu, în care s-au născut toate necazurile în veacul de acum și în cel viitor.

Dar, totuși, dobândind prin har dorul după cele curate, am aflat de la Sfinții Părinți deosebiriile lor. Așa că, începutul a tot binele este cunoștința naturală dată de la Dumnezeu, fie din Scripturi, prin oameni, fie prin îngeri, fie prin ceea ce se dă în dumnezeiescul Botez spre păzirea a tot sufletul, care se numește conștiință și amintire a dumnezeieștilor porunci ale lui Hristos, prin care se păstrează harul Sfântului Duh în cel botezat, dacă va vrea să se păzească pe ele.

După cunoștință, e alegerea omului, iar aceasta este începutul mântuirii. Ea constă în aceea că omul prăsește voiele și cugetările sale și împlinește voiele și cugetările lui Dumnezeu. Și de va putea să le facă acestea, nu se va afla în toată zidirea lucrului sau îndeletnicirea sau locurile să-l poată împiedica să se facă așa cum a voit Dumnezeu la început să fie, după chipul și asemănarea Lui, și, prin străduință, Dumnezeu după har, nepătimitor, drept, bun și înțelept, fie în bogăție, fie în sărăcie, fie în feciorie, fie în căsătorie, fie la conducere și întru libertate, fie întru supunere și robie, și, simplu vorbind, în orice vreme, loc și lucru. De aceea se găsesc mulți drepți și înainte de Lege și în vremea Legii și în vremea harului, pentru că au iubit mai mult cunoștința lui Dumnezeu și voia Lui decât cugetările și voiele proprii. Și iarăși, în acele timpuri și îndeletniciri, găsim pe mulți care s-au pierdut, pentru că au iubit mai mult

cugetările și voiele lor, decât pe ale lui Dumnezeu. Dar despre acestea mai târziu.

Apoi locurile și ocupațiile se deosebesc între ele, și omul trebuie să cunoască deosebiriile lor, fie prin smerita cugetare dată de Dumnezeu, fie prin întrebarea celor ce au darurile deosebirii. Căci fără aceasta, nu sînt bune cele ce se fac, chiar dacă necunoscînd aceasta ni se pare că sînt bune⁶⁰. Dar prin deosebire, aflînd despre puterea sa spre ce lucrare vrea să poartă, începe a bineplăcea lui Dumnezeu. Dar cum s-a spus, în toate trebuie să găduiască voiele sale, ca să ajungă la scopul lui Dumnezeu, sau să îmbrățișeze îndeletnicirea pe care o vrea Dumnezeu. Iar de nu face așa, nu poate să se mîntuiască prin nimic. Pentru că din neascultarea lui Adam, crescînd tot și pătimași prin obișnuirea cu patimile, nu voim binele cu bucurie, nici nu îmbrățișăm voia lui Dumnezeu, ci iubim mai vîrtos patimile și răutățile, iar cele bune nu le voim deloc, decât siliți de frica muncilor. Și numai cei ce primesc cuvîntul cu credință tare și cu hotărîre. Iar ceilalți nici așa nu le voim; ci neluînd în seamă necazurile vieții și muncile viitoare, slujim patimilor cu tot sufletul. Dar unii nesimind nici amărăciunea acestora săvîrșesc siliți și fără voie ostenele virtuților.

Astfel ni s-au făcut din neștiință cele vrednice de ură, vrednice de dorit. Căci precum cei bolnavi au nevoie de tineri și de ardori pentru sănătatea pe care au pierdut-o, așa avem și noi nevoie de încercări și de ostenelele pocînsei și de frica morții și a muncilor, ca

60. După Sfîntul Grigore de Nisă și Sfîntul Maxim Marturisitorul, gustarea din pomul cunoștinței binelui și răului a adus omului o considerare a răului ca bine, o mascare a răului în bine. Fenomenul acesta se produce uneori cu voia omului, ispitit de plăcere. Dar el înseamnă adeseori și o neputință noastră de a deosebi între bine și rău. Starea aceasta devenit permanentă și extremă e proprie demonilor. Astfel discriminarea între bine și rău este semnul ieșirii din păcat, iar ea e un dar al lui Dumnezeu. Dar ea e condiționată de hotărîrea noastră de a trăi după voia lui Dumnezeu, condiționată de un act de voință, de o orientare nouă, totală.

s ne redobîndim vechea s n tate a sufletului i s lep -
d m boala pe care necumin enia ne-a pricinuit-o. Ba pe
cît de mult osteneal , de voie i f r de voie, ne d ru-
ie te Doctorul sufletelor, pe atît de mult trebuie s -I
mul umim iubirii Lui de oameni i s o primim pe aceasta
cu bucurie. C ci a înmul it cele dureroase, ca s ne
fac bine, cu voia noastr , prin poc in i f r voia
noastr , prin încerc ri i chinuri. Pentru ca, cei ce
voiesc s se osteneasc de bun voie, s se izb veasc
de muncile viitoare, dar poate c i de cele de fa .
Iar cei ce se vor vindeca m car prin chinuri i prin
felurite încerc ri, s se împ rt easc de harul doctorului.
Iar cei c rora le place boala i r mîn în ea, î i pricinuiesc
dup merit chinuri ve nice, asem nîndu-se dracilor i vor
gusta cu dreptate împreun cu aceia chinurile ve nice
g tite dracilor, întrucît au fost nerecunosc tori împre-
un cu aceia fa de Binef c torul.

Pentru c nu to i primim binefacerile la fel. Ci
unii primind focul Domnului sau cuvîntul Lui, prin
lucrare, se fac la inim mai moi ca ceara, iar al ii prin
nelucrare ne ar t m mai înt ri i ca lutul i cu totul
împietri i⁶¹. i dac nu-l primim la fel, nu sile te pe
cineva dintre noi. Ci, precum soarele trimite razele pes-
te tot i lumineaz toat lumea i cel ce vrea s -l vad
e v zut de el, iar cel ce nu vrea s -l vad nu e silit de
el, i nimeni nu e cauza lipsirii de lumin , dac Dum-
nezeu însu i a f cut soarele i ochiul, decît omul care
are st pînirea (peste ochi), a a i aci, Dumnezeu trimite
tuturor razele cuno tin ei, iar dup cuno tin a dat i
credin a ca ochi. Iar cel ce vrea s primeasc prin cre-
din cuno tin a sigur , p ze te prin fapte amintirea

61. Cuno tin a primit numai teoretic i nepus în lucrare, las su-
fletul învîrto at. Numai cuno tin a pus în lucrare preschimb sufletul în-
treg i-l modeleaz dup voile lui Dumnezeu.

ei⁶². Ii acestuia îi dă Dumnezeu mare răvnă, cunoștința și puterea. Căci prin cunoștința naturală se naște răvna, în cel ce o alege pe ea și din răvnă puterea de a lucra; și prin lucrare se părăsește amintirea; și din amintire se naște o mai mare lucrare; și din aceasta o mai mare cunoștință; și din aceasta, numită cuminenție, se naște înfrînarea patimilor și răbdarea împlinirii lucrurilor dureroase; iar din acestea petrecerea cea după Dumnezeu și cunoștința darurilor lui Dumnezeu și a grăielor proprii; și din acestea recunoștința, prin care se naște frica de Dumnezeu, din care vine porunca poruncilor, adică plînsul, blîndețea, smerita cugetare; din acestea se naște puterea de a deosebi; și din aceasta strădania de a vedea sau puterea de a putea prevedea grăiele viitoare și de a le înălța din vreme, prin curățenia minții, datorită experienței și amintirii celor de mai înainte, și a celor prezente, și a celor sîmțite din nevădute seamă; și din acestea nădejdea; iar din acestea neîmpătimirea și dragostea desvîrșită.

Atunci unul ca acesta nu mai vrea nicidecum ceva deosebit de voia lui Dumnezeu, ci pentru se bucurie și viața aceasta vremelnice pentru dragostea lui Dumnezeu și a apropiatului, prin încredințare și prin sîmțirea Duhului Sfînt și prin înfiere, pentru faptul că s-a răstignit și s-a îngropat, și a înviat și s-a înălțat împreună cu Hristos în chip duhovnicesc prin imitarea Lui, sau prin purtarea în lume; și simplu vorbind, devine Dumnezeu după har, luînd arvuna fericirii de acolo, cum zice Teologul, în Cuvîntul despre cele opt gînduri, fiind cîndu-se nepătimitor, drept, bun și înțelept, avînd pe Dumnezeu în sine, cum a zis Hristos, prin porunca po-

62. Amintirea poruncilor lui Dumnezeu se părăsește prin neconținută împlinire a lor. Petru Damaschin insistă asupra rolului faptelor, atît ca factor de modelare a omului, cît și ca mijloc de amintire a îndatoririlor celor bune.

Amintirea e reflexul în minte al urmei lăsată de activitate în ființa omului.

runcilor Lui după rînd, de la cea dintîi și pînă la cea din urmă, despre ceea ce vom vorbi după acestea, arătînd cum trebuie să se desfășoare lucrarea poruncilor.

Dar fiindcă s-a vorbit despre cunoștința virtutilor, vom vorbi și despre patimi⁶³. Cunoștința vine ca soarele și nebunul își închide cu voie ochii sau libera alegere, prin puțin credință, sau lene, și îndată trimite cunoștința în cămăra uitării, prin nelucrarea care vine din trăind viața. Căci din neînțelepciune vine trăind viața, din aceasta nelucrarea, și prin aceasta uitarea. Iar din uitare vine iubirea de sine, sau iubirea voilor și cugetelor proprii, care se mai zice și iubire de plăceri și iubire de slavă. Din acestea se naște iubirea de argint, rădăcina tuturor relelor, și prin ea vine împietrirea în cele ale vieții, din care se naște totala necunoștința a darurilor lui Dumnezeu și a propriilor. Iar din aceasta slăbirea celorlalte patimi, adică ale celor opt cîpetenii ale lor: a lăcomiei pîntecelui, din care vine curvia; din acestea iubirea de argint, din care se naște mînia, cînd cineva nu dobîndește lucrul dorit, sau nu-și împlinește voia sa; din ea vine înrîstarea, prin care se naște neputința; apoi slava de artă din care vine mîndria. Din acestea opt⁶⁴ vine toată răutatea, patima și păcatul, prin care cel care e covîrșit de ele ajunge la deznădejde, la pierzanie totală, la cădere de la Dumnezeu și la asemănarea cu dracii, precum s-a mai spus.

Fiecare stă la mijlocul acestor două, adică a dreptății și a păcatului; și-și alege pe care-o vrea și pe aceasta înaintează și primindu-l pe el această cale

63. Aci începe în ms. 1935 un alt capitol, cu titlul: «Pentru patimi prea ales arătate», (f. 9 r). La fel în ms. 1922 (f. 269 r), care începe scrierea lui Petru Damaschin la f. 265 r.

64. Aceea în înțelegerea gândurilor răute, ca la Sf. Ioan Casian (*Despre cele opt gânduri ale răuteții*), în *Filocalia*, I, ed. II, Sibiu 1947, p. 97—124. Petru Damaschin atribuie scrierea despre ele lui Grigorie de Nazianz.

i cei ce-l c l uzesc pe ea, fie îngerî, fie oameni ai lui Dumnezeu, fie draci i oameni r i, îl duc pîn la cap - tul ei, chiar dac nu vrea. Cei buni îl duc la Dumnezeu i la împ r ia cerurilor ; iar cei p c to i, la diavolul i la munca ve nic . i nimeni nu este pricinui- torul pierzaniei sale, decît voia sa. Iar al mîntuirii este Dumnezeu, care a d ruit dup existen i existen a fe- ricit , cuno tin a i puterea, pe care nu le poate avea omul în afar de harul lui Dumnezeu. Nici diavolul nu poate ceva spre pierzania omului, de pild s -i s deasc o hot rîre potrivnic , sau neputin , sau ne tiin f r voie, sau altceva, ca s sileasc pe om, ci îi strecoar numai amintirea r ului. Deci cel ce lucreaz binele tre- buie s -I mul umeasc lui Dumnezeu, ca Celui ce ne-a d ruit toate dup existen . Iar cel ce alege i face cele potrivnice, s se învinov easc numai pe sine, pentru c nimeni nu-l poate trage cu sila, odat ce Dumne- zeu l-a f cut liber, ca s se fac vrednic de laud îna- intea Lui, v zîndu-l c alege binele de bun voie i nu din necesitatea firii, cum se împ rt esc de bine cele necuvînt toare i neînsufle ite, ci cum se cuvine unei fiin e ra ionale, cum l-a cîstit Dumnezeu s fie. Dar noi alegem de bun voie i prin socotin proprie s facem r ul, înv înd aceasta de la n scocitorul p ca- tului. Nu ne sile te Dumnezeu, Cel prisositor de bun, (la bine), ca nu cumva sili i fiind i neascultînd, mai mare osînd s avem. Nici nu ia de la noi libertatea pe care ne-a d ruit-o cu bun tate.

Dar cel care vrea s fac binele, s cear prin ru- g ciune de la Dumnezeu i îndat i se d lui cuno - tin i putere, ca s se arate c harul i se trimite cu dreptate de la Dumnezeu. C ci ni s-ar putea d rui i f r rug ciune, ca i dup rug ciune. Dar precum nu are laud cel ce prime te aerul ca s tr iasc , tiînd c f r el nu poate tr i, ci mai vîrtos e dator s mul umeasc Celui ce l-a f cut i i-a dat n rile prin care-l prime te, i s -

n tatea, ca s -l primeasc , a a i noi sîntem datori mai vîrtos s mul umim lui Dumnezeu c a f cut i rug - ciunea i cuno tin a, i puterea i virtu ile i pe noi i toate cele din jurul nostru, dup har. Ba nu numai atît, ci nu înceteaz s caute orice mijloc ca s biruiasc r u - tatea noastr , a vr jma ilor i a dracilor.

C ci⁶⁵ i diavolul, pierzînd cuno tin a lui Dumne - zeu prin nerecuno tin i mîndrie, a ajuns cu necesi - tate ne tiutor. De aceea nu poate ti de la sine ce s fac , ci vede pe Dumnezeu ce face ca s ne mîntuiasc i din aceasta înva viclenia i se sile te s fac cele asem n toare spre pierzania noastr ⁶⁶.

Deoarece ur te pe Dumnezeu i nu poate s se r zboiasc cu El, se r zboie te cu noi, care sîntem dup chipul Lui, închipuindu- i c prin aceasta înfrînge pe Dumnezeu. Iar pe noi ne afl ascult ori de voia lui, cum zice Gur de Aur : «C ci v zînd c Dumnezeu a f cut pe va spre ajutorul lui Adam, a f cut-o diavolul ajut toare în neascultare i c dere. A dat Dumnezeu porunc , ca p zind-o Adam, s - i p zeasc amin - tirea unor a a de mari daruri i s mul umeasc pentru ele Binef c torului. Iar diavolul a f cut ca porunca în - s i s fie pricin de neascultare i de moarte. i a ri - dicat împotriva Proorocilor, prooroci mincino i ; împo - triva Apostolilor, apostoli mincino i ; împotriva Le - gii, f r delegea ; împotriva virtu ii, p catele ; împotriva poruncilor, c lc rile ; împotriva a toat dreptatea, ere - ziile urîciunii». i iar i, v zînd pe Hristos c se coboar pentru bun tatea cea mai deplin la sfin ii ucenici i la cuvio ii P rin i, ar tîndu-se fie prin Sine, fie prin îngerii, fie pe alt cale negr it , precum a zis, a început i diavolul s arate unora am giri multe spre pierzanie. De aceea au scris P rin ii înzestra i cu darul deosebirii,

65. Ms. 1935 începe aci un alt capitol cu titlul: *Pentru me te ugirea diavolului cea mult împletit* (f. 11 v).

66. De aceast imitare pervers a lui Dumnezeu de c tre Mefistofel vorbe te i Goethe în Faust.

că nu trebuie primite unele ca acestea. Căci acela se silește să am găsească în privința aceasta, fie prin niscăi chipuri, fie prin vreo lumină, fie prin foc, fie prin altă amănădire, în vremea somnului, sau în chip sensibil. Iar de primim acestea, facem mintea că, din închipuirea proprie, din neștiința cea mai de pe urmă, să-și zugrăvească niscăi figuri sau culori, ca să creadă că este vreo artă a lui Dumnezeu sau vreun înger. Ba adeseori arată în vis, sau în chip sensibil și draci biruiți, zice-se, și încearcă, simplu gândind, orice meșteșugire pentru pierderea noastră, când ascultăm de el.

Dar diavolul face când acestea îi pierde, nădejdea dată, precum zice Sfinții Părinți, în vremea rugăciunii ne facem mintea fără formă, fără chip, fără culoare, neprimind nimic, fie că e lumină, fie foc, fie altceva, ci ne închidem cugetul cu toată puterea numai în cuvintele scrise. Căci cel ce se roagă numai cu gura, se roagă aerului, nu lui Dumnezeu, fiindcă Dumnezeu ia seama la minte nu la gură. Deci oamenii «trebuie să se închine lui Dumnezeu în duh și în adevăr»⁶⁷; sau cum s-a spus: «Vreau să vorbesc cinci cuvinte cu mintea mea, decât zeci de mii cu limba»⁶⁸. Deci, descurajându-se diavolul de toate acestea, ne aduce gând de deznădejde, optându-ne că altele erau vremurile acelea și alții oamenii în care a arătat Dumnezeu acele lucruri minunate ca să creadă; că acum nu e vremea în care să trebuiască să ne ostenim în felul acesta. Iată, creștinii sîntem cu toții în purtămîntul botezului. Cel ce a crezut, zice, și s-a botezat, mîntuiește-se⁶⁹. Deci ce ne mai trebuie?

Dar de vom crede acestora și de vom rămîne a a, vom fi cu totul pustii, avînd numai nume de creștinii, neștiind că cel ce a crezut și s-a botezat, e dator să pzească toate poruncile lui Hristos, și când le va împlini pe toate să zică: «slugă nevrednic sînt». Căci a

67. Ioan IV, 24.

68. I Cor. XIV, 19.

69. Marcu XVI, 16.

zis Domnul c tre Apostoli : «Înv îndu-i pe ei s p zeas-
c toate cîte v-am poruncit vou »⁷⁰. Pentru c tot cel
ce se boteaz , se leap d zicînd : «M lep d de satana
i de toate lucrurile lui i m unesc cu Hristos i cu
toate lucrurile Lui». Dar unde este lep darea noastr ,
dac nu p r sim toat patima i tot p catul pe care-l
vrea diavolul, mai bine-zis dac nu le urîm din suflet
i dac nu iubim pe Hristos prin p zirea poruncilor Lui?
i cum vom p zi poruncile Lui, dac nu vom t g dui
toat voia i toat cugetarea noastr ? Iar voile i cu-
get rile de lep dat pot fi socotite acelea care se împo-
trivesc poruncii lui Dumnezeu⁷¹. Fiindc adesea sînt
unii care, fie prin constitu ie, fie din obi nuin iubesc
binele în unele lucruri i ur sc r ul. De asemenea sînt
unele cuget ri bune, avînd m rturie i de la dumneze-
ie tile Scripturi. Dar au lips i ele de o dreapt soco-
teal din partea celor încerca i. Fiindc f r această
dreapt socoteal nici cele socotite bune nu sînt bune,
fie pentru c le împlinim cînd nu e vremea lor, sau
f r trebuin , sau f r vrednicie, sau cugetînd f r cu-
no tin cele spuse.

C ci nu numai în leg tur cu Scriptura, ci i cu
oricare întrebare ce se nimere te, dac nu sînt cu luare-
aminte amîndoi, i cel întrebat i cel ce întreab , se în-
dep rteaz de în elesul adev rat i se aleg cu o pagub
nu mic . De fapt i eu am p it adeseori c , întrebînd
sau fiind întrebat, cînd am în eles cum trebuie un cu-
vînt, m-am mirat pe urm cum cuvintele sînt la fel, dar
în elesurile sînt departe unul de altul. A a i în toate
celelalte, avem lips de discern mînt, ca s afl m cum
trebuie s facem ca s împlinim voile lui Dumnezeu⁷².
Fiindc El cunoa te firea noastr întocmai, ca F c tor

70. Matei XXVIII, 19.

71. Ms. 1935, titlu nou : *Pentru cum c bine este a întreba si cu so-
coteala a face toate.*

72. Cuvintele ascund în ele multe în elesuri ; depinde de situa ie,
care în eles e indicat prin cuvînt i deci care trebuie sesizat.

al tuturor, și a avut în vedere folosul nostru și a rînduit nu lucruri străine de firea noastră, ci cele proprii ale ei. Afară de cazul cînd unii vor să ajungă de bunăvoie la desvîrșire, urcînd spre El mai presus de fire, fie prin feciorie, fie prin neavere, fie prin smerită cugetare.

Nu poate fi pus înșă în rînd cu acestea și recunoștința, ci și aceasta e firească. Dar smerită cugetare e mai presus de fire, deoarece cel smerit se îndeletnicește cu toată virtutea și nefiind dator cu nimic, se face pe sine îndatorat și mai prejos de toți. Dar cel recunoscător, fiind dator, își mărturisește datoria. La fel cel ce face milostenie, miluiește-te din cele ce le are și nu este mai presus de fire, ca acel ce s-a lepdat de avuție. Nici cel ce petrece în cîșnie, ca cel ce petrece în feciorie. Căci acesta este un dar mai presus de fire. De aceea, unul se mîntuiește-te dacă, pentru sînd voile sale, împlinește-te pe ale lui Dumnezeu. Iar cel lalt va căștiga cununa răbdării și slava de la Dumnezeu, ca unul ce nu a pentru sit numai cele oprite de legi, ci împreună cu ele, cu ajutorul lui Dumnezeu și firea sa, iubind pe Dumnezeu din tot sufletul și imitînd după putere nepătimirea Lui.

Dar fiindcă sîntem în neștiință, nu numai de noi înșine și de cele făcute de noi, ci și de scopul lor, și de ceea ce se caută prin toate, de aceea ni se par dumnezeieștile Scripturi și cuvintele sfinților, adică ale bărbatilor vechi, ale proorocilor, ale drepților și ale sfinților Prinșii celor noi, că nu conglăsuiesc. Ni se pare că vrînd aceștia să se mîntuiască, nu conglăsuiesc întregul. Dar aceasta nu este adevărat. Să vedem, de aceea, prin puține cuvinte, din firea lucrurilor, cum orice om, dacă vrea să se mîntuiască, nimeni nu-l poate împiedica, nici vremea, nici locul, nici îndeletnicirea. Numai să nu se folosească de un lucru pe care vrea să-l facă, împotriva firii lui, și să-și îndrepte orice cugetare cu drept socoteală, după scopul dumnezeiesc. Fiindcă nu cele ce se fac sînt de trebuință, ci gîndul prin care

se fac. Nici nu p c tuim f r de voie, dac nu consim-
im mai înainte de bun voie cu gândul i nu c dem în
robie. Atunci acela duce pe cel luat în prinsoare, chiar
f r voie, la p cat. La fel gre elile f cute întru ne tiin ,
vin din cele întru cuno tin . C ci dac nu se îmbat
cineva, fie de vin, fie de poft , nu ajunge la ne tiin .
Iar de la îmb tare începe s se întunece mintea i de
aici vine c derea. Iar de la aceasta, moartea. A adar
moartea nu a venit în chip ne tiut, ci îmb tarea întru
cuno tin a adus moartea întru ne tiin ⁷³. i de multe
ori poate afla cineva, mai ales în gânduri, c din cele
de bun voie c dem în cele f r de voie i de la cele în
cuno tin , la cele dintru ne tiin . Iar fiindc cele din-
tîi ne par u oare i dulci, de aceea venim la cele de al
doilea, f r de voie i în ne tire. C ci dac am fi voit s
p zim poruncile de la început i s r mînem cum am fost
boteza i, nu am fi venit la acestea i n-am fi avut nevoie
de ostenelele i durerile poc in ei.

Totu i, dac vrem, harul cel de al doilea al lui Dum-
nezeu, sau poc in a, poate s ne ridice iar i la frumu-
se ea str veche. Dar dac nu avem grij nici de aceasta,
vom merge neap rat, ca i dracii care nu se poc iesc, la
muncile ve nice, împreun cu ei, mai mult vrînd decît
nevrînd. Dumnezeu nu ne-a zidit spre mînie, ci spre
fericire, ca s ne bucur m de bun t ile Lui i s ne
ar t m cu mul umire i cu recuno tin fa de Bine-
f c tor. Dar negrija noastr în a cunoa te darurile Sale
ne-a adus la trînd vie. Iar aceasta ne-a dat pe mîna
uit rii, de la care a împ r it peste noi ne tiin a.

Iar cînd vrem s punem începutul, ca s ne în-
toarcem de unde am c zut, avem nevoie de mult oste-
neal , fiindc nu vrem s p r sim voile noastre, ci so-
cotim c împreun cu ale lui Dumnezeu le putem îm-

73. vorba sau de o fals tiin , sau de orgoliu, care uit de mar-
ginea tiin ei dobîndite. Prin amîndou se pierde sim ul realit ii, se
ajunge în tiin a periculoas .

plini și pe ale noastre. Aceasta însă este cu neputință. Căci însuși Domnul a zis: «Nu fac voia Mea, ci a Tatălui care M-a trimis»⁷⁴, cu toate că una este voia Tatălui, a Fiului și a Duhului, precum una este ființa nevădită. Dar pentru noi a zis acestea, și despre voia trupului. Căci dacă nu e copleșit trupul și nu ajunge întreg omul purtat de Duhul lui Dumnezeu, nu face voia lui Dumnezeu decât cu silă. Dar când împerețte harul Duhului în noi, atunci nu mai avem voia noastră, ci tot ce se face e voia lui Dumnezeu. Atunci dobândim pacea. Iar unii ca aceștia, fiii lui Dumnezeu se vor chema. Căci voiesc voia Tatălui, ca și Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu. Dar pe aceasta nu o poate afla cineva fără pizna poruncilor, prin care vine tăierea oricărei plăceri sau voinței proprii și răbdarea oricărei dureri ce se ivesc din pricina aceasta. Căci din neînțelepciune se naște plăcerea și durerea, cum s-a zis, și din acestea tot pătul. Fiindcă cel fără de minte este iubitor de sine și nu poate fi iubitor de frați, nici de Dumnezeu. De asemenea nu poate avea înfrînarea de la plăceri, sau de la voiele care-i plac lui, nici răbdare în întâmplările dureroase. Că uneori împlinindu-și voia sa, crește în el plăcerea și mândria, alteori, neputându-i-o împlini și fiind chinuit de durere din pricina aceasta, ajunge silit la înecarea și la descurajarea sufletului, care este arma gheenei.

Iar din cunoștință sau cuminenție se naște înfrînarea și răbdarea. Fiindcă cel înțelept își stăpânește voia sa, și răbdă durerea pentru aceasta și socotindu-se pe sine nevrednic de cele dulci, se arată mulțumitor și recunoscător Binefăcătorului, temându-se că nu cumva, prin "multele bune" și pe care i le-a dăruit lui Dumnezeu în veacul acesta, să se păzească în cel viitor. Astfel, prin înfrînare, lucrează și celelalte virtuți. Iar so-

74. Ioan VI, 38.

cotindu-se pe sine datornic pentru toate i neavînd ceva cit de mic s întoarc Binef c torului, socote te i virtu ile ca o i mai mare datorie. C ci i pe ele le prime te i nu le d . Ba chiar faptul c s-a învrednicit s mul umeasc lui Dumnezeu, i c Dumnezeu prime te mul umirea lui, îl socote te o i mai mare datorie. i pururea st ruie în mul umire, f cînd tot binele, i pururea se socote te pe sine i mai dator i, cugetînd cu smerenie, mai prejos de to i.

Veselindu-se astfel în Dumnezeu, Binef c torul s u, i bucurîndu-se întru cutremur i venind la dragostea dumnezeiasc ce nu cade, prime te cu smerit cugetare întîmpl rile dureroase ca fiind vrednic de ele. Ba mai bine-zis, se socote te pe sine vrednic de i mai multe decît de cele cîte-i vin i se bucur c s-a învrednicit în veacul acesta s se nec jeasc pu in, ca s primeasc u urare de muncile multe pe care i le-a preg tit sie i în veacul viitor, i c prin aceasta î i recunoa te neputin a sa i nu se mîndre te. Iar fiindc s-a învrednicit s cunoasc acestea i s le rabde prin harul lui Dumnezeu, vine la dragostea dumnezeiasc . C ci smerita cugetare este roada cuno tin ei, iar cuno tin a roada încerc rilor.

Celui ce se cunoa te pe sine i se d cuno tin a tuturor. i cel ce se supune lui "Dumnezeu, supune sie i tot cugetul trupesc, iar dup aceasta i se vor supune lui toate, cînd va împ r i smerenia în m dularele sale⁷⁵. C ci cel ce se cunoa te pe sine, cum zic Sfin ii Vasile i Grigore, c este la mijloc între m re ie i smerenie, ca cel ce are suflet în eleg tor i trup muritor i p mîntesc⁷⁶, niciodat nu se înal , nici nu dezn d jduie te,

75. Cel smerit e liber de toate i st pîne te peste toate. Dar st pîne te pentru c ele i se supun, întrucît nu sînt periclitare în libertatea lor, nu pentru ca vrea el s le st pîneasc .

76. Sfîntul Grigorie de Nazianz consider pe om «p mîntesc i cesc, vremelnic i nemuritor, v zut i de minte în eles, între m rire i smerenie, aceia i duh i trup». *Cuvînt la Na terea Mîntuitorului.*

ci ru înîndu-se de partea mintal a sufletului⁷⁷, se întoarce de la toate cele de ruine, iar cunoscîndu-și neputin a sa, fuge de toată îngîmfarea. Cel ce-și cunoaște, a adar, neputin a sa din multele ispite și din patimile sufletești și trupești, a văzut puterea nesfîrșită a lui Dumnezeu, cum izbăvește pe cei smeriți, care strigă către El prin rugăciune stăruitoare din inimă.

Ca urmare, rugăciunea își se face lui o desfătare, tiind că fără Dumnezeu nu poate să facă nimic. Și de teama de a nu cădea, el se străduiește să se lipească de Dumnezeu. Pe de altă parte se minunează, cugetînd cum l-a izbăvit Dumnezeu pe el din atîtea ispite și patimi și mulțumea celui ce poate să-l izbăvească. Iar deodată cu mulțumirea dobîndind dragostea și smerenia și nu cutează peste tot să judece pe cineva, tiind că precum l-a ajutat Dumnezeu pe el, așa poate să ajute tuturor cînd vrea, cum zice Sfîntul Maxim; sau socotește că acela e în stare să lupte cu patimi multe și să biruiască, dar el este neputincios și de aceea l-a ajutat Dumnezeu degrab, ca să nu se piardă cu desvîr ire sufletul lui.

și altele multe cunoscînd, cel ce-și vede neputin a sa, rămîne nedoborît. Dar este cu neputin să ajungă cineva aici, dacă nu suportă multe ispite sufletești și trupești, și, susținut de puterea lui Dumnezeu prin răbdare, nu dobîndind experiență. Iar unul ca acesta nu îndrăznește peste tot să facă voia sa, fără să întrebe pe cei iscusiți, nici să se fixeze într-o cugetare. Fiindcă ce trebuință este să vrea să facă sau să cugete ceva, dacă nu o face pentru a trăi trupește și a se mîntui sufletește?

Iar dacă nu cunoaște cineva care voie și care cugetare trebuie să o purtase, să probeze tot lucrul și

77. Filozoful Max Scheller a explicat și el sentimentul de ruine al omului din faptul că fiind ființă înzestrată cu spirit se coboară în pofte trupești.

toat cugetarea, prin dep rtarea i înfrînarea de la ele, i s vad ce nemul umire îi aduc ; i dac , împlinindu-se, îi aduc pl cere, iar neîmplinindu-se, durere, s tie c sînt rele i c e dator s le dispre uiasc înainte de a z bovi în jurul lor i s se osteneasc a le birui cînd simte asaltul lor. Aceasta o zic despre tot lucrul i tot gîndul f r de care putem tr i trupe te i bine pl - cea lui Dumnezeu.

Fiindc obi nuin a învechindu-se cap t putere de fire. C ci fie c e obi nuin bun , fie c e rea, timpul o hr ne te, cum materiile hr nesc focul⁷⁸. De aceea datori sîntem s cuget m i s facem cu toat puterea binele, ca s vin deprinderea i obi nuin a s lucreze de la sine, f r osteneal , cele de toate zilele, precum P rin ii au biruit prin cele mici în cele mari. C ci numai cel ce nu se las convins ca s aib cele peste trebuin ale trupului, ci le leap d pe acestea, ca s mearg pe calea cea strîmt i plin de necazuri, nu va ajunge la iubirea de avere. C ci nu numai avu ia mult arat iubirea de avu ie, ci tot ce ine cineva cu împ timire sau f r trebuin , sau peste trebuin . Fiindc mul i dintre sfin-ii mai vechi au avut mult avu ie, ca Avraam, Iov, David i mul i al ii, dar nu era în ei împ timire, ci aveau lucrurile ca ale lui Dumnezeu⁷⁹ i prin ele c u- tau s plac mai mult Lui. Iar Domnul, fiind suprades vîr it (suprasuficient) i îns i în elepciunea, a t iat chiar r d cina. C ci a sf tuit pe cei ce urmeaz Lui, prin împlinirea celei mai înalte virtu i, ca nu numai bani i avu ii s nu aib , dar nici suflet, adic voie sau cugetare proprie. Aceasta tiind-o P rin ii, au fugit

78. «Gîndurile de nu le vom face cu trupul, cu vremea se pr p desc» (*Pateric*, Avva Pimen, XX). O analiz profund face Avva Dorotei în cuv. XI: «Pentru ca s t iem patimile degrab , pîn nu ne obi nuim cu ele».

79. A le avea ca ale lui Dumnezeu înseamn a fi liber fat de ele, a le avea ca i cum nu le ai, a te împ ca ca în orice clip Dumnezeu s dispun altfel de ele, decît a ti le l sa tie. «A fi» nu trebuie s se lase strîmtorat i împiedicat de «a avea».

de lume, ca de o piedică spre desvîrîre. Dar nu numai de ea, ci și de voiele lor, căci nimeni dintre ei n-a făcut vreodată voia sa⁸⁰. Cei unii au petrecut în ascultare, spre a avea ca pe Hristos pe Părintele duhovnicesc, în loc de orice cugetare. Iar alții în pustie, prin fugă desvîrîrit de oameni, au avut pe Dumnezeu însuși dascăl, pentru care au primit și răbdare și moartea de bunăvoie⁸¹.

Alții, în sfîrșit, au intrat în calea împărătească, adică s-au liniștit cu unul sau cu doi, avîndu-se unul pe altul ca sfîtuitori buni, spre bunăplăcere a lui Dumnezeu. Iar cînd după ascultare au fost rînduiți de Părinte și conducători pe alii frați, au petrecut ca în ascultare, prezind predania aceluiași Părinte în toată lucrarea lor a fost bună. Acum⁸² însă, fiindcă nu vrem nici cei din ascultare, nici cei de la conducere să pierdăsim voiele noastre, nici unul nu mai sporește.

Rămîne a adăra, să fugim de oameni și de lucrurile vieții și să umblăm în calea împărătească și să ne liniștim cu unul sau cu doi și să cugetăm ziua și noaptea la poruncile lui Hristos și la toată Scriptura⁸³. În felul acesta, muștrat de toate și de conștiință și de luarea aminte a citirii și de rugăciune, poate să ajungă cineva la cea dintîi poruncă, adică la frica lui Dumnezeu care

80. Omul se poate robi și voii sale. Libertatea sau spiritualitatea i-o menține omul voind mereu chiar împotriva voii sale, adică nepreîndîndu-se o dată pentru totdeauna și în mod automat «voii» sale. Condiția a libertății și a creșterii spirituale este conștiința mereu pe tine, în favorul a ceea ce apare mereu mai înalt decît tine, și te cheamă mai sus decît unde ești tu.

81. Petrecerea în pustie nu e nici ea un semn de individualism, căci pustnicul nu face nici acolo voia sa, ci voia lui Dumnezeu, exprimat în Revelație și în regulile Părinților.

82. De aici începe Ms. Acad. Rom. 1993. Tot de aici Ms. 1935, f. 22 r, cap. nou: «Pentru cum că cu cuviință este a fugi de oameni și a se liniști cu unul sau cu doi».

83. Petru Damaschin preferă comunitatea mică, intimă, vieuirii în mulțime sau în singurătate. O socotește calea împărătească. Ea e cea mai favorabilă comuniunii, fiind deosebită atît de modul individualist, cît și de pericolul pierderii insului în mulțime.

se na te din credin i din meditarea Sfintelor Scripturi. Iar prin fric poate s ajung la plîns, iar prin acesta la poruncile c rora le-a spus Apostolul credin , n dejde i dragoste. C ci cel ce crede în Domnul se teme de munci ; i cel ce se teme de munci p ze te poruncile ; i cel ce p ze te poruncile rabd necazurile ; iar cel ce rabd necazurile, va avea n dejde în Dumnezeu ; iar n dejdea desparte mintea de toat împ timirea ; iar desp r it de aceasta, va avea dragostea de Dumnezeu. De va vrea cineva s fac acestea, se va mîntui.

Iar lini tea (isihia) ca început al cur iei sufletului, va face pe cel ce o alege, s împlineasc f r oste-neal toate poruncile. «Fugi, zice, taci, lini te te-te, c ci acestea sînt r d cinile nep timirii»⁸⁴. Sau iar i : «Fugi de oameni i te vei mîntui»⁸⁵. Pentru c întîlnirile nu las mintea s - i vad nici gre elile sale, nici uneltirile dracilor, ca s se p zeasc omul pe sine, nici bineface-riile i tot felul de griji ale lui Dumnezeu, ca s dobîndeasc din acestea cuno tin de Dumnezeu i smerenie. De aceea, cel ce vrea s mearg pe un drum scurt la Hristos, adic prin nep timire i cuno tin i s ajung cu bucurie la des vîr ire s nu se abat în alte p ri, adic la dreapta i la stînga, ci în toat vie uirea lui s c l toreasc cu sîrguin pe calea împ r teasc . S se fereasc cu putere de prisosiri i lipsuri, amîndou pricinuind pl cerea, i s nu- i întunece mintea nici cu mul imea mînc rurilor, nici cu întîlnirile, nici s i-o fac oarb prin împr tieri. De asemenea s nu- i tulbure cugetarea cu postul prelungit i cu privegherea. Ci lucrînd bine i cu r bdare cele apte moduri, adic faptele trupe ti, s se urce ca pe o scar , inîndu-le f r încetare pe toate apte deodat , înaintînd spre f ptuirea moral , prin care se dau celui credincios vederile duhovnice ti prin har, cum zice Domnul.

84. *Pateric*, Avva Arsenie, II.85. *Idem*, I.

Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu⁸⁶ și folosită de nimeni nu poate împiedica pe cel ce vrea să se mântuiască, nici nu are altceva să pînărească asupra noastră, afară numai de Dumnezeu, cel ce ne-a făcut. El este gata spre ajutor și ocrotire de orice ispită celor ce strigă către El și vor să facă sfînta Lui voie. Iar fîr de El nu poate să facă cîeva vreun bine, nici să pîtimească vreun rău fîr voie, dacă nu îngăduie El, ca să mustre pe cel ce a greșit și să mântuiască sufletul lui. Faptele rele sînt ale noastre, făcute dintrînd via noastră și din împreună-lucrare a dracilor. Iar toată cunoștința, virtutea și puterea sînt har al lui Dumnezeu, ca și toate celelalte. Dumnezeu le-a dat tuturor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu, prin pîzirea poruncilor dumnezeiești. Mai bine-zis, aceste porunci și harul dumnezeiesc ne pîzesc pe noi. Fiindcă fîr harul Lui nu putem să le împlinim nici pe ele. Și nu avem ce să-i aducem Lui decît credința și alegerea liberă, înînd toate dogmele cele drepte, prin credință tare și auzire și urmînd lucrarea în chip neîmprîtiat, ca lecțiile de la coală, învăînd astfel cu lucrul, cu toată grija, cele apte fapte mai sus pomenite. Acestea sînt următoarele :

*Ar tare trebuincioasă și prea frumoasă
despre cele apte fapte trupești*⁸⁷

Cea dintîi este liniștea (isihia), sau petrecerea neîmprîtiat, ferit de orice grijă a vieții, ca astfel omul să poată, prin depărtarea de oameni și de împrîțieri, să fugă de zgomot și de cel ce umblă rîcnind ca un leu cîușind pe cineva să înghită⁸⁸, prin înțîlnirile și grijile vieții; și ca să aibă o singură grijă : cum să placă lui Dumnezeu, și să-și facă sufletul neosîndit în ceasul

86. II Tim. III, 16.

87. Ms. 1935 (f. 24 v) începe același capitol.

88. I Petru V, 8.

morii ; i ca s afle cu toat sîrguin a lucr rile furi e ale dracilor i gre elile cele ce întrec nisipul m rii i sînt ne tiute de cei mul i, ca un praf sub ire. C ci plîngîndu-le pe acestea, se întristeaz de firea omeneasc , dar e mîngîiat de Dumnezeu, ca unul ce a ajuns s - i dea seama de sine. mîngîiat c a ajuns s vad cele pe care n-a n d jduit s le vad , cînd petrecea afar de chilie. i cunoscîndu- i neputin a sa i puterea lui Dumnezeu, se teme i n d jduie te. Se teme ca nu cum-va, îndr znind, din ne tiin , s cad . N d jduie te ca unul ce, neuitînd de iubirea de oameni a lui Dumnezeu, nu- i pierde n dejdea, orice i s-ar întîmpla⁸⁹.

A doua este **postul cu m sur** , sau a mîncă o dat pe zi i a nu se s tura. Mîncarea s fie de un singur fel, din bucate modeste, care se g sesc f r b taie de cap i pe care nu le poftete sufletul, decît dac nu este altceva. Aceasta, pentru ca omul s biruiasc l comia pîntecelui, nes turarea i pofta i s r mîn neîmpr tiat ; totodat , ca s nu resping vreun fel, lep dînd în chip r u, cele ce au fost f cute de Dumnezeu bune foarte, nici s înghit toate deodat , f r înfrînare i cu voluptate, ci mîncînd în fiecare zi cîte un singur fel de mîncare, s se foloseasc de toate spre slava lui Dumnezeu, neoprindu-se de la nimic, cum fac blestema ii de eretici, ca de ceva r u. Iar vinul, dup vreme, c ci la b trîne e, la neputin i la frig e foarte folositor. Dar i atunci pu in. Iar la tinere e, la c ldur i la vreme de s n tate, e mai bun apa, dar i aceasta cît se poate de pu in . C ci setea e mai bun decît toate faptele trupei ti.

89. Omul duhovnicesc tr ie te continuu în această tensiune, ca pe un drum ce suie printre dou pr p stii: între ap sarea de con tiin a p - catelor sale i între încrederea în mila lui Dumnezeu. Trebuie s le îmbine mereu pe amîndou , s nu se predea exclusiv nici uneia din ele; s îmbine mereu temerea cu n dejdea. Aceasta înseamn a fi mereu viu mereu palpitant, f r a dispera i f r a adormi.

A treia este **privegherea cu m sur**, adică a avea jumătate noapte pentru somn, iar jumătate pentru psalmodie și rugăciune, pentru suspine și lacrimi. Aceasta pentru că prin postul și privegherea cu m sur, trupul se face supus sufletului, și nu totuși gata spre tot lucrul bun, iar sufletul să capete bărbăție în luminare, ca să vadă și să facă cele cuvenite.

A patra este **psalmodia sau rugăciunea trupească** prin psalmi și îngenunchieri, ca să se ostenească trupul și să se smerească sufletul, ca să fugă vrăjmașii noștri draci și să se apropie prietenii noștri îngeri și să cunoască omul de unde primește ajutor, ca nu cumva să se mîndrească din neștiință, socotind că lucrurile sînt ale sale, și să fie pierșit de Dumnezeu, ca să-l cunoască neputin a sa.

A cincea este **rugăciunea duhovnicească** făcută cu mintea, care se ferește de orice gând. Ștînd mintea în cele zise și cînd la Dumnezeu cu frîngerii negre, cere să se facă numai voia dumnezeiască întru toate faptele și cugetările sale, neprimind nici un gând sau figură, sau culoare, sau lumină, sau foc, sau peste tot altceva. Și ca una ce privește numai la Dumnezeu și vorbește numai cu El, a ajuns fără formă, fără culoare și fără figură. Căci aceasta este rugăciunea curată, ce se cade să o aibă cel lucrător. Iar celui contemplativ îi se cuvin altele mai mari decît acestea.

A șasea este **citirea cuvintelor și vieților Prinților** nedîndu-i auzul dogmelor străine sau altor învățături, mai ales celor eretice. Aceasta pentru a învăța din dumnezeieștile Scripturi și din dreapta socoteală a Prinților, cum să biruiască patimile și să dobîndească virtuțile; și ca să se umple mintea lui de cuvintele Duhului Sfînt și să uite cuvintele și gândurile necuviincioase de mai înă-

inte, pe care le-a auzit fiind afar de chilie ; i ca prin multa convorbire a rug ciunii i citirii, s ajung s aib cuget ri bune. De fapt rug ciunea e ajutat de citirea în lini te, i citirea, de rug ciunea curat , când cineva ia aminte la cele spuse i nu cite te sau cât în fug . Altfel nu poate cuprinde cum trebuie în elesul lor, din pricina întunerului patimilor. Pe lâng aceasta adeseori r t cim prin închipuirea de sine. Mai ales p esc aceasta cei ce- i închipuie c au în elepciunea lumii acesteia, ne tiind c avem nevoie de cuno tin a prin f ptuire, ca s în elegem acestea. i cel ce vrea s înve e cuno tin a lui Dumnezeu nu trebuie s se foloseasc numai de auzire. Pentru c altceva este auzirea i altceva fapta. C ci precum numai din auzire nu poate ajunge cineva me te ugar, ci cî tig deprinderea me te ugului lucrînd i v zînd i multe gre ind i îndreptîndu-se de cei iscusi i prin r bdare i prin t ierea voilor sale i dup vreme îndelungat , a a i cuno tin a duhovniceasc nu se na te numai din cugetare, ci se d de Dumnezeu dup har celor smeri i la cuget. C cel ce cite te Scripturile pare s le cunoasc în parte, nu e de mirare, mai ales dac e lucr tor. Dar unul ca acesta nu are cuno tin a lui Dumnezeu, ci trebuie s asculte cuvintele celor ce au cuno tin . Deci cei ce au scris au avut adeseori cuno tin de Dumnezeu, ca i proorocii, dar el înc nu. Drept aceea i eu, culegînd de asemenea din dumnezeie tile Scripturi, i neînvrednicindu-m s aud de la Duhul, am auzit de la cei ce au auzit de la Acela, cum aud unii despre o cetate sau om, de la cei ce le-au v zut pe acestea⁹⁰.

A aptea este **întrebarea celor experimenta i**, despre orice cuvînt sau fapt , ca nu cumva din necercare, sau

90. Cuno tin a întreag nu se prime te numai din Scriptur , ci i din predania vie. Cel ce a scris, nu i-a putut pune în scris niciodat tot ce

din plătirea cerea de sine, în alegîndu-și fîcînd cîineva unele în locul altora, și rîtîndu-și și cadînd în pîrerea de sine, închipuindu-și cît de cum trebuie, ne tîind încă nimic, cum zice Apostolul⁹¹.

Pe urmă, după toate aceste fapte trupești, monahul trebuie să aibă răbdare în toate cele ce vin asupra lui, pe care vrea Dumnezeu să le îngăduie spre învățare, spre cercarea și spre cunoașterea slăbiciunii sale. Să nu se facă îndrăzneție și să nu-și piardă neajudea, orice rău sau orice bine și să-și întâmplă. Dator să se ferească de orice vis, de orice vorbă și de orice lucru fără rost și să cugete pururea la numele lui Dumnezeu, mai des decît răsuflă, în toată vremea și locul și lucrul, și să cadă la El din suflet, adunîndu-și mintea din toate gîndurile lumii și cîușînd să facă numai voia lui Dumnezeu. Atunci începe mintea să-și vadă greșelile sale ca nisipul mării. Și acesta este începutul luminării sufletului și dovada sa în fața lui. Atunci sufletul ajunge zdrobit și inima umilită, încît se socotește pe sine mai prejos de toți, cu adevărat. Atunci începe să înțeleagă binefacerile lui Dumnezeu, cele din parte și cele de obște, cele aflate toate în dumnezeieștile Scripturi, și greșelile sale. De atunci poruncește întru cunoștință, de la cea dintîi pînă la cea din urmă. Fiindcă Domnul le-a pus ca pe o scară și nu poate cîineva să treacă peste una ca să ajungă la alta, ci trebuie să înainteze, ca pe niște trepte, de la cea dintîi la cea de a doua și de la ea la cea de a treia⁹², pînă ce-l vor face pe om Dumnezeu, prin harul Celui ce le-a dăruit pe ele celor ce hotărîsc să se împlinească.

a cunoscut practicînd, tot ce era viu în duhul lui. Acest plus se preda de la el la ucenicul spiritual, ca un adăug la cuvîntul scris, și a mai departe. Tradiția moștenită se alegea din Scriptură și din Duhul predat prin transmitere, prin învățare, prin raport personal.

91. I Cor. VIII, 2.

92. De aici mai. 1993 sare, fără nici un titlu și întrerupere la ceea ce corespunde în textul de față cu cap. 23: «iar cele apte ale năvălului

***Cel ce voie te s p zeasc poruncile trebuie
s înceap de la frica de Dumnezeu, ca s
nu se rostogoleasc în haos***

Iar⁹³ de vrea cineva s o ia înainte, s - i arate sîr-
guin a mai degrab pornind de la ele i nu din alt
parte, fiindc altfel va c dea în pr pastie, mai bine-zis
în haos. C ci precum, cînd e vorba de cele apte daruri
ale Duhului, dac nu începe cineva de la fric , nu poate
urca la celelalte, a a i în fericirile Domnului. C ci «în-
ceputul în elepciunii este frica Domnului»⁹⁴, zice David;
iar cel lalt prooroc, gr ind de sus, a zis despre aceasta :
«Duhul în elepciunii, al în elegerii, al credin ei, duhul
temerii de Dumnezeu»⁹⁵. Domnul de asemenea a în-
ceput s înve e de la fric , pentru c zice : «Fericii cei
s raci cu duhul»⁹⁶, adic fericit este cineva cînd e
cuprins de frica lui Dumnezeu, avînd o zdrobire negrit
a sufletului. Domnul a pus aceast porunc drept teme-
lie, dîndu-ne s cunoa tem c f r ea chiar de va petrece
cineva în cer, nu va folosi nimic, avînd mîndria prin
care diavolul i Adam i al i mul i au c zut.

De aceea, cel ce vrea s p zeasc prima porunc ,
adic frica, e dator, cum s-ar zice, s cugete cu mult
sîrguin la întîmpl rile descrise mai înainte ale vie ii
i la binefacerile nem surate i neîn elese ale lui Dumne-
zeu i la toate cîte le-a f cut i le face cu noi prin porunci
i dogme, amenin ri i f g duin e v zute i nev zute,
p zind, hr nind, purtînd de grij , dînd via , izb vind
de vr jma ii v zu i i nev zu i, t m duind prin rug -
ciunile i mijlocirile sfin ilor S i bolile pe care le-a
adus neorînduiala noastr , privind cu îndelung -r bdare

trupe ti fapte de-a pururea a le p zi se cuvine i nici a mai mic oara ca
lipsirea» etc. 93. Ms. 1935, continu f r titlu.

94. Psalm. CX, 10; Prov. I, 7.

95. Isaia XI, 2.

96. Matei V, 3.

la pcatele i f r delegile noastre, cte le-am f cut i le facem i le vom face, din care ne-a izb vit harul S u ; i la toate acelea prin care îl mîniem cu lucrul, cu cuvîntul i cu gîndul. C ci El nu numai c ne rabd pe noi, dar ne împ rt e te i mai mari binefaceri prin Sine, prin îngerii, prin Scripturi, prin drep i i prooroci, prin Apostoli i mucenici, prin dasc li i cuvio i P rin i. Deci cunoscînd luptele i nevoinele acestora, pe urm mirîndu-se de coborîrea Domnului nostru Iisus Hristos, de petrecerea Lui în lume, de patimile Lui neprih nite, de cruce, de moarte, de înviere, de în l are, de venirea Duhului Sfînt, de minunile negrite ce se fac necontenit în fiecare zi, de rai, de cununi, de înfierea de care ne-a învrednicit i de toate cte le cuprinde dumnezeiasca Scriptur , i socotind alte multe, acela se uime te cunoscînd iubirea de oameni a lui Dumnezeu, tremur i se mir de îndelunga r bdare a Lui fa de noi i se întristeaz de paguba pe care a p timit-o firea noastr , pierzînd neprih nirea îngereasc , raiul i toate bun t ile din care am c zut în robia dracilor, a patimilor i a p catelor i sufletul se frînge gîndind la toate relele cte s-au f cut din p c to enia noastr i din viclenia dracilor.

***Despre porunca a doua i despre na terea
plînsului din temere***

i a a⁹⁷ îi d ruie te Domnul Dumnezeu aceluia plînsul fericit sau porunca a doua. «Ferici i, zice, cei ce plîng»⁹⁸, adic bine este a se plînge cineva pe sine însu i i pe aproapele din dragoste i rîvn . ca cel ce

97. Ms. 1935, continu f r titlu. În textul de fa sub acest titlu sînt date toate fericirile ce urmeaz . 98. Matei V, 4.

plînge pentru un mort sub puterea gândurilor înfrico-
toare, dinainte de moarte, pentru cele ce vor fi după
moarte. El suspină din adîncul inimii și în tînguire
mult, negrită și nu se îngrijește nici de cînte, nici
de necînte, ci disprețuiește chiar viața înșăși, ba uită ade-
seori și de mîncare, din durerea inimii și a tînguirii ne-
încetate. În felul acesta harul lui Dumnezeu și Maica de
odă te a tuturor își va dăruia lui blîndețea și începutul
urmării lui Hristos, adică a treia poruncă, cum a zis
Domnul: «Fericiți cei blînzi»⁹⁹. Unul ca acela se face
între ritul ca o stîncă și nu mai e clintit de nici un vînt sau
val al vieții, ci e pururea la fel, în prisosință și în lipsă,
în bună stare, în cînte și în ocară. și simplu vorbind,
în orice lucru, el cunoaște cu bună pînă trundere, că toate
trec, și cele dulci și cele dureroase și că viața aceasta
este cale spre veacul viitor; și că chiar dacă nu vrem
noi, se fac cele ce se fac, și în zadar ne tulburăm și ne
păgubim de cununa răbdării și ne arătăm potrivnici voii
lui Dumnezeu, fiindcă toate cîte le face Dumnezeu, sînt
bune foarte și noi sîntem nețiuitori. «Căci va îndrepta»,
zice, pe cei blînzi într-o judecată»¹⁰⁰, mai bine-zis într-o
pînă trunderea lucrurilor.

Dar nici în vreme de mînie nu se tulbură unul ca
acesta, ci mai degrabă se bucură că a aflat vreme de
cîntă și de înălțare, socotind că ispita n-a venit fără
pricină, ci a suferat mai înainte, în cunoștință sau în
necunoștință, fie pe Dumnezeu, fie pe fratele, fie pe alt-
cineva. Se bucură mai degrabă că s-a dat prilej să fie
iertat, ca să primească mai prin răbdare iertare de
multele lui păcate. El poate cugeta acum, că dacă nu va
ierta greșelile celui ce i-a greșit lui, nici Tatăl nu-i va
ierta greșelile sale. Îi dă seama că nu este o poruncă
sau o virtute care să-l ducă mai repede la iertarea pă-
catelor, decît aceasta. «Iertați, zice, și se va ierta
você»¹⁰¹. Se bucură că s-a învrednicit să cunoască aces-

99. Matei V, 5.

100. Psalm. XXIV, 10.

101. Luca VI, 37.

teia și să facă după pilda lui Hristos, ca unul ce a ajuns blînd prin harul poruncii. Dar se întristează pentru frațele, că din pricina păcatelor sale, a fost ispitit fratele de către vrăjmașul de obște, făcîndu-se leac spre tălmăduirea slăbiciunii lui. Fiindcă toată ispita este îngăduită de Dumnezeu ca o doctorie spre tălmăduirea sufletului celui bolnav. Prin ea dăruiește iertare de păcatele de mai înainte și de cele de față și o piedică pentru cele viitoare.

Dar pentru aceasta, nu are laudă nici diavolul, nici cel ce ispitește, nici cel ispitit. Fiindcă diavolul este vrednic de ură că răufăcător; căci nu face aceasta din purtarea de grijă. Iar cel ce ispitește este vrednic de milă celui ispitit, pentru că nu face din dragoste, ci fiindcă rîde diavolul de el și-l muncеște. Iar cel ispitit răbdă necazurile pentru greșelile sale și nu pentru altcineva, că să aibă laudă. Căci nu este fără păcat. Și chiar dacă ar fi, ceea ce este cu neputință, răbdă în neajdejdea răsplătirii și de frica muncilor. Cu această așteaptă lucrul. Iar Dumnezeu rînduind, că Cel ce nu are lipsă de nimic, tuturor celor spre folosul lor, este vrednic de mulțumire, că suportă cu îndelungă răbdare și pe diavolul și răutățile omenești, răsplătind tot binele și înainte de păcat și după păcat, celor ce se pocăiesc.

Deci cel ce s-a învrednicit să primească porunca a treia, deprinzîndu-se într-o toată prăznuirea, nu va mai rîde de nimeni, nici într-o cunoștință, nici într-o necunoștință. Ci, luînd darul smereniei, se socotește pe sine, că nefiind nimic. Căci blîndețea este materia smereniei, iar aceasta este una a nepătimirii. Și prin aceasta, cel ce în cunoștința firea sa intră la dragostea desvîrșită, care nu cade. Căci acela este ce a fost înainte de a se naște și ce va fi după moarte. El își dă seama că omul nu este nimic decît un scurt miros urît, pierdut într-o clipă, și mai rău decît toată zidirea. Fiindcă nici o altă faptură, însușește it

sau neînsufle it , n-a c lcat voia lui Dumnezeu vreodat , ci numai firea omeneasc , care, bucurîndu-se de multe binefaceri, mînie pe Dumnezeu necontenit.

i a a se învrednice te de tr irea celei de a patra porunci, adic de dorul dup dobîndirea virtu ilor. «Ferici i, zice, cei ce fl mînzesc i înseteaz de dreptate»¹⁰². C ci ajunge ca acela ce înseto eaz i fl mînze te dup toat dreptatea, adic dup virtutea trupeasc i moral , sau sufleteasc . Dac cineva n-a gustat dintr-un lucru, nu tie ce-i lipse te, cum zice Vasile cel Mare ; dar cel ce a gustat, mult îl dore te. A a i cel ce a gustat din dulcea a poruncilor, tie c poruncile îl duc treptat la urmarea lui Hristos. Acela dore te mult dobîndirea celorlalte, încît pentru ele dispre uie te adeseori i moartea. Sim ind pu in unele din tainele lui Dumnezeu, ascunse în dumnezeie tile Scripturi, înseteaz mult s le cuprind . i cu cît cap t mai mult cuno tin , înseteaz i arde i mai mult, ca unul ce bea flac r . Iar fiindc dumnezeirea nu poate fi cuprins de nimeni, r mîne pururea însetat. Precum, a adar, sînt s n tatea i boala fa de trup, a a sînt virtutea i p catul fa de suflet, i tiin a i necuno tin a fa de minte. i pe cît se îngrije te cineva mai mult de evlavie sau de f ptuire, pe atît se lumineaz mintea mai mult întru cuno tin¹⁰³.

i a a se învrednice te de porunca a cincea, cum zice Domnul : «Ferici i cei milostivi»¹⁰⁴. Iar milostiv este cel ce miluie te pe aproapele din cele ce le-a primit el de la Dumnezeu, fie bani, fie mînc ri, fie t rie, fie cuvînt spre folos, fie rug ciune, fie putere de a mîngîia pe cel ce are nevoie de ea. El se socote te datornic, fiindc a primit mai mult decît se cere i fiindc s-a învrednicit s se numeasc milostiv, ca Dumnezeu ; iar aceasta de c tre Hristos, în veacul de acum i în cel

102. Matei V, 6.

103. F ptuirea nu e l sat în urm de cel ce a ajuns la cuno tin , ci continu s fie un mijloc de cunoa tere.

104. Matei V, 7.

viitor, fa de întreaga zidire. De asemenea, el socote te c prin frate, Dumnezeu însu i are trebuin de el i se face îndatoratul Lui¹⁰⁵ ; apoi c f r ceea ce se cere de la el, s racul poate tr i, dar c f r s -l miluiasc pe acela, dup puterea sa, nu poate el s tr iasc i s se mîntuiasc . C ci dac nu vrea s -i miluiasc el firea lui, cum va ruga pe Dumnezeu s -l miluiasc pe el ? i a a socotind alte multe, cel ce s-a învrednicit de porunci î i d nu numai ale sale, ci i sufletul pentru aproapele. C ci aceasta este milostenia des vîr it , precum ne-a ar tat Hristos, care a r bdat moartea pentru noi, dîndu-se tuturor o pild i un chip, ca i noi s murim pentru al ii, nu numai pentru prieteni, ci i pentru du mani, cînd vremea o cere. i nu e de lips ca s aib cineva un lucru, ca s fac mil . Aceasta e mai degrab o mare neputin . Ci, neavînd peste tot ceva cu ce s miluiasc , s aib înduio are pentru to i, ca s ajute pe cei ce au trebuin din cele ce poate, desf cut de orice împ timire fa de lucrurile vie ii, dar avînd împ timire fa de oameni¹⁰⁶ . Ba nici nu trebuie s înve e pentru slava de art cel ce nu i-a ar tat mai întîi mila cu lucrul, zicînd c folose te sufletele celor mai slabi, în vreme ce e cu mult mai slab decît cei pe care crede s -i foloseasc . Fiindc tot lucrul î i cere vremea lui i o dreapt socoteal , ca s nu se fac ceva ne la vreme, sau f r trebuin . C ci celui slab îi este mai bine fuga de toate i neaverea e cu mult mai bun decît milostenia¹⁰⁷ .

105. Dumnezeu î i manifest prin cei lipsi i trebuin a de noi, ca unul ce a luat asupra Sa îndatorirea de a ne duce la realizarea complet a fapturilor ale Sale. i cu cît devenim mai capabili de darurile lui Dumnezeu, prin milostivirea noastr , cu atît Dumnezeu se simte mai îndatorat s ni le dea, s ne duc spre realizare.

106. . vorba de rîvna care arde pentru mîntuirea oamenilor. Toate lucrurile trebuie socotite ca nimic, dar omul nu trebuie socotit ca nimic. Ins omul se salveaz ca bunul cel nepre uit numai în Dumnezeu. A te împ timi de om înseamn deci a te împ timi pentru a-l face împ timit de Dumnezeu, pentru a-l face s se dep easc necontenit, atras de magnetul des vîr irii absolute care e Dumnezeu.

107. Arat ce împ timire de om trebuie evitat . Pin cau i prin binele ce-l faci aproapelui, lauda proprie de la acela, vizezi în ultim analiz in-

Iar prin nep timire se învrednice te de a asea porunc , cum zice Domnul : «Ferici i cei cura i cu inima»¹⁰⁸. Ace tia sînt cei ce au dobîndit toat virtutea, dup sfintele cuvinte, i au ajuns s vad lucrurile dup fire.

A a ajunge cineva la pacea gîndurilor. «Ferici i, zice, cei f c tori de pace»¹⁰⁹. Ace tia sînt cei ce au f cut pace în sufletul i trupul lor, supunînd trupul duhului, ca s nu mai pofteasc trupul împotriva duhului, ci s împ r easc harul Duhului Sfînt în suflet, i s -l c - l uzeasc precum voie te, d ruindu-i cuno tin dumnezeiasc .

Prin aceasta, unul ca acela poate s rabde prigonirea, batjocorirea i tot cuvîntul r u, pentru dreptate i se bucur c «plata lui mult este în ceruri»¹¹⁰. C ci toate Fericirile fac Dumnezeu dup har pe omul care a ajuns blînd, doritor a toat dreptatea, milostiv, nep timitor, f c tor de pace, r bdînd toat durerea cu bucurie pentru dragostea lui Dumnezeu i a aproapelui.

Acestea sînt, a adar, daruri ale lui Dumnezeu i sîntem datori s -I mul umim mult pentru ele i pentru r spl ile f g duite, adic pentru împ r ia cerurilor i veacul viitor, pentru mîngîierea de aici, pentru s turarea de tot binele i de mila de la Dumnezeu, pentru ar tarea lui Dumnezeu, prin vederea tainelor ascunse în dumnezeiile Scripturi (contemplarea lor), i în toate f pturile Lui i pentru plata mult cea din ceruri. C ci în urmaarea lui Hristos pe p mînt st fericirea tuturor poruncilor, adic cel mai înalt dintre bunuri sau ultimul lucru dintre cele dorite. Fiîndc dup Apostol, singur Dumnezeu este fericit, care locuie te în lumina neapropiat¹¹¹. Cu toate c avem datoria s p zim poruncile, mai bine-zis,

teresul propriu, nu pe al aceluia. Binele f cut aceluia e aparent i în fond nu-i folose te, ci-l sminte te pîn la urm .

108. Matei V, 8.

109. Matei V, 9.

110. Matei V, 10.

111. I Tim. VI, 16.

să fim prezidenți de ele, iubitorul de oameni Dumnezeu va da rai aici și acolo, răsplata pentru ele, celui ce crede Lui.

Iar când toate acestea se săvârșesc ca urmare a plînsului fericit, mintea primește o urare de patimi, împiedându-se cu Dumnezeu pentru păcatele sale, prin multe și amare lacrimi. Căci pe de o parte mintea se răstignește cu Hristos duhovnicește, prin făptuirea morală, adică, precum s-a zis, prin împlinirea poruncilor și prin pizna celor cinci simțuri, ca să nu facă ceva împotriva trebuinței ei. Iar pe de altă parte, stăpînind pornirile nerădăcinoase, începe să înfrîneze patimile din jurul ei, adică iubea și poftă. Și acum potolește iubea și lăsa cu moliciunea poștei, acum potolește poftă cu asprimea mîniei. Și venind astfel mintea întru sine, își cunoaște demnitatea sa, că este împărăteasă. Și primește puterea să vadă lucrurile după fire. Căci și se deschide ochiul cel de-a stînga¹¹², pe care l-a orbit diavolul prin stăpînirea patimilor. Și se învrednicește să se înmormînteze împreună cu Hristos și în chip duhovnicesc face de lucrurile lumii și nu mai e furat de frumusețea cea de afară, ci vede aurul, argintul, pietrele prețioase, și cunoaște că sînt din pământ, ca și toate celelalte lucruri neînsușite, ca lemnele și pietrele. Iar pe om de asemenea, ca fiind după moarte putreziciune și o mîndre pământ în mormînt. Deci socotind toate desfructurile vieții, privește schimbările lor totdeauna cu mult în alegere ce vine din cunoștință, și se face moartă lumii cu mult bucurie, și lumea se face moartă pentru ea și nu mai are silă, ci mai degrabă odihnește și neîmpotimire.

Astfel, prin curățirea sufletului, se învrednicește să învie cu Hristos duhovnicește și capătă putere să vadă

112. Ochiul prin care vede lumea (?) spre deosebire de ochiul cel de-a dreapta, prin care vede cele spirituale. Acum ochiul poate vedea curat lumea. Sau poate trebuie tradus «ochiul cel cu bun nume». Expresia greacă (ὁ μὲν καλὸς) permite amîndouă traduceri: ochiul de-a stînga, sau ochiul cel cu bun nume.

nep tima i frumuse ile din afar ale lucrurilor. Iar prin ele sl ve te pe Cel ce a f cut toate, contemplând cele ce se str v d prin f pturile sensibile : puterea, pro- nia lui Dumnezeu, bun tatea i în elepciunea, cum zice Apostolul (Rom. I, 20—21). Iar v zînd tainele ascunse în dumnezeie tile Scripturi, mintea se învrednice te de în l- area cu Hristos prin contemplarea f pturilor inteligibile, adic prin cunoa terea puterilor în eleg toare. În elegînd deci prin multele lacrimi ale în elegerii i ale bucuriei cele nev zute din cele v zute i cele ve nice din cele vremel- nice, socote te c dac lumea aceasta vremelnic , de care se spune c e exilul i osînda celor ce au c lcat porunca lui Dumnezeu, e a a de frumoas , cu cît mai vîrtos nu vor fi bun t ile ve nice i necuprinse, pe care le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El ? i dac acele bun - t i sînt necuprinse în chip covîr itor, cu cît mai mult Dumnezeu, Cel ce a f cut toate din nimic ?

C ci dac se va opri cineva de la toate i se va îngriji numai de faptele trupe ti i suflete ti, numite de P rin i evlavie, iar pe de alt parte nu va crede în nici un vis i în nici un gînd propriu, care nu are m rturie din Scriptur , i va fugi de toat întîlnirea de art , ca s nu aud i s nu citeasc nimic f r rost i mai ales ceva despre erezii, se vor înmul i în el lacrimile în ele- gerii i ale bucuriei, încît s poat bea din mul imea lor; i va ajunge la cealalt rug ciune, cea curat , care se cuvine v z torului (contemplativului). C ci precum e dator atunci s aib alte citiri, alte lacrimi i alt rug - ciune, a a i acum. C ci dup ce mintea a venit la vederi duhovnice ti, e datoare s citeasc în toate dum- nezeie tile Scripturi, ca una ce nu se teme de cuvintele greu de în eles ale Scripturii, ca cei f ptuitori înc i ca cei slabi din pricina nepriceperii¹¹³. C ci fiindc a st ruit mult în nevoine pentru faptele trupe ti i morale, s-a

113. Contemplativul are mai mult în elegere a Scripturilor, decît cel de pe treapta simpl a f pturii.

r stăgînit împreună cu Hristos și s-a îngropat împreună cu El prin cunoștința lucrurilor, după fire și schimbare, dar a și înviat prin necălmîrire și cunoștința tainelor lui Dumnezeu, celor aflate toare în faptele sensibile¹¹⁴. De la aceasta s-a înălțat apoi împreună cu El, la cele mai presus de lume, prin cunoștința celor inteligibile și a tainelor ascunse în dumnezeieștile Scripturi¹¹⁵.

De la frică omul trece la evlavie, de la aceasta vine la cunoștința, prin care este sfatul și dreapta socoteală. De la aceasta vine tăria, prin ea în alegerea, și de la aceasta vine omul la înțelepciune. Prin toate faptele și vederile (contemplațiile) mai sus pomenite, se învrednicește de rugăciunea curată și desvîrșită, care se naște din pace și dragoste de Dumnezeu și din slăuirea Duhului Sfînt. Aceasta este ceea ce se zice a dobîndi pe Dumnezeu în sine și a ține țara și slăuirea lui Dumnezeu, cum a zis Gură de Aur: a se face sufletul și trupul, după puțin, necălmîtoare, ca ale lui Hristos și a avea pentru Hristos o minte care stă în alegere, prin înțelepciunea Duhului, care este cunoștința lucrurilor dumnezeiești și omenești.

Despre cele patru virtuți ale sufletului

Iar felurile înțelepciunii¹¹⁶ sînt patru: chibzuință, sau cunoștința lucrurilor ce trebuie sau nu trebuie fă-

114. Cunoștința lucrurilor după rostul lor firească și nu din unghiul interesat și strîmb al patimilor înseamnă o renunțare, o jertfă, o moarte împreună cu Hristos. Efortul acesta este propriu fazei faptuitoare, ascetice, a vieții care trebuie să dureze mai mult vreme pentru a se dezobișnui firea omului de privirea strîmbă, pînă la lucrurile. De-abia după aceasta vine învierea omului nou cu Hristos, ca un efect al efortului de desvîlmîrire și al cunoștinței unui nou adînc al lucrurilor, al tainelor lui Dumnezeu ascunse în ele.

115. O nouă treaptă este apoi înălțarea cu Hristos, care înseamnă ridicarea de la contemplarea tainelor lui Dumnezeu la lucrurile sensibile, la contemplarea realizărilor inteligibile, la sesizarea prezenței îngerilor și a prezenței nemijlocite a lui Dumnezeu.

116. Ms. 1935, continuă fără titlu.

cute¹¹⁷ i privegherea minii ; neprihniarea, care stă în pstrarea sănătoasă a cugetului, ca să se poată înfrîna de la orice lucru, cuvînt i gînd ce nu place lui Dumnezeu ; bărbăția, sau tăria i stăruința (rezistența) în ostenele încercărilor celor după Dumnezeu; dreptatea, adică împărțirea care dă tuturor la fel. Aceste patru virtuți generale se nasc din cele trei puteri ale sufletului, astfel : din cugetare sau minte, două : chibzuința i dreptatea, sau dreapta socoteală ; din partea poftitoare, neprihniarea ; i din iubire, bărbăția. i fiecare stă la mijloc între două patimi potrivnice firii. Chibzuința are deasupra prea multă socotire¹¹⁸, iar dedesubt nechibzuința ; neprihniarea are deasupra nesimțirea, iar jos, desfrînarea ; bărbăția, sus cutezană nesocotită , jos la iutatea ; dreptatea, sus voința de a avea prea puțin, iar jos voința de a avea prea mult¹¹⁹. Cele patru sînt chipul omului ceresc, iar cele opt, ale celui pămîntesc.

Toate acestea le cunoaște întocmai Dumnezeu, ca i cele trecute, prezente i viitoare. Dar numai în parte, cel ce a învățat prin harul lui Dumnezeu, lucrurile de la El i s-a învădnicit să fie făcut după chipul i asemnarea Lui. Căci cine zice că tîie cum trebuie numai din auz, minte. Fiindcă mintea omului nu poate să urce vreodată la cer fără vreun povăuitor ; iar neur-

117. N. Hartmann observă că prudența nu este tîie, p trundere, circumspecție, care se mulumește să se gaste pe ea îns i într-o înstrînare de lume. Sensul ei e redat mai bine de latinescul *sapientia*, care vine de la *sapere* = a gusta. «Sapientia este gustul etic i anume gustul fin, diferențiat, cultivat moral, întrucît îndreptat spre plenitudinea vieții, înseamnă contact cu toate i atitudine afirmativă, apreciație față de tot ce e valoros. Este p trunderea sentimentului de valoare în viață, în orice contact cu realitatea, în orice acțiune i reacțiune». (În «*Etik*», Berlin, 1926, p. 389—390).

118. poate să însemne o excesivă chibzuire, care nu e în stare să treacă la faptă, sau o prea mare ticluire care cuprinde i viclenie.

119. N. Hartmann a precizat, pe baza unui text din Etica nicomahică a lui Aristotel (II, 6, 1107, 5—8), că poziția mijlocie (μᾶλλον) a virtuții se referă numai la ființa ei, nu la gradul ei. Virtutea tinde la extrem (ἐκτρέφει) în realizarea ei, dar întîi trebuie să fi nimerit exact calea ei, obiectul valorii care trebuie realizat (op. cit., p. 401).

cîndu-se i nev zînd, nu poate spune ceea ce n-a v zut. Ci dac aude ceva din Scriptur , numai aceea trebuie s gr iasc din auz cu mul umire i s m rturiseasc pe Tat l Cuvîntului, cum a zis marele Vasile. Ca nu cumva, închipuindu- i c are cuno tin , s r mîn mai jos decît cel f r cuno tin . C ci a te închipui ceva, nu te las s ajungi ceea ce te închipui, zice Sfîntul Maxim ¹²⁰. C ci este o ne tiin de laud , cum zice Gur de Aur. De pild , cînd cineva întru cuno tin cunoa te c nu cunoa te ¹²¹. i este o ne tiin mai jos de orice ne tiin , cînd cineva nu cunoa te c nu cunoa te. Deci este i o cuno tin cu nume mincinos, cînd socote te cineva c tie, ne tiind nimic, cum zice Apostolul ¹²².

Despre cuno tin a cu lucrul

Este, prin urmare, o cuno tin adev rat ¹²³ i este ne tiin îndeob te. Dar mai mare ca toate este cuno tin a cu lucrul. Fiindc ce va folosi omul de va avea toat cuno tin a, mai bine-zis, de o va fi primit de la Dumnezeu în dar, ca Solomon, asemenea c ruia nu poate s ajung altcineva vreodat , dar va merge la muncile ve nice ? Ce va folosi, de nu va fi primit din fapte i din credin tare, prin m rturia con tiin ei, asigurarea c este slobozit de muncile viitoare, faptul c nu se osînde te pe sine, c n-a avut grij de vreuna din datorii, dup puterea lui ? C ci, zice Sfîntul Ioan Teologul : «Dac inima noastr nu ne osînde te, avem îndr znire c tre Dumnezeu» ¹²⁴. Dar zice Sfîntul Nil : « i con tiin a îns i a ajuns s mint , sl bit fiind de întunericul patimilor», cum zice i Sc rarul. C ci dac

120. «Fiindc socotin a c tii nu te las s spore ti in a ti». Suta a treia despre dragoste, cap. 81. *Filocalia rom.*, II, p. 94. Închipuirea c tii, te fixeaz la gradul la care e ti, totdeauna mai jos decît ceea ce-i închipui, c ci închipuirea exagereaz totdeauna.

121. Despre aceasta vorbe te Sfîntul Grigore de Nisa în *Via a lui Moise*. 122. I Cor. VIII, 2. 123. Ms. 1935 continu f r titlu.

124. I Ioan III, 21.

chiar i numai r utatea obi nuie te s întunece mintea, zice marele Vasile, i închipuirea face orb pe cineva i nu-l las s se fac ceea ce i i închipuie, ce vom zice, despre cei ce slujesc patimilor, când i i închipuie c au con tiin a curat ? Mai ales când v d pe Apostolul Pavel, care are în sine pe Hristos, zicând cu lucrul i cu cuvîntul : «C de nimic nu m tiu pe mine (s fi p c tuit adic), dar nu în aceasta m voi îndrepta¹²⁵. C ci din nesim ire mult ne socotim noi cei mul i c sîntem ceva, nefiind nimic. Dar zice Apostolul : «Cînd gr iesc pace, atunci le vine pr p dul»¹²⁶, fiindc n-aveau pace, ci ziceau aceasta, spune Gur de Aur, din mult nesim ire. Iar Iacob, fratele Domnului, zice despre unii ca ace tia c «uitîndu- i de p catele lor, s-au uitat pe ei în i i, cei mai mul i dintre cei mîndri», «închipuindu- i c au ne p timire», zice Sc rarul.

Drept aceea i eu, tremurînd de cei trei uria i ai diavolului, despre care a scris Sfîntul Marcu Ascetul, adic despre : trînd vie, uitare i ne tiin¹²⁷, ca unul ce sînt pururea st pînit de ei, i m tem ca nu cumva uitînd de m sura mea, s m aflu afar din calea cea dreapt , cum zice Sfîntul Isaac, am scris culegerea de fa . C ci cel ce ur te mustrarea arat v dit patima mîndriei, zice Sc rarul, iar cel ce alearg spre ea, se dezleag de leg tur . i Solomon zice : «Celui nepriceput ce întreab de în elepciune, i se va socoti lui în elepciune»¹²⁸. De aceea am pus la început numele c r ilor i al sfin ilor, ca s nu trebuiasc s spun la fiecare cuvînt al cui este i a a s se lungeasc cuvîntul. C ci Sfin ii P rin i au scris cuvintele dumnezeie tii Scripturi, adeseori cum sînt acolo, ca Grigorie Teologul, cele ale lui Solomon i ceilal i. Iar logof tul Simion Metafrastul a zis despre Gur de Aur : «Nu e drept s p r sesc cu-

125. I Cor. IV, 4. 126. I Tes. V, 3.

127. *Epistola c tre Nicolae Monahul (Filocalia rom. I, p. 316).*

128. Prov. XVII, 28.

vintele aceluia i s zice ale mele», m car c putea, fiindc din acela i Duh Sfînt au luat to i. Dar pe unele le numesc ale cui sînt, înfrumuse îndu-se cu harul smereniei, c utînd mai mult cuvintele Scripturii ; pe altele le las f r nume, pentru mul imea lor, ca s nu se lungeasc cuvîntul.

***Virtu ile trupe ti sînt unelte ale celor
suflete ti***

Dar ¹²⁹ fiindc e mai bun o aducere-aminte cît mai deas , iat încep s dau mai multe din cele spuse care nu sînt ale mele, ci cuvinte i judec i de ale dumnezeie tilor Scripturi i de ale Sfin ilor P rin i. Deci zice Damaschinul, c virtu ile trupe ti sînt mai degrab unelte ale virtu ilor ¹³⁰. Ele sînt de lips cînd cineva se îndeletnice te cu ele întru smerenie i cuno tin duhovniceasc , fiindc f r ele, nici virtu ile suflete ti nu se nasc. Iar dac nu se împlinesc a a, ci pentru ele însele, nu folosesc la nimic, precum nici pomii f r roade. De asemenea f r lini tire i f r t ierea voilor proprii nu poate cineva s înve e vreun me te ug dup toat tiin a i am nun imea. De aceea dup fapt avem lips i de cuno tin , i în toate, de oprirea cea dup Dumnezeu de la toate i de cercetarea dumnezeie tilor Scripturi, f r de care nimeni nu poate s dobîndeasc vreo virtute. Iar cel ce s-a învrednicit s se lini teasc în întregime i neîncetat a ajuns la bunul cel mai înalt. Iar cel ce nu a cunoscut-o m car în parte nu ajunge acolo. Dar ferici i sînt cei ce se lini tesc în întregime, fie ascultînd de vreun f ptuitor sau isihast, fie lini tindu-se i ie ind din toate grijile, întru ascultarea de voia dumnezeiasc , cu osîrdie i cu sfatul celor încerca i, în orice îndeletnicire cu cuvintele

129. Ms. 1935 continu f r titlu (f. 43 v).

130. *Cuvînt minunat i de suflet folositor. Filocalia*, IV, p. 187.

i cu în elesurile. Dar mai ales cei ce vor să ajungă cât mai f r osteneală la nep timirea și cunoaștința duhovnicească, trebuie să aibă odihna cea după Dumnezeu întreagă. Căci El Însuși a zis prin proorocul: «Opriți-vă de la toate și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu» (P. XLV, 11)

Iar cei ce sîntem oameni în lume și a-zi și monahi, să ne liniștim măcar în parte, ca drepții de odinioară, spre a ne cerceta ticlosul suflet înainte de moarte și a-i pricinui îndreptare sau smerenie, în loc de pierzanie desvîrită, din pricina neștiinței generale și a greșelilor din neștiință și din păcat. Căci David a fost împărat, dar în fiecare noapte își uda aternutul și patul cu lacrimi (Ps. VI, 7). «La simțirea lui Dumnezeu, zice Iov, mi s-au încrețit perii capului», și cele următoare (Iov IV, 15). Drept aceea și noi, ca și cei din lume, să ne oprim măcar o parte din zi sau din noapte și să vedem ce vom răspunde dreptului Judecător în ziua cea înfricoșătoare a judecării?

Și să avem grijă mai ales de aceasta, fiind de trebuință pentru frica osîndeii veșnice. Să nu ne îngrijim despre cum vor trăi și racii și cum se vor îmbogăți iubitorii de lume, nici să nu ne facem grijă nebună de despre lucrurile vieții, cum zice dumnezeiescul Hrisostom. Fiindcă se cade să lucrăm, dar să nu ne îngrijim și să ne zorim spre multe, cum a zis Domnul către Marta¹³¹. Pentru că grija de viață nu lasă pe cineva să se îngrijească de sufletul său și să-l cunoască cum se află, ca cel ce se liniștește și ia aminte la sine. Căci se zice în Lege: «Ia aminte la tine»¹³² și cele următoare. Despre acest loc a scris Vasile cel Mare un cuvînt sfînt și plin de toată înțelepciunea.

131. Luca, X, 42.

132. Deut. XV, 9. În omilia sau în cuvîntul: «Ia aminte de tine însuși», Sf. Vasile distinge între «noi, cele ale noastre și cele dimprejurul nostru. Noi sîntem sufletul și mintea, întrucît ne-am făcut după chipul Ziditorului; iar ale noastre, trupul și simțirile..., iar împrejurul nostru sînt banii, meșteșugurile și celelalte unelte ale vieții».

*Este cu neputin să se mîntuiască cineva
fără atenție amănunțită în lucrarea sa*

«Fără atenție¹³³ în lucrarea sa priveghearea sa, este cu neputin să ne mîntuim și să ne izbăvim de diavol, care umblă rătăcind ca un leu pe cine să înghită»¹³⁴, cum zice Damaschin. De aceea Domnul zicea adesea celor ucenici săi: «Privegheați și vegheați, ca să nu vă adormiți...»¹³⁵ și celelalte. Prin aceste cuvinte El le vorbea de mai înainte tuturor despre gândul morții, ca să fie gata spre o apăsare bine primită, spre cea din fapte și din luare-aminte. Fiindcă dracii, cum zice Sfîntul Ilarion, sînt ne-trupești în lucrarea sa somn, și toată grija o au să se războiască cu noi și să ne piardă sufletele, prin cuvînt, lucru și, gînd. Iar noi nu sîntem așa. Că uneori ne îngrijim de desfășurare și de slava trecutului, alteleori de lucrurile vii și totdeauna de altele multe. Și nu vrem să ne lămurim nici măcar o parte din vreme, ca să ne cercetăm viața, ca din această mintea să poată dobîndi obișnuința și să ia aminte fără încetare la sine însuși. Solomon zice: «Prin mijlocul a multor curse treci»¹³⁶. Despre aceasta a scris Gură de Aur, lămurind ce sînt ele, cu mult amănunțime și cu cea mai deplină înțelepciune. Iar Domnul, vîndu-le și taie toată grija, ne-a poruncit să dispărăm chiar și hrana și umbră mintea, ca să avem o singură grijă: cum să ne mîntuim, ca o cârmă de ploaie și ca o pasare din curs, și cum să ajungem la agerimea acestei vie uitoare și la zborul înalt al păsărilor, prin lipsa de griji. Și ceea ce e de mirare, este că Solomon fiind rege a spus acestea. Iar tatăl său a spus și a făcut la fel. Și căpe lîngă toată luarea-aminte și multele nevoi, aflîndu-se întru toată înțelepciunea și virtutea, după atîtea

133. Ms. 1935 continuă fără titlu (f. 45 v).

134. I Petru V, 8

135. Matei XXVI, 41.

136. Int. Sirah. IX, 18. Cuvîntul se regăsește și în *Epistola către Hilon* a Sf. Vasile: «Vezi că prin mijlocul curselor treci și pe deasupra de zid înalt umbli, de unde, nu fără primejdie, este căderea celui ce va cădea».

daruri i dup ar tarea lui Dumnezeu, au fost birui i, vai, de p cat, încît unul s-a tînguit odat de preacurvie i de ucidere, iar cel lalt a c zut în atîtea lucruri înfrico ate. Oare nu este aceasta pricin de mult tremurare i de fric celor ce au minte, cum zice Sc rarul i Filimon Ascetul ?¹³⁷. Cum nu ne vom înfrico a i nu vom fugi a adar de împr tierea vie ii, pentru nepu-tin a noastr , cei ce nu sîntem nimic, ci sîntem nesim-itori ca ni te dobitoace ? i cel pu în de mi-a p zi, nenorocitul de mine, firea, ca dobitoacele. Dar mai bun este cîinele ca mine¹³⁸, i cele urm toare.

*Cei ce vor s se vad pe ei în i i în ce stare
se afl nu pot face aceasta altfel decît prin
fuga de voile lor i prin ascultare i lini tire,
mai ales cei p tima i*¹³⁹

Dac , deci, vrem s ne vedem pe noi în ine în ce stare purt toare de moarte sîntem, s fugim de voile noastre i de lucrurile vie ii, i prin fuga de toate s îmbr i m cu st ruin lini tea cea fericit dup Dumnezeu, c utîndu-ne fiecare sufletul în meditarea dumnezeie tilor Scripturi, fie prin supunerea des vîr-it a sufletului i a trupului, fie prin lini tire, petrecerea prea l udat a îngerilor. Mai ales s o fac aceasta cei ce sînt înc p tima i i neînfrîna i întru poftetele lor mici i mari.

« ezi, zice, în chilia ta i aceasta te va înv a pe tine toate»¹⁴⁰. i iar i : «Lini tirea este începutul cur irii sufletului», cum zice marele Vasile. Iar Solomon zice c Dumnezeu a dat o împr tiere rea fiilor oamenilor, ca s se împr tie în cele de arte, ca nu cumva din le-

137. «Deci s ne fie fric de neputarea de grij », Avva Filimon, *Filocalia*, IV, p. 176.

138. ... «c acelea nici nu au mîniat pe F c torul lor, nici nu vin la judecat » (*Pateric*, XXV, 71).

139. Cu titlu i în ms. 1935 (f. 47 r).

140. *Pateric*, Avva Moisi 6.

nea p tima i dobitoceasc s se abat spre cele mai rele¹⁴¹. Dar cel ce s-a izb vit prin harul lui Dumnezeu de amîndou pr p stiile i s-a învrednicit s se fac monah, purtînd schima îngereasc i singuratic, încît s se arate, pe cît e cu putin, ca o icoan a lui Dumnezeu cel singur, prin fapt i cuvînt, cum zice marele Dionisie, cum nu va fi dator s fie lini tit pururea i s fie atent cu mintea la orice fapt i s cugete (mediteze) neîntrerupt la Dumnezeu potrivit cu starea la care a ajuns? C ci a a zic sfin ii P rin i, Efrem i ceilal i, c tre încep tori. Unul s aib psalmul pe buze, altul stihuri; i al ii s fie aten i cu mintea la psalmi i la tropare¹⁴². A a s fac cei ce nu s-au învrednicit înc s ajung la vreo contempla ie sau cuno tin, ca s nu se afle careva, cu totul în afar de orice cugetare, fie c lucreaz, fie c e la vreun drum, fie c st culcat, înainte de a adormi. Ci deodat cu împlinirea canonului rînduit, trebuie s - i închid mintea într-o cugetare (medita ie) ca nu cumva g sindu-l vr jma ul f r pomenirea lui Dumnezeu¹⁴³, s -i strecoare groz viile lui. Acestea s-au zis c tre to i.

Iar cînd cineva prin multe nevoine, adic prin multe virtu i trupe ti i sufilete ti, a putut s se înal e prin harul lui Hristos la vreo lucrare duhovniceasc, adic mintal, ca s - i plîng sufletul s u, trebuie s p zeasc, cum zice Sc rarul¹⁴⁴, ca pe lumina ochiului, cugetarea care poart lacrimile dureroase, pîn ce se retrage cu bun rost, adic din pricina în l rii, focul i apa. Focul este durerea inimii i credin a fierbinte, iar apa sînt lacrimile. Dar nu tuturor s-au dat acestea, zice marele

141. Eclez. III, 10—11.

142. Sînt aci indicate trei trepte în ocuparea cu cele duhovnice ti :

a) rostirea cu gura de cuvinte duhovnice ti,

b) aten ia la în elesurile lor cu mintea i

c) contempla ia mai presus de în elesul cuvintelor.

143. Cel ce se afl mai presus de cuvinte pomene te totu i pe Dumnezeu.

144. Cuv. VII: *Despre plîns*, 10.

Atanasie, ci celor ce s-au învrednicit s vad lucrurile înfrico ate dinainte de moarte i de dup moarte, prin pomenirea neîncetat a lor în lini te. Cum zice Isaia : «Urechea celui ce se lini te te aude lucruri neobi nuite». i iar i : «Lini ti i-v i cunoa te i».

C ci numai aceasta obi nuie te s nasc cuno tin a lui Dumnezeu, putînd cel mai mult s ajute i celor foarte p tima i i mai slabi, prin vie uirea neîmpr tiat , prin fuga de oameni i de întîlnirile care întunec mintea i de grijile nu numai cele ale vie ii, ci i cele f r însemn tate i care se par nep c toase. Cum zice Sc rarul : «Un mic fir de p r tulbur ochiul...» i celelalte¹⁴⁵. Iar Sfîntul Isaac : «S nu socote ti c iubirea de argint st numai în a avea aur sau argint, ci orice lucru de care se lipe te gîndul». i Domnul zice : «Unde este comoara voastr , acolo va fi i inima voastr »¹⁴⁶, fie în lucrurile i cuget rile dumnezeie ti, fie în cele p mînte ti. De aceea tuturor li se cade s fie f r griji i s se lini teasc dup Dumnezeu ; fie în parte, ca cei din lume, cum s-a zis, ca s vin pe încetul la în elepciune i la cuno tin a duhovniceasc , fie în întregime, ca cei ce pot s se opreasc de la toate, ca s aib toat grija s plac lui Dumnezeu. i Dumnezeu va vedea hot rîrea lor i le va d rui odihna duhovniceasc i îi va face s ajung s mediteze (s cugete) la prima vedere (contempla ie), spre a dobîndi frîngerea negrit a sufletului i a se face s raci cu duhul. Apoi îi va în l a pe încetul la celelalte vederi, învrednicindu-i de p zirea fericirilor, pîn ce vor ajunge la pacea gîndurilor, care este «locul lui Dumnezeu», cum zice Sfîntul Nil, luînd cuvîntul din Psaltire : « i s-a f cut în pace locul Lui»¹⁴⁷.

145. «Un fir de p r mic tulbur ochiul i o mic grij pr p de te lini tea» (Cuv. XXVII : *Pentru sfîn ita lini te*, 17).

146. Matei VI, 21.

147. Psalm. LXXV, 2.

*Despre cele opt vederi mintale*¹⁴⁸

Iar vederile duhovnice ti, precum socotesc, sînt opt. apte din ele sînt ale veacului acestuia, iar a opta este lucrarea veacului viitor, cum zice Sfîntul Isaac¹⁴⁹.

Cea dintîi este cunoștința a necazurilor și a ispitelor vieții acesteia, cum zice Sfîntul Dorotei, și ea se întristează de toată paguba, pe care a pătimit-o firea omenească de la pătcat.

A doua este cunoștința tereștii greșelilor noastre și a binefăcărilor lui Dumnezeu, cum zice Scrisorul, Isaac și mulți alții dintre Părinți.

A treia este cunoștința a lucrurilor înfricoșătoare dinaintea de moarte și de după moarte, cum se scrie în dumnezeieștile Scripturi.

A patra, în alegerea petrecerii Domnului nostru Iisus în lumea aceasta și a lucrurilor și cuvintelor ucenicilor Lui, ale celorlalți sfinți Mucenici și ale cuvintelor Părinți.

A cincea este cunoștința a firii și a prefăcerii lucrurilor, precum zice sfinții Părinți Grigorie și Damaschin.

A șasea este contemplarea celor ce sînt, adică cunoștința în alegerea fapturilor sensibile ale lui Dumnezeu.

A șaptea este în alegerea fapturilor inteligibile ale lui Dumnezeu.

A opta este cunoștința a despre Dumnezeu, a a-numita teologie¹⁵⁰.

148. Cu titlu și în ms. 1935 (f. 47 v).

149. « ase zile le petrecem cu lucrarea vieții acesteia, prin plinirea poruncilor; a șaptea o petrecem toată în mormînt și a opta ieșind din mormînt » (Cuv. LXXIV : *Despre asemănarea și pilda privitoare la Duminică și sîmbătă*), asemănare care revine și la Sf. Maxim în *Capetele gnostice*, suta I, cap. 56 .u.

150. Iar cuv. Nicodim Aghioritul vorbește, în cartea sa *Pentru paza celor cinci simțuri*, de ase dulce duhovnicești, pe care le gustă mintea ieșită din robia patimilor: 1. lucrarea dumnezeieștilor porunci, 2. cătigarea faptelor bune, 3. cuvintele dumnezeieștilor Scripturi, 4. cuvintele zidirilor, 5. cuvintele economiei celei în trup a Domnului și 6. privirea celor ce sînt ale lui Dumnezeu.

Acestea sînt deci cele opt vederi. Cele dintîi trei se cuvin celui ce este înc f ptuitor, ca prin multe i amare lacrimi, s - i poat cur i sufletul s u de toate patimile, i s primeasc apoi prin har pe celelalte. Iar celelalte cinci se cuvin celui contemplativ (v z tor) sau cunosc - tor, pentru c p ze te bine i împline te neîncetat faptele trupe ti i morale, sau suflete ti, prin care se învrednice te de sim irea v dît i în eleg toare a acestora. C ci din cea dintîi f ptuitorul prime te începutul cunoa terii i cu cît se îngrije te mai mult de lucrare i mediteaz în elesurile date lui, cu atît spore te mai mult în ele, pîn ce ajunge la deprinderea lor i a a se ive te de la sine în minte cealalt cuno tin . Apoi la fel; celelalte.

Dar ca s se fac v dît ceea ce s-a spus, voi gr i în parte, chiar dac nu pot, despre fiecare vedere, ar - tînd ce sînt cele ce le în elegem i le zicem, ca s afl m prilej de a cunoa te cum trebuie s lucr m, cînd începe harul s ne deschid ochii sufletului, ca s în elegem i s ne minun m de în elesurile i cuvintele care pot a eza în noi, cum s-a zis, frica sau zdrobirea sufletului.

***Ar tare trebuincioas despre prima
cuno tin i despre cum trebuie s o începem***

Iat prima cuno tin , prin care se dau celui ce vrea celelalte. A adar cel ce s-a învrednicit s ajung la aceasta, e dator s fac a a : s ad c tre r s rit, ca odinioar Adam, i s cugete a a : « ezut-a Adam atunci i a plîns înaintea raiului desf t rii, b tîndu- i fa a cu mîinile i zicînd : «Milostive, miluie te-m pe mine cel c zut». Asemenea i cel lalt icos : «V zînd Adam pe îngerul care îl împingea i închidea u a dumnezeie tii gr dini, a suspinat tare gr ind : «Milostive, miluie te-m pe mine cel c zut»¹⁵¹.

151. Icoase la utrenia din Duminica brînzei.

Apoi, în elegînd cele petrecute, începe astfel tînguirea, suspinînd din tot sufletul. Cl tinîndu- i capul, zice cu durere din inimă : «Vai mie, p c tosului, ce am p timit ! Vai, ce eram i ce-am ajuns ! Vai, ce-am pierdut i ce-am aflat ! În locul raiului, lumea aceasta stric cioas ; în locul lui Dumnezeu i a petrecerii cu îngerii, pe diavolul i dracii necura i ; în locul odihnei, oste-neal ; în locul desf t rii i al bucuriei, necazul i în-tristarea lumii ; în locul p cii i al veseliei f r sfîr it, frica i lacrimile dureroase ; în locul virtu ilor i al drep-t ii, nedrept ile i p catele ; în locul în elepciunii i al s l luirii la Dumnezeu, ne tiîn a i izgonirea ; în lo-cul lipsei de grijă i al slobozeniei, via a cea înecat de griji i robia cea mai rea. Vai mie, vai mie ! Cum am fost zidit împ rat i m f cui rob patimilor, dintr-o ne-bunie. Vai mie, tic losul, cum în locul vie ii, mi-am atras moartea prin neascultare ! Of, of, vai mie, vai mie, ce-am p timit nenorocitul de mine, prin lipsa de sfat. Ce voi face ? Într-o parte sînt r zboaie, într-alta tulbur ri, aici boala i dincolo ispita. Aici sînt primejdii, dincolo scufund ri în valuri. Aici temeri, dincolo întrist-ri ; aici patimi, dincolo p cate ; aici am r ciuni, din-colo strîmtor ri. Vai mie, p c tosul, ce voi face ? Unde voi fugi ? Din toate p r ile sînt strîmtorat, cum zice Susana. Ce s cer, nu tiu. De voi cere via , m tem de ispitele vie ii, de schimb rile i de întîmpl rile ei. V d îngerul, pe satan, cel ce r s rea ca un luceaf r de diminea , ajuns i numit diavol ; pe omul cel dintîi, iz-gonit ; pe Cain, uciga de frate ; pe Hanaan, blestemat ; pe sodomi i, ar i cu foc ; pe Esau, c zut ; pe israeliteni, urgisi i ; pe Ghiezi i pe Iuda Apostolul, c zu i, fiindc bolean de iubirea de argint ; pe marele prooroc i îm-p rat, plîngînd pentru dou p cate ; pe Solomon, cel cu atîta în elepciune, c zut ; pe cel dintre cei apte dia-coni i pe cel dintre cei patruzeci de Mucenici, c zu i,

cum zice marele Vasile : «Bucurându-se încep torul r u-lui, a r pit dintre cei doisprezece, pe tic losul Iuda ; din Eden pe om ; i din cei patruzeci, pe cel c zut. Pe acesta, plîngîndu-l acela i, zice iar i : «De ert la minte i vrednic de plîns, a pierdut vie ile amîndou ; c ci prin foc s-a topit i la focul nestins s-a dus»¹⁵². De asemenea v d pe mul i al ii, c rora nu este num r, c zu i ; nu numai dintre cei credincio i, ci i mul i dintre P rin i, i dup multe sudori.

Dar ce sînt eu, cel mai r u, mai nesim it i mai neputincios decît to i ? Ce voi zice despre mine, odat ce Avraam zice despre sine c e p mînt i cenu ¹⁵³ ; David, cîine mort i de soi prost, în Israil¹⁵⁴ ; Solomon, copil mic ce nu cunoa te dreapta i stînga¹⁵⁵. De asemenea, cei trei tineri zic : «Ru ine i ocar ne-am f - cut¹⁵⁶ ; Isaia proorocul : «O, tic losul de mine»¹⁵⁷ ; proorocul Avacum : « i eu sînt mai tîn r»¹⁵⁸ ; Apostolul : «Sînt cel dintîi dintre p c to i»¹⁵⁹. Iar ceilal i to i zic c nu sînt nimic. Deci ce voi face ? Unde m voi ascunde de multele mele r ut i ? Ce voi ajunge, eu care nu sînt nimic i care sînt mai r u decît ceea ce nu este ? C ci ceea ce nu este, nu a p c tuit i nici nu a primit binefaceri ca mine. Vai mie, cum voi str bate cealalt vreme a vie ii mele ? Sau cum voi fugi de cursele diavolului ? C ci dracii sînt f r somn i netrupe ti, iar moartea e aproape i eu neputincios. Doamne, ajut -mi ; nu l sa zidirea Ta s se piard , c Tu îmi por i grij mie, p c tosului. «Arat -mi, Doamne, calea pe care voi merge, c ci spre Tine am ridicat sufletul meu»¹⁶⁰. «Nu

152. *Cuvînt la cei patruzeci de Mucenici.*

153. Fac. XVIII, 27.

154. I Regi XXIV, 15.

155. III Regi III, 7.

156. Cîntarea celor trei tineri, Daniil 9.

157. Isaia VI, 5.

158. Probabil Ieremia I, 6.

159. I Tim. I, 15. Aceste citate se reg sesc i în cuvîntul al doilea al Avvei Dorotei, Despre smerenie.

160. Psalm. CXLII, 10.

mă părăsi, Doamne, Dumnezeul meu, nu sta departe de mine. Vino aproape în ajutorul meu, Doamne al mîntuirii mele»¹⁶¹.

Îmi aș se zdrobește sufletul prin cuvinte ca acestea, dacă mai are puțin simțire. Iar stăruind el mai mult în acestea își obișnuindu-se cu frica de Dumnezeu, începe mintea a cugeta și a înlege cuvintele celei de a doua vederi, care sînt acestea :

Despre a doua vedere

«Vai mie, tic losul, ce voi face ? Ce voi ajunge ? Mult am păcătuit ; multe faceri de bine primesc ; mult sînt neputincios ; multe sînt ispitele, iar trăind viața mea strîns, uitarea mea întunecă și nu mă las să mă vd pe mine și mulțimea răutăților mele. Neștiința e rea ; neascultarea întru cunoștință, și mai rea ; virtutea, anevoie de împlinit ; patimile, multe ; dracii, vicleni ; păcatul, la îndemînă ; moartea, aproape ; darea de seamă, amară . Vai mie, ce voi face ? Unde voi fugi de mine însumi ? Fiindcă eu sînt pricina pierzării mele. Cum ci am fost cîstit cu libertate și nimeni nu mă poate sili. Am păcătuit și păcătuiesc pururea și sînt fără grijă spre tot lucrul bun. Nimeni nu mă știe. Pe cine să învinovățesc ? Dumnezeu este bun și iubitor de oameni, și pururea dorește întoarcerea la El și pocăință ; îngerii mă iubesc și mă păzesc ; oamenii, de asemenea, voiesc sporirea mea ; dracii nu pot să mă piardă fără vreun prilej, fie din negrijă, fie din deznădejde. Cine este atunci vinovatul, dacă nu eu, tic losul ? Iată, am cunoscut puțin că se pierde sufletul meu și nu vreau să pun început evlaviei. De ce nu ai grijă de tine, suflete al meu ? De ce nu te rușinezi înaintea lui Dumnezeu și înaintea îngerilor cînd păcătuiești, cum te rușinezi înaintea oamenilor ? Vai mie tic losului, vai mie, vai

161. Psalm. XXXVII, 21—22.

mie. Nu m ru inez de F c torul meu, nici ca de un om. C ci înaintea unui om nu pot p c tui, ci folosesc orice me te ug, ca s m ar t drept. Iar stînd înaintea lui Dumnezeu gîndesc cele rele i nu m ru inez s le i gr iesc adeseori. O, nebunul de mine ! F cînd r ul, nu m tem de Dumnezeu care m vede. Iar a spune unui om ale mele spre îndreptare, nu pot. Vai mie, vai mie, c ci cunosc osînda, i s m poc iesc nu vreau ; iubesc Împ r ia cereasc , i virtutea n-am dobîndit-o ; cred în Dumnezeu, i poruncile Lui niciodat nu le ascult ; ur sc pe diavolul, i nu încetez a face cele pl cute lui ; cînd vreau s m rog, mi-e lene i m aflu ca un nesim itor ; cînd postesc, m înal , i mai mult m osîndesc ; de priveghez, mi se pare c fac lucru mare, ca s nu-mi fie nici aceasta de folos ; de citesc, fac, nesim itul de mine, unul din cele dou rele : sau fac aceasta de dragul multei înv turi i a slavei de arte, i m întunec mult, sau ca s cunosc i s nu fac, osîndindu-m i mai mult. Dac prin harul lui Dumnezeu încetez a mai p c tui cu fapta, nu încetez s p c tuiesc pururea cu cuvîntul ; iar dac harul m ap r , i din partea aceasta, mîinii pe Dumnezeu pururea prin gînduri¹⁶². Vai, tic losul de mine, ce voi face ? Ori unde m-a duce, aflu p cate ; pretutindenea, draci. Dezn dejdea e mai rea decît toate. Pe Dumnezeu L-am înt rîtat, pe îngerii, a ijderea, i-am întristat ; pe oameni, adeseori, i-am p gubit i scandalizat.

A fi vrut, Doamne, s terg cu lacrimi zăpăsul grelelor mele i în cealalt vreme a vie ii mele s m fac bine-pl cut ie prin poc in . Dar vr jma ul m am ge te i r zbate sufletul meu. Doamne, mîntuie te-m înainte de a pieri cu totul.

162. O descriere a omului care nu cunoa te judec ile lui Dumnezeu, mergînd cu mîntea pe un drum înconjurat de amîndou p rile de pr p stii o face i Sf. Marcu Ascetul în cuv. *Despre cei ce-i închipuie c se îndrepteaz din fapte*, în cap. 193 (*Filocalia*, I, p. 268—269).

P c tuit-am înaintea Ta, Mîntuitorule, ca fiul risipitor ; prime te-m , P rinte, pe mine, cel ce m c iesc.

C tre Tine strig, Hristoase Mîntuitorule, cu glasul vame ului : cur e te-m , ca pe acela, i m miluie te, Dumnezeule.

Oare ce va fi întru cele de apoi ? Vai mie, tic losul, vai mie ! Cine va da capului meu ap i ochilor mei izvor de lacrimi ? Cine va putea s plîng pentru mine cum trebuie, de vreme ce eu nu pot face aceasta ? Veni i mun i, acoperi i-m pe mine, tic losul ! Oh, oh ! ce voi zice ? Oh, cîte lucruri bune mi-a f cut Dumnezeu, pe care numai El singur le tie i cîte r ut i a ar tat c tre El nerecuno tin a mea, cu lucrul, cu cuvîntul i cu gîndul, mîniind pururea pe Binef c torul meu ! i cu cît rabd El mai îndelung, cu atît îl dispre uiesc eu, tic losul, mai tare, f cîndu-m mai nesim itor decît pietrele. Dar nu dezn d jduiesc, ci cunosc, prin aceasta, iubirea Ta de oameni.

Poc in nu am dobîndit ; de aceea rogu-Te, Mîntuitorule, întoarce-m înainte de sfîr it i d -mi mie poc in , ca s m izb vesc de munci.

Doamne, Dumnezeul meu, nu m p r si, c nu sînt nimic înaintea Ta ; ci cu totul p c tos ; unde voi afla, deci, sim irea relelor mele celor multe ? Pentru c chiar i numai a nu face este de mare osînd . Pentru mine ai f cut cerul i p mîntul ; pentru mine, cele patru stihii i cele ce se nasc din acestea, cum zice Teologul. Iar pe celelalte le voi t cea, c nu sînt vrednic a gr i ceva pentru mul imea p catelor mele. C ci cine ar putea în elege nem suratele faceri de bine, cele c tre mine, m car de s-ar fi învrednicit s aib o minte îngereasc ? Dar iat c pentru purtarea mea nepoc it , voi c dea din toate eu, tic losul».

i a a cugetînd unele ca acestea, vine dup oare-care vreme, la a treia cuno tin , i plîngînd necontenit gr ie te :

Despre vederea a treia

«Vai, ce lupt are sufletul, cînd se desparte de trup ! Vai, cît l crimeaz atunci i nu este cine s -l miluiasc ! Îndreptîndu- i ochii c tre îngerii, f r folos se roag ; întinzînd mîinile c tre oameni, n-are cine s -l ajute»¹⁶³.

«Plîng i m tînguiesc, cînd gîndesc la moarte i v d z cînd în mormînt frumuse ea noastr , neavînd chip. O, minune ! Ce tain este aceasta, care s-a f cut cu noi ? Cum ne-am dat stric ciunii ? Cum ne-am înjugat cu moartea ? Cu adev rat, prin porunca lui Dumnezeu, cum s-a scris»¹⁶⁴.

Vai, ce voi face oare, eu prea tic losul, în ceasul mor ii, cînd dracii vor înconjura tic losul meu suflet, avînd scrise relele f cute de mine, cele întru cuno tin i ne tiin , cele cu lucrul i cu gîndul, i cerînd de la mine socoteal pentru toate acestea ? Vai mie, c i f r alt p cat, mult sînt osîndit pentru poruncile pe care nu le-am p zit. i pe drept cuvînt.

O, tic loase suflete al meu, spune-mi mie, acum, unde sînt f g duin ele Botezului ? Unde este împreunarea cu Hristos i lep darea de satana ? Unde este p zirea poruncilor lui Dumnezeu, unde este urmarea lui Hristos, prin virtu ile trupe ti i suflete ti, urmare pentru care m-am numit cre tin ? Unde este f g duin a chipului c lug resc ? Poate va aduce înainte neputin a trupeasc ? Dar atunci unde e credin a, care arunc toat grija la Dumnezeu¹⁶⁵, i prin care ai fi putut muta i mun ii, dac ai fi avut-o m car cît un gr unte de mu tar ?¹⁶⁶. Unde este poc in a deplin , care dep rteaz pe

163. Din canonul înmormînt rii.

164. *Idem*.

165. I Petru V, 7.

166. Matei XVII, 20.

om de la tot lucrul și cuvîntul rău ? Unde este zdrobi-
rea sufletului și plînsul cel prea amar ? Unde blînde ea,
milostenia, curăța inimii de gîndurile cele rele ? Unde
înfrînarea cea cuprinzătoare, care stă pînă te toate mî-
dările trupului, tot gîndul și toată voia, ca să nu se miște
decît cînd e neapărat nevoie spre mîntuirea sufletului
și viața trupului ? Unde este răbdarea, care suferă ne-
cazurile cele de multe feluri pentru Împărăția ceruri-
lor ? Unde este mult umirea în toate, rugăciunea neînce-
tată, grija morții, lacrimile întristării, dacă n-am ajuns
încă la cele ale dragostei ? Unde este în elepciunea cea
după Dumnezeu, care pazește sufletul de cursele vrăj-
mailor ? Unde neprihănire, care se îndepărtează de tot
ce nu se face sau nu se cugetă de bună voie după Dum-
nezeu ? Unde e bărbăție, care răbdă întîmplările grele
și îndrăznește asupra vrăjmașilor prin neajude ? Unde
dreptatea, care dă fiecăruia deopotrivă ? Unde smerita
cugetare, care-și cunoaște neputința și neștiința, și
iubirea de oameni a lui Dumnezeu, prin care te vei iz-
băvi de toate uneltirile vrăjmașului ? Unde nepă-
timirea și dragostea desăvîrșită, și pacea care covîrșește toată
mintea¹⁶⁷, prin care mă voi chema fiu al lui
Dumnezeu ?

Căci toate acestea, cel ce vrea poate să le aibă și
fără trupească, numai prin hotărîre slobodă. Deci,
ce am de zis față de acestea ? Ce am de făcut, o ticlo-
să ? Fiindcă prea puțin mă înfricoșez, din lipsă de
simțire, și fiindcă m-am lenevit cu totul a face ceva
după puterea mea, din cele datorate de mine. Sub iad
voi fi, cum zice marele Atanasie. Vai de ticloșia mea,
ce mi-am pricinuit-o mie, nu numai prin cele ce le-am
păcătuit, ci mai vîrșos pentru cele de care n-am vrut să
mă pot îlesc. Căci dacă m-aș fi cîștigat ca risipitorul, mi-ar
fi primit întoarcerea, iubitorul Părinte. Și dacă mi-aș fi
dat seama de mine ca vameșul, osîndindu-mă numai pe

167. Filip. IV, 7.

mine i nu pe altcineva, a fi luat i eu iertare de p - cate de la Dumnezeu ; mai ales dac m-a fi rugat din tot sufletul, ca acela. Dar nu m v d s fiu a a. i de aceea m tem de s l luirea cu dracii în iad, i de judecata viitoare. Fiindc acolo este râul de foc, scaune i c r i deschise. Îngerii merg înainte ; toat firea oamenilor st de fa i toate stau goale i descoperite înaintea înfrico atului i dreptului Judec tor.

Vai mie, cum voi r bda mustrarea, mînia înfrico atului i nep rtitorului Judec tor ; adunarea îngerilor f r num r ; pîra i înfrico ata amenin are ; hot rîrea f r schimbare ; tînguirea neîncetat ; lacrimile nefolositoare ; întunericul nestr veziu ; viermele cel neadormit ; focul cel nestins ; muncile de tot felul ; c de rea de la Împ r ie ; desp r irea de sfin i ; dep rtarea de înger i ; înstr inarea de Dumnezeu ; pierderea curajului ; moartea ve nic ; frica, durerea, întristarea, ruinea, chinul con tiin ei ?

Vai mie p c tosul, ce-am p it ? De ce s m pierd amarnic ? Am înc vreme de poc în . St pînul m în deamn i eu amîn ! Pîn cînd, suflete al meu, z bove ti în p cate ? Pîn cînd în bu i poc în a ? Pune- i în minte judecata viitoare ; strig c tre Hristos-Dumnezeu : tiutorule de inimi, p c tuit-am. Înainte de a m osîndi, miluie te-m ! La venirea Ta cea înfrico at , Hristoase, s nu auzim : «Nu v tiu pe voi !»¹⁶⁸. C ci în Tine ne-am pus n dejdea, Mîntuitorule, m car c nu împlinim poruncile Tale, pentru lenevirea noastr ; ci ne rug m, cru sufletele noastre. Vai mie, Doamne, c Te-am întristat pe Tine i n-am sim it. Dar, iat , harul T u m-a f cut s simt pu în ; pentru aceea m-am i tulburat, nenorocitul de mine, i s-a cutremurat tic losul meu suflet. Dar oare mai am s tr iesc pu în, ca

168. Matei XXV, 11.

s plîng cu amar i s -mi sp l întinatul meu trup i suflet ? Sau plîngînd un ceas, voi înceta din nou, c zînd iar i în nesim irea de totdeauna ? Oare ce s fac, ca s aflu o durere neconținut a sufletului ? Voi posti i voi priveghea ? Dar f r umilin nu folosesc nimic. Voi cînta numai cu gura i voi citi ? Dar patimile mi-au întunecat mintea i nu pot cuprinde în elesul celor zise. Voi c dea cu osîrdie înaintea Ta, d t torule de bun t i ? Dar nu am îndr znire ; dezn d jduitu-s-a via a mea, pierdut-am sufletul meu. Doamne ajut -mi mie, i ca pe vame ul m prime te, pentru c am p c tuit ca risipitorul, la cer i înaintea Ta, i ca desfrînata care a v rsat lacrimi i despre care s-a zis : «cea dezn d jduit pentru via i primit pentru întoarcere, purtînd miruri, s-a apropiat de Tine, strigînd : «nu m lep da pe mine, desfrînata, Cel n scut din Fecioar ; nu trece cu vederea lacrimile mele, Cel ce e ti bucuria îngerilor ; ci prime te-m pe mine, care m poc iesc i pe care nu m-ai lep dat, Doamne, cînd am p c tuit, pentru mare mila Ta»¹⁶⁹. Fiindc i eu tic losul sînt dezn d jduit pentru multele mele p cate, dar sînt primit pentru negr ita iubire de oameni i pentru noianul cel nem rginit al îndur rilor Tale, în care, aruncînd dezn dejdea sufletului meu, cutez s -mi adun mintea întru sfînt pomenirea Ta. Sculîndu-m , voi face i eu m car o cerere, cu fric i cu cutremur mult, ca s m învrednesc i eu nevrednicul, s fiu robul T u, i prin har s am mintea f r închipuiri, necolorat i nematerial , i s cad înaintea Ta, singurul Dumnezeu i F c torul tuturor, ca odinioar Daniil, înaintea îngerului T u, pe genunchi i pe palmele mîinilor mele¹⁷⁰, i întîi s aduc mul umirea i apoi m rturisirea înaintea Ta. i a a încep eu, tic losul, s caut sfînta Ta voie, aducîndu- i mul umire pentru toate bun t ile de care m-ai învred-

169. Stihira la stihovna din Miercurea mare.

170. Daniil X, 10.

nicit pe mine, rîna, praful i cenu a, i pentru c m-am învrednicit a sta înaintea Ta numai cu mintea, eu cel ce sînt întreg p mîntesc.

Iar socotind a fi v zut de Tine, strig din tot sufletul i zic : «St pîne, mult-milostive, mul umescu- i ie, Te sl vesc pe Tine, Te laud i m închin ie, c m-ai învrednicit pe mine, nevrednicul, în ceasul acesta a- i mul umi ie i a avea toat auzirea pentru unele din minunatele faceri de bine ale Tale, suflete ti i trupe ti, nem surate i nep trunse, ar tate i near tate pe care le-ai f cut i le faci cu noi dup har, pe care le tim i pe care nu le tim. M rturisesc darurile Tale, nu ascund binefacerile Tale ; vestesc milele Tale ; m rturiscu-m ie, Doamne Dumnezeu meu, din toat inima mea i sl vesc numele T u în veac, c mila Ta peste mine mare este ; i negrit este îng duin a i îndelunga Ta r bdare pentru mul imea f r delegilor mele, a p catelor, a necinstirilor i vicleniilor pe care le-am f cut i le fac necontenit i pe care le voi face i de care m-a izb vit harul T u, a celor cu cuvîntul, cu lucrul i cu gîndul i pe care le tii Doamne, cunosc torule de inimi, de la na terea mea pîn la sfîr itul vie ii mele, i pentru care îndr znesc, eu prea tic losul, s fac m rturisire înaintea Ta.

P c tuit-am, s vîr it-am f r delege înaintea Ta, f -cut-am strîmb tate i r u înaintea Ta i nu sînt vrednic s caut i s privesc la în l imea cerului. Dar îndr znind la iubirea Ta de oameni, cea negrit , i la bun tatea i la milostivirea Ta cea mai presus de minte, cad rugîndu-m ie : miluie te-m , Doamne, c neputincios sînt i-mi iart mie mul imea relelor mele. Nu m l sa pe mine s mai p c tuiesc sau s r t cesc de la calea Ta cea dreapt , nici s vat m sau s întristez pe cineva ; ci înfrîneaz toat r utatea mea i obi nuin a cea rea, i pornirea dobitoceasc a sufletului i a trupului, a mîniei

i a poftei. Învăța-mă să fac voia Ta. Miluie-te pe frații
i pe părinții mei i pe toți monahii i preoții de pretu-
tindeni ; pe cei ce m-au născut, pe frații i pe rudeniile
mele ; pe cei ce ne-au slujit i ne slujesc ; pe cei ce se
roagă i ne-au încredințat să ne rugăm pentru ei ; pe
cei ce ne urăsc i ne iubesc pe noi ; pe cei ce i-am vătă-
mat i i-am întristat ; pe cei ce ne-au făcut sau vor
să ne fac aceste lucruri ; i pe toți cei ce cred în Tine.
Iartă-ne nouă tot păcatul cu voie i fără de voie i pze-
te viaa noastră i ieșirea din lumea aceasta de duhurile
necurate, de toată ispita, de tot păcatul i răutatea, de
părerea de sine, de deznădejde, de necredință, de mândrie
i de frică, de amăgire i de silnicie, de lucrarea
i de cursa diavolului. i nedăruie-te nouă cele de folos
sufletelor noastre, în veacul de acum i în cel viitor,
precum binevoie-te iubirea Ta de oameni. Odihne-te pe
părinții noștri i pe frații noștri care au plecat mai
înainte. i prin rugăciunile tuturor, miluie-te ticloșia
mea ; milostive-te-Te de pieirea mea, vezi durerea mea,
îndreptează întru toate viaa mea, cârmuie-te petrecerea
mea i sfârșitul meu în pace. i măfă pe mine în ce-
fel voieții i cum voieții, fie că vreau, fie că nu vreau,
numai să nu rămân lipsit de starea de-a dreapta Ta, în
ziua judecării, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeuul
meu, chiar dacă fi cel din urmă dintre robii Tăi ce
se mântuiesc. Împacă lumea Ta i miluie-te pe toți pre-
cum ții. Învrednice-te-mă de împărțirea preacuratu-
lui Tău trup i cinstului sînge, spre iertarea păcatelor,
spre împărțirea cu Sfîntul Duh, ca arvună a vieții
veșnice, celei întru Tine, împreună cu alții Tăi, prin
mijlocirea Preacuratei Maicii Tale, cu ale sfîntelor i
cereștilor puteri i cu ale tuturor sfinților Tăi. Că bine-
e-ți cuvîntat în vecii vecilor. Amin.

Prea Sfînt Stăpîn, Născătoare de Dumnezeu ;
toate puterile cerești, ale sfinților îngerilor i Arhangheli,
i toți sfinții, mijlociți pentru mine, păcătosul !

St pîne, Dumnezeu, P rinte atot iitorule, Doamne, Fiule, Unule-N scut, Iisuse Hristoase i Duhule Sfinte, i celelalte.

i îndat gr ie te c tre gîndurile sale : «Veni i s ne închin m i s c dem la Hristos, Împ ratul nostru Dumnezeu», de trei ori. i începe psalmii, la antifon zicînd Sfinte Dumnezeu i închizîndu- i mintea în cele spuse. Iar la sfîr itul celor patruzeci de «Doamne miluie te», al fiec rui antifon, f cînd rug ciunea, zice în sine, închinîndu-se : «Gre it-am Doamne, iart -m », o dat . Apoi, sculîndu-se i întinzînd mîinile, zice : «Doamne, cur e te-m pe mine p c tosul», o dat . Iar dup ce s-a rugat astfel, trebuie s zic a doua rug ciune : «Veni i s ne închin m», de trei ori, i cel - lalt antifon la fel. Afar de aceea de cîte ori harul îi str pune inima, trebuie s aib i mai mult mintea în lacrimile de poc in , chiar dac a încetat gura de a cînta i cugetarea ar fi luat în robia cea bun , cum zice Sfîntul Isaac. C ci atunci este vremea culesului, nu vremea s ditului. De aceea trebuie s r mîn în asemenea gînduri, ca i mai mult s se str pung i s - i dea rodul, adic lacrimile cele dup Dumnezeu. «Str - pungîndu- i-se inima pîn la lacrimi printr-un cuvînt, zice Sc rarul, r mîi la el»¹⁷¹. Fiindc toat lucrarea trupeasc , adic postul, privegherea, psalmodierea i citirea, lini tirea i celelalte, se fac pentru a se cur i mintea. Iar mintea f r plîns nu se poate cur i, ca s se uneasc cu Dumnezeu în rug ciunea curat , care o r pe te din toate în elesurile i o face f r chip i f r form .

Toate acestea sînt bune cînd se fac bine, precum i dimpotriv . De aceea tot lucrul are trebuin de drept socoteal , ca s se fac bine ; iar f r aceasta nu cu-

171. Cuv. XXIII: *Vezi cîte bun t i cî tig omul prin nevoia ...;* vezi i Cuv. XXXII: *Despre rug ciunea cea curat .*

noia tem firea lucrurilor și de aceea ne smintim cei mai mulți, când vedem că nu se potrivesc între ele, cele spuse și cele făcute de Sfinții Petri. De pildă, Biserica a primit și cîntece troparele cu vers, asemenea și alte multe cîntări. Dar Scrisorul, lăudînd pe cei ce plîng după Dumnezeu, zice că unii ca aceștia nu vor striga către ei înșiși în cîntări. Sfîntul Isaac zice și el despre cei ce se roagă în chip curat că de multe ori se află vreunul adunîndu-și mintea în rugăciune și îndatî cade nesilit la pămînt, pe genunchi, ca odinioară proorocul Daniil, și-și are mîinile întinse și ochii lui caută la crucea lui Hristos; iar gîndurile lui se schimbă și mîdularele lui slăbesc de noile înlegeri, care vin de la sine în minte¹⁷². Și iarăși mulți dintre Sfinții Petri scriu despre unele ca acestea, că prin uimirea minții s-au ridicat nu numai dincolo de cîntări și psalmodii, ci au uitat și mintea însăși, cum zice Sfîntul Nil. Biserica a făcut bine și un lucru plăcut lui Dumnezeu, că a primit cîntările și celelalte tropare, pentru neputința minții noastre, ca prin dulcea a viersului să lăudăm pe Dumnezeu, cei ce sîntem neîntori, aproape fără voie; iar cei ce au cunoscînță, să vină la strîngerea inimii, prin înlegerea cuvintelor spuse. Și așa s'urcă mîca pe o scară spre pîndirea în aleșurilor bune, cum zice Damaschin. Și cu cît sporim în obișnuința cu înaleșurile celor după Dumnezeu, cu atît dorul lui Dumnezeu ne atrage și le cugetăm, și s'ajungem și ne închinăm în duh și în adevăr Tatălui, cum zice Domnul și cum zice Apostolul: «Vreau cînci cuvinte în mintea mea, decît zeci de mii pe limbă»¹⁷³; și iarăși: «Vreau ca bărbării să ridice în tot locul, mîini cuvioase, fără de mînie și fără de gînduri»¹⁷⁴. Astfel cele dintîi sînt leacuri ale neputinței ei, iar celelalte, desvîriri ale minții. Aceasta este dezlegarea unor astfel de întrebări. Deoarece toate sînt

172. Cuv. XXVIII : *Pentru sfînta rugăciune*, 2.

173. I Cor. XIV, 19.

174. I Tim. II, 8.

bune la vremea lor, dar nelavreme, toate li se par nepotrivite, celor ce nu cunosc vremea fiec ruia ; cum zice Solomon : «Vreme este pentru orice lucru»¹⁷⁵.

A adar cînd cineva a ajuns la în elesuri bune trebuie s ia aminte cu osîrdie, ca s r mîn în el asemenea vederi, ca nu cumva, din lenevire sau din lips de grij , sau din în l are, s fie p r sit de har, cum zice Sfîntul Isaac : «De cresc în sufletul omului în elesurile cele dup Dumnezeu, care-l duc la o mai mare str pungere i umilin , e dator s mul umeasc pururea i s m rturiseasc lui Dumnezeu acest dar, fiindc s-a învrednicit s cunoasc unele ca acestea, socotindu-se pe sine c este nevrednic». Iar de înceteaz acelea i se întunec iar i în elegerea i leap d temerea i plînsul, trebuie s se întristeze mult i s se smereasc pe sine cu lucrul i cu cuvîntul, fiindc l-a p r sit harul, ca s - i cunoasc neputin a sa, s dobîndeasc smerenie i s se îngrijeasc de îndreptare. C ci zice marele Vasile : «Dac nu s-ar fi lenevit omul dinspre plînsul dup Dumnezeu, nu i-ar lipsi lacrimile atunci cînd ar vrea». De aceea sîntem datori s cunoa tem pururea neputin a noastr i harul lui Dumnezeu i s nu dezn d jduim orice ni s-ar în-tîmpla, nici s îndr znim c sîntem ceva. Ci mai vîrtos s n d jduim pururea la Dumnezeu cu smerenie. i acestea se cuvînt celui ce caut lacrimi multe cu lucrul i cu cuvîntul, fiindc s-a învrednicit de atîta har i n-a p zit cuno tin a lui Dumnezeu din pricina lenevirii sau a mîndriei de mai înainte, de acum sau din viitor, precum s-a zis.

Iar celui ce a p r sit de bun voie aceste daruri, adic plînsul, lacrimile i în elesurile cele luminate, ce altceva i se cade decît numai s -l comp timim ? Fiindc nu are lumea un mai mare nebun ca acesta, care se învrednice te de cele ale firii, prin care avea s ajung

175. Eclez. III, 1.

la cele mai presus de fire, adică la lacrimile în elegerii și ale dragostei, însă prin oarecare lucruri de nimic sau prin gânduri străine și voinți proprii, se întoarce la neștiința dobitoacelor, ca un câine la vârsătură sa. Cu toate acestea, dacă vrea iar să se va îndeletnici cu citirea după Dumnezeu a dumnezeieștilor Scripturi cu luare-aminte și cu grija morții, și-i va plăzi mintea cât va putea de gândurile de arte în rugăciune, poate afla ceva ce a pierdut. Mai ales dacă nu se supără niciodată împotriva cuiva, chiar dacă plătimește adeseori cele mai mari rele de la acela, și nu lasă pe nimeni să se supere împotriva sa, ci cu toată puterea îl slujește pe acela cu lucrul și cu cuvântul. Atunci mintea și se veselește și mai vîrtos, izbăvit de tulburarea minții. Iar el capătă înscușinătate ca să nu mai uite niciodată de sufletul său, temîndu-se că nu cumva să fie pierdit iarăși. Astfel rămîne necăzut din frică, avînd pururea lacrimile pînă în ei și ale plînsului, pînă ce se va sui la cele ale dragostei și ale bucuriei, de la care se va înălța la pacea gândurilor, cu harul lui Hristos.

Toate acestea stau așa. Iar noi, care sîntem încă pe tima și în grei la inimă, sîntem datori să pîndim motivele (cuvintele) plînsului și să ne cercetăm pe noi înșine în fiecare zi, atît înainte de canonul hotărît, cît și în cursul lui și la sfîrșit, fie că lucrăm cei ce sîntem încă slabi pentru nelucrarea cea după Dumnezeu și pentru oprirea de la toate, cum zice Sfîntul Isaac, fie că edem în nelucrare în același loc, cei ce avem ochi neadormiți și cuget de trezvie, cum zice Scrisorarul¹⁷⁶, ca să se strîngă sufletul nostru și să înceapă să lăcrimeze, cum zice Sfîntul Dorotei.

Dar acestea s-au zis despre cele mai înainte spuse în cele trei vederi, ca să ne învrednicim să ajungem la celelalte.

176. în paranteză : caută la sporirea ta !

Despre a patra vedere

Aceasta este cugetarea la coborîrea i la petrecerea în lume a preadulcelui nostru Mîntuitor Iisus Hristos, spre a uita treptat pîn i de hrana îns i, cum zice marele Vasile, i precum am auzit de la fericitul David, c uita s m nînce pîinea sa (Ps. CI, 5). i aceasta, zice Sc rarul, deoarece cugetarea lui era r pit spre minunile lui Dumnezeu întru uimire mult i nu tia cum s r spl - teasc lui Dumnezeu, cum zice Vasile, povestitorul celor cere ti.

«Ce vom da în schimb Domnului pentru toate cîte ne-a dat nou ? Pentru noi Dumnezeu a venit între oameni ; pentru firea cea stricat Cuvîntul trup s-a f cut i s-a s l luit între noi. La cei nemul umitori a venit F c torul de bine ; la cei robi i, Slobozitorul ; la cei ce edeau în întuneric, Soarele drept ii ; pe cruce, Cel f r patim ; în iad, Lumina; în moarte, Via a; Învierea, pentru cei c zu i. C tre El vom striga : Slav ie, Dumnezeul nostru»¹⁷⁷.

i iar i cel din Damasc :

«Minunatu-s-a de aceasta cerul, i marginile p mîntului s-au umplut de uimire, c Dumnezeu s-a ar tat oamenilor trupe te i pîntecele t u s-a f cut mai cu-prinz tor decît cerurile. Pentru aceasta, N sc toare de Dumnezeu, pe tine te m resc cetele îngerilor i oamenilor»¹⁷⁸.

i iar i :

«Înfrico atu-s-a tot auzul de nespusa coborîre a lui Dumnezeu ; Cel preaînalt s-a coborît de bun voie pîn la trup, f cîndu-se om din pîntece feciorelnic. Pentru aceasta, pe Preacurata N sc toare de Dumnezeu, noi, credincio ii, o m rim»¹⁷⁹.

177. Octoih, glas 7, Duminic diminea a la laude.

178. Irmologhion, Cîntarea a 9-a, glas 8 («Sp imîntatu-s-a...»).

179. Irmologhion, Cîntarea a 9-a, glas 8.

«Veni i popoarelor lîng mine, s ne suim la muntele cel sfînt din ceruri i s st m în chip netrupesc, în cetatea Dumnezeului celui viu, i s privim cu mintea dumnezeirea cea nematerial a Tat lui i a Duhului, str lucind în Fiul cel Unul-N scut»¹⁸⁰.

«Atrasu-m-ai cu dorul T u Hristoase i schimbatu-m-ai cu dumnezeiasca Ta dragoste. Ci arde cu focul cel nematerial p catele mele i m învrednice te s m satur de desf tarea dintru Tine, ca pe amîndou venirile Tale s le m resc, veselindu-m , Bunule»¹⁸¹. Întreg e ti dulcea , Mîntuitorule ; întreg e ti dorire i dor nes - turat ; întreg e ti frumuse e cu neputin de ajuns. i cel ce a luat, prin virtu ile suflete ti i trupe ti, cuno tin a unora ca acestora i a tainelor ascunse în cuvintele sfin ilor b rba i i a dumnezeie tilor Scripturi i mai ales a dumnezeie tilor Evanghelii, acela nu se mai odihne te de dorul i de lacrimile cele multe ce izvor sc într-însul pururea în chip nesilit.

Iar noi, cei ce auzim numai de cele din Scripturi, sîntem datori a ne îndeletnici i a cugeta pururea, ca astfel, dup mult vreme, s se întip reasc dorul lui Dumnezeu în inima noastr , cum zice Maxim¹⁸², i cum f ceau P rin ii înainte de a primi cuno tin a care izvor te de la sine. Tot dorul mucenicilor zbura numai c tre St pînul, unindu-se cu El prin dragoste i cînt ri, cum a zis i Damaschin despre cei trei tineri.

«Pentru legile p rinte ti, ferici ii tineri în Babilon, primejduindu-se de mai înainte, au scuipat porunca cea nebuneasc a Împ ratului i, împreunîndu-se cu focul de care nu s-au ars, Celui ce st pîne te vrednic cîntare i-au cîntat»¹⁸³.

i pe drept cuvînt, cînd simte cineva minunile lui Dumnezeu, e covîr it de uimire¹⁸⁴ i uit chiar i de

180. Din canonul de la Utrenia din 6 august (Schimbarea la fa).

181. Tropar din rînduiala Sf. împ rt iri.

182. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. 77 (*Filocalia* II, p. 197—198).

183. *Irmologhion*, cînt. a 8-a, glas 6.

184. î i iese din sine.

via a vremelnic ¹⁸⁵. Dar nu cum sîntem str pun i noi, de dumnezeie tile Scripturi, i apoi iar i ne întu- nec m din pricina lenei, a uit rii i a ne tiin ei i ajun- gem nesim itori în urma patimilor. C ci numai cel ce s-a cur it prin plîns de patimi, simte tainele ascunse în toate Scripturile i se uime te de toate, dar mai ales de Sfînta Evanghelie, de lucruri i de cuvinte. i precum în elepciunea lui Dumnezeu a f cut cele grele u oare, a a face pe om pu in cîte pu in Dumnezeu : bun i îndur tor, ca s poat iubi pe vr jma i, precum i Tat l îndur tor este i nep tima , ca Dumnezeu cel f r pati- m ; avînd toat virtutea i des vîr irea, precum Tat l des vîr it este. i simplu gr ind, toate cîte se cuvin lui Dumnezeu, le prime te, dup înv tura sfintei C r i, i omul, ca s se fac Dumnezeu prin lucrare voit . Cine nu se minuneaz de lucrarea Sfintei Evanghelii ? Pentru c numai prin libera alegere, îi d ruie te omu- lui toat odihna în veacul de acum i în cel viitor, cu mult cinste. C ci zice Domnul : «Cel ce se smere te pe sine, în l a-se-va» ¹⁸⁶. Despre aceasta m rturise te i Pe- tru, care a p r sit mrejele, i a primit cheile cerului; ase- menea i ceilal i Apostoli, dintre care fiecare, p r sind cele pu ine pe care le avea, a luat toat lumea în st pînire, în veacul de acum, iar în cel viitor «cele pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omu- lui nu s-au suit» ¹⁸⁷. i nu numai Apostolilor li s-au întîmplat acestea, ci tuturor celor ce au voit s li se întîmple pîn ast zi. C ci, cum zic unii dintre P rin i, de i se osteneau în pustie, dar aveau mult odihn . Iar aceasta o spuneau despre via a cea netulburat i f r griji.

i oare cine socotim c are mai mult odihn i cinste la Dumnezeu : cel ce se lini te te cu Dum-

185. Cuv. XVII, *Despre tilcuirea feluritelor virtu i.*

186. Luca XVIII, 14.

187. I Cor. II, 9.

nezeu îmi împlinește poruncile Lui, sau cel ce petrece în
tulburări, în tribunale și în griji lumești? Cel ce stă
pururea de vorbă cu Dumnezeu, prin cercetarea dum-
nezeie a tilor Scripturi și prin rugăciunea neîncetată
și prin lacrimi, sau cel ce se ostenește și priveghează în
hoții și în fapte nelegiuite, în care, neizbind, nu are
parte decât de osteneală și de îndoit moarte? Iată,
a adă, că suferim și moartea cu mult osteneală și
necinste, fără nici un câștig, ba mai bine-zis au pătimit
unii adeseori și cea mai mare pagubă pierzându-și
sufletul. Mă gândesc la tâlharii, la hoții de mare, la
desfrânații și la războinicii de meserie, care n-au voit
să se mântuiască cu odihnă, cu cinste și cu câștig. O, ce
orbire! Pentru că să pierim suferim moartea, iar pen-
tru că să ne mântuim nu iubim nici viața. Și chiar dacă
avem de primit moartea pentru Împărăția cerurilor, ce
facem mai mult decât tâlharul, spărgătorul sau otea-
nul, care numai pentru pâine răbdă adeseori moartea
viitoare, pe lângă cea de aici? A adă, cea dintâi întă
să ne fie Hristos, prin care se dă Împărăția cerurilor
celor ce aleg de bună voie în veacul de aici să dispre-
țuiească duhovnicele toate și să le aibă roabe lor și să
împărătească nu numai peste lucruri, ci și peste trup,
prin disprețuirea lui, ba încă și peste moarte, prin bună
îndrăzneală a credinței; iar în veacul viitor, să împă-
rătească veșnic cu trupul împreună cu Hristos, prin
harul învierii de obște.

Moartea vine la fel și pentru păcătoși și pentru
drept, dar deosebirea e mare. Ca muritori, mor amân-
doi și nu e nici o mirare. Dar cel dintâi, fără plată și
osândit; iar cel lălt, fericit în veacul de acum și în cel
viitor. Și apoi ce mare lucru este a câștiga bani, pe care
va avea să-și plătească fără să vrea, cel ce-și închipuie
că-și are, nu numai în ceasul morții, ci adeseori și înă-
ainte de ea, cu mult rău, osteneală și durere? Ba
poate unii au suferit și moarte pentru ei, după nenu-

m ratele ispite ale bog iei, adic frica, grija, întristarea i tulburarea neîncetat de bun voie i f r de voie. Dar sfînta porunc izb ve te de toate acestea pe om i-i d ruie te lipsa des vîr it de griji i de temeri, ba adeseori i o veselie negr it , celor ce- i aleg de bun voie i cu tot sufletul neaverea.

Ce este, a adar, mai pl cut decît a ajunge cineva nep tima , nest pînit cîtu i de pu in de mînie sau de pofta vreunuia din lucrurile lumii, ci socotind ca nimic cele rîvnite de cei mul i, ca unul ce este ridicat deasupra tuturor, petrecînd ca în rai, mai bine-zis ca în cer i fiind mai presus de orice trebuin , prin lipsa de griji i îndeletnicirea cu Dumnezeu ? C ci suferind cele ce vin asupra lui cu bucurie, tot ce i se întîmpl , îl odihne te. i iubind pe to i, de to i este iubit. De asemenea, dispre uind toate, ajunge deasupra tuturor. Tot a a este cu cel ce nu vrea s aib ceva, pentru care altul se lupt i se întristeaz dac nu dobînde te, ba poate dobîndind ceea ce dore te, chiar se osînde te. C ci cel ce nu dore te nimic, se izb ve te prin porunc de toate relele din veacul de acum i din cel viitor. Fiindc nevrînd s aib ceea ce nu are, are parte de toat odihna i e mai presus de orice bog ie, precum cel ce poftete cele ce nu le are, sufer cel mai mare chin, înc înainte de chinurile ve nice, i unul ca acela e rob, chiar dac pare c e împ rat i bogat. Dar ce lucru greu ne cer poruncile Domnului, pe care s nu-l putem face noi tic lo ii, cu mult rîvn , chiar f r nici o r splat ?

Deci cel ce a putut în elege în parte harul Sfintei Evanghelii i cele ce se afl în ea, adic faptele i înv turile Domnului, poruncile i dogmele Lui, înfricorile i f g duin ele, acela tie ce comori neîmpuinate a aflat, m car c nu poate povesti despre ele cum trebuie, pentru c cele cere ti sînt negr ite. C ci Hristos s-a ascuns în Evanghelie i cel ce vrea s -L afle

pe El, trebuie să vând mai întâi toate averile sale și să cumpere Evanghelia, ca nu numai să-L poată afla pe El din citire, ci și să-L înțelească în sine, prin urmarea vie uirii Lui în lume. Fiindcă cel ce caută pe Hristos, zice Sfântul Maxim, nu trebuie să-L caute pe El în afară, ci în sine însuși¹⁸⁸, adică să se facă cu trupul și cu sufletul nepăcătoș ca Hristos, după cât e cu puțin omului și să poartă mărirea conștiinței cu toată puterea, ca să împărasească peste toată voia sa și să o biruiască prin disprețuirea ei, chiar dacă este răsfățat, din punct de vedere al lumii. Pentru că ce folos are cel care pare că este împărat, dar este pînă la urmă de mînie și de poftă în veacul acesta, iar în cel viitor va afla munca veșnică, dacă nu va voi să poartă poruncile dumnezeiești?

Dar o, ce nebunie! Cum nu vrem să lămurim, prin unele lucruri mici și vremelnice, bunătățile mari și veșnice, ci lepădăm bunătățile și dorim cele potrivnice. Și ce este mai neînsemnat decît un pahar cu apă rece, sau decît dăruirea unei buci de pâine, sau decît lepădarea voii, sau a unui mic gând, prin care ni se dă Împărăția cerurilor din harul celui ce a spus: «Iată Împărăția cerurilor în untrul vostru este»¹⁸⁹.

«Căci nu este departe, zice Damaschin, nici afară, ci în untru. Voiește numai să biruiți asupra patimilor și iată o ai în tine însuși, numai pentru că vieți în chip plăcut lui Dumnezeu. Iar de nu vrei, nu ai nimic». Fiindcă Împărăția lui Dumnezeu, spune Prințul, este viețuirea plăcută lui Dumnezeu, și prima și a doua venire a Domnului. Despre a doua venire, s-a scris mai înainte la cuvintele despre plîns¹⁹⁰. Iar cel ce a înțeles-o pe cea dintîi prin har, întru sfințirea sufletului, trebuie să zică întru multă uimire: «Mare e ti, Doamne, și minunate sînt lucrurile Tale și nici un cuvînt nu ajunge spre lauda

188. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. 35 (*Filocalia* II, p. 180). Cine a imprimat în sine viețuirea evanghelică îl are în sine pe Hristos. Cine face din Evanghelia scrisă o Evanghelie trinitară, L-a descoperit pe Hristos.

189. Luca XVII, 21.

190. La vederea a treia (cap. 12).

minunilor Tale. Iat , preadulcele meu St pîn, robul T u stînd înaintea Ta f r de glas i de ert, a tept de la Tine luminarea cuno tin ei. C ci Tu ai spus, Doamne, c «**f r de Mine nu pute i face nimic**»¹⁹¹. Dar Tu înva -m cele despre Tine. Pentru aceasta am îndr znit s cad la preacuratele Tale picioare, ca sora lui Laz r, prietenul T u, ca s aud i eu ceva cu mintea. Dac nu despre dumnezeirea Ta cea necuprins , m car despre petrecerea Ta cea trupeasc în lume ; ca s primesc oarecare mic sim ire a celor spuse în Sfînta Evanghelie a harului T u ; i cum ai petrecut cu noi, blînd i smerit cu inima¹⁹², cum a zis preasfînta Ta gur , pentru a înv a noi acestea de la Tine. i cum aflîndu-Te de bun -voie într-o a a de mare s r cie. Tu Cel bogat în mil , în osteneal i în sete, ai dat ap vie Samarinencii, precum ai zis, Doamne : «Cel ce înseteaz s vin la Mine i s bea»¹⁹³. C ci Tu e ti izvorul t m duirilor i cine poate s laude petrecerea Ta cea din lume ?

Dar fiindc m-ai învrednicit pe mine, rîna, cenua i praful, neascult torul i uciga ul de sine, care mult i-am p c tuit i pururea p c tuiesc, s cunosc peste tot ceva din faptele i din cuvintele Tale, iart -mi îndr zneala ca s i îndr znesc s Te întreb despre ele, ca unul ce mi se pare c Te v d prin credin , pe Tine cel nev zut de toat f ptura. C ci Tu tii, Doamne, cunosc -torule de inimi, c nu întreb din iscodire, ci caut ca s înv , crezînd c dac m voi învrednici de cuno tin de la Tine, îmi vei d rui, iubitorule de oameni, ca i celor ce Te doresc pe Tine, i lucrarea dup putere, ca s urmez vie uirii Tale celei dup trup, prin care, dup har, m-am numit cre tin. Nimeni nu poate, ca ucenicii T i, s rabde moartea pentru du mani, nici s dobîndeasc s r cia Ta i a lor, ci fiecare dintre noi în parte,

191. Ioan XV, 4.

192. Matei XI, 29.

193. Ioan XV, 10.

potrivit cu hotărârea Lui. Dar chiar dacă ar muri în fiecare zi pentru Tine, nici așa nu se poate plăti de datorie. Fiindcă Tu, Doamne, Dumnezeu desigur fiind, ai petrecut fără de păcat în lumea aceasta și toate le-ai suferit pentru toți. Iar noi, chiar dacă suferim poate ceva, pentru noi înșine și pentru păcatele noastre pătimim. Cine nu se minunează, cugetând la neîntâlnita Ta coborâre? Că Dumnezeu necuprins fiind, atotputernic și atotîitor, ezând pe heruvimi, care se zice în elepciunea ce se înmulțește, Te-ai smerit pentru noi, care Te mîniem mult de la început, încît ai primit naștere întru nădăd, prigoniri și împrobări cu pietre, batjocuri, plămui, loviri și scuipări, apoi cruce, piroane, burete și trestie, oțet și fiere și cîte nu sînt vrednice să aud. Apoi cu sulița s-a împuns preacurata Ta coastă, din care ne-a izvorît nouă viață cea veșnică, cinstitul Tău sînge și apă.

Pream rescăna tereea Ta și pe cea care Te-a născut, pe care ai păzit-o Fecioară și după nașterea ei înainte de naștere. Închinu-mă ție, Celui ce în preter și în ieseală Te-ai înfrățit; slăvescu-Te pe Tine, Cel ce în Egipt cu Maica Ta, Fecioara și Preacurata, ai plecat și în Nazaret Te-ai așezat și prin ilor după trup Te-ai supus, celui socotit tată și celei cu adevărat mame. Mă rescu-Te pe Tine, Cel ce Te-ai botezat în Iordan de către înaintemergătorul Tău, Doamne, împreună cu Tatăl, Cel ce Te-a mîrturisit pe Tine și cu Duhul Sfînt, Cel ce Te-a făcut pe Tine arătător, și botezarea Ta și pe Ioan Botezătorul, proorocul și robul Tău. Slăvescu-Te pe Tine, Cel ce ai postit pentru noi și Te-ai lăsat ispitit de bunăvoie și ai biruit pe vrăjmașul în trupul pe care l-ai luat de la noi și ne-ai dăruit nouă biruință asupra lui, prin neșpusa Ta în elepciune; pe Tine, Cel ce ai petrecut cu ucenicii Tăi și ai curățit leproși, ai îndreptat chiopi, ai dăruit orbilor lumină, le-ai dat surzilor și mușilor puterea de a grăi și auzi, ai binecuvîntat pîinile, ai umblat pe mare ca pe uscat, ai învățat mulțimile despre fapte

i vederi, ai vestit pe Tat l i pe Duhul Sfânt, ai prezis înfrico rile i f g duin ele viitoare i toate cele ce ajut la mîntuirea noastr ; pe Tine, Cel ce ai biruit pe vr jma ul i ai smuls patimile din r d cini prin înv tura atotîn eleapt i pe cei nebuni i-ai în elep- it, iar pe cei vicleni i-ai surpat, ca pe ni te neîn elep i, cu nem rginita Ta în elepciune, pe cei mor i i-ai sculat cu puterea Ta negr it , ai scos pe draci, cu st pînire, ca un Dumnezeu al tuturor. i nu ai f cut acestea numai prin Tine însu i, ci le-ai d ruit i robilor T i putere, ca s fac i mai mari decît acestea, ca i mai mult s ne minun m, cum ai zis, Doamne. Mare este numele T u, c prin Tine toate cele minunate se fac de c tre Sfin- ii T i.

St pîne, Doamne, Iisuse Hristoase, Fiule i Cuvinte al lui Dumnezeu, numele cel preadulce al mîntuirii noastre, mare este slava Ta, mari sînt lucrurile Tale, minunate cuvintele Tale i mai dulci decît mierea i decît fagurul ! Slav ie Doamne, slav ie ! Dar cine poate l uda pogorîrea Ta, bun tatea Ta, puterea, în e- lepciunea, petrecerea în lume i înv tura ? i cît de firesc înva sfintele Tale porunci cu u urin via a vir- tuoas , precum ai zis, Doamne : «Ierta i i se va ierta vou »¹⁹⁴, i iar i : «C uta i i ve i afla, bate i i se va deschide vou »¹⁹⁵ i «Cîte voi i s v fac vou oamenii, a a i voi s face i lor»¹⁹⁶. Cine, luînd cuno tin despre poruncile Tale i celelalte cuvinte, nu se va uimi, cu- getînd la în elepciunea Ta nesfîr it ? La în elepciunea lui Dumnezeu, via a tuturor, bucuria îngerilor, lumina negr it , învierea mor ilor, «P storul cel bun, care- i pune sufletul pentru oi»¹⁹⁷. Laud schimbarea Ta la fa- , r stignirea, îngroparea, învierea, în l area, ederea de-a dreapta lui Dumnezeu i Tat l, pogorîrea Duhului

194. Matei VI, 14.

195. Matei VII, 7.

196. Matei VII, 12.

197. Ioan X, 11.

Sfânt i cea de a doua venire a Ta, cea cu putere mult i slav necuprins . Umilitu-m-am, Doamne, înaintea minunilor Tale i nemai tiind ce s fac, vreau s alerg la t cere. Dar nu tiu ce s fac. C de tac, m înfricoez ; iar de îndr znesc s spun ceva, nu tiu ce s zic, c m cuprinde uimirea. M socotesc nevrednic de cer i de p mînt i vrednic de toat munca, nu numai pentru cele ce am p c tuit, ci cu mult mai vîrtos pentru facerile de bine ce le-am primit. C ci nemul umitor fiind eu, tic losul, mi-ai umplut sufletul de tot binele. Preabunule, Doamne, în eles-am lucrurile Tale din parte i s-a uimit cugetul meu. M-am f cut cu totul nimic, numai privind lucrurile Tale, St pîne. Dar nu a mea este cuno tin a, nici lucrarea, ci a harului T u. De aceea îmi pun mîna pe gur , ca odinioar Iov, i nemai-tiind ce s fac, alerg la sfin i, eu tic losul.

St pîna cea bun a lumii, Tu tii c nu avem îndr znire, noi p c to ii, c tre Dumnezeu pe Care L-ai n scut. Dar îndr znind c tre Tine, noi, robii T i, c dem la St pînul prin Tine, ca ceea ce ai îndr znire c tre El, ca unul ce e Fiul T u i Dumnezeuul nostru. Lui deci, crezînd i eu nevrednicul, rogu-te St pîn , s -mi d ru iasc sim irea darurilor Tale i ale celorlal i sfin i ; cum a i ar tat virtu i atît de mari, i cum pe Tine, numai faptul c s-a n scut Fiul lui Dumnezeu din Tine, te-a m rturisit ca fiind mai presus de toate cele ce sînt. C ci Te-a aflat pe Tine vas vrednic de a Sa s l luire, Cel ce cunoa te toate mai înainte de a se face, ca un F c tor al tuturor. i nimeni nu poate întreba despre ale Tale. Pentru c sînt mai presus de fire, de minte i de în elegere. Cu adev rat, N sc toare de Dumnezeu Te m rturisim pe Tine, cei mîntui i prin Tine, Fecioar curat , m rindu-Te împreun cu cetele netrupe ti, pentru c :

«Pe Dumnezeu a-L vedea nu este cu putin oamenilor, spre care nu cuteaz a c uta cetele îngere ti; iar pe Tine Preacurat , s-a ar tat oamenilor Cuvîntul în-

trupat, pe Care m rindu-L împreun cu o tile îngere ti, pe Tine Te m rim»¹⁹⁸.

«Ce Te vom numi pe Tine, o, ceea ce e ti plin de dar ? Cer» i cele urm toare¹⁹⁹.

N sc toare de Dumnezeu, Tu e ti vi a cea adev - rat , care ai odr slit rodul vie ii; pe Tine Te rug m, mijloce te preasl vit , împreun cu Apostolii i cu to i sfin - ii, s se miluiasc sufletele noastre, ale celor ce Te m rturisim pe Tine cu drept credin , N sc toare de Dumnezeu, i Te fericim pe Tine cea pururea fericit , precum ai prezis, St pîn . C ci cu adev rat toate neamu - rile Te fericim pe Tine, singura N sc toare de Dumne - zeu, «ceea ce e ti mai cinstit decît Heruvimii i mai m rit f r de asem nare», i celelalte.

Dar neputînd s în eleg cele ale Tale, voi gr i, mi - nunîndu-m , cele ale celorlal i sfin i :

«Cum ai petrecut în pustie, o Botez torule i îna - intemerg torule al Domnului ? i ce te vom numi pe tine ? Prooroc, Înger, Apostol sau mucenic ? Înger, c ai petrecut ca unul f r trup ; Apostol, c ai vînat nea - murile ; mucenic, c pentru Hristos capul t u s-a t iat.

Roag -Lpe El s se mîntuiasc sufletele noastre. C ci zice Solomon : «Pomenirea dreptului cu laude»²⁰⁰. Dar ie î i ajunge m rturia Domnului, c ci cu adev rat îna - intemerg tor te-ai ar tat», i celelalte.

Sfin ilor Apostoli i ucenici ai Mîntuitorului, cei ce v-a i f cut în iv v z tori ai tainelor, pe Cel ce nu se vede i început nu are L-a i propov duit zicînd : «La început era Cuvîntul». Nu a i fost zidi i înainte de În - geri, nu a i înv at de la oameni, ci din în elepciunea cea de sus. De aceea, avînd îndr znire, ruga i-v pen - tru sufletele noastre. M minunez de iubirea voastr de Dumnezeu, cum se zice în vechile tropare :

198. Canonul înmormînt rii.

199. Bogorodicina, ceasul întîi.

200. Pilde X, 8.

«Doamne, pe Tine dorindu-Te Apostolii pe p mînt, din inimă, pe toate le-au socotit gunoaie, ca să Te dobindească numai pe Tine ; și pentru Tine i-au dat trupurile la bătălie. De aceea, slăvindu-se, se roagă pentru sufletele noastre».

și cum oameni fiind, ca noi, și trup de lut purtînd, aia arată a a de mari virtuți, încît aia suferit moarte pentru cei ce vînomorau pe voi. Cum voi, cei puini, aia biruit toată lumea ? Cum, simpli fiind și neînvățați, aia biruit pe împărații și pe stăpînitori, voi cei neînarmați și goi ? Iar prin aceea pe dracii nevăzuți, voi cei săraci și cu neputină a trupului înmăbrcați. și ce a fost această putere, dacă nu credința, prin care aia luat puterea Duhului Sfînt, voi și sfinții mucenici, care bine v-aia nevoiți și v-aia încununat ? «Rugați-vă Domnului, să se miluiască sufletele noastre, Apostoli, mucenici, prooroci, Ierarhi, cuvioși» și celelalte.

și cine nu se minunează, sfinților mucenici, vă zînd lupta cea bună pe care aia purtat-o ? Cum, în trup fiind, aia biruit pe vrăjmașul cel netrupesc, mîrturisind pe Hristos și cu crucea înarmîndu-vă ? Pentru această, cu vrednicie v-aia arătat dracilor izgonitori și barbarilor împotriviitori. Neîncetat rugați-vă să se mîntuiască sufletele noastre. Căci asemenea celor trei tineri înainte de voi, nu aia răbdat nevoile cu neajdeaplații, ci pentru dragostea dumnezeiască, cum în viață aia zis : «Chiar de nu ne-arăzbăvi pe noi, nici aia nu-L vom tăgădui, că pe Cel ce nu ne izbăvește».

«Mă minunez de smerenia voastră la culme sfinților trei tineri, că aflîndu-vă în mijlocul văpăii, aia grăit cu mulumire. și nu este în vremea aceasta căpetenie și prooroc și conducător»²⁰¹, și celelalte. Cu suflet zdrobit și cu duh de smerenie, mă minunez de puterea lui Dumnezeu, care s-a săvîrșit cu voi și cu Ilie Proorocul, cum zice Damaschin : «Din văpaie, rouă ai izvorît cu-

201. Cîntarea celor trei tineri, 14.

vio ilor, i jertfa dreptului cu ap o ai ars. C toate le faci, Hristoase, numai voind».

Dar ce voi privi mai întâi ? Lucrarea sfintei Evanghelii, sau faptele sfin ilor Apostoli ? Nevoin ele sfin ilor Mucenici, sau luptele sfin ilor P rin i ? Vie ile i cuvintele tuturor sfin ilor, vechi i noi, b rba i i femei, sau tâlcuirile i dreapta lor socoteal ? Nu pricep i m minunez.

Ci rogu-m , ie, iubitorule de oameni, Doamne, s nu la i s se fac acestea spre osînda mea, pentru nevrednicia mea i pentru purtarea mea cea nemul umitoare, dup ce am cunoscut taine atît de mari, pe care le-ai descoperit sfin ilor T i, i prin ei mie, p c tosului i nevrednicului robului T u. C ci iat St pîne, robul T u este înaintea Ta, lipsit de toate i f r de glas, asemenea unui mort, i nu îndr zne te s zic altceva, sau s priveasc f r ru inare, ci cad dup obicei, strigînd i gr ind din adîncul sufletului : «St pîne mult milostive», i celelalte ale rug ciunii. Iar de cealalt rug ciune i de psalmi se cade s aib grij întru paza purt rilor sufletului i ale trupului, ca s vin la deprinderea cuget rilor dumnezeie ti, încît s poat în elege toate tainele afl toare în dumnezeie tile Scripturi, i lucr rile cele minunate întru sim ire mult ; ca, minunîndu-se de darurile lui Dumnezeu, s ajung s -L iubeasc numai pe El i s p timeasc cu bucurie pentru El ca to i sfin ii. C ci toate dumnezeie tile Scripturi înfrico eaz i uimesc, cum zice Solomon.

Pe lîng celelalte fapte minunate, m minunez i de puterea Lui de Dumnezeu, ar tat cu mana, c nu se p stra cu acela i chip pîn a doua zi, ci se strica i se afla plin de viermi, ca nu cumva cei necredincio i s se îngrijeasc de ziua de mîne. Iar în n strapa ce se afla în cort se afla nev t mat pururea. i iar i, pr -jit fiind de foc r mînea nears , dar se topea la cea mai slab raz a soarelui, ca nu cumva cei nes tura i s adu-

ne peste trebuință. O, minune ! Cum lucrează Dumnezeu pretutindeni mântuirea oamenilor, precum zice Domnul despre Providența dumnezeiască : «Tatăl Meu până acum lucrează, și Eu lucrez»²⁰². Deci cel ce se îndelungă te numai cu aceasta după Dumnezeu, se învață de dumnezeieștile Scripturi sensibil, iar de Providența dumnezeiască prin înțelegere, și începe să vadă lucrurile după fire, cum spun Grigorie al Nisei și Damaschin, și nu mai e furat de frumoasele ei din afară a lucrurilor lumii acesteia, adică de strălucire, de bogăție, de slava care trece și de altele ca acestea, nici nu e vrăjtit de umbra care zace asupra lor, ca cei încă pe tîmna.

Despre a cincea cunoștință

Din această a cincea cunoștință, care se zice, după proorocul, sfat, se poate cunoaște, precum s-a zis la sfîrșitul Fericirilor, firea și schimbarea fapturilor sensibile. Se cunoaște că din pămînt sînt și iar și în pămînt se întorc, după cuvîntul Eclesiastului: «De ert ciunea de ert - ciunilor, toate sînt de ert ciune»²⁰³. Dar și Damaschin zice la fel : «De ert ciune sînt toate cele omenești, cîte nu mai sînt după moarte. Nu rămîne bogăția, nu cîltorește împreună slava, căci venind moartea, toate acestea au pierit». și iarși : «Cu adevărat de ert ciune sînt toate și viața aceasta este umbră și vis, că în de ert se tulbură tot pămînteanul, cum zice Scriptura. Cînd dobîndim lumea, atunci în groapă ne sîlăluim, unde împreună sînt împărății și sîracii»²⁰⁴.

Despre a asea cunoștință

Ajungînd astfel la deprinderea neîmpătimirii, și se dă omului cunoștința a asea, a a-numită tîrie. și începe să vadă fără patimă frumoasele fapturilor sensibile. Pentru că toate gîndurile sînt de trei feluri : omenești, dră-

202. Ioan V, 17.

203. Ecles. I, 1.

204. Canonul înmormîntării.

ce ti i îngere ti. Gînd omenesc avem atunci cînd se suie la inim un oarecare în eles simplu al f pturilor, ca de pild , b rbat, aur sau orice altceva din f pturile sensibile. Gîndul dr cesc e compus din în eles i patim , ca de pild , cînd ne gîndim la un om fie cu o iubire f - r judecat , fie cu o afec iune care nu e dup Dumnezeu, ci spre curvie, fie iar i cu o ur nesocotit , adic cu amintirea r ului, sau cu clevetire ; iar la aur, de asemenea, pentru iubirea de bani, sau pentru furt, sau pentru r pire, sau altceva din acestea, sau cu ur i cu hulire împotriva lucrurilor lui Dumnezeu. Prin amîndou acestea se lucreaz pieirea²⁰⁵. Fiîndc dac iubim lucrurile, nu dup m sura convenit , ci le punem mai presus de dragostea de Dumnezeu, nu ne deosebim întru nimic de slujitorii idolilor, zice Sfîntul Maxim²⁰⁶. i iar i : Dac le urîm pe ele, ca unele ce n-ar fi fost f cute bune foarte, mîniem pe Dumnezeu.

Iar gîndul îngeresc este contemplarea nep tima a lucrurilor, sau cuno tin a adev rat , care este mijlocie între amîndou pr p stiile, p zind mintea i deosebind inta cea dreapt de cele ase curse ale diavolului, care o înconjoar , adic de cea de sus i de cea de jos, de cea de-a dreapta i de cea de-a stînga, de cea din untru i de afar de inta dreapt . Aceasta este cuno tin a adev rat care st ruie ca un centru în mijlocul celor ase curse. Ea se înva de la îngerii p mînteni, care s-au omorît pe ei lumii, ca s li se fac mintea nep tima , spre a vedea lucrurile cum trebuie. Cel ce are cuno tin a aceasta, nu se urc deasupra inteii drepte, prin seme ie, socotind c în elege ceva din proprie în-elepciune ; nici nu se coboar jos prin ne tiin , fiîndc n-a putut s ajung des vîr irea ; nici nu se abate la dreapta, prin lep darea i ura lucrurilor ; nici la stînga,

205. Sf. Maxim M rturisitorul, *Capete despre dragoste*, suta a doua, cap. 84 ; suta a patra, cap. 45, 49 (*Filocalia* II, . 72—73 ; 106).

206. *Suta înfiia a capetelor despre dragoste*, cap. 7 (*Filoc.* II, p. 38).

prin iubire nesocotit sau împotimire; nici, iarăși, întru de la întâi drept, prin neîntin și lenevire peste tot; nici în afară, prin mult ocupație și prin sîrguină nesocotit din nepăsare sau răutate²⁰⁷. Cîi prime te cunoștină cu răbdare, cu smerită cugetare și cu bună neajde, din credință tare, pentru că, cunoscînd ceva din parte, să fie în lăsat spre dragostea dumnezeiască, iar pentru necunoașterea întru cunoștină, să dobîndească smerită cugetare, și prin neajdea și credință statornică să ajungă la întâi lucrului căutat.

Acela nici nu urte ceva cu totul căruia, nici nu iubește fără judecată, ci-l privește pe om spre a se minuna, cum mintea lui este icoană nehotărnică a lui Dumnezeu cel nevzut, de îndecădată este hotărnic de trup, cum zice marele Vasile; și cum ajunge pînă la hotărele oricărui chip, că și Dumnezeu, Care poartă grijă de lume. Căci mintea se prefăce după forma fiecărui lucru și se colorează după chipul lucrului cunoscut de ea. Iar cînd se învrednicește să ajungă în Dumnezeu, Cel fără chip și înfățișare, se face și ea fără chip și fără formă²⁰⁸. Apoi se minunează cum poate să prăstreze orice idee și cum ideile din urmă nu pot schimba pe cele dintîi, nici cele dintîi nu pot veni mai pe cele din urmă, ci cugetarea le înepă toate, că pe o comoară, fără uitare; și cînd vrea mintea, descoperă prin grai cele gîndite, nu numai pe cele proaspete, ci și pe cele adunate în vistierie de demult. De asemenea se minunează cum, iarăși, cuvintele se îndă mereu, mintea rămîne aceeași, fără scădere.

Privind apoi trupul, se minunează cum ochii, urechile și limba primesc din afară cele de trebuință, după voia sufletului; ochii, prin lumină, urechile, prin aer;

207. Dreapta socoteală constă în a găsi în alesul central al lucrurilor și în a te părăsă în el, nelăsîndu-te ispitit de nici o atracție unilaterală.

208. Sf. Maxim Mărturisitorul, cap. 97, *Suta a treia despre dragoste (Filocalia, II, p. 97)*.

i nici unul din simuri nu împiedică pe cel lalt i nu poate face ceva în afară de scopul sufletului. Se minunează apoi cum trupul neînsuflă it, la porunca lui Dumnezeu, s-a amestecat cu sufletul în elegtor i cuvînt tor, care a fost creat de Duhul Sfînt, cum zice Damaschin²⁰⁹, prin insuflare, mcar c sînt unii care nu tiu aceasta, socotind c este din dumnezeirea cea mai presus de minte, ceea ce este cu neputin. Cci zice Gură de Aur: «Ca s nu se socotească mintea omenească pe sine Dumnezeu, a pus Dumnezeu într-însa uitare i ne tiin, ca din aceasta s-i agonisească smerenie». i iar i, cînd vrea Ziditorul, se desparte această amestecare firească, i sufletul cuvînt tor, cum zice Scrisorul, se duce sau sus în cer, sau jos în iad, iar trupul p mîntesc se întoarce în p mîntul dintru care a fost luat. Dar iar i, prin harul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, se unesc cele despărțite, la a doua venire a Sa, ca fiecare dintre noi s primească după faptele sale. O, minune! Cine a simit mcar cît de puîn taina aceasta, f r s se uimească? C pe om îl ridică iar i din p mînt, după atîtea rele cîte le-a făcut, nesocotind poruncile Lui, i-i dă ruinea nemuririi, pe care o avea mai înainte i n-a p-zit-o, pentru c n-a p-zit porunca ce-l p-zea pe el de moarte i strică ciune, ci i-a atras moartea prin neascultare.

Minunîndu-se, a adărat, de toate acestea, omul credincios, povăit în chip mintal de o mi care îngerească, se uimește i de alte multe. i iar i privește frumusețea aurului i întrebuintarea lui i se minunează cum s-a făcut din p mînt astfel pentru noi, ca cei bolnavi s cheltuiască banii prin milostenie, iar cei ce nu vor s fac aceasta, s-i împerească prin anumite încercări f r de voie, i a a s fie ajutați s se mîntuiască, dacă rabdă cu mulumire cele ce vin asupra lor. Astfel se mîntuiesc i unii i alii. Iar cei ce preuiesc mai mult

209. *Dogmatica*, cap. XII: *Despre om*.

neaverea, se vor încunună, ca unii ce fac un lucru mai presus de fire, ca și cei ce se nevoiesc întru feciorie. Se cuvine, deci, ca omul să nu cinstească mai mult aurul decât porunca lui Dumnezeu, întrucât este faptura lui Dumnezeu și de folos omului pentru a trăi trupește și a se mântui, să nu-l socotească vrednic de ură, ci prilej de înfrînare și de dragoste.

Întru simplu gând, cel luminat privind frumoșii ei fiecărui lucru și întrebuințarea lui, fără patimă, iubește pe Dumnezeu. Acela ia seamă la toate cele sensibile, la faptele de sus și de jos, adică la cer, la soare, la lună, la stele, la nori, la ploii, la zăpadă, la grindină, minunându-se cum îngheață apa în atâtă ariditate, apoi la tunete, la fulgere, la vânturi și la aer, la schimbarea acestora, la ani, la anotimpuri, la zile, la nopți, la ceasuri, la minute, la prăfuit, la mare, la viațuitoarele fără număr, la dobitoacele cele cu patru picioare, la fiare și târătoare, la neamurile multe ale păsărilor, la izvoare, la râuri, la nesfârșitele feluri ale pomilor și buruienilor, la cele blânde și la cele sâlbătice. Cu ei în toate vede rânduiala, buna aranjare, mirabile, frumoșii ei, întocmirea, legătura, armonia, folosul, congluarea, felurimea, desfătarea, starea, mișcarea, culorile, formele, chipurile, întoarcerea la aceleași, răsturnarea în cele stricătoare. Și luând aminte simplu la toate faptele cele sensibile, se uimește minunându-se de Dumnezeu, cum din cele ce nu sînt, numai cu porunca, a adus la ființă cele patru elemente (stihii) și cum, prin înțelepciunea lui Dumnezeu, cele ce-i sînt potrivnice nu se împing una pe alta; de asemenea, cum din acestea a făcut toate pentru noi. Și încă acestea sînt mici pe lângă coborîrea lui Hristos, cum zice Teologul, și pe lângă bunățile viitoare.

Deci cunoscînd bunățatea lui Dumnezeu cea ascunsă în fapte, și înțelepciunea, puterea și purtarea

Lui de grij , cum Însu i a zis c tre Iov²¹⁰, s privim pe urm la cea din arte, din cuvinte i din litere, cum prin pu in cerneal neînsufle it , ne-a descoperit nou taine a a de mari prin sfintele Scripturi. i e într-adev r lucru minunat, c Sfin ii Prooroci i Apostoli au ajuns de-abia dup mult osteneal i dragoste c tre Dumnezeu la aceste bun t i, iar noi le afl m numai prin citire. C ci Scripturile ne gr iesc în chipul cel mai minunat, de parc-ar fi cuvînt toare.

Cunoscînd deci acestea, credem c nu este în zidire ceva f r rost, nici r ul, ci cele ce se fac f r voia dumnezeiasc , Dumnezeu le prefăce în chip minunat în bun t i. De pild , c derea diavolului nu a fost dup voia lui Dumnezeu, dar iat c s-a f cut spre folos celor ce se mîntuiesc. C ci i se îng duie s ispiteasc pe cei ce se hot r sc liber, dup puterea fiec ruia, cum zice Sfîntul Isaac, ca s fie f cut de rîs de c tre oamenii întocmai cu îngerii. i e biruit cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai de b rba i, ci i de foarte multe femei, prin r bdare i credin în Cel ce prive te lupta, de la Care primesc cununile nestric ciunii, prin harul i iubirea Lui de oameni. Pentru c El este Cel ce a biruit i biruie te pe arpele cel neru inat i uciga de oameni.

A adar cel ce a luat darul cunoa terii duhovnice ti, cunoa te c toate sînt bune foarte. Iar cel ce este înc la începutul cunoa terii lui Dumnezeu este dator s cunoasc întru smerenie, c nu cunoa te, zicînd la orice lucru : nu tiu, cum zice Gur de Aur : «Dac ar zice cineva despre în l imea cerului c este atîta i eu a zice c nu tiu, desigur c eu am spus adev rul, i acela se am ge te socotind c tie, sau nu tie cum trebuie, dup Apostol». De aceea sîntem datori s primim cu credin tare i prin întrebare de la cei încerca i dogmele Bisericii i dreptele judec i ale dasc lilor despre

dumnezeie țile Scripturi i despre fpturile cele sim ite i cele cugetate, ca nu cumva, încrezându-ne în priceperea noastră, s c dem degrab, cum zice Sfîntul Dorotei²¹¹. În toate sîntem datori s ne descoperim ne ti în a noastră, încît c utînd cineva i necrezînd cuget - rilor sale, s doreasc a înv a, i întru cuno tin mult nepricepînd, s - i cunoasc ne ti în a din în elepciunea f r de margini a lui Dumnezeu. Pentru c mintea în - eleg toare, zice, prime te, f r îndoial, o sim ire în e - leg toare, cînd se cur e te pe sine lui Dumnezeu, cum zice Teologul.

Dar sîntem datori s avem cuno tin a spre o mai mare temere, ca nu cumva s se afle ascuns în suflet vreo dogm viclean, ce poate s -l piard f r alt p - cat, zice marele Vasile. De aceea nu trebuie s alerge omul spre aceast vedere înainte de vreme, din nep - sare i dintr-o rîvn pentru slava de art, ci s împli - neasc dup rînduial poruncile lui Hristos i vederile mai înainte pomenite, f r s se înal e, i cu r bdare. i sp lîndu- i sufletul cu lacrimile multe ale temerii i cu plînsul i venind la vederea cea dup fire i la deprin - derea acestora, mintea ajunge de la sine la aceast ve - dere, c l uzit duhovnice te de îngerii. Iar dac se afl vreunul mai îndr zne i vrea s vin la cele de al doi - lea înainte de a fi la cele dintîi, s tie c nu numai c nu poate ajunge la scopul de a binepl cea lui Dumne - zeu, ci îi va ridica i multe r zboaie împotriva sa, mai ales din vederea privitoare la om, cum am auzit despre Adam. C ci nu folose te nimic celor ce sînt înc p ti - ma i, s fac lucrurile celor nep tima i, sau s aib în elegerile lor, precum nici celor ce sînt înc prunci nu le este de folos mîncarea tare, m car c este foarte fo - lositoare celor des vîr i i²¹². Ci unul ca acela e dator

211. Cuv. V: *Cum c nu trebuie s n d jduiasc cineva în mintea sa.*

212. Cunoa țerea e legat de timp, pentru c exist o ierarhie a realit ii i o cre țere a spiritului pe treptele corespunz toare.

s le doreasc cu mult drept socoteal i s se înfrîneze ca un nevrednic i nici s nu lepede harul cînd vine, din dezn dejde i lenevire, nici s nu caute ceva cu îndr zneal înainte de vreme. Ca nu cumva, c utînd cele ale unei vremi înainte de vreme, cum zice Sc rarul²¹³, s nu le dobîndim nici la vremea lor, ci am gindu-ne s nu afl m nici îndreptare de la vreun om sau de la Scriptur . Pentru c dac urm re te cineva un scop dup Dumnezeu, întru smerenie i r bdarea ispitelor ce-i vin asupra, i caut un lucru din ne tiin i se r t ce te cu privire la el, poate g si dezlegare la Dumnezeu i a a se întoarce cu mult ru ine i bucurie înapoi, c u tînd calea P rin ilor. Fiindc ceea ce se face dup Dumnezeu i nu dup altceva, cum zice Sc rarul, ni se socote te ca bine prin har, chiar dac n-ar fi deloc bine ceea ce se face. Dar dac nu e a a i nu are nici r bdare, nici smerenie mult , va p timi cele ce le-au p timit mul i care s-au pierdut prin nebunia lor, crezînd în elegerilor proprii i închipuindu- i c umbl pe calea cea bun f r pov uitor, sau f r experien a ce se dobînde te prin r bdare i smerenie.

C ci experien a nu e supus nici necazului i nici ispitelor, i poate nici r zboiului; iar dac e l sat unul ca acesta s fie r zboit pu in, ispita i se face pricin de mult bucurie i folos. Pentru c e l sat de Dumnezeu s fie ispitit, ca s cî tige i mai mult experien i b rb ie împotriva vr jma ilor. Iar semne ale acestei st ri sînt lacrimile i zdrobirea sufletului înaintea lui Dumnezeu i alergarea la lini te (isihie) i la Dumnezeu cu r bdare, precum i cercetarea Scripturilor cu osteneal i urm rirea scopului lui Dumnezeu cu credin . Dimpotriv , semnul celui alt este c se îndoie te de ajutorul lui Dumnezeu, se ru ineaz de a întreba cu smerenie, fuge de lini te i de citire i iube te împr tierea i întîlnirile, închipuindu- i c g se te în acestea odihn .

213. Cuv. XXVI : *Pentru deslu irea gîndurilor*, 64—65.

Aceasta înșă nu se întâmplă, ci mai degrabă într-o astfel de vreme prind patimile rădăcini adânci, se fac ispitele mai tari și se înmulțește descurajarea, nemulțumirea și trăind via din mult necunoștință.

Pentru că altele sînt ispitirile fiilor spre înălțare și învățare și altele ale dușmanilor spre pierzare, mai ales cînd cineva este făcut de ocară din pricina mîndriei lui. Căci «Dumnezeu celor mîndri le stă împotrivă, iar celor smeriți le dă har»²¹⁴. Tot necazul care se suferă cu răbdare este bun și folositor, iar cel care nu este suferit astfel, este semn al lepădării de la Dumnezeu și este fără folos. Și dacă nu se vindecă cineva de aceasta prin smerita cugetare, nu are alt leac. Fiindcă cel cu cuget smerit se ocărătește și se învinovățește pe sine cînd îi vin necazuri, și nu pe altcineva. Și răbdînd astfel cere de la Dumnezeu dezlegare și aflînd-o se bucură și răbdă cu mulțumire. Și cît tîgînd cercarea (experiența) din acestea, primește cunoștință. Iar cunoscînd neputința și neștiința sa, caută cu stăruință pe doctor și căutînd află vindecarea, cum a zis Însuși Hristos. Și aflînd-o pe aceasta, o dorește și dorind-o o dobîndește și mai mult; și curîndu-se pe sine, după puțin, se nevoiește să facă loc Celui dorit. Iar Acela aflînd loc, se slăvește, cum zice Cartea bătrînilor (Geronticonul). Și slăvindu-se pe zeu în casa Sa și începe să o umple de strălucire. Și fiind umplut de strălucire, cunoaște, și cunoscînd este cunoscut, cum zice Damaschin.

Prin urmare acestea și cele spuse mai înainte, trebuie să le păzească omul credincios după rînduială și cîte poate să le cuprindă, să le împlinească; iar pentru cîte nu poate să le înțeleagă, se cade să mulțumească în tăcere, cum zice Sfîntul Isaac²¹⁵ și să nu socotească a intra în răzvrătire. Căci, zice acesta, luînd cuvîntul de

214. I Petru V, 5.

215. Cuv. XXIII: *Despre dragostea de Dumnezeu.*

la Sirah : «Cînd afli miere, mîncă cu mîsur, ca nu cumva îndopîndu-te să o verii»²¹⁶. Iar Teologul zice : «Privirea neînfrînată poate să ducă în prăpstii»²¹⁷. Aceasta constă în a căuta cineva cele mai presus de măsură și a nu voi să spună că : «Dumnezeu le tie aceste, iar eu cine sînt ?». Trebuie să credem că Cel ce a făcut munii și chiții cei mari, Acela a pus și acul albiinei, cum zice marele Vasile. Deci, cel ce a trecut de la tîrie la în alegere cunoaște din cele sensibile pe cele inteligibile, și din cele văzute și vremelnice, pe cele nevăzute și veșnice. și în alegînd prin har cele ale puterilor de sus, își dă seama că lumea întregă nu prețuiește cît un drept. «Ia seama, zice Gură de Aur, că dreptul este mai mare decît atîtea neamuri și graiuri». Iar îngerul e, desigur, mai mare ca omul credincios. și ajunge vederea unui singur înger spre toată înfricoșarea. Căci ce a pămînt Daniil cel întocmai ca un înger, văzînd pe înger ?²¹⁸.

Despre a aptea cunoștință

Cel ce se învrednicește, a adar, de a aptea cunoștință, se minunează de mulțimea puterilor netrupești, a stăpînirilor, a scaunelor, a domniilor, a serafimilor și a heruvimilor, a celor nouă cete, care se află în toate dumnezeieștile Scripturi, a căror fire, putere și celelalte bunătăți, contemplate la ele, sînt cunoscute lui Dumnezeu și Fiului lui. Se mai minunează și de rînduiala în care stau. Dar și alte dregătorii au oțel de sus, despre care zice Gură de Aur, că Domnul Savaot se ține de Domnul oțelurilor. De asemenea se minunează cum își

216. Pilde, XXV, 16.

217. *Cuvîntul la Ziua Nașterii* și Cuv. II la Paști.

218. Cap. 10. Dacă așea cunoștință se referă la om, a aptea se referă la îngeri și la Dumnezeu.

trec unele altora luminarea. Îngerii, zice, luminează pe oameni, iar ei primesc luminarea de la arhangheli și aceia de la începătorii; iar apoi fiecare ceată primește luminarea și cunoștința de la alta. Apoi se minunează cum se zice că neamul oamenilor este oia cea una, pe care nu Dumnezeu a pierdut-o, ci ea însuși pe sine, iar neamul îngerilor sînt cele nouăzeci și nouă.

Privind astfel în elepciunea și puterea Ziditorului, se minunează cum a făcut atîta mult numai cu porunca. Întîi, zice Teologul, cuget la puterile îngerilor și la cele următoare²¹⁹. Și intrînd cu în alegerea înuntrul catapetesmei, se face imaterial, zice Sfîntul Isaac. Căci naosul din afară este chipul lumii acesteia. Catapeteasma este chipul tîrîriei cerului. Iar Sfînta Sfintelor, este chipul celor mai presus de lume, unde Puterile netrupe și imateriale pream resc pe Dumnezeu neîncetat. I-L roagă pentru noi, după marele Atanasie. Astfel cel ce intră înuntrul catapetesmei, ajunge la pacea gândurilor și se face fiu al lui Dumnezeu după har, cunoscînd tainele dumnezeiești ascunse în dumnezeieștile Scripturi, cum zice Damaschin: «Ruptu-s-a catapeteasma dumnezeiască a bisericii la răstignirea Fiului lui Dumnezeu, arătînd adevărul ascuns în literă credincioșilor care strigă: «Bine cuvîntat este Dumnezeu pentru pășii lor noștri»²²⁰; și precum zice Sfîntul Cosma cîntărește: «Din lemn gustînd cel dintîi dintre oameni, întru stricăciune s-a scuturat lăcuit, că osîndit fiind la lepădarea atotnecîstită a vieții, a trecut la tot neamul vătmărea bolii stricătoare de trup. Dar aflînd noi pămintenii că a doua chemare lemnul crucii, strigăm: «Slavă puterii Tale Hristoase!»

219. Sf. Grigorie Teologul, cuv. XLV, despre *Pascha*, nr. V.

220. *Octoih*, Cînt. a 7-a, glas III, Duminică.

Despre a opta cuno tin ²⁸¹

Iar de la aceasta, a aptea cuno tin , omul e în l-
at la vederea lui Dumnezeu, prin rug ciunea a doua i
curat , care se cuvine v z torului. A adar, în îns i por-
nirea rug ciunii, mintea e r pit de dorul lui Dumnezeu
i nu mai tie nimic din lumea aceasta, cum zic Sfin ii
Maxim ²²² i Damaschin. i nu numai c mintea uit toa-
te, ci i de sine îns i. C ci, zice Sfântul Nil : «Dac min-
tea se mai tie pe sine, nu este numai în Dumnezeu, ci i
în sine». Atunci prime te, zice Sfântul Maxim, ilumi-
n ri despre Dumnezeu i se face cuvânt toare de Dum-
nezeu, învrednicindu-se de venirea Duhului Sfânt. Iar
auzind despre Dumnezeu, s nu- i închipuie cineva din
ne tiin c sînt Dumnezeu Însu i cele contemplate în
jurul Lui, ca bun tatea, dreptatea, sfin enia, lumina,
focul, fiin a, puterea, în elepciunea i cele asemenea,
cum zice marele Dionisie ²²³ ; dar nici cîte poate mintea
s le hot rniceasc , pentru c Dumnezeu e nehot rnicit
i necircumscrib i nu este dintre cele dimprejurul Lui,
dup cum zice marele Dionisie c tre Sfântul Timotei,
aducînd m rturie de la Sfântul Ierotei ²²⁴. Mai drept este
a-I zice Necuprinsul, Cel f r urm , Cel cu neputin de
t lm cit, i cîte nu se pot t lm ci. C ci este mai presus
de minte i de în elegere i numai Sie Însu i Î i este cu-
noscut, un Dumnezeu în trei ipostasuri, f r de început,
f r de sfîr it, suprabun i supral udat. Cele ce se zic
despre El de c tre dumnezeiasca Scriptur se zic din-
tr-o trebuin de neocolit, ca s cunoa tem c este Dum-
nezeu, dar nu i ce este, fiind necuprins de toat firea
cuvânt toare i în eleg toare.

De asemenea trebuie s ne minun m i de întru-
parea Fiului lui Dumnezeu i de unirea dup ipostas,

221. Cuno tin a a 8-a va fi deplin în ziua a 8-a, în Duminica ne-
inserat .

222. *Întîia sut a capetelor despre dragoste*, cap. 10 (*Filocalia* II, p. 38).

223. *Despre numirile dumnezeie ti*, § V; P. G. III, 503.

224. *Ibidem*.

cum zice Sfântul Chiril, și cum i-a ipostaziat în dumnezeirea Lui, trupul pe care l-a luat din noi, după marele Vasile²²⁵. Căci ca fierul și ca focul, așa este unirea aceea, că să cunoaștem pe Hristos cel unul în două firi, cum a zis Damaschin că treacă toată dumnezeiața : «Un singur ipostas în două firi ai vă vădit, Preacurat : pe Dumnezeu Cel ce s-a întrupat, Căruia tot îi cântăm : Dumnezeule, bine ți cuvântat». Și iarăși : «Cel nehotărnicit rămânând neschimbat, s-a unit cu trupul după ipostas, ca un milostiv, într-o taină Preasfânt, Cel singur bine cuvântat».

Nu este contradicție în dumnezeieștile Scripturi

Astfel, cel ce a fost luminat puțin, luând aminte la toată citirea și psalmodierea, află în ea vedere și cunoaștere de Dumnezeu, și fiecare parte a Scripturii o găsește mărturisită de altă parte. Dar cel cu mintea încă neluminată, socotește că dumnezeieștile Scripturi se contradic. Însă contradicții nu se află în dumnezeieștile Scripturi, și nu fie, pentru că unele dintre ele au mărturie de la alte Scripturi, iar altele au ca pricină vremea sau persoana. Și de aceea tot cuvântul Scripturii este fără de prihan. Iar dacă ceva ni se pare altfel, aceasta se datorează neștiinței noastre, și nu trebuie ca cineva să ocărășcă Scripturile, ci să se lăseze cu toată puterea, precum sînt și nu precum vrea el, cum făceau elinii și iudeii. Aceștia nu primeau să zică : «Nu știu ce este», ci din pricina din mulumirea de ei înșiși, ocărășeau Scripturile și firea lucrurilor și le înlegeau după socotința lor și nu după voia lui Dumnezeu. De aceea s-au răstăcit și s-au abătut la toată răutatea. Căci tot cel ce caută scopul Scripturii, nu se va înepeni vreodată în gândul său, fie bun, fie rău, ci, cum au zis marele Vasile și

225. Cuvînt la Sfînta Naștere a lui Hristos.

Gur de Aur, are Sfînta Scriptur ca dasc l i nu înv -
 turile lumii, încît orice ar arunca Dumnezeu în inima
 curat , prime te f r s se îndoiasc , dac afl pentru
 aceea i m rturie din dumnezeie tile Scripturi, cum zi-
 ce marele Antonie²²⁶. C ci în elesurile ce vin de la sine,
 f r cercetare, în mintea celor ce se lini tesc dup Dum-
 nezeu, sînt vrednice de primit, zice Sfîntul Isaac. Iar a
 le cerceta i descoase cineva pe acestea, este voie pro-
 prie i tiin trupeasc , mai ales dac for eaz Scrip-
 tura, ca un ho , spre alegorie, zice Gur de Aur, i nu
 într pe u a smeritei cuget ri, ci se suie prin alt parte.
 Fiîndc nu este pe p mînt un mai mare nebun ca acela
 care sile te în elesul Scripturii, sau îl defaim , pentru
 a- i întemeia cuno tin a, mai bine-zis necuno tin a sa.
 C ci ce tiin este aceasta, ca cineva s fac din în e-
 lesul Scripturii ceea ce vrea el i s îndr zneasc s
 schimbe cuvintele? Acela este om de tiin , care las cu-
 vintele neschimbate i descopere, prin în elepciunea Du-
 hului, tainele cele ascunse, m rturisite de dumnezeie tile
 Scripturi. A a sînt mai ales cei trei lumin tori, marii
 Vasile, Gur de Aur i Grigorie, care afl m rturie din
 însu i acel cuvînt, sau din alt cuvînt al Scripturii. De
 aceea, cel ce vrea s se împotriveasc nu are ce s spu-
 n , pentru c ei nu aduc din afar m rturie, ca s spun
 cineva c acesta e gîndul lor, ci din însu i locul cu prici-
 na, sau din alt parte a Scripturii ce gr ie te despre
 aceasta. i cu adev rat a a este. C ci de la Duhul Sfînt
 au puterea de a în elege i a gr i, ca unii ce sînt vrednici
 de aceasta. Deci tot lucrul ce nu are m rturie c e bun, ci
 o îndoial despre el, nu trebuie s -l fac sau s -l încu-
 viin eze cineva cu gîndul. C ci ce trebuin este s se lase
 lucrul v dit i m rturisit ca bun i pl cut lui Dumnezeu
 i s se fac altul, fie c e bun, fie c nu e ? Numai pa-
 tima o face aceasta. Atîtea despre acestea.

226. *Pateric*, Avva Antonie, 5.

*Unirea rugăciunii cu toate cunoștințele*²²⁷

Iar²²⁸ despre cele opt cunoștințe se cade să ținem că la cele patru dinții, trebuie să zicem la fiecare cele scrise mai înainte. Iar la celelalte, la toate : «Doamne miluie-te», cum s-a zis despre Sfântul Filimon²²⁹, și avem mintea cu totul răstălmăcită în aleșuri. Căci așa se cuvine să fie purtarea celor sîrguincioși : să aibă mintea cînd la contemplarea celor sensibile, cînd la cunoașterea celor inteligibile și la ceea ce este frîcșos ; și iarăși, cînd la vreun înșel al Scripturii, cînd la rugăciunea curată . Iar trupul, cînd la citire, cînd la rugăciunea curată , cînd la lacrimi pentru sine însuși sau pentru altcineva din compătimirea cea după Dumnezeu, cînd la lucru spre ajutorul vreunuia care e neputincios sufletește sau trupeste. Astfel va face totdeauna lucrurile sfinților Îngeri, neîngrijindu-se cîtui de puțin de ceva din ale lumii acesteia. Iar Dumnezeu, care l-a ales pe el și l-a rînduit pentru convorbirea cu Sine și i-a dăruit lui petrecerea aceasta și lipsa de griji, va avea El însuși grijă de acela și-l va hrăni, sufletește și trupeste. «Aruncă, zice, grija ta asupra Domnului și El însuși te va hrăni»²³⁰.

și cu cît îi pune cineva mai mult nădejdea într-însul în toate cele ale sufletului și ale trupului său, cu atît Îl află pe Acela mai mult purtînd grijă de el, încît se socotește pe sine mai jos decît toată zidirea, din pricina multelor daruri ale lui Dumnezeu, arătate și nearătate, sufletești și trupeste. Căci fiind cu multe dator, nu se poate mîndri cîtui de puțin din rușine, cu ceva în fața binefacerilor lui Dumnezeu. și cu cît îi mulțumește mai mult lui Dumnezeu și se nevoiește să se si-

227. Orice cunoaștere trebuie însoțită, stimulată și îndrumată de rugăciune. Dreapta credință are caracter doxologic.

228. în ms. 1935, fără titlu.

229. Cuvînt foarte folosit (Filocalia, IV, p. 168).

230. Psalm. LIV, 25.

leasc pe sine spre dragostea Lui, cu atât Dumnezeu se apropie mai mult de el prin darurile Sale i dore te s -l odihneasc i s -l fac s pre uiasc lini tirea i neave-rea mai presus decât toate împ r iile p mîntului, afar de r splata veacului viitor. C ci sfin ii Mucenici sufe-reau dureri fiind munci i de vr jma i, dar dorul împ -r iei i dragostei lui Dumnezeu biruia durerile, i în- su i faptul de a primi putere s biruiasc vr jma ii, îl socoteau o mare mîngîiere i îndatorire, c s-au învred- nicit s suferi moarte pentru Hristos. Prin aceasta ade- seori ajungeau nesim itori. De asemenea²³¹ i Sfin ii P rin i, silindu-se mult la început prin nevoine de tot felul i prin r zboaiele ce li se f ceau de c tre duhu- rile r ut ii, biruiau prin dorul i n dejdea nep timirii. Fiindc dup mult osteneal , cel f r patim ajunge f r grij , ca unul ce a biruit patimile.

drept c i celui p tima i se pare c se simte bine, dar din orbire. Numai cel ce se nevoie te are oste- neala i r zboiul din voin a de a birui patimile i de a nu putea. Pentru c unul ca acesta e l sat une- ori s fie biruit de cei ce-l r zboiesc pe el, ca s agoni- seasc smerenie. De aceea e dator s - i cunoasc nepu- tin a sa i s fug cu t rie de cele ce-l vat m , ca s uite obi nuin a lui dintîi. C de nu fuge mai întîi de împr tiere i nu- i cî tig t cerea des vîr it , nu poate ajunge s aib ceva f r patim , sau s gr iasc pururea cele bune. Simplu gr ind, la tot lucrul se cuvine întîi fuga des vîr it de împr tiere, ca s nu fie tras cineva de obi nuin a de mai înainte²³². Dar nimeni s nu- i închipuie din ne tiin , auzind despre smerita cugetare, nep timire i cele asemenea, c le are pe acestea, ci e da- tor s caute semnul fiec rui lucru i s -l afle în sine.

231. Cf. ms. 1993 din Biblioteca Academiei R. S. România (f. 228 r).

232. Pîn aici ms. 1993 (f. 229 r). Apoi continu de la capitolul ur- m tor. Tot de aici ms. 1935, capitol nou, cu titlul: *Pentru smerita cugetare*.

Despre smerita cugetare

Iar semnele smeritei cugetări sînt : avînd cîeva toată virtutea trupească și sufletească , să se socotească pe sine și mai dator lui Dumnezeu, ca unul ce a luat multe prin har, nevrednic fiind ; iar dacă i-ar veni vreo ispită de la draci sau de la oameni, să se socotească pe sine vrednic de acestea și de altele mai multe, ca să - i scad puțin din datorie și să afle la judecată o ușurare de muncile așteptate. Fiindcă atunci cînd nu poți să faci ceva, mult se necajeți și se nevoieți, căutînd să afle ceva prin care să se silească pe sine. Iar cînd dobîndeți aceasta, iar și se smereți, ca unul ce luînd dar de la Dumnezeu și neputînd afla ceva ca să întoarcă Făcătorului de bine, rămîne lucrînd pururea, socotindu-se pe sine și mai îndatorat.

Despre nepăsare²³³

Iar semnul nepăsării, poate, acesta este : a rămîne în toate netulburat și fără teamă , ca unul ce a primit să poată toate prin harul lui Dumnezeu, după Apostol²³⁴, nemaivînd nici o grijă de trup. Unul ca acesta se va nevoi cu toată silința și va ajunge la odihna deprinderii. Dar mulțumind, iar și se apucă de altă silință , ca să se afle pururea război și biruind într-o smerenie. Aceasta este sporirea omului. Căci cele ce se fac fără silire nu sînt fapte, cum zice Sfîntul Isaac, ci mai degrabă daruri²³⁵. Iar dacă după prima osteneală și-a venit odihna, ea este plata înfrîngerii și nu trebuie să te lauzi cu ea. Căci nu cei ce iau plată sînt lăudați, ci cei ce se silesc în lucrare și nu iau nimic. Și ce să spunem? Toate cîte le-am face și toate prin cîte i-am mulțumit Făcătorului de bine,

233. Cu același titlu în ms. 1935 (f. 99 v).

234. Filip. IV, 12—13.

235. «Căci nu se numește virtute aceea care nu e însoțită de greutate în lucrarea ei». Cuv. XIX : *Despre credință*. Iar în Cuv. IV spune : «Calea lui Dumnezeu este crucea de fiecare zi. Căci nimeni nu s-a suit la ceruri cu comoditate» (Citatele din Sf. Isaac, după ed. lui Nichifor Theotoke, , Atena, 1895).

le dator m Lui, ba cu mult mai multe, deoarece El nu are lips de nimic i nici trebuin de ceva, dar noi nu putem s facem vreun bine f r de El. Cel ce s-a învrednicit s -L laude, cî tig mai degrab el ca unul ce a luat un dar mare i vrednic de laud . i cu cît mai mult îl pream re te, cu atît se face mai dator i sfîr it sau încetare a cunoa terii lui Dumnezeu, sau a mul umirii, sau a smereniei, sau a dragostei nu afl . C ci acestea nu sînt ale veacului acestuia, ca s aib sfîr it, ci din veacul acela f r de moarte care sfîr it nu are, ci mai degrab o cre tere a cuno tin elor i a darurilor.

Cel ce s-a învrednicit de aceasta prin lucru i cuvînt se sloboze te de toate patimile²³⁶. Iar cel ce vrea s ajung la aceasta, e dator s st ruie lîng Dumnezeu i s nu aib nicidecum vreo grij pentru veacul acesta, nici s se însp imînte de vreo ispit , deoarece prin aceasta va fi dus la i mai mult sporire i la o i mai înalt treapt . S nu se lase ab tut nici de vise rele, sau de a a-zise bune, nici de vreun gînd r u sau bun, nici de întristare, sau de a a-zisa bucurie, nici de p rerea de sine, sau de dezn dejde, nici de adînc, nici de în l ime, nici de p r si re, nici de vreo a a-zis împreun -lucrare i t rie, nici de nep sare, sau sporire, sau trînd vie, sau de a a-zisa rîvn , nici de nep timire p rut , sau de multa împ ti mire. Ci s p zeasc via a lini tit si neîmpr tiat cu smerenie, crezînd c nimeni nu poate s ne fac r u, dac nu vrem noi. Iar dac se mîndre te uneori i nu alearg totdeauna la Dumnezeu, trebuie s se arunce pe sine înaintea lui Dumnezeu, c utînd în toate s fac voia Lui i zicînd c tre fiecare gînd ce vine la el : «Nu te cunosc cine e ti ; Dumnezeu tie : e ti bun sau r u, c ci eu m-am aruncat i m arunc pe mine în mîinile Lui, i El are grij de mine. C precum m-a f cut din nimic, a a m va i mîntui pe mine prin har, dac îi

236. Continuare f r titlu ms. Acad. Rom. 1993 (fol. 230 v).

va fi Lui plăcut. Numai sfânta Lui voie să se facă în veacul de acum și în cel viitor precum vrea și când vrea. Eu voie nu am, ci una tău : că mult am pe că tuie și multe faceri de bine primesc, și nici măcar după puterea mea nu-ți mulțumesc bunătății Lui cu lucrul sau cu cuvântul. Dar cu toate acestea, El poate și vrea să măntuiască pe toți, iar împreună cu toți și pe mine, precum voie te. Căci de unde ții eu, om fiind, dacă vrea să fiu aia, sau aia ? Eu deci de frică de a pe că tuie am fugit și am venit aici și pentru pricinile și multele mele neputințe ed în chilie degeaba, ca cei dinuși în închisoare, a teptând hotârrea Stăpînului».

Dar chiar dacă se vede pe sine stînd degeaba și pierdut, să nu se înspăimînte, căci va veni la zdrobirea sufletului și la lacrimi îndurerate, de nu va ieși din chilie. Și iarăși, de va avea mult rîvnă la toată lucrarea duhovnicească și lacrimi, să nu socotească această bucurie, că în el ciune și prăgătire de război²³⁷. Și simplu grînd, e dator să dispună tot lucrul bun sau potrivnic, ca să rămîna netulburat, liniindu-se în toate și nevoindu-se după putere, fîcînd cîte a primit să le facă, dacă are vreun sfătuitor. Iar de nu, trebuie să-L aibă pe Hristos, ca pentru tot lucrul și gîndul să-L întrebe pe El, prin rugăciunea curată, din inimă, cu smerenie²³⁸, neîndrăznind nicidecum să-și închipuie că a ajuns monah cercat pînă nu va întîlni pe Hristos în veacul viitor, cum zice Scrisorul și Avva Agathon²³⁹. Și dacă toată înțelegerea lui este să placă lui Dumnezeu, îi va

237. Duhurile rele se retrag pentru o vreme, în elînd pe monah cu pierderea că s-a ridicat deasupra ispitelor, pentru că gîndindu-l încrezător și neatenț, să pornească cu și mai multă trîre războiului asupra lui.

238. Ms. 1935 încheie aici aia (f. 231 r): «nicidecum gîndindu-se că s-au făcut ispitit călugărul, că zice Sfîntul Efrem: pînă ce ar întîmpina ne ține pe Hristos întru cea viitoare, să nu se înțele ceva și și nice a gîndi cele înalte». Apoi continuă cu titlul la margine (Pentru socoteală) (f. 231 r): «Socoteala lumină este, toate ar tînd celuia ce o are pre dînsa și nu numai acelea toate le luminează, că și gîndul tîlcuirii Prinilor».

239. Vezi, *Pateric*, Avva Agathon, cap. 29.

învăta Dumnezeu Însuși voia Lui, încunoștinându-l fie prin încredințare, fie prin vreun om sau prin Scriptură. Dacă îmi va ține voiele sale pentru Acela, Însuși Acela îl va face să ajungă cu bucurie neîntârziată la desvârșire, cum nu ție el; iar văzînd aceasta se minunează cum începe să izvorască de pretutindeni bucuria și cunoștința, și cum din tot lucrul găsește folos. Iar Dumnezeu va împăra în el, ca în cel ce nu mai are voie proprie, fiindcă s-a supus voii Lui celei sfinte. Și se face ca un împărat, încît orice gîndește se supune și se fîrîsteneală îndat de către Dumnezeu, Cel ce are grijă de dînsul.

Aceasta este credința de care a grăit Domnul: «Deveți avea credință»²⁴⁰ și celelalte. Și pe această credință se zidesc celelalte virtuți, după Apostol²⁴¹. De aceea vă rugăm să încearcă orice meșteșugar să desfacă pe om de isihie (liniție) și să-l facă să cadă în ispită și să se afle în oarecare fel necredincios, nădăruindu-se în puterea și în încredințarea sa, fie cu totul, fie în parte. Iar de aici îmi va rugăm să-l prilejuiască să-l biruiască și să-l facă rob pe el însuși. Dar cel ce a cunoscut acestea, după ce a purtat toată desfătarea și odihna lumii, ca pe unele ce nu sînt nimic, se grăbește spre lipsa de griji, fie întru ascultare, avînd pe povătuitor în locul lui Hristos și încredințându-i lui tot gîndul, cuvîntul și fapta, ca nimic să nu aibă al său, fie întru liniție, din credințare, fugind de toate. Și în loc de toate are pe Hristos și El îi se face lui toate, cum zice Gură de Aur și Damaschin, în veacul de acum și în cel viitor, hrînindu-l, îmbrăcîndu-l, mîngîindu-l, veselindu-l, odihnindu-l, învîndu-l, luminîndu-l. Și simplu grăind, precum a avut grijă de ucenicii Săi, așa are și de acesta. Căci măcar că nu are a se osteni ca aceia, dar are credințare din pricina creșterii lui - îi face grijă de sine ca ceilalți oameni. Căci de teama duhurilor, ca Apostolii de frica iudeilor, adevărat în

240. Matei XVII, 20.

241. Evr. cap. XI.

chilie, a teptînd pe Învătorul Său, ca prin vederea cea adevărată, adică prin cunoașterea fapturilor Lui, să-l ridică duhovnicește din patimă și să-l dăruiește pacea, ca Apostolilor, care stăteau cu uile încuiate, cum zice Sfîntul Maxim²⁴².

*Ar tare l murit despre cele apte fapte trupești*²⁴³

Iar cele scrise mai înainte, la începutul cuvîntului, despre cele apte fapte trupești și morale, trebuie să le pzească pururea; și nici să nu le micșoreze prin lipsă, nici să le mărească prin prisosire, dacă nu cumva e vreme de război trupesc din pricina tinereții, sau a vigoarei prisositoare din pricina creia e nevoie de o strădanie prisositoare; sau iarăși, dacă nu e nevoie din pricina neputinței, de o mică odihnă. Dar, în cazul din urmă, să nu se facă o dezlegare deplină, căci aceasta poate vătăma și pe cei nepăsători, cum zice Sfîntul Isaac. Că odihna să fie după trebuință, ca o doctorie a slăbiciunii, ca nu cumva luînd-o sufletul ca prilej să slăbească încordarea. Această slăbiciune a încordării apare cînd cineva vrea din tot sufletul odihna. Iar odihna obișnuiește să vătămeze mai ales pe cei tineri și snătoși. Sfinții Petrin și Vasile și Maxim spun că pentru potolirea foamei și a setei sînt necesare numai pîinea și apa, dar pentru snătatea și tîrîia trupului s-au dăruit de Dumnezeu cu iubire de oameni și celelalte; și pentru ca nu cumva mîncîndu-se pururea un singur fel, cel neputincios să ajungă la scîrbire, sînt de folos și acestea să se mîncească una cîte una, cum s-a zis. Căci înfrînarea totală și neînfrînarea sînt cele care aduc neputințele. Iar înfrînarea și schimbarea mîncăturilor de fiecare dată, se fac pricinuitoare ale snătății, ca să se pot streze trupul făr

242. Suta a doua a capetelor gnostice, cap. XLVI (Filocalia II, p. 184—185).

243. Ms. 1935 cu titlul: Pentru celelalte lapte trupești (f. 103 v).

plăceri în frumusețe, și să fie împreună -lucrător spre dobândirea virtuților.

Acestea sînt pentru cei ce se nevoiesc, precum s-a zis. Dar cei nepăsători, adeseori nu mîncă multe zile, uitînd de trup, ca Sfîntul Sisoe, care după ce mîncă cerea și se împărtășea cu preacuratele Taine²⁴⁴, din pricina răpirii către Dumnezeu, sau cum zice Apostolul, spre folosul multora : «Ori de ne-am ieșit din minți, lui Dumnezeu, ori de sîntem cu mintea, întreagă, vouă» (II Cor. V, 13) ; și cum zice Vasile cel Mare, că și alții oarecare despre unii. Sau cînd mîncă multe mîncăruri cu alții, nu le simt pe acestea, ci se află cu sufletul ca unii ce nu mîncă nimic. Căci mintea unora ca aceștia nu este în trup, ca și simț odihna sau osteneala lui. Aceasta se vede la mulți Părinți și sfinți mucenici, ca și la sfîntul acela de care a scris Sfîntul Nil. Acesta era un oarecare bătrîn pe care, rugîndu-se în pustiu cu mintea, cu îngăduința lui Dumnezeu, spre folosul lui și al multor altora, îl lua drăcii de mîini și de picioare și-l arunca în sus, și apoi, ca și nu se vațame trupul lui cînd cădea de la atîta înălțime, îl primeau într-o rogojină²⁴⁵ ; și aceasta o făceau multă vreme, ca și cerce dacă se coboară mintea lui din cer și n-au putut izbuti aceasta. Cînd simțea, a adăru, unul ca acesta mîncarea sau băutura sau altceva din cele trupești ? Iar Sfîntul Efrem, după ce a biruit cu harul lui Hristos toate patimile trupești și sufletești, ca și nu se afla în afară de războaiele vărmăului și să fie osîndit din pricina aceasta, cum socotea dintr-o smerenie negrită, cerea și

244. *Pateric*, Avva Sisoe 4. Pilda este dată de Sfîntul Isaac Sirul în cuv. 85; *Pentru feluri de pricini*. Dar acolo se vorbește de Avva Sisoe și de un «altul oarecare din părinți (care) uita cu desvîr ire de cele de aici, a ac s-a întîmplat să mînce înainte de Sf. Împărtășanie...».

245. Întîmplarea se află în *Pateric*, cap. XXII, 28; dar aci pare a fi reproduș după cap. III din *Cuvîntul despre rugăciune al lui Evagrie* (*Filocalia* I, p. 88).

se ia harul nep timirii de la el. Despre acesta a scris Sc rarul uimit, c sînt unii dintre cei f r patimi mai nep timitori, ca Sirul acela, i celelalte²⁴⁶.

Despre dreapta socoteal²⁴⁷

Pentru aceea la tot lucrul avem trebuin de dreapta socoteal²⁴⁸, ca s judec m potrivit cu vremea toat fapta. C ci dreapta socoteal este o lumin care arat celui ce o are : vremea, fapta, destoinicia, t ria, cuno tin a, vîrsta, puterea, hot rîrea slobod , rîvna, zdrobirea, obi nuin a, ne tiin a, puterea i tocmirea trupului, s n tatea i oboseala, modul, locul, purtarea, educa ia, credin a, starea din untru, scopul, petrecerea, slobozenia, tiin a, cumin enia fireasc , sîrguin a, privegherea, z b vnicia i cele asemenea. Pe urm firea lucrurilor, trebuin a, cîtimea, felurile lor, scopul lui Dumnezeu afl tor în dumnezeie tile Scripturi, în elesul fiec rui cuvînt, ca de pild al aceluia din Evanghelia lui Ioan : c au venit elinii, c utînd s vad pe Domnul, i îndat au zis : «Sosit-a ceasul»²⁴⁹, i celelalte, ceea ce înseamn c a sosit vremea de chemare a neamurilor. C ci a început vremea patimilor. Iar aceasta o pune ca semn. Dreapta socoteal l mure te toate acestea.

Dar nu numai acestea, ci i scopul tîlcuirii P rin i lor. Fiindc nu lucrul care se face este ceea ce se caut , ci prin ce se face, zice Sfîntul Nil. Iar cel ce face ceva f r cuno tin a celor spuse se ostene te poate mult, dar nu poate izbuti nimic, cum zice marele Antonie i Sfîntul Isaac despre cei ce se nevoiesc în virtu ile trupe ti, dar se lenevesc în lucrarea min ii, cu toate c mai ales aceasta este ceea ce se caut . Pentru c zice Sfîntul Maxim : «D trupului t u lucrarea dup putere i toat nevoia ta întoarce-o spre minte. C ci cel ce lucreaz

246. Cuv. XXIX: *Pentru nep timire*.

247. Ms. 1935, Pentru socoteal (f. 105 v).

248. Începe cap. 2, în ms. 1993. 249. Ioan XII, 23.

trupe te, zice, uneori e biruit de l comia pîntecelui, de somnul mult, de împr tiere i de vorb rie i prin aces-tea î i întunec mintea. Iar alteori î i tulbur în elegerea prin postul prelungit, prin privegheri i prin osteneli peste m sur . Dar cel ce are grij de minte, contempl , se roag , cunoa te pe Dumnezeu i poate dobîndi toat virtutea»²⁵⁰. Fiindc omul în elept se nevoie te cu pri-cepere s - i mic oreze, pe cît se poate, micile trebuin e ale trupului, ca prin aceasta s ajung s se îngrijeasc de pu ine, sau s nu aib grij de loc, ca s p zeasc poruncile. C ci zice Domnul : «Nu v îngriji i...»²⁵¹ i celelalte. Fiindc în grija de multe, nici pe sine însu i nu se poate vedea cineva. Cum poate s vad atunci cursele vr jma ului, g tite înainte de vreme ? C ci vr j-ma ul nu obi nuie te totdeauna s fac r zboiul la ar -tare, cum zice Gur de Aur. Dac ar face a a, nu am c dea u or mul i în cursele lui, ca s fie pu ini cei ce se mîntuiesc, cum zice Domnul. De aceea cînd vrea s -l arunce pe cineva în cele mari, îl face s nesocoteasc întîi cele mici i near tate : înainte de curvie, privirea deas i neînfrînat²⁵² ; înainte de ucidere, mînia u oar ; înainte de întunecarea cuget rii, împr tierea scurt ; i înainte de aceasta iar i, a a-zisa trebuin neap rat a trupului. Pentru aceea Domnul, tiind mai dinainte toate, ca unul ce este în elepciunea Tat lui, luînd înaintea uneltirilor diavolului, porunce te oameni-lor s taie dinainte de vreme pricinile, ca nu cumva soco-tind c cele mici sînt f r primejdie, s cad jalnic în p -catele cele mari i înfrico ate. i zice : «S-a zis celor de demult», adic celor din Lege, acestea i acestea ; «Iar Eu v zic vou »²⁵³. Deci cel ce a înv at din Sfînta

250. *A patra sut a capetelor despre dragoste*, cap. 63—65. (*Filocalia* II, p. 109). 251. Matei VI, 25.

252. Pîn aci cap. despre socoteal , în ms. 1993 «de cea deas i curveasc vedea se silea te a nu b ga de seam . Într-acest chip i spre toate patimile». Apoi cu titlu în text: Pentru a nu s dezn d jdui, de i multe gre e te ne tine. 253. Matei VI, 21 .u.

Evangelhie, e dator să ia seama la cele ce le învață Mîntuitorul și să le facă, spre a se izbăvi de cursele vrăjmașului și să aibă poruncile în mare cinste și în bun lucrare, cîci numai cu mult în elepciune își poate mîntui sufletul. Cîci poruncile sînt daruri ale lui Dumnezeu. Și cu adevărat «toată darea cea bună este tot darul desvîrit de sus este»²⁵⁴, zice fratele Domnului. Iar Damaschin zice : «Pune nou mijlocitoare neîncetînd pe cea care Te-a născut pe Tine Hristoase și cu rugăciunile ei, dăruie-te-ne nouă, ca un milostiv, Duh de bună tate, ce se pogorîde la Tatăl Tău».

Cîci cel ce a primit darul lăruirii aminte la dumnezeiile Scripturii, cum zice Petru, află tot binele ascuns în toate Scripturile. Cîci zice Domnul: «Cel învățat în ale Împărăției cerurilor»²⁵⁵ și celelalte. Sau în liniștea cea după Dumnezeu și în citirea dumnezeiilor Scripturii, trebuie să faci să arate Scriptura celorlalți oameni, chiar dacă par că o cunosc, și altă față celui ce s-a închinat pe sine rugăciunii neîncetate, sau are gîndul tot timpul la Dumnezeu, încît să-l aibă în loc de răsuflare în toate, chiar dacă pentru lume este simplu și neînvățat în toate ele omenești, cum zice marele Vasile. Dumnezeu se arată mai degrabă simplității și smereniei, zice Scrisorarul, și nu ostenețelor și în elepciunii ajuns fără folos²⁵⁶. Mai degrabă o leapădă Dumnezeu pe aceasta, dacă nu are smerenie. Cîci mai bună este și cel simplu la cuvînt și nu la cunoștință, după Apostol²⁵⁷. Fiindcă cunoștința duhovnicească este un dar, iar tăria a cuvîntului este o învățătură omenească ca celelalte învățături ale lumii acesteia, și nu ajută la mîntuirea sufletului. Aceasta se vede de la elini.

Iar citirea se face spre a aminti celor ce țin cele spuse din cercare și spre a învăța pe cei necercați. Ma-

254. Iacob I, 17.

255. Matei XIII, 11.

256. Cuv. XXVI : Pentru deslășuirea gîndurilor, 39.

257. II Cor. XI, 6.

rele Vasile zice c atunci cînd Dumnezeu afl o inim curat de toate lucrurile i înv turile lume ti, Î i scrie în ea dogmele Sale ca pe o t bli nescris . Iar aceasta o spun, ca s nu citeasc cineva cele ce nu slujesc la a binepl cea lui Dumnezeu. Dar dac ne tiind aceasta a citit vreodat , s se nevoiasc degrab s tearg amin-tirea lor, prin citirea duhovniceasc a dumnezeie tilor Scripturi, mai ales a celor ce îl ajut la mîntuirea su-fletului, dup starea la care a ajuns. Dac este înc f p-tuitor²⁵⁸, s citeasc vie ile i cuvintele P rin ilor, iar dac harul l-a ridicat la cuno tin a dumnezeiasc , s citeasc toate Scripturile dumnezeie ti. Prin aceasta va putea, dup Apostol, «s surpe toat în l area ce se ridic împotriva cunoa terii lui Dumnezeu i s pedepseasc toat neascultarea i nesupunerea»²⁵⁹, prin f ptuire i prin cunoa terea adev rat a poruncilor dumnezeie ti i a dogmelor lui Hristos. În afar de aces-tea s nu citeasc nimic. C ci ce trebuin este s ia duh necurat în loc de Duh Sfînt ? Fiindc în cuvîntul cu ca-re se îndeletnice te cineva, vrea s aib duhul celui cu-vînt ; i c lucrul nu i se pare greu, ca celor cerca i.

Despre citirea cea dup Dumnezeu²⁶⁰

S se fac deci citirea cea dup Dumnezeu, ca s nu r t ceasc mintea, pentru c ea este începutul mîn-tuirii. C ci Solomon zice c vr jma ul ur te sunetul adevririi (Pilde XI, 15). Adic r t cirea gîndului este în-ceputul p c tuirii, cum zice Sfîntul Isaac²⁶¹. Iar cel ce vrea s fug de aceasta cu des vîr ire, se cade s pe-treac mult în chilie. i dac este supus trînd viei, s lucreze pu in, ca i cel nep timitor i cunosc tor, spre

258. Dac nu e ajuns la treapta de contemplativ, ci e pe treapta lucr rii poruncilor. 259. II Cor. X, 5—6.

260. Cu titlul acesta i în ms. 1935 (f. 109 r).

261. Cuv. LXXIII: *Sf tuiri pline de folos*.

folosul altora și spre ajutorul celor neputincioși. Fiindcă a fost ceașcă și prinții cei mari din pogorământ, asemenea nădăruindu-se cu cei puțin timidași, de dragul cugetării smerite, ca unii ce puteau să aibă pretutindeni pe Dumnezeu în ei, atât când se îndeletniceau cu contemplația în Dumnezeu, cât și în lucrul mâinilor și în târg, cum zice marele Vasile cel Mare că toți cei desvârșiți, ca și în mulțime de norod, ca unii ce sînt totdeauna numai în ei înșiși și în Dumnezeu. Iar cel ce nu a ajuns încă aici, ci vrea să-și ia rămas bun de la trîndăvie, e dator să lepede de la sine toată vorbirea de prisos și somnul peste trebuință, și să o lase pe aceasta (privegherea) să-și topească trupul și sufletul, pînă ce, stăruindu-se trîndăvia se va depărta, vizitându-i răbdarea în gîndirea neîncetată cea după Dumnezeu, în citire și în rugăciune curată. Căci tot războinicul, vizitându-se pe sine că poate să izbîndească ceva, rămîne războindu-se, iar de nu, se retrage, fie de tot, fie pentru o vreme. De aceea, cel ce vrea să biruiască pe cei ce-l războiesc, e dator să aibă toată răbdarea. Iar «cel ce răbdă pînă la sfîrșit, se va mîntui»²⁶². «Drept este, zice Apostolul, să dea necaz celor ce ne întruistează pe noi, iar nouă celor necăjiți, o urare»²⁶³.

Nici un lucru care se face după Dumnezeu, cu smerenie, nu este rău. Cu toate acestea sînt deosebiri între lucruri și îndeletniciri. Tot ce este în afară de trebuință a neapărat, adică tot ce nu ajută la mîntuirea sufletului, sau la viața trupului, și se face piedică celui ce vrea să se mîntuiască. Fiindcă nu mîncărurile, ci lăcomia pîntecelui este rea; nu banii, ci împătimirea; nu grija, ci grija în deert; nu cele dulci ale lumii, ci neînfrînarea; nu dragostea către alții, ci lenevirea de la cele bineplăcute lui Dumnezeu, ce se naște de aici; nu hainele trebuitoare pentru acoperire și ferire de frig sau de arși, ci cele de prisos și de mult preț; nu casele pentru a te apăra cu alții de fiare și de oamenii răi,

262. Matei X, 22.

263. II Tes. I, 6—7.

ci cele cu dou i cu trei caturi mari i mult costisitoare ; nu a avea un lucru, ci a nu-l avea spre trebuin neap rat ; nu a avea cei ce tr iesc în s r cie c r i este r u, ci a nu le avea spre citirea cea dup Dumnezeu ; nu a avea prieteni, ci a avea pe cei ce nu sînt spre folosul sufletului ; nu femeia este un r u, ci curvia ; nu bog ia, ci iubirea de argint ; nu vinul, ci be ia ; nu mînia fireasc dat spre osîndirea p catului, ci întrebuintarea ei împotriva semenilor no tri; nu a st pîni e r u, ci a fi iubitor de st pînire ; nu slava, ci iubirea de slav i slava de art care e i mai rea decît acestea; nu a avea virtute, ci a- i închipui c o ai ; nu cuno tin a, ci p rerea c ai cuno tin i, ceea ce e mai r u decît aceasta, necunoa terea ne tiin ei tale ; nu cuno tin a adev rat , ci cuno tin a mincinoas ; nu lumea e rea, ci patimile ; nu firea, ci cele contrare firii ; nu unirea în cuget, ci unirea pentru a face r u i nu pentru mîntuirea sufletului; nu m dularele trupului, ci reaua lor folosire. C ci nu ni s-a dat vederea ca s poftim cele ce nu trebuie, ci ca v zînd f pturile, s sl vim prin ele pe F c torul, i s umbl m bine spre cele de folos sufletului i trupului nostru ; nici urechile spre a auzi bîrfirea i vorbirea netrebnic , ci pentru a auzi cuvîntul lui Dumnezeu i toat vorbirea pe care o auzim de la oameni, de la p s ri i de la celelalte, i din aceasta s sl vim pe F c tor ; nici mirosul spre a ne mole i sufletul i a sl bi t ria lui prin mirosuri pl cute, cum zice Teologul²⁶⁴, ci pentru a r sufla i a primi aerul d ruit nou de Dumnezeu i a-L sl vi pe El pentru acesta, f r de care nimeni nu poate tr i trupe te, nici om, nici dobitoc.

M minunez de în elepciunea F c torului de bine, cum lucrurile cele mai trebuincioase pot fi aflate u or de to i, ca aerul, focul, apa i p mîntul. Dar nu numai

264. *Cuv. la Pa ti*, 1a: Sf. Nicodim Aghioritul, *Carte pentru cele cinci sim iri*, Neam , 1826, p. 87.

acestea, ci i cele care pot s mîntuiasc sufletul, le-a f cut mai u or de dobîndit decît celelalte lucruri. Iar cele ce-i aduc pieire, mai greu. Astfel, s r cia mîntuie te mai multe suflete, iar bog ia se face piedic celor mul i; i cea dintîi o poate afla oricine, cealalt îns nu ne este la îndemîn . Pe urm ocara, smerenia, r bdarea, ascultarea, supunerea, înfrînarea, postul, privegherea, t ierea voii proprii, neputin a trupeasc , mul umirea pentru toate acestea, ispitele, p gubirile, lipsa celor trebuincioase, lipsa celor dulci, gol tatea, îndelunga-r b dare, i, simplu, toate lucrurile care se fac pentru Dumnezeu, sînt f r piedic i nimeni nu se lupt pentru ele, ci mai degrab le las celor ce le aleg s le aib , fie c vin asupr -le cu voia sau f r voia lor. Iar cele ce duc spre pieire sînt greu de aflat, ca bog ia, slava, fala, seme ia, st pînirea, puterea, neînfrînarea, multa mîncare, somnul mult, împlinirea voii proprii, s n tatea i t ria trupului, via a f r necazuri, cî tigurile, împlinirea tuturor poftelor dup cele pl cute, hainele i acoper mintele multe i de mare pre i cele asemenea, pentru care e mare lupta i anevoie se afl i trec tor le e folosul i mult e necazul i pu in bucuria. Fiindc celor ce le au i celor ce nu le au, dar poftesc s le aib , le pricinuiesc tot felul de necazuri, cu toate c nu este nici una rea, ci e rea numai folosirea lor cum s-a zis. C ci nu ca s fur m, s r pim i s ne ridic m mîinile cu r utate unii asupra altora, ni s-au dat mîinile i picioarele, ci ca s le folosim spre toat lucrarea cea dup Dumnezeu : cei mai slabi cu sufletul, spre miluirea s racilor i ajutorarea celor ce au lips în vederea des vîr irii ; iar cei mai tari cu sufletul i cu trupul, spre a sl vi prin neavere i urmarea lui Hristos i a sfin ilor Lui ucenici pe Dumnezeu i a se minuna de în elepciunea Lui cea ascuns în m dularele noastre ; cum mîinile acestea i micile degete sînt gata spre toat tiin a, lucrarea, scrierea i îndeletni-

cirea, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Căci de la El ni s-a dăruit pentru marea Lui bunătate cunoștința mea de tăgăsurile și a scrierilor nenumărate, a înțelepciunii și a leacurilor tot mai dăuitoare, a limbilor și a cântecurilor felurite, și simplu, toate cele ce s-au făcut mai înainte, se fac și se vor face. Și ni se dau pururea spre a vieții trupești și a nemuririi sufletești, dacă ne folosim de toate cele ce sînt, potrivit cu scopul lui Dumnezeu; și prin acestea îl slăvim pe El cu toată recunoștința. Iar de nu, cădem și ne pierdem, și toate cele ce sînt ni se fac spre necazul nostru în veacul de acum și spre osînda veșnică în cel viitor, precum s-a zis mai înainte.

Despre adevărata deosebire (dreapta socoteală) ²⁶⁵

Cel ce a luat, prin harul lui Dumnezeu, darul deosebirii din multă smerită cugetare, e dator să prezinte acest dar cu toată puterea, ca să nu facă nicidecum ceva fără dreptă socoteală. Ca nu cumva aflîndu-se în cunoștință, să greșească din neglijență și să-și pricinuiască și o mai mare osîndă. Iar cel ce n-a luat darul acesta, încă e dator să nu aleagă nici un gând sau cuvînt sau lucru fără întrebare, credință tare și rugăciune curată, fără care nu poate să ajungă în chip nemincinos la dreapta socoteală. Căci aceasta se naște din smerită cugetare. Iar ea naște în cel ce o are, puterea de a străvedea, cum zice Moise și Scrisorul, încît cel ce o are, prevede uneltirile ascunse ale vrăjmașului și retează pricinile lor înainte de vreme, cum zice David: « și a văzut ochiul meu întru vrăjmașii mei » ²⁶⁶.

Semnele darului deosebirii sînt: a cunoaște în chip nemincinos cele bune și cele contrare; pe urmă a-ți voia dumnezeiască în toate cele întreprinse. Iar a pu-

265. Acest titlu în ms. 1935, (f. 114 r).

266. Psalm. LIII, 7.

terii de a str vedea : a- i cunoa te cineva gre elile sale înainte de a porni la fapt , i cele ce se fac de draci prin furarea aten iei ; apoi i tainele cele ascunse în dumnezeie tile Scripturi i în f pturile sensibile. Dar i maica acestora, smerenia, are un semn, cum s-a zis mai înainte despre ea. i ce se cunoa te din aceasta ? Dac este cineva smerit cu cugetul, trebuie s aib toat virtutea i s cread c este cu adev rat mai prejos decît toat f ptura, ca unul ce datoreaz mai mult. Iar de nu are sim irea aceasta, îns i aceasta este dovada, c e mai r u decît toat f ptura, chiar dac s-ar p rea c are petrecere întocmai ca Îngerii. Fiindc îngerul adev rat nu a putut s plac Fc torului f r smerenie, m car c avea atîtea virtu i i în elepciune. Deci ce are s spun cel ce- i închipuie c este înger, f r smerenie, care e pricina tuturor bun t ilor ce sînt i vor fi ? Din ea se na te darul deosebirii care lumineaz sfîr iturile i f r de care toate sînt întunecoase. C ci ea se i zice lumin i de aceea avem lips de aceast lumin înaintea oric rui cuvînt i fapt , ca v zînd celelalte, s ne minun m. Dar ne minun m i de Dumnezeu, cum în ziua cea dintîi i doamna celorlalte, a f cut întîi lumina, ca cele ce se vor face dup ea, s nu r mîn nev zute, ca i cum n-ar fi, zice Damaschin²⁶⁷. A adar lumina, precum s-a zis mai înainte, este darul deosebirii. Iar cel mai trebuincios din toate darurile, este puterea str - vederii, n scut din ea. C ci ce este mai trebuincios decît a vedea cineva cum vrea s -l fure dracii i a- i p zi sufletul cu ajutorul harului. Dar mai trebuincioas ia- r i decît toate lucr rile este cur ia con tiin ei, zice Sfîntul Isaac²⁶⁸ i sfin enia trupului, «f r de care nimeni nu va vedea pe Domnul»²⁶⁹, cum zice Apostolul.

267. *Dogmatica* II, 7.

268. «F r cur enia patimilor nu se vindec sufletul de bolile p - catului, nici nu cî tig slava, pe care a pierdut-o prin c lcarea poruncii», Cuv. LXXXVI, *Despre felurite pricini*.

269. Evr. XII, 14.

***Despre trebuința ca omul să nu deznă să jduiască
chiar dacă ar greși mult*²⁷⁰**

Dar nu trebuie să deznă să jduim, dacă nu sîntem cum se cuvine să fim. Rău este că ai pînă cîtuț, omule ! Dar de ce nedrept e ti pe Dumnezeu ? Lă socote ti neputincios din neîtiință ? Oare nu poate să mîntuiască sufletul tău Cel ce a făcut pentru tine lumea cea atît de mare, pe care tu o vezi ? Iar de zici că mai degrabă în această îmi este spre osînd, precum în pogorîrea Lui, pocăiește-te-te în-îți va primi pocăință, că în pe a fiului risipitor în a pînă toasei. Dacă însuși nici aceasta nu o poți în greșești din obișnuință, chiar în cele ce nu vrei, ai smerenie ca vameșul, în-îți va ajunge ie spre mîntuire. Căci cel ce pînă tuie te fărîputerea de a se pocăi, dar nu deznă să jduie te, neapărat se va socoti pe sine mai prejos decît toată zidirea în nu va îndrăzni să osîndească sau să ocărăscă pe vreun om, ci mai degrabă se minunează de iubirea de oameni a lui Dumnezeu în e plin de recunoștință față de Făcătorul de bine în poate avea în alte bunătăți. Acesta, măcar că se supune diavolului întru a pînă tui, dar iar în, de frica lui Dumnezeu, nu-l ascultă pe vrăjmaș, care-l împinge să deznă să jduiască²⁷¹ în prin aceasta este parte a lui Dumnezeu, avînd recunoștință, mulumire, răbdare, frică de Dumnezeu, nejuducînd pe alții, în prin aceasta nefiind judecat, lucruri care sînt trebuincioase foarte.

Sfîntul Ioan Gură de Aur zice despre gheena că ne este binefăcătoare aproape mai mult decît în pînă cerurilor, fiindcă prin ea mulți intră în în pînă cerurilor, iar prin în pînă cerurilor puțini, dar aceasta datorită iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Cea dintîi îi alungă cu frica, cea de a doua îi îmbrășează, în prin amîndouă ne mîn-

270. Acela în titlu în ms. 1935 (f. 113 r.) în ms. nr. 1933).

271. Pînă aici cap. din ms. 1933. Apoi o scurtă încheiere corespunzătoare cu primele trei rînduri ale cap. 31 în trece la capitoul următor (3) cu acela în titlu, cap. 28.

tuim cu harul lui Hristos. Căci precum cei războiști de multe patimi sufletești și trupești, dacă le răbdă și nu renunță la libertate, din negrijă, nici nu deznădăjduiesc, se încununează, așa și cel ce a aflat nepătimirea cu eliberarea și urarea ei, cade degrab, dacă nu dă pururea mulțumit, prin aceea că nu judecă pe nimeni. Iar dacă îndrăznește să facă aceasta, arată că folosește cu puterea, bogăția pentru sine, zice Sfântul Maxim. Și precum cel încă pe tima și nepărtă de lumina cunoștinței se află în mare primejdie, dacă are stăpânire peste vreunii, zice Damaschin²⁷², așa și cel ce a luat nepătimire de la Dumnezeu și cunoștință duhovnicească, dacă nu folosește și alte suflete. Căci nimic altceva nu folosește celui neputincios, ca alergarea la liniște, nici celui pe tima și fără cunoștință, ca supunerea în ea. De asemenea nimic nu e mai bine, ca a-și cunoaște cineva neștiința și neputința proprie; și nimic nu e mai rău, ca a nu le cunoaște pe acestea. La fel, nu e alt pătim mai urât ca îngâmfarea, nici mai vrednic de râs, ca iubirea de argint, care e rădăcina tuturor relelor. Fiindcă oamenii izbutind, cu mult osteneală, să-și facă bani din metalul pământului, îi îngroapă iarăși în pământ degeaba. De aceea, zice Domnul: «Nu vă adunați comori pe pământ»²⁷³ și celelalte; și iarăși: «Unde este comoara voastră, acolo este și inima voastră»²⁷⁴. Căci dorul minii omenești e atras de obișnuința spre lucrurile în care zăbovește, fie spre cele pământești, fie spre patimi, fie spre bunătățile cerești și veșnice. Iar obișnuința dăinuind, primește putere de fire, zice marele Vasile.

Iar când cineva este bolnav, atunci trebuie să fie cu și mai mult luare-aminte la mărirea conștiinței, ca să-și slobozească sufletul de toată osînda, ca nu cumva

272. Lucrul acesta îl subliniază cu tărie și Sf. Nil Ascetul în *Cuvîntul ascetic*, 22—28 (*Filocalia* I, p. 173—178).

273. Matei VI, 19.

274. Matei VI, 21.

ajungându-l sfârșitul vieții, să se cîntăsc în deert și să se tînguiasc veșnic. Deci cel ce nu poate să rabde pentru Hristos moartea sensibil, ca Acela, trebuie să o rabde mcar pe cea duhovnicească, prin libera alegere. El va avea despre ea mrturia conștiinței, prin aceea că nu s-a supus dracilor ce-l războiesc, sau voilor acelora, ci i-a biruit pe ei. Căci a avut în Sfinții mucenici și cuvioșii Părinți: cei dintâi au mucenicit sensibil, cei de al doilea au răbdat duhovnicește. Deci cel ce s-a silit puțin, a biruit pe vrșmași, iar cel ce s-a lenevit puțin, s-a întunecat și s-a pierdut.

*Calea cea mai scurt spre dobîndirea virtuților
împotriva patimilor*²⁷⁵

Nimic²⁷⁶ nu obișnuiește, zice marele Vasile, să întunece cugetarea aia de mult, că răutatea; nici să lumineze mintea, că citirea în liniște; nici să aducă durere mai năpraznic sufletului, că gîndul morții; nici să pricinuiască sporirea nevzută, că ocîrrea de sine și tăierea voilor proprii; sau pierderea nevzută, că părăirea de sine și plîcerea de sine. Nimic nu pricinuieste depărtarea lui Dumnezeu și pedepsirea omului credincios cum o face cărtirea; nici nu duce aia de ușor la păcătuire, că zăpzeala și vorba multă. Nu este lucru care să ducă aia de repede la dobîndirea virtuții, că singurătatea și adunarea minții; nici la recunoștință și mulumire, că cugetarea la darurile lui Dumnezeu și la răutățile noastre. Nimic nu sporește facerile de bine, că

275. Fără titlu în ms. nr. 1935 (f. 117 v).

276. În ms. 1935 e aia: «Nimic aia (zice marele Vasilie) poate întuneca cugetul ca vicleșugul, nici să lumineze mintea ca citirea întru tălcuire. Zice Sfîntul Isaac: nici spre grabnic durere a sufletului, precum pomenirea morții dumnezeiești, zice cel al *Scriturii*; nici nevzută înainte-sporire este că dăruirea de sine și lăsaarea voilor sale, zice Sfîntul Dorotei; nici nevzută pierzare este că părăirea și că plîngerea de sine; nici pricinuitoare de întoarcerea lui Dumnezeu și de pedepsirea omului ca cărtirea...» zice Sfîntul Isaac.

vestirea lor cu laudă ; și nimic nu obișnuiește să aducă
 mîntuire fără voie, ca ispitele. Nu este cale mai scurtă
 decât nepăsarea în elepciunea Duhului cum e calea
 împărătească, ce se înalță departe în toate, atît de ceea ce
 e prea mult, cît și de ceea ce e prea puțin. Și nu este
 altă virtute care să poată cuprinde voia dumnezeiască,
 ca smerita cugetare și părăsirea oricărui gînd și oricărei
 voințe proprii. Nu este ceva care să ajute la tot lucrul
 bun, ca rugăciunea curată, nici piedică la dobîndirea
 virtuților, ca înfrîntarea și răstăcirea cugetării, chiar
 dacă e de scurtă vreme²⁷⁷. Căci cu cît are cineva mai
 mult curaj, cu atît îi apare că pe cît tuind mai mult
 prin aceea că vede ; și cu cît pe cît tuie te mai mult, cu
 atît se întunecă mai mult, chiar dacă îi apare că avînd
 curaj. Și iarăși, cu cît are cunoștință mai mult, cu
 atît îi apare mai lipsit de cunoștință ; și cu cît îi cu-
 noaște te mai puțin neștiința sa, și cunoștința duhovnicească
 cea din parte, cu atît îi se pare că e mai cunosător.
 Și cu cît răbdă cel ce se nevoiește te mai mult necazurile,
 cu atît va birui mai sigur pe vrăjmaș ; și cu cît se ne-
 voiește te cineva mai mult să facă vreun bine într-o zi, cu
 atît se face mai îndatorat pentru toate zilele vieții sale,
 zice Sfîntul Marcu²⁷⁸.

Dacă a lui ar fi puterea, a lui ar fi și răvna. Dar
 harul este al lui Dumnezeu. Iar dacă a putut atunci cînd
 a venit harul, ce laudă are unul ca acesta ? De ce îi
 închipuie că poate face vreun bine de la sine, osîndind
 pe nedrept pe cei ce nu pot ? Cel ce cere un lucru de la
 aproapele, e dator, cu mai mult dreptate, să-l ceară de
 la sine. Căci precum sînt datori pe cît toții să tremure de
 Dumnezeu fiindcă L-au mîniat, tot așa sînt datori cei
 ce au fost acoperiți de harul Lui în neputința lor gata
 de deznădăjduire, să tremure cu mult mai vîrtos, ca

277. Pin aici capitoul anterior în ms. 1993. Urmează cu titlul la mijloc: *Pentru cum cîtig cineva credința cea adevărată*.

278. Despre cei ce-i închipuie că se îndreptăză din fapte, cap. 43 (*Filocalia* I, p. 252).

unii ce-I datorează multe. Și precum mare pr pastie este necunoa terea Scripturilor, cum zice Sfântul Epifanie, la fel și mai mare rău este neascultarea întru cunoștință.

Mai mare este facerea de bine pe seama unui suflet prin cuvânt sau rugăciune, precum mai mare lucru este când cineva rabdă pe aproapele, ca să nu fie necăjit cel care-l nedreptățește, ci să și se linițească viața în vremea tulburării sale, cum zice Sfântul Dorotei. Prin aceasta face milă cu sufletul lui, purtându-i povara, și se roagă pentru el, dorindu-i mântuirea și orice alt bine trupesc și sufletesc. Aceasta este răbdarea cea curată a răului, care ne curăță sufletul și-l ridică spre Dumnezeu. **Fiindcă slujirea omului e mai mare decât orice lucrare și virtute.** Căci nu este ceva mai mare între virtuți și mai desăvârșit ca dragostea aproapelui. Iar semnul acesteia e nu numai să nu fie un lucru de care are lipsă altul, ci să rabzi moartea pentru el, cu bucurie, după porunca Domnului și să socotești aceasta ca o datorie. Și pe drept cuvânt. Căci suntem datori să iubim pe aproapele până la moarte, nu numai pentru dreptul firii, ci și pentru preacinstitul sînge versat pentru noi al lui Hristos, care ne-a poruncit aceasta.

Nu fii iubitor de tine, zice Sfântul Maxim și vei fi iubitor de Dumnezeu; nu-și fii plăcut ție, și vei fi iubitor de frate²⁷⁹. Aceasta vine din neajude. Iar neajudea înseamnă a crede fără îndoială, din tot cugetul, că vei dobîndi sigur ceea ce ți-ai jduit. Aceasta se naște iarăși din credință tare, prin care cineva nu-și mai face nici o grijă de viață, sau de moartea sa, ci toată grija sa o lasă lui Dumnezeu, cum s-a zis înainte despre semnele celui ce vrea să ajungă la nepătimire, a căror temelie este credința. Căci cel ce o are pe aceasta, e dator să

279. Suta a patra a capetelor despre dragoste, cap. XXXVII (Filocalia, II, p. 104).

cugete, c precum a f cut Dumnezeu toate i pe noi împreun cu toate din cele ce nu sînt, pentru bun tatea Sa des vîr it , a a va purta grij desigur i de sufletul i de trupul nostru, precum El tie.

Cum se cîtig credin a adev rat ?²⁸⁰

Dar cel ce dore te dobîndirea acesteia (care este temelia tuturor bun t ilor, u a tainelor lui Dumnezeu, biruin a neconținut a vr jma ilor, cea mai trebuincioas dintre toate virtu ile, aripa rug ciunii i s l luirea lui Dumnezeu în suflet), e dator s sufere toat cercearea, cu care va fi probat de vr jma i i de multele i feluritele gînduri, pe care nimeni nu le poate în elege, nici gr i ceva despre ele, sau descoperi, decît n scoci-torul r ut ii, diavolul. Îns unul ca acesta s cread , c de va birui ispitele ce vin asupr -i cu mult sil i- i va ine mintea sa ca s nu cedeze gîndurilor ce r sar în inima sa, va r pune deodat toate patimile²⁸¹. Fiindc nu el este cel ce a biruit, ci Hristos care a venit în el prin credin . Despre unii ca ace tia zice Domnul : «Cel ce are credin ca un gr unte de mu tar...»²⁸² i celelalte. Dar chiar dac sl bind ar ceda, s nu se sperie, nici s dezn d jduiasc , nici s înscrie în sufletul s u cele zise de încep torul r ut ii, ci s st ruie cu r bdare în lucrarea dup putere, a virtu ilor, p zind cu grij poruncile²⁸³, în lini tea i îndeletnicirea cea dup Dumnezeu, dep rtîndu-se de la toate gîndurile cele de bun voie. C ci vr jma ul mi cînd toat uneltirea i

280. Cu titlu în ms. 1935 (f. 120 r).

281. în ms. 1993 aici se pune virgul . i continu : zice Sfîntul Isaac.

282. Matei XVII, 20.

283. Continu în ms. 1993: C zice Sfîntul Maxim: «Datori sînte i întru pustnicie a z bovi pentru ca mult vreme mintea spre cele dumnezeie ti cu dorul tras s fie dintru obi nuin . Pentru c dac ar afla mintea altceva i mai mare trage pre poftirea pentru aceasta i p r se te pre cele ce din mult vreme le-au obi nuit». Aici se sfîr e te acest capitol. Apoi cu titlu la mijloc : *Pentru c mai mult folose te p c tosului mîlcomirea.*

toat fantezia sa, ziua i noaptea, i neaflîndu-l pe om f cîndu- i grij de cursele, de chipurile i de toate gîndurile aduse de el, înciudat pentru c i s-au descoperit cursele pline de minciun , se dep rteaz descurajat. i experiind lucr torul poruncilor lui Hristos neputin a vr jma ului, nu se mai tulbur de nici o uneltire a lui, ci tot ce voie te dup Dumnezeu, cu bucurie, împline te neîmpiedicat, înt rit de credin i ajutat de Dumnezeu în Care a crezut, cum zice Însu i Domnul : «Toate sînt cu putin celui ce crede»²⁸⁴. Fiindc nu el este cel ce biruie pe vr jma i, ci Dumnezeu, Care poart grij de el prin credin , cum zice proorocul: «Pune pe Cel Prea-Înalt ca sc pare a ta...»²⁸⁵ i celelalte. Unul ca acesta nu- i mai face grij despre ceva, cunoscînd c osta ul se g te te de r zboi, dar mîntuirea lui este la Dumnezeu, cum zice Solomon, i prin aceasta îndr zne te în toate. C ci zice Sfîntul Isaac : «Dobînde te credin în tine, ca s calci pe vr jma ii t i». Acesta nu mai petrece ca unul ce se conduce de sine, ci ca o f ptur purtat de voia lui Dumnezeu. C ci zice proorocul : «Vieuitoare m-am f cut la Tine i eu voi fi pururea cu Tine»²⁸⁶. Voie ti s m odihne ti prin cuno tin a Ta, nu- i voi gr i împotriv . Voie ti iar i, de dragul smereniei, s m la i s am ispite, de asemenea sînt cu Tine ; nu pot s fac ceva nicidecum de la mine ; c ci nu m-am f cut f r Tine din nimic, nici nu pot s tr iesc, sau s m mîntuiesc. F cu f ptura Ta ce vrei. Dar cred c bun fiind, îmi vei rîndui cele bune, chiar dac , spre folosul meu, nu le cunosc pe acestea. Dar nici nu sînt vrednic s le cunosc, nici nu cer s le aflu. Ca s am u urare, poate nu-mi este de folos. Pentru aceea nu îndr znesc s cer u urare de vreun r zboi, m car c sînt neputincios i împov rat în toate, fiindc nu cunosc ce-mi folose te. Tu tii toate i f cum tii. Numai s nu m abat de la înt , orice s-ar împlîna. Fie c vreau, fie c

284. Marcu IX, 23.

285. Psalm. XC, 9.

286. Psalm. LXXII, 22.

nu vreau, mîntuie te-mă ; și aceasta dacă Îți este plăcut
 ție. Eu deci nu am grijă . Înaintea Ta sînt ca ceva neîn-
 suflete. Sufletul meu îl încredințez în mîinile Tale în
 veacul de acum și în cel viitor. Tu toate le poți, toate
 le cunoști, vrei tuturor binele și dorești neîncetat mîn-
 tuirea mea. Aceasta e vîdit din toate binefacerile pe ca-
 re le-ai făcut și le faci pururea cu noi după har, în chip
 arătător și ascuns, pe care le știu și pe care nu le știu,
 precum și din pogorîrea Ta cea mai presus de minte la
 noi, Fiule și Cuvînte al lui Dumnezeu. Iar eu cine sînt
 că îndrăznesc să mă vestesc ție, cunosc torule de inimi?
 Fac aceasta ca să -mi descopăr mie însumi și vrăjma-
 șilor că alergînd la Tine, limanul mîntuirii mele, spun
 aceasta. Căci iată am cunoscut prin harul Tău, că Dum-
 nezeul meu e tu, și nu mai îndrăznesc să zic multe,
 că vreau să -ți înfrînc ție numai o minte golită , mut
 și surdă . Căci nu eu, ci harul Tău lucrează totul. Nu mă
 țiiu pe mine să fi făcut vreodată vreun bine, ci pururea
 mulțimi de rele, pentru care îți arăt, că zînd la Tine, o
 înfrîncare de rob, fiindcă m-ai învrednicit să mă pocă-
 iesc și fiindcă robul Tău sînt și fiul roabei Tale. Dar să
 nu mă lași pe mine, Doamne al meu, Doamne Iisuse
 Hristoase, Dumnezeu al meu, să fac sau să gresesc, sau
 să gîndesc cele ce nu vrei. Căci îmi ajunge mie mulțimea
 atîtor păcate făcute mai înainte. Deci precum vrei, mi-
 luie te-mă ; pe cîtuit-am, miluie te-mă , precum ții. Cred
 Doamne, că auzi glasul acesta smerit al meu. Ajut ne-
 credința mea, Cel ce mi-ai dăruit după existență și
 calitatea de creștin. Mare lucru îmi este mie, zice Car-
 petiul, că mă numesc monah și creștin²⁸⁷, precum ai zis
 Doamne, că treceva din slugile Tale că «mare lucru
 este ție că s-a chemat peste tine numele Meu». Acest
 lucru îmi este mai mare decît toate împlînițiile pămîntu-
 lui și ale cerului, numai să nu cad de la chemarea prea-

287. Citat după înțelesele din Cuvînt ascetic, *Filocalia*, IV, p. 155 .u.

dulcelui nume al T u, St pîne mult milostive, mul u-mescu- i ie, i celelalte, cum s-a scris înainte.

Deci, precum alte citiri se cuvin celui lucr tor, alte cuvinte, alte lacrimi i alt rug ciune, a a i alt credin este aceasta, deosebit de cea dintîi, care na te lini tirea. Aceea este credin a auzului, aceasta a vederii, cum zice Sfîntul Isaac²⁸⁸. Iar vederea este mai sigur decît auzul. Credin a cea dintîi i cea de ob te a dreptcredincio ilor se na te din cuno tin a natural²⁸⁹. Din ea se na te îndeletnicirea cea dup Dumnezeu, precum s-a zis : postul, privegherea, citirea, psalmodierea, rug ciunea i întrebarea celor cerca i. Iar din toate acestea se nasc virtu ile sufletului sau paza poruncilor i a purt rii morale. Prin acestea vine credin a cea mare, n - dejdea i dragostea des vîr it , care r pe te mintea la Dumnezeu, cum s-a zis, în rug ciune, cînd cineva se une te cu Dumnezeu în chip mintal, cum zice Sfîntul Nil. Iar cuvintele rug ciunii s-au scris o dat , ca pururea s fac aceea i rug ciune, cel ce vrea s - i înf i - eze mintea sa nemi cat înaintea Sfintei i de via încep toarei Treimi, ca s fie v zut (chiar dac este cu neputin s vad ceva), f r form , f r chip, f r culoare, netulburat , neîmpr tiat , nemi cat , nematerial , cu totul în afar de cele cugetate i cunoscute în toat zidirea, ci stînd de vorb cu Dumnezeu în pace adînc i des vîr it netulburare. Se cuvine deci ca monahul s aib numai pomenirea Lui sfînt , pîn ce ajunge la r pirea min ii, dup ce s-a învrednicit s zic precum trebuie rug ciunea Domnului, adic Tat l nostru, cum a zis Sfîntul Filimon²⁹⁰ împreun cu Sfin ii Apostoli, mucenici i cuvio i. Iar ce este în afar de acestea, e flec real izvorît din p rerea de sine. C ci dumnezeirea este nehot rnicit i necircumscris . i min-

288.

Atena, 1895, Cuv. XVII, p. 65.

289. *Ibidem*.

, ed. Nichifor Theotochi,

290. *Cuvînt foarte folositor* (Filocalia IV, p. 167—169).

tea care a ajuns în sine îns i, se cade s fie astfel, ca s se învredniceasc i de harul s l lui Duhului Sfânt. «Nu prin vedere, ci prin credin umbl m»²⁹¹, zice Apostolul. De aceea sîntem datori s z bovim întru nevoiu , ca prin mult vreme, mintea s fie atras cu dorul spre cele dumnezeie ti, din obi nuin . Fiindc dac nu afl mintea altceva mai de pre decît lucrurile sensibile, nu- i întoarce pofta spre aceea, ca s p r - seasc cele cu care s-a obi nuit vreme îndelungat . Deci precum cei iubitori de oameni i nep tima i nu se vatt m mult de lucrurile lumii, pentru c le chivernisesc bine, a a i cei ce au daruri mari, pentru c pun în seama lui Dumnezeu ispr vile lor.

*Lini tirea folose te mai mult celor p tima i*²⁹²

Tuturor le este de folos lini tea i fuga de unele lucruri i de anumi i oameni. Dar mai mult celor p tima i i slabi. Fiindc nu poate mintea numai din f ptuirea cea din afar s se fac nep tima , dac nu îi urmeaz multe i duhovnice ti vederi. Nici împr tierea i conducerea nu- l las pe cineva f r v t mare, dac nu i-a dobîndit mai întîi nep timirea prin fuga de tenta iile lumii. Iar grija vie ii i tulburarea, obi nuie te s vat me i pe cei des vîr i i pe cei nep timitori²⁹³. C ci nici un folos nu vine, zice Gur de Aur, din lucrarea omului, f r înrîurirea de sus. Dar nici înrîurirea de sus nu vine peste cel ce nu o prime te în chip liber. De amîndou avem trebuin : i de lucrarea dumnezeiasc i de cea omeneasc ; i de f ptuire i de cuno tin ; i de temere i de n dejde ; i de plîns i de mîngîiere ; i de fric i de smerenie ; i de dreapt socoteal i de dragoste. Fiindc toate ale vie ii, zice, sînt

291. II Cor. V, 7.

292. Cu titlu în ms. 1935 (f. 125 r).

293. De aici în ms. 1993 se continu astfel : Pentru aceasta zic P - rin ii : C datornic este ne tine întîi nep timirea etc., din acest text din cap. 39.

îndoite ; zi i noapte, lumin i întuneric, s n tate i bete ug, virtute i p cat, u urin i greutate, via i moarte, ca cei slabi prin unele s iubim pe Dumnezeu i prin altele s fugim de p cat de frica ispitelor, iar cei puternici, s iubim prin toate pe Dumnezeu ca pe Tat l, cunoscînd c toate sînt bune foarte i Dumnezeu le rînduie te dup folos. Ace tia de la cele pl cute trebuie s se înfrîneze, iar pe cele grele s le doreasc , tiind c prin cele dintîi se sus ine via a trupurilor, spre slava F c torului ; iar prin celelalte sînt ajutate sufletele spre a se mîntui, din mila negr it a lui Dumnezeu.

C ci trei sînt st rile oamenilor : robi, pl ti i i fii ²⁹⁴. Robii nu iubesc binele, dar se re in de la r u, de frica muncilor. Acesta nu este, zice Sfîntul Dorotei, un lucru bun, nici bine-pl cut. Cei pl ti i iubesc binele i ur sc r ul, dar în n dejdea pl ii. Iar fiii, fiind des vîr i i, nu se re in de la r u de frica muncilor, ci-l ur sc cu putere, nici nu fac binele în n dejdea pl ii, ci-l socotesc ca pe o datorie. Ei iubesc i nep timirea ca pe o urmare a lui Dumnezeu i ca pe o pricinuitoare a s l lui Lui, prin care se dep rteaz de tot r ul, chiar dac nu e vreo amenin are. Fiindc dac nu se face cineva nep timitor, nu- i trimite Sfîntul Dumnezeu Duhul S u Cel Preasfînt, ca nu cumva s se afle înc atras din obi nuin spre patimi i s se fac vinovat în fa a Duhului Sfînt celui s l luit în el i mai mare osînd s aib . Dar cînd deprinderea virtu ii îl face s nu mai aib prietenie cu vr jma ii, nici s mai fie atras de obi nuin a patimilor, se împ rt e te de har, i a a r mîne neosîndit, primind darul. De aceea zice Sc rarul : «Nu ne descopere nou Dumnezeu voia Lui, ca nu cumva aflînd-o s nu o ascult m i s ne osîndim i mai mult» ²⁹⁵. C ci prunci

294. «Pentru c , dup cum spune marele Vasilie, trei st ri sînt cu care putem pl ceal lui Dumnezeu», Avva Dorotei: Cuv. IV, *Despre frica lui Dumnezeu*.

295. Cuvîntul al doilea la Cuv. XXVI: *Pentru deslu irea cea bine deslu it* , 5.

fiind, nu ne dăm seama de milostivirea Lui nemărginită către noi cei nemulțumitori. Cel ce vrea, zice, să afle voia dumnezeiască, trebuie să moară lumii întregi și voilor sale într-o dată. De aceea, nici un lucru îndoielnic nu trebuie să-l facă cineva, sau să-l hotărască ca bun, afară de cazul când nu poate să trăiască sau să se mântuiască fără el. Să întrebe pe cei încercați, sau să-i cîntărească asigurarea din credință a ceea ce ține din rugăciune, înainte de a fi ajuns la desvîrșită nepătimire, care face mintea nebiruită și nemișcată în tot lucrul bun. În felul acesta încălcați oare poate fi mare, dar omul rău rămâne nevătămat. Căci «puterea mea într-o neputință se desvîrșește»²⁹⁶, zice Domnul. Iar Apostolul: «Cînd sînt slab, atunci sînt tare»²⁹⁷. Căci a fi cineva nerăbdoare, nu e bine. Fiindcă drăcii se deprătează adeseori, zice Scrisorarul, pentru multe pricini, pentru a-l pune pe monah, fie pentru a-i întinde curse, fie pentru a-i stîrni prădarea de sine, sau în lăcaș, sau vreun alt loc, cu care se mulțumesc, tiind că acestea pot să umple locul celorlalte patimi.

Prin urmare, zice Cartea bătrînilor (Patericul), au pus poruncile, cei de după ei le-au scris, iar noi am pus cele scrise în dulapuri (biblioteci)²⁹⁸. Chiar dacă vrem să le mai citim, nu stăruim să înțelegem cele scrise și să le facem, ci le citim în fugă, sau socotind că facem ceva mare, ne înălțăm, ne tiind că mai mult ne osîndim dacă nu le împlinim cum zice Gură de Aur: «Cel ce a cunoscut, zice Domnul, voia Domnului său»²⁹⁹ și celelalte. A adăra, bun e citirea și cunoștința, dar cînd duc la o mai mare smerenie; asemenea și sfatul, dar cînd nu iscodește cineva viața învîtorului, cum zice Teologul: «Nu căuta vrednicia de crezare a celui

296. II Cor. XII, 9.

297. II Cor. XII, 10.

298. «...îi venind ceasul cel de urmărire le-a pus de artă pe fețe» (Pateric XXV, 16).

299. Matei XXIII, 3.

ce te înva , sau î i veste te», i cum zice Domnul : «Cîte v vor zice vou preo ii» i celelalte. C ci nici o v t mare nu-i vine vreunuia care întreab , din faptele celui ce-l înva pe el, dar iar i nici un folos, dac nu lucreaz însu i. Pentru c fiecare va da socoteal pentru sine : înv torul pentru cuvîntul s u, iar auzitorul pentru ascultarea lui cu lucrul.

Iar ce este afar de acestea, e împotriva firii i vrednic de osînd . C ci, cum zice Sfîntul Eustratie, Dumnezeu fiind bun i drept, prin bun tate ne d ruie te tot binele, cînd ne purt m cu recuno tin , primind ca de la un D t tor drept cu mul umire ; dar dac ne ar t m nerecunosc tori, c dem de la bine întru osînda lui Dumnezeu. A adar bun tatea i dreptatea lui Dumnezeu, dac tr im dup fire, ne sînt pricinuitoare a tot binele ; iar dac le folosim r u, ne pricinuie te munca ve nic .

Mare bine este poc in a adev rat ³⁰⁰

Dar dac cineva vrea, pune iar i început prin poc in . «Dac ai c zut, zice, ridic -te ; i dac iar i ai c zut, iar i ridic -te»³⁰¹, nedezn d jduind nicidecum de mîntuirea ta, orice s-ar întîmpla. Nu te preda pe tine de bun voie vr jma ului. Î i ajunge ie spre mîntuire, r bdarea aceasta, împreun cu osîndirea de sine. «Eram, zice Apostolul, i noi odinioar f r minte, umblînd dup poftete noastre...»³⁰² i celelalte. i tu deci s nu- i pierzi n dejdea, uitînd de ajutorul lui Dumnezeu. C ci El poate face cîte vrea. Ci n d jduie te în El, i va face una din acestea : sau î i va preg ti îndreptarea prin niscai ispite i alte mijloace, precum El tie, sau î i prime te r bdarea i smerenia în loc de alt lucrare, sau î i va d rui cu iubire de oameni o alt cale pe care nu o tii pentru a mîntui sufletul t u umilit.

300. Cu titlu i în ms. nr. 1935 (f. 128 v).

301. *Pateric*, Avva Sisoe, XXXVIII.

302. Efes. II, 3.

Numai s-*n*u p-*r* se t*i* pe Doctor. Fiindc*a* altfel vei suferi jalnic moartea cea îndoit , pentru c*a* nu cuno t*i* scopul cel ascuns al lui Dumnezeu.

Cum s-a spus despre cuno t*i*n , se va spune i*nc* acum despre fapt : c*a* toat*a* fapta trupeasc*ă* i*nc* sufleteasc*ă* e la mijlocul a*ce* ase curse, adic*a* a celei de la dreapta i*nc* de la stînga, sau a prea multelor osteneli i*nc* a prea pu inelor ; a celei de sus i*nc* jos, sau a î*n* l*u* rii i*nc* descuraj rii ; a celei din untru i*nc* de afar , sau a fri cii i*nc* a î*ndr* znelii, care, zice Teologul, c*a* este departe de î*ndr* znirea cea adev rat , prin trecerea m surii, m car c*a* are asem nare dup*ă* nume. Iar la mijloc î*ntre* cele ase curse este lucrarea m surat , î*n*tru smerenie i*nc* r bdare. Dar trebuie s*ă* ne minun m de mintea ome neasc cum î*ntoarce* toate lucrurile î*n* sine dup*ă* cum vrea, m car c*a* î*n* ele î*nse* i*nc* sî*nt* de neî*ntors* i*nc* î*n* alte privin e r mî*n* a a. Din aceast pricin , noi to i*nc* avem î*n* elegere a lucrurilor, dar fiecare le folose te cum vrea, fie bine, fie r u ; cele sensibile cu lucrul, iar cele inteligibile cu cuvîntul i*nc* cu gî*ndul*.

Patru sî*nt* vederile, cum mi se pare mie, sau st*ă* rile oamenilor, dup*ă* Teologul: Unii se afl*ă* bine aici i*nc* î*n* veacul viitor cum sî*nt* to i*nc* sfin ii i*nc* cei ce au ajuns ne p timitori ; al ii numai aici se afl*ă* bine, ca unii ce se î*mp* rt esc de binefaceri, suflete te sau trupe te, î*n* chip nevrednic, neavî*nd* recuno t*i*n fa*ță* de Binef c tor, cum este bogatul acela i*nc* cei asemenea ; al ii iar i*nc* se muncesc numai aici, cum sî*nt* cei inu i*nc* de o boal î*ndelungat* , ca sl b nogul acela i*nc* cei ce se nevoiesc cu mul umire de bun voie ; i*nc* î*n* sfî*r* it al ii se muncesc i*nc* aici i*nc* acolo, ca cei ce se ispitesc de voile lor, cum e Iuda i*nc* cei asemenea. Aceste patru feluri de oameni privesc î*n* patru feluri lucrurile sensibile : unii ur sc lucrurile lui Dumnezeu, ca dracii, i*nc* le stric dintr-o pornire rea; al ii le iubesc ca bune, dar cu patim , ca dobitoacele necuvînt toare, neavî*nd* nici o grij de contemplare sau

de mul umirea natural ; al ii le iubesc firesc, folosindu-se de toate cu înfrînare ; al ii iar i, în chip supra-firesc, ca Îngerii, privindu-le toate spre slava F c torului i nefolosindu-se de ele, decît de cele trebuincioase pentru via , dup Apostol.

*Despre binefacerile generale i particulare
ale lui Dumnezeu³⁰³*

De aceea sîntem datori s mul umim pururea lui Dumnezeu pentru binefacerile generale i particulare ale Lui, pentru cele suflete ti i trupe ti. Cele generale sînt : cele patru stihii i toate cele f cute din ele i toate lucrurile minunate i mai presus de fire ale lui Dumnezeu, afl toare în dumnezeiele Scripturi. Iar cele particulare sînt toate cele cîte le-a dat Dumnezeu fiec rui om : fie bog ie, spre milostenie, fie s r cie, spre r bdare cu mul umire, fie st pînire, spre judecat dreapt i spre sus inerea virtu ii ; fie supunere i slujire, spre mîntuirea sigur a sufletului; fie s n tate, spre ajutorarea celor ce au trebuin i spre lucrarea cea dup Dumnezeu ; fie boal , spre încununarea r bd rii ; fie cuno tin i putere, spre dobîndirea virtu ilor ; fie neputin i ne tiin , spre ascultarea în lini te cu smerenie i cu fuga de lucruri ; fie lipsirea f r de voie de lucruri, spre mîntuirea cea de voie i spre ajutorarea celor ce nu vor s vin la des vîr irea neaverii, sau la milostenie ; fie u urare i bun îndemnare, spre nevoia de bun voie i spre osteneala în virtu i, ca omul s ajung nep timitor i s mîntuiasc i alte suflete ; fie încercarea i strîmtorarea, spre a se mîntui f r de voie, cei ce nu pot s - i taie voile lor, sau spre des vîr irea celor ce pot s rabde cu bucurie. Deci toate cele spuse, chiar dac î i sînt potrivnice, prin întrebuiare bun , sînt bune foarte ; iar prin întrebuiare rea, nu

303. Cu acela i titlu i în ms. nr. 1935 (f. 130 v).

sînt bune, ci mai degrabă vîtm toare sufletului și trupului.

Dar mai bună decît toate cele spuse, este răbdarea necazurilor. Cel ce s-a învrednicit de acest mare dar este dator să mulțumească lui Dumnezeu, fiindcă l-a împărtășit de o binefacere mai mare. Căci s-a făcut următor al lui Hristos, al Sfinților și Apostoli, al mucenicilor și al cuvioșilor, ca să se depărteze de bunăvoie de cele plăcute, prin tăierea voilor sale și prin lepădarea gîndurilor care nu sînt după Dumnezeu, ca să facă și să cugete pururea cele plăcute lui Dumnezeu.

Cei ce s-au învrednicit să folosească lucrurile potrivite trebuinelor lor, sînt datori să mulțumească mult lui Dumnezeu, într-o smerenie, că s-au slobozit de cele contrare firii și de călcarea poruncilor, prin harul lui Dumnezeu. Iar noi, cei ce sîntem încă pîtimăși și întrebuiem mîrurile, lucrînd împotriva firii, sîntem datori să tremurăm în fața lui Dumnezeu. Făcînd tot răul de bine, cu toată recunoștința, minunîndu-ne de neputința noastră de a răbda, că chiar neîmplinind noi poruncile Lui și întrebuiind răul în lucrurile și lepădînd darurile Lui, răbdăm nerecunoștința noastră și nu încetează să ne facă bine, ci așteptăm întoarcerea noastră și pocăința pînă la cea din urmă suflare.

A adar, tot în cretină sîntem datori să mulțumim lui Dumnezeu, precum s-a zis : «Pentru toate mulțumim Ție»³⁰⁴. De la aceasta ajungem la alt cuvînt al Apostolului, care zice : «Neîncetați vă ruga Ți»³⁰⁵, adică să avem pomenirea lui Dumnezeu în toată vremea, locul și lucrul. Pentru că orice ar face cineva, e dator să aibă pomenirea Celui ce a făcut lucrul acela. De pildă, tu cel dintre noi cînd vezi lumina, nu uita pe Cel ce i-a dat rînd-o; cînd vezi cerul și pămîntul, marea și toate cele ce sînt, dă laudă și slavă Celui ce le-a făcut ; cînd îmbraci o haină, cunoaște al cui e darul și mîrește pe Cel ce poartă grijă

304. I Tes. V, 18.

305. I Tes. V, 17. .

de via a ta. i simplu, orice mi care s - i fie prilej pentru slava lui Dumnezeu i iat te rogi neîncetat, i prin aceasta sufletul se «bucur totdeauna»³⁰⁶, dup Apostol. C ci pomenirea lui Dumnezeu îl vesele te pe el, zice Sfîntul Dorotei, aducînd m rturie cuvîntul lui David : «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu i m-am veselit»³⁰⁷.

*Toate le-a f cut Dumnezeu spre folosul nostru*³⁰⁸

Fiindc toate cele ce sînt le-a f cut Dumnezeu spre folosul nostru. Îngerii ne p zesc i ne înva , iar dracii ne ispitesc spre a ne smeri i a alerga la Dumnezeu. Prin ei, a adar, ne izb vim de în l are i de nep sare, de frica ispitelor. Sau iar i : prin cele pl cute ale lumii, prin s n tate, bun stare, t rie, odihn , bucurie, lumin , cuno tin , bog ie, sporirea în toate, starea de pace, bucuria de cînte, st pînire, bel ug i prin toate cele socotite bune în via a aceasta, sîntem ridica i la mul umire i la recuno tin fa de F c torul de bine, ca i la iubirea Lui i la facerea, dup putin , a binelui, avînd ca datorie fireasc s r spl tim darurile, prin facerea de bine. Iar prin cele socotite nepl cute, prin boal , greut i, osteneal , neputin , întristarea f r de voie, întuneric, ne tiin , s r cie, neizbînd în toate, fric , p gubire, necînte, durere, lips , i prin toate cele potrivnice celor spuse înainte, venim la r bdare, smerenie i bun n dejde în veacul viitor. Dar nu numai atît, ci i în veacul de acum ni se fac pricin de mari mîngîieri. Deci toate ni le-a rînduit Dumnezeu bune, în

306. I Tes. V, 16.

307. Psalm. LXXVI, 3 ; « i ca s pricepe i mai limpede aceasta ce v gr iesc (adic a fi lipsit de aceast bucurie), socoti i-v cum ar fi cînd unul din voi ar sta închis într-o cas întunecoas i numai trei zile s nu m nînce, s nu bea, s nu doarm , s nu vorbeasc cu cineva, s nu cînte, s nu se roage, nici s - i aduc aminte de Dumnezeu ; cu cît greutate îl vor ap sa patimile pe unul ca acesta, înc aici în lume fiind el » (Cuv. XII : *Pentru frica de munca viitoare...*).

308. Cu acela i titlu ms. 1935 (f. 132 v).

chip minunat, pentru bun tateea Sa negrită. Cel ce vrea să cunoască acestea și să le aibă cum trebuie, să se nevoiască spre dobândirea virtuților, ca toate cele spuse să le primească cu mulțumire, atât cele bune, cât și cele ce par potrivnice, și în toate să se afle netulburat.

și nu numai în acestea, dar și când îl momesc dracii cu vreun gând de mândrie, ca să-l înalțe, să-l aducă aminte de lucrurile de rușine, vorbite de el mai înainte, și va surpa acest gând și va veni la smerenie. Iar când iar și îl momesc cu ceva de rușine, aducându-i aminte de acel gând de mândrie, să-l înlăture. Deci să le înlăture unul prin altul, cu ajutorul harului, prin aducere-aminte, ca să nu vină niciodată nici la descurajare pentru cele de rușine, nici la nebunie, pentru pierderea de sine. Când îi vor înălța vrăjmașii mintea, să fugă la smerenie, și când îl vor smeri, să se înalțe prin nedejdea la Dumnezeu, ca niciodată să nu cadă tulburându-se, nici să nu deznădăjduiască înfricoșându-se până la cea mai de pe urmă suflare. Aceasta este marea lucrare a monahului, cum zice *Patericul*³⁰⁹. Când vrăjmașii aduc înainte pe aceasta, el scoate înainte pe cealaltă; și când aceia aduc pe cealaltă, el scoate la artare pe aceasta, cunoscând că nimic nu rămâne în viața aceasta cu totul neschimbat, ci «cel ce răbdă până la sfârșit se va mântui»³¹⁰.

Iar cel ce vrea să se facă lucrurile după voia lui, nu știe unde merge, ci ca un orb purtat de orice vânt, orice întâmplare i-ar veni, și se dă cu totul ei; și ca un rob se teme de cele de întristare și ca un prizonier e dus oriunde de pierderea de sine. El a teapă de la bucuria dobitocească să aibă cele ce niciodată nu le-avăzut și nu știe de unde sînt. Iar de zice că știe, atunci și mai mult suferă de orbire; căci aceasta vine de acolo că nu se ocupă tepe de sine. Iar aceasta se numește plăcere de

309. «A fost întrebat un Bătrîn ce este lucrul monahului. și a răspuns : Dreapta socoteală » (*Pateric*, XXV, 52). 310. Matei X, 22.

sine i pieirea în ascuns, cum zice Sfântul Macarie, în capetele despre monahul care s-a pierdut, după ce a văzut Ierusalimul de sus, răpindu-i-se mintea, când se ruga cu alii frații. Aceasta i s-a întâmplat pentru că îi închipuia că a ajuns ceva și nu mai e dator să aibă ceva și mai mare. Deci precum cei foarte puțin tima și nu cunosc nici cele evidente celor mulți datorită păclei patimilor, așa și cei nepăsători cunosc cele necunoscute celor mulți, datorită curăției minții.

Cuvîntul lui Dumnezeu nu este vorbă mult ³¹¹

Cuvîntul lui Dumnezeu, zice Sfântul Maxim, nu este vorbă mult, ci cînd grăimăm toți oamenii multe, nu împlinim un singur cuvînt al lui Dumnezeu ³¹². De pildă, Dumnezeu a zis: «Să iubesc pe Domnul Dumnezeul tău» ³¹³ și celelalte cîte au spus Prinții și cîte au scris și cîte zic încă și scriu; cu toate acestea încă n-am împlinit acest unic cuvînt. Căci a-L iubi din tot sufletul, zice marele Vasile, înseamnă a nu mai iubi nimic afară de Dumnezeu. Fiindcă dacă cineva îi iubesc te sufletul său, nu iubesc te din tot sufletul pe Dumnezeu, ci numai din jumătate. Iar dacă ne iubim pe noi și alte lucruri nenumărate, cum putem iubi pe Dumnezeu, sau îndrăznim să spunem? Asemenea stă lucrul cu iubirea aproape-lui. Dacă nu sîntem în stare să renunțăm la viața vremelnică, sau poate și la cea viitoare, ca Moise și Apostolul, cum zicem că iubim pe aproapele? Fiindcă cel dintîi a zis pentru poporul către Dumnezeu: «De vrei să le ier și păcatul, iartă-le; dacă nu tergem și pe mine din Cartea vieții în care m-ai scris» ³¹⁴. Iar Apostolul zice că ar dori să fie «anatema de la Hristos» și celelalte ³¹⁵. Căci se ruga să se îndeplinească pierzarea lui, ca alții să se mîntuiască, și anume cei care îl ucideau.

311. Cu titlu și în ms. nr. 1935 (f. 134 v).

312. *Suta a doua a capetelor gnostice*, cap. XX. (*Filocalia*, II, p. 173—174). 313. Deut. V, 5. 314. Num. XI, 15.

315. Romani IX, 3.

pe el, adică iudeii. Suflete ca acestea sînt cele ale sfinților, care iubesc pe vrăjmași mai mult ca pe ei înșiși, încît pun mai presus în veacul de acum și în cel viitor în toate pe aproapele, chiar dacă le este dușman, dintr-o voință rea. Ei nu cer nimic în schimb de la cei iubiți de ei, ci se bucură dînd toate ale lor altora, ca și cînd ar lua, ca să placă Fiului de bine și să se facă urmași, după puțin, iubirii Lui de oameni, Care este bun cu cei nemulțumitori și pe cît îi.

Mai bine-zis, cu cît se va învrednici cineva să aibă mai multe daruri de acestea, cu atît trebuie să se socotească mai dator lui Dumnezeu, Celui ce l-a înălțat pe el de la pămînt și a învrednicit rîna să urmeze Fiului de bine Dumnezeu, în care în parte. Căci a răbda nedreptățile cu bucurie și a face bine, fără înșelăciunea de minte a răului, dușmanilor, și a-l pune sufletul său pentru aproapele, și celelalte daruri asemenea toare, sînt de la Dumnezeu, daruite celor ce vor să le primească de la El, prin sîrguină de a lucra și pe zi, cum s-a zis către Adam, ca să rămînă darurile, prin recunoștință, în preajma Fiului de bine. Fiindcă nici un bine propriu nu dobîndim vreodată, ci toate bunătățile ne vin de la Dumnezeu, după har, ca și existența din nimic. «Căci ce ai ce n-ai luat, zice Apostolul, în dar», de la Dumnezeu adică? «Iar dacă ai luat, ce te lauzi, ca și cînd n-ai luat»³¹⁶, ci ca și cînd ai face prin tine? Căci aceasta este cu neputință, odată ce Domnul a spus: «Fără de Mine nu puteți face nimic»³¹⁷.

*Fără smerită cugetare nu e cu putință
să ne mîntuim*³¹⁸

Nu știu ca cineva, din multa întunecare prin patimi, să nu fi ajuns la atîta nebunie încît să-i parcă este

316. I Cor. IV, 7. 317. Ioan XV, 5.

318. Cu acest titlu în ms. 1935 (f. 177). Ultimele două titluri adăugate ulterior de alt mînă.

chiar ca îngerii, ba i mai mare, încît s - i închipuie c
nu mai e dator cu smerita cugetare. C ci i Luceaf rul
de la început, ab tîndu-se de la aceasta s-a f cut întu-
neric, f r alt p cat. Dac e a a, ce va avea s p ti-
measc cel ce nu are smerenie, muritorul i rîna, ca
s nu zic p c tosul ? Poate orb fiind, nu crede c e
p c to. Cu toat siguran a, zice Gur de Aur, cre tinul
cel des vîr it se va face întocmai cu îngerii³¹⁹, cum zice
Domnul, se în elege la învierea mor ilor, nu în veacul
de acum. Dar nici atunci, nu a zis c vor fi îngeri, ci
întocmai cu îngerii, c ci oamenii nu pot s - i p r seasc
firea lor, ci ajungînd ca i aceia, neschimb cio i dup
har i izb vi i de toat trebuin a din necesitate, î i au
voia cu totul neatîrnat i se afl într-o veselie i într-o
dragoste de Dumnezeu neîncetat , i se bucur de «cele
ce ochiul nu le-a v zut»³²⁰ i celelalte. Dar aici este cu
neputin s ajung cineva des vîr it, ci prime te numai
o arvun a bun t ilor f g duite.

Deci precum cei lipsi i de daruri sînt datori s se
smereasc , s raci fiind, a a i cei ce le au pe acestea, ca
unii ce le-au luat de la Dumnezeu, ca s nu fie osîndi i
pentru nerecuno tin . i precum boga ii sînt datori s
dea mul umit lui Dumnezeu pentru daruri, la fel, i
cu mult mai mult, cei boga i în virtu i. i iar i, precum
sînt datori s racii s mul umeasc lui Dumnezeu i s
iubeasc din prisos pe binef c torii lor pentru bine-
facerile primite de la ei, la fel, i cu mult mai mult,
boga ii, pentru c se mîntuiesc i în veacul de acum i
în cel viitor, prin milostenie, datorit purt rii de grij
a lui Dumnezeu. Fiindc f r s raci nu cî tig mîntuirea
sufletului, precum nu pot s scape de ispitele bog iei.
i precum ucenicii sînt datori s iubeasc pe dasc li,
a a i dasc lii pe ucenici i s mul umeasc unii pentru
al ii lui Dumnezeu, Cel ce d tuturor cuno tin i orice
alt bine, pentru care sîntem datori s -I mul umim puru-

319. Matei XXII, 30.

320. I Cor. II, 9.

rea Lui i mai ales cei ce au luat puterea ca s re-
înnoiasc dumnezeiescul Botez prin poc în , f r de ca-
re nimeni nu se poate mîntui. Fiîndc a zis Domnul: «Ce
M cheama i Doamne, Doamne i nu face i cele ce zic?»³²¹.

Dar s nu- i închipuie vreun nebun, auzind unele
ca acestea, c dac omul nu cheam pe Domnul r mîne
f r vin , ci mai degrab se osînde te i mai mult. C ci
zice Domnul : «Dac fac aceasta lemnului verde, ce voi
face celui uscat ?»³²². i «dac dreptul abia se mîntu-
ie te, zice Solomon, nedreptul i p c tosul unde se vor
ar ta ?»³²³. Dar iar i, v zîndu-se de pretutindeni strîm-
torat de poruncile dumnezeie ti, s nu dezn d jduiasc
i s se osîndeasc mai r u decît un sinuciga , ci mai
degrab trebuie s se minuneze de Scripturile i porun-
cile dumnezeie ti, cum îl împing din toate p r ile pe om
spre des vîr ire, ca s nu afle unde s fug de la bine i
s g seasc odihn în cele rele, ci îndat ce ar vrea s
fac ceva de felul acesta, aflînd înaintea lui toate înfri-
co rile, s se întoarc spre bine. C ci Dumnezeu rîn-
duie te, cu iubire de oameni, toate în chip minunat, ca
tot omul s se fac des vîr it într-un fel oarecare, chiar
f r s vrea, m car c are libertate întru sine. Dar cei
recunosc tori se nevoiesc mai degrab , ru înîndu-se de
facerile de bine, ca cei ce au trecut rîul dormind, cum
a zis Sfîntul Efrem. De aceea zice Sfîntul Isaac: «Înul-
it-a Dumnezeu ispitele, ca de frica lor s fugim la
El»³²⁴. Iar cel ce nu în elege aceasta, ci î i face rîs de
acest dar, din iubirea de pl cere, s-a ucis i s-a pierdut
pe sine însu i. Primind arme împotriva vr jma ilor, le-a
folosit spre uciderea sa.

C ci precum Dumnezeu, bun fiind, vrea s -i fac
pe to i buni, zice marele Vasile, a a i diavolul, r u

321. Matei VII, 21. 322. Luca XXI, 31.

323. Pilde III, 17; I Petru V, 18.

324. «... i în vremea ispitelor mereu s alerge c tre El, din îmbul-
zeala patimilor i a fricii de a c dea...». Sf. Macarie, citat în cuv. XLIX :
Despre adev rata cuno tin i despre ispite.

fiind, poftte te s -i atrag pe to i la tic lo ia sa, m car c nu poate. i precum p rin ii iubitori de fii întorc pe fiii lor care fac lucruri nesocotite, cu amenin ri, fiind purta i de iubire, a a i Dumnezeu îng duie încerc rile ca pe un toiag, care întoarce pe cei vrednici de la vicle-nia diavolului. «Cel ce- i cru nuiaua sa, ur te pe fiul s u ; iar cel ce-l iube te, îl ceart cu grij »³²⁵. Dar fiindc pe noi, iubitorii de pl cere i de noi în ine ne pînde te primejdia din alte p r i, deci i încerc rile din îng duin a lui Dumnezeu, care sînt iubitorilor de Dum-nezeu spre mîntuire, ne pot aduce c derea spre pierza-nie din mîndrie i ner mînerea lîng Dumnezeu, cînd sîntem ca ni te fii pedepsi i, dar nu omorî i, trebuie s alegem ceea ce e mai u or. C ci mai bine este ca prin r bdarea celor ce ne vin asupr -ne s alerg m la Dum-nezeu, decît de frica primejdiilor s p timim c derea i s ajungem în mîinile diavolului, atr gîndu-ne pieirea, mai bine-zis, osînda ve nic , împreun cu el. Fiindc trebuie s alegem una din dou : sau s suferim pe cele dintîi i vremelnice, sau pe cele de al doilea i ve nice. Dar pe cei drep i nu-i atinge nici una din cele dou primejdii, deoarece iubesc cu bucurie cele ce ni se par nou nepl cute, i aflîndu-le ca un mijloc de cî tig, îm-br i eaz încerc rile i r mîn ner ni i de ele. C ci nu cel ce a primit o s geat i n-a fost r nit obi nuie te s moar , ci cel ce a primit o ran de moarte de la ea, acela s-a pierdut. Sau a v t mat pe Iov rana, i nu mai degrab l-a încununat ? Sau i-a însp imîntat pe Apos-toli i pe mucenici vreodat ? Se bucurau, zice, c s-au învrednicit s fie batjocori i pentru numele Lui. Cu cît e r zboit biruitorul mai mult, cu atît se încununeaz mai mult, i de aceea are mult bucurie cînd aude glas de trîmbi . Unul ca acesta nu se însp imînt de ea, ca de una ce-i veste te moartea, ci mai degrab se vese-le te ca de una ce-i prezice împ rt irea cununilor.

Nimic nu obișnuiește să pregătească mai fărâșoanele biruinței ca buna îndrăzneală cu credință tare, nici înfrângerea nu obișnuiește să aducă ceva atât de ușor ca iubirea de sine și ca frica din necredință. De asemenea, nimic nu cîlzește spre bărbăție, ca sîrguința și ca experiența lucrurilor, nici spre subîrimea gîndurilor, ca citirea în liniște. Nimic nu pricinuieste uitarea ca starea degeaba; nici nu duce a așteptare repede la iertarea păcatelor ca neînțelegerea în mintea a răului. Nimic nu pricinuieste tergerea greșelilor ca pocăința și iertarea răului; nici sporirea mai grabnică a sufletului ca tăierea voilor și cugetărilor proprii. Nu e lucru mai bun, ca acela de a te arunca pe tine înaintea lui Dumnezeu ziua și noaptea, și a-L ruga să se facă voia Lui întru toate; nici mai rău, ca a iubi libertatea și rătașirea sufletului sau a trupului. Fiindcă nouă celor ce încă iubim binele de frica muncilor și a încercărilor, nu ne este de folos deloc libertatea, ci paza și fuga de lucruri, ca și prin depărtarea celor ce vatămă neputința noastră, să putem lupta cu gîndurile. Căci duhurile stăpînitoare sînt nepătimitorii care stăpînesc, ca unii ce au biruit patimile de rușine; iar cei ce se află în ascultarea Părintelui sînt duhuri stăpînite. Fiindcă, zice Sfîntul Macarie și Sfîntul Cronie, dracii sînt stăpînitori și stăpîniți. Deci stăpînitoare sînt: slava de artă, părăsirea de sine și cele asemenea; iar stăpînite sînt: lăcomia pîntecelui, curvia și cele ca acestea. Astfel, cei ce au ajuns la dragostea desăvîrșită au stăpînit (libertatea) pentru că fac binele nesilit și se bucură făcîndu-l și niciodată nu vor să-l părăsească. Iar cînd le vine vreo piedică fără de voie, se simt ca tiranizați. Dar atrăși de dorul dumnezeiesc, aleargă îndată la liniște, la lucrare, la bucurie și la obișnuința lor. Căci cître unii ca aceștia zice Părintii: roagă-te puțin, citește puțin, cugetă puțin, lucrează puțin,

ine- i mintea pu in, i a a cheltuie te vremea. Iar acestea le zic, pentru ca cei nep timitori s se st pîneasc pe ei în i i i s nu se robeasc vreunei voi mai mult decît trebuie. Ci cînd vor, s aib mintea i s porunceasc trupului ca unui rob.

Noi îns sîntem datori s fim sub lege i canon, ca sili i de datorie, s facem binele f r de voie. Fiindc noi iubim înc mai mult patimile i pl cerile sau odihna trupului i voile noastre, i vr jma ul duce mintea noastr unde vrea ; de asemenea i trupul, avînd pornirile f r rînduial , f r ceea ce vrea, f r judecat . i cu drept cuvînt. C ci unde nu e supravegherea min ii, toate se fac f r judecat i împotriva firii, i nu ca adev ra ii israeli i, cum zice Domnul, c tre Simon Zilotul, Cananitul : «Iat cu adev rat israelit în care nu este vicleug»³²⁶. Prin aceasta veste te virtutea b rbatului, c ci Natanail se tîlcuie te «rîvn de Dumnezeu». Numele lui de ob te era Simon. Iar Cananit se numea fiindc era din Cana Galileii. Natanail, iar i, pentru virtutea lui ; de asemenea i israelit, adic minte ce vede pe Dumnezeu, în afar de orice vicle ug. C ci este obiceiul dumnezeie tii Scripturi, zice marele Vasile, s numeasc pe om, mai mult dup virtutea lui, decît dup na tere. De fapt, c peteniile Apostolilor Petru i Pavel, s-au chemat, cel dintîi, Simon, dar Domnul i-a zis Petru, pentru t ria b rbatului ; cel lalt Saul, adic furtun , i s-a schimbat în Pavel, adic lini te sau odihn . i pe drept cuvînt. C ci pe cît îi tulbura mai înainte pe credincio i, pe atît odihnea pe urm sufletele tuturor, cu lucrul i cu cuvîntul. Fiindc zice Gur de Aur despre el : «Prive te evlavia Apostolului. C ci aducîndu- i aminte de Dumnezeu, nu înv a pîn ce nu aducea lui Dumnezeu datorita mul umire i rug ciune, ar tînd c de acolo are cuno tin a i t ria». i cu drept cuvînt. C ci sf tuirea

326. Ioan I, 48.

este împreună cu rugăciunea. Iar dumnezeiescul Luca l sînd neisprăvite Faptele Apostolilor, nu din negrijă sau de vreo altă silă a făcut aceasta, ci pentru că a plecat la Domnul. Noi însă cînd l sîm un lucru sau o faptă neîmplinită, pîim aceasta din negrijă și nedestoinicie, fiindcă nu facem lucrul lui Dumnezeu cu sîrguință și nu-l iubim ca pe un lucru de căpetenie, ci-l disprețuim ca pe ceva de a doua mînă și ca pe o povară și de aceea rîmînem nesporiți, sau chiar ne întoarcem adeseori la cele dinapoi, ca cei ce s-au întors îndată îndată și n-au mai urmat lui Iisus³²⁷, în care, zice Gură de Aur, nu era cuvîntul aspru, cum socoteau, ci era vorba despre dogme. Dar unde nu este hotărîre, nu e nici rîvnă, și cele două oare par grele, precum și invers.

Despre zidirea sufletului prin virtuți

Orice om, zice marele Vasile, are nevoie înainte de toate de răbdare, ca pămîntul de ploaie, ca să așeze pe ea, cum zice Apostolul, temelie sau credință. Pe această zidire te treptat dreapta socoteală, ca un ziditor încercat casa sufletului, a ezînd neconținut lăut din pămîntul smereniei, ca să înalță la un loc piatră cu piatră, sau virtute cu virtute, pînă ce se așează acoperișul, sau dragostea desvîrșită. Atunci într-o Stîlp casei și locuiește în suflet, dacă are paznici buni la uși, care în totdeauna armă în mînă, adică cugetări luminoase și lucrări vrednice de Dumnezeu, ce pot păzi pe Împărat netulburat; dacă nu are ca paznic o femeie, iar aceasta avînd mînile ocupate cu lucrul, cum zice Sfîntul Nil, tîlcuind vechea istorie³²⁸. De aceea, zice, nu a așezat patriarhul Avraam femeia ca paznic la uși, ci mai degrabă un gînd bărbătesc și ager, și acesta purtînd ca armă, pe lîngă altele, și sabia Duhului, care este cuvînt-

327. Ioan VI, 16.

328. II împărăție IV, 6. Sf. Nil Ascetul, *Cuvînt ascetic*. (Filocalia, I, p. 166)

tul lui Dumnezeu, cum zice Apostolul, ca s -i taie pe cei ce ar intra la el, sau s -i alunge. C ci nea ipind i stînd drept, ucide gîndurile str ine printr-o lucrare ce li se opune i printr-un cuvînt ce le gr ie te împotriv i alung tot ce intr în inim în afar de scopul lui Dumnezeu, prin dispre uirea i lep darea lui, ca mintea luminat s nu se desfac nicidecum de la vederea lui Dumnezeu i de la cuget rile dumnezeie ti ³²⁹.

Iar aceasta este lucrul lini tii, zice Sfîntul Nil, precum în alt parte aducînd m rturie dumnezeiasca Scriptur , l mure te c împr tierea este pricina întunec rii min ii. i pe drept cuvînt. C ci dac mintea nu e inut din toate p r ile, ca apa în matc , nu se poate aduna cugetarea în sine îns i, ca s urce i la Dumnezeu. Iar neurcîndu-se cineva cu mintea i negustînd ceva din cele de sus, cum va putea dispre ui u or cele de jos ? A adar sîntem datori s alerg m prin credin , dup Apostol, avînd cu r bdare, ca lucru al nostru, s bine-pl cem lui Dumnezeu. i venind vremea, cei ce alearg bine ajung s cunoasc i s în eleag din parte, iar pe urm totul, în veacul viitor, cînd se vor topi oglinzile, adic via a aceasta stric cioas ³³⁰. Atunci sufletul nu va mai pofti împotriva trupului, nici trupul împotriva Duhului, precum lenea nu va mai putea aduce uitarea i nici uitarea ne tiin a ; lucru pe care-l p timim ast zi cei mul i, încît trebuie s scriem ca s ne aducem aminte. C ci adeseori ne-a venit la fiecare vreo în elegere de la sine, i am predat-o scrisului spre inerea de minte. Iar în vreme de r zboi, am avut-o ca mijloc de ajutoare, sau de u urare, sau de mul umire, dac avea m rturia dumnezeie tii Scripturi. Dar dac am fost f r grij în pri-

329. Acest pasaj îl dezvolt cuv. Nicodim Aghioritul în cartea sa pentru paza celor 5 sim iri, cap. XI, unde arat c «se cuvine dup rînduial a cî tîga faptele bune, iar pe rînduiala aceasta ne-o predanise te nou cuviosul Petru, cel ce se cheam Damaschin...» (trad. rom. p. 309 .u.). 330. I Cor. XIII, 12.

vin a unora ca acestea, nu s-a mai aflat cînd am avut lipsă de ea, și ne-am pierdut de folosul ei, din pricina uitării celei atotrele. De aceea sîntem datori să învățăm cu lucrul virtuților și nu numai cu cuvîntul, ca prin deprinderea cu ele, să se pierzească amintirea binelui. Căci : «Nu este, zice Apostolul, Împărăția lui Dumnezeu în cuvînt, ci în putere»³³¹.

Fiindcă cel ce caută cu lucrul, acela vede paguba și cît tîgîl în lucrul cu care se îndeletnicește, zice Sfîntul Isaac, și acela poate da sfat altora, ca unul ce l-a pierdut adeseori și l-a învățat cu cercarea. Pentru că sînt, zice, lucruri bune la arătare, dar ascund o pagubă destul de însemnată ; și sînt altele rele la arătare, dar cuprind în ele cel mai mare cît tîgîl³³². De aceea nu este, zice, tot omul vrednic de încredere, ca să dea un sfat celor ce-l caută, ci numai acela care a luat de la Dumnezeu darul deosebirii și a dobîndit din strîmțarea în nevoie, o minte strălucitoare, cum zice Sfîntul Maxim. Iar acesta trebuie să fie cu mult smerenie și să nu dea sfaturi tuturor, ci numai celor ce le cer de bună voie, și-l întreabă nesilit, și învață după rînduială. Să facă așa, pentru că prin smerenie și prin întrebarea de bună voie a celui ce întreabă, să se întipărească cuvîntul în sufletul celui ce-l aude, și să se încălzească din credință, văzînd pe sfîntul, bun, asemenea sfîntului aceluia minunat, pe care L-a numit Isaia Proorocul : «Dumnezeu tare, biruitor»³³³... și celelalte, adică asemenea Domnului nostru Iisus Hristos. Căci Acesta a zis că treacă cel ce-l chema : «Cine M-a pus pe Mine judecător și împăraitor peste voi ?»³³⁴. Măcar că zice alt dat : «Toată judecata a dat-o Tatăl, Fiului»³³⁵. Prin aceasta ne-a arătat, că în toate, și în privința acestei calea mîntuirii, prin sfînta Lui smerenie.

331. I Cor. IV, 20.

332. Cuv. XLVI: *Despre chipul diferitelor ispite*.

333. Isaia IX, 6.

334. Luca XII, 14.

335. Ioan V, 22.

El nu sile te pe nimeni, ci zice : «Dacă vrea cineva să vină după Mine, să se lepede de sine și să -Mi urmeze Mie»³³⁶ ; adică să nu-și facă despre sine nici o grijă, ci precum Eu fac și răbdă moartea sensibilă și de bună voie pentru toți, așa și acela să -Mi urmeze cu lucrul și cu cuvântul ca Apostolii și mucenicii, iar de nu să răbde mărca moartea voii sale proprii. Iar că tre bogatul acela zice : «De voie îți să fii desvârșit, mergi, vinde-ți averile...»³³⁷ și celelalte.

Despre acesta zice Sfântul Vasile, că a mințit zicând că a primit poruncile³³⁸. Căci dacă le-ar fi primit, nu ar fi avut averi multe, odată ce Legea spune mai întâi de toate : «Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău din tot sufletul tău»³³⁹. Căci zicând : «din tot sufletul tău», nu a lăsat pe cel ce iubește pe Dumnezeu să iubească și altceva, pentru care întristându-se, să rămână în robia lui. Și iarăși zice : «Să iubești pe aproapele tău», adică pe orice om, «ca pe tine însuși». Dar cum porzește această poruncă, dacă în vreme ce mulți alții sunt lipsiți de hrana zilnică, el are averi multe și aceasta cu împătimire ? Căci dacă le-ar avea ca Avraam, Iov și ceilalți drepți, ca averi ale lui Dumnezeu, nu s-ar fi deprtat întristându-se. De asemenea și Gură de Aur zice : «A crezut că cele zise lui de către Domnul sunt adevărate, pentru aceea s-a deprtat întristându-se ; dar n-a avut putere să le împlinească. Că mulți sunt cei ce cred cuvintele Scripturilor, dar n-au putere să împlinească cele scrise».

*Mare bine este dragostea și sfatul
cu smerenie*³⁴⁰

Acestea deci și alte multe le sfătuiește Domnul. De asemenea și Apostolii care scriu, vă rugăm pe voi iubi-

336. Marcu X, 34.

337. Matei XIX, 21.

338. Luca X, 27.

339. Cuvântul către cei bogăți.

340. Toate titlurile de aici până la sfârșitul în ms. 1935.

ilor să facă și aceasta și aceasta. Dar noi nu binevoim să-i rugăm pe cei ce cer de la noi sfat, ca să zîdu-ne pe noi cum ne smerim și-i cinstim, să asculte cu bucurie și să ia încredințare celor grîim cuvîntul Scripturii cu multă dragoste și smerenie, și să se grîbească să răspundă la cinstirea și dragostea pe care le-o arată mînoi și împreună cu acestea să primească cele grele și prin dragoste să li se arate ușoare. Căci tim că Sfîntul Apostol Petru, auzind adeseori de cruce și moarte, se bucura și se simțea cu sufletul că și cînd n-auzea nimic de felul acesta, din dragostea care o avea de Învîtor. Iar despre minuni n-avea nici o grijă, ca necredincioșii, ci zicea : «Tu ai cuvintele vieții veșnice...» și celelalte³⁴¹. Dar nu așa a Iuda, care murind de două ori s-a spînzurat și n-a murit, ci trăind nepocîit și slăbind cumplită crăpat în două, cum zice Petru în Faptele Apostolilor³⁴².

Și iarăși zice Apostolul Pavel, scriind către frați : «Uneori sîntem cuprinși de dorința să vedem nu numai Evanghelia lui Hristos, ci și sufletele noastre ; iar alteleori, să ne facem robii voștri pentru Hristos»³⁴³. Iar scriind lui Timotei îi spune să aibă pe cei mai bătrîni ca pe părinți, iar pe cei mai tineri ca pe niște frați³⁴⁴. Dar cine este în stare să cuprindă smerenia sfinților și dragostea arzătoare pe care o aveau către Dumnezeu și către aproapele ?

Dar nu numai la această sîntem datori să luăm aminte, ci și la cei către care grîim sau scriem. Căci cel ce vrea să îndrume sau să dea vreun sfat cuiva sau să-i aducă aminte de ceva, cum zice Scrisorarul³⁴⁵, e dator mai întîi să se curească de patimi, ca să cunoască în chip nemincinos scopul lui Dumnezeu și starea celui ce cere de la el cuvînt. Fiindcă nu tuturor li se potrivește același leac, chiar dacă neputină este poate ace-

341. Ioan VI, 68.

342. Fapte I, 18.

343. I Tes. II, 8.

344. I Tim. V, 1.

345. Cuv. II la Cuvîntul XXVI, 8.

ea i. Pe urmă s se încredin eze de la cel ce cere sfat, dac face aceasta din faptul c e supus cu trup i suflet, sau se roag de la sine cu c ldura credin ei i caut sfat, f r s -l aduc dasc lul la aceasta, sau dimpotriv îl sile te vreo alt trebuin spre a se preface c e dornic s aud un sfat. S se încredin eze de aceasta, ca nu cumva s cad amîndoi în minciun i vorb rie, în vicle ug i în alte multe. În acest caz, unul e silit de cel ce-l înva , zice-se, pe el, s spun lucruri pe care nu le voie te i minte cu neru inare i se preface c vrea s fac binele. Iar cel lalt lingu e te cu vicle ug pe cel pe care-l înva , ca s afle cele ascunse în cugetul lui, punînd în mi care orice me te ug i cît mai mult vorb . Din vorba mult îns , cum zice Solomon, nu lipse te p catul³⁴⁶. De asemenea i marele Vasile a scris care sînt p catele acesteia.

Iar acestea s-au zis nu ca s ne oprim de a sf tui pe cei ce vin la noi supu i i cu credin tare, mai ales cînd sîntem nep timitori, ci ca s nu înv m cu înfumurare, din slav de art , pe cei ce nu vor s asculte cu lucrul i din credin fierbinte, cum o facem cînd sîntem înc p tîma i. Nici s nu facem aceasta ca ni te st pîni, ci cum ziceau P rin ii : F r întrebare de la fra i, nu trebuie s gr iasc cineva, de dragul folosului, ca binele s se fac din hot rîre liber . C ci Apostolii ne cer s fim nu ca unii ce st pînesc peste turm , ci ca unii ce ne facem chip turmei. Iar c tre Sfîntul Timotei zice Apostolul : «Trebuie ca mai întîi plugarul s se împ rt easc din roade»³⁴⁷ ; prin aceasta cere ca cele ce vrea s le înve e cineva, s le împlineasc întîi el însu i. Sau iar i : «Nimeni s nu dispre uiasc tinere ea ta»³⁴⁸, adic s nu faci nimic ca un tîn r, ci s fii ca un des vîr it în Hristos. Asemenea i în Pateric se zice c f r întrebare de la fra i, nu gr iau P rin ii pentru mîntuirea sufletului, ci socoteau aceasta gr ire

346. Pilde XIX, 20.

347. II Tim. I, 6.

348. I Tim. IV, 12.

de art³⁴⁹. Ii pe drept cuvînt. C ci noi ne pomenim dînd drumul cuvîntului, prin aceea c ne închipuim c avem o cunoștință mai presus de alii. Ii de fapt cu cît sîntem mai vinovați, cu atît socotim c avem mai mult slobozenie. Pe cînd sfinții, cu cît sînt mai aproape de Dumnezeu, cu atît se înalță pe ei mai presus de ei, zice Sfîntul Dorotei³⁵⁰. C ci fiind copleșiți de cunoștința despre Dumnezeu, ca unii ce s-au împărtășit de ea, simțim c nu mai ținem ce sîm spus. Asemenea și sfinții îngeri, din pricina bucuriei și a uimirii nemărginite, nu se mai satură de a-L preamări. Ii pentru c s-au învrednicit să preamărească pe un astfel de Stăpîn, neîncetată în preamărire, minunîndu-se de cele făcute de El, cum a zis Gură de Aur, și sporind la o tot mai mare cunoștință, cum zice Teologul. La fel și toți sfinții în veacul de acum și în cel viitor. Ii precum puterile în eleg toare își împărtășesc unele altora luminarea, tot așa și oamenii cuvîntătorii se învață unii de la alii; unii luînd cercarea din dumnezeieștile Scripturi, învață pe cei mai de jos; iar alii învînd mîntuirea de la Duhul Sfînt descoperă și altora tainele descoperite lor prin Scriptură. De aceea toți trebuie să ne smerim înaintea lui Dumnezeu și întreolalt, ca unii ce am primit existența și toate celelalte de la Dumnezeu; și tot de la El cunoștința unii prin alii.

Ii cel ce are smerenie se luminează și mai mult. Iar cel ce nu vrea să se smerească rămîne în întuneric, ca cel ce a fost mai înainte Luceafăr, iar mai pe urmă diavol. Acesta fiind cel dintîi din ceata cea mai de jos a puterilor în eleg toare, adică a zecea de la ceata cea mai de sus, care stă înaintea scaunului înfricoșat, și din

349. *Pateric*, Avva Pimen, 45.

350. «Precum pomii cînd sînt încărcati cu roduri multe le atîrnă ramurile în jos și se pleacă, iar pomii cei fără rod stau drept în sus și nu fac rod, cît vreme le cresc ramurile în sus..., așa și sufletul, cît se smereste atîta rode-te și cît rode-te, atîta se smerește» (Cuv. II: *Despre smerenie*).

cea dintîi de la p mînt, pentru c s-a în l at, a ajuns împreun cu cei ce au ascultat de el nu numai dedesubtul celor nou cete i al nostru al p mîntenilor, ci i dedesubtul celor de sub p mînt, fiind aruncat în tartar, din pricina nerecuno tin ei. De aceea s-a spus adeseori c ajunge nebunia, f r alt p cat, pentru pierderea sufletului. C ci cel ce are p cate mici e l sat s cad în mai mari, spune Sfîntul Isaac³⁵¹, i cel ce a luat de la Dumnezeu dar, i se arat cu nemul umire, î i preg te te pierderea acestui dar, fiindc s-a f cut pe sine nevrednic de darul lui Dumnezeu, cum zice marele Vasile. C ci mul umirea se roag . Dar s nu fie mul umirea ca a fariseului aceuia, care osînde te pe al ii, iar pe sine se îndrept e te, ci mai degrab ca una ce se îndatoreaz pe sine mai mult decît to i, i mul ume te, cople it de uimire ca una ce a cunoscut negrita îndelung -r b-dare i îng duin a lui Dumnezeu. Ba nu numai atît, ci ea trebuie s se i minuneze cum Dumnezeu cel supral udat, neavînd lips de nimic, prime te mul umire de la noi, care-L mîniem i-L am rîm pururea dup atîtea binefaceri de ob te i particulare despre care a scris Grigorie Cuvînt torul de Dumnezeu i ceilal i P rin i, binefaceri nu numai trupe ti, ci i suflete ti, de multe feluri, c rora nu este num r. Una din acestea este i aceea c unele lucruri afl toare în dumnezeie tile Scripturi sînt limpezi i u or de în eles, iar altele nel murite i greu de cuprins, ca prin cele dintîi s ne atrag pe cei mai trîndavi la credin i la c utarea i a celorlalte, ca s nu c dem, dintr-o prea mare neîn elegere în dezn dejde i necredin ; iar prin celelalte, ca s nu ne atragem o i mai mare osînd , dispre uind cuvîntul în eles, ci ca cei ce vor, ostenindu-se de bun voie, s caute cu lucrul cele ascunse i s aib laud din aceasta, cum zice Gur de Aur.

351. «Cine crede c p catele sale sînt mici, cade în altele mai mari i în eptit osînd va lua» (Cuv. V: *Despre dep rtarea de lume*).

***Pomenirea deas a unor cuvinte din dumnezeiasca
Scriptur nu este vorb rie***

În dumnezeiasca Scriptur întâlnim adeseori acela i cuvânt. Dar aceasta nu se face din vorb rie, ci ca prin pomenirea deas a aceluia i cuvânt, s -i aduc în chip minunat i cu iubire de oameni i pe cei mai trîndavi cu auzirea la aducerea-aminte i la în elegerea celor zise, i s nu scape urechilor cuvântul, din pricina repeziciunii i scurtimii numitei ziceri, mai cu seam cînd ne îndeletnicim cu lucrurile lume ti. C ci noi nu cunoa tem nici m car din parte, m car c , zice Gur de Aur, ceea ce este din parte, nu este o parte întreag , ci o parte a p r ii³⁵². Iar partea va înceta nu ca s se scufunde în nimic, fiindc atunci n-am mai avea o cuno tin i nici n-am fi oameni, ci va înceta ceea ce e în parte, pentru c va veni cuno tin a fa c tre fa , precum înceteaz vîrsta pruncului, cînd ajunge b rbat, precum însu i Apostolul a spus tîlcuind cuvântul s u prin asem narea cu pruncul³⁵³ ; sau cum zice iar i Gur de Aur, c acum cunoa tem cerul c este, dar nu tim ce este, atunci îns se va covîr i ceea ce e mai mic de c tre ceea ce e mai mare, adic de faptul c vom cunoa te i ce este, a a încît cuno tin a va cre te i mai mult. De fapt sînt multe taine ascunse în dumnezeietile Scripturi, f r s cunoa tem gîndul lui Dumnezeu din cele spuse. Dar s nu te înal i, zice Teologul, cînd ne vezi m rturisindu-ne, cu recuno tin , ne tiin a, oc rind cuvintele. C ci este lucru f r judecat i strîmb a nu lua aminte la în eles i la scop, ci la slove, zice marele Dionisie.

Cînd caut îns cineva prin plînsul fericit, atunci afl . C ci aceasta este lucrarea temerii, prin care se face descoperirea celor ascunse. De pild iat ce zice Prooro-

352. Despre *Dumnezeu cel necuprins*.

353. I Cor. XIII, 14.

cui Isaia : «Cei mor i nu vor vedea via a»³⁵⁴. Dar iar i zice : «Cei mor i vor învia»³⁵⁵. Aci nu este potrivnicie, cum socot cei ce nu cunosc scopul din în elesul dumnezeie tii Scripturi. «Nu vor vedea via », o spune pentru idolii neamurilor, pentru c sînt f r suflet ; iar : «cei mor i vor învia», o spune despre ob teasca înviere i despre bucuria drep ilor ; dar nu numai despre aceea, ci, proorocind, i despre ridicarea din mor i a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. La fel gr iesc i Evangheli tii despre schimbarea la fa a Domnului, cea din Sfînta Evanghelie : unul o a eaz dup ase zile³⁵⁶, altul dup opt³⁵⁷, de la minunea i de la înv tura Domnului dinaintea ei. Dar cel dintîi, s rind peste ziua dintîi i cea din urm , le-a pomenit pe cele ase din mijloc ; iar cel lalt, cuprinzînd i pe aceasta i pe aceea, a zis opt. i iar i Ioan, Cuvînt torul de Dumnezeu, în Evanghelia cea dup el, zice în dou locuri : într-unul : «Sînt i alte multe ce le-a f cut Iisus, înaintea ucenicilor S i, care nu sînt scrise...»³⁵⁸ i celelalte ; iar în cel lalt : «sînt i alte multe, pe care le-a f cut Iisus»³⁵⁹, dar nu zice : «înaintea ucenicilor S i». Despre acestea a scris Sfîntul Prohor, vorbind de amîndou : în locul dintîi Evanghelistul gr ie te despre lucrurile minunate i celelalte pe care le-a f cut Domnul i pe care nu le-a scris, fiindc au fost scrise mai înainte de c tre ceilal i evangheli ti, din care pricin a adaus : «înaintea înv ceilor S i» ; iar în cel lalt, despre facerea lumii, cînd era Cuvîntul lui Dumnezeu f r trup i Tat l a f cut împreun cu El toate din nimic, zicînd : «s fie» i s-a f cut. Acestea sînt cele «care de s-ar scrie una cîte una...» i celelalte.

i simplu, toat Scriptura i tot cuvîntul lui Dumnezeu sau al unui sfînt sau al f pturilor sensibile sau inteligibile are un scop ascuns în sine. Ba chiar orice

354. Isaia XXVI, 14.

355. Isaia XXI, 19.

356. Matei XVII, 1.

357. Luca IX, 28.

358. Ioan XX, 30.

359. Ioan XXI, 25.

cuvînt omenesc. I nimeni nu cunoaște în alesul vreunui cuvînt, decît prin descoperire. Așa, zicînd Domnul despre vînt că : «Vîntul suflă unde vrea...»³⁶⁰ i celelalte, Gură de Aur tâlcuiește : «Nu pentru că vîntul are libertate, a zis Hristos că «unde vrea», ci pogorîndu-se la neputința lui Nicodim, a folosit Domnul icoana vîntului, ca să înțeleagă ceea ce spune El»³⁶¹. Vîntul l-a folosit ca asemănare a Duhului Sfînt, sau a cuvîntului care-l grăiește și celălalt și celălalt, voind să le spună : «Cele ce le grăiesc vouă sînt Duh», adică duhovnicești, și nu cum socotiți voi, căci nu despre lucruri trupești vă grăiesc, ca să le înțelegeți întrucît sînteți trupești. De aceea zice Damaschin, că dacă nu aude cineva de la acela care spune un cuvînt, despre scopul lui, nu poate zice : cunosc scopul celor spuse de el. Deci cum îndrăznește cineva să spună : cunosc scopul lui Dumnezeu cel ascuns în dumnezeiele Scripturii, fără descoperirea Fiului Său ? Căci Însuși Hristos a zis : «Cui vă vrea Fiul să-i descopere»³⁶². Iar acela este cel ce voiește să primească de la El descoperirea, prin pînzarea dumnezeielei porunci, fără de care cel ce zice că cunoaște, minte. Căci grăiește din pînzare și nu ca unul ce a învățat cu adevărat de la Dumnezeu, zice Scrisorul, chiar dacă pînzarea de sine îl face să se laude nemisurat. Către acesta zice Teologul : «Cînd, preaînțeleptule, cînd cărturarule...»³⁶³, osîndind în lăcaș, care-l face pe unul ca acesta, fără știință, să-și închipuie că știe ceva. Căci chiar și aceea ce i se pare că are, se va lua de la el, fiindcă nu vrea să spună : Nu știu, ca toți sfinții. Fiindcă numai prin smerenie i se va da lui și-i va prinosi, ca și aceluia, care măcar că știa, ziceau că nu știu nimic, cum spune Gură de Aur : «Nu a zis Apostolul» : «încă nu știu nimic», ci «nu știu nimic cum trebuie»³⁶⁴. Deci știa, dar nu «cum trebuie».

360. Ioan V, 8.

362. Matei XI, 27.

361. Omilia XXVI la Evanghelia de la Ioan.

363. Neidentificat.

364. Neidentificat.

Ar tare despre cuno tin a cu nume mincinos

Aceasta este cuno tin a mincinoas , care socote te c tie cele ce niciodat nu le-a tiut. Aceasta este mai rea decît ne tiin a îndeob te, zice Gur de Aur, ca una ce nu vrea s primeasc de la vreun înv tor îndreptare, pentru c î i închipuie c e drept . Ea e cea mai rea ne tiin . De aceea zic P rin ii c sîntem datori s cercet m cele afl toare în Scripturi, cu osteneal i smerenie i cu sfatul celor cerca i, c utînd s le afl m mai curînd cu lucrul, decît cu cuvîntul. Iar cele t cute de dumnezeie tile Scripturi, s nu le cercet m nicidecum. C ci acesta este lucru nebunesc, cum zice marele Antonie despre cei ce cer s cunoasc mai înainte cele viitoare i nu se opresc mai degrab de la aceasta ca fiind nevrednici. Iar dac li se d uneori aceasta din purtarea de grij a lui Dumnezeu, cum s-a întîmplat în cazul lui Nabucodonosor³⁶⁵ i al lui Balaam³⁶⁶ de odinioar , aceasta s-a întîmplat spre folosul de ob te, m -car c aceia erau nevrednici ; c ci ceea ce s-a întîmplat cu ei n-a fost de la draci, cu toate c s-a întîmplat prin visuri i anumite n lucriri. Iar aceasta s-a zis ca prin fapte trupe ti i morale s cercet m Scripturile, ca s afl m porunca Domnului i via a ve nic ; i ca s nu c ut m cu cuvîntul i s socotim din p rerea de noi în ine c am în eles ceva, i mai ales cele mai mari decît noi, ascunse de la noi spre smerirea noastr ; i ca s nu ne osîndim, c lcînd porunca întru cuno tin . Deoarece mintea care s-a învrednicit s agoniseasc cuno tin a i nu se nevoie te în cercetarea dumnezeie tilor Scripturi i în p trunderea cuno tin elor d ruite ei, întru mult silin i luare-aminte, cu smerenie i fric de Dumnezeu, e scoas de la cuno tin , cu înfrico are, ca Saul de la împ r ie, ca nevrednic de cele d ruite

365. Daniil, cap. II.

366. Num. cap. XXIV.

ei de către Acela, cum zice Sfântul Maxim³⁶⁷. Iar cea care se îndeletnicește și se nevoiește, zice, e datoare, ca David, să se roage pururea și să zică: «Întru curățarea ta întru mine Dumnezeule și duh drept înnoiește-te întru cele din untru ale mele»³⁶⁸, ca să se vadă vrednic de venirea Lui, precum au primit odinioară Apostolii harul, în ceasul al treilea³⁶⁹, cum se zice în Fapte.

Căci era ceasul al treilea al zilei, iar ziua, duminică, precum zice dumnezeiescul Luca³⁷⁰. Fiindcă Cincizecimea este duminică a aptea de la duminică în care se face așă-numita pască, după graiul iudeilor. Iar pască se numește trecere și slobozire, în limba noastră. Și duminică de după cincizeci de zile se zice Cincizecimea, împlinindu-se cincizeci de zile dintre ea și pască după lege. Căci zice și Ioan, Cuvântătorul de Dumnezeu, în Sfânta Evanghelie cea după el: «Și răbătorea cea de pe urmă și cea mare»³⁷¹, fiindcă atunci era isprăvirea și răbătorii pa telui. Și la ceasul întreit s-au împărțit de har, zice Damaschin, și celelalte. Aceasta însemnează că în ceasul al treilea, dar în una cea domnească a zilelor. Prin aceasta ne-a arătat și cinstim trei ipostasuri în unitatea și pășirii, adică a dumnezeirii celei una. Căci duminică, zice Gură de Aur, e numită una așăpt mîinii, și nu cea dintîi, pentru că Sfânta Scriptură o deosebește de celelalte. Cea veche face aceasta prorocind despre ea. De aceea nu o pune la rînd, ca pe a doua și pe celelalte. Căci dacă n-o desprindea, i-ar fi zis cea dintîi. Dar din pricina aceasta și se zice «una a sîmbetelor» sau așăpt mîinii. Iar în harul cel nou, ziua aceasta sfîntă și aleasă se numește duminică (zi domnească, zi de căpetenie), pentru că în ea s-au făcut lucrurile cele mai de căpetenie și cele domnitoare: bun vestirea, nașterea Domnului, învierea Lui și în ea va fi și învierea morților.

367. A doua sunt a capetelor gnostice, cap. LIII (*Filocalia* II, p. 186—187). 368. Psalm. L, 11. 369. Fapte II, 15.

370. Fapte II, 1. 371. Ioan VII, 37.

cea de ob te. C ci în ea s-a f cut lumina sensibil de c tre Dumnezeu, zice Damaschin, i iar i, în ea va avea s fie venirea Domnului, ca s r mîn în veacuri nesfîr ite ziua aceasta, una i a opta, ca fiind în afar de aceste apte veacuri, care au zile i nop i.

Dar fiindc ne-am învrednicit s afl m de la sfin i scopul acestor lucruri, s înv m i scopul fiec rei p r i a acestui cuvînt, de la început³⁷². Scopul acesta este mai întîi s spunem numele c r ilor i ale sfin ilor, ca s ne aducem aminte totdeauna de cuvintele lor, spre rîvnirea vie ii lor, cum zice marele Vasile, i spre cuno tin celor ne tiutori, ca cel ce cunoa te acestea, s - i aduc aminte, iar cel ce nu le cunoa te, s vin la cercetarea c r ii care le cuprinde ; c ci numirea dup loc a sfîntului i a c r ii lui serve te la o mai deas aducere-aminte. Pe urm s pomenim prin pu ine cuvinte faptele i înv turile fiec ruia, spre a în elege cele ce urmeaz din fiecare zicere a dumnezeie tii Scripturi, sau l murirea i sfatul cel bun al În v - torului. Fiindc fiecare zice : «c nu sînt ale mele cele spuse, ci ale dumnezeie tilor Scripturi»³⁷³. Prin aceasta, cunoscînd negr ita iubire de oameni a lui Dumnezeu, ne minun m cum prin hîrtie i cerneal , ne-a preg tit mîntuirea sufletelor noastre i ne-a d ruit atîtea c r i i dasc li ai înv turii celei drepte ; i cum eu, neîn v atul i trîndavul, m-am învrednicit s str bat atîtea c r i, neavînd nici o carte a mea, sau altceva peste tot, i fiind str in i lipsit totdeauna i de aceea petrecînd întru toat lini tea i lipsa de griji cu toat bucuria trupeasc . Iar dac am l sat unele f r nume, aceasta este din negrija mea, i ca s nu se lungeasc cuvîntul.

Iar întreb rile i dezleg rile lucrurilor de ob te s-au ar tat pentru cuno tin i pentru mul umire c tre Cel ce a d ruit sfin ilor no tri P rin i cuno tin a i p trun-

372. Parc ar începe un rezumat al cuvîntului.

373. Neidentificat.

derea, și prin ei nouă nevrednicilor, precum și spre demonstrarea noastră, a celor neputincioși și neîntoriți. S-a vorbit și despre drepții ce s-au mântuit odinioară într-un mult bogăție și în mijlocul oamenilor păcătoși și necredincioși, măcar că erau oameni de aceeași fire ca și noi, care nu vrem să ajungem la marea suferință a binelui și a răului, ca unii ce am învățat din viața lor și ne-am învrednicit de un mai mare har și de atâtea cunoștințe a Scripturilor. S-au înfățișat apoi datoriile noastre ale monahilor, spre a cunoaște că ne putem mântui pretutindeni, dacă prăsim voiele noastre. Fiindcă de nu vom face așa, nu vom putea avea odihnă, precum nu putem avea cunoștința voilor dumnezeiești și împlinirea lor. Căci voia noastră este peretele din mijloc³⁷⁴, ce ne desparte pe noi de Dumnezeu; și dacă nu se surpă acest perete, nu putem să aflăm și să facem cele ale lui Dumnezeu; ci ne aflăm afară de El, stăpâniți și asupra și de vrăjmași, chiar fără să vrem³⁷⁵.

S-a arătat apoi că liniștea este mai mare decât toate și fără de aceasta nu ne putem curăța și cunoaște neputința noastră și uneltirile dracilor; dar nici puterea și purtarea de grijă a lui Dumnezeu nu o putem cunoaște din cele cîntate și citite. De aceea toți oamenii avem trebuință de această îndeletnicire, fie în parte, fie în întregime, și fără ea este cu neputință să vină cineva la cunoștința duhovnicească și la smerita cugetare, prin care, cel care a ales-o, în alege tainele ascunse în dumnezeieștile Scripturi și în toate fapturile.

Apoi că nu trebuie să fie folosit un lucru, sau un cuvînt, sau o faptă, sau un gând în afară de trebuința neapărată pentru mîntuirea sufletului și pentru viața trupului; și că fără dreapta socoteală, nici cele ce par bune nu sînt primite de Dumnezeu, precum nici lucră-

374. Efes. II, 14.

375. *Pateric*, Avva Pimen, 54.

rea cea bun nu poate folosi pe cineva, dac nu se face cu scop bun. Iar troparele scrise mai înainte, s-au adus pentru în elegerea acestora i a altor scripturi, i ca îndemn spre str pungerea inimii celor ce au min-tea neputincioas , cum zice Sc rarul. C ci cîntarea, zice marele Vasile, atrage cugetul omului spre ceea ce vrea, fie spre plîns, fie spre dor, fie spre întristare, fie spre veselie³⁷⁶.

S-a mai ar tat c sîntem datori s cercet m Scripturile, dup porunca Domnului, ca s afl m în ele via a ve nic ; i s lu m aminte la în elesul psalmilor i al troparelor. De asemenea, s cunoa tem întru cuno tin mult , c nu cunoa tem. C ci zice marele Vasile, dac n-a gustat cineva din cuno tin , nu tie de cîte este lipsit. Iar despre na terile virtu ilor i ale patimilor, s-a scris spre cercare i cuno tin , ca s cunoasc cineva acestea i s se nevoiasc spre cei ce le nasc pe ele i de unii s se apropie, iar pe al ii s -i dep rteze i pe ceilal i s -i biruiasc prin lucrarea potrivnic .

S-a mai spus c faptele trupe ti sîntem datori s le p zim pe toate totdeauna ca pe ni te pomi prin lucrare, iar la virtu ile suflete ti neîncetat s lu m aminte ; i s cuget m cum s dobîndim fiecare virtute i cum s afl m despre aceasta din dumnezeie tile Scripturi i de la Sfin ii P rin i i cum s o p zim cu osîrdie întru osteneala sufletului, ca pe o comoar , prin lucrare, pîn ce venim la deprinderea virtu ii aceleia ; i apoi s începem cu grij pe cealalt , cum zice marele Vasile, ca nu cumva începîndu-le pe toate odat , s sl -bim poate³⁷⁷. Deci se cade s începem de la r bdarea celor ce vin asupra noastr i apoi s trecem la celelalte, cu încordare i cu toat rîvna, avînd drept scop s binepl cem lui Dumnezeu, c ci to i sîntem datori, ca cre -tini, s p zim poruncile, fiindc nu avem trebuin de

376. *Comentat la Psalm. I.*

377. «Mai bun este sporirea înainte cîte pu in» (*Epistola c tre Filon*).

osteneală trupească în dobândirea virtuților, ci numai de hotărârea liberă și de voință de a primi darul cu toată inima, cum spune marele Vasile, Grigorie Teologul și ceilalți. Totuși, prin faptele trupești se câștigă mai ușor, și mai ales de către cei ce viețuiesc în liniște, într-o petrecere neîmprăștiată și cu lepădarea oricărei griji. Fiindcă nu poate cineva să-și vadă purtările lui și să le îndrepte, dacă nu este liniștit și dacă nu se poate îngriji de ele.

De aceea³⁷⁸ este dator mai întâi ca cineva să dobândească nepăsarea, prin fuga de lucruri și de oameni ne folositori și numai după aceea, când o cere vremea, să povăluască pe alții și să chivernisească lucrurile frământându-le în mare, în urma deprinderii într-un neîmpăsare, odată ce a ajuns la desvârșita lipsă de patimi; dar numai dacă a primit de la Dumnezeu o chemare, zice Damaschin, ca Moise, Samuil și ceilalți prooroci și sfinți Apostoli, spre mântuirea celor mulți. Chiar și atunci să nu primească ușor, ca Moise, Avacum, Grigorie, Cuvântătorul de Dumnezeu și alții, și cum a zis Sfântul Prohor despre Sfântul Ioan, că nu voia să prăsească liniștea lui scump, pentru că avea datoria ca Apostol să propovăduiască, nu să viețuiască în liniște. Dar nu împrăștiă liniștea ca un pătimaș, acest preanepăsător, să nu fie, ci ca unul ce nu voia să se despartă de vederea lui Dumnezeu și să se lipsească vreodată de preadulcea liniște. Alții iarăși, fiind nepăsători, din smerită cugetare, au fugit în pustiiurile cele mai din untru, temându-se de tulburare. De pildă, marele Sisoe, chemat fiind de ucenicul său la odihnă, nu a ascultat, ci a zis: «Unde nu sunt oameni, acolo vom merge»³⁷⁹, pentru că ajunsese la atâta nepăsare încât se făcuse rob al dragostei dumnezeiești și ajunsese nesimțitor din pricina aceasta, neștiind de mâncare sau nu.

378. De aici continuă ms. 1935, după cap. 30, început.

379. *Pateric*, Avva Sisoe, 3 («Unde nu este femeie, acolo să mergem»).

Dar simplu grînd, to i î i t iau voile lor întru toat lini tea, încît, fiind înc ucenici, erau rîndui i unii de înv torul lor s înve e pe al ii, s primeasc gînduri i s st pîneasc peste al ii, fie prin arhierie, fie prin st - re ie³⁸⁰, primind printr-o sim ire a min ii pecetea de la Duhul Sfînt, prin pogorîrea Lui, asemenea sfin ilor Apostoli i cei dinainte de ei, Aaron, Melchisedec i ceilal i.

Dar cel ce încearc s p easc cu îndr zneal la o astfel de treapt , se osînde te, zice Damaschin. C ci dac cei ce ocup cu îndr zneal , f r firman împ r - tesc, dreg toriile, au s sufere cea mai mare osînd , cu cît mai mult se vor osîndi cei ce cuteaz s le ocupe pe ale lui Dumnezeu, f r porunca Lui . i mai ales dac î i închipuie din ne tiin i p rere de sine, c această îndeletnicire înfrico toare este f r osînd , sau socot s o foloseasc pentru cinstea i odihna lor i nu mai degrab s se apropie de ea ca de adîncul smereniei i de moartea pentru cei supu i i pentru vr jma i, cînd vremea o cere. C ci a a au f cut sfin ii Apostoli, înv - îndu-i pe al ii ; i aceasta, fiind nep timitori i în e - lep i în chip covâr itor. Iar dac nici m car aceasta nu o cunoa tem, c sîntem neputincio i i nedestoinici, la ce s mai i gr im ? C ci p rerea de sine i ne tiin a fac orbi pe cei ce nu vor s vad nicidecum neputin a i ne tiin a lor.

C ci zice Patericul : «Chilia monahului este cuptorul din Babilon în care cei trei tineri au aflat pe Fiul lui Dumnezeu»³⁸¹. Sau iar i : «ezi în chilia ta i ea te va înv a pe tine toate»³⁸². Iar Domnul zice : «Unde sînt doi sau trei aduna i în numele Meu, acolo sînt i Eu în mijlocul lor»³⁸³. Dar zice i Sc rarul³⁸⁴ : «S nu

380. Pîn aici, ms. 1933 (236 r—237 v). Continu de aici pîn la nota 3. Apoi alte pasaje neidentificate, pîn se termin cartea (f. 237 r-239v).

381. *Pateric*, cap. XXI, 7.

382. *Pateric*, Avva Moise, 6 ; Avva Pafnutie, 5.

383. Matei XVIII, 20.

384. Cuv. I : *Pentru lep darea de lume*.

te abia, zice Solomon, la dreapta sau la stînga, ci mergi pe calea împărătească, adică liniindu-te cu unul sau doi; și nu fii nici singur în pustiu, nici însoțit de mulți. Căci mijlocia între aceste două, zice, este potrivit pentru cei mulți». Și iarăși: «Postul smerii te trupul, privegherea luminează mintea, liniștirea aduce plînsul, plînsul botează pe om și spal sufletul și-l face fărîp cat».

De aceea s-au scris la sfîrșit numele aproape al tuturor virtuților și al patimilor³⁸⁵, ca să cunoaștem cîte virtuți sîntem dator să agonisim și cîte rele să plîngem. Fiindcă fărîplîns nu se face curăirea, iar plîns în împrejurări neîncetate nu este; și fărîcurăirea sufletului, nu se naște încredințarea neclintită, iar fărîncredință are neclintită, desprăirea sufletului de trup este primejdioasă. Căci ceea ce nu este vădit, zice Scrarul, poate nu este nici crezut.

Iar cele opt vederi pomenite mai înainte nu sînt lucrurile noastre, ci plata lucrului virtuților noastre. Și nu putem să le dobîndim pe acestea numai din citire, chiar dacă ne silim dintr-o răvnă mîndră, cum zice Scrarul despre cele mai des văzute, adică despre cele patru din urmă, pentru că sînt cerești și mintea necurată nu cuprinde unele ca acestea. Și toată sîrguința noastră trebuie să o avem îndreptată spre virtuțile trupești și sufletești și așa se naște în noi prima poruncă sau frica de Dumnezeu. Iar, stăruind în aceasta timp mai lung, se naște plînsul. Și de cîte ori vom ajunge la deprinderea unei vederi, harul lui Dumnezeu și Maica cea de odă a tuturor, cum zice Sfîntul Isaac, ne va dăruia cele următoare acesteia, pînă ce vom dobîndi cele apte cunoștințe în noi înșine. Iar cei ce lucrează cu grijă virtuțile, după scopul cel drept de a bineplăcea

385. Capitolele următoare.

lui Dumnezeu, se vor învrednici i de a opta care este lucrarea veacului viitor.

Iar noi sîntem datori ca, de cîte ori ne vine de la sine în elegerea cea dup Dumnezeu, fie cea dintîi, fie oricare, a a deodat , f r s tim noi, s p r sim numai-decît toat grija lumeasc i adeseori însu i canonul, i s p zim cuno tin a duhovniceasc i str pungerea inimii, care ne-a venit, ca pe lumina ochiului, pîn se va retrage cu bun rost. i de atunci s ne gîndim pururea la cele scrise despre fric i plîns, i înainte de canon i dup el. i ori de cîte ori avem o pauz , ziua i noaptea, fie s avem un lucru al mîinilor, cei ce sîntem înc slabi i u or povîrni i spre somn i trînd vie, fie s st m f r lucru, cei ce putem s ne pred m în întregime plînsului i s ne robim cuvintelor spuse de sfin i i lacrimilor ce se ivesc. C ci de aceea s-au scris, ca i cei necerca i în acestea, între care i eu, prin aceste cuvinte s clintim trînd via min ii prin meditarea i luarea-aminte la ele. Pentru c cei ce au rîvna i experien a din deprinderea în lucrarea virtu ilor tiu i zic cu mult mai mult decît cele spuse, mai ales în vremea str -pungerii inimii, ce vine de la sine, deoarece mult t -rie dobîndesc în ceasul acesta, mai mult decît cea care le r sare din str danie proprie.

Dar s nu socoteasc cineva c este el însu i lucr -torul unor daruri ca acestea, ci mai degrab , ca unul ce le-a luat mai presus de vrednicia lui, trebuie s mul u-measc mult i s se team , ca nu cumva s aib din pricina aceasta osînd mai mare, pentru c neostenindu-se cîtu i de pu in, se învrednice te de lucrarea îngerilor. C ci cuno tin a ni s-a dat spre agerirea min ii i ca t rie spre a p zi poruncile i a lucra virtu ile ; i ca s cunoa tem cum i pentru ce facem acestea i ce trebuie s facem i de la ce s ne oprim, ca s nu ne osîndim ; i ca, întraripa i de cuno tin , s lucr m cu bucurie i s lu m o cuno tin i mai mare i t rie i

bucurie în a lucra ; iar f cîndu-se aceasta, s ne învrednicim a mul umi Celui ce ne-a d ruit acestea, cunoscînd de unde am luat bun t i a a de mari. i mul umind noi, ni se d ruiesc i mai mari bun t i, iar primind darurile, s -L iubim pe El i mai mult, i prin dragoste s ajungem la în elepciunea lui Dumnezeu³⁸⁶.

Dar începutul acesteia este frica de Dumnezeu ; i lucrarea fricii este poc în a, zice Sfîntul Isaac prin care se face descoperirea celor ascunse³⁸⁷. Iar cuget rile friicii trebuie s le îngrijim a a : dup rînduiala pavecerii ei trebuie s zicem : Crezul, Tat l nostru i Doamne miluie te, de multe ori. i ezînd apoi c tre r s rit, ca cei ce plîng un mort, s ne cl tin m capul cu durere din suflet i cu suspin din inim i s zicem cuvintele cuno tin ei ce se întîmpl s o avem, începînd de la cea dintîi, pîn ajungem la rug ciune. i apoi c dem pe fa înaintea lui Dumnezeu cu fric negrit i ne rug m, rostind întîi mul umirea, pe urm m rturisirea i apoi celelalte cuvinte ale rug ciunii, precum s-a spus înainte. C ci zice marele Atanasie : «Sîntem datori s ne m rturisim pentru p catele din ne tiin i pentru cele ce am fi avut s le facem, dar de care ne-a izb vit harul lui Dumnezeu, ca nu cumva în ceasul mor ii, s fim tra i la r spundere pentru acestea» ; asemenea i unii pentru al ii, dup porunca Apostolului.

Iar scopul celor spuse în rug ciune, este acesta : mul umirea pentru cererea din ceasul acesta m rturise te nevrednicia noastr pentru nemul umirea i nep sarea noastr din cealalt vreme, i c ceasul acesta este un dar lui Dumnezeu. Iar m rturisirea recunoa te c cele d ruite nou sînt nem surate i c nu sîntem în stare s le cuprindem pe toate, nici s le cunoa tem,

386. Ceea ce spune Heidegger despre minunata trecere din Seinde (ordinea individua iunilor) în Sein, seam n cu acestea, de i efectele sînt mai unilaterale la Heidegger.

387. Cuv. LXXII: Despre *pricini folositoare*.

ci numai s le auzim ; dar i aceasta numai pe unele i nu pe toate. De asemenea m rturise te c pururea ni se împ rt esc faceri de bine la ar tare i în ascuns, i c negrit este r bdarea lui Dumnezeu fa de mul imea p catelor mele, apoi c nevrednic sînt chiar i numai s privesc în sus, cum a f cut vame ul. Apoi s nu îndr znim în altceva decît în negrita Ta iubire de oameni, cînd cad ca Daniil înaintea îngerului dumnezeiesc, ca Apostolul i ca ceilal i P rin i, din tot sufletul. Dar i aceasta o fac cu cutezan , odat ce nu sînt vrednic s fac nici acest lucru. i vestesc felurile p catelor mele pe scurt, ca s le in minte i s plîng pentru ele, m rturisind neputin a mea, ca s vin peste mine puterea lui Hristos, dup Apostol³⁸⁸, i s -mi ierte mul imea r ut ilor mele. Fiîndc nu îndr znesc s m rog pentru toate, ci pentru mul imea p catelor mele.

i ca s se înfrîneze în mine toat r utatea i toat obi nuin a rea, neputînd s m împotrivesc însumi acestora, rog pe Atotputernicul s opreasc pornirile patimilor mele i s nu m lase s p c tuiesc fa de El, sau fa de vreun om, i ca prin aceasta s primesc mîntuirea dup har i ca din aducerea aminte de ele s dobîndesc durere în suflet i puterea s m rog i pentru al ii, plinind poruncile Apostolului³⁸⁹ i dragostea fa de to i. C ci în irînd felul p catelor, ca unul ce sînt tiranizat de ele, alerg la St pînul i la str pungerea inimii i m rog pentru cei ce i-am întristat i pentru cei ce m-au întristat sau m vor întrista nemaivoid s p strez nici urm de pomenirea r ului. Pentru c temîndu-m de neputin a mea în vremea ispitei, c nu voi putea s port cu r bdare i s m rog pentru ei, dup porunca Domnului, trebuie s fac ce zice Sfîntul Isaac : «Caut doctor înainte de boal i roag -te înainte, de ispit ». De asemenea m rog pentru cei ce au

388. II Cor. XII, 9. . . , 389. I Tim. II, I.

plecat de la noi, ca să dobîndească mîntuire și ca să -mi aduc aminte de moarte. Căci este un semn al iubirii a mîr ruga pentru toți și a cere rugăciunea tuturor ; de asemenea, a mîr lăsa condus de Dumnezeu, a mîr face cum vrea și a mîr amesteca între ceilalți, ca să fiu mîluit prin rugăciunile lor, socotindu-i pe ei mai presus de mine. Dar nu îndrăznesc să cer acum iertare de tot păcatul, ca nu cumva socotind că mîr mic orez pe mine, să -i socotesc pe ceilalți nevrednici de iertare. Căci ne tiind și neputînd să fac ceva, alerg și cer să fac iubirea Lui de oameni precum voie te, temîndu-mă, ca un păcătos, de dreptatea Lui și zicînd : numai să nu pierd starea de-a dreapta Ta, chiar dacă mîr voi afla cel din urmă dintre cei mîntuiți, ca unul ce nu sînt vrednic nici de acea viață.

Mă mai rog pentru toată lumea, cum am învățat de la Biserică, și să mă învrednicesc de dumnezeiască împărtășire după datorie, și ca rugîndu-mă înainte de aceasta, să -L aflu gata de ajutor cînd voi vrea să mă împărtășesc ; de asemenea, ca să -mi aduc aminte de patimile preacurate ale Mîntuitorului și să cîntig dragostea de a mi le reaminti. Apoi ca să -mi fie cuminecătura spre împărtășirea Sfîntului Duh ; fiindcă Însuși Mîngîietorul mîngîie pe cei ce plîng pentru Dumnezeu, în veacul de acum și în cel viitor, și pe cei ce -L roagă pe El din tot sufletul cu lacrimi și grăiesc : Împărate ceresc și celelalte ; de asemenea : Ca să ne fie împărtășirea de Preacuratele Taine, arvună a vieții veșnice în Hristos, prin rugăciunile Maicii Sale și ale tuturor sfinților.

Pe urmă cad la toți sfinții, rugîndu-i pe ei să facă rugăciune pentru mine, ca unii ce pot să aducă rugăciunea Sfîntului. Apoi zic rugăciunea obișnuită a mareșelului Vasile, ca una ce cuprinde cea mai minunată teo-

logie i cere numai voia lui Dumnezeu i binecuvântarea lui Dumnezeu.

Dup acestea ne întoarcem îndat spre gândurile proprii, cu mult st ruin i luare-aminte, zicînd : «Veni i s ne închin m», de trei ori, i celelalte, cum s-a scris mai înainte, ca prin rug ciunea din inim i prin meditarea dumnezeie tilor Scripturi s se cur - easc mintea i s înceap s vad tainele ascunse în dumnezeie tile Scripturi.

Dar sufletul s fie în afar de toat r utatea, mai cu seam în afar de inerea minte a r ului, cum zice Domnul, în vremea rug ciunii³⁹⁰. De aceea i marele Vasile, osîndind împotrivirea în cuvînt, zice c tre egumen, s -i dea celui ce se împotrivesc te în cuvînt multe metanii, pîn la o mie. Iar schimbînd num rul, a zis : sau o mie, sau una. Aceasta înseamn : cel ce gr ie te împotriv e dator s fac o mie de metanii înaintea lui Dumnezeu, sau una c tre stare , zicînd : «Iart -m , P - rinte». i dezlegare de leg tur prime te numai prin cea una, care este propriu-zis poc în a i t ierea patimii împotrivirii în cuvînt. Nu este împotrivirea în cuvînt, zice Sfîntul Isaac, proprie vie uirii cre tinilor. El a preluat cuvîntul de la Apostolul care zice : «Iar dac cineva încearc s se împotrivesc în cuvînt, noi nu avem o astfel de obi nuin ». i ca s nu par cuiva c leap d numai de la sine pe cel ce se împotrivesc te în cuvînt, adaug : «nici Bisericile lui Dumnezeu»³⁹¹. Din aceasta poate cunoa te cineva c este în afar de toate Bisericile lui Dumnezeu, i de Dumnezeu, cînd se împotrivesc te în cuvînt i are trebuin de acea unic i minunat poc în - (metanie), care nef cîndu-se, nici cele o mie³⁹² nu-i folosesc celui ce are o purtare nepoc it . C ci metania (poc în a) este t ierea voii rele, zice Gur de Aur, iar

390. Matei V, 23—24.

391. I Cor. XI, 16.

392. în acest pasaj cuvîntul e luat i ca poc în i ca metanie.

a a-zisele metanii sînt mai degrabă plecări de genunchi, îmi arată în fața mea de supunere a celui ce cade în fața închinării înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor, dacă s-a împotrivit cuiva. Prin ele îmi aflăm loc de apăsare, dacă nu se împotrivesc te nicidecum în cuvînt, nici nu încearcă să se îndreptească pe sine, ca fariseul acela, ci mai degrabă imită pe vameș, socotindu-se pe sine mai rău decît toți și nevrednic să caute în sus. Fiindcă dacă ar socoti că face pocăință, dar încearcă să se împotrivesc în cuvînt celui ce-l judecă pe el, întemeiat sau neîntemeiat, nu este vrednic de iertarea cea după har, ca unul ce caută judecatorie și drept și i-a teaptă să ia folos de la forul dreptății. Dar această faptă este strîm poruncilor Domnului. Și pe drept cuvînt. Căci unde se aduc dezvinovații, se caută dreptatea și nu iubirea de oameni. Acolo a încetat harul, care îndreptează pe cel care a făcut rău, făcând faptele dreptății, numai prin recunoașterea tereia și răbdarea cu mulțumirea a muștrilor celor ce-l muștră, și prin suferirea celor ce-l învinovătesc în punerea de rău la inimă. Numai atunci și se face rugăciunea curată și pocăința lucrătoare. Căci cu cît se roagă cineva mai mult pentru cei ce-l bîrfesc și învinovătesc pe el, cu atît îi înălțăm Dumnezeu mai mult pe cei ce-l dumănesc pe el, și-i dăruiește lui odihnă prin rugăciunea curată și stăruitoare. Iar cele ce le cerem, le spunem cu de-amănuntul, nu ca să învățăm pe cunosătorul de inimi Dumnezeu, ci ca să ne străpungem la inimă printr-unele ca acestea; și înmulțim cuvintele cu sîrguină, ca unii ce dorim să răstălmășim cît mai mult cu El, mulțumindu-i pentru a noastră mari binefaceri, atît cît e cu putință, cum zice Gură de Aur, despre fericitul David: «Faptul că Proorocul zice același cuvînt de mai multe ori, sau unul asemănător lui, nu este vorbărie. Ci face această purtat de dor, și ca să se întipărească cuvîntul dumnezeiesc în Scripturi în mintea celui ce se roagă sau citește». Căci Dumnezeu toate le ține mai

Înainte de a se face i nu are trebuin s asculte în i-rarea lor, ci noi avem lips de aceasta, ca s cunoa-tem ce cerem i pentru ce ne rug m, i ca s avem recuno tin i s ne lipim de El prin cereri; apoi ca s nu fim înv lui i de viforul gândurilor i s fim birui i de vr jma i, ca fiind în afar de pomenirea lui Dumnezeu. Ci ajuta i de rug ciune i de meditarea dumnezeie tilor Scripturi, s ajungem la dobîndirea virtu ilor, despre care Sfin ii P rin i au scris cu harul Duhului Sfînt. De la ace tia înv înd i eu, voi spune numele acestor virtu i, dup putin , de i nu ale tuturor, din lips de cuno tin .

Ar tarea virtu ilor

Deci numele acestora sînt : pruden a, cump tarea, b rb ia, dreptatea; credin a, n dejdea, dragostea ; temerea, bine-credincio ia, cuno tin a, sfatul, t ria, în elegerea, în elepciunea; frîngerea, plînsul, blînde ea, cercetarea dumnezeie tilor Scripturi ; milostenia, cur ia inimii, pacea, r bdarea, înfrînarea, st ruin a, alegerea bun , hot rîrea, sim irea, grijirea ; sprijinirea pe Dumnezeu, c ldura, vegherea, arderea Duhului, medita ia, sîrguin a, trezvia, inerea în minte, adunarea min ii ; evlavia, sfiala, ru inea, p rerea de r u, oprirea de la rele, poc in a, întoarcerea c tre Dumnezeu ; unirea cu Hristos, lep darea de diavol, p zirea poruncilor, str juirea sufletului, cur ia con tiin ei, aducerea-aminte de moarte, durerea sufletului, lucrarea celor bune, oste-neala, aspra petrecere, postul, privegherea, foamea, setea, trebuin a de pu ine, mul umirea de buna rînduial , cuviincio ia, modestia, neu ur tatea, dispre uirea banilor, neubirea de argint, lep darea de cele lume ti, supunerea, ascultarea, s r cia, nealergarea dup cî tig, fuga de lume, t ierea voilor, lep darea de sine, sf tuirea, m rinimia sufletului, îndeletnicirea cea dup Dumnezeu, lini tea, pedepsirea de sine, a ternutul tare, nespilcuirea,

pregătirea de luptă, lupta, luarea-aminte, mîncarea uscată, gol tatea, uscarea trupului, însingurarea, senin-tatea, inima bună, curajul, îndrăzneala, rîvnă dumnezeiască, ardoarea, sporirea, nebunia pentru Hristos, paza minii, a ezarea purtărilor, cuvîntul, fecioria, sfințirea, curățirea trupului, nevinovăția sufletului, citirea pentru Hristos, grija dumnezeiască, destoinicia, adevărul, neiscodirea, neosîndirea, iertarea greșelilor, chivernisirea, iscusința, printrunderea, încredințarea, folosirea dreaptă a lucrurilor, tăcerea, dibăcia, priceperea, psalmodia, rugăciunea, mulțumirea, mîrturisirea, plecarea genunchilor, cererea, căutarea, lăudarea, îngrijorarea, tînguirea, necăzul, durerea, suferința, suspinul, lacrimile dureroase, străpungere, tăcerea, căutarea lui Dumnezeu, negrija de toate, răbdarea răului, lipsa de slavă de artă, simplitatea sufletului, compătimirea, neî iubirea de artă, buna purtare, faptele după fire, cele mai presus de fire, iubirea de frați, unirea în cuget, comuniunea în Dumnezeu, dulceața, simțirea duhovnicească, nerăutatea, inima dreaptă, nevinovăția, simplitatea, vorbirea cea bună, lucrarea cea bună, prădarea apropiatului, iubirea cea după Dumnezeu, deprinderea virtuozității, statornicia, recunoștința, smerenia, neîmpătimirea, mîreția, suferirea, îndelunga-răbdare, bună tatea, dreapta socoteală, inima primitoare, apropierea sufletului, netulburarea, vederea, călăuzirea, soliditatea, străvedere, nepătimirea, bucuria duhovnicească, neclintirea, lacrimile în elegerii, lacrima sufletească, dorirea dumnezeiască, mila, duioșia, iubirea de oameni, curățirea sufletului, curățirea minii, vederea înaintea, rugăciunea curată, gîndul nerobit, fermitatea, tăcerea sufletului și a trupului, luminarea, recîntarea sufletului, urîrea vieții, învățătura cum trebuie, dorirea cea bună a morții, pruncia în Hristos, temeinicia, îndemnarea cu mîsurile cu silă, schimbarea cea de laudă, extazul către Dumnezeu, desvîrșirea în Hristos, iluminarea nemincinoasă, dragostea dumnezeiască, răpirea

min ii, s l luirea lui Dumnezeu, iubirea de Dumnezeu, filozofia cea din untru, teologia, m rturisirea într-un cuget, dispre uirea mor ii, sfin enia, izbândirea, s n ta-tea, des vâr irea sufletului, virtutea, lauda de la Dum-nezeu, harul, Împ r ia, înfierea i prin toate acestea îndumnezeirea omului, prin harul Celui ce ne-a dat nou biruin asupra patimilor³⁹³.

Ar tarea patimilor

Iar numele patimilor, precum socot, sînt acestea : chipul înfrico at, uneltirea, viclenia, reaua cugetare, ne-bunia, neînfrînarea, vr jirea, nepriceperea, ne tiin a, ne-lucrarea, r ceala, tic lo ia, lingu irea, prostia, nerozia, ie irea din min i, aiureala, s lb ticia, obr znicia, la itatea, toropeala, negrija de cele bune, gre eala, zgîrcenia, risipa, necuno tin a, neobi nuin a, cuno tin a mincinoas , uita-rea, nedeosebirea, nesim irea, nedreptatea, hot rîrea rea, suflet f r con tiin , lîncezeala, flec ria, nesocotin a, p catul, nelegiuirea, f r delegea, patima, robia, încuviin-arearea cea rea, înso irea f r judecat , momeala dr ceasc , z bovirea, odihna trupeasc f r trebuin , r utatea, boa-la sufletului, lipsa de curaj, neputin a min ii, nep sarea trînd via, nepre uirea lui Dumnezeu, abaterea, c lcarea, necredin a, neîncrederea, reaua credin , pu ina credin , erezia, slujirea la mul i zei, slujirea la idoli, necunoa te-rea lui Dumnezeu, necuvio ia, vr jitoria, ghicirea, fer-mec toria, t g duirea, nebunia idoleasc , nere inerea, iubirea de vorb , lenea, iubirea de sine, neaten ia, ne-sporirea, am girea, r t cirea, cutezan a, necur ia, mân-carea de spurc ciuni, desf tarea, l comia pîntecelui, curvia, iubirea de argint, mînia, întristarea, lenea, slava de art , mîndria, p rerea de sine, în l area, îngîmfarea, înfumurarea nebun , urîciunea, s turarea, moliciunea, ame eala, pl cerea, nemîncarea de legume, mîncarea pe

393. In textul grec se spune la sfîr it c sînt 228 de virtu i. Noi am contopit cîteva, neavînd pentru ele cuvinte deosebite.

ascuns, mîncarea peste mîsur , mîncarea de unul singur, nepăsarea, ură, ură, umblarea după voia proprie, lipsa de voință , plînsul cerea de sine, plînsul cerea de la oameni, necercarea binelui, nepedepsirea de sine, nedestoinicia, ură, ură, voii, tîmpenia, grosolană, grădăria împotriva , iubirea de război , reaua vorbire, strigarea, tulburarea, hăruială, iuime, poftă nesocotită , fiera, o rădă, sminteala, durmă, alergarea după multe, bîrfeala, amărăciunea, defăimarea, o rădă, osînda, învinovățirea, ură, calomnia, injuria, necinstirea, furia, asprimea, jurămîntul, nemilostivirea, ură de frați , pîrtinirea, uciderea de păcîșni , descompunerea, neîncordarea, primirea de daruri, furtul, răpirea, pisma, cearta, necuviincioșia, batjocura, luarea în rîș, lucrarea împotriva , asuprirea, disprețuirea aproapelui, bătăia, sugrumarea, înbușă, lipsa de iubire, neunirea, neîmpăcare, neînelegerea, ponegrirea, cruzimea, obrăznicia, nerăbdarea, robia, întunericul gîndurilor, neprivirea, orbirea, năzuirea după cele vremelnice, împătîmirea, deertăciunea, neascultarea, toropeala sufletului, somnul mult, nălcirea, băutura multă , beție, netrebnicia, moleșă, încîntarea nesocotită , iubirea de plăcere, desfrîul, vorbirea de rușine, umblarea după femei, dorința neînfrînată , arderea, malachia, preacurvia, sodomia, împreunarea cu dobitoacele, întinăciunea, pata sufletului, amestecarea sîngelui, necurăția, întinarea, prietenia particulară , rîsul, jocurile, dansurile, întîlnirile, cîntărele necuviincioase, petrecerile, îndrăznirea, nesupunerea, neorînduială, tovrăia cea rea, uneltirea, războiul, uciderea, tîlhăria, jefuirea celor sfînte, cîtigul rușinos, camătă, înelarea, jefuirea mormintelor, întovărășirea inimii, faima rea, cîrtirea, hulirea, nemulumirea, reaua plănuire, lipsa de curaj, micimea de suflet, zăpăceala, minciuna, mîncărimea de limbă , grădăria în deert, bucuria nesocotită , împrăștierea, prietenia nesocotită , reaua purtare, vorbirea de prostii, vorba multă , stricăciunea,

neprimirea altora, multul cî tig, indignarea, inerea minte a r ului, reaua întrebuiare, reaua dispozi ie, iubirea de dobitoace, u ur tatea, înfumurarea, iubirea de st pînire, f r ncia, ironia, pref c toria, folosirea de glume proaste, curiozitatea, înfrîngerea, dragostea dr - ceasc , ciocnirile, netemerea de Dumnezeu, surzenia, nerecuno tin a, cugetul seme , lauda de sine, f lirea, umilierea aproapelui, neîndurarea, neîndurerarea, dezn dejdea, mole irea, ura de Dumnezeu, descurajarea, uciderea de sine i, prin toate, c derea de la Dumnezeu i pierzania des vîr it ³⁹⁴.

Deci aceste patimi le-am aflat numite în dumnezeiile Scripturii i le-am adunat la un loc, ca i c r ile de la începutul cuvîntului. Dar nu le-am putut pune dup rînd, nici n-am încercat aceasta, fiind mai presus de mine, pentru cuvîntul pe care l-a spus Sc rarul : «Vei c uta la cei r i în elegere, i nu vei afla³⁹⁵, fiindc toate ale dracilor sînt f r rînduial ». Un singur scop au, în care sînt egali cei neegali i necuvio i, s piard sufletele celor ce primesc sfatul lor cel atotr u, m car c altor oameni li se fac pricinuitori de cununi, cînd sînt birui i de credin a i r bdarea celor ce n d jduiesc în Domnul i aceia lucreaz i se roag împotriva lor, prin împlinirea celor bune i prin împotrivirea cu gîndurile.

Despre deosebirea între gînduri i momeli (atacuri)

Gîndurile se deosebesc în toate. Unele dintre ele sînt nep c toase, altele înc nu. De pild , a a-numita momeal sau venire în minte a binelui sau a r ului, care nu are nici r splat , nici ocar . Dup aceasta, se ive te a a-zisa înso ire, adic convorbirea cu gîndul, fie spre încuviin are, fie spre lep dare. Aceasta are laud , cînd e

394. În textul grecesc se spune la sfîr it c sînt 298 de patimi. Noi am mai contopit unele din ele, din lips de termeni deosebi i.

395. Prov. XIV, 6. Cit. la Sc rarul în Cuv. XV: *Pentru cur enie*, 45.

plăcut lui Dumnezeu, dar mic ; precum și mustrarea, când e rea. Pe urmă , a a-zisa lupt , în care mintea biruie sau e biruit și pricinuie te sau cununa sau osînd , când ajunge la fapt . Este apoi încuviințarea, care este aplecarea cu plăcere a sufletului spre lucrul vădit, din care se naște robia, care duce cu sila și fără voie inima spre lucrare. Iar din zăbovirea gândului pe tima în suflet, se naște ceea ce se zice patima, care duce sufletul la deprindere prin obișnuința cu ea, făcându-l să se pornească la fapt de la sine. Patima e supus , fără îndoială , la tot , fie pocăință în ei care îi este potrivnic , fie osîndei viitoare, cum zice Scrisorul³⁹⁶. Acesteia din urmă pentru că nu ne pocăim, nu pentru că ne războim-te, căci dacă ar fi așa, noi cei mulți n-am putea primi iertarea, neavînd nepătimirea desvîrșită . Fiindcă a zis tot Scrisorul, că nu e cu puțin să ajungă tot nepătimitori, dar nu e cu neputință ca tot și să se mîntuiască , tot și să se împacă cu Dumnezeu.

Deci cel cu mintea sănătoasă leapdă momeala vicleană și născătoare de rău, ca să taie dintr-o dată toate relele ce urmează din ea ; iar momeala bună o are totdeauna gata spre lucrare, ca sufletul și trupul să ajungă la deprinderea virtuții și să se izbăvească de patimi, cu harul lui Hristos. Pentru că nu avem peste tot ceva ce n-am primit de la El, nici n-avem ceva ce să-I aducem Lui decât hotărîrea noastră cea bună , pe care neluînd-o, nu aflăm nici cunoștință , nici putere pentru a lucra binele. și aceasta o vrea iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ca să nu ne osîndim ca niște leneși . Căci lenea este începutul a tot răului³⁹⁷.

Dar și pentru a lucra binele, zice Patericul, e trebuință de drept socoteală . Căci fecioara care a postitase săptămîni, cugetînd pururea și la legea veche și la

396. Cuv. XV: Pentru *curie*, 43.

397. Aceste idei se regăsesc la Sf. Marcu Ascetul, «Răspuns acelorora care se îndoiesc despre dumnezeiescul Botez» (*Filocalia* I, în special p. 299

cea nou , nu a socotit la fel lucrurile grele i cele u oare. De aceea, cu toate c trebuia s - i rodeasc din atâtea socoteli, nep timirea, dar nu s-a întâmplat³⁹⁸, fiindc binele nu este bine, dac nu are ca scop voia dumnezeiasc . C ci g sim în dumnezeiasca Scriptur , c adeseori Dumnezeu se sup r împotriva cuiva care face un lucru ce pare tuturor bun. i iar i prime te pe altul, care pare c face r u. Martor ne este Proorocul acela care cerea unora s loveasc . Iar cel ce n-a ascultat, f cînd — chipurile — bine, a fost mîncat de fiare. De asemenea Petru, socotind c face ceva bun nepri-mind s fie sp lat, a fost certat³⁹⁹. De aici urmeaz c sîntem datori s afl m i s facem cu toat puterea voia dumnezeiasc , chiar dac ni s-ar p rea c nu e bine. De aceea lucrarea binelui nu se face f r oste-neal , ca s nu ne pierdem pe lîng libertate i lauda pentru silin .

Simplu gr ind, toate cîte le rînduie te Dumnezeu sînt minunate i mai presus de minte i de în elegere. De aceea trebuie s ne minun m nu numai de cele ce se s vîr esc în Biserica dreptcredincio ilor, ci i de simboa-lele lor : cum prin dumnezeiescul Botez ne facem fii dup har, nelucrînd nimic înainte de el i nici dup el, afar de p zirea poruncilor ; i cum aceste lucruri înfri-co toare, adic sfîntul Botez i sfînta Împ rt anie, nu se fac f r preo ie, cum zice dumnezeiescul Gur de Aur. C ci în aceasta se arat puterea dat lui Petru, frunta ul Apostolilor. Pentru ca dac nu s-ar deschide por ile Împ r iei Cerurilor prin sfintele slujbe, ni-meni n-ar putea s intre, cum zice Domnul : «De nu se va na te cineva din ap i din Duh»⁴⁰⁰; sau iar i : «De nu ve i mînca trupul Fiului omului i nu ve i bea sîn-

398. *Pateric* cap. XXV, 7.

399. Ioan XIII, 8.

400. Ioan III, 5.

gele Lui, nu ve i avea via întru voi»⁴⁰¹. Apoi trebuie s ne minun m cum a fost templul vechi în partea din afar , în care aduceau preo ii jertfele, chipul lumii, iar în untru avea Sfintele sfintelor, unde aduceau t mîia cea din patru feluri : liban, smirn , stactie i casie, prin care se arat cele patru virtu i generale. C ci cele ce se f ceau în afar , erau un pogor mînt al lui Dumnezeu, ca s nu se aplece iudeii, cei cu cuget de prunci, spre idoli, prin cînt ri i desf t ri. Iar Biserica cea nou este chipul celor viitoare. De aceea i cele s vîr ite în ea sînt cere ti i duhovnice ti. C ci precum în Cer sînt nou cete, a a i în Biserica , i anume : patriarhii, mitropoli ii, episcopii, preo ii, diaconii, ipodiaconii, cite ii, cînt re ii i monahii. De asemenea trebuie s ne minun m, cum prin semnul cinstitei i de via f c toarei cruci, se izgonesc dracii i felurite boli, lucru cu neputin tuturor. i cine poate num ra laudele crucii ? Iar simboalele acestui sfînt semn ni l-au predat Sfin ii P rin i, ca s st m împotriva necredincio ilor i ereticilor. C ci cele dou degete i o singur mîn , arat pe Domnul nostru Iisus Hristos cel r stignit, cunoscut în dou firi i într-un singur ipostas. Iar dreapta, aminte te de puterea Lui nem rginit i de ederea de-a dreapta Tat - lui. Coborînd ea de sus, ne arat pogorîrea Lui din ceruri pîn la noi. Iar trecînd de la dreapta la stînga izgone te pe vr jma i i arat c prin puterea Sa nebiruit a biruit Domnul pe diavol care st la stînga, lipsit de t rie i întunecat. Trebuie s ne minun m iar i, cum prin pu ine culori, ni se arat istoria atîtor lucruri minunate f cute de Domnul i de to i sfin ii, cum i cele întîmplute cu atî ia ani înainte, ni se înf i eaz de parc s-ar s vîr i acum. Aceasta se face prin

401. Ioan VI, 53.

purtarea de grijă a lui Dumnezeu, ca să zîndu-le înaintea ochilor, să le dorim şi mai mult, cum zice Sfîntul Petru, fruntaşul Apostolilor, în martiriul Sfîntului Pancratie, ucenicul lui.

Dar toate cele spuse de la începutul cuvîntului, fără credinţă dreaptă nu folosesc nimic şi nici nu se pot face ; precum nici credinţa nu este fără fapte. Iar despre credinţă şi despre fapte, voi spune pe scurt : ca fapte trebuie să avem fiecare pe cele scrise, după ceata sa. Iar credinţa pe cea drept-măritoare, pe care am primit-o de la sfinţii pomeniţi şi mai înainte, ca împreună cu ei să dobîndim veşnicia, prin harul şi iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia Îmi se cuvine toată cîntărea şi închinăciunea, împreună cu Cel fără de început al Său Părinte şi cu Preasfîntul şi Bunul şi de viaţă făcătorul Său Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor. Amin.

Isprăvind, am spus : Hristoase, slavă ție !

CARTEA A DOUA

**Dou zeci i patru de cuvinte scurte (sinoptice) i pline
de toat cuno tin a duhovniceasc**

Cuvântul I

*Iat precuvântarea i litera a
Cuprinde în elepciunea duhovniceasc .
C ci precum ceea ce e între toate literele
Începutul în orice grai,
A a aceasta între toate virtu ile
începutul, chiar dac e i sfîr itul lor.
Dar precum alfabetul este*

*Nu se pot înv a tiin ele.
A a începutul cuno tin ei
De i e mic, dar f r el
Nu se poate afla nici o virtute.*

Începutul literelor în orice grai este a, chiar dac unii nu tiu aceasta. i începutul tuturor virtu ilor este în elepciunea duhovniceasc , chiar dac e i sfîr itul. Fiindc dac nu se apropie aceasta de minte, nu poate omul lucra vreun bine, pentru c nu a auzit niciodat despre aceasta. Iar dac s-a învrednicit întrucîtva s aud , aceasta îns i este în elepciunea. Dar precum alfabetul este înv tur pentru prunci, i f r el nu se poate ajunge la înv turile de jos, a a i începutul cuno tin ei, m car c e foarte mic, f r el nu se poate afla virtutea în general. De aceea m înfrico ez s scriu ceva despre în elepciune, fiind cu totul neîn elept.

C ci, precum mi se pare, patru sînt mijloacele deosebite care preg tesc mintea spre a putea gr i : sau harul i fericirea ce vine de sus în chip suprafiresc ; sau

cur ia, cî tigat prin nevoin a cea dup Dumnezeu i care poate s readuc sufletul la frumuse ea str veche ; sau experien a înv turilor de jos, cî tigat prin educa ia omeneasc i prin deprinderea în elepciunii de afar ; sau blestemata i dr ceasca am gire, pus în lucrare de mîndrie i de viclenia dracilor i strîmbarea firii. Eu, îns , nefiind p rta de nici una din cele spuse mai înainte, nu tiu cum pot s scriu, afar de cazul c credin a voastr , care m sili i la aceasta dup voia lui Dumnezeu, atrage harul spre condeiul meu. C ci mintea i mîna mea sînt nevrednice i necurate. Iar aceasta o tiu l murit, din experien , deoarece mi s-a întîmplat adeseori i mi se întîmpl totdeauna. C ci, crede i-m P rin ilor, de cîte ori am vrut s scriu ceva, n-am putut s -mi aduc aceea în minte, înainte de a lua condeiul. Dar a fost de ajuns adeseori un mic în eles din Scriptur sau din auz, sau din vederea vreunuia din lucrurile sensibile ale lumii, de la care mintea s - i ia prilejul i îndat ce am luat condeiul i am început s scriu, am aflat lucrul despre care aveam s scriu, i despre care m silea cineva s scriu. i a a scriu de atunci neîmpiedicat i f r grij , pîn ce poate mîna care nu are oprire. Tot ce arunc Dumnezeu în inima mea întunecoas , aceea scriu f r s m gîndesc. Fac aceasta, ca s nu par c am de la mine ceea ce am luat prin rug ciunile altcuiva, dup cuvîntul lui Sc rarul, care a pornit de la ceea ce zice Apostolul. C ci zice acesta : «Ce ai ce n-ai luat ? Iar dac ai luat, ce te lauzi, ca i cînd n-ai luat ?»⁴⁰², ci ca i cînd faci tu însu i ? C ci în elesurile ce vin de la sine în mintea celor ce se lini tesc pentru Dumnezeu, sînt de primit f r cugetarea care le cerne, cum zice Sfîntul Isaac. Fiindc ceea ce cerne cineva este gîndul propriu, c ci zice Sfîn-

402. I Cor. IV, 7. Citat la Sc rarul, cuv. XV: *Pentru cur ie*, 46.

tul Antonie : «Tot lucrul sau cuvîntul, trebuie să aibă mîntuirea din dumnezeiele tîle Scripturi»⁴⁰³.

Pentru aceea, precum odinioară a grăit asina lui Valaam⁴⁰⁴, a început și eu să scriu acum : nu învățînd, să nu fie, ci spre mustrarea ticălosului meu suflet, cărui învățîndu-se măcar de cuvinte, cum zice Scrisorile, să înceapă să lucreze el, cel ce n-a agonisit lucru, ci numai cuvînt. Dar cine tie dacă voi trăi și voi putea să scriu, sau dacă veți putea voi să împliniți lucrurile ? Totuși să le începem pe amîndouă și să ajungă fiecare unde va putea. Căci moartea noastră este neartată și nu timcînd va veni sfîrșitul. Iar lui Dumnezeu, Care cunoaște de mai înainte toate, cele ale noastre Își sînt cunoscute. Lui se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

Cuvîntul 2

*Precuvîntarea s-a scris, de ieri n-aveam nădejde.
Dar iată a doua literă,
Adică, în cuvîntul al doilea
Se va spune pe scurt împreună cu ea.
Căci credința naște celălalt
În marea credință, cum zice Prinții.
Ea este temelie virtutilor, cum a zis
Apostolul Domnului, care a pus-o.
Căci dinții se naște din fapte
Iar celălalt se desvîrșește din fapte.
Aceasta se află în isihie,
Dar se dobîndește prin multe războaie.*

Credința, de care a spus Apostolul că este temelie faptelor celor după Dumnezeu, am primit-o la dumnezeiescul Botez prin harul lui Hristos și nu din fapte. Ea naște frica credinței, prin care vine pînzarea poruncilor și răbdarea ispitelor, cum zice Sfîntul Maxim. Iar după ce lucrăm noi, vine în noi credința cea mare a vederii, despre care a zis Domnul ; «De veți avea cre-

403. *Pateric*, Avva Antonie, 5.

404. Numeri XXII, 28.

din cît un gr unte de mu tar...»⁴⁰⁵ i celelalte. De aceea, vrînd cuviosul p rintele nostru Isaac s arate credin a, a zis c alta este credin a cea de ob te a drept-credincio ilor, adic dogmele drepte despre Dumnezeu i despre f pturile Sale inteligibile i sensibile, precum cu harul lui Dumnezeu, le-a primit sfînta i soborniceasca Biserica , i alta cea a vederii, adic a cuno tin ei, care nu se împotrivesc celei ce o na te pe ea, ci o face i mai sigur⁴⁰⁶. Pentru c cea dintîi am înv at-o din auz, mo tenind-o de la P rin ii binecredincio i i de la înv torii credin ei dreptm ritoare, iar cea de a doua, vine prin aceea c credem drept i ne temem de Domnul în Care am crezut. C ci din fric ne-am hot rît s p zim poruncile i pentru aceasta am voit s lucr m virtu ile trupe ti, adic lini tea, postul, privegherea cu m sur , psalmodia, rug ciunea, citirea i întrebarea celor ce au experien despre tot gîndul, cuvîntul i lucrul, ca prin asemenea fapte s ni se cur easc trupul de patimile atotru inoase, adic de l comia pîntecelui, de curvie i de avu ie de prisos, îndestulîndu-ne cu cele de fa , cum zice Apostolul. De aci ia omul t rie ca s r mîn lîng Dumnezeu, prin lipsa de grij i înva din Scripturi i de la oamenii cerca i despre dumnezeiile dogme i porunci. i prin aceasta începe s dispre uiasc pe cele opt c petenii ale r ut ii, i cunoscînd amenin rile, se teme de Dumnezeu, nu simplu, ci ca de Dumnezeu, dup Sfîntul Nil. Iar din aceast temere începe a p zi poruncile întru cuno tin .

i cu cît rabd mai mult pentru fiecare porunc moartea voii slobode, cu atît vine la o mai mare cuno tin i vede cele ce se fac în sine însu i de c tre harul lui Hristos. Iar dintr-aceasta crede c într-adev r mare este credin a dreptm ritorilor. i începe a dori s plac lui Dumnezeu i nu se mai îndoie te ca mai înainte despre ajutorul lui Dumnezeu, i toat grija sa o arunc

405. Matei XVII, 20.

406. Ed. Theotoche, Cuv. 19, p. 65.

asupra Aceluia, după Prooroc⁴⁰⁷. Căci zice marele Vasile : «Cel ce vrea să aibă întru sine această credință mare, nu trebuie să-și mai facă nicidecum vreo grijă despre viața sa sau despre moartea sa, căci de ar vedea chiar că nu are nimic bun, sau rău de draci, sau de oameni răi, nu se mai înspăimântă deloc, că unul ce cunoaște că sunt fapte ale unuia în același Făcător împreună roabe cu el și nu au putere asupra sa, de nu va îngâmba Dumnezeu». Numai de El se mai teme, că de Cel ce are stăpânire, precum a zis însuși Domnul : «Voi așteptați vouă de cine să vă temeți»⁴⁰⁸ și a adăugat : «Temeți-vă de Cel ce are putere să arunce și sufletul și trupul în gheena » ; și ca să-și întărească cuvântul, spune : «zic vouă : de Acesta să vă temeți»⁴⁰⁹. și pe drept cuvânt. Căci dacă ar fi altul care să aibă stăpânire afară de Dumnezeu, ar trebui să ne temem de acela. Dar odată ce Acesta singur este Făcătorul și Stăpânul celor de sus și celor de jos, cine este cel ce ne poate face ceva rău ? Iar dacă ar zice cineva că sunt fapte care au libertate, voi zice și eu, că de fapt o au puterile inteligibile și oamenii, asemenea și dracii. Dar cetele fiind elor cerești rău de trup și oamenii buni nu suferă săvârșit me pe careva dintre cei împreună robi, chiar dacă ar fi foarte rău acesta, căci mai virtuos au milă de el și se roagă la Dumnezeu pentru el, cum zice marele Atanasie. Iar oamenii răi și învățătorii acestora întru răutate, dracii, voiesc, însă nu pot nicidecum săvârșit me pe cineva, dacă nu cumva dă el însuși pricină să fie prăsit de Dumnezeu, prin faptele rele. Și aceasta se face spre cercarea și mântuirea celui de către preabunul Dumnezeu, că, dacă vrea și el, prin răbdare cu mulțumit, să se îndrepte din răutatea sa, iar dacă nu, să fie spre folosul altuia, atotbunul Dumnezeu vrând ca toți să se mântu-

407. Psalm. LIV, 25, I Petru V, 7.

408. Luca XII, 5.

409. Luca XII, 5; Matei X, 28.

iasc . Iar ispitirile oamenilor drep i i sfin i se împli
dup bun voina a lui Dumnezeu, spre des vîr irea sufl
telor lor, i spre ru inarea vr jma ilor lor, demonii.

Luînd deci acestea la cuno tin , lucr torul dumne
zeie tilor porunci ale lui Hristos crede nu numai simpl
c Hristos este Dumnezeu i c are putere (c ci aceasta
au v zut-o i dracii din lucruri i s-au cutremurat)⁴¹⁰,
ci c toate-i sînt cu putin i toat voia Lui este bun ,
i f r de El nu se poate face vreun bine. Pentru aceea
nu vrea unul ca acesta s fac ceva în afar de voia
lui Dumnezeu, chiar dac e spre via , m car c a
ceva nu se poate afla, ci mai degrab voia lui Dumne
zeu este via ve nic i bun foarte, de i li se pare unora
c lucrarea acestei vie i este împreunat cu durere.

De aceea, eu, tic losul, sînt mai r u ca un necre
dincios c nu vreau s lucrez ca s aflu credin a cea
mare i prin ea s vin la temerea de Dumnezeu i la
începutul în elepciunii Duhului, ci acum calc legea în
chizînd ochii sufletului cu voia, acum vin la des vîr
it ne tiîn , întunecîndu-m de o uitare des vîr it.
Pentru aceasta nu cunosc ce folose te sufletul meu i
venind la cuno tin a cea rea, cî tig deprinderea p catu
lui. Ca urmare, chiar dac a vrea s m întorc de unde
am c zut, nu pot, pentru c voia se face peretele din
mijloc ce m desparte de Dumnezeu, cum zic P rin
ii⁴¹¹, i nu vreau s ostenesc s d rîm peretele din
mijloc. C ci dac a fi avut credin a, care vine din fap
tele poc în ei, a fi putut s zic : «În Dumnezeul meu
voi trece zidul», i nu m-a fi înfrico at din îndoial
zicînd în mine însumi : «Oare cine m va întâm
pina, cînd m voi rezezi s sar în l imea zidului ? Oare
nu cumva e vreo pr pastie acolo ?⁴¹². Nu cumva nu voi

410. Iacob II, 19. 411. Efes. II, 14.

412. Precum voia proprie este peretele din mijloc, a a credin a surp
acest perete, pentru c credin a este voia care vrea s se surpe pe ea
îns i ca voie autonom . Realit ile spirituale dumnezeie ti se fac v dite
în fa a noastr i p trund în noi i noi înainte m i cre tem în ele, dac

putea să-l trec, ci, rostogolindu-mă, mă voi întoarce iarăși jos, după ce m-am ostenit?» și alte multe de acestea, pe care cel ce are credință în Dumnezeu este aproape și nu departe, nu le socotește niciodată. Acela aleargă drept spre Dumnezeu, Cel ce are toată puterea și stăpânirea, toată bunătața și iubirea de oameni, ca să-l ajungă, nu ca unul ce bate aerul, ci ca unul ce vîșlește, cutînd cele de sus. Lăsînd toată voia sa jos, îmi face călătorie spre voia dumnezeiască, pînă ce va auzi și el graiuri noi, sau chiar va grăi și el tainele, cunoscîndu-le. De la puterea lucrătoare el urcă treptele spre puterea văzătoare, mai bine-zis primește această putere, cu harul și cu iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine slava, cîntecul și înălțarea, în veci. Amin !

Cuvîntul 3

*A treia între litere este gama (g)
 Dar iată și al treilea despre frică .
 Căci două sînt temerile de Domnul:
 Cea începătoare, care oprește de la păcat
 și cea desvîrșită, care lucrează cu sîrguină .*

La comia pîntecelui este cea dintîi dintre cele opt cîmpenii ale răutății. Iar dumnezeiască frică și prima poruncă le surpă pe toate. Că cel ce nu o are pe această, nu poate avea nici alt bine. Căci cum ar putea cel ce nu se teme să păzească porunca, afară de cazul că

credem în ele, adică dacă vrem să le socotim reale. Ele nu sînt iluzii, dar depinde de voința noastră de a le socoti reale, ca ele să devină reale pentru noi. Spiritul este putere și dacă nu punem noi la contribuție efortul spiritual al credinței, nu putem descoperi și experiența spiritului ca putere. Dar faptul că depinde de voință, de efortul voinței noastre, manifestat în credință, descoperirea realității ilor spirituale face posibil pentru noi ispita de a le socoti iluzii, autosugestii, precum și faptul că ele se evaporă îndată ce slăbim efortul credinței noastre. Ele sînt pentru noi pînă ce credem în ele, adică pînă ce vrem să fie și nu mai sînt pentru noi, cînd nu mai credem cu tărie, cînd nu mai vrem să fie. Existînd totdeauna ca virtualitate pentru noi, în mod actual există numai cînd credem și în mîsură în care credem. În acest sens credința este vedere, este experiență. Iar voința noastră opus credinței, este un perete care ne desparte de ele.

a ajuns la dragoste ? Dar i acesta a început de la fric , chiar dac , poate, nu- i d seama cum a trecut de la el frica încep toare. Iar dac zice cineva, c pe alt cale a c l torit spre dragoste, a fost rob it fie de bucuria duhovniceasc , fie de nesim ire, ca cei ce trec rîul dormind, dup cuvîntul Sfîntului Efrem. Acesta, uimit prin har de multele binefaceri ale lui Dumnezeu, de care s-a învrednicit, iube te pe binef c tor.

Iar cînd cineva, petrecînd nesim itor în desf tare i în slav , ca bogatul acela, i închipuindu- i c cei ce se topesc de fric i vie uiesc în încerc ri, p timesc aceasta din pricina p catelor, se înal nebune te asupra lor, socotindu-se pe sine vrednic de aceast tihn , de care se bucur f r s fie vrednic, prin aceasta s-a f cut pe sine nevrednic de via a viitoare i datorit iubirii nesocotite din via a vremelnic , se întunec a a de mult, încît i se pare c a ajuns la dragoste i c pentru aceasta prime te binefaceri mai mari decît aceia. El nu- i d seama de îng duin a lui Dumnezeu fa de el. De aceea, unul ca acesta se va afla f r de ap rare la judecat i va auzi cu dreptate cuvîntul : «Ai luat cele bune în via a ta»⁴¹³. Acest lucru e v dit din faptul c sînt mul i dintre cei cu pu în credin înc rca i în chip nevrednic cu faceri de bine i nimeni dintre cei ce judec s n tos nu-i ferice te i nu zice c sînt vrednici s fie iubi i de Dumnezeu sau c iubesc pe Dumnezeu, i de aceea le merge bine în via . Acestea a a sînt.

Iar frica Domnului este îndoit , ca i credin a. Cele dintîi sînt încep toare, iar celelalte des vîr ite i se nasc din cele încep toare. C ci cel ce se teme de munci se teme ca un rob i se, abate de la rele. «De frica Domnului se abate fie tecare de la r u»⁴¹⁴. i : «Frica Domnului v voi înv a pe voi»⁴¹⁵. Deci acestea i acelea ca acestea s-au spus despre frica încep toare, dup Sfîn-

413. Luca XVI, 25.

414. Prov. XV, 29.

415. Psalm. XXXIII, 11.

tul Dorotei, ca de frica amenințării, să venim noi, cei păcătoși, la pocăință, căutând cum să aflăm dezlegare de păcatele noastre. Și iarăși: «Petrecînd frica în noi, ne învață calea vieții», sau: «Abate-te de la rău și fii binele»⁴¹⁶. Și cu cît se nevoiește cineva spre bine, cu atît crește în el frica, pînă ce și cele mai mici greșeli ale lui, pe care nu le-a luat în seamă niciodată, aflîndu-se în întinericul neștiinței, îi le arată lui.

Iar desvîrindu-se frica, se desvîrtește și omul, prin plîns, și nu mai vrea să păcătuiască, ci temîndu-se de întoarcerea patimilor, petrece nerănit în frica cea curată. «Frica Domnului curată, rămîne în veacul veacului»⁴¹⁷. Pentru că frica cea dintîi nu este curată, ci este mai degrabă din păcate. Iar cel curățit se teme fără de păcat, nu fiindcă greșete, ci fiindcă este om schimbător și îndemînat la rău. Și cu cît se înalță în agonisirea virtuților, cu atît se teme mai mult ca unul ce cugetă smerit. Și pe drept cuvînt. Căci tot cel ce are bogăție, se teme mult de pagubă, de muncă, de necinste și de cedere din înălțime, iar săracul petrece fără frică, în cele mai multe privințe, temîndu-se numai să nu fie bătut.

Acestea s-au spus despre cei foarte desvîrși și curași cu sufletul și cu trupul. Iar dacă cineva mai săvîrșește încă, fie măcar și cele mai mici și neînsemnate greșeli, să nu se amăgească, zice Scărarul. Frica acestora nu este nici frică curată, nici smerenie, ci recunoștință de rob și frică de amenințări. Pentru aceea unul ca acesta are trebuință de îndreptarea gîndului, ca să învețe în ce frică este, și ca prin plînsul cel mai cu amar să întruiebdarea necazurilor, să-și curățască gre-

416. Psalm. XXXIII, 14. Aceste citate se regăsesc în cuvîntul IV: *Despre frica lui Dumnezeu*, al Avvei Dorotei, care deosebește frica începuturilor de frica sfinților. 417. Psalm. XVIII, 10.

elile i a a s poat veni la frica des vâr it prin harul lui Hristos.

Iar semnul fricii dintîi st în a urî p catul i a ne mînia pe p cat, ca ni te r ni i de fiar . Iar al celei des vâr ite, în a iubi virtutea i a ne teme de abatere, fiindc nimeni nu este neschimb cios. De aceea la tot lucrul în via a aceasta sîntem datori s ne temem totdeauna de c dere, v zînd pe marele Prooroc i împ rat plîngînd pentru dou p cate, i pe Solomon ab tînduse spre atîta r utate, i auzind pe Apostolul care spune : «Celui ce i se pare c st , s ia aminte s nu cad »⁴¹⁸. Iar dac zice careva c «dragostea scoate afar frica», dup Cuvînt torul de Dumnezeu⁴¹⁹, bine zice, dar pe cea dintîi i încep toare. C ci despre frica des vâr it , zice David : «Fericit b rbatul care se teme de Domnul, i în poruncile Lui voie te foarte»⁴²⁰, adic iube te foarte virtutea. Acesta se afl în treapta fiului, fiindc nu face aceasta de frica muncilor, ci din dragostea care scoate afar frica, i de aceea voie te foarte. El nu împline te de sil , ca un rob, poruncile, de frica muncilor, de care fie s ne izb vim, prin harul i prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, C ruia I se cuvine toat slava, cîntea i închin ciunea în veci. Amin.

Cuvîntul 4

*Iat cuvîntul de fa , al patrulea,
Despre buna cînstire i litera d,
C ci lui i-a venit rîndul.
El se ocup cu înfrînarea.
Pentru c aceasta e începutul celor opt du mani,
A celor opt patimi. Dar i despre neprih nire.
C ci acestea dou sînt fapte ale buneii cînstiri.*

V dit este c buna-cînstire de Dumnezeu, binecredincio ia, e de multe chipuri i de multe feluri, ca

418. I Cor. X, 12.

419. I Ioan IV, 18.

420. Psalm. CXI, 1.

i filozofia cea din afară⁴²¹. Precum numai cînd se întrunesc cele zece, tîin e dau ceea ce se zice filozofia, i nu o tîin singur sau dou privesc numele acesta, ci toate cele zece la un loc, a a i buna-cinstire nu este un nume al unei singure virtu i, ci numele tuturor poruncilor. C ci el e de la a cinsti sau a sluji bine⁴²². Iar dac ar zice cineva c acest cuvînt arat credin a, s ne spun nou : oare cineva crede în Domnul dup ce se teme de El ? A adar, temerea e din credin i din temere buna-cinstire, potrivit cu Proorocul, care dup ce a înf i at sus în elepciunea, coborîndu-se mai jos zice : «Duhul cuno tîin ei i al bunei-cinstiri, duhul temerii de Dumnezeu»⁴²³. Iar Domnul începînd de la temere a c l uzit la plîns pe cel ce are temere⁴²⁴. Dar nu este vremea s gr im dup rînd despre toat buna-cinstire, sau lucrare duhovniceasc . Ci l sînd faptele trupe ti dinainte de credin a cea mare i de frica curat , ca unele ce sînt cunoscute de to i, vom vorbi pe scurt despre pomii raiului inteligibil, adic despre virtu ile suflete ti, cu ajutorul harului.

Din acestea una este înfrînarea general , adic oprirea de la toate patimile. Dar fiindc mai este una particular , între faptele trupe ti, care ne înva cum s facem întrebuin are de mînc rî i b uturi, iar aceasta înfrîneaz tot gîndul i toat mi carea m dularelor, ce nu se face dup voia lui Dumnezeu, aceasta se nume te înfrînarea patimilor. Cel ce o are pe aceasta nu încuviin eaz peste tot nici un gînd, sau cuvînt, sau mi care a piciorului i mîinii, sau a altui m dular al trupului, afar de trebuin a neap rat a trupului, sau a vieuirii trupe ti i a mîntuirii suflete ti. Din aceast pri-

421. Evlavia, pietatea, buna-cinstire, binecredincio ia (), e credin a manifestat în fapte, e întregul fel de via al credinciosului, prin care cînte te pe Dumnezeu.

422.

423. Isaia XI, 2—3.

424. Matei V, 3—4: Fericirea întîi i a doua.

cin se înmuldesc încercările dracilor, văzînd pe îngerul în trup, prins de rîvnă în lucrarea celor bune. Iar această virtute trebuie să fie lucrată şi pînă la moarte, pentru că este lucru desăvîrşit şi are lipsă de paza neîncetată, ca nu cumva uitîndu-se de ea, de vreo patimă din cele ce pîndesc la uşă, aceasta să intre.

Iar cele două înfrînări şi neprihăniri (castritatea) nu sînt la fel. Că una opreşte curvia şi patimile cele atoturînte; iar cealaltă chiar şi gîndul cel mai subîre şi mai nepăcitos îl adună spre sine şi prin sine îl înalţă spre Dumnezeu. De aceea nici nu poate descrie cineva prin cuvînt, sau cunoaşte prin auz, lucrarea şi cunoştinţa acestor lucruri care uimesc mintea, ci numai prin experienţă vine la ele. Cum ar putea arăta prin cuvinte simple lucrurile acestea de mari, ca în lăcaşul rînei şi prefăcerea celui material în nematerial? Numele le cunoaşte şi învăţătura din afară ce sînt, pornind de la rădăcina cuvintelor. Dar experienţa şi dobîndirea virtuţilor au nevoie de Dumnezeu şi se adună cu mult osteneală şi după vreme îndelungată; mai ales a virtuţilor sufletului, deoarece acestea sînt mai tainice şi virtuţi în îneplesul adevărat. Căci virtuţile trupului, fiind mai degrabă unelte ale virtuţilor, sînt mai uşoare, măcar că au trebuinţă de osteneală trupului. Dar cele ale sufletului, deşi au nevoie numai de supravegherea gîndului, sînt foarte greu de câştigat. De aceea legea porunceşte între cele dintîi: «Ia aminte la tine însuşi». Despre acest îndemn a scris marele Vasile un cuvînt vrednic de toată lauda⁴²⁵.

Iar noi ce vom zice, neluînd aminte la noi nicidecum, ci fiind, unii, asemenea fariseilor? Posturi, privegheri şi cele asemenea, e drept, au unii dintre noi; şi adeseori şi o cunoştinţă din parte. Dar nu avem drept socoteală, pentru că nu vrem să luăm aminte la noi înşine şi să cunoaştem ce se cere de la noi. Fiindcă nici

425. Citat în cartea întîi, cap.: *Virtuţile trupului sînt unelte ale celor suflete ti.*

nu avem răbdare să luăm aminte la gânduri, ca să câștigăm experiență⁴²⁶ din multele războaie în gânduri, spre a ne face măcar corbieri încercați pentru alții, dacă nu căpitani de corabie. Ci pentru că «vedem», orbi fiind, zicem că «vedem», ca fariseii. Pentru aceea zice : «mai mare osînd vor lua»⁴²⁷. Pentru că de am fi orbi, nu am avea osînd, ci ne-ar ajunge să ne recunoaștem în sămăntămintă și ne mărturisim slăbiciunea și ne tăinem. Dar vai, avem osînd mai mare, asemenea elinilor, fiindcă, precum zice Solomon, au născocit atîtea, iar ce se cere au pierdut. Deci vom ține cea, ca unii ce nu avem lucrare ? Dar prin aceasta și mai mare rău se face ; și mai mult veți fi muștrați, zice. Căci cele ce se fac în ascuns este de fapt rău în ale grăilor⁴²⁸. De aceea, despre acestea voi ține cea. Dar despre virtuțile vrednice de laudă, voi începe să grăiesc. Pentru că plămădește inima mea întunecat, ca să-mi aduc aminte de dulcea a lor. Din această pricină uit de mîsură mea și nu mă gândesc la osînda ce mă așteaptă prin aceea că grăiesc și nu fac.

sînt de două feluri, cum s-a zis. Dar acum vom grăi despre cele mai des văzute. A adăru cel ce are prin harul lui Dumnezeu cunoștința cea mare a vederii și frica dumnezeiască cea curată și vrea să aibă înfrînarea și neprihănirea, e dator să se strîmbească pe sine întru și în afară și să fie ca unul ce e mort cu trupul și cu sufletul față de lumea aceasta și de oameni, zicînd la

426. Am tradus uneori cuvîntul grecesc prin *experiență* sau pe μ prin: om cu *experiență*, dar uneori am folosit și cuvintele vechi: *cercare* și *om încercat*; cum am făcut și cu un rînd mai jos. Cuvintele noi le-am folosit pentru că au căpătat o circulație generală, dar le-am alternat cu cele vechi, pentru a arăta că experiența de care e vorba în scrierile duhovnicești nu e o cunoaștere a unor lucruri neutre dintr-o parte și din alta, ci o cunoaștere din suferința încercărilor. Cuvîntul μ e din aceeași familie cu μ , încercare. Cercarea (experiența) o câștigă cel ce a trecut prin încercări. Numai cel ce a răbdător încercările (care sînt totodată ispite cum le traduc cei vechi) și le-a biruit, poate învăța pe alții cum să biruiască încercările ce le vin.

427. Matei XXIII, 13.

428. Efes. V, 12.

tot prilejul c tre gîndul s u : Cine sînt eu ? i ce este fiin a mea, dac nu un lucru de scîrb ? La început e p mînt pe urm putreziciune, iar mijlocul e plin de toat urîciunea. Iar mai departe : Ce este via a mea ? i cît este ? Un ceas i apoi moartea. Ce-mi pas mie de aceasta sau de aceea ? Iat degrab voi muri pentru c via a i moartea o st pîne te Hristos. La ce m îngrijesc eu i m gîlcevesc în de ert ? N-am trebuin decît de pu in pîne. Iar ceea ce-mi prisose te, de ce îmi trebuie ? Dac o am pe aceasta, a încetat orice grij . Iar dac n-o am, s m îngrijesc numai de ea, pentru nedes vîr irea cuno tin ei mele, m car c este Dumnezeu care poart grij .

Deci toat grija omului s fie pentru p zirea simurilor i a gîndurilor, ca s nu stea, sau s nu fac ceva ce nu i se pare c este dup Dumnezeu. Încolo, s se g teasc pentru r bdarea celor ce-i vin asupra lui de la draci i de la oameni, fie c sînt pl cute, fie nepl cute, ca s nu fie clintit nici de acelea, nici de acestea, sau s vin la o bucurie nesocotit i la o p rere de sine, sau la întristare i descurajare. S nu primeasc nici o cutezan a gîndului pîn ce va veni Domnul, C ruia s -I fie slava în veci. Amin.

***Cuvîntul* 5**

al cincilea cuvînt i litera e.

El vorbe te despre r bdare.

C ci aceasta e prima i mare

Intre virtu i i în toat tiin a.

Zis-a Domnul : «Cel ce va r bda pîn la sfîr it acela se va mîntui»⁴²⁹. Iar r bdarea este îmbinarea tuturor virtu ilor. C ci nici una dintre virtu i nu st f r ea. Deoarece «tot cel ce se întoarce înapoi nu este vrednic de Împ r ia cerurilor»⁴³⁰. Chiar dac i se pare cuiva c

429. Matei XXIV, 13.

430. Luca IX, 62.

se împărtășește de toate virtuțile, dacă nu va răbdă până la sfârșit și nu se va izbăvi de cursele diavolului, nu este vrednic să ajungă în Împărăția cerurilor. Fiindcă cei care au luat arvuna au nevoie de răbdare, ca să primească răsplata desvârșită în veacul viitor. În toată viața ei cunoștința este nevoie de răbdare. Și pe drept cuvânt. Pentru că nici lucrurile cele sensibile nu se fac fără ea, iar dacă și s-a făcut cuiva vreunul dintre ele, are nevoie de răbdare ca să-și rămâne ceea ce și s-a făcut. Și simplu gând, tot lucrul înainte de a se face, prin ce se face și odată făcut, prin ea rămâne și fără de ea nu stă, nici nu se desvârșește. Pentru că dacă este bun, ea îl prilejuiește și îl păzește; iar dacă este rău, ea dă urare și trăire de suflet și nu lasă pe cel ispitit să fie strămtorat de descurajare, care este arvuna gheenei. Ea are puterea să omoare deznădejdea, care omorâște sufletul. Ea învață sufletul să se mângâie și să nu slăbească de mulțimea războaielor și a necazurilor. Pe ea neavând-o Iuda, a găsit moartea cea îndoită, ca un lipsit de experiență războiului. Pe ea având-o frunța lui Petru, deși a căzut, dar ca un cercat în război a biruit pe diavolul care-l doborâse. Pe ea aflând-o monahul acela care a căzut în curvie, a biruit pe cel ce l-a biruit, nesupunându-se gândului deznădejzii care-l împingea să pierdă seacă chilia și pustiul, ci cu răbdare zicând că trezându-se: n-am pierdut și iarăși zic vouă n-am pierdut⁴³¹. O dumnezeiască înțelepciune și răbdare a viteazului bătălbăt! Această fericită virtute l-a desvârșit pe Iov în toate bunătățile lui cele dinții. Căci numai puțin dacă ar fi slăbit în ea, dreptul ar fi pierdut toate cele dinții. Dar cel care cunoștea răbdarea lui, a îngăduit bătăia spre desvârșirea lui și spre folosul multora.

431. *Pateric* VI, 14. Iar Cuv. Nicodim Aghioritul a așezat pe cel căzut în vreun păcat: «Și nu te împuținezi cu sufletul, nici să te turburi pentru aceasta, ci întorcându-te îndată la Dumnezeu, zică: «Iată Doamne al meu, ceea ce am făcut ca acela ce sînt; nici nu era cu puțin a se aștepta altceva de la mine...» (*Războiul nevătălbăt*, p. L, cap. 27).

Deci cel ce- i cunoa te interesul se nevoie te întîi de toate s o aib pe aceasta. C ci zice marele Vasile : «S nu por i r zboi deodat cu toate patimile, c poate sl bind, te vei întoarce la cele dinapoi i nu te vei afla preg tit pentru Împ r ia Cerurilor. Ci lupt -te cu fiecare din patimi, pe rînd, începînd de la r bdarea celor ce vin asupr - i»⁴³². i pe drept cuvînt. C ci dac nu o are cineva pe aceasta, niciodat nu va putea sta la r zboiul cel v zut, ci î i va pricinui sie i i altora fuga i pierzarea, prin sl bire, dup cuvîntul care l-a spus Dumnezeu lui Moise : «Fricosul s nu ias la r zboi»⁴³³ i celelalte. Dar în r zboiul v zut poate s r mîn cineva acas i s nu ias la r zboi. Prin aceasta pierde darurile i cununile, r mînînd poate numai cu s r cia i cu necinstea. Dar în r zboiul nev zut nu se poate afla un singur loc unde s nu fie r zboi, chiar dac ar str bate cineva toat crea ia. i oriunde ar merge, afl r zboi. În pustie, fiare i draci i celelalte greut i i spaima ; în lini te, draci i ispite ; în mijlocul oamenilor, draci i oameni care ispitesc. Nu se afl loc f r sup rare. De aceea f r r bdare nu poate avea odihn .

Iar aceasta vine din fric i credin i începe de la în elepciune. Cel cu dreapta judecat cînt re te lucrurile în minte i aflîndu-le strîmte, cum a zis Suzana, alege pe cele mai bune, ca aceea. C ci a zis această fericit c tre Dumnezeu : «Toate îmi sînt strîmte. De voi face voia b trînilor nelegiui i, s-a pierdut sufletul meu prin preacurvie ; iar de nu voi asculta de ei, m vor învinov i de preacurvie i ca judec tori ai poporului, m vor osîndi la moarte. Ci mai bine îmi este s alerg la Cel atotputernic, chiar dac îmi st înaintea moarte»⁴³⁴. O, în elepciune a fericitei acesteia ! Judecînd a a, nu a în elat-o n dejde. Ci, dup ce s-a adunat

432. *Epistola c tre Hilon.*

433. Deut. XX, 8.

434. *Istorie Susanei*, XX, 23.

poporul i au ezut judec torii nelegiui i ca s o învinov easc pe ea i s o osîndeasc la moarte ca pe o adulter , pe cea nevinovat , îndat Daniil, de doisprezece ani fiind, s-a ar tat prooroc de la Dumnezeu i a izb vit-o pe ea de la moarte, întorcînd moartea peste b trîinii nelegiui i, ce voiau s o judece pe ea.

Prin aceasta a ar tat Dumnezeu c aproape este de cei ce vor s rabde pentru El încercarea i s nu p r seasc virtutea cu nep sare, de frica durerii, ci s preuiasc mai mult legea lui Dumnezeu, prin r bdarea celor ce vin asupr -le, veselindu-se cu n dejdea mîntuirii. i cu drept cuvînt. C ci dac stau înainte dou primejdii, una vremelnic , iar alta ve nic , oare nu e bine s fie aleas cea dintîi ? De aceea zice Sfîntul Isaac : «Mai bine este a r bda primejdiile pentru dragostea lui Dumnezeu i a alerga la El cu n dejdea vie ii ve nice, decît a c dea cineva de la Dumnezeu în mîinile diavolului de frica încerc rilor i a se duce împreun cu acela la munci». De aceea bine este dac se bucur cineva, asemenea sfin ilor, în încerc ri, ca un iubitor de Dumnezeu. Iar de nu sîntem ca ace tia, s alegem ce e mai u or, pentru sila care ne st în fa ? Fiindc ne st în fa necesitatea sau s ne primejduim aici trupe te i s împ r im cu Hristos duhovnice te în veacul de acum prin nep timire i în cel viitor, sau s c dem de frica încerc rilor cum s-a zis, i s mergem la munca ve nic .

S ne izb veasc Dumnezeu de aceast munc prin r bdarea celor nepl cute. C ci r bdarea este piatr neclintit în fa a vînturilor i a valurilor vie ii i cel ce o are pe ea nu sl be te i nu se întoarce înapoi în vremea rev rs rii lor. Iar aflînd u urare i bucurie, nu e furat de p rerea de sine, ci e la fel pururea, la vreme bun i în greut i. De aceea r mîne ner nit în cursele vr jma ului. În vreme de furtun rabd cu bucurie a tepînd sfîr itul, iar cînd se face vreme bun a teapt

ispita, pînă la cea din urmă suflare, asemenea marelui Antonie⁴³⁵. Căci unul ca acesta cunoaște că nu este în viața aceasta ceva care să nu se schimbe, că toate trec. De aceea nu-și face nici o grijă pentru vreuna din acestea, ci le lasă pe toate lui Dumnezeu, căci are El grijă de noi. Lui se cuvine toată slava, cîntea și stîlnirea, în veci. Amin.

Cuvîntul 6

S-a scris iar și un cuvînt evanghelic

Despre nădejdea celor viitoare.

Iar așa așea între litere este z (zita)⁴³⁶

și mintea caută să se facă frăgrij.

Nădejdea frăgrij este viața bogăției ascunsă pentru simțire, dar mîrturisită de înțelepciune și de firea lucrurilor. Căci plugarii se ostensesc semănând și sînd; corbierii, la fel, răbd multe primejdii; copiii învață slovele și celelalte tîine. Toți aceștia, privesc la nădejdea și de aceea se ostensesc cu bucurie și dau, la arătare, pierzări lucrurile gata, iar în cuget răbd pentru a câștiga altele mai mari, adeseori pîgubindu-se și de cele ce vor să le câștige.

Dar va zice cineva că aceste legi privitoare la câștig se cunosc din experiență. Însă despre cele inteligibile nimeni n-a învățat din mori, că să putem ști ceva. Această părere vine din neexperierea darurilor și a cunoștințelor duhovnicești. Și de aceea nu trebuie să ne mirăm de ea. Pentru că și cei lipsiți de experiență în cele de mai sus se înfricoșează de ele pînă ce nu fac experiența lor. Așa, pruncii necunoscînd folosul slovelor și al celorlalte învățături, fug de ele. Dar pîrinții, cunoscînd câștigul, îi constrîng și îi silesc spre ele din iubirea de copii. Iar cînd vine vremea, câștigul și copiii experienței încep nu numai să le iubească pe acestea și pe cei

435. *Pateric*, Avva Antonie, 6.

436. Se face o legătură între litera z și — caut.

ce i-au silit, ci chiar să sufere cu bucurie pentru învățăturile de care s-au împărtășit.

De aceea și noi sîntem datori să alergăm la început din credință, prin răbdare, și să nu slăbim în necazuri și la vremea sa vom veni la cunoașterea folosului celor ce ni s-au împlinit și apoi vom lucra cu bucurie și veselie, fără osteneală. «Prin credință umblăm, cum zice Apostolul, și nu după vedere»⁴³⁷. Dar precum este cu neputință să afle cineva din ea folosul lucrurilor fcute în lumea aceasta, așa este cu neputință să afle cineva cunoașterea și odihna înainte de a se fi ostenit cu lucrul și cu cuvîntul în viață. Și precum aceia se tem pururea de pagubă și nu îndrăvesc în câștig, așa trebuie să se îndeplinească aici pînă la ultima răsuflare. De asemenea, precum cei dinții nu alergă numai cînd câștigă, ci și după pagubă și după primejdii, așa trebuie să facă și cei de al doilea, tiind că leneșul nu mîncă din ostenele sale, pentru care pricină rămîne și dator poate cu mulți talanți. Pentru aceasta «întru nădejde mă așezat», zice Proorocul⁴³⁸, «și întru nădejde s-au desvîrșit», zice Apostolul. Iar acestea s-au spus pe scurt de la lucrurile firii și din dumnezeieștile Scripturi.

Iar dacă vrea cineva să învețe din experiență, să lucreze după puterea lui cele apte fapte trupești cu toată osîrdia, fără împrătiere și să îngrijească fapta morală sau sufletească. Și prin aceasta ajungînd la nădejde și stăruind în ea, va afla cunoașterea celor spuse în amănunte și va avea de la începutul poci ei, adică de cînd a început cele apte fapte, de la cea dinții dintre ele, sau de la liniștea, plata năjdii și câștigul, înainte de a se osteni în celelalte asemenea, adică în post, în privegheri și celelalte. Îndată ce s-a deprins cu liniștea, care e cea dinții și începutul curăției sufletului, și s-a gătit câștigul. Dar în viața celuilalt lipsit de experiență n-a cunos-

437. II Cor. V, 7.

438. Psalm. IV, 8.

cut harul st pînului, precum nici pruncul folosul p rin-ilor, m car c înc mai înainte de a se na te el, p rin ii erau binevoitorii cu voie, rugîndu-se pentru el s se nasc i s tr iasc ; ba i dup aceasta se ostenesc, ca el s -i mo teneasc i s aib toate cîte i-au adunat ei. Dar pruncul ne tiind aceasta, nu- i face nici o grij despre unele ca acestea, ci socote te povar supunerea c tre p rin i i de n-ar fi nevoia hranei i a firii, n-ar fi nicidecum recunosc tor.

Dar cel ce vrea s mo teneasc împ r ia cerurilor i nu rabd cele ce vin asupr -i se arat i mai nerecunosc tor, deoarece a fost zidit prin har i luînd toate cele ce le are i n d jduindu-le pe cele urm toare, împ r e te ve nic împreun cu Hristos, cel ce l-a învrednicit pe el, care nu e nimic, de a a de mari daruri sensibile i inteligibile, încît i prea cinstitul S u sînge a binevoit s -l verse pentru el, necerîndu-i în schimb nimic decît s vrea s primeasc bun t ile Lui. Pentru c aceasta singur este cererea Lui, de care cel ce a putut s o în eleag , se minuneaz . «C ci ce cere de la tine Dumnezeu», zice. O, nebunie ! Cum, v zînd, nu vedem tainele Lui cele înfrico toare ? C ci chiar i aceea ce ne pare c cere, este un dar i mai mare.

Cum nu în elegem c Cel ce se îngrije te de virtute este mai bun decît to i i st mai sus decît cei ce plutesc la în l ime, chiar dac e s rac i de neam smerit ? Oare nu tim pe prooroci în veacul de acum, sau pe Apostoli i Mucenici ? i ne mai îndoim de cele viitoare ? S privim vie ile lor i ce au f cut i de unde zic ei c primesc harul i puterea. Ba putem vedea c i dup moarte fac minuni. S privim pe împ ra i i boga i, cum se închin sfintelor lor icoane. S privim pe cei virtuo i, cum petrec acum în toat mul umirea i virtutea i bucuria duhovniceasc , în vreme ce cei boga i sînt sup ra i i ispiti i mai mult decît cei ce se nevoiesc i tr iesc în

să rădăcine. Acestea vă zădușindu-le, să nădăjduim că virtutea este mai bună decât toate. Iar de nu, să privim cum necredincioșii, poate pe Dumnezeu nu-L cunosc, dar virtutea o laudă, chiar dacă cel virtuos li se arată lor de altă credință. Căci de virtutea ta să se rădăcineze în dușmanul.

Iar de credem că virtutea este bună, neapărat că cel ce a făcut virtutea în viața oamenilor, este Dumnezeu. Și dacă El e bun, neapărat că e și drept. Căci dreptatea e virtute, de aceea e și bună. Iar dacă Dumnezeu e bun și drept, fără îndoială că din bunătațe a făcut și face toate câte le face, chiar dacă celor răi nu li se pare așa. Fiindcă nimic nu întunecă adevărul. Dumnezeu se arată smereniei și nu ostentativității. Și se arată, nu cum socot unii din neexperiență, că prin contemplarea lucrurilor, sau a fapturilor în tainelor descoperite în dumnezeieștile Scripturi. Aceasta e plata liniștii în a celorlalte fapte în veacul de acum; iar în cel viitor: «Cele ce ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit și la inimă omului nu s-au suit, pe care le-a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El»⁴³⁹ și prărsesc voile lor prin răbdare în nădejdea bunăților viitoare. De acestea ne rugăm să ne împărtășim prin harul și prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine toată slava, cinstea și stăpânirea, în veci. Amin !

Cuvîntul

7

*A aptea între litere este ita
Iar cuvîntul de față despre neîmpătimire
și se naște aceasta din nădejde
și e fuga de toată lumea.*

Neîmpătimirea vine din nădejde; fiindcă cel ce nădăjduiește că va dobîndi în altă parte o bogăție ve-

439. I Cor. II, 9.

nic , u or dispre uie te pe cea din mân , chiar dac cea vremelnic îi aduce toat odihna. Iar dac via a este plin de dureri i de primejdii, cine va îndupleca pe omul cu judecat s o pre uiasc pe aceasta mai mult decît dragostea lui Dumnezeu, Cel ce o d ruie te i pe aceasta i pe aceea, celor ce-L iubesc pe El ? Doar s fie cineva orb, neputînd s vad nicidecum, din necredin , sau reavoin i urît obi nuin . C ci dac ar crede, s-ar lumina. Iar dac ar lua pu în luminare din credin a singur , s-ar nevoi s surpe obi nuin a lui cea atotrea. i dac o ar pune pe aceasta în sufletul s u s-ar uni i harul i ar lupta împreun .

De aceea, zice Domnul, cei ce se mîntuiesc sînt pu ini⁴³⁹, din pricin c cele ce se v d par dulci, m car c sînt amare. C ci i cîinele scobindu- i nasul cu limba sa, din pricina dulce ii, nu simte durere, m car c bea din sîngele s u. Tot a a lacomul, mîncînd cele ce-l vat m suflete te i trupe te, nu simte v t marea sa. i to i cei ce slujesc patimilor sufer , la fel, de nesim ire. Chiar dac se uit cîteodat în sus, obi nuin a îi trage iar i în jos.

Pentru aceea zice Domnul, c «împ r ia cerurilor se ia cu sila»⁴⁴⁰, nu prin fire, ci pentru obi nuin a cu patimile. C ci dac ar fi prin fire luat cu sila, nu ar intra nimeni în ea. Dar pentru cei ce vor cu hot rîre, «jugul Domnului este blînd i sarcina u oar »⁴⁴¹, în vreme ce pentru cei ce nu vor cu toat hot rîrea, «strîmt e poarta i îngust calea»⁴⁴² i cu sil (cu anevoie) de luat împ r ia. C ci celor dintîi împ r ia le este în untru i aproape, pentru c o vor pe ea i degrab dobîndesc nep timirea. Pentru c ceea ce ajut i împiedic pe om s se mîntuiasc este voia sa i nimic altceva. Nu po i ceva ? Voie te i vei avea ceea ce nu ai. i. a a obi nuin a face pe om de la sine, pe încetul, fie

439. Matei XX, 16; XX, 14. 440. Matei XI, 30.

441. Matei VII, 14. 442. Matei XI, 12.

bun, fie r u. C ci dac n-ar fi a a, nici un tâlhar nu s-ar fi mîntuit. Dar nu numai c s-au mîntuit, ci au i luminat mul i dintre tâlhari. Gînde te cît e de lung drumul de la tâlhar la sfînt. Dac n-a fost în stare s -l str bat obi nuin a, l-a biruit voin a hot rît . Iar pe cel ce este prin harul lui Hristos evlavios, sau chiar monah, ce-l împiedic s se fac asemenea acelora ? Acela e departe, acesta aproape i cea mai mare parte a drumului a primit-o prin har, sau prin fire, sau a mo tenit evlavie i buna cinstire de la p rin i. Nu este, a adar, ciudat c sînt tâlhari i jefuitori de morminte care se fac sfîn i, în vreme ce sînt monahi care se osîndesc.

Dar, vai mie, tic losul, cînd ru inea fe ii mele m va fi descoperit pe mine. Împ ra ii se fac s raci ca Ioasaf i cei asemenea lui, iar s racul nu- i poate st -pîni vechea obi nuin , ca s între f r greutate în împ r ia cerurilor, prin neîmp timirea de lucrurile pe care n-a avut parte s le mo teneasc de la p rin i. C ci cînd a zis «m lep d» de lucruri pe care nu le avea (c ci lumea i cele din lume le st pîne te altul, iar el are st -pînire peste poft) i cînd s-a lep dat de acestea, atunci s-a f cut iubitor de mult agoniseal . El zice : nu m pot lipsi de agoniseal , nici nu pot r bda cele ce vin asupr -mi. Spune mie care sînt acelea ? Închisorile i lan urile pe care le-ar fi avut înainte, chiar dac ar fi fost st pîn ? C ci cei ce au st pînirile i bog iile, sufer i acestea. Dar care ? Lipsirea de cele trebuincioase, gol tatea i celelalte greut i, pe care le-a avut i înainte ? Ca s nu gr iesc cu de-am nuntul, lungind cuvîntul i ru inînd pe cei plini de toat neru inarea, ne ajunge s spunem atîta : împ timirea fa de ceva din cele v zute, de a c ror poftire ne-am lep dat, ni se face spre ru ine i osînd în veacul viitor, cum s-a întîmplat cu Ghiezi i Iuda. Cel dintîi a poftit lucruri pe care nu le avea ; de aceea a luat i lepra împreun cu c derea

de la Dumnezeu. Cel lalt, lep dîndu-se de cele ce le avea, le-a poftit iar i ; de aceea deodată cu spînzurarea a mo tenit i pierzarea.

Dar ce face mai mult monahul, dac nu p streaz fecioria i nu tr ie te în s r cie ? C ci celelalte porunci sînt datori s le p zeasc i ceilal i to i, fiind proprii firii. A iubi pe Dumnezeu i pe aproapele, a r bda cele ce vin asupr -i, a se folosi potrivit cu firea de lucruri i a se opri de la faptele rele, e dator oricine, chiar dac nu vrea, i f r p zirea acestora nu afl odihn nici în veacul acesta. Pentru c i legile pedepsesc pe cei ce gre esc i st pînitorii silesc spre p zirea virtu ii. C ci zice Apostolul : «Nu în zadar poart sabie»⁴⁴³ i iar i : «Vrei s nu te temi de st pînire ? F binele i vei avea laud de la ea»⁴⁴⁴. Deci acestea toate fiind fire ti le fac i le vor to i, ba le i cer sub pedeaps . Dar partea monahului sînt cele mai presus de fire, ca unul ce e osta al lui Hristos. De aceea e dator s guste din patimile Lui, ca s se împr t easc i de slava Lui. Dar i aceasta este o lege fireasc , m rturisit de lucrurile supuse sim urilor. Oare nu se sl vesc osta ii împr ratului, fiindc p timesc împreun ? Nu prime te fiecare aici atîta laud , cît p time te ? i nu poart ocar în m sura în care se arat nevrednic ? Nu în m sura în care poart cineva un ve mînt mai asem n tor cu al împr ratului, se arat mai familiar Lui, precum cu cît e mai departe de a a ceva, se arat mai str in ? A a trebuie s socotim i despre Împr ratul nostru. Cu cît p time te cineva mai mult împreun cu Hristos i urmeaz pilda Lui, gustînd din patimile i oc rile Lui dinainte de a se r stigni pentru noi i de a se înmormînta, cu atît se face mai familiar Lui i mai împreun -p rta al slavei Lui. C ci zice Apostolul : «Dac p timim împreun , împreun vom fi sl vi i»⁴⁴⁵.

443. Rom. XIII, 4.

444. Rom. XIII, 3.

445. Rom. VIII, 17.

Vai, cum uităm cât preț timesc și se ostenesc oștii și tâlharii numai pentru pâine ! și cât se înșiră înșiră c - r u i i i marinarii ! Cât osteneală rabdă toți oamenii fărâșnă deșdea împărției cerurilor ! Măcar că de multe ori nu ajung nici la scopul pentru care ostenesc. Iar noi nu vrem să rabdăm pentru împărția cerurilor și pentru bunătățile veșnice un lucru atât de mic. și doar n-am simțit mult osteneală, dacă am vrea cu hotărâre aceasta; și împlinirea virtuților nu e un lucru împovăritor și de nepurtat, ci e mai degrabă o bucurie și o odihnă, prin ne-deșdea, negrija și cinstea fărâșnă de voie ce urmează virtuții. (Căci și dușmanul se sfiește și se minunează de ea). Iar sfârșitul ei este veselie și fericire. Dar nu numai atât, ci chiar în ea însuși nepătimirea are amestecat bucuria, precum viața lipită de cele materiale are înțrîstarea în patimile necinstite. Fie deci să ne izbăvim de aceasta și să avem parte de viața nematerială și de venica neîmpătimire, care naște mortificarea trupului, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia Î se cuvine toată cinstea și închinăciunea în veci. Amin !

Cuvîntul 8

Iată al optulea cuvînt și litera thita (th).

*Căci dacă nu o înșirăm ceva pe aceasta
Nu se izbăvește nici de patimi.*

Neîmpătimitul ia pururea aminte la Dumnezeu prin vedere. Căci neîmpătimirea de cele supuse simțurilor trezește vederea celor cunoscute cu mintea (inteligibile). și înșirăm prin vedere aici nu pe cea a celor ce sînt, ci pe a lucrurilor înfricoșătoare de dinaintea de moarte și de după moarte, despre care nepătimind a învățat prin har, că din plîns săvin, la vremea sa, la omorîrea patimilor și la blîndețea gîndurilor⁴⁴⁶. Căci din credință se

446. Omorîrea patimilor e desființarea rădăcinilor înșiră din care crește împătimirea de lucrurile lumii.

na te temerea i din aceasta buna-cinstire, sau înfrînarea, r bdarea, plînsul, blînde ea, foamea i setea de dreptate, adic de toate virtu ile, milostenia potrivit cu fericirile Domnului, neîmp timirea i din aceasta omorîrea patimilor, prin multe suspine i lacrimi amare de poc in side întristare, care fac sufletul s lepede bucuria lumii i îns i hrana, din nemul umirea de sine. Aceasta fiind- c începe s - i vad gre elile ca nisipul m rii. Acesta este începutul lumin rii sufletului i dovada s n t ii lui. C ci lacrimile venite poate înainte de aceasta i a a zisele cuget ri dumnezeie ti, i str pungerea i cele asemenea sînt ca o b taie de joc i o în el ciune a dracilor, mai ales dac li se întîmpl acestea celor ce petrec în mijlocul oamenilor i-n împr tiere cît de mic . Pentru c nu este cu putin celor ce mai au înc vreo leg tur cu ceva din cele sensibile, s biruiasc patimile. Iar dac cineva aduce aminte pe cei vechi, c le-ar fi avut pe amîndou , s tie c de fapt, le-au avut, dar nu s-au folosit în chip p tima de nici una din ele. Aceasta e v dit din aceea c î i luau femeii, dar le cuno teau numai dup mul i ani, cum se scrie în vechea carte a neamurilor. Ei avînd, erau la fel ca i cum nu aveau. Aceasta se vede i de la Iov i de la ceilal i drep i. Dar i David a fost i împr rat i prooroc, iar Solomon, de asemenea, pîn la o vreme. i cum a spus-o el însu i : «Dumnezeu a dat fiilor oamenilor împr tierea cea rea, ca s se împr tie în cele de arte, spre a nu r mîne lipi i de cele rele»⁴⁴⁷. Dar îns i firea lucrurilor ne înva aceasta. C ci dac purta i de nenum ratele împr tieri, unul afl prilej s fac cele necuvenite, cu cît mai mult n-ar fi aceasta dac via a noastr ar fi f r împr tiere. Pentru aceea unul ca acesta s se împr tie. C ci mai bine este s fie împr tiat în chip r u i s nu

447. Ecles. III, 10—11, i în cuvîntul despre «Cei ce vor s se vad albi i de vreme». Sf. Casian : Conv. II (*Filocalia* I, p. 137).

se afle ocupat nici cu lucrurile și cu cugetările dumnezeiești, decât să lucreze, dar pe cele rele.

Iar cel ce a ajuns, prin harul lui Dumnezeu, la ocunoștință în parte și poate să aleagă lucrurile înfricoșătoare dinaintea morții și de după moarte, pe care le-a adus neascultarea, nu trebuie să mai prăsească aceste cugetări și fapte care le aduc pe ele, într-o toată liniște și negrijă, ca să se împroști în cele de artă, ci să și aducă aminte că «de ert ciunea de ert ciunilor, toate sînt de ert ciune»⁴⁴⁸. De la acest cuvînt plecînd Damaschin a zis : «cu adevărat de ert ciune sînt toate și via aceasta este umbră și vis. Că în de ert se tulbură tot pămînteanul, precum zice Scriptura»⁴⁴⁹. și pe drept cuvînt. Că ci ce poate fi mai de ert, decât aceea al cărei sfîrșit e putreziciune și rîni ?

Pentru aceea neîmpotmirea înseamnă omorîre, dar nu a minții, ci a trupului în ce privește mișcările lui de mai înainte cître desfătare și odihnă. Căci odihna, oricît ar fi de mic, este o voie trupească. Fiindcă sufletul se întristează și mai mult din pricina ei, cînd vede peste tot vreun lucru duhovnicesc sau vreo ocunoștință în sine. Iar dacă este și el trup, nu petrece în el Duhul lui Dumnezeu. De aceea nici nu se îngrijește de vreo faptă bună, ci se nevoiește să împlinească voiele trupului și ale patimilor din sine. și luînd întuneric peste întuneric, petrece mereu cu plăcere în neștiința cea de obște. Iar cel ce a fost luminat ca să și vadă greșelile sale, nu încețoșează a plînge pentru sine și pentru toți oamenii, vîzînd atîta îngăduință a lui Dumnezeu și atîtea greșeli pe care le-am făcut de la început și le facem pururea noi ticloși.

Prin aceasta se face recunoștință și nu mai îndrăznește să osîndească pe nimeni, rușinîndu-se de multele binefaceri ale lui Dumnezeu și de greșelile noastre.

448. Ecles. I, 1.

449. Slujba înmormîntării mirenilor, Sedealna glas 6.

Iar ca urmare p r se te cu bucurie toat voia sa, care nu e dup Dumnezeu, i ia seama la sim uri, ca s nu mai fac peste tot ceea ce nu-i neap rat de trebuin , potrivit cu proorocul care zice : «Doamne, s-a în l at ini-ma mea i s-au împr tiat ochii mei»⁴⁵⁰. Unul ca acesta trebuie s ia aminte ca nu cumva i el, dup ce a ajuns la atîta în l ime, s p timeasc din negrij sau din mîndrie ceea ce a p timit acela, i s nu mai fie poate în stare s se poc iasc asemenea aceluia. Fiindc p catul e la îndemîna chiar i a celor foarte drep i ; iar poc in a nu e tuturor la îndemîn , pentru faptul c moartea este aproape i înainte de ea dezn dejdea. Bine este deci s nu c dem, sau s c dem i s ne ridic m. Iar dac s-ar întîmpla s c dem, bine este s nu dezn d jduim i s nu ne înstr in m de iubirea de oameni a St pînului. C ci dac vrea, poate face mil cu neputin a noastr , numai s nu ne dep rt m de El, sau s ne îngrijor m i s ne descuraj m dac , silindu-ne, nu izbîndim s împlinim poruncile. Ci s ne gîndim c o mie de ani înaintea Domnului sînt ca o zi, i o zi ca o mie de ani⁴⁵¹.

De aceea s nu ne gr bim i s nu ne obosim, ci pururea s punem din nou început. Ai c zut, ridic -te. Ai c zut iar i, ridic -te iar i. Numai pe Doctorul t u s nu-L p r se ti, c ci atunci vei fi osîndit de dezn dejde mai r u decît un sinuciga . St ruie pe lîng El i El î i va face mil cu tine, fie prin întoarcerea ta, fie prin încercare, fie prin alt fapt a purt rii Sale de grij , f r s tii tu. C ci diavolul are obiceiul s atace sufletul cu ceea ce g se te în fa a sufletului, fie cu bucurie i cu p rere de sine, fie cu întristare i cu dezn dejde, fie cu oboseal covîr itoare, fie cu des vîr it nelucrare, fie cu lucruri i cuget ri nelavreme i f r folos, fie cu întu-necime i ur nesocotit fa de toate cele ce sînt. i simplu gr ind, cu materia pe care o afl în fiecare suflet, cu aceea îl atac spre a nu-i fi de folos, chiar dac este

450. Psalm. CXXX, 1.

451. II Petru III, 8.

bun poate și plăcut lui Dumnezeu, dacă e folosit cum surde cei ce pot să judece lucrurile și să afle scopul lui Dumnezeu ascuns la mijloc între cele ase patimi care-l înconjoară, adică între cea de deasupra lui, de dedesubt, de-a dreapta și de-a stînga, de afară și din untru. Căci fie că e fapt voit de Dumnezeu, fie că e cunoștință, ea are un scop bun, aflător între cele ase patimi potrivnice lui. De aceea, pentru tot lucrul bun trebuie să întrebe omul, ca Sfîntul Antonie⁴⁵², nu pe oricine se nimerește, ci pe cei ce au darul deosebirii⁴⁵³, ca nu cumva cei întrebați, fiind necercați (lipsiți de experiență), să cadă amîndoi în groapă, după pilda Evangheliei⁴⁵⁴. Pentru că fîr dreapta socoteală nu se face nici un lucru bun, chiar dacă li se pare celor neîntori că e bun, fie pentru că se face nelavreme și fîr să fie trebuință, fie că nu se înseamnă de mîsură lucrului sau de tîrîie omului, sau de cunoștința lui și de alte multe. Iar cel ce are darul deosebirii, l-a primit prin smerita cugetare. De aceea toate le cunoaște după har și la vremea sa vine la puterea străvederii.

Din plîns, a adăruș și din răbdare se nasc nădejdea și neîmpătimirea, prin care vine mortificarea lumii. Și dacă răbdă cineva bine, fîr să deznădăduiască prin aceea că vede peste tot strîmtorare și moarte, ci cunoscînd că acestea sînt cercare și luminare, dar nici încrezîndu-se că a ajuns la o mîsură vînzînd multele lacrimi ale întristării, vine la starea de a vedea limpede sfintele patimi ale Domnului și de a se mîngîia mult din acestea. Atunci el se socotește pe sine într-adevăr dedesubtul tuturor, vînzînd atîtea bunătăți făcîndu-i-se lui, prin harul lui Dumnezeu. Căruia I se cuvine slava și împărăția în vecii vecilor. Amin !

452. *Pateric*, Avva Antonie, 40.

453. «Dar sînu le destînuie oricui și-ar ieși în cale, ci sînu le vesteți bîtrînilor duhovnicești care au darul deosebirii și nu celor ce nu-s decît albiți de vreme» Sf. Casian: *Conv. II (Filocalia I, p. 137)*.

454. Matei XV, 14.

Cuvîntul 9

Iat i al nou lea cuvînt

Despre patimile prea cinstite ale lui Hristos.

Din pomenirea mor ii i a gre elilor

Se nasc multe lacrimi ostenitorului

i din acestea va putea avea în minte

Patimile lui Hristos i a sfin ilor Lui.

Ca s nu- i închipuie cineva c face mare lucru prin nevoin i prin multele suspine i lacrimi, i se d cuno tin a patimilor lui Hristos i a tuturor sfin ilor. i p trunzîndu-le pe acestea, se uime te minunîndu-se i totodat frîngîndu-se pe sine în nevoin . C ci î i cunoa - te pîn la cap t neputin a sa, din vederea unor atît de mari încerc ri c rora nu le este num r. Cum au r bdat sfin ii, cu bucurie, atîtea ? i cum a p timit Domnul atîtea pentru noi ? i deodat cu acesta se lumineaz spre cunoa terea celor f cute i spuse de El. i în elegînd toate cele zise în Evanghelie, începe aici a plînge amar de întristare, aici a se bucura duhovnice te de mul u - mire ; nu pentru c socote te c ar avea fapte bune, c ci aceasta este p rere de sine, ci pentru c , p c tos fiind foarte, s-a învrednicit de vederea acestora. Astfel se smere te i mai mult cu lucrul i cu cuvîntul, prin cele apte fapte pomenite, i prin fapta moral sau sufleteasc , ca i prin p zirea celor cinci sim uri i a poruncilor Domnului. Iar acestea nu le socote te de fapte bune i vrednice de r splat , ci mai vîrtos ca o datorie, nen d jduind cîtu i de pu in s fie slobozit de datorie, din pricina m rimii cuno tin elor d ruite lui.

El se face, în oarecare fel, rob cuget rilor izvorîte din cuvintele ce le cite te i le cînt i de pl cere uit adeseori, f r s vrea, de p catele sale i de bucurie începe s verse lacrimi dulci ca mierea. Dar iar i, temîndu-se de am gire, ca nu cumva s fie starea aceasta nelavreme, i-o opre te. i aducîndu- i aminte de cea dintîi purtare a sa plînge iar i cu amar i a a c l to-

re te prin mijlocul celor două feluri de lacrimi, dacă ia aminte și se sfătuiește în toate cu vreunul din cei cercași și cade la Dumnezeu prin rugăciunea curată ce se cuvine celui lucrător, adunându-și mintea din toate cîntecurile, sau a auzit, la pomenirea lui Dumnezeu, și cerînd să se facă numai voia Lui în toate faptele și gîndurile sale. Iar de nu va face așa, se va amăgi, închipuindu-și că are să vadă lucrarea vreunuia din Sfinții Îngeri, sau a lui Hristos, neștiind că cel ce caută să vadă pe Hristos, nu trebuie să-L caute afară, ci în sine însuși, prin imitarea vieții Lui în lume și prin aceea că devine trup și suflet nepăcătoș, ca și Hristos, și are o minte care cugetă pururea pentru Hristos.

Iar dacă avea vreo figură, sau vreo culoare, sau vreun gînd în vremea rugăciunii, nu e un lucru bun, ci mai degrabă foarte păgubitor. Căci mintea trebuie să fie în locul lui Dumnezeu, cum a arătat Sfîntul Nil⁴⁵⁵, porînd de la cuvîntul Psaltirii : « și s-a făcut în pace locul lui »⁴⁵⁶. Iar pacea înseamnă că nu avea nici un gînd bun sau rău, «fiindcă — zice acela — dacă mintea se simte pe sine, nu mai este numai în Dumnezeu, ci și în sine însuși». și pe drept cuvînt. Căci dumnezeirea este necrisă împrejur și nehotărnică, fără chip și fără culoare. și cel ce zice că este numai cu Dumnezeu, trebuie să fie fără chip, fără culoare, fără formă și neîmprețiat. Iar ce este afară de aceasta, este amăgitoare de ceașcă. De aceea monahul e dator să ia aminte și fără întrebarea celor cercași să nu fixeze nici un gînd bun sau rău, pentru că nu le cunoaște pe nici unele. Căci dracii iau înfățișările pe care le voiesc și se arată așa, precum și mintea omenească se face după chipurile celor ce le vrea și se vopsește după înfățișarea lucrului primit de ea.

455. Evagrie, *Cuvînt despre rugăciune*, 57; *Filocalia* I, p. 81, 152, p. 13 și 114—115, p. 89. 456. Psalm. LXXV, 2.

Iar dracii fac aceasta spre a ne amăgi pe noi, pe cînd mintea noastră rătăceşte în socoteală spre a ajunge la desvîrşire. Deci trebuie înţeles cu toată puterea la vreo meditaţie potrivit cu Dumnezeu. Căci precum sînt apte lucrări trupeşti, aşa sînt şi opt vederi ale minţii sau cunoştinţei. Trei sînt cele spuse mai înainte despre preacuratele patimi ale Domnului. Pe acestea trebuie să le mediteze monahul pururea ca să-şi plîngă sufletul său şi al celorlalţi oameni ; adică să gîndească la relele aduse de la început de neascultare, la toate patimile în care a căzut firea şi la greşelile lui şi la încercările ce i-au venit pentru îndreptarea lui ; pe urmă la moarte şi la chinurile ce aşteaptă pe cei păcătoşi după moarte. Aceasta, pentru ca sufletul strîmătorat să se predea plînsului spre mîngîierea şi umilirea sa, ca să nu deznădăjduiască de pe urma celor multe şi înfricoşătoare cugetări, dar nici să nu-şi închipuie că a ajuns la lucrarea duhovnicească . şi ca să rămînă în frică şi nădejde, ceea ce înseamnă blîndeţea gîndurilor care e mereu la fel şi care duce mintea la cunoştinţă şi la dreapta socoteală , cum zice Proorocul : «Vei călăuzi pe cei blînzi într-un judecat »⁴⁵⁷, mai bine-zis «întru dreptă socoteală ».

Acesteia, Proorocul îi zice cunoştinţa cu bună cinstire. Dar precum buna-cinstire este una după nume, dar are multe lucrări, aşa şi cunoştinţa este una după nume, dar are multe cunoştinţe şi vederi. şi de fapt, începutul fapturii trupeşti e cunoştinţa înfricoşătoare a nimeni nu vine la desvîrşirea binelui. şi tot drumul pînă la sfîrşitul înfierii şi pînă la înălţarea minţii la cer în Hristos se numeşte cunoştinţa şi vedere. Dar cea dintîi este înainte de osteneală , ca prin ea să se înfruptuiească lucrarea, ca o zidire prin unealtă ; iar cea de a doua este după zidire, ca să fie pămînt ca un turn, din frică . şi iarăşi

457. Psalm. XXIV, 10.

cunoștința este în lucrarea a virtuților sufletului, ca să se pregătească și să se sâdască pomii raiului. Dar după aceea este cunoștința minții în lucrarea duhovnicească, sau supravegherea minții în aezarea moravurilor sufletului, ca lucrătorul să lucreze cu pricepere și să poartă poruncile. Din acestea vine îngrijirea pomilor în chivernisirea dumnezeiască, ca soarele, ploaia, vântul în creșterea, fructe de care toată osteneala lucrătorului este de artă, chiar dacă se face cu socoteală. «Fiindcă nici fructul înrîurirea de sus nu se poate face ceva bun, nici înrîurirea de sus sau harul nu vine peste cei ce nu voiesc», zice dumnezeiescul Gură de Aur.

Căci toate ale vieții acesteia sînt îndoite: fapt în cunoștință; voință în har; frică în neajude; osteneală în răsplătire. Dar cele de al doilea nu se fac pînă nu se împlinesc cele dintîi. Dacă se pare că da, e amăgire. Precum cel neexperimentat în lucrarea pămîntului, cînd vede floarea în închipuie că e rod și îndat se repede să-l culeagă și nu tie că pierde rodul culegerii a ceea ce se arată, așa și aici. «Căci închipuirea de sine a cuiva nu-l lasă să ajungă ceea ce în închipuie», zice Sfîntul Nil. De aceea trebuie să stăruie lîng Dumnezeu și să facă toate cu dreaptă socoteală. Iar aceasta se împlinște dacă întrebăm cu smerenie și dacă se ocupăm tepe sine în cele fructe și gîndite de el. Fiindcă diavolul ia înfrîngere de înger al luminii. și nu e de mirare. Fiindcă gîndurile semănate de el, se arată celor necercați ca gînduri ale dreptății.

«Smerenia este ușa nepătimirii», zice Scrisorul. Iar materia acesteia este blîndețea, după marele Vasile. Căci aceasta face pe om să fie pururea la fel în lucrurile și gîndurile plăcute și neplăcute și să nu se grijească nici de cîinste, nici de necîinste, ci să primească cele dulci și dureroase cu bucurie și să nu se tulbure

ca fecioara aceea despre care a zis marele Antonie : « e-
zînd eu odinioar lîng oarecare Avv , a venit o fecioar
i a zis b trînului : P rinte, postesc ase zile i m r-
turisesc în fiecare zi pe cea veche i pe cea nou . R s-
punse b trînul acela c tre ea : F cutu- i-s-a ie lipsa ca
bel ugul ? Iar ea r spunse : Nu. Nici necinstea, ca nu-
mele bun ? Nu, P rinte. Nici du manii, ca prietenii ?
i zise : Nu ! Zise b trînul acela în elept c tre ea : Du-te,
lucreaz , c ci nu ai nimic»⁴⁵⁸. i pe drept cuvînt : c ci,
dac postea atîta, încît mînca o dat pe s pt mîn i
atunci foarte pu în mîncare, nu trebuia s aib lipsa
ca bel ugul ? i iar i, dac m rturisea în fiecare zi pe
cea veche i pe cea nou , nu trebuia s înve e s se
smereasc ? i neavînd peste tot ceva din via nu tre-
buia s aib pe to i prieteni ? i n-a izbutit s înve e
din atîtea osteneli s aib pe du mani ca pe prieteni.
Bine a zis deci: «Nu ai nimic». Iar eu mai adaug c unul
ca acesta se i osînde te mult, cum zice Gur de Aur
despre cele cinci fecioare nebune, «c ceea ce-i mai greu
au putut s dobîndeasc prin nevoîn , adic fecioria
cea mai presus de fire, iar ceea ce-i mai u or, adic mi-
lostenia pe care i p gîinii i necredincio ii o fac ca pe
ceva firesc pîn ast zi, nu au putut». i cum n-au cunos-
cut ceea ce se cerea, au ostenit în zadar⁴⁵⁹. «Trebuie, zi-
ce Domnul, acestea s le face i, iar acelea s nu le l -
sa i»⁴⁶⁰. Bun este nevoîn a, dar cu scop drept ; i bi-
ne este a o avea nu ca un lucru în sine, ci ca pe o pre-
g tire la lucru ; nici ca rod, ci ca p mînt ce poate hr ni,
cu vremea, cu osteneala i cu Dumnezeu, pomii din care
cre te rodul, care este cur ia min ii i unirea cu Dum-
nezeu, C ruia se cuvine slava în veci, Amin.

458. *Pateric* XXV, 47. Cit. i în partea I în Cuv. despre deosebirea
între gînduri i momeli.

459. *Omilia* 78 la Matei.

460. *Matei* XXIII, 23.

Cuvîntul 10

Iat kapa (k) l al zecelea cuvînt
 Iar i despre smerenia lui Hristos⁴⁶¹
 Ca sufletul s nu se îngrijeasc nicidecum de ceva,
 Ci s se lucreze numai pe el însu i.
 Pururea, cu toat osîrdia.

Cu adev rat cel smerit la cuget nu înceteaz nici-
 odat de a se oc rî pe sine, chiar dac toat lumea s-ar
 lupta cu el i l-ar necinsti. i face aceasta ca s nu
 se mîntuiasc numai f r voie, ca cei ce au r bdare, ci
 s alerge de voie spre patimile lui Hristos, de la care
 a înv at unul ca acesta pe cea mai mare dintre toate
 virtu ile, în care locuie te Duhul Sfînt. Aceasta este u a
 împ r iei sau a nep timirii. i cel ce a intrat prin ea,
 vine la Dumnezeu ; iar f r ea este zadarnic toat os-
 teneala i cu multe dureri drumul. Aceasta d ruie te
 toat odihna celui ce o are pe ea în inima sa, pentru
 c îl are pe Hristos s l luit în sine. C ci prin ea r mîne
 harul i se p zesc darurile.

Ea se na te dintr-o mul ime de virtu i : din ascult-
 tare, r bdare, neavere, s r cie, fric dumnezeiasc , cu-
 no tin i altele. Între ele este mai ales dreapta soco-
 teal , care lumineaz hotarele min ii. Dar s nu- i în-
 chipuie cineva c ajunge smerit cu cugetul a a la în-
 tîmplare, ci aceasta este un lucru mai presus de fire ; i
 întrucît este un dar mare, e împreunat i cu mult greu-
 tate i are nevoie de mult în elepciune i r bdare îm-
 potriva ispitelor i dracilor ce i se împotrivesc, fiindc
 are de trecut prin toate cursele lor.

Smerenia este roada cuno tin ei, iar cuno tin a roa-
 da ispitelor. C ci celui ce s-a cunoscut pe sine, i se d
 cuno tin a tuturor. i celui ce s-a supus lui Dumnezeu,
 i se vor supune toate, cînd va împ r i smerenia în m -
 dularele lui. i pe drept cuvînt. C ci prin multe ispite

⁴⁶¹. Con inutul cuvîntului e despre smerenia lui Hristos imitat de om sau în om.

i prin rbdarea lor se face omul încercat i prin aceasta îi cunoaște neputin a sa i puterea lui Dumnezeu. Iar prin cunoștința neputin ei i a neștiinței sale, îi dă seama că odinioară nu cunoștea cele ce le-a aflat acum i precum pe acestea nu le cunoștea odinioară i nu știa că nu le cunoaște, a aștia i alte multe de care va primi poate cunoștință, după marele Vasile. Căci zice acesta: «Dacă n-a gustat cineva dintr-un lucru, nu știe că-i lipsește. Iar cel ce a gustat din cunoștință, știe din parte că nu cunoaște i cunoștința i se face pricină de smerenie». i iar i: «Cel ce s-a cunoscut pe sine că este fptor schimbător, niciodată nu se înalță întru nimic. Fiindcă, chiar dacă are ceva, este al Fcitorului». Căci nimeni nu laudă vreun vas că s-a făcut el pe sine bun i trebuincios, ci pe Fcitorul lui în laud. Dar de se strică, învinuiește pe cel ce i-a pricinuit stricăciunea, nu pe Fcitor.

Iar dacă vasul este cuvânt tor, neapărat este i cu voie slobod. Căci în cele bune îl are pe Fcitorul de dăruitor, precum El este i pricinuitoarea plăsmuirii lui; iar cădere i abaterea lui au ca pricină hotărârea voii slobode. Fără îndoială celui ce rămâne neschimbat, îi vine i laud, precum celui ce primește răutatea arpelui îi vine i mustrare. Dar nu celui ce primește daruri, ci celui ce le dă i se cuvine, propriu-zis, laud cu mulțumire. Însă după har poate are laud i cel ce le-a primit, pentru că a voit să primească cele ce nu le avea, sau mai bine-zis pentru că arată recunoștință față de Binefcitor. Iar de nu face aceasta, nu numai că pierde lauda, ci se osîndește pentru nerecunoștință sa. Însă nimeni nu e atât de fără de rușine ca să îndrăznească spună că nu a primit în dar, decât cel ce, furând laud cu viclenie i făcându-se în liniște, osîndește pe cei ce socotește că n-au ajuns ca el, că i cum bogăția ce i se pare că o are, el i-a pricinuit-o și i i nu a luat-o după

har. Iar dac unul ca acesta mul ume te poate D t torului, o face f rindu-se ca fariseul acela i zicînd c tre sine însu i : «Mul umescu- i c sînt a a i a a». Bine a zis deci Evanghelistul, mai bine-zis cunosc torul de inimi Dumnezeu : «Zicea c tre sine»⁴⁶², dar nu c tre Dumnezeu. C ci de i p rea c gr ie te cu gura c tre Dumnezeu, dar Cel ce cuno tea sufletul lui îngîmfat, a spus c nu c tre Dumnezeu, ci «stînd fariseul, acestea zicea c tre sine».

Iar dac Scriptura gr ie te de multe ori acelea i cîvinte, sau cele asem n toare lor, aceasta nu este, zice Gur de Aur, repetire sau vorb mult , ci o face ca s se întip reasc cuvîntul în inima auzitorilor. Iar psalmistul nu voie te s p r seasc cuvîntul din dragoste. Nu a a fac cei ce n-au gustat din dulcea a lui. Ace tia calc , din pricina lenei, i cuvîntul însu i în picioare, ca s se izb veasc de povara lui. Oare unul ca acesta va culege vreun folos din dumnezeie tile Scripturi ? Nu va culege numai osînd i întunecime a min ii, prin aceea c a deschis u a dracilor care-l r zboiesc ? C ci zice Domnul : «Dac în lemn verde fac acestea, ce va fi în cel uscat ?» i «dac dreptul abia se va mîntui, cel nedrept i necredincios unde se va ar ta ?»⁴⁶³. i dac pe cei ce au toat mintea nematerial i f r chip, adunat în pomenirea lui Dumnezeu, îi r zboiesc dracii, încît dac nu le-ar sta Dumnezeu într-ajutor, prin smerita lor cugetare, nu ar izbuti rug ciunea lor s se înal e, ci s-ar întoarce de art , ce vom face noi tic lo ii, c nu gr im nimic nici m car în vînt, prin gur , ca s se milostiveasc Dumnezeu, fie i m car mai tîrziu cîndva i s coboare la lupta i la neputin a noastr prin recuno tin a ce I-am ar tat-o ?

Iar dac dracii îi r zboiesc i pe cei des vîr i i, s ascult m ce zice Sfîntul Macarie, c «nimeni nu ajunge des vîr it în veacul de acum, fiindc atunci n-ar mai

462. Luca XVIII, 11.

463. I Petru IV, 18.

fi arvun ceea ce se dă aici». Ii ca mrturie aduce pe oarecare dintre fraii, care, rugându-se cu unii în îndat fiind rpit la cer cu în elegerea i v zînd Ierusalimul cel de sus i corturile sfinilor, pe urm coborînd jos, aczut din virtute i a ajuns la des vîr ita pierzare, pentru c îi închipuia despre sine c a ajuns la ceva i nu mai vîrtos c are o i mai mare datorie, ca unul ce s-a învrednicit de o asemenea în lare, nevrednic fiind i rîn dup fire. Ii iar i zice tot acela : « tiu pe mul i i m num r i eu între ace tia prin experien , i tiu bine, c nimeni nu este des vîr it aici. Ci chiar de-ar ajunge cu totul nematerial i s-ar uni aproape cu Dumnezeu, pcatul merge pe urma lui i niciodat nu piere cu des vîr ire înainte de moarte. Iar Sfîntul Nil spune despre oarecare c în vreme ce se ruga prin îng duin a lui Dumnezeu, spre folosul lui i al altora mul i, îl aruncau dracii în sus, luîndu-l de mîini i de picioare, i ca s nu se vat me trupul lui, c zînd îl primeau într-o rogojin . i f cînd aceasta de multe ori nu au putut s coboare mintea lui din ceruri⁴⁶⁴. Oare, unul ca acesta ar sim i vreodat mîncarea, sau ar avea trebuin de acestea pentru neputin a noastr , m car c nici a a nu voim s lu m aminte. i vai, un sfînt ca acesta era r zboit, iar noi nu avem nici o grij de r zboi. Sfin ii sînt p zi i prin smerenie de cursele diavolului, iar noi ne în l m din ne tiin . i cu adev rat mare ne tiin este s se înal e cineva la ceea ce nu are. «C ci ce ai, zice, ce n-ai luat de la Dumnezeu»⁴⁶⁵ în dar, sau prin rug ciunile vreunora ; «iar dac ai luat, ce te lauzi ca i cînd n-ai luat, ci singur ai f cut ?»⁴⁶⁶. Zice Avva Casian : «Smerenia se na te din cuno tin ». Iar ea na te dreapta socoteal , din care se na te p trun-

464. Evagrie, *Cuvînt despre rug ciune*, cap. III.

465. I Cor. IV, 7.

466. I Cor. IV, 7.

derea, pe care o nume te Proorocul «sfat». Iar aceasta vede lucrurile dup fire ; i mintea se face moart în privin a lumii, prin vederea f pturilor lui Dumnezeu. Lui se cuvine slava, în veci. Amin.

Cuvîntul 11

Cuvîntul al unsprezecelea i litera lamvda

Smerenia na te darul de a deosebi

F pturile sensibile dup fire.

Este foarte bine a întreba în toate. Dar pe cei cerca i (cu experien) ; pe cei necerca i e primejdios, neavînd ei puterea de a deosebi. C ci aceast putere cunoa te vremea, trebuin a, starea omului, cîtimea, puterea, cuno tin a celui ce întreab i hot rîrea lui, scopul lui Dumnezeu i al fiec rui cuvînt din dumnezeiasca Scriptur i alte multe. Iar cel ce nu are darul deosebirii ostene te poate mult, dar nu poate izbîndi nimic. De se va afla cineva avînd acest dar va fi c l uz orbilor i lumin celor din întuneric. Sîntem datori deci s -i încredin m lui toate i s le primim de la el, chiar dac nu în elegem, poate cum am voi, din lipsa de cercare (experien). Dar cel ce are darul deosebirii poate face pe cineva s primeasc cele spuse de el fie c vrea, fie c nu vrea, fiindc duhul cerceteaz i descoper lucrurile dumnezeie ti, putînd sili mintea s cread chiar dac nu vrea, cum s-a întîmplat cu Iona, cu Zaharia i cu David sc pat de tîlhari, oprindu-l îngerul s gr iasc ceva afar de rînduiala cînt rii lui.

Iar dac nu se afl cineva cu darul deosebirii între oamenii de acum, pentru c lipse te smerenia care îlna te, sîntem datori s ne rug m cu st ruin înaintea fiec rei fapte, cum zice Apostolul. i chiar dac sîntem lipsi i de mîini cuvioase, sau de cur ia sufletului i a trupului, s fim m car în afar de pomenirea r ului i de gînduri p tima e. C ci aceasta vrea s spun cuvîn-

tul apostolic, care porunce te s ridic m «mîni cuvioase, f r mînie i f r gînduri gîlcevitoare»⁴⁶⁷. i dac cuget m ceva potrivit cu Dumnezeu, s facem aceasta f r patim , chiar dac nu va fi poate un lucru foarte bun. Pentru nepriceperea noastr i pentru voin a de a-l face, potrivit cu scopul lui Dumnezeu, ni se va socoti prin har ceea ce am f cut, ca bun, dac nu s-a f cut din patim , ci pentru voia lui Dumnezeu, cum s-a zis. Aceasta la caz de nevoie i numai pentru bun tatea lui Dumnezeu.

Dar unde se caut voia proprie i nu a lui Dumnezeu, acolo este îngîmfare, i Dumnezeu nu- i arat bun voin a, nici nu- i descoper sfatul S u, ca nu cumva cunoscînd cineva i nef cînd, s se osîndeasc i mai mult. Pentru c toate cîte ni le d Dumnezeu i toate cîte nu ni le d , spre folosul nostru o face, chiar dac noi, ca ni te prunci, nu ne d m seama. Nu trimite Sfîntul Lui Duh celui ce nu s-a cur it pe sine de patimi prin fapte trupe ti i morale, ca nu cumva s încline acesta din obi nuin spre patimi i s se fac vinovat fa de Duhul Sfînt venit în el. Dar dup ce a st ruit cineva vreme îndelungat în nevoin i i-a cur it în- tîi trupul de p catul cu lucrul, mic i mare, apoi sufletul de toat pofta i de tot felul de mînie, iar purt rile i le-a înfrumuse at printr-o bun obi nuin ca s nu mai fac nimic f r voia min ii prin cele cinci sim uri, nici omul din untru s nu mai încuviin eze ceva din acestea, i tot omul s-a supus lui Dumnezeu, atunci i Dumnezeu îi va supune lui toate cu harul Duhului Sfînt prin nep timire. C ci întîi trebuie s se supun el legii lui Dumnezeu i apoi î i va supune ca fiin raional cele ce sînt date sub mîna lui, ca — cugetînd — s îm- p r easc precum i s-a rînduit de la început, printr-o st pînire în eleapt , neprih nit , b rb teasc i drept . Ajuns la aceast stare, aci î i lini te te mînia prin moli-

467. I Tim. II, 8.

ciunea poftei, aci î i alin pofta prin asprimea mîniei ; i cunoa te c este împ rat i lucreaz cu toate m dularele trupului dup porunca lui Dumnezeu i nu mai e furat ca mai înainte de uitare i de ne tiin . Prin îndeletnicirea cu Dumnezeu ajunge atunci str v z tor i începe s vad înainte cursele preg tite de diavol i toate cele ce i se întîmpl în ascuns prin furarea aten iei.

Nu prevede, desigur, cele viitoare, ca proorocii, c ci aceasta e mai presus de fire i se d spre folosul ob tesc. Dar str vederea este un lucru firesc ; ea iese doar la iveal de sub st pînirea patimilor prin care se ascundea ca într-un întuneric, dup ce s-a cur it mintea. Prin cugetarea smerit vine harul i deschide ochiul sufletului, pe care-l orbise diavolul, i îndat începe omul s vad lucrurile dup fire i nu se mai las fermecat de vederea din afar a lucrurilor, ca mai înainte. C ci unul ca acesta prive te f r împ timire aurul, argintul, pietrele pre ioase i nu se am ge te, nici nu judec gre it, ca un p tima , i cunoa te c din p mînt sînt acestea, ca i celelalte materii ale lumii, cum zic sfin ii P rin i. Prive te pe om i cunoa te c din p mînt este i în p mînt se va întoarce.

Dar aceast privire nu vine din simpla judecat . C ci to i oamenii cunosc acestea prin experien , dar st pîni i de patimi se împ timesc de lucruri. Iar dac cineva socote te, din p rerea de sine, c a ajuns s priveasc lucrurile dup fire, f r ostenelele i virtu ile de mai înainte, nu e nici o mirare. C ci aceasta tie s fac i pe orbi s - i închipuie c v d, i pe nebuni s se laude în de ert. Dar dac ar fi a a de u or s se vad lucrurile dup fire numai prin simpla judecat , ar fi de prisos plînsul i nevoia a cea de multe feluri i smerenia i harul de sus i nep timirea. Dar nu este a a. C ci adeseori este mai u oar vederea celor atotsimpli i cu mintea curat de lucrurile i de r ut ile lumii,

cînd i se întîmpl unuia din ace tia s se supun unui p rinte duhovnicesc i încercat, sau asemenea celor vechi prin iconomia harului, înc înainte de a- i cunoa te dreapta sau stînga lui, cum zice Solomon.

Dar dac am slujit patimilor din tinere e i ne-am nevoit cu toat rîvna întru r utate i vicle ug, este cu neputin s ne izb vim de asemenea rele f r oste- neal , f r vreme i f r Dumnezeu, ca s putem do- bîndi astfel acea vedere. Ci mai întîi trebuie s iubim virtu ile înainte pomenite i s ne îngrijim de ele cu lucrul i cu cuvîntul întru toat sîrguin a. Dar se în- tîmpl adeseori c nici a a nu ni se fac de folos sîrguin- ele noastre, fie pentru c nu r bd m încerc rile pîn la sfîr it, fie pentru c nu cunoa tem calea sau scopul, sau fie din lene, sau din necredin , sau din alte multe pricini c rora nu le este num r. Iar dac se va întîmpla chiar într-un asemenea caz, ca s ne afl m peste m - sur de departe de int , cum vom îndr zni s zicem c am ajuns la str vechea frumuse e, afar doar c ne am gim prin pl cerea de noi în ine i de pierzania asc- uns ? C ci precum oc rîrea de sine înseamn o spo- rire ascuns , pentru faptul c înaint m bine i nu sim- im, a a i p rerea de sine i pl cerea de sine înseamn o pierzanie ascuns , pentru faptul c ne-am întors îna- poi i nu tim. i cu adev rat a a este. C ci în sufletul iubitor de slav de art se întorc i patimile cur ite de har, iar Domnul zice : «Cînd a ie it duhul necurat»⁴⁶⁸, i celelalte. Pentru ce ? Pentru c nu are lucrare du- hovniceasc locul de unde a ie it, nici smerenie. De aceea se întoarce pentru ca s -l robeasc cu adaus de multe alte rele i se a az acolo. Cel ce în elege s în- eleag . C ci nu vrea Cuvîntul s le spun deschis toa- te, dar nici s treac peste ele, ci precum folose te. Pen- tru c zice Gur de Aur : «Mare binefacere a lui Dum-

468. Matei XII, 43.

nezeu este și aceasta, că unele cuvinte ale dumnezeie -
tilor Scripturi sînt desluite, iar altele nel murite, ca
prin cele dintîi s venim la credin și la osîrdie și s
nu c dem din prea mare neîn elegere în necredin și
nep sare, iar prin celelalte s ne trezim la întrebare și
osteneal și s ne izb vim de mîndrie și s afl m smer
renia, prin aceea c nu putem s în elegem. și a a s
culegem din amîndou smerenie și dorul dup Dumne
zeu, dac primim sim irea darurilor f cute nou ».

Deci a cincea vedere și înt rire despre care e cu
vîntul de fa este acesta : s poat vedea cineva cu lu
crul f pturile sensibile și gîndurile prin darul deose
birii și s nu fie inut de vreo am gire întru ne tiin
și s fac ceva cu patim în afar de scopul lui Dum
nezeu, sau s încuviin eze vreun gînd, ci chiar dac ar
sta înaintea morții, s nu se abat de la scopul dum
nezeiesc cu cuvîntul și cu lucrul. Iar aceasta s-a spus
despre sfîr itul cuno tin ei, fiindc la început ca înv -
cel lucreaz de sil potrivit scopului. și dac , biruit
de obi nuin , se abate poate pu in de la lucrul s u,
aceasta e fie printr-o iconomie mai înalt , ca s se în
toarc îndat cu mult smerenie, fie din p rerea de
sine care-l face s se înal e. Iar cînd se afl într-o ast
fel de dispozi ie, s tie c harul certîndu-l, îl înva s
se smereasc și s cunoasc de unde prime te puterea și
cuno tin a : «ca s nu fim, încrezîndu-ne în noi, ci în
Cel ce ne-a ridicat pe noi»⁴⁶⁹ și celelalte. Aceasta se
întîmpl și aci. C ci dac rabd cineva f r s se înal e
și f r s se întoarc de la virtute, se ridic și el prin
mortificarea trupului și a lucrurilor la cuno tin a celor
ce sînt. Pentru c , dup Apostol, omul se împreun -r s
tigne te trupe te prin faptele trupe ti, și suflete te prin
faptele suflete ti și apoi se îngroap împreun prin omo -

469. II. Cor. I, 9.

rîrea sim urilor i a cuno tin ei celei dup fire i învie duhovnice te prin nep timire în Hristos Iisus Domnul nostru ⁴⁷⁰, C ruia I se cuvine slava i st pînirea în vecii vecilor. Amin.

Cuvîntul 12

Litera mi (m) i cuvîntul al doisprezecelea.

El arat experien a contempl rii

Celor sensibile i trebuîn a

Ca nimeni s nu întrebe la vreme nepotrivit .

Pîn ce mintea n-a dobîndit omorîrea patimilor, nu-i folose te s vin la contemplarea celor sensibile. Iar dac e împr tiat de griji i nu se adun în medita-tarea dumnezeie tilor Scripturi întru cuno tin i lini-te, omul se întunec i mai mult prin uitare i vine cu încetul la ne tiin , chiar dac unul ca acesta a ajuns poate la cuno tin a min ii. Aceasta i se întîmpl mai ales dac cuno tin a nu i-a venit de la har, f r s tie el, ci din citire, i afl despre asemenea taine numai de la cei ce le-au tr it. C ci precum dac plugarul nu- i lucreaz p mîntul, acesta se face vîrtos, oricît ar fi de bun, a a i mintea, dac nu se adun în rug ciune i citire, i nu are acestea ca lucrare, se îngroa i cade în ne tiin . i precum p mîntul chiar dac e plouat i str b tut de soare, nu aduce folos plugarului, dac acesta nu-l seam n i nu-l p ze te, a a nici mintea nu poate avea cuno tin a f r fapta moral , chiar dac a primit-o pe aceea de la har ; ci pe m sur ce se întoarce încetul cu încetul, din nep sare, spre patimi, îndat r - t ce te. i chiar dac vede întru cîtva, pentru p rerea de sine, e p r sit de har.

De aceea P rin ii, chiar dac au împu inat adese-ori, din b trîne e i neputin , faptele trupe ti, niciodat nu le-au împu inat pe cele suflete ti. Fiindc în loc de

470. Rom. VI, 4—10; Galat. VI, 14, verset tîlcuit de Sf. Maxim în cap.67: *Suta I-a a capetelor gnostice (Filocalia II, p. 149—150).*

cele trupe ti, aveau slăbiune trupească ce putea în trupul sub asuprire. Dar a pzi sufletul f r p cat, ca s lumineze mintea f r fapta moral , este cu neputin . Pentru c uneltele le schimb plugarul adeseori ; poate uneori le i scoate din întrebuin are. Dar p mîntul nu-l las niciodat nelucrat sau nesemnat i nesdit i nici roada nepzit , dac vrea s se împrtească din ea.

Iar dac este cineva ho i tîlhar i nu vrea s întrepe poarta aceasta, ci se urc prin alt parte, cum zice Domnul⁴⁷¹, de unul ca acesta nu ascult oile, adică în-lesurile dumnezeie ti, după dumnezeiescul Maxim⁴⁷². Fiindc ho ul nu într decît ca s fure prin auz i s înjunghie prin explicare strîn (prin alegorie), neputînd ridica Scriptura⁴⁷³, i ca s se piard pe sine i în-lesurile prin cuno tin a sa mincinoasă ce vine din p-rerea de sine. Dar p storul p time te relele împreună cu în-lesurile ca un bun osta al lui Hristos, cum zice Apostolul, prin p zirea poruncilor dumnezeie ti. El într prin poarta îngust , adică prin cugetarea smerit , i prin u a nep timirii. i înainte de a se învrednici de harul de sus, se adun din împrtiere i înva din auz despre toate. i de cîte ori vine vreun lup în chip de oaie, îl alung prin dispreuirea de sine, zicînd : «Nu tiu cine e ti, Dumnezeu tie». Iar dac vine un în-les cu îndr zneal i cere s fie primit, zicînd : «Dac nu- i fixezi în-lesurile i nu deosebe ti lucrurile, e ti necredincios i ne tiutor», acesta îi r spunde, după dumnezeiescul Gur de Aur : «De zici c sînt nebun, a a e, dar eu tiu c nebunul în lumea aceasta se face în-elept, după Apostol⁴⁷⁴ ; iar Domnul zice c fiii veacului

471. Ioan , 1.

472. A doua sut a capetelor despre dragoste, cap. 55, *Filocalia II*, p. 66—67.

473. = neputîndu-se ridica la sensurile înalte sau neputînd ridica vîlul de pe Scriptur . 474. I Cor. III, 18.

acestuiia sînt mai în elep i pentru neamul lor decît fiii
Împ r iei Cerurilor»⁴⁷⁵.

i pe drept cuvînt. Fiindc cei dintîi doresc s bi-
ruiasc , s se îmbog easc , s se în elep easc , s se
pream reasc , s st pîneasc i alte ca acestea. i chiar
dac nu ajung la acestea i le r mîne f r folos oste-
neala, ei se sîrguiesc totu i mai presus de puterea lor,
spre acestea. Iar ceilal i vor s aib cele potrivnice celor
pomenite înainte. i prin ele iau adeseori înc de aici
cununa fericirii de acolo. Ei se sîrguiesc, ca i aceia, dar
ca mintea s cî tige libertatea dup har. C ci prin ea
pot s - i în amintirea nec zut în uitare i în elesu-
rile sau s le cunoasc ca m rturisite de dumnezeie tile
Scripturi i de cei ce au experien a cuno tin ei duhov-
nice ti, sau s nu le cunoasc , chiar dac sînt întru cu-
no tin mult , din neputin a de a le pricepe, cunoscînd
c în elesurile dinainte de aceasta erau ispite spre cer-
carea libert ii lor. Cel smerit cu cugetul se sîrguie te,
adic , s resping ra ionamentul i scopul s u i s nu-
dea crezare, ci mai degrab s se team i s întrebe cu
multe lacrimi i s alerge la smerenie i la dispre uirea
de sine, socotindu- i spre mare pagub cuno tin a i da-
rurile ; iar cel mîndru se gr be te s - i întemeieze
în elegerile sale, neauzind pe Sc rarul care zice : «S
nu c ut m cele ale vremii înainte de vreme», i urm -
toarele, sau pe Sfîntul Isaac, care înva : «S nu intri
cu îndr zneal în untru, ci mul ume te în t cere», sau
pe Gur de Aur, care spune, înv înd de la Apostol :
«Nu tiu», sau pe Damaschin care zice despre Adam, c
nu era vremea s purcead la contemplarea celor sen-
sibile⁴⁷⁶. C ci sim urile pruncilor sînt neputincioase pen-

475. Luca XVI, 8.

476. *Dogmatica*, cartea II, cap. 11, unde se d i citatul din Apostol,
de mai jos. Iar Sf. Grigore Teologul spune în *Cuvîntul la Na terea Mîn-
titorului*: «Pomul cuno tin ei nu s-a s dit dintru început r u, nici nu a
fost oprit din vreo zavistie... ci era bun, dac în bun vreme ar fi fost
împ rt it».

tru hrană vîrtoasă și au trebuință de lapte, cum zice Apostolul⁴⁷⁷. De aceea sînu cîntăm contemplația pînă nu e vremea de contemplație, ci sîndobîndim mai întîi în noi înșine pe maicile virtuților și cunoștința va veni de la sine cu harul lui Hristos, Cîruia Îsăcuvine slava în vecii vecilor. Amin.

Cuvîntul 13

Literni (n) și cuvîntul al treisprezecelea.

lesne cunoștința celor inteligibile

Sau a otilor netrupeți în elegtoare,

A cîror dovadă oia cel ce vede din cele sensibile.

Cunoștința se face inteligibilă după deprinderea în contemplația sensibilă. Dar cel ce ajunge la această cunoștință nu vede înger. Cîci, cum poate să vadă omul care nu-î vede nici sufletul său, o realitate nematerială, care e cunoscută numai Fiilor? Pentru folosul cel de obște, însă, îngerii au luat anumite înfățișări pentru prinișii noștri, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Dar nouă nu ni se întîmplă nici aceasta, deoarece vrem aceasta din purtare de sine și n-avem nici o grijă de folosul obștesc, nici nu purtăm ceva potrivit cu Dumnezeu. De aceea cel ce poftăte ceva de felul acesta, dorește să vadă mai degrabă drac. Cîci zice Apostolul că aceasta înfățișare de înger al luminii⁴⁷⁸. Mai degrabă, cînd cineva nu urmărește niciodată unele ca acestea și nu le crede chiar ochilor dacă și s-ar arăta, își arată poate dacă le primește spre folosul obștesc. Deci se cunoaște aceasta prin aceea că nu vrem să primim nici în vis un lucru ca acesta, sau dacă ni se arată nu facem caz, ci ne purtăm ca și cînd n-am vădit ceva. Fiindcă îngerul adevărat are putere de la Dumnezeu și face mintea să se linițească și să-l primească, chiar dacă nu vrea. Dar dracul nu poate să facă aceasta, ci numai cînd vede

477. Evr. V, 12.

478. II Cor. XI, 14.

mintea c îl prime te i se arat , dup îng duin a lui Dumnezeu. Iar de nu e primit, se dep rteaz , alungat de îngerul p zitor de la dumnezeiescul Botez, dat fiind c mintea nu i-a vîndut libertatea.

Acestea a a sînt. Dar gr ind despre vederea celor de sus, se cuvine s se arate c sînt nou cete, dup marele Dionisie⁴⁷⁹ i dup cum afl m din toate Scripturile, iar cele nou cete au numiri dup fire i lucrare. Ele se zic netrupe ti, fiind nemateriale, i în eleg toare, fiind min i ; apoi o ti, fiind duhuri slujitoare ale Împ - ratului tuturor. Mai au i alte numiri comune i particulare. Astfel se numesc Puteri i îngeri. Numirea dintîi este pe de o parte a unei singure cete, iar dup lucrare se numesc Puteri toate nou , putînd s împlineasc voile dumnezeie ti. Numirea de Îngeri este, iar i, numirea deosebit a unei singure cete, cea dintîi de la noi în sus, iar de la tronul neapropiat a noua ; iar dup lucrare se zic to i îngeri, ca unii ce vestesc poruncile dumnezeie ti oamenilor. «C ci la Iov a venit alt înger, zice Solomon, i nu era înger sfînt». Fiindc a fost l sat singur, zice Gur de Aur, i a venit s -i vesteasc . Dar i pe Domnul îl preveste te dumnezeiasca Scriptur cu înger. De Avraam se zice c a osp tat îngeri i unul din ei era Domnul f r de trup, cum zice Damaschin c tre N sc toarea de Dumnezeu : «Avraam a privit în cort taina din Tine, N sc toare de Dumnezeu : c pe Fiul T u L-a primit f r de trup» i celelalte. i iar i : «În cuptor cu tinerii era El». numit Înger dup lucrare, cum zice proorocul Isaia : «Înger de mare sfat»⁴⁸⁰. C ci însu i Domnul a zis : «Cele ce le-am auzit de la Tat l, acelea le voi vesti vou »⁴⁸¹. Lui I se cuvine slava în veci. Amin.

479. *Ierarhia cereasc* , cap. VI. Vezi i nota cuv. Nicodim Aghioritul la cap. 23, partea I a *Nev zutului r zboi*.

480. Isaia IX, 6.

481. Ioan XII, 50.

Cuvîntul 14

*Cuvîntul de fa i litera Xi (x)
despre nep timirea adev rat în general.
Avem pîn acum patrusprezece capete,
Cu harul lui Hristos, pe scurt.*

Str in lucru i minunat este nep timirea, pentru c poate face pe omul care a biruit patimile, prin deprindere, imitator al lui Dumnezeu, pe cît e cu putin omului. C ci p timind cel nep timitor i fiind r zboit de draci i de oameni r i, se afl ca i cînd altul ar p timi, cum erau sfin ii Apostoli i mucenici. Cînd e sl vit, el nu se înal , i cînd e oc rit nu se mîhne te. C ci el socote te c cele pl cute sînt dar i pogor mînt al lui Dumnezeu, de care nu e vrednic, iar cele grele îi sînt spre cercare ; i c cele dintîi se dau aici dup har spre mîngîiere, iar celelalte spre smerita cugetare i spre buna n dejde în veacul viitor. i e ca un nesim itor ce are mult sim ire a durerilor, prin darul deosebirii. Fiînd nep timirea nu este o singur virtute, ci un nume pentru toate virtu ile. C ci precum omul nu e un singur m dular, ci pe om îl arat multele m dulare ale trupului, i nici ele singure, ci împreun cu sufletul, a a i nep timirea este împreunarea (sinteza) multor virtu i. Iar în loc de suflet el are pe Duhul Sfînt. Pentru c toate faptele duhovnice ti pomenite sînt f r suflet dac nu au pe Duhul Sfînt, de la care i-a luat i numirea cel ce se nume te duhovnicesc. C ci de nu va lep da sufletul patimile, nu va veni Duhul Sfînt în el. Iar f r Duhul Sfînt aceast virtute cuprinz toare nu se nume te nep timire. Ci chiar dac ar fi, poate, cineva astfel, el se afl mai degrab întru nesim ire.

De aceea i elinii necunoscînd acestea zic : «Nu te face nep timitor (apatic) ca un lipsit de suflet, nici p tima , ca un lipsit de ra iune». Spunînd c nep timitorul e lipsit de suflet, o spuneau dup cuno tin a lor,

neavînd cunoștința a Duhului Sfînt⁴⁸². Iar spunînd despre omul pînă la cîmp este fîr răzămire, aveau dreptate, și aceasta o spunem și noi. Dar nu o spunem aceasta, fiindcă am învățat-o de la ei. Căci aceasta n-ar fi cunoștință, nici experiență. Căci pentru că avînd experiența tiraniei patimilor, am învățat din ceea ce am pătimit. Și mai scriem că unii ce am învățat să dobîndim virtuțile de la Părinții care s-au învrednicit de nepătimire. Căci zic aceia că cel foarte pînă la ajunge ca un rob și ca un nesimțitor din prea mare alipire la patimi și aici se pornește fîr sîcuiete ca dobitoacele, împins de vreo poftă, aici caută să-și răzămenească cu mînie pentru neîmplinirea unei pofte, scriștînd din dinăru că o fiară împotriva semenilor. Tot așa și omul nepătimitor se face nesimțitor din dragoste desvîrșită față de Dumnezeu. Și aici îmi îndreaptă toată preocuparea către Dumnezeu, aici către contemplarea vreuneia din minunile Lui, sau către vreun cuvînt din dumnezeieștile Scripturi, după cum zice Sfîntul Nil. Și chiar dacă s-ar afla în mijlocul multora, sau în piață, mintea lui se simte de parcă ar fi singur. Iar această stare vine din pînă la zădărniciile dumnezeieștilor porunci ale lui Hristos, Căruia I se cuvine slava și stăpînirea în veci. Amin.

Cuvîntul 15

*Pînă la zădărniciile poruncilor dumnezeiești
Este dovada iubirii lui Dumnezeu și aproapei lui.
De aceea cuvîntul despre dragoste
cuvîntul de față și litera o
El este al cincisprezecelea
Căci dragostea este începutul și sfîrșitul legii.*

482. Aici se face o deosebire categorică între apatia filozofică sau budistă și între nepătimirea creștină. Aceea este nesimțire, iar aceasta este plină de simțire în Duhul Sfînt. Ea nu este numai ceva negativ (lipsa de patimi) ci ceva pozitiv (sinteză de virtuți) și mai mult decît aceasta, o simțire produsă de Duhul Sfînt. Sau, cum spune Sf. Maxim Mărturisitorul, nepătimirea rodește dragostea (Cap. *Despre dragoste*, I, 2; II, 30).

Cel ce vrea să spun ceva despre dragoste îndrăznește să scrie despre Dumnezeu însuși. Căci zice Ioan Teologul : «Dumnezeu este iubire, și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu»⁴⁸³. O, minune ! Această, cea mai deosebită dintre virtuți, este proprie firii. Pentru aceea o pomenește legea printre cele dintâi, poruncind : «Să iubești pe Domnul Dumnezeu tău și celelalte»⁴⁸⁴.

Deci eu auzind cuvintele «din tot», m-am umplut de uimire și n-am mai avut lipsă de celelalte cuvinte. Căci «din tot sufletul» înseamnă că din rațiune, mină și poftă. Pentru că din acestea trei se alcătuește sufletul. Mintea cugetă pururea la cele dumnezeiești ; pofta

îl poartă numai pe El neîncetat și nu pe altcineva, odată ce legea a spus că «din tot» ; iar mânia se pune în mi care în chip firesc împotriva celor ce împiedică această poftă și numai împotriva lor. Bine a zis deci că Dumnezeu este dragoste.

Dacă deci vede Dumnezeu cele trei puteri ale sufletului, avându-și dorul numai spre El, cum a poruncit, neapărat că și El, bun fiind, nu numai că iubește pe om, ci se și slăvește în el și petrece în el, precum a zis, prin venirea Duhului. Iar trupul se va supune chiar fără voia rațiunii ca necesar și nu va mai pofti împotriva Duhului, cum zice Apostolul⁴⁸⁵. Căci precum soarele și luna se culcă după porunca Domnului pentru a lumina lumea, măcar că sînt neînsufletește, așa și trupul va lucra după voia sufletului faptele luminii.

Ca precum soarele, călătorind de fiecare dată de la răsărit pînă la apus din zi, iar lipsind el se face noaptea, așa și fiecare virtute pe care o săvîrșește omul luminează sufletul, iar ascunzîndu-se ea se face patimă și întuneric, pînă ce agonisește omul iar și virtutea și prin aceasta vine lumina. De asemenea, precum soarele în-

483. I Ioan IV, 16.

484. Iov XIX, 18 ; Luca X, 27.

485. Galat. V, 17.

cepînd de la marginea r s ritului i mutîndu- i pe încetul lumina pîn la cealalt margine se împline te vremea, a a i omul crescînd pe încetul de la începutul virtu ilor, se face nep timitor. i precum discul lunii cre te i scade în cursul unei luni, a a i omul cre te i se mic oreaz cu fiecare virtute, pîn ce ajunge la deprinderea virtu ii cu pricina ; i aci sufer necazuri dup Dumnezeu, aci se vesele te mul umind lui Dumnezeu, fiind nevrednic de dobîndirea virtu ilor ; aci iar i se lumineaz i aci se întunec , pîn ce se împline te drumul. Unele îi vin cu bun rost din pricina în l rii, altele din pricina dezn dejdii⁴⁸⁶. Precum soarele îi face în veacul de acum schimb rile i luna cre terile i mic or rile, iar în veacul viitor cei drep i se vor bucura pururea de lumin , iar cei p c to i ca mine vor avea parte de întuneric, a a i acum, înainte de dragostea des vîr it i de contempla ia îndumnezeit , sufletul îi are schimb rile amestecate, iar mintea întunecimile împreunate cu virtu ile i cuno tin ele, pîn ce se va învrednici omul de lucrarea veacului viitor prin dragostea des vîr it , pentru care se face toat osteneala. C ci pentru dragoste ascult de porunc cel afl tor în ascultare ; pentru ea se face s rac i rob bogatul i cel slobod, ca s lase, celor ce vor s le aib , pe ale lui i pe el însu i ; i cel ce poste te, de asemenea, ca s m nînce al ii cele ce le-ar fi mîncat el însu i. i, simplu gr ind, toat lucrarea se face sau pentru dragostea de Dumnezeu, sau pentru dragostea de aproapele. i anume cele spuse înainte i cele asemenea lor se fac pentru dragostea

486. Omul pe de o parte cre te prin virtute, pe de alta se mic oreaz , împu inîndu-i-se egoismul; pe de o parte virtutea îi aduce bucurie, pe de alta, încercare. Cînd e primejdie s se mîndreasc pentru virtute vin încerc ri, cînd e primejdie s dezn d jduiasc îi vine bucuria. de remarcat apoi func ia de luminare ce o atribuie virtu ii, conform Sf. Grigorie de Nisa.

aproapelui. Iar privegherea, psalmodierea și cele asemenea lor, pentru dragostea de Dumnezeu. Că Lui I se cuvine slava, cinstea și stăpânirea în vecii vecilor. Amin!

Cuvîntul 16

*Litera pi (p) și cuvîntul al asprezecelea
Se ocupă pe scurt de cunoașterea lui Dumnezeu,
Deoarece mulți au greșit
În multe reguli și cuvinte despre teologie.*

Toate cîte le-a făcut Dumnezeu au început, iar dacă vrea El și sfîrșit. Pentru că din nimic s-au făcut. Dar Dumnezeu nu are nici început, nici sfîrșit. De asemenea nici virtuțile Lui, pentru că niciodată n-a fost fără ele. Că totdeauna este suprabun și drept, atotînzător, atotputernic, neînzădit, nepătimitor, nescris împrejur, nehotărnicit, neaflat, necuprins, fără sfîrșit, veșnic, necreat, neschimbat, neîncetat adevărat, necompus, nevăzut, nepipăit, neînzădit, desvîrșit, mai presus de ființă, negreșit, mult-milostiv, atotînzător, atotvăzător. Dar avînd virtuțile, zice marele Dionisie, nu e obligat să o împlinească pe fiecare, ca cei virtuțioși, ci să vădă te virtutea fiindcă vrea și se folosească slobod și cu deplină stăpînire de fiecare, ca de o unealtă.

Dar îngerii și oamenii virtuțioși sînt alinați prin har. Căci după ce au primit existența de la El, s-au făcut prin imitarea Lui și drepți și înțelepți. Aceștia, fiind frați, au trebuință de ajutorul și de înfrîmarea Atotînzătorului, fără de care nu pot să aibă nici virtuți, nici înțelepciune. Pentru că fraturile sînt schimbătoare și compuse din lucruri felurite. Dar Dumnezeu e netrupesc, simplu, fără început, un singur Dumnezeu închinat și preamărit de toată zidirea în Tatăl, Fiul și Duhul Sfînt. Iar cel ce s-a făcut asemenea Lui are la fel o singură voință și nu mai multe compuse. De asemenea,

el are mintea simplă și ca stare ea petrece pururea în Cel
fără chip cît depinde de ea. Dar, după o rînduială cu bun
rost, coboară iarăși de la Cel fără chip la contemplarea
a ceva din Scriptură sau din fapte. Și ca să nu se osîndească,
poartă grijă de trup, nu pentru că, iubindu-l, ar
vrea să-l învieze pe acesta, ci ca să nu-l facă cu des-
vîr ire nefolositor și din pricina aceasta să fie osîndit,
cum s-a zis mai înainte. Căci, precum mintea nu leapdă
afectele (pasiunile) din jurul ei, ci se folosește de ele po-
trivit cu firea, așa și sufletul nu leapdă trupul, ci-l
întrebuințează pe acesta în tot lucrul bun. Și precum
mintea stă pînă la pornirile nesocotite ale afectelor în-
dreptînd pe fiecare din ele spre voia dumnezeiască, așa
stă pînă la omul mîdulărele trupului, devenind astfel
o singură voce și nu multe⁴⁸⁷. Căci nu lasă nici cele patru
elemente ale trupului, sau mîdulărele lui cele multe să
facă ce vor, nici cele trei puteri ale sufletului să gîndească
sau să miște trupul spre lucrare fără judecată și
fără frîu, ci povîindu-le cu înțelepciune duhovnicească,
își face voia nedespărțit de cele trei puteri. Iar
felurile acestei înțelepciuni sînt patru : chibzuința, ne-
prihănirea, bărbăția și dreptatea, despre care a scris
cele mai înalte lucruri Teologul întru Hristos Iisus Dom-
nul nostru, Căruia I se cuvine slava și stăpînirea în veci.
Amin !

487. Deși în text se numesc tot patimi (), e vorba nu de patimile rele, ci de afectele naturale, care numai printr-o rea întrebuire devin patimi rele. Ele devin rele cînd nu sînt supuse raionii (Sf. Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, IV, 45). Afectele nu sînt suprimate în viaa duhovnicească pentru că ele sînt expresia a două din principalele componente ale sufletului: iubirea și pofta. (Sf. Maxim Mărturisitorul, *op. cit.*, IV, 44). Omul duhovnicesc nu se străduiește să se despartă de bogăția vieții lui sufletești, dar o aduce la unitate. El e ca o orchestră în același timp ca un dirijor de orchestră. Dacă afectele lui s-ar manifesta de capul lor, ar produce cacofonia patimilor. Supuse însă comenzii unice a raionii, care vrea să execute prin ele partitura voinții divine, produc o armonie bogată și strălucitoare. Dacă omul ar fi numai rațional, ar fi lipsit de căldură, dulceață și bucurie în sine și în raporturile cu ceilalți.

Cuvîntul 17

*Iată acum cuvîntul al aptesprezecelea
despre una din virtuțile generale.*

Am ajuns la litera r.

Chibzuin e prima dintre cele patru.

Mai uor este pentru toți cei ce vor, să învețe despre cele patru virtuți generale de la Teologul. Cu toate acestea, vom grăbi puștii aci despre fiecare din ele. Pentru că toată virtutea are nevoie de acestea patru și orice fapt are trebuință de cea dintâi, adică de chibzuin, și fără aceasta nu se face. Căci cum s-ar face un lucru oarecare fără chibzuin? Aceasta se naște din rațiune și stă la mijloc între abilitate și prea multă tăcluire, și între nechibzuin. Cea dintâi atrage chibzuin asupra viciilor și spre vătămarea sufletului celui ce-o are și al celor pe care-i poate. Iar cealaltă face mintea nesimțitoare și de artă și nu o lasă să se îngrijească nici de lucrurile dumnezeiești, nici de ceva din cele de folos sufletului sau aproapelui. Cea dintâi se aseamănă unui munte foarte înalt, cea de a doua unei prăpăstii. Cel ce clătorește prin esul care se află în mijlocul lor este chibzuit. Iar cel ce calcă alături cu drumul, sau va cădea în jos, în prăpastie, sau va încerca să urce prea mult în sus și neaflînd cîrare se rostogolește fără voie tot în prăpastie și nu se poate ridica, fiindcă nu vrea să se întoarcă prin pocință de la înălțimea muntelui la chibzuin. Dar cel ce a căzut în prăpastie, roagă cu smerenie pe Cel ce poate să-l aducă pe el la calea împăratească a virtuții. Cel chibzuit însuși nici nu se înalță, mîndrindu-se și cîușîndu-se pe cineva, nici nu se rostogolește fără minte și nu se vatămă de cineva; ci culegînd cele bune, le pazește în Hristos Domnul nostru, Căruia Îsăse cuvîine slava și stăpînirea în veci. Amin!

Cuvîntul 18

*Litera a optsprezecea este sigma (s),
Iar cuvîntul de fa despre neprih nire.*

Neprih nirea este cugetul întreg, adică ne tirbit. Ea nu las pe cel ce o are să se abat nici spre neînfrînare, nici spre tocire, ci p ze te bun t ile culese de chibzuin i leap d pe toate cele rele i adun gîndul la ea îns i i prin ea îl urc la Dumnezeu. Ca un p s tor bun, ea strînge în untru oile sau în elesurile dumnezeie ti i omoar neînfrînarea ca pe un cîine turbat, prin îndep rtarea de la cele v t m toare. Iar tocirea o alung ca pe un lup s lbatic, pe care nu-l las s m nînce oile într-un col, ci-l prive te neîncetat i-l face ar tat cuget rii, ca s nu se ascund în întuneric i s petreac împreun cu în elesurile sale.

Aceasta se na te din partea poftitoare a sufletului i f r de ea nu se p ze te nici un bine, chiar dac se poate face. Pentru c dac nu este neprih nire, cele trei p r i ale sufletului sînt duse fie în sus, fie în jos, adică sau spre învîrto are sau spre neînfrînare. Iar prin neînfrînare nu în eleg numai pe cea care se îngrije te de l comia pîntecelui i de curvie, ci toat patima i gîndul care nu cuget de bun voie dup voia lui Dumnezeu. C ci aceast virtute le muncete pe toate acestea i st pîne te pornirile nesocotite ale sufletului i ale trupului i le îndreapt c tre Dumnezeu, C ruia I se cuvine slava în veci. Amin !

Cuvîntul 19

*Litera tau (t) i cuvîntul despre b rb ie
Este al nou sprezecelea.
Aceasta se na te din partea mîniitoare
i se afl la mijloc între seme ie i la itate.*

Însu irea b rb iei nu st în a birui i a asupra pe aproapele. C ci aceasta este seme ie i se afl dea-

supra biruiei. Dar nici în a fugi de frica ispitelor de lucrurile de virtuțile cele după voia lui Dumnezeu. Căci aceasta este laitate și se află dedesubtul biruiei. Biruia înseamnă a stăruia cu răbdare în tot lucrul bun și a birui patimile sufletului și ale trupului. Fiindcă nu este lupta noastră împotriva trupului și a singelui sau împotriva oamenilor, ca la iudeii de odinioară, la care cel ce biruia în războaie pe cei de alt neam făcea lucrul lui Dumnezeu, ci împotriva începătorilor și stăpînitorilor, adică a dracilor nevăzuți⁴⁸⁸. Iar cel ce luptă biruie duhovnicească sau este biruit de patimi. Căci războiul acela era numai chipul războiului nostru.

Iar cele două patimi pe care le-am amintit, de înapoi potrivit laolalt, vin însă din neputință. Semeia se înalță pe sus și înspăimîntă, chipurile, fiind impresie ca un urs neputincios. Iar frica fuge ca un câine alungat. Pentru că nimeni din cei ce au una din aceste două patimi nu îndrăzește în Domnul. De aceea nu poate stătea la război, fie pentru că se semește, fie pentru că îi este frică. Iar cel drept, ca un leu se încrede în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia I se cuvine slava și stăpînirea în veci. Amin !

Cuvîntul 20

Cuvîntul douăzeci și litera epsilon (y)

despre dreptatea tuturor virtuților.

Aceasta din tuturor măsura mereu egal

și se naște din minte.

Dumnezeu este preamărit și prin dreptate, zice marele Dionisie⁴⁸⁹. și pe drept cuvînt. Căci fiindcă această toate sînt nedrepte și fiindcă această nu pot sta. Ei și se mai zice și dreapta judecată, fiindcă din fiecarei fapte măsură ei, mereu egal, ca să nu fie nici vreo lipsă în

488. Efes. VI, 12.

489. Despre numele divine, cap. VIII, 9.

ceva prin aceea c voim prea pu în, nici vreo covâr ire
 prin aceea c ne l comim la prea mult. Pentru c m -
 car c acestea par s fie potrivnice, ca fiind deasupra
 i dedesubtul drept ii, dar amîndou înclin spre cîte
 o latur a nedrept ii. C ci linia fie c se încovoiaie
 în untru, fie c se umfl în afar , se abate de la inta
 ei. Iar cump na, de asemenea, în orice parte se apleac ,
 ia prea mult din partea cealalt . Dar cel ce poate p zi
 dreptatea nu cade nici în jos prin nechibzuin , neîn-
 frînare, la itate i l comie, ca s se tîrasc ca un arpe
 pe pînțece, mîncînd rîn i t v lindu-se în patimile
 cele de necinste, nici nu se înal cu dispre în sus prin
 abilitate, seme ie, tocire i mul umirea cu prea pu în,
 purtîndu-se cu viclenie, ci chibzuie te întru neprih nire
 i rabd cu smerenie, cunoscînd c a luat ceea ce are
 prin har, cum zice Apostolul ⁴⁹⁰, i net g duind. C ci
 se nedrept e te pe sine însu i i pe aproapele, dar mai
 vîrtos pe Dumnezeu, punîndu- i în socoteala sa izbîn-
 zile. El tie c dac î i închipuie c are peste tot vreun
 bine, se va lua de la sine ceea ce i se pare c e al lui,
 cum zice Domnul, C ruia I se cuvine slava în veci.
 Amin !

Cuvîntul 21

*Litera fi (f) i cuvîntul dou zeci i unu
 Despre pacea des vîr it a gîndurilor,
 Cum o înva oricare înv cel de la Domnul.
 C ci aceasta este dat de la Dumnezeu.*

Zicînd Domnul c tre Apostoli : «Pacea Mea dau
 vou », a ad ugat «nu cum d lumea» ⁴⁹¹, sau nu simplu
 ca oamenii rii aceleia cînd se salut zicînd : «Pace
 vou » i cum a zis Somanita : «Pace ie» ⁴⁹², sau Elisei

490. I Cor. IV, 7 ; Matei XXV, 29.

491. Ioan XIV, 27.

492. IV împ ra i IV, 23.

c tre Ghiezi : « i vei zice : pace ie, c tre ea »⁴⁹³, adic pace b rbatului t u, pace copilului. Domnul vorbe te aci de «pacea care covîr e te toat mintea»⁴⁹⁴ i pe care o d Dumnezeu celor ce îl iubesc pe El din tot sufletul, pentru r zboaiele i primejdiile r bdate înainte de ea. C ci de aceea a zis iar i Domnul : «întru Mine pace s ave i»⁴⁹⁵ i a ad ugat : «în lume necazuri ve i avea, dar îndr zni i. Eu am biruit lumea»⁴⁹⁶. Aceasta înseamn c chiar dac cineva ar avea multe necazuri i multe primejdii de la draci, i de la oameni, înînd pacea Domnului toate le va socoti ca nimic. i iar i a zis : «S ave i pacea întreolalt »⁴⁹⁷. Acestea toate le-a prezis lor Domnul, fiindc aveau s ajung în r zboaie i s rabde necazuri pentru El. Iar dup un în eles mai dep rtat fiecare dintre noi credincio ii suferim r zboaie i sminteli din partea patimilor, dar dac avem pace cu Dumnezeu i cu aproapele le biruim toate.

Acestea sînt lumea pe care a poruncit Ioan Teologul s o urîm⁴⁹⁸ ; nu f pturile, ci poftetele lume ti. Iar sufletul are pace cu Dumnezeu, cînd are pace cu sine însu i i se face întreg dup voia lui Dumnezeu. i se face a a, cînd are pace cu to i oamenii, chiar dac sufer sup r ri grele de la ei. C ci prin r bdare nu se tulbur nicidecum, ci toate le sufer , tuturor le vrea binele, pe to i îi iube te pentru Dumnezeu i pentru fire. Pentru cei infideli plînge ca pentru ni te pierdu i, cum a f cut Domnul i Apostolii, iar pentru cei credincio i se roag i lucreaz . i a a prime te pacea gîndurilor i petrece cu mintea în contempla ie i rug ciune curat c tre Dumnezeu, C ruia I se cuvine slava în vecii vecilor. Amin !

493. IV împ ra i IV, 26.

494. Filip. IV, 7.

495. Ioan XVI, 33.

496. *Ibidem*.

497. Marcu IX, 50.

498. I Ioan II, 15.

Cuvîntul 22

Cuvîntul dou zeci i doi i litera hi (h).

Despre na terea bucuriei din pace

Se va vorbi pu în.

Dar este o bucurie duhovniceasc i o alt bucurie

«Bucura i-v în Domnul», zice Apostolul⁴⁹⁹. Bine a zis «în Domnul». C ci de nu va fi bucuria în Domnul, nu numai c nu va avea bucurie cineva, dar aproape niciodat nu se va bucura. C ci Iov cercetînd via a ome-neasc , a aflat-o cuprinzînd tot necazul⁵⁰⁰. Tot a a ma-rele Vasile. Iar Grigorie al Nisei a spus c p s rile i celelalte animale se bucur pentru c sînt nesim itoare, pe cînd omul ra ional nu are nici o u urin din pricina plîn-sului. «Pentru c , zice, nu ne-am învrednicit s avem nici cuno tin a bun t ilor de la care am c zut. De aceea i firea ne înva mai mult s plîngem, întrucît via a e împreunat cu multe dureri i osteneli i e ro-bit multor p cate». Dar dac are cineva neîncetat po-menirea lui Dumnezeu, se vesele te. C ci zice psalmis-tul : «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu i m-am ve-selit»⁵⁰¹. C ci veselindu-se de pomenirea lui Dumne-zeu, mintea uit de necazurile lumii i prin aceasta n - d jduie te în El i ajunge f r grij . Iar lipsa de grij ofaces sebucure is mul umeasc .Larîndulei,mul-umirea, împreunat cu recuno tin , face s creasc darurile, i cu cît se înmul esc facerile de bine ale lui Dumnezeu, cu atît cre te mul umirea i rug ciunea cu-rat cu lacrimile bucuriei. Astfel omul iese pe încetul din lacrimile întrist rii i din patimi i vine la bucuria duhovniceasc din orice prilej. Pentru cele pl cute se smere te i mul ume te, iar prin încerc ri se înt re te în el n dejdea în viitor. i prin amîndou se bucur i iube te pe Dumnezeu i pe toi în chip firesc, ca pe ni te binef c tori. i nu afl în toat zidirea ceva ce

499. Filip. IV, 4. 500. Iov XIV, 1 ; Ecles. II, 23.

501. Psalm. LXXVI, 3.

poate să-l văd pe mine. Căci luminat de cunoștința lui Dumnezeu, se bucură de toate fapturile în Domnul, minunându-se de purtarea de grijă pe care o are pentru fapturile Lui. Și nu numai de cele arătate se minunează, ca de unele vrednice de laud, cel ce a ajuns la cunoștința duhovnicească, ci se uimește prin simțirea de cele născute celor neîncercați, ca de cele trebuincioase.

Nu se minunează numai de ziua, pentru lumină, ci și de noapte, căci tuturor le este noaptea de folos: celor lucrători liniște și odihnă; pe cei ce plâng îi aduce la pomenirea morții și a iadului; iar pe cei ce se îndeltnicesc cu purtările morale îi face să cugete și să cerceteze mai cu de-amănuntul binefacerile și aezarea moravurilor. Căci zice psalmistul: «Почти в пачинах ваших де грехи въ сердцах ваших»⁵⁰², sau почти в тишинах моих, amintindu-vă de alunecările ce vi s-au întâmplat în tulburarea zilei și în sfârșitul ei sau în viața și petrecerea în imne și cântări duhovnicești, adică în rugăciuni și cântări, prin meditație și luarea-aminte a citirii. Căci așa se câștigă o deprindere morală: meditănd omul la cele ale zilei, ca să ajungă la simțirea liniștii și să se poată plînge pentru cele ce a păcătuit. Iar când harul îl duce la vreo sporire și află cu adevărat și nu în nădăd anumite fapte morale ale sufletului și ale trupului, săvârșite cu lucrul sau cu cuvintele, după porunca lui Hristos, mulțumite cu frică și cu smerenie, și se nevoiește prin rugăciune și lacrimi multe îndreptate către Dumnezeu să se păzească obiceiul acela bun, îndemnându-se pe sine spre înerea de minte a lui, ca să nu se piardă iarăși prin uitare. Fiindcă numai după vreme îndelungată dobândim în noi vreo deprindere bună. Dar ceea ce s-a dobândit după vreme și osteneală îndelungată, se poate pierde într-o clipă de timp.

502. Psalm. IV, 4.

Acestea despre cei lucrători. Cît despre cei contemplativi, noaptea are multe vederi, cum zice marele Vasile. Ea aduce aminte de fiecare dat , despre facerea lumii, pentru pricina c toată zidirea se ascunde sub întuneric ca mai înainte i ajut pe om s cugete cum cerul era odat singur f r stele, precum nev zute sînt acelea acum cînd sînt ascunse de nori. Iar intrînd în chilie i privind numai întunericul, î i aduce aminte de întunericul acela ce era deasupra adîncului. i f cîndu-se iar i cerul dintr-odat curat i el stînd afar din chilie, se uime te de lumea de sus i aduce laud lui Dumnezeu, cum zice Iov despre Îngeri, cînd au v zut stelele⁵⁰³. Prive te i p mîntul nev zut i neîntocmit ca odinioar i pe oameni cufunda i în somn ca i cînd n-ar fi i se face prin sim ire singur ca Adam i pream re te pe Ziditorul i F c torul zidirii întru cuno tin cu îngerii. Din tunetele i fulgerele ce se fac, î i închipuie ziua judec ii ; iar din glasurile p s rilor parc ar sim i glasul trîmbi ei de atunci. Din r s rirea luceaf rului i din ar tarea zorilor, în elege ar tarea cînstitei i de via f c toarei cruci ; iar din scularea oamenilor din somn, î i ia o dovad despre înviere, precum r s ritul soarelui îi d o asem nare despre venirea Domnului ; i precum cei ce întîmpin soarele prin cîntare sînt ca sfin ii ce vor ie i atunci înaintea Domnului în nori, a a cei ce trînd vescu i r mîn dormind sînt ca cei ce se vor osîndi atunci. Cei dintîi veselindu-se în tot timpul zilei prin cînt ri de laud , prin contempla ie, rug ciune i prin celelalte virtu i, petrec în lumina cuno tin ei, ca drep ii de atunci ; ceilal i r mîn în patim i în întunericul ne tiin ei, ca p c to ii de atunci.

Simplu grînd, cel ce are cuno tin , afl tot lucrul ca ajut tor spre mîntuirea sufletului i spre slava lui Dumnezeu, pentru care s-au i f cut de Domnul i

503. Iov XXXVIII, 7.

«Dumnezeul cunoștințelor», cum zice maica proorocului Samuil⁵⁰⁴. De aceea «să nu se laude în eleptul întru în elepciune» și celelalte, «ci întru aceasta să se laude cel ce se laudă, că în elege și cunoaște pe Domnul», adică îl cunoaște pe Domnul în înelegere mult din faptele Lui și îl imită pe El, după putere, prin pomenirea dumnezeie tilor Lui porunci, «ca să poată face judecată și dreptate în mijlocul pământului», ca Acela⁵⁰⁵ (adică proorocind despre răstignirea și învierea Domnului a zis ea acestea), și ca să pomenesc împreună cu El, prin dobândirea virtuților și să se slăvească împreună, prin nepetimirea și cunoștință⁵⁰⁶. Atunci va avea laud în sine, ca cel ce s-a învrednicit să se facă robul unui astfel de Stăpân și următor al smereniei lui, nevrednic fiind. Atunci și se va face lui, după Apostol, laud de la Domnul⁵⁰⁷. Când atunci? Când va zice celor de-a dreapta: «Veni și, binecuvântați în Părintelui Meu, de moșteniți împreună⁵⁰⁸». Că reia fie și ne învrednicim și noi toți prin harul și prin iubirea Lui de oameni, Căruia I se cuvine slava și împreună în veci. Amin!

Cuvântul 23

Cuvântul al douăzeci și treilea e despre Scripturi.

Ca să nu afle nici o contradicție

Cei ce vor să le cerceteze pe ele

și să înțeleagă toate cele scrise cum trebuie.

«Cântați cu înțelepciune», zice proorocul și «cercetați Scripturile», zice Domnul. și cel ce aude se luminează, iar cel ce nu aude se întunecă. Căci dacă nu

504. I împărăși II, 3. Dumnezeu creând lumea, o creează și spre a ne ridica prin lucruri la cunoștința Lui. El se relevă chiar prin actul creației ca un Dumnezeu al cunoștințelor. 505. I împărăși II, 10—11.

506. Omul dobândește virtuțile prin temind osteneții și încercări, dar puterea pentru petimea aceasta o are din împreună-petimea lui Hristos în El; și se ridică la nepetimirea și cunoștință tainică prin aceea că se împărtășește de slava lui Hristos. Domnul Hristos repetă drumul petimei și slăvirii Sale cu fiecare din cei ce vor să urmeze Lui, sau să-L imite pe El. 507. Romani II, 29. 508. Matei XXV, 34.

ia cineva aminte la cele spuse, nu culege atîta rod din dumnezeie tile Scripturi, chiar dac ar cînta i ar citi de multe ori. Lini ti i-v i cunoa te i, zice, pentru c lini tirea adun mintea. Iar de va vrea cineva s ia aminte pu in, va cunoa te, dup Apostol, «în parte»⁵⁰⁹, mai ales de va avea pu in f ptuire moral . C ci aceasta face mintea mult încercat de pe urma luptei cu patimile. Dar nu cunoa te toate tainele cîte le are fiecare cuvînt al Scripturii ascunse la Dumnezeu, ci cîte poate primi cur ia min ii de la har. Aceasta o tim de acolo, c de multe ori cunoscînd un cuvînt al Scripturii, reu im s descoperim unul sau dou din scopurile pentru care s-au scris. Dar dup o vreme oarecare, f cîndu-se mintea, poate, mai curat , se învrednice te de alt în eles mai înalt decît cel dintîi. Astfel, dîndu- i seama de nepriceperea sa i minunîndu-se de harul lui Dumnezeu i de în elepciunea Lui negrit , omul se pomene te cutremurîndu-se înaintea Dumnezeului cuno tin elor, cum a zis prooroci a Ana, c «Domnul e Dumnezeul cuno tin elor».

Nu vorbesc despre ceea ce aude cineva din vreo carte sau de la vreun om. C ci aceasta nu este din cur ia min ii, nici din descoperire. Ci despre ceea ce cunoa te f r s - i cread lui, pîn ce afl dumnezeiasca Scriptur sau pe vreunul dintre Sfin i împreun m rturisind pentru în elesul care a r s rit de la sine din cuvîntul Scripturii, sau din vreun lucru sensibil, sau inteligibil.

Chiar dac acesta, în loc de un singur în eles, afl sau aude de la dumnezeiasca Scriptur , sau de la Sfin ii P rin i, mai multe, s nu fie f r crezare i s - i închi- puie c aceasta e contrazicere. Pentru c uneori acela i lucru are mai multe scopuri, ca de pild o hain . Dac , deci, ar zice cineva despre aceasta c înc lze te, iar altul c împodobe te i iar i altul c acoper , to i trei spun

509. I Cor. VI, 12.

adevărul, pentru că haina folosește pentru încălzit, pentru acoperire mintii și pentru podoba ; și totuși trei au aflat scopul dumnezeiesc al hainei, având mărturie dumnezeiască Scripturii și firea lucrurilor. Iar dacă cineva fiind răpitor sau hoț, vorbind de înveștile ei, ar zice că haina e bună spre a fi răpită sau furată, cu siguranță minte, fiindcă nici Scriptura, nici firea lucrurilor nu mărturisesc că pentru aceasta s-a făcut, odată ce și legile pedepsesc asemenea fapte. Tot așa este cu orice lucru sensibil sau inteligibil, sau cu orice cuvânt al dumnezeieții Scripturii. Pentru că sfinții nici nu cunosc tot scopul lui Dumnezeu cu fiecare lucru sau cuvânt al Scripturii, nici nu scriu deodată toate cele cunoscute de ei. Nu cunosc totul, pentru că Dumnezeu este necuprins și în înțelepciunea Lui nu are hotar, ca să cuprindă vreun înger sau om toate. Căci zice Gură de Aur despre cunoșterea vreunui lucru oarecare, că noi spunem despre el câte trebuie să le spunem acum, dar Dumnezeu pe lângă cele spuse cunoaște și alte laturi neînțelese. Și nu le spun nici sfinții toate deodată, pentru că nu e de folos ca să le spunem toate câte le cunosc, din pricina neputinței oamenilor și ca să nu se lungească cuvântul și să se facă neplăcut sau neînțeleș din pricina amestecării, ci ca cele spuse să fie măsurate, cum zice Teologul. De aceea unul și același, azi spune despre un lucru unele și mâine altele. Iar aceasta nu este contradicție pentru auzitorul care are cunoștința sau experiența celor spuse. Și iarăși unul zice acestea, altul altele despre același cuvânt al dumnezeieții Scripturii, pentru că harul dumnezeiesc le-a dăruit și pe acestea și pe acelea potrivit cu oamenii și cu vremea.

Numai aceea trebuie să cauți ceva, ca ceea ce se face și se zice să se facă și să se zică potrivit cu scopul dumnezeiesc și ca să aibă mărturie din dumnezeiețile Scripturii, ca să nu ai de la Apostol : anatema fie ce-

lui ce va binevesti altceva în afară de scopul dumnezeiesc, sau de firea lucrurilor, fie acela chiar înger⁵¹⁰, cum zice și marele Dionisie, marele Antonie și Maxim Marturisitorul. De aceea zice Gură de Aur: «Nu fiii elinilor ne-au predat nouă acestea, ci dumnezeiasca Scriptură».

Nu este contrazicere dacă zice Scriptura despre oarecare că n-a văzut Babilonul în robie⁵¹¹, iar în alt loc că l-au luat în Babilon cu ceilalți⁵¹². Căci cine citește cu luare-aminte află în alt loc al Scripturii că l-a orbit pe el și a l-au luat în robie⁵¹³. Prin urmare a intrat în Babilon cum a zis unul despre el, dar nu l-a văzut pe acesta, cum a zis celălalt. Și iarăși unii zic din neiscușință că **Epistola către Evrei** nu este a lui Pavel Apostolul, și un cuvânt al Sfântului Dionisie nu este dintre celelalte cuvinte ale lui. Dar dacă ia aminte cineva, în cuvintele înșee și află adevărul. Căci sfinții, când e vorba de un lucru al firii, descoperă scopul lui Dumnezeu într-o toată amănunțime, prin analiză, sau cunoștință naturală, sau prin contemplarea celor ce sînt, adică a fapturilor, care se întemeiază pe curăția minții; dar cercetează și Scripturile, cum zice Gură de Aur, cum cei ce vrînd să descopere aurul din metalele pământului, cercetează vinele cele mai subiri, ca să nu cadă nici o iotă, sau nici o cirtă, cum zice Domnul⁵¹⁴. Iar iota este litera a zecea și cirta este cea numită mare, fără de care nu putem scrie drept.

Acestea s-au spus despre lucrurile firii. Dar când e vorba de un lucru sensibil sau inteligibil, care se petrece mai presus de fire, sau de un cuvânt al Scripturii, atunci cunosc prin vedere înainte și prin descoperire, dacă li se dă cunoștință despre acestea de la Duhul Sfânt. Iar dacă nu li se dă, ci spre folosul lor le

510. GaL.1, 18.

511. Iezechiel XII, 13.

512. Ieremia XXXII, 5.

513. IV Împărași XXV, 7.

514. Matei V, 18.

r mîne lucrul necuprins, nu se ruinează și spun adevărul și smurturisească neputința omenească, zicînd: «Nu ții, Dumnezeu ție»⁵¹⁵, ca Apostolul, și cum zice Solomon: «Treia nu le cunosc, iar a patra n-o ții»⁵¹⁶, sau Gură de Aur: «Eu nu ții, chiar dacă m-ar numi ereticii necredincioși; dar numească-mă și nebun».

În simplu grai, aceia avînd în elepciunea în-doit, dar preuind mai mult în elepciunea de sus, s-au folosit în chip în elept și mîsurat și de învîrtura cea de afară, urmînd regulii apostolilor, ca și nu se laude cu cele nemîsurate, ca egiptenii aceia care îi bîteau joc de graiul simplu al lui Varnava Apostolul, nedîndu-i seama că predica lui avea cuvintele vieții veșnice, cum zice Clementinele. Căci mulți primim această, cînd auzim pe cineva vorbind alt grai și rîdem, chiar dacă acela e poate în elept în limba lui și graiul te despre taine înfricoșătoare. Iar aceasta ni se întîmplă din lipsa de cercare. Dar Prinții au scris și cu voia simplu, după vremea și după oamenii pentru care au scris, cum zice Sfîntul Grigorie al Nisei, lăudînd pe Sfîntul Efrem care, în elept fiind, a scris simplu, dar de care a spus, minunîndu-se, că mult iscusit fiind în dogme, a intuit la stîlpurile blestemate ale unui eretic cu cugetare de prunc, iar acela neputînd răbda, de mîndrie, rușinea, a murit⁵¹⁷. Căci sfînta smerenie e mai presus de fire și nu poate să o aibă cel ce nu crede, ci o socotește contrară firii, cum zice marele

515. II Cor. XII, 3.

516. Prov. XXX, 18.

517. *Cuvînt de laudă* la cuv. Prințului nostru Efrem Sirul, unde se istorisește și întîmplarea cu Apolinarie «cel fără de minte și fără de socoteală», multe izvodind și din pîntece grai, că rușinea luîndu-i căruile cu care se lăuda, i le-a uns Sfîntul «fil cu fil cu ulei de pe te... nel sînd o parte de altă și se dezlipesc din strîngerea cea cumplită». Mai tîrziu, polemizînd ereticul cu un ortodox, a cerut și se aduc lucrurile sale pentru a citi din ele, neîntîind el ce se petrecuse. Și mîndrindu-se cu ele a încercat să le deschidă, dar «nedesprîntele și cu totul nesupuse vîndu-le, de rușinea fața i-au schimbat, iar de nedumerire cu sufletul s-a spîmîntat și de adunare desprîindu-se nebunul, la boală și mai pe urmă la moarte s-a apropiat, nesuferind ocara».

Dionisie despre unii ca ace tia, scriind c tre Sfântul Timotei : «Celor vechi învierea din mor i li se pare contrar firii, mie îns i ie, nu ne este contrar firii, ci mai presus de fire. Aceasta fa de noi. Iar fa de Dumnezeu nu e nici mai presus de fire, ci fireasc . C ci porunca lui Dumnezeu este firea Lui». Iar P rin ii iubesc mai degrab smerenia cu lucrul i cu cuvântul, ca cel ce a scris Gheronticonul, m car c era episcop i a fost izgonit pentru Hristos⁵¹⁸. C ci zice despre ve - mîntul unei fecioare c «l-am luat eu ca s fiu binecu - vîntat». Iar Sfin ii P rin i Dorotei i Casian, în elep i fiind, au scris simplu.

Iar aceasta s-a zis, ca s nu- i închipuie cineva c din mîndrie au scris unii înalt, iar al ii din lips de înv tur au scris simplu. Ci în elegerea tuturor este una i e d ruit de acela i Duh Sfînt. Iar scopul lor era s foloseasc pe to i. Pentru c dac ar fi scris to i simplu, niciunul dintre cei înv a i nu s-ar fi folosit vreodat . C ci ar fi socotit acestea ca nimic, pentru simplitatea cuvîntului. Dar iar i nu s-ar fi folosit nimeni dintre cei mai simpli, dac ar fi scris to i înalt, pentru c n-ar fi prins în elesul celor spuse.

Cel încercat în în elegerea Scripturilor cunoa te c în elesul celui mai simplu cuvînt al Scripturii i al celui covîr itor de în elept este unul i are în vedere mîntuirea omului. Iar cel neîncercat în aceasta, se sminte te de multe ori, ne tiind c mult ajut înv tura de jos cînd se face purt toare a în elepciunii de sus a Duhului. Pentru c una d în elesuri luminoase, iar cealalt putere cuvîntului, dac are omul o chibzuin statornic i s l luie te în el cump tarea prin care se teme de nechibzuin i de cugetare u uratic i cuget cu cump tare, cum zice Apostolul. Precum deci cuvîntul «Amin» spus cu adev rat la sfîr itul Evangheliei

518. Este vorba de episcopul Palladius, care a scris *Lavsaiiconul* i a fost exilat 6 ani din scaunul s u din Helenopolis în Bitinia (veacul V).

dup Luca e cuvîntul neclintit ce înt re te cele spuse înainte de el, a a i chibzuin a este o în elegere neclintit ce poate s p zeasc adev rul. C ci Amin arat statornicia harului celui nou. De aceea în Vechiul Testament nici nu se afl deloc, c ci acela era chip. Dar în harul cel nou se spune pretutindeni, pentru faptul c acesta r mîne în veac i în veacul veacului.

Cuvîntul 24

*Acum omega (o mare) i cuvîntul de fa
Al dou zeci i patrutea, aduce inimii o sim ire,
Ca s cunoasc omul ceea ce-i folose te.*

O, cîte lacrimi a vrea s am, cînd m v d pe mine dintr-o parte sau alta ! C de nu p c tuiesc, m înal din mîndrie. Iar de p c tuiesc, i pot s v d, îmi pierd curajul nemai tiind ce s fac i vin la dezn dejde. Dacă apoi alerg la n dejde, iar i vine mîndria. Iar dacă plîng, aceasta mi se face pricin de p rere de sine ; i dacă nu plîng, iar i vin patimile. Via a mea e moarte i moartea e mai rea pentru frica muncilor. Rug ciu-ne a mea mi se face ispit i neluarea aminte, pierzare. «Cel ce a cî tigat cuno tin , a ad ugat durere»⁵¹⁹, zice Solomon. Nu pricep i m înciudez i nu tiu ce s fac. Iar dacă tiu i nu fac, cuno tin a îmi este spre osînd . Vai mie, ce voi alege ? Toate mi se par contrare din ne tiin i nu pot s pun de acord vreuna din ele. Nu descop r virtutea i în elepciunea ascunse în încerc ri, pentru c nu am r bdare. Ci fugind de lini te din pricina gîndurilor, aflu afar patimile, în ispita prin sim uri. De vreau s nu m nînc i s priveghez, aflu p rerea de sine i sl biciunea ca piedic . De m nînc i dorm f r zgîrcenie, vin, f r s vreau, la p cat. De m retrag i fug de la toate, de frica p catului, iar i m mole e te trînd via.

519. Ecles. I, 18.

Pe de alt parte v d pe mul i c iau prin aceste r zboaie frica dumnezeiasc i prin fric au dobândit lucrarea celorlalte virtu i. De a fi avut i eu credin ca ei, a fi aflat temerea, prin care a fi primit binecredincio ia, cum zice proorocul, i cuno tin a, din care se nasc t ria i sfatul, în elegerea i în elepciunea Duhului ⁵²⁰, în cei ce st ruie lîng Dumnezeu întru negrij i întru îndeletnicirea cu dumnezeie tile Scripturi, cu r bdare.

Pentru c prin aceasta toate cele de sus i cele de jos se fac deopotriv . C ci cînd o patim se preface în virtute, e v dit c aceasta s-a f cut prin vreme i cercare. Iar cînd o virtute înclin spre patim , tot vremea i cercarea îndelungat prin r bdare o poate dep rta de aceea. Dac nu se na te în suflet r bdarea din credin , nu poate avea cineva nicidecum vreo virtute, «Întru r bdarea voastr ve i dobîndi sufletele voastre» ⁵²¹, zice Domnul, Cel ce a zidit una cîte una inimile oamenilor, cum zice psalmistul ⁵²². De aici este v dit c inima, adic mintea se zide te fiecare deosebit prin r bdarea celor ce vin asupr -i. C ci cel ce crede c are pe altcineva care-i cîrmuie te nev zut via a, cum va mai da crezare gîndului s u, care zice : aceasta vreau, sau aceasta nu vreau, aceasta e bine sau aceasta e r u ? Dac are vreun pov uitor v zut, e dator s întrebe la tot lucrul i s primeasc prin urechi r spusul i s plineasc cu lucrul cele spuse. Iar dac nu are vreunul, îl are dup Euhait, pe Hristos, i e dator s -L întrebe prin rug ciune din inim pe El i s n d jduiasc cu credin r spusul prin lucru i prin cuvînt, ca nu cumva satana, neputînd r spunde cu lucrul, s r spund cu cuvîntul, pref cîndu-se pe sine în pov -

520. Isaia XI, 2.

521. Luca XXI, 19.

522. Psalm. XXXII, 15.

uitor i tr gînd la pierzare pe cei ce n-au r bdare⁵²³. C ci ace tia se gr besc din ne tiin s ia cele ce nici-odată nu li s-au dat lor, uitînd c o zi în ochii Domnului e ca o mie de ani i o mie de ani ca o zi. Iar cel ce are din r bdare experien a uneltirilor vr jmaului, cum zice Apostolul, lucreaz , love te i alearg întru r bdare, ca s ia⁵²⁴ cuno tin i s poat zice : «Nu ne sînt necunoscute gîndurile lui»⁵²⁵, adic nu ne sînt ascunse uneltirile lui, ne tiute de cei mul i. C ci se preface, zice, în înger al luminii⁵²⁶. i nu e de mirare, odat ce i gîndurile care vin de la el în inim , se înf i eaz ca gînduri ale drept ii, celor neîncerca i, lipsi i de experien . De aceea bine este ca omul s zic : nu tiu, ca s nu se arate f r crez mînt nici celor spuse de înger i s nu cread nici celor s vîrite de viclenia vr jmaului, ci s scape prin r bdare de amîndou povîrni urile i s a tepte s i se d ruia s r spusul cu lucrul în decurs de mul i ani, f r de voie, f cîndu-se c nu tie de i-a spus cineva despre în elesul lucrurilor, sau al f pturilor lui Dumnezeu, pîn ce nu ajunge la un liman, adic la cuno tin a cu lucrul. i cînd o vede r mînînd mul i ani, atunci afl c într-adev r a fost i a primit r spus în chip nev zut.

De pild cineva se roag pentru biruin asupra patimilor care îl r zboiesc i cuvînt nu aude, nici chip am gitor nu vede. Dar chiar dac i s-ar întîmpla poate

523. Omul nu trebuie s - i spun singur c lucrul cutare e bun sau r u, ci s a tepte prin r bdare r spusul de la Domnul, cînd nu are un pov uitor v zut. Iar Domnul i-l va spune, dup r bdare mult , nu numai printr-un cuvînt optit în minte, ci mai ales printr-o experien tainic , c ci binele între timp a devenit o calitate, o stare proprie lui, care dureaz . Satana îns d un r spus numai prin cuvînt optit în minte celor ce nu a teapt s le devin binele calitate intrinsec , prin r bdarea unor încerc ri. Astfel r bdarea e v zut ca o metod prin care se ajunge la cunoa terea a ceea ce e bine, dar la o cunoa tere prin experien a l untric , dat fiind c e o metod prin care cineva ajunge el însu i la calitatea binelui. 524. Filip. III, 12. 525. II Cor. 2, 11.

526. II Cor. 11, 14.

aceasta în somn sau sensibil, nu crede nicidecum. După câțiva ani îns, vede r zboiul acela cî tigat prin har i anumite în elesuri atr gîndu-i mintea la smerenie i la cuno tin a neputin ei sale. Dar nici a a nu crede, ci a teapt mul i ani, temîndu-se ca nu cumva s fie i aceasta în el ciune. C ci zice Gur de Aur despre Apostoli c de aceea le-a spus Domnul de ne- cazurile cele multe i a ad ugat «Cel ce va r bda pîn în sfîr it, acela se va mîntui»⁵²⁷, ca niciodat s nu r mîn f r grij , ci s se nevoiasc din temere. C ci nu va folosi cineva nimic de la celelalte virtu i, m car de ar fi cu petrecerea în cer, dac e st pînit de mîndrie, prin care diavolul i Adam i al i mul i au c zut. De aceea niciodat nu trebuie s p r seasc temerea, pîn ce nu ajunge la limanul dragostei des vîr ite i iese afar din lume i din trup⁵²⁸.

C ci unul ca acesta nu las temerea de bun voie, ci din marea credin , care-i face mintea s nu aib grij de via i de moartea trupului. El vine la temerea curat a dragostei. Despre aceasta zice marele Atanasie c tre cei des vîr i i : «Nu te teme de Dumnezeu ca de un tiran, ci te teme din dragoste fa de El». Aceasta ca s nu se team omul numai pentru c p c tuie te, ci i pentru c e iubit f r s iubeasc i prime te binefaceri cu nevrednicie. Prin temerea de asemenea bun t i, el vrea s - i atrag sufletul la iubire i s se fac vrednic de binefacerile de care a avut i va avea parte, prin recuno tin a sa fa de Bine- f c tor.

Iar de la frica curat a dragostei, vine la smerenia mai presus de fire. Fiindc oricît de mult ar p timi în în eles bun i oricîte necazuri ar r bda, el nu- i în- chipuie cîtu i de pu in c din puterea i din în elegerea

527. Matei X, 22.

528. Asem narea dragostei cu un liman, la care ajunge omul dus de barca temerii, e de la Sfîntul Isaac Sirul (Cuv. 72, ed. Theotoche, p. 283).

sa îi vine puterea de a răbda și starea cea bună a sufletului și a trupului. Că din cugetarea smerită a căutată darul deosebirii, prin care cunoaște că este făptura lui Dumnezeu și că nu poate să facă nici un bine de la sine, nici să-l plăzească, odată să vîrît prin har; de asemenea că nu poate surpa ispita nici răbda prin bărbăția sau în elepciunea sa. Iar de la darul deosebirii vine la cunoștința din partea lucrurilor și începe să vadă cu mintea cele ce sînt. Necunoscînd însă rațiunile acestora, dorește un învățător și neaflîndu-l pe acela, pentru că nu se poate vedea, iar pe altul care face pe învățătorul neprimindu-l, pentru că tie aceasta prin darul deosebirii, sau printr-o în alegere fără martori, nu mai în elege nimic. Aceasta-l face să socotească toate cele făcute și învățate de el ca nimic, văzînd înainte de el atîta mulțime de oameni care au căzut după atîtea sudori și cunoștințe, de la Adam și cei de după el.

Auzind, dar neîn alegînd ceva din cele spuse în dumnezeieștile Scripturi, începe să lăcrimeze din pricina acestei cunoștințe, adică din faptul că cunoaște că nu cunoaște cum trebuie. Și cu adevărat este lucru de mirare, cum cel ce-l închipuie că tie, încă n-a ajuns să tie că nu tie nimic și ceea ce i se pare că are se va lua de la el, cum zice Domnul⁵²⁹, pentru că i se pare că are, dar nu are cu adevărat. Iar acesta, care se socotește că e nebun și neîn alegător, neputincios și neîntăitor, plînge și se tînguiește și prin aceasta primește și cele ce nu le are, prin recunoștință.

Căci smerenia se naște din multe virtuți, iar ea naște altele mai des vîrîte. Asemenea și cunoștința, rugăciunea, mulțumirea și dragostea. Fiindcă aceste virtuți pururea primesc creșterea. De pildă, dacă cineva se smerește că păcătos și plînge, prin aceasta se înfrînează și răbdă necazurile ce-i vin de bună voie și fără voie,

de la draci din pricina nevoinei ei, și de la oameni spre cercarea credinței ei, ca să se arate dacă ei are nevoie de la Dumnezeu, sau la om, sau întru a lui Dumnezeu cuminența sa. Fcându-se astfel cercat prin răbdare și prin sind toate pentru Dumnezeu, primește credința cea mare de care zice Domnul : «A venit Fiul Omului, poate va afla credință »⁵³⁰. Iar prin credința aceasta va dobândi biruință împotriva celor ce-l războiesc. și dobândind-o pe aceasta, ia cunoștință de neputința și de neștiința sa, din puterea și înțelepciunea lui Dumnezeu arată lui, și începe întru smerenia sufletului său -I mulțumească și tremur temându-se ca nu cumva să cadă iar și în neascultarea de mai înainte. Apoi din frica curat, ajuns fără de păcat, din mulțimea, răbdarea și smerenia de care s-a împărtășit prin cunoștință, începe să aibă nevoie de ea va dobândi mila prin har.

Iar din gustarea (experiența) binefacerilor dăruite lui, a teaptă și se teme ca nu cumva să se afle nevrednic de a avea de mari daruri ale lui Dumnezeu. Prin acestea îi crește smerenia și rugăciunea din inimă. și cu cât cresc acestea, deodată cu mulțumirea, primește cunoștință mai mare⁵³¹. Astfel din cunoștință vine la temere și din temere la mulțumire și la cunoștința cea mai presus de acestea. și pentru aceasta iubește pe Binefăcătorul în chip firesc și cu bucurie dorește să-l slujească Lui, ca unul ce se ține îndatorat prin cunoștință. Prin aceasta îndată primește creșterea cunoștinței și vede împreună cu binefacerile personale și pe cele de obște, pentru care neputând mulțumi, plânge. Dar minunându-se iar și de harul lui Dumnezeu, primește mângâiere. Astfel aici varsă lacrimi îndurerate, aici iar și varsă din dragoste lacrimi mai dulci ca mierea, din

530. Cf. Luca XVIII, 8.

531. Reluând tema *epectazei* Sfântul Grigorie de Nisa, adică a neconținței creșterii sau înaintării a sufletului în bine, Petru Damaschin îi dă o explicație ascetică în aceste pagini.

bucuria duhovnicească ce vine dintr-o negrăit smerenie. Iar aceasta îi se împlinște, când dorește cu adevărat să se facă voia lui Dumnezeu și urtează toată cinstea și odihna și se înșiră pe sine mai prejos de tot, încât nu socotește niciodată că este cineva și se simte îndatorat, cu tot ce are, lui Dumnezeu și tuturor oamenilor. De aceea socotește ispitele și necazurile ca o mare binefacere, iar bucuria și odihna ca o mare pagubă. Și acelea le dorește din tot sufletul ori de unde i-ar veni, iar de acestea se teme chiar de-i vin de la Dumnezeu spre cercare.

Și fiind el în lacrimile acestea, începe mintea să primească curând și vine la starea vechea ei stare, adică la cunoștința firească pe care a pierdut-o din dragoste față de patimi. Aceasta este numită de unii în elepciune, pentru că mintea vede lucrurile cum sînt după fire. De alții iar îi este numită pe trundere, pentru că cel ce are parte de ea cunoaște o parte din tainele ascunse, sau scopul lui Dumnezeu a ezat în dumnezeieștile Scripturi și în fiecare faptură. Iar aceasta se naște din darul deosebiri și poate înlege rațiunile celor sensibile și inteligibile. Din această pricină se numește vedere (contemplare) a celor ce sînt, sau a fapturilor, dar ea este firească (naturală) și vine din curând minții⁵³².

532. După primă starea naturală și cunoașterea terească naturală nu este cea pe care o are cel scufundat în păcat, ci cea dinaintea de păcat pe care o redobîndește acesta cu ajutorul harului, ci cea a adevărului cum trebuie să fie. Redînd această învățatură diaconul rus G. Tsebricov zice: «Nu lumea supusă legilor logice este concepută de sufletul ortodox ca fiind lumea naturală. Dimpotrivă el străduiește să vadă natura adevărată, realitatea substanțială, starea normală a lucrurilor în *supranatural*, în domeniul mistic deschis sfinților. Nu natura supusă matematicianului, nu universul unde doi ori doi fac în *mod invariabil* patru, îl reprezintă sufletul ortodox ca adevărată lume a lui Dumnezeu. Nu cosmosul în care legile par să prevaleze asupra Dătătorului de legi, în care pretinsa imutabilitate a legilor fizice pare mai degrabă să disciplineze pe Dumnezeu decît să fie disciplinat de El. «Aspectul actual al universului nu este decît un episod», scria Teofan Zvorîțul (1870). «El n-ar fi existat (acest aspect), dacă păcatul n-ar fi fost săvîrșit. Și precum păcatul n-a fost necesar, așa și aspectul acesta al lumii nu are nimic necesar. Libertatea în creație nu înseamnă numai po-

Iar dac cineva s-ar învrednici s vin la vederea înainte spre folosul ob tesc, aceasta este mai presus de fire. Pentru c singur Dumnezeu cunoa te dinainte toate în to i i pentru ce a f cut fiecare lucru sau spus fiecare cuvânt în dumnezeiasca Scriptur i d aceast cuno tin dup har i celor vrednici s cunoasc . Deci cunoa terea (contemplarea) f pturilor sensibile i inteligibile, numit în elepciune, este o p trundere i o cuno tin fireasc , fiindc a existat de mai înainte în fire, dar patimile au întunecat mintea. i dac nu în l tur Dumnezeu, prin virtutea f ptuitoare, patimile, mintea nu poate vedea. Dar vederea înainte nu e tot a a, ci este har i mai presus de fire. Îns nici cea din tîi nu se ive te f r Dumnezeu, m car c e fireasc .

Fiindc i elinii multe au iscodit, dar scopul lui Dumnezeu din f pturi nu l-au aflat, cum zice marele Vasile ; ba nici pe Dumnezeu însu i, pentru c n-aveau smerenia i credin a lui Avraam. C ci credincios se nume te cineva atunci cînd crede celor nev zute din cele v zute. Iar a crede cele v zute de el înseamn a nu crede celui ce îl înva sau îi propov duie te.

Pentru aceasta, spre cercarea credin ei, ispitele sînt ar tate, iar ajutor rile near tate, ca cel credincios s

sibilitatea c derii. Deci ea neag necesitatea c derii, a p catului i, în acela i timp, necesitatea aspectului actual al universului. Noi n-avem puterea s presupunem cum ar fi lumea, dac n-ar fi avut loc c derea, dar putem spune c ar fi fost cu totul diferit . Ast zi totul este adaptat la starea de pedeaps care trebuie suportat . Altfel totul ar fi fost adaptat la starea de ascultare de voia lui Dumnezeu».

A adar, un lucru e clar: «Noi nu vedem universul decît printr-o viziune corupt de p catul s vîr it împotriva lui Dumnezeu i care ne scufund în întuneric; universul adev rat e de fapt altul.

Lumea adev rat e aceea care se deschide ochilor duhovnice ti i credin ei, prin înfrîurirea harului rev rsat în noi cu plin tate. Atunci începem, sau mai vîrtos, reîncepem s o înelegem dup Dumnezeu i nu dup noi. Atunci supranaturalul devine natural, în vreme ce naturalul de aici de jos devine ireal.

Minunea lui Dumnezeu realizat de sfin i nu e decît starea cea mai normal a lucrurilor. În sine minunea nu e supranatural , c ci «eman din *unica i adev rata natur* » (*L'esprit de l'Orthodoxie*, în *Irenikon*, *Prieure d'Amay sur Meuse*, Collection nr. 7, 1927, p. 14—15).

afle, prin răbdare, după isprăvirea ispitei, cunoaște a. Iar din aceasta să afle că nu cunoaște încă se împarte te de binefaceri, culegînd rodul smereniei și dragostea față de Dumnezeu ca binefăcător și față de aproapele, pentru a sluji lui Dumnezeu. Și aceasta socotește că este un lucru firesc și o datorie, care-l face să dorească a pazi poruncile și a urî patimile ca vrăjmașe, iar trupul a-l disprețui, socotindu-l ca piedică spre nepătimire și spre cunoașterea lui Dumnezeu, adică spre înțelepciunea cea ascunsă.

Și pe drept cuvînt este ascunsă aceasta. Pentru că cel ce stă pînă te înțelepciunea lumii și se desface de ea și are odihnă lumii acesteia și slava ei, prieten al ei este. Iar prietenul înțelepciunii lui Dumnezeu, se nevoiește în cele potrivnice acestora, adică este împovărat de dureri și trăiește în înfrînare și suferă tot necazul și necinstea pentru împărțirea cerurilor. Cel dintîi dorește să se apropie de bunătățile văzute, de învățăturile de jos și de regi; și pătimit pentru aceasta adeseori. Iar cel de al doilea pătimit împreună cu patimile lui Hristos. Pentru că cel dintîi are nădejdi aici, dacă poate peste tot să le aibă, căci sînt vremelnice și greu de înfruptuit, iar cel de al doilea aici se ascunde în ochii celor nebuni, zice Sfînta Scriptură, dar se face arătat în veacul viitor, cînd toate cele ascunse se vor face arătate.

Dar pe lîngă aceasta mai trebuie spus că cunoașterea celor ascunse, adică contemplarea Scripturilor și a fapturilor, se dă aici și spre mîngîierea celor ce plîng, cum zice Sfîntul Ioan Gură de Aur. Căci din credință se naște frica, iar din aceasta plînsul, prin care vine smerenia, din care se naște darul deosebirii. Iar din aceasta pătunderea și vederea înainte cea după har.

Iar cunoscătorul nu trebuie să-și fixeze un înțeles al său, ci să se voiască să aibă totdeauna mîrțurie Sfînta

Scriptur , sau firea lucrului⁵³³. O cuno tin care nu le are pe acestea nu e cuno tin adev rat , ci viclenie i am gire. O spune marele Vasile cînd, vorbind despre stele, zice c Sfînta Scriptur pe pu ine le nume te, iar elinii, am gindu-se, spun multe nume. Pentru c scopul dumnezeie tii Scripturi acesta este : s descopere unora tainele dumnezeie tilor Scripturi, ce pot s mîntuiasc sufletul i ra iunile celor ce sînt, adic scopul pentru care a fost f cut fiecare lucru. Aceasta pentru ca s lumineze mintea omului spre a iubi pe Dumnezeu i a cunoa te m rirea Lui i negr ita Lui în elepciune i pronia Lui din purtarea de grij ce o are pentru f p-turile Lui. C ci prin aceast cuno tin omul se teme de c lcarea poruncilor Lui i î i dispre uie te neputin a i ne tiin a sa i prin aceasta se smere te i iube te pe Dumnezeu i nu dispre uie te poruncile Lui, ca cei ne-p rta i de cunoa terea Lui cu lucrul. i iar i re ine vreunele din tainele Lui, ca s le doreasc omul i s nu se sature îndat ca Adam i, aflîndu-l vr jma ul afa-r , s -l atrag spre r utatea sa.

A a face cu cei virtuo i. Iar pe cei nerecunosc tori, prin încerc ri îi înfrico eaz ca s se fereasc a p c tui, iar prin binefacerile trupe ti îi încurajeaz ca s nu dezn d jduiasc . i aceasta mereu o face Dumnezeu prin bun tatea Lui cea f r de margini, ca s mîntu-iasc pe to i i s -i izb veasc de cursele diavolului, fie d ruind, fie re inînd binefacerile i cuno tin ele i dînd dup recuno tin a fiec ruia darurile i în elegerile. La fel a f cut i dumnezeiasca Scriptur , fie s se ascund , fie s se fac cunoscut unora spre folos, dup cum a ales cel ce o cite te.

Dar scopul mincino ilor în elep i (sofi tilor) de afa-r nu a fost acesta, ci fiecare se str duia s înving pe

533. Cunoosc torul nu e un individualist orgolios în cunoa tere, ci e deschis ra iunii obiective, dumnezeie ti, a textului Scripturii, sau a lucrului.

altul i s par mai în elept. De aceea nu l-au aflat pe Domnul nici ei, nici cei ce fac ca ei, chiar dac se ostenesc poate foarte mult. Pentru c nu ostenelilor, zice Sc rarul, ci smereniei i simplit ii se descoper Domnul prin credin , adic prin contemplarea Scripturilor i f pturilor, de care zice Domnul : «Cum pute i crede, c utînd slav unii de la al ii» i celelalte.

i aceasta este credin a cea mare, care îi i poate pune toat grija în Dumnezeu. Pe aceasta o nume te Apostolul temelie, iar Sc rarul maica lini tii i Sfîntul Isaac credin a vederii⁵³⁴ i u a tainelor⁵³⁵. C ci cel ce o are pe ea e f r grij în toate, ca to i sfin ii, care au i numele potrivite. Petru poart numele t riei, Pavel al odihnei, Iacob al c lciului, ca cel ce d un c l cîi lui Veliar, tefan, al cununii neve tejite, Atanasie al nemuririi, Vasile al împ r iei, Grigorie al vegherii în elepciunii, sau teologiei, Gur de Aur al avu iei de mult pre i al harului mult dorit, Isaac al iert rii.

i simplu spunînd, atît în Vechiul cît i în Noul Testament se dau nume potrivite. C ci Adam poart numele celor patru laturi : A — Anatoli (r s rit), D — Dysis (apus), A — Arktos (miaz noapte) i — mesimvria (miaz zi). Iar om în limba de atunci, adic în siriac , se nume te focul, pentru asem narea firii. C ci dintr-un om s-a f cut toat lumea, precum dintr-o candel poate aprinde cine vrea pe toate celelalte, iar cea dintîi nu se împu ineaz . Iar dup amestecarea limbilor, o limb deriv pe om de la uitarea ce-l st pîne te ; alta, de la alte îndeletniciri. Iar cea greceasc de la privirea în sus (=) a omului.

Dar firea lui e în primul rînd ra iunea cuvînt toare. De aceea se i zice : ra ional i singur era acest nume propriu lui. C ci în celelalte nume ale lui are i

534. Cuv. 18, *ed. cit.*, p. 65.535. Cuv. 72, *Ibidem*, p. 281.

alte f pturi p rta e. De aceea trebuie s p r sim toate i s pre uim mai mult ra iunea i s aducem, prin ra iune, ra iunile Cuvîntului lui Dumnezeu, ca s ne învrednicim s primim de la el în minte, în loc de cuvinte, ra iunile Duhului Sfînt⁵³⁶. Aceasta potrivit cu ceea ce s-a spus : «Cel ce d rug ciune celui ce se roag » ; adic Dumnezeu d celui ce face bine rug ciunea trupeasc , rug ciunea cea din minte ; i celui ce o face cu sîrguin pe aceasta, pe cea f r form i f r figuri, din frica curat de Dumnezeu ; i iar i celui ce o face bine pe aceasta, contempla ia f pturilor ; iar din aceasta i se va d rui celui ce se odihne te de toate i mediteaz în El cu lucrul i cu cuvîntul (cu ra iunea) i nu numai cu auzul, r pirea min ii spre cunoa terea lui Dumnezeu (spre teologie) i spre facerea de bine.

A adar, cuno tin a dac e f r de voie i duce spre smerenie pe cel ce o are, prin ru ine, pentru c a primit-o f r s fie vrednic, i dac acela caut s o dep rteze de la sine ca v t m toare, chiar dac e dat de la Dumnezeu, prin mîna smereniei, cum zice Sc rarul, e bun . Altfel s ne amintim de cel luat odinioar în furci de ni te chipuri negre. Ce nenorocire ! Acela avea nume mare i era iubit a a de mult de oameni, c to i au plîns moartea lui i au socotit mare pagub pierderea lui, dar din pricina mîndriei ce o avea ascuns , cel ce a v zut acestea, a auzit din în l ime : «nu-l voi odihni pe el, c ci nici el nu m-a odihnit pe Mine nici un ceas». Vai, cel numit de to i sfînt i cu ale c rui rug ciuni n d jduiau s se mîntuiasc mul i din tot felul de ispite, a a a avut sfîr itul, din pricina îngîmf rii. i c aceasta a fost pricina, e v dit oricui. C ci dac era alt p cat, nu ar fi putut r mîne tuturor ascuns i

536. In grece te ? insemnînd atît «cuvînt» cît i «ra iune», în tot pasajul acesta trebuie s se în eleag pe lîng ra iune i ra iuni i «cuvînt» i «cuvinte».

nici nu l-ar fi putut s vîr i în fiecare ceas. Iar de ar fi fost erezie, ereticul de fapt mînie pe Dumnezeu în fiecare ceas prin blasfemia lui cu voia, dar nici aceasta nu e cu totul near tat , ci, dup iconomia lui Dumnezeu, se face ar tat spre îndreptarea celui ce o are, dac vrea s se întoarc , iar de nu, spre p zirea altor oameni. De aceea numai cugetarea semea a încînt rii de sine poate s r mîn ascuns tuturor, ba aproape i celui ce o are pe aceasta, mai ales dac nu cade în încerc ri prin care sufletul e dus la muștrare i- i cunoa te neputin a i ne tiin a sa. i de aceea n-a avut nici Duhul Sfînt odihn în tic losul acela de suflet, pentru c neîncetat avea acela i gînd i se bucura de el, ca de o izbînd oarecare. Pentru aceea s-a i întunecat, ca dracii, pentru c nu se ar ta deloc p c tuind. i aceasta a fost de ajuns dracilor, putînd s umple locul celorlalte rele, cum zice Sc rarul.

i nu eu am aflat aceast explicare i în elegere a întîmpl rii amintite, ci am scris-o auzind-o de la sfîntul b trîn. El a spus i despre Sfîntul Pavel cel Simplu, c de aceea n-a ascultat dracul s ias îndat dintr-un om, pentru c i-a spus aceluia marele Antonie : Ava Pavele, scoate pe diavolul din fata aceasta i nu a f cut îndat metanie ascultînd, ci oarecum s-a împotrivit zicînd : «Dar tu cine e ti ?» i cînd a auzit c nu fac aceasta de la mine, s-a supus. i de aceea a spus fericitul b trîn c n-a ie it îndat dracul, ci dup ce s-a ostenit mult. i a a a trebuit s fie. C ci b trînul merit crezare, pentru c e purt tor de Dumnezeu. Dar avem i m rturie din prilejul sp l rii picioarelor i din împotrivirea lui Moise i a proorocului care cerea s fie lovit. Dar pentru c istoria are în elesul acesta i nu s-a spus pîn acum, se va spune aci.

Un rege, se spune în Paralipomene, cîrmuia ara în chip tiranic. De aceea iubitorul de oameni Dumnezeu, nesuferind tirania, a poruncit proorocului să meargă și să mustre pe regele acela. Acesta însă, cunoscînd cruzimea aceluia, nu a voit să meargă, în chip simplu, ca nu cumva vîndu-l pe el de departe și cunoscînd pentru ce pricină a venit, să-l alunge și să nu poată proorocul să-l mustre pe el; sau ca nu cumva, începînd el a spune: «De Dumnezeul meu am fost trimis din pricina cruzimii tale», acela să nu dea atenție celor spuse. Ci a plîns și s-a lovit de cineva și să meargă plin de sînge la rege cu pîr, pentru că prin aceasta să înțeleagă cu mine te rugăm pe rege și să-l fac să aud cele spuse. Și străbătînd drumul a aflat pe cineva lîngă cale cu o secure și a zis către el: «Acestea zice Domnul: Ridică securea ta și lovește-mă în cap». Dar acela fiind temător de Dumnezeu a zis: «Nicidecum domnul meu; sînt om al lui Dumnezeu, nu voi pune mîna mea pe un uns al Domnului». Și a zis proorocul: «Acestea zice Domnul, pentru că n-ai ascultat glasul Domnului, să vină un leu din pustie și să te mînce». Această deci n-a fost din mînie, să nu fie, ci spre folosul multora s-a făcut. Și pentru că omul acela a fost vrednic să nu moară în chip simplu, ca ceilalți oameni, ci ca, după cuvîntul Domnului, să fie mîncat de fiară și să ia cununa printr-o moarte amară. Zice și Gheronticonul despre patru preoți care s-au înțeleși au făcut rugăciuni ca să fie mîncat slujitorul lor de un leu, din pricina curviei pe care a făcut-o. Dar nu a ascultat de ei Domnul, ci a judecat să asculte de pustnicul (isihastul) care s-a rugat pentru el, ca să se depărteze leul de el⁵³⁷.

537. Se pare că pasajul despre acești patru preoți este intercalat de o mină ulterioară. (*Pateric*, cap. 12, 12).

Apoi aflînd proorocul alt om, a zis lui : «Acestea zice Domnul : Ridic securea ta îmi lovește-mă în cap». Iar acela auzind : «Acestea zice Domnul», a lovit fruntea sa mai strea la gînduri capul Proorocului cu securea lui. Iar Proorocul, ca odinioară Moise, a zis către el : «Binecuvîntarea Domnului peste tine, că ai ascultat glasul Domnului».

A adar unul, din bunătate multă, s-a sfiit de prooroc și n-a ascultat, ca și Petru din prilejul spălării picioarelor. Cel lalt a făcut ascultare, cum a ascultat poporul de Moise cînd s-au junghiat unii pe alii. De aci vedem că cel ce ascultă la arătare de voie dumnezeiască, face un lucru mai bun. Căci socotește porunca mai presus de fire a Stăpînului firii în eleaptă și mai drept decît cunoașterea naturală. Iar cel ce nu ascultă face un lucru mai mic, căci socotește cele la arătare bune pentru el mai drepte decît cele ale lui Dumnezeu. În ascuns însă nu e așa, ci acela se judecă după intenția de a asculta sau de a nu asculta. Căci cel ce are scopul și placul lui Dumnezeu, acela e cel ce face lucrul mai bun. Și la arătare Dumnezeu pare să fie cu mînie față de cel ce nu a ascultat și cu binecuvîntare față de cel ce a ascultat. Dar în ascuns nu e așa, ci cum s-a spus, după în alegerea naturală erau la fel de buni amîndoi, pentru că scopul amîndurora era după Dumnezeu.

Acestea așa sînt. Iar proorocul mergînd la rege și stînd înaintea lui, a zis : «O, rege ! Venind eu, m-a înțîmpinat cineva pe cale și m-a lovit în cap». Și regele văzînd sîngele și lovitura, s-a mîniat, după obiceiul lui, dar nu împotriva pîrîului, ci socotind că avea de judecat pe altcineva și nu pe sine însuși, s-a rostit cu cuvinte grele împotriva celui ce a făcut aceasta. Iar Proorocul dobîndind ceea ce nădăduia, zise : «Bine ai spus, o rege. Pentru aceea, acestea zice Domnul. Smulgînd, voi smulge împărăția din mîna ta și de la seminția ta, pen-

tru c tu e ti cel ce ai f cut acestea»⁵³⁸. i a a a îm-
plinit Proorocul porunca precum a voit i cu me te ug
a f cut pe rege s fie atent la cele spuse de el. i a
plecat m rind pe Dumnezeu.

A a erau sufletele proorocilor, iubitoare de Dum-
nezeu i grabnice s suferă pentru voia Lui, din cuno-
tin a de Dumnezeu ce o aveau. i cu drept cuvânt. C ci
cel ce cunoa te cu exactitate o cale sau o tiin , o ine
cu toat rîvna i u urin a i înva i pe al ii în chip
sigur c l toria pe cale sau tainele i în elesurile me te-
ugului, chiar dac el e, poate, tîn r cu vîrsta i simplu,
iar aceia num r mul i ani i sînt în elep i în celelalte
tiin e. C ci Proorocii, Apostolii i Mucenicii n-au în-
v at cuno tin a de Dumnezeu i în elepciunea din auz
ca noi, ci au dat sînge i au primit Duh, dup cum s-a
spus de B trîni : «D sînge i ia Duh»⁵³⁹.

De aceea i P rin ii în loc de mucenicie sensibil ,
au mucenicit cu con tiin , suferind în loc de moartea
trupeasc , cea a voii, ca s biruiasc mintea voile tru-
pe ti i s împ r easc în Hristos Iisus, Domnul nos-
tru. C ruia se cuvine slava, st pînirea, cinstea i închi-
n ciunea, acum i pururea. Amin. În veci.

538. III Imp. XX, 35—43.

539. *Pateric*, Avva Longhin, 6.

P A R A F R A Z A
ÎN 150 C A P E T E
A S F Î N T U L U I
S I M E O N M E T A F R A S T U L
L A C E L E
50 D E C U V I N T E
A L E S F Î N T U L U I
M A C A R I E E G I P T E A N U L

Introducere

Filocalia greacă inserează, după Petru Damaschin, parafraza — făcută în 150 de capete de către Simeon Metafrastul — a unor pasaje din scrierile lui Macarie Egipteanul⁵⁴⁰. Aceasta corespunde unei tradiții pe care o vedem urmată uneori și în manuscrisele filocalice române⁵⁴¹. O urmărim noi în aceeași ordine, de cercetarea pare să fi dovedit că Petru Damaschin a trăit după Simeon Metafrastul. O urmărim în principiu, pentru că scrierea aceasta servește scopului următor de Filocalie, care îndrumă cu privire la lupta cu gândurile la înaintarea spre nepătimire.

Autorul scrierii și lucrările lui. — Simeon Logofătul și Magistrul, supranumit și Metafrastul, a fost un înalt demnitar la curtea împăratăscă din Constantinopol și un vestit aghiograf sau alcătuitor de Viei de sfinți. El și-a desfășurat activitatea pe la mijlocul și în a doua jumătate a secolului X, murind probabil spre sfârșitul acestui secol. El a servit ca logofăt (logothet) sub împărații Nichifor Foca (+ 969), Ioan Tzimisches (+ 976) și Vasile II (976—1025). După Mihail Psellos, Simeon s-a născut dintr-o familie bogată și nobilă din Constantinopol, a strălucit în toate tinerele vremii și a condus în stil mare afacerile Imperiului bizantin într-o epocă de mare înflorire. Psellos stăruie asupra operei aghiografice a lui Simeon. Marcu Efesenul va spune, la mijlocul secolului XV, că spre sfârșitul vieii Simeon a îmbrăcat haina monahală, ceea ce nu era un lucru neobișnuit într-o epocă când și unii împărați sau împărătese făceau aceasta. Tot Marcu Efesenul va spune că Simeon murind a fost îngropat în biserica Sfânta Maria. Ieromonahul Paisie spune în prefața operei

⁵⁴⁰.
109—149.

, Ed. II, Atena, 1893, tom. II,

⁵⁴¹. Asemenea manuscrise filocalice române ce cuprind unele din aceste capete sînt în Biblioteca Academiei Române : nr. 1076, 1617, 2014, toate din secolul XVIII.

" " a lui Simeon (Atena, 1875) c acesta a dus ca monah o via de nevoine duhovnice ti i a dovedit o mare smerenie i poc in i a scris cuvînt ri de poc in i de îndemn spre folosul cretinilor dreptcredincio i i avea totdeauna lacrimi pe obraz, plîngînd neîncetat în vreme ce medita la temele coninute în aceste scrieri. Psellos i Marcu Efesenul îl consider sînt i cel din urm i-a scris i o *Rînduial*, adic o slujb de pr znuire. Dar Simeon n-a intrat în Sinaxar decît tîrziu, la început în ziua de 28 noiembrie, apoi în ziua de 8 a aceleia i luni.

Cu privire la scrierile ce-i poart numele, înc nu s-a stabilit sigur, dac toate sînt sau nu sînt ale lui. A a e cazul în special cu *Cronica* ce-i poart numele i care sfîr e te cu anul 948. Discuia continu înc i cu privire la *Epitoma*, sau la colec ia de canoane ce i se atribuie, ca i cu privire la poeziile cu teme laice sau la imnele biserice ti (tropare, stihiri, canoane, sinaxare etc.). J. Gouillard, de la care lu m toate aceste date (*Symeon Logothete ei Magistre, surnommâ le etaphraste*, în «Dictionnaire de Theologie catholique», tome XIV, II partie, 1941, col. 2959—2967) socote te c înainte de cercetarea m rutiilor manuscriselor trebuie s se recunoasc numai în mod provizoriu paternitatea lui Simeon i pentru cele trei compila ii ce i se atribuie de obicei: H ; extrase din Sfîntul Vasile (P. G. XXXII, 1115—1382); o alt compila ie din Sfîntul Ioan Gur de Aur (inedit, Paris, gr. 509); în sfîr it una din Sfîntul Macarie Egipteanul:

vi , publicat în Filocalia greac i tradus de noi în acest al V-lea volum al *Filocaliei române ti*. Aceea i opinie o are Gouillard despre unele rug ciuni atribuite lui Simeon (între care una înainte de sfînta împ rt anie). Dar socotim c o tradi ie îndelung practicat în rînduiala de rug ciune i de via duhovniceasc a Bisericii, se întemeiaz aproape totdeauna pe temeiuri puternice în atribuirea unor scrieri anumitor autori.

În mod incontestabil i se recunoa te lui Simeon «*Mnologiu*l», adic «*Vie ile Sfin ilor*» în iruite calendaristic pe zile. Opera aceasta îndrept e te «renumele literar i aureola de sfînt» a lui Simeon Metafrastul i «admira ia f r limite de care s-a bucurat în Bizan în cursul secolelor» (Gouillard). Efrem cel Mic, biograful georgian al lui Simeon de la sfîr itul

secolului XI, spune că simplitatea naivă a vieților de sfinți de până atunci nu mai era pe gustul cititorilor din epoca rafinată în care trăia Simeon. De aceea întreprinde acesta o înnoire stilistică a acestor *Vieți* «parafrăzând» textele anterioare. El a realizat prin aceasta o «adevărată revoluție aghio-grafică». El a dat vechilor istorisiri o stilizare retorică, destinată lectorilor liturgice (A. Ehrhard, *Überlieferung und Bestand der hagiographischen... Literatur der griechischen Kirche*, partea I, vol. II, Leipzig, 1938, p. 307). Opera aceasta a fost mereu copiată, dar în același timp mereu modificată în timpul ulterior. Ea a circulat adeseori și ca o colecție anonimă de *Vieți* de sfinți. Ehrhard și M. Delehaye (*Le Menologe de Metaphraste*, Anal. Boli. tome XVII, 1898, p. 44 ș.u.) au izbutit în mare măsură să identifice opera genuină a Metafrastului. Ea a prelucrat în cele zece volume 123 *Vieți* de sfinți. Celelalte *Vieți* au continuat să fie copiate în forma lor veche. Metafrastul n-a schimbat substanța acestor *Vieți*. Contribuția lui este numai de ordin literar. Uneori lungete, alteori scurtează textele anterioare. Uneori introduce în ele sentințe și citate biblice și clasice, sau le adaptează pentru citirea în cadrul cultului. Opera a avut o mare influență. S-a copiat de multe sute de ori. Metafrastul a avut și mulți imitatori.

Sub numele lui Simeon Metafrastul, a publicat la 1875 în Atena ieromonahul Paisie scrierea de cuprins duhovnicesc, în 32 de capitole. Editorul declară că a folosit patru manuscrise din care două atribuie scrierea lui Simeon Metafrastul, unul lui Simeon Monahul și Logofătul, iar unul lui Simeon Monahul, Logofătul și Metafrastul. J. Gouillard nu pomenește de ea. Rămâne cercetării viitoare să stabilească dacă ea este sau nu a Metafrastului și dacă este sau nu identică cu «compilația» din scrierile Sfântului Ioan Gură de Aur, de care spune Gouillard că se află înedit în ms. Paris. gr. 509, de această „-” nu face deloc impresia unei «compilații», ci că este foarte bine încheiat și organizat.

În orice caz, această scriere circula în vremea lui Neagoe Basarab într-o traducere slavonă sub numele lui Simeon Monahul și sub titlul *Umilenie*. Textul acesta slavon a fost larg folosit la alcătuirea *învăturii lui Neagoe c tre fiul s u Teodosie*, în partea II (cf. *învăturile lui Neagoe Basarab c tre fiul s u Teodosie*, text ales și stabilit de Florica Moisil

i Dan Zamfirescu, cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihail. Studiu introductiv de Dan Zamfirescu și G. Mihail, București, 1970, p. 16, 52—53).

Scriere din volumul de fa

Înjurul scrierilor lui Macarie Egipteanul s-a pornit, începând din 1920, o aprigă dispută. Cercetătorii ca Villecourt, Hausheir S. I., Dorr și H. Dorries, au crezut că pot recunoaște în ele un conținut masalian, negând în consecință originea lor macariană⁵⁴².

Dar publicarea *Epistolei celei mari* a lui Macarie și a textului integral al tratatului Sfântului Grigorie de Nisa *De Instituto Christiano*, de către Werner Jaeger⁵⁴³, a făcut dovada că autorul *Epistolei celei mari*, cunoscut sub numele lui Macarie Egipteanul, care este identic cu autorul *Omiliilor duhovnicești*, stă în strânsă dependență de Sfântul Grigorie de Nisa și deci e departe de a fi masalian.

Sfântul Grigorie de Nisa a scris tratatul său *De Instituto Christiano*, la cererea unor monahi (probabil din mănăstirile întemeiate de fratele său Vasile cel Mare), de a le arăta care este întreaga viață creștină, și prin ce mijloace se poate înainta spre ea. Răspunzând acestei cereri, Sfântul Grigorie caută să arate cum se poate realiza doctrina sa despre desvârșire în viața monahală de obște⁵⁴⁴. Pe lângă aceea, tratând despre această temă a desvârșirii, care e proprie și altor scrieri ale sale, pentru uzul monahilor din mănăstiri, Sfântul Grigorie o ilustrează în acest tratat cu multe texte biblice.

Autorul *Epistolei* de sub numele lui Macarie vrea să adapteze și mai mult ideile din tratatul Sfântului Grigorie monahilor din mănăstiri și condițiilor lor de viață. «Cea mai radicală schimbare pe care a gândit el să o facă, a fost să redea opera lui Grigorie într-un stil mai omiletic, potrivit pentru o predare orală și calculat să aibă un efect retoric mai imediat în ascultătorii săi»⁵⁴⁵. Dar conținutul tratatului e redat atât de fidel în *Epistolă*, încât nu se poate constata în ea nici o abatere de la doctrina Sfântului Grigorie de Nisa, în sens masa-

542. Istoria acestei dispute am expus-o în studiul: în *Jurul «Omiliilor duhovnicești ale lui Macarie Egipteanul»*, în rev. «Mitropolia Olteniei», X, (1958) nr. 1—2, p. 15—28.

543. Werner Jaeger, *Two rediscovered Works of ancient christian Literature, Gregory of Nyssa and Macarius*, Leiden, J. Brill, 1954.

544. W. Jaeger, *op. cit.*, p. 110.

545. *Ibidem*, p. 155.

lian. «După ce am comparat, zice Jaeger, conținutul acestei Epistole, cu tratatul original al lui Grigorie de Nisa, ... eu pot spune că Epistola, deși nu este o compilație mecanică, cum este Epistola a II-a tipărită în Migne⁵⁴⁶, este nu mai puțin legată de tratatul lui Grigorie. Această *Epistolă* de aproximativ 67 pagini conține o metafrază completă a tratatului lui Grigorie de la început până la sfârșit»⁵⁴⁷. Dar autorul ei caută să redea ideile expuse în tratat mai filozofic și mai complicat, în cuvinte mai simple, mai afective, explicându-le mai pe larg. După ce redă rînd pe rînd ideile din tratat, mai adaugă vreo douăzeci de pagini, cu chestiuni care preocupau pe monahii ciorra le-a alcătuit Epistola⁵⁴⁸.

Jaeger caracterizează astfel raportul *Epistolei* celei mari cu tratatul Sfîntului Grigorie: «Punctele de diferență între tratatul lui Grigorie și *Epistolă* nu sînt de natură dogmatică sau teologică, ci mai mult stilistică. De exemplu, Grigorie, ca și în scrierile sale ascetice de mai înainte, vorbește în acest tratat, în general, despre viața ascetică ca de o «viață filozofică» și de monahii din comunitățile monastice ca de «ceata filozofică», sau «ca de ceata care a ales viața filozofică». În locul acestor termeni, *Epistola* ... vorbește de «adunarea sau ceata sfinților», sau de «mîna stîrilor», sau de «frații din mîna stîrilor». «Profesorul Dorries socotește⁵⁴⁹ că «mîna stîrilor» și «proșterii», de care vorbește *Epistola*, trebuie să fi fost legați împreună prin legătura vreunei convingeri comune, și el sugerează că această legătură a fost presupusă lor erezie masaliană, urmele căreia se văd în scrierile macariene în general și de aceea vrea să le descopere și în documentul acesta, cel mai important al doctrinei lor ascetice». «Dar cel mai extins document teologic pe care îl posedăm sub numele lui Macarie trebuie considerat liber de orice suspiciune de erezie masaliană. Pluralitatea de mîna stîri ciorra le este adresată Epistola erau adresate tratatului și autoritatea scriitorului ei este autoritatea lui Grigorie de Nisa. «Monahii rugători», care sînt deosebiți de «frații slujitori», nu sînt secta

546. P. G. XXXIV, 409—442.

547. W. Jaeger, *op. cit.*, p. 154, 187.548. *Ibidem*, p. 188.549. Symeon von Mesopotamie, D/e Ueberlietierung der Messalianischen Makarios — «Sc/ir/iien» in: *Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur*, 4 Reihe, 10 Band, 1 Heft, Leipzig, 1941, p. 156..

Euhi ilor, cum sugerează Dorries, ci e vorba aici de două clase de monahi, pe care-i deosebește și-i recunoaște în tratatul lui Grigorie (μ i , sau μ)⁵⁵⁰. Polemica din partea finală a Epistolei, împotriva virtuților și faptelor mai mult externe, nu are nimic de-a face cu erezia masaliană și cu spiritualismul ei extrem. Ea exprimă spiritualismul lui Grigorie de Nisa, care în tratatul său îndreaptă aceleași atacuri împotriva laxității și caracterului pur extern al anumitor practici mînștiri și insistă asupra puterii credinței vii în adevărul iubirii creștine»⁵⁵¹.

Jaeger socotește că această Epistolă către monahi a fost un document de mare importanță în formarea stilului de viață monahal în Răsărit, dar la rîndul ei, ea n-a fost decît «o parafrază explicativă» a tratatului Sfîntului Grigorie de Nisa, scris cu același scop.

«Astfel noi începem să cunoaștem enorma influență spirituală pe care «filosofia» ascetică a Sfîntului Grigorie în general și tratatul redescoperit în special, a exercitat-o asupra gîndirii ascetice de după el și asupra învățurii religioase din comunitățile mînștiri ale Bisericii din Răsărit... Evident, Sfîntul Grigorie de Nisa a reprezentat pentru Macarie tradiția teologică în forma autoritară. În special, tratatul lui Grigorie despre viața monahală i-a apărut lui Macarie ca summa acestei tradiții, pe care el a încercat să o scrie deasupra inimii iubitorilor și fiilor. De aceea, o cale pentru realizarea scopului său era să explice pe seama lor acest mare document despre evlavie mistic-ascetică în forma unei epistole didactice»⁵⁵².

550. Sf. Grigorie cunoaște chiar rugăciunea neîncetată; el vorbește în partea ultimă a tratatului său despre treapta cea mai înaltă a desvârșirii, pe care trebuie să-o ajungă fiecare membru al comunității monahale: cea a rugăciunii neîncetate. «El citează mai multe pasaje din Scriptură pentru a dovedi că rugăciunea a fost socotită de Hristos și Apostoli cea mai înaltă treaptă. Conform cu aceasta, există o anumită ierarhie spirituală cu diferite trepte de desvârșire, în mînștirea ideală a lui Grigorie, în care cei ce ajung să realizeze în viața lor porunca apostolului de a se ruga neîncetat și de a stăruie în rugăciune, ocupă locul cel mai înalt. Sînt aceia care se roagă ziua și noaptea și stau treji atît de mult cît pot suporta trupurile lor. Proestosul și comunitatea trebuie să încurajeze efortul lor și să simpatizeze cu stăruința lor în rugăciune. Ei sînt campioni înțregii comunități duhovnicești și lor li se cuvine premiul cel mai înalt. După acești eroi ai rugăciunii, vin cei care nu au ajuns încă la vîrfurile deplină intensitate a rugăciunii» (Jaeger, op. cit., p. 193—194).

551. Jaeger, op. cit., p. 204—207; 193—194.

552. *Ibidem*, p. 154—156.

Dar Jaeger a dovedit c cuprinsul *Epistolei* celei *ari* este identic cu cuprinsul «Omiliilor duhovnice ti», c rora tradi ia le d ca autor tot pe Macarie. Mai mult chiar, el a dovedit c «Omiliile» reflect aceea i dependen de tratatul Sfîntului Grigorie de Nisa «De Instituto christiano». Prin aceasta a scos i «Omiliile» de sub b nuiala de masalianism.

Omiliile duhovnice ti sînt i ele o adaptare a con inutului tratatului lui Grigorie de Nisa la necesit ile mîn stirilor.

În Omilia XL, autorul, urmînd lui Grigorie de Nisa, afirm leg tura interioar dintre toate virtu ile. Atît în Omilie cît i în Epistol , «vîrful tuturor virtu ilor» e «st ruin a în rug ciune», ca i în tratatul Sfîntului Grigorie⁵⁵³. Toate celelalte virtu i pot fi dobîndite, se spune în Omilie, pentru c rug ciunea stabile te comuniunea sufletului cu Dumnezeu, izvorul întregii puteri duhovnice ti. Cel ce se sile te s st ruie în rug ciune se aprinde de *erosul* divin i prime te harul sfintei des vîr iri a Duhului⁵⁵⁴. Fiecare din ace ti termeni se g se te îns în scrierile Sfîntului Grigorie i în tratat : St ruirea în rug ciune, arderea de dragoste (), dispozi ia min ii pentru Dumnezeu (vōs), unirea ei cu Dumnezeu(),rug ciunea ca lucrare a min ii ce pune în mi care procesul de sfin ire i de des vîr ire(),prin primirea Duhului Sfînt⁵⁵⁵ ().

În această Omilie g sim în continuare ideea treptelor în urcu ul duhovnicesc, care se afl i în tratatul Sfîntului Grigorie. Comun cu tratatul mai are Omilia ideea c în acest progres omul e asistat de Duhul Sfînt, care i se acord pe m sura credin ei i a vîrstei lui spirituale⁵⁵⁶. Dar progresul e legat de lupt , de efort. Diavolul caut s abat sufletul de la drumul drept prin ispita descuraj rii i a mîndriei⁵⁵⁷. Ideea aceasta Omilia o plasticizeaz prin imaginea calului i a carului de lupt din hipodrom. Folosind faimoasa imagine a lui Platon, care aseam n sufletul cu un car tras de doi cai, pentru lupta () din suflet, Macarie vede în interiorul omului un teatru, în care duhurile rele se r zboiesc cu sufletul, avînd

553. *Ibidem*, p. 268.

554. Vezi Omilia aceasta în P. G. XXXIV, 704 .u.

555. *De Inst. christ.*, 46, 17, (ed. Jaeger).

556. *Ibidem*, 44, 2 ; 45, 7 ; 46, 7. 557. Jaeger, *op. cit.*, p. 141.

pe Dumnezeu i pe îngerii ca spectatori. În fiecare clip se ivesc în conștiință gânduri bune și rele. Pe cele bune le naște mintea, pe cele rele le produce răutatea. Autorul Omiliei, fiind tot de la Grigorie, cărsirea gândurilor rele se face sub influența satanei, iar gândurile bune ies din minte sub influența harului, îmi închipuie mintea ca un conducător care conduce carul sufletului împotriva carului rău, care este condus de satana. S-a socotit că aici avem ideea masaliană a prezenței simultane a harului și a satanei în suflet, ne înțelegându-se seama că satana este considerat aici lucrând din afara sufletului, împotriva lui și că este vorba numai de simțirea ispitelor aruncate de satana asupra sufletului. Dar care din oamenii preocupați de progresul lor duhovnicesc nu simte ispitele satanei (carul de luptă al satanei), îndreptându-se spre sufletul lui?

Omilia XL, scriindu-se pentru monahii din obște, caută să îmbine starea de rugăciune și de liniște a celor desvârșiți, cu obligația ce o simt ei de a-și arăta iubirea față de frații prin diferite fapte: prin vizitarea lor, prin înverșurarea și întărirea lor cu cuvântul⁵⁵⁸.

La întrebarea celor mai simpli, cum pot locui simultan în inimă cele «două persoane», harul și păcatul, autorul răspunde în Omilia XL că numai când neglijăm și înemprins focul harului din suflet (și punem lemne pe el), gândurile din suflet se răcesc, și nu mai ard de iubirea de Dumnezeu; numai atunci influența din afară a satanei se resimte mai tare. «Harul desvârșit și păcatul absolut nu pot locui în mod real în același timp în suflet»⁵⁵⁹. O formulare opusă total înverșurării masaliene.

Ideile acestea și alte idei din tratatul Sfântului Grigorie revin și în alte Omilii. Dar Macarie dramatizează și plasticizează războiul gândurilor din suflet, care este descris de Sfântul Grigorie în mod mai abstract. Toate ideile favorite ale Sfântului Grigorie revin mereu în «Omiliile duhovnicești»: iubirea () sufletului, descrisă ca o mireasă a lui Hristos, îl pregătește să primească pe mirele lui; compară ia sufletelor nepregătite cu fecioarele nebune, care n-au așteptat în candelă; urcușul treptat; căutarea nepăsării desvârșite; alipirea la Hristos; ferirea de slava de artă de la oameni și a teptarea

558. Ibidem, p. 216.

559. Ibidem, p. 209—217.

judec ii i a r spl ii lui Dumnezeu; asem narea vie ii din mîn stire cu via a îngerilor; datoria fra ilor de a se iubi unii pe al ii, fie c se roag , fie c citesc Scripturile, fie c fac altfel de lucru ; socotirea s r ciei ca bog ie i a bog iei lumet i ca s r cie⁵⁶⁰.

«Acele idei formeaz cadrul teologiei ascetice a lui Macarie. El umple acest cadru mo tenit cu bog ia îmbel uat a propriei lui experien e duhovnice ti, cu retorica lui debordant , cu arz torul lui entuziasm. Astfel totul este nou i totul este vechi. Este o uimitoare identitate în structura fundamental a teoriilor teologice ale celor doi autori. Dar gîndirea lui Macarie este departe de a fi o simpl copie a ideilor lui Grigorie, pe care el le adopt . El le-a îmbog it pe acelea printr-o tr ire intens i le-a f cut expresia propriei lui vie i interioare. Evident, Grigorie de Nisa este acceptat de Macarie nu numai ca un autor de înalte idei, ci i ca unul ce a dat cea mai exhaustiv formulare tradi iei teologice ascetice, c reia noua genera ie vrea s -i dea via . demn de remarcat c toate Omiliile lui Macarie prefer s se mi te pe planul înalt al gîndirii teologice i al simbolismului Sfîntului Grigorie de Nisa, decît s urmeze linia mai mult practic a legisla iei Regulilor lui Vasile care par s fie admise.

Pe de alt parte, ar fi gre it s spunem c tot ce în Omilii nu deriv de la Sfîntul Grigorie de Nisa e produsul gîndirii proprii a lui Macarie. Al turi de înalta specula ie a lui Grigorie, despre adev ratul sens al idealului ascetic, apar în aceste cuvînt ri i în special în întreb rile ce le pun interlocutorii, incontestabile elemente ale unei tradi ii mîn stire ti mai mult populare, a a cum le cunoa tem din istorioarele c -lug re ti moralizatoare. Accentul pus în ele pe lucrarea satanei, a f cut pe unii s socoteasc pe autorul Omiliilor, adeptul sau conduc torul a a-zisei erezii masaliene. Dar aceste istorioare, interpretate de Macarie în sens spiritual, deriv mai de grab dintr-o tradi ie monahal , decît dintr-o erezie masalian , despre care de altfel se tie foarte pu in⁵⁶¹.

560. *De Inst. christ.*, 80, 15 i 81, 6 (ed. cit).

561. Jaeger, *op. cit.*, p. 224—225.

Dovedind caracterul corect bisericesc al operei lui Macarie, Jaeger crede totu i c autorul ei nu poate fi Macarie Egipteanul, cum ar rezulta din manuscrisele grece ti, pentru c Macarie (t 390) a murit cu cî iva ani înainte lui Grigorie de Nisa (+ 394) i deci n-a putut s foloseasc tratatul celui din urm scris la sfîr itul vie ii lui. Autorul trebuie s fi tr it la o oarecare vreme dup moartea lui Grigorie de Nisa, pe la mijlocul secolului V, prin Siria⁵⁶².

F r îndoial , faptul principal e c s-a putut face dovada c opera aceasta are un caracter irepro abil bisericesc. Sînt destule cazuri cînd opere însemnate, din literatura veche cre tin deriv de la autori ce au inut s r mîn anonimi punîndu-le ei în i i, sau imagina ia ob teasc sub numele unor mari personalit i ale trecutului.

Totu i, credem c nu s-au adus argumente decisive c Omiliile i Epistola în chestiune s-au scris la oarecare vreme dup moartea lui Grigorie de Nisa i c deci autorul lor nu poate fi Macarie. Jaeger socote te c tratatul «De Instituto Christiano» e ultima oper a Sfîntului Grigorie i a fost scris pe la 390. Deci Macarie, mort pe la 390, n-a mai avut cînd s o prelucreze pentru monahii s i. Dar, ce ne-ar împiedica s admitem c «De Instituto Christiano» a fost scris cu vreun an doi mai curînd (pe la 388—389) i deci Macarie ar fi putut s -l prelucreze înainte de moartea sa ? În afar de aceea, cuvintele Sfîntului Grigore de Nisa din tratat: «Am adunat pentru voi cîteva pu ine semin e ale înv turii, culegîndu-le din Scripturile d ruite nou mai înainte de Duhul» (

μ μ μ), nu înseamn numaidcît scrierile de mai înainte ale Sfîntului Grigorie cum interpreteaz Jaeger. Înseamn mai degrab Sfînta Scriptur . Dac deci tratatul a fost scris pe la 380 i el a fost trimis imediat mîn stirilor din tot R s ritul, c rora le era adresat, a putut deveni f r întîrziere, obiectul de predic i de prelucrare, prin adaptarea la împrejur rile concrete ale vie ii din mîn stiri.

562. *Ibidem*, p. 228.

563. In original trebuie s fi fost:

μ .

Am arătat în alt parte⁵⁶⁴, c formula rile lui Diadoh al Foticeei⁵⁶⁵, privitoare la via a spiritual , prezint un caracter de mai mare precizie fa de opera lui Macarie i presupun opera acestuia. Deci dac Diadoh a scris pe la începutul secolului V, opera lui Macarie a trebuit s fie scris cu cîteva zeci de ani înainte. Aceasta ne duce la epoca lui Macarie Egipteanul.

F r îndoial , o mare dificultate e faptul c versiunea arab a acestei opere poart numele de Simian. Dar s-ar putea ca aceasta s provin de acolo, c mai tîrziu un oarecare Simian, poate Simion Metafrastul (secolul X) sau poate unul mai vechi decît Metafrastul, a f cut ni te excerpte din opera lui Macarie. Numele lui a fost asociat apoi cu cel al lui Macarie, f cîndu-se o confuzie între aceste dou nume i a a în traducerea arab opera întreag a putut fi atribuit lui Simion, în elegîndu-se uneori, sau i numindu-se Simion Stîlpnicul⁵⁶⁶, precum sînt în unele manuscrise grece ti i excerptele atribuite lui Macarie⁵⁶⁷. Unii socotesc c autorul acestor excerpte a fost un Simion Mesopotamitul i el a tr it pe la sfîr itul sec. XIII^{567b}.

*

Excerptele amintite formeaz în *Filocalia greac* o scriere unic în 150 de capete, numerotat în continuare. Dar aceast scriere are din loc în loc cîte un subtitlu, fiind împ r it astfel în ase subdiviziuni i fiind numit «Parafraza în 150 capete a Sfîntului Simion Metafrastul la cele 50 cuvînt ri ale Sfîntului Macarie Egipteanul». Aceste subdiviziuni, cu titlurile lor i cu capetele pe care le însumeaz , corespund cu cele ase tratate din Migne, P. G., t. XXXIV, 941—968, unde sînt date sub numele lui Macarie⁵⁶⁸.

564. In jurul *Omiliilor duhovnice ti* ale Sf. Macarie (rev. cit., p. 20—26).

565. Diadoh al Foticeei, *Cuvînt ascetic*, In *Filocalia rom.*, vol. I, ed. II, p. 368—378. 566. Jaeger, *op. cit.*, p. 226. 567. *Ibidem*, p. 159—160.

567b H. G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reick*, 1959, p. 364.

568. Dar excerptele nu au putut fi f cute de Macarie însu i. Autorul *Parafrazei* intercaleaz de multe ori cuvîntul: «zice» (), ar tînd c red textul altcuiva (de pild , cap. XIV, coresp. cu *Epistola*, la Jaeger, *op. cit.*, p. 269, rînd 2; cap. XV, coresp. cu *Epistola*, la Jaeger, *op. cit.*, p. 267, etc.). Despre vechimea acestor excerpte se va putea spune îns ceva mai sigur, de-abia dup o edi ie critic a întregii opere a lui Macarie, inclusiv a acestor excerpte. Atunci se va putea ti cel pu in de cînd dateaz cele mai vechi manuscrise care le cuprind.

Din aceste ase tratate, cele dou din ii *despre des vîr-irea* în Duh (« % , ed. II, vol. II, p. 109—113, cap. I—XVII; P. G. XXXIV, 841—852, cap. I—XVII) i *despre rug ciune* < * , . . 113—116, cap. XVIII—XXXII; P. G., XXXIV, 853—866), sînt alc tuite din pasaje din Epistola cea Mare, publicat de Jaeger, deci au prin ea o leg tur cu tratatul «De Instituto Christiano» a lui Grigorie de Nisa.

Iat un tablou al capetelor din aceste dou tratate cu pasajele corespunz toare din Epistola lui Macarie :

Parafraza lui Simian Metafrastul Epistola lui Macarie
Despre des vîr irea în Duh Ed. Jaeger

Cap. I	p. 238 r. 8—20
Cap. II	p. 239 r. 47—248, 18
Cap. III	p. 244, 17—245, 9
Cap. IV	p. 246, 1—247, 8
Cap. V	p. 241, 10—243, 11
Cap. VI	p. 250, 1—251, 4
Cap. VII	p. 251, 10—14
Cap. VIII	p. 256, 21—257, 15; 258, 4—258, 8
Cap. IX	p. 258, 9—259, 10
Cap. X	p. 259, 11—24
Cap. XI	p. 261, 9—263, 4
Cap. XII	p. 263, 4—16
Cap. XIII	p. 264, 1—256, 1
Cap. XIV	p. 265, 2—266, 2
Cap. XV	p. 266, 1—267, 18
Cap. XVI	p. 268, 1—18
Cap. XVII	p. 266, 2—17
Cap. XVIII (Despre rug ciune)	p. 268, 20—269, 25
Cap. XIX	p. 273, 18—274, 8
Cap. XX	p. 270, 13—17 ; 272, 12—273, 1
Cap. XXI	p. 273, 1—18
Cap. XXII	p. 274, 9—276, 7
Cap. XXIII	p. 276, 14—277, 12
Cap. XXIV	p. 279, 21—280, 11
Cap. XXV	p. 280, 11—281, 7
Cap. XXVI	p. 283, 3—16; 284, 11—17
Cap. XXVII	p. 285, 3—285, 9
Cap. XXVIII	p. 282, 7—20
Cap. XXIX	p. 293, 5—294, 1
Cap. XXX	p. 295, 15—295, 15
Cap. XXXI	p. 298, 10—22; 298, 8—300, 15
Cap. XXXII	p. 287, 19—289, 3.

Dintr-o comparație a textelor paralele se poate constata următoarele feluri de deosebiri:

Simion prescurtează frazele din Epistolă și simplifică întorsăturile mai complicate și mai retorice, pentru a le face mai concentrate și mai ușor de înțeles⁵⁶⁹. În acest scop înlocuiește termeni mai arhaici cu termeni mai noi, mai obișnuiți. Din multe citate ale Epistolei, alege numai câte unul. De multe ori nu li se mai adresează monahilor la persoana a doua, ci vorbește de ei la persoana a 3-a (vezi cap. 14, coresp. Jaeger, p. 252, 2).

Încolo redă cu fidelitate aproape perfect textul extras din Epistolă, nepunând nici o idee de la sine. Schimbările desul de esențiale de cuvinte arată că autorul a trăit câteva secole mai târziu decât autorul Epistolei, iar faptul că vorbește la persoana a treia despre monahi, arată că scriind Parafraza, nu o făcea în împlinirea unei slujbe directe de îndrumător al monahilor, ci scria oarecum retras de obște monahală. Aceasta s-ar potrivi poate cu Simion Metafrastul din secolul X, care a scris, se pare, numai opere de scriitor și nu a fost conducător al vreunei obști monahale.

Comparând textul capetelor acestor prime două tratate din cele ase, cu textul capetelor tratatului: *Despre paza inimii*, aflat în Migne înaintea lor, vedem că multe din ele coincid, dar capetele din tratatul: *Despre paza inimii* reproduc mai literar textele din Epistola lui Macarie, neschimbând cuvintele mai arhaice cu altele mai noi⁵⁷⁰. De aici se vede că tratatul: *Despre paza inimii*, nu provine de la autorul

569. De exemplu iată cum redă Epistola ideea pe care o rezumă Simion în cap. IX: «Dar ce este renunțarea la sufletul său decât a se preda pe sine cu totul, frimii, și a nu împlini deloc vrerile sale, ci afirmând cu totul de cuvântul lui Dumnezeu, și - i împodobească sufletul său, totdeauna cu sfințele și curatele înțelegeri ale poruncilor și să le socotească pe acestea mîntuitoare și dulci. Apoi și nu aibă nimic în stăpînirea sa, decât haina pe care o poartă, ca totdeauna să poată fi fără grijă, împlinind numai cele poruncite lui, cu bucurie. și ca un rob cumpărat să privească cu inimă bună pe toți frații, dar mai cu seamă pe înfrățitorii, ca domni și stăpîni pentru Hristos, cum însuși Domnul a spus: «Cel ce voiește să fie între voi cel dintîi și mai mare, să fie cel mai de pe urmă dintre toți și tuturor slujitor și rob» etc.

570. De ex. cap. VII din tratatul *Despre paza inimii* (P. G. XXXIV, 825), reproduce fidel pe cel din Epistolă (Jaeger, op. cit., p. 264, 14 .u.), pe cînd cap. XIII din *Filocalie*, face anumite modificări de sintaxă.

celorlalte două tratate pe care le-am amintit, care se pare că este î autorul celorlalte patru tratate ce urmează . Încît pare a se verifica tradiția, atestat de Nicodim Aghioritul în Filocalia greacă , că cele ase tratate sînt ale unuia î aceleia î autor, probabil Simion Metafrastul, formînd o operă unitară .

Din celelalte patru tratate, date în Filocalie, prin capete numerotate în continuare, am identificat următoarele în Omiliile lui Macarie :

<i>Parafraza (Filocalia)</i>	<i>lui Simion Metafrastul</i>
Cap. XLII	Omil. XXXVI; P. G. XXXIV, col. 749.
Cap. LII	Omil. V, 2; P. G. cit. col. 496; trad. rom. p. 30.
Cap. LIII	Omil. V, 5—6; P. G. cit., 500; trad. rom. p. 32—33.
Cap. LIV	Omil. V, 5; P. G. cit., 501; trad. rom. p. 33.
Cap. LV	Omil. V, 6 î P. G. cit., 503—504; rom. p. 34—35.
Cap. LVI	Omil. V, 6 î P. G. cit., 504; rom. p. 35.
Cap. LVII	Omil. V, 6; P. G. cit., 505; rom. p. 35.
Cap. LVIII	Omil. V, 6 f P. G. cit., 505 D; rom. p. 36.
Cap. LIX	Omil. V, 6; P. G. cit., 509 B—512; rom. p. 38—39.
Cap. LX	Omil. V, 6; P. G. 512; rom. p. 39.
Cap. LXI	Omil. V, 8, 9; P. G. 513 BD; rom. p. 40—41.
Cap. LXII	Omil. V, 11; P. G. cit., 546; rom. 42.
Cap. LXIII	Omil. V, 12; P. G. 517 AB î rom. p. 43.
Cap. LXIV	Omil. IV, 1, 3, 4, 5; P. G. 472 D, 473 D—475 A, 476 AC; rom. p. 15—17.
Cap. LXV	Omil. IV, 6, 7; P. G. cit., 476 D—477AB; rom. p. 18.
Cap. LXVI	Omil. VIII; P. G. cit., 477 D; rom. p. 19.
Cap. LXVII	Omil. IV, 9, 10; P. G. cit., 480 AB; rom. p. 19—20.

Cap. LXVIII	Omil. IV, 11, 12; P. G. cit., 480 D—481 AB; rom. p. 20—21.
Cap. LXIX	Omil. IV, 13; P. G. cit., 481 CD; rom. p. 21.
Cap. LXX	Omil. IV, 13, 14, 15; P. G. 481 D—482 A, 482 BC i rom. p. 21—22.
Cap. LXXI	Omil. IV, 21, 22, 23 j P. G. 488 D—489 A, 488 BCD, rom. p. 25—27.
Cap. LXXII	Omil. IV, 24, 25, 26, 27; P. G. 492 AB—493 AB; rom. p. 27—28.
Cap. LXXIV	Omil. XVII, 1, 2, 3, 4; P. G. 624 CD—625 ABC.
Cap. LXXV	Omil. XVII, 4, 5; P. G. 625 D—628 A.
Cap. LXXVI	Omil. XVII, 6; P. G. 628 BC.
Cap. LXXVII	Omil. XVII, 10; P. G. 629 D.
Cap. LXXVIII	Omil. XVII, 7, 8; P. G. 628 D—629 A.
Cap. LXXIX	Omil. XVII, 11; P. G. 629 D—631 A.
Cap. LXXX	Omil. XV, 12, 13; P. G. 632 BC.
Cap. LXXXI	Omil. XVII, 11; P. G. 632 A.
Cap. LXXXII	Omil. XVII, 13, 14, 15; P. G. 632D, 633 AB.
Cap. LXXXIII	Omil. XVII, 15; P. G. 633 BC.
Cap. LXXXIV	Omil. XVII, 15; P. G. 633 C.
Cap. LXXXVI (începutul)	Omil. XVII, 13; P. G. 632 C.
Cap. LXXXVII	Omil. XVIII, 1, 2; P. G. 636 AB.
Cap. LXXXVIII	Omil. XVIII, 5, 6; P. G. 637 BCD—639 A.
Cap. LXXXIX	Omil. XVIII, 7, 8, 9; P. G. 648 BCD.
Cap. XC	Omil. XVIII, 10, 11; P. G. 641 ABC.
Cap. XCI	Omil. VIII, 1; P. G. 528 C; rom. p. 50.
Cap. XCII	Omil. VIII, 2, 3; P. G. 528 D—52 ABC. rom. p. 50—51.
Cap. XCIII	Omil. VIII, 4; P. G. 529 D; rom. p. 51.
Cap. XCV	Omil. VIII, 5; P. G. 532 AB; rom. p. 52.
Cap. CVII (sfîr itul)	Omil. IX, 7—8; P. G. 536 D; rom. p. 95.
Cap. CVIII	Omil. IX, 10; P. G. 637 C.
Cap. CIX	Omil. X, 1; P. G. 541 A.
Cap. CX	Omil. X, 2, 3, 4; P. G. 541 CD—544 AB; rom. 59—60.

Cap. CXI	Omil. X, 5; P. G. 544 C; rom. p. 61.
Cap. CXVI	Omil. XI, 11; P. G. 552 D—553 A; rom. p. 66—67.
Cap. CXVII	Omil. XI, 15; P. G. 556 C; rom. p. 69.
Cap. CXXIV	Omil. XV, 1—2; P. G. 546 BCD.
Cap. CXXV	Omil. XV, 3—4; P. G. 578 AD.
Cap. CXXVI	Omil. XV, 6; P. G. 580 C.
Cap. CXXXIV	Omil. XIX, 3, 4, 5, 6; P. G. 644 D; 645 ABC, 648 A.
Cap. CXXXV	Omil. XIX, 7—8; P. G. 648 BCD.
Cap. CXL	Omil. VI, 10; P. G. 516 A.
Cap. CXLI	Omil. VI, 8; P. G. 513 B.
Cap. CXLV	Omil. XXI, 2, 3, 4; P. G. 656 CD— 657 A.
Cap. CXLVI	Omil. XXI, 4, 5; P. G. 657 BCD ⁵⁷¹ .

Din 150 capete am putut identifica aproximativ 90. Unele din acestea i din cele neidentificate se pot afla ca tem general în diferite alte Omilii. Dar din procedura lui Simion Metafrastul, observat în capetele identificate, se poate conchide c i capetele neidentificate trebuie s urmeze destul de fidel unor texte necunoscute pîn acum din Macarie.

571. Pentru textul românesc al *Omiliilor duhovnice ti* am folosit traducerea lui Cicerone Iord chescu din 1931.

Parafraza în 150 de capete a Sfântului Simeon Metafrastul la cele cincizeci de Cuvinte ale Sfântului Macarie Egipteanul

Despre des vîr irea în Duh

1. Fiecare din noi primește mîntuirea prin harul și darul dumnezeiesc al Duhului, dar poate ajunge prin credință, prin iubire și prin lupta voinței lui libere la mîntuirea des vîr irea a virtuții, ca precum prin har, așa și prin dreptate⁵⁷² se mîntuiește viața veșnică. Căci nu se învrednicește cineva numai prin puterea și harul lui Dumnezeu, fără să aducă și lacrimile sale, de înaintarea des vîr irea; dar nici nu ajunge numai prin sîrguință și puterea sa, fără să ajute și harul, la mîntuirea des vîr irea a libertății și curăției. «Căci de nu va zidi Domnul casa și nu va pîzi cetatea, în zadar ar priveghea pîzitorul, în zadar ostenitorul și ziditorul»⁵⁷³.

2. Întrebare : Care este voia lui Dumnezeu la care îl îndeamnă și îl roagă Apostolul pe fiecare din noi să ajungă ? Răspuns : Des vîr irea curățire de păcat, eliberarea de patimi și de ocară și înălțarea la virtutea supremă, care este curăția și sfințenia inimii, la care ajunge cineva prin împărțirea de Duhul dumnezeiesc în

572. de observat deosebirea între mîntuirea dobîndită prin har și nepătimirea dobîndită prin efortul ajutat de har. Celălalt învîrtur cu totul deosebit de cea masaliană, care învîrtură că harul vine de pe urma eforturilor omului. 573. Psalm. CXXVI, 1.

chip des vîr it întru sim ire (). C ci zice : «Ferici i cei cura i cu inima, c aceia vor vedea pe Dumnezeu»⁵⁷⁴ ; i : «Fi i i voi des vîr i i, precum Tat l cel ceresc des vîr it este»⁵⁷⁵ ; i : «S se fac inima mea f r prihan întru cele drepte ale Tale, ca s nu m ru inez»⁵⁷⁶ ; i iar i : «Atunci nu m voi ru ina cînd voi c uta spre toate poruncile Tale»⁵⁷⁷. i iar i c tre cei ce întreab : «Cine se va sui la muntele Domnului ? Sau cine va sta în locul cel sfînt al Lui ?» r s-punde : «Cel nevinovat cu mîinile i curat cu inima»⁵⁷⁸, ar tînd prin aceasta des vîr ita desfiin are a p catului ce se s vîr e te prin fapt i cugetare⁵⁷⁹.

3. Cum se poate face cur irea de patimile cele ne-ar tate i ascunse, cele greu de dep rtat i oarecum în-r d cinate în suflet⁵⁸⁰, arat Duhul Sfînt care tia

574. Matei V, 8. 575. Matei V, 48. 576. Psalm. CXVII, 80.

577. Psalm. CXVIII, 6. 578. Psalm. XXIII, 3—4.

579. Corespunde cu : *De Instituto Christiano* al Sf. Grigorie de Nisa (P. G. XLVI, 289 D). Sf. Grigorie spune numai în general c înta lui Dumnezeu este ca omul s - i «cure e sufletul prin har, ca s -l aduc lui Dumnezeu curat». Precizarea în prelucrarea lui Simeon (i Macarie) c e vorba de «des vîr ita cur ire» nu altereaz sensul din Sf. Grigorie în direc ie masalian , ba dimpotriv îl precizeaz în sens ortodox, l sînd s se în eleag c o anumit cur ie are omul înc de la primirea harului i nu o realizeaz de-abia el ulterior. Aceast precizare în sensul ortodox se mai arat i în aceea c pe cînd Sf. Grigorie spune c prin aceast cur ire omul leap d ru inea ca pe o hain ce-l murd re te, Simion (resp. Macarie) trece peste aceasta. Apoi c pe cînd Sf. Grigorie spune c prin cur ie omul îndep rteaz p catul în general, Simion (resp. Macarie) afirm c e vorba de p catul ce se s vîr e te cu cugetarea i cu fapta, deci de un p cat actual, nu de p catul str mo esc. Afirmatia lui Macarie c aceast cur ie deplin se tr ie te prin sim ire, e o înv tur proprie i lui Diadoh i ea înl tur afirmatia lui Hausherr c masalianismul lui Macarie ar sta în confundarea primirii harului cu sim irea lui înc de la început.

580. Acest cap. corespunde cu *De Instit. Christ.* (P. G. XLVI, 293 B). In el se adaug c amintita cur ire are ca obiect i «patimile ascunse». Sf. Grigorie le spune : «relele ascunse» (), dar termenul de «patimi» nu schimb în sens masalianic ideea, ci dimpotriv o precizeaz în sens ortodox, c ci ele pot însemna mai sigur ni te obi nuin e vechi de ale p -catului, care i-au pierdut caracterul de p cat dar pot forma izvorul pentru p catele «cu cugetarea i cu fapta». S-a spus de c tre Hausherr (*L'Erreur fondamentale et la logique du messalianisme*, în «Orientalia Christiana Periodica», III, IV, 1935, p. 330), c masalianismul lui Macarie se vede i din afirmarea c prin botez r d cinile p catului nu se smulg

aceasta, prin David. C ci zice acesta : «De cele ascunse ale mele cur e te-m »⁵⁸¹. Deci putem face aceasta prin mult rug ciune i credin i prin des vîr ita pornire spre Dumnezeu, cu împreun -lucrarea Duhului, dar împotrivindu-ne i noi lor i p zindu-ne, inima noastr cu toat grija⁵⁸².

4. Iar fericitul Moise zice⁵⁸³, l murind prin pilde, c sufletul nu trebuie s dea urmare ambelor voiri, celei rele i celei bune, ci numai celei bune, i s nu cultivate dou feluri de roade, cel bun i cel r u, ci numai pe cel bun. C ci zice : «S nu înjugi în aria ta animale de neamuri diferite împreun , ca boul i catîrul, ci vei treiera recolta înjugînd animale de acela i neam»⁵⁸⁴. Adic s nu- i aib în aria inimii noastre virtutea i p -catul lucrarea împreun , ci numai virtutea⁵⁸⁵. «S nu e i in în hain de lîn , nici lîn în hain de in»⁵⁸⁶. S nu

din suflet. Dar iat c i Sf. Grigorie de Nisa spune c Dumnezeu v -zînd str duin a omului «va smulge prin puterea lui r d cina ascuns a gîndurilor înainte de odr slire» (P. G. cit.). Simion modereaz aici ideea de înr d cinare, spunînd : «oarecum înr d cinate».

581. Psalm. XVIII, 13.

582. Atît la Sf. Grigorie, cît i la Simion (respectiv Macarie), g sim tensiunea manifestat pe de o parte în afirmarea c «patimile» sau «relele» sînt în untru, iar pe de alta, în îndemnul de a ne p zi inima de ele. Dar Simion (resp. Macarie), face o distinc ie clar între «inima» ce trebuie p zit i «sufletul» în care sînt «oarecum înr d cinate» patimile, pe cînd Sf. Grigorie spune în general c trebuie s ne p zim «interiorul» (), sau «minteaa», sau «sufletul» de «gîndul r ut ii» care se ridic de undeva din adînc (P. G. cit.). Pare c , dup el, r utatea nu sta într-un substrat mai adînc decît întreg sufletul, pe cînd la Simion (respectiv Macarie), ar sta în «psihicul» biologic, deosebit de «inima» con-tient , în sensul lui Diadoh.

583. Coresp. cu *De Inst. Christ.*, P. G. XLVI, 293 C.

584. Deut. XXII, 10.

585. Sf. Grigorie cere «s nu creasc în acela i suflet r utatea i virtutea împreun ». Simion (respectiv Macarie) precizeaz : «s nu- i aib în aria inimii virtutea i p catul lucrarea împreun , ci numai virtutea». Precizarea pare s accentueze c nu poate fi vorba de o prezen a r ut ii în inim , ci numai de o lucrare. ceea ce spune i Sf. Grigorie, poate mai pu în precis cînd declar c gîndul r u se ridic dintr-un izvor mai adînc, ca de altfel i gîndul bun. De aceea, «plugarul cel bun trebuie s dea drumul numai apelor curate ale vie ii, ca dintr-un izvor bun de b ut». Atît Sf Grigorie, cît i Simion (resp. Macarie) recunosc o existen a posibilii ii virtu ii i p catului dincolo de con tiin .

586. Deut. XXII, 11.

cultivi în arina ta dou feluri de roduri la un loc». «S nu sco i animal din neam str in la împreunare cu altul, ci s împreuni animalele de acela i neam»⁵⁸⁷. Prin toate acestea ne d în chip tainic s în elegem, precum s-a spus, c nu trebuie s cultiv m în noi p catul i virtutea, ci s se lase spre rodire numai semin ele virtu ii; i c sufletul s nu aib p rt ie (comuniune) cu dou duhuri, cu Duhul lui Dumnezeu i cu duhul lumii, ci s se lase robit numai de Duhul lui Dumnezeu i s se produc numai rodurile Duhului⁵⁸⁸. Pentru aceasta zice : «Spre toate poruncile tale m-am îndreptat, toat calea nedreapt am urît»⁵⁸⁹.

5. Nu numai de p catele ar tate, de curvie, ucidere, furt, l comie, bârfire, minciun , iubire de argin i i zgîrcenie i de cele asemenea trebuie s se cure e sufletul fecioarei⁵⁹⁰ alegînd unirea cu Dumnezeu, ci, precum am spus înainte, cu mult mai mult de cele ascunse, adic de poft , de slava de art , de dorin a de a pl cea oamenilor, de f rnicie, de iubirea de st pînire, de viclenie, de relele obiceiuri, de ur , de necredin , de pizm , de iubirea de sine, de îngîmfare i de celelalte asem n toare. Pentru c Scriptura obi nuie te s pun aceste p cate ascunse ale sufletului pe plan egal cu cele din afar . «C ci Domnul, zice, a împr tiat oasele celor ce plac oamenilor»⁵⁹¹ i «se va scîrbi de b rbatul sîngelui i de cel viclean»⁵⁹². Deci arat pe Domnul scîrbindu-se la fel de viclenie i de ucidere ; « i de cei ce vorbesc de pace cu cei apropia i lor»⁵⁹³ i cele urm toare. Deoarece zice iar i: «C ci în inim lucra i nelegiuri pe p mînt» i: «Vai vou cînd v vor gr i de bine

587. Lev. XIX, 19.

588. Aici se precizeaz c în om a r mas numai putin a de rodire a «semin elor» p catului, nu p catul însu i. Apoi c prezen a duhului r u în om e totu i exterior sufletului, întrucît sufletul poate s nu aib comuniune cu el. C sufletul nu poate s aibe dou feluri de voiri în acela i timp, e iar i o precizare a lui Macarie. 589. Psalm. CXVIII, 128.

590. Sufletul e de genul feminin în grece te.

591. Psalm. LII, 7.

592. Psalm. V, 6.

593. Psalm. XXVII, 3.

oamenii»⁵⁹⁴, adică atunci când voia voastră va fi să auziți vorbe bune de la oameni și veți măndri cu slava și cu laudele de la ei. Desigur, nu e cu puțin să se ascundă pentru totdeauna cei ce fac bine. Pentru că însuși Domnul zice: «Să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor» (Matei V, 16). Dar silii și-v, zice, să faceți binele spre slava lui Dumnezeu și nu pentru slava proprie, nici ca unii ce iubiți cu înfocare laudele oamenilor. Pe unii ca aceștia i-a arătat că fiind și necredincioși, zicând: «Cum puteți să aveți credință, primind slavă de la oameni și slava de la Dumnezeu singur nu o căutați»⁵⁹⁵. Dar și Apostolul, nu ne cere grijă la toate, până și la mîncare și băutură; nu ne poruncește ca toate să le facem spre slava lui Dumnezeu? Căci zice: «Fie de mîncă și, fie de beție, fie de faceți altceva, spre slava lui Dumnezeu faceți»⁵⁹⁶. Iar dumnezeiescul Ioan punînd pe același plan ura cu uciderea, zice: «Cel ce urtează pe fratele său, ucigaș de oameni este».⁵⁹⁷

6. «Iubirea toate le suferă, toate le răbdă, iubirea niciodată nu cade»⁵⁹⁸. «Niciodată nu cade», înseamnă că cei ce au dobîndit darurile amintite, dar încă nu s-au învrednicit, prin iubirea cea mai deplină și mai curată a Duhului, de libertatea desvîrșită de patimi, încă nu au ajuns la siguranță, ci sînt încă în primejdie și în luptă și în frică din pricina duhului rău. Această mîsură, nemaifiind supusă derii, nici patimii, arătat-o că fiind de aia felă chiar limbile îngerilor și proorocia și cunoștința toată și harismele vindecărilor sînt nimic în comparație cu ea⁵⁹⁹.

594. Ps. LVII, 2; Luca VI, 26. 595. Ioan V, 44. 596. I Cor. X, 31.

597. I Ioan III, 15. 598. I Cor. XIII, 7—8.

599. Coresp. cu: De *Instit. Christ.* (P. G. XLVI, 296 AC). S-ar putea să se accentueze prea hotărît «siguranța» și libertatea de primejdie a derii în care se află cel ajuns la treapta iubirii. Aceasta încă s-a socotit de Hausherr idee masaliană. Dar ideea aceasta e afirmată în fond și de Sf. Grigorie de Nisa. Căci el spune că până ce omul «nu s-a eliberat în chip total (curat) de patimile ce-l tulburau înainte ... se află în temerea a derii, neavînd iubirea care-l sprijină în întregul ei în starea virtuții. Deci a teptînd iubirea, stăruie, luptînd cu toată patima,

7. Pentru aceasta a ar tat înta des vîr irii, ca fiecare cunoscîndu-se pe sine, s rac de o astfel de bog ie, s se sileasc printr-un duh fierbinte i încordat spre bunul cel din urm i s alerge astfel pe drumul duhovnicesc pîn ce-l va lua, precum s-a zis : «A a s alerga i ca s -l lua i»⁶⁰⁰.

8. A se lep da de sine, socote te c înseamn aceas ta : «A se preda pentru totdeauna fr iei i a nu mai asculta deloc de voia proprie, nici a mai fi domn peste ceva, afar de haine. Aceasta, pentru ca fiind dezlegat de toate, s se in cu bucurie, numai de cele poruncite lui, socotind pe to i fra ii i mai ales pe întîist t torii i pe cei ce au luat poverile mîn stirii, ca domni i st -pîni, pentru Hristos, ascultînd de Hristos care zice : «Cel ce voie te între voi s fie întîiul i cel mai mare, s fie cel din urm dintre to i i slujitor i rob tuturor»⁶⁰¹, nemaiajonisindu- i nici cinste, nici laud de la fra i, pentru slujirea sau vie uirea sa. C ci zice : «Sluji i cu toat bun voin a, nu cu o slujire pentru ochi, ca cei ce caut s plac oamenilor». Ci s se socoteasc pe sine dator întotdeauna cu slujirea fra ilor întru iubire i simplitate⁶⁰².

9. Întîist t torii fr iei, care împlinesc lucrurile cele mari, trebuie s lupte prin smerit cugetare împotriva uneltirilor contrare ale r ut ii, ca nu cumva st pînind asupra fra ilor supu i, prin patima mîndriei, în loc de cî tigul cel mai mare, s - i pricinuiasc loru i pagub . Ci, predîndu-se mai degrab fr iei spre a-i sluji pentru Dumnezeu, trupe te i suflete te, s poarte grij de ei, ca ni te p rin i iubitori i s -i îngrijeasc totdeauna ca pe ni te copii ai lui Dumnezeu. La ar tare s nu lepede datoria de întîist t tori, ca de pild pe aceea de a porunci sau de a sf tui pe cei mai încerca i, sau de a

pîn vei ajunge la înta dreptei credin e» (P. G. XLVI, 296 B), care am v -zut c e eliberarea de patimi.

600. I Cor. XIX, 24.

601. Matei XX, 26—27.

602. Ep. VI, 6—7; Col. XII, 22.

pedepsi pe vreunul, sau de a mostra unde trebuie i unde trebuie de a mîngîia, ca nu cumva, pe motiv de smerenie sau de blînde e, s ajung mîn stirile în neorînduial , nemaip strînd rînduiala deosebirii între întîist t tori i supu i. Dar în ascunsul min ii s se socoteasc pe ei ca ni te robi nevrednici ai tuturor fra ilor i ca ni te pedagogi buni c rora li s-au încredin at copiii st pînului i de aceea s se str duiasc a preg ti cu toat bun voin a i cu frica lui Dumnezeu, pe fiecare dintre fra i spre tot lucrul bun, neuitînd c li s-a pus deoparte la Dumnezeu o mare i nejfuit plat pentru osteneala aceasta.

10. Precum cei ce au primit slujba de pedagogi ai tinerilor, chiar dac ace tia sînt st pînii lor, nu se feresc, cînd interesul educ rii i al buneii cuviin e moravurilor o cere, s le dea, cu mult bun voin , i cîte o b taie, a a i întîist t torii trebuie s pedepseasc pe fra ii care au lips de vreo certare, nu cu patima mîniei i a dispre ului, nici pentru a se r zbuna pe ei în i i, ci cu blînd bun tate i în scopul folosului duhovnicesc, s fac totul pentru îndreptarea lor.

11. Tot cel ce voie te, zice, s primeasc întip rirea unor astfel de moravuri, s urm reasc înainte de toate i întotdeauna frica lui Dumnezeu i sfînta iubire, care e cea dintîi i cea mai mare porunc . i s o cear pe aceasta de la Domnul neîncetat, ca s se întip reasc în inima lui i apoi prin pomenirea neîncetat a lui Dumnezeu s o cî tige tot mai mult, înaintînd în ea în fiecare zi i sporind-o prin har. C ci prin st ruin i încordare, prin grij i lupt , devenim puternici în a cî tiga iubirea cea c tre Dumnezeu, care ia chip în noi prin harul i darul lui Hristos. i din aceasta se poate u or împlini a doua porunc , adic iubirea c tre aproapele. C ci cele dintîi trebuie puse înaintea celorlalte i pentru ele trebuie s ne str duim mai mult. i a a dup cele dintîi vor urma cele de-al doilea. Dar dac ci-

neva nu se sîrguie te pentru porunca aceasta dintîi i mai mare, adic pentru dragostea c tre Dumnezeu, care ia fiin din dispozi ia noastr l untric i din contiin a cea bun , ad ugîndu-se i ajutorul dumnezeiesc, ci voie te s - i închine numai grija din afar slujirii celei de a doua, îi va fi cu neputin s o împlineasc pe cea de a doua în chip s n tos i curat. C ci uneltirea patimii g se te mintea pustie de amintirea, iubirea i c utarea lui Dumnezeu, sau face poruncile dumnezeie ti s apar grele i ostenitoare, aprinzînd în suflet cîrteli i sup r ri i nemul umiri împotriva slujirii fra ilor, sau îl face pe om s se îngîmfe, am gindu-l cu p rerea de sine a drept ii proprii, i s se socoteasc mare i vrednic de cinste, convingîndu-l c a împlinit la culme poruncile.

12. Cînd se va socoti omul pe sine împlinitor de s vîr it al poruncilor, e v dit c p c tuie te i gre e te împotriva poruncii, ca unul ce se judec pe sine i nu prime te pe cel ce-l judec cu adev rat. C ci numai cînd Duhul lui Dumnezeu va m rturisi împreun cu duhul nostru, dup cuvîntul lui Pavel⁶⁰³, vom fi cu adev rat vrednici de Hristos i fii ai lui Dumnezeu, nu cînd ne vom îndrept i pe noi în ine, prin p rerea de sine. «C ci nu cel ce se laud pe sine este ales, ci pe care Domnul îl laud »⁶⁰⁴. Deoarece cînd omul se afl gol de pomenirea i frica lui Dumnezeu, în chip necesar va iubi slava i va vîna lauda celor servi i. Iar unul ca acesta a fost descoperit ca necredincios de c - tre Domnul, precum s-a ar tat mai înainte. C ci zice : «Cum pute i voi s crede i, cînd primi i slav unii de la al ii, i slava cea de la Dumnezeu singur nu o c uta i ?»⁶⁰⁵.

603. Rom. VIII, 16.

604. II Cor. X, 18.

605. Ioan V, 44.

13. Iubirea⁶⁰⁶ fa de Dumnezeu se dobînde te, precum s-a zis, prin nevoin mult i prin osteneala min ii în cuget ri cuvioase i prin grija neconținut de toate cele bune, dat fiind c vr jma ul împiedic mintea noastră i nu-i îng duie s se ridice la dragostea de Dumnezeu⁶⁰⁷ prin pomenirea celor bune, ci-i îndulce te sim irea cu poftete p mînte ti⁶⁰⁸. C ci în aceasta st moartea celui viclean i a a-zicînd spînzurarea lui, c mintea petrece în chip neîmpr tiat în pomenirea lui Dumnezeu. Numai de aici se poate ivi i simplitatea adev rat i blînde ea, smerenia, nevinov ia, bun tatea i rug ciunea ; i toat cununa cea frumoas a virtu ilor î i prime te des vîr irea din unica i singura i prima porunc a iubirii fa de Dumnezeu. trebuin , a adar, de nevoin mult i de osteneal ascuns i ne ar tat , de cercetarea gîndurilor i de exercitarea simurilor sl bite ale sufletului, pentru a deosebi binele i r ul i a înt ri i reînviora prin alipirea sîrguincioas a min ii la Dumnezeu m dularele obosite ale sufletului⁶⁰⁹. C ci mintea noastră lipit astfel pentru totdeauna de Dumnezeu, se va face un duh cu Domnul, dup cuvîntul lui Pavel⁶¹⁰.

14. Iar aceast lupt ascuns i aceast osteneal i medita ie, trebuie s o aib iubitorii de virtute, ziua i noaptea în chip neîncetat, spre toat p zirea poruncii, fie c se roag sau slujesc, m nînc sau beau

606.

607.

608. De aici se vede identitatea cu Diadoh. Duhul r u lucreaz asupra min ii prin cele p mînte ti, de i nu e tot a a de mult în minte ca halul. Vezi Diadoh cap. 76 (*Filoc. rom.*, I, p. 368) i mai ales cap. 83. (*Filoc. p.* 375) unde la fel se spune c «mintea î i însu e te lucrarea duhurilor rele printr-o sim ire foarte fin ».

609. de observat deosebirea între minte i «simurile sl bite ale sufletului». Pare a se indica aici partea mai de periferie a sufletului. Macarie nu are termenul de «simuri ale sufletului», dar îl are pe cel de «m - dulare sl bite ale sufletului». Deci în fond i el face deosebire între ele i minte, care prin st ruin a ei în pomenirea lui Dumnezeu poate s le t m duiasc . Avem iar i o identitate cu Diadoh, dup care duhul r u a r mas dup botez în partea mai de periferie a sufletului, nu în minte.

610. I Cor. VI, 17.

sau fac orice altceva, ca orice lucru bun s-ar face, s se fac spre slava lui Dumnezeu i nu spre slava proprie.

i toate cele cerute de porunci vor fi u oare i lesnicioase, u urîndu-le iubirea lui Dumnezeu i topind tot ce-i obositor în ele. C ci toat lupta i str duin a vr jma ului aceasta este, precum s-a ar tat, s atrag mintea de la pomenirea lui Dumnezeu i de la frica i iubirea Lui, ab tîndu-l prin îmbieri i momeli p mînte ti de la binele adev rat la cele p rute bune.

15. C ci i Avraam, patriarhul, primind pe preotul lui Dumnezeu, Melchisedec, i-a adus daruri din vîrfuri (din pîrg) i a a s-a împ rt it de binecuvîntarea lui. Prin acestea Duhul ne ridic la în elesul mai înalt, c mai întîi trebuie aduse lui Dumnezeu ca o jertf sfînit a arderii de tot, vîrfurile i gr simile, sau cele dintîi din alc tuirea firii noastre, adic mintea, con tiin a, puterea iubitoare a sufletului, i s pred m pomenirii lui vîrfurile i primele dintre gîndurile drepte i s petrecem neîncetat în dragostea Lui tainic i mai presus de fire. În felul acesta putem primi cre tere i înaintare zi de zi, ajuta i de harul dumnezeiesc, iar sarcina drept ii poruncilor ni se va p rea u oar , putîndu-le împlini curat i f r pat , odat ce însu i Domnul le va lucra prin credin a noastr în El.

16. Cît prive te întrebarea despre nevoia a v zut i care îndeletnicire bun e mai de pre i cea dintîi, s ti i, iubii lor, aceasta, c virtu ile se leag între ele i se in laolalt ca un lan sfînt, fiecare atîrnînd de cealalt . A a, rug ciunea atîrn de dragoste, dragostea de bucurie, bucuria de blînde e, blînde ea de smerita cugetare, smerita cugetare de slujire, slujirea de n dejde, n dejdea de credin , credin a de ascultare, ascultarea de simplitate. Dar i cele potrivnice se leag una de alta. A a, ura de mînie, mînia de mîndrie, mîndria de slava de art , aceasta de necredin , necredin a

de învîrto area inimii, aceasta de negrij , negrija de mole eal , mole eala de lene, lenea de ner bdare, ner b-darea de iubirea de pl cere. i a a toate celelalte p r i ale p catului se in una de alta.

17. Tot binele pe care l-ar face omul, vicleanul voie te s -l întineze i spurce prin amestecarea semin-elor sale, de pild a slavei de arte, a p rerii de sine, a cîrîirii, sau a altceva de felul acestora, ca binele s nu se fac numai pentru Dumnezeu, sau binele ce se face s nu se fac din rîvn . C ci s-a scris c Abel a adus jertf lui Dumnezeu din cele grase i din cele dintîi n scute ale oilor i Cain de asemenea a adus din rodurile p mîntului, dar nu din cele de frunte. De aceea Dumnezeu a c utat la jertfele lui Abel, dar la darurile lui Cain n-a luat aminte. De aici înv m c se poate ca vreun bine s nu se fac bine, ci, de pild , f r grij , sau cu dispre , sau pentru altceva i nu pentru Dumnezeu. i de aceea se întîmpl c nu e bine primit la Dumnezeu.

A aceluia i : **Despre rug ciune.**

18. Lucrul de c petenie al oric rei sîrguin e i cea mai înalt dintre fapte, este st ruin a în rug ciune, prin care dobîndim i celelalte virtu i, Dumnezeu pe care-L chem m întinzîndu-ne o mîn de ajutor. C ci împ rt -irea de lucrarea tainic i leg tura sufletului cu Dumnezeu întru sfin enie i unirea min ii cu Domnul prin dragostea cea negrit , li se întîmpl celor învrednici i, în rug ciune⁶¹¹. «Dat-ai veselie, zice, în inima mea»⁶¹². i Domnul însu i zice : «Împ r ia cerurilor în untrul vostru este»⁶¹³. Dar c împ r ia este în untru, ce ar ar ta altceva, decît c veselia cereasc a Du-hului se întip re te limpede în sufletele vrednice. C ci sufletele vrednice primesc înc de aici, prin împ rt i-

611. Omil. XL, 2 (P. G. 764 B).

612. Ps. IV, 7.

613. Luca XVII, 21.

rea lucr toare de Duh, de care vor avea parte sfin ii în Împ r ia lui Hristos, întru lumina ve nic . Aceasta o arat i dumnezeiescul Apostol, zicînd : «Cel ce ne mîngîie pe noi întru necazul nostru, ca s putem mîngîia pe cei ce sînt întru tot necazul, cu mîngîierea cu care ne mîngîiem i noi de la Dumnezeu»⁶¹⁴. Acela i lucru îl spune « i trupul meu s-a veselit de Dumnezeu cel viu» (Ps. LXXX, 3), sau : «Sufletul meu s se umple ca de seu i de gr sime» (Ps. LXII, 6). Iar locurile ce congl - suiesc cu acestea au acela i în eles i dezv luie veselia i mîngîierea lucr toare a Duhului.

19. Precum lucrul rug ciunii e mai mare decît altele, tot a a cel ce are dragoste pentru ea, are trebuin de mai mult osteneal i grij , ca s nu fie furat pe neb gate de seam de p cat. C ci cei ce se str duiesc dup un bine mai mare sînt i ataca i de cel viclean cu o ispit mai mare. De aceea unul ca acesta are lips de mai mult trezvie, ca prin st ruin a în rug ciune, s -i r sar zi de zi mai multe roduri de dragoste, de smerit cugetare, de simplitate, bun tate i, pe lîng acestea, de dreapt socoteal , care s -i fac lui însu i ar tat sporirea i înt rirea în cele dumnezeie ti, iar pe al ii s -i îndemne la aceea i rîvn .

20. Dumnezeuiescul Apostol ne spune : «Ruga i-v neîncetat» i «St rui i în rug ciune»⁶¹⁵. Iar cuvîntul Domnului ne înva acela i lucru zicînd : «Cu cît mai mult va face Dumnezeu dreptate celor ce strig c tre El ziua i noaptea»⁶¹⁶ i : «Priveghea i i v ruga i»⁶¹⁷. Drept aceea trebuie s ne rug m pururea i s nu sl bim^{617 b}. Precum cel ce st ruie în rug ciune i-a ales lucrul cel mai de c petenie, a a acela trebuie s ia asupra sa o lupt mare i o încordare nesl bit , deoarece multe piedici din partea p catului are s întîm-

614. II Cor. I, 4.

615. I Tes. V, 17; Col. IV, 2.

616. Luca XVIII, 7.

617. Matei XXVI, 41.

617 b. Luca XVIII, 1.

pine st ruind în rug ciune : somn, trînd vie, greutatea trupului, abaterea gîndurilor, nestatornicia minii, moleala și celelalte iscodiri ale pcatului ; apoi necazuri, n v lirile duhurilor rele înseși care ne r zboiesc cu mînie, ni se împotrivesc și se ridică împotriva sufletului care caut neîncetat cu adevărat să se apropie de Dumnezeu.

21. Cel ce se sîrguie te cu rug ciunea, trebuie să se îmbărbăteze prin toată silința, trezvia, răbdarea și lupta sufletului și osteneala trupului. Să nu slăbească și să nu cedeze gîndurilor care-l abat, sau somnului mult, sau trînd viei, sau molelii, sau tulburării și să nu se folosească de cuvinte zgomotoase și necuviincioase, nici să-și împrăstie cugetarea prin altele de felul acesta, mulumindu-se numai cu dovada că stăruie în starea în picioare și în plecarea genunchilor, dar mintea avînd-o răstăcînd departe de la toate acestea. Căci împotrivindu-se în fapt gîndurilor de prisos și cercîndu-le pe toate și dorind pururea pe Domnul, de nu se va fi pregătit pentru trezvia cu osîrdie, nimic nu o poate împiedica să fie amăgît în ascuns, în tot felul, de pcat, sau să se înalțe fașă de cei ce nu pot încă stăruie în rug ciune și, prin asemenea uneltiri ale pcatului, să strice lucrarea cea bună și să o dea pe mîna dracului celui viclean.

22. Dacă nu împodobesc rug ciunea noastră, smerita cugetare, simplitatea și bunătațea, rug ciunea aceasta, sau mai bine-zis pe ruta rug ciune, prea puțin ne poate folosi. Și nu spunem aceasta numai despre rug ciune, ci și despre orice osteneală și strădanie, a fecioriei, a postului, a privegherii, a cîntărilor, a slujirii, și a oricărei lucrări și vîrșite de dragul virtuții. Dacă nu vedem în noi rodurile dragostei, ale păcii, bucuriei, simplității, smeritei cugetări, blîndeții, nevinovăției, credinței, îndelungii răbdări și cugetul prietenos, răb-

d m ostenelile f r de nici un folos. C ci ostenelile primim s le r bd m pentru folosul rodurilor. Deci dac nu se afl în noi rodurile dragostei, f r îndoial c e de prisos lucrarea.

Unii ca ace tia nu se deosebesc întru nimic de fecioarele cele nebune, care pentru c nu au avut în inimi untdelemnul duhovnicesc, care este lucrarea virtuilor amintite, prin Duhul, au fost numite nebune i au fost l sate în chip jalnic afar de c mara de nunt a împ ratului, neprimind nimic pentru osteneala fecioriei. C ci precum în lucrarea viei toat str duin a i osteneala se face pentru n dejdea rodurilor, iar dac rodurile nu se arat , se dovede te de art toat lucrarea, a a dac nu vedem în noi rodurile dragostei, ale p cii, ale bucuriei i ale celorlalte cîte le-a num rat Apostolul, prin lucrarea Domnului, i dac aceasta n-o putem m r t urisi prin toat încredin area i sim irea duhovniceasc , osteneala fecioriei, a rug ciunii, a psalmodierii, a postului, a privegherii, se arat de prisos. C ci aceste osteneli i str duin e ale sufletului i ale trupului, trebuie s vîr ite, cum am spus, pentru n dejdea rodurilor duhovnice ti. Iar ar tarea rodului în virtu i, este o bucurie duhovniceasc , împreunat cu pl cerea nestric cioas în inimile credincioase i smerite, fiind lucrat în chip tainic de Duhul. Deci ostenelile i str duin ele s se socoteasc ceea ce sînt, adic osteneli i str duine, iar roadele, roade. Dac îns cineva, din lipsa cuno tin ei, va socoti c lucrarea i osteneala sa sînt roduri ale Duhului, s afle c se am ge te i se în al i fiindc socote te astfel, se lipse te de roadele cu adev rat mari ale Duhului ⁶¹⁸.

618. de re inut acest deosebire clar între virtu i, opera omului, i roadele duhovnice ti, opera Duhului. Dar roadele sînt scoase de Duhul din virtu i. Virtu ile sînt rodul ostenelilor duhovnice ti, sau florile din care ies roadele, dar prin Duhul. De fapt ceea ce nume te autorul aici virtu i sînt virtu ile trupe ti, iar ceea ce nume te roade ale Duhului sînt virtu i suflete ti. Cele din urm îns nu se mai pot dobîndi atît de

23. Precum cel ce s-a predat pe sine cu totul p catului, lucreaz patimile de ocar contrare firii, adic neînfrînarea, curvia, l comia, ura, viclenia, i celelalte fapte ale r ut ii, cu bucurie i pl cere, ca i cînd ar fi fire ti, a a cel ce este cu adev rat i cu des vîr ire cre tin, urm re te toate virtu ile i toate rodurile Duhului, mai presus de fire, dragostea, pacea, r bdarea, credin a, smerenia i tot neamul de aur al virtu ilor, cu bucurie mult i cu pl cere duhovniceasc , u or i f r osteneal , ca i cînd ar fi fire ti. Acesta nu mai lupt cu patimile r ut ii, ca unul ce a fost izb vit cu des vîr ire de Domnul i a primit în inim de la Duhul cel bun pacea i bucuria des vîr it a lui Hristos. Acesta este cel ce «s-a lipit de Domnul i s-a f cut un Duh cu El»⁶¹⁹.

24. Cei ce nu pot îns s se predea des vîr it lucr rii rug ciunii, pentru pruncia lor, trebuie s primeasc slujirea fra ilor cu evlavie i credin i cu frica lui Dumnezeu, ca unii ce slujesc poruncii lui Dumnezeu i unui lucru duhovnicesc, dar nu ca unii ce a teapt plata de la oameni, sau cinste i mul umire. S nu dea loc cîtu i de pu in cîrtelii sau mîndriei sau negrijii i mole elii, ca s nu- i întineze i strice acest lucru bun, ci mai vîrtos prin evlavie, fric i bucurie, s -l fac bine primit la Dumnezeu.

25. Domnul s-a pogorît, din milostivirea dumnezeiasc fa de noi, cu atîta iubire de oameni i bun tate, pîn la oameni, încît se îngrije te s nu treac cu vederea plata nici unei fapte bune, ci de la cele mai mici pîn la cele mai mari virtu i, toate le pre uie te, ca nici m car pentru un pahar cu ap rece, s nu fie cineva lipsit de r splat . C ci a zis : «Cel ce va da chiar i un pahar cu ap rece, dar în nume de ucenic, amin

mult prin voia omului, ci lucrarea Duhului are un rol cu mult mai mare. El însu i în alte p r i (de pild cap. 13) nume te aceste roade ale Duhului virtu i, în care osteneala are un mare rol. 619. I Cor. VI, 17.

zic vou c nu- i va pierde plata sa»⁶²⁰ ; i iar i : «în-
trucît a i f cut unuia dintre ace tia, Mie a i f cut»⁶²¹.
Numai ceea ce se face s se fac pentru Dumnezeu i nu
pentru slava omeneasc . C ci a ad ugat : «dar în
nume de ucenic», adic cu fric i cu dragoste de Hris-
tos. C ci celor ce fac binele pentru ar tare, Domnul le
spune muștrîndu-i i înt rind cuvîntul ca o hot rîre
sigur : «Amin, amin, zic vou , c î i iau plata lor»⁶²².

26. Înainte de toate, s fie puse în tot felul ca
temelie, în ob tea fr easc : simplitatea, nevinov ia,
dragostea întreolalt , bucuria i smerenia, ca nu cumva
în lîndu-ne sau cîrtind unii împotriva altora s ne
dovedim osteneala f r folos. Nici cel ce st ruie ne-
încetat în rug ciune s nu se înal e fa de cel ce nu
poate face a a, nici cel ce s-a închinat pe sine slujirii, s
nu murmure asupra celui ce se îndeletnice te cu rug -
ciunea. De se vor purta cu o astfel de simplitate i
dragoste întreolalt , prisosul celor ce st ruie în rug -
ciune va împlini lipsa celor ce slujesc. i prisosul celor
din urm va împlini lipsa celor ce se îndeletnicesc cu
rug ciunile⁶²³. i a a egalitatea va fi p strat , dup
cuvîntul: «Celui ce are mult nu i-a prisosit i celui ce
are pu in nu i-a lipsit»⁶²⁴.

27. Voia lui Dumnezeu se face precum în cer a a
i pe p mînt, atunci cînd, precum s-a spus, nu ne mîn-
drim unii asupra altora ; cînd sîntem uni i întreolalt
nu numai f r pism , ci i cu simplitate, întru împ r-
t irea de dragoste, de pace i de bucurie, socotind, cum
se cuvine, înaintarea aproapelui ca a noastr i r mî-
nerea în urm a aceluia ca o pagub a noastr .

28. Cel ce e trîndav la rug ciune i moale i nep -
s tor în slujirea fra ilor i în orice alt lucru ce se face
pentru Dumnezeu, e numit de Apostol pe fa «lene »

620. Matei X, 42.

621. Matei XXV, 40,

622. Matei VI, 2.

623. Cap. XXVI, 27, aprox. dup Omil. III, 1—3 (P. G. 468—469).

624. Ie ire, XVI, 18.

i hot rît c e nevrednic chiar i de plîns, c ci zice : «Iar cel ce nu lucreaz (lene ul) nici s nu m nînce»⁶²⁵, iar în alt parte : «Pe cei lene i i Dumnezeu îi ur te»⁶²⁶, sau : «Lene ul nu poate s fie nici credincios»⁶²⁷, iar în elepciunea zice : «Lenea a înv at pe om mult r utate»⁶²⁸. Deci fiecare s - i rodeasc lucrul s u dup Dumnezeu, oricare ar fi el, i s împlineasc cu sîrguin m car una dintre bun t i, ca nu cumva aflîndu-se cu totul f r rod, s nu se fac p rta de bun t ile ve nice.

29. C tre cei ce zic c este cu neputin s se ajung la des vîr ire i la izb virea de patimi, sau s se dobîndeasc odat pentru totdeauna împr t irea i plinirea Duhului celui bun, e de lips , zice, s aducem m rturie din dumnezeie tile Scripturi i s ar t m c nu tiu bine, c vorbesc mincinos i gre it. «Fi i des - vîr i i, zice Domnul, precum Tat l vostru cel ceresc des vîr it este»⁶²⁹, ar tînd prin aceasta cur ia deplin . Sau : «Vreau ca unde sînt Eu i ace tia s fie, ca s vad slava Mea»⁶³⁰. Aceasta le-a spus Acela⁶³¹ care a zis: «Cerul i p mîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece»⁶³². Iar cele spuse de Apostol : «ca s înf i m pe tot omul, des vîr it în Hristos»⁶³³, sau : «Pîn ce vom ajunge to i la unirea credin ei i a cuno tin ei Fiului lui Dumnezeu, la b rbatul des vîr it, la m sura vîrstei plinirii lui Hristos»⁶³⁴, au acela i în eles. Astfel, cei ce tind spre des vîr ire fac dou lucruri bune, purtînd lupta încordat i neîncetat : urm resc prin n dejde cap tul din urm al m surii i al urcu ului i nu se las prin i de trufie, ci cuget cu smerenie i se socotesc pe ei mici, deoarece n-au apucat înc des vîr irea.

625. II Tes. III, 10.

626. Neidentificat.

627. Neidentificat.

628. Înt. Sirah XXXIII, 33.

629. Matei V, 48.

630. Ioan XVII, 24i

631. Matei XXIV, 35.

632. Col. I, 28.

633. Efes. IV, 13.

634. Evr. III, 17.

30. Iar cei ce spun aceasta, zice, pricinuiesc cea mai mare vătămare a sufletului, în trei chipuri : întâi fiindcă se arată necrezând Scripturilor insuflate ale lui Dumnezeu ; al doilea, fiindcă neînsuindu-și taina cea mai mare și mai desvârșită a creștinismului și netinzând să ajungă la ea, nu pot să aibă osteneala și sîrguințele și foamea și setea pentru dreptate, ci siguri pe înfrîngările și pe purtările și pe puștele isprăvite din afară, se lipsesc de fericita nădejde, de desvârșire și de curățirea deplină de patimi ; al treilea, fiindcă, socotind că au ajuns la capăt prin dobîndirea unor puștine virtuți și nesilindu-se spre desvârșire, nu numai că nu pot avea smerenie, și răciți zdrobirea inimii, ci îndreptându-se pe ei înșiși ca unii ce au ajuns, nu primesc o sporire și o creștere în fiecare zi.

31. Pe cei ce socot cu neputință, zice, ajungerea la această stare, venit oamenilor prin Duhul, care este zidirea cea nouă a inimilor curate, Apostolul îi arată deschis asemănându-se cu cei ce, din pricina necredinței, nu s-au învrednicit să intre în pământul făgăduinței și de aceea le-au rămas oasele în pustiu. Căci ceea ce este acolo pământul făgăduinței la arătare, aceea este aici izbăvirea de patimi în ascuns. Aceasta îi Apostolul a arătat-o ca înta oricărui porunci. Și de fapt aceasta este adevăratul pământ al făgăduinței și pentru ea s-au petrecut toate acelea, ca preînchipuiri. Pentru aceasta îi dumnezeiescul Pavel, voind să întreacă pe ucenici, ca să nu i se întâmple cuiva să fie prins de cugetul necredinței, zice : «Vedeți, frații mei, să nu fie în careva din voi inima vicleană a necredinței, depărtându-vă de la Dumnezeu cel viu»⁶³⁵. Cuvîntul «depărtare» nu l-a pus cu încredințarea de tăgăduire a lui Dumnezeu, ci de

635. Evr. III, 12.

dep rtarea de la f g duin ele Lui. Ar tînd în elesul pre-închipuirilor iudaice i comparîndu-le cu adev rul, adaug zicînd : «C ci unii, f cîndu-se neascult tori, L-au înt rîtat, dar nu to i care au ie it din Egipt cu Moise.

i împotriva c rora a inut mînie timp de patruzeci de ani ? Oare nu împotriva celor ce au p c tuit, ale c ror oase au c zut în pustie ? i c rora li s-a jurat c nu vor intra în odihna Sa, dac nu celor ce au fost neascult tori ? Vedem dar c nu au putut intra din pricina necredin ei»⁶³⁶. i adaug : «Drept aceea s ne temem, ca nu cumva l sîndu-ni-se f g duala de a intra în odihna Lui s se dovedeasc vreunul dintre voi c s-a lipsit de ea. Pentru c i nou ni s-a binevestit, ca i acelora. Dar acelora cuvîntul propov duirii auzit, nu le-a folosit deoarece nu s-a unit cu credin a celor ce au auzit. C ci intr m în odihn cei ce am crezut»⁶³⁷.

i dup pu in adaug iar i : «S ne sîrguim deci s intr m în acea odihn , ca s nu cad cineva în aceea i pild a neascult rii»⁶³⁸. Care este îns adev rata odihn a cre tinilor, dac nu izb virea de patimi i sl luirea cea mai deplin i mai v dit a Duhului celui bun în inima curat ? De aceea, ridicîndu-i pe ei la credin , zice iar i : «S ne apropiem deci cu inim adev rat întru adev erirea credin ei, cur indu-ne inimile de con tiin a cea rea»⁶³⁹. i iar i : «Cu cît mai mult nu va cur i sîngele lui Iisus con tiin a noastr de lucrurile moarte, ca s slujim lui Dumnezeu cel viu i adev rat» ?⁶⁴⁰. Deci se cade, pentru bun tatea nem surat f g duit de Dumnezeu oamenilor, prin aceste cuvinte, s ne m rturisim ca ni te slugi recunosc toare i s socotim adev rate i sigure cele f g duite, ca chiar dac din pricina stric ciunii i sl biciunii voii noastre, nu ne pred m

636. Evr. III, 16—19.

637. Evr. IV, 1—3.

638. Evr. IV, 11.

639. Evr. X, 22.

640. Evr. IX, 14.

odat pentru totdeauna Celui ce ne-a făcut pe noi, nici n-am atins m surile mari i des vîr ite ale virtu ii, s putem dobîndi, cu toate acestea, vreo mil oarecare pentru dreptatea i nevicele ugul cugetului i pentru credin a s n toas .

32. Lucrarea rug ciunii i a cuvîntului s vîr it cum se cuvine e mai presus de orice virtute i porunc . Martor pentru aceasta este însu i Domnul. C ci intrînd în casa Martei i a Mariei i Marta îndeletnicindu-se cu slujirea, iar Maria ezînd la picioarele Lui i împ rtindu-se de miera graiului S u dumnezeiesc, fiind muștrat de sora ei c nu lucreaz împreun cu ea, ci st lîng El, Acesta punînd lucrul de c petenie înaintea celui de al doilea, zise c tre aceasta : «Marto, Marto, te grije ti i spre multe te sile ti, dar un lucru trebuie. Iar Maria partea cea bun i-a ales, care nu se va lua de la dînsa»⁶⁴¹. Iar aceasta a zis-o, precum am spus, nu pentru a lep da lucrarea slujirii, ci pentru a pune ceea ce e mai mare înaintea a ceea ce e mai mic. C ci cum ar fi gîndit una ca aceasta, El care a s vîr it însu i aceast lucrare i a sp lat picioarele ucenicilor ? Atît de departe a fost de a împiedica slujirea, încît le porunce te ucenicilor s fac i ei la fel unii altora. Dar i pe Apostolii în i i îi vei afla punînd mai presus lucrul mai mare al rug ciunii i al cuvîntului, dup ce s-au ostenit mai înainte cu slujirea la mese. «Nu e drept, zic, ca l sînd cuvîntul lui Dumnezeu, s slujim meselor. Alegînd b rba i plini de Duh Sfînt, s -i rînduim pentru slujirea aceasta, iar noi s st ruim în slujirea cuvîntului i în rug ciune»⁶⁴². Vezi cum au pus mai presus cele dintîi decît cele de al doilea, cu toate c tiau c amîndou sînt odraslele unei singure r - d cini bune ?

641. Luca X, 41—42.

642. Fapte, VIII, 2—4.

Despre r bdare l discern mînt (dreapta socoteal)

33. Cei ce vor s asculte de cuvîntul lui Dumnezeu i produc rod bun, sînt înso i i de aceste semne : suspinul, tînguirea, triste ea, lini tirea, plecarea capului, rug ciunea, t cerea, st ruin a, plînsul, durerea, osteneala inimii pentru evlavie. Iar faptele lor sînt : privegherea, postul, înfrînarea, blînde ea, îndelunga-r bdare, rug ciunea neîncetat , meditarea dumnezeie tilor Scripturi, credin a, smerenia, iubirea de fra i, supunerea, osteneala, greaua-p timire, dragostea, bun tatea, cuviin a i toat lumina care este Domnul. Iar semnele celor ce nu dau rodul vie ii sînt acestea : trînd via, seme ia, privirea împrejur, neaten ia, cîrtirea, tulburarea min ii. Iar faptele : s turarea pîntecelui, mînia, iu i mea, bîrfirea, mîndria, vorbirea f r rost, necredin a, nestatornicia, uitarea, neorînduiala, cî tigurile urîte, iubirea de argint, cearta, dispre ul, flec reala, rîsul f r rost, bunul plac i tot întunericul care este satana.

34. Printr-o iconomie dumnezeiasc , cel viclean n-a fost trimis îndat la gheena sortit lui, ci a fost l sat dezlegat pentru probarea i cercarea omului i a voii lui slobode, ca chiar f r voie s -i fac pe sfin i i mai cerca i i mai drep i prin r bdare i s le fie pricin de i mai mare slav ; iar sie i s - i fac osînda i mai îndrept it prin r ul pe care-l face cu voia i prin iscodirile lui împotriva sfin ilor ; i ca, precum zice dumnezeiescul Apostol, p catul p c to ilor s se fac peste m sur de mare ⁶⁴³.

35. Am gînd vr jma ul pe Adam i prin aceasta f cîndu-se domn peste el, a r pit de la el st pînirea i s-a f cut st pînitor al veacului acestuia. C petenie a veacului acestuia i st pînitor al celor v zute, a fost la început omul, fiind rînduit la aceasta de c tre Domnul. C ci nici focul nu putea ceva împotriva lui, nici apa s -l

643. Rom. VII, 13.

înece, nici fiara nu-l v t ma, nici otrava nu- i producea efectul asupra lui. Dar odat ce s-a supus am girii, a pre-dat st pînirea am gitorului. Din aceast pricin vr jitorii i descînt torii se v desc cu îng duin a lui Dumnezeu, printr-o lucrare potrivnic , f c tori de lucruri minunate. Ei st pînesc otr vurile i cuteaz împotriva focului i apelor, cum arat cei din jurul lui Iani i Iamvri, ce s-au împotrivit lui Moisi, i Simon, ce s-a împotrivit corifeului Petru.

36. Socot, zice, c slava dinainte a lui Adam, str - lucind la fel pe fa a lui Moise, r nea puternic pe vr jma ul care o privea. Prin aceasta se dovedea c s-a desfiin at împ r ia. Nimic nu ne împiedic s aducem i cuvîntul Apostolului spre dovedirea acesteia : «A împ r it moartea de la Adam pîn la Moise i peste cei ce n-au p c tuit»⁶⁴⁴. C ci mie mi se pare c fa a sl - vit a lui Moise restatornice te chipul i înf i area primului om, zidit de mîinile lui Dumnezeu. Pe acesta v - zîndu-l atunci moartea, adic diavolul, pricinuitorul morii, b nuie te c va c dea din împ r ie, iar cînd îl vede la Domnul, tie c p time te aceasta cu adev rat. Prin urmare aceast slav , cre tinii nemincino i o îmbrac de aici. i prin aceasta ei surp din untru moartea sau patimile de ocar care nu pot s mai lucreze, deoarece slava Duhului str luce te în sufletele lor întru toat sim irea i încredin area ; iar la înviere moartea va fi surpat cu des vîr ire⁶⁴⁵.

37. Vr jma ul am gind pe Adam prin femeie, ca prin cineva asemenea lui, a f cut s i se ia slava ce-l înv luia. i a a s-a aflat gol i i-a v zut urî enia lui pe care mai înainte nu o vedea, întrucît cugetul lui se desfta cu frumuse ile cere ti. De fapt, dup c dere cugeturile lui s-au f cut p mînte ti i tindeau în jos. Iar cugetul lui simplu i bun s-a amestecat cu cugetul trupesc

644. Rom. V, 14.

645. Omil. II, I, 4, 5.

al p catului⁶⁴⁶. Cît prive te închiderea Raiului i porunca dat Heruvimului, ca s -i opreasc intrarea, credem c s-au întîmplat în lumea v zut , precum s-a zis. Dar aceasta se afl i în fiecare suflet întru ascuns. C ci în jurul inimii rote te acoper mîntul întunericului, adic focul duhului lumesc, care nu las nici mintea s se întîlneasc cu Dumnezeu, nici sufletul s se roage, sau s cread , sau s iubeasc pe Domnul dup voia sa. Toate acestea îi înva experien a pe cei ce s-au încredinat pe ei cu adev rat Domnului, prin st ruin a rug ciunii i prin pornirea întins împotriva celui ce-ir zboie te⁶⁴⁷.

38. St pînitorul lumii acesteia le este celor prunci cu duhul toiaĝ de pov uire i bici care bate. Prin aceasta, precum s-a mai spus i înainte, lor le pricinuie te slav mare i cinste tot mai mult prin necazuri i ispite, c ci din acestea iau prilejul de a se face des vîr i i, iar sie i î i g te te o mai mare i mai grea osînd . Peste tot, prin el se împline te o mare economie. Cum s-a zis undeva, r ul ajut binelui printr-o inten ie care nu vrea binele. C ci sufletelor bune i cu o voin bun i cele ce par de întristare li se sfîr esc în bine, precum zice Apostolul : «Celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate li se lucreaz spre bine»⁶⁴⁸.

39. Toiaĝul acesta de pov uire li s-a l sat pentru aceea ca prin el s se fac ceea ce se face cu vasele care sînt arse într-un cuptor de foc ca s devin i mai tari, iar cele slabe s fie v dite sf rîmicioase, ner b dînd arderea focului. Dar acesta, fiind rob i f ptur a Domnului, nu ispite te cît socote te el i nici nu aduce atîtea necazuri cîte voie te, ci atît cît încuviin eaz Domnul prin îng duin . C ci El tiind ale tuturor cu de-am nuntul, cît putere are fiecare, atîta încercare îi

646. Amestecul acesta al binelui cu r ul dup c dere e o înv tur proprie Sf. Grigorie de Nisa. 647. Omil. II, 1. 648. Rom. VIII, 28.

i las s sufer, cum socote te i Apostolul care zice : «Credincios e Dumnezeu care nu v va l sa pe voi s fi i ispiti i peste ceea ce pute i, ci va face împreun cu ispita i sfîr itul, ca s pute i r bda»⁶⁴⁹.

40. Cel ce cere i bate, dup cuvîntul Domnului⁶⁵⁰ i se roag pîn la sfîr it, prime te cererile⁶⁵¹. Numai s aib îndr zneal acesta, s cear f r încetare cu mintea i cu gura i s st ruie la Dumnezeu cu slujire trupeasc f r sl bire, neîmpletit cu lucrurile lume ti, nici îndulcit cu patimile p catului. C ci nemincinos este cel ce a zis : «Tot ce ve i cere de la Mine în rug ciune, ve i lua»⁶⁵². Iar cei ce zic c chiar de-ar face cineva toate cele poruncite, poate r mîne f r s primeasc harul în via a aceasta i deci s nu foloseasc nimic, tiu i gr iesc r u i nepotrivit cu dumnezeie tile Scripturi. C ci nu este nedreptate la Dumnezeu, ca împlinindu-ne noi datoriile noastre, El s i le nesocoteasc pe ale Sale. Numai aceasta s - i fie în grij , ca s te afli atunci, cînd sufletul se desface de tic losul acesta de trup, luptînd, sîrguindu-se, a tep tînd f g duin a, st ruind, crezînd, cerînd cu dreapt socoteal . i eu î i zic ie, i s crezi aceasta, c vei pleca cu bucurie i vei avea îndr znire i te vei ar ta vrednic de Împ r ie. C ci unul ca acesta e în leg tur (comuniune) cu Dumnezeu înc de aici în chip sub ire, adic prin credin i rîvn . C ci precum «cel ce prive te la femeie ca s o pofteasc , a i preacurvit cu ea în inima sa»⁶⁵³, chiar dac nu s-a întinat cu trupul, fiind socotit totu i ca unul ce a curvit, a a cel ce a alungat din inim cele rele i s-a lipit de Domnul prin dor i c utare, adic prin st ruin i dragoste de Dumnezeu, comunic de pe acum cu Dumnezeu i are îndat ca mare dar de la Dumnezeu st ruirea în rug ciune i în sîrguin a i în

649. I Cor. X, 13.

650. Matei VII, 7—8.

651. Ideea general în Omil. XXXI, 4.

652. Matei XXI, 22.

653. Matei V, 28.

petrecerea bun i iubitoare de virtute. C ci dac d -
ruirea unui pahar de ap nu r mîne f r plat , cu cît
mai mult nu le va da Dumnezeu ceea ce le-a f g duit
celor ce stau lipi i de El ziua i noaptea rugîndu-se ?

41. Sînt unii care întreab nedumeri i : ce este dac
îmi vine o zi în care ur sc pe fratele, sau îmi dau sea-
ma i de alte lucruri care mi se întîmpl s le p esc
f r voie ? C tre ace tia trebuie spus, c toat lupta i
sîrguin a omului trebuie s fie pentru a se împotrivi
totdeauna celui r u i gîndurilor rele. Dar este cu ne-
putin ca acolo unde se afl întunericul patimilor i
moartea, adic cugetul trupesc, s nu- i arate i
p catul vreun rod al s u, fie în ascuns, fie la ar tare.
C ci precum aflîndu-se oarecare ran în trup, e cu ne-
putin , pîn nu se vindec des vîr it, s nu musteasc
pu in zeam , sau s nu se umfle, chiar dac e îngri-
jit i se face totul pentru t m duirea ei, iar dac e
neîngrijit aduce înveninare, ba uneori i moartea în-
tregului trup, în acela i fel i patimile sufletului, chiar
dac omul se sîrguie te s se izb veasc de ele, totu i
în untru continu s mocneasc . Dar st ruind omul în
grij prin harul i prin împreuna-lucrare a lui Hristos,
prime te vindecarea des vîr it . C ci este o oarecare
pat ascuns i o r m i de întuneric a patimilor, ca-
re, pe lîng toat firea cea curat a omului, s-a strecur-
rat în toat omenitatea. i aceasta tulbur i întineaz
i trupul i sufletul. Dar precum fierul ars i lovit se
cur , sau aurul amestecat cu aram i cu fier se alege
numai prin foc, a a i sufletul, prin patimile preacurate
ale Mîntuitorului, ars i lovit de Duhul cel bun, se cu-
r e te de toat patima i de tot p catul.

42. Precum mai multe candel, de i ard cu acela i
untdelemn i se aprind cu acela i foc, nu dau în ace-
ea i m sur str lucirea focului, a a i darurile, ar tîn-
du-se din deosebite virtu i, înf i eaz str luciri deose-

bite ale Duhului cel bun. Sau precum într-o cetate, fiind mulți locuitori și folosindu-se de aceeași pâine și de aceeași apă, unii dintre ei sînt bîrbați, alții prunci, alții băieți, alții bătrîni și între ei este mare deosebire; sau precum grîul, semnat în una și aceeași arină, rodește spice deosebite, dar e adunat în aceeași arie și se aază în același hambar, așa socotește că va fi la învierea morților. Cei ce vor învia, vor fi slavi și vor fi cunoscuți cu o slavă deosebită, după vrednicia faptelor și după împărțirea de Duhul dumnezeiesc care locuiește în ei. Acesta este în eșul cuvîntului: «Stea de stea se deosebește într-o slavă»⁶⁵⁴.

43. Dar deși unele stele sînt mai mici decît altele, dar ele strălucesc de o singură lumină. Icoana înfrîntă de acest adevăr este vădită. Spre aceasta trebuie să fie toată strădania ca nescîndu-se cineva din Duhul Sfînt, să se teargă de păcatul slăvit în el. Căci chiar prin această naștere din Duhul Sfînt are din parte chipul desvîririi, desigur în chip și în mîndrare, nu într-o putere sau în minte sau în bărbăție. Căci cel ce a ajuns la bărbatul desvîrit și la mîndra vîrstei, leapădă cele ale pruncului. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: «Fie limbi, vor înceta, fie prooroci, vor înceta»⁶⁵⁵. Căci precum cel ce a ajuns bărbat, nu mai primește nici mîncări, nici cuvinte ce se potrivesc copilului, ci supărătoarele leapădă, ca unul ce s-a ridicat la altă vîrstă, așa cel ce a sporit în desvîrirea virtuților evanghelice, pune capăt prin desvîrirea prunciei sale. «Căci cînd m-am făcut bărbat, am oprit cele ale pruncului»⁶⁵⁶, zice dumnezeiescul Apostol.

44. Cel nescut după Duh este într-un anumit chip, precum am arătat, desvîrit, precum și pruncul zicem că este desvîrit, prin aceea că are toate părțile întregului. Dar Domnul nu dă Duhul în har, ca cineva să

654. I Cor. XV, 41.

655. Cor. XIII, 8.

656. I Cor. XIII, 11.

cad în p cate. Ci oamenii în i i î i pricinuiesc lor rele, nepotrivindu-se harului i de aceea fiind cuprin i de rele. C ci omul poate aluneca i prin gândurile sale proprii i fire ti, neavînd grij , sau purtîndu-se cu nep sare, sau cu închipuire de sine. Ascult ce zice Pavel : «Ca s nu m înal , datu-mi-s-a mie îmbolditor trupului, înger al satanei»⁶⁵⁷. Vezi c i cei ce au atins asemenea m suri sînt lipsi i de siguran ? De altfel, de nu va da omul prilej satanei, nu-l va st pîni pe el cu sila. În afar de aceasta cel dus cu sila nu se socote te c îne nici de partea lui Hristos, nici a celui potrivit. Dar cel ce st lipit pîn la cap t de harul Duhului, se socote te în partea lui Hristos. Iar nef cînd aceasta, chiar dac s-a n scut din Duhul, adic chiar dac s-a f cut p rta al Duhului Sfînt, partea lui va fi s umble dup voia satanei. C ci fie c Domnul însu i, fie c satana l-a luat pe om cu sila, dac nu se face el însu i pricin , nu va c dea nici în gheen i nu va dobîndi nici Împ r ia.

45. Iubitorul de virtute trebuie s se îngrijeasc mult de discern mînt, ca s cunoasc deosebirea între bine i r u, i ca s probeze i s descopere uneltirile felurite ale celui r u, care în al de obicei pe mul i prin n luciri ce par bine întemeiate. Dar paza sigur este oricui de folos. Precum cel ce vrea s aib o prob despre neprih nirea so iei sale, vine noaptea la ea ca un str in i dac o vede c -l respinge, mai degrab se bucur c nu se poate apropia i e fericit de aceast paz a ei, a a i noi dac ne vom p zi cu grij de cercet rile duhurilor i le vom respinge chiar pe cele cere ti pentru cele ce nu sînt cere ti, le vom pricinui mai degrab bucurie i ne vor ajuta s ne împl rt im de i mai mult har i ne vom umple de bucurie duhovniceasc , dînd m rturie chiar din aceast pricin despre

657. II Cor. XII, 17.

dragostea noastră către Dumnezeu. Deci să nu te predai cu cugetul unor îndrumări duhurilor ce vin la tine, chiar dacă sînt în ei îngerii cerești, ci rămîi greoi, probînd cu cea mai mare grijă acestea. Dacă a însoțit-te ceea ce e bun, să leapă de ceea ce e rău, ca și în felul acesta vei spori în tine roadele harului, pe care pe călător, chiar dacă îl face a binelui, nu le va putea da : «Căci tu, zice Apostolul, că satana se închipuie că în înger al luminii, pentru a amăgi»⁶⁵⁸. Dar chiar dacă s-ar înmăcașa în artă strălucite, nu poate da o lucrare bună. Prin aceasta se încunoaște sigur în el ciunea lui. Căci el nu poate pricinui nici dragostea către Dumnezeu sau către aproapele, nici blîndețe, nici smerenie, nici bucurie, nici pace, nici liniștirea gândurilor, nici ură de lume, nici odihnă duhovnicească, nici dorul celor cerești; și nu poate liniști nici patimile, nici plăcerile, lucruri care toate sînt în chip vădit roadele harului. «Căci roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea»⁶⁵⁹ și cele următoare. Mai degrabă acela să dea te îngîmfare și cuget mîndru despre destoinicia și puterea proprie. Căci din lucrare vei cunoaște lumina spirituală ce se află în sufletul tău, dacă e de la Dumnezeu, sau de la satana. Dar și sufletului însoțit, dacă s-a înrîdăciat în el puterea de discernămint, îndată îi sînt vădite semnele deosebiri, printr-o simțire în alegătoare. Căci precum o etică și vinul, la vedere sînt una, dar prin simțul gustului, gîtlejul deosebește ce este al fiecăruia, așa și sufletul, prin simțirea lucrării în alegătoare, poate judeca și hotărî care sînt darurile Duhului și care nă lucirile celui potrivit.

46. Sufletul trebuie să aibă seama și să prevadă cît se poate de bine cu ochii săi, ca să nu fie prins nicimăcar într-o cît de mică parte de către puterea contrară. Căci precum o singură parte a unei fiare fiind prinsă

în curs , trebuie s se încovoiaie întreag i cade în mâinile celor ce-o vîneaz , a a obi nuie te s se întîmple i sufletului de la vr jma i. Aceasta o spune v dit proorocul zicînd : «Curs au g tit picioarelor mele i au încovoiat sufletul meu» (Ps. LVI, 7).

47. Cel ce vrea s intre prin poarta strîmt în casa celui puternic i s r peasc lucrurile lui ⁶⁶⁰, trebuie s nu se bucure de un trai bun i de un trup mare, ci s se înt reasc prin Duhul cel bun, aducîndu- i aminte de cel ce a zis c «carnea i sîngele nu vor mo teni Împ r ia lui Dumnezeu» ^{660 b}. Dar cum s ne împuterniceasc prin Duhul Sfînt ? S lu m aminte la Apostolul care zice c «în elepciunea lui Dumnezeu se socote te ne bunie la oameni» ⁶⁶¹. Iar Proorocul zice : «Am v zut pe Fiul Omului i chipul Lui era f r slav , nesocotit de to i fiii oamenilor» ⁶⁶². Drept aceea cine vrea s se fac fiul lui Dumnezeu, trebuie de asemenea s se sme reasc mai întîi i s fie socotit nebun i f r cinste ; s nu- i întoarc fa a de la scuip ri, s nu urm reasc slav , nici frumuse ea veacului acestuia i nimic asem n tor, s nu aib unde s - i plece capul, s fie oc rit i dispre uit, socotit de to i ca o priveli te urît i ca o lep d tur , r zboit în ascuns i la ar tare i lup tîndu-se împotrîv cu cugetul. Atunci însu i Fiul lui Dumnezeu care a zis : «Voi locui i voi umbla întru voi» ⁶⁶³, se va ar ta inimii lui. Iar el va lua putere i t rie s lege pe cel puternic i s r peasc lucrurile lui i s calce peste aspid i vasilisc i peste erpi i peste balauri (Matei XII, 29 ; Ps. XC, 3 ; Luca X, 19).

48. Nu mic ne este lupta care ne a teapt ca s sfî iem moartea. Domnul zice : «Împ r ia lui Dumnezeu în untrul vostru este» ⁶⁶⁴. Dar în oarecare fel în untrul nostru este i cel ce se r zboie te i ne ia în

660. Matei XII, 29.

660 b. I Cor. XV, 50.

661. I Cor. II, 14.

662. Isaia LIII, 3.

663. Lev. XXVI, 12.

664. Luca XVII, 21.

prinsoare⁶⁶⁵. Drept aceea s nu sl beasc nici sufletul, pîn ce nu-l va omorî pe cel ce-l ine în prinsoare. i atunci va fugi toat durerea i întristarea i suspinarea (Is. LV, 10), deoarece a p truns ap în p mîntul uscat i în pustiu s-a ivit mul ime de ape (Is. XLII, 20 ; XLI, 18). C ci El a f g duit c inima pustie se va umplea de ap vie, zicînd întîi prin Proorocul: «Voi da ap celui ce înseteaz , celor ce umbl în locuri f r ap » (Is. XLIV, 3), apoi i prin Sine zicînd : «Cel ce va bea din apa pe care Eu o voi da, nu va înseta în veac»⁶⁶⁶

49. Sufletul st pînit de trînd vie, este inut i de necredin . De aceea las s treac zi dup zi, f r s primeasc cuvîntul. În schimb î i d aripi sie i prin visuri, neb gînd de seam r zboiul din untru, ca unul ce-i st pînit de p rerea de sine. Iar p rerea de sine este o tocire a sufletului, care nu-l las nicidecum s - i cunoasc neputin a sa.

50. Precum pruncul nou-n scut este chipul b rbatului deplin, a a i sufletul este chip al lui Dumnezeu care l-a f cut pe el. Deci precum copilul crescînd în parte, cunoa te în parte pe tat l, iar cînd ajunge la vîrsta deplin se în eleg împreun , tat l cu fiul i fiul cu tat l, i i se descoper fiului vistieria tat lui, a a i sufletul înainte de neascultare avea s sporeasc i s ajung la b rbatul des vîr it. Dar din pricina neascultării, a c zut în marea uitării i în adîncul r t cirii i s-a s l luit în por ile iadului. Dep rîndu-se deci sufletul de Dumnezeu cît se poate de mult, era cu neputin s se apropie i s cunoasc bine pe cel ce l-a zidit. Dar Dumnezeu l-a întors i l-a chemat i l-a atras la cuno tin a Sa, mai întîi prin Prooroci, iar pe urm venind El însu i, a alungat de la el uitarea i r t cirea ; apoi

665. Diadoh al Foticeei contest c dup botez ar fi i diavolul tot a a de mult în untru omului, ca i Hristos (*Filocalia rom.* I, p. 368).

666. Ioan IV, 14.

surpînd i por ile iadului, a intrat la sufletul r t cit, punîndu-Se pe Sine pild , prin care îi va fi cu putin s ajung la m sura vîrstei i la des vîr irea Duhului. Drept aceea se ispite te Cuvîntul lui Dumnezeu de c - tre cel r u, dup orînduire de sus, apoi rabd oc ri, urgisiri, sudalme i palme din partea celor cutez tori i în sfîr it, îns i moartea pe cruce, ar tîndu-ne, precum am zis, ce sim ire trebuie s ar t m fa de cei ce ne osîndesc, ne urgisesc, sau ne aduc chiar moartea. Astfel i omul trebuie s fie fa de ace tia ca un surd i mut, nedeschizîndu- i gura, ca, sim ind lucrarea i sub irimea r ut ii i fiind ca un pironit cu cuie pe cruce, s strige cu glas mare c tre Cel ce poate s -l izb veasc de moarte, zicînd : «De cele ascunse ale mele m cu- r e te» (Ps. XVIII, 13, 14), i «De nu m vor st pîni, voi fi f r prihan ». F cîndu-se deci atunci f r pat , afl pe cel ce i-a supus lui toate i împ r e te i se odihne te împreun cu Hristos. C ci sufletul, din pricina neascult rii, fiind cople it de gînduri p mînte ti i întinate, s-a f cut nera ional. De aceea nu mic osteneal îi trebuie pentru a se ridica acesta din materie i a în elege sub irimea r ut ii i a str bate prin ea, ca s se uneasc cu Mintea cea f r de început.

51. Dac vrei s te întorci la tine însu i, omule, i s prime ti din nou slava pe care ai avut-o înainte i pe care ai pierdut-o prin neascultare, precum n-ai avut grij înainte de poruncile lui Dumnezeu i ai dat aten- ie poruncilor i sfatului vr jma ului, a a desp r indu- te acum de cel de care ai ascultat, întoarce-te c tre Dom- nul. S tii, zice, c prin mult osteneal i sudoare a fe ii tale, î i vei dobîndi din nou bog ia ta. C ci nu i-e de folos dobîndirea f r osteneal a binelui, deoa- rece primind la început f r osteneal i f r sudori, ai pierdut cele ce ai primit i ai predat vr jma ului mo tenirea ta. S cunoa tem deci fiecare ce am pier- dut i s ne însu im plîngerea Proorocului. C ci cu ade-

v rat mo tenirea noastr a fost dat celor de alt neam i casa noastr str inilor^{666 b}, prin aceea c n-am ascultat de porunc , ne-am potrivit voilor noastre i ne-am îndulcit cu gândurile întinate i p mînte ti. De aceea sufletul nostru a ajuns la mare dep rtare de Dumnezeu i ne-am f cut asemenea unor orfani care nu au tat . Deci cel ce vrea s - i scape sufletul, s lupte cu toat puterea, ca s -l cure e de gândurile rele i de toat în l- area ce se ridic împotriva cuno tin ei lui Dumnezeu⁶⁶⁷. i s se sileasc s p zeasc biserica lui Dumnezeu f r pat^{667 b}. Atunci va veni Cel ce a f g duit s - i fac locuin i s petreac în noi. Atunci va primi sufletul cunoa terea de sine i se va învrednici s se fac biserica lui Dumnezeu. C ci însu i Acela va alunga pe cel viclean cu oastea lui i va împ r i dup aceea în noi.

52. Cuvîntul spus de F c torul, lui Cain, la ar - tare : «Gemînd i tremurînd vei r t ci pe p mînt»⁶⁶⁸, este un chip i o icoan a tuturor p c to ilor, întru ascuns. C ci neamul lui Adam c zînd din porunc i f - cîndu-se vinovat de p cate, e zbuciumat de gânduri nestatornice i e plin de fric i de tulburare, însu i vr j- ma ul înv luind tot sufletul care nu s-a n scut din Dumnezeu, în pofte i pl ceri felurite i învîrtindu-l ca pe grîu cu o lop ic . Dar i Domnul însu i îi arat pe cei ce ascult de voile celui r u, ca p strînd chipul lui Cain. C ci muștrîndu-i pe aceia zice : «Voi vre i s face i poftele tat lui vostru, omorîtorul de oameni. C ci acela de la început a fost omorîtor de oameni i întru adev r n-a st tut»⁶⁶⁹.

53. Trebuie s ne gândim, zice, cît de mult doresc oamenii i caut vederea împ ratului p mîntesc. i tot cel ce c l tore te în cetatea în care se afl împ ratul, dore te s vad m car bog ia i podoaba hainei lui,

666b. Plîng. V, 2.

667. II Cor. X, 5.

667 b. Iac. I, 27.

668. Fac. IV, 12.

669. Ioan VIII, 44.

dac nu cumva l-au făcut duhurile nepăsător i dac nu s-a necinstit rîndindu-se de alt frumuse e i dorind alt slav . Dac deci e atît de dorit vederea împăratului muritor de oamenii trupe ti, cum nu va fi cu mult mai dorit vederea Celui nemuritor de aceia în care a cîzut o picătură din Duhul cel bun i a căror inimă a fost străpunsă de dragostea dumnezeiască ? De aceea ei se desfac de toată prietenia lumii, ca să poată avea acel dar în inimă neconținut i pe nici un altul înaintea lui. Dar pușini sînt aceia care pun acestui început i un sfîrșit i strîuie pînă la capăt, fîr să se poticnească . Mulți ajung la umilința inimii i mulți se fac părtași de darul ceresc i se rînesc de dragostea dumnezeiască , dar neputînd răbda ostenelele i ispitele celui viclean care-i momește cu mult viclenie i meșteșugire, cad din nou în lume i se afundă în adîncul ei, pentru moale eala i slăbiciunea voinței, sau pentru că sînt cuprini de împătimitire față de ceva din cele pămîntești. Căci aceia ce vor să alerge cu trîrie pînă la sfîrșit, nu răbdă să se amestece altă dragoste în cea cerească .

54. Pe cît de mari i de nepovestite sînt bunătățile făgduite de Dumnezeu, pe atît de mari ostenele i luptele împreunate cu nădejde i credință se cer pentru a le dobîndi. Aceasta e vîdit din ceea ce zice Domnul : «De vrea cineva să vie după Mine să se lepede de sine, să-și ia crucea sa i să -Mi urmeze Mie»⁶⁷⁰ i iarăși : «De nu va urî cineva pe tatăl, pe mama i pe frații, soția i pe copiii, ba încă i sufletul său, nu va putea să -Mi fie Mie ucenic»⁶⁷¹. Dar cei mai mulți dintre oameni sînt ațafăsurăminte, că vor să dobîndească Împărăția, să motenească viața de veci i să împrăiească împreună cu Hristos pururea, adică să aibă acest lucru mai presus de în alegere, dar trîiesc după voiele lor i

670. Marcu VIII, 34.

671. Luca XIV, 26.

urmeaz acestora, mai bine-zis, celui ce seam n în ei aceste lucruri de arte i v dit v t m toare.

55. Cei ce str bat pîn la int f r s cad , sînt aceia care au urît cu totul toate poftele lumii i pe ei în i i, împr tia i de aceasta ; de asemenea, pl cerile i îndeletnicirile lume ti. C ci aceasta înseamn a se lep da de sine. Fiecare e scos din Împ r ie de voia sa, deoarece nu alege cu adev rat ostenele i nu se lea- p d de sine, ci vrea, pe lîng dorul acela dumnezeiesc, s se îndulceasc i cu unele lucruri de ale veacului acestuia i nu îi d toat aplecarea voii lui Dumne- zeu. Aceasta ne-o v de te o pild care ne este la înde- mîn . Fiecare cump ne te ceea ce a pornit s fac i nu uit s vad dac nu cumva nu e nepotrivit ceea ce face. Întîi se ive te deci în inim îndoial , care asemenea unui cîntar descoper în untru con tiin ei fiec ruia cum- p na dintre dragostea lui Dumnezeu i dragostea lumii i dup cum atîrn mai greu una sau alta, purcede la s - vîr irea celor de afar . De pild , dac e pe cale s spu- n o vorb de ceart fratelui, se împarte întîi în el în- su i i se împotrive te : s -i spun, sau s nu-i spun ? S -i r spund la oc rile acestea pe care mi le-a adus, sau mai bine s tac ? Vrea s se in i de poruncile lui Dumnezeu, dar nu vrea s uite nici de cînstea sa i nu se hot r te s se lepede cu totul de sine. Dac prin urmare talerul dragostei de lume trage spre sine cîn- tarul din inim , îndat cuvîntul cel r u iese pîn la buze, apoi întinzîndu-l mintea din untru ca pe-o s gea- t îl arunc în aproapele prin limb . Ba uneori r ul iese i prin mîini pîn la r niri i la ucidere. Uneori îns nu se bag de seam de unde a început acest mi care mic a sufletului. De aceea ia aminte la fie- care p cat i lucru ce i se întîmpl , cînd r ul îi lin- gu e te i clinte te voia sufletului prin pofte lume ti i prin pl ceri trupe ti. C ci a a ia fiin curvia, furtul, l comia, slava de art i orice alt r u.

56. Adeseori i cele bune se s vîr esc pentru slava de art . i atunci sînt socotite de Dumnezeu la fel ca furtul, nedreptatea i celelalte mari p cate. «C ci Dumnezeu, zice, a împr tiat oasele celor ce caut s plac oamenilor»⁶⁷². A adar vr jma ul vrea s fie slujit i prin cele bune, ca un am gitor i viclean i uneltitor ce este⁶⁷³.

57. Ceea ce iube te cineva din veacul acesta, aceea îi îngreuneaz cugetarea i o trage în jos i o apas i nu o las s se ridice. C ci cump na i aplecarea i greutatea acestora atîrn de voin ca de inim i se face ca o prob întregului neam omenesc i ca o cercare cre tinilor, fie c locuiesc în cet i sau în mun i, sau în mîn stiri, sau în cîmpii, sau în pustiuri. C ci l sîndu-se cineva vr jît cu voia de ceea ce iube te, se face v dit c nu i-a predat înc toat dragostea sa lui Dumnezeu. De pild , cineva iube te toate avu iile, altul aurul, altul s slujeasc cîntecului, sau s se predea poftei trupului, altul în elepciunea cuvintelor pentru slava vremelnic ; unul s st pîneasc , altul cinstirile de la oameni, iar i altul mînia i furia — c ci a se preda cu totul patimii, îi pare acestuia lucru vrednic de iubit —, altul vorbiri f r trebuin , altul a fi în împr tiere sau a da ascultare vorbelor de arte ; altul a fi înv tor i aceasta pentru slava de oameni ; unuia îi place mole eala i nep sarea, altul se îndulce te cu podoaba hainelor, acesta cu somnul, acela cu via a u uratic ; altul e legat i st pînit de ceva mic sau de ceva mare din lume i nu e l sat s se ridice deasupra. C ci cu patima fa de care nu lupt cineva cu vitejie i nu se împotrive te, cu aceea se i îndulce te i aceea îl st pîne te i-l trage ca un lan i i se face cuget rii ca

672. Psalm. LII, 7.

673. Omil. V, 6 (rom. p. 35). Dac în capul anterior s-a ar tat cump na între bine i r u, ce este în om, aici se arat obiceiul r ului de a nu disimula în bine. Dar unde e dragoste deplin de Dumnezeu, acolo nu mai e cump n i disimulare. Aceasta se vede din capul urm tor.

o boltitur , care nu o las s se înal e c tre Dumnezeu, nici s slujeasc numai Lui. Iar sufletul care î i îndreapt cu adev rat toat pornirea i toat dorin a spre Domnul, se leap d de sine însu i i nu mai urmeaz voilor min ii sale.

58. Trebuie s înv m din pild , cum se pierde omul cu voia sa. C ci pentru dragostea de ceva din lume se arunc în foc, se scufund în mare i se d pe sine în prinsoare. S ne gândim la casa cuiva, sau la arina ce se întâmpl s ard . Cel ce a vrut s scape, de îndat ce a sim it focul, a fugit gol, neavînd grji de nimic din cele din untru, gîndindu-se numai la sufletul s u. Dar altuia, venindu-i în minte s scoat i vreunul din lucrurile sale, s-a oprit s -l ia, dar pe cînd îl lua, cuprinzînd focul toat casa, l-a prins i l-a ars i pe el. Vezi cum s-a pierdut în foc cu voia sa pentru dragostea a ceva din cele vremelnice, pe care arat c l-a iubit mai mult decît pe sine ? Al ii aflîndu-se pe-o corabie ce se scufund , cel ce a vrut s se izb veasc pe sine însu i, s-a dezbr cat i s-a aruncat gol în valuri i a a i-a sc pat sufletul s u. Dar cel ce a vrut s scape i vreuna din hainele sale, a fost înghi it de valuri i pentru un mic cî tig, s-a pierdut nenorocitul i pe sine însu i. S ne închipuim iar i c s-a vestit n v -lirea du manilor. Unul, îndat ce a auzit, a fugit cu ce era pe el, neavînd grij de nimic din avu iile lui. Altul, necrezînd, sau vrînd s - i duc cu el i ceva din lucruri, a r mas în urm i a fost prins de du mani. Vezi c cineva poate s - i piard sufletul i trupul cu voia sa din negrij i prin alipirea la ceva din cele ale lumii ?

59. Sînt pu ini, desigur, cei ce au dobîndit dragostea des vîr it c tre Dumnezeu i nu mai pun nici un pre pe pl cerile i pe poftete lumii, iar ispitele celui r u le poart cu îndelung -r bdare. Dar din pricina aceasta, nu trebuie s dezn d jduim, nici s nu uit m

de n dejdea cea bun . C ci chiar dac sînt multe corbiile sparte de valuri, dar sînt f r îndoial i de acelea care, str b tînd valurile, ajung la liman. Dar pentru aceasta avem trebuin de mult credin , r bdare, luare-aminte i lupte. Pe lîng aceasta, de foame i de sete dup bine, cu mult în elegere i dreapt socoteal . Apoi i de agerime i de îndr znire în cerere. Cei mai mul i oameni, cum am spus, vor s dobîndeasc Împ r ia f r osteneli i sudori. Ei fericesc pe b rba ii sfin i i doresc s aib cinstea i darurile lor, dar nu vor s fie p rta i de necazurile, ostenelile i p timirile lor. To i doresc s ajung ca ei, i curvarii i vame ii i oricare dintre oameni, dar pîn acolo le stau înainte ispite i cerc ri, ca s se fac ar ta i cei care au iubit cu adev rat pe St pînul lor i ace tia s dobîndeasc cu dreptate Împ r ia Cerurilor.

60. Socote te c f r delegile i slava i bucuria de bun t ile cere ti, sînt ascunse în necazuri, în p timiri, în r bdare i credin . C ci i grîul aruncat în p mînt, sau arborele s dit, e de trebuin , a a-zicînd, s cad în putreziciune i necinste i apoi s primeasc podoaba ve mîntului i rodul înmul it. C ci de nu va trece prin aceast putreziciune i prin acele necinstiri, nu va îmbr ca acea podoab de pe urm i frumuse ea înf i rii. A a socote te i Apostolul care zice : «Prin multe necazuri trebuie s intri m în Împ r ia lui Dumnezeu»⁶⁷⁴. Iar Domnul zice : «Întru r bdarea voastr ve i dobîndi sufletele voastre»⁶⁷⁵ ; sau iar i : «În lume necazuri ve i avea»⁶⁷⁶.

61. Fiecare dintre noi, pe cît de mult se va învrednici prin credin i sîrguin s fie p rta al Duhului Sfînt, tot pe atît se va sl vi în ziua aceea i cu trupul lui. C ci ceea ce a adunat în untrul sufletului, atunci se va descoperi i în afar în trup. Pilda, zice, o avem

674. Fapte XIV, 21.

675. Luca XXI, 19.

676. Ioan XIV, 39.

la pomi. Cînd trece iarna i soarele str luce te mai luminos i mai puternic, iar vîntul adie, aceia odr slesc în afar i se îmbrac cu frunze, cu flori i cu roade, ca i cu un ve mînt. Asemenea i floarea ierbii r sare în acea vreme din p mînt i p mîntul se acoper cu ea i se îmbrac cu ea ca într-un ve mînt m re . Despre aceasta i Dumnezeu-Cuvîntul a zis : «Nici Solomon nu s-a îmbr cat ca unul din ace tia, cu toat slava lui»⁶⁷⁷. Toate acestea sînt chipuri, pilde i icoane ale slavei ce-o vor avea cei ce se mîntuiesc la înviere. Din aceast pricin , cea dintîi lun pentru toate sufletele iubitoare de Dumnezeu, adic pentru cre tinii adev ra i, este Xanticus, care este aprilie, prin care se arat puterea învierii. C ci zice dumnezeiasca Scriptur : «Aceast lun va fi vou cea dintîi dintre lunile anului»⁶⁷⁸. Aceasta va îmbr ca pomii goi cu slava pe care au avut-o mai întîi ascuns în untrul trupului. A a se vor sl vi i ace tia prin lumina negrit , care este înc de acum în ei, adic prin puterea Duhului. Aceasta le va fi atunci ve mînt, mîncare, b utur , veselie, bucurie i peste tot via ve nic .

Despre în l area min îi

62. Fericitul Moise a ar tat prin slava Duhului care lumina prin fa a lui i la care nici un om nu putea c uta, felul cum la învierea drep ilor se vor sl vi trupurile sfin ilor cu slava de care se învrednicesc sufletele credincioase ale sfin ilor înc de acum întru omul din untru. «C ci, noi, zice, cu fa a descoperit , adic întru omul din untru, oglindim slava Domnului, pref -cîndu-ne spre acela i chip din slav în slav »⁶⁷⁹. Despre acesta s-a scris iar i c «patruzeci de zile i patruzeci de nop i nu i-a adus aminte nici de mîncare nici

677. Matei VI, 29.

678. Ie . XII, 2.

679. II Cor. III, 18.

de b utur »⁶⁸⁰, ceea ce nu este cu puțin firii ome-
ne ti, dac nu cumva se împ rt e te de hrana duhov-
niceasc , pe care o primesc sufletele sfinte, de pe acum,
de la Duhul Sfânt.

63. Slava cu care se îmbog esc sufletele sfin ilor,
cum s-a zis, înc de aici, aceea va acoperi i va îm-
br ca trupurile goale la înviere i le va face s fie r -
pite la cer. i atunci se vor odihni cu trupul i cu sufle-
tul neîncetat în Împ r ia lui Dumnezeu. C ci Dumne-
zeu, zidind pe Adam, nu i-a dat aripi trupe ti ca p s ri-
lor, avînd de gînd s -i dea pe cele ale Duhului la
înviere, ca s fie u urat, prin ele i r pit unde vrea
Duhul. Iar aceste aripi spirituale (inteligibile) au fost
date de acum sufletelor sfin ilor i ele le înal spre o
cugetare cereasc . Pentru c podoaba cre tinilor este
alta i altele sînt ve mintele, alta masa i alta bucuria.
Fiîndc tim c Hristos va veni din cer i va învia pe
cei adormi i din tot veacul, precum m rturisesc dumne-
zeie tile Scripturi. i deosebindu-i în dou p ri, pe cei
care vor avea semnul lui, care este pecetea Duhului
dumnezeiesc, îi va a eza la dreapta Sa, dup cum zice :
«Oile Mele ascult glasul Meu i m cunosc»⁶⁸¹. i
atunci trupurile noastre se vor îmbr ca în slav dum-
nezeiasc , în cea a faptelor bune i în cea a Duhului,
pe care sufletele sfin ilor au primit-o înc de aici. i
a a sl vite de lumina dumnezeiasc i r pite la ceruri
întru întîmpinarea Domnului, precum s-a scris, vor fi
pururea cu Domnul⁶⁸².

64. Cei ce vor s înf ptuiasc o via cre tin în
chipul cel mai frumos, trebuie s se îngrijeasc întîi de
toate, cu toat sîrguin a, de partea cuget toare, deose-
bitoare i conduc toare a sufletului, ca înt rindu- i pu-
terea de deosebire a binelui i a r ului i desp rînd pa-
timile care au intrat împotriva firii, de firea cea curat ,

680. Ie . XXXIV, 28.

681. Ioan X, 27.

682. I Tes. IV, 16—17.

s vie uiasc f r s se poticneasc , folosindu-se de puterea deosebirii, ca de un ochi, i r mînînd cura i de pornirile spre p cat. C ci voia sufletului este s p streze m dularele trupului neîntinate de v t mare din partea sim urilor, s se p zeasc pe sine de împr tie-rile lumii i s - i str juiasc inima, ca s nu- i întind în lume m dularele gîndurilor ei, ci s le strîng din toate p r ile i s le adune din grijile i din pl cerile de jos. i cînd vede Domnul pe cineva vie uind astfel i p zindu-se i supraveghindu-se pe sine cu fric , hot - rît s -I slujeasc Lui, îi întinde i ajutorul harului S u. Dar ce va face Dumnezeu cu cel ce se d pe sine de bun voie lumii i umbl dup pl cerile ei ?

65. Cele cinci fecioare care au priveghiat i i-au luat cu ele acel untdelemn str in de firea lor în vasele inimii — iar acesta este harul Duhului — au putut s intre cu mirele în c mara de nunt . Iar celelalte, cele nebune, cele rele, cele care s-au bizuit pe firea lor, n-au priveghiat nici nu s-au sîrguit s - i agoniseasc acest untdelemn al veseliei în inimile lor înc pe cînd erau în trup ; ba oarecum au i adormit în lipsa de grij , în mole eala i p rerea de sine a drept ii. De aceea li s-a închis u a de la c mara de nunt a Împ r iei. C ci e v dit c erau inute de un lan oarecare al lumii i de-o prietenie fa de ea, întrucît nu- i d duser dragostea lor des vîr it i ardoarea lor Mirelui ceresc. De fapt sufletele care caut ceea ce e str in firii, sfin enia aceasta a Duhului, i- i aprind toat dragostea lor pentru Hristos, acolo umbl , acolo se roag , acolo cuget , acolo mediteaz , desp r ite de toate celelalte. C ci cele cinci sim uri ale sufletului : în elegerea, cuno tin a, discern mîntul, r bdarea i mila, dac primesc harul de sus i sfin enia Duhului, se fac cu adev rat fecioare în-elepte. Iar dac sînt l sate în firea lor, se afl cu ade-v rat nebune i se v desc ca fiice ale lumii i ale mîniei.

66. Precum p catul e str in de firea noastr , dar odat ce furi at prin c derea primului om l-am primit în noi, ni se face cu vremea ca i o fire, tot a a se cuvine prin acest lucru str in de firea noastr , adic prin darul ceresc al Duhului, s fie alungat iar i p catul din firea noastr i s fim întor i la cur ia str veche. C ci de nu vom face aceasta prin mult rug ciune i credin , prin luare-aminte i prin întoarcerea de la cele ale lumii i de nu se va sfin i firea noastr , întinat de p - cat, de c tre dragostea aceea care este Hristos, i de nu vom r mîne pîn la sfîr it nec zu i de la poruncile Lui dumnezeie ti i preschimba i, nu vom putea dobîndi Împ r ia cereasc .

67. Vreau, zice, s spun, dup puterea mea, un cuvînt sub ire i adînc. Domnul cel nesfîr it i f r trup, se face pe Sine, din bun tate nem rginit , trup ; i se mic oreaz , cum ar zice cineva, Cel mare i mai presus de fiin , ca s se poat uni cu f pturile Sale în eleg toare, adic cu sufletele sfin ilor i cu ale îngerilor, ca s fie în stare i acestea s se împ rt easc de via a nemuritoare a dumnezeirii Sale. Fiîndc fiecare, dup firea sa, este trup, îngerul, sufletul, dracul. C ci chiar dac sînt sub iri, dar în substan a, în structura i în chipul lor, potrivit sub irimii firii lor, sînt trupuri sub iri. Deci trupul nostru în substan e gros, dar sufletul fiînd un trup sub ire, s-a înv luit i s-a îmbr cat cu m dularele acestui trup, s-a îmbr cat cu ochiul prin care vede, s-a îmbr cat cu urechea prin care aude, cu mîna, cu nasul i, simplu, cu tot trupul i cu m dularele lui. Cu trupul întreg s-a unit sufletul, pentru c prin el i i împline te toate lucrurile cîte vin în via . În acest fel i bun tatea negr it i neîn eleas a lui Hristos se mic oreaz i se face pe Sine trup i se une te cu sufletele credincioase i iubite de El i le cuprinde i se face, dup cuvîntul lui Pavel, un Duh cu ele, a a zicînd suflet cu suflet i ipostas cu ipostas, ca ast-

fel de suflet s' vieze i s' subziste în dumnezeirea Lui i s' ajung la via a nemuritoare i s' se desf teze de o pl cere nestic cioas i de o slav negrit .

68. Unui astfel de suflet, zice, i se face Domnul, dup cum vrea, când foc, care arde tot r ul ce s-a furat în el, cum zice i Proorocul : «Dumnezeul nostru este foc mistuitor»⁶⁸³, când odihn negrit i net lm - cit , când bucurie i pace, care îl înc lze te -l înv lue te. Numai s' se sîrguiasc s -L iubeasc pe El i s' se d ruiasc purt rilor celor bune i se va vedea prin experien a îns i, prin îns i sim irea sa atingîndu-se de bun t ile negrite «pe care ochiul nu le-a v zut, urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit»⁶⁸⁴, de toate cîte le va face Duhul Domnului, fie spre odihn , fie spre bucurie, desf tare i via , sufletului care se arat vrednic de Acela. C ci se face pe Sine trup, precum spre mîncare duhovniceasc , a a i spre îmbr c minte i spre frumuse i nepovestite, ca s -l umple astfel cu veselie duhovniceasc . «Eu sînt, zice, pîinea vie ii»⁶⁸⁵ ; i : «Cel ce bea din apa pe care Eu voi da lui, se va face lui izvor de ap s lt toare spre via ve nic »⁶⁸⁶.

69. A a s-a ar tat Dumnezeu, zice, i fiec ruia dintre cei sfin i i i sfin i, precum I-a fost voia i precum a fost de folos celui ce-L vedea. De pild altfel lui Avraam, altfel lui Isaac, altfel lui Iacov, lui Noe, lui Daniil, lui Moise, lui David i fiec ruia dintre Prooroci, mic orîndu-se pe Sine i f cîndu-se trup, cum s-a zis, preschimbîndu-se i ar tîndu-se celor ce-L iubesc pe El, nu precum este, c ci e neînc put, ci dup puțin a lor de a-L înc pea, pentru multa i neîn eleasa dragoste pe care o avea fa de ei.

683. Deut. IV, 24.

684. I Cor. II, 8.

685. Ioan VI, 51.

686. Ioan IV, 14.

70. Suflitul care s-a învrednicit s primeasc în sine s l luirea puterii de sus i care are amestecat în m dularele sale focul acela dumnezeiesc i dragostea cereasc a Duhului cel bun, se desface f r greutate de toat dragostea lumeasc . C ci precum fierul sau plumbul, aurul i argintul, predîndu-se focului se topesc i î i leap d duritatea firii i se fac moi i cu cît stau mai mult în atingere cu focul, cu atît se înmoaie i se desfac mai mult lep dînd soliditatea natural din pricina puterii focului, a a i suflitul, primind focul ceresc al dragostei Duhului, se desface din împ timirea duhului lumesc i din lan urile p catului i se preschimb din învîrto area fireasc a p catului, socotindu-le i dispreuindu-le pe toate ca neînsemnate. Chiar dac ar avea niscai fra i cît se poate de iubi i, dar care l-ar împiedica de la aceast dragoste, s-ar întoarce i de c tre ei suflitul care este mistuit de o astfel de iubire. C ci dac dragostea c s toriei trupei ti desface pe cineva de tat , de mam i de fra i i chiar dac iube te pe careva dintre ace tia, îl iube te a a pe deasupra i toat sim irea i tot dorul i le îndreapt spre so ia sa, dac deci dragostea trupeasc desface orice alt dragoste a lumii, cît nu s-ar am rî cei cuprin i de dorul acela nep timitor, dac ar fi împiedica i în ea de dragostea fa de ceva din cele ale lumii ?

71. Dumnezeu, fiind bun i de oameni iubitor, are îndelung -r bdare i a teapt mult poc in a fiec ruia dintre p c to i, f cînd s rb toare cereasc din întoarcerea celui ce se c ie te. «C ci bucurie se face în cer pentru un p c tos care se poc ie te»⁶⁸⁷. Dar dac cineva, v zînd aceast bun tate i îndelung -r bdare, nu porne te împotriva fiec rui p cat în parte, f cînd, cum am zis, poc in i nesocote te porunca, iar bun tatea o ia ca prilej de dispre uire, adaug p cat peste p cat,

687. Luca XV, 10.

continu s cl deasc sminteala, îngr m de te nep sare peste nep sare i umple hotarele p catelor, c zînd într-o stare din care nu se mai poate ridica, ci uier zdrobirea cea mai de pe urm i se pierde, fiind l sat pîn la sfîr it pe seama celui r u. A a s-a întîmplat cu cei din Sodoma. Umplînd i întrecînd hotarele p catelor a a de mult încît nu le-a mai r mas scînteie de c in , aceia au fost da i de judecata dumnezeiasc prad focului. A a s-a întîmplat pe vremea lui Noe. Cei din vremea lui, l sîndu-se du i spre p cat de pornirile f r frîu i near tînd nici un fel de c in , atîta munte de p cate i-au îngr m dit, încît s-a stricat împreun cu ei tot p mîntul. Egiptenilor care au p c - tuit mult i au n p stuit mult pe poporul lui Dumnezeu El îns le-a fost totu i bun, nu i-a dat pierz rii, ci i-a adus prin cert ri par iale la poc in . Dar cînd aceia s-au întors i au ar tat iar i dragoste de p cat i s-au lipit de necredin a de mai înainte, iar la urm au pornit s urm reasc pe poporul Domnului scos din Egipt, i-a înghi it judecata dumnezeiasc , pierzîndu-i cu totul. Tot a a fa de Israel, care a p c tuit mult i a ucis pe Proorocul lui Dumnezeu, Acesta n-a p r sit îndelungar bdare obi nuit . Dar cînd au înaintat pîn la atîta r u tate, încît nu s-au mai sfiit nici de m rirea St pînului însu i, ci i-au pus mîinile uciga e i pe El, au fost lep da i i zvîrli i cu totul i s-a ridicat de la ei proorocia, preoia i slujirea (cultul) i s-au încredin at acestea neamurilor care au crezut.

72. S alerg m cu toat inima la Hristos care ne cheam , rev rsîndu-ne spre El inimile, i s nu dezn - d jduim de mîntuirea noastr , f cînd r ul cu voia. C ci este i aceasta o am gire a celui r u, ca prin amintirea p catelor de mai-nainte, s ne duc la dezn dejde. Noi s în elegem c dac Hristos, venind, s-a f cut doctorul i t m ditorul orbilor, al sl b nogilor, al surzilor i a înviat mor i intra i în putreziciune, nu va t m dui

cu atît mai mult robia cugetului i sl b nogeala sufletului i surzenia inimii nep s toare ? C ci nu altul, ci însu i Cel ce a zidit trupul a zidit i sufletul i dac a avut atîta bun voin i mil fa de cele ce se desfac i mor, nu se va ar ta cu cît mai mult cu iubire de oameni i cu t m duire fa de sufletul nemuritor, care sufer de boala p catului i a ne tiin ei, dar pe urm vine la El i se roag ? Doar El a spus : «Tat l Meu cel ceresc oare nu va face dreptate celor ce strig c tre El ziua i noaptea ? Adev r zic vou , va face dreptate în grab »⁶⁸⁸ ; sau : «Cere i i vi se va da vou , c uta i i ve i afla, bate i i se va deschide vou »⁶⁸⁹ ; i iar i : «Chiar dac nu-i va da lui pentru c îi este prieten, dar pentru îndr zneala lui sculîndu-se îi va da lui cîte îi sînt de trebuin »⁶⁹⁰. Prin acestea îndeamn s se fac cererea cu îndr znire i cu st ruin . C ci doar a venit pentru p c to i ca s -i întoarc la Sine. Numai s ne desp rim cu toat puterea de cuget rile cele rele i s ne d ruim Domnului. Iar El nu ne va trece cu vederea, ci va fi gata s ne dea ajutorul S u.

73. Precum cei ce sînt cuprin i de vreo boal sau neputin , cînd trupul lor nu mai are putere s se împ rt easc de hran i de b utur , ajung la dezn dejde — i aceasta le este un semn de moarte — iar prietenii i rudele îi plîng, a a i Dumnezeu i îngerii se întristeaz mult i plîng pentru sufletele care nu pot s se mai foloseasc de hrana cereasc . Drept aceea, dac te-ai f cut scaun lui Dumnezeu, avîndu-L pe El ezînd deasupra, dar sufletul t u s-a f cut întreg ochi duhovnicesc, întreg lumin , dac te-ai hr nit cu hrana aceea a Duhului, dac bei din apa vie i din vinul duhovnicesc, care vesele te inima, dac i-ai îmbr cat sufletul în haina luminii negr ite, dac omul t u cel din untru a ajuns la cercarea i siguran a tuturor

688. Luca XVIII, 7—8.

689. Matei VII, 7.

690. Luca XI, 8.

acestora, iat tu tr ie ti via a cu adev rat ve nic , odih-
nindu-te înc de acum împreun cu Hristos. Dar dac
n-ai primit înc acestea, nici n-ai ajuns la dobândirea
lor, plînge fierbinte i te tînguie te, ca unul ce nu te-ai
împ rt it înc de o asemenea bog ie i s fii necon-
tenit îngrijat i în rug ciune pentru s r cia ta. Dar
bine ar fi ca i cel ce a dobîndit-o, s - i p streze sim-
irea s r ciei sale i s nu fie f r grij , pe motiv c e
s turat de bog ia dumnezeiasc . Pentru c «cel ce cau-
t va afla i celui ce bate i se va deschide»⁶⁹¹.

74. Dac untdelemnul acela amestecat avea atîta
putere, c cei un i cu el dobîndeau slava împ r teas-
c^{691 b}, cu cît mai vîrtos cei a c ror minte i om din -
untru au primit ungerea untdelemnului sfin itor al
veseliei i au luat arvuna Duhului cel bun, nu se vor
ridica la m sura des vîr irii, adic a lui Hristos, f cîn-
du-se p rta i de împ r ia, înfierea i de cunoa terea tai-
nelor Lui, i avînd dreptul s între la Tat l i s ias du-
p pl cerea lor? C ci m car c n-au luat înc des vîr it
mo tenirea, purtînd înc povara trupului, dar pentru ar-
vuna Duhului, au sigur an despre cele n d jduite i
n-au nici o îndoial c vor împ r i împreun cu Hristos
i vor avea parte de venirea i de plin tatea Duhului.
C ci aflîndu-se înc în trup, au ajuns la experien a pute-
rii i pl cerii aceleia. Pentru c acoper mîntul a ezat de
satana peste oameni dup neascultare, venind harul îl
înl tur cu des vîr ire, prin cur irea omului din un-
tru i a min ii i arunc de la suflet toat spurc ciunea
i tot gîndul întinat, voind acesta s se fac curat i s - i
primeasc din nou firea sa i a a s priveasc slava lumi-
nii adev rate cu ochi limpezi i neîmpiedica i. Unii ca
ace tia privesc înc de aici spre veacul acela care îi r -
pe te, spre frumuse ile i minunile de acolo. C ci precum

691. Matei VII, 8.

691b. Ie ire XXX, 23—25; I Imp. XXVI, 11.

ochiul trupesc, dac e s n tos i nu p time te, prive te cu îndr zneal la razele soarelui, a a i ace tia, dac se folosesc de o minte luminoas i cur it , privesc razele ascunse ale Domnului.

75. Aceast m sur , zice, nu o pot ajunge îns oamenii cu u urin , ci e trebuin de osteneli dese, de lupte i de sudori nenum rate. C ci sînt mul i în care se afl i harul lucrînd, dar se ascunde i r utatea, f r s se fi dep rtat de la ei nicidecum. Ci amîndou duhurile, cel al luminii i cel al întunericului, lucreaz în una i aceea i inim ⁶⁹². M vei întreba desigur : ce împ rt ire este între întuneric i lumin , sau cum pot fi la un loc Biserica lui Dumnezeu i idolii ? Iar eu îi voi r spunde la fel : ce împ rt ire este între lumin i întuneric, sau cum se va întuneca lumina dumnezeiasc i cum se va tulbura i întina cur ia i neîntin ciunea? C ci «lumina lumineaz în întuneric i întunericul nu o a cuprins». Deci lucrurile nu trebuie în elese numai dintr-o parte, nici într-un singur fel. C ci atîta se odihnesc unii în harul lui Dumnezeu, încît pot s se in pe ei i s nu se lase birui i de p catul care s l luie te în ei. Se întîmpl ca ei s se afle acum în rug ciune st ruitoare i în odihn , dar pe urm s fie tulbura i de gîndurile întinate i s -i fure p catul, m car c se afl în ei i harul. Cei u urei i care nu sînt înc st -pâni i cu totul de harul dumnezeiesc, au socotit c au fost izb vi i dintrodât de p cat. Dar cei ce au putere de discern mînt i minte, nu vor t g dui c chiar dac locuie te harul lui Dumnezeu în ei, mai sînt scutura i de gînduri ru inoase i necuvenite.

692. Omil. XVII, 4 sfîr it (P. G. col. 625 D). Amintim iar i c Diadoh al Foticeei a precizat c duhul r ut îi nu mai e dup botez tot a a de mult în centrul inimii ca harul. Dar i locul de aici trebuie în eles în sensul c satana lucreaz asupra inimii mai de la periferia fiin ei omene ti.

76. Am cunoscut pe unii dintre frații care s-au bucurat de un har atât de bogat, cînci sau ase ani le-au fost stinse și ve tejite cu des vîr ire mi c rile poștei. Pe urm , cînd p reau c au luat cununa i lini tea, le-a r s rit ca dintr-o curs p catul i s-a n pustit asupra lor cu atîta furie i s lb ticie, încît i-a uimit i i-a nedumerit. Drept aceea, niciunul dintre cei cu vederea i cu în elegerea ager n-a îndr znit s spun c avînd harul în mine, m-am izb vit de aici înainte de p cat⁶⁹³. C ci lucreaz , cum s-a zis, amîndou în una i aceea i minte⁶⁹⁴, chiar dac cei u urei i neînv a i, avînd o cît de mic mi care duhovniceasc , se i gr besc s spun : am biruit. Mie mi se pare c lucrurile stau astfel : Precum atunci cînd soarele str luce te curat, venind deodată un nor întunecos sau o negur , îi întunec lumina curat , în acela i fel se întîmpl cu cei ce au dobîndit harul lui Dumnezeu, dar nu s-au cur it înc în toat deplin tatea, ci în adînc sînt st pîni i mai departe de p cat. Deci cu adev rat e trebuin de mult putere de discern mînt pentru a cunoa te acestea cu cea mai des vîr it cercare.

77. Precum e cu neputin f r ochi, f r limb , f r urechi i f r picioare, a vedea, a gr i, a auzi sau a umbla, la fel este cu neputin ca f r Dumnezeu i f r lucrarea ce ni se împ rt e te de la El s ne împ rt im de tainele dumnezeie ti i s cunoa tem în elepciunea lui Dumnezeu, sau s ne îmbog im în Duh. C ci în elepii elinilor se exercitau în cuvinte i se îndeletniceau cu ardoare cu r zboaie de vorbe. Dar robii lui Dumnezeu, chiar dac sînt neiscusi i în cuvînt, sînt

693. Macarie (Omil. XVII, 6; P. G. 628 C) spune : «ci amîndou persoanele lucreaz în minte» (). Simeon Metafrastul elimin termenul «persoane». Totu i aceast prezen i lucrare nu înseamn , precum se vede chiar de aici, o p c tuire continu a omului, ci numai o încercare a duhului r u de a ispiti pe om.

694. Macarie are : «s nu zic cineva : m-am eliberat cu totul de p - cat» (P. G. 627 B). Simeon Metafrastul tempereaz ideea l sînd a se înlege c omul s-a eliberat de p cat, dar nu s-a izb vit de asaltul lui.

zidi i prin cuno tin a dumnezeiasc i prin harul lui Dumnezeu pentru totdeauna.

78. Pot spune cu încredin are, zice, c nici în i i Apostolii, cei plini de Mîngîietorul cel bun, n-au fost cu totul liberi de griji, ci pe lîng veselie i bucurie negrit , le venea chiar din har i oarecare temere, f r ca aceasta s porneasc din partea p catului. Pentru c însu i harul îi p zea în siguran , ca s nu ias nici pentru scurt vreme din bine. C ci precum un copil, aruncînd cu o piatr mic într-un zid nu izbute te nimic, sau precum o s geat slab nu vat m o plato puternic , a a atacîndu-i pe ei vreo parte a r ut ii, o respingeau mai înainte de a le pricinui ceva, ca unii ce erau bine îngr di i cu puterea lui Hristos. Cu toate acestea, chiar fiind ei des vîr i i, aveau libertatea voin-ei. Deci nu e cum zic unii, f r în elegere, c dup primirea harului, au primit dezlegare i odihn de griji. C ci Domnul cere i în cei des vîr i i voia sufletului spre slujirea Duhului, încît acestea dou se împletesc întreolalt . Fiindc zice Apostolul: «Duhul s nu-l stinge i»⁶⁹⁵.

79. A vorbi altcuiva despre anumite lucruri numai prin cuvînt este un lucru u or i la îndemîn . C ci e u or fiec ruia a zice : «pîinea aceasta (o d m ca pild) se face din grîu». Dar a înf i a în am nunt preg tirea ei nu tie s o fac oricine, ci numai cei experimenta i. Tot a a a vorbi simplu despre nep timire i des vîr ire e u or, dar a cunoa te lucrul prin cercare i întru ade-v r, înseamn a în elege cu lucrul i cu adev rul lu-crarea des vîr irii.

80. Cei ce rostesc cuvinte duhovnice ti f r gustare i cercare se aseam n cu omul care str bate în vreme de var , tocmai la amiaz , un inut pustiu i f r ap , apoi cuprins de o sete mare i arz toare, î i zugr -

ve te în minte c se afl pe aproape un izvor r coritor
i cu ap dulce i limpede i nimeni nu-l împiedic s
se sature de ea ; sau cu omul care n-a gustat nici m car
un pic din miere, dar încearc s descrie altora dul-
cea a ei. C ci a a sînt cu adev rat cei care, f r s se
fi încredin at cu lucrul, preluîndu-le vor s t lm ceasc
altora cele despre des vîr ire, sfin enie i nep timire.

i de fapt dac le-ar da Dumnezeu pu in sim ire des-
pre cele gr ite de ei, ar ti, f r îndoial , c adev rul i
lucrurile nu sînt dup cum le t lm cesc ei, ci cu mult
deosebite. A a se primejduie te cre tinismul de a se
abate pe încetul de la ceea ce se cuvine i de a prinde
necredin a. C ci cre tinismul e ca o mîncare i b utur
i cu cît se hr ne te cineva mai mult cu el, cu atît se
aprinde spre tot mai mare poft . În felul acesta, mintea
lui se face nes turat i neoprit , a a cum, dac d cine-
va o b utur dulce celui însetat, îl face ca nu numai
prin sete, ci i prin pl cere s caute i mai mult acea
b utur . Iar acestea, cum s-a zis, nu le în elegem numai
prin cuvinte simple, ci ele se s vîr esc tainic în minte
prin lucrarea Duhului Sfînt. i apoi se gr iesc.

81. Evanghelia, zice, porunce te cu hot rîre fie-
c rui om c acestea s nu le fac , sau s le fac i a a
s ajung prieten al iubitorului de oameni Împ rat : S
nu te mîinii, zice, s nu pofte ti, dac te love te peste
obrazul drept, întoarce i pe cel lalt⁶⁹⁶. Dar Apostolul,
mergînd pe urmele celor poruncite, înva cum trebuie
s se fac lucrarea cur irii, cu r bdare i cu îndelung -
r bdare, hr nindu-ne întîi cu lapte ca pe ni te prunci,
apoi ducîndu-ne la cre tere i pe urm la des vîr ire.
Astfel, ca s d m o pild , Evanghelia spune c haina s
se fac des vîr it din lîn . Iar Apostolul deslu e te cum
trebuie toars lîna, cum trebuie esut i cum trebuie
cusut haina.

696. Matei V, 22, 28, 39.

82. Sînt unii care se înfrîneaz de la curvia v zut , de la furt, de la l comie i de la celelalte rele asem - n toare i de aceea se socotesc între sfin i. Dar trebuie mult ca s fie cu lucrul i cu adev rul a a. C ci în mintea lor s l luie te adesea r utatea care vie uie te i se foie te în ei. i aceasta r mînînd singur , îi pierde. Sfînt este cel ce s-a sfin it i s-a cur it dup omul cel din untru. De fapt un oarecare dintre fra i, rugîndu-se împreun cu al ii a fost luat de puterea cereasc i, r - pit fiind, a v zut Ierusalimul de sus, loca urile luminoase de acolo i o lumin nem rginit i tainic ; i a auzit un glas zicînd : «Acesta este locul de odihn al drep ilor». Pe urm , mîndrindu-se i închipuindu- i despre sine lucruri mari, a c zut în adîncul p catului i a fost cuprins dup aceea de multe rele. Dac acesta a p it a a, cum va putea zice cineva : «Fiindc postesc, primesc pe str ini, împart averile i m p zesc de relele pomenite i n-a mai r mas în mine nimic r u, sînt sfînt i eu». Deci nu dep rtarea de la relele v zute este des vîr ire, cum s-a zis, ci cur ia cuget rii i aceasta des vîr it .

83. Intr , zice, cel ce ai în eles acestea, prin supravegherea gîndurilor tale, i te apleac spre mintea ta prizonier i roab p catului i prive te la arpele care e i mai jos decît mintea i mai adînc decît gîndurile tale i, care foie te în c m rile pomenite ale sufletului i te r pune prin cele mai însemnate m dulare ale sufletului. C ci inima este cu adev rat un adînc neajuns (un abis). Deci dac l-ai r pus pe acesta i ai cur it toat nelegiuirea din tine, iar p catul l-ai scos afar , laud -te pentru cur ie în Dumnezeu ; iar dac nu faci aceasta, ci te smere ti, ca unul ce e ti înc cu lipsuri i p c tos, apropie-te rugînd pe Hristos, pentru cele ascunse ale tale. C ci toat Scriptura veche i nou se arat vorbind despre cur ie. i fiec rui om, fie c este iudeu,

sau elin, îi este iubit curia, chiar dac nu o pot dobîndi to i. Iar curia aceasta a inimii, nu poate fi ajuns altfel decît numai prin Iisus. Cci El este adevrul ipostasiat i fr acest adevr este cu neputin a cunoate adevrul, sau a dobîndi mîntuirea.

Despre dragoste

84. Precum te-ai lepdat de omul din afar în cele v zute, i-ai împrîtit i i-ai împrîtiat lucrurile, a a trebuie s te lepezi i de obiceiurile de mai înainte. i dac ai învîtat în elepciunea truieasc, sau ai dobîndit cuno tin a lucrurilor, leapd-o i pe aceasta. Dac ai crezut în drepturile trupului, dep rteaz -te de ele, umilindu-te i mic orîndu-te. Cci astfel vei putea s cîtigi învîtur din nebunia propovduirii. Iar în aceasta vei afla în elepciunea adevrat, nu în cuvinte m ies trite, ci în puterea crucii, care se lucreaz în cei ce s-au învrednicit s o dobîndeasc pe aceasta în ipostas. Cci «crucea lui Hristos, zice Pavel, este iudeilor sminteal, iar elinilor nebunie, dar nou celor ce ne mîntuim, puterea i în elepciunea lui Dumnezeu»⁶⁹⁷.

85. Chiar dac ai luat, zice, gustare din cer, chiar dac te-ai împrîtit de în elepciunea aceea i ai odihn în sufletul tu, nu te mîndri nici a a i nu fii cutez torca i cînd ai fi ajuns i ai fi primit tot adevrul, ca s nu auzi i tu : «Iat v-a i s turat, iat v-a i îmbog it, a i împrîtit fr noi i m car de-a i împrîti, ca i noi s împrîim împreun cu voi»⁶⁹⁸. Ci, chiar dac ai gustat, socote te-te ca i cînd nici nu te-ai atins de cretinism. i nu o f aceasta numai la suprafa, ci ca pe un lucru care îi este sdit i întrit pentru totdeauna în cugetare.

697. I Cor. I, 23, 24, 18.

698. I Cor. IV, 8.

86. Precum un iubitor de bog ie, chiar dac i-ar aduna nenum rate bog ii, nu se mai satur , ci ceea ce adaug în fiecare zi, îi spore te i mai mult pofta, sau precum cineva tras de la o b utur prea dulce înainte de a se s tura, î i simte i mai aprins setea, a a i gustarea lui Dumnezeu, nu cunoa te s turare sau sfîr it niciodat . Ci cu cît se îmbog e te cineva cu această bog ie, cunoa te c este mai s rac. Acest fel de cre tini nu- i au de la ei în cînste sufletul lor, ci ca unii ce se umilesc pe ei, stau la dispozi ia lui Dumnezeu i se socotesc pe ei slugi ale tuturor oamenilor. i Dumnezeu se bucur mult de un astfel de suflet i se odihne te în el, pentru smerenia lui. Drept aceea, chiar dac are cineva ceva, sau s-a i îmbog it, s nu- i închipuie prin aceasta c este ceva sau are ceva. C ci p rerea de sine produce scîrb înaintea lui Dumnezeu. i aceasta l-a scos la început din rai pe omul care auzind : «Ve i fi ca ni te dumnezei»⁶⁹⁹, s-a seme it bizuindu-se pe această n dejde de art . Gînde te-te, cum Dumnezeu i Împ ratul t u i Fiul lui Dumnezeu S-a mic orat pe Sine chip de rob luînd, cum a s r cit, cum s-a socotit cu cei f r de cînste, cum a p timit. Iar dac a a a f cut Dumnezeu, cum te f le ti i te socote ti ceva mare tu, care e ti om alc tuit din sînge i trup, care este p mînt i cenu , i nu te-ai împ rt it de nimic bun, ci e ti nu-mai necur ie ? Tu dac e ti în elept, i mai mult decît atîta prin ceea ce ai primit de la Dumnezeu, zi : nu e al meu ceea ce am, ci l-am primit de la Altul i slav Lui, c nu mi se ia ceea ce mi s-a dat. Astfel socote te tot binele al lui Dumnezeu, iar tot r ul al sl biciunii tale.

87. Comoara de care zice Apostolul c o avem în vase de lut, socote te c este puterea sfin itoare a Du-hului, pe care, înc fiind în trup, s-a învrednicit s o primeasc . C ci zice iar i acela : «Care s-a f cut nou

în elepciune de la Dumnezeu, dreptate, sfin ire i r scump rare»⁷⁰⁰. Deci cel ce a aflat i are la sine această comoară a Duhului, poate dobîndi toată dreptatea poruncilor i toată lucrarea lor, nu numai curat i f r pat , ci i f r osteneli i dureri, ceea ce nu putea s dobîndească înainte f r osteneală . C ci nici nu poate cineva, chiar dacă ar vrea, s cultive cu adev rat rodul Duhului, înainte de împlîntirea de Duhul cel bun. Cu toate acestea s se silească oricine, alergînd prin r b-dare i credin i s se roage lui Hristos cu c ldur , ca s dobîndească această comoară cerească . i atunci va putea s fac în sine i prin sine, precum s-a spus, toată dreptatea în chip curat i des vîrît, f r osteneală i f r greutate.

88. Cei ce au în ei bog ia dumnezeiască a Duhului, cînd împlîntesc altora din cuvintele duhovnice ti, scot i împart ca dintr-o comoară a lor celor ce gr iesc. Dar cei care nu i-au adunat această comoară în adîncurile inimii, din care izvor te bun tatea gîndurilor, tainele i cuvintele dumnezeie ti i mai presus de om, ci culegînd numai unele din cele două Scripturi, le poart doar pe vîrful limbii, sau auzindu-le de la b rba i duhovnice ti, se împodobesc cu cuvintele lor, înf i îndale aceloră ca ale lor i însuindu- i dobînzi str ine, aceia au d ruit altora gustarea celor gr ite f r osteneală ; dar ei în i i după descrierea lor au r mas s raci, întrucît fiecare s-a întors de la cuvintele din care a luat, la ale sale, nedobîndind o comoară proprie de care s se poată bucura în tîi ei i apoi s -i folosească prin comunicare i pe al ii. De aceea s c ut m în tîi s dobîndim această bog ie adev rat de la Dumnezeu, înuntrul nostru i apoi ne va fi u or s putem folosi i pe al ii i s le împlîntim cuvinte duhovnice ti i taine dumnezeie ti. C ci bun tatea lui Dumnezeu a binevoit

s se s l luiasc în tot cel ce crede. «Cel ce M iube te pe Mine, zice, va fi iubit de Tat l Meu i M voi ar ta lui»⁷⁰¹. i iar i : «Eu i Tat l vom veni i ne vom face locuin la el»⁷⁰².

89. Cei ce s-au învrednicit s se fac fii ai lui Dumnezeu i au pe Hristos str lucind în ei, sînt c l uzi i în diferite chipuri de Duhul i sînt înc lzi i în ascunsul inimii de har. Nu stric s aducem i unele din desf t rile v zute ale lumii spre pilduirea st rilor dumnezeie ti n scute de har în suflet. C ci uneori par c sînt la o cin împ r teasc unde se bucur i se veselesc cu o bucurie nepovestit i negr it . Acum se bucur duhovnice te ca mireasa de mire, acum î i simt trupul atît de u or, încît socot c nici nu mai au trup, ca ni te îngeru netrupe ti. Uneori se veselesc ca de o b utur i se îmbat , ca de o be ie negr it , de tainele Duhului. Alteori îi cuprinde plînsul i suspinarea, rugîndu-se pentru mîntuirea oamenilor ; c ci arzînd de dumnezeiasca dragoste a Duhului pentru to i oamenii, iau asupra lor tot plînsul întregului Adam. Uneori sînt aprin i de Duhul spre o atît de mare dragoste împreun cu o bucurie negr it , încît dac ar fi cu puțin ar lua în sînul lor pe fiecare om, nedeosebind nicidecum pe cel r u de cel bun. Alteori, atîta se smeresc încît li se pare c nu e nimeni mai prejos ca ei, ci se socotesc cei mai de pe urm dintre to i. Acum sînt cople i i de o bucurie negr it a Duhului, acum, asemenea unui om puternic care luînd armura împ r teasc i mergînd la r zboi, îi bat pe potrivnici, îngr dindu-se i ei cu armele Duhului, pornesc împotriva vr jma ilor nev zu i i-i supun sub picioarele lor. Aci îi cuprinde o mare senin tate i lini te, îi înc lze te pacea i sînt st pîni i de o pl cere minunat . Aici sînt în elep i i de o în elegere i de o în elepciune dumnezeiasc i de o cuno tin neîn eleas a Duhului i li

701. Ioan XIV, 21.

702. Ioan XIV, 23.

se descoper prin harul lui Hristos cele ce nu pot fi grite de nici o limbă. Alt dat se întâmplă să arate ei la vedere ca oricare dintre oameni. Astfel harul dumnezeiesc, schimbându-se și variind în chip felurit în ei, vrea să le poată și să le exercite sufletul, ca să-l înfrumusețeze și să curățe înaintea Purpurii ceresc.

90. Roadele pomenite ale Duhului sînt ale celor care au ajuns la mare mîsură și cît se poate de aproape de desvîrșire. Aceste mîngîieri variate ale Duhului se lucrează în ei în chip felurit prin Duhul, dar neîncetat o lucrare a Duhului e urmat de o altă lucrare a Duhului. Cîci cînd ajunge cineva la desvîrșirea Duhului, după ce s-a curățit deplin de toate patimile și s-a unit în întregime cu Duhul mîngîietor printr-o împărtășire neagră, încît s-a învrednicit și sufletul însuși să se facă duh, ca unit cu Duhul, atunci se face întreg lumină, întreg duh, întreg bucurie, întreg odihnă, întreg veselie, întreg dragoste, întreg gingașie, întreg bunătate, întreg blîndețe și așa zicînd se scufundă în virtuțile puterii Duhului cel bun, ca o piatră în adîncul mării, care e învîlțită de ape din toate părțile. Astfel aceștia, uniți în tot chipul cu Duhul lui Dumnezeu, se fac asemenea lui Hristos însuși avînd în ei neschimbate virtuțile Duhului și arătînd tuturor roduri de felul acesta. Cîci odată ce s-au făcut neîntinși și curași la inimă prin Duhul, este cu neputință să arate în afară roduri ale păcatului, ci totdeauna strălucesc în ei, prin toate, roadele duhului. Aceasta este sporirea în desvîrșirea duhovnicească pînă la plinătatea lui Hristos, la care ne îndeamnă Apostolul să ajungem, zicînd: «Ca să vă umpleți spre toată plinirea lui Hristos»⁷⁰³; și iarăși: «Pînă ce vom ajunge toți la bărbatul desvîrșit, la măsura vârstei plinirii lui Hristos»⁷⁰⁴.

703. Efes. III, 10.

704. Efes. IV, 13.

91. Se întâmpl , zice, uneori c cineva într (începe) s - i plece genunchiul i îndat inima lui se umple de lucrarea dumnezeiasc , iar sufletul se vesele te împreun cu Domnul, precum s-a ar tat, ca mireasa cu mirele. Aceasta o spune marele Isaia : «Precum se bucur mirele de mireas , a a se va bucura Domnul de tine»⁷⁰⁵.

i se întâmpl uneori c unul ca acesta e ocupat toat ziua, dar îng duindu-i-se un singur ceas la rug ciune, îndat e r pit omul din untru i e cuprins de adîncul nem rginit al veacului aceluia i o pl cere negrit i nem surat îl st pîne te atunci, încît mintea lui, în l-at i r pit întreag , se umple de uimire i în sufletul lui se a terne în vremea aceea uitarea oric rui cuget p mîntesc. Aceasta din pricin c gîndurile lui se umplu de acela, precum s-a zis, i sînt duse ca ni te roabe spre lucruri nem rginite i necuprinse, încît în acel ceas omului îi vine s plece i cu sufletul deodat cu rug ciunea.

92. Celui ce întreab , zice, dac îi este omului cu puțin s r mîn totdeauna în aceast stare, trebuie s i se spun c nu e vreme cînd harul s nu fie cu el i c este înr d cinat i crescut ca ceva natural în omul în care se afl . Dar fiind unul în chip felurit, lucreaz dup cum vrea, dup folosul omului. C ci uneori focul lui arde mai puternic în el, alteori mai potolit ; iar lumina lui uneori lumineaz i ea mai tare în el, alteori mai slab i mai întunecat, dup iconomia dumnezeiasc , de i sfe nicul arde f r s se sting . Iar cînd str luce te mai tare, atunci i omul se afl în s rb toarea unei be ii mai mari a dragostei lui Dumnezeu. Dar uneori i îns i lumina care lumineaz neîncetat în inim , deschide poarta luminii mai l untrice i mai adînci, încît omul întreg, cople it de dulcea a i de vederea aceea, nu mai este în sine, ci pare lumii ca un nebun

705. Isaia LXII, 5.

i ca un barbar, pentru dragostea i bucuria care i-a copleșit sufletul i s-a întins în el i pentru adîncul tainelor de care s-a învrednicit s se împart ească . i se întîmpl adeseori c în acea vreme se ridic la m surile des vîr ite i se face slobod i neatins de orice pcat. Dar dup aceea harul se restrînge în oarecare chip i se aiaz deasupra acoper mîntului puterii potrivnice.

93. Socote te, zice, cele ale harului astfel : închipuie te- i c ai urcat la treapta a dou sprezecea a des- vîr irii. C ci se întîmpl uneori c se poate ajunge i la această m sur . Dar harul se retrage iar i, i coborînd o treapt , r mîne a a-zicînd pe a unsprezecea. I s-au ar tat o vreme omului acele lucruri minunate a c ror experien a f cut-o. Dac i-ar r mîne acestea mereu în acela i fel, nu ar putea s poarte economia i greutatea cuvîntului. N-ar putea s asculte, sau s gr iasc , sau s se îngrijeasc despre vreun lucru, fie el cît de mic. Ar sta numai într-un col , pironit, r pit i îmb tat. De aceea nici nu i s-a dat lui m sura des vîr it , ca s aib vreme s se ocupe i cu îngrijirea fra ilor i cu slujba cuvîntului.

94. Auzind, zice, cuvîntul Împ r iei i p trun i pîn la lacrimi, s nu r mînem numai la aceste lacrimi ale noastre, nici la auzul nostru, cu gîndul c am auzit bine, nici la ochii no tri, cu gîndul c am v zut bine, socotind c ne putem îndestula cu noi în ine. C ci sînt i alte urechi, al i ochi, alte lacrimi, precum i alt cugere i alt suflet. Este însu i Duhul dumnezeiesc i cereșc, care ascult , plînge, se roag , cunoa te i face voia lui Dumnezeu cu adev rat. Fiindc i Domnul f - g duind Apostolilor cel mai mare dar, pe cel al Duhului, a zis : «M duc, iar Mîntuitorul, Duhul cel Sfînt, pe care Tat l îl va trimite în numele Meu, v va înv a pe voi toate»⁷⁰⁶. i iar i : «Înc multe am a v spune

706. Ioan XIV , 24

vou , dar nu pute i s le purta i acum. Iar cînd va veni acela, Duhul adev rului, v va c l uzi la tot adev -rul»⁷⁰⁷. Deci acela se va ruga i acela va plînge. «C ci s ne rug m cum trebuie, zice dumnezeiescul Apostol, nu tim, ci Duhul însu i se roag pentru noi, cu suspine negr ite»⁷⁰⁸. Fiindc numai Duhului singur îi este v dit voia lui Dumnezeu. «Cele ale lui Dumnezeu, zice, nimeni nu le tie, f r numai Duhul lui Dumnezeu»⁷⁰⁹. i cînd, potrivit f g duin ei, în ziua Cincizecimii, a venit Mîngîietorul i puterea Duhului cel bun s-a s l luit în sufletele Apostolilor, acoper mîntul p -catului a fost luat cu totul de pe ei, iar patimile au fost înl turate i ochii inimii lor dezv lui i. Atunci deci, umplu i fiind de în elepciune i f cu i des vîr i i de c tre Duhul, prin Acela au înv at s fac voia lui Dumnezeu i tot prin Acela au fost pov ui i la tot adev -rul. C ci El st pînea i împ r ea peste sufletele lor. Drept aceea, cînd ne vine i nou , care auzim cuvîntul lui Dumnezeu, s plîngem, s ne rug m lui Hristos cu credin neîndoielnic i s n d jduim c a venit la noi Duhul care aude i se roag cu adev rat dup voia lui Dumnezeu⁷¹⁰.

95. Socote te, zice, c lucrul st a a : oarecare putere întunecoas acoper u or mintea ca o cea subire. Cu toate c sfe nicul arde i lumineaz , precum s-a zis, totdeauna, dar pe lumina lui st un acoper mînt. De aceea unul ca acesta nu va spune nici c nu este des vîr it, nici c e cu totul liber de p cat, ci a a-zicînd, liber i neliber. Iar aceasta nu se întîmpl împotriva lui Dumnezeu, ci se face dup iconomia dumnezeiasc . Uneori acest zid desp r itor se împr tie i se sf rîm . Alteori nu se împr tie cu totul i nici rug ciunea nu r mîne mereu la fel, ci uneori harul se aprinde, mîn-

707. Ioan XVI, 22.

708. Rom. VIII, 26.

709. I Cor. II, 2.

710. Corespunde probabil unui paragraf al Omil. VII, absent în textul din P. G.

gîie i odihne te mai mult, alteori se face mai stins i mai mic orat precum socote te harul însu i spre folosul omului. Totu i am intrat în anumite timpuri la m sura des vîr it i am gustat i am avut experien a celui veac. Dar înc n-am v zut nici un cre tin des vîr it, sau dintr-o dat i pentru totdeauna liber, ci acela i om se odihne te în har, se învrednice te i se face p rta de taine i descoperiri i într la o mare dulcea a harului, dar totu i i p catul se afl în untrul lui. Unii ca ace tia, din pricina harului covîr itor i a luminii care str luce te în ei, au socotit, din neexperien , c sînt des vîr i i i liberi. Dar eu, cum s-a spus, n-am v zut înc pe nimeni cu totul liber, fiindc i mie mi s-a întîmplat, cum s-a zis, s intru în parte în anumite timpuri la acea m sur . i tiu, înv at de experien , cum este omul des vîr it.

96. Cînd i se întîmpl s auzi despre unirea dintre mire i mireas , despre coruri, cînt ri i s rb tori, s nu cuge i la nimic material, sau p mîntesc, fiindc acestea se folosesc, prin pogor mînt, numai ca pilde. C ci acelea sînt negr ite, duhovnice ti i nepip ite de ochi trupe ti. Ele î i descoper în elesul sufletelor sfinte i credincioase. Împ rt irea Duhului Sfînt, comorile cere ti, corurile i cînt rile sfîn ilor îngerii, se fac v zute numai celui ce a f cut experien a lor. Cel ce n-a f cut experien a lor nu le poate nici în elege. Deci ascult cu evlavie despre ele pîn ce i se va întîmpla i ie, celui ce crezi, s ajungi s te învrednice ti de unele ca acestea. Atunci vei cunoa te, prin îns i experien a ochilor sufletului, de ce bun t i i taine se pot împ rt i sufletele cre tinilor chiar i aici. C ci la înviere i trupul însu i se va învrednici s dobîndeasc unele ca acestea, s le vad i, a a-zicînd, s le în , atunci cînd se va face i el duh.

97. Frumuse ile sufletului nostru i rodurile bune, sau rug ciunea, dragostea, credin a, privegherea, postul i celelalte îndeletniciri virtuozose, cînd se amestec i se împ rt esc de împ rt irea Duhului Sfînt, dau o bun mireasm bogat , ca o t mîie pus pe foc. Dar atunci ne este i nou mai u or s vie uim potrivit cu voia lui Dumnezeu. C ci f r Duhul Sfînt, precum s-a spus i mai înainte, nim nui nu-i este cu putin s în e-leag voia lui Dumnezeu. C ci, precum femeia care se une te cu b rbatul în c s torie, mai înainte de a se uni, urmeaz socotin ei sale i împline te voile ei, iar dac se adun la un loc vie uie te sub conducerea aceluia, nemailuîndu-se dup sine, în acela i fel i sufletul are o voie a sa, legile sale i lucrurile sale ; dar cînd se face vrednic s se uneasc cu Hristos, b rbatul ceresc, se supune legii b rbatului, nemailumblînd voii sale, ci mire-lui s u, Hristos.

98. Haina de nunt , despre care vorbesc cuvintele dumnezeie ti ale lui Hristos⁷¹¹, socote te c este harul Duhului Sfînt, de care cel ce nu s-a f cut vrednic s îl îmbrace, nu va fi p rta de nunta cereasc i de osp -ul acela duhovnicesc.

99. S ne sîrguim s bem din vinul duhovnicesc i dumnezeiesc i s ne îmb t m cu be ia trezviei⁷¹², ca precum cei plini de vin se fac mai vorb re i, a a i noi umplîndu-ne de vinul cel duhovnicesc, s povestim despre tainele dumnezeie ti. «C ci paharul T u, zice David, m îmbat pe mine cu marea lui t rie»⁷¹³.

100. Sufletul s rac cu duhul este acela care î i cunoa te r nile sale, dar î i cunoa te i întunericul patimilor ce-l înv luie i cere necontenit izb vire de la Domnul; sau poart durerile, dar nu se bucur de nici-una din bun t ile p mînte ti, ci caut numai pe Doc-

711. Matei XXII, 11.

712. μ o tem a Sf. Grigorie de Nisa din coment. la Cîntarea Cînt rilor (Omil. XI, P. G. XLV, 992 A).

713. Psalm. XXII, 5.

torul cel bun i se încrede în t m duirea Lui. Cum va fi deci acest suflet r nit, frumos i cu bun chip i vrednic de convie uirea cu Hristos ? Cum altfel, dac nu în temeiul alc tuirii sale str vechi i al cuno tin ei limpezi a r nilor i a s r ciei sale ? C ci dac nu se îndulce te cu r nile i cu bubele patimilor pe care le are i nu se învoie te cu gre elile, Duhul nu-i socote te urî enia, ci venind îl lecuie te i-l t m duie te, i-i întoarce frumuse ea nep timitoare i nestric cioas . Numai s nu aib de bun voie sufletul împ rt ire cu cele f cute, precum s-a zis, nici s - i dea încuviin are la patimile ce se lucreaz , ci cu toat puterea s strige c tre Domnul, ca prin Duhul cel bun al Lui s -l învredniceasc de slobozirea de toate patimile. Acest suflet e fericit. Dar vai de cel care nu dobînde te sim irea r nilor, sau nu- i d seama c are vreun p cat sau vreo împietrire. C ci pe acesta nu-l cerceteaz nici Doctorul cel bun i nu-l lecuie te i nu-l caut i nici el însu i nu are grij de r nile sale, socotind c se afl în stare bun i s n toas . C ci «nu au trebuin , zice, cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi»⁷¹⁴.

101. Ferici i cu adev rat i rîvnitori ai vie ii i ai bucuriei mai presus de fire, sînt aceia care prin credin fierbinte i vie uire virtuoaas , au primit prin experien i sim ire cuno tin a tainelor cere ti ale Duhului i au petrecerea lor în ceruri. Ace tia sînt mai presus decît to i oamenii. i dovada e v dit . C ci cui s-a întîmplat dintre cei puternici, sau în elep i, sau chibzui i s urce la cer, mi cîndu-se înc în jurul celor de pe p mînt i s lucreze acolo lucruri duhovnice ti i s priveasc frumuse ile Duhului ? Dar iat un oarecare s rac la ar tare, s rac la culme i umilit, necunoscut aproape nici vecinilor, care, c zînd pe fa a lui înaintea

Domnului, urc la cer, c l uzit de Duhul i plin de încredin area sufletului s u se desf teaz cu gîndul de lucrurile minunate de acolo i acolo lucreaz , acolo petrece, acolo î i are vie uirea, dup dumnezeiescul Apostol, care zice : «C ci petrecerea noastr este în ceruri»⁷¹⁵. i iar i : «Cele pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, acestea le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» ; apoi adaug : «Iar nou ni le-a descoperit prin Duhul S u»⁷¹⁶. Ace tia sînt cei cu adev rat în elep i, ace tia cei puternici, ace tia cei de neam bun i cei chibzui i.

102. Dar chiar f r acele bunuri cere ti, zice, judecînd pe sfin i numai dup cele de aici, nu te vei îndoi c sînt mai presus decît to i. S judec m numai. Cînd Nabucodonosor, care st pînea peste Babilon, a adunat toate neamurile s se închine la chipul pe care-l turnase — iar aceasta o orînduise Dumnezeu cu în elepciune, ca s se fac cunoscut virtutea tinerilor evreie ti i s afle to i c unul este Dumnezeu adev rat care locuie te în ceruri — trei tineri, robi i ei i cu libertatea r pit , au cutezat s -i stea împotrîv . i cînd to i s-au închinat cu mult fric i n-au îndr znit s se împotrivesc , ci aproape f r glas, asemenea dobitoacelor, s-au l sat du i de nas, ace tia atîta s-au împotrîvit s fac acela i lucru ca ceilal i, încît nici n-au voit s nu li se cunoasc dreapta credin , s rabde a se ascunde, ci au strigat în auzul tuturor : «Dumnezeilor t i, împ rate, nu le slujim i chipului de aur pe care l-ai a ezat nu ne închin m»⁷¹⁷. Pe ace tia, drept pedeaps , primindu-i înfrîcîatul cuptor de foc, acesta nu le-a fost cuptor i nu i-a ar tat puterea sa, ci parc respectîndu-i i el pe ace tia, i-a p zit nev t ma i de rele. i to i, chiar i împ ratul însu i, au cunoscut prin el pe Dumnezeul cel adev rat i s-au mirat de dîn îi nu numai cei de pe p mînt, ci i

715. Filip. III, 20.

716. I Cor. II, 9—10.

717. Daniil III, 18.

cetele celor din ceruri. Căci nici cei din ceruri nu stau departe de isprăvile bărbatilor sfinților, ci le sînt aproape, cum arată dumnezeiescul Apostol, care zice : «Ne-am făcut priveliște înținerilor oamenilor»⁷¹⁸. Lucruri asemenea toare poartă vedea în la Ilie, care fiind un om singur, i-a biruit pe cei mulți prin coborîrea focului din cer. Dar și Moise a biruit tot Egiptul și pe tiranul Faraon. Aceasta o poartă vedea în la Lot, la Noe și la mulți alții, care fiind neînsemnați la arătare, au biruit pe mulți vestiți și puternici⁷¹⁹.

103. Fiecare din cele văzute, dacă n-ar avea în ajutorul ei și o altă fire străină, ar fi prin sine nelucratore și fără podoabă. Căci în elepciunea neagră a lui Dumnezeu arată taine și chipuri prin cele văzute, dovedind că firea omenească prin ea însăși nu ar putea să arate podoaba desvîrșită a virtuților și frumusețea duhovnicească a sfințeniei, dacă nu s-ar bucura și de mîna dumnezeiască. Astfel pămîntul, rămînînd de sine, dacă nu s-ar împărți de îngrijirea din partea plugarilor și n-ar primi conlucrarea ploilor și a soarelui, n-ar fi în stare să rodească prin sine. De asemenea, fiecare casă are lipsă de lumina soarelui de aici, care nu este de aceeași fire cu ea ; altfel ar fi plină de întuneric. Și altele le poartă vedea că sînt la fel. Deci în același chip și firea noastră e cu neputință să dea prin sine roadele desvîrșite ale virtuților, ci are nevoie de plugarul duhovnicesc al sufletelor noastre, adică de Duhul lui Hristos, care și El e cu totul străin de firea noastră. Căci noi sîntem făpturi, iar El necreat. Acesta lucrînd după meșteșugul și inimile credincioșilor, care s-au predat cu toată voia lor plugarului duhovnicesc, le face să producă roadele desvîrșite ale Duhului și răspîndește lumina sa în casa sufletului nostru, întunecat de patimi.

718. I Cor. IV, 9.

719: Corespunde aproximativ cu Omil. IX, 4—6.

104. Îndoit este războiul cretinilor și îndoit lupta : fa de cele văturate cu ochiul acesta — caci acestea aî , gîdil și cheam sufletul să se împ timească și să se îndulcească de ele — apoi fa de începătoriile și stîpîniile stîpînitorului cumplit al lumii^{719b}.

105. Slava lui Moise, pe care o avea pe fa , era chipul slavei adevărate a Preasfîntului Duh. Caci precum acolo, oricine voia să privească era neputincios, așa și acum, întinericul patimilor nu suport această slavă care strălucește în sufletele cretinilor, caci e izgonit și pus pe fugă de strălucirea aceasta.

106. Cretinul iubitor de adevăr și de Dumnezeu, care a gustat dulcea a cerească și are sădit și amestecat în suflet harul și care s-a predat pe sine cu totul voilor harului, urte toate ale veacului acestuia. Caci acesta s-a ridicat mai presus decît toate ale lumii. Fie că zici argint sau cinstiri sau slave, sau fericiri și laude, el nu poate fi luat în stîpînire de nici una din acestea. Caci a ajuns la experiența altei bogății, altei cinstiri și altei slave ; iar sufletul i-l hrănește cu o plăcere nestricăcioasă . și are toată simțirea și încredințarea prin împărțirea Duhului.

107. Pe cît se deosebește pe storul cuvîntător de dobitoacele necuvîntătoare, pe atît se deosebește un astfel de om în alegere, în cunoștință și în puterea de a deosebi, de ceilalți oameni. Caci el se împarte de alt Duh, de altă minte, de altă alegere și de altă înțelepciune decît înțelepciunea lumii acesteia. «Grîim, zice, înțelepciunea întrui cei desvîrșiți, dar nu înțelepciunea veacului acestuia, nici a stîpînitorilor pieritori ai veacului acestuia, caci înțelepciunea lui Dumnezeu în tain »⁷²⁰. De aceea unul ca acesta se deosebește, cum s-a zis, în toate de toți oamenii care au duhul lumii, fie chibzuiți, fie în elepi. și pe toți oamenii îi judecă , după

719b. Efes. VI, 12.

720. I Cor. II, 6.

cum s-a scris. Unul ca acesta cunoa te pe fiecare de unde gr ie te, unde st i în ce ape înoat . Dar pe el nu-l poate cunoa te i judeca nici unul dintre cei ce au duhul lumii, decît acela care are acela i duh al dumnezeirii, asem nînd, cum zice dumnezeiescul Apostol : «cele duhovnice ti cu cele duhovnice ti»⁷²¹. «Iar omul sufletesc nu prime te cele ale lui Dumnezeu, c ci nebulie îi sînt lui. Dar cel duhovnicesc toate le judec , el îns nu e judecat de nimeni»⁷²².

108. Iar pe Duhul Sfînt e cu neputin , zice, s -L dobîndeasc cineva, dac nu s-a înstr inat de toate ale veacului acesta i nu s-a închinat pe sine c ut rii dragostei lui Hristos, ca eliberat de toate grijile p mînte ti, mintea acestuia s se îndeletniceasc numai cu acest singur scop i a a s se învredniceasc s se fac un Duh cu Hristos, cum zice Apostolul. «Cel ce se lipe te de Domnul va fi un Duh cu El»⁷²³. C ci sufletul care s-a legat cu totul de ceva din veacul acesta i tinde spre aceea, ca de pild , de bog ie, de slav , de dragostea cea lumeasc , nu va putea fugi i sc pa de întunericul puterilor rele.

109. Sufletele iubitoare de adev r i de Dumnezeu, nu rabd nici cea mai mic sl bire a dragostei c -tre Domnul, ci pironite întregi de crucea Lui, cunosc în ele sim irea sporirii duhovnice ti. C ci str punse de dragostea aceasta i, a a-zicînd, fl mînde de dreptatea virtu ilor i de lumina Duhului cel bun, chiar dac se fac vrednice de taine duhovnice ti i se împ rt esc de veselie cereasc i de har, nu se încred în ele însele, nici nu- i închipuie c sînt ceva, ci cu cît se învrednicesc mai mult de daruri duhovnice ti, cu atît se simt mai fl mînde i caut cu mai mult osteneal cele cere ti. i cu cît îi simt mai mult sporirea duhovniceasc , cu atît se fac mai însetate de împ rt irea acestora.

721. I Cor. II, 15.

722. I Cor. II, 13.

723. I Cor. VI, 17.

i îmbog indu-se duhovnice te, î i par lor înse i fl - mînde, dup dumnezeiasca Scriptur : «Cei ce M m - nînc pe Mine, iar vor fi fl mînzî ; i cei ce M beau, iar vor înseta»⁷²⁴.

110. Sufletele de felul acesta se învrednicesc de slobozirea deplin de patimi i dobîndesc în chip des - vîr it lumina i împ rt irea Duhului dumnezeiesc întru plin tatea harului. Dar cele lene e, care ocolesc osteneala i nu caut sfin irea inimii i nu n d jduiesc s -L primeasc înc de aici, cît sînt în trup, nu în parte, ci în întregime, prin r bdare i îndelung st ruin , sau s se împ rt easc de Duhul Mîngîietor întru toat sim irea i încredin area, i prin El s se izb veasc de patimile r ut ii — chiar dac se învrednicesc de harul dumnezeiesc, dar furate de p cat au p r sit toat grija de ele însele, pe motiv c au primit harul i au parte de mîngîierea lui i se bucur de dulcea a lui duhovniceasc ; cad cu u urin în p rerea de sine, neîntristîndu-se cu inima, nesmerindu-se în cuget i nefiind însetate, nici tinzînd spre m sura des vîr it a nep timirii. Mul umindu-se cu aceast pu în mîngîiere i sporind mai degrab în mîndrie decît în smerenie, adeseori se golesc i de pu inul dar de care s-au împ rt it. Dar sufletul cu adev rat iubitor de Dumnezeu, cum a ar tat cuvîntul înainte, chiar dac ar s vîr i nenum rate fapte de dreptate, chiar dac i-ar topi trupul cu posturile i privegherile cele mai aspre, chiar dac s-ar învrednici de daruri felurite ale Duhului, de descoperiri i taine, e a a de smerit ca i cînd n-ar fi început petrecerea cea dup Dumnezeu i nici n-ar fi dobîndit vreun dar mai de seam , c utînd cu ardoare i cu sete neastîmp rat spre dragostea dumnezeiasc a lui Hristos.

724. Intel. Sirah XXIV, 23. Tema e proprie Sf. Grigorie de Nisa în «Via a lui Moise» i mai ales în Coment. la Cînt. Cînt rilor (Omil. III, P. G. XLIV, 941 D—942 A).

111. Dar la aceste m suri nu poate ajunge nimeni nici deodată , nici cu u rin , ci după multe osteneli i lupte, după vreme îndelungată i cu sîrguin mult , după cercări i ispite felurite, pînă ajunge la m sura des vîrîtă a nep timirii. Astfel probat prin toată osteneala i durerea i răbdînd cu curaj toate ispitele aduse de răutate, se învredniceşte în sfîrşit de marile cinstiri i daruri ale Duhului i de bogăţia dumnezeiască . Apoi ajunge mo tenitor al Împărăţiei cereşti.

112. Dar sufletul care nu are petrecerea pomenită întru toată osîrdia i n-a primit simirea sfinţeniei în inimă , se plînge i se căeară de la Domnul fierbinte, ca să se împărtăşească de binele acesta i de lucrarea Duhului, care se săvîrşeşte în minte prin vederi (contemplaţii) negriţite. Precum, după legea bisericească , cei căzuţi în păcate trupeşti sînt opriţi mai întîi de preot, apoi arătînd pocăinţă trebuitoare sînt primiţi la împărtăşire, iar cîţi au trăit fără curat, înaintează la preoţi i de la locul din afară se strămută înuntrul altarului i se ridică în treapta de liturghisitori i ezechielîng Domnul, a a trebuie să cugetăm i despre împărtăşirea tainică a Duhului, despre care Apostolul zice : «Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu-Tatăl i împărtăşirea Duhului Sfînt»⁷²⁵ . Vei vedea cum se păstrează i aici această rînduială .

Dumnezeiasca Treime se sălăluieşte în sufletul curat, unindu-se cu el bună tatea dumnezeiască . Se sălăluieşte nu ca ceea ce este, căci nu încapă nici în toată zidirea, ci întru cît este în stare omul să o primească . Dar cînd se abate cu voia de la petrecerea cea după Dumnezeu i întristează Duhul dumnezeiesc, mintea e scoasă i depărtată de la veselie duhovnicească . Harul dumnezeiesc, dragostea i toată lucrarea cea bună a Duhului se retrage, iar omul acela e predat necazuri-

lor, ispitelor i duhurilor rele, pîn cînd sufletul va umbra iar i drept, spre buna pl cere a Duhului. Apoi ar tînd poc in a, prin toat m rturisia i smerenia, se învrednice te iar i de cercetarea harului i prime te veselia cereasc , mai mult decît întîia oar . Iar dac nu întristeaz Duhul întru nimic, ci vie uie te dup buna pl cere a lui Dumnezeu i se împotrive te tuturor gîndurilor rele, pe alt parte se lipe te de Domnul pentru totdeauna, un astfel de suflet înainteaz cu dreptate i dup rînduial i se învrednice te de daruri nevzute, din slav în slav i se mut de la odihn la o odihn mai des vîr it . Apoi ajungînd pîn la m sura des vîr it a cre tinismului, se va rîndui între lucratorii des vîr i i i între slujitorii neîntina i ai lui Hristos în ve nica Lui Împ r ie.

113. Cele v zute socote te-le c sînt chipuri i umbre ale celor ascunse : biserica cea v zut , chip al bisericii inimii ; pe preot, chip al preotului adev rat al harului lui Hristos i a a mai departe. Dac nu s-ar desf ura în biserica v zut mai întîi citirile, apoi cînt rile i toat rînduiala slujbei biserice ti, nu ar veni la rînd s vîr irea de c tre preot a îns i tainei trupului i sîngelui lui Hristos. Apoi, chiar dac s-ar împlini tot dreptarul bisericesc, dac nu s-ar s vîr i Euharistia tainic a jertfei prin preot i împ rt irea trupului lui Hristos, nu s-ar împlini nici rînduiala bisericesc i ar lipsi i slujirea tainei. A a s cuge i i despre cretinism. Dac ar ine cineva tot postul, toat privegherea, cîntarea, toat nevoia i ar dobîndi toat virtutea, dar lucrarea Duhului nu s-ar s vîr i pe altarul inimii de c tre har, întru toat sim irea i odihna duhovniceasc , toat rînduiala nevoiei ar fi nedeplin i aproape f r rost, neavînd veselia Duhului lucrîndu-se tainic în inim .

114. Bun este postul, bun privegherea, bun de asemenea nevoina, bun este și vieuirea care minunează. Dar acestea sînt numai un început al vieuirii iubitoare de Dumnezeu. De aceea e un lucru cu totul nesocotit să se încreadă cineva simplu în acestea. Se înîmpl uneori că ne împărtășim de vreun har, iar răutatea ezînd în untru, ne înșală, cum s-a zis înainte, retrăgîndu-se de bun voie și nesfîrșind ale sale. Astfel face pe om să creadă că s-a curățit cu mintea și-l duce la închipuirea desvîririi. Apoi năvălește peste el asupra lui și-l coboară pînă la cele mai de jos ale pămîntului. Căci dacă oameni, adeseori de douăzeci de ani, făcîndu-se hoști, sau fiind ostași de meserie, cunosc fel de fel de meșteuguri împotriva vrăjmașilor, se ascund și iscodesc curse, iau pe dinuși de la spate și îi omoră cînd nu se așteaptă, cu cît mai mult răutatea care a ajuns la vîrsta atîtor mii de ani și și-a propus, ca lucrul cel mai răvnit, să piardă suflete, nu va ține să iscodească în ascunsul inimii, curse, iar în anumite vremuri să rămîne nemișcat în nelucrare, ca să atragă sufletul spre închipuirea desvîririi. Deci, temelia creștinismului este că chiar dacă ar împlini cineva toate dreptățile, să nu se bizuie pe acestea, nici să se încreadă, nici să se închipuie că a făcut ceva mare. Chiar dacă s-a făcut părtaș de har, să nu se închipuie că a ajuns la ceva, nici să se socotească stăpîn, ci să se flămînzească și să înseteze și mai mult, să plîngă și să aibă inima zdrobită cu totul.

115. Socotește că starea duhovnicească este astfel: Presupune că este o casă împărătească, iar aceasta are în fața diferite curți, pridvoare și alte case mai în afară. Apoi, la rînd, altele mai în untru în care sînt așezate, după cuviință, porfiri și vistieriile. Pe urmă pe cea mai din untru și decît acestea, potrivit pentru petrecerea împărătilor. Deci precum, dacă cineva, intrînd în curțile și locuințele cele din afară, socotește că a

ajuns la casele din untru, se amge te, a a i în cele duhovnice ti, cei ce lupt cu pîntecele i cu somnul i petrec neîncetat în cînt ri i rug ciuni, s nu- i închipuie c au ajuns la înt i la odihn . C ci petrecerea lor este înc în pridvoare i în cur i, nu unde sînt a e-zate porfira i vistieriile împ r te ti. Chiar dac s-au învrednicit de vreun har, nici prin aceasta s nu se lase am gi i de gîndul c au ajuns la înt . Deci se cuvine s cerceteze dac au aflat în vasul acesta de p mînt vistieria, dac au îmbr cat porfira Duhului, dac au v zut pe Împ ratul i s-au odihnit. C ci s socote ti c sufletul are un adînc i multe m dulare. Iar p catul, intrînd, a cuprins toate m dularele i gîndurile inimii. Apoi cerînd omul harul Duhului i acesta venind i cuprinzînd dou m dulare ale sufletului, cel f r experien , mîngîiat de harul acesta, î i închipuie c toate m dularele sufletului i-au fost cuprinse i p catul s-a dezr d cinat din el cu totul, ne tiînd c cea mai mare parte din suflet este înc st pînit de p cat. C ci e cu puțin , cum s-a ar tat adeseori, s lucreze i harul neîncetat, cum lucreaz ochiul în trup, dar s fie i p catul de fa , furînd cugetarea.

Drept aceea, cel ce nu tie s deosebeasc , îndat ce a primit ceva mare, î i i închipuie ceva mare despre sine, i se mîndre te ca i cînd ar avea cur irea cea din urm . Dar mai trebuie mult, ca s fie cu ade-v rat ceea ce socote te. C ci precum a ar tat cuvîntul la locul s u, satana mai are i me te ugul acesta, c în anumite vremuri se retrage de bun voie i nu lucreaz cele obi nuite, desigur cu scopul ca s furi eze în min-tea celor ce se nevoiesc, p rerea c sînt des vîr i i. Dar oare cel ce s de te vie, culege i rodul îndat ? Sau cel ce seam n semînele în p mînt, adun îndat i roa-dele ? Iar pruncul nou-n scut, ajunge îndat des vîr-irea ? Prive te la Iisus, din ce slav , fiind Fiu al lui

Dumnezeu, la ce patimi, la ce ocări, ba chiar și la cruce și la moarte a coborât. Dar iarăși, cum pentru această smerire s-a înclinat și a ezuit de-a dreapta Tatălui. Arpele cel viclean însuși, semănând de la început în Adam pofta îndumnezeirii, la ce necinste l-a pogorât prin această pierdere de sine. Cugetînd a adăra la acestea, întru te-te pe tine cu toată puterea și sînguie te-te și ai pururea inima smerită și zdrobită.

Despre libertatea minții

116. Cînd auzi că Hristos, pogorîndu-se în iad, a izbăvit sufletele înute acolo, nu socoti că sînt departe acestea nici de cele ce se sîvîrșesc acum. Socote-te că mormîntul este inima și acolo stau îngropate gîndurile și mințile, cuprinse de întuneric adînc. Deci vine Domnul la sufletele care strigă către El în iad, adică în adîncul inimii, și acolo poruncește morții zicînd: Dă afară sufletele încuiate, care Mă caută pe Mine cel ce pot să le izbăvesc, apoi rostogolind piatra cea grea care zace asupra sufletului, deschide mormîntul, învie pe cel mort cu adevărat și izbăvește sufletul încuiat din închisoarea fără lumină.

117. Se împlinște, zice, adeseori și-i optează satana în inimă și-i spune: ții toate relele cîte le-ai făcut; sufletul tău s-a umplut de fărădelegi, s-a îngreunat de multe și cumplitे păcate. Și nu-ți rămîn ascuns că el face aceasta ca să te împingă la deznădejde pe motiv de pierdută smerenie. Căci de cînd a intrat prin neascultare răutatea, a avut intrare liberă ca să grăiască în fiecare zi sufletului ca un om către alt om și-i pună în minte cele necuvenite. Deci tu răspunde-i așa: Dar eu am asigurat rîile scrise ale lui Dumnezeu, care zice: «Nu vreau moartea păcătoșului, ci să se întoarcă prin poc-

în i s fie viu»⁷²⁶. C ci ce a vrut altceva prin pogorîrea Lui, decât s mîntuiasc pe cei p c to i, s luminez pe cei din întunerice i s învie pe cei mor i ?

118. Precum puterea potrivnic , a a i harul dumnezeiesc ni se arat îndemnîndu-ne, nu silindu-ne, ca astfel s ne r mîn neatins libertatea i st pînirea peste noi în ine. De aceea pentru relele pe care le face omul îndemnat de satana, nu satana ci însu i omul î i pricinuite mai degrab pedeapsa, ca unul ce n-a fost dus cu sila, ci s-a l sat înduplecat de bun voie prin r utate. Asemenea i în cazul binelui, harul nu pune fapta s vîr it pe seama sa, ci pe seama omului i de aceea îl îmbrac în slav , fiindc el însu i s-a f cut sie i pricin a binelui. C ci harul nu-l face prin sil pe om neschimb tor, legîndu-i voia lui, ci m car c e de fa , las voia liber ca s se fac v dit voia omului a a cum este, fie spre virtute, fie spre p cat. C ci e o lege nu în fire, ci în hot rîrea voii libere, s se poat îndrepta spre bine sau spre r u.

119. Trebuie s p zim sufletul i s -l p str m neînso it cu gîndurile întinate i rele. C ci precum trupul împreunîndu-se cu alt trup se spurc prin necurie, a a i sufletul se stric unindu-se cu gîndurile rele i întinate, congl suind i învoindu-se cu ele. Dar nu numai cu cele ale r ut ii i curviei, ci i cu ale fiec rui p cat, ca de pild cu ale necredin ei, vicleniei, slavei de arte, mîniei, pizmei i certei. Aceasta înseamn a ne cur i pe noi în ine de toat întin ciunea trupului i duhului⁷²⁷. C ci cuget c în ascunsul sufletului se g se te i stric ciune i curvie, lucrîndu-se prin gînduri necuviincioase. i precum, dup marele Apostol, «pe cel ce stric biserica lui Dumnezeu, care este trupul, i Dumnezeu îl stric »⁷²⁸, a a i cel ce stric sufletul i mintea, prin aceea c consimte i se învoie te cu ce-

726. Ezech. XXXIII, 11.

727. II Cor. VII, 1.

728. I Cor. III, 17,

le necuviincioase, e vinovat osîndei. Drept aceea se cuvine ca precum p zim trupul de p catul v zut, a a s p zim i sufletul de gîndurile necuviincioase, fiindc e mireasa lui Hristos. «C v-am logodit, zice, unui b r bat, ca s v înf i ez fecioar curat lui Hristos»⁷²⁹.

i iar i ascult Scriptura zicînd : «Cu toat paza, p ze te inima ta, c din aceasta sînt ie irile vie ii»⁷³⁰. i iar i afl c dumnezeiasca Scriptur învă c «gîndurile viclene despart de Dumnezeu»⁷³¹.

120. Fiecare s cear socoteal sufletului s u, cercetîndu-l i probîndu-l de ce lucruri e lipit. i dac se întîmpl s vad c inima sa nu congl suie te cu legile lui Dumnezeu, s - i p zeasc cu toat puterea precum trupul, a a i mintea nestricat i neînso it cu gîndurile rele, dac vrea s se s l luiasc în el, potrivit f - g duin ei, Cel curat. C ci a f g duit c se va s l lui i va umbla în sufletele curate i iubitoare de frumuse e.

121. Precum plugarul, care î i îngrije te cu toat h rnicia p mîntul s u, îl ar mai întîi i îl plive te de m r cini i apoi arunc semin ele, a a i cel ce a teapt s primeasc de la Dumnezeu s mîn a harului trebuie s - i cure e întîi p mîntul inimii, ca venind s mîn a Duhului, s dea roduri des vîr ite i înmul ite. C ci de nu va face aceasta mai întîi i de nu se va cur i cineva pe sine de toat întin ciunea trupului i duhului, e trup i sînge i st departe de via .

122. Trebuie s p trundem cu agerime din toate p r ile am girile, vicleniile i uneltirile vr jma ului. C ci precum Duhul Sfînt s-a f cut prin Pavel, tuturor toate, ca pe to i s îî cî tige, a a i r utatea⁷³² se sîrguie te s se fac toate, ca pe to i s -i împing la pierzanie. A a cu cei ce se roag , se prefac c se roag ,

729. II Cor. 11, 2. 730. Prov. IV, 23.

731. În el. lui Solomon I, 3.

732. De obicei prin *axia* — r utate, ca izvor al p catelor, se înlege în textul lui Macarie i al lui Simeon Metafrastul, diavolul.

cu scopul ca sub pretextul rug ciunii, s -i am geasc , împingându-i la p rerea de sine ; cu cei ce postesc împreun poste te, vrînd s -i în ele cu mîndria postirii; cu cei ce tiu Scripturile lucreaz la fel, dorind s -i clatine pe motiv de cuno tin ; celor ce s-au învrednicit de lumina descoperirii le apare în chip asem n tor, c ci satana se preface în înger al luminii⁷³³, ca am gindu-i cu p rerea luminii s -i atrag la sine ; i simplu gr ind se acomodeaz în chip felurit cu fiecare i se face asemenea tuturor, ca folosindu-se de ceea ce e asem n tor, s le pricinuiasc pierzania, printr-o aparen ce le pare binecuvîntat . «Surpînd, zice, gîndurile i orice în l are ce se ridic împotriva cuno tin ei de Dumnezeu»⁷³⁴. Vezi pîn unde îi înal trufa ul îndr zneala, cînd vrea s doboare i pe cei ce au îndumnezeirea prin cuno tin a adev rului. Drept aceea trebuie s p zeasc fiecare cu toat str juirea inima sa i s cear mult în elegere de la Dumnezeu, ca s ne dea s vedem uneltirile r ut ii. Iar mintea i gîndurile noastre se cuvine s lucreze i s se osteneasc neîncetat întru în elegere i s ne potrivim pe noi în ine voii lui Dumnezeu. C ci nu este un lucru mai mare i mai de cînte ca acesta. «M rturisirea, zice, i marea cuviin sînt lucrul Lui»⁷³⁵.

123. Sufletul iubitor de Dumnezeu are obiceiul, chiar dac ar face toate faptele bune, s nu-i pun nimic pe seama sa, ci pe toate în seama lui Dumnezeu. În felul acesta i Dumnezeu, la rîndul S u, luînd aminte la în elegerea i cuno tin a dreapt i s n toas a acestui suflet, îi socote te, dimpotriv , lui toate i-i m soarr r splata, ca i cînd ar fi f cut toate prin osteneala lui, cu toate c dac ar vrea s fac judecat cu noi, nu s-ar g si nimic cu adev rat drept în om. C ci i avuiriile i toate aceste bunuri, prin care fiecare poate s

733. II Cor. XI, 14.

734. I Cor. X, 5. Se pare c Simeon îi d aici sensul «spre cuno tin a de Dumnezeu».

735. Psalm. CX, 3.

fac bine, sînt ale Lui, p mîntul i toate cele de pe el, trupul însu i i sufletul însu i. Nu numai atît, dar însu i faptul c este om, îl are fiecare prin har. Deci ce-i mai r mîne propriu lui, care s -i întemeieze p rerea de sine, sau s -l dovedeasc drept ? Cu toate acestea Dumnezeu prime te de la oameni ca cel mai mare prinos, cel mai pl cut din toate cîte I se aduc, c sufletul recunoa te cum stau lucrurile i c oricîte fapte i lucruri bune face i le rabd pentru Dumnezeu, le în elege i le cunoa te, le pune numai în seama lui Dumnezeu i toate le închin Lui.

124. Cînd o femeie se înso e te cu un b rbat spre convie uire i unire, toate ale fiec ruia din ei se fac comune. i casa e una i avu ia. i nu numai peste lucrurile lui, dar i peste trupul lui poate st pîni femeia. «C ci b rbatul, zice dumnezeiescul Apostol, trupul s u nu-l st pîne te, ci femeia»⁷³⁶. A a i unirea adev rat i tainic a sufletului cu Hristos, îl face un duh cu el. Urmeaz deci numaidecît c sufletul este oarecum st pîn i peste vistieriile Lui negr ite, deoarece s-a f cut mireasa Lui. Fiindc Dumnezeu s-a f cut al sufletului, e limpede c toate ale lui sînt ale sufletului, fie lumea, fie avu ia, fie moartea, fie îngerii, fie încep toriile, fie cele de fa , fie cele viitoare⁷³⁷.

125. Pîn ce Israel umbla întru bun -pl cerea St -pînului, de i nu totdeauna cum trebuia, dar totu i avînd fa de El o credin oarecum s n toas , mergea înaintea lui un stîlp de foc i un nor, iar marea se retr gea de dinaintea lui i de alte minuni se împ rt ea. Dar cînd s-a dep rtat de la ascultarea de Dumnezeu, a fost predat du manilor i a fost chinuit de robiri amare. A a s cuge i i despre suflet. Acesta la început a cunoscut

⁷³⁶. I Cor. VII, 4.

⁷³⁷. Acest cap. lipse te în P. G. XXXIV, 941. El corespunde cu Omil. XV, 1—2 (P. G. 576 BCD).

pe Dumnezeu prin har i s-a cur it de multe pete. De aceea s-a învrednicit pe urm i de multe daruri. Dar nep zind pîn la sfîr it credin a cuvenit fa de b r-batul ceresc, a c zut de la via a de care se f cuse p r-ta . C ci cel potrivit poate s se ridice i împotriva celor ce au ajuns la astfel de m suri. De aceea, mai ales cei ce s-au f cut p rta i de Duhul lui Hristos, trebuie s lupte cu toat puterea i s poarte grij cu fric i cu cutremur de via a lor i s nu nesocoteasc nici pu-in, nici mult lucrul acesta, ca s supere prin aceasta Duhul Domnului. C ci precum bucurie se face în cer pentru un p c tos care se poc ie te, cum zice Adev -rul, a a se face i întristare pentru un suflet care cade de la via a ve nic .

126. Cînd un suflet se învrednice te de har, Dumnezeu îi d ruie te i lucruri de folos, mai ales cuno -tin , în elegere i putere de deosebire. Iar acestea i le d Dumnezeu dac acela le cere ca s slujeasc în chip binepl cut Duhului, pe care s-a i învrednicit s -l primeasc , ca s nu fie furat de p cat, s nu gre easc din pricina ne tiin ei, s nu se abat la o via nep s -toare i f r fric i s nu fac ceva împotriva voii Domnului.

127. Precum lucrarea patimilor, care este duhul lumesc al am girii, al întunericului, al p catului, se s -l luie te în omul care e plin de cuget trupesc, a a lucrarea i puterea Duhului luminos se s l luie te în omul sfin it, potrivit cu cel ce a zis : «Dac cere i prob c Hristos gr ie te în mine»⁷³⁸ ; i iar i : «Nu mai tr iesc eu, ci Hristos tr ie te în mine»⁷³⁹ ; i «Cî i în Hristos v-a i botezat, în Hristos v-a i îmbr cat»⁷⁴⁰ ; iar Domnul zice : «Vom veni Eu i Tat l Meu i la el loca ne vom face»⁷⁴¹. Acestea nu se fac în chip near tat i nelucr -tor, ci se s vîr esc întru putere i adev r întru cei în-

738. II Cor. XIII, 3.

739. Gal. II, 20.

740. Gal. III, 27.

741. Ioan XIV, 25.

vrednici i de ele. C ci legea întorcea mai întâi pe oameni prin cuvînt neipostatic, punîndu-le jugul greu i anevoie de purtat i ne tiind s le dea nici un ajutor ; i aceasta fiindc nu era în stare s le dea puterea Duhului. «Pentru c ceea ce era cu neputin legii, c ci era slab prin trup» i urm toarele. Dar de la venirea lui Hristos, s-a deschis u a harului celor ce au crezut cu adev rat i li se d puterea lui Dumnezeu i lucrarea Duhului Sfînt.

128. Hristos, trimi îndu-le dumnezeie tilor ucenici darul bun t ii prime i naturale al Duhului Sfînt, de la ei aceast putere dumnezeiasc , umbrind pe to i cei ce cred i s l luindu-se în sufletele lor, i-a t m duit de patimile p catului i i-a izb vit de întuneric i de moarte. C ci pîn atunci sufletul era r nit i închis în temni i st pînit de întunericul p catului. Desigur i acum sufletul, care nu s-a învrednicit s aib pe Domnul locuind în sine, nici puterea Duhului cel bun, s l - luit în sine în chip lucr tor i prin toat puterea i încredin area, se afl în întuneric. Dar în cei ce a venit harul Duhului dumnezeiesc i s-a s l luit în cele mai adînci p r i ale min ii lor, i Domnul li se face ca suflet. C ci zice dumnezeiescul Apostol : «Cel ce se lipe te de Domnul, va fi una cu El»⁷⁴². Dar i Domnul Însu i zice : «Precum Eu i Tu una sîntem, ca i ace tia întru Noi una s fie»⁷⁴³. O, de ce bun voin i bun tate s-a împ rt it firea oamenilor, umilit de p cat ? De altfel, precum sufletul, cînd era împreunat cu r utatea patimilor, era una cu ea i cu toate c î i avea voia sa, nu putea face ceea ce socotea el, cum zice i Pavel, c : «Nu fac ceea ce vreau»⁷⁴⁴, cu cît mai mult nu va fi una cu voia lui Dumnezeu, cînd se împreun puterea lui Dumnezeu cu sufletul sfin it i ajuns vrednic de El ? Sufletul se face cu adev rat atunci ca un suflet al Domnului, prin aceea c se las st pînit de bun voie de

742. I Cor. VI, 17.

743. Ioan XVII, 21.

744. Rom. VII, 15.

puterea Duhului celui bun i nu mai umbl dup voia sa. «C ci cine ne va desp r i, zice, de dragostea lui Hristos»⁷⁴⁵, adic de sufletul unit (cu Hristos) prin Duhul Sfînt ?

129. Drept aceea, cel ce vrea s se fac urm tor lui Hristos, ca s se poat numi i el fiu al lui Dumnezeu, n scut din Duh, se cuvine, înainte de celelalte, s poarte necazurile care-i vin, sau bolile trupei, sau oc rile i osîndirile de la oameni ; pe lîng acestea i uneltirile celor nev zu i, cu curaj i cu r bdare. C ci proba feluritelor necazuri e îng duit , dup iconomia lui Dumnezeu, s vin asupra sufletelor, ca s se fac ar tate cele ce iubesc cu adev rat pe Domnul. Iar semnul care a deosebit în tot veacul pe Patriarhi, Prooroci, Apostoli i Mucenici nu a fost altul, decît trecerea prin calea cea strîmt a încerc rilor i necazurilor, pentru a bine-pl cea astfel lui Dumnezeu. «Fiule, zice Scriptura, cînd te apropii s sluje ti Domnului, g te te- i sufletul spre ispit , îndreapt - i inima i rabd »⁷⁴⁶. Iar în alt parte : «Toate cele ce- i vin, prime te-le ca bune, tiînd c f r Dumnezeu nu se face nimic»⁷⁴⁷. Drept aceea sufletul care vrea s plac lui Dumnezeu, trebuie s se prind înainte de orice de r bdare i de n - dejde. C ci me te ugul p catului este mai ales acela de a ne s di mole ire în vremea necazului, ca s ne dep rteze de la n dejdea c tre Domnul. Iar Dumnezeu niciodat n-a l sat sufletul care n d jduie te într-însul s fie covîr it de încerc ri încît s dezn d jduiasc . Pentru c zice Apostolul : «Credincios este Dumnezeu care nu v va l sa pe voi s fi i ispiti i peste ceea ce pute i, ci va face împreun cu ispita i sfîr itul, ca s pute i r bda»⁷⁴⁸.

Iar cel r u nu sup r sufletul cît e voia lui, ci cît e l sat de Dumnezeu. C ci dac oamenilor nu le este

745. Rom. VIII, 35.

746. Intel. Sirah II, 2.

747. Ecles. II, 1.

748. I Cor. X, 15.

ne tiut cît povar poate duce catîrul, cit asinul, cît c mila, ci pune pe fiecare povara pe care o poate duce, i dac olarul tie cît vreme trebuie s lase vasele la foc, ca nu cumva r mînînd prea mult s se sf rîme, nici sco îndu-le înainte de arderea îndeajuns, s nu fie de folos, dac omul are o asemenea în elegere, nu va ti cu mult mai mult i nesfîr it mai mult în elepciunea lui Dumnezeu, cît încercare trebuie s se aduc asupra fiec rui suflet, ca s se fac cercat i bun pentru Împ r iacerurilor ?

130. Precum cînepa, dac nu e b tut mult nu se poate folosi la scoaterea celor mai sub iri fire i cu cît se bate i se piapt n mai mult, cu atît se face mai curat i de mai bun folos, i precum vasul nou f cut, dac nu e b gat în foc, nu poate fi folosit de oameni ; i precum pruncul e înc neiscusit pentru lucrurile lumii, c ci nu poate nici zidi, nici sem na, nici s di, nici altul din lucrurile lumii, a a e adeseori i cu sufletele. Chiar dac s-au împ rt it de harul dumnezeiesc i pentru pruncia lor sînt pline, prin bun tatea Domnului, de încredin area dulce îi i a odihnei Duhului, dac nu sînt înc cercate, nici cercetate prin felurite necazuri de c tre duhurile rele, sînt st pînite înc de pruncie, i ca s zic a a nu sînt destoinice pentru Împ r ia Cerurilor. C ci zice dumnezeiescul Apostol : «Dac sînte i f r certare, de care s-au f cut p rta i to i, sînte i din f r delegi, iar nu fii»⁷⁴⁹. Drept aceea i ispitele i necazurile sînt aduse asupra omului cu folos, ca s fac sufletul mai încercat i mai înt rit. i dac rabd pîn la sfîr it cu n dejde în Domnul, e cu neputin s nu dobîndeasc f g duin a Duhului i izb virea de patimile r - ut ii.

131. Precum mucenicii, p timind multe chinuri i ar tînd r bdare pîn la moarte, s-au f cut vrednici de

749. Evr. XII, 8.

cununi i de slav , i cu cît au suferit mai multe i mai grele dureri, au dobîndit mai mult slav i îndr znire c tre Dumnezeu, la fel i sufletele predate feluritelor necazuri, fie v zute i venite de la oameni, fie nev - zute i venite prin gîndurile necuvenite sau n scute de boli trupe ti, dac le poart cu r bdare pîn la sfîrit, dobîndesc acelea i cununi ca i mucenicii i aceea i îndr znire ca i ei. C ci precum aceia au r bdat mucenicia chinurilor prin oameni, a a ace tia prin duhurile r ut ii care au lucrat i în aceia. i pe cît rabd i ace tia mai mult necazurile de la cei potrivnici, pe atît î i cî tig de la Dumnezeu mai mult slav nu numai pentru viitor, ci i aici, învrednicindu-se de mîngîierea Duhului cel bun.

132. Odat ce ni s-a spus de alea ce duce la via a de sus, c e foarte strimt i plin de necazuri, i din aceast pricin pu ini merg pe ea, trebuie s r b d m cu t rie toat ispita celui r u, pentru n dejdea care ne a teapt în ceruri. C ci oricîte necazuri am r b da, nimic nu poate ine cump na fie cu f g duin a viitoare, fie cu mîngîierea care vine înc aici în suflete de la Duhul cel bun, fie cu izb virea de întunericul patimilor r ut ii, fie cu mul imea datoriiilor de pe urma p catelor noastre. «C nu sînt vrednice, zice, p timirile vremii de acum, fa de slava viitoare ce ni se va descoperi nou »⁷⁵⁰.

Drept aceea, trebuie s le r bd m, cum s-a zis, toate pentru Domnul, murind ca ni te osta i viteji pentru Împ ratul nostru. C ci pentru ce, cînd eram lipi i de lume i de lucrurile vie ii, nu ne întîmpinau asemenea sup r ri, iar acum, fiindc am apucat a sluji lui Dumnezeu, r bd m aceste încerc ri de tot felul ? Vezi c pentru Hristos sînt necazurile ? C ci potrivnicul pizmuie te r spl tirea noastr cu cele n d jduite i de aceea vrea s s deasc în sufletele noastre mole eal

750. Rom. VIII, 18.

i trînd vie, ca nu cumva, vie uind în chip bine-pl cut, s ne învrednicim de ele. Drept aceea, oricît de mult s-ar înarma cel r u împotriva noastr , dac noi r bd m atacurile cu curaj, toate uneltirile lui împotriva noastr se risipesc cu ajutorul lui Hristos, care lupt împreun cu noi. C ci avem pe Iisus ap r torul nostru i lupt - torul pentru noi. S ne aducem aminte c i El a str - b tut veacul acesta a a, oc rît, prigonit, batjocorit, iar la urm a sfîr it prin moartea de ocar pe cruce.

133. Dac vrem s r bd m tot necazul i toate ispitele cu u urin , s dorim moartea pentru Hristos i s o avem pururea înaintea ochilor. De altfel aceasta ne este i porunca : S ne lu m crucea i s -I urm m Lui, ceea ce înseamn s fim apleca i i preg ti i s murim. Dac vom avea aceast stare de suflet, vom r b-da, cum s-a zis, tot necazul v zut i nev zut, cu mult u urin . C ci cel ce dore te chiar s i moar pentru Hristos, cu greu se va teme de dureri i de necazuri. C ci de aceea socotim necazurile grele, pentru c nu dorim moartea pentru Hristos i nu atîrn m cu gîndul pururea de El. Iar cel ce pofte te s -L mo teneasc pe El, s pofteasc , de asemenea, a rîvni patimile Lui. A a-dar, cei ce zic c iubesc pe Domnul, întru aceasta se fac v di i, c rabd nu numai cu vitejie, ci i cu inim bun tot necazul care le vine asupra, pentru n dej-dea în El.

134. Cel ce vine la Hristos, trebuie la început s se atrag pe sine cu sila la bine, chiar dac nu vrea inima. C ci zice Domnul cel nemincinos : «Împ r ia lui Dumnezeu se ia cu sila i silitorii o r pesc pe ea»⁷⁵¹. De aceea tot El zice : «Nevoi i-v s intra i prin poarta cea strîmt »⁷⁵². Drept aceea trebuie, cum s-a zis, s ne împingem pe noi chiar f r voie spre virtute i spre dragoste dac nu avem dragoste, spre blînde e, dac

751. Matei XII, 12.

752. Luca XIII, 24.

sîntem lipsi i de aceasta. S ne silim s avem inim mi-loas i iubitoare de oameni, s r bd m oc ri i nesocotiri i s r mînem lîng cei urgisi i dac nu avem înc această deprindere : spre rug ciune, dac n-am dobîndit înc rug ciunea Duhului. De ne va vedea Dumnezeu luptîndu-ne astfel i mînîndu-ne cu sila spre bine, chiar dac inima noastr lucreaz împotriv , ne va da rug ciune adev rat , mil , r bdare, îndelung îng duin i, simplu, ne va umple pe noi de toate roadele Duhului⁷⁵³. Iar dac cineva, de i lipsit de celelalte virtu i, se va sili poate numai spre rug ciune, ca s aib darul rug ciunii, iar spre blînde e, spre smerita cugetare, spre dragoste i spre tot neamul bun al virtu ilor, înc i spre credin a tare i spre încrederea în Hristos va fi cu nep sare i f r grij , unuia ca acesta i se d uneori rug ciunea harului în parte, întru veselie i odihn , de c tre Duhul cel bun, potrivit cu cererea lui ; dar r mîne pustiu de celelalte bun t i, deoarece, cum s-a zis, nu se sile te i spre dobîndirea aceloră, nici nu-L roag pe Hristos pentru ele. De aceea trebuie s se sileasc , chiar f r voie, spre virtu ile pomenite, cerînd s le primeasc de la Dumnezeu ; dar nu numai spre ele, ci i spre deprinderea de a nu judeca vrednice nici m car de rostit cuvintele nefolositoare i cu totul f r rost ; în schimb s se îndeletniceasc pururea, cu gura i cu inima, cu cuvintele lui Dumnezeu. Pe lîng această, înc i spre deprinderea de a nu se mînia i de a nu striga. «Toat am r ciunea, mînia i strigarea s se dep rteze de la voi», zice⁷⁵⁴. i spre deprinderea de a nu vorbi de r u pe cineva, de a nu judeca, de a nu se îngîmfa, ca v zîndu-l astfel Domnul împingîndu-se pe sine însu i i ducîndu-se cu sila, s -i dea putere ca s fac f r osteneal i cu u urin cele ce mai înainte nici cu sila nu puteau fi f cute din pricina r ut ii care s l luia în el. Atunci toate aceste îndeletniciri virtuoa-

753. Omil. XIX, 3 (P. G. col. 644 D—645 A).

754. Efes. IV, 31.

se i se vor face lui ca o fire. C ci Domnul, venind de mai înainte i s l luindu-se în el, potrivit cu f g du-in a, iar el, în Domnul, va împlini într-u Acela, cu mult u urin poruncile.

135. Cel ce se sile te pe sine numai spre rug ciune, cum a ar tat cuvîntul înainte, iar spre smerita cugutare, spre dragoste, spre blînde e i spre cealalt ceat de virtu i nu se ostene te i nu se sile te, ajunge la un sfîr it ca acesta : uneori vine la el harul dumnezeiesc fiindc se roag i fiindc Dumnezeu cel bun împline te cu iubire de oameni cererile celor ce se roag ; dar deoarece nu s-a obi nuit i nu s-a deprins cu virtu ile pe care le-am pomenit, sau cade din harul pe care l-a primit i cade pentru c s-a mîndrit în cuget, sau nu se înt re te i nu cre te în el. C ci se poate spune c l - ca ul i odihna Domnului celui bun sînt smerita cugutare, dragostea, blînde ea i sfintele porunci ale lui Hristos⁷⁵⁵. Deci cel ce vrea s ajung la cre terea i des - vîr irea prin toate acestea, s s l luiasc în sine pe cea dintîi i s se sileasc s o iubeasc , i s se sîrguiasc a- i face inima din gîlcevitoare i împotrivitoare, îng - duitoare i ascult toare. C ci cel ce se sile te mai în- tîi astfel, i- i preface r ul obicei al sufletului de a se împotrivi, în obiceiul bun al ascult rii de Dumnezeu i se roag cu un astfel de suflet, face s creasc i s înfloreasc în el darul rug ciunii, dat lui de Duhul Sfînt, care se odihne te în cugetul lui cump tat i pe care l-a cerut, pe lîng iubire i pe lîng blînde ea iubitoare. Iar atunci i le d ruie te lui Duhul i pe acestea i-l înva adev rata smerenie a cugetului, dragostea nemincinoas , blînde ea, pe care s-a silit mai înainte s le cear . Astfel crescînd i des vîr indu-se în Domnul, se dovede te vrednic de Împ r ie. C ci cel sme-

755. Omil. XIX, 7 (P. G. 648 B). Aici se combate teoria (masalian) c numai prin rug ciune se cur omul de p cat. De aici se vede c Omiliile lui Macarie nu s-au n scut în cercuri masaliene.

rit niciodat nu cade. Unde ar i c dea cel ce e mai prejos de to i, chiar i de sine însu i ? Deci mare coborîre e mîndria în cugetare i, dimpotriv , mare în l are i neclintit cînte e smerita cugetare.

136. Cei ce iubesc cu adev rat pe Dumnezeu nu s-au hot rît s -I slujeasc nici pentru Împ r ie ca ni -te negustori pentru cî tig, nici pentru teama de muncile care a teapt pe cei p c to i, ci ca unii ce iubesc numai pe Dumnezeu însu i i pe F c torul lor i cunosc, în temeiul unei rînduieli fire ti, c trebuie s umble întru buna pl cere a St pînului i Ziditorului. Ei au trebuin de mult în elepciune fa de cele ce le vin înaintea, c ci multe sînt piedicile ce stau în calea vie ii binepl cute lui Dumnezeu. Fiindc nu numai s r cia, lipsa de slav , ci i bog ia i cinstea pot fi ispite pentru suflet, ba într-o anumit m sur i mîngîierea îns i i odihna pe care o aduce harul în suflet. Dac nu va fi cu sim ire sufletul care s-a învrednicit de el i nu se va folosi de el cu mult m sur i în elepciune, poate s -i fie cu u urin mai degrab ispit i piedic . C ci r utatea pref cîndu-se c i-a pierdut t ria prin har, unelte te s strecoare în suflet mole eal i nep sare. De aceea harul însu i are lips pentru a se d rui, de un suflet evlavios i în elept care s -l cinsteasc i s arate roade vrednice.

Astfel e primejdie ca nu numai necazurile ci i mîngîierile s se fac mijloc de ispitire pentru suflet. C ci prin amîndou acestea sufletele sînt probate de Ziditor, ca s se fac ar tate care sînt cele care nu din pricin de cî tig arat dragostea fa de El, ci cu adev rat numai pe El îl socotesc vrednic de dragoste i de cînstire. C ci precum celui f r grij , slab în credin i prunc la cuget, îi sînt piedic spre via a ve nic , fie întîmpl rile întrist toare i dureroase, bolile, s r cia, lipsa de slav , fie dimpotriv : bog ia, slava i fericirile de la oameni, iar pe lîng acestea i r zboiul

celui r u care-l bîntuie în ascuns, dimpotriv vei afla c celui credincios, în elept i viteaz, acestea îi sînt mai degrab ajut toare spre dobîndirea Împ r iei lui Dumnezeu. C ci «celor ce iubesc pe Dumnezeu, toate le sînt, dup Apostol, de ajutor spre bine»⁷⁵⁶. Prin aceas-ta se arat , a adar, c cel ce iube te cu adev rat pe Dumnezeu, rupînd toate ale lumii care sînt socotite ca piedici i biruîndu-le . i ridicîndu-se peste ele, e st pî-nit numai cu dragostea dumnezeiasc . «C ci funiile p - c to ilor m-au înf urat i legea Ta n-am uitat»⁷⁵⁷, zice dumnezeiescul Prooroc.

137. Dumnezeiescul Apostol Pavel a ar tat c tai-na des vîr it a cre tinismului se face experiat de fie-care suflet credincios într-un chip mai curat i mai limpede, prin lucrare dumnezeiasc . Iar aceasta este str lucirea luminii cere ti întru descoperirea i puterea Duhului. Dar ca s nu socoteasc cineva c singura lu-minare a Duhului este cea prin cuno tin a în elesurilor i s se primejduiasc , din pricina ne tiin ei i a trînd -viei, de a nu dobîndi taina des vîr it a harului, a adus i pilda slavei Duhului care înv luia fa a lui Moise, ca înf i are m rturisit a cuno tin ei. C ci zice : «Iar dac slujirea mor ii, s pat cu litere pe table de piatr s-a f cut întru slav , încît nu puteau fiii lui Israel s caute la fa a lui Moise, pentru slava cea trec toare a fe ei lui, cu cît mai mult nu va fi slujirea Duhului în-tru slav ? C ci dac slujirea osîndeii a fost slav , cu atît mai mult va prisosi slujirea drept ii întru slav . Ba ce a fost sl vit în felul acesta m rginit, a fost f r de slav , fa de slava aceasta covîr itoare. Iar dac ce este trec tor s-a s vîr it cu slav , cu atît mai vîrtos ceea ce r mîne este întru slav »⁷⁵⁸.

Trec tor a numit ceea ce s-a s vîr it atunci, din pricin c slava luminii a înv luit trupul muritor al

756. Rom. VIII, 28.

757. Psalm. CXVIII, 61.

758. II Cor. III, 7—11.

lui Moise. i adaug : «Avînd, deci, o astfel de n dejde, ne folosim de mult îndr zneal »⁷⁵⁹. Iar pu in mai de parte a ar tat c slava nepieritoare i nemuritoare a Duhului întru descoperire str luce te acum în ochi nemuritor i nepieritor în partea nemuritoare a omului din untru în cei vrednici. C ci zice : «Iar noi to i, adic cei ce ne-am n scut prin credin a des vîr it din Duhul, cu fa a descoperit oglindim slava Domnului, pref cîndune spre acela i chip din slav în slav , ca de la Domnul la Duhul»⁷⁶⁰. Cu fa a descoperit , a sufletului, adic : i cînd se întoarce cineva la Domnul, i se ia acoper mîntul; iar Domnul este Duhul. Prin urmare a ar tat, a adar, l murit, c acoper mînt de întuneric s-a a ezat peste suflet. Iar acesta a putut str bate în omenire în urma c derii lui Adam. Acum îns credem c prin iluminarea Duhului se ia acest acoper mînt de la sufletele cu adev rat credincioase i vrednice. Pentru aceast pricin s-a f cut i venirea lui Hristos. Iar Dumnezeu a binevoit ca cei cu adev rat credincio i s ajung la asemenea m - suri ale sfin eniei.

138. Aceast str lucire a Duhului, zice, nu este numai un fel de descoperire de în elesuri i o luminare a harului, cum s-a zis, ci o iluminare sigur i neîncetat a luminii ipostatice în suflete. «C ci cel ce a zis : S lumineze lumina din întuneric, Acela a str lucit în inimile noastre spre luminarea cuno tin ei slavei lui Hristos»⁷⁶¹. i : «Lumineaz ochii mei, ca nu cumva s adorm spre moarte»⁷⁶², cu alte cuvinte, ca nu cumva risipindu-se trupul, sufletul s se întunece de acoper - mîntul mor ii p catului. Apoi : «Descoper ochii mei i voi cunoa te minunile legii Tale»⁷⁶³. Sau : «Trimite lumina Ta i adev rul T u, acestea m vor c l uzi i m vor duce la muntele cel sfînt al T u i la loca urile

759. I Cor. III, 12.

762. Psalm. XII, 4.

760. II Cor. III, 18.

763. Ps. CXII, 18.

761. II Cor. IV, 6.

Tale»⁷⁶⁴. Sau iar i : «Însemnatu-s-a peste noi lumina fe ii Tale, Doamne»⁷⁶⁵.

139. Iar lumina de care se spune c i-a str lucit fericitului Pavel în cale⁷⁶⁶, prin care a i fost r pit pîn la al treilea cer i a auzit taine negr ite, nu a fost o luminare prin în elesuri sau prin cuno tin , ci o luminare ipostatic în suflet a puterii Duhului celui bun, a c rei str lucire covîr itoare neputînd-o r bda, ochii trupului au orbit. Prin ea se descoper toat cuno tin a i Dumnezeu se face cunoscut cu adev rat, sufletului vrednic i iubit.

140. Tot sufletul care s-a învrednicit, prin sîrguin a i credin a sa, s îmbrace des vîr it pe Hristos în c de aici dup puterea i încredin area ce o d harul, i care s-a unit cu lumina cereasc a chipului nestric cios, prime te acum cuno tin a tuturor tainelor cere ti în ipostas, iar în ziua cea mare a învierii va avea, împreun -sl vit cu acest chip ceresc al slavei, i trupul, care va fi r pit, dup cum s-a scris, de Duhul la ceruri i se va învrednici s se fac în chipul trupului slavei Aceluia (I Ie . IV, 17 ; Filip. III, 21) i a a se va împ r t i de Împ r ia ve nic i netrec toare i va fi împreun mo tenitor cu Hristos.

141. Pe cît s-a împ rt it cineva, prin sîrguin a i credin a sa, de slava cereasc a Duhului Sfînt i i-a împodobit sufletul cu fapte bune, pe atîta va fi i trupul vrednic s se împ rt easc în ziua aceea de împreuna-sl vire. C ci ceea ce a adunat cineva în vistieria sa l untric , aceea va ie i la iveal atunci, precum rodul care este în untrul pomului iarna, iese afar cînd vine vara, cum s-a ar tat i mai înainte. Deci chipul dumnezeiesc al Duhului, întip rit de-acum în untrul sfin ilor, le va face i trupul din afar dumnezeiesc, iar aco-per mîntul întunecos al duhului lumesc, înv luind su-

764. Ps. XLII, 3.

765. Psalm. IV, 7.

766. Fapte . IX, 3.

fletul celor întina i i p c to i i f cînd mintea întunecat i urît prin urî enia patimilor, va ar ta i trupul din afar întunecat i plin de toat ru inea.

142. Dup c derea lui Adam, bun tatea dumnezeiasc hot rîndu-i moartea, aceasta s-a ar tat mai în-tîi în suflet, stingîndu-se în el sim urile în eleg toare i nemuritoare ale sufletului, prin lipsa bucuriei cere ti i duhovnice ti, i f cîndu-se ca moarte. Pe urm a venit i moartea trupului dup nou sute treizeci de ani. La fel i acum, împ cat fiind Dumnezeu prin crucea i moartea Mîntuitorului cu omenirea, readuce sufletul care crede cu adev rat, înc pîn ce se afl în trup, la bucuria de luminile i tainele cere ti i deschide iar i sim urile lui prin lumina dumnezeiasc a harului. Iar pe urm îmbrac i trupul însu i cu slava nemuritoare i nestric cioas .

143. Cei ce s-au dep rtat de lumea aceasta i vieuiesc în chip cuviincios cu iubire de virtute, dar se afl înc sub acoper mîntul patimilor, sub care am ajuns to i prin neascultarea protop rintelui i care este cugetul trupesc, pe care Apostolul l-a numit foarte potrivit moarte («c ci cugetul trupului, zice, este moartea») ⁷⁶⁷, se aseam n cu oamenii, care umbl noaptea, dar pe sub stele, care sînt poruncile lui Dumnezeu. Ei sînt lumina i, dar înc nu s-au izb vit cu totul de întunerice i de aceea le este cu neputin s vad toate bine. Ace tia se cade s poarte de grij , cu osteneal i cu credin mult , de virtute i s roage pe Hristos, Soarele drept ii, s str luceasc în inimile lor, ca s poat vedea toate cu exactitate, i anume n vala variat i de multe feluri a fiarelor spirituale împotriva noastr i frumuse ile tainice i negrite dup vedere i pl cere ale lumii nestric cioase, în felul în care se fac v -

767. Rom. VII, 24.

dite i ar tate acestea celor ce au ajuns la culmea virtu ii i în ale c ror inimi a str lucit în chip lucr tor lumina în eleg toare. «C ci hrana tare e a celor des vâr i i, cum zice fericitul Pavel, a celor ce i-au obi nuit, prin deprindere, sim urile în deosebirea binelui i a r ului»⁷⁶⁸. Dar i dumnezeiescul Petru zice : « i voi ave i cuvîntul proorocesc, la care bine face i luînd aminte, ca o f clie ce lumineaz în loc întunecos, pîn ce se va lumina de ziu i luceaf rul va r s ri în inimile voastre»⁷⁶⁹.

Dar cei mul i nu se deosebesc întru nimic de cei ce umbl noaptea, lipsi i cu totul de lumin , care nu se bucur nici m car de o raz cît de slab , care este un cuvînt dumnezeiesc ce poate s lumineze în sufletele lor ; a a încît aproape c nu se deosebesc de orbi. Ace tia sînt cei înf ura i cu totul în lucrurile materiale i lega i în lan urile vie ii, care nu sînt inu i nici de frica dumnezeiasc i nu se îndeletnicesc nici cu niscai fapte bune. Iar aceia dintre oamenii din lume, care sînt lumina i, cum s-a zis, de sfintele porunci, ca de ni te stele, luînd aminte la Dumnezeu, nu sînt cuprin i cu totul de întuneric ; de aceea pot avea i n dejde i mîntuire.

144. Precum bog ia din lume se strînge de oameni din diferite prilejuri i îndeletniciri, ca de pild unul din slujbe de conducere, altul din comer , altul din munc sîrguincioas i din agricultur , altul altfel, a a socote te c este rînduiala i în cele duhovnice ti. C ci unii se îmbog esc din diferite daruri, cum arat Apostolul : «Avînd daruri diferite dup harul lui Dumnezeu dat vou »⁷⁷⁰. Al ii strîng bog ie cereasc din diferite nevoine, diferite drept i i virtu i, s vâr ite numai pentru Dumnezeu. De aceea sîntem opri i s jude-

768. Evr. V, 14.

769. II Petru I, 19.

770. Rom. XII, 6.

c m pe aproapele, sau s -l dispre uim, sau s -l punem sub osînd . Nu lipsesc îns nici cei ce îngroap aurul, adic cei ce alearg prin îndelung -r bdare i suportare i se îmbog esc numai în parte, sus inîndu-se doar prin buna n dejde. Dar nu lipsesc nici cei nep s -tori i greoi, asemenea simbria ilor, care mîncînd îndat ceea ce le cade i neducînd la o cre tere ceea ce au în mîn , umbl pururea goi i s raci. Ace tia sînt totdeauna gata i plini de ardoare s primeasc harul, dar sînt trîndavi i greoi la osteneal i la sporirea cî -tigului, fiind foarte schimb tori i s turîndu-se de la prima atingere. Fiind cunoscute ca unii ce se dezgust îndat i se îngreuneaz la orice osteneal , se lipsesc i de harul de care s-au învrednicit. C ci voia a greoaie, lene , slab i necultivat , e cunoscut i în veacul de acum i se va afla i în veacul acela, ca fiind în împotrivire cu harul, pustie de faptele bune, necercat la Dumnezeu i lipsit de slav .

145. C lcînd omul porunca lui Dumnezeu i c -zînd din vie uirea din rai, a fost legat în dou lan uri. Unul este cel al lucrurilor vie ii, al pl cerilor lume ti, al bog iei, al slavei, al prieteniei, al femeii, al copiilor, al rudeniei, al patriei, al avu iilor i, simplu vorbind, al tuturor celor v zute, de care cuvîntul lui Dumnezeu porunce te s ne desfacem prin propria noastr hot -rîre. Altul este nev zut i ascuns. De fapt sufletul a fost legat cu un lan al întunericului de c tre înse i duhurile r ut ii. Din pricina acestuia nu poate nici iubi pe Dumnezeu, nici crede în El, nici s se roage precum îi este voia. C ci împotrivirea tuturor în cele v -zute i în cele nev zute trece la noi to i de la neascultarea primului om. Dar cînd cineva, d ruind o ureche ascult toare cuvîntului lui Dumnezeu, se desparte de

lucrurile vie ii i se leap d de toate pl cerile lume ti, atunci, st ruind lîng Dumnezeu i vie uind lîng El prin oprirea de la toate celelalte, ia putere s afle c se ascunde în inima lui o alt lupt i un alt r zboi al gîndurilor. i st ruind a a i cerînd îndur rile lui Hristos, venindu-i i credin mult i r bdare, apoi ajutîndu-l i înrîurirea lui Dumnezeu, poate s se izb veasc de lan urile acelea i de întunericul duhurilor r ut ii, care sînt lucr rile patimilor ascunse. Iar acest r zboi ajungem în stare s -l desfiin m prin harul i puterea lui Hristos. F r Dumnezeu i prin sine însu i e cu neputin s se izb veasc cineva pe sine, pîn într-atît încît s se elibereze i de lupta gîndurilor. cu putin a se împotrivi numai i a nu se îndulci.

146. De e inut cineva de lucrurile lumii i de lan urile felurite, i e dus de patimile r ut ii, e departe de a cunoa te, precum am spus înainte, c este o alt lupt i un alt r zboi în cele nev zute. un bine dac , desf cîndu-se pe sine de toate cele v zute i desp r indu-se de pl cerile trupe ti i începînd s petreac lîng Domnul, va putea cunoa te lupta patimilor afl toare în untru i r zboiul ascuns din noi. C ci dac nu se fac acestea din tot sufletul nostru i nu iube te cineva s petreac lîng Dumnezeu, nu cunoa te aceste patimi ascunse ale r ut ii i lan urile din untru, ci e primejdie ca avînd r ni i înc lzind patimi ascunse, s - i închipuie c e s n tos i nu e bolnav. De-abia aceleia care dispre uie te pofta i slava i se d putin a s cunoasc mai întîi acestea, apoi rugîndu-se lui Hristos cu credin i pri-mind din cer armele Duhului, pav za drept ii, coiful mîntuirii, scutul credin ei i sabia Duhului, s le r pun .

147. Nenum rate sînt uneltirile vr jma ului, care încearc s ne despart de n dejdea i de dragostea fa

de Hristos. C ci sau aduce în untrul sufletului necazuri prin duhurile r ut ii, sau îi înfirip acestuia gânduri spurcate i neîng duite, dezgropînd amintirea p cate-lor de mai înainte, ca unul ce voie te s strecoare în el mole eal i gânduri de dezn dejde, c nu-i mai e cu puțin s dobîndeasc mîntuirea, socotind c aceste gânduri le na te sufletul cu totul de la sine i nu e un duh str in care le seam n cu r utate i vrea s se ascund . Deci, sau face acestea, sau aduce dureri trupe ti sau oc ri i necazuri. Dar cu cît mai mult trimite vicleanul aceste s ge i împotriva noastr , cu atît mai mult se cuvine s ne prindem de n dejdea în Dumnezeu i s tîm sigur c e voia Lui ca s dea la încerc ri sufletele care îl iubesc, ca s vad dac îl iubesc cu adev rat.

148. O mie de ani ai veacului acesta, compara i cu lumea nestric cioas i ve nic , sînt a a ca i cînd ar lua cineva un bob de nisip din mare. Dar cuget i la pilda aceasta. S presupunem c i-ar fi dat s fii împ rat al întregului p mînt i s st pîne ti singur peste toate comorile lumii. Dar s presupunem c începutul aducerii oamenilor la existen este i începutul împ r iei tale, iar sfîr itul acesteia este prefacerea i schimbarea acestor lucruri v zute i a întregii lumi. Deci te întreb : dac i s-ar da puțin a s hot r ti, ai alege-o oare pe aceasta în locul celei adev rate i sigure, care nu are nimic trec tor i supus descompunerii ? Nu cred, dac ai avea o judecat s n toas i te-ai gândi bine la interesele tale. «C ci ce ar folosi omul, zice, dac ar dobîndi toat lumea, dar i-ar pierde sufletul s u»⁷⁸¹, pentru care am înv at c nu e ceva de dat în schimb. Fiindc sufletul singur prin sine

781. Matei XVI, 26.

e mai de pre cu mult decât toată lumea și decât împărașii ei. Dar Împărașii cerurilor ? și spunem că sufletul e mai de pre decât aceea, pentru că pe nici o altă din creaturi nu a binevoit Dumnezeu să o învrednicească de unirea și împărtășirea cu Duhul propriei Sale firi : nici cerul, nici soarele, nici luna, nici stelele, nici marea, nici pământul, nici altă dintre făpturile văzute, fiind numai pe om, pe care l-a și iubit dintre toate făpturile Sale.

Dacă deci aceste lucruri mari ale lumii, adică bogăția oricât de mare și împărașii întregului pământ, nu le-am prefera, judecând drept, Împărașii ei veșnice, ce au pe lângă ei mulți care socotesc mai prețioase decât cele stricătoare și chiar de lucrurile cele mai neînsemnate ? Ca de pildă, de o oarecare poftă, de puțin slavă, de un cântec modest și de cele asemenea ?

Căci ceea ce iubește cineva din lumea aceasta și de ceea ce e legat, cu aceea și schimbă Împărașii cerurilor. și ceea ce-i mai groaznic, e că și aceasta drept Dumnezeu.

Precum s-a zis undeva : că «de ceea ce se biruiește cineva, aceeaia îi și slujește»⁷⁸².

Drept aceea cel credincios trebuie să alerge întreg la Dumnezeu, să se atârne pe sine de El și să-și răstignească sufletul și trupul, umblînd după toate sfintele Lui porunci.

149. Acestea așă sînt. Deci oare socotești că e drept ca slava aceasta stricătoare și împărașii trecătoare și celelalte cîte sînt ca acestea dintre cele vremelnice, să le cîștige cei ce le doresc cu multe ostenele și sudori, iar a împărași cu Hristos fiind sfîrșit și a se bucura de bunurile acelea negrătite să fie ceva așă de ieftin și de

782. II Petru II, 19.

u or, încât să le dobândească cel ce voiește, fără osteneală și silință ?

150. Care este iconomia venirii lui Hristos ? Reîntoarcearea firii noastre la ea însăși și restaurarea ei. Căci a redat firii omenești demnitatea lui Adam cel întâi zidit. Dar pe lângă aceasta i-a dăruit ei și o moțtenire cerească (o, dumnezeiesc și cu adevărat mare har !), scoțând-o din temnița întunericului, i-a arătat calea vieții și ușa prin care, celui ce intră, și la care, celui ce bate, îi se dă puțin să ajungă în untru împărăției. Căci zice: «Cere și îți se va da vouă, bate și îți vi se va deschide»⁷⁸³. Prin această uimă năimă din cei ce voiesc nu-i este cu neputință să afle libertatea sufletului său și acesta să-și primească gândurile proprii și să se îmbogățască cu Hristos, avându-l și lăsat în sine, și să-i fie ca un mire prin împăratăria Duhului cel bun. Iată iubirea negrită a Sfântului față de omul făcut de El după chipul Său.

783. Marcu XII, 30.

CUPRINS

		Pag.
A.	<i>Învățăturile duhovnicești ale Sfântului Petru Damaschin.</i>	5
I.	Cartea	întâia
	Început despre tema crucii	27
	Ar tare trebuincioasă și prea frumoasă despre cele apte fapte trupești	47
	Cel ce voiește să păzească poruncile trebuie să înceapă de la frica de Dumnezeu, ca să nu se rostogolească în haos	52
	Despre porunca a doua și despre nașterea plînsului din temere	53
	Despre cele patru virtuți ale sufletului	61
	Despre cunoștința cu lucrul	63
	Virtuțile trupești sînt unelte ale celor sufletești	65
	Este cu neputință să se mintuiască cineva fără atenție amănunțită la fructul păzirii minții	67
	Cei ce vor să se vadă pe ei înșiși în ce stare se află, nu pot face aceasta altfel decît prin fuga de voiele lor și prin ascultare și liniște, mai ales cei pătimitori	68
	Despre cele opt vederi mintale	71
	Ar tare trebuincioasă despre prima cunoștință și despre cum trebuie să începem	72
	Despre a doua vedere	75
	Despre vederea a treia	78
	Despre a patra vedere	88
	Despre a cincea cunoștință	101
	Despre a șasea cunoștință	101
	Despre a aptea cunoștință	110
	Despre a opta cunoștință	112
	Nu este contradicție în dumnezeieștile Scripturi	113

	Pag.
Unirea rug ciunii cu toate cuno tin ele.115
Despre smerita cugetare.117
Despre nep timire.117
Ar tare l murit despre cele apte fapte trupe ti	121
Despre dreapta socoteal123
Despre citirea cea dup Dumnezeu.126
Despre adev rata deosebire (dreapta socoteal)	130
Despre trebuin a ca omul s nu dezn d jduiasc , chiar dac ar gre i mult.132
Calea cea mai scurt spre dobîndirea virtu ilor i dep rtarea patimilor134
Cum se cî tig credin a adev rat137
Lini tirea folose te mai mult celor p tima i	141
Mare bine este poc in a adev rat144
Despre binefacerea generale i particulare ale lui Dumnezeu	146
Toate le-a f cut Dumnezeu spre folosul nostru	148
Cuvîntul lui Dumnezeu nu este vorb mult150
F r smerit cugetare nu este cu putin s ne mîntuim	151
Despre zidirea sufletului prin virtu i.157
Mare bine este dragostea i sfatul cu smerenie.160
Pomenirea deas a unor cuvînte din dumnezeiasca Scriptur nu este vorb rie
Ar tare despre cuno tin a cu nume mincinos.168
Ar tarea virtu ilor.182
Ar tarea patimilor.184
Despre deosebirea între gînduri i momeli (atacuri)	186

II. Cartea a doua

Cuvîntul I: Despre în elepciunea duhovniceasc	191
Cuvîntul II: Despre credin193
Cuvîntul III: Despre fric197
Cuvîntul IV: Despre înfrînare.	200
Cuvîntul V: Despre r bdare	204
Cuvîntul VI: Despre n dejde.	208
Cuvîntul VII: Despre neîmp timire.	211
Cuvîntul VIII: Despre omorîrea patimilor	215

	Pag
Cuvîntul IX: Despre patimile lui Hristos, despre pomenirea mor ii i despre lacrimi	220
Cuvîntul X: Despre smerenia lui Hristos.	225
Cuvîntul XI: Despre darul de a deosebi f pturile sensibile dup fire.	229
Cuvîntul XII: Despre experien a contempl rii celor sensibile	234
Cuvîntul XIII: Despre cuno tin a celor inteligibile	237
Cuvîntul XIV: Despre nep timirea adev rat în general	239
Cuvîntul XV: Despre dragoste.	240
Cuvîntul XVI: Cunoa terea lui Dumnezeu	243
Cuvîntul XVII: Despre chibzuin	245
Cuvîntul XVIII: Despre neprih nire.	246
Cuvîntul XIX: Despre b rb ie.	246
Cuvîntul XX: Despre dreptate.	247
Cuvîntul XXI: Despre pacea des vîr it a gîndurilor	248
Cuvîntul XXII: Despre na terea bucuriei din pace	250
Cuvîntul XXIII: Nu este nici o contrazicere în Scripturi	253
Cuvîntul XXIV: Despre sim irea inimii.	259

B. Parafraz în 150 capete a Sfîntului Simeon Metafrastul la cele 50 de Cuvinte ale Sfîntului Macarie Egipteanul.	275
Introducere	277
Despre des vîr irea în duh (cap. 1—32).	293
Despre r bdare i discern mînt (dreapta socoteal) (cap. 33—61)	313
Despre în l area min ii (cap. 62—83).	330
Despre dragoste (cap. 84—115).	344
Despre libertatea min ii (cap. 116—150).	364
Cuprins	388

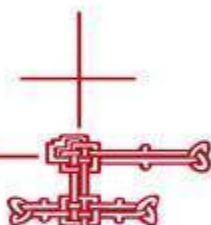
F I L O C A L I A

392 pagini, format 1/16 din 61x86. Dat la cules la
1 septembrie 1975. Bun de tipar la 21 dec. 1973.

Ap rut in 1976. Comanda nr. 412/1975.

EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC
I DE MISIUNE ORTODOXA

— Bucure ti —

ILUSTRĂȚII

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

Rugati-va si pentru Pacatosul ce a editat aceast format digital , adrian

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINILOR P RIN I
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CURA I,
LUMINA I DES VÎR I

Volumul VI

SIMEON NOUL TEOLOG

Cele 225 de capete teologice i practice;
Capetele morale; Cuvnt rile morale nt i i a cincea.

NICHITA STITHATUL

Cele 300 de capete despre f ptuire, despre fire
i despre cuno tin ; Vederea raiului.

TRADUCERE, INTRODUCERE I NOTE

de Pr. Prof. DUMITRU ST NILOAE

BUCURE TI

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE ORTODOX

1977

CELE 225 DE CAPETE TEOLOGICE I PRACTICE,
CAPETELE MORALE
I CUVÎNT RILE MORALE ÎNTÎI I A CINCEA
ALE SFÎNTULUI
SIMEON NOUL TEOLOG

Introducere

Via a, opera i nv tura sf ntului Simeon Noul Teolog. — Sf ntul Simeon Noul Teolog a avut i are o mare influen asupra spiritualit ii ortodoxe i mai ales asupra monahismului. C nd Ireneu Hausherr publica, n 1928, pentru prima dat , n textul original, «Via a sf ntului Simeon Noul Teolog» scris de ucenicul lui, Nichita Stithatul¹, un vizitator al Muntelui Athos spunea c nu exist acolo autor mai citit ca acest sf nt i monahii l copiaz tot a a de mult ca i n trecut². Scrierile lui se bucuraser de pre uirea lui Grigorie Sinaitul, care a avut o mare nsemn tate n precizarea spiritualit ii isihaste n Sf ntul Munte. Acela recomandase monahilor: «Cite te mai ales scrierile despre lini te i singur tate ale lui Sc rarul, ale sf ntului Isaac, ale sf ntului Maxim, cele ale Noului Teolog, ale ucenicului s u Stithatul, ale lui Isihie, ale lui Filotei Sinaitul i cele care s nt n acela i duh. Pe celelalte las le de o parte deocamdat , nu pentru c trebuie respinse, ci pentru c nu s nt folositoare acestui scop i abat duhul de la rug ciune»³.

Sf ntul Simeon a fost unul dintre cei mai iubi i autori n spiritualitatea i teologia rus , iar monahismul românesc a avut opera lui la ndem n n numeroase manuscrise, care dateaz n traduceri de la sfr itul secolului XVIII i nceputul secolului XIX. Un apreciabil num r de astfel de manuscrise se g sesc n Biblioteca Academiei R. S. România i n diferite m n stiri din Moldova.

Un manuscris cuprinz nd opera sf ntului Simeon, n dou volume i datat de la 1804, se afl n biblioteca Sf ntului Sinod, din Bucure ti, sub cota nr. 11. El a apar inut M n stirii C ld ru ani, de unde a trecut n biblioteca Internatului teologic din Bucure ti sub cota 28, apoi n biblioteca Institutului teologic din Bucure ti sub nr. 2251—2252. Opera sf n

1. *Vie de Simeon le Nouveau Theologien* (949—1022), par Nicetas Stethatos, n «*Orientalia Christiana*», voi. XII. nr. 45, 1928, p. 1—239.

2. *Op. cit.*, Introducere, . XI.

3. P.G., CL, 1324 D.

tului Simeon din acest manuscris cuprinde 104 *Cuvinte*⁴. Traducerea este făcută la 1802 de Isaac Dascalul, ucenic al lui Paisie Velicicovschi; cuprinsul lui coincide cu manuscrisul din biblioteca Mănăstirii Neamului, care cuprinde opera sfântului Simeon în trei volume sub nr. 60, 59 și 57⁵. Traducerea pare să fie făcută în parte după ediția neogreacă a operei sfântului Simeon, tipărită în 1790 la Veneția de Dionisie Zagoraios, dar nu numai după ea. Căci nu are «Imnele», cuprinse în ediția lui Zagoraios ca partea a doua; apoi, ordinea *Cuvintelor* este alta decât în Zagoraios, și în sfârșit, în ediția lui Zagoraios sunt numai 92 *Cuvinte* afară de «Imne». Dar manuscrisul de la biblioteca Sfântului Sinod are, ca și în ediția lui Zagoraios, la începutul lui, aprecierile sfântului Grigorie Palama, ale patriarhului Filotei de Constantinopol și ale mitropolitului Meletie al Atenei despre sfântul Simeon, apoi Viața sfântului Simeon, alcătuită de Nichita Stithatul și un *Cuvânt* introductiv despre opera sfântului Simeon, tot al lui Nichita Stithatul. O altă deosebire este faptul că în ediția Zagoraios lipsește *Cuvântul despre cele trei chipuri ale lămurii aminte și ale rugăciunii*, pe care îl cuprinde manuscrisul român (cum este *Cuvântul* 101). Apoi în ediția Zagoraios după cele 92 *Cuvinte* sunt adăugate 181 *Capete practice și teologice* ale sfântului Simeon Noul Teolog, și după ele 40 *Capete* ale lui Simeon Evlaviosul, pe când în manuscrisul român, după cele 104 *Cuvinte*, urmează tot 181 *Capete lucrătoare și de Dumnezeu tritoare* și 40 *Capete ale lui Simeon Evlaviosul*, dar se mai adaugă un număr de 38 «*alte Capete care născărilor după care s-au tălmăcit Cuvintele și Capetele sfântului Simeon nu s-au aflat, care s-au tălmăcit din cea slovenească*».

Deci se pare că traducerea din acest manuscris românesc a fost făcută după mai multe manuscrise. Dacă traducerea nu s-a făcut după ediția Zagoraios, sau nu s-a folosit și ea — ceea ce pare probabil — s-a făcut înainte de apariția ediției Zagoraios. O chestiune de studiat ar fi dacă toate manuscrisele

4. descris de Pr. D. Fecioru, în *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, «Studii Teologice», XII (1960), nr. 1—2, p. 93—122.

5. Idem, *Manuscrisele din Biblioteca Mănăstirii Neamului*, în manuscris.

sele române se reduc la aceeaşi traducere. Dar aceste probleme depăşesc preocuparea noastră actuală; ea are o importanţă pentru istoria traducerilor patristice în româneşte şi pentru istoria limbii române.

Viaţa sfântului Simeon, scris de Nichita Stithatul, a fost tipărită în româneşte în *Vieţile Sfinţilor*, ediţia din 1835, în volumul de pe luna octombrie, p. 258—284, sub titlul: *Viaţa şi petrecerea celui între sfinţi părintelui nostru Simeon Noului Bogoslov, care s-a scris de preacuviosul Nichita Stifan, ucenic*⁶.

Sfântul Simeon s-a născut în 949 la Galata în Paflagonia, dintr-o familie de mic nobil provincial. Încă din copilărie, a venit la Constantinopol, la un unchi, slujba la curtea împăratului, lângă care a dobândit o anumită învăţtură.

După moartea unchiului său, în 963, Simeon încearcă, cu toate că era încă foarte tânăr, să intre în Mănăstirea Studion, unde are o primă întâlnire cu Simeon Evlaviosul care devine părintele lui duhovnicesc. De fapt, deşi Simeon continuă să trăiască în lume până la 977, va rămâne tot viaţa sub influenţa lui Simeon Evlaviosul. În 976 Simeon revine în patria sa, unde îi reglementează chestiunile familiale, pentru a intra, cu un an mai târziu, în Mănăstirea Studion. Egumenul Petru îl năcredinţează lui Simeon Evlaviosul. Dar încă după un an, părintele său duhovnicesc îl conduce în Mănăstirea sfântul Mamas, unde îl recomandă egumenului de acolo, Antonie; acesta îl hirotoneşte preot în 980. Puţin după aceea, Antonie moare şi Simeon este instalat în fruntea mănăstirii prin Decretul patriarhului Nicolae Hrisoverghi.

Acum începe pentru Simeon o perioadă de viaţă duhovnicească intensă, închinată rugăciunii şi desvăşirii lăuntrice, dar şi o activitate accentuată de ordin administrativ. El reface zidurile pe jumătate ruinate ale mănăstirii, dar şi disciplina între monahi. Poate că din cauza acestei energice activităţi, a trebuit să facă faţă revoltei a vreo 30 de călugări pe care patriarhul Sinesie (996—998) îi trimite în exil.

La 1005, Simeon, dornic de o viaţă închinată şi mai intensă preocupărilor duhovniceşti netulburate, cu învoirea patriar

hului Serghie, se retrage de la egumenat. Paralel cu aceasta, el intensifică cultul p rintelui s u duhovnicesc, nceput de la 987, dup moartea lui. Ii compune diferite imne i i nchin o zi de s rb toare n fiecare an. Aceasta l a adus n conflict cu tefan, fost mitropolit de Nicomidia, care l p r la patriarh. Adus n fa a Sinodului, Simeon fu condamnat la exil, n 1009.

S a pus ntrebarea : de ce Simeon a fost condamnat pentru acest cult al p rintelui s u duhovnicesc numai dup 16 ani de practicare a lui ? Se poate deduce de aci c pizma lui tefan al Nicomidiei a avut de fapt un rol n această condamnare, cum afirm Nichita Stithatul, ucenicul lui Simeon.

Debarcat la Chrysopolis (Scutari), pe malul r s ritean al Bosforului, Simeon se retrage ntr un loc numit Palukiton unde se n l a un loca de rug ciune nchinat sfintei Marina. Reabilitat mai trziu de c tre patriarh, sfntul Simeon r - mase totu i la sfnta Marina unde se formase un mic grup de monahi n jurul lui. El muri n această mic m n stare la 12 martie 1022⁷.

Operele sfntului Simeon se mpart n patru categorii:

1. *Cateheze*, n num r de 34. Din ele s au format un num r de «Cuv nt ri» (ed. Pontanus , P.G. 120) i de «Cuv nt ri alfabetice» (cod. Monac. 177)⁸.

2. *Cuv nt ri teologice*, n num r de 3 i etice, n num r de 15⁹.

3. *Capete*¹⁰.

4. *Imne*¹¹.

7. J. Darrouzes . ., *Symeon le Nouveau Theologien, Chapitres theologiques, gnostiques et pratiques*, n «Sources chretiennes», nr. 51, Introducere, p. 7—9.

8. Editate de B. Krivochein (trad. fr. de J. Paramelle, s.i.), tom. I—III, n «Sources chretiennes» nr. 96, 104, 113.

9. Editate n text original i traduse n limba francez de J. Darrouzes . ., n «Sources chretiennes», tom. I (*Cuv nt ri teologice I—III, Cuv nt ri etice I—III*) i tom. II (*Cuv nt ri etice IV—XV*), nr. 122 i 129.

10. Editate i traduse n francez de J. Darrouzes n «Sources chretiennes» nr. 51, n num r de 225.

11. Editate de J. Koder i trad. n fr. de J. Paramelle i L. Neyrant, tom. I—III, n «Sources chretiennes», nr. 156, 174, 196.

Data alc tuirii acestor scrieri e greu de precizat. Catehezele au fost compuse i inute n timpul petrecerii sfntului Simeon la M n stirea Studion, dup obiceiul acestei m n stiri. Tot acolo a scris imne, lucr ri exegetice i scrisori, care nu s au p strat. Dup demisia din postul de egumen, a alc tuit capetele despre virtu i i despre patimile opuse lor. In timpul certei cu tefan al Nicomidiei, a alc tuit mai ales buc ile oratorice. Din timpul retragerii sale, Nichita men ioneaz numai compunerea de imne¹².

S a spus c nv tura *sfntului Simeon* se ncadreaz cu greu n tradi ia p rin ilor anteriori , c ea e mai mult m rturia unei experien e personale. In esen ns , nv tura lui se reduce la nv tura p rin ilor anteriori. Avem la el aceea i nv tur despre cur irea de patimi, despre dob ndirea virtu ilor i a nep timirii, ca prima treapt a urcu ului duhovnicesc, aceea i nv tur despre contemplarea nep tima a ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor prin care omul revine la starea naturii lui, nv tur precizat mai ales de sfntul Maxim M rturisorul i considerat ca treapta a doua a urcu ului duhovnicesc ; n sfr it, aceea i nv tur despre unirea cu Dumnezeu sau cu Hristos prin Duhul Sfnt, care e, n toat tradi ia duhovniceasc patristic , treapta a treia i ultima a urcu ului duhovnicesc¹³.

Ceea ce formeaz o not mai aparte n preocuparea sfntului Simeon este accentul deosebit de puternic pus pe sim ire, pe con tiin , pe lumin i pe iubire. Toate acestea stau ntr o leg tur ntre ele, dar i cu ntrega nv tur a p rin ilor despre cur irea de patimi, sau despre virtu ile care culmineaz n nep timire i n iubirea de Dumnezeu i n «vederea» Lui.

Este firesc ca unui protestant, cum a fost Karl Holl¹⁴, s i se fi p rut nv tura sfntului Simeon despre o via

12. J. Darrouzes . ., *Introd. la «Chapitres theologiques etc.»* p. 10.

13. Idem, *Symeon le Nouveau Theologien, Traites theologiques el ethiques, tom. I, Introducere*, p. 23.

14. *Enthusiasmus und Bussgewelt beim grichischen Mi'mchtum. Ei ne Studie zu Symeon den Neuen Theiogen*, Leipzig, 1898, p. 30.

at t de duhovniceasc , cum a fost cea tr it de el, cam stranie. Doctrina protestant despre ruina total i iremediabil a naturii omene ti prin p cat nu poate socoti posibile o purificare, o sfin ire a credinciosului i o vedere a lui Dumnezeu. Este firesc, de asemenea, ca teologii catolici s fi g sit unele puncte din nv tura sf ntului Simeon anevoie de ncadrat n «Ortodoxie». C ci ei pornesc n n elegerea lor despre «Ortodoxie» de la doctrina catolic , dup care Dumnezeu e cunoscut prin ra iunea care face deduc ii logice despre Dumnezeu de la distan , dar nu printr un contact al sufletului purificat cu Dumnezeu. Doctrina catolic despre eliberarea de p cate prin simpla absolu ie juridic , acordat de preot n baza recunoa terii lor de c tre penitent, doctrin bazat pe modul general juridic prin care Hristos ne a ob i-nut m ntuirea, nu poate considera intrarea ntr un contact nemijlocit al sufletului cu Dumnezeu, dec t ca o gra ie special , acordat unor anumite persoane, gra ie care nu e necesar pentru m ntuire ¹⁵.

Mul i au criticat afirma ia sf ntului Simeon c orice cre tin care vrea s se m ntuiasc trebuie s ajung la sfin irea sau la con tiin a harului prezent n el de la Botez. Teologii catolici, de i au devenit n timpul din urm mai n eleg tori fa de aceast afirma ie, socotind o ncadrat n linia unui curent de spiritualitate sentimental , reprezentat de Diadoh, Marcu Ascetul, Macarie ¹⁶, manifest totu i, cel pu in unii dintre ei, anumite rezerve n ce prive te valabilitatea acesteia pentru to i cre tinii.

Dar dac avem n vedere c , dup sf ntul Simeon, «sim-irea» sau «vederea» (contemplarea) lui Dumnezeu, se ive te n om pe m sura cur irii sale de p cate, care cre tin nu e dator s se nevoiasc pentru mpu inarea p catelor sale, ca o condi ie pentru m ntuire ? In orice caz aceasta este o

15. Darrouzes, *Chapitres theologiques* etc, p. 35.

16. J. Hausherr, *Les grands courants de la spiritualite orientale*, n: «Orientalia Christiana Periodica», I, 1935, p. 126.

nv tur proprie Ortodoxiei, spre deosebire de protestantism care consider c omul se m ntuie te prin simpla credin fr nici un efort de ie ire din starea de p cat, i spre deosebire, n oarecare m sur , chiar de catolicism, n care efortul de purificare e destul de pu in pre uit.

In orice caz, sf ntul Simeon nu cere o «sim ire», o «vedere» maxim i egal de la to i cre tinii. El face o deosebire ntre «sim irea» sau «vederea» lui Dumnezeu de aici i din via a viitoare i are o n elegere pentru gradele mai reduse de «sim ire» sau de «vedere» a lui Dumnezeu ale multor credincio i, n *Cuv ntul V moral*, foarte important din acest punct de vedere, el spune : «*Acum m rturisim i spunem c lu m arvuna m surat a tuturor bun t ilor, iar totul, n d j-duim s lu m dup moarte*».

In general, nv tura sf ntului Simeon despre «sim irea» sau «vederea» lui Dumnezeu nc n timpul vie ii de aici se bazeaz pe distinc ia ce o face el ntre ra ionamentul asupra lui Dumnezeu i leg tura nemijlocit pe care o are cu puterea lui Dumnezeu sufletul care nainteaz n virtu i i a ajuns la anumite grade ale iubirii. C ci chiar n acestea este lucr toare puterea lui Dumnezeu. Ra ionamentul face presupuneri despre Dumnezeu din auz. De aceea nu reprezint adev rata cunoa tere. Adev rata cunoa tere e din «vedere». Prin «vedere», cel ce cunoa te sesizeaz o lumin care iradiaz din cel cunoscut, o lumin material dac e un obiect sensibil, o lumin spiritual , dac e un focar spiritual. Dar lumina aceasta e n acela i timp un sens, pentru c reprezint o anumit particularitate a celui cunoscut. «*Iar c nd auzi despre lumin , s nu socote ti c ea e numai cuno tin fr lumin* ». Altceva e s cuno ti un om din auzite i altceva e s l cuno ti din vedere. Aceasta e o cunoa tere n lumina lui. Tot a a, altceva e s cuno ti pe Dumnezeu din auzite i altceva e s L cuno ti prin «lucrarea i puterea Preasf ntului S u Duh, sau a luminii» (*Cuv ntul V moral*).

Oricine n zuie te s i mpu ineze p catele, s sporeasc n virtu i, cunoa te n sine puterea lui Dumnezeu, care l

ajut în acest efort, deci «simte» pe Dumnezeu, sau «l vede». Ii tot cel ce vrea să se mîntuiască trebuie să se nevoiască pentru împuînarea păcatelor sale, pentru slăbirea obiceiurilor sale de apăsătorii, pentru deprinderea sa de a face binele și de a-l împărima în ființa sa. Prea mult să se ceară aceasta credincioșilor? Nicidecum.

Caracteristic pentru valoarea netrecătoare ce o acord sfîntul Simeon persoanei, este accentul pus de el pe conștiința de sine, care rămîne în sfîni, în viața viitoare, ba chiar se clarifică la culme; i odată cu ea conștiința despre ceilalți, sau cunoașterea lor. Dacă conștiința aceasta se estompează în extazul trecător din cursul vieții pămîntești, sau în starea dominată de patimi, ea se ascute la maximum în viața venic (*Cuvîntul I moral*). Numai în relație cu alte conștiințe și în ultimă instanță cu conștiința divină, care ne iubete și ne cere iubirea la maximum, se adîncește și conștiința proprie a credinciosului. Conștiința personală și comuniunea între persoane se promovează reciproc. Aceasta înseamnă că numai în lumina ce iradiază din alții, și în ultima analiză din Dumnezeu, se adîncește conștiința proprie a fiecăruia.

Despărțirea Bisericii din Apus de cea din Răsărit a fost efectul unei despărțiri a spiritului juridico rațional, dezvoltat în Occident, de cretinismul duhovnicesc păstrat în Răsărit. Prin sfîntul Simeon Noul Teolog și prin sfîntul Grigorie Palama s-a pus în evidență direct această despărțire pe planul adînc al spiritualității. În Răsărit spiritualitatea a fost în eleas totdeauna ca contact nemijlocit al sufletului cu puterile Duhului Sfînt, pe baza ascezei purificatoare a întregului om, deci inclusiv a trupului. În Occident, «spiritualitatea» a fost în eleas tot mai mult ca o subtilă speculație rațională, nepreocupată de această purificare a trupului.

Sfîntul Simeon vede în spiritul duhovniciei integrale a cretinismului originar îrsăritean relația intimă între suflet și trup (*Cuvîntul VI moral*).

De mî în acest volum, ca exemplificare a acestor idei ale sfîntului Simeon, *Cuvîntul moral I și V*.

Dar, înainte de ele, dăm «Capetele» sfântului Simeon Noul Teolog. În *Filocalia greacă* se cuprind 153 de capete. Dintre ele, «Capetele» 1—118 sînt o culegere dintr-un număr mai mare de «Capete» ale aceluia; Capetele 119—126 și ultimele două paragrafe, cuprinse sub *Cap. 153*, formează o grupă anonimă, neidentificată; Capetele 127—152 sînt o parte din *Capetele lui Simeon Evlaviosul*, printele duhovnicesc al sfântului Simeon Noul Teolog. Această versiune urmează codicele din Vatoped nr. 667 (datat din secolul XIV) care are aceleași Capete ca și codicele Coisl. nr. 292 (secolul XIV), adică Capetele 1—124. Dar Capetele lui Simeon Evlaviosul sînt adugate din altă parte (Vatican 1436, sec. XVI, ff. 250—284, care cuprinde 100 Capete).

Partea cea mai numeroasă din manuscrise cuprinde însă un număr mai mare de capete sub numele sfântului Simeon Noul Teolog, împărțite în trei grupe: 100 Capete practice și teologice; 25 Capete gnostice și teologice și 100 Capete teologice și practice (Athen, . N. 2612, sec. XIV; Xenoph. 36, an. 1321; Vatoped 605, sec. XIII; Bodl. Laud. 21, sec. XIV; Bodl. Miscell. 318, sec. XIV; Hierosol. S. Sepulcri 181, sec. XIII; Hierosol. S. Sabae 407, sec. XIII; Mosquensis 424 (Vladimir), sec. XIV; Paris 1858, sec. XIV; Paris 1610, sec. XIV, Paris suppl. gr. 28, sec. XV; Scorial. U. III 2, sec. XIV; Vatic. Ottobon. 436, an. 1435)¹⁷.

Vom da în volumul de față aceste 225 de Capete, dar vom aduga și Capetele 119—153 din *Filocalia greacă*, care nu se cuprind între acestea 225, pentru a rămâne fideli tradiției acestei *Filocalii*.

Sînt în Capetele sfântului Simeon unele recomandări (de exemplu I, 5, 14), care nouă celor de azi ni se par nepotrivite și greu de aplicat. De fapt, ele se adresează în mod mai special monahilor decât Capetele sfântului Maxim Mărturisitorul. Dar chiar pentru monahi ele pot prea puțin nepotrivite cu situația de azi. De exemplu o «fugă de lume» e greu de rea-

17. J. Darrouzes . . ., *Symeon le Nouveau Theologien, Chapitres theologiques*, Introducere, p. 14—21.

lizat azi n mod total, c nd aproape n toate regiunile lumii s a extins popula ia. Azi s ar putea realiza mai degrab o «fug interioar de lume», mai bine zis, de ceea ce e r u i pasional n ea, adic o men inere n cur ia de g nduri, chiar n nt lnirea cu oamenii. Aceasta ar fi o stare de «monahism interior», cum spune Evdokimov. ceea ce realizeaz n mare m sur monahismul rom nesc, care n cea mai mare parte a lui r m ne n leg tur cu credincio ii din lume. Dar nsu i sf ntul Simeon d o explicare pozitiv acestei idei, n Capetele n care recomand activitatea i os nde te lenea. C ci el nu condamn activitatea, ci grija, sau mai precis o anumit grij care pune lucrurile pieritoare mai presus dec t sufletul destinat ve niciei (Cap. I, 82, 87, 195). El recomand nstr inarea interioar de lume, nu pe cea simplu exterioar (Cap. I, 96 ; III, 69).

Cele 225 de capete teologice i practice

**Ale celui ntre sfin i p rintelui nostru Simeon Noul
Teolog egumenul M n stirii sf ntul Mamas de
Xirokerkos, una sut capete f ptuitoare i de
Dumnezeu cuv nt toare (practice i teologice).**

1. Dumnezeu nu este nic ieri pentru cei ce privesc trupe te, c ci e nev zut. Dar pentru cei ce n eleg duhov nice te este pretutindeni ; c ci e de fa , fiind n toate i n afar de toate. El este n toate i aproape de cei ce se tem de El (Ps. LXXXIV, 10), dar m ntuirea Lui e de parte de cei p c to i (Ps. CXVIII, 155).

2. Amintirea lui Hristos lumineaz mintea i alung dracii. Lumina Sfintei Treimi, str lucind n inima curat , o desparte pe aceasta de lume i pe cel p rta de ea l face s se umple nc de aici, pe c t e cu putin credinciosului, de slava viitoare, ca pe unul ce se afl sub lucrarea harului, de i este nc ascuns sub acoper m ntul trupului.

3. Dac , dup trecerea celor v zute, nu mai este nimic altceva dec t numai Dumnezeu, Care este i va fi, f r ndoial , cei ce se mp rt esc cu mbel ugare de harul Lui n lumea aceasta, chiar dac s nt nc pe p m nt, s au unit n cea mai mare m sur cu veacul viitor, m car c suspin nc mpov ra i de umbra i de greutatea lor.

4. Domnul nu ferice te pe cei ce nva numai, ci pe cei ce s au nvrednicit mai nt i, prin lucrarea poruncilor, s vad i privesc n ei n i i lumina Duhului ce lumineaz i sc nteiaz . C ci datorit ei cunosc, prin ve

derea ei adevărat, prin cunoașterea și lucrarea ei, cele despre care vorbesc și alții. De trebuință, a adăuga, ca cei ce vor să ne vedem pe alții să fie ridicați mai înălțuri decât ei, cum s-a spus, că nu cumva vorbind despre cele ce nu le cunosc, să piardă, prin rătăcire, pe cei ce se încred în ei și pe ei înșiși.

5. Cel ce nu se teme de Domnul nu crede că există Dumnezeu (Ps. XIII, 1). Dar cel ce crede că există se teme de El și poruncile Lui. Iar cel ce zice că se teme de Dumnezeu, dar poruncile Lui nu le poruncește, mincinos este (1 Ioan II, 4) și frica de Dumnezeu nu este într-nsul. Căci unde este frica de Dumnezeu, este și paza poruncilor (Ps. CXI, 1, 4). Iar nefiind aceasta întru noi, și nici paza poruncilor, nu ne deosebim întru nimic de păgânii de necredincioși.

6. Credința și frica de Dumnezeu și paza poruncilor Lui ne răsplătesc pe măsura curățirii noastre. Căci în măsura în care ne curățim, ne ridicăm de la frica de Dumnezeu la dragostea de El și înaintând ne mutăm, așezându-ne, de la frică la iubirea lui Dumnezeu. Și atunci auzim cuvântul Lui: «Cel ce are poruncile Mele și le poruncește pe ele, acela este cel ce Mă iubește» (Ioan XIV, 21).

și al adăugăm nevoine peste nevoine pentru a ne arăta iubirea prin fapte. Iar împlinindu-se aceasta, El însuși ne iubește, precum a făgăduit. Iar iubindu-ne, ne iubește și Tatăl Său la fel, venind înainte Duhul, Care împodobește casa noastră, ca prin înălțarea ipostasurilor în noi, să ne facem locaș al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh¹⁸.

18. Duhul Sfânt are rolul de a ne pregăti casa ființei noastre, sau de a o face curată și deschisă pentru primirea Sfintei Treimi. El întărește prin oarecum împreună cu noi pe Fiul și pe Tatăl. El se unește cu subiectul nostru, asumând funcția de sensibilizare a noastră pentru Dumnezeu. De aceea Tatăl și Fiul, iubindu-ne pe noi, iubesc și același timp pe Duhul lor, iar noi, iubindu-l pe El, și iubește oarecum, prin noi, însuși Duhul Lor cel Sfânt. Astfel sîntem ridicați în circuitul iubirii treimice, fără să ne confundăm totuși cu Duhul Sfânt și fără să confundăm persoanele Sfintei Treimi.

7. S l luirea, ntru cur ie cunoscut i sim it , a Dumnezirii celei n trei Ipostasuri n cei des vâr i i nu e mplinirea dorin ei, ci mai degrab nceput i cauz a unei dorin e mai puternice¹⁹. C ci din acel moment, ea nu mai las pe cel ce a primit o s se potoleasc , ci in ndu l aprins pururea ca de un foc, l mpinge s se ridice spre flac ra unei dorin e i mai dumnezeie ti. C ci neput nd mintea s afle o margine i un sfr it al Celui dorit, nu poate pune nici dorin ei i iubirii sale vreo margine, ci silindu se s ating i s dob ndeasc cap tul f r sfr it, poart n sine pururea dorin a ne sfr it i iubirea nes turat²⁰.

8. Cel ce a ajuns la acest cap t nu socote te c a aflat nceputul dorin ei sau al iubirii lui Dumnezeu n sine, ci socote te c nu iube te nc pe Dumnezeu, ntruc t n a putut ajunge s cuprind plin tatea iubirii. De aceea, socotindu se pe sine cel din urm dintre to i cei ce se tem de Dumnezeu, se socote te din tot sufletul nevrednic chiar i de m ntuirea mpreun cu ceilal i credincio i²¹.

19. Sfntul Maxim M rturisitorul i al i p rin i au vorbit i ei de mi - carea spre sfr itul nesfr it n care se va odihni, dar nu se va s tura sufletul, n via a viitoare. Dar sfntul Simeon i d acestei mi c ri un caracter de av nt aprins, nfocat. El nu mai vorbe te n termeni intelectuali despre mi carea iubirii sufletului, ci n termeni plini de focul sim irii i al entuziasmului. Acest capitol i cel anterior red ceea ce e mai caracteristic n spiritualitatea sfntului Simeon Noul Teolog. i el ne a spus n capitolul II c nu face o prea clar distinc ie ntre ceea ce va sim i sufletul n via a viitoare i ceea ce poate sim i nc de aici.

20. Dorin a sufletului ajuns n nesfr itul iubirii dumnezeie ti nu se stinge, ci e inut mereu treaz din cauza infinit ii n care se afl i pe care niciodat nu o poate cuprinde ntreag . Totu i, ntruc t ea nu mai tinde spre ceva care e dincolo de aceast infinitate, se spune i c dorin a se odihne te acum n aceast infinitate.

21. Neajuns la cap tul final al iubirii, socote te c n a pus nici m car nceput ei, a a este de departe iubirea pe care o are sufletul de plin tatea f r margini a iubirii. i de aceea se socote te mai prejos de to i ceilal i credincio i, nevrednic chiar de m ntuire. Cel ce se afl n realitate mai sus dec t to i se socote te astfel mai prejos de to i. n acest sens a spus sfntul apostol Pavel despre sine c cel dint i p c tos este el.

9. «Toate s nt cu puțin celui ce crede» (Marcu IX, 23). C ci credin a se socote te n loc de dreptate (Rom. IV, 9). «C sf r itul legii este Hristos» (Rom. X, 4). Iar credin a n El ndrepteaz i des vâr e te pe cel ce crede. C ci credin a in Hristos, socotindu se n locul faptelor legii i fiind nt rit i ar t ndu se prin poruncile Evangheliei, face pe cei credincio i p rta i de via a cea ve nic n Hristos nsu i²².

10. Credin a²³ este puterea care ne face s murim pentru Hristos de dragul poruncii Lui i s credem c moartea aceasta este pricina vie ii. Ea ne face s socotim s r cia ca bog ie, ne nsemn tatea i umilirea, ca slav i cinste adev rat ; iar c nd nu avem nimic, s credem c st p nim toate (2 Cor. VI, 10), mai bine zis c am dob ndit bog ia cuno tin ei lui Hristos cea nep truns (Efes. III, 8). Ea ne face s privim toate cele ce se v d, ca r n i fum.

11. Credin a n Hristos ne d puterea nu numai s dispre uim pl cerile vie ii, ci i s suport m i s r b d m toat ispita care vine asupra noastr prin ntrist ri, necazuri i nenorociri, p n va vrea i ne va cerceta pe noi Dumnezeu. «C ci r bd nd, zice, am a teptat pe Domnul, i a luat aminte la mine» (Ps. XXXIX, 1).

12. Cei ce i pun p rin ii, n vreo privin , mai presus de porunca lui Dumnezeu, nu au dob ndit credin a n Hristos. Ei, desigur, s nt judeca i i de con tiin a lor, dac au o con tiin vie a necredin ei lor²⁴. C ci e pro

22. Credin a n Hristos, unind sufletul cu Hristos i f c ndu l deci p rta de des vr irea lui Hristos, l ridic mai presus de orice dreptate dob ndit prin faptele legii. C ci Hristos e mai presus de lege i e izvorul unei puteri mai presus de cea pe care i o d omul nsu i, voind s mplineasc cerin ele celei mai nalte legi.

23. Capitolul acesta i cele urm toare p n la cap. 29 inclusiv coincid cu cap. 1—20 din *Filocalia greac*.

24. o «necredin » a celor ce cred, dar socotesc c nu cred desul, din pricina nes rguin ei pentru nt rirea credin ei prin fapte.

priu credincio ilor s nu calce n nici o privin porunca Marelui Dumnezeu i M ntuatorului nostru Iisus Hristos.

13. Credin a n Hristos, Adev ratul Dumnezeu, na - te dorin a dup cele bune i frica de chinuri. Iar dorin a celor mai nalte i frica de chinuri, aduce p zirea ntocmai a poruncilor. P zirea ntocmai a poruncilor nva pe cre tini s i cunoasc neputin a lor. Iar cunoa terea neputin ei noastre adev rate na te aducerea aminte de moarte. Cel ce i a f cut o pe aceasta nso itoare de via - va c uta cu osteneal s afle ce soart va avea dup ie irea i plecarea din via a aceasta. Iar cel ce se str du - ie te s cunoasc cele viitoare e dator, nt i de toate, s se lipseasc de cele de acum. C ci cel ce e st p nit de m p timirea fa de acestea, p n la cel mai ne nsemnat lu - cru, nu poate dob ndi cuno tin a des v r it a acelora. Iar dac prin bun voin a lui Dumnezeu va gusta pu in din ea, de nu va p r si degrab cele de care i n care este inut prin mp timire i nu se va preda n ntregime acestei cuno tin e, nemaiprimind s cugete de bun voie la nimic altceva afar de ea, se va lua de la el i acest cuno tin pe care socote te c o are (Luca XIX, 26).

14. Lep darea de lume i retragerea des v r it , n - so it de nstr inarea de toate mijloacele, obi nuin ele, socotin ele i de persoanele din via , i lep darea de trup i de voie se fac pricin de mare folos celui ce s a lep dat n scurt vreme a a de fierbinte.

15. Dac fugi de lume, ia seama s nu dai sufletu - lui m ng ieri la nceput i s o cercetezi pe aceasta, chiar dac te silesc s faci aceasta toate rudeniile i to i prie - tenii. C ci pe ei i ndeamn la aceasta demonii pentru a stinge c ldura inimii tale. Chiar dac nu i vor putea mpiedica cu des v r ire hot r rea, ei o vor face cu sigu - ran mai moale i mai slab .

16. C nd te vei afla fa de toate dulce ile vie ii cu suflet b rb tesc i ne nduplecat, demonii nduio eaz ru

deniile i le fac s pl ng i s se jeleasc n fa a ta pentru tine. C acesta este adev rul, vei cunoa te dac tu vei r m nea neclintit i n fa a acestei ispite. C ci i vei vedea pe aceia aprinz ndu se deodat de m nie i de ur mpotriva ta i dep rt ndu se de tine ca de un du man, nemaivr nd s te vad .

17. V z nd sup rarea ce s a iscat pentru tine n p rin i, fra i i prieteni, s r zi de dracul care a pus la cale s se fac acestea mpotriva ta ; i cu fric i s rguin mult , retrace te i roag pe Dumnezeu cu st ruin ca s ajungi degrab la limanul Bunului P rinte, la Care ajung nd sufletul t u ostenit i mpov rat, El l va odihni. C ci multe pricini de primejdii i de ultim pierzanie cuprinde marea vie ii.

18. Cel ce vrea s urasc ispitele lumii e dator s iubeasc pe Dumnezeu din tot sufletul i s i aduc pururea aminte de El. C ci nimic altceva nu ajut , ca acestea, s p r se ti toate cu bucurie i s te ntorci de la ele ca de la ni te gunoaie.

19. Nu vrei s mai r m i n lume pentru pricini binecuvântate sau ne ntemeiate, ci ndat ce ai fost chemat, ascult degrab . C ci de nimic altceva nu se vesele te Dumnezeu a a de mult ca de repeziciunea noastr ²⁵. Fiindc mai mare este ascultarea imediat cu s r cie, dec t nt rzierea cu mul ime de bunuri^{2e}.

20. Dac lumea i cele din lume trec toate, iar Dumnezeu este singur nestric cios i nemuritor, bucuria i v to i c i a i p r sit pentru El cele stric cioase. Iar stric cioase s nt nu numai bog ia i banii, ci i toat pl cerea i bucuria de p cat este stric ciune. Numai po

25. Dumnezeu vrea ca chem rii la iubirea total ce ne o adreseaz s I se r spund ndat , f r nici o ov ial .

26. Mai mult bucurie face lui Dumnezeu r spunsul imediat la chemarea Lui, chiar dac nu e ti preg tit, dec t am narea cu pretextul de a te preg ti. Fapta bun cerut de Dumnezeu trebuie s v r it imediat. Altfel te obi nuie ti cu am n rile i poate n o mai mpline ti niciodat . Sau, fapta bun pe care o po i face n mprejurarea aceasta, n o mai po i face niciodat .

runcile lui Dumnezeu sînt lumină şi viaţă. De tot ei sînt numite aşa.

21. Dacă ai primit, frate, flacăra şi alergînd ai ajuns din pricina ei la chinovie, sau la un pîrînte duhovnicesc, de vei fi îndemnat de el, sau de fraţii care se nevoiesc împreună cu tine, să te foloseşti de băi sau de mîncări, sau de alte mîngîieri pentru întărire, să primeşti acestea. Dar fii totdeauna pregătit pentru post, pentru pîtimire, pentru înfrînarea cea mai deplină. Când de vei fi îndemnat de pîrintele tău întru Domnul să te împărteşezi de mîngîieri, să te afli ascultător aceluia, ca voia ta să nu o faci nici în aceasta. Iar de nu, rabdă cu bucurie cele ce ai vrut să le faci de bunăvoie, folosindu-te sufleteşte. Când pîzind aceasta, vei fi pururea întru toate postînd şi înfrînîndu-te, ca unul ce te ai lepdat cu voia întru totul. Ba nu numai atât, ci vei pîstra nestinsă în flacăra aflătoare în inima ta, care te sileşte să dispreţuieşti toate.

22. Când dracii vor face toate din partea lor şi nu ne vor putea clinti sau împiedica de la înţelegerea noastră cea după Dumnezeu, se vor furişa în cei ce fălesc evlavie şi vor încerca să împiedice prin aceia pe cei ce se nevoiesc. Mai întîi mi caia, chipurile, de dragoste şi de compătimire, aceştia şi vor îndemna pe cei ce se nevoiesc, să se odihnească spre a nu slăbi trupul şi a cădea în lenezeală. Pe urmă şi atrag la înţelniri fără folos, făcîndu-i să îşi piardă zilele în ele. De va asculta vreunul dintre cei ce se nevoiesc şi se va potrivi lor, se vor întoarce şi vor răde de pierderea lui. Iar de nu va asculta de cuvintele lor, ci se va pîzi pe sine străduindu-se de toate, cu mintea adunată şi înfrînată în toate, se vor aprinde de pizmă şi vor face totul pentru ca să îl alungă din obşte. Când nu suferă slava de artă cea necinstită să vadă în faţa ei smerenia, lăudat.

23. Iubitorul de slav de art suferă cînd vede pe cel smerit la cuget vîrînd lacrimi și folosindu-se îndoit, ca unul ce îi face pe Dumnezeu milostiv prin ele și isile te pe oameni să-l laude fără voie.

24. Odată ce te ai predat pe tine întreg pîntelui tău duhovnicesc, să-ți cînteți ca un străin fașă de toate care te atrag în afară : oameni, lucruri și bani. Fără de el nimic să nu voiești să faci ori să împlinești în privința acestora. Dar nici să nu ceri de la el vreun lucru mic sau mare, dacă nu îți va porunci el însuși, din propria socotință, să-ți dea ceva, sau nu îți va da el cu mâinile sale.

25. Să nu dai milostenie fără via pîntelui tău după Dumnezeu, din bunurile ce îți ai adus. Dar nici prin mijlocitor să nu voiești să-ți dea ceva din ele, fără via lui. Căci e mai bine să fii străin în casa ascultării, decît să risipești bani și să dai celor lipsiți, cînd te afli în cîmpul tor. Predă toate cu credință neîtrîbită hotărîrii pîntelui duhovnicesc, că năma lui Dumnezeu.

26. Să nu ceri și să nu ieși nici un pahar cu apă, chiar de sărîntămplă să arzi, pînă ce nu te va îndemna, mică de la sine, pîntelele tău duhovnicesc. Strînge-te pe tine și constrînge-te în toate, năcredințîndu-te în zăcînd în gînd : «Dacă Dumnezeu vrea și e ti vrednic să bei, va descoperi pîntelui tău, și acesta îți va zice : bea». Și atunci bea cu conștiință curată, chiar de e la vreme nepotrivită.

27. Cel ce a cercat folosul duhovnicesc și a dobîndit credință nemincinoasă, luînd pe Dumnezeu ca martor al adevărului, și-a zis : «Mi-am pus în mine gîndul să nu cer pîntelui meu nici să mă nănce, nici să beau, sau să mă împărtășesc de ceva fără el, pînă ce nu îți va da de tîrziu Dumnezeu și mi va porunci mie. Și făcînd așa, niciodată, zice, năam fost împiedicat de la scopul meu».

28. Cel ce a dobîndit credință neîndoielnică față de pîntelele sale după Dumnezeu, privindu-l pe el, socotește

c prive te pe Hristos nsu i ; i fiind cu el sau urm nd lui, crede cu t rie, c este cu Hristos sau urmeaz Lui. Unul ca acesta nu va pofti niciodat s vorbeasc cu alt-cineva. Nu va pune vreunul din lucrurile lumii mai presus de amintirea i de dragostea lui. C ci ce este mai mare i mai de folos n via a de fa i n cea viitoare dec t a fi cu Hristos ? i ce este mai frumos i mai dulce ca vederea Lui ? Iar dac se nvrednice te i de gr irea Lui, scoate din aceasta, cu s rguin , via ve nic .

29. Cel ce iube te din sim ire l untric pe cei care l vorbesc de r u, sau l nedrept esc, sau l ur sc i l p gubesc, i se roag pentru ei (Matei V, 44), ajunge n scurt vreme la o mare sporire. C ci f c nd aceasta ntru sim irea inimii, i coboar socotin a n ad nc de smerenie i n izvoare de lacrimi, n care se scufund cele trei p r i ale sufletului²⁷. Acela urc mintea n cerul nep timirii i o face v z toare i, prin gustarea bun t ii de acolo, ajunge de socote te toate ale vie ii de aici, gunoaie. i ns i m ncarea i hrana n o mai prime te cu pl cere i des.

30. Credin ²⁸ ne ndoielnic dovede te cel ce cinste te cu evlavie ca sf nt p n i locul n care vie uie te c l uzitorul i p rintele s u. El ia praful de pe picioarele aceluia cu dragoste fierbinte n m ini s l pun pe capul s u i unge cu el pieptul s u, ca i cu un leac cur itor al patimilor i al p catelor sale. Iar de el nu ndr zne te s se apropie, nici s ating vreo hain sau vreun acoper m nt al lui f r voia sa ; dar ating nd ceva din ceea ce i apar ine aceluia, o face aceasta cu fric i cu respect, so cotindu se pe sine nevrednic nu numai de vederea i de slujirea lui, ci i de intrarea n chilia lui.

27. In g ndirea p rin ilor, sufletul se alc tuia din : partea ra ional , m nia i pofta. Toate cap t o mare sensibilitate pentru du man, prin lacrimi.

28. Capitolele 30—36 lipsesc n *Filocalia greac* .

31. Se leap d mul i de via a aceasta i de lucrurile vie ii, dar pu ini se leap d i de voile lor. Bine spune despre ace tia i cuv ntul dumnezeiesc : «Mul i chema i, dar pu ini ale i» (Matei XX, 14).

32. C nd ezi la mas cu toat ob tea i toate i se nf i eaz ochilor min ii ca o umbr i nu mai sim i dulcea a m nc rurilor, ci sufletul ntreg i este uimit i plin de lacrimi, cunoa te c harul lui Dumnezeu i le arat acestea astfel, pentru multa ta smerenie din fric , ca v z nd f pturile lui Dumnezeu i cunosc nd sl biciu-ne a celor supuse sim urilor, s i aduni frica ta spre iubirea celor cunoscute cu mintea. Aceasta este cuno - tin a duhovniceasc , de care auzi vorbindu se, care se afl la mijloc ntre fric i iubire i trage pe om pe ne-sim ite i f r primejdie de la cea dint i la cea de a doua²⁹.

33. Nu poate dob ndi cineva altfel iubirea des v r- it i neclintit de Dumnezeu dec t pe m sura cuno - tin ei duhovnice ti³⁰. Iar aceasta cre te c te pu in prin nevoia de fiecare zi cu fapta sufletului. Aceasta ti ind o apostolul a spus : «Din m re ia i frumuse ea zi-dirilor se cunoa te, prin asem nare, F c torul»³¹.

34. Nimeni nu poate cunoa te cum se cuvine, cu ochii sensibili, m rimea cerului i l imea p m ntului i ra iunile tuturor celorlalte. C ci cum va putea cineva n elege cu ochii trupului cele ce ntrec mintea i n

29. Cuno tin a duhovniceasc a realit ilor duhovnice ti nu e o cuno tin teoretic , rece, ci o cuno tin palpitant , ce se mi c ntre fric i iubire.

30. Exist o propor ie direct ntre iubire i cuno tin a duhovni-ceasc , ntruc t n ns i cuno tin a aceasta este iubire i n iubire cu-no tin . Nimeni dup sfntul Ioan Evanghelistul n a mai unit acestea dou a a de mult n tr ire, ca sfntul Simeon Noul Teolog. Aceasta l a i f cut «teolog».

31. Rom. I, 20. Iubirea unit cu cuno tin a cre te treptat din fapte. C ci faptele s nt manifest ri ale iubirii i ale cunoa terii i le ad ncesc pe acestea.

elegerea ? Numai mintea curățată de gânduri³² și eliberată de prejudecăți și iluminată de mintea și de harul lui Dumnezeu va putea încerca cum se cuvine, după măsura luminării primite, să contemple faptele.

35. Precum noaptea nu vedem cu ochii sensibili decât în locul acela unde aprindem lumina unui sfânt, iar toată lumea cealaltă rămâne pentru noi o noapte întunecoasă, la fel celor ce dorm în noaptea păcatelor, Bunul Stăpân li se face o lumină mică, măcar că, Dumnezeu fiind, rămâne tuturor necuprins, crușind neputința noastră. Și atunci deschizându-și omul ochii minții și privind firea celor ce sînt, cum n-a mai privit niciodată, se umple de uimire și îl podidesc, fără să vrea și fără durere, lacrimile, prin care se curățește cu al doilea botez³³, cu botezul acela de care zice Domnul în Evanghelie : «De nu se va naște cineva din apă și din Duh, nu va intra în împărăția cerurilor» (Ioan III, 5) ; și iarăși : «De nu se va naște cineva de sus» (Ioan III, 7). Spunând «de sus», a dat să se înțeleagă nașterea din Duh.

36. Primul Botez are apa care preînchipuiește lacrimile, are mirul ungerii care este semnul premergător al mirului spiritual al Duhului, iar al doilea botez nu mai este chip al adevărului, ci este însuși adevărul³⁴.

37. Nevoitorul³⁵ trebuie să se străduiască să fie liber. El trebuie să se deprteze nu numai de faptele rele, ci și de gânduri și de înclinațiuni contrare și să petreacă puritatea în cugetări folositoare de suflet și duhovnicești, ca

32. «Gândurile» (λογισμοί), de care trebuie să se curățască mintea, sînt speculațiile proprii, sau gândurile pătimite la lucruri.

33. O altă caracteristică a spiritualității sfîntului Simeon accentul pe care îl pune pe lacrimi, pe care le unește cu extazul cunoașterii realității duhovnicești.

34. Aceasta nu înseamnă că harul dumnezeiesc nu lucrează cu adevărat în Botezul cu apă în taina Mirungerii, ci numai că în aceste taine lucrează prin mijloace văzute și fără ca primitorul să simtă această lucrare, pe cînd prin lacrimile iubirii de Dumnezeu lucrarea dumnezeiască este simțită.

35. Capitolul acesta pînă la 69 exclusiv corespunde cu cap. 21—52 din *Filocalia greacă*.

astfel să rămân fără griji pentru cele ale vieții pămîntene.

38. Cel ce își a dezbrăcat întreg trupul său, dacă își are ochii acoperiți cu vreun văl și nu vrea să îl ridice și să îl lepede, nu poate vedea lumina numai cu cealaltă parte dezvelită a trupului. Așa și cel ce a disprețuit toate celelalte lucruri și a avut izbăvit de patimile năseală, de nu își va elibera ochiul sufletului de aducerile aminte lumească și de înclăștrările rele, nu va vedea vreodată lumina înclăștrării, pe Domnul și Dumnezeuul nostru Iisus Hristos.

39. Precum este acoperămintul așezat peste ochi, așa sînt gîndurile lumești și amintirile vieții așezate pe minte sau pe ochiul sufletului. Cît vreme deci vor fi lăsat acolo, nu vom vedea. Dar cînd vor fi ridicate prin aducerea aminte de moarte, vom vedea limpede lumina cea adevărată «care luminează pe tot omul ce vine în lume» (Ioan I, 9).

40. Cel ce e orb din naștere nu va cunoaște, nici nu va crede puterea celor din Scriptură; dar cel ce s-a învrednicit vreodată să vadă va mărturisi că cele zise sînt adevărate.

41. Cel ce vede cu ochii trupei sale cînd e noapte și cînd e zi. Dar orbul nu știe de nici una. Asemenea și cel ce vede duhovnicește și privește cu ochii minții, dacă, după ce a văzut lumina cea adevărată și neapropiat, se întoarce din nepăsare, la orbirea de mai înainte și se va lipsi de lumină, simte cu bună simțire lipsa aceleia, și îi dă seama din ce cauză și s-a întîmplat aceasta. Dar cel ce este orb din naștere nu știe nimic despre acestea, nici din experiență, nici din lucrarea de față, dacă nu prinde ceva prin auz, aflînd astfel despre cele ce nu le a văzut niciodată. El va povesti altora despre cele ce a auzit, fără știință nici el, nici auzitorii, despre ce lucru grăiesc între ei.

42. Este cu neputin să umpli și trupul cu mănăcăruri pe nescurate, dar și te îndulcești și duhovnicește de bunătațea cea cunoscută cu mintea și dumnezeiască. Căci pe cât îți va sluji cineva mai mult pntecele, pe atât se va lipsi pe sine mai mult de acea bunătațe. Și pe cât îți va asupri mai mult trupul, pe atât se va umplea mai mult de hrană și de mângierea duhovnicească.

43. Să părăsim toate cele de pe pământ, nu numai bogăția și aurul și celelalte mijloace ale acestei vieți, ci și pofta făcută de ele să o alungăm cu desvrire din sufletele noastre. Să urmărim nu numai plăcerile trupului, ci și mișcările nerăționale (animalice) ale lui, și să ne srguim să lămurim prin osteneală. Căci prin el se lucrează cele ale poftelor și sunt aduse la faptă. Cât vreme este viu acesta, sufletul nostru va fi numaidecât mort și greu de urnit, sau cu totul de neurnit spre oricare poruncă dumnezeiască³.

44. Precum flacăra focului se ridică neîncetat spre înălțime, mai ales dacă întorci materia care întreține focul, așa și inima celui iubitor de slavă de artă nu se poate smeri, ci când îți spui cele de folos pentru el, se înalță și mai mult. Căci muștrat sau sfătuit, el se împotrivește cu mînie, iar lăudat și lingușit, se înalță în chip pătătos.

45. Omul care este obișnuit să se împotrivească și este și o sabie cu două tălăburi, ucigîndu-și sufletul frășăției înstrîinându-l de viața veșnică.

46. Cel ce se împotrivește în cuvînt, este asemenea celui ce se predă pe sine cu voia dușmanilor împotriva lui. Căci contradicția este o cursă și are ca momeală apărarea, prin care fiind amăgiți, înghițim undi a păcatului.

36. Sfîntul Simeon nu înalță prin trupul mortificat, un trup incapabil de a se mișca spre fapte, ci un trup care nu se mișcă din inițiativa lui, ci din inițiativa cea bună a sufletului. Este un trup nerobit patimilor, și disponibil pentru libertatea duhului. Într-un trup viu pentru patimi, sufletul este mort.

Prin aceasta e prins de obicei nenorocitul suflet, fiind apucat de limbă și de gât de către duhurile răuții, care aici îl ridică la culmea mândriei, aici îl privesc în prpastia patului, ca să fie apoi dus la judecată cu cei ce zădăresc.

47. Cel ce e disprețuit și batjocorit și suferă din cauza aceasta mult în inima sa, să cunoască din aceasta că poartă la sine arpele cel vechi. De va răbda deci tăcere, sau va răspunde cu mult smerenie, lăfăcut pe acesta neputincios și a slăbit strânsoarea. Iar de va răspunde împotriva cu acreală, sau va grăbi cu semeție, a dat putere arpelui să i verse veninul în inima sa și să i roade cu cruzime cele dinlăuntru ale sale. Prin aceasta îl va face de fiecare dată mai puternic, dându-i spre mîncare, îndreptarea sa spre cele bune și puterea nenorocitului și suflet. Aceasta îl va face să trăiască de aici înainte în păcat, și să fie mort cu totul pentru dreptate.

48. De voie îți să te lepezi de toate și să te deprinzi cu vieuirea evanghelică, să nu te dai în seama unui nevrotic necercat sau pătimă, ca nu cumva în loc de petrecerea evanghelică, să o nveți pe cea drăcească. Fiindcă nevoturile bune sînt de la nevotorii buni; iar cele rele, de la cei răi. Căci, desigur, din semințele rele, ies roade rele.

49. Înduplec pe Dumnezeu cu rugăciuni și cu lacrimi, ca să îmi trimită un călăuzitor nepătimă și sfînt. Dar cercetează și tu dumnezeieștile Scripturi și mai ales scrierile cu învățături despre lucrare ale sfinților părinți, ca punându-le alături de cele învățate și făptuite de nevotorul înaintestătorului tău, să le poți vedea și în elege pe acestea ca într-o oglindă, și pe cele ce congluiesc cu Scripturile să le ții în inimă și să le stăpânești cu cugetarea, iar pe cele mincinoase și străine să le dai la o parte și să le lepezi, ca să nu rătești. Căci s

tii c n zilele acestea mul i s au f cut dasc li minci-
no i i n el tori.

50. Tot cel ce nu vede, dar se ncumet s c l uzeas-
c pe al ii, e un n el tor i duce pe cei ce l urmeaz n
pr pastia pierzaniei, dup cuv ntul Domnului : «Orbul
de va c l uzi pe orb, am ndoi vor c dea n groap » (Ma-
tei XV, 14).

51. Orbul, fa de Cel Unul, e orb n ntregime fa
de toate. Iar cel ce vede pe Unul are vederea tuturor. El
se re ine de la vederea tuturor, dar are vederea tuturor,
fiind n afar de cele v zute. Fiind astfel n Unul, le
vede pe toate. i fiind n toate, nu vede nimic din toate³⁷.

52. Cel ce vede pe Unul, prin Unul se vede i pe
sine i pe to i i pe toate. Dar fiind ascuns n toate, nu
prive te la nimic din toate³⁸.

53. Cel ce nu a mbr cat chipul Domnului nostru
Iisus Hristos, al Omului ceresc i Dumnezeu, peste omul
ra ional i mintal, cu bun sim ire i ntru cuno tin , e
nc numai s nge i carne. El nu poate primi sim irea
slavei duhovnice ti prin cuv nt (ra iune), precum nici cei
orbi din na tere nu pot cunoa te numai prin cuv nt (ra-
iune) lumina soarelui³⁹.

37. Sfntul Maxim M rturisorul declar c n Cel Unul s nt ra iu-
nile tuturor. Deci cel ce L vede pe Cel Unul, vede ra iunile tuturor n El.
Sfntul Simeon Noul Teolog plaseaz nc n via a aceasta puțin a vederii
tuturor n Dumnezeu, simultan cu ridicarea peste toate. Aceasta e o
contemplare atotcuprinz toare n simplitatea ei. Cine are intui ia ntregu-
lui, le vede pe toate ale lui, f r s se piard n privirea unei p r i
sau a alteia.

38. Am ndou aceste capete s nt luate textual din *Cateheza XXVIII*,
(*Catecheses*, tom. III, n «Sources chretiennes», nr. 112, p. 160). In *Filo-
calia greac* , s nt date ca un singur capitol. Poate din faptul c n edi ia
din «Sources chretiennes», s nt date ca dou , suta nt i are nu o sut ,
ci 101 capete.

39. Extras din *Cateheza XXVIII, ibidem*, p. 162. Sfntul Simeon afir-
m n chipul cel mai categoric c cre tinul nu devine om ntreg ca atare
dec t n m sura n care se ntip re te n el chipul lui Hristos, Omul
ceresc i Dumnezeu, prin sim ire. Cuv ntul aici r m ne un cuv nt care
comunic o ra iune teoretic cu care se i identific . Nici prin acest
cuv nt, nici prin aceast ra iune nu se ia contact cu realitatea ns i.
Numai cuv ntul viu, comunicat nou de cineva care crede, ne transmite

54. Cel ce aude, vede și simte astfel, cunoaște puterea celor zise, că unul ce poartă chipul celui ceresc (1 Cor. XV, 49)⁴⁰, și a urcat la bărbatul desvârșit, al plinătății lui Hristos (Efes. IV, 13). Și fiind așa, poate și să-l folosească bine, în calea poruncilor lui Dumnezeu, turma lui Dumnezeu. Dar cel ce nu cunoaște astfel și altfel, este vădit că nu are nici simțurile sufletului deschise și să nu toase⁴¹. Acestuia mai bine și va fi să fie folosit, decât să-l folosească cu primejdie.

55. Cel ce privește la învățatul și povătuitorul său, că la Dumnezeu, nu poate să-l contrazică. Iar dacă închipuie și zice că-l poate împinge pe amândouă acestea, știind că sărăcit. Căci nu știu ce simțămînt au cei ai lui Dumnezeu față de Dumnezeu.

56. Cel ce crede că viața și moartea sa este în mâna păstorului său, nu-l va contrazice niciodată. Iar necunoașterea acestui lucru naște contrazicerea, care pricinuită moartea spirituală și veșnică.

57. Înainte ca cel osândit să primească sentință, și se dă puțin a deapăra, că să spun judecătorului despre cele ce a făcut. Dar după arătarea celor făcute și după sentința judecătorului, nu mai poate contrazice în nici un lucru mic sau mare pe cei rânduiți să aplice osnda.

58. Înainte de a se înfrîna monahul la această judecată și de a descoperi cele din lăuntrul său, poate și mai este îngăduit să ridice contraziceri în unele lucruri, pentru că nu sunt cunoscute, iar în altele cu închipuirea că-l poate ascunde. Dar după descoperirea gândurilor și după arătarea vădită a lor, nu și mai este îngăduit să

și viața lui, deci și viața lui Hristos, când viața Lui este îmbibată de viața lui Hristos și când este primit cu credință. De aceea cere sfântul Simeon că Hristos să se imprimă în rațiunea omului în mod simțit.

40. Din *Cateheza XXVIII*, ibidem, p. 160.

41. În învățatură a părinților, aceea despre simțurile sufletului. Ele mijlocesc mai mult decât o cunoaștere rațională. Prin ele se realizează un contact al sufletului cu realitățile spirituale din preajma lui Dumnezeu.

contrazic pe judec torul i st p nitorul s u dup Dumnezeu, p n la moarte. C ci monahul, nf i ndu se la nceput la aceast judecat i dezv luindu i cele ascunse ale inimii sale, s a convins de la nceput, dac a dobandit oarecare cuno tin , c e vrednic de nenum rate mor i ; dar crede c prin ascultarea i smerenia sa, se va izb vi de toate pedepsele i chinurile, dac cunoa te cu adev rat puterea tainei.

59. Cel ce p ze te acestea ne terse n cugetul s u nu se va mpotrivi niciodat n inima sa c nd va fi certat, sau sf tuit, sau mustrat. Fiindc cel ce cade n asemenea rele, adic n contrazicere i necredin fa de p rintele i nv torul s u duhovnicesc, se rostogole te jalnic n fundul i n pr pastia iadului (Prov. IX, 18), nc tr ind; i se face cas satanei i a ntregii lui puteri necurate, ca un fiu al neascult rii i al pierzaniei (Efes. II, 2 ; Ioan XVII, 12).

60. Te ndemn pe tine, care e ti fiu al ascult rii, ca s ntorci aceste ndemnuri necontenit n cugetul t u i s lup i cu toat s rguin a, ca s nu te cobori n relele amintite ale iadului, ci s te rogi fierbinte, n fiecare zi, lui Dumnezeu : «Dumnezeule i Doamne al tuturor, Cel ce ai st p nirea peste toat suflarea i tot sufletul ; Cel ce singur m po i t m dui, ascult rug ciunea mea, a nevrednicului, i r pune pe dracul ce se afl cuib rit n mine, omor ndu l prin venirea Preasf ntului T u Duh ⁴²; i pe mine, cel ce s nt s rac i gol de toat virtutea, n vrednice te m s cad cu lacrimi la picioarele sf ntului meu p rinte. i atrage sufletul lui sf nt la milostivirea fa de mine, ca s m miluiasc . D ruie te, Doamne, smerenie inimii mele, i g nduri cuvioase, p c tosului, care i f g duie te s se poc iasc . Nu p r si p n la sfr it sufletul meu care i s a supus odat i i s a m rturisit i Te a ales pe Tine, n locul ntregii lumi. C ci

42. Duhul r u e omor t de Duhul cel Bun. i Sf nt; mp timirea i nelini tea, de nep timire i de pace ; neputin a iubirii, de puterea iubitoare.

tii, Doamne, c vreau s m m ntuiesc, m car c deprinderea mea cea rea mi st piedic . Dar toate c te s nt oamenilor cu neputin , ie i s nt cu putin , Doamne»⁴³.

61. Cei ce au pus temelie bun , cu fric i cu cutremur, credin ei i n dejdii, n curtea evlaviei, i i au rezemat cu neclintire picioarele pe piatra ascult rii de p rin ii duhovnice ti, socotind cele poruncite de ei, ca ie ite din gura lui Dumnezeu, i zidindu le pe acestea f r o v ire pe temelia aceasta a ascult rii ntru smerenia sufletului, izbutesc ndat s mplineasc aceast mare i prim fapt : s se lepede de ei n i i. C ci mplinind cineva voia altuia i nu pe a sa, nf ptuie te nu numai lep darea de sufletul s u, ci i r stignirea fa de toat lumea⁴⁴.

62. Cel ce contrazice pe p rintele s u, face bucuria dracilor. Iar de cel ce se smere te p n la moarte, se minuneaz ngerii⁴⁵. C ci unul ca acesta face lucrul lui Dumnezeu (Ioan VI, 28), asem n ndu se Fiului lui Dumnezeu, Care a mplinit ascultarea de P rintele S u p n la moarte, iar moartea, pe cruce (Filip. II, 4—11).

63. Fr m ntarea mult i la vreme nepotrivit ntu nec i tulbur cugetarea i scoate din suflet rug ciunea curat i c in a. Pe de alt parte, aduce oboseal n inim i prin aceasta, n sprire i nv rto are. Iar prin acestea caut dracii s duc la dezn dejde pe cei duhovnice ti.

64. i se poate nt mpla uneori, monahule, s afli r vn i dor mare de des v r ire n sufletul t u, nc t s dore ti s mpline ti toat porunca lui Dumnezeu i s nu cazi nici m car n p catul unui cuv nt de ert (Matei

43. Extras din Cuv. IV etic. (din *Traites theologiques ei ethiques*, n «Sources chretiennes», nr. 129, p. 18).

44. De fapt, a te supune din inim unuia singur, ca lui Dumnezeu, arat puterea general a ta de a nu te mai afirma nici pe tine, nici lumea, mpotriva iubirii.

45. Se minuneaz ngerii, c ci acesta e cel mai tare.

XII, 37), ca s n u r m i n urma niciunuia din sfin ii de odinioar n fapt , n cuno tin i vedere. Dar te vezi totodat mpiedicat de cel ce seam n neghina descuring rii i nu te las s ajungi la o asemenea n l ime a sfin eniei, prin aceea c i strecoar astfel de g nduri i i zice : « i este cu neputin s te m ntuie ti n mijlocul lumii i s p ze ti f r tirbire toate poruncile lui Dumnezeu». Atunci a eaz te singur ntr un col , str n ge te n tine nsu i i adun i g ndul t u i d un sfat bun sufletului t u i zi i : «De ce e ti ntristat suflete al meu i de ce m tulburi ? N d jduie te n Dumnezeu, c m voi m rturisi Lui. C ci m ntuirea persoanei mele nu s nt faptele mele, ci Dumnezeul meu. «C ci. cine se va ndrepta din faptele legii (Gal. II, 16) ? Nu se va ndrepta naintea Ta nici un vie uitor» (Ps. CXLI, 2). Ci n d jduiesc s m m ntuiesc n dar, din credin a Dumnezeului meu, prin mila Sa negr it . Mergi napoia mea satano ! Domnului Dumnezeului meu m nchin (Matei IV, 10) i Lui i slujesc din tinere ile mele, Celui ce poate s m m ntuiasc numai cu mila Sa. Dep rteaz te deci de la mine ! Dumnezeu, Cel ce m a f cut pe mine dup chipul i asem narea Sa, te va zdrobi pe tine».

65. Dumnezeu nu cere de la noi oamenii altceva, dec t numai s n u p c tuim. Iar acesta nu este lucrul legii, ci paza nesl bit a chipului i a cinstei noastre de sus. St nd n acestea potrivit cu firea, i purt nd haina str lucit a Duhului, r m nem n Dumnezeu i Dumnezeu n noi, fiind dumnezei i fii ai lui Dumnezeu prin nfier, nsemna i cu lumina cuno tin ei de Dumnezeu⁴⁶.

46. ine de firea noastr s p str m n noi chipul lui Dumnezeu, sau rela ia cu Dumnezeu. Prin aceasta s ntem fii ai lui Dumnezeu i dumnezei, dar nu n scu i din natura lui Dumnezeu, ci nfia i de El prin harul i voin a Lui, dar i prin consim irea i efortul voin ei noastre. ine de acordul activ al voin ei noastre cu voin a lui Dumnezeu s fim fii ai lui Dumnezeu, dar acordul acesta e cerut de firea noastr . Sfntul Simeon nu cere nti fapte, ci nti iubire i ncredere n Dumnezeu. Iar prin aceasta Însu i Dumnezeu e cu noi i n noi. Datorit acestui fapt, nu ncerc m s mplinim cu puterile noastre faptele legii, ci ne ncredem cu iubire n Dumnezeu, Care ne d ns puterea s iubim cu fapta.

66. Trînd via în greutatea trupului, în scute în suflet din lene în negrijă, ne depărtează de la canonul obișnuit și aduc în cugetare întineric și descurajare⁴⁷. Prin aceasta se ivesc în inimă gânduri de frică și de hulire, încât cel ispitit de dracul trînd viei nu mai poate nici măcar să mai intre în locul obișnuit al rugăciunii⁴⁸, ci este lene și preget și gîndește lucruri nebune împotriva Făcitorului a toate⁴⁹. Cunoșcînd deci pricina și izvorul de unde și-au venit acestea, intră cu sîrguină în locul obișnuit al rugăciunii tale și căzînd la iubitul de oameni Dumnezeu, roagă-te din inimă cu suspine, într-o durere și lacrimi, cerînd izbăvirea de povara trăînd viei și a gândurilor rele; și așa se va da degrabă ie, celui ce baia în stăruie-te cu osteneală, izbăvirea de acestea.

67. Cel ce a dobîndit inima curată, a biruit frica⁵⁰. Iar cel ce se curățește încă, aici o biruință, aici e biruit de ea. Dar cel ce nu luptă nicidecum, sau nu simte deloc că e prieten al patimilor și al dracilor și deci mai adaugă la boala slavei de artă și boala închipuirii de sine, socotind că este ceva frumos, fie nimic, sau e robul și prada fricii, tremurînd ca un prunc cu cugetul și avînd frică acolo unde nu este frică pentru cei ce se tem de Domnul⁵¹.

68. Cel ce se teme de Domnul nu are frică de asaltul dracilor, nici de neputincioasele lor atacuri, dar nici de amenințările oamenilor răi. Fiînd în întregime ca o

47. Trînd via trupului se transpune în suflet, din negrijă. Din ele vin apoi în suflet descurajarea și întinericul. Deci între suflet și trup are loc o reciprocitate. Nu se poate neglija niciodată frăgăpăzirea trupului în cele voite de Dumnezeu.

48. Sigur e vorba de locul spiritual al rugăciunii, de starea de rugăciune, de interiorul rugăciunii.

49. Acestea vin ca o justificare a lenii de a se ruga.

50. Rugăciunea este forță eliberatoare, prin înălțarea efortului nostru de eliberare cu persoana supremă, ca izvor a toată puterea și libertatea.

51. Fricos e cel ce nu e curat în inimă. Acela nu poate intra într-o libertate în relație cu altul. Curățenia inimii aduce libertatea relației cu alte persoane, deci și cu Dumnezeu.

flac r sau ca un foc arz tor, ce str bate zi i noapte de jur mprejur locurile ascunse i ntunecoase, pune dracii pe fug . C ci fug mai degrab aceia de el dec t el de aceia, ca s nu fie ar i de flac ra nv p iat a focului dumnezeiesc ce ne te din el⁵².

69. Cel ce umbl n frica de Dumnezeu, chiar dac petrece n mijlocul oamenilor r i, nu se teme. El are n l untrul s u frica de Dumnezeu i poart arma nebiruit a credin ei, cu care poate s le mplineasc petoate, chiar i pe cele ce par grele i cu neputin celor mul i. El petrece ca un uria n mijlocul piticilor, sau ca un leu mugind n mijlocul câinilor i al vulpilor, ncrez ndu se n Domnul. Cu t ria cugetului s u i love te pe ei i n sp im nt inimile lor, nv rtind cuv ntul n elepciunii, ca pe un toiag de fier⁵³.

70. S nu te miri dac , st p nit de fric , tremuri te m ndu te de toate. C ci e ti nc nedes v r it i lipsit de t rie i te temi ca un prunc de mormoloci. C ci frica este o boal copil reasc i vrednic de r s a sufletului iubitor de slava de art . Fa de acest drac s nu cau i s te folose ti de cuvinte i de contraziceri. C ci cuvintele nu folosesc nimic sufletului care tremur i se clatin .

52. Cei ce se tem de Domnul nu s nt la i, ci au curajul m rturisirii n fa a lui Dumnezeu i a semenilor. Temerea de Dumnezeu e o sfial de a nu L sup ra, nu o la itate. A se observa paradoxul: n are fric cel ce se teme de Domnul. Temerea de Dumnezeu nu e ca frica din lume sau de ceva din lume ; e o putere fa de toate cele din lume, iar fa de Dumnezeu nu e sim it ca o fric propriu zis, ci ca o ndr znire din iubire, mpreunat n acela i timp cu sfial . Temerea de Dumnezeu d puterea de a ntreprinde orice efort spre mplinirea voii Lui, adic a tot ce e bun. Nu e vorba ns de o deosebire a acestora prin cuvinte (temere, fric), ci de deosebirea a dou st ri suflete ti, care pot fi indicate prin indiferent care din aceste dou nume.

Focul de care se vorbe te n acest capitol e entuziasmul iubirii de Dumnezeu, care are n sine cea mai deplin cur ie. Termenii : foc, flac r , s nt termeni prefera i de sfntul Simeon, pentru a exprima puternica sim ire a dragostei de Dumnezeu ce L caracterizeaz .

53. În elepciunea este i o for , sau e men inut printr un efort n care se manifest o for . for a g ndului la Dumnezeu, care prin aceasta e unit cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru a persista n cele bune, n cele proprii echilibrului vie ii.

L s ndu le pe acestea, smere te cu toat puterea g ndi rea ta i vei vedea cum dispare frica⁵⁴.

71. Odat , cuprins fiind cineva de tr nd vie, avea mintea sl bit i ntunecat i sufletul mole it, nc t pu in mai trebuia ca s fie lipsit de ntristarea inimii i s sting n el flac ra duhului i s se umple toat casa trupului s u de fum⁵⁵. Ba mai mult, se ivi n el o amor eal a tuturor m dularelor, care l ducea, din cauza mole elii, la un somn f r m sur , nc t era silit s lipseasc i de la slujbele obi nuite. El ncerc s se mpotriveasc acestora prin nfr nare i veghere. Dar biruind somnul, inima lui se n spri din m ndrie i lipsindu i de aici nainte ntristarea, se strecur n el frica. C nd o sim i pe aceasta n sine, ie i din chilia sa la vreme nepotrivit i plec nd la un loc retras i ntunecat, st tu acolo i ridic m inile i se nsemn cu semnul crucii, iar ochiul sufletului i l n l spre Dumnezeu. Umilindu i astfel pu in g ndirea, ndat dracul fricii se dep rta pu in de la el. Dar dracul cumplit al slavei de arte, mai puternic dec t el, i fur g ndul, vr nd s l atrag i s l predea iar i dracului fricii. În eleg nd el aceasta, se mir i rug fierbinte pe Dumnezeu s izb veasc sufletul lui din asemenea curse ale diavolului.

72. Mare i anevoie de n eles socotesc c este pentru to i aceast mpreun lucrare, r utate i uneltire a dracilor. C ci am cunoscut pe dracul fricii nsoindu se i lucr nd mpreun cu dracul tr nd viei i pe acesta din urm ajut ndu l pe cel dint i i nt rind lucrarea lui ; de asemenea, pe cel dint i s dind n suflet frica mpreunat cu nv rto area, iar pe al doilea nt rind ntunecarea,

54. demn de remarcat aceast convie uire ntre fric i slava de art . Iubitorul de slav de art tremur de p rerile tuturor, chiar de ale celor mai ne nsemna i oameni. De frica unor p reri care nu i cultiv slava de art , nu vei putea sc pa contrazic nd pe cei ce nu recunosc meritele tale, ci accept nd sim irea smereniei. In smerenie st adev ratul curaj fa de al ii.

55. fumul care acopere vederea i sl be te puterea de mi care a sufletului, dar i a trupului, spre cele bune i reale.

mole eala, nv rto area i dezn dejdea sufletului i a min ii. Tr nd via le este nevoitorilor o ncercare menit s le pricinuiasc smerenie.

73. Dracul trând viei obi nuie te s r zboiasc , de cele mai multe ori, mai ales pe cei ce au naintat n rug ciune, sau pe cei ce se srguiesc cu ea. C ci nici un altul dintre ceilal i draci nu are putere mpotriva acestora. Acesta i are puterea fie dintr o ng duin de sus cu bun rost, fie, cum socotesc mai degrab , i ia puterea mpotriva noastr din niscai st ri necuvenite ale trupului⁵⁶. Iar ceea ce vreau s spun este aceasta : m nc nd mult i nc rc ndu mi stomacul i adormind astfel prea s tul, aceast patim a pus st p nire pe mine i am fost biruit ; apoi nfr n ndu m iar i peste m sur , mi am f cut mintea ntunecat i anevoie de mi cat i iar i am c zut n aceea i patim⁵⁷. C teoda t se nt mpl ns aceasta celor ce se nevoiesc i din amestecarea aerului, despre care nu tiu s spun ceva sigur, sau din grosimea v ntului de miaz zi.

74. Tr nd via este moartea sufletului i a min ii⁵⁸. Dac Dumnezeu i ar ng dui s lucreze mpotriva noastr dup puterea ei, nici unul dintre nevoitori nu s ar m ntui vreodat . Datoria noastr este s i ne mpotrivim cu toat puterea ce ne este dat , dar st n puterea lui Dumnezeu s ne trezeasc n chip tainic i s ne arate n chip v dit biruitori ai ei. C ci e cu neputin ca, murind cineva, s nvie f r ajutorul Celui ce s a nviat pe Sine din mor i.

75. C nd mintea e furat de m ndrie i se nfund n ea ns i i i nchipuie c este ceva prin sine ns i fiindc se nevoie te, harul care o lumineaz n chip ne

56. Puterea acestuia mai vine i din oboseala f r voie a trupului, ca i din aparen a c el nu e un duh r u, c prin el nu se s v r e te r ul.

57. Excesul nu e bun nici ntr o parte nici n alta. Aici are rolul important n elepciunea i dreapta socoteal .

58. De i porne te de la trup, tr nd via devine i o stare a sufletului i a min ii.

v zut se dep rtez de la ea i, l s nd o ndat goal , ea i d seama repede de neputin a ei. C ci patimile n v - lesc asupra ei ca ni te c ini turba i i caut s o sf ie. Atunci ne tiind ce s fac i neav nd unde s alerge ca s se izb veasc , alearg , prin smerenie, la Domnul care poate s o m ntuiasc ⁵⁹.

76. Cel ce a ie it deplin din lume se socote te pe sine ca fiind ntr un pustiu neumblat (Ps. LXI, 1) i plin de fiare. De aceea, cuprins de o fric negrit i de un cutremur de nedescris, strig c tre Dumnezeu, ca Iona din chit i din marea vie ii ; ca Daniil din groapa leilor i a patimilor furioase ; ca cei trei tineri din cuptorul focului l untric al poftei arz toare ; ca Manase din statuia de aram a trupului acesta p m ntesc i muritor. Iar Domnul auzindu l l izb ve te pe el din pr pastia ne tiin ei i a dragostei de lume, ca pe proorocul din chit, pentru ca s nu le mai doreasc pe acestea ; l izb ve te din groapa g ndurilor rele ale poftei, care r pesc i rod sufletele oamenilor, ca pe Daniil ; din atacurile p tima e ale focului care i arde i i sl be te sufletul i l mpinge cu sila spre fapte necuvenite, r corindu i sufletul cu roua Sf ntului Duh, ca pe israeli ii aceia ; i de trupul acesta p m ntesc i greu i preap tima , p str ndu l nenjosit i nedobor t i f c ndu l fiu al luminii i al zilei (1 Tes. V, 5) i nvrednicindu l s guste nvierea nc de aici⁶⁰.

77. Sufletul care st ruie n alipirea la starea njosit a trupului i iube te pl cerile lui i ine la slava de la oameni, sau chiar dac nu le caut pe acestea, e sim itor la adierea poftei, r m ne cu totul nemi cat i greoi spre

59. M ndria este a ezat de p rin ii duhovnice ti mai vechi la sfr itul celorlalte patimi. Sf ntul Simeon Noul Teolog o pune, cel pu in pentru nevoitorii care s au eliberat de patimi, la nceputul nevoin ii lor. De aceea leacul mpotriva ei este, dup el, smerenia, opusul m ndriei. Smerenia deschide sufletul din nou pentru Dumnezeu.

60. Acest capitol e luat n ntregime din *Cuv ntarea IV etic* (Tra/ies *theologiques* ei *ethiques*, tom. II, n «Sources chretiennes», nr. 129, p. 20).

orice virtute i porunc a lui Dumnezeu, ca unul ce e ngreuiat i nl n uit cu putere de relele amintite. Dar c nd, trezit de ostenele nevoilor elor i de lacrimile poc - in ei, scutur de la sine greutatea trupului i tope te n iroaiele lacrimilor cugetul trupesc i s a ridicat mai presus de micimea celor v zute, se mp rt e te de lumina curat i se elibereaz de patimile care l tiranizeaz . Atunci strig i el ndat ca proorocul, c tre Dumnezeu: «Rupt ai sacul meu i m ai ncins cu veselie, ca s cu - nosc slava Ta i s nu m m hnesc» (Ps. XXIX, 12—13).

78. Sfnta Scriptur ne d s n elegem c s nt trei locuri n care obi nuie te mintea s petreac ⁶¹. Iar eu socotesc, mai degrab , c s nt dou . Prin aceasta nu n - v ceva contrar Scripturii — s nu fie — ci pentru c nu num r ntre nceput i sfr it, mijlocul. De pild , cel ce se mut dintr un ora n altul i dintr o ar n alta, nu va numi, pe drumul str b tut, celelalte ora e i ri, chiar dac ar vedea n cursul drumului multe i minu - nate lucruri. Poporul care se mut din Egipt n p m n tul f g duin ei, i se a az n acesta, i aminte te toate cele de pe drumul dintre ele i le descrie pe acestea tutu - ror, dar nu spune c s a mutat de la prima cetate la a doua i de la a doua la a treia cetate sau ar , ci c s a mutat de la robie la libertate, de la ntuneric la lumin i din prinsoare a revenit n ara proprie. Tot a a mintea noastr , a oamenilor, obi nuie te s se mute de la mp ti mire la nep timire, de la robia patimilor la libertatea du - hului i de la nchipuirea contrar firii, pe care legea o nume te prinsoare, la n l area mai presus de fire ⁶², de

61. S nt trei st ri sau trepte ale min ii. Dar acestea nu s nt simplu subiective, ci s nt st ri produse de unele realit i deosebite de noi.

62. Sfntul Simeon nu cunoa te dec t dou st ri ale omului: starea contrar firii i starea mai presus de fire. O stare neutr nu cunoa te. Ea poate fi cel mult o etap trec toare ntre cele dou . De c teva ori vorbe te totu i de starea cea conform firii. In starea aceasta omul se bucur i de ajutorul harului care e mai presus de fire. — «pre - judecata» (termen n textul original tradus de noi cu «nchipuire») este o judecat ce i o face cineva nainte de a se cunoa te cu adev rat pe

la marea agitat a vie ii la starea senin cea din afara lumii, de la am r ciunea grijilor i sup r rilor vie ii la dulcea a negrit i la lipsa de grij n privin a oric rui lucru p m ntesc ; de la pofta, de la fr m ntarea i de la tulburarea cu privire la multe, la alipirea deplin i la dragostea fa de Cel Unul.

79. Mutarea min ii de la cele v zute la cele nev - zute i de la cele ce cad sub sim uri la cele mai presus de sim uri pricinuiete uitarea tuturor celor l sate n urm . Pe aceasta ei o numesc cu dreptate locul lini tii. Învrednicindu se mintea s se nale la el, nu va mai cobor iar i de acolo, ca Moise dup cele 40 de zile i nop i petrecute pe munte, ci ncredin ndu se c e bine acolo nu se va mai ntoarce nicidecum spre cele de jos⁶³. Ajuns nc de aici casa Treimii i el nsu i n Treime, ca unul ce este n ea, se va s l lui n Împ r ia cerurilor. C ci iubirea l va ine i nu l va l sa s cad⁶⁴

80. Nu numai cel ce se lini te te singur (sihastrul)⁶⁵, sau cel ce se afl sub ascultare (n ob te), ci i egumenul i nt ist t torul celor mul i i chiar cel ce sluje te, trebuie s fie numaidec t f r griji, sau liberi de toate lucrurile vie ii. C ci dac ne pred m grijilor, c lc m porunca lui Dumnezeu care zice : «Nu v ngriji i de sufletul vostru, ce ve i m nca sau ce ve i bea i cu ce v ve i

sine, sau nainte de a cunoa te cu adev rat lucrul despre care g nde te sau se pronun . Ea e de fapt o nchipuire. Ca atare ea e contrar firii, c ci e pus n mi care de vreo pasiune. De aceea e izvorul multor gre eli.

63. De fapt cel ce a petrecut odat n lucruri mai nalte, nu mai are pl cere de cele de jos i chiar dac coboar pu in la ele, t nje te dup cele de sus. Comparatia st rii prezente mai rele, cu cea anterioar mai bun i produce o triste e i o nemulumire continu .

64. A fi n Treime nseamn a fi n iubire. Sfntul Simeon atribuie iar i iubirii i nu contempla iei rolul principal n men inerea sufletului n Dumnezeu. Iar iubirea aceasta de Dumnezeu, n care sufletul e ridicat, se explic prin iubirea celor trei Persoane dumnezeie ti ntre Ele. Fiind a ezat sufletul n acest leag n al iubirii nesfr ite i des v r ite ntre cele trei Persoane dumnezeie ti nu mai poate c dea din el.

65. De aici i p n la cap. 87 inclusiv, ed. din «Sources chretiennes» se nt lnete iar i cu *Filocalia greac* , cap. 53—58, afar de cap. 82.

mbr ca. C ci toate acestea le caut p g nii» (Matei VI, 25) ; i iar i : «Vede i s nu se ngreuneze inimile voastre de mult m ncare i de be ie i de grijile vie ii» (Luca XXI, 34).

81. Cel ce are g ndirea ngrijorat de lucrurile vieii nu este liber. C ci e st p nit i robit de grija acestora, fie c se ngrije te de acestea pentru sine, fie pentru al ii. Iar cel liber de acestea nu se ngrije te n chip lumesc nici pentru sine i nu se va ngriji nici pentru al ii, fie c e episcop, fie c e egumen, fie diacon. Cu toate acestea, nu va sta niciodat f r lucru i nu va dispre ui nici pe cei mai umili i i mai mici, ci f c nd toate n chip binepl cut lui Dumnezeu, va r m ne n toate ne ngrijorat, toat via a⁶⁶.

82. Exist o grij nef ptuitoare i o f ptuire f r grij , ca i dimpotriv : o negrij f ptuitoare i o lene plin de griji⁶⁷. Acestea le a ar tat i Domnul. C ci spun nd : «Tat l Meu p n acum lucreaz , i Eu lucrez» (Ioan V, 17), i iar i : «Lucra i nu pentru m ncare pieritoare, ci pentru cea care r m ne spre via a ve nic » (Ioan VI, 27), n a desfiin at activitatea, ci ne a recomandat activitatea f r grij ⁶⁸. Apoi spun nd iar i : «Cine,

66. necesar ca f c nd toate cele ce se cer de la noi, s nu le facem cu grija c reu ita depinde numai de noi. S p str m con tiin a c toate s nt trec toare. Cei ce se folosesc de lumea aceasta, s fie ca i cum nu s ar folosi. C ci «trece chipul lumii acesteia» (1 Cor. VII, 31).

67. Prin aceast frumoas distinc ie, sfntul Simeon dovede te c nu condamn activitatea, ci ap sarea sufleteasc ce o poate nso i. S fii activ ntr un chip degajat, ca o pas re n zborul ei vesel, ca un artist, fericit n naripata lui str duin de a g si expresia just a ceea ce contempl . Aceasta e esen a recomand rii sfntului Simeon.

68. De fapt, activitatea din iubire fa de alii i de Dumnezeu produce n suflet o stare de negrij lumeasc il duce la des vr irea ve nic , pe c nd cea din grija egoist de trup l duce la pieire. Deci Domnul condamn grija, dar nu recomand neactivitatea. Mai mult chiar, el condamn i lenea, mai ales pe cea nso it de grij . De aici rezult c de i nu trebuie s consider m lucrurile lumii eterne, totu i trebuie s socotim c activitatea sufletului n leg tur cu ele, de dragul lui Dumnezeu i al altora, e un mijloc prin care sufletul spore te n des vr ire i ajunge la ve nicia fericit pentru care este r nduit. Dealtfel, i rug ciunea este o activitate.

ngrijindu se, poate s adauge m car un cot la statura sa ?» (Matei VI, 27), a desfiin at grija nef ptuitoare. Iar despre grija ntrupat n fapte, zice : «Iar despre mbr - c minte i m ncare, ce v ngriji i ? Nu vede i crinii c mpului i p s rile cerului, pe cei dint i cum cresc i pe cele din urm cum s nt hr nite ?» (Matei VI, 28). Astfel, aprob nd pe una i dezaproband pe cealalt , Domnul ne nva cum s lucr m cu grij ne ngrijor ndu ne i cum, liberi de griji, s ocolim o activitate necuvenit ⁶⁹.

83. Nu d r ma casa ta, voind s o zide ti pe a vecinului. S tii c lucrul acesta e obositor i greu. Ia seama ca nu cumva hot r ndu te la aceasta, s o d r mi i pe a ta i s nu po i s o zide ti nici pe a aceluia ⁷⁰.

84. Dac n ai dob ndit o des v r it nep timire fa de lucruri i de bunurile vie ii, s nu prime ti s te ocupi cu chivernisirea lucrurilor, ca s nu te prinzi n ele i, n loc s iei plata slujirii, s suferi os nda pentru ho ie i fur de cele sfinte. Iar de e ti silit la acestea, de nt ist t torul, s fii ca cel ce umbl cu focul care arde i s opre ti momeala g ndului prin m rturisire i poc - in , ca s te p strezi neatins prin rug ciunea nt ist t torului ⁷¹.

85. Cel ce n a ajuns nep timitor, nu tie ce este ne p timirea, ba nici nu poate crede c este cineva astfel pe p m nt. C ci cel ce nu s a lep dat mai nt i de sine (Matei XVI, 24) i nu i a golit cu bucurie s ngele s u pentru

69. Ceea ce cere Domnul n fond e mplinirea unei activit i cuvenite i reinerea de la cea necuvenit . Cea dint i trebuie s o facem ntr un sens cu toat grija, dar n alt sens ne ngrijora i. Iar pe cea de a doua s o evit m, mai ales c nd o facem fr grij , adic cu neglijen , sau cu nep sare de m ntuirea sufletului. Exist deci grij i grij . Exist deci grij bun i grij rea, precum exist negrij bun i negrij rea.

70. Mustrându l pe altul pentru gre eli, po i s i n spre ti sufletul t u i s naintezi la ur mpotriva aceluia. Astfel nu l zide ti nici pe acela i te nr ie ti i pe tine.

71. M rturisind ispita care i a venit de a lua din cele chivernisite ale Bisericii, sau ale m n stirii, vei c p ta de la duhovnic nt rire s respingi ispita.

aceast via cu adev rat fericit , cum va b nui c a f cut cineva acestea ca s dobândeasc nep timirea ? La fel i cel ce i nchipuie c are Duhul Sf nt neav nd nimic, auzind de lucr rile Duhului s l luite n cei ce au de fapt pe Duhul Sf nt, nu va crede c exist cineva n genera ia de azi lucrat i mi cat de Duhul dumnezeiesc sau ajuns la vederea Lui n chip con tient i sim it, asemenea apostolilor lui Hristos i sfin ilor de alt dat . C ci fiecare judec din starea ce o are el, i pe cele ale aproapelui, fie c e vorba de virtute, fie de p cate.

86. Altceva este nep timirea sufletului i altceva nep timirea trupului ; cea dint i sfin e te i trupul prin str lucirea ei i prin rev rsarea de lumin a Duhului ; iar cea de a doua singur nu poate s foloseasc prin sine ntru nimic pe cel ce o are⁷².

87. Altceva este nemi carea m dularelor suflete ti i trupe ti i altceva dob ndirea virtu ilor. Cea dint i apar ine firii, cea de a doua pune r nduial n mi c rile naturale⁷³.

88. A nu pofti ceva din pl cerile i dulce urile lumii nu este egal cu a dori bun t ile ve nice i cere ti. Altceva este aceasta i altceva e aceea. Cele dint i le dispre uiesc mul i. De cele de al doilea, pu ini oameni s au n-grijit⁷⁴.

72. Extras din Cuv. IV etic, op. cit., p. 12. Pentru sfntul Simeon virtutea nu este o simpl pasivitate, ci o punere n ordine a mi c rilor suflete ti i trupe ti, pentru buna folosire a lor n favoarea deprinderii unei virtu i. Prin aceasta spiritualitatea cre tin se deosebe te net de cea budist . Nemi carea puterilor trupe ti i suflete ti poate apar ine firii sl bite, sau dezam gite de pe urma dezordinii p tima e a mi c rilor lor. C ci sl birea sau dezam girea pot ap rea n creatur , care n are de la sine fiin a, ci e din nimic i ca atare nainteaz c nd r m ne de sine spre nimic. Dar punerea n r nduial a mi c rilor firii e un efort care nvinge nclinarea mi c rilor firii spre tr nd via dezordinii i spre nimic.

73. Extras din aceea i cuv ntare. *Ibidem*.

74. Extras din aceea i cuv ntare, op. cit., p. 14. Continu nd ideea din capitolul anterior, sfntul Simeon spune c dorirea bun t ilor ve nice e mai mult dec t nedorirea pl cerilor p m nte ti. Virtutea e o dorire pozitiv a bun t ilor ve nice i prin aceasta dep e te o fire ajuns la nemi care prin voin a de a nu r spunde r ului cu r u, sau prin dezabuzare

89. A ocoli i a nu c uta slava de la oameni nu este tot una cu a dori slava de la Dumnezeu. C ci e mult deosebire ntre aceste dou lucruri. Cea dint i au respins o mul i i dintre cei st p ni i de patimi ; pe cea de a doua, pu ini s au nvrednicit s o primeasc i cu mult osteneal ⁷⁵.

90. Nu e tot una a te mul umi cu o hain modest i a nu dori un ve m nt str lucitor, cu a te mbr ca n lumina lui Dumnezeu. Acesta este un lucru i acela altul. Atrai de mii de poftte, unii dispre uiesc cu u rin poftirea unui ve m nt ; dar n lumina lui Dumnezeu se mbrac acei care o caut neobosi i prin toate nevoinele i se fac fiii luminii i ai zilei n mplinirea poruncilor ⁷⁶.

91. Altceva este vorbirea smerit i altceva cugetarea smerit ; altceva este smerenia i altceva este floarea smereniei ; altceva este rodul acesteia i altceva dulcea a frumuse ii lui, i altceva dec t acestea, urm rile ce decurg din el. Dintre acestea, unele at rn de noi, altele nu at rn de noi. Cele ce at rn de noi s nt : s cuget m toate, s inem seama de toate, s spunem i s facem toate c te ne duc la smerenie ; dar sf nta smerenie i celelalte nsu iri ale ei, harismele i lucr rile ei, s nt darul lui Dumnezeu i nu at rn de noi. Dar de ele

i sl bire. Ea e un efort de ridicare a firii la cele mai presus de fire. Nu se cere desfiin area dorin ei ca putere a firii, ci ndreptarea i nt rirea ei spre cele continuu mai nalte.

75. Cuv. IV etic, op. cit., p. 12. Se face aici o deosebire analoag cu cea din cele dou capete anterioare, ntre pesimismul celor ce s au scrbit, prin dezam giri sau prin cinismul patimilor, de slava de la oameni, i ntre cei ce doresc, ntr un elan pozitiv, slava curat de la Dumnezeu cel infinit. Aici se crede n Dumnezeu cel personal, acolo e un fel de panteism, odat ce persoana omeneasc se tope te n esen a universal . Aici se crede ntr un Dumnezeu personal, C ruia credinciosul vrea s l plac , i n a pl cea lui Dumnezeu const slava dorit de la El, care este totodat o dep ire a egoismului.

76. Cuv. etic. cit., op. cit., p. 14. Aceea i idee ca n cele trei capete anterioare. Dar aci sf ntul Simeon d i o explicare proprie a deosebirii ntre lipsa unei patimi i posesiunea unei virtu i contrare: lipsa unei patimi poate proveni din angajarea intens n alte patimi.

nu se va nvrednici nimeni, dac nu a sem nat toate semin ele care at rn de el⁷⁷.

92. Altceva este a nu ne revolta fa de necinstiri, de batjocuri, de ncerc ri i necazuri, i altceva a ne ar - ta mul umi i de ele i a ne ruga pentru cei ce ne fac acestea. Altceva este a iubi din suflet pe ace tia i altceva a ntip ri, pe lng aceasta, n mintea noastr fa a fiec ruia din ei i a i mbr i a f r patim ca pe ni te prieteni adev ra i, cu lacrimi de iubire sincer , f r s se afle n acea clip nici o urm a vreunei sup r ri n noi. Iar lucrul mai mare dec t cele spuse este ca n timpul nsu i al ispitelor s aib cineva, n chip neschimbat, aceea i bun sim ire egal pentru cei ce l batjocoresc n fa , l calomniaz , l judec , l os ndesc, l njur i l scuip n fa , i pentru cei ce iau n afar nf i area prieteniei, dar pe ascuns fac acelea i lucruri f r s se poat ns ascunde de fapt. Dar neasem nat mai mare lucru dec t toate acestea, socotesc c este ca cineva s uite cu des vâ r ire cele ce le a suferit i s nu i aduc aminte de ceva din ceea ce i s a nt mplat, fie c lipsesc, fie c s nt de fa cei ce l au sup rat, ci s i primeasc i pe ace tia la fel ca pe prieteni, n convorbiri i la mas , f r nici o g ndire la cele nt mplate⁷⁸.

93. Nu e acela i lucru a i aduce aminte de Dumnezeu i a L iubi pe Dumnezeu. Nici a te teme de Dumnezeu i a p zi poruncile Lui⁷⁹. Altceva s nt acestea i altceva acelea. Dar am ndou s nt proprii celor des v r i i i nep timitori.

94. Altceva este nep c tuirea i altceva lucrarea poruncilor⁸⁰. Cea din urm este proprie celor ce se nevoiesc i vie uiesc dup Evanghelie, iar cea dint i este proprie celor ce au dob ndit prima nep timire.

77. Cuv. etic. cit., *op. cit.*, p. 16.

78. Cuv. etic. cit., *ibidem*.

79. Cuv. etic. cit., *op. cit.*, p. 18. Po i s te temi de Dumnezeu i s nu treci aceast temere n fapte.

80. Cuv. etic. cit., *op. cii.*, p. 16.

95. Lini tea nu e, desigur, una cu nelucrarea⁸¹. Nici t cerea nu e una cu lini tea⁸². Altceva e fiecare din acestea. Nelucrarea este proprie celor ce nu voiesc s cunoasc mp rt irea de bun t ile lui Dumnezeu, nici s mplineasc ceva din cele bune. Lucrarea poruncilor este proprie celor ce se ocup ne nctat cu cuno tin a lui Dumnezeu i st ruiesc n n elegerea cuv ntului n elepciunii lui Dumnezeu i cerceteaz ad ncurile Duhului i s nt introdu i n tainele minunate ale lui Dumnezeu. Iar lini tea este proprie celor ce s v r esc lucrarea min ii cu luarea aminte a unei cuget ri pline de aten ie la g nduri.

96. Nu este acela i lucru retragerea (din lume), ca mutarea dintr un loc n alt loc i adev rata nstr inare⁸³; ci altceva i altceva. Cea dint i este a celor ce lupt i a celor ce, din cauza lenii, s nt purta i de o cugetare nestatornic , sau din cauza unui prisos de c ldur doresc lupte i mai mari. Iar a doua este a celor ce s au r stig nit lumii (1 Cor. II, 10) i lucrurilor lumii i doresc s fie pururea numai cu Dumnezeu i cu ngerii i nu se ntorc deloc spre cele omene ti.

97. Altceva este a te mpotrivi vr jma ilor i a lupta mpotriva lor i altceva a i birui i a i supune i a i omor cu des v r ire. Primul lucru e propriu lupt torilor i vitejilor n cele ale nevoii ei ; al doilea e propriu celor nep timitori i des v r i i⁸⁴.

98. Toate acestea s nt fapte ale sfin ilor ce umbl n lumina nep timirii. Dar cei ce n eleg c s nt n afara

81. Lini tea este ceva pozitiv, este o bucurie. Nelucrarea e neactivitate i nu iradiaz din ea putere, ci ndeamn la pasivitate i deci la triste e. Po i s fi activ n lini te i po i s fi neactiv fr s ai lini te. C ci lipsa de mi care e contrar firii.

82. Din Cuv. etic. cit., *ibidem*. Po i s taci n afar i n suflet s n ai lini te.

83. Din Cuv. etic. cit., *ibidem*. Deci mai presus de fuga exterioar din lume, e cea care m ntuie te, sau nstr inarea interioar de ceea ce e r u n ea.

84. Extras din Cuv. etic. cit., op. cit., p. 18. Cel nep timitor nu mai e mi cat de nici un r spus contrar la r ul du manului, ci l cople e te i l desfiin eaz cu neclintirea n iubire.

lor, s nu se lase am gi i, nici s i am geasc sufletele lor, ci s tie c ei umbl zadarnic, ca ntr un ntuneric⁸⁵.

99. Mul i s au supus acestor nevoi n e, unul pentru un motiv, altul pentru alt motiv. Dar foarte pu ini s nt cei ce au s v r it osteneala lor cu fric i cu dragoste fireasc de Dumnezeu. Singuri ace tia, ajuta i de har, izbutesc n scurt vreme n lucrarea virtu ii i se ntind spre cele spuse. Ceilal i s nt l sa i, cum s a spus, «s r t ceasc n loc neumblat i nu pe cale» (Ps. CVI, 40)⁸⁶, potrivit cuv ntului: « i i am trimis pe ei dup uneltirile inimilor lor, merge vor ntru me te ugirile lor» (Ps. LXXX, 11)⁸⁷.

100. Cel ce a dob ndit experien a acestora prin s r guin a cea mai bun va cunoa te puterea (n elesul) celor spuse. Iar cel ce e altfel, va cunoa te n elesul din afar al celor spuse, dar despre n elesul lor duhovnicesc, care se cunoa te cu n elegerea, nu va avea dec t idei teoretice, sau mai bine zis va pl smui n cugetarea lui chipuri mincinoase, fiind foarte departe de ele, ca un om ce se am ge te.

101. C nd te ai ridicat, prin multe osteneli i sudori deasupra micimii trupului i te ai dezbr cat de trebuin-tele lui, l vei purta u or i duhovnice te, ca pe unul ce nu va sim i nici foame nici sete. Atunci vei privi mai bine, ca prin oglind (1 Cor. XIII, 12)⁸⁸, pe Cel mai presus de minte i cu ochii t i sp la i de lacrimi vei vedea pe Cel pe Care nimeni nu L a v zut vreodat (Ioan I,

85. Extras din Cuv. cit., op. cii., p. 16. Ace tia umbl mult, ns umbl n ntuneric i nu reu esc s ias din el.

86. A umbla n ntuneric ne naint nd spre scopul firesc al vie ii noastre, nseamn a nu umbla pe drum, c ci orice drum duce undeva, duce la un scop.

87. Extras din Cuv. cit., op. cif., p. 18. Ace tia i au f cut propriile lor planuri, nu urm resc planurile lui Dumnezeu.

88. Trupul lui a devenit transparent ca o oglind prin care cel duhovnicesc se vede pe sine i vede pe Dumnezeu.

18)⁸⁹. i avnd sufletul rnit de iubirea Lui, vei nfi-
 ripa un c ntec amestecat cu lacrimi⁹⁰. Atunci s i aduci
 aminte de mine i s te rogi pentru smerenia mea, ca
 unul ce e ti unit cu Dumnezeu i ai o ndr znire ne n-
 fruntat fa de El.

Ale aceluia i, 25 de alte capete ale cuno tin ei i ale cuv nt rii de Dumnezeu (gnostice i teologice)

1. Nici celui ce teologhise te nu i se potrive te poc -
 in a, nici celui ce se poc ie te, teologia. C ci pe c t s nt
 de departe r s riturile de apusuri (Ps. Cil, 12), pe at ta e
 mai nalt teologia dec t poc in a⁹¹. C ci precum se vait
 un om aflat n boal i neputin e, sau precum strig un
 cer etor mbr cat n zdren e, a a face cel ce se afl n
 poc in i s v r e te cu adev rat faptele poc in ei. Iar
 cel ce teologhise te este asemenea celui ce petrece n
 cur ile mp r te ti mbr cat n str lucirea ve m ntului
 mp r tesc i vorbe te ne nctat cu mp ratul ca un in-
 tim al lui i aude de la el n fiecare moment poruncile
 i voile lui⁹².

2. Sporirea n cuno tin a de Dumnezeu se face pri-
 lej i pricin a necunoa terii tuturor celorlalte, ba chiar
 i a lui Dumnezeu. i m rimea luminii Lui e o nevedere

89. Lacrimile fac ochii cura i i de aceea capabili s vad esen a
 tainic a lucrurilor i pe Dumnezeu prin ele.

90. Starea aceasta de mare nduio are i bucurie pentru Dumnezeu
 i g se te o expresie nu numai n lacrimi, ci i n ritmul unei melodii.

91. Avem aci sensul patristic al teologiei, ca fiind contempla ie a lui
 Dumnezeu, atins pe treptele nalte ale cur iei i nep timirii. Cel ce
 tr ie te des v r it n Dumnezeu, v z ndu L cu mintea, nu mai simte
 nici trebuin de poc in , c ci uit p n i de starea sa, fiind ie it ntreg
 n Dumnezeu pe Care L vede.

92. Adev rata teologie e nu numai vorbirea despre Dumnezeu, ci
 dialog cu Dumnezeu, sim ire puternic i responsabil a prezen ei Lui per-
 sonale i revendicatoare.

des v r it ; iar sim irea suprades v r it a luminii Lui mai presus de sim ire, e o nesim ire a tuturor celor ce s nt n afara ei⁹³. C ci sim irea care nu cunoa te, nu afl i nu n elege deloc ce s nt, de unde, unde, care i cum s nt cele n care se afl , neav nd putere s tie acestea, cum va fi sim ire ? Cum nu vor fi acestea mai degrab mai presus de sim ire ? Iar mintea care i simte nepu-tin a ei, cum nu va fi nesim itoare fa de cele mai pre-sus de sim ire ? «C ci cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit» (1 Cor. II, 9)⁹⁴, cum vor fi supuse sim irii ?

3. Domnul care ne d ruie te nou cele mai presus de sim ire ne d i o alt sim ire mai presus de sim ire prin Duhul S u, ca s sim im n chip mai presus de fire darurile i harismele Lui mai presus de sim ire, prin toa-te sim urile, n chip clar i curat⁹⁵.

4. Tot cel ce e nesim itor fa de Unul, e nesim itor fa de toate, precum cel ce are sim ire fa de Unul le simte pe toate i este n afar de sim irea tuturor. El le simte pe toate i nu e st p nit de sim irea lor⁹⁶.

5. Cel surd fa de cuv ntul lui Dumnezeu e surd fa de orice glas, precum cel ce aude cuv ntul lui Dum-nezeu le aude pe toate⁹⁷. Acesta este surd, pe de alt parte, fa de orice glas. El le aude pe toate i nu aude pe nici una, dec t pe acelea care i spun cuvintele n Cu

93. Se afirm aci caracterul apofatic, sau mai presus de cunoa tere al cunoa terii lui Dumnezeu, conform lui Dionisie Areopagitul i sfîntului Grigorie de Nisa.

94. Extras din Cateheza XXVIII; op. cit., p. 158—160, unde e n leg tur cu cap. I, ed. cit., p. 51—52.

95. Exist o sim ire mai presus de sim ire. Sufletul nu se afl pe acea treapt ntr o insensibilitate. Ea e o sensibilitate spiritual i are drept cauz lucrarea Sfîntului Duh. Dar e lucr toare i prin sim urile trupului, cum a fost cazul cu apostolii pe Tabor.

96. Sfîntul Simeon Noul Teolog se dovede te n tot scrisul lui un teolog al sim irii mai presus de sim ire. Dar aceast sim ire nu i un sen-timent pur, ci un contact total al fiin ei noastre, sensibilizat de Duhul, cu Dumnezeu.

97. Acela vede i aude n toate cuv ntul lui Dumnezeu.

v ntul⁹⁸, i nici pe acestea, ci numai Cuv ntul care gr -
ie te f r glas, n glasuri⁹⁹.

6. Cel ce aude, vede i simte astfel, cunoa te pute-
rea (n elesul) celor spuse. Iar cel ce nu o cunoa te, este
v dit c nu i are sim urile sufletului clare i s n toase.

i fiind a a, nc n a cunoscut c a fost zidit ca v z -
tor al zidirii v zute i pentru a fi introdus n cea cunos-
cut cu mintea¹⁰⁰, ci, «fiind a ezat ntr o astfel de cinste,
s a al turat i s a asem nat cu animalele f r minte i
purt toare de povar » (Ps. XLVIII, 13). i asem nat cu
ele, r m ne astfel, ne ntors, nerechemat, sau neridicat
la prima cinste, dup darul economiei Domnului nostru
Iisus Hristos (Efeseni III, 2—7), Fiul lui Dumnezeu¹⁰¹.

7. Fiind jos, nu cerceta cele de sus ; iar nainte de a
ajunge sus, nu te ocupa prea mult cu cele de jos, ca nu
cumva lunec nd s cazi din am ndou , mai bine zis s
te pierzi cu cele de jos.

8. Cel ce a fost ridicat de mp rat din cea mai de
jos s r cie la bog ie i a fost mbr cat cu o mare cinste
i mpodobit cu o hain str lucitoare i i s a poruncit s
stea n fa a lui, prive te pe mp ratul cu mare dor i l
iube te ca pe binef c torul lui, iar haina cu care a fost
mbr cat o cinste te cum se cuvine, i demnitatea i o

98. Nu aude nici un cuv nt ca st nd de sine, sau ca r sun nd de
sine, ci fiecare cuv nt este identificat pentru el cu Cuv ntul lui Dumnezeu.

99. Extras din Cateheza cit., *ibidem*. Numai prin faptul c auzim
n mod real Cuv ntul lui Dumnezeu, ca un cuv nt c ruia trebuie s i r s-
pundem, auzim real toate cuvintele Lui prin lucruri i prin oameni, ca
pe ni te cuvinte care ne scot din izolarea i egoismul nostru i trebuie
s le r spundem. Propriu zis n toate cuvintele e un singur Cuv nt per-
sonal Care ni se comunic , ne revendic i sim im c trebuie s I r s-
pundem prin via a, prin faptele noastre.

100. Sf ntul Grigorie de Nazianz, Cuv. 38, Ii ; P.G. 36, 324 A. Omul
a fost f cut ca subiect cunosc tor i v z tor al celor cunoscute i v zute,
ntr o leg tur ontologic cu ele, cum e Logosul divin cu ra iunile Sale,
care prin crea ie devin ra iunile lucrurilor.

101. Extras din Cateheza cit., op. cit., p. 160—162. Sf ntul Simeon
vorbe te i de ni te sim uri sau de o sensibilitate a sufletului, care s a
tocit prin c dere. Cine aude i vede prin ele, cunoa te «puterea» realit ii
spirituale, nu numai n elesul ei, pentru c prin ele se pune n leg tur
cu acea realitate i ea, fiind personal , iradiaz putere din ea.

cunoa te. Iar de bog ia dat lui i d seama. A a i monahul care s a retras cu adev rat din lume i de la lucrurile din ea i a venit la Hristos, chemat printr o bun sim ire, i a fost ridicat la n l imea vederii duhovnice ti prin lucrarea poruncilor, cunoa te f r r t cire pe Dumnezeu i n elege limpede schimbarea s v r it cu el. C ci vede pururea harul Duhului care lumineaz de jur mprejur, care poate fi numit hain i purpur m p r teasc , sau mai bine zis e Hristos nsu i, dac cei ce cred n El s au mbr cat n El (Rom. XIII, 14)¹⁰².

9. Cel ce s a mbog it cu bog ia cereasc , adic cu prezen a i s l luirea Celui ce a zis : «Eu i Tat l vom veni i loca ne vom face ntru el» (Ioan XIV, 23), tie n cuno tin a sufletului de ce mare har s a mp rt it i ce mare comoar poart n inima lui. C ci vorbind cu Dumnezeu ca i cu un prieten, st cu ndr znire n fa a «Celui ce locuie te n lumina cea neapropiat » (1 Tim. VI, 16)¹⁰³.

10. Fericit este cel ce crede acestora ! De trei ori fericit este ns cel ce se str duie te s dob ndeasc cuno tin a celor spuse prin f ptuire i prin sfin ite nevo in e ! Dar este un nger, ca s nu spun mai mult, cel ce se ridic prin contemplare i cuno tin la n l imea acestei st ri i aproape de Dumnezeu, ajuns ca un fiu al lui Dumnezeu.

11. Cel ce st la rmurile m rii vede noianul nesf r it de ap , dar marginea lui nu o poate vedea, ci numai o parte oarecare. La fel cel ce s a nvrednicit s priveasc oceanul nesf r it al slavei lui Dumnezeu i s l

102. Acest capitol corespunde cu cap. 59 din *Filocalia greac* . Sfntul Simeon care a fost «sp tarul cubicular» la curtea mp ratului Vasile II folose te des imagini de la curtea mp r teasc . El socote te harul energiei necreate ce izvor te din Hristos, ca o hain a lui Hristos, n care e mbr cat, sau ca pe Hristos nsu i, dac Hristos este n energia ce iradiaz din El.

103. De i Dumnezeu este nev zut, sim irea prezen ei Lui este at t de puternic , nc t sfntul Simeon declar c se simte ca n fa a Lui.

vad în chip în eleg tor, îl vede nu at ta c t este, ci c t e cu puțin ochilor în eleg tori ai sufletului s u¹⁰¹.

12. Cel ce st lâng mare, nu o prive te numai pe aceasta, ci îi intr at ta c t voie te n apele ei. A a i cei ce voiesc, dintre cei duhovnice ti, pot s se mp rt - easc i s contemple, prin cuno tin , lumina dumnezeiasc , pe m sura dorin ei de care s nt purta i¹⁰⁵.

13. Cel ce st la rmurile m rii, at t timp c t se afl n afara apelor, le vede pe toate i prive te peste noianul apelor, dar c nd ncepe s intre n ap i s se scufunde n ea, pe m sur ce se afund , p r se te vederea celor din afar . A a i cei ce au ajuns la mp rt irea de lumina dumnezeiasc : pe m sur ce nainteaz n cuno tin a dumnezeiasc , se scufund tot mai mult n ne ti-in¹⁰⁶.

14. Cel ce a cobor t n apa m rii p n la genunchi, sau p n la br u, vede toate cele din afara apei n chip clar ; dar c nd se coboar n ad nc i a ajuns ntreg sub ap , nu mai poate vedea ceva din cele de afar , dec t numai at ta c e ntreg n ad ncul m rii¹⁰⁷. A a li se n t mpl i celor ce cresc prin sporire duhovniceasc i urc n des v r irea cuno tin ei i a contempla iei.

15. C nd cei ce nainteaz spre des v r irea duhovniceasc s nt lumina i n parte, adic primesc o lumin

104. A se observa cum sfntul Simeon aseam n cu un ocean chiar numai slava lui Dumnezeu ; de fiin a lui Dumnezeu nici nu ndr zne te s vorbeasc .

105. Contemplarea luminii dumnezeie ti nu e desp r it , pentru sfntul Simeon, de mp rt irea de ea, potrivit nv turii lui despre simurile suflete ti prin care omul duhovnicesc intr n contact cu realitatea dumnezeiasc , a a cum intr orice om prin sim urile trupului n contact cu lumea material .

106. De la capitolul 11 p n la capitolul 19 inclusiv e redat ideea sfntului Grigorie de Nissa : «Aceasta este a vedea cu adev rat pe Dumnezeu : a nu afla niciodat o s turare a dorin ei ...c ci nu se va socoti vreodat c se poate mbr i a firea nev zut » (*Despre via a lui Moise*, n P.G. 44, col. 404). Dar sfntul Simeon pune n relief i ideea scump lui, c cel ajuns n oceanul dumnezeiesc nu mai vede nimic n afar de el, dar n el vede toate. Proprie lui este i imaginea oceanului i a apelor.

107. Deci nu i pierde con tiin a identit ii sale.

numai în minte, atunci ei oglindesc slava Domnului în chip în elegtor și sînt introduși în cunoștința înlegerii în taina descoperirii, fiind ridicați de la contemplarea celor ce sînt la Cel ce e mai presus de cele ce sînt (de fapturi).

16. Cei ce se apropie de desvîrșire și nu o văd încă decît în parte sînt înspimîntați în elegnd nesfîrșirea și necuprinderea celor ce le văd. Cîci, pe măsură ce pătrund în lumina cunoștinței, primesc cunoștința neștiinței lor. Dar cînd realitatea spirituală le apare încă în chip neclar și li se arată că într-o oglindă este luminat numai în parte, ea va binevoi să se facă văzută și mai mult și să se unească prin împărtășire cu subiectul iluminat, lîndu-l întreg în sine, cînd acest subiect va fi scufundat întreg în adîncul Duhului ca în sînul unui abis de nesfîrșite ape luminoase; atunci el urcă în chip negrit la desvîrșita neștiință, ca unul ce a ajuns mai presus de toată cunoștință¹⁰⁸.

17. Cînd mintea e simplă, sau goală de orice îneles și întrîntreag în lumina dumnezeiască, simplă¹⁰⁹, fiind acoperită de ea, nu mai are să afle altceva în afară de lumina în care este, ca să fie mică spre înlegerea acelui altceva, cîrămene în abisul luminii dumnezeiești, nemăîngăduindu-i să se privească nicidecum în afară¹¹⁰. Aceasta este ceea ce s-a spus: «Dumnezeu este lumină» (1 Ioan I, 5) și lumina supremă și odihna de orice vedere pentru cei ce au ajuns în ea.

108. Neștiința și cunoștința implică posesia parțială a realității, sau transformarea ei la starea de obiect, ceea ce înseamnă delimitarea ei.

109. Simplitatea de ocean a dumnezeirii, în care se cuprind rîdicinile transcendente ale tuturor într-un chip nediferențiat, iar ea însăși ca izvor al lor, e infinit mai mult decît toate.

110. Se redă aici o idee a sfîntului Maxim Mărturisitorul care zice: «În nemărginire se odihnește toată micărea celor ce se micșină în mod natural, pentru faptul că nu există în ea nici o distanță sau interval, neavînd deci unde, cum și spre ce să se mînte, întrucît are pe Dumnezeu, Care hotărînicește chiar și nemărginirea, Care hotărînicește toată micărea, ca sfîrșit în calitate de cauză» (Ambigua, în P.G., 91, 1217). Dar sfîntul Simeon folosește copios imaginea luminii și dă acestei imagini un caracter emoțional.

18. Mintea pururea n mi care devine nemi cat i cu totul f r gnduri cnd e acoperit ntreg de ntunericul dumnezeiesc i de lumina dumnezeiasc ¹¹¹. Dar e n stare de contempla ie i de sim ire i de gustare a bun t ilor n care se afl ¹¹². C ci ad ncul Sfntului Duh nu e ca ad ncul apelor m rii, ci e ad ncul apei vie ii ve nice (Ioan IV, 10) ¹¹³. Toate cele n care mintea ajunge, dup ce str bate cele v zute i cugetate, s nt de ne n eles, de net lcuit i de necuprins. Ea se mi c i se ntoarce numai n ele n chip nemi cat ¹¹⁴, vie uind n via a mai presus de via , fiind lumin n lumin i nu lumin de sine. C ci nu se prive te atunci pe sine, ci pe Cel mai presus de sine i slava de acolo f cnd o str in de cunoa terea sa, se are pe sine ns i ntreg ne tiut ¹¹⁵

19. Cel ce a ajuns la m surile des vr irii, este mort f r a fi mort, vie uind n Dumnezeu n Care se afl i nevie uind lui i (Rom. XIV, 7). orb ca cel ce nu vede din fire. El a ajuns ns mai presus de orice vedere natural , ca unul ce a primit ochi noi i neasemnat mai buni i mai presus de cei ai firii. El e nelucrtor i nemi cat, ca unul ce a mplinit toat lucrarea sa. f r gnduri, ca unul ce s a ridicat la unirea mai presus de n elegere i se odihne te acolo unde nu mai e vreo lucrare a min ii, sau vreo mi care de aducere

111. Sfntul Simeon identific ntunericul dumnezeiesc al lui Dionisie Areopagitul cu lumina dumnezeiasc . De altfel nsu i Dionisie n elega prin ntunericul de pe Sinai «preamulta lumin ». Ajuns aci mintea r m ne cu o mi care receptiv , nu creatoare, cu o mi care stabil n acela i sens, nu cu o mi care ce trece de la un lucru la altul.

112. Precum se conciliaz ntunericul cu preamulta lumin , a a se conciliaz mintea golit de gnduri cu starea ei de contemplare i de gustare a bun t ilor dumnezeie ti. C ci n oceanul dumnezeiesc cel simplu s nt toate.

113. i unde e via a ve nic , e i via a sufletului omenesc.

114. Identificarea stabilit ii cu mi carea sufletului ajuns n Dumnezeu o f cuse i sfntul Grigorie de Nissa (Despre *via a lui Moise*, P.G. 44, 405 C) i sfntul Maxim M rturisitorul (Ambigua, P.G. 91, 1221).

115. Mintea devine prin lumina dumnezeiasc altfel dec t e prin natura ei, de aceea i devine ei ns i un mister ne n eles.

aminte, spre vreun gînd sau spre vreun năeles. Căci neputînd năelega sau cunoaște cele năelese și cu neputință de cuprins, se odihnește, așă zicînd, năele. Iar odihna aceea e nemi-cărea năesimirii fericite, care e totodată desfătarea năesimirea năendoielnică și fărîstrăduință a bunătăților negrîtite¹¹⁶.

20. Cel ce nu s-a năvrednicit să ajungă la o astfel de măsura a desfătării și năposesiunea unor astfel de bunuri să se năvinovească numai pe sine și să năspună, pentru a se dezvinovăți, că lucrul acesta este cu neputință, sau că desfătarea se dobîndeste, dar năchipănețit. Căci să cunoască, năcredințat de dumnezeiețile Scripturii, că lucrul e cu puțin și adevărat, năfăptuindu-se prin lucrare și mplineindu-se năchipăconțient. Căci fiecare se lipsește pe sine de aceste bunătăți pe măsura nămplinirii și nelucrării poruncilor¹¹⁷.

21. Mulți citesc Sfintele Scripturi, iar unii, citindu-le, le și aud¹¹⁸. Dar puini dintre cei ce le citesc pot cunoaște drept puterea și năelesul celor citite. Aceștia declară uneori că cele spuse de Sfintele Scripturi sînt cu neputință, alteleori le socotesc cu totul de necrezut, sau le iau ca alegorii năsensuri. Pe cele spuse pentru timpul de față le socotesc ca avînd să se mplinească năviitor, iar pe cele spuse despre cele viitoare, le iau ca deja nătimplite și că nătimplindu-se năfiecare zi. Și astfel nu e o judecată dreaptă năei, nici o pătrundere adevărată a lucrurilor dumnezeiești și omenești.

22. Dumnezeu a făcut de la nănceput două lumi : una văzută și alta nevăzută. Dar e un singur mprat al lucrurilor văzute care poartă năeltrăsurile celor două

116. bucuria de darurile primite fărîosteneal, fărîefort, dar care le năntrec pe toate cele dobîndite prin efort.

117. Extras din sfîritul Cuv. X etic.; *Traites Iheol...*, tom. II, p. 336. o năvăturscump sfîntului Simeon că bunurile dumnezeiești se posedă năchipăconțient. De fapt dacă nu avem conțință a lor, nici nu le avem.

118. vorba de auzirea cu sufletul, adică cu un simț al sufletului.

lumi, n latura cea v zut i cugetat ¹¹⁹. Potrivit cu aceste dou lumi, str lucesc doi sori, cel v zut cu simurile i cel cugetat. i ceea ce e soarele acesta n cele v zute i supuse sim urilor, aceea este Dumnezeu n cele nev zute i ne n elese cu mintea. C ci El este i se nume te Soarele drept ii (Maleahi IV, 2 ; III, 20). Iat deci doi sori, unul cunoscut cu sim urile i unul cugetat cu mintea, precum s nt i dou lumi, a a cum s a spus. i dintre cele dou lumi, una, adic lumea supus sim urilor cu toate cele din ea, este luminat de soarele acesta cunoscut cu sim urile i v zut, iar cealalt lume, adic cea cunoscut cu mintea i cele din ea, prime te lumina i str lucirea de la Soarele cugetat al drept ii. Deci cele supuse sim urilor i cele cunoscute cu mintea s nt luminate n chip desp r it : cele dint i de soarele cunoscut cu sim urile, iar cele din urm de Soarele cunoscut cu mintea. Cele din urm nu au nici o unire sau cuno tin sau comuniune cu cele supuse sim urilor.

23. Singur omul din toate cele v zute i cugetate a fost zidit de Dumnezeu ca o fiin ndoit , av nd trup alc tuit din patru elemente : din sim ire i suflare, prin care particip la aceste elemente i tr ie te n ele, i din suflet n eleg tor i nematerial i necorporal, unit n chip negr it i ne n eles cu acestea i amestecat cu ele n chip neamestecat i neconfundat ¹²⁰. Iar acestea s nt omul cel unul, animal muritor i nemuritor, v zut i nev zut,

119. Acesta e omul.

120. Sfntul Simeon nu putea s nu sufere influen a timpului s u, n multe privin e care nu in propriu zis de credin a cre tin . F c nd abstracie de ideea celor patru elemente componente ale lumii materiale, idee proprie timpului s u, el se mai resimte i de n elegerea simplist a acelui timp n privin a unirii dintre trup i suflet. Ast zi ne d m seama de taina cu mult mai complex a acestei uniri. De altfel nsu i sfntul Simeon d dovad c e contient de dificultatea problemei c nd adaug pe de o parte sim irea i suflarea la cele patru componente ale trupului, iar pe de alta declar c prin ele se une te sufletul cu trupul. Sensibilitatea i suflarea s nt marea tain a existen ei umane. Apar in ele materiei ? Apar in sufletului ? greu de a le atribui unaia sau altuia n mod separat. In sensibilitate se nt lnesc sufletul i trupul.

sensibil i inteligibil, v z tor al zidirii v zute, cunosc - tor al celei cugetate. Precum cei doi sori i mplinesc n chip desp r it lucr rile n cele dou lumi, a a i n omul cel unul : unul lumineaz trupul, Cel lalt sufletul i fiecare soare comunic lumina sa, prin participare, p r ii luminate de el, dup puterea de primire a ei, fie n chip mai bogat, fie n chip mai s rac ¹²¹.

24. Soarele supus sim urilor e v zut, dar nu vede. Soarele cunoscut cu mintea e i v zut de cei vrednici, dar i vede pe to i i mai ales pe cei ce L v d pe El. Cel cunoscut cu sim urile nu vorbe te, nici nu d cuiva putere s vorbeasc . Cel cunoscut cu mintea vorbe te prietenilor Lui i d ruie te tuturor puterea s vorbeasc ¹²². Cel supus sim urilor, str lucind n gr dina supus sim- urilor, usuc numai umezeala p m ntului cu c ldura razelor lui, dar nu i ngra plantele i semin ele. Cel cunoscut cu mintea, ar t ndu se n suflet, mpline te lucrurile urm toare : usuc umezeala patimilor i cur murd ria produs de ele i d gr sime p m ntului sufletului, din care se hr nesc plantele virtu ilor mbibate de rou .

25. Soarele supus sim urilor r sare i lumineaz lumea cunoscut cu sim urile i toate cele din ea, pe oameni, fiarele, animalele i orice altceva, peste care i ntinde n chip egal lumina sa. Apoi apune i las n ntineric locul pe care l a luminat. Cel cunoscut cu mintea

121. F r ndoial , de i fiecare soare lumineaz n mod direct partea omului corespunz toare lui, totu i lumina Soarelui spiritual se reflect din suflet i asupra trupului, iar lumina soarelui v zut produce bucurie i sufletului. C ci omul, de i e din dou p r i, e totu i unul. In om se realizeaz unirea ntre cele dou lumi. Aceasta o va spune sf ntul Simeon n capetele urm toare.

122. Soarele spiritual d putere sufletelor s vorbeasc , ntruc t vorbindu le el nsu i le mi c la r spuns. El e Subiectul suprem, care se adreseaz subiectelor f cute dup chipul Lui. El e Cuv ntul cuv nt tor, de unde pornesc toate cuvintele de chemare i din care i iau mi carea de r spuns toate cuvintele de r spuns ale subiectelor create. Aceast convorbire leag subiectele create de Dumnezeu i lumineaz toate creaturile n acela i timp.

str luce te pururea i a str lucit, nc p nd ntreg n toate n chip ne nc put. Dar e deosebit de cele create de El i e ntreg desp r it n chip nedistan at de acestea, fiind ntreg n toate i nic ieri ; ntreg n creaturile v - zute ntregi i ntreg n afar de ele ; ntreg n cele v - zute i ntreg n cele nev zute ; e prezent ntreg pretutindeni i nu e ntreg nic ieri i nicidecum ¹²³.

Ale aceleia i, una sut capete de Dumnezeu cuv nt toare i f ptuitoare (teologice i practice)

1. Hristos este nceputul (1 Cor. XV, 13), mijlocul i sfr itul ¹²⁴. C ci e n toate : n cele dint i (Col. I, 18) i n cele mijlocii i n cele din urm ca n cele dint i. Pentru c nu este n El vreo deosebire oarecare ntre acestea, precum nu este nici barbar, nici scit, nici elin, nici iudeu, ci toate i n toate este Hristos (Col. III, 11).

2. Sf nta Treime, str b t nd prin toate de la cele dint i i p n la cele din urm , ca de la capul unui trup p n la picioare, le str nge pe toate, le lipe te, le une te i le leag de sine i, unindu le astfel, le face tari i de nedesf cut ¹²⁵. Ea se face cunoscut n fiecare dintre ele, Una i Aceea i, Care este Dumnezeu, n Care i cei din

123. Aceste trei ultime capete au intrat n prefata «Stoglavei», colec ie de hot r ri ale Sinodului din 1551 de la Moscova. A se vedea la E. Duchesne, *Le Stoglav ei ies cen/s chap tres*, Paris, 1920, p. 4—5. Dup J. Darrouzes, *Chap tres theologiques* etc, p. 79.

124. Sf ntul Maxim spune: «Dumnezeu este nceputul, mijlocul i sfr itul celor ce s nt» (Cap. *gnostice* I, 5), dar i c : «Dumnezeu nu este pentru Sine, pe ct e cu putin s tim noi, nici nceput, nici mijloc, nici sfr it» (II, 2). Hristos ns s a f cut prin ntrupare nceputul, mijlocul i sfr itul vie ii noastre celei noi.

125. Sf nta Treime, ca diversitate de Persoane n unitatea fiin ei, se face principiu de men inere a unit ii tuturor n diversitate.

urm s nt cei dint i i cei dint i s nt cei din urm (Matei XX, 16)¹²⁶.

3. Pe to i credincio ii, noi credincio ii trebuie s i vedem ca pe unul i n fiecare din ei trebuie s vedem pe Hristos i s avem at ta dragoste fa de el, nc t s fim gata s ne punem sufletul propriu pentru el¹²⁷. Nu trebuie s numim sau s socotim pe vreunul r u, ci pe to i s i vedem, cum am spus, ca buni. Chiar dac ai vedea pe vreunul tulburat de patimi, s nu ur ti pe fratele, ci patimile care l r zboiesc. Iar dac l vezi tiranizat de pofte i de g nduri gre ite, s ai i mai mult mil de el, ca nu cumva s fii i tu ispitit (Col. VI, 1), ca unul ce te afli supus schimb rilor materiei nestatornice¹²⁸.

4. Precum cetele n eleg toare ale puterilor de sus s nt luminate de Dumnezeu dup treptele lor, de la cea dint i la a doua i de la aceasta la alta i a a mai departe, rev rsarea luminii dumnezeie ti trec nd la toate, a a i sfin ii, fiind lumina i de dumnezeie tii ngeri i lega i i uni i prin leg tura Duhului, se fac de aceea i cinste cu ngerii i se ntrec cu ei¹²⁹. C ci ei vin din neam n neam (Isaia IX, 27), prin sfin ii ce i au precedat, lipindu se de aceia prin lucrarea poruncilor lui Dumnezeu, prin care s nt lumina i asemenea acelora, primind harul lui Dumnezeu prin participare. Astfel alc tuiesc ca un fel de lan de aur, fiecare din ei fiind ca un inel ce se leag de cel lalt prin

126. Acela i Dumnezeu, fiind i n cele din urm , le face i pe acestea ca pe cele dint i. Din faptul c Dumnezeu sau Hristos e i n cele din urm , sfîntul Simeon scoate concluzia c n fond i cele din urm s nt cele dint i i invers.

127. Sobornicitatea Bisericii i are temeiul n faptul c n fiecare credincios este Acela i Hristos, deci n fiecare credincios s nt to i credincio ii.

128. Corespunde cu cap. 62 din *Filocalia greac* .

129. Faptul c lumina dumnezeiasc trece prin ngeri la sfin i, nu i las pe sfin i mai prejos de ngeri. C ci lumina dumnezeiasc trec nd de la ngeri la sfin i nu se mpu ineaz , ci li se mp rt e te acestora ntreag . Trecerea aceasta nu face dec t s nf ptuiasc leg tura ntre ngeri i sfin i.

credin , prin fapte i prin iubire, nc t alc tuiesc n Dumnezeu cel Unul un ir ce nu se poate rupe u or¹³⁰.

5. Dac cineva e fals prin f rnicie, sau p tat prin fapte, sau r nit u or prin vreo patim , sau are vreo mic lips din negrij , nu se num r cu cei ntregi, ci se leap d ca nefolositor i lipsit de t rie. Aceasta, pentru ca nu cumva n vremea ntinderii s fac leg tura lan ului s se rup i s introduc o distan ntre cei nedistan a i i o ntristare n am ndou p r ile, cei dinainte suferind pentru cei de dup ei, iar ace tia, pentru desp r irea de cei dinainte¹³¹.

6. Cel ce nu n zuie te cu iubire i cu dorin puternic s se uneasc prin smerita cugetare cu cel din urm dintre sfin i, ci p streaz o mic ne ncredere n el, nu se va uni niciodat deloc nici cu el, nici cu sfin ii dint i care au precedat, chiar dac ar socoti c are toat credin a i toat iubirea fa de Dumnezeu i fa de toi sfin ii¹³².

7. Pl nsului dup Dumnezeu i premerge smerenia i i urmeaz o bucurie i o veselie negr it . Iar din smerenie dup Dumnezeu r sare n dejdea m ntuirii. C ci cu c t se socote te cineva pe sine din suflet mai p c tos dec t toi oamenii, cu at t cre te, mpreun cu smerenia i n dejdea care nflore te n inima lui, ncredin ndu l c prin ea se va m ntui.

130. Trecerea luminii de la ngeri la sfin i e ca trecerea pildei i puterii de sfin enie de la sfin ii dinainte la cei de dup ei. Aceasta e o tradi ie vie, care asigur unitatea ntre genera ii. Acela i Hristos e n cei dint i i n cei din urm , f c ndu i pe cei dint i ca pe cei din urm i pe cei din urm ca pe cei dint i. Sfntul Simeon d rev rs rii luminii de la ngeri la sfin i i de la sfin ii dinainte la cei de dup ei un sens de tradi ie.

131. Corespunde cu cap. 62 din *Filocalia greac* . Patimile rup lan ul tradiiei vii a sfin ilor, care constituie un fel de coloan vertebral a Tradiiei vii a Bisericii.

132. Cine rupe leg tura cu sfntul cu care e n leg tur nemijlocit rupe prin aceasta leg tura cu toi sfin ii de mai nainte. Prin el se va introduce o ntrerupere n lan ul tradiiei, cu grele urm ri pentru Hristos. Pentru men inerea tradiiei se cere smerenie i iubire fa de nainta i, precum ruperea tradiiei e pricinuit de m ndrie i de lipsa de iubire.

8. Cu c t coboar cineva mai mult n ad ncul smereniei i se recunoa te ca nevrednic de m ntuire, cu at ta se ntristeaz mai mult i vars iroaie de lacrimi. Iar pe m sura acestora, ne te n inima lui bucuria, iar mpreun cu ea izvor te i cre te n dejdea, care face ncredin area despre m ntuire mai puternic ¹³³.

9. Fiecare trebuie s se cerceteze pe sine i s se cunoasc , pentru a nu se ncrede nici numai n n dejdea singur f r plnsul i smerenia duhovniceasc , nici n smerita cugetare i n lacrimi, f r n dejdea i bucuria ce urmeaz acelor ¹³⁴.

10. Exist o p rut smerenie din lene, din neglijen i dintr o lips de n dejde a con tiin ei, pe care cei ce o au o socotesc pricinuitoare de m ntuire. Dar nu este, c ci nu are plnsul pricinuator de bucurie, nso it cu ea.

11. Exist un plns f r smerenie duhovniceasc i acesta e socotit de cei ce plng astfel ca un plns cur itor de p cate. Dar nchipuindu i aceasta, se am gesc n zadar. C ci s nt lipsi i de dulcea a Duhului, ivit n chip tainic n c mara n eleg toare a sufletului (Ps. XXXIII, 9). De aceea unii ca ace tia se i aprind repede de pofta fa de lume i nu pot s dispre uiasc n chip des v r it lumea i cele din lume. Iar cel ce nu poate dispre ui acestea n chip des v r it i n a dob ndit o des lipire din suflet fa de ele nu poate dob ndi nici n dejdea sigur i ne ndoielnic a m ntuirii sale. purtat de ndoial , ne nctat, ici i colo, nepun nd temelia de piatr (Luca VI, 48).

133. Via a duhovniceasc e mpletit din contraste, ca i via a n p cat. Pl cerea p catului e nso it de chinul p rerii de r u. Întristarea pentru p cat care merge p n la plns, na te bucuria, c ci ea pune n-ceputul vie ii celei noi.

134. Cu acest capitol ncepe un ir de capete de aplicare pilduitoare a unui discern m nt subtil al unor st ri suflete ti, care pot avea diferite con inuturi, cu toat aparen a de identitate.

12. Plînsul este îndoit în lucrările lui. Unul este ca apa, care stinge prin lacrimi vîrta patimilor și curăță sufletul de întinări; celălalt este ca focul, care face viu, prin prezența Sfîntului Duh și reaprinde și încălzește și face înfocată inima și o înflăcărează de dragostea și de dorul lui Dumnezeu.

13. Observă și cunoaște lucrările ce se ivesc în tine din smerenie și din plîns și cercetează folosul ce și se adaugă din ele la vreme potrivită. Pentru cei începători aceasta înseamnă lepătarea a toată grija pentru mîntuire, dezlipirea și renunțarea la părinți și la prieteni, prăsisirea grijii și disprețuirea tuturor lucrurilor și bunurilor, nu numai pentru la un ac, ci și pentru la trupul însuși.

14. Precum cel ce pune pentru mîntuire pe o flăcără ce arde în cuptor o stinge pe aceasta, la fel grijile vieții și împotimirea de cel mai neînsemnat și mai mic lucru sting cîldura aprinsă la început în suflet¹³⁵.

15. Cel ce s-a lepădat cu bucurie și într-o deplină simțire a inimii de lucrurile din afară și de oameni și de toate cele ale vieții și a uitat de ele a sărit peste împotimire ca peste un zid și e ca un străin în fața lumii și în fața tuturor celor din ea. El și adună mintea sa și și concentrează gândul și cugetarea numai la pomenirea morții. De aceea se gîndește la judecată și la răsplătire și e cu totul stăpînit de acestea, printr-un deosebit negrît din pricina acestor gânduri și a cugetării la ele.

16. Cel ce poartă în sine numai frica de judecată e ca un osîndit legat în lanțuri pe scena acestei vieți. De aceea, arată că unul ce este terzit de frică ca de un câl, și dus pe drumul spre moarte, negîndind la altceva decît la chinul său și la durerea pe care va avea să o sufere din pedeapsa venică. Purtînd în inimă acest gând, frica ce

135. Începătorii trebuie să pună deosebit răvnă în dezlipirea lor de grijile lumetice. După ce au progresat, au dobîndit această dezlipire, chiar dacă sînt între lucruri.

e ntre inut de el nu l las s se ngrijeasc de nici un lucru din cele omene ti. Afl ndu se astfel ne nctat ca un pironit pe lemn, i st p nit fiind de dureri puternice, nu i poate ndrepta ochii spre fa a cuiva i nu face nici un caz de cinstea sau de necinstea de la oameni. C ci socotindu se vrednic de toat necinstirea i dispreuirea, nu l intereseaz batjocurile ce vin asupra lui.

17. Cel ce poart n sine frica mor ii are sil de toat m ncarea, b utura i podoaba hainelor. El nu m - nânc p inea i nu bea apa cu pl cere, ci mpline te trebuin a trupului at ta numai c t ajunge pentru a tr i¹³⁶. Acela va lep da toat voia sa i se va face rob tuturor, nedeosebind ntre cele poruncite¹³⁷.

18. Cel ce s a dat pe sine, de frica chinurilor, rob p rin ilor dup Dumnezeu, nu va alege poruncile care u ureaz durerea inimii lui, nici pe cele care dezleag leg tura fricii lui. Nu va asculta nici de cei ce l ndeamn spre acestea cu prietenie, sau cu lingu ire, sau cu porunc , ci va alege mai degrab pe cele ce i sporesc frica i va vrea pe cele ce i str ng leg tura i va iubi pe cele ce i dau putere c l ului (fricii). El va st rui n acestea, nea tept nd s ia dintr odat slobozire din ele¹³⁸. Dar n dejdea izb virii face osteneala mai u oar , ceea ce este mai folositor celui ce se c ie te fierbinte¹³⁹.

19. Tuturor celor ce ncep s vie uiasc dup Dumnezeu, le este folositoare frica chinurilor i durerea ce se na te din ea. Iar cel ce i nchipuie c poate pune n-ceput f r durere i f r lan uri i f r c l u (fric),

136. Aceasta e metoda de a satisface cerin ele strict necesare ale vie ii, f r a aluneca spre p cat. A a a f cut Hristos.

137. Corespunde cap. 64 din *Filocalia greac* . Acela va evita ns s v r irea p catului, chiar dac i se porunce te.

138. El nu se va l sa convins de argumentele celor ce voiesc s i u ureze frica de chinurile ve nice i durerea pentru ele. Dac filozoful german Heidegger socote te c existen a fiin ei omene ti e fr m ntat permanent de grij , n spiritualitatea cre tin existen a este st p nit de frica de chinurile ve nice.

139. Corespunde cap. 65 din *Filocalia greac* .

nu numai c i a az temelia faptelor sale pe nisip, ci i nchipuie chiar c i poate face casa n aer, f r temelie, ceea ce este ntru totul cu neputin . C ci durerea aceasta na te toat bucuria i lan ul acesta rupe toate lan urile p catelor i ale poftelor i c l ul acesta nu pricinuie te moarte, ci via ve nic ¹⁴⁰.

20. Cel ce nu va vrea s scape i s fug de durerea n scut din frica de chinurile ve nice, ci se va lipi cu toat hot r rea inimii de ea i i va str nge i mai mult leg turile ei, pe m sura acestei hot r ri va nainta mai repede i se va nf i a naintea fe ei Împ ratului mp - ra ilor. Iar nt mpl ndu se aceasta, ndat ce va privi ca printr o cea spre slava Aceluia, i se vor dezlega lan urile, iar c l ul lui, sau frica, va fugi departe de la el, i durerea din inima lui se va ntoarce n bucurie i se va face izvor care izvor te la vedere ne nctat i-roaie de lacrimi, iar n minte, lini te, bl nde e i dulcea de negrit. Ba i va da i b rb ie i l va face s alerge slobod i ne mpiedicat spre toat ascultarea poruncilor lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 32). Acestea s nt cu neputin celor ncep tori, dar le s nt proprii celor ce au ajuns, prin naintare, spre mijloc. Iar celor des v r i i, izvorul acesta li se face lumin , inima schimb ndu li se i pref c ndu li se f r de veste ¹⁴¹.

21. Cel ce are n l untrul lui lumina Duhului Sf nt, cade cu fa a la p m nt neput nd s o priveasc i strig cu spaim i cu fric mult , ca unul ce a v zut i a p timit un lucru mai presus de fire, de cuv nt i de nelegere. El este asemenea unui om c ruia i s au aprins de undeva m dularele de un foc, n care arz nd i ne

140. Corespunde cap. 66 din *Filocalia greac* . Se accentueaz aci un mare paradox : durerea na te bucurie; c l ul fricii duce la via . Pentru c acestea sensibilizeaz i nt resc spiritul, nu l las n somnolen i n lipsa de t rie. In aceasta st faptul c prin cruce se ajunge la via .

141. Corespunde cap. 67 din *Filocalia greac* . Izvorul lacrimilor se face izvor de lumin . Se vede prin lacrimile acestora lumina din ei. Cel ce nu poate pl nge pentru p cat r m ne ncruntat i ntunecat.

putând răbda cîldura vieții (Ieremia XX, 9), se poartă ca unul ce a ieșit din sine¹⁴². Neizbutind nicidecum să devină iarăși al său, încopleșit neîncetat de lacrimi și rîcorit de ele, el aprinde focul dorului și mai tare. Ca urmare, varsă și mai multe lacrimi și, strălîndu-se în mulțimea lor, fulgeră de tot mai mare strălucire¹⁴³. Iar cînd s-a aprins în întregime și s-a făcut ca o lumină¹⁴⁴, se împlinește ceea ce s-a spus: «Dumnezeu unit cu dumnezeii și cunoscut de ei», și anume atât de mult că s-a unit cu cei cu care s-a unit și s-a descoperit celor ce Lă cunosc¹⁴⁵.

22. Pe călătoria lui Dumnezeu să se facă cunoscut de noi, pe atîtă seară și descoperă. Și pe călătoria se descoperă, pe atîtă e văzut și cunoscut de cei vrednici. Dar nu e cu puțin să spătimească cineva și să vadă a ceva, dacă nu s-a unit mai înainte cu Preasfîntul Duh, după ce a dobîndit prin dureri și sudori o inimă smerită, curată, simplă și zdrobită.

23. Înainte de plîns și de lacrimi, nimeni să nu ne amăgească cu vorbe de artă (Efeseni V, 6), nici să nu ne amăgim pe noi înșine. Căci încă nu este în noi pocăință, nici adevărat prerer de rău, nici frică de Dumnezeu în inimile noastre, nici nu ne amănușim pe noi înșine, nici nă ajuns sufletul nostru la simțirea judecății viitoare și a chinurilor veșnice. Căci dacă ne amănușim pe noi înșine și am fi dobîndit acestea și am fi ajuns la ele, nădată am fi vărsat și lacrimi. Iar fără de acestea, nici învîrtă area inimii noastre nu se va putea nămuia vreodată, nici sufletul nostru nu va

142. Este extazul, în care omul a plecat de la sine, absorbit de lumina și de focul Duhului Sfînt. Acesta face trupul transparent și fierbinte pentru că și sufletul e fierbinte. El e focul entuziasmului curat.

143. Un alt paradox: din răcoarea lacrimilor se aprinde focul unui și mai mare dor de Dumnezeu. Și invers.

144. Aceasta e o stare de deplină transparență spirituală prin Duhul Sfînt și prin înălțarea la culmea a spiritului omenesc.

145. Corespunde cap. 68 din *Filocalia greacă*. Sfîntul Simeon descrie aici o stare de extaz din cele trînte de el.

dobândi smerenie, nici nu vom izbuti să ne facem smeriți. Iar cel ce nu s-a făcut astfel, nu se poate uni cu Duhul cel Sfânt¹⁴⁶. Iar cel ce nu s-a unit cu Duhul acesta prin curție, nu poate să ajungă la vederea și cunoștința lui Dumnezeu și nu e vrednic să se năvede tainic virtuțile smereniei¹⁴⁷.

24. Cel ce voiește să lănească meșteșugul vorbirii și filozofia pe cel ce abia a învățat să silabisească literele nu numai că nu i va folosi întru nimic, ci îl va face mai degrabă să se descurajeze și să se dezguste, din pricina neputinței minții lui de a cuprinde înțelesul celor spuse. Tot așa și cel ce spune începătorilor despre cele ale desvârșirii și mai ales celor mai greoi, nu numai că nu i va folosi cu nimic, ci îi va face să se întoarcă la cele din urmă. Căci privind la înălțimea virtuții și în alegând căt de departe este de culmea ei și socotind că lui îi este cu neputință să urce spre vârful ei, va disprețui și începuturile făcute de el, ca nefolositoare, și se va scufunda în deznădejde.

25. Când cei înuși și stăpâniți de patimi vor auzi că cel desvârșit după Dumnezeu se socotește pe sine mai lipsit de curție decât orice om și decât orice animal și orice fiară și că atunci când e batjocorit se bucură, când e bătut bine cuvântează, când e prigonit răbdă și se roagă pentru dușmanii lui cu lacrimi și întru durerea inimii, rugându-se lui Dumnezeu pentru ei, la început nu cred că sînt lucruri așa de mari și necărcătoare să se facă pe ei deopotrivă cu acela. Pe urmă, da-i pe fața de Sfintele Scripturi și copleșiți de sfinții care le au dovedit acestea cu fapta, mărturisesc că nu pot să ajungă la ele. Iar când aud că fructul împlinirii acestora este cu neputință să se măntuiască, atunci, ne

146. Prin lacrimi, inima nămuind învîrtăriea ei se deschide Duhului.

147. Corespunde cap. 69 din *Filocalia greacă*.

vrînd să înceteze cu totul să facă răul și să se pocăiască de păcatele lor, îl prinde deznădejdea.

26. Cei mai mulți cinstesc ca nepătimitori și ca sfinți, pe cei ce fălesc virtutea și altceva arată în pielea obrazului și altceva sunt după omul din lăuntru, și anume plini de toată nedreptatea, pizma, viclenia și răul miros al plăcerilor. Ei socotesc așa, pentru că nu au ochiul sufletului curat, nici nu sunt în stare să cunoască pe aceia din roadele lor. Iar pe cei ce petrec în evlavie și virtute și în nerutătea inimii, care sunt sfinți cu adevărat, îi socotesc, în chip greșit, ca pe oamenii de rând, îi trec pe lângă ei disprețuindu-i și în de nimic¹⁴⁸.

27. Unii ca aceștia cinstesc ca învățător și ca om duhovnicesc mai degrabă pe cel guraliv și artos. Iar pe cel tăcut și cu grijă la cuvinte îl înțelege prost și mult¹⁴⁹.

28. Cei trufași la cuget și bolnavi de mândria diavolului se întorc de la cel ce vorbește în Duhul Sfânt, socotindu-l trufaș la cuget și mândru. Căci cuvintele lui mai degrabă îi pleznesc decât îi străpung¹⁵⁰. Dar pe cel ce boscorodește din burtă și din făuici și îi minte cu privire la mântuirea lor, îl laudă și îl primesc. Astfel, nu este nimeni între unii ca aceștia care să poată deosebi și vedea lucrul bine și așa cum este¹⁵¹.

29. «Fericiți, zice Dumnezeu, cei curași cu inimă, că aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Dar inima curată nu o poate înfăptui nici o virtute, nici două, nici zece, ci toate împreună fiind, așa zicând, ca una singură și dusă până la capătul din urmă¹⁵². Dar nici acestea nu pot face singure inima curată, fără venirea și

148. Corespunde cap. 70 din *Filocalia greacă*.

149. Corespunde cap. 71 din *Filocalia greacă*.

150. Cei mândri socotesc mândri pe oamenii duhovnicești, pentru că aceștia nu primesc să se coboare la glume și la fapte urâtice.

151. Corespunde cap. 72 din *Filocalia greacă*.

152. Lipsa unei singure virtuți îneacă inima până în o singură pată se simte în toate virtuțile, tulburându-le.

lucrarea Duhului. Căci precum fierarul își poate arăta meșteșugul prin uneltele sale, dar fără lucrarea focului nu poate isprăvi nimic, așa și omul toate le face și se folosește de virtuți ca de niște unelte, dar fără venirea focului dumnezeiesc, ele rămân fără rod și fără folos, neizbutind să curețe fiecare păcat și să întinzească sufletului¹⁵³.

30. Acolo unde este smerenia adâncă, acolo sunt și lacrimi îmbelugate. Iar acolo unde sunt acestea, acolo este și prezența Duhului cel închinat. Iar acolo unde este Acesta, acolo se ivește toată curăția și sfințenia în care se află sub lucrarea Duhului și acestuia și se face vădit Dumnezeu și Dumnezeu privește la el. «Căci la cine voi privi, zice, decât la cel blând și liniștit și temător de cuvintele Mele?»¹⁵⁴.

31. Omul poate lupta împotriva patimilor sale, dar nu le va putea dezrădăcina nicidecum. El a primit puterea de a nu face rău, dar nu și puterea de a nu se gândi la el¹⁵⁵. Dar evlavia constă nu în a face numai binele, ci și în a nu gândi cele rele. Deci cel care gândește cele rele nu poate dobândi inimă curată. Și cum ar putea? Căci este închinat de gândul rău, ca o oglindă de noroi¹⁵⁶.

32. Eu am înțeles că inima curată constă nu numai în a nu fi tulburat cineva de vreo patimă, ci și în a nu cugeta vreun rău sau ceva al vieții, atunci când vrea, ci a avea în sine numai amintirea lui Dumnezeu printr-o

153. Cap. 73 din *Filocalia greacă*. Singur Dumnezeu este cu adevărat curat în chip desvârșit și poate curăța inima omului cu focul iubirii aprins de El în inimă.

154. Darrouzes, op. cit., p. 89, dă la notă: Isaia LXII, 2. Dar în acel loc nu se află aceste cuvinte.

155. Mintea, mereu în mișcare, e mai greu de stabilit decât mișcările trupului.

156. Desigur, nu e vorba numai de un gând teoretic la rău, ci de un oarecare gând ispititor. Dar acest gând, dat fiind puterea lui de influență, numai prin prezența lui Dumnezeu în om poate să nu mai dureze în om.

iubire ne nfr nat . C ci numai n lumina curat vede ochiul n chip curat, nea ez ndu se n calea privirii nimic¹⁵⁷.

33. Nep timirea spun c const nu numai n a fi n afar de lucrarea patimilor, ci i n nstr inarea de amintirea lor. i nici numai n aceasta, ci i n a ne goli mintea noastr de nchipuirea lor, n a a fel, ca atunci c nd voim, s ne ridic m mai presus de ceruri, ajung nd n afar de toate cele v zute i supuse sim urilor. Atunci e ca i c nd sim urile noastre ar fi ncuiate i mintea noastr ar fi p truns la cele mai presus de sim uri, duc nd prin puterea ei cu sine sim urile, ca un vultur aripile sale.

34. Mintea f r sim uri nu i arat nicidecum lucr rile sale i nici sim urile pe ale lor f r minte¹⁵⁸.

35. Inim curat este i se zice aceea care nu afl n sine nici o nchipuire sau g nd lumesc, care e at t de d ruit lui Dumnezeu i de unit cu El, c n are nici o amintire, nici a lucrurilor sup r toare ale vie ii, nici a celor pricinuitoare de bucurie, ci petrece n contempla ie ca n al treilea cer, i e r pit n rai (2 Cor. XII, 2—4), i vede arvuna bun t ilor f g duite sf n i

157. De aci vedem c «lumina» de care vorbe te at t de mult sf ntul Simeon const n cur ia inimii i a privirii. Cur ia aceasta o are omul numai cu ajutorul lui Dumnezeu, sau numai venindu i de la El. Ea e acolo unde nu se intercaleaz nici un alt g nd ntre om i Dumnezeu. Inima curat e acolo unde s au dezr d cinat chiar g ndurile rele din suflet.

158. Prin aceast afirmare sf ntul Simeon risipe te orice r st lm cire a g ndirii sale, c ar admite o desp r ire a min ii de sim uri n lucrarea ei. Spiritul transfigureaz lucrarea sim urilor, nu se dispenseaz de ea. Dar nici lucrarea sim urilor nu poate fi cugetat f r spirit. Omul e unitate de suflet i trup n actele, n g ndurile i n sentimentele sale. Dar sf ntul Simeon spune i mai mult: omul care nu mai are nici un g nd r u n sine i nal i sim urile la «cer», adic vede i prin ele lumina dumnezeiasc , sau taine spirituale mai presus de lucrurile p m nte ti. C ci aceste taine se v d totu i prin lume sau prin trup devenite transparente. Aceasta pentru c sim urile lui au devenit apte pentru aceste taine i s nt cople ite de minte i prin mintea lui de lucrarea Duhului Sf nt. Mintea i sim urile au devenit n acest caz o unitate cunosc toare pe un plan mai nalt. Omul cunoa te ca o fiin total realit ile superioare.

lor i se face martorul bunurilor ve nice, pe c t e cu puțin firii omene ti. Acesta e semnul adev rat al inimii curate i dovada sigur prin care cunoa te cineva i m surile cur ie i i se vede pe sine nsu i ca ntr o oglind ¹⁵⁹.

36. Precum cel ce se afl n afara casei nu vede pe cei afl tori n untrul ei, a a nici cel r stignit lumii (Gal. VI, 14), sau mort ei, nu mai are vreo sim ire a lucrurilor din lume.

37. Precum trupul mort nu are nici o sim ire, nici a trupurilor vii, nici a celor ce zac moarte mpreun cu el, a a nici cel ce a ajuns n afara lumii, n Duh, i e mpreun cu Dumnezeu, nu poate avea vreo sim ire a lumii sau vreo mp timire de lucrurile ei, m car c e supus trebuin elor trupului.

38. Exist o moarte nainte de moarte i o nviere a sufletelor nainte de nvierea trupurilor, prin lucrare, prin putere, prin experien i prin adev r. C nd cugetul muritor a fost desfiin at de mintea nemuritoare i starea de moarte, alungat de via , sufletul se vede pe sine n chip v dit ca nviat din mor i, precum se v d pe ei n i i cei ce se scoal din somn. i recunoa te pe Dumnezeu care l a nviat. Iar cunosc ndu L pe El i mul umindu I, se ridic mai presus de sim uri i de toat lumea, plin de o pl cere negrit , i face s se odihneasc n sine toat mi carea cuget toare ¹⁶⁰.

159. Inima curat face transparent pe om sie nsu i. P n ce inima e p tat , omul nu se poate cunoa te pe sine nsu i pentru c nu i este transparent nici sie i, cum nu este nici altora. Se interpune ntre el i sinea sa indefinit preocuparea de altceva inferior i m rginit. Inima curat e profunzimea abisal a omului, redescoperit . C ci nu se mai interpune nici un g nd despre vreun obiect limitat ntre el i aceast profunzime. Omul se cunoa te acum ca ceea ce este el propriu zis n indefinitul lui, care, ntruct e deosebit ntr o anumit privin de indefinitul altor oameni, e totu i definit ntr un anumit fel. Dar profunzimea abisal credinciosul nu i o poate descoperi dec t c nd ea se deschide n profunzimea infinit a lui Dumnezeu n care subzist .

160. Sufletul, deta at de diferite g nduri limitate conforme obiectelor lor, se vede pe sine deosebit de g ndurile trec toare, deci nemuritor.

39. Unele stări sînt pricinuite de noi, altele ni se dau de Dumnezeu. În mîsură în care ne curîm, prin ostenele și sfînte sudori, sîntem luminați prin lumina lacrimilor de pocîință. În mîsură în care ne luminăm, ne curîm prin lacrimi. Lucrul din urmă (curîrea prin lacrimi) îl aducem noi de la noi înine; cel dintîi (luminarea) ni se dă de lî primim de sus.

40. Mulți aducînd cele ale lor nu au primit cele ce vin de obicei de la Dumnezeu. Aceasta se vede din cele ce au făcut și au pășit Cain și Esau. Cîci dacă cineva nu aduce ale sale într-o stare de suflet evlavioasă, cu credință fierbinte și cu mult smerit cugetare, Dumnezeu nu va cînta la el și nu va primi cele aduse. Iar dacă nu sînt împlinite acestea, nici El nu va da în schimb ale Sale celui ce a adus ale lui astfel.

41. Lumea e moartă pentru sfîni și cei din ea la fel pentru ei. De aceea vîzînd, nu vîd faptele lor cele bune și auzînd, nu pot înlege (Matei XIII, 13) cuvintele lor dumnezeiești grîite în Duhul Sfînt. Dar nici cei duhovnicești nu pot primi în ei faptele cele rele sau cuvintele pîtimă ale oamenilor lumești sau răi, cîi vîzînd și ei cele din lume, nu le vîd și auzînd cele ale oamenilor lumești, rămîn cu simîrea că și cînd nu le arăuți. Și astfel nu se înfăptuiește nici o părție a acestora cu aceia, sau a acelora cu aceștia¹⁶¹.

Aceasta e una cu trezirea la adevărata conștiință de sine. Dar aceasta se ivește împreună cu conștiința de Dumnezeu. El se trezește la conștiința nemuririi sale, întrucît și cunoaște persistența sa față de gîndurile trecătoare. Acest suflet se bucură de nvierea sa înainte de nvierea trupului, prin lucrare, prin putere, prin experiență și prin adevăr. Vîzînd pe Dumnezeu, încetează lucrarea lui cugetătoare trecătoare, rămînd cu lucrarea lui netrecătoare, cîci Dumnezeu e mai presus de cugetarea care face efortul de a defini și pune în legătură obiectele variate și definite și prin aceasta recurge la niște categorii mai prejos de cugetarea minii îndreptat neschimbat spre Dumnezeu cel infinit și spre sinea sa indefinit.

161. Aceasta nu înseamnă că nu pot conlucra unii cu alții în lucrurile necesare vieții pămîntene. Mai mult chiar, de aci se vede că pentru sfîntul Simeon nepărția celor curăți cu lumea înseamnă numai nepriuirea cuvintelor, gîndurilor și faptelor rele din ea. Dar ei tocmai prin

42. Despre irirea dintre lumină și întuneric este clar că în un amestec dintre ele este cu neputință. «Căci ce parte are lumina cu întunericul, zice, sau ce parte are credinciosul cu necredinciosul?» (2 Cor. VI, 15). Tot așa este de mare deosebirea și despririrea dintre cei ce se află în Duhul Sfânt și cei ce nu se află în El. Cei dintr-îi au petrecerea în cer (Filip. III, 20), căci au ajuns, încă de aici, din oameni, îngeri. Iar cei din urmă edincă în întunericul moțenit în umbra morții (Ps. CVI, 10 .u.), pironiți de pământ și de lucrurile de pe pământ. Cei dintr-îi sînt în lumina în alegtoare și neînsurat; ceilalți sînt lumina și numai de lumina supus simurilor; cei dintr-îi se văd pe ei înșiși și văd și pe cei apropiați; ceilalți, văzîndu-se pe ei înșiși și văzînd și pe cei apropiați murînd în fiecare zi, nu știu că sînt oameni și că mor ca oamenii (Ps. LXXXI, 7); iar neștiînd, nu cred că va fi o judecată și o înviere și o răsplătire pentru cele săvîrșite de fiecare, în viața de aici.

43. Dacă Duhul Sfânt este în tine, făcînd-oial vei cunoaște, din lucrurile Lui ce se săvîrșesc în tine, cele ce spune despre El apostolul. Căci zice: «Unde e Duhul Domnului, acolo este libertatea» (2 Cor. III, 17); și: «Trupul e mort pentru păcat, iar Duhul viază pentru dreptate» (Rom. VIII, 10); și: «Cei ce sînt ai lui Hristos viață și au răstignit împreună cu patimile și cu poftele ei» (Gal. V, 29). Căci cei în Hristos s-au botezat, sînt în Duhul Sfânt (Ioan VII, 33), ca unii ce au mbrăcat pe Hristos întreg (Gal. III, 27) și s-au făcut fii ai luminii (Luca XVI, 8) și umblă în lumina neînsurat (1 Ioan I, 7). Și văzînd lumea, nu o văd și auzînd ale lumii, nu aud (Matei XIII, 13). Căci precum s-a scris despre oamenii trupești că văzînd, nu văd și auzînd despre lucrurile dumnezeiești, nu în aleg, nici nu pot primi

aceasta pot lucra la curirirea și la ridicarea celor din lume. Deci poate exista, în vederea acestui scop, o legătură a lor cu ceilalți oameni. Băsfîntul Simeon o cere aceasta în alte locuri cu toată puterea.

cele ale Duhului, c ci nebunie s nt pentru ei acestea (1 Cor. II, 14), a a s n elegi i despre cei ce au n ei pe Duhul Sfnt : trup au, dar nu s nt n trup. «C ci voi, zice, nu s nte i n trup, ci n duh, dac Duhul lui Dumnezeu locuie te n voi» (Rom. VIII, 9). Ei s nt mor i lumii, i lumea, lor. «C ci mie, zice, lumea s a r stignit i eu lumii» (Gal. VI, 14).

44. Cel ce cunoa te aceste semne i st ri minunate lucr ndu se n sine este cu adev rat purt tor de Dumnezeu i de semne, av nd pe Dumnezeu, sau pe nsu i Duhul cel Preasfnt locuind n el, vorbind i lucr nd n el cele spuse de Pavel. Iar cel ce nu a cunoscut nc acestea n sine, s nu se am geasc , c ci este nc trup i s nge, adic acoperit de ntunericul poftelor trupului ¹⁶². Iar trupul i s ngele nu vor mo teni mp r ia lui Dumnezeu, care este Duhul Sfnt (1 Cor. XV, 20).

45. De la dumnezeiescul Botez primim iertarea p catelor s v r ite i ne eliber m de vechiul blestem i ne sfin im prin venirea Sfntului Duh. Dar harul des v r it, dup cuv ntul : «Voi locui i voi umbla ntru ei» (2 Cor. VI, 16), nu l primim atunci. Aceasta e a celor ce s au nt rit n credin i arat acest har prin fapte. C ci dup ce ne am botezat, ab t ndu ne spre fapte rele i de ru ine, lep d m cu totul i sfin irea ns i. Dar prin poc in i m rturisire i lacrimi primim pe m sura lor, mai nt i iertarea p catelor s v r ite i, prin aceasta, sfin irea i harul de sus ¹⁶³.

46. De la poc in ne vine sp larea ntin ciunii faptelor ru inoase. Dup ea primim mp rt irea de Duhul Sfnt. Dar nu n chip simplu, ci dup credin a, sim irea i smerenia celor ce s au poc it din tot sufletul. Ins numai dup iertarea deplin a p catelor de mai nainte,

162. A a cum sfntul Simeon identific cur ia cu lumina, tot a a identific necur ia poftelor i a patimilor, cu ntunericul. Cea dint i d putin a vederii lui Dumnezeu, cea din urm nu.

163. Cap. 74, *Filocalia greac* .

primit de la părintele care ne a luat asupra sa. De aceea bine este să ne pocim în fiecare zi, pentru porunca ce s-a dat. Căci îndemnul: «Pocăie-vă, că s-a apropiat Împărăția cerurilor» (Matei III, 2), ne arată lucrarea aceasta ca fiind foarte hotărâtă¹⁶⁴.

47. Harul Preasfântului Duh s-a dat sufletelor logodite cu Hristos, ca o arvună. Și precum foarte arvună, femeia nu are asigurare că se va înfrupta vreodată unirea ei cu bărbatul, așa nici sufletul nu primește ncredințare sigură că va fi împreună cu Stăpânul și cu Dumnezeu și un veci, sau se va uni cu El tainic și de negrități se va bucura de frumusețea neapropiată a Lui, dacă nu primește arvună harului Lui și nu lădobândește în sine însuși cunoștință¹⁶⁵.

48. Precum scrisorile de nvoială, dacă nu primesc încă liturile unor martori vrednici de crezare nu fac sigură arvună, tot așa, înainte de împlinirea poruncilor și de dobândirea virtuților, nu e sigură iluminarea harului. Căci ceea ce sînt martorii pentru nvoieli, aceea este lucrarea poruncilor și virtuților pentru arvună Duhului. Datorită acestora primește fiecare prin arvună ncredințarea mîntuirii viitoare¹⁶⁶.

49. Între nvoielile se scriu, așa zicînd, prin lucrarea poruncilor, apoi se pecetluiesc și se iscălesc de către virtuți. Abia atunci îndămerele Hristos, sufletului mireaselor, inelul, adică arvună Duhului¹⁶⁷.

164. Cap. 75. *Filocalia greacă*. Pocăința nu are hotărât. Căci mereu putem găsi născut în cele bune, pînă la urmă de nedesvîrșirea dinainte.

165. Cap. 76, *Filocalia greacă*. «Întru cunoștință», înseamnă în chip conștient, simțit. Frumusețea lui Hristos este pe de o parte neapropiată, căci nu poate fi cuprinsă, pe de altă parte simțită. Cunoștința și neștiința. Chiar subiectul semenului, pe de o parte lăsesim, pe de altă parte rămîne transcendent și de nedefinit.

166. Cap. 77, *Filocalia greacă*.

167. Cap. 78, *Filocalia greacă*. Poruncile împlinite se înscriu în ființa noastră, virtuțile și pun pecetea pe ea. Arvună Duhului vine ca o primă lumină de sus în ființa noastră, producînd o primă transparență ei pentru Dumnezeu și o primă unire a ei cu El. Duhul este inelul lui Hristos, legătura începătoare cu Hristos.

50. Precum mireasa nainte de nunt primește de la mire numai arvuna, iar zestrea convenită și darurile făgduite, așteaptă să le primească după nunt, așa și mireasa, care este Biserica credincioșilor și sufletul fiecăruia dintre noi, primește întâi de la mirele Hristos numai arvuna Duhului, iar bunătățile veșnice și Împărăția cerurilor așteaptă să le primească numai după plecarea de aici. Dar prin arvună are ncredințarea că va primi bunătățile convenite în năvoială în chip nemincinos¹⁶⁸.

51. Se întâmplă uneori că mirele întârzie în vreo călătorie, sau este ocupat cu alte treburi, și de aceea hotărâte să amâne nunta. Dacă mireasa se va mânia, disprețuind dragostea lui, va terge sau va rupe hărția de năvoială, va cădea îndat din nădejdele ce le are în mire. Așa se întâmplă și cu sufletul. De va zice cineva dintre cei ce se nevoiesc: până când sunt dator să mă ostenesc? și drept urmare va slăbi din ostenele nevoii în ei, prin neglijarea poruncilor și prin prăsisirea pociniei neîncetate, va terge și va rupe, așa zicând, nevoiile, va cădea îndat cu totul și din arvună și din nădejdea în Dumnezeu¹⁶⁹.

52. Dacă mireasa î ntoarce către altul dragostea de la mirele cu care s-a năvoit, și se împreună cu acela, pe față sau în ascuns, nu numai că nu mai poate spera să primească de la mire nimic din cele făgduite ei, ci are să aștepte cu dreptate și pedeapsa și ocară prevăzută de lege. Tot așa se întâmplă și cu noi. Dacă î ntoarce careva dragostea datorată mirelui Hristos, spre pofta vreunui alt lucru, pe față sau în ascuns, și inima lui este înut de acel lucru, se face urtă mirelui și ne

168. Cap. 79, *Filocalia greacă*.

169. Cap. 80, *Filocalia greacă*. Odată arvună primit, nu trebuie stat pe loc, ci trebuie năntat, adică trebuie cultivat. Altfel are loc o adevărată cădere din dragostea față de mire.

vrednic de unirea cu El¹⁷⁰. Căci a zis : «Ii iubesc pe cei ce Mă iubesc» (Prov. VIII, 17)¹⁷¹.

53. Arvuna este, pentru cei ce au dobândit-o, negrită, năleas în chip ne-năeles, înut fără să fie stăpânit¹⁷², vâzut în chip nevâzut, vie în grăitoare, în micăre în micând pe cel ce a dobândit-o, zburând din chivotul în care se află pecetluit și aflându-se iar în chip neateptat în lăuntrul lui¹⁷³. În felul acesta face pe cel ce a dobândit-o să nu socotească nici prezența ei sigură, nici plecarea ei fără întoarcere. Și așa neavând-o, este ca cel ce o are, și având-o, cel ce a dobândit-o se simte ca cel ce nu o are¹⁷⁴.

54. Se întâmplă că cineva stă noaptea în casă cu toate ușile închise, dacă va deschide o mică fereastră și va fi luminat deodată de un fulger strălucitor, nesuportând ochii această strălucire, se apără, închizând îndată ochii și se retrage în sine. Tot așa când sufletul este închis în cele supuse simurilor, de se va apleca (Cânt. Cânt. II, 9) vreodată cu mintea spre cele din afară de acestea ca printr-o fereastră, luminându-se de fulgerul arvunii din ele, adică al Duhului Sfânt, și nesuportând raza luminii neacoperite, simte o spaimă în minte și se adună întreg în sine, refugiindu-se că într-o casă în cele cunoscute cu simurile și omenești.

55. Din aceste semne trebuie să cunoască fiecare dacă a primit arvuna Duhului de la mirele și stăpânul

170. Să a rupt comuniunea lăuntrică dintre suflet și Hristos.

171. Cap. 81, *Filocalia greacă*. Aceasta nu înseamnă că Dumnezeu iubește pe cel ce premerge cu iubirea lui, ci pe cel ce răspunde iubirii Sale. Căci nu poate intra în inima celui ce nu și-o deschide iubirii Sale.

172. Ii iubirea cuiva, dar nu o stăpânești, căci depinde și de libertatea aceluia.

173. Aci și se pare că ai iubirea celui alt, aci că nu o mai ai. Numai după consolidarea în ea, ai asigurarea statornică a ei.

174. Credința, harul, stările duhovnicești nu sunt ca niște obiecte fixe și tangibile. Ele dau într-un anumit moment convingerea prezenței lor, în altul parcă nu mai sunt. Principalul este că din momentul din urmă să nu tragi concluzia că nu va reveni momentul dintâi și să faci din aceasta o concluzie definitivă de gândire și comportare.

Hristos. Iar dac a primit o, s se srguiasc s o in ¹⁷⁵. Iar dac nu s a nvrednicit nc s o primeasc, s se srguiasc s o primeasc prin fapte bune i prin poc - in a cea mai fierbinte i s o p zeasc prin lucrarea poruncilor i prin dobndirea virtu ilor ¹⁷⁶.

56. Acoperi ul fiec rei case se ine prin temelii i prin cealalt parte a cl dirii ; iar temelile se a az , ca trebuincioase i folositoare, pentru a purta acoperi ul. Astfel nici acoperi ul nu poate sta f r temelii i nici temelile nu s de vreo treab sau de vreun folos, f r acoperi . A a i harul lui Dumnezeu se p streaz prin lucrarea poruncilor, iar faptele poruncilor se pun ca temelii pentru harul lui Dumnezeu ; i nici harul Duhului nu poate r m nea n noi f r lucrarea poruncilor, nici lucrarea poruncilor f r harul lui Dumnezeu nu e de vreo trebuin sau de vreun folos ¹⁷⁷.

57. Precum casa f r acoperi , l sat a a din negrija zidarului, nu numai c nu e de nici o treab , ci face i zidarul de r s, a a i cel ce pune temelile lucr rii poruncilor i ridic zidurile virtu ilor nalte, de nu va primi i harul Duhului Sfnt ntru vederea i cuno tin a sufletului, este nedes vr it i comp timit de cei des vr i i. El s a lipsit de har pentru una din aceste dou pricini : sau pentru c n a avut grij de poc in , sau pentru c nefiind iscusit la adunarea poruncilor, care e un material nesfr it, a l sat ceva afar din cele ce ne par nou ne nsemnate, dar s nt de trebuin la cl direa casei virtu ilor. Astfel f r ele, n a putut s i acopere casa prin harul Duhului ¹⁷⁸.

175. S o in ca iubire activ , nu static .

176. Cap. 82, *Filocalia greac* . S o p zeasc deci printr o naintare cu fapta i prin nt rirea ei n virtu i.

177. Cap. 83, *Filocalia greac* . Harul nu se men ine unde nu se lucreaz poruncile lui Hristos. Harul e putere activ , e iradiere, nu e ceva static.

178. Cap. 84, *Filocalia greac* . Materialul e nesfr it, n sensul c sufletul niciodat nu sfr e te a se des vr i, dar i n sensul c el mereu trebuie s fie n lucrare. Altfel se pr bu e te n moarte, n iner ie, la

58. Dacă Fiul lui Dumnezeu și Dumnezeu să coborât pe pământ ca să ne împăce prin Sine pe noi cei ce eram dușmani ai Părintelui Său (Rom. V, 10), și să ne unească în chip conștient cu Sine prin Duhul Său cel Sfânt și de o ființă, cel ce cade din acest har, de care altul va avea parte? Cu siguranță acesta nici n-a fost împăcat cu Dumnezeu, nici n-a dobândit unirea cu El prin împărțirea Duhului¹⁷⁹.

59. «Va pune cineva foc în sân, zice neeleptul, și nu și va arde hainele?» (Prov. VI, 27). Iar eu zic: Cine nu va arde și nu se va umplea de strălucire și nu va răspândi și el fulgerele dumnezeirii, pe măsura curirilor și a împărțirilor de foc, dacă va primi în inimă focul ceresc neacoperit? Căci împărțirea urmează curirilor, iar curirea urmează împărțirilor.

60. Cel ce se împărțește de Duhul dumnezeiesc se izbăvește de poftele și de plăcerile pământe, dar de trebuințele trupești ale firii nu se desparte¹⁸⁰. Că unul ce e slobozit de legăturile poftelor pământe și e unit cu slava și cu dulcea a nemuritoare, se silește neîncetat să fie sus și să petreacă cu Dumnezeu; și nu se deprăteze nici pentru o clipă de vederea Aceluia și de desfătarea de care nu se mai satură. Dar că unul ce e închis în trup și în stricăciune, e tras și purtat și el de acestea și se întoarce spre cele pământești. Însă atunci atâta tristare are din pricina acestora, că are sufletul pântecului când se desparte de trup¹⁸¹.

61. Precum pentru iubitorul de trup și de viață, de plăceri și de lume, deprăzirea de acestea este moarte, așa pentru iubitorul de curie și de Dumnezeu, de cele

orice nivel ar fi ajuns. și atunci nu mai are acoperi potrivit cu el, care constă propriu-zis din infinitatea deschisă a lui Dumnezeu.

179. Cap. 85, *Filocalia greacă*.

180. Important e ca afectele să fie înfruite, și nu se lungească la păcat prin ele. Dulcea a spirituală a vieții în Duhul Sfânt îl face pe unul ca acesta să nu simtă trebuința plăcerilor legate de satisfacerea poftelor.

181. Cap. 86, *Filocalia greacă*.

netrupe ți și de virtute, moarte cu adevărat este despre یرia cea mai mică a cugetării de acestea. Cel ce privește lumina supus simurilor, dacă va închide pu în ochii, sau și se vor acoperi de altcineva, se necje ți se întristează și nu poate peste tot, să rabde aceasta, mai ales dacă privea la anumite lucruri de trebuință sau interesante. Dar cu cât mai vrtos nu se va întrista și nu se va necji cel ce e luminat de Duhul Sfânt și privește cu trezvie și cu înelegere, fie că priveghează, fie că doarme, bun ții acelea «pe care ochiul nu le a văzut și urechea nu le a auzit și la inima omului nu s au suit» (1 Cor. II, 9), la care doresc și ngerii să privească (1 Petru I, 12), de va fi smuls de cineva de la vederea lor? Căci el socotește aceasta, pe drept cuvânt, moarte și năstrănare de viaa veinică¹⁸².

62. Omul fiind nădoit, adică având alcătuirea din suflet și trup, lumea a fost creată pentru el de asemenea ca văzut și nevzut. Și fiecareia din aceste prieri să arnduit în chip potrivit ei unele din faptele și din grijile noastre. Dar am năeles că lucrul acesta este adevărat și cu privire la vederi și la vise. Cele ce ocup sufletul, sau cele în care petrece el în stare de veghe, acelea reînchchipuirea și cugetarea lui în somn. De se îngrijește de lucruri omenești, e preocupat de ele în închchipuirile viselor. Iar de cugetă la cele dumnezeiești și cere ții, se va afla în vis cu gândirea în acestea, după spusa proorocului: «i tinerii vor avea vedenii» (Ioil III, 1). Dar fiind în acestea, sufletul nu va fi în elat, ci va vedea lucruri adevărate și și se vor ncredința descoperiri¹⁸³.

63. Când partea poftitoare a sufletului e împins spre patimile desfătătorilor și spre plăcerile vieții, tot pe

182. Cap. 87, *Filocalia greacă*.

183. Așa cum visele cu coninuturi pământești au legătură cu cele trite de fapt, așa au și cele referitoare la realitățile dumnezeiești o legătură adevărată cu ele, întrucât au fost trite în stare de trezvie.

acestea le vede sufletul i n vis. Iar c nd iu imea sau m nia sufletului e nfuriat mpotriva semenilor, viseaz atacuri, r zboaie i lupte ntre erpi i certuri ca la judecat cu du manii. C nd, n sfr it, ra iunea lui se nal prin trufie i m ndrie, i nchipuie r piri nari-pate n aer, ederi i domnii pe tronuri nalte, p iri naintea poporului n fruntea unora care lupt .

64. Numai vederile acelea s nt adev rate, care nici n ar trebui s se numeasc visuri, ci vederi. Ele s nt proprii acelor a c ror minte a devenit simpl , prin s l luirea Duhului, i liber de toat sup rarea i robia patimilor ; a c ror cugetare se mi c n jurul celor dumnezeie ti i se g nde te la r spl tirile viitoare ; a c ror via mai presus de via a celor vii este f r griji, netulburat , lini tit , curat , plin de mil , de n elepciune, de cuno tin a cereasc i de roadele bune cultivate de Duhul. Ale celor ce nu s nt a a, s nt mincinoase i ncurcate i totul e o n el torie v dit ¹⁸⁴.

65. Mul i au fericit via a pustniceasc , al ii pe cea de ob te, sau n chinovie. Al ii doresc s stea n fruntea poporului, s ndemne, s nve e i s ridice biserici, hr nindu se din acestea n chip felurit trupe te i suflete te. Eu nu a socoti pe nici una din acestea mai bun dec t pe alta. Nici n a spune c una e vrednic de laud , iar alta de ocar . Ci n toat privin a i n toate lucrurile i faptele, cu totul fericit este via a cea pentru Dumnezeu i dup Dumnezeu ¹⁸⁵.

66. Via a oamenilor se alc tuie te din felurite tiine i me te uguri ; unul ndeletnicindu se cu una, altul cu alta, fiecare aduce partea sa i astfel oamenii i dau i primesc ntre ei, n timpul vie ii, mplinind trebuin

184. Mintea celor n care s a s l luit Duhul a devenit simpl , pentru c n ea totul e armonios i concentrat n Duhul; n ea nu s nt ndoieli, sf ieri, contraziceri, schimb ri de metode i inte f r siguran a c s nt mai bune ca cele dinainte i c vor duce n mod ne ndoielnic la succes cum n au dus cele dinainte.

185. Cap. 88, *Filocalia greac* .

ele trupe ti ale firii. A a se poate vedea i ntre oame-
nii duhovnice ti : unul se ndeletnice te cu o virtute,
altul cu alta, to i alerg nd din diferite p r i spre aceea i
int ¹⁸⁶.

67. inta tuturor celor ce se nevoiesc dup Dum-
nezeu este s plac lui Hristos, Dumnezeului nostru, i
s primeasc mp carea cu Tat l prin mp rt irea de
Duhul i s dob ndeasc m ntuirea prin aceasta. C ci
n aceasta st m ntuirea fiec rui suflet i a fiec rui om.
Ne mplinindu se aceasta, de art e osteneala i lucra-
rea noastr i f r rost e toat calea care nu duce la
aceasta pe cel ce alearg pe ea ¹⁸⁷.

68. Cel ce a p r sit toat lumea i s a retras n
munte, pentru lini tire, dar de acolo scrie celor din
lume, pentru a atrage aten ia, pe unii fericindu i, iar
pe al ii lingu indu i i l ud ndu i, este asemenea celui
ce s a desp r it de femeia desfr nat , ispititor mbr -
cat i foarte rea, i s a dus n ar dep rtat , ca s
scape p n i de amintirea ei, dar pe urm uit nd de
inta pentru care a venit acolo, dore te s scrie celor
ce petrec i se murd resc cu desfr nata aceea, fericindu i.
Prin aceasta arat c , dac nu cu trupul, cel pu in cu
inima i cu mintea se mp rt e te de bun voie de pa-
tima lor, ncuviin nd amestecarea lor cu ea ¹⁸⁸.

69. Pe c t s nt de vrednici de laud i de ferici i
cei ce petrec n lume, dar i cur esc sim irile i ini-
mile de toat pofta cea rea, pe at ta s nt de vrednici de
ocar i de os nd cei ce petrec n mun i i n pe teri,
dar i doresc laudele i fericirile de la oameni ¹⁸⁹.
Ace tia vor fi ca ni te preacurvari naintea lui Dumne

186. Cap. 89, *Filocalia greac* .

187. Cap. 90, *Filocalia greac* . Înv tura aceasta despre m ntuire
este cu totul deosebit de nv tura apusean a unei justific ri pur juri-
dice a omului prin echivalentul mor ii lui Hristos.

188. Cap. 91, *Filocalia greac* .

189. Deci sfntul Simeon admite i putin a unei vie i curate n lume.
Nu dep rtarea extern de lume, ci deta area l untric de ceea ce e r u
n ea, este lucrul hot r tor.

zeu, Care cercetează inimile noastre. Căci cel ce poate să se audă în lume despre viața, despre numele și despre petrecerea lui, desfrânează fața de Dumnezeu, că poporul de odinioară al iudeilor, cum zice David (Ps. CV, 39)¹⁹⁰.

70. Cel ce s-a lepdat fără ovire de lume și de cele din ea, din credință în Dumnezeu, crede că Domnul este milostiv și îndurător și primește pe cei ce vin cu pocăință la El. Iar știind că prin necinste și cinste te poți roboriza și, prin smerenia cea mai de pe urmă și mângâiere te poți prin ocări și disprețuri și slăvește, iar prin moarte îți face parte și ți-moțenitori ai vieții veșnice, se grăbește prin acestea ca un cerb năsetat (Ps. XLI, 2) spre izvorul cel nemuritor. El urcă prin acestea în sus ca pe o scară, pe care urcă și coboară îngerii (Fac. XXVIII, 12), care vin în ajutorul celor ce urcă. Iar la capătul de sus al scrierii stă Dumnezeu, așteptând hotărârea și srguina noastră după putere¹⁹¹, nu pentru că se desfată și ne vadaștenind, ci fiindcă Iubitorul de oameni voiește să ne dea plata Sa ca pe o datorie¹⁹².

71. Pe cei ce vin fără ovire la El, Domnul nu îl lasă nicidecum să cadă, ci, văzându-l slăbi în putere, conlucrează cu el, îl ajută, întinzându-l în puterea Sa de sus și îl aduce iar la Sine. Îi sprijină tepele în ascuns, în chip tiut și neștiut. Aceasta, pentru că urcă toată scara și se apropie de El și se unesc întregi cu El întregi și uită de toate cele pământești, fiind cu El acolo sus, dacă în trup sau afară de trup (2 Cor. XII, 2),

190. Cap. 92, *Filocalia greacă*.

191. Această scenă este pictată pe zidul din afară al Mănăstirii Sucevița din Bucovina.

192. Cap. 93, *Filocalia greacă*. Dumnezeu ne acordă o demnitate, cerându-ne să dăm în noi niște ostenele pentru bunătățile ce ni le vadașruim. Căci voiește să ni se facă prin această dator, voiește să ne dea un oarecare drept la aceste bunătăți. Nu voiește să ne năcarce cu ele că pe niște obiecte pasive, ci să creștem la capacitatea de a fi purtătorii lor în mod activ, sau de a ni le asimila ca subiecte.

nu tiu, i petrec nd mpreun cu El i bucur ndu se de bun t ile tainice ¹⁹³.

72. cu dreptate, ca nt i s ne punem grumajii no tri sub jugul poruncilor lui Hristos i s nu ne nfu riem, nici s ne tragem nd r t. Ci s p im drept i cu r vn p n la moarte sub ele, i s ne nnoim pe noi n- ine, raiul cel cu adev rat nou al lui Dumnezeu, p n ce Fiul va veni mpreun cu Tat l, prin Duhul Sfnt, i se va s l lui n noi. Iar atunci, c nd l vom dob ndi n- treg, s l luit n noi ca Înv tor, oric ruia dintre noi i ar porunci i orice slujb i ar ncredin a, s o ia asu- pra sa i s o mplineasc cu bucurie, dup voia Lui. Dar nu se cade s o cerem nainte de vreme, nici s primim a o lua c nd e dat de oameni, ci s st ruim n poruncile St p nului i Dumnezeului nostru i s a tep- t m hot r rea lui Dumnezeu ¹⁹⁴.

73. Dup ce am primit o slujb n lucrurile dum- nezeie ti i ne am c tigtat cinste n ea, de vom fi n- demna i de Duhul s trecem la alt slujb sau lucrare sau f ptuire, s nu ne mpotrivim. C ci Dumnezeu nu vrea s fim lene i, nici s r m nem n una i aceea i lu- crare n care am nceput, p n la sfr it, ci s naint m i s ne mi c m continuu spre izb ndirea n cele mai mari, potrivindu ne voii lui Dumnezeu i nu voii noastre ¹⁹⁵.

74. Cel ce i a f cut moart voia sa e cu totul f r voie. Dar nici una dintre cele ce s nt i vie uiesc i se mi c nu e f r voie, afar de cele nesim itoare i ne- mi cate. Plantele, m car c se mi c i cresc, nu spu- nem c i fac mi carea i cre terea printr o voie natu- ral , c ci s nt ne nsufle ite. Dar tot ce e nsufle it are i o voie natural . Deci cel ce i a omor t prin nevoin i s rguin voia sa i s a f cut cu totul f r voie a ie it

193. Cap. 94, *Filocalia greac* .194. Cap. 95, *Filocalia greac* .195. Cap. 96, *Filocalia greac* .

din firea sa i, prin faptul c nu mai voie te nimic, nu mai poate lucra nimic, nici bine nici r u.

75. Cel ce se srguie te s i omoare voia sa e dator s fac voia lui Dumnezeu ; i n loc de voia sa, s a eze n sine pe cea a lui Dumnezeu ; pe aceasta s o s - deasc i s o altoiasc n inima sa¹⁹⁶. Pe urm s ia seama cu grij dac cele s dite i altoite ncol esc din r d cinile lor din ad nc i dac cele lipite i unite s au f cut un singur pom ; apoi dac au crescut, au nflorit i au f cut rod frumos i dulce. Înt mpl ndu se aceasta, nici el nsu i nu mai deosebe te p m ntul care a primit s m n a i r d cina, de ml di a aceea ne n eleas , ne-gr it i de via purt toare care a fost altoit n ea¹⁹⁷.

76. Celui ce i taie voia sa pentru frica lui Dumnezeu i d ruie te Dumnezeu voia Lui, ntr un chip a a de tainic, nc t nici el nu tie. i o p streaz ne tears n inima sa i i deschide ochii n elegerii ca s o cunoasc pe ea i prime te putere ca s o mplineasc . Iar acestea le lucreaz harul Sf ntului Duh. C ci f r El nu se face nimic¹⁹⁸.

77. C nd vom mplini cu toat t ria, r vna, hot r rea i pornirea nere inut cele ce ne a nv at i poruncit Dumnezeu n chip tainic i ne tiut, f r s nesocotim nimic, atunci ni se va descoperi n chip ar tat ca unor credincio i ascult tori, ca unor ucenici i prieteni adev ra i, cum s a descoperit odinioar sfin ilor S i ucenici i apostoli i tuturor celor ce au crezut prin ei n numele Lui. i atunci vom deveni fii ai lui Dumne

196. Deci el nu trebuie s r m n nelucr tor ca lucrurile nesim itoare, ci s i uneasc voia sa cu voia lui Dumnezeu, care aduce un adaos de mare putere voii sale. Aceasta se vede din cele spuse in continuare de sf ntul Simeon.

197. Cap. 97, *Filocalia greac* . A a cum altoiul face un singur pom cu tulpina n care s a altoit, a a i harul cu firea n care s a s dit, sau voia lui Dumnezeu cu voia omului n care s a imprimat, fac un singur ntreg. C ci omul i omoar voia sa prin voia proprie i prin aceasta i o mpline te i nt re te n acela i timp.

198. Cap. 98, *Filocalia greac* .

zeu după har, cum zice Pavel : «Căci sunt povăţuiri ale Duhului lui Dumnezeu, sunt fiii ai lui Dumnezeu ; iar de sunt fiii, sunt şi moţtenitori ai lui Dumnezeu şi împreună moţtenitori cu Hristos» (Rom. VIII, 14, 17).

78. Nici unul din cei ce s-au învrednicit să fie cu Dumnezeu, în unitatea Duhului, şi să guste bunătăţile Lui tainice, nu mai iubeşte slava dată lui de oameni, dar nici aurul sau membră mintea sau pietrele socotite preţioase de cei fără de minte ; nu se mai lipeşte cu inima de bogăţia trecătoare, nu mai vrea să fie cunoscut de împăraţi şi de stăpâni care nu ştiu, ci sunt stăpâni de multe ; nu mai vede în acestea ceva mare şi înalt, nici nu le mai socoteşte pricinuitoare de mai mare slavă celor ce se apropie de ele ; nu va mai preţui nimic altceva din cele lăudate şi strălucitoare pentru oameni. Ba nu va mai socoti ceva rău nici cîndă cuiva din bogăţie înscrăie de la stăpânire şi puterea cea mai mare şi de la demnitatea cea mai vestită, la ultima lipsă de slavă şi de cinstire.

79. Dacă ai primit iertarea păcatelor tale, fie prin mărturisire, fie prin membră carea schimei sfinte şi îngereşti, cât dragoste, mulumire şi smerenie nu trebuie să îţi pricinuiască aceasta ? Că fiind vrednic de nenumărate pedepse, nu numai că te ai izbăvit de ele, ci te ai învrednicit şi de înfiere, de slavă şi de Împărăţia cerurilor. Acestea depăşindu-le încugetă şi amintindu-ţi le pururea, fii gata să preţuieşti că nu necinsteşti pe Cel ce te a cinstit şi îţi a iertat nenumărate greşeli. Căci slăveşte-L şi cinsteşte-L prin toate lucrurile tale, căci El să te slăvească în schimb şi mai mult pe tine, pe care te a cinstit mai mult decît toată zidirea văzută şi te va numi prieten adevărat al lui Dumnezeu¹⁹⁹.

80. Cu cât este mai de preţ sufletul decît trupul, cu atît e mai înalt omul raţional decît lumea. Nu lua seama

199. Dumnezeu te-a făcut prieten, adică te-a ridicat la un dialog intim cu El şi îţi dăruieşte tot ce are şi El prin aceasta.

ma la m rimea f pturilor din ea, ca s le socote ti, omule, pentru aceasta, pe ele mai de pre ca tine. Ci c ut nd la harul ce i s a dat i cunosc nd demnitatea sufletului t u mintal i ra ional, laud pe Dumnezeu, Care te a cinstit mai presus dec t toate cele v zute²⁰⁰.

81. S lu m aminte cum sl vim pe Dumnezeu. C ci nu se sl ve te alt fel de c tre noi de cum a fost sl vit de c tre Fiul²⁰¹. Fiindc prin acelea prin care a sl vit Fiul pe Tat l S u, prin acelea a fost sl vit i Fiul de c tre Tat l. i acelea i trebuie s le facem i noi cu s rguin , ca prin acelea i s sl vim pe Cel ce prime te s se numeasc Tat l nostru cel din ceruri i s fim sl - vi i de El cu slava Fiului n Care a fost nainte de a fi lumea prin El (Ioan XVII, 5)²⁰². Iar acestea s nt : crucea, sau mortificarea lumii ntregi, necazurile, ispitele i orice altceva din p timirile lui Hristos. Purt ndu le pe acestea ntru r bdare mult , urm m lui Hristos n patimile Sale i sl vim prin ele pe Tat l nostru i Dumnezeu, ca fii ai Lui prin har i ca mpreun mo tenitori cu Hristos²⁹³.

82. Sufletul care nu s a izb vit cu des v r ire i cu bun sim ire de alipirea i de mp timirea de cele v zute nu poate purta f r ntristare pricinile de ntristare²⁰⁴ i uneltirile venite lui de la draci i de la oameni. Ci fiind legat prin mp timire de lucrurile ome

200. Cap. 100, *Filocalia greaci*. Oric t de mari ar fi lucrurile i lumea, ele s nt numai obiecte ale omului, d ruite lui de Dumnezeu, ca semn al iubirii Lui. Ba Dumnezeu i d omului daruri i mai mari dec t lumea : se d pe Sine nsu i ca cel mai bun prieten. Aceasta e slava cu care cinste te Dumnezeu pe om.

201. Fiul a sl vit pe Tat l ca om ntr un chip exemplar pentru noi. De aceea s a f cut om. L a sl vit renun nd la Sine i pred ndu se Tat l - lui des v r it prin p timiri i prin moarte.

202. Dac noi sl vim pe Tat l, cum L a sl vit Fiul ca om, i Tat l ne sl ve te pe noi cum l sl ve te pe Hristos ca pe Fiul S u cel ve nic, f cut om.

203. Cap. 101, *Filocalia greac* .

204. Acesta e lucrul esen ial: s por i f r ntristare cele ce i se pricinuiesc cu scopul ca s te ntristeze i s te fac prin aceasta s

ne ti e mu cat de pagubele de bani i se sup r de pierderile unor lucruri i l dor cumplit durerile venite n trupul s u²⁰⁵.

83. Dac i a dezlegat cineva sufletul de dorirea i de poftele lucrurilor supuse sim urilor i l a legat de Dumnezeu, nu numai c va dispre ui banul i lucrurile din jurul lui i, p gubit de ele, se va ar ta f r ntristare, ca fa de ni te lucruri str ine, ci i durerile venite asupra trupului s u le va r bda cu bucurie i cu mulumirea cuvenit . C ci el vede pururea, ca dumnezeiescul apostol, c «omul din afar se stric , iar cel din l untru se nnoie te zi de zi» (1 Cor. IV, 10). Altfel nu se pot purta cu bucurie necazurile cele dup voia lui Dumnezeu. C ci e de trebuin , n acestea, de cuno tin des v r it i de n elepciune duhovniceasc . Iar cel lipsit de acestea umbl n ntunericul dezn dejdii i al ne ti in ei, neput nd s vad c tu i de pu in lumina r bd rii i a m ng ierii²⁰⁶.

84. Tot cel ce se socote te nv at n tiin a matematicii nu se va nvrednici vreodat s priveasc i s cunoasc tainele lui Dumnezeu, p n ce nu va voi mai nt i s se smereasc i s se fac nebun (1 Cor. I, 20), lep d nd, odat cu p rerea de sine, i cuno tin a pe care a adunat o²⁰⁷. C ci cel ce face aceasta i urmeaz , cu credin ne ndoielnic , n elep ilor n cele dumnezeie ti, i e pov uit de ace tia, va intra mpreun cu ei n cetatea Dumnezeului celui viu. i c l uzit i luminat de Duhul dumnezeiesc, vede i nva cele ce nici unul din

p c tuie ti, dovedind c e ti legat de lumea aceasta i nu ai ncredere des v r it n Dumnezeu. 205. Cap. 102, *Filocalia greac* .

206. Cap. 103, *Filocalia greac* . n r bdare i m ng iere e o lumin , e vederea celor mai presus de via a aceasta. Numai aceasta d putere de r bdare i aduce m ng iere.

207. Propriu zis nu se poate pierde i nu trebuie pierdut , ci cel ce o are trebuie s se socoteasc ca i c nd n ar avea o. S nu se m n dreasc cu ea.

tre ceilal i oameni nu le a v zut i nu le poate vedea i afla vreodat . Atunci ajunge s fie nv at de Dumnezeu²⁰⁸ .

85. Ucenicii oamenilor i socotesc nebuni pe cei n v a i de Dumnezeu. C ci ace tia, fiind afar de lumina dumnezeiasc i neput nd vedea minunile din ea, pe cei ce s l luiesc n lumin i v d i nva cele din ea i socotesc r t ci i, c t vreme ei n i i s nt departe i nep rta i de bun t ile tainice ale lui Dumnezeu²⁰⁹ .

86. Cei ce s nt plini de harul lui Dumnezeu i des v r i i ntru cuno tin a i n elepciunea de sus numai de ea vor s se apropie i s vad pe cei din lume, ca s le pricinuiasc vreo r spl tire prin aducere aminte de poruncile lui Dumnezeu i prin facerea de bine, socotind c poate vor auzi, vor n elega i se vor ndupleca^{209 b} . Fiindc cei ce nu s nt purta i de Duhul lui Dumnezeu (Rom. VIII, 14) umbl ntru ntuneric i nu cunosc nici unde merg (Ioan XII, 35), nici n ce porunci se poticesc. Poate, ridic ndu se din nchipuirea de sine care i st p ne te, vor primi nv tura adev rat a Duhului Sf nt. i auzind f r tirbire i nestr mbat voia lui Dumnezeu, se vor poc i i, mplinind o, vor primi vreun dar duhovnicesc. Iar dac nu pot s li se fac acelora pricinuitori ai vreunui astfel de folos, pl ng nd nv rto area inimii lor, se ntorc la chiliile proprii, ru g ndu se zi i noapte pentru ei²¹⁰ . C ci pentru altceva nu ar fi n stare s se ntristeze niciodat cei ce s nt ne

208. Cap. 104, *Filocalia greac* . In Dumnezeu s nt i cele nv ate de el ntr o armonie cu toate cele ne tiute. C ci El e mai presus de toate. Iar n lumina Lui se n eleg mai bine i cele necunoscute nc .

209. Cap. 105, *Filocalia greac* . Textul grec e mai dezvoltat.

209^b Deci ei nu trebuie s se in cu totul n afar de leg tura cu ceilal i oameni. Iar acestora nu li se cere s uite tiin a lor, ci s cunoasc pe Dumnezeu i s ncadreze tiin a lor par ial n lumina total a lui Dumnezeu, n care s nt toate.

210. Iubirea lor va fi continuu lucr toare i pentru ace ti oameni, deci pentru to i.

ncetat împreună cu Dumnezeu, și sunt mai mult decât plini de tot binele²¹¹.

87. Sunt și acum oameni nepăsători, sfinți și plini de lumina dumnezeiască, ce petrec în mijlocul nostru și și-au omorât viața de multă mândrare lor de pe pământ (Colos. III, 5), dinspre toată necurișia și pofta pămîntului, încătă nu numai că nu cuget sau nu pornesc să facă de la ei vreun rău, dar nici îndemnați de alții nu răbdă vreă schimbare a stării de nepăsări pe care au dobândit-o²¹². Iar tu pe aceștia, dacă ar cunoaște cuvintele dumnezeiești citite în cîntate de ei, cei ce se flesc cu nepăsarea față de acestea și nu cred celor ce năvălîtră în elepciunea Duhului, despre lucrurile dumnezeiești. Căci, dacă s-ar afla în cunoștința desvîrșită a Sfinței Scripturi, ar crede în bunătatea grăite și dăruite nouă de Dumnezeu. Dar nefiind părtași ai acestor bunătăți, din închipuirea de sine și din nepăsare, și clevelesc, fără să creadă, pe cei ce s-au împărtășit și năvălesc despre ele²¹³.

88. Care este scopul economiei întrupării lui Dumnezeu Cuvîntul, vestit în toată dumnezeiasca Scriptură și citit de noi, dar nepătruns? Nu e decât acela că, împărtășindu-se de ale noastre, să ne facă pe noi părtași de ale Sale. Căci Fiul lui Dumnezeu de aceea s-a făcut Fiul omului, ca să ne facă pe noi oamenii fii ai lui Dumnezeu, ridicînd după har neamul nostru la ceea ce este El după fire, înscîndu-ne de sus în Duhul Sfînt și introducîndu-ne în dat în Împărăția cerurilor; mai bine zis, dăruindu-se și o avem pe aceasta în lăuntrul nostru (Luca XVII, 21)²¹⁴, ca să nu avem numai în dejdea

211. Cap. 107, *Filocalia greacă*. Aceasta e singura nătristare celor ce se află în fericirea fără lipsuri a petrecerii dumnezeiești. Nici acolo ei nu uită de frații lor care și primejduiesc viața veșnică.

212. Aceștia sînt oameni cu neputință de influențat în rău.

213. Cap. 106, *Filocalia greacă*.

214. Fiul lui Dumnezeu, fiind în același timp Fiul Omului, unindu-se cu noi, ne face și pe noi fii ai lui Dumnezeu după har. Sîl luîndu-se prin aceasta în lăuntrul nostru cu Duhul Său Preasfînt, pe Care

de a intra n ea, ci avnd o nc de acum, s strig m : «Via a noastr e ascuns cu Hristos n Dumnezeu» (Colos. III, 3)²¹⁵.

89. Botezul nu ia de la noi libertatea voin ei i puterea de a ne hot r prin noi n ine, ci abia el ne d - ruie te libertatea, ca s nu mai fim st p ni i silnic i f r s vrem, de diavolul. De aceea, dup Botez, at rn de noi, fie s st ruim de bun voie n poruncile lui Hristos, St p nul nostru, n Care ne am botezat, i s umbl m pe calea celor poruncite de El, fie s ne abatem de la aceast cale dreapt , ntorc ndu ne prin faptele rele la protivnicul i vr jma ul nostru, diavolul²¹⁶.

90. Cei ce se supun dup Sfntul Botez, voii celui r u, i mplinesc cele voite de el, se nstr ineaz de sfntul sn al Botezului, dup cuvntul lui David (Ps. LVII, 4). C ci nu ne schimb m, nici nu ne mut m din firea n care am fost zidi i, ci fiind zidi i buni de Dumnezeu (c ci Dumnezeu nu a f cut r ul), i r m n nd ne-schimba i prin firea i prin natura n care am fost zidi i, cele ce le alegem i le voim prin socotin a de bun - voie, pe acelea le i facem, fie bune, fie rele. C ci precum cu itul nu i schimb firea sa, fie c e folosit de cineva spre r u, fie spre bine, ci r m ne fier, a a i omul lucreaz i face, precum s a zis, cele ce le vrea, dar nu iese din firea sa²¹⁷.

91. Nu ne m ntuim miluind pe unul, dar ne trimite n foc dispre uirea unuia. C ci cuvintele : «am fl m n zit i am nsetat» (Matei XXV, 35), nu s au spus pentru o singur dat , nici pentru o singur zi, ci pentru n

L a primit i ca om, aduce n noi Împ r ia cerurilor, care e acolo unde e Duhul Sfnt.

215. Cap. 108, *Filocalia greac* . M ntuirea const n unirea cu Dumnezeu n Hristos, nu n vreo justificare juridic .

216. Cap. 109, *Filocalia greac* . Botezul ne d ruie te sau ne pune n lucrare din nou libertatea, pentru c Hristos cu libertatea Lui fa de p cat se s l luie te n noi.

217. Cap. 110, *Filocalia greac* . Sfntul Simeon nu admite nici o alterare a firii omene ti prin p cat.

treaga via . Domnul i Dumnezeuul nostru a m rturisit c prime te s fie hr nit, ad pat i mbr cat i celelalte, nu o dat , ci totdeauna i n to i, de c tre slugile Sale²¹⁸.

92. Cum l ar putea nchide unii pe Cel ce se m parte ne mp r it i Care este n acela i timp Dumnezeu ntreg n fiecare dintre cei s raci ? Presupune deci c s nt o sut de s raci ca un singur Hristos. C ci nu s a mp r it nicidecum Hristos (1 Cor. I, 13). Deci cel ce a dat la 99 c te un obol, iar pe unul l a njurat, sau l a lovit, sau l a dep rtat cu m na goal , cui a f cut oare aceasta, dac nu Celui ce a zis i zice pururea i va zice : «Intruc t a i f cut unuia din ace ti preamici, Mie Mi a i f cut» (Matei XXV, 40)²¹⁹.

93. Cel ce a dat milostenie la o sut , dar putea s dea i altora, i putea s adape i s hr neasc nc pe mul i care l au rugat i au strigat c tre el, ns i a nesocotit, va fi judecat de c tre Hristos, ca unul ce nu L a hr nit pe El nsu i ; fiindc cel hr nit de noi, n fiecare dintre cei mici, este i n aceia n to i²²⁰.

94. Cel ce d ast zi tuturor toate cele spre trebu in a trupului, dar m ine, put nd face aceasta, va nesocoti pe niscai fra i, i i va l sa s piar de foame, de

218. Cap. 111, *Filocalia greac* . Se cere o st ruin continu n a face binele. C ci numai a a ne zidim casa duhovniceasc . Cu o singur piatr nu facem casa, dar cu o singur piatr , dac lipse te, o putem strica, dac nu o punem ndat la loc. In planul duhovnicesc acest lucru l facem prin poc in . Iubirea nu se ntre ine prin fapte discontinui, ci prin fapte continui.

Hristos e n to i f r excep ie. Deci pe to i trebuie s i iubim i pre uim ca s devin sinea noastr un ntreg n iubire. Dispre uirea unuia e o ran n sufletul nostru i o singur ran duce la moarte.

219. Iubirea se cere ar tat n mod continuu nu numai fa de unul, ci fa de to i. C ci n to i este Hristos. A excepta pe unul de la iubire, nseamn pe de o parte a iubi, pe de alt parte a nu iubi pe Acela i Hristos ; nseamn a L iubi pe El mbr cat ntr un fel i a nu L iubi, ar t ndu se ndat dup aceea mbr cat alt fel. Neiubirea fa de una din nf i rile Sale z d rnice te iubirea fa de alt nf i are a Sa. O iubire practicat continuu fa de to i, ca fa de Acela i Hristos, e o iubire care i pre uie te n acela i timp pe to i ca pe Acela i Hristos. A vedea n to i pe Hristos, e cea mai mare for pentru solidaritatea uman .

220. Cap. 112, *Filocalia greac* .

sete i de frig, L a l sat s moar i L a dispre uit pe Acela care a zis : « ntruc t a i f cut unuia din ace ti preamici, Mie a i f cut »²²¹.

95. Din acestea se poate cunoa te un lucru : cum i nsu e te Domnul toate ale s racilor i fra ilor no tri, zic nd celor drep i : «Mie Mi a i f cut», iar celor de a st nga : «Mie nu Mi a i f cut». El nu vede numai pe cei milui i de noi, nici numai pe cei nedrept i i sau asupri i, sau supu i la mii de alte rele, ci i pe cei trecu i cu vederea. C ci i aceasta ajunge spre os nda noastr . C ci nu pe aceia, ci pe El l trecem cu vederea, pe Iisus Hristos, Care i a f cut toate ale Sale ale acelora.

96. El a primit s ia asupra Sa fa a fiec rui om lipsit i s se uneasc pe Sine cu fiecare, ca nici unul dintre cei ce cred n El s nu se nal e mpotriva frate-lui, ci fiecare, v z nd pe fratele i pe aproapele s u, ca pe Dumnezeu s u, s se socoteasc pe sine atotpreamic fa de frate, ca fa de F c torul s u ; i s l primeasc i s l cinsteasc ntocmai ca pe Acela, i s i de erte toate averile spre slujirea lui, precum i Hristos i a v rsat s ngele S u pentru m ntuirea noastr ²²².

97. Cel ce a primit porunca, s l aibe pe aproapele ca pe sine nsu i, e dator, desigur, s l aib a a nu numai ntr o zi, ci toat via a. i cel c ruia i s a poruncit s dea fiec ruia care cere, i se porunce te aceasta pentru toat via a sa. i cel ce vrea ca al ii s i fac lui lucrurile bune pe care le voie te, acestea i se cer i lui s le fac altora ²²³.

98. Cel ce l are deci pe aproapele ca pe sine nsu i nu rabd s aib nimic mai mult ca aproapele. Iar dac

221. Cap. 113. *Filocalia greac* .

222. Cap. 114, *Filocalia greac* . Trebuie s socotim pe fiecare ca pe Hristos Dumnezeu, pentru c Fiul lui Dumnezeu, f c ndu se ipostas al firii noastre, s a f cut ipostasul fundamental al tuturor oamenilor. Prin fa a fiec ruia lic re te fa a Aceluia i Hristos; prin apelul adresat nou de fiecare ne adreseaz apelul s u Acela i Hristos.

223. Cap. 115, *Filocalia greac* .

are i nu d cu inim larg p n ce se face i el s rac i asemenea cu aproapele, nu e mplinator al poruncii St - pânului ; la fel nu e nici cel ce, vr nd s dea tuturor celor ce cer, va respinge pe cineva din cei ce cer, p n mai are un obol, sau o bucat de p ine²²⁴ ; nici cel ce nu face aproapelui c te vrea ca altul s i le fac lui (Matei VII, 12). De asemenea, cel ce a hr nit, a ad pat, a mbr cat i a f cut toate celelalte fiec rui s rac i fiec rui frate preamic, dar a nesocotit pe unul singur i l a trecut cu vederea, se va socoti i el ca cel ce l a trecut cu vederea pe Hristos Dumnezeu c nd fl m nzea i nseta²²⁵.

99. Poate acestea vor p rea tuturor greu de purtat. De aceea vor socoti ntemeiat s zic ntru ei : dar cine le poate face acestea toate, ca s ajute i s hr neasc pe to i i s nu treac cu vederea nicidecum pe vreunul dintre ei ? Dar s asculte pe Pavel, care strig l murit : «Dragostea lui Dumnezeu ne str nge pe noi, care judec m aceasta ; c dac unul a murit pentru to i, a adar to i au murit» (2 Cor. V, 14)²²⁶.

100. Precum poruncile cuprinz toare au n ele pe toate celelalte mai restr nse, a a i virtu ile cuprinz toare mbr i eaz n ele pe cele restr nse. C ci cel ce a v ndut averile sale i le a mp r it s racilor i s a f cut dintr odat s rac a mplinit deodat printr una toate poruncile restr nse. Fiindc nu mai are trebuin s dea celui ce cere, sau s ntoarc fa a de la cel ce vrea s se mprumute de la el (Matei V, 42)²²⁷. La fel i cel ce se roag ne ncetat ; a cuprins toate n aceasta, i nu

224. Jertfa adev rat e cea n care cineva se d ruie te total. Trebuie tr it aceea i predare total n d ruirea tuturor bunurilor proprii, pe care a tr it o Hristos n v rsarea s ngelui S u, n d ruirea total a vie ii Sale. 225. Oap. 116, *Filocalia greac* .

226. Cap. 117, *Filocalia greac* . In Hristos to i putem muri duhov nice te nou n ine, jertfindu ne total altora.

227. Cel ce d tot ce are dintr odat a mplinit printr o singur fapt cerin a iubirii i a jertfei totale i a nf ptuit n sine starea ei, pe care al ii nu o nf ptuiesc niciodat prin faptele lor de milostenie m runt .

mai trebuie s laude de apte ori n zi pe Domnul (Ps. CXVIII, 64), sau seara, diminea a i la amiaz , ca unul ce mpline te toate rug ciunile i c nt rile, c te trebuie s le facem dup r nduial la vremea i ceasurile hot r te. Asemenea i cel ce a dob ndit n sine, n chip con-tient, pe Dumnezeu cel ce d cuno tin oamenilor (Ps. XCIII, 10), a str b tut toat Sfnta Scriptur i a cules tot folosul din citire i nu va mai avea trebuin de citirea c r ilor ei. C ci cum ar mai avea o astfel de tre-buin , cel ce L a dob ndit ca mpreun gr itor²²⁸ pe Cel care a insuflat dumnezeie tile Scripturi celor ce le au scris i a fost nv at de Acela tainele de negr it ale celor ascunse ? Acesta va fi el nsu i altora o carte insuflat de Dumnezeu, purt nd scrise n el, de degetul lui Dum-nezeu, taine noi i vechi (Matei XIII, 52), ca unul ce a mplinit toate i s a odihnit n Dumnezeu de toate lu-crurile sale, ajuns la des v r irea originar²²⁹.

228. Cel ce L are pe Hristos mpreun gr itor se afl cu El nsu i ntr un dialog direct. Ca atare, a dep it cuvintele Scripturii, afl ndu se n rela ie nemijlocit cu Subiectul i cu Izvorul lor infinit mai bogat dec t toate cuvintele pe care le roste te, sau care au fost scrise prin inspira ia de la El.

229. Cap. 118, *Filocalia greac* . nu at t des v r irea de la nceput, ci cea pe care o are n g ndirea lui Dumnezeu, care st la originea lui.

Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul²³⁰

1. Frate, la începutul lep d rii, s rguie te te s s - de ti n tine virtu i frumoase, ca s te faci folositor i ob tii i s te sl veasc la sfr it Domnul. S nu c tigi ndr zneal fa de stare , niciodat , cum am zis i mai nainte, nici s nu ceri cinstire de la el. S nu i c tigi prietenie cu cei mai mari, nici s nu dai t rcoale chilii- lor lor, cunosc nd c prin aceasta nu numai c ncepe s se nr d cineze n tine patima slavei de arte, dar te i faci ur t n ochii nt ist t torului. C ci se nt mpl tot- deauna aceasta. Deci cel ce n elege s n eleag . Ci ezi n chilia ta, oricum ar fi, n pace. Iar de la cel ce vrea s se nt lneasc cu tine, nu te ntoarce, din pricin de

230. Capetele 1—33 coincid cu cap. 120—152 din cele 153 date n *Filocalia greac* , sub numele sf ntului Simeon Noul Teolog. Dar n edit. Zagoraïos i ms. român 2252 din Biblioteca Sf ntului Sinod, acestea, plus cele apte care le urmeaz , s nt date ca ale lui Simeon Evlaviosul. Cap. 119 din cele 153 ale sf ntului Simeon Noul Teolog l omitem. Despre el i despre cap. 1—7 publicate aci de noi, J. Darrouzes spune c s nt ale unui anonim, iar despre cap. 120—152 din cele 153 ale sf ntului Simeon Noul Teolog, sau 1—33 din cele date aci, recunoa te c s nt ale lui Simeon Evlaviosul (*Chap tres theologiques*, n «Sources chretiennes», nr. 51, p. 13). Iar dup tradi ia edi iei Zagoraïos i a manuscrisului român, cap. 1—7 din aceast colec ie, prin leg tura lor cu cele urm toare, par s arate c de fapt s nt tot ale lui Simeon Evlaviosul. Noi nu d m aci cap. 40 pentru c nu l socotim util n aceast colec ie, dar punem n locul lui, ca al 40 lea, cap. 153 din colec ia lui Simeon Noul Teolog din *Filocalia greac* . El e dat n Zagoraïos i n manuscrisul român ca al 181 lea cap. al lui Simeon Noul Teolog, dar pare s fie al unui anonim, cum spune Darrouzes (*ibidem*).

evlavie. Cci nt lnindu te cu el cu gnd prietenesc, nu te vei v t ma, chiar dac i este dintre du mani. Iar dac nu vezi n aceasta vreun folos pentru tine, trebuie s ii seama de scopul celui ce vrea s se foloseasc de la tine.

2. Trebuie s ai totdeauna n tine frica lui Dumnezeu i s cercetezi n fiecare zi, ce ai f cut bine, i ce r u. Iar de cele bune s ui i, ca nu cumva s cazi n patima slavei de arte, iar fa de cele potrivnice s te folose ti de lacrimi mpreunate cu m rturisirea i cu rug ciune st ruitoare. Cercetarea s i fie a a : sfr in du se ziua i venind seara, cuget ntru tine : Oare cum am petrecut ziua, cu ajutorul lui Dumnezeu ? N am os ndit pe cineva, nu l am gr it de r u, nu l am sc rbit, n am c utat la fa a cuiva cu patim , sau n am fost neascult tor celui mai mare n slujb , i nu mi am neglijat o pe aceasta ? Nu m am m niat pe cineva, sau st nd la rug ciunea de ob te, nu mi am ocupat mintea cu lucruri nefolositoare, sau n am lipsit de la biseric i de la pravil , ngreuiat de lene ? Dac te g se ti nevinovat de toate acestea (ceea ce e cu neputin , «c ci nimeni nu e curat de ntinare, nici m car o singur zi din via a lui» (Iov XIV, 4) i nimeni nu se va l uda c are inima curat), strig c tre Dumnezeu cu multe lacrimi : Doamne, iart mi mie toate c te am gre it cu lucrul, cu cuv ntul, cu tiin i cu ne tiin . Cci multe gre im i nu tim.

3. In fiecare zi trebuie s v de ti p rintelui t u duhovnicesc tot g ndul t u, i ceea ce i va spune el, s prime ti ca din gur dumnezeiasc , cu toat ncredinarea, i s nu le spui acestea altcuiva, zic nd : ntreb nd pe p rintele asta i asta, mi a spus asta i asta ; i s desco i cu acela dac a spus bine sau dac n a spus bine, ntreb ndu te : ce trebuie deci s fac ca s mi ajut?

Cci aceste cuvinte snt pline de necredin fa de p - rintele t u i v t m toare de suflet. De obicei aceasta se nt mpl de cele mai multe ori ncep torilor.

4. Trebuie s prive ti pe to i cei din ob te ca sfin i, i numai pe tine s te socote ti ca cel din urm p c tos. S gnde ti c to i se m ntuiesc, numai tu singur vei fi os ndit n ziua aceea. i cuget nd acestea, c nd stai la rug ciunea de ob te s nu ncetezi a plnge fierbinte, ntru str pungerea inimii, f r s spui vreo vorb celor ce se smintesc sau r d de aceasta. Iar dac te vezi pe tine alunec nd din pricina aceasta n slav de art , ie i din biseric i f o aceasta n ascuns, ntorc ndu te degrab iar i la locul t u. Aceasta e bine s o fac n-deosebi ncep torii, mai ales n vremea celor ase psalmi, a stihologiei, a citirii i a dumnezeie tii liturghii. Ia seama s nu os nde ti pe cineva, ci pune i n minte c : to i c i m v d plng nd ast zi, n eleg nd c snt foarte p c tos, se roag pentru m ntuirea mea. Cuget nd aceasta pururea i mplinind o ne ncetat, te vei folosi mult i i vei atrage harul lui Dumnezeu i te vei face p rta de fericirea dumnezeiasc .

5. S nu te duci la chilia cuiva, afar de a stare ului, i aceasta rar. Dac vrei s l ntrebi despre vreun g nd, f o aceasta n biseric . Iar de la rug ciunea de ob te, ntoarce te ndat n chilie, i apoi la slujba ta. Dup cin , pun nd metanie naintea stare ului i cer n du i rug ciunea, alearg iar i degrab , n t cere, la chilie. Cci e mai bun un «Sfinte Dumnezeule», cu lua re aminte, nainte de culcare, dec t o priveghere de patru ceasuri n convorbiri nefolositoare. Acolo unde este str pungerea inimii i pl nsul duhovnicesc, acolo este i

luminarea dumnezeiasc ²³¹. Iar unde vine aceasta, se alung tr nd via i l ncezeala.

6. S nu dob nde ti o dragoste deosebit fa de nici o persoan , mai ales fa de un ncep tor, chiar dac i se pare c are o via foarte frumoas i n afar de orice b nuial . C ci din duhovniceasc , ea i se preface de cele mai multe ori n p tima , i cazi n necazuri f r folos. De obicei aceasta se nt mpl mai ales celor ce se nevoiesc. Dar smerenia i rug ciunea ne ncetat i nva despre acestea. C ci nu e vreme s vorbim despre acestea cu de am nuntul. Iar cel ce n elege s n eleag .

7. Trebuie s te socote ti pe tine str in de tot fraatele care este n ob te, i mai ales de cei cunoscui din lume. Dar s iube ti pe to i la fel ²³². Iar pe cei evlavio i i nevoitori s i prive ti ca pe sfin i. Dar pentru cei tr ndavi socot c trebuie s te rogi mai st ruitor. Totu i, precum am ar tat mai sus, socotindu i pe to i sfin i, gr be te de te cur e te de patimi prin pl ns, ca, luminat de har, s i vezi pe to i egali i s te mp rt e ti de fericirea celor cura i cu inima.

8. Socote te, frate, c aceasta se nume te retragerea deplin din lume : omor rea deplin a voii proprii. Apoi Nealipirea p tima i renun area la p rin i, la membrii familiei i la prietenii.

9. Apoi lipsirea de toate ce le ai, d ruindu le s racilor, potrivit cu Cel ce a zis : «Vinde i averile i le d

231. Aceasta este o idee scump i sf ntului Simeon Noul Teolog. Se vede c a primit o de la Simeon Evlaviosul.

232. o condi ie ca s iube ti pe to i la fel, s nu te sim i legat n mod deosebit de vreunul, n baza unei prietenii, care s i l fac mai apropiat inimii tale. In aceasta se amestec totdeauna ceva de ordin inferior iubirii atotcurate.

s racilor» (Luca XII, 33) ; i uitarea tuturor persoanelor pe care le ai iubit, fie trupe te, fie duhovnice te.

10. Pe urm m rturisirea tuturor celor ascunse ale inimii, s v r ite de tine din copil rie i p n n acest ceas, n fa a p rintelui duhovnicesc, sau a stare ului, ca n fa a lui Dumnezeu, Care cerceteaz inimile i r runchii, tiind c Ioan boteza cu botez de poc in i to i veneau la el m rturisindu i p catele (Marcu I, 4). C ci din aceasta vine mare bucurie sufletului i u urare con tiin ei, dup proorocul care zice : «Spune tu nt i p catele tale, ca s te ndreptezi» (Isaia XLIII, 26).

11. S s de ti apoi n sufletul t u ncredin area c dup intrarea ta n ob te au murit p rin ii t i i to i fra ii i s socote ti ca tat i ca mam pe Dumnezeu i pe nt ist t tor. i s nu mai ceri ceva de la ei pentru vreo trebuin trupeasc ; iar dac din purtare de grij i se trimite ceva de ei, prime te i mul ume te pentru grija lor, dar d ceea ce i s a trimis la c mara str ini-lor, sau la bolni . i f aceasta ntru smerenie. C ci nu e o fapt a celor des v r i i, ci a celor preamici.

12. S faci tot lucrul care e bun cu smerenie, gn dindu te la Cel ce a zis : «C nd ve i fi f cut toate acestea, zice i c slugi netrebnice s ntem, ceea ce eram datori s facem am f cut» (Luca XVII, 10).

13. S te p ze ti s prime ti Sfnta Împ rt anie, av nd ceva mpotriva cuiva, fie chiar cea mai mic ispit a vreunui g nd, p n ce nu dob nde ti mp carea cu fapta. Dar i aceasta o vei nv a din rug ciune.

14. S fii gata s prime ti n fiecare zi orice necaz, socotind c acestea i aduc izb vire de multe datorii

i s mul ume ti Sf ntului Dumnezeu. C ci din acestea dob nde te cineva ndr znire ne nfruntat , dup marele apostol : «C necazul lucreaz r bdare, iar r bdarea cercare, iar cercarea n dejde, iar n dejdea nu ru ineaz » (Rom. V, 3). «C ci cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit» (1 Cor. II, 9), acestea s nt, dup f g duin a cea nemincinoas , cele ce vor fi date celor ce arat r bdare n necazuri, cu mpreuna lucrare a harului ; c ci f r har nu se poate ispr vi nimic.

15. S nu ii ceva din cele materiale n chilie, fie m car toiag, afar de un co , de o saltea de paie, de un cojocel i de o hain cu care te mbraci. Dac se poate, nici m car ceva sub picioare. C ci s a spus i despre aceasta un cuv nt. Dar cine n elege s n eleag .

16. S nu ceri stare ului ceva din cele trebuincioase, afar de cele r nduite. Nici s nu asculti de vreun g nd ispititor, ca s se schimbe ceva din cele ce i se d . i oricum ar fi, prime te le cu mul umire i fii bucuros de ele. Nu e ng duit s vinzi ceva. Murd rindu se haina, spal o de dou ori pe an. Cere, cu nf i are de s rac i de str in, cu toat smerenia, haina altui frate, p n c nd cea sp lat a ta se usuc la soare. Apoi ntoar ce i o iar i cu mul umire. Asemenea i mbr c mintea de deasupra i orice altceva.

17. S te ostene ti dup putere n ascultarea ta. Iar n chilie s st ruie ti i n rug ciune mpreunat cu poc in i cu luare aminte i cu lacrimi dese. i s nu i pui n g nd c azi te ai ostenit cu prea mult prisosin i deci s scurtezi ceva din rug ciune din pricina osteneelii trupe ti. C ci i spun ie c pe c t se sile te cineva

pe sine n ascultare, lipsindu se de rug ciune, pe at t s socoteasc c a pierdut mai mult. i de fapt a a este.

18. Dar nainte de toate trebuie s iei parte la slujbele biserice ti i s pleci cel din urm , afar de mare nevoie. Mai ales la utrenie i la liturghie.

19. Trebuie s ai toat supunerea fa de stare ul t u, de care ai fost i tuns. i s mpline ti f r deosebire cele poruncite de el p n la moarte, chiar dac i par cu neputin . Prin aceasta urmezi Celui ce s a f cut ascult tor p n la moartea pe cruce. Dar nu numai fa de stare , ci i fa de toat ob tea fra ilor. Iar primind o slujire, s nu fii neascult tor n ceva. i dac ceea ce i se porunce te ar fi peste puterea ta, pun nd metanie, cere scutire de aceasta. Iar dac aceasta se respinge, socotind c «Împ r iacerurilor este a celor ce o iau cu sila i cei ce o silesc o vor r pi» (Luca XVI, 16), sile te te.

20. S te mi ti cu umilin n fa a ntregii ob ti, ca un nev zut i necunoscut i ca i c nd n ai fi deloc. Cel ce vie uie te astfel, ndr znesc s spun c f c n du se v z tor ajutat de har, prezice multe. Unul ca acesta pl nge mult i pentru sc derile altora. R m n nd ne mpr tiat, ntruc t nu sufer de mp timirea de cele materiale, nu va primi s alunece din dragostea duhovniceasc i dumnezeiasc , n acestea. i nu e lucru de mirare c prezice. C ci aceasta vine de multe ori i de la draci. Totu i cel ce n elege s n eleag . Dar dac ncepe cineva s primeasc m rturisiri, poate se va lipsi i de acestea, fiind ocupat cu cercetarea g ndurilor celorlal i. Iar dac din mult smerenie se va opri de la acestea, adic de la a sf tui i de la a asculta, va fi rea

ezat iar i n starea de mai nainte. Dar cuno tin a acestora numai Dumnezeu o are. Eu, st p nit de fric , nu ndr znesc s vorbesc despre ele.

21. S ai totdeauna mintea la Dumnezeu, n somn i n stare de veghe, la m ncare i n convorbiri, n lucrul m inilor i n orice alt fapt , dup cuv ntul proorocului : «Am v zut pe Domnul naintea mea pururea»²³³. Dar s te socote ti pe tine mai p c tos dec t tot omul. Petrec nd timp ndelungat n acest g nd, se va ivi n n elegerea ta o luminare vie asemenea unei raze²³⁴. i cu c t o vei cere mai mult, cu mai mult luare aminte i cu o cugetare ne mpr tiat , cu osteneal mult i cu lacrimi, cu at t i se va ar ta mai str lucitoare²³⁵. Iar ar t ndu i se, o iube ti. Iar iubind o, te cu r e ti. Iar pe cel ce l cur e te, pe acesta l face n chipul lui Dumnezeu, lumin ndu l i nv ndu l s deosebeasc binele de r u. Dar s tii, frate, c e nevoie de mult osteneal , ajutat de Dumnezeu, ca s se s l luiasc aceasta n sufletul t u i s lumineze n el ca luna ntunericul nop ii²³⁶. Mai trebuie s fii atent i la atacurile g ndurilor de slav de art i de nchipuire de

233. Aceasta e con tiin a ne nctat a prezen ei lui Dumnezeu, un dialog permanent cu Dumnezeu, care e i o rug ciune ne nctat .

234. De aci se vede c iluminarea de care vorbe te at t de mult sfntul Simeon Noul Teolog i de care vorbe te i Simeon Evlaviosul, dasc lul s u (ca i despre «dragostea dumnezeiasc »), e de natur spiritual , fiind mpreunat cu g ndul permanent la Dumnezeu i cu smerenia.

235. Dac sfntul Simeon identific uneori lumina cu cur ia, aci dasc lul s u vede lumina legat de g ndul permanent la Dumnezeu ca un mijloc de cur ire. Desigur, starea de cur ie dob ndit spore te ea ns i lumina, cum se spune mai departe.

236. Avem aci afirmat cu trei secole nainte de isihasm, c lumina dumnezeiasc se ive te n suflet prin permanentizarea g ndului la Dumnezeu. Prin isihasm s a insistat doar cu mai mult putere c g ndul permanent la Dumnezeu e men inut n minte de rug ciunea ne nctat . Deci aceasta aduce lumina lui Hristos n inim .

sine ; i s nu os nde ti pe cineva, v z ndu l c face ceva ce nu se cuvine. C ci dracii v z nd sufletul eliberat de patimi i de ispite, prin s l luirea harului, arunc n el unele ca acestea. Dar ajutorul de la Dumnezeu s fie n tine mpreun cu poc in a ne nctat i cu cople ire de lacrimi. Ia seama ns s nu p time ti ceva din multa bucurie i poc in . De aceea s nu socote ti c acestea s nt din osteneala ta i nu din harul lui Dumnezeu. C ci atunci se vor lua de la tine i le vei c uta mult n rug ciune i nu le vei afla ; i vei cunoa te ce dar ai pierdut.

Dar f , Doamne, s nu ne lipsim niciodat de harul T u. Ins de i se va nt mpla aceasta, frate, arunc asupra lui Dumnezeu neputin a ta i, ridic ndu te i n tinz nd m inile, roag te, zic nd a a : «Doamne, milu ie te m pe mine p c tosul²³⁷ i neputinciosul i neno-rocitul i trimite peste mine harul T u. Vezi, Doamne, la ce neputin i g nduri m au adus multele mele p cate. De i voiesc, Doamne, s socotesc pierderea m n gierii ca venit de la draci i din m ndrie, nu pot, c ci tiu c cei ce mplinesc voia Ta se mpotrivesc acelora. Dar eu care mplinesc n fiecare zi voia lor, cum nu voi fi ispitit de ei ? S nt ispitit f r ndoial de multele mele p cate²³⁸. i acum, Doamne, Doamne, dac e cu voia Ta i spre folosul meu, s vin iar harul T u n robul T u, ca, v z ndu l pe acesta, s m bucur ntru poc in i pl ns²³⁹, luminat de raza pururea luminoas a

237. Avem aci n esen rug ciunea isihast : «Doamne Iisuse Hris toase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m pe mine p c tosul».

238. Simeon Evlaviosul pune pierderea harului mai mult pe seama sa, dec t pe a demonilor.

239. At t Simeon Noul Teolog, c t i dasc lul s u, Simeon Evlavio- sul, cunosc tensiunea ntre aceste st ri contrarii, care numai mpreun condi ioneaz st ruin a n bine: bucuria i poc in a.

acestui, p zit de g ndurile murdare i de tot lucrul r u i de toate gre elile mele, cele cu tiin i cu ne-
tiin . i astfel s primesc, Doamne, plin tatea ndr z-
nirii c tre Tine, n necazurile ce vin asupra robului T u
de la draci i de la oameni i s primesc i t ierea voii
mele, cunosc nd bun t ile care a teapt pe cei ce Te
iubesc pe Tine, Doamne. C ci Tu ai zis, Doamne, c
«cel ce va cere va lua i cel ce caut va afla i celui ce
bate i se va deschide». Pe lng acestea, frate, st ruie
rug ndu te n cugetul t u, i n celelalte toate c te i le
va da ie Dumnezeu, nemole indu te din pricina tr nd
viei. i Dumnezeu cel bun nu te va p r si.

22. P streaz chilia pe care ai primit o de la nt i
st t tor la nceput, p n la sfr it. Iar dac din pricina
vechimii sau a d r m rii ei, vei fi tulburat n g nd, pu
n nd metanie nt ist t torului, f i cunoscut acest lucru
cu smerenie. i de te va asculta, bucur te. Iar de nu,
mul ume te i a a, aduc ndu i aminte de St p nul t u
care nu a avut unde s i plece capul. C ci dac l ai
tulbura de dou sau de trei sau de patru ori cu aceasta,
se na te ndr zneala, apoi ne ncrederea i la urm dis-
pre ul. Dac voie ti, deci, s duci via lini tit i pa-
nic , nu cere deloc vreo u urare trupeasc de la sta-
re . F aceasta de la nceput i rabd cu b rb ie s
fii dispre uit i nesocotit de to i, dup porunca Dom-
nului.

Deci dac voie ti s i p strezi ncrederea i iubi-
rea fa de el i s l vezi ca pe un sf nt, p ze te aceste
trei lucruri : nu cere vreo u urare i nu i lua ndr z-
neal fa de el i nu te duce des la el, cum fac unii,
pe motiv c s nt ajuta i de el. C ci acesta nu e un lucru
de laud , ci omenesc. Nu te os ndesc nici dac ascunzi
de el tot g ndul ce se ive te n tine. C ci dac p ze ti

acestea, vei trece ne nv luit marea vie ii i vei socoti pe p rinte, oricum ar fi, ca pe un sf nt. Iar dac te vei apropia n biseric , ca s ntrebi pe p rintele t u despre vreun g nd i vei vedea pe altul lu ndu i nainte, pentru acela i lucru sau pentru altul, i p rintele te va trece cu vederea, din pricina acestuia, s nu te ntristezi, nici s g nde ti ceva mpotriva lui. Ci stai de o parte cu m inile ncruci ate, p n va ispr vi cu acela i te va chema. C ci p rin ii obi nuiesc uneori s fac s ni se nt mple acestea, poate i cu voia, spre cercarea i izb virea noastr de p catele de mai nainte.

23. S poste ti cele trei patruzecimi^{239b} ; n cea mare n chip ndoit, afar de cele dou mari s rb tori i de smb t i duminic , iar n celelalte dou , f r o zi. Iar n celelalte zile ale anului, s m n nci o dat , afar de smb t i duminic i s rb toarea, dar nu ca s te sature.

24. S rguie te te s fii chip folositor ntregii ob ti spre toat virtutea, smerenia i bl nde ea, milostivirea i ascultarea p n i de cei mai ne nsemna i; chip de nem niere, de ne mp timire, de s r cie i poc in , de ner utate i neiscodire, de simplitate n purt ri i de nstr inare fa de tot omul, de cercetare a bolnavilor, de m ng iere a celor nec ji i, de ne ntoarcere de la cei ce au nevoie de vreun folos de la tine. S nu o faci aceasta pe motivul convorbirii tale cu Dumnezeu. C ci mai mare este iubirea, dec t rug ciunea²⁴⁰. S fim cu comp timire fa de to i, neiubitori de slav de art , ne

239 b. Postul Cr ciunului, al Pa tilor i al sfin ilor apostoli cu al Preasfintei N sc toare de Dumnezeu, care se socotesc mpreun ca a treia patruzecime, (n.n.).

240. Aceast afirmare a priorit ii iubirii, anuleaz orice acuz c monahii ar dispre ui datorita fa de oameni, retr g ndu se n contempla ie, « nstr inarea » nseamn pentru ei numai lipsa vreunui interes personal i a vreunei pasiuni n iubirea lor de oameni.

ndr zne i, necert re i, necer nd ceva de la nt ist t
torul, nisc ai slujbe sau altceva. D cinstire tuturor preo-
ilor. S fii cu luare aminte n rug ciune, ntr o stare
neme te ugit . Arat iubire fa de to i. Nu te s rgui s
ispite ti i s cercetezi Scripturile pentru slav . C ci
te va nv a rug ciunea cea cu lacrimi i luminarea cea
din har.

De e ti ntreat despre ceva din cele ce se cuvin,
nva cu mult smerenie din via a ta, ca din a altuia²⁴¹,
cele cu privire la faptele ndumnezeitoare cu ajutorul
harului. Învă cu gnd neiubitor de slav de art , ori-
cine s ar nt mpla s fie cel ce dore te s se foloseasc .
i s nu ntorci de la gndul s u pe cel ce vrea s se
foloseasc de la tine, ci prime te gre elile lui, oricare
ar fi ele, pl ng nd i rug ndu te pentru el. C ci acestea
s nt dovada iubirii i a des vr itei mpreun p timiri.
S nu respingi pe cel ce vine la tine, pe motiv c nu vrei
s te vatem i prin ascultarea unor astfel de lucruri. C ci
cu ajutorul harului nu te vei v t ma. Dar ca s nu se
vatem e cei mul i, trebuie s i se spun acestea n loc
ascuns, chiar dac ar fi s supor i ca om ispita vreunui
gnd. Dar dac vei fi un om cu har, nu te va sup ra nici-
odat nici aceasta. i apoi am nv at c nu trebuie s
c ut m ale noastre, ci ale altora, ca s se m ntuiasc .
Dar precum am spus nainte, trebuie s duci o via ne-
iubitoare de c tig. i s te socote ti sub lucrarea haru-
lui, c nd te vei sim i cu adev rat mai p c tos dec t e ti.
Iar cum se nt mpl aceasta, nu tiu s spun, numai
Dumnezeu tie.

25. C t prive te orele de priveghere, trebuie ca dou
ore s cite ti i dou s te rogi ntru poc in cu lacrimi,

241. Inv nd pe al ii din experien a proprie, s nu o spui aceasta,
ca s nu te lauzi i s cau i slava de art , ci s dai orice pilduire ca
din via a altora.

urmând pravila pe care o vrei. Dacă voiești, cite-te și cei 12 Psalmi și pe cel neprihănit și rugăciunea sfântului Eustratie. Acestea năpădile cele lungi. Iar în cele scurte, făruindu-l mai scurt, după puterea dată de Dumnezeu. Căci fără ea nu poți să vii nici un bine, cum zice prorocul. Căci «pașii omului sunt îndreptați de Domnul» (Prov. X, 9). Dar chiar Domnul a spus: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan XV, 5). Iar fără lacrimi și nu te împărtășești niciodată.

26. Să-mănânci cele puse înainte, orice ar fi. De asemenea să bei vinul cu înfrânare, fără cârtire. Iar dacă mănânci singur, din pricină de neputință, mănâncă legume crude cu untdelemn. Dacă vreunul dintre frații trimite ceva de mâncare, primește cu mulumire și smerenie ca un străin. Și împărtășește-te din ce îți a trimis, orice ar fi. Iar ceterămne, trimite altui frate sărac și evlavios. Iar dacă te cheamă cineva la mângiere, împărtășește-te din toate cele puse înainte, dar puțin, puțin și porunca înfrânării. Iar ridicându-te și punând metanie în chipul străinului și al săracului, dă-i mulumire zicând: «Dumnezeu Tatăl și Împărătească, sfîinite prin-te». Ia aminte și nu vorbești ceva, chiar dacă ar fi de folos.

27. Iar dacă vreunul dintre frați a fost întristat fie de năstător, fie de iconom, fie de altcineva, și vine la tine, mângie-l așa: «Crede, frate, spre cercarea ta și să-ți plătească aceasta. Căci îmi s-a plătit de multe ori aceasta și m-am întristat și descurajat. Dar de când am fost înțînătat că acestea se plătesc spre cercare, le port cu mulumire. Fă adărușul tău. Și mai degrabă să te veselești de astfel de necazuri». Iar dacă acela ar începe să bîrfească, nici atunci și nu te schimbi. Că mângie-l cum te va ajuta harul, căci sînt multe chi-

puri de dreaptă socoteală. Îi ajută pe frații după cum îți alegi starea de suflet și gândurile lui și nu lăsa să plece netemduit.

28. Iar dacă s-ar întâmpla ca un frate să fie bolnav și tu nu l-ai cercetat de mult, trebuie să îi trimiți mai înainte ceva, vestindu-l aceasta: «Crede, sfinte părinte, că abia azi am aflat despre boala ta și te rog de iertare». Iar apoi mergând la el, pune metanie și făcând rugăciune, spune-i așa: cum și-a ajutat Dumnezeu, sfinte părinte! Apoi ezând cu mâinile încrucișate, taci. Iar dacă sunt și alții de față, pentru cercetare, ia aminte să nu mai vorbești ceva, nici din Scriptură, nici din cele firești, mai ales dacă nu ți s-a întrebât, ca să nu ai neceaz pe urmă. Căci aceasta se întâmplă de cele mai multe ori fraților mai simpli.

29. Dacă se întâmplă să stai la masă cu frații evlavioși, să te împărtășești din cele puse înainte, fără deosebire, oricare ar fi ele. Iar dacă ai poruncă de la cineva să nu mănânci pe te sau altceva, dar acestea sunt puse pe masă, dacă cel ce a dat poruncă e aproape, mergând înduplec-l și îngduiește-ți. Iar dacă nu e de față, sau ții că nu îți va îngădui, și totuși nu voiești să i smintești pe frați, necredințezi, după masă, aceluia ce ai făcut, cerând iertare. Iar dacă nu voiești să faci nici una din acestea, e mai bine să nu mergi la ei. Căci vei cătiga două lucruri: vei alunga și pe dracul slavei de artă și vei izbăvi și pe aceia de sminteală și de nătristare. Iar de sunt din cei mai groși de simțire, pzețe canonul. Dar e mai bine ca și în fața acestora să-ți dai din toate câte poți. La fel, cu prilejul mângâierii ce îți o face cineva, potrivit apostolului care hotărăște «să se mănânce tot ce se pune înainte, nedeosebind nimic pentru conștiință» (1 Cor. X, 15).

30. Dacă în vreme ce îți faci rugăciunea în chilie, bate cineva la ușă, deschide și începe să vorbești cu smerenie despre ceea ce te preocupă din cele ce îți sînt de folos. De e apăsător de vreun necaz, sîrguiește-te să-l ajuți, fie cu cuvîntul, fie cu lucrul. Apoi pleacănd acolo, închizînd ușa, reia și rugăciunea. Căci slujirea celor ce vin la tine este asemenea împăcării (Matei V, 24). Dar nu trebuie făcută această vorbă de lucruri lumești. În acest caz, isprăvește-ți rugăciunea și apoi vorbește cu el.

31. Dacă în vreme ce te rogi, îți vine vreo frică, sau vreo lovitură, sau strălucire vreo lumină, sau sentimente altceva, să nu te tulburi. Căci stăruie și mai nădărnă în rugăciune. Căci se ivește o tulburare dăruitoare sau vreo frică sau vreo ieșire din sine (extaz), ca să-l bîndășălași rugăciunea și ca, ajuns la un astfel de obicei, să te faci pradă lui. Dar dacă sîrind rugăciunea, îți strălucire vreo lumină cu neputință de tîlmăcit²⁴², și sufletul îți se umple de o bucurie negrăită și de dorința celor mai nalte încep să curgă lacrimile nsoțite de pocînire, cunoaște că aceasta este o vizită dumnezeiască și un ajutor dumnezeiesc. « Îți dau răscum mult, că să nu îți vină ceva mai mult decît aceasta, prin faptul că ești stăpînit de lacrimi, îndreaptă și mințile spre ceva din cele trupești și prin aceasta te vei smeri. Dar ia seama să nu părăsești rugăciunea de frică vrăjmașilor, căci așa cum în cazul cînd se sperie copilul de niște mormoloci, se refugiază în brațele mamei și ale tatălui, aruncînd frica de ei, așa și tu, alergînd prin rugăciune la Dumnezeu, scapă de frica lor.

242. Lumina dumnezeiască nu se poate exprima, pentru că nu are un caracter vizibil, pentru că e spiritual și de un conținut cu neputință de definit. Dacă are un caracter vizibil, exprimabil, nu e de la Dumnezeu.

32. Dacă în vreme ce ezi în chilie, venind vreun frate te va întreba despre vreun război trupesc, și nu îl respingi. Ci folosește-l cu poc în din ceea ce îți va dăruia harul lui Dumnezeu și din ceea ce ai câștigat din faptele tale și apoi slobozește-l. Iar când iese, punând metanie înaintea lui, spune-i: «Crede, frate, că nădăjduiesc în iubirea de oameni a lui Dumnezeu și deci că va fugi de la tine acest război, numai să nu dai napoi și să nu te moleșești». Iar după ce a ieșit acela, ridicându-te și închipuindu-ți războiul lui, nălându-ți mâinile cu lacrimi spre Dumnezeu, roagă-te cu suspine pentru frațele, zicând: «Doamne Dumnezeule, Cel ce nu voiești moartea păcătoșului, rănduiește lucrul după cum ții și precum este de folos fratelui acesta». Și Dumnezeu, cunoscând ncrederea aceluia în tine și împreună purtarea și rugăciunea ta sinceră, va uita, din iubire fa de el, războiul lui.

33. Toate acestea sunt folositoare, frate, poc în ei. Îți trebuie să le împlinești cu inimă zdrobită, cu răbdare și cu mulțumire. Căci sunt izvoare ale lacrimilor și curătoare de patimi și pricini ale Împărăției cerurilor. «Căci Împărăția cerurilor este a celor ce o silesc și cei ce o silesc, o vor răpi pe ea» (Matei XI, 12). Și de vei împlini acestea, vei ieși cu totul din vechile răvuri, ba poate chiar și din atacurile gândului. Căci ntunericul se retrage din fața luminii și umbra din fața soarelui. Dar de le va neglija cineva pe acestea la început, slăbindu-și gândul și făcându-se curios, se va lipsi de har. Și atunci căzând în patimile celor rele, și cunoaște neputința sa, umplându-se de frică.

Dar nici să nu creadă cel ce reu este că aceasta este rodul osteneții sale, ci al harului lui Dumnezeu. Dar el

trebuie să se curățească după putere : «Întâi trebuie să te curățești și apoi să vorbești cu Cel curat». Căci curățându-se mintea, va primi iluminarea luminii dumnezeiești, care, chiar de ar primi o toată lumea, nu se împuinează . Căci ea se slăvește în chip în alegătorii cei ce o vor dobândi.

34. Cel ce a dobândit acestea să ia seama la sine însuși în lăcăturile gândurilor, pentru că cel ce petrece în mijlocul oamenilor e cu neputință, socotesc, să le biruiască . Mai ales e cu neputință să biruiască atacul pizmei în al slavei de artă acela care e lăudat de oamenii din lume pentru viața lui vrednică de laudă și pentru disprețuirea lucrurilor văturoase. Pe lângă aceasta, de multe ori cunoscând sau văzând sau auzind că cineva face ceva ce nu se cuvine, îl osândește. De aceea unul ca acesta trebuie să ia aminte să nu iscodească cele ce zice, sau ce face stareul, sau slujitorii. Iar dacă , biruit de patimă , va gândi sau va spune ceva necuvenit, să se îndrepte pe sine cu pocăință . Să ia aminte și la starea în biserică și la slujbe. Pentru că gândurile slavei de artă au obiceiul să tulbure pe cei virtuosi în acestea, fie în cântare, fie în rugăciunea în care mintea nu trebuie să umble de colo până colo, luând seama că alii frați sunt mprățiași și tulburați. Să năainteze cu luare aminte în ritmul cântării duhovnicești și să cante cu mintea cele ale îngerilor. Să ia aminte să nu se facă atât de nimănui altuia decât lui Dumnezeu și să nu se lase ispitit de cei ce fac asemenea lucruri, nici ca să i judece, nici ca să i fericească . Dar acestea toate nu le vei putea ocoli, decât de te vei pzi în smerenie, în iubire, în mîrturisire și în nepetimire.

35. Sărguiește-te să nu superi pe cineva fie cu cuvîntul, fie cu fapta, ci să îți mîngi pe aceia care sînt

supra i de alii, pe c t e cu putin . i s nu socote ti vreodat c ai biruit me te ugirile diavolului i s cazi n slav de art . Pentru c firea omeneasc nu poate s le biruiasc , dec t numai harul lui Dumnezeu. Deci, cei ce s nt supu i nt ist t torului s le p zeasc toate acestea. Iar celor ndr gosti i de lini te nu le pot spune nimic. Dar fiecare s cugete la cele ce le am spus i la cele ce se cuvin celor ce se lini tesc, pentru c lini tea are nevoie de via a cea mai bine ndrumat .

36. Dac ai c t igat ncredere i siguran n vreun frate din ob te, i i m rturise ti lui g ndurile tale, s nu ncetezi, frate, vreodat s mergi la el i s i mp r t e ti g ndurile care vin n fiecare zi i ceas. To i ar trebui s mearg la stare ca s se m rturiseasc . De aceea am spus aceasta, cu pogor m nt, fiindc unii nu voiesc s v deasc g ndurile lor stare ului, din mult sl biciune i din ne ncrederea ce o au n el. Îns nu trebuie s colinzi de la unul la altul, ascult nd de vr jmaul care i spune n ascuns c pricinuiete ti povar merg nd des la fratele acela care prime te g ndurile tale, sau c e ru ine s i nf i ezi de multe ori ale tale, ca s te fac prin aceasta s ntrerupi m rturisirea, sau s mergi la altul. Pentru c dac mergem la cel dint i, vom c tiga i mai mult ncredere n el, i ne vom folosi mult i din via a i din cuvintele lui i nu vom fi os ndi i de nici un altul pentru via a noastr , ci vom fi l uda i de to i c p zim credin a. Iar dac neglij m s ne m rturisim des p catele noastre, c dem n patimi mai mari i ne ru in m iar i s le mai facem cunoscute i ne pr v lim n pr pastia dezn dejdii. Iar dac mergem la alt duhovnic (lucru ce nu e ng duit s l facem), dac duhovnicul e din aceea i ob te, to i fra ii ne vor nvinui c am c lcat credin a ce am avut o n cel dint i i vom fi foarte os ndi i de Dumnezeu. Dar i duhovnicul la care mergem ne va socoti c vom face la fel i

cu el. Iar noi obi nuindu ne s trecem de la unul la altul, nu vom nceta niciodat s iscodim, ca s afl m st lpnici, sau z vorii, sau isiha ti, i s mergem la ei s ne m rturism i s ne facem necredincio i tuturor i s nu prop im, ci s c dem i mai mult n os nd . De aceea s rguie te te s r m i f r ov ial p n la moarte la duhovnicul la care te ai m rturisit de la nceput i s nu te sminte ti de el, chiar dac ai vedea c desfr nea z , c ci tu nu te vei v t ma niciodat . Pentru c , precum am spus, de l vei dispre ui pe acela, i vei merge la altul, te vei face pricin de multe sminteli i vei judeca la fel i pe to i ceilal i i vei deschide ntru tine cale de pierzanie. Ci, Doamne, Doamne, izb ve te ne pe noi de toat necredin a i iscodirea i ne acoper cu harul T u cel dumnezeiesc.

37. Iar de vei c tiga ucenici care au ncredere n tine, ca s i m rturiseasc ie g ndurile lor i i vezi pe ei c vorbesc cu unii dintre fra ii mai evlavio i, s nu te sminte ti. Pentru c diavolul spune pe ascuns celor ce vie uiesc drept, c ace ti ucenici nu umbl cu sinceritatea inimii i cu simplitate, nici nu ne m rturisesc g ndurile lor cu adev rat ncredere n noi, ci i ndeamn cu scop r u, prin f rnicie, s vad libertatea noastr i prin aceasta ne produc sup rare i ne ncredere n ace ti ucenici. Tu deci s nu ar i acest g nd pe care i l arunc dracii, ci sile te te cu toat simplitatea i iubirea pentru Dumnezeu i pentru binele nsu i, s ndrep i pe unii ca ace tia i s i folose ti suflete te i s socote ti prop irea lor drept slava ta ns i.

38. Dac vreunii dintre ucenicii t i ajung la ne ncredere n tine, g nde te te de unde le a venit aceasta. Pentru c aceasta vine din multe pricini : ea poate veni fie din slava de art , c au ajuns la prop ire i de aceea au c zut n m ndrie, ca s nu mai primeasc s se

numeasc ucenici, ci s aib demnitate de nv tori ; fie pentru c , fiind gra i i iubitori de trup, vreau s se m ngie trupe te ; fie pentru c l a iubit pe vreunul prea mult i pe urm a iubit pe altul i acela a c zut n pizm ; fie pentru c acela dore te s fie hirotonit i tu l ai mpiedicat, pentru c , dup m rturisirea lui, nu e vrednic s fie preo it ; fie pentru c ai cinstit mai mult dec t pe el, pe altul, care a venit la tine pe urm , iar aceasta a pricinuit mare sup rare aceluia care n a reu- it n ceea ce dorea, mai ales dac a venit la tine n v rst fraged i l ai iubit mult dup Dumnezeu ; sau poate c vreodat , ca s se nfr neze de la patimi, i ai f g duit s i dai voie s se hirotoneasc (pentru c duhovnicii obi nuiesc de multe ori s fac astfel de f g - duieli de hirotonie tinerilor, ca s le taie cu totul ncli- narea ce o au spre patimi din reaua obi nuin) i n - d jduind, potrivit f g duin ei, n a reu it pentru nevred- nicia lui i mu cat de pizm aduce mpotriva altui c - lug r nvinuiri pe care nu le poate nici asculta cineva, cu at t mai pu in s le spun .

Pe lng acestea, mai s nt, precum am spus, i alte feluri de ne ncrederi : c nd cineva cade din negrij n nvoiri cu p catele, sau i n fapte p c toase i se ru ineaz s le m rturiseasc , prins de slava de art i ascunz ndu le ajunge ncet, ncet la ne ncredere ; sau poate te a v zut i pe tine st p nit de patimi i te nvi- nuie te. Iar semnul dep rt rii acestora de la tine sau de la prop ire, l vei avea din vederea fe ei lor. Iar dac nu, din chipurile obi nuite ale pref c toriei. Pentru c chiar dac e sf tuit, sau ndemnat, se preface c pri- me te n auzul s u sfaturile, dar n inima lui nu le pri- me te. Ba se i sup r din pricina lor, sau r de de ele, sau chiar se nfurie. Iar dac vreodat , vr nd s l n- cerci, de este curat de patimi, l ndemni, fie s se m- p rt easc , fie s intre n sf ntul altar, le face pe am n

două frătre se deosebească, ca să nu lănvinuieți. Leacul acestora sunt rugăciunile din inimă și cu lacrimi către Dumnezeu și arătarea iubirii, sfatul des, ajutorul trupesc, convorbirile dese, uneori blânde și dulci, alteori întristate, aspre și mustrătoare, precum gândiți că vor auzi, sau și vor îmblâzi moravurile.

39. Dacă un călugăr îți vorbește de unii frați care sunt evlavioși și îi laudă, tu taci. Iar de te va întreba de ei, răspunde cu smerenie: «Crede-mă, prietene, nu știu. Eu fiind un om simplu, vreau să mi văd slăbiciunea mea. Pentru că toți, cu harul lui Dumnezeu, sunt sfinți și buni. Dar fiecare ceea ce seamănă, aceea va și seceră». Nici să nu lauzi, nici să nu osândești pe nici unul în parte, ci să lauzi pe toți. Mai ales, când un călugăr respectiv se va ivi vreun gând că tu ai ncredere în vreunul din aceia și se lasă stăpânit de acest gând și se năstrăinează.

Cap aparte

40. Acest sfânt și fericit Simeon²⁴³, întrebat odată cum trebuie să fie preotul, a răspuns zicând: «Eu nu sunt vrednic să fiu preot. Dar am cunoscut, frăndoial, că trebuie să fie cel ce va avea să slujească tainele lui Dumnezeu. În primul rând, să fie curat nu numai cu trupul, ci și cu sufletul; pe lângă acestea, trebuie să nu fie părta la nici un păcat. În al doilea rând, să fie smerit atât în purtarea din afară, cât și în simțirea din lăuntru a sufletului. Apoi când stă înaintea sfintei și sfințitei Mese, trebuie să vadă, frăndoial, cu mintea pe Dumnezeu, iar cu simțurile, Sfintele aezate înaintea. Dar nu numai acestea, ci e dator să L

243. vorba de Simeon Evlaviosul, autorul capetelor de mai înainte (9—34).

aib n chip con tient²⁴⁴, s l luit n inima sa, i pe În-su i Cel prezent n chip nev zut n daruri, ca s poat aduce cererile cu ndr znire. i ca prieten care vorbe te cu prietenul, s zic : «Tat l nostru Care e ti n ceruri, sfin easc se numele T u», rug ciunea ar t ndu l ca av nd pe Cel ce e Fiul lui Dumnezeu prin fire, s l - luit n sine mpreun cu Tat l i cu Duhul Sf nt²⁴⁵. A a am cunoscut eu pe preo i. Ierta i m p rin i i fra i».

Mai spunea i aceasta, ca despre altul, ascunz n du se pe sine i ocolind slava de la oameni, dar ar t n du se pe sine nsu i silit de iubirea de oameni. «Am au-zit, zicea, de la un preot monah, care avea ndr zneal fa de mine, ca fa de un frate iubit al lui : «Nicio-dat n am liturghisit, f r s v d pe Duhul Sf nt, cum L am v zut venind asupra mea c nd m hirotoneau i mitropolitul spunea rug ciunea preotului i Evholo ghiul st tea asupra capului meu nevrednic. Întrebat de mine, cum L a v zut pe Acesta atunci i n forma c rui chip, a spus : «simplu i f r chip, dar ca lumin »²⁴⁶.

i fiindc la nceput m miram v z nd ceea ce niciodat n am v zut i ntreb ndu m ce poate fi aceasta, Ace-la mi a spus n chip tainic, de parc cuno team vocea : «Eu a a M pogor peste to i proorocii i apostolii i ale-ii i sfin ii de acum ai lui Dumnezeu. C ci s nt Duhul Sf nt al lui Hristos, C ruia I se cuvine slava i st p nirea n veci. Amin».

244. Ideea despre con tiin a prezen ei () lui Hristos n inim este, de asemenea, proprie sfntului Simeon Noului Teolog i dasc lului s u Simeon Evlaviosul i ucenicului s u Nichita Stithatul.

245. Numai unit prin har cu Fiul cel dup fire, credinciosul se poate adresa Tat lui ca Tat lui s u propriu, fiind nfiat n Fiul.

246. Alt idee comun a celor trei: Simeon Evlaviosul, sfntul Simeon Noul Teolog i Nichita Stithatul.

Cuv nt ri morale

Înt ia cuv ntare moral a sf ntului Simeon Noul Teolog

Capitolele cuv nt rii nt i: 1. Pu in nv tur despre fire, privind crea ia lumii i zidirea lui Adam.

2. Despre c derea i alungarea lui Adam din rai.

3. Despre ntruparea Cuv ntului i n ce chip s a ntrupat El pentru noi.

4. Cum se va re nnoi iar i zidirea i vor fi «ceruri noi i un p m nt nou», dup apostol.

5. Care va fi cea din urm str lucire a zidirii ; i despre nger i suflet.

6. Cum se unesc cu Hristos i cu Dumnezeu to i sfin ii i se fac una cu El.

7. Cum trebuie s se plineasc lumea de sus i cum este acea lume i n ce chip se va plini.

8. C de nu se vor na te i de nu se vor plini to i cei mai nainte r ndui i din neam n neam p n la ziua cea din urm , lumea de sus nu se va plini.

9. La cuv ntul Evangheliei : «Asem natu s a Împ - r ia lui Dumnezeu cu un mp rat». i care este nunta cea de tain a lui Dumnezeu.

10. C to i sfin ii z mislesc n ei pe Cuv ntul lui Dumnezeu ntr un chip apropiat N sc toarei de Dumnezeu i L nasc pe El i El se na te n ei i ei se nasc din El ; i cum s nt fii i fra i i mam ai Lui.

11. La cuvântul Evangheliei : « i a trimis pe slujitorii s i s cheme pe cei invita i la nunt i n au voit s vin ».

12. C nu trebuie s cerceteze vreunul dintre cei neintrodu i tainele ascunse ale Împ r iei cerurilor, nainte de lucrarea poruncilor i de sporirea i des v r i-re a n virtute.

Ceea ce a trebuit s r spundem i s spunem c -tre cei ce se mpotrivesc nou i fa de vorb ria amar a lor, prin care b rfesc tot ce le iese nainte, chiar dac e din cele mai de cinste, e destul i potrivit cu calea cea bun pe care Cuvântul a c l uzit cuvântul nostru ²⁴⁷. C ci buna desf urare a cuvântului i s ge ile lui care nimeresc inta nu s nt de la noi, ci de sus i din nso irea cu Duhul, prin Care to i pot nainta pe calea cea bun p n la atingerea scopului urm rit.

Dar odat ce am ispr vit respingerea acelora, trebuie s vedem, s cunoa tem i s cercet m, urm nd dumnezeiescului Pavel, care s nt cele d ruite nou de Dumnezeu, sau care e bog ia (Efes. I, 18) bun t ii Lui fa de noi, pe care ne a d ruit o de la nceputul crea-iei ; care e chipul form rii noastre i cum am c lcat porunca dat de sus i am c zut din acele bun t i nemuritoare ; care este via a de acum i lumea aceasta sub care i dup care se mi c totul ; i care s nt cele ce s nt r nduite dup acestea nou , nchin torilor Treimii. Voi ncepe acum, pun nd pe Dumnezeu ca nceput al cuvântului.

247. Acest nceput se refer la «Cuvintele apologetice, antiretice i teologice» scrise mai nainte, dup cum rezult dintr o not marginal pus de Nichita Stithatul, ucenicul sf ntului Simeon Noul Teolog, la nceputul ediiei *Cuvintelor morale* (conform notei lui J. Darrouzes, Symeon ie Nouveau Theologien, *Traites theologiques et ethiques*, tom. I, «Sources chretiennes», nr. 122, 1966, p. 172—173).

1. *Pu in nv tur despre fire, privind crea ia lumii i zidirea lui Adam*²⁴⁸.

Dumnezeu nu a dat la nceput primilor oameni zidii numai raiul, cum socotesc unii, nici nu l a f cut numai pe om nestic cios, ci cu mult mai mult i naintea lui, tot p m ntul acesta pe care l locuim i toate cele de pe p m nt, ca i cerul i cele din el, aduc ndu le la fiin n cinci zile. În a asea zi a zidit apoi pe Adam i l a a ezat pe el domn i mp rat al ntregii lumi v zute. i nici Eva nu era atunci adus la existen , nici raiul, ci numai lumea aceasta fusese creat ca un fel de rai, nestic cioas , dar material i supus sim urilor²⁴⁹. Pe ea a dat o, cum s a spus, lui Adam i urma ilor lui, spre a se bucura de ea.

Dar s nu i par aceasta un lucru ciudat, ci a teap t urmarea cuv ntului, care i va dovedi aceasta n chip limpede prin ns i Sf nta Scriptur : «La nceput a f cut Dumnezeu cerul i p m ntul. Iar p m ntul era nev zut i netocmit» (Facere I, 1—2). Pe urm , istorisind n am nunt toate celelalte fapte ale crea iei lui Dumnezeu, dup ce spune : « i s a f cut sear i s a f cut diminea , ziua a cincea» (Facere I, 23), adaog : « i a zis Dumnezeu : s facem pe om dup chipul i asem narea Noastr i s st p neasc peste pe tii m rii i peste p s rile cerului i peste animalele de pe tot p m ntul

248. Sf ntul Simeon nu descrie pe larg starea de la nceput a firii i a omului. Acestea s nt lucruri de tain , pe care noi nu le putem n elege n starea n care ne afl m acum. El se mul ume te s afirme caracterul incoruptibil al crea iei de la nceput, ca i al trupului omenesc. Totu i natura rodea mbel ugat, iar trupul omenesc se mp rt ea de rodurile naturii. Cum se mpac acestea ntre ele, noi nu putem n elege. Noi s ntem obi nui i s concepem incoruptibilitatea (nestic ciunea) de la nceput, ca ceva ntru totul contrar st rii coruptibile de acum. Dar probabil c starea incoruptibil de la nceput a crea iei era ntr o anumit m sur numai o poten ialitate, care avea s se actualizeze cu timpul. In orice caz exista o mi care n ea. Cum se mp ca ns mi carea cu incoruptibilitatea, ne e greu s n elegem.

249. Ideea c lumea ntreag a fost creat ca un rai, o preia i Nichita Stithatul n «Vederea raiului».

i peste toate cele ce se trîsc pe pîmînt. i a făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui Dumnezeu l a făcut pe el, bărbat i femeie i a făcut pe ei» (Facere I, 24—27). Spune bărbat i femeie, nu pentru c Eva era deja făcut, ci pentru c se afla împreună cu Adam în coasta lui. Iar aceasta o veşti cunoaşte mai limpede din cele ce urmează : « i i a binecuvîntat pe ei Dumnezeu zicînd : creşteţi şi vă înmulţiţi şi umpleţi pîmîntul şi lăsaţi pînă pe el şi lăsaţi pînă peste pîmîntul şi peste pîmîntul şi peste toate animalele de pe tot pîmîntul şi peste toate cele ce se trîsc pe pîmînt» (Facere I, 28).

Vezi cum a dat Dumnezeu întregă această lume, ca pe un rai, omului de la început ? Căci de ce alt pîmînt vorbeşti, dacă nu de acesta în care locuim şi acum, cum s-a zis, şi nicidecum de altul ? De aceea adăugă zicînd : « i a zis Dumnezeu : iată, v-am dat vouă toată iarba purtătoare de seminţă, care este pe faţa pîmîntului ; şi tot pomul care are în sine rod purtător de seminţă va fi vouă spre mîncare şi tuturor animalelor pîmîntului şi tuturor pîsărilor cerului şi tuturor celor ce se trîsc pe pîmînt» (Facere I, 29—30). Vezi că toate cele văzute, cele de pe pîmînt şi din mare, le-a dat lui Adam şi nouă urmaşilor lui spre folosire şi nu i-a dăruit lui numai raiul ? Căci toate acestea le-a spus lui Adam, şi le-a spus nouă, tuturor, precum Acela şi Dumnezeu a spus mai pe urmă celor trei apostoli prin Cuvîntul cel viu al Său, zicînd : «Cele ce le spun vouă, le spun tuturor» (Marcu XIII, 37). Căci El ţia că neamul nostru se va înmulţi pe pîmînt, şi mulţi mi nesfrîite şi nenumărate. Şi dacă, cu toate că am călcat porunca Lui şi am fost osîndiţi să vie uim în chipul trecător şi să murim, noi oamenii am ajuns la atîta mulţime, gîndeşte-te că şi ar fi trebuit să fie cei înscuşi de la creaţia lumii dacă n-ar fi murit ? Şi ce viaţă şi petrecere ar fi avut, dacă s-ar fi păstrat nestricţios şi nemuritor, într-o lume nestricţioasă, dacă ar fi trăit o viaţă fără de păcat şi fără sup

r ri, f r griji i f r osteneal ? i cum s ar fi n l at prin naintarea n p zirea poruncilor lui Dumnezeu i prin nf ptuirea g ndurilor bune, n chip treptat, la o slav i la o schimbare mai des v r it , apropiindu se de Dumnezeu i de luminile izvor te din Dumnezeire ? Cum s ar fi f cut sufletul fiec ruia mai str lucitor, iar trupul supus sim urilor i material s ar fi pref cut i preschimbat n nematerial i duhovnicesc i mai presus de toat sim irea ?²⁵⁰ Dar i ce mare bucurie i veselie ar fi sporit n noi din convie uirea noastr ?²⁵¹ F r ndoial o bucurie cu totul negr it i ne n eleas de g ndurile noastre.

Dar s revenim la tema noastr . Deci lumea ntreag a fost d ruit , ca s repet cele spuse, lui Adam, ca o unic ar i ca un c mp unic. Iar pe toate le a f cut Dumnezeu n ase zile. Ascult cum o spune aceasta n chip limpede Sf nta Scriptur . C ci dup ce a spus : « i a f cut Dumnezeu pe om, dup chipul lui Dumnezeu l a f cut pe el, b rbat i femeie i a f cut pe ei i i a bi necuv ntat pe ei » i celelalte, a ad ugat zic nd : « i a v zut Dumnezeu toate c te le a f cut i iat erau bune foarte. i s a f cut sear i s a f cut diminea , ziua a asea » (Facere I, 31) ; « i a ispr vit Dumnezeu n ziua a asea lucrurile Lui pe care le a f cut i s a odihnit Dumnezeu n ziua a aptea de toate lucrurile Lui pe care a nceput a le face » (Facere II, 2—3). Apoi voind s ne nve e cum a f cut Dumnezeu pe om i din ce, repet nd pe scurt cuv ntul, zice iar i : « Aceasta este cartea facerii cerului i p m ntului, c nd au fost f cute » (Facere II, 4). i pu in mai departe : « i a zidit Dumnezeu pe om r n din p m nt », care trebuie n eleas

250. Nematerial i mai presus de toat sim irea, prin cople irea lui de spiritualitatea nt rit de Duhul dumnezeiesc.

251. Dac orice bucurie vine din comuniune, comuniunea des v r it a omului f r p cat ar fi pricinuit o bucurie nesf r it mai mare dec t orice bucurie pe care o cunoa tem.

a a : a f cut Dumnezeu pe om, lu nd r n din p m nt.
« i a suflat n fa a lui suflare de via i s a f cut omul spre suflet viu» (Facere II, 7).

Dup ce ne a ar tat modul crea iei, Dumnezeu, asemenea unui mp rat i st p nitor bogat, nu face p - m ntul st p nit de el ca o singur cetate nconjurat de ziduri, nici ca o singur cas nchis , ci desp r ind mo - ia cea una n multe p r i, o parte o face s fie sem - nat , alta o or nduie te ca vie, alta o las ca rezerv , iar ntr o parte i ntr un loc pl cut i frumos ridic cl di - rile, unde zide te palate i case, construie te b i i plan - teaz gr dini i imagineaz tot felul de locuri de desf - tare, ridic nd n jurul tuturor un zid i face chei i por i deschise i nchise. Dar nu se mul ume te nici cu aceas - ta, ci pune i paznici, de i nu se teme de nimeni, pentru ca locuin a lui s fie i mai str lucitoare i mai felurit prin acestea toate i nchis prietenilor nerecunosc tori i r i, ca i slujitorilor r zvr ti i, dac se vor g si vreunii dintre ace tia, iar prietenilor adev ra i i credincio i i chiar slujitorilor recunosc tori s le fie ne mpiedicat intrarea n ea i ie irea din ea. A a a f cut i Dumne - zeu omului nt i zidit. C ci, dup ce a f cut toate din cele ce nu s nt i a f cut pe om i s a odihnit n ziua a asea de toate lucrurile Lui pe care a nceput s le fac , a s dit raiul n Eden la r s rit, preg tindu l ca pe un palat mp r tesc ntr o parte a lumii i a a ezat n el pe omul pe care l a f cut.

Pentru ce, deci, nu a s dit raiul care trebuia s fie f cut n ziua a aptea, ci l a s dit pe el la r s rit dup aducerea la existen a ntregii crea ii ? Pentru c Dum - nezeu, cunosc nd de mai nainte toate, a creat lumea ntr o ordine i ntr o stare bine or nduit i cele apte zile le a stabilit ca chip al celor apte perioade (veacuri) ce aveau s se desf oare pe urm , iar raiul l a s dit dup acestea, ca pe unul ce avea s nsemne veacul

viitor²⁵². Dar pentru ce atunci Duhul Sfânt n-a unit ziua a opta, cu cele apte zile dinainte? Pentru că nu era potrivit să numere această zi în ciclul celorlalte, în care prima și a doua .a.m.d. pînă la a aptea, repetîndu-se în cerc, alcătuiesc săptămîni, ziua n-î revenind în acest ciclu de tot attea ori cîte săptămîni vor fi; ci trebuia ca aceea să fie în afara acestora, ca una ce nu are început și sfîrșit²⁵³. Căci nu e o zi care nu e acum, ci va fi și i va lua începutul în viitor, ci a fost dinainte de veacuri și este și acum și va fi în vecii vecilor. Dar se zice că va veni și ni se va descoperi la sfîrșit că o zi unică, născută și fără sfîrșit, prin faptul că va veni la noi.

Ia seama, de altfel, că nu s-a scris: «A făcut Dumnezeu raiul», nici: «A zis: să fie, și s-a făcut». Ci: «Iașdit Dumnezeu pe el și a făcut să răsădă din pămînt tot pomul frumos la vedere și bun la mîncare» (Facere II, 9), avînd roade de tot felul, care nu se stricau și nu lipseau niciodată, ci erau totdeauna proaspete și dulci și procurau dulcea și desfătare primilor oameni creați²⁵⁴. Căci trebuia să se procure trupurilor lor nestricăcioase și o hrană nestricăcioasă. De aceea viața și petrecerea lor în mijlocul raiului era și ea lipsită de oste

252. Raiul are deci și o semnificație eshatologică. Păcatul pus chiar în început sfîrșitul desvîrșit și veșnic. Dacă lumea a fost făcută înainte de om, raiul a fost făcut după om, ca întotdeauna spre care trebuia să înainteze omul și prin efortul lui. Adică raiul de la început trebuia să fie dezvoltat prin om într-un rai și mai desvîrșit. Și toată creația trebuia să fie făcută ca acest rai.

253. Cele apte zile reprezintă repetiția timpului, care nu poate ieși din el însuși prin sine, reprezentat ca un inel. Ziua a opta reprezintă venicia care e dincolo de timp și care n-are sfîrșit, căci nimic în ea nu are margini. Ea nu e o repetiție, în sensul trecerii de la un lucru la altul din același plan. Ci e infinitatea trînit continuu în mod integral. Ea e de aceea din alt plan, nu rezultă din ordinea timpului și a naturii ce se repetă prin trecerea de la un lucru finit la alt lucru finit și a născut continuu.

254. Deci prin transparența pămîntului oamenii dintr-o seară mergeau de dulcea a fructelor raiului, sau ale veșniciei, ale unor fructe care nu se stricau, fiind în comunicare cu infinitatea.

neli i de fr m nt ri. Acest rai l a nconjurat F c torul lui cu ziduri, a ez nd o intrare prin care ei intrau i ie eau.

2. *Despre c derea i alungarea lui Adam din rai.*

Deci Adam a fost zidit cu un trup nestric cios, dar material i nc nedeplin duhovnicesc. i a fost a ezat de F c torul ca un mp rat nemuritor n aceast lume nestric cioas ; nu spun numai n rai, ci n toat lumea de sub cer²⁵⁵. Dar le a dat lor i lege, poruncindu le ca numai din pomul acela s nu m n nce. El ns , dis pre uind porunca, n a crezut F c torului i St p nului, Care a zis : « n ziua n care ve i m nca din el, cu moarte ve i muri » (Facere II, 17), ci au socotit mai vrednic de crezare pe arpele viclean (Isaia XXVII, 1), care a spus: «Nu ve i muri cu moarte, ci n ziua n care ve i m nca, ve i fi dumnezei, cunosc nd binele i r ul » (Facere III, 5) ; « i au m ncat din el » (Facere III, 6). i ndat au fost dezbr ca i de ve m ntul nestric cios i s au m br cat n stric cios.

V z ndu se pe sine gol, Adam s a ascuns i s a ncins cu frunze de smochin cusute, ncerc nd s i acopere ru inea. De aceea c nd Dumnezeu i zice : «Adame, unde e ti ? » (Facere III, 9), el r spunde : «Am auzit glasul T u i cunosc nd goliciunea mea, m am temut i m am ascuns » (Facere III, 10). Chem ndu l la poc in , Dumnezeu i zice : «Cine i a spus c e ti gol ? Nu cumva ai m ncat din pomul, din care i am poruncit ca numai din el s nu m n nci ? » (Facere III, 11)²⁵⁶. Acela ns n a voit s spun c a p c tuit ; dimpotriv , a dat vina

255. Toat lumea era str b tut de lumina ve nic sau a prezen ei lui Dumnezeu sau a raiului. Toat lumea era pe de o parte rai, pe de alta str b tut de rai. Lumea era n parte rai, put nd deveni rai deplin, i n parte se putea deta a de el. Omul folosindu se de fructul pomului, ca de un fruct deta at de ambian a ve niciei, a nceput s se deta eze de rai.

256. C derea din rai s a produs nt i n planul con tiin ei omului. El nu se mai sim ea n rai.

pe Dumnezeu, Care le a făcut toate foarte bine, zicând : «Femeia, pe care mi ai dat-o, ea mi a dat și am mîncat» (Facere III, 12) ; iar aceea, la rîndul ei, a pus vina pe arpe. Deci ne voind ei să se pocăiască și să cadă înaintea Stăpînului, sau să ceară iertare, Dumnezeu i alungă și i scoate din rai, ca dintr-un palat împăratesc și ca dintr-o casă împodobită, ca să vie uiască pe acest pîmînt ca ni te exilați și scoși peste granițe.

«și îndată a pus o sabie de foc ca să pzească intrarea la pomul vieții» (Facere III, 24). Aceasta nu înseamnă că ei vor fi readuși iarăși, după refacerea lor, în același rai supus simurilor și material. Nu în acest scop a fost pus în el pînă acum ; nu pentru aceasta nu l-a blestemat pe el Dumnezeu²⁵⁷. Ci pentru că e tipul vieții viitoare și chipul veșnicei Împărății a cerurilor. Căci dacă n-ar avea acest rol de tip, ar fi trebuit să fie blestemat, ca unul în care s-a săvîrșit neascultarea lui Adam. Dar nu o face aceasta. O face însă cu tot pîmîntul cel lalt, fiindcă, precum am zis, era nestricțios ca și raiul și producea de la sine toate. De aceea, pentru că Adam cel ieșit de acolo să nu ducă mai departe o viață liberă de greutate, de osteneală și de sudori, blestemă pîmîntul acesta, zicînd : «Blestemat să fie pîmîntul în lucrurile tale. În necazuri să te hrănești din el în toate zilele vieții tale. Spini și mîrșini să ărsare și să mîncînce iarba câmpului, rînduit fiarelor și dobitoacelor necuvîntătoare. În sudoarea feței tale să ămîncînce pîinea ta, pînă ce te vei întoarce în pîmîntul din care ai fost luat ; că pîmînt ești și în pîmînt te vei întoarce» (Facere III, 17—19).

257. Darrouzes spune că sfîntul Simeon credea, ca mulți din contemporanii săi, în supravieuirea acestui rai sensibil, dar nu că reedința sfinților răposași (op. cit., p. 186, nota 1). Dar din cele ce urmează se pare că raiul din care a fost scos Adam să puse în strat nu numai în sensul acesta, ci și în nelesul Împărăției lui Dumnezeu, care poate penetra din nou întreaga creație. De aceea raiul sensibil special nu mai are o importanță practică.

Pe drept cuvânt, trebuia deci ca cel ce fusese coborât prin neascultare la stricăciune și la moarte să locuiască un pământ trecut la stricăcios și să se împartă din hrană asemănătoare, așa cum merita. Odată ce desfătarea îmbelugată și vieuirea nestricăcioasă și neobositoare lăduse pe om la uitarea și la disprețuirea bunătăților date de Dumnezeu, pe drept cuvânt a fost osândit să lucreze pământul în osteneală și sudoare și să își procure cîte puțin hrană din el, ca unul ce se afla sub un epitrop. Așa lăa primit pământul blestemat mai întâi îi lipsit de rodirea de la sine de mai înainte, pe neascultător. În ce scop și pentru ce? Ca, lucrând el în sudoare și osteneală mult, să i dea cele ce cresc din el, cu mîsur, spre împlinirea trebuințelor lui; iar nelucrând, să rămî-năneroditor, dîndu-i numai spinii și mîrcini. De fapt, ieiind Adam din rai, toată creația adusă de Dumnezeu la existență din cele ce nu sînt, vîzîndu-l, năa mai voit să i se supună neascultătorului. Soarele năa mai voit să strălucească, și luna năa mai voit să se arate, stelele năa mai voit să se lase vîzute, izvoarele năa mai voit să se nască, rîurile năa mai voit să curgă, aerul să a strîns în sine să nu mai dea puțin de suflare celui ce lăbate²⁵⁸, fiarele și toate animalele pământului, vîzîndu-l pe om dezbrăcat de slava dinainte, lăa disprețuit și să au năfuriat toate nădatămpotriva lui. Cerul să a mîcat, cu dreptate, ca să cadă oarecum asupra lui, și pământul năa mai binevoit să lăpoarte pe spatele lui.

Ce face atunci Dumnezeu, Care a făcut toate și lăa zidit și pe om? Cunoșcînd mai înainte de întemeierea lumii că Adam va călca porunca și rînduind de mai înainte viața și refacerea lui din națterea din nou, prin națterea Fiului lui Dumnezeu, năfrînează toate cu puterea, cu mila și cu bunătatea. Să i oprească pornirea tuturor fapturilor și le supune nădatăomului pe toate, ca și na

258. Ii lipsea naturii ajutorul energiilor necreate de sus, cîci acelea se retrăseseră în cea mai mare parte.

inte²⁵⁹. El voie te ca zidirea s slujeasc omului, pentru care a fost creat , de i s a f cut stric cios pentru omul stric cios. C ci voie te ca atunci c nd acesta se va re nnoi iar i i se va face duhovnieesc, nestric cios i nemuritor, eliber ndu se i ea de robia stric ciunii, s se re nnoiasc mpreun cu el i s se fac ntreag nestri c cios i duhovniceasc , dup ce a fost supus de Dumnezeu celui ce s a r zvr tit i nu i a slujit Lui. Aceasta a r nduit o Preamilostivul Dumnezeu i Domn nainte de ntemeierea lumii.

Dup ce Dumnezeu a r nduit acestea ntr un chip n elept, Adam alungat din rai a avut copii, i a ispr vit via a i a murit. La fel i cei n scu i din el. Oamenii de atunci, av nd proasp t amintirea c derii, deoarece afla ser despre ea de la Adam i va, cinsteau pe Dumne zeu ca pe un St p n i se nchinau Lui. De aceea Abel i Cain i aduceau jertfe din avu iile lor. i Dumnezeu, scrie Scriptura, a luat aminte la aducerea i la jertfa lui Abel, dar nu i la cea a lui Cain. Cain cunosc nd aceas ta, s a sup rat p n la moarte i aceasta l a dus la piz muirea i la uciderea fratelui (Facere IV, 3—5). Dar dup aceea Enoh a pl cut lui Dumnezeu i a fost mutat de aici de El (Facere V, 24), iar Ilie a fost n l at n car de foc (2 Regi II, 11). Astfel, dup hot r rea dat contra lui Adam i a semin ei lui, i dup alungarea lui, pe fiii lui Adam care au pl cut Lui i a cinstit cu mutarea i cu prelungirea vie ii i i a eliberat de stric ciune ; adic de ntoarcerea n p m nt i de cobor rea la iad. Prin aceas ta a ar tat c dac a f cut a a cu cei ce trebuiau s moar , sau, mai drept vorbind, s se preschimbe, de c t slav i cinste i mil nu l ar fi nvrednicit pe Adam,

259. Dumnezeu, cuprins de mil , nu las f ptura Sa uman ntr o total desp r ire de mila i de un anumit har al S u, ci ii d harul n dejdii viitoare m ntuirii i ine prin aceasta toate ntr o leg tur cu Sine, iar pe om, ntr o anumit st p nire asupra naturii, ca singura fiin con tient i liber capabil s i doreasc m ntuirea i s lucreze pen tru ea, dezvolt ndu se n cadrul naturii.

l s ndu l s petreac n rai, dac n ar fi c lcat porunca, sau, dup ce a c lcat o, s ar fi poc it.

Astfel au cunoscut cei vechi pe F c torul lor inv nd unii de la al ii prin predanie, n cursul timpului, cele privitoare la Dumnezeu. Pe urm , nmulindu se oamenii (Facere VI, 1) i ntorc ndu i cugetarea, din tinere e, spre cele rele, au c zut n uitarea i necunoa terea F c torului lor i nu numai c au cinstit pe idoli i pe demoni ca dumnezei, ci i ns i zidirea dat lor de Dumnezeu spre slujirea lor au ndumnezeit o, nchin ndu i se ca lui Dumnezeu (Rom. I, 25). i s au predat pe ei la toat ne nfr narea i fapta necurat (Efes. IV, 19), ntin nd p m ntul, aerul, cerul i toate cele de sub el prin faptele lor necuviincioase. C ci nimic altceva din toate celelalte nu murd re te p m ntul a a de mult i nu face a a de necurat lucrul curat al lui Dumnezeu, ca faptul de a l ndumnezei i de a i aduce nchinare ntocmai ca lui Dumnezeu, a ez ndu l n locul F c torului i Ziditorului. Astfel toat zidirea a fost murd rit i adus la stric ciune de c tre oameni, prin ndumnezeirea ei i prin nchinarea ce i s a adus. Dar c nd a fost atins v rful r ut ii i to i au fost nchi i n neascultare (Rom. XI, 32), dup dumnezeiescul apostol, Însu i Fiul lui Dumnezeu i Dumnezeu s a pogor t pe p m nt ca s rezideasc pe cel zdrobit, s fac viu pe cel omor t i s ridice f ptura Sa din r t cire.

Dar ia seama, te rog, ntocmai la ceea ce spun. C ci cuv ntul ne va fi de folos at t nou c t i r ndurilor viitoare de oameni. Dar trebuie s ne folosim de un chip oarecare pentru n elegerea ntrup rii Cuv ntului i a na terii Lui de negrit din pururea Fecioara Maria i pentru cunoa terea cuvenit a tainei economiei ascuns dinainte de veacuri (Efes. III, 9), spre m ntuirea neamului nostru.

3. *Despre ntruparea Cuvîntului în chip sa ntrupat El pentru noi.*

La facerea de odinioară a strămoaiei Eva, Dumnezeu a luat coasta însufleită a lui Adam și a zidit o că femeie. De aceea n-a mai suflat în ea ca în Adam, suflare de viață, ci a făcut partea pe care a luat-o din Adam, trupul întreg al femeii și priga Duhului, pe care au luat-o împreună cu trupul însuflețit, a făcut-o suflet viu deplin, *facând deodată amândouă părțile omului*. La fel, luând trup însuflețit din sfânta Născătoare de Dumnezeu și pururea Fecioara Maria, ca o mică prigă din frământătura firii noastre, adică din suflet și trup, Făcătorul și Ziditorul Dumnezeu a unit-o cu dumnezeirea Sa necuprins și neapropiat. Mai bine zis, unind ființial cu ființa noastră întreg Ipostasul dumnezeirii Lui, a unit ființa noastră, în chip neamestecat, cu aceea, adică ființa omenească și ființa Sa, zidind ființa omenească ca templu sfânt Său. Astfel Însuși Făcătorul lui Adam s-a făcut om desvârșit în chip neschimbat și neprefăcut.

Căci precum din coasta aceleia a făcut, cum am spus mai înainte, femeia, așa din fiica Lui, din pururea Fecioara și Născătoare de Dumnezeu Maria, luând trup frădește mântuitor, s-a născut în chip asemănător primului om creat, ca precum acela prin neascultare s-a făcut neputut națerii într-un stric ciune și spre moarte, așa Hristos, și Dumnezeu, prin împlinirea a toată dreptatea (Matei III, 15), s-a făcut priga rezidirii și nemuririi noastre într-un nestric ciune. Aceasta vrea să spună și dumnezeiescul Pavel, zicând: «Primul om din pământ este pământesc; al doilea om este Domnul nostru din cer. Precum este cel pământesc, așa sunt și cei pământetici; și precum este cel ceresc, așa sunt și cei cerești» (1 Cor. XV, 47—48).

și iarăși: «Priga este Hristos, apoi cei ai lui Hristos» (1 Cor. XV, 22). Căci odată ce El a fost om desvârșit în suflet și trup, asemenea nouă în toate, afară de păcat

(Evr. IV, 15), comunicându-ne prin credință în El din dumnezeirea Lui, ne face și pe noi ruderii ale Lui, după firea și ființa Sa dumnezeiască.

În taina nouă și minunată. Dumnezeu Cuvântul a luat de la noi trupul pe care nu îl avea după fire și să facă ceea ce nu era. și împarte te celor ce cred în El din dumnezeirea Sa, pe care n-a dobândit o nici unul dintre îngeri sau oameni vreodată și aceștia se fac dumnezei, adică ceea ce nu erau, prin lucrare și har. Așa le dăruiește lor putere să se facă fii ai lui Dumnezeu (Ioan I, 12). De aceea s-au făcut și se fac neîncetat și niciodată nu vor înceta să se facă fii ai lui Dumnezeu²⁶⁰. Ascultă pe dumnezeiescul Pavel care îndeamnă: «împrecum am purtat chipul celui pe mântesc, și purtăm și chipul celui ceresc» (1 Cor. XV, 49). Attea despre acestea. Și continuăm deci iar și cuvântul nostru.

Deci Dumnezeu, Cel peste toate, a venit pe pământ ca să rezidească și să înnoiască pe om prin prezența Sa și să binecuvinteze toată zidirea blestemată din pricina lui. În scopul acesta, ascultă cu luare aminte, a dat viață și a făcut nestricțios sufletul pe care îl a luat, dar trupul Său neprihănit și dumnezeiesc²⁶¹, de înlăuntru dumnezeit, îl a purtat nestricțios (coruptibil) și material²⁶². Căci ceea ce mîncăm și bem, ostenește și asudă, e legat și lovit, atârnat și pironit pe cruce, este în chip vădit stricțios și material. Pentru că toate acestea sînt însuși ale trupului stricțios. De aceea a și murit și a fost așezat în mormînt. Dar când a năviat întru nestricțios

260. Se afirmă aici o devenire a stării de îndumnezeire, care este o anumită stare de incoruptibilitate. un paradox care era propriu, se pare, și stării primordiale.

261. Dumnezeiesc în sensul că era al ipostasului dumnezeiesc și era îndumnezeit.

262. Poate trupul lui Iisus nestricțios (coruptibil), dar purtînd în el potența incoruptibilității, prin Duhul dumnezeiesc, ne ajută în parte să înțelegem starea de incoruptibilitate a trupului de la început al lui Adam, de înlăuntru trupul lui Hristos ia coruptibilitatea odată cu afectele nepurtate în fire prin păcatul lui Adam.

ciune, a nviat mpreun i trupul nsu i duhovnicesc, cu totul dumnezeiesc i nematerial²⁶³. De aceea n a rupt nici pece ile morm ntului c nd a ie it din el. Ba a intrat i a ie it i prin u ile ncuiate, ne mpiedicat²⁶⁴.

De ce n a f cut ndat , mpreun cu sufletul, i trupul pe care l a luat, duhovnicesc i nestric cios ? Pentru c i Adam, m nc nd din pomul din care Dumnezeu i poruncise s nu m n nce, ndat a trebuit s suporte, din neascultare, moartea sufletului, dar moartea trupului numai la mul i ani dup aceea²⁶⁵. De aceea a nviat i a readus la via nt i sufletul ndumnezeit, care a primit pedeapsa mor ii i apoi trupul. C ci Dumnezeu r nduise ca acesta, potrivit hot r rii de odinioar , s se ntoarc prin moarte n p m nt, iar prin nviere s i recapete nestric ciunea. În afar de aceasta, cobo r nd n iad, Hristos a eliberat din leg turile ve nice sufletele sfin ilor inu i acolo i le a nviat, a ez ndu le n loc de odihn i de lumin ne nserat , dar trupurile lor nc nu, ci le a l sat n morminte p n la nvierea de ob te.

Deci taina aceasta nu s a s v r it numai cu Hristos, n chipul amintit, ci pentru toat lumea, i cu fiecare din sfin ii de odinioar i se s v r e te f r nctare p n acum. C ci primind Duhul St p nului i Dumnezeului nostru, ne facem p rta i de dumnezeirea i de fiin a Lui. i m nc nd atotneprih nitul Lui trup, adic dumnezeie tile Taine, ne facem cu adev rat n chip deplin contrupe ti i nrudi i cu El, cum spune i dumnezeiescul Pavel nsu i : «S ntem os din oasele Lui i

263. Cu totul dumnezeiesc i nematerial era trupul lui Hristos, dup nviere, ca cople it de dumnezeire i de Sfântul Duh.

264. Trupul lui Adam la nceput nu era n aceast stare. De aceea incoruptibilitatea lui trebuie s fi avut nc un caracter poten ial.

265. Precum incoruptibilitatea trupului dup Hristos este ceva ce se dezvolt , a a i incoruptibilitatea lui dinainte de c dere a fost, se pare, ceva ce avea s se dezvolte. Dar incoruptibilitatea primordial poten ial s a putut dezvolta i ntr o coruptibilitate tot mai mare care a sfr it n moarte.

carne din carnea Lui» (Efes. V, 30) ; sau iar i : «Din plin tatea dumnezeirii Lui noi to i am luat i har peste har» (Ioan I, 16 i Colos. II, 9). Ajun i astfel, ne facem asemenea dup har iubitorului de oameni Dumnezeu i St p nului nostru nsu i, restabili i i re nnoi i cu sufletul ; i s ntem f cu i nestric cio i i ca nvia i din mor i. C ci v z ndu L pe Cel ce a binevoit s se fac asemenea nou i fiind v zu i de El, ne am nvrednicit s ne facem asemenea Lui, a a cum se nt mpl cu cineva care vede de departe fa a prietenului i vorbe te cu el i i se adreseaz i aude glasul lui ²⁶⁶.

Astfel sfin ii din veac, cei de odinioar i cei de acum, privind duhovnice te, nu privesc o form , sau un chip, sau o reproducere, ci o lumin f r form ²⁶⁷, precum i ei s nt lumin din lumina Duhului. Dar f c n du se astfel fiecare dintre sfin i, nu se face i trupul lui ndat nestric cios i spiritual ; ci precum fierul ars de foc se mp rt e te de lumina lui i leap d ndat negreala sa, dar desp r indu se de foc se face i se vede iar rece i negru, a a i trupurile sfin ilor, mp rt in du se de harul unit cu sufletul lor sau cu focul dumnezeiesc, se sfin esc i arz nd se fac i ele str vezii i luminoase i se fac mult deosebite i cu mult mai de cinste dec t celelalte. Dar c nd sufletul iese i se desparte de

266. Sfntul Simeon d o explica ie spiritual procesului de asem nare a omului credincios cu Hristos. Privind mereu la Hristos i Hristos privind mereu la el i aflndu se ntr o convorbire continu , omul devine tot mai asemenea lui Hristos, c ci imit chipul Lui, i nsu e te modul Lui de a fi i de a g ndi. Iar prin aceasta i se transmite omului puterea spiritual ns i a lui Hristos. Aceast idee constituie i o recomandare dat de sfntul Simeon credincio ilor. Sfntul Simeon nf i eaz o hristologie practic , nu una teoretic .

267. Lumina lui Hristos v z ut de sfin i nu are form , ci e prezen a Lui real , dar cu neputin de definit, ns intens sim it i cunoscut ca lumin specific a prezen ei Lui nsu i. Prezen a aceasta spiritual are n ea caracterele tuturor nsu irilor proprii ale lui Hristos : bl nde e, iubire, cur ire, putere des v r it etc. In felul acesta cel ce o simte tie c e prezen a lui Hristos i nu a altcuiva i se face dup chipul Lui.

trup, ndat se predau i trupurile acestea stric ciunii²⁶⁸ i se desfac pu in c te pu in. Dar cele ce persist ani n-delunga i nu r m n nici total nestric cioase i nu se fac nici total stric cioase, ci men in n ele at t semnele stric ciunii c t i pe ale nestric ciunii, fiind p strate spre a fi f cute total nestric cioase i nnoite la nvie²⁶⁹.

În ce scop i pentru ce ? Pentru c nu se cuvenea s nvie i s fie f cute nestric cioase trupurile oamenilor nainte de nnoirea f pturilor; i precum a fost adus nt i crea ia la existen n stare nestric cioas i apoi omul, tot a a trebuie s fie schimbat i mutat de la stric ciune la nestric ciune nt i crea ia, apoi mpreun cu ea i odat cu ea s se nnoiasc i trupurile descompuse ale oamenilor, pentru ca iar i omul devenit spiritual i nemuritor s locuiasc ntr un loc nestric cios i ve nic. Ca s vezi c acesta este adev rul, ascult pe Petru, apostolul, care zice : «Va veni ziua Domnului ca un fur noaptea, n care cerurile arz nd se vor desface i stihiile arz nd se vor topi» (2 Petru III, 10). Acestea nu se vor pierde, ci dup topire se vor modela i preschimba ntr o stare mai bun i ve nic . De unde o tim aceasta ? Din cuvintele aceluia i apostol, care adaug : «A tept m ceruri noi i p m nt nou, potrivit f g duin ei» (2 Petru III, 13). Ce f g duin i a cui ? F r ndoial c a lui Hristos, Dumnezeuul nostru, Care a spus: «Cerul i p m ntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece» (Matei XXIV, 35). În elegând prin trecere schimbarea cerului, El zice : de i cerul se va schimba, cuvintele Mele vor r m nea neschimbate i neclintite. Aceasta a spus o mai nainte i proorocul David :

268. De aci se vede c «stric ciunea» e n eleas de sfntul Simeon ca descompunere deplin actualizat a trupului, sau ca moarte. P n nu ajunge la moarte, trupul sfîn ilor, de i sufer schimb ri n el — cre te, m n nc , se odihne te, obose te — se bucur de o anumit «nestric ciune». un alt element de care trebuie inut seama n n elegerea nestric ciunii trupului omenesc nainte de c dere. Dar despre aceast stare n parte stric cioas i n parte nestric cioas , vorbe te sfntul Simeon n continuare.

269. Aceasta se nt mpl cu moa tele sfîn ilor.

« i ca o hain le vei nf ura i se vor schimba, iar Tu acela i e ti i anii T i nu se vor sfr i» (Ps. CI, 27—28). Ce este mai limpede dec t aceste cuvinte ? Dar s vedem cum se va re nnoi zidirea i cum v fi restabilit n frumuse ea ei de la nceput ?

4. *Cum va fi re nnoit toat zidirea i cum se va face «ceruri noi i p m nt nou», cum zice dumnezeiescul apostol.*

Nici unul dintre credincio i nu va contrazice pe apostolul care veste te ceruri noi i p m nt nou i nu va refuza s cread pe Domnul, Care spune aceasta. C ci precum trupurile noastre, desf c ndu se, nu se ntorc n ceea ce nu e nicidecum, ci se vor nnoi iar i prin nviere, a a i cerul i p m ntul i toate cele din el, adic toat zidirea se va re nnoi i se va elibera de robia stricciunii (Rom. VIII, 21). i stihiile acestea se vor mp r t i mpreun cu noi de str lucirea de acolo i precum pe noi to i ne va proba focul (1 Cor. III, 13), dup dumnezeiescul apostol, a a i toat zidirea se va re nnoi prin foc. Aceasta se poate afla din ceea ce scrie apostolul Petru : «C ci va veni, zice, ziua Domnului ca un fur noaptea, n care cerurile vor trece cu zgomot, iar stihiile arz nd se vor desface i p m ntul i lucrurile din el vor arde» (1 Petru III, 10). Vezi cum spune c toate se vor topi i modela din nou, sau se vor preschimba ? De aceea adaug , zic nd : «Deci dac toate acestea se desfac, nu trebuie s vie uim noi ntru sfinte petreceri i purt ri evlavioase ?» (2 Petru III, 11). Dar cum se vor desface ? A a cum un vas de aram nvechit i p tat i ros de rugin se d focului de c tre me ter i e topit i astfel e f cut de c tre acesta iar i nou, la fel i zidirea, odat ce s a nvechit i s a p tat de p cate, va fi desfcut de F c torul tuturor prin foc i se va topi i modela din nou i va fi f cut str lucitoare i neasemnat mai nou dec t cea care se vede acum.

Apostolul Petru dup ce a scris astfel despre acestea, dup pu in zice iar i : «De aceea, iubi ilor, a tep t nd acestea, str dui i v s v afla i f r pat , n pace i socoti i ndelunga r bdare a Domnului drept m ntuire, precum i iubitul nostru frate Pavel v a scris vou dup n elepciunea dat lui, cum vorbe te despre acestea i n toate epistolele lui. In ele s nt unele lucruri anevoie de n eles, pe care cei ne tiutori i ne nt ri i le str mb , cum fac i cu alte scrieri spre ns i pieirea lor» (2 Petru III, 14—16). Aceasta o f ceau nu numai cei de atunci, ci i cei mai mul i de acum, sau putem spune c aproape to i suferim de ne tiin , toate amestec n du le, toate ale dumnezeie tii Scripturi str mb ndu le sau r st lm cindu le spre pieirea noastr , silindu ne s avem i s facem dumnezeie tile Scripturi sus in toare ale patimilor, ale poftelor i ale pieirii noastre.

Dar s vedem ce spune i dumnezeiescul Pavel despre zidire i despre re nnoirea ei. El zice : «Socotesc c nu s nt vrednice p timirile timpului de acum de slava ce ni se va descoperi nou ». Apoi adaug : «c ci ner bdarea zidirii a teapt descoperirea fiilor lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 18—19). El vede n «ner bdare» a teptarea, dorin a aprins , iar prin «descoperire» n elege ar tarea de la nviere. C ci n aceasta trebuie s se arate, prin prezen a lui Hristos, fiii lui Dumnezeu i s apar frumuse ea lor i ei ntregi a a cum s nt (1 Ioan III, 2). C ci s a scris : «Atunci drep ii vor str luci ca soarele» (Matei XIII, 43). Ace tia s nt fiii lui Dumnezeu cel drept²⁷⁰. Iar ca s nu n elegi vreo alt crea ie, adaug zic nd : «C ci de ert ciunii s a supus zidirea, nu de bun voie, ci pentru cel ce a supus o, spre n dejde» (Rom. VIII, 20).

Vezi c nu f r scop am zis c zidirea n a mai voit s slujeasc lui Adam dup neascultare, v z ndu l c

270. F r o natur eliberat de procesele descompunerii, nici omul nu va putea fi readus ntr un trup eliberat de aceste procese.

zut din slava dumnezeiasc , ca unul ce s a r zvr tit m-
potriva F c torului ? De aceea Dumnezeu, r nduind n-
c nainte de ntemeierea lumii m ntuirea lui prin na-
terea din nou, i a supus lui zidirea, blestem nd o ca, oda-
t ce omul pentru care a fost creat s a f cut stric cios,
s se fac i ea stric cioas , pentru ca s i procure anual
hran stric cioas ; iar c nd va nnoi pe om i l va face
nestic cios i nemuritor i duhovnicesc, s preschimbe
ntreaga zidire mpreun cu el i s o fac ve nic i
nematerial . Aceasta a ar tat o prin cele ce le a spus :
«C ci de ert ciunii a fost supus zidirea, nu de bun -
voie, ci pentru cel ce a supus o, spre n dejde». El zice
c ea nu s a supus de la sine omului, adic nu de bun -
voie a fost mutat la stric ciune i aduce roduri care se
stric i odr sle te spini i m r cini, ci ascult nd de po-
runca lui Dumnezeu, Care a hot r t aceasta ntru n -
dejdea re nnoirii ei. Voind s fac acest lucru i mai
limpede, apostolul zice : «C ci i zidirea ns i se va
elibera de robia stric ciunii spre eliberarea fiilor lui
Dumnezeu» (Rom. VIII, 21)²⁷¹.

Ai v zut c nu f r dreptate a spus c toat zidirea
aceasta, la nceput, a fost adus la fiin de Dumnezeu ca
nestic cioas i n stare de rai, dar a fost str mutat la
starea de stric ciune i de robie prin blestem, fiind su-
pus de ert ciunii oamenilor. Dar prive te care va fi
str lucirea ei din urm .

271. Omul adev rat este fiul lui Dumnezeu. Iar un fiu cap t conti-
nuu de la tat l daruri noi i p n la urm tot ce are i tat l. Oamenii
au aceast natur paradoxal : pe de o parte e creat , pe de alta e
chemat s primeasc via a necreat a lui Dumnezeu prin har. n limea
la care snt chema i s ajung fiii crea i ai lui Dumnezeu e dat n
Fiul cel Unul n scut al Lui. Fiul cel Unul n scut f c ndu se om i nviind
ca atare, ne a descoperit filia ia noastr divin i n limea la care avem
s ajungem. C ci Fiul ntrup ndu se, a ridicat n Sine i pe om la n l-
imea filia iei Sale divine. Dar rela ia ntre Tat l i Fiul e o rela ie de
iubire : Tat l d prin iubire totul Fiului, iar Fiul r spunde acestei d rnicii
cu iubirea Sa. Crea iunea a teapt aceast descoperire deplin a firii
omului ridicat la o astfel de slav , c ci iubirea lui c tre Dumnezeu i
ar tarea ntregii d rnicii a Tat lui fa de el se va r spndi i asupra ei.

5. Care va fi str lucirea de pe urm a zidirii ?

Dar chiar c nd va fi re nnoit , zidirea nu va fi iar i cum a fost adus de Dumnezeu la existen la nceput, s nu fie! C ci se seam n trup sufletesc (1 Cor. XV, 44), cum s a spus, i nu se ridic un trup cum era cel al primului om creat nainte de neascultare, adic material i sensibil i schimb cios, av nd lips de hran material²⁷², ci se scoal trup ntreg nduhovnicit i ne schimb cios, cum era al St p nului i Dumnezeului nostru dup nviere, adic al Celui de al doilea Adam i al Celui nt i n scut din mor i, deci cu mult deosebit de acela. In acela i fel ntrega zidire se va face, la un semn al lui Dumnezeu, nu cum a fost creat , material i supus sim urilor, ci va fi pref cut , la na terea din nou, ntr o locuin nematerial i duhovniceasc mai presus de toat sim irea. De altfel, dumnezeiescul Pavel zice : «Nu to i vom adormi, dar to i ne vom preschimba ntr o clip , ntr o clipeal de ochi» (1 Cor. XV, 40). Dar tot a a se va preschimba zidirea, ars prin focul dumnezeiesc, ca s se mplineasc cuv ntul proorocesc care spune : «Iar drep ii vor mo teni p m ntul» (Ps. XXXVI, 29) ; desigur nu un p m nt supus sim urilor — c ci cum ar fi aceasta, odat ce aceia vor fi nduhovnici i ? — ci p m ntul devenit ntreg, spiritual i nematerial²⁷³, ca, cei ce au dob ndit trupuri netrupe ti i au ajuns ntr o sim ire mai presus de sim ire i, circumscri i fiind se vor face necircumscri i n cele necircumscrise s aib o locuin vrednic de slava lor²⁷⁴.

272. Aci sfntul Simeon precizeaz n elesul limitat al nestric ciunii pe care o avea trupul n starea de la nceput. El avea s ajung la actualizarea deplin a nestric ciunii i nemuririi, dar nu o avea de la nceput n aceast stare actualizat .

273. «Spiritual i nematerial», nu nseamn lipsit total de materie, c ci p m ntul r m ne p m nt, deci i trupul, care e f cut din p m nt; dar am ndou spiritualizate, sau mai bine zis nduhovnicite. In rndurile urm toare sfntul Simeon prezint starea aceea ca o stare paradoxal . Oamenii vor avea «trupuri netrupe ti», o «sim ire mai presus de sim ire».

274. «Trupurile netrupe ti» vor fi trupuri, dar cople ite de spiritul nt rit de Duhul dumnezeiesc. Ele i vor men ine lucrarea sim urilor,

Deci, n elege o lume nduhovnicit i aflat mai presus de sim irea noastr ! Iar ceea ce este mai presus de sim ire i duhovnicesc este desigur necuprins de noi i nev zut. i ceea ce este nev zut i cu neputin de cuprins, cum ar putea spune cineva, dac e s n tos la minte, c poate fi cuprins ntre margini ? Nimeni n ar putea spune aceasta nicidecum.

Acela i lucru l vom spune i despre ngeri. C ci i ace tia s nt ntr un anumit fel trupe ti i circumscri i n compara ie cu firea nematerial i netrupeasc a dumnezeirii, dup cum s a scris : «Trupuri cere ti i trupuri p m nte ti» (1 Cor. XV, 40)²⁷⁵. Cele din urm s nt materiale, iar cele mai presus de noi, nemateriale. i n alt loc : «Cel ce face pe ngerii S i duhuri i pe slujitorii S i par de foc» (Ps. CIII, 4). Dar dac s nt duhuri slujitoare, atunci i min ile cere ti s nt trimise spre slujire (Evrei I, 14), potrivit adev rului i lui Pavel, care ne introduce n aceste taine. C nd ngerul dumnezeiesc e trimis de sus de Dumnezeu, ca s slujeasc poruncii dumnezeie ti pe p m nt, p r se te cetele cere ti i vine, dup p rerea general , aproape de noi i de cele din lume. Iar dac lucrul acesta pare conform adev rului, ngerul se arat prin aceasta circumscris i cuprins ntre margini. C ci n compara ie cu firea cea dumnezeiasc i necreat i cu totul netrupeasc i necircumscris , ngerii s nt crea i i circumscri i, dar fa de noi s nt cu totul netrupe ti, necuprin i i nev zu i²⁷⁶.

dar nduhovnicit . Oamenii vor fi atunci circumscri i i n acela i timp necircumscri i, av nd loc o comunicare ne mpiedicat cu infinitatea lui Dumnezeu i o comuniune des v rit ntre ei. Grani ele ntre ace tia i Dumnezeu i ntre ei n i i nu vor fi rigide, ci va avea loc o trecere cu mult mai intens a energiilor lui Dumnezeu n oameni i a energiilor omene ti, nt rite de cele dumnezeie ti, ntre oameni.

275. Desigur ngerii n au n nici un fel trupuri materiale propriu zise, dar ntruc t s nt ntr un fel cu putin de identificat, deci de «definit», se spune uneori despre ei c au «trupuri». Îngerul se define te mai ales c nd intr n contact cu noi.

276. Exist deci o grada ie n ce prive te necorporalitatea i putin a de sesizare i nelimitarea. Ceea ce pentru noi e cu totul netrupesc, inse

Acela i lucru l vom spune despre suflet. In compara ie cu Dumnezeu, Cel prin fire netrupesc, i cu ngerii, el este oarecum corporal i circumscris, dar numai pentru cel ce poate s l lege i are putere s l arunce mpreun cu trupul n gheena focului (Matei X, 28). Pentru sim irea i vederea oric rei creaturi e cu totul netrupesc i de necuprins, neput nd fi nicidecum circumscris n locuri i spa ii cunoscute cu sim urile. i s nu se minuneze nimeni auzind acestea ; s se g ndeasc cum ngerii netrupe ti intr i ies n chip nev zut prin u ile ncuiate i cum iau n acela i fel sufletele oamenilor. Dar s asculte i pe Domnul, Care zice : «Iar la nvierea drep ilor, nici nu se vor nsura, nici nu se vor m rita, ci vor fi ca ngerii lui Dumnezeu» (Matei XXII, 30) ; i pe Pavel care spune : «Seam n se trup sufletesc, scula se va trup duhovnicesc» (1 Cor. XV, 44). S nve e din acestea, n chip sigur, c trupurile noastre se vor face duhovnice ti i a a zic nd asemenea cu ale ngerilor, c nd vor nvia din mor i. C ci dac se seam n suflete ti i se scoal duhovnice ti, cum spune cuv ntul, i dac n veacul viitor vom fi ca ngerii lui Dumnezeu, cum a

sizabil i necircumscris, n compara ie cu Dumnezeu e corporal, sesizabil i circumscris. Dar corporalitatea n eleas astfel, ca o limitare in compara ie cu Dumnezeu cel absolut nelimitat, nu e o corporalitate n sensul unei materialit i mai sub iri. Ci o spiritualitate cu putere de manifestare mai restr ns i deci mai definit , cum se spune ceva mai jos cu referire la suflet. Corporalitatea de diferite grade a spiritului creat const numai n faptul c st sub puterea nem rginit a Duhului dumnezeiesc, c simte presiunea favorabil a Aceluia, c Acela poate exercita o presiune asupra spiritului creat. Aceasta nu nseamn c spiritul creat nu se poate opune prin voin voin ei lui Dumnezeu. Dar n acela i timp acest opunere are asupra lui efecte defavorabile. El nu se bucur de o plinitate de via , dac se nchide rela iei cu via a infinit a Duhului dumnezeiesc. El simte m rginirea sa, sau «corporalitatea» i pu in tatea monoton de via de care sufer, dac se nchide infinit ii dumnezeie ti. Pe lng aceea, sufletul omenesc are o anumit corporalitate prin imprimarea lui de realitatea trupului. Poate chiar ngerii au n ei o anumit imprimare a cosmosului, ntruc t lucreaz n el. Pe de alt parte, c nd sufletul omenesc sau spiritul ngeresc se deschide infinit ii dumnezeie ti, ele se deslimiteaz ntr un anumit sens, c p t nd i o putere de iradiere a puterii dumnezeie ti din ei n lumea ntreag . In acest n eles ele pot fi n acela i timp circumscrise i necircumscrise.

spus Domnul, e vdit c vom fi asemenea lor, de i nu prin fire, ci prin cinstea primit . Iar trupe ti spune c snt ngerii fa de Dumnezeu, c ci fa de noi snt nemateriali i nevzu i. Iar dac ngerii snt a a, cu mult mai mult sufletele, potrivit definiiei i legii comparaiei amintite.

Dac vom fi deci astfel n starea nvierii, cum ar tat cuvntul, ce trebuin vor mai avea cei deveni i duhovnice ti i mai presus de toat simirea de aici, cei ce vor fi ca ngerii lui Dumnezeu, de i nu dup fire, ci dup vrednicia primit , de un p mnt i de o locuin cunoscut cu simurile ? C ci demnitatea ngerilor lui Dumnezeu i starea i dorin a lor este s fie lumina i de lumina prim i dumnezeiasc , ei care snt luminile de al doilea ; e s vad ns i slava i str lucirea luminii neapropiate i nesfr ite i s se bucure de dumnezeirea negrit i ntredit ipostatic . Toat zidirea, cum am spus de multe ori — mpreun cu raiul nsu i — devenit ntreaag spiritual , se va preschimba n locuin nematerial i nestric cioas , neschimb cioas , ve nic i neeleg toare. i cerul va fi neasemnat mai str lucitor, ca un alt cer nou i mai luminos dec t cel v zut.

Iar p mntul va redob ndi frumuseea cea neve tejit ca o verdea netrec toare, nfrumuseat de flori luminoase i de o mare felurime spiritual , n care locuie te, cum s a spus, dreptatea (Matei XXII, 30). Soarele drept ii va str luci neptit (Evr. XII, 22), iar luna va str luci ndoit dec t cerul str lucitor de acum. Stelele vor fi asemenea soarelui v zut de acum, oricare vor fi acestea i oricare ar fi n elesurile ce li le vor da cei nal i cu gndirea. Toate vor fi mai presus de cuvnt cantrecnd toat neelegerea. C ci vor fi spirituale i dumnezeie ti i se vor uni cu lumea neeleg toare i vor fi un alt rai neeleg tor i un Ierusalim ceresc (Evr. XII, 22), asemn toare celor cere ti i unite cu ele, o mo te

nire de ner pit a fiilor lui Dumnezeu, din care niciunul n a mo tenit i n a locuit statornic cele de pe p m nt i n a devenit domn m car al unei buc i c t s pun pi-ciorul (Fapte VII, 5). C ci to i am fost i s ntem i vom fi str ini pe p m nt, cum spune toat dumnezeiasca Scriptur .

C nd deci toate cele de pe p m nt se vor uni n n-tregime cu cele cere ti, atunci i drep ii vor mo teni acel p m nt re nnoit, pe care l vor mo teni cei bl nzi, ferici i de Domnul (Matei V, 5). Acum unele s au unit cu cele cere ti, altele se vor uni. Sufletele sfin ilor, cum am spus nainte, se lipesc de Dumnezeu nc fiind n trup, prin darul Duhului Sf nt i prin unirea cu El ; dar vor fi re nnoite i preschimbate i n viate din mor i i restabilite n lumina ne nserat i n slav , dup ador-mire. Dar trupurile lor nc nu, ci vor fi l sate n mor-minte i n stric ciune, av nd s se fac i ele nestric -cioase la nvierea cea de ob te, c nd toat zidirea aceas-ta p m nteasc , v zut i supus sim urilor, se va pre-schimba i se va uni cu cele cere ti, sau cu cele nev -zute i mai presus de sim uri.

Înt i va trebui s se mplineasc acestea, apoi va veni cu slav mult i cu putere (Matei XXIV, 30) prea-doritul i preadulcele nostru Împ rat i Dumnezeu Iisus Hristos, ca s judece lumea i s dea fiec ruia dup faptele lui (Matei XVI, 27). Dup aceea, a a cum ntr o cas mare, sau n palatul mp r tesc s nt multe locuri de odihn i de locuit i n am ndou aceste feluri de loca uri preadumnezeie ti este o mare felurime, a a va face i n noua crea ie multe mp r iri, d nd fiec ruia mo tenirea lui dup vrednicia lui i str lucirea i podoa-ba ce i se cuvine pe temeiul virtu ilor i faptelor lui. Dar pentru c ei vor fi duhovnice ti i str vezii i uni i cu acele dumnezeie ti loca uri i locuri de odihn , Împ -r ia cerurilor le va fi o singur locuin i a a se va

ar ta tuturor drep ilor i nu vor vedea dec t pe Împ - ratul pretutindenii. El va fi n fa a fiec ruia i fiecare n fa a Lui i va lumina n fiecare i fiecare va lumina n El²⁷⁷. Vai ns celor ce se vor afla atunci n afara casei aceleia.

Dup ce am spus destule i c te trebuie despre aces - tea, spre cuno tin a celor ce nu ncearc s ni se mpo - triveasc din duh de glceav , s v facem, dup putin - , cunoscut i felul cum se unesc to i sfin ii cu Hris - tos i se fac una cu El.

6. *Cum se unesc to i sfin ii cu Hristos i Dumnezeu*

To i sfin ii s nt cu adev rat m dulare ale lui Hris - tos, Dumnezeu cel peste toate, i, cum s a spus, s nt datori s se lipeasc de El (1 Cor. VI, 16) i s se uneasc cu trupul Lui, ca El s fie capul lor (Colos. I, 18), iar sfin ii din veac i p n la ziua cea mai de pe urm s fie m dularele Lui, ca s fie cei mul i un trup al lui Hristos (1 Cor. XII, 27), ca un singur om. De aci urmeaz c unii mplinesc rostul m inilor, lucr nd p n azi i f c nd voia Lui preasf nt , f c nd din cei nevred - nici vrednici i c tig ndu i pentru El ; al ii rostul ume

277. De i fiecare i va avea loca ul s u i str lucirea sa (propriu zis loca ul s u e ns i str lucirea sa, care e str lucirea d ruit lui de Dumnezeu, potrivit ns cu persoana sa i cu nivelul la care a ajuns), adic nu se vor dizolva to i ntr un ocean comun de lumin , totu i ei i loca urile lor i vor fi transparen i la culme, nc t se vor bucura de cea mai deplin comuniune, nefiind st njeni i de voin a de a i ascunde ceva. C ci nu vor avea n ei nimic r u, deci nimic de ascuns. Comuniunea aceasta o vor avea n Dumnezeu, Care va fi deplin deschis fiec ruia, pen - tru c fiecare va fi deplin deschis lui Dumnezeu. Un ocean de lumina f r loca uri deosebite, adic f r persoane deosebite, n ar fi un ocean al luminii n eleas ca iubire. Numai p str ndu se deosebite, dar fiindu i str vezii, lumina dumnezeiasc universal va fi o lumin a iubirii, care nu poate avea loc dec t ntre persoane deosebite. Transparen a luminoas a persoanelor e transparen a g ndurilor bune i iubitoare, ntre ele. Pro priu zis loca ul n care va locui fiecare va fi virtutea n care s a dist - tins el mai mult, sau n limea la care s a ridicat prin virtute firea sa, sau modul n care s a deprins fiecare n chip deosebit s i arate aten - iunea i iubirea fa de Dumnezeu i de ceilal i oameni. Dar aceste vir - tu i, sau niveluri spirituale, sau moduri deosebite de aten iune fac ele nse i mai str vezii diferitele persoane ntre ele i fa de Dumnezeu.

rilor, purtându-i greutățile unii altora (Gal. VI, 2), sau chiar pe cel pierdut (Luca XV, 6) aflat de ei, care înainte rătăcea pe munții și dealuri și locuri pe care nu le cercetează Domnul (Iezechiel XIV, 6 ; Prov. XIX, 23 ; Matei XVIII, 12), împlinind astfel voia Lui (Gal. VI, 2) ; alii, al pieptului, izvorând celor însetați și flămânzi dreptatea Lui Dumnezeu (Matei V, 6), apă cea prealimpede a cuvântului în elepciunii și cunoștinței ei de negritate, împlinindu-le pînă pe care o mîncă Puterile de sus ale cerului (Ps. LXXVII, 25), ca unii ce se odihnesc la pieptul Lui și sînt iubiți de El ; alii, rostul pîntecelui, primindu-le toate în sânul lor prin iubire și purtînd în lăuntrul lor duhul mîntuirii și avînd în ei simțirea în stare să cuprindă tainele Lui, de negritate și ascunse ; alii, rolul coapselor, purtînd în ei rodnicia în elesurilor vrednice de Dumnezeu ale teologiei tainice și înscind pe duhul mîntuirii pe pămînt (Isaia XXVI, 18), adică rodul și sîmna Duhului în inimile oamenilor prin cuvîntul înviatărea lor ; alii, rostul picioarelor, dovedind bărbăție și răbdare în cercări, după pilda lui Iov, și neabătîndu-se de la statornicia în cele bune, nici slăbind în ele, ci purtînd poverile darurilor Lui²⁷⁸.

Astfel deci, trupul Bisericii lui Hristos este în armonie și sfințit Lui din veac, pîstrînd întregimea și neîtrîmbirea în unirea fiilor lui Dumnezeu celor născuți, înscrisi în ceruri (Evr. XII, 23). Căci cître aceia zice acum Dumnezeu : «Nu vă bucurați cîndracii vi se supun», ceea ce produce în cei mai ușori mai degrabă mîndrie și părere de sine, «ci vă bucurați cînd numele voastre s-au scris în ceruri» (Luca X, 20). Iar cînd sfinții toți, fiind mîdularele lui Hristos, se fac un trup al Lui, dar cînd se vor face în viitor, voi încerca să o dovedesc și din Sfînta Scriptură. Mai năntă ascultă pe Însuși Mîntuitorul nostru și Dumnezeu, cum arată unirea nedesf

278. Isaia XXVI, 18. Darurile lui Hristos reprezintă în același timp poveri sau obligații de a lucra potrivit cu ele.

cut i nedesp r it cu El, c nd zice c tre apostolii S i : «Eu s nt ntru Tat l i Tat l ntru Mine ; i voi s nte i ntru Mine i Eu ntru voi» (Ioan XIV, ,26) ; i iar i : «Dar nu M rog numai pentru ace tia, ci pentru to i cei ce vor crede prin cuv ntul lor n Mine, ca s fie to i una» (Ioan XVII, 20). Iar voind s arate felul unirii, zice iar i : «Precum Tu, P rinte, ntru Mine, i Eu ntru Tine, ca i ei s fie una ntru Noi» (Ioan XVII, 21). F c nd aceasta i mai clar zice : « i Eu slava pe care Mi ai dat o Mie am dat o lor, ca s fie una, precum Noi una s ntem. Eu ntru ei i Tu ntru Mine ca s fie des v r i i n Unul» (Ioan XVII, 22). i dup pu in : «P rinte, pe care Mi i ai dat voiesc ca unde s nt Eu s fie i ei cu Mine, ca s vad slava Mea, pe care Mi ai dat o Mie» (Ioan XVII, 24). i iar i : «Ca iubirea cu care M ai iubit pe Mine, s fie ntru ei i Eu ntru ei» (Ioan XVII, 26). Ai v zut ce ad nc de taine ? Ai cunoscut ce cople ire nesf r it de slav cov r itoare ? Ai n- eles c modul unirii e mai presus de minte i de toat n elegerea ?

Ce minune, fra ilor, ce cobor re de negr it a iubirii fa de noi, a Iubitorului de oameni Dumnezeu ! Unirea pe care o are prin fire cu Tat l S u, f g duie te s o aib prin har i cu noi, dac vrem ; i noi o vom avea cu El la fel, dac vom lucra poruncile Lui. C ci ceea ce are El prin fire cu Tat l, aceea ne d i nou s avem cu El prin voin i prin har. Ce minune nfrico toare ! Slava pe care a dat o Tat l Fiului, ne o d i nou Fiul prin harul dumnezeiesc. i lucru i mai mare e c precum El este ntru Tat l i Tat l este ntru El, a a Fiul lui Dumnezeu este ntru noi i noi, dac voim, vom fi ntru Fiul, prin har. Ce har nep truns ! Iubirea cu care Dumnezeu i Tat l a iubit pe Unul N scut Fiul Lui, aceea i, spune, va fi ntru noi i nsu i Fiul lui Dumnezeu va fi ntru noi. i pe drept cuv nt ! C ci odat ce s a f cut rudenie cu noi prin trup i ne a f cut pe noi mpreun p rta i

ai dumnezeirii Sale, ne a făcut pe toți rudenii ale Lui. De altfel, odată ce dumnezeirea noastră prin comunicare este netăiată și nedesprinsă, e numai de tot de trebuință ca și noi, cei ce suntem părtași nedesprinsi la ea într-un singur Duh, să fim un trup cu Hristos.

Că acestea așa sunt, ascultă pe Pavel care zice: «Căci în Hristos Iisus nu este rob și liber, nu este iudeu și elin și scit, nu e barbar, căci Hristos este în toate și în toate» (Colos. III, 11). Vezi că nu a spus: «Căci toți sunt creștini», ci «Hristos» la singular, că fiind un trup din multe membre. Căci spunând mai întâi: «fiecare ruia își a dat atribuția Duhului spre folos» (1 Cor. XII, 7) și în înrând deosebirea darurilor, pe urmă același a adăugat iarăși: «Iar toate acestea le lucrează unul și același Duh, împreună făcând fiecare ruia deosebii, precum voiește» (1 Cor. XII, 11). În făcându-ne cunoscute darurile date prin Duhul sfintelor membre ale lui Hristos, adăugând: «Căci precum trupul este unul și are multe membre, dar toate membrele trupului celui unul, deși multe, sunt unul și deci sunt un trup, așa și Hristos. Căci într-un singur Duh noi toți ne-am botezat într-un singur trup, fie iudei, fie elini, fie robi, fie liberi, și toți am avut o singură bucurie. Căci trupul nu este un membru, ci multe» (1 Cor. XII, 12—14). Și iarăși, precum fiecare ruia, cum am spus mai înainte, își se dă de Dumnezeu după vrednicie locul în preacuratele locașuri, așa și în trupul Bisericii fiecare va fi așezat în partea în care este vrednic²⁷⁹. Aceasta o arată după puțin același apostol în aceeași epistolă a lui: «Iar acum Dumnezeu a pus membre, pe fiecare dintre ele, într-un trup, precum a voit; deci membrele sunt multe, dar unul este trupul» (1 Cor. XII, 18, 20). Iar ca să arate și deosebirea membru

279. vrednic de menționat această asemănare între Biserică și Împărăția cerurilor. În nici una nu se confundă membrele, dar totuși formează un singur trup. Căci aflându-se în același Hristos, sunt și în Biserică și în Împărăția cerurilor în chip neconfundat, dar într-o comuniune tot mai deplină.

larelor i care s nt acestea i cine s nt, a zis : «Iar voi s nte i trup al lui Hristos i m dulare din parte. i pe care i a pus Dumnezeu n Biserica , mai nt i pe apostoli, n al doilea rnd pe prooroci, n al treilea rnd pe nv-tori, apoi puterile, darurile vindec rilor, ajutoarele, c rmuirile, felurile limbilor» (1 Cor. XII, 27—28). Ai v zut deosebiriile m dularelor lui Hristos ? Ai aflat care s nt m dularele Lui. Ascult tot pe acela i apostol ar t nd i unirea m dularelor, urm nd St p nului.

Acela a nv at c unirea pe care o are El cu Tat l o avem i noi la fel cu El. Iar ucenicul i apostolul Lui a spus c ea e unirea pe care o are b rbatul cu femeia lui i femeia cu b rbatul ei. De aceea zice : «Femeilor, supune i v b rba ilor vo tri ca Domnului, c b rbatul este cap femeii, precum i Hristos e cap Bisericii, i El este M ntuitorul trupului» (Efes. V, 23). i iar i : «B rba ilor, iubi i pe femeile voastre, precum i Hristos a iubit Biserica i s a dat pe Sine pentru ea, ca s o sfin easc i s o nf i eze Sie i Biserica sl vit , neav nd pat sau zb rcitur , sau altceva de felul acesta, ci ca s fie sf nt si neprih nit »(Efes. V, 27). i pu in mai ncolo : «Cel ce iube te pe femeia sa — ia aminte, te rog, la ad ncimea cuv ntului ! — pe sine se iube te ; i nimeni nu i a ur t vreodat trupul s u, ci l hr - ne te i l nc lze te, precum i Domnul, Biserica, fiindc m dulare ale trupului Lui s ntem, din carnea i din oasele Lui» (Efes. V, 28—29).

Vezi cum a ar tat c precum Eva a fost luat din carnea i din oasele lui Adam i s au f cut am ndoi un trup, a a i Hristos ni se d nou pe Sine spre mp r - t ire de carnea i de oasele lui, pe care le a ar tat apostolilor, dup ce a nviat din mor i, zic nd : «Pip i i i vede i c duhul carne i oase nu are, cum M vede i pe Mine av nd» (Luca XXIV, 39). Ne d s m nc m din acestea ns i (Ioan VI, 56) i ne face i pe noi una cu Sine prin aceast mp r t ire. i voind s arate n chip

covrîtor unirea noastră cu Dumnezeu, adaug zicînd : «Pentru aceasta — adică pentru Hristos — va lăsa omul pe tatăl său şi pe mama sa şi se va lipi de femeia sa», adică de Biserică, «îi vor fi amîndoi un trup» (Efeseni V, 21), adică trupul lui Hristos şi al lui Dumnezeu.

Ca dovadă că acesta este înţelesul cuvîntului îmi nu le spunem acestea din judecata noastră, adaug zicînd : «Taina aceasta mare este, iar eu vorbesc gîndind la Hristos şi la Biserică » (Efes. V, 32).

Cu adevărat mare şi mai mult decît mare este şi va fi taina aceasta, căci comuniunea şi unirea, intimitatea şi rudenia ce o are femeia cu bărbatul şi bărbatul cu femeia, aceeaşi o are în chip vrednic de Dumnezeu şi mai presus de orice înţeles şi cuvînt şi Sfîntul şi Făcătorul tuturor cîntreaga Biserică, ca şi cu o femeie, unindu-se cu ea în chip neprihănit şi mai presus de cuvînt, fiind şi împreună vieuînd în chip nedescîlucit şi nedespărţit cu ea, ca şi cu una ce este preaiubită şi prea dragă. Aşa şi Biserica s-a lipit unindu-se cu preaiubitul ei Dumnezeu, ca un trup întreg cu Capul ei propriu. Căci precum trupul nu poate trăi fără capul concrescut cu el, aşa nici Biserica credincioşilor, adică a fiilor lui Dumnezeu celor scrişi în ceruri (Evr. XII, 23), nu poate fi un trup deplin şi întreg al lui Dumnezeu, fără Cap, sau fără Hristos şi Dumnezeu ; nu poate trăi viaţa adevărată şi nepieritoare, dacă nu e hrănit în fiecare zi cu pâinea cea cerească (Matei VI, 11). Căci de la El vine tuturor celor ce-L iubesc puterea de a vieui şi de a creşte la starea de bărbat desvîrşit, la mîsură plină a Lui (Efes. IV, 13).

Prin aceasta s-a lămurit în chip clar întrebarea pusă de cuvîntul nostru, cum sfinţii de la început îşi pun acum îşi pun la sfîrşitul lumii, ajunşi un trup cu Hristos, vor fi în viitor cu Hristos şi în Hristos. Să cercetăm acum în modul cum va trebui să se plinească

lumea de sus. Deschide i deci urechile i face i mintea conduc toare s ia aminte la cele ce vor fi spuse, pentru c cuv ntul nostru va atinge la tot pasul ntreb ri privitoare la lucrurile dumnezeie ti.

7. Cum trebuie s se plineasc lumea de sus i ce este ea i n ce fel se va plini.

Trebuie s ne ntreb m mai nt i despre ce lume se spune c trebuie s se plineasc i f r a c rei plinire nu va veni sfr itul, i ce este sfr itul nsu i de care se vorbe te. Eu socotesc c ns i Biserica lui Hristos i omul ntreg este o lume nfrumuse at , n care se spune c locuie te i umbl Dumnezeu (2 Cor. VI, 16) i trimite razele str lucitoare ale darurilor Lui, ca Cel ce e Soarele drept ii (Maleahi III, 20). Biserica de care tim c e numit i trupul i mireasa lui Hristos, cum zice Pavel, cel ce o conduce la mirele ei. «V am logodit cu un b rbat, ca s v nf i ez fecioar curat lui Hristos» (2 Cor. XI, 2). La fel spune dumnezeiescul David : «De fa a st tut mp r teasa, la dreapta Ta, n hain aurit mbr cat i felurit mpodobit » (Ps. XLIV, 10). De i spun mul i c aceasta s a zis numai despre N sc - toarea de Dumnezeu, dar se potrive te foarte bine i pentru Biserica Fiului ei i a lui Dumnezeu, cum vor ar ta mai limpede cele urm toare. «Aduce se vor n urma ei Împ ratului fecioare, sau suflete. Sufletele apropiate ei se vor aduce ie. Aduce se vor ntru bucurie i veselie, aduce se vor Împ ratului n loca ul bisericesc» (Ps. XLIV, 16). Ce socote ti c este loca ul acesta ? Socote ti oare c altul este loca ul i altul Împ ratul ? Nicidecum. C ci precum Hristos este Capul Bisericii i Dumnezeu, a a este El i loca ul ei, precum i Biserica ns i este loca ul Lui i o lume frumoas , cum ne au l murit cele de mai sus²⁸⁰. Dar acestea trebuie s le

280. Hristos este n Biserica i Biserica n Hristos.

relu m i s le spunem spre o dovedire mai cu prisos i mai am nun it .

Care s nt acestea ? Cele ce Hristos i Dumnezeu nsu i le a spus c tre Tat l S u despre credincio i i despre apostolii S i n i i: «Nu numai pentru ace tia M rog, ci i pentru toi cei ce vor crede prin cuv ntul lor n Mine, ca toi s fie una» (Ioan XVII, 20). Cum una ? «Precum Tu, P rinte, ntru Mine i Eu ntru Ti-ne, ca i ei ntru Noi, una s fie» (Ioan XVII, 21). Vezi c Acela i s a f cut i Împ rat i loca sf nt al celor ce se m ntuiesc ? Afl apoi i cum toi credincio ii sau Bi-serica, mp r teasa, i cei ce vor urma ei s nt loca sf nt i lumea lui Dumnezeu i a Împ ratului Hristos. C ci zice : «Eu n ei i Tu, P rinte, ntru Mine, ca s fie des v r i i ntru Unul» (Ioan XII, 23). i ce spune Pa-vel, ucenicul Lui ? «Nu ti i c s nte i loca ul sf nt al lui Dumnezeu i Duhul Lui cel Sf nt locuie te ntru voi ?» (1 Cor. III, 16). Vezi cum consun cuvintele apostolului ntocmai cu cele ale Domnului, ar t nd i ele c Biserica e loca sf nt i lumea Împ ratului Dum-nezeu ? Cunoa te c Acela i era Care vorbea n prooroci i n apostoli i Acela i este Care vorbe te i acum n unii i n al ii.

8. *Dac nu se vor na te toi cei mai nainte r n dui i din neam n neam p n la ziua de apoi i nu vor ajunge la plinire, nici lumea de sus nu se va plini.*

Deci trupul lui Hristos i mireasa Lui i lumea de sus i loca ul sf nt al lui Dumnezeu este Biserica, iar m dularele trupului Lui s nt toi sfin ii. Dac e a a, dar nu toi au venit la existen , e v dit c nici trupul lui Hristos, nici lumea de sus, adic Biserica lui Dumnezeu nu s a mplinit ntreag . S nt azi n lume mul i care nu cred, sau i dintre cei ce cred n Hristos s nt mul i p c toi i risipitori care trebuie s se schimbe f c nd poc in , mul i neascult tori care vor trebui s se fac

ascult tori, mul i care vor avea nc s se nasc i s plac lui Dumnezeu p n la tr mbi a din urm . Trebuie deci s se nasc i s fie adu i la existen to i cei mai nainte cunoscu i i s se plineasc lumea mai presus de lume a Bisericii celor nt i n scu i, Ierusalimul ntru cele cere ti (Evrei XII, 22—29). Atunci va fi sfr itul i se va nf ptui plin tatea trupului lui Hristos de c tre cei mai dinainte r ndui i de Dumnezeu ca s fie n chipul Fiului S u (Rom. VIII, 29). Ace tia s nt fiii luminii i ai zilei Lui (1 Tes. V, 5).

Ace tia to i, care s nt mai nainte r ndui i i scri i i num ra i, se vor ad uga i alipi la trupul lui Hristos. Atunci, ajuns ntreg i nemailipsindu i nici un m dular, se va mplini sau des vr i. Aceasta pare s se potriveasc adev rului i apostolului Pavel, care spune : «P n ce vom ajunge to i la b rbatul des vr it, la m sura vrstei plin t ii lui Hristos» (Efes. IV, 13). «C ci pe care i a cunoscut de mai nainte, pe aceia i a i r nduit de mai nainte ; iar pe care i a r nduit de mai nainte, pe aceia i a i chemat ; iar pe care i a chemat, pe aceia i a i ndreptat ; iar pe care i a ndreptat, pe aceia i a i sl vit, ca s fie n chipul Fiului S u» (Rom. VIII, 29—30).

Vezi cum s nt mai nainte r ndui i i mai nainte cunoscu i to i sfin ii ? Vezi cum zice c i a i scris pe ace tia ? C ci zice : «V a i apropiat de Sion, de muntele i de cetatea Dumnezeului celui viu, de Ierusalimul cel ceresc i de adunarea a zeci de mii de ngeri». Apoi adaug : « i de Biserica celor nt i n scu i, scri i n ceruri» (Evr. XII, 23). Dac s nt scri i, e v dit c s nt i num ra i, precum s a scris : «Cunoa te Domnul pe ai S i» (2 Tim. II, 19). i cuv ntul evlavios zice : «Chiar i perii capului vostru s nt num ra i» (Matei X, 30). Dac perii capului nostru s nt num ra i, cu c t mai mult noi? Deci to i sfin ii s nt mai nainte cunoscu i lui Dumnezeu, mai nainte r ndui i i num ra i i scri i dup nu

mele lor n ceruri. Ca atare, ei s nt m dulare ale lui Hristos, care trebuie s se fac un trup al Lui i s se des v r easc n El. Prin aceasta cuv ntul a dovedit c atunci c nd to i ace tia vor fi aduna i i se vor fi f cut un trup al lui Hristos, se va mplini lumea de sus, adic Ierusalimul cel ceresc care este Biserica celor nt i n s-cu i, sau ntreg trupul Bisericii, al mp r tesei lui Dumnezeu, care este trupul lui Hristos Dumnezeu.

Unde s nt deci cei ce n scocesc, n de ert ciunea cuget rilor lor (Efes. IV, 17), multe loca uri, spre pieirea lor ? Unde s nt cei ce zic : «Nu voim s intr m n Împ r ia cerurilor. C ci aceasta e prea mult. Ci voim s fim n loc de odihn , i aceasta ne ajunge» ? To i sfin ii din veac trebuie s fie un trup cu Hristos ; i unde socotesc ace tia c vor fi, dac se vor afla nevrednici de trupul acesta i se vor t ia de la el ? Dac toat lumea se va re nnoi prin foc, n ce loc presupun ei c vor fi, ca s nu treac prin foc i s nu fie cerca i de el ? Cu adev rat s au f cut de er i n cuget rile lor i inima lor nepriceput s a ntunecat. C ci spun nd c s nt nelepi, s au f cut nebuni (Rom. I, 22).

Dar s cercet m acum care este nunta de tain a lui Dumnezeu. Deci s ndrept m cuv ntul spre alt tem . Care tem ? Cea pe care caut s o cunoasc cei neintrodu i : Oare se vor cunoa te n veacul viitor sfin ii ntrealalt , c nd fiecare i se va da de Dumnezeu dup faptele lui, sau nu ? (Rom. I, 22). Trebuie s ncepem nt i de la cuvintele evanghelice i a a cuv ntul naint nd pe drumul drept va l muri i acestea.

9. *La cuvintele Evangheliei: «Asem natu s a Împ r ia cerurilor» (Matei XXII, 1—14) ; i care este nunta de tain a lui Dumnezeu*

«Asem natu s a, zice, Împ r ia cerurilor, mp ratului care a f cut nun i fiului s u i a chemat pe mul i». De care mp rat vorbe te, dac nu de Însu i Tat l S u

i Dumnezeu ? i cui altcuiva a f cut nunt , dac nu Fiului S u Unul N scut i Domnului i Dumnezeului nostru Iisus Hristos nsu i ? Dar cu cine sau cu ce m p rat a primit St p nul i Împ ratul tuturor s fac n elegerea de c s torie ? Fiecare din noi oamenii, c nd vrea s aduc o mireas fiului s u, se gr be te s ia pe fiica celui mai de vaz i mai sl vit i mai bogat. Pe cine va g si deci Dumnezeu deopotriv cu El, ca s i aduc Sie i mireas de la el ? C ci zice proorocul: «Cel ce ine n m na Lui marginile p m ntului i pe cei ce locuiesc n el, ca pe ni te l custe» (Isaia XL, 22). Iar n alt loc : «Dumnezeu cel ve nic, Care a ntocmit marginea p m ntului» (Isaia XL, 28) i a ntemeiat pe nimic st l pii lui (Iov XXXVIII, 4—6). Iar David zice : «Cel ce prive te la p m nt i l face s se cutremure» (Ps. CIII, 32). Deci Cel ce este a a, s vedem a cui fiic a luat ca mireas i a f cut nun i Fiului S u. Vre i s afla i a cui ? M rimea cobor rii Lui mi ame e te g ndul i m cutremur s v o spun. Dar ncrez ndu m n bun tatea Lui, voi spune : i a luat ca mireas pe fiica celui ce s a r zvr tit mpotriva Lui i a celui ce a s v r it desfr nare i ucidere ; ca s spun a a, a unui desfrânat i uciga .

Vezi ce bun tate i coborâre de negrit ? Vezi ce covâr itoare iubire de oameni ? Vezi m rimea iubirii i a bun t ii ? Înva deci de aci, tu cel ce i nchipui lucruri mari despre tine, s te smere ti i s fii modest i niciodat s nu te nal i asupra cuiva, chiar dac ai fi cel mai mare mp rat dintre mp ra i, cel mai vestit dintre conduc tori, cel mai bogat dintre to i boga ii; nva privind la Domnul tuturor, la Sf ntul sfin ilor, la fericitul Dumnezeu i singurul St p nitor, la Cel ce locuie te n lumina neapropiat (1 Tim. VI, 15—16), Care coboar astfel i i aduce mireas Fiului S u Unul N scut de la cel ce s a r zvr tit, El, Cel nev zut, Cel ne cuprins, Cel nep truns, F c torul i Ziditorul tuturor, pentru tine i pentru m ntuirea ta.

i cine e cel ce a s v r it ucidere i desfr nare, pe a c rui fiic i a ales o Sie i ca mireas ? David, fiul lui Iesei, care a omor t pe Urie i a preacurvit cu femeia lui (2 Reg. XI, 2—5). Pe fiica acestuia, pe Maria, pe prea neprih nita i preacurata Fecioar a ales o El de mireas . O numesc pe aceasta preaneprih nit i preacurat n asem nare cu noi oamenii de atunci, compa r nd o cu aceia i cu noi, robii ei ; fa de Mirele ei ns i P rintele Aceluia, ea e om, dar e curat i preacurat i mai curat i mai neprih nit dec t to i oamenii din toate neamurile. Pe aceasta a ales o pentru Fiul S u i i a f cut nun i. În ce fel ? Ascult cu luare aminte.

Dumnezeu i Tat l Domnului nostru Iisus Hristos a trimis pe unul din slujitorii S i, pe arhanghelul Gavriil, din n l imea cea sf nt a Sa (Ps. CI, 20). Acesta cobor nd, nf i eaz fecioarei taina i i spune : «Bucur te, ceea ce e ti plin de har, Domnul este cu tine» (Luca I, 28). i mpreun cu cuv ntul, a intrat ntreg Cuv ntul ipostatic i de o fiin al lui Dumnezeu i Tat l n p ntecele Fecioarei, i prin venirea i mpreun lucrarea Sf ntului S u Duh, Celei de o fiin , a luat trup nzestrat cu minte i cu suflet din s ngele curat al ei i s a f cut om. Aceasta e deci unirea de negr it i nunta de tain a lui Dumnezeu ; i a a s a f cut schimbul lui Dumnezeu cu oamenii, unindu se n chip neamestecat cu fiin a i cu firea noastr stric cioas i s rac . Cel mai presus de fire i de fiin . Deci Fecioara a z mislit i a n scut din dou firi, n chip minunat, adic din dumnezeire i omenitate, pe Fiul cel Unul, Dumnezeu des v r it i om des v r it, pe Domnul nostru Iisus Hristos, Care n a stricat nici fecioria ei i nu s a desp r it nici de s nul p rintesc.

Dar harul mi d i m ndeamn ca, pornind de la cuv ntul evanghelic, s cuget i la alt lucru, care se petrece pururea n chip tainic i n to i fiii luminii. C ci

de ce n a spus : «A f cut nunt Fiului S u», ci «nun i»? De aci mi vine un gnd nou. De ce ? Fiindc cu fiecare dintre credincio ii i fiii zilei se s v r e te pururea acea i nunt n chip apropiat i f r mare deosebire. Cum i n ce fel ? Dumnezeu, unindu se cu noi ntr o nunt preaneprih nit i preacurat , nf ptuie te n noi ceva ce ntrece puterea noastr . Ce este aceasta ? Ascult cu luare aminte.

10. *To i sfin ii z mislesc n ei pe Cuv ntul lui Dumnezeu n chip apropiat cu N sc toarea de Dumnezeu i l nasc pe El i El se na te n ei i ei se nasc din El. În ce fel s nt fii i fra i i mame ale Lui.*

Fiul lui Dumnezeu i Dumnezeu, intr nd n p nte cele preasfintei Fecioare i lu nd trup din ea i f c n du se om, s a n scut, cum am spus, om des v r it i Dumnezeu des v r it, fiind acela i am ndou n chip neamestecat. Ia aminte deci : cum se petrece cu noi acest lucru mai mare ca noi ? Fiecare din noi oamenii credem n El, Fiul lui Dumnezeu i Fiul pururea Fecioarei i N sc toarei de Dumnezeu Maria i, crez nd, primim cuv ntul despre El cu credin n inimile noastre ; ca urmare m rturisindu L cu gura i poc indu ne ndat din suflet de f r delegile s v r ite de noi mai nainte, precum a intrat Dumnezeu, Cuv ntul Tat lui, n p ntecele Fecioarei, a a Cuv ntul se afl i n noi ca o s m n ²⁸¹. Minuneaz te, auzind aceast tain nfrico toare i prime te acest cuv nt vrednic de credin cu toat ncredin area i credin a.

281. Este o leg tur ntre cuv ntul rostit de Cuv ntul dumnezeiesc i ntre acest Cuv nt ca persoan . C nd e primit cuv ntul Lui cu credin vine n noi prin acest cuv nt nsu i Cel cel roste te ca persoan i cre te n noi pe m sur ce credem i adncim mai mult cuvintele Lui i ne facem asemenea Lui asimil ndu L n con inutul Lui, comunicat nou prin cuv nt. Prin cuv ntul rostit de Cuv ntul dumnezeiesc vine n noi ns i puterea persoanei Lui, care ne modeleaz dup chipul Lui. Aci e o deosebire mare ntre ortodoc i i protestan i. Ei despart cuv ntul rostit sau scris de Dumnezeu, de Cuv ntul lui Dumnezeu ca persoan i de puterea Lui.

Deci l z mislim pe El nu n chip trupesc, cum L a z mislit Fecioara i N sc toarea de Dumnezeu, ci n e-leg tor i fiin ial. i L avem n inimile noastre pe În-su i Acela pe care L a z mislit i Fecioara Maria, cum zice dumnezeiescul Pavel : «Dumnezeu, Care a zis s str luceasc lumina din ntuneric, Care a str lucit n inimile noastre spre luminarea cuno tin ei Fiului S u» (2 Cor. IV, 6). ca i cum ar zice : «El nsu i a str lucit ntreg n chip fiin ial ntru noi». i c acesta este n e-lesul a ceea ce a spus, a ar tat n cele urm toare, zi-c nd : « i avem comoara aceasta n vase de lut» (2 Cor. IV, 7), numind comoar pe Duhul Sf nt. În alt loc nu-me te ns Duh i pe Domnul : «C ci Domnul, zice, este Duh» (2 Cor. III, 17). Iar acestea le spune, ca atunci c nd auzi de Fiul lui Dumnezeu s n elegi i s auzi odat cu El i pe Duhul ; i c nd auzi iar i de Duhul, s n elegi mpreun cu El i pe Tat l, ntruc t i des-pre Tat l zice : «Duh este Dumnezeu» (Ioan IV, 24). Peste tot te nva nedesp rirea i deofiin imea Sfintei Treimi i c unde este Fiul, acolo e i Tat l, i unde e Tat l, acolo e i Duhul, i unde e Duhul Sf nt, acolo e ntrega dumnezeire triipostatic , Dumnezeu cel Unul. Tat l cu Fiul i cu Duhul S u, Cei de o fiin , «Cel ce e binecuv ntat n veci. Amin» (Rom. I, 25).

A adar, crez nd din tot sufletul i c indu ne cu c l-dur , z mislim, cum s a spus, pe Cuv ntul lui Dumne-zeu n inimile noastre, ca Fecioara, dac avem sufle-tele noastre fecioare i curate. i precum pe aceea, fi-indc era preaneprih nit , nu a topit o focul dumneze-irii, a a nici pe noi nu ne tope te dac avem inimile cu-rate i neprih nite, ci se face n noi rou din cer i iz-vor de ap i r u de via nemuritoare²⁸². C i noi pri-mim la fel focul ne ngustat al dumnezeirii, ascult pe

282. C ldura sufletului curat, primind cuv ntul Cuv ntului, face sufletul ca o past moale n care ia chip n mod u or ns i persoana Celui ce comunic cuv ntul.

Domnul zicînd : «Foc am venit să arunc pe pămînt» (Luca XII, 49). Care alt foc, dacă nu Duhul de o ființă cu dumnezeirea Lui, cu Care intrăm împreună și împreună văzut cu Tatăl și vine și El în lăuntrul nostru. După ce cuvîntul lui Dumnezeu s-a întrupat o singură dată din Fecioara Maria și s-a născut din ea trupește în chip de negrități mai presus de cuvînt, întrucît nu se mai poate întrupa sau naște trupește iar și din fiecare din noi, ce face ? Ne împarte și te spre mîncare trupul Său preacurat, pe care l-a luat din trupul neprihănit al preacuratei Născătoare de Dumnezeu Maria, născîndu-se din ea trupește. Și mîncînd acest trup al Lui, fiecare din noi cei credincioși, care lămîncăm cu vrednicie, îl avem în noi, întreg, pe Dumnezeu cel întrupat, pe Domnul nostru Iisus Hristos, pe Însuși Fiul lui Dumnezeu și Fiul preacuratei Fecioarei Maria, Care adevărat a dreptății lui Dumnezeu și Tatăl.

Aceasta potrivit cu însăși spusa Lui : «Cel ce mîncă trupul Meu și bea sîngele Meu, rămîne întru Mine și Eu întru el» (Ioan VI, 56). Dar nu provine niciodată din noi, sau nu se naște trupește și nu se desparte de noi. Căci nu se mai cunoaște după trup (2 Cor. V, 17), ca unul ce ar fi în noi ca un copil, ci este netrupește în trupul nostru, amestecîndu-se cu ființele și cu firile noastre în chip de negrități îndumnezeindu-ne, ca pe unii ce sîntem contrupeți cu El și trup din trupul Lui și os din oasele Lui (Efes. V, 29)²⁸³. Acesta este lucrul cel mare al negrității iconomiei și al coborîrii Lui mai presus de cuvînt, săvîrit în noi ; aceasta e taina plină de toată înfricoșarea, pe care am oprit să o descriu și am tremurat să o înfățișez.

Dar Dumnezeu pururea voie te să și descopere și să ne arate iubirea Sa față de noi, ca și noi, în elegînd

283. Hristos este totuși «trupește» în trupul nostru. Dar sfîntul Simeon spune că e «netrupește», în elegînd că e ca un trup copleșit de Duhul Său cel Sfînt.

i respectând marea Sa bunătate, să voim să-L iubim pe El. De aceea, măcar de Duhul care mă călăuzesc luminează inimile noastre, am făcut aceste taine cunoscute prin scris, nu ca să dovedesc că vreun om este egal cu cea care-L a născut pe Domnul în chipul na terii celei de negritate — să nu fie ! — căci nu este cu puțin acest lucru. Pentru că alta este na terea de negritate cu trupul a lui Dumnezeu Cuvântul din ea, alta este cea care se s v r e te duhovnicește din noi. Aceea, născând pe Fiul și Cuvântul întrupat al lui Dumnezeu, a născut taina zidirii din nou a neamului nostru în mântuirea lumii întregi pe p m nt, adică pe Domnul nostru Iisus Hristos și Dumnezeu, Care a unit cele despărțite cu Sine însuși (Efes. II, 14—15) și a ridicat pe celălalt al lumii (Ioan I, 29). Iar aceasta, născând în Duhul dumnezeiesc pe cuvântul cunoscutin ei lui Dumnezeu, lucrează totdeauna în inimile noastre taina nnoirii sufletelor omenești și comuniunea și unirea cu Dumnezeu Cuvântul. Aceasta ne o d e s în elegem și cuvântul dumnezeiesc care spune : «Prin care am luat în p n tece și am suferit durerile na terii și am născut duh de mântuire, pe care l am născut pe p m nt» (Isaia XXVI, 18).

Scopul meu a fost să art iubirea Lui nesfârșită și curată față de noi și că, dacă voim, noi toți ne putem face, în chipul amintit, mame, după cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos (și frații ai lui) ; și ne putem face deopotrivă cu ucenicii și apostolii Săi, nu după vrednicia acelora, nici după c l toriile și ostenelele ce le au suportat, ci după harul lui Dumnezeu și după darul Lui pe care l a v r s at peste toți cei ce voiesc să creadă și să urmeze Lui fără întoarcere. Căci Însuși El voiește această, spunând : «Mama Mea, zice, și frații Mei sînt cei ce ascultă cuvântul lui Dumnezeu și îl împlinesc pe el» (Luca VIII, 21).

Vezi cum a ridicat la cinstea de mame ale Lui pe toți cei ce ascultă cuvântul Lui și îl împlinesc pe el și

cum nume te fra i i rudenii ale Lui, pe to i ace tia ? Dar aceea a fost mam a Lui n chip propriu, ca una ce L a n scut, cum am spus, pe Acesta, n chip de negrit i fr b rbat, trupe te. Iar sfin ii to i l au ca unii ce L au z mislit pe El dup har i dup dar. Din Maica Lui preacurat a mprumutat trupul S u preacurat, d ruindu i n schimb dumnezeirea — schimb minunat i nou ! Din sfin i nu ia trup, ci le mp rt e te lor trupul S u ndumnezeit. Prive te ad ncul tainei ! Harul Duhului, sau focul dumnezeirii, este al M ntuitorului i Dumnezeului nostru, din firea i din fiin a Lui, iar trupul Lui nu este de acolo, ci din trupul preacurat i sfnt al N sc toarei de Dumnezeu i din s ngele ei preaneprih nit, din care lu ndu l i l a nsu it, dup cuv ntul evlavios : « i Cuv ntul trup s a f cut » (Ioan I, 14).

De aceea, Fiul lui Dumnezeu i al neprih nitei Fecioare mp rt e te sfin ilor, cum s a spus, din firea i fiin a Tat lui celui mpreun ve nic, harul S u dumnezeiesc, precum zice prin Proorocul : « i n zilele de pe urm , voi v rsa din Duhul Meu peste tot trupul » (Fapte II, 16), se n elege, cel credincios ; iar din firea i fiin a celei ce L a n scut pe El n chip propriu i cu adev rat, trupul pe care l a luat din ea.

i precum din plin tatea Lui noi to i am luat (Ioan I, 16), a a i din trupul neprih nit luat din preasfnta Sa Maic , primim to i ; i precum Fiul ei i Dumnezeu s a f cut Hristos i Dumnezeul nostru, dar a fost i fratele nostru, a a i noi — o, negrit iubire de oameni ! — ne facem fii ai N sc toarei de Dumnezeu, Maica Lui, i fra i ai lui Hristos. C ci to i sfin ii s nt aceasta prin nunta cea preaneprih nit i preanecunos cut s v r it cu ea i n ea, datorit c reia Fiul lui Dumnezeu e din ea i sfin ii s nt din El. C ci precum Eva cea dint i a n scut din mpreunare i din s m n a lui Adam i din ea i prin ea s au n scut to i oamenii, a a i N s

c toarea de Dumnezeu, primind pe Cuvîntul lui Dumnezeu Tatăl în loc de sîmîn, Lăz mislit și Lă n scut numai pe Unul N scut din Tatăl dinainte de veci și Unul N scut întrupat din ea, în zilele de pe urmă. în cetînd ea sîz misleasc și sî nasc, Fiul ei a n scut și na te în fiecare zi pe cei ce cred în El și p zesc sfintele Lui porunci.

Căci odată ce na terea noastră n stric ciune s a făcut prin femeia Eva, trebuia ca na terea noastră duhovniceasc și na terea noastră din nou s se fac prin bărbat, adică prin al doilea Adam și Dumnezeu. Prive te potriveala raională a lucrurilor : sîmîn a celui stricicios a n scut și na te fii stric cios și muritori ; iar Cuvîntul nemuritor și nestric cios al Nemuritorului și Nestric ciosului Dumnezeu a n scut și na te pururea fii nestric cios și nemuritori, după ce s a n scut El însuși din Fecioara, prin Duhul Sfînt.

Potrivit acestora, Maica lui Dumnezeu este Stîpîna și Împărăteasa și Doamna și Maica tuturor sfinților, iar sfinții toți sînt slujitorii ei, precum Maica este a lui Dumnezeu. Pe de altă parte, sînt fiii ei, întrucît se împărtășesc din preacuratul trup al Fiului ei. Credincios este cuvîntul (1 Tim. I, 15 ; III, 1 .u.). Căci trupul Domnului este trupul N sc toarei de Dumnezeu. și împărtășindu ne din însuși trupul îndumnezeit al Domnului, mîrturisim și credem că ne împărtășim de viaa veșnică, dacă nu lîmîncăm pe acesta cu nevrednicie și deci mai degrabă spre osînda noastră .

Iar rudeniile ale ei sînt sfinții în chip întreg. După un chip, pentru că au rudenia din același lut și din aceeași suflare, sau suflet ; după al doilea chip, pentru că au comuniune și părtășie cu ea, prin trupul luat din ea ; iar după al treilea, pentru că prin sfințenia ce se înfăptuiește în ei după Duh, fiecare are în sine prin ea pe Dumnezeul tuturor z mislit în sine, precum Lă avut și ea. Căci deși Lă n scut și trupe te, dar Lă avut întreg

n sine totdeauna i L are i acum i pururea, i duhovnice te, i L are la fel, n chip nedesp r it.

Aceasta e taina nun ilor, pe care le a f cut Fiului S u Tat l cel mpreun ve nic i de aceea i cinste. i a chemat pe mul i i a trimis pe slujitorii S i s i cheme pe cei invita i la nun i i nu au voit s vin .

11. *La cuv ntul Evangheliei: « i a trimis pe slujitorii s i s cheme pe cei invita i la nunt i nu au voit s vin »* (Matei XXII, 3—14).

Cine erau trimi ii ? Proorocii, zice. Cine, invita ii ? Fiii iudeilor. C ei erau atunci i au fost de la nceput invita i i nu au voit s asculte de ei. «Iar i a trimis pe al i slujitori, zic nd : Spune i celor invita i : Iat , am preg tit osp ul meu ; taurii i animalele ngr ate au fost njunghiate i toate s nt gata. Veni i la nun i. Iar ei ne lu ndu i n seam , au plecat, unul la ogorul lui, altul la negustoria lui, iar ceilal i prinz nd pe slujitorii lui i au batjocorit i i au omor t». Despre ce slujitori vorbe te ? De apostolii Lui. i ce este osp ul ? Împ r ia cerurilor, pe care a preg tit o celor invita i, potrivit hot r rii Lui de la ntemeierea lumii (Rom. VIII, 28). Ce s nt taurii i animalele ngr ate ? Fiul Fecioarei i Dumnezeu, vi elul ngr at de dumnezeire. Acesta este i taur, prin puterea cu adev rat de negrit. Dar L a numit la plural «tauri», pentru c trupul Lui cel sf nt se mparte n multe i fiecare parte din el este iar i El ntreg, fiind at t de puternic c r stoarn pe to i du manii celor care L primesc i le d putere acestora ca s biruiasc lumea i s poat s se fac fii ai lui Dumnezeu (1 Ioan I, 17). Miel se nume te Atotneprih nitul Miel al lui Dumnezeu (1 Petru I, 19), Cel de un an (Levitic XII, 6), iar Berbec, ca Cel care poart deasupra crucea ca ni te coarne, prin care a dat vr jma ului lovitura de moarte i pe care r stignindu L ceilal i, L au omor t. «Al i slujitori» s nt sfin ii S i apostoli, pe care i a trimis, ndemn ndu i

să nu umble în calea păgânilor și în cetatea samarine-
nilor să nu intre, ci să meargă mai bine la oile cele pier-
dute ale casei lui Israel (Matei X, 5—6). Dar aceia nu
i-au primit nici pe aceia, ci pe unii i-au batjocorit și
bătut, pe alii i-au omorât, între aceia fiind și tefan,
cel dintre mucenici (Fapte VI, 8 .u.). «Iar auzind
 împăratul, sămăniat și trimițând ostile lui i-a pierdut pe
ucigașii aceia și a ars cetatea lor». Aici vorbește de evreii
necredincioși pe care i-a și nimicit, aducând prin venirea
romanilor asupra lor, pustiirea totală a ărilor lor. Dar
prin ostile lui n-alege și pe cei răi, trimițându-i spre pedepsi-
rea altor răi, cum zice Dumnezeu prin Moise : «Voi tri-
mite peste ei mînie și urgie, război de pedepsire prin
nerăzămîni» (Ps. LXXVII, 49).

Atunci zise slujitorilor săi : «Nunta este gata, dar
invitații nu erau vrednici. Mergeți la răspunțile drumu-
rilor și pe care și veți afla, chemați-i la nunta». Ai văzut
legătura lucrurilor ? Ai văzut potrivirea pildei ? « și ie-
șind, zice, slujitorii aceia la drumuri, și au adunat pe
toți cei și au aflat buni răi și să umplut nunta de
meseni». Căci apostolii, străbătînd lumea toată, au ves-
tit cuvîntul lui Dumnezeu și pe toți cei ce au ascultat
și au adunat într-o unică credință, a cunoștinței de Dum-
nezeu, răi sau buni la năravuri, adică și a preschimbat și
readus la virtute. Căci aceasta înseamnă «și au adunat».
Dar și din cele ce urmează vă vom arăta același lucru. Căci
zice : «Dar intrînd împăratul să vadă pe meseni, a văzut
acolo un om neînfricat în haină de nuntă și i-a zis lui :
prietene, cum ai intrat aici neavînd haină de nuntă ? Iar
acela tăcea. Atunci a zis împăratul slujitorilor : legați-
mîinile și picioarele și luați-l și aruncați-l în întinericul
cel mai din afară. Că mulți sînt chemați, dar puțini aleși».

Vezi cum zice că cei preaschimbați la moravuri au
fost adunați la masă, dar cei cu vreo viclenie sau răutate
oarecare, chiar dacă vor intra, iar ei vor fi scoși cu ru-

ine de c tre ngeri, pe care i nume te i slujitori. Deci mesenii de la nun i s nt sfin ii. Iar cel ce nu are hain de nunt , tiu c unii socotesc c s nt cei ce i au nti-
nat trupurile lor numai prin curvie i preacurvie i uci-
deri. Dar nu este aceasta, ci vorbe te de tot omul care
se afl sub o oarecare patim sau p cat. C acesta este
adev rul, auzi de la Pavel care zice : «Nu v n ela i :
nici curvarii, nici preacurvarii, nici malahi ii, nici sodo-
mi ii, nici furii, nici lacomii, nici slujitorii la idoli, nici
be ivii, nici b rfitorii» — i voi ad uga : nici cei ce au
ur sau pizm fa de vreun frate — «nu vor mo teni
mp r ia cerurilor» (1 Cor. VI, 9—10), nici nu vor avea
parte de bucuria Domnului nostru Iisus Hristos. Vezi c
toat r utatea i p catul murd re te haina sufletului i
ne scoate din Împ r ie ?

12. *Nu trebuie ca cineva din cei nedeprin i s cer-
ceteze tainele ascunse ale Împ r iei cerurilor, nainte de
lucrarea poruncilor i de naintarea n virtu i i de des
v r ire; i c la a doua venire a Domnului toi sfin ii
se vor cunoa te unii pe al ii.*

S l s m deci discu iile de arte i nefolositoare (Tit
III, 9) i s nu ne gr bim s afl m nainte de vreme cele
ce in de o vreme, ci s ascult m mai bine de Domnul
care zice : «Cerceta i Scripturile» (Ioan V, 39). Cerce-
ta i le i nu le iscodi i n discu ii ndelungate. Cerceta i
Scripturile i nu face i discu ii n afara Sfintelor Scrip-
turi. Cerceta i Scripturile, ca s fi i nv a i despre cre-
din , n dejde i iubire. Despre credin , ca s nu fi i
purta i de orice v nt dup nesiguran a oamenilor f r
reazim (Efes. IV, 14), ci nt ri i v prin dogmele drepte
ale Bisericii Apostolice i Universale i «drept ndrep-
ta i» (2 Tim. II, 15) cuv ntul ei. Dar nu numai aceasta,
ci prin mplinirea poruncilor ve i fi nv a i s c uta i
i rodul credin ei i folosul din ea, iar c nd ve i putea afla
acestea, atunci ve i dob ndi i n dejdea nef cut de ru

ine i ve i avea n ea i ntreaga iubire fa de Dumnezeu. C ci altfel, este cu neputin vreunui om s dob n deasc iubirea des vr it de Dumnezeu, dec t prin credin a ne tirbit i prin n dejdea sigur i ne ndoielnic . De ce, deci, uit nd s ne cercet m pe noi n ine n privin a acestora, i anume, dac avem credin n Dumnezeu at ta c t El nsu i, Judec torul nostru viitor, zice c o va cere de la noi, iscodim cele mai presus de noi, c t vreme noi abia tim cele de la picioarele noastre ?

*Credin i fapte*²⁸⁴. — Iar care este credin a pe care Dumnezeu o cere de la noi i pe care trebuie s o avem n El, a ar tat El nsu i n Evanghelie, zic nd : «Cel ce voie te s vin dup Mine s se lepede de sine i s i ia crucea sa i s Mi urmeze Mie» (Luca IX, 23) ; «C ci cel ce vine la Mine i nu ur te pe tat l s u i pe mama sa i pe fra ii s i, ba nc i sufletul s u, nu poate fi ucenicul Meu» (Luca XIV, 26). i iar i : «Cel ce a aflat sufletul s u», r m n nd alipit la cele spuse, «l va pierde pe el» (Matei X, 39), «iar cel ce va pierde sufletul s u pentru Mine i pentru Evanghelia Mea», mplinind poruncile Mele, «l va afla pe el n via a ve nic » (Marcu VIII, 35 ; Matei XVI, 25).

A i auzit semnele credin ei ? V ajung acestea, sau ave i nevoie s vi le reamintesc i pe cele urm toare ? Dac voi i s afla i c o astfel de credin cere Dumnezeu de la noi, nc t crez nd n El s nu ne mai ngrijim deloc de via a de aici, afla i aceasta chiar de la Domnul, Care zice limpede : «Nu v ngriji i de ziua de m ine, ce ve i m nca, sau ce ve i bea, sau cu ce v ve i mbr ca» (Matei VI, 25, 34). i ridic ndu ne c te pu in spre cele mai des vr ite, zice : «De te love te cineva peste obrazul drept, ntoarce i lui i pe cel st ng ; i celui ce voie te s se judece cu tine i s i ia haina ta, las i lui i c

284. Titlu n trad. fr., ed. Darrouzes, *Traites theol. ct ethiques*, tom. I, p. 275.

ma a ta» (Matei VI, 39—40) ; « i celui ce r pe te ale tale, nu i le cere napoi» (Luca VI, 30). Apoi cer nd prisos de credin peste prisos, ne porunce te s ne rug m pentru du manii no tri i s iubim i s facem bine celor ce ne ur sc pe noi i s ne rug m pentru cei ce ne prigonesc pe noi (Matei V, 44). i ne porunce te s facem altele multe, din care s se arate credin a noastr n El. Numai atunci trebuie s zicem c s ntem credincio i. C ci f r acestea credin a noastr este moart (Iacob II, 20) i noi n ine s ntem mor i²⁸⁵.

Cerceteaz te deci pe tine nsu i, tu c ruia i se cer acestea. i dac te vei afla c nu e ti lipsit de nimic din cele spuse, ci le mpline ti toate cu prisosin , din inim i cu voin fierbinte, vei cunoa te c te ai n lumin pe tine nsu i i n dejdea ce nu va fi f cut de ruine ; nu cea care vine n cei pierdu i din nchipuirea de sine (2 Tes. II, 10) i a c rei de ert ciune i n el ciune nu o poate recunoa te nici unul din cei ce o au, ci n dejdea cea bun i adev rat , n lumina adev rat i nef cut de m n²⁸⁶. Iar n aceasta vei vedea purtat ca ntr un car de heruvimi iubirea, care este Hristos²⁸⁷. Dar de vei ajunge s o vezi, nu vei iscodi prin discu ii nimic din cele viitoare i nev zute, ci vei nchide i gura altora (1 Tim. I, 3) i i vei ndemna s nu iscodeasc

285. Credin a cre te pe m sura faptelor i a virtu ilor. Credin a este n ele nse i ca o credin vie i mereu mai puternic . Iubirea mereu sporit este o manifestare a credin ei mereu sporite. Credin a nu se poate separa de fapte, nici viceversa.

286. N dejdea sigur vine din faptele credin ei tari. C ci faptele, eliber ndu ne de alipirea la lucrurile trec toare, ne descopere lumina realit ii netrec toare care este Dumnezeu i siguran a vie ii noastre netrec toare n El. De aci se vede c prin lumina de care vorbe te a a de mult, sfntul Simeon n elege intuitiv clar i sigur a realit ii netrec toare, deci adev rate a lui Dumnezeu, ca temei al duratei noastre ve nice.

287. In n dejdea sigur vezi ceea ce vei avea n viitor n chip deplin, adic unirea cu Hristos, izvorul tuturor bun t ilor. N dejdea i aduce n orizontul vederii pe Hristos ca izvorul iubirii nesfrite sau ca iubirea ns i. In acela i timp n dejdea te poart spre ea prin fapte, prin des vr irea ta sau prin cre terea ta n iubire, merg nd n nt mpi narea Celui de la Care i vine iubirea. Te poart cu av ntul cu care s nt purta i heruvimii spre Dumnezeu.

ceva, nici s discute despre acelea. C ci vei fi aflat prin cercare c toate acelea s nt de necuprins cu mintea i de negrit cu cuvntul.

Dar dac n ai mplinit cele ce te ajut n primul rnd s te faci cunoscut ca credincios chiar de pe acum, i nc n ai deplin n dejde i ncredin are c te vei mntui, i nici nu po i spune i tu ca sfntul apostol Pavel: «Lupta cea bun m am luptat, drumul am s vrit, credin a am pzit, de acum m a teapt cununa drept ii, pe care mi o va da Domnul, Judec torul cel drept» (2 Tim. IV, 7—8), de ce iscode ti s cau i s afli de se vor cunoa te sfin ii unii pe al ii n Împ r ia Cerurilor, c nd, ajun i la contemplarea lui Dumnezeu cel peste toate, l vom vedea pe El ? Ce folos vei avea din aceasta ? Spune mi !

Am voit s aud i s afli de la tine ce folos vei avea dac ai s afli i ai s nve i de la noi despre bucuriile, sl virile, desf t rile i rea ez rile din Împ r ia lui Dumnezeu, c t vreme e ti os ndit, cum am spus, de con tiin , fiindc n ai pzit poruncile date ie de Hristos i de aceea nu ai parte cu Hristos ? (Ioan XIII, 8). Nici unul, n nici un fel. Ci i vei pricinui mai degrab o i mai mare os nd , c , afl ndu le acestea, le ai dispre uit i n ai voit s lepezi nchipuirea de sine i s dob nde ti smerenia. De altfel, r spunde lini tit la ntrebarea ce i o pun cu bl nde e : de va cere un copil mic, care n a nv - at nc nici alfabetul, s i se explice gramatica i retorică, va primi oare vreun om st p n pe ra iune, s ia n seam m car cu un singur cuvnt nebunia lui i nu l va respinge mai degrab pe acela c g nde te lucruri nebune ti i copil re ti i cere f r judecat cele mai presus de puterea lui ? Iar dac e drept i convenit lucru s fac a a n acestea, cu at t mai mult se cuvine s fac a a n cele mai presus de cuvnt, de minte i de n elegere. Totu i, dac cineva, care nu cunoa te nici m car literele

scrisului, va auzi cele ce le au scris elinii prin alte cuvinte și le va înlege pe acestea ca pe cele spuse în dialectul propriu, nu e nici o mirare, dat fiind că aceia vorbesc despre cele supuse simurilor și scrierile lor sunt scrieri de arte despre lucruri de arte.

Cele despre care întrebi tu, nu sunt, însă, de felul acesta. Dar ce sunt și cum? Cum zice Proorocul David: «și a aplecat cerurile și s-a pogorât în tunică sub picioarele Lui» (Ps. XVII, 10). Ce este tunică aceasta? Trupul Domnului, despre care Ioan, marele Înaintemergător al Lui, a spus mai pe urmă: «Căruia nu sunt vrednic să îmi dezleg cureaua din mintelor» (Marcu I, 7). S-a coborât deci și a venit mbrăcând, în loc de tunică, trupul²⁸⁸. Și iarăși: «S-a suit pe heruvimi și a zburat; a zburat pe aripi de vânturi. Și a pus tunică ascunzilor al Lui. În jurul Lui, cortul Lui» (Ps. XVII, 11—12). Vezi că cercetarea ta nu se îndreaptă spre cele supuse simurilor, ci spre cele dumnezeiești și necuprinse și nu uor de neles de toți?

Și dacă a pus negura în tunică ascunzilor al tainelor Lui și e nevoie de multă lumină de la Preasfântul Duh spre înelegerea tainelor ascunse, cum cercetezi cele ce nu poți să le afli, odată ce nu te ai făcut locașul luminii dumnezeiești, fiind încă nedesvrit și neluminat? Și căsă nu bnuiești, că unul ce ezi în tunică (Matei IV, 16), că și Acela s-a ascuns, a ezându-se în

288. Este interesant asemnarea trupului Domnului cu o tunică, tunică de care Dumnezeu era înconjurat pe muntele Sinai a fost interpretat de sfântul Grigorie de Nisă și de Dionisie Areopagitul ca taină care înconjoară pe Dumnezeu. Așa s-a dezvoltat o întreagă teologie apofatică, care vorbește despre o cunoaștere a lui Dumnezeu prin necunoaștere. Trupul Domnului nu este el însuși o taină, dar acoperă pe Fiul lui Dumnezeu ca pe o taină, devenind prin aceasta și el o taină. Dumnezeu în Sine însuși nu poate fi văzut. Dar în tunică de pe Sinai și în trupul Domnului se simte prezența Lui. În tunică și trupul sunt un acoperământ al prezenței lui Dumnezeu pentru cei ce nu au Duhul Sfânt care îi face capabili să cunoască prin ele pe Dumnezeu. Dar pentru cei ce, având Duhul, pot să-l cunoască prin acestea, ele au devenit transparente. Aceasta o spune sfântul Simeon în cele ce urmează.

tuneric, proorocul David a spus : «În jurul Lui, cortul Lui». El nume te cort ceea ce nume te Pavel lumin . C ci spune : «Cel ce locuie te n lumina neapropiat » (1 Tim. IV, 16). Am ndoi atrag luarea aminte asupra necuprinderii i nem rginirii dumnezeirii Lui, nevoind s fac pe Dumnezeu circumscris. Ei spun aceasta, pentru c i ndreapt cuv ntul spre cei ce iscodesc cu privire la El²⁸⁹. Nu socoti i, o, voi cei f r de minte, c Domnul i Dumnezeuul cel n l at, intr nd (n cer) s a ascuns n ntuneric, ci este n slava Sa, n dumnezeirea care umple toate i e mai presus de toate, n care era i nainte de aceea.

*Închipuirile de arte ale celor nedes v r i i*²⁹⁰. — Iat , a adar, c ai aflat n treac t, de la noi, tainele dumnezeie ti i nfrico toare ale credin ei noastre. Mai bine zis le ai nv at de la Duhul Sf nt prin noi. Ai aflat c Dumnezeu s a cobor t pe p m nt i s a suit iar i la ceruri i a pus ntunericul ascunzi ul Lui. C ci nu trebuia s ni se arate mpreun cu slava Tat lui, nainte de Judecat , ci trebuie s se nt mple aceasta numai atunci ; c ci Tat l Lui a pus i timpul ntru a Sa st p nire (Fapte I, 7). Deci dac a a s nt tainele ascunse ale

289. Propriu zis, ntunericul n care e acoperit Dumnezeu e lumina. Numai noi s ntem acoperi i propriu zis de ntuneric, c nd s ntem p tima i, ntunericul care L acoper pe Dumnezeu e prea multalumin pe care noi n o putem cuprinde, cum a spus Dionisie Areopagitul. Lumina lui Dumnezeu e necuprindere, pentru c e prea mult de n eles n ea, e un n eles mai bogat ntr o infinit m sur dec t l putem noi sesiza. A a i trupul Domnului nu e ntuneric ca trupul nostru c nd patimile lui l fac netransparent pentru sufletul din el. Dar se nt mpl c preamulta lumin , sau preabogatul n eles al necuprinderii lui Dumnezeu s fie socotite de noi, c nd s ntem ntuneca i de patimi, ca ntuneric, cum la fel poate fi socotit de noi, n acest caz, ntuneric opac trupul str veziu al Domnului. Necuprinderea lui Dumnezeu i trupul Domnului pot avea deci ambele aceste caractere: de lumin i de ntuneric. Depinde de noi ce caracter al lor scoatem n relief. Ele s nt ntuneric pentru noi, ntuneric complet p n ce nu avem nici o raz a Duhului prin care s str batem cu privirea sufleteasc dincolo de ele, i ntuneric care se face str veziu in mod treptat pentru cei ce sporesc n Duhul pe Care l primesc. Prin aceasta Dumnezeu ine seama de neputin a noastr i de izb virea treptat de ea.

290. Titlu n traducerea francez (op.).

Împ r iei Cerurilor i nu s a dat tuturor s le cunoasc pe ele, dup cuv ntul Domnului (Matei XIII, 11), pentru ce, odat ce ai fost l sat s lucrezi poruncile Lui, isco-de ti despre cele ascunse tuturor oamenilor ? C ci auzi n fiecare zi pe apostol spun nd despre acelea «pe care ochiul nu le a v zut, i urechea nu le a auzit, i la ini-ma omului nu s au suit»; despre bun t ile «pe care le a g tit Dumnezeu celor ce L iubesc pe El» (1 Cor. XI, 9). Fiindc nainte ca El s se nal e la cer i s pun ntun-nericul ascunzi al Lui, ne a dat sfintele Lui porunci, cum ar zice cineva ca ni te unelte, iar credin a n El ca un me ter. Astfel noi s ntem vase, credin a me ter, iar poruncile unelte, prin care Cuv ntul me ter reface i nnoie te pe cei ce mplinesc poruncile Lui, ca prin lu-crarea lor, cur indu ne, s ne lumin m de c tre Duhul, naint nd n cuno tin a tainelor Împ r iei cerurilor.

i precum uneltele f r me ter i me terul f r unelte nu pot face nimic, a a nici credin a f r mpli-nirea poruncilor i nici mplinirea poruncilor f r cre-din nu ne poate nnoi i pl smui din nou, f c ndu ne din vechi, noi. Dar c nd le vom dob ndi pe am ndou n inima ne ov itoare i ne vom face vase de bun folos St p nului (2 Tim. II, 21), spre primirea Mirelui spiritual, atunci i Cel ce a pus ntunericul ascunzi al Lui ne va re nnoi prin darul Duhului Sfnt i ne va face din vechi, noi, ne va scula vii din mor i, va t ia ntunericul i va face s treac prin el mintea noastr i se va pleca spre noi ca printr o deschiz tur (1 Petru I, 12) i ne va da s L vedem, chiar dac nu cu totul limpede, a a cum se poate vedea cercul soarelui sau al lunii. Cei ajun i aci nva din acestea — sau mai bine zis cunosc i n eleg, ncredin ndu se c nu pot ajunge altfel la o oarecare mp rt ire de bun t ile de negr it ale lui Dumnezeu, dec t dac vor t g dui toat lumea (1 Ioan II, 15) mpre-un cu voile celor din ea, prin toate poruncile lui

Dumnezeu²⁹¹, ntru smerenia inimii i ntru credin a ne ndoielnic , dintr o voin sus inut de tot sufletul. Mai mult dec t at t, cei ce cred n Hristos, i mai ales pruncii care s au botezat i care nu simt nc «darul harului lui Dumnezeu» (Efes. III, 7), vor trebui s str bat , ntru veselia inimii i cu bucurie, ostenele pentru virtute, mpreun cu toate ncerc rile.

Tu deci, cel ce ai citit acestea, judec te pe tine nu ntru nchipuirea cuno tin ei mincinoase (1 Tim. VI, 20) i ntru f urirea de g nduri de arte, ci ntru fric i cutremur. i de voie ti s afli ce stare de via ai, ntrea b i sufletul i spune i : «Suflete, ai p zit toate poruncile lui Dumnezeu, sau nu ?» i deschiz ndu i gura con tiin ei lui, i va spune n chip sigur adev rul²⁹². C ci nu se va ru ina de tine, ci te va nfrunta i i va ar ta cele ce le ai pus nainte i le ai n tine, fie bune, fie rele. C ci n con tiin vei afla, fie c ai iubit lumea, fie c ai slujit mai mult lui Dumnezeu, fie c ai c utat slava de la oameni, fie c ai dorit numai pe cea dat de Dumnezeu. Privind n tine nsu i ca ntr o cutie i pip ind con inutul i sco nd una c te una din cele a ezate n ea, le vei cunoa te n chip limpede. Presupune deci c nt i e a ezat acolo dragostea de m rire i de slav de art , un fel de

291. Faptul ca «t g duirea lumii» se face prin mplinirea poruncilor care s nt fapte de iubire curat pentru Persoanele lui Dumnezeu i persoanele semenilor, prin dep irea obiectelor, arat c se cere numai t g duirea acestei alipiri egoiste la obiecte, alipire care pune obiectele mai presus de persoane.

292. Una din tr s turile teologiei sfntului Simeon este c e o teologie a «con tiin ei». Con tiin a st n leg tur cu recunoa terea plin de sim ire a st rii p c toase proprii. F r ajungerea la aceast stare de con tiin , omul nu poate «sim i» prezen a lui Dumnezeu, nu poate avea o sensibilitate pentru ea. In acest sens trebuie n eleas «sim irea» harului de care vorbe te sfntul Simeon, ca o condi ie a m ntuirii. Ea e pe de o parte o «sim ire» a p c to eniei, pe de alta o sim ire «a prezen ei lui Dumnezeu» care ne ajut s ne recunoa tem p catul i s ie im din el, sporind prin aceasta n sim irea prezen ei Lui. o sensibilitate simultan i mbinat pentru p catul nostru i pentru prezen a lui Dumnezeu. Nu poate fi una f r alta. «Sim irea» mai intens a prezen ei lui Dumnezeu echivaleaz cu «lumina» lui Dumnezeu, care e o cunoa tere clar a prezen ei Lui i a st rii proprii n fa a Lui.

a pl cea oamenilor, dulce ile laudelor de la oameni, ve m ntul f r nciei, s m n a ascuns a iubirii de argin i i, simplu vorbind, multe de acestea a ezate n ea, una acoperit de alta ; iar deasupra tuturor acestora s presupunem c e ng mfarea — c ci cuno tin a, zice, n g mf (1 Cor. VIII, 1) — iar mpreun cu ea, nchipuirea de sine i p rerea c e ti ceva, ned ndu i seama c cel cu cugetul ng mfat nu e nimic (Gal. VI, 3). Toate acestea, fiind ad ugate la celelalte pe care le am amintit nainte, spune mi cum vei putea s le deosebe ti ? Vei spune, f r ndoial , c nicidecum.

Spune mi, a adar, acum i aceasta. Poate c nu e ti convins c peste inima ta ai a ezat un fel de acoper mânt din acestea ; poate nu crezi, cum nici evreii nu cred, fapt pentru care i mustr Pavel (Rom. VIII, 23 ; 2 Cor. III, 15). i de aceea nu nl turi acoper mântul acesta de pe inima ta, ca s vezi patimile ascunse sub el i s te milostive ti de am r tul t u suflet i s te gr be ti s l cur i i s speli ochii lui n eleg tori i fa a lui cu lacrimi fierbin i, arunc nd napoia ta toat n elepciunea i cuno tin a din afar , dup ndemnul lui Pavel, ca s te faci nebun lumii acesteia i s te faci n elept n Hristos (1 Cor. IV, 10). Dar atunci, spune mi, cum, odat ce e ti nebun, i voi descrie cele privitoare la Dumnezeu i la cele dumnezeie ti, care s nt ascunse i nev zute? Nu m vei dispre ui tu nsu i, ca pe unul care face un lucru f r rost, i nu vei zice n tine nsu i cu dreptate : «Acesta e cu adev rat nebun, c ci mi poveste te despre lucruri ne n elese ntregii sufl ri de sub cer i ntregii sufl ri ce se afl deasupra cerului?» C ci cele ce vor avea s fie atunci, nici ngerii lui Dumnezeu nu le tiu. Fiindc dac nu au cunoscut nici venirea Lui pe p m nt, cum, sau c nd avea s se coboare i s se fac om, cu c t mai mult nu pot cunoa te venirea Lui cea de pe urm ntru slav , c nd va fi, cum va fi i care vor fi darurile ce le va mp rt i sfin ilor Lui ? C acestea

a a s nt cu adev rat, a ar tat Pavel zic nd : «Ca s se fac cunoscute acum ncep toriilor i st p niilor prin Biserica n elepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu» (Efes. III, 10). Ba a ar tat i Domnul, spun nd despre venirea Sa c «Puterile cerurilor se vor cl tina» (Matei XXIV, 29), adic se vor uimi i se vor minuna, v z nd deodat ceea ce, f r ndoial , n au v zut p n atunci. Iar dac puterile cerurilor nu tiu, cum ndr zne ti s spui tu c sfin ii nu se vor cunoa te unii pe al ii n Împ r ia lui Dumnezeu, c nd se vor mp rt i de vederea Lui ? Dar i tu, care l contrazici, pe cel ce zice : «Ei trebuie s se cunoasc numaidec t unul pe altul», ntrebi : de unde o ti aceasta ?

*Cuno tin a ntreolalt a sfin ilor*²⁹³. — O, ne tiin i nebunie i ntunecime ! Nu tremura i, nu v teme i ? C ci din cuvintele voastre (Matei XII, 37) ve i fi os ndi i de c tre Dreptul Judec tor, Care nu caut la fa . C ci c tre cei ce spun c sfin ii nu se v d, nici nu se cunosc unii pe al ii, ci l v d numai pe El, fiind uni i ntregi prin toate sim urile cu El ntreg, se va adresa i va zice : «M a i cunoscut voi ? A i v zut lumina Mea ? M a i primit n voi ? A i cunoscut prin cercare ns i lucr rile Duhului Sfnt, sau nu ?» Socotesc c nu vor ndr zni s l r spund : «Da, Doamne». C ci dac vor spune a a, le va r spunde : «Cum, dac a i avut cuno tin a acestora prin cercare, spune i c cei ce M vor avea pe Mine n ei n i i nu se vor cunoa te unul pe altul ? Eu s nt Dumnezeul cel nemincinos, Dumnezeul cel adev rat, Dumnezeul, cel sfnt, Cel ce locuiesc ntru sfin i. Cum locuiesc ntru ei ? Precum am spus c Eu s nt ntru Tat l i Tat l ntru Mine, a a i sfin ii s nt ntru Mine i Eu ntru ei (Ioan XVII, 21). i precum Tat l e ntru Mine i Eu ntru Tat l Meu, a a voi fi locuind i ntru to i sfin ii i to i sfin ii vor locui ntru Mine». Dar

va mai zice c tre ace tia i urm toarele : «Dac deci Eu s nt ntru sfin ii Mei i sfin ii Mei ntru Mine, dac Eu s nt ntru Tat l Meu i Tat l Meu ntru Mine i precum M cunoa te pe Mine Tat l i Eu cunosc pe Tat l, e v - dit c i sfin ii M cunosc pe Mine i Eu pe sfin i i la fel sfin ii trebuie s se cunoasc unul pe altul». Iar ca s se fac acest lucru mai clar, ca s fie v dit i celor nesim itori, trebuie s ad ug m a zice iar i : ntru to i sfin ii va locui Acela i Hristos.

C nd se vor deschide, deci, c r ile con tiin ei fie- c ruia, n inimile i con tiin ele p c to ilor se va afla nchipuirea de sine, sau slava de art , sau erezia, sau invidia, sau pizma, sau altceva din acestea ; se va afla negrij , tr nd via i ne mplinirea din toat inima a po- runcilor lui Dumnezeu, de unde vine lipsa iubirii Lui. De aceea «ochii lor se vor ntuneca i nu vor ve- dea» (Rom. XI, 20 ; Ps. LXVIII, 24) i vor fi ru ina i i vor auzi : «Întrucât nu a i f cut una dintre poruncile Mele preamici, ci a i nesocotit o, Mie nu a i f cut» (Ma- tei XXV, 45 i V, 19).

Iar c nd se vor deschide c r ilor con tiin ei sfin i- lor — ia aminte ! — va str luci Hristos, Dumnezeu, Cel ascuns acum ntru ei, cum a str lucit nainte de veci din Tat l²⁹⁴. i sfin ii vor fi asemenea Celui Prea nalt (Isaia XIV, 14). De unde tim aceasta ? Ascult de M ntuitorul nsu i, spun nd aceasta : «Atunci drep ii vor str luci ca soarele» (Matei XIII, 14). i ce alt chip sau soare e acesta, dac nu Cel de Care am vorbit, Cel singur numit de El nsu i Soarele drept ii (Mal. III, 20), Care singur va r - s ri i va str luci n drep i ? Aceasta o spune mai v dit ucenicul iubit al lui Hristos, care s a odihnit pe pieptul Lui, zic nd : «Fra ilor, acum s ntem fiii lui Dumnezeu,

294. n subiectivitatea con tiin ei sf ntului e implicat obiectivitatea prezen ei lui Hristos, realitatea cea mai sigur i mai deplin . Aceast obiectivitate a prezen ei lui Hristos accentueaz caracterul nostru de su- biect sim itor. Dimpotriv , n con tiin a p c tosului nu e nici o realitate obiectiv , ci numai nchipuirea de sine.

dar nc nu s a ar tat ce vom fi. Dar tim c atunci c nd se va ar ta, asemenea lui vom fi» (1 Ioan III, 2). Dar o spune i Pavel : «Acum cunosc n parte, iar atunci voi cunoa te precum am fost cunoscut» (1 Cor. XIII, 12).

Deci sfin ii s nt asemenea lui Dumnezeu i L vor cunoa te pe Dumnezeu. At ta c t i a cunoscut Dumnezeu pe ei i precum cunoa te Tat l pe Fiul i Fiul pe Tat l, a a trebuie s se vad i s se cunoasc sfin ii unii pe al ii. Chiar i cei ce nu s au v zut niciodat n aceast lume trupe te, vor trebui s se cunoasc atunci unii pe al ii. Dac e a a, cum nu v ru ina i s zice i i s iscodi i i s nv a i despre lucruri pe care nu le ti i, ca unii ce v a i fi mbog it cu cuno tin a celor mai presus de noi i a i fi primit de sus slujba de nv tori ? C ci precum Tat l nu va fi lipsit niciodat de cuno tin a Fiului i Fiul de a Tat lui, a a nici sfin ii, ajun i dumnezei prin lucrare i av nd pe Dumnezeu locuind n ei, nu vor fi lipsi i niciodat de cuno tin a ntre ei, i fiecare va vedea slava sa i slava celorlal i, precum Fiul pe a Tat lui i Tat l pe a Fiului. Dar care i cum va fi slava sfin ilor ? Cea care este i a Fiului lui Dumnezeu. C ci zice : « i Eu slava pe care Mi ai dat o Mie, le am dat o lor, ca s fie una, precum Noi una s ntem» (Ioan XVII, 22). Vezi c slava dat Fiului dinainte de veci de Dumnezeu i Tat l e d ruit de Fiul nsu i, sfin ilor i ace tia s nt to i una ? ²⁹⁵

*Pilda celui nchis*²⁹⁶. — Deci cei ce zic c sfin ii ajun i la vederea lui Dumnezeu nu se v d i nu se cunosc unii pe al ii umbl ei n i i n ntuneric i n au ajuns la mp rt irea i la vederea i la cunoa terea lui Dumnezeu i vorbesc i dau m rturie de lucruri pe care

295. Cre tinismul deschide oamenilor dorin a i putin a nl tur rii separa iei ntre ei i Dumnezeu i a lor ntreolalt , prin Hristos. Ei vor fi dumnezei n Dumnezeu prin har sau prin mp rt ire, adic nu de la ei.

296. Titlu n traducerea francez .

nu le cunosc, nici nu le au văzut vreodată. Ei zic că sfinții vor fi și atunci când intră în ei (extaz) că și acum îi uit de ei și ei de cei împreună cu ei. Socotesc însă că ei nu eleg greșit Scripturile, când gândesc că sfinții din veac suferă și acum în viitor aceeași schimbare și răpire. Când aud că sfântul cutare, ajuns la vederea lui Dumnezeu și răpit cu mintea, a petrecut atâtea și atâtea zile în nopți fără să mai aminte nimic din cele pământești, ci a uitat, odată cu celelalte toate, și de trupul său însuși, rămânând întreg lipit de cele de acolo cu sufletul întreg și cu toate simțirile, ei socotesc că tot așa se va întâmpla și atunci, adică în Împărăția cerurilor. Ei sunt într-o totală necunoaștere a tainelor dumnezeiești ale Duhului și ale lui Dumnezeu celui văzut, care sunt văzute, necuprinse și necunoscute de cei întotdeauna, și nu știu că răpirea aceasta a minții este proprie începătorilor, nu celor desvârșiți. Să luăm pilda unui om care se află într-o închisoare întunecoasă, unde este luminat numai de lumina puțină a unui sfeșnic. El abia vede câteva lucruri mici. El nu tie că există afară o lumină a soarelui, pentru că nu cunoaște deloc cele din afara închisorii, adică această lume văzută și lucrurile și faptele lui Dumnezeu, care nu i se pot descrie. Așa este și cel care se află încă în temnița întunecoasă a simțirii comune și luminat de o cunoștință prea restrânsă. El abia primește o cunoștință redusă și ce oasă credință ei noastre, necunoscând bunătățile venice ale lui Dumnezeu și cele viitoare, rânduite sfinților.

Să mai presupunem că trăind același timp în aceeași închisoare neluminată, și se va întâmpla să se facă o deschizătură în acoperiul închisorii și să vadă dintr-o dată albastrul cerului pe o mică suprafață și pe măsura deschizăturii făcute, albastru pe care niciodată nu l-a văzut și de o lumină atât de strălucitoare, cum n-a bănuțit vreodată că există. El va fi răpit de o uimire mare

i va fi ca ie it din sine (extaz), in nd mult vreme ochii n sus i minun ndu se de ceea ce s a petrecut dintr odat cu el. A a e i cu cel ce a ajuns dintr odat la vederea luminii n eleg toare, eliberat proasp t de leg turile patimilor i ale sim urilor. El e uimit, i celor ce nu v d bine, pare ie it din sine, adun ndu i mintea la sine i minun ndu se de vederea i de str lucirea ce i se arat . Urm rind asem narea, vedem c acela, dup ce prive te des i n fiecare zi prin acea deschiz tur i aceasta se l rge te i lumineaz tot mai mult spa iul ntunecos al nchisorii, care r m ne timp ndelungat n lumin , prin obi nuin a vederii luminii nl tur c te pu in uimirea. ceea ce se nt mpl i cu noi n fa a soarelui ; prin obi nuin a vederii l privim cu mai pu in uimire, pe c nd dac ni s ar fi ar tat dintr odat , dup ce nu l am v zut timp ndelungat, ne ar fi f cut s strig m de uimire. În acela i fel naintarea c te pu in a sufletului, obi nuindu l pe acesta cu vederea luminii spirituale, l scap de marea uimire i l nva c exist ceva mai des v r it i mai nalt dec t aceast stare de contempla ie de aici²⁹⁷.

Pe lng aceea, aceast lumin pu in l a f cut, c nd a ap rut, pe omul nchis de la na tere, timp ndelungat, s cunoasc c este ntr o nchisoare atot ntunecoas²⁹⁸ i s presupun c n afara ei s nt unele lucruri minunate, dar care s nt cu adev rat mai presus de g ndire i de n elegere, put nd fi deplin n elese numai c nd va fi scos afar din nchisoare. C ci atunci va vedea lumina ntreag i pe to i cei din lumin . Tot a a g nde te l i

297. nl turarea extazului nu nseamn totu i nl turarea unei alt fel de uimiri. uimirea profund n fa a infinit ii ineputabile a lui Dumnezeu.

298. Aceast nchisoare e deosebit de cea a lui Platon. Ea are ceva pozitiv n ea. Are un rost pedagogic. In ea putem lucra pentru ie irea la lumina deplin .

pe cel ce a ie it de cur nd din trebuin ele trupului i a ajuns ntreg afar de lume i de micimea celor v zute. Socote te, deci, lumea aceasta ntreag ca fiind cu adev - rat o nchisoare atot ntunecoas i neluminat , iar lumina soarelui g nde te o ca lumina unui sfe nic. Lumina ntreit ipostatic , de negr it, nespun , neapropiat , mai presus de toat n elegerea, de tot cuv ntul i de toat lumina este n afar de acestea. Iar n lumina aceia s nt lucruri nev zute i necunoscute, de negr it i de net l - m cit celor afla i n aceast nchisoare, m car c unii le n eleg i le v d oarecum prin Scripturi. Cei mai mul i, ns , nu tiu nici m car dac exist ceva n afar de acestea.

S c ut m, deci, cu toat s rguin a, cu toat credin a i cu tot dorul, nu s vedem lumina din afar a acestei nchisori sau lucrurile din acea lumin i lume ; c ci nici unul dintre cei ce le caut nu s a nvrednicit s le vad , nici nu se va nvrednici vreodat s le priveasc . Ci s p zim n primul r nd poruncile lui Dumnezeu, s ne poc im, s pl ngem, s ne smerim i celelalte c te le am spus nainte. Atunci ni se va deschide nou o mic deschiz tur n acest acoperi v zut al cerului i se va ar ta lumina nematerial i spiritual de deasupra lui. Pe aceasta v z nd o, sufletul va ie i ntreg, cu totul din sine, se va uimi ntreg, v z nd minune nou , minune str in , pe care p n atunci n a v zut o. El st ruie te n ea ca r pit la cer i e silit s r m n acolo i s n eleag ceea ce e ne n eles i s o priveasc zile i nop i, s se nve e n fiecare zi c e o lumin ne nserat , nesf r it i negr it . De aceea nu mai vrea s se ntoarc la temni a aceasta i s vad iar i cele din ea.

Iar aceasta s o tii c e proprie ncep torilor n evlavie, care s au preg tit de cur nd spre luptele pen

tru virtute. După ce va stăruîns timp îndelungat în vederea aceasta, fără să ştie cum, i se va deschide lui, nu tiu, cerul, sau ochiul inimii, sau acesta mai mult decât acela, sub puterea acelei lumini şi lumina aceea minunată şi mai presus de orice lucruri va intra în lăuntrul casei sufletului său, adică a cortului lui, luminându-l pe măsură în care poate firea lui să suporte. Stăruind iar în vreme îndelungată în ea, socoteşte această lumină obi-nuită şi pe sine, că pe unul ce a fost totdeauna împreună cu ea. El năvăleşcă, să nu se lăseze şi să pătrundă minuni peste minuni, taine peste taine şi vederi peste vederi, fiind iluminat, că ştie că în fiecare clipă, nu ştie dacă ar vrea să le scrie, nu i-ar ajunge hârtia şi cerneala, ba i-ar lipsi, socotesc, în timpul că să le descrie pe acestea în chip amănunţit. Mai bine zis, cum va putea descrie cele ce nu pot fi scrise, fiind cu totul de netălmăcit şi de negrăit? De atunci el este că în lumină, mai bine zis convieţuieşte cu lumina şi nu se mai află cântre o înlăuntrare din sine (extaz), ci se vede pe sine şi cele privitoare la sine şi vede pe cei apropiaţi în cele stăruinţe. El prezice şi preţuieşte că atunci când va ajunge în afara acestei închisori şi mai ales după înviere şi va vedea lumina aceea neacoperită, atăta cât este, i se vor descoperi şi bunătăţile din ea, «pe care ochiul nu le auzit şi urechea nu le auzit şi la inimă omului nu s-au suit, pe care le a pregătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (1 Cor. II, 9), prin lumina ce este acum în el şi de care este iluminat. Căci nu vom fi lipsiţi atunci de cunoaştere şi de vedere, ci, cum a dovedit cuvântul mai sus, ele vor fi mai degrabă pe măsură strălucirii şi vederii luminii; recunoaşterea şi cunoştinţa ce o avem unii de alii va fi tot mai deplină şi mai curată în vecii vecilor, având loc între o veselie şi bucurie de negrăit²⁹⁹. Aceasta

299. În paginile din urmă, sfântul Simeon Noul Teolog a apărut ideea că sfinţii în viaţă au viitoare, trăind deplin în lumina dumnezeiască, nu

au dovedit o prin fapte at t proorocii din Vechiul Testament, c t i mul i sfin i din Noul Testament, chem nd pe nume oamenii pe care nu i au v zut niciodat i recunosc nd pe cei ce nu i cunoscuser .

*Îndemn*³⁰⁰. — Deci cei ce spun c sfin ii nu se cunosc i nu se v d unii pe al ii, s se lase convin i prin acestea, s nu se ocupe cu lucruri de ne n eles, ci, de voiesc s asculte de mine, s fie aten i mai degrab la ei n i i s nu nceteze s se judece pe ei n i i. Iar voi, cei lipsi i de cuno tin a tuturor celor spuse i neajun i la sim irea, la cuno tin a i la experien a ilumin rii i a vederii dumnezeie ti, cum nu tremura i s exprima i peste tot unele ca acestea ? C ci dac va trebui s d m socoteal de tot cuv ntul de ert (Matei XII, 36), cu c t mai mult nu vom fi ntreba i despre acestea i nu vom fi pedepsi i ca unii ce am vorbit n de ert ? C ci cuv nt

s nt ntr un extaz, n care au uitat de ei i de ceilal i, ci ntr o stare de suprem con tiin de ei n i i, de Dumnezeu i de ceilal i. Con tiin a personal este o stare etern . Indumnezeirea i petrecerea n lumin echi-valeaz cu o ridicare la con tiin a deplin de sine, de Dumnezeu i de ceilal i. Sfntul Simeon e profund personalist in g ndirea sa. i n aceasta a t lm cit insistent unul din aspectele principale ale cre tinismului; s ar putea spune, cel mai principal i mai valoros i cu adev rat m ntuiitor pentru credincios, opus teosofiilor orientale i religiilor naturiste i pan teizante. De aceea pentru el starea din via a viitoare nu e nici m car o stare de extaz, asem n toare st rilor de extaz trec toare din via a p min teasc . Ea e o stare de suprem luciditate. Dar luciditatea aceasta este n Dumnezeu. luciditatea n iubirea nesfr if . con tiin a clar a tainei iubirii infinite, nu destr marea ei sau limitarea ei. E, dealtfel, propriu iubirii autentice, n care fiecare din cei ce se iubesc, se cunosc la maximum unul pe altul i fiecare din ei pe sine nsu i, s se bucure de iubirea celuilalt, dar s se bucure deplin pentru c ea e nesfr it i nu i se pot cunoa te marginile. Con tiin a de sine i de cel lalt nu e nl turat de entuziasmul iubirii, ci e ad ncit . La fel con tiin a de sine nu nl tur entuziasmul iubirii, ci l promoveaz . Cunoa terea reciproc , pe m sur ce spore te, produce bucurie mai mare i viceversa. Se poate spune deci c «lumina», de care vorbe te at t de mult sfntul Simeon, e lumina con tiin ei. Valoarea con tiin ei de sine e pus de sfntul Simeon ntr o nou lumin , cum n a fost pus nainte.

300. Titlu n traducerea francez .

de ert nu e, cum ar b nui cineva, numai cel nefolositor, ci i cel gr it de noi nainte de mplinirea faptelor poruncite i de cunoa terea lui Dumnezeu prin experien (cercare). C nd nu dispre uiesc slava de jos, nici nu s nt sc rbit de ea din suflet, ca de una ce e v t m toare sufletului i m lipse te de slava de sus, dar ndemn pe al ii s se nfr neze de la ea, nu va fi cuv ntul meu de ert i f r putere pricinuitoare de fapte i gol ? i nu voi fi os ndit ca un mincinos ? Iar c nd, f r s fi primit harul Duhului ntru sim ire i cuno tin i f r s fi ajuns n- v at de Dumnezeu (Ioan VI, 45), voi s ri s t lcuiesc, f r ru ine, Scripturile de Dumnezeu insuflate, i mi voi lua rolul de nv tor, folosindu m spre aceasta numai de cuno tin a mincinoas , va l sa Dumnezeu acest lucru nemustrat i nu va cere pentru el socoteal de la mine ? Nicidecum. Iar de voie ti, nva te acestea i de la cele de jos i de la cele omene ti. Spune mi care dintre oameni, chiar dac ar fi admirat de to i pentru n elepciunea i cuno tin a sa i pentru tiin a legilor, chiar dac ar fi mpodobit cu toat dreptatea i evlavia, va ndr zni s ad ca un judec tor cu judec torii i s se numeasc pe sine judec tor i s legiuiasc n cele ale altora, f r voia mp ratului ? Iar dac ar ndr zni aceasta, va fi f cut de ru ine de mp rat i va fi pedepsit cu ns i asprimea legilor. O, neru inare ! Pe mp ratul p m ntesc nu ndr zne te nimenea s l nesocoteasc i s i r peasc cinstea i demnitatea i s i le atribuie lui, iar tu nesocote ti pe Împ ratul ceresc ca pe un nimenea i ndr zne ti s i nsu e ti demnit ile apostolice f r n- cuviin area i voia Lui ? F c nd a a, socote ti c St p nul va l sa nepedepsit fapta ta ? Nicidecum !

Dar Tu, Doamne, d ne nou s Te cunoa tem pe Tine i s ne temem dup cuviin de Tine i s st ruim

în sfintele Tale voiri. Vă rog, a adar, fraților, încetați cu iscodirile acestea și grăbiți-vă să vă curățați sufletele voastre, prin pocăință și lacrimi și smerenie, ba și prin împlinirea tuturor celorlalte porunci, «de toată întinziunea trupului și duhului» (2 Cor. VII, 1), ca să vă puteți bucura de bunătățile cele de acum și de cele viitoare întru descoperirea și simțirea și vederea lor, prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia I se cuvine slava, stăpânirea, cinstea și închinarea, împreună cu Tatăl și cu Duhul Sfânt, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

A cincea cuvntare moral

Despre cei ce socotesc c au n ei pe Sfntul Duh n chip ne tiut, f r s simt deloc lucrarea Lui; i des- pre cei ce zic c nu poate cineva dintre oameni s vad n via a de aici slava Lui; i dovedire prin citate despre aceasta. i c nu e nici o pizm n sfin i, c nd ncerc m s ne facem deopotriv cu ei prin toat srguin a vir- tuoas . i n ce fel vede cineva pe Dumnezeu; i c cel ce a ajuns la aceste m suri vede, pe c t e cu putin , pe Dumnezeu i e introdus nc de aici i n bucuria ce se va da sfin ilor n via a viitoare; i c toate c te le ar spune, sau le ar face, sau le ar scrie unul ca acesta, nu el, ci Duhul Sfnt e Cel ce le gr ie te (Matei X, 20), n el, le spune i le scrie. i cel ce nesocote te sau r st l- m ce te cuvintele acestui om, p c tuie te i hule te mpotriva Duhului lui Dumnezeu, Care lucreaz i gr ie te n el.

Iat , m ndrept iar i spre cei ce zic c au n ei Duhul lui Dumnezeu i socotesc c L au dob ndit pe Acesta n ei de la Sfntul Botez i cred c au aceast comoar , dar se recunosc cu totul u ori de povara Lui ; m ndrept spre cei ce m rturisesc c nu au sim it nimic n Botez, i g ndesc c harul lui Dumnezeu s a s l luit n chip ne tiut i nesim it n ei i se afl p n acum n l untrul sufletului lor ; ba nu numai c tre ace tia, ci i c tre cei ce zic c nu primesc niciodat vreo sim ire prin contempla ia i descoperirea acestui dar, i c l au pri- mit i l in n ei numai prin credin i cugetare, nu prin

cercare (experiență), pe temeiul auzirii cuvintelor dumnezeiești.

Ca să încep de la cele spuse de ei, iată ce grăiesc ăți în elepe, care se socotesc pe ei în învătă (Deut. I, 13) : «Că în Hristos vătă botezat, zice Pavel, în Hristos vătă îmbrăcat» (Gal. III, 27). Ei bine ! Nu ne am botezat în noi ? Deci dac ne am botezat, e vdit, cum zice apostolul, că ne am îmbrăcat în Hristos. Aceasta este prima afirmare și dovadă a lor.

Realitatea întrupării. — Ce vătă zic aceasta, și vom întreba nu noi, ci Duhul Sfânt. Spune și ce este haina aceasta : Hristos ? Da, zic. Dar, ca să vorbesc ca un lipsit de minte către cei lipsiți de minte, Hristos este ceva, sau nu este nimic ? Este, vor răspunde frândoială, dac nu și au pierdut mintea cu totul. Dac deci mărturisim că este ceva, spune și mai ntăce este, ca să vătă învătă pe voi în învătă vorbiți nu că ni te necredincioși, ci că ni te credincioși. Ce altceva e deci Hristos, dac nu Dumnezeu adevărat, făcut și om cu adevărat desvărit ? Dac om mărturisim aceasta, spune și ne și pentru ce s-a făcut Dumnezeu om ? Frândoială, cum n-va dumnezeieștile Scripturi și faptele trecute și cele ce se s v r e s c în fiecare zi, de și poate voi, făcând pe surzii, nu le luați la cunoștință, ca să fac pe om Dumnezeu (Ioan I, 12 ; Gal. IV, 5). Prin ce năpătuie te El acest lucru ? Prin trup sau prin dumnezeire ? Vdit că prin dumnezeire. «Trupul, zice, nu folosește la nimic; Duhul este cel ce face viu» (Ioan VI, 63). Dac deci prin dumnezeirea Sa a îndumnezeit ntă trupul pe care l-a luat, atunci și pe noi tot și ne face vii nu prin trupul stricțios, ci prin cel îndumnezeit, ca să nu L mai cunoaștem pe El nicidecum ca om, ci ca pe Dumnezeu, Cel Unul, desvărit în două firi — căci Unul e Dumnezeu. Căci stricțiosul a fost covărit de nestricăciune (1 Cor. XV, 54) și trupul, fră să fie nimicit de ceea ce e netrupesc,

a fost ntreg preschimbat de acesta i a r mas neconfundat, amestecat n chip de negrit i unit ntr o unire neamestecat cu dumnezeirea ntreit . Astfel ne nchinm unui singur Dumnezeu n Tat l, Fiul i Duhul Sfnt, ca s nu primeasc Treimea vreun adaos la numr prin ntrupare, nici s sufere p timire de la trup.

De ce spun acestea ? Ca, cunoscnd de la nceput cele ce le ai mrturisit, ntreat de mine, s nu te aba i, de la calea cea dreapt a n elegerii i s ne pricinuie ti nou ntristare i sufletului t u o mai mare osnd . Î i voi reaminti iar i pe scurt cele spuse, ca s n alegi mai uor cele ce le voi spune. Deci Hristos exist . Dar ce este El ? Dumnezeu adevrat i om cu adevrat desvrit, Care s a fcut om sau ceea ce nu era mai nainte, ca s fac pe om dumnezeu, ceea ce niciodat n a fost. Ca atare ne a ndumnezeit i ne ndumnezeie te pe noi prin dumnezeirea Sa i nu numai prin trupul S u. Cci acesta nu este despr it. Ia aminte, deci, i r spun de mi cu n elegere la ntrebare (n el. Sirah V, 12). Dac cei boteza i au mbr cat pe Hristos (Gal. III, 27), Cine este Cel cu Care s au mbr cat ? Dumnezeu. Deci cel ce a mbr cat pe Dumnezeu, nu va cunoa te cu n elegerea³⁰² i nu va vedea ce a mbr cat ? Cel gol cu trupul, cnd

302. « n elegerea » () nu nseamn n gndirea p rin ilor ceea ce nseamn pentru noi: o simpl n elegere prin cugetare a unui anumit lucru. Ci participarea la o ordine obiectiv mai presus de sim uri. Pe aceasta se bazeaz toat concep ia sfntului Simeon despre «sim irea» realit ii spirituale, cu care intr m n contact cu mintea sau cu n elegerea. Intruc t mintea sau n elegerea a pierdut pentru omenirea mai nou , sensul de organ de «vedere», de «sim ire» a unei lumi spirituale obiective, sau sensul de contact cu ea, poate c ar trebui s folosim mai mult termenii de «sim ire a min ii» i de «vedere» (contemplare), pe care l foloseau de asemenea p rin ii, pentru actul de sesizare a realit ii obiective spirituale. Aceasta este un fel de capacitate de sesizare a realit ii spirituale cu toat fiin a noastr . Sim i prezen a spiritului cuiva i caracterul lui prin fiin ca printr un organ total care nu e identic deci cu ra iunea, sau cu cugetarea discursiv . o « n elegere » ntr un alt sens, dec t pur intelectual. o n elegere, care e n acela i timp o «sim ire», un contact, al realit ii cunoscute n modul acesta, cum zice sfntul Simeon. P rin ii o considerau ca innd de minte, sau de spiritul uman, numind o « n elegere » n sensul acesta.

s a mbr cat, simte i vede haina. Dar cel gol cu sufletul nu cunoa te pe Dumnezeu, dac L a mbr cat ? Dac cel ce mbrac pe Dumnezeu nu simte ce a mbr cat, atunci, dup tine, nici nu este Dumnezeu ceva. C ci dac ar fi, cei ce L au mbr cat L ar fi cunoscut. C ci dac ne mbr c nd nimic, nu sim im nimic, dac ne mbr c m n ceva, fie noi n ine, fie cu ajutorul altuia, sim im aceasta, dac avem sim urile nev t mate. Numai mor ii c nd s nt mbr ca i nu simt, i m tem c cei ce spun aceasta s nt cu adev rat mor i i goi.

Prezen a Duhului. — Apoi zic c Pavel porunce te : «Duhul s nu l stinge i» (1 Tes. V, 19). Dar zic nd aceasta i necunosc nd n elesul celor spuse, i arat ne tiin a. C ci cel ce zice cuiva : «S nu stingi lampa», nu despre lampa deja stins i vorbe te, ci despre cea care arde nc i a c rei lumin str luce te. Dar s le r spundem iar i i la aceasta.

Ei bine ! Vede i voi, peste tot, n voi n iv Duhul arz nd i lumin nd cum se cuvine ? La aceasta nu numai c nu r spund nimic, ci schimb ndu i privirile i le ntorc i se sup r , ca i c nd ar auzi o blasfemie. Apoi f c ndu se c ntreat cu interes i lu nd un aer de bl n de e, r spund f r asprime : Cine ar ndr zni s spun c L a v zut vreodat pe Acesta, sau c L a v zut peste tot ? Ia seama : «pe Dumnezeu, zice, nimenea nu L a v zut vreodat » (Ioan I, 18). Ce ntunecime ! Spune ne, cine a zis aceasta : «Fiul Unul N scut, Cel ce este n s nul Tat lui, Acela ne a spus» (Ioan I, 18) ?

Adev rat spui i m rturia ta este adev rat , dar ea e mpotriva sufletului t u. C ci dac i voi ar ta pe Acela i Fiu al lui Dumnezeu, spun ndu i c e cu putin aceasta, ce vei zice ? Pentru c zice : «Cel ce M a v zut pe Mine a v zut pe Tat l» (Ioan XIV, 9). Dar aceasta nu prin vederea trupului, ci prin descoperirea Dumnezeirii. C ci dac vom n elege aceasta s v r indu se prin

vedere trupeasc , L ar fi v zut pe Tat l i cei ce L au r stignit i L au scuipat pe Domnul. În acest caz n ar mai fi nici o deosebire ntre credincio i i necredincio i i nici un motiv de alegere a celor dint i, ci to i ar fi dob ndit i vor dob ndi deopotriv fericirea dorit . Dar nu este a a. C ci El nsu i o spune, vorbind iudeilor : «Dac M a i fi cunoscut pe Mine, a i fi cunoscut i pe Tat l Meu» (Ioan XIV, 7).

Condi ia vederii lui Dumnezeu. — C e cu putin a vedea pe Dumnezeu, at t c t e ng duit omului s vad , ascult pe Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care zice iar i : «Ferici i cei cura i cu inima, c aceia vor vedea pe Dumnezeu» (Matei V, 8). Ce vei zice la acestea ? tiu, cel ce nu crede n bun t ile din m n i nu r vne te s le aib pe acestea, se va ndrepta spre cele viitoare i va r spunde zic nd : «Da, cu adev rat, cei cura i cu inima vor vedea pe Dumnezeu ; dar aceasta se va n t mpla n veacul viitor i nu n cel de acum». De ce i cum va fi aceasta, iubitele ? Dac a spus c Dumnezeu poate fi v zut prin cur ia inimii, desigur c atunci c nd se produce cur ia i urmeaz i vederea. i dac ai fi cur it o vreodat pe aceasta, ai fi cunoscut ca adev rate cele spuse. Dar pentru c n ai pus aceasta n inima ta (Fapte V, 4) i nici n ai crezut c este adev rat acest lucru, ai dispre uit i cur ia i ai fost lipsit de vedere. Dac cur ia se dob nde te aici, tot aici vei avea i vederea. Iar dac spui c vederea e dup moarte, vei pune f r ndoial i cur ia dup moarte i astfel se va n t mpla s nu vezi niciodat pe Dumnezeu, prin faptul c nu vei avea dup moarte o lucrare, prin care s c tigi cur ia.

Dar ce spune Domnul : «Cel ce M iube te pe Mine va p zi poruncile Mele i Eu l voi iubi pe el i M voi ar ta lui» (Ioan XIV, 21). C nd va fi ar tarea Lui ? Aici sau n viitor ? Evident c aici. C ci acolo unde este p

zirea ntocmai a poruncilor, acolo e i ar tarea M ntui torului, i dup ar tare se ive te n noi i des v r ita iubire. Dac nu se nt mpl aceasta, nu putem nici crede, nici s L iubim pe El cum se cuvine. C ci s a scris : «Cel ce nu iube te pe fratele s u, pe care l vede, cum poate s iubeasc pe Dumnezeu, pe Care nu L vede ?» (1 Ioan IV, 20). Nicidecum.

Înv tura i pilda sf ntului apostol Pavel. — Cel ce nu poate s iubeasc e v dit c nu poate nici s cread . Ascult pe sf ntul Pavel spun nd acestea : « i acum r m n acestea trei : credin a, n dejdea, dragostea. Iar mai mare dec t toate este dragostea» (1 Cor. XIII, 13). Dac credin a e legat de n dejde, iar n dejdea e urmat de dragoste, cel ce nu are dragoste nu a dob ndit n dejdea, iar cel lipsit de n dejde e v dit c e lipsit i de credin . C ci dac nu exist cauzele iubirii, cum poate exista iubirea ? Precum f r temelie nu poate sta acoperi ul casei, a a f r credin i n dejde ne ndoielnic , nu se poate afla iubirea de Dumnezeu n sufletul omului. i cel ce nu are iubirea nu va avea nici un folos din celelalte virtu i i f r iubire nu se va folosi ntru nimic, precum m rturise te nsu i sf ntul Pavel n cele scrise. Iar despre vederea lui Dumnezeu nc de aici, ascult iar i pe sf ntul Pavel care zice : «Acum vedem ca n oglind i ca n ghicitur , iar atunci, fa c tre fa » (1 Cor. XIII, 12). i iar i : «Acum cunosc n parte, iar atunci voi cunoa te precum am fost cunoscut» (1 Cor. XIII, 12). Dar acela era Pavel, zice acesta. Dar Pavel nu era ntru toate om, asemenea nou , p timitor i mpreun rob cu noi? Dar cine este deopotriv cu Pavel, o m ndrle i lipsitule de minte — zice acesta — c l faci deopotriv cu noi oamenii? Dar nu noi, ci nsu i Pavel strig cu glas mare zic nd : «Hristos a venit — auzi i — s m ntuiasc pe p c to i, dintre care cel dint i s nt eu» (1 Tim. I, 15). Deci el e primul dintre p c to ii

m ntui i. F te tu al doilea, f te al treilea, f te al zecelea, f te, dac voie ti, de un suflet cu miile i cu zecile de mii (Filip. II, 2) i te num r mpream cu Pavel. i atunci vei cinsti pe Pavel, cum zice el nsu i : «Fa ce i v urm tori mie, precum eu lui Hristos» (1 Cor. XI, 1) ; i iar i : «Am voit s fie to i ca mine» (1 Cor. VII, 7).

Dac vrei, deci, s l ascul i pe Pavel, sau s l cinste ti, urmeaz i, i f te i tu ca el prin credin . i atunci l vei cinsti cu adev rat i el te va primi pe tine i te va socoti ca pe slava sa i ca pe coroana laudei sale (1 Tes. II, 19). C ci n acest caz, convins de cuvintele lui i urm nd lui, te ai f cut i tu urm tor lui i ca el. Iar de spui c e o necinstire a lui Pavel ca s se fac i altul deopotriv cu el i de aceea neglijezi m ntuirea ta, dispre uind o, s tii c mai degrab te va respinge ca pe unul ce te ai ab tut de la dreapta cugetare i de aceea se va sc rbi de tine.

Voiesc s i dovedesc c mai mult l vei cinsti pe el i l vei bucura i l vei sl vi, de vei putea s te faci mai mare chiar ca el i mai familiar lui Dumnezeu. Ascult cum o afirm el aceasta i o spune : «A fi dorit s fiu anatema de la Hristos pentru fra ii mei, rudeniile mele dup trup» (Rom. IX, 9)³⁰³. El se nvoie te s fie desp r it cu totul de Hristos, ca s te m ntuie ti tu. i tu spui c se va socoti necinstit, dac eu voi voi i m voi sili s fiu ca el? Nu, frate, nu este pizm la sfin ii lui Dumnezeu, nu este ntru ei poft i dorin de pre edere, sau de slav mai mare. C ci una este pre e derea n scaun i alta starea dorit i slava i bucuria i desf tarea iubit a celor ce s au dovedit, din neam n

303. Intre sfin i nu exist pizm . Fiecare dore te ca ceilal i s devin mai buni ca el. ceva ame itor n declara ia sf ntului Pavel, care ar fi fost gata s i piard m ntuirea sa, pentru m ntuirea rudeniilor sale dup trup. Desigur aceasta nu se nt mpl n fapt. Chiar n aceast iubire total fa de alii, sf ntul se arat ca legat de Hristos n mod indisolubil, dat fiind c i Hristos are aceea i iubire fa de oameni.

neam, prieteni i prooroci ai lui Dumnezeu : s vad pe Dumnezeu. Iar cei ce L v d pe El s nt izb vi i de toat pizma. Ei nu pot s priveasc i s se ntoarc spre ceva din cele ale vie ii de aici, sau spre altcineva dintre oameni, sau s cugete la ceva ce nu le e potrivit. De aceea ei i r m n n veac neschimba i i s nt de ne ntors spre r u.

Cuno tin a proorocilor i a apostolilor. — Dar te voi ntreba, iar tu r spunde mi cu n elegere (În el. Sirah, V, 12). De unde le tiu acestea cei ce le au scris ? i acum de unde le tie cel ce scrie ? Spune tu, ca s nu i par iar i c vorbesc pentru slava de art . Ale cui s nt aceste cuvinte ? G nde te te cu drept judecat i te vei ncredin a i m vei sc pa de discu ii. F r ndoial , s nt ale unui om, spui tu. Socotesc ns c nu prin auz se ajunge la vedere (Avacum II, 2). Ci r m i auzind i nicidecum v z nd. Spui c aceste cuvinte s nt ale unui om ? Dac s nt ale unui om, po i spune f r ndoial i ale c rui fel de om. Fiindc omul nu e n stare s cunoasc sau s t lm ceasc g nduri i dispozi ii str ine, ba nici m car pornirile i st rile animalului, sau starea l untric a sufletului. «C ci nimenea nu tie ale omului, dec t numai duhul omului care locuie te ntr nsul» (1 Cor. II, 11).

Iar dac omului i este greu s cunoasc bine st - rile i pornirile animalelor necuv nt toare, de unde i cum poate cunoa te cineva cele ale lui Dumnezeu, sau schimbarea i starea, ca s nu zic lucrarea ce se ive te n sfin i din vederea lui Dumnezeu ? De altfel dac ale omului s nt cuvintele, ale lui s nt i n elesurile. Iar n - elesurile n aceste cazuri nu trebuie numite n elesuri, ci vederea celor ce s nt cu adev rat. C ci din vederea (contemplarea) acestora gr im. Trebuie s numim cele spuse mai degrab descriere a celor v zute. Iar n eles trebuie s numim g ndul ce se na te n minte privitor

la vreun lucru, sau o intenție fără existență reală, ca de pildă gândul de a face vreun bine sau rău, care n-a fost încă făcut de noi și care de la noi n-are trece în fapt. Deci n-alesul este începutul lucrului ce se va face de către noi, după cuvântul: «Întinde-te puterile ngerilor și cere-ți și gândul se face fapt»³⁰⁴.

Intimitatea vederii. — Ia seama că toate cuvintele și toată istorisirea noastră cu privire nu la niscăi lucruri care nu există și sunt neartate, ci la cele ce sunt deja făcute sau au să se facă, ne vin mai degrabă din vederea și contemplarea lor. Tot cel ce istorisește despre vreun lucru oarecare, de pildă despre o casă sau ora sau palat, sau despre rânduială și aezarea din el, sau despre vreun teatru și despre cele ce se petrec în ele, are neapărat nevoie să le vadă întâi și să afle cele din ele și apoi să grăiască cu socoteală și cu judecată. Ce n-a elegere va avea el despre un lucru pe care încă nu l-a văzut; și de unde îl va procura, ca să-l înfățișeze?³⁰⁵ Spune-mi ce idee venit de la sine sau învățat, ce cugetare sau gândire, necoscire sau judecată va afla ca să grăiască cum se cuvine despre cele ce nu le ține? Un lucru cu totul nerățional și un semn al lipsei de învățtură, a vorbi cineva despre lucruri pe care nu le ține sau nu le-a văzut³⁰⁶. Dacă deci nimenea nu poate grăi sau istorisi despre cele văzute și pământești, dacă n-a fost însuși vizitator al acelor lucruri, cum va putea grăi sau istorisi cineva

304. Sfântul Grigorie de Nazianz, Cuv. 38, 9, P.G., 36, 320.

305. Iată că însuși sfântul Simeon face o deosebire între n-a elegerea sau n-alesul intelectual al lucrului fizic sau spiritual și «vederea» sau contemplarea lui, deși pe de altă parte atribuie «minții» și capacitatea contemplației «n-a elegătoare» (), cum am văzut mai înainte și cum vom vedea în rândurile următoare. «În alesul», «n-a elegerea» (μ ,) vin numai după «vedere» sau «contemplare». Cele din urmă înseamnă contactul direct cu realitatea. Cu puțin mai înainte el atribuia același rol «simirii». În total, sfântul Simeon, ca și ceilalți părinți, vede în «mintea» și în lucrarea ei «n-a elegătoare» atât funcția intelectuală de sesizare a n-alesului, cât și pe cea «văzătoare», «contemplativă», sau de «simire» a realităților «inteligibile», obiective și ele.

306. Rățional cu adevărat este numai ceea ce este real.

despre Dumnezeu și despre lucrurile dumnezeiești și chiar despre sfinții și slujitorii lui Dumnezeu, ca să înfățișeze legătura deplină pe care aceia au avut-o cu Dumnezeu și ce este vederea lui Dumnezeu, care s-a produs în ei în chip de negritate³⁰⁷. Aceasta (vederea) produce în chip «negritor» () în inimile lor o lucrare de negritate, deci cuvântul omenesc nu dă puțin a de a spune ceva mai mult, dacă n-a fost luminat mai înainte de «lumina cunoștinței» (Osea X, 12), potrivit cu porunca dată.

Iar când auzi de «lumina cunoștinței», ca să te lămurim în toate, să nu presupui că e numai cunoștința celor spuse fără lumină. Căci n-a grăit numai de istorisire sau de cuvântul cunoștinței, ci de «lumina cunoștinței», sau de «cunoștința luminii», adică de faptul că lumina aduce cunoștința în noi. Căci altfel nu poate cunoaște cineva pe Dumnezeu, decât în vederea (contemplarea) luminii trimisă din El. Când cineva istorisește unora despre vreun om sau despre vreun oraș, el vorbește către ei despre cele ce le-a privit și le-a văzut, iar cei ce ascultă, întrucât n-au văzut pe omul sau orașul despre care aud, nu pot cunoaște numai din auz cele privitoare la acel om sau la acel oraș, ca cel ce le-a văzut și le istorisește. Tot așa nimenea nu poate grăi despre Ierusalimul de sus și despre Dumnezeu cel nevăzut, Care locuiește în el, despre, slava și persoana Lui și despre lucrarea și puterea Preasfântului Duh, deci despre lumină, dacă nu vede mai întâi și lumina cu ochii sufletului și nu cunoaște întocmai iluminările și lucrările Lui în sine însuși³⁰⁸. Dar și când aude din dumnezeieștile Scripturi pe cei ce au văzut pe Dumnezeu grăind prin

307. Aceasta nu înseamnă că numai sfinții, care au avut vederi ale lui Dumnezeu, pot vorbi despre El, ci numai că toți ceilalți trebuie să se bazeze pe ceea ce «au văzut» sfinții. Prin aceasta sfântul Simeon afirmă primatul revelației lui Dumnezeu și al experienței întrui sfinenie.

308. Sfântul Simeon pune în strânsă legătură «vederea» unui fenomen fizic sau spiritual (inteligibil) cu lumina emanată de ea.

ele, numai prin Duhul Sfânt e învățat despre ele. De aceea nici nu poate zice că a cunoscut pe Dumnezeu numai din auzirea aceasta. Căci pe Cel ce nu L-a văzut cum poate să-L cunoască?³⁰⁹ Dacă singur vederea produce în noi cunoștința despre cel văzut de noi oamenii, cum ar produce în noi numai auzirea, cunoștința lui Dumnezeu? Dumnezeu e lumină și vederea Lui e ca o lumină³¹⁰. Deci în vederea luminii ne e dat prima cunoștință că există Dumnezeu, precum și cu privire la om înțelegem auzirea despre el, apoi vederea, și în vederea lui e dat cunoștința că există omul despre care am auzit. Dar în eșul celor spuse nu se oprește nici aici. Căci oricât îți ar spune cineva din auz, despre un om când îl vezi pe acesta, nu îl poți cunoaște întotdeauna numai din auz și nu te poți încredința că este nesusuși acela despre care ai auzit, ci sufletul tău este sfârșit de îndoielă și îl vei întreba pe el însuși sau pe altcineva care îl cunoaște, și numai atunci vei afla sigur că e nesusuși acela³¹¹.

309. Deci cei ce aud vorbind despre lucruri dumnezeiești pe cei ce le au văzut nu sunt condamnați să rămână numai cu o cunoștință fără lumină sau fără contactul cu acele lucruri. Dacă au credință, lucrarea Aceluia și Duh, care a iradiat din Dumnezeu în cei ce L-au văzut, iradiază și în ascultători, punându-i în contact nemijlocit cu realitatea lui Dumnezeu. Credința însăși este semnul lucrării Duhului Sfânt în ei, desigur nu fără bun voință a lor. Astfel revelația se prelungește nu numai ca sumă de cunoștințe despre Dumnezeu și de la Dumnezeu, ci ca experiență identică a realității lui Dumnezeu. În general o cunoaștere adevărată fără vedere, sau fără verificare prin vedere, nu e posibilă.

310. Dacă auzul singur nu produce în noi cunoașterea deplină a unui lucru, nici vederea ca vedere nu produce această cunoaștere. Ci vederea întrucât este vedere a luminii, adică a unei realități care nărtărea ei manifestă un sens, deci procură o cunoaștere.

311. Aci se pune și mai mult în relief insuficiența capacității de a face pe cineva cunoscut exact prin descriere. Această insuficiență apare mai ales când vezi pe cel descris. Există între descriere și vedere o incongruență. De aceea ai nevoie mai departe de cel ce ți a descris pe cineva când acela apare, ca să îți confirme că cel pe care îl vezi este chiar cel pe care îl a descris. Este necesar un acord între mai mulți pentru stabilirea identității a ceea ce e văzut.

Întocmai a a se nt mpl i n ceea ce prive te pe Dumnezeu cel nev zut. C nd l vede cineva pe El desco- perit, vede o lumin . i se minuneaz v z ndu L. Cine e ns , nu tie ndat ; dar nici nu ndr zne te s L n- trebe pe El. Cum L ar ntrega pe Cel la Care nici nu i poate ridica ochii i pe Care nu L poate vedea c t e de mare ? C ci prive te cu cutremur i cu fric mult , oa- recum numai spre picioarele Lui, tiind doar n general c Cel ce s a ar tat n fa a lui este Cineva. i dac mai exist cel care i a povestit nainte despre acestea, ca unul ce a cunoscut mai nainte pe Dumnezeu, merg nd la el i spune : «Am v zut». i acela l ntreaab : «Ce ai v - zut, fiule ?». «O lumin dulce, p rinte ; o lumin de a a fel, c nu am destul pricepere pentru a i spune cum e». i n vreme ce spune aceasta, inima lui salt i palpit i se aprinde ndat de dorul Celui pe Care L a v zut. Apoi ncepe iar i s spun cu lacrimi fierbin i multe : «Mi s a ar tat, p rinte, acea lumin . Pere ii chiliei mele au disp rut ndat i lumea a trecut, fugind, socotesc, de la fa a ei (Ps. LXVII, 2). Am r mas numai eu, ntr o nso ire cu lumina singur . Nu tiu, p rinte, de era i trupul meu atunci acolo. De am ie it din el, nu tiu, dar atunci nu tiam de port trup i de sunt mbr - cat n el. Aveam o bucurie de negrit, care m nso - e te i acum i o iubire i un dor mare, nc t s au pornit din mine valuri de lacrimi n r uri, ca i acum, precum vezi». Acela r spunz ndu i, zice : «E Acela, fiule». La acest cuv nt, el l vede din nou i pu in c te pu in se cur e te deplin, iar cur indu se, cap t ndr zneal i L ntreaab pe Acela i zice : «Dumnezeul meu, Tu e ti ?» i Acela i r spunde i zice : «Da, Eu s nt Dum- nezeu cel Care M am f cut om pentru tine. i iat te am f cut pe tine, precum vezi i te voi face dumnezeu»³¹².

312. Conform sf ntului Maxim M rturisorul, *Capete gnostice II*, 25; P.G. 90, 1163 B.

Dup ce va fi petrecut mai mult timp pl ng nd, c - zând la p m nt i smerindu se, ncepe s cunoasc pu in c te pu in pe Dumnezeu. i ajuns aci, cunoa te «voia Lui cea sf nt i binepl cut i des v r it » (Rom. XII, 2). C ci dac nu L vede pe El, ca s spun iar i, nici nu poate s L cunoasc . i dac nu L cunoa te pe El, cum va putea cunoa te voia Lui cea sf nta ?³¹³. C ci dac privitor la oameni e cu neputin aceasta, cu at t mai mult privitor la Dumnezeu. De aceea, naint nd i ajung nd din ce n ce mai familiar lui Dumnezeu, din cele ce se fac de c tre Dumnezeu cu el, cunoa te i cele ce le a f - cut cu to i sfîn ii de mai nainte i c te le va face cu cei ce vor urma. Iar despre cununile i r spl tirile viitoare e nv at, fiind c l uzit tainic de Dumnezeu nsu i, cunosc nd c acestea s nt mai presus de minte, de cuv nt i de n elegere. Mai mult dec t aceasta, el i d seama limpede cum va fi el i mpreun cu el to i sfîn ii dup nvie-re. Dar nu le prime te acestea acum, m car c unii au socotit cu r utate c noi o spunem aceasta. C ci dac am presupune c lu m acum totul, atunci dup ei, neg m i nvierea ns i, mpreun cu judecata i cu r spl tirea, i lep d m cu voia n dejdea celor viitoare. Dar noi nu g n dim i nu vorbim a a, ci supunem cu hot r re anatemei i pe cei ce afirm aceasta. Noi m rturisim i zicem deci c primim i acum cu m sur o arvun (2 Cor. I, 22) a bun t ilor, dar totul n d jduim s l lu m dup moarte, precum s a scris : «Acum cunosc din parte ; iar c nd va veni totul, atunci ceea ce e din parte va nceta» (1 Cor. XIII, 12, 10). i n alt loc : « i acum s ntem copii ai lui Dumnezeu i nc nu s a ar tat ce vom fi ; dar tim c

313. Nu e vorba numai de voia general a lui Dumnezeu, pe care o deducem cu mintea, ci de voia Lui din acel moment, voie care vrea ceva potrivit acelui moment att cu cel care trebuie s mplineasc aceast voie, ct i cu cei pentru care trebuie s mplineasc voia lui Dumnezeu.

atunci cînd se va arăta, asemenea Lui vom fi» (1 Ioan III, 2).

În ca să prefacem cuvîntul în întrebări şi răspunsuri, să ne facem cîntrebăm pe cel ce a spus aceasta : «De unde tii, preaiubite prieten al lui Hristos, că vei fi asemenea Lui ? Spune-ne, de unde ?» «De la Duhul, zice, Care ne a dat nouă (1 Ioan III, 24) ; de la Acesta cunoaştem că sîntem copii ai lui Dumnezeu şi că Dumnezeu însuşi este întru noi, pentru că El însuşi mi-a spus acestea cu un glas tainic». Dar să revenim la tema noastră .

În eles şi înfăişare. — Am spus prima dată mai sus că numele de *n eles* trebuie să fie întrebuintă atîcînd se naşte în mintea noastră ideea despre un oarecare lucru bun sau rău, de pildă, ca să dobîndesc ceva, sau să fac un rău, sau un bine cuiva ; iar *înfăişare* în *n eles* înseamnă a grăbi despre lucruri, care s-au săvîrit deja, sau au fost văturate. Apoi am spus iarăşi : cum poate vorbi cineva despre lucruri, sau oră, sau teatre pe care nu le a văzut, sau cum poate descrie înfăişările sau chipurile, sau poziţiile lor ? Iar dacă totuşi ar grăbi despre ele, cu dreptate ar fi numit de către cei ce-l aud, scornitor de mituri. Proorocii şi apostolii, care spun despre ziua Domnului şi despre slăvită înfricoşătoare Lui venire, că va veni ca un furt noaptea (2 Petru III, 16 ; 1 Tes. V, 2) şi că durerea celei ce are să nască (1 Tes. V, 3) şi că în foc se va descoperi (1 Cor. III, 13), de unde au aflat acestea ca să le spună ? Fără îndoială, sau le au auzit de la cineva sau au fost ei înşişi vizatori ai zilei aceleia. Căci cum au putut spune ceea ce n-au văzut sau n-au auzit pe alii spunîndu-le ? Iar dacă au auzit, spune-mi de la cine ? Căci ei nu spun totdeauna că le au văzut ei înşişi şi de aceea au spus, căci au

auzit. Spune mi deci, dac tii, de unde le au aflat acestea ? Iar dac nu tii ce s spui, ascult i cunoa te c au aflat acestea de la Duhul Sfnt, cum le a spus i Domnul : «Iar cnd va veni Mngietorul (Ioan XV, 27), Duhul Sfnt pe Care l va trimite Tat l n numele Meu, Acela v va nv a pe voi toate i v va aduce aminte toate c te vi le am spus vou » (Ioan XIV, 26). Iar c i cele ce nu li le a spus lor Hristos, i a nv at Duhul i li le a spus cnd a venit, o spune Acela i : «Înc multe am a v spune vou , dar nu le pute i purta. Dar cnd va veni Acela, Duhul adev rului, v va c l uzi la tot adev rul. C nu va gr i de la Sine, ci c te le va auzi le va gr i i cele viitoare va vesti vou » (Ioan XVI, 12—14). Ai aflat de unde au nv at cei ce au scris despre ziua aceea i despre ar tarea Domnului i despre cele rânduite s vin celor p c to i i celor drep i ? Tot a a despre toate celelalte care nu se v d ne au scris ei, ca unii ce le au v zut, lumina i prin Duhul. .

Prezen a Duhului. — Dar r spunde mi la ntrebarea : Ce este Sfntul Duh ? Dumnezeu, Dumnezeu adev rat din Dumnezeu adev rat, dup m rturisirea cea de ob te. Tu deci, urm nd dogmelor Bisericii, zici la fel c Acesta e Dumnezeu. Deci zic nd i cuget nd c Acesta e Dumnezeu adev rat, Care purcede din Dumnezeu adev rat, recuno ti c cei ce au pe Duhul Sfnt au, dup m rturisirea de ob te, pe Dumnezeu nsu i r m n nd pururea n ei, a a cum a spus Hristos c tre apostoli : «Iar dac M iubi i pe Mine, ve i p zi poruncile Mele i Eu voi ruga pe Tat l i alt Mngietor v va da vou , ca s r m n cu voi n veac» (Ioan XIV, 15—16). Iat deci c ai fost nv at c Duhul r m ne i locuie te n veacuri nesf r ite. C ci spun nd : «ca s r m n cu voi n veac», arat c va fi ve nic i f r sfr it cu ei i c

e n chip nedesp r it cu ei n timpul de acum i n veacul viitor. Dar c dumnezeie tii apostoli i to i c i L au primit au i v zut pe Duhul Sfnt, ascult ceea ce urmeaz : «Duhul adev rului, pe Care lumea nu poate s L primeasc , pentru c nu L vede pe El, nici nu L cunoa te, dar voi l cunoa te i i la voi r m ne» (Ioan XIV, 17). i ca s cuno ti c i pe Hristos l v d cei ce L iubesc pe El i p zesc poruncile Lui, ascult pe Domnul nsu i zic nd : «Cel ce are poruncile Mele i le p ze te pe ele, acela este care M iube te. Iar cel ce M iube te pe Mine, iubit va fi de Tat l Meu i Eu l voi iubi pe el i M voi ar ta lui» (Ioan XIV, 21).

Cunoscut fie deci tuturor cre tinilor c Hristos e nemincinos i Dumnezeu adev rat i c se arat , dup m rturisirea cea de ob te, celor ce i arat iubirea fa de El prin p zirea poruncilor Lui. C ci aceasta a spus o El nsu i. Iar prin ar tarea Sa, El le d ruie te pe Însu i Duhul Sfnt i prin Duhul Sfnt iar i El nsu i i Tat l S u r m n n chip nedesp r it cu ei. Iar unii ca ace tia nu gr iesc nimic de la ei. Cel ce spune c ace tia gr iesc ceva de la ei spune c e cu putin ca precum un om tie cele ale omului, la fel oamenii s tie cele ale lui Dumnezeu³¹⁴. Dar atunci socotesc, f r ndoial , pe cei ce declar c gr iesc de la Duhul Sfnt, n scocitori de mituri, ca pe unii ce nu s nt nv a i de Duhul. Pe de alt parte ei spun c ace tia nva pe al ii despre cele pe care nu le au v zut sau auzit, din propriile lor ra ionalmente. Dar trebuie tiut c dac ace tia tr iesc n con gl suire cu de Dumnezeu purt torii p rin i de mai na inte, vorbesc i ei n Duhul Sfnt i cei ce nu cred lor, sau i b rfesc, p c tuiesc fa de Cel ce gr ie te prin ei.

Ai fost nv at ns , iubitule, c Împ r ia cerurilor este n l untrul t u (Luca XVII, 21), dac voie ti, i

314. Pe baza simplei judec i, n sensul teologiei occidentale.

toate bun t ile ve nice s nt n m na ta. Gr be te te deci s vezi i s iei i s dob nde ti n tine nsu i bun t ile ce i s nt r nduite i s nu te lipse ti de ele prin nchipuirea c le ai. Pl ngi, cazi la p m nt ; zi i tu acum, ca odinioar orbul (Luca XVIII, 35) : Miluie te m , Fiule al lui Dumnezeu i deschide mi ochii sufletului, ca s v d lumina lumii (1 Ioan IX, 5), adic pe Tine, Dumnezeule, i s m fac i eu fiu al zilei (1 Tes. V. 5) dumnezeie ti, i nu m l sa, Bunule, nep rta de dumnezeirea Ta. Arat mi Te, Doamne, ca s cunosc c m ai iubit ca pe unul ce am p zit dumnezeie tile Tale porunci, St p ne. Trimite pe M ng ietorul, ndur tor, i peste mine, ca s m nve e cele privitoare la Tine i s mi vesteasc mie cele ale Tale, Dumnezeule al tuturor. Lumineaz asupra mea lumina cea adev rat (Ioan I, 9), Preamilostive, ca s v d slava Ta, pe care ai avut o nainte de a fi lumea (Ioan XVII, 5), la Tat l T u. R m i, cum ai zis, i ntru mine, ca i eu s m fac vrednic s r m n ntru Tine n chip con tient i s Te dob ndesc n chip con tient ntru mine. Binevoie te s iei chip n mine (2 Cor. IV, 16 ; 2 Tim. I, 1), Tu, Cel nev zut, ca v z nd frumuseea Ta neapropiat , s port, Dumnezeule ceresc, chipul T u i s uit toate cele v zute. D mi slava Ta, pe care i a dat o ie, Preamilostive, Tat l, ca s m fac asemenea ie ca to i slujitorii T i, Dumnezeu dup har, i s fiu mpreun cu Tine ne nctat, acum i pururea i n veacurile nesf r ite. Amin».

Îndemn. — Da, fratele meu iubit, crede i fii convins c a a i aceasta este credin a noastr . Crede, frate, c aceasta este a te na te din nou (Ioan III, 4) i a te re nnoi i a vie ui n Hristos. Sau nu auzi pe marele Vasile spun nd n cuv ntul s u de ndemn la Florii : «Nu dore ti, omule, s te vezi pe tine nsu i ajuns din b tr n

t n r ?» (La Sf. Botez ; P. G. 31, col. 432 D). i pe Pavel : «De e cineva n Hristos, e f ptur nou ; cele vechi au trecut, iat toate noi s au f cut» (2 Cor. V, 17). Despre care «toate» se vorbe te? Spune mi. Oare s a schimbat cerul sau p m ntul ? Oare soarele sau stelele sau marea? Sau s a f cut nou i proasp t ceva din cele ce se v d? N o pot spune aceasta. Ci c tre noi i pentru noi a spus aceasta. C ci fiind mor i, nviem la via ; stric cio i, ne mut m la nestric ciune ; muritori, ne preschim b m spre nemurire ; p m nte ti, ne facem cere ti ; trupe ti i av nd na terea din trup, ne facem duhovnice ti, n scu i din nou i rezidi i n Duhul Sf nt.

Acestea s nt, deci, fra ilor, zidirea nou n Hristos. Acestea se s v r esc i se fac n fiecare zi cu cre tinii adev ra i i ale i, care se fac p rta i n chip con tient de toate acestea n parte, nc n trup fiind, cum am spus adeseori. Mai mult, ei n d jduiesc s le mo teneasc acestea i dup moarte n chip deplin i ne ndoielnic, ajun g nd ntregi n bun t ile ntregi, de care s au mp r t it aici. C ci s ntem nv a i f r n cetare c m nc m i bem pe Hristos, c L mbr c m i L vedem i iar i c s ntem v zu i de El; i tim c L avem n noi i noi r m nem n El, c El e s l luit n noi i noi s l lui i n El, c El ni se face nou cas i noi cas Lui, c noi s ntem fii ai Lui i El se face Tat l nostru ; i c El e lumin i lumineaz n ntuneric (Ioan I, 5). Apoi mai zicem c noi l vedem pe El, dup cuv ntul «poporul ce se afla n ntuneric a v zut lumin mare» (Isaia IX, 1). Dar dac toate acestea i celelalte le nv m din dumnezeie tile Scripturi, precum s a ar tat, c se petrec n noi n timpul de fa al vie ii de aici, dar spunem c nu se petrec n noi nicidecum, sau se petrec, dar n chip tainic i f r

să simim, fără să cunoaștem nimic din acestea, prin ce ne deosebim de cei morți ?

Nu vă predați pe voi unei astfel de credințe, ca să coboriți în prăpastia pierzaniei. Chiar dacă până acum n-ați nădărduit să câștigați o simțire a acestor fel de bunățități de aceea nu ați căutat-o, cel puțin de acum înainte, odată ce credeți că acestea sunt adevărate și încongluare cu dumnezeieștile Scripturi, trecând prin toate acestea, fiți încredințați că pecetea Sfântului Duh (Efes. I, 13) ni s-a dat încă de aici în chip conștient celor ce credem. Și odată ce credeți, alergați, așa ca să luați (Filip. III, 12), luptați-vă, dar nu ca bătăind aerul (1 Cor. IX, 27). Și pe lângă acestea, «cereți și vi se va da ; bateți și vi se va deschide» (Matei VII, 7), fie aici, fie în veacul viitor. Deocamdată primiți în viață, deocamdată pocăiți-vă, faceți ascultare, postiți, plângeți, rugați-vă. Prin acestea și prin unele ca acestea alergați, străduiți-vă, urmăriți, căutați, bateți, cereți, neîntorcându-vă spre nimic altceva, până ce veți lua, până ce veți apuca, până ce veți primi, până ce vi se va deschide și veți intra, până ce veți vedea în lăuntrul camerei de nunt pe Mirele, până ce veți auzi: «Bine, slugă bună și credincioasă, peste puțin ai fost credincioasă, peste multe te voi pune» (Matei XXV, 21), până ce veți face fii ai luminii și fii ai zilei. Dar înainte de a fi văzut și luat și împătimit acestea, să nu vă amăgiți pe voi învârtiți și să socotiți pe nedrept că știți ceva, nefiind nimic (Gal. VI, 3). Și să nu vă închipuiți, fiind căzuți din conștiință, că știți duhovnicești, înainte de a fi luat pe Duhul Sfânt. Să nu vă grăbiți, din această pricină, a primi, fără înlecuniune, gânduri străine și să urcați la egumenii și la posturi de conducere și să vă apropiați de preoție, fără frică, și să vă dedați fără rușine la zeci de mii de uneltiri pen-

tru a ajunge la mitropolii i la episcopii, ca s p stori i poporul Domnului. Ci rogu v , lua i aminte la voi, cu get nd la cele de sus, c ut nd cele de sus i dorind cele de sus, ne ngrijindu v de nimic din cele p m nte ti, nainte de a L fi luat pe Acela.

Da, rog iubirea voastr , s dispre uim toate relele v zute ; s ne scutur m de toate cele trec toare, s ne sc rbim de toate cele p tima e i v t m toare, ca s do b ndim at t bun t ile cele de aici, c t i pe cele viitoare n Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine toat slava, cinstea i nchin ciunea, mpreun cu Cel f r de nceput al S u P rinte i cu Preasf ntul i Bunul i de via f c torul S u Duh, luminii celei ntreit una, acum i pururea i n vecii vecilor. Amin.

CELE 300 DE CAPETE DESPRE F PTUIRE,
DESPRE FIRE I DESPRE CUNO TIN
I VEDEREA RAIULUI
ALE CUVIOSULUI
NICHITA STITHATUL

I n t r o d u c e r e

Via a cuviosului Nichita Stithatul. — Nu există o biografie veche a lui Nichita Stithatul, cîci nimeni nu i-a scris viaa, cum a scris o el pe a sfîntului Simeon Noul Teolog, pîrintele sîu duhovnicesc. De aceea, chiar datele principale ale vieţii lui nu se pot reconstitui decît cu aproximaţie. La această reconstituire ajută pentru prima fază a vieţii lui Nichita Stithatul însăşi «Via a sfîntului Simeon», scrisă de el. Discuţia lui cu cardinalul Humbert, cu ocazia proclamării despărţirii Bisericii de Apus de cea de Răsărit, la 1054, este un alt punct de reper pentru viaa lui. Iar unele elemente din scrierile lui Nichita Stithatul, alcătuite la bătrîneţe, permit unele concluzii aproximative, referitoare la partea din urmă a vieţii lui.

O dată sigur indicată de Nichita Stithatul în «Via a sfîntului Simeon», care ajută la stabilirea datei aproximative a naşterii sale, este anul 1022, ca an al morţii sfîntului Simeon Noul Teolog. Nichita Stithatul spune că la această dată deabia începuse să apară puful bărbiei sale, deci putea să aibă vreo 17 ani. Ar urma deci că s-a născut pe la 1005³¹⁵.

Nichita ne informează în «Via a sfîntului Simeon» că a intrat în Mănăstirea Studion la vîrsta de 14 ani, deci pe la 1019 şi că a stat în legătură apropiată cu sfîntul Simeon,

315. «Via a sfîntului Simeon Noul Teolog» (nr. 133) publicat de J. Hausherr, S. I., în «Orientalia Christiana», voi. XII, nr. 45, 1928, p. 193. Deducerea acestui an al naşterii o face J. Darrouzes A. A. în *Nicetas Stethatos, Opuscles et Lettres*, «Sources chretiennes», nr. 81, 1961. Introducţiune, p. 8.

nainte de moartea lui, vreo 2—3 ani. Sfntul Simeon, de i reabilitat, tr ia n m n stirea sfnta Marina, ntemeiat de el. In acest timp, sfntul Simeon compunea «Imnele dragostei dumnezeie ti», pe care le d dea lui Nichita ca s le copieze. Sfntul Simeon i a dat lui Nichita sarcina s i editeze scrierile ³¹⁶.

Nichita a neglijat sarcina aceasta, p n ce nu i a fost reamintit de sfntul Simeon nsu i, ntr o viziune, la 13 ani dup moartea lui, deci la 1035. Darrouzes socote te c Nichita a purces imediat dup acea dat la editarea scrierilor sfntului Simeon i apoi la scrierea «Vie ii» lui ³¹⁷. Hausherr socote te c aceast «Via » a fost alc tuit dup 1052, c nd la 30 de ani dup moarte, osemintele sfntului Simeon au fost aduse n m n stirea sfntul Mamas, de unde fusese exilat n timpul vie ii. C ci n «Via a» sfntului Simeon se cuprinde i evenimentul aducerii osemintelor lui, care a avut loc, cum am spus, la 1052 ³¹⁸. Hausherr crede chiar c «Via a» a fost scris dup iunie 1054, c ci prezint mutarea relicvelor sfntului Simeon ca un eveniment mai vechi. Faptul c n ea nu se afl nici o aluzie la disputa lui Nichita cu Humbert, ar dovedi c Nichita ar fi retractat opozi ia sa fa de Humbert a a cum pretinde Humbert nsu i ³¹⁹, sau c scrierea lui contra lui Humbert ar fi fost n versiunea ei original foarte moderat ³²⁰.

Mai probabil ni se pare c aceast «Via » e scris ntre martie 1052 i iunie 1054, sau c dac a fost scris dup aceea, Nichita n a socotit de bine s amestece n ea elemente din via a proprie, prea str ine de «Via a» sfntului Simeon.

316. J. Hausherr, *op. cit.*, *Via a*, nr. 135 i 131, p. 199, 189 i Introd., p. XXIII. J. Darrouzes, *Symeon ie Nouveau Theologien, Traites theologiques ei ethiques*, tom. I, Introd. p. 9, n «Sources chretiennes», nr. 122, 1966.

317. J. Darrouzes, *Nicetas Stethatos, Opuse, ei Letties*, p. 8.

318. J. Hausherr, *op. cit.*, *Via a*, nr. 129, p. 187; Introd. p. XVII.

319. Humbert, *Commemoratio brevis*; P.G. 143, 1001.

320. J. Hausherr, *op. cit.*, Introd. . XX.

Dup editarea operei sfântului Simeon Noul Teolog și alcătuirea «Vieii» lui și după participarea la disputa cu Humbert, la 1054, Nichita a continuat activitatea sa teologică până la adânci bătrâneți. În «Mărturisirea de credință», compusă puțin înainte de moartea sa, Nichita se prezintă ca egumen al Mănăstirii Studion și în același timp ca extrem de bătrân³²¹. În această calitate ar fi alcătuit o nouă *typosis* (Hypotyposis) pentru mănăstirea sa, după Teodor Studitul³²². Scrierea aceasta se cuprinde în același manuscris ca și prima. În cazul că a de înut de fapt postul de egumen al Mănăstirii Studion — și nu e nici un motiv să ne îndoim — data extrem pentru moartea lui ar fi anul 1092, căci la acel an postul de egumen al mănăstirii Studion e de înut de un Ioan. Având în vedere că la 1076 semna ca egumen al acestei mănăstiri Cosma, egumenatul lui Nichita ar cădea cîndva între 1076 și 1092³²³.

Scrierile cuviosului Nichita Stithatul. — Unele din scrierile lui Nichita Stithatul au caracter polemic, altele aghiografic, altele teologic, cu accentuat notă duhovnicească; altele au cuprins liturgic. La acestea mai trebuie adăugate scrisorile sale. Scrierilor polemice apar în cele trei tratate contra latinilor: *Dialogul*, *Antidialogul* și *Sinteza despre Filioque*³²⁴. Tot dintre scrierile polemice fac parte *Cuvînturile împotriva armenilor*. În cod. Mosquensis 433, f. 171 — 190 se cuprind patru din ele. O a cincea a publicat Hergenrother în: *Monumenta graeca ad Photium... pertinentia*, Ratisbonae, 1869, p. 139—154. Darrouzes crede că ele sînt anterioare tratatelor împotriva latinilor, deoarece se poate stabili un raport între

321. Editat de Darrouzes, op. cit., p. 444—463.

322. P.G. 127, 973 D.

323. J. Darrouzes, *Nicetas Stethatos*, p. 10.

324. Editate în tom. II, al lucrării lui Anton Michel: *Humbert und Kerularies, Quellen und Studien zum Schisma des XI Jahrhunderts*, Paderborn, 1930.

ele i o cuvntare a lui Eutimie de Periblept, scris probabil pe la 1050³²⁵.

Dintre celelalte scrieri ale sale men ion m nt i pe cele aghiografice. Pe lng *Via a sfntului Simeon*, publicat n forma ei scurt , n care s a p strat, de Hausherr n : «Orientalia christiana», vol. XII, nr. 45, 1928, mai exist o ap rare a sfntului Simeon *Contra acuzatorilor* sfntului, p strat fragmentar n manuscrisul Ivron 388. Ea e citat n prefa a la «Imnele dragostei dumnezeie ti», i e compus tot de Nichita (P. G. CXX, 310—311). Dintre scrierile teologice duhovnice ti fac parte :

Cele trei sute capete practice, naturale i gnostice (P. G. CXX, 851 . u. i Filocalia greac , 1893, vol. II, p. 175—226). Aceasta e scrierea cea mai cunoscut a lui Nichita.

Tot dintre scrierile teologice fac parte tratatele : *Despre suflet*, *Despre rai*, *Despre ierarhie* publicate de P. Hristou, G. Saccos i Mantzarides n Salonic, 1957 :

µµ i dup ace tia n limba greac i n traducere francez de J. Darrouzes, op. cit. p. 56—152, 154—227 i 292—365. O alt scriere *Despre limite*, e publicat pentru prima dat de Darrouzes, op. cit., p. 366—411. Tratatele «Despre suflet» i «Despre rai» s nt constituite n propor ie de dou treimi, din extrase din sfntul Ioan Damaschin³²⁶.

Scrierea «Despre suflet» se refer deseori la «Cele 300 de capete», reproduc nd unele din ele. Deci a fost scris dup ele. Cam n aceea i perioad cu scrierea «Despre suflet» a fost alc tuit cea «Despre rai» i cea «Despre ierarhie», alc tuind mpreun un fel de trilogie. Toate trei apar in unei perioade mai timpurii din via a lui Nichita, care a urmat dup editarea scrierilor i a «Imnelor» sfntului Simeon³²⁷. In

325. J. Darrouzes, op. cit., p. 9—10.

326. Idem, op. cit., p. 36.

327. Idem, op. cit., p. 19.

perioada cea mai trzie a vie ii sale Nichita a alc tuit «M rturisiria de credin » i «Tratatul despre limite». Faptul c «Tratatul mpotriva iudeilor»³²⁸ e vecin n manuscrisele care l au transmis cu cele dou scrieri amintite, l face pe Darrouzes s plaseze alc tuirea lor n aceea i perioad³²⁹.

Scrierilor liturgice le apar in : *Despre briul diaconilor*, *Despre salutarea cu mâinile* i *Despre Aliluia treptelor* (aflate n ms. Mosquensis 467). Cea dint i dintre ele pare s stea n leg tur cu repro ul cel f cea patriarhul Petru de Antiohia, nc nainte de 1054, patriarhului Cerularie, c admite diacconilor studi i s poarte br ul.

Ar trebui s mai existe o mare colec ie de *scrisori* ale lui Nichita, pentru c «scrisorile» publicate de Darrouzes, op. cit., p. 228—291, s nt luate din «a treia sut de scrisori»³³⁰.

Nichita Stithatul se resimte de influen a sf ntului Simeon Noul Teolog n convingerea despre rolul mare cel are Sf ntul Duh n urcu ul duhovnicesc al credinciosului, ca i n convin gerea c propov duirea este ncoronarea acestui urcu . Darrouzes spune : «Dar Nichita pare s fi avut un tempera ment cu totul diferit de al lui Simeon ; el e cu mult mai iubi tor de construc ii logice, de simetrie, de ordine n expunere, cum dovede te alc tuirea organizat a tratatelor sale i recur gerea la ra ionament. Simeon este, dimpotriv , cu mult mai entuziast, mai plin de imagina ie i mai mistic».

Totu i nu trebuie accentuat prea mult deosebirea ntre sf ntul Simeon Noul Teolog i Nichita. Deosebirea e mai mult de exprimare dec t de con inut. Nichita folose te mai mult categoriile intelectuale, filosofice, pe c nd sf ntul Simeon e mai pastoral, mai predicatorial, mai direct n exprimarea tr irii sale. La sf ntul Simeon sim irea e at t de puternic , nc t ea se revars chiar n exprimare, pe c nd la Nichita e

328. Ed. Darrouzes, op. cit., p. 412—443.

329. Idem, op. cit., p. 13.

330. Idem, op. cit., p. 228—291.

mai prelucrat în categorii intelectuale. Dar Nichita red foarte fidel gândirea sfântului Simeon, ca și tradiția prinilor mai vechi, pstrat și la sfântul Simeon. Cci această tradiție devenise un bun comun în teologia timpului său. Dar Nichita se resimte și de preocupările și controversale timpului său. Din acest punct de vedere el ne oferă o imagine destul de fidelă a acestui timp³³¹.

Publicăm în acest volum, pe lângă cele 300 de capete, o traducere românească a «Vederii Raiului», cci în ea avem într-o formă sistematică doctrina pozitivă despre cosmos a sfântului Grigorie de Nissa, a sfântului Maxim Marturisitorul, a sfântului Ioan Damaschin, despre puțină transfigurare a cosmosului prin omul eliberat de patimi. Nichita Stithatul pune astfel în mod sistematic în lumină legătura dintre urcușul duhovnicesc al omului credincios și transfigurarea cosmosului.

Cele 300 de capete despre f ptuire, despre fire i despre cuno tin

Suta nti a capetelor despre f ptuire ale preacuviosului Nichita Stithatul, monahul i prezbiterul din preasfnta mnstire a studiilor, ucenicul sfntului Simeon Noul Teolog.

1. Socotesc c patru snt cauzele virtuilor mbinate n treimea desvrit , care au micat la aceast scriere de folos pe cel ce, pornit de la cea de la nceput, a trecut de curnd, de cea de la mijloc i a ajuns la treimea teologiei tainice. Cea dinti este libertatea, adic nep timirea sufletului, care a naintat de la lucrarea ostentoare la contemplarea natural a zidirii i de acolo a intrat n ntunericul cuno tinii lui Dumnezeu³³². A doua, curia minii prin lacrimi i rugciune, din care se na te cuvntul harului i izvor sc undele n elesurilor. A treia este sluirea Sfintei Treimi noi, din Care ies revrsrile de lumin ale Duhului spre folosul fiecruia din cei curii, pentru dezvoltarea tainelor Împriei cerurilor i pentru descoperirea vistieriilor lui Dumnezeu ascunse n suflet³³³. A patra, este trebuina care sile te pe tot cel ce a luat talantul cuvntului cuno tinii ei, s l propovduiasc³³⁴, dat fiind amenina

332. Acestea snt cele trei trepte ale urcuului duhovnicesc.

333. A doua corespunde cu a doua din treimea amintit , iar a treia, cu a treia din ea.

334. Aceast a patra treime e i o ncununare a celor trei amintite. Treimea desvrit a treptelor duhovniceti este : fptuirea, contemplai n duh a crea iunii i cuno tin a mai presus de cunoatere a Sfintei Treimi. Cel ce a ajuns la treapta din urm nu e scutit de propovduire,

rea lui Dumnezeu, Care zice : «Slug viclean i lene , trebuia s dai argintul meu zarafilor i eu venind a fi luat al meu cu dob nd » (Matei XXV, 27). De aceasta tem ndu se i David, a zis : «Iat , buzele mele nu le voi mpiedica, Doamne, Tu tii; dreptatea Ta n am ascuns o n inima mea ; adev rul T u i dreptatea Ta le am gr it. N am ascuns mila Ta i adev rul T u de la adunare mult » (Ps. XXXIX, 11).

2. Începutul vie ii dup Dumnezeu este fuga total de p catul din lume, t g duirea voilor sufletului i mutarea cugetului p m ntesc, prin care, n l ndu ne spre cugetul dumnezeiesc, ne facem din trupe ti duhovnice ti, omor i lumii cu trupul i nvia i cu sufletul i cu duhul, ntru Hristos.

3. Cuno tin a nemincinoas a sufletului despre Dumnezeu, credin a sim it cu dispre uirea celor v zute, i f ptuirea virtu ii, desp r it de toat iubirea de sine, s nt, dup Solomon, fr nghia ntreit care nu va fi rupt degrab de duhurile r ut ii.

4. Prin credin n d jduim s primim r spl ile ostinelilor ; de aceea i purt m cu u urin ostenelile virtu ilor. Iar ncredin a i de Duhul dumnezeiesc, zbur m cu dragoste c tre Dumnezeu.

5. C nd s ntem sup ra i de g nduri necurate, nc nu ne afl m de partea celor ce lucreaz cele rele. Acolo ne afl m numai c nd sufletul s a mole it din ncordarea lui, i mintea, din pricina unei vie uiri desfr nate i faci deabia lui i se impune cu o necesitate suprem . Cea dint i dintre aceste trepte este nsufle it de aspira ia spre nep timire i ajunge la ea; a doua este condus de voina de cur ie i ajunge la ea; a treia tinde spre s l luirea Sfintei Treimi n suflet i ajunge la ea ; a patra este necesitatea sim it de suflet de a propov dui cuno tin a de Dumnezeu la care a ajuns. Aceasta este o preocupare esen ial pentru Nichita. Toate aceste patru cauze i inte se afl concentrate n cel ce a ajuns la s l luirea Sfintei Treimi n el. Toate l ndeamn deci la comunicarea cuno tin ei la care a ajuns. Pentru c s nt aspira ii i inte atinse, ele s nt n acela i timp cauze ale virtu ilor amintite i virtu ile nse i. Dar aceste virtu i s nt i cauze care mi c pe cel ce a dep it treapta de mijloc s comunice sau s m rturiseasc cuno tin a sa despre Dumnezeu.

r grij , are n lucriri tulburi i ce oase, iar ostenele virtu ii lipsesc din pricina lenevirii la rug ciune i la cugetarea la Dumnezeu. Atunci chiar dac nu lucr m cele rele, lu m loc n rndul celor ce s au rostogolit de bun voie n pl ceri.

6. C nd frânele sim urilor conduc toare sl besc, n-dat se st rne te r scoala patimilor i se mi c lucrarea sim urilor supuse acelora³³⁵. Pornirea dobitoceasc a acestor sim uri, dezlegate din lan urile nfr n rii, e prins de pricinile patimilor i pa te n ele ca n ni te p - uni aduc toare de moarte. Aceasta cu at t mai mult, cu c t dezlegarea se prelunge te mai mult vreme. C ci pornirea aceasta nu rabd s fie oprit de la mp rt - irea de cele pe care le dore te prin fire, odat ce a fost slobozit din fr ne.

7. Dintre sim uri, unele s nt ra ionale, ca vederea i auzul, i mai n elepte i mai c l uzitoare dec t celelalte. Iar altele s nt nera ionale i dobitoce ti, slujind celor ra ionale, ca gustul, mirosul, pip itul. C ci nt i vedem i auzim i apoi, mi ca i de ra iune, ne atingem de lucrul din fa , l mirosim i l d m gustului. Cele trei sim uri din urm s nt foarte dobitoce ti i cu totul supuse celorlalte dou . De aceea pentru ele ostenescc, cu deosebire, animalele i fiarele cele mai lacome i mai pornite spre mpreunare. Toat ziua i toat noaptea, acestea caut nes turate dup m ncare, sau se reped spre mpreunare.

8. Cel ce str mut lucr rile sim urilor din afar spre sim irile din l untru — de pild , vederea spre mintea care prive te lumina vie ii; auzul, spre n elegerea sufletului; gustul, spre puterea deosebitoare a ra iunii; mirosul, spre cunoa terea min ii; iar pip itul l str mut

335. Sim urile superioare, (v zul, auzul), nu trebuie s se lase sc - pate din fr na ra iunii prezente n ele. C ci atunci vor fi sc pate din fru i sim urile inferioare, care nu pot fi nfr nate dec t prin mijlocirea nfr n rii sim urilor superioare.

spre starea de veghe a inimii — acela petrece via ngerasc pe p m nt. El este i e v zut ca om ntre oameni, dar petrece i e cunoscut ca nger ntre ngeri.

9. Prin mintea, care vede lumina vie ii dumnezeie ti, primim cuno tin a tainelor ascunse ale lui Dumnezeu ; prin n elegerea sufletului or nduim cu pricepere treptele g ndurilor n inim , deosebind pe cele mai rele de cele mai bune. Prin puterea de deosebire a ra iunii gust m felurile n elesurilor i pe cele r s rite din r d - cina amar , sau le prefacem ntr un r sad dulce al sufletului, sau peste tot le lep d m ; iar pe cele r s rite din altoiul cuvenit i verde le primim, robind toat cugetarea spre slujirea lui Hristos. Prin n elegerea min ii, mirosim mirul duhovnicesc al harului Duhului, umpl n du ne inima de veselie i de bucurie. Iar prin inima veghetoare sim im cu bun n elegere pe Duhul, Care r core te cu bun tatea de sus v paia poftii noastre, sau n - c lze te puterea noastr nghe at de gerul patimilor³³⁸.

10. Precum trupul are cinci sim uri : vederea, auzul, gustul, mirosul i pip itul, a a i sufletul are acela i num r de cinci sim uri : mintea, ra iunea, sim irea n eleg toare, cuno tin a i tiin a. Ele se adun n trei lucr ri ale sufletului : mintea, ra iunea i sim irea. Prin minte primim n elesurile ; prin judecat t lcurile ; iar prin sim ire, chipurile cuno tin ei i g ndurile dumnezeie ti.

11. Cel a c rui minte deosebe te bine n elesurile g ndurilor i i nsu e te curat cuget rile dumnezeie ti, a c rui ra iune t lcuie te mi c rile naturale ale ntregii zidiri v zute, deslu ind ra iunile f pturilor, a c rui sim

336. Lucr rile sim urilor nu se desfiin eaz , ci cap t un caracter spiritual, sau se umplu de o spiritualitate pe treptele mai nalte ale urcu ului duhovnicesc. Se afirm n aceasta unitatea de via ntre spirit i trup. Nichita deosebe te ntre minte, suflet (sau inim , sau sim ire) i ra iune sau judecat . Prin fiecare din acestea lucr nd Sfntul Duh, prefac g ndurile i pornirile rele n bune. Dar psihologia lui Nichita e mult mai complex , mai subtil .

ire spiritual prime te tiin a n elepciunii i cuno tin ei cere ti, a ajuns mai presus de sim uri, trec nd prin ilumin rile Soarelui drept ii dincolo de sim ire. El se bucur de desf tate cu cele nev zute.

12. Puterile cuprinz toare ale min ii s nt patru : cumin enia, agerimea, n elegerea i destoinicia. Cel ce une te pe acestea cu cele patru virtu i cuprinz toare ale sufletului, nso ind cu cumin enia min ii, cump tarea sufletului ; cu agerimea, chibzuin ; cu n elegerea, dreptatea ; cu destoinicia, b rb ia, i a ntocmit sie i, n chip ndoit, c ru de foc ce l duce la cer³³⁷ i din care lupt mpotriva celor trei c petenii i puteri generale ale o tirii patimilor : iubirea de argint, iubirea de pl ceri i iubirea de slav³³⁸.

13. Cel ce a biruit iubirea de argint prin n elegerea drept ii legiuite, care este mpreun p timirea milostiv cu aproapele ; a st p nit iubirea de pl ceri prin cump tarea cumin eniei, care este nfr narea general ; iar iubirea de slav a r pus o, ca mai slab , prin agerime i chibzuin , care este deosebirea l murit a lucrurilor dumnezeie ti i omene ti, c lc nd o cu picioare sigure, ca pe ceva p m ntesc i f r nici un pre ; acela a biruit cugetul p m ntesc al trupului³³⁹. El a f cut aceasta at t de deplin, nc t s a preschimbat n lege a Duhului vie ii, i s a f cut slobod de legea trupului, care l tiraniza, nc t poate zice : «Mul umesc lui Dumnezeu, c legea Duhului vie ii m a slobozit de legea i de robia mor ii» (Rom. VIII, 2).

14. Cel ce caut slava oamenilor, care nu e nimic, ca i c nd ar fi, i mbr i eaz iubirea nes turat de pl ceri a sufletului i se ine de iubirea de argint prin l co

337. Prin virtu i nu ne deschidem numai spre ceilal i, ci ne i n l m spre cer. Cele patru virtu i cardinale s nt cei patru cai ai c ru ei cu care ne n l m spre cer.

338. Acestea nfund pe om n sine i l lipe te de p m nt.

339. Mintea sau n elegerea nu are deci numai un rost teoretic, ci i un rost practic, altruist i plin de adev rata sim ire.

mie, se face sau dr cesc prin nchipuirea de sine i prin mndrie, sau dobitocesc prin pl cerile pntecelui i a celor de sub pntece, sau fiar celor apropia i prin iubi-rea lacom i neomenoas de argint. El cade din credin a n Dumnezeu, pentru c prime te slav de la oameni, du- p cuvntul Scripturii ; se abate de la neprih nire i cu- r ie, pentru c i aprinde cu l comia pntecelui cele de sub pntece i se supune pornirilor dobitoce ti ; i e scos afar din dragoste, pentru c se ngrije te numai de el i nu d din avu iile sale aproapelui lipsit. Astfel unul ca acesta se v de te ca o fiar cu multe fe e, alc tuit din multe laturi potrivnice ntre ele, ne mp cat nici cu Dumnezeu, nici cu oamenii, nici cu dobitoacele.

15. Iu imea, pofta i cugetarea min ii³⁴⁰, dac stau n ele nse i i se mi c potrivit cu firea, fac omul n- treg i n chipul lui Dumnezeu, nc t acesta se mi c n chip s n tos i neab tut nicidecum de la temelia fireas- c . Dar dac se abat, contrar firii, de la ceea ce se cuvine i se clintesc de la fire, l v desc ca pe o fiar cu multe fe e, cum s a zis, i alc tuit din multe laturi potrivnice ntre ele³⁴¹.

16. Iu imea este la hotarul dintre poft i puterea ra ional a sufletului, fiind fiec reia din acestea ca un fel de arm n mi carea lor contrar firii, sau conform firii.³⁴² Pofta i ra iunea, mi c ndu se potrivit cu

340. Iu imea (m nie) i pofta s nt n leg tur cu mintea, deci mintea nu e cu totul rece i static .

341. Indumnezeirea are ca baz natural mi carea puterilor perso- nale conform firii. C ci prin firea ns i noi ne afl m n rela ie cu Dum- nezeu i ne mi c m potrivit rela iei adev rate cu El, dezvolt nd o, a a cum aceea i fire ne cere s fim i s ne mi c m n rela ia pozitiv cu semenii no tri. Atunci ne unific m sau ne simplific m, fiind mereu aceia i i urm rind n toate binele.

342. dep it aci concep ia c puterile sufletului s nt separate, sau lucreaz separat. De altfel, o astfel de concep ie n a existat niciodat n practic . vorba doar de un accent mai mare pe care l are o putere suflteasc ntr o mi care ce trece sau nu n fapt . Oricare mi care e cugetat , dar nu numai cugetat , ci i animat de o sim ire, de o dorin , de o pornire. Pofta n general anim mi c rile tuturor puterilor suflte ti. Iar iu imea e arma lor. Ea e ntre g nd i poft .

firea spre cele dumnezeie ti, iu imea este fiec reia din ele o arm a drept ii, mpotriva arpelui care le op- te te i le nf i eaz numai mp rt irea de pl cerile trupului i bucuria de slava de la oameni. Dar ab t n du se acestea de la mi carea potrivit firii i pref c n du i puterea n ceea ce e potrivnic firii i mut ndu se de la ndeletnicirea cu lucrurile dumnezeie ti spre cele ome- ne ti, iu imea li se face arma nedrept ii, spre p cat. Acestea se vor lupta n acest caz i se vor n pusti prin iu ime mpotriva celor ce le nfr neaz pornirile i pof- tele lor. Din aceast pricin iu imea e mijlocul prin care omul se poate ar ta sau f ptuitor al celor bune, v z tor i cunosc tor de Dumnezeu, dac se mi c dup fire, sau dobitocesc, s lbatic i dr cesc, dac se abate spre cele potrivnice firii ³⁴³.

17. Nu va putea s se cunoasc cineva pe sine, de nu i va ntoarce mai nt i puterile sufletului s u, prin poc in dureroas i st ruitoare, ca s le fac a a cum ni le a dat Dumnezeu de la nceput, c nd l a zidit pe Adam i a suflat n el suflare de via ³⁴⁴; nici nu va putea dob ndi g ndul ne nfumurat, neiscoditor, neviclean, simplu, smerit, str in de pizm , de clevetire, care e st p n peste patimi i robe te toat cugetarea ascult rii de Hristos. Nu i va avea sufletul nici aprins i nfl c rat de dragostea lui Dumnezeu, nici st p n pe hotarele n- fr n rii, ndestulat cu cele ce se nimeresc i dornic de odihna sfin ilor. Iar dac nu va dob ndi acestea, nu va putea dob ndi nici inim blând , pa nic , nem nioas , bun , neg lcevitoare, plin de toat mila i bucuria. Su

343. «Despre suflet», Cap. 57, Ed. Darrouzes, op. cit.

344. Insul denaturat prin reaua folosire a puterilor nu este omul adev rat i nu se poate nici cunoa te ca ceea ce este cu adev rat; nu se poate cunoa te, pentru c un astfel de ins nu i este str veziu n exis- ten a sa indefinit deschis infinit ii divine, sau n lumina acestei infi- nit i. Dar insul natural, astfel deschis infinit ii, nu e lipsit de poft i de iu ime (m nie). C ci acestea s nt aripile sufletului.

fletul dezbinat astfel n el nsu i i cu puterile tulburate nu va putea primi razele Duhului.

18. Cel ce n a primit astfel napoi frumuse ea str - vechii noble i i nu i reface ne n cetat tr s turile chipului Celui care l a pl smuit pe el dup asem narea Sa, cum va putea s se uneasc vreodat cu Acela, dac s a desp r it pe sine, prin neasem narea tr s turilor, i a ie it din lumina Celui ce este lumin , atr g ndu i la sine ceea ce e potrivit ? Iar neunindu se cu Cel de la Care i are nceputul fiin rii i de Care a fost adus la existen din nimic, unde va fi aruncat, odat t iat de la Acela, ca un neasemenea cu Cel ce l a f cut ?³⁴⁵. O tiu cei ce n eleg, chiar dac eu voi t cea.

19. C t vreme avem n noi materiile patimilor i ngrijim de bun voie pricinile lor, nehot r ndu ne s le clintim pe acestea din loc, are t rie mpotriva noastr i puterea lor, lu ndu i aceast t rie din noi. Dar dac le lep d m din noi i ne cur im inima prin lacrimile poc in ei, ur nd i n el ciunea celor v zute, ne facem p rta i de venirea M ngietorului, v z nd pe Dumnezeu n lumin ve nic i fiind v zu i de Dumnezeu³⁴⁶.

20. Cei ce au rupt lan urile sim irii fa de toat lumea, petrec slobozi de toat robia sim urilor, vie uind numai Duhului i gr ind cu El, ca unii ce s nt mi ca i de El. Prin El se unesc i cu Tat l i cu Cuv ntul, cei de o fiin , i ajung un singur Duh, dup Pavel. Ace tia nu numai c nu pot fi prin i de draci, ci le pricinuiesc acestora i spaim , ca unii ce s au mp r t it de focul dumnezeiesc i s nt ei n i i foc.

345. Asem narea se men ine prin participare la Dumnezeu, nu prin simpla imita ie. A fi asemenea cu Dumnezeu cel infinit, nseamn a fi unit cu El, a L avea ntip rit real n sinea indefinit , care s i o p streze i dezvolte astfel.

346. Dumnezeu fiind persoan , nu L vedem numai noi ca pe un obiect, ci ne vede i El. Faptul c L vedem e semn c El nsu i ne vede n acel moment. C ci nu L vedem, dac nu ni se deschide El nsu i, pri vindu ne.

21. Pipitul nu i are lucrarea numai ntr o parte a trupului, ca celelalte simuri, ci n tot trupul. Deci cnd atingem ceva fr trebuin, chiar din clipa simirii moliciunii acelui lucru, mintea e cltinat de gnduri pti- ma e. Iar cnd ne pzim de atingerea celor moi, fr o trebuin necesar a firii, stpnind simirea, nu ni se tulbur simurile sufletului³⁴⁷.

22. Cnd mintea p trunde n cele mai presus de fire, simurile aflndu se n starea cea dup fire, intr n chip nep tima n legtur cu pricinile lucrurilor, cercetnd numai raionurile i firile lor i deosebind fr gre al lucrurile i nsuirile lor, ne mp timindu se i nemi cndu se cu pl cere spre ele n mod contrar firii³⁴⁸.

23. Luptele i ostenele duhovnice ti nasc n suflet bucuria p cii, care pune stpnire peste patimi³⁴⁹. Deci ceea ce e anevoios i nepl cut celor ce se afl sub stpnirea simurilor, aceea este uor i preadulce sufletului

347. Potrivit unei vechi tradiii patristice, se afirm existen a unor «simuri ale sufletului». Mintea se poate molei ea ns i prin atingerea cu simul pipitului a unor lucruri moi. Exist chiar o legtur ntre simurile trupului i cele ale sufletului. Ultimele se pot converti n primele, sau le pot influen a pe acelea.

348. «Despre sufet» cap. 52, edit. cit., p. 114. Ataarea afectiv i p tima de lucruri e contrar firii omului, care e fcut s stea i snainteze, prin spiritul lui, n relaia cu Dumnezeu, persoana i spiritul suprem. Omul nu e fcut pentru a se robi obiectelor, ci pentru a realiza prin ele o relaie tot mai intens cu persoanele. Îns i simurile intr odat cu mintea ntr o relaie cu raionurile lucrurilor, nemair m nnd ataat la suprafelele lor. Iar prin raionii cunoate pe Dumnezeu ca persoan care le cuget n folosul omului i a relaiei omului cu Sine. Are loc un fel de intuiie spiritual a simurilor, prin care omul se pune n relaie cu Dumnezeu.

349. Se produce deci n suflet o simire contrar simirii trupului. Simirea durerii cu trupul poate produce o simire de bucurie n suflet i simirea plcerii cu trupul, o simire de triste e n suflet. Mai precis, n suflet se produce o sf iere. Are i el pe de o parte o pl cere de pe urma plcerii trupe ti, dar n el se ive te totodat o revolt mpotriva acestei pl ceri care caut s l cucereasc cu totul. Aci intr rolul voin ei, care se opune c derii sufletului ntr o stare de robie sub pornirile trupe ti i ntr o stare de slujire a obiectelor, n loc de a fi liber pentru relaia cu Dumnezeu i cu persoanele celorlali. In baza unit ii de persoan, lucrurile suflete ti i trupe ti nu pot fi desp rite, dar unele pot fi dominate de celelalte, sau poate ap rea o sf iere tr it de unitatea persoanei.

care ostene te i care a dob ndit dorul de Dumnezeu prin sfin ite sudori i este r nit de dragostea cuno tin ei dumnezeie ti. C ci acelora, ostenelile i luptele virtu ii le s nt nepl cute i le par foarte aspre, ca unora ce s nt lega i de tihna trupului i de veseliiile pl cerilor i nu s au str duit s spele s r tura pl cerilor cu undele lacrimilor. Iar cei ce doresc i mbr i eaz virtutea, se sc rbesc de pl cerile ce pricinuiesc durerea i se scutur de desf tarea i de iubirea de sine a trupului. Un lucru ntristeaz sufletul acestora : sl birea ostenelilor i domolirea luptelor. Deci ceea ce pricinuie te acelora veselie trupeasc , aceea e pricin de ntristare sufletului care i a str mutat dorin a spre cele dumnezeie ti. Iar ceea ce pricinuie te acestuia bucurie duhovniceasc , acelora le prilejuie te suspine i durere.

24. Ostenelile par la nceput pricinuitoare de durere. Dar dac ncep torii st ruiesc n virtute i se ntind spre treapta de mijloc, ostenelile li se descopere ca pricinuitoare de o anumit pl cere i de o lini te ne n eleas . Iar c nd cugetul muritor al trupului e nghi it de via a nemuritoare, care izvor te din s l luirea Duhului n cei ce s au ntins cu adev rat spre sfr iturile (in-tele) virtu ilor prin osteneli, ei se umplu de o bucurie i de o veselie negr it , deschiz ndu li se un izvor curat de lacrimi, ntruc t se ive te de sus o und dulce de c in .

25. Dac vrei s intri n hotarele virtu ii i s afli pe cea care duce f r r t cire la Dumnezeu, s nu dai somn ochilor t i, nici a ipire pleoapelor tale, p n nu afli, prin multe nevoi e i lacrimi, loc de nep timire sufletului t u ostenit ; i vei intra n loca ul sf nt al cuno tin ei de Dumnezeu³⁵⁰. Iar prin n elepciunea ipostatic a lui Dumnezeu vei str bate cu n elegere p n la ul

350. Cuno tin a de Dumnezeu, a ad ncului lini tit al dragostei curate, nu poate fi aflat de sufletul pasionat i agitat de lucrurile par iale. Nep timirea e astfel condi ia sau «loca ul» adev ratei cuno tin e de Dumnezeu.

timele sfârșituri ale lucrurilor omenești³⁵¹ și disprețuind pe cele de jos, vei alerga și tu, năsetat ca cerbii, către munții nălași ai vederii sufletești.

26. Calea grabnică spre înălțarea în virtute a începuturilor este tăierea buzelor, închiderea ochilor și surzenia urechilor. Minteaa primind astfel nelucrarea acestora și închizând intrările de afară spre sine, începe să se cunoască pe sine și micșinărilor sale³⁵²; ea cercetează atunci când care sînt coninuturile gândurilor ce plutesc pe marea cunoscută cu mintea și care sînt în alegerile intrate prin porțile cugetării sale. Sînt ele curate și neamestecate cu semințele amare și vin de la îngerul luminii, sau sînt neghine amestecate și necate în pleavă și aruncate de potrivnicul luminii? Stînd astfel ca un împărat în mijlocul gândurilor și judecînd și deosebind pe cele bune de cele rele, pe unele dintre cele intrate le primește pentru depunerea și lucrarea sa și le aază în jîtnele în alegerii pentru a fi rumenite de focul Duhului și îmbibate de apa dumnezeiască, cu care apoi hrînindu-se, se înmputernicește și se umple de lumină; iar pe celelalte le leapdă în adîncul uitării, scuturîndu-se de amărăciunea lor. Dar acest lucru îl poate face numai mintea aceea, care a apucat calea ce o duce fără rătăcire la ceruri și la Dumnezeu și să dezbrăcat de haina de plîns a patimilor întunecate.

27. Sufletul care a lepdat răutatea și cugetul iscoditor al îngâmferii pînă la toate și și-a îmbogățit inima cu simplitatea și nerutatea din simplă luirea Mîngietorului³⁵³,

351. Numai alipit de înălțarea supremă, care este în același timp Persoana supremă, vei putea străbate la sfârșiturile lucrurilor, care se află chiar în această înălțare persoană. Înălțarea ca ipostas ultimă al tuturor neîntreține persoana noastră în înălțare, ci este fundamentul ultim al persoanei noastre.

352. Nelucrarea simurilor dă odihnă minții din partea lucrurilor din afară. Ea se poate întoarce astfel spre ea însăși și se poate cunoaște ca ceea ce este în mod deosebit de coninuturile definite pe care le are în mod succesiv, fără odihnă.

353. Inima simplă este în același timp bogată, indefinit de bogată, pentru că în locul multelor dar mărginitelor chipuri ale lucrurilor de care

ajunge ndat al lui Dumnezeu i al s u nsu i ³⁵⁴. Cele ce le vede i le aude, el le socote te vrednice de crezut i adev rate, f r s se ndoiasc , ca unul ce s a ridicat peste pr p stiile nfrico toare ale necredinei i e purtat deasupra iadului pizmei ³⁵⁵.

28. Tuturor virtu ilor le premerge credin a din inim , pe care o are cineva atunci c nd sufletul nu poart n el o socotin ndoielnic , ci a lep dat cu des v r ire iubirea de sine. C ci pe cel ce s a g tit de cur nd spre lupte, nimic nu l mpiedic a a de mult de la lucrarea poruncilor, ca atotdeauna iubire de sine. Aceasta este piedica naint rii celor ce vor s se s rguiasc . Aceasta le pune n minte boli i p timiri ale trupului, greu de vindecat, prin care r ce te c ldura sufletului i l nduplec s se fereasc de greut i, ca fiind v t m -toare unei vie i care vrea s se simt bine. Iubirea de sine este iubirea nera ional a trupului, care, f c nd pe monah iubitor de sine sau iubitor de suflet sau de trup, l dep rteaz de Dumnezeu i de Împ r ia Lui,

era alipit i plin astfel nc t nu se mai vedea, s a descoperit n ea ns i, av nd rev rsat n ea nem rginirea vie ii i n elegerii Duhului, prin care le n elege pe toate, dar nu se alipe te de nici una din cele m rginite i nu se strnge n jurul nici uneia, lu nd chipul ei m rginit.

354. Sufletul care a sc pat de obsesia lucrurilor i s a predat lui Dumnezeu i a dob ndit libertatea. El e deci al s u nsu i, fiind n acea i timp al lui Dumnezeu. C ci din libertatea iubirii lui Dumnezeu i curge libertatea iubirii sale fa de Dumnezeu, dup al C rui chip infinit este i el indefinit. El l iube te pe Dumnezeu nesilit, ci n pornire spontan i fericit de a dep i formele m rginite pe care le ia prin lucruri, ca s revin la starea sa proprie, la starea conform firii sale. Prin iubirea sa r spunde iubirii cuceritoare a lui Dumnezeu, Care nu vrea s l m rgineasc , precum nici sufletul nu vrea s se m rgineasc . n nt lnirea aceasta a celor dou iubiri nu e nimic silnic.

355. Ne ncrederea n to i i n toate deschide un ad nc pr p stios n fa a sufletului, neav nd unde pune piciorul ca s se odihneasc ntr o realitate statornic i iubitoare i potrivit cu el, sc pat de nesiguran a i pustietatea sa, care l m rgine te n gradul suprem, desp rindu l de rela ia cu orice realitate indefinit , adic cu persoanele. Pizma ce o are fa de alii face ca pr pastia aceasta, care este pr pastia nimicului, s ia i un caracter de iad, care i trimite chinul n l untrul sufletului nsu i. Necredina ine pe ins deasupra unei pr p stii, pentru c pentru el nu e nimic, dec t h ul nefiin ei care l nconjoar il amenin . Tocmai n m rginirea tr it n leg turile cu lucrurile, sau n sinea m rginit , se casc h ul nimicului.

după cuvântul : «Cel ce își iubește sufletul său, îl va pierde» (Ioan XII, 25)^{355b}.

29. Cel ce a început lucrarea poruncilor cu osteneală și a luat cu dragoste fierbinte pe umerii și jugul unor al nevoinei nu crușă în tatea trupului, nu se sperie de asprimea ostenețelor pentru virtute, nu se lenevește în nevoine, nu privește la vreunul care se poate face de nevoine cu nepăsare trăind vie, ci taie cu dor fierbinte brazda virtuților, prin orice pătimiri, căutând numai la sine și la poruncile lui Dumnezeu. În fiecare zi îl aruncă cu lacrimi în arina sa vie semințele sale, pentru că va răsară semănătură verde a nepătimirii și va crește pentru că la spicul cunoștinței dumnezeiești și va rodi în grăunțele cuvântului, făcându-l să poarte roadele dreptății sale.

30. Socotesc că de nicieri nu îți vine sufletului o altă degrabnică decât de întins sporire, ca din credință. Iar credința numesc, nu pe cea simplă în Dumnezeu în Fiul Său cel Unul Născut, ci pe cea plină de simțire, cu care cunoaștem că sunt adevărate făgăduințele lui Hristos, pe care le a făgăduit și gătit celor ce L iubesc pe El, ca să amenințările și muncile iadului, cele gătite diavolului și slugilor lui³⁵⁶. Această credință umple su

355 b. Iubirea de sine îl face pe monah să fie covârșitor în credința care îl îndeamnă să pornească și să se înalțe pe calea nevoinelor pentru virtute. El socotește că rămâne astfel adpostit de furtuni și de greutate în portul comodității. În realitate, această neîncredere îi va face continuu grijă și îl va lipsi de puțin adevărul să se odihni de ele la stăruința fermă și atot iubitor al Părintelui Cerească. Prin credință omul a aflat un teren solid sub picioarele lui: un teren dincolo de cele vizibile, un teren dincolo de lucrurile schimbătoare, în Persoana de statornică și nesfârșită iubire a lui Dumnezeu. Acest teren devine tot mai solid prin virtuți, pentru că prin virtuți înălțare te omul legătură cu Dumnezeu. Omul însuși devine tot mai tare prin ele.

356. Credința nu înseamnă a admite teoretic existența lui Dumnezeu întruparea Fiului Său, a opta pentru credință ca pentru o altă filosofie, ci a simți că se pare că pe veci depinde de ajutorul atotputernic al lui Dumnezeu, Care ne a arătat în Hristos iubirea și mila Sa nesfârșită. Ea înseamnă a tremura pentru mântuirea ta și a face voia lui Dumnezeu

fletul r zboit, de n dejdea c va ajunge la starea sfin-ilor, la fericita lor nep timire, i l ndeamn s alerge spre culmea sfin eniei lor i s se fac mpreun mo-tenitor cu ei al Împ r iei lui Dumnezeu. Încredin at astfel, se ntinde cu s rguin spre lucrarea poruncilor, ne ndoindu se ntru sine, ci urm nd ostenelilor acelora i urm rind prin nevoine asem n toare, s dob ndeasc des v r irea lor.

31. Starea din afar a fe ei obi nuie te s se schim-be mpreun cu starea din l untru a sufletului. C ci chipul fe ei arat lucrarea pe care o are mi carea min-ii lui, f c nd o cunoscut celor ce privesc starea lui l untric . Acest chip al fe ei potrivindu se i schim-b ndu se mpreun cu cele ce se lucreaz n g nd, une-ori se arat luminos, c nd inima se vesele te de urcu u-rile ei spre Dumnezeu prin cuget rile bune ; alteori se arat posomorit i ntunecat, c nd inima e n spirit de g nduri necuvenite³⁵⁷. C ci cel st p nit de diferite g n-duri nu se poate ascunde de cei ce au sim urile sufletu-lui deprinse s vad . În unele cazuri se petrece o schim-bare a dreptei Celui Prea nalt; ea se face ar tat aces-tora, ca una ce le este cunoscut i iubit . C ci datorit ei, ace tia, fiind n scu i a doua oar de c tre Duhul, s au f cut lumin i sare oamenilor. În alte cazuri se nt mpl o schimbare n starea puterilor suflete ti i n tulburarea g ndurilor ; ea le este v dit n chip lim-pede celor ce au lep dat o i poart tr s turile chipului

pentru a fi vrednic de ea, pentru a te uni cu Dumnezeu cel iubitor, sin-gurul n Care este m ntuirea. Credin a aceasta nu poate fi dezlegat de n zuin a serioas i ostenitoare spre sfin enie, spre cur ia n rela ia iubi-toare cu Dumnezeu. Ea e un fel de intuitie a realit ii celor f g duite, un fel de confirmare a lor prin bunul sim , sau chiar printr un fel de gustare.

357. De aci provine transparen a luminoas a celor buni i a sfin-ilor i fa a ntunecoas a celor r i. In ochii lor se v d g ndurile lor, care, c nd s nt rele, fac fe ele oamenilor ntunecate, iar c nd s nt bune le fac luminoase. Iar n lumina fe ii sfin ilor se vede i lucrarea Sf ntului Duh, Celui Atotbun, lucrare sim it de ei.

Fiului lui Dumnezeu, luminat de darurile dumnezeie ti ³⁵⁸.

32. Lucrarea din l untru se face sufletului fie pricin de cununi, fie pricin de pedepse i de chinuri venice. Dac se ndeletnice te cu lucrurile dumnezeie ti i cultiv locurile smeritei cuget ri, prime te ploaia de sus a lacrimilor i ngrije te de dragostea i de credin a fa de Dumnezeu i de mpreuna p timire cu aproapele. Prin acestea, sufletul, ref c nd frumuse ea chipului lui Hristos, se face lumin oamenilor i atrage cu razele virtu ilor privirile spre sine i mi c pe to i spre pream rirea lui Dumnezeu ³⁵⁹. Dar dac r scole te i caut cele de jos i cele omene ti i locurile de ocar ale p catului, primind de jos r ul miros i ntunericul, cultiv ura i dep rtarea de bine. Prin aceasta, ref c nd chipul p m ntesc i f r frumuse e al omului vechi, se face ntuneric celor apropiat i, i prin lucrarea i vorbirea str jilor (sim urilor) stric sufletele neformate i f r sprijin i st rne te hulirea lui Dumnezeu. Astfel, dup cum e g tit sufletul de moarte, a a i va afla i r splata.

33. Cel ce cultiv g ndurile p c toase i face privirile din afar ntunecate i posomorâte. Limba lui e mut pentru laudele dumnezeie ti i nu vine n nt m pinarea nim nui spre fericirea lui. Dar cel ce cultiv r sadurile bune i nemuritoare ale inimii are fa a bucuroas i luminoas . Limba lui e c nt toare la rug ciune i se face pe sine ntreg preadulce la cuv nt. În felul acesta este, i se face v dit celor ce v d bine, at t cel ce se afl nc n robia patimilor necurate i pe trece sub puterea silnic a legii cugetului p m ntesc, c t i cel eliberat de o asemenea robie de c tre legea

358. Mai ales sfin ii v d st rile oamenilor, pe c nd cei p c to i nu v d lumina din sfin i, pentru c privirea ei i face i mai ntuneca i.

359. Împreuna p timire cu al ii i virtu ile ca deschideri spre al ii i face pe cei buni s lumineze i mai mult prin fe ele lor.

Duhului. Cci dup n eleptul Solomon, «cnd se vesele te inima, se lumineaz fa a, iar cnd se afl n ntrist ri aceea, se posomor te aceasta» (Prov. XV, 13).

34. Patimile s v r ite cu fapta, cu fapta se i t m duiesc. Cci precum ne nfr narea, pl cerea, l comia p n-tecelui i via a nep s toare i f r r nduial nr d cineaz n suflet deprinderea p tima i l duc la fapte necuvenite, a a str mtorarea n nfr nare, ostenele i nevoin ele duhovnice ti aduc n el desp timirea i l str mut de la patim la nep timire³⁶⁰.

35. Cnd cineva, dup nevoin ostenitoare i n-tins , se nvrednice te, prin smerit cugetare, de mari daruri de la Dumnezeu, dar pe urm e r sturnat de unde se afl i e predat patimilor i dracilor care l pedepsesc, s tie c s a n l at i i a nchipuit despre sine lucruri mari i s a m ndrit asupra altora. Drept aceea, unul ca acesta nu va afla de nic ieri t m duire i izb vire de patimile i de dracii care i au cuprins via a, dec t de la alergarea, prin poc in , la starea cea dint i, i de la folosirea mijlocitorului celui bun, care este smerenia i cuno tin a m surilor sale³⁶¹. Prin aceasta tot cel ce st bine pe temelia virtu ilor se socote te pe sine mai prejos dec t toat zidirea.

36. În fa a lui Dumnezeu i a oamenilor care vie-uiesc dup Hristos, e un r u tot a a de mare a petrece cineva p tima n fapte de desfr nare i a se m ndri n duhul p rerii de sine³⁶². Cci precum cele f cute n as

360. In aceasta st rostul epitiimiilor date de duhovnic in taina poc in ei. N ajunge ca p c tosul s regrete teoretic faptele rele, ci ntru c t acelea au izvor t dintr o sl bire a firii sau din niscai obi nuin e egale cu patimile, aceste obi nuin e trebuie vindecate tot prin fapte st -ruitoare, prin fapte de putere a spiritului manifestat prin trup. De aceea faptele de poc in s nt fapte t m duitoare, nt ritoare ale firii.

361. Acela trebuie s o ia iar i de la nceput, adic de la lupta cu patimile i de la str duin a de sporire n virtute, ca s ajung la treapta de la mijloc care e smerenia. F r smerenie, temelia virtu ilor se pr bu e te.

362. In am ndou e aceea i uitare a omului de Dumnezeu, aceea i nsingurare a lui, care l duce la sl birea puterii spirituale.

cuns ale celui dint i e ru inos a le i gr i, a a i n l -
rile inimii celui de al doilea s nt ur te naintea lui Dum-
nezeu³⁶³. i precum pe cel dint i l leap d Dumnezeu
de la odihn , pentru c e numai trup, cum zice Scrip-
tura (Facere VI, 3), a a i cel din urm e necurat na-
intea Domnului, pentru c se mândre te.

37. Nu orice patim e i p cat cu fapta, ci altceva e
p catul cu fapta i altceva patima. Patima e ceea ce se
mi c n suflet, iar fapta p c toas ceea ce se vede n
trup. De pild , iubirea de pl ceri, iubirea de argint, iu-
birea de slav s nt patimi cumplite ale sufletului. Iar
curvia, l comia de avere i nedreptatea s nt fapte p c -
toase ale trupului. Pofta, m nia i m ndria s nt patimi
ale sufletului, sau puterile lui n mi carea mpotriva fi-
rii. Iar preacurvia, uciderea, furtul, be ia i orice alt-
ceva care se face prin trup, s nt fapte p c toase i cum-
plite ale trupului.

38. Trei s nt c peteniile cele mai generale ale tutu-
ror patimilor ; i trei r zboaiele mpotriva lor ; i trei
cei ce se r zboiesc cu ele i biruiesc pe balaurul cu trei
capete : al iubirii de pl cere, al iubirii de argint i al
iubirii de slav . Ace tia s nt : ncep torul, cel din mij-
loc i cel des v r it³⁶⁴.

39. Lupta acestor trei mpotriva celor trei c pete-
nii i puteri ale duhului st p nitor nu e una i aceea i,
ci alta i alta. Altfel se poart lupta cu fiecare dintre
aceste c petenii, de c tre fiecare din cei ce se lupt m-
potriva lor i e narmat n chip firesc cu dreapt m nie.

40. Cel ce s a preg tit de cur nd pentru nevoia ele
evlaviei i e ncep tor n r zboiul cu patimile, toat b -
t lia i o poart mpotriva duhului iubirii de pl cere i

363. bine ca cel ce p c tuie te s i m rturiseasc p catele na-
intea duhovnicului, cu c in , precum e bine ca virtutea s nu i fie obiect
de laud . Dar de obicei se nt mpl altfel.

364. Încep torul biruie te iubirea de pl cere, cel din mijloc, iubirea
de argint i cel des v r it, iubirea de slav .

se o te te cu putere mpotriva lui prin toat greaua p timire. El i usuc trupul prin foame, culcare pe jos, privegheri i rug ciuni de toat noaptea. Iar sufletul i l frnge prin amintirea pedepselor din iad i prin cugetarea la moarte ; n sfr it, inima i o cur e te de ntin ciunea nso irilor i nvoirilor³⁶⁵, prin lacrimi de poc in .

41. Cel ce a naintat cu nevoin a de la nceput spre mijloc i i a ters sudorile luptei mpotriva duhului iubitor de pl cere, cu buretele primei nep timiri, i a nceput de cur nd s priveasc cu ochii descoperi i esen ele lucrurilor, ridic armele credin ei mpotriva duhului necredincioasei iubiri de argint. El i nal mintea prin g ndirea la lucruri dumnezeie ti, i ascute ra iunea cu ra iunile zidirii i i o l mure te descoperind esen ele lor; iar sufletul i l ridic prin credin de la cele v zute la n l imea celor nev zute i l convinge c purt torul de grij al lucrurilor sale este În-su i Dumnezeu, Care a adus toate din nefiin la fiin i toat n dejdea sa i o pune n via a cea n Dumnezeu³⁶⁶.

42. Cel ce a trecut mijlocul prin vedere sufleteasc i prin nep timire i s a ridicat peste n el ciunea simirii legate de lume, i a p truns de cur nd cu ra iunea cuno tin ei i a n elepciunii ipostatice a lui Dumnezeu n ntunericul cuno tin ei de Dumnezeu, ridic , cu pu

365. nso irea e starea de vorb cu g ndurile ivite n minte ca ispite; nvoirea e aprobarea lor.

366. demn de remarcat leg tura pe care o face Nichita Stithatul ntre combaterea iubirii de argint i str duin a celui de pe treapta de mijloc de a contempla esen ele sau ra iunile lucrurilor, dup dep irea iubirii de pl ceri prin post, prin priveghere i prin rug ciuni. Cel ce contempl ra iunile lucrurilor nu se mai l come te spre posedarea lor, c ci vede originea acestor ra iuni n Dumnezeu i vede pe Dumnezeu ca purt tor de grij al lor. Dar aceasta nseamn a vedea lucrurile prin credin a n Dumnezeu, nu ca realit i de sine st t toare. Cel ce s a cur it de pofta de pl ceri a dob ndit prima nep timire; cel ce prive te fr l comie la esen ele lucrurilor n Dumnezeu a ajuns la a doua nep timire. Am n dou nt resc n dejdea n Dumnezeu.

terea smeritei cuget ri, armele mpotriva duhului iubirii de slav ³⁶⁷, str pung ndu i (umilindu i) sufletul prin sfin ite descoperiri i f c ndu l s verse lacrimi f r durere. Iar cugetul lui l biruie prin amintirea neputin ei omene ti i l nal prin n elesurile cuno tin ei dumnezeie ti ³⁶⁸.

43. Prin posturi, privegheri, rug ciuni, culcare pe jos, prin ostenelile trupului i prin t ierea voilor noastre ntru smerenia sufletului, facem nelucr tor duhul iubirii de pl cere. Iar prin lacrimile poc in ei l leg m i, nchiz ndu l n temni a nfr n rii, l punem n nemi care i n nelucrare, st ruind n lupta celor ce se s rguiesc i se nevoiesc.

44. Prin armele credin ei i prin sabia Duhului, care este ra iunea lui Dumnezeu, pr bu ind la p m nt duhul iubirii de argint, l junghiem, n l ndu ne spre contemplarea lucrurilor cu ra iunea n elepciunii i, ridic ndu ne deasupra micimii celor v zute, prin ra iunea cuno tin ei, ne odihnim n Împ r ia dragostei, cu n dejdea vistieriilor preafericite ale lui Dumnezeu.

45. Plutind pe aripile nep timirii i ale smeritei cuget ri n v zduhul cunoa terii tainice de Dumnezeu i p trunz nd cu Duhul dumnezeiesc n ad ncul de sus al cuno tin ei tainelor lui Dumnezeu, ardem duhul iubirii de slav cu fulgerele dogmelor i n elesurilor dumnezeie ti. Privind apoi spre sfr iturile lucrurilor

367. Cel ajuns n fa a nep trunsului dumnezeiesc nu mai are nici un temei pentru iubirea de slav .

368. Aci Nichita leag combaterea slavei de arte, sau a patimii celei mai sub iri i mai greu de biruit, prin smerita cugetare, care se dob nde te pe treapta a treia, a celui des v r it, odat cu p trunderea n ntunericul mai presus de cuno tin al cunoa terii lui Dumnezeu prin experierea prezen ei Lui, cea mai nalt cunoa tere de Dumnezeu fiind nso it de con tiin a neputin ei de a L defini i exprima. Aceasta ntre ine n acela i timp smerita cugetare n suflet. Iar aceasta e leacul cel mai propriu mpotriva slavei de arte. Dar la aceast cuno tin mai presus de cunoa tere se ajunge prin experien a leg turii cu Cuv ntul ipostatic sau personal al lui Dumnezeu, a C rui prezen i revendicare e tr it ntrun mod intens, de i indefinit.

omene ti, i nec m n ploi de lacrimi i n r uri ale pl nsului de poc in pe cei trei draci de frunte care se o tesc mpotriva noastr , prin nchipuirea de sine, prin slava de art i prin m ndrie³⁶⁹.

46. Cel ce a ur t cu m nie pofta trupului, pofta ochilor i trufia vie ii (1 Ioan II, 16), cu toat lumea lor de nedreptate³⁷⁰, prin a c ror prietenie ne facem du - mani ai lui Dumnezeu, i s a lep dat de ele, i a r s - tignit sie i lumea i el s a r stignit ei (Gal. VI, 14), des fiin nd vr jm ia dintre Dumnezeu i suflet, afl toare n trupul s u, i f c nd ntre am ndoi pace (Efes. II, 15—16)³⁷¹. C ci cel ce a murit fa de acestea, prin dezbr carea de puterea cugetului trupesc, s a mp - cat pe sine cu Dumnezeu, risipind vr jm ia lumii prin omor rea pl cerilor, prin via a r stignit lumii, i a m - br i at prietenia lui Iisus. Drept aceea unul ca acesta nu mai este vr jma al lui Dumnezeu, nemaifiind prie - ten al lumii³⁷², ci s a f cut prieten lui Dumnezeu, ca

369. In ultimele trei capete Nichita repet mijloacele prin care sufletul se cur e te de cele trei patimi: iubirea de pl ceri, iubirea de argint i iubirea de slava de art , urc nd pe cele trei trepte: a nfr - n rii, a contempl rii ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor i a cuno - tin ei tainice de Dumnezeu. Pe a treia treapt , pe lng rolul atribuit pl n - sului i smereniei n alungarea iubirii de slav , se mai atribuie un mare rol n elegerii dogmelor, care in n con tiin m re ia i iubirea lui Dumnezeu. Dar smerenia i n elegerea dogmelor o are numai cel ce plu - te te pe aripile nep timirii, nelegate de nici o mp timire fa de cele de jos i m rginite, n v zduhul infinit i indefinit al lui Dumnezeu, cu - noscut prin experien . Cele trei duhuri ale iubirii de slav ntre in cele trei chipuri ale ei: p rerea de sine, slava de art de la alii i m ndria fa de alii. Ele s nt biruite n special prin lacrimile poc in ei.

370. Patimile s nt pricinile nedrept ii, pentru c ele s nt tot at tea expresii ale egoismului acaparator. De aceea dreptatea este identificat n Sfnta Scriptur cu totalitatea virtu ilor, cu starea de deplin cur ire a omului de egoism, care este i starea de des v r ire a lui. Nedreptatea sau dreptatea reprezint astfel i o rela ie bun sau rea a omului cu Dumnezeu. Prin dreptate se respect locul de inut dup cuviin de fie - care, locul egal al tuturor credincio ilor i locul de st p nitor al lui Dumnezeu.

371. Du m nia se afl n trup, dar are consecin e n suflet.

372. Cel ce folose te lumea pentru pl ceri, face ca lumea ns i s apar ca du man al lui Dumnezeu, ca una ce d prilej p catului, sau du - m niei omului fa de Dumnezeu. Îns i prietenia cu aceast lume este nepl cut lui Dumnezeu. P catul, ap r nd ca o alian a omului cu lumea mpotriva lui Dumnezeu, face i lumea du man lui Dumnezeu. Via a

unul ce s a r stignit lumii i poate zice: «Mie lumea s a r stignit i eu lumii» (Gal. VI, 14).

47. Toat p r sirea ce se nt mpl celor ce se nevoiesc le vine pentru slava de art , pentru os ndirea aproapelui i pentru f lirea cu virtu ile. Deci oricare dintre acestea, care se ive te n sufletele celor ce se nevoiesc, le pricinuie te p r sirea de la Dumnezeu³⁷³. i nu vor sc pa de aceast os nd dreapt pentru c deri, p n ce nu vor lep da pricina de mai nainte a p r sirii i nu vor alerga spre n l imea smeritei cuget ri³⁷⁴.

48. Necur ia inimii i ntinarea trupului nu st numai n a nu te cura i de cuget rile p tima e, ci i n a te m ndri cu mul imea ispr vilor, a te f li cu virtu ile, a te socoti lucru mare n ce prive te n elepciunea i cuno tin a de Dumnezeu i n a dispre ui pe fra ii tr ndavi i nep s tori. Aceasta se v de te din pilda vame ului i fariseului (Luca XVIII, 10 . u.).

49. Nu socoti c te ai ridicat deasupra patimilor i ai sc pat de ntinarea cuget rilor p tima e, care se nasc din ele, c t vreme por i nc un cuget m ndru, um fl ndu te cu virtu ile. C ci nu vei vedea cur ile p cii ntru bl nde ea g ndurilor, nici nu vei intra n loca ul bisericesc al dragostei cu bucurie³⁷⁵, ntru toat bun tatea i senin tatea inimii, c t vreme te ncrezi n tine, n faptele tale.

f r de p cat n lume restabile te i lumea n situa ia de crea ie pl cut lui Dumnezeu.

373. Chiar oamenii p r sesc pe cei ce se m ndresc cu virtu ile i os ndesc pe al ii. De aci faptul, la aparen curios, c oamenii pretin i morali, nu s nt iubi i aproape de nimeni.

374. Sporirea n virtu i trebuie s nainteze mpreun cu sporirea n smerita cugetare. Numai a a omul nu devine rigid i nu se simte p r sit de oameni. Numai a a i ap r virtu ile n acela i timp.

375. Dragostea este un loca bisericesc, este o biseric , pentru c este totdeauna comuniune i pentru c este curat , sf nta. Afl ndu te n ea, te afli n comuniune curat cu Dumnezeu i cu oamenii, sc pat de m ndria care te izoleaz de to i i te rupe de Dumnezeu, f c ndu te incapabil s te deschizi Lui i acelora.

50. Dacă sufletul tău este împătimit de înfrumusețările frumoase ale trupurilor și ești chinuit de gândurile pătimașe ce se nasc în tine, zice se, din ele, nu socotești că acestea sunt pricinile tulburării și micșinării pătimașe din fire. Ci știi că în lăuntrul sufletului tău este pricina ascunsă care atrage ca un magnet la sine, în temeiul unei deprinderi pătimașe și a unei obișnuințe rele, năstirea de la fașă, ca pilitura de fier³⁷⁶. Fiindcă toate sunt faptele lui Dumnezeu și bune foarte în rațiunile lor, neavând nici o rațiune care să nvinovățească creația lui Dumnezeu.

51. Precum cei ce suferă de rău de mare nu pot ține această de la firea marilor, ci din pricina mustimii stricate aflătoare de mai înainte în lăuntrul lor, așa și sufletul, nu din pricina febelor, ci din pricina deprinderii rele aflătoare de mai înainte în el, suferă clătinarea și tulburarea pătimașă³⁷⁷.

52. Însă și firea lucrurilor obișnuite te să se schimbe după starea din lăuntru a sufletului. Când deci simțurile minții lui se află în starea cea după fire și mintea se micșorează și răstăcește în jurul rațiunilor lucrurilor, rațiunea lămurindu-i firea și micșorându-i lucrurile și persoanele și toată firea corpurilor materiale, potrivit cu firea, neavând în ele ascunsă vreo pricină de năstire sau de vătămare. Dar când puterile sufletului se micșorează împotriva firii, răstăcătindu-se împotriva lor înseși, le vede și pe acelea contrar firii lor³⁷⁸.

376. Propriu zis, năstirea nu este în febele frumoase, ci în cugetul pătimaș al celui ce le privește. El proiectează asupra lor ispita la păcat, deci năstirea, pe care apoi o vede ca venindu-i de la ele.

377. Omul vede lumea potrivit cu starea lui. Starea omului influențează vederea ochilor, auzul urechilor, care proiectează peste lucruri înfrumusețări ce răspund stării lui sufletești. Dacă el se face mărginit prin preocuparea de plăceri, vede lucrurile în mărginirea lor și nu vede prin ele rațiunile lor indefinite în Dumnezeu cel infinit.

378. Starea de suflet pătimașă și fașa lucrurilor afectată și ea de această stare sunt o schimbare a firii omenești și a febelor adevărate ale lucrurilor, a febelor lor curate și transparente pentru rațiunile dumnezeiești și deci cu adevărat frumoase și adânci în taina lor. Deci schimbarea

Ele nu ridic atunci sufletul prin frumuse ea lor fireasc la cunoa terea F c torului, ci l coboar prin deprinderea lui p tima n ad ncul pierzaniei.

53. Dac , p r sit fiind, ai c zut n p catul trupului sau al limbii, sau al g ndului, dup ce ai dus o via ostenitoare i aspr , s nu i par acest lucru str in i ciudat. C ci c derea este a ta i din pricina ta. De nu i ai fi nchipuit despre tine, f r folos, c ai f cut ceva nou i de mare pre , sau de nu te ai fi n l at cu cuget trufa asupra altuia, sau de n ai fi judecat pe cineva pentru neputin a firii omene ti, i ai fi cunoscut neputin a ta i nu ai fi fost p r sit de judecata cea dreapt a lui Dumnezeu. Dar a trebuit s o cuno ti pe aceasta altfel, ca s nve i s nu judeci, s nu cugeti cele ce nu trebuie s le cugeti i s nu te nal i fa de nimeni³⁷⁹.

54. Dac ai c zut n ad ncurile relelor, s nu dez n d jduie ti nicidecum n ridicarea ta din nou, chiar dac te ai rostogolit p n la ultima treapt a iadului r ut ii. C ci dac ai pus mai nainte, cu c ldur , temelie evlaviei prin virtu ile cu fapta, chiar dac casa acesteia, zidit de tine din diferite pietre ale virtu ii, s a surpat p n la p m ntul p tima al relelor, Dumnezeu

subiectiv a lucrurilor e totdeauna o deformare a lor n sens r u, nu e ceva ce ine n mod fatal de raportul nostru cu lumea. Restabilirea firii noastre i a fe ii lumii coincide cu o tr ire n leg tur cu Dumnezeu. propriu firii noastre s tr iasc n ambian a luminii dumnezeie ti i a lucr rii lui Dumnezeu, care nt re te puterile noastre spirituale, sau le ine i le dezvolt pe linia dorin ei lor intrinsece. C nd puterile sufletului se mi c mpotriva firii, se mi c i mpotriva lor nse i. O ra iune care nu vede lucrurile ca av ndu i cauza n Dumnezeu nu nainteaz n direc ia natural spre care ea se cere. O alipire de lucruri prin pl cere nu actualizeaz bucuria adev rat pe care sim irea e chemat s o aib din privirea curat a lor, care le vede nu ca obiecte de sine st t toare, ci ca medii de comunicare cu subiectul infinit i de infinit iubire al lui Dumnezeu, i cu subiectele indefinite umane.

379. Cine judec pe altul, datorit unor lucruri bune s v r ite, uit de neputin a sa. Ei nu tie c prin aceasta u or poate deveni iar i inapt s fac binele. El nu tie c binele adev rat const esen ial n iubire, care l vede pe oricine n libertatea lui indefinit fa de care trebuie s fie deschis. Prin judecat el se nchide celuilalt, sau l reduce la un obiect pe care l define te i l manipuleaz ntr un anumit fel m rginit.

nu va uita de vechile tale osteneli i sudori, dac ai inima zdrobit pentru c derile tale, i i aminte te de zilele cele de odinioar i se c ie te de c derea ei cu suspine naintea Lui. C ci c ut nd va c uta la tine degrab , f c nd s vibreze cuvintele Sale (Isaia LXIV, 2) i i va atinge nev zut ochii inimii tale ndurerate i va nt ri temelia virtu ii, pus de tine mai nainte cu osteneal ³⁸⁰; i i va da o putere mai mare i mai des - v r it dec t cea dinainte, ca, n c ldura unui duh fierbinte, s dob nde ti iar i, cu r bdare, faptele virtu ii celei surpate din pizma celui r u i, n duh de smerenie, s ridici din nou casa evlaviei, mai str lucit dec t cea dint i, spre odihna ve nic a Lui, dup cum s a scris³⁸¹.

55. Toate c te ni se nt mpl spre necinstirea noastr , fie de la oameni, fie de la draci, ni se nt mpl prin judecata cea dreapt a lui Dumnezeu, cu bun rost (prin iconomie), spre smerirea m ndriei de arte a sufletelor noastre. C ci scopul c rmuirii lui Dumnezeu, n ce prive te via a noastr , e s fim pururea smeri i i s nu cuget m despre noi ceea ce nu trebuie s cuget m, ci s cuget m spre a ne n elep i prin cump tare; nici s nu ne nchipuim lucruri mari despre noi, ci s c ut m spre El i s I urm m, dup putin , fericita smerenie. C ci a fost bl nd i smerit cu inima. A a dore te s ne

380. Ceea ce a fost pus odat bun n suflet nu se desfiin eaz cu totul. Dar trebuie o revenire la acel bine, prin poc in , pentru a se descoperi din nou.

381. In casa virtu ilor se odihne te Dumnezeu, pentru c este o cas deschis , prin smerenie, cur iei, p cii, iubirii. Dar nu se odihne te n d r m turile unui suflet sf iat de contradic ii, egoist, ntunecat, nchis, m rginit. Sufletul se nchide i se d r m c nd nu mai e n leg tur cu Dumnezeu. El este atunci ca o vioar stricat , din care arcu ul artistului nu mai poate scoate melodiile sale armonioase i nesfrite. Numai o cas cl dit deplin cum trebuie e luminoas , armonioas , st nd ntr o leg tur i cu lumea din afar , prin ferestre, prin terase, prin balcoane, put nd fi loca al unei persoane sau al unor persoane care nu vor s se nchid n aceast cas , ie ind din leg tura cu toat realitatea. Dumnezeu cel infinit nu poate fi nchis de nimeni n sine nsu i. De aceea cel ce se m rgine te pe sine prin alipirea la lucrurile m rginite, nu se poate face loca al lui Dumnezeu.

facem i noi, Cel ce a r bdat pentru noi moartea nedreapt i de ocar . C ci nimic nu iube te El a a de mult i nu este at t de folositor pentru orice virtute i n stare s ne nale din gunoiul patimilor, ca bl nde ea, smerenia i dragostea c tre aproapele. Dac nu le avem pe acestea c nd s v r im virtutea, de art e toat lucrarea noastr i toat osteneala nevoinei ei e nefolositoare i neprimit .

56. Încep torilor n via a virtuoas le ajut n lucrarea poruncilor i n fuga de rele, frica de chinuri. Dar celor ce au naintat prin virtute, ajung nd la vederea slavei lui Dumnezeu, li se na te o alt fric , potrivit cu starea lor. temerea curat care i nfricoeaz foarte mult, din dragoste (Ps. XIX, 10). Aceasta i ajut s st ruiasc necl tina i n dragostea lui Dumnezeu, tem ndu se de nfrico toarea alunecare din ea. Celor dint i, de li se nt mpl s cad din starea lor, dar se c iesc i iar i se ridic , le vine din nou frica cea dint i, cu bune n dejdi. Celor de al doilea ns , de au c zut de la n l imea vederii lui Dumnezeu, prin pizma vr jma ului, nu le vine ndat frica a doua, ci i ia n primire o negur i un ntuneric gros de s l prinzi cu m na, fiind plini de m hnire, de dureri, de am r ciune i de frica cea dint i a muncilor ve nice³⁸². i dac Domnul Savaot n ar scurta zilele acestei dureri cu neputin de purtat, nu s ar m ntui niciunul dintre cei ce cad de acolo.

57. C nd sufletul se ridic deasupra asupririi st ruitoare a g ndurilor p tima e, iar v paia care chinuie te trupul se stinge, el vede n l untru f c ndu se coborrea Duhului Sf nt n noi i vestindu ne iertarea p cate

382. Ace tia s nt st p ni i timp mai ndelungat de ntristare, pentru c au c zut de la gustarea unor realit i mai nalte, mai dulci, mai spirituale. Deosebirea ntre ceea ce au tr it i starea de acum e mult mai mare. Apoi acea c dere a trebuit s aib pricini mai grele.

lor de mai nainte i d ruindu ne nep timirea. Dar p n ce simte mirosul acelora, prin sup rarea neconținut din partea lor, i p n ce ard cele de sub p ntece ale trupului, s tii c e departe de tine buna mireasm a Duhului i e ti nf urat ntreg n leg turile nedezlegate ale patimilor i ale sim urilor.

58. «Am v zut sub soare, zice n eleptul, om soco tindu se ntru sine c e n elept» (Prov. XXVI, 12). L am v zut i eu pe acesta ntre muritori, ncrez ndu se n faptele lui i cugetând lucruri mari despre n elepciunea omeneasc , p m nteasc i natural ; i nu numai f lindu se din pricina ei fa de cei ne nv a i, ci r z nd i b t ndu i joc i de nv torii ntru Hristos, ajun i la fericirea dumnezeiasc , pentru cuv ntul lor f r me te ug i pentru c n au c utat s se foloseasc de culegerile cuvintelor lustruite ale tiin ei din afar , nici nu s au apucat s mpodobeasc , cu ntocmirile lor armonioase, nv turile lor scrise. Acestuia, care nu tie c la Dumnezeu nu lustrul cuvintelor, nici sunetul frumos al glasurilor e de pre , ci n elesul curat i frumos al g ndurilor, i voi aduce zic toarea aceasta : «E mai bun un c ine viu, dec t un leu mort» (Eccl. IX, 4); i «o slug s rac i n eleapt e mai bun dec t un mp rat b tr n care nu mai tie de el» (Eccl. IV, 13).

59. Cumplit i greu de biruit e patima hulirii. Izvoarele ei sânt n cugetul trufa al satanei ; i ea sup r pe to i cei ce vie uiesc dup Dumnezeu n virtute, dar mai mult pe cei ce au sporit n rug ciune i n vederea lucrurilor dumnezeie ti. De aceea trebuie s i p zeasc cu toat str juirea sim urile i s fie cu sfial fa de toate nfrico toarele taine ale lui Dumnezeu i de rinduielile i de cuvintele sfinte, i s ia aminte la apropierea acestui duh. C ci ne ntinde curse c nd ne rug m i c nt m i vomiteaz uneori prin buzele noas

tre, c nd nu s ntem aten i, blesteme mpotriva noastr i huliri nebune ti mpotriva lui Dumnezeu celui Prea nalt, furi ndu le ntre stihurile psalmilor i ntre cuvintele rug ciunii. S ntoarcem mpotriva lui atunci cuv ntul lui Hristos, c nd ne aduce a a ceva pe buze, sau ne furi eaz n cuget, spun ndu i : «Mergi napoia mea, satano» (Matei XVI, 23), tu cel plin de toat duhoarea i os ndit la focul cel ve nic; asupra capului t u s se ntoarc hulirea ta. i ndat s ne ndeletnicim mintea, p n la robirea ei, cu un alt lucru dumnezeiesc sau omenesc, sau s o n l m cu lacrimi spre cer i spre Dumnezeu ; i a a cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom izb vi de povara hulirii.

60. Întristarea e o patim aduc toare de stric ciune n suflet i n trup, i atinge p n i m duva; dar e vorba de cea a lumii, care vine asupra oamenilor din pricina celor vremelnice i care li se face adeseori chiar pricin de moarte. Întristarea dup Dumnezeu, care e m ntuitoare i folositoare, lucreaz r bdare n ostenele i n ispite³⁸³. Ea desfund izvorul c in ei n cel ce se nevoie te i nseteaz dup dreptatea lui Dumnezeu i hr ne te inima lui cu lacrimi, nc t se mpline te cuv ntul lui David: «Ne vei hr ni pe noi cu pinea lacrimilor, i ne vei ad pa cu lacrimi, peste m sur » (Ps. LXXIX, 6)³⁸⁴.

61. Întristarea dup Dumnezeu ns n to eaz i aduce puterile sufletului din nou la starea cea dup fire din c derea pricinuit lor de lucrarea relelor³⁸⁵. Ea

383. ntristarea dup Dumnezeu nu duce la disperare, pentru c nu pierde din ea n dejdea n mila lui Dumnezeu.

384. C in a dus p n la lacrimi e un adev rat vin nt ritor al sufletului i o adev rat hran spiritual , pentru c e o ie ire a sufletului din izolarea lui i o intrare n leg tura cu iubirea nesf rit a lui Dumnezeu.

385. C in a are o lucrare de restaurare a firii; e o ntoarcere a credinciosului nu numai la Dumnezeu cel infinit, ci i la sinea sa real indefinit . C ci numai prin sinea indefinit se poate tr i n Dumnezeul cel infinit, sau viceversa.

sub iaz prin lacrimi at t de mult iarna patimilor i norii p catului i i alung din v zduhul n eleg tor al sufletului at t de mult, nc t se face din nou senin n g ndurile min ii, lini te pe marea cuget rii, bucurie n inimile noastre i schimbare n nf i area fe ei noastre. Privind la aceasta, cei ce v d bine, odihnindu i pe ea ochii i sufletul, strig cu David: «Aceasta e schimbarea dreptei celui Prea nalt» (Ps. LXXVI, 11).

62. Nu primi g ndurile b nuitoare ce i se seam n pe furi mpotriva aproapelui; c ci s nt mincinoase, pierz toare i cu totul n el toare. i s tii c prin aceasta dracii ncearc s mping n pr pastia pierz rii sufletele celor ce au sporit n virtu i. C ci nu pot s trimit pe careva dintre cei ce se nevoiesc, n ad ncul os ndei i al p catului cu fapta, de nu l vor putea prinde s l nduplece la b nuieli rele fa de aproapele, din pricina purt rilor din afar ale lui. Aduc ndu l pe acesta astfel sub judecat i n c derea p catului, l face s fie os ndit mpreun cu lumea, dup cuv ntul Scripturii: «Dac ne am judeca pe noi n ine, nu am fi judeca i; judeca i ns , s ntem pov ui i de Domnul, ca s nu fim os ndi i mpreun cu lumea» (1 Cor. XI, 31).

63. C nd din negrij d m dracilor putin s gr iasc la urechea noastr b nuieli mpotriva fra ilor, l s nd f r paz mi c rile ochilor, s ntem mpin i de ei s os ndim uneori chiar i pe cei des v r i i n virtute. C ci dac cel ce prive te bucuros, cu fa a z mbitoare i e gata s vorbeasc cu oricine, i pare c s ar nvoi u or cu pl cerile i cu patimile, l vei socoti i pe cel ce prive te grav i serios, plin de m ndrie i de m nie. Dar nu trebuie s lu m aminte la nf i rile oamenilor. C ci judecata tuturor gre e te n privin a acestora. Fiindc s nt multe deosebiri ntre firile, deprinderile i ntocmirile trupe ti ale oamenilor. Numai aceia le pot

p trunde i judeca dup cuviin , care au dob ndit prin mult c in ochiul curat al sufletului i au s l luit n ei lumina nem rginit a vie ii n Dumnezeu. Numai lor li s a dat s vad i tainele Împ r iei lui Dumnezeu³⁸⁶.

64. C nd ne am f cut lucr tori ai faptelor p c - toase ale trupului, slujind poftei contrare firii i m niei sufletului, ne am ntinat trupul cu urm rile ce decurg din p cate, ne am ntunecat sufletul cu fierea m niei i ne am nstr inat de Fiul lui Dumnezeu. Drept aceea trebuie s cur im ntin ciunea care a curs din p catul trupului, prin curgerea lacrimilor fiin ei noastre, ca trupul pe care l a spurcat pl cerea prin curgerea fireasc , s fie cur at iar i de durerea ntrist rii prin curgerea fireasc a lacrimilor; iar ntunericul sufletului, cel din am r ciunea m niei, s l alung m prin lumina c - in ei, i prin dulcea a dragostei de Dumnezeu s ne unim iar i cu Cel de care ne am nstr inat prin acelea³⁸⁷.

65. Precum ntin ciunea din pl cere are ca premerg toare dragostea satanic , spre ducerea p n la cap t a stric ciunii, a a cur irea prin ntristarea dure-roas are ca premerg toare c ldura inimii spre deplina tatea pl nsului i a lacrimilor. Iar aceasta se nt mpl prin iconomia lui Dumnezeu, ca lep d nd i cur ind prin ostenelile durerii osteneala pl cerii, i prin curgeri de lacrimi curgerea prea ntinat a trupului, s tergem ntip ririle ur te din minte i chipurile necuvenite

386. Cei ce au via a n Dumnezeu au n El o lumin nem rginit i s nt n stare s vad prin ea n mod nuan at toat complexitatea st - rilor suflete ti ale semenilor lor.

387. P catul face s se murd reasc chiar s ngele trupului nostru prin sucurile naturale exagerate ce le exal . El e cur it prin lacrimile de c in care ies tot din firea trupului nostru, dar dintr o stare curat a lui, sau orientat spre cur ire. S nt altele sucurile puse n mi care de sim irea pl cerii i altele cele puse n mi care de sim irea durerii. Durerea este purificatoare, spre deosebire de voluptate, pentru c durerea e opus pl cerii.

din suflet i s l facem mai str lucitor prin frumuse ea cea fireasc³⁸⁸.

66. Precum desfr natul aflat sub lucrarea duhului r u i rode te ca plat voluptatea trupului i prin ea ntin ciunea, a a cel aflat sub lucrarea Duhului Sfnt i rode te ca plat bucuria sufletului i prin ea bun t - ile: cur ia din lacrimi, na terea din nou i unirea cu Dumnezeu.

67. Dou s nt n noi curgerile naturale care pornesc din ns i fiin a noastr : a semin ei i a lacrimilor. Prin cea dint i ne ntin m haina sufletului, prin lacrimi o cur im iar i. De aceea e neap rat de trebuin s sp l m ntin ciunea care vine din fiin a noastr , prin lacrimile care vin din aceea i fiin . C ci altfel este cu neputin s cur im ntin ciunea care vine din fire.

68. Toat aplecarea sufletului care p c tuie te, mi cat n chip necuvenit, nimice te rodul ostenelii lui printr o pl cere scurt . Dar tot sufletul care se cur e te de obi nuin a i de aplecarea rea i prelunge te ostenelile ntr o pl cere i bucurie ndelungat . i e de mirare cum o pl cere, n bu ind alt pl cere, ndulce te durerea n scut din pl cere³⁸⁹.

69. Uneori, din curgerea lacrimilor, vine n sim i - rea n eleg toare a inimii, am r ciune i durere; alte - ori, veselie i bucurie. C nd ne cur im prin poc in de

388. Eliminarea necur iei din trup, prin osteneli dureroase i prin lacrimi, are ca efect tergerea chipurilor ntinate din minte. C ci necur ia din s nge ntre ine acele chipuri ntinate din minte. Ele redau str - lucirea frumuse ii naturale a min ii. C ci mintea e prin natur luminat de lumina dumnezeiasc , n a c rei infinitate se mi c . Nichita se dove - de te prin importan a ce o d ntrist rii i lacrimilor, ca mijloc de cur - ire, ucenic fidel al dasc lului s u, sfntul Simeon Noul Teolog.

389. Aci e redat nv tura sfntului Maxim M rturisitorul despre du - rerea ce se na te din pl cere i despre pl cerea prin care omul caut s ias din durere (*R spunsuri c tre Talasie*, 21, n *Filocalia româneasc* , voi. III, p. 62 .u.). Dar Nichita Stithatul pune n relief i pl cerea spiri - tual ce urmeaz durerii. Apoi men ioneaz lungimea bucuriei ce urmeaz durerii i scurtimea pl cerii care nimice te rodul unor osteneli n - delungate.

veninul i de ntin ciunea p catului prin c ldura focului din care ies dup cuviin lacrimi nv p iate de focul dumnezeiesc i s ntem lovi i n cuget ca de ni te ciocane grele de suspinele pornite din ad ncul inimii, sim im cu mintea i cu sim irea am r ciune i durere. Dar c nd, cur i i ndeajuns prin astfel de lacrimi, ajungem la eliberarea de patimi, atunci, m ngia i de Duhul dumnezeiesc ca unii ce am dob ndit inima senin i curat , lacrimile pricinuitoare de bucurie ale umilin ei ne umplu de o bucurie i de o dulcea de negrit.

70. Altele s nt lacrimile din poc in i altele cele din umilin a inimii. Cele dint i s nt ca un r u care d r m i duce toate nt riturile p catului. Cele de al doilea vin ca o ploaie pe paji tea sufletului i ca o rou pe plante, hr nind spicul cuno tin ei, nmul indu l i f c ndu l plin de rod³⁹⁰.

71. Nu orice lacrim este i umilin . Ci e o mare dep rtare ntre lacrimi i umilin . C ci lacrima vine din p rerea de r u pentru purt ri gre ite i din amintirea vechilor c deri ale sufletului, ca un foc i ca o ap fierbinte ce cur inima. Iar umilin a coboar de sus, din roua m ngietoare a Duhului, spre m ngierea i nviorarea sufletului care a intrat cu c ldur n ad ncul smeritei cuget ri i a primit vederea luminii neapropiate³⁹¹. Ea strig cu bucurie c tre Dumnezeu, ca David: «Am trecut prin foc i prin ap i ne ai scos pe noi nt ri i» (Ps. LXV, 12).

390. Lacrimile poc in ei au n ele amintirea p catului, deci ceva dureros n ele. Dar tocmai prin aceasta surp nt riturile p catului. Cele ale umilin ei s nt expresia unei topiri a inimii smerite n ambian a iubirii lui Dumnezeu.

391. Spiritualitatea bizantin din vremea aceea f cea o deosebire ntre «poc in » (μ) i «umilin » (). Cea dint i e nso it de fric i de durere i cur p catul; cea de a doua e nso it de bucuria prezen ei Duhului m ngietor i a vederii luminii dumnezeie ti. Fiecare din ele e nso it de altfel de lacrimi. Cea dint i se arat pe o treapt inferioar , ca un mijloc de ie ire din starea de p cat; cea de a doua pe treapta superioar a experien ei iert rii primite i a dulcii uniri cu Dumnezeu.

72. Am auzit zic ndu se c nu poate ajunge cineva la deprinderea virtu ii f r retragerea n singur tate i f r fuga n pustiu i m am mirat : cum au socotit ei s m rgineasc ntr un loc pe Cel nehot rnicit? C ci deprinderea virtu ii este readucerea puterilor sufletului la str vechea lor noble e i nt lnirea virtu ilor generale n lucrarea cea dup fire. Iar acestea nu ne vin din afar ca ni te adausuri str ine, ci cresc n firea noastr de la crea ie ca o sim ire dumnezeiasc i mintal ³⁹². i mi ca i prin ele potrivit cu firea intr m n Împ r ia cerurilor, care este n l untrul nostru, dup cuv ntul Domnului (Luca XVII, 21)³⁹³. Dac e a a, e de prisos pustiu i putem intra n Împ r ia cerurilor i f r el, prin poc in i prin toat paza poruncilor lui Dumnezeu, ceea ce se poate face n tot locul st p nirii Lui. C ci zice dumnezeiescul David: «Bine cuvinteaz suflete al meu pe Domnul, n tot locul st p nirii Lui» (Ps. CII, 22).

73. Cel ce, n mijlocul taberei mp r te ti, sprijinit de generali i de c petenii de oaste, i mb rb tat de ei, nu poate s dovedeasc vreo vigoare i vreo vitejie n lupta mpotriva vr jma ilor, sau s r pun m car pe vreunul dintre ei, cum va lupta singur i n mijlocul multor zeci de mii de vr jma i i cum va putea ar ta vreo isprav ost easc , lipsit fiind de experien a r zboiului? Iar dac aceasta este cu neputin n cele ome ne ti, cu at t mai mult n cele dumnezeie ti. C ci cum va cunoa te, fugind n pustiu, n v lirile dracilor i t b r rile nev zute i near tate ale patimilor? Sau cum

392. Virtu ile s nt s dite ca virtualit i n fire sau n puterile firii noastre. Dar s nt s dite ca aspira ii ale ei spre Dumnezeu, deci ca leg turi de actualizat i de dezvoltat ale omului cu Dumnezeu, care chiar prin aceasta se bucur , c nd omul face eforturi n acest sens, ajutat de harul lui Dumnezeu.

393. Este de remarcat legarea cuv ntului: «mp r ia cerurilor este n l untrul vostru» cu ideea despre aflarea ei virtual n firea noastr ns i, sau cu ideea despre restabilirea i dezvoltarea firii noastre cu ajutorul harului dumnezeiesc.

va porni r zboi mpotriva lor, de nu se va fi deprins mai nainte cu t ierea voii, n mijlocul ob tii de fra i, sub un pov uitor ncercat ntr un astfel de r zboi nevzut i mintal? Iar dac aceasta este cu neputin , cu neputin este f r ndoial unuia ca acesta i s lupte pentru al ii i s nve e pe al ii me te ugurile luptei mpotriva vr jma ilor nevzu i³⁹⁴.

74. Scoate de la tine os nda nepurt rii de grij i dispre uirea poruncilor lui Dumnezeu. Alung iubirea de sine i porne te f r cru are mpotriva trupului. Caut drept ile Domnului i m rturiile Lui. Dispre uie te slava i necinstirea. Ur te poftetele pl cerii trupului. Fugi de s turare, prin care se aprind cele de sub p ntece. Îmbr i eaz s r cia i nepl cuta p timire. Stai mpotriva patimilor³⁹⁵. Întoarce i sim irile spre cele din l untru ale trupului. Apleac te n l untru spre lucrarea celor bune. F te surd fa de lucrurile omene ti ; de art i toat puterea n lucrarea poruncilor. Pl ngi, culc te pe jos, poste te. P time te cele grele, lini te te te, cunoa te cele din urm i nu cele din jurul t u, ci pe tine nsu i; ridic te mai presus de micimea celor v zute. Înăl i ochiul min ii spre vederea lui Dumnezeu i prive te m rirea Domnului din frumuse ea celor v zute. Iar cobor ndu te de acolo, t lm ce te fra ilor t i cele ale vie ii ve nice i tainele Împ r iei lui Dumnezeu. Acesta este rodul fugii de oameni, prin nevoin des vr it i sfr itul petrecerii n pustiu³⁹⁶.

75. De vrei s vezi bun t ile ce le a g tit Dumnezeu celor ce L iubesc pe El, mut te n pustiu le

394. nc din secolul IV se cerea celui ce voia s se des v r easc , s se nevoiasc nti mult vreme n ob te i numai dup aceea s se pustniceasc . Nu i poate sl bi cineva patimile, dac n are ocazie s le nfr neze ntre oameni. Apoi el afl n oameni i un ajutor, un sfat i un prilej de f ptuire a celor bune.

395. Trebuie c utate p timirile dureroase f r de p cat i comb tute patimile de pl cere i p c toase.

396. Totul trebuie s sfr easc n apostolat. Nevoin a este un mijloc spre el.

p d rii de voia ta i fugi de lume. Dar care este această lume? Pofta ochilor trupului, trufia g ndurilor i am - girea celor v zute. De vei fugi de această lume, i va r s ri ie lumina de diminea , vei vedea via a n Dumnezeu i i vor izvor cur nd leacurile sufletului t u, adic lacrimile. Te vei schimba cu schimbarea dreptei Celui Prea nalt i de atunci nu se va mai apropia de cortul t u biciul patimilor. i a a, petrec nd n mijlocul lumii i al poporului, vei fi ca unul ce petrece n pustiu i nu vede om. Iar de nu vei fugi a a de lumea aceasta, nu i va aduce nimic fuga de lumea v zut pentru de - s v r irea virtu ilor i unirea cu Dumnezeu³⁹⁷.

76. A te face monah nu nseamn a ie i dintre oameni i din lume, ci a te p r si pe tine, ie ind din voile trupului i plec nd n pustiu patimilor³⁹⁸. C ci dac s a spus c tre acel mare b rbat : «Fugi de oameni i te vei m ntui» (lui Avva Arsenie), i s a spus n acest n eles. C ci i dup ce a fugit, el locuia ntre oameni i petrecea n cet i i vie uia mpreun cu ucenici. C ci fugind cu mintea cu toat s rguin a, nu se v t ma c tu i de pu in de petrecerea cu oamenii. Un altul dintre cei mari striga ie ind din adunare : «Fugi i fra ilor !». Dar ntrebat de cine s fug , ar ta gura.

77. Locuirea la un loc cu al ii este mai sigur dec t singur tatea. Despre trebuin a locuirii la un loc, e mar - tor cuv ntul sfin it al lui Iisus i Dumnezeu : «Unde s nt doi sau trei aduna i n numele Meu, acolo s nt i Eu n mijlocul lor» (Matei XVIII, 20). Iar despre primejdia singur t ii, Solomon zice : «Vai celui singur, c atunci c nd va c dea, nu este cine s l ridice pe el» (Eccl. IV, 10). Pe cei ce L laud pe Dumnezeu n iubire i n bun n elegere, l laud i David zic nd : «Fericit poporul care cunoa te c ntec de tr mbi »

397. In cap. acesta, ca i n cap. 72, 76 i 77, fuga de lume e considerat nu fuga exterioar de lume, ci deta area de ceea ce e r u n ea.

398. Adic n golul de patimi sau n lipsa de patimi.

(Ps. LXXXVIII, 16). Iar locuirea împreună o laudă zicând : «Iată ce bine și ce frumos este să locuiască frații împreună » (Ps. CXXXII, 1). De asemenea și între ucenicii Domnului era un singur suflet și o singură inimă (Fapte IV, 26). Dar și coborrea lui Dumnezeu la noi nu s-a făcut în pustiu, ci în cetate și în mijlocul oamenilor pe care îi. Deci e trebuincioasă bună alegere a unei vieții la un loc și e primejdioasă singurătatea.

78. de trebuință să vină smintelile, zice Domnul, dar vai celui prin care vine sminteala (Matei XVIII, 7). Acesta e cel ce, pierzând evlavia și umblând în obște fraților în disprețul de Dumnezeu și fără frică de El, dă multora din cei mai simpli pricini de sminteală : pe de o parte prin fapte, prin înfrângerea fiilor și prin purtările necuvenite, iar pe de altă parte prin cuvinte și convorbiri stricicioase, surpând suflete și purtări bune.

79. Cel ce poruncește poruncile lui Dumnezeu nu se face piatră de poticneală oamenilor, pentru că nu este sminteală nici în el. Căci «cei ce iubesc legea Ta, au pace multă și nu este în ei sminteală » (Ps. CXVIII, 165). În acela este lumină, sare și via, după cuvântul Domnului : «Voi sunteți lumina lumii și sarea pământului» (Matei V, 13—14). Lumină, pentru că e virtuos cu viaa, luminos cu cuvântul și în elept cu cugetul. Sare, pentru că e bogat în cunoștința dumnezeiască și puternic în înțelepciunea lui Dumnezeu. Via, pentru că prin cuvintele lui învie pe cei omorâți de patimi și îi ridică din iadul deznădejzii. Prin lumina faptelor sale de dreptate luminează înaintea oamenilor și îi luminează pe ei înșiși : prin dulcea arome și sarea cuvintelor sale îi strânge din moleșală și îi izbăvește de putreziciunea patimilor. Iar prin viaa cuvintelor sale dă via sufletelor omorâte de păcat.

80. Patima slavei de artă este o furcă cu trei coarne : al prierii de sine, al slavei de artă și al mândriei. O furcă necăzită și năroaită de draci. Dar cei ce s-au lăsat

iesc n cortul Dumnezeului cerului o dau pe fa i i rup coarnele. Ei se ridic mai presus de acestea prin smerita cugetare i se odihnesc lng pomul vie ii³⁹⁹.

81. Cnd acest drac necurat i foarte viclean te va momi pe tine, care ai sporit n virtute, cu n l ime de scaune, aduc ndu i n amintire i n l ndu i lucrarea, ca pe una mai presus de a altora, ba optindu i c e ti destoinic s c l uze ti i suflete, prinde l pe el cu mintea i nu l l sa s scape, dac ai luat putere de sus s faci aceasta. i prinz ndu l, du te cu g ndul la vreun lucru netrebnic pe care l ai f cut i dezv luindu l pe acesta naintea lui, zi c tre el : «Oare cei ce fac unele ca acestea s nt vrednici s urce la un asemenea scaun de conducere i i se pare destoinic s pov uiasc suflete i s le aduc m ntuite lui Hristos ? Dac tu zici acestea, am t cut». Deci neav nd acela ce s i r spund , se va mistui ca fumul de ru ine i nu te va mai sup ra cu at ta putere. Iar dac nu este n via a ta mai presus de lume vreo fapt sau vreo lenevie netrebnic , pune te fa n fa cu poruncile i cu patimile Domnului i vei afla c i lipse te at t de mult din des v r ire, c t i lipse te unui lac ca s fie mare. C ci dreptatea oamenilor e at t de mult mai prejos dec t dreptatea lui Dumnezeu, pe c t e de mult p m ntul n privin a m ririi mai prejos de cer i intarul mai prejos de leu.

82. Cel r nit n ad nc de dragostea lui Dumnezeu are puterea trupului cu mult mai prejos de voin a lui. C ci voin a lui nu se poate s tura de ostenelele i de sudorile nevoiri ei, fiind asemenea celor foarte nseta i, care nu i pot st mp ra setea arz toare, ci toat ziua i toat noaptea nseteaz s osteneasc , dar e biruit de

399. Adic lng Hristos; se odihnesc n iubirea nesf r it a lui Hristos, nemaiaav nd unde s nainteze. Hristos e pomul vie ii, prin iubirea Sa care nu se epuizeaz niciodat , c ci iubirea d via . A se observa i aci darul poetic al lui Nichita.

lipsa de putere a trupului⁴⁰⁰. Socotesc că i mucenicii lui Hristos, stăpâni de această putere (patos) mai presus de fire, n-au simțit chinurile și nu se puteau să tura alipindu-se de ele, ci biruindu-se pe ei înșiși prin dragostea fierbinte de Dumnezeu, se vedeau totdeauna rămași în urmă față de dorințele arzătoare de a pătimi.

83. Cel ce se mîsoară pe sine în oarecare chip cu vreunul dintre frații ce se nevoiesc împreună cu el, își alege din minile fructe bage de seamă, și umblă pe o cale străină de Dumnezeu. Unul ca acesta sau nu s-a cunoscut pe sine, sau s-a abătut de la calea ce duce spre ceruri. Pe aceasta aleargă cu cuget smerit cei srguincioși în prin ea, ridicându-se deasupra curselor vîrjmaului, năaintează în vîzduhul cunoscut cu mintea, pe aripile nepțimirii, și petrec în locuri primvratice luminoase, împodobiți de o cugetare cumpătată.

84. Cel ce e plin de mîndrie își amăgite mintea cu nchipuirea de sine nu va dobîndi niciodată harul smereniei, în lumina umilinței inimii⁴⁰¹, prin care se dă lumina în elepciunii lui Dumnezeu celor zdrobiți cu inima, după cuvîntul: «Întru lumina Ta vom vedea lumină» (Ps. XXXV, 10). Pe acela îl va acoperi noaptea patimilor, în care umblă toate fiarele păturii firii omenești și vulpile păturii de sine⁴⁰², adică dracii slavei de artă și ai curviei, care caută rîcnind pe cineva să nghită (1 Petru V, 8) și să-l scufunde în adîncul deznădejzii.

85. Traiul în viață de aici se face o mare arătare a ilor celui ce viețuiește după oameni și e micuț de du

400. Nichita vede iubirea de Dumnezeu la baza tuturor ostenețelor nevoiilor. Iubirea e de la început ca o forță susținătoare în aceste nevoi; ea le dă putere. Nevoile ele nu sînt prin urmare un efort aspru, ncruntat și pur omenesc, ci sînt însuflețite de har și de bucurie. Iubirea de Dumnezeu, hrănită din iubirea lui Dumnezeu face de noi, e o revîrsare de putere, niciodată epuizată, pentru voința de a face tot mai mult pentru Dumnezeu și pentru aproapele.

401. Umlința inimii se ivește dintr-o vedere a mîririi de necuprins a lui Dumnezeu, de aceea este totodată o lumină.

402. Păturarea de sine pentru virtuți e vicleană ca o vulpe.

hul p rerii de sine ; ca o mare care nv luie i nghite puterea n eleg toare a sufletului cu talazurile s rate ale pl cerilor i izbe te cu valurile s lbatice ale patimilor cele trei p r i ale sufletului, nfuriate de duhurile r ut ii. Ea se nal ca o primejdie nsp imânt toare i l arunc in cea mai mare dezn dejde, c nd vederea lui i c rma sufletului e sf r mat de pl cerile trupului, iar mintea c rmace se scufund in adâncul p catului i n moartea duhovniceasc . Dar c nd el a ajuns n ad ncul smereniei, marea r ut ilor i lini te te valurile, d ru indu i pacea, iar talazurile s rate ale pl cerilor i preschimb valurile n ploi de lacrimi i le preface n bucuria umilin ei luminoase.

86. Cel ce a slujit p n la s turare pl cerilor trupului i faptelor lui, are trebuin i de s turarea cu ostene-lile nevoii ei, n sudorile grelei p timiri. În felul acesta, vei alunga s turarea prin s turare, pl cerea prin durere, tihna prin ostenele trupului i vei afla s turarea vese-liei i a bucuriei spre odihn . Prin aceasta te vei desf ta i de cur ia bunei miresme i a nevinov iei i te vei bucura de pl cerea de negrit a roadelor nemuritoare ale Duhului. C ci i n cazul petelor de pe haine obi -nuim s folosim mijloace potrivite cu ele pentru cur -irea lor, c nd s nt stricate r u de pete⁴⁰³.

87. Bolile s nt folositoare celor ncep tori n via a virtuoaas . Ele fac trupul neputincios, ca s l ajute n vestejirea i n sl birea aprinderii afl toare n el; iar cugetul p m ntesc al sufletului l sub iaz , n vreme ce i nt resc i i mputernicesc curajul, de poate spune du-p dumnezeiescul apostol: «C nd s nt slab, atunci s nt

403. Mijloacele de cur ire trebuie s aib o putere contrar mai tare cu petele p catelor. Str duin ele de cur ire trebuie s fie tot pe att de ndelungate i de tari, pe ct s nt p catele. Desigur aceasta nu exclude ajutorul harului. C ci aceste str duin e nu s ar putea face f r har.

tare» (2 Cor. XII, 10). Dar pe c t s nt de folositoare bolile acestora, pe at t de v t m toare s nt ele celor ce au sporit n ostenele virtuilor i s au ridicat deasupra simurilor i au ajuns la vederi cere ti. C ci i ntrerup de la ndeletnicirea cu cele dumnezeie ti, le ngroa prin dureri i greut i partea n eleg toare a sufletului, o tulbur cu norul descuraj rii i usuc lacrimile umilin ei cu seceta durerilor⁴⁰⁴. Aceasta o tia i Pavel, care cultivând cu n elepciune darul dreptei socoteli, zice : «Îmi asupresc trupul cu deprinderile durerilor i l c r muiesc ca pe un rob, av nd grij de el, ca nu cumva, dup ce am vestit altora, s ajung eu nsumi de lep - dat» (1 Cor. IX, 27).

88. Bolile se nasc n mul i adeseori din pricina hr nirii f r r nduial i mereu schimbate. C ci ace tia aci ntind nfr narea p n la fl m nzirea cea mai de pe urm i se predau unor ostenele virtuozit ii f r m sur i f r dreapt socoteal , aci trec la m ncare f r m sur i la s turarea care e du manul firii. Deci e de trebuin nfr narea celor ncep tori n virtute i celor ce i au dus nevoia ele p n dincolo de mijloc, ajung nd la treapta cea mai nalt a vederii. C ci ea e maica s n t ii, e prietena cur iei i nso itoarea cea bun a smeritei cuget ri.

89. Cunoa te c nep timirea este ndoit i se na - te n chip ndoit n cei ce se s rguiesc. Nep timirea prim se ive te n cei s rguincio i la sfr itul n elepciunii prin fapte. Ea sporind n chip felurit prin ostenele nevoia ei celei dup lege, omoar patimile i opre te pornirile p c toase ale trupului i mi c puterile sufletului spre ceea ce e potrivit cu firea, iar mintea o readuce la cugetarea cu n elepciune la cele dumnezeie ti. A doua nep timire, care e mai des v r it , se ive te n chip n

404. A adar nu se urm re te cu orice pre aducerea trupului la neputin , ci mai degrab un echilibru ntre vigoarea lui i vigoarea sufletului.

elept n aceia la nceputul contempla iei naturale⁴⁰⁵. Aceasta, n l ndu se de la lini tea duhovniceasc a g ndurilor din minte la starea de pace a min ii, o face pe aceasta atot str v z toare i atot nainte v z toare: atot str v z toare n lucrurile dumnezeie ti, n vederile celor mai bune i n descoperirea tainelor lui Dumnezeu ; atot nainte v z toare n lucrurile omene ti, care vin de departe i au s se nt mple n viitor⁴⁰⁶. Dar n aceste dou nep timiri este unul i acela i Duh care lucreaz , nfr n nd i st p nind n cea dint i, i eliber nd spre via a ve nic n cea de a doua, cum zice Pavel (1 Cor. XII, 11).

90. Cel ce s a apropiat de hotarele nep timirii, do b ndind vederi drepte despre Dumnezeu i despre firile lucrurilor, i n l ndu se de la frumuse ea f pturilor, pe m sura cur iei lui, spre F c tor, prime te rev rs rile de lumin ale Duhului. i av nd p reri bune despre to i, cuget pururea cele bune despre to i⁴⁰⁷. El i vede pe to i sfin i i cura i i roste te judecata cea dreapt despre lucrurile dumnezeie ti i omene ti. Nu iube te nimic din cele p m nte ti ale lumii, at t de c utate de oameni.

405. Contempla ia natural e vederea ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor din natur i prin aceasta vederea lor curat i n elegerea lor plin de tain n infinitatea lui Dumnezeu, dup c tigarea primei nep timiri, adic dup ce credinciosul nu mai prive te cu l comia care m rgine te lucrurile i cu ispita care vrea s le st p neasc ca obiecte de sine st t toare i care i pot apar ine exclusiv.

406. Pacea min ii e o treapt mai nalt dec t lini tea g ndurilor. G ndurile se pot mi ca lini tit, ntr o anumit armonie ntre ele, dar mintea nc nu e liber de ele. Dar pacea min ii, la rndul ei, nu e o pasivitate egal cu moartea. Av nd pace din partea g ndurilor, mintea str vede tainele vie ii dumnezeie ti i vede nainte cele viitoare. C ci vede n Dumnezeu nu numai ce este, ci i spre ce se va dezvolta crea ia. Ea vede dinainte ce se va nt mpla cu cel ce nainteaz spre Dumnezeu i cu acela pe care l vede c nu nainteaz spre El. Toate acestea in de nep timirea min ii, care e mai presus de nep timirea trupului. in de nep timirea min ii, pentru c n aceast stare mintea, ne mai fiind ocupat de g ndurile m rginite, vede n leg tur cu indefinitul ei infinitatea dumnezeiasc .

407. Privind curat lucrurile, adic privindu le n Dumnezeu, deci nu ca obiecte ale l comiei sale egoiste, nu poate privi dec t curat i pe oameni. Nu i prive te nici pe ei cu l comie, sau cu du m nie. lucrurile i au devenit medii transparente ale subiectelor umane privite curat i a tainei lor indefinite n infinitul dumnezeiesc.

Dezbr cat cu mintea de sim irea a toat lumea, se nal spre ceruri i spre Dumnezeu, cur it de tot noroiul i liber de toat robia⁴⁰⁸. El e d ruit ntreg bun t ilor lui Dumnezeu cunoscute cu mintea, afl ndu se numai n Duh, i vede frumuse ea dumnezeiasc i p trunde n chip dumnezeiesc, ntr o negr it t cere i bucurie, n locurile dumnezeie ti ale fericitei slave a lui Dumnezeu. Schimbat n toate sim irile, petrece printre oameni n chip nematerial ca un nger, de i se afl n trup material.

91. Scriptura cunoa te i pentru nevoia cinci sim-uri : privegherea, cugetarea, rug ciunea, nfr narea i lini tirea. Cel ce i a unit cu acestea sim urile trupului, mpreun ndu i vederea cu privegherea, auzul cu cugetarea, mirosul cu rug ciunea, gustul cu nfr narea i pip itul cu lini tea, i cur e te repede mintea sufletului s u i, sub iind o prin acestea, o face nep timitoare i str v z toare⁴⁰⁹.

92. Mintea nep timitoare este aceea care st p ne te patimile sale i s a ridicat mai presus de ntristare i de bucurie, nc t nu se mai ntristeaz nici de sup r rile din necazuri, i nu se mai revars nici n bucuria mul umirii ; ci n necazuri i ine sufletul n bucurie, iar n cli

408. Liber de toat robia patimilor, a l comiei, a invidiei, a prejudic ilor, care l in n planul lucrurilor m rginite i l m rginesc pe el nsu i il nchid n m rginirea lui. Numai sc pat de aceste m rginiri, el zboar n nesfâr itul dumnezeiesc.

409. Sim urile sufletului se unesc cum se cuvine cu cele ale trupului mai mult pentru a le nfr na pe cele din urm , dec t pentru a le poten a. Dar cu vremea energia sim urilor trupului nduhovnicit nt re te sim urile sufletului: privegherea vede, medita ia aude, nfr narea gust cele spirituale. Prin toate acestea mintea, sub iindu se, ntruc t s a eliberat de g ndurile p mnte ti care o ngro au i o tulburau, devine lini tit i transparent . lini tit pentru c vede pe Cel Unul, infinit i lini tit, nemaia v nd lips s treac de la un lucru la altul, nemaifiind ngrijorat de m rginirea lucrurilor pe care trebuie s le dep easc pentru a i nmuli cuno tin a i satisface poftele. Dar nu numai energia sim urilor trupului se adaug la energia sim irii min ii, ci i invers ; energia sim irii min ii sau a sim urilor sufletului se adaug la energia sim urilor trupului, nt rind o i cur ind o, nc t prin aceste sim uri mintea poate str bate la Dumnezeu cel str veziu prin lucruri sau prezent n ra iunile lucrurilor.

pele de fericire i l ine nfrânat i nu l las s ias din dreapta m sur ⁴¹⁰.

93. Furia dracilor e mare mpotriva celor ce au f - cut mari sporuri n contempla ie (n vedere). Ei stau la p nd ziua i noaptea mpotriva acelora. Ei le st rnesc ispite cumplite prin cei ce vie uiesc mpreun cu ei, iar prin ei n i i le prilejuiesc lovituri spre nfrico are. Sau se n pustesc mpotriva lor chiar prin cei ce i laud . C ci i pizmuiesc pentru lini tea lor i i sup r n felurite chipuri, m car c nu pot s i ntoarc la nedreptate pe cei ce s au predat pe ei lui Dumnezeu. Dac n ar fi n - gerul Domnului atot iitorul, care s i p zeasc pe ei, nu ar putea sc pa de uneltirile lor i de cursele mor ii.

94. Dac te nevoie ti pentru n elepciunea lucr - toare a virtu ii, ia seama cu grij la uneltirile dracilor pierz tori. C ci cu c t naintezi pe treptele virtu ilor nalte i cu c t i cre te lumina dumnezeiasc n rug - ciune i ajungi la descoperiri i vederi de negrit prin Duhul, cu at t aceia, v z ndu te c te ridici spre cer, scrâ nesc din din i i i ntind cu mai mult s rguin mreile mult mpletite ale r ut ii lor n v zduhul min - ii. C ci atunci nu mai sufl mpotriva ta numai dracii poftei i ai m niei, iubitori de trup i asemenea fiarelor s lbatice, ci se vor ridica mpotriva ta i cei ai hulirii prin pizma amarnic . Pe l ng ace tia se vor ridica, n chip ar tat i near tat, i cei din v zduh ⁴¹¹ ntr arip nd ncep toriile i st p niile, i lu nd, prin imagina ia lor nematerial , chipul unor vedenii str ine i nfrico toa - re, spre chinuirea ta, c t le este ng duit. Dar prin lucra - rea rug ciunii f cut cu mintea, folosindu te de privirea

410. Deci starea aceea nu e una de nesim ire, ci de echilibru, care de aceea poate dura continuu.

411. Duhurile rele lucreaz din «v zduh», adic dintr un «loc» care nu ine nici de lume, nici de Dumnezeu, ci se intercaleaz ntre lume i Dumnezeu, voind s ne despart descuraja i i de lume i de Dumnezeu.

un «loc» al nestatorniciei, al inconsisten ei, al n lucirilor, al nemul - umirii cu orice. In acel «loc» caut duhurile rele s ne atrag i pe noi.

trează a minții și cugetând la Dumnezeu, cu ajutorul înțeleșurilor contemplației naturale a fapturilor, nu te vei teme de șgeata lor care zboară ziua, nici nu vor izbuti să se apropie de cortul tău, fiind izgoniți de lumina din tine, asemenea întinericului, și fiind afară de focul dumnezeiesc.

95. Duhurile răutății se înșipăsim întru cumpănit de harul Duhului dumnezeiesc, mai ales când vine cu mbelugare, sau când ne curăță prin cugetare și rugăciune curat. Necutezând să se apropie de cortul celor ce sunt lumina și prin har, încearcă să înșipăsim întru și să tulbure numai prin neluciri și zgomote înfricoșătoare și prin glasuri fărâșelate, cutând să îndepărteze de la fapta privegherii și a rugăciunii. Iar când dorm aceștia, ei stau la pândă, aducându-le visuri mincinoase, necruțându-le nici cea mai scurtă odihnă din ostenele lor și le ia somnul de la gene prin smucituri, făcându-le, prin aceste metode urgiri, viața mai ostentitoare și mai plină de durere.

96. Duhurile întinericului ne apar în trupuri subiri, cum învâlm din experiență, fie că ne produc în lumina acestora făcându-ne simțirea, fie că sunt osândite la aceasta prin cădere lor de odinioară. Dar se străguiesc să se împletească cu sufletul care se nevoiește, când trupul slujitor al sufletului se întoarce spre somn. De aceea mi se pare că este o probă pentru sufletul ridicat deasupra puținității trupului, că se arată cum se ridică împotriva lor, cu mînie și pornire multă, iuime și bărbăție lui, când aceia lămenin cu lucruri înfricoșătoare. Sufletul printru dragostea lui Dumnezeu întru virtuțile generale nu numai că stă împotriva lor cu mînie dreaptă, ci le și lovește, întrucât acestea par să aibă o oarecare simțire, odată ce s-au făcut pămîntești prin cădere de la prima îndumnezeiască lumină⁴¹².

412. Duhurile rele, prin cădere lor de lângă lumina dumnezeiască sau de lângă strălucirea ei cea mai intensă, au devenit mai pămîntești,

97. Înainte de a fi izbi i i birui i, dracii tulbur adesea sim irea sufletului i r pesc somnul de la gene. Dar sufletul umplut de Duhul Sfnt cu ndr zneal i b rb ie dispre uie te n vala i furia amarnic a acestora i risipe te n lucirile lor i i fug re te pe ei n i i numai cu semnul de via f c tor (al sfintei cruci) i cu chemarea lui Iisus Dumnezeu.

98. Dac ai jefuit, cu n elepciunea lucr toare, de uneltele lor, duhurile care te r zboiesc, vezi i ia aminte dac te ai narmat din toate p r ile cu armele Duhului. Doar tii c ror vr jma i le ai jefuit uneltele. S nt r z-boinici din lumea cunoscut cu mintea i netrupe ti. Fiindc te r zboie ti fiind nc n trup, sub Împ ratul Duhurilor i Dumnezeu, tii c t de amarnic lupt aceia mpotriva ta i c t de dibaci s nt n me te ugirile mpotriva ta. F c ndu te s ui i de tine n vreme ce te bucuri c i ai pr dat, te vor lua n robie mpreun cu uneltele ce li le ai luat i i vor umple sufletul de mult am - r ciune, sau te vor supune unor ispite grele i dure-roase, care i vor fi ghimpi i chinuri pentru trup.

99. Un izvor bun nu poate izvor ap tulbure i r u mirositoare, duhnind de con inut lumesc ; nici inima care este n afar de Împ r ia cerurilor nu poate izvor r uri de via dumnezeiasc , care s mpr tie buna mireasm a mirului duhovnicesc. Oare izvor te izvorul din sine i ceea ce e dulce i ceea ce i amar ? (Ia cob III, 11). Oare poate face m r cinele m sline, sau m slinul ghind ? Tot a a nici izvorul unic al inimii nu poate na te deodat cuget r u i cuget bun. Ci omul bun din vistieria bun a inimii sale scoate cele bune, iar cel r u, din vistieria rea a inimii sale scoate cele rele, dup cuv ntul Domnului (Matei XII, 35).

pentru a lua forme mai apropiate de trupuri. Ele nu mai au o bucurie pur spiritual . Au c zut n «v zduhul» intermediar dintre spiritualitatea pur i ordinea apropiat de trupuri.

100. Precum este cu neputin candelile s ard f -
r untdelemn i f r foc i s luminez celor din
cas , a a este cu neputin sufletului s gr iasc lim-
pede cele dumnezeie ti i s luminez pe oameni f r
Duhul dumnezeiesc i f r foc. «C ci tot darul des v r-
it de sus este, pogor nd de la Tine P rintele luminilor»,
ncunund tot sufletul iubitor de Dumnezeu, «fiindc
la El nu este schimbare, nici umbr de mutare» (Iacob
I, 17).

Suta a doua a capetelor naturale : despre cur irea min ii⁴¹³, ale aceluia i

1. Începutul dragostei de Dumnezeu este dispre ui-
rea lucrurilor v zute i omene ti. Mijlocul ei este cur -
irea inimii i a min ii, din care ne vine dezv luirea
ochilor min ii i cunoa terea Împ r iei Cerurilor ascun-
s n noi. Iar sfr itul ei este iubirea de nere inut a daru-
rilor mai presus de fire ale lui Dumnezeu i dorin a
fireasc a unirii cu Dumnezeu⁴¹⁴ i a odihnei n El.

2. Unde este iubirea de Dumnezeu i cultivarea lu-
cr rilor min ii i mp rt irea de lumina negr it , acolo

413. Prima sut s a ocupat cu practicarea faptelor prin care se cu-
r omul de patimi i dob nde te virtutea (*Capete practice*), ajung nd
la nep timirea trupeasc ; a doua se va ocupa cu contemplarea ra iunilor
dumnezeie ti ale naturii, care presupune o minte cur it de privirea p -
tima a lucrurilor; o minte care nu le vede ca obiecte de sine st t -
toare i slujind patimilor. De aceea capetele acestea se numesc «natu-
rale» i vorbesc despre cur irea min ii. F r ndoial acest contem-
plare «natural » nu se face f r ajutorul Duhului Sfnt. Ea este a doua
treapt a urcu ului duhovnicesc. Dac prima sut s a ocupat mai mult
cu cur irea trupului, a doua se ocup mai mult cu cur irea min ii sau
a n elegerii lucrurilor n natura lor nestr mbat de patimi.

414. Firea e n eleas ca constitu ia cea bun a omului, n care e
s dit dorin a dup unirea cu Dumnezeu. ine de firea omului s nu fie
nchis n el nsu i i ntr o rela ie p tima cu lucrurile, ci s se afle
n rela ie pozitiv cu Dumnezeu cel personal i nesfr it n iubire. Se
arat n acest cap cele trei trepte ale acestei iubiri.

este pacea puterilor sufletului, curirea minii și slăbirea Sfintei Treimi⁴¹⁵. «Căci cel ce Mă iubește pe Mine, zice, va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi pe el, și vom veni la el și Ne vom face loca în el» (Ioan XIV, 21).

3. Scriptura cunoaște trei stări ale vieții: trupească, sufletească și duhovnicească. Fiecare din acestea are dispoziția ei deosebită și e cu totul neasemenea celorlalte.

4. Starea trupească a vieții e aplecată întreaga cu totul spre plăcerile și bucuriile vieții de aici, neavând în sine nimic nici din starea sufletească, nici din starea duhovnicească, chiar dacă ar vrea să aibă ceva din acelea. Cea sufletească, fiind oarecum la mijloc între păcat și virtute, caută la grija și înlăturarea trupului și la lauda de la oameni; ea leapădă, de asemenea, ostenele virtuții și aleargă la faptele trupului, nealipindu-se nici păcatului, nici virtuții, pentru pricini oprite. Nu se alipește virtuții, pentru asprimea și osteneala ei și nu se opune păcatului, pentru a nu pierde laudele oamenilor. Iar starea duhovnicească a vieții nu vrea să aibă nimic din cele două amintite și nu vrea să se coboare spre nici una din ele, amândouă rele. Ea e întreagă cu totul liberă și de una și de alta. Fiind argintată de aripile dragostei și ale nepăsării, zboară deasupra amândurora, nefăcând nimic din cele oprite și fugind de lucrarea celor lăuate doar ca bune.

5. Cei ce viețuiesc trupește și au în ei cugetul trupesc, fiind cu totul trupuri, nu pot plăcea lui Dumnezeu. Căci sunt întinse în cuget și nepăsătoare de razele luminii dumnezeiești. Având norii patimilor acoperite ca

415. Iubirea de Dumnezeu nu poate fi decât din iubirea lui Dumnezeu. Iar iubirea lui Dumnezeu este iubirea între Persoanele Sfintei Treimi. Slăbirea acestei iubiri în suflet înseamnă slăbirea Sfintei Treimi, înseamnă comunicarea cu oceanul infinit al iubirii trinitare în cele trei Persoane între ele. Unde este această iubire, este și pace, așa cum în Sfânta Treime e o pace nesfârșită.

ni te ziduri nalte n fa a razelor Duhului, ei r m n nelumina i ; iar sim irile sufletului fiindu le tocite, nu pot c uta spre frumuse ile cunoscute cu mintea ale lui Dumnezeu i nu pot vedea lumina adev rat a vie ii i nu se pot ridica deasupra micimii celor v zute. Ci c ut nd la cele de jos i fiind redu i numai la sim irea celor v zute, leag demnitatea ra iunii de lucrurile supuse sim urilor i omene ti, i toat lupta le este pentru cele v zute i stric cioase, r zboindu se ntreolalt pentru ele. Uneori i pun pentru ele i sufletele lor, lipindu se de bani, de slav i de pl cerile trupului i socotind mare pagub nedob ndirea acestora. Fa de ace tia, cu dreptate s a spus acel cuv nt proorocesc, ca din partea lui Dumnezeu : «Nu va r m nea Duhul Meu n oamenii ace tia, fiindc s nt numai trupuri» (Facere VI, 3).

6. Cei ce vie uiesc suflete te i de aceea s nt numi i suflete ti, s nt ca unii pe jum tate lipsi i de minte i cu m dularele sl b nogite. Ei nu vor s osteneasc pentru virtute i pentru porunca lui Dumnezeu, dar fug i de faptele de ocar , pentru slava oamenilor. Fiind st p ni i ns de iubirea de sine, care hr ne te patimile stric cioase, toat grija lor i o ndreapt spre s n tatea i pl cerea trupului. Ei ocolesc tot necazul, toat osteneala i toat nepl cuta p timire pentru virtute, n grijindu i peste trebuin trupul care i r zboie te. Aceasta fiindu le via a i purtarea, i fac mintea p m n teasc , ngro at de patimi i s nt neprimitori de con nuturi ale min ii i dumnezeie ti, care r pesc sufletul de la cele v zute i l fac s tind ntreg spre ceruri. Iar aceasta o p timesc, fiind st p ni i nc de duhul alipirii la cele v zute, ca unii ce i iubesc sufletele lor i aleg s fac voile lor. C ci fiind de er i de Duhul Sf nt, nu se mp rt esc nici de darurile Lui. De aceea nu se poate vedea n ei nici road dumnezeiasc , iubire de Dumnezeu sau de aproapele, sau bucurie n s r cie i

necazuri sau pacea sufletului sau credin a din inim sau nfr narea cuprinz toare sau umilin a inimii, sau lacrimile sau smerenia i mila. i toate s nt pline la ei de umflare i de m ndrie. Din pricina aceasta nu au putere s coboare n ad ncimile Duhului, deoarece nu este n ei nici o lumin care s i c l uzeasc i care s le deschid mintea spre a n elega Scripturile⁴¹⁶. Ba nu suf r s asculte nici pe al ii povestind despre ele. Cu dreptate a spus i despre unii ca ace tia apostolul: «Omul sufletesc nu prime te cele ale Duhului, c ci nebunie i s nt lui i nu tie c legea este duhovniceasc i duhovnice te se judec » (1 Cor. II, 14).

7. Cei ce urmeaz Duhului i i au ales cu totul via a duhovniceasc , s nt bine pl cu i lui Dumnezeu, ca unii ce s au predat Lui ca ni te nazirei. Ace tia i cu r esc pururea sufletul prin ostenele i p zesc poruncile Domnului, d ndu i s ngele lor pentru dragostea lui Dumnezeu⁴¹⁷ ; i cur esc trupul prin posturi i privegheri ; i sub iaz grosimea inimii prin lacrimi, i omoar m dularele prin nepl cute p timiri ; i i umplu mintea de lumin prin rug ciune i medita ie, i o fac str lucitoare ; iar prin lep darea voilor lor, i desfac sufletele de mp timirea trupeasc i se fac ntregi numai ai Duhului. De aceea nu numai c s nt cunoscu i ca duhovnice ti, ci s nt i numi i a a, pe drept cuv nt, de c tre to i⁴¹⁸. Ajun i la nep timire i la dragoste, ei zboar spre contemplarea zidirii i de acolo iau cuno tin a lucrurilor prin n elepciunea cea ascuns n Dumnezeu

416. Ei n au ad ncime n n elegere, nu descopere dimensiunile nesf r ite ale vie ii i iubirii dumnezeie ti ndreptat spre oameni. Nu v d nici n Scriptur aceste dimensiuni.

417. Postind, priveghind, ei i fac s ngele sub ire, ca s nu i mping la faptele de poft i de m nie care i leag de lucruri ca de obiecte i i fac s nesocoteasc realitatea persoanelor nesf r it superioare lucrurilor.

418. Duhul Sf nt nu poate s l lui ntr un trup greu i st p nit de impulsuri p tima e. Ceea ce e u or i sub ire trage la ceea ce e u or i sub ire. Numai ceea ce e sub ire e transparent pentru infinitatea Duhului.

i dat numai celor ce au ajuns deasupra pu în tîi trupului⁴¹⁹. Drept aceea trecînd dincolo de toată simîirea lumii i ajungînd prin n alegere luminat la cele mai presus de simîiri, cîtigînd putere în cuvînt în mijlocul Bisericii lui Dumnezeu i a marii adunări a credincioşilor, scotînd cuvinte bune din inimă curată i se fac oamenilor sare i lumină, cum zice i Domnul către ei: «Voi sînteţi lumina lumii i sarea pămîntului» (Matei V, 13—14)⁴²⁰

8. «Opri-ţi-vă i cunoaşte-ţi că Eu sînt Dumnezeu» (Ps. XLV, 11). Cuvîntul acesta este al lui Dumnezeu i el e cunoscut prin fapt de cei ce voiesc. Deci e de folos celui ce s-a lepdat odat de deert ciunea zgomotoasă i cumplită a vieţii, sîcîndu-se cu mult atenţie la sine însuşi i, prin liniştire, la lucrurile din lîntre, sîcîndu-se cunoască pe Dumnezeu în Sine, Împărăţia lui Dumnezeu fiind în lîntreul nostru. Cîci numai de va face cineva aia în lungi rîstimpuri de vreme, va putea terge ntipirile pîcatului din suflet i va putea recînta ntru curîia ei străvechea frumuseţe, pentru Cel ce a dat-o.

9. Veninul pîcatului adunat în noi fiind mult, e nevoie i de foc mult care sîl cureţe prin lacrimile pocîiniei i prin durerile fîr de voie ale cîiniei i prin cele de bun voie ale nevoinei ei. Fiindcă de petele pîcatului ne curîim prin ostenele de bun voie sau prin neazuri fîr de voie. Dacă premerg cele de bun voie, nu vin cele fîr de voie. Dar dacă nu lucrează cele de bun-voie curîirea pîrîii din lîntre a paharului i a blidului, mîplinesc, în chip mai aspru, cele fîr de voie readuce

419. Cunoştinţa adevărată a lucrurilor e cunoştinţa sensurilor lor, o vedere a lor în Dumnezeu cel infinit, cauza iîntăilor; în Dumnezeu nă Căruia infinitate i au obrîia lor i nă Căruia infinitate i vor face vîdit la sîfîritădîncimea lor de năelesuri.

420. Ei pot vorbi altora despre Dumnezeu, pentru că au cunoscut pe Dumnezeu cu adevărat, pentru că pot descoperi altora realitatea nouă i nesfîrşită a dumnezeirii, transparent prin lucruri.

rea noastră la starea străveche. Aşa a rânduit Fiul cel torul⁴²¹.

10. Îi răd de evlavie, dar îi răd şi lucrurile de cei ce nu s-au lepdat în chip raţional de ei şi ei nu vor să se folosească de nevătorii de povăitor de la început, ci urmează socotinţei lor şi se arată tăutori în faţa lui⁴²².

11. Precum nu poate cunoaşte cineva întocmai pricinile aducătoare de boli trupelor şi leacurile lor, fără multă experienţă înţin ei doctoresce, aşa nici pricinile bolilor sufleteşti nu le poate cunoaşte fără multă nevoie în privinţa lor. Căci precum poate greş judecata cu privire la bolile trupelor şi puţinora le este cunoscut în chip desăvârşit natura lor, cu care se ocupă înţin a doctorilor, cu atât mai mult poate greş cea cu privire la bolile sufleteşti. Căci cu cât e mai mare sufletul decât trupul, cu atât sunt mai mari şi mai greu de pătruns patimile lui, decât ale trupului văzute de toţi prin simţuri.

12. Virtuţile cuprinzătoare începătoare au fost zidite împreună cu firea oamenilor⁴²³. Din ele se umplu de apă ca din patru izvoare râurile tuturor celorlalte virtuţi şi adapă cetatea lui Dumnezeu, care este inima curată şi mângiată prin lacrimi. Cel ce le păzeşte pe acestea neclintite de duhurile răutăţii, sau cel ce, dacă a căzut, le ridică din nou prin multele osteneli ale căin

421. Deci ne curăm fie prin înfrânarea de bunăvoie, fie prin răbdarea fără cârtire şi cu înţelegere a necazurilor ce ne vin. Prin amândouă străbatem la vederea lui Dumnezeu cel infinit şi a sinei noastre indefinite mai presus de toate lucrurile şi cu neputinţă de pierdut prin necazuri şi greutăţi.

422. Acestora le vin necazurile, prin care se pot curăţi dacă le răbdă fără cârtire. Prin necazuri îi răd oarecum lucrurile de cei ce le au dat prea multă importanţă şi le au socotit ca ultimă realitate, răzând de cei ce cunosc realitatea superioară a lui Dumnezeu şi a persoanelor semenilor.

423. Ele au fost sdate în potentă în firea noastră, în aspiraţia ei spre bine, în care e implicat iubirea de persoană lui Dumnezeu şi de persoanele semenilor, deci de infinitatea iubitoare a lui Dumnezeu şi de indefinitul iubitor al persoanelor umane.

ei, i a n l at sie i cas i palat mp r tesc, n care i face locuin a Împ ratul tuturor, Care mparte i d ru- ie te din bel ug darurile Sale cele nalte celor ce s au mpodobit pe ei astfel⁴²⁴.

13. Scurt e via a, lung e veacul viitor i mic e r s- timpul vie ii de aici. Iar omul, vie uitoarea aceasta mare i de scurt vreme, c reia i s a dat vremea ngust de acum, e neputincios. Vremea e ngust , iar omul e slab. Dar cununa care l a teapt , ca r splat a luptelor, e mare, deoarece are nenum rate epu e care i primejdu iesc via a cea atotscort⁴²⁵.

14. Dumnezeu nu vrea ca lucrarea celor s rguincio i s fie nechinuit , ci foarte ncercat . De aceea ng duie focul ispitelor i retrage pu in harul dat lor de sus i las ca pacea g ndurilor s fie tulburat de duhurile r ut ii⁴²⁶ pentru o vreme, ca s vad aplecarea sufletului, cui se d ruie te el mai mult ; Lui, F c torului i Binef c torului lui, sau sim irii lumii i lunecu ului n pl ceri ? Pe urm , sau le d har ndoit, celor ce sporesc n dragostea Lui, sau i biciuie te cu aceste ispiti i ne- cazuri pe cei lipi i de lucruri, p n ce vor c tiga nepl - cerea fa de lucrurile v zute i nestatornice i vor sp la prin lacrimi am r ciunea de pe urma pl cerilor venite de la ele.

15. C nd pacea g ndurilor e tulburat de duhurile r ut ii, ndat s nt trimise f r ncetare i s ge ile aprinse ale poftii mpotriva min ii, care alearg sprinten

424. Exist aproape o continuitate ntre virtu i i har, ntre efortul de iubire al omului i iubirea lui Dumnezeu care ntre ine acest efort. Harul e n virtu i, virtu ile traduc n ele bun t ile harului. Dreptatea, bun tatea, b rb ia nu se pot cugeta f r un har n ele.

425. Omul e o fiin paradoxal . mare, c ci e nsetat de infinit i l poate cuprinde i de aceea e f cut pentru ve nicie. Dar e slab prin trupul lui i prin el nsu i. R bdarea epu elor, dup sf ntul Pavel (2 Cor. XII, 7), l nt re te. C ci n aceast r bdare are n el puterea lui Dumnezeu.

426. Duhurile r ut ii sânt duhuri nelini tite i aduc nelini te, pen- tru c n au t ria unei existen e nesfr ite i plenare n ele nsele. Omul e expus i el acestei nelini ti, echivalent cu frica, dac nu se nt lne te n duhul s u cu Dumnezeu, via a nesfr it , care i se comunic .

spre n l imi, de c tre dracii v n tori i iubitori de trup. Iar mintea fiind oprit astfel din mi carea spre cele de sus, cade n mi c ri necuvenite i amestecate. i a a trupul ncepe s se r zvr teasc f r r nduial mpo-triva duhului, tr g nd mintea cu g diliri i cu aprinderi i dorind s o nmorm nteze n groapa pl cerilor. i dac n ar scurta Domnul Savaot zilele acelea i dac n ar d rui slugilor Sale puterea r bd rii, nu s ar m ntui nici un trup (Matei XXIV, 22).

16. Dracul mult iscusit i preaviclean al curviei se face unora c dere i groap de noroi, altora bici i ciomag drept, i iar i altora, cercare i chin sufletului. Cel dint i lucru poate fi v zut la ncep torii care i poart nc jugul nevoinei cu tr nd vie i f r grij . Cel de al doilea, la cei ce se afl n mijlocul sporirii n virtute i se ntind spre ea nc cu oarecare lenevire. Iar al treilea, la cei ce i au ntins aripa min ii p n la contemplare i s au s ltat bine spre nep timirea mai des - v r it . Deci fiec ruia i s a r nduit de sus dup folosul lui.

17. C dere i groap de noroi se face dracul curviei celor ce str bat via a c lug reasc cu nep sare total . M dularele acestora s nt aprinse de el n v paia i n pofta curviei i le aduce prilejuri pentru mplinirea voii trupului, chiar f r unirea cu alt trup. Despre acestea este ru ine a i g ndi i a i gr i. Ace tia s nt nebuni cu trupul, dup cum s a spus, i m n nc roadele pl cerii s rate i ochii lor s nt plini de ntuneric, iar la cele mai nalte, pe drept cuv nt, nu ajung. T m duirea lor, dac o voiesc, st n focul poc in ei i n zdrobirea inimii curate. Aceasta aduce sc pareaa de cel r u i cur sufletul de pete i l face mo tenitor al milei lui Dumnezeu. În eleptul Solomon, d ndu ne s n elegem aceasta, a zis : «Leacul opre te p cate multe» (Eccl. X, 4).

18. Bici i ciomag se face, cu dreptate, acest duh, celor des vâr i i n cea dint i nep timire prin n elepciunea lucr toare i celor ce au sporit spre cele mai de sus i mai des vâr ite. C nd sl be te ncordarea nevoinei lor prin lenevire i se abat spre privirea f r paz a celor supuse sim urilor i deschid intrare poftei pentru lucrurile omene ti, atunci e trimis biciuitorul acesta mpotriva lor, din bun tatea cea mai mare a lui Dumnezeu fa de ei. Acesta ncepe s loveasc pe cei ce cuget astfel, cu g nduri de ale poftei trupe ti. Ner bd nd ei aceasta, se ntorc cu s rguin iar i spre cet uia lor, spre lucrarea i aten ia ncordat , i se apuc cu i mai mult r vn de lucrurile care m ntuiesc, printr o silin i mai ostenitoare. C ci nu vrea Dumnezeu cel Prea bun ca sufletul care a ajuns p n aci s se ntoarc cu totul la sim irea lumeasc , ci voie te s p easc ne n cetat spre cele dinainte i s purcead cu s rguin spre lucrurile mai des v r ite, ca s nu se apropie biciul r ut ii de cortul lui.

19. Cercare, ghimpe i chin li se face, dup or n duirea de sus, acest duh, acelora a c ror prim nep timire s a s ltat spre cea de a doua. Aceasta, pentru ca sup ra i de el, s i aduc aminte de neputin a fireasc i s nu se m ndreasc , cum zice Scriptura, pentru m rimea descoperirilor prin vedere (2 Cor. XII, 7) ; ci v z nd legea trupului care se o te te mpotriva legii min ii lor (Rom. VII, 23), s se scuture chiar i de amintirea simpl a p catului, de team s nu primeasc sim irea spurc ciunii de la amintirea ei i s nu sl beasc puterea v z toare a min ii lor i s cad de la n l imea contempla iei.

20. Numai aceia au putut s i p zeasc mintea lor nesurpat chiar i de simpla amintire a p catului, care s au nvrednicit s primeasc de sus, prin Duhul, moartea de via f c toare a Domnului n m dularele i n

cugetările lor ; i trupul îl poartă mort fa de p cat, iar duhul îl au mbogătit cu via a n Hristos Iisus pentru dreptate⁴²⁷. Iar n cei c rora li s a dat mintea lui Hristos ntru cuvnt de n elepciune, se afla i omor rea de via f c toare i netulburat ntru cuno tin a lui Dumnezeu⁴²⁸.

21. De sufletele care s au cur it de cur nd, obi nu ie te s se apropie mai mult duhul poftelor i al m niei. Din ce pricin ? Ca s scutire roadele Duhului care au odr slit n ele. Deoarece bucuria eliber rii aduce o oarecare sl bire i mpr tiere n aceste suflete. În elepciunea care le c rmue te cu folos, voiele te s atrag pururea spre sine, prin darurile sale, cugetarea lor i s r m n neclintite n smerita cugetare, ca nu cumva din multa libertate i din bog ia darurilor s se nal e fa de al ii, sau s li se par c au c tigt acest palat al p cii din puterea i n elegerea lor. De aceea d voiele acestor duhuri s sar asupra sufletelor amintite, n vreme ce ea se retrage. Cuprins n felul acesta de teama c derii, sufletele se pironesc n p zirea fericitei smerite cuget ri. Aflând c s nt njugate cu trupul i s ngele, caut

427. Starea de jertf a Domnului r m ne n El ca o sim ire a mor ii fa de tot ce pare s fie via , dar nu e de fapt. Starea de jertf a Lui e o predare a Sa ca om lui Dumnezeu cel infinit. De aceea ea e o putere. In ea omenescul lui Hristos e concentrat ntreg n Dumnezeu. Aceast sim ire a mor ii ca putere orientat deplin spre Dumnezeu se imprim n cei ce se alipesc de Hristos, n cei ce intr ntr o comuniune l untric cu El, Care tr ie te ca om n infinitatea dumnezeiasc , sau n rela ia de iubire nesf rit a Lui cu Dumnezeu Tat l. Ba devine n ace tia un mijloc de a se ap ra chiar i de simpla amintire a p catului sau a pl cerii de el.

428. Mintea lui Hristos e g ndirea Lui uman ndreptat ntreg spre Dumnezeu, tr ind n infinitatea lui Dumnezeu de via d t toare. Dar aceasta nseamn c n ea este sim irea mor ii fa de toate cele ce nu s nt Dumnezeu i voia lui iubitoare; c n sim irea aceasta a mor ii fa de toate, este via a adev rat . Cine a primit mintea lui Hristos n sine a primit i aceast sim ire a mor ii de via f c toare a lui Hristos. C ci a primit i vederea uman deplin a infinit ii lui Dumnezeu. Dar i puterea comunic rii prin cuvnt, sau a m rturisirii lui Dumnezeu cel astfel v zut. Cuvntul adev rat i d t tor de via nou este str ns legat de aceast cuno tin prin experien a vie ii lui Dumnezeu.

n chip firesc cet uia lor, n care s nt p zite nev t mate prin puterea Duhului.

22. Dup boala patimii care st p ne te n noi i dup putreziciunea p catului afl toare n noi, s nt i ncerc rile care vin asupra noastr . Iar paharul am r - ciunii judec ilor lui Dumnezeu ni se d mai aspru sau mai milos. Dac materia p catului afl toare n noi poate fi u or t m duit i nl turat , fiind alc tuit din g n - duri iubitoare de pl cere sau de via , paharul ncer - c rilor care ni se d de c tre Doctorul sufletelor noastre este amestecat cu mil , ca unora ce s ntem ispiti i de g nduri omene ti i suferim nc cele omene ti. Dar da - c este o materie greu de vindecat i zace n ad nc i lucreaz putreziciunea spre moarte, fiind alc tuit din g nduri de trufie i de m ndria cea mai mare, ni se d paharul n toat asprimea m niei, ca boala mistuit i sub iat n focul ispitelor ce vin una dup alta s se de - p rteze din sufletele noastre, prin smerenia ce o aduc. Sp l nd astfel s r turile g ndurilor prin lacrimi, ne vom ar ta cura i, n lumina smereniei, Doctorului sufletelor noastre⁴²⁹.

23. Cei ce se nevoiesc nu pot sc pa de valurile ne - contenite ale ispitelor, dac nu i recunosc neputin a lor i nu se socotesc pe ei n i i str ini de toat dreptatea i nevrednici de toat m ng ierea, de toat cinstea i de toat odihna⁴³⁰. C ci inta lui Dumnezeu, Doctorul su - fletelor noastre, este s fim pururea smeri i i ntrista i

429. M ndria e nc p nare n propria izolare, e nv rto are; de aceea trebuie nmuiat prin ncerc ri mai grele, pe c nd pofta de pl ceri e sl biciune i, nefiind sus inut de nc p nare, e mai u or de t m duit. M ndria e t m duit numai de smerenie. Iar smerenia se c tig cel mai greu. Dar ea e mpreunat cu adev rata cunoa tere a lui Dumnezeu, sau cu vederea luminii Lui, care nu poate fi dob ndit p n ce cineva e preoc - upat prea mult de sine.

430. Un alt paradox al fiin ei umane: n eforturile nevoin ei celei mai ncordate, credinciosul i tr ie te n modul cel mai accentuat nepu - tin a sa. De aceea caut s ajung prin rug ciune la puterea lui Dumnezeu.

pentru nevrednicia noastră, strîni de tot omul și următorii ai patimilor Domnului. Căci El era blînd și smerit cu inima și vrea să umblăm și noi în blîndețea și smerenia inimii, pe calea poruncilor Lui.

24. Smerenia nu se dobîndește prin încovoierea grumazului, prin rîncezeala coamei, sau prin haina neîngrijită, aspră și soioasă, în care mulți socot că stă toată virtutea; ci ea vine din inimă zdrobită și stă în duh de smerenie, după David: «Duhul umilit, inima înfrîntă și smerită, Dumnezeu nu le va urgisi» (Ps. L, 19).

25. Altceva este vorbirea smerită, altceva smerenia și altceva smerita cugetare. Vorbirea smerită și smerenia le dobîndesc nevoitorii prin toată neplăcuta pătîmire și prin ostenele din afară ale virtuții; căci ele sînt îndreptate numai spre lucrarea și spre nevoia a trupescă. De aceea, aflîndu-se sufletul în starea smereniei, cînd vine ispita, se tulbură. Dar smerita cugetare, fiind un lucru dumnezeiesc și nalt, vine numai în cei ce au trecut de mijloc, prin slăuirea Mîngietorului, adică în cei ce au sporit prin toată smerenia pe calea atotăsurii a virtuții.

26. Smerita cugetare, printr-un adîncur al sufletului și cînd ca un bolovan greu într-un sul, îl apasă și îl frînge cu atîtă putere, încît îi stoarce toată țăria într-un prăruire înut de lacrimi⁴³¹; iar mintea îi ocură de toată întinziunea gândurilor, făcînd-o să ajungă la vederea lui Dumnezeu, ca Isaia, și sub lucrarea Lui. Căci zice Isaia: «Vai mie că sînt pierdut. Căci om fiind și avînd buze spurcate, locuiesc în mijlocul unui

431. Lacrimile sînt semnul că sufletul și-a nămuiat învîrtirea închisorii în sine, că s-a eliberat de sine, că s-a deschis Duhului dumnezeiesc. Relația intimă cu altă persoană, dar mai ales cu Dumnezeu, se manifestă într-o stare de simțire, opus rigidității. Acum e simțit Dumnezeu. Smerenia e simțit într-adevăr ca un bolovan greu, care apăsîndu-l nevoitorului propria ființă înmăoaie țăria învîrtită, prefăcînd-o în iroaie de lacrimi. Numai așa sufletul se deschide lui Dumnezeu.

popor cu buze necurate. i am v zut pe Domnul Savaot cu ochii mei» (Isaia VI, 5)

27. C nd vorbirea smerit coboar n ad ncul t u, atunci vorbirea nalt se dep rteaz de la tine. Dar c nd smerenia ns i se nr d cineaz n ad ncul inimii tale, atunci vorbirea smerit de la suprafa sau din l untru e lep dat de la tine⁴³². C nd ns te mbog e ti de sus cu smerita cugetare, atunci nceteaz at t smerenia din afar⁴³³, c t i vorbirea smerit a limbii, dup cuv ntul lui Pavel : «C nd va veni ceea ce e des v r it, va nceta ceea ce e din parte» (1 Cor. XIII, 10).

28. Pe c t e de departe r s ritul de apus, pe at ta e de departe vorbirea smerit de adev rata smerenie. i cu c t e mai mare cerul ca p m ntul i sufletul ca trupul, cu at t e mai des v r it i mai mare smerita cugetare dat celor des v r i i prin Sf ntul Duh, dec t adev rata smerenie.

29. S nu socote ti cu u urin c este smerit cu inima nici pe cel ce spune lucruri smerite ntr o nf - i are de smerenie i modestie ; nici pe cel ce spune lucruri nalte i m re e s nu l socote ti c e plin de toat trufia i ng mfarea i nechinuit l untric de ele. Din roadele lor s i cuno ti pe ei.

30. Roada Duhului Sf nt este dragostea, bucuria, pacea, bun tatea, ndelung r bdarea, credin a, blânde- ea, nfr narea. Iar roada duhului potrivnic este ura, n- tristarea lumeasc , nestatornicia sufletului, tulburarea inimii, r utatea, cugetul iscoditor, descurajarea, m nia,

432. C nd smerenia se s l luie te n suflet, nu te mai intereseaz vorbirea smerit din afar , prin care vrei nc s pari c e ti smerit; dar nici vorbirea smerit din ad nc. Vrei mai bine s taci, pentru c sim i c orice cuv nt te ar putea pune n relief.

433. Chiar smerenia arat fat de smerita cugetare, ca fiind din afar . Avem astfel trei grade ale smereniei. Iar cea mai ad nc , smerita cugetare, e fr sfr it. In ea nu termini a i vedea infinitatea micimii tale, n compara ie cu infinitatea m ririi lui Dumnezeu.

necredin a, pizma, multa m ncare, be ia, b rfirea, osândirea, pofta ochilor, ngâmfarea i trufia sufletului. Deci din aceste roade s i fie cunoscut pomul. i n felul acesta vei cunoa te ne ndoielnic al c rui duh este cel ce te nt mpin . Semnele acestora sânt v dite i de glasul Domnului : «Omul bun, zice, din vistieria bun a inimii sale scoate cele bune» (Matei XII, 35), fiindc dup cum e pomul a a e i roada.

31. În cei n care s nt i se v d roadele Sf ntului Duh, n aceia este i s l luirea lui Dumnezeu. În ace tia este i un izvor netulburat al cuv ntului mpreunat cu n elepciune i cu cuno tin , fie c s nt auzi i vorbind smerit, fie c gr iesc cele nalte. Dar n cei n care nu se v d roadele i darurile acestui Duh, ci ale celui dimpotriv , n ace tia este ntunericul cuno tin ei de Dumnezeu, roi de patimi i s l luirea duhurilor vr jma e, fie c s nt v zu i gr ind i purt ndu se cu smerenie, fie gr ind cele nalte i purt nd haine de pre i nf i are aleas .

32. Adev rul nu st n fe e, nf i ri i cuvinte, nici nu se odihne te Dumnezeu n acestea, ci n inimi nfr nte, n duh de smerenie i n suflete luminate de cuno tin a lui Dumnezeu. C ci se ntâmpl s vedem uneori pe cineva acoperindu se n afar sub cuvinte i folosindu se de vorbe smerite fa de al ii, pentru a v na lauda de la oameni, iar n l untru e plin de viclenie i de r utate i de inerea de minte a r ului aproapelui; precum se nt mpl uneori s vedem pe cineva lupt n du se n afar pentru dreptate prin cuvinte nalte de n elepciune, i ridic ndu se mpotriva minciunii sau a c lc rii legilor dumnezeie ti, iar in l untru e plin de cuviin , de smerenie i de dragoste fa de aproapele ; ba uneori se i laud n Domnul, dup cuv ntul lui Pavel :

«Ludându-mă, în Domnul mă voi lăuda, întru neputințele mele» (2 Cor. XII, 9)⁴³⁴.

33. Dumnezeu nu privește fața din afară a celor zise sau făcute de noi, ci stările sufletelor și scopul pentru care facem ceva din cele văzute, sau zicem ceva din cele cugetate, precum cei ce se deosebesc de cei ce vorbesc sau fac ceva, prin în alegerea lor, văd mai bine înțelesurile cuvintelor și sfârșiturile lucrurilor și îi fac judecă și fără greșal despre ele. «Dar omul ca om caută la față; Dumnezeu însă vede în inimă» (1 Regi XVI, 7; Ps. VII, 10).

34. Dumnezeu a judecat că trebuie să îi pregătesc prin Duhul Sfânt din neam în neam prooroci și prieteni pentru călădirea Bisericii Sale. Dacă arpele cel vechi îi avarsat veninul pe copilul în urechile oamenilor, iar prin el se pricinuiește pieirea sufletelor, cum nu va ridica Cel ce a zidit inimile noastre una câte una, câte un șarac din puștatea pământului? El ridică din gunoiul patimilor câte un șarac, care poartă sabia Duhului, adică cuvântul lui Dumnezeu (Efeseni VII, 17), spre ajutarea mântuirii Lui. Deci pe drept cuvânt cei ce au năcut să se smerească, lepădându-se de ei înșiși, se ridică spre înălțimea cunoștinței și primesc de sus cuvânt de înțelepciune, ca să binevestească, cu putere de la Dumnezeu, mântuirea Bisericii Sale⁴³⁵.

35. Cunoaște-te pe tine însuși! Iar aceasta este adevărata smerenie, care ne învață să cugetăm smerit, ne frânge inima și ne învață să lucrăm în simțăminte

434. Smerenia nu trebuie să oprească pe cineva de a lupta pentru dreptatea altora cu cuvinte înțelepte și cu mult înțelepciune și putere, dar să nu pretindă pentru sine nimic și să nu se socotească lucru mare pentru ceea ce face, ci ca împlinind o slujire obligatorie în fața lui Dumnezeu. Cu atât mai puțin trebuie să împiedice smerenia, propovăduirea cuvântului lui Dumnezeu cu putere.

435. Cel ce propovăduiește cu putere și cu efect este în același timp smerit, pentru că este convins că propovăduiește cu puterea lui Dumnezeu, că propovăduiește cuvântul dat lui de Dumnezeu.

stare⁴³⁶. Iar dac nu te ai cunoscut nc pe tine, nu tii nc nici ce este smerenia, nici nu te ai atins de adevrata lucrare i paz. C ci a te cunoa te pe tine este sfritul lucr rii virtu ilor⁴³⁷.

36. Cel ce s a s ltat de la cur ie la cuno tin a lucrurilor, s a cunoscut pe sine, dup cuv ntul : cunoa te te pe tine nsu i ! Iar cel ce a ajuns la cuno tin a ra iunilor zidirii i a lucrurilor dumnezeie ti i omene ti a cunoscut cele din jurul lui i cele din afar de el, dar pe sine nsu i nc nu⁴³⁸.

37. Altceva s nt eu i altceva cele ce in de mine. De asemenea altceva s nt cele ce in de mine i altceva cele privitoare la mine. Apoi altceva s nt cele privitoare la mine i altceva cele din afar de mine. Eu s nt cel ce zic : s nt al lui Dumnezeu i s nt v zut ca suflet n eleg tor, nemuritor i cuv nt tor, ca unul ce am minte care na te cuv ntul i care e nedesp r it i de o fiin cu sufletul. Cele ce in de mine s nt vrednicia mp r teasc , st p nitoare, cuv nt toare i libertatea voin ei. Iar cele privitoare la mine s nt toate c te le aleg prin hot r rea liber : ndeletnicirea agricol , comercial sau filozofic .

436. Cre tinismul a legat dictonul acesta al filozofiei eline, cu smerenia n fa a lui Dumnezeu. Numai cel smerit n fa a infinit ii lui Dumnezeu se cunoa te pe sine cu adev rat, sau vice versa.

437. Virtu ile s nt drumul spre cunoa terea de sine, pentru c s nt drumul spre cunoa terea i tr irea infinit ii iubitoare a lui Dumnezeu. Vrful virtu ilor este smerita cugetare, iar n ea se arat adev rata cunoa tere de sine. Se identific astfel f ptuirea moral cu progresul in cunoa terea de sine. In afar de aceast f ptuire, nu se poate cunoa te cineva pe sine. Cunoa terea de sine nu e o chestiune intelectual . Numai n fapte po i cunoa te ce po i i ce nu po i i numai n faptele mplinite cu credin a n Dumnezeu, prin Dumnezeu i cu ajutorul Lui, po i cunoa te naintarea ta la infinit n Dumnezeu i te po i cunoa te nu ca o realitate m rginit , ci indefinit . Cel ce vorbe te cu laud de sine i de faptele sale e str in de sine, nu se cunoa te n toat ad ncimea sa indefinit , legat de infinitatea lui Dumnezeu.

438. Cunoa terea de sine, fiind nso it de smerita cugetare, este mbinat i cu cunoa terea ra iunilor lucrurilor. C ci credinciosul nu se cunoa te pe sine i nu cuget smerit despre sine, dac nu vede n fa a sa ra iunile dumnezeie ti ale creaturilor. Cunoa terea de sine e legat astfel cu cunoa terea ra iunilor lucrurilor, care devin l untrice credinciosului mbog indu l i deschizlndu i sinea sa infinit ii dumnezeie ti.

În sfârșit cele din afară de mine sînt toate cîte dau cinste și noblețe pămîntească vieții : bogăția, slava, cinstea, bunăstarea, mărirea slujbelor, sau cele dimpotrivă : sărăcie, lipsa de slavă, lipsa de cinste și insuccesele.

38. Tot cel ce s-a cunoscut pe sine s-a odihnit de la toate lucrurile sale cele după Dumnezeu și a intrat în locul sfînt al lui Dumnezeu și al smereniei⁴³⁹. Iar cel ce nu s-a cunoscut încă pe sine, prin smerită cugetare și cunoștință, cîntorește încă cu osteneală și sudoare în viață. Aceasta dorind și David să o înțelegem, a zis : «Aceasta este osteneala nămintea mea, pînă ce voi intra în locul cel sfînt al lui Dumnezeu» (Ps. LXXII, 16, 17).

39. Cînd ajunge cineva de se cunoaște pe sine însuși (iar pentru aceasta are trebuință de mult pază din afară și de oprire de la lucrurile lumetice și de cercetarea conștiinței), cînd vine în suflet oarecare smerenie dumnezeiască mai presus de cuvînt, aducînd în inimă zdrobire și lacrimi de umilință fierbinte, încît cel ce stă sub lucrarea ei se socotește pe sine : pămînt, cenușă, vierme și nu om ; ba încă nevrednic chiar de viața dobîtoare. Aceasta din pricina cîrării acestui dar al lui Dumnezeu. Iar nevrednicindu-se cineva să petreacă multă vreme în acest dar, se umple de alt beție negrită⁴⁴⁰ : de umilința inimii și pîntrunde în adîncul smeritei cugetări. Acesta, ieșind din sine, nesocotește toate mîncările din afară, ca și bucuria și veșmintele trupu-

439. Cunoașterea de sine și smerita cugetare coincid nu numai cu contemplarea raională a lucrurilor, ci și cu intrarea conștientă în locul cel sfînt unde este Dumnezeu sau infinitatea Lui, în inimă. În conștiință neîntreruptă de a se afla în fața lui Dumnezeu, sufletul sîrărește liturghia înțeleptă sau conștientă, cîci nu poate sta în fața lui Dumnezeu fără a i jertfi Lui toate și chiar pe sine însuși, din puterea jertfei lui Hristos, pentru a-L cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu și pe sine însuși și a se uni cu El.

440. Sf. Grigore de Nisă a vorbit de «beția trează». Este entuziasmul vederii lui Dumnezeu și a odihnei pline de bucurie în iubirea lui nesfârșită. Dar aici ni se spune că ea e unită cu umilința sau cu zdrobirea inimii.

lui, nec ut nd cele peste trebuin , ca unul ce s a schimbat cu schimbarea dreptei celui Prea nalt.

40. Cel mai mare bun dintre virtu i este smerenia. Pe cei n care se s de te aceasta prin poc in curat , av nd nso itoare i rug ciunea cu nfr nare, i face n-dat slobozi de robie i d ruie te puterilor lor pace. Ea cur e te inima prin lacrimi i o umple de senin tate prin venirea Duhului. Afl ndu se ace tia ntr o asemenea stare, cuv ntul lor se umple de limpezimea cuno tin ei lui Dumnezeu i ajung la vederea tainelor Împ r iei lui Dumnezeu i a ra iunilor zidirii. Dar pe m sur ce p trund n ad ncurile Duhului, str bat i n ad ncul smeritei cuget ri⁴⁴¹. Iar din aceasta le cre te cuno tin a m surilor proprii. Cunosc neputin a firii omene ti i li se nmul e te dragostea de Dumnezeu i de aproapele, nc t socotesc c este un lucru sf nt s se izb veasc chiar i de simpla mbr i are i de apropierea petrecerii mpreun⁴⁴².

41. Nimic nu ntraripeaz a a de mult sufletul oamenilor c tre dragostea lui Dumnezeu i c tre iubirea de oameni, ca smerita cugetare, umilin a i rug ciunea curat . Cea dint i le fr nge duhul, i face s le izvorasc p raie de lacrimi i, aduc nd pu in tatea omeneasc sub ochi, i nva s i cunoasc m surile lor. A doua cur e te mintea de cele materiale i lumineaz ochii inimii

441. Înaintarea n smerita cugetare, fiind o naintare n cunoa tere de sine, n cunoa terea neputin ei proprii, e i o naintare n ad ncurile puterii Duhului, Care d neputin ei noastre sus inere n existen i bog ie de via . Sinea cunoscut ntru smerenia sau n pu in tatea ei e o sine din ce n ce mai transparent , o inim cur it de orice pat sau de orice nv rto are, care o face nestr vezie i nesim itoare la prezen a lui Dumnezeu cel infinit, pentru c se men ine ea ns i ngro at n m rginirea ei exclusiv .

442. Dragostea de aproapele poate s fie foarte intens i vibrant i totu i s evite atingerile tru pe ti, mbr i rile, apropierile. O dovede te aceasta suferin a p trunz toare pentru necazurile altora, pentru neputin ele lui. Aceast dragoste a devenit cu totul duhovniceasc , fr s fie mai pu in intens , mai pu in duioas . In aceast dragoste poate avea loc o comunicare, o interpenetrare l untric cu mult mai ad nc dec t cea prilejuit de mbr i rile tru pe ti, care pot r m nea simplu exterioare.

i face sufletul ntreg luminos. Iar cea din urm une te pe omul ntreg cu Dumnezeu i l face s petreac mpreun cu ngerii, s guste dulcea a bun t ilor ve nice ale lui Dumnezeu, i d vistirii de taine mari i, aprinz ndu l de iubire, l nduplec s ndr zneasc s i pun sufletul pentru prietenii s i⁴⁴³, ca unul ce s a ridicat mai presus de hotarele pu in t ii trupe ti.

42. P ze te comoara cea bun a smereniei care mbog e te, n ea s nt ascunse vistirile dragostei⁴⁴⁴. În ea se p zesc m rg ritarele umilin ei i n ea se odihne te Împ ratul Hristos Dumnezeu, ca pe un tron b tut n aur, mp r ind darurile Sf ntului S u Duh celor hr ni i de ea. Iar darurile cele mari, pe care El le d acestora, s nt : cuv ntul cuno tin ei Sale, n elepciunea Sa de negrit, p trunderea lucrurilor dumnezeie ti, mai nainte vederea lucrurilor omene ti, omor rea de via f c toare prin nep timire i unirea cu El, pentru ca ei s mp r teasc mpreun cu El n mp r ia lui Dumnezeu i Tat l. O spune aceasta El nsu i, rug ndu se pentru noi : «P rinte, pe care Mi i ai dat Mie, voiesc ca unde s nt Eu s fie i ei» (Ioan XVII, 24).

43. C nd se ostene te cineva cu fapta pentru mplinirea poruncilor, se umple deodat de o bucurie negrit , nc t ncearc o schimbare minunat i mai presus de cuv nt i leap d greutatea trupului, iar de m n care, de somn i de celelalte trebuin e ale firii uit cu totul. S tie atunci c s a mplinit cu el voin a lui Dumnezeu fa de el, care produce omor rea de via f c toare n cei ce se nevoiesc i le d ruie te lor nc de aici

443. Autorul nu desface iubirea de oameni, de dragostea lui Dumnezeu, nici pe cele mai nalte trepte ale celei din urm . Cu ct e mai mare dragostea lui Dumnezeu, cu att devine mai adnc dragostea de oameni, pentru c vede cu att mai mult n oameni pe Hristos.

444. P n te iube ti pe tine, nu po i iubi pe altul. P n te iube ti pe tine, nu vezi pe altul i r m i ntr o rigiditate, ntr o lips de sim ire, de duio ie, ntr o izolare s rac . Smerenia se mbog e te cu dragoste, pentru c te pune n comunicare cu Dumnezeu i cu aproapele.

starea fiin elor f r de trup. Pricinuitoria acestei st ri fericite este smerenia ; hr nitoare i maic este sf nta umilin ⁴⁴⁵ ; prieten i sor este vederea luminii dumnezeie ti ; tron este nep timirea ; iar sfr it este Dumnezeu n Sf nta Treime ⁴⁴⁶.

44. Cel ce a cucerit aceast cet uie de pe vrf nu poate fi inut de lan urile sim irii lucrurilor ; nu vede nici una din desf t rile vie ii ; nu deosebe te pe cel evlavios de cel neevlavios ; ci precum Dumnezeu face s plou i face s r sar soarele peste drep i i nedrep i, peste r i i buni (Matei V, 45), a a i el i trimite i i ntinde razele dragostei c tre to i i nu i ngusteaz inima, ci i o l rge te n iubirea tuturor. El se simte str mtorat i chinuit c nu poate face at ta bine c t vrea. Din aceasta porne te ca din Eden un fel de alt izvor al umilin ei spre smerit cugetare, spre nep timire i spre n l area la rug ciunea ne mpr tiat ; un izvor care adap fa a ntregii zidiri g ndite a lui Dumnezeu.

45. Cei ce n au gustat dulcea a lacrimilor umilin ei i nu tiu care este harul i lucrarea ei socotesc c nu se deosebesc ntru nimic aceste lacrimi de cele care se vars la mor i. Ei le aseam n cu cele ce vin din tot felul de pricini de arte i din g nduri de nemul umire. Dar ele se ivesc n noi n chip firesc atunci c nd trufia min ii se pleac spre smerenie, iar sufletul i nchide privirea de la am girea celor v zute i o deschide numai spre vederea luminii prime i nemateriale, lep d nd toat sim irea lumii i dob ndind m ng ierea de sus a Du

445. Umilin a se deosebe te de smerenie, prin sim irea micimii tale p n aproape de topirea ta, p n la o extrem nmuiere a fiin ei n fa a m reiei nesfr ite a lui Dumnezeu. Ea e «o str pungere» a inimii (Fapte II, 37), care produce lacrimi, pentru c aceast str pungere merge p n la m duva fiin ei, f c nd str veziu pe Dumnezeu prin sub irimea fiin ei noastre.

446. Totul culmineaz n sim irea comuniunii de dragoste a Treimii s l luit n inim . Credinciosul poate nainta la nesfr it n tr irea comuniunii de dragoste a Treimii, f c ndu i proprie tot mai mult aceast dragoste.

hului. Atunci lacrimile izvor sc din suflet ca o ap din izvor, ndulcindu i sim irile i umpl ndu i cugetarea de toat veselia i lumina dumnezeiasc . Ba mai mult, lacrimile acestea fr ng inima i fac mintea s cugete cu smerenie, ridic nd o la vederea celor mai nalte. Toate acestea s nt cu neputin s se nt mple n cei ce pl ng i se t nguiesc altfel.

46. Este cu neputin s i deschid cineva izvorul lacrimilor f r o ad nc smerit cugetare. Dar nu poate avea smerit cugetare f r umilin a venit din s l luirea Duhului. C ci smerita cugetare se na te din umilin ; i umilin a na te smerita cugetare prin Sf ntul Duh. Ele alc tuiesc mpreun un lan , fiind legate mpreun de un singur har i av nd ntre ele leg tura nedesf cut a Duhului⁴⁴⁷.

47. Lumina Duhului dumnezeiesc, s l luit n suflet, obi nuie te s se dep rteze din pricina tr nd viei, a nepurt rii de grij i a nep s rii ar tat n cuvinte i m nc ri⁴⁴⁸. Negrija la m nc ri i mustul hranei, ca i ne nfr narea limbii i nepaza ochilor, obi nuiesc s alunge din suflet lumina i s ne fac ntuneca i. Iar umpl ndu ne noi de ntuneric, ndat ncep s umble prin sufletul nostru toate fiarele c mpului inimii noastre i to i leii sau g ndurile patimilor, c ut nd cu r cnet hrana pentru patimi i s r peasc comoara a ezat n noi de Duhul. Dar nfr narea care ne este prieten cu adev rat i rug ciunea care ne face ngeri, nu numai c nu las nimic din acestea s intre n suflet, ci p streaz i lumina Duhului nestins n jurul min ii, iar inima o face lini

447. Smerita cugetare se deosebe te de umilin prin faptul c ea d o expresie articulat a sim irii de topire i de str pungere a fiin ei noastre. De aceea una f r alta nu exist , ci se pricinuiesc una pe alta, i pe am ndou Duhul Sf nt.

448. S l luirea Duhului Sf nt mpreun cu umilin a este una cu o delicate e extrem a sufletului, contrar grosol niei manifestat n nep sare, l comie i trufie. In cazul din urm sufletul se umple de fiare i devine asemenea lor.

tit i curat i izvor de dumnezeiasc umilin , pe c nd sufletul l l rge te spre dragostea lui Dumnezeu i l une te ntreg cu Hristos ntreg, prin bucurie i feciorie⁴⁴⁹.

48. Nimic nu ine at t de mult de cuv nt (ra iune) ca neprih nirea sufletului i cur ia. Iar maica i prietena acestora este nfr narea cuprinz toare. Iar tat l este temerea. Aceasta, pref c ndu se n dor aprins al lucrurilor dumnezeie ti, face sufletul netem tor i plin de dragostea lui Dumnezeu i maica cuv ntului (ra iunii) dumnezeiesc.

49. Frica unindu se cu sufletul l face s z misleasc cuv ntul (ra iunea) judec ii prin poc in⁴⁵⁰. Apoi durerile na terii, cuprinz nd sufletul ca ni te chinuri ale iadului, i fr ng inima prin suspine i dureri ne nctate, f c ndu l s cugete la viitoarea r splat a p catelor. Pe urm , prin multe lacrimi i dureri, sufletul, d nd forma la ceea ce a z mislit n p ntecele cugetului, na te pe p m ntul inimii duh de m ntuire. Slobozit astfel de durerile de na tere pricinuite de g ndul iadului i izb vit de suspinele judec ii, ia loc n el dorul i bucuria de bun t ile viitoare i dob nde te prin nfr nare neprih nirea, care l une te cu Dumnezeu prin dragoste. Unit cu Dumnezeu, sufletul simte o pl cere de negrit. Aceasta l face s verse lacrimi de umilin , amestecate cu bucurie i dulcea i iese afar din sim irea lumii i alearg dup Mire, strig nd cu glasuri negrite : «Înapoia Ta alerg, dup mireasma mirului T u, spune mi Tu pe Care L a iubit inima mea, unde i pa ti turma, unde dormi n amiaza vederii curate, ca s nu fiu aruncat de la turmele drep ilor. La Tine s nt luminile tainelor mari»

449. Fecioria e d ruirea deplin a sufletului lui Dumnezeu ntru total cur ie, delicate e i nesfrit sete de iubire. Acest suflet se l rge te continuu, ca s cuprind ct mai mult din dragostea nesfrit a lui Dumnezeu.

450. In grece te temerea () e la masculin, iar sufletul () e la feminin. Aceasta d putin a autorului s vorbeasc de o unire ntre temere i suflet, din care sufletul na te cuv ntul (sau ra iunea) despre Dumnezeu.

(C nt. c nt. I, 2, 6). i duc ndu l Mirele n c mara vis-tieriilor Lui ascunse, l face v z tor plin de n elepciune al ra iunilor zidirii.

50. S nu zici n inima ta : mi este cu neputin s dob ndesc de aci nainte cur ia fecioriei, dup ce am c zut n stric ciunea i nebunia trupului n multe chi-puri. C ci unde se st ruie cu ostenelile poc in ei i cu c ldura inimii n greaua p timire i curg r uri de la-crimi din umilin a inimii, acolo se d r m toate nt ri-turile, se stinge tot focul patimilor i se s vâ e te re-na terea de sus, prin venirea M ng ietorului ; i sufletul se face iar i palat al cur iei i al fecioriei. Cobor n du se apoi Dumnezeu n acesta, printr o lumin i bucu-rie negr it , i ez nd pe n l imea min ii lui ca pe un tron de slav , d pacea Sa puterilor lui, zic nd : «Pace vou », din partea patimilor care v r zboiesc ; «pacea Mea dau vou », ca s v mi ca i potrivit cu firea ; «pa-cea Mea o las vou » (Ioan XIV, 27), ca s v des v r i i mai presus de fire. Deci t m duind cele trei p r i ale sufletului prin ntreitul dar al p cii i ridic ndu l pe acesta la des v r irea ntreit i unindu l cu Sine, l face ntreg feciorelnic i frumos, nv luindu l n buna mi-reasm a mirului cur iei. i zice c tre el : «Scoal te i apropie te de Mine, frumoasa Mea porumbi », prin n elepciunea cu fapta, c iat iarna patimilor a trecut ; furtuna g ndurilor de pl cere s a dus odat cu ea ; flo-rile virtu ilor s au ar tat cu buna mireasm a cuget -rilor n p m ntul inimii tale. Ridic te i vino aproape de Mine, n cuno tin a contempl rii naturale. Vino po-rumbi a Mea, sub acoper m ntul i n ntunericul teolo-giei tainice i al credin ei tale tare ca piatra, n Mine, Dumnezeuul t u (C nt. c nt. II, 10—14)⁴⁵¹.

451. Contemplarea natural i teologia de tain s nt cele dou trepte superioare treptei f ptuitoare, prin care se cur esc patimile i se dob ndesc virtu ile. Contemplarea natural e privirea curat a ra iunilor

51. Fericit este i p rta al bunei schimb ri i n l-ri cel ce prin n elepciunea cu fapta a trecut peste zidul deprinderii p tima e i de acolo s a n l at, prin cuno tin , pe aripile argintate ale nep timirii, n v zduhul mintal al contempla iei lucrurilor, iar de acolo iar i a p truns n ntunericul cuno tin ei de Dumnezeu i s a odihnit de toate lucrurile sale n Dumnezeu, ntru via a cea fericit . Fericit este, pentru c f c ndu se nger p m ntesc i om ceresc, sl ve te pe Dumnezeu n sine i Dumnezeu l va sl vi pe el ⁴⁵².

52. Cei ce iubesc legea lui Dumnezeu (Ps. CXVIII, 165) se bucur de mult pace i nu este sminteal n ei. Fiindc nu toate c te plac oamenilor plac i lui Dumnezeu, ci c te par c nu s nt bune s nt foarte bune prin fire, celui ce cunoa te ra iunile lucrurilor i ale celor ce se petrec n f pturi.

53. Bine este a muri lumii i a vie ui lui Hristos. C ci altfel nu poate cineva s se nasc de sus, dup cuvntul Domnului. Iar dac nu se na te de sus, nu poate nici intra n Împ r ia cerurilor (Ioan III, 5). Aceast na tere ns vine din ascultarea de p rin ii duhovnice ti. C ci de nu vom da nt i chip n noi semin ei cuvntului prin nv tura p rin ilor i nu ne vom face fii ai lui Dumnezeu prin ei, nu vom putea s ne na tem de sus. A a s au n scut cei doisprezece din Hristos cel Unul, iar cei aptezeci s au n scut din cei doisprezece i s au f cut fii ai lui Dumnezeu i Tat lui, dup

dumnezeie ti ale lucrurilor, care face lumea str vezie pentru Dumnezeu, iar teologia de tain e unirea cu Dumnezeu dincolo de orice cunoa tere a lucrurilor ca existen e deosebite. De aceea ea are loc «n ntuneric», fiind o sim ire indefinit a prezen ei infinite a lui Dumnezeu, care se nume te ntuneric din pricina prea multei lumini, pe care niciodat mintea nu o poate cuprinde cu adev rat.

452. Aci s nt date toate cele trei trepte ale urcu ului duhovnicesc. Cuno tin a adev rat a lucrurilor sau a ra iunilor lor dumnezeie ti nu se ob ine dec t n starea de nep timire. Sufletul eliberat de greutatea patimilor i a reg sit aripile, care s nt argintate sau curate de patimi. El poate zbura acum prin lucruri dincolo de caracterul lor de obiecte m rginite n ambian a infinit a Persoanei lui Dumnezeu.

cuvântul Domnului : «Voi sunteți fiii Tatălui Meu Celui din ceruri» (Matei V, 45). De aceea și Pavel zice că tre noi : «Măcar că aveți mulți învățători, dar nu mulți părinți. Eu vă am învățat pe voi, fiii următorii mei» (1 Cor. IV, 15).

54. A nu asculta de părintele duhovnicesc după pilda Fiului, Care să făcut ascultător Tatălui până la moarte și cruce (Filip. II, 8), înseamnă a nu te naște de sus⁴⁵³. Iar cel ce nu să făcut fiu iubit al unui părinte bun, cum va fi părinte, dacă nu să învățat prin cuvântul Duh de sus ? Cum va fi și el părinte bun al unor fii buni și cum va naște copii buni, după chipul bunătății părintelui lor ? Iar dacă nu e așa, făcând-oială cum e pomul, așa va fi și roada.

55. Lipsa evlaviei este puiul atotru al iubirii celei rele de argint al pizmei. Iar dacă ea e rea, cu atât mai mult cea care lănaște. Căci ea face pe fiii oamenilor să preuiască mai mult dragostea aurului decât dragostea lui Hristos și înfăiează pe Făcătorul materiei mai mic decât materia. Căci înduplec să slujească mai mult materiei decât lui Dumnezeu, pe cei ce aduc închinare fapturii în locul Făcătorului și schimbă adevărul lui Dumnezeu în minciună. Iar dacă această boală e un rău așa de mare, năcăt primește ca un al doilea nume pe cel de slujire la idoli, nu întrece orice răutate sufletul care bolește de bunăvoie de aceasta ?

56. De iubești și fii prietenul lui Hristos, să urăști aurul și împătımirea lăcom de el, ca pe una ce nătoarce cugetul spre el și lărapește de la preadulcea iubire a lui Iisus, care socotesc că nu se arată în chipul

453. Aci se dă un alt sens nașterii de sus decât nașterii prin botez. Nașterea de sus prin botez trebuie actualizată prin relația voluntară de fiu făcut de Tatăl ceresc. Dar această relație trebuie cunoscută și trăită prin relații asemănătoare față de un părinte duhovnicesc. Cine nu înfăptuiește în sine o stare filială față de un om duhovnicesc nu o poate realiza nici față de Tatăl ceresc.

cuvântului, ci în chipul împlinirii poruncilor Lui cu fapta⁴⁵⁴. Iar dacă poftă te, vai, aur, vei socoti că, îngropându-l pe care l-ai, că tigi, dacă dragostea de el o socotești că tigi și nu paguba cea mai de pe urmă, odată ce l-ai mai presus de dragostea lui Hristos⁴⁵⁵. Iubind aurul, te vei prăgubi de Hristos și L-ai pierde pe El și pe Dumnezeu, Care este bunul de căpetenie și frate de Care nu este viață de mântuire oamenilor.

57. Dacă iubești aurul, nu iubești pe Hristos. Iar dacă nu iubești pe Hristos și iubești aurul, ia seama cui te face asemenea acest tiran? Aceluia care era ucenic, dar frate credință, care era prieten, dar să arătăm în zător și i-a bătut joc de Stăpânul tuturor și a căzut ca un nevrednic din credință și din dragostea față de El și s-a rostogolit în adâncul deznădejdiei. Teme-te de pilda celui care ascultă de mine și fugi de aur și de dragostea lui, că s-a prăpădit tîgă pe Hristos, dacă te iubești pe tine. Căci tii locul unde a ajuns cel ce a căzut.

58. Nu te grăbi niciodată să ajungi în scaun de întăritor prin aur sau prin ajutorul oamenilor și prin rugăminți, frate chemare de sus, chiar dacă te tii în stare să folosești sufletelor. Căci acestea trei te vor urmări și una din ele te va ajunge: sau îți va veni asupra nemulăumirea și mânia lui Dumnezeu prin felurite greutăți și necazuri, căci nu vor lupta împotriva ta numai oameni, ci și aproape toată zidirea și îți va fi viața plină de suspin; sau vei fi scos de acolo cu multă necinste de cei mai târziu ca tine; sau vei muri frate vreme, fiind tăiat de la viața aceasta.

454. Iubirea adevărată de Iisus nu se arată în simple cuvinte de iubire către El sau despre El, ci în împlinirea cu fapta a poruncilor Lui. Căci aceasta imprimăm în ființa noastră în iubirea față de Iisus.

455. Aurul îl asigură mai degrabă îngropându-l decât punându-l în circulație. Dar ce ai cătigat din aceasta? Ți-ai îngropat și sufletul în locul în care Ți-ai îngropat aurul. Numai iubirea de Hristos în sufletul în mine care, în creștere, prin revăna de a împlini ne încetă, din iubire, poruncile Lui cu fapta, între care este și cea a iubirii de oameni.

59. Nu poate să disprețuiască cineva slava și necinstea și să ajungă deasupra plăcerii și durerii, de nu se va hotărî să privească spre sfârșiturile lucrurilor. Când va vedea toată slava, plăcerea, desfătarea, bogăția și bunăstarea că sfârșesc în nimic și tuturor le urmează și pe toate le strică moartea, atunci, disprețuind de ertăciunea vădită a tuturor lucrurilor omenești, și va ntoarce simțurile (sufletului) spre sfârșiturile lucrurilor dumnezeiești și se va prinde de ele. Căci ele sunt cu adevărat și nu se pot strica nicidecum. Iar prinzându-se de acestea, se ridică deasupra durerii și plăcerii : a durerii, că unul ce a biruit iubirea de plăcere, de slavă și de bani a sufletului ; a plăcerii, că unul ce a lepdat simțirea lumii și, drept urmare, fie că este slăvit, fie că este disprețuit, rămâne același. Căci fie că se află în dureri, fie în odihna trupului, pentru toate mulumele lui Dumnezeu și nu se coboară cu gândul la cele de jos.

60. Cel ce se nevoiește trebuie să își cunoască micrile și preocupările sufletului chiar și din visurile lui și să aibă grijă de starea lui. Căci după preocuparea omului din lăuntru și după grijile lui sunt și micrile trupului și în lucrurile minii. Dacă cineva are sufletul iubitor de cele materiale și de plăcere, și în lăucește cîțiguri de lucruri și de bani, sau chipuri de femei și împreunărită pătimașe, din care vine mbrăcămîntul pătălit în întinăciunea trupului. Iar dacă are sufletul lăcom și iubitor de argint, vede totdeauna aur și pe acesta îl dorește, se lăcomete după dobânzi și le aază în vistierii și e osîndit ca un om fără milă. Dacă are un suflet înclinat spre mînie și dușmănie, este urmărit de fiare și de șerpi veninoși și este în pătădit de temeri și de spaimă. Iar dacă și are sufletul îngîmfat de slavă de artă, și în lăucește laude și primiri din partea mulțimii, scaune de stăpînire și de conducere și le socotește, chiar când e trează, pe cele ce încă nu le are, că și când le are sau le va avea

cu siguran . Dac e cu sufletul plin de mndrie i de trufie, se vede pe sine purtat n tr suri str lucitoare i uneori zburnd n v zduh i pe to i i vede tremurând de covâr irea puterii lui. La fel i omul iubitor de Dumnezeu, fiind sânguincios ntru lucrarea virtu ii i drept n nevoia ele pentru evlavie i cu sufletul curat de pofta celor materiale, vede n visuri sfr iturile lucrurilor viitoare i descoperiri de vedenii nfrico toare. Rug n du se pururea, el se ine n stare de umilin i de pace cu sufletul i cu trupul i cnd se treze te, vede pe obra jii s i lacrimi, iar pe buzele lui are cuvinte c tre Dumnezeu.

61. Dintre cele ce ni se n lucesc n somn, unele s nt simple visuri, altele vederi, iar altele descoperiri. Visurile s nt toate cele care nu r m n neschimbate n nchipuirea min ii, ci se amestec , se alung i se schimb des dintr unul ntr altul. Din ele nu vine nici un folos pentru cei ce i le n lucesc, i dup trezire se destram . Pe acestea trebuie s le dispre uiasc cei ce se nevoiesc. Vederile s nt cele care r m n neschimbate i nu se prefac dintr una ntr alta, ci r m n ntip rite n minte i neuitate timp ndelungat ; de asemenea, cele care arat sfr ituri ale lucrurilor viitoare i aduc sufletului folos prin umilin i din vedenii nfrico toare, f cnd pe cel ce le are s i adune mintea i s tremure de vederea nfrico toare i neschimbat a celor ce i se arat . La acestea trebuie s fie cu luare aminte cei ce se nevoiesc. Iar descoperirile s nt vederile sufletului curat i luminat, n afar de toat sim irea, care au ca cuprins lucruri i n elesuri dumnezeie ti minunate, deslu irea unor taine ascunse ale lui Dumnezeu i dezlegarea unor mari ntreb ri ce ni se pun, precum i schimbarea ob teasc a unor lucruri lume ti i omene ti.

62. Dintre cele pomenite, cele dint i s nt ale oamenilor iubitori de cele materiale i de trup, al c ror dum

nezeu e p ntecele i s turarea f r m sur , a c ror n-tunecime de minte vine dintr o via f r de grij i tocit de patimi i c rora le st rnesc dracii n luciri, b t ndu i joc de ei. Cele de al doilea s nt ale celor s rgu incio i i cur i i n sim irile sufletului, care prin cele ce li se arat s nt d rui i cu n elegerea lucrurilor dumnezeie ti i cu sporirea n oricare. Iar cele din urm s nt ale celor des vâ r i i, care stau sub lucrarea Duhului dumnezeiesc i s nt uni i cu Dumnezeu datorit sufletului lor ajuns la cunoa terea lui Dumnezeu (datorit sufletului teolog)⁴⁵⁶.

63. Nu to i au vederi adev rate n somn, nici nu se ntip resc acestea n mintea tuturor, ci numai aceia care s nt cura i cu mintea i limpezi i n sim urile sufletului i care alearg spre contemplarea natural ; numai aceia care nu au nici o preocupare de lucrurile vie ii i nici o grij pentru via a de aici ; aceia ale c ror ndelungate fl m nziri i au dus la nfr narea cuprinz toare i ale c ror sudori i osteneli dup Dumnezeu au aflat, n locul cel sf nt al lui Dumnezeu, cuno tin a lucrurilor i odihna n elepciunii celei mai nalte ; aceia a c ror via ngereasc e ascuns la Dumnezeu i a c ror na-intare s a suit de la sf nta lini te la treapta proorocilor Bisericii lui Dumnezeu. Despre acestea a vorbit Dumnezeu i lui Moisi : «De va fi prooroc ntre voi, M voi ar ta lui n somn, i n vedere voi gr i c tre el» (Numeri XII, 6). Iar c tre Ioil : « i va fi dup aceasta c voi v rsa din Duhul Meu peste tot trupul i fiii vo tri i fiicele voastre vor prooroci i b tr nii vo tri vor avea visuri i tinerii vo tri vor avea vedenii» (Ioil II, 28).

64. Lini tea (isihia) este starea netulburat a min-ii, senin tatea sufletului liber i bucurat, temelia netulburat i ne nvolburat a inimii n Dumnezeu, vederea

456. Cele trei trepte ale vie ii duhovnice ti se cunosc i dup cele trei feluri de ar t ri din somn : visuri, vederi i descoperiri. In cele din urm are loc o ini iativ accentuat a Duhului Sf nt.

luminii, cunoaștința tainelor lui Dumnezeu, cuvântul de înțelepciune din cuget curat, adăncul înțelegerii lui Dumnezeu, răpirea minții, vorbirea cu Dumnezeu, ochiul neadormit, rugăciunea minții, odihna neostenită în ostenele mari⁴⁵⁷ și, în sfârșit, unirea și legătura cu Dumnezeu.

65. Când vreme sufletul e dezbinat în el însuși și puterile lui se micșorează și răzându-l, când vreme înăpăstiat în sine razele dumnezeiești, nu s-a învrednicit nici de eliberarea din robia cugetului trupesc și nu s-a bucurat nici de pace. Dacă a încetat de curând războiul patimilor neastăpătate, sufletul are nevoie de mult tăcere a buzelor, încât să zică asemenea lui David : «Eu ca un surd n-am auzit și ca un mut nu mi-am deschis gura mea» (Ps. XXXVII, 14). Trebuie să fie pururea trist și sumbră mhnă pe calea poruncilor lui Hristos, când este supărat de vrăjmași, și să aștepte venirea Mângietorului, prin care primind umilința și lacrimile care îl spală, va dobândi cu adevărat cununa libertății⁴⁵⁸.

66. Când cel ce pregătește în liniște miera virtuților se ridică mai presus de slăbiciunea trupului, prin nevoile iubirii de înțelepciune și puterile sufletului său se născ din cugetarea curată, la starea cea după fire ; când se va umplea de razele Duhului și, curățându-și inima cu lacrimi, va mbrăca nestricăciunea morții de viață făcătoare a lui Hristos⁴⁵⁹, și, ezând în

457. O stare paradoxală : odihna sufletului în Dumnezeu este în același timp o neconținut largire pentru a cuprinde nesfârșitul vieții iubirii Lui. O nestăruire a dorinței de în alegere și de cuprindere a acestei vieți. Dar e odihnă, pentru că sufletul nu mai vrea să plece din Dumnezeu, nu mai găsește ceva mai bun afară de el.

458. Cununa eliberării de patimi nărobitoare, care îl duc pe om unde vor fi voia lui. Aceasta e o adevărată coroană împărătească pentru om. El e restabilit ca împărat peste lucruri și peste trup, ca împreună împărat cu Hristos.

459. Moartea de viață făcătoare a lui Hristos a adus nestricăciunea în trupul Său prin înviere și o aduce în om, prin eliberarea lui de patimi care îl robesc proceselor naturii care îl duc la moarte sau la ultima

foi orul lini tii⁴⁶⁰, va primi i el pe M ngietorul ca o limb de foc, atunci e dator s gr iasc cu ndr zneal lucrurile m re e ale lui Dumnezeu i s binevesteasc dreptatea Lui n Biserica cea mare (Ps. XXIV, 18), ca unul ce a primit n inima sa legea Duhului⁴⁶¹. dator s fac aceasta, ca s nu fie ca sluga aceea viclean care a ascuns talantul St p nului s u i s fie aruncat n focul cel ve nic. A a a f cut i David care, sp l ndu i p - catul prin poc in i primind iar i darul proorocesc, neput nd s ascund binefacerea aceasta, a zis c tre Dumnezeu : «Iat buzele mele nu le voi mpiedica ; Doamne, Tu tii, dreptatea Ta n am ascuns o n inima mea. Adev rul T u i m ntuirea Ta le am gr it. N am ascuns mila Ta i adev rul T u de la adunare mult » (Ps. XXXIX, 12—13).

67. Mintea cur it de tot noroiul se face sufletului cer nstelat de n elesuri str lucitoare i atotluminoase i Soarele drept ii lumineaz n ea, trimi nd n lume razele luminoase ale cuno tin ei de Dumnezeu (ale teologiei). Iar ra iunea acestei min i, f c ndu se curat , scoate din ad ncul În elepciunii ra iunile simple i neamestecate ale lucrurilor i descoperirile l murite ale celor ascunse, nf i ndu le min ii, pentru a cunoa te care este ad ncul, n l imea i l rgimea con tiin ei lui Dumnezeu.

i mintea, primindu le pe acestea la s nul ei n chip firesc, face cunoscute ad ncurile Duhului, prin cuv nt, tu

neputin , priv ndu l de libertatea mi c rii sinei sale indefinite n infinitatea dumnezeiasc .

460. Intr un foi or n l at din Ierusalim, sau n locul p cii, n stare de rug ciune l au primit i apostolii pe Duhul Sfnt. De aceea numai av nd pacea din partea grijilor care m rginesc i trec sufletul de la una la alta i numai afl ndu se adunat prin rug ciune n indefinitul sinei sale i n leg tur cu infinitatea dumnezeiasc , i vine i celui ce se nevoie te, din acea infinitate, iubirea sim it a lui Dumnezeu, n Persoana Sfn - tului Duh.

461. C ci i apostolii, dup ce au primit pe Duhul Sfnt, au pornit cu focul entuziasmului aprins n ei de El, la propov duire. Propov duirea e urmarea primirii Duhului Sfnt, e c ldura comunic rii care iradiaz din focul acestui entuziasm aprins de El.

turor celor ce au Duh dumnezeiesc n cele din l untru i d pe fa vicleniile dracilor i poveste te tainele Împ r iei cerurilor (Ps. XXIX, 12—13)⁴⁶².

68. Dorin ele i imboldurile trupe ti le opre te n-fr narea i aprinderile inimii le r ce te citirea dumnezeie tilor Scripturi, le smere te rug ciunea ne ncetat i le potole te, ca un untdelemn, umilin a.

69. Nimic nu face pe om a a de mult mpreun vorbitor cu Dumnezeu ca rug ciunea curat i nemateria-l⁴⁶³. Pe cel ce se roag cu gndul, ea l tie unit f r mp rt ire cu Cuv ntul, atunci c nd sufletul i l a sp -lat cu lacrimi i l a ndulcit cu dulcea a umilin ei i l a luminat cu lumina Duhului.

70. bun i cantitatea n c ntarea rug ciunilor, atunci c nd e st p nit de st ruin i luare aminte. Dar ceea ce d via sufletului este calitatea ; aceasta pricinue te i roada. Iar calitatea c nt rii i rug ciunii st n a se ruga cineva cu duhul i cu mintea. i se roag cineva cu mintea c nd, rug ndu se i c nt nd, prive te la n alesul ce se afl n dumnezeiasca Scriptur i prime te prin aceasta urcu uri de n elesuri n inima sa, prin cuget ri vrednice de Dumnezeu. Sufletul, fiind r -pit de acestea n chip n eleg tor n v zduhul luminii, e luminat i cur it tot mai mult i se ridic ntreg spre ceruri, unde vede frumuse ile bun t ilor r nduite sfin-ilor. Aprinz ndu se de dorin a acestora, ndat sloboade

462. Mintea cur it se bolte te ca un cerc peste suflet. Pe cerul acesta lumineaz Soarele dumnezeiesc, sau el e mediul str veziu al acestui Soare. Mintea sufletului nu mai e nchis , c ci nu mai e umplut de lucruri m rginite, ci e deschis lui Dumnezeu cel infinit i atotluminos. Dar e deschis c nd e curat . Prin aceasta mintea vede i mai bine care este ad ncimea i n limea i l rgimea nesf rit a lui Dumnezeu. Pe acestea le face apoi cunoscute prin cuv nt tuturor celor ce au i ei duh i s nt dispu i s le primeasc .

463. rug ciunea f r gnduri i chipuri mprumutate de la lucruri. Aceast rug ciune nu mai are nimic care s se intercaleze ntre minte i Dumnezeu, care s ntrerup dialogul ei cu El, care s fac mintea s se m rgineasc dup chipul lucrurilor i s nu mai vad prin indefinitul ei infinitatea dumnezeiasc .

din ochi rodul rug ciunii i lacrimile ncep s i curg sub lucrarea de lumin f c toare a Duhului⁴⁶⁴. Gustul acestora e at t de dulce, nc t cel ce s a f cut p rta de ele uit uneori i de hrana trupeasc . Acesta este rodul rug ciunii, care r sare n sufletele celor ce se roag , din calitate gândit a c nt rii.

71. Unde se vede roada Duhului, acolo este i calitatea g ndit a rug ciunii. i unde e calitatea aceasta, acolo e foarte bun i cantitatea c nt rii. Iar unde nu se arat rodul, e seac i calitatea. i dac aceasta este uscat , de prisos este i cantitatea, care de i nseamn deprinderea trupului, totu i nu aduce celor mai mul i nici un c tig.

72. Rug ndu te i c nt nd psalmi Domnului, ia aminte la viclenie. C ci dracii sau ne n eal , furi ndu ne n sim irea sufletului s spunem unele n locul altora, ab t nd stihurile psalmilor spre hulire, ca s zicem cu gura cele ce nu se cuvin ; sau, f c nd noi nceputul psalmilor, pun sfr it cuv ntului nostru, risipindu le pe celelalte din minte ; sau ne ntorc mereu la acela stih, ne l s ndu ne, din pricina uit rii, s g sim stihul urm tor al psalmului ; sau, afl ndu ne la mijlocul psalmului, iau deodat din mintea noastr toat amintirea stihurilor rostite, nc t nici nu ne mai aducem aminte ce stihuri am avut n gur i nu mai putem s le afl m i s le aducem iar i pe limb . Iar aceasta o fac ca s ne arunce n negrij i n trând vie i ca s z d rniceasc roa

464. Cunoa terea cea mai nalt de Dumnezeu i lacrimile fac cas bun . C ci e o cunoa tere prin «vedere» a bun t ilor iubirii lui Dumnezeu ce ne a teapt , sau ni se d ruiesc n parte nc de acum. Mai bine zis e o cunoa tere i o sim ire a iubirii nesfr ite a lui Dumnezeu, care nu se poate s nu stoarc lacrimi. Iar aceast cunoa tere prin vedere i prin tr ire are loc n starea rug ciunii mintale sau n eleg toare, a rug ciunii care reprezint starea de dialog direct a min ii cu Dumnezeu, de adunare a min ii n indefinitul ei n fa a infinit ii iubirii lui Dumnezeu. Ca i sf ntul Simeon, dasc lul s u, Nichita une te str ns lumina Duhului, sau vederea nesfr itului dumnezeiesc, cu lacrimile, i pe am ndou cu rug ciunea, ca nemijlocit convorbire a sufletului cu Dumnezeu cel preadulce n manifestarea iubirii Lui nesfr ite.

dele rug ciunii noastre, pun ndu ne n minte c s a f cut t rziu. Tu ns st ruie te cu putere i urm re te psalmul cu i mai mult lini te, ca s culegi folosul rug ciunii din stihuri, prin vedere (contemplare), i s te mbog e ti cu luminarea Duhului, care se ive te n sufletele celor ce se roag ⁴⁶⁵.

73. C nd i s ar nt mpla una ca aceasta n vreme ce te rogi cu luare aminte, s nu te leneve ti i s caz i n nep sare, nici s nu pre uie ti mai mult odihna trupului dec t folosul sufletului, lu nd seama c e ceasul t rziu. Ci unde i se va nt mpla robirea min ii, acolo s stai pe loc. Dac i s ar nt mpla spre sfr itul psalmului, re vino din nou cu toat r vna la nceput i, pornind de la nceput, urm re te iar i psalmul pe calea lui, chiar dac i s ar nt mpla de mai multe ori ntr un ceas robirea min ii. F c nd tu aceasta, dracii nu vor putea suferi r bdarea st ruin ei i ncordarea r vnei tale, i um pl ndu se de ru ine, se vor dep rta de la tine.

74. S cuno ti f r gre eal c rug ciunea ne nce tat este aceea care nu se ispr ve te din suflet toat ziua i toat noaptea. Ea nu se arat privitorilor n ntinde rea m inilor, sau n nf i area trupului i n sunetul limbii, ci se face cunoscut celor ce tiu s n eleag , n medita ia cuget rii, n lucrarea min ii i n pomenirea lui Dumnezeu cu umilin st ruitoare.

75. Cineva poate s st ruie pururea n rug ciune, c nd i are g ndurile adunate n minte ntru pace i

465. Se st ruie asupra rug ciunii prin cuvinte i psalmodiere i asupra leg turii ei cu contempla ia, care se ive te din aprofundarea n n elesul cuvintelor. necesar rostirea st ruitoare a cuvintelor rug ciunii, c ci prin aceasta se face un efort i se ine cugetarea la n elesurile din ele, al c ror cuprins niciodat nu se epuizeaz . Altfel, sub pretextul unei contempl ri nemijlocit de cuvintele rug ciunii rostite, se produce o mpr tiere neglijent a cuget rii i nu se dob nde te o ad ncire n acelea i n elesuri ineputabile exprimate prin rug ciune. Nu trebuie s rostim nici cuvintele rug ciunii f r concentrarea min ii, dar nu trebuie s neglij m, sub pretextul contempl rii, nici rostirea cuvintelor rug ciunilor.

evlavie mult , s p nd cu ele ad ncurile lui Dumnezeu⁴⁶⁶
 i c ut nd s gaste de acolo preadulcea b utur a ve-
 derii (contempl rii). Dac lipse te aceast pace, nu poa-
 te. C ci rug ciunea ne nctat a dob ndit o numai ace-
 la ale c rui puteri suflete ti nainteaz prin cuno tin⁴⁶⁷.

76. De c n i rug ciune lui Dumnezeu i un frate
 st la u a chilei tale i bate, s nu pui mai presus fapta
 rug ciunii dec t fapta dragostei i s treci cu vederea pe
 fratele t u. C ci acest lucru nu e pl cut lui Dumne-
 zeu. El vrea untdelemnul iubirii i nu jertfa rug ciunii.
 L s nd deci darul rug ciunii, d cuv nt de iubire fra-
 telui, slujindu l pe el. Apoi, ntorc ndu te, adu darul t u
 Tat lui duhurilor, cu lacrimi i cu inim zdrobit i duh
 drept se va nnoi n cele din l untru ale tale.

77. Taina rug ciunii nu se s v r e te n vreme i
 n loc hot r t. C ci de hot r ti cele ale rug ciunii n
 ceasuri i timpuri i locuri, timpul r mas n afar i
 vars veninul n alte lucruri ale de ert ciunii⁴⁶⁸. Rug -
 ciunea nseamn mi carea necontenit a min ii n jurul
 lui Dumnezeu ; fapta ei st n nvârtirea sufletului n
 jurul lucr rilor dumnezeie ti ; iar sfr itul ei e lipirea
 cuget rii de Dumnezeu i n l area la un singur duh cu
 El, dup regula i cuv ntul apostolului.

78. Chiar dac i ai omor t m dularele i i ai n-
 viat sufletul prin duh i te ai nvrednicit de daruri mai
 presus de fire de la Dumnezeu, s nu i la i puterea cu-
 get toare a sufletului s leneveasc , ci obi nuie te o

466. vorba nu de g ndurile despre lucruri, ci de g ndurile refe-
 ritoare la Dumnezeu, sau aduse de Dumnezeu n minte.

467. Se face o leg tur ntre putin a rug ciunii ne nctate i nain-
 tarea cunoa terii la n elesuri tot mai ad nci ale lui Dumnezeu. Aci nu
 apare plictiseala de rug ciune.

468. Timpul este prilejul unui dialog necontenit cu Dumnezeu. Alt-
 fel nu naint m prin el spre Dumnezeu, nu e legat de ve nicie, ci devine
 f r rost. Desigur c dialogul acesta, fiind un dialog al iubirii, toat
 fapta de iubire d timpului un rost, l scap de de ert ciune. Altfel
 timpul r m ne de ert i i vars veninul de ert ciunii n toate preocup -
 rile noastre.

s i mi te pururea amintirea n jurul p catelor ce le ai s v r it i a chinurilor iadului i socote te te cu mintea vrednic de os nd . nv rtindu i astfel mintea n acestea i socotindu te a a, i vei p stra duhul nfr nt i vei avea n tine izvorul umilin ei, izvor nd r urile harului dumnezeiesc, iar pe Dumnezeu c ut nd la tine i d n du i din Duhul S u pentru sporirea inimii tale⁴⁶⁹.

79. Postul cu dreapt socoteal , av nd ca nso itoare privegherea mpreunat cu cugetarea i cu rug ciunea, face pe cel ce se nevoie te cu el s ajung repede la hotarul nep timirii, c nd acesta i are sufletul inundat de lacrimi pentru prisosin a smereniei i c nd arde de dragostea lui Dumnezeu. Pe cel ajuns aci, postul l duce la pacea duhului care este mai presus de orice minte slobod i l une te prin dragoste cu Dumnezeu.

80. Nu se m ndre te mp ratul pentru slava i m p r ia sa at t de mult i nu se bucur de st p nire, cum se bucur monahul pentru nep timirea sufletului i pentru lacrimile de umilin . C ci m ndria celui dint i se ve teje te mpreun cu mp r ia. Dar fericita nep timire a celui de al doilea r m ne, mpreun cu bucuria pentru ea, n veacuri nesf r ite. Unul ca acesta se n v r te te n mijlocul oamenilor, n vremea vie ii de aici, ca o roat , apropiindu se pu in de p m nt i de cei de pe el, pentru trebuin a firii, dar mi c ndu se n ntregime ca un glob n v zduhul min ii i purt nd n sine m binate, ca ntr un cerc, nceputul i sf r itul, i ntip rite, n cununa smereniei, chipurile darurilor. Acesta are drept mas mbel ugat contempla ia lucrurilor i ca b utur , paharul n elepciunii ; iar ca odihn , pe Dumnezeu.

469. Sufletul e lipit prin umilin at t de mult de Dumnezeu, nct harul pare a izvor chiar din el; dar pe de alt parte Dumnezeu e tr it n modul cel mai accentuat ca Persoan ce caut la om i i d ruie te Duhul S u, mbog indu l ne nctat.

81. Cel ce s a predat pe sine de bun voie ostene-
lilor pentru virtute i str bate cu c ldur calea nevo
in ei se nvrednice te de mari daruri de la Dumnezeu.
De aceea, naint nd spre mijloc, ajunge la descoperiri i
vederi dumnezeie ti. i se face ntreg cu at t mai lumi-
nat i mai n elept, cu c t i ntinde mai mult osteneala
nevoinei elor. Dar cu c t urc spre n l imea vederii, cu
at t st rne te mai mult i pizma cea mare a dracilor pier-
z tori mpotriva sa. C ci nu rabd ace tia s vad om
str mutat n fire de nger. Din pricina aceasta ntind
mpotriva lui, c nd acesta nu bag de seam , s geata as-
cu it a p rerii de sine. Dac va descoperi viclenia i va
fugi n cetatea smereniei, dispre uindu se pe sine, va
sc pa de pierzania m ndriei i va intra la limanurile
m ntuirii. De nu se va nt mpla a a, ci va fi p r sit de
sus, va fi dat duhurilor care l cer spre pedepsirea f r
de voie, fiindc nu s a l sat cercat de cea de bun voie.
Iar aceste duhuri s nt iubitoare de pl cere, iubitoare de
trup, viclene i pline de m nie. Ele l umilesc cumplit
prin necazurile pe care le aduc, p n ce i va cunoa te
neputin a sa, i pl ng nd va sc pa de ncerc ri i va zice
i el cu David : «Bine este c m ai smerit pe mine, ca s
v d drept ile Tale» (Ps. CXVIII, 71).

82. Dumnezeu nu vrea ca noi s fim pururea njo-
si i de patimi, ci, urm ri i de ele ca ni te iepuri, s L
socotim numai pe El st nc de sc pare. C ci altfel n ar
fi zis : «Eu am zis : dumnezei s nte i i to i fii ai Celui
prea nalt» (Ps. LXXXI, 6). El mai vrea s fim i ca
ni te cerbi care alearg pe mun ii nal i ai poruncilor
Sale i nseteaz dup apele de via f c toare ale Du-
hului. In felul acesta, precum aceia m nc nd prin fire
erpii, prefac n chip ciudat prin c ldura din multa aler-
gare firea veninoas a lor n col de iarb , f r s se
vateme, a a i noi, primind n p ntecele cuget rii orice
g nd p tima , s l prefacem prin alergarea nsetat pe

calea poruncilor lui Dumnezeu i cu puterea Duhului i prin predarea noastr lui Dumnezeu, n fapt bine mirositoare i m ntuitoare a virtu ii, ca s ne ar t m ca unii ce ne robim tot cugetul, prin fapt , ascult rii lui Hristos. C ci lumea de sus are trebuin , pentru a se umple, nu de oameni p m nte ti i nedes v r i i, ci de cei duhovnice ti i des v r i i, care alearg spre b rbatul des v r it al plin t ii lui Hristos.

83. Cel ce se nv rte te pururea n loc i nu vrea s se mi te mai departe, se aseam n cat rului ce se mi c pe acela loc n jurul ma inii de treierat. C ci cel ce se nevoie te pururea cu trupul i se ndeletnice te numai cu deprinderea trupului, prin toat greaua p timire, se p gube te c t se poate de mult f r s bage de seam , ne n eleg nd scopul voii dumnezeie ti. Deprinderea trupest , dup Pavel (1 Tim. IV, 8), spre pu ine folose te, p n ce nu e nghi it cugetul trupesc de p raiele poc in ei i nu vine n trup omor rea de via f c toare a Duhului i nu mp r te te legea Duhului n trupul nostru cel muritor. Dar evlavia sufletului, care se vede prin cuno tin a lucrurilor i a ramurilor nemuritoare, adic a cuget rilor dumnezeie ti, ca un pom al vie ii n lucrarea n eleg toare a min ii, e pretutindeni i n toate de folos. C ci ea lucreaz cur ia inimii i aduce pace ntre puterile ei ; aduce luminarea min ii, cur ia trupului, neprih nirea, nfr narea cuprinz toare, smerita cugetare, umilin a, dragostea, sfin enia, cuno tin a cereasc , n elepciunea cuv ntului i vederea lui Dumnezeu. Deci cel ce a naintat de la multa deprindere la o astfel de des v r ire a evlaviei, a trecut Marea Ro ie a patimilor i a intrat n p m ntul f g duin ei, n care curge laptele i mierea cuno tin ei de Dumnezeu, desf tarea nesecat a sfin ilor.

84. Cel ce nu s a hot r t s se ridice din cele din parte i spre pu in folositoare i s se suie spre cele n

tru totul folositoare, m n nc nc p inea de orz ntru sudoarea fe ei sale, dup r nduirea de sus a lui Dumnezeu. De aceea sufletul lui nu simte dorul manei cunoscute cu mintea i a apei care curge din piatra lovit pe seama lui Israel. Dar cel ce a auzit cuvintele : «Scula i s mergem de aici» (1 Ioan XIV, 31) i, trezit de glasul Înv torului, s a sculat de la lucrarea ostenitoare i a nctat s mai m n nce din p inea durerii, acela, lep d ndu se de sim ire i, gust nd din paharul n elepciunii lui Dumnezeu, a cunoscut c bun e Domnul, ca unul care, dup ce a mplinit legea poruncilor n slujirea Cuv ntului, s a urcat n foi or, a tept nd pogor rea M n g ietorului.

85. Trebuie s p im spre cele ce ne stau nainte dup r nduielile i treptele vie ii n elepte. Trebuie s urc m cu s rguin spre ceea ce e a ezat mai sus, ca unii ce ne mi c m ne nctat n jurul lui Dumnezeu i nu cunoa tem niciodat vreo oprire n mersul spre mai bine. De la nevoia a cu fapta s naint m la contempla ia natural a zidirii. De la aceasta trebuie s urc m la cunoa terea tainic a lui Dumnezeu i s ne odihnim n ea de toate faptele deprinderii trupe ti, ca unii ce ne am ridicat deasupra sl biciunii trupului i am primit cuno tin a adev ratei drepte socoteli i dreapta socoteal n s i. Iar dac n am primit nc cuno tin a acestei drepte socoteli (discern m nt) i nc nu tim s p im spre cele ce ne stau nainte i s ne ntindem spre ceea ce e mai des v r it, s ntem nc mai r i dec t cei din lume, care nu cunosc regula naint rii de la vrednicia pe care o au, nici statornicia urcu ului p n ce se vor urca la ceea ce e deasupra celorlalte vrednicii (trepte) i i vor odihni acolo dorul lor⁴⁷⁰.

470. Toate acestea s nt conforme cu viziunea sf ntului Grigore de Nisa i a sf ntului Maxim M rturitorul. «Stabilitatea urcu ului» nseamn persisten a n urcu , «mi carea stabil » (motus stabilis). Dorul nu se poate odihni din ntinderea lui nsetat , dec t c nd a ajuns n indefinita infinitate a lui Dumnezeu.

86. Sufletul ce se cur e te n chip ncordat, cu mult c ldur , prin ostenele nevoi ei, e nconjurat de lumina dumnezeiasc i ncepe s vad pu in c te pu in, n chip firesc, frumuse ea dat lui de la nceput de Dumnezeu i s se l rgeasc n dragostea Celui ce l a f cut pe el⁴⁷¹. Dar cu c t i se fac mai limpezi razele Soarelui drept ii n urma cur irii, i i se dezvoltuie i se face cunoscut frumuse ea fireasc , cu at t i nmul- e te i ostenele nevoi ei spre tot mai mare cur ire a sa, ca s cunoasc n chip curat slava darului de care s a nvrednicit i s redob ndeasc vechea noble e i s re- fac chipul curat i netulburat de cele materiale pentru Cel ce l a zidit. i nu sl be te nicidecum n sporirea ostenelelor, p n ce nu se cur e te de toat pata i nti- n ciunea i nu se face vrednic de vederea i de convor- birea cu Dumnezeu⁴⁷².

87. «Descoper ochii mei i voi n elege minunile legii Tale» (Ps. CXVIII, 18), strig c tre Dumnezeu cel acoperit de cea a cugetului p m ntasc. C ci ne tiin a min ii p m nte ti, fiind o cea i un ntuneric ad nc ce acoper vederea sufletului, l face pe acesta ntunecat i nnegurat de nu poate n elege cele dumnezeie ti i ome- ne ti, nefiind n stare s priveasc spre razele luminii dumnezeie ti, sau s se bucure de bun t ile acelea pe care «ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit» (1 Cor. II, 9). Dezv luindu i se ochii prin poc in , sufletul vede acestea n chip curat, le aude ntru cuno tin i le pricepe cu n ele- gerea⁴⁷³. Dar nu numai at t, ci pune i trepte ale aces

471. Numai luminat de lumina dumnezeiasc , cel ce se nevoie te i cunoa te, prin cur ie, natura sa adev rat , f cut pentru infinitatea plin de n elesuri i de iubire a lui Dumnezeu, cum numai n rela ie iubitoare cu alte subiecte umane pune n valoare posibilit ile cele mai proprii ale sale, ascunse n bog ia descoperit a sinei sale.

472. o afirmare clar a conlucr rii celui ce se nevoie te cu Dum- nezeu. Fiecare face s sporeasc din treapt n treapt lucrarea celui alt.

473. Poc in a d sufletului puterea de a se cunoa te i de a cu- noa te tot mai bine i pe Dumnezeu nsu i. Poc in a e descoperirea

tor n elesuri n inima sa i, gust nd din dulcea a lor, i limpeze te cuno tin a. Iar prin cuv nt de n elepciune de la Dumnezeu, descrie tuturor bun t ile minunate ale lui Dumnezeu, pe care le a g tit celor ce L iubesc pe El i ndeamn pe to i s vin la mp rt irea de ele, prin multe nevoine i lacrimi.

88. Darurile Duhului Sfnt fiind apte, Scriptura ncep nd de la cel dint i, le num r de la n elepciune i coboar spre sfr it p n la frica dumnezeiasc a Duhului. Deci zice : «Duhul n elepciunii, duhul n elegerii, duhul sfatului, duhul puterii, duhul cuno tin ei, duhul evlaviei i duhul temerii de Dumnezeu» (Isaia XI, 2). Noi ns trebuie s ncepem de la temerea care cur e - te, adic de la frica de chinuri, ca prin aceasta, dep rt n du ne mai nt i de r u i cur indu ne prin poc in de petele p catului, s ajungem la frica duhului cea curat , merg nd pe calea ce duce la ea i odihnindu ne n ea de toat lucrarea virtu ii.

89. Cel ce a nceput de la frica de os nd i nainteaz la cur ia inimii prin lacrimile poc in ei, se umple mai nt i de n elepciune, deoarece temerea este nceputul ei, dup cuv ntul Scripturii (Prov. I, 7) ; apoi de n elegere, dup aceea de sfat, prin care mbr i eaz cu bun sfat cele de folos. Înaint nd p n aci prin lucrarea poruncilor, se nal la cuno tin a lucrurilor i prime te tirea adev rat despre lucrurile dumnezeie ti i ome ne ti. Dup aceea, f c ndu se ntreg loca al evlaviei, se des v r e te urc ndu se n cet uia de pe vrf a iubirii. i ndat l prime te temerea curat a duhului spre a p zi vistieria Împ r iei cerurilor s l luit n sine⁴⁷⁴. Aceast temere fiind foarte m ntuitoare, face pe cel ce

ad ncurilor sale n leg tur cu ad ncurile lui Dumnezeu, de care depinde ad ncimea sa i din care se hr ne te.

474. De aceea s a spus c cel ce se nevoie te, n l at p n la dragostea de Dumnezeu, se odihne te n frica de El. frica de a nu pierde dragostea de Dumnezeu i a lui Dumnezeu.

să nălătească la locul dragostei, să fie plin de cutremur în sus în luptă, de teamă să nu cadă de la o asemenea înălțime a dragostei lui Dumnezeu și să fie aruncat iarăși în temerea înfricoșătoare de chinuri⁴⁷⁵.

90. Altfel citesc Scripturile cei începători în viața de evlavie, altfel cei ce au năvălit prin mijloc și altfel cei ce au alergat prin lăcașul desvătărit. Celor dintr-o citire le este pinea de la masa lui Dumnezeu, care susține inimile lor în sfinitele nevoine ale virtuții și le dă vigoarea tării pentru lupta cu duhurile care pricinuesc patimile, și îi face luptători viteji împotriva dracilor, ca să poată zice: «Gătit ai năvălirea mea masă împotriva celor ce mă necjesc pe mine» (Ps. XXII, 5). Celor de al doilea, le este vin din potirul dumnezeiesc, înveselind inimile lor și scoțându-le din ei înșiși prin puterea înțeleșurilor și ridicându-le mintea de la litera care îi omorâ, ca să cerceteze adâncurile duhului ei și să le fie întreagă înscătoare și descoperitoare de înțeleșuri, încât să poată spune și aceia, cu drept cuvânt: «Paharul Tui mămbat cu taria lui» (Ps. XXII, 5). Iar celor din urmă, le este untdelemn al Duhului dumnezeiesc, înfrgezindu-le sufletul, mblânzindu-l și smerindu-l prin acoperirea iluminărilor dumnezeiești și ridicându-l mai presus de slăbiciunea trupului, ca să poată striga și ei, bucurându-se: «Vărsat ai untdelemn peste capul meu și mila Ta mă va urma în toate zilele vieții mele» (Ps. XXII, 5, 6).

91. Când vremea tindem spre Dumnezeu cu stăruință, prin iubirea de înțelepciune cu fapta, întru sudoarea feței, micșorând patimile trupului, Domnul mă nădăcușă la masa darurilor Sale pinea cea spre ființă, cîntăg din plugăria virtuților, care sprijinește inimile oamenilor. Dar când prin nepăsare se sfîșiește

475. Toate virtuțile încep de la frica de chinuri și sfîrșesc la frica curată, care pazește virtuțile dobândite și cu deosebire dragostea.

n noi numele S u i El mp r te te n toate puterile sufletului nostru, mp c nd cele r zvr tite, i supun nd ceea ce e r u, g ndului bun, i voia Lui se face i pe p - m nt ca n cer, atunci bea cu noi ntru mp r ia Sa venit la noi, b utura nou , mai presus de cuv nt, a n elepciunii Cuv ntului, amestecat cu umilin a i cuno tin a unor taine mari⁴⁷⁶. Iar ajung nd noi la mp rt irea de Duhul Sf nt i schimb ndu ne cu schimbarea cea bun ntru nnoirea min ii noastre, atunci El, Dumnezeu fiind, va fi cu noi ca i cu ni te dumnezei, ca unul ce i a f cut trupul nemuritor⁴⁷⁷.

92. C nd apa ne nfr nat a g ndurilor p tima e ale min ii va fi st vilit de venirea Sf ntului Duh i s r tura cuget rilor necuviincioase i ad ncul pr p stios al amintirilor va fi astupat prin nfr narea i g ndul mor ii, Duhul dumnezeiesc al poc in ei va sufla i se vor cobor apele umilin ei cu care Dumnezeu i St p nul, v rs ndu le n vasul de sp lat al poc in ei, va sp la picioarele noastre cele cunoscute cu mintea i le va face vrednice s calce n curtea Împ r iei Sale.

93. Cuv ntul lui Dumnezeu, f c ndu se trup i d nd subzisten firii noastre n Sine i afl ndu se om des - v r it, afar de p cat, a ndumnezeit o, zidind o pe aceas - ta din nou, ca Dumnezeu des v r it. i fiind Ra iune a primei Min i i Dumnezeu, s a unit cu partea ra ional a firii omene ti, d ndu i aripi ca s zboare la n l ime

476. Cuno tin a tainelor mari, mai presus de cuv nt, ale Cuv ntului cel personal i iubitor, mai bine zis infinit iubitor, e ca o b utur care mbat de entuziasm i de bucurie, produc nd o adev rat uitare de sine, dar n acela i timp o uimire care l face pe om s nu se confunde cu Dumnezeu, pentru c n uimire tr ie te ceea ce nu este al lui. In tot urcu ul duhovnicesc Dumnezeu urc cu noi.

477. Dac nu i ar fi f cut trupul nemuritor, n ar mai fi cu noi i ca om, deci apropiat de noi. In acest caz n ar mai fi dec t Dumnezeu, departe de noi. Deci n am mai fi nici noi aproape de El ca Dumnezeu i om. In acest caz n am putea s ne folosim deplin de El pentru ndum nezeirea noastr , n am putea s intr m n leg tur cu infinitul iubirii dumnezeie ti rev rsat n indefinitul naturii noastre omene ti, asumat de Fiul lui Dumnezeu.

i s cugete i s gndeasc la cele dumnezeie ti⁴⁷⁸. Dar fiind i foc, a nt rit puternic cu focul fiin ial i dumnezeiesc iu imea firii omene ti, mpotriva patimilor i a dracilor⁴⁷⁹. În sfr it, fiind inta dorin ei ntregii firi racionale i odihna poftei ei, a l rgit partea poftitoare a firii noastre, ca s se poat mp rt i de bun t ile vie ii ve nice cu dragoste plin de sim ire. i a a, nnoind omul ntreg n Sine, l a f cut din vechi nou, ca s nu mai poarte n starea re nnoit nici un motiv de nvinov ire a Cuv ntului ziditor⁴⁸⁰.

94. Liturghisind Cuv ntul n Sine rezidirea noastr , s a jertfit El nsu i pe Sine pentru noi prin cruce i moarte i d pururea trupul S u neprih nit s fie jertfit i ni L mbie n fiecare zi spre hran sus in toare de suflet. Astfel, m nc nd trupul i b nd s ngele precinstit al S u, putem s ajungem, ntru sim irea sufletului, prin mp rt ire, mai buni dec t s ntem. Amesteca i cu acestea, s ntem pref cu i din ceea ce e mai mic n ceea ce e mai mare i uni i n chip ndoit cu Cuv ntul ndoit, adic prin trup i suflet ra ional, cu Dumnezeu cel ntrupat i de o fiin cu noi dup trup, ca s nu mai fim ai no tri, ci ai Celui ce ne a unit pe noi cu Sine, prin masa nemuritoare, i ne a f cut s fim prin lucrare ceea ce este El prin fire⁴⁸¹.

478. Ra iunii omene ti i se deschid prin faptul c e personalizat n Ra iunea ipostatic dumnezeiasc , n limile nesfr ite ale vie ii lui Dumnezeu i n elesurile ad ncite n Dumnezeu ale tuturor lucrurilor create i sus inute de El i n El.

479. Dumnezeu e foc fiin ial, adic foc prin fiin , foc al bucuriei i al entuziasmului vie ii i iubirii plenare prin el nsu i. La El focul nu e ca la noi numai o lucrare a fiin ei, sus inut de Creatorul acestei fiin e. Cu focul Lui sus ine aprinderea iu imii noastre mpotriva patimilor.

480. In Fiul lui Dumnezeu ntrupat nu e numai ceea ce corespunde ra iunii noastre, ca s o readuc pe aceasta, prin ntrupare, la dreapta ei folosire, ci i ceea ce corespunde m niei i poftei firii omene ti. De aceea El a readus i m nia firii noastre la dreapta ei folosire mpotriva p catului i a readus i pofta noastr la poftirea a ceea ce merit s fie poftit si a l rgit i a ad ncit aceast poft ca s poat dori i s se poat desf ta de infinitatea vie ii i iubirii dumnezeie ti.

481. Baza liturghiei ce o s v r e te Hristos cu noi este liturghia cea s v rit cu firea Sa omeneasc n Sine, jertfind o i oferind o lui

95. Drept aceea, dac ne vom apropia s m nc m din pinea aceasta i s bem din potirul acesta prin cele dou puteri ale firii, dup ce ne am f cut circa i ntru ostenele virtu ilor i ne am cur it prin lacrimi, Cuv ntul ndoit se amestec cu noi ntreg, ntru bl nde e, pref c ndu ne n ai S i, ca unul ce e ntrupat i de o fiin cu noi, dup omenitate ; i ndumnezeindu ne ntregi prin ra iunea cuno tin ei⁴⁸², i f c ndu ne ai S i, ca pe unii ajun i de un chip cu Sine i fra i cu El, Care e Dumnezeu i de o fiin cu Tat l. Dar dac se apropie de noi, afl ndu ne amesteca i cu con inutul patimilor i p ta i de ntin ciunea p catului, ne arde i ne tope te ntregi cu focul care mistuie n chip firesc p catul i taie via a noastr nu cu voia bun t ii Sale, ci silit de dispre ul nesim irii noastre.

96. Domnul, apropiindu se n chip nev zut, c l tore te mpreun cu to i cei ce au nceput s umble pe calea poruncilor Sale prin iubirea de n elepciune cea lucr toare, ajut ndu le ca unora ce au cugetul nedes v r it, iar sufletul le ov ie n cele ale virtu ii. Iar c t prive te pe cei ai c ror ochi suflete ti s nt inu i nc de nu v d sporirea lor, pentru c nu v d c Domnul c l tore te cu ei i lucreaz mpreun cu ei s se izb veasc de patimi, i le ntinde o m n de ajutor spre dob ndirea a toat virtutea, dar nainteaz n nevoinele evlaviei i ajung prin smerenie la nep timire, Cuv ntul nu voie te ca ei s se opreasc aci, sl bi i de ostenele virtu ilor, ci s mearg mai departe i s urce la contempla ie. De aceea, hr nindu i cu m sur , cu pinea lacrimilor, i binecuvânteaz cu lumina umilin ei i le deschide min

Dumnezeu Tat l i duc nd o prin aceasta la nviere i unind o cu Dumnezeu cel infinit. Prin mp rt irea de trupul i s ngele Lui, El ni se face subiectul nostru, precum este al trupului i s ngelui S u, deschiz ndu ne i pe noi infinit ii lui Dumnezeu.

482. Indumnezeirea are loc prin faptul c ra iunea noastr n l at cunoa te ad ncurile nesfr ite ale dumnezeirii, prin ceea ce acele adâncuri devin proprii firii noastre, ntruc t firea noastr a devenit a Lui Hristos.

tea ca s n eleag ad ncul Scripturilor dumnezeie ti i prin aceasta s cunoasc firile i ra iunile lucrurilor. Apoi se retrage ndat de la ei, ca ei s se ridice i s caute cu i mai mult s rguin s afle care este cuno tin a lucrurilor i n l area ce le vine din ea. i c ut nd o ei aceasta cu s rguin , se ridic la o slujire mai nalt a Cuv ntului⁴⁸³ i vestesc tuturor nvierea Cuv ntului, pe care au cunoscut o prin lucrare i contempla ie.

97. Cu dreptate os nde te Cuv ntul z bava celor ce nt rzie mult vreme n ostenelile deprinderii f ptuitoare i nu vor s se str mute de la ea i s urce la treapta mai nalt a vederii, zic ndu le : «O, voi nepricepu ilor i z bavnici cu inima a crede» (Luca XXIV, 25) n Cuv ntul, Care poate s descopere contempla ia natural celor ce umbl cu duhul n ad ncurile Duhului⁴⁸⁴. C ci a nu voii s treci de la nevoinele ncep toare la cele mai des v r ite i de la trupul literii dumnezeie tii Scripturi, la n elesul Cuv ntului⁴⁸⁵, e semnul unui suflet le ne i care n a gustat Cuv ntul dumnezeiesc, ci cuget lucru mare despre sporirea sa. Acestui suflet nu i se va spune numai, ca unuia ce i poart stins candela sa : «Du te i cump r untdelemn de la cei ce v nd» (Matei XXV, 9), ci i se va i nchide u a de la c mara de nunt , zic ndu i se : «Du te, nu tiu de unde e ti» (Matei XXV, 12).

98. C nd Cuv ntul lui Dumnezeu vine la sufletul c zut, ca n cetatea Betaniei, ca s nvie mintea lui

483. Slujirea mai nalt a Cuv ntului e propov duirea Cuv ntului la sfr itul ntregului urcu cu Cuv ntul i n Cuv ntul ntrupat. Astfel slujirea mai nalt a Cuv ntului e n acela i timp slujirea mai nalt a cuv ntului despre Cuv ntul. Din intimitatea cu Cuv ntul ca Persoan a celor ce au urcat cu El le vin lor i cuvintele Lui i cuvintele despre El.

484. contempla ia ra iunilor din natur , care se face cu ajutorul Sf ntului Duh i deschide orizontul luminos i nesfr it al Duhului prin aceste ra iuni.

485. n elesul cuv ntului din Scriptur e totodat n elesul Cuv ntului dumnezeiesc personal, Care mp rt e te cuv ntul Scripturii. Cel ce n elege cuv ntul Scripturii se pune n dialog cu Cuv ntul Dumnezeiesc ca persoan .

omor t de p cat i ngropat sub stric ciunea patimilor, atunci n elepciunea i dreptatea, scufundate n n-tristare de moartea min ii, vin pl ng nd naintea Lui i zic : «Dac erai aici la noi, p zind i supraveghind, fratele nostru nu ar fi murit» (Ioan XI, 21), adic n ar fi murit fratele nostru mintea, din pricina p catelor. Apoi dreptatea se gr be te s hr neasc Cuv ntul cu mult grij i cu lucrarea poruncilor, i ntinde masa felurit i bogat a grelei p timiri. Iar n elepciunea, nesocotind toate celelalte griji i greaua p timire ostenitoare, i a ales lucrarea min ii i voie te s ad s asculte mi c - rile cuv ntului cunoscute cu mintea i n elesurile lui descoperite prin contempla ie⁴⁸⁶. De aceea, pe cea din-t i Cuv ntul o prime te s se nevoiasc pentru a l hr ni la masa iubirii de n elepciune lucr toare i felurit , dar o mustr totdeauna c se ngrije te de multe chipuri ale grelei p timiri i se ndeletnice te cu ceea ce la pu ine folose te ; i i spune c un lucru e de trebuin s fie c utat pentru slujirea Cuv ntului : s supun ceea ce e r u, g ndului bun i s prefac cugetul p m ntesc al trupului n cuget duhovnicesc, prin sudorile virtu ii. Pe cealalt o laud i i o apropie n chip firesc, ca pe una ce i a ales partea cea bun a cuno tin ei Duhului, prin care, zbur nd deasupra lucrurilor omene ti, p trunde la ad ncurile lui Dumnezeu (1 Cor. II, 10) i scoate de acolo m rg ritarul Cuv ntului i prive te vistieriile ascunse ale Duhului, fapt din care i se na te o bucurie negrit , care nu se va lua de la d nsa⁴⁸⁷.

99. Mintea omor t de patimi i nviat de venirea Cuv ntului lui Dumnezeu, Care ridic piatra nv rto

486. Mintea n grece te e de genul masculin (voite).

487. Este foarte interesant aceast asem nare a Martei cu treapta nt i a ostenelilor pentru virtute i a Mariei cu treapta a doua a contempla iei ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor. Marta se ostene te lu cr nd sau s v r ind fapte, iar Maria se ad nce te prin transparen a celor v zute n ad ncurile celor nev zute. Hristos vrea ca sufletul s treac mai repede la treapta aceasta.

rii, e dezlegat de legăturile pământului de către slujitorii Cuvântului, adică de frica muncilor și de ostenele virtuții. Și bucurându-se de lumina vieții viitoare, e eliberat spre nepăsare. După aceea, ezând pe scaunul simirilor și liturghisind într-un curcubeu taina vederii (contemplării), stă la masă cu Cuvântul; și urcându-se împreună cu El de pe pământ la ceruri, împreună cu Hristos în Împărăția lui Dumnezeu și Tatăl, odihnindu-se de toate dorințele sale.

100. Fiecare dintre cei ce s-au nevoit cu srguină și după lege și au năvălit spre mijloc și s-au desvrit până la măsura vârstei plinătății lui Hristos (Efezeni IV, 13), și se face vădit și arătat, din necredința și lucrarea Duhului, restabilirea de care va avea parte după dezlegarea de trup⁴⁸⁸. Iar bucuria pe care o simte și face cunoscută fericirea venică din lumina netrecătoare de la sfârșit. Dar încă de aici inimile celor ce se nevoiesc după lege sunt cuprinse de o bucurie fără de sfârșit și de veselia Duhului Sfânt, care, după cuvântul Domnului, nu se va lua de la dănații (Ioan XI, 22). Deci cel ce s-a învrednicit încă de aici de slăuirea Mângietorului și s-a bucurat de roadele Lui prin lucrarea virtuților și s-a îmbogățit de darurile Lui dumnezeiești, fiind plin de bucurie și de toată dragostea, adică izbăvit de toată frica, se va dezlega într-o bucurie de legăturile trupului și se va desprinde cu veselie de cele văturate, de care s-a desfcut de mai înainte, când se folosea de sim-uri. El se va odihni într-o bucurie de negrăit în lumină, acolo unde e locuința tuturor celor ce se veselesc, chiar dacă trupul suferă adeseori dureri din pricina desfacerii și a tăierii unirii, pătîind asemenea femeilor ce nasc.

488. Abia în starea de viață, omul e restabilit acolo unde ar fi trebuit să ajungă dacă n-ar fi căzut.

Suta a treia a capetelor despre cuno tin , despre iubire i despre des vr irea vie ii, ale aceluia i

1. Dumnezeu este minte nep timitoare, mai presus de toat mintea i de toat nep timirea ; lumin i izvor al luminii celei bune ; n elepciune, Cuv nt i cuno tin i d t tor de n elepciune, de cuv nt i de cuno tin . Drept aceea, n cei c rora li s au dat acestea, pe temeiul cur iei, i n care s nt v zute mbel ugat, se p ze te ne tirbit i chipul Lui. De aceea ace tia s nt fiii lui Dumnezeu, c l uzi i de Duhul Sf nt, dup cum s a spus : «C i s nt c l uzi i de Duhul Sf nt, aceia s nt ai lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 14).

2. To i c i s au f cut pe ei, prin ostenelile nevoin-ei, cura i de ntin ciunea trupului i a duhului, au ajuns vase ale firii nemuritoare, prin darurile Duhului. Iar cei ajun i la aceast stare s nt plini de lumina cea bun . Aceasta umpl ndu le inima de lini te i pace, scot din ea cuvinte bune, i n elepciunea lui Dumnezeu izvor te de pe buzele lor, ntru cuno tin a lucrurilor dumnezeie ti i omene ti, i cuv ntul lor t lcuie te netulburat ad ncurile Duhului. Împotriva acestora nu este lege, odat ce s au unit cu Dumnezeu i s au schimbat cu schimbarea cea bun .

3. Cel ce tinde spre Dumnezeu st ruitor i cu s rguin plin de r vn se face pecete a chipului Aceluia, prin virtu ile sufletului i ale trupului. C ci el se odihne te n Dumnezeu i Dumnezeu n el prin r sfr ngere. Astfel el este i arat ca un chip al fericirii dumnezeie ti ntru bog ia darurilor Duhului i e dumnezeu prin lucrare, iar Dumnezeu este mplinitorul des vr irii lui.

4. Nu e ng duit cuiva s spun , st p nit de ne-tiin , c omul este dup chipul lui Dumnezeu n temeiul alc tuirii sale trupe ti, ci n temeiul firii n eleg toare a min ii, care nu e hot rnicit de trupul care

trage n jos. C ci precum firea dumnezeiasc , fiind n afar de toat zidirea i grosimea, nu e hot rnicit , ci e f r hotar, netrupeasc , mai presus de toat fiin a i cuv ntul, f r calitate, de neatins, f r cantitate, nev zut , nemuritoare, necuprins , neput nd fi cuprins nici- decum de noi, a a i firea n eleg toare dat nou de El, fiind nehot rnicit i n afar de toat grosimea, este netrupeasc , nev zut , neatins , necuprins i e chip al slavei nemuritoare i ve nice a Lui ⁴⁸⁹.

5. Dumnezeu fiind Mintea prim , ca Împ rat al tuturor, are n Sine pe Cuv ntul de o fiin i mpreun ve nic cu Duhul. El nu este niciodat n afar de Cuv ntul i de Duhul, datorit ne mp ririi firii. Dar nu se confund cu ace tia, datorit neamestec rii ipostasurilor. De aceea, n sc nd n chip firesc pe Cuv ntul cel din fiin a Lui, nu se desparte de Acela, nefiind t iat ntru Sine. Iar Cuv ntul cel mpreun ve nic are dinainte de veci pe Duhul cel de o fiin cu El i purces mai nainte de veci din Tat l, Care nu se taie de la Cel ce L a purces. C ci to i trei au o singur fire net iat , chiar dac prin deosebirea ipostasurilor ea se mparte n persoane i e sl vit treimic : ca Tat , Fiu i Duh Sf nt. Niciodat ace tia, fiind o unic fire i un unic Dumnezeu, nu se despart de fiin a i firea cea mpreun ve nic . Deci prive te pe omul zidit de firea cea n trei ipostasuri i unic , drept chip al ei ⁴⁹⁰, dup partea n eleg toare, nu dup cea care se vede, dup ceea ce e nemuritor i r m ne pururea la fel, nu dup ceea ce e muritor i se desface.

489. Omul este, n spiritul lui sau n sinea lui, cu neputin de definit i cu neputin de cuprins. Dar indefinitul lui are n acela i timp sentimentul unei limit ri n putere. El nu e infinit, ci e nsetat de infinit i n leg tur cu infinitul dumnezeiesc.

490. Omul e chip al lui Dumnezeu i prin faptul c nu exist ca o unic persoan , ci totdeauna legat n mod nedesp r it de celelalte. Numai n condiia aceasta i descopere indefinitul s u mereu deschis ca un indefinit al iubirii, ca un indefinit al vie ii i al mi c rii.

6. Dumnezeu, fiind Minte i mai presus de f pturile zidite de El ntru n elepciune i n sc nd f r curgere pe Cuv ntul spre d inuirea lor i trimi nd, cum s a scris, pe Duhul Sf nt spre puterea lor, este at t n afar c t i n l untrul tuturor⁴⁹¹. Tot a a i omul cel p rta de firea dumnezeiasc , fiind chip al Lui dup partea n e-leg toare, adic dup sufletul mintal, netrupesc i nemuritor, i av nd prin fire mintea care na te ra iunea din fiin a sa, iar prin acestea sus in ndu se toat pute-rea trupului, este i n afar i n l untrul celor materiale i v zute. i precum Cel ce l a zidit pe el este nedesp r-it de ipostasurile sale, adic de Cuv ntul i de Duhul, la fel i omul este net iat cu sufletul de minte i de cuv nt (ra iune), fiind o singur fire i fiin , nehot rnicit de trup⁴⁹².

7. Precum Dumnezeu e nchinat n trei ipostasuri : n Tat l, n Fiul i n Duhul Sf nt, a a i chipul zidit de El, adic omul, e v zut n trei p r i : n suflet, n minte

491. Cuv ntul lui Dumnezeu e baza chipurilor subzistente ale crea-turilor, deci n El subzist acestea. Duhul Sf nt e baza puterii lor de activare a ceea ce e cuprins virtual n chipuri, n esen ele lor. El pune i ine n mi care iubitoare spre Dumnezeu i spre semeni indefinitul lor. Dar activarea acestei puteri e i o chestiune de con tiin mai clar i de voia mai accentuat a omului. Duhul Sf nt este ns factorul prin-cipal necesar de ad ncire i ndrumare a subiectivit ii umane n direc ia spre Dumnezeu i spre celelalte persoane umane. Se poate spune deci c Cuv ntul e baza existen ei i constitu iei creaturilor, iar Duhul facto-rul care nt re te caracterul lor de subiecte i lucrarea lor n rela iile cu Subiectul dumnezeiesc i cu subiectele umane. Ca atare Duhul Sf nt nt re te i ad nce te subiectivitatea uman . Fiul lui Dumnezeu ia chip de om, pentru a nt ri acest chip n indefinitul lui subiectiv, pentru c El l a creat i l sus ine ; Duhul nu ia chip de om, pentru c nu a creat acest chip ; dar l actualizeaz prin lucrarea sus inut subiectiv n acest chip i prin aceasta l restabile te n mod practic i activ. Cuv ntul lui Dumnezeu nu sus ine numai cugetarea logic a noastr , spre deosebire de Duhul, Care ar sus ine sim irea omului. Am ndoi au o eficien onto-logic . Dar Cuv ntul, fiind modelul chipurilor, e cugetat mai u or, pe c nd Duhul, fiind factorul care actualizeaz i nt re te puterile crea iei, e mai mult tr it de oameni n aceast actualizare i nt rire a puterilor lor.

492. Tat l e asem nat c nd cu mintea, c nd cu sufletul. In cazul dint i Fiul e asem nat cu ra iunea sau cu cuv ntul; n cazul al doilea, cu mintea. In cazul din urm , Duhul e asem nat cu duhul omului. Dar mai degrab Tat l e considerat ultima baz subzistent a ipostasurilor Fiului i Duhului. El are mai mult un n eles de baz ontologic .

i n cuv nt, dar ca cel ce se nchin lui Dumnezeu, Care a f cut toate din cele ce nu s nt. Deci cele ce s nt mpreun ve nice i de o fiin cu Dumnezeu (Tat l) dup fire, acelea s nt de o fire i de o fiin i cu chipul Lui⁴⁹³. Din acestea se vede n noi chipul i prin ele s ntem icoana lui Dumnezeu, de i s nt amestecate cu lutul⁴⁹⁴.

8. Altceva este chipul lui Dumnezeu i altceva cele v zute pe lng chip. Chipul lui Dumnezeu e sufletul n eleg tor, mintea i ra iunea, firea cea una i nemp r it . Iar cele v zute pe lng chip s nt puterea st p nitoare, puterea mp r teasc i libertatea. Tot a a alta e slava min ii i altceva este demnitatea ei ; i altceva e chipul lui Dumnezeu i altceva asem narea. Slava min ii e tinderea i mi carea ei ne nctat spre cele de sus, agerimea, cur ia, n elegerea, n elepciunea, nemurirea. Demnitatea este puterea ra ional , mp r teasc , st p nitoare i libertatea. Chipul lui Dumnezeu care st n suflet, minte i ra iune, este subzisten a de sine, deofiin imea, ne mp r irea i nedesp r irea sufletului. C ci mintea i ra iunea s nt ale sufletului netrupesc, nemuritor, dumnezeiesc i n eleg tor. Toate acestea s nt de o fiin i mpreun ve nice, neput nd fi t iate sau desp r ite ntreolalt . Iar asem narea este dreptatea, adev rul, mila i iubirea de oameni. Deci n cei ce se lucreaz i se p streaz acestea, se vede limpede i chipul i asem narea. Ace tia se mi c dup fire, dar dup demnitate s nt mai presus de toate celelalte⁴⁹⁵.

9. Sufletul ra ional se mparte, cum s a spus, n trei, dar se vede n dou . C ci o latur a lui e ra ional , iar alta p timitoare. Latura ra ional a lui, fiind dup

493. Adic a a cum Cuv ntul i Duhul s nt de o fiin cu Tat l, a a i ra iunea i duhul omului s nt de o fiin cu sufletul. In plus se afirm aci oarecare p rt ie a omului la Dumnezeu.

494. Din *Despre suflet*, cap. 21 ; Ed. J. Darrouzes, p. 84.

495. *Ibidem*, cap. 22—23, p. 84—86.

chipul Ziditorului, nu poate fi inut , v zut i hot rnicit de sim uri, fiind n afara i n l untrul lor. Prin ea sufletul este n comunicare cu puterile n eleg toare i dumnezeie ti i tinde prin fire spre Dumnezeu, ca spre modelul s u prin sfin ita cuno tin a lucrurilor i se ridic la mp rt irea de firea dumnezeiasc . Iar latura p timitoare a sufletului se amestec cu sim urile, fiind supus patimilor i pl cerilor. Prin ea este n comuniune cu firea supus sim urilor, care se hr ne te i cre te, se mp rt e te de aer, de r ceal , de c ldur i de m n care spre d inuire, via , cre tere i s n tate. De aceea, schimb ndu se mpreun cu acestea, e cucerit uneori de pofte nera ionale, ab t ndu se de la mi carea cea dup fire, alteori se nfurie i e dus de m nia nera ional , care l face pe om s nu m n nce, s nu bea, s se supere i iar i s se bucure, ndulcindu se de desf t ri i n trist ndu se de necazuri. Pe drept cuv nt, latura aceasta a sufletului se nume te p timitoare, fiind pus la ncer care de patimi. Deci «c nd muritorul acesta va fi nghi it de via a» (1 Cor. XV, 54) Cuv ntului⁴⁹⁶, biruind cel mai bun, atunci i via a lui Iisus se va ar ta n trupul nostru muritor, a ez nd n noi moartea de via f c toare a nep timirii i d ruindu ne nestric ciunea nemuririi ntru dorirea Duhului.

10. Precum Ziditorul tuturor a avut n Sine, na inte de a face toate din cele ce nu s nt, cuno tin a, firile i ra iunile tuturor lucrurilor, ca un Împ rat al veacurilor i ca un mai nainte tiutor, a a a f cut i pe omul pl smuit dup chipul S u ca mp rat al zidirii, s aib ra iunile, firile i cuno tin a tuturor lucrurilor n sine. Calitatea uscat i rece a c rnii o are din p m nt prin pl smuirea ei, c ldura s ngelui i starea lui lichid o are din aer i din foc. Iar starea lichid i r coroas a sucuri

496. Va birui partea ra ional din noi, mbibat de Ra iunea personal dumnezeiasc . Va birui nep timirea nesupus stric ciunii.

lor o are din ap . De la plante are puterea de cre tere, iar de la toate cele vii are puterea hr nitoare. De la dobitoacele necuv nt toare, are latura p timitoare. De la ngeri, mintea i ra iunea. De la Dumnezeu are suflarea nematerial , sufletul netrupesc i nemuritor, v zut n minte, n ra iune i n puterea Duhului Sfnt spre a fi i a vie ui ⁴⁹⁷.

11. S ntem dup asem narea lui Dumnezeu, Celui ce ne a f cut dup chipul i asem narea Sa : din virtute i n elepciune. C ci virtutea Lui a descoperit cerurile i de n elepciunea Lui e plin p m ntul. «Iar virtutea Ta, Dumnezeule, dreptatea, sfin enia i adev rul T u s nt n jurul T u» (Ps. LXXXVIII, 9). Sau iar i : «Drept i sfnt este Domnul» (Ps. X, 8). Ne a f cut din dreptate i bun tate, c ci «bun i drept este Domnul» (Ps. XXIV, 8). Ne a f cut din cuv ntul n elepciunii i din cuv ntul cuno tin ei. C ci n El s nt acestea, i n elepciune i cuv nt se nume te. Ne a f cut din sfin enie i des vr ire, cum El nsu i zice : «Fi i des vr i i, precum i Tat l vostru cel din ceruri des vr it este» (Matei V, 48) ; sau : «Fi i sfin i, c ci Eu sfnt s nt» (Lev. XI, 44). Ne a f cut din smerenie i bl nde e : «Înv a i de la Mine, zice, c s nt bl nd i smerit cu inima i ve i avea odihn sufletelor voastre» (Matei XI, 29).

12. Mintea noastr , fiind chip al lui Dumnezeu, are ce i al s u ntru sine, c nd r m ne ntru ale sale i nu se mi c departe de vrednicia i de firea sa. De aceea iubete s petreac n cele din jurul lui Dumnezeu i caut s se uneasc cu El, de la Care i are nceputul i prin Care se mi c i spre Care alearg , prin nsu irile fire ti i dore te s l urmeze n simplitate i iubirea de oameni. Din aceea i pricin , n sc nd i ea cuv ntul, rezide te ca alte ceruri sufletele oamenilor de acela neam

497. Din *Despre suflet*, cap. 18—19, *Ibidem*, p. 81—82.

cu sine i le face tari prin r bdare i prin virtu ile cu fapta. De asemenea le face vii prin duhul gurii sale, d n du le putere mpotriva patimilor stric cioase. i a a se v de te i ea ziditoare a lumii n eleg toare, imit nd pe Dumnezeu Ziditorul lumii mari⁴⁹⁸. De aceea aude limpede de sus : «Cel ce face vrednic din nevrednic este ca gura Mea» (Iov XIV, 4)⁴⁹⁹.

13. Cel ce st ruie n mi c rile cele dup fire ale min ii i n vrednicia cuv ntului, se p ze te curat de cele materiale i se mpodobe te cu bl nde e, smerit cugetare, dragoste i mil i se umple de str lucirea ilumin rilor Duhului Sf nt. Iar c ut nd la vederile nalte, ajunge la cuno tin a tainelor ascunse ale lui Dumnezeu i prin cuv nt de n elepciune le mp rt e te cu bun tate celor ce pot s aud . În felul acesta nu numai c i nmul e te talantul s u, ci mp rt e te i celor apropiat i bucuria de el.

14. Cel ce u ureaz nf ptuirea unit ii doimii i elibereaz noble ea sa, de doime, a aflat petrecerea cea bun ntre duhurile netrupe ti, f c ndu se i el duh mintal, de i se vede petrec nd cu trupul ntre ceilal i oameni⁵⁰⁰.

498. Omul este un creator n ordinea cunoscut prin g ndire, dar nu mai pu in real dec t cea cunoscut cu sim urile. El este creator prin cuv nt ca expresie a iubirii sale. El recreaz sufletele semenilor s i, le insufl via , le d putere s se re in de la r u, adic de la naintarea spre nimic, s se dezvolte n bine sau n existen . Dar aceasta o poate face numai n conlucrare cu Duhul dumnezeiesc i conduc nd sufletele spre Dumnezeu, izvorul vie ii.

499. Duhul legat de cuv ntul omului, adresat semenilor s i, i face de fapt vii pe ace tia. Iar via a aceasta e t rie mpotriva patimilor egoiste, mpotriva robiei i sl biciunii lor i e rela ie cu Persoana lui Hristos i a semenilor, rela ie ntru care este via . o c ldur care ne este comunicat prin cuv ntul de aten ie i de mb rb tare al semenilor no tri. Chiar n acest cuv nt se activeaz comuniunea lor cu noi i iradierea vie ii lor n noi, care, c nd este puternic , este din puterea Duhului.

500. «Duh mintal» este ngerul, care este duh i n acela i timp minte pur . Starea aceasta o nf ptuie te omul duhovnicesc. El elibereaz aceast doime a diversit ii, adic doimea dintre minte i trup, care face mi carea sufletului ov itoare ntre ndreptarea spre cele nrudite cu el i spre cele cunoscute cu sim urile.

15. Cel ce a supus noble ii i firii unit ii, slujirea doimii, a supus toat zidirea lui Dumnezeu, adun nd la un loc cele dezbinat e i mp c nd toate⁵⁰¹.

16. C t vreme firea puterilor din noi e dezbinat n sine i e mp r it n multe p r i potrivnice, nu s ntem p rta i de darurile mai presus fire ti ale lui Dumnezeu⁵⁰². Iar nefiind p rta i de acestea, st m departe i de liturghia tainic a altarului ceresc, s vâ r it prin lucrarea min ii⁵⁰³. Dar c nd prin multa s rguin a sfin itelor nevoine ne am cur it ntin ciunea p catului i am adunat la un loc p r ile dezbinat e din noi, prin puterea Duhului, atunci ajungem i la mp r t irea de bun t ile negr ite ale lui Dumnezeu i aducem dumnezeie tile taine ale liturghiei tainice a min ii, la altarul n eleg tor i mai presus de ceruri al lui Dumnezeu, n chip vrednic de Dumnezeu Cuv ntul, ca ni te v z tori i preo i ai tainelor nemuritoare ale Sale.

17. Trupul poft e te mpotriva Duhului i duhul mpotriva trupului. Este o lupt surd ntre am ndou , fiecare voind s biruiasc pe cealalt i s atrag st p nirea la sine. Aceasta se nume te dezbinare, r zvr tire, pornire, mperechere i lupta celor dou p r i din noi. Prin ea se mparte sufletul, c nd mintea se apleac spre vreun lucru al patimii omene ti.

18. P n ce ne mp r im ntre g ndurile nestatornice i legea trupului st p ne te n noi i e sus inut de noi, s ntem sf ia i n multe p r i i dep rta i de la unitatea dumnezeiasc , nefiind mbog i i de ea. Dar c nd muritorul acesta se va ng hi i de c tre puterea unifica

501. Cel ce reu e te s fac trupul slujitor al min ii, aduce la unitate, prin mintea lucr toare n trup, toat lumea.

502. Dezbinarea din noi nu las mintea s i mplineasc lucrarea sa de cunoa tere a lui Dumnezeu, de unire cu El i cu semenii.

503. o idee obi nuit a P rin ilor c mintea e preotul care, c nd e unit cu Dumnezeu, ca indefinitul personal cu infinitul personal, s v r e te o liturghie tainic pe altarul ceresc, aduc ndu se pe sine i odat cu sine cele adunate i unificate n ea — deci toat lumea — lui Dum

toare i mai presus de fire a negrijii⁵⁰⁴ i mintea va ajunge a ei ns i, luminat de razele i n elesurile d t toare de n elepciune, sufletul, adun ndu se n chip dumnezeiesc ntr o unitate, se va face unul n loc de multe p r i dezbinat ; i, adun ndu se n unitatea dumnezeiasc , va fi unit n simplitatea asemenea lui Dumnezeu. Aceasta este re ntoarcerea sufletului la starea str veche i re nnoirea noastr spre ceea ce e mai bun.

19. Cumplit lucru este ne tiin a i dincolo de toate cele cumplite, fiind un ntuneric de s l pip i cu m na. Ea face sufletele n care intr , ntunecate ; ea dezbin puterea lui cuget toare n multe i desparte sufletul din unirea cu Dumnezeu. Tot ce adun ea este lipsit de ra iune. C ci ne face n ntregime nera ionali i nesim itori, precum ne tiin a ngro at se face sufletului cov r it de ea, ad nc pr p stios de iad, n care e adunat toat os n da, durerea, ntristarea i suspinul. Dimpotriv , cuno tin a dumnezeiasc i este bucurie i rev rsare nesf r it de lumin , f c nd sufletele n care se s l luie te prin cur ie, luminoase ntr un chip dumnezeiesc. Ea le umple de pace, de lini te, de bucurie, de n elepciune neg r it i de dragoste des v r it .

20. Prezen a luminii dumnezeie ti, fiind simpl i unitar , adun la sine sufletele care se mp rt esc de ea i le ntoarce spre sine. C ci le une te cu des v r irea sa i ridic spre ad ncurile lui Dumnezeu ochiul n elegerii lor i le face v z toare, cunosc toare i nv toare ale marilor taine. Hot r te te deci s te cure i prin ostenelile cele mai ncordate i vei vedea n tine limpede lucrarea celor spuse, at t de pl cute lui Dumnezeu.

nezeu, sfin ind o n minte sau n acest «loc» n care se nt lne te credinciosul cu Dumnezeu.

504. Grija sf ie via a sufletului, negrija o une te. Dar unitatea astfel c tigat ne face p rta i de unitatea lui Dumnezeu, care departe de a ne s r ci, ne mbog e te. Nu se poate tr i unitatea lui Dumnezeu de cel ce nu i tr ie te unitatea sa proprie.

21. Iluminările Primei Lumini prin cunoștință în sufletele curate, nu numai că le fac pe acestea bune și luminoase, ci le ridică prin contemplare naturală la cerurile gândite cu mintea. Dar nici acolo nu se oprește lucrarea dumnezeiască în suflete, ci le desvârșește prin ce sufletele se unesc prin înțelepciune și prin cunoștință a celor curate cu Unul și se fac în El unul în loc de multe⁵⁰⁵.

22. Întâi trebuie să ne facem neamestecați și netulburați, prin rânduiala curării, de păcatul întinării cu gândurile necuvenite. Pe urmă să ne facem ochii în alegerii luminați și pururea luminați prin cealaltă rânduială a lucrării luminoase, care se desvârșește prin înțelepciunea tainică, ascunsă în Dumnezeu. Și așa să alergăm la tăierea sfințitelor cunoștințe, care împarte și te prin cuvânt cele noi și cele vechi, celor ce au urechi și i face să dăruiește mai departe în alegerile tainice și ascunse ale ei, îndreptându-le spre urechile cele nepătate, dar reinându-le de la cele nedesvârșite. Aceasta, ca să nu se dea cele sfinte cinilor și să nu se arunce mîrgăritarul cuvîntului înaintea sufletelor porcești care îi bat joc de el⁵⁰⁶.

23. Când cineva vede lărgindu-se focul sufletului său pentru credința din inimă și pentru dragostea lui

505. «Prima lumină» este Dumnezeu. «Cerurile inteligibile» sînt cerurile cunoscute de minte, spre deosebire de «cerurile sensibile», cunoscute prin simțuri. La aceste ceruri sufletele sînt ridicate de iluminările dumnezeiești prin contemplarea raionilor dumnezeiești ale firii. Dar aceasta este numai treapta a doua a urcușului duhovnicesc. A treia este unirea sufletului cu «Unul», de la Care și au obținut toate, adică cu Dumnezeu. Dar sufletul se unește cu Unul numai cînd el însuși a devenit «unul», ridicîndu-se peste privirea și cugetarea distinctă a raionilor dumnezeiești.

506. Există o gândire care întinează raionile lucrurilor, amestecându-le cu pornirea spre păcat. Trebuie să ne ridicăm la înțelegerile curate ale lucrurilor, cum zice sfîntul Maxim Marturisitorul. Să nu asociem, de exemplu, la înțelesul curat al aurului, pofta după el. În acest caz gândirea la aur nu mai este un prilej de a lăuda pe Dumnezeu, Făcătorul lui. În acest caz înțelesul aurului nu se mai adăncește ca rațiune dumnezeiască a lui în infinitatea lui Dumnezeu și nu ne mai nală spre Dumnezeu, ci ne mîrgărește în pofta pămîntească de el.

Dumnezeu, atunci s tie c n el petrece Hristos, Care lucreaz n l area sufletului s u de la p m nt i de la cele v zute i i preg te te locuin a cea din ceruri. Iar c nd va b ga de seam c inima lui se umple de bucurie i de dorin a dup bun t ile de negr it ale lui Dumnezeu ntru umilin , s tie c se afl sub lucrarea Duhului dumnezeiesc. C nd, n sfr it, va sim i mintea sa umpl ndu se de o lumin de negr it i de n elesurile unei n elepciuni mai nalte, s tie c se petrece pogor rea M ng ietorului n sufletul s u, pentru descoperirea vistieriilor Împ r iei cerurilor ascunse n El i s se p zeasc pe sine ca pe un palat al lui Dumnezeu i loca al Duhului.

24. P zirea vistieriilor ascunse ale Duhului se face prin ncetarea de la lucrurile omene ti, pe care cuv ntul o nume te lini tire. Aceasta, aprinz nd mai puternic dragostea de Dumnezeu, datorit cur iei inimii i dulce ii umilin ei, dezleag sufletul din leg turile sim urilor i l nduplec s mbr i eze libertatea virtu ilor⁵⁰⁷. Str mutând astfel puterile lui, lini tea le cheam spre cele potrivite cu firea i le d ruie te ntoarcerea la starea str veche, ca s nu mai fie nici o r utate care s nvinov easc pe F c torul bun t ilor, din pricina abaterii i a mi c rii chipului spre ceea ce e mai r u⁵⁰⁸.

25. Lini tea binecuvântat , n eleapt i luminoas ridic la aceast des v r ire sfin it i dumnezeiasc pe cel ce o deprinde i se ndeletnice te cu ea dup lege⁵⁰⁹.

507. In textul grec : «libertatea modurilor». Este expresie luat de la sfntul Maxim M rturisorul. Dar «modurile» snt n concep ia sfntului Maxim, felurile variate de activare a ra iunii fiin ei noastre. Iar «modurile» cele mai proprii ale activ rii ra iunii noastre snt virtu ile. In virtu i se afirm libertatea de alegere a omului, c t vreme patimile reprezint robia lui i c derea din ra iune.

508. Readucerea puterilor suflete ti la starea str veche arat pe Dumnezeu ca pe Cel ce n a f cut o fire rea. De aceea ea nseamn o laud a lui Dumnezeu.

509. Des v r irea e n acela i timp starea de la nceput sau starea adev ratei naturi a omului. C ci aceast stare nu i o stare de nchidere n sine, de limitare rigid , ci de comunicare i de comuniune cu Dum

Iar dac nu ajunge la aceasta n l are i des v r ire, chiar dac e socotit c se ndeletnice te cu lini tirea, nu s a ndeletnicit cu lini tirea cea des v r it , ci cu lini tirea cea p tat . Dar nici nu va dob ndi lini tea netulburat din untru de patimile nest p nite, p n nu va urca la aceasta n l ime. El va avea numai trupul mprejmuit de ziduri, de v g uni i de pe teri, chinuit de o minte f r r nduial i r t citoare⁵¹⁰.

26. Sufletele care s au s ltat p n la cur ia cea mai nalt i au urcat p n la o mare n l ime a n elepciunii i a cuno tin ei se aseam n nemijlocit cu heruvimii, ca unele ce s au apropiat prin tiin a lor de izvorul bun t ilor i au primit de acolo n chip curat descoperirea vederii celei drepte. C ci de aceasta numai puterile heruvimilor s nt luminate, n chip nemijlocit, ca unele ce stau lng izvorul dumnezeiesc, primind, cum a zis cineva, vederile dumnezeie ti prin n l area lor mai presus de toate.

27. Dintre primele puteri ale celor de sus, unele s nt cele mai nv p iate i mai agere fa de lucrurile dumnezeie ti, fiind ntr o ne nctat mi care nesf r it n jurul lor⁵¹¹, iar altele s nt cele mai v z toare, mai cunosc toare i mai n elepte — i este o deprindere dumnezeiasc a lor s se mi te pururea n jurul acestor lucruri —. A a i sufletele de felul acesta s nt cele mai nv p iate fa de lucrurile dumnezeie ti i foarte agere,

nezeu cel personal i cu semenii. Aceasta e i o stare de lini te, pentru c e una cu tr irea n Dumnezeu, n care omul are totul i certitudinea existen ei eterne.

510. Aceasta e o lini te a resemn rii, care are o not de disperare, un sentiment al neputin ei de a mai face ceva care s i dea o bucurie. Sau e lini tea unor satisfac ii trupe ti momentane, care nu dureaz , ce pornesc din v g uni i pe teri din noi.

511. Mi carea ne nctat , f c ndu se mereu n jurul lui Dumnezeu cel nesf r it, e n acela i timp o stabilitate mi c toare nesf r it . Prin mi carea aceasta puterile de sus s nt ntr o stare de nv p iere. Sufletul, de i are n treapta unirii cu Dumnezeu totul, dar pentru c totul acesta e infinit, e i el totu i ntr o mi care n sus, adic in mi carea de cuprindere tot mai deplin a totului infinit.

n elepte i cunosc toare, tinz nd cu putere n sus spre vederile tainice. Lor le e proprie ca putere i ca deprindere dumnezeiasc mi carea ne nctat i ntemeierea i st ruin a neclintit n preajma lui Dumnezeu. Pe l n- g acestea, ele au deprinderea de a primi ilumin rile de sus, prin care se mp rt esc de Cel ce este i d ruiesc celorlali din bel ug, prin cuv nt, rev rs rile de lumin i harurile Aceluia.

28. Dumnezeu este Minte i pricina ntregii mi c ri ne nctate i toate min ile i au n El, ca n prima Min- te, stabilitatea neclintit i mi carea f r sfr it⁵¹². Dar aceasta o p timesc numai aceia care nu au avut o mi - care ntinat i amestecat , ci neamestecat i netulbu- rat , prin sfin ite sudori. O p timesc aceasta prin dra- gostea dumnezeiasc , mp rt indu i ntre ei i lor n i i ilumin rile trimise cu bun tate din izvorul dum- nezeiesc i n elepciunea tainelor lui Dumnezeu, ascuns n ele ; i mp rt indu le i altora cu bun tate spre l u darea ne nctat a dragostei lui Dumnezeu.

29. Stau i se mi c n jurul lui Dumnezeu sufletele care i au despov rat cugetarea de cele materiale, iar doimea care se r zboie te n toate cu sine ns i i au f cut o c ru u or de m nat care alearg spre ceruri⁵¹³. Ele se mi c n jurul lui Dumnezeu f r sfr it, ca n ju- rul unui centru i a pricinii mi c rii n cerc. În acela i timp stau neclintite i f r aplecare ntr o parte sau alta, neput nd s se mpr tie din concentrarea lor, spre cele

512. Este meritul sf ntului Grigore de Nisa i al sf ntului Maxim M rturisitorul de a fi ap rat mpotriva origenismului mi carea, ar t nd originea ei n Dumnezeu, ca mijloc de urcare a creaturii la Dumnezeu. Ajuns n Dumnezeu creatura se odihne te, dar n acela i timp se mi c etern n aceast infinitate pentru a se umple de ea tot mai mult. Ea nu se plictise te, ca s se despart de Dumnezeu.

513. «Doimea» e alc tuirea omului din suflet i trup. C nd cineva a reu it s nl ture r zboiul dintre ele, a f cut o c ru care alearg ca o unitate n sus, purtat de doi cai spre ceruri. Ideea aceasta e de la sf ntul Maxim (Ambigua). Se accentueaz prin aceasta apartenen a mi - c rii spre Dumnezeu la natura uman .

ale sim urilor i spre am girea de jos a lucrurilor ome-
ne ti. Acesta este sfr itul des vr it al lini tirii⁵¹⁴. Spre
acesta i duce ea pe cei ce se lini tesc cu adev rat. Astfel
mi c ndu se, stau, i st nd neclintit, se mi c n jurul ce-
lor dumnezeie ti⁵¹⁵. P n ce nu se nt mpl aceasta, ne
este cu neputin nou celor ce ni se pare c ne lini tim,
s avem mintea n afar de cele materiale i de r t cire.

30. C nd ajungem la str vechea frumuse e a ra iu-
nii, prin toat silin a i st ruin a, i ne mp rt im de
cuno tin a i de n elepciunea dat nou de sus prin ve-
nirea Duhului⁵¹⁶, atunci ni se face cunoscut nou , celor
ce putem s vedem n chip firesc, primul izvor i prima
pricin n eleapt i bun a aducerii tuturor la existen .
C ci nu mai e n noi nimic care s o nvinov easc din
pricina p catului care chinuie te f ptura prin abaterea ei
spre cele rele, c nd f ptura, desf c ndu se de Dumne-
zeu, s a surpat i, c z nd de la frumuse ea cea str -
veche, a c zut de la ndumnezeire⁵¹⁷, iar p catul, furi at
n ea, i a dat forma lui nera ional .

514. Lini tirea e una cu stabilitatea, cu bucuria n stabilitate, cu
bucuria plenar prin faptul c sufletele au totul, c au infinitul.

515. Ideea «mi c rii stabile» (motus stabilis) sau a «stabilit ii mo-
bile» (status mobilis), am v zut c este de la sf ntul Grigore de Nisa i a
fost ad ncit de sf ntul Maxim M rturisorul. Sufletul ajuns n Dumnezeu
nu se afl ntr o stabilitate ncremenit , ci ntr o stabilitate mobil sau
ntr o mi care stabil , pentru c nu se mi c dec t n supremul i infinitul
bine al dragostei netrec toare a lui Dumnezeu, nemaie ind din El. De
aceea nici nu se plictise te n Dumnezeu, pentru c niciodat nu epui-
zeaz cunoa terea i gustarea infinit ii lui de via , de n elesuri i de
iubire.

516. Frumuse ea str veche sau originar a ra iunii se rec tig prin
n elepciunea i cuno tin a date de sus, datorit s l lui Duhului in
noi, care ne pune n rela ie cu persoanele Sfintei Treimi, izvorul iubirii
infinite i al vie ii nesecate. Observ m continuu ideea c natura normal
a omului const n rela ia cu Dumnezeu, n comuniunea cu El, c omul
e deschis prin natur lui Dumnezeu i iubirii Lui infinite. A cunoa te
real, adic prin experien , nseamn a fi n rela ie cu realitatea i cu
Cauza suprem i personal a realit ii. Ra iunea are un sens larg i
dinamic. Ea distinge pe om de starea p tima sau a repetiiei mono-
tone. Frumuse ea str veche a fiin ei noastre st tea n aceast ra iune
liber i deschis infinit ii i bog iei fr margini a luminii dumnezeie ti.

517. Frumuse ea str veche a firii noastre era frumuse ea st rii de
ndumnezeire virtual , a st rii de mi care spre ndumnezeire. Nu poate

31. Prima treaptă a celor ce se întind spre propieri este cunoștința lucrurilor, venit din iubirea de nelepciune lucrătoare, a doua este cunoștința tainelor ascunse ale lui Dumnezeu, în care sunt introduse tainic prin contemplarea naturală (a firii). A treia este legătura și unirea cu Prima lumină, în care se află odihna a toată năntarea prin nelepciunea lucrătoare și prin contemplare⁵¹⁸.

32. Toate mințile se adună în ele înseși și cu celelalte și cu Cel ce este cu adevărat, fiind purtate prin cele trei măsuri în chip unitar. Luminând mințile semenilor, ele le introduc tainic în cele dumnezeiești și le desvâresc ca pe niște duhuri ce se curătesc, unindu-le prin nelepciunea cerească cu ele înseși și cu Cel Unul⁵¹⁹.

33. Îndumnezeirea în viață este slujba sfântă (ierurgia) a minții, slujbă cu adevărat dumnezeiască, pe care o sâvârșește cu Sine Cuvântul în elepciunii negrității o dăruiește pe cît e cu puțin celor ce s-au pregătit pe ei înșiși⁵²⁰. Această liturghie a dăruit-o Dumnezeu cu bufin frumos chipul peste care nu cade lumina soarelui și pe care nu se vede iubirea față de altul, sau bucuria de iubirea aceluia față de el. Starea cea dintâi nu era la capătul final al desvârșirii, dar aflându-se într-un dinamism nemicorât al comunicării cu Dumnezeu cel infinit, avea în ea îndumnezeirea în dezvoltare, cum n-a mai avut o după aceea în rigiditatea necomunicării.

518. Cele două trepte mai de jos sunt urmate, după strădania pe care o reprezintă, de odihna în Dumnezeu, odihnă care este ea însăși treapta finală a urcușului spre Dumnezeu.

519. Mințile se readună în ele înseși. Dar în această reconcentrare în ele înseși este și o unire cu Dumnezeu și cu semenii cu care au dezvoltat relațiile iubitoare. Aceasta se face printr-o întregire mică : cine se micșorează spre sine se micșorează în același timp spre semenii și spre Dumnezeu, sau invers. Credinciosul devine mai conștient sau mai interior și în măsura în care devine mai interior altora, într-o cunoaștere mai intimă a lor, care îl unifică pe sine cu ei, sau pe ei cu sine ; dar și în măsura în care este mai conștient că el este unit cu alții în sinul iubitor al lui Dumnezeu cel personal.

520. vorba de o lucrare sau slujbă sfântă, pe care o sâvârșește Cuvântul cu Sine însuși pentru noi. Este o lucrare prin care El se dăruiește pe Sine Tatălui și celor ce se deschid ei prin curăție. Această liturghie este mintală, pentru că se sâvârșește în planul cunoscut de minte și accesibil ei, spre deosebire de cea din planul sensibil, de care ne îm-

n tate de sus, firii raionale, spre unirea credin ei. Aceasta, pentru ca to i cei care prin cur ie s au f cut vrednici, s se mp rt easc de ea, prin cuno tin a celor dumnezeie ti i s se asemenea lui Dumnezeu, f c ndu se mp reun purt tori ai chipului Fiului S u (Rom. VIII, 29), prin mi c rile nalte i n eleg toare ale lor n jurul celor dumnezeie ti. i a a s se fac dumnezei prin lucrarea cu voia, pe seama celorlal i oameni de pe p m nt ; iar ceilal i, cur indu se prin cuv ntul dumnezeiesc al acelora i prin mp reun sfin ita petrecere, s se des v r easc n virtute i, n m sura sporirii i cur irii lor, s se mp rt easc de ndumnezeirea acelora i s se nfr easc cu ei n unirea lor cu Dumnezeu ⁵²¹. Astfel to i, f c ndu se una i adun ndu se n unitatea dragostei, se unesc cu Dumnezeu ne nctat. « i va fi Dumnezeu n mijlocul dumnezeilor », Cel prin fire Dumnezeu n mijlocul celor prin lucrare, Pricinuitorul lucrurilor bune, nemaifiind n zidire nimic care s i nvinov easc .

34. cu neputin celui ce se nevoie te s ajung la asem narea cu Dumnezeu, at ta c t ne este nou cu putin , dac nu a cur it de mai nainte de pe sine ur enia noroiului ad ugat al p catelor, prin lacrimi fierbin i, i dac nu a s v r it ierurgia sfintelor porunci ale lui Hristos ⁵³². Altfel este cu neputin acestuia s ajung

p rt im prin mijlocirea sim urilor. o lucrare prin care El se d ruie te ca n elepciune, dar i ca iubire i putere.

521. Sufletele se unesc ntre ele nu numai c nd ajung la unirea deplin cu Dumnezeu, ci se afl ntr o unire i pe calea urcu ului spre Dumnezeu. Cele aflate pe treapta unirii nemijlocite cu Cuv ntul n elepciunii care li se d ruie te, l comunic celor aflate pe treapta f ptuitoare, astfel c i ace tia se mp rt esc ntr o anumit m sur de ndumnezeirea i de unirea cu Dumnezeu a acelora. Dac Dionisie Areopagitul atribuia numai celor afla i ntr o treapt ierarhic un rol de intermediere ntre Dumnezeu i ceilal i credincio i, Nichita recunoa te acest rol tuturor celor nduhovnici i. Aceasta e nfr irea sau comuniunea nc pe cale.

522. Ierurgiei d ruitoare s v r ite de Hristos pentru noi trebuie s i corespund ierurgia primitoare s v r it de noi pentru a putea primi Cuv ntul dumnezeiesc ca dar de n elepciune i cuv nt. Ierurgia sau

la mp rt irea de bun t ile tainice ale lui Dumnezeu. C ci cel ce dore te s guste cu mintea din dulcea a i desf tarea dumnezeiasc a celor de cunoscut cu mintea, trebuie s se despart de toat sim irea lumii i s i aib sufletul st ruind numai ntru dorirea bun t ilor r nduite sfin ilor i n contemplarea lucrurilor⁵²³.

35. P strarea neschimbat a asem n rii cu Dumnezeu, care vine din cur irea cea mai deplin i din multa dragoste a lui Dumnezeu, nu o poate face dec t tinderea ne nctat a min ii atotv z toare spre Dumnezeu. Iar aceasta se na te n suflet din lini tea st ruitoare dob ndit prin virtu i⁵²⁴, din rug ciunea f r g nduri materiale, ne mpr tiat i ne nctat , din nfr narea cuprinz toare i din citirea ncordat a Scripturilor.

36. Nu trebuie s ne srguim numai ca s ajungem la pacea puterilor din noi, ci i la dorin a dup odihna min ii, care tie s odihneasc toat dorin a dup cele bune prin pacea g ndurilor i prin roua dumnezeiasc cobor t din cer i s vindece i s odihneasc inima r - nit de focul aruncat de sus i aprins de Duhul.

37. Sufletul r nit p n n ad nc de dragostea lui Dumnezeu, dup gustarea darurilor duhovnice ti ale dulce ii Lui, nu mai poate sta sau r m ne ntru sine, n ace-la i loc, f r s se ntind spre cele dinainte ale celor din ceruri. C ci cu c t schimb treptele sale prin Duhul i p trunde n ad ncul lui Dumnezeu, cu at t arde mai mult de focul dorin ei i cerceteaz m rimea tainelor Lui nc i mai ad nci i se gr be te s se apropie de lumina feri

slujba noastr sfnt const n cur irea noastr , prin mplinirea poruncilor lui Hristos. De fapt i n aceasta e prezent lucrarea lui Hristos.

523. Ierurgia mplinirii poruncilor, care ni se cere nou pentru a primi bun t ile d ruite nou de ierurgia lui Hristos, este n fond o desfacere de sim irea lumii i o ie ire n nt mpinarea lui Hristos. Numai a a se nt lne te «lucrarea sfnt » a noastr cu «slujba sfnt » a lui Hristos.

524. Lini tea st ruitoare dob ndit prin virtu i e stabilitatea n ele, sau n leg tura cu Dumnezeu.

cit , unde se opre te orice ie ire a min ii (extaz), ca s dea odihn alerg rilor sale ntru veselie inimii⁵²⁵.

38. C nd ajunge cineva la mp rt irea de Duhul Sfnt i cunoa te s l luirea Lui n sine printr o oarecare lucrare i bun mireasm de negrit, n a a m sur c aceast bun mireasm str bate i la suprafa a trupului, atunci el nu mai rabd s r m n mai departe n hotarele firii. Ci schimb ndu se cu schimbarea cea bun a dreptei celui Prea nalt, uit de m ncare, de somn, i bi ruie te trebuin ele tru pe ti, dispre uie te odihna tru peasc i toat ziua fiind n osteneli i n sudorile nevoinei, nu simte vreo oboseal sau sila vreunei trebuin e fire ti, cum e foamea, setea, somnul, sau celelalte trebuin e ale firii⁵²⁶. C ci dragostea lui Dumnezeu s a rev rsat n chip nev zut, nso it de o bucurie negrit , n inima lui. De aceea st ruind toat noaptea n lumina focului, el s v r e te lucrarea min ii ntru nevoie a tru peasc . i se bucur de osp ul nemuritor din pomii nemuritori ai raiului cunoscut cu n elegerea n care ridicat fiind ca i Pavel, a auzit cuvinte negrite, pe care nu le poate auzi un om mp timit de sim irea celor v zute (2 Cor. XII, 4).

39. Odat trupul aprins de focul nevoinei i sp lat de apa lacrimilor, nu se mai obose te n osteneli, ci se

525. Mintea ajuns n infinitatea lui Dumnezeu nu mai iese din sine spre ceva mai nalt, ca n ntinderile de mai nainte. Sfntul Grigore de Nisa a vorbit mult despre acestea. Mintea ajuns acolo l are n sine ns i pe Dumnezeu. Ea se afl n nsu i oceanul dumnezeiesc, sau oceanul dumnezeiesc se afl n ea.

526. Afirmatia de aci c cel ce a ajuns la mp rt irea de Duhul Sfnt iese din hotarele firii, nu contrazice afirma iile anterioare c prin mp rt irea de Duhul Sfnt omul se restabile te n firea lui adev rat . Aci e vorba de biruirea unor trebuin e ale trupului, care au devenit naturale n urma c derii n p cat. Cel ce le nvinge pe acestea, restabile te propriu zis firea lui adev rat , creat pentru comunicarea spiritual cu Dumnezeu. i nvinge aceste trebuin e c nd puterea Duhului str bate ca o bun mireasm prin trup, p n la suprafa a lui. Lucrarea Duhului Sfnt ia caracterul unei bune miresme c nd p trunde n trup. In fond firea se afl n ea ns i, c nd se afl n Dumnezeu. Nu exist o stare intermediar «supranatural ». Ea se afl sau sub starea de natur , sau n starea de natur , adic n Dumnezeu. Desigur aflarea n Dumnezeu are diferite grade.

odihne te de sudori ca unul ce a ajuns deasupra nevoinei lucr toare. i primind nl untru senin tatea i t cerea p cii, se umple mai degrab de alt putere, de alt t rie, de alt vigoare, de cea a Duhului. Iar sufletul, av nd un astfel de trup mpreun lucr tor i afl nd starea lui mai presus de nevoie a trupeasc , preface mi c rile naturale n nevoie ale min ii i, s v r ind cu agerime lucrarea min ii, p ze te pe seama lui roadele pomilor nemuritori din raiul cunoscut cu n elegerea. Astfel din izvorul cuget rilor vrednice de Dumnezeu, curg ruri, i n rai st pomul cuno tin ei de Dumnezeu, purt nd roduri de n elepciune, de bucurie, de pace, de bun tate, de ndelung r bdare i de iubire de negrit. Lucr nd astfel cu s rguin i p zind a a lucrarea min ii, pleac din trup i p trunde n ntunericul cuno tin ei lui Dumnezeu (al teologiei) ; iese din toate, nefiind re inut de nimic din cele v zute i, unindu se cu Dumnezeu, pune cap t sudorilor i d odihn dorin ei.

40. Ce este mai nalt n noi care ne s rguim, ntrea b Scriptura ; ceea ce se vede, sau ceea ce se poate cunoa te cu mintea ? Dac ceea ce se vede, nimic altceva nu trebuie s alegem i s iubim afar de cele stric cioase, i nu este mai mare sufletul dec t trupul. Iar dac Dumnezeu este Duh ce poate fi cunoscut cu mintea i cei ce se nchin Lui se cade s se nchine n Duh i n adev r (Ioan IV, 24), e de prisos nevoie a trupeasc , c nd s a nt rit n noi lucrarea n eleg toare a sufletului. C ci aceasta u ureaz povara trupului i l face ntreg duhovnicesc, n unirea cu ceea ce e mai nalt.

41. Trei s nt treptele celor ce nainteaz n sui ul de s v r irii : cea cur itoare, cea lumin toare i cea tainic sau des v r itoare⁵²⁷. Cea dint i este a ncep torilor;

527. Acestea s nt i cele trei trepte prin care trec ne ncetat Pute rile ngere ti, revenind la ele la niveluri tot mai nalte, dup Dionisie Areopagitul.

a doua, a celor de la mijloc ; i a treia, a celor des vâr-
i i. Prin acestea trei, n l ndu se dup r nduial cel ce
se s rguie te, cre te spre v rsta lui Hristos i ajunge «b r-
bat des v r it la m sura v rstei plin t ii lui Hristos»
(Efeseni IV, 13).

42. Treapta cur itoare este a celor ce au nceput
sfin itele nevoin e. Propriu ei este lep darea chipului
omului p m ntesc, izb virea de toat ntin ciunea p ca-
tului i mbr carea omului nou, nnoit prin Sf ntul Duh.
Lucrul ei este dezlipirea de cele materiale, sub ierea
trupului, fuga de toat pricina care a cugetarea spre
patim , grija la cele ce trebuie f cute ; pe lng acestea,
sp larea s r turii p catului prin lacrimi, potrivirea pur-
t rilor cu bun tatea Duhului i cur irea p r ii din un-
tru a paharului sau a min ii de toat ntin ciunea trupu-
lui i a duhului prin umilin , ca a a s se verse n el
vinul cuv ntului care vesele te inima omului (Ps. CIII,
15) ce s a cur it i s se ofere Împ ratului duhurilor
spre gustare. Iar sfr itul ei este arderea prin fapte n
focul nevoin ei i n ostenelile luptelor i lep darea a tot
veninul p catului, ascu irea cea bun a sufletului i sp -
larea lui n apa lacrimilor i prefacerea lui n sabie t -
ioas i puternic mpotriva patimilor i a dracilor. Cel
ce a ajuns aci prin multe lupte ale nevoin ei, a stins pu-
terea focului din l untrul lui, a rupt gurile leilor, adic
ale patimilor s lbatice, s a nt rit cu Duhul, ridic ndu
se din neputin a sa, s a f cut puternic i ca un biruitor a
dob ndit cununa r bd rii, nfr ng nd pe ispititorul.

43. Treapta lumin toare este a acelora ce au nain-
tat de la luptele sfin ite la cea dint i nep timire. Propriu
ei este cuno tin a lucrurilor, vederea sau contemplarea
ra iunilor zidirii i mp rt irea de Sf ntul Duh. Lucrul
ei este cur irea min ii, produs prin focul dumnezeiesc,
dezv luirea n eleg toare a ochilor inimii i na terea Cu

vântului cu năltele în elesuri ale cunoștinței ei⁵²⁸. Iar sfârșitul ei este cuvântul în elepciunii care îl murește firile lucrurilor, cunoștința lucrurilor omenești și dumnezeiești și descoperirea tainelor Împărăției cerurilor. Cel ce a ajuns aici prin lucrarea în elegtoare a minții este luat în cură de foc a primirii virtuților⁵²⁹, și ca un alt Tesvitean este ridicat încă din timpul vieții în vîzduhul ce poate fi cunoscut cu mintea și străbate cerurile, și nu se mai presus de puțin tate trupului.

44. Treapta tainică sau desvîritoare este a acelor care au străbătut toate și au ajuns la măsura vârstei lui Hristos. Propriu lor este să taie vîzduhul, să se ridice deasupra tuturor, să ajungă între cetele de sus ale cerurilor, să se apropie de Lumina primă și să cerceteze adîncurile lui Dumnezeu prin Duhul. Lucrul lor este să umple mintea care vede acestea cu rațiunile providenței, ale dreptății și adevărului, ale tainelor și pildelor sfârșitului și ale înlesurilor cuvintelor umbrite ale dumnezeieștii Scripturi. Iar sfârșitul acestei trepte este să nveie pe cel ce să desvîrît astfel tainele cele ascunse ale lui Dumnezeu, ca să se umple el însuși de înțelepciunea de negrît prin împreună petrecere cu Duhul și să se arate în elept cuvîntător de Dumnezeu (teolog) în mijlocul mării Biserici a lui Dumnezeu, luminînd pe oameni cu cuvîntul cunoștinței ei de Dumnezeu. Cel ce a ajuns aici, prin cea mai adînc smerită cugetare și umilință, a fost ridicat în al treilea cer al cunoștinței ei de Dumnezeu (al teologiei), ca un alt Pavel (2 Cor. XII, 9), și a auzit cu

528. În sufletul în care se naște Cuvîntul sau Rațiunea dumnezeiască se nasc și toate înlesurile sau rațiunile care îl au pe El ca izvor, mai bine zis se imprimă în ființa lui ca puteri care îl mină la împlinirea lor.

529. Cele patru virtuți sînt: înțelepciunea, cumpătarea, dreptatea, bărbăția. Se arată caracterul dinamic, înfocat, al acestor virtuți. Ele sînt forța prin care sufletul urcă continuu spre Dumnezeu, nesocotindu-se niciodată ajuns la capăt. Ele reprezintă mișcarea firească a celui ce se nevoiește în iubirea tot mai născută față de persoana infinit iubitoare a lui Dumnezeu și față de persoanele semenilor. Dar prin aceasta ele înseamnă și o desvîrîre continuă a lui.

vinte de negritate, pe care nu le poate auzi un om ce se află sub simțire, și a gustat din bunătățile tainice pe care ochiul nu le a văzut și urechea nu le a auzit (1 Cor. II, 9). Acesta s-a făcut slujitor al tainelor lui Dumnezeu (1 Cor. IV, 1), ajungând gura Lui⁵³⁰ și slujindu-le pe acestea oamenilor prin cuvânt și odihnindu-se în Dumnezeu cu odihna cea fericită, ca un desvârșit în Dumnezeu cel desvârșit. El s-a unit împreună cu cunoștințele de Dumnezeu (teologii) cu puterile cele mai de sus ale heruvimilor și serafimilor, căci rora le este propriu cuvântul înălțării și al cunoștinței ei.

45. Viața oamenilor se împarte în două și are trei feluri de sfârșituri. Una este în societate și în lume. Alta este în afară de societate și mai presus de lume. Cea din societate se deosebește în cumpănat și nesăturat. Cea în afară de societate, se deosebește în înălțarea lucrătoare, în tăinuirea firii și în lucrarea mai presus de fire⁵³¹. Cea din societate sau se însoțește cu dreptatea, dacă se mișcă după fire, sau se însoțește cu nedreptatea și duce la nedreptate, răstăcindu-se de la mișcarea potrivită cu firea. Iar cealaltă, dacă urmărește scopul, mișcându-se după rânduielă, sfârșește la firea nemărginită, desvârșindu-se mai presus de fire. Iar dacă, umblând după slavă, se abate de la scop, sfârșește în minte neînălțată și cel ce face astfel va fi lepdat ca un nedesvârșit, de Cel desvârșit.

530. Dumnezeu însuși grăiește în omul înduhovnicit oamenilor. Dumnezeu îi trezește prin cuvintele acestuia. Din El pornesc în omul înduhovnicit și din acesta în ceilalți cuvintele Lui. Omul înduhovnicit se face gura lui Dumnezeu. Omul experimentează în aceasta pe Dumnezeu ca Persoană supremă Care apelează la responsabilitatea lui și îl revendică. El e persoană, Dumnezeu e persoană. Între ele e legătură prin cuvânt și prin puterea cuvântului, care e puterea Persoanei. Făcându-se gura lui Dumnezeu, omul se experimentează în același timp că răspunzător față de Dumnezeu nu numai pentru sine, ci și pentru ceilalți oameni.

531. În filozofia făptuitoare, în cunoștința raională firii și în cunoștința tainică de Dumnezeu. Acestea sunt cele trei trepte ale urcușului duhovnicesc.

46. Duhul este lumin , via i pace. Deci cel luminat de Duhul dumnezeiesc petrece via senin , cu pace. Din Acesta izvor sc cuno tin a lucrurilor i n-elepciunea cuv ntului i n acesta vine mintea lui Hristos. Acesta cunoa te tainele Împ r iei, p trunde n ad ncul lui Dumnezeu i zi de zi gr ie te oamenilor cuvintele bune ale vie ii dintr o inim netulburat i luminat , fiindc este bun i are n sine pe Cel bun gr ind vechi i noi (Matei XIII, 52).

47. Dumnezeu este n elepciune i pe cei ce umbl n cuv nt i n elepciune, ndumnezeindu i prin cuno tin a lucrurilor⁵³², i une te cu Sine prin lumin i i face dumnezei prin lucrare. i precum El a f cut toate prin n elepciune din nimic i conduce i c rmue te cu n elepciune toate ale lumii i tot cu n elepciune lucreaz pururea m ntuirea tuturor celor ce se apropie de El prin ntoarcere, a a i cel ce s a nvrednicit s se m-p rt easc de n elepciunea cea de sus prin cur ie, face i lucreaz pururea, ca chip al lui Dumnezeu, cu n elepciune, cele ale voii dumnezeie ti. El se adun pe sine de la cele din afar i mp r ite n multe i i nal- n fiecare zi cugetarea sa, prin cuno tin a celor negrite, spre vie ile cu adev rat ngere ti. i unific n du i dup putin via a sa, se une te pe sine cu puterile de sus, care se mi c n chip unitar n jurul lui Dumnezeu ; i prin ele se nal , ca prin ni te bune c l uzitoare, spre prima obâr ie i cauz .

48. Cel ce s a unit pe sine, prin n elepciunea cea mai nalt , cu puterile de sus i pentru aceea i cu Dumnezeu, ca unul ce este dup asem narea lui Dumnezeu, apropiindu se de to i in chip n elept prin cuv nt i

532. Dumnezeu ndumnezeie te prin cuno tin a celor ce s nt, sau a lucrurilor, pentru c cei ce au ajuns la aceast cuno tin sau cur it de patimi i v d toate n elesurile lucrurilor n chip curat, ca raze din Dumnezeu, ca g nduri lucr toare ale Lui. Prin aceast cuno tin , ei se unesc propriu zis cu Dumnezeu prin ilumin rile i puterile pornite din Dumnezeu i afl toare n leg tur cu Dumnezeu.

via de comunitate, taie cu putere dumnezeiasc deprinderile celor ce voiesc, cu cele din afar i mp r ite i, adun ndu i n duh ca i pe sine, ca un urm tor al lui Dumnezeu, i ridic spre via a unificat , prin n elepciune, prin cuno tin i prin dezvoltarea celor ascunse, n l ndu i la vederea slavei i a luminii prime i uni-ce. i unindu i pe ei cu fiin ele i cu cetele din jurul lui Dumnezeu, i duce la unitatea lui Dumnezeu, ca unii ce au ajuns n ntregime lumin tori prin iluminarea Duhului⁵³³.

49. P trimea virtu ilor e nso it de optimea unor virtu i naturale i generale. C ci din fiecare din acestea r sar, pe am ndou p r ile, dou virtu i, nc t fiecare se face o treime. Din n elepciune se na te cuno tin a i vederea n eleapt ; din dreptate, puterea de a deosebi i socotin a milostiv ; din b rb ie, r bdarea i st ruin a statornic ; din cump tare, cur ia i fecioria. Deasupra acestei dou sprezecimi treimice, ade cu n elepciune n scaunul min ii Dumnezeu, ca adev rat Creator i Înv tor al celor tainice, trimi nd cuv ntul spre lumea virtu ilor⁵³⁴. Acesta lu nd din nceputurile nedezvoltate ale virtu ilor esen a din cele dou p r i,

533. Lucrarea nev zut a Duhului i une te pe credincio i ntre ei i cu Dumnezeu. Duhul nu e mp r it. El se d ntreg tuturor, cum se d lumina soarelui.

534. Lumea virtu ilor e o alt lume, deasupra creia troneaz Dumnezeu, Creator i sus in tor i al ei. El o creeaz i pe aceasta tot prin Cuv ntul, luat in toate trei sensurile : de Cuv nt personal, de ra iune ce pune ordine n fiin a noastr i de cuv nt nt ritor i lumin tor adresat nou . In fiecare din aceste trei sensuri ale Sale, Cuv ntul nt lne te ceva corespunz tor n noi il nt re te: persoana noastr , ra iunea noastr i cuv ntul nostru. In aceast ntregit calitate, mbinat cu ntregita calitate corespunz toare a noastr , creeaz Cuv ntul virtu ile n noi, mpreun cu noi, ntruc t El nsu i le are ncorporate n Sine prin ntruparea i via a Sa de om i le transmite celor ce se unesc cu El prin putere personal i prin cuv ntul Lui, care l exprim pe El i are puterea s conduc spre virtute, sau spre asem narea cu El, pe cei ce L ascult . Deci cuv ntul n acest plan are i n elesul de ra iune, c ci omul virtuos e omul ra ional, omul care i a r nduit via a conform cu ra iunea i o conduce conform ei. Dar prin virtu i omul devine ra ional nu numai n via a lui individual , ci i n rela iile sociale.

zide te n suflet lumea duhovniceasc a evlaviei. Ca cer El ntinde n suflete n elepciunea nstelat , ntreag , spre o via atotluminoas , n care face s lumineze, ca doi mari lumin tori, cuno tin a dumnezeiasc i vederea firii (contempla ia natural)⁵³⁵. Ca p m nt ntemeiaz n suflet dreptatea, ca izvor nesecat de hran . Ca v zduh ntinde cump tarea spre re mprosp tarea i n rourarea vie ii preacurate. Iar ca mare a az n sl biciunea firii b rb ia, spre surparea nt riturilor i n l-imilor vr jma e. Zidind deci Cuv ntul astfel aceast lume, pune n suflet ca putere Duhul, pentru mi carea n eleg toare i pentru mi carea ne nctat⁵³⁰ i pentru inerea ne mpr tiat i statornic a ei, dup cuv ntul lui David : «Cu Cuv ntul Domnului cerurile s au nt rit, i cu Duhul gurii Sale, toat puterea lor» (Ps. XXXII, 61)⁵³⁷.

50. Domnul nostru Iisus Hristos cre te mpreun cu vrstele duhovnice ti ale celor ce se nevoiesc. C nd s nt prunci i au nevoie de lapte, se zice c se al pteaz El nsu i cu laptele virtu ilor ncep toare ale deprinderii trupei ti, al c rui folos e prea pu in celor ce au crescut cu virtutea i leap d pe nctetul pruncia. C nd au ajuns la tinere e i m n nc m ncarea tare a contemplaiei f pturilor, ca unii ce i au exercitat sim urile sufletului, se zice c spore te i Hristos cu vrsta i cu harul i ade n mijlocul b tr nilor i le descoper ad ncuri acoperite de ntuneric. Iar c nd au ajuns la b rbatul des vr it (Efeseni IV, 13), la m sura vrstei plin t ii

535. Expresia greac , ", pe care am tradus o prin «contempla ia natural » i prin care se cunosc ra iunile dumnezeie ti ale lucrurilor din natur , c nd tr im conform naturii noastre, poate fi tradus i ca «vedere fireasc », pentru c de fapt ea e vederea normal a firii noastre, de la care am dec zut prin p cat, v z nd numai nveli ul material al lucrurilor, sau v z nd lucrurile ca obiecte de sine st t toare i satisf c toare de trebuin e trupei ti i nu ca plasticiz ri ale g ndurilor lui Dumnezeu cel personal.

536. Toat ordinea aceasta e pus i inut n mi care ne nctat de Duhul. Iar prin aceast mi care se une te i se des vr e te.

537. *Despre suflet*, cap. 27—28, Ed. cit., p. 88—90.

lui Hristos, se zice c veste te El nsu i tuturor cuvntul poc in ei i nva popoarele cele ale Împ r iei cerurilor i se gr be te spre patimi. C ci acesta este sfr itul oric ruia din cei ce s au des vr it n virtu i, ca dup ce a str b tut toate vârstele lui Hristos, s ajung la p timirea ncerc rilor (ispitelor), asemenea crucii Aceluia⁵³⁸.

51. C t vreme ne afl m sub stihiile nevoinei ei trupeti, p zindu ne s nu ne atingem de mnc ri, s nu pip im ceva, s nu privim la frumuse i, s nu ascult m cnt ri, s nu mirosim miresme, ne afl m sub pedagogica ni te prunci, m car c s ntem mo tenitori i st p ni peste toate cele ale Tat lui. Dar c nd vine plinirea vremii nevoinei ei i ea se mpline te prin nep timire, atunci se na te n noi Cuvntul din n elegere curat⁵³⁹. i aceasta se face sub legea Duhului, ca pe noi cei ce s ntem sub lege s ne r scumpere din cugetul trupesc

538. Cre terea noastr e din puterea lui Hristos sl luit in noi. Fiecare vrst duhovniceasc a noastr e din puterea aceleia i vrste a lui Hristos, pe care o retr ie te n fiecare din cei ce se nevoiesc, a a cum mama retr ie te cu copilul vrstele lui, ndrum ndu l n tr irea drept a lor. Din Hristos cresc virtu ile noastre. Dar El nsu i se arat cresc nd cu noi, mp rt indu ne numai at ta putere pentru ele, c t s ntem n stare s folosim. Hristos ne ajut s cre tem n virtu i, prin puterea Lui personal , prin ra iunea Lui care nt re te ra iunea noastr formatoare de virtu i i prin cuvntul Lui. Cuvntul lui Dumnezeu implic toate aceste trei n elesuri. In orice caz virtu ile s nt un rod al dialogului ntre noi i Hristos, Cuvntul cel ntrupat, i o anumit treapt in participarea noastr la via a omeneasc a lui Hristos, afl toare n infinitatea divin . In cre terea aceasta l vedem pe Hristos tot mai clar nu numai n ra iunea i n virtu ile noastre sporite, ci i n El nsu i ca Persoan care ne vorbe te i ne nt re te. Virtu ile i ra iunea noastr devin tot mai transparente pentru Hristos, sau Hristos e tot mai v dit prezent n ele.

539. Cuvntul dumnezeiesc ca Persoan apare n noi i se face v dit n elegerii noastre c nd ne am cur it de patimi, c ci patimile ne in lega i cu deosebire de lucruri ca obiecte i ne mpiedic s intr m n rela ie adev rat cu persoanele semenilor, dar mai ales cu Persoana suprem a lui Hristos. Dar Hristos i impune st p nirea n noi ca ra iune i cuvnt al S u, nt rind ra iunea noastr i limpezind cuvntul nostru, c nd am sc pat de patimi. Iar aceasta nseamn nst p nirea Duhului n noi, cu puterea i cu libertatea Lui. In baza acestei libert i sim im pornirea s I spunem lui Dumnezeu : «Avva, P rinte», ca unii ce ne sim im fra i cu Hristos.

i s ne fac iar i fii. Iar nf ptuindu se aceasta, Duhul strig n inimile noastre : «Avva, P rinte», ar t ndu ne i f c ndu ne cunoscut nfierea i ndr znirea cea c - tre Dumnezeu i Tat l. De aci nainte Duhul r m ne i vorbe te cu noi ca i cu ni te fii i mo tenitori ai lui Dumnezeu prin Hristos, deoarece nu mai s ntem inu i n robia sim urilor (Gal. IV, 37).

52. Celor ce au sporit n credin ca Petru, au ajuns la n dejde ca Iacob i s au des vr it n iubire ca Ioan, Domnul li se schimb la fa urc ndu se pe muntele nalt al cuno tin ei lui Dumnezeu (al teologiei).

i i lumineaz , ar t ndu li se i nf i ndu li se ca Cel ce e Cuv ntul curat, asemenea soarelui, iar prin n e-lesurile n elepciunii tainice li se face str lucitor ca lumina. i Cuv ntul se arat n ace tia st nd n mijlocul legii i al proorociei, unele legiuindu le i nv ndu le, iar altele descoperindu le din vistieriile ad nci i ascunse ale n elepciunii, ba uneori mai nainte v z nd i mai nainte vestind ⁵⁴⁰. Pe ace tia i i umbre te Duhul ca un nor luminos i un glas de tainic cuno tin a lui Dumnezeu vine din acel nor la ei, nv ndu i taina dumnezeirii n trei ipostasuri i spun ndu le : «Acesta este vrful Meu cel iubit al Cuv ntului des vr irii, ntru care bine am voit ; fi i Mie fii des vr i i n Duh des vr it» (Matei XVII, 5) ⁵⁴¹.

53. Sufletul care dispre uie te toate cele de jos i e r nit n ntregime de dragostea lui Dumnezeu, n- cearc o ie ire str in i dumnezeiasc (extaz). C ci

540. V direa ca Persoan a Cuv ntului lui Dumnezeu devine cu totul clar pe acest vrf al des vr irii. El se face evident ca atare chiar din cuvintele legii i ale proorocilor, ca Cel ce le legiuie te i le descoper i le mpline te acum n noi, ba chiar ca Cel ce vede i veste te mai nainte cele viitoare prin noi.

541. un citat interpretat pentru scopul autorului. Acesta este vrful ra iunii des vr ite i deci al nfierii. Cuv ntul Tat lui c tre cei ajun i aci e Cuv ntul personal la Care trebuie s ajung cei ce vor s se des vr easc . Pentru c la acest vrf se afl Fiul Unul N scut. Cei ce ajung aci s nt uni i cu Fiul i cu Tat l n Sfntul Duh. S nt at t de apropia i Tat lui, prin har, ca i Fiul cel Unul N scut ca om.

după ce a văzut limpede firile fapturilor și rațiunile lor și a năles sfârșiturile lucrurilor omenești, nu mai răbdă să fie în untrul zidirii și să mai fie hotărnicit de ceea ce l'îmbrăginește. Căci ieșind din hotarele sale și biruind legăturile simurilor și trecând peste firile tuturor, printr-o tăcere de negrăit, în întunericul cunoștinței lui Dumnezeu și privește frumusețea Celui ce este, în lumina nălesurilor. În elepciunii negrăite, atunci când ți se dăruiește de ea prin har. Adăncindu-se apoi în chip vrednic de Dumnezeu prin aceste nălesuri în vederea Lui, se bucură cu frică și cu dragoste de roadele pomilor nemuritori, adică de cugetările nălesurilor dumnezeiești, a căror mărime și slavă nu o poate tălmăci niciodată în chip desvârșit când se întoarce la sine însuși⁵⁴². Căci stănd în chip minunat sub lucrarea Duhului, și dă seama, în bucurie și tăcere de negrăit, de această primire vrednică de laudă, dar nu poate tălmăci cum se sârvește această lucrare, sau ce este ceea ce își sămănă în el, și să arate și să spună; nu poate tălmăci cele negrăite, pe care le-a cunoscut în chip tainic.

54. Cel ce își seamănă și spre dreptate lacrimi de umilință culege ca rod al vieții o bucurie negrăită. Iar cel ce caută și așteaptă pe Domnul până ce vin roadele dreptății Lui va secera nămulți spiculi cunoștinței de Dumnezeu. Și îl va lumina și pe el lumina nălepciunii și se va face sfenic al luminii venice ca să

542. Experiența sufletului pe acest vârf al înălțării cu Dumnezeu nu poate fi exprimată decât în termeni antinomici. Ea este vedere sau mai bine zis contemplație, dar este vedere în întuneric sau contemplație de nedefinit, este vedere în același timp sesizare a unor nălesuri, dar a unor nălesuri negrăite care nu se disting din unitatea personală infinită a lui Dumnezeu Cel mai presus de nălesuri. Ea are loc într-o stare de ieșire a sufletului nu numai din toate ideile definite ale lucrurilor și din legătura cu toate cele văzute în mod distinct cu simurile, ci și din hotarele sale, căci nu mai cunoaște ceva hotărnicit. Propriu zis sufletul se hotărniciește prin privirea și gândirea lucrurilor hotărnicite, prin ideile sau prin imaginile reînute ale lor. Când iese din ele se dezlimitează. Dar nu pierde conștiința că este deosebit de realitatea nehotărnicită a lui Dumnezeu. Căci el se dezlimitează prin Dumnezeu, întrucât este capabil să-L cunoască pe El, dar nu prin sine.

lumineze pe to i oamenii. Acela nu se va lipsi pe sine i pe al ii de lumina n elepciunii d ruite lui, ascunz nd o sub obrocul pizmei, ci va sem na cuvinte bune n Biserica credincio ilor, spre folosul celor mul i i va m p rt i toate nv turile c te le a auzit de sus, ncre din ate de Duhul dumnezeiesc, i c te le a cunoscut n delectnicindu se cu contemplarea f pturilor, ca i c te i au spus lui p rin ii.

55. Fiec ruia dintre cei ce se nevoieasc i vor fi i i se vor topi, n ziua des v r irii sale ntru virtute, muni i lucr rii poruncilor lui Dumnezeu ntr o dulcea a veseliei. C ci va mp ra i n Sionul n elegerii curate. Iar dealurile, adic ra iunile virtu ilor, vor izvor lapte, aduc ndu i hrana la patul nep timirii pe care se odihne te ⁵⁴³. i toate dorin ele lui Iuda, adic ale credin ei i cuno tin ei sale, vor izvor ape, adic dogme, pilde i simboluri ale lucrurilor dumnezeie ti. Din inima lui va ie i izvor de n elepciune negrit i va ad pa usc ciunea p r ia elor, adic pe oamenii usca i de seceta i de ar i a patimilor. Atunci va cunoa te rodul adev rat al cuvintelor Domnului n sine. C ci zice : «Cel ce crede n Mine, r uri de ap vie vor izvor din p ntecele lui» (Ioan VII, 38).

56. «In cei ce se tem de Mine, zice Domnul, va r s ri Soarele drept ii i t m duirea n faptele lor» (Maleahi IV, 2). «Ei vor s ri din nchisoarea patimilor i vor s lta ca ni te vi ei slobozi din lan urile p catului. Vor c lca pe b rba ii nelegiui i i pe draci n picioarele

543. Muntele Sion e un munte dulce, c ci n el se ive te dulcea a st p nirii peste patimi i odat cu aceasta dulcea a n elesurilor curate, care reprezint n limile la care s a ridicat mintea care vede n ele pe Dumnezeu. Fiecare virtute are o ra iune, sau e o ra iune ncorporat ntr o deprindere ; cit vreme patima este lipsit de ra iune, este contrar ra iunii virtu ii opuse, e o cobor re spre nimic, pentru c e o cobor re a sufletului n limitare, o ie ire a lui din interiorul infinit ii divine care l poate hr ni cu via n ve nicie. Ra iunile virtu ilor hr nesc pe cel ce s a eliberat de patimi i i a reg sit odihna din partea lor; l hr nesc din infinitatea vie ii lui Dumnezeu cel personal i a toate iubitor.

lor, ca pe o r n , n ziua nvierii lor, pe care o voi face Eu, zice Domnul atot iitorul» (Isaia XIII, 2), adic atunci c nd se vor n l a prin toate virtu ile i se vor des v r i prin mp rt irea de Duhul.

57. De vei fi ridicat de sus pe un munte nalt al lumii acesteia i al Bisericii lui Hristos, i de vei primi acolo semn al cuno tin ei celei noi, s i nal i glasul cu n elepciunea dat ie de la Dumnezeu, ndemn nd cu cuv ntul i nv nd pe fra ii t i i deschiz ndu le lor n elesul dumnezeie tii Scripturi, spre cunoa terea darurilor minunate ale lui Dumnezeu i spre mplinirea poruncilor Lui. S nu te temi de cei ce pizmuiesc puterea cuvintelor tale i str mb toat dumnezeiasca Scriptur , c ci s nt de er i i putrezi i g ti i spre locuin diavolului (Matei XII, 44). Dumnezeu va scrie cele rostite de buzele tale n cartea celor vii i nu vei p timi v t mare de la ace tia, precum nici Petru de la Simon Magul. Ci s zici, mai degrab , i tu n ziua aceea, n care vei vedea c i preg tesc curse n cale, mpreun cu proorocul : «Iat Domnul este Dumnezeul i M n tuitorul meu, i voi fi n d jduindu m ntr Insul i voi fi m ntuit de El i nu m voi teme», fiindc «slava mea i lauda mea este Domnul i s a f cut mie m ntuitor ; i nu voi nceta s vestesc cele sl vite ale Lui n tot p m ntul» (Isaia XII, 2, 5).

58. Dac ai cunoscut c pornirea spre patimi este nelucr toare n tine i lacrimile umilin ei i ale smeritei cuget ri izvor sc din ochii t i, s tii c a venit la tine Împ r ia lui Dumnezeu i ai z mislit de la Duhul Sf nt. Iar dac vezi n l untrul t u pe Duhul c i lucreaz , se mi c i gr ie te i te m n s gr ie ti n Biseric cu glas mare m ntuirea i adev rul lui Dumnezeu, s nu mpiedici buzele tale pentru pizma oamenilor cu cuget iudaic. Ci ez nd, scrie pe table cele ce i le spune Duhul, cum zice Isaia : «C vor fi acestea spre zilele

vremurilor i p n n veac, dup cel ce a zis a a» (Isaia XXX, 8). C ci cei ce sufer de durerile pizmei s nt un popor neascult tor, fii mincino i, ntru care nu este credin . Ace tia nu vor s aud c Evanghelia lucreaz nc i face prieteni ai lui Dumnezeu i prooroci, ci zic proorocilor i nv torilor Bisericii : «Nu ne vesti i nou Împ r ia lui Dumnezeu» ; iar celor ce mp r t esc vederile contempla iei naturale : «Nu ne gr i i nou acestea, ci gr i i i vesti i ne alt r t cire, pe care lumea o iube te i lua i dinaintea noastr pe Sf ntul lui Israel» (Isaia XXX, 11). Nu lua aminte la b rfirea i la cuvintele lor. C ci mul i surzi vor auzi p n la urm cuvintele tale spre folosul lor i ochii orbilor, care umbl n ntunericul vie ii i n cea a p catului, vor vedea lumina cuvintelor tale. i se vor bucura de ele cei s raci cu duhul i cei dezn d jdui i dintre oameni se vor umple de bucurie ; i cei r t ci i cu duhul vor afla n elepciune n cuvintele tale. Iar cei ce c rtesc mpotriva ta vor nv a s asculte de cuvintele Duhului i limbile care vorbesc de r u vor nv a s gr iasc pace.

59. Fericit cel ce a sem nat n Sion, n Biserica lui Dumnezeu, s m n a nv turii cuvintelor Lui, zice Isaia, i are fii ai s i n Duh, n Ierusalimul de sus al celor dint i n scu i. C ci omul acela va ascunde poate pentru o vreme cuvintele sale i va fi acoperit ca de o ap curg toare. Dar la sfr it se va ar ta n Sion, adic n Biserica credincio ilor, ca un r u sl vit ce curge n p m ntul nsetat de apele n elepciunii lui. i nu vor mai fi din aceia care s se ru ineze de a asculta de el din pricina celor pizmuitori. i i vor da urechile lor s asculte cuvintele omului aceluia i inima celor sl bi i cu sufletul va lua aminte ca s asculte. i nu vor mai spune slujitorii pizmei : taci ! C ci fiind evlavios, a sf tuit cele n elepte i nu a gr it, ca n elep ii nebuni ai lumii, cele bune. Nici n a cugetat n inima lui s fac

lucruri de arte și nelegiuite și să grăiască cu noi el ciu-ne despre Dumnezeu, ca să risipească sufletele ființelor și să trimită neadormite sufletele însetate. De aceea cuvintele lui răsună spre folosul celor mulți, chiar dacă nu pare a fi al celor pizmași (Isaia XXXII, 2 .u.).

60. Celui ce locuiește în pământ născut al stăncii tari, îi se va da spre saturare pământul cunoștinței și ulciorul în elepciunii spre mântuire și va fi apă lui credincioasă⁵⁴⁴. El va vedea pe Împăratul întru slava Lui și ochii săi vor vedea pământul de departe. Sufletul său va cugeta în elepciune și va vesti tuturor locul cel venic, în afara hotarelor căruia nu e nimic⁵⁴⁵.

61. Dacă învătura Domnului deschide urechile oricui se teme de El și adaugă ureche ca să audă și din limbă de învățare, ca să știe când trebuie să spună cuvânt, cine altul respinge pe cuminici și în elepii lumii și face nebun în elepciunea lor, nu rînd numai cuvintele robilor Săi, decât El însuși? Căci El face lucruri noi și minunate spre slava Sa. El face în inimă pustie și uscată cale de smerenie și de blândețe, iar în cugetarea secă și fărâș, rădăcină în elepciune negrită, ca să adape poporul Său cel ales, poporul pe care îl aștepta pregătit ca să povestească virtuțile Lui. Căci El umblă înaintea celor ce-L iubesc și se tem de El, netezește munții patimilor, sfărâmă porțile de aramă ale neștiinței, deschide ușa cunoștinței Sale și descoperă vistieriile acoperite de întuneric, ascunse și nevăzute ale ei, ca să cunoască că El este Domnul Dumnezeu, Care cheamă numele lor Israel.

62. Cine este Cel ce potolește marea patimilor și oprește valurile ei? Domnul Savaot, Cel ce scapă din

544. Va fi ca Ilie cel hrănit, după petrecerea în muntele Carmel, de vâduva din Sarepta Sidonului cu pământul cunoștinței și cu ulciorul în elepciunii, spre mântuirea sau entuziasmul dragostei de Dumnezeu.

545. Va fi ca Moise. În afara hotarelor locului venic nu e nimic, pentru că el nu are hotar. El este viața și iubirea nemărginită a lui Dumnezeu.

primejdia p catului pe cei ce L iubesc pe El, i lini te te furtuna gndurilor ; Cel ce pune cuvintele Sale n gura lor i i acopere cu umbra m inilor Sale, cu care a nt - rit cerul i a ntemeiat p m ntul. El d ruie te celor ce se tem de El limb de nv tur i ureche de n elegere, ca s aud glasul Lui de sus i s vesteasc n casa lui Iacob, n Biserica credincio ilor, poruncile Lui. Iar cei ce n au ochi s vad razele Soarelui drept ii i ureche s aud cele sl vite ale lui Dumnezeu au ca parte ntunericul ne tiin ei i n dejdea lor este de art . Nici unul dintre ace tia nu gr ie te cele drepte, nici nu este ntru ei judecat adev rat . C ci au ascultat de cei de er i i de cei ce gr iesc sunete goale. Ei z mislesc pizm i nasc b rfire, c ci urechile lor s nt net iate mprejur i nu pot s aud . De aceea cuv ntul cuno tin ei lui Dumnezeu li s a f cut lor spre os nd i nu vor s l aud pe El.

63. Ce n elepciune este n cei ce s nt chinui i de pizm fa de aproapele ? Cum vor recunoa te pizmuitorii, ntreab Ieremia, c s ntem n elep i i legea Domnului este cu noi (Ierem. VIII, 8), c nd se topesc de pizm fa de cei ce au luat harul Duhului, prin n elepciunea i cuno tin a lui Dumnezeu ? În de ert s a n s cut cuno tin a mincinoas n c rturarii i n elep ii lumii, care s au ab tut de la cuno tin a adev rat . De aceea au fost ru ina i n elep ii, c z nd de la n elepciunea M ngietorului i v z nd o pe aceasta nmul indu se n fii pescarilor ; i s au uimit de puterea cuvintelor lor i s au prins n mrejele gndurilor lor (Ierem. VIII, 9) ca unii ce au lep dat cuno tin a i n elepciunea cea adev rat a Domnului.

64. Cum s au topit de invidie cei care pizmuiesc pe cei ce s au mbog it de harul Duhului ! Cum s au topit de pizm , cei ce au p r sit izvorul n elepciunii lui Dumnezeu, fa de cei ce au primit limba de foc, ca

pe un condei de c rrturar ager la scris !⁵⁴⁶. De ar fi umblat pe calea lui Dumnezeu, ar fi locuit n pacea nep timirii n veac i ar fi aflat unde este n elepciunea, unde este t ria, unde este n elegerea i cuno tin a lucrurilor, unde este d inuirea ndelungat i via a, unde este lumina ochilor i n elepciunea cu pace ; ar fi cunoscut cine afl locul i cine intr la vistieriile ei ; ar fi cunoscut cum porunce te Dumnezeu proorocilor celor nv a i de Cuv ntul, zic nd : «Proorocul care are n vis descoperire s povesteasc vedenia visului s u, i cel la care a venit cuv ntul Meu, s mp rt easc cuv ntul Meu pentru adev r» (Ierem. XXIII, 28). i iar i : «Scrie i n carte toate cuvintele pe care i le am spus» (Ierem. XXX, 8). Dac ar fi aflat acestea, nu s ar fi topit de pizm mpotriva unora ca ace tia.

65. C nd i va schimba arapul pielea i leopardul mpestri turile sale, vor putea i pizma ii s gr iasc i s sf tuiasc bine, g ndind cele rele. C ci ei n eal pe cei apropia i lor, fiindc umbl cu viclenie, i i bat joc de prietenii lor, negr ind adev rul, fiindc limba lor s a nv at s gr iasc cele de arte i mincinoase. Ia aminte deci tu, cel ce pentru cuno tin a i cuv ntul lui Dumnezeu e ti pizmut i batjocorit de ei, i roag te cu st ruin ca Ieremia i zi : «Doamne, pomene te m pe mine i cerceteaz m i scap m de b rba ii pizma i care m urm resc, nu m pune la ndelung r bdare, vr nd s m cerci mult vreme. Cunoa te c am fost luat n r s de cei ce nesocotesc cuno tin a Ta. Smere te i pe ei n pizmuirea lor i mi va fi cuv ntul cuno tin ei Tale spre veselie i spre bucuria inimii mele. C ci n am ezut n sfatul celor ce i bat joc de cuno tin a Ta, ci m am temut de fa a m inii Tale i am ezut singur ; c pizma lor m a umplut de am r ciune» (Ieremia XV, 15—18). i vei auzi : «Bine tiu aceasta. De vei ntoar

546. Limba de foc a Duhului poate lua i forma unui condei ager, ad nc i nfl c rat.

ce vreun r t cit de la calea lui, te voi a eza pe tine n-tre prietenii Mei ; naintea fe ei Mele vei sta. i de vei face de pre pe vreun nevrednic, vei fi ca gura Mea, te voi izb vi pe tine din ghiara lupilor pizma i, zice Domnul lui Israel» (Ierem. XV, 19—21).

66. Sfr itul cuv ntului e totul. Deci s asculte n-elep ii pizma i. Nazireii lui Dumnezeu s au cur it prin osteneli mai mult dec t z pada. Albitu s a via a lor mai mult dec t laptele. Chipul n elepciunii lor a ntre-cut piatra de safir i nf i area cuvintelor lor e mai presus de m rg ritarul curat. Iar cei ce s au desf -tat cu cuno tin a lumeasc au pierit la ie irea duhului. Cei ce s au hr nit din n elepciunea elinilor s au m-br cat cu fumul ne tiin ei. C ci li s a lipit limba de gtlejul lor i au amu it, fiindc au lep dat n elepciunea i cuno tin a adev rat a Duhului dumnezeiesc, ne-voind s o primeasc pe aceasta prin osteneli⁵⁴⁷.

67. Cel ce d gur deschis n mijloc de adunare mult , robilor s i, i cuv nt celor ce vestesc cu putere mult , este Dumnezeu, Care smere te pomul nalt i nal pomul smerit, Care usuc pomul verde i nverze te pomul uscat. C ci a Lui este n elepciunea i cuno tin a i puterea. i precum schimb anotimpurile i anii, a a face i sufletele care L caut i L doresc pe El, s mp r easc peste patimi, i le mut de la via la via , d nd n elepciune celor n elep i cu Duhul i pricepere celor ce au n elegere. El descopere lucruri ad nci i ascunse celor ce cerceteaz ad ncurile lui Dumnezeu i le d lor s cunoasc ghiciturile acoperite de ntuneric. C ci lumina cuno tin ei i a n elepciunii este cu El i o d cui voie te.

547. Înv tura lui Hristos e o nv tur de practicat, nu o teorie de luat simplu la cuno tin . Pentru c prin ea omul trebuie s se fac asemenea lui Hristos i s intre i s nainteze n unirea cu El i cu via a dumnezeiasc infinit , de care s a umplut umanitatea Lui.

68. Tuturor celor ce lucreaz ntru r bdare poruncile, dup omul din afar i din l untru, i caut numai la slava lui Dumnezeu, li se d cinstea cuno tin ei cere ti, pacea sufletului i nestric ciunea, ca unora ce nu s nt numai auzitori, ci i f c tori ai legii harului. Dumnezeu nu face de ocar cuno tin a acestora, care e m rturisit prin fapte, ci o sl ve te mpreun cu cuvintele cuno tin ei celor ce lumineaz , prin n elepciunea Lui, n Biserica credincio ilor. Fiindc la El nu este c utare la fa . Iar celui ce se nevoie te pentru a se f li i nu ascult de cuvintele celor ce s nt pov ui i de Duhul, ci ascult de p rerea lui i de cuvintele am gitoare ale celor ce au mbr cat numai chipul evlaviei i s nt c l - uzi i de Duhul iubirii de slav i al iubirii de pl cere, i se d necaz i str mtorare, pizm , m nie i furie, acum ca r splat pentru am girea lui, iar la sfr it ca pedeaps a g ndurilor lui ce se os ndesc, sau se ap r ntre ele. Vorbim de ziua n care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor i va r spl ti fiec ruia dup lucrul lui (Rom. II, 6—16).

69. Precum nu este iudeu cel ce este aceasta ntru ar tare, dup cum s a spus, i nici t iere mprejur cea ntru ar tarea trupului (Rom. II, 28, 29), ci iudeu e cel ce e aceasta ntru ascuns i t iere mprejur e cea a inimii, care s nt n duh nu n liter , a a nici un b rbat des v r it ntru cuno tin i n elepciune nu e cel tare numai n cuv ntul ar tat i gr it, nici nevoitor la culme cel ce e a a ntru nevoin a trupeasc i v zut . Ci nevoitor este cel ce e aceasta ntru lucrarea ascuns i n eleg toare, iar n elept i des v r it ntru cuno tin este cel ce gr ie te din inim curat i bun prin Duhul lui Dumnezeu i nu prin liter . Lauda acestora nu e de la oameni, ci de la Dumnezeu. C ci s nt ne tiu i sau pizmui i de oameni, fiind iubi i i cunoscu i numai de Dumnezeu i de cei mi ca i de Duhul Lui.

70. Dac nu se va ndrepta, precum s a spus, nici un trup naintea lui Dumnezeu din faptele legii (Rom. III, 20), cine se va das v r i naintea lui Dumnezeu numai prin luptele i ostenelile nevoin ei ? C ci prin fapte ajungem la deprinderea virtu ii i oprim lucrarea patimilor, dar numai prin ele nu ne des v r im ntru plin tatea lui Hristos. Deci ce ne duce pe noi la des vâ r i re ? Credin a sincer in Dumnezeu. Ea este temelia celor n d jduite (Evr. XI, 1). Prin ea Abel a adus lui Dumnezeu o jertf mai deplin dec t Cain i a primit m r turia de om drept, iar Avraam, c nd a fost chemat, a ascultat i a ie it ca s locuiasc n p m ntul f g duinei. Ea urc pe cei ce se nevoiesc la n dejdile mari ale darurilor mai nalte ale lui Dumnezeu i de acolo la cuno tin a lucrurilor. Ea le d lor comori nesecate ale Duhului n inim , ca s scoat de acolo taine noi i vechi ale lui Dumnezeu i s le dea celor ce au trebu in . Drept aceea, cel ce s a mp rt it de ea, s a n l at i s a des vâ r it prin dragoste intru cuno tin a lui Dumnezeu i a intrat ntru odihna Lui, odihnindu se i el de toate lucrurile sale, ca i Dumnezeu de ale Lui (Evr. IV, 3).

71. Dac Dumnezeu s a jurat odinioar , c cei neascult tori nu vor intra ntru odihna Sa i ca urmare nici n au putut intra din pricina necredn ei lor, cum vor putea s intre vreunii prin singura nevoin tru peasc , f r de credin , ntru odihna nep timirii i ntru des v r irea cuno tin ei, c nd vedem pe mul i ne put nd s intre i s se odihneasc de toate ostenelile lor? Drept aceea trebuie s se cerceteze fiecare de nu cumva este ntru sine o inim viclean i necredincioas i de aceea se lipse te, de i se afl n multe osteneli, de odihna i de des v r irea lui, din care pricin se chinu ie te pururea cu faptele i m n nc p inea durerii. i dac lipse te odihna ntru el, s se sileasc s intre prin

credin ntru odihna nep timirii i ntru des vr irea cuno tin ei⁵⁴⁸, ca nu cumva s cad n vechea pild a neascult rii i s p timeasc acelea i lucruri ca i cei ce n au ascultat odinioar .

72. Deoarece s ntem fiin e supuse sim urilor, cuvânt toare i nzestrare cu minte, trebuie s aducem i noi o zeciuial din tot ce s ntem noi n ine. Ca fiin e sensibile trebuie s sim im n chip convenit lucrurile supuse sim urilor i, prin frumuse ea lor, s ne gr bim i s aducem cuno tin a lor fr gre eal Ziditorului. Ca fiin e cuvânt toare, s gr im bine despre lucrurile dumnezeie ti i omene ti. Iar ca fiin e nzestrare cu minte, s cuget m fr gre eal despre Dumnezeu, despre via a ve nic , despre mp r ia cerurilor i despre tainele Duhului ascunse n ea. Trebuie s ne conducem n chip s n tos i fr gre eal potrivit cu Dumnezeu. Sim irea, vorbirea i cugetarea trebuie st p nite i folosite n chip s n tos. Aceasta este m sura adev rat i dumnezeiasc i aducerea noastr sfin it lui Dumnezeu⁵⁴⁹.

73. Zeciuiala adev rat adus lui Dumnezeu este Pa tele sufletesc, sau trecerea peste toat deprinderea p tima i peste toat sim irea nera ional⁵⁵⁰. In vremea acestui Pa te se jertfe te Cuv ntul n contemplarea lucrurilor i se m n nc n p inea cuno tin ei i se bea

548. Odihna nep timirii e legat de cuno tin a ce vine din credin a ferm , pentru c ea face clar i sigur leg tura sufletului cu Dumnezeu cel personal ; i d con tiin a odihnei n iubirea Lui nesfr it i nemijlocit . In nevoine omul se simte nc departe de Dumnezeu; el lupt nc cu patimile, neav nd pe Duhul deplin n el.

549. Prin sim irea, prin vorbirea i g ndirea noastr , nchinare lui Dumnezeu, ne aducem nu numai pe noi n ine Lui, ci toate cele sim ite, vorbite i g ndite, adic ntreaga lume sensibil i inteligibil , descope rindu i prin aceasta transparen a pentru Dumnezeu, sau str baterea lui Dumnezeu prin ea.

550. Pastele nseamn trecerea prin Marea Ro ie i deci ie irea din robia Egiptului, spre libertate i spre ara f g duin ei. Simbolic ea nseamn trecerea peste ceea ce ne nchide n robia patimilor, la largul infinit ii lui Dumnezeu i a libert ii n ea, din str mtorarea robiei celor v zute, n care nu se simte bine sufletul.

preacinstitul Lui s nge n paharul n elepciunii tainice. Deci cel ce serbeaz acest Pa te, i a jertfit sie i Mielul care ridic p catele lumii i nu va mai muri, ci, dup glasul Domnului, va tr i n veac (Ioan VI, 52)⁵⁵¹.

74 Cel ce s a ridicat din faptele moarte a nviat mpreun cu Hristos. Iar dac a nviat mpreun cu Hristos prin cuno tin , i Hristos nu mai moare, nici pe el nu l mai st p ne te moartea ne tiin ei (Rom. VI, 9). C ci cel ce a murit odinioar prin p cat, ab t ndu se de la mi carea cea dup fire, a murit o dat pentru totdeauna. Iar cel ce vie uie te acum, vie uie te lui Dumnezeu prin libertatea Duhului Sf nt, Care l a ridicat pe el din faptele moarte ale p catului. De aceea nu mai tr ie te trupului i lumii, odat ce e mort fa de m dularele trupului i fa de lucrurile vie ii, ci tr ie te n el Hristos, odat ce se afl sub harul Duhului Sf nt i nu mai este sub legea trupului. El i d ruie te acum m dularele sale, ca arme ale drept ii, lui Dumnezeu i Tat l.

75. Cel ce i a eliberat m dularele sale din robia patimilor i le a nf i at spre slujirea drept ii, s a apropiat de sfin irea ntru Duhul Sf nt, ridic ndu se peste legea trupului. i aceasta nu l va mai st p ni prin p cat, odat ce se odihne te n libertatea i n legea Duhului. C ci sfr iturile slujirii drept ii nu s nt ca sfr iturile robiei patimilor. Acestea duc la pieirea sufletului n eleg tor, iar acelea sfr esc n via a ve nic , cea ascuns n Hristos, Domnul nostru⁵⁵².

551. Mielul se d ca Jertf omului credincios n contemplarea lucrurilor; mai bine zis omul nsu i il jertfe te sie i n aceast contemplare, sau l coboar la sine n stare de m ncare i b utur spre sfin irea lui, prin eliberarea de patimi, prin cuno tin i n elepciune, care nu i o cuno tin i o n elepciune n izolare individual i str mtorat , ci in comunicare cu Cuv ntul sau cu Izvor torul personal al cuno tin ei, al n elepciunii i al libert ii.

552. Cel ce a intrat n via a liber de patimi, care e o via a cuno tin ei lui Dumnezeu cel nesfr it n iubire, spore te continuu n

76. C t vreme omul tr ie te trupe te, e st p nit de legea trupului. Iar dac moare i e mort lumii, e slobozit de legea trupului. Dar nu putem muri lumii, dac nu murim m dularelor trupului. i murim acestora c nd ne facem p rta i Duhului Sf nt⁵⁵³. Iar Duhului Sf nt ne v dim c s ntem p rta i, c nd aducem lui Dumnezeu roade vrednice de Duhul, i anume dragostea c tre Dumnezeu din tot sufletul i c tre aproapele din toat sim irea, bucuria inimii din con tiin curat , pacea sufletului din nep timire i smerenie, bun tatea g ndurilor min ii, ndelunga r bdare n necazuri i ncerc ri, dulcea a n nfr narea purt rilor, credin sim it i ne ndoielnic n Dumnezeu, bl nde e din smerit cugtare i din umilin i nfr narea general a sim urilor. C nd aducem astfel de roade lui Dumnezeu, ne afl m n afar de legea trupului i nu mai este mpotriva noastr lege care s ne pedepseasc pentru roadele ce le am adus mor ii c t vreme tr iam trupului. C ci am fost slobozi i de legea trupului, ca unii ce am nviat mpreun cu Hristos din lucrurile moarte prin libertatea Duhului (Rom. VIII, 21)⁵⁵⁴.

77. Cei ce au primit p rga Duhului prin baia naterii celei de a doua i o p zesc pe ea nestins , ap sa i nc de povara trupului, suspin n sinea lor, a tept nd nfierea prin plin tatea M ngietorului, ca s vad izb virea lor de robia stric ciunii⁵⁵⁵. C ci Duhul vine n

aceast via . Ea este o via ve nic . Dar cel ce a c zut din ea nu mai nainteaz n via , ci r m ne mereu mort, pentru c r m ne n aceea i m rginire monoton a repetiei i a lipsei de libertate i de comuniune.

553. Totdeauna Duhul Sf nt cu libertatea Lui e opus automatismului legilor naturale i patimilor care ne m rginesc i ne in in aceast m rginire.

554. Odat ce credinciosul e viu i liber de patimi n Duhul lui Hristos, nu mai are rost s fie pedepsit pentru lucrurile moarte n care tr ia nainte.

555. Coruperea trupului nu va fi biruit dec t prin plin tatea Duhului, prin cov rirea puterii spirituale ce va iradia din El. Starea aceea va nsemna o suprem intimitate i comunicare cu Dumnezeu, o stare

ajutorul sl biciunilor lor fire ti i se roag pentru ei cu suspine de negrit (Rom. VIII, 26). Aceasta, deoarece cugetul lor este dup Dumnezeu i n dejdea lor a teapt s vad descoperirea fiilor lui Dumnezeu n trupul lor muritor, adic moartea de via f c toare a lui Iisus⁵⁵⁶, ca s fie i ei fii ai lui Dumnezeu ca unii ce s nt c l uzi i de Duhul Sf nt (Rom. VIII, 14) ; i s se slobozeasc de robia trupului i s ajung la slobozenia fiilor lui Dumnezeu (Rom. VIII, 19, 23). Acestora li se ajut la tot lucrul bun, ca unora ce iubesc pe Dumnezeu (Rom. VIII, 28).

78. Dumnezeiasca Scriptur , n eleg ndu se duhovnice te, i comorile din ea descoperindu se prin Sf ntul Duh numai celor duhovnice ti, nu poate vreun om sufletesc s primeasc descoperirea lor. C ci acesta nu prime te s cugete sau s asculte, afar de nl n uirea g ndurilor lui, nimic din ceea ce zic al ii. Fiindc el nu are n sine Duhul lui Dumnezeu, care cerceteaz ad ncurile lui Dumnezeu (1 Cor. II, 10) i cunoa te cele ale lui Dumnezeu, ci duhul lumii cel p m ntesc i plin de dumnie i de pizm , de ceart i de vrajb . Din aceast pricin pentru el este nebunie s cerceteze i s urm reasc n elesul din untru al literii. C ci el nu poate s l cunoasc , fiindc toate ale dumnezeie tii Scripturi se n eleg duhovnice te. El i bate joc de lucrurile omeneti i dumnezeie ti i de cei ce le n eleg pe acestea duhovnice te. i nu i socote te pe ace tia duhovnice ti, nici c l uzi i de Duhul dumnezeiesc, ci n scocitori de

de filia ie fa de Dumnezeu. Duhul Sf nt odihnindu se atunci deplin peste credincios i in el, l va face fiu al Tat lui, asemenea Fiului Unuia N scut, peste Care se odihne te din veci.

556. «Moartea de via f c toare a lui Iisus» este puterea care ajut pe cei ce cred n El s moar i ei pornirilor trupe ti care reprezint moartea cea adev rat i prin aceasta s vie uiasc lui Dumnezeu, adic s participe la via a cea adev rat , oferindu i m dularele lor suflete ti i trupe ti lui Dumnezeu, ca prin ele s lucreze puterea lui i s tr iasc via a Lui, via a nviat i nemuritoare a lui Hristos, Care tr ie te ca om via a infinit a lui Dumnezeu, Care a biruit prin Duhul moartea.

n elesuri nchipuite. El stric i r stoarn cuvintele Scripturilor i n elesurile dumnezeie ti ca Dima acela (2 Tim. IV, 10). Nu a a face ns cel duhovnicesc, ci judec toate sub lucrarea Duhului dumnezeiesc, dar el nsu i nu poate fi judecat de nimeni. C ci n el este mintea lui Hristos, pe care nimeni nu poate s o n e-leag (1 Cor. II, 14—15).

79. Fapta fiec ruia, zice Pavel, va fi descoperit n ziua cea de apoi i va fi cercat prin foc (1 Cor. III, 13). Deci dac lucrul cuiva e din substan nestric cioas , ceea ce i a a ezat n sine spre zidire va r m ne nestricat n mijlocul focului. Ba nu numai c nu va arde, ci va c p ta i str lucire, cur indu se cu totul de pu ina tin . Dar dac lucrul cuiva este din substan stric cioas , ceea ce i a legat de sine ca povar va arde, mi stuindu se, i el va r m ne golit n mijlocul focului. Iar lucrul nestric cios i d inuitor s nt lacrimile de poc in , milostenia, mpreuna p timire, rug ciunea, smerenia, credin a, n dejdea, dragostea i tot ce se face n scopul evlaviei. Acestea, nc tr ind omul, s nt zidite n Biserica sf nt a lui Dumnezeu, iar plec nd de aici merg mpreun cu el i r m n mpreun cu el nestricate n veci. Lucrul ce se va arde de focul acela ns , v dit este tuturor c e iubirea de pl cere, iubirea de slav , iubirea de argint, ura, pizma, furti agul, be ia, b rfirea, os n direa i tot ce se face r u prin trup, din poft sau m nie. Acestea se stric mpreun cu omul care vie uie te ars de focul poftei i pleac cu el c nd se desface de trup, dar nu r m n mpreun cu el, ci, stric ndu se, l las pe lucr torul lor n mijlocul focului, chinuit n vecii vecilor⁵⁵⁷.

80. Cuno tin a lui Dumnezeu nseamn c cel n- t rit n aceasta, prin smerit cugetare i rug ciune, a fost

557. Ele nu r m n cu cel ce le a s v r it, pentru c el nu le mai poate s v r i, fiind sleit de orice putere. Dar e chinuit de amintirea lor i de urm rile lor n fiin a lui.

cunoscut de Dumnezeu i s a mbog it de la Dumnezeu cu cuno tin a tainelor Lui mai presus de fire⁵⁵⁸. Iar dac se vede m ndrie n jurul lui, nu a fost zidit prin acestea n ea, ci e purtat de duhul cel p m ntesc al lumii aces-teia. De aceea unul ca acesta, chiar dac pare c tie ceva, nu cunoa te nimic din lucrurile dumnezeie ti pre-cum trebuie s cunoasc . Dar cel ce iube te pe Dumne-zeu i nu socote te nimic mai de pre dec t iubirea de Dumnezeu i a aproapelui, a cunoscut i ad ncurile dum-nezeie ti i tainele Împ r iei Lui, cum trebuie s le cu-noasc cel mi cat de Duhul dumnezeiesc⁵⁵⁹ ; i a fost cunoscut de Dumnezeu ca lucr tor adev rat al raiului, adic al Bisericii Lui, care mpline te prin iubire voia lui Dumnezeu, ntorc nd suflete i sco nd vrednici din nevrednici, cu cuv ntul dat lui prin Sf ntul Duh, i p -zind lucrul lui ner pit, prin smerit cugetare i umilin .

81. To i ne am botezat ntru Hristos n ap i n Duh Sf nt, i to i m nc m aceea i m ncare duhovniceas-c i bem aceea i b utur duhovniceasc (1 Cor. X, 2 .u.). Iar acestea s nt Hristos. Dar ntru mul i dintre noi nu binevoie te Dumnezeu. C ci mul i dintre cei credin-cio i i s rguincio i i au asuprit i i au ve tejit trupu-rile lor prin multe osteneli i deprinderi ale nevoinei ei trupului, dar neav nd umilin din inim zdrobit i din cugetare iubitoare de bine, i mil din dragoste, fa de aproapele i fa de ei n i i, au fost g si i goi de plin -tatea Duhului Sf nt i s au aflat departe de cuno tin a lui Dumnezeu, av nd p ntece neroditor de n elegere i cuv nt nes rat i neluminat⁵⁶⁰.

558. Cuno tin a celui duhovnicesc e o reflectare a cuno tin ei lui Dumnezeu n el; c ci orice cuno tin este prin participarea la ceea ce e cunoscut.

559. Dac orice cuno tin se na te prin participare la ceea ce se cunoa te, participarea la o persoan are loc prin iubire. Cunoa terea unei persoane de c tre alta provine deci din iubirea reciproc ntre ele.

560. Cuv nt neluminat pe din untru i zorn ind pe din afar i ne-s rat, adic neput nd ntre ine i dezvoltarea.

82. Ceea ce li se cere nazireilor de c tre Scriptur nu este numai s urce muntele Sinai prin fapte, nici numai s se cur easc nainte de a se urca i s i spele ve mintele i s nu se mpreune cu femeie, ci i s vad , nu spatele lui Dumnezeu, ci pe Dumnezeu nsu i ntru slava Sa, binevoind ntru d n ii i d ndu le tablele cuno tin ei spre zidirea poporului S u ⁵⁶¹.

83. Cuv ntul nu i duce cu Sine pe to i slujitorii i ucenicii S i la descoperirea tainelor ascunse i mai mari ale Sale, ci numai pe aceia c rora le a dat ureche i le a deschis ochi de vedere i le a limpezit limb nou . Pe ace tia lu ndu i cu Sine i desp r indu i de ceilal i, care i ei erau ucenici, urc pe Muntele Tabor al contempla iei i se schimb la fa naintea lor. Nu i mai nva acum tainic cele ale Împ r iei cerurilor, ci le arat slava i str lucirea dumnezeirii, i las s lumineze din El, ca din Soarele drept ii, temelia vie ii i a cuv ntului lor n mijlocul Bisericii credincio ilor ; iar n elesurile lor le face albe i curate ca o lumin preastr lucitoare ; i a az mintea Sa n ei i i trimite s scoat din gur lucruri noi i vechi spre zidirea Bisericii Sale.

84. Mul i i au lucrat arinile lor cu mult s rgu in i au aruncat n ele s m n curat , cur ind mai nainte m r cinii i arz nd spinii cu focul poc in ei. Dar fiindc n a plouat n ele Dumnezeu ploaia Sf ntului Duh prin umilin , n au dob ndit nimic din aceasta. C ci s au uscat de secet i n au luat rodul spicului nmul it al cuno tin ei lui Dumnezeu. De aceea, de i n au murit de foamea cuv ntului dumnezeiesc, totu i au pierit s raci de cuno tin a lui Dumnezeu ⁵⁶² i cu m inile goale, adu-

561. A vedea spatele lui Dumnezeu este a b nui c este Dumnezeu, sau a deduce c El exist , din crea ie i Scriptur . A L vedea pe El nsu i, sau din fa , nseamn a L tr i intens i a L asculta ca Persoan ntr un dialog produc tor de r spundere pentru al ii.

562. Au auzit cuvintele lui Dumnezeu, dar n au avut cuno tin a lui Dumnezeu; n au cunoscut n elesul cuv ntului i n au sim it pe Dumnezeu ca Persoan , gr ind n cuv nt i d ndu le via , prin comuniunea Sa cu ei prin cuv nt.

n ndu i pu ine lucruri spre hran din darul lui Dumnezeu.

85. Tot cel ce scoate cuvinte de folos din gura sa, spre zidirea aproapelui, le scoate din vistieriile bune ale inimii sale, fiind el nsu i bun, dup cuvntul Domnului. Dar nimeni nu poate fi mi cat s cuvnteze despre Dumnezeu, dec t n Duhul Sfnt. i nimeni, gr ind n Duhul lui Dumnezeu, nu vorbe te cele potrivnice credin ei n Hristos, ci cele care zidesc i duc la Dumnezeu i n Împ r ia Lui i refac str vechea noble e i unesc cu Dumnezeu pe unii care se m ntuiesc. Dac fiec ruia i se d ar tarea Duhului spre folos, cel ce s a mbog it cu cuvntul n elepciunii lui Dumnezeu i al cuno tin ei st sub lucrarea Duhului Dumnezeiesc i este cas a vistieriilor nesecate ale lui Dumnezeu.

86. Niciunul dintre cei ce s au botezat i cred n Hristos nu r m ne nep rta de harul Duhului, dac nu s a predat pe sine la toat lucrarea duhului potrivit i nu i a ntinat credin a prin fapte necuvenite, sau nu convie uie te cu tr nd via i cu nep sarea. Dar cel ce a p zit p rga Sfntului Duh, pe care a primit o din Sfntul Botez, nestins , sau dac s a stins a nviorat o prin faptele drept ii, nu se poate s nu primeasc i plinirea ei de sus. Iar prin buna sa nevoin se nvrednice te, primind plin tatea Duhului, sau de cuvntul n elepciunii lui Dumnezeu spre nv tura Bisericii ; sau de cuvntul cuno tin ei tainelor lui Dumnezeu prin acela Duh, ca s cunoasc tainele Împ r iei cerurilor ; sau de credin a din inim , prin acela Duh, spre a crede n f g duin ele lui Dumnezeu ca Avraam ; sau de darul vindec rilor, n acela Duh, spre t m duirea bolilor ; sau de lucrarea puterilor, spre a alunga draci i a face semne ; sau de proorocie, spre a vedea nainte i a spune cele viitoare ; sau de deosebirea duhurilor, spre a cunoa te cine gr ie te n Duhul lui Dumnezeu i cine

nu ; sau de tlm cirea diferitelor limbi ; sau de darul mngierii celor ntrista i ; sau de darul c rmuirii turmei i a poporului lui Dumnezeu ; sau de dragostea fa de toi i de darurile ei, de ndelung r bdare, de bun tate i de toate celelalte. Iar dac nu va fi cineva p rta de niciunul din acestea, nu pot s spun c unul ca acesta e credincios, sau c face parte din rndul celor ce au mbr cat pe Hristos de la dumnezeiescul Botez.

87. Cel ce are dragoste nu tie s pizmuiasc ; nu e u uratic, flos i pornit ; nu se ngmf fa de cineva ; nu se poart cu necuviin fa de aproapele ; nu caut numai cele spre folosul s u, ci i spre al aproapelui ; nu se m nie degrab mpotriva celor ce l sup r ; nu ia n seam , dac sufer vreodat vreun r u ; nu se bucur de nedreptatea prietenilor, ci se bucur de adev rul drept ii lor ; toate le rabd c te vin asupra lui cu ntristare ; toate le crede din simplitate i ner utate ; toate cele f g duite nou de Dumnezeu n d jduie te c le va lua ; toate ispitele le rabd , ner spl tind r ul cu r u ; i niciodat lucr torul dragostei nu cade din dragostea aproapelui (1 Cor. XIII, 4—8).

88. Dintre cei ce s au nvrednicit de harul de sus al Duhului Sfnt, prin felurite daruri, unii s nt nc prunci i nedes vr i i n darurile dumnezeie ti, iar al ii b rba i i des vr i i n plin tatea acestora. Unii, ntinz n du se spre lucrarea dumnezeie tilor porunci, cresc n ele i, umpl ndu se de darurile mai mari ale Duhului, p r sesc darurile din urm ale prunciei. Iar al ii, s l t ndu se la culmea iubirii i a cuno tin ei de Dumnezeu, se odihnesc de lucrarea darurilor din parte, fie c s nt proorocii, fie deosebiri ale duhurilor, fie m ng ieri, fie conduceri .a.m.d. (1 Cor. XII, 4—11). C ci cel ce a intrat n palatul dragostei nu mai cunoa te din parte pe Dumnezeu, sau dragostea, ci l cunoa te gr ind fa c

tre fa , precum el nsu i este cunoscut de Dumnezeu (1 Cor. XIII, 12).

89. Cel ce din r vnirea darurilor duhovnice ti urm re te dragostea i o prime te nu sufer e s vorbeasc numai cu sine nsu i prin rug ciune i citire, spre zidirea sa. C ci cel ce vorbe te numai cu gura cu Dumnezeu, prin rug ciune i psalmi, se zide te pe sine, cum zice Pavel. Ci se sile te s i prooroeasc spre zidirea Bisericii lui Dumnezeu, adic s nve e pe cei apropia i lucrarea poruncilor lui Dumnezeu i felul cum trebuie s se sileasc ei spre a bine pl cea lui Dumnezeu. C ci cu ce ar i putea s foloseasc pe al ii nt ist t torul care gr ie te totdeauna numai cu sine i cu Dumnezeu prin rug ciune i c ntare, dac n ar gr i i celor de sub el, fie ntru descoperirea Duhului Sfnt, fie ntru darul na inte v z tor al proorociei, fie ntru nv tura cuv n- tului de n elepciune ? Care dintre cei de sub ascultare se va preg ti spre lupta cu patimile i cu dracii, de nu i va da acela cuv nt l murit de nv tur prin scris, sau prin grai viu ? Cu adev rat, de nu va c uta p storul, spre zidirea turmei sale, s prisoseasc n cuv ntul nv - turii i n cuno tin a Duhului, nu va fi r vnitor al darurilor lui Dumnezeu. C ci prin multa rug ciune i c n- tare cu gura n Duh sau cu sufletul, se zide te pe sine, dar mintea sa este neroditoare, neproorocind prin cuv n- tul nv turii i nezidind Biserica lui Dumnezeu. Iar dac Pavel, care s a unit cu Dumnezeu prin rug ciune mai mult dec t to i oamenii, voia mai bine s spun cinci cuvinte prin mintea roditoare n Biserica , ca s i nve e i pe al ii, dec t zeci de mii de cuvinte ale c nt rii cu gura, de bun seam c s au r t cit de la dragoste cei ce stau n fruntea altora i i mplinesc slujba de p stor numai cu c ntarea i cu citirea.

90. Cel ce ne a dat nou fiin a din materia mai de jos i din firea n eleg toare i a adunat n chip minunat

într-o ființă și într-un ipostas cele protivnice ale firii văzute în ele însele, ne-a dat și existența bună prin cuvântul în elepciunii Sale și prin cuvântul cunoștinței. Aceasta, ca pe de o parte să vedem prin cunoștința Duhului comorile ascunse ale Împărăției cerurilor, și de altă parte să facem cunoscut și celor apropiate, prin cuvântul în elepciunii, bogăția iubirii Lui și bunățile venice, pe care le-a gătit spre desfătare celor ce-L iubesc pe El.

91. Cel ce s-a ridicat peste amenințările și fâgduirea celor trei legi a intrat la viaa nesupus legii, făcându-se lege Bisericii și nefiind supus de lege. Iar dacă viaa nesupus legii este liberă, atunci ea este mai presus de orice silă și puțin de abateră⁵⁶³. Și cine ajunge la ea, eliberat de trupul din afară și prefăcut în foc, prin împărțirea de Duhul, s-a unit și el în întregime cu Hristos cel mai presus de toată firea, desființându-se în el ceea ce e din parte⁵⁶⁴.

92. Cel ce a primit cunoștința primei Minii, Care este începutul și sfârșitul tuturor și e văzută în Ea însăși, fiind în lăuntrul și în afara tuturor celorlalte, tie să fie singur (monah) și când e singur și când e în mijlocul altora care sunt singuri. El nu suferă nici o prăgubire a desvârșirii și bunății nici când e singur, nici când e cu mulți. Ci este totdeauna și întru toate singur, ca și

563. Cel ridicat la libertatea duhovnicească, nu e nici rob legii, dar nu se abate nici spre rele. Chiar în libertatea sa e binele, sau invers, chiar în bine e libertatea, pentru că binele e fericirea comuniunii în iubire. Și aceasta nu lăsa pe credincios să cadă la o viață răcată și mrginit individualist. Cele trei legi pot fi: legea naturală, legea dinaintea de Moise, legea lui Moise.

564. Cel ce lucrează din el însuși cele poruncite de lege e eliberat de lege. Acela e el însuși legea celor din Biserică. Legea și puterea spre cele bune. El e foc ce se mișcă cu înfocare în cele bune, neputând fi înțeles într-un cadru rigid. El e foc pentru că e plin de entuziasmul curat al Duhului, Care lămurește înainteze la fapte și la virtuți tot mai mari. De focul acesta curat se resimte și trupul, care e copleșit de Duhul și de aceea nu mai moare sau vănează. Trupul năvii al lui Hristos e și el trup de foc, cum se spune în cântările bisericești ortodoxe de la duminica Tomii.

put al mi c rii altora spre singur tate i ca int des -
v r it a virtu ii.

93. Unirea neamestecat i leg tura sufletului cu trupul, c nd e consim it , face un singur lucru din materie i din suflet. Dar c nd nu e consim it , treze te pofta l untric a r zboiului. Dar venind Cuv ntul (ra-iunea) i impun ndu i st p nirea, destram g lceava i vestind buna n elegere, d tot con inutul faptelor, firii i duhului.

94. In noi s nt trei puteri de c petenie. Una st p ne te, dar nu e st p nit ⁵⁶⁵. Una st p ne te i e st p nit ⁵⁶⁶. Iar una nu st p ne te, dar e st p nit . Deci c nd cea care st p ne te ajunge sub st p nirea uneia din cele ce s nt st p nite, cea roab prin fire se arat liber celor roabe prin fire i iese de sub st p nire i din firea sa, i de aci se na te mare r zvr tire. Afl ndu se ntre acestea o asemenea r zvr tire, nu le mai vedem pe toate supuse ra iunii. Dar c nd cea st p nitoare domne te peste toate i le aduce sub ascultarea i st p nirea sa, atunci cele ce s nt dezbinat, adun ndu se la un loc i congl suind ntre ele, au pace cu Dumnezeu. i tuturor celor ce s au supus ra iunii, li se mp rt e te prin ea Împ r ia lui Dumnezeu i Tat l ⁵⁶⁷.

95. Cele cinci sim uri, supun ndu se celor patru st p niri ale virtu ilor cuprinz toare i p zind buna ascultare, preg tesc firea trupului pl smuit din patru sti-hii, s se mi te f r tulburare pe roata vie ii. Mi c n du se cele cinci sim uri astfel, puterile nu se r zvr tesc ntreolalt , ci partea p timitoare a poftii i a iu imii se une te cu ra iunea, iar mintea i impune st p nirea sa fireasc . Prin aceasta ea i face din cele patru st p niri

565. In aceasta se arat caracterul nostru de subiect, de eu.

566. voin a i cugetarea omului.

567. C nd toate s nt supuse subiectului nostru f cut s fie liber i acesta nu e supus nici unei patimi, el tr ie te liber leg tura cu Dumnezeu, izvorul libert ii n calitatea Lui de subiect suprem. i toate n noi s nt unite.

o c ru de r zboi cu patru cai, iar din cele cinci roabe, scaun, i o tindu se mpotriva trupului tiran, e ridicat , prin r pire, la ceruri, unde, nf i ndu se Împ ratului veacurilor, prime te cununa biruin ei i se odihne te n El de tot drumul s u⁵⁶⁸.

96. Celor ce se des v r esc n timp prin contempla ie i se reazim pe st lpii Duhului, li se d un pahar i li se pune nainte o pine din osp ul mp r tesc ; ei afl scaun de odihn din argint bogat i comoar de m rg ritare i de pietre pre ioase i li se d bog ii negr ite n m ini. Pe ace tia lucrarea cu fapta i face b rba i pri cepu i n lucrurile mp r te ti, din foarte ne ndem na tici cum erau, i i face s nu mai stea ntre b rba ii lene i.

97. Împ r ia Cerurilor se d tuturor celor ce se nevoiesc, nc de aici, sau numai dup desfacerea trupului ? Dac de aici, biruin a este neclintit , bucuria negr it i urcu ul nostru spre rai e liber. C ci acesta se afl nemijlocit la r s riturele dumnezeie ti. Iar dac dup moarte i desfacere, e de ntreat dac ie irea se face f r fric . i trebuie s afl m ce este Împ r ia lui Dumnezeu i raiul i prin ce se deosebe te una de altul i care este vremea fiec ruia i dac ne afl m n am n dou , i cum i c nd i dup ct vreme. C ci cel ce a ajuns n untrul celei dint i, tr ind nc i purt nd trup, nu a pierdut pe cel lalt.

98. Lumea de sus, fiind nc ne mplinit , a teapt plinirea, ca s ia restabilirea ncep nd de la cei dint i n scu i ai lui Israel, care v d pe Dumnezeu. C ci ea se des vâr e te mplinindu se prin cei ce alearg spre cuno tin a lui Dumnezeu. i odat des v r it , hot r te

568. P rin ii dau cu deosebire min ii rolul de subiect liber. Ea se ridic la unirea cu Dumnezeu, izvorul libert ii, eliber ndu se prin virtu i de robia patimilor care o str mtoreaz i o in moart n monotonia automat a acelora i mi c ri f cute f r voie. Prin virtu ile libert ii mintea poate zbura n sus spre Dumnezeu cel liber i izvorul libert ii.

sfr iturile lumii de jos a credincio ilor i necredincio-
 ilor i o face s se adune n sine, d nd fiec ruia ce e al
 s u i desp r ind din mpreunarea lor cele ce prin ele
 ns i nu pot r m ne adunate. Astfel adun la sine n-
 ceputurile celorlalte lucruri i sfr iturile, pe care aces-
 tea le au de la ea i le hot rnice te pe acestea ca hotar
 nehot rnicit al lor⁵⁶⁹. Dumnezeuia ns i nu e condus
 ns de alt st p nire, nici nu e hot rnicit , ntruc t nu
 e purtat spre ceva. C ci Ea are mi carea de a pururi,
 ntruc t nici nu se poate opri prin fire, nici nu se poate
 ntinde peste hotarele Ei, ci este s mb ta i odihna ori-
 c rei conduceri i mi c ri⁵⁷⁰.

99. Uniunea puterilor de sus, care c nt i conduce
 c nt rile de laud , alc tuie te un cor treimic, care nf
 i ndu se Treimii n chip treimic, i aduce c ntarea lor
 de laud , liturghisind cu fric i cu cutremur. Dintre
 aceste puteri, unele se afl la picioarele Începutului i
 Cauzei tuturor, de la Care i au nceputul cele care s nt
 mai apropiate i conduc c nt rile de laud . Numele lor
 s nt : scaune, heruvimi i serafimi. Propriu lor este n-
 elepciunea nfocat i cuno tin a celor cere ti, iar cul-
 mea lucr rii lor este c ntarea vrednic de Dumnezeu,
 numit n limba evreiasc «Ghel». Cele ce se afl la
 mijloc ntre acestea i cele ce urmeaz stau n jurul lui
 Dumnezeu i se numesc : st p nii, domnii i puteri.
 Propriu lor este ntocmirea lucrurilor mari, lucr rile
 minunate i ale semnelor. Iar culmea lucr rilor lor e
 c ntarea ntreit sf nt : «Sf nt, Sf nt, Sf nt». Cele ce

569. Hotarul lor nehot rnicit e Dumnezeu, n Care se adun sfr i-
 turile nesfr ite ale tuturor f pturilor, care au nceput. C ci precum El
 este nceputul lor, a a este i sfr itul lor nesfr it.

570. Dumnezeu le mi c pe toate spre Sine, dar El nsu i este
 nemi cat, c ci n are spre ce se mi ca, nefiind nimic dincolo de hotarele
 Sale infinite. Ideea aceasta a dezvoltat o sf ntul Maxim M rturisorul
 (Ambigua), de care Nichita e foarte influen at n suta a treia a capetelor.
 Aristotel a caracterizat i el Suprema realitate ca «Mi c torul nemi cat»,
 dar la el lipse te con tiin a clar a caracterului personal al lui Dum-
 nezeu i explicarea mi c rii imprimat creaturilor din iubirea care le
 atrage spre El.

sfr esc aproape de noi, care s nt deasupra noastr , dar dedesubtul celor de sus, stau de asemenea n jurul lui Dumnezeu. Ele se numesc : ncep torii, arhangheli i ngeri. Proprie lor este liturghisirea n slujbe, iar culmea lucr rii lor, cntarea : «Aliluia». De darurile lor dumnezeie ti se mp rt e te firea ra ional a oamenilor, care se des vâre te prin toat virtutea i se nal prin toat cuno tin a i n elepciunea Duhului i a focului dumnezeiesc, atr g ndu i de la toate ceea ce le e propriu, prin cur ie. De la unele se mp rt e te de slujirea i de liturghisirea poruncilor lui Dumnezeu, de la altele din grija i supravegherea celor de un neam, ca i de or nduirea lucrurilor mari i dumnezeie ti i de lucr rile Duhului ; iar de la cele mai de sus, de n elepciunea nfocat a cuv ntului i de cuno tin a lucrurilor dumnezeie ti i omene ti. Des v r indu se astfel i schimb nd darurile firii, firea noastr ra ional se une te prin ele cu Dumnezeu, aduc ndu I ca decad de la sine p rga zeciuielii⁵⁷¹.

100. Dumnezeu cel Unul i ntreit, ncep nd de la unitate, se des v r e te ntru Sine n cerc, ca un fel de decad . El are n l untrul S u nceputurile i sfr iturile tuturor, dar este n afar de toate ca unul ce este a ezat deasupra tuturor. Cel ce a ajuns n l untrul Lui, a primit n sine ra iunile i cuno tin a lucrurilor. i st nd afar de toate, s l luie te n l untrul tuturor, cunosc nd nceputurile i sfr iturile tuturor, ca unul ce are prin Cuv ntul leg tura n eleg toare cu Tat l i e des v r it ntru Duhul, fiind n leg tur cu ns i Treimea atotdes v r it , nedesp r it i cea de o fiin , nchinat n Tat l, n Fiul i n Sf ntul Duh i sl vit ntr o fire, o mp r ie i o putere, a C reia este st p nirea n veci. Amin.

571. Toat nv tura e luat de la Dionisie Areopagitul. Dar noi ne unim prin toate cu Dumnezeu. Cetele ngere ti nu se interpun ntre noi i Dumnezeu. In om se face o sintez a tuturor darurilor. El prime te de la toate cetele ngere ti ceea ce le e propriu.

Vederea duhovniceasc a raiului⁵⁷²

1. Vino, a adar, s vorbim i despre rai. C ci acesta era scopul cuv ntului nostru. Pentru el ne am mbr cat de lupt , dup ce am alc tuit «Cuv ntul despre suflet». Dar, dac vre i, s arunc m o prim privire asupra temei.

Mai nt i trebuie s cercet m n ce chip a fost zidit pentru noi raiul dumnezeiesc n acela timp supus sim urilor (sensibil) i g ndit cu mintea (inteligibil) ; care s nt rodurile ambelor feluri de plante dumnezeie ti ale raiului inteligibil; care e lucrarea i p zirea raiului g ndit cu mintea i de ce fel de roduri se mp rt esc din el cei ce lucreaz n el n chip felurit ; n ce chip Cuv ntul a a ezat n acest rai dou por i i nu mai multe, dou por i care se nv rteau ca heruvimii, i n ce const lucrarea deosebit a fiec reia ? Apoi trebuie s ne ndrept m privirea spre pomul vie ii i spre cel al cuno tin ei, care se nume te cuno tin a binelui i a r ului. C ci n felul acesta, vom cunoa te, pe c t ne este cu putin , i n noi, precum zice dumnezeiescul apostol, «care este bog ia bun t ii lui Dumnezeu cu privire la noi» (Rom. II, 4) i care s nt bun t ile d ruite nou la nceput de El (1 Cor. II, 12 ; Iacob I, 17) ; i cum noi, prin reaua alegere, am c zut i c dem din darurile dumnezeie ti.

572. Dup edi ia lui Darrouzes, op. cit., p. 155—227. Ce se scrie in aceasta lucrare e o explicare a treptei a doua a urcu ului duhovnicesc al omului, In care acesta, contemplnd ra iunile divine ale lucrurilor sau privind lumea n chip curat, o vede ca rai. Sfntul Maxim nume te foarte multe din paragrafele operei «Ambigua», «contempl ri»: contemplarea lui Ilie, contemplarea lui Melchisedec, contemplarea celui c zut ntre t lhari. Prin fiecare din ace tia vede ra iunea mai nalt a lui. Noi traducem aci cuv ntul «contemplare» prin «vederea duhovniceasc ».

2. Deci v rog s mi da i ascultare cu luare aminte spre primirea cuv ntului, i alipi i v mintea de cele ce voi spune. In felul acesta pe de o parte ve i cunoa te i voi adev rul, iar pe de alta cuv ntul meu mi se va face i mie folositor, pricinuindu mi ca pe o plat binecuv ntat i harul Duhului, ntruc t va aduce folos celor ce l ascult . Iat a adar cuprinsul lui.

3. Dumnezeu, zidind pe om de la nceput ca pe o fiin ndoit , adic din fire v zut i nev zut , v zut i nev zut, supus sim urilor i n eleg tor, i a f cut i loca ul lui potrivit firilor lui, adic raiul supus sim urilor i cel cunoscut cu mintea, v zut i nev zut, s dind n mijlocul lui pomul vie ii i pomul cuno tin ei, care se nume te cuno tin a binelui i a r ului. Pe unul din aceste raiuri l a s dit n Eden, n lumea aceasta v zut ; el a fost «a ezat la r s rit», fiind mai nalt dec t tot p m ntul, spre desf tarea lui Adam, c ci Eden se t lm ce te «desf tare». El era nconjurat de un aer sub ire, temperat i preacurat, bogat n plante pururea roditoare, plin de lumin i de mireasm negrit , ntrec nd toat armonia cunoscut cu sim urile i nchipuirea oric rei frumuse i, cum se cuvenea s fie loca ul celui zidit dup chipul lui Dumnezeu⁵⁷³. Pe cel lalt rai, l a s dit n lumea g ndit cu mintea i nev zut , afl ndu se i fiind a ezat n mijlocul omului ca o lume mare n cea mic v zut ⁵⁷⁴, n mijlocul omului zidit de Dumnezeu i a ezat pe p m nt.

4. Noi vom vorbi aci despre acest rai cunoscut cu mintea, c ci pe el avem trebuin s l cunoa tem. Pentru c cel lalt rai a fost nchis de la gre eala lui Adam ; sau pentru c sabia de foc ntorc ndu se de c tre noi de c nd Hristos s a r stignit i a nviat, noi credincio ii

573. Sf ntul Ioan Damaschin, *De Fide orthodoxa*, 25; P. G. 94, 912—913 B.

574. Idem, op. cit., 921 A; Sf ntul Grigore de Nazianz, *Cuv.* 38. 11 j P.G. 36, 324 A.

nu mai avem trebuință de el acum, nătruc t tuturor ni s-a deschis intrarea la ceruri în Împărăția lui Hristos, e f g duit de către El tuturor, ca să fim și noi unde este El, cum zice El însuși în Evangheliile Sale: «Ca unde sunt Eu și voi să fiți» (Ioan XVII, 27). Avem însă mare trebuință, cum s-a spus, de raiul găndit cu mintea în nevăzut, ca să cunoaștem totocmai firea și locul lui și plantele dumnezeiești și dăte de Dumnezeu în el, plante de care trebuie să ne împărtășim la timp potrivit în raiul în care am fost așezați «să lucrăm și să lăudăm» (Facere II, 15).

Vom începe astfel tălcuirea lui, care este o tălcuire foarte bună și pricinuitoare de folos celor ce au început să năainteze de curând în contemplație, și este un adaos de cunoștință mai desvârșită celor ce cercetează adâncurile Duhului.

5. Prin pizma diavolului și prin ispita femeii am căzut din acel locaș nesupus stricăciunii și am fost scoși, din pricina greșelilor strămoșilor, din raiul desfătării și am fost aruncați⁵⁷⁵ pe acest pământ ca să lucrăm și am fost pedepsiți și smuncim pinea noastră din el într-o sudoare și osteneală⁵⁷⁶, dat fiind că el ne odrăște de cele mai multe ori spini și pământ în loc de semințe. Dar tocmai aceasta ni s-a făcut prilej de a intra în al doilea rai, adică să contemplăm, în lumea aceasta vădită, zidirea lui, pe cât e cu putință, ca, urcându-ne de la frumusețea lucrurilor la Făcătorul lor (Rom. I, 20), cum zice dumnezeiasca Scriptură, să se nască în noi cunoștința lucrurilor dumnezeiești și omenești, luminați fiind de Duhul. Astfel, prin cuvântul și înălțarea harului lui Dumnezeu, vom intra nu numai în raiul găndit cu

575. Filozoful german Heidegger vorbește și el de «aruncarea» noastră în lume. Dar pentru el acesta este un fapt ne-negalesc și frământător.

576. Natura nu se mai lasă ușor prelucrată, pentru că duhul nostru a slăbit în putere.

mintea i vom cerceta cu am nuntul nu numai firile celor din el i mi c rile i ra iunile lor⁵⁷⁷, ci ne vom des- f ta i de florile zidirii v zute i ne vom ngriji cu evla- vie de cultivarea lor.

6. C ci e ndoit i acest rai ce st n fa a noastr a celor alc tui i din dou firi⁵⁷⁸. i care este el ? Toat zidirea v zut i cea nev zut din noi, despre care dum- nezeiescul Pavel zice mpream cu proorocul David : «C ci cele nev zute ale lui Dumnezeu de la ntemeierea lumii, fiind n elese din f pturi, se v d» (Rom. I, 20). Iar David zice : «Minunat s a f cut cuno tin a mea de la mine, nu voi c uta spre ea» (Ps. CXXXVIII, 6) ; adic de la ntocmirea i pl smuirea mea, care s a f cut atunci primejdioas lui Adam cel nou zidit, care nu putea veni nc la contemplarea i n elegerea ei.

7. Dar s gr im, dac voi i, mai nt i despre acest rai v zut i cunoscut prin sim uri, n care am fost a e- za i, cum s a spus, de Dumnezeu, dup c derea lui Adam, noi cei din neamul lui⁵⁷⁹. Apoi vom face, dup putere, i explicarea raiului cunoscut cu mintea. C ci nimic nu ne va mpiedica s vorbim cu evlavie despre rai, odat ce ne am ndatorat s ne robim tot g ndul as- cult rii lui Hristos, cum zice apostolul (2 Cor. X, 5), i s t lcuim cu n elegere cele ale dumnezeie tii Scrip

577. Lumea aceasta ns i este un rai virtual, pentru cei ce pot s vad prin lucruri ra iunile dumnezeie ti ale lor.

578. ndoit ca i noi pentru c ns i lumea v zut e frumoas i deci e un rai, dar prin ea str vedem cu mintea i latura lui nev zut a ra iunilor dumnezeie ti.

579. Lumea noastr din l untru i lumea din afar s nt dou raiuri care erau la nceput deschise, apoi s au nchis, dar pot fi iar i deschise. Raiul l untric se deschide prin virtu i, cel din afar prin contemplarea ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor. Dar raiul din afar se deschide tot n urma deschiderii raiului l untric. C ci la contempla ie se ridic numai omul cur it de patimi i ajuns la virtu i. Numai acestuia i se face str - vezie lumea din afar pentru Dumnezeu cel nesf rit n iubire. Sf ntul schimb la fa lumea ntreag . Cine cade din raiul din l untru cade i din cel din afar . Aceluia i se acoper i frumuse ea lumii din afar . A a s a nt mplat cu Adam.

turi, potrivit cu Solomon care zice : «Urechea ta va auzi în elepciune și vei lipi urechea ta de cunoștință» (Prov. II, 3).

I. *În câte feluri ni se arată raiul sensibil după o tălcuire evlavioasă ?*

8. Deci toată zidirea acestei lumi văzută și simțită, adică cerul și pământul și toate cele din ele, s-a făcut ca un rai mare tuturor oamenilor, înainte de cel pregătit și sdit lui Adam în Eden. Căci Dumnezeu a întocmit raiul la rășrit, după ce a făcut toată zidirea celor din nimic (Fac. II, 8). Pentru că știind, ca un năpăstitor, greșala aceluia și că, odată scos de acolo, și se va închide raiul dumnezeiesc, a pregătit de mai înainte și pentru noi, cei ce aveam să ne născem din acela, ca pe un ospăț rășrit, această lume văzută ca pe un al doilea rai, nu mai mare ca acela în ce privește mărimea harului, dar plin de toată puțină adevăr a fi contemplat și de a produce desfătare. Căci îndoiți fiind noi, îndoit a voit Dumnezeu să ne fie și ospățul nostru din el: prin simțuri și prin minte. De aceea el este sensibil, fiind alcătuit din semințe, din roduri, din animale și păsări; și inteligibil, fiind alcătuit din toate rațiunile fapturilor Lui, după înțeleptul Solomon : «De la frumusețea zidirilor sntem ridicați, pe măsura lor, spre Făcătorul» (în el. Sol. XIII, 5).

9. În mijlocul acestuia s-a sdit deci pomul vieii și un alt pom numit pomul cunoștinței binelui și răului. Ce snt acestea ? Ia aminte cu atenție. Pomul vieii este Dumnezeu însuși, Făcătorul tuturor, precum s-a scris : «Dumnezeu în mijlocul ei și nu se va clătina» (Ps. XLV, 5). Iar pomul cunoștinței, sau al cunoștinței binelui și răului, e firea noastră și alcătuirea omului⁵⁸⁰.

580. Prima explicație duhovnicească : raiul este acum pentru noi lumea supus simțurilor; pomul vieii e Dumnezeu, pomul cunoștinței este natura omului cu puțină ei alternativă.

Cci omul este o fiin capabil de bine i de r u. El este cu adev rat pomul pururea roditor de cuno tin , s dit n acest rai al lumii, dup aducerea la fiin a celor ce s nt din cele ce nu s nt, cum scrie i David n psalmi : « i va fi ca pomul s dit la marginea apelor » (Ps. I, 3). F r ndoial n alte scrieri, n care am vorbit despre «ceruri noi i p m nt nou» (2 Petru III, 13), am nf iat explicarea lui i altfel. Cci aurul este un pom cu multe chipuri i are n elesuri i nume deosebite. Fiindc se nume te lumin , via , pom, plant i piatr pre ioas , sfe nic i alte multe. El poart i n privin a aceasta mul imea de nume a firii dumnezeie ti, ca unul ce este chipul acesteia⁵⁸¹.

10. Odat mplinit raiul lumii i odat s dite plantele dumnezeie ti din el, Dumnezeu a dat omului porunc , zic nd : «Din tot pomul din rai po i s m n nci, dar din pomul cuno tin ei binelui i a r ului s nu m nca i ; n ziua n care ve i m nca din el, cu moarte ve i muri». Mai nt i i ndreapt cuv ntul ca spre unul. Cci a zis : «Din tot pomul din rai po i s m n nci». Apoi vorbe te la plural c tre mai mul i : «Dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i». Ce n seamn aceasta ? Dumnezeu ne nva c taina poruncii acesteia nu se ndreapt numai spre Adam, ci va trece f r ndoial i la noi la to i. i pe drept cuv nt. Cci ceea ce a p it atunci Adam, am git de Eva, i Eva de arpe, se nt mpl i cu noi, cei ce ne na tem dup ei de la ei.

11. i ia seama la n elesul tainic. Omul a fost a ezat n acest rai sensibil al crea iei, «ca s l lucreze i s l p zeasc ». Iar lucrarea i p zirea ncredin at omului se arat n porunca dat lui : «Din tot pomul din rai s m n nci, dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i». Fiindc deci «tot pomul» i a a

581. Se men ioneaz complexitatea fiin ei umane.

dar i cel «al vie ii» este Dumnezeu — c ci El este «tot», El Care a i adus la existen totul din nimic⁵⁸² i Care este n afara i n untrul totului — iar pomul cuno tin-ei e alc tuirea omului⁵⁸³, n care este cuno tin a bine-lui i r ului, tot cel ce mpline te lucrarea aceasta n sine, cum cere porunca, r m ne ntr o desf tare care nu se ispr ve te i st ruie neclintit n p zirea sa.

12. Dar fiindc s ntem dintr o fire schimb cioas i ostenim n acest fel de vie uire, p im ceea ce a p it i Adam. C ci g ndirea omului se apleac din tinere e spre cele rele i prime te ca i Eva ispita arpelui din ea, pe care o socote te folositoare. L s nd aceast ispit s urce n mintea omului, ea convinge pe om s guste din rodul pe care l socote te bun, i ndat rodul acesta se face pricin c derii lui (Facere III, 6).

13. Dar s vedem i felul lucr rii i cum se hr - ne te omul din toate cele din raiul acesta. Cel ce cerce-teaz ra iunile i mi c rile ntregii zidiri cu o minte ne-tulburat i cu o cugetare liber de mp timirea de cele v zute i se hr ne te cu n elegerea mai dumnezeiasc din toate ra iunile ce r sar din cele supuse sim urilor, ndat ce i a mpu inat grija i preocuparea de via i s a ridicat mai presus de toat pofta dulce ilor lumii, urc prin ele la F c torul i Cauza tuturor, cum spune dumnezeiescul Pavel (Rom. I, 20 ; n el. XIII, 5). C ci Acesta este pomul deplin i ne mp r it, care nu odr s le te dec t rodul binelui, d ruindu le mp rt irea de el celor vrednici. A a ne a voit Dumnezeu s fim⁵⁸⁴ : ne p timitori, f r griji i av nd numai lucrarea ngerilor,

582. Sf ntul Ioan Damaschin, op. cit., 25 ; P.G. cit., 916 C.

583. Idem, op. cii., 917 B.

584. Tot paragraful ce urmeaz e din sf ntul Ioan Damaschin, op. cit., 25 j P.G., voi. cit., 915 B. Deci firea omului e pomul cuno tin ei binelui i r ului. Dar dac ea vede n lume ra iunile dumnezeie ti, ne ridic m la pomul vie ii.

ne a voit adică s l u d m f r s f r i t i ve nic pe F c -
torul i s ne desf t m numai de privirea Lui din sin-
gura cercetare a f pturilor Lui, precum ni se spune prin
proorocul David : «Pred grija ta Domnului i El te va
hr ni» (Ps. LIV, 23) ; i prin Evangheliile Lui : «Nu v
ngriji i pentru sufletul vostru, ce ve i m nca i pentru
trupul vostru, cu ce v ve i mbr ca» (Matei VI, 25) ;
i iar i : «C uta i mai nt i Împ r ia lui Dumnezeu i
dreptatea Lui i acestea toate se vor ad uga vou »
(Matei VI, 23) ; i c tre Marta : «Marto, Marto, de multe
te ngrije ti i spre multe te sile ti, dar un lucru tre
buie te. Iar Maria partea cea bun i a ales, care nu se
va lua de la ea» (Luca X, 41—42).

14. Deci pomul vie ii este Dumnezeu, a C rui lu-
crare este s procure via i Care d rod bun de m n-
cat numai celor vrednici de via , ca unii ce nu s nt
supu i mor ii. El produce o dulcea negrit celor ce
se mp rt esc de El i le d ruie te o via nemuritoare.
De aceea, pe drept cuv nt s a numit «pomul vie ii» i
«tot pomul». C ci El este totul, n Care i prin Care e
totul⁵⁸⁵.

15. Iar pomul cuno tin ei binelui i r ului este deo-
sebirea privirii, precum au spus i au g ndit i al ii na-
inte de noi⁵⁸⁶. El e descoperirea alc tuirii firii noastre,
care e bun celor ce au urcat la b rbatul des v r it i
la m sura vrstei lui Hristos (Efeseni IV, 13) prin toat
nep timirea i n elepciunea Duhului, n l ndu se prin
contemplarea i frumuse ea ei la m re ia lucr rii F c -
torului (În el. XIII, 5) ; c ci celor ce au ajuns cu timpul
la deprinderea statornic a virtu ii, ea nu le este i nu
li se face abatere de la bine, ca unora ce au p it cu t rie
n contempla ia dumnezeiasc . Dar celor tineri nc i

585. Sf ntul Ioan Damaschin, op. cit., P.G. cit., 916 C.

586. Idem, *ibidem*.

mai ovitori n dorin , nu le este bun ; c ci celor ce nu s au statornicit cu neclintire n p irea st ruitoare i neab tut a virtu ii, pe drumul faptelor bune, nu le este de folos contemplarea i privirea trupului propriu, din pricina lipsei lor de t rie n st ruirea n bine ; acest contemplare poate atrage i r pi spre ea pe cel lipsit de t rie i l poate mpinge la g nduri, mi c ri i preocup ri necuviincioase.

16. Acesta e motivul opreli tii lui Dumnezeu, Care a zis : «Dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i, c ci n ziua n care ve i m nca, cu moarte ve i muri». Fiindc privirea trupului nostru i contemplarea alc tuirii lui duce n mod natural pe cel nedes v r it la cuno tin a dulce ii pl cerii, chiar f r s vrea. Ba nu numai la aceasta, ci, cum s a spus, i la mi c ri i g nduri necuviincioase, motiv pentru care ni se spune totdeauna cuv ntul dumnezeiesc : «U ile, u ile, s lu m aminte !» Prin repetare, cuv ntul porunce te pentru cei nevrednici, p zirea por ilor sim itoare i n eleg toare, adic a sim urilor, prin care obi nuie te s intre moartea n sufletul omului.

17. i pe drept cuv nt. C ci cel ce st ruie, f r deprinderea n bine i f r luare aminte, n privirea alc tuirii firii noastre, e nduplecat de cugetarea lui, ca de o Ev am git de arpele cel vechi, s se g ndeasc la dulcea a pl cerii ca Adam i s se mp rt easc de ea ca bun ; i astfel se va vedea pe sine, ntocmai ca acela, gol de harul lui Dumnezeu i dep rtat de la bucuria nemuritoare de Dumnezeu ; se va afla ez nd afar de raiul acesta i pl ng nd, ca unul ce nu mai are mintea acoperit dec t de frunze de smochin. Acesta este, n c teva cuvinte, dup judecata noastr , n elesul raiului sensibil al crea iei, care este acela cu n elesul ar tat de al i p rin i dinaintea noastr .

II. *În ce feluri se poate t l cui n cuvinte de ale n-elegerii duhovnice ti, raiul cunoscut de minte (inteligibil) i care s nt plantele din el ?*

18. Dar s vorbim i despre raiul dumnezeiesc i cunoscut cu mintea, s dit n zidirea nev zut a sufletelor noastre ; s ar t m care s nt plantele dumnezeie ti s dite n el i care e lucrarea noastr n acesta. Despre acestea n am aflat s fi scris nici unul din dumnezeie tii p rin i i n elep i de odinioar .

Celor ce au lucrat n el i au p zit porunca, sau, dup ce au c zut, au reluat lucrarea n el i paza lui, contemplarea lui le e foarte dulce i atr g toare, ca unora ce i au deprins sim urile sufletului i au gustat din pomul vie ii, iar de gustarea din cel lalt, adic din pomul cuno tin ei, nu au fost v t ma i. Dar pentru ceilal i, care nu se preocup deloc de lucrurile dumnezeie ti i a c ror osteneal i s rguin nu s a dedicat lucr rii Duhului i de aceea nu pot s i nchipuie nimic n afar de cele v zute, aceast contemplare este o nebunie sigur . C ci ei s nt suflete ti n n elesul dumnezeiescului apostol : «Iar omul sufletesc nu prime te cele ale Duhului lui Dumnezeu, c ci pentru el s nt nebunie i nu poate s le n eleag , pentru c ele se Judec duhovnice te» (1 Cor. II, 14). Ace tia vor numi o pe aceasta nchipuire, dar nu vederea adev rului. Ned nd nici un pre g ndirii acestora, s p im la contemplarea raiului cunoscut cu mintea. Iat ce este el.

19. Dumnezeu, dup ce a adus lucrurile la fiin din nimic, f c nd pe om la nceput ca pe o lume mare, l a a ezat n aceast lume, ca ntr una mic ⁵⁸⁷, creindu l ca pe un chip al S u i ar t ndu l ca pe un mp rat al

587. Conf. cap. 3; *Cuv ntul despre suflet*, cap. 27—30; Ed. Darrouzes, op. cit., 88, 92. nc sf ntul Maxim M rturisitorul a spus c omul e nu lumea mic , ci lumea mare, pentru c cuprinde lumea v zut n sine prin cugetare.

tuturor celor de pe p m nt. Deci s de te n el n chip n eleg tor, ca ntr o lume mare, un alt rai dumnezeiesc, mult superior celui ce cade sub sim uri, ca unul ce e mpodobit cu plante ve nic nemuritoare i pururea verzi i luminat de Soarele drept ii. Acesta este locul Împ r iei cerurilor, a ezat la r s ritul Soarelui drept ii, n p m ntul celor bl nzi (Matei V, 5), cum zice Dumnezeu nsu i : «Împ r ia lui Dumnezeu este n l untrul vostru» (Luca XVII, 21). În acest rai a s dit Dumnezeu pomul vie ii i pomul cuno tin ei binelui i r ului. Care s nt ace tia ?

20. Pomul vie ii este Sf ntul Duh, Care s l luie te n omul credincios, cum spune Pavel : «Nu ti i c trupurile voastre s nt templul Sf ntului Duh, Care locuie te n voi ? (1 Cor. VI, 19 ; Rom. VIII, 11). Iar pomul cuno tin ei binelui i r ului este sim irea, care produce dou roduri contrare ntre ele, ndoite la r ndul lor ele nse i prin fire.

III. *Care s nt rodurile celor dou feluri de pomi ai raiului cunoscut cu mintea (inteligibil) ?*

21. Care s nt acestea ? Pl cerea i durerea. Dintre acestea, fiecare se mparte iar i n dou . Prima e fie din trebuin natural i necesar , fie din voluptate i trecerea m surii. A doua e fie din temere i ntristare, fie din nevoine e i osteneli duhovnice ti.

Dintre acestea, pl cerea e bun c nd ne mp rt im de ea la vreme potrivit dintr o trebuin natural i necesar . C ci nu s a s dit n noi sim irea n chip r u, nici nu ne a zis Dumnezeu din pizm : «Din tot pomul din rai s m n nci, dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i». Ci sim irea e un pom bun i dumnezeiesc, c nd ne mp rt im de ea, cum s a spus, la vremea cuvenit , pentru o trebuin natural i necesar . C ci produce n noi i cuno tin a binelui. Pentru c s a s dit n noi pentru o cunoa tere, o cercare i o

deprindere a puțin ei omului de a asculta și de a nu asculta. De aceea s-a și numit pomul cunoștinței binelui și răului. Căci dă prilej de cunoaștere celor ce se împartesc de firea proprie, care e bună pentru cei desvriți și rea celor necredesvriți și lacomi la simțire, precum e rea hrana tare celor ce au nevoie de lapte⁵⁸⁸. Fiindcă în acest caz împărțirea de ea le e prilej de voluptate și de trecerea în surzenie printr-o astfel de împărțire se naște în ei cunoștința răului. Iar aceasta este durerea, care pricinuiete sufletului frică și întristare. De fapt, plăcerea produce în suflet cunoștința binelui, când ne împărțim de ea dintr-o trebuință naturală și necesară; iar durerea, dimpotrivă, cunoștința răului, când împărțirea de plăcere nu are loc dintr-o trebuință naturală. Căci oricui plăcerii îi urmează durerea⁵⁸⁹.

22. De aceea pomul simțirii s-a numit pomul cunoștinței binelui și răului și pe drept cuvânt Dumnezeu a oprit reaua întrebuințare a lui. Căci zice: «Din tot pomul din rai s-a mănâncă, dar din pomul cunoștinței binelui și răului s-a nu mănâncă; în ziua în care veți mănca din el, cu moarte veți muri». «Din tot pomul din rai s-a mănâncă», adică din toată firea fapturilor văzute, din toată mișcarea lor, sau a raionilor lor, adică a cunoștinței Mele adevărate, a măreției creatoare a Împărației și cauzei creatoare se împarte și iese și întinzi prin contemplație aceste rațiuni ca pe o masă a unui ospăț nemuritor; și prin ele se intră la cunoștința celor văzute ale Mele, ca într-o Împărație și Mi dai cumulum umire închinarea cuvenită. «Iar din pomul cunoștinței binelui și răului s-a nu mănâncă». Ce e deci acest altceva în noi, asemenea unui pom, care ne procură prin împărțire cunoștința binelui și răului, dacă nu sim

588. Sfântul Ioan Damaschin, op. cit., P.G. voi. cit., 913 și 917 A.

589. Toată doctrina aceasta e luată de la sfântul Maxim Mărturisitorul (Răsp. către Talasie 43; Filoc. rom. III, p. 149).

irea ?⁵⁹⁰. Căci prin ea vine în mine cunoștința a tuturor celor ce sînt bune și nu sînt bune. Fiindcă precum ne procură cunoștința a căldurii și a frigului, a ceea ce e moale și aspru, a bunei miresme și a răului miros, a acreliei și a dulceaței, a albului și a negrului, a greutății și a ușurării, a aplecării și a durerii. Căci cu dreptate ne ferește Scriptura de întrebarea ei, nu pentru că ar fi contrară firii, căci Dumnezeu nu a făcut nimic rău, ci pentru că ne dă prilejul cunoștinței răului prin ceea ce pare că e bun⁵⁹¹.

23. Încă să facem mai clar explicarea acesteia, pentru a cunoaște întocmai rodul amgitor și purtor de moarte al ei, sau cum se ascunde el în folosirea bine-lui, vom porni de la cele ce se întimplă în noi. Urmînd prin ilor dinaintea de noi, vom face înfișarea acestora astfel :

Unele dintre plăceri sînt sufletești, altele trupești. Cele sufletești sînt cele ce se nasc din contemplație și din învîtături ; iar cele trupești sînt cele ce se nasc din unirea sufletului cu trupul, cele legate de mîncări și de uniri trupești și de cele asemănătoare. Dintre plăceri iar și unele sînt adevărate, iar altele mincinoase. Cele dintîi sînt proprii cugetării ce se ocupă cu contemplarea și cu știința ; cele de al doilea, ale trupului, fiind prilejuite de simțire. Iar dintre plăcerile trupului, unele sînt naturale și necesare, căci fără ele omul nu poate trăi, cum sînt mîncările și veșmintele ; altele sînt naturale, dar nu necesare, ca împreunărită potrivită legii și firii, fără de care cel ce voiește poate trăi în feciorie. Altele nu sînt nici naturale, nici necesare, ca voluptățile, bețiile și excesele care întrec trebuințele.

590. Sfîntul Ioan Damaschin, *op. cit.*, P.G. voi. cit., col. 917 B.; Sfîntul Maxim Mărturisitorul, *Răsp. către Talasie* 43, *ibid.*

591. Tot paragraful ce urmează e din sfîntul Ioan Damaschin; *op. cit.* col. 917 BC. Între lume ca răi posibil și într-unul omului ca răi posibil e o strîns legătură.

24. Omul care a ales s^ă vie uiasc^ă dup^ă Dumnezeu, c^ut^und s^ă foloseasc^ă pl^ăcerile necesare iⁿ naturale, care s^unt potrivite iⁿ folositoare iⁿ foarte bune pentru men^{te} iⁿ n^ostrea iⁿ p^ăstrarea naturii omene^{ști} iⁿ neamestecate cu durerea iⁿ cu sup^ărarea, cade de multe ori, f^ăr^ă s^ă tie iⁿ f^ăr^ă s^ă vrea, n^ă cuno^știn^ă a r^ăului, afl^ănd durerea asc^uns^ă n^ă ns^ă iⁿ mp^ărt^ăirea de bine. A a se n^ăt^ămpl^ă cu prilejul n^ătrebuin^ării m^ănc^ărilor iⁿ ve^ămintelor. C^ăci pentru cump^ărarea acestora e nevoie de bani. Iar folosirea lor e necesar^ă; c^ăci e natural^ă. Dar ajung^ănd la o abunden^ă de bani pentru trebuin^ăta aceasta necesar^ă iⁿ natural^ă, c^ădem n^ă l^ăcomie iⁿ nes^ăturare, iar uneori n^ătr^ă o folosire peste trebuin^ă. C^ăci put^ănd s^ă ne mul^ăumim cu lucruri pu^ăine iⁿ modeste, nu ne oprim trebuin^ăta la acestea, ci c^ăut^ănd luxul iⁿ ceea ce este peste m^ăsur^ă, c^ădem prin n^ătrebuin^ăta rea binelui n^ă cuno^știn^ă a r^ăului. Dar legea con^știin^ăței noastre, resping^ănd această n^ătrebuin^ăare iⁿ ar^ăt^ăându ne o, face chiar prin această celui atent cunoscut binele iⁿ r^ăul sim^ăirii iⁿndat^ă se ive^ăte n^ă el triste ea r^ăului, prin p^ărerea de r^ău.

IV. *Trecerea de la această explica^{re} la o alta*

25. Dar mai e iⁿ o alt^ă explica^{re}: toat^ă mi^ă carea sufletului e pus^ă n^ă lucrare spre poftirea unui lucru trebuincios iⁿ necesar printr^ă o pl^ăcere bun^ă iⁿ necesar firii, c^ăut^ănd poate hran^ă pentru trup iⁿ ve^ămintele, sau m^ăpreunare natural^ă iⁿ legiuit^ă. Aceasta e cuno^știn^ăta binelui. Dar n^ă m^ănc^ări se ascunde s^ăturarea iⁿ nes^ăturarea, n^ă ve^ămintele l^ăcomia iⁿ rea^ă n^ătrebuin^ăare, n^ă m^ăpreun^ăările legiuite iⁿ naturale, cele contrare firii iⁿ destr^ăb^ăl^ăriile. Aceasta e cuno^știn^ăta r^ăului. Iar cuno^știn^ăta am^ăndurora vine n^ă noi prin sim^ăire.

Cum? Ia aminte! Am git^ă de pl^ăcere iⁿ t^ăr^ăt^ăn^ă s^ăturare iⁿ nes^ăturare, sau n^ă rea^ă n^ătrebuin^ăare iⁿ l^ăcomie, sau n^ă destr^ăb^ăl^ării iⁿ pl^ăcerile de sub p^ăntece contrare firii, omul moare, vai, de moarte ve^ănic^ă, c^ăz^ănd

din unirea cu Dumnezeu i din mp rt irea de Duhul Sf nt. De aceea zice : «Iar n ziua n care ve i m nca, cu moarte ve i muri». C ci cuno tin a r ului, n sc ndu se n om din mp rt irea prin sim uri i plin de voluptate, l duce spre c derea n robia patimilor celor mai generale, sau a pricinilor lor. Astfel de pricini s nt : slava, dorin a, nep sarea, care, str b t nd prin toate sim irile omului, se fac pricinuitoare ale mor ii ve nice a lui. În acestea se afl deci cuno tin a mbinat a binelui i a r ului prin sim ire, cuno tin prin care moare omul c nd se mp rt e te de ele. C ci prin ele ajunge fie la trufia vie ii pentru iubirea de slav , fie la pofta ochilor pentru n ravul iubirii de argint, fie la pofta trupului (1 Ioan II, 16), pentru iubirea de voluptate i pentru bucuria de pl cerile sufletului. Pe drept cuv nt a oprit deci Scriptura mp rt irea de pomul sim irii, zic nd : «Din tot pomul din rai s m n nci, dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i».

V. Alt n eles mai nalt al poruncii lui Dumnezeu c - tre Adam

26. Dar Scriptura nf i eaz g ndirii mele i un alt n eles al acestor cuvinte. i trebuie s adaug la cuv ntul meu i acest n eles. C ci el se potrive te cu acest cuv nt i cu scopul lui. Am v zut c Dumnezeu se adreseaz mai nt i lui Adam ca unuia, zic nd : «Din tot pomul din rai s m n nci», apoi se adreseaz ca la doi sau mai mul i : «Dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i». Prin aceasta mi se pare c cuv ntul arat caracterul ndoit al alc tuirii i firii omului ; i la fel, al puterii sufletului lui.

27. De aceea adres ndu se p r ii ra ionale a sufletului lui, ca singurei p r i mai bune, Dumnezeu i ncredeaz inutul contempl rii lucrurilor dumnezeie ti i i pune nainte masa nc rcat de m nc rile dumnezeie ti ale n elesurilor, zic nd : «Din tot pomul cel din rai

să mănânce» ; adică să te împărtăşeşti din toată firea celor ce sînt, sau din cunoştinţa Mea şi din desfătarea de Mine, prin contemplare curată , cercetînd raţiunile lucrurilor şi mişcărilor lor. Iar pentru mai neraţionale, sau doimii mai trupeşti a minţii şi a poftei, care atrage uşor cugetarea spre cele rele, îţi porunceşte, cum spune limpede, să fugi de cercarea şi de cunoştinţa prin simţire a acestor roduri ale pomului simţirii. De care adică ? De plăcere şi de durere, precum am spus mai înainte. Căci zice : «Dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului să nu mănâncă!». Îţi pe drept cuvînt. Căci plăcerea să deşti cunoştinţa ei în partea poftitoare, cînd omul se împărtăşeşte de ea fără trebuinţă ; iar durerea să deşti cunoştinţa ei în minţie. În astfel de împărtăşire din ele trimite aceste două puteri, către care se adresează cuvîntul, la moartea veşnică . Căci zice : « în ziua în care vei mănâca din el, cu moarte vei muri».

28. De aceea, omul fiind îndoit şi avînd sufletul compus din fire raţională şi neraţională , Dumnezeu îndăie El o poruncă îndoită . Pe de o parte îţi porunceşte să te împărtăşeşti de o hrană mai bună şi nemuritoare şi să nu te îngrijeşti în primul rînd de cele trebuitoare trupului, aşa cum ne îndeamnă şi Cuvîntul întrupat : «Căutaţi mai întîi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate celelalte se vor adăuga vouă » (Matei VI, 33), întîrind oarecum prima sa poruncă . Pe de altă parte, îţi fereşte de amintitul pom al simţirii, ca nu cumva gustînd prin el din cele dulci ale vieţii acesteia, să se umple de durere, căzînd printr-o astfel de gustare de la ospătul şi bucuria dumnezeiască .

29. Dar, folosindu-ne de un cuvînt mai desvîrit, să găndim şi să vorbim în altfel despre răi şi despre tema aceasta cercetată de mulţi. De aceea ridică-te de la cuvîntul auzit, care îţi învîluie cu sunetul lui pe cei ce sînt amăgiţi de înşelul lui de la suprafaţă , dacă doreşti să

te nal i prin n elegerea celor spuse la n elesurile cuv ntului cunoscute cu mintea. Ascult de cel ce zice : «Scula i v , s plec m de aci» (Ioan XIV, 31 ; Matei XXVI, 46). Treci la n elesul i la duhul cuv ntu-lui, deschiz ndu i auzul fa de el i c ut nd s n elegi din el cele dumnezeie ti i omene ti. Iat care s nt acestea.

VI. *Alt n eles prea n elept i nalt al raiului cunoscut cu mintea. Care e poarta prin care se intr n el i care cea prin care se iese ? i care s nt pomii dumnezeie ti din el ?*

30. Raiul este, din alt punct de vedere, marele c mp al iubirii de n elepciune (al filosofiei) cu fapta, mpo-dobit de plante nemuritoare de tot felul i de felurite virtu i, n care s a s dit de Dumnezeu pomul vie ii i pomul cuno tin ei binelui i al r ului⁵⁹². C ci iubirea de n elepciune (filosofia) lucr toare e ca un rai luminos i bine mirositor plantat de Dumnezeu la r s ritul Bise-ricii Lui⁵⁹³, acoperit de plantele frumoase de tot felul ale virtu ilor, care hr nesc cu mbel ugare pe cei ce lucreaz n el poruncile lui Dumnezeu i le p zesc ca o hran nepieritoare i nemuritoare.

31. În acest rai dumnezeiesc au fost a ezate spre paz dou por i la marginile opuse, ca ni te heruvimi. Una introduce f r greutate pe cei ce doresc i bat cu dorul sufletului, la desf tarea i bucuria de plantele ei nemuritoare ; cealalt i trece pe cei ce s au s turat de bun t ile din el, la alte p uni nemuritoare despre care se va vorbi pu in mai ncolo. Una e smerenia dumnezeiasc , care introduce pe cei ce intr prin ea la desf tarea i odihna de mp r ia cerurilor ; cealalt e iubirea des -v r it , care i trece, pe cei ce ies de acolo, la p unile

592. Aci se explic raiul n leg tur cu treapta nt i a urcu ului duhovnicesc.

593. La nceputul vie uirii credincio ilor n Biserica .

Împ r iei lui Dumnezeu ⁵⁹⁴. F r aceste por i nu se poate nici intra n rai, nici ie i spre Împ r ia lui Dumnezeu, m car c s nt multe c i care duc spre Împ r ia cerurilor. C ci toate c ile evlaviei duc pe cel ce p e te pe ea spre poarta de la apus a smereniei i a a l introduc prin aceasta n rai.

32. Dar de ce au fost f cute numai dou i nu mai multe por i, a a cum s nt mai multe loca uri la Dumnezeu i Tat l (Ioan XIV, 2), ca fiecare dintre cei ce intr s i fac intrarea n el prin poarta care voie te ? Pentru c omul e din dou firi : din suflet i trup. O parte a lui e smerit , cealalt nalt i dumnezeiasc . Sau altfel : pentru doimea mai trupeasc a p r ii nera ionale a sufletului lui, din care una, adic m nia, intr n curtea bl nde ii, iar cealalt , pofta, iese prin iubire din mp ti mirea de cele lume ti i de cele v zute i afl p une n Dumnezeu prin mp rt irea de Duhul. C ci potrivit cu alc tuirea omului, a fost zidit de Dumnezeu i raiul cunoscut cu sim urile c t i cel cunoscut cu mintea, i nu este alt poart dec t cele spuse, care s introduc sau s scoat din acesta.

33. Din pricina amintit au i fost plantate de Dumnezeu n mijlocul raiului acesta dumnezeiesc doi pomi minuna i : pomul vie ii i pomul cuno tin ei, care se nume te i cuno tin a binelui i r ului. Care s nt ace tia ? Contempla ia natural , cum socote te i dumnezeiescul Grigorie ⁵⁹⁵, i teologia tainic . Cea dint i, contempla ia, av nd ca roduri judecata i cuno tin a lucrurilor dumnezeie ti i omene ti, este pomul cuno tin ei binelui i r ului. C ci prin cunoa terea lucrurilor, cunoa tem ra iunile proniei, iar prin judecat facem deosebirea clar a lucrurilor, deosebind f r gre eal ce e bun i ce e

594. Nichita Stithatul face deosebire aci ntre Împ r ia cerurilor i Împ r ia lui Dumnezeu. Ultima e mai sus dec t prima. Prima e identic cu raiul redeschis prin contemplarea ra iunilor lumii.

595. Sfntul Grigore de Nazianz, *Cuv.* 38, 12; P.G. 36, 324 C.

r u, care e cauza f c toare i care e lucrul f cut. Iar teologia tainic este pomul vie ii. C ci are ca rod d t tor de via i de nemurire, credin a n Sf nta Treime, care se na te n suflet n afar de orice ra iune i sim ire ; c ci Sf nta Treime nu se cunoa te nici prin sim ire, nici prin ra iune, ci numai prin credin a ne ndoielnic i din inim . Un alt rod al ei este n elegerea dreptcredincioas a ntrup rii Celui Unuia N scut.

VII. *Care este lucrarea i p zirea raiului cunoscut cu mintea i ce bun t i aduce mp rt irea de rodurile lui, celor ce lucreaz n el n diferite feluri ?*

34. Din pricina acestor plante nemuritoare i dumnezeie ti, a fost dat de Dumnezeu, tot celui ce s v r e te n c mpul raiului cu mintea i cu sim irea lucrarea n elepciunii lucr toare, porunca s m n nce din tot pomul raiului, dar din pomul cuno tin ei binelui i r u lui s nu m n nce. C ci cel dint i pricinuie te via a i nemurirea, iar cel de al doilea, binele, celor mai des v r i i n deprinderi, i primejdia, celor nc tineri i mai nestatornici n dorin . De fapt, contempla ia fiind plantat n mijlocul raiului n elepciunii lucr toare ca un pom nemuritor i pururea nverzit («pentru c pomul era contempla ia, dup n elegerea mea, i avea ca rod puterea dat celor ce se mp rt eau de el, de a i cunoa te firea proprie»)⁵⁹⁶, celor ce se mp rt esc de ea la timp potrivit, de pild dup o perioad de ani mul i de deprindere n virtu i i n nevoine i dup cur irea deplin a ochilor sufletului de toate urdorile, li se face foarte bun i m ntuitoare. Aceasta pentru c ei nu se mai tem de o c dere care s vin dup aceea, ca unii ce au ajuns cu timpul la o deprindere a acestei contempla ii, care face v dit m re ia F c torului.

35. Dar celor nc tineri i neajun i, printr o deprindere ndelungat , la o statornicie n lucrarea virtu ilor,

sau celor ce nu i au cur it ochiul sufletului de toate urdorele, din cauza nestatorniciei ce o mai au n vie uirea virtuoas , pomul contempla iei li se face pricin de m n-dria cea mai mare i de hul , de moarte ve nic i de pieire, cum s a f cut odinioar lui Origen, Didim, Eva-grie i celorlalte c petenii de eresuri. De aceea, ferind pe unii ca ace tia, Scriptura opre te mp rt irea de pomul acesta, zic nd : «Din tot pomul din rai s m nca i, dar din pomul cuno tin ei binelui i r ului s nu m nca i, c ci n ziua n care ve i m nca cu moarte ve i muri».

36. Împ rt irea de acest pom al contempla iei se nume te cuno tin a binelui i a r ului n n elesul urm tor, nt i, pentru c celor des vr i i le d ruie te puterea cunoa terii tuturor lucrurilor v zute i nev zute, omene ti i dumnezeie ti. C ci e o putere «ce robe te toat mintea ascult rii lui Hristos» (2 Cor. X, 5)⁵⁹⁷ ; i ace tia pot culege cu evlavie rod bun nu numai din contemplarea celor bune, ci i a celor contrarii. Dar n gustarea acestui rod se ascunde pentru cei ce se mp rt esc din el o putere ndoit , adic un folos i o pagub , dup deprinderea l untric ce st p ne te n fiecare. Celui ce se mp rt e te i se face pricin de via c nd se supune legii care l robe te (lui Hristos). A a de pild , dac vede cineva chipul frumos al unei femei desfr nate i de moravuri u oare, iar v z nd o pream re te ndat pe Dumnezeu i d slav Lui, el a cunoscut n fiin a ei corupt frumuse ea ntocmit de El, n a a fel c contemplarea ei l duce p n la str pungerea inimii i l face s nainteze p n la iubirea lui Dumnezeu care a zidit o pe ea, ba chiar intr n convorbire cu ea. Iar prin aceasta preschimb reaua ei deprindere n deprinderea virtu ii i prin poc in o aduce la Hristos, f c nd o din necurat curat prin nv tura cuv ntului i unind o ca pe o mireas fecioar cu Hristos pe cea care era nainte o des

597. Idem, Cuv. 43, II; P.G. 36, 508 C.

fr nat (2 Cor. XI, 1)⁵⁹⁸. A a a f cut acel dumnezeiesc p rinte Nonu, care a nf i at lui Hristos pe fericita Pelaghia, mai nainte desfr nat , ca pe o fecioar curat ⁵⁹⁹.

37. Deci celor des vr i i mp rt irea de acest pom dumnezeiesc al contempla iei le d ruie te, cum s a spus, o astfel de putere, c nd se mp rt esc de ea la vremea potrivit pornind de la lucrurile dumnezeie ti i ome-ne ti, ba chiar de la cele contrare acestora. Dar celor mai nedes vr i i i nedeprin i n cele dumnezeie ti i lip-si i de cercarea trebuincioas pentru mp rt irea de ea, li se face pricin a cuno tin ei contrare a r ului, chiar c nd pornesc de la cauzele dumnezeie ti i bune. O ast-fel de pricin li s a f cut acelor preo i i judec tori de odinioar contemplarea Suzanei (Daniel XIII), deoarece nu erau nc deprin i n aceast contemplare. Ceea ce, a adar, dumnezeiescului p rinte Nonu i s a f cut pri-cin de via n har, aceea li s a f cut acelor preo i de odinioar pricin de moarte.

38. i nu numai atunci s au nt mplat acestea din-tr o contemplare a pomului acesta potrivit cu starea fie-c ruia, ci i acum se nt mpl n fiecare zi fiec ruia din cei ce purced la contemplarea acestui pom, fie dup ce s au deprins la aceasta, fie nainte de a se fi deprins. Iar aceasta se nt mpl nu pentru c a a este pomul din fire. Nu se poate spune aceasta. C ci n a fost plantat n chip r u, ca pom r u. Dumnezeu n a f cut nimic r u, nici n a interzis ceva din pizm . Ci pentru c e nevoie de m du-lare curate ale sim urilor pentru privirea i vederea lui,

598. Astfel urcu ul duhovnicesc al cuiva nu e numai ceva ce se pe-trece pe plan subiectiv, ci ceva ce se r sfrnge asupra lumii obiective, transform nd o i pe ea. Cel ce se cur l untric nu descopere prin aceasta numai ra iunile dumnezeie ti n realitatea lumii din afar , ci le i restabile te puterea asupra oamenilor n care s nt ncorporate i, prin ei, asupra lucrurilor. Intre planul subiectiv i cel obiectiv nu e o lips de continuitate. Restabilirea raiului l untric nseamn i nceputul restabilirii raiului lumii din afar , prin contemplarea curat i prin folosirea ei cu iubire fa de semenii.

599. *Via a sfintei Pelaghia*, text grec dup ed. H. Usener, *Legenden der heiligen Pelagia*, Bonn, 1879, p. 1—16; text latin, P.L. 73, 663—672.

cum zice apostolul chiar despre trupul și sîngele Domnului nostru Iisus Hristos : «Să se cerceteze cineva mai întâi pe sine și apoi să mînce din pîinea aceasta și să bea din potirul acesta. Căci cel ce mînce și bea cu nevrednicie, judecat să-și mînce și bea. De aceea sînt mulți neputincioși și bolnavi și mulți mor între noi» (1 Cor. XI, 28—30). În felul acesta prinilor cuvântători de Dumnezeu (teologi), pentru că erau curași și se aflau sub lucrarea Duhului Sfînt, contemplarea lucrurilor omenești și a însușirilor firii dumnezeiești le a fost bun, fără de greșală, neprimejdioasă și mîntuitoare. Căci aveau mîdularele simurilor deprinse pentru contemplarea dumnezeiască.

39. Ei au cunoscut că Dumnezeuirea este⁶⁰⁰ «necreată, fără de început, nemuritoare, nesfîrșită, veșnică, nematerială, bună, făcătoare, dreaptă, luminoasă, neschimbată, nepătimitoare, nemărginită, necăpută, necuprinsă, nehotărnică, necorporală, nevăzută, nevălească, fără lipsă, de sine stăpînită și liberă, atotîitoare, de viață dătătoare, atotputernică, nesfîrșită în putere, sfîrșitoare, în stare de a se împărți, atotcuprinzătoare, susținătoare și proniatoare. Ei au cunoscut că firea dumnezeiască are toate acestea prin fire și nu le-a primit din altă parte, ci ea, în care și au întocmirea și persistența ipostasurile, aflătoare unul în altul, împărțite tot binele fapturilor Sale după puterea de primire a fiecăreia. Ei le-au teologhisit pe acestea nedepărtate și nedespărțite între ele, avînd o mie care unul în altul (perihorez), neconfundate între ele, născuț nu se amestecă și nu se contopesc, ci se au unul pe altul. Căci Fiul

600. Începînd de aici și pînă la cap. 45 inclusiv aproape totul este citat din sfîntul Ioan Damaschin. De aici și pînă la cap. 41 inclusiv este citat literal din sfîntul Ioan Damaschin, op. cit., 14, P.G. voi. cit., 860 A—861 A. În toate capitolele dogmatice ce urmează, Nichita Stăniș face dependentă cunoașterea și menținerea nealterată a dogmelor de contemplarea curată, la care se ajunge prin urcușul purificator, și viceversa. Între viața duhovnicească și cunoașterea dogmelor există astfel o strînsă legătură.

este în Tatăl în Duhul și Duhul în Tatăl în Fiul și Tatăl în Fiul în Duhul, neproducându-se nici o contopire, amestecare și confundare. Și mi cărea lor este una și aceeași, căci au dogmatizat o singură pornire și o unică mi cărea a celor trei ipostasuri, ceea ce este cu neputință să se contemple la firea creată ».

40. « În iluminarea și lucrarea dumnezeiască, fiind una și simplă în firea primă, cu toate că se face felurit ca bună tate în cele împrejurite și împarte tuturor acestora elementele constitutive ale firii lor, rămâne simplă, înmulțindu-se în chip neîmprejurit în cele împrejurite și aducând înapoi pe cele împrejurite spre simplitatea ei. Căci toate se doresc după ea și în ea și au subzistență în ea de tuturor existență precum o au după fire, și ea este existență a celor ce sînt în viața celor vii și raionarea celor raionale și în alegerea celor în alegătoare. Căci dumnezeieții primari au cunoscut o pe ea prin minte curată, ca fiind mai presus de minte, mai presus de raionare, mai presus de viață și mai presus de ființă »⁶⁰¹.

41. «Pe lângă acestea (au cunoscut) că ea străbate prin toate în chip neamestecat, dar prin ea nimic. Apoi că ea cunoaște printr-o cunoaștere simplă toate și pe toate le vede în chip simplu prin ochiul ei dumnezeiesc și a toate vizitor înematerial, pe cele prezente, pe cele trecute și pe cele viitoare, înainte de facerea lor; că ea este fără de păcat și poate ierta păcatele în minte; și cu toate că te le vrea le poate, dar nu le vrea că te le poate. Căci poate pierde lumea, dar nu voiește ».

42. Acestea le au teologhisit ei printr-o contemplație curată, fără greșală și fără primejdie despre însușirile firii dumnezeiești. Iar despre iconomia întrupării, au

601. De fapt, o minte necurățită va confunda pe Dumnezeu cu ceva din ale lumii, sau cu lumea însăși.

teologhisit, privind iar *i*, prin contempla ie curat , astfel *i* zic nd⁶⁰²: «Duhul Sf nt a venit peste sf nta Fecioar , potrivit cu cuv ntul Domnului, pe care *i* l a spus ei ngerul, cuv nt care a cur it o *i* i a dat putere s primeasc dumnezeirea Cuv ntului *i* puterea de na tere. *i* atunci a umbrit o pe ea n elepciunea *i* puterea ipostatic a lui Dumnezeu cel Prea nalt, Fiul lui Dumnezeu, Cel de o fiin cu Tat l, ca o s m n dumnezeiasc , *i* *i* a nchegat Lui din s ngele preacurat *i* nevinovat al ei trup nsufle it de suflet ra ional *i* n eleg tor, p rga fr m nt turii noastre, nu prin lucrarea semin ei, ci prin lucrarea creatoare, prin Sf ntul Duh, neconstituindu se chipul prin adaosuri treptate, ci constituindu se deplin dintr odat , Însu *i* Cuv ntul lui Dumnezeu mplinind rolul de ipostas al trupului. C ci nu s a unit Dumnezeu Cuv ntul cu un trup care preexista ipostatic n el nsu *i*, ci s l luindu se n p ntecele sfintei Fecioare n chip nescris mprejur, a dat subzisten n ipostasul s u trupului nsufle it de suflet ra ional *i* n eleg tor, luat din s ngele curat al Fecioarei. Lu nd p rga fr m nt turii noastre, nsu *i* Cuv ntul s a f cut ipostas trupului, ca s fie n acela i timp trup al lui Dumnezeu Cuv ntul, trup nsufle it, ra ional *i* n eleg tor».

43. «De aceea nu *i* au spus om ndumnezeit, ci Dumnezeu nomenit; c ci fiind prin fire Dumnezeu des vr it, s a f cut Acela i om des vr it, nu schimb ndu se dup fire, nici nf i nd o iconomie nchipuit , ci unindu se dup ipostas cu trupul nsufle it, ra ional *i* n eleg tor, pe care l a luat din sf nta Fecioar *i* care *i* a primit existen a n El, n chip neamestecat *i* neschimbat *i* ne mp r it, neschimb nd firea dumnezeirii Lui n fiin a trupului, nici fiin a trupului S u n firea dumne

602. De aci urmeaz p n la sfr itul cap. 43, cap. 46 din op. cit. a sf ntului Ioan Damaschin, P.G. voi. cit., col. 985—988 D.

zeirii, nici f c nd din firea Sa dumnezeiasc i din firea omeneasc pe care a luat o o unic fire compus »⁶⁰³.

44. C ci s au unit firile ntre ele f r s se schimbe i f r s devin altele; nici firea dumnezeiasc n a ie it din simplitatea proprie, nici cea omeneasc nu s a schimbat n firea dumnezeirii, sau n a ajuns la neexisten , nici n cele dou nu s a nf ptuit o unic fire compus . Nici nu s a produs din cele deosebite o alta, ca omul din suflet i trup, sau ca trupul din patru elemente, ci din cele deosebite Acela i. C ci din dumnezeire i umanitate este i se zice Acela i, Dumnezeu des v r it i om des v r it. C ci «L au m rturisit i L m rturisirii din dou i n dou firi»⁶⁰⁴.

45. «Dar m rturisindu L pe Acela i Dumnezeu des v r it i om des v r it, au spus i spunem, c Acela i le are toate c te le are Tat l, afar de nena tere i le are toate c te le are Adam cel dint i, afar numai de p cat; iar acestea s nt trupul i sufletul ra ional i n eleg tor. De asemenea c Acela i are, corespunz tor cu cele dou firi, nsu irile naturale ndoite ale celor dou firi, dou voin e naturale, pe cea dumnezeiasc i pe cea omeneasc , i dou lucr ri naturale, pe cea dumnezeiasc i pe cea omeneasc , i dou libert i naturale, pe cea dumnezeiasc i pe cea omeneasc ; i n elepciune i cuno tin dumnezeiasc i omeneasc . C ci fiind de o fiin cu Dumnezeu i Tat l, voie te i lucreaz n chip liber ca Dumnezeu, dar de o fiin i cu noi, voie te i lucreaz n chip liber Acela i ca om. C ci ale Lui s nt minunile i ale Lui p timirile»⁶⁰⁵.

46. Astfel dumnezeie tii p rin i, purcez nd la contemplarea pomului vie ii cu un ochi curat i netulburat,

603. Sfr itul cap. 47 din op. cit., al sf ntului Ioan Damaschin. Comb t ndu se o «fire compus », se combate doctrina lui Sever de Antiohia.

604. Urmeaz cap. 57 din op. cit., al aceluia i; P.G. voi. cit., 1033 A. De observat c expresia necalcedonienilor «din dou firi» nu e evitat , dar e mbinat cu expresia de la Calcedon «n dou firi».

605. Sfr itul citatelor din sf ntul Ioan Damaschin.

au cules din el f r gre eal rodul teologiei i mp rt indu se de el s au mp rt it i de via a ndumnezeit i ca ni te credincio i iconomi ni le au trecut i nou ca s ne hr nim i noi din El spre via a ve nic ⁶⁰⁶. Tot a a purcez nd la contemplarea pomului cuno tin ei cu un ochi dumnezeiesc i luminat, au dob ndit cuno tin a lui nep tat i curat i nu s au v t mat de rodul lui, cum s a spus mai nainte. Dar nu tot a a s a nt mplat cu cei ce au purces cu necur ie i n stare nedes v r it la contemplarea acestora, ci unii au c zut n robia pl cerilor i a ne nfr n rilor, iar ceilal i n hule i trufii.

47. C ci spune mi, cum a c zut Arie, cel care i are numele de la furie, i du manul evlaviei, Manes, i Nestorie cel stricat la minte i celelalte c petenii ale ereticilor, n hula lor mpotriva lui Dumnezeu i a dreptelor dogme ale Bisericii lui Hristos ? Nu pentru c au fost necura i n sim urile sufletului i cumplit nvârto a i la inim din cauza cumplitei boli a m ndriei, au purces la explicarea Sfintei Scripturi, av nd n elegerea ntunecat de patimi i de nchipuirea de sine ? C ci unul a auzit dumnezeiasca Scriptur zic nd : «Domnul M a zidit pe Mine nceput al c ilor Sale spre lucrurile Sale i M na te naintea tuturor mun ilor» (Prov. VIII, 22—25) ; cel lalt: «Vine st p nitorul lumii acesteia i nu va afla n Mine nimic» (Ioan XIV, 30) ; iar al treilea, despre Domnul nostru Iisus Hristos ca Dumnezeu des v r it i om des v r it. Dar neput nd afla n elesul sau sensul celor spuse, nici p trunde n chip curat n ad ncurile Duhului, fiind cu totul lipsi i de Duhul Sfnt, unul a t iat pe Fiul i Dumnezeu Cuv ntul de la deofiin imea cu Dumnezeu i Tat l, declar ndu L f ptur ; cel lalt a

606. Prin via curat se ajunge la cunoa terea f r gre eal a lui Dumnezeu, sau a dogmelor; prin aceasta se nt re te, la rindul ei, via a duhovniceasc . i am ndou au ca rod propov duirea. Teologia nu e numai cunoa terea teoretic despre Dumnezeu, ci mp rt irea de Dumnezeu i n acela i timp m rturisirea lui Dumnezeu cunoscut prin mp rt ire. cuv ntare despre Dumnezeu din experien a mp rt irii de El.

n scocit două nceputuri, unul bun, sus, și altul cu totul rău, jos, cu petenia întunericului, și, învățând astfel, a trimis la pierzanie pe cei ce au primit învățătura lui; al treilea, întunecat și cu nume urt, a desprins pe Hristos în doi fii, socotind că altul este Fiul și Cuvântul din Dumnezeu și Tatăl și altul cel din Fecioara Maria; și astfel a numit pe preacurata Maică a Fiului și a Cuvântului lui Dumnezeu, Născătoare de Hristos și nu Născătoare de Dumnezeu.

48. Astfel, deci, pe cei desvriți în cunoștință și rațiune și virtute, pe cei ce au ajuns adică la măsura vrstei plini de înțelepciune lui Hristos (Efes. IV, 13) și au dobândit mintea Lui prin cea mai deplină curăție, nu îi poate vătăma nici gustarea oprită a acestui pom, în care se numește cunoștința binelui și a răului. Ci mai degrabă se aseamănă aceștia celor ce culeg struguri din rug și nu struguri copii, fapt cu totul minunat, și rodii din măr cinii. Dar celor necăștineri și necercași în neluminație, chiar și împurtirea de bine li se face adeseori pricină de moarte, așa cum li se face copiilor neînțeleși de lapte mănecarea pînii (Evr. V, 13—14)⁶⁰⁷, și celor cu ochii plini de urdori, razele soarelui, precum a arătat în multe feluri cuvântul nostru mai înainte.

VIII. *În ce neles a amintit cuvântul de două porți și nu de mai multe în acest rai; de două porți învărtindu-se ca niște heruvimi, și care e lucrarea deosebită a fiecăreia din ele?*

49. Acestea le-am spus despre rai și despre pomii sădiți în el de Dumnezeu. Rămâne să mai spunem în ce fel cuvântul a amintit numai de două porți în acest rai, care se învărtesc ca niște heruvimi, când sînt multe locuri curate, cum zice Hristos Dumnezeu (Ioan XIV, 2), la Dumnezeu și Tatăl Său și multe căi ce duc la împărăția lui Dumnezeu.

607. Conform sfîntului Ioan Damaschin, op. cit., 25; P.G. cit., 913 B.

50. Smerenia și iubirea sunt începutul și capătul ultim al celor două părți ale ierului dumnezeiesc al tuturor virtuților. Căci smerenia este începutul de jos cel mai din cap al acestui ier, iar iubirea, sfârșitul lui de sus cel mai din urmă. Sau altfel: ele sunt treptele opuse cele mai din cap și mai din urmă ale sfârșitei scrieri a virtuților dumnezeiești. Smerenia pune începutul urcușului scriii, iar iubirea, fiind sfârșitul treptelor virtuții și al urcușului scriii spre înălțime, scoate pe cel ce își sprijinește pașii pe ea la pînile pururea vii și nepătate ale firii dumnezeiești.

51. Smerenia și iubirea fiind deci începutul și sfârșitul urcușului spre Dumnezeu și spre Împărăția Lui, cu dreptate cuvîntul le atribuie că pot și a ezate la marginile opuse ale raiului în elepciunii fptuitoare. Aceasta, pentru că una introduce pe cel ce bate și cere să intre în Eden, adică la însuși desfășurarea de plantele nemuritoare ale lucrării și păzei minții; iar a doua scoate de acolo la Împărăția cerurilor și la unirea cu Dumnezeu⁶⁰⁸ și la pînile venice și preacurate ale îngerilor. Căci a a ne făgăduiește în mod limpede și Domnul Iisus nou tuturor, zicînd: «Eu sunt ușa, de va intra cineva prin Mine, se va mîntui și va intra și va ieși și pînă va afla» (Ioan X, 9). Pentru că El este cu adevărat ușa raiului Împărăției cerurilor, iar portar este Duhul Sfînt⁶⁰⁹.

52. Celui ce s-a apropiat de poarta dreptei credințe, după ce a părăsit de curînd lumea, și bate la poarta poruncilor lui Hristos prin smerenie, portarul, adică însuși

608. Aci Nichita face deosebire între Edenul de la început, împărăția cerurilor, contemplarea lui Dumnezeu în lume, și între împărăția lui Dumnezeu sau unirea cu El.

609. Aceasta nu este în contradicție cu declarația că iubirea este ușa. Căci Hristos este iubirea culminant personificată. Iubirea nu există decât ca iradiere a persoanei. Dar noi nu putem iradia iubirea desvîrit, pentru că nu sîntem ultimul ei izvor. Ultimul ei izvor pentru noi este Hristos. Iar Duhul Sfînt deschide ușa noastră și prin aceasta pe Hristos ca ușa. El este factorul activ al vieții dumnezeiești în noi. El este rețeta subiectului nostru ca subiect al vieții dumnezeiești, primit prin har.

Sfântul Duh, îi deschide intrarea, deschizându-i mintea ca să înțeleagă «care este voia lui Dumnezeu cea bună și desvârșită și bine plăcută» (Rom. XII, 2). Iar după ce a intrat și să desfășoare prin fapte și prin multe nevoi ale virtuții de acele bunătăți veșnice, îl scoate iar și de acolo la pășunile contemplației naturale ale fapturilor lui Dumnezeu⁶¹⁰. Astfel portarul îl face să se odihnească de toate lucrurile lui (Facere II, 3) și să se unească cu Dumnezeu pe nălimile teologiei (cunoașterii) Treimii nemămurite și de o ființă, în odihna iubirii dumnezeiești⁶¹¹, potrivit lui Hristos și Dumnezeului nostru care zice: «Învățați de la minte, că sunt blând și smerit cu inima și veți afla odihnă sufletelor voastre» (Matei XI, 29).

53. Altfel nu poate intra cineva în palatele mărmurate ale lui Hristos și în înuturile dumnezeiești și puritatea năverzite ale raiului cunoscut cu mintea, unde sunt locuri luminoase, locuri răsăritoare, corturile drepților, apa odihnei, bucurie, veselie și fericire; și nu poate afla odihnă sufletului său, decât prin poarta cea dintâi de la apus, care este ascunsă în Hristos însuși, care este sfânta smerenie⁶¹². Și pe drept cuvânt. Căci cel ce să a rupt pe sine de lume și de toată prietenia și de mămurirea de prieteni, de cei ai săi, de rudenii, și a răstignit lumea în sine prin tăierea voii sale, disprețuind toată tihna trupească, și bate prin durerile pocăinței și nevoi elor pen-

610. Deci smerenia ca prima poartă introduce la treapta întâi a urcușului duhovnicesc, la curățirea de patimi și la deprinderea virtuților. Și tot smerenia, ca a doua poartă, introduce la treapta a doua, a contemplării curate a lumii.

611. Numai iubirea odihnește sufletul. Pentru că nu găsim iubirea cuiva nu ne odihnim. Dar iubirea veșnică persistentă, care ne poate da o veșnică odihnă, o găsim numai lângă Hristos, unită într-o iubire desvârșită cu Tatăl și cu Duhul.

612. Smerenia este ascunsă în Hristos. Căci El este izvorul ei, că Cel ce să coborât la nivelul nostru, pentru a intra în comuniune cu noi. Smerenia este delicată ea face de Dumnezeu și face de orice persoană. Smerenia o are Hristos ca Fiul lui Dumnezeu face de Tatăl, dar o are și ca om face de Dumnezeu Tatăl și face de orice om. De aceea să umilit prin întrupare și prin moarte, de aceea ni se dă ca jertfă pentru la sfârșitul lumii. De la El învățăm smerenia și lumina puterea pentru ea.

tru virtute, cu r bdare mult , la poarta poruncilor lui Hristos, intr prin smerenie, cum s a spus, n tinda n elepciunii lucr toare a raiului, care este supunerea, slujirea prin orice lucru de mai pu in cinstire, r bdarea necazurilor i a ncerc rilor, greaua p timire, culcarea pe jos, starea n picioare de toat noaptea, privegherea, psalmodierea ne nctat , rug ciunea i postul, citirea dumnezeie tilor Scripturi i ascultarea i supunerea fa de to i.

54. Intr nd n acestea prin smerenia cu care urmeaz lui Hristos, se m ntuie te de toat robia p catului, trec nd marea patimilor f r s se scufunde, duc nd corabia nev t mat la Dumnezeu, la portul nep timirii, prin faptele n elepciunii lucr toare i virtuose ale mplinirii poruncilor lui Hristos ; i de acolo, deschiz n du i se lui iar i por ile contempl rii (vederii n eleg toare) prin Duhul, intr n locul sf nt al lui Dumnezeu care este cuno tin a f pturilor i recunoa terea lucrurilor dumnezeie ti i omene ti. Prin aceasta, scrut nd ad ncurile Duhului, cerceteaz ra iunile proniei, ie ind ndat din faptele trupe ti i obositoare ale f ptuirii, din toate c te in de slujire i de supunere, dup dumnezeiescul David care zice : «Aceasta este osteneala naintea mea, p n ce voi intra n locul cel sf nt al lui Dumnezeu i voi n elega cele din urm ale lor» (Ps. LXXII, 2).

55. Dup ce a cunoscut limpede ra iunile i firile i mi c rile f pturilor, iese, prin des v r it iubire fa de Dumnezeu, din toat zidirea v zut i nev zut , fiind r pit n al treilea cer (2 Cor. XII, 1—4)⁶¹³, ca unul ce a ajuns mai presus de pu in tatea trupului. În felul acesta intr la dureri i osteneli, potrivit celui ce zice : «Cel ce a ad ugat cuno tin , adaug durere» (Ecles. I, 18). Acolo afl o p une de n elesuri dumnezei ti, p trunz nd n ntunericul cuno tin ei de Dumnezeu (al teologiei), ca

613. Adic deasupra celor v zute i nev zute.

ntr un alt rai, n care a fost r pit i dumnezeiescul Pavel. i teologhise te n chip curat Treimea, i pe lng aceasta ntruparea Cuv ntului i se face, dup dumnezeiescul David, limba Lui, «trestia scriitorului iute la scris» (Ps. XLIV, 2). De aceea nemair bd nd s se bucure singur de cele privitoare la Dumnezeu, scoate cuvinte bune din inim n Biserica lui Hristos, spun nd vechi i noi din l untrul s u. El nu mai poate mpiedica din acel moment buzele sale de a vesti mila i adev rul lui Dumnezeu n adunare mare de credincio i, chiar dac ar vrea, nici nu i mai este ng duit s ascund dreptatea Domnului n inima sa (Ps. XXXIX, 10—11)⁶¹⁴. C ci Duhul l mpunge n toat fiin a i l m n s vorbeasc .

56. De fapt Duhul Sf nt e Cel ce gr ie te i lucreaz n el i l mi c . El mi c limba celor n care se s l luie te spre gr irea limpede ale celor ce le s v r e te El nsu i, ca s r sune n ei, i mi c n elegerea lor spre cercetarea lucrurilor dumnezeie ti i omene ti i spre scrutarea ad ncurilor lui Dumnezeu (1 Cor. II, 10—11). În general El lucreaz n ei lucr rile darurilor Lui (1 Cor. XII, 7—11). Îi nva pe cei ne nv a i n elepciunea care coboar de sus, cea nepizma , nedu m noas , pa nic i binevoitoare, plin de mil i de roduri bune. El le d acelora n elegere, ca s n eleag care s nt ad ncurile lui Dumnezeu, care e bog ia bun t ii Lui Dumnezeu (Rom. II, 4), care e n l imea smereniei Lui cobor toare la noi. El le d ruie te cuno tin a celor ce s nt, ca s cunoasc cele ce exist n calitate de f pturi. Le d ruie te sfat bun, ca s aleag ceea ce e plin de tot folosul i m ntuirea pentru ei i ca s arate semenilor care este lucrarea poruncilor Lui. Le d lor t rie ca s lupte cu putere mpotriva dracilor i a patimilor pierz toare, i nva evlavia cea dreapt i f r gre eal i la sfr

614. Ca i sf ntul Simeon, a a i Nichita Stithatul socote te c cel n l at la unirea cu Dumnezeu nu se rupe de oameni, ci de abea acum se simte ndemnat s vorbeasc acelora despre Dumnezeu.

it le d , ca paz , frica curat , care vine din marea iubire de Dumnezeu.

57. Cel ce a ajuns la mp rt irea bogat de acestea, s a f cut, cum s a scris (Iacob III, 17), plin de mil i de roduri bune, de rodurile Sf ntului Duh (Gal. V, 22). Ajuns astfel prin harurile amintite ale Duhului, are o iubire des v r it fa de Dumnezeu i fa de aproapele lui, nepre uind ceva din cele v zute mai mult dec t iubirea de Dumnezeu, sau odihna sa mai mult dec t pe aproapele⁶¹⁵. El are bucurie n suflet, pentru c s a eliberat de patimi i dispre uie te cele v zute ; are pace cu tot omul, cu Dumnezeu i cu puterile Lui, ndelung r bdare n ostenele i sudorile pentru virtute, bun tate n g ndurile cuget rii sale i n mi c rile min ii, cuviin n purt rile din afar i n st rile din l untru ale sufletului s u, credin nu numai n Treime, ci i n ceea ce prive te bun t ile viitoare. C ci mai ales dac ea este ad nc n r d cinat , n d jduie te i crede c le va dob ndi pe toate c te le a f g duit Dumnezeu n veacul de fa i n cel viitor. El are bl nde ea care suport cu r bdare toat ispita, care prime te necazurile ce vin asupra i, care rabd toate i nu g nde te r u de aproapele. Pe lng acestea, are, prin puterea Duhului, nfr narea cuprinz toare a tuturor sim urilor.

58. Deci cel ce s a mbog it cu rodurile acestea i cu darurile Sf ntului i nchinatului Duh a intrat nc de acum n raiul n care a intrat dumnezeiescul apostol Pavel, r pit n el ca n al treilea cer, unde s a desf tat de pomul vie ii, a auzit cuvinte care nu i s nt ng duite omului p tima i robit p catului s le aud , i a m ncat din pomul cuno tin ei, care e cuno tin a binelui i a r ului, f r s se vateme. Mai bine zis a ajuns el nsu i

615. Iubirea aproapelui pus mai presus de orice odihn proprie, arat c Nichita nu pre uie te via a omului duhovnicesc rupt de semenii ca un bun n sine, ci prin toate trebuie ca el s urm reasc o des p timire de egoism, care e egal cu iubirea.

rai dumnezeiesc în casa Treimii ne împăraște, având în mijlocul inimii sale sdit pomul vieții, adică pe Dumnezeu însuși, necărat de rodurile nemuritoare ale Duhului Dumnezeiesc în Sfânt. Acesta nu s-a vătmă de pomul cunoștinței binelui și răului, adică de simțirea sa proprie, deosebind după cuviință binele de rău, făcându-se organ al singurei întregii lucrări a Sfântului și Dumnezeiescului Duh.

59. Iată ce timc este Împărația cerurilor și credem că este Împărația lui Dumnezeu. Ceea ce ne a învățat Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos, fiindcă a zis: «Împărația cerurilor este în lăuntrul vostru» (Luca XVII, 21), fiindcă ne a îndemnat să ne rugăm Tatălui: «Vie Împărația Ta, fac-se voia Ta, precum în cer, așa și pe pământ» (Matei VI, 10; Luca XI, 2). Fie ca să ne învrednicim și noi de ea încă de aici, dar și acolo, cum ne a învățat cuvântul acesta, prin harul și iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, Căruia se cuvine împreună cu Tatăl și cu Sfântul și de viață Făcătorul Duh, slava și stăpânirea, acum și pururea în vecii vecilor. Amin.

SFÎRȘIT ÎN LUI DUMNEZEU LAUDA!

CUPRINS

SFÎNTUL SIMEON NOUL TEOLOG

Pg

I n t r o d u c e r e

Via a, opera i nv tura sf ntului Simeon Noul Teolog 7

Cele 225 de capete teologice i practice

Ale celui ntre sfin i p rintelui nostru Simeon Noul Teolog, egumenul M n stirii sf ntul Mamas din Xirokerkos, una sut capete f ptuitoare i de Dumnezeu cuv nt toare (practice i teologice).17

Ale aceluia i, 25 de alte capete ale cuno tin ei i ale cuv nt rii de Dumnezeu (gnostice i teologice)50

Ale aceluia i, una sut capete de Dumnezeu cuv nt toare i f p-tuitoare(teologice ipractice).....60

Capetele morale ale lui Simeon Evlaviosul97

Cap aparte 117

Cuv nt ri morale

Int ia cuv ntare moral a sf ntului Simeon Noul Teolog.....119

1. Pu in nv tur despre fire, privind crea ia lumii i zidirea lui Adam121

2. Despre c derea ialungarea lui Adam din rai.....126

3. Despre ntruparea Cuv ntului i n ce chip s a ntrupat El pentru noi131

4. Cum va fi re nnoit toat zidirea i cum se va face «ceruri noi ip m nt nou», cum zice dumnezeiescul apostol.....136

5. Care va fi str lucirea de pe urm a zidirii?.....139

6. Cum se unesc to isfin i cu Hristos i Dumnezeu.....144

7. Cum trebuie s se plineasc lumea de sus i ce este ea i n ce fel se va plini150

	<u>Pag.</u>
8. Dacă nu se vor naşte toţi cei mai înainte rânduiţi din neam în neam până la ziua de apoi şi nu vor ajunge la plinire, nici lumea de sus nu se va plini.151
9. La cuvintele Evangheliei: «Asemnatu s-a Împăria cerurilor» (Matei XXII, 1—14); şi care este nunta de taină a lui Dumnezeu.153
10. Toţi sfinţii zămislesc în ei pe Cuvântul lui Dumnezeu în chip apropiat cu Născătoarea de Dumnezeu şi îl nasc pe El şi El se naşte în ei şi ei se nasc din El. În ce fel sînt fii şi fraţi şi mame ale Lui.156
11. La cuvântul Evangheliei: «El a trimis pe slujitorii săi să cheme pe cei invitaţi la nunt şi nu au voit să vină» (Matei XXII, 3—14).162
12. Nu trebuie ca cineva din cei nedeprini să cerceteze tainele ascunse ale Împăriei cerurilor, înainte de lucrarea porun- cilor şi de năntarea în virtuţi şi de desvîrşire; şi că la a doua venire a Domnului toţi sfinţii se vor cunoaşte unii pe alţii.164
— Credinţa în fapte.165
— Închipuirile de arte ale celor nedesvîrşiţi.169
— Cunoştinţa sfinţilor între ei.173
— Pilda celui închis.175
— Îndemn.180

A cincea cuvîntare morală

— Despre cei ce socotesc că au în ei pe Sfîntul Duh în chip neştiut, fără să simtă deloc lucrarea Lui; şi despre cei ce zic că nu poate cineva dintre oameni să vadă în viaa de aici slava Lui Îndovedire prin citate despre aceasta.	183
— Realitatea întrupării.	184
— Prezenţa Duhului.	186
— Condiţia vederii lui Dumnezeu.	187
— Învîtură în pilda sfîntului apostol Pavel.	188
— Cunoştinţa proorocilor şi a apostolilor.	190
— Intimitatea vederii.	191
— În eles înfrîinare.	196
— Prezenţa Duhului.	197
— Îndemn.	199

CUVIOSUL NICHITA STITHATUL

Introducere

Viata cuviosului Nichita Stithatul	205
Scrierile cuviosului Nichita Stithatul	207

Cele 300 de capete despre f ptuire, despre fire si despre cuno tin

Suta nt i a capetelor despre f ptuire.	211
Suta adoua a capetelor naturale, despre cur irea min ii.....	255
Suta a treia a capetelor despre cuno tin , despre iubire i despre des v r irea vie ii	303

Vederea duhovniceasc a raiului 355

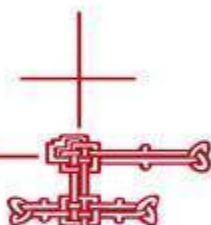
<i>I. In c te feluri ni se arat raiul sensibil dup o tilcuirea evlavioas ?</i>	<i>359</i>
<i>II. In c te feluri se poate t l cui n cuvinte ale n elegerii duhovnice ti raiul cunoscut de minte (inteligibil) l care s nt plantele din ele ?</i>	<i>364</i>
<i>III. Care s nt rodurile celor dou feluri de pomi ai raiului cunoscut cu mintea (inteligibil)?</i>	<i>365</i>
<i>IV. Trecerea de la aceast explicare la o alta.....</i>	<i>368</i>
<i>V. Alt n eles mai nalt al poruncii lui Dumnezeu c tre Adam.....</i>	<i>369</i>
<i>VI. Alt n eles prea n elept i nalt al raiului cunoscut cu mintea. Care e poarta prin care se intr n el i care cea prin care se iese ? i care s nt pomii dumnezeie ti din el ?</i>	<i>371</i>
<i>VII. Care este lucrarea i p zirea raiului cunoscut cu mintea i ce bun t i aduce mp rt irea de rodurile lui, celor ce lucreaz n el n diferite teluri ?</i>	<i>373</i>
<i>VIII. In ce n eles a amintit cuv ntul de dou pori i nu de mai multe n acest rai; de dou porti nv ârtindu se ca ni te heruvimi, i care e lucrarea deosebit a fiec ruia din ele?</i>	<i>381</i>

F I L O C A L I A, Vol. VI

**392 pagini, format 1/16 din 61 X 86. Dat la cules la
1 octombrie 1976. Bun de tipar la 31 martie 1977.**

Ap rut in 1977. Comanda nr. 330/1976

**EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC
I DE MISIUNE ORTODOX**

ILUSTRĂȚIA

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINILOR PARINII
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CURA
LUMINA I DES VIRII

Volumul VII

SCRIERI DE:
NICHIFOR DIN SINGUR TATE, TEOLIPT AL FILADELFIEI,
SFINTUL GRIGORIE SINAITUL, SFINTUL GRIGORIE ALAMA

TRADUCERE, INTRODUCERE I NOTE
de Pr. Prof. DUMITRU ST NILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE
BUCURETI — 1977

Rugati-va si pentru Pacatosul ce a editat acest format digital , adrian

**CUVÎNT PLIN DE MULT FOLOS
DESPRE RUG CIUNE, TREZVIE
I PAZA INIMII
AL LUI
NICHIFOR DIN SINGUR TATE**

Nichifor din singur tate

Scurt not biografic

Despre timpul în care a trăit Nichifor din singur tate nu se știe nimic sigur până ce n-am aflat și publicat noi un text din Cuvântul II din Triada II al sfântului Grigorie Palama contra lui Varlaam și anume : «Pentru cei ce se linițesc cu sfîlnenie» . (6).

Apărînd pe acest Nichifor, atacat de Varlaam din pricina «Metodei» rugăciunii lui Iisus pe care a scris-o, sfântul Grigorie Palama zice : «Dar mai mult decît contra tuturor și a îndreptat vehemența cuvîntului frîru înine contra celor scrise *despre rugăciune* de către cuviosul și mîrturisitorul Nichifor, care a dat frumoasă mîrturisire, și de aceea a fost condamnat de primul împărat Paleolog, care a cugetat cele ale latinilor ; Nichifor, care fiind de neam dintre italieni, s-a alipit credinței noastre ortodoxe și care deodată cu patria sa a lăsat și cele pîrintești și a socotit mai scump credința noastră ca a sa, pentru cuvîntul adevărului care e la noi. Și venind la aceasta, a ales viața cea mai curată, adică pe cea singuratică. Iar ca loc de locuit alege pe cel cu nume sfînt, care este între lume și cele mai presus de lume, Atosul, care e cîminul virtuții. Și aici se arată mai întîi fiind singur, lăsat, supunîndu-se celor mai de frunte dintre pîrinți. Dîndu-lea timp îndelungat dovada smereniei sale, năvălind de la ei arta artelor, adică experiența liniștii (isichiei) și devine cîlăuz celor ce se exercită în lumea cugetării pentru lupta contra duhurilor răutății. Acestora le-a alcătuit și o culegere de îndrumări de ale pîrinților, care și pregătește pentru nevoie, rînduindu-te felurile luptelor, arată rîsplățile și descrie cununile biruinței. Apoi, pe lângă acestea, fiindcă vedea

pe muli dintre începători neputând să pînă nici măcar în parte nestatornicia minții, le întocmește *îi un procedeu prin care s' poate frîna puțin mîndria și mîncarea imaginației ei.*

Acest filosof, Varlaam, și-a îndreptat deci spre acesta multa de tept ciune că pe un foc ce se atinge de o materie ce i stă în cale, neruind se de acea fericită mîrturisire și de exilul pentru ea, neruind se de cei ce au petrecut împreună cu el și au fost învățați de el în cele dumnezeiești, care pe urmă s' au arătat sare pămîntului și lumină lumii și luminători ai Bisericii». Și Palama numește între aceștia în primul rînd pe Teolipt al Filadelfiei. Aceștia din urmă au fost la rîndul lor învățatorii unor bărbai «ce practic și acum această viață», deci în vremea lui Palama, fiind calomniată și pentru ea de Varlaam¹.

Din acest text aflăm a adăru că Nichifor a fost italian și catolic, că a mbrăcat ortodoxia, și a aezat în Atos cu mult înainte de 1274, cînd împăratul Mihail VIII Paleologul a primit unirea cu Roma, că puțin după aceea (pe la 1276) a fost exilat din Atos împreună cu alii monahi pentru împotrivirea ce o făceau hotărîrii împăratului². În locul de exil, care se pare că era una din insulele pustii din Marea Egee³ în ale cărei diferite insule au fost exilați cei ce se împotriveau unirii cu Roma, între cei ce au petrecut cu Nichifor a fost și Teolipt, care a învățat de la Nichifor metoda rugăciunii neîncetate, deprinsă de Nichifor în Atos.

Încă înainte de a fi fost trimis în exil și de a fi fost acolo dascălul unor ucenici în metoda rugăciunii lui Iisus, Nichifor avusese în Atos un «seminar» () și strînsese în jurul său un număr de ucenici, deși Nicodim Aghioritul în nota biografică din Filocalia greacă afirmă că Nichifor și-a

1. Noi am publicat acest text după Cod. Coisl. 100, f. 157 r. v. în lucrarea *Viața și învățătura sfîntului Grigorie Palama*, Sibiu 1938, p. 54—57, iar mai înainte în «Anuarul Academiei Teologice» din Sibiu, 1930, p. 8—10. Acum, după publicarea operei lui Palama sub îngrijirea lui P. Hristou: | μ , μμ , textul acesta poate fi citit în această operă, în voi. I, Salonic 1962, p. 508—509.

2. Sf. Grigorie Palama, *Cuv. II Triada I*, la P. Hristou, voi. I, p. 405: «Petrecînd mulți ani în pustie și în liniște, și-a retras apoi în cele mai pustii locuri ale Sfîntului Munte».

3. G. Pachymere, *De Michael Paleologo*, lib. V PG. 143, Col. 874.

ndeletnicit cu metoda lini tirii n singur tate. Dar am v zut c Palama spune c a fost c l uza mai multor ucenici, c rora le l s ca regul «metoda» sa⁴. Probabil c Nichifor a alternat singur tatea cu grija c l uzirii altora. In orice caz n vechile manuscrise române ti el e numit Nichifor din singur tate, urm ndu se probabil afirma iei lui Nicodim Aghioritul. Se pare c el ar fi alc tuit n Atos i un *Cuv nt despre purcederea Sfntului Duh, mpotriva latinilor*, sau chiar mai multe scrieri mpotriva lor⁵.

Dac Teolipt a murit pe la 1324—1325, iar Nichifor a fost dasc lul lui ntre 1276—1278, acesta din urm trebuie s se fi n scut pe la 1215—1220 i s fi murit pe la 1290—1300.

Metoda de rug ciune a lui Nichifor e numit de Nicodim Aghioritul n *Filocalia* greac : «*Cuv nt despre trezvie i despre p zirea inimii*» (). Metoda propriu zis e precedat de un ir de fragmente din vie ile mai multor p rin i anteriori, sau de scurte rezumate ale vie ilor lor, a a cum spune i sfntul Grigorie Palama. Dar la sfr itul fiec rui fragment, Nichifor face un scurt comentariu care vrea s arate pe p rintele respectiv ca pe un om care a practicat p zirea sau adunarea min ii n l untru, pentru ca astfel s dea un temei «metodei» sale.

Lucrarea este scris ntr o limb simpl spre folosul c t mai multor monahi. Aceast form a fost nc un motiv pentru care Varlaam, m ndru pe specula ia lui scolastic , a avut cuvinte de dispre pentru Nichifor. Sfntul Grigorie Palama, ap r nd scrierea lui Nichifor de repro urile lui Varlaam, spune n continuare c acesta nu s a ru inat de at t de mari ucenici pe care i a avut Nichifor, «ci faptul c ea a fost compus de acela n mod simplu i neme te ugit l a mi cat la contrazicere i din aceasta a putut s i ia i argumentele... Dar n eleptul acesta nu a putut s r stoarne nici cuvintele acestea simple, nainte de a le str mba».

4. Vezi i Cod. Lavr. 1626, ff. 149—153, la P. Hristou, op. cit. p. 329.

5. J. Meyendorff, *Introduction a l'etude de Gregoire Palamas*, Paris, 1959, p. 31 i P. Hristou, op. cit. p. 329, nota 56. P. Hristou presupune c o parte din *Cuv ntul despre purcederea St. Duh* se p streaz n Cod. Moscv. Syn. 208, sub titlul : ' μ

In *Cuvntul al doilea dintre cele dinti* (publicat de noi n studiul citat) i n *Cuvntul al doilea dintre cele din urm*, pentru cei ce se lini tesc, sau despre rug ciune, ale lui Palama, pe care l vom prezenta n acest volum, acesta ap ra n am nunt «Metoda» lui Nichifor.

Metoda aceasta a fost i ea tradus n române te i mult copiat n m n stirile noastre sub titlul de «Cuvnt pentru p zirea inimii, plin de mult folos» al lui Nichifor din singur tate⁶.

6. A se vedea d. ex. ms. 16 (miscelaneu), secolul XVIII, din Biblioteca m n stirii Neam , f. 81 r. 83 ; ms. 29 sec. XVIII, f. 3 r. 7 v.; ms. 39, secolul XVIII f, 60 v. 61 v. (text neterminat) ; ms. 51 din 1801, f. 83 r. 87 v. (Nichifor Monachul, *Cuvnt de mult folos pentru p zirea inimii*). Dup Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele Sfintei M n stiri Neam u*, n manuscris pp. 40, 69, 105, 155. Se mai g se te n ms. 22 (miscelaneu) din Biblioteca Patriarhiei Române, ncep, secolului XIX, f. 39—43, cu acela i titlu incomplet. Vezi la Pr. D. Feciorii, *Catalogul manuscriselor române ti din Biblioteca Patriarhiei Române*, n Studii teologice, XII, 1960, nr. 5—6 p. 453.

Cuvânt despre rugăciune

Al lui Nichifor din singurătate

Cei ce sînt ei stăpîni de dorul de a avea parte de mîrta, dumnezeiască și luminoasă artare a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos ; cei ce vor să primă în simirea inimii focul cel mai presus de ceruri ; cei ce vor să ajungă și cu cercarea și cu simirea la împărăția cu Dumnezeu ; cei ce au înlăsat toate ale lumii, ca să afle și să agonisească comoara cea ascunsă în arina inimilor voastre; cei ce vor să vă aprinde și încă de aici cu lumină candelă sufletelor și au înlăsat toate cele de aici ; cei ce nădărnăc sînt în cercare vor să cunoască și să primă în Împărăția cerurilor, află toată nădărnici voastră — veniți să vă arată în viața vieții pașnice sau cerești, sau mai bine zis metoda care duce pe lucrătorul ei, fără osteneală și fără mult sudoare, la limanul nepătimirii. O metodă care nu se lasă speriată de nici o amăgire sau năfricăre din partea dracilor, năfricăre care se număie atunci cînd petrecem afară de viața pe care vom înfrînge, depărtată de ea prin neascultare. Așa s-a nămplăit odinioară cu Adam, care, neavînd grijă de porunca lui Dumnezeu, cîmpăienindu-se cu șarpele și socotindu-l pe acesta vrednic de crezare și hrănindu-se astfel cu fructul amăgirii, s-a aruncat jalnic în prăpastia morții, a năturerii și a stricăciunii și a rămas împreună cu sine pe totdeauna cei de după el.

Deci întoarceți-vă, sau, mai drept vorbind, să ne întoarcem, fraților, spre noi înșine, lăpădănuți cu totul sfa

tul arpelui i umblarea dup cele ce ne trag n jos. C ci nu putem ajunge la mp carea i la familiarizarea cu Dumnezeu, p n ce nu ne ntoarcem, sau mai bine zis p n ce nu intr m n noi n ine, pe c t ne este cu putin . Ceea ce e minunat este c , desfc ndu ne de r t cirea prin lume i de frica de arpe, ne alipim str ns de Împ r ia cerurilor afl toare n l untrul nostru. De aceea vieuirea c lug reasc s a numit arta artelor i tiin a tiinelor, pentru c ea nu ne pricinuie te ceva asem n tor lucrurilor acestora stric cioase, n care ne nfund m, mut ndu ne mintea la ele de la cele mai nalte, ci ne fg duie te bun t i str ine i tainice «pe care ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit» (1 Cor. II, 9). De aceea, «lupta noastr nu este mpotriva s ngelui i a trupului, ci mpotriva domniilor, a st p niilor i a c peteniilor ntunericului veacului aces-tuia» (Efes. VI, 12).

Dac deci veacul de acum este ntuneric, s fugim de el. S fugim cu g ndul, ca s nu fie nimic comun ntre noi i satana, du manul lui Dumnezeu. C ci cel ce vrea s se mprieteneasc cu el, se face du man al lui Dumnezeu, iar celui ce s a f cut du man al lui Dumnezeu cine i va ajuta ? De aceea s urm m pilda p rin ilor no tri i s c ut m comoara din l untrul inimilor noastre, ca i ei. Iar afl nd o pe aceasta, s o inem cu t rie, lucr nd o i n acela i timp p zind o. C ci spre aceasta am fost r ndui i de la nceput. Iar dac vreun alt Nicodim s ar ar ta nedumerit de acestea, zic nd n duh de mpo-trivire : «Cum poate cineva intr nd n inim s lucreze sau s r m n acolo ?», cum a zis acela c tre M ntuito rul : «Cum poate cineva s intre n p ntecele maicii sale a doua oar i s se nasc , b tr n fiind ?» (Ioan III, 4), va auzi i el c «Duhul sufl unde voie te» (Ioan III, 8). Dac ne ndoim cu necredin de faptele vie ii lucr toare, cum ne vor veni cele ale vederii ? C ci f ptuirea este treapt spre contempla ie (spre vederea sufleteasc).

Dar fiindcă fără dovezi scrise nu poate fi ncredințat de aceasta cel ce se îndoiește, să năim în acest Cuvânt viețile sfinților și cele puse de ei în scris, spre folosul multora, că ncredințându-se prin aceasta, să lăpăre de toată îndoiala. Deci începând Cuvântul de la pîrîntele nostru cel mare, să adăugăm culegeri din cuvintele și faptele celor următori, pe cît ne este cu puțin, spre adevărire.

Din viaa cuviosului pîrîntelui nostru Antonie

Mergînd odată la avă Antonie doi frați îi lipsindu-le lor apă pe drum, unul a murit, iar celălalt urma să moară. Deci nemaiputînd să meargă, zăcea și el pe pămînt, așteptînd să moară. În acest timp Antonie, ezînd în munte, strigă doi monahi ce se întîmplau să fie acolo și le zise: «Luați degrab un ulcior de apă și alergați pe drumul spre Egipt; cînd între doi oameni care vin încoace, unul a murit, iar celălalt e pe cale să moară, de nu vă grăbiți. Aceasta mi s-a arătat în vreme ce mă rugam». Deci venind cei doi monahi, a aflat pe unul zăcînd mort și l-au îngropat, iar pe celălalt l-au înviorat cu apă și l-au dus la bătrîn, care se afla la cale de o zi.

Dacă ar întreba cineva, pentru ce nu a grăit înainte de a muri celălalt, nu ar face bine. Căci nu era a lui Antonie hotărîrea cu privire la moarte, ci a lui Dumnezeu. El a hotărît despre acela și tot El a descoperit starea celuiălalt. A lui Antonie a fost numai minunea aceasta că, ezînd în munte, avea inima veghind și că Domnul îi a arătat pe acela de departe. Vezi că din pricina trezviei inimii Antonie s-a făcut vizitor de Dumnezeu înainte vizitor? Căci de fapt Dumnezeu se arată minții în inimă, la început curînd pe cel care L iubește, cum zice Ioan Scrisarul, că un foc, apoi umplînd

du i mintea de str lucire ca o lumin i d ndu i form dumnezeiasc ⁷.

Dar s trecem la cei urm tori.

***Din via a sf ntului Teodosie chinoviarhul
(exarhul chinoviilor)***

Dumnezeiescul Teodosie fusese a a de r nit de dulcea s geat a dragostei i era at t de mult inut de leg turile ei, nc t mplinea cu faptele nalta i dumnezeiasca porunc : «S iube ti pe Domnul Dumnezeu t u din toat inima ta i din tot sufletul t u i din tot cugetul t u» (Luca X, 27). Iar aceasta n ar fi putut o face altfel dec t a a c toate puterile fire ti ale sufletului nu tindeau spre nimic altceva din cele de aici, dec t numai spre dorirea F c torului. Prin aceste lucr ri n eleg toare ale sufletului, chiar c nd m ng ia, era nfrico tor multora, precum, chiar c nd certa, era iubit i dulce n toate. Cine a adus at ta folos celor mul i, vorbindu le ? i cine a fost at t de destoinic s adune sim urile i s le fac s caute n l untru ? El i f cea pe cei din mijlocul zgomo-ului s se afle ntr o lini te mai mare dec t cei din pustiu i era totodat n mul ime i n singur tate. Iat c i acest mare p rinte, cu numele Teo

7. Dumnezeu se arat min ii sau puterii noastre de sesizare duhovniceasc a prezen ii Lui numai c nd aceasta este adunat nl untrul inimi, adic n intimitatea ultim a fiin ei umane, care are totodat un caracter emo ional, o capacitate i o pornire iubitoare. Ar tarea aceasta a lui Dumnezeu e o suprem lumin , e eviden a supremei realit i, oare e totodat suportul propriei noastre existen e. Mintea ia atunci forma nehot rnicit a lui Dumnezeu i cap t lumina eviden ei proprii asemenea celei a eviden ei lui Dumnezeu. Lumina sau eviden a aceasta se ntinde peste toate. De aceea sf ntul Antonie poate vedea prin ea ceea ce se petrece departe cu cei doi c l tori. Pentru aceasta mintea trebuie s fie cur it de p cate, adic de tot ce o nchide fa de Dumnezeu i de zidirea Lui universal , ntr un g nd limitat, de care s a alipit n mod p tima .

dosie, a ajuns să fie rnit de dragostea Ziditorului pentru că i aduna simurile în l untru⁸.

Din via a sfntului Arsenie

Minunatul Arsenie pzea aceasta : să nu dezbată ntrebări n scris și cu atât mai puțin să le respundă. Nu pentru că nu avea putere. Cum să ar putea spune aceasta de unul care grăia așa de bine, că vorbea limpede și altora ? Că obișnuința tcerii și neplăcerea de a se arăta erau pricinile celor zise. De aceea și în biserici și la slujbe, se silea foarte să nu vadă pe cineva și să nu fie văzut de alții și stănd r t ul vreunui st l p sau al altui lucru și se ascundea, în d u se nev z ut și la o parte de amestecarea cu alții. Aceasta pentru că vroia să ia aminte la sine și să i adune mintea în l untru și așa să se năle

În concluzia ce o scoate din împlinirea aceasta din via a sfntului Antonie, că și în concluziile din viețile sau sfaturile celorlalți prinși, Nichifor îneș accentueze importanța concentrării minții în ad ncul ființei sau al inimii credinciosului, odată cu oprirea activității simurilor îndreptat spre cele din afară. În vederea interioară pe care o c t i g mintea astfel, și se descoperă chiar cele din afară, care snt de folos celui ce se nevoiește sau altora.

8. Sfntul Teodosie cel Mare, prznuit în ziua de 11 ianuarie, după ce și-a făcut noviciatul în marea m n stare de l n g turnul lui David din Ierusalim, a ntemeiat la anul 465 marea sa chinovie spre r s rit de Betleem, între Betleem și m n stirea Mar Saba. Înc n timpul lui, ea ajunsese la un număr de 400 monahi. Patriarhul Salustius al Ierusalimului (486—494) l a numit conducător al chinoviilor din Patriarhat (chinoviarh — un fel de exarh), pe c n d pe sfntul Sava l a numit un fel de exarh al pustnicilor (H. G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im Byz. Reich*, 1959, p. 137, 203, 204). Via a lui a fost scrisă de Ciril de Scythopolis și de Teodor, episcop de Petra. A se vedea autorii care s au ocupat de aceste Vie i, la H. G. Beck., *op. cit.*, p. 406 și 409. Nichifor prezintă aci mai mult o caracterizare a felului de vieuire a sfntului Teodosie, accentuând că el constă ntr o adunare a simurilor spre cele din l untru. Prin aceasta chiar c n d se află n mulime, se simea că n singur tate și lini tea aceasta o comunica și altora.

u or spre Dumnezeu. i de fapt acest b rbat dumnezeiesc, acest nger p m ntesc, i aduna mintea n l untru, ca astfel s se ridice cu u urin la Dumnezeu⁹.

Din via a sfntului Pavel cel din Latro

Dumnezeiescul Pavel petrecea n mun i i n pustiuri, tr ind la un loc cu fiarele s lbatice ca i cu ni te vecini i prieteni. Iar uneori cobor ndu se la Lavr binevoia s cerceteze pe fra i, pe care i ndemna s nu sl beasc cu sufletul, nici s se leneveasc de la faptele ostenitoare ale virtu ii ; ci ntru toat luarea aminte i dreapta socoteal s se in de vie uirea cea dup Evanghelie i s lupte cu tot curajul mpotriva duhurilor r ut ii. Pe lng aceasta, i nv a i o r nduial prin care pot fi n stare s se dezve e de deprinderile p tima e i s dep r teze puie ii patimilor. i ce r nduial nv a acest dumnezeiesc p rinte pe ucenicii s i ne tiutori, ca s poat n dep rta prin ea momelile patimilor ? Nu era alta dec t p zirea min ii. C ci numai ea poate s v r i o astfel de isprav i nu alta¹⁰.

9. Din *via a sfntului Arsenie*, Nichifor scoate n relief aceea i st -ruin a lui de a fi atent la sine i de a i aduna mintea in sine, ca s o poat n l a la Dumnezeu.

10. Latros se numea n Evul Mediu muntele numit mai tr ziu Latmos, lng Milet. In jurul lui i pe el au fost ntemeiate mai multe m n stiri, care s au bucurat de mare celebritate. Inc din vremea timpurie a Bizan ului au fost acolo chilii de c lug ri. Mai tr ziu s au a ezat acolo al i c lug ri, fugind din m n stirea Raithu, din Sinai, din calea Saracenilor i din Creta. Aceste noi nceputuri dateaz de prin secolul VIII. Cea mai important dintre cele 13 m n stiri era, pe lng Kellibarion, m n stirea sfntul Pavel, numit dup ntemeietorul ei, Pavel cel T n r, care a tr it nt i ca pustnic pe vrful muntelui. Cei ce s au str ns n jurul lui au format apoi o chinovie. Acest Pavel a murit la 955 (la H. G. Beck, op. cit., p. 211—212). Dar nu tim dac Nichifor vorbe te de acest Pavel sau de altul. In orice caz i din pilda sfntului Pavel din Latro, el scoate n relief aceea i st ruin de a i p zi mintea de mpr tiere spre cele din afar .

Din via a sfntului Sava

Cnd dumnezeiescul Sava vedea pe vreunul care s a lep dat de toate, c a deprins cu de am nuntul canonul vie uirii monahale i i poate p zi mintea i poate lupta cu gndurile potrivnice dup ce a scos din cugetare toat amintirea lucrurilor lume ti, i d dea chilie i n Lavr , dac era neputincios i bolnav cu trupul. Iar dac era dintre cei s n to i i viguro i, i ng duia s i zideasc chilie.

Vezi c dumnezeiescul Sava cerea ucenicilor s i p zeasc mintea i numai dup aceea le ng duia s ad n chilii ? Ce vom face noi cei ce edem lene i n chilii i nici nu tim c exist vreo p zire a min ii ? ¹¹

Din via a lui Ava Agaton

Un frate ntreb pe ava Agaton : «Spune mi ava : Ce e mai mare, osteneala trupeasc sau p zirea min ii ?» i a zis : «Asemenea este omul, unui pom. Deci osteneala

11. Sfntul Sava s a n scut n anul 439 n Mutalasca din Capadocia. El s a a ezat ca pustnic n Palestina, unde a ntemeiat 7 m n stiri. Cea mai vestit este Marea Lavr Mar Saba de azi, la r s rit de Betleem, aproape de Marea Moart , ntr un de ert de nisip ; apoi la fel de vestit a fost Noua Lavr , care a devenit cunoscut n disputa n jurul originismului. Sfntul Sava nsu i a fost un lupt tor aprig mpotriva monofizismului i a origenismului. A murit la 5 decembrie 532. In ziua de 5 decembrie e i pr znuit de Biserie . De la el a r mas un tipic, a c rui baz vine din Egipt, iar sfntul Sava l a ntregit. El a intrat n ntreguina area general a Bisericii ortodoxe (H. G. Beck, *op. cit.* p. 397—8). Via a lui a scris o pe larg admiratorul lui, Ciril de Scythopolis, n scut la 524, care la 555—6 s a a ezat n Marea Lavr a sfntului Sava. *Via a sfntului Sava* e cea mai mare lucrare scris de Ciril de Scythopolis, care a scris i alte vie i de sfin i (de ex. cea a sfntului Eutimie cel Mare). (H. G. Beck, *op. cit.* p. 409 i S. Vailhe, *Les Ecrivains de Saint Sabas*, Echos d'Orient, 1898—1899). Nichifor Monahul accentueaz i aci importan a pe care o avea p zirea min ii n via a sfntului Sava i cum o cerea el aceasta i ucenicilor s i.

trupeasc s nt frunzele, iar p zirea celor din l untru este rodul. Drept aceea, fiindc , dup Scriptur , «tot pomul care nu face rod bun se taie i se arunc n foc» (Matei VII, 19), e v dit c toat s rguin a noastr are n vedere rodul, adic p zirea min ii. Dar e nevoie i de acoper m ntul i de podoaba frunzelor, care s nt oste-neala trupeasc ».

S ne minun m cum acest sf nt s a rostit mpotriva tuturor celor ce nu au paza min ii, zic nd c tre cei ce se laud numai cu f ptuirea c : «tot pomul ce nu face rod», adic nu are p zirea min ii, ci are numai frunze, adic fapte, «se taie i se arunc n foc». Înfrico toare este rostirea ta, p rinte !¹²

Din ava Marcu (c tre Nicolae)

«De vrei, a adar, fiule, s dob nde ti n l untru f - clia luminii n eleg toare i a cuno tin ei duhovnice ti, ca s po i umbla ne mpiedicat n cea mai ad nc noapte a veacului acestuia i s i fie pa ii ndrepta i spre Dom-nul, ca unul care ai voit tare calea Evangheliei, dup cuv ntul proorocesc, adic s urmezi cu credin nfocat poruncilor evanghelice des v r ite i s te faci p rta , prin dorin i rug ciune, patimilor Domnului — am s i ar t o metod minunat i o regul a chipului du-hovnicesc de via . Ea nu are nevoie de osteneal i de nevoin trupeasc , ci de osteneal sufleteasc , de su-pravegherea min ii i de cuget atent, lucr nd cu fric i cu dragoste de Dumnezeu. Prin aceast metod vei putea s pui cu u urin pe fug mul imea vr jma ilor...

De vrei, a adar, s biruie ti asupra patimilor, adu n ndu te n tine nsu i prin rug ciune i prin mpreuna lucrare a lui Dumnezeu i cobor ndu te n ad ncurile

12. Din *Pateric*, Tipografia Cozia, 1930, p. 27. Se accentueaz aceea i trebuin a p zirii min ii.

inimii, caut urma celor trei uriaşi puternici, adică uitarea, trădând viaşa noastră, pe care se reazim dumaniile spirituale de alt neam ; pe sub acestea făcându-se celelalte patimi ale răutăţii lucrează, se învioră şi prind putere în sufletele celor iubitori de plăceri. Şi prin multă atenţie şi supraveghere a minţii, împreună cu ajutorul de sus, aflând cele necunoscute celorlalţi, vei putea cu mult luare aminte sângincioasă să te izbăveşti de cei trei uriaşi vicleni... Căci năsoirea cunoştinţei adevărate cu amintirea cuvintelor lui Dumnezeu şi cu răvna cea bună, când va fi silită să îşi struie în suflet prin harul lucrător şi va fi puzită cu grijă, va terge din el orice urmă a uitării, a neştiinţei şi a trădării vieţii...»¹³. Vezi cum conglăsuiesc cuvintele duhovniceşti ? Vezi cum socotesc de limpede că din luare aminte vine cunoştinţa ? Dar să vedem şi pe cei de mai departe ce ne spun iarăşi.

Din sfântul Ioan Scărarul

«Isihast este cel ce se străduieşte să îşi hotărâască partea netrupească în cea trupească, care este lucrul cel mai minunat. Isihast este acela care zice : «Eu dorm, iar inima mea veghează » (Cântarea Cântărilor V, 2). Închide uşa chiliei trupului, uşa rostirii limbii ; şi poarta din lăuntrul duhului. Făcând la loc nalt, ia seama la tine şi dacă cunoşti, vezi : cum, când, de unde, că şi în care hoşi vin să intre şi să fure strugurii. Îngreunându-se, străjerul se ridică şi se roagă, făcând iarăşi, se înnebriteşte de aceeaşi lucrare. Altceva este puzirea gândurilor şi altceva supravegherea minţii. Pe cât este de departe răstăbul de apus, pe atât este cea de a doua de cea dinăuntrul, fiind cu mult mai ostenitoare. Precum dacă vei avea arme împotriva teţiă făcute în oarecare loc, nu se apropie cu uşu-

13. Din Marcu Ascetul, Epistola către Nicolae, Filoc. rom. vol. I, p. 325, 326, 327. Sunt prezentate aici îndemnuri la puzirea minţii.

rin , a a cel ce i a unit inima cu rug ciunea nu e furat u or de ho ii lumii g ndite»¹⁴.

Vezi rodurile v ditate ale minunatelor lucr ri ale acestui mare p rinte ? Dar noi trecem pe lng ele asemenea unora ce c l toresc prin ntuneric i c lc m pe deasupra cuvintelor de suflet folositoare ale Duhului ca ntr o nv lm eal de noapte, asemenea unora ce s au f cut surzi cu voia.

S vedem mai departe cele scrise de p rin ii pentru pov uirea noastr la trezvie.

Din Ava Isaia

«C nd se va desface cineva de cele de a st nga, i va cunoa te cu de am nuntul toate p catele ce le a f cut naintea lui Dumnezeu. C ci nu i vede omul p catele sale, de nu se va desface de ele cu desp r ire amar . Cei ce au ajuns ns la m sura aceasta, au aflat pl nsul i rug ciunea i aduc ndu i aminte de reaua lor nso ire cu patimile, se ru ineaz naintea lui Dumnezeu. S ne nevoim, deci, fra ilor, dup puterea noastr , i dimpreun cu noi va lucra i Dumnezeu, dup mul imea milelor Sale. Chiar dac nu ne am p zit inima ca p rin ii no tri, s ne s rguim dup putere s p zim m car trupurile noastre f r de p cat, precum cere Dumnezeu, c ci dup vremea foametei ce ne a cuprins va face mil i cu noi, ca i cu sfin ii S i»¹⁵. Acest mare p rinte m n gie aci i pe cei foarte slabi, zic nd : «Chiar dac nu ne am p zit inima noastr ca p rin ii no tri, de ne vom p zi trupurile noastre f r de p cat, cum cere Dumnezeu, va face i cu noi mil ».

Mare este comp timirea i pogor m ntul acestui p rinte.

14. *Scara*, Cuv. 27. Acela i ndemn.

15. Isaia Pustnicul, cap. 17 din «Despre p zirea min ii n 27 capete», Filoc. rom. I, p. 397.

Din Macarie cel Mare

«Lucrul de c petenie al celui ce se nevoie te este acesta, ca intr nd n inima sa, s fac r zboi cu satana i lupt nd mpotriva uneltirilor lui s l biruiasc . Iar de p ze te cineva la ar tare trupul s u de stric ciune i de curvie, dar n l untru preacurve te naintea lui Dumnezeu i curve te n convorbirea cu g ndurile, n a folosit nimic av nd trupul feciorelnic. C ci scris este : «Tot cel ce prive te o femeie spre a o pofti, a i preacurvit n inima sa» (Matei V, 28). Pentru c este o curvie s v r it prin trup i este o curvie a sufletului ce se nso e te cu satana».

S ar p rea c acest p rinte se mpotrive te cuvintelor p rintelui Ava Isaia, pomenite nainte. Dar nu e a a. C ci i acela ne porunce te s p zim trupurile noastre, cum o cere Dumnezeu. Dar nu cere numai cur ia trupurilor, ci i a duhurilor, i a a ne pune la inim acelea i porunci evanghelice.

Din Diadoch

«Cel ce petrece pururea n inima sa e str in de toate frumuse ile vie ii. C ci umbl nd n duh, nu poate cunoa te poftele trupului. Unul ca acesta, f c ndu i plimb rile n cetatea virtu ilor, le are pe acestea ca paznici ai cet ii. De aceea uneltirile dracilor mpotriva lui r m n f r izb nd »¹⁶.

Bine a zis sf ntul c uneltirile du manilor r m n f r izb nd , c nd petrecem n ad ncul inimii noastre, i cu at t mai mult, cu c t z bovim mai mult acolo. Dar tiu

16. Diadoch a! Foticeei, *Cuv nt ascetic*, cap. 57, Filoc. rom. I, p. 356. Nichifor scoate aceea i concluzie despre trebuin a petrecerii cu mintea n ad ncul inimii.

c mi lipse te vremea s n ir n povestirea de fa cu-
vintele tuturor p rin ilor, precum voiesc. De aceea dup
ce voi mai pomeni unul sau doi, voi c uta s sfr esc.

Din Isaac Sirul

«S rguie te te s intri n c mara ta cea din l untru
i vei vedea c mara cereasc . C ci una s nt aceea i
aceasta, i printr o singur intrare le vei vedea pe am n
dou . Scara Împ r iei aceleia este ascuns n l untrul
t u, adic n sufletul t u. Scufund te deci n tine, ca
s ie i din p cat, i vei afla acolo trepte pe care vei putea
s urci».

Din Carpatiul

«De mult lupt i osteneal e nevoie n rug ciuni,
ca s afl m starea netulburat a cugetului, ca un alt cer
al inimii, unde locuie te Hristos, precum zice apostolul :
«Oare nu ti i c Hristos locuie te n voi ? Afar doar
de nu s nte i cerca i»¹¹.

Din Simeon Noul Teolog

«Diavolul, mpreun cu dracii, au primit ng duin a
ca, dup ce au f cut ca omul s fie scos din rai i de la
Dumnezeu, prin neascultare, s clatine n planul g ndit
cugetarea omului noaptea i ziua ; a unuia mult, a altuia
pu in i a altuia i mai mult. i nu e cu putin s fie n-
t rit aceasta altfel, dec t prin pomenirea necontenit a
lui Dumnezeu. C nd pomenirea dumnezeiasc s a ntip -
rit n inima cuiva prin puterea crucii, ea i nt re te cu-
getarea, f c ndu i o necl tinat . La aceasta duce lupta

17. 2 Cor. XIII, 5. *Capete de mângâiere*, cap. 52. Filoc. rom. IV,
p. 140, 141. Se d acest text pentru a ar ta c prin rug ciune n elegerea
se descoper ca un cer al inimii, n care locuie te Hristos.

în cugetare, pe care fiecare creștin să aștigă o poartă în stadionul credinței în Hristos. Dacă nu ajunge acolo, nu de ert se lupt. Pentru această luptă este toată nevoia a felurită a celui ce poartă greaua povară pentru Dumnezeu. Prin ea urmăriți să atrageți milostivirea bunului Dumnezeu, ca să i dați iarăși cinstea dinții să se pecetluiească în cugetarea lui, Hristos, precum zice apostolul: «copilații mei, pe care iarăși vă nasc, pentru că va prinde Hristos chipul în voi» (Galat. IV, 19)¹⁸.

Ai vă zis, fraților, că este un meteteu duhovnicesc, sau o metodă, care duce repede pe lucrătorul ei la nepovară și la vederea lui Dumnezeu? Vă încredințat că toate faptele se socotesc la Dumnezeu ca frunzele de pe pom, fără rod? Că tot sufletul care nu are supravegherea minții, în zadar le săvârșete pe acelea? Drept aceea să ne srguim ca nu cumva, murind fără rod, să ne cîmăm fără folos.

Întrebare : Nu ne îndoim nici noi, ba chiar sîntem foarte convinși că din scrierea aceasta cunoaștem care a fost fapta celor ce au bineplăcut Domnului și că este o lucrare oarecare ce izbăvește sufletul repede de patimi și îl leagă de dragostea lui Dumnezeu, lucrare ce este de trebuință oricui se oprete sub Hristos; dar ce este luarea aminte și cum se învrednicește cineva să o afle?

18. Se dă în acest text pentru a se arăta că prin practicarea continuă a rugăciunii se întipărește în inimă pomenirea neconținută a lui Dumnezeu și se fixează în ea cugetarea la Dumnezeu odată cu puterea lui Dumnezeu. Din toate aceste texte Nichifor a scos următoarele concluzii:

a) Pomenirea minții, ca să nu hoinărească prin gânduri străine de Dumnezeu. b) Adunarea ei în inimă, care poate fi socotită ca adăncul propriu al întregii ființe umane și al minții, c) Menținerea minții în inimă se poate dobîndi prin pomenirea continuă a amintirii lui Dumnezeu sau prin rugăciunea neîncetată și curată de alte gânduri. d) Prin această pomenire mintea întărește în inimă pe Dumnezeu însuși, că într-un alt cer.

După ce a întemeiat necesitatea acestor lucruri, pe baza exemplului îndemnurilor unor sfinți anteriori, Nichifor vrea să dea și o metodă prin care ele pot fi îndeplinite.

Iată ce am dori să învățăm, căci suntem cu totul necunosători ai unui astfel de lucru.

Răspuns : În numele Domnului nostru Iisus Hristos, Care a zis : «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan XV, 5), chemându-L pe El ca ajutor împreună lucrător, voi încerca să vă arătăm ce este luarea aminte și cum se poate dobândi ea, cu voia lui Dumnezeu.

Luarea aminte, așa spus unii dintre sfinți, este supravegherea minții ; alții, paza minții ; alții, iarăși, trezvie ; alții, liniștea mintală și alții, altfel. Dar toate acestea arată unul și același lucru. Gândiți-vă despre acestea, așa cum ați gândi când ar spune unul «păine», altul «bucat », altul «mbucătur ». Dar ce este luarea aminte și care sunt însușirile ei, află acum cu de-am-nuntul. Luarea aminte este semnul pocăinței neîntinse ; luarea aminte este renașterea sufletului, ura lumii, întoarcerea la Dumnezeu ; luarea aminte este desființarea păcatului și rectigarea virtuții ; luarea aminte este necredința neîndoielnică a iertării păcatelor ; luarea aminte este începutul vederii (al contemplației), mai bine zis este temelia contemplației, căci prin ea, aplecându-Se, Dumnezeu Se arată minții ; luarea aminte este netulburarea minții, sau mai bine zis oprirea ei, dăruirea sufletului prin mila lui Dumnezeu ; luarea aminte este nelăturarea gândurilor, palatul amintirii lui Dumnezeu, vistieria răbdării necazurilor ce ne vin asupra ; luarea aminte este priănuirea credinței, a dejdii și dragostei. Căci de n-ar crede cineva, n-ar primi necazurile ce vin din afară. Și dacă n-ar primi cu bucurie necazurile, n-ar zice Domnului : «Sprijinitor al meu e tu în loc de scăpare» (Ps. XC, 2). Și dacă n-ar face pe Cel prea-nalt loc de scăpare, nu i-ar umple inima de dragostea Lui. Drept aceea, rodul acesta care este cel mai mare dintre cele mai mari îl însușesc cei mulți sau toți, cu deosebire prin învățatură. Căci sunt rari cei ce deprind luarea aminte fără să fie învățați prin silința trăirii sau prin căldura credinței, do

bândit de la Dumnezeu. Iar ceea ce e rar nu e lege. De aceea trebuie cutat un povuitor ne nel tor, ca din nv tura i pilda aceluia s nv m cele ce cad la dreapta i la st nga aten iei, adic ceea ce e prea pu in i ceea ce e prea mult, care vin de la cel r u, de care a p timit el nsu i, fiind ispitit. Sco ndu le pe acestea la iveal , el ne arat n chip ne ndoielnic calea duhovniceasc i a a o vom str bate cu u urin . Iar de nu este pov uitor trebuie ajutat cu osteneal . i de nu se g se te, chem nd pe Dumnezeu ntru fr ngerea duhului i cu lacrimi i rug n du L ntru s r cie, f ce i spun :¹⁹

19. Urmeaz metoda lui Nichifor. Adunarea min ii n inim i n t lnirea ei statornic cu Dumnezeu prin pomenirea Lui continu , sau prin rug ciunea ne nctat , am v zut o recomandat i practicat de to i sfin ii aminti i de Nichifor n introducerea metodei sale i pentru ea se pot invoca i multe alte exemple i texte din p rin ii duhovnice ti anteriori.

Ceea ce aduce nou n metoda sa Nichifor este un mod mai precis n care mintea poate fi adunat i inut n inim odat cu rostirea ne nctat a rug ciunii lui Iisus. Metoda aceasta a devenit n esen a ei o practic general n secolul XIV ntre monahii zi i isihasti i dac nu metoda ns i, cel pu in rug ciunea ne nctat a lui Iisus, adic partea a doua a metodei lui Nichifor, a devenit general pentru monahii r s riteni, n tot timpul de atunci ncoace.

Practica uzitat de cel dint i const p n azi ntr o anumit asociere a celor dou p ri ale rug ciunii lui Iisus cu inspirarea i expirarea aerului. Odat cu inspirarea aerului se spun cuvintele : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», iar odat cu expirarea se spun cuvintele : «miluie te m pe mine p c tosul».

Ceea ce a adus nou Nichifor ca metod de adunare a min ii n inim a fost tocmai aceast mbinare a actului de trimitere a min ii la inim odat cu aerul; dar el nu vorbe te i de mbinarea celor dou p ri ale rug ciunii lui Iisus cu inspirarea i expirarea aerului. El vorbe te numai de o continu trimitere a min ii la inim odat (« mpreun ») cu inspirarea continuu repetat i cu repetarea rug ciunii ne nctate. Propriu zis el recomand folosirea respira iei continuu repetate a aerului mai mult ca un mijloc de a men ine mintea ne nctat n inim i de a rosti ne nctat rug ciunea lui Iisus. Mintea e men inut mereu n inim i rug ciunea la fel, numai ntruct nu se uit de a face mereu efortul concentr rii ei n inim i efortul de a repeta mereu rug ciunea. Nichifor spune c prin aceasta mintea e obi nuit «s nu ias repede din inim ». Mintea nu r m ne fixat n inim n mod static i nici rug ciunea. Persistarea min

tii c r suflarea pe care o r sufl m este aerul acesta. i l respir m nu pentru altceva, ci pentru inim , c ci ea este o pricin a vie ii i a c ldurii trupului. Deci

ii i a rug ciunii n inim e un fapt ne ntrerupt, dar n acela i timp un fapt vin, dinamic, un fapt de voia de a repeta adunarea ei n inim i repetarea rug ciunii. La urma urmelor i cu aerul se nt mpl acela i lucru : el e mereu n inim , adic nu iese total de acolo, dar e i trimis mereu acolo. Sfntul Grigorie Palama aduce n plus explicarea c ceea ce se trimite n inim nu e mintea ca esen , ci lucrarea ei (*Al doilea cuvnt din triada I i II contra lui Varlaam*).

Iar n practica monahal generalizat , deasemenea, ie irea aerului din piept nu nseamn i ie irea rug ciunii lui Iisus, ci numai mutarea aten iei dela o parte a ei la alta. Propriu zis inspirarea i expirarea aerului formeaz un ntreg dual, ntre ale c rui p r i nu se produce nici o separare, nici o ntrerupere.

Dar dac mintea trebuie s r m n mereu n inim i rug ciunea lui Iisus la fel, de ce mai recomand Nichifor n metoda sa trimiterea min ii la inim odat cu inspirarea aerului? De ce recomand adic un lucru care a scandalizat pe Varlaam i pe ali adversari ai sihastrilor?

Ace ti adversari nu au n eles c e vorba nu de o legare a trimiterii min ii la inim de inspirarea aerului, ci de folosirea ritmicit ii inspira iei aerului ca o ocazie pentru ritmitatea ne ntrerupt a efortului de men i nere a min ii sau a aten iei n inim i odat cu aceasta n pomenirea lui Dumnezeu. Ritmitatea ne ntrerupt a respira iei e un mijloc sau un privilegiu de re nnoire ne ncetat a amintirii lui Dumnezeu i prin aceasta de adunare a g ndului dela cele din afar la cele din l untru, iar prin aceasta, de evitare a oric rei ntreruperi n g ndirea ndreptat spre Dumnezeu. Un teolog occidental, Herrigel, ntr una din c r ile sale, spune acela i lucru c nd declar c trebuie s mul umim lui Dumnezeu pentru orice nou respira ie, c am mai putut, sau mai putem respira odat , deci mai putem prelungi nc cu o clip via a noastr . (*Der Umbruch des Denkens*).

Inc Isichie Sinaitul, tr itor prin secolul VI, spusese : «Une te cu r suflarea n rii trezvia i numele lui Iisus, sau g ndul neuitat la moarte, i smerenie. C ci am ndou snt de mare folos» (II, 87; Filoc. rom. IV, p. 89).

S ar putea spune c avem aci o paralel ntre un act corporal i unul spiritual: inspirarea aerului i trimiterea n l untru a min ii. o paralel n care un act de g ndire voluntar se repet paralel cu s v r irea involuntar a unui act de repeti ie ne ntrerupt , lu nd prilej de la s v r irea regulat a acestuia. Dar nu e numai o paralel . Respira ia e un act care ntre ine nu numai via a trupului ca o unitate separat de suflet i de g ndire, ci d putin i vie ii spirituale. un act care condioneaz via a

inima trage aerul ca să împingă căldura ei afară prin expirare, iar ei să procure o temperatură bună. Iar pricinuitorul acestei lucrări, sau mai bine zis slujitor al ei,

total a ființei umane, care face posibil gândirea. Ca atare gândirea este legată de respirație și de aceea poate face din inspirație un act conștient. Aceasta înseamnă pe de o parte că inima prin care se întreprinde viața corpului, datorită aerului inspirat și expirat, întreprinde și cugetarea; iar cugetarea, la rândul ei, poate face respirația conștientă, o poate pătrunde, o poate face să nu fie străină nici o clipă de conștiință. În aceasta poate să constea unul din aspectele strânselor legături dintre inimă și minte. Când mintea se împarte în gânduri variate, nu mai este unită conștient cu respirația și cu inima, ca centru al vieții întreprinse prin respirație, adică nu le mai spiritualizează pe acestea. În acest caz pierde și mintea și pierde și inima. Când mintea, adică gândirea ei, se concentrează în inimă prin ritmicitatea respirației, amândouă cîtig: respirația ritmică (îbătăia ritmică a inimii am putea zice), aduce aminte cugetării să pomenească pe Dumnezeu, iar pomenirea lui Dumnezeu repetată ritmic odată cu respirația, este atentă gândirea la respirație și la inimă și le încadrează pe acestea în conștiința ocupată cu pomenirea lui Dumnezeu, le sfîșiește.

Varlaam a fost susținătorul unui spiritualism abstract, dezlegat de trup, și prin aceasta a contribuit la formarea unei atitudini ne-negatoare a efortului de spiritualizare sau de sfîșiere a trupului, devenit proprie Occidentului. În Răsărit, afară de Evagrie, este greu de găsit vreun părinte care n-ar fi urmărit sfîșierea ființei totale a credinciosului și care n-ar fi cerut, de aceea, unirea minții cu inima. Drept că unii părinți, vorbind de adunarea minții în inimă, spun totodată că prin aceasta mintea se adună în ea însăși. Dar prin aceasta ei neg înima ca centru al întregii vieți, deci și al cugetării.

Poate în acest sens socoteau unii, cum spune Palama, ca vehicul al cugetării «punctul cel mai din mijloc și cel mai curat al duhului sufletesc», în vreme ce alții aveau în elegerea în encefal. Și poate a trebuit să ne alegem și adeziunea lui Palama la prima opinie. «Noi nu, deși nu socotim sufletul într-un vas, fiindcă este netrupesc, nici în afară, fiindcă este unit cu trupul, totuși tim sigur că puterea noastră cugetătoare stă în inimă ca într-un organ» (Cuv. II din triada I contra lui Varlaam, la P. Hristou, op. cit. p. 395). Căci chiar în acest loc Palama spune totodată că cugetarea are inima nu ca organul exclusiv, ci ca primul organ și aceasta întrucât inima este punctul cel mai central al duhului sufletesc, deci un fel de centru al vieții sufletului care întreprinde în trupul. Deci nu este la el o opoziție față de opinia altor părinți, că mintea este în creier (Așa spune și Meyendorff, *A study of Gregory Palama*, Londra, The Faith Press, 1964, p. 138). El nu separă prea strict între creier și

este pl m n ul, care fiind zidit de F c tor f r desime, ca ni te foi, prime te i scoate u or con inutul lui. Astfel inima, tr g nd prin aerul respirat r coarea la sine i m

inim ca loc al sufletului i recunoa te inimii rolul de centru vital i ca atare i de centru sufletesc, de care cugetarea nu poate fi desp r it . Le g nd cugetarea mai str ns de centrul vital al fiin ei umane, isiha tii d - deau posibilitatea rug ciunii, care ine i de cugetare, s influen eze i trupul. Astfel s a evitat intelectualismul f r influen asupra trupului, a a cum s a dezvoltat n Apus.

Nichifor spune ns c cugetarea este n piept. Vasile de la Poiana M rului, stare tr itor n ara Româneasc n secolul XVIII, va spune la fel. Dar se pare c prin aceasta ei nu se deosebesc prea mult de opi nia celor ce sus ineau c i cugetarea i are sediul n inim . Dar prin precizarea c ea e n piept parc ar vrea s arate c ea e n centrul fiin - ei, unde se unesc cugetarea i sim irea. Nichifor, spun nd c mintea adu n ndu se n inim e ca b rbatul care revine acas dintr o c l torie, vrea s spun c inima nu e un loc str in pentru minte, dar mintea poate s i c l toreasc . Ins deplin fericit se simte numai c nd revine n inim , sau acas . Mintea n sens de pur cugetare nu e mintea ntreag i nici inima n sens de pur izvor al sentimentelor sau al vitalit ii nu e inima ntreag . Plasarea cuget rii n inim sau n piept nu nseamn ns c mintea ca izvor al cuget rii exclusive nu e n creier.

In orice caz cugetarea fiind ncadrat n via a integral a fiin ei umane, deci n fundamentul ei care este inima, trebue s se ntip reasc cu con tiin a ei n toate actele trupului, dar cu o con tiin preocupat permanent de amintirea lui Dumnezeu. Atunci nsu i actul respira iei e imprimat de amintirea lui Dumnezeu, cum poate fi imprimat ngenun chierea, ca i orice fapt i cuv nt. A a se sfine te tot trupul i toate actele lui, toat via a care e ntre inut de inim i izvor te din ea, pentru c s a sfinit cugetarea ns i care prin pomenirea ne nctat a lui Dumnezeu s a ad ncit n intimitatea fiin ei umane i a imprimat amintirea lui Dumnezeu n izvorul vie ii integrale a ei.

In felul acesta nu mai apare f r sens faptul c Nichifor Monahul vorbe te despre importan a respira iei ca act de ntre inere a inimii, i prin ea a vie ii, i de trebuin a de a lega actul concentr rii min ii n inim de acest ritm al respira iei. Cugetarea devine prin aceasta con tient de respira ie ca condi ie a vie ii totale a subiectului ei i de faptul c ea trebue s o sfineasc pe aceasta i s se sfineasc pe ea ns i prin po menirea numelui lui Dumnezeu, sau s sfineasc inima, ca fundament al vie ii. Cugetarea, devenind con tient de acest fundament al vie ii, va deveni con tient c el nu e de la sine, ci are ca fundament ultim, corespun z tor lui, pe Dumnezeu. Inima celui ce se roag ne nctat va deveni

pingând dela sine cîldura, pîze te fîr abatere rînduiala pentru care a fost zidit spre susînerea vieţii. Tu decizezînd îţi adunîndu-ţi mintea, împinge-o îţi sile te-o pe transparent pentru Dumnezeu, sau cer al lui Dumnezeu, sau locul lui Dumnezeu, cum zice unii pîrîni.

Legătura aceasta strîns dintre gîndirea plină de pomenirea lui Dumnezeu şi actele trupesti, în primul rînd al respiraţiei, o va socoti sfîntul Grigorie Palama o legătură simbolică, dat fiind că simbolul e ceva în acelaşi timp deosebit de ceea ce simbolizează şi unit cu el. Respiraţia, înghinchierea, semnul crucii, cuvîntul curat, devin simboluri ale vieţii spirituale. De sigur, cînd aceste acte sînt sîvîrite fîr pomenirea lui Dumnezeu, ele nu se sîfinesc, ele îţi slăbesc caracterul de simboluri. Palama zice: «Unii ca aceştia vor numi om cu sufletul în buric pe cel ce zice: «Legea lui Dumnezeu în mijlocul pîntecelui meu» (Ps. 39,8) şi pe cel ce zice către Dumnezeu: «Pîntecele meu va răsună ca o chitară şi cele din lîntre ale mele ca un zid de aramă pe care lăi nnoit» (Isaia XVI, 11), cum vor calomnia pe toţi cei ce exprimă şi numesc prin simboluri cele ale lumii gîndite, cele dumnezeieşti şi duhovniceşti» (Cuv. II, triada I contra lui Varlaam, la P. Hristou, op. cit., voi. I, p. 404).

Dar dacă alte organe ale trupului se pot bucura de lucrarea lui Dumnezeu în ele, deci pot fi simboluri, cum năru putea fi cu atît mai mult inima, centrul vital al fiinţei umane?

Sfîntul Grigorie Palama va insista în cele două «Cuvînte» ale sale despre rugăciune (II din întia triadă şi II din a doua triadă contra lui Varlaam) asupra acestei sîfiniri a trupului prin pomenirea lui Dumnezeu şi prin rugăciune, în apărarea «Metodei» lui Nichifor.

Metoda lui Nichifor năa fost singura metodă a rugăciunii lui Iisus, sau ea îţi a modificat sau precizat în practicarea ei unele elemente, după cum gîseau de bine cei ce o practicau, pe baza experimentării ei. Una din formele astfel modificate sau precizate în anumite detalii să pîrîsat în cîiva codici manuscrise îţi poartă numele sfîntului Simeon Noul Teolog. Dar cercetarea a demonstrat că nu e a lui. Căci nu se află între scrierile sfîntului Simeon Noul Teolog şi nu e menţionat nici în «Viaţa» lui scris de ucenicul lui, Nichita Stithatul (Vezi la Pr. D. Stîniloae, *Viaţa şi Învîrtura sfîntului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 46—61). Totuşi sfîntul Grigorie Sinaitul citează ceva din ea şi o atribuie lui Simeon Noul Teolog. Dar nîtrucît Nichifor nu o pomeneşte, se pare că ea a apărut după Nichifor.

Se poate că încă din vremea lui Palama unii monahi (foarte puşini) mai nepricepuşi să fi practicat întoarcerea privirii spre mijlocul pîntecelui şi în mediul lor să fi apărut îţi metoda atribuit lui Simeon Noul Teolog, dar Palama nu pomeneşte de această atribuire. El recunoaşte to

calea n rilor pe care intr aerul n inim , s coboare m-preun cu aerul inspirat n inim . i intr nd acolo, nu i vor mai fi f r veselie i f r bucurie cele de dup aceea.

tu i c aceast practic exista, dar o explica din trebuin a de a se impune i stomacului legea s n toas a min ii ca nfr nare.

Mai e de remarcat c traducerea neogreac a metodei atribuite lui Simeon publicat n Filocalia greac , nu cuprinde recomandarea ndrept rii privirii spre p ntece. Forma aceasta a textului trimite poate la unele manuscrise care nu cuprindeau acest am nunt. In plus, trebuie inut seama de faptul c n practica general a monahismului r s ritean de dup acel timp, niciodat nu s a folosit rug ciunea lui Iisus dup aceast metod , dec t poate cu totul excep ional de vreun c lug r nepriceput.

Dintr o practic cu totul rar din acea vreme a luat probabil Varlaam afirmarea c isihastii i nchipuiau c sufletul se afl n buric i i eticheta cu numele de «omfalapsichi». Palama respinge cu indignare acest nume i afirmarea c isihastii ar fi avut o asemenea credin . Niscai cazuri excep ionale ale unei astfel de practici, care au putut dura i dup aceea, sau faptul rarei ei existen e n secolul XIV la f cut i pe Vasile de la Poiana M rului s combat n secolul XVIII, credin a unora c inima s ar afla n mijlocul p ntecelui (n : «*Cuv ntul nainte*» la Filotei Sinaitul, d. ex. n ms. Acad. Rom. 1441). De altfel p n de cur nd exista n popor p rerea c inima e n p ntece.

Mai existau printre monahi i unii care i f ceau o regul proprie pentru a putea ine rug ciunea ne nctat . Grigorie Sinaitul dezaproba aceast «idioritmie». O astfel de «idioritmie» a putut fi i ntoarcerea privirii spre mijlocul p ntecelui.

In forma care cuprinde am nuntul ntoarcerii privirii spre mijlocul p ntecelui, metoda atribuit sf ntului Simeon a fost publicat de teologul catolic J. Hausherr S.I., sub titlul de :

, în : *Orientalia Christiana*, 1927, nr. 36, . 101—210. Dar e curios c privind acest text, se constata n el o contradiccie : pe de o parte se cere ca privirea s fie ndreptat spre ombilic, ca imediat dup aceea s se adauge : «pentru ca s se caute cu mintea interiorul i s se g seasc locul inimii». S ar p rea c prima recomandare e interpolat . C ci nu e firesc ca prin privirea spre ombilic s se mai caute pe urm locul inimii. Textul neogrec vorbe te numai de c utarea locului inimii. i aceast recomandare e logic , prin faptul c nu se cere de la nceput unde s se caute cu privirea. n acest text se spune direct : «adun i mintea de la tot ce e trec tor i de ert i apleac i partea de jos a fe ii, sau b rbia, spre piept, ca n acest fel s iei aminte la sinea ta cu mintea i cu ochii t i; i ine i pu in respira ia ca s ai acolo i mintea i s afli locul unde este inima ta i acolo s fie cu totul i mintea ta».

i precum un bărbat oarecare fiind călătorit de la casa sa, când se întoarce nu mai găsește de bucurie casa nevrednicită să se întâlnească cu copiii și cu nevasta, așa și mintea când se întâlnește cu sufletul se umple de o bucurie și veselie de negrăit. Drept aceea, frate, obișnuiește și mintea să nu iasă degrab de acolo. Căci la început este nepăsătoare poate, din pricina închiderii înăuntrul ei a strămtoririi. Dar după ce se obișnuiește, nu și mai plăciturile pe afară. Căci «Împărăția cerurilor este înăuntrul nostru» (Luca XII, 21). Pe aceasta privind o acolo și cerând o prin rugăciune curată, toate cele din afară le socotește urte și neplăcute.

Dacă deci, cum s-a zis, poți intra de la prima încercare în locul inimii pe care ți l-am arătat, mulțumește lui Dumnezeu, și slăvește Lui și saltă în tine de lucrarea aceasta pururea. Iar ea te va învăța pe tine cele ce nu le

Cel mai interesant amănunt pozitiv, adăugat în această metodă, este recomandarea respirației inspirăției și expirației, pentru a nu se respira prea comod. Acest amănunt a avut o oarecare aplicare practică la unii monahi. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât o anumită ritmizare neagră a respirației, pentru a nu se produce în mod neregulat, inegal, căci aceasta tulbură ritmicitatea pomenirii lui Dumnezeu, sau ar fi expresia unor stări inegale, neliniștite, speriate, confuze, mănioase, pasionale, în suflet.

Într-o formă puțin deosebită apare metoda acestei rugăciuni în scrisul rămas de la Grigorie Sinaitul. Ea se resimte și de metoda lui Nichifor și de detaliul respirației din forma ei de sub numele lui Simeon Noul Teolog. El întemeiază respirarea mai rară cu motivul că ieșirea aerului de la inimă întunecă mintea despărțind o din inimă odată cu expirarea, sau răpește cugetarea spre alte gânduri. El a observat poate faptul că expirarea aerului produce oarecare slăbire a concentrării minții, o relaxare a atenției. Dar amănuntul cel mai important și cel mai prețios în forma în care metoda ne a rămas de la Grigorie Sinaitul este recomandarea de a uni cugetarea când cu prima jumătate a rugăciunii lui Iisus, când cu a doua jumătate. În această recomandare s-ar putea implica poate unirea primei jumătăți a rugăciunii cu inspirarea aerului și a celei de a doua jumătate cu expirarea aerului. Dar el nu o spune aceasta explicit (P. G. 150, 1316 D). El cere, dimpotrivă, să se repete de multe ori prima jumătate și iar și de multe ori a doua jumătate, ca să nu se mute prea ușor cugetarea de la o jumătate la alta.

tii. Dar trebuie s tii i aceasta c , ajungnd mintea acolo, nu trebuie s tac i s stea dup aceea degeaba. Ci s aib ca lucru i ndeletnicire ne nctat rug ciunea : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m » ! S nu mai conteneasc niciodat din aceasta. C ci aceasta, innd mintea ne mpr tiat , o face s nu poat fi prins i atins de momelile vrjma ului i o ridic la dragostea i dorul dumnezeiesc n fiecare zi.

Iar dac , ostenindu te mult, o, frate, nu po i totu i intra n p r ile inimii, precum i am ar tat, f ceea ce i spun i cu ajutorul lui Dumnezeu vei afla ceea ce cau i.

tii c partea cuget toare a fiec rui om este n piept, c ci n l untrul pieptului, t c nd noi cu buzele, vorbim, ne sf tuim cu noi n ine, d m r nd rug ciunilor, psalmilor i altora. D i deci acestei cuget ri, dep rt nd de la ea orice g nd — i aceasta o po i dac vrei — d i deci pe : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m !» i sile te te ca n loc de orice alt g nd s strigi pururea n l untru aceste cuvinte. Iar innd aceasta mai mult vreme, i se va deschide prin aceasta i intrarea inimii, precum i am scris, f r nici o ndoial , cum am cunoscut i noi prin cercare. i i va veni, mpreun cu luarea aminte mult dorit i pl cut , i toat ceata virtu ilor, dragostea, bucuria, pacea i celelalte, prin care vei dob ndi cererile tale n Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia, mpreun cu Tat l i cu Duhul Sf nt I se cuvine slava, st p nirea, cinstea i nchin ciunea, acum i pururea i n vecii vecilor. Amin.

ALE LUI TEOLIPT
MITROPOLITUL FILADELFIEI
CUVÎNT DESPRE
OSTENELILE VIE II C LUG RE TI
I CUVÎNT DESPRE
LUCRAREA CEA ASCUNS ÎNTRU
HRISTOS

Mitropolitul Teolipt al Filadelfiei

Via a i scrierile

Mitropolitul Teolipt al Filadelfiei a fost una dintre cele mai influente personalități ale Bizanului la sfârșitul secolului XIII și începutul secolului XIV. S-a născut la Niceea pe la 1250, unde s-a căsătorit și s-a hirotonit diacon. Când împăratul Mihail VIII Paleologul a primit unirea cu Biserica Romei, la 1274, Teolipt a organizat rezistența în toată Bitinia²⁰. De aceea a fost arestat și trimis probabil într-o insulă pustie din Marea Egee, împreună cu mai mulți clerici din Atos, care opuneau deasemenea rezistență unirii cu Roma. Printre aceștia a fost și Nichifor din singurătate, care învățase o metodă de rugăciunii inimii necăutate în Sfântul Munte. În exil a deprins de la el și Teolipt practica vieții ascetice și această rugăciune. Sfântul Grigorie Palama afirmă direct că Teolipt a avut pe Nichifor ca maestru în această rugăciune²¹. La aceasta se face aluzie și într-un panegiric anonim din Cod. Paris. Gr. 971 f. 249—250, unde se afirmă că în exil Teolipt «s-a supus unuia dintre acei atleți, care erau și asceți, și anume celui care era primul între ei» și «nvăța de la el, care cunoștea foarte bine și ca pe o tîmbară, viața după Dumnezeu, practica și contemplația și înfrînarea minții»²².

Introdus în acest fel de viață și de rugăciune, Teolipt deveni mai târziu unul dintre discipolii sfântului Grigorie Palama în exil. S. Salaville necunoscînd decît afirmația patriarhului

20. H. G. Beck, *Kirche und theologische Literatur im Byz. Reich*, München, 1959, p. 693.

21. Cuv. II, triada II () contra lui Varlaam, la P. Hristou, , μ , μμ , Salonic, 1962, tom. 1, p. 509.

22. La Pr. D. Stăniloae, *Viața și învățătura simului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 58.

Filotei, ucenicul lui Palama, n această privin²³, se ndoie te de adev rul ei, socotind c pe la 1310—1315, c nd Palama i f cea studiile, Teolipt murise²⁴. Dar din publicarea scrierilor lui Palama s a v zut c nsu i acesta afirm c «Teolipt ne a predat nou acestea prin gur proprie», «fiind unul dintre b r- ba ii plini de Duhul Sfnt»²⁵.

Filotei spune precis despre Teolipt c «l a introdus pe Palama n sfnta trezvie i n... rug ciunea min ii» (*Encomiul lui Palama*, P.G. 151, 561). Prin chiar aceste cuvinte, nv tura lui Teolipt se dovede te apropiat de metoda lui Nichifor, care se nume te *Despre trezvie i despre paza inimii* i care n fond trateaz «despre trezvie i rug ciune».

Dup o vreme oarecare mp ratul l a eliberat pe Teolipt, dar apoi iar i l a aruncat n nchisoare, ntruc t acesta, de dic ndu se vie ii pustnice ti n apropiere de ora ul s u, Niecea, continua s sus in opozi ia mpotriva unirii cu Roma²⁶.

Dup ce Papa Martin IV a denun at la 1 martie 1281 unirea de la Lyon, Teolipt a fost eliberat. Dup o scurt vreme petrecut la Atos, n jurul anului 1284 a fost ales mitropolit al Filadelfiei. Aceasta s a nt mplat dup moartea lui Mihail VIII Paleologul i dup ce un Sinod din Vlaherne (Pa ti 1283), prezidat de patriarhul Iosif, a condamnat pe aderen ii unirii cu Roma. C nd la 1285 un alt Sinod a aprobat tomul scris de Patriarhul Grigorie Cipriotul, ajuns la tronul patriarhal la 1283, dup moartea patriarhului Iosif — tom n care se respingea din nou purcederea Sfntului Duh de la Fiul, dar se admitea «str lucirea» Lui etern prin Fiul — Teolipt a semnat acest tom mpreun cu to i episcopii antiunioni ti. Astfel se f cea un pas ecumenic n problema aceasta care desp r ea at t de ad nc Biserica din Apus de cea din R s rit. Dar c nd un c - lug r, Marcu, interpret nd acest tom, identific «purcederea» de la Fiul cu «str lucirea prin Fiul», iar Grigorie Cipriotul l a sus inut, o parte dintre mitropoli ii semnatori ai tomului i anume Ioan Chilas de Efes i Daniil de Cizic cerur patriarhului retragerea tomului i ncetar s l pomeneasc la li

23. Filotei, *Encomiul lui Grigorie Palama* ; P. G. 151, 561 A.

24. S. Salaville, *Formes ei methodes de priere d'apres un byzantin du X/V e siecle, Theolepte de Philadelphie*, n : *Echos d'Orient*, Janv.—Juin 1940, tome XXXIX, nr. 197—198, p. 1—25.

25. Cuv. *triada I contra lui Varlaam*, la P. Hristou, ed. cit., voi. I, p. 405.

26. *Cod. Paris.* 971, f. cit. la Pr. D. St niloae, *Op. cit.*, p. cit.

turghie. P n la urm , patriarhul trebui s se retrag (la 1289). Teolipt dezaprob i el pe patriarh, dar nu din cauza tomului, ci pentru c sus inea interpretarea lui Marcu, care putea avea un efect bun, dar i unul r u : reducerea purcederii Duhului din Fiul la str lucire, sau a str lucirii la purcedere.

Patriarhul Grigorie Cipriotul trebui s se retrag . Dar ntr un sinod inut n palatul imperial i prezidat de mp ratul Andronic II Paleologul s a reafirmat ortodoxia tomului, deci atitudinea mai nuan at n problema purcederii Duhului Sfnt, sprijinit i de Teolipt. Atitudinea aceasta va fi preluat i de sfntul Grigorie Palama. Ea e contrar celei sus inute de partida care nu admitea nici o rela ie etern ntre Duhul Sfnt i Fiul, ci numai o trimitere temporar a Duhului de c tre Fiul, sus inut de Ioan Chilas, iar n secolul XIV de Achindin i de Nichifor Gregora, adversarii lui Palama²⁷.

Dar o alt disput tot a a de aprins diviza Biserica din Bizan , dup moartea lui Mihail VIII Paleologul. Acesta scosese din scaun pe patriarhul Arsenie, care l condamnase c nd scosese ochii t n rului mo tenitor legitim al tronului mp r - tesc, Ioan Lascaris (la 25 dec. 1261), i nlocuit cu Gherman III (1265—1267), apoi cu Iosif I, care la 1275 a demisionat, nevoind s accepte unirea cu Roma. Iosif, readus dup moartea lui Mihail VIII Paleologul, nu a fost recunoscut de arseni ii extremi. Arseni ii modera i au fost mp ca i ns prin aducerea osemintelor lui Arsenie la Constantinopol n 1284, sub patriarhul Grigorie Cipriotul. Teolipt adopt i n aceast chestiune o atitudine moderat , favorabil salv rii unit ii Bisericii. S au p strat de la el dou cuv nt ri, n oare ndeamn pe arseni ii extremi ti s vin n sinul Bisericii. El dezvolt aci nv tura c Biserica e trupul lui Hristos i numai n ea se dob nde te m ntuirea²⁸.

«Ceea ce e n mod deosebit caracteristic pentru g ndirea mitropolitului din Filadelfia este sacramentalismul lui i simul lui pentru responsabilitatea cre tinilor pentru Biserica ; aceste dou tr s turi fac o distinc ie marcant ntre el i scrii

27. J. Meyendorff, *A Study ol Gregory Palamas*, p. 14—15. Trad. engl. a c r ii *Introduction a l'etude de Saint Gregoire Palamas*, ed. Seuil, Paris, 1959.

28. S. Salaville, *Deux documents iaedits sur Ies discussions rell gieuses byzanfines enfre 2275 ei 2320*, n: *Etudes Byzantines*, 1947, p. 116—125. CHV nt rile se cuprind n Cod. Vatic. gr. 1140, f. 24—52 i Ottobonianus 418, f. 80 r.—111 v. (secoiul XIV—XV).

torii duhovnice ti ai R s ritului cre tin care se desintereseaz , cel pu in aparent, de tot ce nu prive te des v r irea naturii l untrice a monahului. Mitropolitul de Filadelfia, care lupt mpotriva disensiunilor interne ale Bisericii bizantine — cazul lui Grigorie Cipriotul i al schismei lui Arsenie — arat o acut preocupare de unitatea Bisericii locale i de unitatea sacramental a credincio ilor»²⁹. «Odat ce ace ti oameni (schismaticii) s nt uni i cu voi, Biserica cre te i m dularele se adun i mai str ns ntre ele ntr un ntreg complet... Biserica cre te n t rie... Singurul nostru Cap, Hristos, apare atunci ca conduc torul care ne ine lega i de El i lega i unul de altul prin leg turile unei singure credin e, ale unei singure nv turi i ale unei singure Biserici»³⁰. «Fiul lui Dumnezeu — continu Teolipt — s a f cut om pentru tine, i a dus o via f r de p cat. Prin Sf ntul Botez i prin scump s ngele S u care a curs pe cruce, te a r scump rat... El a format biserici locale, fiecare un rai, i ne a adunat pe noi n ele; dar El a ntemeiat Biserica, una n credin i n nv tur ... Pomii raiului s nt p s torii ortodoc i... care au fost trimi i la biserici, ncredin a i i ns rcina i cu datoria s nve e i s oc rmuiasc pe cre tini ...Episcopul este mijlocitorul ntre Dumnezeu i oameni. El nal ne nctat n numele poporului cereri, rug ciuni i mulumiri lui Dumnezeu. Actul care e s v r it de preo ii ortodoc i i e recunoscut n «Sfintele Daruri» devine trupul i s ngele lui Hristos ; acesta este efectul epiclezei, al rug ciunii i al cobor rii Sf ntului Duh... A nu lua parte la Sf nta Împ rt anie, sau a se ine departe de ea... nseamn a declara c Hristos n a fost dec t om»³¹.

J. Meyendorff declar : «Rar se poate afla un bizantin ortodox care s fi exprimat n asemenea cuvinte vii esen a sacramental care e fundamentul structurii sacramentale a Bisericii. Teolipt are, desigur, meritul de a fi integrat tradi ia spiritual — adeseori identic cu o spiritualizare — a oamenilor duhovnice ti ai R s ritului cre tin ntr o structur ecle siologic i hristocentric . El este precursorul rena terii teologice i sacramentale aduse de Palama i de Nicolae Cabasila»³².

29. Meyendorff, *op. cit.*, p. 19.

30. La S. Salaville, *op. cit.*, p. 123.

31. *Ibidem*, p. 123—129.

32. J. Meyendorff, *op. cit.*, p. 20.

Sublinierea acestei caracteristici a scrisului lui Teolipt e bine venit, dar socotim c toat via a oamenilor duhovnice ti ai R s ritului a fost str ns legat de Taine i de Hristos. Înainte de el, Petru Damaschin, de exemplu, spune c f r Tainele s v r ite de preo ie nu se poate intra n Împ r ia cerurilor (*Filocalia greac*, ed. III, tom. V, p. 186) i el prezint rug ciunile rostite de oamenii duhovnice ti c ut tori ai lini tei (isihiei) ca fiind constituite n mare parte din rug ciuni i c nt ri ale cultului public al Bisericii. Aceste rug ciuni i c nt ri influen eaz ntreaga scriere a lui Petru Damaschin i se ncadreaz n ea ca ntr un r u duhovnicesc lin i lini titor, ca ntr un mare poem duhovnicesc de remarcabil frumuse e i armonie, de bun mireasm spiritual, de sub iri analize ale complexelor st ri suflete ti. Nu mai vorbim de ncaadrarea spiritualit ii unui sf nt ca Maxim M rturisorul n larga viziune a recapitul rii progresive a tuturor n Hristos, ca o uria Liturghie cosmic.

Teolipt e doar unul dintre cei ce au dat o expresie teoretic mai accentuat tr s turii generale a vie ii duhovnice ti r s ritene legat de Biserica. Era obligat la aceasta de diviziunile care se manifestau atunci n via a Bisericii.

Dintre faptele legate de activitatea de arhip stor sau de mitropolit a lui Teolipt, mai amintim c la 1303, c nd ora ul Filadelfia a fost mpresurat de turci, rug ndu se lui Dumnezeu, a v zut minunea ca ora ul s fie despresurat de apari ia nea teptat a unei armate de catalani³³. Dar activitatea care l a impus cel mai mult pe Teolipt a fost aceea de mare sf titor duhovnicesc al cercurilor societ ii nalte din Constantinopol i al celor dou m n stiri, una de monahi i una de monahii, din acel ora, cu numele de Philantropos Soter (M ntuitorul de oameni iubitor). Aceste m n stiri au fost recl dite de principesa bizantin Irina Chumnos, m ritat cu despotul Ioan Paleologul, care, r mas v duv la v rsta de 16 ani, s a c lu

33. V. Laurent, *Une princesse byzantine au clo tre : Irene Eulogie Chumnos Paleologue*, n : *Echos d'Orient*, t. XIX, 1930, p. 29—60. Vezi i : Idem n : *Echos d'Orient*, tome XXVI, 1927, p. 147. Cele mai multe date despre via a lui Teolipt prezentate n aceste studii s nt luate din Panegiricul nchinat lui Teolipt de Nichifor Chumnos, tat l Irinei Chumnos. El e editat de Boissonade n : *Anecdota graeca*, tom. V, p. 183—239. Men ion m c Nichifor Chumnos, un nalt personagiu i umanist bizantin, dup c lug rirea fiicei sale, s a c lug rit i el n m n stirea de b rba i restaurat de ea, ca i so ia lui, care a intrat n m n stirea de femei unde era i fiica ei.

gărit în 1308 la îndemnul lui Teolipt în mănăstirea de femei restaurată de ea ca în mănăstirea de bărbai cu același nume.

Opera lui Teolipt socotită «considerabil» și până azi rămasă în cea mai mare parte nepublicată, este formată în majoritatea ei din scrierile cuprinse în Cod. Vatic. Ottobon. 405, care sînt cuvîntări îndrumări adresate celor două comunități monahale.

S. Salaville a publicat scrisoarea trimisă prin eseul aflat într-o grea criză sufletească după ce a rămas văduvă și prin care îi recomandă să meargă în viața monahală³⁴. După ce a tuns oclănușul în monahism, Teolipt va continua să fie îndrumătorul ei și al celor două mănăstiri.

Textul mai lung publicat în Filocalia greacă (în P.G. 143, col. 381—400) și tradus în acest volum este scrisoarea adresată de Teolipt tinerei prin eseu de curînd călugărită. Ea este o expunere pe scurt a regulilor vieții ascetice și se numește în Cod. Vatic. Otob. 405, încep. f. 35 . μ

= *Regulă pe scurt acomodată vieții ascetice*. În Filocalia greacă se numește «*Cuvînt care lămură lucrarea ascunsă în Hristos și arată pe scurt osteneala vieții uirii călugărești*».

Dar în Filocalia textul este publicat fără introducerea care se adresează direct prin eseu și pronumele feminine al celei căreia se adresează este schimbat cu pronumele masculine. Salaville a publicat această introducere. În ea Teolipt laudă pe Irina că fiind mprăteasă în lume, a devenit mprăteasă peste patimi³⁵.

Cu aceste scrisori Teolipt inaugurează seria celorlalte scrieri adresate viitorilor din cele două mănăstiri, după aceea. Teolipt a devenit astfel «unul din cei mai celebri sfătuitori duhovnicești din secolul XIV»³⁶.

Între scrierile lui Teolipt cuprinse în Cod. Vatic. Otob. 405, Salaville numește: «*Despre veghere și rugăciune*» () (Cod. cit. f. 22 v 53 r.) ; *Despre liniștire*

34. S. Salaville, *Une Lettre et un discours inédits de Theolepte de Philadelphie*, în: *Etudes byzantines* 1947, . 1 1—115. Scrisoarea se cuprinde în cod. Ottob. gr. 405.

35. S. Salaville, *Formes et méthodes...*, în: *Echos d'Orient*, Janv.—Juin 1940, tome XXXIX, nr. 197—198, p. 1—25.

36. *Ibidem*.

rug ciune»() (Codcit.f.78 v 83 r.). Ele s nt mai mult explic ri ale rug ciunii dec t metode³⁷.

Într o alt scriere «*Înv tura despre ndatoririle vie ii de ob te*» (Cod. cit. f. 93 r. 105 v.), Teolipt arat superioritatea vie ii de ob te fa de via a monahal de unul singur³⁸. Teolipt se dovede te din nou un pre uitor al vie ii duhovnice ti n Biseric .

Tr ind n Constantinopol la nceputul secolului XIV i desf urndu i activitatea de ndrum tor duhovnicesc n cercurile apropiate de curtea mp r teasc , nu e de mirare c Teolipt a putut fi dup 1310 i nainte de 1317 (a adar c nd Palama avea vreo 15—20 ani) unul dintre primii ndrum tori ai t n rului Grigorie Palama n via a duhovniceasc .

Urm nd lui M. Jugie, care i contest lui Palama n general orice educa ie mai aleas , Salaville adaug : «În orice caz... nimic nu pare s permit a face pe Teolipt responsabil de abera iile repro ate lui Palama»³⁹. Repro ate de cine ? Salaville omite s spun c repro urile s nt ale lui Varlaam, Achindin i Nichifor Gregora, i nu ale Bisericii, care, dimpotriv , a condamnat nv tura acestora trei. În acest caz «abera iile» lui Palama, devin, dup Salaville, «abera iile» Bisericii ortodoxe.

De fapt, discipola lui Teolipt, prin esa Irina (Euloghia dup numele de c lug rie) a luat atitudine mpotriva lui Palama dup 1340. Dar nu e sigur dac ar fi f cut aceasta i Teolipt, n cazul c ar fi tr it, dup ce Palama a ap rat n scrierile sale rug ciunea inimii practicat de c lug rii din Atos i nv tura despre energiile necreate, implicat n lumina dumnezeiasc de care se mp rt eau practican ii ndelunga i ai ei. Dimpotriv , n faptul c Palama, n chestiunea *Filioque*, sus ine i dezvolt — n nv tura despre iradierea luminii dumnezeie ti a Duhului din Hristos n oamenii nduhovnici i — nv tura lui Grigorie Cipriotul despre «str lucirea» Duhului Sfnt n Fiul, se arat apropiat de Teolipt, contrar partidei opuse a lui Varlaam, Achindin, Gregora i Irina Chumnos.

37. *Ibidem*, p. 2.

38. S. Salaville, *La v/e monastique grecque au debut da XIV e siecle*, n: *Echos d'Orient*, 1944, p. 119—125.

39. S. Salaville, n *Formes ei methodes...*, contest c Teolipt ar fi fost unul dintre primii ndrum tori ai lui Grigorie Palama.

Teolipt nu avusese ocazia sã dezvolte în sfaturile sale în mod direct învățătura despre lumina dumnezeiască și despre energiile necreate. Dar ea ni se pare implicat în conținutul textului său publicat în Filocalia. Vom încerca să arătăm aceasta în note.

Teolipt a trăit probabil până pe la 1324—1325⁴⁰. Cele două scrieri ce le dăm în acest volum și scurta notiță biografică ce le precede în *Filocalia* greacă au fost traduse și în românește și se află de exemplu în manuscrisul nr. 9 (secolul XVIII), f. 33 r. 59 r.^{40 bis} din Biblioteca mănăstirii Neam .

40. H. G. Beck, op. cit., p. 693.

40 bis. După descrierea Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele din Biblioteca slintei mănăstirii Neam u*, lucrare în manuscris, p. 20.

Cuvântul lui Teolipt, mitropolitul Filadelfiei, despre ostenele vieii cu lucrări

Vieuirea cu lucrări este un arbore cu coroană înaltă și foarte roditor. Rodcina lui este înstrînarea de toate cele trupești; ramurile sunt nemulțumirea sufletului și lipsa oricărei alipiri de lucrurile de care s-a depărtat; iar rodul lui îl constituie dobândirea virtuților, dragostea îndumnezeitoare și bucuria neîntreruptă din acestea⁴¹. «Căci roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea» și cele următoare (Galat. V, 22).

Depărtarea de lume aduce adpostirea lângă Hristos. Iar lume numesc alipirea de lucrurile supuse simurilor și de trup. Cel ce s-a înstrînat de acestea ntru cunoștința adevărului se alipește de Hristos, câștigând dragostea Lui, pentru care, lepădându-se de toate ale lumii, a cumpărat mîrgăritarul de mult preț, pe Hristos⁴².

41. Vieuirea cu lucrări nu e o vieuire stearpă, ci ea crește în conștință ca un pom înalt și stufos. Ea crește din rodcina desprinderii de cele trupești; pe nemulțumirea ei de multe feluri, ca pe niște ramuri ale lipsei de egoism, odrăslesc rodurile virtuților ca tot atâtea dăruiri ale vieii proprii lui Dumnezeu și altora, dăruiri însuflețite de iubire și culminând în iubirea ce îndumnezeiește pe cel ce se dăruiește. Sunt roduri ce susțin în suflet o bucurie curată și neîntreruptă, care nu e ca bucuria de lucrurile și succesele lumii, mereu întrerupte de lipsa acestor lucruri și succese, sau fără o plinătate de substanță.

42. «Lume» nu e numit aici realitatea celor din afară, ci o stare înăuntrul de alipire pătimașă la lucrurile supuse simurilor și la trup. Mo

Ai mbr cat pe Hristos prin botezul m ntuitor, ai le-
p dat ntin ciunea prin baia dumnezeieasc , i ai c tigtat
str lucirea harului duhovnicesc i noble ea de f ptur .
Dar ce s a nt mplat pe urm ? Mai bine zis, ce a p timit
omul din nesocotin ? Prin alipirea fa de lume i a
schimbat tr s turile dumnezeie ti ; din iubirea trupului
i a stricat chipul. P cla g ndurilor p tima e a ntunecat
oglanda sufletului, prin care se arat Hristos, Soarele cu-
noscut cu mintea⁴³.

nahul le folose te pe acestea ntr o mare libertate i deta are spiritual .
De aceea le folose te n limitele strict necesare vie ii p m nte ti, «ca nea
v nd nimic, de i toate s nt n st p nirea lor» (2 Cor. VI, 10). Monahul se
leap d de lume numai n sensul c nu se alipe te ei ca singurei sau
ultimei realit i. Dezlipirea aceasta de lume se face pentru Hristos, ntruc t
monahul tie c n Hristos are asigurat o via netrec toare i infinit
mai bogat dec t cea pe care i o poate da lumea. In sensul acesta dezli-
pirea de lume e dezlipirea ntru cuno tin a adev rului. Cel ce se dezli-
pe te de lume pentru Hristos e ca cel ce a aflat m rg ritarul de mult
pre , infinit mai pre ios dec t toat lumea i dec t orice avu ie. Dar n
Hristos lumea nu e pur i simplu negat , ci reg sit n str lucirea ei ade-
v rat , care i vine din El.

43. Prin harul botezului credinciosul a rec tigtat str lucirea spiri-
tual care pune n lumin frumuse ea originar a demnit ii sale de f p-
tur a lui Dumnezeu. Aceast str lucire nu e desp r it de str lucirea
adus de har, ci harul nsu i red firii noastre str lucirea ei, a a cum raza
soarelui lumin nd fa a lucrurilor le arat frumuse ea lor. Firea noastr a
fost creat ca o oglind transparent prin care s se vad Dumnezeu,
lumina infinit a sensurilor nesf r it de bogate i de ad nci. In ns i ca-
litatea ei de f ptur a lui Dumnezeu se reflect lumina Lui, sau se cu-
prinde capacitatea reflect rii ei. Botezul i a redat aceast leg tur cu
Dumnezeu prin har i deci a reactivat capacitatea reflect rii luminii Lui.
Dac ar fi r mas a a cum a fost creat , n leg tur cu Dumnezeu, nu nu-
mai trupul ar fi fost transparent pentru suflet, ci i sufletul pentru Dum-
nezeu, a a cum o persoan omeneasc alipit prin iubire de o alta, e
transparent pentru aceea. Dar g ndurile p tima e sau egoiste, prin care

Tu i ai pironit sufletul de frica lui Dumnezeu, ai cunoscut ntunecimea neor nduielii lume ti, ai n-
eles mpr tierea cuget rii pricinuite de zgomote, ai
v zut alipirea de art a oamenilor de via a mult tulbu-
rat , ai fost r nit de s geata dragostei n vremea lini tirii,
ai c lcat pacea g ndurilor, c ci ai auzit : «Caut pacea i
o urm re te pe ea» (1 Petru III, 11) ; ai dorit odihna ei,
fiindc ai auzit : «Întoarce te, suflete al meu, la odihna
ta» (Ps. CXIV, 7). Pentru aceasta ai n eles c noble ea
pe care ai primit o n botez prin har, dar ai lep dat o cu
voin prin patimi n lume, trebuie s i o rec tigi prin
voin a cea bun . De aceea ai p it la lucru, intr nd n
sf nta m n stare i mbr c nd cinstitele ve minte ale po-
c in ei i f g duind din suflet r m nerea n ea p n la
moarte.

Astfel ai f cut o a doua nvoial cu Dumnezeu : pri-
ma intr nd n via a de aici, iar a doua gr bindu te spre
sf r itul vie ii de aici. Atunci te ai alipit lui Hristos prin
credin , acum te ai alipit lui Hristos prin poc in . Acolo
ai aflat har, aici i ai luat o datorie⁴⁴. Atunci fiind prunc,
n ai sim it vrednicia ce i s a dat, m car c pe urm cres-
c nd, ai cunoscut m rimea darului i c por i fr u la gur .

omul se ntoarce spre sine ca i cum ar fi unica realitate, au pus o p cl
pe aceast transparen a sufletului i prin aceasta i a trupului pentru
Dumnezeu.

44. Dac pentru primirea harului botezului i deci a str lucirii ori-
ginare, ca reflectare a lui Dumnezeu, a fost necesar din partea omului
f g duin a credin ei n Hristos, ca deschidere spre El, sau credin a c prin
umanitatea lui Hristos iradiaz toat lumina lui Hristos, f c ndu se acce-
sibil nou , la activarea acestui har acoperit de p cla patimilor egoiste,
omul contribuie cu o nou f g duin , cu f g duin a poc in ei, la care
unii se angajeaz pentru toat via a n forma f g duin ei monahale. Ast-
fel c lug ria nu e dec t o punere statornic n deplin lucrare a harului
botezului, o asumare a datoriei de mpreun lucrare deplin a omului cu
acel har. Ea deschide calea nu numai spre o vie uire cu Hristos n lume,
ci i spre vie uirea anticipat cu Hristos n via a viitoare, printr o anu-
mit dep ire a vie uirii n lumea aceasta.

Acum petrec nd n cuget des v r it, cuno ti puterea datoriei ce i ai luat. Ia seama ca nu cumva, nesocotind i această f g duin , s fii aruncat ca un vas spart cu totul, n ntunericul cel mai din afar , unde este pl ngerea i scr nirea din ilor. C ci n afar de calea poc in ei, nu e alt c rare ce duce la m ntuire⁴⁵.

Ascult ce i spune David : «Pe Cel prea nalt L ai pus sc pare ie» (Ps. XC, 8). i dac i ai ales via a dup Hristos, cea plin de asprimi, nu vor veni la tine relele din via a lumeasc ; nu se va ine de tine, care i ai ales s te poc ie ti, dragostea de bani, desf tarea, cinstirea, po-doaba, ne nfr narea sim urilor ; nu vor st rui naintea ta n l rile nelegiuite ale cugetului, robia min ii, nestator-nicia g ndurilor i orice alt r t cire i z p ceal de bun voie ; nici dragostea de p rin i, de fra i, de prieteni, de rudenii, nu te va mai nt mpina pe tine ; nu se va mai s l lui n tine nici dorul de nt lniri i de convorbiri f r rost i f r trebuin . De vei iubi dezlipirea l untric de acest trup i suflet, biciul durerii nu se va mai apropia de sufletul t u i s geata ntrist rii nu va mai r ni inima ta, nici nu va mai posomori fa a ta. C ci cei ce s au desf cut de obi nuin a pl cerii i au lep dat mp timirea fa de toate cele spuse, au tocit acele ntrist rii. Fiindc Hristos se arat sufletului care se nevoie te i toarn n inim bucurie negr it , iar bucuria duhovniceasc nu o poate r pi nici una din desf t rile sau necazurile lumii⁴⁶.

45. Aceasta nu nseamn c nu e poc in i deci m ntuire n afara vie ii c lug re ti. Ea face doar mai u oar o vie uire n poc in , cum arat autorul n continuare.

46. Înc sfntul Maxim M rturisitorul spusese c dulce ile trupului produc ntrist rile sufletului i ntrist rile trupului produc bucuriile sufletului ; sau c pl cerea trupului e urmat de durere. Teolipt recomand i el ocolirea pl cerilor trupei ca leac mpotriva ntrist rilor inimii. Dar el precizeaz ndat c bucuria sufleteasc a celui ce ocole te pl cerile trupei nu apare n baza unei legi naturale a contradic iei, ci prin faptul

Cuget ri bune, amintiri m ntuitoare, n elegeri dumneze-
ie ti i cuvinte de ale n elepciunii slujesc celui ce se ne
voie te i l p zesc pe el n toate c ile faptelor sale dup
Dumnezeu. De aceea el calc peste toat pofta nera io-
nal i m nia gr bit , ca peste aspid i vasilisc i calc
peste urgie ca peste un leu i peste pl cere ca peste un
balaur. (Ps. XC, 13). Iar pricina st n aceea c toat
n dejdea sa, desf c nd o de la oameni i de la lucrurile
amintite i a legat o de Dumnezeu i se mbog e te n
cuno tin a de Dumnezeu i pururea cheam cu mintea pe
Dumnezeu n ajutorul s u : «C ntru Mine, zice, a n -
d jduit i l voi izb vi pe el ; l voi acoperi pe el, c a cu-
noscut numele Meu ; striga va c tre Mine i l voi auzi
i nu numai c l voi izb vi pe el de cei ce l nec jesc, ci l
voi i sl vi pe el» (Ps. XC, 15)⁴⁷.

Vezi luptele celor ce se nevoiesc dup Dumnezeu i
cununile lor ? S rguie te te deci s faci din chemare fap-
t⁴⁸. i precum te ai nsingurat cu trupul, lep d nd p n
i g ndurile lucrurilor, precum i ai schimbat portul, de-
p rteaz i vorbele i pe cei ce i s nt aproape dup
neam⁴⁹. C ci de nu vei sc pa de mpr tierea n cele din

c cel ce ocole te aceste pl ceri o face aceasta dintr o alipire la Hristos.
De aceea Hristos e Cel ce i d lui bucurie, sau g ndul c prin aceasta a
f cut ceea ce place lui Hristos, ar t nd c L iube te pe El mai mult dec t
pe toate. Hristos, ca Persoan iubitore plin de via , i d prin alipirea
de El o bucurie care cople e te durerea truieasc .

47. S ar putea ca aci s se fac aluzie la rug ciunea lui Iisus prin
care se ine ne ntrerupt n amintire numele Lui. Prin aceasta vine n suflet
nu numai o bucurie, ci i o putere de a se re ine de la pl cerile inferioare
i de a st p ni pofta i m nia, care tulbur vederea clar a sufletului.

48. Via a c lug reasc este aleas pe baza unei chem ri de la Dum-
nezeu. Cel ce a ascultat de aceast chemare trebuie s prelungeasc n
fapte r spunsul s u afirmativ. Numai a a r spunsul la chemarea lui Dum-
nezeu este deplin.

49. C lug rul trebuie s se nsingureze nu numai cu trupul, ci i
cu sufletul fa de cele din afar . De aceea trebuie s goleasc sufletul
i de n elesurile lucrurilor, s uite i vorbele f r rost.

afar , nu te vei ridica mpotriva celor ce te p ndesc din l untru. i de nu vei birui pe cei ce te r zboiesc n cele v zute, nu vei r pune pe viclenii cei nev zu i⁵⁰.

Iar c nd vei face s nceteze mpr tierile din afar i vei p r si g ndurile din l untru, mintea i se va ridica la lucrurile i la cuvintele Duhului ; i n loc de obi nuin a cu rudeniile, vei deprinde chipurile virtu ii ; n loc de vorbele de arte, n scute din taifasul cu lumea, sufletul i va fi luminat i n elep it de meditarea i dezv luirea cuvintelor dumnezeie ti ce se mi c n cugetare⁵¹. Desc tu area sim urilor se face lan sufletului, iar nl n uirea sim urilor aduce eliberarea sufletului⁵².

Apusul soarelui aduce noaptea ; retragerea lui Hristos din suflet aduce ntunericul patimilor i fiarele cele nev zute l sf ie. C nd r sare soarele, fiarele se str ng n ascunzi urile lor ; r sare Hristos pe cerul cugetului care se roag i toat alipirea lumeasc se dep rteaz i dragostea de trup dispare, iar mintea porne te la lucrul ei, adic la meditarea celor dumnezeie ti, p n seara (Ps. CIII, 21), ne ntrerup nd lucrarea legii duhovnice ti nici

50. F c nd pe om s se mpr tie n cele din afar , du manul pune st p nire pe interiorul lui, de care a uitat. De aceea prin veghere c lu g rul trebuie s fie atent mereu la cele ce se petrec n l untrul s u, ferin du se de a se pierde n tot felul de g nduri necuvenite, provocate de lucrurile i de mprejur rile din afar , sau de amintiri ale unor lucruri i mprejur ri necuvenite.

51. Dar ferirea de mpr tierile spre cele din afar i de g ndurile corespunz toare din l untru nu nseamn o golire a sufletului de orice con inut i n zuin , ci o ridicare a min ii, adic a p r ii celei mai nalte a sufletului la realit ile i cuvintele Duhului, ad ncindu se n n elesurile lor nesfr ite. Meditarea la aceste cuvinte va lumina sufletul il va n elep i.

52. Teolipt rezum aci cele spuse nainte despre trebuin a nchiderii sim urilor ndreptate spre cele din afar , pentru a desc tu a aripile sufletului spre n l area n orizontul nesfr it al celor dumnezeie ti.

o clipă în care vei îndrăzni numai cu mîsurile, ci pînă la sfîrșitul vieții acesteia pînă la ieșirea sufletului din trup⁵³. Aceasta o arată și proorocul care zice: «Căci tu am iubit legea Ta, Doamne, toată ziua m-am îndelețnicit cu ea» (Ps. 118, 97). El numește «ziua» tot răstimpul vieții de aici a fiecăruia.

Opre-te, a adăru, vorbirile despre cele din afară în luptă-te cu gîndurile din lăuntru pînă ce vei afla locul rugăciunii curate în casa în care locuiește Hristos, Care te luminează și te îndulcește prin cunoștința și slăvirea Lui⁵⁴; și te pregătește ca să socotești necazurile pentru El bucurie, iar plăcerile lumii să le ocotești ca pe un absent (ca pe o bucurie amară).

Vînturile ridică valurile mării și dacă nu încetează vînturile, nu se domolesc valurile și nu se liniștește marea. La fel duhurile răutății răscolesc în sufletul celui neatenț la amintirea părinților, a fraților, a rudeniilor, a celor apropiați, a ospitelor, a serbarilor, a teatrelor și a tuturor celorlalte nchipuiri ale plăcerii și poruncesc vederii, limbii și trupului înțînirea cu ele. Prin aceasta și ceasul de fașă se topește în deșert și cel care va veni, cînd vei petrece singur în chilie, se va risipi în amintirile celor văzute și grăite. Și așa viața monahului trece fără folos în ocupațiile lumii, care și sapă amintirile lor în cugetare,

53. recomandă rugăciunea care cheamă și aduce pe Hristos, Soarele luminii cunoscute cu mintea, Cel ce alungă întinericul patimilor. Rugăciunea aceasta trebuie făcută fără nici cea mai mică întrerupere pînă la sfîrșitul vieții. Este evident că aceasta e rugăciunea neîncetată a lui Iisus, Care Se slăvește în sufletul care practică această rugăciune, înconjurat de lumină. Fără să indice propriu-zis metoda rugăciunii neîncetate, Teolipt dă o explicație a faptului că prin această rugăciune Se slăvește Hristos cu lumina Lui în suflet. Căci dacă din orice persoană bună iriaz o lumină, cu atît mai bogată e lumina ce izvorăște din Hristos cel atotbun.

54. Aci Teolipt amintește în mod direct «rugăciunea curată», curată de orice gînduri străine de ea; ba chiar de locul unde se face, ca locul cel mai din lăuntru al nostru. Vorba de inimă care este în același timp casa în care Se slăvește Hristos cu lumina ce iriaz din El.

precum picioarele omului, urmele n z pada pe care o calc .

Dac d m fiarelor m ncare, c nd le vom omor pe ele ? i dac petrecem n lucruri i g nduri de ale dragostei i obi nuin ei nera ionale, c nd vom omor cugetul trupesc ? C nd vom tr i via a cea dup Hristos, pe care am f g duit o ? Urma picioarelor n z pad se terge c nd r sare soarele, sau dispare c nd se revars apa. Iar amintirile s pate n cuget de aplecarea i de faptele iubirii de pl cere s nt terse de Hristos, Care r sare n inim prin rug ciune, i de ploaia lacrimilor din umilin ⁵⁵. Deci monahul care nu lucreaz potrivit ra iunii, c nd va terge nchipuirile de mai nainte din cugetare ? Fapta virtu ilor se ntip re te n trup, c nd vei p r si obi nuin a lumeasc , iar amintirile bune i cuvintele dumnezeie ti se ntip resc n suflet c nd vei terge prin rug ciuni ne ntrerupte ce se deap n n cugetare, cu umilin fierbinte, amintirile faptelor de mai nainte. C ci lumina amintirii credin ii n Dumnezeu i zdrobirea inimii rad ca un brici amintirile p c toase ⁵⁶.

55. Se afirm iar i ar tarea lui Hristos n inim prin rug ciune. Dar Teolipt socote te ca acest rug ciune trebuie s fie nso it de lacrimile de umilin , sau de str pungere. o rug ciune plin de sim irea p c to eniei proprii i a poc in ii pentru p cate. De aceea se cere n ea mila lui Hristos : «Doamne Iisuse Hristoase, miluie te m pe mine p c tosul». Numai sim irea puternic a p c to eniei i a poc in ei pentru p catele s v r ite i cererea continu a milei lui Hristos, care aduce n suflet prezen a Lui, terge din cugetare chipurile ispititoare ale fostelor p cate.

56. Aci Teolipt vorbe te nu de o singur rug ciune ne nctat , ci de «rug ciuni ne ntrerupte». Dar poate fi vorba de aceea i rug ciune ne nctat . El cere din nou ca rug ciunea s se fac cu sim irea fierbinte a umilin ei sau a str pungerii inimii. Numai n acest caz cuvintele rug ciunii sau alte cuvinte dumnezeie ti i amintirile lor i ale n elesurilor lor se vor ntip ri prin repeti ie, n mod lucr tor, n sufletul nmuiat de ele i de umilin a care le nso e te, dup ce vor fi ters amintirile de caracter ispititor ale faptelor p c toase de mai nainte. Cugetarea nu poate fi neutr i static . In ea se ntip resc cuvintele i amintirile faptelor repetate, bune sau rele, cu for a lor care o mi c n direc ia cores

Ia pild de la n elepciunea albinelor. Acelea, tiind c roiul viespilor le d t rcoale, r m n n untru stupului i scap de v t marea atacurilor acelora. Socote te nt lni rile de arte ca ni te viespi i fugi de ele cu toat s rguin a i r m i n ad postul m n stirii i de aci ncearc iar i s p trunzi n cet uia cea mai din l untru a sufletului, care este casa lui Hristos, n care se vede pace, bucurie i lini te. C ci Hristos, Soarele cunoscut cu mintea, trimite aceste daruri ca pe ni te raze i le d sufletului ca re L prime te pe El cu credin i cu iubire de bun tate, ca pe o r splat ⁵⁷.

punz toare lor. Una din aceste dou categorii terge cealalt categorie. Dar de sigur c , p n la predominarea deplin a uneia din cele dou categorii, are loc o mi care contradictorie, o sf iere n suflet. C nd cuvintele dumnezeie ti i n elesurile lor se ntip resc n mod exclusiv in inima nmuiat sau zdrobit de umilin i de iubirea lui Dumnezeu, i prin aceasta ea s a deschis total lui Dumnezeu, o lumin clar , opus ntunerii cului n care orbec ie plin de amintirile ispititoare ale p catelor, i face loc n ea. Lumina, care umple atunci inima nu e, dup explic rile lui Teolipt, o lumin a cunoa terii teoretice, ci a sim irii evidente i iubitoare a prezentei lui Hristos ; orizontul deschis de acea lumin e un orizont al comuniunii cu Hristos, n care inima a intrat ie ind din ngustimea nchisorii n limitele eului propriu, e un orizont al vie ii, al cur iei, al bucuriei, al p cii.

57. Acest orizont se deschide p r ii celei mai din l untru a sufletului, in care nu poate p trunde cugetarea p n ce nu se terge din ea amintirile ispititoare ale poftelor p c toase, preocupate de pl ceri egoiste. Acestea in sufletul nu numai nchis n limitele lui, ci i n zona cea mai de suprafa unde se produc acele pl ceri. Sc pat de ele, cugetarea p trunde prin rug ciunea ne nctat , deci st ruitoare, sau prin pomenirea ne nctat a numelui lui Iisus, f cut cu c ldura umilin ii, n partea cea mai din l untru i capabil de cea mai mare sim ire a sufletului sau n inim , care este casa lui Hristos, deschiz nd aceast cas pentru Hristos prin ns i intrarea sa n ea. Numai deschiz nd sau actualiz nd aceste potente de sim ire ale inimii, cugetarea se nt lne te acolo cu Hristos. Numai acolo Hristos, Soarele mai presus de sim uri i de n elegere, i d ruie te sufletului care L a primit la botez cu credin razele Lui d t toare de lumin , de c ldur duhovniceasc , de pace, de iubire, de bucurie. Din nou Teolipt spune c Hristos Se ive te n acel interior intim al omului numai c nd sufletul l prime te cu credin i cu iubire de bun tate, sau de bun tate echivalent cu frumuse ea (cu filocalia).

Deci, ez nd n cas , pomene te pe Dumnezeu, ridi c ndu i mintea de la toate i arunc nd o spre Dumnezeu f r de glas. i toat sim irea inimii vars o naintea Lui i lipe te te prin dragoste de El⁵⁸. C ci pomenirea lui Dumnezeu este vederea lui Dumnezeu, Care atrage privirea i dorin a min ii spre El i o nv luie n lumina din jurul Lui⁵⁹. Întorc ndu se mintea spre Dumnezeu, dup ce opre te toate n elesurile care dau chip lucrurilor, Îl prive te n afar de orice chip⁶⁰. i n ne tiin a care co v r e te orice cuno tin , din pricina slavei neapropiate, i se umple vederea de lumin ⁶¹. F r s cunoasc pe Cel

58. Teolipt cere at t pomenirea lui Dumnezeu, c t i avintarea min ii spre Dumnezeu, f r de glas. Cum se pot mp ca acestea dou ? Numai a a c mintea poate g ndi la Dumnezeu, f r cuvinte. Aceasta e a a zisa «rug ciune pur g ndit » (μ). Ea cere o deosebit concentrare a min ii la Dumnezeu. O rug ciune rostit prin cuvinte poate deveni adesea o rug ciune formal , numai cu buzele, o rug ciune care se repet prin obi nuin , mintea omului desp r indu se de ea i l s ndu se prins in alte g nduri. O rug ciune pur g ndit ine ns mintea ntreag concentrat n ea. In aceast rug ciune, mintea este i r m ne str ns lipit de Dumnezeu. Puterea acestei str nse alipiri de Dumnezeu i vine ns min ii din sim irea unei mari iubiri a inimii fa de El. Toat sim irea de care e capabil credinciosul prin inima lui se vars , sau se ndreapt spre Dumnezeu.

59. Dar sim irea inimii fa de Dumnezeu e provocat , la r ndul ei, de vederea Lui duhovniceasc (n eleg toare). Prin vederea aceasta Însu i Dumnezeu atrage cugetarea min ii i sim irea inimii spre El i le umple de lumina Lui. Astfel st ruirea g ndului la Dumnezeu, sau pomenirea Lui ne nctat , e pricinuit de vederea Lui, sau vederea Lui e pricinuit de pomenirea Lui ne nctat .

60. Vederea lui Dumnezeu este ns mai presus de orice chip. C ci chipul este expresia unui n eles, care i el define te, pune ni te hotare. Dumnezeu este ns mai presus de orice definire, de orice hot rnicire, deci de orice chip sau n eles.

61. Dar aceast vedere a lui Dumnezeu e totu i o vedere real , c ci Dumnezeu este real. Ea e cuno tin real . Sufletul nu experiaz un gol, ci o prezen , o plenitudine deosebit de sine. Aceasta e o cuno tin ce dep e te orice cuno tin . Ea se nume te necuno tin n sens de dep ire ('); sufletul e cople it de experien a prezen ei lui

vzut, din pricina neputin ei de a L cuprinde, l cunoa te din pricina adev rului Celui ce exist propriu zis i e singur mai presus de existen ⁶². Hr nindu i dragostea i nt rindu i srguin a cu bog ia bun t ii ce izvor te de acolo, se nvrednice te de odihn i fericire nesf r it ⁶³.

Acestea s nt semnele pomenirii cu os rdie deplin . Iar rug ciunea este *convorbirea cuget rii cu Domnul*, cuvintele rug ciunii str b t nd la Dumnezeu mpreun cu mintea ntins ntreag spre El. C ci n elegerea rostind necontenit numele Domnului i mintea urm rind

Dumnezeu. Aceasta deosebe te prezen a lui Dumnezeu i cunoa terea Lui de orice alt prezen i cunoa tere. i totu i aceast cuno tin , mai presus de orice cuno tin care define te, se datore te slavei Lui inaccesibile. Acesta e un al doilea paradox. Iar un al treilea e c slava aceasta, de i nu se poate defini n ea ns i, umple de str lucire privirea celui ce caut la ea. O analogie avem n faptul c slava unei persoane umane sau bun tatea ce iradiaz din ea ne e aproape i totu i nu o putem defini, de i ea ne p trunde.

62. Se opereaz cu no iuni de ale lui Dionisie Areopagitul. Dar ele primesc aci o aplicare practic , devin tr ite. Dumnezeu e mai presus de existen , deci transcendent modului nostru de a fi, care e simplu existent, sau precar existent, i cunoa terii noastre care e capabil s cuprind numai acest fel de existen , care are i ea ceva precar, fragil, nesigur n ea. Supraexisten a lui Dumnezeu e totu i experiat , dar ca o realitate ferm i infinit existent , ca o realitate care ne cople e te i a crei experien este indefinibil . Dumnezeu se impune prin experien ca supremul adev r, ca adev rul prin excelen , ca adev rul pur i simplu, ca singurul adev r n sensul propriu al cuv ntului. i sim im c tot El ne d i puterea s L sesiz m ca atare, deoarece noi nu avem n existen a noastr precar organul capabil s sesizeze existen a mai presus de existen a noastr .

63. Sufletul ajuns prin dar la aceast experien a lui Dumnezeu, are totul. Nimic nu l atrage mai sus. El se afl ntr o saturare deplin a setei sale de cunoa tere, ntr o odihn a tuturor tensiunilor sale, ntr o fericire nesf r it . El nu se plictise te cu ceea ce experiaz , pentru c realitatea aceea nu are hotar, nu poate fi definit . De aceea nu caut s treac mai sus, c ci nu e grani peste care s poat trece mai sus, nici s coboare pentru a repeta aventura urcu ului la mai multul pe care l a p r sit, n sens origenist sau antroposofic.

atent i cu limpezime chemarea numelui dumnezeiesc, lumina cuno tin ei lui Dumnezeu umbre te tot sufletul ca un nor luminos⁶⁴. Pomenirii lui Dumnezeu cu os r die i urmeaz dragostea i bucuria. «Adusu mi am aminte de Dumnezeu, zice, i m am veselit» (Ps. LXXVI, 4). Iar rug ciunea curat e urmat de cuno tin i umilin , «În ziua n care Te voi chema pe Tine, zice, iat am cunoscut c Dumnezeul meu e ti Tu» (Ps. LV, 9). «Jertfa lui Dumnezeu, duh umilit» (Ps. L, 19). C ci mintea i cugetul ce se nf i eaz lui Dumnezeu prin tr o sim ire puternic i printr o rug ciune fierbinte s nt urmate i de umilin a sufletului⁶⁵. Iar dac mintea, cuv ntul i duhul alearg i cad naintea lui Dumnezeu, cea dint i prin luare aminte, cel de al doilea prin chemare, iar cel de al treilea prin umilin i dragoste, ntreg omul din l untru liturghise te Domnului⁶⁶. «S iube ti, zice, pe Domnul din toat inima ta» (Deut. VI, 5).

64. Cuvintele rug ciunii ating pe Dumnezeu, pentru c mintea ns i Il atinge. Nu mai e nici un interval ntre mintea care vorbe te cu Dumnezeu n rug ciune i El nsu i. Dar dispari ia intervalului nu se dato re te unui act de dep ire fizic a Lui, ci unei alipiri depline a cuget rii, a n elegerii i a iubirii, de Dumnezeu. Dumnezeu umple cu prezen a Sa n elegerea i sim irea min ii. În elegerea e totodat experien a prezen ei Celui n eles. i ea e ne ntrerupt . Ea e o lumin a cuno tin ei care nv luie sufletul ca un nor luminos, care l p trunde n ntregime il face ntreg luminos. Dar sufletul are con tiin a clar c aceast lumin nu se na te din el, ci izvor te din Dumnezeu cel personal, infinit i trans cedent (Ie ire XL, 32).

65. De Dumnezeu nu se poate apropia cineva cu o specula ie teoretic , ci cu o inim str puns de con tiin a micimii i p c to eniei proprii. In starea aceasta se experiaz prezen a lui Dumnezeu, p trunz nd prin g urile unei astfel de inimi str puns prin toate locurile. Intr o astfel de inim Dumnezeu p trunde cu razele iubirii Sale blnde, t m duitoare i cur itoare.

66. Avem aci o defini ie a Liturghiei l untrice demn de re inut. Ea e o predare a omului ntreg lui Dumnezeu, prin aten ie ncordat , prin chemare aprins de dor (epiclez) i prin str pungerea i umilin a ntregii fiin e.

Dar vreau să tii și aceasta : nu cumva socotind că te rogi, să umbli departe de rugăciune, să te ostenești fără câștig și să alergi în deert. Aceasta se întâmplă la cântarea cu gura, când mintea este purtată în altă parte și este împinsă între patimi și lucruri, încât se întinează și înțelesul cântărilor. Dar aceasta se întâmplă și cugetărilor. Când adeseori străbătând aceasta cuvintele rugăciunii, mintea nu o însușește și nu se așteaptă spre Dumnezeu, cu Care se face convorbirea rugăciunii, ci este abătută pe furi de anumite gânduri. Atunci cugetarea spune din obișnuință cuvintele, iar mintea alunecă de la cunoștința lui Dumnezeu. Ca urmare și sufletul se arată fără în alegere și fără a ezare, întrucât mintea sămănă în niscai neluciri, sau spre cele ce este furat, sau voiește. Iar nefiind de fapt cunoștința în rugăciune și cel ce se roagă nefiind întru Celui Care ia I se roagă, cum se va îndulci sufletul ? și cum se va veseli inima, care se face că se roagă, dar nu face rugăciunea adevărată ?⁶⁷. «Veseli se va, zice, inima celor ce caută pe Domnul». Dar pe Domnul îl caută cel ce se apropie de Dumnezeu cu tot cugetul și cu inima

67. S-ar prea că aici avem un ecou al metodei celor trei moduri ale rugăciunii, care circula în acel timp și era atribuită de unii sfinților Simeon Noul Teolog, fără să fie de fapt a lui. Ea a fost publicată în limba greacă veche de J. Hausherr S. I., *La methode de l'oraison hesychaste*, *Orientalia Christiana*, voi. IX, 2, nr. 36, 1927, pp. 102—209, iar în neogreacă în *Filocalia* și în P. G. 120, 701—710; vezi elemente noi despre ea la Pr. D. Stăniloae, *Viața și învățătura sfântului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 45 și urm. Dar la Teolipt distincția între cele trei moduri este mult mai clar expusă. După el există o rugăciune făcută numai cu buzele, însoțită de cugetare, apoi o rugăciune care este însoțită de cugetare, dar cugetarea rămâne la înțelesul logic al cuvintelor ; și, în sfârșit, o rugăciune în care mintea însăși se scufundă în experiența prezenței lui Dumnezeu. Teolipt face o deosebire între cugetarea care rămâne la conținutul cuvintelor în el însuși și între experiența lui Dumnezeu însuși ca Persoană prezentă, de către mintea intrată într-o stare de sensibilitate, de umilință, de străpungere, de conștiință a păcatului și de pocăință neîncetată. Ea este înțelegere între persoana umană, care are totul de la Dumnezeu, și Persoana lui Dumnezeu care dă totul. Când vremea mintea se mișcă numai între

fierbinte i n l tur tot g ndul lumii, pentru cuno tin a i dragostea lui Dumnezeu, care r sare din rug ciunea ne ncetat i curat ⁶⁸.

Pentru a l muri mai bine vederea min ii prin pomenirea lui Dumnezeu i pre ul ce l are rug ciunea curat n cuget, m voi folosi de ochiul i limba trupului ca icoane. C ci ceea ce este pentru ochi pupila i pentru limb rostirea cuv ntului, aceea este pentru minte pomenirea lui Dumnezeu i pentru cugetare rug ciunea ⁶⁹. Pre

ideile despre Dumnezeu, se comport ca una care L manipuleaz ca pe un obiect, plin de ncredere n puterile ei de cunoa tere, dar n fond r m n nd departe de realitatea dumnezeiasc . Numai rug ciunea f cut cu mintea ndulce te cu adev rat sufletul i inima, umpl ndu le de puterea i de bun tatea Lui, cum spune Teolipt.

68. Rug ciunea curat e cea de al treilea fel, pentru c s a cur it chiar i de n elesurile logice ale cuvintelor, ntruc t cel ce se roag s a nt lnit fa n fa cu Dumnezeu ca de la persoan la persoan , f r intervalul nici unor g nduri ntre ele. Mai bine zis n aceast rug ciune cugetarea sau n elegerea e ridicat la Dumnezeu ca la unicul i singurul con inut viu, personal, indefinit i infinit al ei. Ea a ie it din starea de separa ie de Dumnezeu; de aceea nu mai e numai o minte care cuget la Dumnezeu, ci o persoan plin de dragoste fa de alt persoan care este Dumnezeu, dragoste care se produce i se manifest din plin numai n nt lnirea unei persoane cu o alta, n cazul de fa a nt lnirii persoanei umane cu Dumnezeu ca Persoan .

69. Precum ochiul vede prin pupil i precum limba se exprim prin cuv nt, a a mintea vede pe Dumnezeu prin pomenirea Lui i cugetarea o articuleaz prin rug ciune. Vedem din nou cum Teolipt face o deosebire ntre mintea care intuie te prezen a lui Dumnezeu ca ntreg, ca Persoan i ntre cugetarea n care mintea se ramific n acte ndreptate spre n elesuri par iale, definite separat, de sine st t toare, deplin exprimabile. In minte se deap n amintirea lui Dumnezeu ca Persoan , e adus sau inut prezen a Lui ca Persoan , pe c nd n cugetare se n ir n elesurile cuvintelor rug ciunii care se refer la diferite nsu iri i binefaceri ale lui Dumnezeu. Dar pomenirea aceluia i Dumnezeu cu mintea n starea de rug ciune i meditarea la diferitele n elesuri ale Lui cuprinse n cuvintele rug ciunii trebuie s mearg mpreun . C nd cugetarea se desparte de minte i mintea de c ldura inimii, rug ciunea nu mai e o experien emo ional a prezen ei lui Dumnezeu ca Persoan iubitoare i vrednic de nesf r it iubire.

cum ochiul, prinz nd lucrul v zut cu sim irea v zului, nu d nici un glas, dar prin experien a vederii prime te cuno tin a lucrului v zut, a a i mintea, apropiindu se prin pomenire cu dragoste de Dumnezeu i alipindu se de El cu sim ire fierbinte i ntru t cerea celei mai simple nelegeri, e nv luit de lumina dumnezeiasc , primind arvuna str lucirii viitoare⁷⁰. i precum limba, rostind cuvinte, descoper voia nev zut a min ii, celui ce ascult , a a i cugetarea, vestind scurtele silabe ale cuvintelor rug ciunii, des i fierbinte, descoper cererea sufletului, lui Dumnezeu, Care tie toate, prin st ruirea n rug ciune i prin fr ngerea statornic a inimii. Iar fr ngerea inimii deschide inima Iubitorului de oameni i face inima rug torului s primeasc m ntuire bogat⁷¹. C ci «inima n fr nt i smerit Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. L, 19). i te va c l uzi la rug ciune curat .

A a se nt mpl i cu mp ratul de pe p m nt. C nd te apropii de el i te nf i ezi cu trupul, dac te rogi cu gura i cau i cu ochiul la el, i atragi bun voia a mp r teasc . F i tu aceasta, fie n ob tea bisericii, fie n singur tatea chiliei. Adun ndu te cu fra ii n Domnul, pre

70. Mintea nu e un organ de cunoa tere teoretic a lui Dumnezeu, ci de experien emo ional , dar i de nelegere nedivizat a lui Dumnezeu, nedivizat n no iuni i mai presus de cuv nt. Aceast experien nemijlocit a prezen ei lui Dumnezeu echivaleaz cu experien a luminii Lui, ca arvun a luminii viitoare, care va fi manifestarea deplinei Lui prezen e iubitoare.

71. O alt deosebire ntre vederea lui Dumnezeu de c tre minte, i rug ciunea c tre El f cut de cugetare, fr g nduri str ine, este c prin prima se umple mintea ns i de lumina lui Dumnezeu, pe c nd prin a doua se t lcuiesc n cuvinte, nu oamenilor, ci lui Dumnezeu, trebuin ele sufletului, sau starea lui de fr ngere emo ional a inimii n fa a lui Dumnezeu. Prin aceasta ntre vederea min ii i rug ciunea cuget rii apare o nou leg tur : comunic nd lui Dumnezeu starea lui de zdrobire, de umilin , sufletul face pe Dumnezeu s se deschid i mai mult rug torului, i prin aceasta el prime te m ntuire i mai bogat ; sau vede i mai mult pe Dumnezeu, fapt care produce n mintea lui o i mai mare emo ie iubitoare.

cum I te nf i ezi cu trupul i I aduci c ntare cu gura, a a ine i i mintea atent la cuvinte i la Dumnezeu. Prin aceasta mintea va ti cu cine vorbe te i se nt l ne te⁷². C ci dac cugetarea se ndeletnice te n chip n-cordat cu rug ciunea, inima se nvrednice te de o bucurie ce nu poate fi r pit i de o pace de negr it. Iar dac ezi n chilie singur, lipe te te de rug ciunea cea din cugetare, cu mintea treaz i cu duh zdrobit. i vederea te va umbri pe tine prin trezvie i cuno tin i se va s l lui n tine prin rug ciune ; iar n elepciunea se va odihni n tine prin umilin , izgonind pl cerea nera ional , i va aduce n tine dragostea dumnezeiasc⁷³.

Crede mie celui ce i spun adev rul ! Dac n toat lucrarea ta va fi nelipsit rug ciunea, acest maic a bun t ilor, nu vei a ipi p n nu vei primi pe Mire, Care te va duce n untru i te va umplea de slav i de veselie negr it . C ci ea nl tur toate piedicile, neteze te c rarea virtu ii i o face u oar celui ce o caut . Ia aminte la modul rug ciunii cu cugetul : convorbirea cu Dumnezeu dep rteaz g ndurile p tima e ; c utarea min ii la Dumnezeu alung n elesurile lumii ; umilin a sufletului izgone te dragostea de trup. Rug ciunea, rostind ne nctat

72. Mintea va ti nu de atingerea de o realitate impersonal , ci se va nt lni cu Dumnezeu Persoan , cu Cineva, cu supremul Cineva.

73. Prin cugetare cel ce se roag spune ceva lui Dumnezeu, prin mintea treaz st ncordat n fa a lui Dumnezeu ca Persoan , prin duhul zdrobit i umilit tr ie te cu ad nc emo ie acest nt lnire cu Dumnezeu, care umple inima de bucurie i pace. Prin trezvia min ii cel ce se roag sesizeaz prezen a lui Dumnezeu ca o vedere care L nv luie n lumin , prin cugetarea lui se va s l lui n el, n cursul rug ciunii, cuno tin a, care i d o oarecare expresie deslu it a vederii lui Dumnezeu, sau a tr irii generale a prezen ei Lui. In acela i timp prin rug ciune se va odihni n el n elepciunea, care nu e nici ea o stare ra ional rece, ci o dulce sim ire de echilibru, de cuviin , produs de umilin , din care nu lipse te totu i ra iunea, o sim ire delicat care alung grosol nia volupt ilor nera ionale i oarbe n egoismul lor i aduce n suflet dragostea dumnezeiasc .

dumnezeiescul nume, se v de te ca o congl suire i unire a min ii cu ra iunea i cu sufletul. «C ci unde s nt doi sau trei aduna i n numele Meu, acolo s nt i Eu n mijlocul lor» (Matei XVIII, 20). Astfel, deci, rug ciunea, adun nd din nvr jbirea prin patimi i leg nd ntre ele i cu sine cele trei p r i ale sufletului, une te sufletul cu Dumnezeu, Cel n trei Ipostasuri. Înt i terge din suflet ru inea p catului prin chipurile virtu ii, apoi, zugr vind iar i frumuse ea tr s turilor dumnezeie ti prin sf nta cuno tin dob ndit n vremea ei, nf i eaz sufletul lui Dumnezeu. Iar sufletul ndat cunoa te pe F c torul s u. C ci «n ziua n care Te voi chema, iat am cunoscut c Dumnezeuul meu e ti Tu» (Ps. LV, 10). Dar e i cunoscut de Dumnezeu. C ci zice : «A cunoscut Domnul pe cei ce s nt ai Lui» (2 Tim. II, 19). Cunoa te pe Dumnezeu pentru cur ia chipului, c ci tot chipul tinde spre model i e legat de el ; i e cunoscut pentru asem narea prin virtu i, c ci prin aceasta are i cuno tin a lui Dumnezeu i e cunoscut de Dumnezeu⁷⁴.

74. Rug ciunea unific cele trei puteri ale sufletului sf iate prin patimi. Ea nu e numai a min ii, sau numai a ra iunii care define te n n-elesuri intui ia total a prezen ei lui Dumnezeu proprie min ii, sau numai a inimii care tr ie te cu sim irea aceast prezen . Av nd un caracter complex, rug ciunea e singurul mijloc de unificare a sufletului. i numai astfel unificat i devenit capabil s tr iasc realitatea de bog ie complex a lui Dumnezeu, sufletul poate sesiza prezen a lui Dumnezeu i se poate uni cu El. Sau invers : rug ciunea are puterea s unifice sufletul, pentru c se une te cu Dumnezeu cel atotcomplex, dar unul n aceast bog ie complex , cu Dumnezeu, Care e o unitate ntreit : Mintea, Logosul i Duhul vie ii, sau Tat l, Fiul (Cuv ntul) n Care Tat l sau Mintea Se reveleaz , i Duhul Sfnt, n Care Tat l i Fiul Se unesc n iubire. Sufletul se une te cu Dumnezeu prin rug ciune, fr s p r seasc complexitatea lui, ntruc t n el se imprim complexitatea unitar a lui Dumnezeu. Iar aceast imprimare se face prin rug ciune, c nd sufletul se apropie la maximum de Dumnezeu i se deschide Lui. Rug ciunea este astfel o comunicare vie ntre suflet i Dumnezeu i viceversa. Prin ea vin n suflet i se imprim i virtu ile care i au originea n bun tatea iradiant a lui Dumnezeu. i tot prin ea vine n suflet cuno tin a de Dumnezeu, experiat n diferite

Cel ce se roagă se primească bun voină a mprătească folosește trei căi: sau se roagă cu graiul, sau se înfăiează în când, sau se aruncă la picioarele celui ce poate să îl ajute. Rugăciunea curată, unind mintea, cuvântul și duhul cu sine, prin cuvânt cheamă numele lui Dumnezeu, prin minte se așteaptă frământare spre Dumnezeu cel chemat, iar prin duh se arată umilință și dragostea, iar aici țigă mila Treimii fără început, a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, Dumnezeu cel unul⁷⁵. Precum felurimea muncă rurilor treze te poartă după mprărtirea de ele, așa felurile virtuții trezesc sarguină minii. De aceea, pășind pe calea cugetării, alege cuvintele rugăciunii și le spune Domnului, strigând pururea în neslăbind, cerând stăruitor și nerușinându-te, că vei duce la capăt mila judecătorului neînduplecat. Făcând

grade de intensitate. Căci prin rugăciune vede și simte sufletul pe Dumnezeu în bogăția Lui spirituală și vie. Iar cunoștința este din amândouă părțile. Căci prin rugăciune se înfăptuiește o mișcare atât din partea sufletului spre Dumnezeu, cât și din partea lui Dumnezeu spre suflet, dat fiind că nici sufletul nici Dumnezeu nu sînt obiect, ci fiecare se mișcă în libertate și cu mare interes spre celălalt. Sufletul cunoaște pe Dumnezeu prin rugăciune, întrucât prin ea se activează relația lui, că fiind chip al lui Dumnezeu, cu modelul său. Dar și Dumnezeu cunoaște sufletul, întrucât acesta s-a deschis prin virtuți în mod culminant prin rugăciune lui Dumnezeu, întrucât Dumnezeu însuși S-a imprimat, iradiind în suflet, prin virtuți și prin rugăciune. Propriu zis virtuțile ca deschideri statornicite, dar mereu în acțiune, prin fapte și prin rugăciune, animate de pomenirea lui Dumnezeu, sînt atât chipuri de cunoaștere a lui Dumnezeu de către suflet, cât și de cunoaștere a sufletului de către Dumnezeu, fiind mereu și tot mai mult deschis lui Dumnezeu.

75. Aci Teolipt arată că prin rațiune nelege totodată cuvântul. Căci în cuvinte se exprimă nelesurile desprinse de rațiune din infinitul lui Dumnezeu, sesizat de minte prin aintirea ei în întregime spre Dumnezeu cel infinit, într-o trîiere complexă dar unitară, sesizat ca Treime personală de către om ca persoană. Iar duhul trăiește această sesizare a prezenței personale a lui Dumnezeu ca simțire. Rațiunea, sau cuvântul, cînd este deplin, dă prin urmare expresie și simțirii trîite de suflet în fața lui Dumnezeu, sau pocînii, dragostei, umilinții. Dar umilința, pocînă, dragostea sînt întîmpinate de Dumnezeu cu mila și iubirea Lui. Sufletul îl experiază pe Dumnezeu în rugăciune în acest act de întîmpinare al Lui.

a a, umbli n duh, nu iei aminte la poftele trupe ti, nu ntrerupi rug ciunea ne nctat prin gnduri lume ti i e ti biseric a lui Dumnezeu, l ud nd pe Dumnezeu n chip ne mpr tiat. Rug ndu te astfel cu cugetarea, te n-vrednice ti s treci i la amintirea lui Dumnezeu i s p trunzi n cele ascunse ale min ii i s prive ti prin vederi tainice pe Cel nev zut i, prin rev rs ri de cuno tin i de dragoste, s liturghise ti numai lui Dumnezeu⁷⁶.

Iar c nd te vezi sl bind n rug ciune, folose te o carte i, lu nd aminte la citire, prime te cuno tin a. Nu

76. Ra iunea sau cugetarea, care desprinde i exprim n rug ciune, din mintea ce tr ie te n mod nehot rnicit nehot rnicirea lui Dumnezeu, diferite n elesuri, este totodat o n elegere. Aceasta, fiind mbibat de umilin a inimii i sesiz nd mila Lui, face s se ntip reasc n ea virtu ile ca tr s turi ale bun t ii lui Dumnezeu n fiin a uman . Iar aceast m- p rt ire de Dumnezeu, primit de minte n mod indefinit, sim it de inim , c nd mintea e unit cu ea, specificat n n elesuri de cugetare, e at t de dulce, de hr nitoare, c at t mintea, c t i n elegerea i inima doresc s li se dea n tot mai mare m sur i la nesf rit. De aci vine voin a i puterea de a nu ntrerupe rug ciunea, prin care sufletul unificat se m- p rt e te n modul acesta de Dumnezeu. Aceast voin i putere ajut sufletul unificat s ajung la o stare de pomenire ne nctat a lui Dumnezeu. Dar pomenirea e produs n suflet de tr irea prezen ei lui Dumnezeu i tr irea ne nctat a acestei prezen e men ine ne nctat amin-tirea lui Dumnezeu. Intre pomenirea lui Dumnezeu i tr irea prezen ei Lui nu e nici o separa ie. Mintea p trunde astfel tot mai ad nc n bun t ile lui Dumnezeu, ascunse celor ce nu se afl n leg tur st ruitoare cu El prin pomenire ne nctat . Dar a p trunde n cele ascunse ale lui Dum-nezeu nseamn a p trunde totodat n cele ascunse ale min ii, n acel altar deschis n interior spre n limile dumnezeie ti, n puterile ne tiute ale min ii de a sesiza acele n limi, puse n lucrare prin rug ciune. C ci cu acele puteri vede ea tainic pe Acela din Care i vin rev rs ri de cu-no tin i de iubire. C ci ele s nt puteri, pe care mintea le are cu acest rost de a primi n ele n mod unitar pe Dumnezeu, c nd prin rug ciune ii liturghise te singur lui Dumnezeu singur, deta at adic de toate, n l- at ntr o suprem intimitate cu El. In aceast liturghie mintea e, pe de o parte, ntreag n Dumnezeu, pe de alta n fa a Lui, precum Dum-nezeu e, pe de o parte, n minte, pe de alta, n fa a ei, a a cum dou persoane care se iubesc la maximum s nt, pe de o parte, ntr o interioritate reciproc , pe de alta, una n fa a alteia, ntr un mod maxim. Mintea e n- tr o comunicare cu Dumnezeu n cuno tin i n dragoste mereu sporit .

trece peste cuvinte gr bit. Descoase le cu cugetarea i adun le n vistieria min ii. Pe urm g nde te la cele citite, ca s i se ndulceasc cugetarea din n elegere i s i r m n neuitate cele citite. Prin aceasta i se va aprinde inima de cuget rile dumnezeie ti.« În cugetarea mea, zice, se va aprinde foc» (Ps. XXXVIII, 4). C ci precum m ncarea ndulce te gustul c nd e sub iat prin din i, a a i cuvintele dumnezeie ti, ntorc ndu se mereu n suflet, mbog esc n elegerea i o nveselesc. «C t de dulci s nt cuvintele Tale pentru g tlejul meu» (Ps. CXVIII, 103). Ia n inima ta cuvintele evanghelice i pove ele ferici ilor p rin i, cerceteaz vie ile lor, ca s po i cugeta la ele n timpul nop ii. În felul acesta, c nd cugetarea i se va osteni de rug ciune, o vei re nnoi prin citire i g n dire la cuvintele dumnezeie ti i o vei face i mai s rguin cioas la rug ciune⁷⁷.

Psalmodiaz cu gura. Dar cu glas lini tit i cu supravegherea min ii, ner bd nd s la i ceva necugetat din cele spuse. i dac i scap ceva min ii, repet stihul ori de c te ori se nt mpl a a ceva, p n i vei avea mintea nso ind cele spuse. C ci mintea poate s i c nte cu gura i s in i amintirea lui Dumnezeu. Aceasta po i s o

77. Cuvintele nu au numai rolul de a da expresie unor ra iuni, sau cuget rii, sau n elegerii, care desprinde din tr irea indefinit a min ii n nt lnirea ei cu Dumnezeu cel infinit diferite aspecte, ci i de a hr ni aceast n elegere i de a ad nci tr irea indefinit a lui Dumnezeu de c tre minte i de a o pune, a o ine i ad nci n starea de rug ciune. C ci cuvintele despre Dumnezeu scrise de al ii au fost i ele expresii ale acestei tr iri n stare de rug ciune. In primul r nd au aceast origine i aceast putere cuvintele Sfintei Scripturi i cuvintele rug ciunilor, care s au rostit cel mai des, adic ale rug ciunilor Bisericii. Ele s au n scut din — i au prilejuit de nenum rate ori unor nenum ra i oameni — nt lnirea min ii cu Dumnezeu i ca atare s nt cele mai potrivite s ajute mintea s se ridice la aceast nt lnire, ntruc t o exprim n modul cel mai adecvat. Dar i cuvintele n care oamenii au exprimat realit ile create n transparen a lor pentru Dumnezeu, pot fi folosite pentru a ridica mintea la Dumnezeu, Ziditorul lor i la nsu irile Lui, realit i n care se manifesta prin fapte iubirea Lui fa de noi.

află din experiență a firească. Căci precum cel ce se născă în lume te cu cineva, poate să vorbească, dar să fie atent la el cu ochii, așa și cel ce cântă cu buzele poate să stea și așteptând la Dumnezeu prin atenție⁷⁸.

Nu ocoli plecările genunchilor. Căci plecarea genunchilor închipuie căderea pe catului de la noi în prilejurile mântuirii lui⁷⁹; iar ridicarea înseamnă pocăință, închipuind sfârșitul a unei vieți într-o virtute. Dar fiecare în genunchere să se străduiască cu chemarea în alegătoare a lui Hristos, ca prinzându-ne cu sufletul și cu trupul de Domnul, să ni-L facem milostiv pe Dumnezeul sufletelor și al trupurilor⁸⁰.

Iar dacă dai mâinilor în o lucrare liniștită în vremea rugăciunii făcând cu cugetarea, ca să alungi somnul și trădând viața, aceasta înviorăză în ea lupta nevoii ei. Căci toate lucrurile arătate, străvigate împreună cu rugăciunea, ascut mințile, izgonesc trădând viața, fac sufletul mai viu, iar

78. Mințile poate fi activă în rostirea cuvintelor rugăciunii, dar poate să rușineze în amintirea lui Dumnezeu. Cuvintele sunt însuflețite în călătorie atunci de amintirea lui Dumnezeu. Mințile singure fac legătura între cuvinte și amintirea lui Dumnezeu. Dacă mințile iese din cuvinte, acestea devin sunete goale, iar mințile nu mai străduie în amintirea lui Dumnezeu. Nu numai mințile leagă cuvintele de amintirea lui Dumnezeu, ci și cuvintele ajută mințile să străduiască în amintirea Lui. Singura condiție care se cere este ca mințile să nu se împarte când rostește cuvintele despre Dumnezeu sau către Dumnezeu prin rugăciune. De aceea multe tratate ale părinților, descriind rugăciunea minții, o prezintă, ca așteptând de atenție, sau de luare aminte ().

79. Filosoful Max Scheler a spus că cu altă simțire se roagă omul în genunchi, decât stând în picioare (Stellung des Menschen im Kosmos). Aci se precizează natura acestei simțiri: ea dă expresie umilinței în fața lui Dumnezeu.

80. Ridicarea după în genunchiere exprimă sfârșitul a celui ce s-a călătorit de a duce de aci înainte o viață dreaptă prin virtuți. Cel ce s-a ridicat, nu trebuie să uite că s-a ridicat nu pentru a duce iar în o viață strâmbă de Dumnezeu, ci pentru o viață activă dăruită lui Dumnezeu, pentru a nu mai păcătui. El menține în starea lui în picioare pomenirea numelui lui Hristos și prin aceasta se menține în legătură cu El.

n elegerea mai ager i mai fierbinte n lucrarea rug - ciunii din cugetare⁸¹.

C nd bate toaca, ie i din chilie, fiind atent cu ochii trupului la p m nt, dar lucrarea din cugetare rezem nd o pe amintirea lui Dumnezeu ; intr nd apoi n biseric i ntregind ob tea, nu vorbi cu cel de lng tine, nici nu r t ci cu mintea n de ert ciuni, ci limba s i se ocupe numai cu c ntarea, iar cugetarea fixeaz o prin rug ciune. Iar f c ndu se sfr itul slujbei, du te n chilie i apuc te de canonul r nduit ie.

Merg nd la trapez , nu c uta la por iile fra ilor, nici nu i mp r i sufletul n b nuieli ur te. Ci v z nd cele puse naintea ta, d gurii m ncare, iar urechii ascultarea celor ce se citesc i sufletului rug ciunea, ca hr nindu te cu trupul i cu duhul, s lauzi n ntregime pe Cel ce satur pofta ta cu cele bune.

Scul ndu te de acolo, intr cu cuviin i n t cere n chilia ta i, ca o albin harnic , ostente te ntru virtu ile tale. C nd mpline ti o ascultare cu fra ii, m inile s lucreze, dar buzele s tac , iar mintea s pomeneasc pe Dumnezeu. i dac cineva s ar mi ca vorbind f r rost, ca s opre ti neor nduiala, scoal te i f metanie.

Leap d g ndurile p c toase i nu le l sa s umble i s z boveasc n inima ta. C ci z bovirea g ndurilor

81. Contrar p rerii r sp ndite c cel ce practic rug ciunea min ii (a cuget rii) renun la orice lucrare cu trupul, Teolipt vede n cea din urm un mijloc de ascu ire, de men inere i de nviorare a aten iei min ii n rug ciune. De sigur, aceste mi c ri trupe ti trebuie s fie i ele manifest ri ale rela iei de rug ciune a min ii cu Dumnezeu, ca i cuv ntul. Prin ngenunchiere se exprim umilin a fa de Dumnezeu, prin ridicare f g duin a unei vie i drepte, prin diferite lucr ri s v r ite cu m inile, voin a de a le face pentru ntre inerea proprie i a altora i prin aceasta de a sluji lui Dumnezeu, a a cum l a destinat Dumnezeu nsu i pe om, cre n du l. Trupul i actualizeaz ra ionalitatea prin toate destoiniciile c tigate prin diferite activit i. Dar se nduhovnice te sau se pnevmatizeaz , adic actualizeaz ra ionalitatea n mod drept, deplin i curat, prin lucr ri str - b tute de amintirea lui Dumnezeu, care aduce n ele lucrarea Duhului dumnezeiesc nsu i.

p tima e d via patimilor i omoar mintea. Îndat ce gndurile te atac , de la cea dint i vedere a lor, gr be te te s le mpr tii cu s geata rug ciunii. Iar dac st ruie lovindu i i tulbur ndu i cugetarea, uneori re tr g ndu se, iar alteori n v lind, s tii c s nt nt rite de voia ta ce le a venit n nt mpinare. Ele tulbur i sup r sufletul, av nd drepturi asupra lui din pricina nfr ngerii pe care a suferit o voia noastr liber . Drept aceea trebuie s le intuim la st lp prin m rturisire ; c ci biruite, gndurile rele fug. Precum c nd apare lumina, ntunericul se mpr tie, a a lumina m rturisirii terge gndurile patimilor, fiind i ele ntuneric⁸². C ci slava de art i tr nd via pe care gndurile le au avut ca culcu au fost nimicite, ru inate de m rturisire i de greaua p timire a mplinirii canonului. De aceea, v z nd cugetarea slobozit de patimi prin rug ciunea ne nctat i cu bun umilin , fug cu ru ine. Dar c nd cel ce se nevoie te ncearc s taie cu rug ciunea gndurile care l tulbur , le taie pentru scurt vreme i opre te lucrarea lor prin lupta cu ele, dar nu se izb ve te pentru totdeauna, dac mai ng duie pricinile care l sup r , adic odihna trupului i iubirea lumesc de cinstiri, din pricina c rora nu se mi c spre m rturisire. Ca urmare, nu dob nde te nici pace, deoarece ine la sine lucrurile potrivnicilor. Iar in nd la sine vase str ine, nu i se vor cere de st p nii lor ? i cer n du i se i neslobozind lucrurile pe care le ine pe nedrept, cum se va putea izb vi de vr jma ii s i ? Dar c nd cel ce se nevoie te, nt rit prin pomenirea lui Dumnezeu, va iubi dispre uirea i chinuirea trupului i i va m rturisi gndurile f r s se ru ineze, ndat se vor dep rta vr j

82. M rturisind gndurile rele, le intuim la st lp i le lu m puterea, c ci le facem de ru ine, cum ne facem pe noi n ine dac le am da s la n noi mai departe. De aceea, prin m rturisire, ne deta m de ele. Lumina n care s nt puse prin m rturisire le arat n ur ciunea lor i le ia puterea ispititoare. A le ine n noi, nseamn a ne ascunde ntr un ntuneric ; a le m rturisi, nseamn a voi s fim deschi i i a nu mai ocroti n noi gnduri pe care, din ru ine, le inem ascunse.

ma ii, iar cugetarea eliberându-se va avea rugăciunea ne-
ncetat în gândul la cele dumnezeiești neîntrerupt⁸³.

Leapdă cu totul orice bănuială ce se mișcă în inimă împotriva cuiva, ca pe una ce risipește dragostea și pacea ; și primește orice necaz ce îți vine din afară, cu bărbăție, ca și prilejuieste răbdarea mântuitoare. Iar răbdarea dăruiește locuință în odihnă în ceruri. Petrecând zilele astfel, vei trăi în viața de aici cu mulțumire, veselindu-te cu nădejtile fericite ; iar la moarte te vei muta cu îndrăznire de la cele de aici și vei merge la locurile de odihnă pe care îți le așiguri Domnul, răsplătind ostenele tale de aici, ca să împărești împreună cu El. Lui I se cuvine slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Cel fără năceput al Său Părinte și cu Preasfântul și bunul și de viață făcătorul Său Duh, acum și pururea în vecii vecilor. Amin.

Alăceluiași Teolipt al Filadelfiei Cuvânt despre lucrarea cea ascunsă întru Hristos

1. Minte care fuge de cele din afară și se adună în cele din lăuntru revine la sine însăși. Pe urmă se unește cu cuvântul pe care îl are în chip firesc în cugetarea sa și, prin cuvântul pe care îl are în chip ființial, se unește cu rugăciunea, iar prin rugăciune urcă la cunoștința de Dumnezeu, cu toată puterea și simțirea ei iubitoare. Atunci pofta se duce de la trup și toată simțirea iubitoare de el încețaește lucrarea, iar cele frumoase ale pămîntului

83. Numai patimile au interes și în nemărturisite gândurile rele care le hrănesc. Sufletul eliberat de patimi nu mai are interes și în sine gândurile rele. Dar numai rugăciunea nencetată, făcută cu părerea de rău a umilinței și a străpunerii inimii, îndată sufletul lipit de Dumnezeu, lădezlipsește de patimile în care stăpânește uitarea de El. Rugăciunea scurtă, în sufletul lipit de Dumnezeu numai scurt timp, alungă și patimile și

tului se arat neatr g toare. C ci sufletul, arunc nd na-
poia sa toate ale trupului, porne te pe urma frumuse ii
lui Hristos⁸⁴, umbl nd dup ea cu faptele cuviin ei i
g ndurile ce le hr nesc numai pentru scurt timp. De aceea e necesar
rug ciunea ne nctat i f r sfr it pentru a dezr d cina patimile i a
alunga g ndurile rele pentru tot timpul.

84. Teolipt este mereu preocupat de raportul min ii cu cugetarea
i cu cuv ntul. Cugetarea este lucrarea prin care mintea intr n rela ie
special cu diferitele obiecte sau subiecte. In acest rol cugetarea desco-
per n elesurile lucrurilor i aceste n elesuri exprimate s nt cuvinte. Ast-
fel cuvintele s nt implicate virtual n cugetare i deci n minte, dar i m-
bog esc mintea i cugetarea, prin specificarea exprimat a n elesurilor
lucrurilor reale. Cuvintele s nt rela iile exprimate ale min ii cu realit ile
specificate prin cugetare. Propriu zis ele indic realit ile, deci in de rea-
lit i, dar ntruc t n elesurile realit ilor s nt descoperite de minte prin
cugetare, cuvintele se pot socoti ca in nd fiin ial de minte sau de cuget-
tarea ei, ndreptat spre realit ile specificate, sau cu voin a de a le spe-
cifica. C ci a a cum nu pot fi lucruri care s nu poat fi n elese de cu-
getarea min ii, a a nu e cugetare a min ii f r capacitatea i necesitatea
de a se actualiza prin descoperirea i exprimarea lucrurilor i persoane-
lor. Astfel se poate spune c r d cinile poten iale ale realit ilor s nt n
minte ca chip al Min ii supreme, Care le are poten ial ca ultima origine
a lor, i al Logosului sau Cuv ntului suprem Care le cuget specificat din
eternitate i le exprim de c nd le creaz i apoi n mod concret omenesc,
de c nd S a ntrupat.

Dar mintea care e ndreptat prin cugetare numai spre lucruri e
oarecum n afar de sine. Numai mintea a c rei cugetare e ndreptat
spre Dumnezeu i exprim prin cuvinte rela ia cu El, specific nd n ele-
surile Lui ntr un mod oarecum impropriu i analogic cu lucrurile create
de El, dar mereu ntr un efort de dep ire a acestei specific ri, e o minte
adunat n sine, care prin aceast adunare n sine i reunificare a sa, se
aseam n i se umple n mod superior de Dumnezeu. C ci Dumnezeu nu
e sesizat propriu zis n afar de minte, n lucrurile specificate, care mpart
ns i mintea n lucr rile ei, ci n interiorul unificat al min ii, care prin
aceasta se une te n mod superior cu El, neput nd ca ea s fie singur.
De fapt, mintea e sau cu lucrurile, adic unit ramificat cu ele, sau cu
Dumnezeu, obr ia lor i a ei. ns i necesitatea de a fi m car cu lucru-
rile, dar nemulumirea de a fi numai cu ele, sau sentimentul c nu afl
n ele tot adev rul, sau mplinirea pe care o caut , arat c mintea e
f cut pentru Dumnezeu. De aceea nu e bine s fie mintea singur , adic
nu se simte bine singur , sau chiar nu poate s fie singur . Dar numai
din mintea care s a uitat pe sine, care a adormit fa de lucrurile speci-
ficate din afar i fa de ea singur , se ive te dragostea fa de adev

cur ia cuget rii i c nt nd : «Aduce se vor Împ ratului fecioarele pe urma Lui» (Ps. XLIV, 16). Închipuindu i pe Hristos i v z ndu L, sufletul zice : «Am v zut de mai nainte pe Domnul naintea mea, c de a dreapta mea este» (Ps. XV, 8). Lipindu se de Hristos prin dragoste, el strig : «Doamne, naintea Ta este toat dorirea mea» (Ps. XXXVII, 9). A intindu i privirea pururea la Hristos, strig : «Ochii mei pururea spre Domnul» (Ps. XXIV, 16). i vorbind cu Hristos prin rug ciunea curat i ndul cindu se, se vesele te zic nd : «S se ndulceasc de El gr irea mea, iar eu m voi veseli de Domnul» (Ps. X, 35). C ci c ut nd Dumnezeu la vorbirea rug ciunii, ca Unul ce este iubit, numit i chemat ntr ajutor, d ruie te sufletului care se roag bucurie de negrit. Iar sufletul, pomenind pe Dumnezeu prin vorbirea rug ciunii, e veselit de Domnul. «Adusu mi am aminte de Dumnezeu, zice, i m am veselit» (Ps. LXXVI, 3).

2. Fugi de sim uri i ai oprit pl cerea pentru cele supuse sim urilor. Fugi i de n lucirile celor pl cute din cugetare i ai oprit g ndurile mp timite de pl cere. Iar mintea, r m n nd f r n luciri, ca una ce nu prime te nici ntip ririle diferitelor feluri de pl ceri, nici g ndurile poftei, se afl n simplitate⁸⁵. i ajung nd deasupra

rata realitate complementar a sa i fa de Mintea suprem Care o cuprinde i pe ea mpreun cu celelalte i n Care ea se reg se te. In unirea aceasta cu Dumnezeu, cuv ntul ce ine n mod fiin ial de cugetarea min ii e cuv nt de rug ciune. C ci Dumnezeu sesizat n m re ia Lui milostiv inspir ca atare rug ciunea i sl virea. In felul acesta rug ciunea e modul prin care cugetarea min ii urc la cuno tin a lui Dumnezeu i n aceasta se actualizeaz puterea i dispozi ia ei iubitoare, care n rela ie cu alte persoane nu se actualizeaz dec t n parte. Iubirea de Dumnezeu e a a de puternic , nc t cople e te sau opre te sim irea pl cerilor trupului i pofta trupului dup ele. Sufletul e atras ne nctat de frumuse ea lui Hristos i o caut pe ea. De aceea Il cheam numai pe El. Aceasta e rug ciunea ne nctat a lui Iisus.

85. Prezen a a dou sau mai multe g nduri n minte mp r e te mintea ntre ele. Eliberarea min ii de ele i concentrarea ei ntreag spre Dumnezeu i reface unitatea i simplitatea. Dar n simplitatea aceasta este

tuturor celor sim ite i a celor g ndite, i urc n elegerea la Dumnezeu, nemaif c nd altceva dec t s strige din ad nc numele Domnului prin pomenire ne nctat , ca un prunc pe Tat l s u. «C ci voi chema cu numele T u, pe Domnul naintea mea» (Ie ire XXXIII, 19). i precum Adam, pl smuit de m na lui Dumnezeu, s a f cut suflet viu prin suflarea dumnezeiasc , a a i mintea, repl s mult prin virtu i, prime te o schimbare dumnezeiasc prin chemarea deas a Domnului din cuget curat i cu sim ire fierbinte, primind via i ndumnezeindu se prin aceea c cunoa te i iube te pe Dumnezeu⁸⁶.

3. De vei ie i din poftirea celor p m nte ti prin rug ciune ne nctat i curat i n loc de somn te vei odihni de orice g ndire la cele de dup Dumnezeu i te vei rezema n ntregime numai pe pomenirea lui Dumnezeu, se va zidi n tine ca o alt ajut toare dragostea de Dumnezeu. C ci strigarea din inim a rug ciunii face s r sar dragostea dumnezeiasc . Iar dragostea dumnezeiasc treze te mintea spre descoperirea celor ascunse. Atunci mintea, unindu se cu dragostea, rode te n elepciunea i prin n elepciune d rostire celor tainice⁸⁷. C ci Dumnezeu Cuv ntul numit prin strigarea sim it a rug ciunii, lu nd n elegerea min ii ca pe o coast , i h r ze te cuno tin a, i umpl nd locul ei cu sim ire, i d ruie te virtutea. Astfel zide te dragostea f c toare de lumin i o aduce la mintea ce i a ie it din sine (ce a intrat n extaz) i doarme o nesfr it bog ie i l rgime de n elegere i o negrit de dulce sim ire. C ci n simplitatea ei se afl simplitatea de ocean a lui Dumnezeu.

86. Chemarea deas a numelui lui Dumnezeu prin cugetarea neocupat de alte g nduri, deci cu toat intensitatea, i prin sim irea fierbinte ndreptat numai spre El, unind mintea cu Dumnezeu prin iubire i cunoa tere, o ndumnezeie te, c ci e str b tut ntreag de prezen a dumnezeiasc . dep rtat orice g nd care s ar interpune ntre mintea ce cheam pe Dumnezeu i Dumnezeu nsu i.

87. Dragostea premerge cunoa terea lui Dumnezeu ; dar ultima o i spore te pe prima. N ar putea cunoa te mintea pe Dumnezeu, dac nu L ar iubi, a a cum nu po i cunoa te cu adev rat o persoan omeneasc , dac nu o iube ti. Dar din ce cuno ti mai mult pe Dumnezeu, Il iube ti mai mult.

i se odihne te de toat pofta p m nteasc . Iar dragostea se afl ca o alt ajut toare a min ii, care s a odihnit de mp timirea nera ional dup cele supuse sim urilor. Ca urmare, treze te mintea cea curat pentru cuvintele n-elepciunii. Atunci mintea, c ut nd la ea i desf t ndu se, veste te altora sim irile ascunse ale virtu ilor i lucr rile ascunse ale cuno tin ei, ie ind din ea prin cuvinte (prin extazul cuvintelor)⁸⁸.

4. Ie i din toate cele ale sim irii i p r se te legea trupului. i legea duhovniceasc se va nscrie n cuge-tarea ta. C ci precum cel ce umbl n Duh nu mpline te pofta trupului, dup apostol, a a i cel ce a ie it din sim-uri i din cele ale sim urilor, adic din trup i din lume, ajunge s umble n Duh i n cele ale Duhului. Înva aceasta din cele ce a f cut Dumnezeu lui Adam nainte de neascultare.

5. Pe cel ce se nevoie te cu p zirea poruncilor i st ruie te n raiul rug ciunii i ade lng Dumnezeu prin pomenirea Lui ne ncetat , Dumnezeu l scoate din lucr -rile iubitoare de pl cere ale trupului i din toate mi c -rile sim urilor i, f c ndu l mort patimilor i p catului, l mp rt e te de via a dumnezeiasc . C ci precum cel ce doarme se aseam n i cu mortul, dar e i viu, i cel dint i

88. o explicare simbolic a zidirii Evei din coasta lui Adam. Min-tea prime te ca ajut toare iubirea, dar n iubire e implicat o alt per-soan , ntregitoare, cu care se une te deplin. In sensul acesta nu este bine s fie mintea singur . Dar, cum am spus, numai din mintea care s a uitat pe sine, sau din subiectul care s a uitat pe sine, care a adormit fa de toate celelalte i chiar fa de sine, se poate na te dragostea. Dra-gostea e zidit n acela i timp din adev rata n elegere a min ii, ca dintr o coast a ei, umplut cu sim ire, cum ar fi cu un fel de carne. Iar aceasta o face Dumnezeu Cuv ntul, Care ne vorbe te c nd l chem m numai pe El, dup ce am uitat de toate i de noi n ine, intr nd cu noi n dialogul ziditor de dragoste. Dragostea cauzeaz dialogul i sim irea ei e sporit de dialog prin sim ire. Dialogul realiz ndu se prin cuvinte, acestea repre-zint extazul tr it de minte n rela ie cu cel iubit, n primul r nd cu Dum-nezeu Cuv ntul, Care i a dat ei capacitatea i pornirea spre cuv nt, sau spre cel lalt prin cuv nt, n primul r nd spre Dumnezeu Cuv ntul. Mintea (vou) e n grece te la masculin (Adam).

lucru se datorează lucrării trupului, iar cel de al doilea împreună lucrării sufletului, așa și cel ce petrece în Duh. El este mort trupului în lumii, dar vie în viața cugetării cu Duhul (adus de Duhul)⁸⁹.

6. De cunoaștii cele ce țin în, primești cunoaștința; iar din cunoaștință poți să alegi; din alegere poți să te laucrarea celor cunoscute; din lucrare poți să te cunoaștii prin deprindere; cunoaștința din cercare naște vederea adevărată. Iar din această răsună înălțarea arată în cuvintele harului, ce răsună descoperirea, căci în înălțarea umple viața duhul cugetării întru lăcuie te celor din afară cele din lăuntru⁹⁰.

89. Se continuă asemănarea morții față de patimi cu somnul lui Adam, din care acela se trezește în viața de comuniune în dragoste. Prin somnul față de viața după trup, sau față de viața în singurătate lipsită de iubire, se ridică la viața după duh, sau în comuniunea iubirii. Viața aceasta îi vine omului odată cu Duhul lui Hristos, întrucare adevărat statornic prin pomenirea Lui neîncetată. Căci pomenirea Lui produce contactul și comuniunea reală cu Dumnezeu. Unde e dialog, nu mai e distanță și separare, ci comunicare reală. Cuvântul aduce celui care îl aude și se adresează putere din viața celui care vorbește.

90. Teoliptul dă aici treptele pe care urcă sufletul care căută lui Dumnezeu. Ele nu sînt trepte ale urcușului general al credinciosului, ci cele date de sfîntul Maxim Marturisitorul (*Capete despre dragoste* I, 2; Filocalia rom. II, p. 37): credința, frica, înfrînarea, răbdarea, înălțarea, nepătimirea, dragostea, ci treptele celui ce a ajuns la bucuria căutării. Nu ni se spune de ce vorba de căutarea în singurătate chilie, sau în obște liturgică. Probabil că ultima nu e exclusivă, dar fiind importantă acordată de Teolipt vieții în cadrul Bisericii rugătoare. Cunoaștința se naște din bucuria descoperirii frumoase în Celui lăsat prin căutare. De abia această cunoaștință plină de entuziasm dă putere fapturii. Faptuirea naște prin deprindere o cunoaștință superioară, căci prin faptuire ai ajuns la o bună-tate mai înaltă în care ai o înțelegere mai continuă cu Dumnezeu. O cunoaștere prin experiență bună-tate în faptuire, care este o cunoaștere a bună-tatei lui Dumnezeu, lucrătoare în noi, spre deosebire de cunoaștința entuziast dobîndită prin arătarea de departe a bună-tatei, dar necercată în realitatea ei înțiprită în noi. Din această cunoaștință mai înaltă se naște o vedere sau un sentiment permanent al prezenței lui Dumnezeu. Din această se naște o înălțare, care umple de lumină întreaga ființă și aduce în alegere cuvinte ale harului, sau expresii prin care tîlmăcesc

7. Mintea caut întotdeauna înălțuri; apoi se unește cu ceea ce a aflat. Căutarea o face prin rațiune, iar unirea, prin dragoste. Încăutarea prin rațiune se face pentru adevăr, iar unirea prin iubire, pentru bine⁹¹.

8. Cel care s-a ridicat peste firea curgătoare a celor de față și a trecut dincolo de poftirea celor trecătoare nu privește spre cele de jos, nu dorește cele frumoase ale pământului, ci are deschise vederile de sus, privește frumusețile din ceruri și vede fericirea celor nepieritoare. Căci precum celui ce se târcolește în cele ale pământului și se apleacă spre plăcerile trupului, îi sunt închise cerurile, având ochii în elegtorii ntunecați, așa și cel ce disprețuiește cele de jos și se întoarce de la ele are mintea înălțată și vede slava celor venice și cunoaște strălucirea rânduită celor sfinți. Acesta primește și dragostea lui Dumnezeu care se coboară de sus peste el, se face biserică a Duhului Sfânt, dorește voile dumnezeiești, e purtat de Duhul lui Dumnezeu, se învrednicește de înfiere și are pe Dumnezeu căutând cu bunăvoință și cu bună plăcere spre el. Căci «căci sunt purtați de Duhul lui Dumnezeu, aceștia sunt fiii lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 14).

9. Să nu părăsești rugăciunea din grija neputinței nici măcar o singură zi pentru că mai răsuflă, ci auzi pe cel ce zice: «Când sunt slab, atunci sunt tare» (2 Cor. XII, 10). Căci făcând așa, te vei folosi mai mult și rugăciunea te va ridica înălțat, cu împreună lucrare a harului. Fiindcă unde este mângâierea Duhului, neputința își trand viața în rămin.

ce îți întărește sau vederea permanentă a prezenței lui Dumnezeu care te învluie.

91. Există și o dragoste care susține căutarea lui Dumnezeu prin rațiune. Dar pe urmă se știe că Cel căutat prin rațiune, ca adevăr, El trezește o nouă dragoste. Aceasta e o dragoste care unește cu Cel căutat. Căci El e descoperit ca bine. Binele nu e deosebit de adevăr, ci e chipul arătat de adevărul mai adânc cunoscut.

ALE CELUI ÎNTRU SFIN I
P RINTELUI NOSTRU
GRIGORIE SINAITUL
Capete foarte folositoare
ÎN ACROSTIH
i alte scrieri

Sfântul Grigorie Sinaitul

Via a lui

Mi carea de reînnoire duhovnicească, pornit din Sfântul Munte în secolul XIV, sub numele de isihasm, e dominat de doi Grigorie : sfântul Grigorie Sinaitul (1255—1346) și sfântul Grigorie Palama (1296—1359).

Dar e curios că, de î perioadele lor de petrecere în Atos se acopăr parțial, de î amândoi participă la promovarea acestei mișcări, izvoarele nu menționează nici un contact direct între ei. Acel «Grigorie cel Mare», la care, după patriarhul Filotei, ucenicul și biograful lui Palama, a ucenicit cel din urmă, nu pare să fie identic cu Grigorie Sinaitul, căci el se întoarce î moare la Constantinopol⁹², ceea ce nu se potrivește cu Grigorie Sinaitul. Acest lips de mențiune a unui contact între cei doi e cu atât mai curioasă cît Glossia, unde a ucenicit doi ani sfântul Grigorie Palama, era aproape de Magula, unde viețuia Grigorie Sinaitul cu ucenicii săi. Amândoi părăsesc pe la 1326—1327 Atosul din cauza incursiunilor turcești și vin la Salonic, Palama cu un grup de 11 prieteni, Sinaitul cu ucenicii săi, între care Calist și Isidor, viitori patriarhi de Constantinopol. Toi aveau intenția să mearg la Ierusalim și la Muntele Sinai, și amândoi se întorc pe la 1330 din nou la Atos, după ce Sinaitul, plecat după două luni din Salonic spre Ierusalim și Sinai cu Calist, se întorsese curând, iar Palama rămăsese cu Isidor la Salonic⁹³.

Nici Palama nu l menționează pe Sinaitul între dascălii săi, cum nu l menționează nici Filotei, biograful lui Palama, și nici Calist, biograful Sinaitului, iar Sinaitul nu apare între susținătorii lui Palama în lupta lui pentru apărarea isihastilor.

Probabil că t cerea lui Palama despre Sinaitul se datorită te voinței celui din urmă, făcut cunoscut lui Palama î

92. J. Meyendorff, *A Study of Gregory Palamas*, London, 1944.

93. *Ibidem*.

lui Calist, de a nu se face publicitate despre el n disputa n jurul isihasmului. Dar s ar mai putea ca aceast t cere s se datoreasc i faptului c Grigorie Sinaitul plecase departe n mun ii de la Paroria, c nd Palama i ncepe lupta de ap r tor cu scrisul al isihaiilor. Apoi aceasta se datore te poate i faptului c Grigorie Sinaitul nu ncepuse nc , probabil, s fixeze n scris nv tura sa despre trezvie i rug ciunea curat c nd Palama a nceput aceast lupt .

Sfntul Grigorie Palama, atras pe la 1337—1338, n disputa public cu Varlaam, apoi cu Achindin i cu toi ceilal i adversari ai mi c rii isihaste, s a remarcat pentru ap rarea ei teologic , pe c nd sfntul Grigorie Sinaitul a r mas un mare ndrum tor practic al acestei mi c ri. «Preocuparea lui n a fost aceea de a justifica isihasmul fa de adversarii lui, ci de a nv a metoda lui pe cei ce s au adunat n jurul s u»⁹⁴.

Prin lupta lui teologic r sun toare i prin treapta de arhiepiscop al Salonicului la care a fost ridicat ca personalitate atâ de bine cunoscut , sfntul Grigorie Palama a jucat un mare rol public, n vreme ce sfntul Grigorie Sinaitul a petrecut o via ascuns , de retragere, de practic duhovniceasc ntre ucenicii s i, retragere care s a accentuat de pe la 1335, prin a ezarea lui n Parorja, n Mun ii Traciei unde moare la 1346, un an nainte ca Palama s fie ridicat pe scaunul de mitropolit al Salonicului.

Cei doi Grigorie, ca sus in tori ai aceleia i mi c ri, dar cu roluri deosebite, au comunicat n orice caz continuu prin ucenicii lor. Isidor, ucenicul lui Grigorie Sinaitul, fusese tuns n monahism de Palama. In 1347, el hirotone te la scurt timp dup ridicarea lui pe scaunul de patriarh al Constantinopolului, pe Palama ca mitropolit de Salonic. i, n general, ucenicii lui Grigorie Sinaitul apar ca sus in tori ai lui Palama n tot decursul controverselor acestuia cu adversarii isihasmului. Ucenicii lui Grigorie Sinaitul de la Magula semneaz Tomul Aghioritic c tre Sinodul din Constantinopol de la 1341, n ap rarea lui Palama⁹⁵.

Grigorie Sinaitul s a n scut pe la 1255 la Kukulos, lng Clazomene, pe rmul occidental al Asiei Mici. C ndva, dup 1282, a fost luat prizonier de turci i dus la Laodiceea, pe

94. *The Jesus Prayer in St. Gregory of Sinay by Kalistos Ware*, retip. din *Eastern Churches Review*, voi. IV, nr. 1, 1972, . 1—2.

95. Kallistos Ware, op. cil. i Pr. D. St niloae, *Via a i nv tura sfntului Grigorie Palama*, p. 188.

coasta Siriei. R scump rat de cre tinii de acolo, a venit n Cipru, unde a intrat n monahism, ca rasofo. Dup scurt vreme pleac la m n stirea sfintei Ecaterina din Muntele Sinai i acolo e tuns n monahism. De la Sinai vine la Ierusalim i apoi n Creta. Aci, un b tr n monah, cu numele Arsenie, l a introdus n practica «p zirii min ii n trezvie i n rug ciunea curat »⁹⁶. Aceasta a fost o piatr de hotar n via a lui. P n atunci via a lui a fost o via f ptuitoare ; acum se ridic la nivelul vie ii contemplative.

Din Creta Grigorie a trecut la Atos i a parcurs tot muntele pentru a descoperi al i c lug ri familiariza i cu via a n care fusese introdus el de Arsenie. De abia dup lungi c u

96. Via a sf ntului Grigorie Sinaitul a fost scris de Calist, patriarhul Constantinopolului (ntre 1350—1353 i 1355—1363) i ucenic al lui Grigorie Sinaitul i aderent al sf ntului Grigorie Palama. Via a aceasta a fost publicat n grece te de N. Pomialovsky, sub titlul: *Jitie ije vo svea tich ot a na ego Grigoria Sinaita*, Sanctpetersburg 1894, dup ms. din Biblioteca Sinodal din Moscova nr. 280 (numerotarea veche nr. 281), care provine de la m n stirea μ de la Atos. In acel manuscris ce dateaz din secolul XVI, Via a aceasta se g se te la f. 7—40, purt nd titlul grecesc : μ . Bi î xal

μ , . . .
(. Pomialovsky afirm n prefa c textul n ntregime al acestei Vie i e publicat acum pentru prima oar de el. Dar Via a aceasta a fost publicat n traducere româneasc nc la 1811, n *Vie ile Sfin ilor* din luna noiembrie, la m n stirea Neam , sub titlul: *Via a i petrecerea precuviosului p rintelui nostru Grigorie Sinaitul, scris de prea sfin itul arhiepiscop al cet ii lui Constantin, Kyr Callist*. «S au t lm cit acum din cea elineasc ». Mitropolitul Tit Simedrea observ , de aceea, pe drept cuvnt : «E prima oar c nd apare n tipar acest «Via » ntreg . Cea mai veche edi ie n grece te este cea a lui Nicodim Aghioritul n

, Vene ia 1803. Ea este o prescurtare. Dup aceast edi ie e luat traducerea n ruse te din Afonsky Paterik, Moscova 1876. (A se vedea : Mitropolitul Tit Simedrea, *Via a m n stireasc n ara Româneasc nainte de anul 1370*, n: «Biserica Ortodox Român », 1962, nr. 7—8, p. 675, nota 9). Noi am avut la ndem n aceast «Via » n române te n edi ia «*Vie ile Sfin ilor*», voi. III, cartea VIII din luna noiembrie, Bucure ti, 1903, p. 1250—1338. Via a aceasta se g se te ns tradus n române te din grece te cu mult nainte de 1811. De ex. n manuscrisul 17 al m n s tirii Neam , (sec. XVIII), i. 1 r—55 r. (Vezi la Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele din Biblioteca m n stirii Neam*, n manuscris, p. 42).

t ri a aflat n schitul Magula, nu departe de m n stirea Filotei, trei c lug ri cunosc tori ai rug ciunii l untrice. Se a ez aci. Astfel, dup Calist, pe la nceputul secolului XIV, monahismul din Atos nu cuno tea dec t prima faz a nevoiin elor : cea a cur irii prin fapte. Afirmarea e poate cam exagerat , c ci se tie c Nichifor din singur tate introdusese n Atos metoda rug ciunii curate i probabil c el tr ia nc atunci c nd a venit Grigorie Sinaitul n Atos, sau murise abia de cur nd⁹⁷.

De i Grigorie Sinaitul consider c via a dedicat rug ciunii curate se poate duce mai bine n grupurile mici ale unor schituri, dec t n marile m n stiri de ob te, totu i el nu socotea c ea nu poate fi practicat i n astfel de m n stiri i chiar n lume, cum socotea i Teolipt al Filadelfiei. Astfel el trimite pe unul din ucenicii s i, pe Isidor (viitorul patriarh), nainte de a fi tuns n monahism, la Salonic, pentru a fi acolo un «isihast or an», ca un model i c l uzitor al unui cerc de mireni. «Nu doresc ca tu s tr ie ti aici n s lb ticia mun i- lor — de ce s faci aceasta ? — ci n lume, printre c lug ri i printre oamenii care tr iesc n ea, ca s le fii tuturor o pild ... prin t cerea i vorbirea ta»⁹⁸. De fapt, Isidor r mase n Salonic, unde plec din Atos mpreun cu Sinaitul i cu Palama, aproape zece ani, cucerind mpreun cu Palama, care l tunsese n monahism, un cerc larg de monahi i laici pentru practica rug ciunii curate. Filotei, patriarhul Constantinopolului, care a scris nu numai *Via a lui Palama*, ci i pe a lui Isidor, pune un accent deosebit pe austeritatea i predica lui Isidor. Acesta cita cuvintele despre «poarta cea str mt » din Evanghelie i «tr ia ca aceia ce nu aveau nimic». Filotei spune c acestea le nv ase de la dasc lul s u, Grigorie Sinaitul⁹⁹.

Prin aceasta Sinaitul mp ca rug ciunea ne nctat cu misionarismul¹⁰⁰. Chiar mut rile dese ale lui Grigorie Sinaitul dintr un loc n altul au fost motivate, pe de o parte, de nesiguran a din acea vreme din imperiul bizantin, pe de alta, de

97. K. Ware, *op. cit.*, p. 5—6. Dup sf ntul Grigorie Palama, cel ce a l sat n Atos o puternic tradi ie a rug ciunii ne nctate a fost Nichifor Monahul (Cuv. II din Triada I).

98. Patriarhul Filotei, *Via a lui Isidor* (ed. de A. Papadopoulos Karameus, *Zapiski Istoriko Filologiceskago Fakulteta St. Petersburgskago Universiteta* (St. Petersburg 1905, p. 77, 21—26).

99. J. Meyendorff, *op. cit.*, p. 34—35.

100. J. Meyendorff, *infroducti*on *I'etude de Grego/re Palamas*, p. 54.

voin a de a r sp ndi metoda acestei rug ciuni n c t mai multe regiuni, adic de un adev rat misionarism¹⁰¹.

Opinia aceasta era proprie i lui Palama¹⁰².

Retras pe la 1326—1327 la Salonic, din cauza incursiunilor turce ti, de care c lug rii din micile schituri f r ziduri nalte nu se puteau ap ra, Grigorie Sinaitul voi s plece napoi la Sinai, dar n Hios i schimb planul i veni la Constantinopol, iar dup ase luni se duse la Paroria, n mun ii Stran a, la grani a dintre imperiul bizantin i Bulgaria¹⁰³. Prima dat r mase pu in acolo, din pricina sup r rilor ce i le pricinuiau t lharii ad posti i n ace ti mun i, i veni iar la Constantinopol i la Atos. Dar prin 1335 se a ez definitiv n muntele Katakryomenos, n Paroria, unde muri la 27 noiembrie 1346. In acest munte s lbatic i retras sfntul Grigorie Sinaitul adun mul i monahi n jurul s u, zidi dou m n stiri, un turn nalt i f cu din acest loc pustiu, un «laborator duhovnicesc», un loc sfnt de «doxologie i laud ne n cetat a lui Dumnezeu»¹⁰⁴, ajut nd nu numai pe monahii adu i din Atos s nainteze n via a de rug ciune, ci preschimb nd pe to i cei ce veneau acolo i mbl nzind chiar pe cei ce se obi nuiser cu o via de ho ii i de ucideri¹⁰⁵.

Leg tura spiritual cu Nichifor i cu Teolipt, o arat sfntul Grigorie Sinaitul prin faptul c i el c uta aceea i «rug

101. K. Ware, *op. cit.*, p. 7.

102. Patr. Filotei, *Encomiul sim ului Grigorie Palama, Arhiep. Salonicului*, P. G., 151, col. 573—574. C nd, pe la 1326, nt lni pe un munte de lng Veria, unde se a ezase pentru scurt vreme, pe un ascet, Iov, care sus inea c rug ciunea ne n cetat e cu putin numai c lug rilor, Palama sus inu cu putere punctul de vedere contrar, afirm nd c ndemnul sfntului Apostol Pavel: «Ruga i v ne n cetat!» (1 Tes. V, 17) se adreseaz tuturor cre tinilor f r excep ie.

103. Despre locul Paroriei, Mitrop. Tit Simedrea, *op. cit.*, zice : «In privin a situa iei geografice a pustiei Paroreilor, nv a ii bulgari o a az undeva n Strandja Planina, dar cea mai dreapt opinie este cea a lui Nikos A. Bees, *Ein Buchgeschenk an das Madonna Katakryomeni Kloster*, n «Byzantinisch Neugrichische Jahrbücher», Atena 1938, p. 194—195: «Ruinele a ez rii c lug re ti Paroria, care era a ezat n zona de grani dintre Bulgaria i imperiul bizantin, locuit de sfntul Grigorie Sinaitul i de colaboratorii s i, se afl nc — dup C. Jiricek — n satul de azi Marea i Mica M n stire, ntre Adrianopol i Jamblo».

104. La Pomialovsky, *op. cit.*, p. 39.

105. *Ibidem*, p. 43.

ciume i trezvie a min ii», ca i aceia. Rug ciunea «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m pe mine p c tosul», recomandat de Nichifor monahul o f cea i Grigorie Sinaitul cu «str pungerea» sufletului, cu iubire ntru cuno tin i n mod fierbinte ca i Teolipt. In *Via a sf ntului Grigorie Sinaitul* (Ed. rom. cit. p. 1267) se spune : «Dup aceea i a adus aminte de lini te i de trezirea min ii... Deci aceste cuvinte i le a pus n minte, nc t se putea zice c s a pironit pe cruce cu Hristos ; iar cuvintele «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m pe mine p c tosul» le zicea n durerea sufletului i ntru zdrobirea inimii, cu suspinuri dintru ad nc, cu duh de umilin , ud nd fa a p m ntului cu lacrimi fierbin i, pe care le v rsau ochii s i».

In zidirea m n stirii lui i n putin a de a se statornici n Paroria p n la moarte, el s a bucurat de sprijinul i de protec ia arului Ion Alexandru, care a nimicit bandele de t lhari din mprejurimi. Ob tea lui de acolo a c p tat un caracter isihast mai cuprinz tor¹⁰⁶. S a afirmat n general c «ob tea lui de la Paroria a servit ca o punte ntre lumea greac i slav . Oameni ca sf ntul Teodosie de T rnovo, sf ntul Romii (Roman) de Vidin, patriarhul Eutimie al Bulgariei, mitropoli tul Ciprian al Kievului, care au fost, ulterior, factorii marii rena teri a monahismului contemplativ din ntregul cre tinism slav al Evului Mediu, au fost monahi la Paroria i, cei mai mul i, ucenici nemijloci i ai sf ntului Grigorie Sinaitul»¹⁰⁷.

Trebuie men ionat faptul c mi carea de la Paroria, i n general mi carea isihast , a avut un rol important i n cele dou state române ti ce s au format tocmai n aceast perioad a secolului XIV i asupra Bisericii Ortodoxe Române i a m n stirilor române ti care iau fiin ntr un mod organizat tocmai acum. Se cunoa te coresponden a ce a existat ntre patriarhul Eutimie al Bulgariei, ucenicul indirect al lui Grigorie Sinaitul prin sf ntul Teodosie i rud cu Grigorie am blac, i Nicodim, egumenul m n stirii Tismana¹⁰⁸.

106. K. Ware, *op. cit.*, p. 7.

107. *Ibidem*: la nota 2, p. 7, citeaz pe . A. N. Tachiaos, *Epidraseis tou HesYchasmou eis tin Ekklesiastikin Politikin en Rossia 1328—1404* (Salonic 1962) i pe D. Obolensky, *The Byzantine Commonwealth : Eastern Europa, 500—1453*. London 1971, p. 301—305 i 404.

108. Ierod. Epifanie Norocel, *Eltimie Patriarh de Tirnovu i leg turile lui cu Biserica româneasc*, n: *Biserica Ortodox Român*, 1966, nr. 5—6, p. 558—583.

Dar mitropolitul Tit Simedrea a adus temeieri pentru faptul c românii au avut legături directe cu Grigorie Sinaitul la Paroria i ei au adus metoda rugăciunii neîncetate la Tismana¹⁰⁹. De fapt, în jurul lui Grigorie Sinaitul s-a adunat «mulțime de oameni de mai multe neamuri»¹¹⁰.

Era, de altfel, o înzuină a lui să ducă îndemnul în metoda vieuirii și rugăciunii curate ori unde se găseau creștini dreptcredincioși. În textul grec al *Vieii* lui, scris de Calist, se spune: «când pe când era cu puțin voia și dorea cu iubire de Dumnezeu ca pe tot și să aducă în lăuntrul razei și strălucirii Bunului și Preasfântului Duh, apoi nici un loc din cele de aici n-a lăsat, n-îrindu-se și mputernicindu-se cu ajutorul lui Dumnezeu, nu numai al grecilor, al bulgarilor, ci și al sârbilor și a i dincolo (de ei), ca să facă și acolo prin ucenicii și lucrarea cea mai srguincioasă, să se semene binele isihiei cu mbelugare și strălucire»¹¹¹. Acest cuvânt *dincolo* I » () i a scăpat chiar mitropolitului Tit Simedrea, deoarece el nu se află în traducerea românească. Dar ce alii dreptcredincioși se mai aflau *dincolo* de sârbi, dacă nu românii?

Dar mitropolitul Tit Simedrea menționează opinia directă a nevătului moldovean P. A. Srcu, editorul *Vieii sfântului Grigorie Sinaitul* în slavonete¹¹², că în aezarea de la Paroria au fost și români. Srcu și întemeiază părerea în deosebi pe o însemnare aflată la sfârșitul sbornicului Hludov, manuscris slavon din anul 1345, aflat azi în muzeul Rumianev din Moscova, însemnarea sună în grecește: «Aceste două capete s-au scris de Fudulu, care le-a tradus din grecește în bulgărește... când eram la Paroria cu frații»¹¹³. Părerea lui Srcu a fost mbrățită și de alii nevătici. Dar alții au contestat că acest nume ar fi indicat pe vreun român, deoarece cuvântul Fudulu e de origine turcească și el nu ar fi putut trece a a de timpuriu în limba română¹¹⁴. Dar dacă ar fi putut trece și la greci și bulgari, de ce nu ar fi putut trece și la români, aflați în nu

109. Mitrop. Tit Simedrea, *op. cit.*, p. 675.

110. Arhim. Arsenie, *Leatopis*, S. Petersburg, ed. II, 1888, p. 505 și *Očerki Jzni Patriarha . P. Kallista*, t. I, 917. în Atonsky Pateric, I, p. 340, nota. La Tit Simedrea, *op. cit.*, p. 677 și nota 15.

111. La Pomialovsky, *op. cit.*, p. 30.

112. P. A. Srcu, *Jitie Grigorii Sinaita*, St. Petersburg, la Tit Simedrea, *op. cit.*, p. cit.

113. La Tit Simedrea, *op. cit.*, p. cit.

114. *Ibidem*, p. 678.

m r a a de mare printre greci i bulgari ? De altfel e de remarcat c p n azi numele acesta a primit o r sp ndire deosebit i un accent de mare familiaritate mai ales ntre români. Mitropolitul Tit Simedrea socote te c acest nume a putut intra n limba român prin alte popoare turcmene care au tr it mai mult printre românii din nordul Dun rii : pecinegi, uzi, cumani ¹¹⁵. De altfel s ar putea ca acest nume s fie i o transcriere gre it a numelui Fundulea, care n forma aceasta i n cea prescurtat Fundi, se g se te i azi ca nume specific printre românii macedoneni.

Dar argumentul cel mai hot r tor pentru leg tura lui Grigorie Sinaitul cu românii, l vede mitropolitul Tit Simedrea n faptul c acela purta coresponden cu voievodul Nicolae Alexandru al rii Române ti. Aceast tire se afl n *Via a sf ntului Maxim Cavsocalivitul*, scris n a doua jum tate a secolului XIV de Teofan, episcopul Peritoriei din Tracia (pe la 1350), fost egumen al Vatopedului. Acest Maxim a fost unul dintre cei mai renumi i asce i n Atos n secolul XIV i foarte apropiat de Grigorie Sinaitul. Dornic de a se deprinde cu via a de rug ciune ne nctat , a plecat din Atos la Paroria «c tre cap tul Macedoniei» ¹¹⁶. La unele din desele convorbiri duhovnice ti dintre sf ntul Grigorie Sinaitul i Maxim Cavsocalivitul, pare s fi asistat i Teofan, biograful acestuia. In *Via a* lui Maxim scris de Teofan, se spune despre sf ntul Grigorie, dup moartea lui: «Mul i din ucenicii s i, dup adormirea lui i c l toria la Dumnezeu, au ie it ca ni te stele str lucitoare i au mpodobit marginile p m ntului», deci au ajuns p n la marginile teritoriului locuit de dreptcredincio i, a adar i la Români ¹¹⁷. In plus, Teofan comunic un am nunt foarte nsemnat pentru români. vorba de o coresponden a lui Grigorie Sinaitul cu «mp ra ii p m ntului» ntre care n ir , pe l ng mp ratul bizantin i arul Ion Alexandru al Bulgariei i te fan al Serbiei, nc un Alexandru, care nu poate fi dec t Nicolae Alexandru al rii Române ti (propriu zis asociat la domnie de tat l s u, Ioan Basarab (1310—1352) i apoi singur st p nitor (1352—1364). C ci alt ar ortodox nu mai exista n vremea aceea. «i mp ra ilor p m ntului, Andronic, zic, i

115. *Ibidem*.

116. *Via a* aceasta a lui Maxim Cavsocalivitul, scris de Teofan, a fost publicat de J. Halkin, n «Analecta Bollandiana», t. LIV, 1906, p. 25—112.

117. La Tit Simedrea, op. cit., p. 679.

Alexandru, tefan i Alexandru le a scris, doritori fiind ei, de minunatele lui nv turi prin epistole. Prin aceasta se nmul e te schima c lug rilor n locurile i cet ile acelora, prin virtutea i nv tura cuviosului p rinte Grigorie Sinaitul» (§ 18, 90)¹¹⁸. Dar unde s au nmul it propriu zis m n stirile i c lug rii a a de mult n acea vreme n lumea ortodox , ca n ara Româneasc , unde ndat dup aceea iau na tere primele mari m n stiri organizate ? Teofan, ca fost stare la Vatoped, cuno tea pe voievodul român, din daniile pe care acesta ncepu se s le fac la m n stirea Cutlumu din Atos, sau la care stare ul acestei m n stiri, viitorul mitropolit (nominal) al rii Române ti, venise n aceast ar dup ajutoare¹¹⁹.

În actul Sinodului patriarhal de la Constantinopol din 1359, prin care se confirm trimiterea lui Iachint de Vicina ca mitropolit al rii Române ti, se dispune ca nu numai laicii i clericii din ara Româneasc s asculte de el, ci i monahii¹²⁰. Deci existau monahi i deci i m n stiri nc nainte de ntemeierea Vodi ei i Tismamei, poate ns c nu at t de solid organizate i bogat n zestrade de voievozi ca cele de dup aceea, ci ca ni te schituri i m n stiri mai mici, n scute din r vna poporului.

M n stirile române ti, puse sub obl duirea unui mitropolit a ezat ntr un scaun statornic n statul românesc independent, iau fiin n atmosfera fierbinte de credin creat de mi carea isihast . A a se explic faptul c aproape toate schiturile lor, a ezate pe vrful unui deal din apropiere, au ca hram «Schimbarea la fa », ntruc t sihastrii tr itori n ele, sau prin chilii apropiate de ele — dup metoda isihast — n zui au s se mp rt easc prin nevoia ele i prin rug ciunea lor ne n cetat de lumina taboric . De altfel, aproape toate m n stirile mari care s au ntemeiat n cursul timpurilor n ara Ro-

118. *Ibidem*.

119. *Ibidem*, p. 680—681. Identificarea acestui Alexandru cu Nicolae Alexandru, Domnul rii Române ti, a f cut o dup Halkin, care a publicat în Anal. Bolland. cit. *Via a Iui Maxim Căvsocalivitul*, spun nd la not , c acest Domn era «cumnat» al arului Alexandru al Bulgariei.

120. Academia Republicii Populare Române, *Documente privind Istoria României*; B. ara Româneasc , 1242—1500. Edit. Acad. R.P.R. 1953, p. 27. La Tit Simedrea, op. cri., p. 674. Deci c nd Iachint a venit la Arge , a g sit n ara Româneasc clerici i c lug ri i cel pu în o m n stare la Arge , unde i a instalat scaunul. Patriarhul Calist o tia aceasta, ntre altele, i din faptul c i el petrecuse la Paroria, unde veneau i români.

mâneasc în Moldova și au avut antecedentele în asemenea schituri sau în chiliile unor sihastri singuratici de pe vârful vreunui munte sau deal din apropiere. Așa au putut lua ființă și primele mănăstiri românești în apropierea unor schituri și chilii de pe un munte din apropiere. Este de remarcat apoi caracterul familiar și popular pe care îl are numele de sihastri la poporul român și rezonanța lui de mare vechime.

Această atmosferă creată de isihasm a fost un factor însemnat în susținerea luptei poporului român de apărare în fața atacurilor necurmăte ale semilunei. Mănăstirile românești au rămas astfel ultimul refugiu al întregii mănăstiri monahale isihaste și al credinței fierbinți și sincere de ea în lumea ortodoxă. Sihastrii au fost nu numai foarte apropiați poporului, ci și voievozilor, susținându-l în lupta lor de apărare a țărilor românești, ca ultimul refugiu al vieții de rugăciune și de dreptă credință. De aici vedem că sihastrii nu s-au preocupat de rugăciunea neîncetată într-un dezinteres total de viața poporului dreptcredincios, ci au însoțit pe voievozi și pe toți dreptcredincioșii creștini români la lupta de apărare a țărilor lor creștine pentru a putea să vi se înalțe în libertate pe Hristos Dumnezeu; și nu numai ei, ci și clericii și cărturarii celorlalte popoare ortodoxe, refugiați aici după ce țărilor lor fuseseră ocupate de turci. Nicăieri isihasmul, această lume a sihastrilor, oameni locuind în sihastrii (în locuri de liniște =), nu a avut un rol atât de hotărâtor, în susținerea luptei de apărare a teritoriului național, ca în țărilor românești.

O prezență spirituală masivă a sfântului Grigorie Sinaitul, mai bine zis a duhului lui la noi, ne este certificată în secolul XVIII. Mi s-a spus că duhovnicească mănăstirească din acel secol este legată de rennoirea practicii rugăciunii lui Iisus, sub influența scrierilor lui Grigorie Sinaitul. Starețul Vasile de la Poiana Mărului (la 40 km în nord-est de la Râmnicul Sărat), la care a ucenicit Paisie Velicicovschi, a insistat pentru înviorarea acestei practici prin precuvântările lui la opera lui Grigorie Sinaitul și a lui Filotei Sinaitul, care toate nu fac decât să explice această rugăciune și să pledeze pentru ea, pe baza scrierilor lui Grigorie Sinaitul.

Scrierile lui Grigorie Sinaitul

O parte din scrierile lui Grigorie Sinaitul au fost publicate în *Filocalia* greacă de Nicodim Aghioritul (Veneția 1782). În a treia ediție publicată recent, ele se cuprind în vol. IV (Atena 1961) p. 31—88. Textul din *Filocalie* e reprodus în P. G. 150, col. 1240—1341. Până acum nu s-a publicat un text critic și nici complet al scrierilor lui. Textul din *Filocalia* ca și cel din P. G. cuprinde următoarele scrieri :

1) *Capete după acrostih, foarte folosite*, în număr de 137 (*Filocalia* greacă, ed. III, vol. IV, 31—62; P. G. 150, 1237—1299).

2) *Alte capete, cu totul apte* (*Filocalia* cit., p. 63—65; P. G. cit. 1299—1303).

3) *Învătură cu de am nuntul despre lini țire și despre rugăciune, în zece capete* (*Filocalia* cit. p. 66—70; P. G. cit. 1303—1312).

4) *Despre lini țire și despre cele două feluri de rugăciune, în 15 capete* (*Filocalia* cit. p. 71—79; P. G. cit. 1312—1329).

5) *Despre cum se cade a edea la rugăciune* (*Filocalia* cit. p. 80—88; P. G. cit. 1329—1346).

Manuscrisele românești din Biblioteca Patriarhiei Române, cele de la mănăstirea Neam și cele din Biblioteca Academiei R. S. România, care cuprind scrieri ale lui Grigorie Sinaitul, în cazul când nu cuprind titluri mai puține decât cele de mai sus, cuprind cel puțin titluri în plus. Multe din ele au însă un *Cuvânt înainte* al lui Vasile de la Poiana Mărului¹²¹.

121. D. ex. ms. 35, 79 din Bibl. Patriarhiei Rom. (Vezi la Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele românești din Bibl. Patr. Rom.*, în *Studii Teologice*, 1961, n. 3—4, p. 438 și 1962, n. 11—12, p. 381—382). De asemenea ms. 33 din Bibliot. mănăstirii Neam. (Vezi la Pr. D. Fecioru, *Manuscrisele din Bibl. mănăstirii Neam*, în manuscris, p. 87). Acest *Cuvânt înainte* lăraș este un manuscris, proprietate personală, al P. r. Protos, Gherontie Ghenoșiu, copiat cu litere latine probabil de el însuși când se afla la schitul «Locurile rele» din Gorj. De asemenea manuscrisul din Biblioteca Academiei Române 1889, f. 105—172 v. *Cuvântul înainte* al lui Vasile de la Poiana Mărului se află în ms. rom. al Acad. rom. nr. 1621, f. 103 r—111 r, dar fără surmeze opera lui Grigorie Sinaitul.

Cele mai bogate manuscrise n scrierile sfntului Grigorie Sinaitul cuprind n general, n mod identic, n plus, urmtoarele titluri:

1) A sfntului Grigorie Sinaitul, *nainte cuvntare* a c r ii acesteia. Ea e pus dup *Cuvntul înainte* al lui Vasile de la Poiana M rului i înainte de *Capete dup acrostih*. Aceast *nainte cuvntare* a lui Grigorie Sinaitul are urmtoarele subtitluri :

a) *Nu este lupta noastr mpotriva sngelui i a trupului. i ce este rzboiul i ce este osta ul i toat arma lui Dumnezeu?*

b) *Despre cele trei p r i ale sufletului.*

c) *Despre gndurile prin care se s v r e te tot p catul*¹²².

2) La scrierea *Înv tur cu de am nuntul* din *Filocalia greac* , manuscrisele române ti mai bogate adaug nc patru capete. De obicei ele s nt introduse astfel: «P n aicea ntru cea greceasc . Iar ntru slavoneasc scoatere nc se afl i aceste cuvinte». Deci scrierile lui Grigorie Sinaitul au fost traduse n române te din limba greac . (Aceasta se spune n multe din manuscrisele române ti, de exemplu n manuscrisul nr. 39 de la m n stirea Neam). Dar aceste patru capete au fost traduse dintr un izvor slav¹²³. Pe acestea le traducem i noi dup cele zece capete ale scrierii *nv tur cu de am nuntul*.

3) In manuscrisele mai bogate se mai cuprind urmtoarele scrieri:

a) *Chipurile proniei dumnezeie ti*

122. Manuscrisul 17 de la m n stirea Neam ncepe cu *Via a sfntului Grigorie Sinaitul*, scris de Calist Patriarhul, tradus din grece te, apoi cu *nainte cuvntare* asupra c r ii acesteia, a lui Grigorie Sinaitul (deci lipse te *Cuvntul înainte* al lui Vasile de la Poiana M rului). In general *nainte cuvntarea* lui Grigorie Sinaitul se sub mparte n aceste trei subtitluri. La fel n ms. 33 de la m n stirea Neam i ms. 35 din Bibliot. Patr. Rom.

Nu d m n acest volum aceast pies , cu cele trei capitole ale ei, deoarece, mai ales cap b. i c. s nt un rezumat foarte general a ceea ce se cunoa te de la p rin ii anteriori. Pe de alt parte, tema lor se cuprinde mult mai larg, dar ntr un mod deosebit, n capetele dup acrostih 77—79, 91.

123. Ms. 35 79 din Bibi. Patr. Rom. Aceste 4 capete s nt adause i n ms. Protos. Ghenoiu.

- b) *Despre st p nirea de sine a noastră* ;
- c) *Despre cele patru sfin ite ncep torii*;
- d) *Despre numirea i rnduiala fiec reia din cele patru ncep torii*;
- e) *Despre sfin ita ncep torie a Bisericii*;
- i) *Despre rnduiala vie ii singuratice de mijloc* ;
- g) *Explicare despre sf nta ncep torie* ;
- h) *Explicare despre sfin ita a ezare* ;
- e) *Ce este chipul vie ii c lug re ti i care s nt nf i - rile adev rate ale fiec reia* ;
- j) *Care este sfin ita ncep torie a vie uirii c lug re ti i cum se nf ptuie te bine*;
- l) *Despre nf i area mbr c mintei c lug re ti*;
- m) *Care s nt formele rnduielii sfin itei ncep torii bise- rice ti* ;
- n) *A ez mintele cu chip dumnezeiesc* ;
- o) *Despre supunere i ascultare* ;

Acestea s nt n mare parte un rezumat al ierarhiei ce- re ti i biserice ti a lui Dionisie Areopagitul, ncadr nd n ie- rarhia bisericeasc i treptele c lug re ti. De aceea nu le traducem n *Filocalia* româneasc . Dar aceast scriere arat voin a sf ntului Grigorie Sinaitul de a ncadra rug ciunea per- sonal a inimii n via a Bisericii.

4) In aceste manuscrise mai bogate, dou din cele apte capete, cuprinse n *Filocalia* greac — P. G. sub titlul *Alte ca- pete*, se cuprind dup cele 14 titluri de mai sus (de la litera «a» la «o») ; pentru ispitele din somn, pentru cum se cade a lua milostenie¹²⁴. Desp r irea acestor dou capete de celelalte cinci i con inutul lor care nu se prea leag de celelalte cinci i se ocup cu prea multe detalii fiziologice despre curgeri, fapt care nu ni se pare c se ncadreaz prea bine n spiritul scrisului sf ntului Grigorie Sinaitul, ne ndeamn s nu le d m loc n *Filocalia* româneasc , av nd oarecare b nuial n privin a apartenen ei lor la opera lui Grigorie Sinaitul.

5) *Filocalia* greac repet n vol. V (p. 90—103) n limba neogreac scrierea *Despre cum se cade a edea la rug - ciune* din vol. IV, p. 78—88. Aceast repeti ie se face la locuri diferite i n ed. II (vol. II) din *Filocalia* greac . Dar

124. De ex. n ms. Ghenoiu, Ia p. 133—136 i au la p. 84 cont.

textul neogrec mai adaugă în fiecare ediție un mic pasaj pe care l vom adăuga și noi în traducerea noastră¹²⁵.

6) Manuscrisele românești mai bogate mai dau și o convorbire între Grigorie Sinaitul și Maxim Căvsocalivitul. Ea este dat în limba neogreacă și în Filocalia greacă.

Nu se știe dacă, în afară de aceste texte din Filocalia greacă și de cele în plus din manuscrisele românești, mai sunt și alte texte care au ca autor pe Grigorie Sinaitul.

Faptul că, la traducerea din grecește în românește a operei lui Grigorie Sinaitul în secolul XVIII, *Cuvântul înainte* este alcătuit de Vasile de la Poiana Mărului, mort la 1767, celebru nu pentru viața sa duhovnicească la 1749, când este chemat la București pentru a fi vizitat și consultat de patriarhii Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului¹²⁶, arată că această traducere, ca și cea din Filotei Sinaitul au fost făcute de călugări români cu mult înainte de aezarea lui Paisie Velicicovski în Moldova, fapt întărit la 1768. Căci *Cuvântul înainte* la aceste scrieri a trebuit să fie făcut cu mult înainte. Vasile de la Poiana Mărului trebuie să fi scris aceste precuvânturi înainte de 1749, când era deja celebru. Dealtfel el venise în Moldova de prin 1712. Căci 20 ani a stat la mănăstirea Dăbârlui, iar în 1733 avea atâta autoritate că întemeiază mănăstirea Poiana Mărului și devine starețul ei pe viață. Iar faptul că în *Cuvântul înainte* la Grigorie Sinaitul, Vasile citează din viața și din învățături duhovnicești din trecut în românește (sfântii Isihie, Petru, Damaschin, Calist și Ignatie, Simeon Tesaloniceanul, Ioan Scărarul, Dorotei) înseamnă că toți aceștia existau în traduceri românești în vremea lui, deci dinainte de el. Deci opera de traducere de sub Paisie a fost în mare parte mai mult

125. În unele manuscrise rom., de ex. ms. 39 de la Neam, întreg acest text neogrec este tradus sub titlul: *Capete pentru frății* (despre isihie liniți). Se pare că el, împreună cu altele, reprezintă o altă traducere veche, căci folosește unele cuvinte mai vechi: de ex. în loc de liniți: frății, sau mulcomie (cel ce se linițește, sună acolo: cel ce se mulcomește), în loc de în el ciune, împrelește (cuv. de origine slavă, cu înțelesul de amgire, vrăjire).

126. Pr. Horia Constantinescu și Pr. Gabriel Cocora, *Poiana Mărului*, în: Glasul Bisericii, 1964, nr. 5—6, p. 473, 475.

o «corectur » a vechilor traduceri, devenite, cum am văzut la nota 125, în unele cuvinte, ne însele pentru vechimea lor¹²⁷.

Paisie va fi cunoscut și el aceste traduceri în timpul primei lui căderi în Moldova (1742—1749) și aceste traduceri și practica rugăciunii curate de către Vasile de la Poiana Mărului îl vor fi îndemnat să meargă nu numai la Sfântul Munte, ci și să se ocupe acolo cu scrierile lui Grigorie Sinaitul și cu punerea în practică a rugăciunii recomandate de acela. De aceea în Atos, călugărul moldovean Atanasie îl acuză pe Paisie că «schimbă pravila rugăciunii lui Iisus, că prea se încrede în manuscrisele grecești și că tălcuiește greșit învătura sfântului Grigorie Sinaitul despre rugăciunea minții...»¹²⁸. Moldoveanul Atanasie cunoștea deci traducerile românești mai vechi ale scrierilor lui Grigorie Sinaitul și considera greșit încrederea lui Paisie în manuscrisele grecești. Se poate deci spune că Vasile de la Poiana Mărului, strămutat în Ucraina de uniaticism, a venit în Moldova pentru că tia că va găsi acolo scrierile duhovnicești și se ritene traduse din grecește și puțin a de a trăi potrivit lor, iar Paisie a venit din același motiv, dar poate și atras de faima, sau de chemarea lui Vasile și a practicii rugăciunii minții existente în Moldova. Mai amintim că, după unii, Vasile de la Poiana Mărului i ar fi fost chiar rudă (H. Constantinescu și Pr. Gabriel Cocora, op. cit., p. 472).

În ce privește conținutul scrierilor sfântului Grigorie Sinaitul, acesta îl arată pe autorul lor nu numai un practician empiric al unei «metode a rugăciunii inimii», ci și un mare exeget al ei. Sfântul Grigorie mbrățișează cu gândirea lui o gamă foarte largă de teme de viață duhovnicească care se întinde de la cele mai nalte vârfuri ale reflexiunii privitoare la Dumnezeu și la înălțarea minții cu Sfânta Treime în altarul cel mai înalt al ființei omenești, până la cele mai concrete detalii ale fenomenelor vieții trupești. El și-a asimilat reflexiunea asupra vieții duhovnicești a lui Macarie, Diadoch, Marcu Pustnicul, sfântul Simeon Noul Teolog, dar și nalta gândire teologică a lui Dionisie Areopagitul și a sfântului Maxim Mărturisitorul. El face o sinteză între cei dinaintea și cei din urmă.

127. Diac. . I. David, *Cuviosul Paisie cel Mare (Velicovsky), un desvârșit monah român*, București 1975, p. 12. Considerațiile aduse de autor pentru originea românească a lui Paisie sînt foarte serioase și demne de luat în seamă.

128. Ms. rom. 5693. La Diac. . I. David, op. cit., p. 11.

Dar nu r m ne numai aci. Ci, aplic nd totul la rug ciune i la efortul de cur ire de patimi, se dovede te poate cel mai subtil analist al mi c rilor psihice i spirituale ale fiin ei umane.

El aduce l muriri de caracter evident asupra c ldurii duhovnice ti care nso e te rug ciunea curat i asupra celei n el toare i p c toase ; se dovede te un adversar ne nduplecat al n lucirilor i al tuturor fenomenelor de am gire spiritual , un sus in tor al experien ei celei mai subtile i mai autentice a prezen ei lui Dumnezeu. n elege trebuin a alter n rii c nt rii, cu rug ciunea inimii, la ncep tori. Merge p n la cele mai mici detalii n explicarea leg turilor bune i rele dintre suflet i trup. Tratatele lui Palama despre rug ciune (Tratatele II din Triada I i II contra lui Varlaam) se resimt puternic de nv tura lui Grigorie Sinaitul. Dac nu va fi fost n contact personal cu el i dac nu va fi cunoscut scrierile acestuia, Palama a putut cunoa te n orice caz ideile lui m car de la ucenicii lui. In acela i timp Grigorie Sinaitul manifest o spiritualitate de mare echilibru, o smerit re inere de la formul rile teologice prea ndr zne e. El cere s se conceap lumina v zut n rug ciune ca dincolo de orice materialitate ; el nu cere o str ngere a n rilor la respira ie, ci numai a gurii, ca s nu r m n c scat i s fac pe om distrat. Nu leag prea str ns rug ciunea inimii de o metod tehnic . El nu cunoa te n mod explicit nici nv tura despre deosebirea ntre fiin a i energiile necreate ale lui Dumnezeu, nv tur pe care o va dezvolta sf ntul Grigorie Palama, obligat de necesitatea ap r rii experien elor harismatice tr ite de isihai ti, pentru a nu fi incluse energiile ce le provoac n ordinea creaturilor.

Dac sf ntul Grigorie Palama este vulturul care atinge n l imile ametoare ale nv turii despre Dumnezeu i ale ndumnezeirii omului, sf ntul Grigorie Sinaitul este maestrul analizelor subtile ale mi c rilor l untrice ale fiin ei umane.

ALTELE CELUI DINTRE SFINȚI PRINTELUI NOSTRU

Grigorie Sinaitul

Capete foarte folositoare în acrostih, al căror acrostih este acesta: Cuvinte felurite despre porunci, dogme, amenințări și fapte bune, bășci despre gânduri, patimi și virtuți; apoi despre liniștire și rugăciune.

1. Este cu neputință să fie cineva, sau să se facă, după fire, rațional, fără curățenie nestrictă. Căci pe cea din urmă a pus stăpânire deprinderea nerățională, iar pe cea de a doua (pe nestrictă), starea de strictețe a trupului.

2. Raionali după fire sau ar fi numai sfinții, prin curățenie¹²⁹. Căci rațiunea curată nu a avut nici unul dintre nelegimi întru ale rațiunii, dat fiind că ei au stricat rațiunea de la început prin gânduri. Fiindcă duhul primănesc este mult vorbitor al nelegimii lumii acesteia, apropiind rațiunile de cei mai cunosători, iar gândurile de cei mai nevățați, pricinuiește împreună lor locuire, lipsin

129. Prin ei nu se separă planul etic de cel rațional. Deplin rațional este sfântul. El și-a recăștigat privirea și judecata netulburată de patimi, adică rațiunea cea după fire, pe care a avut-o omul prin creație, prin curățirea de patimi. Căci vreme mai este o pornire spre păcat în om, nu este nici deplin curat, nici deplin rațional. Firea însă și nu și-a recăștigat integritatea, rectitudinea și profunzimea ei pe plan rațional, pentru că nu și-a recăștigat transparența ei firească spre infinitatea dumnezeiască.

du i pe oameni de n elepciunea ipostasiat i de vederea ei, sau de cuno tin a ne mp r it i unitar ¹³⁰.

3. Socote te drept cuno tin proprie a adev rului sim irea harului. Pe celelalte cuno tin e trebuie s le numim t lcuiiri de n elesuri i dovediri de lucruri ¹³¹.

4. To i c â i nu izbutesc s dob ndeasc harul, p ti-mesc aceasta pentru necredin i negrij ; i iar i to i c i l afl , l afl prin credin i s rguin . C ci prin acestea p esc pururea nainte ; iar prin cele potrivnice se ntorc cu totul la cele dinapoi.

5. A fi mort i nesim itor este tot una cu a fi orb la minte i a nu vedea duhovnice te. C ci unul s a lipsit de puterea vie i lucr toare ; iar cel ce nu vede, de lumina dumnezeiasc care l face s vad i s se roage ¹³².

6. Pu ini primesc i puterea i n elepciunea de la Dumnezeu. C ci cea dint i mp rt e te bun t ile dumnezeie ti, iar a doua exprimarea lor. Iar primirea prin mp rt ire i d ruirea mai departe este un lucru cu adev rat dumnezeiesc, mai presus de om.

130. Toat cuno tin a a devenit dispersat n urma c derii. Înv -a ii cunosc ra iuni separate ale lucrurilor, cei ne nv a i i fac fel de fel de g nduri amestecate cu patimile. Aceasta produce o conlocuire de idei, de multe ori plin de contradic ii, dar nu un ntreg unitar. Nu se cunoa te n elepciunea ca Persoan suprem , din care pornesc toate ra iunile i n care se unific toate i n unire cu care se unesc to i. Tema este luat de la sf ntul Maxim M rturisorul (*Ambigua*). Sf ntul Grigorie Sinaitul se dovede te un om introdus n g ndirea cea mai nalt a p rin ilor.

131. «Sim irea harului» e tr irea bun voinei i puterii Persoanei supreme. Numai aceasta ne pune n leg tur cu realitatea fundamental i total . Celelalte cuno tin e s nt exprim rile unor n elesuri fragmentare i neesen iale pentru existen a etern . Expresia «sim irea harului» se n t lne te la Diadoch (cap. 31 ; Filoc. rom. I, p. 346), dar a fost dezvoltat de sf ntul Simeon Noul Teolog.

132. Avem aci o defini ie a luminii dumnezeie ti, care nu are nimic care s nu o fac acceptabil i n eleas . Ea e cea care ne face s n elegem i s ne n elegem. Astfel n eleas lumina dumnezeiasc risipe te nedumeririle celor ce cred c ea este conceput ca o lumin asemenea celei materiale.

7. Inima f r g nduri, lucrat de Duhul, este altarul adev rat nc nainte de via a viitoare. C ci toate se s v r esc i se gr iesc acolo duhovnice te. Iar cel ce nu a dob ndit aceasta nc de aici e o piatr pentru alte virtu i, bun pentru zidirea bisericii dumnezeie ti, dar nu biserice i preot al Duhului.

8. Omul a fost zidit nestric cios, f r must, cum va i nvia. Dar nu neschimb cios, nici schimb cios, av nd n voin puterea de a se schimba sau nu. C ci voin a nu face pe cineva s r m n cu des v r ire neschimbat n firea sa. Pentru c aceasta e cununa ndumnezeirii ne schimb cioase viitoare ¹³³.

9. Stric ciunea e devenirea trupului ; iar a m nca, a lep da r m i ele, a se ngra i a dormi s nt nsu-iri naturale ale fiarelor i dobitoacelor. Prin acestea ase m n ndu ne cu dobitoacele, din pricina neascult rii (Ps. XLVIII, 21), am c zut din bun t ile proprii d ruite de Dumnezeu ¹³⁴. Ne am f cut dobitoce ti din ra ionali i ca fiarele din dumnezeie ti.

10. Raiul este de dou feluri : sensibil i inteligibil (cunoscut cu sim urile i cu g ndirea), sau cel din Eden i cel al harului ¹³⁵. Cel din Eden este un loc foarte nalt, nc t ajunge p n la al treilea cer, cum zic cei ce au istorisit despre el, s dit de Dumnezeu cu tot felul de verdea

133. Omul a fost f cut nestric cios, dar nu neschimb cios, de i schimbarea nu se mpline te n mod involuntar. Neschimbarea o va dob ndi n via a viitoare, odat cu redob ndirea nestric ciunii. Dac i ar fi p zit neschimbarea n bine, i ar fi p zit i nestric ciunea. Neschimbarea ca rezultat al voin ei unit cu voin a lui Dumnezeu, mpreunat cu nestric ciunea, nseamn ncoronarea firii prin ndumnezeire.

134. nsu irile proprii ale firii noastre s nt cele ce ni se dau de Dumnezeu, din cele proprii Lui i pe care le avem numai n comuniune cu El.

135. Insisten a asupra nestric ciunii originare a naturii i ideea «sim-irii harului» s nt luate de la sfîntul Simeon, iar ideea celor dou raiuri, de la Nichita Stithatul.

bine mirositoare. El nu este nici cu des v r ire nestric - cios, nici cu totul stric cios, ci a ezat la mijloc ntre stric - ciune i nestric ciune, nc t este pururea nc rcat cu roade i mpodobit cu flori, av nd ne nctat i poame crude i poame coapte. C ci pomii putreg i i i roadele r scoapte c zute la p m nt se fac hum bine mirositoare i nu m - pr tie miros de stric ciune ca plantele lumii. Iar aceasta se nt mpl din marea bog ie i sf n enie a harului, care cov r e te acolo pururea. De aceea r ul oceanic, care trece prin el i c ruia i s a poruncit s r coreasc necontenit acest loc, ie ind din el i mp r indu se n patru bra e, cobor nd aduce i d hindu ilor¹³⁶ i etiopienilor huma i frunzele c zute. Apoi unindu se, Fisonul i Gheonul (Facere II, 8) se revars mpreun mereu peste c mpiile lor, p n ce se mpart iar i, unul r corind ara Libiei, iar altul ara Egiptului.

11. Deci spun c zidirea nu a fost f cut la nceput curg toare sau stric cioas . Dar mai pe urm s a stricat i s a supus de ert ciunii, adic omului, potrivit Scripturii (Rom. VIII, 25), ns nu de bun voie ci f r s vrea, pentru cel ce a supus o n n dejdea nnoirii lui Adam, cel ce s a stricat. Innoindu l ns i sf n indu l pe acesta, chiar dac poart trup stric cios pentru via a vremelnic , a nnoit o i pe ea, de i n a izb vit o nc de stric ciune. Iar izb virea zidirii de stric ciune, unii spun c este schimbarea ei spre mai bine, iar al ii, prefacerea n n - tregime a celor supuse sim urilor. C ci obiceiul Scripturii este s fac o afirmare simpl , f r mult iscodire, despre cele greu de n eles.

12. Cei ce primesc harul ca o z mislire i ns rcinare prin Duhul, leap d s m n a dumnezeiasc , sau prin c - deri, sau v duvindu se de Dumnezeu prin nso irea cu

136. Am tradus cuv ntul cu hindu i. Dar s ar putea ca sf n - tul Grigorie s se fi g ndit i la indieni, sau la rasa galben din care poate s au tras indienii din America, sau chiar la negrii din Africa.

vr jma ul care se ascunde n ei. Lep darea harului se face prin lucrarea patimilor ; iar lipsirea des vr it de el se nt mpl prin s vr irea p catelor. C ci sufletul iubitor de patim i de p cat, care leap d i pierde harul i se v duve te, se face s la al patimilor, ca s nu zic al dracilor, acum i n veacul viitor.

13. Nimic nu face iu imea a adelini tit ide blinda ca barbatia si mila. Cea dintîi înfrînge pe cei ce-o r zboiesc de afar , iar cea de a doua, pe cei ce o r zboiesc din l untru.

14. Mul i, lucrând poruncile, socotesc c nainteaz spre cetate, dar, neajung nd n cetate, r m n afar . C ci ab t ndu se, f r s i dea seama, de la c ile mp r te ti, spre relele vecine virtu ilor, nainteaz lipsi i de n elepciune. Pentru c poruncile nu ng duie nici lips , nici trecere de m sur , ci ele caut numai mplinirea scopului pl cut lui Dumnezeu i numai voia dumnezeiasc . Altfel, de art i osteneala, dac nu se fac drepte c r rile lui Dumnezeu, dup Scriptur (Isaia XL, 3). C ci n orice lucru se urm re te inta lucrului.

15. Caut pe Domnul n cale, adic prin porunci, n inim . C ci c nd auzi pe Ioan strig nd i poruncind tuturor s g teasc i s fac drepte c r rile, n elege c e vorba de porunci, de inimi i de fapte. C ci e cu neputin s se fac dreapt calea poruncilor i fapta nevino-vat , dac nu e dreptate n inim .

16. C nd auzi Scriptura vorbind de toiag i de c rj (Ps. XXII, 4), socote te c n n elesul proorocesc ele s nt judecata i providen a ; iar n n elesul moral, psalmodierea i rug ciunea. C ci, judeca i de Domnul cu toiagul pedepsirii, s ntem pov ui i spre ntoarcere (1 Cor. XI, 32). Iar pedepsind noi pe cei ce se r scoal mpotriva noastr , cu toiagul psalmodierii b rb te ti, ne sprijinim pe rug ciune. Av nd deci toiagul i c rja n m na lucr rii min ii, s nu ncet m a pedepsi i a fi pedepsi i, p n ce

vom ajunge cu totul sub providență, fugind de judecata de acum și de cea viitoare.

17. Propriu poruncilor să pun pururea mai presus de orice porunca cea cuprinzătoare care zice: «Pomeni-te pe Domnul Dumnezeu tău totdeauna». Căci prin ceea ce s-au pierdut, prin aceea pot să fie împliniți. Fiindcă uitarea a pierdut pomenirea dumnezeiască de la început întotdeauna poruncile, iar alăturea tatăl pe om, gol de tot binele.

18. Prin două porunci vin cei ce se nevoiesc iarși la vechea vrednicie: prin ascultare și prin post. Căci prin cele potrivnice acestora a intrat tot păcatul în neamul muritorilor. Cei ce păzesc poruncile prin ascultare, se întorc la Dumnezeu mai repede, iar cei ce le păzesc prin post își rugăciune, mai cu înțelegere. Ascultarea este mai potrivită începuturilor, iar postul celor de la mijloc, mai cunosători și mai bărbăți. Căci păzirea neîntărită a ascultării de Dumnezeu prin porunci este proprie foarte puținora, fiind grea chiar pentru cei mai bărbăți.

19. Legea care lucrează în grădina inimii este legea Duhului vieții, după apostol, precum cea care este lucrătoare în trup este a literii. Cea dintâi izbăvește mintea de legea păcatului și a morții (Rom. VIII, 2), iar a doua face pe nebagate de seamă pe om fariseu, care împlinește în el legea trupească și lucrează poruncile pentru a fi văzut (Matei XXIII, 5)¹³⁷.

137. Poruncile sunt calea pe care ajungem la Hristos. Dar în miezul lor poruncile sunt Hristos însuși. Căci ne face tot mai asemenea Lui. El este porunca desvârșită împlinită. Poruncile pot fi împlinite însă numai extern, cu trupul. Atunci sunt o lege a trupului, care face pe om fariseu. Ele trebuie împlinite din inimă. Atunci au devenit o lege a duhului. Căci prin inimă lucrează Duhul. De aceea poruncile numai unite cu inima sunt calea adevărată spre Hristos.

Aceasta se întâmplă când avem pururea pomenirea lui Dumnezeu în inimă. Contrariul poruncilor este, de aceea, uitarea. Pomenirea lui Dumnezeu este izvorul ascultării prin care se împlinesc poruncile.

20. Îmbinarea armonioasă și bine legată a tuturor virtuților (Efes. IV, 10) în Duh, spun că face omul desvârșit. Sau dacă e pe cale, pe cel încă nedeșvârșit. Iar poruncile le socotesc ca trup, pe când virtuțile, ca deprinderi ale unor însușiri bune, oase. În sfârșit, harul, ca suflet care dă viață, mi că și lucrează faptele poruncilor, ca pe un trup. Căci nepurtarea de grijă, sau srguină spre vârstele în Hristos, arată pe cineva prunc sau desvârșit, acum și în veacul viitor.

21. Cel ce vrea să și crească trupul virtuților să se srguiască să dori laptele rațional și nestricat al harului de mămică. Căci de acolo se hrănește cu lapte tot cel ce caută creșterea în Hristos și vrea să sporească în El. Înleptăciunea dă de la pieptul ei, ca lapte spre creștere, căldura; iar celor desvârșiți, ca miere hrănitoare, bucuria spre curățire¹³⁸. «Căci miere și lapte vor fi sub limba ta»

Dar în lucrarea poruncilor suntem mult ajutați de gândul la judecata lui Dumnezeu, sau la pedepsele ce ne vin din neîmplinirea poruncilor. Ba chiar pedepsele sau judecata lui Dumnezeu aplicat nouă când nu împlinim vreo poruncă ne este de ajutor. Ajutați de judecata lui Dumnezeu, sau de gândurile la pedepse, sau chiar de pedepse, ajungem prin împlinirea poruncilor sub mângâierea deplină a Providenței. Dar toiagul pedepsirii ar fi greu de suportat, dacă nu ne am sprijini pe cerja rugăciunii, înutăm în mână lucrări minime. Fără aceasta, nu am putea folosi toiagul nici în sensul de pedepsire a patimilor noastre, nici a vrăjmașilor care ni le insuflă.

138. Harul hrănește ca un lapte pe cel ce, născându-se în împlinirea poruncilor, face să crească în el trupul virtuților. Căci harul susține în primul rând rugăciunea, fără care nu poate omul împlini statornic poruncile și crește în virtuți, ca într-un organism armonic. Harul nu e deci ceva limitat și static, ci fluxul iubirii lui Dumnezeu care ne întărește în creșterea spre tot mai marea asemănare cu El. El nu e decât iubirea nesfârșită a lui Hristos. Imaginea «trupul virtuților» a fost și ea foarte mult folosită de sfântul Simeon Noul Teolog. Virtuțile nu stau separat, ci se încheagă între ele, îmbibându-se în ființa noastră și prin ele devenind însăși ființa noastră un trup armonios al virtuților, o ființă structurată în mod unitar prin virtuți, ca o pornire multilaterală de iubire spre Dum-

(C n tarea C nt rilor IV, 11). Lapte a numit Solomon puterea hr nitoare i cresc toare ; iar miere, pe cea cur itoare a Duhului¹³⁹. Iar marele apostol, ar t nd deosebi-rea lucr rilor, zice :«Ca pe ni te prunci v am hr nit pe voi cu lapte i nu cu m ncare» (1 Cor. III, 2).

22. Cel ce caut n elesurile poruncilor f r porunci, dorind s le afle prin nv tur i citire, este asemenea celui ce i nchipuie umbra drept adev r. C ci n elesu- rile adev rului se d ruiesc celor ce se mp rt esc de ade- v r¹⁴⁰. Iar cei ne mp rt i i de adev r i neintrodu i n el, c ut nd n elesurile lui, afl pe cele ale n elepciunii n- nebunite (1 Cor. I, 10). Pe ace tia apostolul i a numit «su- flete ti», ca unii «ce nu au Duh» (Iuda, 19), chiar dac se m ndresc cu adev rul.

23. Precum ochiul trupului caut la liter i din li- ter prime te n elesurile celor supuse sim urilor, a a min

nezeu i spre oameni. C nd acest trup al virtu ilor a devenit viguros, el nu mai e hr nit cu harul ca i cu un lapte, ci cu harul devenit miere, care ndulce te prin iubire at t pe subiectul lor, c t i pe cei asupra c rora se r sp nde te lucrarea lor.

139. Dar sf ntul Grigorie precizeaz c acest lapte al harului, care pentru cei des v r i i devine miere, ne vine de la s nul n elepciunii ns i, care este Persoana Cuv ntului, Hristos. Numai ea ne poate hr ni, prin iubirea ei, de la nsu i sinul ei. Prin acest har al iubirii materne nu numai ne nc lze te i ndulce te, ci ne i cur e te. C ci iubirea cur e te de egoism i de toate p catele care se nasc din el. De aceea laptele i mierea harului s nt totodat puterea cur itoare a Duhului. C ci prin har am devenit un duh cu Hristos.

140. Cei ce caut n elesurile poruncilor, f r s le mplineasc , nu le iau ca porunci propriu zise ale Subiectului dumnezeiesc, Care are pu- terea i c derea s porunceasc . De aceea ace tia nu se pun In leg tur cu El, Care e propriu zis adev rul; c ci n acest caz ele nu exprim pe Cel ce le d i voia i puterea Lui, ca s zideasc n adev r pe cei ce le mplinesc. Ei r m n la ni te sensuri impersonale, care nu le dau nici o putere spre cre tere moral i spre m ntuire. Poruncile trebuie n elese ca i lucrurile ca semne ale iubirii lui Dumnezeu cel personal i ca ape- luri la iubirea noastr , ca s ne facem asemenea Lui i prin aceasta s ne unim cu El.

tea cînd se curățește și se întoarce la vechea vrednicie, caută la Dumnezeu și primește de la El în alegerile dumnezeiești. În loc de carte, ea are Duhul, în loc de pană, în alegerea și limba — căci «limba mea, zice, e pană» (Ps. XLIV, 2) — în loc de cerneală, lumina. Deci, scufundându-se în alegerea în lumină și făcându-se lumină, scrie în Duh cuvintele în inimile curate ale ascultătorilor. Atunci înlege cum vor fi «credincioșii născuți de Dumnezeu» (Isaia LIV, 13 ; Ioan IV, 45) și cum născă Dumnezeu pe om în Duh (Ps. XCIII, 10), potrivit cu proorocia¹⁴¹.

24. Socotește că legea nemijlocită a poruncilor credinței a care lucrează în inimă. Căci din această credință izvorăște toată porunca și ea produce luminarea sufletelor. Iar roadele acestor suflete, din credință adevărată și lucrătoare, sînt înfrînarea și dragostea, iar sfîrșitul este smerenia dăruită de Dumnezeu, care este începutul și înfrînarea dragostei¹⁴².

25. Cunoștința adevărată a celor văzute și nevăzute este slava nemincinoasă a celor ce sînt. Cunoștința a celor

141. Adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu e cunoașterea prin experiență, nu din carte. În cazul acesta în alegerea se scufundă în lumina Lui însuși, făcându-se și ea lumină. Vorbind acela altora, Dumnezeu însuși vorbește prin el și El însuși învață pe ceilalți printr-un astfel de om. Cuvîntul e plin de puterea lui Dumnezeu și de convingerea celui ce a văzut pe Dumnezeu și simte în sine puterea Lui.

142. Sfîntul Grigorie apropie puțin la identificare poruncile și credința. Porunca, mai bine zis puterea pentru în alegerea și împlinirea ei, izvorăște din credință care lucrează nemijlocită în inimă. Credința lucrează ca o lege, avînd în ea ca o putere directoare legea poruncilor, din cunoștința dreaptă a lui Dumnezeu și dintr-un fel de unire inițială cu El. De aceea credința însăși se impune ca o poruncă, sau ca o sumă de porunci. În această în alegere a credinței, desprinderea protestantîntre credință și fapte apare cu totul greșită. Dar o credință care se impune ca o lege prin ea însăși, sau ca o poruncă, se impune ca atare pentru că se arată ca o lumină în suflete, ca o lumină a lui Dumnezeu și a modului cum trebuie să ne comportăm noi, pentru a ne face asemenea Lui, împlinind voia Lui, devenind uniți în voință cu El.

v zute e slava celor sensibile, iar a celor nev zute este slava celor inteligibile, ra ionale, n eleg toare i dumnezeie ti.

26. Defini ia dreptei credin e este a vedea i a cunoa te ntru cur ie cele dou dogme ale credin ei, adic Treimea i doimea : Treimea a o privi i a o cunoa te n chip neamestecat i net iat, n unitate, iar doimea firilor lui Hristos, ntr un ipostas, adic a m rturisi i a ti pe un singur Fiu i nainte de ntrupare i dup ntrupare, dar dup ntrupare sl vit n chip neamestecat n dou firi i n dou voine, dumnezeiasc i omeneasc .

27. Trebuie s m rturisirim cu evlavie nena terea, na terea i purcederea, cele trei nsu iri personale, nemicate i neschimbate ale Preasfintei Treimi : pe Tat l ca nen scut i f r de nceput, pe Fiul, ca n scut i mpreun f r de nceput, pe Duhul Sf nt, ca purces din Tat l, dat prin Fiul (precum zice Damaschin) i mpreun ve nic.

28. Numai credin a din har, lucr toare prin porunci n Duh, e ndestul toare pentru m ntuire dac o p zim, i nu o alegem pe cea moart i nelucr toare, n locul celei vii i lucr toare n Hristos. C ci credinciosul trebuie s primeasc chipul i via a cea ntru Hristos lucrate de credin . Credincio ii au nv at c ne tiin a aduce credin a moart i nesim itoare, care e numai vorb , i nu pe cea din har.

29. Treimea este unitate simpl , fiindc e f r calitate i necompus . Dar e Treime n unitate. C ci Dumnezeu cel ntroit n Ipostasuri are cu totul neamestecat pe rihoreza Acestora ntre Ele (ntrep trunderea Lor).

30. Dumnezeu se cunoa te i se zice n toate n chip ntroit. C ci este nem rginit. El este sus in torul i purt torul de grij al tuturor prin Fiul n Duhul Sf nt. Nici unul din Ace tia trei nu se zice, nu se cuget i nu se nume te f r sau afar de Ceilal i.

31. În om este minte, cuvânt și duh, și nici mintea nu este fără cuvânt, nici cuvântul fără duh; și acestea sunt una în alta în ele însele. Căci mintea grăiește prin cuvânt și cuvântul se arată prin duh. Prin aceasta omul poartă un chip întunecos al Treimii nenumite și arhetipice. Cuvântul «după chipul» arată și aceasta¹⁴³.

32. Tatăl este Mintea, Fiul este Cuvântul, iar Duhul Sfânt este cu adevărat Duhul, precum învață, folosindu-se de asemănare, sfântii purtători de Dumnezeu, statorniciind dogma despre Treimea Sfântă, mai presus de fire și de ființă, despre Dumnezeu cel unul în trei ipostasuri, lăsându-ne nouă credința adevărată și o ancoră de nădejde. Căci a cunoaște pe Dumnezeu cel unul este, după Scriptură, rădăcina nemuririi (Pilde XV, 2); și a vedea și a înțelegti stăpânirea unității în trei ipostasuri este dreptatea noastră. Sau a a trebui să înțelegem cuvântul din Evanghelie: «Iar viaa veșnică aceasta este: să Te cunoască pe Tine, unul adevăratul Dumnezeu» în trei ipostasuri «și pe Cel ce L-ai trimis, pe Iisus Hristos» (Ioan XVII, 3), în două firi și voine.

33. Chinurile sunt felurite, precum și răsplătirile cu bună dreptate. Iar acelea sunt în iad, potrivit Scripturii care zice: «În pământ întunecat și neluminat, în pământul întunericului veșnic» (Iov X, 21—22), unde locuiesc păcătoșii înainte de judecată și se întorc și după osândă. Căci: «Întoarce-se păcătoșii în iad» (Ps. IX, 18) și «Moartea îi va pătește pe ei» (Ps. XVIII, 15), ce este altceva, dacă nu hotărârea din urmă și osânda veșnică?

34. Focul, întunericul, viermele și tartarul sunt mijlocul timirea obtească de plăcerea trupească, neștiința gene

143. Cuvântul «după chipul», care îl caracterizează pe om, arată și asemănarea lui cu Sfânta Treime. Dar în aceasta se arată atât faptul că omul nu este un individ cu totul separat de ceilalți, cât și faptul că el are minte, cuvânt și duh neseperate între ele, ci lucrând și arătându-se una prin alta, fiind om întreg numai prin toate trei acestea.

ral a ntunericului, g dilirea aprins a patimii din to i, tremurarea i vijelia puturoas a p catului. Acestea se lucreaz nc de aici n sufletele p c to ilor ca o arvun i p rg a chinurilor i se arat acolo ca o deprindere.

35. Deprinderile patimilor s nt arvunile chinului, precum lucr rile virtu ilor s nt ale Împ r iei. Poruncile trebuie s le socotim i s le numim lucr ri ; iar virtu ile deprinderi, precum i p catele care se fac necontentit se numesc deprinderi.

36. R spl tirile s nt pe potriva faptelor, chiar dac multora li se pare c nu s nt pe potriva lor. C ci drep-tatea dumnezeiasc le d ruie te unora via a ve nic , iar altora os nda ve nic . Dar i unii i al ii, str b t nd vea-cul de aici, bine sau r u, vor primi r splata dup faptele lor. Iar m rimea i felul r spl ii de care se vor bucura va fi dup deprinderea i lucrarea patimilor sau a vir-tu ilor.

37. Sufletele mp timite de pl ceri s nt sm rcuri de foc (Apoc. XIX, 20), n care putoarea patimilor, duhnind ca o mocirl , hr ne te ca pe un vierme neadormit al cur viei, desfr narea trupului, i ca pe ni te erpi, broa te i lipitori ale poftelor stricate, g ndurile i dracii strica i i nitori de otrav . Starea aceasta a luat nc de aici arvuna chinurilor de acolo.

38. Precum p rga chinurilor ve nice e ascuns n su-fletele p c to ilor, a a i arvunile bun t ilor lucreaz prin Duhul i se d ruiesc n inimile drep ilor. C ci Împ -r ia cerurilor este vie uirea virtuoas , precum chinurile, deprinderea patimilor.

39. Noaptea care vine (Ioan IX, 4), este, dup cu-v ntul Domnului, ncremenirea total a ntunericului vii-tor, sau n alt chip antihristul, care este i se nume te noapte i ntuneric ; sau iar i, n n eles moral, este ne-p sarea continu care, ca o noapte f r lun , scufund su

fletul în somnul nesimirii. Căci precum noaptea face pe toată lumea să doarmă, așa este chipul morții, prin amorirea ce o aduce, așa noaptea întinericului viitor îi face pe popor să se întorească la nesimitorii prin amestecarea durerilor.

40. Judecata lumii acesteia (Ioan III, 19), după cuvântul Evangheliei, stă în necredința celor neevlavioși, potrivit cuvântului: «Iar cel ce nu crede să aibă osândit» (Ioan III, 18); de asemenea, în necazurile aduse de providență pentru răzvrățirea sau întoarcere; apoi în înnorirea plinirilor bune și rele, fiind ajutate să treacă în fapt, după cuvântul: «Înstrăinați să aveți popor din pînțele maicii lor» (Ps. LVII, 4). Judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu se arată, prin urmare, pentru îndreptarea prin pedepse și după fapte, pe unii pedepsindu-i, pe alții miluindu-i, dăndu-le răsplătirea cununilor, altora chinurile. Din cei pedepsiți, cei dinți sunt cu totul necredincioși; cei de al doilea, credincioși dar răzvrățiți, de aceea se împedesc cu iubire de oameni. Iar cei ce s-au făcut desvârșiți, fie în virtuți, fie în păcate, vor avea răsplătirile cuvenite.

41. De nu se va prezenta firea neprihănită prin Duhul, sau de nu se va curăți cum se cuvine, nu va putea să se facă un trup și un duh cu Hristos, acum în armonia viitoare. Căci un petec dintr-o vechitură a patimilor nu lă poate coase puterea cuprinzătoare și unificatoare a Duhului la haina harului pentru întregire.

42. Cel ce a primit în dar și a primit înnoirea Duhului va avea o cinste deopotrivă la alcătuirea (trupului) lui Hristos, primind atunci negritădumnezeirea mai presus de fire. Căci nu va fi vreunul din Hristos, sau membru al lui Hristos, dacă nu se face de aici parte al harului, alcătuindu-se după chipul adevărului și al cunoștinței ei, cum zice apostolul (Rom. II, 20).

43. Împărțirea cerurilor este asemenea unui cort făcut de Dumnezeu, ca cel arătat lui Moise, având două în

c peri n veacul viitor. În cea dint i vor intra to i c i s nt preo i ai harului ; n cea de a doua, inteligibil , numai cei care au liturghisit nc de aici Treimii ca ni te ierarhi n des v r ire, n ntunericul cuno tin ei de Dumnezeu. Ei au drept c petenie n slujire i ca prim ierarh naintea Treimii, pe Iisus, n cortul pe care l a ntemeiat El. Ace tia intr nd acolo vor fi lumina i mai limpede de razele luminii Lui ¹⁴⁴.

44. Multele loca uri, de care a vorbit M ntuitorul (Ioan XIV, 2), s nt deosebitele trepte i naint ri ale st rii de acolo. Împ r ia este una, dar are multe deosebiri n untru, ntruc t unii s nt cere ti, iar al ii p m nte ti, potrivit cu virtutea, cu cuno tin a i cu m rimea ndumnezeirii. «C ci alta este slava soarelui, alta a lunii i alta a stelelor ; i stea de stea se deosebe te n slav » (1 Cor. XV, 41), cum zice apostolul, pe bolta dumnezeiasc .

144. In prima parte a cortului din veacul viitor vor intra to i c i au fost preo i ai harului, adic au slujit lui, rodind puterea lui n via a lor. Dar n a doua nc pere, n partea cea mai din untru, n Sf nta Sfintelor, vor intra numai cei ce au slujit nc de aici ca ni te arhieriei, prin faptul c au intrat n ntunericul cuno tin ei mai presus de cuno tin a lui Dumnezeu, ca Moise pe Sinai, ajung nd p n n fa a lui Dumnezeu cel n Treime i cu totul indefinit n abisul bog iei Sale, dar n acela i timp la sim irea cea mai intens a prezen ei Lui tainice i iubitoare, tr it ca atare prin faptul c e o iubire ntre cele trei Persoane atotdes v r ite i, prin aceasta, lng focarul suprem al iubirii. Ei au intrat adic p n acolo p n unde a intrat primul Ierarh i C petenia oric rei slujiri adus lui Dumnezeu, adic Iisus Hristos ca om, Care ca Dumnezeu prime te slujirea ca Unul din Treime. Uni i cu Hristos, lumina i de infinitatea luminoas a dumnezeirii Sale, de lumina Treimii atotiubitoare, s nt lumina i i ei mai mult dec t cei din prima nc pere. Cuno tin a aceasta n ntunericul mai presus de cunoa tere i des v r e te pe cei ce ajung acolo, pentru c e o cuno tin prin experien a cea mai intens a lui Dumnezeu ca suprema comuniune de Persoane, deci ca izvor din care iradiaz n ei aceast iubire, f c ndu i i pe ei iubitori la maximum. Se simte aci influen a lui Dionisie Areopagitul. Ace tia s nt, prin via a lor de maxim intensitate a sim irii lui Dumnezeu, la extrema opus a celor ajun i la suprema amor ire i nesim ire din iad, amor ire i nesim ire produs de patimile care i obolesc i i epuizeaz p n la urm de orice putere stimulatorie.

45. Cel ce i a cur it mintea prin lacrimi, iar sufletul i l a nviat nc de aici prin Duh, ajunge pentru scurt vreme mpreun vie uitor cu ngerii i netrupesc ca un nesupus stric ciunii. Iar trupul i l face prin ra iune, chip luminos i arz tor al frumuse ii dumnezeie ti, din pl smuire de lut ; i l face cum era dup fire, dac nestric ciunea trupurilor este nl turarea musturilor i a ngro rii¹⁴⁵.

46. Trupul nestric ciunii este trupul p m ntesc afar de musturi i de grosime, pref cut n chip negr it din trup sufletesc n trup duhovnicesc, nc t este i p m ntesc i ceresc, prin sub irimea nf i rii dumnezeie ti. C ci a a cum a fost pl smuit la nceput, a a va i nvia, ca s fie dup chipul Fiului Omului, mp rt indu se n ntregime de ndumnezeire¹⁴⁶.

145. Ra iunea poate fi aci i Logosul sau Cuv ntul lui Dumnezeu, Care adres ndu se omului credincios ca Persoan i Cuv nt, ca Persoan ce revendic pe acela prin cuv ntul Ei p trunz tor, l ridic pe acesta la starea de suprem responsabilitate, n lumina comuniunii care l lumineaz la maximum i pe el i pe Dumnezeu. Dar poate fi i ra iunea omeneasc n l at de Ra iunea sau Cuv ntul dumnezeiesc. O astfel de ra iune responsabil i cunosc toare a rela iei omului cu Dumnezeu i deschis n elegerii ntregii realit i n ad ncimea nesfr it a lui Dumnezeu, umple pe om de lumin , iar aceast lumin iriaz i pe fa a lui, fc ndu l o «statuie» transparent , ca o membran nematerial , dintr o statuie de lut opac. Aceast transparen face pe om nestric cios, c ci ea nseamn i o ndep rtare a musturilor din el i a gr simii i grosimii, care s nt supuse la maximum proceselor de descompunere. Aceast concep ie st la baza chipurilor sub iri, transparente i luminoase din icoanele bizantine. C t de departe de aceast concep ie spiritualizatoare a omului, este cea manifestat n trupurile rotunde ale tablourilor religioase din Occident, care s au n scut mai mult dintr un interes al pictorilor lor pentru anatomie, dec t dintr un interes de redare a st rii de nviere, anticipat nc de aici de sfin i. Postul i cap t i el deplina lui semnifica ie ntr o astfel de concep ie.

146. Se accentueaz din nou sub irimea ca not a trupului ndumnezeit i restabilit n frumuse ea lui fireasc , care nu e opus unei anumite vigori, sub irime i vigoare n care se implic nestric ciunea (incoruptibilitatea). Trupul n starea aceasta a ajuns pnevmatic din sufletesc.

47. P m ntul celor bl nzi este Împ r ia cerurilor, sau deprinderea teandric a Fiului¹⁴⁷, la care am intrat, sau intr m, primind na terea nfierii prin har, i nnoirea prin nviere. Sau iar i p m ntul sf nt este firea ndumnezeit¹⁴⁸, sau poate i p m ntul acesta cur it dup vrednicia celor de pe p m nt. Sau, dup alt n eles, p m ntul mo tenit de cei cu adev rat sfin i este senin tatea ne n viforat , dumnezeiasc , a p cii mai presus de minte, n care se va s l lui neamul celor drep i, unde nu i va mai tulbura nimic din cele create, prin zgomotul i cu ispita lor.

48. P m ntul f g duin ei este nep timirea. Din ea izvor te veselia Duhului, asemenea laptelui i mierei.

49. În veacul viitor sfin ii i vor gr i unii altora n chip tainic cuv ntul l untric, rostit n Duhul Sf nt¹⁴⁹.

50. Dac nu ne cunoa tem cum ne a f cut Dumnezeu, nu ne vom cunoa te cum ne a f cut p catul.

pentru c Duhul cov r e te n el sim irile trupei ti ale sufletului. Dar el devenind ceresc, r m ne i p m ntesc, pentru c nu leap d materia, ori c t de transparent ar deveni prin Duhul dumnezeiesc. Trupul ajuns astfel atinge statura prev zut de Dumnezeu a omului, cum o are Fiul lui Dumnezeu cel ntrupat, dup nviere, motiv pentru care se nume te *Fiul Omului* prin excelen .

147. Deprinderea teandric a Fiului este deplina armonie a voin ei omene ti cu cea dumnezeieasc n Hristos, nc t Hristos urm re te un singur scop i ca Dumnezeu i ca om, pe o singur linie. Ba e terenul solid pe care st nd i noi neclinti i, avem fericirea comuniunii depline cu Dumnezeu ; avem lucrarea omeneasc str b tut de cea dumnezeiasc .

148. Firea ndumnezeit este p m ntul sf nt, c ci trupul nostru f cut din p m nt a devenit sf nt prin ndumnezeire. Prin trupul ndumnezeit ceresc, p m ntul devine ndumnezeit, o membran din care iradiaz tot aurul luminos i toate dimensiunile i ra ionalit ile spirituale ale infinitului, ca i prin trupul nostru sub iat.

149. Sfin ii, cunosc ndu i n veacul viitor l untrul lor n mod reciproc, vor cunoa te din vedere tot ce au s i spun , i vor vedea reciproc fiin a ca atotcuprinz tor cuv nt, spun ndu i tot ce au s i spun prin reciproca lor intimitate i sinceritate total . Sufletul le va fi ntreg n lumina feei.

51. Toi cei care au primit încă de aici plin tateea desvârșirii lui Hristos, sunt deopotrivă după vârstă în Duh.

52. Cei care au purtat ostenele se vor bucura și de răsplătire. Dar cantitatea sau felul lor, adică măsura, o va arăta rânduiala și starea de acolo prin împrejurări.

53. Fiii învierii lui Hristos vor fi, zice, mineri, adică deopotrivă cu îngerii, ajunși sfinți prin nestricăciune în îndumnezeire.

54. În veacul viitor îngerii și sfinții vor spori în adugirea harurilor și niciodată nu vor sfârși, sau nu vor slăbi în dorirea bunătăților. Căci în veacul de acolo nu va fi slăbire sau micorare a virtuții în favoarea păcatului.

55. Bărbat desvârșit și socotește că este aici cel care a primit asemănarea vârstelor lui Hristos, ca pe o arvună; iar pe cel desvârșit în veacul viitor, îl arată puterea în dumnezeirii.

56. Cel desvârșit în virtute încă de aici, potrivit cu vârstele duhului, va avea în veacul viitor o cinste și o îndumnezeire deopotrivă cu cei de același fel¹⁵⁰.

57. Slava adevărată, spun că este cunoștința sau vederea Duhului, sau împotrunderea cu de amin nuntul a dogmelor, sau cunoașterea credinței adevărate.

58. Uimirea este ridicarea desvârșită a puterilor sufletului spre cele cunoscute și unite ale slavei celei preamărite. Sau iarăși, uimirea este ridicarea curată și întreagă spre puterea nemărginită, într-o lumină. Iar extazul este nu numai răpirea puterilor sufletului la cer, ci și ieșirea totală din simțirea noastră. Iar dragostea îndoită este beția Duhului care îne dorul în mine care¹⁵¹.

150. Nu ne dăm seama de decdere noastră de la umanitate prin păcat, dacă nu ne cunoaștem frumusețea originală, la care revenim prin curățirea de păcat și prin unirea cu Dumnezeu, modelul nostru, pentru care ne o facem transparent.

151. Sfântul Grigorie Sinaitul face aici o deosebire între uimire și extaz. Uimirea este ridicarea totală a puterilor sufletului la cele cunoscute și unite, adică nemărginite ale slavei mărețe a lui Dumnezeu. Prin

59. Dragostea extatic în Duh este de două feluri : cea din inimă și cea extatică . Cea dintâi este a celor ce se luminează în ; cea de a doua este a celor desvârșiți în dragoste. Dar amândouă scot mintea lucrată de ele din simire, dacă dragostea dumnezeiască este beția minții firești în cele mai nalte ale Duhului, prin care e scoasă și simirea din toate legăturile¹⁵².

60. Începutul și pricina gândurilor este împărțirea prin neascultare a amintirii simple și unitare a omului. Prin aceasta a pierdut și amintirea de Dumnezeu. Căci făcându-se din simplă, compusă și din unitară, felurită, și a pierdut unitatea împreună cu puterile ei¹⁵³.

61. Tălmăduirea amintirii este întoarcerea de la amintirea rea, înscuturare de gânduri stricătoare, la starea ei simplă de la început. Căci neascultarea, unealta pentru că

este o distingere între una și alta din cele cunoscute, acestea se prezintă ca mergînd și nu stărnesc uimirea. Altfelva aici decât «distinguer pour unir» a lui Maritain, sau «distinguer pour connaitre». Dar în uimire sufletul pstrează în simire, sau conștiința bucuriei sale de ceea ce vede. Extazul ridică sufletul și din simirea de sine. Nu mai ține bucuria e a sa, de îtrăite o stare de nemergîntă bucurie. Iubirea în ambele ei forme are în plus mișcarea dorului spre tot mai multă unire, de iecă o beție a Duhului. Sau tocmai beția aceasta e că un entuziasm echivalent cu o mișcare spre și mai multă unire. Deci o simire există în această dragoste extatică .

152. Aici se precizează care sînt cele două grade ale dragostei extatice : cea din inimă și cea propriu zis extatică . Cea dintâi este a celor ce se luminează în , adică a celor ce sporesc în cunoaștere ; a doua e a celor ajunși dincolo de stadiul acesta, la desvîrșire. Se aduc aici precizări categoriilor areopagitice.

Tot aici se precizează că înseamnă ridicarea minții mai presus de simire. Vorba de simire că se naște din legătura de plăcere sau de durere cu orice altceva.

153. Amintirea simplă de la început a fost pomenirea neîncetată a lui Dumnezeu. Această pomenire pierzînd o noi, amintirea cea simplă s-a divizat. Așa s-a născut și așa se succede felurimea gândurilor la cele mergînd, odată cu uitarea unora cînd ne amintim de altele. Omul nu și mai poate reține mintea la un singur lucru, pentru că fiecare e mergîntă și nu poate întreține în om un interes netrecător. Cînd mintea se în

tului, nu a stricat numai amintirea simplă a sufletului fa de bine, ci și toate puterile lui, întotdeauna dorințele firești ce tindeau spre virtute¹⁵⁴. Dar amintirea o tîmduiește, ridicînd-o de la starea contrară firii, la cea mai presus de fire, în mod principal, pomenirea strălucitoare a lui Dumnezeu, întîrită prin rugăciune și strălucită de Duhul.

62. Pricinile patimilor sînt faptele păcătoase; pricinile gîndurilor, patimile; ale nălucirilor, gîndurile; ale chipurilor, amintirea; ale amintirilor, uitarea¹⁵⁵, ale uitării, neștiința; ale neștiinței, nepăsarea; nepăsarea este înscut de dorința poftitoare; iar marea dorință este nestatornicie; pricina nestatorniciei este lucrarea faptei; iar fapta este din dorința nesocotită a păcatului și din aplecarea simurilor către cele supuse lor.

63. Gîndurile sînt în partea rațională; patimile furioase în iubime; amintirea dorinței dobitocești este în partea poftitoare. În partea nălucitoare se formează nălucirile; iar în cea cugetătoare răsar și lucrează chipurile¹⁵⁶.

dreaptă înspre Dumnezeu (amintirea vine de la *admentem* — a înmintește la ceva sau ceva în minte; aminte să ne fie, înseamnă a înmintește ceva în minte) nu mai este divizat de gîndurile variate ce se succed, pentru că Dumnezeu este nemărginit, este o hrană nemărginită pentru contemplație. De aceea numai în legătură cu Dumnezeu putem păstra amintirea neîncetată, sau amintirea propriu-zisă. Sfîntul Grigorie Sinaitul se dovedește un mare analist al stărilor sufletului, aducînd explicații convingătoare unor învățături care se afirmă de multe ori fără ultimele lor explicații.

154. În textul din *Filocalia greacă* ni se pare că sînt unele greșeli. În el se spune: «Tîmduirea amintirii *originare*» și: «neascultarea a creaturii numai amintirea *simplă* a sufletului, fa de bine».

155. Avem aici un paradox; pricina amintirilor ispititoare este uitarea îndatoririlor spre bine.

156. Sfîntul Grigorie Sinaitul distinge aici pe lângă partea rațională a sufletului, pe cea nălucitoare, care pare să aibă și puterea imaginației, și pe cea cugetătoare, care are o putere apropiată de puterea imaginației, dar are în ea și puterea oarecui trezvie critice.

64. T b r rea g ndurilor rele e ca un uvoi de r u. Prin ele vine momeala, iar dup aceasta se na te ncuviin area p catului, ca o inundare de valuri ce acopere inima¹⁵⁷.

65. Socote te pl cerea v scoas , ca o mocirl ad nc , sau ca un sm rc al desfr n rii. O astfel de mocirl e i povara grijilor p m nte ti, de care ngreuindu se mintea p tima , e scufundat de g nduri n ad ncul dezn dejdii.

66. Scriptura a numit adeseori g nduri i ra iunile lucrurilor, precum a numit i chipurile ra iuni i ra iunile chipuri. Aceasta se nt mpl deoarece mi carea acestora (a g ndurilor) este n sine nematerial , dar prin lucruri ia chip i se preface, i a a momeala se cunoa te i cap t nume prin ar tare¹⁵⁸.

67. G ndurile p c toase s nt ra iunile dracilor i nainte merg toarele patimii, precum ra iunile i chipurile s nt ale lucrurilor. Este cu neputin a face vreun bine sau vreun r u, dac nu este momit nt i g ndul t u. C ci g ndul este mi carea f r chip a momelii unor lucruri oarecare¹⁵⁹.

157. Inima are aci sensul con tiin ei de sine. Încuviin area p catului acoper con tiin a de sine ca o inundare de valuri.

158. Se pare c sfntul Grigorie Sinaitul n alege prin μ , nu n elesuri, ci chipuri concrete ale lucrurilor. A a rezult din contextul cap. 62, 66, 67 .a. El explic cum nse i ra iunile naturale ale lucrurilor, care i au originea n g ndirea lui Dumnezeu, pot deveni, prin chipurile lor v zute, g nduri ispititoare la p cat, sau momeli. El se arat astfel n elegnd trecerea g ndurilor n chipuri concrete, n lucruri, ca ni te plasticiz ri ale acelor. El explic aci i n cap. 68 ideea sfntului Maxim M rturisitorul despre n elesurile simple i n elesurile compuse (cu patima) ale lucrurilor (*Capete despre dragoste* III, 42—43; *Filoc. rom.* II, p. 85). In general, sfntul Grigorie Sinaitul duce mai departe g ndirea p rin ilor anteriori printr o aplicare mai accentuat la situa iile concrete ale luptei cu ispitele.

159. Contrar cu ceea ce ne am fi a teptat, sfântul Grigorie Sinaitul n alege (cel pu in aci) prin g nduri porniri neconcretizate spre p cat. Ca atare ele s nt ra iuni ale demonilor ca spirite. Ele se introduc n

68. Materia lucrurilor na te g nduri simple ; iar momeala dr ceasc f ure te pe cele rele. Deci g ndurile i ra iunile fire ti se deosebesc de cele potrivnice firii i de cele mai presus de fire ¹⁶⁰.

69. G ndurile fire ti lucreaz la fel la schimbarea omului, ca i cele contrare firii. Dar cele dup fire se schimb ndat n cele mai presus de fire ¹⁶¹. G ndurile s nt pricini reciproce ale schimb rii din ele i se nasc unele pe altele. G ndurile despre lucruri materiale s nt pricini ale na terii i schimb rii celor dr ce ti. Ele se nasc i se schimb din momeal . Iar cele dumnezeie ti se nasc i se schimb din cele fire ti. C ci cele fire ti dau na tere la cele mai presus de fire. Schimbarea fiec ruia e pricin i prilej de na tere a celui nrudit, n chip m p trit.

70. Însemneaz ti c nainte de g nduri s nt pricinile ; nainte de n luciri s nt g ndurile ; nainte de patimi, n lucirile ; iar nainte de draci, patimile, ca un lan i ca o or nduial viclean a duhurilor neor nduielii. Una

sufletul nostru sau n chipurile lucrurilor i a a i g sesc n chipurile lucrurilor concretiz rile obiectelor p catului. Demonii pot str mba n forme ispititoare spre p cat chipurile lucrurilor, pentru c acestea s nt concretiz ri plasticizate ale unor ra iuni divine, pe care le pot g ndi i demonii, dar str mb ndu le sau introduc nd n ele modific ri ispititoare.

160. Nu totdeauna g ndurile s nt rele. S nt i g nduri simple ale lucrurilor, identice cu ra iunile lor naturale, preexistente n Dumnezeu, Creatorul lucrurilor. Ba s nt i g nduri mai presus de fire. Prin acestea s ar putea n elege g nduri despre Dumnezeu, despre ngeri, despre rela iile noastre cu Dumnezeu, dar poate i g ndurile despre lucruri, c nd le vedem pe acestea n n elesurile lor ad ncite in ambian a de lumin nesf r it a lui Dumnezeu.

161. G ndurile dup fire, dac nu le l s m s cad n g nduri ispititoare ale lucrurilor, care le schimb firea n r u, devin cu u urin g nduri mai presus de fire. De altfel e foarte greu s se trag o grani ntre caracterul natural al g ndurilor i caracterul lor mai presus de fire. C ci tot ce e natural se n elege ca av ndu i originea n Dumnezeu i n eleg ndu se in El.

at rn de alta. Dar nici una nu lucreaz prin sine, ci e pus n lucrare de draci. Nici n lucirea nu i face chipuri, nici patima nu lucreaz f r puterea dr ceasc ascuns . C ci de i satana a c zut zdrobit, el poate i mai mult mpotriva noastr , prin nep sarea noastr , ng mf ndu se din pricina noastr .

71. Ei dau o form min ii noastre, mai bine zis ne formeaz dup chipul lor i ne momesc prin deprinderea patimii, care st p ne te i lucreaz n sufletul nostru. C ci dracii au deprinderea patimilor, ca o pricin a form rii de chipuri (idoli) n mintea noastr . Deci ei ne fac puterea de nchipuire s lucreze n mod felurit i n multe forme, fie n stare de trezvie, fie n somn. C ci ei n i i se mbrac i se preschimb n felurite chipuri ; dracii pofteti se schimb uneori n porci, alteori n m gari, alteori n arm sari, nt r ta i i nfierb nta i ; cei ai m niei, uneori n p g ni, alteori n lei ; cei ai l comiei, uneori n lupi. alteori n leoparzi ; cei ai vicleniei, uneori n erpi, alteori n n p rci, iar alteori n vulpi ; cei ai ndr znelii, n c ini ; cei ai tr nd viei, n motani ; cei ai curviei se mai prefac uneori n erpi, alteori n corbi i gai e. Dracii patimilor suflete ti se prefac n p s ri, mai ales cei din v zduh. Închipuirea are trei pricini, prin care schimb chipurile duhurilor, dup cele trei p r i ale sufletului. De aceea i n lucirile s nt de trei feluri : de p s ri, de fiare i de dobitoace, dup puterea poftitoare, m niitoare i ra ional a sufletului. C ci cele trei c petenii ale patimilor se narmeaz pururea mpotriva celor trei puteri. i dup patima care d chip sufletului se apropie de noi i iau un chip nrudit¹⁶².

162. Fiecare patim d un anumit chip sufletului i ca urmare i nf i rii noastre exterioare. De aceea chiar i demonii iau, m car c s nt duhuri, anumite forme dup patima pe care o cultiv mai mult. i aceast form ne o imprim i nou dup patima pe care caut s ne o inspire mai mult. Patimile de m ndrie ne dau o form care seam n cu cele ale p s rilor seme e din v zduh, c ci ele se imprim mai mult p r ii

72. Dracii plăcerii (voluptății) se apropie adeseori ca focul către buni aprinși. Căci duhurile iubitoare de plăcere aprind partea poftitoare a sufletului, iar pe cea cugetătoare o întunecă, zăpăcind-o. Fiindcă plăcerea patimilor este pricină de ardere, de zăpăcălire de întuneric.

73. Noaptea patimilor este întunericul neîntin ei. Sau iarăși, noaptea este mprăștiare în care se nasc patimile. În ea mprășteștă pînă la întunericul lui umblă duhurile care iau chip ca fiarele codrului, ca păsările cerului și cătrătoarele pămîntului, căutînd cu urlete să se răpească și să se mînce (Ps. CIII, 21).

74. În vremea lucrării patimilor, unele gânduri merg înainte, altele urmează; gândurile premerg în lucrurilor, iar patimile le urmează. În ce privește pe draci, patimile premerg acestora, iar dracii le urmează lor.

75. Începutul și pricina patimilor este reaua întrebuiinare (abuzul); ale relei întrebuiinări, este schimbarea rea; ale schimbării este aplecarea deprinderii voinței; mijlocul de cercare a voinței este momeala; pricina momelii sînt dracii, îngduindu-i de Providență să se arate în libertatea noastră cum este.

76. Deprinderea plătimă a sufletului este veninul acului plăcatului spre moarte. Căci cel ce sămbătat de bunăvoie de patimi și are purtarea nemi-cății neschimbat¹⁶³.

77. Patimile au felurite numiri, dar se împart în trupești și sufletești. Cele trupești se subîmpart în dure

noastre cugetătoare, făcîndu-ne semei la înfățișare și cu capul înălțat; patimile care aprind mînia ne dau înfățișări de fiare; cele care a pofte ne dau înfățișări de dobitoace. Iată o dovadă a plasticizării raionalilor.

163. nemi-cărea în sens rău, de care a vorbit sfîntul Grigorie Sinaitul în cap. 39. Cine e mi-căție numai de o patimă e ca și cum nu s-ar mi-ca, căci nu el se mi-că, ci e mi-căție și nu poate să se mi-te altfel. o mi-care monotonă, o neputință de a ieși din ea. Nimic nou nu se născă în el, nimic care manifestă propriu-zis noutatea vieții. Acolo e moartea.

roase i pricinuitoare de p cat. Cele dureroase se sub m part iar i n boli i pedepse pov uitoare. Cele suflete ti se mpart n patimi ale m niei, ale poftei i ale ra iunii. Cele ale ra iunii se sub mpart n n lucitoare i cuget toare. Dintre acestea, unele se nasc din voin prin reaua ntrebuin are, altele s nt f r voie, din vreo sil , cum s nt patimile zise f r vin . P rin ii le au numit pe acestea i urm ri sau nsu iri fire ti.

78. Altele s nt patimile trupe ti i altele cele suflete ti ; altele cele ale poftei i altele cele ale iu imii (m niei) ; altele cele ale ra iunii i altele cele ale min ii i ale nchipuirii. Dar se nso esc ntre ele i lucreaz unele cu altele. Cele trupe ti cu cele ale poftei, cele suflete ti cu cele ale iu imii ; i iar i, cele ra ionale cu cele ale min ii i cele ale min ii cu cele ale imagina iei i ale amintirii.

79. Patimile iu imii s nt : m nia, am r ciunea, strigarea, aprinderea grabnic (v rsarea n praznic a fierii) cutezan a semea , nfumurarea, trufia i celelalte. Ale poftei s nt : l comia, desfr narea, ne nfr narea, nes tura rea, iubirea de pl cere, iubirea de argin i, iubirea de sine care e cea mai cumplit din toate. Iar ale trupului s nt : curvia, preacurvia, necur ia, destr b larea, nedreptatea, l comia p ntecelui, lenea, u ur tatea, iubirea de podoabe (luxul), iubirea de petreceri i celelalte. Cele ale p r ii ra ionale s nt : necredina, hula, viclenia, uneltirea, iscodirea, f r ncia, gr irea de r u, clevetirea, os ndirea, dispre uirea, luarea n r s, pref c toria, minciuna, vorbirea de lucruri ur te, de prostii, umblarea cu lucruri ascunse, ironia, fala, dorin a de a pl cea oamenilor, seme ia, jur mintele str mbe, vorbirea f r rost. Ale min ii s nt : p rerea de sine, n l area, laudele, cearta, pizma, nc ntarea de sine, gr irea mpotriv , surzenia cu voia, nchipuirea, n lucirile, r st lm cirile, dorin a de a te ar ta, iubirea de slav , sau m ndria, cea dint i i cea mai de pe urm

din toate relele. Iar cele ale cugetării sînt : mîrșă, tierile, rătăcirile, robirile, întunecarea, orbirea, amăgirile, momelile, năcuviințele, aplecările, abaterile și cele asemenea acestora. Ca să spun pe scurt, toate relele potrivnice firii s-au amestecat cu aceste trei puteri ale sufletului, precum toate bunătățile se află împreună în ele prin fire.

80. Minunate sînt cuvintele de slavire pline de uimire ale lui David față de Dumnezeu. «Minunat să fie cut, zice, cunoștința Ta că tre mine, căci nu pot să mă ridic pînă la ea» (Ps. CXVIII, 6), fiind mai puternic și neajuns și mai presus de cunoștința și de puterea mea neputincioasă. Chiar și trupul este în ele. Căci are o alcătuire compusă, întreiește în tot chipul, dar înăuntrul său o unică armonie mădurelor și părților sale. Pe de altă parte, în trup stăpânește numărul aptei și doi, care arată vremea și firea, după cei nouăzeci și șase ale numerelor. Astfel și el este o unealtă a firii, care arată slava măreției treimice, după legile care cărmuiesc firea¹⁶⁴.

81. Legile firii sînt mbinările felurite ale mădurelor lucrătoare, pe care cuvîntul le-a numit și deosebiri, ca tot attea părți în care se arată însușirile trupului. Sau iarăși, legea firească este lucrarea fiecărei forme și a fiecăruia mădulelor în baza puterii sale. Precum Dumnezeu înăuntrul lucrării măcar toată zidirea, așa sufletul înăuntrul lucrării măcar mădurelor trupului și lăcăș pe fiecare spre lucrarea sa. Dar e de cercetat pentru care pricină bărbății purtători de Dumnezeu spun uneori că

164. Numărul doi care stăpânește în trup arată firea lui dependentă. Căci doi sînt ochii, două urechi etc. Dar în trupul trecător stăpânește și numărul trei și apte, care reprezintă timpul. El are trecut, prezent și viitor și viața lui se repetă în cicluri de apte zile. Se mai spune că toată materia trupului se schimbă în curs de apte ani. Măcară timpul în cicluri de apte unități o exprimă și Facerea, unde se spune că Dumnezeu a creat lumea în apte zile. Apte reprezintă împlinirea a ceea ce se măcară în timp. Numărul trei arată poate și ființa, puterile și lucrările.

iu imea i pofta s nt puteri ale trupului, iar alteori c s nt ale sufletului ? R spundem, c nu este nici o nepotrivire ntre cuvintele sfin ilor, pentru cei ce le cunosc cu de am nuntul, ci am ndou sus inerile s nt adev rate i ele pot fi schimbate ntre ele n chip n elept, din pricina, cre rii sufletului i a trupului pentru un mod de convieuire negrit . C ci mbinarea lor este de a a fel, c sufletul poate s fie des vrit de aici, iar trupul e nedes vrit din pricina cre terii prin hran . Astfel sufletul are n sine i puterea poftei doritoare i puterea iu imii spre vi goarea dragostei, dar de la pl smuirea lui e zidit ra ional i mintal. C ci nu i s a dat o iu ime fr ra iune i o poft fr minte. Precum nici trupul nu le avea pe acestea astfel, mai nainte. Ci fiind zidit nestric cios, era fr mus time, din care a urmat pofta i m nia furioas . C ci dup neascultare, c z nd n stric ciune i n grosimea dobitoacelor, a r s rit ca urmare neap rat i iu imea i pofta n el. De aceea trupul se i mpotrive te voinei ei sufletului, prin iu ime i poft , c nd domin el. Iar c nd se supune muritorul celui ra ional, urmeaz sufletului spre s v r irea celor bune. Deci abia c nd s au amestecat cele venite pe urm n trup, cu nsu irile sufletului, s a asem nat omul dobitoacelor, supun ndu se legii p catului, pentru trebuin a firii i f c ndu se din fiin ra ional — dobitoc i din om—fiar ¹⁶⁵.

165. Sf ntul Grigorie Sinaitul explic tot ce are trupul viu din suflet. Chiar iu imea i pofta i le nsu e te trupul din suflet. Deci sufletul a fost f cut pentru convie uirea cu trupul, put nd alc tui i sus ine un trup viu. De aceea i s a dat iu imea i pofta, cu posibilitatea de a sluji nu numai unor scopuri spirituale, ci i ntre inerii i cre terii trupului, desigur tot n vederea spiritualiz rii trupului i a materiei. Adic iu imea i pofta, av nd la baz un caracter spiritual, legat de minte i de ra iune, primesc prin unirea sufletului cu trupul i un caracter animalic, sau o func ie n slujba trupului ca organism biologic, nru dit n privin a aceasta cu cel animalic. S ar putea spune c , prin iu ime i poft , ra ionalitatea sufletului are n ea posibilitatea de a se plasticiza ca trup organizat. Desigur, aceasta nu nseamn c sufletul exist temporal naintea trupului, ci ncepe s existe manifest ndu se n formarea trupului prin iu imea

82. Sufletul, fiind creat rațional prin suflare și n e-leg tor prin nsuflare d t toate de via , nu a fost creat de Dumnezeu deodată cu iu imea și cu pofta dobitocească , ci cu puterea dorin ei și pe l ng ea, cu vigoarea dragos-tei. La fel nici trupului nu i a s dit, prin pl smuire, de la nceput iu imea și pofta nerațional . C ci pe acestea le a primit pe urm prin neascultare, f c ndu se muritor, stric cios și dobitocesc¹⁶⁶. C ci trupul, zic cuv nt torii de Dumnezeu, a fost zidit nestric cios, precum va i nvia, de i n stare s primească și stric ciunea. Iar sufletul a fost f cut nep timitor. Dar s au stricat am ndou și s au amestecat, n urma legii preafire ti a mi c rii unuia n altul (perihorezei), i a mp rt irii unuia din cel lalt. Sufletul s a mbibat de patimi, mai bine zis de draci, iar trupul s a f cut asemenea dobitoacelor necuv nt toate prin lucrarea și prin st p nirea stric ciunii. Puterile am ndurora f c ndu se una, l au f cut pe om s devin , prin m nie și poft , un animal nerațional i f r minte. i a a s a f cut asemenea cu dobitoacele, dup Scriptur , i ntocmai cu ele n tot chipul (Ps. XLVIII, 21)¹⁶⁷.

(energia) și pofta ce se prelungesc n trup, ntruc t prin acestea ncepe deodată cu aducerea lui la existen s se plasticizeze n trup. De altfel n general, planul material nu e dec t o raționalitate plasticizat și ca atare raționalitatea aceasta are n ea ns i o energie și un impuls spre plasticizare, care, n cazul ra iunii personale umane, echivalează cu iu i-me a și cu pofta. C nd acestea nu s nt conduse bine de ra iune, se nasc p catele și nse i deform rile i tendin ele de descompunere a trupului, ca plasticizare a sufletului rațional. De aceea p catul, ca dezordine, n-cepe n ra iune, n suflet.

166. Dar iu imea și pofta s au prelungit n trup la nceput nu ca iu ime și poft animalic , ci ca iu ime și dorire spiritual . Pe urm au luat, prin c dere, caracterul animalic, sau i animalic.

167. Prin aceasta i a nr it și sufletul calitate. Iu imea și pofta, pun ndu se ntr o m sur mai mare n slujba cre terii și sus inerii trupu-lui, au pus prin aceasta nsu i sufletul, ntr o mare m sur , n slujba trupului și au luat chiar n suflet un caracter irațional, animalic. Greu se poate g si n scrisul patristic o insisten a a de st ruitoare n expli

83. Începutul i pricina virtu ilor este buna inten ie, apoi dorin a binelui. Precum Dumnezeu este pricina i izvorul a tot binele, a a nceputul binelui n noi este credin a, mai bine zis Hristos, piatra credin ei, pe Care L avem ca ncep tur i temelie a tuturor virtu ilor. C ci pe El am a ezat i pe El cl dim tot binele. El este piatra cea din capul unghiului, care ne leag pe noi cu Sine¹⁶⁸ i m rg ritarul de mare pre , pe care c ut ndu l monahul, care p trunde n ad ncul lini tii, vinde toate voile sale prin ascultarea poruncilor¹⁶⁹, ca s l c tige pe El.

84. Virtu ile i in cump na ntre ele i toate se adun ntr una i se mplinesc ntr o ntocmire i ntr un singur chip al virtu ii. C ci s nt virtu i propriu zise i virtu i mai mari ca virtu ile, care cuprind i sus in pe cele mai multe, sau chiar pe toate, cum e dragostea dumnezeiasc , smerenia i r bdarea dumnezeieasc . Fiindc zice Domnul despre aceasta : «Prin r bdarea voastr ve i c tiga sufletele voastre» (Luca XXI, 19), dar nu a zis ntru postirea voastr , sau ntru privegherea voastr . Iar prin r bdare n eleg pe cea dup Dumnezeu. Ea e mp r teasa virtu ilor, temelia bun t ilor b rb te ti. C ci ea este pacea n r zboaie, seninul n furtun , statornicia ne

care complexei i tainicei leg turi dintre suflet i trup ca n aceste capete ale sf ntului Grigorie Sinaitul. Scrierea aceasta a lui este dominat de preocuparea antropologic .

168. Este o aplicare la credinciosul individual a expresiilor : Hristos, piatra cea din capul unghiului, Hristos, piatra credin ei, Hristos, ncep tura vie ii noastre. El este n fiecare din noi izvorul binelui, al efortului spre dob ndirea virtu ilor, pe El cl dim trupul virtu ilor.

169. O interpretare tot a a de interesant a parabolei biblice despre omul care vinde toate averile sale, pentru a cump ra arina sau ascultarea care cuprinde pe Hristos, comoara de mare pre . Averile s nt aci voile omului. Omul care vrea s se m ntuie renun la voile sale, care nu l pot m ntui, pentru a i nsu i prin ascultare voia lui Hristos, pentru a face voia sau poruncile Lui, c ci prin aceasta dob nde te via a ve nic . Cel ce iube te renun la voile sale pentru cel iubit i pentru iubirea aceluia. C ci n El are via a, cum nu o are prin mplinirea voilor sale.

str mutat în cei ce au dobândit-o. Pe cel ce a dobândit-o pe aceasta în Hristos Iisus nu l vor putea vătăma nici armele, nici suli ele, nici cîmpurile de bătăie, nici chiar războaiele dracilor, nici mulimea întunecat a celor potrivnici.

85. Virtuțile, deși se nasc unele din altele, își au originea în cele trei puteri ale sufletului, afară de cele dumnezeiești. Căci pricina începutura celor patru virtuți cuprinzătoare în cei firești ale virtuților dumnezeiești, din care și prin care ființează celelalte, a chibzuinței, a bărbăției, a neprihăririi și a dreptății, este în elepciunea dumnezeiască a cunoștințelor de Dumnezeu, cea mică de Duhul. Aceasta micându-se în minte în chip împătrit, le lucrează pe toate, nu deodată, ci pe fiecare deosebit la vremea ei, după cum voiește. Pe una ca lumină, pe alta ca putere ageră și ca insuflare pururea în mică, pe a treia ca putere sfîrșitoare și curătoare, iar pe a patra ca rouă a curăției, care înveselește și curățește de arsurile patimilor. Precum s-a spus mai înainte fiecare ruia dintre cei desvîrșiți din fiecare lucrare desvîrită după felul lui.

86. Tîrîia desvîrită a sufletului în virtuți nu o deruiesc destoiniciile și sîrguină proprie, dacă acestea nu se nădădădă prin har, ca deprinderi. Căci fiecare își are darul ei (din har), ca o lucrare deosebită, a căreia poate atrage spre ea, prin deprinderea și firea binelui, pe cei ce se împotresc de ea, chiar cînd nu voiesc. Cînd ajungem la acel dar, el se menține neschimbat și nemăstrînat. Atunci avem harul Duhului, lucrînd virtuțile în mădularele noastre ca un suflet viu¹⁷⁰. De aceea toată

170. Încercarea virtuților în suflet nu se poate înfăptui prin eforturile proprii, ci numai prin har, care este lucrarea puternică a lui Dumnezeu devenită lucrarea noastră. Virtuțile, ca deschideri și relații statornice ale sufletului cu Dumnezeu, nu pot prinde putere în noi, dacă nu stă Dumnezeu însuși deschis față de noi, sau în comunicare de iubire și de pu-

ceata virtu ilor e moart f r har ; i n cei ce socotesc c le au, sau c le au dob ndit des v r it i c s nt numai ale lor, s nt umbre i chipuri ale g ndului, dar nu reali- t i des v r ite ¹⁷¹.

87. Deci virtu ile cuprinz toare s nt patru : b rb ia, chibzuin a, neprih nirea i dreptatea. Lor le stau aproape, prin prisosire sau prin tirbire, opt p cate numite i so- cotite de cei din lume virtu i : b rb iei, seme ia i frica ; chibzuin ei, viclenia i ne tiin a ; neprih nirii, desfr na rea i neajutorarea ; drept ii, l comia i nedreptatea, sau ngustimea n zuin ei. Dar nu numai virtu ile cuprinz - toare i fire ti, mai presus de orice tirbire sau umflare, ci i cele cu fapta in mijlocul ^{171 bis}. Ele au ca mpreun lucr toare hot r rea liber ntru dreptatea socotin ei ; pe c nd p catele, abaterea i p rerea de sine. C virtu ile drepte in mijlocul, e martor proverbul care zice: «Atunci vei face toate c ile bune» (Prov. II, 9). Deci toate se n- temeiaz pe cele trei puteri ale sufletului, din care se nasc i pe care se zidesc, av nd ca temelie a cl dirii lor cele patru virtu i cuprinz toare, mai bine zis pe Hristos, prin care cele fire ti se cur esc prin cele cu fapta, iar cele dumnezeie ti i mai presus de fire se d ruiesc ntru bun - tatea Duhului.

tere cu noi. In virtu i, Duhul lui Dumnezeu lucreaz cu subiectul nostru ca un fel de unic subiect. Prin aceasta virtu ile reprezint trepte ale unirii noastre cu Dumnezeu, ca Subiect iubitor. De aceea Duhul lui Dumnezeu e sufletul virtu ilor noastre.

171. In cel ce socote te c virtu ile s nt ale lui, nu e deschidere adev rat nici spre Dumnezeu, nici spre oameni. C ci n deschiderea ade- v rat trebuie s se tr iasc ini iativa ambelor p r i. S nt deschis cu adev rat celuilalt pentru c i el mi este deschis, deci virtutea mea este i opera lui. Altfel, virtutea mea este numai o inten ie a virtu ii dar nu o virtute mplinit . Cel ce afirm c poate face binele numai prin el nsu i, chiar prin aceast m ndrie a lui, nesocotind contribu ia celuilalt, se nchide n sine i nu l nc lze te pe acela, pentru c nu l pre uie te cum se cuvine, ca absolut necesar realiz rii sale.

171 bis. C ci i virtu ile cu fapta s nt virtu i reale.

88. Dintre virtuți, unele sînt cu fapta, altele firești, altele dumnezeiești și de la Duhul. Cele cu fapta sînt din liber alegere ; cele firești, ale firii ; iar cele dumnezeiești, ale harului.

89. Precum sufletul are puterea să nască virtuțile, așa are și puterea să nască patimile. Dar pe cele dintr-una te dăpănești fire, pe celelalte, contra firii. Că pricină pentru producerea binelui sau răului sufletul are mișcarea voinei ei, ca pe un centru față de liniile lui, sau ca pe un ac al unei cumpene, avînd o caajutoare și lucrătoare în partea în care o întoarce. Căci intenția se poate îndrepta spre amîndouă, ajutînd lucrarea și spre una și spre alta. Omul poartă în sine înclinarea și spre bine și spre rău : spre una prin fire, iar spre alta prin pornirea de afirmare de sine a voii.

90. Scriptura numește virtuțile fecioare, pentru amestecarea și unirea lor cu sufletul, fiind privite ca un singur trup și duh cu sufletul. Căci chipul fecioarei este simbolul dragostei, iar înfrînarea acestor sfinte fecioare este dovada nevinovăției și a curăției. Căci harul obișnuiește să dea chip dumnezeiesc celui în care se întipăresc acestea și să îl facă pe cei ce îl primesc nruși cu Dumnezeu.

91. Deci cîte peteniile patimilor celor mai mari sînt trei : lăcomia pînteceleului, iubirea de argint și slava de artă. Iar cele ce urmează acestora sînt cinci : curvia, mînie, înfrustarea, trîndăvia și mîndria. Dar tot așa sînt și trei virtuți cuprinzătoare, care se împotrivesc aceloră : înfrînarea, smerenia și smerenia. Iar după ele sînt cele ce le urmează : curăția, blîndețea, bucuria, bărbăția și umilința. Dar cunoașterea întregii cete a virtuților, după puterea, lucrarea și mireasma fiecărei virtuți și a fiecărui păcat, nu e un lucru pe care îl poate avea oricine voiește, ci al celui ce le așvîrtește și pîtimitește cu fapta și cu cuvîntul și a primit de la Duhul darurile cunoașterii și deosebirii.

92. Dintre virtuți, unele lucrează, iar altele sunt lucrute. Lucrează, venind în noi când trebuie și cât î precum voiesc. Și lucrăm noi după hotărârea liberă și după deprinderea morală a destoiniciei noastre. Dar acelea lucrează ființial, pe când noi lucrăm povăluindu-ne de vreun chip și modelându-ne după el, dacă chipul este potrivirea tuturor lucrurilor noastre după arhetipurile de sus. Dar foarte puțin se împărtășesc ființial de cele cunoscute cu mintea înainte de viitoarea primire a nestricăciunii. Aici lucrăm și primim ostenele și chipurile, nu virtuțile cu adevărat¹⁷².

93. Slujește lucrul sfânt al Evangheliei, după Pavel (Rom. XV, 16), cel ce primește și dă prin lucrare și altora luminarea lui Hristos, știind că pe o seamă dumnezeiască cuvântul înărinile sufletești ale ascultătorilor. Cuvântul vostru să fie așa ca prin har (Colos. IV, 6), cu bună-tate dumnezeiească, spre a da har celor ce ascultă cu credință. Numind apoi pe învățători plugari, iar pe cei învățați de ei, ogor, și arată foarte bine pe cei dintr-o parte și semănători ai cuvântului dumnezeiesc, iar pe ceilalți ca pământ negrat, semnat cu virtuți și aducător de roadă multă și bogată. Căci slujba sfântă (ierurghisirea) cu adevărat nu e numai lucrarea celor dumnezeiești, ci și împărtășirea și dăruirea bunătăților celor alții.

94. Cuvântul care pornește prin rostire la învățură e felurit și se alcătuește, în felurite chipuri, din patru feluri: cuvântul din învățură, cel din citire, altul din fapt și altul din har. Apoi, precum apa este una prin fire, dar se preface și se schimbă, după însușirea felurită a p

172. Împărtășirea ființială de virtuți e împărtășirea nemijlocită de Cel în Care și-au izvorul puterile binelui. Aceste puteri lucrează ele înseși în noi, pentru că lucrează Dumnezeu izvorul lor ființial. Dar trebuie să dăm și noi contribuția noastră. De aceea în parte ele lucrează în noi, în parte sunt lucrute ele de noi. Unde nu are loc împărtășirea ființială de virtuți dumnezeiești, nu reușim să înfăptuim virtuțile, ci dăm doar ostenele noastre.

m ntului din care vine, ntr o calitate sau alta, nc t e sim it la gust o dat ca amar , alt dat ca dulce, alt dat ca s rat , iar alt dat ca mirositoare, a a i cuv n- tul rostit, schimb ndu se dup starea moral a fiec ruia, se cunoa te din lucrarea lui i din folosul ce l d .

95. Deoarece cuv ntul s a dat spre bucuria fiec rei firi ra ionale, asemenea unor m nc ruri felurite, sufletul simte pl cerea cuvintelor, primindu le n chip felurit. Cuv ntul cuno tin ei l are ca pe un pedagog, care i mode- leaz purt rile, pe al citirii, ca pe unul care l adap ca o ap a odihnei (Ps. XXII, 3) ; pe al faptei, ca pe un loc de verdea (Ps. XXII, 2), care l ngra ; pe al harului, ca pe un pahar care l mbat (Ps. XXII, 5) i l vesele te (Ps. CIII, 19) ; iar bucuria negr it a harului, ca pe un untdelemn care vesele te fa a (Ps. CUI, 17) i o face str lucitoare.

96. Dar sufletul nu are acestea numai n sine ca via , ci uneori le aude i la al ii i le simte spre nv - tura sa ; i anume atunci c nd i st p ne te pe am ndoi dragostea i credin a, unul ascult nd cu credin , iar cel - lalt nv nd cu dragoste, mplinind f r nfumurare i f r slav cuvintele virtu ilor. Cel dint i prime te cuv n- tul nv turii ca pedagog, pe al citirii, ca hr nitor ; pe al faptei, ca o c l uz l untric i preadulce la Mire ; pe cel lumin tor al Duhului, ca pe unul care une te pe Cu v ntul Mire cu el i l vesele te¹⁷³. C ci dac tot cuv ntul

173. Precum exist o istorie extern a Revela iei, ca apropiere trep- tat a lui Dumnezeu de oameni, a a exist i o istorie a apropierii Lui de insul personal. Sufletul prime te cuv ntul de nv tur de la altul prin care afl despre Hristos ca Cel ce va veni la el, apoi cuv ntul care l hr ne te i l cre te prin proprie citire, pe urm cuv ntul stadiului de lucrare a virtu ilor. C ci faptele s nt i ele cuvinte prin care nva i e nv at. Acesta l conduce n untru la Mirele Hristos i e dulce i pentru el i pentru cei asupra c rora faptele sale se r sfr ng cu bun tatea lor. In sfr it e Hristos nsu i tr it n unirea cu El ca fiind Cuv ntul per- sonal i ca izvorul cuvintelor i ca Mire, sau ca partenerul deplinei iubiri. C ci sufletul e n grece te de genul feminin ().

iese din gura lui Dumnezeu (Matei IV, 4), nseamn c cuvintele care ies din Duh prin gura sfin ilor s nt cuvinte care ies din gura lui Dumnezeu, sau din suflarea prea dulce a Duhului pentru lucrare¹⁷⁴. De aceea nu se bucur de ele to i, ci numai cei vrednici. Cei ce se veselesc, prin urmare, aici cu Duhul s nt foarte pu ini. Iar cei ce se desfat cu Cuv ntul s nt cu adev rat cuv nt tori¹⁷⁵. Cei mul i cunosc i se mp rt esc numai de chipurile cuvintelor duhovnice ti prin amintire, ne mp rt indu se nc prin sim ire de p inea cea adev rat a viitorului, sau de Cuv ntul lui Dumnezeu¹⁷⁶. C ci numai Acesta se d ruie te acolo celor vrednici spre des v r it ndulcire, f r s se m n nce, f r s se sfr easc i f r s se jertfeasc vreodat .

97. Este cu neputin a gusta dulcea a celor dumnezeie ti f r sim irea n eleg toare (a min ii). C ci, precum cel ce i a tocit sim urile le a f cut nelucr toare fa de cele supuse lor, i nici nu vede, nici nu aude, nici nu miroase, fiind amor it, mai bine zis pe jum tate mort, a a i cel ce i a amor it puterile suflete ti cele dup fire, prin patimi, le a f cut nesim itoare fa de lucrarea i mp rt irea tainelor Duhului. C ci cel ce nu vede, nu

174. Noi vorbim pentru c a vorbit i continu s vorbeasc Dumnezeu. Dar n mod deosebit de intim vorbe te Dumnezeu prin sfin i, care s au unit cu Dumnezeu n Duh.

175. To i oamenii s nt cuv nt tori, pentru c s nt dup chipul lui Dumnezeu Cuv ntul. Dar cuv nt tori n sensul plin al cuv ntului s nt cei ce simt cu toat intensitatea Cuv ntul lui Dumnezeu adres ndu li se i vorbind prin ei, nsu indu i Cuv ntul lui Dumnezeu, care se face cuv ntul lor.

176. Numai cei ce se desfat ca o mireas cu Mirele, prin unirea cu Cuv ntul dumnezeiesc cel personal, ca izvor al cuvintelor, s nt i ei cu adev rat cuv nt tori, sau cuvinte personale cuv nt toare. Numai cuvintele lor s nt cuvinte cu adev rat m ngietoare, nt ritoare i lumin toare, precum s nt i ei n i i a a, ca persoane. Numai ei au adic cuvintele Duhului lui Hristos, pentru c au pe Hristos Cuv ntul ntrupat n ei. Iar la aceast stare ajung pu ini n via a de aici.

aude i nu simte duhovnice te, este mort, fiindc nu este Hristos viind n el, nici el mi c ndu se i lucr nd n Hristos ¹⁷⁷.

98. Sim urile au o lucrare egal i la fel cu puterile sufletului, ca s nu zic una i aceea i. Mai ales c nd s nt s n toase. C ci prin acelea s nt vii i lucreaz acestea i n am ndou este amestecat Duhul de via f c tor. Omul se mboln ve te c nd poart n el neputin a general a patimilor, z c nd pururea n bolni a tr nd viei. C ci sim urile privesc cele supuse lor, iar puterile suflete ti v d limpede cele cunoscute prin n elegere, mai ales c nd nu este vreo lupt dr ceasc n ele, care se mpotrive te legii min ii i a duhului. Dar c nd se unesc mpreun , f c ndu se unitare prin Duhul, atunci cunosc cele dumnezeie ti i cele omene ti nemijlocit i fiin ial, a a cum le este firea ; i ra iunile lor privesc limpede i curat pricina cea una a tuturor, adic Sf nta Treime, pe c t este cu putin ¹⁷⁸.

177. C t timp avem numai cuvintele lui Hristos, avem numai chipurile Cuv ntului personal. Pentru a L avea pe El trebuie s avem «sim irea n eleg toare» a prezen ei Lui. Dar aceast sim ire nu o putem avea cit vreme puterile sufletului ne s nt tocite prin p cat, sau ntoarse spre interesele noastre egoiste. Numai c nd Hristos nsu i viaz n noi, nt re te puterile noastre de sim ire a prezen ei Lui. «Sim irea min ii», sau «sim irea n eleg toare» a fost folosit de sf ntul Grigorie de Nisa i de Diadoch, pentru a indica o sesizare spiritual a prezen ei lui Dumnezeu, nu numai o deduc ie teoretic a Lui prin ra iune (cap. 36; Filoc. rom. I, p. 348). Prin «sim irea» aceasta se sesizeaz nu numai prezen a lui Dumnezeu, ci i bun t ile variate ce iradiaz din El. Cuv ntul «sim ire a min ii» se folose te pentru a indica un contact cu realitatea spiritual a lui Dumnezeu, analog cu contactul pe care l avem prin sim urile trupului cu realit ile sensibile.

178. Lucrarea sim urilor nu e desp r it de cea a puterilor sufletului, c nd s nt s n toase i unele i altele. Omul vede deodat cele sensibile i cele inteligibile prin sim urile trupului pline de puterile de sesizare ale sufletului. Dar unitatea deplin a lucr rii lor i extinderea sesiz rii realit ilor spirituale p n la Dumnezeu, prin mijlocirea lucr rii sim urilor

99. Cel ce se lini te te este dator mai nt i s aib ca temelie aceste cinci virtu i pe care s ridice cl direa lucr rilor sale : t cerea, nfr narea, privegherea, smerenia i r bdarea. Iar ca lucr ri bine pl cute lui Dumnezeu trebuie s le aib pe acestea trei : c ntarea, rug ciunea i citirea ; i lucrul m inilor, dac este neputincios (la cele dint i). C ci virtu ile pomenite, nu numai c le cuprind pe toate, ci se i sus in una pe alta. El trebuie s se ndeletniceasc de diminea cu pomenirea lui Dumnezeu, prin rug ciune, i cu lini tirea inimii. In ceasul dint i s se roage cu dinadinsul ; ntr al doilea s citeasc ; ntr al treilea, s c nte ; ntr al patrulea, s se roage ; ntr al cincilea s citeasc ; ntr al aselea, s c nte ; ntr al aptelea, s se roage ; ntr al optulea, s citeasc ; ntr al nou lea, s c nte ; ntr al zecelea, s m n nce ; ntr al unsprezecelea, s doarm dac are trebuin ; ntr al doisprezecelea, s c nte cele de sear . i a a str b t nd bine stadia zilei, va pl cea lui Dumnezeu ¹⁷⁹.

100. El trebuie s culeag ca o albin din toate virtu ile cele ce s nt mai de folos. i a a, mp rt indu se din toate c te pu in, s fac marea mbinare a lucr rilor p runcilor, din care se c tig miera n elepciunii spre n veselirea sufletelor.

101. Iar dac vrei s str ba i i vremea nop ii mai u or, ascult : Privegherea nop ii e de trei feluri: pentru ncep tori, pentru mijlocii i pentru cei des vâ r i i. Încep torii s doarm jum tate de noapte i jum tate s pri vegheze, fie de seara p n la miezul nop ii, fie de la miezul nop ii p n diminea a ; cei de la mijloc s privegheze

trupe ti, se realizeaz prin Duhul Sf nt. A a au v zut apostolii lumina dumnezeiasc pe Tabor, chiar prin sim ul v zului trupului plin de puterea Duhului Sf nt.

179. Ceasul nt i e ora 6 diminea a. Se cere o repetare de trei ori a rug ciunii, a citirii, a c nt rii. La 4 d.a. monahul are s m n nce, la 5 d.a s doarm , la 6 d.a. s fac rug ciunile de seara. Acesta trebuie s fie pentru c lug r programul zilnic.

de cu seara un ceas sau dou , apoi s doarm patru ceasuri i apoi s se scoale la utrenie i s se roage ase ceasuri p n diminea a ; pe urm s c nte ceasul nt i i s ad i s se lini teasc , cum s a spus mai nainte ; apoi fie s p zeasc r nduiala lucr rilor dup ceasuri, fie s in ntr o urmare necontenit rug ciunea, dup deprinderea fiec ruia. Iar cei des v r i i s stea toat noaptea n picioare i s privegheze¹⁸⁰.

102. Iat spunem i despre m ncare, c ajunge o litr de p ine celui ce se nevoie te pentru lini tire, iar vin s bea dou pahare din cel neamestecat i ap trei pahare. S se hr neasc din cele ce se g sesc. S nu umble dup cele ce le caut pofta, ci s se foloseasc cu nfr nare de cele ce le r nduie te purtarea de grij a lui Dumnezeu. Dar nv tura cea mai bun i mai scurt , pentru cei ce vor s vie uiasc cu luare aminte, este s p zeasc cele trei virtu i mai cuprinz toare : postul, privegherea i rug ciunea, nt rind cu cea mai mare putere pe cea din urm , care este reazimul tuturor.

103. Lini tirea (isihia) are trebuin nainte de toate de credin , de r bdare i de dragostea din toat inima, de t rie, de putere i de n dejde. C cel ce crede, chiar dac nu va dob ndi aici ceea ce caut , poate din negrij , sau din alt pricin , n ceasul ie irii este cu neputin s nu se umple de rodul credin ii i al nevoin ei i s nu vad slobozirea, care este Iisus Hristos, r scump rarea i m n tuirea sufletelor, Cuv ntul Dumnezeu Omul¹⁸¹. Iar cel

180. Aici se d pravila de noapte. Ea e diferit pentru ncep tori, pentru cei de la mijlocul drumului spre des v r ire i pentru cei des v r i i. Încep torii trebuie s privegheze de la ora 6 p n la 12 noaptea, sau invers, de la miezul nop ii p n diminea a. Cei de la mijloc au s privegheze de la 6 p n la 7—8 seara, apoi s doarm p n la miezul nop ii (la utrenie), apoi s privegheze toat noaptea. Cei des v r i i au s privegheze toat noaptea n picioare ntr o rug ciune ne nctat .

181. Iisus este eliberarea, c ci El este liber i izvorul din care eman toat puterea libert ii, sau a puterii asupra patimilor nrobitoare.

ce nu crede se va osîndi cu siguranță în ceasul ieșirii. Ba și a îsîndit, zice Domnul (Ioan III, 18). Căci cel ce slujește pe plăcerilor și caută slava de la oameni și nu pe cea de la Dumnezeu (Ioan V, 45) este necredincios, zice. Chiar dacă pare, după cuvînt, credincios, unul ca acesta și-a amîngat pe sine, fără să bage de seamă. Acesta va auzi atunci: «Fiindcă nu M-ai luat pe Mine în inimă și M-ai aruncat napoi la spatele tău, te voi lepda și Eu» (Iez. V, 11). Credinciosul trebuie să fie cu bun înțeles în ceea ce crede în adevărul lui Dumnezeu mărturisit în toate Scripturile, dar să și mărturisească neputința sa că nu îi primească osîndîndu-l de neocolit.

104. Nimic nu face așa de mult inimă zdrobit și sufletul smerit, ca singurătatea într-o cunoștință în ceea ce privește toate¹⁸². Și nimic nu păgubește așa de mult starea de liniște și nu răpește puterea ei dumnezeiască ca aceste asepatimi cuprinzătoare: mîndria, lăcomia, pîntecele, vorba multă, mîndria, înfumurarea și doamna patimilor, care e părerea de sine. Cel ce și-a deprins de bunăvoie în chip deplin cu ele, se întunecește tot mai mult pe măsură ce sporește în ele și se face nesimțitor. Dacă se ridică iarăși, punînd un nou început cu credință în curvînt, va dobîndi iarăși ceea ce caută, mai ales dacă se umilește și caută. Dar dacă stă pe nește în el, prin nepăsare, una din cele pomenite mai sus, atunci toate celelalte rele, în vîlind împreună cu necredința pierzătoare, îi fac sufletul pustiu, ca pe o altă cetate a Babilonului, ajungînd stăpînit de tulburările și zăpăcelile dracilor (Isaia XIII, 21). Astfel cele din urmă se fac mai rele

182. Singurătatea îi deprimă pe mulți. Li se pare că nu au nici un ajutor, nici o atenție de la nimeni. Pe nevoitori îi face să se simtă cu inimă zdrobită. Simt mai accentuat că nu sînt prin ei înșiși și nu au viață adevărată prin ei înșiși. Îi face să nu se mai încreadă în ei înșiși. Ajung la adevărata conștiință a ceea ce sînt prin ei înșiși, la conștiința unită totdeauna cu smerenia.

ca cele dint î (Matei XII, 45), î unul ca acesta ajunge un du man furios î un p r al celor ce se ndeletniceasc cu lini tirea, ascu indu î pururea limba mpotriva lor, ca pe o sabie t ioas î cu dou guri¹⁸³.

105. Apele patimilor, din care cre te marea tulbure î amestecat , care se revars peste sufletul ce vrea s se lini teasc , nu pot fi trecute altfel dec t n corabia u oar a neagonisirii î a nfr n rii atotcuprinz toare. C ci din ne nfr nare î din iubirea de materie izvor sc torentele patimilor, care se revars peste p m ntul inimii î aduc n ea toat putreziciunea î materia g ndurilor, pricinuind z p ceal min ii, tulburare cuget rii î greutate trupului, î descuraj nd, ntunec nd î amor ind sufletul î inima î sco ndu le din deprinderea î sim irea lor cea dup fire.

106. Nimic nu face sufletul celor ce se s rguiesc, a a de mole it, de descurajat î de f r minte, ca iubirea de sine, maica patimilor. C ci c nd unul din ace tia pre uie te mai mult odihna trupului dec t ostenele pentru virtute î socote te ca o cuno tin folositoare s nu se osteneasc de bun voie cu lucrarea, ci s se ndeletniceasc mai bine cu poruncile u oare care aduc sudori pu ine, atunci du -manii nev zu î s desc n suflet lipsa de curaj fa de lucrarea lini tirii î din tare î nebiruit l fac sl b nog n lucrare¹⁸⁴.

107. Nu este doctorie mai bun î mai de frunte celor ce se simt slabi fa de porunci î au v zut c nu este u or s lepede ntunericul tulbure, ca ascultarea cu credin î f r deosebire n toate. C ci aceasta este celor ce o beau un leac de via d t tor, alc tuit din multe

183. Avem poate aci o aluzie la atacurile lui Varlaam mpotriva isiha tilor.

184. Luarea aminte la sine, mpreunat cu lupta mpotriva patimilor de pl cere î a mpr tierii g ndurilor î cu inerea continu a pomenirii lui Dumnezeu este un exerci iu care cere un mare efort î aduce o uria t rie de voin celui ce le practic .

virtu i, i un cu it care cur e te dintr odat puroiul r - nilor. Cel ce o alege dintre toate, ca s o mplineasc cu credin i simplitate, a t iat dintr odat toate patimile. Acesta nu numai c a ajuns la lini te, ci a i dob ndit o ntreag prin ascultare, afl nd pe Hristos nsu i, iar el f - c ndu se i numindu se urm tor i slujitor al Lui.

108. F r lucrarea pl nsului i vie uirea n el, este cu neputin s rabde cineva ar i a lini tirii¹⁸⁵. Dar cel ce pl nge i cuget la lucrurile nfrico toare dinainte de moarte i de dup moarte, nainte de a veni, va avea i r bdare i smerenie, cele dou temelii ale lini tii. Iar cel ce se ndeletnice te cu lini tirea, f r cele pomenite mai sus, are ca nso itoare totdeauna lipsa de curaj a sufletului i p rerea de sine. Iar din acestea se nmul esc robirile i r t cirile care ne mping spre mole ire. De aici vine ne nfr narea, fiica nep s rii, care face trupul mole it i slab, iar mintea ntunecat i n elenit . Atunci se ascunde i Iisus, locul min ii fiind ocupat de mul ime de chipuri i g nduri.

109. Felul cuno tin ei de acum sau din viitor nu l pot gusta to i cu sim irea. C ci l simt numai aceia care se lipsesc de slav i de dragoste, aici sau acolo. El este ca un zbir nfrico tor, care chinuie te n multe chipuri pe cei vinova i, i i arat pururea r vna sau mustrarea, dezv luind o cu urgie ca pe o sabie cumplit . Iar a a numita r vn , sau m nie cereasc se mi c ntreit: spre cele potrivnice, spre fire i spre suflet, fiind mi cat de con tiin ; ea ne porunce te s o repezim spre vr jma i ca pe o sabie m nioas , f c ndu ne s ne o r m. Dac biruie, supun nd pe cele dou unuia (sufletului), se preface n b rb ie, ndrept ndu se spre Dumnezeu¹⁸⁶. Dar dac

185. Lini tirea este ca ar i a, c ci este lipsit de distrac iile din afar . Dar la urm , dup obi nuirea cu ea, devine dulce, c ci se ajunge la descoperirea bun t ilor spirituale din unirea cu Dumnezeu.

186. R vna sau m nia natural o pornim ca pe o sabie mpotriva pornirilor naturale sau p c toase ale trupului i ale sufletului. Cu ajutorul

sufletul se va supune celor două, adică p catului i trupului, i se face la sfârșit un chip nemilos, c ci s a f cut rob de bun voie celor potrivnice. De aci înainte s v r e te cele de ru ine. C ci pierzând starea virtuoasă a c zut, desp r indu se de Dumnezeu.

110. Dintre toate patimile, două s nt mai grele : curvia i tr nd via, care z p cesc i sl b nogesc am r tul suflet, fiind n at rnare una de alta i ntocmai ca o pereche. Ele s nt greu de comb tut i cu neputin de biruit, neput nd fi nfr nte cu des v r ire de c tre noi. Una cre te mai mult n partea poftitoare, dar cuprinde prin fire, f r deosebire, materia am ndurora, a sufletului i a trupului ; c ci pl cerea ei e amestecat ntreag n toate m dula-rele. Cealalt , st p nind la nceput cugetarea, cuprinde ca o ieder tot sufletul i trupul, f c nd firea lene , sl b noag i l s toare. Ele nu pot fi scoase i biruite cu des - v r ire, nainte de nep timirea fericit , c nd sufletul prime te puterea de la Duhul Sfnt n rug ciune, care i d slobozire, putere i pace ad nc n inim , f c ndu l s se veseleasc prin lini tire¹⁸⁷. Deci, curvia este ncep tura, mp r teasa, st p na i pl cerea care cuprinde toate pl - cerile, av nd ca soa tr nd via, care poart ca o c ru greu de biruit pe c peteniile lui satan. Prin ele au intrat prilejurile patimilor n via a am r ilor de noi.

111. Începutul rug ciunii min ii este lucrarea, apoi puterea cur itoare a Duhului i slujba sfnt cea de tain

ei izbutim adeseori s le eliber m pe acestea de asemenea porniri. Aceasta echivaleaz cu supunerea lor lui Dumnezeu. In acest caz r vna se n dreapt spre Dumnezeu, pentru a I sluji Lui. Dar dac nu va birui i sufletul va r m ne supus trupului (firii) i p catului, r vna sau m nia s a pref cut ntr un chin nemilos sufletului, c ci s a pref cut n ajutoare a patimilor mpotriva sufletului, care nu se simte bine n aceast robie.

187. Cele mai grele patimi s nt desfr narea i tr nd via. De ele se elibereaz fiin a noastr numai cu ajutorul lui Dumnezeu, ob inut prin pomenirea ne nctat a Lui, sau prin rug ciune continu . C ci unde este aceast rug ciune este Duhul Sfnt. Numai aceast rug ciune, f cut cu puterea Duhului Sfnt, aduce nep timirea, sau libertatea i lini tirea.

a min ii, precum nceputul lini tirii este ie irea din lucruri i din griji ; mijlocul este puterea lumin toare ; iar sfr itul este extazul (ie irea min ii) i r pirea min ii la Dumnezeu¹⁸⁸.

112. Ierurgia (slujba sf nt) duhovniceasc , nainte de bucuria viitoare mai presus de minte, este lucrarea min ii care jertfe te tainic i se mp rt e te din Mielul lui Dumnezeu n altarul sufletului. Iar a m nca Mielul lui Dumnezeu n altarul n eleg tor al sufletului, nseamn nu numai a L n elege sau a ne mp rt i de El, ci i a ne face ca Mielul, lu nd chipul Lui n viitor. C ci aici lu m ra iunile, dar acolo n d jduim s lu m ns i realit ile tainelor¹⁸⁹.

188. Sf ntul Grigorie Sinaitul vede i n rug ciunea min ii trei stadii: nceputul e sf nta slujb adus lui Dumnezeu, ca lucrare cur itoare; n ea nu e nici o desp r ire ntre efortul omului i puterea cur itoare a Duhului. Stadiul al doilea const din luminarea min ii; iar al treilea, din extazul sau ie irea min ii din ea spre Dumnezeu. Se aplic aici la rug ciunea min ii n inim cele trei trepte ale urcu ului areopagitic, dar treapta des v r irii e identificat aci cu r pirea, sau cu extazul, care nu e dec t unirea deplin a min ii cu Dumnezeu. Acest al treilea stadiu e ca un fel de moment al jertfei de sine i de n l are la Dumnezeu, cum se nt mpl cu Hristos n Liturghie, dar i cu noi mpreun cu El. Astfel urcu ul duhovnicesc al sufletului cu cele trei stadii ale lui: purificarea de grijile lumii, iluminarea i unirea cu Dumnezeu, corespunde cu cele trei faze identice ale Liturghiei: desp r irea de grija cea lumeasc prin intrarea n biseric , luminarea prin citirile biblice i extazul prin jertfirea noastr mpreun cu Hristos.

189. Preocuparea sf ntului Grigorie se restr nge aici la momentul al treilea: al jertfei. Av nd n vedere acest scop final al jertfei, sau al extazului, tot urcu ul duhovnicesc poate fi numit o ierurgie (o slujb sf nt), sau o Liturghie. C ci culmineaz i ea nu numai ntr o jertf a celui ce ajunge la extazul rug ciunii, ci i a Mielului, de Care se mp rt e te acesta. C ci numai din puterea jertfei sau deplinei d ruii a Mielului c tre Tat l se poate jertfi i mintea celui ce se roag , uit nd de sine, n plecarea spre Dumnezeu i n unirea cu El. Propriu zis unirea min ii cu Dumnezeu n acest extaz sau n aceast jertfire a sa este i o unire cu Hristos, Care se jertfe te. Mintea este n acela i timp nu numai jertf , ci i altar, ca locul cel mai nalt al sufletului, dar i jertfitor, ca una ce

113. Rug ciunea este la ncep tori ca un foc al veseliei, izbucnind din inimă ; la cei des vrâi, ca o lumină lucrătoare bine mirositoare. Sau iarăși, rug ciunea este propovăduirea apostolilor, lucrarea credinței, mai bine zis credința nemijlocită, ipostasul celor nădăduite, dragoste lucrătoare, mi care ngerească, puterea celor netrupești, fapta și veselia lor, Evanghelia lui Dumnezeu. ncredințarea inimii, nădejdea de mântuire, semn de curăție, simbol al sfințeniei, cunoștința a lui Dumnezeu, arătarea Botezului, baia curăției, arvuna Duhului Sfânt, bucuria lui Iisus, veselia sufletului, mila lui Dumnezeu, semn al mântuirii, pecetea lui Hristos, raza soarelui minții, lăcașul inimilor, năstirea creștinismului, arătarea mântuirii lui Dumnezeu, har al lui Dumnezeu, nălepciunea lui Dumnezeu, mai bine zis năpustura nălepciunii de sine a lui Dumnezeu, arătarea lui Dumnezeu, lucru al pustnicilor, petrecerea sihastrilor (isihaților), prilej de liniște, dovada vieuirii ngerești. Și la ce să le mai spunem pe toate ? Rug ciunea este Dumnezeu, care lucrează toate nătoci, deoarece una singură este lucrarea, a Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, care lucrează toate nă Hristos Iisus¹⁹⁰.

reprezintă subiectul uman ce se aduce ca jertfă. Mintea jertfește Mielul împreună cu sine, sau Mielul jertfește mintea împreună cu Sine, pentru cunirea dintre cele două e a a de mare, că lucrările lor sânt nătiprite una nă alta, iar subiectele se acoperă. Mielul este nă minte, mintea este nă Mielul Hristos. Mintea Îl mă năncă apoi, nu numai nătrucă Îl nălege, ci și nătrucă Îl asimilează, făcându-se ca El, una cu El, fără confundare. Dar unirea de aici e numai un chip al unirii depline eshatologice, având nă ea dinamismul care ne duce spre aceea. Aici ne năsuim oarecum numai raionile Lui, totuși nă aceste raionii (năcorporate rezumativ nă chipurile pinii și vinului), nu sânt numai idei despre El, ci energii nă care e prezent El năsuși.

190. În rug ciunea Bisericii dreptcredincioase se cuprinde, nă starea de foc curățitor și de lumină și ca o prezență a mirelui Hristos, tot conținutul fructificat și lucrător al propovăduirii apostolice; ea e credința nemijlocită arătată nă trăirea ei, nu exprimată teoretic, sau mijlocită; nă

114. Dacă n-ar fi luat Moise toiagul puterii de la Dumnezeu, nu s-ar fi făcut el însuși Dumnezeu lui Faraon, ca să-l bată pe el în Egiptul. La fel, dacă mintea n-ar primi în mână puterea rugăciunii, ar fi cu neputință să zdrobească păcatul și puterile potrivnice.

115. Cei ce zic sau fac ceva fără smerenie se aseamănă celor ce clădesc iarna, sau fără cîrmizi. Iar pe aceasta foarte puțin o aflăm și o cunoaștem prin cercare și prin cunoaștință. Cei ce îndrug despre ea cuvinte, sînt asemenea celor ce vor să mearse adîncul fără fund¹⁹¹. Noi însă, ca ni te orbi, ajutându-ne puțin, nu chip tineresc, și de nchipuire, vom zice despre această mare lumină: smerenia nu este nici vorbire smerită și nu înfățișează nici chip de smerenie; cel smerit nu se forțază să cugete smerit, nici nu se disprețuiește pe sine smerindu-se, chiar dacă acestea sînt prilejuri și chipuri ale smereniei, ca să înfățișăm deosebite ale ei. Ea este har și dar de sus¹⁹². Cum

rugăciunea celei mîrturisite sînt trînte, cele nădăduite sînt prezente în ipostasul lor, în realitatea lor consistentă. Rugăciunea este mișcare curată a minții spre Dumnezeu, asemenea celei a îngerilor; rugăciunea binevestește în mod fierbinte și cu putere lucrătoarele Evanghelii lui Hristos; ea este cunoaștință din experiență a puterii lui Dumnezeu și a faptelor minuitoare mereu active ale lui Hristos. În rugăciune se arată rodul Botezului. Ea este arta lui Dumnezeu în putere. Ea este Dumnezeu însuși în lucrarea Lui în suflete.

191. Abisul lui Dumnezeu se trăiește în smerenie, care este ea însăși prin această ună abis, o privire în abisul dumnezeiesc, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin bună voință a sau harul Lui, care s-a deschis omului, făcându-l, prin ceea ce vede și simte, capabil de smerenie. De aceea nu se poate măsura nici Dumnezeu, nici smerenia, cum se măsoară cunoaștința teoretică despre Dumnezeu și cum încearcă să măsoare cu măsurile ei finite și pe Dumnezeu. Smerenia, trăind abisul lui Dumnezeu, nu încearcă să definească pe Dumnezeu, cum încearcă totdeauna cugetarea.

192. Smerenia adevărată nu este produsul voinței de smerenie a credinciosului. Acesta poate arăta cel mult chipuri de smerenie. Smerenia adevărată este darul lui Dumnezeu, este deschiderea lui Dumnezeu, celui ce se roagă, este relație vie cu El. Numai prezența deschisă la infinitul lui Dumnezeu copleșește și adevăratul suflet îl face să se smerească cu adevărat, cum nu o poate face deplin niciodată numai prin eforturile proprii.

zic p rin ii, dou s nt semnele smereniei : s te ai pe tine mai prejos de to i i s pui n seama lui Dumnezeu ispr - vile tale. Cel dint i este nceputul, iar cel de al doilea sfr itul. Ea vine n cei ce o caut dup ce cunosc i socotesc acestea trei n ei : c s nt mai p c to i dec t to i, c s nt mai r i dec t toate f pturile, ca unii ce s nt contrari firii, i c s nt mai de pl ns dec t dracii, fiindc s nt slugi dracilor. Ace tia se simt datori s zic : de unde tiu eu ntocmai p catele oamenilor, ce fel i c te s nt ? De unde tiu eu c aceia ntrec sau ajung p catele mele ? i din pricina ne tiin ei, o, suflete, s ntem mai jos dec t to i oamenii, i sub picioarele lor, fiind p m nt i cenu (Facere XVIII, 27). i cum nu s nt eu mai r u dec t toate, odat ce toate f pturile se g sesc n starea cea dup fire, precum au fost f cute, iar eu, pentru f r delegile nem surate, s nt ntr o stare potrivnic firii ? Cu adev rat i fiarele i dobitoacele s nt mai curate dec t mine p c tosul i de aceea eu s nt dedesubtul tuturor, ca unul ce am c zut n iad nc naintea mor ii i acolo zac. Dar cine nu tie, din sim ire, c p c tosul este mai r u i dec t dracii, ca rob i ca supus al lor, nchis nc de aici mpreun cu ei n ntuneric ? Cu adev rat, cel st p nit de draci este mai r u dec t aceia. De aceea umpli ad ncul mpreun cu ei, nenorocitul ! Iar dac s l luie ti n iad i n ad ncul f r fund, mpreun cu ei, nc nainte de moarte, de ce te am ge ti nebune te s te nume ti pe tine drept, dup ce te ai f cut p c tos i spurcat i demon prin faptele tale cele rele ? Vai de r t cirea i de am girea ta, cinstitorule al demonilor, cine necurat, aruncat pentru acestea n foc i n ntuneric !

116. Puterea rug ciunii mintale, curate i ngere ti este, dup cuv nt torii de Dumnezeu, n elepciune micat de Sf ntul Duh. Semnul ei este ca mintea s se priveasc , n vremea rug ciunii, cu totul f r chip i s nu se vad nici pe sine, nici altceva ntru grosime, ci s se

opreasc adeseori i sim urile sub lumina ei. C ci mintea se face atunci nematerial i luminoas , lipindu se de Dumnezeu ntr un chip negr it, ca s fie un singur Duh cu El (1 Cor. VII, 17)¹⁹³.

117. S nt apte unelte deosebite care duc i c - l uzesc la smerenia d ruit de Dumnezeu. Ele se sus in i se nasc una pe alta. Acestea s nt : t cerea, smerita cugetare, vorbirea smerit , purtarea smerit , oc r rea de sine, zdrobirea inimii, r m nerea totdeauna la urm . T - cerea ntru cuno tin na te smerita cugetare. Iar din smerita cugetare se nasc cele trei nf i ri ale smereniei : gr irea cu smerenie, purtarea smerit i oc r rea de sine. Aceste trei nf i ri nasc zdrobirea inimii, care vine din ng duirea de sus a ispitelor, pe care p rin ii o numesc i pedepsire cu bun rost (din iconomie) i smerire de la draci. Iar zdrobirea inimii face cu u urin sufletul s se simt , cu lucrul, mai prejos de to i i n urma tuturor i st p nit de to i. Aceste dou chipuri din urm aduc smerenia des v r it i d ruit de Dumnezeu, care este puterea pe care o numesc (p rin ii) des v r irea tuturor virtu ilor. Ea pune ispr vile n seama lui Dumnezeu. Deci

193. Aceasta e lumina pe care spuneau isiha tii c o v d n vremea rug ciunii min ii. Sfntul Grigorie Sinaitul afirm c ea nseamn n acela i timp lipsa oric rui chip. Nici Dumnezeu nu e v zut ca chip, nici mintea nu prime te un «chip», cum prime te de la lucruri, sau de la g ndurile m rginite (un chip intelectual sau moral m rginit). Mintea a devenit o lumin f r margini, sau i a reg sit caracterul indefinit, pentru c s a unit cu lumina nem rginit a lui Dumnezeu. Coinciden a paradoxal ntre lumin i lipsa de chip const i n faptul c mintea se tr ie te acum ca subiect pur i indefinibil, dar tocmai prin aceasta se cunoa te acum ca ceea ce este cu adev rat, nestr mtorat obiectual. Iar la starea aceasta a putut reveni pentru c s a nt lnit cu Dumnezeu n calitatea Lui de Subiect pur i indefinibil, model i izvor de putere al calit ii min ii, de a fi un astfel de subiect. Mintea devine, a a zic nd, coextensiv i cointensiv cu Dumnezeu, dar din harul Lui. Cele dou subiecte s nt unite n iubire at t de mult c nu mai cunosc nici o separa ie ntre ele. Dar mintea tr indu se astfel, se tr ie te unit cu El ntr o suprem eviden .

nainte de toate este t cerea, din care se na te smerita cugetare, iar aceasta na te cele trei nf i ri ale smereniei. Cele trei nf i ri nasc apoi chipul cel unul al ei, sau zdrobirea inimii. Iar acest chip al smereniei na te pe al aptelea, care e dedesubtul tuturor celor ale primei smerenii. Pe el l numesc (p rin ii) i smerenia din iconomie. Iar smerenia din iconomie aduce smerenia d ruit de Dumnezeu, pe cea des v r it , nec utat i adev rat . Cea dint i (zdrobirea inimii) se na te c nd omul e p r sit i biruit, zdrobit i st p nit de toat patima, nc t, nvins cu g ndul i cu duhul, nu mai afl nici un ajutor de la fapte sau de la Dumnezeu, sau peste tot de la cineva, n a a m sur c pu in i mai trebuie s ajung la dezn - dejde. De nu va fi smerit cineva astfel n toate, nu se va putea fr nge pe sine i socoti mai prejos de to i i sluga tuturor i mai r u chiar dec t dracii, ca unul ce e asuprit i biruit de ei. Aceasta este smerenia adus de purtarea de grij a lui Dumnezeu din iconomie. Prin ea se d a doua i cea mai nalt smerenie de la Dumnezeu, care este puterea dumnezeiasc ce lucreaz i face toate. Prin aceasta se vede pe sine totdeauna instrumentul ei i prin ea lucreaz cele minunate ale lui Dumnezeu.

118. Este cu neputin de aflat n vremea noastr vedere duhovniceasc a luminii ipostactice, minte f r n luciri i f r mpr tiere, lucrare adev rat a rug - ciunii, izvor nd pururea din mijlocul inimii, nviere i n - tindere a sufletului, uimire dumnezeiasc i plecare n zbor din toate cele de aici, extaz deplin al n elegerii din sim uri ntru Duhul, r pirea min ii din puterile sale, mi - care ngereasc a sufletului, ndreptat i c l uzit de Dumnezeu spre nem rginire i n l ime. Pentru c ast zi mp r tesc n noi cu silnicie patimile, pentru mul imea ispitelor. Mintea petrece n cele mai u oare, iar pe acestea i le n luce te nainte de vreme. In felul acesta, pierz nd i pu ina putere dat ei de Dumnezeu, se face moart n

toate privin ele. De aceea, folosindu se de mult dreapt socoteal , nu trebuie s caute cele ale vremii, nainte de vreme, nici s arunce cele din m n i s n luceasc altele. C ci mintea tinde prin fire s alc tuiasc cu u urin n luciri, cu privire la cele spuse mai nainte i s f u reasc pl smuiri despre cele la care n a ajuns. De aceea nu mic este temerea, ca unul ca acesta s se lipseasc i de cele ce i s au dat i s i piard adesea mintea, l s n du se am git i f c ndu se un f uritor de n luci i nu un isihast (un tr itor al lini tii)¹⁹⁴.

119. Nu numai credin a, ci i rug ciunea care se lucreaz i lucreaz este har. C ci ea face ar tat credin a adev rat , care are n sine vie uirea lui Iisus i care lu creaz i e lucrat prin dragoste n Duh¹⁹⁵. Deci cel ce nu are dragoste lucr toare n sine, are o credin potriv nic , moart i f r via . Dar nici nu poate fi numit credincios cu adev rat cel ce crede numai cu cuv ntul simplu i nu i arat credin a lucr toare prin porunci, sau n Duhul. Drept aceea trebuie s o arate descoperit n spori rea prin fapte, sau lucr nd i lumin nd n lumina faptelor. C ci zice apostolul: «Arat mi credin a ta din faptele tale i eu i voi ar ta faptele mele din credin a mea» (Iacob II, 18). El arat aci c credin a harului se vede din

194. Aluzie la unii care i nchipuiau c v d chipuri i o lumin asemenea celei materiale n timpul rug ciunii min ii, fiind influen a i de masaliani sau bogomili (Jean Meyendorff, *A Study oi Gregory Palamas*, p. 35. Vezi i *Via a lui Maxim Cavsocalivitul*, scris de Nifon, n *Ana lecta Bollandiana*, nr. cit. p. 50). Lumina de care vorbeau isihasti era f r chip i nematerial , cum spune sf ntul Grigorie Sinaitul n cap. 116 i chiar n acest cap. (118). De i o nume te lumin ipostatic , el n elege prin ea eviden a intens ce iradiaz din Persoana Iui Hristos. Cei ce i n lucesc asemenea lumini materiale s nt st p ni i de patimi.

195. Cuv ntul grecesc μ are i n eles pasiv i n eles activ. De fapt rug ciunea aceasta e i lucrat de om, dar i lucreaz ca putere a Duhului, nefiind produs numai de om. Ca una ce lucreaz are i o mare eficacitate transformatoare asupra sufletului. ceva analog cu credin a cu care st n str ns leg tur .

faptele poruncilor, precum poruncile se lucrează în lumină prin credință din har. Căci credința este rădăcina poruncilor, mai bine zis izvorul care le ăldă spre creșterea. Ea se împarte în două, în mărțurisire în har, chiar dacă e prin fire nemărpăcit¹⁹⁶.

120. Scara mică și mare și scurtă a celor de sub ascultare are cinci trepte care duc spre desvârșire. Cea dintâi este lepădarea, a doua supunerea, a treia ascultarea, a patra smerenia, a cincea dragostea care este Dumnezeu. Lepădarea ridică din iad pe cel ce zace acolo și slobozește pe cel rob al celor materiale. Supunerea a aflat pe Hristos și slujește Lui, cum zice El însuși: «Cel ce Mie slujește Mie, mi urmează Mie, și unde sunt Eu, acolo va fi și slujitorul Meu» (Ioan XII, 26). Dar unde este Hristos? erezându-se de a dreapta Tatălui (Rom. VIII, 34). Prin urmare acolo trebuie să fie și slujitorul, unde este Cel slujit, punându-și piciorul ca să urce, sau urcându-măpreună cu modurile lui Hristos înainte de a ajunge acolo¹⁹⁷. Iar ascultarea lucrătoare prin porunci întocmește scara din felurite virtuți și le adăpostește pe acestea în suflet, ca pe niște trepte (Ps. LXXXIII, 6). De pe aceasta luându-l pe unul ca acesta smerenia, care năla, îl duce sus la cer, pândindu-l iubirii, mărțăritească virtuților¹⁹⁸ și înfrânându-l na

196. Mărțurisirea e a credinciosului, iar harul al lui Dumnezeu. Amândouă formează credința. Din amândouă izvorăsc faptele. De aceea în fapte se arată lumina credinței, sau a harului și a mărțurisirii, a puterii lui Dumnezeu și a omului restabilit prin har în propria lui putere.

197. A urca «măpreună cu modurile () lui Hristos» înseamnă a urca măpreună cu modurile în care a realizat El în concret virtuțile. Căci virtuțile sunt, după sfântul Maxim Mărțuritorul, modurile de actualizare a raionilor firii umane. Adică cel ce vrea să ajungă la Tatăl, unde este Hristos, trebuie să treacă prin ascultare, smerenie, blândenie, moarte (jertfă), năviere și înălțare măpreună cu El. Numai așa se poate ajunge la treapta supremă a îndumnezeirii și a slavei.

198. Toate virtuțile sunt ca treptele unei scări spre cer, spre îndumnezeire. Dar smerenia e dincolo de continuitatea formată de ele. Ea e un act de transcendere a ceea ce poate realiza firea. Un act produs cu firea

intea lui Hristos. Astfel, cel ce se supune cu adev rat ajunge la cer cu u urin prin scara cea scurt .

121. O cale mai scurt spre mp r iile de sus, prin scara cea mic a virtu ilor, nu este dec t omor rea celor cinci patimi ce se mpotrivesc ascult rii, adic omor rea neascult rii, a mpotrivirii n cuv nt, a voin ii de a i pl cea lui nsu i, a ndrept irii de sine i a p rerii stri c cioase de sine. C ci acestea s nt m dulare i p r i ale dracului r zvr tit care nghite pe cei mincino i dintre ascult tori i i trimite balaurului din ad nc. Neascultarea este gura iadului, mpotrivirea n cuv nt este limba lui, sub ire ca o sabie ; pl cerea de sine s nt din ii lui ascu i i pe tocil ; ndrept irea de sine este pieptul lui ; iar p rerea de sine, care trimite n iad, este duhnirea p ntecelui lui a toate mi c tor¹⁹⁹. Cel ce biruie pe cea dint i, prin ascultare, le a t iat pe celelalte dintr odat i urc degrab la ceruri printr o singur treapt . Lucru cu adev rat minunat i dintre cele mai negr ite i mai ne n elese este c Domnul ne a d ruit prin iubirea Sa de oameni ca, printr o singur virtute, adic prin ascultare, s urc m nainte de vreme la ceruri, precum printr o singur neascultare am cobor t sau cobor m la iad.

de harul lui Dumnezeu, dup ce aceasta a urcat p n unde a putut ea. In smerenie nu mai e nici un efort al omului. Ea e dumnezeiasc . Ea e cea mai mare (virtute), sau dincolo de m rimile omene ti.

199. S nt de remarcat leg turile interioare ce le afl sfntul Grigorie Sinaitul ntre patimi i treptele iadului, ca o scar invers a virtu ilor ce duc la cer. Neascultarea e gura iadului, pentru c de la ea ncepe iadul ruperii leg turii omului cu Dumnezeu i cu semenii, sau iadul nsingur rii. Contrazicerea n cuv nt e limba sub ire, inventiv , rafinat n g sirea motivelor de contrazicere i de ceart ; cel ce se ndrept e te el nsu i pe sine, i umfl pieptul de m ndrie etc. Treptele iadului s nt ncorporate n m dularele subiectului de c petenie al demonilor. El nsu i incorporeaz tot iadul. Propriu zis n ar fi iad dac n ar fi el. El sufl r utatea lui n tot cuprinsul iadului. R ul iradiaz n primul rnd din centrele personale ale demonilor i apoi i ale oamenilor r i. Toat aceast nire a r ului din ei constituie iadul. Iadul are astfel un caracter personal.

122. Omul este numit o alt lume, ndoit i nou , dup dumnezeiescul apostol care zice : «Dac este cineva n Hristos, este zidire nou » (2 Cor. V, 17). De fapt omul se face prin virtute i se nume te i cer i p m nt i toate c te este lumea. Pentru el este tot cuv ntul i toat taina, cum zice Teologul²⁰⁰. De oarece lupta noastr nu este mpotriva s ngelui i a trupului, ci mpotriva ncep to riilor, a st p niilor ntunericului veacului acestuia, a duhurilor r ut ii n cele cere ti, a st p nitorului v zduhului (Efes. II, 2 ; VI, 12), cum zice apostolul, e potrivit ca cei ce ne r zboiesc puterile noastre suflete ti ntru ascuns s fie v zu i ca o alt lume mare a firii. C ci cele trei c petenii care se mpotrivesc celor ce se nevoiesc se r zboiesc mpotriva celor trei p r i ale omului. Fiecare este r zboit de ele din partea din care lucreaz i nainteaz . Balaurul, c petenia ad ncului, se ridic cu r zboi mpotriva celor ce au luarea aminte din inim , ca unul ce i are puterea ndreptat spre pofta de la br u i de la buric. El ascute mpotriva lor, prin uria ul uit rii pl cute, puterile arz toare ale s ge ilor aprinse (Efes. VI, 10) ; i av nd pofta din om ca o alt mare i ca un alt ad nc, p trunde i se t r te n ea, o tulbur i o umple de zoaie, f c nd o s fiarb (Iov XLI, 29)²⁰¹. Apoi o aprinde spre mpreun ri

200. Nou ni se adreseaz tot cuv ntul. Dumnezeu n ar vorbi prin lume i prin Revela ie dac n ar fi omul. Dumnezeu Cuv ntul nu S ar fi ntrupat, lu nd trup omenesc, dac n ar fi fost omul. Pentru noi e taina faptului c Dumnezeu vorbe te cu creatura i tot pentru noi e taina n dumnezeirii acesteia. F r noi, Dumnezeu ar r m ne un abis de tain ne-revelat . Tainele dumnezeie ti se fac cunoscute prin cuv nt pentru noi.

201. Aici se afirm , contrar acuzei c isiha tii socoteau c locul inimii este n buric i trebuie s i ndrepte privirea spre el, c acolo este centrul poftei. Vasile de la Poiana M rului va respinge i el aceste acuze r u voitoare n *Cuv nt nainte* la scrierile sf ntului Grigorie Sinaitul i Filotei Sinaitul. Ceea ce se spune aici despre balaurul care arunc torente de pl ceri n marea poftei exprim n termeni de spiritualitate teme din pictura bizantin a iadului (n pridvorul bisericii ortodoxe). Ad ncului i mocirlei poftei iadului i corespunde abisul nes turat al poftei,

i o inund prin torente de pl ceri, dar nu o umple nici-odat , fiind nes turat . Iar st p nitorul lumii acesteia se mpotrive te celor ce se ndeletnicesc cu virtutea prin fapte, d nd lupta mpotriva iu imii. Preg tindu i, prin uria ul lenii²⁰² i al nep s rii²⁰³, toate farmecele patimilor, poart r zboi de g nd cu iu imea ca i cu o alt lume, ca ntr un teatru sau loc de ntrecere, biruind sau fiind biruit de cei ce lupt cu el pururea b rb te te i prici nuindu le cununi sau ru ine naintea ngerilor. El i m n ne nctat r ndurile lui de b taie mpotriva noastr , r z boindu se cu noi. In sfr it, st p nitorul v zduhului n v - le te asupra celor a c ror n elegere se ndeletnice te cu

iar acestuia i corespunde balaurul care vars torente de ap mocirloas n poft . M niei sau iu imii i corespunde st p nitorul lumii acesteia p m nte ti (deosebit de st p nitorul m rii poftei), care injecteaz patimi de st p nire lumeasc n cei ce se las nr uri i de el, dar care pot s l biru- iasc prin m nia b rb teasc ntoars mpotriva lui i a oric rei frici de el. Îngerii, st nd gata s r spl teasc cu cununi pe cei ce lupt suferind de la cei ce se fac instrumentele acestui st p nitor, apar mai ales n icoa- nele mucenicilor. In sfr it st p nitorul v zduhului i trimite atacurile mpotriva min ii ce se ndeletnice te cu cunoa terea, ndemn nd o la f u- rirea de idei contrare lui Dumnezeu, cu filosofii nalte, cu imagina ii, c ci nse i mometele lor iau forma de g nduri «nalte» sau de n luciri lumi- noase n sensul material sau intelectual al cuvântului. El comand duhu- rile intelectuale, ale v zduhului, ale pretinselor n l imi, deta ate de cele p m nte ti. Astfel duhurile st p nesc sau vor s st p neasc marea, p - m ntul i v zduhul, sau pofta, iu imea i mintea. Mai sus de acolo nu pot ajunge, c ci mai sus de acolo e cerul liber de toate acestea : cerul cur iei, al smereniei, al bun t ii i al adev ratei lumini sau cunoa teri dumne- zeie ti, transcendente crea iunii care poate fi robit p catului prin desp r- irea omului de Dumnezeu.

202. St p nitorul p m ntului d lupt mpotriva iu imii pentru a o c tiga de partea lui, pentru a nu i se mai mpotrivi. El o face aceasta aprinz nd o pentru puterea lumeasc , pentru ap rarea ei.

203. Ideea despre cei trei uria i: lenea, nep sarea, ne tiin a, e luat de la Marcu Ascetul, *Epistola c tre Nicolae*, Filoc. rom. I, p. 326. Dar aici se face o aplicare complex a lucr rii acestor trei c petenii ale patimilor, aduc ndu se n leg tur cu cele trei puteri ale sufletului i cu cele trei p r i ale crea iunii.

vederea sau cu contempla ia, f urind n lucriri, ca unul ce este aproape de latura ra ional i n eleg toare, mpreun cu duhurile r ut ii din v zduh. Prin uria ul ne tiin ei, tulbur cugetarea ndreptat n sus, ca pe un alt cer ra ional i pun nd naintea ei pl smuirile i n lucirile ce-oase ale duhurilor, pe care le nf i eaz am gitor ca pe ni te fulgere, tr snete, furtuni i bubuituri, v r spaima n ei. Deci fiecare se mpotrive te alteia, r zboindu i prin una din cele trei p r i ale sufletului. i prin ceea ce poart t cineva r zboi, prin aceea i c tig ²⁰⁴.

123. Fiind odinioar i ei min i i c z nd din nema terialitatea i sub irimea lor, a dob ndit fiecare o oarecare grosime material , primind un trup potrivit cu rostul i cu lucrarea sa, de care este mbibat, lucr nd prin el. Pierz nd i ei ca i omul bucuria ngereasc i lipsin du se de desf tarea dumnezeiasc , p timesc i ei ca i noi voluptatea p m nteasc , ajun i i ei oarecum materiali, prin deprinderile patimilor trupe ti. Nu trebuie deci s ne mir m dac i sufletul nostru zidit dup chipul lui Dumnezeu, ra ional i n eleg tor, s a f cut dobitocesc i nesim itor i aproape f r minte, prin pl cerile de lucrurile materiale, nemaicunosc nd pe Dumnezeu. C ci deprinderea pref ace firea i schimb lucrarea liberei alegeri. Astfel unele duhuri s nt materiale, greoaie, greu de potolit, m nioase i r zbun toare, ca ni te fiare m nc toare de trupuri, cu guri c scate spre pl cere i voluptate, ca ni te c ini care ling s nge i se hr nesc cu putreziciuni ce duhnesc. Ele au drept locuin i desf tare iubit trupurile groase i materiale. Altele s nt desfr nate i b loase, ca ni te lipitori din mocirla poft ei, ca ni te broa te i erpi, preschimb ndu se uneori i n pe ti i t r ndu se spre s

204. A a cum demonii pot c tiga cele trei puteri ale sufletului ca s le slujeasc , desfigur ndu le, tot a a ei pot fi birui i prin acestea trei, c nd se men in la ntrebuin area lor cea dup fire, sau s nt readuse la aceast stare prin har sau chiar nt rindu se prin biruin .

r tura pl cerii desfr nate, care este bucuria lor. Plutind n oceanul b uturii ca unele ce s nt lunecoase prin fire i se bucur de umezeala pl cerilor nera ionale, ridic n suflete pururea valuri de g nduri, de ntin ciuni i de furtuni. Altele iar i s nt u oare i sub iri, ca ni te duhuri aeriene. Ele sufl n partea contemplativ a sufletului, aduc nd n ea v nturi puternice i n luciri. Uneori iau i chipuri de p s ri sau de ngeri, ca s am geasc sufletul. Deasemenea dau chip amintirilor despre unele persoane i lucruri cunoscute, pref c nd i ab t nd toat vederea duhovniceasc mai ales n cei ce se lupt nc i nu au ajuns la cur ie i la discern m ntul duhovnicesc. Nu este lucru duhovnicesc al c rui chip s nu l ia pe neb gate de seam prin n lucire. C ci i ace tia se narmeaz potrivit cu starea i cu m sura sporirii celor ataca i, aduc nd r t cire n loc de adev r i n lucire n loc de vedere i prin acestea s l luindu se n suflete. Despre ace tia m rturise te Scriptura c nd vorbe te despre fiarele c mpului, despre p s rile cerului i despre t r toarele p m ntului (Osea II, 14). Prin acestea a ar tat duhurile r ut ii.

124. In cinci feluri se na te n noi r scoala patimilor i se st rne te r zboiul trupului mpotriva sufletului. Uneori prin aceea c trupul face o rea ntrebuin are de f p turi (abuzeaz de ele) ; alteori prin aceea c ncearc s lucreze cele contrare firii, ca fiind potrivite cu firea ; alteori iar i e narmat de draci mpotriva sufletului, afl ndu se ntr o dulce prietenie cu aceia. Se nt mpl ns uneori c i trupul nsu i prin sine se ded la neor nduieli, fiind str b tut de patimi. La urma tuturor, r zboiul e st r nit i din pizma dracilor, care au ng duin s ni se m potriveasc pentru a ne smeri, c nd nu au izbutit prin nici una din cele amintite.

125. Dar pricinile r zboiului s nt cu deosebire trei i ele se nasc din toate i prin toate : deprinderea, reaua ntrebuin are a lucrurilor i pizma i r zboiul dracilor, n

urma ng duin ii. Iar r scoala sau pofta trupului mpotriva sufletului i a sufletului mpotriva trupului (Galat. V, 17), nf i eaz acela i chip n ce prive te lucrarea i deprinderea, fie c e vorba de patimile trupului mpotriva sufletului, fie c e vorba de virtu ile sufletului mpotriva trupului. Iar uneori se lupt mpotriva noastr cu cutezan nsu i vr jma ul, f r s ie seama de nimic i f r nici o pricin , ca un neru inat ce este. Deci, prietene, nu da lipitorii h mesite de s nge putin a s i sug vinele. De ascul i acest sfat, nu va putea niciodat s vo-meze s nge. Nici nu ceda arpelui i balaurului p m nt p n la s turare i vei c lca cu u urin peste trufia leului i a balaurului (Ps. XC, 17). Suspin p n ce, dezbr c ndu te, te vei mbr ca cu locuin a de sus (2 Cor. V, 2) i cu n-f i area Celui ce te a f cut pe tine dup chipul lui Iisus Hristos (Colos. III, 10).

126. Cei ce s au f cut cu totul trup i au mbr i at iubirea de sine, robesc pl cerii i slavei de arte. In ei s a nr d cinat pizma. C ci topindu se de invidie i privind cu am r ciune la faptele bune ale aproapelui, b rfesc cele bune ca i c nd ar fi rele i roade ale r t cirii. Ei nu primesc i nu cred nici cele ale Duhului i nu pot vedea sau cunoa te nici pe Dumnezeu, din pricina pu inei lor credin e. Unii ca ace tia, dup orbirea i pu ina lor credin , vor auzi acolo cu dreptate spun ndu li se : «Nu v tiu pe voi» (Matei XXV, 12). Credinciosul care ntreab trebuie sau s cread , auzind cele ce nu le tie, sau s le nve e pe cele care le crede, sau s nve e pe al ii cele pe care le a cunoscut i s nmul easc f r pizm talantul n cei ce l primesc cu credin . Dac nu crede cele ce nu le tie i dispre uie te pe cele pe care nu le cunoa te i n-va pe al ii cele ce nu le a nv at el nsu i, pizmuind pe cei ce le nva cu fapta, partea lui va fi, f r ndoial , cu cei ce au mult venin de am r ciune, fiind mpreun certat cu aceia (Fapte VIII, 28).

127. Orator este, după cei cu adevărat în elep în cuvânt, cel ce cuprinde pe scurt lucrurile prin înțelegerea generală și le deosebește și le unește ca pe un trup, arătându-le de aceea și putere, după deosebirea și unitatea lor. Acesta este oratorul care demonstrează. Iar cuvântul tor duhovnicesc este cel ce deosebește și unește cele cinci însușiri generale distincte ale lucrurilor, pe care le-a unit Cuvântul, întrupându-Se, prin cuvântul cuprinzător, printr-o anumită calitate a glasului, cuprinzând, ca fiind cuvântul tor, toate. El le arată altora nu numai prin simplul cuvânt doveditor ca cei din afară, ci din vederile descoperite lui despre lucruri, putându-se și lumina pe alii²⁰⁵.

Iar filozof adevărat este cel care, din fapte, cunoaște pricina fapturilor, sau din cauză — faptele, în temeiul unirii mai presus de minte și a credinței nemijlocite, în urma creia nu numai învață, ci și împartășește cele dumnezeiești. Sau iarăși filozof este cu deosebire cel a cărui minte a ajuns la faptele, la vederea și la petrecerea cea după Dumnezeu. Dar filozof desvârșit este cel a cărui minte a dobândit filozofia, sau mai bine zis filotheia morală, naturală și teologică, învățând din cea morală, faptele, din cea naturală, rațiunile, iar din cea teologică, vederea și exactitatea dogmelor²⁰⁶.

205. Aici sfântul Grigorie Sinaitul folosește ideea sfântului Maxim Mărturisitorul despre cinci aspecte distincte și unite în creațiune și reîntrupare în unitatea lor în Hristos: substanță, timp, loc, putere, mișcare. Dar sfântul Grigorie leagă această idee de distincția pe care o face între oratorul care demonstrează distincția și unitatea aspectelor lumii, fața de cuvântul tor duhovnicesc care trăiește distincția și unitatea lor în Hristos. El contemplant sau vede duhovnicește ceea ce comunică. Cuvântarea lui e cuprinzătoare nu prin legătura logică între cuvinte, care redă legătura rațională între lucruri, ci prin însăși calitatea glasului care se resimte de experiența unirii cu Hristos și de unitatea tuturor în Hristos.

206. Filozof adevărat este cel ce nu rămâne numai la fapte, ci se naște la cauză prin unirea mai presus de minte cu acea cauză și prin credința nemijlocită, adică bazată sau verificată prin experiența nemijlocită a Celui crezut. Acela e filozof adevărat, pentru că s-a unit prin

Sau iar i cuvînt tor dumnezeiesc n cele dumnezeie ti este cel ce deosebe te cele ce sînt n chip existent (cele necreate) de cele ce simplu sînt (cele create) i de cele ce nu sînt i arat ra iunile celor dint i din ra iunile celor din urm . i din ra iunile acestora vede ra iunile acelora prin insuflarea dumnezeiasc ; iar lumea cunoscut cu mintea i nev zut , o cunoa te din cea supus sim urilor i v zut , precum cea supus sim urilor i v zut din cea nev zut i nesupus sim urilor, asem n n du le ntre ele, pe cea v zut ca chip al celei nev zute i pe cea nev zut ca arhetip al celei v zute. Al turatu s au, zice, chipurile celor f r chip i formele celor f r form²⁰⁷. C ci prin aceea se cunoa te duhovnice te aceasta i prin aceasta aceea, i fiecare din ele poate fi v zut limpede n cealalt i se poate exprima prin cuvîntul adev rului. Nu e trebuin de a da chip cuno tin ei adev rului, care lumineaz ca soarele, prin cuvinte mai dep r tate sau alegorice, i ra iunile adev rului am ndurora pot

experien cu Persoana din Care izvor te toat n elepciunea, dar Care e mai presus de orice n elegere. El nu e numai nv at de altcineva despre cele dumnezeie ti, ci le i p time te prin experien , adic i se impun ca realitate neprodus sau neinventat de el. Filozof adev rat este cel ce a dob ndit n elepciunea at t n fapte, c t i n contemplare i n vieuire. C nd i lipse te ceva din acestea nu e filozof adev rat, c ci n are n elepciunea ntreag , sau n elepciunea lui nu se ntrege te din toate modurile de activitate. Filozof adev rat e mai degrab un filoteu, adic un iubitor de Dumnezeu, c ci n elepciunea pe care o iube te el este n elepciunea nesf r it , vie i de via d t toare, ipostasiat ntreag n Persoana suprem a Cuvîntului lui Dumnezeu. De aceea iubirea de n elepciune (filo sofia) adev rat este numit mai degrab filo teia (iubire de Dumnezeu).

207. Cele cu chipuri pot fi mijloace prin care se pot cunoa te ca arhetipuri cele f r chip. C ci n cele f r chip sînt date poten ial chipurile celor create. De aceea privind la cele cu chipuri trebuie s str batem n ele p n la ceea ce e n ele dincolo de chip, ca fundament al chipului. In chipul unei persoane trebuie s tr im ceea ce e mai presus de chip n ea, dar are virtualitatea chipului ei. Numai a a putem urca p n la Cel care e dincolo de nechipul legat organic de chipul persoanei create.

fi dovedite i l murite n modul cel mai clar prin tiin i putere duhovniceasc , ntruc t una din aceste lumi ne este pedagog, iar cealalt , cas ve nic , dumnezeiasc , devenit pentru noi v dit ²⁰⁸.

Iar filozof dumnezeiesc este cel ce s a unit prin fapte i vedere nemijlocit cu Dumnezeu, ajungnd i numin du se prieten al Lui, ca unul ce iube te În elepciunea prim , f c toare i adev rat , mai mult dec t orice alt prietenie, n elepciune i cuno tin ²⁰⁹. Iar filolog (iubitor de cuv nt) i filozof propriu zis (chiar dac p rerea ob teasc , fur nd numele filozofiei a uitat aceasta, cum zice marele Grigorie) e cel ce iube te i cerceteaz n elepciunea de aici a zidirii lui Dumnezeu, ca ultimul ei ecou, dar nu se ndeletnice te cu aceast filozofie cu m ndrie, pentru lauda i slava omeneasc , ca s nu fie iubitor de cele materiale, ci e un iubitor al n elepciunii lui Dumnezeu, ar tat n natur i n mi carea ei.

Iar c rturar este cel ce a nv at cele ale Împ r iei lui Dumnezeu, adic tot cel ce prin fapt se ndeletnice te cu vederea (contemplarea) lui Dumnezeu i st ruie te n lini te (isihie). Acesta scoate din vistieria inimii sale noi i vechi (Matei XIII, 52), adic nv turi evanghelice i prooroce ti, sau din Noul i Vechiul Testament, fie lu

208. Fundamentul nostru transcendent, care poart n sine, f r chip, chipul nostru, este totodat ultima i cea mai intim cas n care vom ajunge n via a viitoare. casa noastr cea mai intim , vatra noastr . Ea e numit cas pentru c ne este locul de pornire cel dint i i locul din urm i ve nic i n ea ne sim im ca acas , mai acas ca oriunde, av nd toat c ldura i familiaritatea celei mai proprii case a noastre. Ea are o c ldur familiar , pentru c aceast cas este Persoana suprem unde avem obr ia noastr i iubirea deplin . Ea e Dumnezeu Cuv ntul.

209. A iubi n elepciunea nseamn a iubi pe Dumnezeu, n elepciunea cu fa de Persoan , n elepciunea ipostasiat , sau ipostatic . Numai o Persoan are n ea concentrat n elepciunea nesf rit , vie i activ , iubitoare i binef c toare. Numai o astfel de n elepciune o po i iubi ca pe un prieten, pentru c i ea te iube te ca prieten. Prietenia ei dep e te orice prietenie, dar i prietenia noastr fa de ea. Din ea izvor te toat n elepciunea i prietenia noastr .

cruri de nv tur i lucruri de f ptuire, fie nv turi ale Legii i nv turi apostolice. C ci acestea s nt tainele cele noi i vechi, pe care c rturarul f ptuitor le scoate la iveal , nv ndu se vie uirea cea pl cut lui Dumnezeu. C rturar este tot cel ce se ndeletnice te cu lucrarea, cel ce se ocup nc trupe te cu faptele. Iar cuv nt tor dumnezeiesc e tot cel ce se ndeletnice te cu cunoa terea firii, care st n mijlocul cuno tin elor i al ra iunilor lucrurilor i dovede te toate n Duh prin puterea deosebitoare a ra iunii. În sfr it, filozof adev rat este cel ce are n sine nemijlocit i ntru cuno tin unirea cea mai presus de fire cu Dumnezeu²¹⁰.

128. Cei ce scriu i gr iesc f r Duh, voind s zideas- c Biserica, s nt suflete ti, cum zice undeva dumnezeiescul apostol, neav nd Duh (Iuda 19). Unii ca ace tia s nt supu i blestemului care zice : «Vai celor cumin i n ochii lor i nv a i naintea lor» (Isaia V, 21). C ci «gr iesc de la ei i nu Duhul lui Dumnezeu este cel ce gr ie te n ei», dup cuv ntul Domnului (Matei X, 20). Cei ce vorbesc din g ndurile lor, nainte de a le cur i, au fost am gi i de

210. In ultimele rnduri se face o grada ie ntre c rturar, cuv nt tor i filozof dumnezeiesc. grada ia obi nuit a vie ii duhovnice ti : f ptuitorul, cunosc torul ra iunilor dumnezeie ti din natur i cel ce se une te nemijlocit i mai presus de fire cu Dumnezeu. La cunoa terea real a ra iunilor dumnezeie ti ale naturii nu se poate ajunge nainte de cur irea prin fapte, c ci omul p tima nu vede ra iunile dumnezeie ti de loc, sau le str mb cu patim ; iar la unirea nemijlocit cu Dumnezeu nu se poate ajunge f r cur irea prin fapte i f r cunoa terea distinct a ra iunilor Lui din f pturi.

«C rturar» poate nsemna aici i scriitor (μμ). Acesta scrie legile de baz ale vie ii duhovnice ti n sine prin fapte. Cuv nt torul sau cunosc torul ra iunilor din lume le ia pe acestea la cuno tin i le comunic i altora. Iar iubitorul de nelepciune (filozoful) se ridic peste aceste dou trepte la unirea cu Dumnezeu cel personal, izvorul legilor vie ii duhovnice ti i al ra iunilor cuvinte ale lumii, prin care ne provoac s L cuget m i s r spundem cuget rii i cuvintelor ce ni le adreseaz , dezvolt ndu ne ca fiin e drept cuget toare i responsabil cuv nt toare, dezvolt ndu ne n acord cu El.

duhul p rerii de sine. Despre ace tia zice proverbul : «Am v zut om socotindu se n sine c este n elept, ns mai mult n dejde are nebunul dec t acesta» (Pilde XXVI, 12). Iar În elepciunea ne spune : «Nu fi i n elep i ntru voi n iv » (Pilde III, 7). Dar i dumnezeiescul apostol, cel plin de Duhul, m rturise te zic nd : «Nu s ntem destoinici de la noi, ci destoinicia noastr e de la Dumnezeu» (2 Cor. III, 5), sau : «Ci gr ind ca de la Dumnezeu, nainte-a lui Dumnezeu, ntru Hristos» (2 Cor. II, 17). Iar cuvintele acelora s nt nepl cute i neluminate. C ci nu gr iesc mp rt indu se din izvorul viu al Duhului, ci din tr o inim asemenea unei b l i puturoase, n care se hr nesc lipitorile, erpii i broa tele poftelor, nfumur rii i ne nfr n rii. Apa cuno tin ei lor este tulbure i r u mirositoare i st tut . Cei ce beau din ea se mboln vesc, se umplu de grea i vars .

129. «Noi s ntem trupul lui Hristos i m dulare (fiecare) n parte», zice dumnezeiescul apostol (1 Cor. XII, 27). Sau iar i : «Un trup i un duh s nte i, precum a i fost i chema i» (Efes. IV, 4—5). Deci precum trupul f r duh este mort i nesim itor (Iacob II, 25), a a cel omor t de patimi, prin nesocotirea poruncilor dup Botez, se face nelucr tor i neluminat de Duhul Sf nt i de harul lui Hristos. El are Duhul prin credin i na tere din nou, dar e nelucr tor i n nemi care din pricina mor ii suflete ti. C ci sufletul fiind unul, iar m dularele trupului multe, el le ine, le face vii i le mi c pe toate cele n stare de via . Dar pe cele secate din vreo neputin n t mpl toare, le poart n sine ca moarte i nemi cate, dar r m n f r via i nesim itoare²¹¹. Tot a a Duhul lui

211. Se d o explica ie faptului c de i harul Botezului r m ne n cel botezat, m dularele lui suflete ti i trupe ti pot fi nelucr toare n neles duhovnicesc, c ci nu i nsu esc n l untrul lor i nu fructific puterea harului. Explica ia se folose te de modul n care sufletul r m ne n m dularele trupului i ntr un fel l ine pe acesta n via a cea una a trupului, dar din pricina vreunei boli, care le face incapabile s primeasc via a sufletului, r m n n ele nsele moarte i nelucr toare.

Hristos este ntreg n chip neamestecat n toate m dula-
 rele lui Hristos, in nd n lucrare i f c nd vii m dularele
 care se pot mp rt i de via ; dar i pe cele neputin-
 cioase s se mp rt easc de via le ine cu iubire de oa-
 meni ca pe ale sale. De aceea, orice credincios se mp rt -
 e te prin credin de nfierea n Duh, dar se poate face
 nelucr tor i neluminat, prin nepurtare de grij i necre-
 din , lipsindu se de lumina i via a lui Iisus. Deci orice
 credincios este m dular al lui Hristos i are Duhul lui
 Hristos, dar poate fi nelucr tor, nemi cat i ne nstare s
 se mp rt easc de har²¹².

130. S nt opt vederi generale. Cea dint i zicem c
 este cea privitoare la Dumnezeu, Cel f r form , f r de
 nceput, necreat, pricinuator al tuturor, Dumnezeirea cea
 ntroit una i mai presus de fiin ; a doua e cea privi-
 toare la lumea puterilor cere ti ; a treia se ndreapt spre
 alc tuirea lucrurilor ; a patra spre cobor rea din icono-
 mie a Cuv ntului ; a cincea se ndreapt spre nvierea cea
 de ob te ; a asea spre nfrico toarea a doua venire a
 lui Hristos ; a aptea spre chinurile ve nice ; a opta spre
 Împ r ia cerurilor. Cele patru dint i s nt ale celor tre-
 cute i mplinite. Iar celelalte patru, ale celor viitoare i
 nc near tate. Acestea se v d ntr o lumin ndep rtat
 i se afl n cei ce au dob ndit prin har mult cur ie a
 min ii. Iar cel ce se apropie de ele f r lumin , s tie c
 va pl smui n luciri i nu vederi, n elat de duhul n luci-
 rii i n lucind prin acela.

131. de trebuin s vorbim, dup putere, i des-
 pre am gire, care este multora o curs foarte viclean
 i n scocitoare, greu de cunoscut i de p truns. Am girea,

212. Aici se precizeaz sensul mi c rii pozitive de care vorbe te
 a a de insistent sfntul Maxim M rturisorul, ca drum al f pturii spre
 des vr irea n Dumnezeu. Mi carea aceasta e insuflat de Duhul lui Dum-
 nezeu. Ea e semnul vie ii adev rate. Mi carea natural e numai baza i
 precondi ia acestei mi c ri nt rite i ndrumate prin Duhul.

zice, se arat , sau mai bine zis vine asupra omului n dou feluri : prin n lucire i prin luare n st p nire, de i i are un singur nceput i o singur pricin : m ndria. Cea dint i este nceput celei de a doua. Iar cea de a doua este nceput celei de a treia, prin ie irea din min i. C ci nceputul vederii prin n lucire este p rerea de sine, care face s fie nchipuit Dumnezeu ca o anumit form . Din aceasta urmeaz am girea prin n lucire spre n elare ; iar din aceasta se na te hula. Deodat cu aceasta, am girea prin n lucire na te frica de ar t ri ciudate n vreme de veghe i n somn, pe care o numesc unii spaim i tremurare a sufletelor. Deci m ndriei i urmeaz am girea ; am girii, hulirea ; hulirii, frica ; fricii, tremurarea ; iar tremur rii, ie irea din min i (nebunia)²¹³.

Felul acesta al am girii prin n lucire este cel dint i. Iar al doilea, cel prin lucrare, este acesta : el i are nceputul n iubirea de pl cere, n scut din pofta, zice se, fi-reasc . Din pl cere se na te desfr narea necur iilor negrite. Iar aceasta, aprinz nd toat firea i tulbur nd cugetarea prin mpreunarea cu chipurile celor dorite, scoate mintea din sine, f c nd o prin be ia lucr rii arz toare s aiureze i s fac proorocii mincinoase, sus in nd c s a mp rt it de vederile unor sfin i i de cuvintele acelora, ca i c nd acestea s ar descoperi printr o minte care e beat p n la s turare de patim i i a schimbat felul de a fi, ndr cindu se. Pe unii ca ace tia duc ndu i de nas cei din lume, prin n el ciunea am girii, i numesc «suflete» (spirite ?). Ei ed pe lng mormintele unor sfin i i se socotesc insufla i i mi ca i de ei i sili i s vesteasc oamenilor cele privitoare la ei. Dar trebuie s i numim mai degrab ndr ci i i r t ci i i robi i am girii, i nu proo

213. Ace tia s nt un fel de precursori ai spiritismului de azi. Totul provine din m ndria omului c poate cunoa te nepurificat i f r smerenie tainele lui Dumnezeu i ale vie ii viitoare, d nd chip celor ce nu au chip. La nceput le d chip cu voia, pe urm asemenea chipuri li se impun f r voie, ca ni te halucina ii.

roci i prevestitori ale celor prezente i viitoare. C ci n-
su i dracul desfr n rii, ntunec nd cugetarea lor prin v-
paia volupt ii, i scoate din min i, n lucindu le pe anu-
mi i sfîn i i convorbiri cu ei i ar t ndu le vederi. Uneori
n i i dracii li se arat ca s i tulbure, nfrico ndu i. C ci
leg ndu i la jugul lui Veliar, se gr be te s i mping spre
aiureal , ca s i aib preda i lui p n la moarte i s i
trimit la os nda ve nic ²¹⁴.

132. Trebuie tiut c am girea are trei pricini de
ob te prin care vine asupra oamenilor : m ndria, pizma
dracilor i ng duin a pov uitoare (a lui Dumnezeu). Iar
pricinile primelor s nt : m ndria, u ur tatea, pizma, spori-
rea ; iar a ng duin ei pov uitoare, vie uirea p c toas .
Am girea din pizm i din p rerea de sine i afl grab-
nic t m duire, mai ales c nd omul se smere te. Dar l sa-
rea pe m na satanei spre pedeaps pov uitoare din pri-
cina p catului, adeseori o ng duie Dumnezeu p n la
moarte spre cur ire. Uneori i las s fie chinui i spre
m ntuire chiar i pe cei f r vin . Dar trebuie tiut c i
nsu i dracul p rerii de sine face preziceri n cei ce nu
s nt cu luare aminte la inima lor.

133. To i binecredincio ii se ung preo i i mp ra i
ntru adev r prin nnoire, precum se ungeau i cei de odi-
nioar prin pre nchipuire. C ci aceia erau chipuri ale ade-
v rului nostru, care ne pre nchipuiau nu n parte, ci to i
pe to i. Dar mp r ia i preo ia noastr nu e de acela i
chip i de acela i fel cu a acelora, de i simbolurile s nt
acelea i. Nici nu e la noi deosebit firea, harul i chemarea
la ungere, ca s fac deosebi i pe cei un i, ci noi avem una
i aceea i chemare, credin i ntip rire. Ele arat i des-
copere, dup cuv ntul adev rului, c trebuie s ne facem

214. de remarcat c sfntul Grigorie vede cauza n lucirilor cu
voia i a halucina iilor f r voie nu numai n m ndrie, ci i n mp timirea
trupeasc de pl ceri. C ci aceasta mpinge de obicei spre a da chip celor
spirituale, neput ndu se desprinde de chipuri.

cura i, nep timitori i cu totul nchina i lui Dumnezeu, acum i n veacul viitor²¹⁵.

134. În elepciunea i izvor te din gur i n elegerea din cugetarea inimii (Ps. XLIII, 4) acelaia care face cunoscut cuv ntul lui Dumnezeu. Iar aceasta e În elepciunea ipostatic a lui Dumnezeu i Tat l, care se face cunoscut din lucruri, celui ce prive te ra iunile lucrurilor²¹⁶. Acela gr ie te cu gura n elepciunii din În elepciune, prin cuv ntul cel viu i lucr tor, fiind luminat n inim de puterea n elegerii care l preface prin Duhul. Ca urmare, el poate lumina i pe credincio ii care l ascult cu n elegere²¹⁷.

135. Am girea, marea du man a adev rului, atrage azi pe oameni spre pierzanie. Ea na te ne tiin a ntunericului, care s a ntip rit n sufletele celor lene i²¹⁸, n str in ndu i de Dumnezeu. Ace tia sus in c nu este Dum

215. Prin nnoire sf ntul Grigorie Sinaitul n elegede deci Taina Mirungerii. El afirm aici preo ia general a credincio ilor. Ea e o preo ie adev rat nu numai pre nchipuit , simbolic , ca n Vechiul Testament. i nu numai preo ia, ci i demnitatea mp r teasc . i nu s nt deosebiri de grade ca acolo. Prin preo ia aceasta, el n elegede unirea tuturor cu Hristos n aceea i m sur , prin rug ciunea inimii. Aceasta nu face de prisos preo ia r nduit pentru Liturgia i pentru Tainele s v r ite n chip v zut, pentru ca din acestea s se hr neasc cu harul necesar unirii interioare a tuturor cu Hristos.

216. Ra iunile lucrurilor presupun o persoan de suprem n elepciune care le cuget . i nu numai le cuget , ci i imprim g ndurile sau cuvintele n lucrurile create ca ni te pece i. Numai o persoan i imprim pece ile n lucrurile sale, pun nd n ele semnul c s nt ale sale.

217. În elepciunea dumnezeiasc ce gr ie te prin gura celui ce soarbe din ea este ns i n elepciunea ipostatic suprem , sau Persoana lui Dumnezeu Cuv ntul. De aceea ea este vie i lucr toare i cuv ntul ei, devenit cuv ntul celui prin care gr ie te, este i el viu i lucr tor. In elepciunea aceasta ipostatic lumineaz n inima celui ce s a unit cu ea.

218. Lene i n mplinirea poruncilor. Ace tia s au nstr inat de Dumnezeu i de aceea s au ntunecat. Ei nu mai vor s tie de Dumnezeu, tem ndu se de pedeapsa ve nic pe care le o va pricinui ne mplinirea poruncilor.

nezeu, Cel ce ne a n scut pe noi din nou i ne a luminat, sau l cred i l cunosc numai prin cuv ntul simplu i nu cu lucrarea, sau spun c S a ar tat numai celor de demult, nu i nou . Ei hulesc credin a n Dumnezeu, socotind m rturiile Scripturii despre Dumnezeu simpl p rere i t g duiesc evlavie ce urmeaz din cuno tin a Lui. Citesc Scripturile numai trupe te, ca s nu zic iudaice te, i de aceea t g duiesc nv ierea sufletului, dorind s locuiasc n chip incon tinent n morminte. Am girea aceasta are ca pricini aceste trei patimi : necredin a, viclenia i tr nd - via. Acestea se nasc i se sus in, de altfel, una pe alta. C ci necredin a este nv toarea vicleniei, iar viclenia e nso itoarea tr nd viei. Sau ntors : tr nd via e mama vicleniei, cum zice Domnul : «Slug viclean i lene » (Matei XXV, 16) ; iar viclenia e mama necredin ei. Iar cel ce nu crede e i netem tor de Dumnezeu. i aceasta na te tr nd via, maica dispre ului, prin care se nesocote te tot binele i se s v r e te tot r ul.

136. Credin a adev rat despre Dumnezeu i cuno tin a nemincinoas despre f pturi alc tuiesc ortodoxia des v r it a dogmelor. De aceea unul ca acesta e dator s sl veasc a a : «Slav ie, Dumnezeul nostru, slav ie ; c pentru noi S a ntrupat Cuv ntul, Cel mai presus de fiin . De aceea mare este taina iconomiei Tale, M n titorule al nostru, slav ie !»

137. Dup marele Maxim s nt trei feluri neos ndite i nedispre uite de cuvinte scrise : cel dint i e al celor scrise pentru propria aducere aminte ; al doilea, pentru folosul altora ; i al treilea, din ascultare. Pentru pricinile acestea s au alc tuit cele mai multe scrieri de cei ce au c utat cu smerenie cuv ntul. Iar cel ce scrie despre virtu i pentru a pl cea, pentru a fi v zut i pentru a do b ndi slav , i va lua plata sa, neav nd nici un folos aici i nici o r splat n veacul viitor, ci se va os ndi ca unul care a scos la v nzare pe tarab cuv ntul lui Dumnezeu, ca s c tige n chip viclean pl cerea de la oameni.

Alte capete ale aceleia i²¹⁹

1. Tot cel botezat n Hristos e dator s ajung la toate vrstele lui Hristos. C ci a primit dinainte puterea pentru ele i poate s le afle i s i le nsu easc prin porunci²²⁰. Arvuna Duhului este z mislirea ; sim irea bucuriei este na terea ; puterea cur itoare a focului Duhului este botezarea ; vederea luminii dumnezeie ti este schimbarea la fa ; omor rea dinspre toate este r stig-nirea ; s l luirea dragostei dumnezeie ti n inim este ngroparea ; trezvia de via f c toare a Duhului este nvierea ; extazul i r pirea min ii c tre Dumnezeu s nt n l area²²¹. Iar cel ce nu le a aflat pe acestea, nici nu le simte, e nc prunc i cu duhul i cu trupul, chiar dac e socotit de to i, c runt i lucr tor.

2. Patimile lui Hristos cuprind omor rea de via f c toare pentru cei ce au str b tut cu p timirea prin toate. i dac p timim mpreun , vom fi i sl vi i mpre-un (Rom. VIII, 17). Iar patimile pl cerilor aduc o omo

219. In Filocalia greac s nt 7 capete, n alte manuscrise s nt numai 5. Ultimele dou s nt n manuscrisul Ghenoiu spre sfr it, nainte de convorbirea cu Maxim Cavesocalivitul (p. 133—135). Tot a a pare s fie n manuscrisul Academiei Române 79, 3 i 17. Noi le d m numai pe primele 5 n ordinea din Filocalia greac .

220. Ideea va fi reluat de Nicolae Cabasila n «*Via a n Hristos*». Iar Grigorie Sinaitul a luat o de la sf ntul Maxim M rturitorul, din «*Ambigua*». Dar prima temelie a ei este la sf ntul apostol Pavel (Efes. IV, 13).

221. Etapele vie ii duhovnice ti corespund momentelor din via a M ntuitorului, care nu s nt lipsite nici ele de st ri l untrice corespunz - toare, ngroparea este dragostea de Dumnezeu, pentru c n ea noi admitem s nu mai fim v zu i, renun nd total la noi n ine pentru Dumnezeu, nvierea, ca stare continu n picioare, se arat n trezvie.

r re de moarte f c toare n cei ce le lucreaz pe ele. P -timirea de bun voie a patimilor lui Hristos nseamn r stignirea r stignirii i omor rea omor rii²²².

3. A p timi pentru Hristos nseamn a r bda cele ce ni se nt mpl . C ci celor nevinova i pizma le este spre folos ; iar certarea ni se face pov uire a lui Dumnezeu spre ntoarcere, deschiz ndu ne urechile nou , celor vino-va i (Isaia IV, 5). De aceea Domnul a f g duit cunun n vecii vecilor celor ce rabd (Iacob I, 12). Slav ie, Dum-nezeul nostru, slav ie, Treime Sf nt , pentru toate, slav ie !

Despre prefacerea cea p tima .

4. Tr nd via, fiind o patim greu de biruit, mole-e te trupul. Iar mole indu se trupul, se mole e te m-preun cu el i sufletul. Sl b nogindu se am ndou , pre-face amestecarea sucurilor trupului prin mp timirea de pl ceri. Iar mp timirea de pl ceri st rne te pofta ; pofta na te arderea ; arderea produce r scolirea ; r scolirea mi c amintirea ; amintirea produce n lucirea ; n lucirea aduce momeala ; momeala, nso irea (cu g ndul) ; nso i

222. Cel ce voie te s ajung la totala omor re a patimilor, pentru care prime te puterea din patimile Domnului, trebuie mai nt i s fi naintat treptat n p timire, sau n omor rea patimilor. S nt de remarcat aici dou n elesuri ale patimilor : patimi de pl cere care omoar fiin a noastr i patimi de durere care omoar patimile de pl cere i duc fiin a noastr la via a adev rat . Patimile de pl cere sau omor toare ale fiin ei se omoar prin patimile de durere sau pricinuitoare ale adev ratei vie i. In n elesul acesta exist o omor re f c toare de moarte, produs de patimile de pl -cere, i o omor re f c toare de via , pricinuit de patimile de durere. Astfel nsu irea de bun voie a patimilor de durere ale lui Hristos ne pricinuiesc o r stignire a r stignirii i o omor re a omor rii produs de patimile de pl cere. Totul e luat din sfntul Maxim M rturisorul, a c rui puternic influen asupra lui Grigorie Sinaitul se vede i din faptul c e mpreun cu Sc rarul singurul citat de acesta n capetele 137 dup acrostih.

rea d loc la ncuviin are ; iar ncuviin area s v r e te
fapta, fie pe cea prin trup, fie pe cea prin atingerile de
multe feluri. i astfel omul biruit cade²²³.

Despre prefacerea cea bun .

5. R bdarea n tot lucrul na te b rb ia ; b rb ia,
hot r re ; hot r rea, st ruin a ; st ruin a, prelungirea lu-
crului sau ad ugirea lui ; prelungirea potole te ne nfr
narea trupului i domole te mp timirea poftei de pl -
cere. Iar pofta treze te acum dorul ; dorul, dragostea ;
dragostea, r vna ; r vna, c ldura ; c ldura, mi carea la
lucru ; mi carea, s rguin a ; s rguin a, rug ciunea ; rug -
ciunea, lini tirea ; lini tirea na te vederea ; vederea, cu-
no tin a ; cuno tin a, p trunderea tainelor ; i sfr itul
tainelor e cunoa terea lui Dumnezeu (teologia). Iar rodul
cunoa terii lui Dumnezeu este dragostea des v r it ; al
dragostei, smerenia ; al smereniei, nep timirea ; al nep
timirii, vederea nainte, proorocia i pre tiin a. Dar nc
nu are cineva de aici virtu ile des v r ite, nici nu mic o-
reaz dintr odat p catul. Ci sporind pe ncetul virtutea,
ajunge i p catul c te pu in la nefiin²²⁴.

223. Se cuno teau de mai demult cele patru momente care duc la
p cat: momeala unui g nd, nso irea n g nd cu ea (dialogul), consim irea
la fapt , fapta ns i. Grigorie Sinaitul nf i eaz i multe momente ante-
cedente ale momelii.

224. Celelalte dou capete care urmeaz n Filocalia greac nu le
d m n traducere româneasc pentru motivele ar tate n Introducere.

A acelaia i:

Învătură cu de am nuntul despre lini-tire și rugăciune, despre semnele harului și ale amgirii; apoi despre deosebirea dintre cldură și lucrare; și cfr povuitor uor vine amgirea. (Capete 10 în Filocalia greacă ; aci 14).

1. Ar trebui să spunem, cinstite Longhin, după marele Învător, că nici nu avem nevoie de ajutorul Scripturilor (1 Tes. IV, 4), sau de al celorlalți prinși, ci sntem nvăiați de Dumnezeu. «Căci vor fi, zice, toți nvăiați de Dumnezeu» (Isaia LIV, 13 ; Ioan VII, 45). Sntem nvăiați astfel, nct să cunoaștem de la El cele de folos. Și nu numai noi, ci și fiecare dintre credincioși, ca unii ce purtăm scris în tablele inimilor noastre legea Duhului (2 Cor. III, 3) cea sfântă și ne am nvrednicit să grăim nemijlocit și neobișnuit, asemenea heruvimilor, cu Iisus, prin rugăciunea curată. Dar fiindcă sntem prunci în vremea nașterii noastre din nou, necunoscând nici harul și nevzând nici înnoirea noastră, ba ne tiind nici mărimea covârșitoare a cinstiei și a slavei de care ne am mprăstiat, și fiindcă sntem datori să creștem prin porunci sufletești și duhovnicești și să vedem cu mintea ceea ce am primit, cădem mulți, prin lipsa de grijă și prin deprinderea cea prea puțină, în nesimțire și întuneric²²⁵. Așa nct nu

225. Sfântul Grigorie Sinaitul afirmă că el trebuia ca după o oarecare depărire a stării de pruncie de la Botez, credincioșii să simtă harul și înnoirea lor ca efect al harului. El se născă prin aceasta pe linia lui Macarie, Marcu Ascetul, Diadoch, Simeon Noul Teolog. Aceasta nu e o

mai cunoa tem nici m car de mai este Dumnezeu, nici cine s ntem, nici ce am ajuns, dup ce am fost f cu i fii ai lui Dumnezeu i fii ai luminii, copii i m dulare ale lui Hristos. Chiar dac ne botez m ca b rba i, dar ne sim im boteza i numai n ap , nu i n Duh. i de i ne nnoim n Duh, o credem aceasta numai prin credin a simpl cea moart i nu prin cea lucr toare ; i o credem numai cu ndoial . Astfel fiind cu totul trupuri, vie uim i umbl m trupe te. i chiar dac ne poc im, cunoa tem i mplinim poruncile numai trupe te, nu i duhovnice te. Iar dac dup multe osteneli, harul nvrednice te pe unii s li se arate cu iubire de oameni, l socotim n el ciune. Iar dac auzim despre el c lucreaz n al ii, din pricina pizmei l socotim am gire. i a a r m nem mor i p n la moarte, nevie uind i nelucr nd n Hristos.

De aceea, potrivit Scripturii, n vremea ie irii, sau a judec ii, se va lua de la noi i ceea ce avem, din pricina necredin ei i a dezn dejdii (Matei XXV, 29). Nu n n elegem c fiii trebuie s fie cu Tat l, dumnezei din Dumnezeu i duhovnice ti din Duh. C ci «ceea ce este n scut din Duh, duh este» (Ioan III, 6). Dar noi s ntem trupuri, de i ne am f cut credincio i i cere ti ; de aceea Duhul lui Dumnezeu nu r m ne ntru noi (Facere VII, 3). De aceea a l sat Domnul s se nmul easc nenorocirile, robirile i m celurile, ca, poate prin ele, s ndrepte, sau s taie, sau s t m duiasc , ca prin ni te leacuri mai puternice.

2. Înt i trebuie s se spun , prin cuv ntul dat de Dumnezeu celor ce propov duiesc Evanghelia, cum afl cineva (mai bine zis cum afl ceea ce are), c a primit pe Hristos prin Botezul n Duh. C ci apostolul Pavel zice : «Oare nu ti i c Hristos Iisus locuie te n inimile voas

nv tur singular a sf ntului Simeon Noul Teolog, cum au afirmat unii teologi occidentali. «Vederea min ii», sau «vederea n eleg toare» nu e numai o simpl deduc ie ra ional , ci o eviden luminoas a realit ii lui Dumnezeu, o sim ire spiritual a leg turii cu El.

tre ?» (2 Cor. XIII, 15). Pe urm trebuie s se spun cum nainteaz i cum p streaz ceea ce a aflat. C ci mul i au purtat lupta p n ce au aflat ceea ce c utau, i apoi i au oprit lupta aici. Mai departe nu sporesc i nu mai au grij , ndestul ndu se numai cu nceputul pe care l au aflat. Iar fiind mpiedica i i oprindu se din drumul lor, i nchi-puie c umbl nc pe calea cea bun , de i s nt purta i f r c tig n afar de aceasta. Al ii ajung nd la mijlocul lumin rii, i au sl bit naintarea spre int , lenevindu se sau ntorc ndu se spre cele dinapoi, printr o vie uire ne p s toare i f c ndu se iar i ncep tori. În sfr it, al ii, ajung nd la des v r ire, cad, prin neluare aminte, din pri-cina p rerii de sine, i se ntorc spre cele dinapoi i se fac deopotriv cu cei de la mijloc, sau cu cei ncep tori n lucrare. C ci ncep torii au lucrarea, cei de la mijloc, luminarea, iar cei des v r i i, cur ia sufletului, sau nvierea ²²⁶.

Despre felul cum poate fi aflat lucrarea.

3. În dou feluri poate fi aflat lucrarea Duhului, pe care am primit o mai nainte n chip tainic prin Botez. Înt i, cum zice sf ntul Marcu, darul se descoper , vorbind n general, prin lucrarea poruncilor, cu mult osteneal , i cu vremea ²²⁷. Cu c t lucr m mai mult poruncile, cu

226. Pe c nd Dionisie Areopagitul socote te treapta cea mai de jos cur irea, pe a doua luminarea, iar pe a treia, des v r irea, sf ntul Grigorie Sinaitul pune aici cur irea pe treapta des v r irii, iar pe treapta cea mai de jos pune lucrarea. Lucrarea aceasta e f ptuirea prin care se cur esc p catele i se dob ndesc virtu ile. Luminarea e una cu contemplarea ra iu rilor dumnezeie ti din f pturi. Iar cur irea de pe treapta cea mai nalt este nep timirea dob ndit , care e una cu unirea cu Dumnezeu. Dar n cap. urm tor sf ntul Grigorie Sinaitul prezint lucrarea ca av nd un con-inut cu mult mai bogat. Ea e deja n ncep tori un foc al veseliei i o lumin bine mirositoare.

227. Sf ntul Marcu Ascetul, Despre Botez, Filoc. rom. I, p. 274 i urm

at t darul i face mai luminoase razele sale n noi. Apoi, se arat prin chemarea ne nctat i cu con tiin a Domnului Iisus, adic prin pomenirea lui Dumnezeu, ntru ascultare. Prin vie uirea cea dint i se arat mai cu nt r ziere ; prin cea de a doua, mai cur nd. a a cum afl cineva aurul, dac l caut s p nd p m ntul cu osteneal i cu st ruin . Dac voim deci s afl m i s cunoa tem adev rul f r am gire, s c ut m s avem numai lucrarea din inim cu totul f r chip i f r form i s nu oglindim n noi, prin n lucire, nici o form i nici un chip socotite ale sfin ilor, nici s privim lumini (c ci am girea obi nuie te mai ales la nceput s n ele mintea celor necerca i cu asemenea n luciri mincinoase). Ci s ne s r guim s avem n inim numai lucrarea rug ciunii, care nc lze te mintea i o vesele te i aprinde sufletul spre dragostea negr it a lui Dumnezeu i a oamenilor. De aceea r m ne cum este dac rug ciunea este la ncep tori, lucrarea n eleg toare pururea n mi care a Sfntului Duh, n sc ndu se din rug ciune, smerenie i nu pu in zdrobire de inim , r s rind la nceput din inim ca un foc al veseliei, iar la sfr it ca o lumin bine mirositoare²²⁸.

4. Iar la cei ce caut lumina cu adev rat i nu asemenea celor ce o ispitesc numai, potrivit cu aceea i n e lepciune care zice c «e aflat de cei ce nu o ispitesc pe ea» (n el. Sir. I, 2), semnele nceputului s nt acestea : n unii se arat ca o lumin ce r sare ; n al ii ca veselie plin de cutremur ; n al ii iar i ca bucurie ; iar n al ii, ca bucurie amestecat cu fric ; n al ii ca un cutremur i bucurie ; uneori, la al ii, ca lacrimi i fric . Fiindc

228. Sfntul Grigorie Sinaitul, ca i al i p rin i anteriori, une te in descrierea darurilor dumnezeie ti, laturi pe care n via a natural nu s n tem obi nui i s le vedem mbinat : lumin bine mirositoare. S nt st ri duhovnice ti de o complexitate neobi nuit . Aceasta se vede i n cap. urm toare (4—5). Dar nc din cap. 3 a nceput s se fac trecerea de la descrierea st rii duhovnice ti a ncep torilor, la descrierea st rii celor ajuns i pe treptele superioare.

sufletul se bucur de cercetarea și de mila lui Dumnezeu, dar se teme și tremur de venirea Lui, ca un vinovat de pcate multe. Altora li se ivește la nceput o zdrobire negativă a inimii și o durere nespuse a sufletului, care sufer dureri ca o femeie ce naște, cum zice Scriptura (Apoc. XII, 2). Căci «Cuvântul viu și lucrător», adică Iisus, «strbate, cum zice apostolul, prin la despărțitura sufletului și a trupului, a ncheieturilor și a măduvei» (Evr. III, 12), ca să topească cu putere ceea ce e patimă, din toate părțile sufletului și ale trupului. În alii se arată ca o iubire și ca o pace făcătoare de tot. În alii ca o veselie, pe care adeseori prinții Bisericii o numesc *săltare*, fiind o putere a Duhului și o mișcare a inimii vii. Aceasta e numită și tresrire și suspin al Duhului ce se roagă pentru noi în chip negativ lui Dumnezeu (Rom. VIII, 26). Isaia a numit aceasta, *sarcina dreptății dumnezeiești* (Isaia XLV, 8), iar marele Efrem, *strângere*. Domnul a numit o izvor de viață slăbind spre viață veșnică (Ioan IV, 14), (iar prin apăsarea Duhului), ce saltă în inimă și fierbe cu mare putere.

5. Trebuie să știm că săltarea sau veselia e de două feluri : cea liniștită, care e numită tresrire și suspin și rugăciune a Duhului, și cea mare, care e numită și săltare și săritură, sau salt, care e un zbor întins al inimii spre vâzduhul dumnezeiesc. Căci sufletul, nătrăpat cu dragoste de Duhul dumnezeiesc și eliberat de legăturile patimilor, încearcă să zboare spre cele de sus încă înainte de ieșire, dorind să se despart de povară. Această stare e numită și zguduire și fierbere a Duhului, și tulburare, după cuvântul : «Iisus S-a tulburat în Duh, zguduit cu putere și a zis : unde l-a pus ?» (Ioan XI, 34). Deosebirea între săltarea mare și mică o arată dumnezeiescul David zicând : «Munții saltă ca berbecii, iar dealurile ca miei» (Ps. CXIII, 4). El vorbește despre cei desvriți și despre cei începători, căci ar fi fost nepotrivit să spun despre munții și dealuri că saltă, aceștia fiind fărâșia.

6. Dar trebuie să se tie că frica dumnezeiască nu are cutremurare, dacă prin cutremurare se nălege nu frica din bucurie, ci aceea din mînie, sau cea a certării povuitoare, ori cea a pîrşirii; ci ea e o veselie cu cutremurare care vine din rugăciunea făcută în focul temerii de Dumnezeu. Iar prin frică nu nălege aici pe cea cu cutremurarea venită din mînie sau din osînda venică, ci pe aceea a nălepciunii, care se înnumeşte începutul nălepciunii (Pilde I, 7). Iar frica se împarte în trei (de împrînşii Bisericii au împărşit-o în două): cea începutoare, cea desvîrşită apoi cea din mînie, care trebuie numită cutremurare propriu-zis, sau tulburare, sau zdrobire.

7. Iar cutremurarea e de multe feluri: una e cea din mînie şi alta cea din bucurie; şi iar şi una cea din iuime (cînd se naşte o fierbere covîrşitoare a singelui în jurul inimii, cum zice unii), alta, cea din obînuinţă năvechită şi alta cea a păcatului şi a rătăcirii; şi iar şi alta cea din blestemul venit prin Cain asupra neamului omenească. Pe cel ce se nevoieşte lărzboieşte la început cutremurarea din bucurie şi cea din păcat. Dar nu tuturor li sînt mîplăa. Semnele acestora sînt următoarele: a celei dintîi, o veselie cu cutremur şi cu multe lacrimi, cînd harul mîngîie sufletul; a celei de a doua, o căldură dezordonată, o înfumurare şi o învîrtoare de inimă, care aprinde sufletul şi mîdularele spre împreunare, ndemnînd la înăcuşarea unor fapte de ruşine, prin nelucirea din lăuntru.

8. În orice început este o lucrare îndoită, săvîrşindu-se în inimă în chip îndoit şi neamestecat: una din har şi alta din amgire. Aceasta o mărturiseşte marele Marcu Pustnicul, zicînd: «Este o lucrare duhovnicească şi este o lucrare drăcească, necunoscută de prunc». Sau iar şi: «Este o căldură întreită a lucrării, aprinsă în oameni: una din har, alta din amgire sau din păcat şi alta din prisosul singelui». Pe aceasta Talasie Africanul a numit o

amestecarea sucurilor ()²²⁹ i ea poate fi potolit i adus la r nduial prin nfr narea m surat .

9. Lucrarea harului este puterea focului Duhului, care se mi c ntru bucuria i veselia inimii, sprijinind, nc lzind i cur ind sufletul. Ea opre te g ndurile pentru o vreme i omoar mi carea poftitoare din trup. Semnele ei i roadele care arat adev rul ei s nt lacrimile, s ltarea, smerenia, nfr narea, t cerea, r bdarea, ascunderea i toate cele asemenea acestora, prin care c tig m o ncredin are ne ndoielnic .

10. Lucrarea am girii este aprinderea p catului, care nc lze te sufletul cu voluptatea i treze te cu furie n mi carea trupului pofta spre mpreunare a trupurilor. Ea este lipsit de orice calitate bun i de orice r nduial , dup sf ntul Diadoch²³⁰, aduc nd o bucurie dobitoceasc , p rere de sine, tulburare, veselie josnic nes turat , sporind pofta spre pl cere. Ea caut materia pentru arderea pl cerilor av nd p ntecele nes turat mpreun lucr tor. C ci de acolo se aprinde i se ntineaz starea mustului trupului. Acolo e pricina aprinderii sufletului, pe care acea lucrare l trage spre ea ca, scufund nd pe om n obi nuin a i pl cerea ei, s alunge din el treptat harul²³¹ i s l fac s preacurveasc pe ascuns, nfierb nt nd i

229. *Capete despre dragoste i nfr nare* III, 32; Filoc. rom. IV, p. 21.

230. *Capete morale i despre cuno tin* , 33; Filoc. rom. I, p. 347.

231. In ms. rom. care cuprind texte mai multe din sf ntul Grigorie Sinaitul se continu cu urm toarele patru capete, pe care traduc torul exemplarului prototipic le introduce cu cuvintele «P n aicea (se afl) ntru cea greceasc . Iar ntru sloveneasc scoatere (edi ie) se afl i aceste cuvinte». Intre exemplarele care cuprind aceste patru capete n plus, amintim numerele 35, 79 din Bibi. Patr. Rom. Le lu m din ms. Ghenoiu, p. 104—107, unde s nt introduse cu noti a amintit . Dar n cap. 10 din el se mai adaug i partea care urmeaz , nainte de celelalte 4. Cred c a a e i n celelalte ms. care le adaug . Le ad ug m n *Filocalia rom.* ntru ct ni se pare c nsu i titlul acestei scrieri (*Înv tur cu de am nuntul*) include n el cuprinsul lor, care vorbe te n continuare de felurile c ldurii i de trebuin a unui nv tor. Pe lng aceea, n analiza subtil cuprins

aprinzând m dularele sale prin mp timirea de pl cere. Dar i se pare c ceea ce mi c mintea i o nc lze te este harul necunoscut²³² i nu lucrarea nfierbntat a p catului, sau mai bine zis a am girii i a mp timirii de pl cere (a dulcii mp timiri). Pe aceasta cunoscnd o i sfntul Ioan Sc rarul zice : «Am ntreat o pe aceasta i a r spuns : eu mi am c tigtat ajutor aprinderea cea din afar i mi carea poftei naturale, pricinuitoare de mpr tiere ca s aprind pe om spre lucrare am gitoare».

11. Se cade a ti c aprinderea p catului este n el ciune. Iar lucrarea p catului este din duhul cel iubitor de pl ceri, care ncepe s se mi te spre pofta trupului, prin dulcea a bucatelor. Dar Domnul, fiind foc, a ar tat c diavolul este rece nu prin fire, ci prin r zvr tirea p catului. C ci prin aceasta a pierdut c ldura dumnezeiasc , cea care face pe slugile Sale foc arz tor. Deci p catul fiind r ceal , din cauza lipirii de Dumnezeu, iar dracul fiind dup fire foc, aprinde pe om, i prin umezeala m p timirii de pl cere r ne te pofta, f cnd o s primeasc cele ce pricinuiesc pl cerea. Astfel ca urmare a c ldurii pierdute, i agonise te lucrarea ru inoas a ndulcirii²³³.

n aceste capete, ni se pare c putem surprinde m iestria sfntului Grigorie Sinaitul.

Cnd aveau textele grece ti la ndem n , români traduceau din ele. Numai cnd le lipseau acestea, traduceau i din slavon .

232. De aici vedem c cei ce contestau putin a cunoa terii sau sim irii lucr rii harului — puternic afirmat de sfntul Simeon Noul Teolog, dup exemplul sfntului Marcu Ascetul i Diadoh g seau n contestarea lor temeiul pentru a confunda c ldura dezordonat a patimii cu c ldura lini tit i duhovniceasc produs de har, pentru c dup ei lucrarea harului nu poate fi nicicnd cunoscut i deci deosebit de lucrarea p catului.

233. Dac am redat sensul corect al st ngacei traduceri române ti de odinioar , diavolul pierznd c ldura lui fireasc prin desp r irea de Dumnezeu, dar firea lui n zuind o, pentru c a avut o la nceput n calitate de duh creat de Dumnezeu, produce o fals c ldur (o c ldur neiubi toare, egoist) n sine i n cei ispiti i, ca s scape ntru c tva de r ceala egoist n care a c zut i s poat s n ele pe cei ispiti i. Avem aici o

12. Sînt două feluri de războaie în vremea rugăciunii : al nănelciunii și al harului. Amândouă se produc cu voia, nu prin împotrivire. Precum soarele, strălucind în locurile cele murdare, nu se amestecă cu murdăria și nu se vatămă de ea, ci mai vîrtos le usucă pe acelea și alungă murdăria, așa și aici harul nu se amestecă cu nănelciunea, ci răimăne curat. Ba mai vîrtos o topește pe aceasta. Dar nu voiește să o facă pe aceasta să dispară cu totul, ca să poată exista împreună cu harul și voința noastră și să ne facem și noi cercași. Căci voiește să o depărteze pe aceasta treptat prin împreună lucrarea voinței noastre, voind să ne nevoim și noi. Pentru că voiește ca purtînd, după lege, lupta cea bună a minții noastre, să putem lua cununa și să fim mucenici adevărați, biruind nu pe păgâni, ci pe satana însuși, care în tot ceasul aduce în noi atacurile sale ca pe niște aprînderi nevătămate²³⁴. Înfierbîntînd această cuptorul trupului cu dulcea a patimilor, îi trimite slugile sale, adică pe draci, ca să ne chinuiască prin gânduri și să ne silească să jertfim idolului poftelor, adică momelilor și să ne lășăm mintea să se împotrivească de ele. Iar semnele acestei nănelciuni se văd cînd se pun în lucrare : mپیetrirea inimii cea lipsită de umilință, iar în unii împreunată cu lacrimi întunecate, înălțarea semea, mپیuibarea pîntecelui, multă vorbire, trî

interesantă explicare a coexistenței răcelii egoiste și a căldurii fîrdurate și consistente, a căldurii superficiale, convulsive și artificiale, a patimii, a ispitirii. O explicare a amestecului de ferbinelă a patimii și de plînuire rece a faptelor ei rele. Patatul este, pe de o parte, căldură, pe de altă, un cinism rece. Sfîntul Grigorie Palama va apărea în tratatul doi al celei de a doua triade căldura cea bună a rugăciunii, împotriva lui Varlaam care critica orice artă a efectelor rugăciunii în trup, ridiculizînd pe isihăști care vorbeau de o astfel de căldură.

234. În icoanele bizantine ale mucenicilor se văd în colul de sus din dreapta ngerii așteptînd cu cununa în mînă ca mucenicii să suporte pînă la capăt cu bărbăție chinurile lor, ca să i poată încununa. Adevrașă încununareze Dumnezeu și pe cei ce biruiesc patimile pe care au suferit le suportă ca niște alii mucenici.

d via, nchipuirea de sine i lauda pentru lucrare, c l-dura cea f r dulcea , ngreunarea sufletului, mole irea m dularelor, dulcea a umed , st rnirea s lbatic a trupu-lui, n lucirea chipurilor care mping spre mpreunarea trupurilor. În unii ca ace tia nu este lini te i nu le nflore te fa a, ci s nt totdeauna usca i i ar i de v paia mp timirii de pl cere. Descriindu le pe acestea marele Ma carie, dup ce le a n irat semnele, a spus : «O etul se aseam n vinului la vedere i rapi a e asemenea mu ta rului. Dar gustarea le deosebe te pe cele dou ». Deci fie care din ele poate fi n eleas i aflat din semnele mai sus ar tate.

13. *C ldura harului.* C ldura harului este focul Du hului, pe care Domnul a venit s l arunce pe p m nt (Luca XII, 49), adic n inimile oamenilor. i El vrea s se aprind degrab n noi, ca s ard p catul i s cure e sufletul i s l aline i s l atrag n chip negr it spre dragostea de Dumnezeu i de oameni. C ci e neamestecat cu firea, c reia i d ruie te din ceea ce are deosebit de ea. Iar c nd marele Macarie zice c am ndou persoanele lu creaz n una i aceea i minte, el n elege c lucrarea Du hului se mi c n ea neamestecat cu p catul n vremea rug ciunii, ci ele r m n deosebite i fiecare singur . Se nt mpl c teodat c harul lucreaz i se mi c singur. Dar c teodat e mpreun cu n el ciunea, ns , precum am zis, n chip neamestecat. Pentru c de Dumnezeu cel curat nu se atinge prihan ²³⁵. Se nt mpl ns c uneori s lucreze p catul singur (adic n el ciunea), nc l zind voin a noastr , ntruc t o st p ne te. Iar alteori omul se lupt dup har, v z ndu i sufletul muncit n untru, r u p timind. Se mai cade s tim i aceasta : n el ciunea

235. Avem aici interpretarea ortodox a expresiei lui Macarie despre existen a celor dou persoane (Dumnezeu i satana) n suflet, care a fost socotit de diferi i teologi apuseni mai noi ca semn al masalianis mului.

pentru noii începători este cîldura pîcatului. Iar în el -
ciunea celor de mijloc și a celor desvîrșiți constă în -
lucirea minții. Cîci cîldura în el ciunii sau a pîcatului
este aprinderea poftei de dulcea. Sau mai bine zis, ea
e răul miros al îndulcirii de patimă, care e mîbibat în cei
ce sînt încă necercați și n-au gustat mai vîrtoasă preadul
cele și bine mirositorul mir vîrșat în noi prin întruparea
Cuvîntului lui Dumnezeu, care mai întîi este arzător
pentru curăire, iar pe urmă este bun și cu bun mireas-
m, prin sfințenia Duhului, cînd sfințete sufletul și
trupul. Cîci el este puterea sfințitoare, cum zice marele
Macarie. Iar în el ciunea, făcîndu-se stăpîn prin zbo-
vire, dă putere lucrării pîcatului și mințea pîtimite rău
de la momeli și de la pofta spre împreunare, aprinzînd
se prin nelucire. Și amestecîndu-se în cîldura rug-
ciunii, produce schimbare în ea²³⁶. Adus sufletul aici, se
zice că el preacurvește prin amăgire cu vîrjmaul și nu
se împotrivește tainic de Mirele Hristos. De aceea și apos-
tolul și numește pe aceștia desfrînați și desfrînați, ca pe
unii ce, după Ioan Scîrîrul, prin poftirea pîcatului se
împotrivesc în ascuns cu satana. Cîci zice acesta: «Mă
cunoscuit ispitit de lucrul acesta, care mă înala, ameste-
cînd bucuria cea dobitocească cu lacrimi și cu mîngîierea
sufletului și mi se pare că primesc rod, iar nu stric

236. Cîldura pîcatului atacă direct simburile la cei începători, pe
cînd la cei de pe treapta de mijloc sau de pe cea desvîrșită începe cu
neluciri ale pîrerii de sine, ca pe urmă să atragă și ea sufletul spre poftă.
Dacă în scrisul ascetic anterior se afirma simplu intrarea sufletului în
dialog cu momeala, aici se face o descriere mai amănunțită a acestui
fapt: se descrie cum se trece de la oarecare împreună prezență a unui
gînd amăgitor în suflet cu hotărîrea cea bună. Sfîntul Grigorie descrie
cum se face amestecarea lor, sau cum se face amestecarea cîldurii pîca-
toase cu cîldura curată a rugăciunii. Ea se produce prin zbovirea poftei
în suflet. Este de remarcat descrierea analoagă a raportului între dulcea
rău mirositoare a împotrivirii de plăcere și între dulcea curată a mirului
de taină al lucrării Duhului Sfînt.

ciune». Iar ei : «Ia seama ca bucuria care ei vine sa nu fie de la doctorii celor ei de la ispititori».

14. Acestea s-au spus, pe c t a fost cu putin , despre semnele harului ei ale am girii. Iar despre cei ce se afl n lucrarea cea de la mijloc ei despre des v r ire, nu este nevoie sa spunem cuvinte multe, c ci ace tia au ei ei ei pe Dumnezeu nv tor, dup sf ntul Ioan Sc rarul. Totu i nimenea s nu s v r easc lucrarea aceasta dup o r nduial ce ei o d singur (idioritmie), f r nv tura ei experien a celor scrise aci, c tigat cu osteneala ei durere, chiar dac ei s ar p rea de folos. Aceasta, pentru ca nu cumva, pentru necredinta ei se mping ei pe sine ei pe al ii n ad ncul dezn dejdii. C ci eu, cum zice marele Maxim, am scris acestea spre amintire mie i altora, ei nu de la mine nsumi, ci pentru ascultarea multora ce se s rguiesc a se osteni ntru aceast preafrumoas lucrare pe care au c utat o din suflet. Deci s ne s rguim cu dor nem surat s ud m brazda lucr rii cu r ul mirului, cum zice David. C ci prin el se spore te n noi izvorul vie ii ei al n elepciunii ei din el ni se limpeze te, prin multa dorire, vederea f r n cetare. ei a a ad ncul inimii ei al luminii ei des v r e te pe cei ce sporesc n smerenie.

Ale aceleia :

despre lini tire i despre cele dou feluri
ale rug ciunii, n 15 capete

1. S nt dou feluri ale unirii, mai bine zis c te o intrare din fiecare parte la rug ciunea min ii, care se lucreaz prin Duhul n inim . Sau mintea o ia naintea ei, lipindu se acolo de Domnul (1 Cor. VI, 17), cum zice Scriptura, sau mi c ndu se mai nt i lucrarea n chip treptat atrage mintea n locul veseliei i o leag de chemarea Domnului Iisus i n unirea cu El. C ci de i Duhul lucreaz deosebit n fiecare, precum voie te, cum zice apostolul (1 Cor. XII, 11), dar o dat premerge una, alt dat alta, n cele dou feluri pomenite mai nainte ^{236 bis}.

Uneori lucrarea se ive te n inim , se n elege, dup mpu inarea patimilor, prin chemarea continu a lui Iisus Hristos, care face s se arate c ldura dumnezeiasc ; c ci Dumnezeuul nostru este foc ce mistuie patimile, cum zice Scriptura (Deut. IV, 24). Alteori Duhul atrage mintea la sine, str ng nd o n ad ncul inimii i oprind o de la m pr tierea obi nuit . Atunci mintea nu mai e dus din Ierusalim n robie la asirieni, ci i mut locuin a din Babilon n Sion, la loc mai nalt. Atunci poate zice i ea cu proorocul : « ie se cuvine c ntare, n Sion, i ie se va da

236 bis. In rug ciunea pe care mintea o face n inim , c teodat precede mintea lipindu se prin g ndirea ei iubitoare de Domnul i apoi aceast lipire provoac rug ciunea ; alte da i precede rug ciunea i apoi ea atrage mintea n bucuria ei, leg nd o de chemarea numelui lui Iisus i unind o cu El.

rug ciune n Ierusalim» (Ps. IV, 2) ; sau iar i : «C nd a ntors Domnul robia Sionului» (Ps. CXXV, 1); sau iar i: «Bucura se va Iacob i veseli se va Israel» (Ps. LII, 7) ; adic mintea lucr toare i v z toare care cu Dumnezeu, prin lucrare, biruie patimile i L vede pe El prin contempla ie, pe c t i este cu putin . Mintea aceasta, chemat atunci ca la o mas prea mbel ugat , c nt veselindu se ntr o desf tare dumnezeiasc : «G tit ai naintea mea mas , mpotriva celor ce m nec jesc» (Ps. XX, 5), adic mpotriva dracilor i a patimilor.

Cum trebuie f cut rug ciunea ?

2. «Diminea a s semeni s m n a ta», zice Solomon, adic s m n a rug ciunii. «Iar seara s nu nceteze m n a ta» (Eccl. XI, 6), ca nu cumva s fie o vreme care s despart rug ciunea ta continu i s nu nimere ti ceasul n care s fie auzit . Fiindc nu cuno ti, zice, care va ajunge la int , aceasta sau aceea. ez nd deci de diminea pe un scaun ca de o palm , adun i mintea din partea conduc toare, n inim , i ine o n ea. Aplec ndu te apoi cu ncordare, ca s sim i durere n piept, n umeri i n grumaz, strig st ruitor cu mintea, sau cu sufletul: «Doamne Iisuse Hristoase, miluie te m !». Pe urm , pentru ngustimea, osteneala i greutatea lucrului, ca unul ce e f cut continuu, (fiindc cele trei cuvinte nu s nt o m n care care s se poat m nca continuu, iar «cei ce M m n nc pe Mine vor fl m nzi nc » (n el. Sir. XXIX, 21), mut i mintea la cealalt jum tate i zi : «Fiul lui Dumnezeu, miluie te m !». Dar zi mult fiecare jum tate, c ci nu trebuie s le schimbi necontenit, din lene, fiindc plantele ce se r s desc continuu nu prind r d cin . Înfr nea z i i mi carea pl m nilor, ca s nu r sufl i n voie, c ci suflarea pl m nilor, care porne te de la inim , ntunec

mintea i risipe te cugetarea, r pind o de acolo. Ca urmare, sau o pred roab uit rii, sau o face s cugete unele n locul altora, ndrept ndu se, f r s simt , spre cele ce nu trebuie²³⁷. Iar de vezi ivindu se sau lu nd chip n mintea ta necur iile duhurilor sau ale g ndurilor, s nu te sperii. Chiar dac i se arat n elesuri bune de ale lucrurilor, nu le b ga n seam . Ci nfr n ndu i r suflarea, pe c t e cu putin , i ncuind mintea n inim i s v r ind ne nctat i st ruitor chemarea Domnului Iisus, s le arzi i s le opre ti pe acestea, iar pe ei s i biciuie ti n chip nev zut prin dumnezeiescul nume²³⁸. C ci zice Sc rarul : «Biciuie te pe vr jma i cu numele lui Iisus, fiindc nu e arm mai puternic dec t aceasta, n cer i pe p m nt».

237. Sfntul Grigorie aduce mai nt i ca elemente noi ederea celui ce s v r e te aceast rug ciune pe un scaun ngust i aplecarea ncordat a capului, pentru c aceast durere men inut cu hot r re ine aten ia la rug ciunea pe care o s v r e te. Dar nici el, cum nici Nichifor din singur tate, nu cerea ca s se alterneze continuu cele dou p r i ale rug ciunii lui Iisus, ca s nu se risipeasc aten ia min ii. Cugetarea trebuie inut continuu concentrat n inim . Legarea rug ciunii de respira ie era recomandat numai n general ca prilej de a nu se uita rug ciunea.

Foarte interesant e explicarea lui Grigorie Sinaitul c mi carea pl m nilor trebuie f cut mai rar — deci i respira ia — ntruc t aceast respira ie porne te de la inim , i dac ea se face prea des, se dep rteaz prea des de la inim i cugetarea concentrat acolo. Nichifor vorbise i el de rolul inimii n respirarea pl m nilor dar numai pentru a i ine prin pl m ni o temperatur potrivit , nici prea cald i nici prea rece. El nu a dat o explicare spiritual a acestui rol al inimii n re inerea respira iei pl m nilor. Totu i sfntul Grigorie Sinaitul nu vorbe te de o ritmare a rug ciunii cu respira ia. S nt aici ni te probleme care cer un studiu mai aprofundat de caracter fiziologic spiritual.

238. Nu trebuie primite n cugetare n vremea chem rii numelui lui Iisus nici m car n elesuri nep c toase ale lucrurilor. C ci i prin ele duhurile rele ncearc s distrag cugetarea de la numele lui Iisus, sau de la rug ciunea curat , f r alte g nduri.

Despre r suflare

3. C trebuie s i nfr nezi r suflarea, e martor Isaia Pustnicul i mul i al ii. Acela zice : « ine i mintea cea nestatornic », adic mpins i mpr tiat de puterea potrivnic ce s a ntors din nou dup Botez pentru ne purtarea ta de grij , mpreun cu alte duhuri mai rele, n sufletul lene , cum zice Domnul, f c ndu le pe cele din urm mai rele dec t cele dint i (Matei XII, 45). Iar altul zice : «Monahul trebuie s aib pomenirea lui Dumnezeu n loc de r suflare». Altul iar i i cere ca dragostea de Dumnezeu s ia naintea r sufl rii lui. Noul Teolog zice : «Str nge i n rile nasului ca s nu r sufli n voie»²³⁹. Iar Sc rarul cere : «Pomenirea lui Iisus s se uneasc cu r suflarea ta i atunci vei cunoa te folosul lini tirii» (Scara, cap. 27). Apostolul de asemenea m rturise te, c nu el, ci Hristos tr ia n el (Galat. II, 19), lucr nd i f c ndu l s r sufle via a dumnezeiasc . Iar Domnul zice : «Duhul sufl unde voie te» (Ioan III, 8), slujindu se de chipul sufl rii v ntului sensibil.

C ci am ajuns cura i, primind arvuna Duhului i cuv ntul cel n untru s dit ca o s m n , cum zice Iacob, fratele Domnului (Iacob I, 21), s dit i nt rit prin m- p rt irea cea ne mp rt it , care ne ndumnezeie te n chip neamestecat i f r s se mic oreze Cel preaplin de bun tate. Dar nepurt nd grije de porunci, ca p str toare ale harului, am c zut iar i n patimi, i n loc de r suflarea Duhului Sf nt, ne am umplut de suflarea duhurilor rele. i e v dit c de la acestea vine c scatul i lenea, cum zic p rin ii. Dar cel ce a dob ndit Duhul i a fost cur it de c tre El, e nc lzit i prime te de la El suflarea vie ii dumnezeie ti i de la El gr ie te, prin El cuget i se mi c , dup cuv ntul Domnului : «C nu voi s nte i

239. La Methode de i'oraison hesychaste, ed. J. Hausherr, n: Oriea talia Christiana, vel. IX, 1, 1927, p. 164.

cei ce gr i i, ci Duhul Tat lui Meu, Care gr ie te n voi» (Matei X, 20). Dar cel ce are pe cel dimpotriv i e st p nit de el, face i gr ie te cele dimpotriv .

Cum trebuie s c nt m ?

4. «Ostenind, zice Sc rarul, scoal te i te roag ; i iar i ez nd, ine te cu b rb ie de lucrarea de mai nainte». De i a vorbit despre minte, c trebuie s le fac acestea c nd ajunge s i p zeasc inima, dar nu e nepotrivit s fie spuse acestea i despre c ntare. C ci se zice c marele Varsanufie, fiind ntreat despre c ntare, cum i ce trebuie anume s se c nte, a r spuns : «Ceasurile i canoanele s nt predanii biserice ti i n elep e te s au dat pentru frumuse ea lor. Iar cei de la schituri nu c nt ceasurile i nu au canoanele, ci lucrul m inilor i cugetarea n singur tate i rug ciunea c te pu in. St nd la rug ciune e ti dator s zici Sfinte Dumnezeule i Tat l nostru i s rogi pe Dumnezeu s te izb veasc de omul cel vechi. Dar s nu z bove ti n ea. C ci toat ziua mintea ta este n rug ciune». B tr nul a ar tat astfel c rug ciunea inimii este rug ciunea n singur tate, iar rug ciunea f cut c te pu in este ridicarea la c ntare. Dar zice limpede i marele Ioan Sc rarul : «Lucrul lini tii este lipsa de grij n toate, rug ciunea f r lenevire (aceasta este ridicarea), i al treilea, lucrarea nefurat a inimii (aceasta este rug ciunea ederii sau a lini tii» (Scara, cap. 27).

Despre deosebirea dintre cei ce c nt

5. De unde vine deosebirea, c unii cer c ntare mult , al ii pu in , iar al ii deloc, ci numai rug ciunea i osteneala, poate lucrarea m inilor, sau a poc in ei, sau

alt lucrare ostenitoare ? Dezlegarea acestora este urm -
toarea : cei ce au aflat harul dup f ptuire, prin multe
osteneli i vreme ndelungat , nva i pe al ii ceea ce
au aflat ei. Ei nu primesc s asculte de cei ce au ajuns
acolo ntru cuno tin , din mila lui Dumnezeu, degrab ,
prin c ldura credin ei, cum zice sf ntul Isaac. De aceea
i oc r sc pe unii ca ace tia, fura i de ne tiin i de p -
rerea de sine i asigur pe al ii c ceea ce este altfel este
n el ciune i nu lucrarea harului. Ei nu tiu c este u or
n ochii Domnului, dup Scriptur , s mbog easc din-
tr odat pe cel s rac (În el. Sir. XI, 21), i c proverbul
zice c «Începutul n elepciunii este a dob ndi harul n e-
lepciunii» (Pilde IV, 7). Iar apostolul mustr pe ucenicii
de atunci care nu cuno teau harul, zic nd : «Nu ti i c
Iisus Hristos locuie te n voi ? Afar numai dac nu s n
te i cerca i» (2 Cor. XII, 5), adic dac nu s nte i nain-
ta i, pentru negrija voastr . Din aceast pricin i cei de
care am vorbit mai sus nu primesc nici nsu irile minu-
nate ale rug ciunii lucrate n chip deosebit n unii de
Duhul, n inim , resping ndu le cu necredin i cu
m ndrie ²⁴⁰.

Împotrivirea lui (Grigorie Sinaitul)

6. Spune mi, tu care sus ii altfel : Dac poste te
cineva, se nfr neaz , privegheaz , st n picioare, face
poc in , pl nge, petrece n s r cie, toate acestea nu s nt
oare fapte ? Cum zici deci c f r f ptuire este cu nepu-
tin s se in rug ciunea, dar ii seama numai de c n-
tare ? Oare acestea nu s nt fapte ? ²⁴¹

240. Tot acest cap este o pldoarie pentru putin a ca cineva s ajung
la rug ciunea inimii i f r a trece prin lungi osteneli de cur ire prin
fapte.

241. De aci ncepe n manuscrisele române ti care cuprind mai multe
texte din sf ntul Grigorie Sinaitul, cap. 7, cu titlul: Dezlegare. De aceea

Dezlegare. Dacă se roagă cineva numai cu gura, iar mintea îi răstăceşte, ce a folosit? Dacă unul zideşte şi altul dărâmă, nu rămâne nimic, fără numai osteneala (În el. Sir. XXXIV, 23). Căci, precum lucrează cu trupul, aşa este dator să lucreze şi cu mintea, ca să nu se afle în ce priveşte trupul, drept, iar cu inima, plin de toată trândăvia şi necurăţia. Aceasta o întăreşte şi apostolul, zicând: «Dacă mă rog cu limba, adică cu gura, duhul meu sau glasul meu se roagă, dar mintea mea e neroditoare. Mă rog deci cu gura şi cu mintea» (1 Cor. XIV, 15); şi «vreau să zic mai bine cinci cuvinte... (1 Cor. XIV, 19). Că despre aceasta vorbeşte, e martor Scriptura, care zice în «Cuvântul despre rugăciune»: «Marele lucru al mării şi desvârşitei rugăciuni zice acestea: vreau să zic mai bine cinci cuvinte cu mintea mea... şi celelalte. Sunt multe lucruri, dar sunt din parte. Rugăciunea inimii noastre este largă şi cuprinzătoare, ca una care este izvor al virtuţilor», cum zice Scriptura. Prin ea se află tot binele. Nu este, spune sfântul Maxim, lucru mai înfricoşător ca gândul morţii, dar nici mai mare ca pomenirea lui Dumnezeu, arătând prin aceasta însemnătatea covârşitoare a ei. Unii însă nici nu vor să audă că este har în vremea de acum, fiind întunecaţi şi puşi în credinţă, din multa nesimţire şi neştiinţă²⁴².

7. Iar cei care cântă şi socotesc că bine fac, cinstind măsura. Căci toată măsura este bună, cum zice că în ele împart această lucrare nu în 15, ci în 16 capete. Dar în titlu spun în ele că lucrarea are 15 capete.

În aceste rânduri sunt întrebări cei care declară că sunt necesare faptele înainte de rugăciunea curată, dar socotesc numai cântarea faptelor; de ce nu socotesc faptele, postirea, priveghierea etc.? Deci sfântul Grigorie Sinaitul consideră şi el necesare aceste faptele, dar nu dă ca fapt exclusiv cântarea prea mult de psalmi. Aceasta o arată în rândurile ce urmează sub titlul: Dezlegare.

242. Sfântul Grigorie Sinaitul consideră că în rugăciunea inimii se cuprind toate faptele: ea presupune adunarea minţii din împrejurări, poezia care a zdrobit inima, iubirea de Dumnezeu, smerenia, simţirea etc.

lep i. Ei nu i de art toat puterea sufletului n f ptuire. C ci prin aceasta mintea aflat n rug ciune, obosind, i pierde vigoarea n ea. Ci, c nt nd pu in, st ruie te cea mai mare parte din vreme n rug ciune. Dar se nt mpl uneori c mintea, obosind de strigarea n eleg toare continu i de a intirea st ruitoare, s trebuiasc s i ia pu in odihn . Atunci sloboze te o la largul c nt rii de la str m toarea lini tirii. Aceasta e cea mai bun r nduial i n- v tur a b rba ilor prea n elep i.

8. Iar cei ce nu c nt de loc bine fac, dac s nt n sporire. C ci ace tia nu au trebuin s zic psalmi, ci de t cere, de rug ciune ne ncetat i de vedere, dac au ajuns la luminare. Ei, fiind uni i cu Dumnezeu, nu au nevoie s i desfac mintea de la El i s o arunce n tulburare. C derea celui ce se afl n ascultare, zice Sc rarul, st n mplinirea voii sale ; iar a celui ce se lini te te, n dep rtarea de la rug ciune. Mintea unora ca ace tia preacurve te c nd se desparte de pomenirea lui Dumnezeu, ca de Mirele ei, i i ndreapt dragostea spre lucruri ne nsemnate²⁴³.

Dar a nv a i pe al ii aceea i r nduial , nu se potrive te n toate. Se potrive te celor ce s nt ascult tori simpli i ne nv a i, deoarece ascultarea se mp rt e te de toat virtutea prin smerenie. Dar acest r nduial nu li se d celor nesupu i, ca s nu se r t ceasc , cu u urin , fie c s nt simpli, fie c s nt nv a i. Deoarece cel ce ascult numai de sine nu poate sc pa de p rerea de sine, din care obi nuie te s se nasc r t cirea, cum zice sf n- tul Isaac²⁴⁴.

243. El admite pu in c ntare, pentru oboseala min ii, dar cere mai mult rug ciune a inimii. Dar celor des v r i i le recomand rug ciunea ne ntrerupt . P catul lor const n dep rtarea de la rug ciune, precum al celor care au o ascultare const n mplinirea voii lor proprii.

244. Nu trebuie ndemna i to i s fac rug ciunea min ii n mod ne- ncetat. Pot fi ndemna i la ea cei ascult tori, chiar dac s nt simpli, pen- tru c cel ce ascult se mp rt e te prin smerenie de toat virtutea. In

Unii, neluând aminte la vătămarea viitoare, n-având pe oricare s-ar nimeri să împlinească numai această lucrare, pentru a obîi nui, zic, mintea să iubească pomenirea lui Dumnezeu. Aceasta nu e un lucru potrivit, mai ales pentru cei ce viețuiesc după voia lor. Căci mintea lor, fiind necurată din pricina negrijii și a mândriei, dacă nu se curățească mai înainte prin lacrimi, și n-are să se mai degrabă chipuri ruinoase de gânduri (idoli), și nu rugăciunea. Fiindcă duhurile necurate din inima lor, tulburate de înfricoșatul nume, umblând și răpun pe cel ce le biciuiește. De vă auzi, sau de vă fi învins cel ce viețuiește după voia sa, despre lucrarea aceasta și vă vrea să o înțea, vă puteți una din acestea două : de se vă sili, se vă rătăciți și vă rămașeți nemulțumit ; de nu se vă îngriji de ea, vă rămașeți nesporit în toată viața lui.

9. Vorbesc și eu ca unul ce a învins din cercare. Când vei vedea ziua sau noaptea liniștindu-te, rugându-te des lui Dumnezeu fără gânduri, într-o smerenie, și va slăbi mintea să strige, iar trupul și inima te vor dura de fixarea puternică a chemării dese a lui Iisus, încât nu vei mai simți căldură și nu te vei mai veseli și deci nu vei mai avea răvnă și răbdarea ce se naște din această stare, ridică-te în picioare și cântă singur sau cu ucenicul care e cu tine, sau îndeletnicește-te cu meditația vreunui cuvânt, sau cu pomenirea morții, sau cu lucrul mâinilor, sau cu celelalte, ca să pricinuiți trupului osteneală. Când stai și ești singur, zici : Sfinte Dumnezeule. Pe urmă fă iarși rugăciunea cu sufletul sau cu înalegerea, mintea luând aminte la inimă. Iar dacă te apăsă lenea, zici doi sau trei psalmi și două tropare de pocăință, fără cântare. Fiindcă nu vor cânta unii ca aceștia, zice Scrarul. Le

ascultarea lui se cuprinde voia de a împlini tot ce i se recomandă ca bun. Dar nu trebuie îndemnați cei neascultători, chiar dacă sînt înviați, pentru că aceștia sînt obișnuiți să facă numai voia lor și din aceasta se naște pierderea de sine, din care vin toate răutățile.

ajunge lor spre nveselire osteneala inimii f cut pentru evlavie, cum zice sfntul Marcu i c ldura duhului, dat lor spre bucurie i veselie. Zi dup psalmi i rug ciunea cu mintea sau cu sufletul, f r mpr tiere ; asemenea i aliluia. C ci aceasta este r nduiala sfin ilor p rin i, a lui Varsanufie i Diadoch i a celorlal i. i cum zice dumnezeiescul Vasile, trebuie s se schimbe psalmii n fiecare zi, pentru a a a r vna i ca s nu i piard mintea pl - cerea, c nt nd mereu acelea i ; c ci de i se va da aceast libertate, se va nt ri i mai mult n r vn . Iar dac stai la c ntare cu un ucenic credincios, acela s zic psalmii, iar tu, lu nd aminte ntru ascuns la inim i rug ndu te, fii atent la tine ; i dispre uie te toate g ndurile, fie sensibile, fie mintale care r sar din inim , cu ajutorul rug - ciunii. C ci lini tea (isihia) este lep darea g ndurilor ce nu s nt de la Duhul i dumnezeie ti, p n la o vreme, ca nu cumva lu nd aminte la ele, ca bune, s pierzi lucrul mai mare.

Despre am gire

10. Ia aminte, deci, cu de am nuntul, iubitorule de Dumnezeu, ntru cuno tin : dac mplinindu i lucrul, vei vedea o lumin sau un foc, din afar sau din l untru, sau un chip, zice se al lui Hristos, sau al vreunui nger, sau al altcuiva, s nu le prime ti, ca s nu suferi vreo v - t mare ; ca nu cumva d ndu le aten ie s la i mintea s se ntip reasc de acestea. C ci toate aceste chipuri se pl smuiesc din afar , c nd nu se cuvine, ca s am geasc sufletul. C ci nceputul adev rat al rug ciunii este c ldura inimii, care arde patimile i na te n suflet pace i bucurie, asigur nd inima, printr un dor i printr o ncredin are lip - sit de orice ndoial . C ci orice vine n suflet, zic p - rin ii, fie din cele supuse sim urilor, fie din cele g ndite

cu mintea, dac se ndoie te inima n privin a lui, s nu l prime ti, fiindc nu este de la Dumnezeu, ci e trimis de la potrivnicul. Iar de vei vedea mintea atras de afar , sau de sus, de vreo putere nev zut , s nu i crezi, nici s o la i s fie atras , ci str nge o ndat la lucrul ei. Cele ale lui Dumnezeu, zice sf ntul Isaac, vin de la sine, f r s tii tu vremea. Vr jma ul firesc din l untrul cing toarei se prefac n cele ale duhului precum voie te, aduc nd prin n lucire unele n locul altora i n loc de c ldur aprinde-rea dezordonat , nc t se ngreuneaz sufletul de aceast am gire ; iar n loc de veselie, o bucurie dobitoceasc i o dulcea v scoas , din care se na te p rerea de sine i n-fumurarea. Dar de i acela se sile te prin acestea s se ascund pentru cei necerca i, ca ei s socoteasc am girea lui drept har lucr tor, vremea, cercarea i sim irea l des-coper celor ce nu s nt cu totul necunosc tori ai vicleniei lui. C ci g tlejul, zice Scriptura, deosebe te m nc rile (În el. Sir. XXXVI, 18—19), adic gustarea duhovni-ceasc le arat f r greutate pe toate cum s nt.

Despre citire

11. S cite ti, de e ti lucr tor, zice Sc rarul, cele ce i s nt de folos la lucru. C ci mplinirea lor face de pri-sos citirea celorlalte. Cite te pururea cele despre lini tire i rug ciune, de pild : din Scar , din sf ntul Isaac, cele ale sf ntului Maxim, ale Noului Teolog, ale ucenicului s u Stithatul, ale lui Isichie, ale lui Filotei Sinaitul i ale ce-lorlal i asemenea lor, c te s nt ca acestea. Iar celelalte la s le p n ce ai vreme, nu fiindc s nt de lep dat, ci fiindc nu ajut scopului, mut nd mintea de la rug ciune la tot felul de istorii. Citirea s o faci de unul singur ; s nu te m ndre ti cu r sunarea glasului, nici cu s rguirea rosti-rii frumoase, sau cu bun ntocmirea cuvintelor, sau cu

r sunarea plăcută a lor ; nu te lăsa furat cu patimă , lipsind sau fiind de fa , de dorința de a face plăcere vreunora. Nu fii nesăturat la citire, fiindcă în toate cea mai bună e măsura ; nu citești cu apăsare, nici cu lene și cu nepăsare, ci cu cuviință , cu blândete , cu bună înțelegere , cu alegere , cu ritm , cu mintea și cu sufletul , sau și cu rațiunea. Când împunernicindu-se mintea prin acestea , se năpustește în deprinderea de a se ruga cu stăruință . Iar prin cele potrivnice acestora , pomenite mai sus , dobândești năpustecare și slăbănie , încât vei simți durere de cap și vei slăbi în rugăciune.

12. Ia aminte și la aplecarea ta din fiecare ceas , cercetând amănunțit , în care parte înclină. Dacă spre Dumnezeu , pentru binele nostru , de dragul folosului sufletesc , ezi liniștindu-te sau cântând sau citind sau rugându-te sau lucrând orice altă virtute , ca să nu fii furat fructului ; ca nu cumva să te afli cu înfrângerea lucrător , iar cu felul lucrării și cu cugetarea să vrei să plăci oamenilor și nu lui Dumnezeu (Gal. I, 10). Când multe sunt cursele vicelanului și vede în ascuns înclinarea intenției , fructul fie bătut de seamă de cei mulți ; și pururea vrea să fure lucrul în chip neștiut , ca ceea ce se face să nu se facă după voia lui Dumnezeu. Deci , chiar dacă te războiești fructul biruitor și se năpustește te asupra și fructul ruine , tu înțelegi luarea aminte întru cîntec spre Dumnezeu și nu te lăsa furat des , oricât ar fi silit de acela înclinarea voinei ei să se mprumtie fructul vrea. În felul acesta , chiar dacă ar fi biruit careva fructul voiei , din neputință , este iertat și lăudat de Cel ce cunoaște intențiile inimii.

Dar patima slavei de artă nu lăsa pe monah să sporească în virtute , ci răbdă ostenele și ajunge la bătrânețe fructu rod. Ea însă alătează pururea pe toți trei și i jefuiește de lucrarea virtuților : pe începători , pe cei de la mijloc și pe desvârșiți.

13. Spun ca unul ce am nvăţat, c monahul nu sporeşte niciodată fără aceste virtuţi : post, nfrnare, priveghere, rbdare, brbie, lini tire, rugciune, tcere, plns, smerenie. Ele se nasc şi se pzesc una pe alta. Cci vestejindu se pofta din postul continuu, na te nfrnarea ; nfrnarea, privegherea şi rbdarea ; rbdarea, brbia ; brbia, lini tirea ; lini tirea, rugciunea ; rugciunea, tcerea ; tcerea, plnsul ; plnsul, smerenia ; smerenia, plnsul ; şi a a mai departe, pe calea ntoars , vei afla, cercetnd cu de am nuntul, c fiicele nasc pe maici. Drept aceea, nu se află în virtuţi un lucru mai minunat ca această naştere a unora din altele²⁴⁵.

14. Trebuie să înţelegem aci şi ostenelele şi durerile lucrării, şi să înţelegem limpede cum trebuie să vărit fiecare lucrare, ca nu cumva cîntorind cineva fără durere, numai din auzite, să nu dobîndească roade şi să ne nvinovăţască pe noi sau pe alţii cînu e cum am zis. Cci numai durerea inimii şi osteneala trupului tiu să facă lucrul adevrului. Prin ele se face artat lucrarea Duhului Sfnt, dată ie şi fiecărui credincios, prin Botez. Lucrarea aceasta a fost îngropată prin patimi pentru nepurtarea de grijă de porunci şi a teaptă poc în a noastră , pentru mila Lui negrit , ca nu cumva să auzim la sfrit din pricina nerodirii noastre : «Lua şi talantul de la el» şi «Ceea ce se pare că are să se ia de la el» (Matei XXV, 28—29) şi să ne trimită în muncile veşnice, la suferinţele din gheenă . Cci nici o lucrare trupească şi duhovnicească nu dă roade , dacă nu e săvrită cu durere sau cu osteneală . Fiindcă «Împărăţia cerurilor se ia cu silă şi cei ce o silesc, o răpesc pe ea» (Matei XI, 12). Iar silăa numit simirea du

245. De sigur, maicile născute de fiice sînt fiice de un nivel duhovnicesc sporit. Plnsul născut din smerenie e de o calitate superioară celui ce naşte smerenia. Şi a a cum la Dionisie Areopagitul curăia care se naşte din desvîrîre e superioară celei care prin luminare a dus la desvîrîre. (*Ierarhia cerească*). Fiecare virtute le poartă pe toate în sine şi le promovează pe toate.

reroas a trupului, n toate. C ci altfel s nt poate mul i care au lucrat sau lucreaz ani ndelunga i, dar fiindc nu au pus osteneal i durere prin r vna fierbinte a inimii, s au lipsit de cur ie i de mp rt irea Sf ntului Duh, lep d nd asprimea durerilor. Cei ce lucreaz f r grij i cu mole eal ostenesc poate mult, la ar tare, dar nicio-dat nu vor culege road , din pricin c nu au pus durere n ea, r m n nd n ad ncul lor lipsi i de ea. Martor este cel ce zice (Sc rarul) : «De am avea toat petrecerea noastr minunat , dar dac n am dob ndit inim ndurerat , ea este mincinoas i zadarnic . C ci c l torind f r durere, s ntem mpin i uneori de tr nd vie la mpr tieri f r folos i ne ntunec m. i socotind c g sim n acestea pu in odihn , ne am gim. C ci ajungem lega i n chip nev zut cu lan uri de nedezelegat, f r putin de mi care i nelucr tori, nmul indu se n noi mole eala. Aceasta mai ales c nd s ntem ncep tori, fiindc celor des v r i i toate le s nt de folos, d ndu li se cu m sur ». Aceasta o m rturise te i marele Efrem, zic nd : «Ostenind, ostene te cu durere, ca s scapi de durerile ostenelilor de-arte». «De nu va sl bi mijlocul nostru, zice proorocul, de sl biciunea din osteneala postului i nu vom na te rodul n dureri de facere i n statornicirea inimii» (Isaia XXI, 3), nu vom dob ndi duh de m ntuire pe p m ntul inimii, cum ai auzit, ci ne vom m ndri numai cu anii, cu postirea f r folos, cu sl b nogirea i cu lini tirea, socotind a fi cineva. Îns la vremea ie irii vom cunoa te to i, f r pu tin de ndoial , toat roada noastr ».

15. Nu e cu putin s nve e cineva prin sine tiin a virtu ilor, chiar dac s au folosit unii de cercare ca de un nv tor. C ci a lucra de la sine i nu dup sfatul celor ce au c l torit mai nainte nseamn a fi plin de p rerea de sine, sau mai bine zis a o na te pe aceasta. C ci dac : «Fiul nu face de la Sine nimic, ci precum L a nv at pe El Tat l, a a face» (Ioan XIV, 30), iar «Duhul nu va gr i

de la Sine» (Ioan XVI, 30), cine a ajuns la o a a de mare în lîme a virtu ii, ca s nu mai aib trebuin de altcineva s l nve e ? Nu se am ge te, socotind c are virtute, dar fiind mai degrab lipsit de minte ? De aceea trebuie s ascult m de cei ce cunosc ostenele virtu ii lucr toare i a a s purcedem la fapt , adic la postul mpreunat cu foamea, la nfr narea lipsit de pl ceri, la privegherea st ruitoare, la ngenuncherea dureroas , la starea neclintit i obositoare n picioare, la rug ciunea ntins , la smerenia nemincinoas , la zdrobire i suspinare ne nctat , la t cere chibzuit , dreas cu sare (Colos. IV, 6) i la r bdarea n toate. C ci nu trebuie s petrecem totdeauna n odihn , nici s st ruim totdeauna numai ez nd nainte de vreme, sau de b tr ne e sau de neputin e. Pentru c «ostenele virtu ilor tale vei m nca» (Ps. CXVII, 2), zice Scriptura, sau «Împ r ia cerurilor este a celor ce o silesc» (Matei XI, 12). Drept aceea cel ce se s rguie te n fiecare zi s mplineasc cu osteneal lucr rile mai sus amintite va secera la vreme, cu Dumnezeu, i roada lor.

Al aceleuia i:

despre felul cum trebuie s ad la rug -
ciune cel ce se lini te te; i s nu se ri-
dice repede²⁴⁶.

1. Uneori s ezi pe scaun i anume c t mai mult, pentru osteneal ; alteori i pe o rogojin , pu in, pentru o vreme, pentru odihnire. Dar ederea ta s fie cu r b-dare, pentru cel ce a zis : «St rui i n rug ciune» (Colos. IV, 2). S nu te ridici degrab , lenevindu te pentru durerea ostenelii i pentru strigarea n eleg toare a min-ii i pentru a intirea min ii. C ci «iat , zice proorocul, m au cuprins dureri ca pe una care na te» (Ps. XXI, 3). Ci ncovoiindu te n jos i adun ndu i mintea n inim , de cumva s a mpr tiat, chiam pe Domnul Iisus n aju-tor. Iar dac te dor adeseori umerii i capul, st ruie te cu osteneal i cu dragoste n acestea, c ut nd n inim pe Domnul. C ci «Împ r ia lui Dumnezeu este a celor ce o silesc i cei ce o silesc, o r pesc pe ea» (Matei XI, 12). Domnul a ar tat, prin aceste cuvinte, s rguin a n osteneli a acestora. C ci r bdarea i st ruin a n toate pricinuiesc osteneli n trup i n suflet.

Despre felul cum trebuie s se zic rug ciunea

2. Dintre p rin i, unii o zic n ntregime : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m ». Al ii,

246. In ms. Ghenoiu i n ms. asem n toare e mp r it n 7 capete. Filoc. gr. (ed. III, voi. IV, p. 80—88) nu e mp r it n capete.

jum tate : «Iisuse, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m », ceea ce este mai u or pentru neputin a min ii. C ci aceasta nu poate s zic n chip tainic, singur de la sine «Domnul Iisus», ntru cur ie i n chip des vr it, dec t n Duhul Sf nt (1 Cor. XII, 3). Altfel va face aceasta b lb indu se ca un copil, neput nd s o zic articulat. Dar nu trebuie s schimbe des cuvintele rug ciunii, din nep sare, ci cu r gaz, f r ntrerupere²⁴⁷.

Iar i unii p rin i nva s se fac rug ciunea cu gura, al ii cu mintea. Eu o zic cu am ndou . C ci uneori sl be te mintea a o gr i, lenevindu se ; iar alteori gura. De aceea trebuie s ne rug m i cu gura i cu mintea. Dar trebuie s o spunem lini tit i f r zgomot, ca nu cumva glasul s tulbure sim irea i aten ia min ii i s le mpie-dice. Aceasta p n ce mintea, obi nuindu se cu lucrarea, va nainta n ea i va lua putere de la Duhul s se roage n ntregime i cu putere. Atunci nu mai e de trebuin s se rosteasc cu gura, dar nici nu se mai poate. Atunci ajunge s se fac toat lucrarea numai cu mintea.

Despre felul cum trebuie inut mintea

3. Afl c nimeni nu poate de la sine s in mintea, de nu va fi inut de Duhul. C ci este nestatornic , nu de la fire, pentru c e pururea n mi care, ci fiindc i a nsu it obi nuin a mpr tierii prin nepurtare de grij , deprinz ndu se de la nceput cu aceasta. C ci prin c lca-re a poruncilor Celui ce ne a n scut pe noi a doua oar , ne am desp r it de Dumnezeu, pierz nd sim irea n eleg toare a Lui i unirea cu El ntru sim ire²⁴⁸. Alunec nd

247. Schimbarea deas a cuvintelor rug ciunii se face din nep sare, din lipsa efortului de concentrare, din lene.

248. Ne nt lnim iar i cu «sim irea n eleg toare» sau «mental », care e un contact nemijlocit al min ii cu Dumnezeu, deci i o unire cu El, care nu se face f r ca Dumnezeu nsu i s ni se deschid c nd ne am cur it de g ndurile i de mp timirea de alte lucruri.

mintea de acolo i desp rindu se de Dumnezeu, e purtat n toate p r ile ca o roab . Ea nu mai poate s se opreasc altfel, dec t numai dac se supune lui Dumnezeu i e oprit de El i se une te cu El cu veselie, rug ndu se Lui ne nctat i st ruitor, m rturisindu I Lui, n fiecare zi, n chip n eleg tor toate c te am gre it ; atunci El iart ndat toate celor ce I se roag cu smerenie i cu zdrobire de inim i cheam pururea numele Lui cel sf nt. C ci zice : «M rturisi i v Domnului i chema i numele cel sf nt al Lui» (Ps. CIV, 7). R suflarea cu gura str ns ine mintea, dar numai n parte i iar i se mpr tie. Dar c nd vine lucrarea rug ciunii, ea ine cu adev rat mintea la sine i o vesele te i o libereaz din robie²⁴⁹. Se nt mpl ns uneori c mintea se roag i st n inim , dar cugetaarea r t ce te i se ndeletnice te cu altele. Aceasta nu se supune nim nui, dec t numai celor des vr i i n Dhul Sf nt, care au ajuns la ne mpr tierea n Hristos Iisus.

Despre alungarea g ndurilor

4. Nici un ncep tor nu poate alunga vreodat vreun g nd, dac nu l alung Dumnezeu. C ci numai cei puternici pot r zboi i alunga g ndurile. Dar i ace tia nu de la ei alung g ndurile, ci mpreun cu Dumnezeu poart r zboiul mpotriva lor, ca unii ce au mbr cat toate armele Lui.

Iar tu, venind g ndurile, cheam pe Domnul Iisus, des i cu st ruin i vor fugi. C ci ner bd nd c ldura inimii izvor t din rug ciune, fug ca arse de foc²⁵⁰. «Bate

249. Deci nu respira ia cu gura str ns adun mintea din mpr tiere, ci rug ciunea, sau legarea ei de g ndul la Dumnezeu, adic pomenirea deas a numelui Lui.

250. C ldura inimii e de ordin spiritual. înfocarea inimii pentru Dumnezeu. o iubire fa de Dumnezeu, care cov r e te, prin alipirea minii la El, atrac ia oric rui alt g nd. Dar ea produce o c ldur curat i n inima sensibil .

pe cei ce te r zboiesc cu numele lui Iisus», zice Sc rarul, fiindc Dumnezeuul nostru este foc ce mistuie toat r u-tatea (Deut. IV, 24). Domnul cel grabnic la ajutor «va face ndat dreptate celor ce strig din tot sufletul c tre El, ziua i noaptea» (Luca VIII, 7).

Iar cel ce nu are lucrarea rug ciunii le biruie n alt chip, urm nd lui Moise. C ci scul ndu se i ntinz ndu i m inile i privirea la cer, le pune pe fug Dumnezeu n-su i. Pe urm , ez nd iar i, ncepe rug ciunea cu st ru-in . De acest mijloc se folose te cel ce n a dob ndit nc putere n rug ciune. Dar i cel ce are lucrarea rug ciunii, ridic ndu se adesea, i va ntinde m inile pentru a cere ajutor mpotriva patimilor trupe ti, adic a tr nd viei i a curviei, patimile cele mai cumplite i mai grele. Dar se ridic numai pu in i iar i se a az , ca s nu fie am git de c tre vr jma ul din v zduh, n lucindu i min ii vreo pl smuire de adev r. C ci numai cei cura i i des vr i i pot p zi mintea nev t mat i f r gre eal , fie ca o au n sus, fie n jos, fie n inim , i peste tot.

Cum trebuie s se c nte

5. Unii c nt pu in, al ii mult, iar al ii deloc. Tu nu c nta nici mult, c ci aceasta aduce tulburare, dar nici nu lep da cu totul c ntarea, pentru mole eal i nep sarea care se na te din aceasta. Ci urmeaz celor ce c nt pu-in. C ci n toate cea mai bun e m sura, dup cuv ntul n elep ilor. C ntarea mult este a celor ce se ndeletnicesc cu f ptuirea, pentru necuno tin i pentru oste-neal ; nu a celor ce se lini tesc, c rora le ajunge s se roage numai lui Dumnezeu, n inim , i s se ab in de la g nduri. «Lini tea, zice Sc rarul, este lep darea n e-lesurilor sensibile i inteligibile». C ci, dac i de art mintea toat puterea n multa c ntare, sl be te de nu se

mai poate ruga cu t r i e i cu s rguin . «Noaptea, zice Sc rarul, d cele multe rug ciunii, iar cele pu ine c n t rii». A a trebuie s faci i tu. C nd vezi, ez nd n scaunul t u, c lucreaz rug ciunea i nu nceteaz de a se mi ca n inim , nu o p r si, ca s te scoli s c n i, p n ce nu te va p r si ea cu bun rost, c nd vine vremea. C ci, p r sind pe Dumnezeu n untru, pentru ca, ridic ndu te, s I vorbe ti n afar , te cobori de la cele nalte la cele de jos. Ba i tulburi prin aceasta i pacea min ii. C ci lini tea (isihia), cum o arat numele, a dob ndit, prin lucrare, obi nuin a de a petrece in pace i senin tate. Pentru c Dumnezeu este pace (Efes. II, 14), dincolo de orice tulburare i strigare, trebuie ca i lauda noastr s fie n-gereasc i nu trupeasc , precum ne este i vie uirea. C n-tarea cu strigare este semnul strig rii cu mintea. Ea ni s a dat pentru lenevirea i nepriceperea noastr , ca s ne aduc la cele adev rate. C ci cei ce nu cunosc rug ciunea, care este, dup Sc rarul, izvorul virtu ilor care ud , ca pe ni te r saduri, puterile sufletului, trebuie s c nte mult i f r m sur i totdeauna n multe feluri, ne ncet nd niciodat p n ce nu vor nainta de la f ptuirea mult cu osteneal , la vedere. Iar aceasta le vine dup ce au aflat rug ciunea care lucreaz n l untrul lor. Fiindc alta este fapta lini tii (isihiei) i alta a vie ii de ob te. Dar fiecare se va m ntui, st ruind n ceea ce a fost chemat.

De aceea m tem s scriu pentru cei neputincio i, v z ndu te umbl nd n mijlocul lor. C ci tot cel ce se n-deletnice te cu rug ciunea, pe baza celor auzite sau nv -ate din c r i, se pierde, ca unul ce nu i a g sit pov -uitor. Iar cel ce a gustat din har trebuie s c nte cu m -sur , dup cum spun p rin ii, ndeletnicindu se cel mai mult cu rug ciunea ; i c nd se leneve te, s c nte, sau s citeasc scrierile despre f ptuire ale p rin ilor. C ci nu are corabia trebuin de lope i, c nd v ntul ntinde p n zele, d ruindu i suflare prielnic pentru plutire pe ma

rea s rat a patimilor. Numai c nd se opre te, trebuie ajutat de lope i, sau tras de o corabie mai mic .

Iar dac ne arat unii cu g nd de glceav pe sfin ii p rin i, sau chiar pe unii de aici, c au f cut priveghere toat noaptea n picioare, c nt nd ne ntrerupt, r spundem din Scripturi, c nu le s nt date tuturor toate cele des v r ite, pentru lipsa de s rguin i de putere. Cu toate acestea, cele mici nu s nt numaidec t mici la cei mari, iar cele mari nu s nt numaidec t i des v r ite la cei mici. Ci numai n cei des v r i i se lucreaz toate cu u urin . C ci nu to i s nt totdeauna, acum, sau au fost odinioar , n treapta lucr toare. Nici n au umblat to i pe aceea i cale, sau au inut o p n la sfr it. Ci mul i au trecut de la treapta lucr toare la vedere i s au odihnit de la toate, afl ndu se ntr o s mb t a legii duhovnice ti (Ie ire XX, 6)²⁵¹. Ei se veselesc numai n Dumnezeu, s tura i de desf tarea dumnezeiasc , care nu le ng duie s c nte, sau s cugete la altceva, dec t la har, ajun i la extaz pentru o vreme i la bunul cel mai din urm dintre cele dorite, primite n parte, ca o arvun nc de aici. Al ii ns s au m ntuit r m n nd p n la urm n treapta lucr toare, ca adormind n ea s primeasc r s-plata n veacul viitor. Iar al ii au primit mplinirea n ceasul mor ii i de aceea au r sp ndit o bun mireasm dup moarte, spre ar tarea m ntuirii lor. Ei au avut harul botezului ca to i, dar mintea lor afl ndu se n robie i ntru necuno tin , n au comunicat tainic cu el c t erau nc

251. S mb ta a fost folosit n scrisul ascetic ca simbol al odihnei de faptele i de g ndurile legate de lumea aceasta creat (sfntul Maxim M rturisitorul, *Capete gnostice* II, 64—5 ; *Filocalia* rom. II, p. 190). Sabatismul, sabatizarea e numele acestei odihne n Dumnezeu nc pentru sfntul apostol Pavel (Evr. IV, 9). Sfntul Grigorie Sinaitul vorbe te i el de acest «sabatizare» () n Dumnezeu a celor sc pa i de robia patimilor care muncesc pe oameni. La el odihna ia sens de eliberare. El d o aplicare mai duhovniceasc sabatismului, ca la sfntul Maxim, av nd mai mult n elesul trecerii dincolo de lumea creat .

n via ²⁵². Dar al ii petrec n am ndou , adic i n c n-
tare i n rug ciune, av nd un har mbel ugat i pururea n
lucrare i nefiind niciodat mpiedica i de ceva. În sfr it
al ii au inut p n la sfr it mai ales lini tirea, de i erau
ne nv a i, ndestul ndu se n elep e te numai cu rug ciu-
nea, ca unii ce erau uni i numai cu Dumnezeu. C ci cei de-
s v r i i, cum am spus, toate le pot n Cel ce i nt re te
pe ei, Hristos (Filip. IV, 13), a C ruia e slava n vecii
vecilor. Amin.

Despre m ncare

6. Iar despre p ntece, mp ratul patimilor, ce s zic?
Dac po i s l faci ca mort i s l amor e ti, s nu sl -
be ti n aceast lucrare. Pe mine m a st p nit, iubiture,
i i slujesc ca un rob. El este mpreun lucr torul dra-
cilor i s la ul patimilor. Prin el vine c derea noastr i
prin el nvierea, c nd e pus n bun r nduial . Prin el
am c zut din prima i din a doua cinste dumnezeiasc .
C ci stric ndu ni se cea de la nceput, am fost nnoi i ia-
r i n Hristos (prin botez). Dar iat am c zut din nou
de la Dumnezeu, pentru nepurtarea de grij de porunci,
care p zesc i sporesc harul, c nd naint m. Am c zut,

252. & are i sensul de ncredin are a lor
n ceasul mor ii, dar i sensul de mplinire a lor, de ob inere a plenu-
dinii prin Duhul Sf nt. Karl Rahner vorbe te de o ajungere deplin a omu-
lui n st p nirea sa, ca i de o rotunjire a sa n ceasul mor ii prin ajun-
gera la totala con tiin de sine (*Theologie des Todes*). Sf ntul Grigorie Si-
naitul vorbe te i de o mplinire a omului n ceasul mor ii prin Dumnezeu.
Dar la el vedem ideea c mintea sau con tiin a celor mai mul i a r mas
n cursul vie ii n oarecare robie i de aceea n au putut comunica liber
i deplin cu harul. Faptul acesta se realizeaz numai n ceasul mor ii, c nd,
pe de o parte, se elibereaz deplin i ei n i i de robia patimilor, v z nd
de ert ciunea lumii, pe de alta, i face deplin st p ni pe ei n i i harul
cu care acum comunic deplin, ne mpiedeca i de lume.

de i ne tiind aceasta, ne m ndrim, socotind c s ntem cu Dumnezeu.

P rin ii au spus c s nt multe deosebiri ntre trupuri n privin a hranei. Unul are trebuin de pu in , altul de mult hran , pentru inerea puterii sale fire ti, fiecare ndestul ndu se dup puterea i deprinderea lui. Dar cel ce se lini te te trebuie s fie totdeauna n lipsire, nes tur ndu se. C ci ngreun ndu se stomacul i tulbur ndu se prin aceasta mintea, nu mai poate zice rug ciunea cu t rie i cur ie. Ci biruit de somn, din pricina aburului multelor m nc ri, dore te s doarm degrab , din care pricin i vin n minte n vremea somnului nenum rate n luciri. Drept aceea socotesc c celui ce vrea s dob ndeasc m ntuirea i se sile te s vie uiasc pentru Domnul, ntru lini te, i ajunge o litr de pine, iar din ap i vin, trei sau patru pahare la zi. S se mp rt easc apoi din m nc rile care se nimeresc, din toate c te pu in, la vremea cuvenit , dar s ocoleasc satura rea. F c nd a a cu n elepciune, va putea sc pa de nfu murare, deoarece s a mp rt it din toate. S nu se sc r beasc de f pturile lui Dumnezeu, care s nt bune foarte, ci s I mul umeasc pentru toate. Aceasta este socotin a celor n elep i. Dar celor slabi n credin i la suflet, le este mai de folos s se ab in de la unele m nc ri. Lor le a poruncit apostolul s m n nce legume, deoarece nu cred cu t rie c i p ze te Dumnezeu.

Dar ce s i spun ie, care mi ai cerut canon foarte greu, b tr n fiind ? Nu pot ine cei mai tineri cump na i m sura ; cum o vei ine tu ? De aceea i se cuvine s i p strezi n m ncare libertatea n toate. Iar dac e ti biruit, m nc nd mai mult, c ie te te i ncepe iar i i s nu ncetezi a face a a pururea, c z nd i ridic ndu te, n vinov indu te totdeauna pe tine i nu pe altul. Astfel vei avea odihn (n el. Sir. XXII, 14), c tig nd n elep e te biruin a prin c deri, cum zice Scriptura. Dar nu

trece hotarul, pe care i l am pus nainte, i i ajunge ie. C ci nu nt resc trupul celelalte m nc ri, c t l nt re te mp rt irea de p ine i de ap . De aceea a zis proorocul, ned nd nici un pre celorlalte : «Fiul omului, cu cum-p n s m n nci p inea ta si cu m sur s bei apa ta» (Iez. IV, 15).

Trei hotare are m ncarea : nfr narea, ndestularea i s turarea. Înfr narea st n a se scula cineva fl m nd de la mas ; ndestularea, n a m nca at ta c t s nu r m n fl m nd, dar nici s nu se ngreuneze ; iar s turarea st n a se ngreuna pu in. Iar dac mai m n nc cineva dup ce s a s turat, a deschis poarta l comiei p ntecelui, prin care intr curvia. Tu, tiind acestea cu de am nuntul, alege ce e mai bun dup puterea ta, netrec nd hotarele. C ci numai cei des vr i i s nt n stare, dup apostol, a i fl m nzi i a se i s tura (Filip. IV, 12) i a avea putere n toate.

Despre am gire i despre alte multe lucruri

A vrea s tii cu de am nuntul i despre am gire, ca s te p ze ti de ea, ca nu cumva dus de ne tiin s te vat mi foarte tare i s i pierzi sufletul. Deoarece lesne nclin voia liber a omului spre cele contrare ; i mai ales a celor ce lucreaz ca de la ei. C ci dracii obi-nuiesc s fie aproape de ei i mprejurul celor ncep tori i a celor ce se pov uiesc dup regula proprie (idiorit mici). Ei le ntind acestora curse de g nduri i sap gropi pentru c deri i pl smuiesc n lucriri pierz toare. Fiindc cetatea lor e sub st p nirea barbarilor i nu trebuie s ne mir m de s a r t cit careva sau de i a ie it din min i, sau de a primit sau prime te am girea, sau vede i spune, din lipsa de cercare i din ne tiin , lucruri str ine de adev r i necuvenite. C ci adeseori, vorbind cineva des

pre adevăr fără să aibă năvătură, spune, fără să i dea seama, unele în locul altora, neștiind să spună a cum este. În chipul acesta a tulburat pe mulți și a pricinuit multă ocară și batjocură celor ce se linițesc²⁵³.

Dar nu trebuie să ne mirăm dacă se rătacește vreun începător, chiar după mult osteneală. Fiindcă sânt multe plată aceasta multora și în vremea noastră și odinioară, dintre cei ce Lăudăcutat pe Dumnezeu. Căci pomenirea lui Dumnezeu, sau rugăciunea cu mintea, este mai naltă decât toate lucrurile. Ea este și cpetenia virtuților, fiind dragoste de Dumnezeu. Iar cel ce vrea să intre la Dumnezeu cu neruinare și cu mult cutezanță, și se silitească Lămurțurisească în chip curat și să Lădobndească în sine fără să se fi curățit, e lesne omorât de draci, de li se va îngădui. Căci căutând cu îndrăzneală și cu obrăznicie cele ce trec de starea lui (În el. Sir. III, 21), urmărește cu îngămfare să ajungă la ele înainte de vreme. Dar Domnul, privind adeseori cu milostivire către sntem de cutezători făcând de cele nalte, nu îngăduie să fim ispitiți, ci voiește ca fiecare, recunoscându-și mândria sa, să se întoarcă de la sine înainte de a se face ocară dracilor și de răș sau de plâns între oameni. Cu deosebire se milostivește El de cel ce caută acest minunat lucru cu îndelungă răbdare, cu smerenie și mai ales cu supunere și cu întrebare la cei înțercași, ca nu cumva să culeagă, fără să bage de seamă, în loc de grâu, spini, și să afle în loc de dulceă, amar ciune și în loc de mîntuire, pierzanie. Căci numai cei puternici și desvirați pot să lupte

253. Să ar putea ca aici să se facă aluzie la Varlaam, care a luat în răș pe isihariți în a căror apărare a scris sfîntul Grigorie Palama. Dar să ar putea să se facă aluzie și la cei ce din neștiință și-au rugăciunea pe care pretindeau că o practică, într-un mod care a provocat batjocurile lui Varlaam. Oare nu din cauza aceasta să retras Grigorie Sinaitul în muntele depărtat al Paroriei, unde a putut predica netulburat rugăciunea minții în modul cel mai autentic, atrăgând o mulime de ucenici dornici să o deprindă?

totdeauna cu dracii i s ntind mpotriva lor ne nctat sabia Duhului, care este cuvntul lui Dumnezeu (Efes. VI, 17). Iar cei neputincioi i încep tori s se foloseasc , cu evlavie i cu fric , de fug , ca de o nt ritur i s nu primeasc r zboiul, ndr znind nainte de vreme, c ci numai a a scap de moarte. Deci tu, dac te lini te ti bine, a tept nd s fii cu Dumnezeu, s nu prime ti niciodat orice ai vedea cu sim urile, sau cu mintea, sau n afar , sau n untru, fie chiar chipul lui Hristos, sau vreun nger, zice se, sau al vreunui sfnt, sau s i n luce ti, sau s ntip re ti vreo lumin n mintea ta. C ci i mintea ns i are, de la sine, prin fire, puterea de a pl smui n luciri i u or poate pl smui nchipuirile celor dorate n cei ce nu iau aminte cu de am nuntul la aceasta, aduc ndu i v t mare ei n i i. Dar i amintirea unor lucruri bune sau rele obi nuie te s se ntip reasc n sim irea min ii i s o fac s f ureasc n luci. Unul ca acesta a ajuns rob al n lucirilor (fantezist), nu isihast. De aceea, ia aminte s nu te ncrezi n ceva, ncuviin nd degrab , chiar dac e ceva bun, nainte de a ntrea pe cei ncerca i i de mult cercetare, ca s nu te vat mi. R m i mai bine greoi fa de acel lucru, p zindu i totdeauna mintea f r culoare, f r chip i f r form . C ci adeseori se trimite ceva de felul acesta i de la Dumnezeu spre cercare pentru a lua cunun , dar mul i se vat m . Fiindc Domnul nostru vrea s cerce voina noastr liber , s vad n ce parte nclin .

Cel ce vede ceva cu n elegerea, cu sim irea, chiar de ar fi de la Dumnezeu, dac o prime te f r s ntrea pe cei cerca i, u or se am ge te sau se va am gi, ca unul ce o prime te cu u urin . Încep torul trebuie s ia aminte la lucrarea inimii, care nu am ge te, iar toate celelalte s nu le primeasc , p n nu va dob ndi pacea de la patimi. C ci Dumnezeu nu se sup r pe cel ce ia aminte la sine cu de am nuntul de teama am girii, chiar dac

acesta n ar primi nici ceea ce trimite El, f r mult ntrebare i cercetare ; ci mai degrab l laud ca pe un n-elept.

Dar nu trebuie s fie ntreba i to i, ci unul ncercat i pov uitor al altora, cu via a luminat , care e s rac, dar mbog e te pe mul i, dup Scriptur (2 Cor. VI, 10). C ci mul i necerca i au v t mat pe mul i lipsi i de minte, a c ror os nd o vor avea dup moarte. C ci nu tuturor le este dat s pov uiasc i pe al ii, ci numai celor c - rora li s a d ruit puterea dumnezeiasc de a deosebi, dup apostol, duhurile (1 Cor. XII, 10), puterea prin care s despart r ul de bine, cu sabia cuv ntului (ra iunii). Fiecare are cuno tin a i puterea sa de deosebire, fie de la fire, fie prin cercare, fie din nv tur . Dar nu o au to i pe cea a Duhului. De aceea a zis n eleptul Isus al lui Si rah : «Cei ce s nt n pace cu tine, s fie mul i, dar sf tui-torii t i, unul dintr o mie» (În el. Sir. VI, 6). Îns nu pu-in osteneal se cere pentru a afla un pov uitor care s nu gre easc , nici n lucruri, nici n cuvinte, nici n cuget ri. Iar semnul c nu gre e te nu este altul dec t s aib m rturia Scripturii n ceea ce face i cuget i s fie cump tat n ceea ce cuget . C ci nu pu in nevoin se cere pentru a ajunge cineva n chip nvederat la adev r i a se cur i de toate cele potrivnice harului. Fiindc i diavolul obi nuie te s i arate, mai ales n cei ncep tori, am girea lui sub chipul adev rului i s dea ndemnuri-lor lui rele nf i area unor sfaturi duhovnice ti.

De aceea, cel ce se sile te s ajung la rug ciunea curat trebuie s umble n lini te, cu mult fric , cu pl ns i cu pov uirea dob ndit prin ntrebarea celor cerca i. Trebuie s pl ng pururea pentru p catele sale, n trist ndu se i tem ndu se ca nu cumva s fie os ndit i s fie desp r it de Dumnezeu, acum sau n veacul viitor. C nd diavolul vede pe cineva petrec nd n pl ns, nu r - m ne acolo, nfrico ndu se de smerenia ce se na te din

plns²⁵⁴. Dar pe cel ce i nchipuie c va ajunge la cele nalte prin p rerea de sine, purtat de un dor satanic i nu adev rat, l leag cu u urin n mrejele sale, ca pe o slug a sa. De aceea trebuie s ii plnsul ca o mare arm n rug ciune, ca s nu cazi din bucuria rug ciunii n p rerea de sine, ci aleg ndu i ntristarea bucuroas²⁵⁵, s te p ze ti nev t mat.

Rug ciunea ne n el toare, c ldura mpreunat cu rug ciunea lui Iisus, care a aruncat foc pe p m ntul (Luca XII, 49) inimii noastre, este c ldura care arde patimile ca pe ni te scaie i, i s de te veselie i pace n suflet. Ea nu se abate nici la dreapta nici la st nga, ci r sare n inim ca un izvor de ap din Duhul de via f c tor. Dore te i tu s o afli i s o dob nde ti i s o ai numai pe aceasta n inima ta, p zindu i mintea f r n luciri i goal de n elesuri i de g nduri. i nu te teme. C ci Cel ce a zis : «Îndr zni i, Eu s nt, nu v teme i» (Matei XIV, 27), este i cu noi, dac L c ut m, ca s ne sprijineasc

254. Smerenia nfrico eaz pe diavol pentru t ria ei ntemeiat pe adev rul n privin a raportului ntre micimea noastr i m rimea copleitoare a lui Dumnezeu. Dimpotriv , m ndria n are fermitate n afirmarea de sine a omului, pentru c nu se bazeaz pe o cunoa tere a adev rului pozi iei sale reale n raport cu Dumnezeu, iar adev rul acesta va d r ma p n la urm n l area lui ne ntemeiat pe nimic consistent.

255. « ntristarea bucuroas » () este o nou expresie paradoxal al turi de «be ia treaz », de «stabilitatea mobil » etc, venite de la Grigorie de Nisa. Expresia aceasta o g sim la Ioan Sc rarul sub forma «*plnsul pricinuitor de bucurie*» (&). a e nrudit i cu «moartea sau crucea de via f c toare», at t de frecvent n cre tinism. ntristarea aceasta e bucuroas , pentru c e mpreunat cu iubirea lui Dumnezeu, cu sim irea intens a puterii Lui. De aceea ea nu e ntristarea f r n dejde a singur t ii, a sentimentului de p r sire definitiv , a ie irii din leg tur cu izvorul vie ii adev rate, pe care o are cel ce nu se poate poc i. Totul n cre tinism e o complex «coincidentia oppositorum». A ve-dea acest caracter al realit ii e semnul unei maturit i de g ndire, de n-elegere, de experien a realit ii spirituale n toat complexitatea ei, a unei maturit i pe care nu o are un raionalism simplificator de tipul lui sau sau (entweder oder).

totdeauna. Nu trebuie să ne fie frică sau să suspinăm chemându-l pe Dumnezeu.

Iar dacă unii sau răzicit, vătmându-se la minte, bagde seamă că au putut evita această din ascultare de voia lor și din înălțarea cugetului. Cel ce caută pe Dumnezeu într-o supunere, cu întrebare și cu smerită cugetare, nu se va vătmă niciodată, cu harul lui Hristos, care vrea ca toți oamenii să se mântuiască (1 Tim. II, 4). Iar dacă se nătmă vreodată, ea vine pentru cercare și pentru cunună, și are după ea degrabă ajutorul lui Dumnezeu, care a îngădui-o pentru pricini pe care singur El le ține. Pe cel ce viețuiește drept și umblă fără prihan și leapdă plăcerea de la oameni și cugetarea semea, chiar dacă toată mulțimea dracilor ar încerca să împotriva lui nenumărate ispite, nu îl vor vătmă, cum zic părinții. Iar cel ce umblă cu obrăznicie după sfatul lui, va suferi cu ușurință vătmare. De aceea, cel ce se linițește este dator să înșurureze calea împărătească. Fiindcă trecerea peste mări, în toate, este urmată cu ușurință de pierderea de sine, din care se naște amăgirea.

Înfrângerea slăbirea minții, strângându-se în gura înrugăciunii, și nu răsuflarea nărilor, ca cei nevătăiați, ca să nu te vatămie, umflându-te²⁵⁶.

Trei sunt virtuțile liniștii (isihiei) pe care trebuie să le păzim întotdeauna, și să ne cercetăm în fiecare ceas, dacă petrecem totdeauna în ele, ca nu cumva furați de uitare să umblăm afară din ele. Iar acestea sunt: înfrângerea, t

256. Prin înfrângerea «slăbirea minții» înseamnă înfrângerea minții într-o stabilitate, menținerea cugetării în pomenirea necetată a lui Dumnezeu. Iar ca mijloc recomandăm strângerea gurii, nu a nărilor, cum recomandăm «metoda» care circula sub numele sfântului Simeon Noul Teolog, în care se spune: «Strânge deci și tragerea aerului pe nări ca să nu respiri ușor». Sfântul Grigorie Sinaitul spune că aceasta o făceau «cei nevătăiați» (μ &). Se vede și de aici că «metoda» de sub numele lui Simeon a fost considerat chiar de Grigorie Sinaitul ca având expresii interpolate de cei nevătăiați.

cerea i oc r rea de sine, adic smerenia. C ci acestea le cuprind pe toate celelalte i se p zesc una pe alta. Din ele se na te rug ciunea i cre te necontenit.

Începutul harului, care vine din rug ciune la cei ce se ndeletnicesc cu ea, se arat n multe feluri, ca i m- p r irea Duhului, care se face ar tat i cunoscut dup voia Lui, cum zice apostolul (Evrei II, 4). El se arat i n noi dup pilda lui Ilie Tesviteanul. În unii vine ca duh de temere, surp nd mun ii patimilor, zdrobind pietrele (3 Regi XIX, 11), adic inimile nvârto ate, nc t cad de fric i trupul li se face ca mort. În al ii se arat ca un cutremur (locul cit.), apoi ca o veselie, pe care p rin ii Bisericii au numit o mai limpede i s ltare. În cei dint i se arat nematerial i fiin ial n cele din untru ; c ci nefiin ialul i neipostaticul nici nu este²⁵⁷. În al ii, n sfr- it, Dumnezeu produce o adiere sub ire i pa nic de lumin (locul cit.), mai ales n cei ce au naintat n rug ciune. În ace tia Hristos locuie te n inim , dup apostol (Efes. III, 17), i Se arat tainic n Duh. De aceea a zis Dumnezeu c tre Ilie n muntele Horeb, c Domnul nu este nici n vifor, nici n cutremur, adic n lucr rile din parte din cei ncep tori, ci n adierea sub ire de lumin , ar - tând des vâr irea rug ciunii²⁵⁸.

Ce va face cineva, c nd dracul se preface n nger de lumin (2 Cor. XI, 14) i am ge te pe om ?

Într un asemenea caz, i trebuie omului mult putere de deosebire, ca s cunoasc desp r irea ntre bine i r u. Deci nu te ncrede repede i cu u urin n astfel de ar - t ri, ci r m i greoi i ine binele cu mult cercare, iar r ul

257. Harul se tr ie te ca o iradiere din Persoana Cuv ntului, deci din fiin a Lui, nu ca ceva inconsistent, ca un accident f r temelie n Dumnezeu. Un har f r baza n fiin a i n ipostasul Cuv ntului nici n ar exista.

258. In adierea sub ire de lumin se arat des vâr irea rug ciunii, c ci ea e semnul odihnei ferme a min ii n Dumnezeu. Unde mai e vifor i agita ie, sufletul nc nu s a statornicit pe deplin n Dumnezeu.

leap d l (1 Tes. V, 21—22). E ti dator s cerci i s deosebe ti i apoi s crezi. Cunoa te c roadele harului s nt v dite i chiar dac se preface dracul nu poate s aduc bl nde e, ng duin , smerenie, ur fa de lume, nici nu face s nceteze pl cerile i patimile. Toate acestea s nt roadele harului. Iar roadele aceluia s nt : nfumurarea, m ndria cugetului, la itatea i tot p catul. Din roade po i cunoa te, a adar, lumina ce lumineaz n sufletul t u, dac e a lui Dumnezeu sau a satanei. Salata este asemenea m cri ului la vedere i o etul asemenea vinului, dar g tlejul le cunoa te din gustare i deosebe te pe fiecare (În el. Sir. XXV, 18—19). A a i sufletul, dac are puterea de a deosebi, cunoa te din sim irea min ii darurile Duhului Sf nt i n lucirile satanei²⁵⁹.

Trebuie s tii ns c am girea ncepe din trei pricini : din m ndrie, din pizma dracilor i din ng duin a pov uitoare a lui Dumnezeu. Iar pricinile acestora s nt : a m ndriei, u ur tatea min ii ; a pizmei dracilor, sporirea ; a ng duin ei lui Dumnezeu, p catul. Am girea care vine din m ndria noastr i din pizma dracilor se t m duie te u or, c nd omul se smere te. Dar cea care este din ng duin a lui Dumnezeu r m ne de multe ori p n la moarte.

Trebuie s mai tii i aceasta, c dracul m ndriei prezice i prooroce te multe celor ce nu iau aminte bine la inim . De aceea, tu frate, s fii totdeauna gata pentru r zboiul dracilor. i de vezi ar t ndu se deodat vreo n lue, s nu te tulburi ; fie c vezi vreo sabie scoas ca s te taie, fie vreun sfe nic aprins ca s te ard , fie vreo fa s lbatic i ur t de arap sau de balaur, sau altceva de felul acesta, s nu te tulburi i s nu te nfrico ezi, ci stai cu curaj i m rturise te m rturisirea cea bun , sau «Isuse

259. Aci se termin textul paleogrec n Filoc. greac (ed. III, voi. IV, p. 80—88). In vol. V, acest text, mp r it de unele manuscrise române ti n 7 capete, s a repetat n limba neogreac (p. 90—103), dar are i urm toarea continuare pe care o traducem i noi n Filoc. rom.

Hristoase» i u or vei vedea biruin a i fuga i dispari ia vr jma ilor t i.

S mai tii i aceast viclenie pe care o s v r esc de multe ori dracii. Ei se mpart n dou . i unii vin asupra ta ca s te ispiteasc repede. i dac te v d cernd ajutor, al ii se arat ca ngeri, i alung repede pe cei dint i i aceia se fac c s au speriat i fug, ca s te n ele s te nchini ca unor sfin i ngeri celor ce au alungat, chipurile, pe draci.

De multe ori iar i i arunc g nduri bune i te mi c s te nchini mpotriva celor ce se arat ca s te ispiteasc , sau s li te opui. i c nd o faci, se prefac c au fost alungai de cuv ntul t u i fug ca s te m ndre ti i s crezi c ai naintat i ai nceput s biruie ti g ndurile i s alungi pe draci^{259 bis}.

259 bis. Partea aceasta e luat ca idee din «Scar ». De altfel, toat partea practic din Grigorie Sinaitul e influen at n mod principal de «Scara» lui Ioan Sc rarul.

ALE SFÎNTULUI
GRIGORIE PALAMA
CUVINTE PENTRU CEI CE SE
LINI TESC CU EVLAVIE
I ALTE SCRIERI ÎN
AP RAREA ISIHASMULUI

Sfântul Grigorie Palama

Viața și scrierile lui

Experiența isihastă a întâlnirii cu Hristos, în lumină, prin rugăciunea inimii, a fost provocată de critica făcută de călugărul *Varlaam*, venit din Occident, și i s-a dat o fundamentare teologică. Exponentul ei (prin care și-a realizat această fundamentare) a fost Sfântul *Grigorie Palama*. Acest lucru a fost pe de o parte un bine, căci fără această fundamentare experiența isihastă nu și-ar fi asigurat poate o continuitate, sau ar fi fost expusă la fel de fel de interpretări bizare.

Dar critica inspirată de o gândire scolastică intelectualistă — care cu înfocarea oricărei mișcări nouă născute afirma cu unilateralitate simplă unitatea lui Dumnezeu, fără o alegere pentru experiența reală a Lui și pentru alegerea mai subtilă și mai complexă a lui Dumnezeu, pe care ea o necesită — a făcut și pe apăsătorul teologic al acestei experiențe să formuleze doctrina despre Dumnezeu implicată în această experiență, într-un mod care li se părea adversarilor că nu se conciliază cu unitatea lui Dumnezeu, ai cărei susținători ei se socoteau.

Iar aceasta a adăncit și prelungit distanța dintre gândirea teologică occidentală — pe care criticii experienței isihaste pretindeau că o reprezintă — și care a fost acceptată ca atare în Occident — și cea răsăriteană.

Vom încerca la sfârșitul acestei introduceri și în notele la scrierile lui Palama, traduse în acest volum, să arătăm cele două moduri de formulare a învățurii despre Dumnezeu implicând ele posibilități de conciliere, sau că sfântul Grigorie Palama nu contestă în fond unitatea lui Dumnezeu când vorbește de lucrurile necreate, nedespărțite de ființa Lui.

Sfântul Grigorie Palama s-a născut în anul 1296, din părinți de neam ales și de o remarcabilă evlavie, care se mutaseră din Asia Mică în Constantinopol înainte de a avea copii.

La v rsta de 7 ani el r mase orfan de tat , mpreun cu al i patru fra i (doi b ie i i dou fete). El primi o educa ie aleas n palatul mp r tesc, fiind ajutat i el i fra ii s i de mp ratul *Andronic II Paleologul*.

Înc de la v rsta adolescen ei a stat n leg tur cu monahii i ncepu s duc o via de ascez , postind, priveghind mult, nfr n ndu se de la mult mâncare. Cel mai bun nv - tor i a fost *Teolipt*, ajuns, dup o vie uire la Atos, mitropolit al Filadelfiei, dar petrecând mai mult n Constantinopol. Acela l a introdus cel dint i n disciplina trezviei i a rug ciunii min- ii. La v rsta de 21 ani (prin 1317), t n rul Grigorie pleac cu cei doi fra i ai s i la Atos, dup ce instala ntr o m n stare din Constantinopol pe mama i pe surorile sale. În Atos deveni ucenic al b tr nului monah *Nicodim*, care tr ia pe lng m n s- tirea Vatoped. Acesta l i tunse pe Grigorie cur nd n monahism. Dup trei ani, b tr nul Nicodim muri, iar t n rul Grigorie se mut (pe la 1321) n Lavra sf ntului Atanasie, continu nd via a de ascet. Dup al i trei ani (prin 1324) se a ez ntr un loc retras numit Glosia, unde un grup de isihasti se exercitau n ascez i n rug ciunea min ii, sub c l uzirea unui monah Grigorie, de origine din Constantinopol. Desele incursiuni ale turcilor l silir pe Grigorie dup doi ani (prin 1326) s se mute cu grupul ntreg de 12 monahi isihasti la Salonic. Aici e hirotonit preot i apoi se retrage cu grupul ntreg ntr un schit de pe muntele de lng Veria, ntr o regiune de aromâni. Dup cinci ani (1330—1331), silit de dese incursiuni ale srbilor, se duce iar i la Atos, a ez ndu se n schitul sf ntul Sava de lng Marea Lavr . Începu s in predici i s scrie.

În 1334 sosind n Constantinopol ni te dominicani ca s discute cu ortodoc ii chestiunea unirii Bisericii, un t n r venit cu c iva ani nainte din Calabria i devenit aici monah cu numele de Varlaam, ca s c tige simpatia ortodoc ilor, care l b nuiau de catolicism ascuns, scrise mai multe tratate despre purcederea Sf ntului Duh, ap r nd teza ortodox despre un singur principiu n Sf nta Treime, dar ntr un mod care relativiza diferen a ntre ortodoc i i catolici, sus in nd c Tat l i Fiul comunic at t de str ns ntreolalt , nc t nu se poate nega Fiului o participare la actul prin care Tat l purcede pe Duhul Sf nt. El mai afirma c n Scriptur nu se poate g si o dovad pentru pozi ia ortodox sau catolic , dar printr o astfel de n elegere dialectic a raportului dintre Tat l i Fiul

se pot mp ca cele dou pozi ii: purcederea Duhului Sfnt din Tat l ca unic principiu, cu purcederea din Tat l i Fiul; prima pozi ie poate fi afirmat ntruc t Tat l e unicul izvor n Treime, a doua pe baza str nsei uniri a Fiului cu Tat l.

Prietenii sfntului Grigorie Palama din Salonic, unde se afla atunci Varlaam, scriser aceuia cu privire la teza lui Varlaam, cernd s i l mureasc n privin a ei. Astfel Grigorie Palama scrisse dou tratate despre purcederea Sfntului Duh, n care respingea relativismul lui Varlaam, adic metoda lui «dialectic », prin care voia s mpace cele dou pozi ii. Palama ap ra metoda «demonstrativ », afirmând c in Sfânta Scriptur i n operele sfin ilor p rin i avem dovezi clare pentru nv tura ortodox . Tratatele acestea au fost scrise pe la 1335²⁶⁰. Ele au fost urmate pe la 1336 i 1337 de dou scrisori, c tre Achindin i c tre Varlaam, n aceea i chestiune²⁶¹.

Aceste scrisori, care ii sc deau prestigiul, irit ndu l, l au f cut pe Varlaam s porneasc atacul mpotriva isihailor, de care tia c s nt prieteni ai lui Palama²⁶².

Varlaam a scris prin 1337 trei tratate contra isihailor. Palama a r spuns, prin 1338, atacurilor din ele f r s numeasc pe autorul lor, cu trei tratate corespunz toare. Ele s nt intitulate :

Primul tratat dintre cele dint i pentru cei ce vie uesc cu sfin enie n isihie ; ntru c t i p n la ce grad e folositoare n-deletnicirea cu tiin ele.

260. Aceste tratate se numesc

μ , ed. Hristou. *Op. cit.*, voi. I, . 10—153. Ele au fost traduse n române te de Grigorie mitrop. Ungrovlahiei, sub titlul: *Dou cuvinte doveditoare despre purcederea Sfntului Duh*, Buz u, 1832.

261. *Ep. I c tre Achindin*, ed. P. Hristou, *op. cit.*, p. 203—219 ; a doua *Ep. c tre Achindin*, *ibidem*, p. 220—214; prima *ep. c tre Varlaam*, *Ibidem*, p. 224—253, a doua c tre Varlaam, *Ibidem*, p. 260—312. Despre data tuturor acestor ase scrieri a se vedea la P. Hristou, *Ibidem*, p. 180. Men ion m c admitea i Palama o eventual folosire a expresiei «prin Fiul», dar n sensul unei «odihniri eterne a Duhului n Fiul» n baza creia Duhul str luce te sau e trimis celor vrednici prin Fiul. Palama reia astfel teza dezvoltat de patriarhul Grigorie Cipriotul (1283—1284). (Trat. I, la Hristou, ed. cit., voi. I, p. 35—39 i Introd. lui Hristou, *op. cit.*, p. 17).

262. P. Hristou, *ibidem*, p. 316. Despre toat via a i lupta sfntului Grigorie Palama a se vedea : Pr. D. St niloae, *Via a i nv tura sfntului Grigorie Palama*, Sibiu, 1938.

Al doilea tratat dintre cele dintîi pentru cei ce vie uesc cu sfin enie n isihie. Pentru cei ce voiesc s se concentreze asupra lor n isihie nu e f r folos s ncerce a i ine mintea n l untrul trupului.

Al treilea tratat din rndul ntîi pentru cei ce vie uiesc cu sfin enie n isihie. Despre lumin i luminarea dumnezeiasc , despre sfnta fericire i despre des v r irea cea ntru Hristos²⁶³.

Ele r spundeau unor tratate cu titluri asem n toare ale lui Varlaam : 1) *Despre tiin e, sau despre cunoa tere, sau despre dob ndirea n elepciunii*; 2) *Despre rug ciune, sau despre des v r irea omeneasc i* 3) *Despre lumin*²⁶⁴.

Cnd v zu r spunsurile lui Palama, Varlaam cuprins de team retu a c te ceva din scrierile lui, terse numele de «omfalopsichi», renun s numeasc fenomenele tr ite de isihia ti ca demonice, numindu le naturale. Era un fel de nou redactare a acelorai scrieri. Palama r spuse i acestei noi forme a triadei lui Varlaam cu alte trei tratate. Socotind c aceasta e ultima form a atacurilor lui Varlaam, Palama intitula r spunsurile sale : «*cele din urm* ». Titlurile lor s nt :

Primul tratat al celor din urm pentru cei ce se dedic cu evlavie isihiei. Expunerea i combaterea celor scrise de filozoful Varlaam contra celor ce vie uesc cu evlavie n isihie. Care este cuno tin a cu adev rat m ntuitoare i c utat cu mult dorin de monahii adev ra i, sau mpotriva celor ce zic despre cuno tin a din tiin ele din afar c ar fi cu adev rat m ntuitoare.

Tratatul al doilea al celor din urm pentru cei ce se dedic cu evlavie isihiei. Despre rug ciune.

*Tratatul al treilea al celor din urm pentru cei ce se dedic cu evlavie isihiei. Despre lumina sfnt*²⁶⁵.

Acestea au ap rut prin 1339, pe cnd Varlaam era dus la Avignon ca sol al mp ratului c tre papa, sau era n ajunul plec rii. Înc n cursul c l toriei de ntoarcere de la Avignon, la oprirea n Italia²⁶⁶, probabil ndemnat de catolicii de acolo, Varlaam a alc tuit un al doilea rnd de trei tratate con

263. Editate de P. Hristou, op. cit., voi. I, p. 361—392; p. 393—408; p. 409—463. Ultimele dou traduse n rom. la Pr. D. St niloae, op. cit.

264. P. Hristou, op. cit., p. 315—354.

265. Ed. Hristou, op. cit., p. 466—506 ; 507—546 ; 537—613.

266. P. Hristou, op. cit., p. 349.

tra isiha tilor, intitulându-le de ast dat «Contra masalienilor». Masalieni se numeau bogomilii, dintre care exista cte unul n mod camuflat i printre monahi i care repetau continuu unica rug ciune «Tat l nostru», pretinz nd c v d esen a dumnezeiasc . Întors din Apus, n octombrie 1340, Varlaam se duse la Constantinopol, unde conform amenin rii din prefa a acestor ultime tratate, interveni la Sinod pentru condamnarea isiha tilor.

Palama, prev z nd c lucrurile vor ajunge p n la urm n fa a Sinodului, se duse mpreun cu aderentul s u Isidor din Salonic la Atos unde preg ti *Tomul Aghioritic*, inten io n nd s se prezinte cu el n fa a Sinodului. El e semnat de c peteniile monahismului atonit i aprobat de episcopul de Ierissos, Iacob, n martie 1341. Venind cu el n Salonic, Palama adun pe monahii de aici, care subscriu un tom asem n tor, pe care l trimite patriarhului.

Varlaam ntors nc nainte de Salonic avu mai multe nt l niri chiar cu Palama, dintre care una n fa a guvernatorului ora ului, cu care ocazie promise s nu publice noua sa lucrare, iar Palama s nceteze i el a mai scrie contra lui. Dar mereu schimb cios, cur nd dup aceea Varlaam public tratatele «Contra masalienilor», n care Palama e atacat personal. Acesta r spuse la nceputul anului 1341 cu alte trei tratate ale sale. Întruc t n ultimele tratate, Varlaam acuza pe isiha ti, de preten ia c v d esen a dumnezeiasc , acesta r spuse c ace tia nu pretind a a ceva. Ei v d numai lucrarea dumnezeiasc , care se nume te n grece te «energie». A a a naintat discu ia la tema deosebirii ntre fiin a i energiile dumnezeie ti, tem care formeaz con inutul celei de a treia triade a lui Palama²⁶⁷. Ele se intituleaz :

1) *Respingerea absurdit ilor ce rezult din scrierile de al doilea ale filozofului Varlaam, sau despre ndumnezeire : tratatul nt i contra celor de al doilea.*

2) *Lista absurdit ilor ce rezult din premisele filozofului Varlaam, tratatul al doilea contra celor de al doilea.*

3) *Lista absurdit ilor ce rezult din concluziile filozofului , tratatul al treilea contra celor de al doilea*²⁶⁸.

267. P. Hristou, op. cit., p. 350—353.

268. Aceste trei tratate ale celei de a treia triade n ed. P. Hristou, voi. cit., p. 615—653 ; 655—678 ; 679—694.

Achindin pretinde c patriarhul Ioan Caleca d duse lui Varlaam o scrisoare c tre autorit ile din Salonic pentru a trimite pe Palama la Constantinopol ca s se explice. Dar el, Achindin, care voia ca lucrurile s se mpace, ob inu de la patriarh o alt scrisoare direct c tre Palama, prin care l invita s vin la Constantinopol de la sine, nea tept nd s fie trimis de autorit ile din Salonic. Palama i r spuse lui Achindin, explic ndu i c deosebirea ce o face ntre fiin a i lucrurile lui Dumnezeu nu e o erezie, ci i are baza n nv tura p rin ilor Bisericii. Scrisoarea lui Achindin trebuie s fi fost trimis lui Palama dup ce disputa la Salonic se nte ise i Palama i publicase noua sa triad .

Palama promite s mearg la Constantinopol n prim - vara lui 1341, c nd va pleca i mp ratul din Salonic la Constantinopol. Dar se pare c n a mai a teptat plecarea mp ratului, ci lu nd cu sine pe Isidor i pe Marcu, se duse la Constantinopol. Acolo mul i erau c tigi i pentru Varlaam. De aceea Palama ncepu s l mureasc zile i nop i pe arhierei, p n ce i convinse despre adev rul celor sus inute de el.

Pentru c disputa continua tot mai aprins , la 11 iunie 1341 se ntruni un sinod, pentru a decide n aceast chestiune. Sinodul a dat dreptate isiha tilor i lui Palama. Varlaam ca s evite condamnarea i a cerut iertare. Apoi plec ru inat n mod definitiv n Occident. Sinodul nu d du nici un tom, din dorin a de a potoli disputa. Deabia peste dou luni un nou sinod, la cererea aderen ilor lui Palama, care, dup plecarea lui Varlaam, ncepur s fie ataca i de Achindin, le d du un tom despre dezaprobarea lui Varlaam la sinodul din 1341. Patriarhul Caleca pretinde c a dat acest tom numai silit de Cantacuzino, ocrotitorul mp ratului minor Ioan V Paleologul, dup moartea lui Andronic III Paleologul, nt mplat cu r nd dup sinodul din iunie 1341. În fa a acestui sinod a trebuit s se prezinte Achindin cu c iva aderen i ai s i pentru a i expune pozi ia. Sinodul l a dezaprobat, iar mul imea care asista s a pornit s vocifereze mpotriva lui.

Dar la nceputul lui octombrie 1341 mp r teasa v duv Ana de Savoy, sus inut de marele duce Apocavcos i de patriarhul Caleca demise pe Ioan Cantacuzino din postul de regent i acesta trebui s p r seasc Constantinopolul i s i fac la Didimotichos, n Tracia, centrul opera iilor sale militare contra mp r tesei i a lui Ioan Paleologul. Achindin i aderen ii lui, sprijini i puternic de patriarhul Caleca, prezint

pe isihă ti ca sus în torii ai lui Cantacuzino. Palama e aruncat în închisoare în primăvara anului 1343 și e lăsat acolo până în 1347. Același lucru s-a întâmplat și cu ase ierarhi aderenți ai lui Palama. În toamna lui 1345 împăratul, dându-și seama că trebuie să dea satisfacție poporului credincios și monahismului care era de partea lui Palama, renunță la susținerea patriarhului Caleca și a lui Achindin. Când acesta e hirotonit de Caleca diacon, senatul se întrunește în toamna lui 1345 și declară ilegal hirotonia lui Achindin. Când cei ase episcopi înuși nchiși cer în septembrie 1346 judecarea lui Caleca, împăratul începe o serie de conferințe cu senatul și cu ierarhii liberi. Dar încă înainte de aceste conferințe și se impusese lui Caleca domiciliul forțat.

La 2 februarie 1347 împăratul convoca pe ierarhi la un sinod solemn. Acesta depuse pe Caleca din patriarhat, lăcondamnă pe Achindin și reconfirmă învingătura lui Palama. Dar încă înainte ca totul să fie semnat, Cantacuzino intra în ora prin poarta lăsată deschisă de ostașii generalului împăratului, Fakeolatos. Devenit copleșit, Cantacuzino eliberează pe Palama și pe cei ase ierarhi. Aderenții lui Palama, Isidor, este ales patriarh, iar acesta ocupă scaunele vacante cu aderenții ai lui Palama și după câteva zile lăhirotonitește pe Palama însuși mitropolit al Salonicului, a doua capitală a imperiului.

În timpul polemicii cu Achindin, Palama a alcătuit următoarele scrieri:

Din timpul de pe la jumătatea postului Paștilor din 1342 până la prima duminică după Rusalii datează *Primul Antiretic* contra lui Achindin și probabil și *Al doilea Antiretic*²⁶⁹. Dar încă înainte de Primul Antiretic, compusese scrierea: *La ce se refer unitatea în dumnezeire și la ce deosebiri?*²⁷⁰. Iar înainte de toate aceste trei scrieri, sau cel puțin înainte de Antireticul II mai datează cele două dialoguri: *Dialogul ortodoxului cu varlaamitul*²⁷¹ și *Dialogul lui Teofanes cu Teotimos*²⁷². Dar și mai înainte de dialogul din urmă, sau poate de amândouă, mai alcătuiască *Apologie mai pe larg: despre lucrările dumnezeiești și despre împărtășirea de ele*²⁷³.

269. Ed. I. A. Hristou, op. cit., tom. III, p. 39—85 și 85—181.

270. Ed. Hristou, op. cit., tom. II, p. 69—96.

271. *Ibidem*, p. 14—219.

272. *Ibidem*, p. 219—263.

273. *Ibidem*, p. 96—137. Tradus în rom. În lucrarea noastră cit. p. LVIII—XCI.

P n prin postul Pa tilor 1342, Palama nu r spunsese de loc Scrierilor lui Achindin.

Tot din timpul din care dateaz scrierile de mai sus, dateaz i scrierea : *Varlaam i Achindin s nt cei ce taie gre-it i f r credin dumnezeirea cea una n dou*²⁷⁴.

Din acela i timp dateaz i cîteva epistole care s nt de asemenea r spunsuri la atacurile repetate ale lui Achindin. i anume epistola c tre Ioan Gabra²⁷⁵. Ea ap r dialogul ortodoxului cu varlaamitul, atacat de Achindin.

Plecat la Heracleia, n vara lui 1342, dup patru luni, n octombrie 1342 este adus din ordinul patriarhului la Constantinopol i n prim vara lui 1343 Palama e aruncat n nchisoare. Înainte de aceea el petrecuse vreo trei luni n Sfnta Sofia, care d dea drept de azil. Din timpul celor vreo ase luni c t timp nc n a fost nchis, dateaz *Epistola c tre Arsenie Studitul*, iar din timpul c t petrecea n Sfnta Sofia, *Epistola c tre Damian Filozoful*²⁷⁶. Epistola aceasta se socote te ca al zecelea tratat contra lui Achindin, dup *Epistola c tre Atanasie al Cizicului*, tratatul despre *Teologia unit i distinct* i cele apte Antiretice ; dar al zecelea, nu din punct de vedere cronologic, ci dup a ezarea lor n manuscrisul original. Tot din timpul acesta se pare c dateaz i *Epistola c tre monahul Dionisie*²⁷⁷, de i nu e exclus ca ambele aceste epistole s dateze de dup Antireticul VII contra lui Achindin.

Dup ce Palama a fost aruncat n nchisoare, monahii din Atos scriser patriarhului Caleca, mp r tesei i autorit ilor civile din Constantinopol, cer ndu le s l elibereze. Scrisorile acestea trebuie s fi fost trimise prin toamna anului 1344, c ci n noiembrie 1344 patriarhul le r spunde, justificând ntemniarea lui Palama cu abaterile lui dogmatice i cu motive politice. El ndemn i pe mp r teasa s le r spund , nvinovindu l pe Palama de pretinsa alian cu Cantacuzino.

La auzul acestor ve ti, Palama scrisese i el, n prim vara lui 1345 trei scrisori la Atos : una c tre Filotei, egumenul La vrei²⁷⁸, a doua, trimis prin acela i curier, ca o continuare a

274. *Ibidem*, p. 263—279.

275. *Ibidem*, . 32 —363.

276. *Ibidem*, p. 479—501.

277. *Ibidem*, p. 501—505.

278. *Ibidem*, p. 517—539.

primei²⁷⁹, c tre monahii din Atos, i a treia c tre Macarie, fra-tele s u (prima epistol c tre acela)²⁸⁰.

Dup scrisorile c tre Damian Filozoful i Dionisie, a al- c tuit Antireticul III, IV i V, contra lui Achindin, n care vor- be te de acele scrisori²⁸¹. Ele au fost scrise .probabil de Pa- lama c t a petrecut n Sfnta Sofia, n prim vara lui 1343, sau dup aceea p n prin toamna lui 1344, c ci n ele nu vorbe te de episodul hirotonirii lui Achindin. Înainte de Antireticul VI—VII contra lui Achindin, anterior recluziunii adresatu- lui, nt mplat n noiembrie 1344, se pare c Palama a scris epistola c tre Atanasie al Cizicului²⁸². Antireticele VI—VII s nt scrise n 1346, dup ce Achindin c zuse n disgra ie²⁸³.

În lista de scrieri a lui Palama prezentat p n aci ar mai trebui incluse alte c teva epistole, lucru la care renun m.

Atitudinea ostil fa de deosebirea ce o f cea Palama ntre fiin a i energiile lui Dumnezeu fu adoptat , dup ie irea lui Varlaam i Achindin din lupt , de filozoful Nichifor Gre- gora, care se bizuia pe prietenia lui Cantacuzino. El i ceru lui Cantacuzino s convoace un nou sinod n aceast ches- tiune. Cantacuzino, v z nd agita ia achindini ilor i calomniile r spândite de ace tia c el ar sus ine o erezie, se hot r s con- voace acest nou sinod, pentru a dovedi c doctrina aceasta este doctrina Bisericii. Sinodul fu convocat pe data de 27 mai 1351 ntr o sal a palatului Vlacherne.

Trei ierarhi, Matei al Efesului, Iosif al Ganului i Mitro- politul Tirului, cu doi, trei monahi achindini i, se prezentar n frunte cu sus in torul lor, Gregora. Acesta atac pe Palama, atribuindu i afirma ii pe care nu le f cuse, anume c trupul lui Hristos s a pref cut dup esen n lumin i a devenit prin esen nemuritor. Împ ratul l opri i d du cuvntul lui Pa- lama. Acesta sus inu deosebirea ntre fiin a i lucr rile lui Dumnezeu, referindu se la Sinodul VI ecumenic. Gregora in- vitat s r spund , l s altor achindini ti sarcina aceasta, scu z ndu se c l doare capul.

La a doua edin convocat pentru a treia zi, Gregora nu mai voi s se prezinte dec t dup multe insisten e ale priete

279. *Ibidem*, p. 509—517.

280. *Ibidem*, p. 505—509.

281. *Ibidem*, tom. III, p. 161—241 ; 241—287 ; 287—379.

282. *Ibidem*, tom. II, p. 411—455.

283. *Ibidem*, tom. III, p. 379—461 ; 462—507. Al cincilea e tradus n rom. n lucrarea noastr cit. p. XCII—CLX.

nilor s i. În discu ia cu Palama, achindini ii fiind ncurca i, f cur pe sup ra ii i p r sir edin a, cu toate rug min ile ce li s au f cut ca s r m n . Palama i expuse apoi pe larg nv tura sa i la sfr it prezent i o m rturisire de credin , cu observarea c n m rturisiri de credin omul e mai precis dec t n tratatele teologice²⁸⁴.

În edin a a treia, inut peste ase zile, venir i achin dini ii, invita i foarte insistent de mp rat. La nceputul edin-ei acesteia prezentar o m rturisire de credin , n care spu-neau c cuget ca i Biserica ce a condamnat pe Varlaam i Achindin. Dar citind 20 de capitole din scrierile lui Palama, repro au acestuia c vorbe te de dou sau mai multe «dumne zeiri». Împ ratul i ntreb ce nu le convine : termenii sau fon-dul doctrinei. Termenii, spuse el, nu au a a de mare impor-tan ; ei pot fi p r si i, dar ideia trebuie s r m n . Palama se declar de acord i sinodul decise c nu e bine s se mai fo-loaseasc num rul c nd se vorbe te de Dumnezeu.

În a patra edin se continu citirea celorlalte capitole din scrierile lui Palama, incriminate de adversarii lui. Se v zu c cei ce l acuz pe acesta cuget ca i Varlaam, condamnat de sinodul din 1341. La sfr it, achindini ii au fost invita i s primeasc nv tura Bisericii stabilit la sinodul din 1341. Refuz nd aceia, Matei al Efesului i Iosif al Ganului au fost depu i. Se credea c nu va mai avea loc i a cincea edin . Dar mp ratul mereu doritor de a câ tiga pe achindini i, a con-vocat i a cincea edin . Fur invita i din nou achindini ii, dar ace tia nu voir s se prezinte. Împ ratul puse ase n-treb ri i ceru sinodului s r spund : 1) vreo deosebire ntre fiin a i lucrarea dumnezeiasc ? 2) Dac da, lucrarea aceasta e creat sau nu ? 3) Dac e necreat , cum se poate evita compozi ia lui Dumnezeu ? 4) Se poate da nume de dum-nezeire i lucr rilor dumnezeie ti, sau numai fiin ei ? 5) În ce e superioar fiin a, lucr rii ? 6) Ce ni se mp rt e te : fiin a sau lucrarea dumnezeiasc ?

Sinodul a r spuns cu o mul ime de locuri din sfin ii p -rin i c e o deosebire ntre fiin a i lucrarea dumnezeiasc i c lucrarea e necreat , dar aceasta nu face pe Dumnezeu com-pus, cum nu face cugetarea fiin ei noastre mintea compus , c fiin a e superioar lucr rii n calitate de izvor al ei, c noi ne mp rt im nu de fiin , ci de lucrare i c numele dum

284. M rturisirea aceasta e publicat n P.G. 151, col. 764—768.

nezeirii se poate da i lucr rii, f r a se vorbi de dou dum nezeiri. In august 1351 fu redactat Tomul sinodal. Lui Gregora i se prescrise domiciliu for at n m n stirea Hora.

Sfntul Grigorie Palama pleac dup sinod la Salonic cu corabia. Împ ratul Ioan V Paleologul nu l primi ns n cetate, pentru c l socotea omul socrului s u, Ioan Cantacuzino, cu care ajunsese n conflict. Sfntul Grigorie plec la Atos. Dar dup trei luni cei doi mp ra i mp c ndu se, el putu s se ntoarc n scaunul s u. Dar nu dup mult timp se mboln vi greu, la sfr itul anului 1352, sau nceputul lui 1353 i z cu mult. Înc neref cut complet dup boal , Ion Paleologul l trimise la Constantinopol pentru mijlocirea mp c rii sale cu Ioan Cantacuzino, cu care ajunsese iar i n conflict. Pe drum, aproape de intrarea n Dardanele, corabia fu capturat de turci i sfntul Grigorie fu luat prizonier i dus din cetate n cetate ntre altele i n Brusa i n Niceea.

Despre acest exil avem dou epistole ale lui, una c tre Biserica sa²⁸⁵, alta c tre David Dysipatos²⁸⁶ i o convorbire a lui cu Hionii necredincio i, descris de medicul cre tin Taronitis din Niceea. datat din iulie 1355. Discu ia a avut loc n iulie 1354²⁸⁷.

Dup un an de deten ie e eliberat. Venind n Constantinopol, g si ca mp rat pe Ioan V Paleologul, care, biruitor n lupta cu Cantacuzino, l obligase pe acesta s intre n m n stire ca monah sub numele de Ioasaf. Gregora fu eliberat. El insist pe lng mp ratul Ioan Paleologul s nl ture din Biserice ideile lui Palama. Dar acesta, influen at de so ia sa Elena, fiica lui Cantacuzino, nu voi.

Înt mpl ndu se ca tocmai acum s se afle n Constantinopol episcopul apusean Paul, acesta i exprim c tre mp rat dorin a s asiste la o discu ie ntre Palama i Gregora. Discu ia avu loc n 1356 ntr o sear p n c tre miezul nop ii. Gregora descrie aceast discu ie ntr un fel ca i c nd Palama ar fi fost nvins, dar mp ratul, fiind om fin i discret nu i a manifestat fa de Palama aceast p rere i n a l sat nici pe cei din asisten s i o manifeste²⁸⁸.

285. Publicat n *.....* μ μ , t. XVI, 1922, p. 7—21.

286. Publicat de M. Treu, n :
....., t. III, 1889, . 227.

287. Publicat n revista *.....*, tom. XV, . 240 urm.

288. Gregora, Byz. Hist. XXX—XXXV; P.G. 149, 331—442.

Împotriva acestei false descrieri, Palama a scris din Salonic patru tratate²⁸⁹. Snt ultimele scrieri ale lui Palama, alcătuite n al treilea an de la ntoarcerea n Salonic (decincepnd din vara anului 1358—1359). Cci la nceputul anului al patrulea sa mbolnvit i peste puin timp a murit, la data de 13 noiembrie 1359.

Ct a stat n Constantinopol, ultima dat, sfntul Grigorie a scris i dou tratate despre purcederea Sfntului Duh, mpotriva doctrinei catolicilor²⁹⁰.

Se pare c mai ales n urma combaterii temeinice a ideilor lui Gregora (expuse de acesta n *Byz. Hist.* XXX—XXXV), acesta a renunat la erezia sa²⁹¹. La 1360 sa stins i el din via, n vrsta de 65 ani.

Grigorie Palama a fost una din cele mai hulite figuris ritene din partea istoricilor catolici²⁹². Cauza este c doctrina lui a fost respins totdeauna de teologia catolic, fie pentru c aceasta era influenat de raionalismul scolastic simplificator, fie pentru c opoziia fa de doctrina palamit, inaugurat de Varlaam poate cu prea puin reflexiune, a nttrit teologia catolic n atitudinea ei scolastic intelectua-

289. Ele se afl n multe manuscrise. De ex. n Cod. Coisl. 105, f. 236—275.

290. Ele se afl n multe manuscrise, de ex. n Cod. Coisl. 100, f. 13—64.

291. Gr. Papamihail a publicat o mrturisire a lui Gregora n 'Exx', 1913, . 69—75, dup Cod. Patmos 428, f. 40—41. R. Guiland, *Essai sur Gregoras*, se ntreab ns dac aceast mrturisire e autentic.

292. In timpul mai nou i a manifestat dispreul fa de Palama, M. Jugie, n art. *Palamas* din *Dict. de Theol. Cath.* XI, col. 1735. Revista dominican «Istina» recunoate (n editorialul nr. 3 din 1974, p. 257) c Jugie «a fcut s reacioneze sensibilitatea ortodox prin tonul su semecucare pretindea s arate fr greutate ce incoheren e doctrinare putuser fi impuse ca dogme de o Biseric separat de Scaunul apostolic al Romei i supus cezaro papismului imperial. Teologii ortodoci nu puteau s nu ridice mnu a unei astfel de provocri». In realitate, dei n aparen schimbarea mp railor bizantini din vremea disputei isihaste a influenat atitudinea lor fa de doctrina palamit, totui pn la urm ea a trebuit s fie acceptat de oricare dintre rivalii imperiali, pentru ci silea poporul i monahismul la aceasta. Poporul i monahismul au fost factorii decisivi care au impus i acum credina trit n cursul ntregii tradiii a Bisericii de R s rit. Lucrul acesta sa nt mplat totdeauna n R s rit.

list fa de Palama. Din această cauză adversarii ulteriori ai lui Palama dintre greci au fost mai totdeauna sau catolicizând, sau catolicizând, pentru că teologia catolică încuraja la această opoziție.

Acesta a fost încă un motiv pentru care sfântul Grigorie a fost considerat de Biserica ortodoxă ca apărător al învățturii ortodoxe, care, în opoziție, cu intelectualismul scolastic, fundamentează experiența întâlnirii cu Dumnezeu a credinciosului rugător.

De aceea, ea l-a proclamat sfânt prin sinodul convocat la 3 august 1368 de patriarhul Filotei, ucenic și biograf al lui. Semnificativ că l-a proclamat ca sfânt în aceeași edină în care a fost condamnat călugărul achindinist Prohor Cydone, și traducătorul lui Toma d'Aquino în grecește.

În timpul din urmă, mai ales după afirmarea puternică a doctrinei energiilor necreate de către Vladimir Lossky, în «Essai sur la Theologie mystique de l'Eglise orientale» (Paris, Aubier, 1944) și a studiului lui J. Meyendorff²⁹³, nu numai teologii ortodocși au valorificat pe multe planuri doctrina energiilor necreate, ci chiar și printre teologii catolici se observă o atitudine mai pozitivă față de această doctrină. Revista «Istina» în editorialul numărului citat zice: «Pentru anumiți teologi catolici palamismul oferă chiar azi principiul de bază al unei teologii nescolastice, atât de cunoscută». O astfel de atitudine care găsește simpatii printre teologii catolici cei mai cunoscuți a fost remarcabil sintetizată de primatele Halleux în articolul «Palamisme et scoiastique» («Revue theologique de Louvain», III, 1973 pp. 409—442), care acceptă ca punct de plecare indiscutabil și de autoritate teza lui Meyendorff. Sau: «Teza după care doctrina patristică a îndumnezeirii creștinului implică distincția palamită între esența și energiile divine se impune din ce în ce mai mult ca o evidență» (p. 259).

Dar nu toată teologia catolică și-a însușit această atitudine mai pozitivă față de sfântul Grigorie Palama. Revista dominicană «Istina» rămâne scrupulos fidel lui Toma d'Aquino, semnaleză faptul de mai sus ca un motiv de alarmă pentru teologia catolică. De aceea, dedicăm întregul număr în chestiune combaterii doctrinei sfântului Grigorie Palama.

293. *A study of Gregory Palamas*, London, 1964. A. Halleux, revine în sprijinul palamismului în art.: «Palamisme et Tradition» (Irenikon, 1975, nr. 4, p. 479—494), combătând obiecțiile «Istinei».

Unul dintre colaboratorii acestui număr (Jean Philippe Houdret o.c.d. în : *Palamas et les Cappadociens*) se înscrie să demonstreze că «Vasile nu făcea distincția între esența inaccesibilă și multiplele energii cunoscute și că frațele său Grigorie nu face nici el această distincție între natura invizibilă și energiile vizibile care o înconjoară » (p. 27). Dar de unde scoate acest teolog că Palama ar fi declarat vizibile energiile dumnezeiești ?

Dintre celelalte articole, unul semnat de Juan Sergio Nadal s.j. «*La critique par Akyndinos de l'hermeneutique patristique de Palamas*», (p. 297—328), vrea să demonstreze că nu Palama, ci Achindin, a cărui operă promite să o publice, a interpretat în mod corect textele sfântilor părinți.

Dar fragmentele ce le dă din Achindin nu fac decât să confirme caracterul incoerent al poziției acestuia, pe care o semnală sfântul Grigorie Palama. Nadal dă următorul text din Achindin ca model de gândire teologică corectă. Deoarece sfântul Grigorie Palama însuși afirmă sfântului Ioan Gură de Aur: «Nu Dumnezeu, ci harul se răspîndește», (e vorba de pseudo Ioan Gură de Aur, P. G. L. II, 825), Achindin spune : «Mai întâi, după același părinte, a a căm nu se răspîndește Dumnezeu, tot a a căm nu se răspîndește nici dumnezeirea. Este adevărat că el zice că harul se răspîndește. Dar el nu vorbește de harul necreat. Cum putei să faci să spun ceea ce spune și ne prezintă ceea ce el nu afirmă, că năstire a înnoiaților voastre ? Căci dacă ar fi sigur că harul, fiind necreat, se răspîndește, de ce nu s'ar răspîndi natura Duhului, care este și ea necreată ? Pentru care motiv se exclude puțin a se răspîndească însăși esența naturii divine ? Desigur pentru că ea este necreată . Căci dacă faptul de a nu se putea răspîndi ar fi propriu esenței și naturii, nici o altă natură , de orice specie ar fi ea, nu ar putea să se răspîndească . Dar noi vedem că multe esențe se difuzează . Deci nu o calitate a esenței ca atare o face să nu se răspîndească , ci faptul că e esență necreată , supraesențial , infinit și creatoare a tuturor lucrurilor. Acesta e motivul pentru care răspîndirea e contrară naturii» (Din al doilea tratat al lui Achindin contra lui Palama, Cod. *Monac. gr.* 223, f. 89 v.—90 v.).

Achindin afirmă deci că ființa a căreia se poate tot a a căm mult răspîndi asupra altora că și lucrurile lui. Dacă ființa divină nu se poate răspîndi, e datorită nu caracterului de ființă , ci caracterului ei necreat. Deci nimic din Dumnezeu nu

se poate r sp ndi asupra creaturilor, ca unul ce e necreat. Este evident ns falsitatea afirma iei c fiin a se poate r sp ndi ca i lucrarea n ordine creat . Fiin a nu se r sp nde te dec t dac se dizolv . Dar dac esen ele obiectuale, pur materiale se pot dizolva prin r sp ndire, persoana uman , adic fiin a ipostasiat ca persoan nu se poate dizolva, oric t s ar r sp ndi ea n lucr rile sale. Ea r m ne ca o rezerv nesfr it , sau ca un izvor unitar indestructibil al lucr rilor care se r sp ndesc. G ndirea intelectualist scolastic n a n eles taina persoanei care nu se dizolv , oric t se r sp nde te prin lucr rile ei. Dar persoana uman nu i dec t fiin a uman ipostasiat , adic singurul mod n care exist real fiin a uman . Dar aceasta n o nchide n sine. Ea se r sp nde te prin lucr ri, ns nu se dizolv , sau nu se epuizeaz n nici o lucrare. Dumnezeu nu se r sp nde te ca fiin , nu prin faptul c e necreat, ci prin faptul c e Persoan , sau Treime de Persoane. Dar tocmai pentru c e personal se poate totodat r sp ndi prin lucr ri, r m n nd fiin neepuizat n aceast r sp ndire.

Altfel l nchidem pe Dumnezeu n Sine, pe motiv c e necreat i nu mai avem nici o putin de a ne nt lni cu El, de a primi ceva din El n noi. Palama voia s dea un temei teologic particip rii reale a f pturii la Dumnezeu i ndum nezeirii ei. El avea un scop practic. Achindin i opunea o teorie, pre ioas pentru consecven a ei logic , mai bine zis simplist logic , dar necorespunz toare realit ii at t de complexe a lui Dumnezeu. i apoi cum se poate afirma c el interpreta just cuv ntul «har» al sf ntului Ioan Gur de Aur, c nd l socotea creat, odat ce acest termen de creat nu se afl la sf ntul Ioan Gur de Aur ?

Nadal ne d i o alt afirma ie a lui Achindin c Dumnezeu nu se poate d rui nici ca fiin , nici ca lucrare, c ci numai lucrurile create se pot r sp ndi.

«(Din dumnezeire) curg i se disting lucrurile pe care le produce. Dar ceea ce produce e totu i o creatur ». Asupra acestui punct Ioan Gur de Aur zice i el: «Nu Dumnezeu, ci harul se r sp nde te». i acela i p rinte afirm : «Nu Duhul curge, ci harul curge din Duh», pentru c nu lucreaz n noi tot ce poate produce, dat fiind c lucrurile pe care le poate produce s nt numeroase i chiar infinite ca num r... De aceea faptul c Atotputernicul lucreaz ntr un mod restr ns i nu face tot ce poate produce, d ocazie teologilor s spun c din El curge aceea (lucrarea, gra ia) i nu El curge. Toate

lucrurile pe care noi le concepem ca curgnd din El snt deci creaturi. În acest sens nu Dumnezeu e cel ce se r sp nde te, ci harul produs de Duhul atotputernic» (Ibidem f. 90 r.).

Deci, dup Achindin, aprobat de Nadal, noi nu primim de la Dumnezeu dec t lucruri create. Harul nsu i e creat. Nici un contact real, nemijlocit, nu se poate realiza ntre noi i Dumnezeu.

În general acea parte a teologiei catolice care a r mas aservit tomismului nu concepe alt leg tur a lui Dumnezeu cu lumea dec t prin mijlocirea cauzalit ii creatoare. Prin aceasta tot ce d Dumnezeu lumii ar fi ceva creat. Noi s ntem nchi i n grani ele creatului. Creaturitatea e ca un zid care se ridic implacabil ntre noi i Dumnezeu. Dumnezeu nu comunic nemijlocit cu lumea odat creat . Îndat ce Dumnezeu vrea s se apropie de lume printr un act, apare ceva creat ntre El i lume, ntre El i om, spune aceast teologie. În felul acesta toate noiunile p rin ilor iau un n eles impropriu. Îndumnezeirea ns i e o stare creat . «Energia este actul esen ei divine a c rei cauzalitate creaz ndumnezeirea oamenilor», zice teologul catolic Garrigues ntr o interpretare sui generis a sf ntului Maxim M rturisorul (Rev. cit. p. 285).

Totu i noi credem c chiar n tezele celor dou partide se g sesc elementele care le pot concilia.

Într adev r, ce este ceea ce face ca n esen a divin s se produc diferite lucruri i aspecte create, ba chiar nenum - rate, cum zice Achindin ? Nu se afl oare chiar n unitatea fiin ei lui Dumnezeu posibilit i de a produce lucruri create diferite ? Nu e oare una sau alta lucrarea n care Dumnezeu cel simplu se manifest n deplin tatea Lui, cre nd unul sau altul din lucruri ? De aici nu mai trebuie f cut dec t un pas p n la recunoa terea c prin lucrurile create noi ne punem n leg tur i cu lucr rile necreate deosebite, prin care Dumnezeu le produce, i cu Dumnezeu nsu i n toat integritatea Lui. Iar creatura nu simte oare, c nd are o sensibilitate spiritual con - tinent , pe Dumnezeu nsu i care creaz n ea o stare sau alta ? Apoi aceast lucrare nu penetreaz creatura, prin fap - tul c o aduce la existen i o ajut s se dezvolte ?

Pe de alt parte, c nd Palama afirm c lucr rile lui Dum - nezeu snt nedesp r ite de fiin a Lui, nu afirm el oare c n fiecare lucrare e activ Dumnezeu ntreg, sau e prezent toat fiin a Lui, dar de fiecare dat altfel i altfel ? i apoi nu e un fapt evident c n fiecare act al unei persoane e persoana ntreg , dar n alt i alt mod de lucrare ?

Astfel, pe de o parte ființa este întreagă în fiecare lucrare, dar pe de altă ea rămâne ca un izvor infinit care se poate manifesta totdeauna întreagă în alte și alte moduri sau lucrări. Pe de o parte ființa este deci întreagă în fiecare lucrare, pe de altă nu se epuizează în acea lucrare, rămânând ca un izvor capabil de alte și alte moduri de a se manifesta în alte și alte lucrări.

Teologia catolică ar fi consecventă cu ea însăși, recunoscând că ființa divină când se manifestă în raport cu un lucru sau altul finit se manifestă într-un mod care nu face imposibile alte moduri de manifestare, iar teologia ortodoxă poate să accentueze totdeauna, în cel mai autentic spirit palamită, că în fiecare lucrare se manifestă întreaga ființă divină, dar totdeauna într-un anumit mod.

Aici nu este o curgere diminuată în sens neoplatonic a ființei divine în lucrări, cum afirmă unii teologi catolici, ci aceeași ființă divină comunică prin lucrări cu creaturile potrivit capacității de primire a creaturilor, restrânse în structurile și puterile lor.

Desigur admitând aceasta, teologia catolică ar trebui să mai admită că Dumnezeu lucrează nu numai prin acte, prin care creează și susține existența lucrurilor și fenomenele create, ci și prin acte prin care intră în comunicare directă cu creatura, pe de o parte a a cămă pot primi faptele finite, pe de altă dăruindu-Se în aceste acte întreg. De legea aceasta nemijlocit cu Dumnezeu însuși vorbește toată Scriptura. Altfel cum ar conduce Dumnezeu fapta spre îndumnezeire, de care vorbesc acum și teologii catolici, când o declară «îndumnezeire creată». Vorba de o anumită participare a lui Dumnezeu prin creaturi la conștiința oamenilor, de o anumită transparență a Lui prin ele, de o anumită penetrare a lucrării Lui în fapte.

De altfel, însuși modul în care actul creator al lui Dumnezeu, ca act necreat, are un efect creat, rămâne un mister. Misterul acesta trebuie să-l înțelegem, nu numai să-l gândim.

Constatăm că chiar printre teologii catolici care mențin atitudinea critică față de Palama în numărul amintit din «Istina», sunt unii care recunosc că nici poziția prea intelectualistă a adversarilor lui Palama n-a fost justă. Astfel Juan Miguel Garrigues o.p., în studiul *L'energie divine et la grâce chez Maxime le Confesseur*, din același număr al revistei «Istina» (p. 272—296), menține afirmarea că Palama

a gre it, recunoa te c i adversarii s i au gre it. «Adversarii lui Palama g ndesc n interiorul unei no iuni a esen ei divine, a c rei aseitate e caracterizat printr o cale unic apofatic — n sensul teologiei negative — ca pur separa ie care exclude orice participare. Dup maniera «Unului» neoplatonic, esen a divin nu e situat n simplitatea originar a Celui ce este, n actul ei pur, ci dincolo de existen , separat i radical im participabil ... Vom vedea c Palama a voit s salveze ideea cre tin a unei comuniuni de existen ntre Dumnezeu i lume. Dar nepun nd n cauz no iunea esen ei divine ca pur aseitate, el a trebuit s afirme o distinc ie real ntre esen a divin i actele Sale necreate, la care particip creaturile» (p. 275). Sau : «Partida ra ionalist a sacrificat ndumnezeirea, logicii aseit ii, partida palamit a salvat dogma cre tin a ndumnezeirii, dar n a putut o face dec t cu pre ul nenum - ratelor incoheren e metafizice i compromi nd grav miste- rul simplit ii existen ei divine» (256).

Sper m c asemenea declara ii din partea catolic s nt un nceput pentru o integral n alegere pozitiv a doctrinei sf ntului Grigorie Palama, contribuind la aceasta i un efort din partea teologiei ortodoxe, de a pune n lumin un concept despre Dumnezeu care este superior celui care L reduce la o esen prea simplist g ndit , sau la o esen care nescote te lucr rile Lui, preocup ndu se numai de unitatea Lui, i ne n eleg nd c Dumnezeu e prezent n lucr ri ca unitate treimic de persoane, care e altceva dec t unitatea simplist cugetat a filozofilor.

Noi vom da n acest volum n traducere c teva scrieri n care Palama se ocup cu ap rarea rug ciunii inimii, a vede- rii lui Dumnezeu n lumin i cu explicarea acestei nt lniri prin faptul particip rii la Dumnezeu i cu indicarea ndum- nezeirii omului ce rezult de aici.

Întruc t *Cuv ntul al doilea* i *Cuv ntul al treilea din cele dint i*, *Apologia mai extins* i *Antireticul al V lea* contra lui Achindin le am dat n traducere româneasc n cartea noastr despre sf ntul Grigorie Palama, vom da aci n româ- ne te altele c teva din scrierile lui.

Al Sfântului Grigorie Palama

Cuvânt pentru cei ce se linițesc cu evlavie.

Al doilea din cele din urmă. Despre rugăciune.

1. Ar putea spune cineva că filozoful acesta²⁹⁴ a fost îndemnat de iubirea de nevătătură și de marea voință de a cunoaște să osândească atât de necruțător pe cei ce nu văd adugându-se nici un folos din nevătura de afară la cea care le vine acum din Evanghelie și este îndjduit să le vină, potrivit frăgăduinței nemincinoase, celor ce viețuiesc conform ei. Căci aceia dau cea mai mare însemnătate poruncilor lui Hristos și îndeamnă pe toți numai spre acestea ca spre singurele în stare să conducă sufletul omenesc la asemănarea cu Dumnezeu, să lădesvirească și să lăndumnezeiască, iar nevătururile de afară nu le pun deasupra celor primite, ci le numesc, după Pavel, în elepciune trupească (2 Cor. I, 12) și a veacului acestuia și pe fruntașii ei dintre elini, ca pe unii ce s-au folosit de coala zidirii cea de la Dumnezeu împotriva lui Dumnezeu, și socotesc în elepciune fală și în elepciune. De aceea filozoful s-a supărat că nu li se dă în viața lor în ale acelor cea mai mare cinste și aceasta pentru că voia să fie și el purta de ea. Căci pentru ea și-a luat și titlul de filozof și numai rodul ei lăurmărea prin toată sărquina sa.

Dar ce alt chip de slujire s-a ridicat împotriva «slujbei cuvântătoare» (Rom. XII, 1), mai bine zis duhov

294. Este vorba de Varlaam.

nice ti, a noastre, adică a rug ciunii și a celor ce o cinstesc pe ea mai mult decât orice și se dedică ei într-o liniște și fără griji toată viața și dau o mână de ajutor prin experiența celor ce sunt introduși la această liturghie în-gerească și mai presus de lume? Cine se împotrivesc în cuvânt celor ce aleg mai bine să tacă? Cine pizmuiește pe cei ce nu umblă cu tuși de puțin după cinstire? Cine, bizuindu-se pe trecut, se uită de sus la cei ce edeparte de stadion? Iată că în luptele lui de mai înainte pentru filozofie, monahul și filozoful s-a vădit că du-man al monahilor, dar al celor ce trăiesc încă; aici însă, folo-sindu-se de spusele părinților Bisericii ce s-au mutat la ceruri, spre răsturnarea cuvintelor lor, nu știu ce a păt-it de a pornit o luptă nu mică.

2. Mai mult decât împotriva tuturor și îndreaptă cu-ndrăzneală puterea cuvântului împotriva celor scrise despre rug ciune de Nichifor Marturisitorul; împotriva lui Nichifor, care, dănd marturisirea cea bună pentru ea, a fost condamnat la exil de către primul Paleolog, care a-mpărțit și cugetat cele ale latinilor; împotriva lui Ni-chifor, care, trăgându-l în neamul dintre italieni, dar dispre-uind credința lor grecească și alipindu-se de Biserica noas-tră dreptcredincioasă, trăgându-te odată cu patria lui și cele ale părinților și socote-te mai scumpă credința noas-tră decât a sa, pentru cuvântul care năvăla la noi în chip drept adevărul. Acesta, venind aici, și alege viața cea mai curată, adică pe cea singuratică, iar ca loc în care voia să locuiască și alege pe cel cu nume sfânt, în lumea dintre lume și cele mai presus de lume, Atosul, căminul virtuții. Și aici s-a arătat mai întărit și fiindcă lăuzit, supunându-se părinților de frunte. Apoi, dănd timp îndelungat acelora proba smereniei sale, el însuși primește de la ei experiența artei artelor, adică a liniștii (a isihiei) și se face călăuză a celor ce s-au nătrănit în lumea minii spre luptă cu duhurile răutății (Efes. VI, 12). Aces

tora le a ntocmit i o culegere de explic ri de ale p rin ilor, care i preg te te spre nevoia i r nduie te felurile luptelor i arat de mai nainte r spl tirile i descrie cununile biruin ei. Dup acestea, pentru c vedea pe mul i dintre ncep tori neput nd s st p neasc nici m car n parte nestatornicia min ii, le d un mod prin care ar putea opri n parte multa hoin real i n lucirea min ii.

3. Filozoful acesta i a ndreptat, deci, mpotriva ace-luia mult n scocitoarea lui nchipuire, ca pe un foc ce se folose te de ceea ce i st nainte ca de o materie. Nu se ru ineaz de acea fericit m rturisire i de exilul pentru ea, nu se ru ineaz de cei ce s au mp rt it de exil mpreun cu el i au nv at de la el cele dumnezeie ti, care s au ar tat «sarea p m ntului» (Matei V, 13) i «lumina lumii» (Matei V, 14) i lumin tori str luci i ai Bisericii, «av nd cuv ntul vie ii» (Filip. II, 16) : n eleg pe Teolipt, acela care a str lucit din cetatea Filadelfiei ca dintr un sfe nic, pe Seliotis, nv torul monahilor, pe Ilie, care a mbr i at pustia toat via a, ca profetul Ilie, pe ceilal i prin care Dumnezeu a mpodobit i a nt rit Biserica, ridic nd o din nou. Nu s a l sat convins nici de ace tia i nici de cei c l uzi i de ei, care duc i acum ace-ea i vie uire, s renun e la b nuielele sau la cuvintele rele mpotriva b rbatului. Ci s a pornit s oc rasc n lungi scrieri pe cel pe care nu l ar fi putut l uda dup vrednicie. Pentru c i a alc tuit scrierea n chip simplu i f r me te ugire, a pornit s l contrazic pe cel de la care ar fi putut s i nve e ceva. Dar s amintim acum acel cuv nt teologic : «Nu cel n elept n cuvinte este pentru noi n elept, nici cel ce are limba u or mi c toare, dar sufletul ne nv at, fiind ca acele dintre morminte care s nt bine mpodobite pe dinafar , dar putrede prin cadavrele din untru, oric t acopere ele multul r u miros din untru, ci cel ce caut s nt reasc vrednicia de crezare a cuvintelor prin via i nfrumuse eaz prin fapte lipsa de

frumuse e a vorbelor»²⁹⁵. Dar nici cuvintele simple ale aceluia n a izbutit s le r stoarne acest nv at, nainte de a le str mba mai nt i. Aceasta o vom ar ta limpede de ndat .

4. Deoarece at t la nceput c t i la sfr it nva de la sine despre rug ciunea min ii, s privim i noi mai nt i aceast nv tur a lui pe scurt. Ea e de a a fel c am ge te prin vorb rie frumoas pe mul i dintre cei ne-cerca i, dar pe nici unul dintre cei ce au gustat din rug -ciunea adev rat m car c t de pu in. S privim, deci, nv tura lui despre rug ciune, dar numai at ta c t s ar -t m nepotrivirea ei cu p rin ii. C ci ncepe de la cele m rturisite de p rin i i sfr e te ar t nd o cale cu totul contrar acelora. Începe zic nd c cel ce se ngrije te de rug ciune trebuie s dea sim urilor lini te. Dar de aci trage concluzia c trebuie s i mortifice n chip, deplin partea p timitoare a sufletului, ca s nu lucreze prin nici una din puterile ei ; pe lng aceasta, i toat lucrarea comun a sufletului i a trupului. «C ci fiecare, zice, se face o piedic rug ciunii i mai ales ntruc t se mp rt -e te de oarecare sil i produce pl cere sau durere, mai cu seam pip itului, celui mai gros i nera ional dintre sim uri». Deci ar putea zice cineva c tre cel ce afirm acestea : cel ce se ngrije te de rug ciune nu trebuie s posteasc nici s privegheze, nici s i ndurereze genunchii, nici s doarm pe jos, nici s stea n picioare prea mult, nimic din acestea s nu fac . C ci toate acestea produc pip itului o durere i aduc o st njeneal , cum zici tu, sufletului care se roag . Deci trebuie s procur m sufletului n starea de rug ciune din toate p r ile o ne st njeneal ²⁹⁶. «De fapt ar fi ciudat — zice iar i — s

295. Sf. Grigorie Teologul, *Cuv.* 16, 2; P.G. 35, 936 D.—937 A.

296. Varlaam reprezint , ntr un mod poate exagerat prin ceea ce sus ine n aceast chestiune, un ra ionalism de tip scolastic, care s a obi nuit s cear ferirea trupului de orice osteneal n vremea rug ciunii,

dispre uim n rug ciune vederea i auzul, cele mai nemateriale i mai nep timitoare (nepasionale) i mai ra ionale dintre sim uri, dar s primim sim ul pip itului (sim-ul tactil al atingerii), pe cel mai gros i mai nera ional i s primim s conlucr m cu lucr rile lui». Dar el n a v zut, cu toate c e filozof, deosebirea dintre sim uri, c t de diferit se mp rt esc de puterea trupeasc din ele ; n a v zut c nu toate s nt mi cate numai de cele ce li se nf i eaz din afar . Noi ns care voim s explic m cele ce li se nt mpl sim urilor articulate n materie, din rug ciunea nematerial i n deprinderea atotdes v r it cu ea, din lucrarea ce prive te spre Cel unul, vom ine seama numai de aceasta. Dar «Cel ce d rug ciune celor ce se roag ²⁹⁷ i celor ce vorbesc despre El, s dea cuv nt potrivit hot r rii noastre.

5. Este necesar s lini tim acele sim uri care s nt mi cate de cele din afar , c nd ne ntoarcem spre cele din l untru. Dar ce nevoie au de aceasta cele ce se nso esc, cu dispozi iile sufletului i anume cu cele bune ? Ce metod ar putea apoi s scape de acestea pe cel ce a ajuns n sine nsu i ? ²⁹⁸. De ce ar trebui apoi s caute ca s nu incomodeze sufletul n cursul ei. In R s rit s a men inut distinc ia ntre mortificarea senza iilor de pl cere i acceptarea celor de durere. Numai acestea pot ajuta trupul s se elibereze cu adev rat de senza iile de pl cere, suport nd ceea ce este la antipodul lor. i numai senza iile de pl cere ispitesc sufletul s ncline spre cele ale lumii i ale trupului, ndep rt ndu l de rug ciune. u or s fugi de durere. Dar biruin a asupra la it ilor produse de fuga de ea nu se ob ine dec t prin eroismul accept rii durerii. C ci fuga de durere este i o pl cere. In felul acesta el nu face nimic pentru sfin irea trupului. Iar osteneala i durerea nu opresc sufletul de la rug ciune, ci l duc i l sus in n ea. C ci ne fac s simim marginile puterilor i ale vie ii noastre i s strig m c tre Dumnezeu. Dimpotriv , voluptatea, d nd sentimentul puterii, al suficien ei de sine, l opre te de la rug ciune.

297. 1 Regi II, 9; comp. Evagrie, *Despre rug ciune* 58; P.G. 79; col. 118 A. Filoc. rom. I, p. 81.

298. De osteneala i de durerea trupului nu poate sc pa omul prin voin a sa nici n vremea rug ciunii, cum poate sc pa de senza iile v zului i auzului, pentru c ele s nt tr ite prin tot trupul s u i ele se m

s scape de acestea, odat ce ele nu se opun, ba i conlucreaz la aceast stare din l untru c t mai mult ? C ci acest trup ni s a dat ca pereche de c tre Dumnezeu, mai bine zis ni s a supus ca o pereche. Deci, c nd se r zvr te te, s l oprim, dar c nd se las c l uzit cum trebuie, s l primim. Auzul i v zul s nt mai curate i mai ra ionale ca pip itul, dar nu ar percepe vreunul din ele nimic, nici n ar suferi vreo durere prin aceasta, dac nu ar c dea sub lucrarea lor din afar ceva ce poate fi v zut sau auzit, ci ceva f r sunet i f r form . Dar trupul sufer mai mult durere prin sim ul pip itului, c nd ne nevoim cu postul i nu i aducem hran din afar . De aceea, cei ce se adun n ei n i i din cele din afar , opresc lucrarea sim urilor care nu lucreaz c nd lipsesc cele din afar , ntruc t r m n n untru, dar pe cele ce lucreaz i n lipsa celor din afar , cum le ar face s se opreac , mai ales c nd acestea tind totodat spre scopul urm rit ?²⁹⁹. Iar c sim irea dure-roas prin sim ul pip itului e de cel mai mare folos celor ce se roag cu mintea (cu n elegerea), o tiu to i care au gustat m car n parte lupta prin el i ei au prea pu in nevoie de cuvinte, ntruc t cunosc aceasta prin cercare. Din acest motiv, ei nici nu ascult pe cei ce cerce-teaz aceste lucruri numai prin cuv nt ; ei spun c aceasta e o cuno tin care ng mf (1 Cor. VIII, 1).

6. Pe l ng aceasta, cei ce se roag cu mintea cu adev rat trebuie s fie nep tima i i s fi lep dat leg tura cu lucrurile aflate la mijloc, (ntre ei i Dumnezeu),

bin cu st rile din l untru ale lui, fiind provocate at t de mi carea c t i de starea trupului, i nu pot fi evitate niciodat complet.

299. Scopul urm rit de cel ce se roag este s prelungeasc rug ciunea c t mai mult; iar scopul urm rit de cel ce voie te s se des v r easc este s scape c t mai deplin de pornirile p tima e. Dar aceasta cere o osteneal , care i are cauza i efectul n dispozi iile din l untru.

căci numai așa pot ajunge la rugăciunea netulburată; iar cei care n-au ajuns la această măsură (a nepătimirii), dar se silesc spre ea, trebuie să treacă peste împătımirea de plăcere (dulcea împătımire), ca să se elibereze cu totul de împătımire. Dar pentru aceasta trebuie să facă moarte cu totul pornirea pe care toată trupului, care constă din izbăvirea de împătımire, iar gândul să-l aibă mai tare ca mișcările rele ale patimilor din lumea cugetării, ceea ce înseamnă depăirea împătımirii de plăcere. Iar dacă e așa, precum și este, pentru că ne stăpânește împătımirea nu putem gusta rugăciunea minții nici măcar cu cuvântul de pe vârful buzelor, ci avem nevoie să simțim prin simțul pipăitului numai decît durerea postului, a privegherii și a altora ca acestea, dacă vrem să ne îngrijim de rugăciune. Căci numai prin ea se mortifică pornirea pe care toată trupului și gândurile care mișcă patimile animalice se fac mai cumpătate și mai slabe. Ba nu numai atât, ci aceasta aduce și începutul sfinitei străpunerii a inimii, prin care se terge și întinziunile necurate de mai înainte și care face pe Dumnezeu mai presus de toate milostiv și înduplecat de rugăciune. Căci «inima zdrobită Dumnezeu nu o va urgi» (Ps. L, 19), după David, iar după Teologul Grigorie «de nimic nu are Dumnezeu mai mult grijă ca de greaua pătimire»³⁰⁰. De aceea și Domnul a învățat în Evanghelii că «mult poate rugăciunea noastră de post» (Marcu IX, 29, Matei XVII, 21).

7. Lipsa durerii, pe care puținii o numesc și împietrire, e deci cea care oprește rugăciunea; nu durerea trăită cu simțul pipăitului, cum a filozofat cel dintîi acesta prin cuvinte lipsite de fapte, împotriva celor care le cunosc pe acestea cu lucrul³⁰¹. De aceea sînt unii dintre

300. Cuv. 24, 11; P.G. 35, 1181 B.

301. Ioan Scărarul VI, 14; P.G. 88, 79 B: «Lipsa de durere a inimii e împietrirea minții». De fapt durerea aduce înmuierea sufletului, iar aceasta rugăciunea, ba chiar rugăciunea cu lacrimi. Rugăciunea fără

p rin i care au declarat c postul este oarecum esen a rug ciunii. «Materia rug ciunii este foamea», zic ace - tia³⁰². Al ii au numit o pe aceasta «calitatea» rug ciunii. C ci socotesc lipsit de calitate rug ciunea f r str - pun gere. Iar altul spune : «Setea i privegherea au ap - sat inima ; iar din inima ap sat au curs lacrimi»³⁰³. Sau : «Rug ciunea e maica i totodat fiica lacrimilor»³⁰⁴. Ai v zut c durerea tr it cu sim ul pip itului nu numai c se face o piedic rug ciunii, ci conlucreaz cu ea, nt rind o ? Dar cum s nt aceste lacrimi, c rora rug ciunea le este maic i fiic ? Nu s nt dureroase i amare i mu c toare prin fire celor ce au gustat de cu r nd din fericitul pl ns, iar celor ce s au bucurat de el din plin nu li se prefac n dulci i nedureroase ? Cum, deci, ntineaz rug ciunea, ba mai bine zis cum o nasc

aceast nmuiere e mai mult o medita ie filozofic , f r efecte ad nci i transformatoare asupra ntregii fiin e a noastre. Aceasta o umanizeaz i o face transparent cu adev rat. De aceea se pune n Biserica de R s - rit at ta accent pe lacrimi. Varlaam e cel dint i care a tras n mod expli - cit asemenea concluzii din ra ionalismul scolastic, cauza ntregului ra io - nalism al teologiei occidentale. Poate a f cut aceasta pe baza a ceea ce ncepuse s se vad deja n practica rug ciunii n Occident. Dar nu e mai pu in adev rat c formul nd teoretic aceast concluzie ce socotea c rezult din ea, a nt rit o n ea. Nu se poate spune c n au ap rut i n Occident credincio i care au pre uit efortul i durerea. Dar pe cel din - t i l au pre uit unele ordine poate prea mult cu scopul de a impune catolicismul ca putere lumeasc ; iar pe cea de a doua — unele femei, din voin a de a sim i n trupul lor ranele lui Hristos. Dar toate au fost feno - mene excep ionale ; nu au fost o regul general pentru credincio ii care nu urm resc scopuri de cucerire i f r urm rirea unor efecte neobi nuite, ci pur i simplu cur irea i nt rirea general a firii omene ti n Dum - nezeu.

302. Ioan Sc rarul, *Scara*, XIV; P.G. 88, 865 D.

303. Idem, op. cit., VI, P.G., 88, 796 B.

304. Idem. op. cit., XXVII; P.G., 88, 1129 A. Din lacrimi de durere pentru p cate iese rug ciunea, iar rug ciunea, ca expresie a sim irii pu - ternice a micimii i a p c to eniei fa de Dumnezeu, na te lacrimile. Acestea merg mpreun i numai nso irea lor m re te calitatea rug ciunii i calitatea fiin ei fiec ruia i scoate sufletul din mpietrire.

pe ea i se nasc din ea cele s vâ r ite trupe te, care produc dulcea i durere sim irii ? Cum le d ruie te pe aces- tea Dumnezeu, potrivit celui ce zice : «Dac ai c tigtat lacrimi n rug ciunea ta, Dumnezeu s a atins de ochii inimii tale i ai v zut cu mintea (cu n elegerea)»³⁰⁵.

8. Dar Pavel, zice, r pit p n la al treilea cer, n a v - zut, fie c era n trup, fie n afar de trup» (2 Cor. XII, 2), ca unul ce uitase de toate cele ale trupului. Dac , deci, e propriu celui ce se gr be te spre Dumnezeu prin rug ciune s fie nesim itor fa de cele ale trupului, cum s nt daruri ale lui Dumnezeu cele de care trebuie s se elibereze cel ce se gr be te spre El ?». Dar nu nu- mai de lucr rile trupe ti trebuie s se elibereze cel ce se gr be te spre unirea cu Dumnezeu, ci, dup marele Dio nisie, trebuie s p r seasc i lucr rile min ii i toate luminile dumnezeie ti i tot urcu ul tuturor v r furilor sfinte³⁰⁶. Dar atunci nici una din acestea nu e dar al lui Dumnezeu, nici urcu ul tuturor v r furilor sfinte, o dat ce cel ce se gr be te spre unirea dumnezeiasc tre- buie s se elibereze de ele ?³⁰⁷. «Dar, zice, cum ar fi din har acestea care nu se simt n cursul rug ciunii ce une te pe om cu Dumnezeu ? Ar fi degeaba. Dar nimic nu e degeaba din cele ale lui Dumnezeu. Iat c i face bucurie o vorbire zadarnic , o, omule, care ne atragi i

305. Sf ntul Marcu Pustnicul, *Despre legea duhovniceasc* 12 ; P.G. 65, 908. Lacrimile ce nso esc rug ciunea s nt semn c Dumnezeu s a atins de inima celui ce se roag nmuind o, i aceast atingere este at t de sim- it nct echivaleaz cu o adev rat «vedere» a lui Dumnezeu de c tre cel ce se face p rta de ea. Atingerea lui Dumnezeu de inima celui ce se roag are acest efect al nmuierii ei, pentru c e o atingere f cut cu mil i cu iubire; are caracterul atingerii celei mai iubitoare i mai milostive Persoane.

306. *Despre teologia mistic* ; P.G. 3, 1000 C.

307. Sf ntul Grigorie Palama consider dep irea tuturor treptelor urcu ului duhovnicesc nu o lansare n gol, ci o stare de ajungere n supremul con inut. Apofaticul pentru el nu e un gol, ci o bog ie pozitiv mai presus de orice putin de definire.

pe noi la asemenea cuvinte. Oare nu socotești unirea dumnezeiască un lucru mic, odată ce nu ntrece daruri mari și trebuincioase, ci numai lucruri zadarnice? și ceea ce nu e prezent când se s v r e te aceasta (unirea), socotești că e degeaba?³⁰⁸. Cu adevărat te v de ti că neridicat mai presus de cele de arte. Căci, dacă te ai fi ridicat peste ele, ai fi cunoscut că de mult unirea cu Dumnezeu se ridică și peste cele de folos.

9. Iar tu te bucuri atât, mi căndu te în cele de arte, încât neștiind nimic despre rugăciune lungești cuvântul într-o vorbărie de artă până într-atâtă încât numești harul duhovnicesc al acesteia, atât în inimă, «în lucire», care «poartă în ea idolul inimii». Dar cei ce s-au nevrednicit de ea o cunosc nu ca o ntipărire a unei înălțări, nici că atârând de noi, nici că acum fiind, acum ne mai fiind, ci că o lucrare neobosit produsă de har, există îndempreună cu sufletul și nărdăcinată în el, înscând un izvor de sfinită veselie ce atrage la ea mintea și o scoate din înălțările întinate și de multe feluri, făcând o să fie fructiferă fa de toată dulcea a cu chip trupesc³⁰⁹. Iar dulcea cu chip trupesc numesc ceea ce

308. Varlaam socotea că gândurile cugetării chiar în cursul rugăciunii trebuie să fie similitude. Căci altfel n-ar fi daruri ale lui Dumnezeu, ci lucruri de arte. Palama socotește că ele nu sînt de arte, cu toate că pe culmea unirii cu Dumnezeu nu mai sînt similitude. Dar unirea e mai presus de ele. După Varlaam, gândurile cugetării sau se simt și atunci sînt lucrul cel mai înalt, care se menține în rugăciunea ce unește pe om cu Dumnezeu, sau nu se simt și atunci sînt degeaba. La Palama tot urcușul e preuit, dar unirea cu Dumnezeu e dincolo de el. El e preuit pentru că duce la acea unire. Dar e depășit în ea. Pentru Varlaam sau gîndirea e totul, sau nu e nimic.

Sfîntul Grigorie Palama dovedește în aceste pagini, cum rar se pot găsi altele, o cugetare de mare subtilitate și de rară capacitate analitică.

309. Sfîntul Grigorie Palama, ca toți scriitorii duhovnicești ai Răsăritului, leagă strîns înălțările de pornirile spre plăceri. Unde nu mai sînt cele din urmă, sufletul se ridică peste orice chip, într-o simțire înălțătoare indefinită a prezenței și puterii lui Dumnezeu.

str bate din pl cerile trupului la g nduri i na te mpreun cu ele o ar tare pl cut ce le atrage la sine.

Dar ceea ce trece de la sufletul ce se bucur duhovnice te la trup, chiar dac se nt mpl s lucreze n trup, e duhovnicesc³¹⁰. C ci pl cerea trec nd de la trup la minte o face pe aceasta cu chip trupesesc, ne mbun t indu se prin mp rt irea de ceea ce e mai bun, ci transmi ndu i mai v rtos aceleia ceea ce e mai r u, n c t omul ntreg e numit din pricina ei «trup», potrivit cu ceea ce s a zis despre cei neca i prin m nia lui Dumnezeu, c «nu va r m ne Duhul Meu n oamenii ace tia, pentru c s nt trupuri» (Facere VI, 3). Dar tot a a pl cerea duhovniceasc care, ncep nd de la minte, trece la trup, nestric ndu se prin participarea la trup, preschimb trupul i l face duhovnicesc. C ci acesta leap d n acest caz poftete trupe ti cele rele i nu mai atrage n jos sufletul, ci e dus n sus mpreun cu el. Iar pl cerea duhovniceasc face pe om s fie duh, potrivit cu ceea ce s a scris : «Cel ce se na te din Duh, duh este» (Ioan III, 6). Toate acestea se fac v dite prin experien .

10. Iar c tre cel ce lupt prin cuvinte i se mpo trive te din iubire de sfad , ar ajunge s spunem c nici noi, nici Biserica nu are astfel de obicei ca s se c l uzeasc de cuvinte nelucr toare. Noi cinstim cuv ntul lucr tor (cuv ntul n fapt) i fapta cuv nt toare (fapta

310. Nu faptul c lucreaz n trup face trupeasc i ntinat micarea, ci faptul c se imprim de c utarea unei pl ceri, sim it anticipat. Chiar n minte se poate s l lui un g nd de caracter trupesesc i ntinat, c nd porne te dintr o astfel de pornire doritoare de pl cere a trupului. Dimpotriv , c nd din sufletul ce se bucur curat sau duhovnice te ajunge o mi care n trup, ea r m ne i n acesta curat il cur e te i ndu hovnice te. Depinde, deci, care e inta mi c ri: Dumnezeu sau pl cerea trupeasc concomitent cu uitarea lui Dumnezeu. Trupul nu e r u prin sine. Nu afl m n ascetica r s ritean nici o tr s tur maniheic , sau origenist , ca n teologia catolic . Trupul e destinat i el ndumnezeirii i poate fi sfin it i ndumnezeit.

n cuv nt)³¹¹. Dar fiindc a pus i n scris acest fel de cuvinte, ca s nu n ele pe cineva i s cread c spune ceva ce se cuvine i s fie furat de minciun , facem i noi adev rul cunoscut i d m minciuna pe fa prin scrieri, folosindu ne de unele mai mici pentru acestea i de altele mai mari pentru cele mai trebuincioase dec t acestea. In felul acesta ar t m pretutindeni pe p rin i opu i acestui nv tor nou al nelucr rii, care, fiindc leap d faptele bune s v r ite prin trup ca grele, respinge, n chip firesc, i dispozi iile duhovnice ti ntip rite n trup³¹². Dar toat Sf nta de Dumnezeu insuflat Scriptur este plin de astfel de dispozi ii ntip rite n trup : «Inima mea, zice, i trupul meu s au bucurat de Dumnezeu cel viu» (Ps. LXXXIII, 3) i : «Intru El am n d jduit i am fost ajutat i a nflorit trupul meu» (Ps. XXVII, 7) i iar i : «C t de dulci s nt cuvintele Tale g tlejului meu, mai dulci ca mierea gurii mele» (Ps. CXVIII, 103).

C vorbe te de gura v zut , arat limpede i Sf n-
tul Isaac, spun nd : «E un semn al celor nainta i s se

311. eu u . Cuv ntul trebuie s se ntrupeze n fapt , deci n trup, ca s poat s i ajung ntreaga eficacitate i s ne poat transforma pe noi, i fapta trebuie s se cuprind n cuv nt, sau cuv ntul s aib n el experien a i acumularea de putere a faptei. Exist o leg tur interioar ntre cuv nt i fapt , ntre spirit i trup. Fapta se cuprinde poten ial n cuv nt, n spirit, i l mpline te pe acesta. Cuv ntul deplin sau eficient este cel ntrupat n fapt ; fapta e deplin i trupul spiritualizat c nd se imprim de cuv nt i cap t sens i t lm cire prin cuv nt. In felul acesta fapta vorbe te i cuv ntul lucreaz . Fapta e cuv nt actualizat i cuv ntul fapta n potent .

312. Lep darea faptelor bune nseamn nu numai lep darea unei sume de fapte exterioare nou , ci i a dispozi iilor bune ale min ii ntip rite n trup i deci putin a de sfin ire a trupului, sau prelungirea cuv ntului, sau a spiritului n trup, oprirea lui de a i actualiza puterea lui. Protestantismul, resping nd faptele, a respins putin a de sfin ire a trupului, i deci de nt rire a omului n general. Dar a f cut aceasta din opozi ie fa de catolicism, care f cuse din fapte o cantitate exterioar de realiz ri, care nu transform pe om, ci i cer o r splat ca o simpl marf .

ndulceasc cuvintele rug ciunii n gura lor»³¹³. Iar sfntul Diadoch zice c sim irea sufletului este una ce nva ns i lucrarea Sfntului Duh ce vine n noi, pe care nimenea nu poate s o cunoasc dec t cei ce s au eliberat de bun t ile vie ii pentru n dejdea bun t i lor viitoare. C ci mintea mi c ndu se cu putere spre acestea, pentru lipsa de griji, simte i ea n chip negrit bun tatea dumnezeiasc i comunic i trupului prin bun tatea sa, dup m sura naint rii sale, cum zice i David : «Spre El a n d jduit inima mea i am fost ajutat i a nflorit trupul meu» (Ps. XXVIII, 7). Iar aceast bucurie ivit n suflet i n trup este o n tiinare ne n el toare a vie ii nestric cioase»³¹⁴.

11. Dar filozoful spune c arvuna aceasta a veacului viitor, n tiin area nestric ciunii, lucrarea Preasfntului Duh, nu poate fi pricinuit de o cauz dumnezeiasc i mai ales nu poate avea loc aceasta n vremea rug ciunii min ii. Iar motivele pentru care zice acesta c schimb rile produse i n trup de lucrarea Duhului nu pot fi din Dumnezeu s nt cam acestea patru : nt i, pentru c «darurile din Dumnezeu s nt atotdes v r ite, dar mai bun lucru e a fi sufletul n rug ciuni mai presus de sim ire, dec t a lucra ntr un fel oarecare prin sim ire. Deci, fiindc acelea nu s nt atotdes v r ite — c ci este ceva mai bun dec t ele — nu s nt de la Dumnezeu»³¹⁵.

Cum adic ? Fiindc a prooroci e un lucru mai mare dec t a gr i n limbi, harisma limbilor nu e dar

313. *Cuv.* 31 ; ed. Teotochi, p. 343.

314. *Capete* 25 ; *Filoc.* rom. I, p. 343.

315. Varlaam nu admitea o lucrare a lui Dumnezeu cunoscut prin sim ire i prin fapte, deci prin trup. El nchidea pe Dumnezeu ntr o transcenden absolut . i cu aceasta f cea i o desp r ire de netrecut de la spirit la trup. Deci nu admitea o tr ire a lui Dumnezeu de c tre om. El era cugetat numai ca fiind dincolo de via a omului, ca neput nd o sfini pe aceasta.

al lui Dumnezeu ? i fiindc dragostea e cea mai des -
v r it dintre harisme, numai aceasta e dar dumneze-
iesc i nu i un altul ? Nu i proorocia, puterile, ajuto-
r rile, nu i c rmuirile, harismele vindec rilor, nu i cu-
v ntul n elepciunii i al cuno tiin ei n Duhul, nu i deo-
sebiria duhurilor ? Dar i ntre cei ce proorocesc i cei
ce vindec i cei ce au darul deosebirii i, pe scurt, n-
tre to i cei d rui i cu oricare din aceste harisme, este
unul mai mare i altul mai mic. C ci i Pavel mul ume te
lui Dumnezeu c «vorbe te mai mult dec t to i n limbi»
(1 Cor. XIV, 18) ; dar i cel ce are un dar mai mic, are
darul lui Dumnezeu. i iar i acela i apostol zice : «R v
ni i harismele mai mari» (1 Cor. XII, 31), n eleg nd c
s nt i unele mai mici.

C ci dac «i stea de stea se deosebe te n str lu-
cire» (1 Cor. XV, 41), adic n bog ia luminii, dar nici
una din stele nu e f r lumin , atunci nu i adev rat
ceea ce s a decretat de filozof, dup ce a pornit mpo-
triva isiha tilor, c darurile lui Dumnezeu s nt numai cele
atotdes v r ite. Dar i fratele Domnului dintre apostoli
a spus : «Tot darul des v r it de sus este» (Iacob I, 11),
dar nu «atotdes v r it». Dar acesta ndr znind s adauge
la cuvintele dumnezeie ti ceva de la sine, e firesc s por-
neasc i mpotriva celor ce le citesc pe acestea prin
lucrare.

Deci l voi ntreba pe el : Nu vor nainta sfin ii
n veacul viitor la nesf r it n vederea lui Dumnezeu ?
v dit fiec ruia c la nesf r it³¹⁶. C ci Dionisie, t lcuito-
rul celor cere ti, ne a nv at c i ngerii se bucur
de o naintare ve nic n ele, prin iluminarea de mai
nainte f c ndu se mai capabili de una mai clar . Dar
nici dintre cei ce s au mp rt it n tot veacul pe p -
m nt de aceea, nu am v zut sau auzit pe vreunul s nu

316. Despre des v r irea progresiv a sfin ilor dup moarte a vorbit
cel dint i Clement din Alexandria, *Stromata* 7, 3.

fi dorit una nc i mai des v r it . Deci, dac dorin a celor ce au dob ndit o nu se opre te, iar harul de mai nainte i mputernice te spre mp rt irea de cele mai mari, i dac Cel ce se d ruie te pe Sine este nesfr it i se une te cu prisosin i din bel ug, ce piedic mai e ca s nu i nainteze fii veacului viitor n ea la nesfr it, agonisind har din har i urc nd cu bucurie urcu ul cel neobosit. A adar, tot darul de sus e des v r it, dar nu atotdes v r it. C ci Cel atotdes v r it nu prime te a daos³¹⁷.

12. Acesta a fost primul dintre argumentele filozofului. Al doilea, mai ndr zne , e c : «sufletul e intuit de trup i e umplut de ntuneric prin iubirea lucrurilor care s nt comune laturii p timitoare a sufletului i a trupului». Dar care durere, care pl cere, care mi care n trup, nu i o lucrare at t a sufletului c t i a trupului ? Deci, mie mi se pare c i sentin a aceasta o roste te filozoful f r s se g ndeasc , rostindu se n mod general despre cele ce nu s nt n general. C ci s nt i p timiri fericite i lucr ri comune ale sufletului i trupului care nu intuiesc duhul de trup, ci ridic trupul aproape de vrednicia duhului i l nduplec i pe el s tind n sus. Care s nt acestea ? Cele duhovnice ti, care nu merg de la trup la duh, cum am spus i mai nainte, ci trec de la minte la trup i prin cele ce le lucreaz i le p timesc ele prefac i trupul spre mai bine i l ndumnezeiesc³¹⁸.

317. Darul lui Dumnezeu e atotdes v r it n sine, dar pentru c noi nu l putem primi astfel dintr o dat , el se face pe m sura treptei noastre. Sfntul Grigorie Palama vede urcu ul spre Dumnezeu ca o scar pentru c el e n acela i timp urcu n des v r ire. Varlaam, reprezent nd raionalismul scolastic abstract, care socote te c Dumnezeu nu e accesibil dec t g ndirii logice, ca o no iune a c rei defini ie e atotcuprinz toare de la nceput, nu vede un progres n cunoa terea lui Dumnezeu prin experien a unui suflet care poate fi tot mai mult cur it prin virtute.

318. Varlaam, vorbind n calitate de filozof, deci n spiritul unei ra iuni abstracte, simplific lucrurile n dou feluri : nt i c dispre uie te

Ci precum e comun trupului i sufletului dumnezeirea Cuvntului ntrupat al lui Dumnezeu, ndumnezeind trupul prin mijlocirea sufletului, nc t se s v r esc prin trup fapte ale lui Dumnezeu, a a la b rba ii duhovnice ti harul Duhului, trec nd prin mijlocirea sufletului la trup, i d i acestuia s p timeasc cele dumnezeie ti i s p timeasc n chip fericit mpreun cu sufletul, care p time te cele dumnezeie ti i care, odat ce p time te cele dumnezeie ti, are i ceva p timitor (), l udabil i dumnezeiesc. Mai bine zis, latura p timitoare din noi fiind una se face tot ea i l udabil i dumnezeiasc ³¹⁹. Fiindc naint nd la mplinirea acestui rost fericit al ei, latura p timitoare ndumnezeie te i trupul, nefiind mi cat de patimile trupe ti i materiale, chiar dac a a li se pare celor lipsi i de experien , ci mai degrab ea ns i ntorc nd spre sine

trupul n urcu ul credinciosului spre Dumnezeu i n general spre bine ; n al doilea r nd, roste te o judecat general asupra lucrurilor care s nt deosebite ntre ele, nelu nd seama la varietatea concret a realit ii. Palama, interpret fidel al tradi iei biblice i patristice, vede c exist i p timiri comune sufletului i trupului, care nu ntineaz nici mintea i ajut i trupului s urce mpreun cu sufletul spre Dumnezeu.

319. Aici sfntul Grigorie Palama d temeiul ultim prin care pune n relief chiar i valoarea laturii p timitoare a sufletului, care e cea mai comun sufletului i trupului. Acest temei e ntruparea Cuvntului. Dumnezeirea Acestuia s a comunicat i trupului prin suflet. Dar s a comunicat trupului prin ceea ce e comun sufletului i trupului, adic prin latura p timitoare. Cum ar fi p timit Hristos mpreun cu sufletul Lui f r aceast latur p timitoare care le une te ? i cum ar fi fost durerea trupului altfel dec t durerea animalului, dac n ar fi avut aceast participare a sufletului la ea ? i cum ar fi putut suferi patimile f r c rtire, dac n ar fi fost unit dumnezeirea cu ele ? Dar, mai ales, prin partea p timitoare care une te sufletul cu trupul i e caracterizat prin puterea suport rii, p time te firea noastr cele dumnezeie ti, sau le accept . Prin ea se ndumnezeie te, deci, tot omul. Astfel patima din pur omeneasc i repro abil devine ndumnezeit i vrednic de laud . A a se nt mpl i cu noi, datorit harului care prin suflet trece n trup prin partea p timitoare care une te sufletul cu trupul.

trupul i atr g ndu l de la pl cerea pentru cele rele i insufl ndu i prin sine o sfin enie i o ndumnezeire de care nu mai poate fi jefuit ³²⁰. Dovada limpede a acestui fapt s nt moa tele f c toare de minuni ale sfin ilor.

Iar tefan, cel dint i martir, nc tr ind, «avea fa a str lucind ca fa a unui nger» (Fapte VI, 15). Deci n a p timit i trupul lui cele dumnezeie ti ? Prin urmare i p timirea aceasta i lucrarea ei este comun sufletului i trupului. i mpreun p timirea aceasta a lor nu se face sufletului piron care l intuie te de cugetele p m nte ti, trupe ti i l umple de ntuneric, cum zice filozoful, ci este o leg tur i o unire negrit cu Dumnezeu, care desface n chip minunat chiar i trupul de patimile rele i p m nte ti ³²¹.

«C ci cei puternici ai lui Dumnezeu», ca s gr im cu proorocul, «s au ridicat foarte de pe p m nt» (Ps. XLVI, 10).

320. Continu nd s laude rolul pozitiv pe care l prime te latura p timitoare a fiin ei umane, arat c prin ea harul ndumnezeie te trupul, c nd ea nu se las furat de patimile trupe ti st p nite de pl cere, ci ridic trupul la treapta de r bdare prin harul care s a ntip rit n ea. Numai prin latura p timitoare poate fi f cut i trupul s p timeasc n chip curat i prin aceasta poate fi sfin it. Iar fr sfin irea trupului nostru nu se poate ajunge nici la sfin irea noastr n totalitatea fiin ei noastre. Latura p timitoare e canalul prin care trece harul de la minte la trup. Se afirm aici o spiritualitate vie, existen ial , pasionant , n sensul bun i activ al cuv ntului, o spiritualitate cu adev rat transformatoare, n locul uneia lipsite de via , de putere, teoretic , abstract . Lupta lui Palama a fost o lupt explicit pentru trup, pentru ndumnezeirea omului total, concret, nu pentru o idee fantom lipsit de via , cu neglijarea i dispre uirea trupului, cu l sarea lui n m r cini ul i n st p nirea for elor negative, care l descompun.

321. Împreun p timirea curat a trupului i a sufletului nu e un piron care intuie te sufletul de trup, ci o leg tur negrit (μ) a lor cu Dumnezeu. C ci p timirea dureroas , dar curat desface pe credincios de pornirile inferioare il ndreapt spre Dumnezeu. Chiar n aceast mpreun p timire este o putere de la Dumnezeu. Altfel n ar fi posibil de suportat.

De felul acesta sînt lucrurile negrîtite de care auzi că se sîvîrşesc în trupurile celor ce au mîbrîi atînchip sînt pentru toată viaa sfinţita linişte (isihie). Ii ceea ce pare în ele neraţional e mai presus de raţiune şi scap, prin depîrşire, în elegerii celui ce le cercetează cu raţiunea şi nu caută cunoştinţa lor cu fapta şi cu experienţa mijlocit de aceasta³²². Iar acesta dacă nu aduce credinţă, singura în stare să primească adevărul mai presus de raţiune, explicînd, vai, fără sfinţenie cele sfînte, batjocoreşte cele ale evlaviei.

13. Cîci după aceasta, ni l aduce apoi, cum am spus şi mai înainte, pe apostol, care spune că nu tia nîrpirea aceea minunată «de era în trup sau afară de trup», nîtruc t Duhul pricinuia uitarea tuturor celor ale trupului. «Dacă uitarea este a tuturor, zice filozoful, atunci şi dulcele şi cîldurile negrîtite, de care am aflat că se petrec în isihia ti, le va face Duhul să fie uitate prin venirea Lui, dar nu le va pricinui. Ii negre it, dacă cele ce se petrec în el sînt daruri ale lui Dumnezeu, rîu se spune că cel ce se roagă cu adevărat trebuie să uite de toate. Cîci nimenea nu trebuie să uite de cele date lui de Dumnezeu spre bine. Iar dacă trebuie să uite acestea, cum nu e absurd să fie socotit Dumnezeu pricina nemijlocit a celor a căror lipsă şi uitare e mai bună pentru rugăciune?».

Cele mai multe dintre darurile Duhului, şi aproape toate, se ivesc în cei vrednici în vremea rugăciunii, tie sigur oricine cugetă drept. Cîci zice Domnul: «Cere şi i vi se va da vou» (Matei VII, 7). Deci nu numai rîpirea şi aceasta pînă la al treilea cer, ci fiecare dintre darurile Duhului. Iar cî unele dintre ele se lucrează şi

322. Lucrurile ce se sîvîrşesc în sfinţi nu sînt neraţionale, cum par, ci mai presus de raţiune, adică de o raţionalitate completă, nu fragmentară, ca cea a proceselor naturii, care sîrşesc în descompunere, deci poartă în ele, ca finalitate, nonsensul.

prin trup, o arat felurile limbilor i t lm cirile lor, care de asemenea se primesc prin i n rug ciune, cum spune Pavel : «Cel ce gr ie te n limbi s se roage ca s le t lm ceasc » (1 Cor. XIV, 13). Dar nu numai acestea, ci i cuv ntul nv turii i darurile t m duirilor i faptele puterilor i punerile m inilor lui Pavel (2 Cor. I, 6), prin care se d dea Duhul Sf nt. drept c cuv ntul nv turii, harul i t lm cirea limbilor, de i se nasc prin rug ciune, lucreaz poate i n lipsa rug ciunii din suflet. Dar t m duirile i puterile n ar putea ajunge la lucrare, nerug ndu se sufletul celui ce o lucreaz pe fiecare, n primul rnd cu mintea, dar uneori d nd sunet i trupul. Dar mp rt irea Duhului se lucreaz nu numai c nd e prezent rug ciunea n suflet — i anume rug ciunea care nf ptuie te tainic unirea celui ce se roag cu izvorul nesecat al acestui mare dar —, deci nu numai c nd e prezent rug ciunea ce se lucreaz cu mintea ; fiindc nu se poate spune ce gr iau cu acest prilej apostolii cu gura (Fapte XVIII, 1) ; deci mp rt irea aceea se lucreaz nu numai c nd sufletul se roag cu mintea, ci i c nd lucreaz totodat i trupul prin m inile care mp rt esc pe Duhul, prin atingerea celui ce se afl sub el. Ce s nt deci darurile acestea ? Nu s nt daruri ale Duhului i nu s au dat celor ce cer i se roag spre bine, pentru motivul c cei r pi i p n la al treilea cer trebuie s uite de toate cele ce se s v r esc prin trup ?³²³.

323. Varlaam g sea n cuvintele sf ntului apostol Pavel — c r pit p n la al treilea cer, nu tia de e n trup sau afar de trup — un temei pentru ideea c cel aflat n rug ciune trebuie s uite de toate, deci trebuie s se elibereze de toate lucr rile, s se rup de acestea. Sf ntul Grigorie Palama, la rndul s u, evoca faptele s v r ite de sf ntul apostol Pavel ca dovad c n vremea rug ciunii min ii, n trup i prin trup se produc st ri i fapte curate, str b tute de harul dumnezeiesc. Rug ciunea e pentru sf ntul Grigorie Palama o fapt de putere ar tat n trup i prin trup, nu o stare i o lucrare a sufletului rupt de trup.

14. Dar mai bine s d m aici ns i cuvintele filozofului : «Dac cele ce se nt mpl n ei n vremea rug ciunii, ca puterile acestea i d ruirile, s nt daruri ale lui Dumnezeu, r u se zice c cel ce se roag cu mintea trebuie s uite de toate. C ci nimenea nu trebuie s uite cele date de Dumnezeu spre bine. Iar dac cel ce se nal prin rug ciune e dator s uite acestea, cum nu e greit s fie Dumnezeu cauz a acelora, a c ror uitare i a c ror lips e mai bun pentru rug ciune ?».

Dar, o minunate ! Pe cei ce se roag sincer, Dumnezeu uneori i scoate afar din ei, ridic ndu i deasupra lor i r pindu i n chip negrit la cele cere ti; alteori, afl ndu se ace tia n ei n i i, lucreaz Dumnezeu n su i prin sufletul i trupul lor cele tainice i mai presus de fire i ne n elese n elep ilor veacului acestuia. i de fapt apostolilor ce st ruiau odinioar n foi or n rug ciune i cerere, venind Duhul, nu le a d ruit ie ire din ei (extazul), nici nu i a r pit la cer, ci le a deschis gura prin limbile de foc i prin ei gr ia El nsu i acelea pe care trebuie s le uite cei ajun i n extaz, dac trebuie s se uite i pe ei n i i³²⁴.

Iar Moise t c nd, Dumnezeu zice : «Ce strigi c tre Mine ?» (Ie ire XIV, 15). Cuv ntul acesta l arat pe el rug ndu se. Iar fiindc se ruga t c nd, se ruga, desigur, cu mintea. Dar rug ndu se astfel, nu era el n sim ire i nu sim ea poporul strig tele lui i primejdia ce l amenin a, nici toiagul acela v zut n m n ? Cum nu l a r pit deci pe el Dumnezeu, nici nu l a desf cut de sim

324. Dar Varlaam g sea n cuvintele sf ntului apostol Pavel, c a uitat de este sau nu n trup i un temei s sus in c st rile i faptele str b tute de har ale trupului nu s nt daruri ale lui Dumnezeu, c ci darurile lui Dumnezeu nu trebuie uitate. Tot ce se petrece n trup, fie ct de curat, era aruncat de Varlaam la co ; el re inea doar specula ia. Palama observa c cei afla i n rug ciune nu s nt to i r pi i, ci pe unii i las Dumnezeu n lucr ri d ruite de El nsu i. Rug ciunea nu e simpl «medita ie», ci lupt , ncordare a ntregii fiin e.

ire — c ci numai aceasta sus ii tu c li se d de Dumnezeu celor ce se roag — ci l a mpins spre toiag i i a insuflat putere nu numai n suflet, ci i n trup i n m n , de care de toate tu zici c trebuie s uite cel ce se roag cu mintea ? Dar oare t c nd acela, nu lovea marea cu toiagul din m n , nt i desp r ind o, apoi unind o pe aceasta dup trecere ? Oare nu avea n suflet pomenirea ne mpr tiat a lui Dumnezeu i nu era supra unit prin rug ciunea min ii cu Cel ce singur putea s lucreze acestea prin el, nelipsindu i totodat sim irea lucr rilor ce se f ceau prin trup ?

15. Dar fiindc a adus i m rturii din scrieri, s vedem nu cumva s nt contrare i acestea p rerilor lui despre rug ciune ? Înainte de toate este adus de el marele Dionisie, care ar fi, cum socote te el, un mpreun m rturisor pentru p rerile lui, scriind c tre sf ntul Timotei : «St ruind cu t rie n jurul vederilor tainice, p r se te i sim irile i lucr rile min ii i toate cele supuse sim urilor i min ii, i ntinde te, pe c t e cu putin , spre unirea cu Cel ce e mai presus de toat fiin a i cuno tin a»³²⁵. Dar nsu i acest cuv nt de ndemn al dumnezeiescului Dionisie c tre Timotei, pe care l a adus n eleptul acesta ca m rturisind c numai el cuget f r gre al despre rug ciunea min ii, l v de te pe acesta, cum va ar ta cuv ntul mai ncolo, ca desfiin nd cu des v r ire rug ciunea min ii, ceea ce nu a lipsit s fac i prin aproape toate cuvintele lui de mai nainte. C ci cel ce respinge nceputul rug ciunii, care este starea de fric , de ad nc durere, plin de mult suspinare ntru zdrobire de inim , sus inut cu mintea n t cere vreme ndelungat , din ntristarea cea dup Dumnezeu, i rug ciunea cu lacrimi i cu str pungerea inimii, nso it de durerea postului i a nesomnului n sim ul pip itului, i datoria ncep torilor de a n l a mintea mp r it la o rug ciune

mai unificat i deci corespunz toare, cel ce dispre uie te toate acestea va socoti, drept urmare, i sfr itul rug - ciunii i simplu rug ciunea ntreag ca ceva r u i se va lupta s o desfiin eze cu des v r ire ³²⁶.

C ci, spune mi mie mai nt i aceasta, o, filozoafe : oare nici lucr rile min ii (n eleg toare) nu se dau de la Dumnezeu i nu se arat ele n vremea rug ciunii, mai cur ite dec t oric nd, dac i pe acestea trebuie s le p r seasc cel ce se gr be te prin rug ciune spre uni - rea dumnezeiasc ? Dar rug ciunea este, cum a zis ca - reva, «maica cuget rilor prea n elepte» ^{326 bis}. Apoi tre - buie s cuget m i aceea c , mai mult dec t orice, rug - ciunea celor des v r i i e lucrare a min ii. C ci mintea unora ca ace tia, nefiind ntoars nici spre trup, nici spre cele din jurul lor, nelucr nd nici prin sim ire i prin soa a acesteia, nchipuirea (imagina ia), i nepetrec nd nici n ra iunile lucrurilor prin cugetare i contempla ie, ci st ruind numai n rug ciune, cum n ar lucra c t mai deplin n sine rug ndu se ? Dar Dionisie ndeamn pe Timotei s p r seasc i lucr rile min ii, a adar i rug - ciunea. Iar tu declari c nu e nimic bun, nici din Dum - nezeu n rug ciuni i n toate c te se p r sesc i c te tre - buie s nu le mai simt cel ce a ie it din sine ntr un ex - taz spre cele mai nalte. A adar, dup tine, rug ciunea nu e un lucru bun, nici de la Dumnezeu, Care d rug - ciune celui ce se roag ³²⁷.

326. Temerea de Dumnezeu, umilin a, postul i celelalte fapte de felul acesta in at t de mult de rug ciune, c sf ntul Grigorie Palama le socote te nceputul rug ciunii. De fapt ns i temerea de Dumnezeu i str pungerea plin de c in a inimii snt o faz a rug ciunii j ea gr ie te lui Dumnezeu i simte pe Dumnezeu gr ind i lucr nd n inim . Rug - ciunea este astfel o stare de mare emo ie; ea e nc rcat de plin tatea fiin ei n stare de c in , de smerenie, de n dejde.

326 bis. Diadoch, *Capete*, 70 ; Filoc. rom. I, p. 36"5.

327. Varlaam, cit nd pe Dionisie care zice c n unirea cu Dumnezeu mintea trebuie s p r seasc i rug ciunea, deduce c ntruc t tot ce tre - buie p r sit e r u i deci nu e din Dumnezeu, rug ciunea e i ea rea i

16. Dar iar i i voi aminti cuvintele tale, aplic n du le rug ciunii min ii : «Fiind m rturisit de to i c cel ce se sile te spre unirea dumnezeiasc trebuie s fie f r sim ire fa de toate i s uite de sine, i Dumnezeu i d unuia ca acestuia m na s se elibereze de toate i l r pe te din toate», dac cel ce se roag nu mai are nici o sim ire a rug ciunii, cum e de la Dumnezeu rug ciunea pe care nu o simte ? C ci aceast sim ire ar fi degeaba, iar degeaba nu e nimic din Dumnezeu. Iar dac simte rug ciunea cel ce se roag , cum i o insufl acelaia Dumnezeu, dac tu spui c cel ce se ntoarce spre Dumnezeu trebuie s se elibereze de ea, odat ce Dumnezeu d ruie te celui pe care l nv luie n lumin , uitarea tuturor, chiar i a lucr rilor min ii ? Vezi cum cuvintele tale «Despre rug ciune» desfiin eaz cu des v r ire rug ciunea ? Dar sfîntul acela ndemn nd pe sfîntul Timotei s a eze trepte n inim (Ps. LXXXIII, 6), l ridic de la unele nalte la alte i mai nalte i conduc ndu l prin ele l a eaz pe cea mai de sus culme.

Tu ns , n eleptule n toate, nu tiu cum i nchipui c cei de pe p m nt ating nemijlocit n l imea cereasc ³²⁸. Il aduci ca m rturie i pe dumnezeiescul Maxim

nu e de la Dumnezeu. Palama recunoa te c n unirea cu Dumnezeu sufletul se ridic mai presus chiar de rug ciune. Dar de aici nu deduce c rug ciunea e rea, nici c nu e necesar pentru cei ce vor s ajung la unirea cu Dumnezeu. Ba ca un fel de con tiin emo ional suprem a prezen ei Lui Dumnezeu i a dependen ei de mila i de iubirea Lui, ea r m ne chiar pe treapta unirii cu Dumnezeu.

328. Opinia lui Varlaam, mbibat de teoria rug ciunii ca medita ie pur intelectual , era c rug ciunea min ii n are nevoie de treptele virtu ii urcate cu osteneal , pentru a ajunge la unirea cu Dumnezeu. Pentru el aceast unire era o stare de apofatism teologic, intelectual, o simpl golire a min ii de toate ideile cunoscute; o negare teoretic a tuturor afirma iilor pentru a avea sensul exact al lui Dumnezeu, ca mai presus de toate afirma iile. Aceasta nsemna ns a fi unit cu Dumnezeu printr o procedur pur intelectual . Iar pentru aceasta nu se cerea trecerea prin treptele virtu ilor i ale rug ciunii.

care zice : «Când aprins de iubire mintea a ieșit din sine spre Dumnezeu, nu se mai simte de loc nici pe sine, nici lucrurile»³²⁹. «Aadar, zice acest învățător, nu simte nici pe timirile ce se spun că sînt pricinuite de rugăciunea în trup. Urmează deci numaidecît că ele se sînt împlini degeaba». Dar noi am putea zice : deci și rugăciunea e degeaba, întrucît nici pe aceasta nu o simte mintea atunci. Deci, potrivit acestor cuvinte, e lucru zadarnic a se ruga cineva. Zadarnic cu adevărat și nebunesc lucru e însă să scoate astfel de concluzii din cele spuse de sfîntul Maxim. Dar poate vă întrebă cineva : Ce spune sfîntul Maxim, care a lăudat și a iubit mai mult decît orice om ne-înțelept iubirea dumnezeiască, prin cuvintele : «Când mintea a ieșit din sine spre Dumnezeu, atunci nu se mai simte nici pe sine, nici lucrurile»? «Atunci», zice. Dar când e în sine însăși, rugîndu-se mintal, atunci se simte și pe sine și fericitele pe timiri ce se produc în ea și în trupul unit cu ea de către sfînta rugăciune.

17. Dar acesta aduce pentru pierirea lui și o a treia mîrturie a aceluia. Căci acela zice : «Starea cea mai din vîrf a rugăciunii stă în a ajunge mintea în afară de trup și de lume și a fi cu totul nematerial și în formă în vremea rugăciunii»³³⁰. «Deci va fi, conchide acesta, în această stare, în afară și de pe timirile din trup, de care vorbesc». Dar, pe cît timp, nimeni din cei membri ca și în trup nu se împotrivesc te neînterupt de o astfel de stare, afară poate de acest nou dascăl al supra rugăciunii. Însă și cei ce se împotrivesc rar de ea sînt rari de tot. Deci, cea mai mare parte din timp se roagă totuși aflîndu-se în trup și simîndu-se totodată pe timirile din ei. Cu cît mai mult deci nu le vor simți pe cele sfînite

329. *Capete despre dragoste* I, 10; P.G. 90, 964 A. Filoc. rom. II, p. 38.

330. *Capete despre dragoste* II, 61; P.G. 90, 1001 D. Filoc. rom. II, p. 68.

i produse de rug ciune, pe care aceasta le des v r e te i le nal i le face duhovnice ti n cei n care se afl , dar nu le coboar , nu le face rele i nu le corupe ? C ci este i un astfel de gen de p timiri, nu numai sfin it, ci i natural, cum ne nva i nse i sim irile pe care le avem, care se des v r esc c nd p timim de la cele din afar i s nt ca ni te chipuri ale des v r irii ndumnezeitoare, pe care o pricinuie te de sus Duhul Sf nt³³¹.

Începutul acelei des v r iri este frica de Dumnezeu (Pilde I, 7 ; IX, 10). Din aceasta se vede c latura p timitoare a sufletului nu e mortificat prin deprindere, cum crede i nva filozoful, ci, naintat la o lucrare de Dumnezeu iubitoare, agonise te str pungerea m n-tuitoare i pl nsul fericit, care aduce baia iert rii, re-nnoirea na terii din Dumnezeu, adic lacrimile poc in ei³³².

Lacrima aceasta de Dumnezeu iubitoare i folositoare ntraripeaz rug ciunea³³³, dup cuvintele p rin ilor, lumineaz ochii min ii, c nd e unit cu rug

331. Sfntul Grigorie Palama cunoa te, pe lng p timirile produse de Duhul n trup n vremea rug ciunii, i pe cele naturale ale trupului, dar sfin ite de Duhul n cursul rug ciunii; cunoa te adic pe lng harismele extraordinare produse de Duhul (darul vindec rii etc.) i o stare de cur ie a tuturor mi c rilor naturale din trup (bucuria curat , pl nsul curat, trebuin a de hran inut n marginea cur iei etc). Printre cele din urm se afl i sim irile curate ale celor dinafar . Ele se sfin esc n timpul rug ciunii de Duhul Sfnt. Dar ele s nt numai ni te chipuri ale des v r irii ndumnezeitoare, nu des v r irea ns i a st rii de ndumnezeire.

332. Se afirm din nou c latura p timitoare nu trebuie mortificat . Dimpotriv , numai prin sporirea ei, prin tr irea tot mai intens a lui Dumnezeu i a p c to eniei proprii se realizeaz apropierea de Dumnezeu i se nainteaz spre des v r ire.

333. Ioan Sc rarul, *Scara*, XXVIII; P.G., 88, 1132 C. Lacrima ntraripeaz rug ciunea pentru c reprezint o stare de umilin i de poc in n fa a Lui Dumnezeu, Care e un izvor al rug ciunii. Ea lumineaz ochii min ii, c ci o face s vad , datorit smereniei i sim irii intense a p c to eniei proprii, prezen a i m re ia dumnezeiasc .

ciunea, p streaz harul din baia dumnezeiasc , dup Gri-gorie Teologul³³⁴, iar de se pierde l readuce i de aceea este i se nume te a doua baie a sfintei rena teri i al doilea botez dumnezeiesc, care e mai dureros, dar nu mai mic ca cel dinainte, ba mai degrab mai mare. C ci a a a declarat careva dintre p rin i, zic nd : «Izvorul lacrimilor de dup Botez e mai mare dec t Botezul». Dar lacrima aceasta, care cur e te i r pe te de la cele p m nte ti i nal i une te cu harul na terii din Dumnezeu i prin acesta l ndumnezeie te pe cel ce o are, nu e oare o lucrare comun a trupului i a laturii p timitoare a sufletului ?

18. Cum, deci, vom primi pe cel ce zice c «iubind sufletul, lucr rile comune ale laturii p timitoare ale lui i ale trupului se umplu de ntuneric i se coboar la cele de jos ? C ci toate faptele comune ale sufletului i ale trupului, cu c t s nt mai mult sesizate de suflet, cu at t l orbesc mai mult, nc t dac s au produs n noi asemenea mi c ri — care s nt comune sufletului i tru-pului — socotesc c spre r u s au produs i spre pagu-be lucr rii prin care urc mintea spre cele de sus».

Oare nu se arat prin aceste cuvinte cuget nd i n v nd cele contrare nou care am fost nv a i de sfin i, mai bine zis de Sf ntul Duh ? C ci sfin ii spun c este o lucrare comun a sufletului i a trupului, dar cu ade-v rat i dumnezeiasc , care pricinuie te sufletului ilumi-narea dumnezeiasc , izb vindu le pe am ndou de pa-timile rele i aduc ndu le n schimb tot corul sf nt al virtu ilor. «C ci, zice, cel ce voie te s tearg patimile le pierde prin pl ns ; i cel ce voie te s i agoniseasc virtu i le agonise te prin pl ns»³³⁵. Deci, sfin ii spun c exist lucr ri comune ale sufletului i ale trupului, fo

334. Cuv. 40, 31 ; P.G. 30, 401 D—404 A.

335. Isaac Sirul, Cuv. 85, ed. Teotochi.

losind cu atât mai mult sufletului. Dar acesta zice că nu e niciuna. «Căci toate, zice, fac sufletul să caute în jos, și toate micșorează, care sînt comune sufletului și trupului, se produc spre rău și spre paguba sufletului».

Nu l va scoate pe acesta de sub vin faptul că n a declarat în special această lucrare păgubitoare, ci va fi pe drept cuvînt vinovat, pentru că a pus o i pe aceasta între cele rele ; și mai ales pentru că a încercat să fure consimțământul auzitorilor printr o asemenea meșteșugire. Căci zice Dumnezeu prin proorocul : «Nelegiuirea preoților osîndi-i între Iudei e că n au deosebit cele sfinte de cele necurate» (Ieremie, XXII, 26). Iar acesta, împreună cu alte multe lucrări comune ale sufletului și trupului, n a deosebit nici plînsul fericit de lucrările necurate.

19. «Dar eu, zice, nu socotesc acest plîns nepăsător și fericit. Căci cum ar fi nepăsător ceea ce se sîvîrșește prin lucrarea laturii pătimitoare (pasionale) a sufletului ? și cum ar fi nepăsător cel ce menține în lucrare latura pătimitoare (pasională) a sufletului și nu și-a omorât ope această cu desvîrșire prin deprindere ?».

Dar noi nu am învățat, o, filozoafe, că nepăsătorimea e omorîrea laturii pătimitoare, ci mutarea ei de la cele mai rele la cele mai bune și lucrarea ei îndreptată, prin deprindere, spre cele dumnezeiești după ce s a întors cu totul de la cele rele și s a îndreptat spre cele bune. și pentru noi nepăsătorimea este cel ce a pierdut deprinderile rele și s a îmbogățit în cele bune, «cel ce s a întipărit de virtuți, ca cei împătimiți de plăcerile rele»³³⁶, cel ce și-a supus iuime și poftă — care alcătuiesc împreună latura pătimitoare a sufletului — puterii cunoscătoare, judecătoare și raionale a sufletului, așa cum cei împătimiți și-au supus puterea raională laturii pasionale. Căci reaua întrebuintă are a puterilor sufletului e

336. Ioan Scărarul, Scara, XXIX ; P.G. 88, 1149 A.

cea care dă na tere patimilor vrednice de dezaprobare, a a după cum reaua întrebuin are a cunoa terii lucrurilor dă na tere n elepciunii celei bune³³⁷.

Iar dacă cineva se folosește bine de acestea, prin cunoa terea lucrurilor nălese duhovnice te, dobânde te cunoștin a de Dumnezeu, iar prin latura pătimitoare a sufletului, când se mișcă pentru ceea ce a fost făcut de Dumnezeu, lucrează virtuțile corespunzătoare: prin poftă dobânde te năinim iubirea, iar prin iuime agonize te răbdarea. Nu cel ce i a omorât, a adărat, această latură — căci nă acest caz ar fi nămi cătă i nă lucr tor chiar i spre deprinderile, afecțiunile i dispozițiile dumnezeiești —, ci cel ce i a supus o, ca prin ascultarea de minte, care prin fire a primit conducerea de la Dumnezeu, fiind condus cum trebuie, să tindă, prin pomenirea năncetată a lui Dumnezeu, la Dumnezeu, i prin această să ajungă la deprinderea dispoziției dumnezeiești i să o ridice pe această la cea mai des v r it treaptă. Iar această este iubirea de Dumnezeu, prin care prime te — după cuvântul spus — poruncile Celui iubit, iar din această năva, lucrează i dobânde te iubirea curată i des v r it fă de aproapele, cu care este cu neputin să nu se afle mpreună i nep tımirea³³⁸.

337. Nep tımirea nu e, nă nvătura sfinților p rini, o stare negativă, de nesimire, că nă budism, ci o stare de întrebuin are pozitivă a puteritor sufletului, deci i a iuimii i a poștei. i nătrucăt această bună întrebuin are cere un efort susinut, nep tımirea implică mai mult putere decât starea pătimașă. Varlaam dădea importanță numai speculației, nu i sfinirii credinciosului, inclusiv a trupului. El reprezenta mentalitatea occidentală care a pus accentul principal pe teologie ca teorie, nu pe des v r irea vieii creștinului.

338. Prin întrebuin area cea bună a poștei se dobânde te iubirea de Dumnezeu, iar prin întrebuin area cea bună a iuimii — care mpreună cu pofta alcătuiesc latura pătimitoare — se dobânde te răbdarea. Iar ele sânt bine întrebuin ate când se supun minții. Mintea pomenind năncetată pe Dumnezeu, iar pofta năsoind mintea nă această nădeletnicire, ajungă mpreună la deprinderea iubirii de Dumnezeu. Iar mplinind poruncile Lui

20. Aceast cale spre desvr ita iubire prin nep timire se deschide liber i urc spre cele de sus i se potrive te cu deosebire celor ce s au retras din lume. C ci odat ce s au dedicat lui Dumnezeu i st ruiesc cu minte netulburat n convorbirea cu El, prin aceast mpreun petrecere, leap d u or povara patimilor rele i i adun comoara iubirii. Iar cei ce se mi c n lume s nt datori ca, for ndu se pe ei n i i, s se foloseasc de lucrurile din lume dup poruncile lui Dumnezeu. În acest caz, i latura p timitoare a sufletului, particip nd la aceast for are, va lucra potrivit cu acele porunci. Iar aceast for are, prelungindu se prin obi nuin , produce o dulce afec iune fa de poruncile dumnezeie ti i preface n deprindere dispozi ia pl cut fa de ele. Aceasta, la r ndul ei, pricinuie te o ur statornic fa de deprinderile i afec iunile rele. Iar aceast ur contra deprinderilor rele rode te nep timirea, din care se na te iubirea fa de Cel singur bun³³⁹. Vie uind i lucr nd astfel ei pot s nf i eze lui Dumnezeu latura p timitoare a sufletului ca jertf vie, cum a spus apostolul i despre trupul nostru : «V ndemn pe voi, prin milostivirile lui Dumnezeu, s nf i a i trupurile voastre jertf

cu r bdare, se ajunge la iubirea aproapelui, care implic i o mare t rie spiritual . Aceasta nu poate exista ns fr nep timire, adic fr renunarea la iubirea egoist de sine i de pl cerile inferioare ale sale. Iubirea care implic nep timirea sau p timirea care condi ioneaz iubirea nu are, deci, nimic negativ n ea. Ea e insuflat de un elan al iubirii de Dumnezeu i de aproapele, de iubirea a tot ce e bun, de un elan opus oric rui egoism. Dar iubirea, n care e implicat nep timirea pozitiv , ar fi cu neputin , dac ar fi omor t latura p timitoare a firii noastre.

339. Sfntul Grigorie Palama socote te c la nep timire pot ajunge mai u or monahii. Totu i ea nu le este interzis mirenilor. Mijlocul principal pe care au s l foloseasc ei n acest scop este silin a de a folosi lucrurile din lume potrivit poruncilor lui Dumnezeu, adic spre mplinirea a tot ce e bun i spre iubirea aproapelui. Prelungind acest fel de folosire, ajung la deprinderea acestei bune folosiri a lucrurilor lumii i la aversiunea fa de reaua folosire a lor, sau fa de folosirea lor p tima .

vie, sfânt, bineplăcut lui Dumnezeu» (Rom. XII, 1). Cum se poate înființa trupul nostru pentru a fi viu jertfă bineplăcut lui Dumnezeu ?³⁴⁰. Când ochii noștri văd lucrurile netede, potrivit cu ceea ce s-a scris : «Cel ce vede lucrurile netede se va milui» (Pilde XII, 13) — cîci ne vor atrage și ne vor procura mila de sus, cînd urechile se supun învățăturilor dumnezeiești, nu numai că sînt lezate pe ele, ci, după cuvîntul lui David, că sînt amintite de poruncile lui Dumnezeu spre a le împlini pe ele (Psalm CII, 18), nefăcîndu-se «auzitori care uită», după cuvîntul fratelui Domnului dintre apostoli, «cîi privind de aproape la legea desvîrșită a libertății și strîind în ea și făcîndu-se fericiți în lucrarea lui» (Iacob II, 25), cînd în sfîrșit, limba, minile și picioarele slujesc voii dumnezeiești. Ce sînt, deci, lucrurile acestea ale poruncilor lui Dumnezeu ? Nu sînt toate lucrurile comune ale sufletului și ale trupului ? Atunci cum lucrurile comune ale sufletului și trupului umplu de întineric și orbesc sufletul ?

21. Iar apostolul zice : «Cine e slab în eu și nu fiu slab ? Cine se smîntește în eu și nu ard ?» (2 Cor. XI, 29). Oare lucrarea aceasta nu e comună trupului și lăturii pentru timitoare a sufletului ? De fapt ea este semnul sigur că cineva iubește pe aproapele ca pe sine însuși. Iar aceasta e a doua poruncă a lui Dumnezeu, asemenea celei dintîi și mari porunci (Matei XXII, 36 și urm.). De aceea, același apostol, scriind romanilor, zice : «Întristare mare mi este și durere neîncetată inimii, pentru

340. Din faptul că lui Dumnezeu Î se poate înființa însuși trupul nostru ca jertfă cît e viu, sfîntul Grigorie scoate un argument că trupul nu trebuie mortificat, cîci el este iubit de Dumnezeu ca jertfă a a viu cum este. Expresie «jertfă vie» e o expresie contradictorie la aparență. Dar ea arată că trupul poate fi oferit lui Dumnezeu ca jertfă tocmai în plinătatea vieții din el, adică înțirî prin iubirea și facerea de bine pentru răbdare.

fra ii mei, rudeniile mele dup trup» (Rom. IX, 2 .u.).
 Vezi c e vie i lucr toare latura p timitoare a celui suflet nep timitor i dumnezeiesc ?³⁴¹.

Iar dac acel suflet se ruga ne nctat i ne nctat era ndurerat (1 Tes. I, 3 ; II, 13 ; V, 17 ; Rom. IX, 2), desigur c avea n sine durerea unit cu rug ciunea. i o avea nu numai mpreun existent ci i mpreun lucr toare. Aceasta a ar tat o tot acela i, zic nd : «...a fi dorit s fiu eu nsumi anatema de la Hristos pentru fra ii mei» (Rom. IX, 3), cum a ar tat i prin ceea ce zice i n alt parte : «Bun voia inimii mele i cererea mea c tre Dumnezeu este pentru Israel spre m ntuire» (Rom. X, 1), desigur din pricina acelei mari ntrist ri i a ne nctatei dureri pentru ei. Cum vom socoti, deci, nep timire omor rea laturii p timitoare prin desprindere ?

22. Dar, precum se pare, filozoful a auzit i i a nchipuit ceva despre nep timire. Despre lipsa de durere n a auzit ns c e de la cel r u i c e dispre uit de p rin i ? Deci este i o durere bun , opus acestei lipse de dureri ; la fel exist i lucr ri comune sufletului i trupului, care s nt de folos sufletului, mai bine zis l des vr esc, dac des vr irea i vine acestuia prin p zirea poruncilor. Iar dac acestea s nt fapte ale trupului, cu at t mai mult s nt ale laturii p timitoare a sufletului, care e nemijlocit unit cu mintea. C ci trupul e unit prin mijlocirea acesteia cu mintea³⁴².

341. Latura p timitoare a sufletului r m ne vie i lucr toare i n sufletul nep tima , sau nep timitor n sensul r u al cuv ntului. Deci, nep timitorul nu e cel amor it i nep s tor, ci cel nep tima , nep s tor, sau insensibil n sens r u. Po i s pui mult pasiune n ceea ce faci i s fii nep tima . Pasiunea bun i frumoas se mpac cu latura p timitoare sau pasional . Exemplul e durerea ce o simte Pavel pentru neamul s u.

342. Latura p timitoare mijloce te ntre minte i trup. F r latura p timitoare n ar putea lucra mintea asupra sufletului. Trupul e condus spre des vr ire de c tre minte prin latura p timitoare, dar i mintea i actualizeaz puterile ei de spiritualizare sau de sfin ire a trupului prin latura p timitoare. C ci prin ea lucreaz asupra trupului.

Iar filozoful face ceva asemenea celui ce, dac ar auzi pe Dumnezeu poruncind : «Odihni i v i cunoate i c Eu s nt Dumnezeu» (Ps. XLV, 11), apoi ar vedea pe cei ce se odihnesc n cele dumnezeie ti c lucreaz cele dumnezeie ti i duhovnice ti, i ar mustra³⁴³, zi c nd : «Dumnezeu a spus : odihni i v ; deci voi gr bin du v s lucra i, r t ci i». «Omor i, zice i apostolul, m dularele voastre cele de pe p m nt : curvia, necur ia patima cea rea i l comia» (1 Cor. I, 3). Auzi care dintre lucr rile trupe ti trebuie mortificate ? Curvia, necur ia, i, simplu gr ind, toate cele p m nte ti. i care patim ? Cea rea. Deci nu lucr rile Duhului s v r ite prin trup, nici p timirile (afectele) dumnezeie ti i ferice, nici puterile sufletului create n vederea acestora. C ci se spune : «Puterea poftitoare s i fie ie ndreptat toat spre Dumnezeu ; iu imea s i fie numai mpotriva arpelui. Dar dac s au mortificat aceste puteri ale sufletului, cum se va mi ca vreuna din ele spre n l imea dumnezeiasc n rug ciunile c tre Dumnezeu sau se va ridica mpotriva arpelui n atacurile lui necuvenite ?»³⁴⁴.

23. i cum va fi sigur ceea ce spune filozoful : «Dar cum ? Vom dispre ui sim irea i nchipuirea c nd ne rug m, dar latura p timitoare a sufletului o vom l sa s lucreze ? Nu o vom dispre ui mai v rtos pe aceasta ? C ci lucr rile acesteia orbesc i ngroap ochiul dumnezeiesc mai mult ca toate».

Cum poate spune c ura fa de cele rele i iubirea fa de Dumnezeu i de aproapele ngroap ochiul dum

343. A se odihni n cele dumnezeie ti (de cele ale p catului) nseamn a lucra n ele. Odihna n Dumnezeu i lucrarea cea bun , prin puterile primite n unirea cu El, e tot una. Varlaam nu vedea aceasta. El socotea c chiar lucrarea celor bune, sau a celor dumnezeie ti, nseamn a c lca porunca lui Dumnezeu, care cere s ne «odihnim» n El. Înt l nim aici aceea i concep ie abstract , nelucr toare a m ntuirii.

344. Ion Sc rarul, Scara, XXIX ; P.G. 88, 1068 D.

nezeiesc ? Pentru că acestea sînt lucruri ale laturii pătimitoare. Căci cu această putere a sufletului iubim și respingem, apropiem de noi și depărtăm de noi ; precum prin puterea rațională a sufletului, după înțeleptul Sinesie, lăudăm și ocărăm. Oare cel ce se ocupă cu contemplațiile dumnezeiești înălțat la cîntare și mulumit și se lipește de El printr-o pomenire neîncetată și mortifică puterea cugetătoare ? Nu e aceasta adevărată viață și adevărată lucrare a minții ? La fel, nu mortifică iubitorii celor bune nici latura pătimitoare, închizînd o în ei înșiși, nelucrătoare și nemișcată . Căci în acest caz n-ar avea cu ce să iubească binele și să urască răul, nici prin ce să se înstrîneze de rău și să se apropie de Dumnezeu. O mortifică pe aceasta numai în sensul că și mută toată aplecarea spre cele rele a puterii acesteia spre dragostea către Dumnezeu³⁴⁵, potrivit celei dintîi și mai mari porunci : «Să iubești pe Domnul Dumnezeu totu din toată înțelegerea ta», adică din toată puterea ta. Care e toată puterea ta ? Fără îndoială a laturii pătimitoare. Căci aceasta este puterea iubitoare a sufletului. Iar aceasta, primind o astfel de aplecare, desface și celelalte puteri ale sufletului de la cele pămîntești și le înalță spre Dumnezeu. Primind ea această aplecare, procură și rugăciunii sinceritatea. Iar mintea nu o îngreuează, ci conlucrează și ea cu aceasta, avînd prin pomenire pe Dumnezeu adînc sălăuit în sine. Primind ea această aplecare, dăruiește celor ce pătinesc de dorul Celui cu adevărat vrednic de dorit și puterea de a disprețui trupul

345. Așa cum nu și mortifică puterea cugetătoare cei ce se lipsesc de Dumnezeu printr-o pomenire neîncetată a Lui, tot așa și mortifică nici puterea pătimitoare în sensul că ar închide o în ei nelucrătoare și nemișcată . Dar din alt punct de vedere aceasta e o mortificare. Pentru că și mută aplecarea și lucrarea ei de la cele rele spre cele conforme iubirii lui Dumnezeu și a apropiării. Sfîntul Grigorie atribuie mortificării două sensuri: sensul de neaplecare spre rele și sensul de nelucrare totală . Mortificarea în sensul prim o admite, în sensul al doilea, nu.

i de a suporta mai u or durerile³⁴⁶. C ci prin aceast latur p timitoare, fiind mistui i la culme de dragostea de Dumnezeu i oarecum nstr ina i de trup, se mp r- t esc prin rug ciune i iubire de Duhul dumnezeiesc i prin aceasta continu s simt patimile acestea numai pentru a le judeca³⁴⁷.

24. Dar de ce s scriem mai multe despre acestea ? v dit tuturor, chiar dac nu s a f cut clar i n elep- tului acestuia, c ni s a poruncit s r stignim trupul cu patimile i poftele lui (Gal. V, 24), nu ca s ne sinu- cidem, omor nd toat lucrarea trupului i toat puterea sufletului, ci, pe de o parte, ca s ne eliber m de pof- tele i faptele rele i s ne facem fuga de ele ne ntoar s , iar pe de alt parte ca s ne facem b rba i ai poftelor Duhului, ca Daniil (Dan. V, 23), vie uind i mi c ndu ne n ele cu cuget des v r it i merg nd b rb te te tot na- inte ca Lot cel ce a ie it din Sodoma. C ci acesta mer- g nd mereu nainte i r m n nd nemi cat spre cele din urm , s a p strat pe sine viu, pe c nd so ia sa, ntorc n du se spre cele dinapoi, a murit.

Socotesc, deci, c s a ar tat ndeajuns c cei nep ti mitori p streaz latura pasional a sufletului vie i lu- cr toare, nu o mortific .

25. Dar acum s vedem cum filozoful acesta, de i i a folosit toat de tept ciunea lui mpotriva explic ri- lor introduc toare la rug ciune ale Cuviosului Nichifor,

346. In latura p timitoare e o for , care poate deveni o for de iubire a lui Dumnezeu i a aproapelui. For a acestora poate deveni at t de mare, nct cel ce a dob ndit o o poate pune mai presus de ceea ce place trupului, mai presus chiar de via a lui p m nteasc , pentru a i asi- gura o via ndumnezeit i ve nic .

347. Mistui i de dragostea de Dumnezeu i nstr ina i de trup, cei ce vie uiesc n rug ciune i n lini tire continu s simt totu i p ti- mirile trupului, dar numai pentru a le judeca dac nu s nt deplin curate, sau pentru a i da seama c nc n au ajuns la fericirea ve nic a vie ii viitoare.

totu i n a putut face nimic mai mult dec t s le calomnieze, s le str mbe i s le b rfeasc , p gubindu se prin aceste calomnii pe sine i cuvintele sale, dar nu pe Cuviosul acela. Mai nt i, ncep nd, folose te mpotriva celui b rbat minciuna c el a alc tuit primul asemenea explic ri, pe care le a numit, batjocorindu le, inspir ri (). C ci cu mul i ani nainte le au explicat acestea al i b rba i duhovnice ti i anume aproape cu acelea i idei i cuvinte ; i n scrierile tuturor p rin ilor poate afla cineva multe cuvinte care dau m rturie despre acestea. A a este cuv ntul celui ce ne a alc tuit nou prin cuvinte Scara duhovniceasc : «Amintirea lui Iisus s se lipeasc de respira ia ta i atunci vei cunoa te folosul lini tii (isihiei)»³⁴⁸.

Dup aceasta, deoarece cuviosul acela zice : «Si le te i mintea s intre cu aerul inspirat n inim », adic s se lipeasc de acesta i s priveasc cele din inim (iar n aceasta urmeaz marelui Macarie care zice : «Inima st p ne te tot organismul i c nd harul pune st p nire pe ntinderile inimii, st p ne te peste toate m dularile i g ndurile ; deci acolo trebuie privit, de i a nscris harul legile Duhului») — deoarece cuviosul acela congl suie te, a adar, ntru totul cu ace tia mari, acesta iar i b rfe te prin calomnie. i desp r ind cuv ntul «si-le te», de cuv ntul «minte», l leag de «aerul inspirat». i str mb nd astfel n chip calomnios mpreun cu cuvintele i n elesurile, pe urm sufl el nsu i cu putere mpotriva inspir rilor silite, ar t nd c s nt cu totul absurde.

Acela iar i numind minte lucr rile min ii i spun nd c e necesar ca acestea, fiind rev rsate n afar prin sim uri, s fie readuse, i ca cei ce se ocup cu rug ciunea s se ntoarc nl untru, filozoful acesta l calomniaz iar i c vorbe te de fiin a min ii. i a a i a nchipuit

348. *Scara*, XXVII; P.G. 88, 1112 C.

c poate folosi multe locuri mpotriva cuvintelor cuvioase.

26. Iar noi l murind iar i adev rul, el nemaiaav nd ce s r spund , zice : «S fie cuvintele noastre de nv tur celor ce ar fi izbi i de aceste expresii absurde».

Dar tu, cel ce nve i cele ce nu le ai priceput, ar zice cineva c tre acest dasc l, ai fost izbit sau nu ? Dac ai fost izbit, cum pretinzi s fii nv tor n aceast privin , odat ce ai avut nevoie de cineva care s te nve e i ai nv at de la noi adev rul ? Dac n ai fost izbit, cum n juri pentru ceva care dup tine e o simpl expresie exterioar , pe cel ce nu pune n ea nici un n eles absurd ? i de ce l n juri : nu pentru c a spus o r u, ci pentru c a cugetat o r u ? Iar dac acela a gre it n a m ndou privin ele acestea, cum tu, cel ce e ti acuzator, ocolind n elesul, ai pornit numai mpotriva a ceea ce este expresie exterioar ? Trebuia deci, dac te ai p zit de gre eala din cuvinte i ai nv at i pe al ii s se p zeasc , s lauzi n elesul i pe autorul n elesului i s te faci pe tine nu acuzator al acelor cuvinte, ci explicator. C ci, dac g ndind cineva c red ceea ce e n cuvintele din afar , ar socoti c cel ce porunce te mortificarea trupului nva ca oamenii s se omoare, oare l va scoate aceasta pe acela — de nu se va r zg ndi — din os nda necredincio ilor ? Eu socotesc c nu.

Dar ce faci c nd Vasile cel Mare, ca s m folosesc de un exemplu apropiat celor os ndite de tine, spune c mintea trebuie s fie rev rsat n afar i s fie iar i adunat ? Oare l b nuie ti de r u, ca pe unul ce spune c fiin a de nemutat a min ii trebuie s se verse i cea care nu se p r se te pe sine niciodat trebuie adunat , sau vei n elege c minte nume te el lucr rile ce se mut , ori care ar fi acestea ?

27. Dar filozoful, oprit s acuze pe baza cuvintelor din afar , de argumentele noastre care l au dat pe fa ,

a hotărât să se năpustească întreg împotriva năelesului, în dreptându-se în luptă împotriva celor scrise de noi în apărarea acelui cuvios bărbat, năa uitat nici acum de meșteugul lui calomniator, mai bine zis năa putut uita. Căci cum ar fi putut să contrazică pe cei ce sânt de necontrazisi pentru adevărul aflător în ei și să le atribuie pe catul ereziei, fără să i acopere de calomnii ?

Noi, deci, spunând că inima e primul organ trupesc al minții, după marele Macarie, de la care am dat acolo și cuvintele care arată aceasta³⁴⁹, acesta tergând cuvântul «trupesc» și aducând pe dumnezeiescul Grigorie de Nisa, care zice că «ființa minții se amestecă cu elementul subire și luminos al firii sensibile»^{349 bis}, conchide consecvent că sfântul Grigorie spune că de acest element se folosește ca de primul organ, iar inconsecvent se năpustește împotriva celor spuse de noi, afirmând că acestea sânt contrarii sfântului, odată ce ele susțin că inima, dar nu elementul acela luminos, e primul organ al minții. Dar dacă ai adăuga, o, sofistule, cuvântul «trupesc», cum am spus noi, ai persista împotrivirea pe care o susții și ai vedea pe sfinți conglusându-se între ei și pe noi cu ei, ca unii ce sântem în viață de ei. Căci oare nu e trup elementul luminos al simbirii omenești ?

28. Dar el năa scocit și o altă contrazicere între cuvintele noastre și cel al lui Grigorie de Nisa. Căci deoa-rece noi spunem că inima e organ al organelor în trup și mintea se folosește prin ea de el ca de un organ, zice că noi arătăm că e cunoscut unirea minții și a trupului, însă acela o declară ne-năeleas. Dar ce e când acela zice că sensibilitatea e unită cu puterea creierii care e la mijloc între ființa minții și între cea mai materială, apoi că

349. Vezi *Cuvântul II din cele dintâi*, la Pr. D. Stăniloae, *Viața și învățătura Sfântului Grigorie Palama*, . IV.

349 bis. *Despre facerea omului* 8; P.G., 44, 145 C.

se produce amestecarea minii cu partea mai subire a sensibilității³⁵⁰, folosindu-se mintea de aceasta ca de primul organ și prin ea de trup? Oare n-a făcut el mai mult ca noi și cu mult mai mult ca noi cunoștim și exprimabil modul unirii minii cu trupul? Cum zice atunci că această unire este neînțeleasă și negrită? Oare socotești, în înțelepciunea ta, că și el se contrazice pe sine? și cum nu va fi ca tine, dacă tu socotești că și urmează? Dar eu socotesc că putem vorbi de o atingere (și între acestea și de o folosire (a trupului de către suflet) și de o amestecare (între ele). Care este însă și cum se servește această legătură între o natură mentală și una trupească sau trupărimă tuturor oamenilor, deobște un lucru neînțeles. Așa sunt de acord printre ei și noi cu ei.

Dar tu, cel ce te bucuri de contradicții, precum e firesc, dorești să crezi că și aceia se contrazic. De aceea te împotrivesc și nouă, care i-ar tăia pe aceia care sînt de acord între ei.

29. Căci Marele Macarie, învățat de lucrarea harului și învățându-ne pe noi că mintea și toate gândurile sufletului sînt în inimă ca într-un organ, iar Nisanul că mintea, ca netrupească, nu este în trupul trupului, noi, adunînd într-una aceste două afirmații care par să se deosebească și arătînd că nu sînt opuse între ele, spunem că deși mintea nu este într-unu, întrucît este nematerial, potrivit cu Grigorie al Nisei este într-unu, dar nu în afara trupului, ca una ce este unită cu acesta și se folosește în chip negrită de inimă ca de primul organ trupească, potrivit cu Marele Macarie. Deci fiindcă în altă privință acela spune că nu este într-unu și în altă privință acesta că este într-unu, noi socotim că ei nu se deosebesc între ei prin nimic. Căci nici cel ce zice că Dumnezeuirea

nu e n spa iu nu se opune celui ce spune c Cuv ntul lui Dumnezeu S a s l luit odinioar n untru p nte- celui feciorelnic i preaneprih nit, ca Cel ce S a unit acolo mai presus de cuv nt cu fr m nt tura noastr , pentru negr ita iubire de oameni³⁵¹.

30. Dar tu, pe noi care ne gr bim s i ar t m pe aceia c nu se deosebesc, te gr be ti s ne ar i c ne deosebim de ei, de i despre unele ca acestea, cum e unit mintea cu trupul, unde se afl imagina ia i judecata, ce loc are memoria, de este n trup vreo patim esen ial i oarecum conduc toare i de unde i are s ngele nceputul form rii i dac fiecare suc e neamestecat i de care dintre m runtae (glande) se folose te ca vas i despre cele asemenea acestora, i este ng duit fiec ruia s spun ceea ce socote te, c ci to i spun lucruri verosimile ; tot a a poate spune fiecare ceea ce socote te despre nemi carea i mi carea a trilor, despre m rimea i firea fiec ruia i despre altele ca acestea, despre c te nu ne a revelat ceva clar Duhul, singurul care cunoa te ade- v rul ce str bate prin toate.

Deci, chiar dac ne ai fi aflat n contrazicere cu dumnezeiescul i n eleptul Grigorie al Nisei, nu trebuia

351. Întregul con inut al tratatului prezent al sf ntului Grigorie Palama se ocup cu problema unirii dintre suflet i trup. El afirm această unire, consider nd latura p timitoare oarecum comun sufletului i trupului. Varlaam vrea s sl beasc această leg tur , pentru a putea respinge repercusiunea apropierii min ii de Dumnezeu asupra trupului i deci sfîn- irea lui. În sensul acesta el ar vrea s opun celor spuse de Palama n tratatul II din prima triad i pe sf ntul Grigorie de Nisa. După ce i a opus declara ia aceluia c sufletul nu e n untru trupului, acum i opune declara ia aceluia c unirea aceea este ne n eleas (sf ntul Grigorie de Nisa, op. cit., 15; P.G. 44, 177 B), ca i aceea c mintea se une te cu trupul printr o sensibilitate mai sub ire. Sf ntul Grigorie arat c n fond nici sf ntul Grigorie de Nisa nu contest unirea ntre suflet i trup i o anu- mit puțin de cunoa tere i de exprimare a acestei uniri. El conciliaz expresiile aparent contradictorii ale sf ntului Grigorie de Nisa i ale lui Macarie n privin a prezen ei sufletului n trup. C ci pe de o parte sufletul e n trup, pe de alta nu, fiind prezent altfel dec t un element material.

s porne ti din pricina aceasta mpotriva noastr . G nde te te c i spun c cerul este o sfer i vorbesc de ni te axe ale a trilor, de i Marele Vasile nu spune aceasta. Pe to i ace tia tu i ai declara, pe c t se pare, ca opu i p rin- ilor ca i pe noi. Dar i tu nsu i vei fi demascat ca ne cunosc nd adev rul n privin a c ruia trebuie s urm m acelora. Ba mi se pare c tu nici nu te g nde ti la el i nu l deosebe ti de ceea ce nu e necesar. De aceea, opu n ndu te n cele ce conduc spre via a fericit , celor ce o urm resc pe aceasta, ceri altora o m rturisire exact n lucruri care nu conduc spre acea fericire³⁵².

De aceea, trec nd peste calomniile lui n cele spuse de el n continuare, mpotriva noastr , s ntoarcem cu- v ntul la cele mai necesare.

352. Sf ntul Vasile cel Mare, *Hexaemeron* I, 11; P.G. 29, 25 BC. Ati- tudinea aceasta de a l sa la latitudinea tiin ei s afle adev rul n pri- vin a naturii a fost totdeauna proprie cre tinismului r s ritean, care nu cunoa te nici un caz c nd ar fi oprit pe vreun nv at s proclame rezul- tatul cercet rilor sale n lucruri care nu in de adev rul credin ei, sau de nv turile despre m ntuire.

Al aceleia i:

**Cuvânt pentru cei ce se linițesc cu evlavie;
al treilea dintre cele din urmă . Despre sfânt lumin .**

1. Cel care a descris astfel rugăciunea minții, împotriva celor ce s-au dedicat ei, pretinde să năvească despre sfânta lumină pe cei ce o văd. Și aceasta o face, el însuși orb fiind, ceea ce nici el nu neagă . El afirmă că greșesc cei ce spun că este lumină aceea ce, orb fiind, el nu vede ; și spune că greșete nu numai cutare sau cutare dintre cei din timpul nostru, sau dintre cei ce s-au făcut cunoscuți cu puțină vreme înainte prin curăențenia vieții în lăimea vederii dumnezeiești (a contemplației), ci chiar și sfinții venerabili din vechime. Aceasta se va vedea mai încolo. De fapt, cei ce l-au auzit vorbind astfel de lucruri și care au fost răniți, precum este firesc, de mârșimea acestei calomnii noi și n-au putut suferi să treacă în tăcere peste o așa de vădită blasfemie față de sfinții părinți, ba s-au întemuit să nu fie și ei părtași la fapta aceasta de ură împotriva aceluia, trecând o sub tăcere — motiv care ne îndemnată și pe noi să scriem — l-au întrebat pe acela : «Ce ai pășit de te ai apucat să vorbești despre tainicele vederi sfinte, pe care nu le ai în elegeră uor nici când ai auzi vorbind despre ele pe cei ce le au experimentat, fiind neintrodus și orb în privința lor ?». Iar el, neputându-și nega neștiința și neexperiența vădită tuturor în astfel de lucruri, a răspuns că nu este nimic extraordinar, dacă, orb fiind, se învârtă de unul care vede, și așa se face că lăuză dreaptă altor orbi care se

in, la r ndul lor, de el. El socote te astfel c prin dib -
cia cuv ntului i prin sofisme dialectice poate sc pa i de
cuv ntul Evangheliei, care spune ceva cu totul contrar
acestei afirma ii : «De va c l uzi orb pe orb, am ndoi vor
c dea n groap ». «Eu ns , zice acest orb, care se soco-
te te orb i conduc tor orbilor, pot s urmez celor ce
v d».

Dar care dintre orbi nu poate face aceasta ? Numai
cel cu am ndou picioarele t iate i ciung de am ndou
m inile, i cu totul sl bit nu s ar putea ine de tine i nu
i ar putea urma, ba nici n ar avea nevoie de ajutor, tre-
buind s zac n pat. Dar cel cu picioare i cu m ini s -
n toase, pentru care motiv, o, iubitorule de orbi, n ar
urma mai degrab celui ce vede, dec t ie ? Deci, tu ar i
ca unul ce i procuri prin furt o vedere ca prin cea ,
sau mai bine zis ca unul ce nu i sim i totala orbire fa
de aceste lucruri, de i spui c o sim i, neput nd contra-
zice pe cei ce te v d c e ti orb. C ci dac ai sim i o,
cum ai putea pretinde s fii conduc torul celorlal i orbi ?
Fii, a adar, ca orbul din Evanghelie, care nev z nd nc
bine din lipsa de credin , spunea c «vede oamenii ca
pe ni te arbori ce umbl » (Marcu VIII, 24). Dac a a
e ti la vedere i nu orb cu totul, desigur c atunci c nd
vei privi la discul soarelui i le vei spune i altora cum
este, aceia vor afla de la tine c marele lumin tor, ochiul
zilei, ntreg lumin , e un lucru ntunecos. C ci dac co-
v r ind puterea ochilor cu vedere curat , razele par c
vin amestecate cu ntuneric chiar i la cei ce au privi-
rea s n toas , cum nu va vedea numai ntuneric, ne-
amestecat cu lumin , cel ce ncearc s priveasc cu o
vedere nce o at ? Astfel c e nu numai de r s, ci e i
vrednic de batjocur ncercarea orbului de a nv a pe
alii despre lumin .

2. Dar s dezvoltuim pr pastia cuget rii filozofului
nostru ; pr pastie pe care, de i a acoperit o cu o pild ,

mai mult a descoperit o de c t a ascuns o. Deci, zice filozoful c orbi, adic nepricepu i, s nt to i, f r excep ie : at t noi c t i sfin ii, pe care i contrazice mai ncolo n chip v dit ; iar el se deosebe te doar ntr at ta de orbi, adic de nepricepu i, ntruc t e filozof. In calitatea aceasta el ar fi singurul care cunoa te ra iunile lucrurilor i g ndirea nv a ilor, put nd urma acestora i put nd c l uzi i pe cei ce se in de el³⁵³.

Dar cine e a a, o, filozofule, nu e orb ; c ci urmeaz celor ce conduc spre vedere, adic spre cuno tin a ade v rat , cum zici tu ; dar aceasta nseamn c vede. Iar dac urmeaz f r s vad , cum le garanteaz celorlal i, care l urmeaz , vederea ? Iat c e ti n contrazicere cu tine nsu i, aci spun nd c e ti orb, aci c vezi. De fapt dac cuno tin a e, dup tine, singura lumin inteligibil (cunoscut cu mintea =), afirma ie pentru care ai i ntreprins aceste lupte, iar pe de alt parte tu ai cuno tin a nv a ilor, precum nsu i m rturise ti, cum mai spui c e ti i tu orb i neluminat. Dac , apoi, nu poate fi cineva luminat altfel dec t a a cum ai fost i luminezi tu, cum tot tu o zici i aceasta n multe locuri, atunci nici Marele Dionisie, c ruia socote ti c tii s i urmezi, n a fost luminat i nu lumineaz altfel. C ci nici el n a tiut, dup tine, dec t at ta : s urmeze celor ce tiu. Dar nici aceia nu erau n stare de altceva, ci erau asemenea ie.

Iat ce lan de orbi ne oferi prin cuvintele tale ; orbi ce se conduc unii pe al ii spre vedere, dar r m n totu i orbi. Aceasta au f cut o i al ii pe motiv c ar urma Scripturilor. Dar au fost demasca i de cei ce urmeaz cu adev rat Scripturilor, c se mint i pe ei i le mint i pe acelea.

353. Varlaam t g duie te orice alt cunoa tere a lui Dumnezeu dec t cea ra ional . Dac i a a, to i s nt orbi, numai el se deosebe te de ei, n calitate de filozof.

3. Iar dac te ar cerceta i pe tine cineva cum urmezi sfin ilor, te ar numi nu numai orb, ci i surd. C ci, iat , Dionisie cel Mare spune limpede, cum am ar tat i n «Cuv ntul despre cuno tin a m ntuitoare», c «asemnarea i unirea noastr cu Dumnezeu se s v r e te numai prin p zirea poruncilor dumnezeie ti»³⁵⁴. Dar tu spui tot a a de limpede c nu se nf ptuie te numai prin ele, c ci cel ce ine acestea se cur numai pe jumtate ; ba si at ta cu anevoie. Iat cum calci pe urmele lui !³⁵⁵.

Iar sf ntul Grigorie de Nisa nva , la r ndul lui, c n elepciunea de afar e stearp i nedes v r it i cere s nu nt rziem cu respingerea acestei mame vitrege de c t «numai p n vedem c s ntem cu v rsta ne mplinit , c ci dup aceea e ru ine s ne mai numim fiii acestei sterpe din fire»³⁵⁶. Dar tu spui c e foarte folositor i cu totul de trebuin s r m nem alipi i de ea toat via a i s ne m ndrim cu ea. Ba nu te sfie ti s str ngi i alte declara ii ale aceluia, numai ca s po i convinge c cuno tin ele naturale pricinuiesc deplina cur ie m ntuitoare. Iat cum e ti singurul dintre toi, care te ii ntocmai de ceea ce spun sfin ii !

In sfr it, Vasile cel Mare spune limpede c «nu e nici o piedic pentru dob ndirea fericirii f g duite, necunoa terea adev rului despre cer, despre p m nt i despre elementele din ele»³⁵⁷. Dar tu spui c acest adev r e m ntuitor i dac nu i formeaz cineva mintea prin cunoa terea adev rului care se vede prin toate, nu

354. In *Cuv ntul I al celor din urm* (ed. Hristou, vol. I, p. 465 i urm.); Dionisie Areopagitul, *Despre Ierarhia bisericeasc* 2; P.G., 3, 392 A.

355. Varlaam nu acord prea mare importan mplinirii poruncilor morale n cur irea omului. El atribuie rolul principal, dac nu unic, specula iei filozofice.

356. *Despre via a lui Moise* 2; P.G. 44, 329 B.

357. *Cuv. 7a Psalm 14* ; P.G. 29, 256 C.

poate ajunge la desvrire. O, de ar cunoa te cineva acest adevr, ca s vorbim despre ceea ce e cu neputin de ajuns!³⁵⁸. Cci cuno tin a tuturor este numai n Dumnezeu, care zice c tre Iov : «Spune mi de ai cuno tin , unde au fost nfip i st lpii p m ntului, care s nt izvoarele m rilor i ct e de mare l imea de sub cer ?» (Iov XXXVIII, 4, 6, 16, 18). Tu ns crezi c e ti singurul care tie totul i posed desvrirea, fr s i fi format mintea prin acest adevr, ci prin cele ale lui Aristotel, Platon, Euclid, Ptolomeu i ale celor ca ei. De aceea, socote ti v z tori de Dumnezeu mai de grab pe astrologi i pe fiziologi dec t pe cei ce au fost n realitate astfel ; i aceasta pentru c i ar fi ocupat ra iunea n chip s n tos, cu adev rul despre lucruri, prin adunarea c ruia spui c au ajuns la cuget ri asemenea celor ale ngerilor. i spun ndu le toate acestea, socote ti c urmezi, n chip sigur m ntuitor lui Dionisie, de Dumnezeu gr itorul, i ndr zne ti s ne fii din pricina aceasta pov uitor ne n el tor.

4. Dar s nu se laude str mbul c e drept ; c ci pe cei ce l v d nu i va convinge i nu i va nela, chiar de s ar nela pe sine. Nici s nu mint pe cei ce cred drept i urmeaz ntocmai gr itorilor de Dumnezeu. Cci n ar ajunge la nici un rezultat, fiind vorba mai ales de lucruri n care nimenea de pe p m nt, nici chiar dintre cei ce nu primesc harul Evangheliei, n ar putea fi ar tat azi c e cu desvrire n gre al . Cine, numeasc se el nu cre tin, ci scit, pers, ori hindus, nu tie azi c Dumnezeu

358. Sfntul Grigorie Palama recunoa te importan a cunoa terii f pturilor pentru ridicarea la cunoa terea lui Dumnezeu, c nd prin f pturi e cunoscut Dumnezeu n calitate de cauz creatoare i sus in toare a tuturor, adic atunci c nd nu se r m ne numai la cunoa terea f pturilor ca lucruri opace i separate, fr o ntemeiere a lor n fondul comun i transparent al transcenden ei divine. Aceast cunoa tere a ra iunilor dumnezeie ti n lume, numit contempla ie natural , e considerat n spiritualitatea r s ritean treapta a doua n urcu ul duhovnicesc al omului spre Dumnezeu.

nu e nimic dintre cele create sau supuse simurilor ? Caci, precum la viitoarea venire a Domnului harul n-
 vierii i al nemuririi nu va cuprinde numai pe cei ce au
 crezut n El, ci, cum spune Evanghelia, to i vor nvia, de i
 nu to i se vor bucura de cele f g duite dup nviere, —
 a a i acum, n rstimpul de dup prima venire, de i nu
 to i au primit Evanghelia lui Hristos, to i snt nruri i
 fr s tie de prisosin a harului S u, mrturisind un
 Dumnezeu necreat, creator al tuturor. De l ai ntreba
 pe part, pe pers, pe sarmat, ai auzi ndat cuvntul acela
 al lui Avraam : «Mnchin unui Dumnezeu al cerului»
 N ar spune o ns aceasta Ptolomeu, ori Iparch,
 ori Marin din Tir, cei care snt, dup tine, n e-
 lep i i i au cultivat mintea cu adevrul despre ciclurile,
 epicyclurile i sferele cere ti. Caci ace tia numesc dumnezeiesc
 i atoatefcctor nsu i cerul. N ar spune o nici
 Aristotel, ori Platon, care declar stelele corpuri ale zei-
 lor ; nici cei care spun c at ta sar caii zeilor, ct vede
 ochiul, privind de pe o n l ime marea ntunecat .

5. To i, deci, cunosc azi prin «lumina ce lumineaz
 n ntuneric» (Ioan I, 5), mai bine dec t cei admira i odi-
 nioar pentru nelepciunea lor, c Dumnezeu e mai
 presus de simuri ; i nu admit ctu i de pu in ca El s
 fie caracterizat i plsmuit dup chipul lucrurilor. Cum
 ai ndrznit atunci s le arunci o a a de mare ocar
 ucenicilor Evangheliei, celor care au auzit cu urechea
 lor cuvintele predate de Dumnezeu i au fost nvai
 prin guri ntrite de limbile de foc ale Duhului ; celor
 pe care nu ngeri, nici om, ci nsu i Domnul i a nvat
 prin gura Sa preamrit ? «Caci Fiul cel unul nscut
 care este n snul Tat lui, Acela a spus» (Ioan I, 18).
 Cum ai ndrznit s spui celor ale i din tot neamul, «nea-
 mului cel sfnt» (1 Petru II, 2), Bisericii lui Dumnezeu,
 c socotesc sensibil fiin a lui Dumnezeu, avnd chip,
 volum i calitate i amestecndu se ca lumina cu aerul,

care ar primi o emana ie din ea i ar circumscrie această lumin spa ial i sensibil ?³⁵⁹. Nu te ai g ndit, judecând a a, de ce nu declar vreunul soarele drept Dumnezeu, dac are o astfel de p rere despre Dumnezeu ? Sau de ce in s fug de sim irea altor lucruri, dac socotesc pe Dumnezeu supus sim urilor ? In sfr it, de ce nesocotesc cei b rfi i de tine mai mult dec t to i, pl cerile sensibile ? C ci, pentru robii stomacului p ntecele e dumnezeu sensibil, dup Pavel (Filip. III, 18) ; iar iubitorii de argint i lacomii ntemeiaz o nou slujire la idoli. Iar a crede n Hristos nu pot, dup cuv ntul evanghelic, cei ce primesc slav de la oameni i nu caut numai slava de la Dumnezeu (Ioan, V, 14). Cei ce dispre uiesc ns toate, i aceasta pentru Dumnezeu, Cel peste toate, nu arat oare prin fapte c se nchin cu adev rat lui Dumnezeu, care e dincolo de toate ? Iar dac sf tuiesc i pe al ii s se lase de acestea, ca de unele care nl tur slava de la Dumnezeu, nu se cuvine s fie mai degrab ascultai dec t b rfi i c nu au o idee dreapt despre Dumnezeu ?³⁶⁰.

6. Ceea ce spui, sfr ind vorba mpotriva acestor b rba i, d pe fa limpede calomnia ta voit mpotriva lor. «Acum, zici, s vorbim despre a a zisa, de unii, lumin ipostasiat (, μ) fr s ne fi spus mai nainte p rerea noastr . C ci

359. Sf ntul Grigorie Palama respinge afirma ia c lumina dumnezeiasc v zut de isihatii n cursul rug ciunii min ii ar fi socotit de ei fiin a lui Dumnezeu, cum respinge, pe de alt parte, afirma ia c ea ar fi o lumin sensibil , material , sau o emana ie material din fiin a lui Dumnezeu, put ndu se amesteca cu aerul, iar acesta put nd o circumscrie spa ial. Aceasta ar fi un adev rat panteism, sau o identificare a creaturii cu Dumnezeu, pe care sf ntul Grigorie Palama o respinge cu toat hot rrea.

360. Sf ntul Grigorie Palama aduce o serie de argumente practice mpotriva acuzei de mai sus. Dac isihatii ar considera pe Dumnezeu sensibil, deci una cu lucrurile, de ce ar ocoli ei vederea lucrurilor i alipirea la ele prin pl ceri ? C ci n acest caz orice lucru ar fi Dumnezeu.

ceea ce zic că v d e o lumin inteligibil (;
i nematerial n ipostas propriu (ouootaei). B rfeala
s a amestecat, deci, i aici. C e v zut o lumin n ipostas,
spune i Macarie cel Mare³⁶¹ ; i Maxim cel mult nv at
n cele dumnezeie ti³⁶² i ceilal i asemenea lor. Nici unul
nu vorbe te ns de o lumin n ipostas propriu ().
Cu toate acestea, de i nici aceasta nu o spune
f r s amestece b rfeal , m rturise te c aceia socotesc
aceast lumin , «inteligibil i nematerial ». Dar ceea
ce e inteligibil i nematerial nu e supus sim urilor ; nici
n mod sensibil, simbolic. Dar atunci cum a putut spune
despre ei, la nceput, c declar fiin a lui Dumnezeu
lumin sensibil , amestecat cu aerul i circumscris
de el, av nd chip (μ), calitate i volum, semne
proprii luminii sensibile ? De fapt aceia numesc lu-
mina harului inteligibil , dar nici aceasta n sens pro-
priu. C ci o socotesc mai presus de minte, ivindu se n
minte numai prin puterea Duhului, n vreme ce nceteaz
orice lucrare a min ii^{362 bis}. Nici nu o nume te cineva
dintre ei fiin sau emana ie a lui Dumnezeu n sensul
n care crede acesta. Iar dac deduce cineva a a ceva cu
viclenie din cele ce spun aceia, folosindu se ca de o pild ,
de lumina aceasta, desigur c aceasta n o spun aceia,

361. *Despre libertatea min ii* 22; P.G. 34, 956A, unde se spune:
«lumina ipostatic » (). Dar prin aceasta Macarie n elega
lumina ipostasiat a persoanelor dumnezeie ti (Hristou, op. cit., p. 554,
nota 1).

362. Sf ntul Maxim vorbe te despre «iluminarea ipostasiat », n:
Quaest. ad Thalassium 61, scolia 16; P.G., 90, 644 D.

362 bis. Prin aceasta sf ntul Grigorie Palama pune n eviden fap-
tul c acea lumin , de i e numit de isihai ti «inteligibil », o fac aceasta
pentru a ar ta c nu e supus sim urilor (nu e sensibil). Totu i ea nu
e cunoscut sau produs prin puterile min ii. C ci ea se ive te n minte
exclusiv prin puterea harului, c nd nceteaz orice lucrare n eleg toare
natural , sau a min ii. Ea e, deci, transcendent , cu totul altfel dec t orice
lumin ce cade sub sim uri, sau e descoperit ca con inut intelectual de
cugetarea natural . Deci acea lumin e nu numai suprasensibil , ci i
suprainteligibil .

ci el însuși. A spune deci despre aceia, care declară această lumină mai presus nu numai de simțuri, ci și de minte, iar ființa lui Dumnezeu mai presus și de ea, că socotesc această lumină sensibilă și văzută, nu e mai mult decât orice bărbat ?

7. Dar se spune, în continuare, calomniatorul acesta al celor luminați mai presus de înțelegere ? «Dacă lumina mintală și nematerială de care vorbesc aceia, voiesc să fie Însuși Dumnezeu, Cel mai presus de ființă, dar își pretinde însuși irealizabil și neatins prin niciunul dintre simțuri, ceea ce spun că văd trebuie socotit sau năguler, sau însăși ființa minții, care, curățată de patimi și de neștiință, se vede pe sine, în sine, ca într-un chip propriu, pe Dumnezeu. Iar dacă afirm că acea lumină e una din acestea, judec foarte drept și trebuie să admitem că sunt în acord cu tradiția creștină. Dacă spun însă că nu e nici ființa mai presus de ființă, nici năguler, nici mintea însăși, ci că mintea privește la acea lumină ca la un alt ipostas, în cazul acesta eu nu știu ce poate fi acea lumină, știu însă că a ceva nu există»³⁶³.

Tu crezi, în aroganța ta disprețuitoare de oameni, că ar exista vreun om care să admită vreă lumină inteligibilă () în ipostas propriu (de sine subsistent =), care să nu fie nici Dumnezeu, nici năguler, nici minte omenească ? Nici cu ajutorul imaginației nu îți ar putea cineva închipui o lumină inteligibilă (cunoscută cu mintea), în ipostas propriu (de sine subsistent), în afară de Cele Trei³⁶⁴. Dar să admitem

363. Varlaam nu admitea decât numai ființa lui Dumnezeu, care nu e accesibilă decât unei speculații deductive, sau numai creaturile. El nu admitea energiile sau lucrurile lui Dumnezeu, ca mijloc de intrare a Lui în legătură reală cu noi. În consecință, după el, lumina pe care afirmam că o vedem, dacă nu e ființa lui Dumnezeu, nu poate fi decât năguler, sau însăși ființa minții. În cazul din urmă s-ar putea admite că Dumnezeu e văzută în ea ca în chipul Său propriu, adică în mod analogic.

364. O ne înțelegere a lui Varlaam venea din faptul că el socotea lumina ce spuneau că o vedem, că ar fi de sine subsistentă, sau ar

acest lucru imposibil. Să admitem că a spus careva dintre isihă ti acest lucru că trebuie să elepciunea ta. Eu nu știu cine ar putea fi acela. Nici tu însuși nu l-ai putut face. Spui numai că e dintre cei neînvinși. Dar dacă acela nu i-a putut ține minte bine, ceea ce mi vine mai degrabă să cred, sau i-a spus ceea ce nu n-are de ales nici el bine — se poate doar și aceasta, că ci nu tot îți posedă cunoștința — nu trebuia oare să te informezi la cei ce au darul deosebirii și să afli de la ei, pe cât e cu putință, ce e vederea acestei lumini, în loc să bifezi și să dai pe cei plini de Dumnezeu, ca pe niște apucați, și să pui pe ei ceea ce spune Pavel către Corinteni : «De va intra la voi vreunul neînvinșat sau necredincios și nu va auzi și pe cei ce pot ține minte, va zice că sunt ei nebuni» (1 Cor. XIV, 23). Dar a ai pe ție tu, monahule și filozofule, cum poți să scapi de cei neînvinși și necredincioși.

Dar chiar dacă ar fi zis nu unul, nici civa, ci totuși aceasta, nu te ar fi îndreptat nici aceasta să spui ceea ce ai spus după multe alte calomnii : «Acest luminător nu există ». Căci totuși ar fi fost de acord cu tine că o lumină de sine subsistentă (în ipostas propriu), care nu e nici Dumnezeu, nici înger, nici om, nu există. Dar în același timp totuși i-ai dat seama că dacă pretinde cineva că vede o lumină inteligibilă în sine subsistentă (în ipostas propriu), acela afirmă că vede ceva din Cele Trei ; iar că afirmând aceasta cuget foarte corect, cum tu însuși ai recunoscut. Dar atunci împotriva cui sunt îndreptate batjocurile, ocările și calomniile din atâtea cărți ale tale ? Nu împotriva acelor de care spui după aceea că judeci foarte drept, dar nu i-recunoști calomnia ta ?

există într-un ipostas propriu. Dar lumină în ipostas propriu nu e decât ființa dumnezeiască, îngerul sau mintea omenească, spunea Varlaam. Sfântul Grigorie Palama era de acord cu aceasta. Dar, el observa că nimenea dintre isihă ti nu afirmă că lumina văzută de ei ar exista într-un ipostas propriu, sau ar avea o subsistență în sine. Ea și are subsistență în Dumnezeu, adică există «în ipostasul» (dumnezeiesc), mai bine zis în cele trei Ipostasuri dumnezeiești.

8. Nu zic că aceia cuget despre lumina aceasta ca tine sau teologhiesc ca tine. Căci cuget și teologhiesc mai presus de tine, fiind a a de mult deasupra calomniilor și ocărilor tale.

Tu zici despre ei : «Dacă numesc lumină inteligibil pe Dumnezeu, dar și părăsesc însuși irea de nevăzut și de neatins de niciunul dintre simțuri, bine zic». Ei însă în fața lui Dumnezeu mai presus și de neputință a de a fi neatins de vreunul dintre simțuri ; deoarece nu e numai Dumnezeu mai presus de cele ce sînt, (de cele create), ci și Supradumnezeu (); și în lăimea Celui ce e dincolo și depășește toată în lăimea ce se poate cugeta cu mintea³⁶⁵ nu e numai mai presus de orice afirmație, ci și de orice negație. Lumina subsistentă pe care o vedem sfîinții, în chip duhovnicesc, e subsistentă în ipostas

), cum ei înșiși mărturisesc, că una ce există și nu e numai ceva simbolic, cum sînt fantomele plătite potrivit împrejurărilor ce se nîmeresc. Ei știu din experiență că este o luminare și un har nematerial și dumnezeiesc, o lumină văzută în chip nevăzut și nealeasă în chip necunoscut³⁶⁶. Ce este însă aceasta nu îți spun .

365. Sîntem în plină teologie apofatică în sensul lui Dionisie Areopagitul (*Despre teologia mistică* 1, 1 și 5; P.G. 3, 997 A și 1048 B). Fața lui Dumnezeu e considerată de sfîntul Grigorie Palama și de isihăști, prin transcendenta ei, la extrema opus identificării ei cu creația, identificare de care erau acuzați. Fața lui Dumnezeu nu numai că e invizibil și inaccesibil simțurilor, dar e mai presus și de această invizibilitate și inaccesibilitate. Ea e un vîrf dincolo de toate vîrfurile sensibile sau gândite. Dincolo nu numai de tot ce se poate spune afirmativ, ci și de tot ce se poate spune negativ despre ea. Mai presus de înțelesul cuvintelor : ființă, existență, bunătate, dar și de înțelesul cuvintelor contrare acestora. El nu e nici existență, nici neexistență ; e mai presus de orice cuvînt, dar nu putem renunța nici la grăirea despre El. Faptul că Dumnezeu e dincolo de orice afirmație și negație nu face cu neputință o legătură a Lui cu noi. El ni Se comunică într-o lumină pe care o sesizăm, dar nu o înțelegem.

366. «Luminare văzută în chip nevăzut și nealeasă în chip neînțeleasă». Singur vorbirea contradictorie (dialectică) redă această experiență.

9. Află tu cu metodele definiției, ale analizei și interpretării binevoite de ne-nvățați pe noi care nu tim³⁶⁷. Ființa lui Dumnezeu nu este (acea lumină); căci ființa este inaccesibilă și nemăsurabilă. Înger nu este, căci poartă trăsături spirituale³⁶⁸. Uneori te ridică din trup, sau nu te ia fără trup, ca să te nălească la culmi negrite; alteori prefăcă în trupul adaptându-l ei și comunică lui din propria ei strălucire, cum a fost văzut odată Marele Arsenie în timpul liniștii³⁶⁹, sau tefan când era bătut cu pietre (Fapte VI, 15), sau Moise când a coborât de pe munte (Ieremie XXXIV, 35). Îndumnezeind deci în trupul, e văzut — o, minune! — și de ochii trupesci. Uneori iar în vorbe te limpede celui ce o vede prin cuvinte a auzind negrite, cum a vorbit dumnezeiescului Pavel (2 Cor. XII, 4)³⁷⁰ «Căci Cel ce este după ființa Sa din veac în preveac, tuturor nevăzut și de toți necuprins, se coboară din înălțimea Sa ca să poată înțepră întru tine (μὴ) în firea noastră», cum zice Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul³⁷¹. Atunci cel ce se

De altfel ea este inevitabilă în descrierea experienței persoanei proprii și a altora. Căci sunt o persoană și anume o persoană deosebit de celelalte, dar cine poate să descrie persoana mea sau alta în mod exact? Nu poate fi vorba de o vedere a ei în sens propriu; dar nu pot contesta evidența ei, care echivalează cu un fel de «vedere». O văd în chip nevăzut, o cunosc în chip necunoscut.

367. Acestea sunt metodele teologiei scolastice, care nu au intrare la Dumnezeu cel mai presus de afirmare și negare.

368. Din lumina văzută în chip nevăzut iriaz o autoritate absolută. Ba are în ea ceva ce Dumnezeu face simțit pe Hristos, Domnul și Stăpânul nostru. Ea se experiază ca lumina Persoanei lui Dumnezeu, sau a lui Hristos. Căci cum se simte persoana omenească în lumina sau în evidența nezestrată a voinei, ce iriaz din ea.

369. *Pateric*, Arsenie 42; P.G. 65, 108 A.

370. Sfântul Simeon Noul Teolog prezintă adeseori în «Imnele dragostei dumnezeiești» lumina pe care o vede vorbindu-i (d. ex. Imnul XVIII, ed. J. Koder, *Hymnes*, tome III, p. 285). Sfântul Grigorie Palama se resimte de influența sfântului Simeon. În lumina în care vorbește Hristos însuși.

371. Cuv. 45, 11; P.G. 36, 637 B.

nvrednice te de acea lumin , adun ndu se n sine, ntoarce mereu n minte, aceea i numire pe care au dat o Iudeii p inii cobor te de sus, zic ndu i *man* (Ie ire XVI, 14, urm.) : Ce e aceasta ? numele pe care l dau ei luminii aceleia. Tu dac po i spune mai mult, spune ! Dar s revenim la cele urm toare.

10. Tu zici c aceia ar cugeta bine i n cazul c nd ar socoti acea lumin nger. Aceia n ar numi ns niciodat aceast lumin nger. C ci ei tiu, fiind nv a i de cuvintele p rin ilor, c vederea ngerilor are loc n chip diferit i potrivit cu cei ce v d. Ea poate avea loc sau n grosimea substan ei (), care cade i sub sim-uri i nu e cu totul nev zut nici de cei p tima i sau de cei necerca i ; sau n sub irimea substan ei pe care o poate vedea ntruc tva i sufletul ; sau n vedere (contempla ie) adev rat , de care se nvrednicesc numai cei ce v d duhovnice te prin cur enie. Tu ns , nefiind introdus n deosebirea acestor feluri, spui c chiar ngerii ntre ei nu se pot vedea, socotindu i nev zu i nu pentru necorporalitatea, ci pentru fiin a lor ; iar printre r nduri i pui pe v z torii de Dumnezeu () n r nd cu asina lui Valaam, fiindc s a scris i despre ea c a v zut un nger (Numeri XXII, 25).

11. Mintea iar i, o declari v z toare de Dumnezeu, dac nu prive te ca la un alt ipostas, ci pe sine ns i, i n sine, ca ntr un chip propriu, pe Dumnezeu, c nd s a cur it de patimi i de ne tiin . i socote ti c s nt de acord cu tradi ia cre tin cei ce zic c v d astfel ca lumin ns i fiin a min ii. Dar aceia tiu c mintea cur it i luminat i devenit n chip v dit p rta de harul lui Dumnezeu se nvrednice te i de alte vederi tainice i mai presus de fire³⁷², cum am ar tat pu in mai

372. Varlaam admitea numai putin a min ii de a se «vedea», adic de a se cunoa te pe sine i, prin analogie cu sine, de a cunoa te pe Dumnezeu. Sfntul Grigorie Palama, potrivit ntregii tradi ii r s ritene, socote te c prin minte, devenit n stare de cur ie, transparent , omul vede

sus. Iar dac se vede i pe sine, e drept c se vede ca altceva, dar nu prive te la altceva i nu vede numai chipul propriu, ci str lucirea lui Dumnezeu ntip rit de har n chipul propriu (μῦ), str lucire ce ntregeste puterea min ii de a se dep i pe sine i des vr e te unirea cu cele mai nalte i mai presus de n elegere. C ci prin ea mintea vede pe Dumnezeu n Duhul mai bine dec t l poate vedea ca om³⁷³. Iar dac tu nu cuno ti acestea nu i de mirare, odat ce nici aceia nu s ar minuna mai pu in, dac ai cunoa te cele ce se petrec cu ei, tu care nu admi i nimic mai presus de cuno tin .

Potrivit cu aceasta, tu zici c mintea atunci devine v z toare de Dumnezeu c nd s a cur it nu numai de patimi, ci i de ne tiin . Aceia ns nu spun nici un cu v nd despre «cur irea de ne tiin », pe care o ceri tu. Ci, cur indu se de patimile cele rele i dep ind prin rug ciune st ruitoare i nematerial orice cuno tin , se nvrednicesc de vederea lui Dumnezeu ca unii ce nu se las am gi i de astfel de ra ionamente i nu nceteaz de a fi cu luare aminte la ei n i i, ca unii ce nu alearg s adune cu s rguin a ra ionamente i nv turi i s afle ce nva fiecare, fie el scit, sau pers, sau egiptean, n scopul acestei cur iri de ne tiin . C ci ei tiu sigur c aceast ne tiin

n mod real energia necreat ce iradiaz din Dumnezeu. Mai bine zis, ea are eviden a emo ional , adic «sim irea n eleg toare» a lucr rii, sau a prezen ei lucr toare a lui Dumnezeu.

373. Pe c nd Varlaam nchidea mintea n vederea ei proprie, Palama vedea n minte str lucirea lui Dumnezeu care a luat chip n ea; se vedea i pe ea, sau ea ns i se vedea i pe sine, dar tot prin Duhul, nu prin simpla putere natural a ei; vedea n ea i str lucirea Lui Dumnezeu ntregind o i des vr ind unirea ei cu Dumnezeu. Se vedea n cea mai fericit comuniune. S ar putea spune c mintea care a ajuns la putin a de a se vedea deplin pe ea ns i i de a fi fericit n aceast vedere, nu se vede desp rit de Dumnezeu, Cel mai ntregitor partener de comuniune. De fapt, a a cum omul se cunoa te cu mult mai bine c nd se vede n comuniune cu altul, la fel, dar nesf rit mai fericit i mai deplin se vede pe sine n comuniune cu Dumnezeu.

nu împiedică vederea lui Dumnezeu³⁷⁴. Dacă, precum îți spun și ți-am zis, numai prin zădărniciile poruncilor pricinuiește tăcerea de patimi și numai ea ne învrednicește, potrivit făgăduinței lui Dumnezeu, de prezență, de slăvire a lui Dumnezeu, de arătarea Lui nouă, nu îți este o greșală să dai adaosul acestei curățiri a tale pe care o numești curățire de neștiință? Dar, precum am arătat pe larg în «Cuvintele» de mai înainte, curățirea de această neștiință înseamnă desființarea adevăratei cunoștințe³⁷⁵.

12. Dar acum trebuie să revenim la cele ce spune acesta în continuare împotriva celor ce se liniștesc (a își haților). De fapt dăându-l pe față că îți bîrfește, să arătat totodată limpede că se războiește cu sine însuși, răsturnând planșurile cugetării sale proprii și combătându-se mai degrabă pe sine decât pe aceia. Totuși, fiindcă socotește că scrie împotriva alor noștri, să vedem ce sînt cele ce le scrie? «Pricina, zice, de la care au pornit prima dată cei acuzați este că socotesc ființa lui Dumnezeu sau emanația din ea lumină sensibilă. Iar printr-o rere a aceasta le vine de acolo că au socotit că cele mai multe dintre vederile și descoperirile pe care le au avut sfinții în chip tainic în Scriptură sau în tîmplă și sau arătat în lumină și prin lumină; și dovada că aceasta n-a fost ființa lui Dumnezeu și din acest motiv este că în de virtute văzătoare, (contemplativ) și de bărbat văzător (contemplativ =) pe acela care se învrednicește de astfel de lumini și petrece în comunicare cu ele.

374. Aici sfîntul Grigorie Palama n-alege prin cunoștință, cunoștință teoretică, deductivă, sau de la distanță, a lui Dumnezeu.

375. Consecvent cu printr-o rere a cunoștința prin idei este singurul mod de a «vedea» pe Dumnezeu, Varlaam dă cea mai mare însemnătate curățirii de neștiință a filozofic. Spre deosebire de el, oamenii duhovnicești socotesc că mijloc prin care ajung la vederea lui Dumnezeu, în sensul de trăire în prezență și puterea Lui, curățirea de patimile rele și rugăciunea. Prin acestea depășește toată cunoștința care nu ține de Dumnezeu decât deductiv, de la distanță. Varlaam socotește că neștiința constă în

Dar cum — o, minunate ! — cel ce înne de atare pe v z tor (contemplativ), socote te c fiin a lui Dumnezeu este o astfel de lumin ? C ci nu a definit nimeni dintre ai no tri pe v z tor (contemplativ) ca pe acela ce vede fiin a lui Dumnezeu. Dac , a adar, v z torul nu vede fiin a lui Dumnezeu, iar pe de alt parte aceia numesc, dup tine, v z tor pe acela care vede vreo lumin oarecare, e v dit c aceia nu cred c lumina aceea pe care afirm c o vede v z torul e fiin a lui Dumnezeu. Iat ce u or se respinge r utatea, care se d r m pe sine ns i, necru ndu se nici pe sine, ci ntorc ndu se mereu mpotriva sa, prin aceea c e totdeauna n contrazicere cu sine.

A a au dovedit, f r voia lor, i b tr nii nvechi i n r utate, nevinov ia Susanei. De i erau trei, fiind lua i fiecare separat de n elepciunea c l uzit de Dumnezeu a b ie andrului Daniil, nu e de mirare c nu s au g sit de acord ntre ei. Cu c t i a ntrecut ns acesta, care, fiind unul, nu poate s fie de acord nici cu sine singur, m car c i a a ezat ntr o ordine, prin cugetare i prin scris, calomniile sale.

13. Dar nu numai at t. Ci semnul pe care l a dat n-dat , de la nceput, mpotriva isihai tilor pentru a i dovedi ca pe cei mai r t ci i dintre to i oamenii, ar t ndu se, dimpotriv , ca dovad a credin ei lor drepte, i l a dat mpotriva lui nsu i. i f c nd aceasta, a l sat s curg prin cuvintele sale fierea durerii lui din suflet. Iar ceea ce i a pricinuit puternica durere i i a dezl n uit furia

ignorarea cunoa terii filozofice, deductive a lui Dumnezeu i cerea cur irea de ea. Palama, dimpotriv , consider c pierderea acestei ne tiin e n-seamn pierderea adev ratei cuno tin e de Dumnezeu. Acesta era punctul central n care s a ciocnit, prin Varlaam i Palama, scolastica de cur nd constituit cu tradi ia duhovniceasc r s ritean , p strat aici din timpurile apostolice, tradi ie care, f r a refuza o cunoa tere a lui Dumnezeu prin natur , afirm c exist mai presus de ea o cunoa tere a lui Dumnezeu prin experien direct , iar de aceasta se mp r t esc cei cu inima cur it de patimi.

mpotriva acestor b rba i, se pare c e faptul c n au g sit de bine s l numeasc v z tor nici pe el, nici pe altul dintre cei ce se ocup via a ntreag cu nv turile elinilor, dar de loc cu rug ciunea, cu c ntarea, cu nfr - narea de la patimi i cu lucrarea virtu ilor.

Înfuriat, a adar, n felul acesta i pentru motivul acesta, ascunde n cutele ad nci ale inimii patima sa i se apropie de cei simpli, am gindu i, a a cum a f cut odinioar arpele cu Eva. F c nd a a, afl mai nt i de la unii anumite predanii de ale p rin ilor, pe care le str mb apoi cu rea voin . Dar fiindc aceia nu l ascult , ci urmeaz mai mult celui ce s a f cut pentru noi noul Adam, dec t celui vechi, porne te nt i mpotriva lor i prin ei mpotriva tuturor celor care mbr i eaz lini tea. Ba nu las neos ndi i nici pe cei dinainte de noi, nici pe cei declara i de Biserica sfin i ; ba mpotriva acelora e i mai pornit, deoarece au l sat i n scris cele ce dau m r - turia cea mai hot r t mpotriva ideilor lui. Iar ca s fie i crezute calomniile sale mpotriva acelora cu care a petrecut sub motiv de a nv a de la ei, i prin aceea i mpotriva altora, a ar tat n scris nv turile ce i au fost predate lui de aceia, mai nainte, zice, de a le fi sc rm - nat cu de am nuntul m inile lui, ca s le dovedeasc neadev rate. Pe acestea ni le a ar tat atunci i nou .

Dar n acestea nu era nici o t lcuire sau amintire a descoperirilor profetice. Iar despre fiin a lui Dumnezeu, de asemenea, nici un cuv nt. Numai c nu cel mult nv - at se apropie de Dumnezeu, ci acela care s a cur it prin virtute de patimi i s a lipit, prin rug ciune st ruitoare i curat , de Dumnezeu, ajung nd prin ele la deplina ncredin are i la gustarea bun t ilor viitoare, ncredin are i gustare pe care, cinstind o cu numiri, dup puțin mai dumnezeie ti, au numit o arvun tainic ³⁷⁶. Dar acesta

376. Palama precizeaz c cur irea de adev rata ne tiin de Dumnezeu este cea obi nuit prin dob ndirea virtu ilor. Dimpotriv , cuno tin a speculativ la care se ajunge prin filozofie nu e cuno tin a cea mai pro

nu s-a mulumit cu viclenia născocită împotriva aceloră, anume cu afirmarea că aceia declară că nu știu ele, ci dumnezeiasca Scriptură e cu totul fără folos și că socotesc rea cunoștința lucrurilor, iar patimile — drept diavoli uni și substanțial cu sufletul și alte de felul acesta³⁷⁷. Ci a adăugat și cele despre ființa lui Dumnezeu. Dar apucându-se să plămăduiască și această calomnie împotriva acelor bărbani, s-a gândit cum să înfățișeze ca vrednic de crezare această cumplită născocire a calomniei sale. Și atunci s-a folosit de descoperirile prin lumină ale proorocilor și de pretinsele contradicții ce rezultă din ele, contradicții pe care nimeni nu le-a mai afirmat decât acest dușman al descoperirilor proorocilor. Fără îndoială, faptul că în aceste afirmații se războiește cu sine nu ne interesează. Să lăsați să se lovească și să se taie singur.

priea lui Dumnezeu, deoarece producând în noi mândria, lipsa smereniei, nu ne lasă să vedem cu adevărat realitatea noastră și a lui Dumnezeu. Cei ce se curătesc au o vedere a lui Dumnezeu care e o arvună a vederii depline din viaa viitoare. În vederea aceasta este o certitudine a prezenței lui Dumnezeu (). Iși hătăneau în certitudinea prezenței lui Dumnezeu, nu într-o speculație despre El. În scrierile pe care Varlaam le primise de la ei se vorbea numai despre această ncredințare (certitudine) și despre faptul că la ea se ajunge prin curățirea de patimi și prin rugăciune prelungită, nu despre vederea ființei lui Dumnezeu, cum îi acuza Varlaam. Să răpărea că e vorba de scrierile sfântului Grigorie Sinaitul.

377. Lucrurile acestea erau afirmate de bogomilii numiți atunci masalieni, nume uzitat pentru un fel de curent asemănător din sec. IV—V. Printre monahii isihăști se ascundeau și unii care interpretau în sens masalian sau bogomilic textele ascetice mai noi alcătuite în spiritul textelor lui Macarie cel Mare și în general scrierile ascetice care recomandau lupta cu demonii și afirmau la capătul curățirii de patimi o «vedere» a luminii dumnezeiești; le interpretau în sensul că lumina aceea e ființa lui Dumnezeu și că demonii sînt uni și substanțial cu sufletul. Ba unii repetînd continuu numai rugăciunea «Tatăl nostru» socoteau de prisos chiar citirea Sfintei Scripturi (Jean Meyendorff, op. cit., p. 23—24). Varlaam, fiind de această interpretare bogomilică, a pus o cătușă și fără știință pe seama isihăștilor. Pe el îl împingea însă la atribuirea acestei interpretări bogomilice a textelor ascetice pe seama isihăștilor, concepția lui scolastică contrară oricărei «vederi» sau «simțiri» a lui Dumnezeu.

14. Dar dup lupta aceasta prin calomnii, porne te la o alta, silindu se s arate c singur cuno tin a despre f pturi e lumina ce poate fi v zut cu mintea³⁷⁸. De aici ar urma c tot cel ce nu se ocup cu nv tura despre natur a lui Aristotel, cu teologia lui Platon i cu astrologia lui Ptolomeu e ntunecat i necurat. De aceea se n puste te cu oc ri i cu numiri ur te asupra celor ce nu propov duiesc numai luminarea prin idei. i zice literar : «Dar cei cu inspir rile aerului () spun c s nt dou luminile ar tate de Dumnezeu min ii celor evla vio i : una a cuno tin ei i alta subsistent n ipostas (u o),care se arat n chip deosebit celor ce ajung mai departe n inspir ri»³⁷⁹.

S vedem cine s nt aceia pe care i batjocore te cu astfel de numiri, ca pe ni te r t ci i. C ci din ar tarea acestora se va dovedi n acela i timp c exist pe lng cuno tin i o lumin cu mult mai nalt i mai dumnezeiasc dec t aceea, lumin care se descoper numai celor ce v d prin Duhul ; i anume nu numai celor ce vie uiesc azi, ci i tuturor sfin ilor din toate timpurile. Iar faptul c acesta nvinov e te nu numai pe cutare sau cutare dintre noi, ci pe to i de a valma care mbr i eaz sfin ita via a lini tirii, ni l arat limpede ca pe acela care, dup ce a str mbat i calomniat sofistic predania scris ce ne vine de la p rin i i e l udat de cei ce au naintat n virtute i de b rba ii dumnezeie ti ridica i mai nainte dintre noi (predanie care i a dovedit prin experien folosul pentru cei ncep tori), merge mai departe

378. Aceasta e nv tura scolastic pe care o opunea Varlaam tradi iei duhovnice ti a cre tinismului de la nceput: nu exist nici o lumin dumnezeiasc ce vine n suflet; singura lumin de care are parte mintea e cunoa terea deductiv a lui Dumnezeu prin creaturi.

379. Isiha tii nu contestau c exist i o lumin a cunoa terii naturale a f pturilor. Dar, pe baza ntregii tradi ii r s ritene, recuno teau i o lumin venit nemijlocit n minte de la Dumnezeu.

i le dă tuturor un nume dedus din ea, iar cuvântul acela e folosit pentru calomnierea tuturor îndeobște³⁸⁰.

15. Dar, deoarece s-au născut multe din sfârșit îi venerăm de noi din vechime să aflăm și să năvălim pe alii din experiență despre lumina harului, vom da și noi, în acord cu poruncile evanghelice, ca mărturie, acelea dintre cuvintele prinilor, care cuprind și mărturia celor necitați, așa cum ne arată și Scriptura. Folosind același mod și aici, vom da acele cuvinte ale prinilor, despre care cel ce le spune afirmă că s-au scris de către toți ceilalți.

Zice, a adar, Isaac, tîlmăcitorul credincios și sigur al acestor lucruri : «Doi ochi sufleteți am dobîndit, cum zic prinii». Ai auzit că toți prinii spun aceasta ? «Doi ochi sufleteți, zice a adar aceia, că avem. Dar nu întrebăm mla fel vederea lor ; cu unul vedem cele ascunse în firi, adică puterea și înălțarea lui Dumnezeu și pronia Lui cu privire la noi, înălțas din mîreția guvernării Sale ; cu celălalt privim slava sfintei Lui firi, când binevoiește Dumnezeu să ne introducă în tainele duhovnicești»³⁸¹. Întrucît sînt ochi, a adar, ceea ce vedem lumină ; iar întrucît nu întrebăm mla fel vederea lor, există o două vedere a luminii : printr-un ochi vedem altă lumină decît cea pe care o vede celălalt ochi. Iar ce este fiecare din acestea două ne arată însuși dumnezeiescul Isaac. Pe una a numit-o înălțarea puterii, a înălțării și a proniei lui Dumnezeu, scurt zicînd, cunoașterea Creatorului, dobîndit din creaturi ; pe a doua a numit-o vederea nu a firii dumnezeiești, ca să nu aibă de ce se lega bîrfitorii, ci a slavei firii Lui, pe care a dat-o Domnul în veșnicia Săi și prin ei tuturor celor ce cred

380. Varlaam, interpretînd în sens bogomilic sau masalian, tradiția duhovnicească răsăriteană, a numit pe toți monahii care practicauc această tradiție, masaliani, calomniîndu-i pe toți. Căci cele trei tratate dintre ale lui împotriva acestora le-a intitulat, în redactarea a doua : «Contra Masalianilor».

381. Cuv. 72, ed. Teotochi, p. 281.

n El i i dovedesc credin a prin fapte. Pe aceasta a voit s o vad i ace tia : «Voiesc, zice c tre Tat l, s vad ace tia slava Mea, pe care Mi ai dat o Mie, pentru c M ai iubit pe Mine mai nainte de ntemeierea lumii» (Ioan XVII, 24) ; sau : «Sl ve te M pe Mine, Tat , la Tine, cu slava pe care am avut o la Tine mai nainte de a fi lumea» (Ioan XVII, 5). A adar, a dat i firii omene ti slava dumnezeirii, dar nu firea. Altceva este, a adar, natura lui Dumnezeu i altceva slava Lui, de i s nt nedespr ite ntre ele³⁸².

Dar, cu toate c slava e altceva dec t natura dumnezeiasc , totu i nu poate fi num rat ntre cele de sub timp. C ci ea nu este ceva, dar n sens de dep ire a tot ce este (). Pe de alt parte, ns i natura dumnezeiasc exist , dar n chip negrit³⁸³. i n a dat numai r nii unit cu El dup ipostas aceast slav care e mai presus de toate cele ce s nt (de creaturi), ci i nv ceilor : «Slava pe care Mi ai dat o Mie, P rinte, am dat o lor ; ca s fie una precum i Noi una s ntem ; Eu ntru ei i Tu ntru Mine, ca s fie n chip des vr it una» (Ioan XVII, 22)³⁸⁴. Ba a voit s o i vad aceia. Aceasta este slava prin care primim noi i vedem propriu zis pe Dumnezeu.

382. Sfntul Grigorie Palama a ajuns aici la o exprimare mai clar a deosebirii dintre natura dumnezeiasc i slava, sau lumina ei, pe care o v zuse i n «Cuv ntul al treilea al celor dint i» (Vezi la : Pr. D. St ni loae, *Via a i nv tura sfntului Grigorie Palama*, p. XXXIV). Prin aceasta respingea at t erezia masalian , care afirma o vedere a naturii dumnezeie ti, c t i raionalismul scolastic al lui Varlaam, care nu recuno tea lui Dumnezeu nici o putin de a intra n leg tur nemijlocit cu fiin a uman .

383. Chiar nici slava dumnezeiasc nu poate primi atributul de «este» (), ntruc t de la sfntul Maxim M rturisitorul acest atribut se acorda f pturilor. Dumnezeu e numit «Cel ce este n chip existent» (). Se poate, deci, spune c slava «nu este», n sensul c dep e te «existen a» (, ').

384. Credincio ii, primind slava Tat lui i a Fiului, se fac una ntre ei i cu Persoanele dumnezeie ti, cum s nt Acestea nsele una. Deci prin

16. Cum primim i vedem, a adar, aceast slav a naturii dumnezeie ti ? Oare cercet nd ra iunile lucrurilor i ob in nd prin ele cuno tin a puterii, a n elepciunii i a providen ei lui Dumnezeu ? Dar alt ochi al sufletului vede acestea, c ruia nu i se arat lumina dumnezeiasc , sau «slava firii Lui», dup spusa de mai sus a sf ntului Isaac i a tuturor celorlal i p rin i. Deci alt lumin este aceasta dec t cea al c rui nume este cuno tin a. Dar atunci nu tot cel ce are cuno tin a lucrurilor, sau vede prin ea, are pe Dumnezeu s l luind n sine. Acela are doar cuno tin a f pturilor, iar din ea deduce prin asem nare pe Dumnezeu. Cel care are ns i vede negr it acea lumin , nu L mai deduce prin asem nare (' 5), ci cunoa te i are n sine pe Dumnezeu printr o vedere adev rat i mai presus de toate f pturile. C ci Acela nu se desparte niciodat de slava Lui ve nic ³⁸⁵.

Dar s nu ne pierdem fr nele, f c ndu ne neascult - tori pentru prisosin a cov r itoare a binefacerii. Ci, cre z nd Celui care a luat natura noastr i ne a d ruit slava naturii Lui, s cercet m cum se dob nde te aceasta i cum o poate vedea cineva ? Deci cum ? Prin p zirea porunci - lor. C ci celui ce le p ze te pe acestea, Domnul i a f g - duit ar tarea Sa, pe care n continuare o nume te i s l luirea Sa i a Tat lui. C ci zice : «De M iube te cineva, va p zi cuv ntul Meu i Tat l Meu l va iubi pe el i la el

slava aceea se d ruiesc n comun nsu i Tat l i Însu i Fiul ca Persoane. Nu e vorba, deci, de o «emana ie» () sub iat dintr o substan mai dens n sensul neoplatonic, cum e acuzat de teologia tomist mai nou nv tura exprimat de sf ntul Grigorie Palama. Slava sau lumina e modul de intrare a unei Persoane dumnezeie ti n leg tur cu persoanele omene ti care se deschid prin credin , a a cum ceva analog se n t mpl ntre persoanele omene ti.

385. Aceast leg tur interpersonal nu o n elegea teologia scolo - stic . Socotind c Dumnezeu poate fi doar g ndit deductiv, il transforma ntr o substan obiect, transcendent i neliber , f r ini iativ . Era o mentalitate care nlocuia comuniunea cu Dumnezeu printr o filozofie, prin - tr o g ndire asupra Lui.

vom veni î l ca la el Ne vom face î Eu M voi ar ta lui» (Ioan XIV, 23).

limpede c prin cuvntul S u n elege poruncile Sale ; doar pu in mai sus, n loc de cuvnt a zis porunci : «Cela ce are poruncile Mele î le p ze te pe ele, acela este care M iube te» (Ioan XIV, 21).

17. Deci î de aici se arat , chiar din cuvintele î dogmele filozofului nostru, c această vedere a lui Dumnezeu nu e c tu î de pu in cuno tin , chiar dac acela ar vrea orice mai bucuros dec t aceasta³⁸⁶. Trebuie s preciz m ns c noi spunem c această vedere nu e cuno tin n sens de dep ire, cum spunem î de Dumnezeu c nu este, n sensul dep irii celor ce s nt (μ , !)³⁸⁷. De altfel, chiar din cuvintele filozofului se arat f r voia lui, c lumina aceasta dumnezeiasc e altceva dec t cuno tin a. El spune c «p zirea poruncilor nu poate alunga din suflet ntunericul ne tin ei ; aceasta o pot face numai nv tura î studiul st - ruitor. Iar ceea ce nu alung ne tiin a nu poate procura nici c nd cuno tin a». Dar tocmai ceea ce, dup el, nu procur cuno tin a procur , dup cuvintele Domnului, vederea aceasta. Prin urmare vederea aceasta nu e cuno tin . Ba nu numai c nu trebuie s o socotim î s o numim pe aceasta cuno tin , dar nici m car cunoscut , dec t doar prin abuz, av nd numai numele comun. Sau trebuie s o numim mai mult dec t pe cealalt cuno tin n sens propriu, dar prin dep ire. A adar, nu numai c nu trebuie socotit aceasta cuno tin , dar trebuie socotit cu mult mai presus de orice cuno tin î de orice

386. «Vederea» lui Dumnezeu la care ajunge cel ce p ze te poruncile Lui ca ale unei Persoane e altceva dec t cuno tin a teoretic a Lui, chiar dac Varlaam nu o admitea pe aceasta cu nici un pre .

387. Dar «vederea» aceasta nu e cuno tin , nu pentru c ar fi mai prejos de cuno tin , sau pentru c ar fi pur î simplu o lips a cuno tin - ei, ci pentru c dep e te cuno tin a (). C ci cuno tin a se refer la cele ce s nt, adic la creaturi. Dar Dumnezeu e mai presus de cele ce s nt, sau de creaturi.

vedere prin cunoștință³⁸⁸. Aceasta, pentru că nimic nu e mai presus de slăuirea ei de către Dumnezeu în noi, nici egal, nici apropiat de ea, iar pe de altă parte, noi știm că împlinirea poruncilor lui Dumnezeu procură ei cunoștință încredințată cunoștință³⁸⁹. Căci doar prin ea singur vine sănătatea sufletului. Dar cum ar fi sănătos un suflet rațional al cărui putere de cunoaștere ar fi bolnav? ³⁹⁰. Deci poruncile lui Dumnezeu procură ei cunoștință. Dar nu numai cunoștință, ci și îndumnezeire³⁹¹. Iar aceasta o dobândim³⁹², primind în viață în noi slava lui Dumnezeu, în Duh, când va binevoi Dumnezeu

388. Faptul că nu e cunoștință, dar în sens de depășire, nu înseamnă că nu poate fi socotit cunoștință, ci trebuie socotit cunoștință.

389. Sfântul Grigorie Palama, ca toți părinții răsăriteni, nu e împotriva cunoașterii lui Dumnezeu din natură, dar ține de o altă, mai înaltă, prin vedere, care o include pe prima. «Vederea» lui Dumnezeu nu e cunoștința lui Dumnezeu prin fapte, sau prin cele ce sînt, pentru că cei ce văd pe Dumnezeu nemijlocit, Îl văd pe Cel ce nici El nu este, și aceasta pentru că depășește cele ce sînt, adică faptele.

390. «Vederea» lui Dumnezeu e nesfârșit mai bogat decît cunoștința, sau satisface nesfârșit mai mult toate trebuințele sufletului de intrare în legătură cu realitatea lui Dumnezeu, pentru că puterile sufletului sînt trimise prin împlinirea poruncilor lui Dumnezeu. Această împlinire este condiția intrării în relația personală cu Dumnezeu, iar această relație împlinește toate trebuințele sufletului după o comuniune desvîrșită. În acest sens, ele contribuie la vindecarea sufletului. Încă prin împlinirea poruncilor, sufletul nostru a acceptat dialogul pozitiv cu Dumnezeu, răspunzînd la apelul de iubire al lui Dumnezeu. Acest răspuns al nostru, aduce o nouă manifestare de iubire a lui Dumnezeu. și așa se realizează dialogul dialectic de sănătate și de viață, dialectic de sens, de raționalitate pentru viața sufletului. Deschizîndu-se lui Dumnezeu prin împlinirea poruncilor Lui, Dumnezeu nu numai că e auzit sau văzut de suflet, ca vorbindu-i din afară, ci Dumnezeu Se însală în el. Un Dumnezeu care dă porunci e un Dumnezeu personal și îl ia pe credincios în serios ca persoană.

391. Tocmai pentru că împlinirea poruncilor înseamnă o năințare într-o comuniune personală între credincios și Dumnezeu, această împlinire aduce nu numai o cunoștință superioară celei teoretice, ci și îndumnezeirea lui.

392. Îndumnezeirea aceasta avînd loc odată cu slăuirea lui Dumnezeu în credincios, ea se reflectă ca slava lui Dumnezeu din credincios.

zeu s ne introduc n tainele Sale, cum spune sfntul amintit.

18. Fiindc acela a spus c to i p rin ii dinainte de el zic aceasta, vom l sa i noi pe cei de dup el i vom n- f i a numai pe c iva dinainte de el, ca s vedem ce spun ei c este slava lui Dumnezeu, v zut numai de cei cerca i, n chip tainic i negr it. Mai nainte de to i s i vedem pe martorii oculari i apostolii singurului nostru P rinte, Iisus Hristos, prin care se nume te orice p rin ime (), n plinirea sfintei Biserici (Efes. III, 15)³⁹³. Iar nainte de apostoli pe corifeul lor, Petru, care zice : «Nu urm nd basmelor celor me te ugite, v am f cut vou cunoscut puterea i venirea Domnului nostru Iisus Hristos, ci ca unii ce am fost f cu i v z tori ai slavei Aceluia» (2 Petru I, 16). Care slav a Domnului a v zut o acela, s ne spun alt apostol, care zice : «Trezindu se Petru i cei ce erau cu d nsul, au v zut slava lui Hristos» (Luca IX, 32). Iar cum era slava aceea, s vin iar i alt evanghelist i s m rturiseasc : « i a str lucit, zice, fa a Lui ca soarele, iar hainele Lui s au f cut albe ca lumina» (Matei XVII, 2).

Prin aceasta le a ar tat c El este Dumnezeu, «Cel ce se mbrac cu lumina ca i cu o hain » (Ps. CIII, 2), cum spune psalmul. De aceea i Petru, dup ce a spus c a v zut «n muntele cel sfnt» slava lui Hristos, lumina care, de i sun str in la spus, a luminat i auzurile — a v zut doar acolo i un nor luminos din care se auzeau cuvinte³⁹⁴ — dup ce a v zut a adar aceast slav a lui

Odat cu ea Dumnezeu descoper credinciosului tainele Sale. C ci slava nu e goal de con inut, ci e bog ia realit ii iubitoare a Lui.

393. P rintele este cel de la care ne vine via a i o mo tenere. In n elesul acesta p rin ii succesivi pe care i avem n Biserica au primit aceast calitate de la Cel dint i P rinte, Iisus Hristos, de la care avem toat nv tura i via a.

394. In accentul pus pe faptul c lumina dumnezeiasc v zut vorbe te, sfntul Grigorie Palama se resimte de influen a sfntului Simeon

Hristos, zice : « i avem mai nt rit cuv ntul proorocesc » (2 Petru I, 19). Care cuv nt proorocesc l ave i mai nt rit, fiind nv a i de vederea luminii, o, v z tori de Dumnezeu ? Care altul, dec t c Dumnezeu «Se mbrac cu lumina ca i cu o hain ». «La acest cuv nt proorocesc, zice, bine face i de lua i aminte, ca la o lumin ce str luce te n loc ntunecos, p n ce se va lumina de ziu » (2 Petru I, 19). Care zi ? Desigur cea care a luminat pe Tabor. « i p n ce va r s ri luceaf rul » (2 Petru I, 19). Care luceaf r ? F r ndoial Acela care l a luminat pe el acolo mpreun cu Iacob i cu Ioan. P n ce va str luci luceaf rul acesta, unde ? «In inimile voastre» (2 Petru I, 19). Vezi c lumina aceasta se arat acum n inimile credincio ilor i ale celor des vr i i ? i vezi c t de mult dep e te ea lumina cuno tin ei ? Nu numai pe cea din nv turile eline, c ci aceea nici nu e vrednic de numele de lumin , fiind mincinoas sau amestecat cu minciun i mai apropiat de ntuneric dec t de lumin ; nu numai pe aceea, a adar, ci i pe cea din dumnezeiele Scripturi³⁹⁵. Lumina aceasta se deosebe te at t de mult de lumina cuno tin ei nc t lumina cuno tin ei se aseam n unui sfe nic ce lumineaz n loc ntunecos, iar lumina aceasta tainic se aseam n cu lumin torul ce lumineaz ziua, adic cu soarele.

Noul Teolog, pe de alt parte aceasta eviden iaz caracterul personal al luminii, sau nsu irea ei de a manifesta Persoana lui Hristos. În lumin vorbe te Hristos nsu i.

395. Chiar cuno tin a din Scripturi, ntruc t numai vorbe te despre Hristos, nu ni L arat , e mai prejos de «vederea» n realitate a Persoanei Sale, adic de tr irea prezen ei Lui n noi. Poate aceast afirmare, l a f cut pe Varlaam s afirme c isiha tii dispre uiesc Scriptura pun nd o mai prejos de tr irea subiectiv a Lui Hristos. Dar Hristos cel tr it a fost cunoscut nt i i e verificat prin Scripturi. Scriptura i tr irea lui Hristos trebuie s mearg mpreun . Nici citirea Scripturii f r tr irea lui Hristos nu produce via , nici tr irea lui Hristos f r cunoa terea lui din Scriptur nu e posibil .

19. «Dar cum se poate compara, zice, această lumină cu soarele văzut cu similitudinile, dacă este dumnezeiască?» Tu, cel mai speculativ dintre toți, nu ții această idee și nu poți să alegi că se spune că printr-o pildă, nu comparativ, că Dumnezeu luminează ca soarele sau mai presus de soare?³⁹⁶ Chiar când ar străluci în cursul zilei un al doilea luminător de același fel cu soarele, lumina zilei fiind când se îndoiește, fiecare dintre cei doi sori, strălucind în aceeași lumină, s-ar arăta mai strălucitor. Deci cel care luminează atunci, chiar dacă ar lumina ca soarele, n-ar avea decât să acopere lumina soarelui, n-ar mai lumina ca soarele, ci mai presus de soare. Astfel chiar dacă am vorbi despre El, folosind comparația asemănării, n-ar fi egal. Dar n-avem decât să-l comparăm numai prin pildă, evident că nu va avea nici o asemănare de aceeași cinste. Dar noi am dovedit, pe cît ne-a stat în putință, că «Cuvîntul nostru despre luminarea dumnezeiască și fericirea cea sfîntă», că lumina cea să arătată pe Tabor celor aleși dintre ucenicii Domnului nu este nici sensibil, nici inteligibil în sens propriu.

20. Mai spun cei ce luptă împotriva acestei lumini și luminării că toate luminile arătate de Dumnezeu sfîntilor sînt plămîduri simbolice și ghicituri ale unor lucruri nemateriale și inteligibile, arătate din iconomie și prin plămîdire potrivit cu împrejurările de fiecare dată. Că să dovedească aceasta, spun minciuni despre Dionisie Areopagitul, înfiindu-l că fiind de acord cu ei, deși acela declară limpede că lumina care a născut pe noi și pe cei la dumnezeiască schimbare la faună va lumina în veacul viitor în chip necetărit și fără sfîrșit cu raze atotstrălucitoare, că pe unii ce vom fi atunci, potrivit f

396. Altceva este comparația și altceva pilda. Comparația prezintă aceeași lucruri pe două trepte, una mai potențată sau mai puțin potențată decât alta; sau prezintă unele asemănări și deosebiri între două lucruri din același plan. Pilda este o imagine sensibilă a unei realități nesensibile.

g duin ei, pururea cu Domnul³⁹⁷. Cum de nu va nceta lumina aceasta atotstr lucitoare i dumnezeiasc , pururea i cu adev rat existent i neschimb toare ? Odat ce se tie c toate simboalele i ghiciturile, pl smuite, potrivit cu anumite mprejur ri, se ivesc i dispar, i acum s nt, acum nu mai s nt, mai bine zis apar c teodat dar nu exist aproape niciodat n sens propriu, cum nu va nceta lumina aceea atotstr lucitoare i atotdumnezeiasc , s fie pururea i n sens propriu i neschimbat ? Sau vom declara soarele care e de fapt cel mai str lucitor n lumea supus sim urilor, dar care a nceput prin schimbare i e supus multor schimb ri n fiecare an i e mpiedicat de multe corpuri ca s le p trund i care acum se eclips-seaz , acum se ascunde, ba uneori se supune i poruncilor sf n ilor, fiind silit din pricina aceasta s i ntrerup mi carea i s revin la ea vom declara oare acest soare i lumina lui, existent i subsistent, iar lumina aceea «la care nu este schimbare sau umbr de mutare» (Iacob I, 17), str lucirea trupului p rta de Dumnezeu, a trupului bogat n slava dumnezeirii i transmi tor al ei, lumina aceea care e frumuse ea veacului viitor i netrec tor, o vom declara simbol i pl smuire i nesubsisten ? Nu, at ta timp c t vom fi iubitorii acelei lumini.

21. Aceast lumin , Grigorie Cuv nt torul de Dumnezeu i Ioan Gur de Aur i Vasile cel Mare o numesc limpede dumnezeire. «Lumina aceea, zic, este dumnezeirea ce s a ar tat pe munte nv ceilor»³⁹⁸. Sau: «Domnul s a ar tat mai str lucitor ca Sine, c nd dumnezeirea i a ar tat razele ei»³⁹⁹. Sau : «Puterea aceasta se ar ta, str lucind celor cura i la inim prin trupul cel nchinat, ca printr o lamp de sticl »⁴⁰⁰. Deci nu era numai a trupului slava aceasta, ci a firii dumnezeie ti, care unit

397. *Despre numirile dumnezeie ti* I, 4 ; P. G., 3, 592 BC.

398. Sf ntul Grigorie Teologul, Cuv nt 40, 6 ; P.G. 36, 365 A.

399. Sf ntul Ioan Gur de Aur, *Ep. I c tre Teodor II*, P.G. 47, 292.

400. Text neidentificat.

Într-unul din sfintele Ipostasuri ale ei, cu acel trup închinat, i-a versat în el toată slava și toată strălucirea ei dumnezeiască⁴⁰¹. De aceea o numește Macarie cel Mare slava Duhului⁴⁰². Cum se poate spune deci că dumnezeirea, strălucirea și slava acelei firi mai presus de ființă⁴⁰³, acum este, acum nu este, venind și trecând, apărând și dispărând, nu ascunzându-se de cei nevrednici, ci trecând în neființă, ca fantomele, simboalele și ghiciturile în care te se mai spun de către acești îndrăzneți, care înfruntă și pe aceia care li se împotrivesc, ca fiind de acord cu ei? În eleg pe dumnezeiescul Dionisie și pe Maxim și fac aceasta neobservând că în eleptul în cele dumnezeiești Maxim a numit lumina de la Schimbarea la față a Domnului «simbol al teologiei» (al dumnezeirii) în sensul că ni se împarte și te pe măsura noastră, dar că ea ne îndreaptă spre ceva și mai înalt, ()⁴⁰⁴.

401. Nu o parte din slava firii dumnezeiești a Cuvântului s-a slăvit în trupul Lui, ci toată. Căci El s-a făcut întreg ipostasul firii omenești, după cum El poartă totodată și toată firea dumnezeiască. De sigur că El și-o acoperea prin smerenia coborârii. Iar noi nu o putem primi toată nici deodată, nici treptat. De observat iar și că slava sau lumina iriază în concret din Persoana dumnezeiască, iar nouă ni s-a făcut accesibil prin Persoana Cuvântului făcut om. În orice persoană este un tezaur nesecat de viață și de lumină, prin legătura în care stă cu Dumnezeu, potrivit firii ei. Dar tezaurul nesfârșit de viață și de lumină al dumnezeirii este trăit întreg și nemijlocit de Hristos nu numai ca Dumnezeu, ci și ca om. Iar noi simțim acest tezaur întreg în Hristos, chiar dacă din alt punct de vedere nu ni se comunică întreg. Îl trăim că întreg în El, când suntem în legătură cu El, dar nu devenim întreg al nostru.

402. *Despre iubire* 21; P.G., 34, 925 C.

403. „, » Termenul este luat de la Dionisie Areopagitul.

404. Sfântul Maxim Marturisitorul *Ambigua*; P.G. 91. 1160, 1125 A. La sfârșitul prin care termenul «analogic» nu avea sensul scolastic de mai trziu de cunoaștere «prin analogie» cu cele create, ci sensul de cunoaștere și primire a lui Dumnezeu «pe măsura» celui ce Îl cunoaște și Îl primește. Iar sensul «anagotic» este opus la primul, pe de o parte, sensului literal al cuvântului (Scripturii), pe de altă parte celui alegoric. Pe când alegoria se folosește de ceva ce n-a fost sau nu este, pentru a indica un neles dumnezeiesc.

22. Cum toate cele ce subzist în se produc se numesc în teologia analogică și anagogică, în mod comun simboale, sfântul Maxim a putut numi și el aici acea lumină simbol⁴⁰⁵. De aceea a și intitulat acele cuvinte «contemplație» ()⁴⁰⁶, precum și Grigorie supranumit Teologul, a numit «contemplație» pomul cunoștinței binelui și răului⁴⁰⁷. Sfântul Maxim a declarat acea lumină simbol al dumnezeirii pentru contemplarea lui care privea la cele mai înalte. Dar pentru aceasta ea n-a fost pentru el plinătate și simbol inconsistent. Căci și pe Moise și pe Ilie și declară dumnezeiescul Maxim «simboale», pe unul al judecării și pe celălalt al providenței⁴⁰⁸. A făcut aceasta oare pentru că nu erau ei prezenți cu adevărat, ci au fost plinșii și ei în chip simbolic? Dar Petru? Oare nu e simbol al credinței celui ce vrea să-l contemple, urcându-l la un nivel mai înalt? Sau nu e Iacob simbol al neamului și Ioan al iubirii? Și nu și muntele pe care urcându-l Hristos, «se arată», cum zice același Maxim, celor ce-L pot urma, în chipul lui Dumnezeu, în Care a fost înainte de a fi lumea», nu este și el simbol al urcușului prin toată virtutea?

Vezi ce a fost lumina ce a năunțat pe ucenici acolo? În această lumină văzându-L frunța îi apostolilor

zeiesc, interpretarea anagogică vede în ceva ce există real un sens mai înalt. Deci sfântul Maxim a numit Schimbarea la față «simbol al dumnezeirii» în sensul că prin ea se împărtășea dumnezeirea «pe măsura» ucenicilor prezenți și că ea trimitea la ceva și mai înalt decât ea, adică la ființa dumnezeiască.

405. Toate cele existente sunt și se numesc «simboale» în teologia analogică și anagogică, adică în aceea care arată legătura lor cu conținutul dumnezeiesc mai înalt, care ni se împărtășește pe măsură sporirii noastre. De aceea a putut numi și sfântul Maxim lumina de pe Tabor «simbol».

406. Cele mai multe explicații ale sfântului Maxim din «*Ambigua*» sunt numite «contemplații», pentru că găsim în diferite tipuri din Scriptură sau din natură un nivel mai înalt, anagogic.

407. *Cuv.* 43, 12; P.G. 36, 374 C.

408. *Ambigua*; P.G. 91, 1168 C.

pe Domnul schimbat la fa «s au mutat din trup n Duh mai nainte de a sfr i via a n trup»⁴⁰⁹. Vezi c n a fost v zut acea lumin prin sim urile nepreschimbate prin Duhul ? De aceea nici nu s a ar tat celor din apropiere, de i str lucea mai puternic dec t soarele. A a gr ie te, deci, acesta.

23. Iar Marele Dionisie nume te aceast lumin , simpl , f r form , mai presus de fire, mai presus de fiin , adic mai presus de toate cele ce s nt⁴¹⁰. Cum va fi, deci, supus sim urilor, sau simbolic o astfel de lumin ?⁴¹¹. Voind deci el s scrie despre lumin , ca un v z tor tainic i cunosc tor sigur i slujitor al ei, zice : «Dumnezeie tii no tri pov uitori ne au predat pentru via a de acum, n chip sensibil, cele inteligibile, i cu ajutorul celor ce s nt, cele mai presus de fiin , i printr o mul ime de simboale mp r ite, simplitatea mai presus de fire i f r form . C nd vom deveni ns nestric cio i i nemuritori i vom ajunge la starea cea preafericit i n chipul lui Hristos, atunci vom fi totdeauna cu Hristos, plini de ar tarea Lui prin vederi preacurate ; c ci ar tarea Lui ne va sc lda n fulger ri prealuminoase»⁴¹². Vezi c lumina aceasta e mai presus nu numai de sim uri, ci i de toate cele ce s nt, i c vederea aceasta e mai presus de fire ?

409. «S au mutat din trup n Duh, nainte de a sfr i via a n trup». Deci r m n nd n trup, via a lor n trup era cople it de lucr rile Duhului. Trupul lor a fost umplut de Duhul, care le a dat puterea de a vedea chiar prin sim uri cele mai presus de sim uri. Expresia este a sfntului Maxim M rturisorul, *Ambigua* ; P.G. 91, 1125—1128.

410. Aci se repet c nu numai fiin a dumnezeiasc , ci i lumina dumnezeiasc e mai presus de ceea ce poate primi atributul de «este». C ci acest atribut e propriu f pturilor. De aci se vede c n nv tura ortodox apofaticul nu e pur i simplu de neexperi at, n sensul teologiei negative intelectuale. El este experi at i totu i mai presus de ceea ce «este», ce se g nde te i se exprim .

411. Dac nu e supus sim urilor, lumina aceea nu e nici simbolic n sensul unei realit i sensibile care ar nchipui una nesensibil .

412. *Despre numirile dumnezeie ti*; P.G. 3, 592 BC.

24. Acum o privim prin sim-uri și prin simboale m-p-r-ite; atunci însă, ajungând mai presus de acestea, vom privi lumina ve-nică în chip nemijlocit, nefiind la mijloc nici o perdea⁴¹³. Aceasta a spus-o în chip clar dumnezeiescul t-lcuiitor al acestor lucruri: «Acum, zice, vedem prin oglindă și în ghicitură; dar atunci făc-tre-fă» (1 Cor. XIII, 12). Spunând «acum» a ar-tat vederea ce este cu puțin și pe m-sura firii noastre. Dar el, dep-ind-o pe aceasta, și ridicându-se mai presus de sim-uri și de minte (de-n-elegere), a v-zut cele nev-zute și a auzit cele neauzite (2 Cor. XII, 4), primind în sine arvuna acelei a doua na-teri și a vederii ce-ine de ea. De aceea a i-zis: «tiu», deoarece am auzit și am v-zut. El socote-te această lucrare a sim-irii. Dar iar și zice că nu-tie de era minte sau trup, ceea ce sim-ea. Deci sim-irea aceasta e mai presus de sim-ire și de minte (de-n-elegere). C-ăci când lucrează vreuna din acestea și când lucrează vreuna din acestea, se simte și se-n-elege. De aceea i-adaug: «Dumnezeu-tie», deoarece Dumnezeu era Cel ce lucra atunci. Iar el, ajuns prin unirea cu Dumnezeu mai presus de om, vedea prin Cel nev-zut cele nev-zute, care, f-r-s se coboare din sfera mai presus de sim-ire, s-au f-cut v-zute.

25. A adărnici marele Dionisie n-a declarat supus sim-urilor vederea luminii celei ve-nice când a spus că ea poate fi v-zută, deoarece a spus că poate fi v-zută numai de cei ce s-nt în chipul lui Hristos⁴¹⁴. Vei afla că și în

413. De i-n cursul rug-ciunii prelungite lumina dumnezeiască se vede uneori și nemijlocit, în general în timpul vieții p-m-nte-ti-ea e v-zută prin creaturi ca simboale. Numai în viaa viitoare va fi v-zută ne-n-cetat în chip nemijlocit.

414. Despre ierarhia bisericească, 7. 2; P.G. 3, 553 D. Lumina aceea e «v-zută», dar nu e sensibil. Contradicția se m-pac prin faptul că e vizibil celor ajunși în chipul lui Hristos. C-ăci Hristos ca Dumnezeu n-trupat «vede» cele mai presus de sim-ire, experiindu-le în Sine. «Vederea» acestei lumini n-seam-nă deci experiența ei duhovnicească. Sfntul Simeon Noul Teolog zice: «Noi ne facem m-dulare ale lui Hristos, dacă Hristos

alte locuri el nume te vizibil lumina cea mai presus de sim ire. «C ci dac libertatea fiin elor n eleg toare ar voi s sar cu ndr zneal peste grani ele a ceea ce le a fost dat s primeasc cu m sur , nu vor ob ine nimic n afar de cele ale luminii ; ba ele vor pierde i ceea ce li s a dat cu m sur »⁴¹⁵. Dac deci vederea fiin elor n eleg toare nu e desp r it de ceea ce e mai presus de sim ire, de i e vizibil , cum nu va fi mai presus de sim uri vederea celor ajun i n chipul lui Hristos, chiar dac e vizibil ? Dar ar tarea aceea v zut a lui Dumnezeu nu e numai mai presus de sim uri, ci mai presus i de minte (de n elegere). A a ne l mure te i sfîntul Maxim : «Duhul, zice, ne d ruie te atunci prin ndumnezeire nctarea tuturor lucr rilor naturale ale trupului i min ii, a a nc t Dumnezeu este Cel ce se arat i prin suflet i prin trup»⁴¹⁶. A adar i mintea i trupul primesc aceea i lumin , fiecare potrivit cu sine nsu i, dar n chip mai presus de sim uri i de minte⁴¹⁷. «Ar tarea v zut a lui Dumnezeu» i «unirea mai presus de minte», de care vorbe te Dionisie, nu se deosebesc deloc ntre ele. De altfel odat ce nu vom avea nevoie acolo, cum zic cuvînt torii de

se face m dularele noastre. Hristos Se face m na mea, El, piciorul meu, nenorocitul de mine ; i mina lui Hristos, piciorul lui Hristos s nt eu p c tosul. Eu mi c m na i m na mea este Hristos ntreg... Eu mi c piciorul, i iat el lumineaz ca i El» (Imn 15; *Hymnes. ed. cit.* tom I, Sources chretiennes, nr. 156, p. 287).

415. *Despre ierarhia bisericeasc* , 2, 3 ; P.G. 3, 397 D—400 A.

416. Capete teologice 88; P.G., 1168 A.

417. Un alt paradox: lumina dumnezeiasc e v zut dup nctarea tuturor lucr rilor sim urilor i min ii. Prin urmare a a cum nu e sim it n mod natural, a a nu e nici n eleas n mod natural. Ea e v zut prin sim uri i cunoscut prin minte, ntruc t n acestea se s l lue te o putere mai presus de cele naturale ale lor. Totu i sim urile i mintea i nsu esc acea lucrare mai presus de cele naturale ale lor. Ele p timesc deci vederea i n elegerea acelei lumini. C ci aceea li se d , nu o cuceresc. i d ndu li se, li se d i puterea s o primeasc . Deschiderea unei persoane fa de noi ne d puterea s o cunoa tem. Cu at t mai mult d ruirea de Sine a Persoanei dumnezeie ti.

Dumnezeu, de aer și de spațiu, cum vom avea nevoie de lumină sensibilă ?⁴¹⁸.

26. Dar ajungând Pavel în Dumnezeu și văzând cele nevzute ale lui Dumnezeu în extaz, (în ieșirea din sine), a văzut oare ființa lui Dumnezeu ? Cine ar îndrăzni să spună aceasta ? La fel și cei curși în inimă prin liniștire (isihie), învrednicindu-se de vederea celor nevzute, ființa lui Dumnezeu rămâne neatinsă. Cei ce se învrednicesc de vederea aceasta, primesc tainic și învătura despre ea și cuget despre ea. În felul acesta se împărtășesc de darul luminii inteligibile a lui Dumnezeu cu mintea eliberată de patimi și nematerială. Dar ei știu în acea vreme că dumnezeirea este mai presus și de vederile acestea și de cunoștințele celelalte din ele. Și așa cunoașterea aceasta mai presus de minte este superioară celei a minții. Ei nu raționează despre Dumnezeu din faptul că nu văd pe Dumnezeu, cum fac cei ce L cuget pe Dumnezeu prin negație, ci prin vederea însăși văd că este mai presus de vedere ; pătîmind, așa zicînd, depășirea tuturor, nu cugetînd o⁴¹⁹. Precum pătîmirea și vederea celor dumnezeiești este altceva decît teologia afirmativă și superioară ei, tot așa pătîmirea dispariției tuturor este altceva și este supe-

418. Sfîntul Grigorie de Nisa, *Despre suflet și înviere*. P.G. 46, 104 C. Lumina sensibilă va fi acoperită acolo în întregime de lumina mai presus de simțuri, așa cum va fi și aerul și spațiul.

419. Teologia speculativă, fie că este afirmativă, fie că este negativă, nu este o teologie a vederii. Ea se naște tocmai din nevederea lui Dumnezeu. Cei ce văd pe Dumnezeu nu au nevoie de o teologie speculativă. Faci-le o teologie apofatică, sau negativă (mai bine zis a negrîtului), dar ea nu se naște din faptul că nu văd pe Dumnezeu, ci din faptul că chiar prin vedere cunosc că Dumnezeu este mai presus de vedere și de orice cuvînt. Ea vine din faptul că văd ceea ce este mai presus de vedere și de înțelegere. Văzutul însuși este nevzut, cunoscutul însuși este necunoscut, din alt punct de vedere. Ei nu cugetă în lăturarea tuturor celor ce sînt (ale lumii cunoscute), ci o experimentează prin vederea a ceea ce este mai presus de ele. Ei văd că Dumnezeu nu este nimic din cele ce pot fi văzute, nelese și exprimate în planul lumii.

rioar teologiei negative, din pricina covririi a ceea ce e văzut și cugetat, de vederea duhovnicească⁴²⁰.

Dacă ar vedea cineva discul soarelui în oglindă, mai luminos ca soarele însuși de pe cer, aș putea vedea și înfăptuirea de fulgerarea acelui disc, desigur că acela ar vedea prin depășirea arhetipului văzut, dar nu prin nevedere, ci prin vedere. La fel și cei ce se învrednicesc de aceea vedere preafericită, nu prin negație, ci prin vederea mai presus de vedere în Duh, cunosc lucrarea această dumnezeitoare; cu atât mai mult pe Cel ce produce această lucrare⁴²¹. Cei ce născându-se de la aceia, se împartesc doar de darul mintal (cunoașterea intelectuală) al luminii și pot urca spre cunoașterea lui Dumnezeu prin negație; dar să obțină o astfel de vedere și prin ea și cu ea să vadă ceea ce nu se vede din Dumnezeu, e cu neputință, dacă nu vor ajunge și la unirea mai presus de fire, duhovnicească și mai presus de minte⁴²².

27. Căci și tefan, cum zice sfântul Grigorie al Nisei, «nu rămânând în firea și în puterea omenească vede dum-

420. Vederea lui Dumnezeu e superioară teologiei raionale afirmative și negative. Ea e pătimirea realității dumnezeiești, nu inventarea sau bănuirea ei cu cugetarea, cu închipuirea, cu nelucirea. Ea e superioară teologiei negative pentru că dispariția tuturor nu e produs forțat de gândire, ci pentru că toate cele create și ideile lor sunt copleșite sau acoperite de vederea reală a luminii mai presus de fire. Apofaticul acesta e un plus nesfârșit, nu un minus față de cele cunoscute prin simțuri și prin rațiune. Văzutul nu e pur și simplu văzut. Văzutul e văzut; ne-năelesul și necunoscutul sunt experiate mai intens decât cele văzute și cunoscute în planul celor create.

421. Prin vederea mai presus de vedere cunosc oamenii duhovnicești lucrarea dumnezeitoare, deci ca vedere activă în ei. Tocmai de aceea cunosc că în ea lucrează Subiectul dumnezeiesc, sau Persoana care produce această vedere lucrătoare. Cunoscut în deosebi Duhul Sfânt. Apofaticul e o relație nemijlocită cu Persoana Duhului Sfânt.

422. Aceasta înseamnă că de vederea aceasta nu au parte decât cei ce ajung la unire cu Subiectul dumnezeiesc. Cei ce aud despre ea de la cei ce o au, dar nu ajung la unire, pot ajunge numai până la cunoașterea lui Dumnezeu prin teologia afirmativă sau prin negația rațională.

nezeirea, ci amestecat fiind cu harul Duhului Sfânt ; astfel el vede prin ceea ce e asemenea cele asemenea, cum marturisează Scriptura (Ps. XXXV, 10 ; 1 Ioan III, 2). Căci dacă slava Tatălui și a Fiului ar fi încă putând în firea și puterea omenească , ar minți cel ce declară vederea noastră neputând . Dar acela nu minte și istoria este adevărată »⁴²³.

Bine am spus deci și mai înainte că slava văzută la schimbarea la față a Domnului era a Tatălui, odată ce slava Tatălui și a Fiului e una. Și acum, ridicat fiind teofan în Dumnezeu, n-a văzut numai pe Dumnezeu în slavă , ci și slava însăși a văzut-o ca fiind slava Tatălui⁴²⁴. A fost oare aceasta isprava naturii omenești ? Sau a vreunui inger, care a nălat firea omenească ce se trăgea pe jos, la acea nălăime ? Cătuși de puțin. Căci nu s-a scris că teofan având multă putere, sau umplându-se de ajutorul ingeresc a văzut cele ce a văzut, ci că teofan plin de Duhul Sfânt a văzut slava lui Dumnezeu și pe Cel unul în scut al lui Dumnezeu (Fapte VII, 55). «Căci nu poate vedea lumina, zice proorocul, cel ce nu privește din lumină »⁴²⁵. Iar dacă vedem în lumină printr-oarece , în Duhul, pe Fiul ca lumină , evidențiem că avem o uniune nemijlocită cu Dumnezeu și o comunicare a luminii de acolo, nu o transmitere a ei prin mijlocirea ingerilor. Filozoful nostru nu admite însă această înșelăciune a marele Dionisie întrucât el, ne pricepând în aleșul teologiei acestui grăitor de Dumnezeu.

28. Drept că acesta, descoperind cauza numelui de inger, zice că «multe vederi ni se arată prin ingeri»⁴²⁶. Dar nu spune că și toate arătările dumnezeiești, sau toată unirea, sau toată luminarea se săvârșesc prin ei.

423. Cuv. I la simțul teofan ; P.G. 46, 717 B. Dumnezeu se vedea prin Dumnezeu. o uniune între subiecte. Slava nu năcape în subiectul omenesc, ci Subiectul ei, însuși Dumnezeu, vine cu ea în subiectul omenesc.

424. Slava indică Persoanele din care iradiază , și anume Persoanele treimice. Nu se arată o slavă impersonală .

425. Ps. 35, 10 ; Sfântul Grigorie de Nisa, Cuv. I la sfântul teofan , P.G. 46, 716 D 717 A.

426. Despre ierarhia cerească , 4, 2 ; P.G., 3, 180 B.

Ci spunând că acea preaslăvită doxologie a fost transmisă celor de pe pământ la nașterea lui Hristos de o mare oțire de îngeri și că îngerul a binevestit pstorilor nașterea, că unora ce erau curși și printr-o vieuire retrasi liniștiți, nu zice că în slava lui Dumnezeu ce a luminat pe pștori s-a transmis prin îngeri⁴²⁷. Dar fiindcă pstorilor nu li s-a descoperit taina mântuirii de către slava ce îl lumina, iar, pe de altă parte, ei fiind cuprinși de frică, pentru că nu erau obișnuiți cu astfel de vederi, îngerii le au vestit că înseamnă arătarea luminii. Maica Fecioară încă a fost născută de înger că va avea în pântec pe Dumnezeu și L va naște după trup, dar unirea lui Dumnezeu cu ea nu s-a făcut prin înger⁴²⁸. Trebuie să presupunem însă și aici că nici ea n-a fost născută prin unirea însăși, ci a trebuit un vestitor pentru aceasta. Dar ce trebuie să mai lungim vorba, când însuși acela zice limpede că «prin aceeași unire de sus, de care se împărtășesc îngerii nevrednicii de cunoașterea cea mai presus de cea îngerească, se unesc și mințile ajunse în chipul dumnezeiesc, asemenea îngerilor, atunci când încetează orice lucrare a minții»⁴²⁹. Sau : «Precum, după pșrerea cunoșcătorilor în sfintele noastre taine, a fi umplut de cele dumnezeiești în chip nemijlocit este un lucru mai desvârșit decât a te împărtăși de ele prin alții, tot așa cred că împărtășirea nemijlocită a cetelor îngerești, care se naște prin ele la Dumnezeu, e mai intens decât împărtășirea celor ce se desvârșesc prin mijlo

427. Despre *ierarhia cerească* 4, 4; P.G. 3, 181 B.

428. Deci mijlocirea lui Dumnezeu prin îngeri e limitată. Dumnezeu se poate comunica și nemijlocit.

429. Despre *numirile dumnezeiești* I, 5; P.G., 3, 593 B. Îngerii însăși nu ajung la cunoașterea de Dumnezeu, care este mai presus de firea lor, decât prin unirea cu Dumnezeu. La fel oamenii nu ajung la aceea cunoaștere decât prin aceeași unire, imitând pe îngeri și imprimându-se de Dumnezeu.

cire»⁴³⁰. Zaharia vede pe unul dintre primii ngeri ce stau n jurul lui Dumnezeu, cum nva i marele Dionisie⁴³¹. Iar Iezechiel spune c «aceast lege a fost stabilit n chip cu totul sfnt de c tre Îns i Dumnezeirea preasl vit ce troneaz pe Heruvimi»⁴³².

29. Astfel, nu numai la ngeri, ci i n noi, au loc vederi ale lui Dumnezeu nu numai n chip mijlocit i prin al ii, ci i vederi nemijlocite care nu trec de la cei din primul rnd la cei din al doilea prin transmitere. C ci Domnul domnilor nu e supus legilor crea iei. Dup sfintele noastre predanii, Gavriil e primul i singurul care e introdus n taina cobor rii (chenozei) negr ite a Cuv n-
tului, de i nu face parte din ceata ngereasc a ezat n r ndul nt i i nemijlocit n jurul lui Dumnezeu. Trebuia doar s fie nou nceputul crea iei celei noi. C ci Cel ce s a cobor t pentru noi p n la noi, toate le a f cut nou (Apoc. XXI, 5 ; 2 Cor. V, 17)⁴³³. De aceea, n l ndu i la cer pe ngerii din ceata de mai jos i mai v rtoș din jurul lumii, i face, cum zice sfntul Ciril, lumin tori i des v r itori ai cetei de mai sus⁴³⁴. Astfel, ace tia pot s po-
runceasc celor ce le s nt pe o treapt mai nalt s «ridice por ile ve nice» i s i nve e c Cel ce a mbr cat trup

430. *Despre ierarhia cereasc* 8, 2 ; P.G. 3, 240 C.

431. *Op. cit.*, col. 241 A.

432. *Ibidem* ; Iez. 10, 18.

433. In faptul c Dumnezeu poate intra n comunicare att nemijlocit ct i mijlocit cu oamenii prin ngeri, sau cu ngerii de pe trepte inferioare, se arat caracterul Lui personal i liber. Comunicarea vie ii Lui nu se face ca o emana ie involuntar dintr un soare impersonal, ca n concep ia neoplatonic , a c rei putere sl be te pe m sura dep rt rii de surs i care constituie grade de existen tot mai sl bite, pe m sur ce s nt mai departe de surs i mijlocite de tot mai multe trepte superioare. Acuza de neoplatonism care vede lumina lui Dumnezeu ca o emana ie sl bit a fiin ei Lui (), adus lui Palama n nr. citat din revista dominican «Istina» (p. 276), e injust (Vezi art. lui Jean Miguel Garrigues o.p. : *L'energie divine et la grâce chez Maxime le Coniessieur*).

434. Sfntul Ciril din Ierusalim, *Procateheza* 15; P.G. 33. 360 A.

pentru nesfrîta Lui iubire de oameni va intra și se va urca și se va așeza mai presus de toată începătoria și puterea (Efes. I, 21). El este Domnul puterilor și împărăatul slavei (Ps. XXIII, 36), putându-le toate, putând ridica când voiește pe cei din urmă mai presus decât cei dintîi⁴³⁵.

Dar, înainte de arătarea în trup a lui Dumnezeu năvălat să fi fost a ceva la îngeri, nici la prooroci, afară de cei care au descris de mai înainte harul viitor⁴³⁶. Dar, arătându-se acum Acesta, nu mai e nevoie să se scrie toate prin mijlocire⁴³⁷. Aceasta o spune și Marele Pavel : «Acum, zice, s-a făcut cunoscut prin Biserică începătoriilor și stăpîniilor în alepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu» (Efes. III, 10). Tot așa spune și corifeul cetei apostolice, Petru : «Cele ce acum s-au vestit vou prin cei ce ne au binevestit nou în Duhul Sfînt trimis din cer ; spre ele doresc îngerii din cer să privească » (1 Petru I, 12). Cele mai mici fiind făcute astfel mai mari prin har, se menine totuși rînduiala bunei întocmiri în chip neîrbit și minunat.

30. Cel ce ne a dezvoltat numirile îngeresci⁴³⁸ ne a lămurit și ne a năvălat cum nu se poate mai bine și motivul pentru care au fost aduși și chemați întru început îngerii la existență. Iar că cel care ruia și să năcredințat în chip nemijlocit taina coborîrii la noi a Cuvîntului, de i era conducător al otilor cerești, nu făcea parte dintre cei așezați nemijlocit în jurul lui Dumnezeu, o poți afla spu-

435. Dovada supremă a aceleiași caracter personal și a aceleiași libertăți este însă faptul că Dumnezeu se face om și îl ridică astfel pe cel socotit ultimul în ierarhia ființelor raționale nesfrîtit deasupra tuturor, ca Cel ce a făcut Împărăatul Puterilor și al slavei.

436. Înainte de întrupare domnea legea; legea ierarhiei însă voită de Dumnezeu cel personal, din cauza căderii omului, nu a unei naturi constituite din straturi treptate de ființă. De aceea legea s-a dat prin îngeri (Fapte VII, 50 ; Galat. III, 19 ; Efes. II, 2).

437. Făcându-se om, Dumnezeu vine în nemijlocități comunicare cu oamenii.

438. *Despre ierarhia cerească* 4, 2; P.G. 3, 180.

s de prooroci. Cci de fapt acesta e chemat uneori de un altul mai nalt n grad ca de un comandant i aude spu n ndu i se poruncitor : «T lm ce te i acestuia vederea» (Dan. VIII, 16). Trebuie s observ m ns i aci c nu zice : «Pred i acestuia vederea», ci : «T lm ce te i o».

În general po i vedea c de cele mai multe ori e dat prin mijlociri harul cuno tin ei, dar vederile lui Dumnezeu se arat de cele mai multe ori n ele nsele. De aceea Scriptura spune c i n timpul lui Moise legea ntip rit s a dat prin ngeri, dar vederea lui Dumnezeu nu. S a dat ns t lm cirea vederii prin ngeri. Iar prin vederile tainice se arat lucruri diferite : existente, viitoare, sensibile, inteligibile, materiale, nemateriale, superioare, inferioare i alte feluri. i fiecare din ele se descoper altfel, potrivit cu puterea celor ce v d i cu lucrurile urm rite de Dumnezeu.

i ns i ar tarea Celui ce este dincolo de toate a luminat pentru alte i alte pricini i cu alte puteri n sfintele loca uri, sau n alte p r i, celor ridica i la ele, sau proorocilor, cum zice Marele Dionisie⁴³⁹. Acesta este adev rul, chiar dac filozoful acesta care s a numit pe sine orb i s a aruncat ca un orb asupra tuturor f r deosebire, sau mai bine zis n a cunoscut nimic, ne cere nou celor ce propov duim, pe c t se poate, lumina ve nic , s socotim i carele (4 Regi II, 11) i ro ile (Iez. I, 15, 21 ; Dan. VII, 9) i suli ele i celelalte de felul acesta, de aceea i cinstire cu lumina veacului viitor. N a auzit din Sf nta Scriptur nici m car aceea c «atunci firea dumnezeiasc ne va fi n loc de toate»⁴⁴⁰, ca s cread pe temeiul ei c lumina aceea e a lui Dumnezeu ?

31. De fapt, pe Dumnezeu nimenea nu L a v zut (Ioan I, 18), nici nu L va vedea vreodat ; nici om, nici

439. *Despre numirile dumnezeie ti* 1, 8; P.G., 3, 597 A. Prin toat aceast mare varietate se arat caracterul personal al lui Dumnezeu, care urm re te i nf ptaie te n mod liber iconomia m ntuirii.

440. Sf ntul Grigorie de Nisa, *Despre suflet i nvie*; P.G. 46, 104 B.

nger. Dar aceasta ntruc t e nger i om ce vede sensibil sau inteligibil (). C ci ajuns duh i privind n Duh, cum nu va vedea pe asemenea cu asemenea, dup cuvintele de Dumnezeu cuvnt torilor ?⁴⁴¹. Dar i pentru privirea n Duh lumina dumnezeiasc ce locuie te mai presus de toate se arat ca fiind nc cu totul ascuns . C ci care dintre f pturi ar putea cuprinde n sine toat puterea nesfr it de puternic a Duhului, ca prin ea s vad totul ce e al lui Dumnezeu⁴⁴². Dar ce zic ascunsul acela ? Chiar lucirea acelei lumini, care are n chip str in (paradoxal) ca materie (ca mijloc) vederea celui ce prive te, m rind prin unire ochiul acela duhovnicesc i f c n du l n stare s cuprind tot mai mult din ea, chiar ea, zic, nu va sfr i n veci s lumineze acel ochi cu raze tot mai str lucitoare i s l umple mereu cu o lumin tot mai ascuns i s i descopere prin ea lucruri niciodat descoperite nainte⁴⁴³. De aceea cuvânt torii de Dumnezeu numesc nesfr it i lumina aceasta. Prin ea, c nd nceteaz orice putere de cunoa tere, Dumnezeu se face v zut sfin ilor, unindu se prin puterea Duhului, ca Dumnezeu cu dumnezei i fiind v zut de ace tia. C ci prin mp rt irea

441. Clement de Alexandria, *Stromata* 5, 1 ; Sfntul Grigorie de Nisa, *Cuv. 1, la sfntul tefan*; P.G., 46, 717 B; Vasile cel Mare, *La Psalmi* 8; P. G. 29, 449 C.

442. Care f ptur poate cuprinde n ea ca f ptur toat puterea lui Dumnezeu ? C rei puteri create i poate deveni interioar toat puterea dumnezeiasc ?

443. Se deschide perspectiva unei ve nice cre teri n cunoa terea luminii iubirii lui Dumnezeu, sau a mp rt irii de ea. Aceasta nu numai pentru c acea lumin va emite din ea raze tot mai luminoase, sau iubirea lui Dumnezeu se va manifesta tot mai fericitor, ci i pentru c sim irea ochiului duhovnicesc al celui ce vede sau simte va fi tot mai accentuat n capacitatea vederii ei prin raza luminii care l p trunde. In felul acesta ochiul care vede e nu numai subiect al vederii ce i se arat , ci i o materie pe care acea vedere o face mereu mai v z toare, mai transparent . Lemnul nu numai ntre ine focul, ci e i adaptat continuu de foc ca s ntre in focul mai intens. Vederea luminii e, n chip paradoxal, sau contradictoriu, i act al omului, dar i materie a vederii acelei lumini. Desigur, aici e vorba de un lemn ce nu se tope te de foc.

de Cel mai nalt se preschimb i ei spre ceea ce e mai nalt, i, ca s spunem cu Proorocul, «mut ndu i t ria», opresc orice lucrare a sufletului i a trupului n a a fel c nu se mai arat i nu se mai vede prin ei dec t numai Acela, fiind biruite nsu irile naturale de prisosin a slavei⁴⁴⁴ ; «ca s fie Dumnezeu totul ntru toate», cum zice Apostolul (1 Cor. XV, 28). C ci fiind fii ai m ngierii, vom fi i fii ai lui Dumnezeu ; «i ca ngerii lui Dumnezeu n cer, care pururea v d fa a Tat lui nostru cel din ceruri» (Matei XXII, 30 ; XVIII, 10), cum zice Domnul.

32. De aceea i Marele Dionisie, spun nd c «cei ajun i la starea cea fericit i n chipul lui Hristos se vor umplea de ar tarea v zut a lui Dumnezeu», adaug pu in mai ncolo : «ntr o mai dumnezeiasc imitare a duhurilor mai presus de ceruri»⁴⁴⁵. Iar mai ncolo, amintind i de unirile ngerilor cu Dumnezeu, proprii numai ngerilor ce s au nvrednicit s dep easc cuno tin a ngereasc , adic celor buni, dat fiind c acea cuno tin este un dar sau un bun primit de la bun tatea atotstr lucitoare, continu zic nd c i «min ile () oamenilor ajunse n chipul lui Dumnezeu se unesc asemenea ngerilor cu aceast lumin i o prosl vesc prin negarea tuturor, dar nva nu

444. Aceasta a spus o undeva sfntul Maxim M rturisorul. Singur Dumnezeu vede i e v zut prin ei. Dar omul i nsu e te vederea lui Dumnezeu de parc ar fi a sa. Sfntul Maxim distinge ns ntre latura productiv i cea receptiv sau p timitoare a puterii cunosc toare (*Opuscula theologica* ; P.G. 91, 33). Cea din urm r m ne n sfin i n st rile de extaz i n via a viitoare. Dup nv tura sfin ilor p rin i, undeva dispare grani a ntre n elegerea celor dumnezeie ti i vederea lor. Propriu zis, orice n elegere e i o atingere a celui n eles de cel ce n eleg. Intre dou persoane ce se n eleg exist i o anumit atingere spiritual . Dar aceast atingere devine mai con tient i mai intens n cei spori i duhovnice te. De aceea lumina dumnezeiasc e numit i inteligibil sau n eleas (voi)t6v), dar i v zut (). Cei ce o v d o v d printr o n elegere, cei ce o n eleg o n eleg printr o «vedere», sau printr o atingere a ei de c tre mintea lor. In acest sens lumina aceea nu e material i n are chip.

445. *Despre numirile dumnezeie ti* I, 4; P.G. 3, 592 BC.

prin negare, ci prin unirea cu ea, că este în chip supraființial mai presus de toate». Deci, prin unirea cu această lumină ce e mai presus de toate și depășește toate cele ce sînt, află cei ce ajung la unire că ea depășește sau e mai presus de toate fapturile, adică nu din născuturarea tuturor, ci din unire văd că toate sînt născuturate⁴⁴⁶.

Astfel și unirea aceasta este mai presus și în afară de toate. De aceea, se poate spune de lumina aceasta că nu este, în sens de depășire(, ')⁴⁴⁷. Căci ceea ce nu pot cuprinde nici îngerii decât numai întrucât s-au învrednicit de cunoștința mai presus de îngerii, e cu neputință să poată fi cuprins sau dobândit de vreo putere oarecare a minții, dat fiind că o întrece și pe aceasta.

33. Iar ceea ce e mai presus de toată puterea minții, încă nu poate fi cuprins de ea, este mai presus de toate cele ce sînt⁴⁴⁸. Iar ceea ce depășește orice putere în elegeri toare, neputînd fi cuprins de ea, e mai presus de toate cele ce sînt și deci și unirea aceasta e mai presus de orice cunoștință, chiar dacă se numește metaforic cunoștință.

446. *Ibidem* I, 5; P.G., 3, 583 BC. Mințile ajunse asemenea îngerilor și în chipul lui Hristos, unindu-se cu lumina dumnezeiască, o vestesc altora prin termeni negativi, dar experiența ei nu e negativă, căci e unire cu ea. Apofaticul intelectual e numai o chestiune de descriere prin cuvinte. În realitate apofaticul e o experiență pozitivă. Totuși unirea cu lumina e în același timp ea însăși o negare a tuturor, întrucât le acopere pe toate. Deci unirea ca o experiență pozitivă e aceea care arată că toate sînt negate, nu negarea lor rațională.

447. Nici unirea experimentată nu poate fi descrisă în termeni împrumutați de la fapte. Experiența are un caracter atât de subire, atât de indeterminabil, de insesizabil, că se poate spune că nu este. Dar aceasta în sensul că depășește toate experiențele îngroșate ale fapturilor. De aceea nu poate fi numită cunoștință. Chiar sub raport intelectual, ea prezintă aceeași subîrime sau indeterminabilitate.

448. Toate cele ce sînt, adică toate fapturile, sînt făcute pentru a fi cunoscute de minte, sau mintea e făcută pentru a le cunoaște, într-o corespondență cu ele. Căci și ea are, în ființa și în lucrurile ei, atributul existenței ei. De aceea ea nu poate cunoaște prin lucrurile ei naturale pe Dumnezeu, Care e mai presus de categoria existenței ei. Mintea trebuie să zădărească

Lumina aceasta nu e deci nici inteligibil (vonov), chiar dac i se zice i astfel. C ci ceea ce e mai presus de orice minte, cum ar fi inteligibil ⁴⁴⁹ ? S ar putea numi aceasta i ne tiin , n n eles de dep ire, i aceasta cu mult mai v rto dec t cuno tin ⁴⁵⁰. Deci nu e parte a cuno tin ei, nici o specie a ei, precum nici ceea ce e mai presus de fiin nu i o specie a fiin ei. Ea nu ar putea face parte peste tot din domeniul cuno tin ei n general, iar cuno tin a n general, oric t s ar mp r i n ar putea o cuprinde i pe aceasta. Mai degrab ar putea o cuprinde ne tiin a n domeniul ei. Dar nici aceea. C ci e ne tiin n n eles de dep ire, adic e mai presus i de ne tiin . Deci aceast unire e ceva unic i orice numire i ar da cineva, fie unire, fie vedere, fie sim ire, fie cuno tin , fie n elegere, fie iluminare, ea nu e, propriu zis, nici una din acestea, sau numai ei i se cuvin propriu zis acestea ⁴⁵¹.

trat de Dumnezeu nsu i cu lucrarea Lui mai presus de lucr rile ei naturale, ca s L cunoasc . S ntem deci departe de panteismul neoplatonic i evagrian, care socotea c mintea, g sindu i unitatea ei ultim , cunoa te prin ea ns i pe Dumnezeu cel Unul. Se afirm aci clar transcenden a lui Dumnezeu. Dar nu se poate realiza nici o punte ntre minte i Dumnezeu ? Credin a admite puntea harului. Harul poate fi nsu it de minte. Mintea poate deveni subiectul harului, sau al lucr rii lui Dumnezeu. Ea poate deveni subiectul cunoa terii lui Dumnezeu prin har, sau cop rta e la cunoa terea de sine a lui Dumnezeu. Ea se poate imprima ca subiect de Subiectul dumnezeiesc.

449. Dac acea lumin e mai presus de cele ce s nt, sau e nega ia lor, nici unirea cu ea nu poate fi numit cuno tin n sensul obi nuit al cuv ntului. Ea poate fi numit cuno tin numai n sensul metaforic al cuv ntului. Aceasta nu nseamn c n are nici un sens, ci c cuprinde un sens care dep e te toate sensurile i le are n sine n chip virtual. De aceea, pe de o parte se nume te inteligibil , pe de alta nu se nume te inteligibil .

450. Cuno tin a oferit de aceast lumin poate fi numit mai degrab ne tiin , dar n sensul c dep e te toat cuno tin a, nu seam n cu nici o con tiin .

451. Numai ei i se cuvin toate numirile pozitive n sensul propriu, sau nu i se cuvine nici una n sensul imperfect n care le au cele referitoare la f pturi, n sensul n care ne s nt obi nuite nou .

34. Deci tratatele filozofului «Despre cunoștință» sunt o neînțelegere. De fapt el o numește pe aceasta acolo parte și specie a cunoștinței generale, fiindcă se numește și ea cunoștință; și o compară pe aceasta cu aceea⁴⁵². El nu și-a dat seama că dacă aceasta ar avea cunoștință ca gen din pricina numirii, ar avea și neînțelegere, odată ce are și numirea de neînțelegere; ba chiar mai mult decât pe aceea de cunoștință. Prin urmare, unul și același lucru ar sta sub două genuri contradictorii; și ceea ce e deasupra e totodată dedesubt, și ceea ce e unic și mai presus de orice multiplicitate e pus în rând cu multiplicitatea.

Dar ceea ce mărește și mai mult nebunia este că nu spune numai simplu că unirea este parte subordonată, ci ceea ce susținea acolo că e mai presus de cunoștință, tocmai aceea făcând o acum specie și parte subordonată cunoștinței ei, o face mai rea în general decât cunoștința. Dacă cum ar spune cineva despre ceea ce e singura mai presus de ființă că e parte și specie subordonată ființei ei din pricina numirii, adică pe motiv că este și se numește ființă, apoi ar îndrăzni să o compare pe aceasta cu genul ființei în general. El amestecă cele neamestecate și pune ceea ce e mai presus de cunoștință în rând cu cunoștința și spune că ceea ce e mai presus de înțelegere e sub cunoștință.

Dar, întrucât în felul acesta face comparație între cunoștință și ceea ce e mai presus de cunoștință, a făcut din «mai presus» (de cunoștință) un adăugis neesențial. Prin aceasta făcând un lucru una cu sine, le compară apoi prostete. Apoi, dacă din simpla pricină a numirii, cunoștința mai presus de cunoștință e o specie a cunoștinței în general, cei ce spun că sunt zece genuri ale

452. Palama afirmă transcendența totală a cunoașterii în Duh, pe când Varlaam include chiar cunoașterea lui Dumnezeu în cunoștința referitoare la fapte.

lucrurilor se n al . În acest caz genul tuturor este unul: existen a. i ce e mai presus de toate, e sub acest gen unic. i fiind unite cu acest unul, toate celelalte produc o alt existen mai bun dec t genul cel unul al ei. La fel, dat fiind c exist o atingere mai presus de atingere () i o vedere mai presus de vedere i, simplu vorbind, o sim ire mai presus de sim ire — c ci i acestea primesc acela i nume pentru n elegere — dac ceea ce e mai presus de sim ire e specie a sim irii, sim irea e mai nalt dec t ceea ce e mai presus de sim ire. i cu fiecare din cele pomenite ar fi la fel.

35. Dar s revenim. Ce este deci unirea aceea care nu e nimic din cele ce exist , n sens de dep ire ? Este oare teologie prin nega ie ? Dar ea este unire, nu nega ie. Apoi pentru nega ie nu avem nevoie de extaz nici noi, pe c nd pentru unirea aceea au nevoie i ngerii. Pe l ng aceasta, cel ce nu face teologie prin nega ie nu este necredincios. Dar de unirea aceea se mp rt esc dintre credincio i numai cei ndumnezei i. Apoi, teologia prin nega ie o n elegem i o exprim m. Dar unirea aceea este negrit i ne n eleas chiar de cei ce v d, cum a spus Marele Dionisie⁴⁵³. Apoi, lumina teologiei aceleia este o cuno tin oarecare i un ra ionament (;

). Dar lumina acestei vederi e v zut subzist nd n ceva (), lucr nd n eleg tor i vorbind duhov

453. *Despre numirile dumnezeie ti* 1, 5; P.G., 3, 593 BC. În pasajul acesta sf ntul Grigorie Palama ntreprinde s fac o distinc ie mai st ruitoare ntre unire i cuno tin a celor ce s nt, apoi ntre unire i teologia prin nega ie. Cuno tin a se ocup cu categoriile existente. Unirea se produce ntre noi i Dumnezeu cel mai presus de aceste categorii. Teologia prin nega ie e tot o cuno tin ; unirea e deci mai presus i de ea. Po i s nu faci teologie prin nega ie i totu i s fii credincios. Dar la unire ajung numai aceia dintre credincio i care s nt cei ntip ri i de dumnezeire. Teologia prin nega ie e n eleas i exprimabil ; ca atare e cuno tin . Unirea e mai presus de n elegere i de orice exprimare. mai apofatic dec t teologia intelectual negativ .

nice te i n chip tainic celui ndumnezeit⁴⁵⁴. De fapt cele negate lui Dumnezeu le pricepe mintea, teologhiindu le (ra ion nd despre ele) prin negare⁴⁵⁵. Ea lucreaz aci prin desf urare (prin concluzii). Dar aceasta este unire⁴⁵⁶. Pe lng aceasta, prin teologia negativ , mintea, dup negarea celorlalte, se nl tur i pe sine. Dar aceasta este unirea min ii cu Dumnezeu. Iar aceasta este ceea ce au spus p rin ii : «Sf r itul rug ciunii este r pirea min ii la Domnul»⁴⁵⁷. De aceea i Marele Dionisie zice c prin ea noi ne unim cu Dumnezeu⁴⁵⁸. C ci n rug ciune mintea leap d treptat leg turile cu cele ce s nt, nt i pe cele care o leag de cele de ru ine, rele i n general stric cioase, apoi pe cele care o leag de cele ce s nt la mijloc i prefac pe om spre mai r u sau spre mai bine, potrivit cu scopul cu care le folose te, pentru care e toat nv area i cuno tin a lor. De aceea este i un sfat al p rin ilor «s nu primim cuno tin a pe care vr jma ul o face s r sar n vremea rug ciunii, ca s nu

454. Lumina teologiei negative intelectuale e o cuno tin i un raionament. Nu e nimic altceva. Lumina vederii e o realitate subsistent deosebit de cugetarea noastr ; ea este ipostasiat n ipostasul lui Hristos i, ca atare, subsistent . Ea chiar vorbe te celui ndumnezeit, ar t nd i prin aceasta c e o realitate deosebit de ra ionamentul nostru, ba e chiar personal , fiind manifestarea lui Hristos. Aci se arat influen a sfntului Simeon Noul Teolog. Prin aceasta sfntul Grigorie Palama arat din nou c dup el acest lumin nu e o «emana ie» sub iat dintr o substan panteist n sensul neoplatonic (sau antroposofic), ci e Însu i Hristos cel personal n modalitatea manifest rii Sale c tre persoanele omene ti.

455. Se teologhise te prin negare ra ional c Dumnezeu nu e fiin , sau dreptate etc, sau c acestea s nt nepotrivite Lui, ntruc t El e mai presus de ele. Deci mintea pricepe c Dumnezeu nu e acestea. Dar prin aceasta n a ajuns la Dumnezeu.

456. In teologia prin nega ie mintea se desf oar , neg nd pe r nd diferite nsu iri atribuite impropriu lui Dumnezeu. In unire mintea se adun ntreag n Dumnezeu cel nt lnt n unitatea Lui ca persoan .

457. Ioan Sc rarul, Scara XXVIII; P.G., 88, 1132 D. Unirea min ii cu Dumnezeu nu e deci negarea ra ional a ei, ci o r pire a ei n Dumnezeu, o «vr jire» de minunea ar t rii i de iubirea Lui. Ea ncheie rug ciunea interiorizat i fierbinte.

458. *Despre numirile dumnezeie ti* 3; P.G., 3, 680 A.

fim jefui i de ceea ce e mai nalt»⁴⁵⁹. Apoi dup ce min-
tea a lep dat pe nctul aceste leg turi ca i cele cu lu-
crurile mai nalte dec t acestea, iese ntreag din toate
cele ce s nt, n vremea rug ciunii curate. Aceast ie ire
() este cu mult mai nalt dec t teologia prin nega-
ie. C ci e proprie numai celor ajuns i la nep timire^{459 bis}.

Dar nc nu are loc unirea, p n ce M ngietorul nu
va lumina de sus celui ce se roag , ez nd n foi orul v r-
furilor naturale i a tept nd f g duin a Tat lui i p n ce
nu l va r pi astfel prin descoperire spre vederea luminii.
Iar aceast vedere are nceput i cele ce s nt dup nce-
put, care se deosebesc ntre ele, dup cum s nt mai ob-
scure sau mai limpezi. Dar sfr it nu are. C ci naintarea
ei merge la nesfr it, ca i a r pirii n descoperire. C ci
altceva este iluminarea, altceva vederea clar a luminii
i altceva vederea lucrurilor n lumin , n care i cele de
departe vin sub ochi i cele viitoare se arat ca exis-
t nd⁴⁶⁰.

36. Dar a gr i despre acestea i a le l muri e mai
presus de mine. Dar i despre cele dinainte de acestea.
Ins ele in de tema noastr⁴⁶¹. Deci, revenim la ele. A a-
dar vederea luminii acesteia, este o unire, de i nu e o
unire de durat pentru cei nedes v r i i. C ci unirea cu
lumina, ce este altceva dec t o vedere ? Apoi odat ce
aceasta se produce dup odihnirea tuturor lucr rilor min-
ii, cum s ar s v r i altfel dac nu prin Duhul ? C ci lu

459. Ioan Sc rarul, Scara XXV/ ; P.G., 88, 1140 A.

459 bis. Deci la «vedere» nu se ajunge printr o simpl «metod »,
sau nt mpl tor.

460. Dintre etapele nenum rate ale vederii, in care se va nainta n
via a viitoare la nesfr it, sf ntul Grigorie Palama nume te aci trei :
iluminarea, ca o vedere fulger toare de un moment, *vederea clar a lu-*
minii ntins peste tot i *vederea lucrurilor*, a mprejur rilor, rela iilor i
st rilor suflete ti prezente i viitoare n varietatea bog iei lor indefinite.

461. Sf ntul Grigorie Palama recunoa te c e mai presupus de puterea
lui a vorbi despre cele ale veacului viitor. Dar i despre cele din veacul
acesta, anterioare acelorora. Dar, ntruc t ele fac parte din tema lui, va n-
cerca totu i s vorbeasc despre acestea.

mina se vede în lumină și într-o lumină asemănătoare (Ps. XXXV, 10). Iar cel ce vede, dacă nu lucrează în nici un chip altfel, fiind ieșit din toate celelalte, devine și el întreg lumină⁴⁶², și se face și el asemenea cu ceea ce vede (μ μ); mai bine zis se și unește în chip neamestecat, lumină fiind și lumină văzând prin lumină. De se privește pe sine, vede lumină; de privește spre ceea ce vede, și aceea este lumină; de privește spre aceea prin care vede, și aceea este lumină. Aceasta este unirea: a fi toate acestea una, ca să nu mai poată distinge cel ce privește între aceea prin ce privește și între cel ce privește, ci numai atâtă să fie o lumină și privește o lumină, deosebit de a tuturor fapturilor.

37. De aceea și Marele Pavel zice că în timpul acelei minunate răpiri nu știa de sine ce este (2 Cor. XII, 2). Se vedea pe sine. Dar cum? Sensibil, rațional sau intelectual (cu mintea)? Dar fiind răpit, ieșise din aceste puteri. Deci se vedea pe sine prin Duhul, care săvârșea răpirea. Și ce era el, dacă nu se putea cuprinde prin nici o putere naturală, mai bine zis dacă era dezlegat de orice putere naturală? Fără îndoială era aceea cu ce se unise și prin ce se cunoștea pe sine și pentru care părăsise toate. Căci avea o astfel de unire cu lumina, la care nici înțelegerea n-ar putea ajunge, dacă nu s-ar depăși pe ei înșiși prin harul care și unește. Deci era atunci lumină și Duh, cu care era și unit și de la care avea și puterea de a fi unit. Deci era ieșit din toate cele ce sunt și devenise prin har aceea, ba nici nu mai exista, în sens de depășire (μ), dacă era mai presus de cele create. Căci zice și dumnezeiescul Maxim: «Cel ce a ajuns în Dumnezeu a lăsat în urmă sa toate cele după Dumnezeu»⁴⁶³.

462. Ocuparea cu orice altceva prin simțuri sau prin cugetare aduce un fel de lumină inferioară și de alt ordin în noi. De aceea cel ocupat astfel nu poate deveni întreg lumină mai presus de fire, decât dacă nu mai este în el vreoa lumină inferioară, ci se umple în întregime de lumina de sus.

463. *Capete teologice* I, 54; P.G., 90, 1140; *Ambigua*; P.G., 91, 1200 B.

Sau iar $\bar{\iota}$: «Toate lucrurile, numirile $\bar{\iota}$ demnit $\bar{\iota}$ le de dup Dumnezeu vor fi dedesubtul celor ce vor ajunge n Dumnezeu prin har»⁴⁶⁴.

Dar ajuns atunci astfel, dumnezeiescul Pavel nu s a mp rt it nicidecum de fiin a dumnezeiasc . Fiin a lui Dumnezeu este, a adar, mai presus chiar $\bar{\iota}$ de ceea ce nu este, n sens de dep ire, precum este $\bar{\iota}$ mai presus de Dumnezeu⁴⁶⁵. C ci neexistent, n sens de dep ire, este ceea ce se vede duhovnice te prin sim irea min ii. Iar aceasta nu e c tu $\bar{\iota}$ de pu in fiin a lui Dumnezeu, ci slava $\bar{\iota}$ str lucirea nedesp r it de firea Lui, prin care se une te cu cei vrednici dintre ngeri $\bar{\iota}$ oameni. Nu numai at t, ci fiindc precum ngerii a a $\bar{\iota}$ oamenii v d pe Dumnezeu n felurile acestea $\bar{\iota}$ se unesc cu Dumnezeu $\bar{\iota}$ l laud pe El, poate c $\bar{\iota}$ ngerul dac $\bar{\iota}$ ar povesti acea vedere mai presus de firea sa, ar spune cele spuse de Pavel : « tiu un nger care a v zut, nu tiu de era nger, Dumnezeu tie» (2 Cor. XII, 2—3). Deci aceste vederi ale sfin ilor, le tie numai Dumnezeu $\bar{\iota}$ cei ce stau sub lucrarea lor, cum zice $\bar{\iota}$ Grigorie Cuv nt torul de Dumnezeu⁴⁶⁶.

De aceea a le socoti supuse sim urilor, sau a le socoti n luciri $\bar{\iota}$ simboale, ca fiind sensibile, $\bar{\iota}$ a le asem na cu cuno tin a omeneasc , nu e fapta unui om care $\bar{\iota}$ d seama de nem rginirea n l imii dumnezeie ti, spre care vrea s atrag cu iubire de oameni $\bar{\iota}$ pu in tatea noastr cea mai de pe urm .

38. Dar iat am adus trei martori, c te unul din fiecare din cele trei cete ale lumii cre tine : dintre apos

484. *Capete teologice* I, 49; P.G. 90, 1101 ; *Ambigua* ; P.G. 91, 1216 C $\bar{\iota}$ 1241 C.

465. xal ' μ , dac lumina dumnezeiasc nu este n sens de dep ire, fiin a dumnezeiasc e mai presus $\bar{\iota}$ de neexistent n sens de dep ire. Ea nu e tr it ca o realitate ce nu este cum s nt toate f pturile, ci pur $\bar{\iota}$ simplu ea nu e tr it nici ca vederea ce se tr ie te, ca nefiind ca cele ce s nt. Dac slava lui Dumnezeu ce se tr ie te ca cele ce nu s nt n sens de dep ire a lor e numit Dumnezeu, fiin a Lui este mai presus de Dumnezeu tr it de noi ca persoan n oarecare fel accesibil .

466. Cuv. 28, 19 ; P.G. 36, 52 B.

toli, pe Petru ; dintre ierarhi, pe Dionisie ; dintre pustnici, pe Isaac, cunosc torul vie ii de lini tire. i precum s a scris despre p storii de la Na terea Domnului c n dat , la cuv ntul ngerului, s a ar tat mul ime de oaste cereasc mpream rturisind, tot a a deodat cu cuv ntul apostolului s a ridicat congl suind o mul ime de apostoli, iar cu ceilal i doi, mul ime de cuvio i i preo i. Iar aceast mul ime a dat ntreag glas de mpream rturisirii, c este o lumin ce se arat sfîn ilor, alta dec t cuno tin a din toate cele create ; cu at t mai sf nt , cu c t este slava firii lui Dumnezeu i e v zut numai de cei ajun i n chipul lui Dumnezeu ; i c este departe de a fi o n lucire, sau ceva apropiat luminilor sensibile, sau o pl smuire simbolic dup chipul lor ; c este departe, ntruc t este ipostas⁴⁶⁷ i frumuse ea veacului viitor i singura lumin adev rat , ve nic , neschimb cioas , ne nserat , netrec toare, lumin prin care ne facem i noi lumin i fii ai luminii des v r ite.

Deci, pe ace tia care s nt at t de mari i b rfe ti, nu mindu i ne tiutori i c ut tori de inspir ri ? Îndr zne ti, filozoafe, s spui c p c tuiesc n privin a fiin ei lui Dumnezeu v z torii lui Dumnezeu, n elep ii de Dumnezeu, propov ditorii lui Dumnezeu ? M tem s nu te lipse ti de partea ce o au cei sfîn i de lumin ; m tem ca nu cumva, deschiz ndu i gura, s atragi la tine duh, dar pe cel contrar adev rului ; ca nu cumva s dogmatizezi drept fiin a lui Dumnezeu ceea ce nu exist . C ci ce vrei s urm re ti prin lupta ta, n zuind s ar i cu cea mai mare s rguin , c nu exist vedere mai presus de lucr rile min ii, m car c numai prin vederea aceasta ce dep e te lucr rile min ii se arat n chipul cel mai limpede i cu totul deosebit c Dumnezeu este n mod cu adev rat existent, cum i c Dumnezeu este mai presus

4d7. «Ipostas al veacului viitor» — temelie i con inut al vie ii veacului viitor.

de cele ce s nt. C ci cum n ar exista fiin a lui Dumnezeu, dac celor ce s au ridicat prin rug ciune curat peste tot ce e sensibil i inteligibil, li se face v zut n rug ciune ns i slava acelei firi dumnezeie ti ? Dar totodat , cum nu va fi fiin a lui Dumnezeu mai presus de tot ce e sensibil (supus sim urilor) i inteligibil (g ndit cu mintea), dac e mai presus de vederea aceasta, care, la r ndul ei, e mai presus de toat sim irea i n elegerea ?⁴⁶⁸.

39. Dar ce s nt bun t ile veacului viitor ? Nu s nt ele mai presus de toate puterile sim urilor i ale min ii noastre ? «C ci cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit, le a pregtit Dumnezeu celor ce L iubesc pe El» (1 Cor. II, 9). Pe acestea le va vedea atunci inima curat , dup sf ntul

468. Inc sf ntul Maxim i sf ntul Grigorie de Nisa numiser creaturile «cele ce s nt» (), iar pe Dumnezeu «Cel ce este în chip existent» (). In existen a f pturilor e ceva precar. Ele nu au temeiul existen ei n ele nse i. Lor li s a dat existen a i li se poate lua. Dumnezeu exist prin Sine ve nic. Nimic nu roade la existen a Lui. Sf ntul Grigorie Palama afirm acum c experien a acestei existen e ferme, ve nice, de neepuizat, de ne tirbit a lui Dumnezeu se experiaz de abia prin vederea ns i a slavei lui Dumnezeu, care nu ine n chip natural de lucr rile min ii. C ci acestea s nt f cute pentru a cunoa te f pturile cu existen precar , ne ntemeiat n ea ns i, deoarece mintea ns i se experiaz n aceste lucr ri ca av nd o existen precar , ne ntemeiat n ea ns i. Totul e lovit de o nesiguran n cunoa terea natural a min ii, pentru c lucrurile pe care le cunoa te i subiectul care le cunoa te e lovit de o lips de fundament n ele nsele. Încrederea scolastic a lui Varlaam n ra iune, ca suprem i sigur for de decizie n orice chestiune, nu admitea c Dumnezeu nu poate fi cunoscut deplin dec t printr o lucrare mai presus de minte, d ruit min ii de Dumnezeu nsu i. Pentru Palama, n slava lui Dumnezeu v zut printr o lucrare a min ii d ruit de Dumnezeu se experiaz — ca printr una ce singur e adecvat aceleia — intensitatea de existen necondi ionat , care nu i poate avea izvorul dec t n fiin a lui Dumnezeu. Intensitatea necondi ionat a existen ei acestei slave se experiaz ca fiind superioar precarit ii de existen a tuturor f pturilor cunoscute prin sim uri i prin vreo lucrare a min ii. Ea se experiaz deci ca av nd o existen mai profund , dec t toate cele sensibile i inteligibile, adic dec t toate realit ile cunoscute prin sim-uri sau prin cugetare.

Maxim⁴⁶⁹. Cum, deci, nu este vreo vedere mai presus de toate în elegerile ()?

Nemaiputând acum să te opui, nu te mai poți nici prefăca în chip sofistic, pe baza aceleiași numiri, că ești de acord. Căci cel ce zice, folosind metafora și identitatea de nume, că ceea ce e mai presus de în alegere, e în alegere, pentru faptul că și aceea vedere, chiar dacă e mai presus de nume, este totuși în alegere, nu se străduiește pe urmă să arate că vederea aceea nu este mai presus de în alegere⁴⁷⁰. De fapt, cel ce a zis că nu este mai presus de în alegere ceea ce e mai presus de în alegere, întrucât se numește și aceea în alegere, are ca motiv și scuză identitatea numirii. Dar cel ce nu pune lucrul acela mai presus de lucrurile minii, nu are cum să se scuze. Căci acel lucru (vederea) nu s-ar putea numi lucrarea minii⁴⁷¹.

Dar în petrecerea aceea preafericit din veacul sfârșit, fiii învierii nu vor mai avea trebuință de cele ce sus în viață în veacul de acum : nici de aer, nici de lu-

469. un loc din : *O sut capete teologice*, publicate de S. I. Epi-
vanovici. A se vedea la J. Hausherr, *Orientalia Christina Periodica* 5, 1939,
p. 231. La Hristou, *Op. cit.*, p. 572, nota 5.

470. Varlaam ar vrea să se prefacă în mod sofistic că este de acord
cu cei ce — socotind vederea mai presus de în alegere — o numesc și în-
elegere, ca una ce nu e contrară în elegerii, ci mai presus de în alegere.
El voia să dea impresia că este de acord, reînnoștând denumirea de « în e-
legere » a ei. Dar, cel ce e în mod real de acord nu se luptă pe urmă să
demonstreze că ea nu e mai presus de în alegere. Deci Varlaam nu poate
nici să se opună lui Palama, nici să se prefacă în chip sofistic că este
de acord.

471. De « vederea » aceea însă și se poate spune că nu e mai presus
de în alegere, deoarece nu se poate spune că nu e în alegere. Aceasta o
face Palama. Și Varlaam se prefăcă că e de acord. Dar de lucrarea prin
care se împărtășește cineva de aceea vedere nu se poate spune că e a min-
ii. Varlaam nu mai poate acoperi deosebirea între el și Palama. Căci în
vreme ce Palama spune că e o în alegere, dar nu e o lucrare a minii, Var-
laam afirmă că fiind o în alegere, e o lucrare a minii. Deci, după ce s-a
prefăcut că e de acord cu Palama pentru faptul că a acceptat că aceea
vedere e în alegere pentru Palama însă, mai presus de în alegerea naturală
a minii, se dă pe față că e contrară lui, când contestă că ea nu e o
lucrare a minii.

min , nici de loc i de cele asemenea, ci « n loc de toate vom avea firea dumnezeiasc », dup Grigorie al Ni-sei⁴⁷². Iar dup sfntul Maxim, «indumnezeirea de atunci a sufletului i a trupului va d rui odihn tuturor lucr - rilor naturale ale min ii i ale sim urilor, ntruc t i prin suflet i prin trup se va ar ta Dumnezeu, tr s turile naturale fiind biruite prin cov r irea slavei»⁴⁷³. Ce este deci lumina care se vede cu ochii trupe ti f r aer ? Nu este nesensibil i mai presus de toat cuno tin a natural ? Nu e slava lui Dumnezeu care nv luie i umple de lumin ? i ce este ceea ce ne face v z tori mai presus de toat lucrarea sim urilor i de toat n elegerea ? Nu e Duhul lui Dumnezeu care, nu numai mintea, ci i trupul nostru l va face duhovnicesc (pnevmatic) ? Cum nu este deci nici o vedere mai presus de n elegere i nici o alt lumin a inimii, afar de cuno tin ?

40. Dar eu socotesc i sfnta noastr credin , ca fiind un alt fel de vedere, a inimii mai presus de toate sim - irile i de toate n elegerile, ca una ce ntrece toate pute - rile n eleg toare ale sufletului nostru. i numesc cre - din nu m rturisirea binecredincioas , ci ntemeierea neclintit pe ea i pe cele f g duite de Dumnezeu. C ci, cum vedem prin ea cele f g duite n veacul viitor f r sfr it ? Prin sim uri ? Dar credin a este «ipostasul celor n d jduite», iar sim ul n ar putea vedea prin nici un me te ug viitorul i ceea ce se n d jduie te. De aceea, i apostolul a ad ugat : «dovedirea lucrurilor care nu se v d» (Evr. XI, 1). A a dar, vede oare vreo putere a min - ii cele n d jduite ? Dar cum s le vad pe cele ce nu s au suit nicidecum la inima omului ? Deci ce urmeaz ? Nu vedem prin credin cele f g duite nou de Dumne - zeu, odat ce ntrec toate lucr rile sim urilor i ale min ii ?

472. *Despre suflet si nviere* ; P.G. 46, 104 B.

473. *Capete gnostice* II, 88; P.G., 90; 1168 AB; Filoc. rom. II, p. 203.

Dar to i c i din veac au c utat prin fapte patria ce-reasc , dup dumnezeescul apostol au murit nelu nd f - g duin ele, ci v z ndu le i mbr i ndu le de departe» (Evr. XI, 13). Deci, este i o vedere i o n elegere a ini-mii, mai presus de toate lucr rile min ii. C ci ceea ce e mai presus de minte este ne n eles numai n sens de dep ire. C ci altfel ar fi un lucru f r noim ⁴⁷⁴.

41. Dar dac to i «cei ce s au mucenicit prin cre-din n au luat f g duin a, Dumnezeu prev z nd pentru noi un lucru mai nalt, ca s nu se des v r easc f r noi» (Evr. XI, 39—40), odat ce vor fi des v r i i, nu vor vedea cele f g duite ? Sau vor vedea, dar nu vor vedea mai presus de toat n elegerea ? Sau mai presus de toat n elegerea, dar ca i mai nainte de a se des v r i ? Dar ce ra iune ar fi n aceasta ? Deci, vor vedea i vor vedea mai presus de toat n elegerea. i nu cum vedeau mai nainte, ci vederea va fi dob ndirea celor f g duite. Exist deci o vedere mai presus de toat n elegerea. Ba nc mai presus i de aceasta. De fapt credin a noastr este o vedere mai presus de minte. Dar dob ndirea celor cre-zute, e o vedere mai presus de acea vedere care e mai presus de minte ⁴⁷⁵. Iar ceea ce se vede i se posed prin aceast vedere, fiind mai presus de toate cele cunoscute prin sim uri i prin minte, nu e nici ea fiin a lui Dum

474. Cele ce dep esc n elegerea au totu i un n eles n ele. Dar cele mai prejos de n elegere n au nici un n eles. Inima are o n ele-gere care dep e te n elegerea min ii. Pentru c inima e tronul lui Hris-tos, s la ul harul, deschiderea spre nesf ritul Persoanei dumnezeeti. Ea are o transparen spre infinit, spre bog ia sentimentelor care i au pornirea i satisfacerea n iubirea dumnezeiasc sim it , pe care mintea nu o are, dar de care se folose te c nd se une te cu inima.

475. Exist deci o vedere mai presus de toat n elegerea, dar i una mai presus i de aceast treapt . C ci o vedere mai presus de toat n ele-gerea e vederea credin ei. Dar n via a viitoare va fi o vedere mai presus de vederea credin ei. C ci va fi posesiunea deplin a celor v zute de de-parte prin credin . Vederea credin ei o are credinciosul a c rei via pre-zent se mi c ntre lucrurile de aici. Vederea vie ii viitoare se va mi ca ntre bun t ile de acolo, cele mai nalte.

nezeu. Căci ființa a lui Dumnezeu e dincolo de această prin depășire. Aceasta este tot ipostasul bunților viitoare⁴⁷⁶.

Ai năles de cătămărie dumnezeiască se lipsesc cei ce nu cunosc această vedere mai presus de alegere? Și cu cătămăresc pe Dumnezeu mai mult decât aceia, cei ce prin curiozitatea inimii au gustat o parte pe această mărpușă în ei arvuna veacului viitor, sau au primit o prin credință, care pricinuiește în multe feluri bunțurile tainice?

Dar filozoful, nefăcând loc în el în limia acestei nălegeri, nu a adus lui Dumnezeu închinăciune și slavă vrednică de El în Duh, iar pe cei ce slăvesc pe Dumnezeu în Duhul lui Dumnezeu și socotește făcând cu totul dimpotrivă. Și iată ează în lista hulitorilor pe singurii cuvântători de Dumnezeu nălași vrednici de ncredere.

42. Dar să mai stăruim pe lângă credință și pe lângă vederea dumnezeiască și desfătarea ei. Credința este căruia puterii evanghelice, via apostolică, dreptatea lui Avraam; din credință năcepe și la ea sfârșete toată dreptatea și din ea va fi viu tot dreptul. (Rom. I, 17). Cel ce o nesocotește va cădea din bun voină a dumnezeiască. Căci «fără de credință nu este cu puțință plăcea lui Dumnezeu» (Evrei XI, 7). Credința eliberează pururea neamul nostru de tot felul de rătăcirii și ne întemeiază pe noi în adevăr și în noi adevărul, din care nimeni nu ne va clinti, chiar dacă ne ar socoti nebuni, pe noi cei ce prin credință cea adevărată ieșim prin extazul mai presus de alegere și mărturisim acest adevăr cu fapta și cu cuvântul, nelăsându-ne «purtați de orice vânt al năvăturii» (Efes. IV, 14), ci stăruind în cunoștința cea unită

476 Ipostasul bunților viitoare, sau temelial lor, este ființa dumnezeiască, sau însăși ipostasurile dumnezeiești. Căci ele sînt temelial și izvorul acelor bunți; în ele și-au subsistent. Numai Persoanele infinite pot fi izvorul unei vieți, iubiri și fericiri infinite.

a adevărului cretinilor și propovăduind vederea cea mai simplă, mai dumnezeiască și cu adevărat nelătoare.

Dar lăsați acum cele viitoare, să privim cu vederea () mai presus de minte a credinței la cele ce s-au făcut de la început. Căci «prin credință în alegem că s-au făcut veacurile cu cuvântul lui Dumnezeu... ca să se facă din ceea ce nu se vedea, cele ce se văd» (Evr. XI, 3). Care minte ar putea înlege cum s-au făcut atunci toate din ce nu era nicidecum și aceasta numai cu cuvântul? Căci ceea ce înlege lucrurile minții, desigur că nu le întrece pe acestea. Aceasta înlegând o și înleptă elinilor și socotind că nimic din cele ce se strică nu trece în nimic și că nimic din cele ce se produc nu vine din nimic, au cugetat lumea ca nefăcută și răsfărțită. Dar credința depășind ideile nescute din privirea fapturilor, ne aunit pe noi cu Raiunea aflată mai presus de toate și cu Adevărul neconstruit și simplu; și am înțeles mai bine decât prin demonstrație nu numai că toate s-au făcut din cele ce nu sunt, ci și că s-au făcut numai cu cuvântul lui Dumnezeu. Ce este deci credința aceasta? Oare vreo putere naturală, sau mai presus de fire? Fără îndoială, mai presus de fire, deoarece «nu poate veni cineva la Tatăl decât prin Fiul» (Ioan X, 9), care ne ridică pe noi mai presus de noi înșine și ne dă simplitatea îndumnezeitoare și ne întoarce spre unitatea Tatălui ce adună toate.

De aceea Pavel «a luat har spre ascultarea credinței» (Rom. I, 5). De aceea, de vei mărturisii cu gura ta pe Domnul Iisus și vei crede în inima ta că Dumnezeu Lăsculat pe El din morți, te vei măntui» (Rom. X, 9). De aceea sunt mai fericiți cei ce n-au văzut și au crezut (Ioan XX, 29), decât cei ce au văzut și au crezut în Cel născut din morți și în Începutorul vieții veșnice (Fapte III, 15). Căci aceștia prin ochii mai presus de lume ai credinței au văzut și au cinstit cele ce ochiul, văzându-le, nu le crede prin el însuși și în alegerea nu le poate cuprinde.

143. «Aceasta este biruin a care a biruit lumea, credin a noastr » (1 Ioan V, 4). Aceasta este, de i e ciudat a o spune, credin a care a sus inut i lumea de jos mai nainte n felurite chipuri i timpuri, iar mai pe urm , pref c nd o ntr una mai dumnezeiasc i ridic nd o la n l imea cerurilor, a f cut i din p m nt cer. Cine a p zit semin ele lumii celei de a doua ? Nu credin a lui Noe ? Cine a f cut pe Avram, Avraam i tat al multor neamuri, asemenea cu nisipul m rii i cu mul imea stelelor ? Nu credin a n f g duin ele acelea ce erau atunci de ne n- eles ? C ci pe unicul n scut urma l inea gata de junghiat. i prin el — o, minune ! — a crezut ne ndoios c avea mul ime de fii. Nu p rea deci b tr nul celor ce priveau lucrurile cu ra iunea (μ) c e nebun ? Dar sfr itul lucrurilor, conduse de harul lui Dumnezeu, a ar tat c credin a nu e nebunie, ci cuno tin ce ntrece toat cugetarea.

Noe iar i a tepta de la bolta curbat a cerului adâncuri de ape. Unde s nt b iguelile filozofiei cinstite de tine ? «Toate cele grele tind n sus i spre mijloc» : cele u oare, cu c t s nt mai u oare, cu at t se dep rteaz de mijloc». Unde este substan a rar i deas , cea dint i neput nd acoperi, cea de a doua str b t nd i corpurile care nu s nt prea dense prin fire ? Unde s nt sferele exacte i curbele, mi c rile de multe feluri i de mare vitez , prin care tu c ut nd adev rul din existen e, te rostogole ti din el pe tine nsu i i pe cei ce ascult de tine i i vei face prad potopului, nv nd amarnic din experien ceea ce au ignorat n chip r u prin cuno tin .

Dar credin a, de o vor primi nainte de moarte, i va aduce la adev r printr ne tiin bun i i va face prin experien cu totul neispiti i i nep tima i n fa a relelor. Ea le va ar ta chiar prin lucruri c toat filozofia din afar este nebun (1 Cor. I, 20), ca una ce nu va n elege nici atunci, cum nu n elege nici acum cuv ntul ma

relui Petru : «Cerurile s-au nchegat odinioară din apă și prin apă ; și prin apă lumea de atunci a pierit necată . Iar cerurile de acum sînt învitate pentru foc, fiind puse la strate pentru ziua judecării și pentru pieirea celor necredincioși» (2 Petru, III, 5—7). Deci cum este cunoștința de Dumnezeu, află toate în creștin, și cum mîntuirea prin ea ? Este ea prin cunoștința filozofiei sau prin credință , care face prin neștiință cunoștința ei nefolositoare⁴⁷⁷ . Dacă e prin cunoștință , «s-a făcut de artă credința» și se desființează făgăduința, că «de vei crede cu inima ta în Domnul Iisus, te vei mîntui» (Rom. X, 9). A adăru cel ce are în inimă cunoștința fapturilor are din pricina ei pe Dumnezeu, ci cel ce a crezut în inima lui în Domnul Iisus, are singur în sine, pe Dumnezeu⁴⁷⁸ , prin credință neiscoditoare.

44. Dar singur sîm acum pe cei ce prin această cunoștință n-au cunoscut pe Dumnezeu și trecem cu vederea faptul că nu toată cunoștința din filozofie este adevărată . Să admitem că toată este adevărată și să privim la cei ce prin cunoștința aceasta a fapturilor au cunoscut pe Dumnezeu⁴⁷⁹ . Contemplarea și cunoașterea prin acestea

477. Credința face nefolositoare sau nelucrătoare pentru mîntuire cunoștința filozofică , prin neștiința ei care este o vedere mai presus de această cunoștință . Căci ea vede Persoana lui Dumnezeu și intră în unirea cea mai presus de alegere cu Ea, pe cînd filozofia rămîne la lucruri, sau prefăce persoana în obiect, ca să o poată , chipurile, cunoaște.

478. Relația cu persoana se înfăptuiește în general prin credință , nu prin știință iscoditoare, care vrea să transforme persoana într-un obiect constituit din detalii multiple. Cu atît mai mult relația cu Dumnezeu Persoană se înfăptuiește prin credință , care o respectă în caracterul Ei personal și de aceea o experimentăm în intensitatea ei specifică , în mod simplu și unitar, gîndind în Ea concentrate, vii și purtate de intenția iubirii, toate bunătățile, pe care le căutăm cunoștința prin separarea sau distingerea lor.

479. Sfîntul Grigorie Palama nu socotește că toată cunoștința din filozofie este greșită . El admite că toată poate fi adevărată . Dar pentru el ea îi arată adevărul ei cînd din cunoștința fapturilor trage concluzia dreaptă despre existența lui Dumnezeu.

se nume te lege natural (Rom. II, 14). De aceea nc nainte de Patriarhi, Prooroci i de Legea scris , aceasta a chemat din nou neamul omenesc i l a ntors la Dumnezeu, ar t ndu L pe F c torul celor ce nu ie iser din cuno tin a natural asemenea n elep ilor elini. C ci cine, av nd minte i v z nd atâtea feluri v dite de fiin e, at tea puteri contrare i mi c ri ce se echilibreaz prin opozi ie, apoi stabilitatea care aduce i ea un echilibru n acest fel, succesiuni ne ntrerupte de porniri contrare, uniri ne-amestecate prin adversit i ne mp cate, mp reun ri ale celor distincte i neamestec ri ale celor unite ale min ilor, sufletelor, trupurilor, armonia ce se na te din at tea lucruri, rela iile i pozi iile statornice, aptitudinile i r ndu ielile substan elor, nedesfacerea ntregului, — cine, privind cu mintea la toate acestea, cum fiecare persist n sine, dar se armonizeaz n chip minunat cu celelalte, nu va cunoa te ca dintr o icoan i ca dintr o oper cauzat , pe Dumnezeu ? i cine, cunosc nd astfel pe Dumnezeu, l va socoti un lucru oarecare dintre cele cauzate sau dintre cele ce s nt dup chipul Lui ?⁴⁸⁰. El va avea prin aceasta i cuno tin a de Dumnezeu din nega ie. Deci cuno tin a f pturilor a ntors neamul omenesc la cuno tin a de Dumnezeu nainte de Lege i Prooroci. i acum iar l ntoarce⁴⁸¹. C ci aproape toat lumea, adic to i c i nu ascult de preceptele evanghelice, datoresc numai cuno tin ii f pturilor faptul c nu au un alt Dumnezeu dec t pe F c torul acestei lumi.

45. Deci ace tia numai din cuno tin a celor create cunosc pe Dumnezeu. Ei s nt cei ce n au murit legii, prin lege, ca s tr iasc via a ntru Hristos, mai bine zis cei ce n au avut niciodat legea lui Dumnezeu. Dar acum c nd Dumnezeu S a ar tat n trup, s a crezut ntre nea

480. Sf ntul Atanasie, *Contra Elinilor* 35—39; P.G. 25, 69—80.

481. Ba azi l ntoarce cu att mai mult, datorit progresului considerabil al tiin elor, care au dovedit o uimitoare i complex raionalitate a naturii.

muri, s a propov duit n lume (1 Tim. III, 16) i legea harului s a descoperit marginilor p m ntului, c nd «am luat Duhul lui Dumnezeu ca s vedem cele d ruite nou de la Dumnezeu» (1 Cor. III, 13), c nd am fost nv a i de Dumnezeu (Ioan, VI, 45) i am primit pov uirile M ng ietorului dup m ng ietoearea f g duin , c ci «Acela, zice, v va nv a pe voi tot adev rul» (Ioan, XIV, 26) — ca unul ce nu e nc cunoscut — c nd avem «mintea lui Hristos» (1 Cor. III, 16) i ochi duhovnice ti, tu te ntorci iar i napoi, ca s tr ie ti sub stihiile acestei lumica nv toare ? Ce zici ? Noi care «a tept m cer nou i p m nt nou potrivit f g duin ei» (2 Petru III, 13 ; Apoc. XXI, 1), nu vom n elege i nu vom sl vi pe Dumnezeu din acelea n chip supralumesc, ci l vom cunoa te numai din lumea aceasta veche i schimb cioas ? Ba nu numai schimb cioas , ci i stric cioas . C ci numind o pe aceea nou , a ar tat o pe aceasta veche. Iar tot ce se nveche te i mb tr ne te merge spre pieire.

46. Dar de unde am nv at despre aceast lume nou i despre via a care nu se nveche te ? Oare din contemplarea f pturilor, sau de la «Cel r nduit Fiu al lui Dumnezeu n putere, dup Duhul sfin eniei prin nv ierea din mor i, de la Iisus Hristos, Domnul nostru» (Rom. I, 4) ? Oare nu unul este Înv torul nostru, Hristos (Matei XXIII, 10) ? Deci prin ce cuvinte ale Lui am nv at despre firea lumii pieritoare ? Oare nu El ne a poruncit s nu ne numim nv tori pe p m nt ? Cum vom umbla deci noi la elini i la egipteni, ca s nv m de la ei ceva m ntuitor ? Cuno tin a noastr de Dumnezeu laud pe Dumnezeu ca Înv tor ; nu nger, nu om, ci Însu i Domnul ne a nv at i ne a m ntuit pe noi (Isaia LXIII, 9). Noi nu mai cunoa tem pe Dumnezeu din asem n ri (), iar a a este cuno tin a lui Dumnezeu din f pturi. Acum ns «s a ar tat via a care

era la Tat l i s a ar tat nou » (1 Ioan I, 2) ; ne a vestit nou c «Dumnezeu este lumin i nici un ntuneric nu se afl ntru El» (1 Ioan I, 5) ; iar pe cei ce au crezut Lui, i a f cut fii ai luminii (Efes. V, 8). « i a a s a ar tat ce vom fi » ; «c de se va ar ta, vom fi asemenea Lui ; pentru c Îl vom i vedea pe El precum este» (1 Ioan III, 3). Ai iar i merinde de b rfeal : «Precum este, a a Îl vom vedea pe El». Dar cel ce spune acestea, fiind zidit nemijlocit pe piatra pus n Sion, este aproape de ea n toate. «Iar cel ce cade pe ea, se va sf r ma i pe care va c dea, l va strivi» (Matei XXI, 44).

47. Dar s cercet m cum argumenteaz filozoful c nu este vedere (opaoty) mai presus de toate lucr rile minii. Mai nt i vom spune c lucrul acesta despre care vorbim, tim c este f r nume i mai presus de nume. Deci dac numim vedere, tim c este mai presus de vedere. Iar dac cineva vrea s L numeasc n elegere (), de crede sau tie prin experien c este mai preseus i de n elegere, m rturise te ntocmai ca noi. A adar, toate pl smuirile i vederile, afirmate sau negate de acela, le l s m la o parte ca de arte i ca neav nd nici o leg tur cu noi i cu «Cuv ntul» de fa . C este ns o vedere mai presus de toat n elegerea (upaoti), acela n a n eles, nici n a crezut. Dar noi l am ierta i dac n ar n elega. C ci a n elega ceea ce e mai presus de minte nu st n puterea fiin ei noastre i a str duin e-lor ei. Ba l am primi cu ng duin chiar dac nu crede, tiind, potrivit apostolului, «c trebuie s ajut m celui slab n credin » (Rom. XIV, 1). Dar ncercarea de a cl tina pe cei ce cred i de a ndrepta mpotriva lor i a adev rului, scrieri de lupt i silin a de a sminti n tot felul nu numai pe cei mici (Matei XVIII, 6 ; Marcu IX, 42 ; Luca XVII, 2), ci i pe cei nainta i n virtute i cuvio ie, cine ar putea o r bda n t cere, odat ce s a hot r t s fie slujitor al adev rului ?

Deci acela n a n eles i n a crezut c este o vedere i o n elegere mai presus de toat vederea i n elegerea, fiind mai presus de nume i primind numiri ce r m n mult n urma ei. El i nchipuie c ceea ce socotesc teologii mai presus de minte e teologie negativ , iar aceasta nu e mai presus de minte. C ci se neag , zice, cele cunoscute, dar nu cele necunoscute. Dar i noi tim c n teologia aceasta cele ce se neag lui Dumnezeu le n elege mintea. Deci nici aceast teologie nu dep e te lucr rile min ii.

48. Dar despre vederea mai presus de minte, n am putea spune aceasta. Dac mintea noastr n ar putea s se dep easc pe sine ns i, n ar fi vedere i n elegere mai presus de lucr rile min ii. Dar, odat ce are aceast putere i numai prin ea se une te propriu zis cu Dumnezeu, trec nd prin Dumnezeu aceast putere la lucrare n vremea rug ciunii⁴⁸², se poate afirma c este o vedere mai presus de toate lucr rile min ii, vedere de care zicem c e mai presus de n elegere. I ar putea ns spune cineva acesteia i nevedere i ne tiin n sens de dep ire.

Deci ceea ce nu este mai mult n elegere dec t ne n elegere, cum va fi o parte din cuno tin n general ?⁴⁸³. i cum va fi mp r it dup speciile acesteia ? C ci nici fiin a n a mp r it o vreodat cineva dintre n elep i, n corp, necorporalitate i suprafiin ime ; nici sim irea, n

482. Mintea are puterea s se dep easc , dar numai prin Dumnezeu. C ci prin Dumnezeu aceast putere a ei trece din potent in act. Fiecare are puterea s cunoasc alt persoan , dar numai c nd aceea i se deschide, aceast putere a ei trece n fapt .

483. Dup ce a spus mai nainte c cuno tin a primit prin lumina dumnezeiasc poate fi numit l ne tiin , ca una ce dep e te cuno tin a, acum sfntul Grigorie adaug c vederea aceea poate fi numit i nevedere, n sens de dep ire a vederii, dar nu de lips a n elegerii, vederii i cuno tin ei. C ci n ea sânt date virtnal toate cele aduse prin creare la n elegerea i vederea noastr . De aceea ea nu poate fi pus sub categoria cuno tin ei, prin care se indic in general cuno tin a f pturilor; dar aici nu poate fi socotit contrar cuno tin ei, n elegerii i vederii.

cele cinci sim-uri în ceea ce e mai presus de sim-ire. Căci ceea ce e mai presus de ființă, cum ar fi sub-ființă, în ceea ce e mai presus de sim-ire nu e o specie a sim-irii, nici ceea ce e mai presus de cunoaștere o specie a cunoașterii. Iar că mintea are putere să se depășească pe sine însăși prin această putere să se unească cu cele mai nalte ca ea, o spune și Marele Dionisie foarte lămurit. El nu o spune numai aceasta, ci o și arată aceasta creștinilor ca o învățătură dintre cele mai trebuincioase. «Trebuie, zice, să se știe că mintea noastră are, pe de o parte, puterea de a înțelege, prin care vede cele inteligibile, pe de altă parte, unirea care depășește firea minții și prin care se leagă cu cele de dincolo de ea»⁴⁸⁴. Întrucât unirea aceasta depășește firea minții, ea este mai presus de toate lucrurile minții și nu este cunoaștere, în sens de depășire; iar întrucât este o legătură a minții cu Dumnezeu, e neapărat mai nalt decât puterea ce leagă mintea de cele create, adică de cunoaștere⁴⁸⁵.

49. Dar cum argumentează acesta că nu este vedere mai presus de toate lucrurile minții? «Fiindcă», zice, «nu este nimic mai nalt decât teologia prin negație». Dar altceva este, o, scumpule, vederea și altceva teologia (cuvântarea despre Dumnezeu), întrucât nu este același lucru a grăi ceva despre Dumnezeu și a dobândi și a vedea pe Dumnezeu. Însă și teologia negativă este cuvânt. Dar vederile sunt mai presus de cuvânt și de raționament. Aceasta arată o cel ce a descoperit cele negrite (2 Cor. XII, 4). Deci, întrucât și teologia prin negație este cuvânt (și raționament), vederea mai presus de cuvânt și de raio-

484. *Despre numirile dumnezeiești* 7, 1; P.G. 3, 864 C.

485. Legătura dintre minte și cele cunoscute de ea are în ea ceva propriu nu numai minții, ci și celor cunoscute de ea. Cu atât mai mult, când ceea ce cunoaște e o persoană. Deci în actul de cunoaștere a lui Dumnezeu, care e o legătură a minții cu Dumnezeu, este și ceva din Dumnezeu. În felul acesta legătura minții cu Dumnezeu depășește și acoperă că puterea legătura minții cu cele create. Căci din Dumnezeu există mintea și puterea de a înțelege.

nament este mai presus i de ea. Deci v z torii celor mai presus de cuv nt i de ra ionament o ntrec i pe aceasta nu prin cuv nt, ci prin fapt , prin adev r i prin harul lui Dumnezeu i al Duhului care toate le poate i care ne d nou s vedem «cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit» (1 Cor. II, 9).

50. Dar acela ne n eleg nd acestea, nici m car c t de pu in, i nchipuie c Dionisie m rturise te ntocmai ca el c nd zice : «Tot cel ce se nvrednice te s cunoasc i s vad pe Dumnezeu ajunge n ntunericul dumnezeiesc, chiar prin faptul c nu vede i nu cunoa te, fiind ridicat cu adev rat la ceea ce e mai presus de vedere i de cuno tin »⁴⁸⁶.

Iar n alt parte : «Numai acelora le e cu putin s p trund n ntunericul unde este cu adev rat Cel ce e dincolo de toate, care au dep it toate i cele curate i toate treptele sfintelor n limi i toate luminile dumnezeie ti»⁴⁸⁷. «Dac intr deci cineva n acest ntuneric, zice filozoful, o face prin negarea tuturor celor ce s nt. Deci cea mai des v r it vedere () este ntunericul acesta, sau teologia prin nega ie. C ci nimic nu este dincolo de a nu cunoa te nimic. Deci i lumina aceea de care gr i i voi, orice ar fi ea, trebuie s o p r si i, ca s v sui i la teologia i vederea () prin nega ie»⁴⁸⁸.

486. *Epist.* V ; P.G. 3, 1073 A.

487. *Despre teologia mistic* , 1, 3; P.G. 3, 1000 C.

488. Varlaam nu cunoa te ceva mai nalt dec t teologia negativ , care las mintea n fa a unui gol, care nu o une te cu Dumnezeu. o teologie prin care ra iunea pune ntre ea i Dumnezeu o pr pastie, pe care nici ea, nici Dumnezeu nu o poate umple. Din aceast mentalitate se explic doctrina catolic despre caracterul creat al gra iei. Omul r m ne chiar n starea de har nchis n limitele creaturii sale. De aceea nu se vorbe te n teologia catolic despre indumnezeirea creaturii. Nici m car despre Maica Domnului, at t de l udat n teologia i pietatea catolic , nu se vorbe te despre o ndumnezeire a ei. Ea r m ne v rful crea iei ca frumuse e moral , dar i ea e desp r it de Dumnezeu printr o pr pastie de neumplut. De aceea Biserica, nchis n ordinea creatului, are i ea nevoie de un loc iitor al lui Hristos.

Dar noi numim lumina harului aceea despre care zice i Marele Dionisie c « nconjoar totdeauna, n veci i ne ntrerupt, pe sfîn i, n petrecerea veacului viitor, ca i pe ucenici la atotdumnezeiasca Schimbare la fa »⁴⁸⁹. De ce at ta silin me te ugit de a ne desface de ceea ce ne va lumina ve nic i vom vedea ne ncetat atunci, i aceasta nu numai cu sim urile, ci i cu mintea, sau mai v rtoș mai presus i dec t acestea, duhovnice te i dumnezeie te, cum am ar tat adeseori i pe larg ? De ce at ta me te ugi re i osteneal de a ne desface de Cel mai nalt ca noi, de Cel ce ne une te pe vecie cu cele mai nalte dec t mintea, i ne d s vedem cele mai presus de noi ? C ci precum mintea, unit n chip negri t cu sim irea, vede cele supuse sim urilor, i precum sim irea i nf i eaz simbolic i sensibil cele inteligibile (cunoscute cu mintea), odat ajuns la perceperea lor prin unirea ei cu mintea, a a i acestea am ndou (sim irea i mintea), unite cu Duhul, vor vedea lumina nev zut n chip duhovnicesc, mai bine zis vor convie ui, odat ndumnezeite, ve nic mpreun cu ea.

Deci pentru ce at ta silin me te ugit de a ne face s p r sim lumina care ne va nconjura atunci ve nic, ca s ne bucur m de vederea () socotit de tine atot des v r it ? Iar dac acum putem p r si i dep i acea lumin , dar atunci nu, veacul de acum e mai nalt dec t cel viitor i cu dreptate s nt mp timi i de veacul de acum cei ce se r zboiesc mpotriva luminii celei ve nice i adev rate⁴⁹⁰.

51. Dar, oare, Marele Dionisie congl suie te cu ei ? Cum ar face o cel ce a l udat aceast lumin mai mult dec t to i ? C ci am ar tat pe larg n «Cuvintele» scrise de noi mai nainte despre lumina i luminarea dumnezeiasc , cum cel ce se mpotrive te mai mult ca to i

489. Despre *numirile dumnezeie ti* 4; P.G., 3, 57(5 D.

490. Dac cea mai nalt cunoa tere a lui Dumnezeu e cea a teologiei raionale negative, iar vederea luminii dumnezeie ti e ceva infe

du manilor marii lumini, este lumin torul cel mai str - lucitor al lumii din Areopag. Dar revenind i acum, s vedem cuvintele lui, la care se refer acesta. Scriind acesta slujitorului Dorotei, zice : «Întunericul dumnezeiesc este lumin neapropiat , pentru rev rsarea co v r itoare de lumin mai presus de fiin . În acesta ajunge tot cel ce se nvrednice te s cunoasc i s vad pe Dumnezeu, chiar prin faptul de a nu vedea i de a nu cunoa te fiind ridicat n ceea ce e mai presus de vedere i de cuno tin , cunosc nd tocmai aceea c este dincolo de toate cele cunoscute cu sim urile i cu mintea (sensibile i inteligibile)»⁴⁹¹.

Deci, aci zice de acela i lucru c e i ntuneric i lumin , aci c i vede i nu vede, aci c i cunoa te i nu cunoa te. Cum e atunci ntuneric aceast lumin ? «Pentru rev rsarea cov r itoare de lumin », zice. Deci n sens propriu e lumin ; ntuneric e n sens de dep ire ('), ntruc t nu poate fi v zut de cei ce ncearc s se apropie de ea i s o vad prin lucr rile sim urilor sau ale min ii.

52. Iar fiindc n Cel neapropiat ajunge tot cel ce se nvrednice te s cunoasc i s vad pe Dumnezeu, cine este cel ce se nvrednice te s se apropie de Cel neapropiat i s vad pe Cel nev zut ? Oare tot cinstitorul de Dumnezeu ? Dar numai lui Moise i celor ca el le a fost dat s ajung n ntunericul dumnezeiesc. Teologia prin nega ie ns este a fiec rui cinstitor de Dumnezeu. Iar acum dup venirea Domnului n trup este i a fiec rui om, cum s a ar tat mai nainte. Deci lumina aceasta (n sens propriu) i ntunericul acesta dumnezeiesc (n sens de dep ire) e altceva dec t teologia prin nega ie i o dep e te pe aceasta n chip neasem nat ; s zicem

rior ei, atunci vederea acestei lumini in veacul viitor ne va situa pe o treapt inferioar celei de acum, c nd tr im sub regimul teologiei negative, care e cea mai nalt , dup Varlaam.

491. *Ep. V* ; P. G. 3, 1073 A.

at ta c t dep e te Moise n vederea lui Dumnezeu pe cei mul i ⁴⁹².

Dar, zice, cel ajuns n lumina aceasta, vede i nu vede. Cum v z nd, nu vede ? Pentru c vede, zice, mai presus de vedere. Deci n sens propriu cunoa te i vede. Nu vede n sens de dep ire (), nev z nd prin nici o lucrare a min ii i a sim urilor. Prin nsu i faptul c nu vede i nu cunoa te, adic prin nsu i faptul c a dep it toat lucrarea cunosc toare, e ridicat n ceea ce e mai presus de vedere i de cunoa tere. Cu alte cuvinte, el vede i lucreaz n chip mai nalt dec t omene te, ca unul ce a ajuns mai nalt dec t omul i dumnezeu prin har i este unit cu Dumnezeu i prin Dumnezeu vede pe Dumnezeu.

53. Deci, cei ce propov duiesc numai o contemplare () prin nega ie i dincolo de aceasta nu mai admit o lucrare sau vedere (), iar de aceast contemplare zic c face parte din cuno tin a general i nu recunosc nici o vedere mai nalt dec t cuno tin a, pe de alt parte, zic c cei ce ajung prin nega ie la aceast contemplare, dup ei atotdes v r it , nu v d i nu cunosc nimic n sens propriu, se arat ca unii ce admit mai degrab o lips de cuno tin i de vedere ⁴⁹³. Prin urmare, au uitat de ei n i i, declar nd aceast adev rat ne tiin n sens de lips (a cunoa terii), mai nalt dec t toat cuno tin a i m ndrindu se c nu tiu nimic n sensul de lips (a cu

492. ntunericul n care a intrat Moise, fiind una cu lumina cea mai presus de toat n elegerea, e superior i el ntunerecului teologiei negative ra ionale.

493. Cei ce pun pe treapta cea mai nalt teologia prin nega ie, socotesc c cea mai nalt cunoa tere este recunoa terea lipsei oric rei cunoa teri, cunoa terea vidului absolut. Refuz nd astfel apofatismul luminii, ca superior teologiei negative, contest de fapt i cunoa terea ra ional . Palama se dovede te n aceste r nduri un mare dialectician.

noa terii). Astfel, cei ce nu cred celei mai mari lumini cad în din lumina cunoștinței ei⁴⁹⁴.

În de fapt, dacă vederea () prin negație înținericul dumnezeiesc sunt unul și același lucru, iar această vedere înseamnă propriu zis o lipsă a vederii, potrivit cu cei ce zic că dincolo de ea nu mai este vreo vedere dumnezeiască, atunci și acest înțineric dumnezeiesc este un înțineric propriu zis, un înțineric al lipsei, care pe cei ce petrec în el îi face nebuni. În de fapt îi face cu adevărat astfel pe cei ce susțin unele ca acestea.

Această îndrăzneală să spună că pe trund înținericul mai presus de lumină prin teologia negativă înainte de a se fi lepdat de maica lor egipteană, cu nume mincinos și stearp, prin care zică prin ei că trebuie să elească cultura din afară⁴⁹⁵; înainte de a cunoaște curată viața între două rânduri de adversari și că trebuie să se alieze cu cei mai buni; înainte ca, prin această, ei să dea asalt asupra celor răi și pe unii din această să îi surpe, să îiucidă și să îi ciuruiască, iar de alții să fugă (e vorba adică de toate acelea dintre patimile rele care, având o legătură familiară cu noi, ne stăpânesc la început mai tare ca niște pricini și ca niște prezențe împreună lucrătoare); înainte de a lepda obișnuința cea rea a celor ce scot din puțurile creațiunii înălțarea lui Dumnezeu, adică a înălțărilor elinilor; înainte de a locui împreună cu cei ce viețuiesc în pace unii cu alții și nu susțin păreri deosebite sau contrarii, adică cu cei înălțați în cele duhovnicești; înainte de a își supraveghea prin retragere liniștile lor, adică gândurile lor; înainte de a se sui la munte, adică în vârful sufletului; înainte de a căuta de departe la lu-

494. Numai în lumina cea mare care ne vine din Persoana dumnezească, are un sens în cunoștință, sau a a zisa lumină a cunoștinței ei.

495. Sfântul Grigorie de Nisa, *Despre viața lui Moise*; P.G., 44, 329 BC. Tot pasagiul care urmează se resimte de conținutul acestei opere a sfântului Grigorie de Nisa. Nu se poate ajunge la vederea luminii lui Dumnezeu fără o purificare, cum se poate ajunge prin speculații la formulările teologiei negative raionale.

mina cea nou ; nainte de a se apropia, nainte de a auzi i de a lep da nc l mintea picioarelor, dat fiind c nu e ng duit de a atinge p m ntul sf nt (Ie ire III, 5) prin alipirea de mor i i de cei ce nu s nt cu adev rat mijlocitori ; nainte de a preschimba dreapta f c nd o engol pion (Ie ire IV, 6), adic de a se scufunda mintea n sine ; nainte de a fi surpat deplin st p nirea tiranului, prin toiagul care toate le poate, adic prin credin , de a fi trecut cu picioarele peste apa cea s rat a vie ii ; nainte de a fi f cut firea noastr amar i n sprit , n izvor de bucurie mai presus de fire prin rug ciune i fapte pl cute lui Dumnezeu ; nainte de a fi gustat din hrana ce curge de sus i de a nu mai fugi de vr jma i, ci de a voi mai bine i de a putea s i izgoneasc pe to i ; nainte ca, preg ti i prin toate acestea n chip des vr it, s ajung la smb ta nelucr rii relelor i s aud i s dep easc tr mbi ele cu multe sunete i s vad pe r nd alte lumini cu bogat rev rsare — iar acestea s nt slava lui Dumnezeu vestit prin f pturile de multe feluri, apoi propo v duirea prin prooroci, apostoli i p rin i, i toate nv turile despre cele dumnezeie ti ; nainte de a mplini toate acestea i de a ajunge cu frunta ii care s au dedicat lui Dumnezeu, pe v rful treptelor dumnezeie ti i a vedea locul lui Dumnezeu, apoi de a se uni n chip ne n eles cu Dumnezeu nsu i, desf cu i de toate acestea.

Noi ns , cercet nd teologia negativ , c t a fost de trebuin , n «Cuvintele» de mai nainte despre lumin , am ar tat c ea este chip al vederii () aceleia f r form i mplinite, de care se bucur mintea mai presus de minte n Duhul Sf nt, dar nu e ea ns i acea lumin . De aceea, to i cei ce s au nvrednicit prin credin s pri measc taina (m nturii) pot s laude pe Dumnezeu prin nega ie ; dar nu se pot i uni cu El i nu L pot vedea prin

lumină, decât numai dacă vor primi, prin plinirea poruncilor, puterea mai presus de fire a vederii⁴⁹⁶.

54. «Dar cei ce prind în întinericul tainic trebuie să privesc, după Dionisie din Areopag, toate luminile dumnezeiești», zice acesta. «Aadar însuși lumina dumnezeiască, dacă peste tot există ceea ce spuneți, trebuie să fie jos. Iar aceasta se constată prin faptul de a nu mai vedea nicidecum nimic; aceasta este întinericul acela tainic».

Ce spuneți! În felul acesta numărăm între altele multe lumina aceea, care se învechise cu sfîinții, slava firii dumnezeiești, frumoase ea veacului viitor și statornic, măria fără început și fără sfîrșit a lui Dumnezeu. Căci Însuși Cel ce a strălucit în ea pe munte a numit a lumina aceasta. Dar ce zice chiar dumnezeiescul Dionisie? El zice în «Teologia mistică» lămurit: «Cauza cea una a tuturor se află mai presus de toate și se arată descoperită numai celor ce au străbătut toate cele sfîinte și curate»⁴⁹⁷.

Dacă se arată acelora, și aceasta năchipă descoperită, cum nu se arată nicidecum? Iar dacă această artă este teologia prin negare, și aceasta e singura necuprindere cunoscută, cum afirmăm voi, iar această teologie o folosesc și elinii, cum o spuneți și aceasta chiar voi, atunci și ei au depășit toată curia și însuși lumina dumnezeiască, ipostasul bun al ilor viitoare⁴⁹⁸. Vai! Cunoștința

496. Cei ce admit simplu prin credință taina mîntuirii în Hristos pot să laude pe Dumnezeu. Dar la vederea luminii neînțelese nu pot ajunge decât prin primirea puterii de percepere de la Dumnezeu, după împlinirea poruncilor. Căci cuvintele de negare a oricărei însușiri a lui Dumnezeu exprimă numai mîrirea Lui, cunoscută din taina întrupării și a mîntuirii. Ele sînt însă numai un chip al luminii neînțelese a luminii Lui, nu însă realitatea trăită a acesteia.

497. P.G. 3, 1000 C.

498. Dacă teologia negativă e folosită și de filozofii elini, iar prin ea nu cuprind decât necuprinderea lui Dumnezeu, nu și taina Persoanei sau Persoanelor supreme, dar ea e superioară vederii luminii Treimii

n elep ilor nebuni i nu numai cuprinde, dup tine, dar i dep e te f g duin ele bun t ilor viitoare.

Dar a a ceva nu ar spune niciodat Dionisie, gr i-
torul n elepciunii lui Dumnezeu. C ci el a n irat ndat ,
n continuare, luminile dumnezeie ti, sunetele cere ti i
v rfurile tuturor celor sfinte, care trebuie p r site. Ele
s nt cur irile lui Moise nainte de poalele muntelui
Horeb, sunetele ce l au nt mpinat dup poalele muntelui,
vederile anticipate ale luminilor, desp r irea de cele
multe. Iar vederea de dup toate acestea nu e vederea
lui Dumnezeu, ci a locului n care edea. Aceasta nseam-
n c tot ce se vede prin lucrarea sim urilor sau a min ii
s nt oarecare presupuse ra iuni ale celor ce se afl sub
Cel ce e mai presus de toate i prin care nu numai El n-
su i, ci i prezen a Lui se arat mai presus de toat cuge-
tarea. A adar vederea locului aceuia dep e te i teolo-
gia prin nega ie, sau o arat pe aceasta ns i.

În cazul din urm , dac urcarea lui Moise ar fi fost
numai p n la vederea acestui loc, ar fi dogmatizat drept
din acestea c nu este nici o vedere mai presus de teo-
logia prin nega ie. Îns , dat fiind c se desprinde i de
vederea acestui loc i p trunde n ntunericul cu adev rat
tainic, prin ncetarea oric rei lucr ri cunosc toare, n
sens de dep ire, «unindu se pe o treapt mai nalt cu
Cel necunoscut i v z ndu L i cunosc ndu L pe Acesta
mai presus de minte»⁴⁹⁹, cum vor nchide vederea din

personale i atotiubitoare, care va nv lui pe sfin i n via a viitoare,
atunci elinii care neag Treimea au mai mult dec t vor avea sfin ii n
via a viitoare.

499. Dup Palama, care red tradi ia p rin ilor r s riteni, s nt trei
etape ale urcu ului n cunoa terea lui Dumnezeu : cunoa terea ra iunilor
dumnezeie ti ale f pturilor, cunoa terea lui Dumnezeu prin negarea lor
i vederea lui Dumnezeu n ntunericul mai presus de lumin . A doua,
teologia prin nega ie, e numai locul lui Dumnezeu. Prezen a ns i a lui
Dumnezeu e mai presus dec t aceasta. Prima i a doua treapt de cu-
noa tere au o oarecare lumin n ele, c ci nu s nt cu totul ne n elese.
A treia e un ntuneric mai presus de aceste lumini, dar n acela i timp

ntunericul dumnezeiesc numai n marginile teologiei i contempl rii () prin nega ie ? C ci aceasta a privit o i nainte de a intra n ntunericul mai presus de lumin (supraluminos =), prin locul acela⁵⁰⁰. Deci este v dit c altceva e unirea i vederea n ntuneric ; ea e cu mult mai nalt dec t o asemenea teologie prin nega ie.

55. Dar de ce s nf i m prin cuvinte i s nu ar t m cu lucrul adev rul sigur al celor spuse de noi ? Oare Moise, desprinz ndu se de toate lucrurile i cuget rile v zute i care v d⁵⁰¹ i dep ind vederea locului i p trunz nd n ntuneric, n a v zut n el nimic ? Dar a v zut cortul nematerial, «pe care l a ar tat celor de jos prin imita ie material »⁵⁰². Iar acest cort dup cuvintele sfin ilor, este Hristos, puterea i n elepciunea de sine ipostatic a lui Dumnezeu⁵⁰³, care fiind nematerial i ne creat prin firea ei a ar tat de mai nainte prin cortul mozaic c va primi o dat o alc tuire v zut i va veni n chip i fiin Cuv ntul cel mai presus de fiin i f r chip, Cortul care e mai presus i mai nainte de toate i le cuprinde pe toate ; Cortul n care s au creat i se sus in toate cele v zute i nev zute ; Cortul care lu nd trup, l va pune pe acesta pentru noi ; i care fiind Arhiereu nainte de veci, pe urm se va folosi de Sine ca de un templu

un ntuneric supraluminos, deoarece pe de o parte aceast lumin e mai ne n eleas dec t primele dou trepte ale cunoa terii, pe de alta n ea e o cunoa tere mai bogat , mai ad nc , mai nemijlocit a prezen ei lui Dumnezeu.

500. In orice caz, Moise a dep it i teologia negativ , sau locul lui Dumnezeu, ca s ajung la prezen a Lui supraluminoas , care se afl ntr un ntuneric supraluminos.

501. Dar mai nainte de a fi ajuns la locul lui Dumnezeu, sau la teologia negativ , a trebuit s se desprind de toate lucrurile, i persoanele, ca s nu mai vad i s nu mai fie v zut. C ci chiar i faptul de a fi v zut l tulbur . Se desprinde i de cuget rile prin care vede.

502. Sfîntul Grigorie de Nisa, *Via a lui Moise* ; P.G. 44, 380 A.

503. *Ibidem*, col 381 ; 1 Cor. I, 24.

pentru noi⁵⁰⁴. De aceea, Moise, ajuns n ntunericul dumnezeiesc, nu a v zut numai cortul nematerial, pe care l a nf i at prin materie, ci nsu i izvorul dumnezeiesc al ierarhiei i cele ce in de ea, c rora le a dat chip material de multe feluri n preo ia Legii.

A adar cortul i cele ce in de cort, preo ia i cele ce in de preo ie s nt simboale sensibile i perdele ale vederilor lui Moise din ntunericul dumnezeiesc. Dar acele vederi nse i nu erau simboale. «C ci celor ce au str b tut i cele sfinte i curate toate, i p trund n ntu nericul tainic, li se arat acelea descoperite»⁵⁰⁵. Cum ar putea fi ns simboale cele ce se arat dezv luite de orice acoper m nt ?

De aceea i t lm citorul «teologiei mistice» zice la nceputul ei : «Treime mai presus de fiin , ndreapt ne spre vrful cel mai nalt al celor tainice, unde se afl ascunse tainele simple, dezlegate de toate i neschimb cioase ale teologiei, n ntunericul cel mai presus de lumin »⁵⁰⁶. Mai poate zice deci cineva c n ntunericul dumnezeiesc i dincolo de teologia prin nega ie nu se mai arat nici o vedere mai nalt ? Sau c toate vederile sfin ilor s nt simbolice ? i fiind simbolice se arat uneori, dar nu exist niciodat ? Dar Moise a v zut cele ce le a v zut, vreme de 40 de zile i tot at tea nop i, dup Grigorie al Nisei, «mp rtindu se sub ntuneric de via a cea ve nic »⁵⁰⁷. Vederile acelea erau f r form . Dar

504. Dumnezeu Cuv ntul e Subiectul suprem care cuprinde n Sine prin g ndire i iubire toate, prin care s au creat toate i n care se sus in dup crea ie i se vor aduna la sfr it n mod deplin toate. Iar cuprin z ndu se n El, ca ntr un loca bisericesc i sfnt, se sfin esc ele nse i. Dar Biserica aceasta, fiind n acela i timp Subiect, s v r e te prin lucrarea Sa aceast sfin ire. Ca atare, Hristos e i Biserica i Arhiereu. Biserica i Arhiereul prin excelen i dinainte de veci.

505. *Despre teologia mistic* I, 3 ; P.G. 3, 1001 A.

506. *Ibidem*, 1 · P.G. 3, 997 AB.

507. *Despre Via a lui Moise* 1 ; P.G. 44, 321 A. Fa de afirmarea lui Varlaam c lumina v zut de sfin i nu are consisten , ci e o n lucire

atunci cum sînt simbolice⁵⁰⁸ ? Apoi ele se vedeau în întineric. Ii toate cele din întineric erau «simple, delegate de toate ii neschimb cîoase». Dar care dintre simboalele propriu zise, care sînt mprîite ii sensibile, nu e schimb cîos, nu e compus ii nu e legat de lucrurile create ?⁵⁰⁹.

56. Iar fiindcî le vedea, cele ce i stîteau în faa erau vîzute. Deci cele vîzute erau sau lumină sau se aflau în altă lumină. Dar toate cele de acolo erau simple. Aadar toate acelea erau lumină. Fiindcî le vedea nsî după ce se depîrse pe sine nsu ii i ajunsese în întineric, nu vedea nici prin simuri, nici cu mintea. Deci acea lumină este de sine vîzătoare ii se ascunde în acela ii sens de depîrire pe cei care nu au devenit fîr ochi⁵¹⁰. Cîci cum s ar

care acum se aratî, acum dispare, sfîntul Grigorie Palama, bazîndu se pe sfîntul Grigorie de Nisa, aratî consistenaa luminii ii prin durat aa ei. Cîci Moise a privit o patruzeci de zile ii patruzeci de nopii.

508. Un simbol, pe lîngî faptul cî e sensibil, trebuie s aibî ii o formî, ca s poatî exprima un aspect al vie ii dumnezeie ii sau spirituale. Dar via aa aceea nsî e fîr formî exterioră, de ii are o structurî interioră. Aspectele variate ale structurii ei interioare se trîesc concentrat ii în intensitate, nu în varietatea de forme exterioare. Lumina dumnezeiascî, ca realitate spirituală, e deci ii ea fîr formî. Ea se trîiete în intensitate ca ambiancî spirituală a Persoanelor dumnezeie ii, nu se vede ca formî, de ii în ea se simtî structurile Persoanelor supreme.

509. Chiar simplitatea luminii dumnezeie ii vîzute aratî cî ea se trîiete în intensitate, nu în orizontalitatea justăpus sau în succesiunea schimb cîoasî a formelor. intensitatea unitară, dar complexă a Persoanei, sau a Persoanelor dumnezeie ii unite prin fiinî.

510. Dacă ochii ii mintea nu vîd prin puterea lor naturală, nseamnî cî lumina nsî se vede pe sine. Lumina este de sine vîzătoare. Aceasta aratî cî e lumina vîzătoare a Persoanei lui Hristos, care se ntipre te ca Subiect vîzător în subiectul vîzător al credinciosului, fîcîndu ii proprie vederea Lui. Ea se ascunde de ochii celui ce o vede în sens de depîrire, adicî ii face sî nu vadî prin ea nîi; sau sî vadî ceea ce nu pot vedea prin ei nîi. De altfel, într un fel oarecare de sine vîzătoare e ii lumina fizicî ce ne umple ochii ii se face proprie lor, ca s vadî prin ea, ceea ce n ar putea vedea fîr ea. Deosebirea este cî în cazul luminii lui Hristos, vede Persoana nsî prin acea Persoană. (Lucrul acesta de ase

vedea n oarecare chip prin lucrarea min ii, ceea ce se vede i se n elege ea ns i pe sine (

)? Dar c nd mintea s a ridicat peste toat lucrarea mintal i se afl f r ochi n sens de dep ire, se umple de o str lucire mai presus de toat frumuse ea, ajuns n harul lui Dumnezeu, i prin unirea mai presus de minte, av nd tainic i v z nd ns i lumina care prin sine se vede pe sine. Dar cum ? Nu mai este dumnezeirea ascuns ?, ar putea ntreba cineva. Nicidecum. Dumnezeirea nu iese din ascunzimea Sa, dar se d ruie te pe Sine i altora, ascunz ndu i i pe ei sub ntunericul dumnezeiesc⁵¹¹. C ci, precum este scris, Moise ajuns singur n acel ntuneric nu se mai vedea (Ie ire XXIV, 18). Iar ceea ce e i mai mult, e c , ridic ndu l pe el mai presus de sine i desf c ndu l n chip tainic de sine i a ez ndu l mai presus de toat lucrarea sim urilor i a min ii, l a ascuns pe el de sine nsu i — o, minune ! — ca i pe dumnezeiescul Pavel⁵¹². Astfel, v z nd, ei nu tia u, ci se

menea se nt mpl n parte n rela iile persoanelor umane). Poate n aceste cazuri ale vie ii naturale, avem ni te chipuri ale faptului c numai prin lumina lui Hristos, sau prin El nsu i vedem lumina Lui, sau l vedem pe El.

511. de remarcat acest r spuns ingenios. Ca n toat dezvoltarea aceasta, i aici se resimte influen a sf ntului Grigorie de Nisa, din «*Via a lui Moise*». Dumnezeu nu iese din ascunzimea Sa, c ci nu se raionalizeaz la nivelul nostru, nu se face n eles n sens banal, obi nuit. Ci ridic n ntunericul dep itor al existen ei Sale plin de mister i grea de plinitudine, pe cel nduhovnicit. Acesta cunoa te sau n elege acum ne n elesul ca atare, sau ceea ce i mai presus de n elegerea obi nuit . El se afl n ntunericul ne n eles sau mai presus de n elegere al luminii supraevidente. Acela are acum n el ceva ce l face pe el nsu i ne n eles de ceilal i, ascuns n ntunericul misterului care l dep e te, ntuneric care e n acela i timp supraluminos.

512. Ba chiar sie nsu i i apare ne n eles, ascuns n ntunericul dep itor al misterului, ntuneric supraluminos. Cu ct se reduce omul pe sine mai mult la procese biologice, cu att i apare mai n eles, dar n acela i timp nu n elege nimic din ceea ce este de fapt. Exist un ntuneric cu preten ia de perfect cunoa tere (ntunericul care reduce realitatea la banal) i exist un ntuneric al ad ncurilor nesf rit de bogate

ntrebau ce este aceea ce vede ?⁵¹³. Iar i ceea ce de-
p e te orice cov r ire a uimirii, este c i n ar tarea
aceasta negr it i mai presus de fire, Acela r m ne as-
cuns. i celor dezlega i i ascun i de toate nu li i acopere
numai pe ceilal i to i, ci i pe ei n i i⁵¹⁴. Iar dovada
acestei ascunzimi mai presus de cunoa tere este dorin a
i cererea i urcarea lui Moise la o vedere mai clar . Dar
i naintarea necontenit a ngerilor i a sfin ilor n vea-
cul cel nesf r it la vederi tot mai clare. Deci i v z nd,
chiar prin vedere cunosc c lumina aceea este mai presus
de vedere. Cu c t mai mult nu cunosc deci pe Dumnezeu,
care se arat din ei ?

i de complexe, care tocmai prin recunoa terea lui ofer o lumin cov r
itoare i o rezerv de nesf r it naintare n el. Cu c t ne cunoa tem
pe noi n ine n mod real mai mult, cu att ne ap rem nou n ine mai
ne n ele i, mai plini de tain , mai ascun i nou n ine ; sau invers, cu cit
ne ap rem nou n ine mai ne n ele i, cu att ne cunoa tem mai bine. Dar
aceste ad ncuri nesf r ite ale noastre ni se descoper nou c nd tr im n
infinitul dumnezeiesc.

513. Moise i Pavel i erau lor n i i att de ascun i n mister,
att de ne n ele i n vederea ce o aveau, c nu tia u cine i ce este cel ce
vede i ce se vede prin ei. Î i d deau doar seama c nu ei s nt cei ce v d,
c ci ceea ce vedeau i puterea de a vedea aceea, dep ea puterea lor
de vedere. Dar paradoxul e c vederea se s v r ea prin ei, deci din acest
p.d.v. se bucurau ei n i i de beneficiul vederii. Un subiect str in, care l
dep ea pe al lor n chip nesf r it, lucra n subiectul lor, sau i d dea
acestui puterea s vad . Subiectul lor era ncadrat ntr un subiect str in,
nesf r it superior, dar care nu anula existen a subiectului propriu. C ci
beneficiau de vederea aceea, ca de vederea lor, i se puteau minuna de
o vedere care, nefiind a lor, se f cea a lor.

514. De i n vederea aceasta cauza care le o produce r m ne
ascuns , cei ce o v d i dau seama c ea e o Persoan , e Persoana dum-
nezeiasc , sau suprem , e Acela (x). Acela e i Cel ce vede n ei,
nu o putere impersonal . De fapt, dac numai o putere impersonal ar
fi aceea care vede n ei, ea ar deveni a lor, c ci numai ei ar fi subiecte
i numai subiectul e con tient c vede. Numai prin faptul c ceea ce
vede n ei e o persoan i anume Persoana suprem , care poate vedea
ceea ce nu pot vedea ei, ea d ruindu le vederea Ei, r m ne totodat Su-
biect al ei, care respect caracterul lor de subiecte. C ci un subiect atr
g nd pe cel lalt n unirea ce el, nu l anuleaz . Subiectul care d ruie te,

Cci i ochiul nostru, a intindu se la discul soarelui i v z ndu l, l cunoa te c e mai presus de vedere.

57. Dar nimenea s nu se lipeasc de aceast pild care nu e cu totul potrivit . Numai at ta s n eleag c cei ce v d lumina dumnezeiasc ntru descoperire, cunosc ascunzimea cov r itoare nu mai pu in, ci cu mult mai mult dec t noi care, ncerc nd s privim necuprinsul firii dumnezeie ti prin simboale, sau prin n elesurile lor, sau prin nega iune, cunoa tem c e necuprins.

Cci tie i orbul, auzind i crez nd, c str lucirea soarelui ntrece m sura ochilor sensibili ; dar nu ca cel ce vede⁵¹⁵. Iar c nd soarele e sub p m nt, pot s l vad cu mintea nu numai cei ce au experien a unei vederi s n - toase, ci i oricare dintre cei ce s nt lipsi i de ochi, dar ascult de cei care v d. i nu numai at ta, dar cel f r ochi poate s tie i aceea c discul soarelui are o str lucire mai presus de vedere ; dar s se mp rt easc i s aib acea lumin , este cu neputin ⁵¹⁶.

imprim ndu se n cel lalt, l i ajut pe cel lalt s n eleag ceea ce i a d ruit, sau m car iubirea lui manifestat prin acel dar.

515. Con tiin a c ceea ce se arat ca lumin i se vede ca atare prin cei ce o v d este o persoan superioar , care chiar ca persoan este izvor nesecat de lumin , deci cu at t mai mult ca Persoana dumnezeiasc , o au cei ce beneficiaz de vedere, din faptul c doresc mereu s vad mai mult i urc la o vedere tot mai sporit . (Sfntul Grigorie de Nisa, *Despre via a lui Moise* 2; P.G. 44, 376 D—377 A). Dar chiar n con inutul luminii ar tate se vede izvorul ei ca Persoan , a a cum n lumina ce ne o comunic un altul, vedem i sim im c ea e a unei persoane specificate. Prin lumin s nt pus n rela ie cu persoana ce mi o comunic . Iar persoana mi face v dit prin lumina ce mi o comunic un indefinit cu mult mai complex i mai ad nc dec t acel pe care i l b nuiesc n absen a ei. A a i necuprinsul dumnezeiesc l tr iesc cu mult mai concret, mai bogat, mai ad nc n lumina prin care mi se comunic dec t prin golul teologiei negative.

516. Necuprinsul dumnezeiesc e cunoscut i n momentele de teo loghisire negativ ra ional , a a cum e v zut cu mintea soarele i c nd nu se vede. cunoscut nu numai de cei ce l au v zut mai nainte, ci i de cei ce nu l au v zut nici odat . Dar cei dint i l cunosc pe baza expe

Tot astfel, deci, a vedea pe Dumnezeu cu mintea i a L cunoa te mai presus de minte prin nega ie se poate nt mpla i celor ce au experiat pentru scurt timp vederea Lui, ca i celor ce nu i au ridicat spre El ochiul acela mai presus de minte al unirii, dar ascult de cei ce i l au ridicat. Dar vederea celor din urm nu e unire. Iar cel ce nu crede celor ce v d prin unirea cea mai presus de minte, poate i el s L socoteasc pe Dumnezeu mai presus de minte, dar numai mai presus de puterile sale mintale⁵¹⁷. Ins cel care a rupt din sufletul s u toat leg tura cu cele de jos i s a dezlegat de toate prin p - zirea poruncilor i prin nep timirea ce i vine din aceasta, apoi s a ridicat peste toat lucrarea cunosc toare prin

rien ei vederii, pe c nd cei din urm prin ascultare de aceia. Deci nu numai prin simpla teologhisire ra ional . Chiar aceasta are nevoie de credin .

517. Continu nd ideea sfntului Grigorie Palama declar c exist o cunoa tere a lui Dumnezeu cu mintea care e cea a teologiei afirmative din f pturi; i este una mai presus de minte, prin negarea tuturor. In sfr it, exist o a treia, superioar primelor dou , prin unire. Cea prin negarea tuturor e considerat de sfntul Grigorie Palama i ea mai presus de minte, pentru c unii beneficiaz de ea pe baza experien ei lui Dumnezeu, iar alii pentru c de i nu i au ridicat ochiul sufletesc mai presus de minte la unirea cu Dumnezeu, ascult cu credin la cei dint i. Credin a e i ea un ochi al vederii mai presus de minte, de i nu al unei vederi directe, ci mijlocite. Ca atare, f c nd teologia negativ , ea nu r m ne la un simplu exerci iu ra ional, nici nu se opre te la no iunea unui absolut impersonal panteist n sens neoplatonic, ci crede n Dumnezeu cel personal exprimat prin nega ie. Propriu zis numai unui Dumnezeu personal I se poate crede. Numai credin a ntr un Dumnezeu personal este propriu zis credin .. Ea e un act interpersonal. un act de ncredere, un act moral, un act de iubire. Cel ce crede ntr o persoan e ntr o rela ie personal cu ea. Credin a i vine dintr o lucrare a acelei persoane asupra ei. Credin a vede Persoana lui Dumnezeu pentru c e ajutat de o putere mai presus de mintea sa, ce i vine de la Ea. Sfntul Grigorie Palama a aruncat o punte ntre vederea sau tr irea lui Dumnezeu i teologia negativ ra ional , ncre tin nd o pe aceasta, adic ajut nd o s cunoasc pe Dumnezeu nu ca pe un necuprins impersonal, ci ca pe un necuprins personal.

rug ciunea st ruitoare, curat i nematerial , i acolo, printr o unire necunoscut n sens de dep ire, e nv luit ntr o str lucire neapropiat , acela singur, devenit lumin i ndumnezeit prin lumin i v z nd lumin , cunoa te, n vederea i n mp rt irea de aceast lumin , i ceea ce e mai presus de lumin i ne n eles din Dumnezeu. Acela socote te pe Dumnezeu nu numai mai presus de puterea n eleg toare omeneasc a min ii — c ci s nt i multe din cele create mai presus de ea — ci mai presus i de vederea aceea atotsupranatural , singura prin care se une te mintea cu cele ce s nt dincolo de cele ale celor inteligibile « ntr o unire dumnezeiasc a min ilor mai presus de ceruri»⁵¹⁸.

58. Dar despre acestea s au spus destule. Relu nd cele mai nainte, spunem c dac vrea cineva s nu-measc aceast vedere mai presus de vedere (

), n elegere mai presus de toat vederea min ii, nu se deosebe te ntru nimic de noi⁵¹⁹. Filozoful acesta, so-cotind c noi numim acest lucru numai «vedere», nu i «n elegere ne n eleas », s a nfuriat asupra numelui de «vedere» i nfuriindu se, dar nu cu o furie vrednic de laud i r m n nd la cuvintele acestea, a s v r it multe p cate mpotriva harului proorocesc. Noi, d nd pe fa

518. Dionisie Areopagitul, *Despre numirile dumnezeie ti* 1, 4; P.G. 3, 592 C. Dumnezeu e v z ut de cel cur it de patimi nu numai ca cel mai presus de puterea min ii, c ci s nt i unele creaturi mai presus de puterea min ii omene ti — de ex. ngerii —, ci ca Cel mai presus de ns i unirea aceea, prin care mintea se une te cu cele mai presus de cele n elese de minte. Dumnezeu ca Persoan e mai presus de manifestarea Lui lumi-noas prin care se une te cu mintea. Dar e mai presus n calitate de subiect i de izvor al manifest rilor Sale i ca atare e totu i n ele.

519. Sfntul Grigorie Palama admite s se spun acestei vederi mai presus de vedere, n elegere. Dar n elegere mai presus de lucrarea min ii i ca atare n elegere ne n eleas sau mai presus de n elegere. Diferen a ntre o astfel de vedere i o astfel de n elegere e foarte fluid n planul spiritual. Realitatea n eleas e att de intens tr it nc t e ca o reali-tate sesizat printr o sim ire, ca o realitate pip it , v z ut , auzit spiri-tual. Se realizeaz un contact ntre spiritul nostru i ea.

trei sau patru din aceste p cate pe scurt, le vom l sa pe celelalte. Str duindu se deci acesta s arate c vederea e cu mult mai prejos de n elegere, zice : «Toate vederile nf i ate de prooroci s nt cu mult mai prejos de n elegere, fiind pl smuite, zugr vite i nchipuite prin imaginea ie».

C cei mai mul i dintre prooroci au v zut cele mai multe dintre vederi, ridica i n starea de extaz (de ie ire din ei), nimenea nu se ndoie te ascult nd c t de pu in cuvintele lor. Deci ce vom zice ? Oare p timind un extaz n spre cele mai rele vedeau proorocii pe Dumnezeu ? Cine altul ar spune aceasta, dec t cel ce a p timit un extaz spre cele mai rele ? Dar Însu i Dumnezeu spune c i S a ar tat lui Moise «n chip i nu prin ghicituri» (Numeri XII, 8) ⁵²⁰. Oare i atunci a p timit acesta extazul spre cele rele ? Dar ce a v zut i a auzit Moise c nd a r mas n extaz vreme de 40 de zile i s a mp rt it de via a f r chip sub ntuneric (Ie ire XXIV, 18) ? Oare ie irea din sine spre cele rele ? Cel care scrie acestea a ie it cu totul din adev r.

59. Dar p catul lui este ndoit aici. C ci minte, sus in nd c Marele Dionisie cuget i aici la fel cu el i c declar toate vederile prooroce ti mai prejos de n elegere, aduc nd din scrisul lui cuvintele : «Dumnezeu se nume te de la anumite nchipuiri dumnezeie ti (μ), care lumineaz pe cei ini ia i sau pe prooroci, dup alte i alte pricini i puteri» ⁵²¹. Dar acesta spune limpede i aici c Dumnezeu S a ar tat «dup alte i alte pricini i puteri». Dumnezeu, cum Însu i zice,

520. Dumnezeu i se arat lui Moise «n chip i nu prin ghicituri», n sensul c se arat El nsu i i gr ie te cu el, «gur c tre gur » i Moise «vede m rirea Lui» (Numeri XII, 8). Dar aceasta nseamn o ie ire a lui Moise din sine spre cele mai nalte. Moise e att de furat de m rirea Persoanei lui Dumnezeu, c nu se mai g nde te la sine, c uit de sine, c «iese din sine». ceea ce se nt mpl , de altfel, ntr un grad mai mic, c nd cineva e furat de farmecul minunat al unui interlocutor omenesc.

521. Despre *numirile dumnezeie ti*, 1, 2; P.G. 3, 597 A.

«unuia i s a ar tat n vis, altuia n stare de trezvie, adic prin ghicituri ; iar lui Moise n chip i nu prin ghicituri». Atunci cum au v zut to i proorocii numai prin puterea imaginativ a sufletului ?

Dar i imagina ia () dumnezeiasc se deosebe te mult de imagina ia noastr omeneasc . C ci aceea se ntip re te n latura noastr cu adev rat cuget toare i netrupeasc . Imagina ia omeneasc ns se desf oar n latura sufletului nostru apropiat de trup⁵²². Ceea ce prime te ntip rirea acolo este cea mai din v rf parte a sufletului ra ional ; pe c nd dincoace este aproape ultima parte a puterilor suflete ti. Aceasta se ntip re te n mi - c rile sim urilor ; acolo, de vrei s afli cine produce ntip rirea n puterea cuget toare a proorocilor, ascult pe Marele Vasile care zice : «Proorocii au v zut prin aceea c Duhul Se ntip rea n partea conduc toare a lor»⁵²³. Deci Duhul cel Sf nt este Cel ce se a az n mintea proorocilor i folosindu Se de n elegerea lor ca de o materie, preveste te n ea prin Sine cele viitoare, nt i lor i prin ei nou⁵²⁴.

522. Imagina ia dumnezeiasc are caracter spiritual, dar are o structur i posibilit i nesfr ite de a ntip ri vreuna sau alta din structurile i din inten iile Sale n imagina ia omeneasc , care cuprinde i ea n sine structuri i posibilit i inten ionale indefinite, care se pot ntip ri n fa a omului, n ochii lui, n cuvintele lui, n mimica i n pozi ile lui n dife-rite forme.

523. La Proorocul Isaia; P.G. 30, 124 B.

524. Duhul Sf nt Se ntip re te n mintea proorocilor ca Cel ce tie viitorul i vrea s vesteasc din el ceva voit de El. Deci El nsu i veste te prin mintea lor ceva anumit, nt i lor, apoi prin ei i altora. Duhul Sf nt Se imprim ca Subiect n subiectul proorocului cu una din inten iile Lui iar prin acesta El ia «forma» min ii, sau mintea se configureaz n n elegerea ei potrivit cu ceea ce i comunic Duhul Sf nt. Pentru ca s n eleag i s transmit ceea ce i comunic Duhul, mintea se folose te de imagina ie. C ci imagina ia d forme celor mai presus de form . Dar Duhul nsu i o ajut n aceast adaptare a imagina iei la cele ce i le comunic . Deci exist o imagina ie (virtual), sau o putere care conduce imagina ia omeneasc spre n elegerea i transmiterea celor comunicate

A a dar, cum mai este această lucrare a Duhului imagina ie pur i simplu de acela i fel i de aceea i cinste cu imagina ia noastr ? i cum este această imagina ie mai prejos de n elegerea noastr ? Mai bine zis, cum nu se arat i din aceasta c e lumin v zut de minte i altceva dec t n elegerea ; c e vorba de vederi care nu s nt nici sensibile, nici nchipuite, ci cu totul altceva dec t cuno tin a din cugetare ?

60. Dar filozoful aduce i alt cuv nt al aceluia i (Dionisie) care spune : «Îngerul care a modelat vederea, ca s introduc pe cuv nt torul de Dumnezeu n cele dumnezeie ti». « i aici, zice (Varlaam), spun nd : a modelat (), a ar tat c e vorba de imagina ie. C ci nimic din c te contempl mintea prin sine nu se modeleaz ».

Dac crede deci cineva acestui filozof, va b nui c i Domniile i Puterile cere ti p timesc un extaz inferior n elegerii (o ie ire spre cele mai jos de n elegere) i c vederile lor s nt n chip trupesc i produse — o, minune ! — ale imagina iei. i nu numai vederile lor, ci nse i ipo stasurile i existen ele lor substan iale s nt atunci asem n toare nchipuirii. C ci, zice acela i sf nt n al optulea capitol al «Ierarhiei cere ti», pream rind numele prin care s nt exprimate sfintele Domnii : «Domnia lor e plin de dorul dup ob r ia adev rat a domniei lor i se modeleaz pe sine i cele de dup sine, cu bun tate, spre o domnie asem n toare⁵²⁵. Dac , deci, din c te vede mintea prin sine nimic nu s a modelat i toate cele modelate s nt produse ale fanteziei sau lucruri sensibile, i prin urmare cu mult mai prejos de cele cugetate de noi, atunci asem

de Duhul i n Duhul Sfnt. Imagina ia virtual dumnezeiasc lucreaz asupra imagina iei omene ti. Ultima e imprimat de prima. Ele nu mai s nt desp r ite, ci prima ia loc i se actualizeaz n ultima, ar t ndu se ntip rit n ea. Ideea i expresia de ntip rire o folose te sfntul Maxim M rturisitorul, care vorbe te de ntip rirea voii dumnezeie ti a lui Hristos in voia Lui omeneasc (Opuse, *theol.*; P.G., 91, 80 D).

525. *Ierarhia cereasc* 8, 1 ; P.G. 3, 237 C.

narea Domniilor i Puterilor cu Dumnezeu nu se face n planul n elegerii, ci e trupeasc i nchipuit i mai prejos de n elegerea omeneasc , ca una ce e pl smuit . Iar dac asem narea lor cu Dumnezeu este astfel, cum ar fi inteligibile (spirituale) dup fire ?

61. Dar filozoful deduce acela i lucru i din alt cuvnt al aceluia i : «Cnd auzi de ngerul care ntip re te (modeleaz =) vederea, transmi nd cuvnt torului de Dumnezeu, dup putere, sfnta sa cuno tin », «cum nu va fi, zice, vederea ntip rit ceva nchipuit (pl smuit) ?».

Dar noi iar i l vom dobor cu ajutorul «Ierarhieii cere ti». «Sfintele cete ale fiin elor cere ti, zice, model ndu se pe ele nsele n chip inteligibil (spiritual), spre imitarea lui Dumnezeu i dorind s i modeleze chipul lor cuget tor spre asem narea cu ob r ia dumnezeiasc , se mp rt esc cu drept cuvnt de o mai bogat comuniune dumnezeiasc »⁵²⁶. Vezi c snt i ntip riri inteligibile () ? Cum, deci, baz ndu te pe numirile acestea, socote ti c proorocii p timesc extazul inferior (ie irea din ei spre cele rele sau de jos) ? C ci eu de la expresiile acestea nu ajung s socotesc vederile proorocilor mai prejos de cugetarea omeneasc , ci mai presus de mintea noastr ; i nv s cunosc c aceste vederi ale lor snt asemenea cu ale ngerilor⁵²⁷. C ci aceia, f

526. *Ierarhia cereasc* 4, 2; P.G. 3, 180 A.

527. Varlaam socotea c orice modelare sau ntip rire se face ntr o materie sensibil . El nu admitea c se poate produce i o ntip rire a ceva dumnezeiesc n n elegere; ceea ce se ntip re te p str nd caracterul dumnezeiesc, iar ceea ce prime te ntip rirea sau modelarea, pe cel omenesc. De aici Varlaam deduce c tot ce se ntip re te n minte o coboar pe aceasta pe o treapt inferioar . Deci ns i ceea ce se ntip re te e de caracter inferior, dac nu e chiar o pl smuire a min ii, apropiat de formele trupe ti. Sfntul Grigorie Palama arat , dimpotriv , c exist i o ntip rire a unei realit i inteligibile i chiar dumnezeie ti n mintea sau n n elegerea omeneasc , fr s o coboare pe aceasta la vederi sensibile. Mintea se modeleaz sau se ntip re te de cele dum

measc i ea ns i ntip rirea lui Dumnezeu⁵²⁸

ar tat»⁵²⁹.

dup modelul dumnezeiesc.

anumite tr s turi dominante, devine un «tip» pentru al ii.

1104A; Filoc. rom. II, p. 199. Întrucât Dumnezeu însuși se face om prin

62. Zaharia al lui Varahia a născut și născuți duhul din noi se modelează () de către Dumnezeu, arătând fie aducerea din nou a duhului, din ceea ce nu este, la existență, de către Dumnezeu, fie remodelarea și prefacerea lui spre existența cea bună⁵³⁰. «Suflarea cuvântului Domnului peste Israel, zice Domnul, Cel ce a născut cerul și a întemeiat pământul și a plămuit duhul omului în el» (Zah. XII, 1). Deci ce vom zice: va fi și duhul din noi trup, fiindcă e modelat (plămuit) când e adus la existență, sau preschimbat?

Iar Cel ce modelează, fiind rugat, e bun pentru cei ce Lă doresc.

Iar cel ce spune că a fost modelat încă pe când era copil ca prieten de către pedagogul comun al Pontului (Vasile cel Mare?) «cu modelarea cea bună și preacu-

anumite tipuri imprimare sufletului, tipurile acestea există virtual în El ca intenții de a dezvolta în bine subiectele umane în genere, conform modelelor lor din Dumnezeu (logoi). Dumnezeu are aceste «tipuri» în Sine prin însușirile Lui de bunătate, de sfințenie, de dreptate etc. Ele se imprimă în oameni care iau pe Dumnezeu ca model sau se imprimă de «tipurile» Lui într-un fel sau altul, făcând ca «rațiunile» lor, copii ale rațiunilor dumnezeiești, să se dezvolte pe linia acestor modele. Căci «rațiunile» persoanelor umane cât vreme există numai în gândirea lui Dumnezeu încă se resimt de «modul» în care viețuiesc în Dumnezeu în eternitate. Când ele iau existență concretă, Dumnezeu se comportă față de ele cum se comportă din eternitate față de formele lor gândite în Dumnezeu, potrivit cu viețuirea Lui în Sine însuși. Ba chiar înseși rațiunile lucrurilor și persoanelor în Dumnezeu sunt un fel de forme virtuale pe care le poate imprima ca Persoană model, actualizându-le, în persoanele care se deschid Lui și se silesc să trăiască conform lor, devenind prin aceasta și ele «tipuri» pentru alte persoane. Dar prin aceste «tipuri» se face cunoscut și simțit Dumnezeu însuși într-o coborâre binevoitoare la oameni.

530. Sfântul Maxim Marturisitorul a spus că după ce Dumnezeu ne a adus la existență (&), ne conduce cu conlucrarea noastră la existența cea bună () (*Ambigua*; P.G. 91, 1073). Sfântul Grigorie Palama adaugă că aceasta se face prin plămuirea și modelarea duhului nostru personal.

rat », oare laudă și socotește vrednic de dorit și cere arta modelatoare a trupului⁵³¹ ?

Dar cum vine Dumnezeu la toate lucrurile noastre, ca să modeleze inimile noastre în parte, cum zice dumnezeiescul David (Ps. XXXII, 15), dacă nu vom înlege aici prin inimă modelat pe omul din lăuntru ? Iar Moise, petrecând 40 de zile și nopți sub întineric, în viața aceea fără formă, năvălind forme (întipări dumnezeiești) ? «Le vei face, zice, toate după forma () arătată în munte» (Ier. XXV, 40)⁵³². Deci ce vom zice ? Acela, ajuns în întinericul dumnezeiesc, și-a ieșit și el din sine înspre cele de jos și vedea prin fantezie, fiindcă s-a scris că vedea formă () ?

63. Dar filozoful care nu recunoaște nici o deosebire între lucrurile sensibile, și produsele fanteziei și între formele (întipări) inteligibile și dumnezeiești (), auzind că Cuvântul de Dumnezeu a luat la cunoștință dintre cele văzute, unele sau altele, și că s-a împărtășit de vederea modelat de îngeri și că a fost înălțat la cunoștința înalțătoare a celor ce sînt sau a celor văzute, deduce de aici că «e mai înaltă cunoștință decât vederea (), fiindcă de la aceasta prorocul a fost ridicat la cunoștință, nu a fost coborât».

Deci, ar putea zice cineva că totuși cei ce ne tâlcuiesc prin desfurarea înțelesului cuvintelor dumnezeiești, ne

531. Sfântul Grigorie Teologul, Cuv. 43, la Vasile 42 j P.G. 36, 509 B.

532. Petrecând într-o viață fără formă, Moise a «vălăntipări dumnezeiești» (), de sigur în viața aceasta a sa. Căci nu pot fi văzute asemenea forme în ele însele. Deci primind asemenea întipări, viața lui Moise năa primit în ea forme materiale. Viața fără forme se conciliază cu întipăriile dumnezeiești în ea. Deși în minte se imprimă forma (întipărirea) cortului, după care are să facă cortul vălăntipări, totuși mintea nu ia și nu primește în sine o formă materială. Dar «forma» cortului vine din Dumnezeu, deci există în El, dar și în El are, ba încă cu atât mai mult, un caracter nematerial. Căci forma acestui cort este însuși ipostasul Cuvântului, care le cuprinde pe toate în Sine.

ridic de la cele mai de jos spre ceea ce e mai bun. Deci Domnul, dându-ne Evanghelia pe pământ, ca pe un cuvânt prescurtat, ne a dat ceva inferior. Iar cei ce o trăluiesc ies din Evanghelie și ne ridică la în alegerea ei ca la ceva mai înalt ? Vai, ce nebunie ! Dar cei ce trăluiesc nu se depărtează de cuvintele dumnezeiești. Ci, luând din ele cunoștința ca din niște izvoare ale cunoștinței și ca dintr-o fontană a luminii celei veșnice, ne o dau și nouă, ridicându-ne de la neștiința în care ne aflăm la cunoștință, ca la ceva mai înalt. În asemenea cazuri explicațiile arată uneori mișcarea, alteori cauza.

Când, deci, Sfânta Scriptură spune că proorocul a primit în vătur «din vedere» (), iar că îngerul l-a ridicat de la vedere la vătur, nu zice că l-a depărtat de la vedere ; ci că proorocul a vădat din acea vedere cele ce nu le cunoștea mai înainte, ca dintr-o cauză a cunoștinței și că îngerul în elegând mai bine cele cuprinse în vedere, fiind înger, i-a explicat o proorocului și l-a ridicat de la neștiință la în alegere. Deci, neștiința de la care a fost depărtat e inferioară față de cunoștința la care a fost ridicat. Dar vederea care dă cunoștința, vedere pe care o are în sine în chip concentrat după asemănarea cu Dumnezeu, cum nu e mai înalt decât cunoștința procurată de ea ?⁵³³.

533. Din faptul că vederea se cere trăluit Varlaam deducea că trăluirea înseamnă ridicarea la în alegere ca la o treaptă superioară a celui ce vede. Deci, vederea e inferioară în elegerii. Sfântul Grigorie Palama afirmă că vederea nu e inferioară cunoștinței, pentru că o cuprinde în ea. Explicarea nu conduce la ceva ce nu e în vedere, ci desigur ceea ce este în ea în mod concentrat. Vederea are drept conținut nemijlocit realitatea. Explicarea poate depărta de realitate. Cel ce vede are în vedere realitatea cunoscută în mod nemijlocit și concentrat, are cunoștința realității după asemănarea lui Dumnezeu, care le cunoaște pe toate în mod nemijlocit și concentrat. De aceea, cea mai bună explicație o face cel ce are vederea, sau îngerul care are în el acea vedere și e pe o treaptă mai înaltă în în alegerea ei. Căci vederea are o adncime de sensuri care nu poate fi niciodată epuizată, fiind însă manifestarea lumi

Trebuia ns ca cel ce a pornit mpotriva p rin ilor s nu i lase nici pe prooroci nedispre ui i. C ci ei s nt cei dint i p rin i i p rin i ai p rin ilor n Duh. Deci trebuia c i aceia s fie p rta i de jignirea acestora.

64. Dar s tur ndu se i de lupta mpotriva p rin ilor i a proorocilor, cel ce a luat ca pretext pe cei ce au m-br i at lini tirea, spre a se n pusti, ca s zic a a, mpotriva tuturor lucrurilor dumnezeie ti, se face pe urm pe sine t lcuitorul de frunte al celor mai tainice cuvinte ale Evangheliei i pretinde s nve e cum v d cei cura i cu inima pe Dumnezeu i cum vine Fiul mpreun cu Tat l i i face locuin a la ei (Ioan XIV, 23). «Deci cei cura i cu inima, zice, nu v d altfel pe Dumnezeu dec t prin analogie (prin asem nare), sau dup cauz , sau prin nega ie. Iar mai v z tor de Dumnezeu este acela care cunoa te mai multe din p r ile lumii, sau pe cele mai nalte. Dar i mai v rtoș, cel ce cunoa te mai bine ceea ce cunoa te. Iar cel mai v z tor de Dumnezeu dintre to i este cel care cunoa te p r ile v zute i puterile nev zute ale lumii : atrac iile elementelor spre p m nt i spre celelalte, i respingerile tuturor acestora ntre ele, deosebiri, nsu irile, asocierile, lucr rile, atingerile, angren rile, armoniile i, pe scurt, toate sintezele gr ite i negr ite ale acestui ntreg. C ci cel ce poate contempla bine toate acestea poate cunoa te pe Dumnezeu prin analogie, ca pricin a tuturor acestora. i a ez ndu L mai presus de toate acestea prin nega ie, Il cunoa te iar i ca fiind mai presus de toate. Fiindc , zice, numai din lucruri se cunoa te Dumnezeu. Nu din cele ce nu cunoa te cineva, ci numai din cele ce cunoa te, cunoa te pe Dumnezeu. A adar, cu c t cineva cunoa te mai multe i mai importante p r i ale lumii create i n chip mai exact, cu at t se deosebe te de al ii n cunoa terea lui Dumnezeu. i nsu i modul cunoa

noas a Persoanei lui Dumnezeu n inten iile Lui de nve nicire a f pturii n infinitatea vie ii i iubirii Sale.

terii lui Dumnezeu prin nega ie, care pare s dispreuiasc cuno tin a lucrurilor pentru Dumnezeu, nu poate s se produc f r cunoa terea tuturor lucrurilor. C ci nu putem cunoa te dec t nega iile lucrurilor a c ror existen o cunoa tem»⁵³⁴.

65. Vai ce lucruri spune chiar mpotriva sa ! Ele nu s nt ntru nimic contrare p rerilor sale din alte locuri. C ci n alt parte el define te ca om des v r it pe cel ce tie toate. Dac , deci, cum a declarat i acum, numai nega iile acelora le putem cunoa te i numai nega iile acelora le putem referi la Dumnezeu, a c ror n elegere o avem, Dumnezeu va trebui — o, ce nebunie ! — s fie Cel ce e cunoscut din nega ia tuturor. i atunci, sau cunoa te cineva toate cele ce s nt, ca din nega ia tuturor s cunoasc pe Dumnezeu, i acela ni se d pe sine ca alt dumnezeu — c ci numai lui Dumnezeu Ii este dat s cunoasc toate — sau, de nu cunoa te ceva, va socoti c aceea este Dumnezeu. C ci ceea ce nu cunoa te, nu poate nega lui Dumnezeu, precum el nsu i spune⁵³⁵. i iar i, dac cineva numai din cele ce cunoa te, cunoa te pe Dumnezeu n calitate de cauz a lor, pentru toate cele ce scap cuno tin ei lui nu socote te pe Dumnezeu drept cauz⁵³⁶.

534. Avem aici toat doctrina scolastic despre cunoa terea lui Dumnezeu, intrat i n manualele de Dogmatic ortodox ncep nd din sec. XV i p n aproape de timpul nostru.

535. Dac , potrivit teologiei negative ra ionale, numai din nega ia tuturor celor ce le n elegem putem cunoa te pe Dumnezeu, sau trebuie s le n elegem pe toate, ca s cunoa tem pe Dumnezeu prin negarea lor — lucru care nu ne e cu putin — sau ceea ce nu n elegem aceea e Dumnezeu, ntruc t aceea reprezint pentru noi prin sine nega ia. Din am ndou laturile alternativei rezult o cunoa tere incomplet a lui Dumnezeu, nu una complet cum pretindea teologia negativ , socotind c nu mai are nevoie de o alt cunoa tere a lui Dumnezeu superioar ei. Cunoa terea e conceput n sens cantitativ, nu duhovnicesc.

536. Nici teologia afirmativ nu cunoa te complet pe Dumnezeu. C ci potrivit ei, Dumnezeu e cunoscut numai n calitate de cauz a celor ce se cunosc. In orice caz ea nu ofer o cunoa tere a lui Dumnezeu dec t pe baza celor din lume. C ci numai ele s nt cunoscute, sau cuno tibile prin puterile ra ionale ale noastre. i nici ele deplin. Deci, nici ea nu poate

A a dar puterea dumnezeiască o va măsura cu ceea ce e în lume. Căci el nu cunoaște mai mult decât ce e în lume⁵³⁷.

Dar noi, ridicându-i fiind dincolo de cunoștință, am fost încredințați lui Dumnezeu și este cât se poate de ușor să aducem la existență zeci de mii de lumi, nu numai asemănătoare între ele⁵³⁸, ci și deosebite. Și din toate la un loc cunoaștem prin afirmare și negare pe Dumnezeu. Chiar și din cele ce nu cunoaștem, cunoaștem puterea Lui nesfârșit de puternică. Așa zice Pavel: «Hristos Să așeze mai presus decât tot numele, nu numai al celor ce se numesc, adică al celor cunoscute în veacul de acum, ci și al celor ce se va cunoaște în cel viitor» (Efes. II, 20—22). Deci și din cele ce nu erau cunoscute lui, laudăm Pavel măreția lui Dumnezeu. La fel în altă parte a Epistolelor întrebând: «Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos?» și înirând toate cele sensibile și inteligibile, cele de acum și cele viitoare, adaugă: «Nici vreo altă zidire oarecare nu ne va putea despărți de iubirea lui Dumnezeu» (Rom. VIII, 35—39). El trece adică cu privirea de la cele ce sunt la cele ce nu sunt și vorbește despre ele ca și când ar fi. Iar dacă din unul cunoaștem zeci de mii și din ceea ce e mîrginit, puterea nemîrginită, cum nu vom cunoaște din cele puține privitoare la El, pe El în

pretinde că nu există o cunoaștere superioară a lui Dumnezeu. Astfel nici cunoștința teologiei negative, nici a teologiei afirmative, deci nici un fel de cunoștință rațională nu redă o cunoaștere a lui Dumnezeu care să nu se ceară completat de o cunoaștere superioară ei. Aceasta e cunoașterea din revelație, care implică și cunoașterea prin vedere, sau prin experiență.

537. Afirmarea că Dumnezeu poate fi cunoscut numai din cele din lume înseamnă o îngustare lipsită de respect a lui Dumnezeu, vecin cu panteismul.

538. A cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu înseamnă a cunoaște că în El sunt posibilități pentru nenumărate alte lumi. A-L vedea pe El în lumină înseamnă a nelege că în El sunt nenumărate sensuri superioare celor pe care ni le arată lumea. Dacă orice persoană umană ar putea face și alte nenumărate lucruri pe care nu le face, cu atât mai mult Persoana supremă.

treg, cum se zice c din unghii se cunoa te leul i dintr un col stofa ? Cum nu vom cunoa te astfel pe Dumnezeu ca pricinuator al tuturor i nu L vom deosebi prin nega ie de toate i nu vom ad uga prin credin ceea ce dep e te cuno tin a de Dumnezeu din lucruri : c din cele ce nu s nt au fost f cute toate numai cu cuv ntul ? ⁵³⁹.

66. Aceast cuno tin mai presus de n elegere e comun tuturor celor ce cred n Hristos. Dar sfr itul credin ei adev rate, care vine numai din lucrarea poruncilor, nu ne h r ze te numai cuno tin a de Dumnezeu din cele ce s nt, cunoscute i necunoscute (aici n elegem prin «cele ce s nt», desigur pe cele create), ci din lumina ne creat care este slava lui Dumnezeu i a lui Hristos Dumnezeu i «a celor ce au ajuns la inta din urm a chipului lui Hristos» ⁵⁴⁰. C ci Hristos va veni n slava Tat lui, iar

539. Deci nu e nevoie de cunoa terea tuturor pentru a cunoa te pe Dumnezeu prin afirmare drept cauz a tuturor i prin negare deosebit de toate. Numai Varlaam ca filozof pretinde c trebuie cunoscute toate pentru a cunoa te pe Dumnezeu prin afirmare ori negare. Contemplarea lui Dumnezeu ca Cel ce e mai mult dec t cauz a tuturor i contrar lor, o aduce credin a. C ci credin a e o rela ie tainic a omului cu Dumnezeu ca Persoan , din ini iativa lui Dumnezeu i din deschiderea omului. Iar experien a aceasta a lui Dumnezeu, care se na te dintr un fel de vedere, de «lumin » nemijlocit a lui Dumnezeu, vede pe Dumnezeu ca persoan , iar Persoana care a putut crea lumea existent , e tr it , n libertatea ei, ca una care ar putea crea i alte lumi nenum rate. Noi, ca oameni nu ne sim im tari dec t n rela ia cu o alt persoan , sau cu alte persoane. C ci n ele afl m un reazim i o nt rire a existen ei noastre cum nu afl m n lucruri. Cu at t mai mult afl m acest reazim i nt rire n Persoana suprem . Prin credin omul simte c lucrurile toate depind n mod absolut de Persoana suprem , deci c ele au putut fi aduse la existen numai cu cuv ntul acelei Persoane. Numai o alt persoan face ca lucrurile existente s acopere un vid. Numai Persoana suprem a putut face ca lucrurile s ia fiin din vid, din nimic i s fie sus inute ca s nu redevin un vid. Însu i faptul c nu putem intra i r m nea n rela ie cu Dumnezeu dec t prin credin , arat c El este Persoan . Sau posibilitatea credin ei noastre st n faptul c Dumnezeu e Persoan . C ci credin a e modul prin care intr m i r m nem n rela ie cu persoana ca persoan i deci cu at t mai mult cu Dumnezeu ca Persoan .

540. Dion. Areopag., *Despre numirile dumnezeie ti*, 1, 4; P.G. 3,

«drep îi vor străluci în slava Tatălui lor, Hristos, ca soarele» (Matei XIII, 43) și vor fi lumină și vor vedea lumină, care este vederea minunată și preasfântă a inimii curate. Acum se arată cum strălucesc și ca o arvună și celor care au strălucit prin nepătimire toate cele sfinte și prin rugăciune curată și nematerial toate cele curate. Iar atunci va îndumnezei în chip vădit pe «fiii învierii» (Luca XX, 36), care vor petrece veșnic și vor fi slăviți împreună cu Cel ce dă ruinea fiilor noastre slăvi și strălucire dumnezeiască. Dar slava și strălucirea nu o au nici cele create în calitate de ființă a lui Dumnezeu. Cum ar putea socoti atunci cineva slava lui Dumnezeu ca ființă a lui? Căci Dumnezeu, fiind nemămuratibil, nevzut și nepipărit, se face mămuratibil, necăput și arătat într-un Duh cu cei ce se roagă Lui cu inimă curată, printr-o putere mai presus de ființă, în vremea rugăciunii ca vedere, potrivit rugăciunii atototainice și negreșite către Tatăl nostru comun pentru noi: «Dă lor, zice, ca precum Eu sunt întru Tine și Tu întru Mine, și ei să fie întru Noi, una în adevăr» (Ioan X, 21)⁵⁴¹.

592 B. Cunoștința lui Dumnezeu vine nu numai din cunoașterea lucrurilor, create, prin afirmarea și negarea însușirilor lor la Dumnezeu, ci mai ales din lumina care iradiază din El ca persoană, deosebi din Hristos venit ca Dumnezeu cel personal aproape de noi, și din cei ce au ajuns la desăvârșirea chipului lui Hristos cel personal în ei. Iar la această stare se ajunge nu prin cunoașterea rațională, ci prin credința în Hristos, ca relație personală cu El, și prin înțelegerea acestei relații prin împlinirea poruncilor, adică a voinței Lui care dorește apropierea noastră de El, prin acordul voinței noastre cu voia Lui.

541. Dumnezeu ni se mămurătește în vremea rugăciunii curate, ne deschidem exclusiv Lui în modul cel mai intens. Atunci ne strălucesc în lumina Persoanei Lui într-o vedere și ni se mămurătește «printr-o putere mai presus de ființă». Căci de aceea ce ni se mămurătește nu este ființa dumnezeiască, totuși este mai presus de orice ființă (creată), sau de ceea ce «este», în elegând prin «ceea ce este» tot ce este creat. Înmurătirea aceasta are loc în «vedere». Căci «în vedere» cel ce vede se întâlnește nemijlocit cu Cel văzut și se mămurătește de El. De la Cel văzut vin raze în cel ce vede și prin raze vine El însuși ca persoană.

De felul acesta e, deci, vederea lui Dumnezeu pe care numai cei ce s-au nvrednicit de sferitul cel fericit o vor vedea n veacul f r sferit, dar pe care au vzut o i aici frunta ii apostolilor pe Tabor, tefan c nd era omor t cu pietre, Antonie care se nevoia cu lini tirea, mai bine zis to i sfin ii, adic to i cei cura i cu inima, cum poate afla cel ce voie te din cuvintele lor puse n scris, sau din vie-ile lor. Ba eu a spune c nici proorocii i nici patriarhii n au r mas f r s guste din aceast lumin ; mai bine zis, afar de pu ine, toate vederile lor i mai ales cele atotdumnezeie ti nu au fost lipsite de aceast lumin . C ci altfel de ce ar fi voit s Se nchipuie ntr o lumin str in Cel ce are lumina ve nic proprie, pe seama celor cura i cu inima, ar t ndu li Se n chip tainic, dar totu i vzut, acum i n veacul viitor, cum zice i Marele Dionisie. A a fiind deci vederea lui Dumnezeu, cum nu ar f g dui o pe ea care e ve nic , Cel ce ferice te pe cei cura i cu inima, ci le ar f g dui cuno tin a din f pturi, pe care o pot avea i n elep ii veacului acesta ?

67. Iar c filozoful socote te cuno tin a din f pturi cea mai des v r it vedere, ne a ar tat mai nainte spu n nd : «Nim nui nu i lipse te nimic din cov r itoarea m -rire a acesteia, dac a cunoscut p r ile v zute ale lumii i puterile nev zute».

Dar a deduce prin analogie (prin asem nare) de la oper , la S v r itor i de la buna ntocmire a lumii, la n-elepciunea cea mai presus de ea, o pot face i n elep ii veacului acesta, zice sf ntul Grigorie al Nisei. Iar eu a spune c i cei ne n elep i i cei necredincio i (n Hristos), precum vedem i acum pe to i barbarii cunosc nd un Dumnezeu f c tor al tuturor. Pe Acesta trebuie s L cu-noasc n chip necesar i teologia prin nega ie, odat ce F c torul tuturor nu e nimic din cele f cute. C ci oare n au i mul i dintre eretici i p g ni n elepciunea vea-cului acestuia i n elegerea lui Dumnezeu care vine din

ea ? Dar oare pe ei îi ferice te Domnul ? Ce s-au mai spus de aceia dintre elini care s-au distins în filozofie cu mult mai mult decât creștinii de acum și ei au format gândirea filozofică pe temeiul cunoștințelor ei din fapte ? Oare au dobândit prin aceasta înrăspunderea fericirii veșnice ; și încă nu mai puțin, ci chiar mai mult decât toi, ba chiar mai mult decât cei ce nu au cunoscut nimic altceva decât pe Domnul Iisus Hristos ? Cum doar n-ar fi dobândit o cunoștință mult mai mult, dacă Dumnezeu se cunoaște numai din fapte ? și cum n-ar fi mai vizibili de Dumnezeu decât alții, cei ce cunosc mai multe din fapte ? Dar noi toți am cunoscut pe Fiul din glasul proorocesc care ne avertizat de sus ; și Însuși Duhul Sfânt însuși lumina negrită ne arată nouă pe Cel din Tatăl, mărturisit ca «iubit». și Însuși Fiul ne a descoperit nouă numele Tatălui Său în lăundu-se la ceruri a făgăduiței trimise la noi pe Duhul, ca să rămânem cu noi în veac. și Însuși Duhul Sfânt venind înrămânându-ne noi, ne a vestit și ne avertizat tot adevărul. Deci cum Îl cunoaștem pe Dumnezeu numai din fapte și nu din cele ce nu le cunoaștem, ci din cele ce le cunoaștem ?⁵⁴². Oare dacă n-a experimentat cineva nunta,

542. Fără să conteste cunoașterea deductivă a lui Dumnezeu din fapte, ca opere ale Lui, sfântul Grigorie Palama, urmând sfântului Grigorie de Nisa (La *Fericiri* 6; P.G. 44, 1269 B), afirmă că aceasta nu e cea mai înaltă cunoaștere a Lui. Căci această cunoaștere o pot avea și filozofii, ba chiar mai mult decât credincioșii simpli. Dar există o cunoaștere mai înaltă. Cunoașterea nemijlocită a lui Dumnezeu prin experiența prezenței Lui în lucruri. Chiar cunoașterea prin credință, întrucât acceptăm experiența altora e superioară celei pur deductive. De altfel în credință însuși lucrează Dumnezeu. Cunoașterea prin experiență proprie o au cei ce i-au curățit inima, adică și-au deschis larg și exclusiv ființa acestei prezențe. Unora ca aceștia Să s-a făcut cunoscut Dumnezeu și prin Revelația mai presus de fire. În experiența prezenței Lui Dumnezeu e dat în mod nemijlocit Persoana lui Hristos, sau a Persoanelor Sfintei Treimi, care se dezvoltă una pe alta prin iubirea lor maximă în inima noastră. Cunoașterea aceasta e superioară celei deductive din lucruri, pentru că în Persoană e dat totul, e dat bogăția și viața ei nesfârșită, în care se găsesc toate posibilitățile lucrurilor. De ea ne împărtășim, în momentul întâlnirii, într-un

nu cunoaște legătura lui Dumnezeu cu Biserica, fiindcă nu are puțin să fac analogia (asemănarea) cu aceea? Deci, îți vei sfătui pe toți să fug de feciorie ca să afle cunoștința de Dumnezeu? Vei fi însurător înat de Pavel, care nefiind căsătorit, a spus cel dintâi că taina aceasta este mare, «dar în legătură cu Hristos și Biserica» (Efes. V, 32)⁵⁴³.

68. Dar e vremea să pomenim de acel glas dumnezeiesc care a zis: «Mulțumim ție, Tată, Doamne al cerului și al pământului» căunându-Te pe Tine cu noi și descoperindu-Te pe Tine nou prin Tine însuși, «ai ascuns acestea de cei înțelepți și pricepuți» (Luca X, 21; Matei XI, 25). Pricepuți sunt cei învățați prin ei înșiși în fața lor. De aceea auzind pe sfinții Tăgrînd, pe unii îi nesocotesc, iar alții le răstălmăcesc cuvintele; ba chiar îndrăznesc să falsifice unele din cuvintele lor, ca să înțelepească pe toți. De pildă Grigorie al Nisei, tălmăcind ce este vederea () lui Dumnezeu descoperită celor curățiați cu inima, după ce spune că «întelepții veacului aceștia pot cunoaște pe Dumnezeu din bunăntocmire a lumii», adaugă: «dar altceva mi se pare că spune mareia Fericirii»⁵⁴⁴. Pornind de aici, aceștia susțin ceea ce nu intră în socotința aceluia. Iar Marele Dionisie

fel că de o unitate vie, întreg, nelimitat, în alt fel ea ne rămâne în infinitatea ei nemăsurabilă, sau ca izvor de măsurare continuă și tot mai sporită.

543. Pe Dumnezeu îl cunoaștem nu numai din cele ce le cunoaștem despre El din fapte, sau din experiență directă, ci și din cele ce nu le cunoaștem. Oare nu se poate tăi despre nunta lui Hristos cu Biserica decât de către cel ce nu are experiența nuntii? Nunta lui Hristos cu Biserica, fiind cu mult mai naltă decât căsătoria omenească, cineva poate fi ridicat la înălțimea ei, fără să fi făcut în prealabil experiența celei omenești. Nu trebuie să cunoști toate lucrurile și împrejurările create, ca să te ridici la cunoașterea lui Dumnezeu.

544. *La Fericiri* 6; P.G. 44, 1269 B. și din acest cuvînt al sfîntului Grigorie de Nisa se vede că prin ei nu resping cunoașterea lui Dumnezeu din fapte. Dar ei nu socotesc, ca Varlaam, că aceasta e totul,

Areopagitul, preocupându-se de felul cum cunoațtem pe Dumnezeu, odată ce nu e inteligibil nici sensibil, își răspunzând prin întrebarea : «oare nu e drept să se spună că fiind din ființa Sa, ci din orânduirea tuturor Îl cunoațtem pe El ?», pe urmă descoperindu-ne în cunoștința atotdumnezeiască, care e prin unire mai presus de fire, cu lumina mai presus de strălucire și mai presus de minte și de cunoștință, aceștia lasă la o parte cunoștința mai presus de minte, ca nefiind nimic, iar de forma întrebărilor a acelei propoziții nu se sinchisesc, de parcă n-ar avea nici un rost, ci redau acea propoziție ciuntită de amândouă părțile ca și când s-ar susține prin ea că Dumnezeu se cunoaște numai din fapte. N-a fost în stare filozoful să vadă nici atât că cuvântul sfântului se referă aici la cunoștința omenească ce aparține în chip firesc tuturor, nu la cea dăruită de Duhul⁵⁴⁵. Dacă omul, zice, are simțuri și minte, ca puteri naturale de cunoaștere, cum vom cunoaște prin ele pe Dumnezeu, Care nu e cu puțin de cunoscut nici prin simțuri, nici prin minte ? Desigur nu altfel decât din faptele sensibile și inteligibile. Căci cunoștințele fiind cunoștințe ale fapturilor

ca teologia scolastică. Deasupra ei recunosc o cunoaștere a lui Dumnezeu «prin vederea» nemijlocită a Persoanelor dumnezeiești.

545. Despre *numirile dumnezeiești* 7, 3 ; P.G. 3, 869 C.—872 B. Dionisie Areopagitul, ca și sfântul Grigorie de Nisa, admite o cunoaștere a lui Dumnezeu din fapte. Dar cu oarecare îndoială. Căci se întreabă : «Oare nu e drept să se spună că Dumnezeu», care «nu e nici sensibil, nici inteligibil», deci nu e cunoscut nici prin simțuri, nici prin înțelegere, «nu se cunoaște din ființa Lui, ci din fapte ?». Dar ceea ce admite în mod sigur este că pe acest Dumnezeu mai presus de simțuri și de înțelegere, Îl cunoațtem prin unirea cu El. Varlaam reține din spusa lui Dionisie numai cunoașterea lui Dumnezeu din fapte, admisă de acela cu o oarecare îndoială, transformându-i forma întrebărilor a propoziției într-o formă certă. Varlaam dezbracă această propoziție atât de caracterul întrebător, cât și de faptul că Dionisie vorbește în ea de cunoștința naturală pentru care au puterea toți oamenii, nu de cunoștința prin Duhul Sfânt de care se împărtășesc numai cei ce cred în Hristos, dar mai ales cei curați la inimă.

i oprindu se la marginea f pturilor, din acestea i arat ele pe Dumnezeu. Dar cei ce nu au numai puterile simurilor i ale min ii, ci s au mp rt it i de harul duhovnicesc i mai presus de fire, nu vor mai cunoa te numai din f pturi pe Dumnezeu, ci i duhovnice te ca pe unul ce e Duh, adic n chip mai presus de sim ire i de minte, ca unii ce au devenit ntregi dumnezei i Îl cunosc pe Dumnezeu n Dumnezeu⁵⁴⁶. Deci prin aceasta (prin unirea min ii cu cele mai presus de ea, n.n.), se n eleg cele dumnezeie ti, cum spune acela i sf nt⁵⁴⁷, i nu prin noi. Adic ntruc t am ie it cu totul din noi n ine i ne am f cut ntregi ai lui Dumnezeu. C ci este un lucru mai nalt a fi ai lui Dumnezeu dec t ai no tri. A a se d ruiesc cele dumnezeie ti celor ce s au unit cu Dumnezeu.

69. Vezi cum ne dep rteaz de la voin a de a c uta s cunoa tem pe Dumnezeu din f pturi, descoperindu ne o alt cunoa tere mai presus de fire, dumnezeiasc i duhovniceasc , ce ne vine, dup negarea f pturilor, prin unirea cea mai presus de minte ? C ci a spus c prin ea se d ruiesc cele dumnezeie ti i prin ea se cuvine s fie cunoscute, adic duhovnice te i nu dup noi, odat ce nu dob ndim cuno tin a lui Dumnezeu nici prin sim uri, nici prin minte. Pentru c aceast cuno tin este nede s v r it i se potrive te numai cuget rilor nedes v r ite. Dar ce vrea sf ntul s spun leg nd cuv ntul «nu cumva» de cuno tin a lui Dumnezeu cea dup noi ce ne vine din f pturi, cuv nt trecut cu vederea de filozof ca ceva de prisos ? Fiindc am v zut lumina i am auzit glasul lui Dumnezeu n chip tainic i cu ochii i cu urechile sensi

546. Palama dezvolt aici n continuare interpretarea dat de el propozi iei de mai nainte a lui Dionisie. El spune adic : dac oamenii nu au ca puteri naturale de cunoa tere dec t sim urile i n elegerea, iar Dumnezeu nu cade nici sub sim uri, nici sub n elegere, El nu poate fi cunoscut prin aceste puteri naturale dec t din f pturi. Dar cei ce primesc pe Duhul ca o putere de cunoa tere mai presus de cele naturale, Il cunosc pe El n mod nemijlocit, prin unirea cu El.

547. *Ibidem.*

bile, filozofului i s a p r u t c p o a t e s s p u n c D u m n e z e u p o a t e f i c u n o s c u t n u m a i d i n f p t u r i i p r i n p u t e r i l e d e c u n o a t e r e a l e o m u l u i . D a r p e n t r u c e i c e p o t s p r i n d n e l e s u l e x a c t a l c u v i n t e l o r s f n t u l u i , e v d i t c e l n v a l m u r i t c n u m a i c u n o t i n a n c e p t o a r e d e s p r e D u m n e z e u v i n e d i n c u n o a t e r e a f p t u r i l o r . D e a c e e a a a d u g a t c « d e l a a c e a s t a n e s u i m l a C e l c e e d i n c o l o d e t o a t e p e o a n u m i t c a l e i p o t r i v i t c u o a n u m i t r n d u i a l d u p p u t e r e a f i e c r u i a » ⁵⁴⁸. D e a c e e a e a a i f o s t p o t r i v i t c e l o r d i n a i n t e d e L e g e , c a r e e r a u n c p r u n c i n c e p r i v e t e c u n o a t e r e a l u i D u m n e z e u ⁵⁴⁹. I a r d e A v r a a m s e s p u n e c d e l a a c e a s t a i a l u a t n c e p u t u l c u n o t i n e i d e D u m n e z e u , d a r p e u r m n u m a i v o r b e a i n u m a i c u n o t e a p e D u m n e z e u p r i n a c e a s t a . C e s z i c e m a p o i d e I o v , c a r e v z n d m a i l i m p e d e s t r i g a : « C u a u z u l u r e c h i i T e a m a u z i t p e T i n e m a i n a i n t e , d a r a c u m o c h i u l m e u T e a v z u t p e T i n e » (I o v X L I I , 5) . C e s s p u n e m d e M o i s e c a r e a v z u t p e D u m n e z e u n n t u n e r i c u l d e d i n c o l o d e f p t u r i 40 d e z i l e n t r e g i . D e f a p t a f o s t p o t r i v i t c a c e l o r n e d e s v r i i n c u n o a t e r e s l i s e p u n n a i n t e a c e l o r n e v z u t e a l u i D u m n e z e u c e l e a r t a t e a l e l u m i i , p r e c u m s i m u r i l o r n v l u i t e l i s a u d a t c u n o t i n e l e l u i D u m n e z e u d i n L e g e p r i n s i m b o l u r i s e n s i b i l e . S a u i a r i , p r e c u m s n t u n i i c a r e s a u m p r t i t d e o c u n o a t e r e a c e l o r m a i d e s v r i t e , i m a i n e a c o p e r i t a c e l o r d i n a f a r d e D u m n e z e u , a a s n t i d e c e i c a r e a u p r i v i t l a c e l e n e v z u t e a l e l u i D u m n e z e u , c a M o i s e , P a v e l i c e i c a e i , d e i p e n o i n e c l u z e s c s p r e a c e l e a d e l a c e l e p e c a r e l e v e d e m .

71. D a r c e u r m r e t i t u , f i l o z o a f e , c u s o f i s m e l e t a l e d e m u l t e f e l u r i , p i e z i e i r u t i c l u i t e , c a d e p i l d c u a f i r m a r e a c « c e l c e t i e d e v r e u n l u c r u c e x i s t i a r e c a u z i o p u t e r e , t r e b u i e s t i e i c e e s t e c e e a c e e s t e , p e u r m , c a u z a i a p o i i p u t e r e a l u i » . D a c a r f i z i s c i n e v a c

548. *Ibidem*, P.G. 3, 872 A.

549. Teofil al Antiochiei, *C tre Autolic* 2, 25.

Dumnezeu nu se cunoaște nicidecum din fapte, ar fi avut rost să ceri lucruri ca acestea, răspunsuri la aceste întrebări, răspunsuri cerute de orice ființă rațională. Dar, odată ce noi am ezim deasupra cunoștinței care e comun tuturor prin fire, cunoștința tainelor lui Dumnezeu ce vine prin Duhul, ce îi vor folosi ție, celui ce te împotrivesc ție, răspunsuri ca acestea care în de cea mai neaptoare cunoștință a lui Dumnezeu, care se câștigă din fapte? ⁵⁵⁰.

Tu însă te ai obișnuit să te împotrivesc ție. Deoarece oamenii duhovnicești spun că există nu numai cunoștință, ci și lumină văzută de minte, tu te silești să arăți pe larg că și ceea ce se numește cunoștință e lumină; și, împotrivindu-te, socotești să biruiești prin aceasta pe toți. «Fără această cunoștință neaptoare, nu va fi cineva om rațional, zice, precum nu va fi nici năintare a celor raționali spre cele mai desvârșite». Desigur, nu va fi cineva bîrbat înainte de a fi prunc. Dar dacă a devenit bîrbat, a părăsit cele ale pruncului. Iar dacă, bîrbat fiind, cugetă cele ale pruncilor și se laudă cu ele, cum nu se va face de rîs? și cum nu va păși aceasta cel ce zice că este creștin, dar se îndeletnicește cu tiințele elinești, ca să culeagă din ele rodul cunoștinței ei de Dumnezeu? ⁵⁵¹.

550. Varlaam, în calitate de filozof, cerea ca cei ce afirmau că văd pe Dumnezeu în lumină să răspundă la întrebări care se pun numai în cazul cunoașterii vreunui lucru creat: ce este substanța lucrului respectiv, unitatea, cauza și puterea lui? Sfîntul Grigorie Palama îi arată că la aceste întrebări să răspundă prin faptul că cei ce cunosc pe Dumnezeu în lumină, L-au cunoscut mai înainte din fapte. Dacă nu L-ar fi cunoscut și recunoscut din fapte, Varlaam ar fi putut cere răspunsuri la aceste întrebări pentru a ști ce este Dumnezeu pe care L-experiază prin «vedere». Dar a trebuit să se presupună că în Dumnezeu cel văzut prin experiență sunt implicate caracterele de care întrebăm rațiunea, dar sunt totodată depășite.

551. Sfîntul Grigorie Palama recunoștea trebuința cunoștinței lui Dumnezeu din fapte, că și trebuința de a trece prin ea. Dar o socotea proprie celor ne-prunci duhovnicești. Cei progresează duhovnicești tre-

72. Ce vrei să spui apoi sus în d c : «Dacă partea rațională a sufletului e bolnav, nu se poate face n alegtoare prin h rnicie ?». Bolnav cu adevărat este rațiunea sufletului aceluia ce socotește n elegerea sa mai vrednic de crezare decât cuvintele Duhului și nu preuiește poruncile dumnezeiești ca un leac mare și desvrit al sufletelor. Căci spunea mai înainte că acestea pot curăți sufletul pe jumătate; dar acum, desființând toată puterea lor curitoare, a trecut o pe seama cunoștinței, spunând că începutul, mijlocul și sfârșitul cunoștinței de Dumnezeu, al s n t iei sufletului și al curăției vine de la a t i multe și tot mai multe și toate; și c nu trebuie să ignorăm nicidecum cele multe, dacă vrem să ajungem peste tot la ceva, ci să dobândim cunoștința enciclopedică despre f p t u r i, dacă vrem să ne nvrednicim de n elegerile cele asemenea ngerilor, unitate și ne m p r i t e⁵⁵².

Aceasta e a a cum ar zice cineva că cel ce vrea să vadă un semn ne m p r i t, trebuie să l vadă n t i după p r i l e lui cele multe, și unitatea nu se observă f c n d abstracție de la cele multe, ci numai prin adunarea lor. Dar e tiut că unul care rezultă din adunare, se poate și m p r i. Acolo ns e vorba de unul care e f r p r i⁵⁵³.

buie să se ridice mai sus, la cunoștința prin «vedere», prin experiență. Varlaam o socotea pe cea dintâi ca singura cu puțin pentru toți.

552. Întrucât Varlaam condiționa cunoașterea lui Dumnezeu de destoinicia cunoașterii logice a f p t u r i l o r și cum această destoinicie nu o au to i, rațiunea multora fiind oarecum bolnav, deducea că de această boală nu se poate t m d u i nimeni prin p z i r e a poruncilor lui Dumnezeu. Prin aceasta condamna majoritatea oamenilor la o necunoaștere fatală a lui Dumnezeu, rezervând o filozofilor speculativi sau, în cel mai bun caz, i s a v a n i l o r. Era o concepție de aristocratism intelectual fatal, paralel cu cel social, sau a unei diviziuni de nereparat a oamenilor în ce privește participarea la bun t i l e dumnezeiești. Palama, conform Sfintei Scripturi, afirma, dimpotrivă, capacitatea tuturor, chiar și a celor mai simpli de a cunoaște pe Dumnezeu și de a participa prin aceasta la El, f c n d aceasta dependent de voința lor de a se curăți de r u.

553. Varlaam recunoaște că cunoașterea lui Dumnezeu trebuie să rezulte dintr-o unificare a cunoștințelor felurite. Dar această unitate a lor,

Iar eu tiu, ca unul ce am aflat de la p rin i, ascult nd chiar pe unii din ei i crez ndu i, c i acestea multe i lumea aceasta sensibil ntreag , au privit o nu prin sim-uri, nici prin ra ionament, ci printr o putere i un har propriu min ii ndumnezeite, putere i har care fac ca cele de departe s fie sub ochi i cele viitoare le nf - i eaz n chip mai presus de fire ca pe unele prezente⁵⁵⁴. Desigur, cuv nt torul de Dumnezeu din Areopag pream - re te pe F c torul firii i din cele ce ne apar in nou prin fire⁵⁵⁵. i aceasta nu e de mirare. C ci numai El este Cel l udat i de c tre cele ne nsufle ite i lipsite de sim uri, nera ionale i ra ionale ; odat ce numai Lui i se cuvine, n chip eminent, nchinarea n Duh, de care nsu i Dum

ca s fie c t mai corespunz toare cu unitatea bogat a lui Dumnezeu, trebuia s fie dup el format din c t mai multe cuno tin e. Palama observa c unitatea lui Dumnezeu nu corespunde cu adunarea multor p r i. C ci n cazul acesta ea s ar putea i mp r i din nou.

554. Socotind c la Dumnezeu cel Unul omul nu se poate ridica de c t prin concentrarea tuturor cuno tin elor, Varlaam concepea pe Dumnezeu n sensul impersonal al unei unit i care se i divide, sau se divide de fapt n forma lumii; Palama i opune pe Dumnezeu Persoan , care e Unul, sau tripersonalitatea Lui, deci o unitate care nu se poate mp r i, de i poate s se manifeste n indefinite lucr ri i rezultate ale acestor lucr ri. Dup El, Dumnezeu ca Unul e dincolo de unitatea panteist impersonal a realit ii, deci dincolo de posibilitatea de a fi atins prin unificarea cuno tin elor. La El se ajunge prin unire cu El n iubire. Unitatea lui Dumnezeu e transcendent sintezei p r ilor crea iunii, sau cuno tin - elor. unitatea vie, originar , unitatea indestructibil a Persoanei. De aceea i la leg tura cu El, se ajunge nu prin unificarea cuno tin elor, a a cum la unitatea subiectului nu se ajunge prin adunarea cuno tin elor despre p r ile prin care se manifest (Dion. Areop., *Despre numirile dumnezeie ti*, 1, 4; P.G. 3, 589—592). La aceast unitate se ajunge printr un salt, f cut de minte cu ajutorul harului, sau de subiectul uman prin deschiderea activ i iubitoare a Subiectului dumnezeiesc ; adic ntruc t se las prins n curentul iubitor ce vine de la acel Subiect, nu prin adunarea multelor aspecte ale realit ii cunoscute prin sim uri i prin ra ionamente (*Despre numirile dumnezeie ti*, 2, 12).

555. Palama recunoa te c Dionisie admite i o cunoa tere a lui Dumnezeu din mul imea variat a f pturilor. Dar mereu mintea trebuie s

nezeu a zis că este închinarea cea singură adevărată, singura vrednică de Dumnezeu și singura dorită de Dumnezeu.

73. Dar din cuvintele marelui Dionisie, pe care filozoful le a adus, fără să bage de seamă, împotriva sa însuși, lăsând pe celelalte, din pricina mulțimii lor, voi aminti numai pe cel din urmă. Acesta zice deci în primul capitol din *Ierarhia bisericească*: «Iar scopul comun al întregii ierarhii este iubirea osrduitoare de Dumnezeu și de cele dumnezeiești, creia îi se slujește în chip dumnezeiesc și unitar. Înainte de aceasta, depărtarea deplină și fără întoarcere de la cele contrare, cunoștința celor ce sînt în calitate lor de existențe (de creaturi), vederea și cunoașterea adevărului celui sfînt, împărțirea îndumnezeirii de desvîrșirea unitară»⁵⁵⁶. Din acestea, filozoful deduce următoarele: «Ierarhia este lucrul cel mai mare dintre cele date nouă de Dumnezeu. Iar scopul ei este cunoștința celor ce sînt (fapturilor), cum ne năvălă citatul acesta. Deci cel mai bun lucru din noi este cunoștința celor ce sînt (a fapturilor), adică filozofia».

Ceea ce spune seamănă cu cele spuse de Dionisie după sunetul cuvintelor, dar nu cu înțelesul lor cel sfînt. Căci sfîntul spune că adevărata cunoaștere a celor ce sînt «este depărtarea totală de la cele contrare», adică reînerea de la desvîrșirea celor rele, care trebuie să premeie lucrurile celei sfînte, îndumnezeite și unitare. Căci și cel cucerit și purtat de poftele rele poartă cele ce îi se par lui bune, dar arată prin fapte că nu cunoaște ceea ce e cu adevărat bun; deasemenea cel stăpînit de

depășește această mulțime prin înțelegerea («vederea») Celui unul ca Persoană, aducîndu-I Lui preamrire ca Fiului și Susținătorului tuturor (*Despre numirile dumnezeiești* 1, 5; P.G. 3, 593 D.) Nu e aici vorba numai de o adunare a părților creațiunii și a cunoștințelor despre ea, ci de o depășire a lor, prin ridicarea într-un alt plan, la o unitate care e altfel decît unitatea părților lumii.

556. *Ierarhia bisericească*, I, 3; P.G. 3, 376 A.

mănie se războiește cu cel ce se împotrivesc celor ce îi se par lui bune și frumoase ; și simplu grăind, tot cel ce stăruiește într-o viață rea, stăruiește într-una care îi se pare lui că e bună , dar nu într-una care e cu adevărat bună . Numai cel ce s-a depărtat de cele rele și a lepdat pătura lui mincinoasă , socotește că relele cele ce sunt cu adevărat rele și are cunoștința adevărată a celor ce sunt (afecturilor) și nu pe cea prelucrată . De aceea numai depărtarea de la cele rele este cunoștința a celor ce sunt în calitate lor de cele ce sunt (afecturilor) ; și ca atare premerge lucrările celei sfinite, îndumnezeite și unitare. Iar lucrarea sfinită , îndumnezeită și unitară este pătura poruncilor lui Dumnezeu, care se înfăptuiește prin fuga de cele rele și prin iubirea stăruitoare și osrditoare a lui Dumnezeu și a celor dumnezeiești.

Acesta este a adăra, zice, scopul comun al întregii ierarhii : să urască cele contrare poruncilor lui Dumnezeu și să le iubească pe acestea și pe Dumnezeu, Care le a dat, și, pentru iubirea față de El, să trăiască sub ele. Aceasta este cunoștința a celor ce sunt (afecturilor), în calitate lor de cele ce sunt ; aceasta e vederea adevărului ; aceasta e împărțirea de desvârșire ; aceasta, ospătarea din privirea duhovnicească , care se descopere, potrivit făgăduinței, și luminează , îndumnezeiește și hrănește în chip înălțător pe tot cel ce, prin curăția inimii, petrece în ea în chip înălțător, mai bine zis duhovnicește.

74. Dar și el însuși (Dionisie) se face pe sine vădit că o spune aceasta. Căci ducând cuvântul mai departe, dar pe urmă revenind, se face el însuși tălcuitor al său pentru cei ce nu vor să înțeleagă cele dumnezeiești și încearcă să le strămbe după paterile lor greșite. «Am spus deci, cu sfîințenie, zice el, că acesta este scopul ierarhiei noastre : asemănarea și unirea noastră cu Dumnezeu, pe cît e cu putință . Iar la aceasta vom ajunge, cum năvăluim cuvintele dumnezeiești, numai prin iubirile și sfintele lucrări. Căci «cel ce Mă iubește pe Mine, zice,

va p zi cuvintele Mele i Tat l Meu l va iubi pe el i vom veni la el i Ne vom face s la n el» (Ioan IV, 24).

Vezi ce nume te cuno tin a adev rat a celor ce s nt (a f pturilor) ? Lucrarea poruncilor. i care este sfr itul acestora ? Unirea i asem narea cu Dumnezeu. Dar de ce a numit aceast asem nare, iubire ? Pentru c iubirea este plin tatea virtu ilor ; i p trunz nd chipul, nf ptu- ie te asem narea lui des v r it cu Dumnezeu. Iar prin cuvintele « n chip dumnezeiesc i unitar » i prin « lu- crarea sfin it », a ar tat p zirea poruncilor, mi carea ex- clusiv spre Dumnezeu i spre cele dumnezeie ti. C ci binele nu e bine dac nu se face numai pentru bine. De- p rtarea de la rele contrare, cunoa terea celor ce s nt (a f pturilor) i vederea i tiin a sfin it a adev rului nf i eaz , la r ndul lor, ura fa de patimi, sc rba de p cat i fuga f r ntoarcere de la el.

In sfr it, «prin des v r irea unitar » i prin « mp r- t irea ndumnezeit de Unul » i «prin privirea care hr - ne te i ndumnezeie te n chip n eleg tor», a ar tat cercetarea i s l luirea dumnezeiesc f g duit , care de s v r e te prin unire i hr ne te prin vedere, ochiul cel duhovnicesc ⁵⁵⁷.

75. Dac deci numai prin p zirea poruncilor vine adev rata cuno tin i unirea i asem narea cu Dum- nezeu, ceea ce nume te filozoful cuno tin este o fals

557. Privirea lui Dumnezeu «hr ne te» ochiul duhovnicesc, c ci acest ochi asimileaz puterea privitoare a lui Dumnezeu cu puterea lui v z - toare, sau lumina lui Dumnezeu cu lumina lui, a a cum lumina fizic de afar nt re te puterea v z toare a ochiului nostru sensibil, sau a a cum o persoan iubit ne ajut s i vedem frumuse ile, prin iubirea care ne o comunic i care i pune n eviden aceste frumuse i. Hr nirea aceasta are loc prin unire ntre credinciosul care vede i Dumnezeu cel privit. Privirea se des v r e te prin faptul c devine unitar , adic prin faptul c se con- centreaz numai la Cel cu adev rat Unul, dep rt ndu se de la cele multe; prin faptul c n Acel Unul afl totul. Aceast aten ie total spre El e hr - nit de iubirea deplin de El i ea implic n sine i ascultarea des v r - it de El.

cuno tin . El zice limpede de la nceput : «Din p zirea poruncilor nu e cu putin s vin aceast cunoa tere». Iar pu in mai departe, ar t nd de unde vine cunoa terea aceasta, zice : «De la a nu ignora cele multe, nici ra iunile lucrurilor ; mai bine zis de la a cunoa te toate i de la a se s rgui de a afla tot ce anun cineva c tie, fie el elin sau egiptean, ca s nu fie lipsit de nici una din cele ce s au spus i se cunosc despre firea lumii, ca nu cumva prin acea lips s ignoreze pe Dumnezeu», odat ce, dup el, Dumnezeu se cunoa te numai din f pturi. El face ceva asem n tor cu unul care, auzind c numai cu lucrurile de m ncare se hr ne te i sus ine trupul, ar zice c cel ce vrea s tr iasc , nu trebuie s se lipseasc de niciun aliment i s nu ntrerup a se hr ni nici o zi i nici un ceas. Unul ca acesta laud nebunia nefolositoare a meselor bogate i patima l comiei p ntecelui, ca pe ceva c t se poate de necesar vie ii omene ti, nedorind nimic din cele mai nalte.

Dumnezeu i a dat, f r ndoial , p r ii cuget toare a sufletului ca materie ra iunile firii, dar ca pe unele ce pot c l uzi spre o cuno tin mai nalt . Noi deci, lu nd din ele numai c t ne este de trebuin , pe cele de prisos le l s m celor ce nu pot primi hran mai des v r it . Iar dac ace tia, chiar dup ce au trecut de v rsta copil reasc , nu vor s p r seasc hrana potrivit pruncilor, noi c ut m s i smulgem ca pe ni te mon tri de la acest s n al universului, ntruc t nu le mai este folositor i o facem aceasta ca unii ce l folosim cu cump tare, odat ce ne am desp r it de hrana care nu ne mai e potrivit . Ei ns nemaifiind copii, ci des v r i i n r utate, se ridic mpo-triva noastr i r vnesc mai degrab s ne trag i pe noi n jos la n ravul lor, dec t s se nal e ei la m sura cuvenit .

76. De aceea zic c i Fiul vine cu Tat l i i face s la n acela «care cunoa te ra iunile lumii ; c ci acela cunoa te adev rul ; iar Dumnezeu e adev rul i Tat l

adev rului. Dar i tot cel ce cunoa te se reazim i pe-
trece n ceea ce cunoa te. Deci cel ce are cuno tin a lu-
crurilor va fi ntemeiat statornic n Dumnezeu. Iar av nd
acesta locuin a neclintit n Dumnezeu, pe drept cuv nt
a spus Acela c va veni la el i i va face s la n el.
Acesta este, zice, cel ce i a f cut i mintea plin de lu-
min n eleg toare». Aceasta este cea mai des v r it cu-
no tin de Dumnezeu a filozofului.

Dar eu aud Evanghelia zic nd c diavolul este min-
cinos i tat l minciuni⁵⁵⁸. i tiu c prin aceea i sim ire,
cuno tin i tiin mbr i m i cele contrare. Deci
cel ce cunoa te adev rul cunoa te i minciuna. Dac , a a-
dar, dup cuvintele filozofului, cel ce cunoa te i se reaze-
m i petrece n ceea ce cunoa te i de aceea, dup el, cel
ce are cuno tin a lucrurilor este n Dumnezeu i Dum-
nezeu n el, atunci i minciuna i tat l minciunii i au
f cut locuin n el, i acesta are sufletul plin i de ntun-
kericul min ii. i de fapt mult ntuneric umbre te su-
fletul care d pe fa asemenea cuget ri. Oare cel ce
zicea : «Te cunosc pe tine cine e ti : sfîntul lui Dumne-
zeu» (Marcu I, 24), datorit cuno tin ei acesteia avea n
sine i pe Hristos ? Dar cel ce cunoa te i nu face voia
lui Dumnezeu, are oare n el s l luit statornic pe Dum-
nezeu ? Cum «se va bate atunci mult ?» (Luca, XII, 47).
Hristos spune n Evanghelii c s l luirea Lui i a Tat lui
vine din p zirea poruncilor, iar ar tarea vine din s l
luire. Dar acesta socote te tocmai pe dos c s l luirea
vine din ceea ce i se pare lui ar tare. Iar despre ar tare,
dimpotriv , zice c vine din cuno tin , nu din porunci,

558. Varlaam separa strict cunoa terea lui Dumnezeu i p zirea po-
runcilor, sau teologia, de tr ire, de cur ie, de mplinirea poruncilor ca semn
i mijloc de nt rire a iubirii de Dumnezeu i de oameni, de cur ire, de
sfin ire. El transforma teologia n filozofie teoretic . Aceasta e concep ia
care a pus st p nire pe teologia occidental , scolastic i protestant . C nd
protestantismul a negat valoarea faptelor pe toate planurile, n a f cut de-
c t s trag ultima concluzie din raionalismul teologic al scolasticeii.

dintr-o cunoștință, despre care a declarat mai înainte că nu vine nicidecum din p-zirea dumnezeie tilor porunci. De-o astfel de lumină adevărul a făcut mintea plină. Ba nu numai că a spus mai înainte de această cunoștință că nu poate fi procurat de poruncile dumnezeiești, ci a numit-o și filozofie, procurat de disciplinele filozofiei. Prin aceasta a arătat că ea este nebunie la Dumnezeu. Deci, ceea ce mai înainte socotea nebunie, acum declară că e Dumnezeu și Cuvântul — Unul Născut al Tatălui. De-o astfel de lumină adevărul a umplut mintea sa.

77. Dar, fiindcă prin aceeași simțire cuprinzi cele contrare, tu când te simți cald, filozofule? Când trupul tău arde de această calitate a căldurii, sau când avându-l rece, ieși la cunoștință contrarul căldurii? Desigur, atunci simți căldura în tine, când arzi din pricina ei. Deci și pe Dumnezeu îl vei avea în tine cu adevărat atunci când vei avea în sufletul tău deprinderea dumnezeiască. Iar deprinderea cu adevărat dumnezeiască este dragostea față de Dumnezeu. Și aceasta vine prin lucrarea sfântă a poruncilor dumnezeiești. Căci deși dragostea aceasta e de la începutul lor, ea e și la mijloc și la sfârșit. Fiindcă dragostea este Dumnezeu, Care numai în această i-a făgăduit venirea și slăuirea și arătarea Lui. Deci atunci și vei fi de folos și spre îndreptare și ieși altora cu adevărat, când vei dobândi din împlinirea poruncilor o astfel de stare lăuntrică. Căci acum, prefăcându-te că vei să îndrepi pe alții, te ai vădit că unul ce îți strici și îți ponegrești. Căci strici în vreme ce te lauzi că îți îndrepi, va arăta cuvântul mai limpede în continuarea lui. Dar proba vădită că sub masca îndreptării ca și mai degrabă și ponegrești, este marea silință ce îți dai de a nu lăsa să ne vină sub ochi scrierile tale care îți se par că sunt spre îndreptarea noastră. Căci când careva dintre doctori ar spune că a pregătit unui bolnav o boală foarte folositoare, dar ar opri cu totul întrebarea ei. De aci

s a v d i t c t i a i i t u d e m a i n a i n t e c e e a c e s a a r t a t a c u m p e f a , c c e l e n u m i t e d e t i n e l e a c u r i s n t p l i n e d e v e n i n . D e c i t i a i d e m a i n a i n t e c n u v e i r m n e n e d e s c o p e r i t c n d n i s e v o r d e s c o p e r i a c e s t e a .

78. Dar, f r s v r e i , n e a u v e n i t n m n a c e s t e s c r i e r i a l e t a l e , l a s f r i t u l c r o r a z i c i c v r e i s s l u j e t i s p r e n d r e p t a r e n p r i v i n a c e l o r c e i l e a s p u s o a r e c a r e d i n t r e p r i e t e n i i t i n c h i p g r e i t d e s p r e c u n o t i n a d e D u m n e z e u . I a r c e e a c e a s p u s n c h i p g r e i t p r i e t e n u l , s p u i c i a c e a s t a : «C e i c u r a i c u i n i m a t i u p r i n s f n t a l u m i n c e a p a r e n e i c e s t e D u m n e z e u ; i c e s t e c a o l u m i n , m a i b i n e z i s c a u n i z v o r d e l u m i n n e l e g - t o a r e i n e m a t e r i a l . I a r c e i c e n u s a u u r c a t p n l a a c e a s t v e d e r e p r i v e s c m e r e u p e P r o n i a t o r u l c o m u n : n c e l e f c u t e b u n e , n s i b u n t a t e a ; n c e l e f c u t e v i i , n s i v i a a i , s i m p l u , n t o a t e , p e C e l c e e s t e t o a t e i a e z a t m a i p r e s u s d e t o a t e » .

I a r a c e a s t a , z i c e f i l o z o f u l c n u e d r e p t i l t i u p e e l c a s p u s r u d e a c e s t e a i a l t d a t . C c i n e l u n d n s e a m c u v n t u l «c a » c e s a a d u g a t l a l u m i n c u n e l e s u l d e p i l d , a d e c l a r a t c n o i s p u n e m c c u n o a t e m c e f e l d e l u m i n e s t e D u m n e z e u . D a r o d a t c e n o i a m a t r a s a t e n i a l a a d a u s u l «i z v o r u l l u m i n i i » , i a m d e d u s n m o d c o n c e n t r a t c «D u m n e z e u e s t e c a i z v o r u l l u m i n i i » , l n t r e b m c e n e l e s a r e a c i c u v n t u l «c a » ? I a r e l a m r t u r i s i t f r s v r e a n e t i i n a i a c e r u t i e r t a r e . C c i n u e c u p u t i n a l n e l e g e a l t f e l d e c t c a «o a r e c u m c a » ⁵⁵⁹ .

D a r a c u m a f o s t p r i n s c u a l t c e v a : «F c n d u s e v - d i t c z i c e c c h i a r c e l o r m a i v z t o r i D u m n e z e u l i s e

559. R e m a r c m s e n s u l n e l i t e r a l n c a r e , d u p s f n t u l G r i g o r i e P a l a m a , t r e b u i e n e l e a s l u m i n a v z u t d e i s i h a t i i d e s f i n i . R e a u a v o i n a l u i V a r l a a m a p e r s i s t a t n s , c u t o a t e x p l i c a r e a l u i P a l a m a , p n a z i n a d v e r s a r i i c a t o l i c i a i l u i P a l a m a i a i t r a d i i e i r s r i t e n e d e s p r e l u m i n a d u m n e z e i a s c p e c a r e o v d s f i n i i i c a r e s e v e d e p r i n e i . «P r i e t e n u l » c a r e i a s p u s l u i V a r l a a m a c e s t e a s e p a r e c e s t e P a l a m a .

face cunoscut numai din cele ce s nt (din f pturi), cuno tin a lui Dumnezeu nv at aci prin ar tarea unei lumini n eleg toare, ca una ce e altceva dec t cea din f pturi (din cele ce s nt), nu e nicidecum adev rat ».

La aceasta trebuie s r spundem c odat ce s a f cut v dit prin cele multe de mai sus c Dumnezeu nu se cunoa te numai din cele ce s nt (din f pturi), ci i din cele ce nu s nt n sens de dep ire, adic din cele necreate⁵⁵⁹ bis, dar i prin lumina ve nic i aflat mai presus de toate, care acum se d ruie te n m sura unei arvune celor vrednici, iar n via a cea f r de sfr it i va nv lui la nesfr it, n chip necesar e adev rat i vederea aceas ta ; i cel ce nu o recunoa te pe aceasta ca adev rat a c zut din cuno tin a dumnezeiasc .

«Dar toat cuno tin a lui Dumnezeu, zice, rezult din cele din jurul Lui, nu din cele ale Lui». Dar unde spunem n cuv ntul nostru c aceast ar tare nu e din cele «din jurul Lui» ? C ci o punem mai presus de cele ce s nt altfel, dar nu spunem nicidecum c este din ceea ce este Dumnezeu. Ins po i afla pe cuv nt torii de Dumnezeu pun nd i alte multe vederi mai presus de cuno tin a de Dumnezeu cea din f pturi. Dar o deosebesc pe aceasta de toate celelalte i o cinstesc n mod eminent cu numele dumnezeiesc ca pe singura ar tare ndumnezeitoare a lui Dumnezeu.

Ins acum trebuie s punem cap t acestui «Cuv nt» prea mult ntins, care se r ndue te n irul celor scrise pentru a respinge cele spuse de filozof n *Cuvintele despre cuno tin* .

559 bis. Aci sf ntul Grigorie Palama precizeaz care s nt «cele ce nu s nt» prin dep irea celor ce s nt. Ele s nt cele necreate. Toate acestea «nu s nt» fa de cele create, care «s nt». Nu s nt pentru c s nt mai presus de ceea ce cunoa tem noi care «s ntem», deci s ntem crea i ca i ceea ce cunoa tem n mod natural. Nu e vorba deci numai de o teologie negativ teoretic , ci de ceva cu mult mai pozitiv i mai plin de existen dec t cele create.

Din cuvântul sfântului Ioan Gură de Aur la întâiul mucenic tefan⁵⁶⁰.

«Nimic n-a nesocotit mucenicul n-voia de a urma Stăpânului, ci a dovedit întru utatea sufletului în bucurie răbdării. De aceea se învrednicește și de vederea dumnezeiască. «Căci privind, zice, la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu» (Faptele VII, 55). Iar cinstea Mântuitorului este de-așa fel, că mucenicul o pune mai presus de-a îngerilor. «Căci privind, zice, la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu»; a văzut deci nu numai slava în locul celor nevăzuți, ci și pe Însuși Cel dorit, la Care a privi se tem de ostile îngerești (1 Petru I, 12). Căci acolo și-a întors ochiul mucenicul, unde Heruvimii și acoperfele; pe acelea le privește, la care Serafimii nu îndrăznesc să caute (Isaia VI, 2). S-a urcat cu vederea la înălțimea nesfârșită, s-a arătat prin aceasta mai sus decât Îngerii, mai naltă ca Stăpânii, dincolo de Scaune. Căci lătrăgea cuvântul Stăpânului, făgăduit de mai înainte: «Unde sunt Eu, acolo va fi și diaconul Meu» (Ioan XII, 26). Acesta e cel dintâi diacon al Mântuitorului, căci întâiul mucenic al nevoiei ei, pe care văzându-l mulți s-au făcut și ei mucenici. Căci tefan e mult iubit de cei ce se nevoiesc.

De aceea și strigă cu fapta noastră, înainte de Pavel: «Faceți-vă urmașii Mei, ca și eu lui Hristos» (1 Cor. XI, 1). Căci e cu puțin și de folos celor ce voiesc. Și eu sunt mucenic și m-am nevoit cel dintâi după Stăpân și am privit cel dintâi cele ascunse în cer. Căci am văzut pe Fiul Tatălui stând de-a dreapta Tatălui și am văzut mplinea cuvântul: «Zisă Domnul Domnului meu: ezi de-a dreapta Mea, până ce voi pune pe dăminii Tăi aternut picioarelor Tale» (Ps. CIX, 1; Matei XX, 44; Faptele II, 35; Evrei I, 13).

560. Din Cuvântul sfântului Ioan Gură de Aur la întâiul mucenic tefan, P.G., LIX, 701 .u.

A sf ntului Grigorie Palama

Despre mp rt irea dumnezeiasc i n-
dumnezeitoare ; sau despre simplitatea
dumnezeiasc i mai presus de fire.

1. S cercet m acum ceea ce spun am ndoi⁵⁶¹ i
ceea ce pare s prezinte o oarecare greutate. C ci zic
c tre noi : «Dac spune i c harul din sf n i e necreat
nu pentru altceva, ci pentru c se mp rt esc de Dum-
nezeu, ntruc t toate creaturile se mp rt esc de Dum-
nezeu — c ci prin toate str bate i tuturor le mp rt -
e te, unora existen a, altora pe lng existen i via a
sim itoare sau ra ional , sau n eleg toare — harul va fi
necreat pe seama tuturor, unora pentru a exista, altora
pentru a vie ui, iar altora, pe lng acestea, i pentru a
ra iona i n elege».

Noi congl suind cu sf n ii, nu am voit s le d m aces-
tora nici o aten ie, ap r ndu ne. C ci n dogmele cre ti-
nilor c l uze te credin a nu dovedirea. Dar pentru cei ce
ar putea fi n ela i de afirm rile am gitoare ale acestora,
trebuie s i ntreb m la r ndul nostru : dac voi spune i
c harul din sf n i e creat pentru faptul c toate cele
create se mp rt esc de Dumnezeu, pentru voi, toate

561. «Am ndoi» trebuie s fie Varlaam i Achindin. Scrierea
aceasta trebuie s dateze din 1342 i trebuie s fie dintre primele
dup ce Achindin a preluat lupta mpotriva lui Palama, dup ce Varlaam,
dezaprobat de Sinodul din 1341, a plecat definitiv n Occident. Palama, re-
ferindu se la Achindin, nu uit nici de Varlaam, c ci afirmarea despre ca-
racterul creat al harului o luase Achindin de la Varlaam. Scrierea aceasta
se cuprinde n ed. Hristou, tom. II, Salonic, 1966, p. 137—163.

se vor numi sfinte și toată făptura se va îndumnezei de către voi ; vor fi sfinte nu numai cele raționale, mai bine zis aceia dintre cei raționali care se împărtășesc de darul îndumnezeitor al Duhului, ci și cele neraționale și pe lângă acestea cele neînsuflete. Și ce i-dacă unul se împărtășește de existență și de o viață mai înaltă decât altul ? Sau dacă între sfinți se poate vedea vreo deosebire ? După judecata ta, pentru tine va fi mai sfânt albina decât musca și mioara decât albina și altele decât mioara și omul mai mult decât acestea, poate chiar și Isabela ; și iarăși, furnica mai sfânt decât alt insect , sau dacă vrei, taurul sau elefantul sau altul dintre animale mai sfânt decât berbecul, iar omul mai sfânt decât acestea, chiar dacă ar fi ca Ahab. Un astfel de sfânt va fi și cel ce vă atrage pe voi prin dogme vrednice de dispreț spre astfel de opinii vrednice de răs⁵⁶² și care e în mod vădit un dușman al Evangheliei lui Hristos⁵⁶³.

562. Cred că se face aluzie la Varlaam care atrăsese pe Achindin la nevătura lui.

563. Adversarii lui Palama respingeau argumentul lui, că harul e necreat, pentru faptul că cel ce se împărtășește de el se împărtășește de Dumnezeu, cu argumentul că atunci toate ar trebui să se împărtășească de harul necreat, pentru că toate se împărtășesc de Dumnezeu în diferite grade. Palama le răspunde că după această judecată toate ar trebui să fie sfinte în diferite grade. Prin aceasta pune temeiul unei deosebiri cu totul de alt ordin între împărtășirea de har, de care se bucur oamenii credincioși, și între deosebirile împărtășirilor graduale de bunuri create, de care se bucur diferitele creaturi. Judecata simplistă a lui Varlaam și a aderenților lui pune pe același plan împărtășirea de ceva necreat din Dumnezeu însuși și împărtășirile de bunuri create produse de Dumnezeu, prin actele Lui creatoare, adică între împărtășirea directă și personală de Dumnezeu și împărtășirile indirecte de anumite însușiri produse prin acte creatoare de bună-tatea Lui. Căci când cineva ar pune pe același plan faptul că primește de la o persoană un lucru făcut de ea, sau o primește pe ea însăși, sau o putere ce iriaz, prin iubire, din ea. Varlaam, ca reprezentant al scolastice, năchidea toată viața lumii în ordinea creată.

2. Dacă darul îndumnezeitor al Duhului din sfîin i e creat i e ceva ca o deprindere⁵⁶⁴ sau imitare natural , cum ne nva cel ce umbl printre noi tulbur ndu ne⁵⁶⁵, sfîinii nu se îndumnezeiesc mai presus de fire, nici nu se nasc din Dumnezeu (Ioan I, 13), nici nu sînt Duh ca unii n scu i din Duh (Ioan III, 6) i nu se fac un Duh cu Domnul, ca unii ce sînt alipii de El (1 Cor. VI, 13). În acest caz Hristos n a dat, numai cînd a venit la noi i numai celor ce cred n numele Lui, putere s se fac fii ai lui Dumnezeu (Ioan I, 12). Cîci i nainte de venirea Lui a existat ea n toate popoarele i exist i acum n cei credincioi i necredincioi, dac El este n chip natural n noi.

Dar ascult pe Cuviosul Maxim, care spune n *Dialogul cu Pyrrhus* : « i Moise i David i toi c i au primit n ei lucrarea dumnezeiasc prin lep darea tr s turilor omene ti i trupe ti, erau mi ca i de Duhul lui Dumnezeu »⁵⁶⁶. i iar i n alt loc : « Chipul urc ndu se la arhetip i fiind cucerit de lucrarea dumnezeiasc , mai bine zis f c ndu se Dumnezeu prin îndumnezeire, se ndulce te mai mult de extaz dec t de cele ce sînt i se cuget n el, pentru harul Duhului ce l a cov r it pe el »⁵⁶⁷.

3. Deci, cei ce se îndumnezeiesc nu se fac numai mai buni dup fire, ci primesc lucrarea dumnezeiasc , sau pe Însu i Duhul Sfînt⁵⁶⁸. Aceasta o spune i Marele Vasile : « Cînd gîndim la demnitatea proprie a Lui, Îl vedem

564. Teologia scolastic ncepuse s defineasc harul ca un «habit» (deprindere) creat, chiar dac l numea n acela i timp habit supra-natural.

565. Cel ce f cea aceasta acum, era Achindin, urma ul lui Varlaam.

566. P.G. 91, 297 A.

567. *Ambigua* ; P.G. 91, 1076 C.

568. Harul ridic pe cei ce l primesc din ordinea creat , situ ndu i prin comuniunea nemijlocit cu Dumnezeu n ordinea necreat , mai presus de fire.

mpreună cu Tatăl și cu Fiul, iar când ne gândim la harul lucrător în cei părtași de El, spunem că este în noi»⁵⁶⁹.

Dar dacă este în sfârșit și ca în toate faptele, și ca Dumnezeu, după înțeleptele înscociri ale voastre, creează în sfârșit sfârșenia, cum le creează pe cele corespunzătoare în toate celelalte, ce nevoie mai era de Hristos și de prezența Lui ?⁵⁷⁰. Ce nevoie mai e de Botezul în El și de stăpânirea și de puterea ce ne vine din El ? Ce nevoie mai e de Duhul suflat, trimis și slăvit de la început ? Căci precum era în toate, era și în noi. Și va fi și Dumnezeu, Care îndumnezeiește, așa cum creează⁵⁷¹. Dar Marele Vasile spune limpede : «Dacă Dumnezeu face același lucru creștind și înscind, Hristos nu este prin aceeași lucrare Creator și Părinte. Căci e Dumnezeu. Și nu avem

569. Despre *Sfântul Duh*, 26, 63 ; P.G. 32, 184 C.

570. Este de fapt o teză a teologiei scolastice că Duhul creează harul în noi, deci în sfârșenia în sfârșit, cum creează cele corespunzătoare în toate creaturile. Sfârșenia nu e o calitate cu adevărat dumnezeiască în sfârșit, ci una tot creată. Sfântul rămâne în el închis total în ordinea creatului. Pe drept cuvânt, Palama întreabă pe cei ce susțineau aceasta : dar atunci de ce a mai fost nevoie de întruparea Fiului lui Dumnezeu ? Nu putea crea Duhul Sfânt harul în oameni și fără nomenirea Fiului lui Dumnezeu ? Sau din nevoia aceasta scolastică ar urma că și tot ce e deosebit în umanitatea lui Hristos e creat. Dar atunci de ce S-a mai întrupat Fiul lui Dumnezeu, când putea crea într-o umanitate acestea fără să se mai facă El însuși Subiectul, sau ipostasul umanității asumate, fără să comunice acesteia energiile Sale necreate ? Dar în umanitatea noastră Duhul lui Hristos face același lucru ca și în Hristos ca om : ne face subiecte ale energiilor necreate ale lui Dumnezeu, sau ale lui Hristos. Hristos ne a scos dintr-o viață petrecută exclusiv în granițele creatului. Concepția despre harul creat sau face cu neputință orice comunicare nemijlocită între Dumnezeu și lume, sau le confundă în mod panteist.

571. După nevoia scolastică a lui Varlaam și Achindin nu e nici o deosebire între lucrarea creatoare și îndumnezeitoare a lui Dumnezeu. Totul se îndumnezeiește prin creare, ceea ce înseamnă că însăși crearea e nașterea din Dumnezeu. Harul e și el o putere creată dată celui ce primește Tainele. Dar la ce le mai primește atunci ? Concluzia e sau închiderea lumii în granițele hermetice ale creatului, sau un panteism pur.

nevoie de înfierea prin Duhul Sfânt»⁵⁷². «împreună a sculat, zice apostolul, împreună a aezat întru cele cerești, în Hristos Iisus. Căci în har sînteți mîntuiți prin credință. Și aceasta nu de la voi, ci al lui Dumnezeu este darul; nu din fapte, ca să nu se laude cineva» (Efes. II, 6—8).

Tu însă nu fîgduiești îndumnezeirea numai din faptele imitarii naturale, spunînd că darul îndumnezeitor și harul dumnezeiesc este imitarea din puterile firii. Dar «de nu are cineva Duhul lui Hristos, nu este al Lui» (Rom. VIII, 9); și «Duhul lui Dumnezeu locuiește întru noi» (*ibid.*); și «toți am fost adăpați dintr-un singur Duh» (1 Cor. XII, 13); și «cel ce se lipește de Domnul este un Duh» (1 Cor. VI, 17); și «Hristos locuiește în inimile celor credincioși prin Duhul» (Efes. III, 16—17); și «ascultînd cuvîntul adevărului, în care am și crezut, am fost pecetluit în Duhul cel Sfânt al fîgduin ei, care este arvuna mîntuirii noastre» (Efes. I, 13—14); și «întru această cunoaștem că răzmînem întru El și El întru noi, că din Duhul Lui ne-a dat nouă» (1 Ioan IV, 13); și «n-a luat Duh de robie, ci Duh de înfiere» (Rom. VIII, 15).

4. Iar tu declari că numai de creaturi se împărtășesc și numai pe ele le vedîi cei ce, din pricina curîiei celei mai depline a inimii, vedîlimpede și pîtimesc strălucirea lui Dumnezeu și primesc pe Fiul, Care vine să și facă să-l împăreună cu Tatăl întru ei și să-l Se arate pe Sine lor potrivit fîgduin ei. Ce spui, omule? Socotești că Duhul lui Hristos, Duhul lui Dumnezeu, Duhul cel Sfânt al fîgduin ei, arvuna mîntuirii sfinților, Duhul înfierii,

572. Sfîntul Vasile, *Contra lui Eunomie* 4; P.G. 29, 697 A. Dacă îndumnezeirea e una cu crearea, mușmai e nevoie de o lucrare specială a Sfîntului Duh. Dar Duhul Sfânt înfiază pe cei odată creați, ridicîndu-i la un plan de viață superior, la viața comună cu Dumnezeu. El ne ridică din planul creației în relația nemijlocită cu Dumnezeu cel personal. El e dovada iubirii libere a lui Dumnezeu față de noi, nemăslîndu-ne să trîim ca simple creaturi ale Lui.

f g duin a Duhului, pe care lu nd o Fiul de la Tat l a d ruit o celor ce cred n El, Duhul v rsat peste robii i roabele lui Dumnezeu din Duhul Lui, dup proorocul Ioil (Ioil III, 1), e creatur i imitare natural i pe cei ce nu voiesc s huleasc ca tine i declari, umbl nd din loc n loc, r u credincio i ? Nu te ru inezi omule, de apostolul care zice c «trupurile voastre s nt biseric a Duhului, Care locuie te ntru voi» ? (1 Cor. VIII, 19) ; i iar i : «s nte i biseric a lui Dumnezeu i Duhul lui Dumnezeu locuie te n voi» (1 Cor. III, 16) ? Oare a binevoit vreodată nainte, s cinsteasc locuin a robului cu numele de biseric ? Iar dac e n noi ca n toate, fiecare dintre animalele necuv nt toare i dintre fiare i dintre cele ce se t r sc pe p m nt e biseric a lui Dumnezeu. Nu mai spun c i n elinii ce le cinstesc pe acestea i n ceilal i cinstitori ai lor. In zadar i mai laud n acest caz apostolul pe credincio i pentru acest fapt i anume pe cei cerca i : «Oare nu ti i c s nte i biseric a lui Dumnezeu i Duhul lui Dumnezeu locuie te n voi» (1 Cor. III, 16), «de nu cumva s nte i necerca i» (2 Cor. XIII, 5).

5. Dar «Împ r i i, zice, pe Duhul dumnezeiesc, spun nd c e subordonat, necreat i supraordonat, i m - sura i pe Dumnezeu, spun nd c unul dintre sfin i prime te un har mai mare, altul unul mai mic ; i aceasta nu e asem narea cu Dumnezeu ce i o c tig fiecare prin imitare, ci altceva dec t aceasta, care vine de sus i e dar i necreat».

Împotriva cui le spui acestea ? Împotriva noastr sau a proorocului, mai bine zis mpotriva Dumnezeului proorocilor, Care a spus prin unul din ei : «Voi v rsa din Duhul Meu peste tot trupul», (Ioil XIII, 1) ; i mpotriva apostolului care vorbe te de : «Împ r irile Duhului Sf nt» (Evrei II, 4) ; i a lui Dionisie care scrie limpede : «Unul este Cel pe Care to i cei ce au acela i chip Îl doresc, dar din Care nu se mp rt esc n chip unitar, m car c este

Unul, ci mparte fiec ruia cele dumnezeie ti potrivite lui mpreun cu mplinirea dup vrednicie»⁵⁷³.

Deci nu Duhul e mp r it i m surat, ci mai degrab El m soar pe cei ce se mp rt esc, ntruc t Se mparte pe Sine fiec ruia dup vrednicie, potrivit drept ii Sale m ntuitoare i vindec toare. Propriu zis El nu Se mparte, ci lumineaz ne mp r it, dar noi nu L putem cuprinde ntreg⁵⁷⁴.

6. Acestea s au scris i despre Pavel pe scurt, c nd i a vorbit marea lumin , nv luindu l ca un fulger (Fapte IX, 3 ; XXVI, 13). Iar cei ce au urcat mpreun cu Domnul pe munte au v zut slava Lui «nu ntreg , ca s nu piard , mpreun cu vederea, i via a»⁵⁷⁵. Deci nu e numai ne mp r it Duhul n cei mp r i i, ci i i une te pe cei ce se mp rt esc dup puterea lor, ca o putere unificatoare i i nal spre unitatea i simplitatea ndumnezeitoare a Tat lui, Care i adun . Astfel, ie ind cu bun tate pentru unirea celor pronia i i nmul indu Se, Duhul r m ne n l untrul S u nsu i dup puterea cea mai presus de fire⁵⁷⁶. Chiar dac aceast rev rsare i trimitere i naintare este ar tare — «c ci fiec ruia i s a dat ar tarea Duhului spre folos» (1 Cor. XII, 7) — se poate spune c Duhul Se mparte, m sur ndu i ar tarea dup m sura celor ce se unesc cu El n chip tainic ? i dac

573. *Ierarhia bisericeasc* 1,2; P.G. 3, 373 B.

574. Taina acestei mp r iri ne mp r ite implic taina caracterului personal al Duhului. Oricine dore te ntregimea unitar a persoanei iubite, dar o prime te att c t poate. O prime te ntreg , pentru c persoana iubit i se d ruie te ntreg , dar o prime te c t poate, pe c t de mare este iubirea lui primitoare. Unul o prime te mai mult, altul mai pu in i unul mai mult dup un aspect, altul mai mult dup un alt aspect, dup capacitatea sa de iubire i deci de primire.

575. Stihira a treia de la Litia din 6 august.

576. O asem nare avem n faptul c persoana iese spre cei cu care comunic , dar r m ne, ca izvorul unitar al manifest rilor sale, ne mp r it n sine ns i, de i n acela i timp se comunic ntreg prin fiecare manifestare i mai multora deodat .

niciodată nu Se arată în chip desvârșit, aceasta fiind tuturor fără de folos, ci departe în chip nesfârșit toată arătarea în alegerea, se poate spune că Se împarte și Se compune din ceva subordonat și ceva supraordonat? Nu înlegeți, voi cei întru toate înțelepți, nici faptul că ceea ce se arată, sau se cugetă, sau se împărtășește de Dumnezeu, nu e partea Lui, că să sufere Dumnezeu vreo împărțire cum ziceți voi, ci întreg Se arată și nu Se arată, Se înlege și nu Se înlege, Se împărtășește și rămâne neîmpărțit?⁵⁷⁷.

7. Iar dacă, după Marele Dionisie, «indumnezeirea este asemănarea și unirea cu Dumnezeu»⁵⁷⁸, cum am admite că indumnezeirea este imitare naturală? Noi avem nevoie de asemănare, că să fim în armonie cu unirea aceea, prin care se desfășurează indumnezeirea. Dacă fără unire, asemănarea nu ajunge pentru îndumnezeire. Iar asemănarea de care avem nevoie este aceea care ne vine din lucrarea și puzirea poruncilor dumnezeiești, care nu se desfășurează numai prin imitarea naturală, ci din puterea Duhului, care ne vine prin sfințita naștere a noastră din nou de sus și se întipărește în chip negrit în cei botezați. Prin aceasta, cei ce «nu din sînge, nici din voie bărbatului, nici din voie trupului, ci din Dumnezeu s-au născut» (Ioan I, 13), că ni te copii de curând născuți, «pot ajunge la măsura plinătății lui Hristos» (Efes. IV, 13). «Nu va cunoaște ceva din cele primite de la părinți, nici

577. Afirmării simpliste a adversarului că Dumnezeu sau nu Se arată și nu se desruiește deloc, sau Se arată și Se desruiește întreg, Palama împune în alegerea vie a tainei persoanei, și a modului dialectic în care ea pe de o parte se arată și se desruiește întreg, pe de altă parte nu se poate primi întreg. Dumnezeu ca Persoană iubitoare Se manifestă și Se desruiește întreg în fiecare lucrare mai presus de fire, dar totodată rămâne neîmpărțit în Sine însuși, sau rămâne că întreg neîmpărțit și neîmpărțit. Căci chiar persoana umană se vede și nu se vede întreg în orice act și manifestare a ei, sau se desruiește că întreg și rămâne că întreg nedruit.

578. *Ierarhia bisericească*, 1, 3; P.G. 3, 376 A.

nu va lucra cel ce nu are existența în chip dumnezeiesc»⁵⁷⁹.

Înva deci, o, iubitoare, că îndumnezeirea e de la început mai presus de fire. Nici la început nu urcă firea de la ea însuși. Cum ar fi atunci sfârșitul ei, natural și creat? Și dacă prin începutul propriu ei e mult deasupra imitării naturale, cum va fi, odată desvârșit, imitarea naturală? Botează și Ioan al lui Zaharia. Dar numai în apă (Matei III, 11; Marcu I, 8; Luca III, 16; Ioan I, 26, 31—33; Fapte I, 5; XI, 16). Botează și Iisus, Fiul lui Dumnezeu, dar nu apă în Duh (Ioan III, 5). Care e adăusul? Numai numele? Nicidecum. Căci este însuși harul și puterea îndumnezeitoare, Însuși Duhul Sfânt, versat în cel botezat, nu după ființă, ci după harul care pornește din El, prin harul sfințeniei, aflat prin fire în El. Iar dacă acesta este creatură și noi cei ce ne am împărtășit de el, ne am împărtășit de ceva creat, cum mai e necreat Duhul Sfânt?⁵⁸⁰

8. Dar dacă spunem cu Atanasie cel Mare, că «ne facem părtași de firea dumnezeiască prin împărtășirea de Duhul, ar fi nebun cel ce zice că Duhul este din fire creat și nu din cea a Fiului»⁵⁸¹. Și cum Hristos, Fiul lui Dumnezeu, botezând în El⁵⁸² în credința că și Ioan, și sînd în cei botezași putere și har, e Cel «rînduit», după Pavel, adică cunoscut și mărturisit «Fiul lui Dumnezeu în putere și după Duhul sfințeniei și al învierii» (Rom. I, 4)?

579. *Op. cit.*, 2, 1; P. G. 3, 392 B.

580. În doctrina scolastică reprezentată de Varlaam și Achindin, harul nu e răzătoare iubirii ce pornește din Duhul Sfânt, ci ceva creat. Dar atunci, sau nu pornește din Duhul, căci în acest caz ar fi creat și Duhul, sau s-ar pune întrebarea, cum ni se mai dăruiește prin har în mod special Duhul Sfânt? Duhul nu mai e în acest caz propriu zis că Persoană în harul ce ni se dăruiește. Nu mai intrăm într-o legătură nemijlocită cu El.

581. *Epist. către Serapion* I, 24; P.G. 26, 585 C 588 A.

582. Palama se referă la Ioan III, 22, unde se spune că Iisus botează în El. Dar în Ioan IV, 2, se adaugă: «deși Iisus nu botează, ci ucenicii Lui».

Ce e deci puterea lui Dumnezeu care să arată în
 Lăsa dovedit pe Iisus Fiul lui Dumnezeu ? Oare creatură ?
 și cum a fost recunoscut ca fiind Fiul lui Dumnezeu, din
 pricina ei ?⁵⁸³. și nu mai socotim puterea care a curățit
 pe leproși, a luminat pe orbi, a îndreptat pe cei grubiși,
 a vindecat pe slăbiciugi — căci ar fi o miopie fariseică a
 privi întâi la aceea — ci pe cea care a dezlegat mai întâi
 în chip nevzută lanțul păcatelor și a făcut loc Duhului
 sfântului și a îndreptat și luminat pe omul din lăuntru
 și a năviat prin unirea cu Dumnezeu din morți și a făcut
 sufletul să viețuiască dumnezeiește și a dat viaa dum-
 nezeiască și cu adevărat existentă a lui Dumnezeu. Căci
 năvierea trupului urmează năvierii sufletului, precum și
 moartea a urmat la început morții sufletului. Iar moartea
 sufletului este înstrăinarea de viaa în Dumnezeu⁵⁸⁴. și
 aceasta este moartea cea cu adevărat cumplită.

Iar cea de după aceea, adică a trupului, e atotdorită.
 Căci e un semn al iubirii de oameni a lui Dumnezeu⁵⁸⁵.
 De ea se vor lipsi, vai, ceata celor osândiți la judecata
 viitoare. Căci celor ce nu s-au folosit bine de talantul
 harului dumnezeiesc, dat de Dumnezeu, le rămâne o nă-
 viere unită în veci cu aceea a doua moarte, cum ne a des-
 coperit Ioan în Apocalipsă (Apoc. XX, 14 și XXI, 8), care
 e mai rea ca moartea. Iar dacă aceia ținesc afară de
 moarte și în același timp sunt morți, sunt mulți care ținesc
 și aici morți, cum a arătat Domnul vieții și al morții
 (Matei VIII, 22).

Există deci și o moarte a sufletului, în care după
 fire acesta rămâne nemuritor. Cum va ține deci, împărtășit

583. Negarea arătării harului necreat, sau a puterii nemijlocite a
 lui Dumnezeu, are consecințe din cele mai nefaste pentru noi și credința
 că Hristos a fost Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Prin ce să mai dovedim
 El că atare, dacă nimic necreat nu se arată în lume și în umanitatea
 noastră prin El ?

584. Sf. Vasile cel Mare, Cuv. la «Nu Dumnezeu este cauza relelor» ;
 P.G. 34, 375 A.

585. Teofil al Antiohiei, *Catre Autolic* 21, 26; P.G. 6, 1092 C—1093 A.

indu se de via a creat ? El e mai degrab mort, tr ind
aceast via . Deci trebuie s se mp rt easc , dac vrea
s nvie la o via mai nalt , de via a nemuritoare, de
aceea care nu se desparte de Duhul^{585 bis}. De aceea zice
Vasile, care s a mp rt it de aceasta i vorbe te din ex-
perien : « i via a pe care o comunic Duhul din Sine
n alt ipostas nu se desparte de El, ci are i El n Sine
via a i vie uiesc dumnezeie te i cei ce se mp rt esc
de El, ca unii ce au dob ndit via a dumnezeiasc i
cereasc »⁵⁸⁶.

9. Dar vrei s nv m cu toat limpezimea i aceas-
ta, c cei ce s au nvrednicit s se ndumnezeiasc pri-
mind pe Duhul Sfnt nsu i, nu L primesc dup fiin , ci
dup iluminarea i harul necreat ? Ascult pe cel ce zice :
«Scopul ierarhiei este asem narea i unirea, pe c t e cu
putin , cu Dumnezeu, care i face pe cei ce I urmeaz
chipuri dumnezeie ti, oglinzi atotstr vezii i nep tate, pri-
mitoare ale razei luminii ncep toare i ale ob r iei dum-
nezeie ti»⁵⁸⁷.

585 bis. Numai Duhul dumnezeiesc cel necreat d via nemuritoare,
cu adev rat vie. F r Duhul, sufletul nemuritor prin fire va tr i o via
nemuritoare moart , care e lucrul cel mai cumplit.

586. *Contra lui Eunomie* V, P.G. 29, 772 B. Duhul, ca ipostas suprem
al vie ii, comunic via a nemuritoare i cu adev rat vie altui ipostas,
altei persoane. C ci dac e propriu persoanei s comunice via a sa alteia,
cu att mai mult e propriu acest lucru Duhului Sfnt, Persoana comuni-
cant suprem . Prin aceast comunicare ne nctat de via dumnezeiasc
de la Persoana nemuritoare i cu adev rat vie, devine i r m ne i per-
soana omeneasc ntr o via nemuritoare cu adev rat i deplin vie,
dac se deschide comunic rii Duhului. Altfel persoana omeneasc
r m ne nemuritoare, dar nu cu adev rat vie. Duhul i acele per-
soane au prin comuniune o singur via , cea dumnezeiasc , nemuritoare
i cu adev rat vie. In afar de Duhul i de via a Lui, necreat , de Sine
existent i nesecat , comunicat nou , nu exist via personal nu nu-
mai nemuritoare, ci cu adev rat i deplin vie. O via de con inut creat,
desigur creat i el prin Duhul, e mereu cu lipsurile creatului, deci ntr un
fel moart , de o monotonie insuportabil .

587. Dion. Areop., *Ierarhia cereasc* 3, 2; P.G. 3, 165 A.

Iar dacă fiind Unul, Cel ce se împărtășește tuturor nu se împărtășește unitar, ci în mod felurit, ce va împiedica și pe sfinți și pe cei ce nu sînt sfinți să se împărtășească de Dumnezeu, dar să existe o deosebire a acestor împărtășiri, una fiind necreată și alta creată? Sau dacă pe Atanasie cel Mare, care zice «un Dumnezeu Tatăl» sau începutul tuturor, după apostol (1 Cor. VIII, 6), «dar Cuvîntul e din El în chip înscut și Duhul din El în chip purces»⁵⁸⁸, dacă, deci, lăsa trebuia cineva, cum socoteai — după ce ai afirmat că toate sînt din Tatăl — numai pe Fiul și pe Duhul Dumnezeu adevărat și nedespărțit de El, iar răspunde nădăcut pentru deosebirea de subsistent (), căci Fiul și Duhul sînt din Tatăl ca strălucirea și raza din lumină⁵⁸⁹, anume prin subsistența de Sine ().

Tot așa vom zice și noi că deși toate se împărtășesc de Dumnezeu, dar deosebirea între împărtășirea sfinților și celelalte e foarte mare. Căci spune-mi de ce, dintre cele ce se împărtășesc de Dumnezeu pentru a vieții sensibile sau raionale sau intelectuale, nu este și nu se spune de viața nici uneia că este în chipul dumnezeiesc și îndumnezeit, nici că vreuna este dumnezeiască, sau pătrunsă de Dumnezeu, sau purtătoare de Dumnezeu, sau mai bine zis că e Dumnezeu, dacă nu e dintre cele îndumnezeite? Iar cele ce prin fire au numai viața după simțuri, sau sînt chiar lipsite cu totul de simțire, nu se împărtășesc niciodată și viețuiesc dumnezeiește, întrucât și ele se împărtășesc de Dumnezeu.

10. Vezi că deși în toate este Dumnezeu și toate se împărtășesc de Dumnezeu, El este numai în sfinți și numai ei se împărtășesc de El în ei înșiși propriu? și astfel un lucru e sigur și adevărat, că precum sînt și se numesc mulți dumnezei, dar nouă ne este un singur Dumnezeu

588. Pseudo Atanasie, *Dialog despre St. Treime* I, 5; P.G. 28, 1125 A.

589. Sf. Atanasie, *Contra Arianilor* I, 20, P.G. 26, 53 B.

adev rat ; precum s nt i se numesc mul i fii ai lui Dumnezeu, dar noi propov duim un singur Fiu al lui Dumnezeu cu adev rat, pentru c este i Unul N scut, tot a a fiind mul i, ba mai bine zis to i cei ce se mp rt esc de Dumnezeu, singuri sfin ii se zic c se mp rt esc de Dumnezeu i de Hristos. «C ci e cu neputin , zice Pavel, ca cei ce s au luminat i au gustat din darul ceresc i s au f cut p rta i de Duhul Sf nt» (Evrei VI, 4), s fie ca i nainte de a se fi mp rt it. Dar i Domnul f g duie te c va veni i i va face s la la cei ce L iubesc pe El i s nt iubi i de El (Ioan XIV, 23), desigur cum nu era i nu locuia mai nainte n ei.

Apoi cei ce s nt ndumnezei i trebuie s aib mult asem nare cu Dumnezeu, iar cei nfia i mult asem nare cu Fiul. Deci precum numai Dumnezeu este, numai El unul vie uie te, El unul e sf nt, El unul e bun, «singur av nd nemurirea i locuind n lumina neapropiat » (1 Tim. VI, 16), m car c mul i s nt cei ce s nt i vie uiesc, fiind sfin i i buni i nemuritori i locuind n lumina i n locul celor vii, a a i sfin ii singuri s nt cei ce se mp rt esc de Dumnezeu, de i to i se mp rt esc n oarecare fel.

11. Recuno ti c o a a de mare deosebire de mp rt ire ajunge ca s ne nf i eze mp rt irea celor ce vie uiesc dumnezeie te ca necreat ? Dar i Pavel a spus: «Nu mai vie uiesc eu, ci Hristos vie uie te n mine» (Galat. I, 20) ? Apoi i Maxim a spus despre sine i despre cei ca el, c «nu poart n el via a vremelnic , care are nceput i sfr it, ci pe cea dumnezeiasc i ve nic a Cuv ntului ce locuie te n ei»⁵⁹⁰. i iar i : «Via a dumnezeiasc i ne n eleas , de i d bucuria de ea celor ce se mp rt esc de ea prin har, dar nu d n elegerea. C ci r m ne pururea ne n eleas chiar i n mp rt ire celor ce se bucur de ea ; c ci are dup fire, ca una ce e nef

590. *Ambigua*; P.G. 91, 1144 C.

cut , necuprinderea»⁵⁹¹. Iar î : «El dă ruie te ca răsplă-
tă celor ce ascultă de El îndumnezeirea nefcut »⁵⁹².
Iar îndumnezeire nefcut nume te «iluminarea enipos-
tatic , care nu are facere, ci e o artă ne-n-eleasă în
cei vrednici»⁵⁹³.

12. Iar Atanasie cel Mare zice : «Când sântem nu-
mi împărtași de Hristos împărtași de Dumnezeu, se arată
mirul și pecetea care nu e din firea celor făcute»⁵⁹⁴. Iar
î : «Aceasta este iubirea de oameni a lui Dumnezeu,
călăcăzătoare este Făcător, al aceluia se face pe urmă și
Părinte»⁵⁹⁵. Și se face când oamenii creați de El primesc
«în inimile lor Duhul Fiului care strigă : Avva, Părinte»
(Galat. IV, 6 ; Rom. VIII, 15). Altfel nu s-ar face fii, cei
ce sânt prin fire creaturi, dacă nu ar primi Duhul Celui
ce este prin fire și cu adevărat⁵⁹⁶. De aceea «Cuvântul
trup Săfăcut» (Ioan I, 14), ca să facă omenescul primi-
tor al dumnezeirii»⁵⁹⁷. Iar î : «Precum a fost făgăduit

591. *C tre Talasie* 61 ; *Scolia* 18 ; P.G. 90, 644 D—645 D ; *Filoc. rom.* III, p. 347.

592. *Ibidem*.

593. *Ibidem* «Iluminarea enipostatic » e iluminarea care are ca
ipostas sau ca Persoană din care pornește și în care își are fundamentul
și izvorul, pe Dumnezeu Cuvântul. Ea e manifestarea Persoanei supreme,
veșnică și ineputabilă. La viața astfel iluminată ajunge persoana umană
prin saltul credinței, dar și al darului lui Dumnezeu, peste ceea ce repre-
zintă viața naturală.

594. *Ep. c tre Serapion* I, 24 ; P.G. 26, 585 BC.

595. *Ibidem*. Galat. I, 4, 6 ; Rom. VIII 15.

596. Un salt chiar pentru Dumnezeu de la a fi Creator, a fi al ace-
lora și a fi Părinte ; un salt în iubire. Creatorul produce din nimic și în-
pe cel creat într-o distanță, necomunicându-i Se. Părintele dă viața din
Sine. El înfăptuiește iubirea deplină între Sine și creaturi. Acestea trebuie
să fie și creaturi și fii, ca să se arate deplină iubirea Sa, care face din
creaturile din nimic fii ai Său. Creatura trebuie ca să primească viața
necreată, ca să devină fiu al lui Dumnezeu.

597. Omenescul nu se putea face purtător al dumnezeirii ca subiect
ce și-o face pe aceasta proprie, deși e dar, deci dacă a primit în prea-
labil ipostasul Cuvântului care este ipostas al dumnezeirii, ca ipostas
propriu. (Sfântul Atanasie, *Contra Arianilor* II, 59 ; P.G. 26, 273 A). În Hris-

apostolilor Duhul și puterea Celui prea nalt, a a și i Fecioarei». Iar Marele Vasile și cere să te faci «prin Duhul Sfânt prin harul lui Hristos, să fii fiu al luminii, să te împărtășești de slava veșnică»⁵⁹⁸. Și iarși: «Cel micat prin Duhul Sfânt cu o mică care veșnic să a făcut numai sfânt. Căci singur luându-l Se Duhul în el, omul are în sine vrednicia proorocului, a apostolului, a îngerului, a lui Dumnezeu, căt vreme înainte era pământ și cenușă» (Facere XVIII, 27)⁵⁹⁹. Și iarși: «Căci nu pentru că ia pe rob, se face din rob fiu, nici pentru împărtășirea de rob nădărnice te să numească pe Dumnezeu, Tatăl»⁶⁰⁰. Și iarși: «Cele după chip se împărtășesc de Făcătorul, iar aceasta se face prin Duhul. Căci toate cele făcute sunt nefericite, fiind lipsite de Dumnezeu și de slava Făcătorului după firea lor creată, dacă nu se împărtășesc de dumnezeire. Căci e nevrednic cuvântul despre Dumnezeu al celui ce vede goală și pustie făptura Lui. Dar nici creatura nu e atât de nevrednică, nici Dumnezeu atât de lipsit de putere, ca să nu trimită sfânta Lui dăruire făpturi

toate utile omenească să se deschisă, fără ca el să fie distrus. Lumina și viaa dumnezeiască să pătrunsă în el în toată deplinătatea. Căci voia noastră, devenind voia Cuvântului întrupat, năa mai opusă nici o rezistență voinei ei de curățare și de iubire a lui Dumnezeu. Dimpotrivă colaborează deplin.

598. Despre *Sfântul Duh* XV, 26 ; P.G. 32, 132 B.

599. Duhul Sfânt, Cel ce are în Sine viaa veșnică, singur luându-l Se în omul credincios, și dă și acestuia viaa veșnică, fără început și fără sfârșit, căci Se face Duh al acestuia, prin dar, precum e Duhul lui Hristos. Un astfel de om se împărtășește de o viaa, pe care o simte că năa început și nu va avea sfârșit, căci este inepuizabil. El dobândește în sine toate demnitățile ce le poate avea omul credincios în Duh: de prooroc, de apostol, de înger sau de vestitor al lui Dumnezeu, căci el vestește pe Dumnezeu, iradiându-l din sine. Devine chiar Dumnezeu după har, căci Subiectul lui e Duhul, Care e Dumnezeu, sau subiectul său să a penetrat de Subiectul Duhului. (Pseudo Vasile, *Contra lui Eunomiu* 5; P.G. 29, 769 B).

600. Nu pentru că a luat un rob ca ipostas de rob, se face din rob Fiul, ci fiindcă fiind Fiul rămâne Fiul și după întrupare (Idem, *op. cit.*, col. 741 B).

lor»⁶⁰¹. Iar îmi : «Zidirea e nouă iar în când se împărtășește de Duhul, din lipsa Căruia s-a născut»⁶⁰². «Căci trebuie să conlucreze cu noutatea de la început înnoirea și contribuția de acum. Căci a scos iarăși la iveală chipul, întrucât Cel ce a suflat nu e altul decât Cel ce a suflat la început, ci Însuși Acela prin care s-a dat însuflarea, atunci odată cu sufletul, acum în suflet»⁶⁰³. Iar sfântul Ioan Gură de Aur, lăudând harul dumnezeiescului Botez, zice : «Atunci omul s-a făcut spre suflet viu (Facere II, 7), iar acum spre duh de viață făcător» (1 Cor. XV, 45). În mare deosebire. Căci sufletul nu dăruiește altuia viața, dar Duhul nu viețuiește numai, ci procură și altora aceasta. Astfel apostolii au năvălit în morți»⁶⁰⁴.

13. Acestea le înfățișează mai pe larg și dumnezeiescul Ciril, respingând pe cei ce spun că dumnezeiască însuflare s-a făcut omului spre (drept) suflet. Căci încheind cuvintele sale, zice : «Iar ceea ce s-a însuflat din El se înlege că este propriu al Lui, al ființei Lui. Deci cum s-ar fi schimbat Duhul din Dumnezeu în firea sufletului ? Aadar animalul a fost însuflețit printr-o putere negrită și prin asemănarea cu El s-a făcut ceea ce avea în fire să fie, bun și drept și capabil de toată virtutea. Dar să își sfîșiețarându-se părta al Duhului dumnezeiesc. Aceasta e ceea ce a pierdut prin păcat»⁶⁰⁵. Unde sînt

601. Pseudo Vasile, *Contra lui Eunomie* 5 ; P.G. 29, 724 AB.

602. *Ibidem*. 728 A; Comp. *Despre Sfîntul Duh* 19, 49; P.G. 32, 157 BC.

603. *Ibidem* 729 A. Chipul cere relația lui cu modelul, relație de la persoană la Persoană.

604. *Omil.* 25 la Ioan 2 ; P.G. 59, 150. Duhul răspîndește din Sine viața în cei ce vor să o primească, pentru că Duhul vieții nesfîrșite al lui Dumnezeu. De aceea o răspîndește chiar din oamenii în care se sîlăluiește, întrucât Săntipărit ca Subiect în subiectul lor. Din această iradiaz viața cum nu iradiaz din oamenii care sînt numai sufleteți, în care e o viață stinsă, oricât ar fi ei de inteligenți și de puternici în sensul lumesc. Aceștia au o anumită viață în ei. Dar această viață e oarecum moartă și nu are puterea iradierii, nu are jarul care iradiaz căldura.

605. *Împotriva antropomorfitor* 2, P.G. 76, 1081 AB. După sfîntul Ciril deci prin însuflarea dumnezeiască pe de o parte s-au imprimat

cei ce spun c ă darul ăndumnezeitor al Duhului e o limitare creat ă în natural , nu o lucrare dumnezeiasc ă în negrit ă în mod negrit ă s ădit ? C ăci ăi sfântul Maxim zice : «P ătimim ăndumnezeirea, că fiind mai presus de fire, dar nu o producem»⁶⁰⁶. ăi iar ăi : «Nimic dup ă fire nu produce ăndumnezeirea»⁶⁰⁷.

14. Dar s ă revenim de unde am pornit ăi s ă ducem cuvântul mai departe. Deci nimic nu ne împiedic ă s ă spunem c ă precum «nimeni nu este bun f ăr ă numai Dumnezeu» (Matei X, 18), tot ăa ă nimic ăi nimeni nu se m ăpărt ăe te de Dumnezeu dec ăt numai cei buni dintre ăngeri ăi aceia dintre oameni care au primit iar ăi în mod tainic ăn suflet ănsuflarea dumnezeiasc ă, care s ăa depărtat de la Adam pentru nesocotirea poruncii dumnezeie ăti. ăntreba cu pl ăcere pe cel ce respinge aceast ă p ărere : oare nu e cu totul necesar pentru ă se putea m ăpărt ăi cineva de altceva s ăaib ăn el o m ăpărt ăire de mai nainte ăi s ăfie ăn sine ceva de mai nainte ? Deci cele ce vie uiesc prin m ăpărt ăirea de Dumnezeu ăn chip sensibil sau ra ăional sau ăn eleg tor, de ce sim ăire s ăar f ăi bucurat, sau de ce ra ăiune sau minte, p ăn ce nu se m ăpărt ăiser ănc de Dumnezeu ? Numai de existen ă, ar spune poate cineva, la care s ăau ad ăugat acestea. Dar ăi aceasta o are prin m ăpărt ăirea de Dumnezeu. ăv ădit ăa adar c ăacesteanu se m ăpărt ăesc de Dumnezeu ăn sens propriu, că de lucrarea Lui, ci se spun c ăse m ăpărt ăesc de Dumnezeu că rezultate ale lucr ării ăi puterii Lui creatoare, precum ăi despre toate cele produse de vreun me ăteug se poate spune, printr o asem ănare obscur , c ăse m ăpărt ăesc de

potentele morale ale sufletului, pe de alta ăi s ăa dat puterea de ăa f ăi sfânt. Aceasta ar ănsemna: s ăa f ăcut suflet viu. C ăci f ăr ănsuflarea harului dumnezeiesc plin de via ă, sufletul e mort.

606. *C ătre Talasie* 2 2 ; P.G. 90, 90, 324 A. Filoc. rom. III, p. 75.

607. *Op. cit.*, 22 ă P.G. 90, 321 A.

priceperea me terului, dar sînt cu totul lipsite de în alegerea lui lucrătoare⁶⁰⁸.

15. Sfinții, avînd de mai înainte ca bază firea cea creată, dobîndesc ca adaos la ea împărtășirea mai presus de fire a dumnezeiască⁶⁰⁹, nu ca o unealtă produsă de meșteșuguri ca cele produse prin el, ci ca cei ce au primit viața a care «e totdeauna împreună prezentă, dar prin lucrare se arată cînd trebuie», după diferitele feluri ale harismelor Duhului⁶¹⁰. «În precum este în noi Cuvînt

608. Sfîntul Grigorie Palama precizează aici deosebirea esențială între împărtășirea sfinților în general a oamenilor credincioși și curățirea de Dumnezeu și între împărtășirea lor sau a tuturor lucrurilor, de Dumnezeu, în calitate de creaturi. Sfinții se împărtășesc nemijlocit de Dumnezeu ca Persoană, adică sînt într-o comuniune actuală cu El, pe cînd lucrurile se împărtășesc de lucrarea Lui creatoare, în calitate de rezultate ale ei. Prima este împărtășirea de Dumnezeu propriu-zis, ultima este împărtășirea de o lucrare a Lui. Împărtășirea sfinților este o relație interpersonală între ei și Dumnezeu. Aceasta este nota dominantă în toată învățătura sfîntului Grigorie Palama, ca precizare a învățurii biblice și patristice. Mai precis: cît vreme în baza creației persoanele umane și lucrurile sînt dovada lucrării creatoare a lui Dumnezeu, dar nu sînt împreună subiecte conștiente cu Dumnezeu ale vreunei lucrări a Lui, sfinții au devenit ei înșiși împreună subiecte cu Dumnezeu ale lucrării Lui. Sfîntul nu este numai un rezultat al unei lucrări creatoare a lui Dumnezeu, ci primește și lucrează ca Dumnezeu, împreună cu Dumnezeu. În acest sens a devenit dumnezeu după har.

609. Sărbătorirea cămăvea aici învățătura catolică despre darul supraadugă la natura omenească. Dar este o deosebire esențială între învățătura aceasta și cea catolică. Darul supraadugă în învățătura catolică presupunea natura întreagă prin ea însăși. Aici însă natura fără har nu reprezintă natura întreagă. Ea se completează în toată normalitatea ei prin har. A doua deosebire este că în învățătura catolică grația supraadugă este și ea creată (supranatural creată) și deci devine o proprietate în exclusivitate a omului. În răsărit însă harul este lucrarea necreată și nemijlocit a lui Dumnezeu și omul primind-o devine subiect al ei împreună cu Dumnezeu.

610. Sfîntul Vasile, *Despre Sfîntul Duh* 26, 61; P.G. 32, 180 C. Se precizează aceeași deosebire între împărtășirea de lucrare creatoare a lui Dumnezeu și împărtășirea ca o comuniune nemijlocită cu Persoana Lui. O unealtă produce prin sine cele pentru care este folosită. Acestea nu

tul, a a este n noi i Duhul», uneori ca Cel ce este El nsu i n inim , c nd «Duhul m rturise te mpreun cu duhul nostru» (Rom. VIII, 16) i c nd «strig n inimile noastre : Avva, P rinte» (Rom. VIII, 5 ; Galat. IV, 6 ; Matei X, 20), alteori ca Cel ce gr ie te prin limba noastr ; c ci «nu voi s nte i cei ce gr i i», spune Cel ce ne a dat n elepciunea necontrazis , «ci Duhul Tat lui vostru care tr ie te ntru voi» (Matei X, 20)⁶¹¹.

Dar trebuie s fie n eles ca un ntreg n p r i, n mp r irea darurilor. De aceea «to i s ntem m dulare unii altora» (Efes. IV, 25)⁶¹². Pe lng aceea, «precum e puterea vederii n ochiul s n tos, a a e lucrarea Duhului n sufletul cur it»⁶¹³. De aceea, acela i nume te luminarea din Duhul i iradiere (curgere =)) a Duhului⁶¹⁴. «C ci precum cele ce se afl n jurul culorilor

s nt un adaos. Altceva este tiin a. Ea trebuie agonisit pe urm , ea se adaug prin voin personal . De mp rt irea aceasta nu se pot bucura dec t persoanele. De sigur, harul nu e numai o tiin agonisit n mod natural de om. Dar n orice caz, n ea se arat c omul exist deja i pe baza acestui fapt poate deveni subiectul lucr rii, ca har primit de la Subiectul dumnezeiesc, pentru o mpreun lucrare. tiin a odat dob ndit e ca o potent de care omul face uz c nd trebuie, potrivit diferitelor trebuin e. Deci tiin a e i prin aceasta un chip al harului, care se poate manifesta n diferite harisme.

611. Se fac v dite aici mai multe lucruri: a) at t Cuv ntul c t i Duhul s nt n noi b) Cuv ntul se face cuv nt n noi, c nd vrem, sau izvor de cuvinte, mpreun lucr nd cu noi la aceasta, fie vorbind cu noi, fie cer ndu ne s vorbim, r spunz nd apelului S u; c) Duhul se face n. noi izvor de putere al cuvintelor, deci i ndemn de a vorbi din Cuv ntul, Care este n noi; d) se face totodat izvor de via a ce se mi c n noi i ne face s fim vii, iradiind din noi prin cuvinte i n tot felul. Astfel cuvintele devin ale noastre, de i nu s nt numai ale noastre, i Duhul, Care le umple cu via , este n a a m sur al nostru, c vorbind El, noi vorbim ; sau vorbind noi, El vorbe te. La fel, via a i puterea Lui devin via a i puterea noastr .

612. Sf ntul Vasile, op. cit. 26, 61 i P.G. 181 A.

613. *Ibidem*, 180 C.

614. Criticii tomi ti ai nv turii ap rate de sf ntul Grigorie Palama din revista «Istina», 1937, nr. 3, fac mare caz de expresia ' , pe

nflorite se colorează în ele din lumina ce se răspândește din culori, așa că cel ce privește deschis cu Duhul se prefăce din slava Aceluia, devenind mai luminos, fiind luminat de adevărul Duhului ca de o lumină»⁶¹⁵. Iar Grigorie cel cu numele de Teologul, înirînd calitățile moștenite de sora Gorgonia de la oameni, spune: «tiu bine că sînt mai mari și cu mult mai cinstite cele ce le ai decât cele din lumea văzută: zvonul celor ce sîrbătoresc, jocul ngerilor, buna întocmire cerească, vederea slavei, iluminarea Treimii Prea nalte, mai curată și mai desvîrșită decât oricare alta, dumnezeirea strălucind cu toată lumina în sufletele noastre». Iar după ce a spus acestea, întorcîndu-se spre ea, apoi reluînd cuvîntul pe scurt, zice: «De toate te bucuri, ale căror iradiieri le aveai încă pe pămînt pentru sinceritatea pornirii tale spre ele»⁶¹⁶. Căci aceasta este firea iradierii () ca *chiar cînd e comunicat și rîmîn nedespărțit de cel ce o comunică, nesuferind nici o mic orare prin comunicare*⁶¹⁷. Căci cum ar putea avea ceva lumina din pricina razei, sau raza din pricina strălucirii ei?

care același ar fi însuși tot de la Dionisie Areopagitul și care ar vedea caracterul neoplatonic al acestei învățături. Iată că acest cuvînt este folosit încă de sfîntul Vasile cel Mare. Dar această «iradiere» sau «curgere» la sfinții prinși nu mai are nimic neoplatonic. Căci ea nu înseamnă altceva la ei decât prezența lui Dumnezeu întreg ca Persoană în fiecare act al Lui și nu o subiere a naturii supreme în iradierea ce provine din ea. Sau dacă nu avem în cursul vieții pămîntene în toată intensitatea ei lumina dumnezeiască, aceasta nu se datorează unei slăbiri obiective a ei pe măsura depărtării de izvorul ei, ci neputinței noastre de a o primi în întregime, așa cum un ucenic nu poate primi toată învățătura magistrului, deși acela pune aceeași silință întreaga personalității sale în ceea ce îi comunică. Cel mult o acomodare liberă a darului împărțit la modul în care puțin al celui ce l primește.

615. *Despre Sfîntul Duh* 21, 52; P.G. 32, 165 B.

616. Cuv. 8; la înmormîntarea Gorgoniei 23; P.G. 35, 816 BC.

617. Aici sfîntul Grigorie Palama spune direct că «iradierea» nu înseamnă o subiere obiectivă a ceea ce se comunică.

16. Să nu mi aduci ca dovadă iradierile materiale. Ci depărtează de la această iradiere tot năelesul necuvenit și aș nălege, după puțin, modul dăruirii Duhului celor vrednici. Cum luminează în chip negru în tuturor celor vrednici? «Ca ni te raze ale soarelui, zice, care luminează norul, îl fac să lumineze, dându-i o culoare aurie»⁶¹⁸. Mai gândește-te la faptul că norii aceia, vasele luminii, aprind o similitudine dumnezeiască a luminii aceleia și având prin fire un fel de ochi capabil să se împartă de lumină, pot deveni ei înșiși o lumină apropiată de a soarelui și se pot folosi de o astfel de lumină. Astfel numai sfinții, deveniți îndumnezeiți în chipul lui Dumnezeu, se împartesc în sens propriu de Dumnezeu. Ei nu numai se împartesc de El, ci Îl transmit. Ei nu cunosc numai cele ce s-au întimplat, ci știu și cele ce n-au fost aduse niciodată la existență din nimic. Ei nu viețuiesc numai, ci îi dau viață, ceea ce nu e propriu puterii create. Dar după dovedirea adevărului și dăruirea atenției vestitorilor adevărului, care spun că numai sfinții se împartesc de Dumnezeu. Căci noi totdeauna înfrimăm pe aceia ca martori ai adevărului.

17. Zice deci Marele Vasile: «Numai atunci se poate apropia cineva de Mângietorul, când s-a curățit de urciunea cea adunată prin răutate și a revenit la frumusețea din fire și a redat chipului împărtășc, prin curățenie, forma lui străveche»⁶¹⁹. Și iarăși: «Duhul Sfânt,

618. Pseudo Vasile, *Contra lui Eunomie*, 5; P.G., 29 Î 769 B. Desigur prin ei n-aveau în vremea lor puțină exprimare clare a raportului între persoană și actele ei. De aceea se folosesc mai mult de imagini din natură. Dar și așa se vede că ei nu considerau iradierile ca o mic orare. Sfântul Vasile (Pseudo Vasile) nu vorbește de o mic orare a razelor soarelui în raport cu soarele, ci grija lui este să arate că ele dau norului culoarea soarelui, deci în cazul harului, îndumnezeirea produsă în cel ce se sfințește, adică asemănarea persoanei umane cu Persoana dumnezeiască, așa cum se produce asemănarea între două persoane care intră în relație.

619. *Despre Duhul Sfânt*, 9, 23; P.G. 32. 109 AB.

neapropiat prin fire, Se face nc put pentru bun tate. C ci umpl nd toate prin putere, Se mp rt e te numai celor vrednici»⁶²⁰. «Nu Se mp rt e te n aceea i unic m sur , ci Î i mparte lucrarea dup m sura credin ei»⁶²¹.

i iar i : «Cel ne nc put de lume, cum trebuie s socotim c se face v zut numai sfin ilor pentru cur ia inimii, sau c te cinstiri corespunz toare I se cuvin Lui ?»⁶²². i iar i : «Domnul asigur ndu le ucenicilor S i cur ia vie ii prin nv turile Sale, le d s fie i primitori i v z tori ai Duhului»⁶²³. i iar i : «Cei ce au c lcat peste cele p m nte ti i s au ridicat mai presus de ele, au fost recunoscui vrednici de harul Sf ntului Duh»⁶²⁴.

18. Dar s i nf i m deosebirea acestor mp rt - iri i prin pilde, ca prin ni te chipuri obscure. Vasul de p m nt se mp rt e te de foc i dup ce, intr nd n ntrebui nare, s a dep rtat de focul din cuptor ; c ci p streaz urmele focului. C ci culoarea, densitatea i t ria neted a materiei o are din foc ; pentru c focul usc nd umezeala i nt rindu l i nnegrindu l prin ardere, culoarea galben a focului se mplete te cu albul p m ntesc natural i a a din galben i alb i negru se ive te prin ameste

620. Altceva este faptul c Duhul le umple toate prin putere i alt ceva c Se mp rt e te ntr o comuniune personal . De ultima au parte numai cei vrednici. Cel ce se mp rt e te de El n acest sens devine subiect con tinent al lucr rii Lui, sau mpreun subiect cu Duhul al acestei lucr ri. El nu mai e simplu creat, men inut n existen , c rmuit ca un obiect. Împ rt irea e rela ie personal , e comuniune.

621. Op. cit. 9, 23 j P.G. 32, 108 C. i comunic lucrarea pe m sura credin ei, adic a unei alipiri personale la Persoana Lui.

622. Op. cil., 22, 53; P.G., 32, 168 C. In cei cura i cu inima de orice alt afec iune, sau n cei alipi i numai Lui, ncape ca Persoan , pentru c poate stabili cu ei o rela ie personal , cum nu poate stabili cu toat lumea.

623. Op. cit., col. 168 B. Ucenicii pot vedea pe Duhul ca Persoan , pentru c in nv turile pe care le au primit, adic mplinesc poruncile, unific ndu i voia lor, cu voia Lui.

624. *Ibidem*, col. 168 C.

care a lor culoarea fr m nt rii arse i moliciunea p m n-
tului se str nge, c ci porii se nchid din ad nc sub puterea
focului n a a fel, c ngro ndu se nu mai ng duie p -
trunderea apei. Astfel ceea ce se desf cea prin ap , de aici
nainte r m ne de nedesf cut i ne nmuiat. Ba devine i
mult mai u or i mai cald dec t piatra sau dec t p m ntul
de m sur egal , prin faptul c au fost apropiate de foc.
C ci vasul se mp rt e te de foc i c nd e confec ionat
spre ntrebuin are. Dar se mp rt e te i c nd e pus pe
soba aprins i e nc lzit de foc sau lipit de foc. Dar atunci
se mp rt e te nu numai de rezultatele focului, ci n oare-
care m sur i de toate lucr rile lui, nelipsindu se nici
de c ldura i de puterea lui arz toare, ba i transmite cu
u urin din lucrarea lui, de care se mp rt e te, tot celui
ce se apropie, dac acela e n stare s se mp rt easc ,
de i dup fire nu se mp rt e te i e prin sine p m nt.
Iar luat de pe sob spre ntrebuin are, se mp rt e te de
rezultatele focului, dar de lucr rile lui nu.

19. Deci ia, pe c t e cu putin , prin asem nare, din
vase cele de folos spre n elegerea temei de fa . Via a i
existen a, cuno tin a natural i toate cele asemenea aces-
tora s nt rezultatele lucr rilor dumnezeie ti, dar nu lu-
cr ri n sensul propriu. Via a ndumnezeit i harul celor
ce exist i vie uiesc dumnezeie te i mai presus de fire
s nt ns o lucrare cu adev rat dumnezeiasc i mai presus
de fire, prin care se nf ptuie te unirea lui Dumnezeu cu
cei vrednici de Dumnezeu. Deci toate c te au fost aduse
la existen din cele ce nu s nt, prin porunca dumneze-
iasc , s nt create i rezultate ale lucr rilor dumnezeie ti,
dar nu i lucr ri. Iar Domnul, f c ndu i mpreun cu
Tat l s la n cei vrednici (Ioan XIV, 23), s v r e te cele
ce se ivesc n purt torii de Dumnezeu, nu prin porunca
creatoare, ci prin unirea i s l luirea dumnezeiasc , prin
puterea ndumnezeitoare i prin harul ndumnezeitor,
comunicând celor uni i cu El din cele ce I s nt proprii Lui
prin fire. Deci sfin ii se mp rt esc nu numai din rezul

tate, ci și din născuțurile lui Dumnezeu, imitându-le pe îngeri și vrednicia lor. Căci aceasta zice Marele Vasile că deosebirea îngerilor față de Duhul Sfânt, «că Acesta este sfințenia prin fire, iar alora le e propriu a se sfinți prin împărtășire»⁶²⁵.

20. Astfel drepții vor străluci cum a strălucit Domnul pe munte. Ei vor avea nu o împărțire creată, nici deosebită în vreun fel de a Lui, ci aceeași cu a Lui. Astfel Hristos trăiește și trăiește aici (Galat. II, 20; 2 Cor. XIII, 3), deși Pavel este cel care trăiește și trăiește⁶²⁶. Astfel Petru omăruie (Fapte V, 1—10) și învie (Fap

625. *Contra lui Eunomie*, 3; P.G. 29, 660 b. În lucrurile înființate, în calitatea lor de create, nu se vede Dumnezeu direct, ci numai indirect, ca în rezultatele lucrării Lui. Aceasta este împărtășirea lor de Dumnezeu. Dar în îngerii buni și în oamenii credincioși și care se silesc să se curețe de toată aplecarea contrară lui Dumnezeu, Acesta se vede nemijlocit în lucrarea Lui actuală, ba chiar îi face împreună subiecte ale acestei lucrări. Deosebirea între Dumnezeu și Sine și Dumnezeu și îngeri și sfinți, e numai aceea că în ultimii Dumnezeu e prin împărtășirea celor din urmă de El; ei nu sînt sfinți și dumnezei prin ei, ci sfinți și dumnezei prin împărtășirea de Dumnezeu. Dumnezeu nu are nevoie de comuniunea cu ei, că să fie Dumnezeu; ei au nevoie de comuniunea cu El pentru a avea viaa dumnezeiască în ei. De aceea ființa lor creată nu încetează de a rămâne ca bază creată. Aceasta se vede în ei și ei o văd de asemenea, chiar dacă au devenit purtătorii caracterelor și lucrurilor dumnezeiești. De aceea ei participă cu efortul lor de deschidere, de curățire, de alipire exclusiv la Dumnezeu, cu punerea la dispoziția lui Dumnezeu a ființei și a voii lor, ca mediu prin care Dumnezeu lucrează în ei și ei devin subiecte ale voinței și lucrării lui Dumnezeu, nemaivoid să lucreze ale lor. Lucrarea lui Dumnezeu ia o formă îngerească, sau umană, dar numai întrucât se observă că îngerul sau omul s-au pus la dispoziția lui Dumnezeu. De aceea se mai poate observa și faptul că lucrarea lui Dumnezeu depinde de aportul posibil al lucrării îngerești sau omenești create. Ei sînt transparenți ontologic pentru Dumnezeu, pentru că sînt transparenți moral.

626. Interferența între Persoana lui Hristos și a sfîntului e de adevărată natură, că nu se pot nici separa, nici confunda. Dimpotrivă, sfîntul se întinde ca persoană în unirea cu Hristos, dar fără să vrea să o afirme aceasta. Hristos viețuiește și trăiește ca Subiect în sfînt și totuși sfîntul viețuiește și trăiește tot ca subiect, dar mult mai intens, în Hristos. Viaa și trăirea lui Hristos a devenit a sfîntului și viceversa. Hristos a devenit

te IX, 37—42), de i singur Dumnezeu este Cel ce omoară i nvie. Astfel împreună cu el Iacob i Ioan v d pe munte i cu ochii trupei ti lumina ne nserat i neurmat de altele (Matei XXVII, 1—8 ; Marcu IX, 2—8 ; Luca IX, 28—36), care l a nv luit i pe Pavel mai pe urmă , ntunec ndu i sim irea v zului, care nu putea suporta cov r irea str - lucirii (Fapte IX, 3 ; XXII, 6—11 ; XXVI, 13). C ci firea trupului nu are putere s vad lumina aceea. Astfel te fan prive te de pe p m nt la cer i cu trupul (Fapte VII, 56). Iar d ruirea Sf ntului Duh se face prin atingerea m inilor trupei ti (Fapte VIII, 17), care transmite, celui ce se apropie cu sinceritate i cu adev rat, lucrarea dumnezeiasc i harul dumnezeiesc, care la rndul ei se transmite prin aceasta iar i altuia i prin el iar i altuia i trece prin succesiune, ntinz ndu se împreună cu tot timpul⁶²⁷.

subiectul interior al vie ii i gr irii sf ntului f r s l fac pe acesta o coaj pasiv , ci acesta devenind la rndul lui subiect interior al vie ii i gr irii lui Hristos. Hristos l a antrenat pe sf nt n vie uirea i lucrarea Lui, sau i a nsu it vie uirea i gr irea purificat a sf ntului, ntruc t aceasta s a identificat prin voia cu voia lui Hristos. un fenomen tainic ce are loc i ntre persoanele umane ce se iubesc n mod deplin.

627. Numai ca putere necreat harul p trunde i n tot trupul i se poate transmite i prin trup. Acest fapt explic i succesiunea apostolic a transiterii harului. Altfel ea devine mai mult o transmitere a unui «habit», a unei deprinderi create de administrare bisericeasc , a unei dexterit i a exercit rii puterii administrative, sau o transmitere de putere juridic . Desigur, n aceast transmisiune a puterii ce iradiaz din Dumnezeu, Duhul nsu i este lucr tor. C ci harul e o lucrare mereu actual a lui Dumnezeu nsu i. Îns i lucrarea actual a Duhului lui Hristos iradiaz prin persoana uman n care Dumnezeu e lucr tor; prin aceasta Duhul devine lucr tor i n cel c ruia i se transmite lucrarea, ntruc t prin lucrare se transmite Persoana Duhului care e Subiectul ei. S a spus mai nainte c sufletul iradiaz via deplin prin faptul c e creat. Dar numai ridicat la via a n har, iradiaz aceast via i n alii. Mai trebuie luat n considerare i faptul c Duhul e i Subiectul lucr rilor din Biseric , date fiind leg turile tainice dintre persoanele care o compun. Duhul se transmite ca lucr tor unui slujitor nou, i prin faptul c transmi torul l transmite n ambian a Bisericii, ca un slujitor al lui Hristos n Biseric i pentru Biseric ; Duhul e transmis ca lucr tor n subiectele din Biseric .

O, cine ar putea lăuda, Cuvinte al lui Dumnezeu, Unule Născut, puterea prezenței Tale pe pământ? Nu se aprinde niciodată jertfelnicul Tău dumnezeiesc prin foc străin în împământesc. Căci este un foc străin care crește de alt mod, pătrunzând prin transmiterea focului nestins, pe care ai venit să îl arunci pe pământ (Luca XII, 49), ca pe un ocean nemărginit, prin iubirea Ta de oameni. De aceasta se împărtășesc și duhurile Tale slujitoare (Ps. CIII, 4), prin care demonii sunt puși pe fugă. Focul pe care Moise lăvăzuse în rug (Ieremie III, 2) și prin care Ilie a fost răpit de pe pământ (4 Regi II, 11). Focul pe care lăvăzuse în ceata apostolilor Tăi, pornind din Duhul Tău și de care Pavel a fost învăluit cu lumină și prigonitorul a fost preschimbat în ucenic (Fapte IX, 3, .u.). El este puterea învierii și lucrarea nemuririi, luminarea sufletelor sfinte și susținerea tuturor puterilor raionale⁶²⁸.

Dar pentru dovedirea celor spuse trebuie să amintim și semnele vădite arătate prin simțuri, care au fost lăuate pentru o vreme la o parte. Aceasta pentru a convinge și pe cei cu totul învârtosi în părerile lor. Căci s-a împărtășit de viață sluga mai marelui sinagogii (Matei IX, 25; Marcu V, 41; Luca VIII, 54—55) și fiul văduvei (Luca VII, 14—15), prin atingerea și glasul Sfântului; s-a împărtășit Tavita din Iope și tânărul Eutih din Troa, acesta prin atingerea lui Pavel (Fapte XX, 10), aceia prin glasul lui Petru (Fapte IX, 40). De ce viață s-au împărtășit aceștia? Nu de cea de viață făcătoare pe care o primim și noi, dar de care nu s-a împărtășit Sfântul? Oare mai este ceva care să spună că nu de lucrarea naturii

628. S-ar putea înțelege prin această expresie că focul dumnezeiesc susține puterile îngerești, dar și că el susține și lucrarea sa în toate și în puterile raionale ale sufletului, ridicându-le din anormalitatea stării de păcat, de funcționare egoistă. Unde este deci acest foc și simțirea lui, puterile naturale nu se mai mențin separate între ele. Raiunea lucrează în acord cu iubirea și pentru armonia cu ceilalți. Omul face din puterile sale sufletești un uz sănătos, plin de răspundere.

l i necreat dumnezeiasc se mp r t esc to i sfin ii ? C ci ace tia lipsindu se, prin liber hot r re de lucrarea firii lor, se fac cunoscu i numai din har i se vor ar ta at t de mult ca fiind din Acela, pe c t de mult S a mp r t it, ntrup ndu Se, Dumnezeu Cel prin fire, de sl biciu-nea noastr , m sur nd, cum singur El tie, cu golirea Sa (chenoza) indumnezeirea prin har a celor m ntui i ⁶²⁹.

C ci cum vom mo teni altfel mp r ia lui Dumnezeu, care «este transmiterea prin har a bun t ilor pe care le are El prin fire ?» ⁶³⁰. Av ndu i aduna i ntregi n Sine, le mparte i le transmite slava i str lucirea Sa, n- c t nu se vor mai putea cunoa te din ei n i i, ca un aer luminat cu totul de lumin , sau ca un aur inteligibil ne- p tat, ars n focul nematerial i dumnezeiesc. Astfel «au devenit dumnezei prin ndumnezeire i s nt plini de lu- crarea dumnezeiasc din pricina harului cov r itor al Du- hului, a a nc t prin to i e o singur lucrare a lui Dum- nezeu i a celor vrednici de Dumnezeu», dup dumneze- iasca gr ire a lui Maxim, Dumnezeu «str b t ndu i cu bun tate, ntreg, pe cei vrednici, ntregi» ⁶³¹.

629. C t S a f cut purt tor al sl biciunii noastre, at ta a umplut o pe aceasta de slava i puterea Lui dumnezeiasc . A m surat n l area firii noastre cu cobor rea Lui ca Dumnezeu la ea. C t a cobor t ca Dum- nezeu n formele de tr ire i exprimare omeneasc , at t a umplut aceste forme de con inutul dumnezeiesc. C t intr soarele ntr o nc pere, at ta o umple de lumina lui. Frumuse ea fe ei mp ratului e din untru. In smer- renia i bun tatea ei bl nd e i cobor rea lui Dumnezeu i n l imea Lui de form uman i n l imea umanului nsu i. o tainic m rire i putere de inferioritate, de intensitate, de penetrare n ad ncimea ultim a sufle- telor prin smerenie i bun tate, care ntrece nesfr it orice m rire care vrea s se impun exterior. Aceasta nseamn c exist o conformitate poten ial ntre umanul autentic i Dumnezeu, conformitate care se actua- lizeaz prin Dumnezeu n dimensiuni f r sfr it.

630. Sfntul Maxim M rturisorul, *Capete gnostice* II, 90; P.G. 90, 1168C. Filoc. rom. II, p. 205.

631. *Ambigua* ; P.G. 91, 1076 C.

Exist o perihorez ntre Dumnezeu i cei vrednici, precum exist ntre Persoanele Sfintei Treimi i ntre firile lui Hristos. Exist i o peri

22. Precum toate tipurile se împărtășesc de sigiliu, dar se micșorează fiecare desprind, însă dacă luând una din ele ai lipi o de sigiliu, nu mai are unde să se micșoreze, ci va avea aceeași micșorare ca și arhietipul, devenind una și aceeași cu el, dar materia ei rămânând deosebită, a arhietipului dumnezeiesc din noi, urcând la arhietip (la modelul prim)⁶³², se împlinește rugăciunea aceea dumnezeiască pentru noi: Doamne, «ca să fie totuși una, precum Eu, Părinte, într-un Tine și Tu într-o Mine, ca și ei să fie una» (Ioan XVII, 21) adevărat. Astfel «cel ce se lipește de Domnul este un duh» (1 Cor. VI, 17). Astfel taina uniunii într-un trup prin atingerea trupurilor este cu adevărat «mare, dar în Hristos și în Biserică» (Efes. V, 32). Sigiliul se dă pe sine întreg fiecărei buci de ceară, dar fiecare din acestea se împărtășește puțin cu puțin, pe măsură a puterii ei proprii, nu numai de trăsături, ci și de unire, pentru a se tipări.

23. De ce te mai temi de compoziție la Dumnezeu, pentru faptul că și lucrurile sunt și se numesc necreate? Teme-te mai mult să nu faci pe Dumnezeu creatur, socotind lucrurile Lui naturale, create. Căci sfântul Ioan Damaschin, vorbind despre cele două lucruri în Hristos, spune că «cea creată va arăta firea creată, iar cea necreată va caracteriza ființa necreată. Căci cele naturale

horez între persoanele ce se iubesc. Sau această perihoreză a iubirii o prezintă în toate felurile de perihoreză. În Treime perihoreza se datorează unității de ființă între persoanele neconfundate, în Hristos, unității de persoană în firi neconfundate, iar între Dumnezeu și cei vrednici, unității de lucrare între persoane neconfundate, lucrarea lui Dumnezeu devenind prin împărtășire și lucrare a sfinților. Dumnezeu Se micșorează cu lucrarea Lui în sfinți și sfinții se micșorează prin aceeași lucrare, devenit lucrarea lor, în Dumnezeu. Subiectul lui Hristos s-a slăluit în mod activ în interiorul persoanei umane și aceasta în lăuntrul Persoanei lui Hristos. Hristos și-a însușit lucrarea omului sfânt în om, omul și-a însușit lucrarea lui Dumnezeu, umanizându-o ca formă, dar păstrându-și măsurile ei, în calitățile ei mai presus de fire.

632. *Ibidem.*

trebuie s fie corespunz toare firii lor»⁶³³. Iar n acord cu aceasta, sfntul Maxim spune : «Dac se desfiin eaz voia natural i lucrarea fiin ial a fiin ei dumnezeie ti i omene ti, cum va fi Dumnezeu i om ?»⁶³⁴. Dar oare nu i caracterele ipostatice ale Prea Înaltei Treimi, de i s nt multe, s nt necreate ? Cum deci nu s nt mai mul i dumnezei sau cum de nu e compus Cel Unul din cauza lor ? Sau vei spune c i acelea s nt una n toate i ace-la i lucru cu fiin a dumnezeiasc i cu totul nedeosebite, ca i lucrarea ? M tem c ne introduci un Dumnezeu cu totul lipsit de fiin i neipostatic. C ci toate acestea s nt prin ele cu totul neipostatice. Tu ns n toate spui c acestea s nt acelea i cu fiin a lui Dumnezeu i pe Dumnezeu Îl socote ti unul i ne mp r it n tot chipul, ne n eleg nd c Se nmul e te r m n nd Unul i Se mparte ne mp r it i Se mp r e te n mod felurit, fiind cu totul net iat i r m n nd neie it din unitatea Lui, printr o putere mai presus de fiin⁶³⁵.

633. *Expunerea credin ei ortodoxe* 3, 15; P.G. 94, 1056 C. Aceea i idee la Maxim M rt., *Dialog cu Pyrrhus* ; P.G. 91, 341 A.

634. *Explicarea mi c rii*; P.G. 91, 121 CD.

635. «Se nmul e te r m n nd Unul» etc. Sfntul Grigorie Palama exprima aici o g ndire supl , dialectic despre Dumnezeu ca Persoan , nu una din alternativele ce se exclud simplist: sau Unul f r nici o deosebire n manifest rile Lui, sau compus. Persoana e una, dar liber de a se manifesta fa de altele n mod diferit i pe m sura puterii de sesizare a celor fa de care se manifest , dar mereu ntreag , f c ndu se cunoscut ntreag aceea i, dar n mod diferit, revelat n unitatea ei ntreag , i ascuns n unitatea ei ntreag . Achindin afirma: nimic necreat nu poate «curge», socotind c orice manifestare e «curgere» ; dimpotriv , ceea ce e creat curge i ca esen , nu numai ca lucrare (Vezi n studiul citat al lui J. S. Nadal, S. J., n : *Istina cit.*, p. 367). El nu cuno tea deosebirea ntre persoan i lucr ri, cum nu cunoa te nici Nadal care i ia ap rarea. O persoan se men ine n unitatea ei indestructibil i tainic f r a se dizolva n iradierile ei, cum se nt mpl cu lucrurile (de aceea se men ine etern i n iad, departe de Dumnezeu). Tocmai de aceea manifest rile persoanei nu s nt curgeri involuntare, prin care se dizolv treptat, sau se transform n altceva, ci manifest ri voite, pe care persoana le schimb

24. Spune mi mie : nu are i fiecare ipostas mai multe caractere ipostatice ? Căci Tatăl este necauzat i cauzator, purcează tot i născător. Dar acestea toate le are Tatăl n chip necreat. Socotești deci caracterele ipostatice cu totul unul i acela i lucru cu ipostasul, precum nu admii nicio deosebire între (lucrurile) cele naturale i natur (i lucrurile) cele esențiale i esență ? Vei numi deci ipostas (caracterele) cele ipostatice, precum ai numi fire (lucrurile) cele naturale, n chip sinonim, nu omonim ? Dar prin Biserici nu fac așa. Ei le numesc pe acelea enipostatice (aflătoare n ipostas), dar nu ipostas, precum pe acestea nu le numesc ființă, ci n sens propriu n ființă⁶³⁶. Dealtfel, odată ce n jurul fiecăruia dintre ipostasuri exist multe i felurite (caractere) ipostatice, cum va fi ipostasul i ipostaticul (caracterul ipostatic) unul i acela i lucru ? Deci, odată ce se arată multe i felurite (caractere) ipostatice, după alegerea ta prea suscit i nestatornic, vor fi mulți dumnezei i fiecare ipostas n cele dumnezeiești va fi compus. Astfel, tu care te ai autohirotonit apărătorul simplității mai presus de minte, ne ai arătat pe Dumnezeu compus.

când vrea i ea rămâne aceeași. O persoan cu cât se manifestă mai mult, cu atât se îmbogățește mai mult n unitatea ei, sau se intensifică n ea. Aceasta, n cazul persoanelor umane, limitate prin caracterul lor creat. Sau tocmai prin manifestări i dovedește unitatea ei ineputabil i neslăbit. Achindin condamnă pe Dumnezeu la neputină de manifestare pentru faptul că e necreat. Aceasta trădează concepția esențialist, nepersonalist a lui Dumnezeu. Numai o astfel de mentalitate putea afirma că ntr-un Dumnezeu e necreat, e atât de tare n esența Lui că nu se poate manifesta, n elegându-se manifestarea ca o curgere. Necreatul echivala pentru Achindin cu ncremenirea. Dumnezeul lui Achindin i Varlaam, sau Dumnezeul scolastic e o substanță rigidă, mai ncremenită ca orice piatră, deci o substanță moartă, substanța unei filozofii simpliste raionaliste. Dumnezeul Bibliei, al Părinților, al oamenilor credincioși, afirmat de Palama, e Dumnezeu personal, viu, liber și manifeste interesul i iubirea Sa.

636. „... , ... dux ...”. Caracterele ipostatice snt ale ipostasului, i au baza n ipostas, dar nu

25. Dar dac lucr rile componente ale celor ce sub sist n ele nse i nu s nt contemplate n altul — aceasta e o dogm comun i a filozofilor din afar i de la n- ceput — nimic din cele ce exist nu se spune vreodat c se compune cu lucrarea proprie⁶³⁷. C ci nici puterea arz toare nu face compus pe cel ce nc lze te, nici raza nu face compus lumina. Aceast fantezie i apar ine ie, care propov duie ti totala indistinc ie a Celui necreat, ntreit n ipostasuri. C ci cele necreate, fiind multe, s nt totodat una i fiecare din ele este enipostatic (subzist n ipostas) i n acest sens autoipostatic . Iar lucr rile na- turale i caracterele ipostatice, fiind multe, converg ntr- una, c ci nici una din ele nu este n ipostas ca de sine ipostatic⁶³⁸, nici nu era mai nainte nici nu va fi dup

s nt ipostasul. C ci dac am spune c ipostasul e nen scutul n abstract, s ar dizolva misterul persoanei n ceva cu caracter impersonal, panteist. La fel dac s ar confunda nsu irile i lucr rile cu fiin a, s ar atrage fiin a din misterul ei insondabil n ordinea celor ce s nt supuse categoriilor ra ionale. De aceea p rin ii au spus c fiin a lui Dumnezeu e dincolo de infinitate, de eternitate i de celelalte nsu iri ale ei. «Dumnezeu este de infinite ori infinit deasupra celor ce s nt, at t a celor care se mp rt esc, c t i a celor de care se mp rt esc... Toate cele nemuritoare i ns i nemurirea, toate cele ce vie uiesc i ns i via a, toate cele sfinte i ns i sfin enia, toate cele virtuozose i ns i virtutea, toate cele bune i ns i bun tatea, toate cele ce exist i ns i existen a s nt lucruri ale lui Dum- nezeu... El este deasupra fiin ei tuturor celor ce s nt cugetate i numite» (Sf ntul Maxim M rt., *Capete gnostice* I, 49—50 ; Filoc. rom. II, p. 140—141). Palama, urm nd P rin ilor r s riteni, vede misterul indefinit al Persoanei dincolo de toate manifest rile lui mp rt ibile. C ci el consider , ca i aceia, fiin a exist nd real numai ca Persoan , care e modul de existen real i ve nic a fiin ei ().

637. Lucr rile care compun ansamblul manifest rilor unor unit i de sine st t toare, nu dau un caracter compus acestor unit i, pentru c nu s nt contemplate ca exist nd n alte i alte unit i, ci n una i aceea i. i despre nici o unitate existent nu se spune c e compus datorit lu- cr rii proprii ce o are.

638. Lucr rile nu compun unitatea ale c reia s nt, pentru c nu exist n ea ca ni te ipostasuri proprii, de sine, ci n ipostasul respectiv (). Ipostasul comun aduce la

aceea, nici nu e cu puțin să subziste în alt esență oarecare, ca în înd de natura ei⁶³⁹.

Dar tot ce e compus e din diferite esențe, fie prin contopire, fie prin unire neamestecat, în care se contemplă mai multe caractere ipostatice ale unui ipostas, dar în fiecare nu ca mai multe ipostasuri depline decât unul, pentru că altfel n-ar mai fi unul și pentru că nu se compune. Iar acesta e deosebit prin acestea, fie că e din diferite esențe, fie dintr-o esență și din cele ce se contemplă în El ca într-un suport și prin aceasta sînt deosebiri esențiale și opuse. Dar nu numai prin aceasta, ci și prin faptul că sînt înscute unor esențe diferite, iar datorită lor toate cele create vor suporta schimbări prin creșterea și micșorarea, prin asimilare și lepădare, lucrînd și pătîmind, și astfel suferă și pierderea unora din cele ce existau împreună. În felul acesta se dovedesc supuse și unei depline descompuneri. Iar tot ce se descompune este în chip necesar și compus.

26. Dar la Dumnezeu, existînd o singură esență nemămurită, nu este micșorare, nici creștere, nici adaos, nici pierdere; deci nici mămurire, care ne ar face vdit

unitate lucrurile sau manifestările unei unități. Aceeași taină a unității indestructibile a persoanei care în unitate necompus toate manifestările ei. Lucrurile, neputîndu-se detașa de persoană, ci persoana fiind în ele ca izvor și bază continuă a lor, arată unitatea întregului în toate manifestările lui. Lucrarea e numită și «autoipostatic» pentru că nu iradiază din alt ipostas.

639. Spunînd acum că nu sînt în alt esență (), după ce a spus, că sînt în ipostas, sfîntul Grigorie arată că lucrurile naturale nu vin dintr-o ființă contemplată în afara ipostasurilor. Ea răsară din ființa care subzistă real numai în cele trei ipostasuri. Chiar aici spune «nu subzistă în alt esență», adică se află în esența ce subzistă în ipostas. Dar ea nu e o manifestare ce a fost înainte sau va fi mereu la fel, ca un ipostas. Aceasta ar însemna să fie identificat cu ipostasul sau cu esența. Lucrurile vin și se retrag în ipostas. Ele sînt variate. Dar unitatea lor e asigurată de unitatea ființei sau a ipostasului care e izvorul și baza tuturor celor pe care le cuprinde potențial și le manifestă actual.

compoziția de mai înainte⁶⁴⁰. Ii «ce te le are Dumnezeu» ca să spun cu Atanasie cel Mare, «le are prin Sine și nu dobândite»⁶⁴¹. Ii numai ca lucrând, nu putând prin ele⁶⁴². De aceea este cu totul în afară de opoziție, care îi ar pricinui vreo prefacere. El singur dintre toate nu are deosebiri esențiale, dar are lucrări, precum a arătat mai înainte cuvântul. Din cauza lor toate îi sunt supuse ca materie și nsăși cele în elegtoare îi sunt supuse Celui ce le poartă toate cu cuvântul, mai bine zis cu voință, adică Celui ce le poartă prin lucrarea netemporală, neobosit și nepătimitoare⁶⁴³. Dar nici n-ai putea vedea

640. Deci Sfântul Grigorie Palama respinge ideea că îi se atribuia, și îi se mai atribuie și azi de o parte a teologiei catolice, că admitând energiile necreate ar admite o mic orare a esenței divine în aceste energii, în sens neoplatonic. Aceasta ar fi cazul numai când Dumnezeu ar fi în ele ca substanță impersonală. În acest caz, recunoașterea mic orării nu s-ar putea evita decât afirmându-se, că în teologia scolastică, lipsa oricărei manifestări a acestei substanțe, pe baza faptului că e necreat. O substanță care ar iradia din ea, s-ar descompune treptat, ca să se recompună apoi într-o altă substanță, sau poate din nou în ea însăși, că în teosofie și antroposofie. O viziune proprie de altfel oricărui panteism. Credința în Dumnezeu ca Persoană evită în elegerea lui Dumnezeu ca o substanță incremenită, lipsită de manifestări, că și descompunerea prin iradiere. Unitatea Persoanei e de aia natură, de înnăscută, de înrădăcinată în Sine, totuși nu se descompune prin iradiere, nici nu se compune cu manifestările ei.

641. Loc neidentificat.

642. Ii de aici se vede că Dumnezeu e considerat ca Persoană desvârșită. Căci persoana se manifestă lucrând liber, nu putând fără voie o curgere, care ar micșorarea ei care ar compune o, născută și poate suferi modificări esențiale produse asupra ei din afară sau de vreo lege interioară. Persoana creată nsăși e chemată să ajungă la nepătimire în Dumnezeu din amestecul de activitate și pasivitate.

643. În caracterul lucrător și total nepasiv al lui Dumnezeu (aici îi are juste ea ei expresia: *Deus est actus purus*, dar nu în sensul că ar fi mereu același act și n-ar fi și o persoană, izvor al actelor Sale total nepătimitoare) se arată prin excelență caracterul personal și liber al lui Dumnezeu. Iar în aceasta faptul că nu e supus nici unei compoziții și nici unei «curgeri» (iradiere involuntare) fatale, care L-ar micșora și duce la descompunere. El e atât de puternic și de liber în calitatea Lui de lucrător, că toate le face și le susține, când voiește, cu cuvântul, neavând

vreodată ceva din cele ce apar în Lui, apar în el prin fire altcuiva din toate celelalte. Și aceasta pentru că îi aparține ca Celui ce lucrează singur prin ele⁶⁴⁴. «Căci nimeni, zice, nu e bun, fără numai Dumnezeu» (Marcu X, 18), «fericitul și singurul Sfințitor, singurul care are nemurire, locuind în lumina neapropiată» (1 Tim. VI, 15, 16). De unde scoți bine înțelesul despre compoziția lui Dumnezeu din firi deosebite, odată ce se manifestă totdeauna în mod unitar?⁶⁴⁵ Iar dintre cele trei ipostasuri fiecare este desvârșit și deosebit, în unirea neîgrădită mai presus de toată mintea și cuvântul. Nu va putea înșelă cineva că fiecare stă de sine, fără celelalte, ca de aici să urmeze o compoziție. «Căci nu ajung, zice, să înțeleg cu mintea, cum sînt luminat de Unul prin Trei»⁶⁴⁶. Deci unirea și desvîrșirea celor trei ipostasuri respinge și aici compoziția.

27. Prin urmare, nu alegeți pe zece simplitatea dumnezeiască, dar să nu desființați ființele Lui naturale, căci în caz contrar, nici să nu socoteți lumina neserată și veșnică, necreată, nici să nu afirmați două dumnezeiri și două obiecte dumnezeiești ale binelui, adică create și ne-

să depună nici un efort pentru a învinge vreo rezistență, vreo putere din afară care li s-ar opune.

644. Cele ce nu au prin fire vreo însușire proprie lui Dumnezeu, nu lucrează numai prin ea, cum lucrează Dumnezeu. Însușirile lui Dumnezeu reprezintă, așadar, modurile lucrării Lui esențiale; ele reprezintă caracterul Lui personal prin excelență activ, nepasiv, deci necreat, lucrînd exclusiv din El însuși, nu ajutat sau împins din afară, sau din untru.

645. Sfîntul Grigorie Palama afirmă aici din nou ceea ce am notat în diferite rânduri: Dumnezeu care se manifestă unitar în toate, nu e creat, El e Persoana prin excelență care nu își pierde unitatea manifestîndu-se, ci își o revelează. În toate lucrările Lui se simte lucrînd acela Subiect întreg.

Manifestarea unitară înseamnă că Unul și același ca Persoană e prezent în toate manifestările Lui. Iar această lipsă a Lui de compoziție rezultă din calitatea de Persoană desvîrșită.

646. Sfîntul Grigorie Teologul, Cuv. 40 la Sfîntul Botez 41; P.G. 36, 417 B.

create. C ci numai a a ar fi dou propriu zis. C ci fiind am ndou necreate, at t fiin a c t i lucrarea, nu e nicio piedic s fie una, cum e raza i soarele o singur lumin . Nici s nu socote ti c dumnezeirea i mp r ia lui Dumnezeu e creat . C ci acestea s nt lucr ri ale lui Dumnezeu⁶⁴⁷. Nici s nu cobori harul ndumnezeitor la treapta de creatur , ca s nu cobori mpream cu El i pe Cel ce are din fire i procur acest har. Nici s nu ar i ca pe ceva mincinos faptul c Fiul lui Dumnezeu S a f cut ca noi. C ci cum ar fi binevoit s se fac pentru noi ca noi, dac nu ne ar fi mp rt it pe Duhul Sf nt, ci o creatur , mai bine zis dac nu ne ar fi dat duhul nfierii n schimbul trupului, pe care lu ndu l din Fecioar , S a f cut om ?⁶⁴⁸. Nici s nu faci loca uri ale f pturilor pe cei ce s nt biserici ale lui Dumnezeu, adic pe sfin i ; nici pe tine s nu te faci at t de nefericit, nc t nu numai s te ab ii de la mp rt irea dumnezeiasc i ndumnezeitoare, ci s respingi n dejdea n ea. Nici s nu faci pe Dumnezeu at t de neputincios, nc t s nu poat d rui sfnta Lui mp rt ire f pturilor Lui ra ionale cur ite. Mai bine zis s nu L faci pe El lipsit de fiin i de ipostasuri, spun nd c El este n toate privin ele una i aceea i cu lucr rile Lui, care prin ele s nt nefiin iale i nei postatice, adic nici esen e, nici ipostasuri⁶⁴⁹. Nici s nu

647. Sfntul Grigorie Palama nume te, dup pilda lui Dionisie Areop. i lucrarea lui Dumnezeu, deci i lumina Lui, Împ r ia Lui i dumnezeirea Lui, pentru c n ele se arat El nsu i ca Persoan , dar i pentru c fiin a ns i a lui Dumnezeu e mai presus de orice nume.

648. De fapt, dac Hristos nu ne a dat Duhul necreat, nu L a dat nici firii Sale omene ti, nici trupului S u. Atunci ntruparea nu s a n f ptuit, dec t doar ntr un sens nestorian. Firea divin i firea uman au r mas deplin desp r ite n Hristos. Sau toate faptele minunate s v r ite prin trup s nt lucr ri supranaturale, dar create de El ca Dumnezeu n umanitatea Sa. In general concep ia catolic despre fenomenele miraculoase, ca fenomene produse de gra ia supranatural creat , le leag pe acestea ntr un mod magic de natur , nev z ndu le ca manifest ri ale puterii directe a lui Dumnezeu.

649. Una din consecin ele ce rezult din teoria lui Varlaam i Achin

faci împărțibil esența lui Dumnezeu cea mai presus de esență și de nume și în sine ne împărțibil și nemă-nifestat, numind tot ce e necreat esență. Nici să nu apară ca un alt Eunomiu, numind ca acela toate (caracterele) cele ipostatice, ca necreate, fiind a lui Dumnezeu, sub pretextul simplității dumnezeiești. Nici să nu te faci monotelit, făcând firea dumnezeiască din Hristos lipsită de lucrare. Nici alt Sabeliu, socotind în alt chip numirile lui Dumnezeu goale de realitate, ca unele ce ar însemna toate același lucru, adică numai esență. Să nu pui toate acestea, numind lucrurile lui Dumnezeu create și prin plămădire goale înfățișând simplitatea. Să ca nămafiind nimic. Și crede în același Dumnezeu împărțit și nem-părțit, unit în împărțire și distinct în unire, neieșit din Sine în ieșire și pururea micându-Se în nemi-care, m-părțindu-Se ne împărțit și împărțindu-Se întreg după chipul razei solare.

28. Dar trecând iarăși la miezul lucrurilor, cel ce propovăduiește pe Dumnezeu ca unul și simplu să se arate limpede ca Vasile cel Mare care zice: «Cum nu va fi ne-compus Cel simplu după fiind? Căci nu modurile care arată ce este El propriu zis alterează rațiunea simplității Lui. Fiindcă în felul acesta toate câte se spun despre Dumnezeu ne vor arăta pe Dumnezeu compus. Și de aici ar urma că dacă am vrea să salvăm ideea simplității și a nem-părțirii, ar trebui sau să nu spunem nimic despre Dumnezeu, decât că e nefcut și să ne abținem să L numim nestricțios, neschimbat, creator, judecător și toate câte le primim acum în teologie sau, primind numirile, ce vom face? Oare le vom face toate fiind? Dar atunci nu L vom arăta numai compus, ci și constând din părți din ele și aceea că dacă lucrurile lui Dumnezeu sunt una cu esența și cu ipostasurile Lui, întrucât acestea prin ele nu sunt esență, nici ipostasuri, anulează și esența și ipostasurile lui Dumnezeu. Iar aceasta înseamnă pur și simplu că Dumnezeu nu există. Un Dumnezeu nelucrător e un Dumnezeu neputincios, deci inexistent.

neasem n toare, pentru motivul c prin fiecare nume se indic altceva i altceva»⁶⁵⁰.

29. C nd deci ne auzi spun nd c altceva e fiin a i altceva lucrarea, n elege c altceva i altceva numim ceea ce e semnat n fiecare din acestea, cum a spus i marele Vasile. i iar i : «Dac am lua ca parte a fiin ei nena terea, ar avea loc cuvntul c compozi ia const din p r i diferite. Dar dac n elegem prin fiin a lui Dumnezeu lumina sau via a, sau binele, ntregul care este fiind via a i ntregul lumin i ntregul bine, deci via a avnd nena terea, cum nu va fi necompus Cel simplu dup fiin ?»⁶⁵¹. i iar i zice c tre ereticii care ziceau c tre el atunci ceea ce ne opui nou acum c Dumnezeu e simplu i tot ce numeri din El e parte cunoscut a fiin ei : «aceasta e o sofism ce cuprinde zeci de mii de nebunii. Dac snt at tea num r ri, oare aceste numiri snt ale fiin ei i au acela i n eles ?»⁶⁵². i iar i : «Trebuie tiut c numim m rirea lui Dumnezeu i puterea i n elepciunea, dar nu fiin a ns i»⁶⁵³. Dar c nd ne auzi

650. *Contra lui Eunomie* 2; P.G. 29, 40 C.

651. *Ibidem*. Prin propozi ia introduc toare a acestui citat i prin citatul nsu i, sfntul Grigorie Palama vrea s spun : dac am referi fiecare nume numai la o parte din fiin , ar fi drept acuz a facem fiin a lui Dumnezeu compus . Dar dac pe fiecare l referim la o lucrare, dar n lucrare vedem lucrnd fiin a ipostasiat ntreag , acuz a aceasta nu mai are nici o ndrept ire. P. Hristou (n edi ia operei lui Palama, tom. I, p. 162, nota 2), deduce de aici c nu e just acuz a teologiei catolice c Palama consider fiin a lui Dumnezeu compus prin deosebirea ce o face ntre fiin i energie. C ci dup el, diferitele numiri indic numai manifest ri ale unei fiin e nedesp r ite. Fapt e ns c Palama vede n fiecare manifestare prezen a ntregii fiin e divine, dar nu vede totu i fiin a epui zndu se n nici o manifestare. Fiecare nume semnific o lucrare, dar lucrarea semnat nu e despr it de ntreaga fiin , ci ntreaga fiin e prezent n ceea ce e semnat, dar nu e epuizat n ea. Dac prin fiecare nume s ar indica fiin a, ntruc t fiecare nseamn altceva, ele ar indica p r i ale fiin ei i n acest caz fiin a ar fi compus .

652. *Epist.* 234, 1 ; P.G. 32, 868 C.

653. *Ibidem*.

pe noi zicând că altceva este ființa și altceva puterea sau lucrarea lui Dumnezeu, cunoașteți că de aceea zicem noi aceasta, pentru că puterea și lucrarea lui Dumnezeu se cunosc în oarecare fel, dar ființa nu se cunoaște de nimeni.

30. Dar Domnul cunoaște terii, Care năvălește pe om cunoștința, Care dăruiește în alepciunea și îndreaptă pe înțelept, «în Care sunt ascunse toate comorile înțelepciunii și ale cunoștinței» (1 Colos. II, 3), «să vă dea vouă Duhul înțelepciunii și al descoperirii în cunoștința Lui, luminând ochii inimii voastre, ca să vedeți care este în deosebire chemările Lui și care este bogăția slavei misteriei Lui întru sfinți și care este mirarea acoperitoare a puterii Lui către voi cei ce credeți după lucrarea puterii Lui, pe care a lucrat-o în Hristos» (Efes. I, 17—20), «în Cel ce poate să facă prin puterea Lui cea lucrătoare în noi cu mult mai mult decât cele ce le cerem sau le gândim» (Efes. III, 20). Căruia se cuvine slava în vecii vecilor. Amin.

TOMUL AGHIORITIC

Pentru cei ce vie uiesc cu sfin enie n lini te. Pentru l murirea celor ce din lipsa de cercare a lor i de neascultare de sfin i nesocotesc lucrurile tainice ale Duhului, care snt lucrate n cei ce vie uiesc dup Duh, ntr un chip mai presus de cuv nt i snt ar tate prin fapte, nu dovedite prin cuv nt.

Dogmele ce se gr iesc ast zi i snt cunoscute ndeob te tuturor au fost taine ale Legii date prin Moise, mai nainte v zute numai de prooroci n Duh. Iar bun t ile f g duite sfin ilor pentru veacul viitor snt taine ale vieuirii evanghelice, date i ar tate mai nainte celor ce s au nvrednicit s le vad n Duh, i acestora cu m sur , ca o arvun . Dar precum atunci, dac vreun iudeu nu asculta cu mul umire pe proorocii care spuneau c Cuv ntul i Duhul lui Dumnezeu snt mpreun ve nice i nainte de veci, i astupa urechile socotind c aude cuvinte oprite de dreapta credin i potrivnice credin ei m rturisite de binecinstitori, care zicea : «Domnul Dumnezeuul t u este un Domn», tot a a ar p timi i acum cineva neascult nd cu evlavie c nd se vorbe te despre tainele Duhului, cunoscute numai celor cur i i prin virtute.

Dar iar i — precum sfr itul acelor nainte vestiri ar ta tainele de atunci ca potrivindu se cu cele descoperite pe urm , i acum credem n Tat l, n Fiul i n Duhul Sf nt, o Dumnezeire n trei ipostasuri, o singur fire, simpl , necompus , necreat , nev zut , mai presus de cugetare — a a i c nd se vor descoperi, la vremea sa, n

veacul viitor, la ar tarea negr it a lui Dumnezeu, Cel unul n trei ipostasuri, des v r ite, tainele propov duite acum se vor ar ta tuturor n chip v dit.

Trebuie ns s avem n vedere i aceea c , de i Treimea ntreit ipostatic a dumnezeirii, nesl bit de ra iu-nea unit ii s a ar tat p m ntului ntreg mai pe urm , proorocilor le a fost cunoscut ntocmai nc nainte de mplinirea vremii. Iar cei ce ascultau de ei au primit o cu u urin . Tot a a nu ne r m n nici nou necunoscute n elesurile m rturisirii celor propov duite cu ndr zneal i ale celor ar tate mai nainte tainic n Duh, dac s ntem vrednici. C ci unii le au cunoscut prin cercarea ns i, i anume to i c i s au lep dat, de dragul vie ii evanghelice, de avu ia bunurilor, de slava oamenilor i de pl cerile lipsite de frumuse e ale trupului ; ba nu numai at t, ci au i nt rit aceast lep dare prin ascultarea de cei ce au ajuns la plinirea vrstei lui Hristos (Efes. IV, 13). Cei din urm ocup ndu se prin lini tire, f r griji, de ei n- i i de Dumnezeu, i prin rug ciune curat ajung nd mai presus de ei n i i i prin unirea tainic , cea mai presus de minte, cu Dumnezeu, ridic ndu se n El, au cunoscut cele mai presus de minte. Iar cei dint i le au cunoscut prin ncredere i prin dragostea fa de ace tia⁶⁵⁴.

Astfel i noi, ascult nd de Marele Dionisie care gr -ie te n *Epistola a doua c tre Gaius*, credem c «darul ndumnezeitor al lui Dumnezeu este ndumnezeire, ob r ie dumnezeiasc i ob r ia binelui, dar c Dumnezeu, Care d ruie te acest har celor vrednici, este mai presus de aceast dumnezeire»⁶⁵⁵. C ci Dumnezeu nu p time te

654. Cei ce se ridic , dup eliberarea de patimi, prin rug ciune curat , la Dumnezeu, tr iesc nc de pe acum n bun t ile veacului viitor f g duite prin dogmele Bisericii.

655. Dionisie Areopagitul, *Ep. c tre Gaius*. P.G. 3, 936 B. Palama nume te dumnezeire i darul ndumnezeitor, ca iradiere voit din Dumnezeirea. Dar Dumnezeu ca Persoan , de i este n acest dar ndumnezeitor, ntruc t El nsu i ntreg lucreaz indumnezeirea, totu i nu se epuizeaz n acest dar ca lucrare. Ca atare e mai presus de ea.

nmul ire, nici nu afirm cineva prin aceasta dou dumnezeiri⁶⁵⁶. Dar dumnezeiescul Maxim scriind despre Melchisedec spune c harul acesta ndumnezeitor al lui Dumnezeu este necreat i pururea existent din Dumnezeu cel pururea existent⁶⁵⁷. Iar n alte p r i de multe ori l nume te lumin nen scut i enipostatic (subzistent n ipostas), ar t ndu se celor vrednici, c nd se fac vrednici dar nu ca venind atunci la existen⁶⁵⁸. Acest sf nt nume te acea lumin i lumina slavei negrite i cur ia ngerilor. Iar Macarie cel Mare o nume te hrana celor netrupe ti, slava firii dumnezeie ti, frumoase ea veacului viitor, foc dumnezeiesc i ceresc, lumin negrit i mintal , arvuna Duhului Sf nt (2 Cor. I, 22), untdelemn sfin itor al veseliei (Ps. XLIV, 8).

Deci tot cel ce pune n r nd cu masalienii i nume te ditei ti (nchin tori la doi dumnezei) pe cei ce socotesc acest har ndumnezeitor al lui Dumnezeu, necreat, nen scut i enipostatic, s tie c este potrivit sf in ilor lui Dumnezeu i se scoate pe sine din ceata celor ce se m ntuiesc, de nu se va c i ; ba e c zut de la Dumnezeu Cel unul i singur prin fire al sf in ilor. Iar tot cel ce crede i ascult i gl suie te mpreun cu sf in ii i nu n scoce te pricini din p cate i nu leap d ca necunosctor ceea ce se spune n chip descoperit, dar nu cunoate felul tainei, s nu nesocoteasc a c uta i a nv a de la cei ce tiu. C ci va afla c nimic nu este potrivit cuvintelor i lucrurilor dumnezeie ti, i aceasta n cele nece

656. Tocmai pentru c Dumnezeu nu p time te nmul ire e ntreg i n harul Lui ndumnezeitor ca Persoan i acest har poate fi numit dumnezeire, f r ca prin aceasta s fie dou dumnezeiri.

657. *Ambigua* ; P.G. 91, 1141 B.

658. Harul numit de Sf ntul Maxim M rt. lumin cu baza n ipostas, av ndu i fundamentul i locul de plecare n ipostasurile dumnezeie ti, are prin aceasta o subzisten obiectiv . Deci nu e ceva creat din nimic, sau o n lucire subiectiv , ci exist din veci, ca i ipostasurile dumnezeie ti. El e iradiere personal a lui Dumnezeu.

sare, f r de care nimic n ar putea s fiin eze, nici n ar fi tain dumnezeiasc .

Tot cel ce sus ine c unirea des v r it cu Dumnezeu se nf ptuie te numai prin imitare i prin pornire natural , f r harul ndumnezeitor al Duhului, ca ntre cei ce au acelea i obi nuin e i se iubesc unii pe al ii, iar harul ndumnezeitor al lui Dumnezeu l socotesc o deprindere a firii ra ionale, dob ndit numai prin imitare dar nu luminare mai presus de fire i tainic i lucrare dumnezeiasc v zut nev zut de cei nvrednici i i n eleas ne n eles, acela s tie c a c zut n r t cirea masa lienilor, f r s i dea seama. C ci cel ndumnezeit ar fi n chip necesar dumnezeu prin fire, dac ndumnezeirea s ar face. printr o putere fireasc i s ar cuprinde ntre hotarele firii ⁶⁵⁹.

De aceea unul ca acesta s nu ncerce s i ntip reasc cugetarea lui str mb n cei ce cuget drept i s s deasc ntin ciunea n cei ne ntina i n credin , ci, le p d nd cugetul s u, s nve e de la cei cerca i, sau de la cei nv a i de aceia, c harul dumnezeirii este cu totul nelegat (de cele create), neav nd n fire nicio putere capabil s l produc , fiindc n acest caz n ar mai fi har, ci o ar tate a lucr rii unei puteri naturale. Pe de alt parte, ceea ce s ar s v r i n ar mai fi un lucru minunat, dac ndumnezeirea s ar produce printr o putere a firii capabil de ndumnezeire. Indumnezeirea ar fi atunci un rezultat al firii, nu un dar al lui Dumnezeu. Iar unul ca acesta ar putea fi i s ar putea numi n n eles propriu i dumnezeu prin fire.

659. Tomul aghioritic, alc tuit de sfntul Grigorie Palama, ca un rezumat al celor scrise de el n scrierile contra lui Varlaam, ntoarce acuza de masalianism adus de Varlaam isihailor, mpotriva lui i a celor ce cuget ca el. C ci masalienii, socotind c v d fiin a lui Dumnezeu ca o lumin material , erau n fond panteiti, cum panteist este i cel ce socote te, asemenea lui Varlaam, c ndumnezeirea e o deprindere produs prin puterile create ale omului.

Dar puterea cea după fire a fiecăreia dintre existențe nu este altceva decât o mișcare neabătută a firii spre lucrare. Însă cum l-ar mai scoate în acest caz îndumnezeirea pe cel îndumnezeit din sine, dacă ea s-ar cuprinde în marginile firii, nu pot să în aleg.

Drept aceea harul îndumnezeirii este mai presus de fire, de virtute și de cunoștință, și toate acestea sînt, după dumnezeiescul Maxim, nesfârșit mai prejos de el. Căci toată virtutea și imitarea lui Dumnezeu prin puterile noastre face pe cel ce le are apt pentru unirea dumnezeiască. Dar numai harul ne poate închipui tainic și în această unire neîncetată. Căci prin el Dumnezeu însuși pătrunde întreg, în cei vrednici întregi și sfinții pătrund întregi în Dumnezeu întreg⁶⁶⁰, luînd în ei înșiși pe Dumnezeu întreg și dobîndind numai pe Dumnezeu, ca un fel de răsplată a urcușului lor spre El. Căci Dumnezeu străbate în ei asemenea sufletului în trup, ca în mîndrălele Sale, și învrednicește să fie în El.

660. ' , 6 < .

Dumnezeu își face întreg «perihorez» în cei vrednici întregi și aceștia își fac întregi «perihorez» în Dumnezeu întreg. Adică Dumnezeu se mișcă în întregime a celor vrednici și aceștia se mișcă cu întregimea ființelor lor în Dumnezeu întreg. Nimic din El nu le rămîne străin acestora și nimic din ei nu rămîne în afară de Dumnezeu. Dar aceasta înseamnă că nici mișcările nu rămîn separate, ci se întrepătrund. În mișcarea firii umane se mișcă și firea divină iar în mișcarea firii divine se mișcă și firea umană, încît se face o singură mișcare, fără să se confunde omeneșcul și dumnezeiescul, asemenea mișcării îmbinate a sufletului și a trupului. Sfîntul Grigorie Palama afirmă și aici în mod clar caracterul personal al unirii între Dumnezeu și cei vrednici. Numai persoanele se unesc între ele în întregime, cît vreme primirea de către o persoană ceva material se limitează la partea pe care o primește. Fără îndoială, persoanele unindu-se în întregime între ele nu și epuizează toate străfundurile în această unire, deși toate sînt atinse de ea. Ele își rămîn etern rezerve de putere și de dăruire reciprocă. Dar persoana este întreagă totuși pe toate treptele pe care se comunică altele. Întreag se dăruiește și întreagă rămîne în ea însăși, rezervă inepuizabilă de dăruire.

Tot cel ce susține că sînt masalieni cei ce spun că mintea e aezată în inimă, sau în creier, știu că se războiește în chip pătător cu sfinții. Căci Atanasie cel Mare zice că partea rațională a sufletului se află în creier. Iar Macarie, căruia nu i lipsește nimic din mîrime, pune lucrarea minții în inimă. Cu această congluiesc aproape toți sfinții. Căci ceea ce spune dumnezeiescul Grigorie al Nisei, că mintea nu este nici în untru, nici în afara trupului, că una ce e netrupească, nu se împotrivesc acelor sfinți. Pentru că aceia spun că mintea este în lăuntrul trupului, că una ce e unită cu el. Deci spunînd aceasta în altă alegere, nu se deosebesc cătuși de puțin de acela. Căci nici cel ce zice de Cuvîntul lui Dumnezeu că Să sîlăluit odinioară în lăuntrul pîntecelui feciorelnic și neprihănit nu se împotrivesc celui ce zice că dumnezeirea nu se află într-un loc sau că e netrupească. Căci acela cugetă despre Cuvîntul că Să a unit mai presus de cuvînt cu frîmînt tura noastră, pentru negrita Sa iubire de oameni⁶⁶¹.

Tot cel ce zice că lumina care a strălucit ucenicilor în Tabor este o nălucă și un simbol ce se face și se desface, și nu există cu adevărat⁶⁶², și susține că nu este o

661. Tomul nu se dă nici de partea celor ce spun că mintea este în inimă, nici de partea celor ce afirmă că ea e în creier. Mai mult chiar, nu respinge nici opinia mai spirituală a sfîntului Grigorie de Nisa, după care mintea nu e nici în untru, nici în afara trupului. El recunoaște caracterul tainic și complex al legăturii sufletului cu trupul. Dar tocmai de aceea nu adoptă nici o poziție simplistă, unilaterală. Nu se alătură nici opiniei că sufletul e exclusiv în afară de trup, nici opiniei că e în trup ca orice parte a trupului. Trebuie să se recunoască o anumită prezență a sufletului în trup. Dar prezența aceasta e altfel decît prezența unei pri materiale a lui. O prezență în trup, dar netrupească; e o prezență în trup, dar mai presus de alegere.

662. Aici simbolul nu e luat în alegerea unei realități sensibile permanente prin care se arată ceva nesensibil, ci un chip văzută înfripăt în mod trecător de Dumnezeu pentru ceva nevăzută. Lumina dumnezeiască arătată pe Tabor nu e un chip al ceva nevăzută, pentru că ea însăși e ceva

lucrare mai presus de toat n elegerea, ci mai prejos de n elegere, se mpotrive te sigur m rturisirii sfin ilor. C ci ace tia, fie n cuv nt ri, fie n scrieri, o numesc negrit , necreat , ve nic , netemporal , neapropiat , nem surat , nesfrit , nehot rnicit , nev zut de ngeri i de oameni, frumuse ea arhietipic ⁶⁶³ i neschimbat , slava lui Dumnezeu, slava lui Hristos, slava Duhului, raza dumnezeirii i cele asemenea. C ci se sl ve te, zice, trupul deodat cu primirea lui, i slava dumnezeirii se face slava trupului. Dar slava era near tat n trupul v zut pentru cei ce nu puteau primi cele ce snt nev zute i ngerilor ⁶⁶⁴. Drept aceea se schimb la fa nu primind ceea ce nu avea, nici preschimb ndu se n ceea ce nu era, ci descoperindu se ucenicilor S i ca ceea ce era, deschiz nd ochii lor i fc ndu i din orbi, v z tori ⁶⁶⁵. C ci r m n nd Acela i S a f cut v zut acum ucenicilor, ar t ndu Se altfel de cum Se ar ta nainte. C ci El este lu

mai presus de vedere n sensul material, ea ns i are un caracter spiritual, fiind o iradiere nemijlocit din Dumnezeu; ea e «v zut » nev zut, n eleas ne n eles. o prezen v dit a lui Dumnezeu, o prezen sesizat de o «sim ire» a n elegerii, dar ne n eleas n mod deplin.

663. «Frumuse ea arhietipic ». Lumina aceea, de i nu are o form material , nu e ceva difuz, dezorganizat, ci se simte n ea o armonie superioar , o plenitudine de bun t i, i ca atare e frumoas , e chiar frumuse ea de model a oric rei frumuse i v zute.

664. vorba de trupul lui Hristos, care prime te o armonie de la formarea lui prin ipostasul Cuv ntului plin de Duhul Sfnt. In armonia trupului lui Hristos se vede slava lui Dumnezeu. Dar armonia, frumuse ea i slava trupului lui Hristos era nev zut de cei ce nu aveau ochi duhovnice ti, n aceasta consta smerenia sau cobor rea sau chenoza Cuv ntului, r sfr nt i asupra trupului. Ea nu se impunea cu sila, ci se descoperea numai celor ce intrau prin credin n comuniune cu El. De c te ori nu experiem descoperirea frumuse ii unei persoane near toase numai c nd intr m n comuniune cu ea !

665. Vederea luminii mai presus de fire prin umanitatea lui Hristos a nsemnat pentru ucenici i o suprem intrare n comuniune cu El. Cine poate spune cum au naintat ei n aceast comuniune, urc nd pe munte, ntr o convorbire de mare intimitate cu El, dar ntr o convorbire n care au sim it cu intensitate dumnezeirea Lui?

mina cea adevărată (Ioan I, 9), frumoase ea slavei. «îmi aparține ca soarele». Icoana este țearsă, căci e cu neputință să se răsfărângă necreatul în întregime în creatură.

Tot cel ce zice că numai ființa lui Dumnezeu este necreată, dar nu și lucrurile Lui veșnice, pe care le deosebește pe toate, ca ceea ce lucrează pe cele ce le lucrează, să audă pe sfântul Maxim zicând: «Toate cele nemuritoare îmi sunt nemurirea, toate cele vii îmi sunt viața, toate cele sfinte îmi sunt sfințenia, toate cele virtuțoase îmi sunt virtutea, toate cele bune îmi sunt bunătatea, toate cele ce sunt îmi sunt existența, sunt în chip vădit lucruri ale lui Dumnezeu. Dar unele au început să existe în timp (căci era odată când nu erau), iar altele n-au început să existe în timp. Căci nu a fost vreodată când n-a fost virtute, bunătate, sfințenie și nemurire»⁶⁶⁶.

Și iarăși: «Bunătatea este tot ce se cuprinde în înțelesul bunătății, și simplu, toată viața, nemurirea, simplitatea, neschimbarea, nemărginirea și toate câte se contemplă ființial în jurul lui Dumnezeu, sunt lucruri ale lui Dumnezeu, dar nu începute în timp. Căci nu a fost vreodată ceva mai străvechi ca virtutea, nici ca alta oarecare din cele spuse, chiar dacă cele ce se împartesc de ele au început să existe în timp. Căci orice virtute este fără de început, neavând vremea mai înainte ca ea, ca una ce are pe Dumnezeu din veci, ca singurul izvor al existenței Sale. Dar Dumnezeu este ridicat de infinite ori infinit deasupra tuturor existențelor, fie că se împartesc, fie că se lasă împărțite»⁶⁶⁷. Începe a adăra din acestea că nu toate cele ce subzist din Dumnezeu sunt și sub vreme. Căci sunt unele care sunt fără de început și nu se desființează din pricina unității treimice, singura fără de început prin fire și din pricina simplității mai presus de fire a ei. Așa cum, în același fel, mintea ca o icoană

666. *Capete gnostice* I, 50; Filoc. rom. II, p. 139—140.

667. Op. cit. I, 48—49; Filoc. rom. II, p. 139—140.

tears a acelei ne mp r iri covâr itoare, nu e nicidecum compus , din pricina n elegerilor sale fire ti ⁶⁶⁸.

Tot cel ce nu prime te st rile duhovnice ti n- tip rite n trup de darurile Duhului afl toare n sufletul celor ce au sporit n via a dup Dumnezeu, i nume te nep timire omor rea prin deprindere a p r ii p timitoare i nu deprinderea lucr rii spre cele bune, a celui ce s a ntors cu totul de la cele rele i s a ndreptat spre cele bune, ca unul ce a lep dat deprinderile rele i s a mbog - it n cele bune, t g duie te, ca urmare a acestor p reri, i petrecerea cu trupul n veacul nestric cios a celor ce s nt (a celor crea i) ⁶⁶⁹. C ci dac se va mp rt i atunci i trupul mpreun cu sufletul de bun t ile tainice, se m- p rt e te i acum, dup putere, de harul d ruit n chip tainic i negr it de Dumnezeu min ii cur ite, i i nsu- e te i el cele dumnezeie ti potrivit cu sine. Astfel se pre- schimb i se sfin e te, dar nu se omoar prin deprindere partea p timitoare a sufletului. Iar aceasta, fiind comun sufletului i trupului, se sfin esc i nclin rile i lucr rile trupului ⁶⁷⁰. C ci desf c ndu se de bun t ile vie ii de aici

668.Lucr rile necreate ale lui Dumnezeu nu prejudiciaz simplitatea fiin ei Lui, c ci Persoana nu i pierde unitatea prin lucr rile ei, ci se arat ntreg lucr nd n fiecare.

669. Nep timirea nu e moartea puterii pasionale a trupului, ci deprinderea ndrept rii lucr rii ei spre cele bune. Ea nu e nemi care n sens budist, ci iubire de cele bune, de Dumnezeu i de oameni. Nep timirea nu e «apatie», ci interes plin de iubire pentru tot ce e bun pentru oameni. Nu e nep sare, ci mil i responsabilitate pozitiv , dureroas , ca a lui Iisus. Varlaam, ca filozof, era dus u or spre acest dispre de tip budist fa de tot ce nu e cugetare netulburat , spre acest intelectualism unila- teral, spre care nclin n general teologia occidental , pre uit ca nde- letnicire exclusiv intelectual . Cine cuget a a, nu mai poate n elege pentru ce mai e p strat trupul ntr o via etern . C ci trupul fr pu- terea pasional ndreptat spre bine nu mai e dec t o coaje moart , o ar tare lipsit de orice rost.

670. Partea pasional nu trebuie deci omor t , ci sfin it . Iar fiind ea sfin it , se va sfin i i trupul, dat fiind c e comun sufletului i trupului. C ci puterea pasional se activeaz prin trup. Trupul particip

pentru n dejdea bun t ilor viitoare i mi c ndu se n chip s n tos prin lipsa de griji, mintea simte, dup sfntul Diadoch, bun tatea dumnezeiasc negrit i transmite i trupului, pe m sura naint rii sale, bun tatea sa⁶⁷¹. Iar aceast bucurie, ivit n suflet i n trup, este o dovad nemincinoas a vie uirii nestric cioase.

Mintea percepe (prinde) o lumin , sim irea alta. Sim irea percepe, (prinde), lumina supus sim urilor, care arat lucrurile supuse sim urilor ca supuse sim urilor. Iar lumina min ii este cuno tin a afl toare n n elesuri. Prin urmare vederea i mintea nu percep (prind) aceea i lumin ; dar numai c t vreme lucreaz fiecare dup firea sa i n cele dup fire. Ins c nd se mp rt esc de un har i de o putere duhovniceasc mai presus de fire, cei nvrednici i v d i cu sim irea i cu mintea cele mai presus de toat sim irea i de toat mintea⁶⁷², ca s spunem cu Marele Grigorie Cuv nt torul de Dumnezeu, ntr un fel cum numai Dumnezeu tie i cei ce lucreaz acestea.

la via a sufletului prin puterea pasional a acestuia. Sufletul i trupul s nt mpletite n puterea pasional .

671. Dar puterea pasional nu e desp rit de minte. Ci e puterea prin care mintea lucreaz asupra trupului i l sfine te pe acesta. In puterea pasional mintea ins se nt lne te cu trupul. Mintea, bucur ndu se mai mult de cele nemateriale, atrage i trupul prin partea pasional la iubirea acelora.

672. Sfntul Grigorie Palama accentueaz adeseori tainica unire ce exist ntre suflet i trup. In perceperea sim urilor se nt lne te sufletul cu trupul. Trupul nu e trup fr via a sufletului n el. Via a sufletului e i via a lui. Totu i n planul vie ii naturale, n lucrarea sim urilor domin trupul, iar n a min ii sufletul. Dar unirea dintre cele dou lucr ri sau dintre suflet i trup se face deplin c nd Duhul Sfnt se s l luie te n credincios, sau c nd credinciosul se nduhovnice te i e ridicat la o lucrare care dep e te att lucrarea natural a sim urilor, ct i a min ii. In lucrarea aceea superioar i unificatoare lucrarea sim urilor prime te un caracter de i mai accentuat spiritualitate, iar lucrarea min ii devine i mai sim itoare. Posibilitatea acestei spiritualiz ri a sensibilit ii, sau sensibiliz rii a spiritualit ii, e dat n faptul c toat realitatea v zut e n fond o ra ionalitate dinamic plasticizat (tiin a spune azi c masa e energie

Acestea le am nv at din Scripturi ; acestea le am primit de la p rin ii no tri ; acestea le am cunoscut prin pu ina noastr cercare. Acestea tim c le a scris i preacinstitul ntre ieromonahi cuviosul Grigorie (Palama), pentru cei ce tr iesc cu sfin enie o via de lini tire, urm nd ntocmai predaniile sfin ilor. Acestea le am semnat spre ncredin area cititorilor :

1. Ieromonahul Isaac, protosul cinstitelor m n stiri din Sfntul Munte.

2. Teodosie Ieromonahul, egumenul cinstitei i mp r - te tii Lavre.

3. Egumenul m n stirii Ivirilor (n dialectul s u).

4. Ieromonahul Ioanichie, egumenul cinstitei i mp r - te tii m n stiri Vatoped.

5. Egumenul m n stirii S rbilor (n dialectul s u).

6. Filotei, cel mai mic ntre ieromonahi, am isc lit cuget nd acelea i.

7. Amfilohie, cel mai mic ntre ieromonahi i duhovnicul cinstitei m n stiri a Esfigmenului.

8. Teodosie, cel mai mic ntre ieromonahi i duhovnicul Vatopedului.

9. Ieromonahul Teostirict, egumenul sfin itei m n stiri Cultumu .

10. Gherontie Maruli, p c tosul, afl tor ntre b tr nii cinstitei Lavre, cuget nd acelea i, am isc lit.

11. Calist Muzarul, cel mai mic ntre monahi.

12. Gherasim, ne nsemnatul ntre monahi, v z nd i ci-tind cele scrise cu iubire de adev r i primindu le, am isc lit.

13. Moise, ne nsemnatul b tr n, cel mai mic ntre monahi, cuget nd acelea i, am scris.

sau viceversa); i cu att mai mult trupul omenesc, str b tut i mi cat de sufletul ra ional. Diadoch al Foticeei spune: «Ochiul sufletului nu mai poate fi n elat c nd acoper m ntul lui, adic trupul, a devenit prin nfr nare o es tur foarte sub ire» (Una sut capete 71 ; Filoc. rom. I, p. 366). In acest sens sfntul Maxim, la rndul s u, va afirma dep irea dualit ii suflet trup n sfin i (*Ambigua* ; P.G. 91, 1193—1196).

14. Grigorie Stavrolangaditis, cel mai mic i mai ne n-semnat ntre monahi, poate i isihast, cuget nd i n eleg nd acestea, am scris.

15. Isaia, b tr nul de la schitul Magula i cel mai mic ntre ieromonahi, cuget nd acelea i, am scris.

16. Marcu al lui Sinaitul, cel mai mic ntre monahi.

17. Calist, din schitul Magula i cel mai mic dintre monahi.

18. Un b tr n isihast de la m n stirea Sirienilor, n dialectul s u.

19. Sofronie, cel mai mic dintre monahi.

20. Smeritul episcop Iacob al Ierisonului i al Sf ntului Munte, hr nit n predaniile Sf ntului Munte i ale p rin ilor, m rturisind c , prin frunta ii care au isc lit aicea, a scris cuget nd la fel tot Muntele Atos, congl suind i eu, am scris, pun nd pecetea. Iar dup toate am ad ugat i aceasta c pe cel ce nu congl suie te cu sfin ii, ca noi i ca p rin ii cei cu pu in mai nainte de noi, nu l primim la mp rt ire cu noi.

ALE ACELUIA I :

Sf ntul Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicuiui

150 Capete despre cuno tin a natural ,
despre cunoa terea lui Dumnezeu, despre
via a moral i despre f ptuire

1. C lumea a nceput, ne nva i firea, ne ncre-
din eaz i istoria i ne nf i eaz limpede i inven iile
me te ugurilor, a ez rile legilor i r nduielile statelor.
C ci tim pe inventatorii aproape ai tuturor me te uguri-
lor i pe d t torii legilor, pe ntemeiatorii de la nceput
ai statelor. Dar i pe cei ce au scris prima dat despre
ceva. Îns pe nici unul dintre ace tia nu i vedem tr ind
nainte de facerea lumii i a timpului, pe care ne a isto-
risit o Moise. i nsu i Moise, care a descris nceputul
facerii lumii, ne a dat prin at tea lucruri i cuvinte mi-
nunate, dovezi de neclintit despre adev rul nf i at de
el, nc t aproape tot neamul omenesc l a socotit pe el vred-
nic de crezare i vrednici de r s pe cei ce au cugetat cele
potrivnice. Dar i firea lumii acesteia, av nd totdeauna
trebuin de un nceput nou pentru fiecare lucru din ea,
i neput nd d inui nicidecum f r el, ne nf i eaz chiar
prin lucruri primul nceput al ei care nu a fost din alt
nceput⁶⁷³.

2. C lumea nu numai a nceput, ci va avea i un
sfr it, ne nf i eaz firea ei, ca una ce e dintre cele

673. Dac lumea n ar avea un nceput, n am cunoa te pe nte-
meietorii statelor, pe inventatorii me te ugurilor i pe d t torii legilor.
Ele ar trebui s fie din veci. Toate au un nceput n cadrul lumii. Dar

nt mpl toare. C ci mereu sfr e te n p r ile ei⁶⁷⁴. Dar ncredin area sigur i neclintit despre aceasta ne o d proorocia tuturor celor insufla i de Dumnezeu i a lui Hristos, Care e Dumnezeu peste to i. A crede acestora, ca unora ce au spus adev rul, se cuvine nu numai celor evlavio i, odat ce v d c au spus adev rul i n privin a tuturor celorlalte pe care aceia le au prevestit. De la ei se poate afla nu c lumea aceasta ntreag nainteaz spre nefiin , ci c precum se vor prefaca trupurile noastre, a a se va desface i se va realc tui i ea din puterea Duhului dumnezeiesc ntr o form mai dumnezeiasc spre a fi pe m sura noastr .

3. În elep ii elinilor zic c cerul se ntoarce prin firea sufletului lumii, i c ns i judecata dreapt i ra iunea ne nva aceasta. Care judecat dreapt ? Care ra iune ? C ci dac cerul se ntoarce nu prin firea lui, ci prin puterea lumii c reia i zic suflet, iar sufletul acesta e al ntregii lumi, cum de nu se ntoarce i p m ntul i apa i aerul, mai ales c dup ei sufletul e pururea n mi care ? Noi ns vedem c p m ntul st prin firea sa, asemenea i apa, in nd locul de jos. Astfel i cerul se mi c pururea prin firea lui i se mi c n cerc, in nd locul de sus. Apoi cum ar fi acest suflet al lumii, prin a c rui fire s ar mi ca cerul ? Este oare ra ional ? Dar atunci ar fi cu voie liber i nu ar mi ca corpul ceresc cu acelea i mi c ri. C ci cele cu voie liber se mi c odat ntr un fel, alt dat n altfel. i apoi ce urm de suflet ra ional vedem n sfera cea mai de jos a lumii, adic n p m nt, sau n cele care s nt mai aproape de el, n ap , n aer sau chiar n foc ? C ci sufletul lumii trebuie s fie lumea ns i trebuie s aib un nceput care nu mai are nainte nceputul a altceva din care s apar printr un nou nceput.

674. Lumea nu se arat ca necondi ionat necesar , ca exist nd n mod necesar. Ea e contingent . Ar putea i s nu fie. Totu i nu exist din nt mplare. Exist pentru c a voit Dumnezeu s existe. C lumea nu e necondi ionat necesar o dovede te faptul c mereu se sfr e te n p r ile ei constitutive. Aceasta arat c ea va avea i ca ntreg un sfr it.

i al acestora. Cum ar fi apoi unele nsufle ite, iar altele ne nsufle ite ? Aceasta o recunosc i ei. Iar cele din urm nu s nt a a n parte, ci piatra e toat piatr , metalul tot metal, r na toat r n , apa, aerul, focul, la fel. Iar de foc zic tot ei c se mi c prin firea sa i nu prin suflet. Deci dac sufletul e comun, cum se mi c numai cerul singur prin firea sufletului i nu prin a lui nsu i ? Dar poate zic c sufletul, care, dup ei, mi c corpul ceresc, nu e ra ional. Îns cum poate fi a a, dac acel suflet este, dup ei, izvorul sufletelor noastre ? Dac nu e ra ional, trebuie s fie m car sensibil sau natural (vegetal). Dar nici una din aceste calit i nu vedem cum ar mi ca un trup f r m dulare. Iar vreun m dular organic nu vedem s aib nici p m ntul, nici cerul, nici alta dintre stihiiile ei. Fiindc tot organul e compus din diferite substan e, ns fiecare dintre stihii are o substan simpl i mai ales cerul ⁶⁷⁵.

Sufletul este entelehia trupului organic ce are via a n potentia ⁶⁷⁶. Cerul ns , neavnd niciun m dular sau parte organic , nici nu poate vie ui. Cum ar avea deci peste tot suflet ceea ce nu poate vie ui ? Dar cei ce s au f cut de er i n cuget rile lor au pl smuit cu inim ne n eleapt un suflet care nici nu este, nici nu va fi, i pe acesta l au f cut ziditorul, c rmuitorul i proniatorul n-tregii lumi v zute. De asemenea l au nf i at ca pe un fel de r d cin i izvor al tuturor sufletelor noastre, el nsu i av ndu i na terea din minte. Iar aceast minte zic c este altceva dup fiin dec t ceea ce spun c este

675. In acest capitol i n cel urm tor e comb tut teoria unui suflet al cosmosului, cosmo zoismul, sau cosmo psihismul, sau hylo zoismul, una din formele panteismului elin.

676. Teoria aristotelic a sufletului ca entelehia sau ca forma a trupului organic, prin care acesta e dus spre o int a lui, a fost acceptat i de unii p rin i ai Bisericii. Trupul are via a n potent , n sensul c ea se dezvolt , sau se actualizeaz . Iar ntruc t sufletul e legat de via a organic ce cre te, se poate spune c i sufletul e la nceput n mare parte o potent ce se dezvolt .

Dumnezeu, care se află deasupra tuturor. A a le dogmatizează pe acestea cei mai de frunte în înălțarea în teologia elinilor, nefiind cu nimic mai buni ca cei ce îndumnezeiesc animalele și pietrele, ba, dimpotrivă, fiind cu mult mai răi în privința credinței. Căci dobitoacele, aurul, piatra, arama sînt ceva, chiar dacă se află printre cele din urmă dintre făpturi. Dar un suflet al lumii, purtător de stele nu există și nu este cătuși de puțin ceva din ceea ce sînt, decât o plăsmuire a unei cugetări diavolești.

4. Mai zică aceia: întrucît corpul cerească trebuie să se miște, dar mai încolo nu este niciun loc spre care ar năința, el se întoarce la sine însuși și înaintarea lui nu e decât o învîrtire. Foarte bine. Deci dacă ar fi loc, ar fi purtat în sus ca și focul, ba chiar mai mult decât focul, fiindcă el este mai ușor decât firea focului. Dar această mișcare nu este a firii sufletului, ci a ușurătății firii. Dacă deci înaintarea cerului înseamnă învîrtire, iar aceasta o are prin firea sa și nu prin firea sufletului, corpul cerească se învîrtește nu prin firea sufletului, ci prin a sa. Deci nu are suflet, nici nu există vreun suflet cerească, sau al lumii întregi. Singurul suflet rațional este cel omenesc care nu este cerească și nu se cuprinde într-un loc, ci prin firea sa este esență înălțătoare⁶⁷⁷.

5. Iar corpul cerească nu are puterea să năainteze sau să se întindă în sus. Și aceasta nu fiindcă nu mai este loc mai încolo, ci pentru că și sfera eterului de după el este învîluită de cer. De aceea nu năaintează în sus nu fiindcă nu este niciun loc spre care să năainteze, ci că lîrgimea cerului se acoperă cu sfera eterului. Nu se întinde mai sus de ea, deoarece, fiind mai subîre, este mai sus prin firea sa. A adăru fiindcă nu are loc mai sus decât sine, nu se nală cerul mai sus, ci fiindcă nu este nici un corp mai subîre și mai ușor ca el.

677. Această învîrtire creștină despre lume ca neavînd suflet în ea, a eliberat drumul cercetării științifice a naturii.

6. Nu este niciun corp mai nalt dec t corpul ceresc. Dar nu din cauza aceasta e incapabil s se nal e mai sus, ci fiindc cerul cuprinde orice corp i nici un corp nu este i n a fost dincolo de el ca s l str bat . Dar nou , binecinstitorilor i credincio ilor, nu ne este oprit s ajungem deasupra cerului. C ci Dumnezeu, care umple toate, Se ntinde i dincolo de cer, la nesf r it, i a fost i na inte de lume, umpl nd, cum umple i acuma, tot locul din lume i nimic nu l s a ad ugat Lui ca s se iveasc n El vreun corp. Prin urmare nici n afar de cer nu este vreo piedic , spre a nu fi loc, cum este cel din jurul lumii, sau cel care s a ivit n l untrul lumii, ca s fie corpuri n el.

7. Cum deci, odat ce nu e nici o piedic , nu se ndreapt n sus mi carea corpului ceresc, ci se mi c n cerc, ntorc ndu se la sine nsu i ? Fiindc st nd deasupra ca cel mai sub ire dintre toate, e mai presus dec t orice corp, dar i mai ager la mi care. Precum ceea ce e cuprins de el e c t se poate de greu i de jos, a a el e cel mai u or, cel mai nalt i cel mai ager la mi care. Dac se mi c prin fire, r m n nd sus la suprafa , dar ceea ce r m ne la suprafa nu se poate desp r i prin fire de acelea la a c ror suprafa st , iar acelea la a c ror suprafa st corpul ceresc s nt sferice, n chip necesar el se mi c ne nctat n jurul lor ; nu printr o fire sufleteasc , ci printr una corporal i proprie, fiindc schimb un loc cu altul pe r nd. Iar mi carea este proprie corpurilor, precum starea potrivnic e opus corpurilor⁶⁷⁸.

8. Cineva poate vedea i n apropierea noastr v nturile care netezesc suprafe ele, nedesp r indu se de acestea c nd se mi c i neridic ndu se mai sus, nu fiindc nu este loc, ci fiindc s nt mai u oare cele de deasupra lor.

678. Cap. 4—7 nf i eaz o viziune despre cer, dep it de cuno tin ele astronomice dob ndite n secolele urm toare. Dar n ceea ce spune sfntul Grigorie Palama e un adev r: mi carea naturii nu e purtat de un suflet, ci de legile ei fizice.

Deci rămân la suprafața a celor pe care le ating, fiind după fire mai ușoare ca acelea. Ei se mișcă în jurul lor, nu printr-o fire sufletească, ci prin firea lor. Socotesc că această asemănare din parte voind să o arate în eleptul Solomon, a numit corpul ceresc cu numele vânturilor, scriind despre el: «Vântul umblă în cerc și se întoarce în cercurile lui» (Eccl. I, 6). Dar firea vânturilor din jurul nostru e atât de departe de a celor mai nalte și de mișcarea cât se poate de iute a aceloră, pe cât de departe e și urimea aceloră.

9. După eleptii elinilor, sunt două zone ale pământului temperate și locuite. Dintre acestea, fiecare se împarte în câte două lumi locuite, dând patru lumi de acestea. De aceea sus în cer sunt patru neamuri de oameni, care nu pot trece unul la altul. Căci după ei, unii locuiesc în zona noastră, al turea de noi, fiind desprisi de noi de zona arzătoare a pământului. Opus lor, sunt cei ce, priviți din punctul lor de vedere, locuiesc dedesubtul zonei acesteia, precum nouă ne sunt opui cei ce au același tropic ca și noi. Dintre acestea, unii sunt opui, ceilalți antipozi întorși față de noi. Ei nu aveau decât afară de a zecea parte din sfera pământului, aproape toată cealaltă parte e acoperită de ape.

10. Oricine poate cunoaște decât afară de lumea locuită de noi, nici o altă parte a pământului nu e locuită, fiind acoperită de mări. Să ia aminte de asemenea că cele patru stihii din care constă lumea, sunt priegale⁶⁷⁹. Iar

679. Era pe atunci ideea că lumea materială se compune din patru stihii sau elemente: pământ, apă, aer și foc, iar pe deasupra ei este eterul, ca al cincilea element. Ideea aceasta simplistă despre cele cinci stihii, despre proporțiile lor neschimbate, despre aezarea lor în cercuri tot mai largi care se cuprind, e inferioară intuiției biblice despre marea complexitate a lumii, intuiție care e proprie și sfinților părinți. Ea era proprie științei și unei prii a filozofiei eline și bizantine, pe care știința modernă a depășit-o. Sfântul Grigorie Palama a făcut uz în capitolele de pînă aici și în alte câteva următoare de acea «știință», urmîndu-i

datorit st rii sale rarefiate i sferei fiec reia din ele, are un volum nmul it fa de al altuia, cum i se pare i lui Aristotel. Acesta zice c s nt cinci stihii, a ezate sferic n cinci straturi, stratul mai mic fiind totdeauna cuprins de cel mai mare, p m ntul de ap , apa de aer, aerul de foc, focul de eter. i aceasta este lumea.

11. Eterul este cu mult mai limpede ca focul i se nume te i materie arz toare. Focul are volumul nmul it al sferei aerului, aerul al apei, apa al p m ntului, care av nd cea mai mare desime, are volumul cel mai mic dintre cele patru stihii de sub cer. Deci sfera apei av nd m rimea nmul it a p m ntului, dac ar fi rev rsat peste toat suprafa a p m ntului, am ndou sferele s ar mi ca n jurul aceluia i centru, al p m ntului i al apei. Apa n ar ng dui dobitoacelor de pe uscat s se foloseasc de nici o parte a p m ntului, ntruc t l ar acoperi ntreg i s ar ntinde n mare m sur peste toat suprafa a lui. Dar ntruc t nu cuprinde toat suprafa a p m ntului, c ci uscatul locuit de noi este neacoperit, sfera apei este n chip necesar nelegat de centrul p m ntului. Prin urmare trebuie c utat c t de mult e ea n afar de centrul p m ntului. mai jos sau mai sus de noi ? Mai sus nu poate s fie, c ci vedem c suprafa a apei este, n parte, sub noi. A adar centrul sferei apei este mai jos, n raport cu noi, chiar i de centrul p m ntului. R m ne de cercetat c t este de departe acest centru de centrul p m ntului.

12. Ar putea cunoa te cineva c t de departe, adic c t de jos, din punctul nostru de vedere, este centrul sferei apei, de centrul p m ntului, lu nd seama c suprafe

scopul s u de a ar ta c sufletul nu poate fi prezent ca for de mi care n tot acest cosmos, el nu e dec t n organismele umane a ezate pe p m nt, care formeaz numai a zecea parte din ntinderea apei, i nici pe p m ntul ntreg, ci numai n anumite zone din el cu o clim temperat , nu i in cele fierbin i, care s nt nelocuite.

ei sferei p m nte ti, care e locuit de noi i corespunde suprafa a apei v zut de noi i aflat sub noi, sub p - m ntul pe care l c lc m. Partea p m ntului locuit de noi e o zecime din suprafa a lui. C ci p m ntul are cinci zone, iar noi locuim o jum tate a uneia din aceste cinci. Deci dac ar vrea cineva s aplice acestei zecimi de suprafa o sfer n jurul p m ntului, va afla sfera care i se potrive te. Ea va avea ndoit diametrul sferei c reia i se aplic din afar i pe care o cuprinde, iar m rimea ei e de opt ori mai mare i centrul l are la marginea p m ntului, care ni se pare cea mai jos. Acest lucru e limpede din desen.

13. S zicem c sfera p m ntului este un cerc n untru c ruia e scrie A, B, C, D, iar n jurul lui e desenat n loc de sfera apei un alt cerc, care e tangent cu suprafa a zecimei de sus a cercului din el. In cercul acesta e scris E, F, G, H. Marginea cercului din l untru, care din punctul nostru de vedere

este cel mai de jos, va fi centrul cercului exterior.

Acesta av nd diametrul ndoit, se arat prin demonstra ii geometrice c

sfera al c rei diametru este ndoit fa de al sferei

care are diametrul pe jum tate, este de opt ori mai mare.

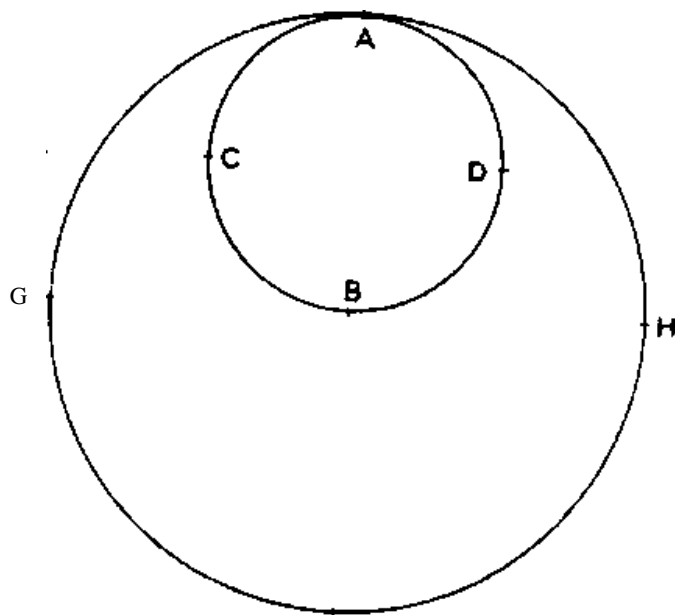
Aceast sfer lichid , care e de opt ori mai mare, e amestecat cu p - m ntul.

De aceea nesc

din el numeroase izvoare i r sar apele bogate i nesecate

ale r urilor i se vars s nurile nu pu inelor m ri ; mulime de lacuri s nt r sp ndite i aproape nu este loc pe

p m nt, unde, s p nd cineva, s nu afle curg nd pe dedesubt ap .

14. Că afară de partea locuită de noi, nu mai este nici o altă locuită, arată și desenul și rațiunea. Căci precum, dacă centrul primului și al apei ar fi același, primul ar fi cu totul nelocuit, tot așa, ba cu mult mai vrtos, dacă apa are ca centru partea cea mai de jos a primului, din punctul nostru de vedere, afară de partea locuită de noi, care se atinge cu partea de sus a sferei apei, toate celelalte fiind acoperite de mult apă, nu pot fi locuite. Și fiindcă s-a spus mai înainte că numai în partea de prim locuit există suflet rațional încorporat, iar aceasta este una singură, urmează că numai în această parte locuiesc și dobitoacele necuvântătoare de uscat.

15. Vederea în națurile din culori și figuri combinate în multe feluri; mirosul din aburi; gustul din umezeli; auzul din zgomote; pipitul din asprimi sau din netezimi, prin atingerea cu ele. Iar conștinuturile care se alcătuiesc în simuri sunt dela corpuri, dar nu sunt corpuri, deși sunt corporale. Căci nu sunt simplu de la corpuri, ci din formele corpurilor. Nu sunt nici înseși formele corpurilor, ci înțipiririle lor, un fel de chipuri nedespărțite de formele corpurilor. Aceasta se constată mai ales din vedere și în chip deosebit din cele ce nu se văd în oglindă.

16. Înțipirile acestea din simuri, însuși inducându-le puterea de imaginație (nchipuirea) a sufletului, desparte deplin nu simurile înseși, ci, precum am spus, chipurile din ele, de corpuri și de formele lor. Și avându-le adunate ca pe o vistierie, aduce la întrebuințare din lăuntrul când una când alta, chiar când nu e de față corpul, făcându-le pe toate văzute, și pe cele auzite și pe cele gustate și pe cele mirosite și pe cele pipite⁶⁸⁰.

680. O distincție între formele care în obiectiv de corpuri și între chipurile pe care aceste forme le înțipesc în simuri și care, pe nece rămân în simuri, pe de o parte sunt deosebite de formele obiective ale corpurilor, pe de altă parte nedespărțite de ele. Imaginația preluând apoi aceste chipuri, le desparte deplin de formele corpurilor, fără despartens și simurile înseși. Așa se face că în imaginație chipurile

17. Aceast putere de imagina ie (de nchipuire) a sufletului se g se te n f ptura ra ional , la mijloc ntre minte i sim uri. Mintea privind i ntorc nd n sine imagini primite de c tre sim uri, ca desp r ite de corpuri i ca chipuri necorporale, nf ptuie te feluritele n elesuri, deosebindu le, asem n ndu le i judec ndu le n mod felurit, p tima , nep tima , mijlocit, n chip gre it sau f r gre al . Din acestea se nasc apoi cele mai multe virtu i i p cate, p reri bune i rele. Fiindc nu tot n elesul min ii vine din acestea i e despre acestea, ci s nt unele pe care nu le poate afla cineva ca venind prin sim uri, ci s nt date de minte, de aceea am zis c nu tot adev rul i am girea, virtutea i r utatea din g nduri i au nceputul de la imagina ie (nchipuire).

18. vrednic de mirare i de cercetare, cum de la lucrurile vremelnice i supuse sim urilor, poate s se nasc n suflet o frumuse e sau o ur ciune statornic , o bog ie sau o s r cie, o slav sau o lips de slav , i, simplu vorbind, o lumin mintal (inteligibil) pricinuitoare de via ve nic , sau un ntuneric mintal (inteligibil) i chinuitor.

19. Mintea, purtat de imagina ia sufletului i mpreunat prin aceasta cu sim urile, na te o cuno tin mbinat . De pild prive te cineva cu sim urile la soarele care apune, dar totodat i la luna apropiat care st cu partea bombat spre soare, p n ce ncet, ncet se dep rteaz n zilele urm toare i e tot mai luminat , p n ce ajunge la partea opus , apoi se apropie iar i c te pu in cu partea cealalt mic or ndu i lumina tot mai mult, p n i o pierde, ajung nd iar i acolo de unde a nceput s lumineze. Aceste vederi nsemn ndu i le mintea, ca

lucrurilor pot lua forme ntruc tva deosebite de formele lucrurilor. Imagina ia are astfel o func ie creatoare, nu simplu reproductiv ca sim urile. Ea le nmagazineaz n sine i apoi le proiecteaz c nd voie te, chiar n lipsa corpurilor i a formelor lor.

una ce ine pe cele de mai nainte n imagina ie, iar pe cea mereu prezent n sim , i d seama din sim , din imagina ie i din n elegere c luna i are lumina de la soare i c osia acesteia este mai aproape de p m nt i cu mult mai jos dec t soarele⁶⁸¹.

20. Dar nu numai datele ce privesc luna, ci i cele ce privesc soarele, eclipsele lui i conjunc iile din vremea lor, schimb rile i distan ele celorlalte planete de pe cer, forma iile felurite ce le alc tuiesc ntre ele, i, pe scurt, toate c te le tim despre cer, apoi ra iunile firii, toate artele, me te ugurile i, simplu vorbind, ntreaga cuno tin a tuturor adunate din observ ri par iale, le am c tigtat din sim uri i din imagina ie, prin minte. Nici una din acestea nu se poate numi duhovniceasc , ci mai degrab natural , fiindc nu cuprinde cele ale Duhului.

21. De unde am aflat ceva sigur i nemincinos despre Dumnezeu, de unde despre lumea ntreg , de unde despre noi n ine ? Nu din nv tura Duhului ?⁶⁸². C ci Duhul ne a nv at c numai Dumnezeu este Cel ce este cu adev rat i este pururea i este neschimbat, ne primindu i existen a din cele ce nu s nt i nemerg nd spre nefiin ; c este n trei ipostasuri i atotputernic ; c El a adus n ase zile cu cuv ntul la existen cele ce s nt din cele ce nu s nt⁶⁸³, mai bine zis le a dat fiin

681. Explic judec ile f cute de minte pe baza asocierii ntre chipurile sensibile primite dela sim uri i re inute de imagina ie i cele prezente n sim uri.

682. Cuno tin ele par iale le avem din sim uri, din imagina ie (memorie) i din minte, adic din lucrarea lor comun . Ele formeaz deci cuno tin a natural . Dar cuno tin ele sigure i nemincinoase despre lumea ca ntreg, adic despre originea i scopul ei, despre noi n ine ca persoane unitare i despre Dumnezeu nu mai s nt din cele trei puteri ale naturii noastre, ci din nv tura pe care ne a dat o Duhul i pe care am primit o prin credin .

683. Urm nd sf ntului Maxim M rturisorul, pe Dumnezeu l nume te «Cel ce exist n chip existent sau adev rat» (), iar creaturile numai cele ce s nt (). Existen a adev rat sau exis

deodat tuturor, cum zice Moise. Căci îl auzim pe acesta zicând : «La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul» (Facere I, 4), nu ca pe un gol, desigur, nici fără cele dintre ele. Căci pământul era amestecat cu apă și fiecare dintre ele purta în sine ca o sarcină aerul și dobitoacele și plantele după felul lor⁶⁸⁴. Iar cerul cuprindea felurile lumini și luminători, în care subzista totul⁶⁸⁵. Astfel a făcut Dumnezeu la început cerul și pământul ca pe o substanță care cuprindea totul și purta în potent toate, dezaproband de departe, precum se cuvine, pe cei ce socotesc în chip greșit că materia a preexistat de la sine.

22. După aceea, înfrumusețându-o oarecum și împodobind lumea, Cel ce a adus toate la existență din cele ce nu sunt, a împărțit fiecarei rânduială proprie și cuvenit a însușirilor sale, întregind lumea în ase zile, deosebind pe fiecare numai cu porunca și scoțând ca din niște vistierii ascunse la formă lor văzute cele puse în ea⁶⁸⁶, a ezând și îmbinând în chipul cel mai armonios și mai potrivit un lucru cu altul și pe fiecare cu toate și pe toate cu fiecare. Iar pământul cel nemișcat, l-a nconjurat ca pe un centru oarecare, cu un cerc foarte înalt și l-a legat

tenta existentă este cea care nu e de la nimeni, ci de la sine, aceea care nu se schimbă și nu năintează spre descompunere (stricăciune). Cele simplu existente sunt cele ce nu au existență dela ele, ci sunt aduse la existență din nimic de Dumnezeu.

684. — înscrinat. Pământul și apa erau înscrinate cu plantele și cu animalele pe care aveau să le nască. Aveau în ele în mod virtual plantele și animalele. Se insinuează aici o concepție corespunzătoare cu cea a teiniei de azi. Dacă ar fi vorba și de aer, ca o sarcină a pământului și a apei. Deci stihiele nu erau totuși separate, mai ales la început.

685. Sfântul Grigorie Palama pare a insinuat aici că în lumina sau în energia ei și avea subsistent, sau originea toată lumea creată.

686. . Plantele și animalele, dar și toate formele în mișcare erau date potențial în substanța originară a lumii, ca în niște vistierii ascunse.

prea n elept, prin cele din mijloc cu cerul pururea n mi - care ⁶⁸⁷, nc t aceea i lume se afl i st nd i mi c ndu se.

23. D nd Marele Me ter o astfel de r nduial fiec - reia din marginile ntregului, a fixat n nemi care i a pus totodat n mi care acest ntreg, f c ndu l o lume bine ntocmit . Iar celor afl toare ntre aceste margini, le a mp r it iar i la fiecare, ceea ce i se cuvine. Pe unele le pune sus i le porunce te s se nv rteasc n n l ime i s se mi te mpreun cu hotarul cel mai de sus al n - tregului, cu chibzuial i r nduial n toat vremea. Pe cele u oare i rodnice n lucrare i u or de prelucrat le a pus n folosul oamenilor. Pe cele ce se nc l zesc peste temperatura de mijloc le a pus s se ridice, cu bun rost, peste celelalte, ca s potoleasc frigul prea mare, iar c l - dura lor prea mare s fie potolit de frig. Lipsa de m - sur n pornirea marginilor celor mai de sus, e nfr nat de mi carea ntoars a unora dintre ele. Prin acestea ne a dat deosebiri de mult folos ale anilor, ale ceasurilor i m surile distan elor de timp i celor ce pricep cuno tin a lui Dumnezeu, care a zidit, a r nduit i a mpodobit toate. Deci pe cele de sus i de la n l ime le a l sat s se nv rteasc n chipul acesta felurit i ndoit, de dragul frumu - se ii lumii i al folosului de multe feluri. Iar pe altele le a a ezat jos i la mijloc, i anume pe acelea care s nt mai grele i s nt pasive dup fire, care se fac i se pres - chimb , care pot fi deosebite i asem nate i suport mai u or prefacerile, spre buna ntrebuin are. Pe toate le a r nduit ca pe o podoab i dup leg tura ra iunilor lor, ca s se poat numi pe drept cuv nt, ntregul, podoab (cosmos).

24. Astfel la facere s a zidit nt i un lucru dintre f pturi, dup cel dint i altul, dup acesta iar i altul, iar dup toate, omul. Acesta s a nvrednicit de at ta cinste

687. Aci sf ntul Grigorie face iar i uz de « tiin a natural » a timpului s u.

i grij din partea lui Dumnezeu, nc t toat lumea aceasta v zut a fost f cut nainte de el pentru el. Iar Împ r - ia cerurilor a fost g tit ndat dup ntemeierea lumii, tot pentru el (Matei XXV, 34), nainte de el⁶⁸⁸. Dar i sfat a premers despre el i a fost pl smuit de m na lui Dumnezeu i dup chipul lui Dumnezeu i n a primit totul din materia aceasta din lumea supus sim urilor, ca celelalte vie uitoare, ci numai trupul, iar sufletul din cele mai presus de lume, mai bine zis de la Dumnezeu nsu i, prin suflare negrit . Aceasta, pentru c e ceva mare i minunat i ntrece totul i prive te totul i c rmue te toate ; iar, pe de alt parte, cunoa te pe Dumnezeu i L poate primi pe El i se dovede te mai mult dec t orice rezultatul m ririi mai presus de toate a Me terului. Ba nu numai c poate primi pe Dumnezeu prin osteneala nevoitoare i prin har, ci se i poate uni cu El ntr un singur ipostas⁶⁸⁹.

688. Nu numai lumea aceasta este g tit ca un palat pentru om — mp ratul ce avea s apar dup aceea — ci i Împ r ia cerurilor s a g tit pentru el nainte de el, c ci el trebuia s priveasc spre ea dela nceputul existen ei sale.

689. dat aci n mod concentrat tot ce deosebe te pe om de toate creaturile sensibile. Pe de o parte el prive te con tient toate, le conduce pe toate, ca un chip al lui Dumnezeu. El e con tiin a st p nitoare i transformatoare a lumii, n el se descopere rostul lumii. F r om lumea ar fi lipsit de rost, de sens, de lumin , existen a ar fi lipsit de o latur esen ial a ei, sau de cea mai esen ial . F r om nu s ar crea n lume nimic purt tor de un sens. F r om lumea n ar ti de ea ns i. Pe de alt parte, existen a omului dovedind c lumea e pentru un sens, dovede te c ea se cere dup sensul deplin pe care omul nu i l poate descoperi i da. Numai n leg tur cu lumina total noi putem vedea n lume un sens i putem c uta i realiza n ea un sens final. Dar tot numai n leg tur cu con tiin a care are n ea toat lumina, con tiin a uman poate descoperi sensul deplin al existen ei sale i al lumii dup care se dore te. De aceea con tiin a uman e f cut pentru a se uni cu con tiin a deplin luminat a lui Dumnezeu. Numai fiin a uman e capabil s primeasc n con tiin a ei con tiin a lui Dumnezeu care echi-valeaz cu lumina total . Numai ea dovede te c lumea e opera unui Me ter atotluminnat i m re n lumina i puterea Lui nem rginit . M

25. În acestea și în cele ca acestea se află în elepciunea adevărată și cunoștința mintuitoare, care pricepe te fericirea de sus. Dar care Euclid, care Marin, care Ptolemeu a putut să le vadă? Care Empedocle, care Socrate, Aristotel și Platon a putut să le cunoască acestea prin metodele logicii și ale celorlalte cunoștințe naturale? Mai bine zis, care simț a perceput unele ca acestea? Oare să a putut apropia de ele mintea? Iar dacă acelora, care filozofau prin fire și celor asemenea lor li s-a părut umilit în elepciunea din acestea, nu mai puteau să se vâd de te astăzi mărirea ei covârșitoare. Căci stau aproape ca niște vieuitoare necuvântătoare față de înțelepciunea din acestea (iar de voieți, ca niște sclavi, decât care mai buni s-ar socoti cei ce furească diadema împărațescă). Așa sunt acestea față de înțelepciunea adevărată și mai presus de toate și față de învârtura Duhului.

26. Nu numai a cunoaște pe Dumnezeu cu adevărat, pe cât e cu puțin, întrece fără asemănare filozofia elinilor, ci și numai a ști ce loc are omul înaintea lui Dumnezeu întrece toată înțelepciunea acelora. Căci singurul omul dintre cele toate pământului și cerești a fost zidit după chipul Ziditorului, ca să privească spre El și să-L iubească și să fie cunoscătorul singur Aceluia, iar prin credință, prin înclinarea și dragostea față de El, să își părăsească frumusețea sa; iar toate celelalte câte le poartă pământul și cerul acesta, să le vadă mai prejos de sine și cu totul nepurtătoare de minte⁶⁹⁰. Aceasta neputând o ve-

rirea omului, ca chip al măririi conștiinței supreme, se arată mai ales în aceea care devine conștiința ipostasului supremei conștiințe, că prin lumina lui și poate comunica lumina și exprima conștiința și voia sa. Subiectului supremei și desvârșitei lumini a desvârșitei conștiințe.

690. Nu numai cunoașterea lui Dumnezeu a rămas străină filozofiei eline, ci și recunoașterea măreției unice a omului. Căci de orice om care nu filozofează și dă seama că e mai presus de toate făpturile prin conștiința și voia sa, filozofia elină n-a recunoscut aceasta. Ca în mitologia, tot așa și filozofia a coborât pe om de pe treapta lui supe-

dea nicidecum n elep ii elinilor, au necinstit firea noastră , n au slujit lui Dumnezeu, ci au slujit f pturii n locul F c torului (Rom. I, 25), nv luindu i mintea cu sfere sensibile i nesensibile i socotind c fiecare din acestea are putere i nsemn tate pe m sura m rimii corpurilor lor. Cinstindu le pe acestea n chip netrebnic, numindu le dumnezei mai mici i mai mari, le au dat lor st p nirea tuturor. Din cele supuse sim urilor i din filozofia despre ele i au adunat ur ciune, necinste i s r cia cea mai de pe urm n sufletele lor, ca i mult ntuneric inteligibil i chinuitor⁶⁹¹.

27. Faptul c tim c s ntem f cu i dup chipul F c torului nu ne ng duie s ndumnezeim lumea inteligibil . C ci nu n ntocmirea trupului st acest chip, ci n firea min ii, dec t care nimic nu este mai bun dup fire. C ci dac ar fi ceva mai bun, s ar afla n aceea «dup chipul». Dar fiindc ceea ce e mai bun n noi este mintea, iar aceasta este dup chipul dumnezeiesc i a fost zidit de Dumnezeu, ce greutate este s vedem, sau mai bine zis, cum nu e v dit prin aceasta c F c torul laturii noastre n eleg toare este i F c torul a tot ce este n eleg tor⁶⁹² ? A adar ntreaga fire n eleg toare este m

rioar fa de f pturi, f c ndu l nchin torul acestora. Dar numai n comuniune cu Persoana purt toare a con tiin ei i libert ii supreme se umple i omul de lumin i de libertate.

691. Sfntul Grigorie Palama folose te adeseori expresia « ntuneric inteligibil () i chinuitor», ca unul ce st n fa a min ti i o chinuie te prin ne tiin , cum st ntunericul n fa a sim urilor i le chinuie te pe acestea.

692. Însu i faptul c mintea noastră n eleg toare e numai dup chipul lui Dumnezeu, deci nu Dumnezeu nsu i, arat c Dumnezeu nu trebuie identificat cu vre o realitate, sau cu unele realit i mintale sau n eleg toare, sau cunoscute cu mintea. Dumnezeu e mai presus i de acest plan. mai presus de ordinea ngerilor, care s nt fiin e mintale sau n eleg toare.

preun slujitoare cu noi i dup chipul Ziditorului⁶⁹³, chiar dac snt mai cinstite dec t noi, ca fiind n afar de trupuri i mai aproape de firea cea cu totul netrupeasc i necreat . Mai bine zis pe unii dintre ei, care i au p zit treapta lor i tind spre ceea ce au fost f cu i, chiar dac snt slujitori ca i noi, i cinstim i snt cu mult mai cinsti i dec t noi prin treapta lor. Iar al ii, nep zindu i treapta lor i r zvr tindu se i nesocotind inta pentru care au fost f cu i, dep rt ndu se c t mai mult de cei ce snt aproape de Dumnezeu, au c zut i din cinste. i fiindc ncearc s ne atrag i pe noi la c dere, nu numai c snt netrebnici i necinsti i, ci i vr jma i lui Dumnezeu, iar neamului nostru omenesc pricinuator de ntin ciune, r zboindu ne c t se poate de mult.

28. Dar nv a ii n ale naturii i cercet torii de stele, care se laud c tiu toate, neput nd cunoa te prin filozofia lor nimic din cele spuse mai sus, nu numai c au ridicat i pe st p nitorul ntunericului inteligibil i toate puterile r zvr tite de sub el deasupra lor, ci le au numit i dumnezei (zei), le au cinstit n temple, le au adus jertfe i s au supus r nduielilor at t de stric cioase ale acelora, l s ndu se batjocori i mult vreme prin preo i f r sfin enie i prin cur iri care spurc i sporesc tic loasa p rere de sine i prin prooroci i proorocite care au alunecat at t de departe de adev r.

29. Am spus c a cunoa te omul pe Dumnezeu i a se cunoa te pe sine i treapta sa (pe care le au acum i cre tinii socoti i simpli), ntrece puterea cunoa terii firii i a astronomiei i a toat filozofia n leg tur cu ele. Ad ug m acum c chiar cunoa terea de c tre minte a neputin ei sale i str duin a de a i o t m dui e ceva neasem nat mai nalt dec t a cunoa te i a cerceta m rimile stelelor, ra iunile lucrurilor, na terile celor de jos

693. Deci i ngerii snt dup chipul lui Dumnezeu, de i altfel ca oamenii, neav nd un trup prin care s st p neasc peste lume i s sprializeze materia.

i perioadele celor de sus, devierile i perioadele, constan-tele i nvrtirile, desp r irile i ntlnirile i — ntr un cuvnt — toate felurilele rela ii ale mul imii mi c rilor. C ci mintea care i a cunoscut neputin a sa a aflat pe unde poate s intre la mntuire, s se apropie de lumina cuno tin ei i s primeasc n elepciunea adev rat , care nu se destram odat cu veacul acesta.

30. Toat firea ra ional i n eleg toare, fie c i spune cineva fiin ngereasc , fie fiin omeneasc , are via , pentru care i r m ne, prin existen , nemuritoare, neprimind stric ciune. Dar firea n eleg toare i ra io-nal din noi nu are numai via a prin fiin , ci i lucrarea. C ci face viu trupul unit cu ea, pentru care pricin se nume te i via a lui. Se nume te ns via i pentru altul. Dar aceasta e lucrarea ei. C ci ceea ce e pentru altul nu e niciodat fiin a n sine. Firea n eleg toare a ngerilor ns , nu are via a i ca o asemenea lucrare. C ci nu a primit de la Dumnezeu un trup unit cu ea, ca s pri-measc spre aceasta i o putere de via f c toare. n stare i firea aceasta de cele potrivnice, adic de r utate i de bun tate. Aceasta o arat ngerii r i, suferind c -dere din pricina mndriei. A adar i ngerii snt compu i n oarecare fel, din fiin a lor i dintr una din nsu irile ce i snt potrivnice, adic din virtute sau din r utate. De aici se arat c nici ei nu au bun tatea ca fiin ⁶⁹⁴.

31. Sufletul fiec ruia din dobitoacele cuvnt toare este via a trupului nsufle it prin el. Ele au via a nu ca fiin , ci ca lucrare, nefiind n sine, ci pentru altul. C ci aceast via nu se vede s aib nimic altceva, dec t cele ce le lucreaz prin trup. De aceea desf c ndu se acesta, se desface numaidec t i ea. C ci este nu mai pu in mu ritoare ca trupul. Fiindc tot ce este ea, este i se zice spre moarte. De aceea moare mpream cu cel ce moare.

694. Nu fiin a i poate fi potrivit , pentru c n acest caz ai sfr i n nefiin , ci lucr rile fiin ei. Chiar ngerii au o lucrare care le poate fi potrivit , put nd fi buni sau r i. Deci nu au bun tatea ca fiin .

32. Sufletul fiec ruia dintre oameni este i via a trupului nsufle it prin el i are lucrare de via f c - toare pentru altul, lucrare ce se arat adic n trupul nsufle it de el. Dar are via a nu numai ca lucrare, ci i ca fiin , ntruc t sufletul e viu prin el i pentru el nsu i. C ci se arat av nd via a ra ional i n eleg toare, ca una ce e n chip v dit alta dec t via a trupului i a celor ce s nt prin trup. De aceea, chiar desf c ndu se trupul, sufletul nu se destram . Iar pe lng faptul c nu se destram , mai r m ne i nemuritor, ntruc t nu se arat s fie pentru altul, ci are via a prin sine ca fiin ⁶⁹⁵.

33. Sufletul ra ional i n eleg tor are via a ca fiin , dar n stare s primeasc cele ce s nt potrivnice, adic r utatea i bun tatea. De aici se arat c nu are bun tatea ca fiin , precum nici r utatea, ci o oarecare nsuire n stare s se ndrepte i spre o parte i spre alta c nd e l sat . Acestea nu s nt de fa ntr un spa iu, ci sufletul n eleg tor, primind de la Ziditor puterea de a se hot r liber, poate s ncline spre una sau alta i s vie uiasc potrivit cu ea. De aceea sufletul ra ional i n eleg tor este oarecum i compus, datorit lucr rii mai sus pomenite. Aceasta fiind pentru altul, nu pricinuie te singur compozi ia, ci din fiin a lui i dintr o oarecare dintre nsuirile pomenite ce i pot fi potrivnice, adic din virtute i r utate.

34. Mintea cea mai de sus, binele cel mai nalt, firea mai presus de via i supradumnezeiasc , neput nd primi n nici un chip cele ce s nt potrivnice, e v dit c are bun tatea nu ca nsuire, ci ca fiin . De aceea tot binele pe

695. Via a trupului nu e fiin a lui, ci o lucrare ce iradiaz din suflet. De aceia se retrage din trup odat cu moartea acestuia. Via a trupului animalic nu e ns dintr un suflet al lui, ci o iradiere din via a speciei, sau din via a de ob te a animalelor. De aceia sufletul lor nu r m ne. Dar via a sufletului omenesc ine de fiin a lui. El este individual sau personal, d nd caracter personal fiec ruia dintre noi. Deci sufletul omenesc exist n sine i pentru sine i dup moartea trupului

care l ar putea cugeta cineva se afl n acea Minte ; mai bine zis, acea Minte este mai presus de bine. i tot ce ar putea cugeta cineva ca afl ndu se n acea Minte, e bine ; mai bine zis e bun tate i bun tate mai presus de bine. i via este n acea Minte, mai bine zis ea ns i este via a. C ci via a este un bine i via a n acea Minte este bun tate. In ea este i n elepciunea, mai bine zis ea este n elepciunea. C ci n elepciunea este un bine, i n elepciunea n ea este bun tatea. Tot a a ve nicia, fericirea i, simplu, tot binele care ar putea s fie cugetat. i nu este acolo deosebire ntre via , n elepciune, bun tate i cele asemenea. C ci pe toate le cuprinde bun tatea aceea adunate n chip concentrat i unitar i c t se poate de simplu ; i din toate bun t ile se n elege i se nume te. Tot binele pe care l ar putea cugeta i l ar zice cineva despre ea este unul i simplu⁶⁹⁶. Dar nu este numai aceea ce se cuget adev rat de c tre cei ce n eleg cu o minte n elep it de Dumnezeu i gr iesc cu o limb mi cat de Duhul. Ci este mai presus i de acestea, ca negr it i ne n eleas ; i nu lipse te nimic unit ii i simplit ii ei mai presus de fire, fiind o unic bun tate atotbun i suprabun . Numai at ta se n elege i se nume te — iar aceasta numai din lucr rile Sale care coboar la zidire — c F c torul i St p nul zidirii este bun tatea atotbun i suprabun , av nd bun tatea drept fiin . De aceea nu poate primi n nici un fel ceea ce e potrivit bun t ii. C ci nici nu este potrivit nici unei fiin e.

35. Aceast bun tate atotbun i suprabun (mai presus de bun tate) este i izvorul bun t ii. i aceasta este un bine i cel mai nalt bine, care nu poate lipsi bun t ii des v r ite. Iar fiindc bun tatea des v r it i mai presus de des v r ire este Minte, ce ar putea fi alt

696. Avem aci cea mai puternic afirmare a simplit ii dumnezeie ti, contrar acuzelor aduse lui Palama c nu men ine simplitatea dumnezeiasc .

ceva ceea ce iese din ea ca dintr-un izvor decât Cuvântul un Cuvânt nu asemenea cuvântului nostru rostit? Căci acesta nu e al minții, ci al trupului micat de minte. Nici asemenea cuvântului nostru lăuntric. Căci și acesta se face sunet, organizându-se ca prin niște chipuri⁶⁹⁷. Dar nici asemenea cuvântului din cugetarea noastră, chiar dacă aceasta e fără sunet, mplinindu-se prin micări neretrupite. Căci și acesta e după noi și are nevoie de întreruperi, de nepuțină pauze temporare, desfășurându-se pe larg de la un început nedesvârșit spre o încheiere desvârșită. Căci e asemenea cuvântului ce se află scutit în firea și a ezat în mintea noastră, de când am fost făcuți de Cel ce ne a zidit după chipul Său, adică asemenea cunoștinței care există pururea împreună cu mintea⁶⁹⁸.

697. Cuvintele rostite au în alesul de «chipuri» ale cuvântului lăuntric, dar și de «tipuri» fixe, statornice, de care se servește cuvântul lăuntric mbinându-le după alesul de fiecare dată altfel nuanțat pe care vrea să-l exprime. Ambele aceste aleseuri le are aici cuvântul folosit de sfântul Grigorie Palama.

698. Cuvântul ce se naște din Tatăl ca Minte supremă nu e asemenea cuvântului rostit care e al trupului micat de minte, nici al cuvântului lăuntric care tinde spre exprimare, dar nu poate face aceasta decât folosindu-se de «chipuri» care sînt în același timp «tipuri» stabilite de comunitatea umană, pe care le mbină fiecare însă de fiecare dată în chip felurit și care ca atare trece printr-o dezvoltare în exprimarea lui și are nevoie de întreruperi, nu e nici chiar asemenea cuvântului căn ales care se produce în minte și nu are nevoie să se exprime, căci acest cuvânt din urmă e și el produs de noi, deci începe să existe «după noi». Căci e asemenea «cuvântului» scutit în firea și mai special în mintea noastră odată cu crearea noastră, ca o cunoștință fără de care mintea nu poate fi cugetată; ca o cunoștință virtuală ce se actualizează continuu, desigur în legătură cu Dumnezeu și cu lumea, fără de care însă mintea nu poate fi cugetată. În calitatea aceasta, acest cuvânt cuprinde în sine toate cuvintele, sau mintea e cuvânt toare la nesfârșit, întrucât e cunoscutoare la nesfârșit, dată fiind infinitatea realității și a combinațiilor ei posibile. Ea primește și produce totodată cuvintele. Ea, fiind în legătură cu Dumnezeu și cu lumea, inclusiv cu semenii săi, sau luându-le la cunoștință, exprimă cunoștința ce este mereu dată. Dar mintea noastră izvor toare de cuvinte e în același timp răspunzătoare la apelurile ce i se fac, sau la cu

Cci această cunoștință se află în Mintea cea mai înaltă a bunătății desvrite și mai presus de desvrire, la care nimic nu e nedesvrit, ci afară de faptul că această cunoștință e din acea Minte, ea e fără turbire tot ce este în aceea. De aceea Cuvântul cel mai înalt este și se numește de către noi în Fiu, ca să-L recunoaștem pe El ca fiind desvrit, în ipostas desvrit în propriu, ca Cel ce e din Tatăl și nu I lipsește nimic din ființa Tatălui, ci este fără turbire una cu Acela, de și nu după ipostas. Aceasta înfățișează pe Cuvântul ca fiind din Acela prin naștere în chip dumnezeiesc.

36. Fiindcă bunătatea ce provine prin naștere din bunătatea înaleptătoare ca dintr-un izvor este Cuvânt, iar Cuvântul fără Duh nu ar putea să închipuie cineva care are minte, de aceea Dumnezeu Cuvântul, Care e din Dumnezeu, are împreună provenind din Tatăl și pe Duhul Sfânt. Iar acest Duh nu e ca cel ce năsoște cuvântul nostru rostit cu buzele, dar nici ca cel care năsoște, chiar netrupește, cuvântul nostru lăuntric, sau cel din cugetare. Cci în acela e o oarecare pornire a minții, întinzându-se în timp și având nevoie de aceleași întreruperi și pornind de la ceea ce e nedesvrit spre desvrire. Duhul acela al Cuvântului celui mai înalt, e ca o dragoste negrită a

vintele ce își dau spre cunoștință, în primul rând lui Dumnezeu, Care e lumina ultimă și suprem provocatoare din care își vine toată cunoștința sau tot cuvântul răspunsor. Cuvântul omenesc este dialogic, pentru că noi suntem ființe dialogice, suntem creați pentru a lua la cunoștință cuvântul lui Dumnezeu dat ca realitate, și pentru a răspunde acestui cuvânt, suntem creați ca parteneri ai dialogului cu Dumnezeu, despre în Dumnezeu, cu semenii noștri, despre toate cele create de El, ca descoperiri ale voii Lui care se cer luate la cunoștință, ca fiind cuvinte ale Lui care cer un răspuns din partea noastră, îndreptându-se către Dumnezeu cu importanță de a se aștepta un răspuns de la noi, pentru formarea noastră. Cuvântul în sensul acesta e baza ultimă a cuvintelor rostite sau gândite. Nu poate fi minte, sau subiect înaleptor fără cuvânt. În acest neles, subiectul uman, ca subiect înaleptor e chiar prin această subiectivitate cuvântor.

N sc torului fa de Cuv ntul n scut n chip negr it. De Acesta se folose te fa de N sc torul i Cuv ntul i Fiul preaiubit, dar ca unul ce L are mpreun ie it cu Sine din Tat l i odihnindu Se n El, prin unitatea fiin ei. De la acest Cuv nt, Care ne a gr it prin trup, am nv at i numele ipostasului deosebit de Tat l, al Duhului, precum i c nu este numai al Tat lui, ci i al S u. C ci zice : «Duhul adev rului, Care de la Tat l purcede» (Ioan XV, 25) Aceasta, ca s nv m c nu numai Cuv ntul, ci i Duhul este de la Tat l, nu n scut, ci purces, dar fiind i al Fiului, Care l are de la Tat l, ca Duh al Adev rului, al În elepciunii i al Cuv ntului. C ci Adev rul i În elepciunea s nt Cuv ntul potrivit al N sc torului, Cuv nt Care se bucur mpreun cu Tat l, Cel ce se bucur de El, dup ns i spusa Lui prin Solomon : «Eu am fost cea care m am bucurat mpreun cu El». Nu m am bucurat, zice, ci m am mpreun bucurat. Aceast bucurie dinainte de veci a Tat lui i a Fiului este Duhul Sfnt, ca unul ce e comun amândurora n ce prive te ntrebuin area (de aceea se trimite de am ndoi la cei vrednici), dar numai al Tat lui n ce prive te existen a ; din care pricin numai de la Tat l purcede ca existen ⁶⁹⁹.

699. In acest capitol se cuprinde celebra nv tur a sfntului Grigorie Palama despre rela ia Duhului Sfnt cu Fiul. Ea e un pas nainte n explicarea acestei rela ii. Duhul Sfnt e legat de Cuv ntul sau de Fiul n scut din Tat l, c ci Cuv ntul n general nu e fr iubire. Cine vorbe te, vorbe te ca s exprime iubirea fa de cel c ruia i vorbe te. Iubirea nseamn bucurie. Tat l i exprim bucuria fa de Fiul, purce z nd spre El pe Duhul. Tat l Se bucur de Fiul mpreun cu Duhul, c ci o bucurie de cineva e deplin c nd e mp rt it i altuia sau e mp rt it i de altul. Dar i Fiul se bucur de Tat l i bucuria Lui nu i o bucurie str in de a Tat lui. De aceea nici Persoana prin care i cu care se bucur de Tat l nu e deosebit de Persoana prin care i cu care se bucur Tat l de El. Totu i n bucuria aceasta a unuia de cel - lalt, ini iativa o are Tat l. Apoi ea nu poate proveni ca Persoan din am ndoi, c ci n acest caz n ar mai fi o bucurie distinct a Tat lui de a Fiului i a Fiului de a Tat lui. Tat l se bucur de Fiul ca Tat i Fiul ca Fiu. In Duhul Sfnt ca bucurie Fiul nu se manifest ca Tat , ci ca

37. Chipul acestei iubiri supreme face de cunoștință a care există de la ea și în ea ne întrerupt lăure și mintea noastră zidit după chipul lui Dumnezeu. Căci și această iubire e de la ea și în ea și împreună ieșind din ea cu cuvântul cel mai lăuntric. Semnul cel mai limpede al acestei iubiri, chiar pentru cei ce nu pot să vadă cele mai din lăuntru ale lor, este dorința nestăruată a oamenilor de a-ți⁷⁰⁰. Dar în arhietipul acela, în bună-tatea aceea desvârșită, mai presus de desvârșire, nimic nu e nedesvârșit, căci în afară de faptul că e că și cunoștința din sine, dragostea dumnezeiască e, fără tirbire, toate câte este aceea bună-tate. De aceea, această dragoste este și se numește de noi Duh Sfânt și alt Mângietor, ca una ce nsoțește Cuvântul⁷⁰¹. Prin aceasta noi tim că este desvârșită în ipostas desvârșită și propriu, nelipsindu-i nimic din ființa Tatălui, căci fiind fără tirbire una cu Fiul și cu Tatăl, deși nu după ipostas, care ni lănefăiează pe Acesta ca fiind de la Tatăl prin purcedere în chip dumnezeiesc. Să-luăm deci seama că este un singur Dumnezeu adevărat și desvârșit în trei ipostasuri adevărate și desvârșite, nu nătreit, să nu fie, ci simplu. Căci bună-tatea nu este nătreită, nici o treime de bună-țate, ci bună-tatea cea mai naltă este

Fiul. Duhul nu i are deci proveniența de la Fiul. Sfântul Grigorie Palama rămâne la concepția strict personalist despre Dumnezeu și în această învârtură despre locul Sfântului Duh între Tatăl și Fiul, despre relația specială pe care El o are cu fiecare din Ei.

700. Mintea noastră e și ea după chipul Tatălui. Căci împreună cu cuvântul cel mai din lăuntru ce ieșe din ea, ieșe și dragostea ei fa de acest cuvânt. Chiar în dorința minții de a-ți se arată și cunoștința sau cuvântul ei, dar și dragostea ei după mai mult cunoștință. Dorința de a cunoaște are o dimensiune infinită, deci și cunoștința și iubirea fa de ea, arătând că acestora le corespunde o realitate infinită în conținutul ei (ca Cuvânt) și în vrednicia ei de iubire (ca Duh), infinit și mereu nou, cum numai în persoane se poate afla, nu în natura monotonă, ușor de redus la anumite legi.

701. Cuvântul adevărat e nsoțit totdeauna de mângiere, căci mângie pe cel ce i se adresează, prin dragostea legată de cuvânt. Din minte pornește și cuvântul și dragostea legată de el.

o Treime Sfnt , preacinstit i prea nchinat , rev rs n du Se din Sine spre Sine f r s curg din Sine, baz n du Se pe Sine dinainte de veacuri n chip dumnezeiesc⁷⁰²; i fiind nehot rnicit i hot rnicindu Se singur pe Sine i toate hot rnicindu le i peste toate ntinz ndu Se, ne l s nd nici una dintre existen e n afar de Sine.

38. Firea n eleg toare i ra ional a ngerilor are i ea minte, cuv nt din minte i dragostea min ii fa de cuv nt. Dragostea aceasta fiind de asemenea din minte, i afl ndu se pururea mpreun cu cuv ntul i cu mintea, s ar putea numi i ea duh, ca una ce nso e te prin fire cuv ntul. Dar acest duh nu este de via f c tor. C ci ngerul nu a primit de la Dumnezeu trupul din p m nt unit cu sine, ca s primeasc pentru el i o putere de via f c toare i sus in toare⁷⁰³. Dar firea n eleg toare i ra ional a sufletului, fiind zidit mpreun cu trupul p m ntesc, a primit de la Dumnezeu duhul de via f c tor prin care ine la un loc i face viu trupul unit cu el⁷⁰⁴. Prin acesta se arat celor ce n eleg c duhul omului, cel care face trupul viu, este o dragoste n eleg toare i c el este din minte i al cuv ntului i se afl n cuv nt⁷⁰⁵ i n minte ; i c omul are cuv ntul i mintea n duh. C ci sufletul are n chip firesc prin duh a a de mare leg tur iubitoare cu trupul s u, nc t niciodat nu vrea s l p r seasc i nu l ar p r si nicidecum dac n ar veni

702. Iubirea dumnezeieasc curge din Sine spre Sine, curge n l untrul lui Dumnezeu i i are ntemeierea n ea ns i.

703. Aci sfntul Grigorie Palama semnaleaz o deosebire ntre duhul omenesc i duhul ngeresc. Duhul ngeresc nu e de via d t tor i sus in tor al omului, c ci nu are de dat i de sus inut o via n trup. De aci urmeaz c exist o leg tur special ntre duhul omului i via a lui trupeasc .

704. Semnal m importan a mare ce se acord aci materiei. Ea e destinat s fie f cut vie prin duh.

705. Duhul se afl n cuv nt. Nu e cuv nt f r duh de via d t tor.

silă adus de vreo boală foarte mare, sau de vreo lovitură din afară ⁷⁰⁶.

39. Firea în alegătoare și cuvânt toare a sufletului, având numai ea singură minte, cuvânt și duh de viață făcătoare, numai ea singură a fost și zidită, mai mult decât a îngerilor netrupești, după chipul lui Dumnezeu, de către El. Iar pe acesta lămen în neprefăcut, chiar dacă nu îl cunoaște vrednicia sa și chiar dacă nu cugetă și nu se poartă potrivit cu chipul Ziditorului. Pe acesta lăpstrează și după căderea lui Adam nărai prin acel pom, când am suferit înainte de moartea trupească, moartea sufletului, care este despărțirea sufletului de Dumnezeu. Atunci am lepdat asemănarea dumnezeiască, dar chipul nu lăam pierdut. Desfăcându-se deci sufletul de aplecarea spre cele rele, și alipindu-se prin dragoste de Cel bun și supunându-se Lui prin fapte și prin purtări virtuoase, este luminat de El și înfrumusețat, făcându-se bun și ascultător de sfaturile și de îndemnurile Lui, de la Care primește iar și viața cea cu adevărat veșnică. Prin aceasta face nemuritor și trupul unit cu El, având să se împărtășească la vremea sa de învierea făgduită și de slava veșnică. Dar nelepând aplecarea spre cele rele și supunerea sub ele, care aduce chipului lui Dumnezeu urciune pricinuitoare de necinste, se înstrinează, se depărtează de Dumnezeu și de fericirea și viața cea adevărată. După ce lăpărsit el pe Acela mai înainte, e părsit și el cu dreptate de Cel bun.

40. Firea treimică de după Treimea supremă, fiind făcută de aceea după chipul ei, adică mai mult decât al

706. Duhul omului este în minte și în cuvânt sau mintea și cuvântul lui sunt în duh. Duhul este legătura dintre minte și cuvânt. Însă și legătura de iubire dintre ele. Dar iubirea pe care o reprezintă duhul nu unește numai mintea și cuvântul, ci se întinde și asupra trupului, unind și trupul cu mintea și cu cuvântul. Trupul devine viu și se susține în viață prin duhul minții, sau prin iubirea ei față de el. Iubirea aceasta, care unește pe Tatăl și pe Cuvântul, sau Duhul lor, întocmește și dă viață și trupului Cuvântului la plinirea vremii.

tele ca mintal (n eleg toare), cuv nt toare i duhovni-
ceasc (iar a a este sufletul omenesc), trebuie s i p-
zeasc treapta ei, adic s fie numai dup Dumnezeu, s
se alipeasc numai de El i s I se supun i s L asculte
numai pe El ; numai spre El s priveasc i s se mpodo-
beasc cu amintirea i cu contemplarea ne ntrerupt i
cu dragostea cea mai cald i mai nfocat fa de El. Prin
aceasta atrage la sine ns i, mai bine zis atr gea odini-
oar str lucirea tainic i negrit a firii aceleia. Atunci
are cu adev rat chipul i asem narea lui Dumnezeu, f-
c ndu se plin de har, n eleapt i dumnezeiasc prin
acea str lucire. C ci prin ea nva , fie c e de fa n
chip ar tat, fie c e aproape n chip ascuns, cum e mai
ales acum, s iubeasc pe Dumnezeu mai mult dec t pe
sine, iar pe aproapele ca pe sine ns i ; iar ca urmare,
s i cunoasc i s i p zeasc vrednicia i treapta sa i
s se iubeasc pe sine cu adev rat. C ci «cel ce iube te
nedreptatea ur te sufletul s u» (Ps. X, 5). Acela, rup nd
i stric nd chipul lui Dumnezeu, se mpov reaz cu o pa-
tim asem n toare cu a acelora care i sf ie n chip jal-
nic trupurile lor i de o nebunie care i face nesim itori.
C ci i el i surp fr s simt i i sf ie n chip jalnic
frumuse ea lui fireasc , sfrtec nd nebune te podoaba
treimic i mai presus de lume a sufletului s u, podoab
ntregit prin dragostea l untric . C ci ce este mai ne-
drept, ce este mai pierz tor dec t a nu pomeni cineva i
a nu privi ne ntrerupt pe Cel ce l a zidit i l a mpodobit
dup chipul S u, pe Cel ce prin aceasta i a d ruit puterea
cuno tin ei i a dragostei, iar celor ce se folosesc bine de
ea le revars din bel ug darurile negrite i via a ve-
nic ⁷⁰⁷.

707. Treimea sufletului, ca chip al Treimii supreme, se men ine
i se adnce te n asem nare, r m n nd n leg tura de iubire cu arhetipul
ei treimic prin iubirea afl toare n ea (prin duhul). Cel ce nu face
aceasta i sf ie sufletul treimic, desf c nd iubirea de cuv nt i cuv ntul
de n elegere (minte), i n general sl bind i str mb nd iubirea din el.

41. Unul din relele cele mai mari pe care le sufer sufletul nostru, sau mai bine zis cel mai mare r u dintre toate relele, este unirea cu arpele inteligibil⁷⁰⁸ i pricinuator al r ului, care s a f cut vestitor (nger) al r ut ii sale prin ndemnul r u ce l a dat oamenilor. El e cu at t mai jos i mai r u dec t toate, cu c t a poftit din m ndrie s se asemenea n putere cu Ziditorul. El a fost p r sit de Acela, dup dreptate, at ta c t L a p r sit el pe Acela.

i L a p r sit at ta, nc t a ajuns potrivnic i vr jma pe fa al Aceluia. Dac deci, Acela este bun tate vie, de via f c toare a celor vii, f r ndoial c acesta este r utatea moart^{708 bis} i de moarte f c toare. Acela, av nd bun tatea ca fiin i fiind prin fire neprimitor a ceea ce e potrivnic ei, adic al r ut ii, i ca urmare nepu t ndu se nici m car apropia de El ceea ce e p rta de oarecare r utate, cu c t mai mult nu va respinge de la El pe f c torul i c petenia r ut ii i pricinuatorul ei n el i n al ii ? Dar cel r u nu are r utatea, ci via a ca fiin . De aceea r m ne nemuritor prin aceasta. Îns av nd o pe aceasta n stare s primeasc i r utatea i fiind cinstit cu voie liber , ar fi putut s se supun i s se lipeasc de la sine de izvorul ve nic al bun t ii i s se fac p rta de via a adev rat . Dar fiindc s a rostogolit de bun voie spre r utate, s a p gubit de via a adev rat⁷⁰⁹, fiind

Acest chip treimic, ca structur a iubirii, se sus ine nu numai prin iubirea ce iradiaz din Dumnezeu, ci i prin iubirea ce iradiaz din ceilal i oameni, ca focare treimice ale iubirii, ca transmi toare ale iubirii dumnezeie ti ; el se sus ine i prin iubirea pe care av nd o fiecare n sine, o face s iradieze din sine spre ceilal i.

708. « arpele inteligibil », adic cel cugetat de minte, spre deosebire de cel sensibil, sau cunoscut cu sim urile.

708 bis. Este numit « r utatea moart », pentru c nu se poate mi ca spre nimic bun, e ncremenit n neputin a i nefericirea ei. incapabil de ceva nou, se otr ve te n monotonie. Nu poate vedea niciun orizont nou.

709. De i are via a ca fiin , deci nu o poate pierde, totu i ntru c t are n ea i putin a r ut ii, sau a sl birii ei, pun nd o pe aceasta

respins de la aceasta cu dreptate, dup ce fugise el de la ea. Astfel ajunge duh mort⁷¹⁰, nu prin fiin (c ci nu este o fiin a mor ii), ci prin lep darea vie ii adev rate. Dar nes tur ndu se de pornirea spre r utate i sporind o pe ea cu cea mai mare tic lo ie, se face pe sine duh de moarte f c tor, silindu se s atrag i pe om la mp rt irea sa de moarte.

42. erpuitor n purt ri i tare n vicle uguri, mijlocitorul i pricinuitorul mor ii, s a mbr cat n arpele cel viclean n raiul lui Dumnezeu de odinioar , f r s se fac el nsu i arpe, (c ci nici nu putea dec t prin n lucire, de care nu a socotit atunci c trebuie s se foloseasc , tem ndu se s nu fie descoperit). Necutez nd s nceap o convorbire deschis , alege pe cea viclean , i anume pe aceea prin care se putea ascunde mai bine. Aceasta, pentru ca, ar t ndu se ca prieten, s strecoare pe nev zute ndemnurile cele mai ru inoase i prin convorbirea str i n , (c ci nu era arpele sensibil cuv nt tor, nici nu se ar tase nainte c poate s vorbeasc), s scoat din min i pe cea care asculta i s o atrag ntreag la sine i s o fac roab u or de manevrat de uneltirile sale. Dezar m nd o astfel ndat , a f cut o s se supun celor rele i s slujeasc acelora peste care promise cu dreptate pu

n lucrare, a pierdut via a adev rat sau deplin . Dar via a propriu zis i a r mas. Av nd putin a a dou feluri de via , a celei bune sau adev rate, i a celei rele sau sl bite, str mbe i «moarte», a r mas nemuritor n ultima.

710. Duhul este via dup fiin . Dar ntruc t duhul creat sau via a creat are n sine i putin a r ut ii, via a moart la care ajunge prin activarea acesteia, se poate numi i «duh mort», cu o via asemenea c rnii r nite dar vii. El e duh, c ci simte durerea i nefericirea acestei vie i. El e duh de moarte f c tor, pentru c are n el pornirea vie de a ntinde r ul, sau moartea vie, sau via a moart i n al ii. un straniu paradox n aceast pornire a r ului de a se ntinde, n aceast pornire a urii, n acela i timp puternic i neputincioas , puternic n neputin a ei, neputincioas n puterea ei, n acel vierme care, de i roade ne nctat, nu moare, pentru c ceeace roade r m ne mereu viu.

terea s' mp'r teasc , cu ceea ce singur fusese cinstit de m'na i de cuv'ntul lui Dumnezeu dintre toate cele ce vie uesc n lumea supus sim'urilor i fusese f'cut dup chipul Ziditorului⁷¹¹. Iar Dumnezeu ng'duie aceasta, ca v'z'nd omul sfatul la care este m'biat de cel r'u, (c'ci cu c't mai r'u este arpele dec't omul !), s' n'eleag limpede c' nu este folositor i s' se mpotriveasc supunerii fa' de ceea ce e v'dit mai r'u, i s' p'zeasc credin'a c'tre Ziditor, mplinind porunca Lui. i a a s' se fac cu u'urin' biruitor al celui ce a c'zut de la adev'rata via i s' primeasc cu dreptate nemurirea fericit i s' r'm'n vie uind dup' Dumnezeu n' veci.

43. Nimic nu e mai nalt n' om dec't s' cump'neasc i s' i dea cu socoteala, iar prin aceasta s' cunoasc i s' fac ceea ce e folositor ; s' p'zeasc treapta lui, s' se cunoasc pe sine i pe Singurul Care este mai mare dec't el. De asemenea s' p'zeasc toate c'tele a'nv'at, de la Acela, iar n' privin'a celor pe care nu le a'nv'at de la Acela, s' vrea s' L'ia numai pe El de sf'tuitor. C'ci i'ngerii, de i s'nt mai presus de noi dup' vrednicie, slujesc voilor Aceluia pentru noi, fiind trimi'i pentru cei ce vor avea s' mo'teneasc m'ntuirea (Evrei I, 14) ; mai bine zis nu to'i, ci i' dintre aceia numai cei mai buni i care i' au p'zit treapta lor. C'ci i' aceia au de la Dum

711. Vorbe'te de Eva, dar i' de om ca singura f'ptur' a lui Dumnezeu, f'cut s' mp'r teasc peste toate. El a fost cinstit de m'na i de cuv'ntul lui Dumnezeu, c'ci a fost ntocmit de m'na lui Dumnezeu i dup' ce Persoanele dumnezeie'ti au vorbit despre el, ca m'na lui Dumnezeu s' se reflecte n' trupul omului i vorbirea persoanelor dumnezeie'ti s' se reflecte n' vorbirea omului cu semenii s'i i' cu Dumnezeu. M'na este expresia lucr'rii ra'ionale i ra'ional transformatoare. Acest lucru se reflecte n' fiin'a omului. Creat ca persoan' st'p'n peste lucruri, omul e ispitit de satana s' devin' mai prejos de lucruri, supu'n'du se lor i' prin ele lui. Fapta satanei a constat n' cobor'rea noastr' ca persoane la treapta de obiecte supuse obiectelor i duse spre lipsa de libertate ca i' acelea; spre lipsa de libertate i spre stric'ciunea trupului ca i' obiectele, dar i' spre o r'utate vie asemenea celei a satanei.

nezeu minte, cuvântul în duh, toate trei concrescute. De aceea, sunt dator să asculte atât de Mintea creatoare, cât și de Cuvântul în Duhul, ca și noi. Fiindcă de îneîntrec pe noi în multe privințe, dar în unele sunt în urma noastră, cum am zis și vom zice, întrucât suntem după chipul Ziditorului. În aceste privințe, noi am fost făcuți mai mult ca ei după chipul lui Dumnezeu.

44. Îngerii au fost rânduiți să slujească cu tărie Ziditorului și au primit rostul să fie stăpâni. Nu au fost puși să stăpânească peste cei de după ei, decât dacă sunt trimiși la aceasta de Cel ce învânte toate. Satana a poftit să stăpânească cu mândrie împotriva hotărârii Ziditorului. De aceea, printr-un sindru în treapta sa împreună cu îngerii care să au răzvrătit împreună cu el, este prăsit pe dreptate de izvorul vieții în luminii adevărate și se scufundă în moarte în întunericul veșnic. Iar fiindcă omul a fost rânduit nu numai să fie stăpân, ci și să stăpânească peste toate cele de pe pământ, începătorul răului, pizmul îndușlăcit, se folosește de toată uneltirea ca să-l răstoarne din stăpânire. Dar neavând puterea să-l silească, fiind împiedicat de Stăpânitorul tuturor, Care a zidit firea noastră cuvânt toare, liber și de sine stăpânitoare, îmbie cu viclenie sfatul care lănelătură de la stăpânire⁷¹². Astfel și

712. Diavolul dornic de tiranie, prin răutatea lui, dar incapabil să stăpânească din pricina ei, vrea să răstoarne pe om din treapta de stăpânitor peste lucruri, peste lume, din treapta de subiect. Dumnezeu însă, ca Cel ce a făcut pe om liber și singur stăpân pe sine, nu voiește aceasta. Îl voiește pe om liber, singur stăpân pe sine și stăpân peste lucruri, dar nu tiran peste persoane. Căci vrea ca toate persoanele să fie libere și singure stăpâne pe ele. Iar această libertate fiind sădită în noi prin voința lui Dumnezeu, noi ne omenim numai în comuniune interpersonală cu semenii și cu Dumnezeu, supremul izvor al iubirii în comuniune liberă. Omul încă și-apră el însuși această libertate. Libertatea aceasta nu ne poate fi luată decât prin amăgirea de a săvârși fapte prin care ni se pare că ne afirmăm libertatea, dar în fond ne o pierdem. Răul uzează de un echivoc, de o mască. El nu are puterea să ne amăgească în mod descoperit. De acest vicleug se folosește diavolul, optându-ne în chip

n eal , mai bine zis i nduplec pe oameni s nu ia n seam i s nu dea nici un pre , ba chiar s nesocoteasc i s se mpotriveasc i s fac cele contrare poruncii i sfatului dat de Cel preabun. Astfel mp rt indu se de r zvr tirea aceluia, se mp rt e te i de ntunericul i de moartea ve nic .

45. C i sufletul cuv nt tor e omor t uneori, cu toate c are existen a ca via ⁷¹³, ne a nv at marele Pavel, scriind : «V duva care petrece n desf t ri, de i e vie, e moart » (1 Tim. V, 6). C a zis aceasta i despre pricina de fa , adic despre sufletul cuv nt tor, nu e r u s o spunem. C ci sufletul lipsit de Mirele duhovnicesc, dac nu se ntristeaz i nu plânge i nu i alege via a cea strimt i anevoioas a poc in ei, ci se revars n desf t ri, petrec nd cu poft n ele, de i e viu (c ci dup fiin este nemuritor), a murit. Fiindc el este n stare i de moartea care e mai rea, i de via a care e mai bun . Chiar dac apostolul zice de v duva lipsit de mirele trupesc, c petrece i tr ie te dup trup, el n elege, desigur, c ea a murit dup suflet. Dar i n alt loc zice acela i : «C fiind noi mor i prin p cate, ne a f cut Dumnezeu vii mpreun cu Hristos» (Efes. II, 5). Ce altceva spune i cel ce zice : «Este p cat spre moarte» (1 Ioan V, 16). Dar i Domnul poruncind unuia s lase «mor ii s i ngroape mor ii» (Matei IX, 22), a ar tat pe ngrop torii care tr iesc dup trup, ca fiind mor i dup suflet.

46. Sco ndu se protop rin ii neamului omenesc pe ei n i i de bun voie de la pomenirea i vederea lui Dum

n el tor c , neascult nd de porunca lui Dumnezeu, de a nu ne face robi dulce ii nespirtuale a naturii, vom deveni mai liberi dec t s ntem, liberi ca Dumnezeu nsu i.

713. Existen a sufletului nu e simpl existen , ci via . Sau via a omului e una cu existen a sau cu fiin a lui. Totu i poate fi i via a lui omor t , devenind via moart . Dar nu nceteaz de a exista, ba chiar de a vie ui, cu o con tiin sl bit i am git , odat ce via a e existen a sau fiin a lui.

nezeu i nesocotind porunca Lui, pe de alt parte unindu-se n cuget cu duhul cel mort al satanei i mncnd din pomul oprit contrar voii Ziditorului, au fost dezbrca i de ve mintele luminoase i de via fc toare ale str lucirii de sus i s au f cut, vai, i ei ca i satana, mor i cu duhul. Iar fiindc satana nu e numai duh mort, ci i duh care omoar pe cei ce se apropie de el⁷¹⁴, iar cei ce s au mp rt it de moartea lui aveau i trup, prin care s a mplinit cu fapta sfatul de moarte f c tor, ace tia trec, vai, i n trupurile lor acele duhuri moarte i de moarte f c toare ale omor rii⁷¹⁵. Ca urmare s ar fi desf cut ndat i trupul omenesc, ntorc ndu-se n p m ntul din care a fost luat, dac nu l ar fi re inut printr o grij i putere mai mare Cel ce poate toate numai cu cuv ntul, prin acea putere f r de care nimic nu se s v r e te din cele ce se s v r esc. Dar hot r rea aceea se mpline te totu i, cu dreptate, n chip continuu. C ci «drept este Domnul, cum zice dumnezeiescul psalmist, i a iubit dreptatea» (Ps. X, 7).

47. Dumnezeu n a f cut moartea, dup cum s a scris (Pilde I, 8), ba chiar a mpiedicat o s apar , pe c t trebuia i c t era cu dreptate s o mpiedice de la cei f cu i de El cu voie liber . C ci a dat mai nainte un sfat pricinuitor de nemurire i o porunc prin care asigura de mai nainte sfatul S u de via f c tor. C ci a vestit de mai nainte n chip v dit i a amenin at, declar nd c nesocotirea poruncii care d via va fi moartea. Aceasta, ca s fie p zi i de experien a mor ii, fie prin dragoste, fie prin cuno tin , fie prin fric . C ci Dumnezeu iube te, cunoa te i poate mplini tot ce e de folos fiec reia din

714. Din cel mort cu sufletul iradiaz moartea, din cel sl bit, dezgustat, pizma , disperat, iradiaz toate acestea. Cu at t mai mult din satana, n care toate acestea se afl ntr un g nd culminant.

715. Din sufletul descurajat, pizma , sc rbit, plin de ur , trece i n trup o stare de triste e, de ap sare, de sl biciune, de mole al nevindcabil , toate aduc toare de moarte i intre in nd moartea.

tre f pturi. Dacă ar cunoaște numai, dar nu ar iubi, poate n ar mplini, ci ar lăsa nedesvârșit ceea ce a cunoscut ca bine. Iar dacă iubind nu ar cunoaște, sau nu ar putea mplini, poate că chiar fără vrea El, ceea ce iubește i cunoaște ar rămâne nemplinit. Dar fiindcă iubește i cunoaște i poate mplini ceea ce ne este de folos, ceea ce ne vine de la El, chiar fără voia noastră, ne vine spre folosul nostru. În ce privește aceea spre ce ne grăbim de bunăvoie, ca unii ce ne amărât de fire liber, să fim cu mult grijă ca nu cumva să ne fie fără folos. Mai ales când prin grija lui Dumnezeu, un lucru este oprit, ca de pildă în rai, sau în Evanghelia Domnului prin El însuși, sau între urmașii lui Israel prin prooroci, sau în legea harului prin apostolii Și i prin urmașii acestora, evdit că este spre tot ce poate fi mai nefolositor i mai stricțios să lădorm i să ne grăbim spre el. Iar dacă cineva ni lărmăbia i ne arăndemna să ne grăbim spre el, nduplecându ne prin cuvinte, sau atrăgându ne printr o înfăare iubitoare, e limpede că acesta e potrivnic i dușman al vieții noastre.

48. Ar fi trebuit, deci, ca — fie prin dorul de a trăi, sdit de El în noi, (căci de ce ne a făcut vii, dacă n ar fi iubit aceasta în chip deosebit ?), fie prin cunoștința că Acela este mai bine ce ne folosește, (căci cum n ar ști această neasemnat mai mult Domnul cunoștința ei, Care ne amărât nouă cunoștința ?), fie prin frica de stăpânirea Lui atotputernic — să nu ne fi lăsat atunci fură i, nici vrăjii, nici nduplecări, ca să nesocotim porunca i sfatul Lui, cum n ar trebui nici acum să nesocotim poruncile i sfaturile mntuitoare date după porunca aceea. Căci precum azi cei ce nu se hotărăsc să se mpotrivească vitejele păcatului, nesocotind poruncile dumnezeiești, merg spre ceea ce e potrivnic, adică spre moartea lăuntrică i venică, dacă nu i rectig sufletul lor prin pocăință, la fel protopărinții, ne mpotrivindu se celor ce i

ndemnau s nu asculte, au nesocotit porunca i ca urmare ndat a trecut n fapt hot r rea vestit de mai nainte a Celui ce judec cu dreptate. i potrivit cu ea, ndat au murit cei ce au m ncat din pom. Astfel au cunoscut cu lucrul, n ce const porunca uitat de ei, a adev rului, a dragostei, a n elepciunii i a puterii, i de ruine s au ascuns, fiind dezbr ca i de slava care face vii n chip mai nalt i duhurile nemuritoare, slav f r de care via a duhurilor este i se socote te cu mult mai rea dec t multe mor i⁷¹⁶.

49. C nc nu era folositor s m n nce protop rin ii din acel pom arat cel ce zice : «C ci era numai o vedere cu mintea acel pom, cum socotesc eu. Iar de ea se pot apropia f r primejdie numai cei des v r i i n deprindere. Nu e bine s se apropie de ea cei ce s nt nc mai simpli i lacomi cu pofta ; precum nici hrana deplin nu le este de folos celor nc fragezi i care au trebuin de lapte». Dar chiar dac n ar vrea cineva s str mute la un n eles mai nalt acel pom i mâncarea din el, nu e prea greu, cum socotesc eu, s se vad c nc nu le era folositoare acea hran protop rin ilor, care erau nedes v r i i. C ci mie mi se pare c ei au privit cu sim urile la acel pom i au m ncat din el, pentru c era cel mai dulce dintre toi pomii din rai. Iar m ncarea care este cea mai dulce la sim ire, nu este dintre cele cu adev rat bune, nici dintre cele totdeauna bune, sau pentru toi bune. Ci e bun numai pentru cei ce pot s se foloseasc de ea astfel ca s nu fie birui i ; i atunci c nd trebuie i n m sura n care trebuie i spre slava celui ce a f cut o. Iar pentru cei ce nu pot s o foloseasc astfel, nu e bun . De aceea, socotesc c s a i numit pomul acela, pomul cuno tin ei binelui i r ului. C ci e propriu celor des v r i i n deprinderea contempla iei dumnezeie ti i a virtu ii, s priveasc la cele pl cute sim urilor f r s i de

716. Via a deplin este una cu slava, c ci ea are putere de iradiere.

p r teze mintea de la contemplarea lui Dumnezeu i de la laudele i rug ciunile c tre Acela, ci s i fac din acestea materie i punct de plecare al ntinderii spre Dumnezeu, st p nind pl cerea cea dup sim uri p n la sfr it prin mi carea min ii spre cele mai nalte⁷¹⁷. Ace tia, chiar dac pl cerea aceea este neobi nuit , mare i surprinz toare pentru neobi nuin a ei, nu i de art g ndul sufletului c tre r ul acela, care e socotit bun de cel biruit i r pus cu totul de el.

50. Le ar fi fost de folos, prin urmare, protop rin i lor, care trebuiau s petreac n locul acela sf nt, s nu uite nicidecum de Dumnezeu, ci s se deprind i mai mult i s se ndeletniceasc ndelung cu cele simple i cu adev rat bune i s se des v r easc n deprinderea vederii suflete ti. Fiind nc nedes v r i i i afl ndu se la mijloc i fiind ispiti i cu u urin de puterea dat lor spre ntrebuin are c nd spre bine c nd spre r u, nu trebuiau s treac la cercarea celor ce prin fire pot s atrag la ele i s pun st p nire peste ei prin sim uri i s c tige mintea lor ntreag i s i duc la faptele rele i s le nf i eze ca vrednic de crezare pe c petenia i pricinuatorul unor astfel de patimi, al c ror nceput, dup el, este hr nirea p tima e cu m nc rile dulci. C ci dac singur vederea pomului acelaia, potrivit istoriei, a f cut pe arpe sf tuitor vrednic de primire i de crezare, cu c t mai mult m ncarea ns i p n la s turare ? Nu e deci limpede c nu era nc folositor ca s m n nce proto p rin ii din acela prin sim uri ? i nu trebuia deci, ca urmare, s fie sco i din raiul lui Dumnezeu, ca unii ce au m ncat nainte de vreme din el, ca s nu fac locul acela dumnezeiesc, loc de sfat n vederea r ului i de mplinire a lui ? Oare nu trebuiau s primeasc ndat i moartea

717. Cele ispititoare pentru cei ne nt ri i n virtute, s nt ispititoare pentru c s nt nedepri n ea. Cei nt ri i n virtute v d i n cele pl cute la vedere chipuri ale m re iei lui Dumnezeu.

chiar dac p rem s fim celor ce nu iau aminte. Precum focul, apuc nd trestia sub ire de la un cap t, i fiind mereu altul, are ca m sur a existen ei sale lungimea trestiei, asemenea i noi care ne schimb m avem ca m - sur fiecare por ia de via ce ne este dat .

53. Iar ca s nu fim cu totul ne tiutori ai cov r i toarei Sale iubiri de oameni i ai ad ncului s u de n e-lepciune, deci ai pricinei pentru care a ad ugat Dum-nezeu sfr itul prin moarte, i a d ruit omului s mai tr - iasc nu pu in timp. Astfel a ar tat c ne educ cu mil , mai bine zis a r nduit educarea noastr prin dreptate, ca s nu dezn d jduim cu des v r ire. Prin aceasta ne a dat vreme de poc in i de a ne face binepl cu i Lui printr o vie uire pentru care ne las s exist m^{718 bis}. A m ng iat apoi triste ea mor ii cu na terile necontenite. A nmul it neamul prin urma i, ca mul imea celor ce se nasc s ntreac ntr o mare m sur num rul celor ce mor. În locul unui Adam ajuns nec jit i s rman prin frumuse ea unui pom sensibil, a ar tat pe mul i mbog i i n chip fericit din cele supuse sim urilor cu cuno tin a de Dum-nezeu, prin virtute i prin bun voin dumnezeiasc . Mar-tori s nt Set, Enos, Enoch, Noe, Melchisedec i Avraam i to i cei ce dintre ei, dinainte de ei i de dup ei, s au dovedit ca ei, sau aproape de ei. Dar, fiindc oric t de mari i de mul i au fost ace tia, nici unul n a vie uit cu des v r ire f r de p cat, ca s poat birui nfr ngerea aceea a protop rin ilor i s vindece rana r d cinii nea-mului i s fie tuturor celor de dup aceia spre sfin enie, spre binecuv ntare i spre redob ndirea vie ii, lucru pe care l a v zut El de mai nainte, a ales n cursul timpului neamurile i semin iile din care s se ridice tulpina prea

c toare. Dar nu s ntem numai «existen spre moarte» ci i spre o cre - tere duhovniceasc .

718bis. Chiar in moartea care vine dup un proces ndelungat Dum-nezeu a pus o putere educativ , iar n aceast semnifica ie educativ a ei se arat pentru om un motiv de n dejde pentru grija lui Dumnezeu fa de noi.

l udat (Numeri XVII, 23), din care s r sar floarea prin care avea s se nf ptuiasc iconomia m ntuitoare a n-tregului neam omenesc⁷¹⁹.

54. O, ad ncul bog iei, al n elepciunii (Rom. XI, 33) i al iubirii de oameni a lui Dumnezeu ! Dac n ar fi fost moartea aceea (a lui Hristos) i nainte de ea n ar fi fost muritor neamul nostru ie it dintr o astfel de r d cin , nu ne am fi mbog it n fapt cu p rga nemuririi ; i nu am fi fost chema i la cer ; nu s ar fi nsc unat firea noastr la dreapta m ririi cerului, mai presus de toat st p nirea i puterea (Evrei VIII, 1). A a a tiut Dumnezeu s preschimbe cu iubire de oameni lunec rile noastre din abaterea cea de bun voie, spre mai bine, prin n elepciunea i puterea Sa⁷²⁰.

55. Mul i nvinuiesc poate pe Adam c , l s ndu se cu u urin nduplecat de sf tuitorul cel r u, a c lcat porunca dumnezeiasc i prin aceast c lcare ne a pri-cinuit nou moartea. Dar nu e tot una a vrea cineva s guste nainte de cercare dintr o buruian aduc toare de moarte i a dori s m n nce din ea dup ce a cunoscut din cercare c e aduc toare de moarte. mai de ocar acela care ia otrav i i atrage moartea dup cercare, dec t cel care face i p time te aceasta nainte de cercare.

719. Îns i istoria cu mulimea ei de oameni i de neamuri arat c omul nu e o nfiripare trec toare i dispre uit a lui Dumnezeu. Din contribu ia ei ntreag se preg te te i se na te Fiul lui Dumnezeu ca om (Rut, ca reprezentant a altor neamuri) i cu contribu ia ei ntreag se actualizeaz ceea ce a dat i d El ca Dumnezeu ntrupat, omenirii. Prin to i se mbog e te fiecare om mai ales n Hristos.

720. Sf ntul Grigorie Palama se dovede te aci aderentul opiniei c dac n am fi c zut, Fiul lui Dumnezeu nu S ar fi ntrupat i firea noastr n ar fi fost ridicat prin El pe tronul dumnezeiesc, f c ndu ne pe to i p rta i de slava Lui. Nicodim Aghioritul n sec. XVIII va fi de opinia c firea noastr s ar fi ridicat totu i i dac n ar fi p c tuit, la o slav asemenea celei dob ndite n Hristos. Dar se pare c acesta nu e singurul cuv nt al sf ntului Grigorie Palama; sau el nu trebuie n eles ntr un mod prea simplist, dat fiind haina de slav n care vede el mbr cat firea omeneasc la nceput.

De aceea fiecare dintre noi e mai de ocară și mai de osândă decât Adam. Dar se va zice poate că nu este în fața noastră acel pom, nici porunca lui Dumnezeu, care oprește gustarea din el, nu ne este dat nou. Poate că acel pom nu este înaintea noastră. Dar porunca lui Dumnezeu ne este și acum în fața și pe cei ce ascultă de ea și voiesc să trăiască potrivit cu ea, și dezleagă de vina tuturor păcatelor lor și de blestemul și de osândă strămoască; dar cei ce o nesocotesc și aleg în locul ei momeala și sfatul celui rău, nu pot să nu cadă din viața aceea și de la petrecerea în rai și să nu ajungă în gheena focului veșnic, cu care au fost amenințați.

56. Care este deci porunca lui Dumnezeu, care ne stă în fața? Pocăința, care ne cere în primul rând să nu ne mai atingem de cele oprite. Fiindcă am fost aruncați din locul desfătărilor dumnezeiești și scoși, cu dreptate, din raiul lui Dumnezeu și fiindcă am căzut în această prăpastie și am fost osândiți să locuim și să petrecem împreună cu dobitoacele necuvântătoare și am pierdut deja de a ne mai întoarce prin puterea noastră în rai, Însuși Cel ce a adus atunci osândă asupra noastră, mai bine zis a îngduit o cu dreptate să vie asupra noastră, Să coborâtă acum până la noi, pentru noi, din prisosința covârșitoare a iubirii de oameni și a bunății Sale, din îndurarea milei Sale; și binevoind să se facă om ca noi, în chip nepăcătos, ca să ne veșnicească și să mântuiască pe același prin același⁷²¹, ne a adus nouă sfatul și porunca mântuirii

721. Fiul lui Dumnezeu ne comunică puterea Sa mântuitoare prin firea noastră omenească asumată de El. Întâi însă i-a înșușit ca om puterea Lui dumnezeiească și apoi a transmis-o fraților Săi întru umanitate, intrând în comuniune cu noi ca om, dar aducând în această comuniune toată plenitudinea dumnezeiească. Nu se poate vindeca un om de boală printr-un medicament care nu e făcut suportabil de el, pe care să nu-l poată asimila organismului lui. În Hristos umanitatea suportă puterea dumnezeiască mântuitoare, (dar și crucea), pentru că Fiul lui Dumnezeu se adecvează aici El însuși acestei firi omenești, devenind subiectul ei. și

toare a poc în ei zicând : «Poc în ei va căsa apropiat Împărăția cerurilor» (Marcu I, 15). Căci înainte de întruparea Cuvântului lui Dumnezeu, Împărăția cerurilor era atât de departe de noi, cât și de departe cerul de pământ. Dar venind la noi Împăratul cerurilor și binevoind să primească unirea cu noi, săsa apropiat de noi tot și Împărăția cerurilor⁷²².

57. Odată căsa apropiat de noi Împărăția cerurilor prin coborrea lui Dumnezeu Cuvântul la noi, sănu ne depărtăm pe noi înine de ea, vieuind fărăcîn. Săfugim mai degrabă de nefericirea celor ce edîntunericul în umbra morții (Isaia IX, 2) ; săne agonisim faptele poc în ei, cugetare smerită, umilință și plîns duhovnicesc, inimă blândă și plină de mil, iubitoare de dreptate, de curăție, pașnică, făcătoare de pace, răbdătoare de osteneală, bucuroasă de prigoniri, pângubiri, ocări, bătălii și pângubiri pentru adevăr și dreptate. Căci Împărăția cerurilor, mai bine zis Împăratul cerurilor, o, negrită mare dîrnicie, este în lăuntrul nostru (Luca XVII, 21). De El sîntem datori săne lipim pururea prin faptele po-

astfel omîntuiește nu cu silă, ci întru cîntărea noastră și devine parte constitutivă a subiectului dumnezeiesc, ea noastră și participă la calitatea de subiect al Lui, subiect lucrător asupra ei cu puterea dumnezeiască făcut suportabil omului prin forma omenească în care își se oferă. Iar prin Fiul lui Dumnezeu devenit om, noi nu sîntem supuși cu silă unui obiect superior, mai bine zis suprem, ci subiectul dumnezeiesc ni se face partener pe mîsură noastră, într-o relație liberă de maximă comunicare.

722. Avem aici un sens al demnității împărătești a lui Hristos, nedezvoltată în Dogmatici. Hristos devine și ca om Împăratul cerurilor, făcîndu-ne și pe noi împărași. Împărăția cerurilor este în Hristos însuși. Căci toate bunurile ce le vom avea noi în chip desfășurat, se află în El în chip înfășurat. Fericirea Împărăției cerurilor nu poate să aibă izvorul decât în Dumnezeu ca Persoană, venit în comuniune cu noi ca om. În relația iubitoare cu El ca Persoană plină de iubire nesfîrșită e toată fericirea noastră și toată puterea relației noastre iubitoare cu ceilalți. Făcîndu-Se om, ni Săfăcut accesibil cu iubirea Lui nesfîrșită, într-o relație nemijlocită.

c în ei, iubind, pe cît e cu puțin pe Cel ce ne a iubit pe noi a a de mult.

58. Iubirea de Dumnezeu e sus înut de lipsa de patimi și de bogăția virtuților. Cîci ura față de cele rele, de la care vine lipsa patimilor, aduce în schimb dorul și bogăția bunătăților. Iar cel ce iubește și dobîndește virtuțile (bunătățile), cum nu va iubi mai ales pe Stăpînul, Care e prin Sine bun și singurul dătător și pînzător a tot binele, în care este El, într-un chip deosebit⁷²³. Cîci Însuși Iisus a zis : «Cel ce rămîne în iubire, rămîne în Dumnezeu și Dumnezeu rămîne în El» (1 Ioan IV, 18). Dar nu numai din virtuți se naște dragostea de Dumnezeu, ci și din dragoste virtuțile⁷²⁴. De aceea și Domnul zice odată în Evanghelie : «Cel ce are poruncile Mele și le păzește pe ele, acela este cel ce mă iubește pe Mine» (Ioan XIV, 21) ; iar altă dată : «Cel ce Mă iubește pe Mine, va păzi poruncile Mele» (Ioan XIV, 23). De aceea nici faptele virtuților nu sînt vrednice de laudă și folositoare celor ce le fac fără dragoste, nici dragostea fără fapte⁷²⁵. Dintre acestea, cel dintîi lucru îl arată pe larg

723. Bunurile sau bunătățile duhovnicești sînt una cu virtuțile, adică cu deprinderile și diferitele feluri de bine. De aceea cînd se vorbește de bunătăți, se înalță virtuțile și viceversa. Cîci bunătățile duhovnicești devin cu adevărat ale noastre, cînd le asimilăm ca deprinderi statornice prin ostenele noastre. Dar în ele este Hristos însuși. Cîci El le are în mod culminant asimilate cu El și deci din El iriaz în noi puterea lor, sau puterea pentru ele, iar puterea aceasta este și dulcea spirituală și fericire pentru noi și pentru alții. Persoana bună în mod statornic sau într-o virtute, își arată bunătațile prin iradierea bunătății sale spre alții. Virtutea e modul existenței generoase, al existenței deschise pentru alții, spre deosebire de patimă, care e modul existenței egoiste. Prin binele ce iriaz din cineva spre altul, el însuși pătrunde în acela. Prin virtuțile Sale, care devin izvor de putere pentru ale noastre, Însuși Hristos străbate și Se sîlăluiește în noi.

724. Virtuțile culminează în iubire, ca treapta culminantă a generozității. Dar virtuțile însele, ca forme ale generozității, n-ar putea să crească în noi, dacă n-ar fi susținute de pornirea generozității.

725. Dragostea fără fapte statornice, născută în virtuți, nu e dragoste adevărată, dar nici faptele fără dragoste nu sînt fapte capabile

Pavel scriind c tre Corinteni : «Dac fac acestea i acestea, dar dragoste nu am, nimic nu mi folose te» (1 Cor. XIII, 3). Iar cel lalt l arat nv celul cu deosebire iubit, zic nd : «S nu iubim numai cu cuv ntul, nici numai cu limba, ci cu fapta i cu adev rul» (1 Ioan III, 18).

59. Tat l suprem i prea nchinat este Tat l Adev rului prin Sine, adic al Fiului cel unul N scut. Iar ca Duh al Adev rului are pe Duhul Sf nt, precum a i ar tat mai nainte Cuv ntul adev rului. Prin urmare cei ce cinstesc n ace tia pe Tat l i cred a a, st nd sub lucrarea acestora, (c ci «Duhul este — zice apostolul — cel prin care ne nchin m i ne rug m» (1 Cor. XII, 3) ; i «Nimeni nu vine la Tat l f r numai prin Mine» (Ioan XII, 6), zice Fiul Unul N scut al lui Dumnezeu), adic cei ce cinstesc astfel n Duh i Adev r pe Tat l Cel prea nalt, ace tia s nt nchin torii adev ra i (Ioan IV, 24)⁷²⁶.

60. Duh este Dumnezeu i cei ce se nchin Lui, se cade s I se nchine n Duh i Adev r (Ioan IV, 23), adic n eleg nd netrupe te pe Cel netrupesc. C ci a a l vor s ne transforme pe noi, ci r m n aparen e sau gesturi sporadice f r substan interioar , f r c ldura consistent , durabil , f r alipirea la cel c ruia i se adreseaz . Ele las pe cel ce le s v r e te izolat i rece.

726. Fiul este Adev rul, c ci este cuno tin a exprimat , sau revelat . Dar este n acela i timp Persoan . Persoana este mai adev rat dec t orice lucru prin consisten a ei. C ci ea cunoa te lucrurile, g se te i nmul e te sensurile lor i adun cuno tin a i sensurile lor i o comunic la nesf r it. Ea ns i este o realitate abisal , ineputabil . De aceia Adev rul suprem este Persoana suprem . Dar Persoana ca Adev rul suprem exprimat sau revelat e n scut din Persoana Care e principiul personal suprem, Persoana izvor suprem. Ins Persoana Care ne comunic la nesf r it Adev rul revelat de Ea, are n Ea i pe Duhul ca Via . i Via a aceasta e i ea Persoan , c ci Via a adev rat i nesecat nu poate fi dec t Persoan . In Adev rul suprem i n Via a suprem , ca Persoane, ce ni le comunic i ni se comunic , cunoa tem Persoana care le a revelat i ni le reveleaz . In acestea trebuie s I ne nchin m Persoanei izvor, sau Tat lui.

vedea cu adevărat pe Acela pretutindeni, în Duhul și Adevărul Lui⁷²⁷. Căci Dumnezeu există ca Duh, este netrupesc; iar ceea ce e netrupesc nu se află în spațiu, nici nu e ngrădit de hotare spațiale. Deci cel ce zice că lui Dumnezeu trebuie să I ne închinăm într-un loc anumit dintre toate locurile pămîntului și ale cerului, nu grăiește adevărat și nici nu se închină cu adevărat. Că netrupesc Dumnezeu nu e nicăieri, dar ca Dumnezeu e pretutindeni. Căci dacă este un hotăr sau un loc, sau o faptură unde nu este Dumnezeu, se va afla ngrădit El însuși într-un loc anumit. Deci este pretutindeni, căci e nehotărnicit. Cum este pretutindeni? Că Cel ce nu este cuprins de o parte, ci de totul? Nu, căci în atunci ar fi trup. A adică Cel ce înseși cuprinde totul, se află în Sine însuși, pretutindeni și peste toate, închinat de adevărații închinători în Duhul și Adevărul Lui.

61. Îngerul și sufletul, fiind netrupești, nu sînt într-un loc, dar nici pretutindeni. Căci nu în totul, ci în ei au trebuință de Cel ce îi susține. Prin urmare ei sînt în Cel ce susține și cuprinde totul, fiind hotărnicii de El într-un chip corespunzător⁷²⁸. Sufletul, susținnd trupul în care a fost zidit, e pretutindeni în trup, nu ca în spațiu, nici ca cel ce e cuprins, ci ca cel ce îl susține, îl cuprinde și îl face viu, fiind și în această privință după chipul lui Dumnezeu⁷²⁹.

727. Se afirmă din nou că oriunde sîntem în legătură cu Adevărul ca Persoană și cu Viața ca Persoană, adică cu Fiul și cu Duhul Sfânt, ne închinăm Tatălui lor, aducem adică lui Dumnezeu închinarea adevărată.

728. Dumnezeu poate fi contemplat oriunde și prin orice, dar prin depirea tuturor ca cele ce sînt create. Căci totul e înut în El. Nu același lucru se poate spune despre înger. Îngerul poate fi socotit în el aflîndu-se în Dumnezeu ca și omul, sau Dumnezeu aflîndu-Se în el.

729. Faptul de a avea un trup poate să fie și un ajutor spre întreruperea răului și vrîit. Căci în viața în plămînt trupești poate să producă și o scribă omului, care se simte superior prin spirit. Apoi revolta trupului poate provoca și o voință a spiritului (a minții) de a lăsa stăpîni.

62. Omul a fost făcut după chipul lui Dumnezeu mai mult decât îngerii, nu numai pentru că are în sine o putere sus în toate și de viață, ci și pentru că stăpânește. Căci în firea sufletului nostru este pe de o parte latura stăpânitoare și conducătoare, iar pe de altă parte cea slujitoare și ascultătoare⁷³⁰, și anume: voința, simțirea și, simplu, toate acestea au fost împreună zidite de Dumnezeu cu mintea după Minte, chiar dacă noi, printr-o socotină păcătoasă, ne împotrivim nu numai Dumnezeului Atotîntorului, ci și Stăpânitorului sădit în firea noastră. Dumnezeu, pentru puterea stăpânitoare din noi, ne a dat și stăpânirea pământului întreg. Îngerii însă nu au trup înjugat, ca să-l aibă subjugat minții. Voința minții (năelegătoare) a ajuns în cei ce au căzut, neîncetat rea; iar în cei buni, neîncetat bun, neavând nicidecum trebuință de un vizitiu care să înfrâneze. Stăpânirea pământului n-a avut o cădere dară răpit-o. De aici este vădit că nu a fost făcut ca stăpânitor al pământului. Iar îngerii buni au fost rânduiți de Atotîntorul și supraveghezele de pe pământ după căderea noastră din această stăpânire și din pricina ei, de aceea nu ni s-a luat deplin, din pricina iubirii de oameni a lui Dumnezeu. Căci hotărele îngerilor, cum zice Moise în cântarea lui, le alegea Dumnezeu după ce am pierdut neamurile (Deut. XXXII, 8). Iar pierderea aceasta s-a făcut după Cain și Set, cei din Cain numindu-se oameni, iar cei coborâtori din Set chemându-se fiii ai lui Dumnezeu (Fac. VI, 2). Iar mie mi se pare că de atunci s-a ales numele și s-a prevestit neamul din care avea să ia trup Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu.

63. Ar putea spune cineva că, pe lângă multe altele, și felul întreg al cunoștinței noastre ne arată mai mult

730. La fel sufletul poate fi contemplat în tot trupul, dar prin deosebirea a ceea ce e material în trup. Este contemplat ca stăpânitor prin unele puteri și ca slujitor și ascultător prin altele.

dec t pe ngeri, dup chipul lui Dumnezeu, nu numai pentru c e ntreat , ci i pentru c cuprinde tot felul de cunoa teri. C ci numai noi dintre toate f pturile avem pe lng cuno tin a mintal (n eleg toare) i ra ional i pe cea prin sim uri. Propriu ra iunii a fost s n scoceasc mul imea me te ugurilor, a tiin elor i a cuno tin elor, s lucreze p m ntul, s cl deasc i s scoat la iveal lucruri noi din cele ce s nt, nu din cele ce nu s nt de loc. C ci aceasta ine numai de Dumnezeu⁷³¹. Numai aceast lucrare a d ruit o Dumnezeu oamenilor i numai lor. C ci aproape nimic nu face omul cu totul din nou, dar nici nu se stric ceva din cele f cute de Dumnezeu. Ins , amestec nd ea un lucru cu altul din cele ce s nt n jurul nostru, scoate la iveal alt form . De asemenea Dumnezeu a d ruit numai oamenilor ca nev zutul cuv nt al min ii nu numai s se fac sim it de auz ca mpreunarea cu aerul, ci i s se scrie i s se vad ca trup prin trup. Prin aceasta a dat asigurare durabil despre venirea i ar tarea Cuv ntului Celui mai nalt prin trup⁷³². Dintre acestea nici una nu s a dat ngerilor.

64. Dar de i chipul lui Dumnezeu l avem noi p n azi mai mult dec t ngerii, n asem narea cu Dumnezeu am r mas, mai ales acum, cu mult mai prejos dec t ngerii buni. Ca s las acum celelalte, des v r irea ntru asem narea cu Dumnezeu se nf ptuie te prin iluminarea dumnezeiasc de la Dumnezeu, de care s nt lipsi i

731. Lucrarea ra iunii are, dup sf ntul Grigorie Palama, un caracter practic, sau n orice caz legat de lumea v zut . De aceea chiar crea iile artistice care scot la iveal forme noi in, dup el, de ra iune. Personagiile imaginate n literatur , melodiile noi, imaginile noi n pictur , formele noi n sculptur etc, s nt produse din cele ce nu s nt, dar nu n mod absolut. C ci s nt folosite, la «crearea» lor, elementele date n lumea v zut .

732. Sf ntul Grigorie vede in cuv ntul min ii care ia mereu chip auzit i v zut prin trup o baz i o pild permanent pentru putin a Cuv ntului Tat lui de a Se ntrupa.

ngerii cei r i, din care pricin au ajuns sub ntunerec (Iuda I, 6), dar s nt pline min ile dumnezeie ti (ngerii buni), din care pricin se numesc i lumina cea de a doua i iradierea din prima lumin . Aceasta socotesc c o tie oricine dintre cei ce citesc cu s rguin i cu pricepere Scripturile de Dumnezeu insuflate. Ca urmare, ngerii buni au i cuno tin a celor supuse sim urilor, dar nu le percep printr o putere a sim urilor i natural , ci printr o putere dumnezeiasc , c reia nu i se poate ascunde nimic din cele, n orice fel, prezente, trecute i viitoare⁷³³.

65. Cei ce se mp rt esc de aceast iluminare i o au ntr o anumit m sur , potrivit cu aceast m sur au i cuno tin a f pturilor⁷³⁴. C i ngerii se mp rt -esc de ea i c este necreat , precum i c ea nu e fiin a dumnezeiasc , tiu to i cei ce citesc cu s rguin pe apostolii i cuv nt torii de Dumnezeu, n elep ii de Dumnezeu. Dar cei ce cuget cele potrivnice hulesc aceast iluminare dumnezeiasc , sus in nd fie c e f ptur , fie c e fiin a lui Dumnezeu. C nd zic c e f ptur , nu admit c ea e lumina ngerilor⁷³⁵. S vie de fa cuv nt torul de Dumnezeu din Areopag, care l mure te pe scurt acestea trei⁷³⁶ : «Mi c ndu se n cerc, min ile dumnezeie ti se unesc cu ilumin rile f r de nceput ale frumosului

733. Umplu i de iluminarea dumnezeiasc , ngerii v d i cele sensibile. Deasemenea, ei au primit de la Dumnezeu prin har i o st p nire peste cele p m nte ti, dup ce au pierdut o n parte oamenii.

734. Iluminarea dumnezeiasc nu d numai cuno tin a celor cere ti, ci i a f pturilor, f c nd transparent temelia lor dumnezeiasc , sensurile lor nesf r ite aflate din veci n Dumnezeu.

735. Dac singura lumin dumnezeiasc e cuno tin a creat a f pturilor, ea nu poate fi i o lumin a ngerilor. C ci pe aceasta o avem noi n mod direct, mai mult dec t ngerii. Atunci ngerii vie uiesc n ntuneric.

736. Cele trei lucruri ar tate de Dionisie Areopagitul constau n faptul c lumina v zut de ngeri a) nu e creatur , b) nu e fiin a lui Dumnezeu, c) e o lumin necreat , nedesp r it de fiin a lui Dumnezeu.

i binelui». C «min i dumnezeie ti» nume te pe ngerii cei buni, e v dit tuturor. Iar vorbind la plural despre ilumin ri, le a deosebit de fiin a lui Dumnezeu, c ci aceea este una i cu totul nedeosebit . In sfr it, spun ndu le «f r de nceput i f r de sfr it», ce a ar tat altceva dec t c s nt necreate ?

66. Cuv ntul lui Dumnezeu, milostivindu Se de firea noastr dezbr cat de aceast iluminare i str lucire dumnezeiasc prin ur ciunea c derii, i lu nd o asupra Sa pentru ad nca Lui mil , a ar tat o ucenicilor frunta i pe Tabor iar i i mai frumos mbr cat . El a nf i at atunci ce eram odinioar i ce vom fi n veacul viitor prin El, dac ne vom hot r s vie uim aici, pe c t e cu putin , ca El, cum zice Ioan cel cu limba de aur⁷³⁷.

67. De aceast iluminare i str lucire fiind p rta i Adam nainte de c dere, nu se afla gol, ca unul ce era mbr cat ntr un ve m nt de adev rat slav . Ba nu se poate spune cu c t era mai mpodobit dec t cei ce i acoper capul cu diademe mpodobite cu mult aur i cu pietre scumpe⁷³⁸. Aceast iluminare i acest har dumnezeiesc le nume te i marele Pavel, locuin a noastr cea cereasc , zic nd : «De aceea suspin nd, dorim s ne mbr c m n locuin a noastr cea din ceruri, c doar vom fi g si i mbr ca i, iar nu goi» (2 Cor. V, 2—3). Arvuna acestei ilumin ri dumnezeie ti i a ve m ntului ei a primit o i Pavel nsu i de la Dumnezeu pe c nd mergea de la Ierusalim spre Damasc, ca s spun ca Grigorie Teologul, n clipa n care, nainte de a se cur i de pri

737. Trebuie s se in seama la cele spuse n acest capitol i de n elegerea afirma iei din cap. 54 a sf ntului Grigorie Palama c f r c derea lui Adam, firea noastr nu s ar fi umplut de toat slava dumnezeiasc .

738. Aici se implic ideea c omul ar fi ajuns la slava deplin i dac n ar fi c zut.

goniri, a gr̃it cu Cel prigonit. Mai bine zis, a primit candela mic ̃a marii lumini.

68. Suprafiin a dumnezeiasc niciodat nu se nume te la plural ; dar harul ̃i lucrarea dumnezeiasc a lui Dumnezeu, mp̃rindu se ne mp̃rit, e dup ̃chipul razei solare care lumineaz , nc lze te, d̃via ̃i cre tere, ̃i trimite str lucirea sa celor lumina i de ea i se arat ̃ochilor celor ce privesc. Potrivit cu asem narea aceasta dep rtat , lucrarea dumnezeiasc e numit ̃i ea de cuv nt torii de Dumnezeu nu una singur , ci multe. A a zice marele Vasile : «Iar lucr rile Duhului, care s nt ? S nt negr ite pentru m rimea lor ̃i nenum rate pentru mul imea lor. C ci cum vom n elege cele ce s nt dincolo de veacuri ? Care erau lucr rile Lui dinainte de crea ia cunoscut cu g ndul (inteligibil) ? Desigur, na inte de crea ia cunoscut cu g ndul ̃i dincolo de veacuri (c ci ̃i veacurile s nt f pturi cunoscute cu g ndul)⁷³⁹, nimenea n a spus vreodat nici n a cugetat c a fost ceva creat». A adar puterile ̃i lucr rile Duhului dumnezeiesc s nt necreate, deosebindu se ne mp̃rit de fiin a cea una ̃i cu totul ne mp̃rit a Duhului.

69. Lucrarea necreat a lui Dumnezeu, mp̃rit ne mp̃rit, e nf i at la plural de cuv nt torii de Dumnezeu, cum a ar tat mai nainte ̃i marele Vasile. Deci fiindc nici iluminarea ̃i harul dumnezeiesc nu s nt fiin , ci lucrare a lui Dumnezeu, de aceea ̃i ea e comunicat nu numai n timp, ci ̃i la plural, fiind d ruit pe m sura celor ce se mp̃rt esc de ea ̃i aduc nd cu ea, dup vrednicia celor ce primesc, mai mult sau mai pu in, str lucirea ndumnezeitoare.

739. Adic dinainte de crearea ngerilor, care s nt «min i pure», fiin e necunoscute cu sim urile, ci numai cu mintea sau cu n elegerea. Sf ntul Vasile cel Mare «Despre Duhul Sf nt» 13, 49 ;P.G., 32, 156 D—157 A. Veacurile s nt «creaturi inteligibile», c ci ele nu pot fi prinse cu sim urile.

70. Aceste lucruri Isaia le a numit apte, iar la Evrei, apte nseamnă multe. «Se va ridica, zice, toiag din rîd cîna lui Iesei și floare va rîsuri din el ; și se vor odihni asupra Lui apte duhuri : duhul în elepciunii, al în elegerii, al cunoștinței, al binecredinței, al sfatului, al tăriei și al temerii» (Isaia XI, 2—3). Aceste apte duhuri cei ce cuget ca ereticii sus în nebunețete sînt create. Pe aceștia îi am combătut îndeajuns în «Antireticele» alcătuite pe larg împotriva lor⁷⁴⁰. Dar și Grigorie Teologul, pomenind de aceste lucruri dumnezeiești ale Duhului, zice că lui Isaia îi place să numească lucrurile Duhului, duhuri⁷⁴¹. De altfel însuși cel mai cunoscut dintre prooroci arată limpede nu numai deosebiră acestor lucruri dumnezeiești de ființa dumnezeiască, folosindu-se de nume, ci a înfiat și însuși irea lor de necreate, spunând că se odihnesc. Căci a se odihni e propriu unei demnități mai nalte. Deci cum ar fi fpturile cele ce se odihnesc peste trupul Domnului luat de la noi ?

71. Domnul nostru Iisus Hristos, după Luca, scoțea dracii cu degetul lui Dumnezeu (Luca XI, 20), iar după Matei, în Duhul lui Dumnezeu (Matei XII, 28). Iar Vasile cel Mare spune că degetul lui Dumnezeu e una dintre lucrurile Duhului. Dacă deci una dintre ele este Duhul Sfînt, fiind doială și celelalte, cum ne a-nvățat pe noi tot același. Dar pentru aceasta nu sînt mulți dumnezei, sau multe Duhuri. Căci acestea sînt ieșiri, arătări și lucruri firești ale unuia și acelui Duh. Prin fiecare, Unul este Cel ce lucrează. Deci cei rătăciți numărîndu-le pe acestea fpturi, coboară Duhul dumnezeiesc.

740. De aici se vede că aceste capete au fost scrise de sfîntul Grigorie Palama după «Antireticele» împotriva lui Achindin, deci începînd de prin 1345.

741. Sfîntul Grigorie Teologul, Cuv. 4 la Cincizecime 3 ; P. G., 36, 432 C.

zeiesc n chip n eptit la treapta de f ptur . Ru ineze se pentru aceasta de apte ori. C ci un alt prooroc, gr ind despre acestea, zice c s nt apte ochi ai Domnului, care privesc peste tot p m ntul (Zah. IV, 18). Iar cel ce scrie n Apocalips zice : «Har vou i pace de la Dumnezeu i dela apte duhuri, care s nt naintea tronului lui Dumnezeu i dela Hristos» (Apoc. V, 4, 5). El nf i eaz aci l murit credincio ilor c acestea s nt Duhul Sf nt.

72. Dumnezeu i Tat l, vestind de mai nainte prin Miheea Proorocul na terea dup trup a Celuia Unuia N scut i vr nd s arate i lipsa de nceput a dumnezeirii Lui, zice c i ie irile Lui s nt dela nceputul zilelor veacului (V, 1). Ie irile acestea le au t lm cit dumnezeie tii p rin i ca lucr ri ale lui Dumnezeu. C ci acestea s nt lucr ri i puteri ale Tat lui, ale Fiului i ale Sf ntului Duh, pe care cei ce se silesc s cugete i s sus in p rerile celor r t ci i n credin , le nf i eaz ca create. Dar s ia n sfr it aminte i s ne spun cine este «Cel ce e dela nceput»? Cine e Cel c tre Care zice David : «Din veac i p n n veac Tu e ti» (Ps. LXXXIX, 2) ? i s n eleag cu n elepciune, dac voiesc, c Dumnezeu, spun nd prin proorocul c aceste ie iri s nt dela nceput, nicidecum n a spus c au fost f cute sau create. Vasile, Cuv nt torul de Dumnezeu, deaseme nea nu a zis c au fost f cute, ci c erau lucr rile Duhului dinaite de zidirea lumii inteligibile i de dincolo de veacuri⁷⁴². C ci numai Dumnezeu este lucr tor i atotputernic din veac, ca unul ce are puteri i lucr ri dinaite de veci.

73. Dar nt ist t torii p rerii potrivnice, mpotrivin du se n chip v dit sfin ilor, zic c un singur lucru este necreat : firea dumnezeiasc , iar tot ce se deosebe te de ea n orice fel e creat. Ei fac prin aceasta f ptur i pe Tat l i pe Fiul i pe Sf ntul Duh. C ci una este i lu

742. Sf ntul Vasile, Despre *Sf ntul Duh* 19; P. G., 32 cal. cit.

crarea celor trei. Iar Acela a C rui lucrare este creat , nu poate fi necreat. De aceea nu lucrarea lui Dumnezeu, ci ceea ce e f cut de ea i rezultatul ei este f ptur . De aceea dumnezeiescul Damaschin a nv at c lucrarea ce se deosebe te de firea dumnezeiasc este mi carea fiin-ial , adic natural . Odat ce este propriu lucr rii dumnezeie ti s fac ceva, zice dumnezeiescul Ciril, ea nu poate fi f ptur , dec t dac va fi f cute de alt lucrare, i aceea iar i de alta i a a la nesf r it ; i lucrarea necreat se va c uta la nesf r it.

74. Fiin a i lucrarea dumnezeiasc , fiind pretutindenea de fa n chip nedesp r it, lucrarea lui Dumnezeu ncepe i n noi cei crea i, fiindc ea se i mparte n chip ne mp r it, cum zic cuv nt torii de Dumnezeu, firea dumnezeiasc r m n nd, dup ei, cu totul ne mp r it ⁷⁴³. De aceea i p rintele Gur de Aur, dup ce zice i de pic tura harului c a umplut toate de cuno tin , c prin ea s au f cut minunile i s au dezlegat p catele, i c aceast pic tur a harului este necreat , se gr be te s arate c e lucrare, iar nu fiin . Pe urm arat i deosebirea lucr rii dumnezeie ti de fiin a dumnezeiasc i de ipostasul Duhului, scriind : «Zic c e o parte a lucr rii, c ci M ng ietorul nu se mparte. Deci harul dumnezeiesc i lucrarea ncape n fiecare din noi, c ci se mparte n chip ne mp r it. Dar fiin a lui Dumnezeu, fiind n sine cu totul ne mp r it , cum ar nc pea n ceva din cele create ?» ⁷⁴⁴.

743. Lucrarea dumnezeiasc se mparte ne mp r it, cum se mparte glasul celui ce gr ie te n cei ce ascult , pentru c acela r m ne ne mp r it, fiind prezent n fiecare din cei ce ascult prin glasul s u sau prin puterea lui. Nu el se mparte, ci aceea, fiind mul i, l primesc n calitatea lor de mul i.

744. Sfntul Ioan Gur de Aur, Omil. 14 la Ioan; P. G., 59, 91—92. M ng ietorul ca Persoan e n cea mai mic pic tur a harului. Iar aceasta e o pic tur mic , deoarece at ta poate primi cel n care vine. Sfntul Ioan Gur de Aur, vorbind de Duhul ca Persoan i de fiin a Lui, spune

75. Trei lucruri s nt n Dumnezeu : fiin a, lucrarea i ipostasurile dumnezeie ti ale Treimii. Cei ce se nvrednicesc s se uneasc cu Dumnezeu, f c ndu se un Duh cu El (a a zice marele Pavel : «Cel ce se lipe te de Domnul este un Duh cu El» 1 Cor. VI, 17), precum s a ar tat mai sus, nu se unesc dup fiin . C ci to i cuv n t torii de Dumnezeu m rturisesc c Dumnezeu nu Se poate mp rt i dup fiin ; iar unirea dup ipostas e proprie numai Cuv ntului Dumnezeu Omului. R m ne deci c cei ce se nvrednicesc s se uneasc cu Dumnezeu, se unesc dup lucrare. Deci Duhul, prin Care cel ce se lipe te de Dumnezeu este una cu Dumnezeu, este i se nume te lucrarea necreat a Duhului, dar nu fiin a lui Dumnezeu, chiar dac nu le place celor potrivnici. C ci i prin prooroc a prezis Dumnezeu nu c «voi v rsa Duhul Meu», ci «din Duhul Meu» peste cei credincio i (Ioil, III, 1)⁷⁴⁵.

76. Cu bun voirea lui Dumnezeu, zice, se mi ca i Moise i David i to i cei n care s a s l luit lucrarea dumnezeiasc prin lep darea nsu irilor trupe ti, i s au f cut chipuri vii ale lui Hristos i mai degrab una cu El dup har, dec t numai asemenea. C ci una este cur - ia cea din Hristos i din sfin i, iar slava Domnului peste noi a str lucit (Ps. LXXXIX, 17), spune c nt re ul cel preadumnezeiesc. Fiindc sufletele purt toare de Duh, cum zice Vasile cel Mare, fiind luminate de Duhul, se

c Duhul ca Persoan ncape n fiecare prin pic tura Lui de har, dar cu fiin a lui r m ne ne nc put.

745. Dac Duhul S ar uni cu noi dup fiin , am avea o fiin comun cu El. Dac S ar uni dup ipostas, persoana noastr ar fi una cu Persoana Lui. Sau Persoana Lui ar deveni Persoana noastr , cum n Hristos Persoana Cuv ntului a devenit Persoana naturii omene ti. Deci Duhul Se une te cu noi prin lucrare. Dar nu e mai pu in unit El nsu i personal cu persoana noastr prin lucrarea Lui. Noi ne nsu im lucrarea Lui i El lucrarea noastr . Ne nt lnim n lucrarea divino uman (teandric) comun , dar neconfundat .

fac ele nse i duhovnice ti i r sp ndesc harul la al ii. De aci cuno tin a de mai nainte a celor viitoare, n e-legerea tainelor, p trunderea celor ascunse, mp r irile darurilor, vie uirea cereasc , c ntarea cu ngerii, vese-lia f r de sfr it, s l luirea lui Dumnezeu, asem narea cu Dumnezeu i, cel mai nalt dintre lucrurile dorite, prefacerea n dumnezeu⁷⁴⁶.

77. Îngerii ntrec pe oameni prin harul i str luci-rea aceasta i prin unirea cu Dumnezeu. De aceea pute-rile n eleg toare i duhurile slujitoare s nt luminile cele de al doilea, slujitori ai luminii de sus i, ca lumini de al doilea, r sfr ngeri ale primei lumini. Îngerul este cea dint i fire luminoas dup cea dint i, r sfr ng nd o pe aceea. Este lumina a doua, o iradiere sau o mp rt ire a celei dint i lumini⁷⁴⁷. i mi c ndu se n cerc, min ile ndumnezeite, se unesc cu razele f r de nceput i f r de sfr it ale frumosului i binelui⁷⁴⁸. C ci nsu i Dum

746. Duhul Sfnt devenind subiect n subiectul nostru i lucr rile Lui, lucr rile noastre, cunoa tem tainele cele ascunse i viitoare i devenim dumnezei dup har.

747. «Cea dint i fire luminoas dup cea dint i». Aceasta nseamn c Dumnezeu este firea luminoas prin excelen . «Dumnezeu este lu-min i niciun ntuneric nu este ntru El» (1 Ioan I, 5). El se cunoa te deplin n bog ia Lui nesfr it i cunoa te toate c te le a f cut i se fac. Îngerii s nt a doua fire luminoas . Omul este i el fire luminoas , dar numai prin s l luirea lui Dumnezeu n el poate deveni deplin lu-minos. El este con tiin a de sine i de toate, dar numai n parte. Îngerul r sfr nge pe Dumnezeu n lumina lui. Omul r sfr nge i el pe Dumnezeu, Îngerul e «iradiere», «curgere» din Dumnezeu i omul la fel ntr un grad mai mic. i numai n lumina ce o prime te din Dumnezeu ajunge la mplinirea lui, dup ce prin creare sa mp rt it de lumina Lui fireasc de la Dumnezeu. Aceasta nu e totu i neoplatonism, ci rela ie interper-sonal . Îngerul e creat ca subiect pur mintal, pur n eleg tor, iar omul e i el subiect n eleg tor, dar are i o latur de natur sensibil n el. Dar i ngerul i omul s nt crea i ca subiecte pentru a se mp rt i n rela ie cu subiectul dumnezeiesc de toat lumina i via a Lui. Iradierea e modul de intrare al lui Dumnezeu n rela ie interpersonal cu f ptura Lui.

748. «Min ile ndumnezeite» sau ngerii se mi c n cerc n jurul luminii prime pentru a se mp rt i de Ea tot mai mult. C ci prin mi

nezeu este lumin celor ve nici i nu altceva^{748 bis}. i ceeace este soarele pentru cele sensibile, aceia este Dumnezeu pentru cele inteligibile⁷⁴⁹. El este lumina cea dint i i cea mai culminant , care lumineaz ntrega fire ra ional . Dar dac , spune p rintele Gur de Aur, auzi pe prooroc zic nd : «Am v zut pe Domnul ez nd pe tron» (Isaia VI, 1), s nu socote ti c a v zut fiin a Lui, ci pogor rea, i pe aceasta n chip mai umbrit dec t puterile de sus.

78. Toat firea este c t se poate de departe i cu totul str in de firea dumnezeiasc . C ci dac Dumnezeu este fire, celelalte nu s nt fire, precum dac fiecare din celelalte este fire, El nu este fire. La fel nu este existen , dac celelalte s nt existen e : dar dac Acela este existent, celelalte nu s nt existente⁷⁵⁰. Cuget a a i despre n elepciune, despre bun tate, despre toate celelalte din jurul lui Dumnezeu i despre Dumnezeu i vei teologhisi bine i n acord cu sfin ii. Dar Dumnezeu este i

carea n cerc se apropie tot mai mult de Dumnezeu din toate p r ile, n toate privin ele.

748 bis. Din Dumnezeu nu iradiaz dec t lumin , dec t con tiin a de ei n i i, subiectelor destinate s dureze n veci i s sporeasc fr sfr it n lumin , n cunoa terea de ele nse i, de Dumnezeu i de toate celelalte subiecte i obiecte.

749. Dar dac soarele face parte dintre cele sensibile, Dumnezeu e dincolo nu numai de cele sensibile, ci e mai presus i de cele inteligibile. El e transcendent i acelora. El nu poate fi cunoscut nici prin lucrarea min ii, sau prin n elegerea natural , ci numai prin lucrarea, sau prin lumina Lui devenit proprie ngerilor i oamenilor.

750. Dumnezeu e att de deosebit de toate, c dac acelea s nt numite fire, El nu trebuie numit fire. El dep e te firea, sau e singur adev rata fire. La fel e cu existen a. El nu poate fi numit existen , dac acelea s nt socotite existen , sau invers, dac El este socotit existent, acelea nu trebuie socotite existente. El dep e te existen a sau e singur adev rata existen . C t de precar este existen a noastr i a tuturor celor legate de noi, chiar n experien a noastr ! Adeseori ni se pare c ea este un vis. Ne ntreb m adeseori dac exist real. Dar n mod sigur Dumnezeu este ultimul temei al existen ei lor, chiar dac e inaccesibil experien ei noastre.

se zice firea tuturor celor existente, ntruc t toate se m-
p rt esc de El i subzist prin mp rt irea de El ;
aceasta nu nseamn ns c prin mp r irea de firea
Lui, Doamne fere te, ci prin mp rt irea de lucrarea Lui.
În acest n eles este El i existen a celor ce s nt i forma
n forme, ca ob r ia formelor⁷⁵¹, i n elepciunea celor
n elep i⁷⁵² i, simplu, toate ale tuturor. Totodat El nu
este fire, ca fiind mai presus de toat firea i nu este, ca
fiind mai presus de toate cele ce s nt ; i nu este i nici
nu are form , ca unul ce e mai presus de form . Cum
vom ajunge deci noi aproape de Dumnezeu ? Oare apro-
piindu ne de firea Lui ? Dar nici una dintre toate cele
create nu are i nu va avea nicio mp rt ire sau apro-
piere cu firea suprem . Deci dac a ajuns cineva aproape
de Dumnezeu, desigur s a apropiat de lucrarea Lui. Cum ?
Ca unul ce se mp rt e te de ea n chip firesc ? Dar
acest lucru e propriu tuturor f pturilor. Prin urmare nu
prin puterile fire ti, ci prin cele primite pe urm , cu voia
liber , ajunge cineva aproape sau departe de Dumnezeu.
Iar voie liber nu numai fiin ele ra ionale. A adar numai
acestea dintre toate celelalte ajung aproape sau departe

751. «Forma n forme, ca ob r ie a formelor» (<ic

). In El s nt date virtual toate formele, n ultima lor frumu-
se e spre care tind toate formele noastre. S nt date ca n principiul sau
ca n ob r ia virtual i ca n inta final a tuturor formelor. In El s nt
prefigurate toate formele. De aceea n El e prefigurat toat frumuse ea.
Toate formele, toate frumuse ile s nt desf ur ri ale formelor i frumu-
se ilor cuprinse virtual n El, av nd s se concentreze n El, dup efor-
tul lor, ajutat de El, ntr o suprem armonie. Frumuse ea care concen-
treaz n ea toate frumuse ile, «forma» care concentreaz n ea toate
formele, e frumuse ea i forma cea mai bogat , mai ad nc i mai gr i-
toare, mai cuprinz toare dec t toate formele i frumuse ile desf urate
al turat. In El e frumuse ea de maxim discre ie i gra ie, dincolo de
orice exhibi ionism i teatralism care nu e lipsit de afectare. (Românescul
«formosus» e dela «form »).

752. Dac n elepciunea Lui e izvor n cei n elep i, orice abatere
de la n elepciunea armonioas este ie ire din Dumnezeu ca centru, ca
mijloc, o alunecare m car cu o parte a fiin ei din El.

de Dumnezeu, apropiindu se sau dep rt ndu se prin virtute sau r utate. Numai acestea deci s nt i n stare de nefericire sau de fericire⁷⁵³. Dar noi s credem c vom do b ndi fericirea.

79. Compar nd o f ptur cu alta, zicem c una e apropiat de Dumnezeu dup fire, iar alta str in . Apropiate de Dumnezeu se numesc fiin ele inteligibile, care s nt cunoscute numai cu mintea. Iar str ine cu totul s nt cele ce cad sub sim uri. Iar dintre acestea, mai departe nc s nt cele cu totul ne nsufle ite i nemi cate. A adar fiind asem nate ntre ele, f pturile se socotesc sau apropiate de Dumnezeu dup fire, sau str ine⁷⁵⁴. Dar ele, prin ele, dup fire, s nt toate str ine de Dumnezeu. Mai mult chiar, nici nu se poate spune c t e de departe de Dumnezeu firea inteligibil i c t s nt de departe lucr rile sim urilor i cele de sub sim uri, de cele inteligibile⁷⁵⁵. Deci fiind at t de departe prin fire de Dumnezeu,

753. Prin voia liber ne apropiem sau ne dep rt m de Dumnezeu, ntruc t i El este cu voie liber sau Persoan . Apropierea ntre persoane se face printr o deschidere liber bilateral . Avem aci o alt dimensiune a existen ei. i de ea deprinde fericirea sau nefericirea persoanelor create, limitate prin ele, dar aspir nd spre infinitate.

754. Exist diferite dimensiuni ale existen ei. Cea mai nalt este dimnesiunea firii dumnezeie ti. Cele ce primesc lumina ei, sporind n con tiin , ajung apropiate de ea.

755. Numai comparate ntre ele, unele firi se socotesc mai apropiate de Dumnezeu i altele mai dep rtate. Privite n ele nse i, toate s nt str ine de Dumnezeu. Mai mult chiar, nu se poate spune c t de departe s nt firile inteligibile de Dumnezeu i c t s nt de departe lucr rile sim urilor i cele sensibile de cele inteligibile. o distan infinit ntre existen a celor inteligibile, dar create, i Dumnezeu, i poate tot una infinit ntre cele sensibile i sim irea lor i ntre cele inteligibile. Distan a ntre ele r m ne pentru noi un mister impenetrabil. Nu se poate spune nimic despre ea. Ce putem spune de exemplu despre distan a ntre noi i animale ? i totu i din alt punct de vedere cele inteligibile s nt aproape de cele sensibile prin con tiin , iar cele sensibile, f r s i dea seama, s nt aproape de cele n eleg toare, prin necesitatea ce o reprezint pentru acelea, ca s se mbog easc n cunoa tere. La fel Dumnezeu e aproape de toate cele create ca Creator i Sus in tor al

vai nou , de nu ne vom face aproape de El prin fapte i prin purtări bune, izvor te dintr o hotărre bun ⁷⁵⁶.

80. Glasul comun îndumnezeit al dumnezeie tilor cuvnttori de Dumnezeu, purt torul de Dumnezeu Damaschin zice n al doilea dintre capetele lui teologice : «Cel ce vrea s griasc , sau s aud ceva despre Dumnezeu, trebuie s tie limpede c nu toate snt de negrit, nici toate de grit, fie ale teologiei, fie ale iconomiei ; nici toate cunoscute, nici toate necunoscute. tim c snt mai presus de cuvnt i cele care dorim s le grim dintre cele dumnezeie ti, dat fiind c snt ale unui Cuvnt care le ntrece pe toate. C ci nu snt n afar de cuvnt prin vreo scdere a lor, ci n afar de cuvntul nostru, pe care l aveam n l untrul nostru i pe care l rostim la auzul altora. C ci nici cel rostit n ar putea s tlmceasc acelea, nici cel din untru n ar putea s ajung la ele, orict se sile te. Deci nu trebuie s ne ngduim a vorbi despre Dumnezeu de la noi, ci s ne ntoarcem ctre cei ce griesc n Duh cele ale Duhului ; i cnd ne cer cuvnt cei potrivnici» ⁷⁵⁷.

81. Se spune c pe uile colii lui Platon era scris ca nimenea s nu intre dac nu tie geometria. Dar nu tie deloc geometrie cel ce nu poate cugeta i gr i despre cele nedesp rite ca desp rite. C ci a exista o margine fr ceea ce e mrginit e cu neputin . Iar geometria gr ie te aproape numai despre margini, care se de lor i cele create — i n deosebi cele con tiente — de Dumnezeu, prin trebuin a ce o au sau o simt de El.

756. Faptele bune produc dimensiunea cea mai apropiat a noastr de Dumnezeu; prin voina noastr ne pun n acord cu voia Lui.

757. « in de cuvnt n sens de dep ire (' \> Negritul nu apar ine unei sfere unde lipse te cuvntul pentru c nu snt mai prejos de cuvnt. Ci apar ine unei sfere creia i se potrive te un cuvnt mai presus de cuvintele noastre. Ele nu snt nera ionale, ci de o raionalitate care include pe a noastr i o dep e te. Intr un fel putem combina i noi, cnd vrem s exprim m aceste realiti, cuvintele n a a fel, nct s realiz m o exprimare mai presus de exprimare.

termină și se înfățișează fără cele mângăinate de ele, uneori ca fiind de sine. Mintea desparte cele nedespărțite. Iar cel ce năvălă în despart cu mintea trupul de cele din jurul lui, cum va vrea să audă despre o fire în sine, care nu numai că e nedespărțit de cele fire ționale ei, aflându-se în ele, dar nici nu poate să fie fără de ele? Cum va vrea să audă despre întreguri ca întreguri, care se află în proprii, că numai prin minte și cuvânt se deosebesc de acelea și se cugetă înainte de cele multe, neputând fi, pentru raionarea cea adevărată, fără de cele multe? Cum va vrea să audă despre cele inteligibile și despre cele în alegtoare?⁷⁵⁸ Cum va vrea să audă pe cei ce zic că fiecare dintre noi are minte și în alegere și că fiecare dintre cugetările noastre este minte? Nu va răde și nu va striga învinovățindu-ne că zicem că fiecare om are două și mai multe minți? Iar cel ce nu poate auzi sau grăi despre unele ca acestea că sunt nedespărțite și deosebite, cum va putea grăi sau auzi ală ceva despre Dumnezeu? Căci la Dumnezeu sunt și se zic multe uniri și deosebiri, după cuvântul torii de Dumnezeu. Dar unirile predomină și stau înaintea deosebirilor, nedesființându-le pe acestea și nefiind împiedicate de acestea întru nimic. Deci potrivnicii nu primesc și nu pot cunoaște deosebirea în nedespărțire la Dumnezeu. Auzindu-ne pe noi grăind într-un glas cu sfinții despre o unire în deosebire, și că ceva al lui Dumnezeu este de necuprins, iar altceva poate cuprins, dar Dumnezeu este unul, acela și fiind necuprins după ființă, dar neputem de către fapți după lucrările Sale dumnezeiești, adică după voia Lui dinainte de veci cu privire la noi, după pronia Lui dinainte de veci pentru noi, după înălțarea Lui dinainte de veci cu privire la noi și, ca să zicem ca dumnezeiescul Maxim, după puterea înălțarea și bunătatea Lui nemărginită; auzindu-le de la noi acestea, cei potrivnici, ca pe unele ce sântem

758. Cele ce în aleg nu pot fi despartite decât cu mintea de cele pe care le în aleg, sau le cugetă. Toate sânt distincte și nedespărțite.

sili i s le spunem, ei i cei ca d n ii ne nvinov esc c vorbim de mul i dumnezei i de multe lucruri necreate i c facem pe Dumnezeu compus. Ei nu tiu c Dumnezeu Se mparte n chip ne mp r it i e unit n deosebire ; iar aceasta nu aduce n El nici nmul ire, nici compunere.

82. Marele Pavel, gura lui Hristos, vasul alegerii (Fapte IX, 15), purt torul prealuminat al numelui dumnezeiesc, zice c «cele nev zute ale lui Dumnezeu de la ntemeierea lumii din f pturi fiind n elese se v d, venica Lui putere i dumnezeire» (Rom. I, 20). Oare fiin a lui Dumnezeu e cea care se vede, fiind n eleas din f pturi ? Nicidecum. Numai nebunia celor r t ci i — i nainte de ei sminteala lui Eunomie, c ci i acela zicea ca ace tia nainte de ace tia — scrie c din f pturi nu se n eleg nimic altceva dec t fiin a lui Dumnezeu. Dar dumnezeiescul apostol e departe de a sus ine unele ca acestea. C ci nv nd mai nainte c ceea ce e cunoscut din Dumnezeu e ar tat (Rom. I, 19) i ar t nd c este i altceva mai presus de ceea ce e cunoscut din Dumnezeu, pe Care L a descoperit tuturor celor ce au minte, a adaus pe urm : «C ci cele nev zute ale lui Dumnezeu de la ntemeierea lumii din f pturi fiind n else se v d». Iar ce este cunoscut din Dumnezeu po i s afli de la purt torii de Dumnezeu p rin i care nf i eaz lucrurile astfel : ceva al lui Dumnezeu este necunoscut ; aceasta este fiin a Lui ; iar altceva este cunoscut ; acestea s nt, adic , toate cele din jurul fiin ei, sau bun tatea, n elepciunea, puterea, dumnezeirea, sau m rirea. Pe acestea Pavel le nume te i nev zute, fiind n elese din f pturi. Iar dac acestea, care se n eleg din f pturi, s nt n jurul fiin ei lui Dumnezeu, cum ar fi i ele f pturi ?⁷⁵⁹. Prin urmare lucrarea lui Dumnezeu n eleas din f pturi pe de o parte

759. Acest capitol e luat de Palama din lucrarea sa «Despre unirea i deosebirea dumnezeiasc » (Ed. Hristou, voi. II, p. 74—75).

e necreat , iar pe de alta nu e fiin , fiindc nu e nf i-
at numai la singular, ci i la plural.

83. F pturile s nt ar t toare ale n elepciunii, ale m iestriei i ale puterii, dar nu ale fiin ei, zice Vasile cel Mare, mpotrivindu se lui Eunomie, care spunea c din f pturi se arat fiin a lui Dumnezeu⁷⁶⁰. Prin urmare lucrarea lui Dumnezeu, care poate fi n eleas din f pturi, este pe de o parte necreat , iar pe de alta nu este fiin . Iar cei ce zic c lucrarea dumnezeiasc nu se deosebe te ntru nimic de fiin a dumnezeiasc s nt v dit eunomieni.

84. Bine zice, deci, n «Antiretice» fratele aceluia⁷⁶¹, care cuget cele fr e ti, c n eleg nd frumuse ea i m - re ia minunilor din crea ie i dob ndind alte i alte n e- lesuri cu privire la Dumnezeu, t lm cind pe fiecare din aceste n elesuri care se nasc n noi, cu nume deosebit. C ci din m re ia i frumuse ea f pturilor se contempl prin asem nare F c torul i de la ele numim F c tor pe ziditorul lor (c ci e cu putin Celui care are puterea s dea nf ptuire voinei ei) i judec tor drept i nep rtitor. Dar i cuv ntul «Dumnezeu» am nv at s l inem de la lucrarea v z toare a Lui. Deci nici prin acest cuv nt, nv nd despre o anumit lucrare par ial a firii dum- nezeie ti, nu cuget m fiin a dumnezeiasc⁷⁶².

85. Dionisie Areopagitul, cel mai nalt dintre cuv n- t torii de Dumnezeu, dup dumnezeie tii apostoli, dup ce a l murit deosebirea privitoare la ipostasurile lui Dum- nezeu, zice : «Ie irea binef c toare este o distingere dum- nezeiasc , unitatea dumnezeiasc nmulindu se pe Sine ns i n chip mai presus de unitate, prin bun tate»⁷⁶³.

760. Sf ntul Vasile, *Contra lui Eunomie* 2; P. G., 29, 748 AB.

761. Sf ntul Grigorie de Nisa, *Contra lui Eunomie*, Antir. 3j ed. J ger 2, 292.]

762. e de la μ — privesc. Dumnezeu e deci i El numele unei lucr ri a lui Dumnezeu. Pentru fiin a dumnezeiasc nu avem nici un nume.

763. Dionisie Areopagitul, *Despre numirile dumnezeie ti* 2; P. G., 3, 641 D—644 D.

Iar după pu în : «Ierile binef c toare ale izvorului dumnezeiesc zicem c s nt distingere dumnezeiasc . C ci d - ruind tuturor celor ce s nt i rev rs nd mp rt irile tuturor bun t ilor, se distinge r m n nd unit i se n - mul e te unitar f r s ias din Unul»⁷⁶⁴. Iar după pu în : «Acele distingeri comune i unite ale ntregii dumnezeiri, sau ierile binef c toare, vom ncerca s le i pream rim după puțin ». El arat limpede c este i o alt deosebire la Dumnezeu, nu numai cea privitoare la ipostasuri. Pe aceast alt deosebire dec t cea ipostatic , o nume te i deosebirea dumnezeirii. C ci deosebirea privitoare la ipostasuri nu este deosebirea dumnezeirii. El zice c Dumnezeu se nmul e te i prin ierile i lucr rile dumnezeie ti. i pe aceasta o nume te acum ieri, iar alt dat zice : «Dumnezeirea nu Se nmul e te, Doamne fere te», i «Dumnezeu ca Dumnezeu nu Se deosebe te C ci Dumnezeu este Treime, dar nu triplat». El arat i caracterul necreat al acestor ieri i lucr ri. C ci le nume te dumnezeie ti, i zice c s nt deosebiri ale ntregii dumnezeiri. De asemenea spune c nsu i izvorul dumnezeiesc se nmul e te prin acele ieri i lucr ri, nepri - mind ceva din afar . Ba f g duie te s i pream reasc aceste nsu iri, ad ugind : «dup puțin ». Prin aceasta cel mai nalt dintre sl vitorii lui Dumnezeu ni le nf i - eaz pe acestea ca mai presus de orice pream rire.

86. Acela i cuv nt tor de Dumnezeu, spun nd mai sus c ieria binef c toare este o distingere dumnezeasc , adaug : «C ci cele din urm mp rt iri s nt unite n distingerea dumnezeieasc ». Împ rt iri a numit aici la un loc toate ierile i lucr rile lui Dumnezeu. Dar a ad ugat c acestea nu se las ncadrate n lume, ca s nu socoteasc cineva c acestea s nt rezultatele lucr rii, ca de pild fiin a fiec rei existen e, sau via a sensibil n cele vii, sau ra iunea i mintea afl toare n cele ra io - nale i n eleg toare. C ci cum ar fi acestea n Dumnezeu

i ne ncadrate n crea ie, odat ce s nt create ? Sau cum ar fi ie irile i mp rt irile ne ncadrate n lume ale lui Dumnezeu f pturi, odat ce mp rt irea ne ncadrat se afl n chip firesc n Cel ce mp rt e te, cum ne arat lumina ?⁷⁶⁵.

87. Ceva mai departe, acest mare (Dionisie) pream re te ie irile i lucr rile de felul acesta ale lui Dumnezeu cu alte nume potrivite lui Dumnezeu, i le nume te mp rt iri i mp rt iri de Sine. Ba le arat n multe p r i ale scrierilor sale ca fiind mai presus de cele ce s nt (de f pturi) i fiind modele (paradigme) prime ale celor ce s nt, ca exist nd de mai nainte n Dumnezeu, ntr o unitate mai presus de fiin . Deci cum ar fi acestea f pturi ? În cele urm toare, adaug s ne nve e i ce s nt aceste paradigme : «Paradigme zicem c s nt ra iunile de fiin f c toare ale lucrurilor, care preexist n Dumnezeu n chip unitar i pe care teologia le nume te pre definiri i voiri dumnezeie ti i bune, definatorii i f c toare ale lucrurilor. Dup ele a predefinit i a adus la existen Cel mai presus de fiin toate lucrurile»⁷⁶⁶. Cum vor fi deci create pre defini iile i voirile dumnezeie ti f c toare ale lucrurilor ? Cum nu se v desc ca cobor nd providen a lui Dumnezeu la treapta de f ptur , c nd se socotesc aceste ie iri i lucr ri, create ? C ci voirile dumnezeie ti i aceste mp rt iri i daruri dumnezeie ti ale bun t ii pricinuitoare a tuturor nu s nt dec t lucrarea de fiin f c toare, de via f c toare, de n elepciune f c toare i simplu, lucrarea f c toare i sus in toare a celor create.

765. Capitolul acesta este luat de Palama din lucrarea sa *Despre unire i deosebire* 11 (La P. Hristou, ed. cit., voi. II, p. 77). o lucrare scris contra lui Varlaam i Achindin. Dionisie Areopagitul, *Despre numirile dumnezeie ti*; P. G., III, 641 D—644 A.

766. «Predefinirile» (μ) existen elor n Dumnezeu e un termen al lui Dionisie Areopagitul. El nu nseamn predestinarea modurilor n care se vor mi ca existen ele, ci numai pre contururile, sau pre

88. Împ r t irea existen ei de sine nu se mai mp r t e te, la r ndul ei, de nimic, cum zice i marele Dionisie. Iar celelalte mp r t iri, ntruc t s nt mp r t iri prin care se produc f pturile i i iau nceputurile f pturile, nu se mai mp r t esc nici ele c tu i de pu in de nimic ; c ci nici pronia nu se mp r t e te de pronie, nici via a de via . Dar ntruc t au existen a, se zice c se mp r t - esc de ns i existen a, dat fiind c f r ea nu s nt nici nu se las mp r t ite, precum nici pre tiin a f r tiin . De aceea ca mp r t iri de sine nu s nt nicidecum create.

i tot de aceia, dup dumnezeiescul Maxim, niciodat n au nceput s existe ; i s nt contemplate ca afl ndu se fiin ial n jurul lui Dumnezeu ; i nu a fost c ndva c nd nu erau ⁷⁶⁷. Dar potrivit, socotind f r evlavie via a de sine, bun tatea de sine i cele asemenea, create, fiindc se mp r t esc de numele comun al celor ce exist , nu v d c , de i se numesc existen e, s nt mai presus de existen e, cum zice marele Dionisie. Ace tia, pun nd mp r t - irile de sine n r nd cu f pturile, lesne ar putea socoti i pe Duhul Sf nt, creat, odat ce marele Vasile zice c i El Se mp r t e te de numirile vrednice de Dumnezeu.

hot rnicirile, prin care se disting unele de altele, sau formele virtuale ale lor existente n Dumnezeu. Chiar evolu ia lor e prefigurat n Dumnezeu, dar nu pre determinat . C ci fiin ele ra ionale se pot mi ca liber n cadrul ra iunilor sau pre defini iilor lor. C ci modific rile n bine sau n r u pe care i le produc ele nse i nu schimb nse i ra iunile lor, ci numai modurile lor, cum zice Maxim M rturisorul. Diavolul r m ne dup ra iunea sa nger, numai dup mod a devenit, n chip liber, demon. Aceste «pre definiri», ca i «pre formele» din cap. 78, nu au sensul unor defini ii de a gata, existente de mai nainte n Dumnezeu, ci sensul unor defini ii sau contururi ale f pturilor date virtual n g ndirea i puterea creatoare a lui Dumnezeu. Se poate spune c n fiecare lucrare prin care Dumnezeu lucreaz n cineva sau n ceva potrivit lui, e o form dinamic ce ajut pe acela s se defineasc . Citatul din Dionisie Areopagitul e din «*Despre numirile dumnezeie ti*», 5, 8, P.G., 3, 824 C.

767. *Capete teologice* I, 48; P. G., XC, 1100D.

89. Iar dac ar zice cineva c numai existen a de sine este mp rt ire, ntruc t numai ea nu prime te prin mp rt ire, ci se las mp rt it , c ci celelalte primesc prin mp rt ire de la ea, s tie c nu cuget n elept despre celelalte mp rt iri. Fiindc cele vie uitoare, sau cele sfinte, sau cele bune, nu se zice c vie uiesc, se sfinesc i se mbun t esc pentru simplul fapt c s nt i c se mp rt esc de existen a de sine, ci prin faptul c se mp rt esc de via a de sine, de sfin enia de sine i de bun tatea de sine. Iar bun tatea de sine sau celelalte asemenea nu prin mp rt ire de alt via de sine se face via de sine. De aceea i ea, ntruc t este via de sine, este dintre cele ce se dau prin mp rt ire, nu dintre cele ce primesc prin mp rt ire. Iar ceea ce nu se prime te prin mp rt ire, ci se d prin mp rt ire i face vii pe cele ce vie uiesc, cum ar fi f ptur ? i la fel st lucrul i cu celelalte mp rt iri.

90. Înt rire cuv ntului nostru d i dumnezeiescul Maxim, care socote te aceste ie iri ale lui Dumnezeu, pronia f c toare a lucrurilor. El scrie n Scolii : «Proniile i bun t ile creatoare, adic cele de fiin , de via i de n elepciune f c toare, s nt comune unimii deosebite n trei ipostasuri»⁷⁶⁸. Zic nd deci c s nt multe i deosebite, a ar tat c nu s nt fiin e ale lui Dumnezeu, c ci aceasta este una cu totul ne mp rt it . Iar spun nd c s nt comune unimii deosebite n trei ipostasuri, ne a ar tat c nu s nt nici Fiul, nici Sf ntul Duh. C ci nici unul dintre Ace tia nu e lucrarea comun a celor trei. În sfr it, zic nd despre acestea c s nt pronii i bun t i, dar i creatoare, le a ar tat ca fiind necreate. C ci dac n ar fi a a, ceea ce creaz ar fi creat ; prin urmare ar exista prin alt lucrare creatoare i aceasta iar i ar fi creat de alta. Cine ar face a a, s ar arunca spre ultima nebunie, f r s na

768. *colii la «Despre numirile dumnezeie ti», II, 5; P. G., IV, 221 AB.*

inteze spre infinit⁷⁶⁹. A adar ie irile i lucr rile lui Dumnezeu s nt necreate, dar nici una dintre ele nu este fiin , nici ipostas.

91. Creatorul i or nduitorul ntregii lumi, d ndu i acesteia o nf i are mult felurit prin cov r irea neasemnat a bun t ii Sale, pe unele le a voit numai s fie, pe altele s aib i via pe lng existen ; i dintre acestea a voit ca unele s se mp rt easc de via a n eleg toare. Pe unele le a voit s aib via a mbinat din am ndou acestea. Pe cele care au luat via ra ional i n eleg toare de la El, le a voit ca prin nclinarea de bun voie spre El s ajung la unirea cu El i astfel s vie uiasc dumnezeie te i mai presus de fire, nvrednicindu se de harul i lucrarea ndumnezeitoare. C ci voia Lui e creatoare pentru cele ce s nt (f pturi), fie c s nt scoase din neexisten , fie c s nt i mbun t ite. Iar aceasta, n chip felurit. Pentru aceast deosebire a voii dumnezeie ti cu privire la lucruri, pronia i bun tatea cea una, adic ntoarcerea lui Dumnezeu prin bun tate spre cele de jos, este socotit de n elep ii cuv nt tori de Dumnezeu ca fiind multe pronii i bun t i care se mp art i se fac felurite n chip ne mp r it n cele mp r ite. Astfel una e numit puterea pre tiutoare a lui Dumnezeu ; alta puterea creatoare i sus in toare. Dintre acestea iar i, dup marele Dionisie, unele s nt puteri de fiin f c toare, altele de via i altele de n elepciune f c toare. Dar fiecare dintre ele e comun Tat lui i Fiului i Sf ntului Duh. i prin fiecare, voirea cea bun i dumnezeieasc cu privire la noi a Tat lui, a Fiului i a Sf ntului Duh e lucrare i putere de fiin , de via i de n elepciune f c toare⁷⁷⁰. Acestora le a mai zis i mp rt iri ne nca

7 9. Cap. acesta e luat din lucrarea amintit a lui Palama. (Ed. Hristou, tom. cit., p. 78—79).

770. Deci Tat l, Fiul i Sf ntul Duh s nt ca Persoane n fiecare lucrare.

drate i nemic orate, ridic ndu le peste toate cele create i n acela i timp nv nd c s l luiesc n chip firesc n Cel ce le d ruie te.

92. Precum soarele, d ruind f r s se mic oreze⁷⁷¹ c ldur i lumin celor ce se mp rt esc de el, are aceste lucr ri naturale i fiin iale n sine, a a darurile dumnezeie ti, afl ndu se f r mic orare n Cel ce le r sp n-de te, s nt lucr ri fire ti i fiin iale ale Lui, prin urmare i necreate. De lumina soarelui nu r m ne ns nici urm c nd soarele se afl sub p m nt i p r se te pe cei de pe p m nt, i nu e cu putin ca cineva s se bucure de raza lui f r s se uneasc cu ea i prin ea s se uneasc cu soarele din care porne te lumina. Iar c ldura de la el i toate c te vin din el i ajut la na terea i cre terea celor sensibile i la nmul irea felurit a sucurilor i a nsu irilor, le vor lipsi acestora dac nu au prin raz unirea cu soarele. În acela i fel, cum ne arat aceast icoan tears din cele sensibile, numai cei ce se nt lnesc cu lumina mai presus de fire i atotdumnezeiasc se mp rt esc de harul ndumnezeitor i prin el se unesc cu Dumnezeu. Toate celelalte s nt rezultatele (efectele) lucr rii creatoare. Acestea s nt aduse la existen din cele ce nu s nt, adic n dar, ns nu s nt luminate de har, care este un alt nume al str lucirii lui Dumnezeu⁷⁷².

93. Str lucirea i lucrarea aceasta ndumnezeitoare a lui Dumnezeu, prin care se ndumnezeiesc cele ce se mp rt esc de ea, este un oarecare har dumnezeiesc, dar nu firea lui Dumnezeu. Nu fiindc aceasta lipse te din

771. Deci Palama respinge cu anticipa ie acuza ia ce i se aduce azi (Istina cit.) de neoplatonism, accentu nd c Dumnezeu nu se mic oreaz iradiind din Sine lucrarea harului, sau lumina dumnezeiasc .

772. Cei ce se unesc cu harul ca lucrare ce iriaz din Dumnezeu se unesc cu El nsu i ca Persoan . Dar unii s nt ca cei ce nu mai v d soarele i nu mai primesc c ldura de la el, r m n nd simplu crea i i conservai.

cei d rui i cu har, dup b rfeala nebuneasc a celor potrivnici, c ci firea lui Dumnezeu este pretutindenea. Ci ca una ce nu e mp rt ibil , neexistând nimic creat care s se poat mp rt i de ea precum s a ar tat mai nainte. De altfel i lucrarea dumnezeiasc i harul Duhului afl n du se pretutindenea de fa i fiind nedesp r ite de Acela, celor ce din pricina necur iei s nt incapabili de a se m p rt i le s nt ne mp rt ibile, ca i c nd n ar fi de fa . C ci zice careva c «precum ntip ririle chipurilor nu se fac n toate materiile, ci numai n cele care au anumit fr gezime i transparen , a a i lucrarea Duhului nu se arat n toate sufletele, ci numai n cele care nu au n ele nimic viclean (erpuitor) i ntortochiat». i iar i : «Duhul Sf nt e de fa tuturor. Dar celor ce s au cur it de patimi li se arat puterea Sa, ns celor ce i au partea st p nitoare tulburat de petele p catului, nu le este nc ».

94. Lumina soarelui e nedesp r it de raza i de c ldura d ruite de ea. Dar lumina nu se mp rt e te acolo care nu au ochi, de i s nt atin i de raz . Ace tia primesc numai c ldura de la raz . C ci nu e cu putin celor lipsi i de ochi s ajung la cunoa terea luminii. Tot a a, ba cu mult mai v rtos nimeni dintre cei ce se bucur de str lucirea dumnezeiasc nu se poate mp rt i de fiin a Creatorului. C ci nu este nici o f ptur n stare s primeasc fiin a Creatorului.

95. Împreun m rturie c lucrarea ce se d spre mp rt ire nu e nici creat , nici fiin a lui Dumnezeu, ne este Ioan, Botez torul lui Hristos, mpreun cu Ioan, cel mai iubit dintre ucenicii lui Hristos, ca i Ioan cel cu limb de aur. Unul istorisind i scriind ; Înainte merg torul i Botez torul lui Hristos zic nd c Duhul nu I s a dat de c tre Dumnezeu Tat l, cu m sur (Ioan III, 34) ; iar Cuv nt torul de Aur explicând i scriind c Duhul n seamn aici lucrarea : «C ci noi to i lu m lucrarea Du

hului cu m sur ; Acela, ns are toat lucrarea nem -
surat i ntreag . Iar dac lucrarea Aceluia e nem su-
rat , cu at t mai v rtoș fiin a». Deci numind lucrarea Duh,
mai bine zis nsu i Duhul lui Dumnezeu, cum a f cut
Botez torul i mai spun nd c aceasta este nem surat ,
a ar tat c este necreat . Iar spun nd c noi o primim cu
m sur , a ar tat deosebirea lucr rii necreate de fiin a
necreat . C ci nimenea nu prime te niciodat fiin a dum-
nezeasc . Dar nu po i spune nici c to i la un loc, c ci
aceasta ar nsemna c fiecare o prime te n chip mp r it
pe m sura cur iei sale. C ci merg nd mai departe p rin-
tele Gur de Aur, arat i o alt deosebire ntre fiin a ne-
creat i lucrarea necreat , zic nd : «Iar dac lucrarea
Duhului este nem surat , cu at t mai v rtoș fiin a»⁷⁷³.

96. Dac dup aiurelile celor potrivnici i dup cei
ce cuget asemenea lor, lucrarea i facerea, care ine de
lucrare, nu se deosebe te ntru nimic de fiin a dumneze-
iasc , ele nu se vor deosebi ntru nimic nici de a na te
i a purcede, care s nt ale fiin ei, Iar dac a face nu se
deosebe te de a na te i a purcede, nici f pturile nu se
vor deosebi ntru nimic de Cel n scut i de Cel purces.
i dac e a a, dup ei, Fiul lui Dumnezeu i Duhul Sf nt
nu Se vor deosebi ntru nimic de f pturi. i toate f ptu-
rile vor fi n scute i purcese de Dumnezeu i Tat l, i
toat creatura va fi f cut dumnezeu ; iar Dumnezeu
va fi pus n r nd cu f pturile. De aceea dumnezeiescul
Ciril, ar t nd deosebirea ntre fiin a i lucrarea lui Dum-
nezeu, spune c «a na te e propriu firii dumnezeie ti;
iar a face, lucr rii dumnezeie ti. Iar pe urm adaug ,
zic nd limpede : «Firea i lucrarea nu s nt unul i ace-
la i lucru»⁷⁷⁴.

97. Dac fiin a dumnezeasc nu se deosebe te ntru
nimic de lucrarea dumnezeiasc , nici a na te i a pur

773. Sf. Ioan Gur de Aur, *Omil.* XXX, 2, P.G., LIX, 174.

774. Tezaure ; P. G., LXXV, 3120.

cede nu se vor deosebi ntru nimic de a face. Dumnezeu ns i Tat l creaz prin Fiul n Duhul Sf nt. Prin urmare El i na te i purcede, dup p rerea potrivnicilor i a celor ca ei, prin Fiul n Duhul Sf nt.

98. Dac fiin a dumnezeiasc nu se deosebe te ntru nimic de lucrarea dumnezeiasc , nu se deosebe te nici de voia . i atunci Cel Unul N scut din fiin a Tat lui va fi creat, dup el, de voia a Lui.

99. Dac fiin a lui Dumnezeu nu se deosebe te ntru nimic de lucrarea dumnezeiasc , iar purtorii de Dumnezeu m rturisesc c Dumnezeu are multe lucr ri, precum are i multe pronii i bun t i creatoare, cum s a ar tat mai sus, atunci Dumnezeu are i multe fiin e, ceea ce nimenea din neamul cu nume cre tinesc n a spus o i n a g ndit o vreodat .

100. Dac lucr rile lui Dumnezeu nu se deosebesc ntru nimic de fiin a dumnezeiasc , atunci nu se vor deosebi nici ntre ele. Prin urmare voia a lui Dumnezeu nu se va deosebi ntru nimic de pre tiin a Lui. Dar atunci sau Dumnezeu nu pre tie toate, odat ce nu vrea toate cele ce se fac, sau voia te i cele rele, ntruc t pe toate le pre tie. Iar dac nu le pre tie pe toate, nici nu este Dumnezeu. Prin urmare se deosebe te pre tiin a de voia a dumnezeiasc i deci fiecare din acestea de fiin a dumnezeiasc .

101. Dac lucr rile dumnezeie ti nu se deosebesc ntre ele, atunci nici lucrarea creatoare nu se deosebe te de cea pre tiutoare. Deci, fiindc Dumnezeu a nceput odat s creeze, a nceput i s pre tie. i cum mai este Dumnezeu Cel ce nu pre tie toate mai nainte de veci ?

102. Dac lucrarea creatoare a lui Dumnezeu nu se deosebe te ntru nimic de pre tiin a dumnezeiasc , atunci creaturile s nt deodat cu pre tiin a lui Dumnezeu. Ele s nt creaturi f r de nceput, ntruc t le creeaz f r de nceput, odat ce i pre tie f r de nceput i cele pre

tiute s nt pre tiute f r de nceput. Dar atunci cum mai este El Dumnezeu, dac f pturile Lui nu s nt venite la existen n urma Lui ?

103. Dac lucrarea creatoare nu se deosebe te ntru nimic de pre tiin a lui Dumnezeu, aceast lucrare nu e supus voin ei ; nici nu creaz Dumnezeu prin aceea c vrea, ci prin aceea c exist . Dar cum mai e Dumnezeu, cel ce creeaz f r s vrea ?

104. Dumnezeu este El nsu i n Sine nsu i, ntruc t cele trei ipostasuri dumnezeie ti se afl unul ntr altul, consubstan ial i ve nic, cuprinz ndu se neamestecat unul pe altul. Dar Dumnezeu este i n lumea ntreg i lumea ntreg n Dumnezeu, El ca Cel ce o sus ine, iar ea ca cea sus inut de El. A adar toate se mp rt esc de lucrarea sus in toare, dar nu de fiin a lui Dumnezeu. De aceea cuv nt torii de Dumnezeu spun c este o lucrare a lui Dumnezeu faptul c este pretutindenea de fa .

105. Cei ce au pl cut lui Dumnezeu i au ajuns la inta pentru care au fost f cu i, adic la ndumnezeire (c ci pentru aceasta zic p rin ii c ne a f cut Dumnezeu, ca s ne fac p rta i de dumnezeirea Sa, 2 Petru I, 4), s nt n Dumnezeu, ca cei ce s nt ndumnezei i de El, i Dumnezeu n ei, ca Cel ce i ndumnezeie te pe ei. Drept aceea i ace tia se mp rt esc de lucrarea dumnezeiasc , m car c n alt chip, dar nu de fiin a lui Dumnezeu. De aceea i cuv nt torii de Dumnezeu spun c indumnezeirea este un nume al lucr rii dumnezeie ti.

106. Firea cea mai presus de fiin i de via , mai presus de Dumnezeu (ca lucrare) i mai presus de bine, dac e mai presus de bine i de Dumnezeu⁷⁷⁵, i a a mai departe, e de negrit i de neg ndit, i peste tot de necontemplat, pentru faptul c se afl deasupra tuturor i e

775. Mai presus de Dumnezeu n sens de dep ire. C ci ea este Dumnezeu, dar mai presus de ceea ce g ndim i experiem noi ca Dumnezeu. Tot a a e mai presus de ceea ce g ndim i experiem noi ca bine.

supranecunoscut ⁷⁷⁶ i a ezat mai presus de min ile cele mai presus de ceruri printr o putere de necuprins, fiind pururea cu totul necuprins i de negritate ⁷⁷⁷. Cci nu este vreun nume numit n veacul acesta i n cel viitor care s fie al ei ; nu e cuvnt afltor n suflet sau rostit de grai potrivit ei ; nu este vreo atingere, vreo mp rt ire sensibil sau n eleg toare de ea, nici nchipuire care s se ridice la ea. De aceia cuvnt torii de Dumnezeu socotesc mai apropiat de ea ne tiin a cea mai total , prin nega ii, care neag , prin dep ire, toate c te s nt sau se gr esc ⁷⁷⁸. Prin urmare nu e ng duit celui ce cunoa te adev rul cel mai presus de orice adev r s o numeasc pe aceea nici fiin , nici fire, n n eles propriu zis. Pe de alt parte ns , fiindc ea este cauza tuturor i n jurul ei s nt toate i pentru ea s nt toate i ea este naintea tuturor i le a cuprins simplu i nem rginit n sine pe toate, de mai nainte, ea trebuie numit din toate, dar nu n n eles propriu, ci impropriu. Deci poate fi numit i fiin i fire. Dar n n eles propriu se nume te a a ie irea i lucrarea de fiin f c toare a lui Dumnezeu. Acesta e, dup marele Dionisie, n elesul teologic al numirii de fiin , dat Celui cu adev rat existent.

107. Cineva ar putea afla numele de fire dat i n su irilor fire ti, fie c e vorba de existen ele create, fie c e vorba de Dumnezeu. Astfel cel atotteolog dintre cei doi Grigorie, zice undeva n poeziile sale : «Acest fire a St p nului meu aduce fericire. Cci a da nu este numai dec t una cu firea, ci e o nsu ire fireasc a Binef c to rului». Ar putea zice cineva i de foc, c are firea de a

776. mai presus de cunoa terea noastr prin nega ie, adic de ceea ce credem c g ndim renun nd la cunoa tere.

777. Din lucrarea citat a lui Palama (Hristou, p. 93). Dionisie Areopagitul, Despre *numirile dumnezeie ti* II, 7 ; P. G., III, 645 B.

778. Toate c te s nt sau se gr iesc trebuie negate prin dep ire c nd g ndim la Dumnezeu. Trebuie negate, adic , socotind pe Dumnezeu nu mai prejos de ele, ci mai presus de ele.

tinde n sus i de a p trunde n privitor. Dar — mi se pare — aceasta nu e firea lui, cum nu e nici str baterea. Firea lui e izvorul mi c rii. Prin urmare se numesc i cele fire ti, fire. A a zice i marele Dionisie n alt loc, scriind c firea binelui este s aduc la existen i s m ntuiasc , n eleg nd c aceasta este o nsu ire fireasc a lui. Prin urmare c nd auzi pe p rin i numind fiin a lui Dumnezeu ne mp rt ibil , n elege pe cea care nu iese din sine i nu se descopere. Dar c nd auzi iar i c i zic mp rt ibil , n elege c e vorba de ie irea i de ar - tarea i de lucrarea ce in firesc de Dumnezeu. i a a cin stindu le pe am ndou , vei m rturisi la fel cu p rin ii.

108. Chiar i cea mai mic parte a fiin ei are toate puterile ei, a a cum i sc nteia e str lucitoare i luminoas i deosebe te i arde pe cei ce se apropie, se mi c de la sine prin fire, se nal n sus i are, simplu gr ind, toate c te le are focul a c rui p rticic este. De asemenea pic tura are toate c te le are apa a c rei pic tur este. La fel f r ma de metal le are pe toate c te le are metalul din care este luat . Prin urmare, dac ne am mp rt i de fiin a nedescoperit a lui Dumnezeu, fie c ne am mp r - t it de toat , fie numai de p rticica ei, am fi atotputer - nici ; i fiecare dintre existen e ar fi atotputernic . Dar aceasta nu o avem nici to i la un loc, nici toat crea ia. Aceasta ar t nd o Pavel cu prisosin , m rturise te c nici cei ce au parte de darurile ndumnezeitoare ale Duhului nu primesc fiecare toate darurile Duhului. «Ci unuia i se d , zice, cuv nt de n elepciune, altuia cuv nt de cu - no tin , altuia iar i altceva ntru acela i Duh» (1 Cor. XII, 8). Iar p rintele cu Gur de Aur, resping nd de mai nainte r t cirea potrivnicilor de acum, zice : «Nu are cineva toate, ca s nu socote ti c harul este fire». Dar s nu socoteasc cineva, dac are minte, creat, harul, pe care l deosebe te aici de firea dumnezeiasc . Dar iar i s nu se team cineva c ne n eleg nd prin har firea lui Dum

nezeu, l socote te creatur . Harul Duhului nu se desparte de firea dumnezeiasc , ci mai degrab i atrage pe cei nvrednici i la unirea cu Duhul dumnezeiesc⁷⁷⁹ .

109. Fiin a are at tea ipostasuri de c te este mp rt it . C ci c te sfe nice aprinde cineva de la unul, at tea ipostasuri ale focului ar alc tui. Deci dac , dup potrivnicii no tri, fiin a lui Dumnezeu se las mp rt it , i nc de to i, urmeaz c ea nu mai este n trei ipostasuri, ci n nenum rate ipostasuri. Dar cine din cei hr - ni i cu dogmele dumnezeie ti nu tie c aceasta este aiureala masalienilor ? C ci dup ace tia cei ce au ajuns la culmea virtu ii se mp rt esc de fiin a lui Dumnezeu. Potrivnicii no tri, r vnind s ntreac hulirea acelora, sus in c nu numai aceia dintre oameni care str lucesc prin virtute, ci to i se mp rt esc de fiin a dumnezeiasc . Aceasta o sus in pe motiv c firea dumnezeiasc e de fa pretutindeni. Dar Grigorie cel mare n teologie, r stur n nd p rerile nebune ti ale acestora i ale acelora, zice : «Hristos se nume te a a din pricina dumnezeirii Sale. C ci ea este ungerea omenit ii, care nu o sfîn e te pe aceasta numai prin lucrare ca n al i un i, ci prin prezen a ntreag a Celui ce unge». Iar p rin ii n elep i de Dumnezeu, nt lni i ntr un cuget, au declarat c dumnezeirea Sa s l luie te n cei cur i i cum se cuvine, dar nu dup firea ei. Prin urmare nu dup fiin , nici dup vreun ipostas se face cineva p rta al lui Dumnezeu. C ci nici una dintre acestea nu se d spre mp rt ire n niciun fel, nici nu se mparte nici una din ele c tu i de pu in nim nui. De aceea, prin acestea, Dumnezeu nu ncape deloc n nimeni i n nimic, de i este prin ele pretutindeni de fa . Dar lucrarea i puterea comun a firii celei n trei ipostasuri se mparte n chip felurit i potrivit cu cei ce se mp rt esc de ea. De aceea se face nc put de cei cu har d rui i. C ci Duhul Sfnt, ca s vorbim cu marele

779. Departe de a i desp r i de Duhul dumnezeiesc ca Persoan , harul i une te cu El, c ci n har e Duhul nsu i, ca n manifestarea Lui.

Vasile, nu Se mp rt e te celor vrednici ntr o singur m sur , ci i mparte lucrarea pe m sura credin ei. C ci fiind simplu n fiin , e felurit n puteri ⁷⁸⁰.

110. A se mp rt i cineva de ceva nseamn a avea parte din ceea ce se mp rt e te. Iar dac nu se mp rt e te de o parte, ci de ntreg, se spune propriu zis c l are pe acela ; iar nu c se mp rt e te de el. A adar, ceea ce se d spre mp rt ire se mparte dac cel ce prime te prin mp rt ire se mp rt e te numai dec t de o parte. Dar fiin a lui Dumnezeu este cu totul de ne mp r it, deci i cu totul de ne mp rt it. C mp rt irea e proprie lucr rii dumnezeie ti o spune n multe locuri ale scrierilor sale p rintele Gur de Aur. Prin urmare aceasta este cea care se d spre mp rt ire celor ce s au nvrednicit de harul ndumnezeitor. Ascult n acest sens iar i pe cel cu Gur de Aur, care nva c t se poate de limpede am ndou lucrurile : c pe de o parte lucrarea este aceea care se mparte ne mp r it, dar nu fiin a, pe de alta c ea se d spre mp rt ire, dar nu fiin a ne mp rt ibil din care izvor te lucrarea dumnezeiasc . C ci ad ugind cuv ntul evanghelic c «*din plinirea Lui noi to i am luat*» (Ioan I, 16), zice : «dac n cazul focului, unde cel ce se mparte e fiin i corp, l i mp r im i nici nu l mp r im, cu c t mai v rtos n cazul lucr rii i nc al unei lucr ri ce vine dintr o fiin netrupeasc ⁷⁸¹.

111. A te mp rt i de ceva dup fiin , nseamn neap rat a avea n comun fiin a celui ce se d spre mp rt ire, i ntr o anumit privin aceea i. Dar cine a auzit vreodat c fiin a lui Dumnezeu i a noastr este ntr o anumit privin una ? Aceasta mai ales c Vasile cel Mare zice : «Lucr rile lui Dumnezeu coboar la noi, dar fiin a Lui r m ne neapropiat » ⁷⁸². A adar de fiin a

780. Despre *Sfntul Duh*, IX, 22 ; XXXII, 168 C.

781. *Omilia 14 la Ioan I*; P.G., LIX, 91—92.

782. Ep. 234, 1 ; P. G., XXXII, 969 AB.

dumnezeiasc nu e cu puțin să se împartă eșec nici
 măcar celor dumnezei prin harul dumnezeiesc. Dar de
 lucrarea lui Dumnezeu este cu puțin să se împartă eșec.
 Iar Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu zice: «La
 aceasta mă duc aici lumina născută a adevărului, și
 văd și știu că temesc strălucirea lui Dumnezeu. Iar strălucirea
 Dumnezeului nostru este peste noi», după Proorocul
 psalmist (Ps. LXXXIX, 17)⁷⁸³. «și una este lucrarea
 lui Dumnezeu și a sfinților», scrie limpede Maxim, cel
 ce se numără între ei⁷⁸⁴. Ba mai spune că ei sunt chipuri
 vii ale lui Hristos și sunt mai degrabă una cu El prin har,
 decât numai asemănări ale Lui.

112. Dumnezeu este El însuși în Sine însuși, Cele trei
 Ipostasuri dumnezeiești avându-Se înconjurându-Se în-
 tre Ele în chip firesc, întreg, veșnic, fără ieșire în afară,
 dar în neamestecat și bine ordonat, așa încât Ele și-au
 singur lucrare, ceea ce nu ar putea afla cineva la nici
 una dintre fpturi. Căci la cele de o specie, lucrarea este
 de același fel, dar fiecare ipostas lucrând de sine, are și
 lucrarea proprie a sa. Dar la Cele trei ipostasuri dum-
 nezeiești și prea închinată nu este așa. Cu adevărat acolo
 este una și aceeași lucrare. Căci una este mișcarea voin-
 ei dumnezeiești, pornind din cauza năpăstioare care este
 Tatăl, născut prin Fiul și arătându-se în Duhul Sfânt.
 Aceasta se vede din rezultatele ei. Căci de aici se face
 cunoscut toată lucrarea firească a lui Dumnezeu. Căci
 nu vedem că fiecare ipostas, adică Tatăl, Fiul și Duhul
 Sfânt să aibă fiecare un rezultat propriu al lucrării sale,
 cum și face fiecare rândunic cuibul ei, de același fel,
 sau cum se scrie fiecare pagină de alt scriitor, de
 cu aceleași litere. Și toată creația este un singur lucru al
 Celor Trei⁷⁸⁵; și de la această creație am fost născuți și de

783. Sfântul Grigorie Teologul, Cuv. 38, II j P. G., XXXVI, 324 A.

784. *Opuse, theol. et polem.*; P. G., XIC, 33 C.

785. Lucrarea izvorăște din ființă, dar ființa este ipostasiată în Cele
 trei Persoane. Deci Acestea lucrează prin lucrarea aceleiași ființe, adică

sfin ii p rin i s n elegem c lucrarea Celor trei Persoane prea nchinata este una i aceea i, dar nu desp r it ntre Cele trei Persoane i de acela i fel.

113. Tat l, Fiul i Sfntul Duh s nt unul ntr altul n chip bine or nduit i neamestecat i de aici tim c mi carea i lucrarea Lor este una. De aceea via a sau puterea pe care o are Tat l ntru Sine nu este alta dec t a Fiului, Care are aceea i via i putere ca i Acela. La fel i Fiul i Sfntul Duh. Iar cei ce socotesc c lucrarea dumnezeiasc nu se deosebe te deloc de fiin a dumnezeiasc , fiindc nu este altul, ci Unul i Acela i Dumnezeu via a noastr , i Acela i este via a dinainte de veci, nu pentru altul, ci n Sine nsu i, s nt r t ci i n credin i ne nv a i. Ne nv a i, fiindc n au aflat c Treimea suprem nu este altceva dec t Însu i Dumnezeu, dar aceasta nu e o piedic s se deosebeasc unitatea de Treime. R t ci i n credin , fiindc desfiin eaz una prin alta at t fiin a c t i lucrarea. C ci ceea ce e pentru altul nu e fiin ; i ceea ce e pentru sine ns i nu este pentru altul. Dac deci acestea nu se deosebesc ntru nimic ntre ele, se desfiin eaz una prin alta. Mai bine zis i terg din cartea cinstitorilor de Dumnezeu pe cei ce zic c acestea nu se deosebesc ntru nimic.

114. Dar noi m rturisim c Fiul lui Dumnezeu este i via a noastr , dup cauz i lucrare, ns zicem c este i via a prin sine i n sine, ne inut n nicio leg tur i desf cut de toate. i zicem c le are pe am ndou acestea n chip necreat. La fel zicem i de Tat l i de Duhul Sfnt. Deci zicem c i via a noastr , prin care s ntem prin lucrarea lor comun . In fiecare lucrare ce vine la noi, vin Cele trei Persoane. Ele ne nal , ne mbun t esc, ne bucur prin bucuria Lor comun . De aceea lucrarea Lor este totdeauna o lucrare a iubirii, av nd n ea aceast comuniune a iubirii. De aceea cei cu o sensibilitate duhovniceasc simt n aceste lucr ri pe Cele trei Persoane at t distincte c t i unite. Altfel este cu lucr rile indivizilor ndreptate spre al ii. Chiar c nd lucreaz n comun, ei nu formeaz un ntreg pluripersonal, ci se adaug lucr rile lor.

f cu i vii, ca printr o cauz a celor ce vie uiesc, nu este nimic altceva, dec t Tat l, Fiul i Sf ntul Duh. C ci Dumnezeu nostru Cel n trei ipostasuri se nume te via a noastr dup cauz . Iar c nd via a dumnezeiasc este g ndit nu din punctul de vedere al cauzei, nici ca pentru altul, ci n afar de vreo leg tur silit i prin ea ns i, aceasta nu este altceva dec t Tat l, Fiul i Sf ntul Duh⁷⁸⁶. Deci acestea nu s nt o piedic pentru cei ce cred, ca s n e-leag c Dumnezeu este necreat nu numai dup fiin i dup ipostasuri, ci i dup lucrarea dumnezeiasc a Celor Trei. C ci noi m rturisim un singur Dumnezeu n trei ipostasuri, av nd o singur fiin i putere i lucrare i toate celelalte c te se contempl n jurul fiin ei. Iar Acestora Li se zice, dup Scriptur , i totalitatea i plin tatea dumnezeirii (Colos. II, 9), fiind contemplate i cugetate la fel n fiecare din Cele trei sfinte ipostasuri.

115. Cei ce nesocotesc aceast lucrare i aci zic c e creat , aci zic c nu se deosebe te ntru nimic de fiin a dumnezeiasc , n scocind apoi alt r t cire, dogmatizeaz ca singura lucrare necreat pe Fiul Unul N scut al Tat lui. i vr nd s i ntemeieze aceast p rere, aduc m rturie cuvintele preacinstitului Ciril : «Via a pe care Tat l o are n Sine nu este alta dec t Fiul, i via a din

786. Adversarii lui Palama nu deosebeau lucrarea dumnezeiasc de fiin a dumnezeiasc , pe motiv c Însu i Dumnezeu e via a noastr . Deci nu e la El o via pentru noi i una pentru Sine. Palama le r spunde c faptul c Dumnezeu e via a pentru Sine nu e o piedic de a fi via i pentru noi i deci de a exista la El o deosebire ntre fiin a i lucrarea Lui, a a cum unitatea lui Dumnezeu nu e o piedic de a fi n El i o deosebire ntre unitate i Treime. A confunda via a lui Dumnezeu pentru noi i via a Lui pentru Sine, nseamn a ne face indispensabili pentru El. Ar nsemna c El nu e din veci, ntruc t nici noi nu s ntem din veci, sau s ntem i noi din veci, pentru c El este din veci. Concluzia e deci panteismul. Exist deci o deosebire ntre Dumnezeu ca via pentru Sine l ntre El ca via pentru noi. C ci via pentru noi este prin calitatea Sa de cauz . Dar, pentru Sine, Dumnezeu nu e cauz , cum e cauz pentru noi. Ins acela i Dumnezeu este via a pentru Sine i via a pentru noi.

Fiul nu este alta dec t Tat l. i a a se adevere te cel ce zice : «Eu s nt n Tat l i Tat l ntru Mine» (Ioan XIV, 11). Noi ns vom ar ta pe scurt, dup putere, n elesul cuvintelor acestora ale sf ntului i vom v di r t cirea celor ce ni se mpotrivesc dintr un ntuneric n care nu se poate deosebi nimic. Dumnezeuiescul Ciril se mpotrive te celor ce zic n chip gre it de Fiul c nu e numai nease menea cu Tat l, ci i dup Tat l, pentru c are via a nu dup fire, ci o dob nde te prin participare i adaos, ca unul ce a primit o pe aceasta dela Tat l, potrivit cu cuv ntul scris : «Precum are Tat l via ntru Sine, a a a dat i Fiului s aib via ntru Sine» (Ioan V, 16). Ciril se mpotrive te celor ce n eleg n chip r t cit acest loc al Evangheliei. Fiindc Dumnezeu e numit via i dup lucrare, ca unul ce d via celor vie uitoare, (c ci El este via a celor ce vie uiesc dup fire, ca Ziditor al firii, dar i al celor ce vie uiesc dumnezeie te, ca d t tor al harului), dar se nume te via i privit n sine nu pentru altul, ci n mod desf cut i dezlegat cu totul, dumnezeiescul Ciril vrea s arate c Fiul nu Se deosebe te de Tat l prin nici una din acestea dou i c dac Fiul prime te ceva de la Tat l, aceasta nu nsemneaz c e dup Tat l, nici c El e al doilea n timp dup fiin . De aceea, pe lng alte multe, zice i aceasta : «Nu prin faptul c prime te ceva are existen a, ci exist nd prime te ceva». Iar ncheind adaug : «A adar faptul c prime te ceva de la Tat l nu sile te pe Fiul s fie al doilea n timp dup fiin ». Ciril nu n elege aici, prin via a pe care o are Tat l i pe care Fiul o prime te de la Tat l, fiin a.

116. Dumnezeuiescul Ciril arat apoi c de i Fiul lui Dumnezeu se nume te n leg tur cu cele ce vie uiesc via a dup lucrare ca Cel ce le face pe acestea vii, nu mindu se via a lor, nu este neasemenea cu Tat l nici prin aceasta, ci are dup fire faptul de a fi via a lor i a le face vii pe acestea ca i Tat l. De aceea scrie mai departe :

«Dacă Fiul nu este via după fire, cum va spune adevărul Cel ce zice : «Cel ce crede în Mine are via ve-nică ?» (Ioan VI, 46, 47) ; și iarăși : Oile Mele ascult glasul Meu și Eu voi da lor via ve-nică » (Ioan X, 27—28). Iar după puțin : «El făgăduiește și vouă, celor ce credeți, via , ca una care se află în El prin fire și slăvește în El ființial». Cum mai poate deci gândi cineva că Fiul a primit o parte din Tatăl, deoarece nu o are ? Să se rușineze deci cei rătăciți și să spună , când aud că via a oare Dumnezeu prin fire, că aceasta este ființa Lui. Căci nu ființa Lui ne odoarește te-nouă celor credincioși, Tatăl sau Fiul sau Duhul Sfânt. Departe de noi să cugetăm o asemenea rătăcire !

117. În cele următoare marele Kiril împotriva se nu mai puțin în celor ce cugetă cele contrarii, zice : «Venind Fiul din Tatăl, și atrage toate ale Aceluia după fire. Iar una dintre însușirile ființiale ale Tatălui este și viaa». Dar numind una din însușirile ființiale ale Tatălui, arătată limpede că însușirile Aceluia sunt multe. Dacă deci viaa aceasta este ființa lui Dumnezeu, după cei ce cugetă astfel Dumnezeu are multe ființe. Dar pe lângă rătăcire mai suferim și de cea mai mare neștiință , spunând că existența însușirii este același lucru. Iar o nebunie și mai mare este să spună că existența însușirilor, sunt una și cele multe nu se deosebesc într-un nimic. Căci e cu totul cu neputință să lipsim de rațiune ca ceva să fie unul și totodată mai multe.

118. A adăra dumnezeiescul Kiril, chiar numai spunând că și viaa este una din însușirile Tatălui, arătată aici că prin viaa nu nelege ființa lui Dumnezeu. Dar sfârșim cuvânt de cuvânt spusurile lui, prin care spune că sunt multe însușirile lui Dumnezeu. Căci continuând despre aceeași temă , spune că «multe însușiri se dau Tatălui, dar Fiul nu este lipsit de ele». Cum ar fi deci aceste multe însușiri ale lui Dumnezeu, ființă dumnezeiască ?

Iar voind să îi arate unele dintre însușiri ale Tatălui, a adus pe Pavel care zice : «Dumnezeu este nestricțios, nevzut și singur în elept» (1 Tim. I, 17). De aici se vede și mai mult că nici una dintre însușirile lui Dumnezeu nu este ființă a Lui. Căci cum ar fi nestricăciunea, invizibilitatea și, simplu, toate însușirile negative la un loc, sau fiecare în parte, ființă ? Nu este nici una ființă căci nu este aceasta sau acestea. Dar teologii, punând în rând cu acestea și însușirile afirmative ale lui Dumnezeu, arată că nici una din ele nu înfățișează ființă a lui Dumnezeu, de îndecând e nevoie ne folosim pentru ea de toate aceste nume, odată ce acea supraființă este cu totul fără nume.

119. Fiind vorba de însușiri, ne întrebăm în chip necesar : căreia îi aparțin ? Dacă nici uneia, nici nu sunt însușiri. Iar dacă aparține vreuneia, dar aceasta este ființă a, nu se deosebește, după ei, ființă a de niciuna dintre însușiri, căci este a fiecăreia și a tuturor însușirilor. Dar însușirile fiind multe, ființă a cea una va fi multe ființe. Și Acel unul după ființă va fi multe după ființă și deci are multe ființe. Iar dacă este unul și are multe ființe, este numaidecât compus. Deci dumnezeiescul Kiril, ridicând pe ascultători peste aceste păreri atât de rătăcite, zice în «Tezaurele» sale : «Dacă tot ce are numai Dumnezeu este și ființă a Lui, se va compune din multe ființe. Căci sunt multe cele ce aparțin numai Lui după fire și nici unaia dintre fpturi. Dumnezeiețile Scripturi spun despre El că este Împărat, Domn, nestricțios și nevzut și pe lângă acestea încă nenumărate altele. Dacă fiecare din însușirile Lui ar avea rang de ființă, cum nu va fi compus Cel simplu ? Dar a cugeta aceasta este tot ce poate fi mai rău judecat ».

120. Kiril, cel în elept în cele dumnezeiești, arată pe larg că deși Fiul este după lucrare via și se zice că are via că unul ce ne face vii și este via a celor vii, nu este

neasemenea cu Tatăl nici în această privință, căci în Aceasta din viață. Dar el voind, pe lângă aceasta, să mai arate că de în Fiul este în se spune că are viața nu pentru altul, ci în chip cu totul desfructat și dezlegat, nici în această privință nu este neasemenea cu Tatăl. Căci când nu numim pe Dumnezeu viață, ca pe Cel ce ne face vii, ci cu totul dezlegat și desfructat, atunci numim ființa Lui, plecând de la lucrarea care aparține Lui după fire. La fel face cu în elepciunea, cu bunătatea și cu toate celelalte. Deci voind să arate aceasta, Ciril zice: «Căci atunci când spunem că Tatăl are viața întru Sine (Ioan XIV, 11) numim viața pe Fiul, Care e altul decât Tatăl numai după ipostas, dar nu și după viață. De aceea nici nu se cugetă vreo compunere sau vreo dublare în legătură cu El. și când zicem iar în că Fiul are viața întru Sine, în elegnd viața cea dezlegată, numim pe Tatăl. Căci fiind viața nu pentru altul, ci în chip dezlegat, în Sine, Tatăl și Fiul sunt Unul într Altul. Pentru că Însuși Fiul a zis: «Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine» (Ioan XIV, 10). Prin acestea dumnezeiescul Ciril a arătat că viața din Tatăl, adică Fiul, este în nu este altceva decât Tatăl. Dar cei ce zic că viața din Fiul nu este nimic altceva decât Însuși Tatăl, și aceea în întru toate cu El, nedeosebindu-se întru nimic de El, și aduc în sprijin aceste cuvinte ale lui Ciril, se alipesc nu de dogmele cuviosului Ciril, ci de cele ale lui Sabelie, când sus în această viață este Cel Unul Nescut din Tatăl.

121. Dar a aduce pe dumnezeiescul Ciril împotriva lui însuși, când el scrie contra celor potrivnici, cum nu le va prilejui cea mai mare osândă? Căci a spune acum aceasta, acum aceea și amândouă lucrurile a le socoti adevrate e propriu oricărui teolog binecinstitor. Dar a grăi cele potrivnice sie însuși nu face nimeni dintre cei ce au minte. Sfântul Ciril a zis într-însuși cu dreptate că Fiul are viața după fire și pe ea o dă celor ce cred în El, arătând prin

aceasta ca nu numai fiin a lui Dumnezeu, pe care nu o prime te nimeni, dar i lucrarea dup fire se zice via a Lui i pe aceasta au primit o dup har cei ce au fost f cu i vii de El. Iar prin aceasta se i m ntuiesc prin El, adic se fac nemuritori dup Duh cei ce nu vie uiau nainte dup Duh. (C ci pot fi nvia i unii care au ajuns mor i cu un m dular, sau cu tot trupul). Dac e a a, cum ar putea, dup aceea, cel ce a ar tat acestea a a de bine i de limpede s desfiin eze aceast lucrare dumnezeiasc i s numeasc via , fiin a lui Dumnezeu ? Numai cei ce for eaz cuvintele sf ntului pot sus ine aceasta, b rfindu l f r minte.

122. Nu numai Cel Unul N scut al lui Dumnezeu, ci i Duhul Sf nt e numit de sfin i lucrare i putere, dar ca unul ce are neschimbat acelea i puteri i lucr ri ca i Tat l. Fiindc Dumnezeu se nume te, dup marele Dionisie, i putere, ca unul ce are de mai nainte n Sine i ntrece toat puterea. De aceea c nd unul din ace tia doi se nume te putere sau lucrare, avea s sub n elegem c s nt n ipostas. A a zice i Vasile cel Mare ntru toate : «Duhul Sf nt este putere sfin itoare n fiin , n existen i n ipostas». Dar spun nd n *Tratatul despre Duhul Sf nt* c nu toate lucr rile s nt n ipostas, e v dit c le a deosebit pe acestea i de f pturi. C ci cele ce s nt de la Duhul Sf nt ca ipostatice, s nt f pturi. Fiindc Dumnezeu a creat fiin e cu nsu iri⁷⁸⁷.

123. Teologia negativ nu se mpotrive te celei afirmative i nu o desfiin eaz , ci arat c cele spuse afirmativ despre Dumnezeu s nt adev rate i evlavios spuse. Dar Dumnezeu nu le are pe acestea ca noi. De pild

787. Lucrarea lui Dumnezeu nu e ipostas, ci n ipostas, nu e fiin , ci n fiin , nu e de sine subzistent , ci subzistent n fiin , sau in ipostas (, ,). Dar Vasile cel Mare, ar t nd c nu toate lucr rile s nt n ipostas, a ar tat c unele s nt create. Sau ele s nt de sine ca f pturi.

Dumnezeu are cunoștința celor ce sînt (afecțiunilor). Noi deasemenea o avem pe a noastră. Dar noi, ca și a celor ce sînt și au fost făcute. Dumnezeu însă nu ca și a celor ce sînt și au fost făcute. Căci le-a cunoscut nu mai puțin înainte de facerea lor. Drept aceea cel ce spune despre Dumnezeu că nu cunoaște cele ce sînt ca cele ce sînt, nu se împotrivesc celui ce zice că Dumnezeu cunoaște cele ce sînt, întrucît sînt le cunoaște. Este însă în teologia afirmativă un neles propriu teologiei negative. De pildă cînd zice cineva că toată cunoștința se îndreaptă spre un obiect oarecare, sau spre un conținut de cunoscut, dar cunoștința lui Dumnezeu nu se îndreaptă spre nici un obiect, nu neagă primul lucru, întrucît Dumnezeu nu cunoaște cele ce sînt (afecțiunile) ca cele ce sînt, și nu are cunoștința celor ce sînt (afecțiunilor), ca noi. În felul acesta se spune despre Dumnezeu și că nu este, dar în neles de depășire. Iar cel ce zice aceasta, o face ca să arate că cei ce zic că Dumnezeu este nu zic bine, se dă pe facă nu se folosește în neles de depășire de teologia negativă, ci în neles de lipsă, adică în nelesul că Dumnezeu nu există nicidecum. De acest prinos de necredință țin și cei ce încearcă, vai, prin teologia negativă să arate că Dumnezeu nu are și ființă și lucrare necreat⁷⁸⁸.

788. În teologia negativă este un neles afirmativ. De exemplu, cînd se spune că Dumnezeu nu cunoaște cele ce sînt, se spune ceva afirmativ. Căci le cunoaște mai presus de ceea ce sînt, le cunoaște în originea lor și în adîncimea lor în Sine însuși. Dar în teologia afirmativă este un neles negativ, sau propriu teologiei negative. Căci cînd spunem că Dumnezeu cunoaște cele ce sînt în Sine, spunem că nu le cunoaște ca cele ce sînt, adică nu le cunoaște ca noi. Astfel cunoștința Lui afirmativă, depășind pe a noastră, are un neles propriu teologiei negative. În felul acesta se mai poate spune atît că Dumnezeu nu este, cît și că este, dar în sens de depășire a existenței a a căm nu e proprie nouă. Dar cel ce se folosește de expresia unor prinicipe Dumnezeu nu este, ca să nege pur și simplu existența lui Dumnezeu, sau ca de un argument împotriva celor ce zic că Dumnezeu este, se dă pe facă nefolosind expresia că Dumnezeu nu este în neles de depășire. De această

Noi ns le primim cu dragoste pe am ndou ca pe unele ce nu se desfiin eaz ntre ele, nt rind pe fiecare din ele prin cealalt n n elesul binecredincios.

124. Pentru a surpa des v r it toate aiurelile potrivnicilor i a dovedi l rgimea nebuniei lor, socotesc c ajunge un scurt cuv nt de la p rin i : «E f r de nceput, zice, i nceput», sau : «Este un Dumnezeu mpreun cu nceputul i nu se nl tur nceputul prin aceea c e nceput al ne nceputului»⁷⁸⁹. C ci nu este fire a Acestuia nceputul, precum nici a Aceluia ne ncep toria. C ci acestea s nt

necredin se dovedesc c sufer i cei ce se folosesc de negarea fie a fiin ei, fie a lucr rii lui Dumnezeu, fie a am ndurora nu n sens de dep ire, ca s conteste c Dumnezeu are i fiin i lucrare necreat .

789. Acestea se pot referi la Tat l. Tat l e f r de nceput i nceput (al Fiului). Sau : Tat l nu i pierde nsu irea de nceput prin aceea c are mpreun cu nsu irea de nceput i pe aceea de ne nceput. Dar toate acestea se pot referi i la Fiul sau la Tat l i Fiul mpreun . Tat l este nceput al ne nceputului, dar din alt punct de vedere este f r de nceput. Iar Fiul are ca nceput pe Tat l i cu toate acestea este ve nic, deci f r de nceput. Sau Fiul este un Dumnezeu mpreun cu nceputul. Dar n alt n eles se folose te cuv ntul nceput i ne nceput la Fiul i n altul la Tat l. Aceste nsu iri exprim rela ii ntre Tat l i Fiul, nu firea lor comun . C ci n acest caz nu s ar mai aplica n mod deosebit Tat lui i Fiului. Nici Tat lui nu I este fire faptul de a fi nceput al Fiului, nici Fiului nu I este fire faptul de a fi un nceput (n Tat l). Firea este altceva dec t acestea, care s nt nsu iri ipostatice. Termenul «ne nceput» folosit pentru Fiul exprim o nsu ire fiin ial Lui, dar folosit pentru Tat l nu exprim numai o nsu ire fiin ial , de aceea nici Fiul nu e f r de nceput numai n sensul n care e Tat l. C ci n acest caz nu s ar mai deosebi Tat l i Fiul. Deci chiar c nd folosim termenul ne nceput pentru unul i altul, exprim m i ni te nuan e deosebitoare. De aceea nu exprim nici el fiin a, ci o nsu ire a fiin ei, care subzist n dou , respectiv n trei ipostasuri deosebite. Dar n rela ia creatoare i proniatoare cu lumea, Tat l i Fiul s nt un singur Dumnezeu i Domn, un singur nceput al ei, dar n Sine f r de nceput, un nceput n timp, mu n afar de timp cum e Tat l al Fiului, dar n Sine f r de nceput printr o nsu ire a fiin ei lor comune. Dar nici n aceast rela ie cu lumea nu se terg deosebirile lor personale, sau rela ia reciproc ntre Tat l i Fiul, f r a se confunda cele dou feluri de rela ii ntre ele. Aceasta arat din nou c rela iile i nsu irile s nt multiple i deci nu s nt una cu firea.

n jurul firii, nu firea ns i. A adar ce urmeaz ? Fiindc nceputul i ne ncep toria nu s nt firea, ci n jurul firii, va zice cineva c acestea s nt t iate ? Va spune aceasta numai dac a nnebunit. Iar dac acestea s nt necreate, fiind nsu iri ale firii lui Dumnezeu, urmeaz c Dumnezeu este compus ? Nicidecum. C ci nu se despart de firea dumnezeiasc . Dar dac nsu irile fire ti ale lui Dumnezeu s nt fire, atunci, pe lng al i p rin i, i marele Ciril ne nva c Dumnezeirea este compus . Tu ns cite te cele ale marelui Vasile i cele scrise de fratele s u, care cuget fr e te cu acela, mpotriva lui Eunomie. C ci acolo vei afla cum s nt de un cuget cu Eunomie potrivit nii i vei avea limpede dovezile mpotriva lor.

125. Eunomienii socotesc c fiin a Tat lui i a Fiului nu este aceea i. C ci socotind c tot ce se zice despre Dumnezeu se zice dup fiin , ei sus in c , deoarece ntre a na te i a se na te este deosebire, i fiin ele lor s nt deosebite. Iar potrivit nii de acum sus in c nu este Acela i Dumnezeu, Care are i fiin dumnezeiasc i lucrare dumnezeiasc . C ci socotind c tot ce se zice despre Dumnezeu este fiin i negnd orice deosebire ntre fiin i lucrarea dumnezeiasc , prin aceasta socotesc c s nt mul i i feluri i dumnezei. i pentru unii i pentru al ii s a ar tat ns c nu tot ce se zice despre Dumnezeu se zice dup fiin , ci se zice i despre raportul Lui cu altceva, adic cu ceva ce nu este El nsu i. De pild numele de Tat I se d n raport cu Fiul. C ci Fiul nu este Tat . Iar Domn, n raport cu crea ia slujitoare. C ci Dumnezeu st p ne te peste cele din timp i din veac i peste veacurile nse i. Iar a st p ni este o lucrare necreat a lui Dumnezeu ce se deosebe te de fiin , ca una ce este numit n raport cu altceva, care nu este El nsu i⁷⁹⁰.

790. i aci ca i n alte locuri, sfntul Grigorie Palama vede n lucr rile lui Dumnezeu rela iile Lui cu altceva (

μ). F c nd abstrac ie de cele ce reprezint rela iile interipostatice n Dumnezeu, lucr rile Lui s nt deci rela iile cu lumea

126. Eunomienii zic c tot ce se spune despre Dumnezeu este fiin , ca s dogmatizeze c faptul nena terii este fiin i ca n felul acesta pe Fiul ntrupat ce se deosebe te de Tat l, s L coboare, dup p rerea lor, la treapta de f ptur . Iar pricina pentru o astfel de fapt zic c este aceea ca s nu fie doi dumnezei, primul, cel nen scut, iar al doilea, cel n scut. Urm nd acelora i potrivnicii de acum spun c tot ce se zice despre Dumnezeu este fiin ca s coboare la f ptur n chip necredincios lucrarea nedesp r it , dar deosebit de fiin a lui Dumnezeu, ca una ce e din aceea, dar se d spre mp rt ire f pturilor. (C ci toate se mp rt esc de pronia ce izvor te din dumnezeire a toate cauzatoare). Iar pricina faptei acesteia zic c este aceea ca s nu fie dou dumnezeiri : fiin a ntredit ipostatic , mai presus de nume, de cauz i de mp rt ire, i lucrarea lui Dumnezeu care vine din aceea i se las mp rt it i numit . Ace tia nu v d c precum Dumnezeu i Tat l se zice Tat n raport cu Fiul S u i are n chip necreat nsu irea de a fi Tat , chiar dac Tat nu nseamn fiin a, a a are Dumnezeu n chip necreat i lucrarea, de i lucrarea se deosebe te de fiin . Noi c nd zicem o singur Dumnezeire, zicem toate c te este Dumnezeu, deci i fiin a i lucrarea. Prin urmare aceia s nt cei ce taie cu necredin Dumnezeirea cea una a lui Dumnezeu n create i necreate.

127. Accident este ceea ce se ive te i dispare. Astfel vedem i accidente nedesp r ite. Accident este i ceea ce apar ine cuiva n chip firesc, ntruc t se m re te i creat . Aci ar putea fi punctul de unde s ar putea porni la o reconciliere ntre teologia catolic i cea r s ritean n chestiunea dac se poate vorbi la Dumnezeu nu numai de fiin , ci i de lucr ri reale, n sensul exprimat de Palama. C ci i teologia catolic spune c nsu irile lui Dumnezeu s nt raporturile lui Dumnezeu cu lumea creat . Ar trebui doar ca teologia catolic s nu socoteasc aceste nsu iri proiectate numai de lume asupra unei fiin e pasive a lui Dumnezeu, ci s vad i pe Dumnezeu av nd un rol activ n rela ia Sa cu lumea. Necreat ar fi atunci partea pe care o d Dumnezeu n aceste rela ii variate.

scade. De pildă cunoștința în sufletul rațional. Dar în Dumnezeu nu este nimic de felul acesta, fiindcă El rămâne cu totul neschimbat, din care pricină nimic nu se socotește la El accident. Cu toate acestea nu tot ce se zice despre Dumnezeu înseamnă ființă. Căci se zice și cele în raport cu altceva. Acestea arată raportul față de altceva, dar nu ființă. De felul acesta este la Dumnezeu și lucrarea dumnezeiască. Deci ea nu e nici ființă, nici accident, deși e numită accident de teologii care arată numai aceea că ea este în Dumnezeu, dar nu este ființă⁷⁹¹.

128. Mai e de spus că lucrarea dumnezeiască, deși e accident, cum se zice, e contemplată în Dumnezeu și nu dă naștere compoziției. Aceasta ne învață și Grigorie cel cu numele de Teologul, scriind despre Duhul Sfânt: «Duhul Sfânt e sau din cele ce stau de sine, sau din cele contemplate în altceva. Dintre acestea, cele dintâi sunt numite ființă de cei pricepuți în acestea, iar cele de al doilea, accident. Dacă ar fi accident, ar fi lucrarea lui Dumnezeu. Căci ce ar fi altceva? Sau a cui? Căci Acesta nu primește compoziție. Deci zice fiindcă dacă este dintre cele contemplate în Dumnezeu și de aceea nu e ființă, ci e accident, și se numește Duh, nu poate să fie altceva decât lucrarea lui Dumnezeu. Căci aceasta arată o zicând: «Căci ce ar fi altceva, sau al cui?». Pregătind de

791. Accident e ceea ce acum este, acum nu mai este. Lucrarea lui Dumnezeu, deși nu e permanent aceeași (de exemplu, lucrarea creatoare), nu e totuși accident, pentru că Dumnezeu ar putea să o manifeste ori când ar voi, având o bază în ființa Lui. La fapte însă nu depinde de ele să revină la anumite stări și lucrări (persoanele pot totuși în oarecare fel), ci de împrejurări, într-o anumită măsură, independente de ele. Lucrările lui Dumnezeu depind însă totdeauna numai de voința Lui, chiar dacă și se face uneori o opoziție, căci aceasta e tolerată de El. Deci lucrarea lui Dumnezeu, deși poate fi numită accident, întrucât e relație și se orientează după cele cu care intră în relație, nu e totuși accident în sensul în care sunt accidente lucrările și stările creaturilor. Ea e accident numai întrucât nu e ființă a Lui, dar nu e accident în sensul obișnuit, întrucât e în ființa Lui, sau provine exclusiv din ea.

mai înainte pe cititori s n eleag c nu e nimic altceva, nici calitate, nici cantitate, nici altceva din cele asemenea care pot fi contemplate n Dumnezeu, ci numai lucrare, adaug : «C ci Acesta nu prime te compozi ie». Cum nu prime te compozi ie lucrarea contemplat n Dumnezeu ? Fiindc singur El are lucrarea des vr it ne-pasiv , lucr nd numai, dar nu i p timind n ea, nici devenind, nici schimb ndu se⁷⁹².

129. Pu in mai sus Teologul a nf i at aceast lucrare i ca necreat , deosebind o i opun nd o f pturii. C ci zice : «Dintre n elep ii din vremea noastr , unii au socotit Duhul f ptur , al ii lucrare, iar al ii Dumnezeu». El nume te aci Dumnezeu ipostasul nsu i. Înf i nd apoi lucrarea ca opus f pturii, a ar tat limpede c nu este f p-tur . Iar merg nd ceva mai departe, a zis de aceast lucrare c este mi carea lui Dumnezeu. Cum nu va fi deci necreat mi carea lui Dumnezeu ? C ci despre ea scrie i purt torul de Dumnezeu Damaschin, n capitolul 59 : «Lucrarea este, zice, mi carea nf ptuitoare i fiin ial a firii. Izvorul lucr rii este firea, este firea de unde este lucrarea. Lucrul nf ptuit este lucrarea. Iar cel ce lucreaz este Acel ce se folose te de lucrare, sau ipostasul»⁷⁹³.

130. Teologul zice aici : «Dac e lucrare, va fi lucrat i nu va lucra, i ndat ce va fi lucrat (ispr vit), o

792. Deci lucrarea lui Dumnezeu nu e accident n sens propriu, pentru c nu are nimic pasiv n ea, adic Duhul nu sufer nici o sil din afar n efectuarea ei, ca atare nici lucrarea Lui, nici El nsu i nu Se compune cu acel element din afar . Prin urmare neaduc nd nici un element str in n Dumnezeu, lucrarea Lui nu produce compozi ie n Dumnezeu, deci nu e propriu zis accident.

793. Sfntul Ioan Damaschin face deosebire ntre izvorul lucr rii (^) i lucrarea (). Lucr torul pune n mi care izvorul lucr rii (sau fiin a). Acest sfnt arat preocuparea de a l muri raportul ntre fondul eficient i subiectul care l pune n mi care. Deci unde e lucrarea este i subiectul lucr tor, dar i fondul eficient, sau izvorul lucr rii.

va opri»⁷⁹⁴. Potrivnicii au n eles i au sus inut de aici c lucrarea dumnezeiasc este creat . C ci n au tiut c i despre cele necreate se spune c s nt lucrate, precum arat i Teologul n alt parte scriind : «Dac Tat l este nume de lucrare, lucr torul ei ar fi deofiin imea». Iar purt - torul de Dumnezeu Damaschin zice : «Hristos a ezut de a dreapta Tat lui, lucr nd dumnezeie te purtarea de grij a tuturor». Dar nici faptul de «a fi oprit » nu se opune ca lucrarea s fie necreat . C ci lucrarea creatoare a lui Dumnezeu ncepe i nceteaz , cum zice i Moise c «Dumnezeu S a odihnit de toate lucrurile pe care a nceput s le fac ». Dar lucrarea creatoare pe care o ncepe i o nceteaz Dumnezeu este o lucrare natural i necreat a lui Dumnezeu.

131. Dumnezeiescul Damaschin, dup ce a zis c lucrarea este o mi care nf ptuitoare i fiin ial a firii, voind s arate c de o asemenea lucrare a zis Teologul, c e lucrat i oprit , a adaus : «Trebuie s se tie c lucrarea este o mi care, i ea e mai mult lucrat dec t lucreaz , cum zice Grigorie Teologul n «Cuv ntul despre Duhul Sf nt» : «Iar dac este lucrare, e v dit c va fi lucrat i nu va lucra, i ndat dup ce a fost lucrat o va opri».

v dit a adar c cei ce cuget cele potrivnice, dogmatiz nd c lucrarea de care a vorbit aici Grigorie e creat , coboar nebune te la treapta de f ptur ns i lucrarea fireasc i fiin ial a lui Dumnezeu, pe care sf ntul Damaschin, ar t nd o nu numai ca lucrat , ci i ca lucr nd, a nf i at o ca fiind necreat . Iar c acesta nu se deosebe te aci de cel cu numele de Teologul, am ar tat n «Cuvintele» mele pe larg⁷⁹⁵.

794. Prin cuv ntul s u, sf ntul Grigorie Teologul arat c lucrarea nu lucreaz de sine, ci are un subiect. In lucr rile lui Dumnezeu n noi, e activ deci Dumnezeu nsu i ca Persoan .

795. Faptul c lucrarea dumnezeiasc are ipostasul ca lucr tor, nu n seamn c ea e pasiv . In lucrarea lucrat se arat nsu i subiectul ca lucr tor. Dac ea ar fi pasiv , ar fi desp r it de subiect. In realitate

132. Însu irile ipostatice s nt indicate n Dumnezeu fiind ntr un raport unele cu altele, c ci ipostasurile se deosebesc ntre ele, dar nu dup fiin . Dar uneori e numit ca fiind n raport i cu crea ia. C ci nu se poate numi Prea Sfnta Treime i Tat , precum se nume te Dumnezeu mai nainte de veci, f r de nceput, mare i bun. C ci nu fiecare dintre ipostasuri, ci numai unul dintre cele trei este Tat l din Care s nt i la Care se refer celelalte. Dar n raport cu crea ia, fiindc aceasta este un lucru al celor Trei, adus la fiin din nimic, i pentru cei f cu i fii prin harul comun d ruit de cei Trei, se nume te Tat i Treimea. De pild : «Domnul Dumnezeuul t u este un Domn» (Deut. VI, 4), sau : «Tat l nostru cel din ceruri» nf i eaz Sfnta Treime, ca un Domn i Dumnezeu al nostru i ca Tat al nostru, Care ne na te prin harul S u. Dar n raport cu Fiul cel de o fiin , numai Tat lui i se zice Tat . i Lui i se zice i nceput, n raport cu Fiul i cu Duhul. Dar Tat l e numit i n raport cu zidirea nceput , dar ca St p n i Creator al tuturor. C nd deci Tat l este numit nceput n raport cu crea ia, nceput este i Fiul ; dar nu s nt dou nceputuri (principii), ci unul. Deci n sens de rela ie i se zice i Fiului nceput (principiu) n raport cu crea ia, precum i se zice i St p n fa de cele slujitoare. Prin urmare Tat l i Fiul cu Duhul s nt fa de crea ie un singur nceput (principiu) i un singur St p n, un singur Creator, un singur Dumnezeu i Tat , un singur C rmuitor, Supraveghetor i toate celelalte. Iar dintre toate acestea, nici una nu este fiin . C ci nu s ar zice n raport cu altceva dac ar fi fiin a Lui ⁷⁹⁶.

nu se poate desp r i ntre subiectul lucr tor i lucrarea Lui. Tocmai de aceea a declara lucrarea subiectului dumnezeiesc creat , nseamn a L face pe El nsu i creat.

796. Se pare c sfntul Grigorie Palama consider c ine de ns i fiin a lui Dumnezeu s fie spre ceva, dar spre ceva n interiorul ei inter personal. C ci altfel n ar exista ca Tat , ca Fiu i ca Duhul Sfnt. i pe aceast structur a ei de a fi spre ceva n ea ns i se ntemeiaz

133. Poziții, deprinderi, locuri și timpuri și tot ce e de felul acesta nu se spun la Dumnezeu în elese propriu, ci în elese împrumutat (metaforic). Dar a face și a lucra, numai despre Dumnezeu se poate spune în chipul cel mai adevărat⁷⁹⁷. Căci numai Dumnezeu face. Iar El nu devine și nu pătimită te cît privește ființa Lui. Și singur face fiecare lucru prin toate. Singur creează din cele ce nu sînt nicidecum, avînd lucrarea cea atotputernică, prin care e și numit un raport cu lumea și are lucrările în

faptul de a putea fi și spre ceva din afară de ea (dar acest ceva din afară devine, prin faptul că Dumnezeu intră în relație cu el, într-o anumită măsură, interior Lui), se întemeiază faptul de a putea crea, adică de a crea și desvîrși o creatură, realizînd și cealaltă formă posibilă a capacității Lui de a fi «spre ceva». Altfel ar rămîne închis într-un fel de existență panteistă. Realitatea creaturii e deci semnul doveditor al faptului că Dumnezeu are caracter personal, fără ca acest caracter să îl lădă creatura însăși. Faptul de a putea crea înseamnă că Dumnezeu are un caracter personal. Creatura și are temeiul în caracterul trinitar al lui Dumnezeu. De aceea spune sfîntul Grigorie Palama că dacă Dumnezeu nu e în trei ipostasuri nu e nici Creator și Stăpîn al tuturor. Urcînd pînă la ființa lui Dumnezeu categoria lui «spre ceva» (6), sfîntul Grigorie Palama vede în faptul că chiar în interiorul ființei divine există acest «spre ceva», un temei suprem pentru faptul că nimeni și nimic nu e pentru sine, ci pentru altele și pentru alții. Ființa divină nu e pentru nimic altceva din afară decît datorită faptului că e tripersonală, că e deci pentru altul în interiorul ei. Datorită acestui fapt, și creaturile sînt unele pentru altele, dar și pentru Cineva care e mai presus de ele, anume pentru Cel care creîndu-le a realizat «spre ceva» al Său cu ele și le a imprimat prin aceasta și lor un «spre ceva» cu El. Dacă Dumnezeu numai realizînd și cu creaturile al Său «spre ceva» îl realizează pe acesta în ambele forme posibile, creaturile numai realizînd al lor «spre ceva» și cu ceea ce e în afară de cercul lor, realizează în mod perfect al lor «spre ceva» depîînd închisoarea cercului lor în mod real.

Ceea ce a spus sfîntul Grigorie Palama aici e ultima întemeiere a relației între persoane și între ele și orice altceva chiar în ființa divină.

797. Lui Dumnezeu trebuie să I se recunoască cu atît mai mult lucrarea, cu cît numai El lucrează prin excelență și nu are nimic pasiv în El. El este actus purus. Dar aceasta nu înseamnă lipsa unui sau unor subiecte care lucrează și a unui fond din care izvorăște lucrarea, în care e dată capacitatea lucrării voluntare. Căci dacă n-ar fi o lucrare de bunăvoie, ea ar fi pasivă, chiar dacă ar apărea ca eficientă.

puterea Sa. C ci El nu poate p timi nicidecum ceva n fi-
rea Sa. Dar poate ad uga ceva f pturilor dac vrea. A avea
n poten p timirea i trebuin a de a primi ceva dup
fiin , ine de neputin . Dar a avea puterea de a face i
a ad uga f pturilor ceva c nd vrea, ine de t ria dumne-
zeiasc i atot iitoare ⁷⁹⁸.

134. Toate cele ce s nt (creaturile) se recapituleaz
n zece categorii : fiin , calitate, cantitate, spre ce (rela-
ie), unde (locul), c nd (timpul), a face, a p timi, a avea,
a z cea (a sta). Cele nou din urm s nt contemplate n
fiin (n substan). A a fiind, Dumnezeu este fiin mai
presus de fiin , n care singur se contempl numai faptul
de a fi spre ceva i a face, care nu aduc acesteia nici o com-
punere sau schimbare. C ci Dumnezeu face toate, nep-
timind nimic dup fiin . C ci este i Creator fa de
crea ie i nceput (principiu) i St p n al zidirii crea ie
i a dat nceput i care I sluje te Lui. Ba este i Tat l
nostru, n sc ndu ne din nou prin har. Este ns i Tat l
fa de Fiul, Care nu a nceput nicidecum n timp ; i e
Fiu fa de Tat l ; i Duhul este purcesul Tat lui, m
preun ve nic cu Tat l i cu Fiul, fiind to i trei de una
i aceea i fiin . Iar cei ce zic c Dumnezeu este numai
fiin , neav nd nimic ce se contempl n ea, fac pe Dum-
nezeu s nu aib nici puterea de a crea i de a lucra nici
raportarea spre ceva. Dac , deci, cel pe care l socotesc
ei Dumnezeu nu are acestea, nu e nici lucrare, nici F c tor
i nu are nici lucrare. i nu e nici nceput (ob r ie), nici
Creator i St p n ; nu e nici Tat l nostru dup har. C ci
cum ar fi acestea, odat ce nu s nt contemplate n fiin a
Lui i odat ce El nu are puterea de a face i de a se ra-
porta la ceva ? Ba se desfiin eaz i Cele trei ipostasuri
ale Treimii, dac nu se contempl n fiin a Treimii rapor

798. Propriu zis la El se reduce toat lucrarea n crea ie. El le face
toate prin toate. Dac creaturile pot lucra, aceasta o au tot de la Dumnezeu.
Dac Dumnezeu s ar comporta ca Cel ce prive te pasiv vreo lucrare, ar
fi un semn de oarecare neputin n El. El n ar mai fi atotputernic.

tarea spre ceva. Iar dac nu e n trei ipostasuri, nu e nici St p n al tuturor, nici Dumnezeu⁷⁹⁹. A adar cei ce cuget a a, asemenea celor potrivnici, s nt i f r Dumnezeu.

135. Dumnezeu are i ceea ce nu este fiin . Dar dac nu este fiin , nu nseamn c este accident. C ci ceea ce nu numai c nu dispore, dar nici m car nu prime te, sau sufer vreo oarecare cre tere sau mic o rare, nu poate fi num rat ntre accidente. Dar dac aceasta nu este nici accident nici fiin , nu nseamn c nu este dintre cele ce nu s nt nicidecum, ci exist i exist cu adev rat. Nu este accident, fiindc este cu totul ne schimbabil. Dar nu este nici fiin , c ci nu este dintre cele ce subzist de sine. De aceea i se zice de unii teologi i accident, ar t nd numai at ta, c nu este fiin . Deci ce urmeaz ? Dac fiecare dintre nsu irile ipostatice i fiecare dintre ipostasuri nu e nici fiin nici accident la Dumnezeu, pentru aceasta este oare dintre cele ce nu s nt nicidecum ? Doamne fere te ! În acela i fel deci i lucrarea dumnezeiasc a lui Dumnezeu nu e nici fiin , nici accident, dar pentru aceasta nu e dintre cele ce nu s nt nicidecum. Sau ca s spun ceea ce socotesc to i teologii : Dac Dumnezeu face ceva prin aceea c voie te, dar nu numai prin aceea c are o anumit fire, urmeaz c altceva este a voi i altceva a avea o anumit fire. Iar dumnezeiasc . Deci ce vom zice ? Fiindc voia la Dumnezeu dac e a a, voia dumnezeiasc este altceva dec t firea este altceva dec t firea i nu este fiin , nu exist ea nicidecum ? În nici un caz nu ! Ci este, i este a lui Dumnezeu, Care nu are numai fiin , ci i voin , dup care face, fie c vrea cineva s o numeasc accident, ca

799. Chiar lucr rile Lui reale l arat pe Dumnezeu exist nd n ipostasuri, adic exist nd real, prin faptul c e spre ceva n interiorul Lui i spre ceva creat. C ci dac fiin a Lui nu le ar avea pe acestea, n ar fi spre nimic, n ar lucra, deci n ar fi Subiect (respectiv trei) care lucreaz i se manifest . Fiin a aceasta ar fi neipostatic , adic ireal , sau simplu cugetat . Prin lucr ri, deci prin faptul c e persoan sau persoane, exist i l tr im pe Dumnezeu ca real.

una ce nu este fiin , fie nici accident, ca una ce nu sufer
nici o compunere sau schimbare. A adar Dumnezeu are
i ceea ce este fiin i ceea ce nu este fiin , chiar dac
aceasta nu e numit accident, adic are voia i lucrare
dumnezeiasc .

136. Fiin a, dac nu are o lucrare ce se deosebe te
de ea, va fi cu totul inconsistent i numai o pl smuire
a cuget rii. C ci omul, a a zis *n genere*, nu cuget , nu
crede, nu vede, nu miroase, nu gr ie te, nu aude, nu se
mi c , nu r sufl , nu m n nc , i, simplu gr ind, nu are
lucrare ce se deosebe te de fiin i nu se arat c este n
ipostas. De aceea «omul n genere» este cu des v r ire in-
consistent (inexistent). Dar omul care are lucrare fireasc
deosebit de fiin , una sau mai multe, sau toate c te le am
zis, se cunoa te din ele c este n ipostas i nu este incon-
sistent. Iar fiindc aceste lucr ri nu se v d numai la unul,
ci la doi, la trei sau mai mul i, se arat c omul este n ne-
num rate ipostasuri.

137. Dumnezeu, dup dreapta credin a noastr , adi-
c a Bisericii, ntemeiat prin harul S u, are o lucrare fi-
reasc ce L arat pe El nsu i i prin aceasta se deosebe te
de fiin a Lui. C ci El pre tie i poart de grij de cele de jos,
le creaz , le sus ine, le st p ne te, le preface dup voia Sa,
precum tie. Prin aceasta se arat c este n ipostas, dar nu
numai fiin neipostatic . Iar fiindc toate aceste lucr ri nu
se contempl numai ntr un ipostas, ci n trei, Dumnezeu se
cunoa te prin ele ca exist nd n trei ipostasuri. Potrivnicii
ns , zic nd c Dumnezeu nu are o lucrare fireasc ce L a
rat pe El, i prin aceasta deosebit de fiin a Lui, zic c
Dumnezeu nu este n ipostas i fac pe Domnul, Cel n trei
ipostasuri, cu des v r ire neipostatic (inconsistent). Ast-
fel cov r esc ntr at ta n r t cire pe Sabelie Libianul, pe
c t ntrece necredin a n r utate, dreapta credin ⁸⁰⁰.

800. Dac lucrarea nu se deosebe te de fiin , dac fiin a nu are o
lucrare deosebit de ea, prin care fiin a s fie indicat , prin care s se
manifeste, ea nu se afl nici n ipostasuri, care s dea prin lucr ri sem

138. Cele trei ipostasuri dumnezeie ti nu au numai o lucrare asem n toare, cum e la noi, ci cu adev rat una i dup num r. Aceasta nu pot s o spun cei ce cuget ale celor potrivnici. Fiindc ei zic c Cele trei Ipostasuri nu au o lucrare comun necreat , ci c Ipostasurile s nt lucr ri pe r nd ale Unuea din Ele, nc t dup ei, nu este o lucrare comun dumnezeiasc . Deci nici astfel nu pot s spun c Cele trei Ipostasuri au o singur lucrare, ci desfiin nd pe r nd alt i alt Ipostas, se poate vedea c fac neipostatic pe Dumnezeu, Cel n trei Ipostasuri⁸⁰¹.

139. Cei cu sufletul bolnav de aceast opinie n e-l toare, numind creat lucrarea ce se deosebe te de fiin a lui Dumnezeu, socotesc c i lucrarea creatoare a lui Dumnezeu, adic puterea Lui creatoare este creat . Dar nu poate crea i lucra cineva f r lucrare, precum nici exista nu poate f r existen . Deci precum cel ce zice c existen a lui Dumnezeu este creat nu poate zice c Dumnezeu exist n chip necreat, a a nu poate socoti cel ce nume te lucrarea lui Dumnezeu creat , c El poate lucra i zidi n chip necreat.

140. F pturi ale lui Dumnezeu s nt i se numesc, de cei ce cuget binecredincios, nu lucrarea lui Dumnezeu, dup aiurelile celor potrivnici (vai ce necredincios !), ci rezultatele lucr rii dumnezeie ti. C ci dac f pturile ar fi

nul existen ei reale a fiin ei. Deci o astfel de fiin nici nu exist n mod real.

801. Dac Cele trei Ipostasuri nu au o lucrare comun , ci Ipostasurile s nt lucr ri succesive ale Unui singur Ipostas, prin aceasta se desfiin eaz Ipostasurile dumnezeie ti n general, c ci nu se mai recunoa te o rela ie n interiorul dumnezeirii (un «spre ceva»), iar f r aceasta nu se poate dovedi nimic ca exist nd. Dumnezeu devine astfel ceva inconsistent, sau simplu cugetat, pl smuit. Fiecare Ipostas trebuie s aib lucrare, trebuie s manifeste existen a real a fiin ei prin lucrare. Dar la Dumnezeu lucrarea aceasta trebuie s fie comun , pentru c i fiin a e comun . Altfel se despart Ipostasurile i se desfiin eaz unitatea de fiin a lui Dumnezeu, sau se desfiin eaz Treimea Ipostasurilor, fiin a dumnezeiasc r m n nd o simpl abstrac ie.

lucrarea, ele ar fi sau necreate (o, ce nebunie !), ca unele ce ar exista nainte de a se fi creat, sau Dumnezeu n ar avea lucrare nainte de f pturi (o, ce credin r t cit !) Dar Dumnezeu fiind lucr tor i atotputernic din veci, f pturile, ori cum s ar numi, nu s nt lucrarea lui Dumnezeu, ci cele s v r ite sau rezultatele lucr rii. Iar lucrarea lui Dumnezeu este, dup teologi, necreat i mpreun ve nic cu Dumnezeu.

141. Nu lucrarea se cunoa te din fiin , ci fiin a se cunoa te din lucrare. Dar se cunoa te c este, nu ns i ce este. De aceea i Dumnezeu se cunoa te, dup teologi c este, nu din fiin , ci din pronia Sa. Deci lucrarea se deosebe te de fiin i prin aceasta, anume c lucrarea este ceea ce face cunoscut, iar fiin a, ceea ce se cunoa te prin lucrare c este. Dar ap r torii r t cirii, silindu se s ne conving c lucrarea dumnezeiasc nu se deosebe te ntru nimic de fiin a dumnezeiasc , se silesc, des fiin nd aceea prin ce Dumnezeu se cunoa te, s ne conving c nu cunoa tem c Dumnezeu exist , precum nu cunosc nici ei. Iar cel ce nu cunoa te aceasta, este cel mai f r Dumnezeu i mai lipsit de minte.

142. C nd ace tia zic c Dumnezeu are lucrare, dar ea nu se deosebe te nicidecum de fiin a dumnezeiasc , ncearc s i umbreasc r t cirea lor i s z p ceasc i s am geasc n chip n el tor (sostic) pe ascult tori. C ci a a f cea i Sabelie Libianul, zic nd c Dumnezeu i Tat l are i Fiu, dar Acesta nu se deosebe te ntru nimic de El. Precum deci acela a fost v dit zic nd pe Tat l, f r Fiu, ntruc t nega deosebirea dintre Ei dup ipostas, a a ace tia, zic nd c lucrarea dumnezeiasc nu se deosebe te ntru nimic de fiin a dumnezeiasc , se v desc acum cuget nd pe Dumnezeu, ca neav nd c tu i de pu in lucrare. C ci dac acestea nu se deosebesc ntru nimic, Dumnezeu nu are nici pe «a face», nici pe «a lucra». C ci, dup teologi, nu poate lucra cineva f r lucrare, precum tot dup ei, nu poate exista f r existen . Iar c lucrarea dumne

zeiasc se deosebe te, pentru cei ce cuget s n tos, de fiin a dumnezeiasc , e v dit i prin aceasta. Lucrarea s - v r e te prin lucrare ceva ce nu este lucr torul. C ci Dumnezeu lucreaz i face f pturile. El ns e necreat. Iar a se raporta la ceva, nsemneaz totdeauna a se raporta la altceva. C ci Fiul se zice n raport cu Tat l. Tat l ns nu este niciodat Fiu al Tat lui. Deci precum raportarea la ceva nu se poate s nu se deosebeasc de fiin , sau s nu se contemple n fiin , ci s fie fiin , a a nici lucrarea nu e cu putin s nu se deosebeasc de fiin , ci s fie fiin , chiar dac nu le place celor potrivnici.

143. Vasile cel Mare, vorbind n capitolele lui silogistice despre Dumnezeu, zice c lucrarea nu e nici cel ce lucreaz , nici ceea ce e lucrat (s v r it). A adar lucrarea nu este nedeosebit de fiin . Iar dumnezeiescul Ciril, vorbind i el despre Dumnezeu, zice c «a face» ine de lucrare, iar «a na te» de fire. Iar firea i lucrarea nu s nt acela i lucru. La r ndul s u purt torul de Dumnezeu Damaschin zice c na terea este lucru al firii dumnezeie ti, iar crea ia, lucru al voin ei dumnezeie ti. În alt parte zice iar i tot el, n chip l murit : «Altceva este lucrarea i altceva izvorul lucr rii ; lucrarea este mi carea fiin ial a firii, iar izvorul lucr rii, firea din care iese lucrarea». A adar n multe locuri dumnezeie tii p rin i, zic c lucrarea se deosebe te de fiin a dumnezeiasc .

144. Fiin a dumnezeiasc este cu totul f r nume, fiindc este mai presus de cugetare. Dar se nume te din toate lucr rile Sale, nici unul din nume nedeosebindu se c nd e vorba de ea, dup n eles, de altul. C ci prin fiecare i prin toate nu se nume te nimic altceva dec t ascunsul acela, care nu se cunoa te nicidecum ce este. Dar cu referire la lucr ri, fiecare din aceste nume are un n eles deosebit. C ci cine nu tie c a crea, a st p ni, a judeca, a purta de grij , a ne nfiia Dumnezeu prin harul S u se deosebesc ntre ele ? Deci cei ce zic c aceste lu

cr ri dumnezeie ti naturale s nt create ntruc t se deosebesc ntre ele i de firea dumnezeiasc , ce altceva fac dec t coboar pe Dumnezeu la treapta de f ptur ? C ci cele create, cele st p nite, cele judecate i, simplu, toate cele de felul acesta, s nt f pturile, iar nu Creatorul, St p nitorul i Judec torul, nici puterea de a judeca, de a st p ni i de a crea, care se contempl n chip firesc n El.

145. Fiin a lui Dumnezeu, precum este, dup cuv n- t torii de Dumnezeu, cu totul f r nume, ca mai presus de nume, a a este i cu neputin de mp rt it, fiind, dup ei, mai presus de mp rt ire. Dar ace tia, care nu ascult acum de nv tura Duhului, d ruit prin sfin ii no tri p rin i, ne b rfesc pe noi, care m rturisim mpre- un cu aceia, zic nd c , dac lucrarea dumnezeiasc se deosebe te de fiin a dumnezeiasc i dac se contempl peste tot ceva n fiin a lui Dumnezeu, se produc mul i dumnezei, sau Dumnezeu cel Unul devine compus. Ei nu tiu c nu puterea de «a lucra» i lucrarea, ci nsu irea de «a p timi» i p timirea pricinuiesc compunerea. Dum- nezeu, ns , lucreaz nep timind nimic, nici schimb n du Se. A adar nu e compus din pricina lucr rii. Pe lng aceea Dumnezeu are i referin fa de ceva i fa de crea ie, ca Cel ce este Începutul (Principiul) i St p nul ei. Dar pentru aceasta nu se num r mpreun cu cele ce s au f cut. A spune c s nt mul i dumnezei, pentru c Dumnezeu are lucrare, chiar i dac fiin a dumnezeiasc i lucrarea dumnezeiasc s nt ale unui unic Dumnezeu, mai bine zis s nt Acela i Dumnezeu, este cu adev rat o aiureal a nebuniei lor.

146. Dup ce Domnul a spus c tre ucenicii S i : «S nt unii dintre cei ce stau aici care nu vor gusta moar- tea p n nu vor vedea Împ r ia lui Dumnezeu venind ntru putere» (Marcu IX, 1), dup ase zile, lu nd pe Petru, pe Iacob i pe Ioan i urc ndu se pe muntele Tabo- rului, «le a str lucit ca soarele i ve mintele Lui s au f - cut albe ca lumina» (Matei XVII, 1—2). C ci aceia nu mai

puteau privi ; mai bine zis, nemaifiind n stare s caute la lumina aceea, au c zut cu fa a la p m nt. (Matei XVII, 6). Totu i, dup f g duin a M ntuitorului, au v zut Împ r ia lui Dumnezeu, lumina aceea dumnezeiasc i tainic , pe care Grigorie i Vasile cel Mare o numesc dumnezeire. Cel dint i zice : «Dumnezeirea ce s a ar tat pe munte ucenicilor este lumin i frumoase e a Celui cu adev rat puternic, dumnezeirea inteligibil i contemplat a Lui»⁸⁰². Vasile cel Mare zice : «Acea lumin este i frumoase e a lui Dumnezeu, contemplat numai de sfin i ntru puterea Duhului dumnezeiesc»⁸⁰³. De aceea i zice iar i : «Petru i fii tunetului au v zut frumoasea Lui n munte, cov r ind str lucirea soarelui i s au nvrednicit s vad cu ochii arvuna prezen ei Lui»⁸⁰⁴. Iar Cuv nt torul de Dumnezeu Damaschin, mpreun cu Ioan cel cu Gur de Aur, au numit lumina aceea : raza natural a dumnezeirii. Cel dint i scrie : «Fiu n scut f r de nceput din Tat l are raza natural f r de nceput a dumnezeirii i slava dumnezeirii se face slava trupului»⁸⁰⁵. Iar Cuv nt torul de Aur zice : «Domnul S a ar tat pe munte mai str lucit dec t Sine, dumnezeirea ar t nd razele Sale».

147. Aceast lumin dumnezeiasc i tainic , dumnezeirea i mp r ia lui Dumnezeu, frumoase ea i str lucirea firii dumnezeie ti, vederea i bucuria sfin ilor n veacul f r de sfr it, raza i slava fireasc a dumnezeirii, ereticii cu m nc rime de limb o numesc n luc i f p tur , iar pe cei ce nu pot suferi s huleasc asemenea lor aceast lumin dumnezeiasc i socotesc c Dumnezeu este necreat at t dup fiin c t i dup lucrare, i p r sc,

802. Sf ntul Grigorie de Nazianz, *Omilia* 40, 6 ; P. G., XXXVI, 365 A. *Omilia* 39 la sf ntul Botez, P. G., XXXVI, 364 B.

803. *Omilia la Psalmul* 44, V ; P. G., XXIX, 400 CD.

804. *Ibidem*.

805. Sf ntul Ioan Damaschin, *Cuv. la Schimbarea la iat* , P. G., XCVI, 564 B.

b rfindu i c cred n doi dumnezei. Dar ru ineze se ! C ci cu toate c e necreat i lumina dumnezeiasc , unul este Dumnezeuul nostru ntr o singur dumnezeire. C ci, precum s a ar tat pe larg mai sus, i fiin a necreat i lucrarea necreat , adic harul dumnezeiesc i lumina lui s nt ale unui singur Dumnezeu.

148. Ereticii r t ci i spun nd, deci, cu ndr zneal la Sinod c socotesc n luc i f ptur , i ncerc nd s sting lumina dumnezeiasc ce a str lucit din M ntuitorul pe Tabor, i fiind respin i pe larg, dar nel s ndu se convin i, au fost supu i afurisirii i anatemei scrise⁸⁰⁶. C ci ei hulesc venirea n trup a lui Dumnezeu⁸⁰⁷ i sus in bune te c dumnezeirea lui Dumnezeu este creat , i c t i prive te, fac f ptur pe Tat l, pe Fiul i pe Sf ntul Duh. C ci dumnezeirea Celor Trei este una i aceea i. Iar dac zic c cinstesc dumnezeirea necreat , e v dit c sus in dou dumnezeiri ale lui Dumnezeu, una creat i alta necreat . Astfel r vnesc s ntreac pe to i r t ci ii i r u credincio ii din vechime.

149. Alt dat , c ut nd s acopere r t cirea lor, zic c lumina care a str lucit pe Tabor, e i necreat i fiin a lui Dumnezeu, hulind i n felul acesta n multe privin e. Fiindc acea lumin a fost v zut de apostoli, ei cuget n chip r t cit c fiin a lui Dumnezeu se poate vedea. Dar s aud pe cel ce zice : «Nimenea n a tr it cu adev rat, care s fi v zut sau s fi ar tat cu graiul fiin a sau firea lui Dumnezeu» (Ierem. XXIII, 18). i nu numai nimenea dintre oameni, dar nici dintre ngeri. C ci chiar i serafimii cu ase aripi i acop r fe ele cu aripile nainte luminii cov r itoare ce iese de acolo (Isaia VI, 2). Deci odat ce suprafiin a lui Dumnezeu nu a fost v zut de

806. vorba de Sinodul din 1341.

807. Sf ntul Grigorie Palama a remarcat n mai multe rnduri c negarea lucr rii necreate a lui Dumnezeu n f pturi implic n ea negarea ntrup rii. Trupul lui Hristos r m ne n acest caz al turea de dumnezeirea Lui, dar nu e penetrat de ea.

nimeni niciodată, când ereticii zic că lumina aceea este tocmai aceea suprafiin, mărturisesc că și lumina aceea este cu totul nevzută și că nici fruntașii apostolilor nu s-au învrednicit de vederea ei pe munte, nici Domnul nu a făgăduit-o cu adevărat acelora, nici nu spune adevărul cel ce zice: «Am văzut slava Lui» (Ioan I, 14). Căci fiind cu El în muntele cel sfânt și priveghind, «Petru și cei împreună cu dânsul au văzut slava Lui». Iar altul zice despre Ioan, ucenicul cel cu deosebire iubit de Hristos, că «a văzut pe munte însuși dumnezeirea Cuvântului descoperit». Deci au văzut, au văzut cu adevărat acea lumină necreată și dumnezeiască, Dumnezeu rămânând nevzut, după ascunzimea Sa mai presus de ființă, chiar de ar cădea peteniile ereziei și cei de un cuget cu ei.

150. Dar când îi întreabă cineva pe acești eretici, care spun că lumina aceea este ființa a dumnezeirii: «Oare se vede ființa a lui Dumnezeu?», fiind siliți, îi descoperă viclenia, zicând că au spus că acea lumină este ființă, fiindcă prin ea s-a văzut ființa a lui Dumnezeu. Căci «ființa a lui Dumnezeu se vede prin fapte». Astfel nenorocii îi prefac iar în faptă lumina Schimbării la față a Domnului. De altfel prin fapte nu se vede ființa, ci lucrarea creatoare a lui Dumnezeu. Deci în chip răstăcit într-un glas cu Eunomie zic și aceștia că ființa a lui Dumnezeu se vede prin fapte. Astfel aiureala necredinței lor are multe chipuri. Drept aceea trebuie să fugim de ei și de împărtășirea cu ei, ca de o hidră stricătoare de suflet și cu multe capete, ca de o strâmbare cu multe chipuri a dreptei credințe.

C U P R I N S

NICHIFOR DIN SINGUR TATE

	Pag.
Scurt not biografic	7
Cuv nt desprerug ciuneallui Nichifordinsingur tate.....	11

MITROPOLITUL TEOLIPT AL FILADELFIEI

Viata i scrierile.	35
Cuv ntul lui Teolipt, mitropolitul Filadelfiei, despre ostenelile vie ii c lug re ti	43
Al aceluia i Teolipt al Filadelfiei. Cuv nt despre lucrarea cea ascuns ntru Hristos	66

SFÎNTUL GRIGORIE SINAITUL

Via a lui	75
Scrierile lui Grigorie Sinaitul	85
Ale celui dintre sfin i p rintelui nostru Grigorie Sinaitul. Capete foarte folositoare n acrostih.	91
Alte capete ale aceluia i	156
Despre prefacerea cea p tima	157
Despre prefacerea cea bun	158
A aceluia i: nv tur cu de am nuntul despre lini tire i rug ciune, despre semnele harului i ale am girii; apoi despre deosebirea dintre c ldur i lucrare; i c f r pov uitor, u or vine am girea	159
Despre felul cum poate fi aflat lucrarea	161
Ale aceluia i: despre lini tire i despre cele dou feluri ale rug - ciunii	171
Cum trebuie f cut rug ciunea ?	172
Despre r suflare.	174
Cum trebuie s c nt m ?	175
Despre deosebirea dintre cei ce c nt	175

	<u>Pag.</u>
mpotrivirea lui (Grigorie Sinaitul).	.176
Despre am gire.	.180
Despre citire.	.181
Ale aceluia i: despre felul cum trebuie s ad la rug ciune cel ce se lini te te.	.186
Despre felul cum trebuie inut mintea.	.187
Despre alungarea g ndurilor.	.188
Cum trebuie s se c nte.	.180
Despre m ncare.	.192
Despre am gire i despre alte multe lucruri.	.194

SFÎNTUL GRIGORIE PALAMA

Via a i scrierile lui.	205
Al sf ntului Grigorie Palama : cuv nt pentru cei ce se lini tesc cu evlavie. Aldoileadincedinurm . Desprerug ciune.....	223
Al aceluia i : cuv nt pentru cei ce se lini tesc cu evlavie ; al treilea dintre cele din urm . Despre sf nta lumin .	263
Din cuv ntul sf ntului Ioan Gur de Aur la nt iul mucenic tefan	373
A sf ntului Grigorie Palama : despre mp rt irea dumnezeiasc i ndumnezeitoare.	374

TOMUL AGHIORITIC

Ale sf ntului Grigorie Palama, arhiepiscopul Tesalonicului, 150 capete despre cuno tin a natural , despre cunoa terea lui Dumnezeu, despre via a moral i despre f ptuire.	424
Cuprinsul.	526

FILOCALIA, Vol. VII

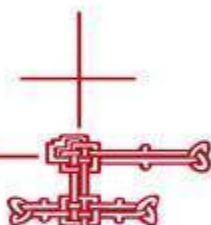
**528 pagini, format 1/16 din 61x86. Dat la cules la
30 aprilie 1977. Bun de tipar la 31 august 1977.**

Ap rut in 1977. Comanda nr. 162/1977

EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC

I DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE

ROMÂNE

ILUSTRĂȚII

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINILOR PĂRINȚI
CARE ARATĂ CUM SE POATE OMUL CURȚI,
LUMINA ÎN DES VÎRȚI

Volumul VIII

SCRIERI DE:

CALIST ÎN IGNATIE, CALIST PATRIARHUL, CALIST ANGELICUDE,
CALIST CATAFYGIOTUL I AL II; PRECUM ÎN UN STUDIU AL
TRADUCĂTORULUI DESPRE ISTORIA ISIHASMULUI ÎN ORTODOXIA
ROMÂNĂ, CU CÂTEVA TEXTE FILOCALICE ALE UNOR CĂLUGĂRI
ROMÂNI

TRADUCERE, INTRODUCERI ÎN NOTE

de Pr. Prof. Dr. DUMITRU ȘT. NILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC ȘI DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
BUCUREȘTI — 1979

Rugati-va si pentru Pacatosul ce a editat aceast format digital , adrian

METODA SAU CELE 100 CAPETE
ALE LUI CALIST
I
IGNATIE XANTHOPOL

Introducere

1. Autorii scrierii i leg tura ei cu celelalte scrieri ale patriarhului Calist

Despre Ignatie, al doilea autor al acestei scrieri, nu se tie nimic afar de ceea ce spune Simeon al Tesalonicului: c era din Constantinopol, mpreun cu Calist i s a nevoit mpreun cu acesta n via a monahal .

Despre cel lalt autor, Simeon al Tesalonicului scrie n plus c a fost i patriarh al Constantinopolului. «In chip deosebit au scris despre aceasta (despre rug ciunea lui Iisus) n zilele noastre, n Duh, ca fiind i ei n Dumnezeu, de Dumnezeu cuvnt tori, de Dumnezeu i de Hristos purt tori i cu adev rat ndumnezeii, cel ntru sfin i p rintele nostru Calist, care a fost i patriarhul de la Dumnezeu al capitalei Noua Rom i mpreun cuget torul i nevoitorul cu el; Cuviosul Ignatie. Ei au nf i at n cartea alc tuit de ei, n chip duhovnicesc i ntr o gndire foarte nalt , n num rul plin de 100 capete, deplina cuno tin despre aceasta»¹.

Pe baza afirma iei lui Simeon Tesalonicianul, c ace ti autori au scris n zilele lui, dat fiind c el a murit la 1430, ca mitropolit al Tesalonicului (n noaptea n care au ocupat turcii acest ora), s a dedus, pe drept cuvnt, c el vorbe te nu de Calist I, care a fost patriarh n Constantinopol ntre 1350—1353 i 1355—1363, cum presupune Nicodim Aghioritul n prefa la aceast scriere, ci de Calist II care a fost patriarh de la 1397, vreme de 7 luni².

1. *Împotriva tuturor ereziilor*, cap. 296, n P.G. 155, 542.

2. Hans Geoig Beck, *Kirche und theologische Literatur im byzantinischen Reich*, 1969, p. 784 i 774; A. M. Ammann S. I., *Die Gotteschau im palamitischen Hesychasmus*, Wurzburg, 1938, p. 8, 13.

Despre acest Calist se știe sigur că a fost cel puțin în mănăstirea Xanthopol din Sfântul Munte, una din mănăstirile vecine cu mănăstirea Pantocrator, dar tot așa de sigur este că a viețuit și în mănăstirea Xanthopol din Constantinopol. Numele de Xanthopol îl are din faptul că ar fi născut din familia Xanthopol din Constantinopol, căci în acest caz ar fi trebuit să fie dat de Simeon Tesalonicianul ca frate de sângeră cu Ignatie, ceea ce nu se întimplă³. Mănăstirea Xanthopol din Galata (Constantinopol) era, poate, într-o legătură cu mănăstirea Xanthopol din Sfântul Munte⁴. În anul 1431 se vorbește, în mănăstirea Xanthopol din Galata, de Sfinții Xanthopoli⁵. Ziua lui se prăznuiește de către Biserica greacă în 22 noiembrie.

Sub numele lui Calist Patriarhul, în *Filocalia greacă* mai sunt inserate încă două scrieri: una intitulată «Despre rugăciune», în 14 capete, și alta la fel, cu capetele enumerate în continuare până la 83. Ultima nu a fost publicată în prima ediție a Filocaliei grecești, ci numai în a doua și a treia⁶.

A. M. Ammann recunoaște că just această atribuire. Filocalia greacă, în edițiile a II-a și a III-a, numește scrierea din urmă «Capetele ce lipsesc» (din prima ediție) și le numără de la capitolul 15 înainte. A. M. Ammann «pune că, în ediția a II-a din Atena, capetele scrierii «Despre rugăciune» au fost adăugate în întregime⁷. Dar, se pare că cele 14 capete din prima scriere reprezintă fragmentul unei alte scrieri a lui Calist. Cel puțin așa rezultă dintr-un manuscris românesc, nr. 500, din mănăstirea Vratec, scris de starea Nazaria la 1811, la îndemnul duhovnicului Iosif, cuprinzând 186 de file. În acest manu

3. A. M. Ammann, op. cit., p. 13. A se vedea și V. Grumel, *Note sur Callist Xanthopol*, în «Revue des Etudes byzantines», 1960, p. 199—204.

4. Cf. _____, noem. dec., Atena, 1895, p. 482, nota 1. După Ammann, op. cit., p. 13.

5. G. Mercati, *Notizie di Procoro e Demetrio Cidone*, în «Studi e testi», 56, Citta del Vaticano, 1931, p. 473.

6. Ediția I-a (într-un volum) a fost publicată la Veneția 1782, a II-a (în două volume) la Atena în 1893, a III-a (în cinci volume), tot la Atena între anii 1957—1963. Scrierea mai extinsă «Despre rugăciune» este publicată în ediția a II-a, în vol. II, p. 412—459; în ediția a _____ a, în vol. IV, p. 299—367.

7. Op. cit., p. 14 nota 2.

scris, numit «Raiul», capetele încep nu cu nr. 15 (ca în Filocalia greacă), ci cu nr. 1 și cuprinde în total 80 de capete⁸.

Tot în ms. 500 de la V ratec scrierea «Raiul» se numește «cartea a treia» a patriarhului Calist. Pe de altă parte, în mai multe manuscrise românești din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, scrierea «Metoda sau cele 100 de capete ale lui Calist și Ignatie» e dată ca având autor numai pe patriarhul Callist, sau pe Calist Xanthopol. Și iarăși, pe de altă parte, alte manuscrise din acea bibliotecă dau sub numele lui Calist și Ignatie Xanthopol și scrierea «Raiul»¹⁰.

8. Iată numerotarea paralelă din *Filoc. gr.* și manuscrisul de la V ratec :

<i>Filoc. greacă</i>	<i>V ratec</i>
15	1
16—20	2—5
21	6
22—45	7—30
45 al. 2	31
46—55	32—40
55 el. 2	41
55 al. 3	42
55 al. 4	43
55 al. 5	44
56	45
56 al. 2	46
56 al. 3	47
56 al. 4	48
57—62	49—54
62 (Farisee)	55
63—83	56—77
83 al. 2	78
83 al. 3	79
83 al. 4	80

9. Astfel, ms. 1922 cuprinde această sută sub numele lui Calist Xanthopol, f. 3 r. 107 r. Manuscrisul 1474 cuprinde mai multe capete din aceeași sută, tot sub numele Sfântului Calist (f. 2 r. 23 v.; cap. 35, 29). Apoi întreaga sută (f. 23 r. 275 r.). Sânt însă în această bibliotecă și unele manuscrise în care «Ce/e 100 de capete» sînt atribuite lui Calist și Ignatie (703, 1409, 1889, 2635, 2799, 2890, 3.101, 3457, 3546).

10. Manuscrisele 1981, 2890. În orice caz, ar fi necesară o cercetare mai cu rîgaz a tuturor manuscriselor care cuprind scrierile lui Calist (și Ignatie).

De aici s ar putea deduce c scrierea «Metoda», e mai mult a lui Calist; poate c Ignatie i va fi dat numai vreun ajutor la str ngerea citatelor din P rin ii anteriori.

În felul acesta, s ar. explica, poate, faptul c scrierea «Raiul», e dat ca a treia carte a Sf ntului Calist. Prima ar fi «Metoda» dat n unele manuscrise sub, numele lui Calist i Ignatie Xanthopol, iar a doua «Cele 14 capete despre rug ciune», din care au mai putut face parte i alte „capete date sub diferite nume de con inuturi n unele manuscrise din Biblioteca Academiei Române¹¹.

Tot din faptul c «Metoda», fiind n mod precump nitor o scriere a lui Calist (prima carte), s ar explica de ce aceast scriere se nume te i ea, uneori, «Rai», de i e dat sub numele lui Calist i Ignatie i de i numele de «Rai» se d n textul altor manuscrise numai celei de a treia scrieri, care e dat ca fiind numai a lui Calist¹².

În orice caz elucidarea acestei chestiuni cere o cercetare am nunit a manuscriselor grece ti din diferite biblioteci.

Din notele sublimare date p n aci se vede cit de des s au copiat scrierile lui Calist n române te ; i n am dat dec t o parte din manuscrisele române ti, care o cuprind i care dateaz de la sfr itul secolului XVIII i nceputul secolului XIX.

Mai e de remarcat c , adeseori, scrierile patriarhului Calist, inclusiv cea de sub numele lui Calist i Ignatie, se afl n acelea i manuscrise cu cele ale Sf ntului Grigorie Sinaitul. Se pare c scrierile acestor doi autori, mpreun cu «Scara» lui Ioan Sc rarul, erau cele mai citite de c lug rii români.

În manuscrisul nr. 1922, din Biblioteca Academiei Române n care dup «Cele 100 de capete ale lui Calist Xanthopol» (f. 3—108) urmeaz opera lui Grigorie Sinaitul (f. 108r. 264 r.) cu un «Cuv nt nainte» al lui Vasile de la Poiana M rului

11. D m manuscrisele n care se afl capete de ale lui Calist, se pare deosebite, de cele 14 i cele 80 (sau 83) «Despre rug ciune» i de cele 100 (ale lui Calist i Ignatie); men ion m: *Chip al lu rii aminte i al rug ciunii* (Ms. Acad. 486, 1076, 3790, 3543, 179, 4716, 3547 Î Neam , 29, 39, 44, 49). Apoi: Calist Patriarhul «*Capete pentru via a de ob te*» (Bibl. Acad. Rom. 3548, f. 278 a\ 295 r.); Acela i, «*Pentru ascultare*» (Bibl. Acad. Rom. 3548, f. 278 r. 295r.); Calist Xanthopol, «*M rturisirea p catelor*» (Bibl. Acad. Rom. 2519, f. r. 7 r. 2647, f. 46 r. 59 r.J.

12. A a se nume te scrierea «Cele 100 capete ale lui Calist i Ignatie Xanthopol», n ms 24, 44, 73 din biblioteca m n stirii Neam sau n ms. 2890 din Bibl. Acad. Rom.

(f. 108 r.—118 r.) i o parte din opera lui Petru Damaschinul (f. 265 r.—283 r.), se scrie pe dosul copertei din fa : «*Aceast carte ce se nume te Filocalie, este nv toare pentru a min ii rug ciune i are multe Înv turi posnice ti*». Manuscrisul era considerat deci ca cuprinz nd n esen tot ce i trebuie unui monah n urcu ul lui duhovnicesc.

Dar socotim c i motivele interne pledeaz pentru identitatea autorului «Metodei lui Calist i Ignatie» cu celelalte scrieri ale patriarhului Calist.

Pentru a vedea aceasta, d m mai nt i pe scurt con inutul «Metodei» cunoscut ca a lui Calist i Ignatie Xanthopol i apoi pe al celorlalte dou scrieri ale patriarhului Calist publicate n acest volum, cu apropierile i deosebirile dintre ele.

2. Con inutul «Metodei» lui Calist i Ignatie Xanthopol i leg tura lui cu con inutul celorlalte dou scrieri ale lui Calist

Dac toate scrierile cuprinse n Filocalia greac i aproape toate scrierile duhovnice ti ale R s ritului ortodox nf i eaz n sentin e sau n expuneri mai continui diferitele momente, st ri sau trepte ale vie ii duhovnice ti ntr o form nesistematic , «Metoda» lui Calist i Ignatie vrea s expun ntreg urcu ul acestei vie i n forma n care se mpline te de fapt. In privin a aceasta, numai «Scara» lui Ioan Sc rarul i se aseam n . Poate, aceasta i a i servit de model. drept c , capetele c r ii acesteia nu se succed totdeauna n mod riguros dup treptele urcu ului duhovnicesc. Aceasta pentru c nici acest urcu nu are succesiunea strict pe care o cere ideea noastr de n iruire sistematic . In via , chiar n via a cea duhovniceasc , apar anticipat i pentru momente mai scurte st ri i trepte care se vor nst p ni deplin n suflet de abia n faze mai nalte ale ei; sau n fazele mai nalte revin pentru momente mai scurte unele umbre, trepte i st ri, care s ar putea socoti de cei ce privesc lucrurile prea schematic c au fost definitiv dep ite. Autorii scrierii de fa in, cu o anumit libertate, seama n expunerea lor de aceast dezvoltare nu prea simpl a vie ii duhovnice ti. Dar, n general, n scrierea lor se observ cu destul claritate firul suitor al acestei vie i.

O alt caracteristic a acestei scrieri este c e alc tuit aproape exclusiv din texte ale P rin ilor mai vechi. Autorii

dau de la ei aproape în fiecare capitol numai câteva rânduri de introducere și câteva de încheiere. Dar textele din fiecare capitol și din toată scrierea sînt atât de bine alese și aezate într-o înțirire atât de consecvent, că fiecare capitol și toate la un loc se prezintă ca un întreg bine încheiat și într-unul organic.

Dar, adeseori, chiar printre textele citate, sînt observații personale care scot la iveală înțelegeri adînci din ele, poate pentru prima dată. Ba, câteva teme din capitolele din spre sfîrșit sînt expuse cu cuvinte aproape exclusiv proprii ale autorilor, punînd în lumină asemenea înțelegeri surprinzătoare de adînci și de noi. Așa e de pildă capitolul 92 despre importanța mîpîrtirii dese cu Trupul și Sîngele Domnului.

Deosebit de accentuat și de luminos e descrisă preschimbarea firii umane prin îndumnezeirea produsă de rugăciunea lui Iisus, însoțită de căldura iubirii făcătoare de El. Intimitatea ce se înfăptuiește între firea umană și lucrarea dumnezeiască este descrisă în termeni capabili să redea toată realitatea subtilă a acestei unități. A se vedea în acest sens capitolul 90: «Despre credință, în dejde și iubire», unde se spune între altele: «Semnele schimbării (produse de căldura iubirii lui Dumnezeu) sînt că făca omului devine plin de căldură, plin de bucurie, trupul lui se încălzește, frica și sfiala se depărtează de la el și iese din sine... Moartea înfricoșătoare o socotește ca bucurie».

O altă caracteristică a scrierii este că în tot acest fir suitor al vieții duhovnicești, ea lasă să se observe prezența permanentă și de prim rang a rugăciunii lui Iisus. De aceea autorii ei reiau vorbirea despre această rugăciune în foarte multe rânduri, la toate nivelele la care ajunge viața duhovnicească. Dar, întrucît, după ei, rugăciunea aceasta nu se poate săvîrși ca o metodă formală, făcînd abstracție de piedicile pe care i le opun diferitele patimi, închipuiri și amintiri care ispitesc pe om spre plăceri trupești și lăleag de lucrurile și de împrejurările care le pot satisface, autorii (sau autorul) îndreaptă adeseori, după descrierea felului în care trebuie să se facă rugăciunea, atenția la metodele prin care omul se poate feri, se poate curăța de patimi și poate dezvolta în sine virtuțile sau pornirile spre bine, care sfîrșesc în nepăsare. Pe această autorii o leagă strîns de iubire, de îndumnezeire, de vederea luminii dumnezeiești.

În general «liniția» pe care trebuie să o dobîndească omul duhovnicesc este un proces dinamic, de înlinițit din alt punct

de vedere, e o cre tere n bl nde e, n smerenie, dar i n ferircirea iubirii, o tensiune continu spre Dumnezeu, supremul izvor de iubire, care nu e lipsit de momentele dramatice ale poc in ei pentru p catele cele mai sub iri, pe care, cu c t omul e mai progresat duhovniceste, cu at t le sesizeaz mai mult n sine, produc ndu i o ascu it ntristare. i tot acest urcu sfr e te n «odihna» n iubirea lui Dumnezeu, care nici ea nu e ncremenire, ci o l rgire necontenit a fiin ei umane pentru primirea i iradierea acestei iubiri.

Foarte puternic este pus n lumin , n urcu ul omului duhovnicesc i n starea lui ndumnezeit , plin de for a iradierii, lucrarea Sf ntului Duh. Toat via a cea nou , plin de v paia iubirii lui Dumnezeu, se datoreaz Sf ntului Duh. Mai rar o scriere ca aceasta n care lucrarea Duhului Sf nt s fie a a de accentuat .

Desigur, aceasta nu nseamn c aten ia acordat Domnului Iisus Hristos trece pe al doilea plan, cum crede Ammann. Pomenirea ne nctat a numelui lui Iisus, cu sim irea fierbinte a iubirii Lui, a dulce ii prezen ei Lui, este puterea esen ial care conduce pe om n tot urcu ul lui spre unirea cu Dumnezeu i spre des v r irea proprie. Aceast putere st la baza ntregului s u efort de cur ire de patimi, de naintare spre nep timire, spre sim irea tot mai ad nc a lui Dumnezeu i spre unirea cu El n ns i persoana Domnului Iisus Hristos. Dac nu se ncurajeaz nchipuirea lui Hristos cu ranele Lui s nger nde ca n mistica feminin catolic , este pentru c Hristos, Cel cu care omul duhovnicesc spore te leg tura ne nctat , este Hristos Cel nviat, Cel devenit str veziu n lumin , Cel care e sim it n primul r nd ca subiect — focar de iubire, s l luit nl untru inimii, nu Hristos al amintirii n starea de r stignire pe cruce, Hristos care nu e, propriu zis, real prezent, ci mai cur nd, doar amintit. Hristos din scrierile duhovnice ti ale R s ritului este Hristos real prezent i transparent n inim , Hristos din care, de aceea, iradiaz puterea n toat fiin a uman , dar o putere care e sim it c e din El ca subiect plin de o iubire nesfr it .

Repro ul lui Ammann din acest punct de vedere porne te din ne n elegerea spiritualit ii r s ritene, care nu r m ne la sentimentalismul sus inut mai mult de amintire i lipsit de puterea de nduhovnicire a omului, care iradiaz din Hristos cel prezent¹³.

13. A. M. Ammann, op. cit., p. 40.

Desigur aceasta stă în legătură cu altă considerare a esenței operei mântuitoare a lui Hristos: în născutură Prinților. Hristos nu ne a mântuit prin plata unei echivalențe juridice pe cruce, pentru care trebuie să fim mereu recunoscători cu amintirea, privind la această răstignire a Lui pe cruce, cum însuși Ammann declară, că ne mântuiește prin legătura reală continuă pe care o avem cu Hristos Cel născut, desigur și pentru faptul că a primit răstignirea.

Și numai pentru faptul că Hristos este simțit prezent în starea Lui născut, pnevmatizat, transparent și iradiant de putere, tot urcușul duhovnicesc duce pe om spre o pnevmatizare asemănătoare cu a Lui, care pregătește deplină stare de pnevmatizare și transparență în lumină a omului înduhovnicit, în viața viitoare.

Dar dacă «Cele 100 capete» descriu mai mult născuturile și virtuțile celui ce voiește să ajungă la unirea cu Dumnezeu și la vederea Lui sufletească (am zice faza de curgere, sau făptuitoare), cele 14 capete «Despre rugăciune» ce urmează după ele descriu treapta mai înaltă a rugăciunii, iar cele 80 (sau 83) de capete ale scrierii «Raiul», sau «Despre rai», descriu aproape exclusiv culmea duhovnicească a unirii cu Dumnezeu, la care a ajuns cel ce s-a străduțit să tindă spre ea. Cum va zice Vasile de la Poiana Mărilor mai târziu, aici ea descrie «ruga ciunea Văzătoare», spre deosebire de «ruga ciunea minții», produs al efortului omenesc. Desigur că și scrierea din urmă acordă un mare loc rugăciunii, pentru că numai rugăciunea introduce nemijlocit la unirea cu Dumnezeu, sau la vederea Lui. Dar cel mai mult ea se ocupă cu «vederea» lui Dumnezeu, care este mai presus de rugăciune. De aceea, ea se ocupă tot atât de mult, ba chiar mai mult, cu lucrarea Duhului Sfânt, decât starea de rugăciune culminantă și de unire supremă cu Dumnezeu este o stare în care lucrarea Duhului Sfânt a devenit oarecum exclusivă. Starea de unire cu Dumnezeu fiind, propriu-zis, o stare de totală iubire, autorul acordă mai multe capitole descrierii iubirii de Dumnezeu. Astfel temele scrierii a treia a lui Calist se pot socoti acestea patru: rugăciunea, vederea lui Dumnezeu, iubirea Lui, lucrarea Duhului Sfânt.

Dar temele acestea apar într-o măsură mai puțin accentuată decât în «Cele 100 de capete ale lui Calist și Ignatie». Afirmăm că numai în Duhul Sfânt ne putem ruga lui Iisus

formează coninutul capitolelor 12—13, 50. Despre trebuința a Duhului Sfânt pentru cei ce voiesc să urce spre Dumnezeu se vorbește în capitolul 6, ba în acest capitol și în capitolul 4 se afirmă chiar că toată strădania vieții adevărate, a celui credincios este să redescopere harul Duhului Sfânt primit la Botez, dar acoperit de patimi. Despre vederea mai presus de minte a lui Dumnezeu se vorbește în capitolul 70, despre iubire, în capitolul 81.

Amândou scrierile se resimt, prin marele rol acordat Sfântului Duh și iubirii, de influența Sfântului Simeon Noul Teolog. Viața isihastă este descoperită în aceste scrieri, făcând ca ele să fie de viață în Duhul Sfânt.

S-ar putea spune că «Cele 100 de capete ale lui Calist și Ignatie» se deosebesc de cea de a doua scriere nu numai prin faptul că cea din urmă descrie urcușul spre Dumnezeu, pe când a doua descrie vârful acestui urcuș, ci și prin faptul că cea dintâi este o largă întemeiere, în scrisul Prinților duhovnicești anteriori, a stării de unire cu Dumnezeu, descrisă în cele 80 (sau 83) de capete ale scrierii «Raiul».

Dar cele două scrieri sunt preocupate de aceeași culme duhovnicească pe care cea dintâi o descrie ca fiind de atins, iar cea de a doua, ca fiind atinsă.

Înrudirea celor două scrieri se face simțită în unii termeni proprii și caracteristici ambelor scrieri. De exemplu, termenul «*pururea izvorătoare*», aflat în «Cele 100 de capete» (cap. 75), se află și în cele 80 (sau 83) capete ale scrierii «Raiul» (cap. 22, 43). Preocuparea scrierii «Raiul» de a face pe cititori să cîștige simplitatea și lipsa de chip a minții (cap. 21) este proprie și «Celor 100 de capete» (cap. 70). De asemenea, în amândou scrierile se folosește termenul de «*har enipostatic*» (Calist și Ignatie, cap. 70 — Patriarhul Calist cap. 40).

Identitatea aceasta de termeni și de preocupări s-ar putea ilustra pe larg printr-o cercetare mai amănunțită a celor două scrieri. În ele se simte aceeași atmosferă de gândire și de stil.

În orice caz, în scrierea «Raiul» (80 sau 83 de capete) avem o serioasă aprofundare teologică a temelilor din «Cele 100 de capete». Avem în ea stăruitoare analize ale stărilor trinitare de contemplativ sau vizitor (de ex. cap. 36). Dar avem în ea

i interesante aprofundări hristologice și antropologice (de ex. cap. 38). Sunt descrise în cuvinte entuziaste stările iubirii de Dumnezeu și modul trecerii practice de la multe rațiuni ale naturii și Scripturii la Raiunea tainică, personală, Cea Una și Supremă. Scrierea cuprinde o analiză admirabilă a «simbirii în elegtoare» și a stărilor produse de ea (cap. 41). Capitolul 43 ne dă o cuceritoare descriere a dragostei de Dumnezeu, care este sufletul rugăciunii neîncetate. În capitolele 47—48 avem interesante observații cu privire la deschiderea inimii și la unirea între minte și inimă. În capitolul 52 avem o remarcabilă argumentare filozofică a credinței ca experiență a lui Dumnezeu. Expresia «chip enipostatic» este o paralelă la «luminarea enipostatică» din «Cele 100 de capete» (cap. 60). Desigur, ea se află și la Sfântul Grigorie Palama. Dar în cele două scrieri de față ea capătă o aplicare practică. Capitolul 57 despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre toate virtuțile legate de ea se resimte de influența Sfântului Simeon Noul Teolog. Capitolele 65—73 cuprind frumoase reflexiuni despre minunea unirii lui Dumnezeu cu sufletul.

A celor dintre monahi

CALIST și IGNATIE XANTHOPOL:

Metod și regul foarte amănunțit, care are mărturiile sfinților și poate fi întrebuințat cu ajutorul lui Dumnezeu de către cei ce își aleg să viețuiască în liniște și singurătate, sau despre purtarea, petrecerea și viețuirea lor și despre toate bunătățile ce le pricinuiete liniștirea celor ce se străduiesc cu ea, cu drept judecat.

1. Cuvântul de față se împarte în 100 de capete, iar introducerea e socotită ca primul capitol și se ocupă cu darul și harul mai presus de fire, sîlăuit prin Duhul Sfânt în cei credincioși¹⁴.

Ar fi trebuit ca noi, cei ce, potrivit cuvintelor dumnezeiești, sîntem nevătăși de Dumnezeu (1 Tes. 4, 9) și purtăm înscris în inimă, în chip negrit, legea cea nouă (2 Cor. 3, 2—3), mai luminoasă ca un soarelui, și sîntem cîrmuiți de Duhul cel bun și atotdrept, ca niște fii și moțenitori ai lui Dumnezeu și împreună moțenitori cu Hristos (Rom. 8, 17), să viețuim asemenea îngerilor și să nu avem nevoie să fim nevătăși de cineva, ca să cunoaștem pe Domnul. Dar depărtarea noastră de la bine

14. De fapt, cap. 1 nu se ocupă cu harul. Dar toată secțiunea ntîi (cap. 1—14) se ocupă cu harul și cu modul în care poate fi menținut. În manuscrisele Bibliotecii Academiei scrierea aceasta se numește: Mețug și îndreptar.

i abaterea spre rău, de la cea dintâi răsrire a popului, împreună cu aceasta, pizma cumplitelui Veliar și tirania lui ne împotrivea noastră așdă în noi pornirea și ne deprimează în chipul cel mai rău de poruncile mântuitoare și îndumnezeitoare și se înalță spre prapăștiile pierzătoare de suflet; iar ceea ce este mai jalnic, (este faptul că), ne așternit și cugetăm și lucrăm chiar împotriva noastră. Drept urmare, potrivit cuvântului dumnezeiesc, «nu este nimeni care nălege, nu este nimeni care să caute pe Dumnezeu» (Ps. 13, 2). Căci, îndată ce ne amăbătuim de la calea cea dreaptă, ne am făcut netrebniți (Ps. 13, 3) și, de aceea, năntregim trupuri (Fac. 6, 3). Iar lipsindu-ne de harul luminător și dumnezeiesc, avem nevoie să ne îndemnăm și să ne ajutăm unii pe alții spre cele bune¹⁵.

2. Cuvântul de față s-a scris datorită întrebării unui frate oarecare, potrivit întei urmărite de el, dar și pentru împlinirea unei porunci a Părinților.

Fiindcă, în dorința ta de a cerceta, după cuvântul Domnului (Ioan 5, 39), dumnezeieștile și de viață dătoarele Scripturii și de a fi introdus în ele fără primejdie, ai cerut adeseori și de la noi, nevrednicii, un cuvânt și o regulă scrisă, pentru folosul tău și poate și al altora, cum zici, am judecat acum că trebuie să împlinim, cu ajutorul lui Dumnezeu, această dorință vrednică de laudă ta, după ce, mai înainte, năam voit să o facem. O împlinim acum, prea iubitul nostru fiu duhovnicesc, prăsină lenea care ne însoțește, de dragul iubirii și al folosului tău, uimiți la culme de srguină ta pentru cele bune și

15. Această înțajutorare spre cele bune nu stă în contradicție cu afirmația de mai înainte că totuși ne am făcut răi. Căci binele pe care îl săvârșim prin această înțajutorare este mărginit. În afară de aceasta, omul, ajutând pe altul, depășește în oarecare măsură neputința de a fi bun, pe care o trăiește când se nchide în singurătatea sa.

de st ruitoarea ta osteneal . Dar, nainte de acestea, o facem tem ndu ne de pedeapsa cu care a amenin at Dumnezeu, n chip nfrico tor, pe cel ce a ascuns talantul (Matei 25, 25).

Pe lng cele spuse, o facem ca s mplinim porunca pe care ne au l sat o P rin ii i nv torii no tri duhovnice ti, ncredin nd cele nv ate de la ei altor b rba i iubitori de Dumnezeu. Deci Dumnezeu, P rintele iubirii i D t torul mbel ugat al tuturor bun t ilor, s ne dea nou , celor z bavnici i slabi la glas, cuv nt potrivit ntru deschiderea gurii noastre (Efes. 6, 19), El care a insuflat adeseori i animalelor necuv nt toare cuv nt (Num. 22, 28), spre folosul auzitorilor. Iar ie i tuturor celor ce vor citi acestea, potrivit spusei tale, s v dea urechi s le auzi i cu n elepciune i pricepere i s vie ui i n chip drept, precum este pl cut Lui. «C ci f r de El nu putem face nimic» din cele folositoare i m ntuitoare, precum s a scris (Ioan 15, 5); i «de nu va zidi Domnul casa, n zadar s ar osteni ziditorii» (Ps. 126, 1). Despre aces tea, at t.

3. Cunoa terea scopului premerge oric rui lucru. Iar scopul acestei lucr ri este s arate care este temelia.

Dac cunoa terea scopului premerge oric rui lucru, iar scopul nostru este s spunem cele ce ajut la cre terea duhovniceasc , iar al t u, s vie uie ti cu adev rat potrivit celor spuse, trebuie ca nainte de orice s cercet m spre ce plin tate a g ndirii celei dup Hristos privind, s punem apoi un nceput folositor ca temelie, ca, apoi, cu timpul, mp rt indu ne de ajutorul cel de sus, cu mbel ugare, s tindem i spre un acoperi potrivit zidirii cl - dite de Duhul.

4. Începutul oric rei lucr ri dup Dumnezeu este s vie uim potrivit cu poruncile M ntuitorului. Iar sfr itul

ei este s ne ntoarcem la harul des v r it al Preasfântului i de via ncep torului Duh, dat nou prin dumnezeiescul Botez.

Deci, nceputul oric rei lucr ri dup Dumnezeu, este, pe scurt, s ne gr bim n tot chipul, cu toat puterea, s vie uim dup legea tuturor poruncilor ndumnezeitoare ale M ntuitorului. Iar sfr itul este s ne ntoarcem, prin p zirea lor, la zestrea dat nou de sus i de la nceput din sfin ita cristelni , adic la des v r ita alc tuire i na tere duhovniceasc a noastr din nou, prin har; sau, dac i place s nume ti acest dar altfel, la lep darea vechiului Adam cu faptele i poftetele lui i la mbr carea Celui nou i duhovnicesc (Col. 3, 9—10), care este Domnul Iisus Hristos¹⁶. C ci zice dumnezeiescul Pavel: «Copiii mei, pe care iar i v nasc n dureri, p n c nd va lua Hristos chip n voi» (Gal. 4, 19) ; i: «C i n Hristos v a i botezat, n Hristos v a i mbr cat» (Gal. 3, 27).

16. «Re ntoarcerea» la starea noastr dinainte de p cat nu e, totu i, o ntoarcere la o stare fix ; numai cu condi ia aceasta se poate accepta ceea ce spune Ammann c nu exist o cre tere obiectiv , teologic a harului (Op. cit., p. 25). Starea aceea este totu i starea omului nou, care e tocmai prin aceasta o stare vie, dinamic . Starea n care e ntip rit Hristos, starea n care omul a luat chipul lui Hristos i de aceea este starea lui Hristos ca om nou, care l reface pe om n chipul lui adev rat. Dar Hristos care s a ntip rit n cel botezat se desf oar n el, duc ndu l spre m sura plin t ii Lui, la «m sura b rbatului des v r it». Deci, pe de o parte harul Botezului, ca s l luire a lui Hristos nu l duce pe om dincolo de Hristos, i n sensul acesta nu l trece la alt har, dar pe de alt parte exist o cre tere a omului n Hristos, d nd putin a lui Hristos s se actualizeze tot mai mult n el. i f r ndoial c acest actualizare a harului n om nu are numai caracter subiectiv (Ammann, op. cit.), ci, n omul ce i spore te deschiderea spre Hristos prin virtu i, harul se desf oar n mod obiectiv, adic se comunic l untric tot mai mult, de i, pe de alt parte, este ntreg n el ca realitate n mare parte virtual pentru om de la Botez. Avem aci aceea i situa ie ca n cazul Revela iei care nu mai trece dincolo de Hristos, dar din care Duhul Sfnt comunic continuu puteri i lumini noi, adic «conduce la tot adev rul», ns numai din Hristos («din al Meu va lua») i nu din afar de Hristos.

5. *Ce este harul i cum l putem dob ndi ? i care s nt cele ce l tulbur i care cele ce l cur esc ?*

Dar ce este harul i cum l putem dob ndi i care s nt cele ce l tulbur i care cele ce l cur esc i va ar ta cel ce a str lucit cu sufletul i cu limba mai mult dec t tot aurul. El zice : «Ce nseamn : «r sfr ng nd ca o oglind slava Domnului, ne prefacem n acela i chip» (2 Cor. 3, 18)? Aceasta se ar ta, mai limpede, c nd lucrau darurile minunilor. Dar, nici acum nu e greu, celui ce are ochi credincio i, s vad aceasta. C ci, ndat ce ne botez m, sufletul se face mai luminos ca soarele, cur it fiind prin Duhul. i, nu numai c privim spre slava lui Dumnezeu, ci i primim o str lucire de la ea. C ci precum argintul aflat sub razele soarelui, trimite i el raze, nu numai din firea sa, ci i din lumina soarelui, a a i sufletul cur it i ajuns mai str lucitor dec t tot argintul, prime te o raz din slava Duhului, pe l ng slava afl toare n el; i anume una a a cum se cuvine de la Domnul n Duhul» (2 Cor. 3, 18)¹⁷. i, dup pu in: «Dac voie ti, i voi ar ta aceasta i mai limpede de la Apostoli. G nde te te la Pavel, ale c rui ve minte s vreau minuni (Fapte 19, 12), la Petru, a c rui umbr avea at ta putere (Fapte 5, 15). Dac ace tia n ar fi purtat chipul Împ ratului i dac razele lor de lumin n ar fi fost cu neputin de

17. Sf. Ioan Gur de Aur, *Omil. VII la Epist. a II a c tre Corinteni*, n P.G. 61, col. 449. F r ndoial c nu se poate separa ntre str lucirea sufletului cur it i cea care vine de la Duhul Sfnt, dac numai st nd sub lumina Duhului, sufletul devine i el str lucitor. Iar str lucirea ce i vine sufletului de la Duhul, care l face i pe el s str luceasc , nu i o gra ie creat , contrar cu ceea ce afirm Ammann c autorii scrierii «fac o deosebire ntre darul creat al gra iei i D t torul gra iei» (p. 23). Cum ar str luci creatul n chip dumnezeiesc, primind o lumin creat ? Cum s ar mai cunoa te aceast lumin ce i se comunic , ca una ce i este proprie Domnului, Duhul ? Cum ar mai oglindi sufletul n acest caz slava lui Hristos, care nu e creat ?

privit, ve mintele și umbrele lor n-ar fi lucrat minuni¹⁸. Căci chiar și numai ve mintele împăratului nfrico ează pe toți lăhari.

Dar voieți să vedeți slava aceasta strălucind și prin trup? «Privind, se zice, la fața lui Itefan, au văzut-o ca o fațadă de nger» (Fapte 6, 15). Dar aceasta nu era nimic pe lângă slava ce strălucea în untru. Căci ceea ce Moise avea pe față (Ie . 34, 30), aceea purtau aceia în suflet. Ba chiar cu mult mai mult. Căci ce avea Moise era ceva simțit, pe când aceasta era ceva netrupesc. Și precum culorile luminoase ca focul, născute din trupurile strălucitoare, spre cele apropiate, transmit și acelora lumina lor, așa se întâmplă și cu cei credincioși. De aceea, socotesc că cei ce privesc aceasta, se desprind de pământ și gândesc la cele din ceruri. Căci e bine să suspini măcar cu amar, ca nu cumva, bucurându-ne de o atât de mare cinste, să nu mai cunoaștem cele zise, pentru că am pierdut adevărul repede acele lucruri și ne amăgim de cele ale simțurilor. Pentru că această slavă negrită înfricoșătoare rămâne în noi o zi sau două, apoi o stingem, aducând iarna lucrurilor vieții și împiedicând razele ei prin desimea norilor»¹⁹.

Și iarăși zice în altă parte: «Trupurile celor ce au plăcut lui Dumnezeu se vor mbrăca în atâtă slavă, că nu pot vedea ochii aceia. Oarecare semne și urme necclare ale lor a binevoit Dumnezeu să dea în Vechiul și Noul Testament. Căci acolo fața lui Moise strălucea de atâtă slavă că nu putea fi privită de ochii israelitenilor (Ie . 34, 30), iar în Noul Testament, fața lui Hristos strălucea cu mult mai mult decât aceea» (Matei 17, 2).

18. Chipul lui Hristos nu era purtat de Apostoli și nu e purtat nici de cei ce se alipesc de El numai printr-o imitare de la distanță Lui, ci prin prezența Lui lucrătoare în ei. Vădit că aceasta nu e o grație creată.

19. Sf. Ioan Gură de Aur, *Ctre văduva tineră*, în P.G. 48, 603. Este bine să păm timim măcar cele aspre, ca nu cumva bucurându-ne de cele cerești să nu mai fim cu grijă și scdem în cele pământești.

Ai auzit cuvintele Duhului ? Ai n eles puterea tainei? Ai cunoscut care snt durerile na terii des vr ite din sfin ita cristelni ce se s vâre te n noi²⁰ i ct de mari snt roadele i plin tatea i r spl tirea ? Ai cunoscut ct de mult at rn i de noi s l m rim i s l mic o r m sau s l facem ar tat i s ntunec m acest har mai presus de fire, at ta ct ne este cu putin ?²¹. Iar cele care l ntunec snt furtuna lucrurilor vie ii i ntunericul ce se na te din patimi, care n pustindu se peste noi ca o iarn , sau ca un ru vijelios i acoperind sufletul nostru, nu l mai las nici s r sufle, sau s caute spre binele cu adev rat existent i fericit pentru care a i fost f cut, ci l ntunec i l neac , odat ce e luat ntreg n st p nire de fr m ntarea chinuitoare a vrtejului i a fumului pl cerilor. Iar de cele contrare acestora, adic de cele ce se nasc din poruncile ndumnezeitoare au parte cei ce nu umbl dup trup, ci dup Duh. «Umbla i, zice, n Duh i nu ve i mplini poftete trupului» (Gal. 5, 16). Acestea snt folositoare i m ntuitoare i conduc, ca o scar , spre vrful i spre cea mai nalt dintre trepte, adic spre iubire, care este Dumnezeu (1 Ioan 4, 8).

6. *În sfntul Botez primim harul dumnezeiesc n dar; dar acoperindu l pe acesta prin patimi, l cur im iar i prin mplinirea poruncilor*²².

20. Na terea noastr din nou se s v r e te n acela i timp n untru nostru, c ci noi nu sntem omor i n a a fel nct s nu se produc n acela i timp n noi i s nu sim im i noi durerile acestei na teri ce se produce n noi. C ci moartea omului vechi i na terea celui nou n noi se s v r e te i prin participarea voin ei noastre. De aceea, la Botez ni se cere i nou s ne lep d m de satana i s ne mpreun m cu Hristos.

21. Deci se poate vorbi i de o sporire a harului primit la Botez prin eforturile noastre, contrar cu ceea ce spune Ammann (Op. cit., p. 25).

22. Harul Botezului nu se mai pierde, ci numai se acoper . Odat intrat n rela ie cu Hristos, omul nu mai iese total din ea. Amintirea ei nu o mai poate terge oric t ar vrea. Se poate spune c urma lui Dumnezeu nu se mai terge din el, cum de altfel nu se poate terge nici urma

Noi primim, deci, n s nul dumnezeiesc, adic n sfin-
 ita cristelni , n dar, harul dumnezeiesc cu totul des-
 v r it. Dar, dac , pe urm , prin reaua ntrebuin are a
 celor vremelnice i prin grija de lucrurile vie ii i prin
 cea a patimilor, l acoperim pe acesta, cum nu se cuvine,
 ne este cu putin , prin poc in i prin mplinirea po-
 runcilor ndumnezeitoare, s primim i s dob ndim iar i
 această str lucire mai presus de fire i s vedem n chipul
 cel mai limpede ar tarea ei. Desigur ar tarea ei se des-
 coper pe m sura osteneii fiec ruia n credin . Dar
 nainte de toate, prin ajutorul i prin bun voirea Dom-
 nului nostru Iisus Hristos. C ci, zice Sf ntul Marcu:
 «Hristos, fiind Dumnezeu des v r it, a d ruit celor bote-
 za i harul des v r it al Sf ntului Duh. C ci, El nu pri-
 me te adaus de la noi. Dar ni se descoper nou i ni se
 arat pe m sura lucr rii poruncilor i ne d ruie te adaus
 la credin , «p n ce vom ajunge to i la unitatea cre-
 din ei, la m sura vrstei plin t ii lui Hristos» (Efes.
 4, 13). Deci orice i am aduce, odat ren scu i n El, este
 de la El i din El i era ascuns n El»²³.

oric rei alte persoane cu care am intrat odat n rela ie. Aceasta arat
 caracterul personal att al lui Dumnezeu ct i al omului. Omul nu e
 numai o substan chimic , care se poate transforma n ntregime prin
 noi asimil ri de materii i nici Dumnezeu nu este o astfel de esen . Teo-
 logia catolic cunoa te numai persisten a unui «character indelebilis» n
 cel ce a c zut dup Botez n p cate de moarte, sau n cel apostaziat. Dar
 ce e această pecete, dac nu e harul nsu i, sau dac nu se afl ntr o
 leg tur cu harul ?

23. Sf. Marcu Ascetul, *Despre Botez*, n P.G. 65, 1028 C; *Filoc. rom.*
 vol. I, p. 309. A a se mpac persisten a aceleia i Hristos n noi i dina-
 mica vie ii cre tine. Harul dat la Botez e Hristos ntreg. In acest sens
 nu se mai d omului n cursul vie ii un plus de har. Dar ntruc t Hristos
 i descoper n om, prin Duhul Sfânt, tot mai mult lumina i puterea
 Lui, are loc n el o sporire sau o cre tere a luminii i puterii lui Hristos
 i totodat i o cre tere duhovniceasc a omului. Ad ug m de la noi tot
 mai mult credin , dar nu un plus de har.

7. Cel ce vie uie te dup Dumnezeu, trebuie s mplineasc toate poruncile. Dar cea mai mare parte a lucr rii sale trebuie s o nchine celor dint i i celor mai cuprinz toare.

Precum am spus, nceputul i r d cina a toat lucrarea aceasta este vie uirea potrivit cu poruncile m n tuitoare ; iar inta i roada ei este re ntoarcerea la harul des v r it al Duhului, d ruit nou prima dat prin Botez. Acest har se afl n noi — «c ci lui Dumnezeu nu i pare r u de darurile Sale» (Rom. 11, 29) — ns harul acesta este necat de patimi, dar se poate descoperi prin lucrarea poruncilor. De aceea, se cuvine s ne silim n tot chipul s cur im i s facem ct mai v dit ar tarea Duhului n noi prin mplinirea, dup putin , a tuturor acestor porunci. C ci «f clie picioarelor mele este legea Ta i lumin c r rilor mele» — zice fericitul David c tre Dumnezeu (Ps. 118, 105) — i «porunca Domnului str lucit (este cea) care lumineaz ochii» (Ps. 18, 9), i «...spre toate poruncile Tale m am ndreptat» (Ps. 118, 128). Iar cel ce se odihnea pe piept (Sf ntul Apostol Ioan) zice : «Cel ce p ze te poruncile Lui, r m ne ntru El i El ntru acela» (1 Ioan 3, 24), i «poruncile Lui nu s nt grele» (1 Ioan 5, 3). M ntuitorul zice, de asemenea : «Cel ce are poruncile Mele i le p ze te pe ele, acela este cel ce M iube te; iar cel ce M iube te pe Mine, iubit va fi de Tat l Meu i Eu l voi iubi pe el i M voi ar ta lui» (Ioan 14, 21), i «De M iube te cineva pe Mine, va p zi cuv ntul Meu i Tat l Meu l va iubi pe el i la el vom veni i Ne vom face l ca la el» (Ioan 14, 23), i «Cel ce nu M iube te pe Mine, cuvintele Mele nu le p ze te» (Ioan 14, 24).

Dar, mai mult dec t acestora, cea mai mare parte a lucr rii sale trebuie s o nchine poruncilor celor dint i i mai cuprinz toare, oarecum maicilor celorlalte. C ci,

numai a a vom merge f r gre al spre inta ce ne st nainte, adic vom pune nceput bun i vom ajunge la sfr itul dorit sau la ar tarea Duhului (1 Cor. 12, 7)²⁴.

8. *Începutul a toat lucrarea de Dumnezeu iubitoare este chemarea cu credin a numelui Domnului nostru Iisus Hristos i, mpreun cu ea, vin pacea i iubirea ce r sar din ea.*

Începutul a toat lucrarea de Dumnezeu iubitoare este chemarea cu credin a numelui m ntuitor al Domnului nostru Iisus Hristos. C ci El nsu i a zis : «F r de Mine nu pute i face nimic» (Ioan 15, 5)²⁵. i mpreun cu ea este pacea — c ci se cuvine, zice, ca fiecare «s se roage f r m nie i f r g nduri» (1 Tim. 2, 8) — i iubirea, c ci «Dumnezeu este iubire i cel ce r m ne n iubire, n Dumnezeu r m ne i Dumnezeu n el» (1 Ioan 4, 16). Dar pacea i iubirea nu numai c fac rug ciunea bine primit , ci se i nasc i r sar din rug ciune ca ni te raze gemene i cresc i se des v r esc din ea²⁶.

24. Ar tarea Duhului nseamn transparen a omului i ar tarea Duhului prin fapte de putere care cov r esc r utatea i egoismul; e o transparen a bun t ii l untrice, care se arat ca lumin prin fa a i prin toat vie uirea omului.

25. Aceasta nseamn c prin chemarea numelui lui Iisus ni se m p rt e te ns i puterea Lui. C ci prin chemarea numelui lui Iisus, I ne adres m cu iubire Lui nsu i i El r spunde acestei iubiri.

26. Chemarea deas a numelui lui Iisus este nceputul i izvorul tuturor virtu ilor. Dar cele dint i dintre aceste virtu i s nt pacea i iubirea, desigur nu de la nceput ntr un grad des v r it. Ele s nt nedesp r ite i str ns mpletite cu chemarea numelui lui Iisus, deci i cu puterea Lui. C ci chemarea acestui nume produce prin ea ns i pacea de orice grij , de orice fric , de orice m nie, o nfr nare de la acestea i o uitare de ele. Dar, in acela i timp, cine cheam numele lui Iisus, o face cu iubire i cu ncredere fa de El. Desigur, iubirea e i virtutea cea mai nalt , la care se ajunge prin toate celelalte. Dar dac n ar fi n toate, de la nceput, o oarecare iubire fa de Hristos, nu s ar putea ajunge la iubirea des v r it fa de El.

9. *Prin fiecare din acestea i prin toate trei împreună ni se dăruie te cu mbelugare plin tatea bună a ților.*

Prin acestea, mai bine zis prin fiecare din acestea i prin toate trei împreună, ni se dăruie te cu mbelugare i ne prisose te plin tatea bună a ților. De fapt, noi nădăduim că, prin chemarea cu credință a numelui Domnului nostru Iisus Hristos, vom primi cu siguranță mila i viaa adevărată, ascunse în El (Col. 3, 3). Căci numele Domnului Iisus Hristos, strigat cu curaj în untru inimii, e ca un izvor dumnezeiesc nesecat din care nesc cu prisosință acele bună a ți²⁷.

Iar prin pacea care întrece toată mintea i nu are nici un hotar (Filip. 4, 7; Is. 9, 7), ne nvrednicim de măp carea cu Dumnezeu i întreolalt. În sfârșit, prin iubire, a cărei slavă este neasemnată i care e sfârșitul i plin tatea Legii i a Proorocilor (Matei 22, 39) — căci însuși Dumnezeu se numește iubire (1 Ioan 4, 8) — ne unim în întregime cu Dumnezeu, desființându-se păcatul din noi, prin dreptatea lui Dumnezeu i prin însușirea de fii după har, lucrat în noi în chip minunat prin iubire. Căci «iubirea, zice, acoperă multime de păcate» (1 Petru 4, 8); i: «Iubirea toate le acoperă, toate le crede, toate le nădăruie te, toate le răbdă; iubirea niciodată nu cade» (1 Cor. 13, 7, 8).

27. Hristos nu se siliuie te în inima noastră dacă nu Îl ne deschidem i noi în mod conștient i voim. Iar aceasta noi nu o putem face decât gândindu-ne mereu la El i la tot ce înseamnă El pentru noi i pomenindu-L sau chemându-L pe nume. În sensul acesta însuși numele Lui, chemat continuu, e o deschidere continuă a inimii pentru Hristos cu o tot mai mare afecțiune față de El i deci un mijloc de a-L avea siluit în noi, într-o lucrare tot mai simțită. Nu numele luat în sine cuprinde pe Hristos (poate în aceasta constă caracterul greșit al curentului «Imeasla via» de la 1913 între călugării ruși din Athos), ci numele chemat cu credință, adică alipirea noastră de El însuși, prin pomenirea afectuoasă a Lui. Atunci se face o legătură între noi i El, ca de la persoană la persoană, deci, o comunicare a puterii Lui către noi.

10. *Domnul nostru Iisus Hristos n vremea patimii m ntuitoare a l sat acestea ucenicilor S i ca pe ni te porunci testamentare i ca pe o mo tenere dumnezeiasc ; la fel i dup nviere.*

De aceea, nsu i Preabunul i Preadulcele Domn al nostru Iisus Hristos a l sat acestea, ca un P rinte adev - rat i iubitor tuturor celor ai S i, ca pe ni te porunci i m ngieri testamentare, ca pe ni te chez ii sprijinitoare, dulci i nt ritoare²⁸ sau, mai bine zis, ca pe o mo tenere de ner pit, d ruit de Dumnezeu, at t c nd a ajuns la patima Sa de bun voie pentru noi, c t i c nd s a ar tat Apostolilor dup nviere; ba i c nd avea s se ntoarc la Tat l S u prin fire i la al nostru prin har.

Aceasta a f cut o, spun nd ucenicilor n preajma patimii Sale : «Tot ce ve i cere n numele Meu, v voi face» (Ioan 14, 13); i: «Amin, amin zic vou , c toate c te le ve i cere de la Tat l n numele Meu, v va da vou . P n acum n a i cerut nimic n numele Meu; cere i i ve i primi, ca bucuria voastr s fie deplin ». i: «În acea zi ve i cere n numele Meu» (Ioan 16, 23—26).

i iar i, dup nviere a zis : «Celor ce cred, le vor urma aceste semne: n numele Meu, draci vor scoate, n limbi noi vor gr i» (Marcu 16, 17—18) i celelalte. Lucruri asem n toare acestora spune i ucenicul ce se odihnea pe pieptul lui Iisus : «Înc i multe alte semne a f cut Iisus naintea ucenicilor S i, care nu s nt scrise n cartea aceasta. Iar acestea s au scris ca s crede i c Iisus este Hristos Fiul lui Dumnezeu i, crez nd, via s ave i ntru numele Meu» (Ioan 20, 30—31). Iar dumnezeiescul Pavel zice: «Întru numele lui Iisus tot genunchiul s se plece» (Filip. 2, 10) i cele urm toare. Dar i n Faptele Apos

28. Domnul, d ndu ne ndemnul chem rii Sale, ne a asigurat prin aceasta pacea i iubirea. Dar ni le a f g duit acestea n plus at t ca porunci c t i ca daruri nt ritoare. Darul nu ne devine propriu dac nu l lucr m.

tolilor s a scris : «Atunci Petru, fiind plin de Duhul Sf nt, a gr it: cunoscut s v fie vou tuturor i ntregului Israel c prin numele lui Iisus Nazarineanul, pe care voi L a i r stignit i pe care Dumnezeu L a ridicat din mor i, acesta st naintea voastr s n tos» (Fapte 4, 8—10); iar pu in mai ncolo: « i nu este n nici un altul m ntuirea. C ci nu este alt nume dat ntre oameni, n care trebuie s ne m ntuim noi» (Fapte 4, 12).

i M ntuitorul a spus : «Datu Mi s a toat puterea n cer i pe p m nt» (Matei 28, 18). Aceasta a spus o i prin cele ce le^a zis Dumnezeu Omul c tre Apostoli nainte de r stignirea pe cruce: «Pace las vou , pacea Mea dau vou » (Ioan 14, 27); i: «Acestea le gr iesc, ca ntru Mine pace s ave i» (Ioan 16, 33); i: «Aceasta este porunca Mea, s v iubi i unii pe al ii» (Ioan 15, 12); i: « ntru aceasta vor cunoa te to i c s nte i ucenicii Mei, dac ve i avea iubire ntreolalt » (Ioan 13, 35); i: «precum M a iubit pe Mine Tat l i Eu v am iubit pe voi. R m ne i ntru iubirea Mea. De ve i p zi poruncile Mele, ve i r m ne n iubirea Mea, precum Eu am p zit poruncile Tat lui Meu i r m n n iubirea Lui» (Ioan 15, 9—11).

i iar i, dup scularea Sa din mor i, Domnul nostru Iisus Hristos se ar t n diferite r nduri la ai S i, d ruin du le pacea Sa i zic nd : «Pace vou » (Ioan 20, 19). Iar lui Petru, c ruia i a ncredin at conducerea ucenicilor, ar t nd c grija turmei este un fel de r splat a iubirii lui fierbin i fa de Domnul Iisus Hristos^{28b}, i spune astfel, a treia oar : «Dac M iube ti, Petre, mai mult dec t al ii, pa te oile Mele» (Ioan 21, 15)^{28c}.

28 b. Dac nu e o interpolare, ceea ce se spune aci, nu e un primat de jurisdic ie, ci unul de iubire. El e ns strict personal al lui Petru. Sau n orice caz, c nd cel ce p store te nu mai iube te turma sa, adic credin a ei, nu mai are nici conducerea, pentru c nu mai are iubirea.

28 c. Acestea s nt cele trei trepte, repetate la nivele tot mai nalte, pe care urc ngerii, dup Dionisie Areopagitul (Ierarhia cereasc).

11. *In acestea trei s nt esute toate virtu ile.*

Iar dac ar voi s cerceteze cineva n chip limpede i cu de am nuntul, va afla n aceast mpletitur ntreit i de nedesp r it (Eccl. 4, 12), nf i at i esut ntregul ve m nt nestricat i de Dumnezeu alc tuit al virtu ilor. C ci vie uirea dup Dumnezeu e ca un lan i ca o linie felurit aurit , av nd o virtute atârnat n chip bine or n duit de alta i pe toate bine nchegate ntre ele. Fiind multe, mplinesc un singur lucru, anume ndumnezeirea omului care vie uie te cu cur ie potrivit cu ele. C ci ele mbog esc ca ni te leg turi i inele chemarea m ntui toare a numelui prea dulce a lui Iisus Hristos, cu credin , ba, dac voie ti, i cu n dejde i cu smerenie i totodat cu pace i cu iubire, ca pe un pom cu ntreit tulpin de Dumnezeu s dit i de via d t tor, de care, cel ce se atinge la vremea potrivit i se mp rt e te dup cuviin , nu gust moartea, ca primul zidit, ci via a nestric cioas i ve nic ²⁹.

12. *Îns i d ruirea i venirea Sf ntului Duh de la Tat l la credincio i are loc n Hristos Iisus i n sf ntul Lui nume.*

Cu adev rat, d ruirea i venirea Sf ntului Duh are loc n Hristos Iisus i n sf ntul Lui nume, cum zice nsu i Dumnezeu i iubitorul de oameni, Domnul Iisus Hristos, c tre Apostoli: «V este de folos, ca s M duc Eu. C de nu M voi duce Eu, M ng ietorul nu va veni la voi. Iar de M voi duce, l voi trimite pe El la voi» (Ioan 16, 7); i: «C nd va veni M ng ietorul, pe care Eu l voi trimite de la Tat l, Duhul Adev rului, care de la Tat l purcede»

29. Biruirea mor ii depinde de nt rirea duhului nostru prin chemarea numelui lui Iisus, prin pacea care l fere te de fr m nt ri i prin iubirea ce l une te cu Dumnezeu, izvorul vie ii.

(Ioan 15, 26). Iar I: «Mângietorul, Duhul cel Sfânt, pe care L va trimite Tatăl întru numele Meu» (Ioan 14, 26)³⁰.

13. *In chip cuvenit ni s-a rânduit de către Sfinții noștri Prinși, împreună cu Duhul cel Sfânt al lui Iisus Hristos, să ne rugăm Domnului nostru Iisus Hristos și să cerem mila Lui.*

De aceea, vestii noștri povătuitori și dascăli, împreună cu Preasfântul Duh cel Sfânt al lui Iisus Hristos, ne au învățat că înainte de orice bună lucrare și osteneală, totuși, dar mai ales cei ce voiesc să pornească pe drumul liniștii, să se dedăruiește lui Dumnezeu, să se rupă de lume și să se liniștească cu drept judecat, să se roage Domnului și să ceară fructul și mila Lui; și

30. Duhul Sfânt vine la noi numai din Domnul Iisus Hristos, adică prin umanitatea Lui, după ce a fost ridicat prin înălțare la Tatăl, adică să umplut de Duhul, cum este plin El și ca Dumnezeu; adică numai când ea este copleșită de Duhul, nu mai este văzută cu ochii noștri de acum. În faptul că este de trebuință ca Fiul să se naște la Tatăl ca să-L poată trimite pe Duhul, este implicat purcederea Duhului de la Tatăl. Duhul Sfânt nu vine însă ocolind pe Hristos, căci aceasta ar însemna că Revelația lui Dumnezeu și comunicarea lui Dumnezeu cu umanitatea trece mai departe de la Iisus Hristos, sau că în Hristos nu ni s-a dat Dumnezeu în întregime; ar însemna că se revine iar și la o revelare a lui Dumnezeu și la o comunicare a Lui în afara umanului asumat în modul culminant în Hristos. Dar umanitatea lui Hristos rămâne mijlocul culminant prin care Dumnezeu a venit și rămâne în legătură cu noi. De aceea, «Duhul de la Sine nu va grai, ci din al Meu (din Hristos) va lua și va grai» (Ioan 16, 14). Dar Duhul nu repetă cele spuse de Iisus în mod concentrat, ci scoate din intimitatea dumnezeiească a lui Hristos, unit în mod suprem cu umanitatea, deci din forma umană a comunicării Lui cu noi, alte și alte laturi, alte și alte lumini și puteri, în alte și alte forme și grade. Lucrarea Duhului Sfânt este o lucrare progresivă, înălțându-se de eforturile sporite ale omului și de mereu noile forme de înălțare ale lui. Duhul Sfânt «conduce la tot adevărul» (Ioan 16, 13), în mod treptat, pe măsură ce terii noastre ca indivizi și ca umanitate în capacitatea de a-l înălța. Lucrarea Duhului conduce în veci spre tot mai deplină asemănare cu Hristos a celor ce cred în El.

să ai bine, ca lucrul acesta să nu te întreruie, preasfântul
 și preadulcele Lui nume să îți fie pe acesta neîncetat
 în minte și pe buze și întru el și cu el să respiri, să vie-
 uiești, să dormi, să priveghezi, să te miști, să mănânci
 și să bei, într-un cuvânt, să se sîrguiești toate să
 le faci în acest chip. Căci, așa cum în lipsa acestuia, to-
 tul se surpă în chip nefricat, mai bine zis, nimic nu
 mai avem din cele ce ne sînt de folos, tot așa, avîndu-l
 pe acesta, tot ce ne este potrivit se depărtează, mai bine
 zis, nici un bine nu ne mai lipsește și nimic nu ne este
 cu neputință. Aceasta ne aflat-o Domnul zicînd:
 «Cel ce rămîne întru Mine și Eu întru el, aduce roadă
 multă; căci fără de Mine nu poți face nimic» (Ioan 15, 5).
 Deci chemînd și noi, nevrednicii, cu credință acest nume
 și sîvîrînd această lucrare nefricată și prea cinstită,
 mai presus de orice nume și lucrare (Filip. 2, 9), și în-
 tînzînd cu totul pe el pînzele cuvîntului de față, vom începe
 să vorbim și să pîim înainte.

14. *Cel ce voiește să pășească frîngere al pe drumul
 lini tirii cu Domnul, trebuie să aleagă, înainte de toate,
 împreună cu lep darea de toate, ascultarea desvîrșită.*

Întru numele Marelui Dumnezeu și Mîntuitorului
 nostru Iisus Hristos care a zis: «Eu sînt lumina» (Ioan
 8, 12), viața și adevărul, calea (Ioan 14, 6) și ușa ce duce
 spre Dumnezeu; și: «Prin Mine, de va intra cineva, se va
 mîntui și va intra și va ieși și să găsească viața» (Ioan 10,
 7, 9), se înalță (pe viața) mîntuitoare; ia aminte la cele
 ce îți le spunem și la sfaturile adevărate ce îți le dăm.

Înainte de toate, alege-ți, după lep darea deplină, po-
 trivită cuvîntului sfînt, ascultarea neprefăcută și desvîr-
 șită; adică caută, cu toată silința, să afli un povăitor
 și un dascăl neamgitor. Să fie neamgitor prin mîrtu-
 ria ce o are pentru cele ce le spune, în Sfintele Scripturi
 și arătate ca pîrtitor de Duh, prin vieuirea care con-

sun cu cuvintele. S fie nalt la n elegere, smerit la cugetare i blind n toate purt rile. S spun cuvintele predaniei dumnezeie ti, ca un nv tor asemenea lui Hristos. Iar afl ndu l pe acesta i lipindu te cu toat fiin a de el, ca un fiu iubitor de p rintele adev rat, r m i ntreg n at rnare de poruncile lui, socotindu l ca pe Hristos nsu i, ca unul ce prive ti la Acela i nu la om, alungând departe de tine toat necredin a i toat ndoiala ca i toat p rerea de sine i pl cerea voin ei tale.

i mergi pe urmele dasc lului, cu simplitate i f r ispitire, f c ndu i con tiin a ca o oglind care arat n sine cu limpezime deplin pe pov uitorul, prin ascultarea des v r it i f r alegere a lui. Iar dac , vreodat , diavolul, du manul celor bune, i seam n n cuget ceva potrivit, sari ca din desfr nare i ca din foc la tine nsu i i stai mpotriva n el torului care te ispite te, cu n elepciune, spun nd: nu pov uitorul pov uie te pe pov uitor, ci pov uitorul pe pov uit; nu eu am s scot la iveal gre ala pov uitorului, ci el are s fac aceasta cu gre ala mea; nu eu s nt judec torul lui, ci el este judec torul meu, potrivit Sc rarului³¹; i cele asemenea. C ci nimic nu e mai potrivit ca aceast purtare, adic dec t ascultarea celui ce s a hot rât s rup f r mpotrivire za pisul gre alelor sale i s scrie n cartea dumnezeiasc faptele m ntuitoare. C ci, dup fericitul Pavel, nsu i Fiul lui Dumnezeu i Dumnezeul nostru, Domnul Iisus, f c ndu se ca noi, pentru noi i chivernisind cu mare n elepciune bun voin a p rinteasc , s a ar tat p ind pe acest drum, prin care s a nvrednicit i ca om de buna pl cere p rinteasc ; fiindc s a smerit pe Sine, f c ndu se ascult tor p n la moarte, iar moartea, pe cruce. «Pentru aceea i Dumnezeu L a prea n l at pe El i I a d ruit Lui nume» i celelalte (Filip. 2, 8—9). Dac e a a, cine va a tepta cu cutezan , ca s nu spunem f r n elepciune,

31. *Scara raiului* IV j P.G. 88, 682 AB.

s se mp rt easc de Domnul i Dumnezeuul i M ntui torul nostru Iisus Hristos i de cununile p rinte ti, f r s se hot rasc s p easc pe aceea i cale cu Înv torul i Pov uitorul nostru Iisus Hristos? C ci, ucenicul, dac voie te s ajung la acestea trebuie s se fac asemenea nv torului, av ndu l ca o pecete i ca un model, i s st ruie cu tot sufletul s priveasc f r clintire la via a deschiz torului de drum i la purt rile lui i s se sileasc s i urmeze zi de zi. C ci, despre nsu i Domnul nostru Iisus Hristos s a mai scris c era supus tat lui i mamei Sale (Luca 2, 51); i nsu i M ntuitorul zice: «N am venit s Mi se slujeasc , ci s slujesc» (Matei 20, 28).

Se g se te vreunul care voie te s vie uiasc altfel, adic dup bun pl cerea i dup voia lui i f r pov uitor, i, totu i, socote te c aceasta este o via ndum-nezeit , potrivit ra iunii? Nu, nicidecum; c ci acela ar umbla prin an uri. Pentru c zice Sc rarul: «Precum cel ce nu are pov uitor se r t ce te u or pe drum, a a i cel ce umbl pe o cale singuratec dup voia sa, se pierde u or, chiar dac are toat n elepciunea lumii»³².

De aceea, mul i, ca s nu zicem to i, care nu ascult i nu umbl potrivit sfatului, seam n foarte multe cu osteneal i cu sudoare, lucr nd ca n vis, dar nu secer cu adev rat dec t foarte pu in. Iar unii culeg, n loc de gr u, neghin , potrivindu se, precum s a spus, voii i unei cuget ri pl cute lor, dec t care nimic nu este mai r u³³. Martor al acestui fapt este Sc rarul, care scrie : «To i c i ncerca i s v preg ti i pentru drumul m rturisirii cu

32. *Scara*, loc. cit.

33. Aci e puterea sobornicit ii ortodoxe. Ea e str in i de individualismul protestant i de dictatura unei persoane socotit infailibil , ca n catolicism. Cel ce pov uie te e ascultat, pentru c i a nsu it bine i prin aplicare n via a proprie Tradi ia de la nceput a Bisericii, adic a nv turii lui Hristos, predat prin Apostoli i urma ii lor.

mintea³⁴; to i c i voi i s lua i jugul lui Hristos pe ume-
rii vo tri, dar apoi v sili i s pune i povara voastr pe
grumazul altuia; to i c i v gr bi i s v scrie i c tigu
rile voastre i n locul lor voi i s ajunge i la libertatea
voastr ; to i c i voi i s trece i marea aceasta i s no-
ta i pe ea n l a i i sus inu i de m inile altora, cunoa -
te i c a i ncercat s p i i pe un drum scurt i aspru,
care are n sine o singur gre al : aceasta este via a de
sine (idioritmic). Cel ce a nl turat o pe aceasta, pentru
totdeauna, a ajuns la cap t n toate cele bune, duhovni-
ce ti i pl cute lui Dumnezeu nainte de a p i pe calea
lor. C ci ascultarea nseamn a nu te ncrede n tine,
n s v r irea celor bune, p n la sfr itul vie ii»³⁵.

De aceea, i tu, nv nd acestea cu n elegere i do-
rind s deprinzi partea cea bun , care nu se va lua de
la tine, a lini tii ce duce la cer, urmeaz legilor bine orân-
duite, precum i s a ar tat. Îmbr i eaz nt i, cu bucurie,
ascultarea; apoi, lini tea. C ci precum f ptuirea este ca-
lea spre vedere (contemplare), a a ascultarea e calea spre
lini te. «Nu trece, cum s a scris, hotarele pe care le au
pus p rin ii t i» (Prov. 22, 28); i: «Vai celui singur»
(Ecl. 4, 10). În felul acesta, pun nd temelie bun , cu na-
intarea vremii, vei pune i acoperi str lucitor zidirii
Duhului. C ci, precum, acolo, unde nceputul e r u, totul
e vrednic de lep dat, tot a a, acolo, unde nceputul e bun,
totul e frumos i bine or nduit, de i uneori se nt mpl i
invers, dar aceasta vine din voin a i hot r rea noastr .

34. «M rturisirea min ii» este pomenirea ne nctat cu mintea a nu-
melui Domnului Iisus Hristos. Prin aceasta mintea i m rturise te cre-
din a n Iisus Hristos, chiar c nd nu o face prin cuvinte auzite.

35. *Scara* IV ; P.G. 88, 680 BC. S nu te ncrezi c po i face prin tine
nsu i un lucru des v r it. Totdeauna e bine s ntrebi i pe altul. i s
cau i s faci acest lucru din nou i mai bine.

15. *Care s nt semnele adev ratei ascult ri, pe care, av ndu le, cel cu adev rat ascult tor, dovede te c e ascult tor f r gre al .*

Dar, fiindc aceast cale are multe i nesfr ite chipuri i, de aceea, i cei ce p esc pe ea, p esc n chip felurit, trebuie s i d m i c teva din semnele ei, pe care p zin du le ca o regul i ca o linie dreapt , vei vie ui n chip cuvenit.

Dintre ele le spunem pe acestea: cel cu adev rat ascult tor, se cuvine, precum ni se pare, s p zeasc neap rat aceste cinci virtu i:

Înt i, credin a, adic s aib credin a curat i nef arnic fa de nt ist t torul s u, nc t s cread c vede n el pe Hristos i se supune Lui, cum zice Domnul Iisus: «Cel ce v ascult pe voi, pe Mine M ascult i cel ce v nesocote te pe voi, pe Mine M nesocote te; iar cel ce M nesocote te pe Mine, nesocote te pe Cel ce M a trimis pe Mine» (Luca 10, 16). Iar Sc rarul zice: « i tot ce nu este din credin , este p cat»³⁶.

În al doilea r nd, adev rul. Unul ca acesta sluje te adev rului n fapt , n cuv nt i n m rturisirea sincer a g ndurilor. «Începutul cuvintelor sale este adev rul», precum s a scris (Ps. 118, 160); i: «Domnul caut ade- v rul» (Ps. 30, 25). Iar Hristos zice: «Eu s nt adev rul» (Ioan 14, 6). El nsu i s a numit adev rul.

Al treilea lucru cerut e s nu i faci voia proprie. C ci e spre paguba celui sub ascultare s fac voia sa. El tre- buie s i o taie pe aceasta totdeauna de bun voie, adic nu silit de p rintele s u.

Al patrulea e s nu se mpotriveasc n cuv nt i s nu se certe, n general, pentru c mpotrivirea n cuv nt i cearta nu s nt ale celor bine credincio i. C ci scrie Sf n- tul Pavel: «Iar dac cineva este iubitor de sfad , noi, acest obicei, nu l avem, nici Bisericile lui Dumnezeu»

(1 Cor. 11, 16). Dacă acestea sînt oprite îndeobşte tuturor creştinilor, cu atât mai mult monahilor, care au făgăduit să se supună cu sinceritate, după pilda Domnului. Căci împotrivirea în cuvînt şi iubirea de sfadă şi a începutul în voia proprie, care vieţuieşte împreună cu necredinţa şi cu mînia cugetului. Pentru că s-a spus: «Călugărul mîndru în cugetare se împotrivesc te cu tărie»³⁷. Iar contrariul acestui lucru, adică neîmpotrivirea în cuvînt şi neîubirea de sfadă vine din credinţă şi din smerita cugetare.

În al cincilea rând, acesta trebuie să pzească sinceritatea, adică să facă o mărturisire amănunţită şi sinceră în istoricului, cum am dat şi la tundere, că năvăla în fricoşatului scaun al lui Hristos, înaintea lui Dumnezeu şi a sfinţilor îngeri, făgăduind să avem ca început şi sfârşit, împreună cu altele făgăduite şi îndatoriri ale noastre faţă de Domnul, şi mărturisirea celor ascunse ale inimii. Căci a spus şi dumnezeiescul David: «Am zis: vesti voi fi rădelegea mea Domnului» (Ps. 31, 6) .a. Dar şi Scara zice: «Ranele descoperite nu se vor face mai rele, ci se vor tămădui»³⁸.

Cel ce pzeşte aceste cinci virtuţi arătate, cu încredinţare şi cu tărie, şi stă în chip sigur, că va dobîndi fericirea dreptilor ca o arvună. Căci acestea sînt proprii ascultării vrednice de laudă şi ca o rădăcină şi temelie a ei.

Dar ascultă care sînt şi ramurile şi roada şi acoperişul: «Din ascultare, zice iarăşi Sfîntul Ioan Scara, r

37. Scara XXVIII; P.G. 88, 965 D.

38. Scara IV ; P.G. 88, 681 B. În textul grec se spune: «Ranele biruie». Descoperirea greşalelor năvăla altuia şi prin aceasta năvăla lui Dumnezeu, înseamnă o adevărată biruire a lor, sau un efort al omului de a se dezlipi de ele, efort ajutat de puterea celui alt, dar mai ales de a lui Dumnezeu. Ele sînt pironite de cel ce le mărturiseşte la stîlpul dezaprobarii, că nişte lucruri urâte; nu le mai ocroteşte, nu le mai apără ca pe nişte lucruri care nu sînt chiar atât de condamnabile. Un fel de pironire a lor pe cruce.

sare smerenia; din smerenie, dreapta chibzuin (discern mântul); din dreapta chibzuin , p trunderea; din aceasta (r sare) vederea nainte, care e o nsu ire a lui Dumnezeu singur i un dar cu totul deosebit i mai presus de oricare d ruit de El celor n chip fericit ndumnezei i»³⁹. Pe lng cele spuse, s i fie v dit i c , dup ascultarea ce i ai nsu it o, i r sare i smerenia; i iar i dup smerenie, i va fi d ruit i dreapta chibzuin i, la fel, i celelalte. Deci nevoie te te cu toat puterea ce o ai s i faci f r gre al drumul ascult rii. C ci prin aceasta vei ajunge, n chip ne ndoielnic, i la cele ce urmeaz . Iar dac , naint nd pe drumul ascult rii, vei chiopta, s tii c nu vei str bate u or distan a cealalt ce i st n fa , adic vie uirea cea dup Hristos, nici nu vei fi ncununat cu cununa d ruit biruitorilor. S i fie ascultarea i cele ce in de ea, amintite nainte, ca o c l uz , precum le este cor bierilor busola spre a se p zi de r t cire. C ut nd neclintit la ea, vei putea pluti pe marele ocean al virtu ilor i vei nainta spre portul ne nviforat al nep timirii⁴⁰. Iar dac va veni asupra ta vreo furtun i vreo cl tinare, acestea vor fi pe m sura neascult rii tale⁴¹. C ci, pe cel ce ascult cu adev rat, nici diavolul nsu i, spun P rin ii, nu l poate v t ma.

39. *Scara* IV; P.G. 88, 717 (citatul nu e dat literal).

40. Fiecare virtute se ntip re te n firea noastr treptat; sau firea noastr ia forma ei dinamic i plin de putere, biruind tot mai mult valul unei opozi ii, al unei porniri egoiste spre pl cere. Înaintarea din virtute n virtute e o lupt continu cu aceste valuri care voiesc s ne trag n ele, o lupt de cre tere continu n putere. Numai a a se ajunge la starea de nfrângere a tuturor patimilor, a tuturor valurilor lor, ca la un port al lini tii. Nep timirea concentreaz n ea rezultatul unor eforturi duse, n acest sens, p n la cap t.

41. In textul grec e «pe m sura supunerii tale». În elesul este ns acela i: pe m sur ce i mic orezi neascultarea i spore ti n ascultare, valurile pornirilor egoiste ce te asalteaz , vor fi mai mici, pentru c nu te ai supus lor.

Iar ca s i ar t m pe scurt i c t de mare este cinstita n l ime a cinstitei ascult ri, s mai amintim nc un cuv nt al unui Sfnt P rinte: zice, a adar, iar i prea str - lucitul lumin tor al vie uirii celei dup Hristos i noul Veseleil (Ie . 31, 2) al sc rii cere ti⁴²: «P rin ii socotesc c ntarea de psalmi drept arm tur ; rug ciunea, au spus ei, e ca un zid; lacrima neprih nit , spun c este ca o baie; fericita ascultare au socotit c este ca o m rturisire f r de care nimeni din cei mp timi i nu va vedea pe Domnul (Evr. 12, 14)»⁴³.

Socotim c s nt destule i acestea spre ar tarea cea mai limpede i spre lauda imit rii de neimitat (a lui Hristos), prin ascultarea de trei ori l udat . Vom mai avea prilejul s nv m a cunoa te prin cercare, — de vom urca spre cele nalte i de vom cugeta mpreun — care este pricina zdrobirii i mor ii noastre — pentru c n am fost zidi i astfel la nceput —, i care este iar i pricina nnoirii i nemuririi noastre? Vom afla c pricina celei dint i, sau a stric ciunii, este ncrederea n sine, conducerea de sine i neascultarea lui Adam, din care s a n s cut nesocotirea i c lcarea poruncii dumnezeie ti. Iar pricina celei de a doua, adic a nestric ciunii, este mpreun voirea cu Tat l i ascultarea de El, a Celui de al doilea Adam i a Dumnezeuului i M ntuitorului nostru Iisus Hristos, din care s a n scut p zirea poruncii Lui. «C Eu,

42. Veseleil a fost arhitectul cortului sfnt. Ioan Sc rarul a fost arhitectul sc rii duhovnice ti ce urc la cer ca turnul unei biserici.

43. *Scara* IV; P.G. 88, 681 AB. Virtu ile alc tuiesc un adev rat templu, sau un loca sfnt al lui Dumnezeu, pentru c prin ele omul se cur e te i i face drumul spre Dumnezeu, ca prin loca ul lui Dumnezeu. Iar, cum virtu ile nu s nt dec t tr s turile chipului restabilit al omului, nsu i omul devine prin ele un loca sfnt al lui Dumnezeu. Prin ele omul tr ie te cu Dumnezeu n fiin a i n lucr rile sale, adic cu puterea Lui. Omul este, astfel, i l ca ul lui Dumnezeu (1 Cor. 3, 16) i arhitectul lui, n colaborare cu Dumnezeu. (P tima ul nu vede pe Dumnezeu, pentru c e nc ngro at i ntors spre aceast stare ngro at a sa, adic nu s a f cut transparent spre Dumnezeu.

zice Mntuitorul, nu am gr̃it de la Mine, ci Tat̃l, Cel ce M̃a trimis pe Mine, Acela Mĩa dat Mie porunc̃e s̃ spuñ ĩ ce s̃ vorbesc. ĩ tiu c̃ porunca Lui este via a ve nic̃. Deci, cele ce gr̃iesc Eu, precum Mĩa spus Mie Tat̃l, a a le gr̃iesc» (Ioan 12, 49—50). Precum, deci, ñstr mo ul nostru ĩ ñ cei ca el, r̃ d̃ cina ĩ maica tuturor relelor este p̃ rerea de sine, a a ĩ ñ Dumnezeu Omul Iisus Hristos, ĩ ñ cei ce doresc s̃ vie uiasc̃ dup̃ El, ñceputul, izvorul ĩ temelia tuturor celor bune este smerenia.

Aceast̃ stare ĩ r̃nduial̃, dup̃ cum tim, o p̃ ze te ĩ prea nalta ĩ sfiñ ita ordine mai presus de noi a tuturor ñgerilor celor ñ chipul dumnezeiesc. Ba ĩ Biserica noastr̃ cea de pe p̃ m̃ nt. Iar cei ce se abat de la aceast̃ r̃nduial̃ ĩ voiesc s̃ vie uiasc̃ ñ chip sucit, ca s̃ nu spunem obraznic, am aflat ĩ credem c̃ s̃ au rupt de la Dumnezeu ĩ de la a ez m̃ntul luminos al Bisericii cere ti ĩ a toat̃ lumea ĩ au fost alunga ĩ ĩ trimi ĩ ñ ntunericul ĩ focul gheenei. Aceasta, dup̃ cum spunem, au p̃ timit o lucr̃ torii cei r̃ ĩ din jurul lui Lucifer ĩ flecarii eretici, r̃ u credincio ĩ din diferite timpuri, cum arat̃ cuvintele Scripturii dumnezeie ti. Ace tia au fost arunca ĩ, cum s̃ a spus, ñ chip jalnic, din pricina voiñ ei de a pl̃ cea lor ñ ĩ ĩ din pricina m̃ndriei, de la slava ĩ desf̃ tarea dumnezeiasc̃ ĩ din sfiñ ita adunare.

Un oarecare dintre ñelep ĩ a spus c̃ leacurile celor contrare s̃ nt̃ cele contrare. Fiindc̃, deci, pricina tuturor lucrurilor ñtrist̃ toare este neascultarea ĩ m̃ndria, iar a celor de bucurie este ascultarea ĩ zdrobirea inimii, cel ce dore te s̃ vie uiasc̃ f̃ r̃ gre al̃ trebuie s̃ petreac̃ ñ supunerea fã de un p̃ rinte ncercat ĩ nesupus ñ el rii — care ĩ are puterea ñtr̃ o ndelungat deprindere ĩ ñ cunoa terea celor dumnezeie ti ĩ ñ via a mpodobit̃ cu cununa virtu ilor — ĩ s̃ socoteasc̃ porunca ĩ sfatul lui ca pe cuṽ ntul ĩ sfatul lui Dumnezeu. C ci m̃ntuirea, zice, este ñ sf̃ tuire mult̃ (Prov. 11, 14); i:

«B rbatul nesf tuit e du manul s u». Iar dac s a nt m plat unora dintre P rin ii cei vesti i s dob ndeasc lini tea ndumnezeitoare i des vâr irea cea dup Dumnezeu, chiar i f r deprinderea n ascultare, aceasta s a nt m plat prin descoperire dumnezeiasc i foarte rar. Dar s a scris c ceea ce se ntâmpl rar nu e lege a Bisericii, precum cu o singur rândunic nu se face prim vara. Pentru aceea, tu ncrede te n supunerea adev rat , ca ntr o tiin care te c l uze te la lini tea preafrumoas i las cele ce s au nt mplat, prin iconomie, o singur dat , i ine seama de cele rânduite ndeob te de cuvio ii P rin i. In felul acesta te vei nvrednici i de cununa celor ce vie uiesc dup lege.

Pentru c , ce? Se va hot r cineva s porneasc pe drumul ce i se deschide n fa , dac nu l a cunoscut din cercare, f r un pov uitor ne n el tor? Nu va porni cineva pe talazurile m rii, lipsit de un c rmaci priceput. Pentru c nu se va apuca cineva de vreun me te ug oarecare i de vreo tiin f r un nv tor nesupus r t cirii. Se va apuca atunci oare, de me te ugul me te ugurilor i de tiin a tiin elor i va porni pe calea ce duce la Dumnezeu i pe marea nesfâr it , sau va ndr zni s nceap vie uirea monahal , care s a asem nat cu vie uirea ngereasc , adic nevoia a cu ea, i va crede sie i c va ajunge la cap tul din urm al ei, f r un pov uitor i cârmaci i nv tor ncercat i adev rat? Cu adev rat, unul ca acesta, oricine ar fi el, se am ge te pe sine n chip nebunesc i a r t cit nainte de a pune un nceput, ca unul ce nu se nevoie te dup lege. Dimpotriv , cel ce ascult de rânduielile P rin ilor, a ajuns la int nainte de a porni pe cale. C ci de unde putem ti din alt parte, dac lupt m dup cuviin mpotriva trupului, i dac ne narm m mpotriva patimilor i a demonilor? Pentru c , precum s a spus, patimile stau lng virtu i i locuiesc

u ling u ⁴⁴. Sau, cum vom putea s st p nim sim-urile trupului i s armoniz m puterile sufletului ca pe ni te coarde ale unei chitare? Mai bine zis, cum vom putea deosebi glasurile, descoperirile, m ng ierile i vederile (contempla iile) dumnezeie ti? Sau vicle ugurile, am -girile i n lucirile dr ce ti? i, ca s spunem pe scurt, cum ne vom nvrednici s ajungem la unirile cu Dumnezeu, la lucr rile ndumnezeitoare i la taine, f r nv -tura unui nv tor adev rat i luminat? Cu adev rat nu se poate, nu se poate! C ci l vedem i pe vasul ales, pe Preafericitul Pavel, nv torul celor negri te, gur a lui Hristos, lumin a lumii, soare deob te, nv torul lumii cre tine, vestind i t lcuind *mpreun* cu Apostolii Evanghelia. Iar pricina e, precum spune, «ca nu cumva s alerg, sau s fi alergat n de ert» (Gal. 2, 2). Ba mai mult, vedem ns i n elepciunea de sine, pe nsu i Domnul nostru Iisus Hristos, spun nd despre Sine: «M am cobor t din cer, nu ca s fac voia Mea, ci voia Tat lui care M a trimis pe Mine». Iar despre Preasf ntul i de via f c torul Duh spune c «nu va gr i de la sine, ci c te va auzi va gr i» (Ioan 16, 13).

De dragul rânduiei, care ine la un loc at t cele cere ti c t i cele p m ânte ti, s ntem st p ni i de fric , de uimire i de spaim , pentru nimicnicia i tr nd virea noastr i pentru cele alese din prostie, din p r rerea de sine, spre o vie uire st ângace, primejdioas , dup or nduial proprie i n chip nesupus. C ci, cu adev rat, lupta aceasta e plin de fric i zeci de mii s nt t lharii i nenum rate cursele ispitorilor. Pe l ng acestea, c derile nu

44. C nd cultiv m o virtute, se treze te n noi o dorin contrar ; c nd ne nfr n m de la pl ceri, se treze te n noi dorin a dup acele pl -ceri, ntruc t le l s m mult timp nesatisf cute ; c nd ne smerim, se treze te n noi dorin a de a ne ar ta c s ntem cineva. Numai cel ce a ajuns la treapta des vr it a virtu ilor, a dob ndit nep timirea, sau a desfiin at n sine total putin a de trezire a dorin ei dup pl cerile contrare.

se pot număra. De aceea, din cei mulți, foarte puțini sînt cei ce se mîntuiesc (Luca 13, 23). Aceștia însă trebuie să-și facă drumul precum voiesc. Căci, precum s-a scris, «focul va cerca cum este lucrul fiecăruia» (1 Cor. 3, 13); iar: «Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui (Ps. 61, 11). Dar nu pur și simplu după cum voiesc ei, ci după cum trebuie să viească și să vieuiească. Dece Domnul n-a elegere tuturor (2 Tim. 2, 7).

Deci, tu ești tot cel ce voiești să vieuiești după Dumnezeu, cunoscînd din aceste cuvinte, că dintr-un ciucure, toată esența aurită și duhovnicească a fericitei ascultări, grăbește-te să afli, cum s-a arătat mai înainte, un învîtor ne-nelător și desvîrit. Iar semnul celor desvîrți este, după purtătorul de Hristos Pavel, hrana tare (Evr. 5, 14). Aceștia au, prin deprindere, simțurile nătrite ca să deosebească binele de rău.

Cuțîndu-l în felul acesta, adică cu osteneală și credință, nu te vei mai abate de la întăpus înainte. Căci, «tot cel ce cere — spune Dumnezeiasca Scriptură — va lua și cel ce caută va afla, și celui ce bate îi se va deschide» (Matei 7, 8). Acela îi va descoperi pe rănd și după rănduială, toate cele datorate și lui Dumnezeu plăcute și te va căluzi spre cele iubite de Dumnezeu și încă și mai duhovnicești și nedescoperite celor mulți. Aceasta, pentru că te va vedea bucurîndu-te din suflet de cumpănare, de puștinătate și de simplitate în mîncări și băuturi, de acoperire cu care te mulumești, de mîbrăcăminte și mulumindu-te cu cele de folos și potrivite și trebuincioase timpului și că nu cauă cele de prisos și moi, cu care se mîndresc cei ce vieuiesc, în chip ne-nelut, în lux și strălucire și în înfigsuli a neînmîntuirilor. Căci zice Marele Apostol: «Avînd mîncare și acoperire, vom fi îndestulați cu acestea» (1 Tim. 6, 8).

Dar tu dorești și vrei să nvești de la noi și în scris cele potrivite începutului și mijlocului și sfîrșitului vieuirii celei după Hristos. Cu toate că întrebarea e vrednică de

laud , ne e greu s r spundem dintr odat . Totu i, cu ajutorul lui Hristos, ne vom sili s i d m un r spuns la ntrebarea ta, zidind pe des v r ita i preacinstita ascultare, ca pe o temelie tare i neclintit , cl direa mult vestit a ntregii case, adic lini tea (isihia) ndumnezei toare. Fire te, vorbim a a, sprijini i pe cuvintele P rin-ilor, gr ite n Duhul, ca pe ni te st lpi neclinti i.

16. *Cel ce voie te cu adev rat s vie uiasc n lini te i dup Dumnezeu trebuie s se ngrijeasc ca pe lng credin s fie plin i de fapte bune. Iar credin a este n-duit . i pe lng aceasta cel ce se lini te te trebuie s fie pa nic, ne mpr tiat, f r griji, sau ne ngrijorat, t cut, lini tit, mul umitor n toate, con tient de neputin a sa, s suporte cu b rb ie ncerc rile, s n d jduiasc n Dumnezeu i s a tepte de la El ceea ce este de folos.*

a) Zice M ntuitorul: «Nu tot cel ce Mi zice «Doamne, Doamne», va intra ntru Împ r ia cerurilor, ci cel ce face voia Tat lui Meu Cel din ceruri» (Matei 7, 8). Deci i tu, iubite, dac iube ti, nu cu vorbe goale, lini tea ndumnezeitoare — care d , de pe acum celor ce o deprind cu cur ie, putin a s primeasc ar t rile Împ r iei lui Dumnezeu ce str lucesc de departe, iar n veacul viitor mai deplin i mai des v r it — ci o iube ti cu adev rat i cu lucrarea, ngrije te te ca, pe lng credin a drept m ritoare, s fii plin i de fapte bune. Pe lng aceea, s fii n pace cu to i, c t te prive te pe tine, ne mpr tiat, f r griji sau deplin ne ngrijorat, t cut, lini tit, mul u-mitor n toate, con tient de neputin a ta i, peste tot, ine i ochiul neadormit i treaz fa de ispitele diferite i de multe feluri ce i se ntâmpl n fiecare zi; lupt te cu r bdare i cu ndelung r bdare cu toat furtuna i cu tot necazul ce vine asupra ta n tot felul.

Despre primul i al doilea lucru, adic despre trebuin a ca, pe lng dreapta credin , s te mpodobe ti

cu faptele bune, să fie înviator l murit și vitul frate al Domnului, care spune : «Credin a f r fapte este moart , precum și faptele f r credin » și : «Arat mi din faptele tale credin a ta» (Iacob 2, 26, 18). Iar înainte de acesta, pov uitorul și înviatorul tuturor, Domnul nostru Iisus Hristos, care zice c tre ucenici: «Mergând, învați toate popoarele, botezându-le în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, învățându-i să pzească toate câte v am poruncit vou » (Matei 28, 18—20). Cuvânt torul de Dumnezeu zice și el: «Dumnezeu cere de la tot omul care are Botezul acestea trei: credin a dreapt de la suflet, cumpătarea de la trup și adevărul de la limb »⁴⁵.

b) *Credin a e ndoit* . — Însemnează și ns c credin a, după cuvintele predate de Dumnezeu, este ndoit . Una e, ndeobște, cea a tuturor cretinilor ortodocși, iar alta a unora puini care prin împlinirea tuturor poruncilor îndumnezeitoare s au reîntors la chip și asemănare și, astfel, s au îmbogățit cu lumina dumnezeiască a harului și i au răzimat toată ndejdea în Domnul (Ps. 72, 27)⁴⁶. Și aceasta, năa m sur , — o, minune ! — c , după cuvântul Domnului, ei nu mai deosebesc nimic (nu

45. Cred că e Sf. Grigorie de Nazianz.

46. Împlinirea continuă a poruncilor, sau înțirirea în virtuți, îndumnezeiește pe om, pentru că ele îl unesc cu Dumnezeu tot mai mult, îl pun în comunicare tot mai puternică cu El. Cunoșcând prin trăire puterea lui Dumnezeu, el îl pune toată ndejdea în Dumnezeu. Un astfel de om are o vedere (o simțire) a harului ca lumină . Căci harul ca deschidere a lui Dumnezeu spre omul care s a deschis și el lui Dumnezeu, e în același timp lumină în calitatea lui de manifestare a iubirii lui Dumnezeu, dat fiind că orice deschidere a persoanei spre altă se arată ca lumină . Cu cât bunătatea ce se deschide e mai mare, sau cu cât deschiderea ns i e mai sinceră și mai totală , cu atât lumina lui e și ea mai puternică . Lumina lui Dumnezeu Celui atotbun covârșite lumina s racă omului, sau îl umple pe acesta de o lumină adncă și persistentă . În felul acesta faptele izvorăsc din credin a f r vedere, de la început, duc la o credin din vedere. Ele se nasc din credină și duc la o credină superioară .

mai au nici o ndoial) n vremea rug ciunii, n cererile ce le ndreapt spre Dumnezeu, ci cer cu credin i de aceea primesc ndat cele ce le s nt de folos. Astfel, ace ti ferici i au dob ndit, din faptele sincere, credin a sigur , ca unii ce au aruncat de la ei toat cuno tin a, deosebirea, ndoiala i grija i s au botezat (s au scufundat) cu totul ntregi n be ia dumnezeiasc a credin ei, a n dejdii i a iubirii fa de Dumnezeu i s au schimbat cu schimbarea mai nalt i fericit a dreptei Celui Prea nalt, dup proorocul David (Ps. 76, 10)⁴⁷.

Despre credin a dint i, nu i acum timpul potrivit s vorbim pe larg. Dar e foarte potrivit s vorbim despre a doua. Ea r sare i se câ tig ca un fel de rod din cea din ii. C ci credin a este ca o r d cin i ca un nceput al lini tii ndumnezeitoare. «Dac nu crezi, zice Sf ntul Ioan Sc rarul, cum te vei lini ti?»⁴⁸. De aceea, zice proorocul

47. Ace tia s au ridicat peste cuno tin a lucrurilor deosebite ntre ele, peste trecerea prin cuno tin de la unul la altul, de aceea i peste deosebirea lor i peste ndoiala pe care legile lor naturale o pot trezi n putin a mplinirii de c tre Dumnezeu a cererilor lor. Ei se afl n «be ia treaz » de care a vorbit Sf. Grigorie de Nisa, adic n bucuria entuziast a unirii cu Dumnezeu Cel preaiubitor. Dac orice unire prin iubire pricinuie te un fel de be ie, ntruc t se revars n cei uni i o putere de via de la unul la altul, cu at t mai mult unirea prin iubire cu Dumnezeu. Ei s nt scufunda i cu totul n be ia credin ei, a n dejdii ne ndoielnice i a iubirii fa de Dumnezeu, dar mai ales n be ia tr irii cov r i toare a valului de via ce le vine din Dumnezeu. Acesta e un botez l untric n Dumnezeu, sau n Duhul Lui cel Sf nt. Dar pentru a se scufunda n Dumnezeu, trebuie s se scufunde sau s se boteze n ei n i i, ie ind din superficialitatea s rac a p catului, tr it n limitarea egoismului. Numai acolo se nt lnesc cu Dumnezeu. Sf. Isaac Sirul zice : «Scara Împ r iei acesteia este n untru t u, ascuns n sufletul t u. Boteaz te pe tine n tine nsu i sp lndu te de p cat i vei afla acolo trepte, pe care vei putea urca» (op. cit., cap. 31, p. 127). Tema se afl i la Calist Catafygiotul.

48. *Scara* XXVII; P.G. 88, 1113 . Credin a tare d o statornicie i o. lini tire de grijile care chinuiesc pe om. Cu at t mai mult credin a din experien a unirii cu Dumnezeu, izvor a toat puterea i a vie ii f r tirbiri.

David: «Crezut am, de aceea am grăit» (Ps. 115, 1). Iar Marele Apostol Pavel zice: «Credința este temeliea celor nădăduite, dovada lucrurilor nevăzute» (Evr. 11, 1) și: «Dreptul din credință va fi viu» (Rom. 1, 17). Însuși Mântuitorul zice către ucenicii care cereau să le mărească credința: «Dacă ați avea credință cât un grunte de muștar, ați zice smochinului acesta: Scoate-ți rădăcina ție și de tine măre, și va asculta. Și, dacă ați avea credință întru ați deosebi (nu vă așteptați), nu numai cu smochinul ați face asta, ci și dacă ați zice muntelui acesta: Ridică-te și te aruncă în mare, să se facă. Și toate câte ați cere în rugăciune, crezând, ați primi» (Matei 21, 22). Așa, și apoi: «Credința ta te a mărituit» (Matei 9, 22).

Dar scrie și cuviosul Isaac: «Credința e mai subțire decât cunoștința, după cum și cunoștința e mai subțire decât cunoașterea lucrurilor ce cad sub simțuri⁴⁹. Căci toți sfinții, învrednicindu-se să afle această stare care e iubirea de Dumnezeu, viețuiesc, din puterea credinței, în desfășurarea petrecerii celei mai presus de fire. Iar credința numim, nu pe aceea prin care crede cineva în deosebirea preaslăvitelor și dumnezeieților Ipostasuri în Ființa preanaltă și unică a dumnezeirii, apoi în minunata întrupare în omeneitate, în primirea firii noastre, chiar dacă și aceasta e foarte naltă, ci aceea credință care răsară în suflet din lumina harului, având mărituria minții și spri-

49. Perceperea lucrurilor sensibile e proprie oricui, chiar și animalelor. Cunoștința unor principii raionale e mai subtilă, căci implică o putere de abstragere de la lucrurile sensibile și de la multitudinea lor. Dar credința e mai subtilă și decât această cunoștință, căci surprinde indefinitul, care e forma realității celei mai nalte, sau a persoanei. Cine poate defini persoana cuiva, nesfârșit în manifestările ei mereu noi? Ea nu poate fi cuprinsă în definiții exacte ale cunoașterii raionale. Cu atât mai mult, cine poate defini experiența prezenței și lucrării Persoanei supreme a lui Dumnezeu? Credința e modul de sesizare a celor mai subtile realități, fiind ea însăși cel mai subtil mod de cunoaștere. Căci numai credinței îi se dezvăluie persoana celuilalt, care nu vrea să fie redus la obiect și nu poate fi redus la obiect.

jinind inima ca s' biruiasc orice ndoial , din siguran a n dejdii, care o fere te de orice n elare. credin a care nu se arat pe sine n d ruirea auzului urechilor, ci n ochii duhovnice ti care v d tainele ascunse n suflet i bog ia dumnezeiasc cea ascuns ochilor fiilor trupului i descoperit n Duhul celor ce se osp teaz la masa lui Hristos, prin umblarea n legile Lui, cum a spus El nsu i: «De ve i p zi poruncile Mele, voi trimite vou pe M n- gietorul, Duhul adev rului, pe care lumea nu L poate primi; i Acela v va nv a pe voi tot adev rul» .a. (Ioan 14, 17; 16, 13); i iar i: «P n ce va veni Acela, care este des v r irea tainelor, i ne vom nvrednici n chip ar tat de descoperirea lor, credin a liturghise te ntre Dum- nezeu i sfin i taine negr ite. Fie ca i noi s ne nvred- nicim de ele prin harul lui Hristos nsu i, acum ca de o arvun , iar acolo n ipostasul (temelia) adev rului, n Îm- p r ia cerurilor, cu cei ce L iubesc pe El»⁵⁰.

c) *Trebuie s fii pa nic*. Iar pentru al treilea lucru, adic pentru trebuin a de a fi n pace cu to i, s i fie ndemn l murit cuv ntul fericitului David, ca i al pur- t torului de Hristos Pavel, care strig mai r sun tor de- c t o tr mbi . Cel dint i zice: «Pace mult este celor ce iubesc legea Ta i nu le este lor sminteal » (Ps. 118, 165);

50. Isaac Sirul, , ed. Nichifor Ieromonahul, Atena, 1895, cap. 65, p. 261—262. Credin a a doua, mai nalt , e o vedere n Duhul a bog iei bun t ii lui Dumnezeu, venit n sufletul celor ce au mplinit poruncile Lui i, pun ndu se, prin aceasta, n leg tur de iubire cu El, i au sub iat vederea ochilor duhovnice ti. Ei se hr nesc din aceast bog ie ca de la o mas dumnezeiasc aflat n ei n i i. Prezen a acestei bog ii n sufletul cuiva, e prezen a Duhului nsu i, c ci El le face proprii i intime sufletului. Dar n via a p m nteasc aceast bog ie nu e n mod deplin descoperit . De aceea credin a are nc un rol n aceast via . Ea e liturghisitorul care ne face cu putin tr irea acestor taine.

mijlocitoare ntre noi i Dumnezeu ; e ca un ochi care e necesar i to- tu i ca un ochi n care e prezent , prin reflectare i n acela i timp prin lucrare direct , lumina, puterea i bun tatea ce iradiaz din Dumnezeu.

i: «Am fost pa nic cu cei ce ur sc pacea» (Ps. 119, 6);
 i: «Caut pacea i o urmeaz pe ea» (Ps. 33, 13). Iar al doilea zice: «Urmeaz pacea cu to i i sfin enia, f r de care nimenea nu va vedea pe Domnul» (Evr. 12, 14); i: «De e cu putin , pe c t ine de voi, fi i n pace cu to i» (Rom. 12, 18).

d) *Trebuie s fii ne mpr tiat*. Iar al patrulea lucru, adic trebuin a de a fi ne mpr tiat, i l va ar ta cuviosul Isaac, care zice: «Dac pofta e rodul sim urilor, apoi s tac cei ce sus in c p zesc pacea min ii cu aten ia mpr tiat ». i: «Cu cei mpr tia i s nu te nso e ti»⁵¹.

e) *Trebuie s fii f r griji, sau ne ngrijorat*. Iar despre al cincilea lucru, adic despre trebuin a de a fi f r griji i ne ngrijorat s i fie de nv tur ceea ce spune Domnul n Evanghelie: «Pentru aceea, v zic vou : nu v ngrijii i n sufletul vostru ce ve i m nca, nici pentru trupul vostru cu ce v ve i mbr ca. Oare nu e sufletul mai mult dec t m ncarea i trupul mai mult dec t haina? C uta i la pas rile cerului, c nici nu seam n , nici nu secer , nici nu adun n jitni e. i Tat l vostru cel din ceruri le hr ne te pe ele. Nu s nte i voi mai mult dec t ele? i cine dintre voi, ngrijindu se, poate s adauge un cot la statura sa? Iar pentru hain , de ce v ngrijii i?» (Matei 6, 25 28). i pu in mai ncolo: «Deci nu v n-grijii i zic nd: ce vom m nca, sau ce vom bea, sau ce vom mbr ca. C ci toate acestea le caut neamurile. tie Tat l vostru cel din ceruri c ave i trebuin de toate acestea. C uta i mai nt i Împ r ia lui Dumnezeu i dreptatea Lui i acestea toate se vor ad uga vou . Deci, nu v ngrijii i de ziua de m ine, c ci ziua de m ine se va ngrijii de ale ei. Ajunge zilei r utatea ei» (Matei 6, 31—34).

51. Neidentificat.

Dar zice i Sfntul Isaac: «De nu te ai eliberat de griji, s nu cau i lumin n sufletul t u»⁵². Iar Sc rarul zice i el: «Un fir de p r tulbur ochiul i o mic grij alung lini tea. C ci lini tea este lep darea g ndurilor i renunarea la grijile p rute ndrept ite. Cel ce a dob ndit lini tea, nu se va mai ngriji nici de trupul s u. C ci, «ne mincinos este Cel ce a f g duit aceasta» (Evrei 10, 23)⁵³.

f) *Trebuie s iube ti t cerea*. Al aselea lucru, adic trebuin a de a t cea, decurge din n iruirea cuv ntului. Dar zice cuviosul Isaac i despre aceasta: «Cel ce i n-frineaz limba de la b rfire, p ze te inima lui de patimi; i cel ce cur e te inima lui de patimi, vede n tot ceasul pe Domnul»⁵⁴; i: «C nd vei pune toate faptele vie uirii tale pe un taler i t cerea pe cel lalt, vei afla c ea c nt re te mai greu»⁵⁵. i: «Mai presus de toate iube te t cerea, c ea te apropie de rod. C ci limba n are putere s se apropie de el»⁵⁶. i: «Mai nt i s ne silim s t cem; apoi din t cere se na te n noi ceva care ne conduce spre t cere. Dee i Dumnezeu s sim i ceva ce se na te din t cere. De vei ncepe s vie uie ti astfel, nu tiu eu ce lumin i va r s ri ie din aceasta»⁵⁷. i iar i: «T cerea

52. Op. cit., cap. 13, p. 51. Grijiile umplu cugetarea total de lucrurile necesare trupului; o trag la suprafa . Lucrurile i pierd transparen a. Ad ncurile sufletului, cu transparen a lor spre planul dumnezeiesc, se acoper . Cugetarea nu mai e preocupat de sensul vie ii. Acest sens nu se mai pune n eviden , nu mai e loc i timp n suflet pentru el.

53. Scara XXVII ; P.G. 88, 1109 D, 1112 A.

54. Neidentificat.

55. Op. cit., Cuv. 34, p. 149.

56. Neidentificat.

57. Op. cit., Cuv. 34, p. 149. In t cere, ad ncul nostru e lucr tor. C nd vorbim e mpiedicat s lucreze. In t cere el se nt lne te cu Duhul dumnezeiesc, care atrage cu putere privirea spre bog ia i via a Lui, se nt lne te cu Duhul dumnezeiesc, care e dincolo de el, i din nt lnirea aceasta se na te o cuno tin , pe care nu o poate ti dec t el i cei c rora le o comunic sau mai bine zis c rora le o comunic nu att prin cuvinte, c t prin felul cum arat i cum se comport . In t cere te nt lne ti cu ceva care te duce iar i la t cere. T cerea prinde mai bine taina ce se

este taina veacului viitor. Iar cuvintele snt uneltele lumii acesteia»⁵⁸. Iar Sfntului Arsenie, a a i a poruncit a doua oar glasul dumnezeiesc: «Arsenie, fugi, taci, lini te te te, i te vei m ntui»⁵⁹.

g) *Trebuie s te lini te ti*. Iar despre al aptelea lucru, adic despre trebuina de a vie ui lini tit, s i fie vrednici de crezarea spre dovedire, Marele Vasile i, iar i, Sfntul Isaac. Cel dint i a spus: «Lini tea este nceputul cur irii sufletului»⁶⁰. Iar cel lalt: «Sfritul lini tirii e t cerea cu privire la toate»⁶¹. Cel dint i a ar tat prin aceste cuvinte, pe scurt, nceputul lini tirii, al doilea, sfritul ei. Iar n Vechiul Testament s a spus: «Ai p c tuit? Lini te te te» (Fac. 4, 7) i: «Opri i v i cunoa te i c Eu snt Domnul» (Ps. 45, 10). Sc rarul zice i el: «Lucrul premertor al lini tii este lipsa de grij n privin a tuturor lucrurilor ndrept ite i ne ndrept ite. C ci cel ce se deschide celor dint i, va c dea n celelalte. Apoi, rug ciunea neobosit . i, n al treilea rnd, lucrarea nefurat (neab tut) a inimii. prin fire cu neputin celui ce n a nv at literele s citeasc c rile; dar i mai

petrece n ntlnirea noastr cu infinitatea ce iradiaz din Dumnezeu cel personal. C nd ncepe limba s o exprime, pierdem tr irea deplin a acestei taine de o bog ie indefinit , ncepem s rupem p ri din ea, care toate la un loc nu pot reda indefinitul. In t cere, e ti oarecum n mijlocul ei, identificat cu ea ; prin gr ire te deta ezi, te dep rtezi de ea ; n cuvinte prinzi numai f ii din ea, nu mai tr ie ti ntregul i ntregul acesta nu poate fi combinat din f ii, pentru c infinitul nu se poate realiza din combinarea p r ilor limitate. Desigur nu e vorba de t cerea diplomatic , ci de t cerea care e semnul scufund rii n infinitul dumnezeiesc prin ad ncul inimii.

58. Prin t cere ne ridic m n planul infinitului i al indefinitului, tr it n mod deplin. Prin cuvinte exprim m lucrurile distincte ale lumii acesteia i cobor m n lumea aceasta compus din lucruri finite ; cuvintele ne atrag n ngustimile lor f cute pentru lucrurile m rginite ale lumii dinafar .

59. *Acta Sanctorum, Propylaeum Novembris*, n «Synaxarium Constantinopolitanum», Mai, 8, 3 ; col. 665.

60. Sf. Vasile, *Epist. c tre Grigorie despre singur tate* ; P.G. 32, 228 A.

61. *Op. cit.*, cap. 79 ; P.G. 304.

cu neputin este celor ce n au dob ndit primul lucru (lipsa de griji), s le lucreze pe celelalte dou (rug ciunea i lucrarea inimii) cu judecat »⁶².

i, iar i, spune Sf. Isaac: «Dorul celui ce se lini te te este a teptarea ne nceat a mor ii. Cel ce intr f r acest g nd pe calea lini tirii nu poate purta cele ce trebuie s le suport m i s le r bd m n tot felul»⁶³.

h) *Trebuie s mul ume ti pentru toate.* Pentru al optulea lucru, sau pentru trebuin a de a mul umi pentru orice, s i fie ie ndrum tor Sfntul Pavel, care porunce te: «În toate mul umi i» (1 Tes. 5, 18). De asemenea, cuviosul Isaac, care zice: «Mul umirea celui ce prime te, stirne te pe cel ce a dat s dea daruri i mai mari dec t cele dinainte. Cine nu mul ume te pentru cele mai mici, va fi nerecunosc tor (mincinos) i nedrept i n cele mai mari»⁶⁴. i: «Ceea ce c l uze te darul lui Dumnezeu spre om este inima ce se mi c spre mul umire ne nceat . Iar ceea ce c l uze te ispita spre suflet, este g ndul de c rtire care se mi c pururea n inim »⁶⁵. i: «Gura care mul ume te pururea, prime te binecuv ntare de la Dumnezeu; i n inima n care st ruie mul umire se revars harul»⁶⁶.

i) *Trebuie s i recuno ti neputin a ta.* Al nou lea lucru este s cuno ti ce mare c tig dob nde te cel ce a ajuns s i cunoasc neputin a sa. Aceasta o vei afla lu nd

62. Scara XXVII ; P.G. 88, 1009 B.

63. Op. cit., cap. 34, p. 152. Cine s a mp cat cu g ndul c va muri, nu mai e nelini tit de nimic. Iar g ndul mor ii nu l mai sperie pe cel ce crede ferm n via a viitoare.

64. Op. cit., cap. 30, p. 126.

65. Neidentificat. Inima care mul ume te lui Dumnezeu este o inim deschis Lui. De aceea n ea se revars alte i alte daruri. Cea care cr te te e o inim nchis n sine. Ea nu vede darurile primite i de aceea nu prime te n fond nimic de la Dumnezeu, sau de la alt persoan . Reduc nd toate la nimic, r m ne cu nimic. Ea nimice te prin critic i ceea ce prime te.

66. Neidentificat.

aminte la psalmul VI al profetului David, n care zice: «Miluie te m , Doamne, c neputincios s nt» (Ps. 6, 2).

i n alt parte: «Eu s nt vierme i nu om, ocară oame-
nilor i def imarea poporului» (Ps. 21, 6). Iar Sf ntul
Isaac zice: «Fericit este omul care cunoa te neputin a sa,
pentru c această cuno tin i se face lui temelie i r d -
cin i nceput a toat bun tatea. C ci c nd va afla cine
este i va sim i cu adev rat neputin a sa, va str nge su-
fletul s u din starea umflat i goal , care i ntunec
cuno tin a, i i va pune sie i str juire»⁶⁷. i: «Omul
care a ajuns s cunoasc m sura neputin ei sale, a ajuns
la des v r irea smereniei»⁶⁸.

j) *Trebuie s r bd m cu b rb ie ncerc rile*. Cuv n-
tul ce ne a mai r mas i care mpline te num rul celor
zece nf i ate de noi, vorbe te despre trebuin a de a pur-
ta cu b rb ie i de a nfrunta cu r bdare ncerc rile fe-
lurite i de multe chipuri ce au s i se nt mple. Ascult ,
deci, cele ce s nt scrise despre aceasta n Sf nta Scrip-
tur . C ci zice purt torul de Hristos Pavel: «Fra ilor, nu
este lupta noastr mpotriva s ngelui i a trupului, ci
mpotriva ncep toriilor, a st p niilor, a st p nitorilor
ntunericului veacului acestuia, mpotriva duhurilor r u-
t ii ntru cele cere ti» (Efes. 6, 12). i: «Dac s nte i
f r certare, de care s au f cut p rta i to i, iat c s n-
te i neligitimi i nu fii» (Evr. 12, 8). i: «Pe care l iube -
te Domnul, l ceart , i bate pe tot fiul pe care l prime -
te» (Evrei 12, 6). Fratele Domnului zice i el: «B rbatul
neispitit este necercat» (Iacob 1, 12). Iar Sf ntul Ilie Eccli-
cul zice: «E de trebuin fiec rui cre tin, care crede drept
n Dumnezeu, s nu fie cu nep sare, ci s a tepte i s
primeasc totdeauna ncercarea, ca atunci c nd vine s
nu se mire, nici s se tulbure, ci s rabde greutatea neca-
zului i s n eleag ce spune, psalmodiind cu prooro

67. Op. cit., cap. 21, 22.

68. Neidentificat.

cul: «Cearc m , Doamne, i m ispite te» (Ps. 25, 2). C ci n a zis: «Certarea ta m a nimicit pe mine, ci m a ndreptat p n la sfâr it» (Ps. 17, 39)⁶⁹.

Nici nu cerceta pricina ncerc rilor tale, de unde vin, ci roag te numai lui Dumnezeu s le por i cu mul umire, cum zice Sfntul Marcu: «Venind ncercarea, nu c uta de ce i prin cine a venit, ci caut s o rabzi cu mul umire i f r s ii minte r ul»⁷⁰. i iar i: «Dac nu e u or s afli pe vreunul s plac lui Dumnezeu f r s fie ncercat, se cade s mul umim lui Dumnezeu pentru tot ce ni se nt mpl »⁷¹. i: «Tot necazul d pe fa starea sufletului, dac acesta tinde spre cele de a dreapta sau spre cele de a st nga. De aceea, orice necaz ni se nt mpl , se nume te ncercare, d nd celui p rta la el cuno tin a voilor lui ascunse»⁷².

Iar Sfntul Isaac, pe lng multe altele, spune i acestea: «Încercarea e de folos pentru tot omul. Dac e de folos lui Pavel, s tac toat gura i s se supun toat lumea lui Dumnezeu (Rom. 3, 19)⁷³. Lupt torii s nt ncercat i ca s i sporeasc puterea lor, cei ncrezu i s nt ncercat i pentru ca din cele ce i vat m , s nve e s se p zeasc pe ei; cei adormi i s nt ncercat i pentru ca s fie ajuta i s se trezeasc ; cei dep rta i de Dumnezeu s nt

69. *Anthologion gnomicum* I, P.G. 127, 1029 A; *Filoc. rom.*, vol. IV, p. 281.

70. *Despre cei ce cred c se mintuiesc prin fapte*, 198; P.G. 65, 960A; *Filoc. rom.*, vol. I, p. 269.

71. Op. cit. 200; P.G., loc. cit.; *Filoc. rom. loc. cit.* Orice ncercare ne d putin a s ne nt rim duhul prin credin . Nu poate deveni copilul b rbat, dac nu are prilejul s nving diferite greut i.

72. Op. cit. 204; P.G. loc. cit.; *Filoc. rom.* vol. I, p. 270.

73. Op. cit. cap. 48, p. 198. Pentru fiecare om e grea nt mplarea care se opune unei aplec ri a voii lui. Din acest motiv aceea este pentru el i se nume te ncercare. Pentru cel cu aplecare ascuns spre lauda oamenilor, e ncercare cuv ntul de os nd , sau de neapreciere din partea cuiva; pentru cel ce nu are aceast aplecare, o astfel de nt mplare nu l doare prea mult. De aceea fiecare ncercare e leac pentru o boal ascuns , dac se suport cu b rbie i se c tig un fel de nep sare pentru ea.

ncerca i pentru ca s se apropie de El; cei ai lui Dumnezeu snt ncerca i pentru ca s se s l luiasc cu n dr znire n casa Lui. Nici un fiu ne ncercat nu prime te bog ia casei tat lui s u, ca s fie ajutat de ea. De aceea, Dumnezeu ncearc , mai nt i, i bate, apoi i arat darul. Slav St p nului care prin doftorii amare ne d bucuria s n t ii. Nu e om care n vremea ncerc rii s nu se oboseasc . i nu este cineva c ruia s nu i se par amar vremea n care e ad pat cu fierea ncerc rilor. Dar f r acestea nu e cu putin s se dob ndeasc o s n tate puternic . Îns a le r bda nu st n puterea noastr (1 Cor. 10, 13). C ci de unde ar avea vasul de lut puterea s opreasc curgerea apei, dac nu l ar nt ri focul dumnezeiesc ? Dac ne supunem, rug ndu ne cu smerenie, cu dorin ne ntrerupt i cu r bdare, toate le vom primi n Hristos Iisus, Domnul nostru»⁷⁴.

S a spus, apoi, i n În elepciunea lui Sirah: «Dac te apropii ca s sluje ti Domnului Dumnezeuului t u, pre g te te i sufletul pentru ncercare. Îndrepteaz i ini ma ta i rabd i s nu te gr be ti n vremea asupririi» (În . Sir. 2, 1—2)⁷⁵.

74. Op. cit. Cuv. 48, p. 198—199. R bdarea este din efortul nostru, dar acest efort nu ne ar fi cu putin f r ajutorul lui Dumnezeu. Sinergia, sau colaborarea omului cu Dumnezeu, are un caracter foarte subtil. Nu st pe o parte efortul, pe alta ajutorul dumnezeiesc. In efortul nostru n su i se dovede te prezent ajutorul dumnezeiesc, f c nd posibil acest efort, dar acesta r m n nd totu i i efort al nostru. Ne ostenim pentru c primim puterea s ne ostenim, dar ne ostenim n mod real. Nu m laud cu oste neala mea, ca fiind numai a mea, dar partea mea din ea, e cerut totu i de Dumnezeu.

75. Cel ce vrea s slujeasc lui Dumnezeu, pune n mi care puterile bune ale fiin ei sale. Dar tocmai atunci se mi c i pornirile contrare, mpotriva nfr n rii se trezesc dorin ele de pl cere, mpotriva r bd rii, pornirea spre comoditate, etc. Numai st ruirea n cele dint i va sl bi puterea celor din urm . De aceea, cel ce prime te ncerc ri nu trebuie s se gr beasc s termine repede cu ele. Pornirile rele nu se sl besc u or. Trebuie nfruntate i ve tejite timp ndelungat, prin ncerc ri prelungite sau mereu repetate. Numai a a snt sl bite cu adev rat.

1) *Trebuie să nădăruim în Dumnezeu și să așteptăm de la El ceea ce ne este de folos*⁷⁶. Aruncă ancora nădejdi în Dumnezeu care poate să măntuiască și așteaptă de la El sfârșitul cel de folos al încercărilor. Căci «credincios este Dumnezeu, care nu ne va lăsa pe noi să fim năcercați peste puterea noastră, ci împreună cu năcerkarea va face și sfârșitul» (1 Cor. 10, 13). Și: «Necazul lucrează răbdarea, iar răbdarea probare, iar probarea nădejde, iar nădejdea nu rușinează» (Rom. 5, 4). Și: «Cel ce răbdă până la sfârșit, acela se va mântui» (Matei 10, 22). Și: «Întru răbdarea voastră veți câștiga sufletele voastre» (Luca 21, 19). Iar fratele Domnului grăiește așa: «Spre toată bucuria să socotiți, frații mei, când cădeți în multe feluri de ispite, cunoscând că probarea credinței voastre lucrează răbdare; iar răbdarea să aibă lucrul ei desvârșit, ca să fiți desvârșiți în întregi, neavând lipsă de nimic» (Iacob 1, 2—4). Și: «Fericit este omul care răbdă isпита căci făcându-se probat, va lua cununa vieții pe care a făgăduit-o Domnul celor ce-L iubesc pe El» (Iacob 1, 12). Și: «Nu sunt vrednice pentru timirile timpului de acum de slava viitoare ce vi se va descoperi» (Rom. 8, 18). Și: «Așteptând, am așteptat pe Domnul și a luat aminte la mine și a auzit rugăciunea mea și m-a ridicat din groapa necazului și din tina noroiului și a aezat pe piatră picioarele mele și a îndreptat pașii mei și a pus în gura mea cântare nouă, laudă Dumnezeului nostru» (Ps. 39, 1—4). De asemenea, și Fericitul Simeon Metafrastul scrie: «Sufletul legat prin lanțurile dragostei de Dumnezeu socotește că nimic pentru timirea. Căci el se desfată în dureri și în floci te înțepimirea neplăcută și când nu pentru nimic întristător pentru Cel iubit, atunci socotește, mai degrabă, că pentru timirea, și fuge de tihnă ca de o pedeapsă»⁷⁷.

76. Acest paragraf nu se numără deosebit. El încheie pe cel dinainte. Căci încercările se răbdă prin nădejde.

77. Neidentificat.

17. *Despre frica de Dumnezeu, care este ndoit : una a celor ncep tori, iar alta a celor des v r i i.*

Nu trebuie s ne lenevim a vorbi i despre frica n-doit de Dumnezeu. Dar ni se pare c , vorbind numai despre frica des v r i t dup ce am ncheiat cele opt capete, am nesocoti ordinea. Deci trebuie s vorbim i despre frica cea dint i, c ci Sfin ii P rin i au a ezat frica dup credin .

a) *Despre frica dint i, sau a ncep torilor.* S tii, deci, prea iubite, c frica de Dumnezeu este ndoit , una a ncep torilor i alta a celor des v r i i. Despre cea dint i s a scris a a: «Începutul n elepciunii este frica de Dumnezeu» (Pilde 1, 7); i: «Veni i, fiilor, s m asculta i, frica Domnului v voi nv a pe voi» (Ps. 33, 11); i: «De frica Domnului se abate fiecare de la p cat» (În . Sir. 2, 7); i: «Unde e fric , acolo e i p zirea poruncilor» (În . Sir. 2, 16). Iar cuviosul Isaac zice: «Frica de Dumnezeu e nceputul virtu ii, dar se spune c este i rodul credin ei i ea se seam n n inim , c nd cugetarea se desparte de mpr tierea lumii, adun nd g ndurile sale cele ce umbl n mpr tiere, n g ndirea la viitoarea adunare a tuturor»⁷⁸; i: «Începutul vie ii adev rate a omului este frica de Dumnezeu. Dar ea nu vrea s r m n n suflet odat cu mpr tierea»⁷⁹; i: «În elep e te te ca s pui temelie n c l toria ta frica de Dumnezeu i n

78. Op. cit., cap. 1, . 1. In text : «n viitoarea restaurare». Lumea e acum dezbinat prin p cat. Pornirile ei s nt contradictorii. Mintea trebuie s nu se mute de la un aspect al lumii la altul contrar, ci g ndind la rennoirea armoniei finale a lor s o vad de pe acum readunat n Cel Unul i s lucreze pentru aceast readunare, contempl ndu L pe Acela de pe acum n toate. Aceasta nu e o construire de castele n aer, ci o ancorare n realitatea cea mai de temelie a tuturor.

79. Op. cit, cap. 2, p. 3. Frica ne face s at rn m de Dumnezeu. De aceea ea e contrar mpr tierii min ii n lucrurile lumii, privite n ele nse i, n afara leg turii cu Dumnezeu, sau nu poate r m ne n suflet mpreun cu aceast mpr tiere.

pu în zilele te vei vedea din nou în poarta împărăției, pe un drum neocolit»⁸⁰.

b) *Despre frica a doua, cea desvârșită*. Iar despre frica a doua, sau cea desvârșită, s-a spus așa: «Fericit bărbatul care se teme de Domnul; într-o poruncă Lui va voi foarte» (Ps. 111, 1). Ii: «Fericii toți cei ce se tem de Domnul, cei ce umblă în căile Lui» (Ps. 127, 1). Ii: «Temei-vă de Domnul toți sfinții Lui; că nu le lipsește ceva celor ce se tem de El» (Ps. 33, 19). Ii: «Iată, așa se va binecuvânta omul care se teme de Domnul» (Ps. 127, 4). Ii: «Frica de Domnul este curată; ea rămâne în veacul veacului» (Ps. 18, 10).

Dar scrie și Sfântul Petru Damaschinul: «Semnul fricii dinții este că urtești pe catolici și se mînie pe el, că cel rănit de fier. Iar al celei desvârșite e că iubesc virtutea și se teme de schimbare. Căci nimeni nu e neschimbător în orice lucru în viață; aceasta trebuie să ne temem pururea de cădere»⁸¹.

De aceea și tu, ascultându-le acestea cu încredere, și le-ai teșit în tine neîncetat, împreună cu toate cele spuse mai înainte, și frica cea dinții. Căci ea e cea mai sigură paza împotriva a comorii tuturor faptelor bune. Dacă o ai pe ea, vei avea pașii tăi îndreptați spre lucrarea tuturor poruncilor Domnului nostru Iisus Hristos. Iar năvălind pe calea lor, vei dobândi și frica desvârșită și curată, prin dorirea virtuților și prin mila Bunului Dumnezeu.

18. *Pentru împlinirea poruncilor și pentru credință în Domnul nostru Iisus Hristos nu trebuie să căutăm, când timpul o cere, nici chiar viața noastră*.

80. Op. cit., cap. 2, p. 5. Frica, înținuindu-ne atît rînd cu toată simțirea de Dumnezeu, e drumul cel mai scurt spre intrarea la El, care e o adevărată restabilire a firii noastre în starea în care eram la început, sau în starea la care puteam năvăla uor, adică în starea de împlinire a omeneșcului adevărat.

81. FILOCALIA rom., voi. III, Cuv. 3, p. 200.

Pe lângă cele spuse, mai trebuie să știi și aceea că, de dragul poruncilor de viață dătoare și de dragul credinței în Domnul nostru Iisus Hristos, suntem datori, când timpul o cere, să dormim cu bucurie pentru și sufletul nostru, sau să nu ne crucim nici chiar viața noastră. Căci însuși Domnul nostru Iisus Hristos zice, în privința aceasta, că, «cel ce și-a pierdut sufletul său pentru Mine și pentru Evanghelia Mea, acela se va mântui» (Marcu 8, 35). Aceasta, fiind deosebit, pentru că crede și nu se doboare, că însuși Dumnezeu Omul Iisus Hristos, Mântuitorul, este învierea și viața și tot ce este mântuire⁸².

Căci zice: «Eu sunt învierea și viața. Cel ce crede în Mine, chiar de va muri, va fi viu. Și tot cel ce e viu și crede în Mine, nu va muri în veac» (Ioan 11, 25—27).

Și: «Așa a iubit Dumnezeu lumea, că și pe Fiul Său Unul Născut Lăsat, ca tot cel ce crede în El să nu piară, și să aibă viața veșnică» (Ioan 3, 16). Și: «Eu am venit ca lumea via să aibă și mai mult să aibă» (Ioan 10, 10).

Deci, așa fiind, și, precum s-a zis, «de cele dinapoi uitându-se spre cele dinainte tinzând» (Filip. 3, 14), alături, împreună cu Hristos Iisus, fiind întoarcere, pe drumul tău.

Dar este bine și foarte folositor să ne folosim mai întâi metoda naturală a preafericitului Nichifor despre chipul în care se poate ajunge în untru inimii prin respirația pe nas. O metodă care ajută la adunarea cugetării⁸³. În felul acesta lucrarea noastră va înainta, cu Dumnezeu, într-un chip convenit.

Deci, acel dumnezeiesc bărbat, pe lângă multe altele, care au fost mărturiile scrise ale sfinților, spune și acestea:

82. Cine și dă viața pentru Hristos, o dă pentru învierea sa și pentru viața veșnică.

83. «Metoda» se numește natural, pentru că se folosește de procesul natural al respirației, pentru a lega de ea și actul spiritual al întoarcerii gândirii spre cele interioare.

19. *Metod natural despre chipul n care se poate intra n untru inimii i ie i de acolo prin respira ia pe nas; i despre ns i rug ciunea practicat de noi, care este: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, mi luie te m ». Aceast metod ajut i la adunarea cuget rii.*

« tii, frate, c suflarea pe care o avem este prilejuit de aer. i aerul l inspir m i pentru inim . C ci suflarea aceasta este pricinuitoarea vie ii i a c ldurii trupu-lui. Deci inima absoarbe suflarea (suflul) pentru ca s i dea c ldura ei afar prin expira ie, iar ei s i pricinuiasc o bun temperatur . Pricinuitorul acestei lucr ri, sau mai bine zis slujitorul ei, este pl m nul. Acesta, fiind zidit de Dumnezeu cu o es tur rar , ca ni te foale, introduce i scoate con inutul (aerul) f r greutate. Astfel inima, atr gnd aerul r coros i alungând pe cel cald, p streaz netulburat r nduiala pentru care a fost zidit spre sus inerea organismului vital.

Deci tu, ez nd n chilia lini tit i adun ndu i mintea, introdu o pe unde intr suflarea n inim i sile te o s coboare cu suflarea n inim . Iar intrând acolo, mintea, dup ce se une te cu sufletul, se umple de pl cere i de bucurie nespus .

A adar, obi nuie te i, frate, mintea ca s nu mai ias de acolo repede. C ci, la nceput st cu greu acolo din pricina nchiderii i strâmtor rii. Dar, dup ce s a obi nuit, nu i mai plac umbl rile pe afar . C ci, «Împ r ia cerurilor este n untru nostru» (Luca 17, 21). Celui ce o prive te acolo i o caut prin rug ciunea curat , cele de afar i se par triste i urâte».

i, «trebuie s afli i aceasta c , ajung nd tu acolo, nu trebuie s taci i s o la i s stea n nelucrare, ci d i rug ciunea: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m », ca lucrare i g ndire ne nctat i nicio

dat s nu se opreasc din aceasta. C ci, aceasta, in nd mintea ner t cit , o face cu neputin de prins i de atins de atacurile du manului i o ridic la iubirea i la dorul de Dumnezeu»⁸⁴.

Acestea le spune acest fericit P rinte, av nd ca scop de c petenie ca, prin folosirea acestei metode naturale, mintea s se ntoarc din r t cirea i robia ei obi nuit , spre luare aminte i, prin luarea aminte, s se nso easc din nou cu sine ns i i a a s se uneasc cu rug ciunea, iar apoi s coboare n inim cu ea, adic cu rug ciunea, i s r m n pururea n ea. Aceasta a spus o i un oarecare alt b rbat dintre cei n elep i i de Dumnezeu, l murind metoda nf i at mai nainte, ca unul ce a cunoscut prin cercare aceast sfin it lucrare⁸⁵.

20. *Despre metoda natural prin inspira ia pe n ri i despre chemarea, odat cu ea, a Domnului Iisus Hristos.*

Trebuie s facem v dit celui iubitor de nv tur i aceea c , dac vom obi nui mintea noastr s coboare n inim , odat cu intrarea aerului, vom afla cu siguran c mintea nu ncepe s coboare nainte de a fi renun at la orice g nd i de a se fi f cut unitar i de a se fi golit, nemaifiind st p nit de nici o amintire, dec t de chemarea numelui Domnului nostru Iisus Hristos. Iar ie ind de acolo i ndrept ndu se spre cele de afar , sau spre amin

84. Ceea ce apare n ghilimele este din «Metoda» lui Nichifor din singur tate (*Filocalia gr. ed. III, voi. IV, p. 27—28 i Filoc. rom. voi. VII*).

85. Se pare c se face aluzie la Grigorie Sinaitul, care a cerut ca respira ia s nu se fac prea gr bit, pentru ca i cugetarea sau pomenirea lui Hristos s r m n mai mult n untru, s fie mai ad ncit cu mintea n n elesul pe care l reprezint Hristos (*Filoc. gr. ed. III, voi. IV, p. 71—72. Vezi i Filoc. rom. voi. VII*). Metoda are ca scop ca omul s devin con-tient la culme de sine nsu i i prin aceasta de Dumnezeu. G ndirea la Hristos nt re te con tiin a de sine i con tiin a de sine nt re te sim irea prezen ei lui Hristos.

tirile de multe feluri, se împarte (se reveste) chiar fără vrea⁸⁶.

21. *Dar și dumnezeiescul Gur de Aur și alii dintre Sfinții Părinți de odinioară înduiesc să ne rugăm în Hristos Iisus, Domnul nostru în lăuntrul inimii*⁸⁷. *Iar ei spun că această rugăciune este: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie-te-mă».*

Dar spune și Marele Gur de Aur: «Vă rog pe voi, fraților, să nu călcați și să nu nesocotiți niciodată canonul rugăciunii»⁸⁸. Iar puțin mai încolo: «Monahul trebuie să spună neîncetat, fie că merg, fie că merge pe

86. Încă filosofia greacă veche afirmase că mintea ia chipul coninutului ei: dacă acesta e felurit, se împarte și ea, sau lucrarea ei, iar dacă coninutul ei este unul, se unifică și ea. Dar numai când coninutul unic nu e mărginit, mintea poate să riște în el. Altfel va căuta să se întrească coninutul mărginit pe care lăcuget cu altele, să rîdă mereu de la un gând la altul. Și numai mintea care s-a ridicat la un coninut infinit, întrucât s-a ridicat din preocuparea de cele din afară și din lucrările ei referitoare la ele, s-a întors spre ea însăși ca subiect indefinit al lucrurilor îndreptate spre ele. De aceea, Dumnezeu cel infinit e contemplat de mintea revenită la ea însăși; mintea ce se experiază pe sine, experiază pe Dumnezeu și viceversa. (Tema aceasta e dezvoltată mult de Calist Catafygiotul).

87. A experia pe Dumnezeu înseamnă a-L experia în stare de rugăciune, căci în acea stare sîntem în comunicare directă cu El și simțim puternic că de la El avem toate. Dar pentru noi Dumnezeu se face accesibil în Hristos. Când mintea se adună din toate, se adună în Hristos și se roagă în El. Dar și în untru inimii. Căci inima este, din alt punct de vedere, adîncul indefinit al minții, descoperit în starea ei emoțională, sau este o altă latură a ei, prin care se deschide către Dumnezeu. Un adînc care nu se închide în el, ci se deschide în Dumnezeu, sau în Hristos. Când se închide, se acoperă însăși inima. Omul devine «fără inimă». Hristos aflat în inima deschisă și descoperită, prin adunarea minții din împrejur, e una cu Împărăția cerurilor. De aceea în «Metoda» lui Nichifor se spune că mintea adunîndu-se în inimă, află acolo Împărăția cerurilor, în care nu se mai satură și rămîne.

88. *Epist. către monahi*, plină de tot folosul și privegherea (neautentic); P.G. 60, 752—753.

drum, fie c face altceva: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m ». i apoi: «Ca numele Domnului Iisus, cobor nd n ad ncul inimii, s umileasc pe balaurul care st p ne te peste ntinderile ei, iar sufletul s l m ntuiasc i s l fac viu. Deci, st ruie ntru numele Domnului Iisus, ca inima s primeasc (s cuprind) pe Domnul i Domnul s cuprind inima i cei doi s fie una». i iar i zice : «Nu desp r i i inima voastr de Dumnezeu i st rui i i p zi i o pe ea totdeauna cu pomenirea Domnului nostru Iisus Hristos p n ce se va s di numele Domnului n inim i aceasta nu va mai g ndi la nimic altceva dec t s se pream reasc Hristos n voi»⁸⁹.

22. Iar i despre respira ia pe nas, mpreun cu luarea aminte la pomenirea lui Iisus n untru inimii.

Sf ntul Ioan Sc rarul scrie i el: «S se lipeasc pomenirea lui Iisus de suflarea ta i atunci vei cunoa te folosul lini tii»⁹⁰. Iar Sf ntul Isihie zice: «De voie ti, a adar, s acoperi cu ru ine g ndurile i s te lini te ti cu

89. Numai cu numele Domnului Iisus poate fi inima p zit . Altfel pune st p nire pe ea «balaurul», st rnind n ea iubiri mai pu in curate : iubirea de sine, iubirea de pl ceri, care o nchid propriu zis ntr un orizont m rginit, ntunec nd o i pasion nd o n mod inferior. «Înghi ind» n ea pe Domnul Iisus i Domnul Iisus «nghi ind o» pe ea, ei i devine propriu orizontul infinit ii i al iubirii curate, de adev rat dep ire, aflat n Hristos, sau lumina Lui nesf rit . Ea nu mai e preocupat de ea ns i n mod egoist; ea i mbr i eaz pe to i i pe toate. Prin numele lui Iisus ea intr n ntinderile de lumin i de iubire din interiorul lui Iisus, intr n atmosfera Lui. C ci a rosti numele lui Iisus nseamn a g ndi la El cu emo ie i aceasta nseamn a intra n leg tur vie cu El. Numele lui Iisus prinde r d cini d t toare de rod nu ntr o inim static , ci ntr o sim ire «umed » ce cre te i ea continuu i e pururea vie i cald n iubirea ei fa de Iisus. Inima n acest n eles nu mai poate fi cugetat fr numele lui Iisus, fr g ndirea la El i fr iubirea Lui care o ine n aceast mi care, a a cum nu poate fi cugetat o gr din fr pomi sau fr o planta ie.

90. *Scara XXVII* ; P.G. 88, 1112 C.

bucurie i s p strezi cu u urin trezvia n inim , rug - ciunea lui Iisus s se lipeasc de r suflarea ta i vei ve - dea cum se mpline te aceasta n pu ine zile»⁹¹.

23. *Cel ce voie te s vegheze cu mintea, i mai ales ncep torul, trebuie s se a eze, n vremea rug ciunii, ntr o chilie lini tit i neluminat , pentru a i aduna, astfel, n chip natural, mintea i cugetarea din rev rsare.*

De aceea, pe lng cele ar tate mai sus, i r nduite de Sfin ii i marii P rin i, potrivit m rturiilor nf i ate de noi, despre r suflarea prin n ri i despre trebuin a de a ne ruga i de a cugeta i veghea n l untrul inimii, n Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, i n sfntul i m ntuatorul Lui nume⁹² i de a cere de la El mila, mai e de ad ugat i aceea c , cel ce se s rguie te s vegheze cu mintea n inim , i mai ales ncep torul, trebuie s ad totdeauna, dar mai cu seam n vremea r nduit pentru rug ciune, ntr un col lini tit i neluminat, precum nva i poruncesc dumnezeie tii P rin i i dasc li care au avut experien a acestei preafericite lucr ri. Deoarece, privirea i vederea ochilor se mpr - tie n chip natural spre cele privite i v zute i prin aceasta pricinuiesc mp r irea cuget rii, ba o i sfrtec i o fac de multe feluri⁹³, prin nchiderea ei, cum s a

91. Despre *cump tare i virtute* II, 80 ; P.G. 93, 1537 .; *Filoc. rom.* vol. IV, p. 88. Se recomand legarea pomenirii numelui lui Iisus de ritmicitatea ne ntrerupt a r sufl rii, pentru a se obi nui s capete i ea aceast ritmicitate ne ntrerupt . Nu e nimic bizar n aceast legare a vie ii suflete ti i duhovnice ti de trup. Aceasta e o lege a fiin ei ome - ne ti.

92. Dac rug ndu ne n inima n care este Hristos, ne rug m n un - trul lui Hristos nsu i, e v dit c ne rug m i n numele Lui, prin a c rui pomenire i g ndire noi ne introducem i ne men inem n Hristos. In sen - sul acesta nsu i numele lui Hristos, chemat de noi, pun ndu ne n leg - tur cu Hristos, e m ntuator.

93. Produce n ea contraziceri, sfrtec nd o i f c nd o s se lupte cu ea ns i i anul nd puterea ei de a ajunge la vreun sens unitar,

spus, ntr o c mar lini tit i ntunecoas , ns i mpr -
 tierea i nestatornicia, pricinuite de vedere i privire,
 nceteaz i, astfel, mintea, vr nd nevr nd, se lini te te i
 se adun . C ci zice Marele Vasile: «Mintea ne mpr -
 tiat spre cele din afar i nerev rsat prin sim uri spre
 lume, urc din nou spre ea ns i»⁹⁴.

24. *Min ii i se d ruie te statornicia nainte de toate
 prin Domnul nostru Iisus Hristos i prin chemarea cu
 credin n inim a sfntului S u nume. Dar la aceasta
 ajut i metoda natural a inspir rii aerului n inim i
 ederea ntr un loc lini tit i neluminat i cele asemenea.*

Dar nainte de acestea, mai bine zis nainte de toate,
 n aceast lupt mintea e ajutat de dumnezeiescul har,
 venit n suflet prin chemarea curat i ne mpr tiat i
 de un singur g nd⁹⁵ a Domnului nostru Iisus Hristos n
 inim ; deci nu de simpla metod natural prelungit , de
 inspira ia pe n ri, sau de ederea ntr un loc lini tit i
 ntunecos. Acestea n au fost statornicite de Sfin ii P -
 rin i pentru altceva dec t ca ni te mijloace ajut toare
 pentru adunarea min ii n ea ns i, prin ntoarcerea din
 mpr tierea ei obi nuit i prin luarea aminte. ceea
 ce am spus i mai nainte. Dar prin ele mintea c tig i
 puterea de a se ruga ne ncetat i curat i f r mpr

care s o mul umeasc i s dea omului putin a s i nchine via a unei
 slujiri unitare superioare.

94. *Scrisoare c tre Grigorie despre singur tate* ; PG 32, 228 A.

95. Studiul cel mai recent asupra «Rug ciunii monologiste» este al
 lui L. Regnault, *La priere continue «monologiste» dans la litterature
 apophtegmatique*, n «Irenikon», 1974, nr. 4, p. 462—494. Autorul spune
 c termenul a fost folosit prima dat de Ioan Sc rarul (PG 88, 889 D),
 ca atribut pentru «Rug ciunea lui Iisus» («Doamne Iisuse Hristoase, Fiul
 lui Dumnezeu, miluie te m »), «pentru c ea exclude, evident, multi-
 plicitatea cuvintelor, dar mai ales multiplicitatea i varietatea g nduri
 lor, n special aceea care comport n mod necesar «contrazicerea» (p. 469).

tiere⁹⁶. C ci, cum zice Sf ntul Nil, «luarea aminte, c u t nd rug ciune, va afla rug ciune. Pentru c rug ciunea urmeaz lu rii aminte, m car c e altceva. De aceea, trebuie s ne str duim spre ea»⁹⁷.

Dar, despre acestea, at t. Iar tu, fiule, de voie ti s ai via i de dore ti s vezi zile bune (Ps. 33, 12), i s tr ie ti n trup ca i cum ai fi f r trup, vie uie te dup canonul i regula aceasta.

25. Cum trebuie s i petreac cel ce se lini te te r s-timpul de seara p n la Utrenie (privegherea de la miezul nop ii). i nceputul nv turii pe larg.

Dup ce apune soarele, chem nd pe Preabunul i Atotputernicul Domnul Iisus Hristos n ajutor, a az te pe un sc unel n chilia lini tit i neluminat . i adun ndu i mintea din umblarea i r t cirea ei pe afar i mpin gnd o u or n untru inimii, prin inspirarea aerului pe nas, umple o cu g ndurile de rug ciune sau cu: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m », adic introdu n untru, oarecum unite ou respira ia, i cuvintele rug ciunii. C ci zice Sf ntul Isihie: «Une te

96. Autorii scrierii de fa fac o deosebire ntre adunarea min ii n ea ns i i aducerea harului n inim . Ultimul lucru e ajutat de chemarea ne nctat a numelui lui Iisus. Numai cel dint i lucru, adic ceea ce d omul, e ajutat de o respiraie regulat i de ederea ntr un loc ntunecos. Dar prin adunarea n sine, mintea cap t puterea de a se ruga ne nctat. nc t venirea harului e numai rezultatul indirect al respiraiei regulate i al ederii ntr un loc ntunecos. Avem aci ceva cu totul deosebit de metodele yoghiste, care au un caracter pur natural i nu urm resc intensificarea rela iei credinciosului cu persoana lui Iisus Hristos. Rug torul credincios prin interiorizare se umple de dragostea lui Hristos, nu se concentreaz simplu n esen a sa proprie, care p n la urm face parte din esen a impersonal a totului.

97. Din scrierea «Despre rug ciune», atribuit n PG 79, 1165—1200, lui Nil Sinaitul (vezi *Filoc. rom.* vol. I, p. 92). Rug ciunea e altceva de c t luarea aminte (sau concentrarea min ii), c ci ultima e a omului, pe c nd prima e a harului, dac e rug ciune ne mpr tiat .

trezvia i numele lui Iisus cu respira ia, ca i cu g ndul ne nctat la moarte i cu smerenia. C ci am ndou s nt de folos⁹⁸. In felul acesta, s ai, mpreun cu rug ciunea i cu celelalte ce i le am spus, i g ndul la judecata i la r spl tirea faptelor bune i rele; i s te socote ti din tot sufletul mai p c tos dec t to i oamenii i mai nelegiuit dec t dracii n i i i c vei avea s fii pedepsit ve nic⁹⁹. Dac g ndul la cele ar tate va produce n tine fr ngere de inim i plâns cu lacrimi, st ruie n el p n ce acestea vor trece de la sine. Iar dac nu te ai nvrednicit nc de darul lacrimilor, nevoie te te i roag te cu cuget smerit ca s le agonise ti pe acestea. C ci prin acestea ne cur im de patimi i de ntin ciuni i ne facem p rta i de st rile cele bune i izb vitoare»¹⁰⁰. De aceea, zice Sf ntul Ioan Sc rarul: «Precum focul tope te trestia, a a lacrima curat cur toat ntin ciunea v zut i nev - zut »¹⁰¹. Iar alt Sf nt P rinte zice : «Cel ce voie te s se desfac de r ut i, cu pl ngere se desface; i cel ce voie - te s agoniseasc virtu i, cu pl ngere le agonise te. i,

98. *Despre cump tate i virtute* II, 87; PG 93, 1540 D. *Filoc. rom.* voi. IV, p. 89—99.

99. Pomenirea numelui lui Iisus trebuie s fie nu numai o repetare formal a numelui, ci s fie nso it de g ndul plin de sim ire la moarte, la judecata de dup moarte i la p catele concrete pentru care cel ce se roag va avea s dea socoteal la acea judecat . Aceasta face ca pomenirea numelui lui Iisus s o uneasc cu cererea milei Lui. Rug ciunea lui Iisus nu e, prin urmare, numai o tehnic formal , ci persisten a unei st ri de profund emo ie, care merge p n la lacrimi. o stare existen - ial , plin de cutremur, a ntregii fiin e.

100. Lacrimile au fost socotite de P rin i un dar al lui Dumnezeu. C ci ele nu vin numai prin voia noastr , de i g ndul la moarte i la judecat preg te te venirea acestui dar. C ci te po i g ndi la moarte cu resemnare, cu ncruntare, dar fr lacrimi. Ele s nt semnul ultimului grad de smerenie i de poc in . De aceea ele implic credin a n Dumnezeu i s nt un mijloc de cur ire i de via nou , din frica de Dumnezeu i din dragostea pentru El.

101. Scara VII; PG 88, 808 B.

dacă n-ai frângere de inimă, cunoaște că ai slavă de artă. Pentru că aceasta nu lasă sufletul să se umilească»¹⁰².

Iar dacă nu vin lacrimile, scufundă-te în aceste gânduri cu rugăciunea, un ceas; apoi ridicându-te, rostește cu luare aminte Pavecernia cea Mică, iar îniezând, în rugăciunea cu toată puterea, în chip curat și fără mprătiere, adică fără griji și fără vreun gând sau vreo nchipuire oarecare, ci cu mult trezvie, o jumătate de ceas, precum s-a spus¹⁰³. În afară de răsuflare și de hrană, fii, în rugăciune, străduindu-te de toate, dacă voiești să fii numai cu mintea. Apoi, însemnându-te cu semnul cinstitei și de viață cruci, însemnând de asemenea și patul, așază-te pe el și te gândește la bunătățile viitoare, sau la pedepse, la firea trecătoare în el toare a celor vremelnice, la cea fără de veste și obtească datorie, adică la moarte, la înfricoșată dare de seamă de după sfârșit înainte de sfârșit, amintindu-și de greșalele tale din toată vremea pe scurt și cerând cu căldură iertarea lor, apoi, cercetându-te cu de-amănuntul, cum și ai petrecut ziua care a trecut. Apoi întinzându-te și spunând rugăciunea, potrivit celui ce a spus: «Pomenirea lui Iisus să se culce cu tine», dormi 5 sau 6 ore. Mai bine zis dormi după cât e de lungă noaptea¹⁰⁴.

26. *Cum trebuie să faci Utrenia și cum să petreci timpul până dimineața.*

Trezindu-te și lăudând pe Dumnezeu și chemându-L iar în ajutor, începe-ți primul lucru, adică să te rogi în inimă fără mprătiere și în chip curat până la un

102. *Apophtegmata Patrum (Pateric)*; P.G. 65, 333 A.

103. Despre trecerea de la rugăciunea lui Iisus făcut îniezând, la cântarea făcută în picioare, a vorbit înainte de autorii scrierii de față, Grigorie Sinaitul (*Cum trebuie alungate gândurile, în Filocalia greacă* ed. III, voi. IV, p. 81; *Filoc. rom.* voi. VII).

104. Iarna, când înserează mai curând (la ora 4,30 apune soarele), timpul de somn până la miezul nopții e mai lung.

ceas. C ci n acest timp mintea se afl n starea cea mai lini tit i mai netulburat . De aceea, ni s a poruncit s jertfim lui Dumnezeu cele nt i n scute i cele mai alese ale noastre (Deuteronom 12, 6), adic s I n l m n chip neclintit cel dint i gnd, prin rug ciunea curat c tre Domnul nostru Iisus Hristos. C ci zice Sf ntul Nil: «Rug ciune s v r e te acela care aduce tot g ndul lui cel dint i lui Dumnezeu»¹⁰⁵. Dup aceea c nt Miezonoptica.

Iar dac nu te ai nt rit nc pentru o lini tire mai des v r it i, de aceea, nc nu po i, cum am spus, s fii r pit (n rug ciune), sau dac nu o po i aceasta pentru vreo alt pricin , cum se nt mpl celor ce s nt nc ncep tori n aceast lucrare, sau mai rar, i celor nainta i, dar nc neajun i la des v r ire (c ci cei des v r i i «toate le pot n Hristos care i nt re te pe ei» Filip. 4, 13), — ridic ndu te din somn i in ndu te cu toat puterea treaz, c nt mai nt i Miezonoptica cu toat luarea aminte i p trunderea. Apoi, ez nd, roag te, n chip curat i ne mpr tiat, n inim , cum s a ar tat, o or ; mai bine zis, at ta c t i va de putere D t torul Bun t ilor. C ci zice Sc rarul: «Noaptea d timpul cel mai lung lu rii aminte, iar cel mai scurt c nt rii. Iar ziua, preg te te te dup puterea ta»¹⁰⁶.

Iar dac , nevoindu te i n acest chip, e ti st p nit nc de mole al i de lene, i mintea i este tulburat de vreo nt mplare oarecare, ridic te, treze te te pe c t po i, st ruind n rug ciune. Apoi a ez ndu te, sile te te s te rogi, precum s a scris nainte, av nd grij , ntotdeauna, s vorbe ti prin rug ciunea curat lui Dumnezeu Cel curat. Apoi ridic ndu te, spune cu n elegere cei ase psalmi, pe al 50 lea i canonul, precum voie ti. Apoi e z nd i priveghind, roag te cu cur ie o jum tate de

105. Evagrie Ponticul, *Despre rug ciune*, 126; *Filoc. rom.* voi. I, p. 90. Vezi i Marcu Ascetul, *Despre Botez*; *Filoc. rom.* voi. I, p. 283.

106. *Scara XXVII*; PG 88, 1116 C.

or ¹⁰⁷. Iar i ridic ndu te, c nt «Laudele», «Doxologia» obi nuit , «Ceasul nt i» i f apoi apolisul. Cele spuse prin buzele tale s r sune at ta c t s fie auzite numai de urechile tale, odat ce ni s a poruncit s aducem lui Dumnezeu i rodurile buzelor noastre (Evr. 13, 15). S mul ume ti din tot sufletul i din tot cugetul Iubitorului de oameni, Purt torului de grij i Prea n e leptului nostru Dumnezeu, Celui ce dup a Lui mil ne sfâr it ne a nvrednicit pe noi s str batem lini tit marea nop ii care a trecut i s vedem postata luminoas a zilei de fa ; i s L rogi tot a a de fierbinte s ne ajute s str batem ne nvifora i furtuna ntunecat i s lbatic a demonilor i a patimilor i s ne miluiasc pe noi.

27. Cum trebuie s petrecem de diminea a p n seara.

Iar de diminea a p n la pr nz petrece n rug ciunea curat i ne mpr tiat a inimii, d ruindu te ntreg lui Dumnezeu ntreg, at ta c t i st n putere, ca rug ndu te Lui cu inim nfr nt s i ajute ie, celui neputincios i tr ndav i lipsit de voin . Cite te n picioare ceea ce i s a r nduit din Psaltire, din Apostol i din Sfânta Evanghelie. F i rug ciunile c tre Domnul nostru Iisus Hristos i cele c tre Prea Sfânta N sc toare de Dumnezeu. ez nd, apoi, f i celelalte citiri din dumnezeie tile Scripturi. Dup acestea c nt cu n elegere «Ceasurile» obi nuite, alc tuite cu mult n elepciune de c tre P rin ii Bisericii, st ruind n ferirea sufletului de nelucrare, care este nv toarea a toat r utatea. Dep rteaz ,

107. o Utrenie ntrerupt din loc n loc de adunarea min ii i de rug ciunea lui Iisus. Poate c i de aceea se nume te Utrenia i «Priveghere», av nd s fie mereu ntrerupt de r stimpuri nchinat e lu rii aminte. Utrenia o f cea isihastul n chilie, dup miezul nop ii, dat fiind dep rtarea chiliei lui de biseric .

odat cu patimile, i prilejurile lor, chiar dac unele par mici i nev t m toare.

28. *Despre ferirea de nelucrare i despre trebuin a ca cel ce se lini te te s p zeasc toat predania bisericasc .*

Zice Sf ntul Isaac: «P zi i v , iubi ilor, de nelucrare, fiindc n ea se ascunde moartea sigur . C ci f r ea nu e cu putin s se cad n m inile celor ce se str - duiesc s robeasc pe monah. Nu pentru psalmi ne va judeca Dumnezeu n ziua aceea, nici pentru pregetarea n rug ciune. Ci pentru c p r sirea acestora d putin de intrare demonilor. Iar c nd vor g si loc i vor intra i vor nchide u ile ochilor no tri¹⁰⁸, ne vor cople i cu tirania i necur ia lor; c ci ei st p nesc, dup hot r rea dumnezeiasc , pe slujitorii lor, cu cea mai cumplit r zbunare.

i a a ajungem robi lor, datorit nesocotirii lucrurilor mici, de care ni se cere s ne ngrijim pentru Hristos, cum s a scris de c tre cei prea n elep i: «Cel ce nu supune voia sa voii lui Hristos, va fi supus vr jma ului s u». Deci, aceste lucruri, care se par mici¹⁰⁹, s le socote ti ca ni te ziduri fa de cei ce ne iau pe noi n robie. De aceea, cu n elepciune s a r nduit de c tre cei ce in r nduiala Bisericii, s se mplineasc acestea n untru chiliei, pentru p zirea vie ii noastre n duhul descoperirii (revela iei). Pentru aceea, pe nedrept e socotit mic nesocotirea lor de c tre cei ne n elep i, care nu se g ndesc la paguba pricinuit de aceasta. S nt oameni care i fac

108. Vor nchide u ile ochilor suflete ti ca s nu vad cele bune, s nu vad pe Dumnezeu n inim ; vor nchide pe om n el nsui i n pl cerile lui, f c ndu l orb fa de ceea ce e dincolo de acest ngustime.

109. Citirea psalmilor i rostirea rug ciunilor s nt socotite de unii lucruri mici, declar nd c important este unirea cu Dumnezeu i des - vâ r irea prin ea. Dar aceste lucruri mici prilejuiesc pe cele mari, pentru c n lipsa lor putem fi lua i n st p nire de demoni.

i nceputul i continuarea drumului ntr o libertate ne nfr nat , care este maica patimilor. De aceea, e mai bine s ne silim s nu nesocotim cele mici, dec t s d m loc p catului prin l rgimea ce ne o d m. C ci sfr itul acestei libert i necuvenite este o robie cumplit »¹¹⁰.

i iar i: «O, ce dulci s nt prilejurile patimilor ! Uneori poate cineva s taie patimile i se lini te te prin ndep rtarea lor i se bucur de nctarea lor. Dar pricinile lor nu le poate ndep rta. De aceea, s ntem ispiti i chiar f r s vrem. i ne ntrist m de patimi, dar ne place s r m n n noi pricinile lor. Nu dorim patimile, dar primim cu pl cere prilejurile care le pricinuiesc n noi¹¹¹. De aceea, cele din urm se fac pricini ale celor dint i prin lucrarea lor. C ci, cel ce iube te prilejurile patimilor se supune i se face rob, f r s vrea, patimilor. Cel ce ur te p catele sale, se opre te de la ele i cel ce le m rturise te va dob ndi iertare. Dar e cu neputin cuiva s p r seasc deprinderea p catului nainte de a fi dob n dit du m nia fa de el, i de a ob ine iertare nainte de m rturisirea p catelor. C ci cea dint i (du m nia fa de p cat) este pricina adev ratei smerenii, iar cea de a doua (m rturisirea) este pricina str pungerii ce se na te n inim , din ru ine»¹¹².

110. Op. cit., Cuv. 42, p. 174—175. Libertatea ce o d patima e aparent ; ea se dovede te n scurt vreme cumplit robie. Be ia, desfr narea, lenea, se prezint la nceput ca manifest ri de libertate. Dar cu r nd, cresc nd puterea lor, ele se dovedesc mon tri care ne nl n uiesc i ne duc la slujirea lor f r s ne putem opune.

111. Ne ntrist m c nd patimile ne au robit, dar ne place s gust m la nceput pu in din ele. Socotim c aceste gust ri nu ne vor duce la patimi. Adic ne bucur m de prilejurile patimilor. Dar aceasta nseamn c i pricinile patimilor r m n n noi i le iubim. R m n ca ni te r d - cini, care ndat ce s nt pu in udate, nverzesc cu repeziciune. De aceea efortul de mortificare al lor sau de p zire de ele trebuie s continue toat via a.

112. Op. cit., Cuv. 55, p. 218. M rturisirea p catelor e pe de o parte o biruire a ru inii pentru ele, pe de alta o ad ncire a sentimentului de

i iar i: «Nu este alt p cat neiertat dec t cel pentru care nu se face poc in »¹¹³.

Dar despre acestea, ajunge. Iar tu, dup c ntarea «Ceasurilor» amintite, m n nc , in nd i n timpul m n c rii rug ciunea, ca f c nd a a, s ajungi, prin puterea harului, la deprinderea de a te ruga ne nctat¹¹⁴. Dar cuv ntul despre hrana care sus ine trupul, prin n elepciunea negr it a F c torului, s mai fie a teptat pu in. S d m r nd mai nt i cuv ntului despre hrana care sus ine i d via sufletului. Aceasta este, potrivit Sfin i-lor, sfin ita i ndumnezeitoarea rug ciune. i e foarte cuvenit s facem a a, deoarece i sufletul e mai de pre dec t trupul.

29. Tot despre rug ciune i despre trebuin a de a ne ruga totdeauna.

Precum trupul acesta al nostru, n lipsa sufletului e mort i r u mirositor, la fel i sufletul, care nu se mi c ru ine, fapt care produce str pungerea sau zdrobirea inimii. C ci m rturisirea nu e o biruire a ru inii prin nesim ire, ci prin sc rba de p cat i prin teama de pedeapsa ve nic pentru el. In m rturisire are loc o ru ine culminant pentru p cat i b rb ia care o biruie te. b rb ia osta ului n toiul luptei, superioar celei dinainte de lupt . Duhovnicul ajut la am ndou . Numai a a m rturisirea e un eveniment duhovnicesc de ad nc zguduire i un nceput de via nou . Altfel devine un act nesim it, formal, care nu r scole te fiin a i nu ajut la nnoirea vie ii. Cu aceast str pungere de inim s au poc it i cei ce au devenit cre - tini n ziua Cincizecimii (Fapte 2,37-38).

113. *Op. cit.*, Cuv. 30, p. 121.

114. Poate c fapte bune singulare se pot s v r i i numai prin efortul omului. Dar deprinderea de a le s v r i, prin st ruirea ne nctat n ele, i de a nu alterna faptele bune cu cele rele, nu o poate dob ndi cineva dec t cu ajutorul harului. Altfel poate face din c nd n c nd c te un bine, din plictiseala monotonei pe care o produc faptele rele. De aceea i paginii fac uneori bine; dar nu pot face numai bine. Deprinderea, c tigat prin st ruin , implic o putere deosebit a duhului omului, putere mai presus de fire. i mai ales deprinderea rug ciunii ne nctate.

prin rug ciune este mort i nenorocit i r u mirositor. C ci trebuie s socotim lipsirea lui de rug ciune mai amar dec t orice moarte, cum bine ne nv marele Daniil proorocul, care voia mai bine s moar dec t s fie lipsit, fie i m car o clip , de rug ciune (Dan. 6, 10 urm.; 10). La fel ne nva dumnezeiescul Gur de Aur: «Tot cel ce se roag , vorbe te cu Dumnezeu. i cine nu tie ce mare lucru este ca, om fiind, s stai de vorb cu Dumnezeu ? Dar nimenea nu poate s nf i eze aceast cinste prin cuv nt. C ci aceast cinste ntrece chiar i m re ia ngerilor»¹¹⁵. i iar i: «Rug ciunea e o lucrare comun a ngerilor i a oamenilor i, n privin a rug ciunii, nimic nu desparte o fire de alta. Ea te desparte de animale, ea te une te cu ngerii. Prin ea se ridic cineva repede la petrecerea, la via a i traiul acelora, la cinstea, la noble ea, la n elepciunea i n elegerea lor, silindu se s i petreac toat via a n rug ciuni i n slujirea (nchinarea) adus lui Dumnezeu»¹¹⁶. i iar i: «C nd vede diavolul sufletul ngr dit n virtu i, nu ndr zne te s se apropie, te m ndu se de t ria i de puterea pe care i o dau rug ciunile, hr nind sufletul mai bine dec t hr nesc m nc rile trupul»¹¹⁷. i iar i: «Rug ciunile s nt nervii sufletului. C ci precum trupul e sus inut laolalt prin nervi i prin ei se mi c n chip unitar, persist i i men ine t ria, iar dac i taie cineva pe ace tia, desface toat armonia trupului, tot a a sufletele se armonizeaz i se sus in laolalt prin rug ciuni, i prin ele str bat cu u urin dru

115. Sf. Ioan Gur de Aur, *Despre rug ciune*, II; PG 50, 779.

116. *Ibid.* col. 779—780.

117. *Ibid.* col. 780. Rug ciunea hr ne te sufletul, pentru c aduce puterea lui Dumnezeu n el, pentru c prin dialogul cu Dumnezeu i se comunic sufletului puterea i via a Lui. Dac ar fi o simpl lucrare a omului, ea n ar putea hr ni sufletul cu ceva ce nu e n el nsu i. In general omul nu se poate nnoi prin el nsu i. C ci dac fiin a lui e rea, de unde s scoat din ea o putere prin care s biruiasc aceast sl - biciune ?

mul evlaviei¹¹⁸. Deci, dac te lipse ti de rug ciune, faci ceva ca i c nd ai scoate pe tele din ap . Precum apa e via a aceluia, a a i este ie rug ciunea. Precum acela tr ie te prin ap , a a noi putem s ne n l m la ceruri i s ajungem aproape de Dumnezeu, prin rug ciune»¹¹⁹.

i iar i: «Rug ciunea i cererea fac pe oameni biserici ale lui Dumnezeu; i, precum aurul i pietrele scumpe i marmora fac casele mp ra ilor, a a rug ciunea face pe oameni biserici ale lui Hristos. Ce laud mai mare s ar putea aduce rug ciunii, dec t c zide te biserici lui Dumnezeu? i Acela pe care nu L ncap cerurile, intr n sufletul viu prin rug ciuni»¹²⁰. i iar i: «Ar putea vedea cineva puterea rug ciunii Sfin ilor i n aceea c Pavel care alerga prin toat lumea ca un naripat, locuia n nchisori, suferea biciuiri, purta lan uri, tr ia plin de s nge i n primejdii, scula mor i, vindeca boale, nu se bizuia pe nici una din acestea n m ntuirea oamenilor, ci i mprejmuia sufletul cu rug ciuni; i, dup ce s v r ea aceste semne i nvia mor i, alerga la rug ciune, ca un atlet spre cununa din stadion. C ci rug ciunea pricinuiete i nvierea mor ilor i toate celelalte. Pentru c puterea ce o are asupra pomilor apa, aceea o au asupra vieii rug ciunile Sfin ilor»¹²¹.

118. Un medic german mi a declarat c astenia nervoas , att de r spândit n zilele noastre, i are leacul i n cruce, adic n n elegerea rostului superior al greut ilor vie ii i n r bdarea lor folositoare pentru cre terea duhovniceasc a omului. In orice caz rug ciunea, nt rind cu putere dumnezeiasc sufletul, aduce nt rire i nervilor trupului. Ea aduce lini te i, prin aceasta, potole te agita ia care se prelunge te i n nervi.

119. Op. cit., col. 781.

120. Op. cit., col. 783. Rug ciunea face pe om biseric a lui Dumnezeu, dar i preot al Lui. C ci i Hristos nsu i se afl n sufletul care se roag mpreun cu Sfntul Duh, care se roag cu suspine negr ite n noi, sau se ntip re te n eul nostru n rug ciune. Pentru c biserica nu e numai locul unde se roag omul, ci i locul unde se afl Hristos.

121. Op. cit., loc. cit. Rug ciunea e mai tare ca toate. Pentru c n ea e Dumnezeu, sau n ea omul e plin de Dumnezeu.

Si iar si: «Rug ciunea e prilejul mântuirii, pricinui toarea nemuririi, zidul nesurpat al Bisericii, ad postul nejeftit, nfrico tor demonilor, m ntuitor nou , binecre dinciosilor»¹²². Si: « toate bog iile urmeaz unei mp r tese care intra intr o cetate, a a toate virtutile intr impreun cu rug ciunea care intra intr un su flet»¹²³. Apoi iar i: « c este temelia pentru cas , aceea este rug ciunea pentru suflet. Trebuie s fix m intii pe aceasta ca baza si ca r d cina in suflet si apoi s zidim cu sirguint pe ea, cump tarea si grija de s - raci si toate legile lui Hristos¹²⁴. Rug ciunea sirguin cioas este lumina mintii si a sufletului, lumina nestins si neincetat¹²⁵. De aceea, cel viclean arunc zeci de mii de gr mezi de gânduri nv lm ite in mintile noastre. Si cele ce niciodat nu le am gândit, acestea le adun in vremea rug ciunii si le vars in sufletul nostru¹²⁶. « arm este rug ciunea, mare asigurare»¹²⁷.

122. Op. cit., col. 784.

123. Op. cit., col. 786.

124. Op. cit., loc. cit. Rug ciunea e fundament al sufletului, pentru ca In ea e Hristos, ipostasul firii omene ti in general, deci si al firii noastre. Orizontalitatea slujirii oamenilor creste din verticalitatea unirii cu Hristos, sau din adincimea care prin noi ajunge mai departe de noi, in Dumnezeu. Din acel izvor de adincime infinite ies puterile slujirii oamenilor, a a cum care adap câmpiile iese din ad ncul p mântului.

125. Rug ciunea r sare din evidenta si sim irea prezen ei lui Dumnezeu si nt re te aceast evidenta si sim ire. Iar Dumnezeu da un sens tuturor. Prin El pentru ce tr im: pentru des virisirea noastr din El prin iubirea fata de toti oamenii, v zuti si ei, ca si noi, in lumina valorii eterne a fiec rui om, lumin pe care ne a ar tat o Fiul lui Dumnezeu, f c ndu se om pentru vecii vecilor.

126. Op. cit., lac. cit. Cu cit voim sa strângem mintea mai mult intr un singur gând esen ial al rug ciunii, cu att pornirea ei contrara ncearc s se mpotriveasc , impr stiindu se in tot felul de gânduri m runte. Iar cel r u stimuleaz in aceasta. tot ce se petrece in noi, nu provine numai din noi, ci si din înrâuriri mai puternice decât noi.

127. Op. cit., loc cit.

Iar de Dumnezeu cuvîntul (Teologul) zice: «Să fie pomenirea lui Dumnezeu mai neînterupt decît respirația»¹²⁸. Și iarăși: «Cuget la Dumnezeu mai neînterupt decît respira»¹²⁹.

Sfîntul Isaac zice, la rîndul său: «Fără rugăciunea neîncetată nu te poți apropia de Dumnezeu»¹³⁰. Și: «A da minții, după osteneala rugăciunii, o altă grijă, înseamnă a pricinui mprătierea cugetării»¹³¹. Și: «Orice rugăciune, în care trupul nu se obosește și inima nu se întristează, trebuie socotit un fruct lepdat pentru că aceea rugăciune este fără suflet»¹³². Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: «Rugăciunea este, după ființa ei, apropierea și unirea omului cu Dumnezeu; iar după lucrare, rugăciunea este putere susînătoare a lumii, împacă cu Dumnezeu, mîca lacrimilor și totodată fiica lor, ispășirea păcatelor, punte împotriva ispitelor, peretele din mijloc împotriva necazurilor, zdrobirea războaielelor, lucrarea ngerilor, hrana tuturor cetelor netrupești, veselia viitoare, lucrarea fără margini, izvorul virtuților, pricinuitoarea darurilor (harismelor), propășirea nevzută, hrana sufletului, luminarea minții, securea care taie deznădejdea, dovedirea nădejdi, scapare de întristare, bogăția monahilor, comoara sihastriilor, micșorarea mîniei, oglinda năntărilor, artarea mîsurilor, darea pe fașă a stărilor ajunse, descoperirea celor viitoare, semnul mîririi. Rugăciunea este judecătoare celui ce se roagă, judecata și scaunul de judecată al lui Hristos înainte de scaunul judecării viitoare

128. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuv. XXVII*, 4; PG 39, col. 16 B.

129. Idem, loc. cit.

130. Neidentificat.

131. Neidentificat.

132. Neidentificat. Tema aceasta a fost dezvoltată de Sf. Grigorie Palama împotriva lui Varlaam, în *Cuv. II din Triada I și II* pentru isihasti (vezi *Filoc. rom.* vol. VII). Față de Varlaam care spunea că omul trebuie să fie comod, ca să poată medita nestîngherit, Sf. Grigorie Palama spunea că numai trupul care simte neputința, strigă cu toată puterea către Dumnezeu.

re»¹³³. Iar i: «Rug ciunea nu e nimic altceva dec t nstr inarea de lumea v zut i nev zut »¹³⁴.

Iar Sf ntul Nil zice: «De voie ti s te rogi, leap d te de toate, ca s mo tene ti totul»¹³⁵. Iar i: «Rug ciunea este urcu ul min ii la Dumnezeu»¹³⁶. Iar i: «Rug ciunea este vorbirea min ii cu Dumnezeu»¹³⁷. I apoi: «Precum p inea este hran trupului i virtutea sufletului, a a e rug ciunea duhovniceasc hrana min ii»¹³⁸.

At t despre acestea. Dar e timpul potrivit acum s vorbim pe scurt i despre hrana trupeasc , adic despre greutatea, cantitatea i calitatea ei.

30. *Despre hrana trupeasc ; cum trebuie s se hraneasc cel ce se lini te te.*

S a scris: «Fiul omului, m n nc cu c ntarul p inea ta i bea cu m sur apa ta» (Iez. 4, 10—11), n a a fel ca

133. *Scara XXVIII*; PG 88, 1129 A B. Fiecare din aceste caracteriz ri ar descoperi, dac ar fi explicat , nsemnate st ri i trepte duhovnice ti de mare sub irime. In rug ciune se arat i se tr iesc cele viitoare. Ea deschide orizontul nesf ritelor perspective de via ; ea face str vezii m surile la care ajunge un om ; ea e judecata ce i o face cel ce se roag , n fa a lui Dumnezeu, pentru c n ea se arat i Hristos ez nd pe scaunul de judecat . Ea e tr irea anticipat a vie ii viitoare.

134. *Scara XXVIII*; PG 88, 1133 C. Înstr inarea de leg tura ispititoare cu lumea i de puterile nev zute ale ntunericului, ndemn toare la r u.

135. Evagrie Ponticul, *Despre rug ciune*, 37; PG 79; 1176 A. *Filoc. rom.* vol. I p. 79. Numai c nd e ti liber de toate, e ti st p n peste toate, adic le ai pe toate prin iubire i prin n elegere. Dar mai ales le ai n Dumnezeu n care s nt toate. Le ai n Dumnezeu, fiind unit cu El prin rug ciune. Orice lucru de care ne leg m cu pasiune, ne ngusteaz vederea i puterea de mbr i are a tuturor. Aceast ngustare produce i ideile definite, cunoscute teoretic ; chiar ideile unei cuno tin e teoretice despre Dumnezeu i despre cele privitoare la m ntuire. Unde nu e rug ciune e, de aceea, mpotrivire n idei i dezbinare.

136. Idem, *op. cit.* 36; PG cit. 1173 D. *Filoc. rom.* voi. I, p. 79.

137. Idem, *op. cit.*, 3; PG cit., col. 1168 C. *Filoc. rom.* voi. I, p. 75.

138. Idem, *op. cit.*, 101 ; PG cit., col 1189 B. *Filoc. rom.* voi. I, p. 87.

cel ce se nevoie te dup Dumnezeu s poat tr i din acestea. C ci: «dac nu dai, cum s a zis, s nge, nu vei lua Duh»¹³⁹. Dar zice i marele Pavel: «Imi asupresc trupul meu i l robesc pe el, ca nu cumva altora bine vestind, s m fac eu nsumi necercat» (1 Cor. 9, 27). La fel, profetul David: «Genunchii mei s au sl bit de post i trupul meu s a schimbat din pricina untului de lemn» (Ps. 108, 23). Dar i de Dumnezeu Cuv nt torul (Teologul) zice: «Prin nimic nu se sluje te Dumnezeu at t de mult ca prin nepl cuta p timire; i lacrimile pun n mi - care iubirea Lui de oameni»¹⁴⁰. i Sf ntul Isaac zice: «Precum o mam se ngrije te de copil, a a se ngrije te Hristos de un trup care sufer i e totdeauna aproape de un astfel de trup»¹⁴¹. i iar i: «In stomacul plin nu se afl cuno tin a tainelor lui Dumnezeu»¹⁴². i: «Precum cei ce seam n cu lacrimi vor secera snopii veseliei (Ps. 125, 6), a a p timirii nepl cute i urmeaz bucuria»¹⁴³. i: «Fericit cel ce se opre te de la toat dulcea p timire, care l desparte de Cel ce l a zidit»¹⁴⁴. i iar i: «De

139. Avva Dorotei, *Înv turi*, cap. 10; PG 88, 1724 D. *Pateric*, Longin 5; PG 65, 277 D.

140. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuv. XXIV, Pentru cinstirea Sfntului Ciprian XI*; PG 35, 1182 B. Dumnezeu se cinste te prin r bdarea greut ilor, pentru c cel ce face aceasta arat prin credin a sa c mai presus de toate ale lumii e Dumnezeu.

141. *Op. cit.*, Cuv. 56, p. 223: «Precum un tat se ngrije te de un copil, a a i Hristos se ngrije te de un trup care sufer pentru El i este aproape de trupul Lui totdeauna». Trupul celui ce sufer pentru Hristos, e trupul lui Hristos nsu i.

142. *Op. cit.* Cuv cit., p. 223: «In trupul iubitor de pl ceri nu locuie te cuno tin a lui Dumnezeu».

143. Neidentificat.

144. Neidentificat. P rin ii opun «reaua p timire» (.), sau p timirea dureroas , «dulcii p timiri», sau pasiunilor de pl cere. Crucea este o rea p timire. Ea face str veziu pe Dumnezeu pentru c l dezlipe te pe om de cele ale lumii. Dulcea p timire l desparte de Dumnezeu, pentru c l leag de lume, prin pl cerile ce le ofer aceasta trupului.

multe ori, fiind ispitit prin cele de a dreapta i prin cele de a stînga¹⁴⁵ i probîndu-mă pe mine însumi adeseori în aceste două chipuri i primind rîni nenumărate de la vrjmaşul, dar învrednicindu-mă i de mari ajutoare în ascuns, mi-am cîştigat mie experienţă din îndelungatul timp al anilor i, din cercarea i harul lui Dumnezeu, am învăţat acestea: că temelia tuturor bunătăţilor i slobozirea sufletului din robia vrjmaşului i calea care duce la lumină i la viaţă constă în aceste două moduri: în a te aduna pe tine într-un singur loc i a posti totdeauna, adică a te canoni (disciplina) pe tine prin înfrînarea stomacului în chip în elept i cuminte, prin edere nemîncat i prin neîncetata gândire la Dumnezeu. Căci din aceasta vine supunerea simurilor, din aceasta vegherea; prin aceasta se îmbălnzesc patimile ce se mişcă în trup; din aceasta, blîndeţea gândurilor; din aceasta, mişcările luminoase ale cugetării; din aceasta, sîrguină pentru dumnezeieştile fapte ale virtuţii; din aceasta, înălţările născute i subiri; din aceasta, lacrimile fărîm sur ce se nasc în tot timpul i amintirea morţii; din aceasta, înălăpciunea curată, strălucind cu desvîrşire de orice înălucire care ispitesc cugetarea; din aceasta, printrunderea i ascuţimea cunoştinţei celor de departe; din aceasta, înălţările tainice mai adînci, pe care în alegerea le vede cuprinse în cuvintele dumnezeieşti, mişcările mai înalte ce se nasc în suflet i felurimea i deosebirea duhurilor deosebite de puterile Sfinţilor i vederile adevărate care sînt străluciri de înălucirile de arte; din aceasta, frica de căile i cărările din oceanul cugetării¹⁴⁶; din

145. Omul poate fi ispitit prin cele bune i prin cele rele, dar i prin virtuţile dobîndite care îl pot face să se mîndrească; la fel i prin plăceri i prin dureri, care îl pot face cărtitor.

146. Cugetarea poate duce pe om pe nenumărate căi, la nenumărate preri i hotărîri, unele înţuitoare, altele pierzătoare. Un ocean nesfîrşit de posibilităţi date omului spre alegere. Dar prin frica de pierderea sufletului se pot evita cărările care duc la naufragiu în adîncul oceanului.

aceasta, flacăra răvinei care biruie te toată primejdia și strbate prin toată frica; din aceasta, căldura care disprețuiește te toată pofta și o nimicește pe aceasta din cuget¹⁴⁷ și produce uitarea oricărui amintiri a celor trecătoare împreună cu altele. Și ca să spunem pe scurt, din aceasta vine libertatea omului adevărat¹⁴⁸ și bucuria sufletului și învierea și odihna cu Hristos în Împărăția cerurilor¹⁴⁹.

Iar dacă cineva va nesocoti aceste două (adunarea într-un loc și postirea neîntreruptă), știind că va fi piergubit nu numai de toate cele dinainte, ci va zdruncina și temelia tuturor virtuților prin disprețuirea acestor două virtuți.

Și, precum acestea sînt în suflet începutul și capătul lucrării dumnezeiești și ușa și calea spre Hristos, de ele va începe pe ele și va rămâne în ele, așa și de viața ei și va sări din ele, va ajunge în cele două potrivnice lor, adică va umbla din loc în loc cu trupul și se va lăcomi în chip necuvenit, și cele asemenea¹⁵⁰.

În alt loc: «Cei ce sînt la început trădăvi și moleși și se sperie și se tulbură nu numai de nevoile acestora și de altele asemenea, ci și de sunetul frunzelor pomilor și sînt doborîți chiar și de cea mai mică slăbiciune și se întorc la cele dinapoi. Iar cei adevărați și cei care în mîncare se sature nici legume verzi și, hrînindu-se cu rădăcini de plante uscate, nu voiesc să guste ceva înainte de ceasul rănduit chiar dacă trebuie să stea, din pricina

nului. Cor bierii și cîrmacii de bărci trebuie în vreme de furtună să aleasă numai o anumită cale, ca să nu fie înghițiți de valuri.

147. Căldura entuziasmului curăță pentru cele bune copleșite și nimicește căldura interioară a poftelor trupului, sau a mîniei, sau a ambiției.

148. Libertatea adevărată este libertatea de patimi. Ea este însușirea omului adevărat și tare. Pentru că omul mai este robul unor patimi inferioare, el are încă ceva din animalul care se mișcă sub puterea instinctelor.

149. «Odihna» de muncirea patimilor și a grijilor. Ea este unită cu libertatea.

sl biciunii i a neputin ei, culca i pe jos, cu ochii mp - ienjeni i de marea sleire a trupului. Ba chiar dac s ar apropia prin acestea n chip necesar de ie irea din trup, nici atunci nu se las s fie birui i i s cad , datorit voin ei lor nt rite. C ci voiesc i doresc s i sileasc firea lor pentru dragostea lui Dumnezeu¹⁵¹. i se hot resc mai bine s se osteneasc pentru virtute dec t s p streze via a vremelnic i toat odihna ce o poate da ea. Iar c nd vin asupra lor ispitele, mai degrab se bucur c se des vâ esc n ele, sau se fac des v r i i. i nici n durerile chinuitoare ce trebuie s le rabde n ele, nu ov ie n dragostea de Dumnezeu, ci p n nceteaz din via s nt st p ni i de dorul s rabde cu b rb ie ispitele i nu se dau napoi, pentru c n ele se fac des v r i i»¹⁵².

Urmând, a adar, i noi acestora i ascultând de cel ce porunce te: «Umbl pe calea mp r teasc i nu te abate la dreapta sau la stânga» (Prov. 4, 27), i d m ie i un chip i o regul a c ii de mijloc. Ea se nf i eaz precum urmeaz .

31. *Cum trebuie s se hr neasc cel ce se nevoie te, luna, miercurea i vinerea.*

In aceste trei zile ale s pt mâinii, adic luni, miercuri i vineri poste te p n la ceasul al nou lea¹⁵³, adic m nânc o dat pe zi, mp rt indu te de ase uncii de

151. Crucea e pentru ei numai un prilej de a face dovada t riei sufleteti a duhului lor. Prin aceast t rie, n care e prezent i puterea lui Dumnezeu, ei trec la via i apoi la sfr itul lumii i la nvire. Nici apropierea mor ii nu sl be te dragostea lor de Hristos (Rom. 8, 35; Evr. 11,33), deci credin a n El, ca s calce voia Lui. Con tiin a leg turii cu Hristos e mai tare dec t frica i durerea mor ii.

152. Idem, Op. cit., Cuv. 54, ,p. 217. Crucea are putere des v r itoare ; nu e numai un mijloc de satisfacere juridic a lui Hristos, pentru jignirea ce I s a adus, sau de isp ire.

153. Ora 3 dup amiaz .

pîine¹⁵⁴. Ia i din mîncări uscate cît ai nevoie, dar cu cumpătare. Apoi, dacă voiești, pînă la 3 sau 4 pahare. Urmează canonul 69 apostolic care rînduiește: «Dacă vreun episcop, sau presbiter, sau diacon, sau cite, sau cîntăreț nu postește în sfînta Patruzecime (Păresimi) a Paților, sau miercurea și vinerea, să se caterisească, în afară de cazul că ar fi împiedicat de boala trupească. Iar de e mirean, să se excomunică (să se afurisească)». Iar pentru luni s-a rînduit după aceea de Sfinții Petrin și.

32. *Cum trebuie să se hrănească marea în joia.*

În aceste două zile, adică marea în joia, mîncă de două ori pe zi. La prînz, ia ase uncii de pîine, ceva fiert și ceva din mîncările uscate, cu cumpătare. Ia și vin amestecat cu apă pînă la 3 sau 4 pahare, dacă ai nevoie. Iar seara, ia trei uncii de pîine și ceva din mîncările uscate, sau niscai fructe și vin amestecat cu apă un pahar, sau cel mult două, dacă ai sete mare. Căci foarte mult ajută setea și lacrimilor, dacă e năsoit de priveghere, cum zice Sfîntul Ioan Scărarul: «Setea și privegherea au zdrobit inima; iar din inimă zdrobită au născut lacrimile»¹⁵⁵. Iar Sfîntul Isaac zice: «Însetează pentru Dumnezeu, ca să te umpli de dragostea Lui»¹⁵⁶.

Iar dacă în aceste două zile alegi, mai bine, o singură mîncare, foarte bine faci. Pentru că izvorul și maica și rădăcina și temelia tuturor bunătăților (virtuților), este postul și înfrînarea. Căci zice și unul din cei din afară: «Alege viaa cea mai bună. Iar obișnuința o va face dulce». Dar și Marele Vasile zice: «Unde e hotărîrea voinei ei, nimic nu o împiedică». Iar un altul dintre purtătorii

154. O uncie este egală cu 27 grame, conform art. *Uncia* în «*Dictionnaire des antiquités*», edițiile IX—X, Paris.

155. Scara IV, PG 88, 796 B.

156. Neidentificat.

torii de Dumnezeu zice: «Începutul rodirii e floarea; i nceputul f ptuirii (spre des vâr ire) e nfr narea»¹⁵⁷.

Dar toate acestea i cele asemenea acestora vor p rea unora grele, ba poate i cu neputin . Îns cel ce ine seama de rodirea ce se ive te din acestea i are n vedere ce str lucire obi nuiesc s pricinuiasc acestea, le va socoti u oare i, cu ajutorul Domnului nostru Iisus Hristos i prin st ruin a proprie, dup putere, le va vesti ca u oare i prin cuvinte i prin fapte i le va pecetlui pute-rea prin acestea. C ci zice Sf ntul Isaac: «P inea pu in de la o mas curat cur sufletul celui ce o m nânc liber de toat patima»¹⁵⁸. i: «Ia i doctoria vie ii de la masa celor ce postesc i privegheaz i se ostenesc n Domnul i treze te sufletul t u din moarte. C ci Cel iubit se odihne te n mijlocul lor, sfin ind m nc rile, i preface amarul nepl cut din ele n dulcea a Sa negr it . Slujitorii duhovnice ti i cere ti ai Lui i umbresc pe ei i sfintele lor m nc ri»¹⁵⁹. i: «Mireasma celui ce poste te e atotdulce i nt lnirea cu el vesele te inimile celor ce au darul deosebirii; i vie uirea celui nfr nat este pl cut lui Dumnezeu»¹⁶⁰.

33. *Cum trebuie s se hr neasc smb ta; i despre priveghere; i ce trebuie s se m n nce n acest timp.*

În fiecare sâmb t , afar de S mb ta cea Mare, trebuie s m nânci, precum s a rânduit pentru mar ea i joia prin hot r rea sfintelor canoane, pentru c trebuie s priveghezi n noaptea spre duminicile anului, afar de s pt m na br nzei i afar de cazul c nu trebuie s faci

157. Sf. Nil, *Cuv nt c tre Eulogie, Despre patimi i despre virtu ile ce li se mpotrivesc* ; PG 79, 1145.

158. *Op. cit.*, cap. 43, p. 181.

159. *Loc. cit.* Îngerii iubesc pe cei ce m n nc cu nfr nare m nc -rile lor, c ci i umplu cu sim irea lor curat . Dar ei s nt de fa , pentru c Domnul nsu i e de fa .

160. *Op. cit.* cap. 43, p. 181.

priveghere peste s pt m n pentru marile s rb tori domne ti sau ale sfin ilor celor mai mari. C ci n cazul acesta, f c nd privegherea aceea, o la i pe cea spre duminic . Totu i, fie c i a a, fie altfel, m n nc , s mbetele, de dou ori. C ci e de folos s te for ezi n s v r irea privegherii de noapte. De aceea i dup privegherea ce trebuie s o faci pentru o s rb toare domneasc ce cade n mijlocul s pt m nii, e de foarte mare folos s o faci i pe cea spre duminic , c ci mare c tig i va urma din aceasta foarte cur nd. Mai bine zis « i va r s ri, cum s a zis, lumina de diminea i ve mintele tale se vor umple repede de str lucire» (Is. 63, 8). C ci zice i Sf ntul Isaac: «Începutul fiec rei lupte cu p catul i cu pofta este osteneala privegherii i a postului, dar mai ales pentru cei ce lupt cu p catul din l untrul lor. Din acestea se vede semnul urii mpotriva p catului i a poftei la cei ce poart cu ele r zboiul acesta nev zut. C ci aproape toate atacurile patimilor ncep s se mic oreze prin post. Iar dup post, mare ajutor n aceast lupt aduce privegherea. Cel ce n toat via a lui iube te nso irea cu aceast pereche, se face prietenul cump t rii. Dimpotriv , m ng ierea stomacului e nceputul tuturor relelor, iar mole eala somnului e cea care aprinde pofta trupului. Astfel, calea Domnului cea sf nt i temelia a toat virtutea este postul i privegherea i trezvia, n slujirea lui Dumnezeu»¹⁶¹. i iar i: «În sufletul ce scânteiaz de pomenirea deas a lui Dumnezeu i de privegherea neadormit , noaptea i ziua, Domnul cl de te spre nt rirea acelui suflet norul ce l umbre te ziua i lumina focului ca s i lumineze noaptea (cf. Ie . 13, 21—22); i din l untrul ntunericului va str luci lumina»^{161 b}. i iar i: «Alege i

161. *Op. cit.* cap. 85, p. 334.

161 b. *Op. cit.*, cap. 56, p. 222. Pomenirile lui Dumnezeu s nt tot at tea sc ntei luminoase ale con tiin ei de sine n fa a lui Dumnezeu care lumineaz sufletul. In timpul acesta din untru ntunericului str luce te lumina lui Dumnezeu, cum str lucea lui Moise pe Sinai.

ie, ca lucrare plin de desf tare, privegherea ne nctat n timpul nop ilor, prin care au dezbr cat to i P rin ii pe omul cel vechi i s au nvrednicit de nnoirea min ii. În acele ceasuri, sufletul simte via a cea f r de moarte; i n sim irea aceasta dezbrac ntunericul patimilor i prime te Duhul cel Sf nt»¹⁶². i iar i: «ine lucrarea privegherii, ca s afli m ng ierea n sufletul t u»¹⁶³; i: «S nu socote ti, omule, c n toat vie uirea monahilor este vreo lucrare mai mare ca privegherea de noapte»¹⁶⁴; i: «Pe monahul ce st ruie n privegherea unit cu discern m ntul (cu deosebirea, sau cu dreapta chibzuire) a min ii, s nu l prive ti ca pe un purt tor de trup. C ci aceasta este cu adev rat lucrare a cetei ngere ti»¹⁶⁵; i iar i: «Sufletul ce se ostene te n lucrarea aceasta n eleapt a privegherii, va avea ochi de heruvimi, prin aceea c i a intit i prive te la o vedere cereasc »¹⁶⁶.

162. *Op. cit., Ep. III*, p. 364. Prin priveghere e dezbr cat omul cel vechi, c ci n ea el se cerceteaz n toate cutele sufletului i se scrbe te de ceea ce e r u n ele. In cursul ei, lep dând ntunericul patimilor, p - trunde n ad ncul lui curat i n el nt lne te pe Dumnezeu, via a cea nou . Pentru c aceast cercetare produce i o ascu it sim ire a ur e- niei patimilor i o ad nc dorin dup via a cea curat , pe care des coperind o, sau restabilind o, se umple de iubirea lui Dumnezeu. Iar n aceast iubire emo ionant simte c e lucr tor Duhul Sf nt. In ntunericul nop ii cel ce privegheaz se dezbrac de ntunericul patimilor, legat de lucrurile v zute ale lumii i de alipirea p tima i deci oarb , de ele, i se umple de lumina lui Dumnezeu care i apare c nd nu se mai opre te la lumea sensibil .

163. Privegherea nu e o stare nemi cat , ci o lucrare, un sondaj care p trunde tot mai ad nc n suflet i n acela i timp l dezbrac de patimi i descoper n ad ncul n care se nt lne te cu Dumnezeu, m ng ierea, pe care i o produce El.

164. *Op. cit.* Cuv. 29, p. 122.

165. *Op. cit.* Cuv. 29, p. 123. De fapt cel ce privegheaz noaptea p - trunde cu cugetarea i cu n elegerea, lini tit de orice alte griji, lumea de dincolo de cea sensibil , unde simte pe Dumnezeu, asemenea ngerilor.

166. *Loc. cit.*

Dar aceste privegheri s le faci n rug ciuni, n c n tare i citire, cu cur ie i f r mpr tiere i cu fr ngere de inim , singur sau cu o ob te iubit i de aceea i vie uire¹⁶⁷. Iar dup fiecare priveghere d i i o mic mân-gâiere pentru osteneala de pe urma privegherii, m nc nd i b nd ceva. Adic m n nc trei uncii de p ine, ad ug nd ceva m ncare uscat c t i este de ajuns. Bea i trei pahare de vin cu ap . Ia seama, ns , ca nu cumva n ziua n care poste ti p n la ceasul al nou lea, av nd priveghere, s la i postul din pricina privegherii. Trebuie i pe aceasta s o faci, dar nici pe acela s nu l la i (Matei 23, 23). C ci s a r nduit ca m ng ierea s o faci dup ce s a sfr it privegherea.

34. Cum trebuie s m n nci duminicile. i despre alte c teva lucruri. Pe lng acestea, i despre osteneal i smerenie.

La fel, s m n nci i n toate duminicile de dou ori pe zi, ca i s mbetele. Aceast r nduial s o ii f r abater, afar de caz de boal . Tot a a s faci i n zilele n g duite i dezlegate de Sfin ii P rin i de pe urma unui lung obicei i a unor pricini mai noi, dumnezeie ti sau nu. În acestea nici nu m nc m numai o singur dat , nici nu m nc m m nc ri uscate. Ci ne nfrupt m din toate cele de folos i nep tate, i din legume, dar cu nfr nare i n cantitatea r nduit . C ci totdeauna cel mai bun lucru este s ne nfrân m n toate. Dar n cazurile de boal , ne putem mp rt i, cum am spus, f r s ne ru in m, din toate cele folositoare i legiuite, care sus in trupul.

167. Privegherea nu e o simpl cercetare teoretic , ci o ad ncire n fiin a proprie i n n elesurile celor c ntate i citite ca n fa a lui Dumnezeu, n duhul rug ciunii i cu inima zdrobit de smerenie i de contiin a p c to eniei. Numai a a privegherea nnoie te continuu pe om, dezbr c ndu l de omul vechi. Numai a a ea e sim ire i intuire a prezen ei lui Dumnezeu.

Cci Sfinii Priniau nvat c trebuie s fim ucigtori de patimi, nu ucigtori de trup¹⁶⁸.

De asemenea, se cuvine s gu ti c te pu in din toate c te s au rnduit, adic din toate c te s au ng duit prin fg duin spre a sl vi pe Dumnezeu i a I mul umi i pentru a nu ne trufi¹⁶⁹. Dar fere te te i de adunarea celor de prisos. Cci «pu in tatea lucrurilor, cum spune Sfntul Isaac, nva pe om, fr s vrea, nfr narea. Deoarece c nd le avem din bel ug i le putem folosi c t vrem, nu ne putem st p ni»¹⁷⁰. S nu iube ti odihna trupului. Cci, tot dup Cuviosul Isaac, «sufletul care iube te pe Dumnezeu i a c tigt odihna n Dumnezeu»¹⁷¹. Alege mai cur nd smerenia prin osteneal i p timire. Cci «osteneala i smerenia dob ndesc pe Dumnezeu», cum scrie unul dintre sfini¹⁷².

168. o formulare concentrat a ceea ce trebuie s se urm reasc i s se evite prin post. Cre tinismul nu e mpotriva trupului zidit de Dumnezeu i destinat nvierii i vie ii ve nice, ci mpotriva patimilor care l umplu de dezordine i a petrecerii sufletului i a trupului ntr o existen lipsit de via adev rat i de lumin . Postul e tocmai n favoarea trupului, nu n defavoarea lui.

169. Toate snt date de Dumnezeu i, gust ndu le, l sl vim i Ii mul umim pentru minunata lor potrivire, i din acest punct de vedere, cu via a noastr . Dar dac ne scufund m prea mult n pl cerea produs de ele, uit m de Dumnezeu. Trebuie s inem mereu cump na (dialectic) ntre gustarea lor i deta area de ele. Numai a a Îl sl vim pe Dumnezeu i Îi mul umim pentru ele i Îl socotim mai presus de ele. Nu trebuie s ne plec m prea mult nici ntr o parte, nici n alta; nu trebuie nici s ne scufund m n ele, nici s le dispre uim, uit nd de condi ia noastr care are nevoie de ele, i de mul umirea ce trebuie s o aducem lui Dumnezeu c a inut seama de aceast condi ie smerit a noastr , pentru ca prin ele s ne putem ridica la El.

170. Neaflat.

171. Op. cit. Cuv. 23, p. 90. Un alt paradox: nu prin odihna trupului se c tig odihna sufletului n Dumnezeu, ci prin durerile i nfr n rile trupului. Cci n aceste cazuri i caut sufletul reazim n Dumnezeu. Prin cruce se ajunge la nviere.

172. Neaflat.

35. *Cum trebuie s ne hr nim i s vie uim n timpul Sfintelor P resimi i mai ales n Patruzecimea cea Mare.*

Despre hrana i vieuirea din Sfintele P resimi socotim de prisos s i vorbim n am nunte i n chip deosebit. C ci a a cum i s a r nduit mai nainte s petreci n zilele n care poste ti p n la ceasul al nou lea, a a se cade s se fac i n Sfintele P resimi, afar de s mbe te i duminici. Mai bine zis, dac e cu putin , cu i mai mult grij , cu i mai mult trezvie, cu deosebire n Sf nta i Marea Patruzecime. C ci ea e zeciuiala ntregului an i pricinuitoarea cununii nevoin elor celor ce bi ruiesc n Hristos, prin ziua purt toare de lumin a dumnezeie tii Învieri a Domnului.

36. *Despre dreapta chibzuire n deosebi, i c lucra rea m sura nu tinde spre slav ; despre supunere.*

Dar i acestea i cele apropiate acestora trebuie s le mpline ti cu o dreapt chibzuire am nun it , pentru armonia i starea pa nic a fiin ei noastre ndoite. «Cu n elepciune, zice, se zide te casa, i cu n elegere se ispr ve te ; cu sim ire se umplu c m rile de toat bog ia scump i bun » (Pilde 24, 3—4). Dar, scrie i dumnezeiescul Talasie: «Nebog ia i str mtorarea nso ite de dreapta chibzuire a ra iunii, s nt o cale mp r teasc . De aceea, asprimea lipsit de dreapta chibzuire sau f r judecat e nefolositoare, ca i ng duirea tuturor gre elilor nesocotite, fie ntr o parte, fie n alta, contrar ¹⁷³. Iar Cuviosul Isaac zice: «Odihnei trupului i urmeaz ie irea din lini tire i tulburarea gândurilor; i lucr rii nem surate i urmeaz trând via; iar trând viei, ie irea din lini tire. Dar aceast ie ire se deosebe te de cea dint i. Ie irii dint i din odihn i urmeaz r zboiul poftelor trupului; celei de a doua, din tr nd vie, p r sirea locului

173. Neaflat.

de lini tire i mutarea din loc n loc. Iar lucrarea cu oste-neal , ce ine m sura, nu caut slav . Mic orarea ei n-mul e te pl cerea, iar lipsa de m sur , ie irea g nduri-lor »¹⁷⁴.

Iar Sf ntul Maxim zice: «S nu i ndrep i toat lua-rea aminte spre trup, ci hot r te i o nevoin dup pu-tere i ntoarce toat mintea spre cele din untru. C ci «nevoia a trupeasc la pu in folose te, iar binecredincio-ia la toate» (1 Tim. 4, 8)¹⁷⁵.

Iar dac talerul trupului atrage i st p ne te i ngre-uneaz talerul sufletului, aplec ndu l spre mi c ri nere-gulate i stric toare de suflet — c ci «trupul poftete mpotriva Duhului i Duhul mpotriva trupului» (Gal. 5, 17) — tu, fr n nd trupul cu fr ul nfr n rii, mortific l, p n ce, chiar f r s vrea, se face u or de purtat, se su-pune la ceea ce este mai bun. Aminte te i de marele Pavel care zice: «Pe c t se stric omul nostru cel din afar , pe at ta se nnoie te cel din untru zi de zi» (2 Cor. 4, 16), dar i de Sf ntul Isaac: «D te pe tine s mori ntru nevoia i nu tr i cu nep sare; c ci nu numai cei ce au primit moartea pentru credin a n Hristos s nt mu-cenici, ci i cei ce mor pentru p zirea poruncilor Lui»¹⁷⁶.

i tot acesta zice: «Mai bun ne este moartea n lupt (cu p catul), dec t s tr im n gre ale»¹⁷⁷. i iar i: «Îna-nte de toate, f toate cu sfatul i cu ntrebarea P rin-telui t u duhovnicesc n Domnul. C ci, astfel, cu harul

174. *Op cit. Cuv. 55*, p. 220. Dreapta chibzuin , care nu exagereaz nici ntr o nevoia chinuitoare, nici n tot felul de concesii, e mpreu-nat cu modestia. Ea nu vrea s se fac ar tat i sl vit prin asprime, dar nu atrage aten ia nici prin pogor minte. Ea nu vrea s «ias » la vedere. i n general ea nu ng duie g ndurilor s ias din str nsoarea n care s nt inute. Ie irea dint i a g ndurilor de pe urma odihnei trupu-lui, duce la curvie ; prin ele omul i caut prilejul de desfr nare. Ie irea a doua, din mole eal , plictiseal , tr nd vie, trage pe om la vagabondaj.

175. *Capete despre dragoste* IV, 63 ; *Filoc. rom. voi. II*, p. 109.

176. *Op. cit. Cuv. 44*, p. 184.

177. *Op. cit. Cuv. 6*, p. 32.

lui Hristos, i vor p rea u or de purtat i ca pe un drum neted i cele grele i potrivnice»¹⁷⁸.

37. *Cum trebuie s str bat cel ce se nevoie te r s-timpul de dup amiaz p n la apusul soarelui. i c trebuie s credem c mp rirea darurilor dumnezeie ti ni s a dat dup osteneala i m sura lucr rii noastre.*

Dup ce te ai nt rit cum se cuvine nevoitorului, potrivit dumnezeiescului Pavel, care porunce te c nevoitorul «de la toate s se nfr neze» (1 Cor. 9, 25), cite te, ez nd, mai mult din scrierile despre trezvie ale P rin i-lor, c t po i. Pe urm culc te un ceas, dac zilele s nt mari. Apoi scul ndu te, f pu in lucru cu m inile, in nd i rug ciunea. Dup acestea roag te, cum s a ar tat na-inte. Cite te, mediteaz i te sile te s te smere ti, ca s te socote ti mai prejos de to i oamenii. C ci s a spus c «cel ce se nal se va smeri, iar cel ce se smere te se va n l a» (Luca 19, 11); i: «cel ce socote te c st , s ia aminte s nu cad » (1 Cor. 10, 12); i: «Domnul celor m ndri le st mpotriv , iar celor smeri i le d har» (Iacob 4, 6); i: «Începutul trufiei omului st n a nu vedea pe Domnul» (În . Sir. 10, 12); i: «Cei m ndri au c lcat legea foarte» (Ps. 118, 51); i: «Nu cele nalte cuge t nd, ci l s ndu v du i cu cei smeri i» (Rom. 12, 16).

Dar i Sf ntul Ioan Gur de Aur spune: «Acesta este cel ce se cunoa te pe sine cel mai bine, care nu se socote te pe sine nimic. C ci nimic nu i at t de pl cut lui Dumnezeu ca a se socoti cineva pe sine cu cei din urm »¹⁷⁹. Iar Sf ntul Isaac zice: «Tainele se descoper celor smeri i la cuget»¹⁸⁰. i: «Unde odr sle te smerenia,

178. Neaflat.

179. Sf. Ioan Gur de Aur, vezi la Sf. Maxim M rturisorul, *Loci communes* n P.G. 91, col. 245 G. Cine se umfl pe sine nu se vede nici pe sine, nici pe Dumnezeu.

180. Isaac Sirul, *Op. cit.*, cap. 23, p. 142.

acolo izvor te slava lui Dumnezeu»¹⁸¹. i: «P rerea de sine premerge cert rii»¹⁸². Sf ntul Varsanufie zice i el: «Dac voie ti s te m ntuie ti cu adev rat, ascult cu fapta. Ridic picioarele tale de la p m nt i nal mintea ta la cer. i acolo s fie cugetarea ta noaptea i ziua. i dispre uie te te cu toat puterea pe care o ai. Sile te te s te socote ti pe tine mai prejos de orice om. Aceasta este calea cea adev rat i alta nu este celui ce voie te s se m ntuiasc , n Hristos, «Cel ce l nt re te pe el» (Fil. 4, 13). «Cel ce voie te aceasta, s alerge ca s o ia» (1 Cor. 9, 24). «M rturisesc aceasta naintea lui Dumnezeu Celui Viu» (1 Tim. 5, 21), care voie te s d ruiasc via a ve nic fiec ruia care voie te»¹⁸³. Iar Sc rarul zice: «N am postit, n am privegheat, nu m am culcat pe jos, dar m am smerit i aceasta m a m ntuit n scurt vreme, urm rind aceasta nainte de orice altceva: s nu fiu luat n seam »¹⁸⁴. i iar i zice Sf ntul Varsanufie: «Dac n ai grij de nimic, te apropii de cetate; i de nu e ti luat n seam de oameni, vei locui n cetate. i de vei fi mort pentru orice om, vei mo teni cetatea i comorile ei»¹⁸⁵. i: «De voie ti s te m ntuie ti, ine s nu fii b gat n seam i alearg spre ce i st n fa »¹⁸⁶. Iar dup cuviosul Ioan, ucenicul acestui Sf nt, a c uta s fii neb gat n seam , nseamn a nu te socoti deopotriv cu nimeni i a nu spune de vreo fapt bun : «C i eu am f cut o».

Apoi ez nd iar i, roag te n chip curat i ne mpr tiat p n ce vine seara. i apoi c nt vecernia obi nuit i f apolisul, crez nd din inim curat c dup oste-neala i durerea noastr pentru virtute i dup m sura

181. Idem, *Op. cit.*, cap. 5, p. 41.

182. *Op. cit.* cap. 75, p. 419.

183. , ed. de Nicodim Aghioritul, Vene ia, 1816, p. 221. R sp. 447.

184. Scara XXXI ; PG 88, 992 D1.

185. Varsanufie, *Op. cit.* p. 70 i 19. R sp. 38.

186. Idem, *Op. cit.* p. 149. R sp. 269.

lucrării noastre, vom fi răsplătiți de Dumnezeu cu cununa darurilor și cu artarea nevoinelor și cu mângâierea Sa, cum zice dumnezeiescul psalmist: «După mulțimea durerilor mele, în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul meu» (Ps. 114, 6). Căci zice Mântuitorul: «Veni în la Mine toți cei osteniți împovărați, și Eu voi odihni pe voi» (Matei 11, 28). Iar marele Pavel zice și el: «De pe timpim împreună cu Hristos, ne vom înălța împreună. Căci socotesc că nu sunt vrednice pentru timirile veacului de acum de slava care ni se va descoperi» (Rom. 8, 17—18). Căci zice și în aleptul în cele dumnezeiești Maxim: «Precum se spune, deosebirea împărțirii bunătăților dumnezeiești are drept pricină măsura credinței fiecăruia. Căci precum credem, avem înălțarea pornirii spre fapte. Iar cel care lucrează, pe măsura faptelor lui și arată credința și primește măsura harului, precum a crezut. Iar cel care nu lucrează, pe măsura nelucrării și arată măsura necredinței și, după măsura necredinței, se lipsește de har. Deci rău face cel pizma, că pizmuiește pe cei care săvârșesc fapte bune. Căci de el atârna și nu de altul hotărârea să creadă și să lucreze, și pe măsura credinței să primească harul care îi vine»¹⁸⁷.

Să cerem, deci, din suflet să ni se dăruiască să petrecem cealaltă vreme a vieții noastre și să ajungem sfârșitul ei în chip creștinesc, fără durere, neînfruntat, cu pace și, pe lângă acestea, să ni se dea răspuns bun când vom sta în fața scaunului înfricoșător de judecată al Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

38. *Mai mare decât lucrarea este rugăciunea curată.*

Pe lângă cele artate, să ții și aceasta, frate, că toată metoda și tot îndreptarul, și, de voie îți, și felurimea fap-

187. Sf. Maxim Mărturisitorul, *Cinci sute capete*, suta III, 35; PG 90, 1271 CD.

telor s-au stabilit i rânduit pentru c nu putem s ne rugăm în inimă în chip curat și ne mprătiat. Căci, după împlinirea acestora, cu bună voire a și harul Domnului nostru Iisus Hristos, lăsând toate, ne unim mai presus de cuvânt în chip nemijlocit, cu Cel Unul și unitar și unificator, cum s-a spus de către vestitul cuvânt tor de Dumnezeu: «Dumnezeu se unește cu «dumnezei» și se face cunoscut de ei; iar aceasta este iluminarea din ipostas a Duhului Sfânt în inimă»¹⁸⁸. Ea se naște, cum s-a spus, din amintita rugăciune curată și ne mprătiat în inimă^{188 b}.

Acest lucru se întâmplă rar și numai unul dintr-o mie se învrednicește, prin harul lui Hristos, să înainteze până la această stare. Iar să plutească peste ea și să se învrednicească de rugăciunea curată și să ajungă la descoperirea tainelor veacului viitor, se învrednicesc foarte puțini care se aleg din generație în generație, prin bună voină a lui Hristos. Căci spune Sfântul Isaac: «Precum din zeci de mii de oameni, abia se află unul care a împlinit puține poruncile și cele legiuite și a ajuns la curăția sufletului, așa abia unul dintr-o mie s-a învrednicit să ajungă cu multă părzire de sine la rugăciunea curată și să spargă acest hotărâș și să intre la această taină. Pentru că cei mulți nu s-au învrednicit nicidecum de rugăciunea curată, ci numai puțini. Dar la taina aceea de după ea și de dincolo de ea, abia ajunge unul, din generație în generație, prin harul lui Hristos»¹⁸⁹. și puțin mai departe

188. Sf. Grigorie de Nazianz, Cuv. 34, 13; PG 36, 253. «

μυ» este o iluminare care izvorăște din însuși ipostasul Duhului Sfânt și lăsat în inimă. Ea este similită ca lumină a Persoanei Lui, sau Îl luminează pe El ca Persoană intrată în relație cu omul ca persoană.

188 b. Dar Duhul Sfânt este subiectul rugăciunii noastre împreună cu noi. De aceea, iluminarea Duhului se naște din rugăciunea curată în inimă, în adâncul transparent al ființei noastre, ce vibrează de comunicarea ce are loc între el și Duhul Sfânt.

189. *Op. cit.*, Cuv. 32, p. 135—136.

zice : «Iar dac abia c te unul se roag cu cur ie, ce s zicem despre rug ciunea duhovniceasc ?» «Toat rug ciunea duhovniceasc , tot dup el, s a eliberat de mi care». « i cea care se schimb , e sub cea duhovniceasc »¹⁹⁰.

De aceea, i tu, dac voie ti s te nvrednice ti de acest fel de tain , cu fapta i cu lucrul, sau cu cercarea ns i n Hristos Iisus, sile te te n toat vremea i n tot ceasul i n toat lucrarea s ajungi s te rogi n inim n chip curat i ne mpr tiat; ca, astfel, s naintezi ca de la pruncul ce se al pteaz «la b rbatul des vr it, la m sura vrstei plin t ii lui Hristos» (Efes. 4, 13) i s te mprt e ti, mpreun cu economul credincios i n elept (Luca 12, 42), de fericire, de laud i de r spl tire, ca unul ce ai chivernisit cu judecat ra iunile (cuvintele) tale, vie uind cu judecat ¹⁹¹. De aceea, s nu te clatini n veac, precum scrie despre aceasta Sfntul Filimon: «Fiule, dac Dumnezeu te va nvrednici, fie noaptea, fie ziua, s te rogi cu mintea n chip curat i ne mpr tiat, s nu ii la vreo regul a ta; ci tinde cu toat puterea ta s r m i alipit de Dumnezeu i El va lumina inima ta cu privire la lucrarea duhovniceasc »¹⁹².

Iar unul dintre b rba ii n elep i i de Dumnezeu zice: «De voie ti s liturghise ti n trup ca unul f r trup, agonise te i n ascuns rug ciunea ne nctat n inima ta

190. *Op. cit.*, Cuv. 32, p. 136. Rug ciunea curat de gnduri nc nu e rug ciunea duhovniceasc , sau cu des vr ire n Duhul. C ci n rug ciunea curat omul poate nainta nc spre a fi i mai mult n Dumnezeu. Dar n rug ciunea duhovniceasc a ajuns la nemi care, sau la odihna total n Dumnezeu ; c ci s a unit n chip des vr it cu Dumnezeu, nemaiavind unde nainta, odat ce Dumnezeu este nem rginit n bog ia vie ii Lui. Ea nu se mai schimb , nu se mai ntrerupe. nemi carea ca stabilitate n rug ciune.

191. A chivernisi cu judecat ra iunile prin care se actualizeaz ra iunea cea una a fiin ei noastre, nseamn a actualiza deplin unitatea i toate puterile ei, unindu ne cu Cel Unul.

192. *Filoc. rom.* voi. IV, p. 170.

i sufletul t u se va face nc nainte de moarte ca un nger». Lucruri asem n toare acestora scrie i Sfntul Isaac. C ci, ntrebat fiind de cineva, care este vrful tuturor ostinelilor n aceast lucrare, adic n cea a lini-tii, ca ajung nd cineva acolo s afle c a ajuns la des vr irea vie uirii, el a r spuns a a: «C nd se va nvrednici de st ruirea n rug ciune. C ci c nd va ajunge la aceasta, a ajuns la vrful tuturor virtu ilor. i de atunci s a f cut loca al Sfntului Duh. C ci dac n a primit cineva n chip sigur harul M ng ietorului, nu poate s vr i aceast rug ciune f r sfor are i f r ntrerupere. C ci Duhul, zice, c nd se s l luie te n vreun om, acela nu mai nce-teaz din rug ciune pentru c Duhul nsu i se roag pu-rurea. Atunci, nici c nd doarme, nici c nd vegheaz , ru-g ciunea lui nu se ntrerupe din suflet. Ci fie de m n nc , fie de bea, fie de doarme i orice ar face, ba chiar i n somnul ad nc, bunele miresme i respira iile rug ciunii se mi c n inima lui f r osteneal . Atunci nu se mai desparte de rug ciune. i n toate orele lui, chiar dac ea nceteaz n afar , liturghise te n el n chip ascuns. C ci «t cerea celor cura i e rug ciune», zice unul dintre purt torii de Hristos¹⁹³. Fiindc g ndurile lor s nt mi -c ri dumnezeie ti. «Iar mi c rile inimii i cuget rii curate s nt glasuri bl nde, prin care c nt n chip ascuns Celui ascuns»¹⁹⁴.

i mul i al ii dintre purt torii de Dumnezeu, nv a i de har prin cercarea ns i, au spus multe asemenea lu-cruri minunate.

193. *Aphratis Sapiientis Persae demonstrationes*, ed. R. Graffin, Pa-ris, 1894, p. 134. *Dem. 4, despre rug ciune*.

194. *Op. cit.*, cap. 85, p. 347. Unde e Duhul Sfnt e rug ciune ne n-cetat i toate mi c rile inimii s nt dumnezeie ti, av nd pe Duhul Sfnt ca subiect ntip rit n subiectul omului.

39. *Despre num rul m t niilor dintr o zi i o noapte.*

Iar despre num rul m t niilor, tim c dumnezeie tii no tri P rin i au r nduit trei sute. At tea trebuie s facem n fiecare zi i noapte n cinci zile ale s pt mâinii. C ci s mb ta i duminica, ca i n alte zile r nduite prin obicei, ba i n unele s pt mâni, ni s a poruncit s ne oprim de la acestea, pentru anumite ra iuni tainice i negr ite. Dar s nt unii care trec peste acest num r. Iar al ii le mpu ineaz . Fiecare dup cum i este puterea sau voin a. Deci f i tu dup putere. Dar fericit cu adev rat, i aceas ta n chip nmul it, este cel ce se for eaz pe sine n toate cele privitoare la Dumnezeu. C ci «Împ r ia cerurilor se ia cu sila i cei ce o silesc, o r pesc» (Matei 11, 12).

40. *Nu numai dup lupta i m sura lucr rii noastre se face mp r irea celor dumnezeie ti, precum s a zis nainte, ci i dup deprinderea, destoinicia, credin a i dispozi ia noastr fireasc .*

de tiut i aceasta, c nu numai dup lupta i m sura lucr rii noastre ni se face mp r irea darurilor, precum s a zis nainte, ci i dup deprinderea vie uirii i dup destoinicia, ba i dup credin a noastr n cele ce ne stau n fa i dup dispozi ia noastr fireasc ce ne este s dit n fire. C ci, zice Sf ntul Maxim: «Mintea e organul n elepciunii; ra iunea este organul cunoa terii; ncredin area am ndorura e organul credin ei ntip rit n am ndou ; iar iubirea fireasc de oameni e organul harismei vindec rilor. C ci tot darul dumnezeiesc are n noi un organ natural, capabil de el, ca putere, ca deprindere sau ca dispozi ie. De pild , cel ce i a cur it mintea de toate nchipuirile sensibile, prime te n elepciunea; cel ce i a f cut ra iunea st p n peste patimile legate de fire, adic peste m nie i poft , prime te cuno tin a; cel ce are n minte i n ra iune ncredin area neclintit despre Dumnezeu, prime te credin a care toate le poate (Marcu

9, 23); iar cel ce a dobândit iubirea de oameni, după desființarea desvârșită a iubirii de sine, primește darurile vindecărilor»¹⁹⁵. Acestea așa sînt.

Dar ia seama să nu cunoaște nimeni lucrul tău, afară de întistătorul și povuitorul tău. Îi roag-te și pentru noi nevrednicii, care grăim despre bine, dar nu îl facem, ca să ne nevrednicim să facem mai înti cele ce plac lui Dumnezeu, ca apoi să vorbim despre ele și altora și să îndemnăm să le facă. «Căci cel ce a făcut și a învins, după dumnezeiescul cuvînt, acela mare se va chema» (Matei 5, 19).

Iar pe tine, Domnul Atotîntor și Atotîndurător te întrească și te cîluzească, să ascuți acestea cu înțelegere și să le faci cu toată dorirea. Căci «nu auzitorii legii sînt drepți la Dumnezeu, după cum spune Sfîntul Pavel, ci împlinatorii ei» (Rom. 2, 13). Și te conduc pe tine la tot lucrul bun și mîntuitor și să te cîluzească spre sfințită lucrare în alegătoare în Duh, ce ne stă în față, prin rugăciunile sfinților. Amin.

Dar fiindcă am vorbit puțin mai înainte și despre dreapta chibzuire lucrătoare, e vremea potrivit acum să grăim pe scurt, după puterea noastră, și despre dreapta chibzuire îndeobște și a tot desvârșit. Căci aceasta, după Prinții cei vestiți, e mai mare ca toate virtuțile.

41. *Despre dreapta chibzuire îndeobște și atotdesvârșit. Cine este cel ce vieuiește contrar firii și trupește, cine este cel ce vieuiește după fire și în chip sufletește, și cine este cel ce petrece mai presus de fire și duhovnicește.*

Cel ce petrece și vieuiește contrar firii și trupește, și a pierdut în întregime puterea sa de deosebire (dreapta chibzuire). Iar cel ce se înfrînează de la cele rele și a început să facă binele — cum s-a scris: «Ocolește răul

195. *Cinci sute capete*, III, 33; PG 90, 1273 BC.

i f binele» (Ps. 33, 13) — acela, ca unul ce e ncep tor i i d urechea nv turii, vine la pu in sim ire a drep-tei chibzuiri, at t c t poate un ncep tor. Iar cel ce vie-uie te dup fire i suflete te, ca unul ce lucreaz cu n-elegere i judecat , pentru care motiv se socote te a fi la mijloc, prive te la m sura sa i deosebe te cele privi-toare la el i la cele ale celor asemenea lui. In sfr it cel ce vie uie te mai presus de fire i duhovnice te, acela, ca unul ce a trecut hotarele potrivite celui ncep tor i celui de la mijloc i, cu harul lui Hristos, a naintat spre cel des v r it, sau spre iluminarea cea din ipostas¹⁹⁶ i spre discern m ntul atotdes v r it, vede i sinea sa n chipul cel mai limpede¹⁹⁷. El vede i deosebe te totodat foarte clar pe to i, dar el nu e v zut i deosebit de nici unul, de i, pe de alt parte, se face v zut i deosebit i asem nat, ca unul ce e i se nume te om duhovnicesc, ns nu pe h r tie i cu cerneal , ci prin lucrare i har^{198a}. C ci zice dumnezeiescul Apostol: «Cel duhovnicesc pe to i i jude-c , dar el nu e judecat de nimeni» (1 Cor. 2, 15).

42. *Iar i despre deosebire (discern m nt), prin pil-duire.*

Dintre ace tia, cel dint i se aseam n celui ce umbl n noaptea ad nc , trist i ntunecoas . De aceea, r t -cind n ntunericul n care nu se poate r zima pe nimic, nu numai c nu se vede i nu se deosebe te pe sine, dar nu vede nici unde merge i pe unde umbl , cum zice M ntuitorul: «Cel ce umbl n ntuneric nu tie unde merge» (Ioan 12, 35). Cel de al doilea se aseam n celui

196. o iluminare care porne te din ipostasul lui Hristos sau al Du-hului Sfnt, deci nu are un caracter subiectiv, psihologic, iluzionar, sau de simpl n elegere.

197. In iluminarea ce o tr ie te, i vede n primul r nd sinea sa, sau tr ie te cu cea mai ascu it con tiin sinea proprie.

198a. Se face v zut i deosebit de alii prin faptele lui, de i nici harul din el, nici el nu e n eles, nu e intuit n intimitatea lui.

ce umblă în noapte străvezie, luminat de stele; de aceea, luminat puțin de razele stelelor, năpădăște pe necetul, lovindu-i picioarele adeseori de pietre, datorită nedeosebirii, și suferind cînduri. Acesta se vede și se deosebește pe sine puțin, ca în umbră, precum s-a scris: «De teapănă te călătrești și te scoală din morți și te va lumina Hristos» (Efes. 5, 14).

Al treilea se aseamănă cu cel ce umblă în noapte cu lună plină și luminoasă; de aceea, îndrumat de scînteierile lunii, călătorește în chip mai nerădăcit și merge spre cele din față; el se vede pe sine ca în oglindă și deosebește și pe cei ce călătoresc împreună cu el, precum s-a zis: «Bine faceți, luînd aminte la lege, că la un sfîrșit veți lumina în loc întunecos, pentru că se va lumina de ziua în care lumina va răsună în inimile voastre» (2 Petru 1, 19). În sfîrșit, cel din urmă se aseamănă celui ce umblă în amiază statornic și preacurat, luminat de razele nemăpuinate ale soarelui. Căci el se vede și se deosebește în chip curat și pe sine în lumina soarelui, dar deosebește și pe cei mulți, mai bine zis pe toți, după dumnezeiescul Apostol (1 Cor. 2, 15)^{198b}, ba și toate cele călătorind în orice fel și oriunde, umblînd în el fără rădăcină și folosind fără greș alături de cei ce îl urmează, spre lumina adevărată și spre viață și spre adevăr. Despre aceasta s-a scris: «Voi sunteți lumina lumii» (Matei 5, 14). Căci zice și atotdumnezeiescul Pavel: «Dumnezeu Cel ce a zis să lumineze lumina din întuneric, a luminat în inimile noastre, spre luminarea cunoștinței slavei lui Dumnezeu în fața lui Iisus Hristos» (2 Cor. 4, 6). Dar și fericitul David zice: «Însemnatu s-a peste noi lumina feței Tale, Doamne» (Ps. 4, 6); și: «Întru lumina Ta vom vedea lumină» (Ps. 35, 9). Iar Domnul zice: «Eu sunt lumina

198b. Numai în lumina lui Hristos omul desvîrșit se vede pe sine cum este și cum ar trebui să fie. Ba și pe alții.

lumii, cel ce urmeaz Mie nu va umbla n ntuneric, ci va avea lumina vie ii» (Ioan 8, 12).

43. *Despre mut rile i schimb rile ce se ivesc n fiecare i despre slava cov r itoare ce urmeaz smereniei.*

Voim s tii i aceea c cei ce au ajuns la des v r ire prin cur ire i luminare^{198c}, pe c t e cu putin — c ci nu e des v r ire des v r it n veacul acesta nedes v r it, ci mai degrab des v r ire nedes v r it — nu au nici ei totdeauna cu ei starea neschimbat . Aceasta, din pricina sl biciunii i a p rerii de sine ce trage uneori pe orice om n jos. De aceea sufer i ei schimb ri i fur ri, spre probarea lor. Dar primesc iar i ajutor ri i mai mari. Iar ceea ce e contrar acestora, P rin ii spun c e partea lupilor¹⁹⁹. Neschimbarea e p strat pentru veacul viitor. Iar n cel de fa , c nd e vreme de cur ie, de pace i de m ngiere dumnezeiasc , c nd de tulburare, de n- v lm eal , de triste e. i aceasta pe m sura vie uirii i naint rii fiec ruia i dup judec ile pe care le tie singur Domnul. Iar aceasta se nt mpl pentru ca s se arate, prin acestea, sl biciunea noastr . C ci «fericit este, zice, cel ce cunoa te neputin a sa» (Cf. Iov 37, 7), «ca s nu ne ncredem n noi n ine, cum zice Pavel, ci n Cel ce nvie mor ii» (2 Cor. 1, 9). i a a s alerg m ne ncetat spre Dumnezeu ntru smerenie i poc in i m rturisire. C ci zice Sf ntul Isaac: «C te una, c te una, calc unii poruncile; dar t m duiesc sufletele lor prin poc in i harul i prime te. C ci tot sufletul ra ional este str b tut de o schimbare ne ncetat i schimb rile str bat prin tot

198c. S nt cele trei trepte ale urcu ului ngeresc i anume la Dionisie Areopagitul: cur enia, iluminarea i des v r irea.

199. Se pierde ca i c nd ar fi m ncat o lupii (Conf. Ps. 62, 11). Comp. Bpist. lui Filoxen de Maboug (f 523) c tre Patritius, la J. Hausherr, *Contempla ion* ei saineie, n «Revue d'Ascetique et de Mystique», XIV (1933), p. 195.

omul, în toate zilele lui; și cel ce are darul desvârșirii poate să aleagă aceasta din multe. Dar încercările ce îi sunt mîplu lui în fiecare zi pot să lînelească foarte mult, dacă veghează, dacă se observă pe sine cu mintea și cunoaște schimbarea în blînde și îngîduință, pe care o primește cugetarea lui în fiecare zi și cum din pacea aceasta se întoarce deodată spre tulburare, chiar când nu e nici o pricină; și cum ajunge în mare și negrită primădie^{200 a}. Acesta este lucrul despre care a scris în chip vivid și fericitul Macarie cu multă purtare de grijă și sîrguință, ca să le fie spre aducere aminte și învățur fraților: «Ei sînu se încline în timpul schimbării ce le vine din cauza împotrivirilor, spre deznădejde. Căci, celor ce se află în starea curîiei, pururea li sînt mîplu caderi, cum se ivesc în aer valuri de rîcoare, chiar fără a fi ei cu negrijă și în neînfrîinare. Ba mai mult, chiar cînd umblă după rînduială, li sînt mîplu caderi, care se împotrivesc întei voii lor»^{200 b}.

Iar ceva mai departe zice: «Deci, ce zice? Că se sînt mîplu schimbări în fiecare, ca și în aer. În elegi ce vrea să spun prin cuvîntul «în fiecare»? Căci firea e una. Deci, ca să nu socotești că a vorbit numai despre cei nedevrîși și mai de jos, iar cei desvârși sînt liberi de schimbare și rămîn statornici și neclintii în aceeași stare, fără gînduri plîtima e precum zice euhiști, de aceea a spus: «în fiecare». Cum aceasta, Macarie? Tu zici: «Acum domne te rîcoare și după puțin e arși, sau poate acum e grindină și după puțin e vreme bună. Și așa sînt mîplu spre întărirea noastră și în noi: acum

200a. *Op. cit.*, cap. 49, p. 199—200.

200 b. Isaac a luat o din Macarie, cf. Assemani, *Biblioteca Orientalis*, tom. I, Roma, 1719, p. 453.

Să afirmat de mulți teologi occidentali că scrierile lui Macarie sînt ale unui euhit. Iată că Sf. Isaac consideră că ideea lui Macarie după care omul duhovnicesc desvârșit se poate schimba, este opus euhitilor.

e r zboi i acum e ajutorul harului. Un timp, sufletul se g se te n iarn i asupra lui se ridic valuri aspre i iar i vine o schimbare, c ci harul cerceteaz i umple inima de bucuria i de pacea cea de la Dumnezeu i de g nduri n elepte i pa nice». Aceste g nduri n elepte le arat aci, d ndu ne s n elegem c cele dinainte au fost dobitoce ti i necurate. i el (Macarie) ndeamn zic nd: «Dac , deci, dup aceste g nduri n elepte i bl n de urmez vreo ispit , s nu ne ntrist m i s nu dez n d jduim. i n ceasul odihnei n har, iar i s nu ne m ndrim, ci n vremea bucuriei s a tept m necazul». i continu nd, zice: «Cunoa te c to i sfin ii au fost n aceast stare. C t vreme s ntem n lumea aceasta, ni se ascunde bel ugul harului c nd vin aceste ispiti. C ci n toat ziua i n tot ceasul se cere de la noi dovedirea iubirii noastre fa de Dumnezeu n lupta cu ispitele. i a a se ine drumul nostru drept. Iar cel ce voie te s se abat de la aceasta, sau s se schimbe s a f cut partea lupilor».

O, minunat (este acest) cuv nt al sf ntului! Cum a nt rit printr un mic cuv nt ndemnului lui i l a ar tat plin de n eles i a scos cu des v r ire ndoiala din cuge-tul celui ce l cite te. «Iar acela, zice (Macarie), care se abate de la acestea i se face partea lupilor, nu voie te s umble pe cale. El i a pus n g ndul lui aceasta i vo-ie te s umble pe o c rare proprie, nec lcat de P rin i».

i, dup pu in, zice: «Smerenia aduce, chiar f r fapte, iertarea multor gre eli, dar faptele f r smerenie s nt, dimpotriv , nefolositoare». i apoi zice iar i: «Pe c t e de trebuin sarea pentru bucate, pe at ta smere-nia pentru orice virtute. i ea poate s zdrobeasc t ria multor p cate. De aceea, e nevoie s ne ntrist-t m ne ncetat n cuget ntru smerenie i cu ntrist-tarea cunoa terii de sine (a discern mântului). Iar c nd o c tig m, ne face fii ai lui Dumnezeu i ne nf i

ea lui Dumnezeu chiar i f r fapte²⁰¹. Pentru c , f r ea, toate faptele noastre i toate virtu ile i lucr - rile s nt de arte. C ci Dumnezeu voie te schimbarea cuget rii». i: «În cugetare trebuie s ne mbun t im. Ea singur , f r nici un alt ajutor, ajunge s ne nf i eze naintea lui Dumnezeu i s gr iasc pentru noi. Smere- nia e mai mult dec t toate». i mai spune: «Zis a oareca- re dintre Sfin i: C nd i va veni g ndul m ndriei spun n du i: aminte te i de virtu ile tale, tu r spunde i: B tr ne, vezi i nelegiuirea ta».

44. *Despre poc in , cur ie i des v r ire.*

Str baterea ntregului drum (al m ntuirii) const n acestea trei: n poc in , n cur ie i n des v r ire.

i ce este cur ia pe scurt ? O inim miloas pentru toat firea zidit ²⁰².

Dar ce este des v r irea? Ad ncul smereniei, care e p r sirea tuturor celor v zute i nev zute, cele v zute fiind toate cele supuse sim urilor, iar cele nev zute, cele cunoscute cu mintea. Ea const n a fi n afar de grija pentru ele²⁰³.

201. S ar p rea c in aceasta se afirm o pozi ie oarecum apropiat de nv tura protestant «sola fide». «Sola humilitate» e totu i deose- bit , de «sola fide», c ci n ea s ntem ntregi a inti i spre Dumnezeu, dar nu neglij m nici efortul nostru. Facem fapte, dar nu privim la ele, ci la p catele sau nedes v r irile noastre.

202. Defini ia aceasta a cur iei inimii ne arat c inima necurat este inima nemiloas , deci egoist . Ea implic considerarea p catelor ca forme ale egoismului, ale rigidit ii, ale osific rii, ale durit ii, ale m- pietririi, ale r celii, ale nchiderii fa de toi i de toate, deci i fa de Dumnezeu, care le a f cut pe toate. De aceea p catul este moartea sufletului.

203. Ad ncul smereniei. Smerenia nu duce ntr un gol, ci ntr un ad nc f r sfr it. Prin ad ncul ei ajunge n Dumnezeu. Aceasta echiva- leaz cu p r sirea tuturor; inclusiv a propriei persoane pentru a g si pe Dumnezeu. Dar aceasta nu n sensul de rupere a firii noastre din leg tura cu ele i de ie ire a omului din orice sim ire de sine. Ba nici m car n

i iar i, poc in a este «o moarte ndoit i de bun voie fa de toate. Iar inima miloas este arderea inimii pentru toat zidirea, pentru oameni i p s ri i animale i demoni, i pentru toat f ptura»²⁰⁴. i iar i: «P n ce s ntem n lume i tr im n trup, chiar dac ne am n l a p n la n l imea cerului, nu putem s fim f r fapte, f r osteneal i ntr o lips total de griji. Aceasta este des v r irea, crede m . Iar ceea ce e mai mult dec t aceasta, este o nchipuire necugetat »²⁰⁵.

Sf ntul Maxim zice i el: «Iubirea de n elepciune, n duhul virtu ii, poate pricinui nep timirea g ndirii, dar nu nep timirea firii. Prin ea, adic prin nep timirea g ndirii, vine n minte harul unei pl ceri dumnezeie ti»²⁰⁶. i iar i: «Cel ce a f cut experien a ntrist rii i pl cerii s ar putea numi om cercat, ca unul ce a cunoscut, prin cercare, st rile pl cute i nepl cute ale trupului; des - v r it este, ns , numai cel ce a biruit cu puterea ra iunii pl cerea i durerea trupului; n sfr it, om ntreg este

sensul de nep sare fa de ele, c ci aceasta ar contrazice mila fa de ele, cerut mai nainte. Ci n sensul de p r sire a alipirii egoiste la lume i la propria persoan . Cel ce are mil de toate, nu se ngrije te de ele pentru trebuin ele sale, ci pentru m ntuirea i transfigurarea lor n Dumnezeu. In Dumnezeu ne scufund m prin ad ncul nostru i prin ad ncul tuturor. In toate trebuie s vedem pe Dumnezeu, ca suportul lor ne sfr it de ad nc. Toate s nt prin Dumnezeu i se des v r esc prin El i f r Dumnezeu n ar fi nimic. In acest ad nc ajungem prin ad ncul smereniei.

204. De la nceputul acestui capitol p n aci e citat din Sf. Isaac Sirul, *Op. cit.*, Cuv. 81, p. 306.

205. *Op. cit.*, Cuv. 50, p. 208—209. G ndirea adev rat este existen ial ; ea cre te din experien a vie ii tr ite. Închipuirile unei g ndiri abstracte, care nu t lm ce te aceast experien ancorat n realitate, nu s nt produsele unei g ndiri adev rate.

206. Sf. Maxim M rturisorul, *Cinci sute capete III*, 96, P.G. 90, 1301 C. Avem aci aceea i deosebire ntre bucuria g ndirii care poate fi curat i ntre starea produs n toat fiin a noastr prin fapte, prin vieuire, care nu e niciodat liber de griji, de oboseli, de ispite. Dar numai prin aceasta se ajunge la cur irea cea statornic a firii.

cel ce a p strât, prin n zuin a statornic spre Dumnezeu, neschimbate deprinderile dob ndite prin f ptuire i contemplare (vedere)»²⁰⁷.

Pentru aceasta s a i socotit c deosebirea (discern m ntul) e mai mare dec t toate virtu ile. C ci cei n care se ive te aceasta, prin bun voia a lui Dumnezeu, ilumina i de lumina dumnezeiasc , pot s deosebeasc , n chip limpede, lucrurile dumnezeie ti i cele omene ti i vederile tainice i ascunse²⁰⁸.

Dar e momentul ca n cele urm toare s i nf i m, pe c t se poate, dup r nduial , pu in mai limpede, nceputul sf n iei i ndumnezeitoare i lucr ri a lini tirii, anun at mai nainte. Dumnezeu s ne c l uzeasc i n cele ce le vom spune.

45. *Despre cele cinci lucr ri ale lini tirii dint i i oarecum introduc toare a ncep torilor; sau despre rug ciune, cntare, medita ie i lucrul m inilor.*

Cel ce ncepe a se lini ti trebuie s petreac ziua i noaptea n cinci lucr ri, prin care sluje te lui Dumnezeu. Înt i n rug ciunea de pomenire a Domnului Iisus Hristos, introdus , cum s a spus, prin respira ia pe nas, n chip lini tit n inim i iar i scoas afar , cu buzele nchise, f r ,nici un alt g nd sau nchipuire; ea se s v r e te odat cu nfr narea cuprinz toare, adic de la pofta stomacului, de la somn i de la lucr rile celorlalte simuri, n untru chilei, n smerenie sincer .

207. Sf. Maxim Mart., *Cinci sute capete III*, 96; P.G. 90, 1301 C. Aci se face distinc ie ntre omul des v r it i omul ntreg. Ultimul e cel statornicit n des v r ire.

208. Cel ce a dob ndit toate virtu ile, i a sub iat firea, sau ochiul ei sufletesc n a a m sur c distinge n chip limpede cele dumnezeie ti i cele omene ti, adic tot ce e tainic i ascuns pentru al ii. El a c tigt o a a zis «clar vedere», o putere de identificare a specificului fiec rei persoane, a st rii ei dintr un moment sau altul, a prezen ei realit ilor dumnezeie ti n oameni i n lucruri.

Apoi, n c ntare i n citiri din Psaltire, din Apostoli i din Sfintele Evanghelii, din scrierile de Dumnezeu purtorilor i Sfin ilor P rin i i din capetele despre rug ciune i despre trezvie, dar i din celelalte cuvinte dumnezeie ti ale Duhului. Dup acestea, s treac la amintirea p catelor, nso it de durerea inimii i n g ndirea la judecata lui Dumnezeu, sau la moarte, sau la chinuri, sau la bucuriile ce ne a teapt , nso ite ne nctat de lucrul m inilor, pentru nfr narea tr nd viei. i iar i, s se ntoarc la rug ciune, chiar dac aceasta cere oarecare sil , p n ce mintea se va obi nui s scape u or de mpr tiere prin ocuparea deplin cu Domnul nostru Iisus Hristos, prin pomenirea ne ntrerupt a Lui, prin ndreptarea spre c mara din untru, sau spre locul ascuns al inimii i prin nr d cinarea ne nctat n ea. C ci, scrie i Sf ntul Isaac: «S rguie te te s intri n c mara din l untrul t u i vei vedea c mara cereasc . Pentru c aceasta i aceea una s nt. i prin aceea i intrare le vezi pe am ndou »²⁰⁹. Iar Sf ntul Maxim zice: «Inima c rmue te tot organismul i c nd harul ia n st p nire ntinderile inimii, mp r te te peste toate g ndurile i m dularele. C ci acolo este mintea i g ndurile sufletului. Deci, acolo trebuie de privit dac i a nscris harul Prea Sf ntului Duh legile Sale. Acolo, unde ? În organul conduc tor, n tronul harului, unde se afl mintea i toate g ndurile sufletului, adic n inim »²¹⁰.

209. *Op. cit.*, cap. 30, p. 127. Ad ncul nostru e att de deschis nesfr itului dumnezeiesc, nc t nu po i observa nici o grani ntre el i acel nesfr it. Dar n acel nesfr it s nt trepte nesfr ite. Sf. Isaac continu : «Scara mp r iei aceleia este n untru t u, ascuns n sufletul t u; boteaz te (scufund te) n tine nsu i, ie ind din p cat (din ngustarea rigid a egoismului i a superficialit ii) i vei afla acolo trepte pe care le vei putea urca».

210. Undeva n «*R spunsuri c tre Talasie*» din *Filoc. rom.*, voi. III, Sf. Maxim sus ine aci opinia c mintea se afl n inim sau c inima st p ne te asupra ei. Inima reprezint sensibilitatea n eleg toare a ntregii noastre fiin e. Ea e deschis spre infinitatea lui Dumnezeu i sesizeaz

46. *De unde trebuie să înceapă cei ce voiesc să se linițească potrivit raunii; și care este începutul, creșterea, năntarea și desvârșirea acestei lucrări.*

Aceasta e lucrarea primă și oarecum introducătoare a vechilor monahi care se hotărâsc să se linițească potrivit rugăciunii. Ei trebuie să înceapă de la frica de Dumnezeu și de la împlinirea după putere a tuturor poruncilor îndumnezeitoare, de la negrija de toate lucrurile cu rost și fără rost, înainte de toate, de la credință și de la depărtarea deplină de la cele potrivnice, de la năzuința curată, precum s-a spus, spre Cel ce este cu adevărat; să crească prin credință care nu e rușinată și să nănteze «la măsura vârstei plinătății lui Hristos» (Efes. 4, 13), prin dragostea întreagă dumnezeiască, fierbinte și desvârșită, născută din rugăciunea curată și nemprătiată în inimă, prin rugăciunea duhovnicească nemăcată și neclintită și prin ieșirea (extazul), singură și nemijlocită, izvorâtă din desvârșită iubire, spre Cel Unul, prin răpirea și unirea cu Cel dorit la culme²¹¹. Aceasta este năin-

adâncul specific al fiecărei persoane omenești. Numai prin activarea inimii omul ajunge la discernământul prin care se cunoaște profund pe sine, pe Dumnezeu și pe alții. Căci acest discernământ este și el o vedere a infinității lui Dumnezeu și a indefinitului propriu și al altora în Dumnezeu. «Întinderea» inimii actualizează indefinitul ei în Dumnezeu. El e activat numai prin har, prin străbaterea lui Dumnezeu cu infinitatea Sa în inimă. De aceea omul duhovnicesc se silește să readucă mintea în inimă din prăpădierea ei nefirească în cele din afară și mărginite. Desigur cele din afară pot fi privite și de mintea aflătoare în inimă. Dar atunci mintea le vede nu numai în suprafața lor și în simpla lor capacitate de satisfacere a trebuințelor trupești, ci ele și devin simboale transparente pentru suportul lor ultim și infinit, care e Dumnezeu.

211. În faza progresată, sau a creșterii duhovnicești, omul a ajuns la altă credință, la cea care nu se mai rușinează, și ajunge la măsura plinătății lui Hristos, la dragostea deplină față de El. Căci această înfrățire este și unirea desvârșită cu El. Această dragoste se naște din cele două trepte ale rugăciunii în inimă: rugăciunea curată care mai năntează încă și rugăciunea duhovnicească, care înseamnă unirea deplină cu Hristos și nu mai are unde nănta. Această rugăciune și dragoste produc extazul

tarea i ntinderea ner t cit prin f ptuire spre vedere (contemplant). Pe aceasta p timind o dumnezeiescul pro-
oroc David i schimb ndu se cu acea fericit schimbare (Ps. 76, 10), a strigat cu t rie: «Eu am spus ntru uimirea (ie irea) mea (ntru extazul meu): tot omul este mincinos» (Ps. 115, 2). Iar un altul dintre cei mari din Vechiul Tes-
tament a spus: «Cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit, pe acelea le a g tit Dumnezeu celor ce L iubesc pe El» (Is. 6, 4; 1 Cor. 2, 9). Iar marele Pavel, ncheind acestea, adau-
g : «Dar nou ni le a descoperit prin Duhul S u; c ci Duhul toate le cerceteaz , p n i ad ncurile lui Dumne-
zeu» (1 Cor. 2, 10).

47. *Despre regula lini tirii celor ncep tori.*

Drept aceea, datoria ncep torilor este, precum am spus, s nu ias mereu din chilia lor i s se fereasc de nt lnirea i vederea tuturor, afar de cazul unei mari trebuin e; dar i atunci, cu luare aminte, cu toate m su-
rile de asigurare i foarte rar. C ci zice dumnezeiescul Isaac: «Cu privire la orice lucru s st ruie n a ine amintirea g ndului la Dumnezeu, c mai mare este aju-
torul ce i vine din p zire, dec t ajutorul din fapte»²¹². C ci, nu numai ncep torilor, ci i celor ce au naintat, acestea le pricinuiesc mpr tiere i rev rsare n afar . Aceasta o spune iar i dumnezeiescul Isaac: «Odihna-
vat m numai pe cei tineri, dar mpr tierea i pe tineri i pe bt r ni»²¹³. i: «Lini tea face moarte sim urile din

i r pirea, extazul ca act al omului de uitare de sine, r pirea ca act al lui Hristos, prin care omul e atras cu totul din preocuparea de sine. Acum omul nu mai tie dec t pe Hristos. Dar el se tr ie te pe sine n bucuria nem rginit ce o are de Hristos. Extazul acesta e singurul care l mut pe om nemijlocit n Hristos. Oricare altul l duce ntr o uitare inferioar de sine.

212. Neaflat.

213. *Op. cit.*, Cuv. 60, p. 243.

afar i treze te mi c rile din untru. Iar petrecerea n cele din afar pricinuieste te cele dimpotriv , adic treze te sim urile din afar i face moarte mi c rile din untru»²¹⁴. Spun nd aceasta, el arat lucrarea i calea spre lini tire prin lucrarea cea bun . Iar Sc rarul arat pe cel ce lucreaz i nainteaz bine pe c rarea aceasta, scriind urm toarele: «Se lini te te acela care se str duie te s i nchid partea netrupeasc n casa trupeasc , lucru cu adev rat minunat»²¹⁵. i: «S a lini tit acela care a spus: «Eu dorm i inima mea vegheaz » (C nt. C nt. 5, 2)²¹⁶. «Închide trupului u a chilei i gr irii u a limbii i duhurilor poarta din untru»²¹⁷.

48. *Despre rug ciunea curat prin luarea aminte i trezvie; i despre lucrarea ei.*

Rug ciunea ce se s v r e te, cum s a zis, n untru inimii, nso it de luarea aminte i trezvie, f r nici un alt g nd, deci i f r nici o n lucire, face mintea prin cuvintele: *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, s se ntind n ntregime spre nsu i Domnul Iisus Hristos,*

214. *Op. cit.*, Cuv. 85, p. 339. Deci lini tea (isihia) nu nseamn i o mortificare a mi c rilor din untru. Dimpotriv , de abia ea le treze te la o activitate deplin . Ea na te discern m ntul, iubirea nfocat de Dumnezeu, mila de tot i de toate, bucuria de unirea cu Dumnezeu, «vederea» celor ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit, etc.

215. Scara XXVII; P.G. 88, 1097 B.

216. Veghea e i ea o mi care; e ncordare, e privirea atent i plin de bucurie la bun t ile minunate ce se descoper celui ce s a lini tit din partea celor din afar . Cel ce se concentreaz la ceva interior, uit de cele din afar . Ba uit p n i de trupul lui. El pare c doarme.

217. Scara XXVII; P.G. 88, 1100 A. Dar mi carea din untru trebuie i ea supravegheat . Nu numai u ile spre cele din afar trebuie nchise, ci i spre cele rele care pot ap rea din obi nuin ele cu p catul, sau din n r urirea duhurilor rele. Acestea pot i ele s in sufletul ntr un orizont nchis, sau legat, prin amintire, de cele din afar . Trebuie inut deschis numai poarta spre nesf ritul dumnezeiesc, spre iubirea curat de Dumnezeu i de oameni.

pomenit n chip nematerial i negr it; iar prin cuv ntul: *miluie te m*, o face s se ntoarc i s se mi te spre ea ns i, nesuport nd s nu se roage pentru sine. Înain t nd prin cercare, n chip unitar, spre iubire, se ntinde cu totul spre nsu i Domnul Iisus Hristos, dup ce a c tigtat ncredin area limpede despre lucrul de al doilea²¹⁸.

49. *Dumnezeie tii P rin i ne au predat s spunem rug ciunea n chipuri felurite. i care este rug ciunea ?*

Dumnezeie tii P rin i nu ne au predat to i, totdeauna, rug ciunea ntreag . Ci, unul ntreag , altul, jum tate, al treilea, o parte, i altul altfel, poate dup pute rea i starea celui ce se roag . Dumnezeiescul Gur de Aur ne o pred ntreag , zic nd: «V ndemn, fra ilor, s nu c lca i, sau s nu nesocoti i niciodat canonul rug ciunii. C ci am auzit c ndva pe P rin i zic nd: Ce fel de c lug r este acela care nesocote te sau calc canonul? Ci, fie c m n nc , fie c bea, fie c ade, fie c sluje te, fie c e n c l torie, fie c face altceva, e dator s zic : *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m*, ca pomenirea aceasta a numelui Domnului nostru Iisus Hristos s nt r te pe vr jma ul spre r zboi. C ci toate poate s le afle sufletul care se sile te, prin amintire, fie rele, fie bune. Mai nt i poate s vad n untru inimii lui r ul i apoi cele bune. C ci amintirea poate s mi te pe balaur i tot amintirea poate s l umileasc²¹⁹. Amintirea poate s dea pe fa p catul care locuie te n noi (Rom. 7, 16) i amintirea poate s l mistuie i s

218. Omul a trebuit s se conving nt i despre trebuin a de a fi miluit, ca s se ntind apoi spre Hristos prin pomenirea Lui i prin cererea milei Lui. Dar apoi i sim irea iubirii lui Hristos l face s cear mila Lui pentru p catele sale. El se mi c de la o sim ire la alta, adic de la sim irea lui Hristos la sim irea p c to eniei sale i invers, ca ntr un cerc.

219. Amintirea este astfel nu numai un act subiectiv, ci i o nt lnire cu un alt subiect nev zut, a a cum orice sim i g nd ne prilejuie te n t lnirea cu o realitate obiectiv corespunz toare.

mi te toat puterea du manului din inim . Amintirea poate s biruiasc p catul i s l dezr d cinez n parte. C ci numele Domnului Iisus Hristos, cobor nd n ad ncul inimii²²⁰, smere te pe balaurul care st p ne te pe ntinderile ei, iar sufletul l m ntuie te i l face viu. St ruie, deci, ne nctat, ntru numele Domnului Iisus, ca inima s nghit pe Domnul i Domnul s nghit inima i cele dou s se fac una. Dar acest lucru nu este pentru o zi sau dou , ci pentru un timp ndelungat. C ci, e nevoie de mult lupt i de mult vreme ca du manul s fie scos i pentru ca s se s l luiasc Hristos»²²¹.

i iar i: «Trebuie s te nt re ti i s i strune ti mintea i s o fr nezi i s pedepse ti tot g ndul i toat lucrarea celui viclean prin chemarea Domnului nostru Iisus Hristos»²²². i: «Unde st trupul, acolo s fie i mintea, ca nimic altceva s nu se afle la mijloc ntre Dumnezeu i inim ca perete desp r itor, sau ca zid care s ntunece mintea i s o despart de Dumnezeu. Iar dac ceva r pe te mintea, nu trebuie s z boveasc n g nduri, ca nu cumva consim irea cu g ndurile s i se socoteasc drept fapt naintea Domnului n ziua judec ii, c nd Dumnezeu va judeca cele ascunse ale oamenilor (Rom. 2, 16). «Opri i v , deci, de la toate i st rui i n Domnul Dumnezeuul vostru, p n se va ndura de voi» (Ps. 122, 3). i nu cere i nimic altceva de la Domnul Slavei, dec t numai mila. Iar cer nd mila, cere i o cu

220. Amintirea sau pomenirea Domnului Iisus Hristos ne prilejuie te nt lnirea cu El i l aduce pe El n inim .

221. Sf. Ioan Gur de Aur, *Epistola c tre monahi* (neautentic); P.G. 60, 752—753. Amintirea sau pomenirea e o for care produce o stare nou n fiin a noastr , sau n inim . Ea aduce p catul c nd se g nde te la el cu pl cere, i creeaz deprinderea patimii ; sau l dezr d cinez c nd e pomenit des numele lui Hristos, ntip rind puterea Lui n inim .

222. Idem, *Op. cit.*, col. 751. Dac amintirea p catului vine cu u u rin , de la sine, pomenirea lui Hristos cere efort, cere o nfr nare a min ii de la amintirea p catului. C ci prin aceast pomenire ea lupt mpotriva amintirii p catului i alung orice alt g nd.

inim smerit i ndurerat i striga i de diminea a p n seara, iar dac se poate i toat noaptea: «Doamne Iisuse Hristoase, miluie te m ». i for a i mintea voastr la lucrul acesta p n la moarte²²³. C ci lucrul acesta are nevoie de mult for are, pentru c «strâmt e poarta i plin de necazuri calea ce duce la via » (Matei 7, 14) i cei ce o for eaz intr n ea. C ci «Împ r - ia cerurilor este a celor ce o iau cu sila» (Matei 11, 12). V ndemn, deci, s nu desp r i i inimile voastre cu Dumnezeu, ci st rui i i p zi i le pe ele totdeauna cu pomenirea Domnului Iisus Hristos, p n ce se va s di numele

223. Adic mintea s nu umble, n vreme ce trupul st . Trupul e mai greoi; el st adeseori ntr un loc, cit vreme mintea vagabondeaz nencetat. S nve e i mintea de la trup, s stea uneori nemi cat . Dar, desigur, ea trebuie s stea n gndul la Dumnezeu. Dac umbl prin tot felul de gnduri, acestea se interpun ntre minte i Dumnezeu. Dar cuvintele «unde st trupul, acolo s fie i mintea», mai au i alt n eles : s nu stea trupul vreodat uitat de minte; ci con tiin a s ia seama la fiecare situaie n care se afl trupul. C ci numai prin con tiin via a omului e legat de Dumnezeu. La rndul ei con tiin a este treaz numai atunci c nd ea e legat de Dumnezeu. C nd aceast leg tur nu mai func ioneaz , ntre inima ns i i Dumnezeu s a interpus vreun gnd care o separ de Dumnezeu, ca un zid desp r itor, care ntunec mintea. C nd un astfel de gnd r pe te mintea, aceasta s se ntple numai pentru o clip , c ci zbovirea n el e o consim ire care va fi socotit la judecata din urm ca fapt . Se tie c omul nainteaz spre p cat prin patru trepte: atacul (aparitia unui gnd ispititor n minte), convorbirea cu el, consim irea i fapta. Împotriva tuturor acestor trepte trebuie s se lupte cu pomenirea numelui lui Iisus. Ea ine con tiin a permanent treaz . In sfr it, mintea se fere te de gnduri i prin faptul c nu se gnde te la multe lucruri, ca s le cear de la Dumnezeu prin rug ciune, ci cere numai mila Lui. Aceasta nu e at ta un gnd precis, m rginit, ci o stare existen ial de suflet. C nd se cer lucruri precise, mintea se poate ngusta dup ele. Ce r nd mila, cere totul, n mod nehot rnicit, nu n mod precizat. Deci se mpline te i prin aceasta cerin a ca mintea s ias din ngust rile ce i le produc gndurile definite, c nd vrea s fac experien a lui Dumnezeu cel nesf r it.

Domnului n untru inimii i nu va mai cugeta la nimic altceva, ca s se m reasc Hristos n voi»²²⁴.

Dar nainte de acesta, a zis i marele Pavel despre Domnul Iisus, scriind: «De vei m rturisi cu gura ta pe Domnul Iisus i vei crede cu inima ta c Dumnezeu L a ridicat pe El din mor i, te vei m ntui. C ci cu inima se crede spre dreptate, iar cu gura se m rturise te spre m ntuire» (Rom. 10, 9—10). i iar i: «Nimeni nu zice «Domnul Iisus» dec t numai n Duhul Sf nt» (1 Cor. 12, 3). A ad ugat: «n Duhul Sf nt», adic atunci c nd inima prime te lucrarea Duhului Sf nt, prin care se i roag . Iar aceasta este a celor ce au naintat i s au mbog it cu, Hristos, care locuie te n chip v dit n ei.

Lucruri asem n toare spune i Sf ntul Diadoh: «C nd i nchidem min ii toate ie irile cu pomenirea lui Dumnezeu, ea cere o ocupa ie care s dea de lucru h rniciei ei. Trebuie s i d m, deci, rug ciunea: «Doamne Iisuse...» prin care i poate mplini n chip deplin scopul. C ci «nimeni, zice, nu spune «*Domnul Iisus*» dec t numai n Duhul Sf nt» (1 Cor. 12, 3). Dar acest cuv nt trebuie s l cugete ne nctat a a de str ns n c m rile sale, nc t s nu se abat nicidecum la niscai nchipuiri. C ci to i cei ce vor cugeta ne nctat la acest sl vit i mult iubit nume n ad ncul inimii, vor putea s vad c ndva i lumina min ii, pentru c dac e inut cu toat grija de c tre cugetare, el arde toat pata de pe fa a sufletului, printr o sim ire puternic . C ci «Dumnezeul nostru este foc mistuitor» (Evrei 12, 29).

Ca urmare, Domnul atrage sufletul la iubirea puternic a slavei Sale. C ci, z bovind numele acela sl vit i

224. Idem, op. *cii.*, col. 751—752. Dac la nceput se cere o for are a min ii, ca s pomeneasc ct mai des pe Iisus i s nu se lase furat de alte g nduri, care s se a eze ca un zid ntre ea i Dumnezeu, cu vremea aceast pomenire, deci leg tura nemijlocit a min ii cu Dumnezeu, sau trezvia con tiin ei devine o stare permanent , care nu mai cere o for are att de grea.

prea iubit, prin pomenirea lui de c tre mine, n c ldura inimii, s de te n ea, f r ndoial , deprinderea de a iubi bun tatea Lui, nemaifiind nimic care s o mpiedice. Acesta este m rg ritarul cel de mult pre (Matei 13, 46), pe care l poate agonisi cineva v nz nd toat averea sa, ca s aib o bucurie negr it de aflarea lui»²²⁵.

Iar Sf ntul Isihie nf i eaz pe Hristos, scriind astfel: «C nd sufletul va fi zburat prin moarte n v zduh, av nd cu sine i pentru sine, n por ile cere ti, pe Iisus, nu se va mai teme nici acolo de vr jma ii s i, ci va gr i i atunci din por i c tre ei cu ndr zneal ca i acum. Numai s nu sl beasc p n la ie irea lui, ci s strige c tre Hristos Iisus ziua i noaptea. i El va face izb virea lui degrab , dup f g duin a Lui nemincinoas i dumnezeiasc , pe care a dat o, vorbind despre judec torul nedrept (Luca 18, 1—8): «Zic vou c o va face i n via a de acum i dup ie irea lui din trup»²²⁶.

225. Diadoh al Foticeii, *Cuv nt ascetic n 100 capete*, cap. 59. una din cele mai vechi m rturii despre rug ciunea lui Iisus. Avem aici i o explicare a luminii min ii care se arat prin cugetarea ne nctat la numele lui Iisus. Aceast pomenire spore te c ldura iubirii de Hristos. i ns i aceast iubire, ca iubire de ceea ce este bun cu adev rat, face inima luminoas i capabil s iradieze lumin . A a cum preocuparea egoist de sine produce n suflet ntuneric, pentru c produce o nchidere a lui, a a iubirea de Dumnezeu, ca izvor personal al binelui, i de al ii, se arat ca lumin .

226. *Scurt cuv nt despre trezvie i virtute* II, 47; P.G. 93, 1480—1544; *Filoc. rom.*, vol. IV, p. 78. At t n via a aceasta, c t i dup moarte, sufletul ca s ajung la Iisus trebuie s fi trecut prin ispitele aduse de demoni i s le biruiasc . De aci s a n scut imaginea de «v zduh» ca plan spiritual care se afl la mijloc ntre via a p m nteasc i cer, care ne mpiedic urcu ul cu mintea spre Dumnezeu. Imaginea aceasta a folosit o nt i Sf. Ap. Pavel (Efes. 6, 12). De aci s a n scut i imaginea sc rii, ale c rei trepte reprezint diferite patimi care trebuie biruite, ca tot at tea piedici spre Hristos. La Iisus ajungem c nd am ajuns la cur ia de toate patimile. Iisus este transcendent vie ii n patimi. Trebuie s transcendem patimile ca s ajungem la cur ie i prin aceasta la Hristos.

Iar Sfântul Ioan Scărarul vorbește tot numai de Iisus când scrie: «Băciuaie-te pe vrăjmaș cu numele lui Iisus. Căci nu este armă mai tare în cer decât pe pământ»²²⁷. Și nimic nu mai adaug. Și iar își zice: «Răsuflarea ta să se lipească de pomenirea lui Iisus și atunci vei cunoaște folosul inimii»²²⁸.

50. *Dar nu numai la Sfinții Părinți amintiți se găsesc tainic cuvintele sfinției îndumnezeitoare rugăciuni în Duh, ci și la niște corifeii Apostolilor Petru, Pavel și Ioan.*

Nu numai la amintiții de Dumnezeu purtători Părinți și la urmașii lor poate afla cineva pomenite tainic aceste cuvinte ale sfinției rugăciuni, ci, înainte de ei, și la nișii Apostolii dintre corifei, adică la Petru, Pavel și Ioan. Unul zice, cum am spus mai înainte: «Nimeni nu poate spune «Domnul Iisus» decât numai în Duhul Sfânt» (1 Cor. 12, 3). Iar altul: «Harul și adevărul său făcut prin Iisus Hristos» (Ioan 1, 17); și: «Tot duhul care mărturisește pe Iisus Hristos venit în trup, de la Dumnezeu este» (1 Ioan, 4, 2). Iar fruntașul ucenicilor lui Hristos, la întrebarea Mântuitorului și Învățătorului, adresat Apostolilor: «Cine spun oamenii că sunt Eu?», a răspuns, dând preafericita mărturisire: «Tu ești Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu» (Matei 16, 16). De aceea, și străluciții noștri învățători, care le-au urmat, mai ales cei ce au pășit pe calea vieții necăstigate, pustnice și liniștite, au socotit aceste cuvinte, vestite mai înainte, aici și acolo, de cei trei stâlpi ai sfintei Biserici, date de aceia ca cuvinte dumnezeiești, pe temeiul descoperirii în Duhul Sfânt și mărturisite de cei trei ucenici atât de vrednici de crezare, drept stâlp al rugăciunii și au predat celor de după ei și o înpe această și o pazească în același fel. «Pen

227. *Scara* XXI; P.G. 88, 945.

228. *Scara* XXI; P.G. 88, 1112 C.

tru c prin trei martori va sta tot cuv ntul» (Matei 18,19). Ace ti g nditori cere ti le au unit i le au articulat ntr un chip des v r it ntr un ntreg, prin Duhul Sf nt ce s l luia n ei. De fapt prive te r nduiala i leg tura lor cu totul deosebit , av nd n ea ntip rit n elepciunea de sus. C ci unul zice: «Domnul Iisus», altul: «Iisus Hristos», iar al treilea: «Hristos, Fiul lui Dumnezeu». În felul acesta unul urmeaz celuilalt i to i trei se leag nemijlocit unul de altul prin congl suirea i leg tura acestor cuvinte ndumnezeitoare. C ci, po i vedea cuv ntul fiec ruia leg ndu se de sfr itul cuv ntului celuilalt, pe care l are ca nceput, i astfel naint nd p n la al treilea.

Acela i lucru l vezi privind la adaosul privitor la Duhul. C ci fericitul Pavel spune c nimeni nu poate zice «Domnul Iisus» dec t numai n Duhul Sf nt, iar acesta, sau Duhul Sf nt, st nd la sfr it, e folosit de Ioan cel cu glas de tunet, ca nceput, zic nd: «Duhul care m rturise te pe Iisus Hristos venit n trup, este din Dumnezeu» (1 Ioan 4, 2).

Iar acestea le au pus la r nd nu de la ei n i i, ci mi - ca i de m na Preasfântului Duh. C ci m rturisiria dumnezeiescului Petru s a f cut prin descoperire n Duhul Sf nt. «Pentru c toate, zice, le lucreaz unul i acela i Duh, mp r ind deosebit fic ruia precum voie te» (1 Cor. 12, 11).

i, astfel, fr nghia ntreit i de nedesf cut (Eccl. 4, 20) a rug ciunii ndumnezeitoare, urzit , esut i mpletit cu mare n elepciune i pricepere, trece i la cei din timpul nostru, fiind p strat n acela i fel. Dumnezeuie tii P rin i de dup aceea au legat cuv ntul «miluie te m » de aceste cuvinte izb vitoare ale rug ciunii, adic de «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu», mai ales pentru cei mai prunci, sau ncep tori i nedes v r i i n virtute. C ci cei nainta i i des v r i i n Hristos se n - destuleaz cu rostirea i gândirea fiec ruia din aceste cuvinte, adic cu «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui

Dumnezeu» ba, uneori i numai cu numele «Iisus», pe care i l ntip resc n untru i l mbr i eaz cu lucrarea ntreg a rug ciunii, umpl ndu se, prin el, de o pl cere i de o bucurie negrit , care covâr e te toat mintea, toat vederea i tot auzul. i astfel de trei ori fericii, ajung nd n afar de trup i de lume, i nchid sim urile prin darul i harul dumnezeiesc i, cuceri i de iubire ca de o be ie fericit , se cur esc, se lumineaz i se desvâr esc²²⁹, ca unii ce oglindesc, de acum, n chip neeles, ca o arvun , harul mai presus de fire, f r nceput i necreat al dumnezeirii mai presus de fiin²³⁰.

Ei se ndestuleaz cu singur pomenirea i cugetarea fiec ruia din numirile ar tate ale Cuv ntului Dumnezeu Om i prin ea s nt nvrednici i s fie ridica i la r piri, la cuno tin e i descoperiri negrite n Duh²³¹. Asigurarea

229. S nt de remarcat aci dou lucruri. Înt i c rug ciunea lui Iisus poate avea forme diferite. Pentru cei nainta i ajunge i o repetare ne nctat a numelui lui Iisus, fie chiar numai cu g ndul. Al doilea, c acest nume singur, repetat cu sim irea dragostei, poate umple pe cel ce l repet de o pl cere i de o bucurie negrit mai presus de minte, care l face s se simt afar de trup, de auzire i de vedere. Sim urile lor s nt cople ite de sim irea l untric produs de har. Iubirea de Hristos care i cucere te e ca o «be ie» (Sf. Grigorie de Nisa), care i cur e te de orice patim pentru altceva afar de Hristos, i lumineaz prin con tiin a prezen ei lui Hristos i i des v r e te, f c ndu i s nu simt altceva dec t iubirea curat de Hristos i de oameni. Repetarea ne nctat a numelui lui Hristos e socotit astfel ,prin iubirea de Hristos ce o produce, for a trecerii prin cele trei etape principale ale urcu ului duhovnicesc, prin care urc chiar i cetele ngere ti, dup Dionisie Areopagitul (cur ire, iluminare, des v r ire). Repetarea numelui lui Iisus e unit cu un dinamism ascendent neconținut al sufletului.

230. Constat m aici influen a sigur a doctrinei harului necreat a Sf. Grigorie Palama, odat cu cea a lui Dionisie Areopagitul.

231. Fiecare din numirile lui Iisus deschide orizonturi superioare i cuprinde con inuturi din care sufletul se poate n l a la nesfrit. In fiecare e o putere de r piri la cuno tin e i descoperiri care nu vin de la om i de la firea creat . Fiecare e o poart pentru alt i alt revela ie ascuns n Iisus, poart pe care o deschide Duhul Sfnt prin iubirea ce o treze te El n suflet.

clar i ncredinarea ne ndoielnic a acestora ne a dat o in chip luminos preadulcele i iubitorul de suflet, Domnul nostru Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, ale c rui cuvinte s nt fapte²³² i ale c rui spuse s nt, dup El n-su i, Duh i via (Ioan 6, 63)²³³, c nd a zis : «F r de Mine nu pute i face nimic» (Ioan 15, 5) i: «De ve i cere ceva n numele Meu, v voi face» (Ioan 14, 14) i cele urm toare, dup cum ne au fost predate mai nainte.

51. *Încep torii pot, i ei, s se roage uneori cu toate cuvintele rug ciunii, alteori cu o parte a ei, dar ne nctat i n untru inimii i s nu schimbe mereu cuvintele.*

Este ng duit i ncep torilor s se roage uneori cu toate cuvintele rug ciunii, alteori cu o parte a ei, dar n untru inimii i ne nctat. C ci dup Sf ntul Diadoh: «Cel ce petrece pururea n inima sa, iese f r ndoial din cele frumoase ale vie ii. C ci umbl nd n Duh, nu poate ti de poftete trupului (Gal. 5, 16). Pentru c unul ca acesta, f c ndu i plimb rile n cetatea nt rit a virtu ilor, are virtu ile nse i ca p zitori la por ile vie uirii sale curate. De aceea, uneltirile dracilor mpotriva lui r m n f r efect»²³⁴. Dar scrie i Sf ntul Isaac: «Cel ce cerceteaz sufletul s u n tot ceasul, se bucur n inima

232. Cuvintele Lui s nt fapte, pentru c produc efecte n suflete i n fiin a omului credincios. Dar ele au produs i lumea. Chiar cuvintele omului, rostite cu putere i convingere, s nt fapte, pentru c produc st ri noi n cei ce le primesc.

233. Cuvintele lui Hristos s nt «fapte», pentru c au n ele puteri care produc st ri noi n suflete i, prin suflete, n trupuri i n cele din afar . Cuvintele Lui s nt fapte, pentru c din ele iradiaz Duh i via , Duhul i via a Lui. Fiecare comunic prin cuvinte ceva din el nsu i, comunic putere i duh pe m sura puterii i duhului lui i a voin ei de primire din partea auzitorilor. Aceasta ne ajut s n elegem cum toate au fost f-cute la nceput prin cuv ntul lui Dumnezeu i cum lucrurile s nt chipurile cuvintelor Lui.

234. *Cuv nt ascetic* 57; P.G. 65, 1167—1212; *Filoc. rom.*, voi. I, p. 356.

lui de descoperiri. i cel ce i adun vederea (contemplarea) lui n untru, vede n sine str lucirea Duhului. Cel ce dispre uie te orice n l are, vede pe St p nul s u n untru inimii sale»²³⁵.

De aceea nu se cuvine a schimba mereu cuvintele rug ciunii, ca nu cumva, prin schimbarea i mutarea lor continu , mintea s se obi nuiasc cu nestatornicia i cu abaterile i s se fac u or de furat i f r roade, ca pomii mereu muta i i s di i n alt parte.

52. Rodul rug ciunii n untru inimii are nevoie de timp ndelungat, de lupt i de silire. i, simplu gr ind, tot binele se dob nde te cu mult osteneal i dup timp ndelungat.

Rug ciunea ne nctat n untru inimii i cele de dincolo de ea (mai presus de ea) nu se agonisesc n chip simplu i la nt mplare i prin osteneal pu in i scurt , chiar dac se nt mpl unora, cu totul rar, i aceasta, prin vreo iconomie negr it . Ci are nevoie, pentru do b ndire, de timp ndelungat, de osteneal i nevoin trupeasc i sufleteasc i de for are mult i ntins . C ci potrivit p r ii ce ni s a dat din darul i harul, de care n d jduim s ne mp rt im, trebuie s contribuim pe m sura puterii noastre, i noi cu nevoin ele noastre la dob ndirea ei i s str batem timpurile trebuitoare pentru aceasta. Iar scopul ei este, dup Sfin ii Înv tori,

235. *Op. cit.*, Cuv. 43, p. 176. Cine se obi nuie te s se cerceteze mereu ajunge n mod sigur la descoperiri de taine tot mai sub iri n cutele sufletului s u i prin ele la vederea luminii Duhului. C ci sufletul e v zut tot mai mult ca nest nd de sine, i av nd tot ce se mi c n el curat de la Dumnezeu. Cine prive te numai la cele din afar se nal pe sine. El nu poate vedea pe St p nul tuturor. Se crede pe sine st p n al lor. Cine prive te n sine, nu se mai nal i de aceea vede pe St p nul tuturor. Nu se mai nal pentru c i d seama c t de pu in se poate st p ni i cuprinde pe sine nsu i n mi carea complex a vie ii sale indefinite.

s scoatem pe vr jma din ntinderile inimii²³⁶ i s s l luim n ea, n chip v dit, pe Hristos. C ci spune Sf n- tul Isaac: «Cel ce voie te s vad pe Domnul, se sile te s i cure e inima prin pomenirea ne nctat a lui Dum- nezeu. i a a, n lumina n elegerii Lui, va vedea n tot ceasul pe Domnul»²³⁷.

Iar Sf ntul Varsanufie zice: «Dac lucrarea din untru nu va ajuta, mpreun cu Dumnezeu, omului, n zadar se ostene te spre cele dinafar . C ci, lucrarea din untru, f cut cu osteneala inimii, aduce cur ie; iar cur ia, adev rata lini tire a inimii²³⁸; iar lini tirea, smerenia; iar smerenia face pe om locuin a lui Dumnezeu; iar din locuin a aceasta s nt alunga i demonii, odat cu patimile.

i omul se face, astfel, biserica lui Dumnezeu plin de sfin enie, plin de cur ie i de har. Fericit e, deci, acela care vede pe Domnul n cele din untru ale inimii i i

236. Acesta e scopul rostirii ne nctate a numelui lui Iisus cu cuge- tarea ndreptat spre inim : s scoatem pe vr jma ul oare st p ne te peste ntinderile ei i s facem st p n pe Hristos. Propriu zis, dup Sf. Marcu Ascetul i Diadoh, Hristos se afl n inim ncep nd de la Botez. Dar mai mult poten ial. Vr jma ul i ntinde prin ispitele din afar influen ele lui. Prin pomenirea c t mai deas a numelui lui Iisus, facem actual n inim prezen a Lui virtual .

237. *Op. cit.*, Cuv. 43, p. 177. Nu se poate desp r i ntre «lumina min- tii» i «lumina lui Hristos» v zut n ea. C ci «lumina min ii» nu e dec t «lumina n elegerii» i «n elegerea» adev rat e proiectat spre Dumne- zeu, care e izvorul a tot ce poate fi n eles. «În elegerea» are totdeauna un «obiect». i «obiectul» suprem al n elegerii, sau izvorul oric rui con inut al n elegerii e Dumnezeu, Persoana de nesf r it iubire i g ndire, mai presus de g ndire. Acest izvor nu se face evident p n ce cugetarea e n- dreptat spre obiecte finite. P n atunci nu s a ivit n noi lumina ade- v rat a «n elegerii», n care se n eleg toate.

238. de remarcat aceast derivare a lini tirii din cur ia inimii. Nu- mai patimile fr m nt i sf ie inima omului. De aceea numai unde e Dumnezeu, e lini te. Numai din puterea Lui se elibereaz omul de fr m nt rile pentru lucrurile trec toare, din trecerea pasionat de la unul la altul, sau din grija pasionat de a avea pe unul sau pe altul.

vars cererea sa, nso it de pl ns, naintea bun t ii Lui»²³⁹.

Iar cuviosul Ion Carpatiul spune i el: «E nevoie de mult nevoin i de timp ndelungat n rug ciuni, ca s afl m, n starea netulburat a n elegerii, alt cer al inimii, n care locuie te Hristos, cum zice Apostolul: «Oare nu ti i c Iisus Hristos locuie te ntru voi? Afar , doar, dac nu cumva s nte i necerca i» (2 Cor. 13, 5)²⁴⁰.

Dar i marele Gur de Aur zice : «R m i ne ncetat cu numele Domnului Iisus, ca s nghit inima pe Domnul i Domnul inima i s fie cele dou , una. Dar lucrul acesta nu este pentru o zi sau dou , ci pentru un timp ndelungat. C ci e nevoie de mult lupt i vreme ca s fie scos vr jma ul i s se s l luiasc Hristos»²⁴¹.

Dar at t despre acestea i s ne ntoarcem la cele ce ne stau nainte.

53. Despre rug ciunea inimii care nu e curat ; i cum ajunge cineva la rug ciunea curat i ne mpr tiat .

Prin st ruirea n regula amintit a rug ciunii curate i ne mpr tiate a inimii, chiar dac , poate, ea nu e nc curat i ne mpr tiat , din pricina piedicilor ce i le pun st rile de mai nainte i g ndurile, cel ce se nevoie te ajunge la deprinderea de a se ruga n chip nesilit, ne mpr tiat, curat i adev rat. Adic , ajunge la deprinderea ca mintea lui s st ruie n inim i s nu o introduc cu for are, sau f r luare aminte prin respira ie i iar i s sar de acolo. Ci s st ruie pururea n ea i s se roage astfel ne ncetat. C ci, zice Sf ntul Isihie: «Cel ce nu are rug ciunea curat de g nduri, nu are arm n r zboi. Iar rug ciune numesc pe aceea care se lucreaz ne ncetat n ad ncurile inimii, ca prin chemarea lui Iisus

239. Varsanufie, Op. cit., R spuns 2Î3, p. 113.

240. Neaflat.

241. Epistola c tre monahi; P.G. 60, 753.

Hristos, vr jma ul ce ne r zboie te n chip ascuns s fie biciuit i ars»²⁴². i iar i: «Fericit este acela care s a lipit cu cugetarea de rug ciunea lui Iisus i L strig pe El ne nctat n inim , cum s a unit aerul cu trupurile noastre, sau flac ra cu ceara»²⁴³. i iar i: «Str b tând soarele deasupra p m ntului se face ziu , iar numele sf nt i preacinstit al Domnului Iisus str lucind ne nctat n cugetare, va na te nenum rate n elesuri ce lumineaz asemenea soarelui»²⁴⁴.

54. *Despre rug ciunea ne mpr tiat i curat a inimii i despre c ldura ce se na te din ea.*

Rug ciunea curat i ne mpr tiat a inimii este, precum s a spus, aceea din care se na te o oarecare c ldur n inim , potrivit cu ceea ce s a scris : «nfierbintatu s a inima mea n untru meu i n cugetarea mea se va aprinde foc» (Ps. 38, 4). focul pe care Iisus Hristos a venit s l arunce pe p m nturile inimii noastre care mai nainte erau purt toare de m r cinii patimilor, iar acum s nt, prin har, purt toare de Duh, cum a zis Domnul nostru Iisus Hristos : «Foc am venit s arunc pe p mânt i cât a fi voit s se fi aprins» (Luca 12, 49). Aceasta a f cut odinioar i cu Cleopa i nso itorul lui, c nd i a n

242. *Despre cump tare i virtute* I, 21 ; P.G. 93, 1487 A; *Filoc. rom.*, voi. IV, p. 46. Chemarea cu dragoste fierbinte a lui Iisus desparte sufletul de lucrarea vr jma ului i l arde pe acesta.

243. *Op. cit.*, II, 94; P.G. 93, 1541 C; *Filoc. rom.*, voi. IV, p. 91. Cugetarea nu mai are alt con inut dec t rug ciunea lui Iisus. Dar aceasta nu nseamn o ngustare a cugetarii, ci o ad ncire i o l rgire a ei n oceanaul nesfr it de n elesuri, de lumini ale lui Dumnezeu p truns n umanitatea lui Hristos i prin ea n g ndirea i via a noastr . Pe calea acestei rug ciuni ajungem s n elegem «care este l rgimea i lungimea i ad ncimea i n limea», «iubirii lui Hristos, cea mai presus de cuno tin , ca s ne umplem de toat bun tatea lui Dumnezeu» (Efes. 3, 18—19).

244. *Loc. cit.* În elesurile nenum rate ce umplu cugetarea, fiind n elesuri ce r sar din Hristos Dumnezeu Omul, s nt luminoase ca i El, reprezint o lumin unitar adev rat din lumina nesfr it .

c lzit i i a nfl c rat s strige, ie i i din ei (n extaz), unul c tre altul: «Oare nu era inima noastr arz nd n noi pe cale?» (Luca 24, 32).

Dar zice i Ioan cel minunat din Damasc, ntr un tro-par din cele alc tuite de el, c tre Preacurata N sc toare de Dumnezeu: «Focul din inim m mpinge spre c n tarea dragostei feciorelnice». Iar Sf ntul Isaac scrie: «Din lucrarea plin de putere se na te c ldura nem surat , care se aprinde n inim din g ndurile fierbin i ce se mi c n cugetare. Acest lucrare i paz sub iaz min-tea cu c ldura lor i i d vedere»²⁴⁵. Iar ceva mai departe zice: « i din c ldura aceasta, r s rit n inim din harul vederii, se na te curgerea lacrimilor»²⁴⁶. i dup pu in: « i din lacrimile ne nctate sufletul prime te pacea g n-durilor. Iar din pacea g ndurilor, el se nal la cur ia min ii. Iar prin cur ia min ii omul vine la vederea tai-nelor lui Dumnezeu»²⁴⁷. i iar i: «Dup acestea ajunge

245. *Op. cit.*, Cuv. 9, p. 61. Lucrarea chem rii ne nctate a lui Iisus i ncordarea men inerii ei are n ea o c ldur , c ci e ntre inut de dra-gostea fa de El. C ldura acestei iubiri sub iaz cugetarea, c ci o ine ndreptat spre Cel atotsub ire n compara ie cu lucrurile i cu mi c rile ngro ate ale lumii i ale trupului. Sub irimea plin de dragoste fierbinte a min ii fa de Cel atotsub ire o face p trunz toare, deci capabil de ve-deri, sau de intuitii sub iri. Aceste vederi la rndul lor nasc c ldur cu-rat , sau g nduri fierbin i, zice n continuare Sf. Isaac Sirul.

246. *Op. cit.*, loc. cit. C ldura aceasta, una cu sim irea fierbinte a dra-gostei curate, se face izvor de lacrimi. Trebuie s remarc m poezia plin de nalt calitate pe care o inspir Sf. P rin i acestor tr iri ale dragostei curate de Dumnezeu.

247. *Op. cit.*, loc. cit. Unde s nt lacrimi, e pace dinspre partea g ndu-rilor ce ne r zboiesc, c ci nu mai e ncruntare. Dar e i pacea unor g n-duri de iubirea curat , sub ire i fierbinte, sau total , fa de Dumnezeu. C ci pacea e acolo unde e iubire i prin urmare deplin ncredere n Cel iubit. Dar tot acolo e i nduio area ce se revars n lacrimi. Iar unde e pace i lacrimi, acolo e i cur ia inimii. C ci nici un g nd ascuns nu o ntineaz fa de Cel iubit. Acolo e sinceritate i transparen deplin . In aceast cur ie, transcendent min ii nchise n g ndurile legate de lume, sau dincolo de acest plan, mintea vede tainele lui Dumnezeu, ale Celui atotsub ire.

mintea s vad descoperiri i semne, cum a v zut Iezechiel proorocul»²⁴⁸. i iar i: «Lacrimile i lovirea capului n vremea rug ciunii i cl tinarea lui din pricina c ldurii, trezesc c ldura dulce ii lor n untru inimii. i dup ie irea din sine (dup extaz) cea de laud , inima zboar spre Dumnezeu i strig : «Însetat a sufletul meu de Tine, Dumnezeule, Cel tare, Cel viu. C nd voi veni i m voi ar ta fe ei Tale, Doamne?» icele urm toare (Ps. 41, 3)²⁴⁹. Iar Sc rarul zice: «Focul, s l luind n inim , a nviat rug ciunea. Iar dup ce aceasta s a n l at la cer, s a f cut cobor rea focului n foi orul de sus al sufletului»²⁵⁰.

i iar i: «Cine este, a adar, monahul credincios i n-elept care a p zit c ldura sa nestins ? i care nu a n-cetat, p n la ie irea sa, s adauge n fiecare zi foc la foc, c ldur la c ldur , dor la dor i s rguin la s rguin ?»²⁵¹. Iar Sf ntul Ilie Ecdicul zice: «C nd sufletul, odih nindu se de toate cele din afar , se va uni cu rug ciunea, aceasta nv luind sufletul l face ntreg arz tor, dup cum focul face fierul. Sufletul este acela i, dar nu mai poate fi atins de atingerile din afar , cum nu poate fi nici fie

248. Op. cit., p. cit.

249. Op. cit., Cuv. 13, p. 51.

250. *Scara* XXVIII ; P.G. 88, 1137 A. Numai focul Duhului a nviat trupul Domnului i L a n l at la cer, ca apoi din acela i trup s pogoare peste Apostoli, d nd na tere Bisericii, adun rii n Hristos i n Duhul Lui a celor ce cred n El. Numai focul Duhului nvie rug ciunea sau nvie sufletul prin rug ciune i nal rug ciunea sau sufletul n stare de rug ciune la cer, sau la Dumnezeu, ca apoi s coboare iar i de i mai sus n sufletul ridicat n foi orul de sus, f c ndu l i mai aprins la rug ciune i comunic ndu Se din rug ciunea unuia celorlal i. Rug ciunea nu se produce f r Duhul Sfnt i Duhul Sfnt nu coboar la suflet i nu nal sufletul dec t prin rug ciune. Rug ciunea e forma de nvie i de n l are a sufletului prin Duhul. Ea e forma de lucrare a Duhului n suflet. C ci prin ea se une te sufletul cu Dumnezeu i aceasta vine din lucrarea Duhului Sfnt, care se face punte vie ntre suflet i Dumnezeu, f c nd pe om transparent.

251. *Scara* XXVII, P.G. 88, 1137 A.

rul arz tor»²⁵². Iar i: «Fericit este cel ce s-a nvrednicit s se arate n via a aceasta astfel i statura sa, de lut fiind prin fire, i o vede arz toare, datorit harului»²⁵³.

55. *Dar i c ldura are pricini felurite, ns cea mai de c petenie este cea care se na te din rug ciunea curat .*

Cunoa te c i o asemenea c ldur i are pricina i existen a n noi n multe i felurite chipuri. Acest lucru e v zut din cuvintele spuse de sfin i. C ci, ne e greu s spunem c i din cercarea noastr . Iar cea mai de c petenie este c ldura care se na te din rug ciunea curat a inimii. Aceasta nainteaz i cre te ne nctat, mpreun cu rug ciunea i se odihne te (sfr e te) ntr o lumin ipostas, adic face, dup P rin i, pe un astfel de om luminat n n elesul de ipostasiat n ea²⁵⁴.

252. *Culegere 105*; P.G. 127, 1148 A. *Filoc. rom.*, voi. IV, p. 296. C ldura dragostei lui de Dumnezeu e a a de mare c nici un gnd i nici o senza ie din afar nu l mai atinge, nu l mai intereseaz . El devine «de neatins», intangibil.

253. P.G. cit.; *Filoc. rom.*, voi. IV, p. 254. C ldura celui ce se roag ne nctat nu e numai o sim ire subiectiv , ci o stare nou a fiin ei, devenit arz toare prin har. Ea se vede arz nd prin harul din ea. Arde p catele din ea, transmite c ldura ei altora. M inile n l ate la rug ciune se v d, n vie ile sfin ilor, ca ni te fl c ri. un foc n toat fiin a, care se face sim it i ntr un fel ar tat. Dar e un foc al entuziasmului curat, nu al patimii ru inoase. un foc al Duhului care face transparent trupul.

254. Lumina ipostasiat este lumina care are ca ipostas pe Hristos, n sensul c n ipostasul Lui i are temelia i izvorul, deci n sensul c n ea se manifest ipostasul sau persoana Lui, str b t ndu l pe omul care a naintat prin pomenirea ne nctat i curat de orice alt gnd al numelui lui Iisus p n la unirea deplin cu Hristos. Prin aceasta omul s-a unit at t de mult cu Hristos, c lumina lui Hristos a devenit i lumina omului respectiv, c ci nsu i Hristos ca ipostas s-a f cut cu lumina Lui ipostas fundamental al omului unit deplin cu El. C ldura sfr e te n lumin . P n nu ajunge acolo, sufletul nainteaz . Acolo se odihne te in lumina lui Hristos, ca n iubirea Lui deplin comunicat . C ci n ea are totul. Se odihne te ca într- s rb toare. De c ldur au mai scris i al i P rin i duhovnice ti, dar nici unul n a ncdrat o ntr o dezvoltare a vie ii duhovni

56. Care este efectul nemijlocit al cldurii inimii ?

Aceast cldur tope te n chip nemijlocit tot ce mpiedic rugciunea cea dinti s se fac rugciune desvr it curat . Pentru c «foc este Dumnezeuul nostru»; i anume — «foc ce mistuie te» (Evrei 12, 29) rutatea dracilor i a patimilor noastre²⁵⁵. Cci, spune Sfntul Diadoh: «Cnd inima prime te cu o oarecare durere fierbinte s get turile dracilor, — nc t celui r zboit i pare c prime te s ge ile nse i — sufletul ur te cu amar patimile, ca unul ce se afl la nceputul curirii. Cci, dac nu s ar ndurera mult de neru inarea pcatului, n ar putea s se bucure mbelugat de bun tatea drept ii. Deci cel ce voie te s i cure e inima sa, s o nfierbnte continuu cu pomenirea lui Iisus Hristos, avnd o numai pe aceasta ca cugetare i ca lucrare ne nctat²⁵⁶. Cci cei ce voiesc s lepede putreziciunea lor, nu se cade ca uneori s se roage, iar alteori nu, ci pururea s petreac n rug

ce ti ca autorii scrierii de fa i ale celor urmtoare. Se vede i de aici c ace ti autori, de i se bazeaz n aceast scriere numai pe citate str ine, le organizeaz ntr o viziune proprie, unitar . Mai e de remarcat c de i despre cldur a mai vorbit i Sf. Grigorie Sinaitul (dar nu a a de insistent), autorii scrierii de fa nu l menioneaz nici n aceast chestiune ca n nici o alta. Se vede c n au fost ucenicii direc i ai lui. Ei snt dup Palama.

255. Focul dragostei de Dumnezeu, aprins n noi de Duhul, mistuie orice pl cere i patim trupeasc sau lumeasc , orice ispit trezit n noi de demoni fa de lucrurile mrginite, care ne nstrineaz de Dumnezeu, fcndu le s p leasc n micimea lor, fa de marea frumuse e a lui Dumnezeu.

256. Deci rostul principal al rugciunii ne nctate este nc lizarea inimii prin dragostea lui Hristos, pn cnd aceast cldur sfrete n lumin , adic n «vederea» sau sim irea prezen ei lui Hristos, izvorul luminii, sau al sensului personalist atotcuprinz tor i viu al existen ei, care n acela i timp ne i sus ine pentru veci ca persoane. Cnd rugciunea ne nctat nu i ajunge acest rost, ci devine un formalism monoton, nu i a ndeplinit n general rostul ei. Dar ca s i ndeplineasc acest rost, ea trebuie s fie fcut cu tot mai mult luare aminte i cu dragoste de Hristos.

ciune, cu p zirea min ii, chiar dac s ar afla undeva n afara loca urilor de rug ciune²⁵⁷.

C ci, precum cel ce voie te s cure e aurul, dac las s nceteze focul din cuptor chiar i numai pentru scurt vreme, face iar i s se a eze zgura pe aurul cur it, tot a a i cel ce uneori pomene te pe Dumnezeu alteori nu, ceea ce pare s fi c tigtat prin rug ciune, pierde prin ntreruperea ei. propriu b rbatului iubitor de virtute s topeasc , prin pomenirea lui Dumnezeu, coaja p m n teasc de pe inim , ca astfel topindu se pe ncet r ul prin focul pomenirii Celui Bun, sufletul s se ntoarc cu de s v r ire la fericirea lui fireasc cu i mai mult slav »²⁵⁸.

i, astfel, mintea, st ruind ne mpiedicat n inim , se roag n chip curat i f r r t cire, dup sfntul care zice: «Rug ciunea este adev rat i ner t citoare atunci c nd mintea p ze te inima n vreme ce se roag »²⁵⁹. Iar

257. Putreziciunea e o mole eal care duce la descompunerea n care subiectul nu mai ine n fr n toate puterile i tendin ele sale, ndrept n du le spre Hristos. Ea poate fi biruit numai prin «p zirea min ii» ca s nu fie furat de orice fel de alte g nduri. Acesta e un mare eroism interior, o mare i vie tensiune.

258. Op. cit., cap. 97; *Filoc. rom.*, voi. 1, p. 386—387. R ul a ezat pe inim , sau pe ad ncul viu, transparent i orientat spre persoana infinit al subiectului nostru, e o coaj p m nteasc , alipit vâscos de pl cerile produse trupului de suprafa a v zut a lumii. Binele sau Cel bun, c ci binele are un subiect ine puizabil n generozitatea Lui, red subiectului nostru, sau inimii, libertatea i av ntul unei naint ri n aceea i iubire curat pe care i o comunic Subiectul suprem. Iar starea aceasta liber i mobil e starea fireasc a subiectului. Pomenirea Celui bun nu se poate face dec t n c ldura iubirii.

259. Citatul e din «Metoda sfin itei rug ciuni i aten iuni», dat n Filocalie sub numele Sfntului Simeon Noul Teolog (*Filoc. greac*, tom. V, 1963, p. 85 ; J. Hausherr, *La methode d'Oraison hesYchaste*, n : «Orientalia Christiana», 1927, IX, 2, p. 363 urm.). Dar autorii scrierii de fa nu mentioneaz numele lui Simeon ca autor al metodei. Dac ar fi fost a lui, autorii scrierii ar fi men ionat aceasta, dat fiind marea personalitate a lui. A se vedea despre tema aceasta : Pr. D. St niloae, *Via a i nv tura Sf. Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 42 urm.

Sf ntul Isihie scrie: «Monah adev rat este acela care p - ze te trezvia; i cel ce vegheaz cu adev rat, este monah n inim »²⁶⁰.

57. Despre dorul i dragostea ce se nasc din c ldur , luare aminte i rug ciune.

Dintr o astfel de c ldur i din rug ciunea f cut cu luare aminte, sau din rug ciunea curat , se na te n inim dorul i dragostea dumnezeiasc i iubirea fa de numele pomenit al Domnului nostru Iisus Hristos. C ci s a scris: «Fecioarele m au iubit pe Mine, m au atras pe Mine» (C nt. C nt. 1, 3—4). i: «R nit de dragoste s nt eu» (C nt. C nt. 2, 5)²⁶¹. Dar spune i Sf ntul Maxim : «Toate virtu ile ajut min ii s c tige dragostea dumnezeiasc , dar, mai mult dec t toate, rug ciunea curat . C ci prin ea, zbur nd spre Dumnezeu, iese din toate»²⁶².

58. Despre lacrimile din inim ; i, n continuare, despre dumnezeiescul dor i despre dragoste.

Dintr o astfel de inim curg foarte multe lacrimi, care cur i ngra pe cel ce s a mbog it cu ele, dar nu l seac i nu l usuc . Lucrul din urm vine din frica de Dumnezeu, iar cel dint i din dragostea dumnezeiasc , din dorul i dragostea puternic i nest p nit fa de Iisus Hristos cel pomenit. C ci, fiind cuprins de entuziasm, inima strig : «Fermecatu m ai cu dorul T u, Hristoase, i m ai schimbat cu dragostea Ta dumnezeiasc ». i: «Întreg e ti, M ntuitorulule, dulcea i ntreg, dorirea mea; ntreg, Cel de care nu m satur; ntreg e ti frumuse e negr it ». Dar strig i cu Pavel, vestitorul lui

260. *Op. cit.*, II, 57 Î P.G. 93, 1529 D; *Filoc. rom.*, voi. IV, p. 81.

261. O spune aceasta sufletul (n grece te feminin). Fecioarele s nt sufletele.

262. *Capete despre dragoste* I, 11 ; P.G. 90, 964 A. *Filoc. rom.*, II, p. 39.

Hristos: «Dragostea lui Dumnezeu ne strânge pe noi» (2 Cor. 5, 14). El: «Cine ne va desprinde pe noi de dragostea lui Hristos? Oare necazul, sau strâmtoarea, sau prigoana, sau gol tatea, sau primejdia, sau sabia?» (Rom. 8, 35). El iar el: «Să nu credin că nici moartea, nici viața, nici îngeri, nici începătoriile, nici stăpânirile, nici puterile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici în lume, nici adâncimea, nici vreo altă zidire nu ne va putea desprinde pe noi de dragostea lui Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru» (Rom. 8, 38—39).

59. *Sfătuire de a nu cînta cele peste măsură; în-vătur mai departe despre pomenirea neîncetată în inimă a Domnului nostru Iisus Hristos.*

Bine este să se învrednicească cineva de acestea și de toate cele de după ele. Dar despre acestea nu e timpul potrivit să vorbim acum. Căci «nu cînta, zice, înainte de timp cele ce sînt ale unui anumit timp»; el: «Binele nu e bine, cînd nu se face bine». Iar după Sfîntul Marcu: «Nu e de folos să cunoaștem înainte de lucrarea celor dinți, cele de pe urmă»²⁶³. Căci, «cunoaștința îngustă», pentru lipsa faptelor; «iar iubirea zidește, pentru că toate le răbdă» (1 Cor. 8, 1). Dar ca să se învrednicească de ele, omul trebuie să se sîrguiască și să se nevoiască mereu, și în mereu, precum s-a spus, pomenirea Domnului Iisus Hristos în adîncul inimii lui și să nu o lase afară și la suprafață. Căci despre aceasta spune și fericitul Marcu însuși: «De nu se va deschide, prin îndejdea de obște în elegtoare, în perea cea mai din untru, mai ascunsă și mai sinceră a inimii noastre, nu vom putea cunoaște sigur pe Cel ce locuiește în ea și nu putem să-i deșau primim jertfele noastre de gînduri, sau nu»²⁶⁴.

263. *Despre legea duhovnicească* I, 84; P.G. 65, 927 ; *Filoc. rom.*, voi. I, p. 237.

264. *Despre Botez* ; P.G. 65, 985—1028 ; *Filoc. rom.*, voi. I, p. 283.

60. *Despre r vna fierbinte i despre ar tarea dumnezeiasc n noi i despre luminarea cea din ipostas a harului*²⁶⁵.

F c nd cineva a a, va sc pa u or nu numai de faptele rele, ci i de g ndurile p tima e i de n lucirile necuvenite, precum s a scris: «Umbla i cu Duhul i pofta trupului nu o ve i mplini» (Gal. 5, 16). Mai mult, acesta va ie i din tot g ndul i din toat n lucirea (nchipuirea), arz nd i alung nd, prin r vna lui fierbinte pentru virtute, toat reaua f ptuire ce se lucra mai nainte n sine prin sim urile i prin mintea sa, mpreun cu dracii care o sus ineau i ntip reau n el r utatea. C ci, spune Sf ntul Isaac: «Înfrico at este dracilor i iubit de Dumnezeu i de ngerii Lui cel ce dezr d cineaz cu r v n fierbinte m r cinii ce odr slesc din lucrarea vr jmaului n el»²⁶⁶. El va ajunge la treapta naintat de a avea n sine ncredin area (sim irea sigur i deplin) iubirii lui Dumnezeu fa de el i a ar t rii i s l luirii lumin rii ipostasiate i preadumnezeie ti a harului²⁶⁷. Iar dac voie ti, po i s spui c prin aceasta el revine n chip str lucitor la noble ea i la nvierea duhovni

265. o iluminare ce vine inimii din nsu i ipostasul Duhului; nu e din ea, nu e subiectiv . Lumina aceasta implic o rela ie cu persoana Sf ntului Duh.

266. *Op. cit.*, Cuv. 43, p. 177. C ldura r vnei pentru bine, pentru ceea ce i place lui Dumnezeu este aceea care arde m r cinii patimilor ce n eap via a sufleteasc a omului, cu regrete, cu remu c rile, cu nemulumirile produse de ele.

267. Se ive te n el o iluminare ipostasiat prin har n persoana lui, dar care i are izvorul natural, sau este ipostasiat originar n Iisus Hristos, Cuv ntul lui Dumnezeu cel ntrupat. Autorii scrierii de fa identific acest iluminare cu harul lui Hristos, devenit sim it i intuit. Se resimte in aceasta influen a Sf. Simeon Noul Teolog i a Sf. Grigorie Palama. Dac harul este iubirea lui Hristos fa de cel ce L pomene te continuu, se n elege c acest deschidere a lui Hristos, ca orice deschidere iubitoare a persoanei, se arat ca lumin , pentru c persoana este lumin , sau iubire.

ceasc lucrat n noi de sus, prin harul Botezului²⁶⁸. Dar zice iar i Sfntul Isaac: Aceasta este Ierusalimul i Împ r ia lui Dumnezeu, ascuns n noi (Luca 17, 21), dup cuvntul Domnului; acest loc este norul slavei lui Dumnezeu, n care nu vor intra dec t singuri cei cura i cu inima, ca s vad fa a St pânelui lor²⁶⁹ (Matei 5, 8). Numai s nu caute acela, el nsu i, ar tarea lui Dumnezeu, ca s nu primeasc pe cel ce este de fapt ntuneric, dar se preface n lumin (2 Cor. 11, 14)²⁷⁰.

61. *Despre lucrarea dumnezeiasc i despre cea potrivnic .*

268. Luminarea ce se produce n noi nu este numai a harului, ci i a noastr . Lumina harului, sau a iubirii lui Hristos, nt lînd sau produc nd iubirea sau deschiderea luminoas a noastr , ce se nf ptuie te sub lucrarea lui, devine cu luminarea noastr o singur luminare (iluminare). Lumina harului s a s l luit n noi de la Botez. Prin r vna fierbinte a pomenirii iubitoare ne nctate a lui Hristos din partea noastr , aceast lumin devine actual .

269. Marcu Ascetul, *Despre cei ce cred c se pot ndrept i prin fapte*, 28; P.G. 65, 936 A; *Filoc. rom.*, voi. I, p. 251.

270. S nu foreze omul ar tarea lui Dumnezeu, c ci n acest caz, pierz nd sim irea prezen ei lui Hristos de la Sine, i produce o n lucire a luminii lui Dumnezeu, care n realitate e ntunericul demonilor. El s urm reasc numai cur irea sa de orice patim i de orice gnd i s i sporeasc iubirea de Hristos, prin pomenirea lui ne nctat . Iluminarea va veni de la sine, de la Hristos. o orientare duhovniceasc cu totul deosebit de cea a misticii feminine occidentale, oare foreaz o ar tare a lui Hristos purt tor de r ni. Dar nu se poate spune c via a duhovniceasc , a a cum e descris de autorii scrierii noastre, e lipsit de iubirea lui Hristos, de comuniunea cu El, cum zice A. M. Ammann, op. cit., p. 40. Nu socotim c o astfel de comuniune decurge numai din concep ia juridic a satisfac iei adus de Hristos lui Dumnezeu prin jertfa Lui pe cruce. Dimpotriv , numai o nv tur despre m ntuire ca ndumnezeire a omului valorific real comuniunea lui Hristos cu acesta. C ci mistica feminin occidental nu trage nici o concluzie practic din comuniunea sentimental cu Hristos, odat ce nu ne a dat altceva prin jertfa Lui dec t sc para de o vin . Comuniunea r m ne o chestiune sentimental de suprafa , f r nici un efect asupra omului.

Iar cînd mintea lui, fîr sî caute, vede o lumină, sî nu o primească, dar nici sî nu o năture. Cîci zice Sfîntul Marcu: «Este o lucrare a harului necunoscut pruncului; î este alta, a rîutîi, care se aseamînă adevărului. Dar bine este sî nu primească acestea, de teama năel ciunii; dar nici sî le anatematizeze, gîndindu se cu teamă cî ar putea fi adevărate; ci totdeauna sî alerge la Dumnezeu cu nădejde, cîci El cunoaște folosul amîndorura. Dar sî fie întrebat cel ce are har î puterea de la Dumnezeu sî năve e î sî deosebească »²⁷¹.

62. *Despre nvîtorul luminat î ne năel tor.*

Iar dacî aflî pe cel ce l poate nvîa nu precum a cunoscut numai din dumnezeiasca Scriptură, ci precum a pîtimit î chip fericit dumnezeiasca iluminare²⁷², sî mul umească lui Dumnezeu. Iar de nu, e mai bine sî nu o primească, ci sî alerge la Dumnezeu cu smerenie, sî cotindu se pe sine, cu toată sinceritatea inimii, nevrednic î declarîndu se mai prejos de o astfel de vrednicie î vedere. Iar aceasta î altele ca acestea cî te sî au spus î se vor mai spune, le amînvîat cu harul lui Hristos,

271. Omul nu vede slava lui Dumnezeu î mod cu totul nemijlocit, ci totdeauna prin fîptura devenit transparentă ca un nor prin care se vede lumina soarelui. Chiar trupul lui Hristos este un astfel de nor, transparent î gradul cel mai nălt (Matei 17, 5). Altfel omul nă ar putea suporta vederea slavei lui Dumnezeu. Prin aceasta devine î fîptura frumoasă, actualizîndu î bogatele ei culori, sau complexe virtuale, toate purtătoare de lumină fermecătoare. Cîci Ierusalimul nu e monocromatic î deci monoton î lipsit de varietate (Apoc. cap. 21):

272. lumina pe care o «vedeau» cei ce ajungeau la practica necetată a rugăciunii lui Iisus î inimă. Ea e «pîtimită» pentru cî nu e produs de om, ci primit de la Dumnezeu. Cînoștința lui Dumnezeu din Sf. Scriptură nu e respinsă, dar iluminarea dumnezeiască e deosebit de ea. Dar năainte de a se hotărî sî primească acea lumină ca adevărată, sau sî o respingă, e bine sî întrebe pe unul care a pîtimit o î el. Altfel e mai bine sî nu o primească, ca sî nu fie înelat de o falsă lumină.

din gurile nemincinoase care au grăit mi cate de Duhul Sfânt, ca și din de Dumnezeu insuflatele Scripturi și dintr-o oarecare cercare.

63. *Despre luminarea adevărată și despre cea mincinoasă, sau despre lumina dumnezeiască și despre cea diavolească.*

De fapt, vestii noi prin care ne arată unele din scrierile lor semnele luminării neamă gitoare și a celei mincinoase. Așa a făcut și de trei ori fericitul Pavel din Latro²⁷³, spunând către ucenicul său care l-a întrebat despre aceasta: «Lumina puterii vrăjmești este în chipul focului și scoate fum și asemenea focului supus simurilor; iar când o vede sufletul cumpătat și curățit, e dezgustat și scribit de ea. Iar lumina bună a Celui bun este foarte plăcută și curată și când se arată sfîntește și umple sufletul de bucurie și de seninătate și îl face blînd și de oameni iubitor». Iar alții spun la fel. Dar, precum eu am auzit cele spuse înainte prin viu grai, așa veți auzi și tu despre acestea la vremea potrivită. Căci acum nu e vremea.

64. *Despre nchipuirea necuviincioasă și despre nchipuirea cuviincioasă și despre cum trebuie să ne purtăm de ele.*

Deoarece, puțin mai înainte, am pomenit despre nchipuire și despre nchipuirea necuviincioasă, socotim că e de cel mai mare folos să vorbim pe scurt și despre ea, mai bine zis, pe cît e cu putință, despre toată nchipuirea. Căci această mi care blestemat se opune foarte mult rugăciunii curate a inimii și lucrării unitare și ne năpădă.

273. Vezi nota 10 la «Metoda» lui Nichifor din singurătate, în *Filocalia rom.*, voi. VII, unde se vorbește de Pavel din Latro. Vezi și *Viata lui Pavel cel tînăr din Latro*, cap. 38, în: «Analecta Bollandiana», voi. II, (1892), p. 153.

toare a min ii. De aceea, i dumnezeie tii P rin i vorbesc de multe ori despre ea i mpotriva ei. Sfin ii de mai nainte au socotit o asemenea miticului Dedal ca o nchipuire cu multe chipuri i cu multe capete asem n toare hidrei, ca pe un pod al demonilor. C ci blestema ii uci-ga i, str b t nd i trec nd prin ea, intr n comunicare cu sufletul i se amestec cu el, f c ndu l un fel de stup de viespi i o pe ter de g nduri sterpe i p tima e. O astfel de nchipuire trebuie respins cu totul²⁷⁴. Iar c nd nu voie ti, de dragul poc in ei i al pl nsului mpreunat cu zdrobirea inimii i cu smerita cugetare, iar nainte de aceasta i de dragul p trunderii i vederii f pturilor, ba i din voin a de a compara nchipuirea necuviincioas cu cea cuviincioas i de a o opune pe cea din urm celei dint i, s o apropii pe cea din urm de cea dint i i s o love ti pe cea dint i prin cea din urm i astfel s o alungi cu putere pe cea necuviincioas i neru inat ca pe o la , dob ndind biruin asupra ei. F c nd astfel, nu numai c nu i va fi pricin de pagub , ci i va fi mai degrab

274. In manuscrisele vechi române ti cuv ntul grec «fantezie» se traducea totdeauna cu «n lucire». Noi azi deosebim ntre «n lucire» i «nchipuire». Prima are mai mult sens de halucina ie bolnav . Dar deosebirea dintre aceste dou n elesuri nu e totdeauna deplin . In orice caz prin «nchipuirea» pe care o resping autorii no tri nu se n elege o simpl idee sau intuit ie nou , ci imaginarea unei situa ii concrete. Ele pot fi rele c nd au n ele ceva ispititor. Dar nu totdeauna s nt rele. C ci nu totdeauna au ceva ispititor n ele. Dar n general cel ce vrea s se concentreze n rug ciune, trebuie s se fereasc cu totul de orice nchipuiri. C ci ele atrag sufletul la suprafa i l fac s treac de la o nchipuire la alta. Ele s nt socotite de autorii no tri ca pun i ale diavolului, prin care el nsu i intr n suflet i l face pe acesta s ias din concentrarea n g ndirea simpl a lui Dumnezeu cel ne mp r it i nehot rnicit. Dac g ndirea presupune totdeauna un subiect care g nde te, a a i g ndirea al c rei subiect nu p rem s fim noi n ine, are ca subiect mai ad nc n noi, sau n leg tur cu noi, un duh r u, sau un demon. El vrea chiar prin nchipuirile p rute bune s ne rup de la rug ciune. De aceea trebuie respinse i ele n vremea rug ciunii. Dar autorii no tri fac n cele ce urmeaz o excep ie cu nchipuirile bune, pentru motivele pe care le n ir .

pricin de c tig, ca unul care i ai condus cele ce te privesc cu judecat , f r gre al , ca unul care ai nimicit nchipuirea necuviincioas prin cea cuviincioas i ai r nit de moarte i ucis pe vr jma ii t i cu armele lor, ca odioar dumnezeiescul David pe Goliat (1 Împ. 17, 51)²⁷⁵.

65. *Dar nu numai nchipuirea necuviincioas , ci i cea cuviincioas e respins de sfin i n rug ciunea curat i n lucrarea simpl i unitar a min ii.*

Dar aceasta este o lupt a celor ce s nt nc prunci, sau ncep tori²⁷⁶. C ci cei ce au naintat cu timpul, resping i alung n ntregime nchipuirea necuviincioas mpream cu cea cuviincioas , pref c nd o i topind o n cenu , ca ceara ce se tope te de fa a focului (Ps. 67, 2), prin rug ciunea curat i prin golirea i dezbr carea min ii de toate chipurile, datorit pred rii ei n stare simpl lui Dumnezeu, sau, dac voie ti, datorit primirii Lui i unirii simple i f r chip cu El. C ci zice Sf ntul Isihie: «Tot g ndul este nchipuirea n minte a unui lucru oarecare supus sim urilor²⁷⁷. Pentru c asirianul (diavolul), fiind el nsu i minte, nu ne poate n ela altfel dec t folosindu se de lucrurile sensibile i obi nuite

275. o remarcabil dovedire a valorii nchipuirilor bune pentru nimicirea celor rele, pentru cei ce nu au ajuns ns la treapta rug ciunii ne nctate «de un singur g nd». De ele se folosesc ns i cei des vr i i pentru a comunica experien ele lor f r chip celor nedes vr i i. Ba chiar Proorocii se folosesc de ele pentru a mp rt i revela iile lor altora. De aceea revela ia se folose te i de imagini i Sf. Scriptur i cultul s nt pline de imagini.

276. vorba de combaterea nchipuirilor necuviincioase prin cele cuviincioase, descrise n cap. de mai nainte.

277. Este cu neputin ca mintea s g ndeasc la un lucru supus sim urilor, f r s aib un oarecare chip al lui. Dar Dumnezeu e mai presus de orice chip, deci de facultatea care adun n sine chipurile lucrurilor, sau produce altele dup asem narea lor (facultate imaginativ).

nou »²⁷⁸. Iar Sfntul Diadoh zice: «Deoarece tot gndul intr n inim prin nchipuirea (imaginarea) vreunor lucruri supuse simurilor, lumina fericit a dumnezeirii i va str luci atunci cnd se va odihni de toate i va p r si orice form ce i vine din acestea. C ci str lucirea aceleia se arat minii curate cnd se va goli de toate, gndurile»²⁷⁹.

Dar i Marele Vasile zice: «Precum Domnul nu locuie te n temple fcute de m n (Fapte 7, 48), tot a a nici n forme i pl smuii gndite. Acestea au fost a ezate ca ni te ziduri n jurul sufletului ntinat, care nu poate s priveasc n chip curat spre adev r, ci este nc sub st pnirea oglinzii i a ghiciturii» (1 Cor. 13, 12)²⁸⁰. Iar dumnezeiescul Evagrie zice: «Dumnezeu se zice c locuie te acolo unde e cunoscut. De aceea, mintea curat se nume te i tron al lui Dumnezeu. Drept aceea, Dumnezeu nu i va ar ta n elesul n n elesurile care se ntip resc n minte ca ni te chipuri, ci n n elesurile care nu se ntip resc n ea ca ni te chipuri. De aceea, cel ce se roag trebuie s se despart cu totul de n elesurile care se

278. Despre *trezvie i virtute* II, 78; P.G. 93, 1537 C; Filoc. rom., voi. IV, p. 87. «Asirianul», sau vrjmaul care asediaz sufletul nostru, de i e minte, nu poate p trunde n sufletul nostru dec t prin chipurile lucrurilor sensibile, a â ând simurile noastre spre pl cerea alipirii de ele. Simbolul e luat de la mpresurarea Ierusalimului de c tre asirieni n vremea regelui Ezechia.

279. Nu Diadoh, ci tot Isihie, *Op. cit.*, I, 87; P.G. 93, 1508 A B; Filoc. rom., voi. IV, p. 63. Trebuie ca mintea s se goleasc de toate gndurile m rginite, pentru ca s se uneasc cu Cel nem rginit.

280. Sufletul ntinat, ca suflet intuit cu o oarecare pl cere de chipurile lucrurilor, n a ajuns nc la transparen a lui fireasc pentru Dumnezeu, Spiritul total nematerial. Intre el i Dumnezeu stau nc lucrurile ca oglinzi i ghicituri, sau asem n ri aproximative; nu s a descoperit nc pe sine nsu i ca oglind deplin str vezie i deci deplin adecvat pentru Dumnezeu, adic nu i a descoperit nc deplin spiritualitatea lui curat. Nu i a descoperit inc indefinitul lui, n care se simte infinitul dumnezeirii.

ntip resc n minte ca ni te chipuri. i altfel se va ntip
p ri mintea v z nd (contempl nd) o minte i altfel v z nd
ra iunea ei. De aci afl m c cuno tin a duhovniceasc
desface mintea de n elesurile care se ntip resc n ea ca
ni te chipuri. Iar ea, deprinz ndu se s fie liber de chi-
puri (f r form), se nf i eaz astfel lui Dumnezeu»²⁸¹.

La r ndul s u, Sf ntul Maxim spune n «Scoliile» la
Marele Dionisie: «Altceva este nchipuirea i altceva n-
elegerea, sau n elesul. C ci din alte puteri se ivesc aces-
tea i se deosebesc prin calitatea mi c rii. În elegerea este
lucrare i facere; nchipuirea este p timire i imaginare
ce veste te vreun lucru supus sim urilor sau ceva asem -
n tor cu un lucru supus sim urilor²⁸². Sim urile primesc
lucrurile ntr o form amestecat . Iar mintea percepe
lucrurile n alt mod i nu ca sim urile. De latura tru-
peasc sau duhovniceasc²⁸³ ine, precum am spus na

281. Din Nil Sinaitul, *Despre gndurile rele* ; P.G. 79, col. 1228. Dar
ea este probabil a lui Evagrie. Ea este tradus n *Filoc. rom.*, voi. I, p.
48—70. Dar n am aflat locul n forma exact din text. Ideea este c min-
tea prime te de la orice g nd o form m rginit , conform g ndului respec-
tiv. o idee din filosofia greac veche. Deci ca s aib sim irea lui Dum-
nezeu cel nem rginit, mintea trebuie s se elibereze ea ns i de m rgi-
nirea ce i o dau chipurile lucrurilor m rginite. Numai a a se poate nf i a
lui Dumnezeu disponibil pentru ca El s se ntip reasc n ea. Sf. Gri-
gorie de Nisa a numit orice n eles «idol», ntruc t prin caracterul lui
m rginit nu d lui Dumnezeu putin a s se ntip reasc n minte cu ne-
m rginirea Lui. A vedea ns o «minte» nseamn a vedea un subiect ne-
hot rnicit, deosebit de orice «n eles», care e totdeauna m rginit. Altceva
e mintea, «subiectul», i altceva o idee definit a min ii ca subiect. «Cu-
no tin a duhovniceasc » e cuno tin a care intr n leg tur cu Dumnezeu
ca Persoan n mod direct prin Duhul Lui. Dumnezeu se ntip re te i El
n minte, dar nu prin n elesuri m rginite, nu prin idei, sau ra iuni, ci ca
prezen infinit . El imprim min ii sim irea ad ncimii i iubirii Lui ne-
m rginite.

282. In lucrare mintea este liber ; n nchipuire suport ceva n mod
neliber, prin sim uri.

283. «Duhovniceasc » nseamn aci via , derivând de la vital; deci
nu se deosebe te de trupul viu.

inte, mi carea p timitoare i formatoare²⁸⁴. Iar de suflet i de minte ine lucrarea deosebitoare i cea de percepere, sau de n elegere. Acestei lucr ri de percepere i este supus i imagina ia (lucrarea nchipuirii)²⁸⁵.

La rndul ei, lucrarea imagina iei are trei sub mp riri: cea dint i este cea care d percep iilor icoane corespunz toare lucrurilor percepute prin sim uri; a doua e cea care d celor ce r m n de pe urma percep iilor chipuri ce nu se reazim pe icoanele ce se bazeaz pe ceva real; aceasta e numit imagina ie n n eles propriu ; a treia este cea prin care ia form toat pl cerea fa de ceea ce pare bun, sau triste ea fa de ceea ce pare r u²⁸⁶. Deci nici o nchipuire nu se ndreapt , precum s a zis, spre Dumnezeu. C ci El este n mod simplu mai presus de orice n eles»²⁸⁷.

i iar i spune Marele Vasile: «Mintea care nu se mpr tie spre cele de afar , nici nu se revars prin sim uri spre lume, se urc iar i spre ea ns i, iar prin ea n

284. o mi care in care nu e nimic activ, c ci sim urile percep lumea de afar f r un efort. Lumea aceasta, d nd un con inut sim urilor, le d i o form . Dar i sim urile dau lumii o form , deocamdat nu prea definit .

285. Imagina ia sau lucrarea formatoare de chipuri a n elegerii e altfel dec t lucrarea sim urilor, pentru c prin ea fiecare lucru i ntip re te n mod distinct chipul lui n minte, pe c nd n sim uri lucrurile se ntip resc nc n mod oarecum amestecat.

286. Înt i are loc formarea n minte a chipurilor lucrurilor percepute in momentul respectiv; apoi imaginarea lor aproximativ sau asem n toare ulterioar . Dar orice chip al lucrurilor prezente, sau trecute, sau imaginate produce o pl cere, sau o ntristare; deci nu are un caracter pur teoretic, ci unul afectiv, pentru c treze te o atrac ie sau o repulsie fa de lucrurile sesizate sau imaginate. Deci nu numai chipurile ca atare scot mintea din concentrarea ei n rug ciune, ci i afeciunile de pl cere sau de ntristare provocate de ele. Prin aceste afeciuni sufletul se alipe te, sau se preocup n orice caz ntr un grad i mai mare, i mai total de lucrurile create, angaj ndu i puterile n ele i ne mai d n du le putin a s se odihneasc n Dumnezeu.

287. Scolii la : «*Despre numirile dumnezeie ti*», V; P.G. 4, 201 A C.

sa i urc la n elegerea lui Dumnezeu. Iar nconjurat de lumina frumuse ii aceleia, uit i de firea ns i»²⁸⁸.

Acestea tiindu le, deci, i tu, s rguie te te tot timpul s te rogi, cu ajutorul lui Dumnezeu, n ntregime, liber de nchipuiri, liber de ntip riri, cu mintea ntreag curat i cu sufletul curat. C ci spune i Sf ntul Maxim:

66. *Despre mintea, sufletul i inima celor Cura i i des v r i i.*

a) *Despre mintea curat* . «Minte curat este aceea care s a desp r it de ne tiin i e luminat de lumina dumnezeiasc »²⁸⁹.

b) *Despre sufletul curat*. «Suflet curat este acela care s a eliberat de patimi i se bucur ne nctat de iubirea dumnezeiasc »²⁹⁰.

c) *Despre inima curat* . «Inim curat este aceea care i a nf i at amintirea sa lui Dumnezeu cu totul f r chip i f r form i gata s se lase nscris numai de n

288. Sf. Vasile, *Ep. II, 2, C tre Grigorie*; P.G. 32, 228A.

289. Sf. Maxim M rt., *Capete despre dragoste I, 33*; P.G. 90, 968 A. *Filoc. rom.*, viol. II, p. 41. Ideea c ne tiin a este i ea o necur ie, de care mintea trebuie s se cure e o ntilnim nainte de el la Dionisie Areopagitul, dup care ngerii se cur n tot urcu ul lor de alte i alte grade de ne tiin , adic ajung la alt i alt sesizare a nem rginirii lui Dumnezeu i a dragostei de El, care e mai mic p n ce intuiesc mai pu in deplin nehot rnicia lui Dumnezeu. La fel, la Dionisie, dup fiecare treapt de purificare de ne tiin urmeaz , n urcu ul ngerilor, o alt treapt de iluminare. Sensul de necur ie al ne tiin ei arat c ea e o nedeplin p trundere a lor de c tre Dumnezeu, o nedeplin transparen pentru El; o nedeplin ridicare peste planurile m rginite ale crea iunii.

290. Sf. Maxim M rt., *Capete despre dragoste I, 34*; Ibid.; *Filoc. rom. ibid.* Dac mintea trebuie s se elibereze de ne tiin i s se umple de lumin , sufletul trebuie s se elibereze de patimi i s se umple de pasiunea (p timire, dar i ndr gire) iubirii dumnezeie ti. Mintea e organ al vederii, al cunoa terii; sufletul e organ al ata rii vii, necurate (patimi), sau curate (iubire) de altceva.

tip ririle Lui, prin care obi nuie te s se fac El ar - tat»²⁹¹.

Urm nd acestora trebuie s se mai adauge urm toa-rele:

d) *Despre mintea des v r it* . «Minte des v r it este aceea, care prin credin adev rat a cunoscut pe Cel mai presus de cunoa tere i a privit cele generale ale f p-turilor i a primit de la Dumnezeu cuno tin a cuprinz - toare a Proniei i a Judec ii; se n elege at ta c t poate un om»²⁹².

e) *Despre sufletul des v r it*. «Suflet des v r it este acela, a c rui putere pasional nclin n ntregime spre Dumnezeu»²⁹³.

f) *Despre inima des v r it* . «Inim des v r it se nume te, poate, aceea care nu mai are nici o mi care na

291. Sf. Maximi M rt., *Capete gnostice II*, 82; P.G. 90, 1184A; *Filoc. rom. voi. II*, p. 199—200. A se vedea tot acolo i nota 4. Dac mintea cunoa te pe Dumnezeu prin transparen a ei str b tut de lumina dumnezeiasc , iar sufletul e aprins de focul dragostei de Dumnezeu, inima se ata eaz lui Dumnezeu, umpl ndu i amintirea numai de El, prin pome-nire ne nctat . Prin aceasta se nscriu n ea tr s turile lui Dumnezeu : infinitatea, ve nicia, bun tatea. Prin ea se arat numai Dumnezeu fa de to i.

292. Sf. Maxim M rt., *Capete despre dragoste III*, 99; P.G. 90, 1048 A; *Filoc. rom.*, voi. II, p. 98. Nu e vorba de o cunoa tere teoretic a «universaliiilor» n sensul ra ional, scolastic, ci de o intuire a Providen-ei lui Dumnezeu care le sus ine i le conduce pe toate i a Judec ii Lui, care le conduce pe toate, adeseori supun ndu le unor pedepse, greu-t i, ca s biruiasc n ele p catele prin poc in i eforturi deosebite i astfel s le nt reasc n dragostea de Dumnezeu i de bun tatea Lui. Un astfel de suflet cunoa te c ile lui Dumnezeu care multora par ne n-elese. Pentru aceasta trebuie ca mintea s fi dob ndit o n elegere prin experien .

293. Sf. Maxim M rt., *Op. cit.*, III, 98; P.G. cit.; *Filoc. rom. cit.* 97. Sufletul e v zut iar i ca latura dinamic i afectuoas a fiin ei umane. Nu poate fi des v r it sufletul care nu simte ntreg dragostea lui Dum-nezeu i nu se simte p truns ntreg de ea. Îndreptarea pasiunii lui n chip absolut spre obiecte neabsolute, i aduce dezam giri continui.

tural de nici un fel spre nimic i n care, venind Dumnezeu, i nscrie, pentru simplitatea ei des v r it , ca n- tr o t bli bine netezit , legile Lui»²⁹⁴.

g) *Iar i despre mintea curat* . «Numai Sf ntul Duh poate cur i mintea», dup Sf ntul Diadoh²⁹⁵. De asemenea «numai Duhul Sf nt poate face mintea statornic », dup Sf ntul Ioan Sc rarul²⁹⁶. Iar Sf ntul Nil zice: «Dac ar voi cineva s vad starea min ii, s se goleasc pe sine de toate n elesurile i atunci o va vedea asem n toare safirului sau culorii cere ti»²⁹⁷. i iar i: «Starea min ii este n l ime inteligibil (g ndit), asem n toare culorii cere ti, peste care, n vremea rug ciunii, se arat lumina Sfintei Treimi»²⁹⁸. Iar Sf ntul Isaac Sirul zice: «C nd

294. Sf. Maxim M rt., *Capete gnostice II*, 81 ; P.G. 90, 1184 A; Filoc. rom. voi. II, p. 199. Mi carea natural e mi carea spre f pturi, sau mi - carea n scut din pornirea pur natural a inimii. In inima des v r it s a imprimat mi carea Duhului Sf nt, sau (mi carea legilor lui Dumnezeu, ale legilor unirii cu El n iubire, nscrise de El, ca ni te for e care duc inima spre El. Mi carea aceasta nu e contrar mi c rii naturale a inimii, ci e o restabilire i nt rire a ei. Inima netezit ca o t bli pentru nscrierea legilor lui Dumnezeu n ea, e inima curat , inima eliberat de nv rto are i de alipire la cele m rginite, e inima devenit moale, deschis pentru Cel nehot rnicit i pentru toate n El; e inima capabil de zborul u or spre n l imile lui Dumnezeu. inima care se deschide lui Dumnezeu, cum se deschide o floare pentru a se fecunda n vederea rodului; e inima care se deschide dovezilor iubirii altuia i n ultima analiz dove- zilor subiectului supremei iubiri.

295. Sf. Diadoh, *Capete despre des v r irea duhovniceasc* 38: Filoc. rom., voi. I, p. 344. Dac cur ia inimii este transparen a ei pentru Dum- nezeu, trebuie ca Dumnezeu nsu i s intre n rela ie cu inima pentru a se vedea pe ea. Apoi numai Duhul e a a de puternic prin rela ia per- sonal n care ne pune cu Persoana suprem , ca mintea s nu mai fie atras de nici un obiect.

296. *Scara, loc. cit.* Adic o poate face s nu treac de la un g nd la altul. C ci Duhul deschide oceanul vie ii lui Dumnezeu.

297. Locul e din Evagrie, *Capete gnostice*; la W. Frakenberg, *Evagrius Ponticus*, p. 427.

298. Mintea e vrful cel mai nalt al fiin ei omene ti. Peste ea luce te n vremea rug ciunii lumina Sfintei Treimi, c ci aceasta e o luminare a dra

mintea se dezbrac de omul cel vechi i se mbrac n cel nou al harului (Col. 3, 9), va vedea cur ia sa asem - n toare culorii cere ti; ea a fost numit de b tr nii fii- lor lui Israel loc al lui Dumnezeu, c nd El s a ar tat lor n munte» (Ie . 24, 10)²⁹⁹.

F c nd, deci, precum s a spus mai nainte, adic ru g ndu te curat i f r nchipuiri i ntip riri, vei p i pe urmele sfin ilor. Iar de nu, vei avea n locul lini tii, n - lucirile, i n loc de struguri, vei culege m r cini. Dar s nu i fie ie aceasta.

67. *Cum se f cea ntip rirea proorocilor.*

Dac unii socotesc c vederile, chipurile i descope- ririle proorocilor au luat na tere prin nchipuire i prin desf urare natural , ace tia s tie c s nt du i departe de la inta dreapt i de la adev r. C ci, proorocii i n- v torii de acum ai celor sfinte au v zut i au prins cele ce le au v zut i le au prins, n chipuri, nu dup vreo r nduial i desf urare natural , ci mintea fiindu le ntip rit dumnezeie te i mai presus de fire printr o putere negr it i prin harul Sf ntului Duh. C ci zice Marele Vasile: «Cei ce au mintea ne mpr tiat i curat primesc n ea ntip riri printr o oarecare putere negr it i aud n ei r sun nd oarecum cuv ntul lui Dum- nezeu»³⁰⁰. i iar i: «Proorocii vedeau prin ntip rirea

gostei reciproce dintre persoanele dumnezeie ti comunicat i celui ce se roag , aprins i el de iubirea Sfintei Treimi i de lumina Ei, care descoper tot sensul existen ei.

299. Dup Ammann, la Isaac Sirul, *Op. cit.*, Cuv. 32. Dar nu l am aflat. Cur ia e transparen , sinceritate i deschidere deplin . Prin cur - ie inima se face loc al lui Dumnezeu, c ci nici un g nd nu se interpune atunci ntre inim i Dumnezeu.

300. Comentar la Isaia Proorocul, cap. 6, vers 8; PG 30, 440. Chipu- rile v zute de Prooroci nu s nt cele ce cad sub sim uri, deci nici m rgi- nite. S nt asemenea unor st ri, n care se prelungesc st rile interlocuto- rului. A a cum st rile unui interlocutor se «ntip resc» n cel ce l ascult

ce se s v r e a n mintea lor». Iar Grigorie de Dumnezeu Cuv nt torul zice: «Acesta, adic Duhul Sf nt, lucra mai nt i n puterile ngere ti i cere ti». i pu in mai de parte: «Apoi n P rin i i n Prooroci, dintre care unii nchipuiau pe Dumnezeu sau l cuno teau, iar al ii cuno teau de mai nainte viitorul, ntip rindu li se de Duhul i afl ndu se cu cele viitoare ca cu cele de fa »³⁰¹.

68. *Iar i despre ntip riri i despre felurite vederi.*

Dac unii se ndoiesc de acestea, primind nchipuirile i multele i feluritele vederi, ei ni se mpotrivesc, socotind c urmeaz sfin ilor. Astfel, sus in c Cuv nt torul de Dumnezeu zice c Dumnezeu se face cunoscut min ii ca prin ni te umbre, nu din El nsu i, ci din cele din jurul Lui, nchipuirea adun nd, din fiecare, o alt tr s - tur i alc tuind, astfel, un fel de unic chip al adev ru - lui .a.m.d. Iar despre dumnezeiescul Maxim sus in c socote te c mintea nu se poate face nep tima numai prin f ptuire, dac nu trec prin ea multe i felurite vederi³⁰². La fel sus in c i al i sfin i spun lucruri asem - n toare.

cu ncredere, sau n cel ce se afl n rela ie iubitoare cu el, a a se « ntip resc» st rile puternice, de mare for comunicativ ale lui Dumnezeu n cei ce se deschid Lui.

301. Sf. Grigorie de Nazianz, Cuv. 28, cap. 6; P.G. 3 , 32C 33A.

302. Sf. Maxim M rt., *Capita alia*, 142; P.G. 90, 1433 B C. S nt viza i cei ce nu recunosc o nt lnire nemijlocit a min ii cu Dumnezeu cel Unul prin p r sirea g ndurilor multiple, ci numai o cunoa tere de la distan a lui Dumnezeu prin combinarea diferitelor idei despre nsu irile Lui deduse din crea iune. Ace tia nu accept nv tura P rin ilor c pentru cunoa terea aceasta nemijlocit a lui Dumnezeu e necesar etapa lucr - toare sau f ptuitoare, sau cur ia sufletului prin mplinirea poruncilor, sau des v r irea sufletului prin aceast lucrare. Ei socotesc c cunoa - terea lui Dumnezeu e o chestie de corect folosire a ra iunii. vizat aci scolastica, cu care s a ciocnit Sf. Grigorie Palama n persoana lui Varlaam. Cunoa terea lui Dumnezeu nu o dob nde te o ra iune general , abstract , ci o persoan concret n m sura n care s a cur it de p cate,

Unii ca ace tia s tie c aceste cuvinte au fost spuse de acei P rin i nu despre lucrarea i harul cunoa terii i vederii primite de la Dumnezeu, care unesc pe om cu Dumnezeu prin experien a ns i, ci despre lucrarea pornit de la om, adic din n elepciunea lui, pricinuind o vedere culeas din asem narea i armonia lucrurilor. Aceast vedere str bate n chip ntunecos la o oarecare n elegere despre Dumnezeu. Aceasta poate fi dob ndit i n eleas de mul i, ba chiar de to i, cum tie limpede cel ce a cercetat cu pricepere acest fel de spuse ale sfinilor. C ci s a scris: «Din m rimea i frumuse ea f pturilor se cunoa te, prin asem nare, F c torul» (În elep. 13, 15). Dar nici ea nu se na te din mult me te ugit i de art nv tur din afar a lumii. C ci aceasta, ca o slujnic necuviincioas , umflat de nfumurarea sofistic i demonstrativ , cu preten ii de atot tiin , ce nu voie te s in seama de credin a evanghelic , de smerenia i de consim irea cu adev rul, a fost alungat departe de pridvorul loca ului sf nt.

Dar cuv ntul nostru e nchinat ilumin rii des v r ite, pornit din ipostas (enipostasiat)³⁰³. C ci prin aceasta frunta ii Apostolilor, care s au suit pe muntele Taboru lui cu Iisus, au p timit, pref c ndu se n chip negrit,

s a smerit, s a f cut iubitoare. De aceea ea nici nu se poate comunica deplin, ci trebuie dob ndit de fiecare prin experien a proprie. Totu i autorii scrierii admit i o cunoa tere a lui Dumnezeu prin ini iativa uman , nainte de o astfel de cur ire, dar o consider inferioar celei obi nuite prin harul lui Dumnezeu, deci prin ini iativa lui Dumnezeu de a se comunica celor cur i i la inim , n care se s l luie te.

303. Autorii no tri cunosc, deci, pe lng iluminarea venit nemijlocit de la Dumnezeu, i pe cea c tigat prin cugetare deductiv din f pturi, adic pe lng cea tainic apofatic i pe cea ra ional catafatic . In cea din urm privirea chipurilor lucrurilor i are importan a ei pozitiv , spre deosebire de cea dint i, n care mintea trebuie s se ridice peste orice chipuri. Lumina aceea este numit «enipostasiat », pentru c i are izvorul n ipostasul lui Hristos. lumina ce vine din Persoana Lui, nu i o nchipuire subiectiv .

prefacerea cea bună și cu adevărat fericită (Ps. 76, 10), și sau învrednicită să privească împărăția și dumnezeirea cea nevzută, chiar și cu ochii simțitori, ridică și la o stare mai dumnezeiască și făcu și duhovnicești prin dreapta Preasfântului Duh (Matei 17, 1 și 5)³⁰⁴. Căci pe cât sînt de departe și sînt riturile de apusuri (Ps. 102, 12) și cerul de pămînt, și pe cât e mai presus sufletul de trup, pe atît e mai presus lucrarea cea primită și harul, de cea sîvrită prin fire³⁰⁵. Căci, cea sîvrită prin fire, cum am spus, are puțin a se naște de la cele din afară și de la mijloc carea bine ordonată a celor ce există (de la fapte), de la ordine și legătură lor, prin închipuirile nescute din toate, spre un chip oarecare al adevărului și așa se întind spre Dumnezeu prin credință. Iar cea primită se ivește nemijlocit de la Dumnezeu însuși, sau din ipostasul Lui, ca o prezență reală înuntrul inimii, dar uneori și

304. Totul e luat de la Sf. Grigorie Palama, care afirmă că chiar prin ochii sensibili frunța și Apostolilor au văzut lumina dumnezeiască cea nevzută, căci prin lucrarea Duhului dumnezeiesc în ei ochii au putut vedea cele dumnezeiești. De altfel puțin a că ochiul sensibil să vadă stări și intenții sufletești ale altui om e dat în mod natural ochiului sensibil. Aceasta pentru că în mod tainic însuși mintea sau în alegerea privește prin ochii sensibili. Sf. Grigorie Palama zice: «Răspund (adversarii noștri): dacă s-ar fi întimplat să fie prezent pe munte vreun animal necuvîntător, ar fi simțit acel animal lumina aceea mai strălucitoare ca soarele?... Dacă deci a fost văzut de ochii sensibili omenești, desigur că acei ochi au văzut-o prin ceea ce i deosebește de privirile necuvîntătoarelor. Or, ce poate fi aceasta decît că prin privirile omenești, privea mintea» (Cuv. III, Triada III; la: Pr. D. Stăniloae, *Viața și învățătura Sf. Grigorie Palama*, Sibiu, 1938, p. 38). «Prefacerea», de care se vorbește aici poate să însemne și o «ieire» a Apostolilor din ei, sau o «uitare» de ei înșiși, care e o depărire spirituală a stării de creatură, dar fără să o anuleze, ci potențînd-o și arătîndu-i adevărata ei împlinire.

305. Dacă există o gradă în cele create și totuși cele superioare nu le anulează pe cele inferioare, ci le arată adevăratul rost și le ajută să își împlinească, cu atît mai mult există o superioritate a lucrării dumnezeiești față de lucrarea spirituală a creaturii celei mai nalte, care ajută pe cea din urmă să își împlinească adevăratul ei rost.

din afar , i transmite n chip v zut i mai presus de n-elegere i trupului din iluminarea i din lumina atotdumnezeiasc . C ci inima p time te, dup prea n eleptul Maxim, n chip mai presus de fire, nu produce ea ns i ndumnezeirea nef cut ³⁰⁶.

C ci zice acest sf nt: «Numesc ndumnezeire nef cut , iluminarea dumnezeirii ntr un mod enipostasiat (provenit din ipostas)³⁰⁷, iluminare care nu e f cut , ci se arat n mod ne n eles n cei vrednici»³⁰⁸. Lucruri asem n toare spune i Marele Dionisie: «Trebuie s tim c mintea noastr are, pe de o parte, puterea de a n elege, prin care vede cele g ndite (inteligibile), pe de alt parte, are unirea care ntrece firea min ii, prin care se une te cu cele de dincolo de ea»³⁰⁹.

306. Îndumnezeirea nu e produs de inim , pentru c dumnezeirea nu e f cut n general, ci e din veci, deci nef cut . Dar aceasta nu nseamn c inima nu trebuie s se preg teasc , prin cur irea ei de patimi, sau de ngustarea egoist , sau c nu trebuie s se deschid i prin efortul ei, ndumnezeirii, ca lucrare a lui Dumnezeu. Îns i «p timirea» ndumnezeirii este un fel de participare, de deschidere, de l rgire, un fel de efort de n elegere a st rii i calit ii ce i se d ruie te, de i e d ruit , nu produs de om.

307. Îndumnezeirea e o lumin , dar o lumin transformatoare, i nu produs de efortul omenesc, ci o iluminare a ntregii fiin e umane din ipostasul dumnezeiesc, care face i ipostasul uman iluminat i capabil s iradieze lumina ipostasului dumnezeiesc ; sau e o comuniune n lumin a ambelor persoane, o lumin interpersonal i ca atare o bucurie i o lumin ntre ele, f r s se poat distinge frontiera ntre bucuria i iubirea uneia i a celeilalte. Dar ea i are originea n ipostasul dumnezeiesc, ca ultimul izvor plin de ini iativ al ei, ca ultimul izvor personal al iubirii i al existen ei, care iradiaz ca lumin .

308. *Quaest. ad Thalassium* 61 ; n P.G. 90, 644 D.

309. Neidentificat. Mintea cuget i n elege, dar nu se cuget i nu se n elege numai pe sine, ci i celelalte realit i. Ca atare ea are tendin a i puterea de a le atinge pe acelea n oarecare fel, de a se uni cu ele, f r s se confunde cu ele. În special mintea, ca expresie cunosc toare a subiectului, tinde spre alte subiecte i se une te cu ele ; n ultim analiz tinde spre Dumnezeuul cel personal ca ultimul izvor al existen ei i

Iar Sfntul Isaac zice: «Am dobndit doi ochi suflete ti, cum zic Prin ii; i nu avem aceea i trebuin de fiecare. C ci cu un ochi vedem cele ascunse n fpturi, adic puterea lui Dumnezeu i n elepciunea Lui i pro-
 nia Lui cu privire la noi, iar cu cel lalt ochi privim slava firii Lui celei sfinte, cnd binevoie te Dumnezeu s ne introduc n tainele cele duhovnice ti»³¹⁰. Dumnezeiescul Diadoh zice i el: «Ale aceluia i Duh Sfnt snt harisme n elepciunii i ale cuno tin ei, ca i toate harismele (darurile) dumnezeie ti. Dar fiecare din ele are o lucrare deosebit . De aceea, unuia i s a dat n elepciunea, altuia cuno tin a prin acela i Duh, cum mrturise te Apostolul (1 Cor. 12, 8). C ci cuno tin a une te pe om prin experien a ns i cu Dumnezeu, nemi cnd sufletul spre ra iunile lucrurilor. De aceea, unii dintre cei ce au ales filosofia (n elepciune) vie ii singuratice, snt lumina i de ea ntru sim ire, dar la ra iunile dumnezeie ti nu ajung³¹¹.

Iar n elepciunea, dac se d cuiva, mpreun cu cea dint i, ntru fric , lucru care se nt mpl rar, face ar tate nse i lucr rile cuno tin ei, deoarece cuno tin a obi nu-
 ie te s lumineze, prin lucrare, iar cea de a doua, prin cuvnt. Cuno tin a o aduce rug ciunea i multa lini te ntru des vr ita lips de griji, iar n elepciunea o aduce cercetarea cuvintelor lui Dumnezeu, lipsit de slava de-
 al iubirii; tinde a se uni cu El. Propriu zis spre El tinde n modul cel mai esen ial i spre celelalte tinde numai pentru c tinde spre El, gind i n ele oarecare iubire, spre al c rei grad absolut tinde de fapt.

310. *Op. cit.*, Cuv. 72, p. 281.

311. Cuno tin a aci are alt n eles dec t cel modern. Ea e cuno tin a prin experien a lui Dumnezeu nsu i, nu a ra iunilor sau a sensurilor lucrurilor. Oamenii duhovnice ti nu cunosc pe Dumnezeu n chip mijlocit prin ra iunile lucrurilor, ci nemijlocit prin unirea cu El, sau prin experien a Lui. De aceea nici nu se intereseaz de cea de a doua, care e ra io-
 nal , sau general i de la distan i ca atare mult dep it de ei.

art , i n primul r nd harul d ruitorului Dumnezeu»³¹². La acestea, Sf ntul Maxim adaug n «Scolii»: «F nt na lui Iacob este Scriptura, apa este cuno tin a din Scriptur , ad ncul este n elegerea greu de p truns a tainelor Scripturii. Scoaterea apei cu g leata este aflarea cuv ntului lui Dumnezeu prin nv area literelor. Aceast g leat , nu o avea Domnul (Ioan 4, 6, 11). C ci, fiind nsu i Cuv ntul, nu da credincio ilor cuno tin a cea din nv - tur i studiu, ci d ruia celor vrednici n elepciunea cea ve nic i ne nctat din harul cel ve nic. Pentru c , g leata ridic nv tura, lu nd o foarte mic parte i l s nd ntregul necuprins de nici un cuv nt. Iar cuno tin a prin har are ntreaga n elepciune c t e cu putin oamenilor, f r studiu, odr slind n chip felurit dup trebuin ele lor»³¹³.

i iar i spune Sf ntul Diadoh: «Mintea noastr e de multe ori greu de inut n rug ciune din cauza marii ngustimi i str mtor ri a lucr rii rug ciunii. Dar cu

312. Diadoh, op. cit., cap. 9 ; *Filoc. rom.*, I, p. 337. Dac mai nainte s a f cut deosebirea ntre cuno tin a nemijlocit a lui Dumnezeu i cea ra ional prin ra iunile lucrurilor, acum se face deosebirea ntre cuno tin a nemijlocit a lui Dumnezeu i n elepciunea care cerceteaz i expune prin cuvinte lucr rile ce se produc n cadrul cuno tin ei nemijlocite. Astfel cuno tin a nemijlocit e o lucrare tainic a lui Dumnezeu n suflet, dar lucrarea aceasta e t lcuit prin cuvinte de n elepciune. De aceea n elepciunea e i cercetarea cuvintelor Revela iunii, care expun cuno tin a nemijlocit a lui Dumnezeu. In continuare se spune c Cuv ntul lui Dumnezeu avea n elepciunea prin care se t lcuia pe Sine, de la Sine nsu i, nu prin studiu. Numai cel ce nu se bucur el nsu i de ntâlnirea cu Dumnezeu, are nevoie de studiul cuvintelor celui ce se mp rt e te de aceast nt lnire pentru a le t lcu i.

313. Sf. Maxim M rt., *Cele cinci capete II*, 29 ; P.G. 90, 1231 AB. Pe c nd cuno tin a prin studiu ia dintr un ntreg c nd o parte, c nd alta i niciodat nu intuie te taina specific a ntregului i nici chiar p r ile nu le cunoa te n leg tura lor vie, intui ia care e un dar al harului, surprinde ntregul n taina lui specific , pe care nu o pot reda niciodat cuvintele, oric t de multe s ar folosi.

vântării de Dumnezeu (teologiei) ea se predă cu bucurie³¹⁴, din pricina lărgimii și libertății contemplărilor dumnezeiești desprinse de experiență. Deci, ca să nu îndrăgim drumul și spun multe și să nu îngduim să zboare cu bucurie peste măsură, să o ocupăm cât se poate de mult cu rugăciunea, cu cântarea și cu citirea Sfințelor Scripturi, netrecând cu vederea nici tălcuirea bărbăților învățați în ale cuvintelor. Făcând aceasta, nu o vom lăsa să amestece cuvintele ei în cuvintele harului, nici nu i vom îngădui să fie furat de slava de artă, ca una ce s'ar umple de bucurie de mult vorbărie, ci o vom pzi în vremea vederii (contemplării) în afară de orice nchipuire și i vom face prin aceasta aproape toate cugetările nsoțite de lacrimi³¹⁵. Căci odihnindu-se în timpurile de liniștire și îndulcindu-se mai ales de dulcea a rugăciunii, nu numai că se va elibera de neajunsurile mai sus pomenite, ci se va înnoi tot mai mult ca să se predea cu agerime și fără osteneală vederilor (contemplațiilor) dumnezeiești, născut totodată în cunoștința deosebirii (discernământului) cu mult smerenie. Dar trebuie să știm că este și o rugăciune mai presus de toată lărgimea. Aceasta e, însă, proprie numai acelor care s'au umplut întru toată simțirea și încredințarea de sfântul har»³¹⁶.

314. De aceea, teologia raționalist—scolastic preferă speculația rugăciunii. Teologia aceasta e varietate și nestatornicie în gândire și mi care liber și arbitrar. Rugăciunea e stăruirea către fața lui Dumnezeu. Și numai cel ce are putere să se adâncească în experiența infinită Lui se simte bine, neplictisit.

315. Teologia raționalist scolastic e teoria omului care se consideră de sine; rugăciunea e trăirea micimii și părăsirea sale în fața lui Dumnezeu. De aceea ea nu e teoretică, ci existențială. Așa e teologia de tip patristic, care se bazează pe experiența lui Dumnezeu în rugăciune.

316. *Op. cit.*, cap. 68; *Filoc. rom.* I, 364. Rugăciunea e mai presus de teologie, că gândire și vorbire despre Dumnezeu. Căci rugăciunea trebuie să se mențină în conștiința strânsă a prezenței în fața lui Dumnezeu, pe când gândirea despre Dumnezeu și vorbirea despre El, lunecă subiectiv din fața lui Dumnezeu, din conștiința prezenței în fața Lui; ea se mișcă liber,

Ai auzit ? Exist , zice, o rug ciune mai presus de orice l rgime, care e proprie numai acelora care s au umplut ntru toat sim irea i ncredin area, adic n untru inimii, n chip mai presus de fire, de iluminarea atotdumnezeiasc ce iradiaz din ipostas³¹⁷. Pe aceasta o nume te i Sfntul Isaac amintire nepecetluit , sau f r form , f r chip i simpl³¹⁸. Iar al ii dintre Sfin ii P rin i o numesc altfel.

69. Despre cele cinci puteri ale sufletului. De asemenea, despre nchipuirile proprii ale sufletului i ale min ii, i despre trebuin a ca s ne ferim cu totul de nchipuire,

sc p nd din con tiin a c st n fa a Lui Dumnezeu ca Subiect i din convorbirea cu El i socotindu L ca obiect, fa de care se comport liber. Dar strmtimea rug ciunii e mai presus de l rgimea g ndirii teologice, e o mai accentuat tr ire n densitatea nesf r it a prezen ei lui Dumnezeu. Ea tr ie te pe Dumnezeu neasem nat mai intens i mai ad nc, pentru c l tr ie te ca Subiect revendicator, iubitor, ve nic nou n manifest rile puterii i iubirii Lui; nu L reduce la ni te legi permanente ale unui obiect, care devine i el absent pentru con tiin a g ndirii teologice. In rug ciune Dumnezeu e «sim it», adic experiat, «atins» de ntreaga fiin , ca printr un sim , n intensitatea prezen ei Lui, nu g ndit ca realitate ne experiat . In rug ciune omul experiaz iradierea harului sau a energiei lui Dumnezeu asupra sa. Dar autorii scrierii nu s nt mpotriva contempl rii teologice. Ins ea trebuie s vin dup mult rug ciune. Numai atunci n elesurile dumnezeie ti vor fi ad nci i vii i se vor baza pe tr irea din rug ciune i vor fi nso ite i de discern m ntul, prin care omul va deosebi pe cele bazate pe realitatea unei experien e i nu pe simpla construire speculativ , desfcut de experien a contactului cu Dumnezeu.

317. o lumin care iradiaz din ipostasul, sau din Persoana lui Hristos, n ipostasul sau n persoana celui ce se roag . Nu e o n lucire, sau un produs subiectiv i inconsistent al celui ce se roag . lumina Persoanei dumnezeie ti, primit de persoana uman n comunicarea iubitoare dintre ele; e lumina Persoanei supreme, a ipostasului, sau a izvorului personal ultim al ei.

318. Neaflat. Rug ciunea e amintire sau pomenire ne nctat a lui Dumnezeu. sim irea ne ntrerupt a prezen ei Lui, dar nu vederea unui chip al Lui, c ci chipul are caracter m rginit. i acesta nu corespunde lui Dumnezeu.

de figuri, de ntip riri i de forme n rug ciunea curat i n lucrarea simpl i unitar a min ii.

Dar, precum s a ar tat, nchipuirile vin nu numai de la demoni, ci i sufletul nsu i are de la sine n chip natural pornirea spre nchipuire, prin cele cinci puteri cu care este nzestrat. Acestea s nt: mintea, n elegerea³¹⁹, p rerea, imagina ia i sim irea, a a precum i trupul are cinci sim uri: vederea, mirosul, auzul, gustul i pip itul^{319b}. Deci, una dintre puterile sufletului este, precum am spus, imagina ia (nchipuirea), prin care sufletul i face nchipuiri. De aceea, cei ce voiesc s i c rmuiasc i s i l mureasc bine cele ale sufletului, trebuie s se s rguiasc s naripeze i s nal e n ntregime spre Dumnezeu mai ales puterile care l unesc pe el cu Dumnezeu n veacul de fa ; iar pe celelalte s le ngrijeasc , s le foloseasc i s le lucreze³²⁰.

Trebuie s cercet m, deci, ce ne spun P rin ii despre acestea i s re inem ceea ce se cuvine.

Deci spune Sf ntul Maxim: «Deoarece sufletul este, prin sine, adic prin fiin a sa, ra ional i n eleg tor, el

319. Mintea e puterea cunoa terii intuitive a ntregului, corespunz nd cu vasul trupului, pe c nd n elegerea e cunoa terea leg turilor dintre aspectele lucrurilor privite pe r nd, a a cum mirosul distinge calit ile dup miresmele lor.

319 b. de remarcat c sim irea sufletului e socotit o paralel la sim ul pip itului trupului. C ci a a cum prin pip it trupul ia contact cu cele sensibile, tot a a mintea vine n atingere cu Dumnezeu printr o sim ire a ei. a a zisa «sim ire n eleg toare», sau «sim irea min ii».

320. Imagina ia leag n general sufletul de lumea sensibil , construind chipurile dup asem narea lor. De aceea de ea nu trebuie s fac uz sufletul c nd se g nde te la Dumnezeu. C ci ea mpiedic sufletul s se nal e la Dumnezeu, sau construie te despre Dumnezeu n lucriri necorespunz toare. Simboalele aplicate la Dumnezeu trebuie eliberate de ceea ce au material. Totu i o anumit ntip rire a lui Dumnezeu se produce n suflet. In acest sens e folosit i capacitatea imaginativ a sufletului (natura lui imprimabil).

este, desigur, și de sine stătător³²¹. Iar dacă este de sine stătător, va lucra prin fire pentru sine și de sine și împreună cu trupul, nu elegând și raționând prin sine și neîncetând niciodată să lucreze cu puterile sale nelegate, care îi apar în chip natural. Căci cele ce îi apar în prin fire unei unități existente în oarecare fel, nu îi pot fi luate atâta timp cât ea există și subsistă. Deci sufletul, existând și subzistând pururea de când a fost făcut pentru Dumnezeu care l-a creat pe el astfel, nu alege, raționează și cunoaște pururea, atât de sine cât și împreună cu trupul pentru sine și pentru firea sa. Deci, nu se va afla vreo cauză care să poată desprinde sufletul de cele ce îi apar în lui în chip natural și nu pentru trup, după desfacerea acestuia»³²².

Deci, deoarece cunoaștem și simțim, după cum am fost învățați de sfinți, că mintea și în alegerea se mișcă și lucrează și în veacul de acum și în cel viitor în jurul lui Dumnezeu³²³, iar pe celelalte puteri le cunoaștem ca proprii sufletului numai în veacul de față, trebuie ca sufletul, ca un cărmaci iscusit și ca unul ce are în chip natural stăpânirea peste acestea, să vrea să le înpelece în lucrare nu numai în timpul de față, ci și să se srguiască săntind și în viitor mai ales mintea și în alegerea în întregime spre Dumnezeu și, de aceea, cu El să le unească în vremea rugăciunii curate și a lucrării nelegate, unitare și simple. Iar de închipuire și de celelalte puteri să desfacă mintea cu totul³²⁴. Căci după

321. Sufletul este «...», sau de sine stătător, adică nu este o putere sau o calitate a unei substanțe. De aceea el este baza «ipostasului» uman. El este baza tuturor puterilor și calităților omului și chiar baza trupului.

322. Sf. Maxim Martir, *Epist. VII*; P.G. 91, 432 D, 439 A.

323. Se mișcă și lucrează preocupat în ultimă analiză de Dumnezeu.

324. Din faptul că sufletul va avea mintea și în alegerea activă și în viaa viitoare, deoarece ele sînt îndreptate în esență spre Dumnezeu, ca spre ultima realitate pe care vrea să o înaleagă în scopul înlegerii tuturor, autorii scrierii deduc că și în rugăciunea din veacul de acum,

Sfântul Nil: «Starea de rug ciune este o deprindere nep tima , care r pe te, prin dragostea cea mai nfocat , spre n l imea g ndit mintea iubitoare de n elepciune i duhovniceasc »³²⁵. Lucr nd astfel, sufletul i va p zi vrednicia cuvenit lui i cinstit .

70. *Tot despre minte.*

La fel, trebuie i mintea ns i s se p streze i s se p zeasc pe sine nep rta i desp r it de nchipuire, ca una ce e fiin ne mp r it , simpl , de sine st t toare, curat i luminoas ³²⁶. C ci ea are de la sine o putere natural spre aceasta i ca s se ntoarc , s se adune i s se mi te spre sine, nere inut de nimic altceva. Aceasta este starea min ii, care vine din harul dumnezeiesc ³²⁷. C ci zice Sc rarul: «A fixa mintea e propriu numai Sf n- tului Duh»³²⁸. C ci de i, ca putere a sufletului, ea e mi cat i st p nit oarecum i de acesta, dar ea este i

care e ndreptat spre Dumnezeu, sufletul trebuie s in active mai ales mintea i n elegerea, iar de imagina ie, care lucreaz cu chipurile lumii v zute i in sufletul legat de aceasta, mintea trebuie s se despart .

325. Evagrie Ponticul, *Despre rug ciune* ; *Filoc. rom.* I, p. 80. Nil Sinaitul ; PG 79, 1177.

326. Închipuirile, sau produsele imagina iei i n general orice fel de chipuri, mpart mintea, sau aten ia ei i o fac s treac dintr o stare n alta; mai mult, aceste chipuri nu numai o mpart i o m rginesc, ci o i coboar de la starea luminoas nehot rnicit n care se afl prin fire, umbrind o sau ntunec nd o dup sentimentele ce i le inspir chipurile.

327. Mintea nu e re inut de nimic n ntoarcerea ei spre sine, c nd n sine caut i nt lne te pe Dumnezeu, care e deasupra tuturor, i care le cuprinde virtual pe toate. Dac n ar nt lni n sine nimic altceva dec t pe sine, n ar putea s se desfac de toate, c ci mintea e f cut prin fire s tind spre ceva, s se dep easc pe sine, s fie ntr o continu ie ire din sine, fie spre cele din lume, fie spre Dumnezeu, Cel transcendent. Spre Dumnezeu o atrage ca un magnet harul Lui, sau e fluviul Lui de iubire. Deci mintea e ajutat de har chiar n ntoarcerea ei spre sine.

328. Numai Duhul poate opri mintea din r t cirile ei. C ci El e Dumnezeu cel ce vine n suflet cu o putere cov r itoare i deschide min ii orizontul lui Dumnezeu cel nesf r it.

se numește și ochiul sufletului și are, precum am spus, o anumită putere naturală proprie, simplă și neatrănată³²⁹. De aceea, când se simte stând după fire în aternare de suflet și de puterile lui, este minte în potență. De aici vine și numirea de om sufletesc (1 Cor. 2, 14)³³⁰. Dar când și reia vrednicia sa naturală, simplă și esențială și strălucirea nemăsurată și neatrănată și stăpânirea de sine, sau se eliberează de alipirile și micșorările trupesti și sufletești naturale și se învrednicește, ca din minte în potență devin minte în lucrare, sau năaintează la starea de om mai presus de fire și duhovnicesc, atunci se întoarce statornic la sine în chip neabătut și prin sine urcă nereînțut de nici o legătură, în întregime și desvârșit la înalegerea lui Dumnezeu cea fără formă și fără chip și simplă³³¹. Căci zice Marele Vasile: «Mintea nemăprătiată spre cele de afară și nereversată prin simuri spre

329. Mintea este o putere a sufletului. Dar fiind ochiul sufletului, ea este pe de o parte micșorată de suflet, pe de altă parte nu se poate și nu se micșorează, adică și nu se află în exercițiul actului de vedere.

330. Chiar când mintea este atașată numai de simurile legate de lume și nu le umple pe acestea de dragostea de Dumnezeu, ea rămâne totuși minte, dar ca una care este copleșită de simurile psihice legate de trup, nu este actualizată ca minte. De aceea un astfel de om se numește «om sufletesc».

331. Pe de o parte această stare de minte în lucrare este starea naturală a ei, pe de altă parte ea este o stare mai presus de fire. Este o balansare pe care o aflăm mereu la Sf. Părinți. Ea este o stare mai presus de fire, întrucât împlinirea ei se împlinește numai prin intrarea în ambianța simplității nesfârșite a lui Dumnezeu, care redă și minții simplitatea ei, deschisă nesfârșirii dumnezeiești, fiind umplută de aceasta. Întrucât fiind a ei simplă se actualizează funcțional în întâlnirea cu Dumnezeu cel mai presus de fire, starea aceasta a minții este pe de o parte naturală, pe de altă parte mai presus de fire. La fel, micșorările trupesti și sufletești, când acoperesc mintea sunt funcțional naturale, dar pe de altă parte ele și regăsesc ființa lor adevărată, sau naturală, când sunt acoperite de minte și prin minte de energiile dumnezeiești. Căci de abia atunci și descoperă rostul pentru care au fost făcute, de medii de iradiere a Duhului dumnezeiesc. Toată gândirea aceasta despre minte este tributară filosofiei grecești, dar ea devine creștină când mintea unificată, simplă, este înțeleasă ca subiect indefinit și unitar, deschis Subiectului dumnezeiesc unitar și infinit.

lume se ntoarce la sine, iar prin sine urc la n elegerea lui Dumnezeu, i nconjurat i inundat de frumuse ea luminii Aceluia, uit chiar i de sine ns i»³³². i, astfel, mintea i redob nde te i i p streaz starea sa cea «dup chipul» i «dup asem narea», ca una ce e minte i prin sine se une te i intr n convie uire, n chip n eleg tor, cu mintea dumnezeiasc , adic cu Dumnezeu³³³. Iar aceasta e lucrarea, sau mi carea n cerc, adic suirea din nou a min ii la ea i mi carea de ntoarcere spre ea i spre unirea cu ea i prin ea cu Dumnezeu, mi care care singur este cu adev rat ner t citoare i f r gre al , ca una ce e liber de orice rela ie. o unire nemijlocit i mai presus de n elegere i o vedere mai presus de vedere³³⁴.

332. Lumina lui Dumnezeu care scald mintea i o inund este totodat frumuse ea Lui, sau frumuse ea Lui e lumin . Dar cine poate descrie taina frumuse ii ca lumin sau invers ? Lumina descoper ad ncurile reale i ad ncurile bogate, armonioase i iubitoare, s nt frumoase.

333. Mintea redob nde te «chipul» i «asem narea» Lui ntruc t se une te cu modelul, ntruc t devine n elegere simpl i nesf r it a Celui ce e n elegere i realitatea nesf r it inteligibil i simpl , original .

334. Mi carea nv rtitoare i suitoare a min ii spre ea ns i, i prin ea spre Dumnezeu, i prin aceasta unirea ei tot mai str ns cu ea i cu Dumnezeu are ca model nv rtirea suitoare a treptelor ngere ti n jurul lui Dumnezeu, descris de Dionisie Areopagitul. Cel ce se ntoarce spre sine, se ntoarce spre Dumnezeu i viceversa. In nesf r irea acestei mic ri circulare suitoare a min ii n jurul ei i a lui Dumnezeu i n unirea tot mai str ns cu ea ns i i cu Dumnezeu, se arat din nou c mintea e f cut «dup chipul» lui Dumnezeu, av nd n unirea ei cu Dumnezeu o lucrare nesf r it pe care niciodat nu ispr ve te s o n eleag , ntruc t niciodat nu termin s se uneasc i mai mult cu sine ns i i cu Dumnezeu. Omul i r m ne etern un abis apofatic, pentru c se afund i se mbog e te f r sfr it n abisul apofatic al lui Dumnezeu. Dar acesta e un abis magnetic, care atrage mintea la o n elegere mereu mai sporit . Dar n eleg nd i v z nd caracterul nesf r it al acestui mister, n elegerea ei este totodat mai presus de n elegere i vederea ei mai presus de vedere. Apoi nu trebuie uitat c mintea, adun ndu se tot mai ad nc n sine, se adun n mintea lui Hristos, care de i e omeneasc , e a ipostasului dumnezeiesc, Cel ce g nde te tot mai mult infinitul S u dumnezeiesc prin ea.

Cci spune Marele Dionisie : «Mi carea sufletului este n cerc. Ea e intrarea n sine ns i de la cele din afar i nf urarea unitar a puterilor lui n eleg toare, ca ntr un cerc oarecare, d ruind sufletului ner t cirea i n torc ndu l de la cele multe din afar i adun ndu l nt i n el nsu i, apoi, devenit unitar, unindu l cu puterile lui unite n chip unitar. i, a a ea conduce sufletul spre Cel frumos i bun i mai presus de toate existent, spre Cel Unul i Acela i f r nceput i f r sfr it. Sufletul se mi c n chip de spiral , ntruc t e luminat de cuno tin- ele dumnezeie ti potrivit cu el nsu i, nu n eleg tor i unitar, ci ra ional i n chip desf urat i ca prin ni te lucr ri amestecate i care trec de la unele la altele³³⁵. Dar, are i o mi care n linie dreapt , c nd nu intr n sine i nu se mi c ntr o n elegere unitar — c ci aceasta e, cum am zis, mi carea n cerc — ci, ndrept ndu se spre cele din jurul lui i de la cele din afar , ca de la ni te simboale felurite i nmul ite, urc spre vederi simple i unificate»³³⁶.

Iar Sf ntul Maxim zice: «Mintea, dob ndind unirea nemijlocit cu Dumnezeu, i odihne te cu totul puterea

335. Mi carea sufletului e n spiral , c ci suie mereu n jurul s u i al lui Dumnezeu, neintuind dintr odat toat esen a sa i a lui Dumnezeu, ci naint nd n chip ra ional i desf urat, dar i prin experien tot mai sporit , n cuno tin a de sine i de Dumnezeu, prin ndreptarea spre realit ile create i prin urcarea de la n elesurile lor mai de jos la cele mereu mai nalte i prin ntoarcerea de la acestea spre sine i spre Dumnezeu, apropiindu se tot mai mult de sine ca cel ce le cunoa te i spre Dumnezeu ca Cel ce e Creatorul i sus in torul lor.

336. *Despre numirile dumnezeie ti*, cap. IV, 9 ; PG 3, 705 A—B. Mi - carea sufletului n linie dreapt se combin cu cea n cerc, f c nd parte din ea. Cci nt i cunoa te pe cele din afar , ca de la ele sufletul s se ntoarc spre sine, cel ce le cunoa te i spre Dumnezeu, Creatorul lor, descoperit prin sine nsu i, mbog it prin cunoa terea lucrurilor. Toat aceast cunoa tere i unire poate fi i discursiv i intuitiv n acela i timp. Dar de la un moment dat aceast cunoa tere devine pur intuitiv , sau prin experien , cum spunea Sf. Maxim n continuare.

natural de a n elegere i de a fi n eleas . Iar c nd desface
 aceast unire prin n elegerea ce distinge cele de dup
 Dumnezeu³³⁷, taie unirea cea mai presus de unire, prin
 care, p n ce este unit cu Dumnezeu, afl ndu se mai
 presus de fire i ajuns la Dumnezeu prin mp rt ire,
 mut legea firii sale ca pe un munte nemi cat»³³⁸. i
 iar i: «Mintea curat prin unirea n jurul cauzei, a do
 b ndit o rela ie mai presus de fire, prin care, d nd odihn
 mi c rii, i rela iei ei naturale mult felurite fa de cele
 de dup cauz , odat ajuns la sfr itul negr it, st ruie
 n chip necunoscut numai n t cerea preafericit mai
 presus de n elegere, pe care nu o poate ar ta nicidecum
 cuv ntul sau n elegerea, ci numai experien a prin m-
 p rt ire a celor ce s au nvrednicit de tr irea lor mai
 presus de n elegere. Iar semnul bine cunoscut i pentru
 to i v dit al acesteia, este nesim irea i deslipirea total a
 dispozi iei sufletului fa de veacul acesta»³³⁹.

337. Atunci mintea intr ntr o lucrare discursiv , n luarea n con-
 siderare a unor idei par iale n mod succesiv; ea iese din unirea cu
 Subiectul dumnezeiesc ca Unul i nesfr it. Atunci mintea se mut din
 mi carea de la un lucru la altul, care e mi carea ei oarecum exclusiv ,
 spre o mi care ntip rit ei de Dumnezeu mai presus de fire.

338. Sf. Maxim M rt., *Quaest. ad Thalassium* 33, scolia 3; P.G. 90, 376 B.
 o foarte interesant explicare a cuv ntului M ntuitorului: «De ve i
 avea credin ct un gr unte de mu tar, ve i spune muntelui acestuia,
 ridic te i te arunc n mare, i va fi vou ».

339. Neaflat. Aceast adunare a min ii n sine i n Dumnezeu cel ne-
 sfr it nu e o stare teoretic , ci o stare plin de afec iune fa de Dumnezeu
 i o lips total de interes i de afec iune fa de cele ale lumii aces-
 teia. Dumnezeu, ca izvorul iubirii nesfr ite fa de om, provoac n acesta
 o iubire fa de El, care cople e te toate. o stare de negr it i de aceea
 cel ce o experiaz , prefer s o tr iasc n t cere. Iar c nd ncepe s o
 descrie, exult n cuvinte ale poeziei liturgice care ridic bun t ile tr ite
 peste orice m rginire. o stare mai presus de cuv ntul care exprim
 trecerea de la un n eles la altul, de la un lucru distinct la altul.
 contemplarea ntregului nesfr it al subiectului, n special al Subiectului
 dumnezeiesc.

Dar dac mintea nu are conlucrarea sufletului spre aceasta, adic spre mi carea ei ne nctat spre Dumnezeu, nu mpline te i nu lucreaz nici de la sine lucrul s u propriu, sau revenirea la sine ns i i urcu ul nere inut de nimic spre n elegerea lui Dumnezeu³⁴⁰. In acest caz, mintea, neput ndu i da rodul prin mpreun lucrarea am ndorura (minte i suflet n.n.), ci unindu se cu nchipuirea (cu imagina ia), cade ntr o lucrare multife lurit i se dep rteaz de Dumnezeu³⁴¹.

340. «În elegerea» lui Dumnezeu trebuie socotit n acest cap. ca «n elegerea» lui Dumnezeu prin experien , sau prin cercare. De altfel mintea fiind prin sine n elegere, iar Dumnezeu, de asemenea, realitatea n care totul e dat spre a fi tot mai mult n eles, sau ca o rezerv ne sfr it de inteligibilitate, i n care deci nimic nu e prin fiin ininteligibil, sau ntuneric opus luminii (cum e de ex. patima), ntre experien a i n elegerea Lui de c tre minte exist o anumit coinciden . Pe lng aceea Dumnezeu nu este numai o realitate care se las n eleas , ci i una care n elege ca nesfr it mai mult dec t n elege omul i ca atare sus ine n elegerea acestuia. Dar subiectul n eleg tor, fiind la baza a ceea ce n elege el i a ceea ce las s fie n eles, nu poate fi n eles niciodat deplin. In mod special n cazul raportului ntre minte i Dumnezeu, n elegerea Lui de c tre minte nu e o n elegere ca aceea pe care o are mintea de la distan i n care e mult nchipuire subiectiv , ntruc t e sc pat de sub presiunea realit ii imediate a ceea ce se cuget . Dar dac sufletul nu ajut mintea n aceast mi care spre n elegerea lui Dumnezeu, ci o trage n jos, spre a sluji mi c rilor lui spre lume i poftelor trupului, mintea nu poate pune n lucrare tendin a ei proprie de a cunoa te prin n elegere, sau prin experien curat pe Dumnezeu.

341. In filosofia din timpul mai nou, care const ntr o analiz a cuvintelor, imaginile snt socotite ca reprezent nd o neputin de a surprinde i exprima realitatea, ca ni te generaliz ri simpliste, afl toare mult sub realitate. P rin ii o tiau de mult aceasta, c nd socoteau imaginile, «n luciri», sau c nd declarau c ngerii n au imagina ie, pentru c cunosc nemijlocit pe Dumnezeu, care e cu mult mai bogat dec t orice putere a imagina iei de a L nchipui. Filosoful român Lucian Blaga e oarecum n spiritul acestor filosofi c nd spune c toat crea ia spiritual uman inventeaz o fals realitate, datorit cenzurii transcendente a Marelui Anonim, care se teme s fie cunoscut de oameni pentru a nu fi rsturnat de pe scaunul lui de st pn. Ideea c toat crea ia uman produce o realitate iluzorie, e gre it , cum i deducerea acestui caracter al ei dintr o fric a

71. *Iar i despre rug ciunea curat .*

De aceea, spune Sfntul Nil: «Lupt te s ii mintea ta n vremea rug ciunii surd i mut i a a vei putea s te rogi»³⁴². i iar i: «Eu voi spune gndul meu, pe care l am spus i celor mai tineri: Fericit este mintea care n vremea rug ciunii a dobndit o des vr it lips de form »³⁴³. Iar Sfntul Filotei zice: «Rar se pot afla cei ce se lini tesc cu cugetarea. Aceasta e propriu numai acelora care reu esc s aib , prin aceasta, pururea, n ei bucuria i m ng ierea dumnezeiasc »³⁴⁴.

Sfntul Vasile spune i el: «Rug ciunea curat este aceea care face limpede n elegerea lui Dumnezeu n suflet. Iar aceasta este s l luirea lui Dumnezeu, ceea ce nseamn a avea, prin pomenire, pe Dumnezeu nr d - cinat n tine. Lucrul acesta se nt mpl cnd pomenirea ne ncetat a Lui nu e ntrerupt prin grijile p m nte ti i mintea nu e tulburat de patimi nea teptate, ci iubi

Marelui Anonim de a fi cunoscut. Multe din crea iile umane prind ceva din realitatea inferioar creat , sau nchipuie o realitate creat , oarecum schimbat uneori n r u, dar totu i folosesc crea ia dat de Dumnezeu. Omul nu poate crea nimic din nimic. Apoi unele chipuri ale crea iei pot deveni transparente pentru Dumnezeu i pentru n elesurile dumnezeie ti. Dar sesizarea Lui direct e superioar ntregii crea ii, n care se folose te numai puterea natural a n elegerii umane.

342. Evagrie, *Despre rug ciune* 11 ; *Filoc. rom.* I, p. 76 ; Nil Sinaitul, *De oratione*, 11 ; PG 79, 1169 C. bine s fie inut surd la sunetele creaturilor i mut pentru exprimarea lui Dumnezeu prin chipurile luate de la creaturile m rginite, pentru a se sim i intens n fa a lui Dumnezeu i a se ruga cu adev rat.

343. *Op. cit.* 117; *Filoc. rom.* I, p. 88; PG cit., 1193 B. Forma d o m rginire min ii dup ceea ce cunoa te. Mintea care ia o form d i lui Dumnezeu o form , dar aceasta nu mai e Dumnezeu.

344. *Capete despre trezvie* 31 ; *Filoc. rom.* I, p. 100. Bucuria i m n - g ierea dumnezeiasc i face pe aceia s nu mai umble cu mintea de la un lucru la altul, care toate s nt inferioare.

torul de Dumnezeu, ferindu-se de toate, se refugiaz în Dumnezeu și rămâne adpostit în El»³⁴⁵.

72. *Altceva este nepțimirea minții și altceva rugăciunea adevărată care e mai mare.*

Trebuie să știm, deci, că, după Sfântul Maxim, «mintea nu poate să se facă nepțimă numai prin fapte, dacă nu se face părtaie de multe și felurite vederi (contemplații)»³⁴⁶. Dar, după dumnezeiescul Nil, se întâmplă și aceea că, chiar ajuns nepțimă, mintea poate să nu se roage cu adevărat, ci să petreacă în felurime de gânduri și să se afle departe de Dumnezeu. Căci zice acest Părinte despre această stare: «Chiar dacă mintea se află deasupra vederii trupești, încă n-a văzut desigur locul lui Dumnezeu. Căci se poate afla în cunoștința aleșurilor și să se potrivească cu felurimea ei»³⁴⁷. Și iarăși: «Nu tot cel ce a dobândit nepțimirea, se și roagă cu adevărat. Căci se poate afla în înțelegeri simple și poate fi împreună în istoriile lor și să fie departe de Dumnezeu»³⁴⁸. Și iarăși: «Chiar când mintea zăbovește în ne

345. Prin înțelegeri filocalice unesc strâns rugăciunea curată cu simțirea, sau cu înțelegerea clară și intensă a lui Dumnezeu. Iar aceasta e legată de pomenirea neîncetată a Lui, de neslbădirea simțirii Lui neîncetată și cu toată ființa, scopul de îndreptarea gândirii și văzului spre alte lucruri.

346. *Capita alia* 42; P.G. 90, 1412 C.

347. Evagrie, *Despre rugăciune* 57; *Filoc. rom.* I, p. 81; Nil Sinaitul P.G. 79, 1180 A. Putem să petrecem chiar în cugetări despre Dumnezeu și să nu fim în rugăciune. Căci în acest caz îl facem pe Dumnezeu obiect al gândirii și nu trăim intensitatea prezenței Lui ca un Tu direct, căruia ne adresăm, cerându-I mila, sau adresându-I mulțumire și laudă. Prin aceasta nu vedem «locul» lui Dumnezeu, nu vedem «locul» ocupat de El, sau relația Lui nemijlocită cu noi. Oarecum Dumnezeu nu este atunci pentru noi nicieri. Nu «localizăm» în mod spiritual prezența Lui în fața noastră.

348. Evagrie, *Despre rugăciune*, 55, *Filoc. rom.* I, p. 81; Nil Sinaitul P.G. 79, 1177B.

le urile simple ale lucrurilor, nc n a atins i locul rug - ciunii. C ci poate s se afle n vederea lucrurilor i s se ocupe cu ra iunile lor. Iar acestea, de i s nt ra iuni simple, ntruc t exprim vederi ale lucrurilor, se ntip resc n minte i o duc departe de Dumnezeu»³⁴⁹.

Dar zice i Sc rarul: «Cei a c ror minte a nv at s se roage cu adev rat, ace tia se afl n chip propriu naintea Domnului i gr iesc naintea Lui, ca cei ce gr iesc la urechea Împ ratului»³⁵⁰.

Din acestea i din cele asemenea, po i cunoa te n chip exact deosebirea celor dou st ri i neasem narea ce rezult din compararea lor, adic deosebirea dintre starea pe care o avem prin primire i cea pe care o avem prin lucrarea noastr . Rodul celei dint i s nt cercet rile i multe i felurilele n elegeri (explic ri); lucrarea celei de a doua este rug ciunea adev rat . Pe lng aceasta, vedem c altceva este nep timirea min ii i altceva rug ciunea adev rat . Cel ce are rug ciune adev rat , a dob ndit,

349. Op. cit., cap. 56; *Filoc. rom.*, ibid. Mintea poate fi ocupat i cu diferite n elesuri curate ale lucrurilor. Ea e ocupat atunci i de numele lucrurilor. Dar i aceast preocupare o duce departe de Dumnezeu, chiar dac ajunge s despart de ra iunile sau de cuvintele lucrurilor, n elesurile lor p tima e, adic le vede n chip simplu, sau nep tima . (Sf. Maxim M rt., *Capete despre dragoste* III, 68; *Filoc. rom.* II, p. 91). Devenit astfel nep tima , tot nu se afl nc numaidecât n stare de rug ciune i deci n a ajuns n «locul» lui Dumnezeu. Dar cine n a observat c oamenii p tima i, perversi, au legat in mod statornic n cele mai multe din cuvintele lor În elesuri p tima e? Cuvintele au devenit pentru ei cu «dou n elesuri» n sensul r u al cuvntului. Prin aceasta au i limitat posibilit ile de descoperire a nesf r itelor n elesuri cuprinse n cuvinte.

350. *Scara XXVII*; P.G. 88, 1100. Rug ciunea e rela ia direct ntre cel ce se roag i Dumnezeu, ca ntre eu i Tu. In ea e dat apropierea maxim ntre om i Dumnezeu, ca ntre dou persoane care se afl n convorbire. Cel ce se roag Il simte pe Dumnezeu ascult ndu i cererea ca s i dea ceea ce Ii cere. Dar Il simte pe Dumnezeu i cer ndu i la râ ndul Lui anumite fapte, anumite atitudini, sau judec ndu l pentru anumite fapte i atitudini necuvenite.

dup Sfin i, numaidec t i mintea nep tima . Dar cel ce are mintea nep tima , nu a putut dob ndi numai dec t i rug ciunea adev rat .

Acestea a a s nt. Dar s ntoarcem cuv ntul la cele ce urmeaz .

Întruc t nu numai cele spuse nainte, ci i amintirea celor bune i contrare obi nuie te s se ntip reasc n minte mpreun i s o duc la lucrarea nchipuirii, trebuie s vorbim pu in i despre aceasta.

73. Iar i despre nchipuirile i ntip ririle min ii i despre semnele am girii i ale adev rului. Care s nt semnele am girii?

C nd te lini te ti i voie ti s fii singur cu Dumnezeu singur, s nu prime ti niciodat orice ai vedea, fie c e sensibil, fie c e inteligibil (cunoscut cu mintea), fie din untru, fie din afar , fie c s ar da drept chip al lui Hristos, fie al unui nger, fie figur de sf nt, fie chip de lumin ce se n luce te n minte, ci r mâi ne ncrez tor i greoi in primirea acestei ar t ri, chiar dac e bun , nainte de ntrebarea celor cerca i. C ci aceasta e de cel mai mare folos i lucrul cel mai iubit i mai primit de Dumnezeu.

ine i mintea pururea necolorat , ne ntip rit , f r chip, f r form , f r calitate, f r cantitate³⁵¹. Fii cu luare aminte numai la cuvintele rug ciunii i le cerce-teaz i le cuget n untrul mi c rii inimii, dup Sc rarul care zice: «Începutul rug ciunii const n alungarea g ndurilor de momeal nc de la nceputurile lor printr un singur g nd; mijlocul ei n a fi cugetarea numai in cele

351. Lucrurile colorate proiecteaz culori n minte, cele cu o form , i proiecteaz forma, cele cu calit i (dulci, moi) i proiecteaz calitatea, cele grele sau u oare, greutatea, sau u ur tatea lor. Toate definesc mintea n func ie de ele, sau o m rginesc, ne mai l s ndu i putin a s sesizeze cu indefinitul ei infinitatea lui Dumnezeu.

spuse; iar sfârșitul ei, răpirea minții la Domnul»³⁵². Iar Sfântul Nil zice: «Rugăciunea cea mai naltă a celor desvârșiți este o oarecare răpire a minții într-un extaz (ieșire) deplin din simțire. În vremea aceasta «Duhul se roagă cu suspine negrăsite» (Rom. 8, 26) lui Dumnezeu, care vede starea inimii desfășurată ca o carte scrisă ce îți arată voia ei prin cuvinte fără sunet. Așa a fost răpit Pavel până la al treilea cer, neștiind «de era în trup sau în afară de trup» (2 Cor. 12, 2). Așa urcând Petru la darul rugăciunii, a primit vederea pînă la turii (Fapte 10, 11—16).

A doua rugăciune, după cea dintâi, constă în a spune cuvintele, mintea urmărindu-le cu străpungere a inimii și știind cui nală cererea. Iar dacă rugăciunea este întreruptă și amestecată cu griji trupești, ea s-a departat de la starea celui ce se roagă»³⁵³.

Rămăși deci în acestea și nu primi celelalte, până ce ajungi la pacea din partea patimilor și până ce poți să ntrebi, precum s-a spus, pe cei cercați³⁵⁴.

Acestea și cele asemenea acestora, pe care le am spus până acum, sînt pe scurt semnele amgirii.

Dar ia seama care sînt și semnele adevărului. Semnele adevărului și ale bunului și de viață făcătorului Duh sînt iubirea, bucuria, pacea, îndelunga răbdare, blînde

352. Scara XVIII, P.G. 88, 1132D. Prin singurul gând la Iisus Hristos (μ), sau prin singurul cuvînt al numelui Lui, mintea se poate aprinde de dragostea lui Hristos, născîndu-se răpit cu totul la El, uitînd de sine.

353. Nil Sinaitul, *Despre sîrăcia de bunăvoie, către Magnus*, cap. 27—28; P.G. 79, 1004 C. Extazul din simțire este ieșirea din planul sensibil cunoscut cu simțurile. Dar este o ieșire din orice fel de nelesuri. Aceasta e rugăciunea cea mai naltă. Cea de mai jos de ea este însoțită de o gândire la nelesul cuvintelor rugăciunii, desigur o gândire plină de emoție, existențială. Dar este de un grad mai naltă rugăciunea în care sufletul nu se mai gîndește la faptele și la însușirile lui Dumnezeu exprimate prin rugăciune, ci la El însuși.

354. Adică nu primi chipuri până ce nu ajungi la nepătimire și până ce nu ntrebi pe cei ncercați.

ea, bun tatea, credin a, nfr narea i cele urm toare, cum zice dumnezeiescul Apostol, care le nume te pe acestea roadele dumnezeiescului Duh (Gal. 5, 22). Dar el zice iar i: «Ca fiii luminii s umbla i. C ci roada Duhului este ntru toat bun tatea i dreptatea i adev rul» (Efes. 5, 8, 9). Dimpotriv , a n el ciunii, e tot ce e contrar. Dar zice i oarecare dintre n elep i ii de Dumnezeu, ntreat de cineva: «În ce prive te c rarea ne n el toare a m ntuirii, precum am spus, multe s nt, iubitule, c ile ce duc la via i multe la moarte»; i, continuând, zice: «Ai o cale ce duce la via n p zirea poruncilor lui Hristos. În aceste porunci vei afla toat felurimea virtuilor, dar cu deosebire aceste trei: smerenia, iubirea i mila. F r acestea nimenea nu va vedea pe Domnul» (Evr. 12, 14). i, dup pu in: «Armele de nebiruit mpotriva diavolului, pe care Sf nta Treime ni le a d ruit nou s nt acestea trei: adic smerenia, iubirea i mila, la care nici nu poate m car privi toat tab ra dracilor. C ci nu exist la ei urm de smerenie. Pentru c din pricina m ndriei au fost nchi i n ntuneric (s au ntunecat) (Iuda 6) i li s a g tit lor focul ve nic (Matei 25, 41). Unde este apoi la ace tia umbra de dragoste sau de mil , odat ce au jurat neamului omenesc du m nie ne mp cat i nu nceteaz s l r zboiasc pururea? S ne mbr c m, deci, n aceste haine. C ci cel ce le poart pe acestea nu poate fi prins de vr jma i»³⁵⁵.

355. Toate cele trei virtu i: smerenia, iubirea, mila s nt n fond virtu i de zidire ale comuniunii ntre oameni i de unire cu Dumnezeu, sau virtu i unificatoare. Smerenia implic respect pentru alii i las loc lor i Celui ce vrea s i in pe toi n unitatea iubirii cu Sine i ntre ei. Iubirea e pornire pozitiv de mbr i are a Lui i a celorlal i. Iar mila ridic exterior i interior pe cel c zut la nivelul celui milos. Demonii, prin m ndria, ura i ne ndurarea lor, nu voiesc s tie dec t de ei. Ei nu recunosc m rea a realitate de tain a lui Dumnezeu i a celorlal i. Iar prin aceasta s nt nchi i n ntuneric. Tr iesc n fantasmagoria c ei s nt n s r cia de realitate redus la ei n i i, singuri existen i. Iar cei po

i mai ncolo zice: «Aceast fr nghie ntreit , pe care a esut o i a mpletit o Sf nta Treime, vedem c e i una i ntreit ³⁵⁶. ntreit prin uniri, iar de voie ti i prin ipostasuri; dar e una prin putere i lucrare i prin apropierea de Dumnezeu, prin consim irea cu El i prin familiaritatea cu El». Despre ele a spus St p nul: «Jugul Meu este bl nd i sarcina Mea u oar » (Matei 11, 30); iar ucenicul iubit a spus c «poruncile Lui nu s nt grele» (1 Ioan 5, 3). i iar i zice: «De aceea, sufletul unit cu Dumnezeu prin cur ia vie ii i prin paza poruncilor i acestor trei arme, care s nt nsu i Dumnezeu, a mbr cat pe Dumnezeu nsu i i s a f cut Dumnezeu prin lucrare sau prin smerenie, mil i dragoste³⁵⁷. C ci, trec nd peste doimea material i ridic ndu se peste culmea legii (Rom. 13, 10), adic peste iubire, s a unit cu Treimea de via ncep toare, nt lnind o n chip nemijlocit i primind prin lumin lumina i bucur ndu se de o bucurie neurmat de altceva i ve nic »³⁵⁸.

seda i de ei ajung s considere toat realitatea ca iremediabil destr mat , absurd , fantasmagoric . C ci cel ce nu vede taina altora, nu o vede nici pe a sa. Totul se gole te de ad ncime, totul devine fr sens, absurd.

356. Numai Sf nta Treime a putut mpleti iubirea cu mila i cu smerenia, pentru c numai n ea e i iubirea suprem , ar tat att n unitatea de fiin ct i n treimea de persoane.

357. Cele trei virtu i i au izvorul n Sf nta Treime, mai bine zis n smerenia, iubirea i mila fa de oameni, care din Sf nta Treime s au v rsat n Hristos Omul i prin El n toi cei ce se deschid Lui. In Dumnezeu nsu i, ca iubire, e implicat virtualitatea cobor rii, ar tat in cobor rea (chenoza) lui Hristos. Cine nu se poate cobor , nu iube te. Acela de fapt nu se nal . Un Dumnezeu care nu s ar putea cobor , n ar mai fi Dumnezeu personal. Cele trei nsu iri s nt att de minunate c fac pe omul care le prime te dumnezeu dup lucrare. Generozitatea lor i are izvorul n puterea nesf rit de via i de iubire a lui Dumnezeu i s nt semnul unirii celui ce le are cu Dumnezeu, ca izvor al lor.

358. Ideea despre dep irea dualit ii materiale e de la Sf. Maxim M rturisitorul (*Ambigua* ; P.G. 91).

Dar ajunge despre acestea. S a convenit s amintim n oarecare m sur despre semnele i roadele am girii i ale adev rului, ca i din ele sau din roadele lor, s cunoa - tem pe cei lucr tori, din al c ror duh s nt. Trebuie s vorbim, acum, i despre cele dou m ngieri, despre cea dumnezeiasc i adev rat a harului i despre cea pref cut i contrar , folosindu ne de cuvintele P rin ilor. Zice, deci, despre aceasta Sf ntul Diadoh:

74. *Despre m ngierea dumnezeiasc i cea pref cut .*

«C nd mintea noastr ncepe s simt m ngierea Sf ntului Duh, atunci i satana m ngie sufletul printr o sim - ire p rut dulce, n timpul lini tirilor de noapte, c nd cineva e prins de picoteala unui somn c t de sub ire. Dac , ns , mintea se va afla in nd n amintire cu mare c ldur numele sf nt al Domnului Iisus i se va folosi de acest sf nt i sl vit nume ca de o arm mpotriva n el ciunii, vicleanul am gitor se retrage, dar se preg te te de un r zboi ntemeiat mpotriva sufletului. Prin aceasta min - tea, cunosc nd ntocmai n el ciunea vicleanului, nain - teaz i mai mult n experien a deosebirii (a discem m n tului)»³⁵⁹. i iar i: «M ngierea cea bun se ive te n starea de veghe a trupului sau i c nd e pe cale s fie prins de somn, dac cineva, prin pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, s a lipit de El cu iubirea sa. Dar cea am - gitoare vine, cum am spus, c nd nevoitorul cade ntr o picoteal sub ire, afl ndu se numai pe jum tate n pome - nirea lui Dumnezeu³⁶⁰. Cea dint i, ca una ce e de la Dumnezeu, voie te s atrag n chip v dit sufletele ne

359. *Op. cit.* cap. 31 ; *Filoc. rom.* I, p. 346.

360. mai bine s adoarm cineva greu cu pomenirea fierbinte a lui Dumnezeu, dec t s picoteasc n pomenirea ntrerupt a Lui. Sta - rea aceasta de co mar e o stare mai expus falselor m ngieri ale sata - nei. C ci n ea sim urile ies de sub controlul min ii i nu i au oprit cu totul activitatea, ca n somnul ad nc.

voitorilor pentru evlavie lor prin multa revrsare a sufletului spre iubire. A doua, care obinuie te s loveasc sufletul cu vntul n el ciunii, ncearc s fure, prin somnul trupului, experien a simirii minii s n toase, mai ales cnd se lenevete n pomenirea lui Dumnezeu. Dac , deci, mintea se va afla, cum am spus, n pomenirea statornic a Domnului Iisus Hristos, alung adierea aceea de dulcea prut a vrjmaului i porne te cu bucurie la rzboiul mpotriva lui, avnd ca a doua arm destoinic , pe lng har, cele de laud ale experien ei»³⁶¹.

i iar i: «Dac sufletul se aprinde, printr o mi care ne ndoielnic i lipsit de n luciri, de dragostea lui Dumnezeu, atrgnd, oarecum, i trupul n adncul acelei iubiri negrite, fie c acesta vegheaz , fie c e cuprins de somn, n vreme ce se afl sub lucrarea sfntului har, sufletul necugetnd atunci la nimic altceva dec t numai la aceea spre care e mi cat, trebuie s tie c lucrarea e a Sfntului Duh³⁶². C ci, ndulcindu se sufletul ntreg de acea dulcea negrit , nu mai poate cugeta la nimic, deoarece atunci se vesele te de o bucurie neobosit³⁶³. Dar dac mintea e atins de o ndoial oarecare sau de vreun gnd ntinat, n vremea ct se afl sub aceast lucrare, chiar dac se folose te de sfntul nume spre ap rarea de ru i nu, mai curnd, spre iubirea de Dumnezeu singur, trebuie s n eleag c acea mngiere cu chip

361. *Op. cit.*, cap. 32; *Filoc. rom.* I, p. 346.

362. Dac trupul vegheaz deplin n timp ce sufletul pomene te ne nctat numele lui Iisus, sau cade n somn adnc, n vreme ce sufletul pomene te acest nume, s se tie c se afl i el sub lucrarea Duhului i e atras i el n adncul iubirii Lui Dumnezeu, nefiind tulburat de nici o ispit .

363. Dulcea a comuniunii cu Dumnezeu este a a de mare, a a de nesfrit , c nu mai las sufletul s se gndeasc la nimic altceva. Totu i aceasta nu nseamn o dulcea lipsit de scufundarea ntr un sens nesfrit i n bucuria de el, sau ntr o lumin atotcuprinz toare, n care toate snt n elese.

de bucurie este de la am gitorul. Iar acea bucurie este cu totul lipsit de lini te i de r nduial , deoarece vr j-ma ul voie te s fac sufletul s desfr neze. C ci c nd vede mintea c se m ndre te cu experien a sim irii ei, atrage sufletul, cum am zis, cu unele m ng ieri p rute bune, pentru ca nv luindu l n mole ala aceea i ntr o dulcea mustoas , s i r m n necunoscut amestecarea viclean . Din aceasta vom cunoa te «Duhul adev rului» i «duhul n el ciunii» (1 Ioan 4, 6). Desigur, e cu ne-putin s guste cineva cu sim irea bun tatea dumnezeiasc , sau s cunoasc n chip sim it ispita i am r ciunea dracilor, dac nu e ncredin at c harul s a s l luit n ad ncul min ii, iar duhurile cele viclene se in n jurul m dularelor inimii. Dar, acest lucru, dracii nu voiesc niciodat s fie crezut de oameni, ca nu cumva, mintea tiind o aceasta n chip sigur, s foloseasc mpotriva lor arma pomenirii lui Dumnezeu»³⁶⁴.

Ai acum i despre aceasta destule i ele i pot ajunge. «C ci dincolo de Cadix nu se poate trece»³⁶⁵. i: «Dac ai aflat miere, m n nc pu in, pentru ca nu cumva, s tur ndu te, s o ver i» (Pilde 25, 16).

75. *Despre bucuria dumnezeiasc cea izvor toare din inim .*

E, ns , mai potrivit i mai propriu s se spun : Cine va putea descrie dulcea a mierii celor ce n au gustat o? Dar, neasem nat mai mult se poate spune aceasta despre

364. *Op. cil.* cap. 33 ; *Filoc. rom.* I, p. 347. Prima condi ie pentru experien a harului i a ispitelor demonice este credin a. Cine nu crede, are sim irea cu totul tocit fa de aceste realit i. C ci bucuria sim irii harului vine din chemarea numelui lui Iisus, bazat pe credin ; i tot din credin i d seama c st rile de dezordine snt n parte n fiin a sa i n parte din lucr rile unor agen i con tien i de dincolo do om.

365. Era un proverb la cei vechi. Conf. W. Pappé, «Worterbuch der griechischen Eigennaumen», Braunschweig, 1663—1670, p. 255: Gadeira.

bucuria dumnezeiasc i despre bucuria mai presus de fire i de via izvor toare, care ne te ca o ap pururea s lt toare din rug ciunea curat i adev rat a inimii. C ci, zice Dumnezeu Omul Iisus: «Cel ce va bea din apa, pe care Eu o voi da lui, nu va nseta n veac. C ci apa pe care Eu o voi da lui, se va face n el izvor de ap s lt toare, spre via a ve nic » (Ioan 4, 14). i iar i: «De nseteaz cineva, s vin la Mine i s bea. Cel ce crede n Mine, r uri de ap vie vor curge din inima lui». «Iar aceasta a spus o — zice ucenicul iubit despre Duhul pe care l vor primi cei ce vor crede n El» (Ioan 7, 39). Marele Pavel zice i el: «A trimis Dumnezeu pe Duhul Fiului S u n inimile noastre, care strig : Avva, P rinte» (Gal. 4, 6).

76. Aceast bucurie duhovniceasc are multe n ele-suri i totu i este f r nume.

Aceast bucurie duhovniceasc i de via izvor toare a fost numit mai nainte i iluminare enipostatic (por-nit din ipostas) i ntuneric supraluminos, i frumuse e de nedescris, i cel mai nalt bun dintre cele dorite, ve-dere i ar tare dumnezeiasc i ndumnezeire; ea r m ne negrit i dup ce a fost exprimat n oarecare fel, ne-cunoscut i dup ce a fost cunoscut i ne n eleas i dup ce a fost n eleas ³⁶⁶. C ci zice Marele Dionisie: «Noi ne rug m s ajungem n acest ntuneric supralu-minos i s vedem i s cunoa tem prin nevedere i necu

366. «Iluminare enipostatic », pentru c i are izvorul n ipostasul lui Hristos, nu i o apari ie inconsistent ; e lumina iubirii Lui, a deschi-derii Lui fa de om. «Întuneric supraluminos», pentru c din pricina intensit ii, lumina dumnezeiasc nu poate fi v zut sau n eleas de ochii no tri suflete ti, adic din pricina nesfr irii ei, iubirea lui Dum-nezeu nu poate fi definit . Dar ntr un fel insuficient e totu i cunoscut , n eleas i exprimabil . De aceea e totu i lumin . i e lumin pentru c ne sim im bine n ea i umple de neles existen a noastr i a tu-turor.

noa tere pe Cel mai presus de vedere i de cunoa tere, chiar prin a nu vedea i a nu cunoa te³⁶⁷. C ci aceasta este a vedea i a cunoa te cu adev rat i a l uda n chip mai presus de fiin pe Cel ce e mai presus de fiin , prin nl turarea tuturor celor ce s nt»³⁶⁸. i iar i: « ntune-ricul dumnezeiesc este lumina dumnezeiasc , n care se spune c locuie te Dumnezeu i care este nev zut din pricina str lucirii mai presus de toate i neapropiate, pentru cov r itoarea rev rsare de lumin mai presus de fiin . In aceasta ajunge tot cel ce s a nvrednicit s cunoasc cu adev rat pe Dumnezeu chiar prin a nu L vedea, nici a L cunoa te, odat ridicat mai presus de vedere i de cunoa tere, cunosc nd tocmai aceasta, c este dincolo de toate cele cunoscute cu sim urile i cu min-tea»³⁶⁹.

Iar Marele Vasile zice: «Razele frumoase ii dumneze-
ie ti s nt cu des v r ire negr ite i nepovestite. Nu le
poate nf i a vreun cuv nt, nu le poate primi vreo ureche.
Fie c ai vorbi de razele luceaf rului, fie de str lucirea
lunii, fie de lumina soarelui, toate s nt neputincioase s
se asemene cu slava aceea i s nt cu mult mai prejos fa
de lumina dumnezeiasc , dec t noaptea ad nc i f r lun
fa de amiaza cea mai curat . Aceast frumoase e nu
poate fi v zut de ochii trupe ti. Ea poate fi cugetat nu

367. Pe de o parte prin cunoa terea, vederea i exprimarea noastr , necunoscutul, nev zutul, inexprimabilul se face transparent i cunoscut i exprimat; pe de alta, chiar prin necunoa tere, nevedere i t cere, ne d m seama c cunoa tem i vedem i facem i pe alii s simt i s cunoasc pe Cel necunoscut, nev zut i inexprimabil. o vedere a nev - zutului prin nevedere, dar i o transparen a Lui prin vedere.

368. *Despre teologia mistic* , cap. II; P.G. 3, 1025.

369. *Epist. V* ; P.G. 3, 1073. Chiar cel ce cunoa te pe Dumnezeu e mai presus de orice cunoa tere i vedere, i s a ridicat la o treapt mai presus de cunoa tere i vedere, pentru c a intrat ntr o rela ie cu Dumnezeu, care este mai presus de cunoa tere i vedere. Aceasta nu e numai o teologie intelectual prin nega ia atributelor pozitive, ci o umplere de puterea lui Dumnezeu cel mai presus de cunoa tere i de vedere.

mai de suflet și de minte. Și dacă a luminat pe vreunii dintre sfinți, boldul dorului a lăsat în ei o sete nemplinită. Reînvie în această viață, ei ziceau: «Vai mie că înstrăinarea mea s-a prelungit» (Ps. 119, 5); și: «Însetat a sufletul meu către Dumnezeu cel tare, cel viu; când voi veni în mine voi arăta fea ei Dumnezeului meu?» (Ps. 41, 2); și: «Eu cu mult mai bine s-mă desfac și să fiu cu Hristos» (Filip. 1, 23); și: «Acum sloboze-te pe robul Tău, Stăpâne, după cuvântul Tău, în pace» (Luca 2, 29). Ei socoteau viața de aici o închisoare. Și pentru că nu se putea sătura de vederea frumoasă a dumnezeiilor, doreau ca vederea strălucirii Domnului să li se întindă în toată viața venică»³⁷⁰.

Iar Cuvântătorul de Dumnezeu zice: «Unde e frică, e paza poruncii; unde e paza poruncii, e curățirea trupului de norul aezat peste suflet, care nu lăsa să vadă curățirea dumnezeiască; unde e curățirea, e iluminarea; iar iluminarea e împlinirea dorului celor ce se doresc după cele mai mari, sau după Cel mai mare, sau mai presus de tot ce e mare»³⁷¹. Dumnezeiescul Grigorie al Nisei zice și el: «De vei spune, prin îngrijirea de viața ta, întru care aezat peste inimă ta, și va răsuși ie frumoasă dumnezeiască, cum se întimplă cu fierul. Căci când se va curăți pe tocilă rugina de pe el, cel ce era puțin mai înainte negru, va scnteia în soare plin de strălucire și va răsună di raze. Așa și omul din untru, pe care Domnul îl numește inimă: când va fi curățit de rugina întru care și chipul lui roș de cel viclean va înflori din nou, acesta va redobândi iar și asemănarea cu modelul și se va face bun. Căci cine urmează Celui bun, se face și el bun asemenea Aceluia»³⁷².

370. Sf. Vasile cel Mare, *Regulae fusius tratatae* (Regule pe larg). *R. sp. la ntreb. II*; P.G. 31, 909.

371. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuv. 39*; P.G. 36, 344 A.

372. Neaflat.

Iar Sfântul Nil zice: «Fericit cel ce a dobândit neștiința nedespărțită de rugăciune»³⁷³. Scârțarul zice și el: «Adâncul (abisul) plînsului a văzut mângierea; iar curăția inimii a primit iluminarea. Iluminarea este o lucrare neagră, văzut în chip nevăzut și în eleas în chip necunoscut»³⁷⁴. De aceea, de trei ori fericiți sînt cei ce, asemenea Mariei de odinioară (Luca 10, 42), și-au ales partea și vieuirea cea bună, pe cea duhovnicească, ce nu se va lua de la ei, și s-au învrednicit de buna moțenire a asemănării cu Dumnezeu, ca cuprini de bucurie mare și extatic, și iasă din ei împreună cu dumnezeiescul Pavel și strige plini de entuziasm: «Bună tate, și iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru Dumnezeu să arătăm nouă, nu din faptele cele nătrădășate, pe care le am săvîrșit noi, ci după mila Sa cu care ne-a mîntuit pe noi, prin baia nașterii din nou și prin înnoirea Duhului Sfînt pe care Lăcășurat peste noi cu mîbelugare prin Iisus Hristos Mîntuitorul nostru»³⁷⁵. Îndreptîți, astfel, prin harul Lui, și ne facem moțenitori, prin nădejde, ai vieții veșnice» (Tit 3, 4—5). Și iarăși: «Cel ce ne-a uns și ne-a pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului în inimile noastre» (2 Cor. 1, 22); și: «Avem această comoară în vase de lut, pentru că covîrșirea puterii să fie a lui Dumnezeu și nu din noi» (2 Cor. 4, 7).

373. Cf. J. Hausherr, *Ignorance intime*, în «Orientalia Christiana Periodica» II (1936), p. 315-362. «Neștiința» aceasta înseamnă uitarea de toate cele ce nu sînt Dumnezeu; sau cunoașterea «fără chip» a lui Dumnezeu, mai presus de orice cunoștință. Ea nu se opune «iluminării», pe care o laudă Sf. Vasile și Sf. Grigorie de Nazianz. Căci iluminarea este prezența și lucrarea «întinericului supraluminos».

374. *Scara VII*; P.G. 88, 813 B. «Abisul plînsului» e un plîns care nu e înut în margine, cu care nu se joacă cel ce plînge, din care acela crede că nu se va putea opri și la a cărei margine crede că nu va putea ajunge.

375. Nu din fapte fără har ne îndreptăm, ci prin harul, care însă trebuie să rodească în faptele noastre, cu conlucrarea noastră.

Aceia a a au vie uit, iar nou s ne fie a ne bucura ca ei, m car n parte, prin rug ciunile lor, ascultate de Dumnezeu, de mila i de harul Lui.

77. Cel ce voie te s se lini teasc cum se cuvine, mai trebuie s fie neap rat bl nd cu inima.

vreamea, acum, fiule, s afli i aceasta naintea altora i dup altele c , precum cel ce voie te s nve e s trag bine cu arcul, nu ntinde arcul f r semn, a a cel ce voie te s nve e s se lini teasc , trebuie s aib ca semn, s fie pururea bl nd cu inima. C ci zice Sf ntul Isidor : «Nu ajunge s te nevoie ti pentru virtute, ci trebuie s fii i cu m sur n nevoia . Pentru c , dac , str duindu ne n lupta pentru virtute, o purt m cu o inim tulburat , aceasta nu e nimic altceva dec t a voi s dob ndim m ntuirea, dar a nu voi s facem cele ce ajut la m ntuire»³⁷⁶. Dar nc nainte Proorocul David a spus: «C l uzi va pe cei bl nzi ntru judecat ; nv a va pe cei bl nzi c ile Sale» (Ps. 24, 9); iar Sirah zice: «Celor bl nzi li se descoper tainele» (22, 7). În sfr it Preadulcele Iisus zice: «Înv a i de la Mine c s nt bl nd i smerit cu inima i ve i afla odihn sufletelor voastre» (Matei 11, 29). i: «Spre cine voi c uta, dac nu spre cel bl nd i lini tit i care tremur de cuvintele Mele?» (Is. 66, 2). i: «Ferici i cei bl nzi, c aceia vor mo teni p m ntul» (Matei 5, 5), adic inima, care face ca o s m n s rodeasc din har n treizeci, aizeci i o sut (Marcu 4, 20), dup cum este n ceata ncep torilor, sau a celor din mijloc, sau a celor des v r i i. Unul ca acesta nu tulbur sau nu se tulbur pentru nimic, dec t pentru cuv ntul evlaviei.

78. Cum dob ndim bl nde ea, i despre cele trei puteri ale sufletului: iu imea (m nia), pofta i cugetarea.

376. Neaflat.

Blînde ea o po i dobîndi u or, dac iîntorci sufletul de la toate i l mi ti spre iubire i taci c t mai mult, hrîindu te cu mîsur i rugîndu te pururea, cum s a spus de c tre Sfin ii P rin i: «Frîneaz iu imea sufletului cu iubirea, vesteje te pofta lui cu nfrînarea i naripeaz cugetarea lui cu rug ciunea; i lumina min ii nu se va ntuneca niciodat »³⁷⁷. i: «Frînarea iu imii se face prin t cerea la vremea cuvenit ; frînarea poftii nera ionale, prin hrana cu mîsur ; frînarea gîndurilor f r rînduial , prin rug ciunea ntr un singur gînd»³⁷⁸. i iar i: «Trei sînt virtu ile care aduc min ii lumin totdeauna : a nu vedea r utatea vreunui om, a rîbda netulburat cele ce vin asupra noastr , i a face bine celor ce ne fac r u. Aceste trei virtu i nasc alte trei mai mari dec t ele; astfel, a nu vedea r utatea vreunui om, na te iubirea; a rîbda f r tulburare cele ce vin asupra noastr , na te blînde ea; iar a face bine celor ce ne fac r u, ne agonise te pacea». i iar i: «Trei sînt st rile morale mai generale ale monahilor: cea dint i const n a nu p c tui cu lucrarea, a doua, n a nu l sa s z boveasc n suflet gîndurile p tima e, i a treia, n a privi cu mintea f r p atim chipurile femeilor i a celor ce ne sup r »³⁷⁹.

79. *Trebuie s te poc ie ti repede de toate abaterile ce i se ntîmpl i astfel s te nt re ti n chip n elept pentru viitor.*

Iar dac i s ar ntîmpla s te tulburi, sau s aluneci ntr o c dere i s te aba i de la ceea ce se cuvine, trebuie s te mpaci repede cu cel ce te a sup rat sau i cu cel sup rat de tine i s te poc ie ti din suflet i s plîngi i s ver i lacrimi i s te mustri pe tine nsu i. i a a, s

377. Sf. Maxim M rt., *Capete despre dragoste*, IV, 44; P.G. 90, 1057 ; *Filoc. rom.* II, p. 105.

378. Neaflat.

379. Acela i, *op. cit.*, II, 87 ; P.G. 90, 1033 A ; *Filoc. rom.*, II, p. 74.

agoniseşti luarea aminte pentru viitor şi te întoreşti cu încredere precum şi năva Domnul Iisus: «De aduci darul tău la altar şi acolo îţi aduci aminte că fratele tău are ceva împotriva ta, las acolo darul tău înaintea altarului şi mergi şi te împacă mai întâi cu fratele tău şi apoi venind adu darul tău» (Matei 5, 23—24). Dar şi Apostolul Pavel zice: «Toată amărăciunea şi iuimeala şi mânia şi strigarea, împreună cu toată răutatea, să înceteze între voi. Faceţi-vă unii altora buni, îndurători, dându-vă unii altora precum şi Dumnezeu în Hristos să dăruit nou» (Efes. 4, 31—32). El zice: «Mânia şi viciul şi tuismul şi; soarele să nu apună peste mânia voastră» (Efes. 4, 25); el zice: «Nu vă faceţi voi înivă dreptate, iubiţilor, ci lăsaţi loc mîniei lui Dumnezeu» (Rom. 12, 19); el zice: «Nu te lăsa biruit de rău, ci biruie-te răul cu binele» (Rom. 12, 21). Iar acestea s-au spus despre împotrivă unora cu alţii.

80. *Despre alunecare şi pocăinţă*

Despre alunecare, Sfîntul Isaac zice: «Să nu ne întristăm când alunecăm în greşală, ci când stăruim în ea. Căci alunecarea se întimplă uneori chiar şi celor desvîrşi. Dar stăruirea în ea este moarte deplină. Întristarea cu care ne întristăm pentru alunecările noastre ni se socoteşte în locul unei lucrări curate din har. Dar cel ce alunecă a doua oară în nădejdea că se va pocăii, se poartă cu Dumnezeu cu viclenie. Acestuia îi vine moartea pe neaşteptate şi nu apucă timpul în care îi pune nădejdea să împlinească faptele virtuţii»³⁸⁰. El zice iarăşi: «Trebuie să

380. *Op. cit.* Cuv. 60, p. 243—244. Fiecare clipă trebuie luată în serios ca şi când ar putea fi ultima. Nu trebuie să poci tuim cu voia, în nădejdea că vom avea timp în viitor pentru pocăinţă. Nu noi dispunem de timpul viitor, ci Dumnezeu. De aceea nu trebuie să căutăm să dispunem de timpul de faţă lucrînd împotriva lui Dumnezeu, în nădejdea că ne va da alte clipe în care vom lucra pentru El şi L vom mulţumi. Dacă ne-a dat clipa

cunoa tem n tot ceasul c n cele dou zeci i patru de ore ale nop ii i ale zilei, avem nevoie de poc in . Iar n elesul numelui de poc in , precum am cunoscut din adev ratul chip al lucrurilor, este acesta: ea e cerere n-tins n tot ceasul, rug ciune plin de zdrobire pentru iertarea celor trecute, care s ne apropie de Dumnezeu; i ntristare care s ne p zeasc n cele viitoare»³⁸¹. i iar i: «Poc in a s a dat oamenilor ca har dup har. C ci poc in a este a doua na tere din nou din Dumnezeu i dup arvuna primit din credin primim darul (harisma) Lui prin poc in ³⁸². Poc in a e u a milei, ce se deschide celor ce o caut pe ea. Prin u a aceasta intr m la mila dumnezeiasc i f r aceast intrare nu vom afla

de fa , nseamn c ne a dat condi ia pentru a ne declara pentru sau contra Lui. Kirkegaard a eviden iat importan a clipei prezente pentru a ne decide pentru m ntuire, dar cu argumentul c cine se obi nuie te s am ne decizia pentru bine o va tot amina (Der Augenblick). Dar importan a clipei de fa e legat mai ales de faptul c e singura clip dat nou n mod sigur de Dumnezeu. Deci n fiecare clip prezent trebuie s facem binele, pentru c fiecare e singura clip pe care o mai avem n mod sigur ca dar al lui Dumnezeu. Dac Dumnezeu ne d un ir ndelungat de clipe, ni l d n felul acesta, adic ca un ir de clipe din care fiecare pare ultima, sau poate s fie ultima, pentru c ne ofer ntregul timp ca un prilej de declarare a noastr pentru Dumnezeu sau contra Lui, f c nd din ea un prilej de a mplini sau nu voia Lui, de a veni sau nu n apropiere de El, de a cre te sau nu n asem nare cu El. Aceasta e ideea mai profund a Sf. Isaac.

381. Op. cit., Cuv. 50, p. 205.

382. Intr o poc in st ruitoare de fiecare clip se arat rodul mplinit al harului primit n Botez, r spunsul nostru la acest dar. Ea e o adev rat harism ce cre te din har prin conlucrarea noastr cu el. Poc in a e rodul perpetuat i continuu ad ncit al harului Botezului. Biserica ine i din acest motiv la Taina Poc in ei ca la una ce ne d harul cre terii continui n Hristos, ca un ajutor mereu nou n aceast cre tere, sau ne conduce pe drumul des v r irii. Protestantismul, ne tiind de aceast via nou n cre tere n Hristos, e firesc s fi respins aceast Tain .

mil³⁸³. «Pentru că toți au păcătuit, după dumnezeiasca Scriptură, îndreptându-se în dar prin harul Lui» (Rom. 3, 24). Pocăința este harul al doilea și el se naște în inimă din credință și din frică. Iar frica este toiagul prin care răzăm, care ne călăuzește pe noi până ce vom ajunge la raiul duhovnicesc. Și când vom ajunge acolo, ne lăsați să se depărtează. Căci raiul este iubirea lui Dumnezeu, în care se află dulceața tuturor fericirilor»³⁸⁴. Și iarăși: «Precum nu e cu puțin să trece marea cea mare fără o corabie sau o luntre, așa nu poate străbate cineva spre iubire fără frică. Marea acoperită de aburi sărăci, a ezătat între noi și raiul gândit cu mintea, o putem trece cu corabia pocăinței, care are ca vâslă și frica. Dacă vâslă îi aceia ai fricii nu cărmuiesc corabia pocăinței, prin care străbate marea lumii acesteia spre Dumnezeu, ne scufundăm în marea acoperită de aburi sărăci»³⁸⁵.

81. *Iarăși despre pocăință, frică, iubire, plângeri, lacrimi și mustrarea de sine.*

«Pocăința este corabia, frica e cărmaciul ei, iubirea e limanul dumnezeiesc. Frica ne așază deci în corabia pocăinței și ne trece peste marea vieții acoperită de aburi sărăci spre limanul dumnezeiesc, care este iubirea, călăuzindu-ne spre Cel spre care străbat toți cei ce se ostenește și sunt împovărați (Matei 11, 28), prin pocăință. Căci când ajungem la iubire, am ajuns la Dumnezeu și drumul

383. De abia prin pocăință ne însușim activ și adânc lucrarea harului, devenim conștienți, într-o simțire dureroasă, de păcătoșenia noastră pe care Dumnezeu ne a iertat o și ne o iartă continuu, simțim trebuința milei Lui față de noi și venirea ei la noi.

384. *Op. cit.*, Cuv. 72, p. 282. Toiagul dumnezeiesc al fricii și al pocăinței ce odrăsește din ea ne conduce până la raiul iubirii sau al comuniunii depline cu Dumnezeu. Acolo nu mai e folosit. Căci am ajuns în brațele lui Dumnezeu, unde nu mai trăim decât iubirea Lui.

385. *Op. cit.*, Cuv. 72, p. 283.

nostru s a s f r i t i am str b tut la ostrovul care e dincolo de lume, unde e Tat l i Fiul i Sf ntul Duh»³⁸⁶.

Iar despre pl nsul cel dup Dumnezeu zice M ntuito-
rul: «Ferici i cei ce pl ng, c aceia se vor m ng ia» (Matei
5, 4). i despre lacrimi, acela i cuvios Isaac scrie: «Lacri-
mile ce nso esc rug ciunea s nt semnul milei lui Dum-
nezeu, de care s a nvrednicit sufletul n poc in³⁸⁷ i
ale faptului c a fost primit i a nceput s intre prin la-
crimi n c mpul cur iei. C ci de nu se vor dep rta g n-
durile de la cele trec toare i nu vor arunca de la ele
n dejdea n lume i nu se va mi ca n ele dispre uirea
de sine i nu vor ncepe s preg teasc merindea cea bun
pentru ie irea sufletului i nu vor ncepe s se mi te n
suflet g ndurile la cele ce s nt acolo, ochii nu vor putea
s l crimeze. C ci lacrimile izvor sc din cugetarea curat
i ne mpr tiat , din meditarea ndelungat , ne ncetat
i neab tut i din amintirea oric rui p cat sub ire ce s a
ivit n minte i ntristeaz inima cu amintirea lui. Din
acestea se nmul esc lacrimile i sporesc tot mai mult»³⁸⁸.

386. Sf. Isaac Sirul, *Op. cit.*, Cuv. 72, p. 283. Numai iubirea nesf r it
a lui Dumnezeu ne odihne te.

387. Lacrimile s nt semnul poc in ei ad nci a omului, dar i al m n
g ierii ce o simte c Dumnezeu se milostive te de poc in a lui i l iart .
In general omul nu poate pl nge de la sine, dec t de ciuda nesocotirilor,
a jignirilor, din cauza nenorocirilor, sau a unor mprejur ri favorabile,
deci din motive de egoism. Dar pl nsul m ng ietor se na te n el din mila
sincer a altuia pentru el; cu att mai mult din mila lui Dumnezeu.

388. *Op. cit.*, Cuv. 33, p. 145. In starea de poc in prelungit a su-
fletului se ive te n minte amintirea celor mai sub iri p cate i a g n-
durilor de p cate, la care alt dat nu ne am g ndit. P nza ce se a eaz
peste con tiin a noastr sumar de fiecare zi i peste trecutul nostru adu-
nat n noi i inut ntr o stare de incon tien , devine tot mai transpa-
rent i vedem tot mai clar n aceast c mar toate firele de murd rie
ce s au adunat. Pe lng aceasta, chiar n vremea poc in ei pot ap rea
n noi g nduri sub iri de p cat : de m ndrie, de mul umire c ne poc im,
de inere la ceva din lume, de sl bire a g ndului la Dumnezeu. Poc in a
este astfel o lupt prin care surprindem cele mai mici am nunte impure

Iar Sc rarul zice: «Precum focul tope te trestia, a a lacrima cur e te toat pata v zut i g ndit »³⁸⁹. i iar i: «S ne str duim pentru lacrimile curate i nevi clene, g ndind la desfacerea (moartea) noastr . C ci nu este n acestea n elare, sau p rere de sine, ci mai degrab cur ire i naintare n iubirea de Dumnezeu i sp lare de p cate i nep timire»³⁹⁰. i iar i: «Nu crede izvoarelor tale nainte de cur irea des v r it . C ci nu are credin vinul trecut de cur nd din teascuri n bu-toaie»³⁹¹. i iar i: «Lacrimile din frica (de Dumnezeu), au n ele nse i paza lor (de p cat). Dar cele ale iubirii, nainte de iubirea des v r it , poate s nt u or de furat din unii, dac focul pomenirii ne nctate (a lui Dumnezeu) nu arde puternic n inim n vremea lucr rii lor. i e lucru de mirare, cum lacrima cea mai smerit e cea mai sigur la vremea ei»³⁹². i iar i: «Lacrima pentru ie ire (moarte) na te frica; iar c nd frica na te lipsa de fric , se arat bucuria; iar c nd bucuria ajunge necuprins , r sare floarea cuvioasei iubiri»³⁹³.

din noi, puterea cea mai mare de introspectiune, pentru c e sus inut de emo ia fricii de judecata lui Dumnezeu i a iubirii de Dumnezeu.

389. *Scara VII* ; P.G. 88, 808.

390. *Op. cit.*, loc. cit.

391. *Op. cit.*, loc. cit. In lacrimile celui nedeplin cur it de patimi se amestec i motive impure : ciud , pref c torie .a. Numai din sufletul curat curg lacrimi curate.

392. *Scara VII*; P.G. 88, 816. Lacrimile din frica de Dumnezeu nu s nt att de vrednice de laud , ca cele din iubirea fa de El. Dar cele din urm pot fi furate mai u or dec t cele dint i, p n c nd iubirea nu e des v r it . In acest sens, lacrimile mai pu in vrednice de laud , din fric , s nt mai sigure dec t cele mai vrednice de laud ale iubirii. Iubirea e un lucru nalt i de aceea nu poate fi dob ndit att de repede n deplin tatea ei. S nu ne socotim de aceea ajun i la starea de iubire prea repede, ci s ne socotim mai degrab ct mai mult n starea celor ce au motive de fric din pricina necura irii depline de p cate.

393. Neafiat. Frica de Dumnezeu ine p n ajungem la iubirea Lui. Aceasta, odat dob ndit scoate afar frica. Dar aci se spune concentrat c frica duce la bucuria unirii cu Dumnezeu, n care nu mai este

Iar despre musturarea (sau oc r rea) de sine, zice marele Antonie: «Aceasta este marea lucrare a omului, s in gre ala sa deasupra sa naintea lui Dumnezeu i s a tepte ispita p n la r suflarea din urm »³⁹⁴. Iar alt sfnt P rinte, ntreat: «Ce ai aflat, P rinte, mai de pre pe calea ta?», a r spus zic nd: «S te oc r ti pe tine nsu i n toate». Acest lucru l ud ndu l i cel ce a ntreat, a zis: «Alt cale afar de aceasta nu este»³⁹⁵. Iar Avva Pimen a zis: «Toate virtu ile au intrat n lumea aceasta cu suspin. Scoate o virtute i f r ea cu greu va sta omul». i l au ntreat pe el: «Care este aceasta?» i zise: «Ca omul s se oc rasc pururea pe sine nsu i»³⁹⁶. i zise iar i: «Cel ce se oc r te pe sine, orice i s ar nt mpla, fie pagub , fie necinstire, fie orice necaz, se socote te de mai nainte vrednic de ea i niciodat nu se tulbur »³⁹⁷.

fric ; iar din bucuria unirii cu Dumnezeu, se na te iubirea. C ci orice unire produce, prin bucuria ei, iubirea. Desigur, se nt mpl i inversul. Unirea i iubirea nu se pot separa u or.

394. *Apophtegmata Senum (Pateric)*; despre Avva Antonie 4; P.G. 65, 77A. A ine gre ala pe umerii s i n fa a lui Dumnezeu, este a o m rturisi continuu i a nu nceta niciodat a se poc i pentru ea. contrar la ceea ce a f cut Adam, c ut nd s se ascund i s pun vina pentru gre ala sa, pe Eva. De gre al nu scap omul prin sine, ascunz ndu i o, ci atr g nd mila lui Dumnezeu asupra sa, prin m rturisia p catului. Ascunderea e un vicle ug, deci un adaos de p cat. i ea de fapt nu reu e te s ascund p catul, ci l face i mai transparent prin viclenie.

395. Un avv din muntele Nitriei c tre Arhiepiscopul Teofil din Alexandria, n : Pavel Evergetinos : *Adunare de cuvinte dumnezeie ti i nv turi ale Sfin ilor i de Dumnezeu purtorilor P rin i* (grece te). Constantinopol, 1861, p. 161.

396. *Apophtegmata (Pateric)*: despre Avva Pimen, 134; P.G. cit., col. 536 A. C nd fiecare om se laud n fa a altuia, greu mai pot sta unul lng altul. «Nu mai ncape lumea de ei», adic nu mai ncape nici unul lng cel lalt. Poate n contactul cu monahii s a n scut un humor al bagateliz rii faptelor proprii, foarte agreat de poporul nostru.

397. Op. cit., Avva Pimen 95 ; P.G. 65, col. 345. Iat un mijloc de p s trare a lini tii proprii.

82. *Despre luarea aminte i despre paza n eleapt .*

La fel despre luarea aminte i despre paza de sine scrie dumnezeiescul Pavel: «Vede i, cum s umbla i cu grij , nu ca ni te ne n elep i, ci ca ni te n elep i, r s cump r nd vremea, c zilele s nt rele» (Efes. 5, 16). Iar Sf ntul Isaac scrie: «O, n elepciune, c t de minunat e ti i cum vezi de mai nainte toate, de departe! Fericit cel ce te a aflat pe tine. Acela s a eliberat de nep sarea tinerii. Dac cineva cump r cu un pre , sau cu o grij mic doftoria de patimi mari, bine face. C ci aceasta este adev rata filosofie (iubirea de n elepciune), ca cineva, i n cele prea mici i mici ce se fac de c tre el, s vegheze pururea. Acela i adun sie i odihne mari, i nu adoarme, ca s nu i se nt mple ceva protivnic, ci taie pricinile dinainte de vreme. El sufer pentru lucrurile mici o durere mic , nl tur nd prin ea pe cea mare i lu ndu i nainte. De aceea, zice n eleptul: «F te veghetor i treaz pentru via a ta. C ci somnul cuget rii este o rudenie i un chip al mor ii adev rate»³⁹⁸. Mai zice i Vasile, Cuv nt torul de cele sfinte: «Celui ce e greoi n cele mici ale lui, nu i crede c va fi cum se cuvine n cele mari»³⁹⁹.

83. *Cel ce se lini te te trebuie s se srguiasc n toate cele spuse; dar nainte de toate s fie lini tit i bl nd i s se srguiasc n chip curat s cheme pe Domnul Iisus Hristos n untru inimii.*

Pentru toate acestea, srguie te te n toate cele spuse. Dar nainte de toate, ca s chemi cu lini te i cu bl nde e i cu con tiin curat pe Domnul Iisus Hristos ntru

398. Tot textul din Sf. Isaac scoate n relief nsu irea n elepciunii de a fi o asigurare a unui bun viitor i de a avea n felul acesta un caracter profetic. Omul n elept tie viitorul semenului bun i r u, cum nu tie cel ne n elept, care se mi c spre viitor ca un orb.

399. Morali'Q, *Reg. VIII*, cap. 2 ; P.G. 31, 713 C.

ad ncul inimii, a a cum am spus. Prin aceasta vei avea, naint nd pe cale, harul dumnezeiesc odihnind n sufletul t u. C ci zice Sc rarul: «Nimenia s nu cuteze s vad vreodat urm de lini te, p n ce e tulburat de m nie, de p rerea de sine, de pref c torie i de inerea minte a r ului; dac nu c tig ie irea din acestea. Iar dac cineva e curat de acestea, acela va cunoa te i singur ceea ce este de folos. Ba socotesc c nici acesta»⁴⁰⁰.

De fapt, n acest caz, vei avea nu numai harul odihnindu se n sufletul t u, ci i sufletul odihnindu se n chip des v r it din partea demonilor i al patimilor ce te tulburau nainte. C ci chiar dac l tulbur iar i, dar nu mai lucreaz n el, pentru c sufletul nu mai e alipit de ei, nici nu mai dore te pl cere de la ei (sau de la ele).

84. *Despre dragostea cea bun i care scoate pe om din sine (extatic) i despre frumuse ea dumnezeiasc.*

C ci tot dorul unuia ca acesta i dragostea lui din inim i care l scoate din sine i toat sim irea lui caut spre frumuse ea cov r itoare i preafericit, pe care P rin ii au numit o i v rful tuturor celor dorite. De fapt, spune Marele Vasile: «C nd dragostea credin ei cuprinde sufletul, tot chipul r zboaielor i apare vrednic de r s i to i cei ce l h r uiesc din pricina Celui dorit, mai mult l veselesc dec t l lovesc». i iar i: «Ce e mai minunat dec t frumuse ea dumnezeiasc? Ce g nd e mai pl cut dec t cel despre m re ia lui Dumnezeu? Ce dor al sufletului e at t de puternic i de greu de purtat ca cel ce vine de la Dumnezeu n sufletul care s a cur it de toat r u tatea i care spune ntru o adev rat sim ire: «R nit de dragoste s nt eu?» (C nt. C nt. 2, 5)⁴⁰¹.

400. Scara XXVII; P.G. 88, 1108.

401. Sf. Vasile, *Regule pe larg*, 2; P.G. 31, 909.

85. *Despre ispit i despre retragerea lui Dumnezeu pentru ndreptare i despre p r sirea din partea Lui prin ntoarcerea de la om.*

Ispita e, fie din ng duin a sau din retragerea lui Dumnezeu pentru ndreptarea noastr , fie din p r sirea din partea lui Dumnezeu care se ntoarce de la cineva. Pentru ce? Ca mintea s nu se m ndreasc pentru binele cel a aflat. Ci, r zboit i certat , s sporeasc pururea n smerenie. C ci aceasta e singura prin care nu numai biruie te pe cei ce o r zboiesc pe ea cu m ndrie, ci se i nvrednice te de daruri necontenit mai mari, naint nd pe c t e cu puțin firii omene ti, m car c e legat cu lanuri de nedesf cut i ap sat de povara trupului, spre des vr irea i nep timirea cea dup Hristos. C ci zice Sf ntul Diadoh: «Domnul nsu i zice c satana a c zut ca un fulger din ceruri (Luca 10, 18), ca s nu priveasc cel cu chip ur t (desfigurat)⁴⁰², la loca urile sfin ilor ngeri. Cum, deci, cel ce nu se nvrednice te de p rt ie cu slujitorii cei buni, poate avea ca loca comun cu Dumnezeu mintea omeneasc ?⁴⁰³. Ei vor zice c aceasta se nt mpl prin ng duirea (retragerea) dumnezeiasc . i mai mult nimic nu vor zice. Dar retragerea pentru ndreptare nu lipse te nicidecum sufletul de lumina dumnezeiasc , ci, de multe ori, cum am mai spus, harul numai i ascunde min ii, prezen a lui, ca s mping sufletul, prin am r ciunea pricinuit de demoni, s cear cu

402 cel f r chip, cel desfigurat, cel cu chip ur t. Nici satana ca creatur nu poate lep da chipul ce i s a dat de Dumnezeu, dar acest chip e str mbat, e desfigurat, e ur it din untru. Nimic nu e mai ur t dec t un chip desfigurat, care poart n el tr s turile vicleniei, sau ale multor altor feluri de p cate. C ci acest chip desfigurat arat n acela i timp cum trebuia s fie cel desfigurat i ce a ajuns prin r utate.

ceva nsp im nt tor i totodat demn de mil n el. Satana a r mas spirit n eleg tor i nzestrat cu ra iune. Dar ce pervers e inteligen a lui i ce sucit ra iunea lui!

403. Aceasta era o nv tur a Masalianilor.

toat frica i cu mult smerenie ajutorul de la Dumnezeu, cunosc nd pe nctul r utatea du manului s u⁴⁰⁴. a a cum o mam dep rteaz pu in de la piept pruncul ei care nu respect r nduielile al ptatului, pentru ca speriat de fe ele str ine sau amenin toare ale unor oameni sau animale din jur, s se ntoarc cu mult fric i cu lacrimi la s nul mamei. Iar retragerea lui Dumnezeu din motiv de ntoarcere de la om, pred , oarecum, legat demonilor sufletul care nu voie te s L aib pe Dumnezeu. Dar noi nu s ntem «fiii respingerii» (Evr. 10, 39), s ne fereasc Dumnezeu, ci credem c s ntem prunci adev ra i ai harului lui Dumnezeu, al pta i prin mici retrageri i dese m ng ieri de la El⁴⁰⁵, pentru ca, prin bun tatea lui Dumnezeu, s ajungem la b rbatul des vr it, la m sura vrstei lui Hristos» (Efes. 4, 13)⁴⁰⁶.

i iar i: «Retragerea spre ndreptare aduce ntristare mult i smerenie i o dezn dejde m surat sufle

404. In vreme ce unii nu tiu dec t de retragerea pur i simplu a lui Dumnezeu, dup ei prezen a lui Dumnezeu trebuind s fie i sim it , Diadoh cunoa te o retragere a lui Dumnezeu care e numai o ascundere a Lui, care face prezen a Lui doar nesim it , dar nu total ie it din suflet. Dumnezeu continu s lucreze n acest caz n suflet, dar f r s fie sim it direct, ci n fapte. Autorii scrierii de fa i nsu esc aceast idee. Ea e proprie i lui Marcu Ascetul, care spune c Hristos e prezent n chip nesim it n om ncep nd de la Botez, dar devine sim it prin fapte. Dar i dup ei, ca i dup Diadoh, Marcu Ascetul, Sf. Simeon Noul Teolog, starea normal i n zuit e aceea c nd prezen a ns i a lui Dumnezeu e sim it nemijlocit. Ascunderea sau intrarea ntr o prezen nesim it de om e o stare excep tional , un fel de pedeaps pedagogic pentru om. Teologii catolici, ncep nd cu Hausherr, consider c aceast prezen nesim it a lui Dumnezeu n suflet e cea natural i repro az lui Diadoh, lui Marcu Ascetul i mai ales lui Simeon Noul Teolog un fel de semimasalianism. Aici st ne n elegerea teologiei catolice pentru spiritualitatea ortodox .

405. Harul n grece te e de genul feminin, deci poate fi asem nat cu o mam .

406. Diadoh, *Op. cit.*, cap. 86 , *Filoc. rom.* I, p. 377.

tului, ca partea lui iubitoare de slavă și de dorință de a se impune altora să vină, după cuviință, la smerenie. Ea aduce, deci, îndată, inimii frica lui Dumnezeu și lacrimi de mîrturisire și dorință de mult timp cere prea bună⁴⁰⁷. Iar retragerea pricinuită de întoarcerea lui Dumnezeu (de la suflet), îngăduie ca sufletul să se umple de deznădejde, de necredință, de mînie și de îngâmfare. Trebuie să avem deci experiența ambelor retrageri (ale lui Dumnezeu) și să ne apropiem de Dumnezeu potrivit cu felul fiecăreia. În cazul celei dintîi sîntem dator să aducem mulțumire lui Dumnezeu ca Celui ce a pedepsit mîndria cunoștințelor noastre cu retragerea spre îngâmfare, pentru că să ne năvălească, ca un Prinț bun, deosebirea între virtute și păcat. În cazul celei de a doua, trebuie să aducem mîrturisirea neîncetată a păcatelor și lacrimi nelipsite și o retragere și mai mare de la cele rele pentru că, astfel, prin sporirea ostenețelor, să putem îndupleca pe Dumnezeu să caute, ca mai înainte, la inimile noastre.

Dar trebuie știut că, atunci cînd începe lupta între suflet și satană într-o ciocnire esențială, din îngăduința (lui Dumnezeu), spre îndreptare, harul se ascunde, cum am spus mai înainte, dar ajută în chip neștiut sufletul, ca

407. Acestea sînt roadele pozitive ale retragerii pedagogice, sau ale ascunderii prezenței lui Dumnezeu, fără plecarea din suflet. Unde nu sînt aceste roade, Dumnezeu a părăsit sufletul pentru că acesta s-a întors de la El. Mîntuirea nu e adusă de un Dumnezeu prezent, dar nelucrător; nu e adusă în chip magic, fără ca El să își arate puterea transformatoare asupra omului în faptele și simțirile lui de om nou. Astfel retragerea pedagogică a lui Dumnezeu e numai într-un anumit sens retragere, în alt sens, Dumnezeu rămîne prezent și chiar lucrător, dar lucrarea Lui se arată în altfel de roade: în frica de osîndă, în întristarea pentru păcate, în pocînire. Dumnezeu se vede prin ele ca un factor ascuns, dar eficient. Sufletul îl simte pe de o parte prezent, pe de altă parte retras, din nemulțumire pentru păcatele lui și conducîndu-l prin aceste altele și simțiri spre mîntuire.

s arate vr jma ilor lui c biruin a e numai a sufletului»⁴⁰⁸.

Iar Sf ntul Isaac Sirul zice: «Nu e cu putin omului s se n elep easc f r ispitele din ng duin (prin n g duirea lor de c tre Dumnezeu) n r zboaiele duhovnice ti i s cunoasc pe Purt torul lui de grij , s simt pe Dumnezeu i s se nt reasc n credin a n El n chip ascuns, dec t prin puterea experien ei pe care a primit o. C ci, c nd harul vede c a nceput n cugetarea lui pu in p rerea de sine i a nceput s g ndeasc lucru mare despre sine, ndat ng duie s se nt reasc ispitele mpotriva lui, p n ce va cunoa te omul sl biciunea sa i va alerga la Dumnezeu i se va prinde de El ntru smernie. Prin acestea ajunge omul la m sura b rbatului des vr it (Efes. 4, 13)⁴⁰⁹, prin credin i n dejde n Fiul lui Dumnezeu, i se nal la iubire. C ci iubirea lui Dum

408. Diadoh, *op. cit.*, cap. 87 ; *Filoc. rom. I*, p. 378. dat aci un nou motiv al ascunderii harului: ndat ce ncepe vr jma ul lupta mpotriva sufletului, harul se ascunde, ca s arate aceuia c biruin a asupra lui va fi numai a sufletului. C ci dac aceast ascundere ncurajeaz pe vr jma s i nte easc atacurile, experien a acestei retrageri face i sufletul s i nt reasc rezisten a i s i sporeasc n acela i timp cerearea de ajutor c tre Dumnezeu. Astfel, de fapt, biruin a se ob ine n mod mai accentuat de c tre suflet, dec t atunci c nd harul lui Dumnezeu lucreaz n chip descoperit. Prin aceasta vr jma ul vede c nu e u or de dobor t un suflet i cap t un respect fa de el i o team de a l mai ataca att de u or i de ncrez tor n biruin a sa. Sufletul nsu i are n felul acesta un prilej de a se nt ri, iar pe de alt parte, prilejul de a cunoa te ct de amenin at e f r ajutorul lui Dumnezeu. De aceea oamenii duhovnice ti primesc cu bucurie i ispitele i i mul umesc lui Dumnezeu pentru ele. Dumnezeu voie te pe de o parte s aib suflete eroice i vrea s dovedeasc satanei t ria sufletului omenesc, pe de alta voie te ca ele s se lege i mai mult de Dumnezeu, i s i nsu easc i prin aceast sim ire dramatic ajutorul ce li l d Dumnezeu. aci o dialectic str ns i sub ire, ca n toate st rile spirituale omene ti.

409. Înaintarea la m sura vrstei duhovnice ti a lui Hristos, nu se face pe un drum neted, ntr o continu senin tate i bucurie, ci prin grele i dramatice lupte i peripe ii.

nezeu fa de om se face cunoscut ca minunat cnd se arat n mijlocul mprejur rilor care i ntrerup n dejdea⁴¹⁰. Atunci i arat Dumnezeu puterea Lui, n izb-virea ce i o d omului de la El. Cci niciodat nu cunoate omul puterea lui Dumnezeu cnd se afl n odihn i i la largul s u⁴¹¹. i niciodat nu i a ar tat Dumnezeu lucrarea Lui n chip simit, dec t n ara lini tii i n pustiu i n locuri lipsite de ntlniri i de tulburarea pricinuit de mpreuna vie uire cu oamenii»⁴¹².

86. *Despre nep timire i despre ce este nep timirea omeneasc .*

Pe lng acestea, trebuie s ad ug m aci i un cuv nt deosebit despre nep timire i despre des vr ire; i apoi s punem, peste pu in, cap t acestei scrieri.

410. Atunci iube ti cel mai mult pe cineva, cnd te a scos dintr o mare primejdie.

411. Numai n situa ii n care omul nu mai are n dejde la nimic, n a a zisele «situa ii de limit » (Grenzsituationen, cum le spune filosoful Karl Jaspers), dar totu i nu renun cu totul la n dejdea ntr o minune a lui Dumnezeu, dac aceast minune se produce, Dumnezeu i arat omului limpede puterea Lui. Astfel omul o poate confunda cu vreo putere a naturii, destoinicieii omene ti. Cnd e ti s n tos nu sim i at t de u or darul lui Dumnezeu, ca atunci cnd, bolnav fiind, recape i s n -tatea dup ce aproape c nu mai n d jduiai aceasta.

412. *Op. cit , cuv. 19, p. 73.* Marile minuni sau ar t ri ale puterii mai presus de fire a lui Dumnezeu se arat n locurile unde se lini tesc sihastrii. Dar exist i o « ar » interioar a lini tii, pe care o g sesc unii credincio i mai ales n clipele «situa iilor de limit », cnd i pun ultima n dejde n Dumnezeu. Atunci ei s au desp r it spiritual de to i i de toate, cci i a v zut i le a v zut fr putere. Atunci nu se mai tiu dec t fa n fa cu Dumnezeu, ntr o stare, care, de i e de mare tensiune, e n acela i timp de mare «lini te», cci nimic nu i mai intereseaz , nimic nu i mai tulbur . Atunci omul e ntreg numai n dejde ndreptat spre Dumnezeu i se las cu totul n voia Lui. i chiar dac nu s ar produce minunea pe care o cere, el se las totu i n seama lui Dumnezeu. «Fac Dumnezeu ce va vrea! Orice va fi, simt c aceea va fi voia Lui».

Despre acestea zice Marele Vasile: «Cel ce s-a făcut iubitor al lui Dumnezeu îi dorește să aibă, fie cât de puțin, nepatimirea Lui și poftă să guste din sfințenia Lui duhovnicească, din liniștea, din netulburarea și blândețea Lui și din veselia și bucuria ce se nasc din acestea, să se străduiască să înlătureze gândurile de la toată patima materială care îl tulbură sufletul; să privească cu ochii curat, neumbrit, la cele dumnezeiești și să se facă locaș nesturat al luminii de acolo⁴¹³. Deprinzându-și sufletul cu o astfel de stare, se face, pe măsura asemănării dobândite, familiar lui Dumnezeu, iubitor și atotdoritor al Lui și, ca unul ce a purtat o luptă mare și grea și a ieșit din amestecarea cu materia, poate vorbi cu Dumnezeu cu o cugetare curată și desprinsă de orice amestec cu patimile trupești»⁴¹⁴. Atunci, despre nepatimire.

Iar despre ce este nepatimirea omenească, Sfântul Isaac scrie așa: «Nepatimirea nu înseamnă a nu mai simți patimile, ci a nu le mai primi. Căci din multe și felurite virtuți, pe care le au dobândit unii, arătate și ascunse, au slăbit patimile în ei și ele nu mai pot să se răscălească împotriva sufletului⁴¹⁵. Și cugetarea nu mai are nevoie

413. Omul ca locaș al lui Dumnezeu, este în același timp subiect dornic să cuprindă cât mai mult din Dumnezeu. Deci este un locaș nesturat de Dumnezeu.

414. Neaflat. Starea de nepatimire a omului, trăsură proprie sfinților și atât de lăudată în cântările bisericești închinată lor, s-ar putea numi cu un nume mai îneles azi și mai potrivit oamenilor care nu pot ajunge la ea decât eliberându-se de patimi, mai degrabă despătimire. Ea nu este o stare neutră, ci o mare putere de curățenie și de iubire, o mare libertate de toate pornirile inferioare și egoiste. De aceea de această stare îneci puterea «vederii» lui Dumnezeu, a simțirii intense a prezenței Lui.

415. Voința este factorul de acceptare a patimilor, factorul care le face personale. Pentru nu sunt acceptate de voință, ele se pot mișca în persoană, sau în jurul interior care înconjoară nucleul persoanei, dar nu au devenit ale persoanei. Dar nu este bine a le lăsa să zăbovească prea mult nici în persoană, la ușa voinței. Căci aceasta poate ceda când este forțată prea mult. Împotriva lor trebuie ținute virtuțile, ca niște ostași care ies la respingerea patimilor.

să ia totdeauna aminte la ele, pentru că tot timpul este plin de înlesurile ei (dumnezeiești) din cercetarea și ocuparea cu cele mai bune moduri de purtare, care se mișcă în minte prin luarea aminte la ele. Dar când patimile încep să se miște și se tulbure, cugetarea este răpită deodată de vecinătatea lor, băgând de seamă ceva ce a apărut în minte. Deci patimile rămân în ea nelucrătoare. Așa a spus Fericitul Marcu: «Mintea împlinind, prin harul lui Dumnezeu, faptele virtuților și apropiindu-se de cunoștință, puțin mai simte din partea răului și a pornirii nerăzională din suflet»⁴¹⁶. Căci cunoștința ei o răpește la înălțime și o înstrinează de toate cele din lume. Astfel, pentru limpezimea, subiriimea, sprinteneala în lărmii și ascuțimea minții și pentru nevoia lor, mintea acestora se curățește și mai mult și se dovedește străvezie pentru lumină, pentru faptul că trupul lor s-a uscat prin ocuparea cu liniștea și cu îndelungata petrecere în ea⁴¹⁷. Pentru aceasta, vederea aflătoare în ei pune

416. După Ammann, *op. cit.*, p. 143, nota 1, ar fi vorba nu de Marcu, ci de Evagrie. Ammann citează pe A. J. Wensink, *Mystic treatises by Isaak of Ninive*, Amsterdam, 1923, p. 345. Se descrie în citatul din Isaac un proces foarte fin din minte. Cugetarea ca funcție a minții nu cugetă la patimi pentru că acestea nu se mișcă cu tulburare în suflet. Când acestea se tulbură în suflet, atenția cugetării este atrasă de ele sau de chipul ispitor, pe care ele l-au proiectat în minte. Atunci mintea, care se ocupa încă de mai înainte cu cugetări curate, se scufundă și mai mult în acestea și patimile rămân fără putere de înrurire asupra ei. Căci cugetările acelea sunt atât de nalte și de frumoase, că o fac nesimțitoare fa de toate ispitele ce i le oferă patimile.

417. Există o strânsă legătură între transparența minții pentru lumina de sus și între transparența trupului, dobândită prin înfrunare, prin lepădarea grosimii și grăsimii. Trupul urează transparența duhului nu numai spre cei din afară, ci și spre cele dumnezeiești. Printr-un trup subțire, sufletul iradiază ușor și spre cei din afară, dar se face deschis și înlesurilor nalte, dumnezeiești; sau prin transparența lui se simte mai ușor Dumnezeu. Căci grosimea stă grea și opac peste minte și în relația ei cu cei de afară și cu Dumnezeu. Îngreunează în alegerea și

st p nire u or i repede pe fiecare i i c l uze te spre lucrurile minunate legate de ea. i prin aceasta, mult se vor mbog i n vederile lor i cugetarea lor niciodat nu va fi lipsit de con inutul cunoa terii; i nu vor fi niciodat n afar de acelea pe care roada Duhului le s de te n ei. Iar prin obi nuin a de mul i ani se vor terge din inima lor amintirile care mi c patimile n sufletul lor i t ria st p nirii diavolului. C ci atunci c nd sufletul nu se t rguie te cu patimile i nu se nso e te cu g ndurile ce pornesc din ele, pentru c este st p nit ne nctat de alt preocupare, t ria unghiilor patimilor nu se poate prinde de sim irea lui n cei duhovnice ti»⁴¹⁸.

Iar Sf ntul Diadoh zice: «Nep timirea este nu a nu fi r zboi i de demoni, c ci pentru aceasta ar trebui, dup Apostol, s ie im din lume» (1 Cor. 5, 10), ci, fiind r zboi i de ei, s r m nem nebirui i. C ci r zboinicii purt - tori de plato e, de i s nt inta s ge ilor vr jma ilor i aud zgomotul s ge ilor primite, ba i v d aproape toate s ge - ile trimise mpotriva lor, nu s nt r ni i, datorit t riei ve mintelor ost e ti; c ci, fiind ap ra i de plato e, cu toate c s nt r zboi i, r m n nebirui i. Iar noi, prin toat arm tura luminii i prin coiful m ntuirii, narma i cu toate virtu ile, nfr ngem cetele ntunecate ale demonilor (Efes. 6, 11, 17). C ci cur ia vine nu numai din nes vr irea celor rele, ci i din biruirea deplin a celor rele prin mplinirea celor bune»⁴¹⁹.

Iar Sf ntul Maxim cunoa te o mp trit nep timire, zic nd: «Prima nep timire numesc mi carea spre un p cat al trupului, ne mplinit cu lucrarea; a doua nep timire numesc respingerea des vr it a g ndurilor p ti - ma e din suflet, prin care se vesteje te mi carea patimi

comunicarea n am ndou direc iile. De altfel o minte care nu e str vezie pentru cele dumnezeie ti, nu are de comunicat un con inut duhovnicesc experiat nici celor de afar .

418. Sf. Isaac Sirul, *op. cit.*, cuv. 81, p. 210.

419. Sf. Diadoh *op. cit.*, cap. 95 ; *Filoc. rom.* I, p. 387.

lor din prima nep timire; a treia nep timire numesc des v r ita nemi care a poftei spre patimi, datorit c reia se produce i a doua nep timire, constatatoare din cur - ia g ndurilor; a patra nep timire numesc des v r it le - p dare a tuturor nchipuirilor sensibile din cugetare, din care i ia na tere a treia, prin faptul c nu are nchipu - irile celor sensibile ca pricini care s produc n ea chi - purile patimilor»⁴²⁰. i iar i: «Nep timirea este starea pa nic a sufletului, datorit c reia e greu de mi cat spre p cat»⁴²¹.

87. *Iar i despre nep timire i des v r ire.*

Iar Sf ntul Efrem vorbe te astfel despre nep timire i des v r ire: «Cei nep timitori (desp timi i), ntinz ndu se peste ei f r s se sature, urm resc des vâ r irea f r sfr it. Pentru c bun t ile ve nice nu au sfr it»⁴²². i

420. Sf. Maxim M rt., *Cele cinci sute de capete*, III, 36 ; P.G. 90, 968 A. Nep timirea des v r it , sau a patra, este lipsa chipurilor sensibile din cugetare. Lipsind acestea, pofta de care se elibereaz nep timirea a treia, nu are putin a s dea chipuri patimilor spre care s ar putea mi ca. Nemi c ndu se pofta spre astfel de chipuri, lipsesc i g ndurile p tima e din a doua nep timire. Iar lipsind aceste g nduri nu se nf ptuie te nici p catul cu fapta, ceea ce constituie prima nep timire. In definitiv i ne - p timirea se reduce, n cea mai ultim esen a ei, la golirea min ii de chipurile sensibile, ca i cunoa terea cea mai nalt , direct a lui Dum - nezeu cel lipsit de margini. Astfel nep timirea i cunoa terea nemijlocit a lui Dumnezeu coincid. Dar exist i o nep timire care prive te la lu - cruri, la oameni i la chipurile lor f r poft , f r patim . Dar ea e mai fragil , mai nesigur , ea e nep timirea a treia, deci a doua dup cea mai nalt . De aci urmeaz i contrarul: patimile ncep de la sim uri, ca s urce prin chipuri p n la minte, de unde coboar la fapte prin trup ca patimi formate.

421. Acela i, *Capete despre dragoste*, I, 36; P.G. 90, 968 A; *Filoc. rom.* I, p. 42.

422. Neaflat. Nep timirea e definit aci n n eles pozitiv, ca des v r - ire. Iar ca atare e socotit ca neav nd sfr it, cum nu are nici des v r - irea. Pentru c ea e mbog irea n toate bun t ile, care nu au sfr it. Ca atare nep timirea nu e indiferen fa de al ii, ci o bun tate curat .

iar i: «Ea este des v r it c t prive te m sura puterii omene ti, dar e f r s f r it (nedes v r it), ca una ce se ridic pururea peste sine ns i prin adausurile neconte-nite ce se nal ne nctat prin sui urile spre Dumne-zeu»⁴²³.

La fel, spune Sf ntul Nil despre des v r ire: «Trebuie s n elegem dou des v r iri: una vremelnic i una ve-nic . Despre cea din urm scrie Apostolul: «Iar c nd va veni des v r itul, va nceta ceea ce e din parte» (1 Cor. 13, 10). Cuv ntul: «C nd va veni des v r itul» nseamn c aici (pe p m nt) nu putem cuprinde des v r irea dum-nezeiasc⁴²⁴. i iar i: «Dou des v r iri cunoa te Sf n-tul Pavel i tie pe acela i om des v r it i nedes v r it. Pentru via a de fa l nume te des v r it, iar fa de cel cu adev rat des v r it, nedes v r it. De aceea, zice: «Nu pentru c am luat, m am i des v r it» (Filip. 3, 12). i dup pu in: «C i s ntem deci des v r i i, aceasta s o cuget m» (Filip. 3, 15)⁴²⁵.

Numai p tima ul caut ale sale, sau sufer pentru c alii nu i ofer destule mijloace, sau nu i se ofer ei n i i ca mijloace suficiente pentru pl cerile sale. Desp timitul nu e nici el indiferent fa de alii, ci sufer n raport cu ei, dar nu pentru c nu i ofer mijloace suficiente pentru pl ceri, ci pentru c ei n i i sufer . P tima ul are comun cu ceilal i oameni c sufer n c utarea mereu nesatisf cut a pl cerilor ca i aceia, dar ntr o desp r ire i nep sare de ei. Nap timitorul sufer pentru suferin a altora, nu pentru sine. El e n adev rat comuniune, n adev rat p rt ie la suferin a lor. Cel eliberat de patimile de pl cere, sufer de p timirea curat , dureroas , neegoist , pentru alii. In aceast privin supremul model ne este Hristos. Dar ntruc t suferin a pentru alii n-ceteaz c nd aceia nu mai sufer , ns iubirea din care izvor te ea nu are cap t, des v r irea legat cu desp timirea nu are nici ea cap t. Dum-nezeu i semenii pot fi iubi i ve nic, tot mai mult. Iubirea din cei desp timi i poate cre te ve nic pentru c se hr ne te din iubirea lui Dum-nezeu, care e nesecat i f r margini.

423. Neaflat.

424. Neaflat.

425. Neaflat.

88. *Despre nclinarea spre patim , pl cerea de patim , primirea patimii i nep timirea.*

Dar spune i Sfntul Ilie Ecdicul: «Înclinarea spre patim e materia rea a trupului; pl cerea de patim e materia rea a sufletului; primirea patimii este materia rea a min ii. Organul celei dint i e pip itul; organul celorlalte s nt celelalte sim uri; iar a celei din urm , dispozi ia contrar »⁴²⁶. i iar i: «Cel ce are pl cerea de patim este aproape de cel ce nclin spre patim ; iar cel ce prime te patima e aproape de cel ce are pl cere de patim . Dar e departe de am ndoi cel nep timitor (des p timit, nep tima)»⁴²⁷.

89. *Cine este cel ce nclin spre patim , cel ce are pl cere de patim , cel ce prime te patima i nep timitorul (nep tima ul, ne mp timitul)? Despre t m duirea primelor i pricinuirea celei din urm .*

«Împ timit este cel ce are pornirea spre p cat mai tare ca ra iunea, chiar dac nu p c tuie te deocamdat . Pl cerea de patim o are cel ce are lucrarea p catului

426. Culegere de sentin e, 71; P.G. 127, 1142; *Filoc. rom.* IV, p. 291. Trupul nclin spre patim . Aceasta e un con inut al mi c rii lui. Inclinaarea aceasta l m n spre pip itul celor dorite. Sufletul are pl cere de patim . Aceasta e con inutul mi c rilor lui p n ce nu e liber de patimi. Pornirea spre patim a luat prin suflet un caracter mai con tient. Sufletul tinde spre mplinirea pl cerii p tima e prin alte sim uri mai con tiente (v z, auz etc). Mintea e cea care se hot r te s accepte patima. i o face aceasta cu o anumit libertate. Organul prin care lucreaz ea este o dispozi ie contrar binelui sau lui Dumnezeu. S nt descrise aci trei faze n dezvoltarea patimilor.

427. Ilie Ecdicul, op. cit., cap. 72; P.G. cit. col. cit.; *Filoc, rom.* IV, p. cit. Aceast culegere e atribuit i Sf. Maxim M rt., *Capita alia* , P.G. 90, 1416 C. Vezi M. Th. Disdier, *Elie l'Ecdicos et Ies* atribuek a *St. Maxime le Coniesseur et Jean le Carpathos*, în : «Echos d'Orient» 31 (1922), p. 17—44.

mai slab dec t ra iunea, chiar dac o sufer n afar ⁴²⁸. Primitor de patim este cel care e mai mult liber dec t rob mijloacelor (p catului). Iar nep tima e cel ce nu prime te nimic din felurimea acestora»⁴²⁹.

La fel, despre t m duirea celor dint i zice acestea: «Înclinarea spre patim se nl tur din suflet prin post i rug ciune; pl cerea de patim , prin priveghere i t cere; primirea patimii se nl tur prin lini tire i luare aminte. Iar nep timirea se na te din pomenirea lui Dumnezeu»⁴³⁰.

90. *Despre credin , n dejde i dragoste.*

Dar nceputul, mijlocul i sfr itul, iar, de voie ti s spui, i d ruitoarele i c l uzitoarele tuturor bun t ilor (virtu ilor) s nt credin a, n dejdea i dragostea, această ntreit fr nghie esut de Dumnezeu; i mai mult dec t toate dragostea, pentru c «Dumnezeu este iubire» (1 Ioan 4, 8). De aceea, nu e drept s nu mplnim lipsa lucr rii de fa i prin aceasta. Mai bine zis, dup Sf ntul Isaac Sirul, «des v r irea multor roade ale Duhului o prime te cineva atunci c nd se nvrednice te de iubirea de

428. Textul grec al Filocaliei spune: n afar . Dar la margine se observ : poate n untru.

429. Ilie Ecdicul, *op. cit.*, cap. 73 ; P.G. cit., col. cit.; P.G. 90, col. cit., *Filoc. rom.* IV, p. cit. Nu cunoa te deosebirea ntre aceste grade de m p timire, pentru c nu se afl ntr unul din ele, deosebit de celelalte.

430. *Op. cit.*, cap. 74; *foc. cit.*; Maxim M rt., *op. cit.*; P.G. cit, *loc. cit.* ; *Filoc. rom.* IV, p. cit. Imp timirea trupului se vindec prin virtu ile principale ale trupului; nfr narea i rug ciunea, ca act de voin exercitat asupra trupului i ca act de chemare a lui Dumnezeu, care opre te i trupul de la fapte p tima e; pl cerea de patimi, prin priveghere i t cere, ca acte de voin exercitate asupra sufletului; primirea patimii, prin lini tire i luare aminte, ca acte de voin exercitate asupra cuget rii. Ne mp timirea se na te din pomenirea lui Dumnezeu, care d min ii un con inut fr chip i o ine atrnat de frumuse ea Lui i de nelesul Lui nesfr it.

s vârit »⁴³¹. De fapt, scrie Sfântul Ioan Scărarul: «După toate cele spuse înainte, rămân acestea trei: legătura care strânge în sine toate: credința, nădejdea, dragostea. «Iar mai mare decât toate este dragostea» (1 Cor. 13, 13). Căci «Dumnezeu este iubire» (1 Ioan 4, 8). De aceea, eu văd pe prima că răz, pe a doua că lumin, iar pe a treia că cerc. Dar toate sunt o unică lumină și strălucire. Căci cea dintâi toate le poate face și zidi; a doua mbrăiează mila lui Dumnezeu și nu ne face de rușine⁴³². Iar cea de a treia niciodată nu cade, nici nu încetează de a vedea (de a contempla), nici nu lasă pe cel hrănit de ea să se liniștească de nebunia ei»⁴³³.

și iarăși: «Cuvântul despre iubire este cunoscut înginerilor; și lor, pe temeiul lucrării iluminării, Dumnezeu le este iubire» (1 Ioan 4, 8). Dar cel ce voiește să definească acest cuvânt, e ca un orb care numai răsăditul nisipului vede. Iubirea, după calitate, este asemănarea cu Dum-

431. Sf. Isaac Sirul, *op. cit.*, Cuv. 85, p. 384. Desvârșirea constă în iubire. Ba e cea mai înaltă dintre virtuți. Într-ucât la ea se ajunge de obicei trecând prin toate virtuțile, ea e și o culminare a fiecărei virtuți, dar în armonie cu toate celelalte. Nu poate avea cineva iubire desvârșită, dacă e un lăcom, un îngâmfat, un leneș, un om frământat și frământător. Toate virtuțile duse la culme în sinteză, înseamnă iubire, sau sunt însuflețite de iubire.

432. Prin credință putem toate; ea e temelie în lucrare. Prin nădejde mbrăimăm cu vederea toată mila nesfârșită a lui Dumnezeu, cu toate puterile ei; nădejdea niciodată nu ne face de rușine în fața altora, pentru că am avut-o; căci chiar dacă nu ni s-a împlinit ceva ce am nădăjduit, ni s-a împlinit altceva; dacă nu ni s-a împlinit ceva azi, nădăjduim că ni se va împlini mâine; și până la urmă ni se împlinesc toate în viaa veșnică; atunci vom fi văzuți sigur că n-am rămas de rușine.

433. *Scara* XXX; P.G. 88, 1153—1156. Iubirea nu isprăvește niciodată de a se adânci privind în taina indefinită a semenului pe care îl iubește, sau în taina infinită a lui Dumnezeu. Cel ce iubește pe cineva, uitând de toate și trecând peste toate, pare «nebun» celorlalți. Dar el a găsit în acela «comoară» de preț nesfârșit, pe care ceilalți nu o văd. Au fost și sunt atâtia «nebuni» pentru Hristos, în stare să jertfească toate pentru El până în viaa pământească, din siguranță că o vor dobândi pe planul veșniciei (Matei 10, 39). Cel iubit e mai de preț decât însăși sinea proprie.

nezeu, pe c t e cu puțin muritorilor; după lucrare, este o be ie a sufletului⁴³⁴; iar după însu ire, este izvorul credin ei, ad ncul f r fund (abisul) al ndelungei r bd ri, marea smereniei. Iubirea este, n chip principal, lep - darea a toat g ndirea protivnic⁴³⁵, dac iubirea nu socote te r ul (1 Cor. 13, 5). Iubirea, nep timirea i nfie - rea se deosebesc numai după numiri. Precum lumina i focul i flac ra s nt adunate ntr o singur lucrare, a a g nde te i despre acestea»⁴³⁶.

Iar Sf ntul Diadoh spune: «Socote te, frate, c fie - c rei vederi duhovnice ti i premerge credin a, n dej - dea i dragostea, dar mai mult dragostea. C ci cele din - ti nva s se dispre uiasc toate bunurile v zute. Dar iubirea une te sufletul nsu i cu virtu ile lui Dumnezeu, aduimec nd printr o sim ire a min ii pe nev zutul Dum - nezeu»⁴³⁷. i iar i: «Alta este dragostea natural a su - fletului i alta cea care se adaug ei de la Sf ntul Duh. Cea dint i se mi c din voia noastr , pe m sur , c nd voim. De aceea, e i r pit u or de duhurile cele rele, c nd nu o inem cu t rie cu voia noastr . Cea de a doua, aprinde at t de mult sufletul spre dragostea lui Dumne - zeu, nc t toate p r ile sufletului nostru se lipsesc de ne - gr ita bun tate a dorului de Dumnezeu, ntr o nesf r it

434. Precum iubirea poate fi socotit «nebunie», a a poate fi socotit i «be ie». Prin be ie se pune n relief mai mult entuziasmul ei. Ba vede pe cel iubit at t de frumos, c toate celelalte s nt nimic fa de acela. a a cum vede cel beat realitatea altfel dec t ceilal i. Dar ea e «be ie treaz » (Sf. Grigorie de Nisa), pentru c cel ce iube te e singurul care vede pe cel iubit a a cum este de fapt; i l poate face s fie a a.

435. Cel ce iube te nu g nde te nimic protivnic celui iubit. De aceea poate fi deplin sincer fa de el, sau cu inima curat .

436. Scara XXX; P.G. 88, 1156. Vedem aci afirmat ideea c nep ti - mirea nu e o stare pasiv , ci o stare de nfocare a iubirii, contrar nfoc rii egoiste a p tima ului. Nep tima ul iube te pe Dumnezeu ca un fiu, ca unul care, f r s fie fiu prin natur , a fost nfiat prin dragoste, deci av nd un motiv cu at t mai mare s L iubeasc pe Dumnezeu.

437. *Op. cit.*, cap. 1 ; Filoc. rom. I, p. 335.

simplitate a sim irii⁴³⁸. Mintea ajuns atunci ca una care a z mislit din lumina duhovniceasc a harului, s a f cut izvor de iubire i de bucurie»⁴³⁹.

Sf ntul Isaac spune la r ndul s u: «Iubirea ce se ive te din niscai lucruri e ca o candel mic , hr nit de untdelemn i astfel e i lumina ei; sau ca un p r u care se hr - ne te din ploaie i a c rui curgere se opre te c nd con inutul care l sus ine lipse te. Dar iubirea care are drept pricin pe Dumnezeu, este ca un izvor a c rui curgere niciodat nu se ntrerupe. C ci Dumnezeu singur este izvorul ei i con inutul ei nesecat»⁴⁴⁰. i ntreat fiind : «C nd se ajunge la des v r irea multelor roade ale Duhului ?», a r spuns: «C nd se nvrednice te cineva de des - v r ita iubire a lui Dumnezeu». i ntreat iar i: «De unde cunoa te cineva c a ajuns la aceasta?», a spus: «C nd se mi c pomenirea lui Dumnezeu n cugetarea lui, ndat inima lui se mi c n iubirea Lui i din ochii

438. Numai simplitatea este nesf rit , pentru c cuprinde n ea totul n mod concentrat. «Simplitatea sim irii» e cea mai intens sim ire, pentru c nu se mparte n sim iri diferen iate i mic orate. Toate p r ile sufletului snt str b tute de o singur sim ire, dar de t rie nesf rit , a dorului dup frumuse ea lui Dumnezeu. Simplitatea e concentrarea ntr o unitate a tuturor puterilor i sim urilor sufletului, care au, prin Dumnezeu, o ad n cime i o bog ie nesf rit .

439. *Op. cit.*, cap. 34; *Filoc. rom.* I, p. 348. Capacitatea de unire intim i de colaborare dintre minte i har, sau dintre subiectul nostru i Subiectul dumnezeiesc e at t de mare, c e comparat cu unirea n care Subiectul dumnezeiesc, sem nând n subiectul nostru harul S u, l pune pe acesta ntr o stare de sarcin , aceasta dezvoltând cu puterile lui, puse in mi care, s m n a harului n roade de iubire i de bucurie. Subiectul omenesc nu prime te pasiv harul dumnezeiesc, ci l dezvolt , precum harul face roditor subiectul omenesc.

440. *Op. cit.*, Cuv. 33, p. 143. Iubirea noastr natural se na te din niscai fapte pe care ni le a f cut cineva, sau din niscai leg turi naturale. Ea obose te mai cur nd sau mai t rziu i sl be te mai mult sau mai pu in. Iubirea lui Dumnezeu fa de noi nu sl be te, pentru c El nu are nici un interes pe care I l slujim. De aceea ine ve nic tot at t de intens i sus ine i iubirea noastr fa de El, pururea neobosit i nedeزام git .

lui pornesc lacrimi cu mbel ugare. C ci iubirea are obiceiul s izvorasc lacrimi c nd i aminte te de cei iubi i. Astfel fiind, niciodat nu nceteaz din lacrimi, pentru c nu i lipse te niciodat con inutul care s l aduc pe el la pomenirea lui Dumnezeu. A a nc t i n somnul lui se afl n convorbire cu Dumnezeu. C ci este un obicei al iubirii s fac unele ca acestea. i aceasta este des v r irea oamenilor n aceast via a lor»⁴⁴¹.

i a spus iar i: «Iubirea lui Dumnezeu este c l uz prin fire i c nd vine n cineva f r m sur , face acel suflet s ias din sine (extatic). De aceea, inima celui ce o simte pe ea nu poate s o ncap i s r m n cum este, ci, dup m sura calit ii i a iubirii venite n el, vede n el o schimbare neobi nuit . i semnele ei sim ite s nt acestea: fa a celui ce o are se face ca focul i i plin de bucurie i trupul lui se nc lze te; frica i sfiala se dep rteaz de la el i se face ca un ie it din sine (extatic); i puterea care adun mintea lui n ea ns i pleac de la el i se face ca un ie it din minte⁴⁴²; moartea cea mai

441. Sf. Isaac Sirul, *op. cit.*, Cuv. 85, p. 348. Des v r irea omului const astfel n iubirea fa de Dumnezeu. Iubirea este a inimii i ea se arat n lacrimi, c nd este o sim ire puternic , nu o convingere teoretic . Dar inima se aprinde de iubire i se tope te n lacrimi, c nd n cugetare se mi c pomenirea lui Dumnezeu. Deci inima nu lucreaz f r cugetare. Se n elege c numele lui Dumnezeu pomenit mereu n cugetare nduio eaz inima la iubire p n la lacrimi. Deci nici cugetarea la Dumnezeu nu i o cugetare pur teoretic . Din toate rezult c Dumnezeu cel pomenit ne ncetat, e pomenit astfel pentru c e iubit ca Persoan iubitoare, c ci o persoan treze te n alta iubirea prin iubirea sa.

442. Tainica leg tur dintre suflet i trup se arat i n c ldura ce cuprinde trupul celui cucerit de o mare iubire. El este ca un ie it din sine, ca unul ce a uitat de sine; toat aten ia lui e plecat la cel iubit.

ca un ie it din min i, dar nu n sens r u, ca s calce bunele rnduieli ale societ ii, ci n sensul bun, fiind n stare s renun e la tot ce caut omul «cuminte» n sensul egoist al cuv ntului. n stare s i dea via a pentru Cel iubit. «Acum nu mai tr iesc eu, ci Hristos tr ie te n mine» (Gal. 3, 20). El tr ie te pentru alt eu, nu pentru al s u. Eul lui Hristos a devenit eul s u. Dac n omul «natural» eul ca subiect este identic

nefrico toare o socote te ca o bucurie; i niciodat vederea min ii lui nu p time te vreo ntrerupere din n elegerea celor cere ti; i, celui absent, i vorbe te ca fiind de fa , nefiind v zut de cineva⁴⁴³. Cunoa terea i vederea lui natural a disp rut i nu simte n chip sensibil mi carea sa, care se mi c ntre lucruri; chiar dac face ceva, nu simte ceea ce face, ca unul ce are mintea ocupat cu vederea unor lucruri care nu s nt de fa . i cugetarea lui se ocup pururea cu Cel lalt⁴⁴⁴. De aceste be ie duhovniceasc au fost plini odinioar Apostolii i mucenicii: cei dint i au str b tut (st p ni i de ea) toat lumea, ostenind i fiind batjocori i (1 Tim. 4, 10) ; cei din urm , suport nd t ierea m dularelor, i au v rsat s ngele lor ca apa; i suferind chinurile cele mai cumplite, nu s au descurajat, ci le au r bdat cu b rb ie. i, fiind n elep i, au fost socoti i ca ni te lipsi i de minte (2 Cor. 11, 38). Iar al ii au r t cit prin pustie i prin

cu obiectul grijii sale, in omul umplut de iubirea de sus «eul» ca subiect r m ne, dar eul ca obiect al iubirii sale este altul, este cel iubit de eul lui Hristos. n acela i timp se men ine ca eu iubitor; n el nu e o redu plicare egoist , ci o doime real : eu ca subiect i tu ca cel pentru care s nt eu. Aceasta e «ie irea» din sine, ie irea din mintea pentru sine, ridicarea la mintea pentru altul. Cel ce iube te nu mai are fric s renun e la sine i nici ru ine s se comporte n felul acesta, socotit de al ii nebunie. Dar n faptul c eul ca subiect r m ne, se arat c totu i iubirea cea mai total nu nseamn confundare cu altul n impersonal, ci unitate biper sonal . Tu ai devenit dominant ns n mine prin voia propriului eu, instal ndu te n interiorul propriului eu cu un rol major, dar m rind uria puterile eului meu care te a primit.

443. Ii vorbe te iubitului absent ca celui prezent, pentru c l are n sine, i iubitul absent i vorbe te ca unul ce e prezent. Spa iul a disp rut pentru cei ce se iubesc; a devenit o simpl aparen . Ceilal i v d spa iul. El nu l vede. In aceasta st «nebunia» celui ce iube te.

444. Cunoa terea i vederea celor din jur, mi carea lui ntre ele se s v r e te f r s fie con tient de ele, aten ia Lui fiind a intit cu totul la cel iubit, dar nev zut pentru vederea natural . Poetul Co buc zice de mama, preocupat de fiul ei absent: «Scapi fusul jos, nimic nu zici... i fetele se mir ». «Adormi cu mine n gnd, ca s visezi ca mine».

mun i i prin pe teri i prin v g unile p m ntului (Evr. 11, 38), f r a ezare, ei care erau cei mai a eza i»⁴⁴⁵. La această nebunie nvrednice te ne i pe noi, Doamne, s ajungem.

91. *Despre Sfnta Împ rt anie i despre m rimea bun t ilor pe care ni le pricinuie te mp rt irea i cuminecarea (cuminec tura) continu , cu con tiin a curat .*

Dar, nimic nu ne ajut i nu contribuie a a de mult la cur irea sufletului i la luminarea min ii i la sfin irea trupului i la prefacerea am ndorura spre o stare mai dumnezeiasc i la nemurire, ba i la biruirea patimilor i a demonilor, sau, mai potrivit spus, la unirea cu Dumnezeu cea mai presus de fire, ca mp rt irea i cuminecarea (cuminec tura) continu , cu inim i sim ire curat , pe c t e cu puțin omului, cu preacuratele i nemuritoarele i de via f c toarele Taine, cu nsu i cinstitul Trup i S nge al Domnului i Dumnezeului i M ntuitorului nostru Iisus. Pentru aceasta, e c t se poate de trebuitor s vorbim i despre acestea n chip deosebit, n această scriere, i apoi s d m sfr it cuv ntului. Iar acest lucru e v dit nu numai din cele ce au spus Sfin ii P rin i, ci, cu mult mai mult, din cuvintele Vie ii nse i i ale nsu i Adev rului. C ci zice: «Eu s nt p inea vie ii» (Ioan 6, 48). « i aceasta este p inea care se pogoar din cer, ca cel ce m n nc din ea s nu moar . Eu s nt p inea cea vie, care s a pogor t din cer. De va m nca cineva din p inea aceasta, viu va fi n veac. i p inea pe care Eu voi da, trupul Meu este, pe care Eu l voi da pentru via a lumii» (Ioan 6, 50—52). i: «De nu ve i m nca trupul Fiului Omului i nu ve i bea s ngele Lui, nu ve i avea via ntru voi. Cel ce m n nc trupul Meu i bea s ngele Meu, are via ve nic » (Ioan 6, 53—54). i iar i: «C ci trupul Meu

445. Sf. Isaac Sirul, *op. cit.*, Cuv. 24, p. 104—105.

este m ncare adev rat i s ngele Meu este b utur ade-
v rat . Cel ce m n nc trupul Meu i bea s ngele Meu,
r m ne ntru Mine i Eu ntru el. Precum M a trimis pe
Mine Tat l Cel viu i Eu s nt viu prin Tat l; i cel ce
M m n nc pe Mine, acela va fi viu prin Mine. Aceasta
este p inea care s a cobor t din cer i cel ce m -
n nc p inea aceasta a Mea, viu va fi n veac» (Ioan
6, 53, 58).

Iar purt torul de Hristos Pavel zice acestea: «Fra i-
lor, eu am primit de la Domnul, ceea ce v am predat i
vou , c Domnul Iisus n noaptea n care a fost v ndut,
a luat p inea i binecuv nt nd o, a fr nt o i a zis: «Lua i,
m nca i, acesta este trupul Meu care pentru voi se fr n
ge; aceasta s o face i ntru pomenirea Mea». Asemenea
i paharul, dup cin , zic nd: «Acest pahar este leg mân-
tul cel nou, ntru s ngele Meu. Aceasta s o face i, ori de
c te ori ve i bea, ntru pomenirea Mea. C ci de c te ori
ve i m nca p inea aceasta i ve i bea paharul acesta moar-
tea Domnului vesti i p n ce va veni. Deci oricine va
m nca p inea aceasta i va bea paharul Domnului cu ne-
vrednicie, vinovat va fi trupului i s ngelui Domnului.
S se cerceteze, a adar, omul pe sine nsu i i a a s m
n nce din p inea aceasta i s bea din paharul acesta. C ci
cel ce m n nc i bea cu nevrednicie, judecat sie i
m n nc i bea, nedeosebind trupul Domnului. Pentru
aceea, ntre voi mul i s nt neputincio i i bolnavi i mul i
mor. C ci dac ne am cerceta pe noi, nu am fi judeca i.
Iar fiind judeca i de Domnul, s ntem ndrepta i, ca s
nu fim os ndi i cu lumea» (1 Cor. 11, 23—33).

92. *de trebuin s cunoa tem minunea Sfintelor
Taine i ce este ea, pentru ce s a dat i care este folosul ei.*

C ci scrie i Gur de Aur c «e de trebuin s nv -
m ce este minunea Tainelor i pentru ce s a dat i care
e folosul acesteia. S ntem un trup (Rom. 12, 5) i m du

lăre ale trupului Domnului nostru Iisus Hristos și din oasele Lui (Efes. 5, 30). Iar cei care au aflat aceasta, s urmeze celor spuse. Deci pentru că aceasta s nu se n f ptuiasc numai prin iubire, ci și cu lucrul nsu i, s ne unim prin m ncare cu acel trup pe care ni l a d ruit, voind s ne arate dorul ce l are c tre noi⁴⁴⁶. Pentru aceasta s a unit pe Sine cu noi și ne a dat trupul S u nou , ca s ne facem un trup unit cu Capul. Acest lucru este propriu celor ce se iubesc cu t rie. Acest lucru l a dat de n eles Iov, vorbind despre casnicii lui, care L iubeau n chip cov r itor, nc t ziceau, ar t ndu și iubi-rea lor: «Cine ne va da puțin a s ne s tur m de carnea Lui?» (Iov 31, 31). De aceea, și Hristos a f cut acest lucru, ridic ndu ne la o prietenie și mai mare și ar t ndu ne dorul Lui c tre noi, c ci nu se d pe Sine celor ce L do- resc, numai ca s L vad , ci și ca s L ating , s L m n nce și s se s deasc n trupul Lui și s se uneasc cu El și s i sature ntreg dorul»⁴⁴⁷.

și iar și: «Cei ce se mp rt esc de preasf ntul Trup și de cinstitul S nge, stau ntre ngeri și Arhangheli și ntre Puterile de sus și s nt mbr ca i n nsu i vestm n tul mp r tesc al lui Hristos, av nd armele duhovnice ti. Ba, cu aceasta, nc n am spus nimic: c ci L au mbr cat pe Împ ratul nsu i. Dar pe c t este de mare și de nfrico- toare și de minunat Taina, tot pe at ta trebuie s te apropii cu cur ie, dac vrei s te apropii de m ntuire. C ci dac te apropii cu o con tiin rea, te apropii de os nd și de pedeaps . C ci, «cel ce m n nc și bea cu ne- vrednicie Trupul și S ngele Domnului, judecat sie i m - n nc și bea» (1 Cor. 11, 27). C dac cei ce i p teaz por

446. Nu numai prin iubire că sim ire se sus ine comuniunea n Bise-ric , oric t ar accentua unii aceasta, ci și printr o putere obiectiv , on- tologic , dumnezeiasc , ce ne vine prin trupul lui Hristos. Prin aceasta ne prinde chiar și trupurile n această unire.

447. Sf. Ioan Gur de Aur, *Omilia 46 la Ioan*, 2, spre sf r it, P.G. 59, 260.

fira mp r teasc , s nt pedepsi i la fel cu cei ce o rup, nu e deloc necuvenit ca i cei ce primesc Trupul cu cuget necurat s sufere aceea i pedeaps cu cei ce L au rupt prin piroane. Prive te ce nfrico toare pedeaps a ar tat Pavel zic nd: «Cel ce c lca legea lui Moise murea pe temeiul a doi sau trei martori. Socoti i cu c t se va nvrednici de o pedeaps mai mare, cel ce a nesocotit pe Fiul lui Dumnezeu i a socotit ca un lucru de r nd S ngele Noului Leg m nt, prin care acesta a fost sfin it?» (Evr. 10, 29)⁴⁴⁸. Sau: «C i, deci, ne mp rt im de trupul acesta, c i gust m din s nge, se n elege c gust m din Acela ce ade sus, care e nchinat de Îngeri, de Cel apropiat de puterea f r margini. O, c te drumuri duc spre m ntui rea noastr ! Ne a f cut pe noi trupul S u. Ne a dat nou trupul S u. i nimic din acestea nu ne dep rteaz de la rele. O, ce nep sare, o, ce nesim ire!»⁴⁴⁹. i iar i: «Un preot minunat mi a istorisit c a fost nvrednicit s vad i s aud aceasta: c pe cei ce vor pleca de aici, mp rt i i de Taine cu con tiin a curat , c nd vor muri, Îngerii i vor duce de aici n suit , pentru Cel cu care s au mp rt it»⁴⁵⁰.

Iar dumnezeiescul Ioan Damaschin zice: «Deoarece s ntem ndoi i i compu i, trebuie ca i na terea noastr s fie ndoit ; la fel i haina ndoit . Na terea ni s a dat prin ap i prin Duh. Iar mâncarea este ns i p inea vie ii, Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce s a pogor t din cer». «Precum la Botez, deoarece oamenii obi nuiesc s se spele cu ap i s se ung cu untdelemn, a unit cu untdelemnul i cu apa harul Duhului i l a f cut pe el baia na terii din nou, la fel, deoarece avem obiceiul s m nc m p ine i s bem ap i vin, a unit cu ele dumnezeirea Sa i le a f cut pe ele Trupul i S ngele S u, ca

448. Acela i, *Omil. cit. la Ioan*, 4 ; P.G. 59, 262.

449. Acela i, *Omilia 3*, caip. 1 ; P.J.G. 62, col. 27.

450. Acela i, *Despre preo ie*, cartea VI, 4 ; P.G. 48, 681.

prin cele obi nuite i dup fire, s ajungem n cele mai presus de fire»⁴⁵¹. «Trupul Lui este cu adev rat unit cu dumnezeirea, dar n eleg trupul cel din Sf nta Fecioar , nu un trup cobor t din ceruri, iar p inea i vinul se prefac n nsu i Trupul i n nsu i S ngele lui Dumnezeu. Dar, de cau i s afl i modul cum se face aceasta, i ajunge s auzi c aceasta se face prin Duhul Sf nt, tot a a cum Cuv ntul a dat fiin trupului S u n Sine din Sf nta N sc toare de Dumnezeu prin Duhul Sf nt; mai mult nimic nu cunoa tem, dec t c Cuv ntul lui Dumnezeu este adev rat i lucr tor i atotputernic, iar modul de nep truns». «Celor ce se mp rt esc cu vrednicie, acesta se face, deci, spre iertarea p catelor i spre via ve nic i spre p zi rea sufletului i a trupului; iar celor ce se mp rt esc cu nevrednicie, spre os nd i pedeaps , ca i moartea Domnului». « i p inea i vinul nu s nt chip al Trupului i al S ngelui lui Hristos, s nu fie, ci nsu i Trupul lui Hristos Cel ndumnezeit i nsu i S ngele Lui. C ci «Trupul Meu, zice, este adev rat m ncare i S ngele Meu este adev rat b utur » (Ioan 6, 55). «C ci este Trupul i S ngele lui Hristos, care intr n alc tuirea (n constitu ia) sufletului i trupului nostru, netopindu se, nestric ndu se, ne trec nd n ceea ce d m afar , ci r m n nd n fiin a noastr , ca pricin a p str rii noastre, ca mijloc de cur ire a toat ntin ciunea⁴⁵². Chiar dac aurul s a p tat, l

451. Sf. Ioan Damaschin, *De Ude Orthodoxa*, Libr. IV, cap. XII, P.G. 94, 1117—1148. Celelalte citate tot de acolo.

452. Trupul lui Hristos, pe care L primim n Sf. Împ rt anie nu e alt trup dec t cel primit de Fiul lui Dumnezeu din Sf nta Fecioar , dar ndumnezeit prin nviere i n l are, ca s fie n noi aluat spre ndumnezeire i spre nviere i n l are. De aceea e i trup pnevmatizat, nevzut, cople it de Duhul Sf nt, de i trup real, ca s fie i n noi izvorul Duhului deplin i s ne pnevmatizeze i pe noi tot mai mult, pentru a birui treptat legile firii, at rnarea spre cele de jos, procesul de stric ciune i de moarte definitiv . C ci trupul lui Hristos nu mai e supus procesului de descompunere, datorit Duhului Sf nt care se afl n el. De aceea n Sfin i osemintele r m n nedescompuse i de aceea vom nvia i noi,

cur e te prin arderea judec ii, ca s nu fim os ndi i n veacul viitor mpreun cu lumea (1 Cor. 11, 52)⁴⁵³. Cur indu ne prin aceasta, ne unim cu Trupul lui Hristos i cu Duhul Lui i ne facem Trupul lui Hristos. Aceasta este p inea, care e p rga p inii cere ti, a p inii spre fiin (Matei 6, 11). C ci p inea «spre fiin » arat fie pe cea viitoare, adic a veacului viitor, fie pe cea primit spre p strarea fiin ei noastre⁴⁵⁴. Trupul Domnului este

c ci Hristos cel nviat r m ne cu Duhul S u n sufletul nostru, cu puterea Lui de nestric ciune care i va da acestuia puterea s i nvie trupul. Ortodoxia a p strat n elesul mântuirii ca efect ntins i asupra trupului i cosmosului, afirm nd c m ntuirea deplin este eliberarea trupului de stric ciune i de moarte prin nvie, datorit umplerii lui de Duhul Sfnt. Toat inmografia Bisericii vorbe te de aceasta. C ci a a cum sufletul nostru este n trupul nostru, a a e, n oarecare fel, i trupul nostru, prin r d cinile ra ionalit ii i sensibilit ii lui, n sufletul nostru. Dar atunci cu att mai mult i Hristos cel nviat, adic cu trupul nesfrit sub iat i nduhovnicit, e n oarecare fel n sufletul nostru chiar dup moartea noastr , dac l am primit des n noi n cursul vie ii p m ânte ti i am tr it n El prin voin a, prin g ndirea i prin faptele noastre, care au lucrat la nduhovnicirea trupului nostru. Prin m ncarea trupului lui Hristos, pnevmatizat i sub iat, am hr nit chiar sufletul nostru, nt rind prin nduhovnicire r d cinile ra ionale i sensibile ale trupului nostru n El. Prin m ncare am asimilat n oarecare fel trupul lui Hristos nsu i sufletului nostru, sau viceversa. Desp rirea ntre suflet i trup nu e att de total , cum ne nchipuim. Cu att mai mult e valabil aceasta c nd sufletul i trupul nostru s nt n Hristos, n care osmoza ntre suflet i trup i deci i ntre dumnezeire i compusul uman a atins treapta culminant .

453. Trupul pnevmatizat, nviat, i deci curat al Domnului, asimilat n sufletul i n trupul nostru, le duce pe acestea spre cur ie, de multe ori prin p timirea crucii, pe care ne o ntip re te i nou din Sine, actualiz nd o n noi. De aceea trupul lui Hristos lucreaz n noi i printr o judecat , adic prin ncerc ri, pentru ca suport ndu le cu puterea cu care a suportat Hristos crucea Sa, s ne cur im i s nu fim os ndi i la sfr it mpreun cu lumea, adic cu cei ce nu vor fi g si i la judecata din urm cur i i. Numai n m sura n care ne cur m astfel, ne unim intim cu Hristos ntr un trup, deveni i cura i ca i El.

454. Trupul nviat al lui Hristos este p inea care va hr ni cu puterea sa netrec toare sufletul nostru i n el r d cinile ra ionale i sensibile ale trupului nostru, duc ndu l spre nvie. Hristos este ipostasul, sau temelia ultim i vie a ipostasurilor noastre, care cred n El.

Duh de via f c tor, pentru c s a z mislit din Duhul de via f c tor. «C ci ceea ce se na te din Duh, Duh este» (Ioan 3, 6). Iar aceasta o spun nu ca s desfiin ez firea trupului, ci voind s ar t c e de via f c tor i dumnezeiesc⁴⁵⁵. Acestea se numesc chipuri (antitipuri) ale celor viitoare, nu ca unele ce nu s nt cu adev rat Trupul i S ngele lui Hristos, ci c acum ne mp rt im prin ele de dumnezeirea lui Hristos, iar atunci numai n eleg tor, prin vedere»⁴⁵⁶.

Iar dumnezeiescul Macarie zice: «Precum vinul se amestec n toate m dularele celui ce bea i se preface n el i el n vin, a a cel ce bea S ngele lui Hristos, se adap cu Duhul dumnezeiesc i acesta se amestec n suflet n chip des v r it i sufletul n el. i astfel sfin it, sufletul se face vrednic de Domnul. C ci «to i, zice, ne am ad pat din acela i Duh» (1 Cor. 12, 13). Iar prin Euharistia p inii, cei ce se mp rt esc cu vrednicie, se nvrednicesc s se fac p rta i de Duhul Sfnt i a a sufletele vrednice

455. Trupul lui Hristos e at t de pnevmatizat, at t de cople it de Duhul, at t de sub iat prin Duhul i de iradiant al Duhului prin to i porii lui, c se poate numi i de via f c tor. El este aceasta nc prin faptul cu totul deosebit c e z mislit din Duhul Sfnt, a c rui putere s a unit cu cea a Fecioarei Maria. Duhul Sfnt a nt rit puterea de z mislire i de alc tuire a unui nou om, a Fecioarei Maic at t de mult, c el n a mai avut nevoie de s m n b rb teasc . Trupul Hui Hristos poart astfel n el de la nceput puterea constitutiv a Duhului Sfnt. De aceea e de via f c tor.

456. Atunci trupul nostru, nemaiv nd nevoie s m n nce, nu va mai m nca nici trupul Domnului prin chipul p inii, ca s ne mp rt im de dumnezeirea lui Hristos. Atunci n chip nesensibil ne va inunda dumnezeirea prin trupul lui Hristos total transparent, total cople it de ea. Aceasta va fi ca o mp rt ire prin absorbire, prin tr ire intim a Lui n noi, dar tr irea aceasta va fi o n elegere, sau o vedere mai presus de n elegere i de vedere. a a cum cei ce se iubesc n lumea aceasta n mod superior, comunic prin contemplare, prin n elegere. Comunicarea e n elegere tainic , n elegerea tainic e comunicare.

pot s'vie uiasc n veci⁴⁵⁷. i precum via a trupului nu e de la trup, ci din afar de el, adic din p m nt, a a i sufletul a fost nvrednicit de Dumnezeu s aib m ncare, b utur , ve m nt, care s nt via a adev rat a sufletului, nu din firea sa, ci din dumnezeirea Lui, adic din Duhul S u⁴⁵⁸. C ci sufletul are firea dumnezeiasc spre p inea

457. Ceea ce primim prin Sf. Împ rt anie n mod deosebit este Duhul dumnezeiesc, ca Dumnezeu Cel ce nt re te sufletul omului n biruirea proceselor nelibere ale naturii i unific f ptura cu Dumnezeu. Îl primim n primul rnd n suflet i din suflet trece n trup. C ci n suflet s nt r d cinile ra ionale i sensibile ale trupului. Sufletul nostru devine pnevmatic, se nt re te n ceea ce are superior naturii i poate pnevmatiza i trupul, sau r d cinile lui aflate n suflet. Sufletul dob nde te astfel o putere neasem nat mai mare de nduhovnicire, de sub iere a trupului. Unirea ntre suflet i trup devine tot mai mare, mai ad nc , n trupul lui Hristos, pe care Duhul dumnezeiesc L a pnevmatizat, L a sub iat, L a ndumnezeit, L a transfigurat deplin. Dac , dup Sf. Maxim M rturisorul, n Sfin i dualitatea e dep it (dualitatea func ional , nu cea de substan , se n-elege), cu at t mai mult n Hristos. i prin mp rt irea de El se ncepe dep irea ei i n cei ce se mp rt esc des i cu con tiin a curat . Prin aceasta sufletul, adus n unirea cu Dumnezeu, va putea tr i n veci, i va da n parte i trupului t rie s cople easc procesele naturale nc n lumea aceasta, iar prin nt rirea r d cinilor lui ra ionale i sensibile n suflet, va putea ca sufletul s nvie trupul la o via nesupus descompunerii, la sfr itul lumii.

458. Aceasta nseamn c sufletul celui ce se mp rt e te cu trupul Domnului, se mp rt e te prin trup propriu zis cu dumnezeirea Lui. Dar pe de alt parte, trupul lui Hristos e at t de intim str b tut de Duhul Sfnt, sau de dumnezeirea lui Hristos, c nu se poate spune c numai el hr ne te trupul omenesc. De altfel Duhul Sfnt ca foc personal al iubirii treimice face din trupul Domnului un complex organic de energii prin care se manifest aceast c ldur a iubirii, nc t prin aceasta el nsu i a devenit numai foc al iubirii. Apoi n cazul c trupul Domnului ar r -m ne numai n trupul omului, trupul nestric cios al Domnului ar trebui s sus in n mod direct trupul omului n nestric ciune, ceea ce nu se nt mpl . Pe de alt parte, via a trupului nu se sus ine numai din p m nt, ci i din suflet. Deci i via a ndumnezeit a lui, ntr un grad limitat pe p m nt i deplin n cer, se sus ine i prin sufletul ndumnezeit. Dar ca sufletul s poat sus ine trupul cu via a lui, trebuie s aib ntr un anumit fel r d cinile trupului n sine, deci el prime te ntr un fel i trupul Domnului, sau r d cinile Lui ndumnezeite n sine.

vie ii, adică pe Cel ce a zis: «Eu sînt pîinea vie ii» (Ioan 6, 48) şi apa vie spre vinul care veseleşte (Ps. 103, 15) şi ca untul de lemn al bucuriei» (Ps. 44, 8)⁴⁵⁹.

Sfîntul Isidor zice şi el: «Împîrtîşirea de Dumnezeu şi de Taine s-a numit cuminecare (communicatio = cuminec-tur), pentru că ne dăruieşte unirea cu Hristos şi ne face să avem comun cu El împîrtîşia Lui»⁴⁶⁰. Iar Sfîntul Nil zice: «Este cu neputinţă să se mîntuiască credinciosul şi să primească iertarea păcatelor şi să dobîndească Împîrtîşia cerurilor, dacă nu se împîrtîşeşte cu frică, cu credinţă şi cu dragoste de tainicul şi neprihînitul Trup şi Sînge al lui Hristos»⁴⁶¹. La fel scrie şi Marele Vasile în scrisoarea către Patricia Cezareea, limpede, că «e bine şi de folos să se cuminece (să comunice) şi să se împîrtîşească cineva în fiecare zi cu sfîntul Trup şi sfîntul Sînge al lui Hristos. Căci El însuşi a zis: «Cel ce mîncă trupul Meu şi bea sîngele Meu, rămîne întru Mine şi Eu întru el şi are viaţă veşnică» (Ioan 6, 56). Şi cine se îndoieşte că a se împîrtîşi cineva continuu de viaţă, nu e nimic altceva decît a vieţii în chip nămolit? Noi ne cuminecăm (comunicăm) de patru ori în fiecare săptămînă: duminică, miercuri, vineri şi sîmbătă, şi în celelalte zile, dacă are loc pomenirea vreunui Sfînt»⁴⁶². În aceste zile socotesc că Sfîntul şi liturghisea. Căci nu putea în fiecare zi, stingherit fiind de atîtea griji. De aceea,

459. Neaflat În Sf. Macarie.

460. Isidor Pelusiotul, *Epistole*, cartea I, 228; PG 78, 325 A.

461. Sf. Nil, *Epistole*, cartea III, 280; PG 79, 521 D.

462. Sf. Vasile, *Epistolarum classis*, II, 93; P.G. 32, 484. Ideea că prin împîrtîşirea deasupra, omul poate nămolii viaţa sa în Dumnezeu, e preţioasă. De fiecare dată omul trăieşte cu sufletul într-un efort de întîrire a legăturii sale cu Hristos din altă latură, într-un efort de a sfîni prin aceasta o altă latură a legăturii sale cu trupul, a legăturii sale cu semenii, într-un efort de a înfăptui prin fapte deosebite, cerute de altele şi alte împrejurări, o altă şi altă virtute. Dacă aceasta e preocuparea generală a vieţii lui, «comunicarea» cu trupul Domnului şi cu puterea Lui îl va susţine de fiecare dată în acest alt efort.

zice i Sfntul Apolo, c «monahul trebuie s se cuminece, de e cu putin , n fiecare zi cu Tainele lui Hristos. C ci cel ce se dep rteaz pe sine de acestea, se dep rteaz de Dumnezeu. Iar cel ce o face aceasta continuu, continuu se mbrac cu trupul Domnului⁴⁶³. C ci nsu i glasul m ntuitor zice: «Cel ce m n nc trupul Meu i bea s ngele Meu, r m ne ntru Mine i Eu ntre el» (Ioan 6, 56). Deci aceasta le este de folos monahilor, care fac ne nctat pomenirea patimii m ntuitoare⁴⁶⁴. Drept aceea, se cade ca el s fie gata n fiecare zi i s se preg teasc pe sine n a a fel, ca s fie vrednic n fiecare zi, totdeauna, pentru primirea Sfintelor Taine. C ci a a ne mp rt im i de iertarea p catelor»⁴⁶⁵.

463. A se mbr ca cu Hristos nseamn a se mbr ca cu putere. Imaginea e luat de la mbr carea cu niscai arme ; c ci Hristos e ca o arm , sau ca o arm tur . Dar se nelege c pe Hristos l mbr c m c nd Îl primim n noi ; c ci nu i se comunic puterea cuiva, dac nu i se face oarecum interioar . Dar aceia i lucru nseamn a te mp rt i cu trupul lui Hristos : nseamn a te mbr ca cu puterea Lui. Ideea e c trupul lui Hristos cu care ne mp rt im, sau cu care ne mbr c m, nu e ceva care r m ne n noi, sau lipit de noi, ca un lucru pasiv, ci ca un izvor de putere, de care ne folosim ntruc t noi n ine ne nsu im activ aceast putere. Dar ca s fim mereu inu i n stare de putere, trebuie s fim n comunicare continu cu Hristos; s st m mereu n comunicare cu Soarele puterii duhovnice ti.

464. Se remarc leg tura fireasc ntre pomenirea ne nctat a lui Hristos, deci i a patimii Lui, prin rug ciune, i ntre mp rt irea continu cu trupul Lui r stignit i biruitor, al mor ii prin cruce. Comunicarea continu cu trupul Domnului ntre ine pomenirea continu a Lui, c ci ea e o pomenire cu lucrul, cu fapta, nu numai cu cuv ntul. La rndul ei, pomenirea ne nctat a Domnului cu cuv ntul, ca comunicare a Lui cu mintea, cu duhul, cu inima noastr , se cere dup o comunicare deplin cu Hristos prin mp rt irea de trupul Lui.

465. *Historia Lausiaca Palladii*, cap. 72; *vita Abbatis Apollo* ; PG 73, 1161. Împ rt irea deas cu trupul Domnului, ca comunicare a puterii Lui c tre noi, ca comunicare a Duhului Lui n sufletul i voina noastr , nu trebuie s fie deci o primire magic a Lui, ca lucr nd prin El nsu i f r noi. Factorul activ uman comunic cu factorul activ care e Hristos, pentru a deveni i mai activ. De aceea trebuie o preg tire n acest sens

Dar zice i Sf ntul Ioan Sc rarul: «Dac un trup atin g ndu se de un alt trup, se schimb n puterea lui de lucrare, cum nu se va schimba cel ce s atinge de trupul Domnului cu m ini nevinovate? C ci s a scris i n Gherontie (Pateric): Ioan de Bostra, b rbat sf nt i av nd putere asupra duhurilor necurate, a ntreat pe draci, care locuiau n ni te feti e furioase i chinuite de ei cu r utate, zic nd: «De care lucruri v teme i la cre tini ?». Ace tia au r spuns: «Ave i cu adev rat trei lucruri mari: unul pe care l pute i at rna de grumazul vostru; unul cu care v sp la i n Biserica ; i unul pe care l m nca i n adunare». Intreb ndu i iar i: «Din acestea trei, de care v teme i mai mult ?», au r spuns: «Dac a i p zi bine aceea cu ce v mp rt i i, n ar putea nimeni din noi s fac r u vreunui cre tin». Deci lucrurile de care se tem r uf c - torii mai mult dec t de toate, s nt crucea, Botezul i Cuminec tura»⁴⁶⁶.

93. *Sf r itul tuturor temelor nf i ate pe larg i n- demn c tre cel ce a ntreat despre ele.*

Iat , preaiubite fiule, c am ajuns cu Dumnezeu la sf r itul cererilor tale. Dac r spunsul e dup voina i scopul t u, nu tim sigur. Dar e dup puterea noastr . i ceea ce e dup putere, e pl cut i lui Dumnezeu. Gri je te numai, ca iubirea ta de nv tur i osteneala ta s nu se opreasc la aceasta, ci s te ar i iubitor de nv - tur i s rguitor i cu fapta. C ci zice i fratele Domnu

din partea omului. «Cine se mp rt e te cu nevrednicie, judecat sie i m n nc , nedeosebind trupul Domnului» (1 Cor. 11, 29), i de aceea necon lucr nd cu El. De aceea mai bun e o mp rt ire mai rar , dar bine pre g tit , primit cu mare concentrare de putere i cu hot r re de a conlucra cu puterea din trupul Domnului, dec t o mp rt ire ntr o stare lax nep s toare a puterilor proprii.

466. W. Bousset, *Apophtegmata*, Tuibingen, 1923, p. 16.

lui cel vestit: «Fra ii mei iubi i, face i v mplinitori ai cuv ntului i nu numai auzitori, n el ndu v pe voi. C de este cineva auzitor al legii i nu mplinitor, s a asem nat b rbatului care prive te fa a f pturii sale n oglin d . C s a privit pe sine i a plecat i a uitat cum era. Dar cel ce prive te n legea des vr it a libert ii i st ruie n ea, acela nu s a f cut numai auzitor care uit , ci mplinitor cu fapta; acela va fi fericit n lucrarea lui» (Iacob 1, 22—26).

94. *Cum trebuie ascultate i n elese cuvintele duhovnice ti ale P rin ilor.*

Dar nainte de toate, s n elegi i s auzi n chip credincios i cu cuvenita evlavie rânduielile dumnezeie ti i duhovnice ti ale P rin ilor. C zice Sf ntul Macarie: «Neatinse r m n cele duhovnice ti de cei necerca i. Dar sufletul sf nt i credincios se mp rt e te cu n elegere de Duhul Sf nt. i comorile cere ti ale Duhului i se fac ar tate numai celui ce le prime te cu cercare. Celui ce nu le a cercat nu i este cu putin nici m car s le n eleag »⁴⁶⁷. Deci ascult cu evlavie despre ele p n ce i se va da i ie, celui ce crezi, s te nvrednice ti de dob ndirea lor. Atunci vei cunoa te prin ns i experien a ochilor sufletului de ce mari bun t i i taine se pot mp rt i sufletele cre tinilor nc de aici. F când astfel, vei culege repede i roada i folosul celor scrise i auzite; i de la aflarea i mplinirea lor cu fapta vei nainta la putin a s ndemni i s c l uze ti prin cercarea ns i i pe al i mul i, spre cele dumnezeie ti i necunoscute. Fie ca aceasta s i se h r zeasc i ie, celui sprijinit i ndemnat de m na prea puternic a Domnului Iisus Hristos.

467. Bun t ile Duhului Sf nt nu se pot cunoa te dec t prin experien . Numai cel ce are experien a lor, are i n elegerea lor. C ci experien a lor e mai presus de orice cugetare teoretic .

Iar fiindcă s turarea de cuv nt e nepl cut auzului, ca i prea multa hran dat trupurilor, i cel mai bun lucru e m sura, se cade ca i noi, ferindu ne de s turare, i aleg nd m sura, ca cea mai bun , s mai z bovim pu in n cuv ntul nostru i, nf i nd un fel de rezumat al scrierii de fa , s arunc m apoi ancora acestui cuv nt.

95. *Recapitulare a felului n care trebuie s ne rug m i a nv turii despre luminarea adev rat i despre puterea dumnezeiasc .*

Spun P rin ii: «Cei ce voiesc s fie trezi cu cugetarea, s se srguiasc s se roage pururea, n chip curat i ne mpr tiat, n untrul inimii, prin tragerea aerului pe nas, lu nd aminte i cugetând numai la cuvintele rug ciunii, adic la: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m »; aceasta, p n la vremea lumin rii min ii in inim . C ci zice Sf ntul Diadoh: «C i cuget ne nctat la preasl vitul i mult doritul nume al Domnului Iisus n ad ncul inimii, pot s vad odat i lumina min ii»⁴⁶⁸. Int mpl ndu se aceasta cu bun voin a lui Dumnezeu, de atunci, cel lalt drum al vie uirii noastre dup Dumnezeu l s vâr im n chip ne n el tor i ne m piedicat, umblând n lumin , mai bine zis fiind fii ai luminii, cum zice D t torul de lumin Iisus: «P n ave i lumina, crede i n lumin , ca s v face i fii luminii» (Ioan 12, 36); i: «Eu sânt lumina lumii, cel ce urmeaz Mie nu va umbla n ntuneric, ci va avea lumina vie ii» (Ioan 8, 12). Iar David strig c tre Domnul acestea: «Intru lumina Ta vom vedea lumin » (Ps. 35, 9). Dar i Sf ntul Pavel zice: «Dumnezeu, care a zis s lumineze lumin din ntuneric, pe care a luminat o n inimile noastre» (2 Cor. 4, 6).

468. *Op. cit.*, cap. 59; *Filoc. rom.* I, p. 357.

De fapt, prin aceasta, ca printr-un sfere nic nestins i atotluminos, cei cu adevrat credincioși sînt cîluzi i i privesc spre cele de dincolo de simuri i li se deschide ca unora ce sînt curați cu inima (Matei 5, 8) poarta cerească a toată vieuirea i starea nalt, deopotriv cu a ngerilor. i a a le r sare acestora iar i, ca dintr-un disc al soarelui, puțin a s judece, s deosebească, s str vad, s vad înainte i cele asemenea acestora. i simplu grînd, prin aceasta le r sare acestora toată arătarea i descoperirea tainelor neartate i se umplu de puterea dumnezeiască i mai presus de fire n Duh. Iar prin această putere mai presus de fire i lutul lor se uurează, sau mai bine zis povara trupului li se subiaz i plutește, n lîndu-se.

Prin această putere luminătoare n Sfîntul Duh, i unii dintre Sfinții Pîrinii, nc fiind n trup, au trecut cînitete ființe nemateriale i netrupești, cu picioarele nedate ruri neumblate i mri strbute de corbii, au făcut drumuri lungi de zile multe ntr-o clip i au s vrit i alte lucruri minunate n cer, pe pîmînt, n soare, n mare, n pustiuri, n cetăți, n tot locul i ară, n fiare s lbatice i n trtoare i, simplu, n toată zidirea i n toate stihiele, i prin toate sau slvit. i, stînd la rugăciune, trupurile lor curate i cinstite se ridicau de pe pîmînt ca naripate, dezbrcate de grosimea i greutatea trupei, topite de focul dumnezeiesc i nematerial al harului⁴⁶⁹. Sub lucrarea acestuia ei se nălău uurin, o, minune, preschimba i i replsmui i ntr-o stare mai dumnezeiască, prin mna ndumnezeitoare a puterii i a

469. Peste tot trebuie s se năleag c e vorba de focul iubirii i de legătura tainică sau de influenă pe care simirile sufletului o au asupra trupului. Trupul devine uor cînd sufletul e curat i transparent, prin lipsa de patimi i prin iubirea care nu are ce s ascund.

harului, s l luite n ei. i, dup sfr itul lor, trupurile preacinstite ale unora din ei r m n nedesf cute, adevărind n chip v dit harul i puterea s l luite n ei i n to i cei tari n credin . Iar dup nvierea ob teasc i a toat lumea, cresc ndu le oarecum aripi din ns i puterea Duhului afl toare n ei, se vor r pi n nori ntru n t mpinarea Domnului n v zduh, cum zice cunosc torul celor negr ite, dumnezeiescul Pavel; i a a totdeauna cu Domnul vor fi (1 Tes. 4, 17). Pe l ng acestea i gr itorul n Duh David c nt : «Doamne, ntru lumina Ta vor purcede i ntru numele T u se vor veseli toat ziua, adic ve nic , i ntru dreptatea Ta se vor n l a, c lauda puterii lor Tu e ti. i ntru bun voirea Ta se va n l a cornul lor» (Ps. 88, 16—18). i iar i: «Cei tari ai lui Dumnezeu s au ridicat foarte de pe p m nt» (Ps. 46, 9). Iar mult gr itorul de cele mari Isaia zice: «Celor ce a teapt pe Domnul, le vor cre te aripi; schimbare va puterea lor» (Is. 40, 31).

Dar i Sf ntul Macarie zice: «Tot sufletul care s a nvrednicit s mbrace n chip des v r it pe Hristos, n putere i ncredin are, nc de aici, prin credin i prin str duin a n toate virtu ile, i care s a unit cu lumina cereasc a chipului nestric cios⁴⁷⁰, se nvrednice te s primeasc totdeauna cuno tin a tainelor cere ti n ipostas⁴⁷¹. Iar n ziua nvierii, ajuns n nsu i chipul ceresc

470. In lumina ce iradiaz din Hristos e implicat nestric ciunea trupului Lui; sau invers, n nestric ciunea Lui e implicat lumina ce iradiaz din El. Trupul omenesc n Hristos, mai ales dup nviere, e revenit prin Duhul Sf nt la o stare de energie sau de complex organic de energii incoruptibil i de aceea luminos. In trupul astfel pnevmatizat, sufletul se afl i el la nivelul suprem pe verticala con tiin ei, a sim irii curate i iubitoare, care e o energie ce nu poate sl bi, deci nu se poate corupe. Iar iubirea lui iradiaz ca lumin netrec toare.

471. Prime te lumina nu ca plutind suspendat , sau ca produs imaginar al subiectului propriu, ci ca izvorind din ipostasul, sau din Per

al slavei, trupul împreună slăvit cu sufletul în răstimp de Duhul nostru întruparea Domnului în viază (1 Tes. 4, 17), în vrednicie să se facă de un chip cu trupul slavei Lui, va împreună în veci împreună cu sufletul și cu trupul Domnului»⁴⁷².

96. *Alt recapitulare.*

Obraja și maica acestor însușiri noi și mai presus de cuvânt este mai înainte pomenita liniște, însoțită de luarea aminte și de rugăciune nostru toată negrija. Acestea au ca o vatră de temelie și ca o pavăză de nebiruit, mplinea după putere a tuturor poruncilor îndumnezeitoare. Iar din negrijă, din liniște, din luare aminte și din rugăciune se naște în inimă mișcarea plină de căldură care arde patimile și pe demonii și curățește inima ca într-un cuptor. Și din aceasta dorul și dragostea nestăruată de Domnul Iisus Hristos. Iar din acestea dulcea curgere a lacrimilor din inimă, ca dintr-un izvor, care ca un esop cură sufletul și trupul, prin pocăință, prin iubire, mul-

soana lui Hristos, care ca fundament creator și susținător a toată ființa, a toată energia și a toată iubirea, iradiază lumina. De aceea lumina pe care o primește omul în legătură neîncetată de rugăciune cu Hristos, este o lumină de supremă consistență spirituală, este lumina ce izvorăște din fundamentul ei ultim, din Persoana supremă sau din Treimea de Persoane supreme și creatoare, care nu poate fi decât izvor de lumină, pentru că este izvor de iubire.

472. Neaflat în Macarie. În ziua învierii nu numai sufletul se va umple de lumina slavei modelului Său, a sufletului lui Hristos, ci și trupul se va face împreună slăvit cu sufletul, adică umplut de toată slava sufletului îndumnezeit al lui Hristos și al său propriu. Căci a ajuns și trupul celui credincios în însuși modelul său slăvit, adică în trupul lui Hristos și împreună cu el scldat în sufletul îndumnezeit al lui Hristos. El va fi împreună chip cu trupul lui Hristos devenit împreună cu sufletul chip desvârșit al ipostasului dumnezeiesc al lui Hristos. Ca atare va împreună cu Hristos, trup și suflet, în unitate cu Hristos ca trup și suflet, în unitatea lor, desvârșit de puterea îndumnezeitoare a Duhului.

tumire i m rturisir, umpl ndu le de ele. Din acestea se na te senin tatea i pacea g ndurilor, care n are margine, ca una ce ntrece toat mintea (Filip. 4, 7). Iar din acestea lumina str lucitoare ca z pada. i, la sfr it, nep timirea i nvierea sufletului nainte de cea a trupului⁴⁷³.

i alc tuirea nou a chipului i re ntoarcerea omului la chipul i asem narea sa, prin f ptuire i vedere, potrivit acestora, prin credin , n dejde i dragoste; i odat cu aceasta, ntinderea ntreag a lui spre Dumnezeu, unirea nemijlocit cu El, ie irea din sine, oprirea i odihna, n timpul de fa , ca n oglind i n ghicitur (1 Cor. 13, 12) i n arvun , iar n cel viitor mp rt irea n chip des - v r it i bucuria n veci de vederea lui Dumnezeu fa c tre fa (1 Cor. 13, 12)⁴⁷⁴.

473. Din n irarea acestor st ri ce se nasc una din alta, ncep nd de la lini te, luare aminte i rug ciune, se vede c lini tea nu e o nemi care a sufletului, ci o deosebit putere de concentrare i de, creare a unui ir ntreg de mari tensiuni duhovnice ti, de poc in , de cur ire de patimi, de iubire. Nep timirea, sau desp timirea ns i, care e la v rful lor, e unit cu nvierea sufletului, care e o umplere a lui de via a cu totul nou din plin tatea Duhului Sfnt. Numai din acest for a unei vie i totali noi n suflet, va rezulta i nvierea trupului, ntruc t n acest suflet nviat au fost scoase din dezordine, ref cute i nvi ate, nse i r d - cinile ra ionale l sensibile ale trupului. Efortul de desp timire, mp reunit cu rug ciunea lui Iisus, arat c acest rug ciune nu are nevoie numai de o metod formal , cum se interpreteaz adeseori n Apus («Methode de la priere du coeur»), unde s a pierdut n elegerea pentru rostul desp timirii. Pe de alt parte, introducerea min ii n inim prin pomenirea ne ncetat a lui Iisus, are rostul de a reunifica r d cinile ra ionale ale trupului afl toare n minte cu cele sensibile afl toare n inim , adic a scoate ra iunile fiin ei umane din sf ierea lor n ra ionalitatea abstract i in sensibilitate dezordonat l prin aceasta a le face s se reunifice cu modelele lor din Logosul dumnezeiesc, s devin cu adev rat luminoase i iubitoare, cum au devenit cele ale sufletului i trupului lui Hristos, n ipostasul Cuv ntului.

474. De i p n la urm acest mi care suitoare spre Dumnezeu, care cre te pe m sur ce omul devine tot mai mult dup modelul s u dumnezeiesc, sfr e te n ie irea total din sine la Dumnezeu i la odihna

97. *Aceasta este vieuirea după Dumnezeu cea ne-neltoare și adevărată, predată de Prinți: liniția din ascultare, care a fost numită, cu dreptate, de sfinți, în viața cea ascunsă în Hristos (Col. 3, 3).*

Aceasta este calea și vieuirea în alegătoare, cea după Dumnezeu, și sfințita lucrare a celor cu adevărat creștini; aceasta este viața adevărată, ne-neltoare și nepătată în chip vădit ascuns în Hristos (Col. 3, 3). Pe aceasta a deschis o înnoțire Dumnezeu Omului și Preadul celei Iisus, au străbătut o dumnezeieții Apostoli, au urmat o cei de după ei, urmându-le cum se cuvine acolo, vestiții cîluzitori ai noștri, cei care au luminat ca luminători în lume (Filip. 2, 15) de la însuși începutul celei dintîi venirii a lui Hristos pe pămînt și pînă azi, prin razele cuvintelor răspînditoare de viață și prin faptele lor minunate; cei ce au predat și celor din vremea noastră și unii altora această bună șmenă (Matei 13, 24), sfințitul aluat (Matei 13, 33), praga cea sfîntă (Rom. 11, 16), vistieria cea neșefuită (1 Tim. 6, 20), harul, puterea cea de sus (Luca 24, 49) mîrgăritarul cel de mult preț (Matei 13, 46), moștenirea pîntească cea dumnezeiască, comoara de mult preț ascunsă în arin (Matei 13, 44), arvuna Duhului (2 Cor. 1, 22), semnul mîpăritesc, apa cea vie

de toate cele trecătoare ale lumii, ea nu este totuși o încremenire, ci o nesfîrșit de intens și plenar bucurie a comunicării făcătoare față cu Dumnezeu, Persoana sau comuniunea de Persoane infinite. Odihna iubirii sau odihna în iubirea fără lipsuri, fără goluri, fără scîderi, fără oboseli și plictiseli, odihnă care este totodată sorbire nesfîrșit de bucurie și de fericire. Aceasta este ultima perspectivă a mîntuirii în sens creștin. Mișcarea spre ea începe de aici, prin linițele rugăciune, ca forme ale tensiunii spre Dumnezeu, Partenerul și izvorul iubirii nesfîrșite. Precum se vede, acest capitol este o frumoasă recapitulare originală a ntregului drum al urcușului duhovnicesc al celor ce se linițesc, întocmit pe temeiul capitolelor anterioare compuse în mare parte din texte de ale Prinților.

i s l t toare (Ioan 4, 14), focul dumnezeiesc, sarea cea de cinste, harisma, pecetea, lumina i cele asemenea acestora. Acest mo tenere va fi predat i n viitor n chip tainic din neam n neam, p n la a doua venire a lui Hristos pe p m nt⁴⁷⁵. C ci nemincinos este Cel ce a f g - duit: « i iat Eu cu voi s nt n toate zilele p n la sfr - itul veacului. Amin» (Matei 28, 20).

98. *Chiar dac s nt i alte c i m ntuitoare, dar aceasta este cea de c petenie i mp r teasc , care duce la via .*

S nt i alte c i i vie uiri, ba de voie ti i lucr ri bune, care conduc spre m ntuire i odihnesc pe cel ce le str - bate. S nt i acelea care ndeamn i conduc la slujire, sau la neprimirea pl ii. Potrivit cu ele, M ntuitorul a spus c s nt i multe l ca uri la Tat l S u (Ioan 14, 2)⁴⁷⁶. Dar aceasta este cea mp r teasc⁴⁷⁷ i de c petenie, ca una ce nnoie te spre nfiere pe cel din p m nt i cenu (Fac. 18, 27) i preschimb n chip minunat n dumnezeu pe omul ce o urmeaz , precum se cuvine⁴⁷⁸. C ci

475. Pe l ng predania nv turii, a rânduielilor de via cre tin ob teasc , i a Tainelor Bisericii, se continu i predania vie uirii mai nalte i a me te ugului rug ciunii ne nctate. Dar aceasta nu se face n mod public, ci n chip tainic i practic de la P rinte duhovnicesc la uce - nic duhovnicesc. Chiar dac descrierea acestei vie i se face n scrieri pe care le pot citi mul i, deprinderea ei se face n mod viu, practic i n multe privin e necunoscut celor mul i, de la P rin ii duhovnice ti la uce - nicii lor.

476. Autorii amintesc deci ntre alte c i posibile ale m ntuirii i slu - jirea dezinteresat a semenilor, n societate, n afar de cea a str duin ei de cur ire de patimi i de rug ciune ne nctat .

477. Of. J. Pascher, . Der Konigsweg zur Wiedergeburt und Vergottung bei Philon von Alexandrien, n : Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums XVIII, Heft 3—4, Paderborn, 1931.

478. In chip minunat», a a traduceau b trânii grecescul «n chip paradoxal». Omul e f cut n chip paradoxal dumnezeu n Duh, pentru c de i a devenit dumnezeu, el r m ne totu i dup fiin om. Paradoxul

spune Marele Vasile: «Duhul Sfnt, venind n sufletul omului, i a dat via , i a dat nemurire, a ridicat pe cel ce z cea»⁴⁷⁹. Iar cel mi cat ntr o mi care ve nic de Duhul Sfnt⁴⁸⁰, s a f cut o vietate sfnta⁴⁸¹. Omul are,

e unirea a dou lucruri, sau st ri, sau aspecte contrare. Duhul face pe om dumnezeu, fr s i anuleze umanitatea. o umanitate cu lucr ri dumnezeie ti. Omul este i se simte dumnezeu, sau e sim it , dumnezeu, dar este i se simte ntr un mod care nu l rupe de leg tura cu oamenii; sau e sim it dumnezeu de c tre ceilal i, dar pentru c n a ie it din leg tura cu ei. Paradoxul tr it practic e o tem care ar merita o descriere mai dezvoltat . Dar omul e f cut dumnezeu prin i n Duhul dumnezeiesc fr a nceta s fie om, a a cum animalul e f cut om, fr anularea laturii lui animalice, prin sufletul con tient. Totu i Duhul nu intr n constitu ia omului, cum intr sufletul n constitu ia lui. Duhul e transcendent omului i totu i ntreg omul e ridicat n planul Duhului, ridicat din planul vie ii naturale. Dar omul e chiar n planul natural o fiin prin excelen paradoxal , sau minunat . Gura omului vorbe te cuvinte pline de sens, cum nu vorbe te gura animalului, dar fiziologic gura lui r m ne gur animalic , care nghite m ncare i scoate sunete. Dac omul e prin excelen o fiin paradoxal , de ce nu s ar realiza n el p n la cap t paradoxul dup care aspir ? De ce n ar deveni om sau animal cuvint tor ndumnezeit ? Omul ndumnezeit dovede te func iuni noi pentru toate m dularele sale, care nu rezult din natura omului. i totu i subiectul acestor func iuni r m ne omul i le simte ntruct va n calitatea lui de om i ca atare r m ne ntr o leg tur de fiin cu ceilal i oameni, cum a r mas chiar i Hristos nsu i.

479. Neaflat.

480. Via a ve nic e pe de o parte o odihn ve nic , pentru c e o r m nere n acela i Dumnezeu nesfrit i nu o trecere de la un nivel m rginit la altul; pe de alta e o mi care ve nic , pentru c niciodat nu se ajunge la marginea lui Dumnezeu, la s turarea de iubirea Lui nesfrit . respins aici platonismul i origenismul, cu teoria c derilor succesive din pleroma de sus, datorit plictiselii.

481. « ». Traducerea exact ar fi: devenit animal sfnt. Dar prin aceasta s ar confunda omul cu «animalele sfinte» de la templele p g ne (de ex. «vaca sfnt » a hindu ilor). In afar de aceea, nu animalul simplu a devenit n cre tinism «sfnt» i «ndumnezeit», ci «animalul cuvnt tor», con tient, ra ional, liber, deci omul. Numai omul i i poate nsu i con tient sfin enia, ndumnezeirea. Numai prin om se

odat ce Duhul s-a slăuit în el, vrednicie de prooroc, de apostol, de înger, de ieromihant în cenu⁴⁸².

99. *Această viață are multe înlesniri, din pricina înălțării ei.*

De aceea, dumnezeieții Prinși laudă și slăvesc această viață cu multe înfelurite numiri. Au numit-o cunoștință, faptauire de laudă și vedere bună a întei, rugăciune deasupra oricărei lărgimi⁴⁸³, trezvie minții, lucrare în alegtoare, lucrul veacului viitor, petrecere îngerească, viață cerească, purtare dumnezeiască, arătarea celor vii, vedere tainică, ospăț duhovnicesc, răzândumnezeire, cer, mprărie cerească, mprăriea lui Dumnezeu, întuneric supraluminos, viață ascunsă în Hristos (Col. 3, 6), vedere a lui Dumnezeu în dumnezeire, ceea ce este cu totul mai presus de fire și cele asemenea acestora.

Acestor dumnezeieții Prinși urmând în noi, cei ce conviețuim cu țina și cu lutul, cu gândurile, cu cuvintele și cu faptele rele și necurate, ne am străduim să împlineăm, iubite, cererea ta cu srguină. Ba, precum ai cerut, nu ne am îngreunat să spunem chiar și cele peste măsura noastră, datorită, precum am spus și în introducere, dragostei tale și poruncii Prinșilor. Dar povătuitor

poate manifesta Dumnezeu vorbind, gândind. De aceea s-ar putea zice cel mult «animal cuvântător sfânt sau răzândumnezeire». De aceea și Fiul lui Dumnezeu a luat firea omenească, sau firea animală cuvântătoare, nu firea animală simplă. De aceea traducem aici expresia greacă «animal sfânt» cu expresia «vietate sfânt».

482. Neaflat la Sf. Vasile cel Mare. Paradoxul este descris mai departe. Prin Duhul slăuit în sine, omul poate dobândi calitatea de Prooroc înainte de a fi vestitor al voilor dumnezeieții, de ieromihant în cenu.

483. S-ar putea înțelege: rugăciune care cuprinde totul. Dar și rugăciune care prăsește mprătierea și se îngustează la singurul nume al lui Iisus, dar pentru că acest nume cuprinde totul.

rul acestei vie uiri ntocmai cu a ngerilor este Cuv ntul i Fiul lui Dumnezeu, prin iconomia i ntruparea Sa, ca i bun voirea Tat lui celui f r de nceput i mpreun lucrarea Sf ntului Duh.

100. *Inv tur moral .*

Cu ajutorul i cu harul lui Dumnezeu, trebuie s ne str duim i s ne nevoim i noi, dup putere, ca s ne nvrednicim de pe acum, ca de o arvun , de aceste daruri prea mari i mai presus de fire, pentru ca nu cumva, din pricina tr nd viei, s ne lipsim, vai, de ele; ceea ce dorim s nu fie.

St ndu ne, a adar, iubi ilor, at tea i astfel de bun - t i nainte, nu numai ca n dejdi i ca f g duin e, ci n adev r i n fiin , nc de aici, s ne srguim, s ne gr - bim, s alerg m p n ce avem timp s ne nevoim, ca i noi s ne nvrednicim de ele, printr o mic i vremelnic st ruin , dar cel mai mult prin darul i harul lui Dumnezeu. «C ci nu s nt vrednice p timirile vremii de acum de slava ce are s ni se descopere nou » (Rom. 8, 18), cum spune Pavel, propov duitorul lui Dumnezeu. Mai bine zis, dac ne srguim, le vom afla, dup el, nc de acum ca o p rg i ca o arvun (Rom. 8, 23). C ci dac cei chema i dintr o stare de jos la nrudiri i p rta ii m- p r te ti, fac toate prin fapte, cuvinte i g nduri, ca s le dob ndeasc , i nu numai c nu mai pun adeseori nici un pre nici chiar pe via a lor, pentru astfel de slav i cinste, m car c e curg toare i vremelnic , ba uneori i duce i la o total pieire i nu la vreun folos, cum nu s ar cuveni ca noi s lucr m i s ne str duim pentru p r t ia i nunta i unirea la care s ntem chema i cu Dumnezeu, Împ ratul i F c torul tuturor mp ra ilor

care, singur, e nestric cios i r m ne pururea i d ruie te cinste i slav str lucit i statornic celor ce s nt ai Lui? i nu numai at ta, ci am primit i puterea s ne facem fii ai lui Dumnezeu. «C tuturor, zice, c i L au primit pe El, le a dat putere s se fac fii ai lui Dumnezeu, celor ce cred n numele Lui» (Ioan 1, 12).

Le d puterea. Nu ne atrage silnic i nu ne sile te mpotriva voii noastre. C ci puterea narmear pe cei inu i n tiranie de cel ce i tiranizeaz , ca s vindece r ul cu r u. Dar pe noi ne cinste te cu vechea vrednicie a st p nirii de sine, ca s fie binele s v r it ntru totul cu bun voirea i harul S u, dar s ni se socoteasc drept isprav a str duin ei i s rguin ei noastre.

i Acela, m car c e Dumnezeu i St p n, a f cut totul din partea Lui, c ci pe to i ne a f cut la fel i de asemenea pentru to i a murit, ca pe to i s i m ntuiasc deopotriv . Dar ne a r mas nou s ne apropiem, s credem, s ne nsu im ceea ce ne a dat, s slujim cu fric , cu s rguin i cu iubire Iubitorului de oameni i purt - torului de grij St p n, care ne a iubit pe noi a a de mult, nc t i moarte a voit s sufere de bun voie pentru noi, i nc moarte de ocar . Iar aceasta, ca s ne izb veasc pe noi de tirania diavolului i vr jma ului atotr u i s ne mpace cu Tat l i Dumnezeu i s ne fac mo tenitori ai lui Dumnezeu i mpreun mo tenitori ai Lui, lucrul cel mai minunat i mai fericit.

Drept aceea, s nu ne nstr in m pe noi printr o mic i scurt tr nd vie i negrij i prin vreo mincinoas pl cere de orice fel, de at t de mari i de multe bun t i, r spl tiri i bucurii. Ci s facem i s nf ptuim toate i, de trebuie, s nu cru m nici ns i via a pentru El, cum a f cut El pentru noi, de i e Dumnezeu, ca astfel s ne nvrednicim i de darurile de aici i de toate darurile i

cununile. Pe care fie s le dob ndim noi to i, prin bun
voirea i harul Lui, al preabunului, milostivului i Dom-
nului i Dumnezeului i M ntuitorului nostru Iisus Hris-
tos, care s a smerit pe Sine at ta pentru noi i r spl te te
celor ce se smeresc, de pe acum, n chip lucr tor i bogat
cu harul Lui mai presus de fire i ndumnezeitor. C Lui
I se cuvine toat slava, cinstea i nchin ciunea, mpre-
un cu Cel f r de nceput al S u P rinte i cu mpreun
ve nicul i Preasf ntul i de via f c torul S u Duh, acum
i pururea i n veacurile nesf r ite ale veacurilor. Amin.

**SCRIERILE LUI
CALIST
PATRIARHUL**

Ale preafericitului Calist Patriarhul

Capete despre rugaciune

1. De voie ti s afli adev rul, urmeaz pilda cânt re-ului la chitar . C ci acela i apleac capul n jos i, a in- tindu i auzul la c ntare, mi c pana cu m na. i ndat , coardele lovindu se ntre ele, chitara scoate c ntarea, iar c nt re ul salt de dulcea a c nt rii.

2. S i fie, iubitorule de osteneal i lucr torule al viei, limpede pilda i s nu te ndoie ti. C ci lu nd aminte, ca un c nt re la chitar , la ad ncul inimii, vei vedea cu u urin ceea ce cau i, pentru c sufletul r pit de iubire la culme, nu se mai poate ntoarce la cele dinapoi. «C s a lipit, zice proorocul David, sufletul meu de urma Ta» (Ps. 62, 8).

3. În elege, iubitule, prin chitar inima ; prin coarde sim irile⁴⁸⁴, prin pan mintea, care mi c cu pricepere des v r it sim irea prin pomenirea lui Dumnezeu. Din aceast mi care se ive te n suflet o pl cere negr it ,

484. Sim irile inimii, nu cele trupe ti. de remarcat aceast asem - nare a rug ciunii lui Iisus cu o c ntare. Rug ciunea e o c ntare i de aceea produce o bucurie, c ci ea nu e numai repetarea numelui lui Iisus, ci o scufundare n toat lumea nesf r it de nelesuri, de iubire i de dulcea , cuprins n El. Ea e o mi care n aceast lume de armonii i de aceea e mereu nou . Inima vibreaz de aceast armonie i mintea gust nuansele ei.

iar mintea curat face s se arate razele dumneze-
ie ti ⁴⁸⁵.

4. De nu vom nchide sim urile trupului, nu va iz-
vor n noi apa s lt toare pe care a f g duit o Domnul
samarinencii. C cer nd aceea apa sim it , a aflat n -
untru ei apa s lt toare a vie ii (Ioan 4, 14). Pentru c ,
precum p m ntul are prin fire apa i n acela i timp
aceasta curge din el, la fel i p m ntul inimii are prin
fire aceast ap s lt toare i izvor toare. Ea e ca lumina
p rinteasc , pe care Adam a pierdut o prin neascu-
tare ⁴⁸⁶.

5. Precum izvor te apa dintr un izvor nesecat, a a
izvor te i apa vie i s lt toare din suflet. Aceasta fiind
s l luit i n sufletul lui Ignatie, l a f cut s zic :

485. Mintea ns i se lumineaz de pl cerea ce se ive te n inim ,
c ci pl cerea e plin de un sens. A a se ntâmpl i cu cnt re ul la
chitar . Bucuria cnt rii se reflect n ochii lui ca o lumin : «Asta e
ceea ce am c utat»! Lumina min ii i sim irea s au unificat, cum s au
reunificat mintea i inima. Nu exist lumin adev rat fr bucurie, pre-
cum nu exist pl cere superioar fr lumin . Pl cerea oarb e o pl cere
inferioar , nedeplin .

486. Aici bucuria l untric , unit cu lumina, e simbolizat cu o ap
s lt toare, deci vie, nest tut , mereu nou . Ea e att de unit cu lumina,
c e numit ea ns i lumin . C ci via a aceasta l untric e deschidere
spre sensul suprem al existen ei. In ea ns i e sensul suprem al exis-
ten ei. Ea â ne te din inim nu numai pentru c e unit cu mintea, sau
cu n elegerea, ci i pentru c inima curat deschis spre sens, e des-
chis spre sensul i spre via a dumnezeiasc nesf rit . Inima a devenit
prin cur ia ei str vezie ; a a cum e deschis cu sinceritate spre oameni,
e deschis i spre Dumnezeu, suprema Persoan iubitoare. Pentru aceasta
e ns de trebuin ca omul s nu fie prea alipit prin sim uri de lucrurile
din afar , prea captat de pl cerile i interesele trupe ti pe care dore te
s le satisfac prin ele. Ochiul nchis spre cele dinafar , se deschide
spre cele nesf r ite, care vin n valuri n raza n elegerii.

«Nu este n mine foc iubitor de materie, ci ap lucr - toare i gr itoare»⁴⁸⁷.

6. Asem natu s a trezvia fericit i de trei ori l u - dat , mai bine zis n eleg toare a sufletului, cu apa ce salt i izvor te din ad ncul f r fund al inimii⁴⁸⁸. i, pe de o parte, apa ce ne te din izvor, umple izvorul nsu i ; pe de alta, apa ce salt de acolo din inim i care, a a zic nd, mi c ndu se, e pururea mi cat prin Duhul, umple ntreg omul din untru de roua dumnezeiasc i de Duh, iar pe cel dinafar l face arz tor⁴⁸⁹.

487. Ap gr itoare se nume te a a fie pentru c f cea pe Sf. Ignatie Teoforul s vorbeasc , fie pentru c era nsu i Duhul Sfnt care gr ia. Ea salt cum salt n elegerea de la alte i alte cuvinte, dovedind via a ne ntrerupt i totu i mereu nou .

488. Îns i trezvia sau veghea la cele din untru este o ap izvor - toare din ad ncul inimii, scufundat n abisul nesfr it al Lui Dumnezeu. C ci veghea aceasta e activ , este un scafandru n oceanul tot mai adinc. Fiind ea ns i vie, e ea ns i mereu nou , hr nitoare cu alte i alte n elegeri pe care le prime te din Dumnezeu. greu s dispar i aceast veghe de con inutul ei mereu nou. Intr un fel e ea ns i ntre inut de ad ncul inimii, sus inut de el.

489. Apa aceasta a vie ii i a luminii, sau a bucuriei i a n elegerii, pe de o parte e mi cat de Duhul Sfnt, deci de dincolo de om; pe de alta se mi c ea ns i, fiind mi cat de Duhul, adic omul simte c se mi c el nsu i n planul n elegerii i al bucuriei. Libertatea Duhului nu st njene te libertatea omului, ci o spore te. Subiectul dumnezeiesc se nt lne te cu subiectul omenesc il face ca el nsu i s primeasc mi - carea i s i o nsu easc . Apa aceasta i umple inima, ca pe un izvor din care sau prin care izvor te; dar umple i toate facult ile i sim - irile l untrice ale omului, iar pe omul din afar l umple de c ldur n toate comunic rile lui. nf i at n aceste capete o viziune abisal i liber a inimii, sau a omului. Omul e subiect de posibilit i nesfr ite, pentru c i are r d cinile n Dumnezeu, pentru c e deschis Subiectului nesfr it dumnezeiesc. Dumnezeu, nesfr it n via a i n n elesurile Lui, poate comunica omului mereu ceva nou din ele, iar omul i le poate nsu i, experiindu se pe sine ca subiect nesfr it n aceste posibilit i ce i vin din leg tura cu Dumnezeu, dar i le nsu e te el nsu i, n mod liber. Omul se poate ruga ne nctat, pentru c n rug ciunea sa e deschis vederii lui Dumnezeu cel nesfr it. Termeni ca (arz tor cu trupul),

7. Mintea care s-a curăţit de cele din afară şi a supus simţurile în întregime, prin virtutea cu fapta, rămâne nemîncată ca şi osia cerului, privind spre adîncul inimii, ca spre centru⁴⁹⁰; şi stă pînă la capul primei acolo, avînd ca nişte sonde razele în elegerii, care scot de acolo în alegerile dumnezeieşti şi supun toate simţurile trupului.

8. Nimeni din cei neintroduce, sau care au nevoie de lapte (1 Cor. 3, 2), să nu se atingă de astfel de lucruri oprite, pînă a venit timpul. Pe unii ca aceştia, care au căutat înainte de vreme cele proprii unui anumit timp, şi s-au sîrguit să intre într-un pîrîut liman al nepăsării cum nu se cuvine, Sfinţii Petri şi Pauli au socotit că fac un lucru nebunesc şi nimic mai mult. Căci e cu neputin să citească o scrisoare celor care nu cunosc încă literele.

9. Ceea ce se mişcă, de pe urma nevoii ei, de către Duhul dumnezeiesc, în suflet, face inima senină şi strălucitoare.

(pururea înviorat, pururea înviat), accentul pus pe Duhul, etc., arată că autorul acestor capete, ca şi al scrierii mai largi «Despre rugăciune» care urmează, dacă nu e identic cu unul din cei doi Xanthopoli, care au scris «Cele o sut de capete», în orice caz sînt la fel prezente acei termeni şi viziunea despre rolul preponderent al Duhului şi al caracterului abisal al inimii, a cunoscut scrierea aceea sau invers, aceia au cunoscut-o pe aceasta.

490. Mintea care s-a curăţit de impresiile din afară şi a făcut simţurile supuse, obînuindu-le să slujească numai virtuţilor deprinse prin fapte statornice (nfrîngere, răbdare, încredinţare pentru slujirea iubitoare a altora, smerenie, etc), şi-a deschis privirea spre adîncul inimii care se adînceşte în adîncul nesfîrşit al lui Dumnezeu şi izvorăşte mereu în alegeri însoţite de bucurie din nesfîrşitul dumnezeiesc străveziu prin el. De aceea nu se mai mişcă din această privire, ci rămâne nemîncată în mişcările sale ca axa cerului între atri, sau ca un spaţiu interplanetar rămas acelaşi între planete. Dar mintea rămâne nemîncată numai pentru că priveşte în acelaşi adînc. Dar în altfel se afundă tot mai mult în privirea lui.

g : «Avva, P rinte» (Gal. 4, 6)⁴⁹¹. Aceasta e f r chip i f r form , dar nou ne d un chip prin str lucirea luminii dumnezeie ti, i o form cuvenit , odat cu aprinderea Duhului dumnezeiesc⁴⁹².

10. Mintea care s a cur it prin trezvie, u or se n-tunec , dac nu se desface cu totul de ocuparea cu cele din afar prin pomenirea continu a lui Iisus⁴⁹³. Iar cel ce a unit f ptuirea cu contemplarea⁴⁹⁴ (cu g ndirea la Dumnezeu), prin p zirea min ii, nu e ab tut de zgomote ; nu se clatin (de tulbur ri, av nd sau neav nd vreun n eles). C ci sufletul r nit de dragostea lui Hristos, urmeaz Acestuia ca unui fr ior⁴⁹⁵.

11. Se poate nt mpla c cei ce petrec n lume pot opri patimile i s riturile de la una la alta, sau se pot opri din g ndirea la ele dup cuv ntul : «Opri i v i

491. Starea de lini te, sau de sim ire a lui Dumnezeu, vine dup nevoine ndelungate ale omului, dar din Duhul Sf nt. Nici nevoinele singure, nici Duhul Sf nt singur nu o produc. C e o sim ire adev rat a lui Dumnezeu i c e de la Duhul, se arat n faptul c omul simte trebuina s strige: «Avva, P rinte!».

492. Lucrarea ce se mi c n suflet de la Duhul Sf nt e f r form , c ci tot ce e dumnezeiesc e mai presus de form . Dar d fiin ei noastre o form , adic o face bun , lini tit , bucuroas , o umple de iubire filial , etc. C nd lucrarea dumnezeiasc atinge o f ptur , i d acesteia o form , desigur o form spiritual , dac are n ea spirit sau suflet.

493. Trezvia cur mintea de toate chipurile celor din afar , pentru c ea const propriu zis n aten ia exclusiv la Iisus, sau la Dumnezeu. Dar deplin se cur numai dac nceteaz cu totul de a se mai ocupa cu pl cere cu chipurile celor din afar , ocup ndu se continuu cu pomenirea lui Iisus.

494. Mintea nu poate fi inut n pomenirea lui Iisus numai prin efort intelectual, ci trebuie pus n acord cu acesta efortul practic de a nu mai c uta p catele prin pl ceri, ci de a p stra cur ia min ii prin fapte bune, curate.

495. Sufletul e mireasa din C ntarea C nt rilor. «Fr iorul» e mirele de acolo ce bate la u (C nt. C nt. 5, 3).

cunoa te i» (Ps. 45, 10). Dar e cu neputin s le tear-
g sau s le desfiin eze. Via a pustniceasc le poate n-
s dezr d cina cu totul.

12. Dintre apele s lt toare, una are o mi care mai
iute ; alta, lini tit i mai z bavnice . Cea dint i nu poa-
te fi tulburat cu u urin , pentru repeziciunea mi c -
rii. Dac e tulburat pentru pu in timp, u or se cur
iar i, avnd o astfel de mi care. Dar curgerea ncti
nindu se, apa se face foarte mic , i nu numai c
se i tulbur u or, dar aproape c r m ne nemi cat . Ea
are nevoie atunci de o cur ire din nou, ca s zicem
a a, de o nou punere n mi care⁴⁹⁶.

13. De cei ncep tori, sau afl tori pe treapta moral ,
sau f ptuitoare, demonul se apropie prin zgomote near-
ticate sau i articulate. Celor de pe treapta vederii
(contempl rii) le nfirip formele unor n luciri, nc t li
se pare c se coloreaz aerul, ca lumin ; alteori li le n-
f i eaz pe acestea i ca foc, ca printr o f g duin pro-
tivnic s am geasc pe osta ul lui Hristos.

14. De voie ti s afli cum trebuie s te rogi, prive te
la sfr itul lu rii aminte i al rug ciunii i nu vei r t ci.

496. Apa s lt toare din inim , sau din Duhul Sfnt prin inim , e
via a de bucurie i de nelegere mereu nou din oceanul nesfr it al
vie ii dumnezeie ti. Aceasta, de i implic o statornicire a privirii min ii
n inim i prin transparen a ei n Dumnezeu, e totu i mi c toare prin
naintarea la noi i noi n elesuri i bucurii n oceanul dumnezeiesc i
n comuniunea cu Persoana purt toare a Lui. C nd mi carea aceasta e
plin de aten ie vie, c nd valuri noi de n elesuri se revars n minte,
ea nu poate fi tulburat de chipurile venite din afar i din ispitele
care o cheam spre pl cerile ce i pot fi oferite de ele. Dar c nd aceast
mi care a min ii n noile n elesuri i bucurii ce i vin prin inim , lnce-
ze te, ea poate fi tulburat u or de chipurile din afar i oprit cu totul.

Cci acest sferit este, iubitul, strungerea continu, zdrobirea inimii, iubirea fa de aproapele. Iar contrarul este, n chip vdit, gndul poftii, oapta brfelii, ura fa de aproapele i toate cele asemenea acestora⁴⁹⁷.

Ale Sfntului Calist Patriarhul

Capete care au lipsit 498

15. *Raiul de care se vorbe te este chipul omului.*

Precum cele ar tate snt chipuri ale celor near tate ale omului, aa i raiul preafumos sdit de Dumnezeu cu nelepciune la r srit n Eden (Fac. 2, 8), este chip al omului din untru. Acesta are ca p mnt inima sa, ca pomi pe care are s i sdeasc cu voia, mintea lui zidit dup chipul lui Dumnezeu, vederile i nlesurile dumnezeie ti cu privire la Dumnezeu i lucr rile vrednice de Dumnezeu, care snt multe i felurite i au i onf iare felurit i o mireasm duhovniceasc, ba voi aduga c dau i o hran, o desf tate i o pl cere. Astfel, inima hr ne te «Edenul» acesta n chip firesc i are n sine spre pl cere i bucurie vdit cele dumnezeie ti.

497. Oric t sar p rea c omul duhovnicesc e cel ce se adnce te n inima sa i n vederea lui Dumnezeu prin ea, cu ocolirea celor din afar, semnul adev ratei vie i duhovnice ti se vede, pe de o parte n zdrobirea inimii pentru poftele egoiste satisf cute i pentru relele f cute, iar pe de alt parte n iubirea fa de aproapele. Propriu zis nu ie irea din leg tura cu cele din afar e cerut, ci cur enia, bun tatea pus n leg turile cu oamenii.

498. Snt capetele despre rug ciune care lipsesc n ed. I a Filocaliei de la Vene ia, cum se spune pe coperta vol. IV, ed. III. Dar ele snt ale aceluia i Calist Patriarhul, ca i cele anterioare, fiind numerotate n continuare. Textul din Filocalia greac, dup care am fcut traducerea, e destul de alterat din punct de vedere gramatical i sintactic n multe pasaje.

Edenul v zut e s dit la r s ritul soarelui v zut, pentru c soarele v zut e chipul soarelui cugetat. Deci, inima e s dit spre luminile cuno tin ei soarelui cugetat. C ci inima, dup P rin i, lipsit de lumina cuno tin ei, nu poate produce n elesuri i g nduri dumnezeie ti i lucr ri vrednice de Dumnezeu i nu se poate umple deplin de vederi dumnezeie ti mai simple i mai des v r ite, ca s fie un rai nou i mai presus de lume ⁴⁹⁹. Dar nici f r ape nu e rai i nu poate produce pomi frumos mpodobi i i roditori, precum se cuvine.

De aceea, n raiul din Eden se vede nind, din mijlocul lui, un izvor care se mparte precum se scrie n patru nceputuri (de r uri) i adap fa a p m ntului (Fac. 2, 6), iar n om, ca izvor de ap vie se afl mi - carea de via f c toare a Sf ntului Duh, despre care Domnul a zis : «Apa pe care Eu voi da o lui, se va face lui izvor de ap » (Ioan 4, 14) vie n inim , nind n

499. Inima omului, ca Eden l untric, e s dit spre r s ritul soarelui, sau al mintii, care o lumineaz i i d putere s rodeasc . Dar acest soare spiritual omenesc i prime te lumina de la cel dumnezeiesc. Acesta e izvorul a toat lumina. De acolo r sare lumina min ii omene ti. Soarele dumnezeiesc e v zut nt i de mintea omului, sau se reflect n ea i din ea se r sfringe asupra inimii omului. Numai de aceea se poate numi i mintea omului soarele spiritual din om, ca chip i oglind a Soarelui dumnezeiesc. Dar mintea n starea ei natural nu e desp r it de inim . De aceea nici de Soarele dumnezeiesc. Acesta, precum prin minte i comunic lumina, prin inim i comunic c ldura iubirii. i precum mintea comunic inimii lumina primit de la Soarele dumnezeiesc, a a inima comunic min ii iubirea primit de la acela i Soare. De aceea numai am ndou , ca doi ochi mbina i, prind via a dumnezeiasc , dat fiind c lumina adev rat e i iubire i iubirea adev rat e i lumin .

a a cum n lumea aceasta soarele v zut i p m ntul numai mpreun ajung la rodire. Propriu zis rodul iese din p m nt, dar numai sub lumina soarelui, iar soarele, dac nu lumineaz un p m nt, nu i mpline te rostul de a pricinui rodirea acestuia. Inima neluminat rode te numai porniri de proast calitate, iar lumina min ii dac nu nt lne te o inim iubitoare, r m ne arid , abstract , f r efect bun n via a omeneasc . Tot acest capitol este nchinat de altfel puterii de via f c toare a Duhului Sf nt, care nvioreaz ca o ap p m ntul inimii.

chip minunat ca dintr un Eden i mp r indu se n n-
elepciune, cump tare, dreptate i b rb ie, ca cele pa-
tru nceputuri, din care se na te toat virtutea n chip
dumnezeiesc⁵⁰⁰. De aceea s a i spus n continuare c
prin acest r u se adap toat fa a p m ntului, sau a ini-
mii, cu lucrarea spre cre terea, spre odr slirea i spre pro-
ducerea rodurilor alese ale virtu ilor dumnezeie ti.

Minunat, dulce i fericit lucru este a n elege i cele
ce s nt cuprinse n izvorul care nchipuie mi carea i
lucrarea Duhului viu, care nea, precum s a spus, n
chip mai presus de fire din mijlocul inimii. Izvorul nu
este din firea pomilor sau a p m ntului. Pentru c , n
acest caz, el nu ar fi ajuns s adape to i pomii at t de
numero i i s i ngroa e i s i creasc nu pu in; c ci
el era unul, iar pomii erau mul i i at t de deosebi i ntre
ei, c unii dintre ei aveau nsu iri protivnice, unii fiind
mai usca i, al ii mai umezi, unii mai fierbin i, al ii mai
r coro i. Spre to i ace tia, at t de deosebi i ntre ei, se
mi c , precum am spus, acel izvor unic i de un singur

500. Aci se spune mai direct c a a cum mintea i prime te lumina
de la Soarele dumnezeiesc (de la Logos), a a inima i prime te puterea
de rodire a celor bune, sau apa de la Duhul Sfnt. R ul apei care face
inima roditoare se spune c ne te din ns i inima omului (din p m n-
tul Edenului), dar tot a a de clar se spume c el e r ul Duhului Sfnt.
El e n fond r ul iubirii, c ci virtutea care o produce prin cele patru
bra e ale apei culmineaz n iubire. Iubirea aceasta n mers spre actuali-
zare lucreaz prin cumin enie, cump tare, dreptate i b rb ie. Se afirm
limpede aci c virtu ile s nt roadele Duhului Sfnt, sau ale conlucr rii
Duhului Sfnt cu str duin ele noastre. i nu se poate o mai accentuat
afirmare a mpreunei lucr ri dintre firea omeneasc i puterea dumne-
zeiasc n general. Firea nostr nu e deplin fr alimentarea ei din
partea lui Dumnezeu cu lumin i cu iubire, prin minte i prin inim .
Dar mintea i inima au i ele rolul lor n activarea luminii i iubirii
de la Dumnezeu. Lumina i iubirea devin ale omului prin primirea lor
de c tre minte i inim ; ele se fac omene ti prin faptul c se comunic
omului, prin mintea i inima lui. Omul e ntr adev r o fiin creat
necreat , te andric , paradoxal , minunat . Edenul e inut n frumuse ea
i rodnicia lui de Soarele dumnezeiesc i de ploaia cereasc .

fel, lucrând cît se poate de mult împreună cu toți. Iar împreunăindu-se în patru începuturi, pricinuiește în fiecare om cele ce în de el.

Nu este propriu firii noastre, fie că s-ar găsi cineva la virtuți, fie la cunoștință și la înțelegerea (vederea) ce înseamnă ea, nici inimii noastre, iluminarea dumnezeiască mai presus de fire și mișcarea și lucrarea Celui de viață făcător. Căci aceasta s-a dovedit după har credincioșilor, dar ne este continuu din lăuntrul inimii, fiind în mod minunat un singur izvor, dar împreună în chip vădit în patru începuturi, sau virtuți egale, cum am spus mai înainte; și acestora și tuturor celor ce urmează din ele le ajută cît mai mult apa cea una.

Căci întru Căminul Duh, conlucrează cu înțelepciunea; întru Căminul cunoștință, ajută celui ce se împreunăte de dreptate; se numește iar și cumpănă și putere, că Unul ce este acestea și se arată de departe astfel și se face împreună lucrător spre cumpănă și bărbăție. Iar Sfântul Pavel și proorocul Isaia sînt martori foarte tari despre Duhul că împreună lucrător spre iubire și înțelepciune. Cel dintîi spune de a dreptul că iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile noastre prin Duhul Sfânt dat nou (Rom. 5, 5). Iar Isaia numără între cele apte lucrări ale Duhului, duhul înțelepciunii (Isaia 11,2).

Dar Duhul este nu numai împreună lucrător cu iubirea, ci se face și duh al răvinei, ce pare într-un mod oarecare opus iubirii. Căci iubirea acoperă, cum s-a spus, mulțime de păcate (1 Petru 4, 8). Dar răvna ajunge și la muștrări și uneori și la ucideri. Iar aceasta ar putea o spune și marele prooroc Ilie, prieten al lui Dumnezeu, care a trecut prin sabie pe atîta preoți ai rătăcirii (3 Imp. 18, 48); și mai înainte, Fineas, care a spintecat pe Madianita împreună cu israelitul (Num. 25, 8); iar înainte de aceasta, însuși Marele Moise, dătător al legii vechi,

care adeseori din r v n a predat mor ii pe mul i i nc chiar pe unii dintre b rba ii din neamul s u.

Intre cele ce s nt de f ptuit lucrul cel mai nsemnat este cuno tin a, iar n cele de contemplat, ne tiin a cea mai presus de minte⁵⁰¹. Iar acestea, f r Duhul adev rului i f r Duhul cuno tin ei n suflet, nu se pot s v r i i dob ndi cum se cuvine⁵⁰².

At t bucuria inimii, c t i ntristarea opus bucuriei s nt n mod v dit roade ale Duhului⁵⁰³. C ci auzi Scriptura zic nd c «roada Duhului este bucuria» (Gal. 5, 22) ; dar i c Dumnezeu d unora duh de c in plin de str pungere (Rom. 11, 8). i, ca s spun pe scurt,

501. Nu po i face nici o fapt cum trebuie f r cuno tin . Dar nu cuno ti nimic cum trebuie, f r s i dai seama de taina care persist n tot ce cuno ti. Nu po i cunoa te o persoan n ceea ce are ea propriu, f r s intuie ti n ea ceea ce nu se poate defini. Nu po i s i dai seama de ceea ce este Dumnezeu, dac nu sim i taina Lui mai presus de toate defini iile n care te sile ti s L prinzi. Ne tiin a aceasta e mai presus de tot ce cuno ti, e mai presus de minte. Deci nu exist f ptuire oarb i nici cuno tin adev rat lipsit de tain , de ne tiin mai presus de cunoa tere. Astfel nu se poate face o despr ire clar ntre f ptuire i cuno tin , dar nici ntre cuno tin i necuno tin . Chiar prin necuno tin se cunoa te ceva. Cuno tin a mpreunat cu recunoa terea tainei, mbog it prin sesizarea tainei, nso it de respectul tainei, e la baza oric rei f ptuiri drepte.

502. Nu po i avea cuno tin a mbinat cu ne tiin a superioar , adic intuirea adev rat a realit ii, f r Duhul adev rului, care e n acela i timp Duhul cuno tin ei i al tainei, sau al ne tiin ei mai presus de cuno tin i prezent n cuno tin . Numai Duhul te ajut s cuno ti ceea ce po i deveni i deci s i f ptuie ti n acest scop ; dar tot numai El face s i se deschid sufletul pentru ceea ce e mai presus de cuno tin a ce se poate exprima. i mai ales n intuirea a ceea ce nu putem defini, ne d m seama c cuno tin a adev rului ntreg nu e de la noi, nu e din efortul nostru.

503. In sentin a anterioar i n aceasta, ca i n unele urm toare, autorul se folose te de paradox, sau de tr s turi opuse, n caracterizarea Duhului. De fapt realit ile spirituale omene ti, ns mai ales cele produse de Duhul, sau via a dumnezeiasc ns i nu se pot cuprinde n formule unilaterale. Ele s nt att de bogate i de complexe, c trebuie s ne folosim de termeni contradictorii pentru a le reda n oarecare grad.

dup Sfin ii P rin i, at ta putere are Sf ntul i de via f c torul Duh, c El conlucreaz i la cele ale virtu ii, dar i la dispozi iile v zute opuse ntre ele, cum am zis c Scriptura Il nume te pe El i foc i ap , care s nt cu totul opuse ntre ele.

Il nume te astfel pentru ajutorul dat de Duhul la toate bun t ile i frumuse ile din suflet i pentru lucrarea Lui de via f c toare i nt ritoare n toate acestea. Pentru aceasta i nume te Scriptura acest izvor c nd la singular c nd la plural. M ntuitorul i a zis i El at t izvor c t i r uri. De aceea, se i mparte nceputul (de r uri) i nainteaz n toate virtu ile⁵⁰⁴. i, ntregul se face ca un suflet de fire nou al sufletului, care se m p rt e te de El. C ci i d acestuia o via mai presus de fire i l mi c spre toate cele ce trebuie f cute i spre cele ce se petrec i l des v r e te precum se cu vine. Eu presupun c i piatra care a fost lovit de toiagul legiuitorului Moise i a izvor t mai presus de fire r uri de ap (Ie . 17, 6), este inima mpietrit din pricina nv rto rii. Din aceasta, c nd Dumnezeu o love te, r nind o i str pung nd o, n loc de toiag cu cuvinte, puterea Duhului scoate, mi c nd o n chip fericit, p raie de via f c toare, ajut nd o astfel spre toate faptele mari i potrivite, f c nd vii, am putea zice, o singur ap dup fire pe cei mul i i nesfr i i care se mp rt esc de ea. Minunat cu adev rat este acest pia tr , care fiind purtat de o singur c ru⁵⁰⁵, a r sp n dit, izvor nd din ea, ap c t au putut s poarte milioanele i nenum ratele c ru e. De unde are ea acest putere at t de mare i n ce p m nt umed se a eaz , ca s o poarte ?⁵⁰⁶

504. Cele patru virtu i nainteaz sau cresc i n acela i timp se ramific n alte virtu i, n toate virtu ile.

505. Sf ntul Duh se revars n suflet i l face din nv rtosat, viu.

506. numit a a inima purtat de un singur trup, de trupul lui Hristos, dar i de trupurile at tor oameni care au r sp ndit din inima

i cu mult mai minunat lucru este pentru cei ce g n desc, cum vasul inimii at t de mic, purtat ntr un trup i el at t de mic, r sp nde te, nind ne nctat, at ta nesfr it de ap , milioanele de duhuri i nesfr itelor trupuri, ca s vie uiasc ? De unde i este inimii aceast ap i nc a a de mult , c ntrece orice num r ? Duhul cu adev rat, cum a spus nsu i Adev rul, unde voie te acolo sufl i glasul Lui l auzi, dar nu tii de unde vine i unde merge (Ioan 3, 8). De fapt, el sufl pururea⁵⁰⁷.

Dac , deci, ne am nvrednicit de at ta cinste de la Dumnezeu, ca s avem putin a s s dim n noi, imit nd pe Dumnezeu, raiul dumnezeiesc, necunoscut cu sim urile din afar , dar cunoscut cu mintea, rai mai presus cu mult dec t cel dinainte, potrivit celor spuse, i care ne d o mare fericire i e mai presus de orice n elegere a celui ce n a p timit aceast sfin it vrednicie, s ne d ruim cu evlavie i cu dreapt credin de la nceput lini tirii, prin porunci, i prin aceasta lui Hristos, Dumnezeu cel n Treime. Iar r m n nd astfel, cu vederea care adun cuget rile i n elesurile mai nainte spuse, ba i nv turile despre Dumnezeu, i le s de te pe aces

lor apa Duhului Sfânt, sau apa credin ei. Aceasta e Tradi ia vie : inimile purt toare i r sp nditoare ale apei Sf ntului Duh. Nu prin c r i s a inut Tradi ia vie, ci prin inimi. C r ile au fost m rturie acestei lucr ri de transmitere vie. Aceasta e contribu ia factorului uman la p strarea i transmiterea Tradi iei vii. Inima e nviorat prin apa Duhului, dar ca s poat fi nviorat trebuie s aib i ea o capacitate pentru aceasta. Trebuie s fie capabil de sim ire, de d ruire n iubire c tre Dumnezeu i c tre semenii.

507. Aceasta asigur d inuirea Bisericii p n la sfr itul lumii: faptul c Duhul sufl pururea. El nu poate s nu sufle. Însu i nceputul sufl rii Lui de la nceputul lumii i n mod re nnoit i deplin din Hristos, e o suflare pentru de a pururi. El are n Sine for a sufl rii ne nctate. Acestei sufl ri ne nctate i de a pururi i corespunde succesiunea ne nctat de inimi care se cer dup aceast suflare i ap a Duhului, ca s i nt reasc n zuin ele naturale de iubire de semenii, i dup izvorul iubirii, care e Dumnezeu.

tea n inim ca n Dumnezeu, s L nduplec m prin rug ciunea cuvenit s lase Duhul Lui, cu tot ce este n El, n noi i s izvorasc n noi n elesuri dumnezeie ti i mai presus de lume, c rora le po i spune i r uri. C ci «cel ce crede n Mine, zice, precum a spus Scriptura, r uri de ap vie vor curge din inima lui. Iar aceasta a spus o, zice ucenicul iubit, despre Duhul pe care aveau s L primeasc cei ce vor crede n El» (Ioan 7, 38). A Lui fie slava n vecii vecilor, D t torului celor mai presus de minte.

16. *Despre darul Duhului Sfnt.*

Prive te darurile lui Dumnezeu, care nu se c ie te de ele, i harurile Celui necuprins, i te bucur de minunea cea f cut cu cel ce s a mpotrivit lui Dumnezeu. So cote te cele ce le face Dumnezeu n Adam cel nt i zidit i cele mai nalte ce le face pe urm n noi. Sufl n Adam ca suflare de via , harul Duhului de via f c tor i a a s a f cut Adam om des v r it ; c ci s a f cut «spre suflet viu» (Fac. 2,7) i nu spre suflet simplu. C ci nu e suflet al omului Duhul lui Dumnezeu, ci spre suflet care viaz duhovnice te. Pentru c Duhul Sfnt al lui Dumnezeu se face cu adev rat suflet sufletului, care vie uie te cum trebuie s vie uiasc sufletul cuv nt tor (ra ional) i de chip dumnezeiesc.

Dar ner m n nd Duhul lui Dumnezeu mpreun cu sufletul, sau din nefericire dep rt ndu se, s a pierdut i chipul dumnezeiesc al vie ii, demn de sufletul ra ional i s a introdus din nenorocire cel al dobitocului sau al fiarei. C ci f r Dumnezeu nu putem face nimic din cele cuvenite, deci, f r a fi n Duh i n Hristos, cum a spus Hristos (Ioan 15, 5). De aceea, s a f cut Adam om f r lipsuri, adic ntreg, ntruc t nu s a f cut simplu «spre (cu) suflet», ci «spre suflet viu», c nd a suflat Dumnezeu

în el «suflare», ca să fie «via» în sufletele cuvântătoare⁵⁰⁸.

Drept aceea, această suflare a lui Dumnezeu, suflat, cum s-a zis, în Adam, pentru ce a fost în el, nu pu în slavă și strălucire de chip dumnezeiesc pricinuia celui potrivită de ea. Ca urmare, el se purta față de lucruri cu putere străvezătoare și proorocească și era împreună creator cu Dumnezeu⁵⁰⁹, sau un al doilea Dumnezeu după har. Iar prin aceasta înfăcea plăcere și lui Dum

508. Duhul Sfânt nu se face însuși sufletul omului. În acest caz omul ar fi una cu Dumnezeu și n-are panteism și pe căte se vorbesc de om ar fi ale lui Dumnezeu însuși, sau nu s-ar mai putea face o deosebire între bine și rău. Dar fără o prezență și o lucrare a Duhului dumnezeiesc în sufletul omenesc, acesta n-ar putea duce o viață conform cu rațiunea lui. Căci omul are în sufletul lui o rațiune și o libertate, dar ele nu pot funcționa în modul deplin cerut de ele, decât în unire cu Dumnezeu, decât adăptându-se din apă vie a Duhului dumnezeiesc. Ceva analog cu faptul că omul are plămâni, sau ochi, dar fără aerul pe care plămânii trebuie să-l respire, fără lumina pe care ochii trebuie să o vadă, nici plămânii, nici ochii n-ar putea pune în lucrare cum trebuie, capacitatea lor. Omul este făcut pentru o viață de comuniune nu numai cu semenul său, ci și cu Dumnezeu. El este o floare, dar floarea are nevoie de soare și de ploaie ca să crească și să pună în valoare toate frumusețea și rodnicia virtuală a ei. Omul este o ființă cuvântătoare virtuală, dar trebuie să aibă cu cine vorbi ca să pună în valoare această capacitate. Și vorbirea lui cea mai serioasă este cea pe care o are cu Dumnezeu, deci în gândirea, sau rațiunea sau rațiunea ei cea mai serioasă. De aceea sufletul rațional sau cuvântător al omului devine cu adevărat «viiu», sau se pune în lucrare numai prin suflarea Duhului în el. De aceea s-a suflat în om lucrarea Duhului în vederea «sufletului viu». Numai astfel omul a putut realiza cu adevărat toate potențele lui minunate.

509. Pentru ce Adam a păștrat în el suflarea Duhului, suflare de viață tuturor potențelor lui, el se mișcă între lucruri cu o mare putere de pătrundere, văzând dincolo de suprafața lor organizatorică rațiunile lor în Dumnezeu și pe Dumnezeu însuși. De asemenea el avea puterea de a prevedea cum se vor desfășura lucrurile, pentru că tia că se vor desfășura conform cu marea lui forță de a le transfigura, de a le face străvezii în frumusețe revelatoare a adâncimii lor nesfârșite, tainice și mult gritoare, în Dumnezeu. De asemenea tia cum se vor dezvolta relațiile între oameni: pline de bun voință, de delicatețe, de iubire, de

nezeu, F c torului mai presus de n elepciune al tuturor, cu vederile i proorociile prea str lucite ale lui⁵¹⁰.

Dar, pentru c i a plecat genunchiul i a c zut, prin gre al , sub neascultarea cea atotrea, Sfntul Duh Cel de via f c tor dep rt ndu se, iar el nemai n eleg nd s p zeasc m rimea unei vrednicii a a de mari, s a apropiat cu adev rat de dobitoacele ne n eleg toare i s a f cut asemenea lor (Ps. 48, 12). Astfel s a dep rtat n chip incon tient i jalnic de scopul dumnezeiesc, consimind cu ntunericul prea nfrico tor i nemaiav nd, din pricina golirii v dite, nimic din darul mai presus de fire al acelei sufl ri insuflate lui de Dumnezeu.

Dar c nd a venit vremea ndur rilor lui Dumnezeu, Acesta a trimis pe Cuv ntul S u, ca s ne t m duiasc pe noi de stric ciunile noastre (Ps. 106, 20). Iar Cuv ntul poart pe Duhul unit prin fire cu El, care lumineaz i face v dit dumnezeirea Cuv ntului⁵¹¹, sau, dac

comunicativitate mereu nou . Avea putere prooroceasc , pentru c era mpreun creator cu Dumnezeu al formelor lucrurilor, ascunse n ad ncu rile lor.

510. Lui Dumnezeu i place s fie cunoscut de alt minte, fie ea chiar creat , n n elepciunea i puterea Lui ar tat n creaturi, dar deschis prin creaturi n ad ncimile ei nesfr ite i n revel ri mereu noi. Ii place, ca cineva s prevad mpreun cu El bun t ile ce le va descoperi ne nctat, a a cum unui tat i place ca copilul lui s tie c el i va face n viitor mereu alte i alte daruri i prin aceasta s i mprosp teze i sporeasc mereu iubirea fa de el.

511. Duhul lumineaz i face v dit dumnezeirea Cuv ntului n mod continuu, p n la sfr itul lumii, pe m sura cre terii n elegerii omene ti i a apari iei a noi i noi mprejur ri, care i cer explicarea, n dezvoltarea istoric a omenirii. Astfel, pe de o parte Revela ia s a ncheiat n Hristos, c ci tot nesfr itul dumnezeiesc ne e dat n El, n forma uman . Pe de alt parte, acest nesfr it e scos la iveal de Duhul Sfnt in mod continuu i succesiv. Duhul nu ne face cunoscut ceva ce nu e dat n Hristos, nu ne duce la o Revela ie care nu e dat n Hristos. Domnul a spus : «El dintr al Meu va lua i va vesti vou » (Ioan 16, 14). Revela ia s a ncheiat n Hristos, dar con inutul ei se scoate la iveal , se expliciteaz , se nsu e te ne nctat de c tre oameni, dar nu numai prin oameni,

dore te cineva s spun altfel, puterea Lui, despre care s a spus prin proorocul David n m rturisirea lui c tre Dumnezeu, c e pentru toat omenirea : «Trimis ai lumina Ta i adev rul T u, acestea m vor c l uzi pe mine la muntele cel sf nt al T u, la cuno tin a unitar i prea nalt a Ta i la s la urile (Ps. 42, 3) i vederile slavei Tale». La acestea fiind c l uzit mintea purt toare de Dumnezeu i urc nd i s l luindu se n acestea, ajunge mai presus de cele v zute, apropiindu se n oarecare fel de Dumnezeu Cel Prea nalt. Odat ce a venit, deci, Cuv ntul adev rat al lui Dumnezeu, purt nd n El prin fire, n calitate de Cuv nt Sf nt al lui Dumnezeu, pe Duhul Sf nt, le este dat, ca urmare, tuturor care au primit prin credin Sf ntul Cuv nt al lui Dumnezeu s primeasc ndat i pe Sf ntul Duh, care se afl n chip ne ndoielnic de a pururea mpreun cu Cuv ntul ; le este dat nu numai prin suflare n fa , cum l a primit mai nainte Adam de la Dumnezeu Tat l i mai pe urm ucenicii lui Hristos prin suflarea lui Hristos (Ioan 20, 22), ci, deodat , n chip nev zut, ca o suflare (Fapte 2, 2) a Duhului ce sufl n chip v dit harul Duhului. Ca atare, cei ce se mp rt esc de El, v d, n chip n eleg tor, Duhul nind din ei pururea, asemenea unui izvor, i lumin ndu i. Prin aceasta le d s vad cu mintea, n chip minunat, cele date lor prin na terea din nou i li

ci i prin lucrarea dumnezeiasc a Duhului Sf nt. Aceast c l uzire prin Duhul conduce pe de alt parte omenirea spre statura b rbatului des - v r it, care este Hristos, nu dincolo de El. Hristos e «muntele» spre care c l uze te Duhul Sf nt pe oameni. o c l uzire spre deplina s l luire a lor n untrul lui Hristos, n comorile de cuno tin , de bun tate, n c m rile nesf r it de bogate ale Împ r iei Sale, pline de El. Acesta e dinamismul Revela iei. i a a trebuie n eleas i Tradi ia. Nimic din ceea ce e dat n Scriptur i n defini iile Bisericii, r mase fidele Apostolilor, nu se schimb , dar se ad nce te, se scoate la iveal , se asimileaz tot mai mult din bog ia ei nesf r it cuprins n Scriptur i chiar n acele defini ii. Pe de alt parte toat puterea Duhului e din Hristos pentru toate genera iile de oameni.

se fac cu puțin de cunoscut și de însușit cele ale slavei dumnezeiești⁵¹². Și prin împărțirea mai presus de fire de Duhul, prin har, mintea se face în întregime vizătoare, în chip tainic, a unor mari bunătăți. Și, născut prin statornicul ajutor al harului, ajunge la străvederi și mai înainte cunoaște prin luminarea Duhului și urcă astfel în planul lui Dumnezeu, vizând unirea ipostatică mai presus de minte a firii dumnezeiești înfăptuită cu firea omului și revărsarea Duhului peste toate⁵¹³. O unire și o revărsare pe care nu a văzut o astfel Adam, căci încă nu ajunsese părtaș firii dumnezeiești și cu adevărat Dumnezeu prin lucrare.

17—18. *Despre lucrarea dumnezeiască și cea omenească și despre pace.*

Să privim, după puterea noastră, deosebirea între lucrarea Duhului Sfânt și cele ce în de ea și între lucrarea naturală a noastră și cele ce apar în ei. Vom vedea

512. Duhul li se dă celor ce cred în Hristos odată cu harul Botezului. Dar după ce se sfințesc în ei prin har obiectiv cu toată bogăția Lui de slavă și de bunătăți, Duhul îi face să vadă acestea treptat și să își le însușească subiectiv. Într-o măsură prin Duhul într-un dialog de fapte și înțelegeri cu Hristos, cum se află Duhul într-un dialog din veci cu Fiul, sau Fiul prin Duhul într-un dialog veșnic cu Tatăl.

513. Credem că nu e vorba de unirea ipostasului firii dumnezeiești cu firea omenească, înfăptuită în Hristos, ci de unirea firii dumnezeiești ipostasiată în Persoanele dumnezeiești, cu firea omenească ipostasiată în persoanele omenești, adică de unirea ipostasurilor sau Persoanelor dumnezeiești cu ipostasurile sau persoanele omenești. În această unire persistă în existență și ipostasul sau ipostasurile omenești, cum nu se întâmplă în Hristos, unde locul ipostasului omenesc îl ia ipostasul Cuvântului. O unire între Persoana dumnezeiască, sau între Persoanele dumnezeiești și cele omenești, ajunse și ele la o unire între ele aproape asemenea unirii între Persoanele treimice. O unire maximă, dar în care nu se pierde nici o persoană omenească. Această unire se înfăptuiește prin deplina revărsare a Duhului peste toate. Căci până nu se unește omul cu toate prin Duhul, nu se poate uni nici cu Dumnezeu deplin, rămânând în el și un sentiment al despărțirii.

ndat c nu e cu putin ca noi s fim n pace numai prin lucrarea noastr natural . C ci pacea este roada adev rat a Duhului, ca i iubirea i bucuria adev rat ; este roada adev rat a Lui, pentru ca cei p rta i de El s se poarte cu ndelung r bdare i cu blnde e i s fie n ntregime plini de bun tate i s fac parte i celor apropia i din bog ia Lui.

Nici o lucrare natural a noastr nu e desp r it , de la sine, de vreo pornire sufleteasc , fiind mi carea vreunei p r i a iu imii. Dar nici f r voin nu se mi c vreo lucrare a noastr . Iar voin a n cel f ptuitor at rn de poft , precum n cel v z tor (contemplativ) de dorin . De aceea n nici o lucrare natural a noastr nu pot fi stinse pofta i m nia, dac vrea s se mplineasc precum se cuvine.

Lucrarea mai presus de fire a Sf ntului Duh n inim nu i are ns na terea nic ieri n fire, ci este o ar tare ne n eleas n cei milui i de El. De aceea, ea se mi c , sau, ca s spun altfel, se aprinde, n chip v dit, f r s vrem. Pentru aceasta nu are nevoie de nimic din ale noastre, c te s nt de trebuin pentru lucrare, fie c ai numi o luminare, fie ar tare a Duhului. Ea are nevoie numai ca cel p rta de ea s o priveasc f r tulburare n inima sa i s se desf teze mai presus de fire.

De aceea, lucrarea dumnezeiasc , neav nd nevoie deloc nici de voin , nici de vreo pornire natural spre a se pune n mi care, e v dit c pofta i m nia r m n nelucr toare i nemi cate n ea. i, ca s spunem pe scurt, partea pasional a sufletului (m nia i pofta) zace aruncat i nelucr toare, lucr nd din inim n chip mai presus de fire numai suflarea Duhului de via f c tor. Iar mintea se bucur i e vie. De aceea, prive te spre Dumnezeu n pace i senin tate i cu toat nep timirea

i cu tot sufletul, a a cum se cuvine⁵¹⁴. In această stare sufletul se află într-o legătură iubitoare cu Dumnezeu, având ca izvor al luminării și al înținderii spre El pe Duhul, de care se împartete în chip fericit din Dumnezeu. În astfel, privește spre Dumnezeu, deoarece a ajuns la cunoștința negrăitei și mai presus de lumină frumoasă și dumnezeiești și iubește pe Dumnezeu Cel mai presus de frumoasă și se bucură că nu se poate spune, că cunoaște pe Tatăl și moțtenirea Domnului Cel atot de nesfârșit, de nehotărnicit și de necuprins, iar acum și pe Domnul însuși pentru negrăita milă dumnezeiască. Ca urmare, încearcă o pace minunată, văzându-se pe sine, datorită harului, nelipsit în nici un fel de binele cel mai înalt și mai presus de minte. Iar iuimeea (mînie), potrivit celor spuse, nelucrînd, datorită lucrării Mîngietorului ce se mișcă de sine, îndelunga răbdare, blîndețea, împreună cu cea mai mare bunătate sînt în stările ce călăuzesc, potrivit cu ele, purtarea sufletului, dat fiind că ele sînt roadele Sfîntului Duh (Gal. 5, 22), care se împartete celor

514. O analiză și concluzie demnă de remarcat a cauzelor și efectelor lucrării omenești și ale celei dumnezeiești. Când se mișcă în noi o lucrare bună fără o poftă inferioară și fără mînie, e semn că e de la Dumnezeu, sau de la Duhul Sfînt. În atunci avem o bucurie curată de ea. Prin această bucurie ne oînsuim, dar constatăm totuși că nu e de la noi. Iar bucuria e a minții. Ea simte și viața cea nouă arătată în suflet. Partea pasională a sufletului, sau iuimeea (mînie) și pofta, se află într-o stare de nelucrare. De aici pacea cu care mintea contemplă pe Dumnezeu și se bucură de lucrarea Duhului din suflet, care a dus la nelucrare, sau la nepăsare, partea lui pasională. Nepăsarea este astfel o stare de pace, nepasională, care dă puțin a minții să contemple netulburată pe Dumnezeu, sau chiar și taina semenilor și a lucrurilor, taină ascunsă tot în Dumnezeu. Dacă în scrierile duhovnicești anterioare se afirma simplu necesitatea curățirii de patimi și a dobîndirii nepăsării, pentru ca mintea să poată contempla pe Dumnezeu, aici se explică trebuința ca năse și puterile pasionale ale sufletului să devină nelucrătoare în acest scop, în modul cum se poate ajunge la aceasta.

milui i⁵¹⁵. Dimpotriv , duhul r t cirii i al minciunii, de i pare s se mi te n suflet f r voia i pornirea celui p rta la el, nu face nici partea pasional s se lini - teasc , ci o mi c i mai mult, i nu pune n lucrare nici iubirea fa de Dumnezeu, sau bucuria, sau pacea. C ci minciuna e f r r nduial i schimb cioas i cu totul str in de pacea i de senin tatea cea dup Dum - nezeu.

Minunat e ti Doamne, lumin lin a p cii minunate, supraodihnitoare, iubit , minunat prin fire, care bucuri pe cei mul i, str lucitoare la culme. M minu - nez, Atotputernice, St p ne Sfinte, c cel de care te ai atins prin atingeri negr ite, pentru nesf r ita Ta bun - tate, mai tr ie te sie i i nu ie (2 Cor. 5, 15), Celui mai presus de fiin , vie ii de via f c toare i izvorului tuturor bun t ilor i frumuse ilor. C ci dac femeia aceea, numai pentru c s a atins de Tine, ba nici de Tine, ci numai de ve m ntul T u, M ntuitorul, mai bine zis nici m car de ve m ntul T u, ci numai de ciucurele lui, i nc pe ascuns, totu i s a slobozit ndat de o via at t de bolnav (Matei 9, 21—22) i a primit n chip minunat o via s n toas , ce poate s se nt mple, Împ rate, acelaia, i ce via poate primi acela de care Tu, M ntuitorul, te atingi, din bun tate i n chip v - dit, prin atingeri dumnezeie ti negr ite, ca s mpli - ne ti n chip minunat mila Ta cu el? tim c , ating n du Te cu m na de soacra lui Petru, s a stins fierbin - eala ei i, dob ndind s n tate deplin , ndat s a sculat i slujea ie plin de uimire (Marcu 1, 30—31) i bucu - rie. Dar atingerea aceea s a ntâmplat femeii o singur dat i de din afar , c ci s a f cut cu m na. Dac deci aceea, pentru ceea ce s a spus, a dob ndit o s n tate

515. Bl nde ea, bun tatea, pacea se s l luiesc n suflet datorit fap - tului c iu imea lui e pus n nelucrare. Ele s nt deci n mod precum - p nitor roadele Duhului Sfnt,

at t de deplin , ce ar trebui s se petreac cu cei de care Te ai atins nu o dat , ci mereu, noaptea i ziua, i aceasta nu din afar , ci n c marea inimii cea mai din untru, cu cea mai mare iubire de suflet i nt rindu i pe ei n chip v dit n cele ce li se nt mpl i m ngindu i n cele ce au nevoie i f c ndu le zeci de mii de bun t i? Cum, deci, Prea nalte, unii ca ace tia vor tr i loru i i nu mai degrab n ntregime ie, a a cum se cuvine? Mai bine zis, cum, chiar vie uind numai ie, nu s ar socoti pe ei nenoroci i i nu i ar pleca capetele smeri i n fa a celor ce i ar vedea c nceteaz m car pentru scurt timp s i arate recuno tin a pentru un astfel de minunat ajutor dat lor prin harul T u? Slav ie, cu adev rat Preasl vite, Cel ce sl ve ti pe cei smeri i cu cugetul, i i faci at t de sl vi i, pentru c , ndator ndu i cu multe i nesfr ite bun t i prin darurile cele negr ite, i ai f cut i mai smeri i cu cugetul. Pentru c , d ndu le harul, Te afli nr d cinat n chip minunat n inima lor, ca a unora ce au fost sl vi i. C Tu nsu i ai spus limpede, În elepciunea lui Dumnezeu, n Solomon: «Am prins r d cini n popor sl vit, mai mult de c t tot ce se poate nchipui. Pentru aceea, M am n l at ca un cedru din Liban» (În . Sirah 24, 14) n inim , «ridic ndu m peste cele de jos», adic p m nte ti, «la n l ime, sau pe muntele dumnezeiesc», ajung nd la n l imea n elesurilor dumnezeie ti. i mai zice : «Ca un terebint am ntins ramurile mele», se n elege n cei ce «am prins r d cini» prin harul Duhului⁵¹⁶.

516. Precum se poate spune c Dumnezeu a prins r d cin n cei ce L iubesc, a a se poate spune c i ei au prins r d cini n Dumnezeu. Ba se poate spune aceasta chiar mai mult. C ci Dumnezeu i hr ne te pe ei cu viat adev rat . Prinzând r d cini n infinitatea lui Dumnezeu, sau tot mai adnc n infinitatea Lui, cresc ei n i i la infinit n n elegerea, n via a lor, n rodurile ce le aduc. Dar i Dumnezeu, prinz nd r d cini n ei, i arat n ei tot mai mult din infinitatea vie ii Lui i din rodirea Lui n ei. Chiar nr d cinarea lui Dumnezeu cel nesfr it n

« i ramurile mele s nt ramuri ale slavei i ale harului» (În . Sir. 24, 19). Spus am tot adev rul, nsu i Adev rule, adev rurile de la Sine i, Doamne. Pentru aceasta sufletul curat i ales ie, ca o mireas ⁵¹⁷, a dorit foarte s ad cu cur ie sub umbra Ta. i ndat a i ajuns sub umbr . Arat i rodul T u care o ndulce te cu bog ie, nu n chip simplu, ci n g tlejul ei.

C ci nu ajung to i n chip simplu i deodat la dulcea a lui Dumnezeu cu sim irea lor. Departe de a a ceva. C atunci c nd zice «mandragora a mpr tiat mireasm de aromate i ca o smirn aleas a r sp ndit bunul miros» (C nt. C nt. 7, 13), nu o face aceasta pentru to i. i aceasta o va ar ta Sf ntul Pavel zic nd c «unora Unul i Acela i s a f cut mireasm a vie ii spre via , iar altora miros de moarte spre moarte» (2 Cor. 2, 16). La fel i dulcea a dumnezeiasc , iar de vrei s zici, i slava lui Dumnezeu v zut odat cu a ceasta, nu se las prins de to i, ci numai de unii pentru sim irile lor n eleg toare ⁵¹⁸. Ace tia s nt cei ce se

om, cre nd o comunicare intim ntre El i om, face ca n concret omul s nu mai tr iasc n untrul unor margini, ci n nesfr irea dumnezeiasc , participând la ea. In ambele formul ri se arat valoarea nesfr it ce o acord Dumnezeu omului, perspectiva ve nicei cre teri a acestuia n Dumnezeu, fr a nceta s r mn totu i om prin natura lui i prin culoarea ce o d coninutului primit din Dumnezeu. Înrd cinarea aceasta reciproc i a atins suprema adncime i s a f cut pentru veci n Iisus Hristos.

517. Reamintim c sufletul e n limba greac de genul feminin ().

518. Am mai spus aceasta : termenul de «sim ire n eleg toare» sau de «sim ire a min ii», att de mult folosit de Sf. P rin i nseamn n elegere i experien , n acela i timp, sau tr ire n ambian a unei prezen e spirituale i aflarea unui sens al ei. În elegi o persoan c nd tr ie ti n ambian a ei, c nd i devine interioar i i devii interior. ca o «pip ire» spiritual a vie ii spirituale a celui alt, a st rilor, a inten iilor, a specificului lui sufletesc, concomitent cu o «n elegere» a lui. Unii au aceast «sim ire n eleg toare» mai mult, al ii mai pu in, al ii aproape de loc. Cei din urm fac impresia unor orbi spirituali, asemenea unora care s nt lipsi i de sim ul gustului, al mirosului, al auzului. Ei fac impresia unor

nevoiesc cu lini tea i care prin mp rt irea v dit de bun voin a dumnezeiasc , au dob ndit Duhul de via f c tor i lumin tor⁵¹⁹. i, n deob te, ea se face sim it , pe c t e cu putin celor cura i cu inima⁵²⁰.

De mult cinste s ar nvrednici via a zgomotoas , necurat i n chip v dit nep rta de Duhul, dac ar primi i ea slava lui Dumnezeu i mireasma i dulcea a Lui ntru sim irea sufletului. Dar nu se n t mpl aceasta, nu se nt mpl ! Pentru aceasta se cere fuga de lume, nsingurarea ce i urmeaz , lini tirea, via a n retragere, purtarea virtuoas , trezvia, rug ciunea cu luare aminte i toate c te apar in celor ce se poc iesc n chip des v r it. Acestea se cer, pentru ca s dea loc n suflet bun t ii nem rginite a dragostei dumnezeie ti i ca aceasta s se aplece, potrivit ns i dorin ei ei, cu iubire de oameni, i Dumnezeu s se s l luiasc n sufletul ce L caut cu osteneal i s se fac , din mila Sa minunat , un duh cu sufletul, nr d cin ndu se n ad ncul inimii i de acolo s lumineze n chip minunat ; i s creasc ca un arbore i s se ridice la n l i me i s se l rgeasc n ramuri ale min ii i s dea roade duhovnice ti ca: iubirea, bucuria, pacea, ndelunga r bdare, bun tatea, bl nde ea (Gal. 5, 22) i alte zeci de mii de bun t i, hr nind cu acestea pe cel p rta de El. Dac judeci cum trebuie cele ce se petrec i

spirite tocite, t mpite. De obicei cei ce au «sim irea n eleg toare» ascuit pentru semeni, o au i pentru prezen a tainic a lui Dumnezeu.

519. Chiar aceast «sim ire n eleg toare» a prezen ei tainice i spirituale a lui Dumnezeu i a semenilor are caracterul unei ilumin ri. o iluminare produs de Duhul Sfnt, c nd e vorba de «sim irea n eleg toare» a lui Dumnezeu.

520. «Cur enia inimii» e o sensibilitate deosebit de delicat i de fin a omului, eliberat de pornirile egoiste inferioare. Ea e proprie celor care nu au mintea umplut de tot felul de chipuri ale obiectelor i de afec iunea fa de ele, sau de interese trupe ti i lume ti pentru ele, sau chiar pentru persoanele altora privite ca instrumente de satisfacere a pl cerilor i intereselor lor egoiste.

vei nchipui c t sim ire a slavei, a bunei miresme i a dulce ii va intra n suflet din roade nc necunoscute ale Duhului de via f c tor i lumin tor. Pentru a ceasta cu adev rat ferici i s nt cei cura i cu inima din cunoa terea virtu ilor, c aceia vor vedea pe Dumnezeu (Matei 5, 8), n via a viitoare mai deplin i mai v dit, iar acum ca ntr o arvun (Efes. 1, 14), dup Scripturi, dup care nu numai v d i vor vedea, ci vor i tr i, n chip potrivit, cele mai presus de fire i le p timesc din parte i se bucur nc de acum de ele n Hristos.

19. *Despre via a contemplativ (v z toare); i care s nt cele de care are nevoie numaidec t v z torul; i despre aceea c rug ciunea este a p r ii v z toare; i c vederea (contemplarea) este socotit de P rin i n loc de rug ciune.*

Via a contemplativ (v z toare) este mpreun vieuitoare i prieten ne nctat a sfin itei rug ciuni. Iar am ndou s nt odraslele cele mai pline de har i ndumnezeitoare ale sufletului. Pentru aceea s nt fapte cu totul nedesp r ite ale sufletului purtat de Dumnezeu i lucrat de Dumnezeu dup r nduial . Din pricina celor spuse, vederea i rug ciunea s nt at t de unite ntre ele, nc t P rin ii spun n chip unitar de am ndou c s nt fapt i contemplare (vedere) a min ii. C ci spune Sf ntul Isaac: «Fapta min ii, n lucrarea ei sub ire, st n ocupa ia cu Dumnezeu i n st ruin a n rug ciune i n cele ce i urmeaz . Ea se s v r e te n partea poftitoare (a sufletului) i se nume te vedere (contemplare)»⁵²¹.

521. Neaflat. Vederea spiritual (contemplarea) o nf ptuie te mintea tot prin partea poftitoare a sufletului, ca i vederea sensibil , pentru c n vedere e un dor de a vedea, de a cunoa te. Desigur ns c n vederea spiritual , pofta sufletului e ridicat la un nivel spiritual, nc t se poate spune, pe de alt parte, c pofta, n eleas ca poft inferioar , a nctat. Pofta se extinde pe toate nivelele fiin ei umane, de la nivelul trupesc la cel spiritual.

Avem aci un semn al unit ii, mai mult dec t al uni-
rii am ndorura, adic al rug ciunii i al vederii (con-
templa iei)⁵²². Pentru aceea i adaug acela i c «vede-
rea (contempla ia) cur e te lucrarea iubirii sufletului,
care este o dorire fireasc ce limpeze te partea n ele-
g toare a sufletului». vorba de o lucrare a p r ii con-
templative (v z toare) a sufletului, adic de rug ciune
i de vedere (contemplare)⁵²³. De aceea spune i Sf ntul
Maxim: «Mintea nu poate fi cur it f r convorbirea
cu Dumnezeu i f r vederea (contemplarea) Lui»⁵²⁴.
i iar i: «Retragerea i vederea (contemplarea) i ru-
g ciunea mic oreaz pofta i pricinuiesc chiar ncetarea
ei⁵²⁵; i partea cuget toare a sufletului e pus iar i n
mi care binecuvintat , ndrept ndu se spre Dumnezeu

522. Intre rug ciune i vedere (contemplare) nu e numai o unire ca
ntre dou lucr ri, ci o unitate, rin faptul c au devenit o singur lu-
crare. Sufletul c nd se roag intens lui Dumnezeu, Il «vede» (contempl),
i invers, c nd l «vede» (contempl), se roag ne mpr tiat. Nu poate
face una f r alta.

523. Iubirea adev rat cur e te mintea, ca s poat cunoa te cu
adev rat pe Dumnezeu. Unde nu e iubire, e egoism. i egoismul nu per-
mite cunoa terea i n elegerea adev rat a celui alt i deci nici a lui
Dumnezeu. Dar, la rândul ei, vederea (contemplarea) lui Dumnezeu cu
r e te dorin a naturii omene ti de a L iubi. Avem deci ordinea aceasta :
a) contemplarea unit cu rug ciunea, ntre inut de poft ; b) iubirea
cur it prin contemplare i rug ciune i c) capacitatea min ii de a L
cunoa te pe Dumnezeu, cur it de iubire. Dar contemplarea unit cu
rug ciunea, de i sânt ntre inute de poft , in totu i de partea contem-
plativ (v z toare, cunosc toare) a sufletului.

524. Neidentificat. Contemplarea este totodat convorbire, Întrucât
este i rug ciune. In convorbire nu vorbe te numai omul, ci mai nt i
vorbe te Dumnezeu. Omul aude i se simte obligat s r spund ; mai ntâi
se simte obligat s nceap a r spunde, trecând la rug ciune. In aceast
auzire se contempl prezen a lui Dumnezeu i voia Lui. Aceasta cur
mintea de pornirea p c toas de a se nchide n ea ns i.

525. vorba de alt poft , de cea trupeasc .

prin vedere duhovniceasc i prin rug ciune»⁵²⁶. i iar i: «ntraripeaz i cugetarea prin citire, prin vedere (contemplare) i prin rug ciune».

Astfel, vederea (contemplarea) e n toate o nsoitoare de mare trebuin a rug ciunii. i am ndou s nt o lucrare ce ine de partea n eleg toare, sau mai bine zis cuget toare (a sufletului) i s nt de nedesp r it, c nd mintea e condus n chip s n tos. Ele se ajut una pe alta, c nd cugetarea e s n toas i st ruie n lini te, cu pricepere cunosc toare⁵²⁷. De aceea P rin ii au numit mintea care se roag f r lucrarea vederii (contemplarii) pas re ne naripat , ca una ce nu e n stare s se nal e spre Dumnezeu cu sim irile min ii puse n mi care i s se despart cu totul de cele p m nte ti i s se apropie de cele cere ti cu toat vigoarea sufletului⁵²⁸. Dup Sf ntul Maxim, vederea (contemplarea) cur e te mintea, iar starea de rug ciune o nf i eaz goal (golit) lui Dumnezeu⁵²⁹. v dit ns c aceasta

526. Contemplarea i rug ciunea pun mintea n mi carea cuvenit ei, prin care poate cunoa te pe Dumnezeu, dezlegind o de pofta inferioar care o mpiedic de la aceast mi care fireasc a ei.

527. «Vederea» (contemplarea) sau con tiin a prezen ei lui Dumnezeu i a leg turii cu El prin rug ciune, e «concrecut » cu mintea sau cu cugetarea s n toas , sau viguroas , ce st ruie n lini te i o ap r cu pricepere. Numai c nd e tulburat de tot felul de griji i ispite lume ti, mintea, sl bind i uit nd de sine n sensul r u al cuv ntullui, nu mai are limpede con tiin a prezen ei lui Dumnezeu i nici puterea s st ruie n leg tura cu El prin rug ciune. De aceea efortul spre rug ciune i spre limpezimea con tiin ei prezen ei lui Dumnezeu e i metoda cea mai bun de ns n to ire a min ii, de refacere a capacit ii de a cunoa te pe Dumnezeu ca realitate esen ial , prin st ruirea lini tit n contemplarea Lui.

528. Firea min ii e s fie nu n mi care continu pur i simplu, ci n mi care de n l are, asemenea unei p s ri naripate, nu unei vie uitoare ce se t r te pe p m nt. Numai atunci e fericit i intr n orizonturile largi, dup care se dore te.

529. Acela i lucru l spune Sf. Maxim dup n eles n Cap. *despre dragoste III*, 97, unde zice c mintea ia chipurile lucrurilor, dar ajung nd n Dumnezeu devine f r form , adic i reg se te starea ei dez m r

o face rug ciunea prin vederea (contemplarea) min-
ii⁵³⁰, pe care nu ar avea o, ns, mintea dac nu s ar
ntinde spre vederea lui Dumnezeu pe c t este cu pu-
tin⁵³¹.

Cur ia min ii se arat, zice, n descoperirea tai-
nelor⁵³². Apoi, cur ia min ii este des vr irea petre-
cerii n vederea (n contemplarea) cereasc, care se
mi c n afara sim urilor prin puterea duhovniceasc
a lumii de sus, a minunilor fr num r⁵³³. De aceea,
v z torul se roag ntr un chip nalt, avnd n elegerea
cur it prin tiin a contempla iei⁵³⁴. C ci datorit a
cestei c ra ii, el vede pe Dumnezeu, pe c t e cu putin,
i ajunge cu adev rat fericit, rug ndu se.

ginit (*Filoc. rom.* II, p. 97). Iar n cap. gnostice I, 83, spune c mintea
nu se poate apropia de Dumnezeu dec t «golit» de toate chipurile refe-
ritoare la El (*Filoc. rom.* II, p. 158). Despre vigoarea ce o d min ii rug-
ciunea vorbe te Sf. Maxim n *Cap. despre dragoste* II, 52 (*Filoc. rom.* II,
p. 66). Iar despre zborul min ii spre Dumnezeu, naripat de dragostea
fa de El, care o elibereaz de toate leg turile cu lucrurile, vorbe te
n *Cap. despre dragoste* I, 10 (*Filoc. rom.* II, p. 38). În multe capete arat
c prin cur ia min ii, n elege cur ia ei de leg turile p tima e cu lu-
crurile (de ex. *Cap. despre dragoste* I, 14; *Filoc. rom.* II, p. 39).

530. Numai pentru c n rug ciune se tr ie te «vederea» lui Dum-
nezeu, rug ciunea poate goli mintea de toate chipurile lucrurilor.

531. In rug ciune e vedere. Dar numai dac mintea, la rndul ei, se
ntinde spre vederea lui Dumnezeu, rug ciunea poate avea aceast vedere.

532. Taina tainelor, taina care cuprinde toate tainele, e Dumnezeu.
Mintea cur it, golit de chipurile care o m rginesc, rec p t ndu i dez-
m rginirea, tr ie te n Dumnezeu cel nem rginit i nainteaz n El fr
sfr it.

533. Puterea lumii de sus e puterea Duhului Sfnt. De aceea numai
prin puterea Duhului, primit de sus, se mi c mintea, n contemplarea
ei, n lumea acestei puteri, s vr indu se cu ea minuni fr num r, a
c ror experien o tr ie te.

534. tiin a contempla iei este o tiin practic, dob ndit prin de-
prindere i experien. In ea v z torul i a cur it n elegerea, i de
aceea rug ciunea lui este nalt.

20. *Despre: «Duh este Dumnezeu i cei ce se nchin Lui se cade s se nchine n Duh i adev r» (Ioan 4, 24).*

«Duh este Dumnezeu, zice, i cei ce se nchin Lui se cade s se nchine n Duh i adev r» (Ioan 4, 24). A vorbit de nchin tori la plural i nu de nchin tor la singular. Iar aceasta e c t se poate de potrivit, odat ce voie te «ca to i s se m ntuiasc i la cuno tin a adev rului s vin » (1 Tim. 2, 4). i de fapt aceasta o voie te M ntuitorul, care a preg tit diferite loca uri (Ioan 14, 2) spre bucuria celor ce se vor ndrept i. Aceasta o voie te Îngerul marelui sfat, Cel ce din prisosin a iubirii Sale de oameni ntinde m inile sus in toare n elep ilor, ne n elep ilor, celor sl bu i la grai i toci i la n elegere; Cel ce le d tuturor oamenilor ajutorul m ntuitor, care lucreaz n chip mp r it i n multe feluri, dup nsuirea i voin a fiec ruia, ba a ad uga, dup puterea i dup nv tura celui ce se las c l uzit spre Dumnezeu i s a hot r t, potrivit celor spuse, s se nchine lui Dumnezeu. C ci se nt mpl uneori c cineva, chiar dac are o fire bun , fiind lipsit de un nv tor, nu izbute te s ajung la inta des v r it voit de Dumnezeu, iar al ii, dimpotriv , de i au un nv tor ncercat n cele dumnezeie ti i duhovnice ti, s nt mpiedica i de sl biciunea firii lor s urce spre des v r ire. Dar i unii i al ii, i to i la un loc, pot, dac voiesc, s se nchine n Duh i adev r lui Dumnezeu, fiecare dup ceata n care e r nduit, sau dup puterea, sau dup darul ce l are de la Dumnezeuul tuturor. De pild , cel ne nzestrat, dac umbl potrivit poruncilor i credin ei, urm nd cu smerenie celor ncerca i, e v dit c se nchin cu adev rat lui Dumnezeu n Duh i adev r. Pentru c Duhul este n credin a care vorbe te cu limpezime despre lucrurile dumnezeie ti i nev zute. C ci zice: «Cuvintele

pe care Eu le spun vou s nt Duh i via » (Ioan 6, 63)⁵³⁵.
 i nu cred c e cineva at t de tocit la n elegere, nc t s
 vrea s deosebeasc poruncile minunate i ndumnezei-
 toare ale Adev rului prin sine, n oarecare fel, de
 adev r⁵³⁶.

Astfel cel ce urmeaz , precum s a spus, credin ei,
 se nchin n adev r i n Duh lui Dumnezeu, care l
 nva pe el cele ale credin ei. i de aceea el poate fi
 numit f ptuitor i v z tor⁵³⁷. Iar cel ce se ocup cu
 cuno tin a f pturilor i a Sfintei Scripturi i de la aces-
 tea e ridicat, dup cuviin , ca de la ceea ce e v zut i
 gr it, la Dumnezeu, cum e ridicat cineva de la trup la
 cele ale n elegerii, e v dit c e urcat la Duh i prin
 aceasta nemijlocit la ceea ce e mai presus de minte,
 adic la Dumnezeu, Adev rul mai presus de orice ade-
 v r, i se nchin n chipul cel mai limpede n Duh i
 adev r lui Dumnezeu⁵³⁸. La fel cei ce cnt i cei ce
 se roag , dac pricep n elesul cuvintelor cntate i st
 ruiesc n el, pe ct e cu putin , se nchin lui Dumne-
 zeu n Duh i adev r. C ci sfin itele cuvinte ale psal-
 milor i ale rug ciunilor s nt n chip v dit Duh i
 adev r⁵³⁹. Dar i cel ce s a adunat n sine, prin mp r

535. Duhul e n credin a gr itoare despre Dumnezeu. C ci credin a e
 de la Duhul i Duhul gr ie te prin ea omului.

536. Adev rul nu e deosebit de Cel ce e adev rul prin Sine, de
 Subiectul suprem al adev rului. Un adev r care ar sta de sine, neg ndit
 de un Subiect personal, din care iriaz tot adev rul, nu poate fi cu-
 getat. Nici cel mai simplu om nu poate s i nchipuie a a ceva. Iar
 v z nd n adev r pe Subiectul adev rului, el se nchin lui Dumnezeu
 n adev r, sau ca Celui ce este izvorul adev rului.

537. S nt cele dou etape principale ale urcu ului duhovnicesc.

538. Cine urc de la cunoa terea natural la cea mai presus de fire,
 urc la planul Duhului. Dar acolo e i Adev rul deplin.

539. În elesul cuvintelor psalmilor i rug ciunilor e duh i adev r,
 dar devine astfel n cel ce le roste te c nd le asimileaz fiin ei sale,
 c nd i le face n mod intim ale sale. Atunci el e n adev r i n Duh,
 c ci prin ele nu numai c spune adev rul, ci face cunoscut i puterea

tirea vdit de Duhul⁵⁴⁰ i prin nrurirea Lui, i cuget pe Dumnezeu n lumina cuno tin ei n chip unitar i fr vedere, se nchin , de asemenea, lui Dumnezeu n Duh i adev r ntr un mod mai nalt⁵⁴¹. i iar i, pe lng acestea, cel ce oglinde te n sine lumina slavei iconomiei lui Hristos, pe ct e cu putin , i revrsarea urm toare a Duhului lucr tor i m ngietor, la cei credincio i, pornit de la Tat l prin Fiul, se nchin i el cu adev rat n adev r i n Duh lui Dumnezeu, n Hristos Iisus.

21. *Despre rug ciune.*

«Cel ce nva pe om cuno tin , Dumnezeu este» (Ps. 93, 10), precum s a scris. Dar cum l nva ? D n du i rug ciune ntr o adiere sfnt a Duhului ce sufl pururea n cel ce se roag⁵⁴². Cu adev rat, aceast

de via care l a umplut pe el (pe Duhul). Intre adev r i Duh nu e despr ire, pentru c adev rul e viu, ca unul ce iradiaz din Dumnezeu cel viu. Orice persoan e adev r, dar e adev r, pentru c e vie. Aceasta e valabil infinit mai mult i prin excelen pentru Persoana dumnezeiasc , sau pentru Persoanele Sfintei Treimi unite dup fiin .

540. Numai prin Duhul se poate aduna cineva n sine. Oarecum omul nsu i i este transcendent sie i, sau mai presus de natur , cu nsc ndu se numai n rela ie cu Dumnezeu, transcenden a suprem .

541. In privirea f pturilor, n citirea Scripturilor, n cugetarea n e lesurilor cuvintelor rug ciunilor, mintea se desfoar i se ridic la Dumnezeu, trec nd pe r nd de la una sau alta, din puterile i darurile Lui. Dar c nd mintea se adun din toate acestea («se nf oar »), cuget la Dumnezeu ca la unitatea nesfr it . Toate con inuturile vie ii Lui s nt contemplate deodat n unitatea lor. Mintea se simte atunci scufundat n mod superior n adev rul Treimii personale i n Duhul, sau n puterea ei ce se comunic omului.

542. Cuno tin a este pricinuit de rug ciune, c ci rug ciunea ns i este o adiere suflat de Duhul Sfnt n suflet. Deci cuno tin a este contactul nemijlocit cu Dumnezeu, care se face prezent n fiin a omului prin suflare. In rug ciune se face cunoscut Dumnezeu, ntruc t produce n suflet, prin prezen a Lui, nevoia s I se adreseze. Dumnezeu se face prezent n suflet ca partener de dialog.

sfiniți rugăciune, fiind un dar mare al harului supra-
bun, se face învâtoare celui ce a agonisit-o, slujind
în chip limpede ca un fel de oglindă feei sufletului⁵⁴³.
În această oglindă mintea își vede limpede abaterile,
rătăcirile, robirile, trădările în ele înșele; dar nu numai
acestea, ci și vâzduhul curăției, lumina întinsă a vederii
(contemplației), duhul înălțării dumnezeiești și îndum-
nezeitoare spre Dumnezeu și flacăra de foc între inut
de iubirea de Dumnezeu, simplitatea și libertatea de
chipuri a înălțării, tăcerea cu privire la toate cele ce
urmează de aici și uimirea plină de multă bucurie. Vor-
bind în general, mintea își cunoaște în rugăciune, fără
greșeală, simțirile în zăințele ei sufletești, așa cum
sunt, și descoperă în chip limpede cele dintr-încălțări
nceputurilor mișcărilor lor; și pe unele le ține de
de altele se alipește, atât cât poate, după cum sunt vred-
nice de îngrijire, sau de ține de.

Astfel ajunge la vieuirea pricepută a monahilor, în-
trucât nu învață numai din nevoia de a se folosi, cum
trebuie, de minte și de rațiune, de înălțare și de sim-
țire, ci și ca să dea mîniei și poftelor cele cuvenite. În
general va ține să înfruptească bine și frumos armonia
îngrijită și bine întocmită a puterilor sufletești cu o pri-
cepere nedobândită, învățându-se să facă sărăcie în
chip vădit ca o cîntare duhovnicească mai dulce ca ori-
care altă înfruptare și în lucrarea vederii (contempla-

543. Rugăciunea dă cunoștință sufletului despre el însuși, prin fap-
tul că se face oglindă în care el însuși se privește. Dar rugăciunea se
face oglindă sufletului, prin faptul că în ea înfață Dumnezeu, sau
harul Duhului. Sufletul singur nu îl poate înfața. Rugăciunea, ca și
oglindea, are un suport obiectiv. De aceea sufletul, văzându-se pe sine
în rugăciune, are totodată conștiința că este înut în legătură cu Dumnezeu.
Sufletul se cunoaște însă în rugăciune cu toate stările și pornirile lui
bune și rele. Dar vede în același timp și simplitatea lui fără chip, dacă
s-a ridicat la curăția de toate legăturile cu lucrurile. Absorbirea în ve-
derea acestei taine negrăsite a sale, produce în el o tăcere despre toate,
o tăcere despre el însuși și o copleșitoare uimire.

iei)⁵⁴⁴. Pentru aceea, pacea iubit a lui Dumnezeu se s l luie te mpreun cu bucuria plin de har i cu o sfnt iubire n cel ce s a deprins tainic n adev rata rug ciune i s a mpodobit ntreg cu roadele Duhului. Drept urmare, cel ce a judecat c trebuie s se roage ne nctat (1 Tes. 5, 17), cu toat srguin a, i n tot chipul, cum zice Apostolul, i se str duie te c t se poate de mult cu aceast lucrare, va fi pus n rndul ucenicilor lui Hristos. C ci urm nd nv turilor lor despre sfin ita rug ciune, s a f cut fiu al harului n Hristos.

22. C te lucr ri are rug ciunea i de c t cinste e vrednic .

Dac sfin ita rug ciune duhovniceasc ar fi numai nv toarea i ar t toarea datoriiilor ce in de virtute, i de c te laude n ar fi vrednic ! Dar acum c nu e numai nv toare i ar t toare, ci i m ng ierea ndemn toare spre tot ce e bun, nu e ea mai presus de toate sfintele laude? Dar fiindc at t nv tura c t i m ng ierea ndemn toare r m n f r rodul cuvenit din pricina sl biciunii celui nv at i ndemn at, de aceea e nevoie de o putere pe m sura lor, c ut nd vei afla deodat c rug ciunea d sufletului i puterea Duhului spre lucrare. A a e de mare puterea rug ciunii celor virtuo i. i pe drept cuv nt. C ci rug ciunea insuflat i, ca s

544. o pricepere, sau o n elegere care i vine omului duhovnicesc ca un dar de sus de a nu l sa o putere a sufletului s treac m sura n lucrarea ei, ci de a le ine pe toate ntr un echilibru armonios. Armonia aceasta se simte ca o melodie mai dulce ca oricare alta, at t n fapte c t i n gndire. Omul nu va scoate tonuri stridente n comportarea lui i nici n via a lui spiritual , accentu nd prea mult ra iunea fa de sim ire, sau un sentimentalism lipsit de m sur i de gndire. De dulcea a aceasta se vorbe te i n cap. 74 din «Centuria lui Calist i Ignatie», cum se vorbe te i de bucuria i de iubirea care o nso esc. Aceasta ne face din nou s socotim c acela i Calist, care e autorul scrierii de fa , e i unul din autorii «Centuriei».

zic a a, vie i mi cat n chip v dit printr o ne ncetat izvor re din inim , av nd aceast nsu ire prin mp r t irea i lucrarea Duhului de via f c tor, are, drept urmare, ca foarte necesare, aceste trei lucr ri: nv tura celor cuvenite celor credincio i, ndemnul m ng ietor spre nevoin ele pentru cele ce trebuie mplinite, i nainte de ele puterea spre u urarea celor grele de mplinit. De aceea, Domnul nostru i D t torul Duhului a spus: «Ve i lua putere c nd va veni Sf ntul Duh peste voi» (Fapte 1, 8). Iar aceast putere o nume te iar i limpede «M ng ietor i Înv tor», zic nd: «M ng ietorul, Duhul cel Sf nt, pe care L va trimite Tat l ntru numele Meu, Acela v va nv a pe voi toate i v va aduce aminte cele ce v am spus vou » (Ioan 14, 26). Iar c prin rug ciune se d fiec ruia ar tarea Duhului spre folos, o arat limpede nv tura Sf ntului Pavel, care adaug c unuia i se d duhul n elepciunii, altuia, al cuno tin ei i iar i altuia, al vindec rilor (1 Cor. 12, 8—9) i celorlal i celelalte, de care Apostolul a amintit. Iar acestea le lucreaz unul i acela i Duh, mp r ind fiec ruia ndeosebi, precum voie te, (1 Cor. 12, 11).

Iar cel ce s a f cut p rta n orice fel de darul Duhului, prime te pe urm n chip necesar cele trei lucr ri, adic puterea mai presus de fire, nv tura mai presus de lume i m ng ierea dumnezeiasc , s a ar tat din sfintele cuvinte ale Domnului pe care le am amintit. De altfel i c nd zice Domnul: «F r de Mine nu pute i face nimic» (Ioan 15, 5), arat ne ndoielnic c pentru tot ce trebuie s v r it e numaidec t de trebuin puterea dumnezeiasc . Dar i c nd zice: «S nu numi i pe nimenea nv tor pe p m nt, c ci Unul este Înv torul i C l uzitorul vostru, Hristos» (Matei 23, 10), arat limpede c omul are nevoie de nv tura dumnezeiasc spre cele ce trebuie i spre cele ce se fac dup voia lui Dumnezeu. i c nd nt re te zic nd: «Eu voi

ruga pe Tatăl și alt Mângietor vă va trimite vouă Duhul Adevărului, ca să rămâneți cu voi în veac» (Ioan 14, 16), gândiți-vă la mângierea cea atotdeauna necesară de har.

Deci să arătăm diferența darurilor, care deosebite în orice fel pe unul de altul. Căci altceva este înțelepciunea și altceva cunoștința, după felul lor. Și proorocia nu e același lucru cu cele spuse înainte. Și, altceva sunt darurile vindecării. Și spunând pe scurt, fiecare dar al Duhului se deosebeste de fiecare, pe care le așinaș Apostolul (1 Cor. 12, 8—9).

Dar fiecare har este împodobit cu cele trei lucruri ale Duhului de viață făcător. Căci cum ar fi mintea cea creată și legată de trup, purtătoare la bunurile ei și la virtuți, dacă n-ar avea o putere de împărțire mai presus de ceruri⁵⁴⁵, când nici îngerii nu pot aceasta de la ei? Și cum va fi în stare de împărțire de cele mai presus de ceruri, fără copleșirea tainică a Duhului? Vădit că va amenința să ajungă la o așază de mare înlăime a dăruirii dumnezeiești și a tăriei neobosite a virtuții, dacă n-ar primi sfârșită mângiere îndemnatoare a Celui bun.

Deci ce trebuie să cugetăm despre rugăciunea săvârșită cu înzestrarea Duhului, care este pricinuitoarea a tot darul duhovnicesc dat sufletului, aducând cu ea puterea învăturii și mângierea Sfântului Duh? De ce laude nu e mai mult decât vrednic o astfel de rugăciune în care de mult nu trebuie cinstiți de cei ce au dobândit-o prin har în căutat de cei lipsiți încă de ea, odată ce ea leagă cu

545. Natura nu este închisă în ea însăși. Cu atât mai puțin mintea, că partea cea mai naltă a sufletului omenesc. Ea nu și dezvoltă bunurile ei, decât împărțindu-se de lucrarea Duhului. Dar aceasta înseamnă că are în ea însăși puterea de a se împărți și de lucrarea aceea.

legături sfinite mintea cu Dumnezeu, în Hristos Iisus, Fiul lui Dumnezeu cu adevărat?⁵⁴⁶.

23. *Despre rugăciune.*

După ce mintea a dobândit cu ajutorul harului o în alegere vădită a lui Dumnezeu, prin cugetarea la cele din jurul lui Dumnezeu și prin însuflarea Duhului de viață făcător, să se cerceteze pe sine și neputința sa și să vadă cât este de departe de ceea ce trebuie să fie, prin neglijă și uitarea datoriilor și prin nețînă a celor covenite. Și așa, împlinind lucrarea cea dreaptă și adevărată ocărrii de sine și a cugetului smerit, să se apropie de Dumnezeu prin rugăciune, smerită cugetare, dar și cu încrederea și cu nădejdea în iubirea mai presus de în alegere a lui Dumnezeu față de om, din bunătațenăgrit. Căci sfântul Pavel ne învață să ne apropiem de tronul harului cu îndrăzneală, încrezându-ne în această iubire covârșitoare (Evr. 4, 16). Căci nu obișnuiește Dumnezeu să facă ca noi cele ale noastre, ci după mila Lui cea nemărginită. Drept aceea, să nu privim la noi în vremea rugăciunii, ci spre puterea neamintitoare de rău și atotmilostivă a Preabunului nostru Dumnezeu și Tată, ca astfel să avem și noi cu ușurință dragostea Lui cu adevărat mântuitoare⁵⁴⁷.

24. *Trădare la cuvântul lui Dumnezeu către Avraam: «Ieși din pământul tău». și despre vedere (contemplare).*

546. «...». Legăturile cu care rugăciunea leagă mintea de Hristos, sunt relații afectuoase, pline de simțire. Ele nu sunt trimise numai de sus ca niște ancoră în solul sufletului, ci apar și de jos, din suflet ca niște actualizări ale potentelor sale, dar totdeauna cu ajutorul trimis de sus, ca niște răspunsuri la chemările de sus.

547. Dragostea de Dumnezeu se slăvește în noi când privim la dragostea Lui cea pentru noi, sau o simțim pe această lucrând în noi. Privirea cu încredere la însușirea cuiva și deschide sufletul pentru primirea acelei însușiri din el.

Zis a Dumnezeu lui Avraam, adică omului străbun⁵⁴⁸ : «Ieşi din pământul tău şi din rudenia ta şi din casa tatălui tău şi vino în pământul pe care îţi voi arăta, pământ din care curge lapte şi miere» (Fac. 12, 1). Dar zice şi acum, într-un neles mai nalt, minţii care s-a făcut trecătoare şi a străbătut de la cele ce se cunosc cu simţurile, la cele ce se gândesc cu mintea: «Ieşi din simţirea ta şi deci şi din cele supuse simţurilor, simplu vorbind, din toată lumea vizuată şi vino în pământul pe care îţi voi arăta». Aceasta se aseamănă cu ceea ce s-a spus de Domnul : «Vinde-ţi averile tale şi le dă săracilor şi ia crucea ta, adică răstigneşte-te de faţă de simţuri şi fa-te de cele supuse simţurilor şi fa-te de toată lumea, şi venind urmează-Mă Mie» (Marcu 10, 21), care Mă voi sui la Tatăl; desigur nu fără Duhul purtător.

Acolo se spune : «A zis Dumnezeu către Avraam», adică a zis Tatăl prin Cuvântul, sau prin Fiul. Şi continuând, a zis : «Ieşi din pământul pe care îţi voi arăta». Dar arătarea se face prin deget. Iar degetul lui Dumnezeu s-a spus că este Duhul lui Dumnezeu, după cuvântul : «Iar dacă Eu, cu degetul lui Dumnezeu scot dracii» (Luca 11, 20). Iar aceasta o înţelegem alt dat spunând : «Prin Duhul lui Dumnezeu» (Matei 12, 28). Aşa au spus şi nelepţii egiptenilor : «Aceasta este degetul lui Dumnezeu» (Ieş. 8, 19), numind aşa lucrarea Duhului⁵⁴⁹. «În pământul pe care îţi voi arăta». ca şi când ar zice : «În pământul, în care te vei căluzi prin Cuvântul şi prin Duhul». «În pământul în care curge lapte şi miere»; adică la alegerea lui Dumnezeu în

548. Omul este o fiinţă străbună (), pentru că nu poate rămâne la cele vizuate, ci străbate cu gândirea la o lume cugetată şi de acolo pînă la Dumnezeu.

549. Degetul este simbolul lucrării arătătoare. Prin Duhul Sfânt ne arată Dumnezeu calea pe care trebuie să mergem. Duhul este inspiratorul nostru dumnezeiesc. El a arătat Proorocilor viitorul.

su i i la cunoa terea a ceea ce este El⁵⁵⁰. La acest cunoa tere, la care trebuie s ajung mintea, nu poate ajunge altfel, dec t c l uzit i luminat prin iluminarea Duhului de via f c tor, care vine la ar tare prin Fiul. Iubitorul de oameni Dumnezeu atrage mintea obi nuit , ca s str bat mai sus de nr urirea fiin elor g ndite create (ngerii), ca pe un alt Avraam de la cele supuse sim urilor la cele cugetate i dincolo de ele, unde este privirea i contemplarea unitar a dumnezeirii n trei ipostasuri. De aceea, foarte potrivit s a ar tat c face aceasta prin ntreita putere i lucrare a unicului izvor dumnezeiesc⁵⁵¹.

C ci nsu i Dumnezeu i Tat l este, n n elesul principal, p m ntul f g duin ei, pe care avem f g duin a c l vor mo teni cei bl nzi (Matei 5, 5) i cei drep i la inim , care se vor sili prin Duhul s se fac mo tenitori ai Lui. El este p m ntul din care curge lapte i miere, luminile de diminea , razele gemene, via a i desf tarea i cur ia a toat lumea. Miere poate fi numit Cel n scut din Tat l, Cel ce este Fiul lui nedesp r it, prin ntruparea Lui ca ntr un fagure de miere, din care se ndulce te i se vesele te, cum ar zice cineva, tot ce este omenesc, cu nv turile i cu harurile mai presus de fire i cu alte zeci de mii de bun t i i frumuse i⁵⁵².

550. Dumnezeu este i «p m ntul» pe care l vor mo teni cei bl nzi. P m ntul e dat aci ca simbol a ceea ce e ultima temelie a tuturor celor ce se cl desc i cresc pe el, al ultimului izvor al tuturor bun t ilor. Acesta e Dumnezeu, ca «ipostasul», sau suportul ultim a tot ce exist .

551. Deoarece mintea e atras nu numai la contemplarea unui Dumnezeu n general, ci a unui Dumnezeu ntreit n ipostasuri, ea e atras de mpreun lucrarea tuturor celor trei ipostasuri. Mintea sesizeaz pe acea culme, dar i pe tot drumul spre ea, un Dumnezeu al iubirii, deci un Dumnezeu tripersonal. C ci n ar putea fi o iubire etern , dac n ar exista dec t o Persoan dumnezeiasc , sau cu att mai pu in, dac n ar exista dec t o esen impersonal .

552. Fiul lui Dumnezeu a f cut dulce ca mierea umanitatea n care s a ntrupat, voind s ndulceasc pe to i oamenii n rela iile lor cu ea

Lapte e Duhul Sfnt, Cel unitar, care nu e n scut, ci purces i alb ca lumina, Cel ce cu hrana Lui cre te spre Dumnezeu fiin ele cuv nt toare, ajunse asemenea pruncilor, care vor intra n Împ r ia cerurilor, cum a zis Domnul.

A adar, p m ntul i laptele i mierea ce curg din el trebuie v zute dup n elesul convenit al lor, ca Tat l i Fiul i Duhul Sfnt⁵⁵³. În acest p m nt e mutat cu totul mintea, ajuns , potrivit celor spuse, str b t toare, prin c l uzirea i puterea i lucrarea dumnezeirii, celei n trei ipostasuri.

C ci precum, dup Pavel, nimenea nu poate zice «Domnul Iisus», dec t numai n Duhul Sfnt (1 Cor. 12, 3), a a nimenea nu ar putea aduna puterea de n elegere i de vedere a sufletului s u spre slava i m re ia unitar a unit ii treimice, dec t prin puterea, lucrarea i harul Treimii, odat cu lep darea celor sim ite prin sim uri i a celor g ndite (v zute cu g ndirea, sau contemplate) n Scripturi i n cele supuse sim urilor⁵⁵⁴, i prin retragerea din toate cele ce se pot m - sura.

i ntre ei n i i. La aceast dulcea au ajuns Sfin ii. Duhul Sfnt e i El dulce ca mierea, cum arat dulcea a pe care o câ tig cei ce vie uiesc n El; i alb, pentru nevinov ia Lui, pe care o mp rt e te i celor ce cred n Hristos din toat inima. Ace tia s au f cut ca pruncii prin nevinov ia lor. i numai f c ndu se astfel, vor putea intra n Împ r ia cerurilor. Acolo nu putem intra dec t cu sim ire de prunci, dac s ntem fii ai Celui vechi de zile.

553. Am spus la nota 550 c p mântul este Dumnezeu, ca suportul i izvorul ntregii existen e. Dar n n eles mai deosebit el este Tat l, ipostasul din care provin celelalte dou ipostasuri.

554. Se vorbe te aici de teologia negativ . Nu numai cele sensibile, ci i cele g ndite pe baza Scripturii i a celor sensibile trebuie p r site, pentru a ne ridica la n elegerea unitar a lui Dumnezeu n Treime. Dar autorul nu n elega c teologia negativ ar putea ridica mintea la Dumnezeu ca simpl opera ie intelectual de negare a celor cunoscute, ci

Cci «n lumina Ta», a lui Dumnezeu, adic n iluminarea unitar a Ta, «vom vedea lumina» (Ps. 35, 9), sau pe Tine, pe Cel ce luminezi inimile noastre i mintea noastr . i, numai privind ale Tale, am putea cunoate ale Tale, ca s nu se poat luda cu sine nici un trup .(1 Cor. 1, 29). Pentru aceasta, a a cum Avram, care nseamn strbtor, pentru c a ieit cel dinti, cnd a auzit, i a lsat toate, precum i sa poruncit, i sa mutat n pmntul n care curge miere i lapte; a primit numele schimbat de Avraam sau de tat al multor neamuri, tot a a i mintea, care, dup chipul lui, prin puterea i lucrarea dumnezeirii ntregit ipostatice, iese din cele supuse simurilor i din simirea lumii i se mut la lumina, adic la contemplarea i privirea unitar a Treimii dumnezeie ti, e vrednic s fie numit strbttoare i se face nscatoare i purceztore a unor mari i multe nelegeri negrite i tainice, ca a unor popoare, dat fiind c i se descoper i se nasc din ea lucruri minunate, de care se bucur i se vesele te ca un tat de copii i petrece n pacea cea ntru Hristos.

25. *Despre smerenie i vederea sufleteasc (contemplare).*

«Minunate snt lucrurile Tale, Doamne, i sa uimit sufletul meu, cunosc ndu le foarte». Pricina n lrii cu mintea se face prilej puternic de smerenie i ceea ce nal sufletul la nesfr it, aceea l smere te n chip covritor. Smerenia e nceput al vederii i vederea desvrirea smereniei. De ar cunoate cineva nelepciunea lumii ntregi, fr smerenie e cu neputin s dobandeasc vederea care nal . O numesc vederea care

socote te c ea numai unit cu puterea i cu harul lui Dumnezeu poate ridica mintea la Dumnezeu. Deci une te cu teologia negativ o experien tainic pozitiv a lui Dumnezeu.

nal , c ci vederea (contemplarea) pe care o aveau elinii, nu nal . Dar nici f r vederea care nal nu se poate omul smeri i nu va ncovoia grumazul ca pe un cerc (Is. 58, 5). O, n elepciune negrit a Celui ce ne a zidit pe noi astfel! Cine ar fi cunoscut vreodat aceasta, nainte de a vedea cea mai nalt n l are din smerenie, dup covritoarea smerire din cele prea nalte?

Dar ar putea zice cineva i despre mintea ndumnezeit c «cel ce s a cobor t, acela este i cel ce s a n l at»; i la aceasta s ar putea ad uga, c cel ce s a n l at, acela este i cel ce s a cobor t (Efes. 4, 10). C ci c nd mintea ajunge s se veseleasc prin har ntru smerenie de cele prea nalte i s se bucure de cele mai presus de cuv nt, ca de ale sale, atunci se coboar mai jos dec t to i ntru smerenie^{555 a}. David spune: «Doamne, nu s ar fi n l at inima mea, nici nu s ar fi ridicat ochii mei, nici n a fi umblat ntru cele mari, nici n cele minunate mai presus de mine, dac nu m a fi smerit cu cugetul» (Ps. 130, 1—2). Dar mintea ar putea spune, pe lng aceasta, nu f r dreptate, i dimpotriv : «Doamne, nu m a fi smerit, nici nu m a fi depl ns, nici nu m a fi numit p m nt i cenu , dac nu s ar fi n l at inima mea i nu s ar fi ridicat ochii mei i n a

555 a. Avem aci un mare paradox : smerenia e n l are i n l area, smerenie. In smerenie omul se bucur de n lime i n limea adev rat nu e cunoscut dec t n smerenie. Deosebiri ntre acestea dou se anuleaz c nd s nt adev rate. Tr ie ti n smerenia f r sfr it, n l area f r sfr it i invers. Cine se scufund n smerenie, se scufund n experien a celei mai esen iale realit i, deci a celei mai nalte. În l area lipsit de smerenie e o umflare lipsit de con inutul realit ii; e un balon de s pun. Tot ce atinge cel ce coboar de la n lime din iubire, umple de n limea sa. Fiul lui Dumnezeu, f c ndu se om, a f cut pe om dumnezeu. Sau n smerenie se vede realitatea n toat m re ia i densitatea ei. Diavolul nu e smerit, pentru c nu vede m re ia atotstr lutoare a lui Dumnezeu, m re ia realit ii adev rate. Lipsa de smerenie e pricinuit de o jalnic superficialitate, sau aduce cu ea superficialitatea. De aceea aduce i o plictisitoare monotonie.

fi umblat ntru cele mari i minunate, mai presus de mine». O, minunate F c torule i Împ rate! Uimire pui n inima mea c nd cunosc lucrul n elepciunii Tale, mintea, care a fost zidit n eleapt de c tre pronia Ta!^{555 b}.

26. *Despre acelea i.*

La nceput, mintea care se ntoarce prin har la Dumnezeu, e st p nit de o stare de descurajare. De aceea, omul n care se afl aceast minte se t nguie te jelind i plnge cu durere, zdrobindu i pe c t poate inima i cur ind zi de zi mp timirea ei i smerindu se, dup cuviin , cu toat ntristarea. Dob ndind astfel prin harul lui Hristos cur ia cuvenit , prin lini tire, i str b t nd cu n elegere la cele ale n elegerii i ajung nd la Dumnezeu i n l ndu se la slava Lui i privind o cu ncordare, e cuprins de a doua descurajare a n elegerii, dup cea dint i, cu mult mai mare, mai f r ie ire i mai ne nctat . Prin aceasta dob nde te o smerenie at t de nt rit i de v dit nc t, dac ar putea, ar ferici pe to i oamenii, iar pe sine se vede mai r u dec t pe oricare; se vede cu o sim ire a sufletului n adev r mai r u dec t ceea ce nu exist nicidecum. C ci ceea ce nu e, nu poate p c tui, iar pe sine se vede p c tuind pururea.

Dar, v z ndu se astfel i smerindu se, potrivit cu a ceast sim ire, totu i se bucur mult i se vesele te, dar nu de sine — c ci cum ar face aceasta, odat ce se socote te p c tuind ne nctat — ci de Dumnezeu Cel n

555 b. Cel mai minunat lucru f cut de Dumnezeu este mintea ome-neasc . Minunat este lumea cu raionalitatea ei obiectiv i cu leg-tura ce le une te pe toate n mod obiectiv. Dar neasem nat mai minunat este mintea care e singur capabil s devin con tient de aceast raionalitate i s le adune pe toate n cugetarea sa ; ba s treac mai sus i de lume, la o Minte asem n toare cu ea, dar neasem nat mai nalt i mai puternic .

dur tor, care e mai aproape de el dec t r suflarea sa, sau, ca s vorbesc mai l murit, care scoate din inima lui r uri de lumin cereasc i p raie nesecate de minuni ale Duhului, pe care le revars n el i i umplu mintea de lumin , i i spune simplu: «S nt cu tine» (Ier. 1, 8)⁵⁵⁶.

Drept aceea, Dumnezeu i descoper acestuia, ca unui prieten, taine, n chip l murit, i l umple de bucurie. Iar acestuia i vine s zic cuvintele lui David: «Nu dup f r delegile noastre ne a f cut nou , nici dup p catele noastre ne a r spl tit nou » i cele urm toare (Ps. 102, 10); i dup Pavel: «Prin har s ntem m ntui i» (Efes. 4, 13), m car c mpline te toate poruncile dumnezeie ti, pe c t este cu putin , i ur te toat calea nedreapt i se sile te pe c t poate s nu lase nimic din cele ce ajut la m ntuire. Dar cel ce se cunoa te v z nd n sine aceast bun sim ire i p timind o, nc nu a ajuns la o vedere adev rat , nc nu vars lacrimi ne-ncetate, nc nu a v zut unitatea credin ei i nu a do b ndit cuno tin a adev rului (1 Tim. 2, 4)⁵⁵⁷. Nu vede cu adev rat slava dumnezeiasc , nici marginea lucrurilor omene ti. i, ca s spun pe scurt, nu a ajuns la tiin a ra iunilor dumnezeie ti i omene ti n lucruri⁵⁵⁸.

556. C nd e exersat m re ia i marea mil a lui Dumnezeu, nu se poate ca sufletul s nu i simt smerenia. Sau smerenia nu se poate na te n el dec t din experien a m reiei i marii bun t i a lui Dumnezeu. De aceea smerenia proprie i m re ia lui Dumnezeu s nt tr ite mpreun . i drept urmare i descurajarea de propria micime i fericirea de apropierea i de mila lui Dumnezeu. Cu c t e sim it Dumnezeu mai aproape, cu att smerenia e mai mare. In ad ncimile nem surate ale smereniei, Dumnezeu e sim it mai aproape ca r suflarea proprie. El nsu i e sim it ca respir nd prin om n adieri de lumin i de via .

557. Vederea sufleteasc (contempla ia) nu e deci o simpl vedere, ci tr irea prezen ei i lucr rii dumnezeie ti n propria fiin , ca izvor de bucurie, de lumin , de n elegere a tainelor nalte, ca pricinuitoare de lacrimi de nduio are.

558. In n elegerea lucrurilor, n fapte nu s nt numai ra iuni dumnezeie ti, ci i omene ti. Desigur, la baza lor s nt ra iuni dumnezeie ti.

27. *Despre vedere (contemplan).*

Zidirea mrturise te prin n ele surile ei i Scriptura prin cele duhovnice ti ale ei, slava, mp r ia, n elepciunea, puterea i, vorbind n deob te, m re ia lui Dumnezeu. Dar ct i ce m rturise te din fiecare din acestea ? Foarte pu in, ca o pic tur dintr un ocean. C nu privindu se pe sine n puterea Sa absolut (dezlegat de toate) i, ca s spun a a, mi c nd toat puterea, sau n elepciunea, sau slava i m re ia Sa, a f cut Dumnezeu toate c te le a f cut, m car c nou ni se arat acestea mari i sl vite i pline de n elepciune i de putere⁵⁵⁹. De parte de a a ceva. Fiindc n a f cut lumea din vreo trebuin a Sa, ci din prisosin a bun t ii Sale, potrivit cu folosul celor pentru care avea s o fac . El a cunoscut ce e omului de folos i cunosc nd aceasta a purces cu mult grij i cu m sur , f c nd ceea ce i d dea omului putin a s locuiasc , s tr iasc i s vie uiasc , deci privind la nevoile lui i la o bucurie pe m sura lui⁵⁶⁰. i

Omul lucreaz cu materialul lui Dumnezeu. Dar pune i ra iunile (judec ile, cuno tin ele) sale n n elegerea lucrurilor i n folosirea lor. Omul r spunde ra iunilor lui Dumnezeu cu ra iunile sale, crescute din acelea, conform ndu se cu ele uneori mai mult, alteori mai pu in, alteori deloc. Dar i n cazul din urm , el are n fa a sa datele lui Dumnezeu. Cel ajuns la vederea sufleteasc adev rat , vede ns n chip con tient ra iunile dumnezeie ti ale lucrurilor i pune n lucrare ra iunile drepte, naturale, ale ra iunii sale, ca r spunsuri corespunz toare, simetrice, la ra iunile dumnezeie ti. El nu suce te ra iunile sale i nu le acoper pe cele dumnezeie ti.

559. Nu numai c noi nu s ntem n stare s cunoa tem toat puterea i n elepciunea lui Dumnezeu, aflat obiectiv n lume, dar nici Dumnezeu n a pus n puterea i ordinea ei toat puterea i n elepciunea Sa. Lumea nu e desf urarea v zut , accesibil , a tot ce se afl n Dumnezeu n mod nev zut, inaccesibil, cum spun at tea filosofii mai mult sau mai pu in panteiste, inclusiv Serghie Bulgakov. Dumnezeu ar fi putut crea i alte lumi, nesfr ite la num r, dac ar fi voit, cum a spus i Sf. Ioan Damaschin.

560. Dumnezeu a f cut o lume pe m sura omului. Omul a fost criteriul adoptat de Dumnezeu pentru lumea pe care a creat o. Dar omul

El a pl smuit pe Adam, privind la cei mul i^{561 a}. Astfel, se poate vedea c nici p m ntul nu le lipse te, nici oa-menilor ce l locuiesc nu le lipse te ceva. P m ntul a fost f cut pe m sura celor de jos, iar cerul i soarele i aerul i marea s au f cut pe m sura p m ntului. Dar i fiecare din acestea i are m sura sa dup m sura ce-lorlalte, de la Dumnezeu, care le cunoa te pe toate na-
 inte de toate i le a adus la fiin pe toate, dup o r n
 duial i putere m surat , spre o armonie ntre ele.

C ci dac F c torul n ar fi nceput crea ia celor ce s nt, potrivit cu trebuin a lor, ci numai spre ar tarea puterii, n elepciunii, slavei i m re iei Lui, poate ai fi v zut mai degrab zeci de mii de lumi n loc de una singur . Mai bine zis n ai fi v zut nici lumi, ca cea v -
 zut acum, ci unele str ine, mai presus de fire i de n elegere, a c ror felurime de n elepciuni i frumu-
 se i, a c ror slav i str lucire n ar fi putut o suporta sufletul u or, ci ar fi ie it din trup de spaim .

Dumnezeu a voit un singur lucru : s fac pe om mp rat al celor p m nte ti i ca un alt dumnezeu al celor ale lui Dumnezeu. i, potrivit cu aceasta, a adus la fiin lumea aceasta spre folosul u or i nemijlocit al acestuia. C ci spune i oarecare dintre prooroci : «Cel ce a f cut p m ntul ca pe nimic i l a nt rit pe nimic»

este o astfel de fiin , c pornind de la vie uirea n aceast lume aco-
 modat lui, poate cre te la nesfrit n comuniunea cu Dumnezeu, n n-
 dumnezeirea dup har. Dumnezeu a ales o m sur : m sura omului. Dar pe om l a f cut pe m sura Sa, capabil s i nsu easc la nesfrit con-
 inutul dumnezeirii Sale. Ar fi fost posibil ca Dumnezeu s aleag i alte m suri, toate infinit inferioare infinit ii Lui. Dar pe de alt parte, toate fiin ele ce le ar fi putut alege potrivit altor m suri, ar fi trebuit s aib capacitatea s nainteze n aceea i infinitate a Sa, c ci altundeva nu puteau s nainteze.

561 a. Dumnezeu n a f cut lumea pentru un singur om, ci pentru mul i. Pentru comuniunea ntre mul i. A c tora ? Numai El tie deocamdat . La sfrit vom ti i noi.

(Is. 40, 23 ; Iov 26, 7) ; sau altul : «Cel ce întinde cerul ca pe o piele peste cele mai de sus» (Ps. 103, 3). Apoi, dacă numai privind la pământ, acesta e cuprins de cutremur, cât de mare trebuie să fie bogăția puterii Lui ? De aceea, le-a adus la ființă pe toate cele văzute numai cu cuvântul. Iar cele mai slăbite și mai bune sunt puse în teste pentru veci. Ca să le poată privi sufletul pe acelea, se topește trupul prin moarte în mormânt ca într-un cuptor și se face om nou^{561b} pentru noi bunătăți, desfructuri și vederi noi. Cele văzute acum sunt ca o umbră oarecare și, cum ar spune cineva, ca un vis lung. Dacă ar vrea cineva să se ncredințeze de aceasta, să privească, dacă are putere, la lumea îngerilor, cunoscută cu mintea, și va vedea acolo frumusețe, slavă, înțelepciune și putere, nu numai negritate, ci și neînțelese de noi, întrucât în lumea aceea, cu toată felurimea și cu toate minunile ei, a luat ființă numai printr-un singur gând al lui Dumnezeu.

Dacă unele ca acestea sunt lucrul unui singur gând, ce nu s-ar fi făcut, dacă s-ar fi pus în mișcare toată voința, înțelepciunea și puterea lui Dumnezeu, așa cum

561 b. În textul grec se spune simplu că «sufletul, ca să poată privi cele viitoare, se topește prin moarte în mormânt ca într-un cuptor și se face om nou». În mod direct se topește trupul. Dar întrucât din conviețuirea cu trupul au existat și s-au dezvoltat în suflet niște simțiri, ba întreg sufletul a fost influențat prin ele, acestea, topindu-se și ele, implică o moarte și o suferință și pentru suflet, sau un fel de «retopire» sau de refacere și a sufletului. Propriu zis, aceste simțiri nu dispar fără urmă, și deci nici sufletul nu devine ca unul care n-a trăit în trup. Căci pecețile, sau înțipirile puse de simțirile trite de suflet datorită conviețuirii cu trupul, rămân în suflet. Dar ele se transfigurează prin suferință, prin «crucea», prin care trece și sufletul odată cu desfacerea trupului. De aceea când sufletul va primi din nou trupul în care se vor prelungi simțirile «contrupești» ce s-au imprimat în el, aceste simțiri transfigurate vor transfigura și trupul primit. Desfacerea trupului a fost pentru suflet o experiență, care l-a învățat să nu dea simțirilor «contrupești» o importanță și un conținut pur trupeș. Aceasta explică în parte de ce fără moarte nu e viață.

s nt ? Dar, cum am putea s ne apropiem cu mintea, ca s n elegem ceea ce e nem rginit ? C ci nem rginitul nu are nici o margine i unde nu e margine, nu e nici mi care, ci o rev rsare, ca s zicem a a, i aceasta n parte, a lucr rii i puterii ce porne te din fiin ⁵⁶². De aceea, i ceea ce nf i eaz zidirea i Scriptura din cele ale lui Dumnezeu, dac se compar cu puterea lui Dumnezeu, e ceva ntunecos i o pic tur mic fa de oceanul nem rginit i f r fund. Dar, fie s ne nvrednicim m car de cunoa terea acestei pic turi, ca ntinz ndu ne mintea de la frumuse ea, slava i desf tarea, contem plate ca o pic tur , la ceea ce e nem rginit i pream rind, dup puterea noastr , pe Cel de nesf r ite ori, n chip nesf r it, mai presus de nesf r ire ⁵⁶³, s ne unim, at t c t ne e cu putin , cu El n chip unitar, ntr o stare mai presus de lume, ajun i min i simple, nesf r ite i nehot rnicite ⁵⁶⁴, asemenea ngerilor, n fericire negr it i n bucuria i veselia inimii, prin lucrarea i harul Duhului. Amin.

562. Ideea este luat de la Sf. Maxim M rt., *R spunsuri c tre Talasie*, 65: «Unde este o grani dup fire, este i o mi care. Dar ajuns n Dumnezeu (lumea), va avea, datorit monadei naturale a Celui In care a ajuns, o stabilitate pururea n mi care i o identic mi care stabil , s v r it etern n Jurul Aceluia i» (*Filoc. rom.* III, p. 439). Dar autorul scrierii de fa adaug la aceasta i ideea energiilor necreate. In Cel nem rginit nu va mai fi o mi care ntre o margine i alta, ci o rev rsare continu de energie, n care va fi prins i sufletul n via a viitoare.

563. Sf. Maxim M rt., *Capete gnostice* I, 49; *Filoc. rom.* II, p. 140.

564. Min i nehot rnicite s ntem prin fire, c ci niciodat mintea noastr nu se opre te la un g nd, ci mereu trece peste el la altele, f c nd o continuitate ntre ele. Dar nu are con tiin a clar a indefinitului sau nehot rniciei ei. Aceasta o c tig n Dumnezeu. Dar in Dumnezeu min tea noastr c tig i o infinitate, desigur prin har, ntruc t respir n infinitatea lui Dumnezeu. Toat viziunea aceasta e proprie i scrierii lui Calist Catafygiotul.

28. *Despre cel lucrător (fptuitor) și cel văzător (contemplativ)*⁵⁶⁵.

Fptuitorul nu poate dobândi blândețea și trezvia cucerită de fptuitorilor, dacă nu cîntă^{566a}. Dar văzătorul (contemplativul) nu poate cânta, sau nu voiește. Nu poate, deoarece se află sub lucrarea harului și se bucură, în tăcere, de cele mai multe ori de o desfătare duhovnicească, veselindu-se cu o inimă netulburată și liniștită^{566b}. El nu voiește, deoarece privește spre un singur lucru și își mișcă în alegerea sufletului, într-o liniște adîncă, spre înțeleșurile neschimbate și pașnice⁵⁶⁷. De aceea, e nevoie să se adîncească în lucrul vederii lui Dumnezeu cu o tăcere văzătoare (contemplativă). Dacă se arată uneori și citind o vreme, nu e de mirare pentru cei ce cunosc nestatornicia minții și felul schimbător și compus al firii noastre. Dar, trebuie să știm și aceea că, după deschiderea vederii din har, citirea rămâne mai prejos de lucrarea vederii. Cea din urmă e pentru sine, iar cea dintâi pentru deschiderea câmpului în alegătoare (văzătoare). Căci în nici o citire mintea nu izbutește să se pstreze nemprimit. Dar, în libertatea minții, care se experiază

565. vechea deosebire făcută de Prinși între cel aflat încă pe treapta curirii de patimi și a dobîndirii virtuților prin fapte și între cel ajuns la treapta vederii, sau a contemplării lui Dumnezeu din fpturi, sau în mod nemijlocit.

566a. Cîntarea potolește, sau liniștește, dar înșelă și trează pe cel oboșit de nevoine.

566b. În citirea minții, trecînd de la un înșeles la altul, are o lucrare primitivă. În contemplare însă vede totul deodată într-un act unitar. Aceasta însă o mai adevărată experiență a ceea ce e Dumnezeu, ca plinătate nedesirată, așa cum contemplarea vie a unei persoane o sesizează pe aceasta mai adecvat decît citirea multor lucruri despre ea.

567. « înțeleșurile neschimbate și pașnice » sînt cele ce au în ele un adînc nesfîrșit, încît nu trebuie să se treacă de la unele la altele, cu o anumită grijă și agitație.

tainic n t cere, vede de cele mai multe ori, n chip unitar, ceea ce se deosebe te mult de ceea ce e mp r it⁵⁶⁸.

Dar, oare, nu i n cele supuse sim urilor a vedea ceva e mai presus de auzirea despre aceea ? C ci ochii, cum se zice i se m rturise te de to i, s nt mai de n-credere dec t urechile. Deci, precum n cele supuse sim urilor, a a i n cele cunoscute cu mintea, a vedea, sau a contempla ceva din cele ce se cunosc cu mintea, e cu mult mai mult dec t a auzi despre aceea, fapt care li se nt mpl celor ce citesc. C ci, precum femeia sama rinean , vorbind cu Cuv ntul adev rat, a vestit celor din cetatea ei dumnezeirea Lui, dar Cuv ntul pentru bog -ia bun t ii Lui nem rginite, duc ndu se n cetate i n vrednicindu i pe cei de acolo de vorbirea Lui, aceia ziceau c nu mai au nevoie de m rturia femeii pentru a cunoa te prin descrierea ei dumnezeirea Cuv ntului (Ioan 4, 42), tot a a n elegerea m rturisind dumnezeirea Cuv ntului din untru, sufletului i puterilor lui, prin vorbirea Cuv ntului despre cele privitoare la El^{569a}, sufletul nu mai are timp i nevoie de m rturia din afar , odat ridicat prin har la vederea (contemplarea) dumnezeirii Cuv ntului. Fiindc tot cel ce aude trebuie s vad cele auzite. Dar, cel ce vede nu are nevoie de cineva care s l nve e despre ceea ce vede, ce este aceea, dac cel ce vede e dintre cei ce v d i au ochi cu adev rat. Aceasta se poate vedea i din cazul lui Toma, care de i a auzit, dar, fiindc n a v zut, a zis: «De nu voi vedea, nu voi crede» (Ioan 20, 25), iar c nd a v zut, a strigat ndat : «Domnul meu i Dumnezeuul meu !».

568. Mintea ajunge simpl i ne mp r it c nd ajunge la contemplarea Celui nem rginit. Dar atunci e i liber de tot ce o ngusteaz i de toat nevoia de a trece de la un lucru m rginit la altul.

569 a. Prin «vorbirea Cuv ntului n untru sufletului», se tr ie te prezena i presiunea Lui spiritual n untru, c ci se tr ie te trebuina de a I r spunde cu faptele cerute de El. Aceasta e o adev rat «vedere» a Cuv ntului n untru nostru.

Deci, cel ce nu credea înainte de a vedea, a mrturisit el nsu i de la sine adevrul; i ceea ce nu avea auzind, a dobndit ndat ce a v zut, adic credin . Deci i de aci se vede c ntre contemplare (vedere) i fptuire este at ta deosebire c t este ntre minte i sim ire^{569b}.

29. *Despre acelea i.*

At t cel prunc cu vrsta c t i cel n floarea vie ii, au nevoie de lapte. Dar cel dint i ca s se hr neasc , iar cel de al doilea ca s se ndulceasc . Se ndeletnice te, deci, fptuitorul cu citirea psalmilor, dar aceasta se arat f cnd o i contemplativul (v z torul). Dar, cel dint i spre nt rirea i asigurarea sufletului, iar v z torul spre nveselire i mai ales ca s odihneasc mi carea nv p iat i ntins i izvor toare de lacrimi spre Dumnezeu. C ci, de i duhul din el salt peste m sur i r vne te s se veseleasc mai bine de razele dumnezeie ti i s se preschimbe i s creasc din slav n slav (2 Cor. 3, 18), dar firea compus a trupului i firea de lut a inimii sl be te. Astfel fptuitorul z bove te n cuvintele dumnezeie ti pentru cuno tin i pentru nv tura i tiin a din ele ; cuno tin a acestora o prime te i contemplativul (v z torul), dar n t cere, c ci cele ce le nva n chip negrit i ceea ce puterea lui contemplativ prive te, cuvntul nu poate gr i⁵⁷⁰. «Urechea lini tii va auzi, zice, lucruri minunate». A spus «minunate» dar, ce fel de lucruri «minunate», n a putut s spun . De aceea, a renun at s gr iasc negritul celor mai presus de cuvnt. Pentru aceasta, i cuvntul

569b. In tot capitolul acesta, autorul a voit s arate superioritatea v z torului de Dumnezeu fa de cel aflat n etapa cur irii de patimi i a fptuirii prin care se dobndesc virtu ile.

570. Deci contemplativul nu se dispenseaz totdeauna de n elesurile cunoscute din natur i din Scriptur . Dar chiar atunci el vede at t de ad nc n ele, nc t nu poate exprima ceea ce vede si n elege.

dumnezeiesc mi cere s fericesc pe cei care au crezut nainte de a vedea (Ioan 20, 29), adic pe f ptuitori, dar pe contemplativi i socotesc mai presus de cei ferici i. C ci dac f ptuitorul, de i n a v zut, are fericirea numai din credin , ce ar trebui s cuget m despre v z - tor ? C ci acesta, mpreun cu umblarea prin credin , care s a ridicat peste cele ce trebuie f cute, vede cele mari i minunate i p time te sui uri n inim ⁵⁷¹ i e ndumnezeit zi de zi, precum se cuvine.

30. *Omului alc tuit dintr o amestec tur ndoit , Tocmitorul i F c torul tuturor i a d ruit pe potriva lui i o ndoit bun p timire i o bucurie pe care o voi numi totu i i o unic via .*

P r ii v zute a omului i a d ruit toat lumea v zut ; iar celei g ndite, care este sufletul, cele n elese n zidirea v zut . Dar, precum cu partea sim it a omului e unit cea g ndit , a a prin toat zidirea v zut , se vede frumuse ea g ndit , mpreun existând n toate cele afl toare n fiecare lucru. i nu este n nici unul din lucruri, oric t ar fi de mic, ceva care s fie lipsit de un n eles. i aceasta este o r nduial foarte potrivit . C ci nimic din toate cele f cute prin Cuv ntul dumnezeiesc al Atot iitorului pentru om, nu trebuia s se arate f cut f r ra iune, cum ar fi fost dac n ar fi fost unit cu partea v zut a zidirii partea g ndit ⁵⁷².

571. Sui urile sau treptele se p timesc n inima contemplativului, c ci nu se mai fac prin nevoia omului, ci prin lucrarea Duhului Sfnt. Credin a nu e p r sit ns nici de el, c ci deasupra oric rei trepte atinse, deasupra oric rei experien e, crede c s nt altele neatinse nc , necercate. Dar credin a aceasta a dep it pe cea care se arat n nevoia ele faptelor.

572. Se afirm aci ra ionalitatea ntregii crea ii. Nimic nu e n ea f r o ra iune, f r un sens. In acest caz ea n ar fi fost dat spre cre terea spiritual a omului, care nu poate avea loc f r ra iune, f r nelegere. Ea ar fi fost f r rost. Am tradus sensibilul i inteligibilul cu «parte

În acest caz, trupul bucurându-se de împreună lucrarea cu cele văzute, sufletul (creștin) ar fi rămas gol; iar trupul ar fi fost mai mult decât sufletul. Iar acest lucru ar fi fost lipsit de îneles⁵⁷³. Sau, de unde de altundeva, ar avea sufletul, în primul rând, o viață a sa? De la Dumnezeu? Dar și aceasta ar fi în afară deânduiala Celui ce a zidit toate cu Cuvântul⁵⁷⁴. Căci atunci sufletul ar fi mai prejos decât ființele desprăsite de cele compuse. Căci, așa cum acelea se mișcă din ele înseși spre Dumnezeu, ne amăgim că noi nemijlocit. Dar, atunci, de ce n-ar trebui să ne mișcăm noi de la cele simplu inteligibile (gândite), ca să dobândim bucuria vederii (contemplării)? Aceasta ne ar da, pe de o parte, o treaptă deopotrivă cu a îngerilor, dar, pe de altă, ar fi împotriva firii că ni te mină întrupate stând spre Cel Bun deopotrivă cu ființele cele nemateriale. Căci aceia (îngerii) nu au din afară de ei viața lor și întinderea spre Primul Bine, ci se bucură, începând de la ei, în chip unitar, de razele dumnezeiești. Noi însă, fiind mai jos de ei, după fire și pe planul al doilea după înger, ne ridicăm, dupăânduiala noastră, spre Dumnezeu și spre frumusețea Lui de la trepte mai de jos și, ca să zic așa, aflăm toate după cele ale îngerilor, neluând că neceput spre aceasta ființele desprăsite de materie sau, simplu, inteligibile (gândite). Căci este propriu îngerilor să înceapă întinderea spre Dumnezeu de la ei înșiși. Dar noi ne mișcăm întâi prin rațiune de la cele compuse la faptele simple (înger) și apoi străbatem prin

simț și parte gândit». În realitate nu sunt două părți. Căci, cum exprimăm mai adecvat textul grec, e o singură realitate în același timp sensibil și inteligibil sau o raționalitate sensibilizată, fără să se epuizeze în sensibilitate.

573. Lumea e rațional, pentru că sufletul să se îmbogățească din toate ale ei și prin toate să urce la Dumnezeu.

574. Dacă sufletul și-ar dobândi coninutul nemijlocit din Dumnezeu, de ce ar fi fost legat de trup și prin acesta de lume?

ra iune, la cele necreate, potrivit cu firea, cum am zis. i a a ne ridic m n chip unitar spre noi i spre Dumnezeu⁵⁷⁵.

De aceea, ca s ne bucur m cu mintea i s vie uim potrivit cu noi n ine, i s ne ridic m spre Dumnezeu, trebuie s contempl m nt i n toate cele supuse simurilor, n elesurile mpr tiate n ele, exist nd mpreun cu cele ce se v d.

Dar f ptuitorul nu poate face aceasta, sau nu voie te. Nu poate pentru c nu are pov uitor sau scriere care s i le arate. Sau nu voie te, pentru c chiar dac le are pe acelea, nu se ncrede n aproapele din pricina mândriei i a vicleniei, i r m ne lipsit de gustarea acelor n elesuri, socotind c cele ar tate ale Scripturii i s nt de ajuns spre c l uzire i folosindu se de crea ie n chip

575. o bun argumentare a nsemn t ii trupului pentru suflet. Trupul are o ra ionalitate legat de ra ionalitatea lumii v zute. Dac sufletul nostru ra ional n ar fi n trupul ra ional constituit, legat de lumea ra ional organizat, sufletul nu s ar putea ridica prin g ndire la Dumnezeu. C ci el nu e f cut s se ridice la Dumnezeu n mod nemijlocit ca ngerii. Dar faptul c sufletul se ridic la Dumnezeu prin ra ionalitatea trupului de care e legat ra ionalitatea lumii, nu l face inferior ngerilor, c ci i el se ridic pe aceast cale p n la Dumnezeu ca i ngerii. Dac n ar fi n trup, nu s ar putea, ridica la Dumnezeu, i ar fi inferior ngerilor. C ci i s ar cere s se ridice la Dumnezeu ca i ngerii, dar ar fi lipsit de o alt cale de ridicare la Dumnezeu. Deci nu se confirm aci p rerea unor teologi ortodoc i c sufletul omenesc se poate pune prin minte ntr un contact nemijlocit cu Dumnezeu, spre deosebire de nv tura teologiei scolastice (M. Lot Borodine, *Anthropologie thkocentrique* n «Irenikon», Janv.—Fevr., 1939). Deosebirea de teologia scolastic st n altceva: dup concep ia patristic sufletul se ridic p n la Dumnezeu, la experien a Lui, nu r m ne mereu separat de El, prin zidul crea iei. In concep ia P rin ilor, sufletul intr n comuniune cu Dumnezeu mbog it ns de tot con inutul virtutilor i judec ilor c tigate n lume, de i aduse la o unitate de mare complexitate, ntruc t cre terea are i caracter moral, ra ionalitatea trupului, legat de a lumii, trebuie n eleas i ca mijloc de formare moral. C nd nu are loc o astfel de formare, nseamn c ra ionalitatea nu e corect observat i aplicat.

sec spre slujirea trupului și socotind că aceasta ajunge spre buna credință, nemaicutând nimic altceva⁵⁷⁶. Iar contemplativul, culegând din zidirea văzută, cele nevăzute, și aflându-le în congluare cu duhul Scripturii, poartă-te cu pas fericit spre ființele desprimate (de materie) și privind mărirea strălucirii lor, trece prin har cu bucurie dincolo de acestea și se mută la nelesurile necreate ale lui Dumnezeu. Și, desfășurându-se de nesfârșirea și vederea acestora, pe cât e cu putință, năștează în chip negrit, unitar și mai presus de fire, spre raza frumuseții dumnezeiești. Și, bucurându-se după cuviință, în uimire și într-un chip mai presus de lume, de frumusețea negrită și de strălucirea aceea atotluminoasă, într-o stare unificată și unitară, nu mai ține cine este de bucurie și de mirare și primește revărsarea nesfârșitei bucurii dumnezeiești și descrie, dintr-o simțire îmbelugată, prin cuvinte și slove în fptuitorului, drumul pe care îl urmează spre adevăr.

31. Despre împartirea Sfântului Duh.

Dar, ții ce este ceea ce se revărsă în inimile credincioșilor și care este semnul revărsării? Este Duhul Sfânt, care se revărsă de la Tatăl prin Fiul și umple lumea întreagă; care este și se revărsă în fiecare dintre credincioși; care se împarte fără prtimire și se împarte te fără să poată fi luat în stăpânire⁵⁷⁷.

576. Sînt oameni seci, uscați, care nu găsesc în lume altceva decît un obiect de satisfacere a trebuințelor pămîntului trupului. Nu îi dau seama că sufletul e avizat la lume pentru trebuințele trupului său, cu un scop și mai nalt: pentru îmbogățirea și creșterea sa spirituală și deci pentru ridicarea la Dumnezeu. Altfel cum s-ar ridica sufletul la Dumnezeu? În acest caz sufletul ar fi în trup numai spre folosul trupului. Sau aceasta ar duce la negarea sufletului.

577. «Se revărsă fără prtimire ()», pentru că nu se produce în el nici o ținere și pentru că nu e silit de nimic din afară de El la această împărțire. «și se împarte te fără să poată fi subjugat ()», pentru

Iar semn al acestei mp rt iri, sau al rev rs rii n noi, este dorirea Lui ntru smerenia s r ciei, lacrima f r durere, pururea curg toare, iubirea ntreag i ne mincinoas fa de Dumnezeu i de aproapele, bucuria din inim i veselia de Dumnezeu, ndelunga r bdare n cele ce s ntem datori s le r bd m, bl nde ea fa de to i i, simplu gr ind, bun tatea, unirea min ii⁵⁷⁸, vederea i lumina, puterea fierbinte pururea mi c toare a rug ciunii i, ca s spun totul, negrija de cele trec toare, prin inerea n minte a celor ve nice. «C t de minunate s nt lucrurile Tale, Doamne!» (Ps. 103, 25). «Cu ade v rat preasl vite s au gr it despre Tine, cetate a lui Dumnezeu» (Ps. 86, 2), adic inim credincioas !

32. Sfatul cel mare al Dumnezeului nostru i bun tatea iubirii de oameni cea mai presus de fire i ne neleas a Tat lui, sfat de care ai auzit vorbindu se i pe care a venit s l aduc Iisus, f c ndu se Îngerul lui (Is. 9, 6), pentru bun tatea i iubirea cov r itoare, mai presus de n elesul sfîn eniei, fa de neamul nostru, e sfatul prin care se adun ra iunile celor v zute ntr o singur Ra iune concentrat (ntr un singur Cuv nt), pe care a f g duit s ne o dea (s ni L dea) nou⁵⁷⁹; el nu

c nu e silit s intre sau s se afle n vreo rela ie cu altceva, cum s nt creaturile ntre ele. Aerul i apa se mp rt esc omului, pentru c s nt silite de legile intrinsece lor s se afle peste tot, deci i n om. «Duhul sufl , ins , unde voie te» (Ioan 3, 5). Aceasta arat caracterul Lui personal.

578. Foarte des se accentueaz n scrierea de fa unitatea la care trebuie s ajung mintea ca s vad pe Dumnezeu, sau la care ajunge c nd vede pe Dumnezeu. C nd aten ia min ii e furat de multe, nseamn c nu e inut de Dumnezeu.

579. Iisus s a f cut Îngerul sau Vestitorul marelui sfat al lui Dumnezeu pentru noi. Pentru c El ca Ra iunea tuturor ra iunilor celor create, sau ca Cuv ntul cuv nt tor al tuturor cuvintelor ce ni le spune prin ra iunile celor create, trebuie s aduc i modul i puterea prin care ra iunile sau cuvintele celor create s se adune n El, ca Ra iune i Cuv nt al lor. C ci n mplinirea acestei unific ri a constat «sfatul cel ve nic al lui Dum

va sferi niciodată să te uimească, umplându-te de bucurie și de plătimirea plăcii.

33. Dacă ai cunoaște întâmplările dumnezeiești pentru noi și cele săvârșite de ea între noi și Dumnezeu, ai înlege ce voiește Dumnezeu cu privire la noi și unde sunt cele ale noastre în care sunt de departe de cele cuvenite. Iar aceasta și-ar fi pricină de întristare de Dumnezeu iubitoare, plină de adevărat smerit cugetare.

34. *Despre vedere (contemplare).*

Cel ce cugetă la toate lucrurile lui Dumnezeu, cunoscându-le prin vederi ale înțelegerii, va afla, fără îndoială, răsărind în sufletul lui acele trei virtuți, pe care toate sfințitele scrieri în care înțelegem să le spunem, ca oamenii să caute cu toată sârguină să le dobândească: credința, încrederea, dragostea (1 Cor. 13, 13), sfințitul, sau, mai bine zis, temelia tuturor virtuților făptuitoare și văzătoare⁵⁸⁰. Aceasta este cu adevărat sfânta treime cea din noi, prin care ne unim cu Sfânta Treime (cu Dumnezeu cel întreit), apropiindu-ne de ea ca niște alinați.

35. *Despre altă vedere (contemplație).*

Trei ordini treimice de taine vede, în deosebire, mintea noastră în jurul lui Dumnezeu: personal, natural.

nezeu» cu privire la creațiune (Efes. 1, 9—10). Această reunificare produce efectul în fiecare dintre cei ce se primesc pe Hristos, întrucât unitatea tuturor celor o reprezintă El și puterea Lui de reunificare se alege în noi ca o putere de a ne uni cu El și cu toate. Fiecare ne facem purtătorul acestei Rațiuni unitare a tuturor.

580. În iubire se înțeleg toate virtuțile făptuitoare și contemplative. Căci cine iubește pe Dumnezeu în celălalt și-l cunoaște. Dar nu iubește cu adevărat cel ce mai are o turbare în starea morală a sufletului său. Ca să iubești, trebuie să crezi, să răbzi, să te înfrânezi, să te smerești, să combați prin toate egoismul tău, să nu dăduiești în cântărea iubirii celuilalt.

i cea care urmeaz celei naturale. Treimea cea dint i i d ruie te min ii descoperirea ei mai ales din Sfintele Scripturi. Cea natural se contemplant i din n elegerea fapturilor. Iar cea care urmeaz celei naturale e cunoscut i din adev rul ra ional. Intr nd mintea n cea dint i ordine treimic , sau, mai propriu vorbind, a intindu se spre ea, se nt lne te cu Cel neapropiat, dar nu n chip simplu. A intindu se spre a doua, afl cu uimire o bucurie unit cu n elepciunea. Iar intr nd n a treia treime, p trunde cu adev rat n ntunericul unde este Dumnezeu, ajung nd cu totul simpl , nesfr it i nehot rnicit n starea f r chip i f r form ⁵⁸¹. Iar c nd prive te la toate aceste trei treimi, le vede ca pe un fel de a zecea ordine, n care, cum zic vestitorii adev rului, locuie te toat plin tatea dumnezeirii (Col. 2 , 9) ⁵⁸². Atunci prive te cu adev rat pacea, care ntrece toat mintea n des v r irea suprem a harului v z tor ⁵⁸³.

581. Treimea se cunoa te nu numai prin citirea despre cele trei Persoane in Sf. Scriptur , ci i prin contemplarea firii ei celei una n crea iune i in energiile ei ce vin n noi. C ci i n firea i n energiile ei necreate s nt prezente cele trei Persoane. Dar cel care tr ie te n sine energiile necreate ale lui Dumnezeu, se afl mai presus de cunoa terea lui Dumnezeu, dob ndit din citirea Scripturii i prin deducerea Lui ra ional din natur . Acela e ridicat la experien a negrit (apofatic) a lui Dumnezeu, care poate fi numit de aceea ntuneric. In acest caz, mintea, cunosc nd pe Dumnezeu nu din n elesuri multe i m rginite ale Scripturii i naturii, ci ntr un mod mai presus de ele, nu mai are nici ea o stare ntip rit de chipuri, ci s a ridicat la starea f r chipuri, la starea nehot rnicit corespunz toare Celui nehot rnicit i nesfr it, pe care L experiaz . Tema e insistent nf iat i n scrierea lui Calist Catafygiotul ce urmeaz dup aceasta.

582. In Hristos cel ntrupat s nt prezente toate cele trei ordini trei mice, ca ntr un fel de a zecea ordine, n care locuie te toat plin tatea dumnezeirii, venit la noi trupe te. C ci n Hristos e ntreaga Treime a Persoanelor, e firea Lor i energiile dumnezeie ti necreate.

583. In Hristos, n care a cobor t la noi i s a unit cu firea noastr plin tatea dumnezeirii, e nf ptuit i ncorporat pe veci pacea ntre Dumnezeu i faptur , pacea ntre toate, pacea care ntrece toat mintea. De aceea n El avem harul des v r it.

36. *Despre alt vedere (contempla ie).*

i iar i, mp r ind mai departe, mintea vede (contempl) n tain n darul izvor tor de pace al lui Hristos, trei st ri ale sim irii harului Duhului: una mai presus de lume, alta n jurul lumii i alta n sine ns i⁵⁸⁴. C nd mintea se afl n aceast unitate treimic , sau n aceast decad , sau n des v r irea vederii, vede cum cele trei centre ale iubirii dumnezeie ti s v r esc, prin harul cel bun din suflet, i tainele cele din ea i e umplut de lumin cu privire la ele i se bucur i se umple de str lucire. Drept urmare, ntoarce i ea n Duh, n chip des v r it, puterea iubitoare a sufletului spre Dumnezeu i o mi c pe aceasta, pe c t poate, spre dragostea dumnezeiasc i ncepe de acum s iubeasc pe Dumnezeu, precum se cuvine. i urc i nainteaz n iubire i se alipe te de ea i se sile te, pe c t poate, spre mplinirea poruncilor. i se s rguie te, cu ajutorul harului, s afle chipul n care ar putea s se l rgeasc i s des - v r easc dragostea de Dumnezeu n sine. Atunci, Dumnezeu i mintea se fac n chip minunat un Duh. C ci Dumnezeu este, prin primire, n chip duhovnicesc n minte, i mintea, prin intrare, n Dumnezeu⁵⁸⁵. i, vede limpede ceea ce a spus Pavel: «Iar cel ce se lipe te de Domnul, se face un Duh cu El» (1 Cor. 6, 17). Atunci Dumnezeu se face min ii iluminare, lumin i dragoste; i mintea se vesele te n Dumnezeu, bucur ndu se de ilu

584. Mintea simte harul p cii izvor tor din Hristos, ca un har mai presus de lume, ce mpac pe Dumnezeu cu lumea, ca un har ce nconjoar lumea, ca un har ce se a eaz ntre toate leg ndu le, f c nd pace ntre ele, i ca un har care face pace n omul nsu i. o ultim unitate treimic ar tat n leg tura dintre aceste trei p ci.

585. Unirea ntre Dumnezeu i suflet se nf ptuie te printr un act de primire a lui Dumnezeu, ca s se s l luiasc n minte prin Duhul, sau duhovnice te, i printr un act de intrare a min ii n Dumnezeu; Dumnezeu coboar , iar sufletul se urc ; Dumnezeu binevoie te, iar sufletul se roag , prime te i se sile te.

minarea unic a unei ntreite lumini, umplndu se de pace i odihnindu se cu uimire n Hristos precum se cuvine.

37. *Despre alt vedere (contempla ie).*

Fie c le gr ie te cineva care voie te s le gr iasc , fie c le g nde te, fie c le vede mintea contemplativ , cinci s nt ra iunile (n elesurile) privitoare la Iisus cel ntrupat : a slavei, a iubirii, a harului, a p cii i a o dihnei.

Ra iunea (n elesul) slavei se cunoa te din aducerea la fiin a celor v zute i g ndite ; pentru c «toate prin tr Insul s au f cut i f r de D nsul nimic nu s a f cut din ce s a f cut» (Ioan 1, 3), fie veacuri i cele din veacuri⁵⁸⁶, adic toat podoaba cea mai presus de ceruri, i cu at t mai mult cele vremelnice. Iar mai mare dec t aceasta este slava pe care o are ca Cel ce e de o fire i ade pe acela i tron cu Dumnezeu Tat l i cu Duhul, fiind «chipul Dumnezeului nev zut» (Col. 1, 15) i «str - lucirea slavei Lui» (Evr. 1, 3), av nd prin fire «toate c te le are Tat l» (Ioan 16, 15) ; pentru aceasta este « ntru Tat l i Tat l ntru El» (Ioan 14, 10).

Ra iunea (n elesul) iubirii se vede n aceea c «Cu- v ntul trup s a f cut i s a s l luit ntru noi» (Ioan 1, 14). Iar a harului, se vede din v rsarea i darul Duhului de via f c tor n noi ; c ci «din plin tatea Lui noi to i am luat, i har peste har» (Ioan 1, 16). A p cii, pentru c s a f cut binevestitor al p cii «celor de aproape i de departe» (Efes. 2, 17), «f c nd pace» (Efes. 2, 15) i « m p c nd cele din ceruri cu cele de pe p m nt» (Col. 1, 20); «pentru aceea, i Tat l ne a ridicat i ne a a ezat m- preun cu El ntru cele cere ti» (Efes. 2, 6) n Hristos.

586. «Cele din ve nicie (tv)», e starea netemporal a n- gerilor, dar nu eternitatea f r de nceput a lui Dumnezeu.

În sfârșit, a odihnei, pentru că prin El ne am făcut în chip nedoielnic moțenitori ai lui Dumnezeu, vrednicie decât care nu e alta mai mare, nici la fel de covârșitor mai presus de infinitate⁵⁸⁷. Astfel, povăit prin cele cinci rațiuni amintite, mintea vede (contempl) în Duh și adevăr în Treimea cea Una, trei rațiuni unite ca sfârșitul minunat al unui unic scop⁵⁸⁸. Aa naștează spre artărităv ditate ale lui Dumnezeu și spre nelegeri dumnezeiești în vieuirea potrivit cu Dumnezeu singur, pe cât e cu puțin, prin iubire, înfrânare, priveghere, citire și rugăciune, cu cuget smerit și supus și cu dreptate negrit, neslăbind nicidecum din luarea aminte și din frica unită cu ea. Și așa se împarte în chip negrit de multe și foarte strălucite daruri ale Duhului, în iubire sfântă, în bucuria inimii, în pacea mai presus de fire și în bunătățile cele năsoesc cu adevărat și slujește ca loca sfântă și ca moțenitor nou al lui Dumnezeu și totodată ca dumnezeu prin voia lui Dumnezeu și prin har.

38. *Trăcuire la cuvintele: «A zis Dumnezeu lui Avraam: nămul îndă voi nămul și s m n a ta» și celelalte (Fac. 22,17).*

De aceea, când privesc cu ochiul pașnic al sufletului spre Dumnezeu Omul, adică pe Domnul, prin puterea

587. Sf. Grigorie de Nazianz și Sf. Maxim Mărturisitorul socotesc pe Dumnezeu ca Persoană mai presus de însușirile Sale, care sânt infinite. Ajunși în acea infinitate, ne odihnim, nemăiavând unde năainta, spre cer năzui. Dar numai dobândind pacea cu Dumnezeu năvia a de aici, adică liniștea din partea păcatelor, ajungem la odihna năinfinitea vieții și a iubirii lui Dumnezeu năvia a viitoare.

588. Înținta sau sfârșitul urcușului tuturor celor ce voiesc, în Dumnezeu, este odihna năiubirea Sfintei Treimi. Căci ea e leagănul supremei iubiri, năea ajung toate la aceeași unitate neconfundată a lor, cum una năne confundare sânt și Persoanele Sfintei Treimi. Aceasta e propriu iubirii: să se unească pe cele ce se iubesc nămod desvârșit, dar fără să se confunde.

de via f c toare a Duhului i mi aduc aminte n chip v dit de cele cinci ra iuni privitoare la El, despre care am vorbit nainte, v d mplinit n chip minunat f g - duin a f cut odinioar lui Avraam de c tre Cuv ntul ce s a ntrupat, care a zis : «Înmul ind voi nmul i s - mân a ta ca stelele cerului i ca nisipul de pe rmul m - rii» (Fac 22, 17). C ci, amintind de cuv ntul: «În s m n a ta se vor binecuv nta toate neamurile», Sf ntul Pavel adaug c prin s m n se n elega Iisus (Gal. 3, 18).

i de fapt e c t se poate de convenit s n elegem prin s m n a nmul it a lui Avraam pe Domnul Iisus. C ci El singur e supraplin datorit unirii dumnezeirii i a lucr rii ; i e nesfr it pentru m rimea Sa i de nep - truns pentru mul imea Sa, i nmul it n adev r, n ca - litate de Dumnezeu al harurilor, ca stelele cerului i ca nisipul de pe rmul m rii ; El este totodat din neamul lui Avraam, ca Cel ce se pogoar din acela. i nu s a spus acela i lucru de Dumnezeu despre Ismael, c ci a cesta nu era fiul celei libere (Fac. 16, 1, urm.). Ci «n Isaac, zice, se va chema ie fiu» (Evr. 11, 18). Dar nu s a spus aceasta nici despre Israel. C ci acesta n a ajuns la o mul ime at t de mare, precum nici to i oa - menii de pe p m nt, ca Domnul Hristos, care a fost luat (dup omenitate) de c tre Dumnezeu Cuv ntul din s - m n a lui Avraam i s a f cut o singur persoan Om i Dumnezeu⁵⁸⁹. Nici pacea nu are hotar n El (Is. 9, 7); iar judec ile Lui s nt un ad nc f r fund (Ps. 35, 6); i nestr b tute s nt c ile Lui (Rom. 11, 33); i puterea i n elepciunea i toate cele dumnezeie ti n jurul Lui s nt de nesfr ite ori n chip nesfr it nesfr ite⁵⁹⁰. Întru El

589. Umanitatea lui Hristos are n ea o plin tate cum nu o vor avea nici to i oamenii de pe p m nt. In Hristos s a nmul it cel mai mult s - m n a omeneasc a lui Avraam. Iar din umanitatea lui Hristos se va putea mbog i la nesfr it i n vecii vecilor umanitatea tuturor oamenilor.

590. Sf. Maxim M rt., *Capete gnostice* I, 49; *Filoc. rom.* II, p. 140. Persoana este de infinite ori n chip infinit mai presus de infinitatea nsu

neamuri nev zute au dob ndit, n chip minunat, bine cuv ntarea i o mul ime a a de mare i a g sit, n chip str lucit, sfr itul des vr irii ce le sta n fa ⁵⁹¹.

Dar nu era nici potrivit cu Dumnezeu i nici necesar s f g duiasc Patriarhului c i va d rui harul nmul irii poporului din s m n (trupeasc). C ci bucuria de asemenea lucruri e p g neasc i grosolan . Iar unui b r bat care cuget cele prea bune, cum era Avraam, cel at t de iubitor de oameni, cum era Patriarhul acela, i era propriu s iubeasc din tot sufletul pe Dumnezeu i s se bucure de cuno tin a i de vederea mult dorit a Lui i prin aceasta s primeasc prisosin a de n elesuri i de vederi i de ilumin ri i s se nmul easc pe m sura lor n chip vrednic de Dumnezeu. A a se face Moise rug tor vrednic de luat n seam , ca s vad pe Dumnezeu ar t ndu i se ntru cuno tin (Ie . 33, 13 urm.).

i pe c t vedea, dup c t era socotit vrednic s vad , pe at ta se nmul ea (at ta se f cea de mult) ; i i venea o a a de mare mul ime de cuno tin , c t nu putea s spu n . Iar lui Solomon i s a dat de la Dumnezeu rev rsare i mul ime de n elepciune i de cunoa tere a f pturilor, ca nisipul de pe rmurile m rii (3 Imp. 2, 35), nc t era mai nmul it dec t to i cei de atunci.

Dac va cugeta cineva, va ti foarte u or, n ce fel nmul e te Dumnezeu pe om, sau s m n a omului care a fost d ruit cu har de Dumnezeu. C ci Dumnezeu se

irilor ei. Toate infiniturile panteiste impersonale s nt nimic fa de taina persoanei, chiar a celei omene ti. C ci aceasta le poate cuprinde cu mintea, pe c nd persoana, chiar cea omeneasc , nu poate fi cuprins cu mintea. Cu at t mai mult nu poate fi cuprins Persoana lui Dumnezeu. Dar fiind ale Persoanei lui Dumnezeu, nsu irile i puterile Lui au si ele o infinitate mai presus de infinitate. Umanitatea lui Hristos, fiind purtat de Persoana Cuv ntului, particip i ea, n Persoana Lui, la nehot rnicirea Persoanei Lui.

591. Popoarele i g sesc des vr irea lor i puterea str duin elor pentru nf ptuirea lor n umanitatea lui Hristos. Puterea aceasta se exercit din ea i ca o atrac ie i ca o nt rire a noastr .

bucur prea pu in de simpla nmul ire a poporului. El se bucur de n elepciunea i de puterea de cunoa tere duhovniceasc a sufletului i de celelalte virtu i dumnezeie ti, multe la num r. Pe toate acestea le a avut cu prisosin Domnul Iisus, s m n a lui Avraam, n care a locuit toat plin tatea dumnezeirii tru pe te (Col. 2, 9), care ntrece cuprinsul oric rei mul imi, n m sur nesf r it i din care e tot ce este i toat mul imea. În aceast plin tate se afl i «vistieriile cuno tin ei i ale n elepciunii ascunse n Hristos» (Col. 2, 3). Aceast mul ime e cu adev rat un dar vrednic de Dumnezeu i cu totul deosebit, f g duit de Dumnezeu, dup cuviin , prietenului deosebit al S u.

Prive te deci n Hristos Iisus mul imea adev rat i nem rginit din cele cinci ra iuni, de care am vorbit nainte. Mai nt i din slava din jurul Lui se str v d m - ririle firii dumnezeie ti, proprii lui ca Dumnezeu adev rat ; ele s nt socotite de P rin i nem rginite pentru m rimea lor i nep trunse pentru mul imea lor. Apoi cele al rela iei Lui ca Fiu cu Tat l i cele care arat adev rata Lui deofiin ime cu Tat l ; cele ale unirii cu Duhul i rev rsarea darurilor de care se mp rt esc milioane de oameni, ba poate toat lumea, f r s se micoreze. Apoi cele ale economiei n trup i c te au fost p n atunci i dup aceea, negr ite i mai presus de num r, care toate, ca s spun pe scurt, pornesc din slava Lui. Apoi pe cele ale iubirii i harului, ale p cii i odihnei noastre. De le va privi cineva pe toate, pe c t e de dorit, va afla c Iisus Hristos, s m n a lui Avraam, e nmul it ntru ascuns mai mult dec t mul imea stelelor cerului i dec t nisipul rmurilor m rii. i va l uda, precum se cuvine, pream rind aceast at t de mare f - g duin , mai presus de toate, minunat i tainic a lui Dumnezeu, vrednic de Dumnezeu singur, izvorul harurilor, dat prietenului atotcredincios, ales dintre to i

i mplinit spre fericirea ob teasc cov r itoare a nea-
mului omenesc i mai ales a credincio ilor. Slav Celui
ce a binevoit s se fac astfel aceast nmul ire. Amin.

39. *T lcuire la: «Laud suflete al meu pe Domnul»*
(Ps. 145,1).

«Laud suflete al meu pe Domnul» din cerul ceru-
rilor, care are ca fiin lumina. Laud L pe El ntru
cele nalte, ntru to i ngerii Lui i ntru toate puterile lor.
L udat este foarte puterea i n elepciunea Lui i binecu-
v ntat este numele cel sf nt al Lui. Laud pe Domnul
pentru cele de deasupra t riei apelor i pentru lumina
de deasupra lor ; pentru t ria cerului, pentru r ndu-
iala i pentru ntinderea Lui minunat ; pentru aerul
care nv luie totul ; pentru soare, lun i stele ; pentru
slava , frumuse ea, deosebirea lor, pentru a ezarea i
mi carea lor, pentru fiin a lor de foc i f r materie,
lucrul cel mai nfrico tor ; pentru lumina zilei, pentru
schimbarea ei ne nctat , prin care chivernise te cu n-
elepciune cele din lume. Laud suflete pe Domnul pen-
tru mpletirea protivnic a celor patru mari stihii ne-
mp cate ale universului, din care r sare pacea minu-
nat i buna statornicie, adic a apei, a focului, a ae-
rului i a p m ntului. Laud L pentru zborul at t de
repede i pentru deosebirea p s rilor, pentru grija de
ele, pentru via a i purtarea lor; pentru mare i pen-
tru st p nirea puterii ei, inut n fru de nisipul m -
runt a ezat pe rmuri. Laud L pentru toate cele ce
se t r sc n ea, nesfr ite la num r, n mii de deosebiri
ale chipurilor, m rimilor, nsu irilor, purt rilor i n -
ravurilor, sau ale obi nuin elor, puterilor i lucr rilor
lor. Laud L iar i cu pace i cu uimire pe Domnul
pentru repeziciunea cu care aduce marea cele trebuin-
cioase vie ii omului. Laud cu bucurie pe Domnul pen-
tru p m nt i pentru dobitoacele ce se mi c i se t

r sc pe el, multe i nenum rate dup felurile lor ; dar i pentru pomii ce cresc n el, roditori i neroditori, nenchipuit de deosebi i, chiar c nd s nt de acela i soi ; pentru plante, cereale, pentru legume, pentru cele spre bun mireasm , pentru cele care ajut la nc lzure, la r corire, la umezeal , la usc ciune, deosebite dup foarte felurite ra iuni, ntr un chip care cov r e te toat ra iunea, pentru apele care se despart n chip felurit, pentru ploi, pentru ninsori, pentru grindin , pentru tunete i fulgere.

Pentru acestea deci i pentru cele ca acestea, laud suflete al meu i binecuv nteaz pe Domnul, pentru puterea Lui ne n eleas , pentru n elepciunea negrit , pentru slava Lui de nepovestit. C ci toate cele v zute s au f cut pentru tine, de c tre un astfel de F c tor, din iubirea negrit pe care o are pentru tine, ca s vie uie ti ntre aceste lucruri str lucitoare i minunate n chip cuvenit i ra ional i s oglinde ti slava, n elepciunea i puterea F c torului t u Celui at t de iubit, care a dat i pe Unul n scut Fiu al S u pentru noi (Ioan 3, 16), care s a f cut om ntr un chip nou, minunat i mai presus de minte.

40. *Despre alt vedere (contemplare).*

La ce s a g ndit (c ci trebuie s zicem i a a) puterea mai presus de putere a st p nirii Tale, St p ne mai presus de fiin ? i ce Te ai hot r t (dac trebuie s o spunem i aceasta) Împ rate prea n elepte? i ce ai voit prin bun voirea ne n eleas , Dumnezeuule prea bun ? i ce ai f cut, din iubirea Ta nesf r it , Doamne Atot iitorule, n grija negrit a bun t ii Tale fa de noi, Preasl vite ? Slav bun t ii Tale nem rginite, pe care ai ar tat o din purtarea Ta de grij pentru noi, cu n elepciune i putere necuprins i nehot rnicit , Cel ntru toate nep truns ! Voi spune i eu mpreun cu

cuviosul David: «Cât s-au mîrîsat lucrurile Tale, Doamne; foarte s-au adîncit gîndurile Tale» (Ps. 91, 6). Cîci privesc în chip în alegător în Duh şi adevărîiat «plin de slavă e casa Domnului» (Is. 6, 1). Şi privind aia cum se cuvine, mă văd pe mine casa slavei Domnului, plin de slavă şi de har, în odihnă negrită şi în pace nespuse şi venice. Şi, pe drept cuvînt, mă uimeşti cu totul şi sînt strîpuns şi rînit de boldurile iubirii dumnezeieşti şi ard de dogoarea dragostei, în bucurie duhovnicească, fericire şi veselie mai presus de lume.

Mă văd umplut de sînta lumină din inimă prin darul lui Dumnezeu, ca un sfernic nestins al Duhului, dacă se poate spune aia⁵⁹². Şi aia sînt introdus în raioanele fapturilor şi văd toate raioanele tuturor unite într-o singură Raionă tainică şi toate ale Scripturii le văd sfîrşind în acea Raionă⁵⁹³. Şi multe taine mi se descoperă adunate în acea unică Raionă şi arătate prin

592. «Vederea» de care se vorbeşte în aceste capitole este «în alegătoare», dar nu e simplă «în alegere» teoretică, ci experienţă în alegătoare a unei stări reale, a unei printrideri a întregii fiinţe umane de prezenţa iubitoare dumnezeiască. Lumina care apare în inimă, datorită rugăciunii neîncetate, se răspîndeşte în toată fiinţa văzătorului, plină de clădura iubirii făcute de Dumnezeu. Întreaga fiinţă a văzătorului devine un sfernic al Duhului.

593. Arată cum se face trecerea de la contemplarea raionilor lucrurilor şi a înlesurilor Scripturii, la raionă cea una plină de taină. Ea se face practic, nu teoretică, prin iubirea ce vine ca lumină a Duhului prin inimă. Toate raioanele lucrurilor şi ale Scripturii sînt văzute ca un singur gînd, de mare complexitate, ca un singur cuvînt iubitor al Cuvîntului cuprinzător de numeroase cuvinte, ca raze ale aceleiaşi iubiri grîitoare şi comunicatoare de gînduri iubitoare. Toate se umplu de lumina celui unic gînd atotcuprinzător şi iubitor al Cuvîntului — Persoană, care umple şi pe văzător. Între gîndurile manifestate de Cuvînt prin natură şi Scriptură, nu e nici o despărţire. Toate se adună în acelaşi unic gînd şi în aceeaşi unică iubire a Cuvîntului Persoană. Raionă cea unică, deşi se numeşte raionă, e tainică, pentru că e personal, pentru că revelează un Subiect suprem, izvorător de alte şi alte raioane, la nesfîrşit, şi nu numai de raioane, ci şi de semne şi acte ale iubirii.

Ea celor ce v d n adev r n Duh. Ra iunea aceea e sfatul cel mare al lui Dumnezeu⁵⁹⁴ (Is. 6, 1), la care privind David, a c ntat : «Sfatul Domnului r m ne n veac, g ndurile inimii Lui n neam i n neam» (Ps. 32, 11). C ci sfatul Domnului nimeni nu l va strica (Is. 14, 26—27). Nu din nv tur e cunoscut i a dat mai departe sfatul acesta, ci din harul duhovnicesc izvor tor din ipostas⁵⁹⁵, har ce lumineaz mintea ntru adev r i o face n stare s vad cele mai presus de lume.

«Cine cunoa te puterea m niei Tale, Doamne ; i iuimea Ta se va putea num ra din frica Ta ?», a spus dumnezeiasca Scriptur (Ps. 89, 11). Dar n elepciunea duhovniceasc gr ie te n mine : «Cine cunoa te puterea iubirii Tale ; i dragostea se va putea num ra din lucrurile Tale ?». «Minunate s nt lucrurile iubirii Tale, Doamne ; sufletul meu cunoa te foarte. Minunat s a f cut cuno tin a» (Ps. 138, 6) dragostei Tale. Cine va putea privi spre ea n ntregime ? Ea nu cov r e te numai prin nsu irea ei ntins de nesf r ite ori la nesf r it⁵⁹⁶, ci este negr it i prin felurimea ei⁵⁹⁷. C ci porne te de aci i de acolo cu o n elepciune nehot rnicit i cu o deopotriv putere, o, Preabunule Doamne, care e ti unitate dup fire, putere i lucrare, dar Treime prin ipostasuri i prin nsu irile personale.

594. Ra iunea cea unic e «sfat» al lui Dumnezeu, deci e g nd i expresie a Persoanei supreme ; nu e o ra iune impersonal de sine, lucru imposibil de cugetat.

595. «
»). Expresia se nt lne te adeseori i in scrierea anterioar a lui Calist i Ignatie. Ea arat c harul i are izvorul n ipostasul, sau n ipostasurile dumnezeie ti, nu i o putere impersonal , de sine st t toare, sau o stare subiectiv a omului. El e harul Persoanei dumnezeie ti.

596. Iubirea dumnezeiasc e cov r itoare, chiar i prin calitatea ei de nedescris, sau de infinite ori infinit , adic prin dulcea a, prin c ldura, prin puterea ei nt ritoare.

597. Iubirea lui Dumnezeu ne te de pretutindeni, din toate lucrurile i mprejur rile, ar t ndu se n toate felurile.

Binecuvîntat e ti Cel ce ne ai binecuvîntat pe noi n-
tru toat binecuvîntarea duhovniceasc (Efes. 1, 3), n-
tru persoana lui Iisus Hristos al nostru⁵⁹⁸, ntru care
ne ai ridicat i ne ai a ezat mpreun cu El ntru cele
cere ti (Efes. 2, 6), mai presus de toat Încep toria, St
p nia, Puterea, Domnia i de tot numele ce se nume te
fie n veacul acesta, fie n cel viitor (Efes. 2, 21), f
c ndu ne mpreun mo tenitori cu El i n ntregime
mo tenitori ai T i, Treime a unui singur Dumnezeu,
d ndu ne n chip minunat toate sub st p nire, cele din
cer i cele de pe p m nt ; ntru Hristos Iisus, prin care
ne am i ndreptat, din Cuvîntul cel de o fiin , cu harul
Lui, noi p m ntenii. O, cov r itoare iubire i minu-
nat dragoste ! Ne facem p rta i de darul T u, Dum-
nezeule n Treime i Cuvinte al lui Dumnezeu. Sl vit
e ti cu adev rat, Doamne, care ne ai f cut p rta i de
slava firii Tale mai presus de n elegere. Cu adev rat
negr it e ti Tu, i necuprinse s nt lucrurile ce le faci
i n chip cov r itor nepovestit este dragostea Ta cea
pentru noi.

41. Fericit b rbatul a c rui sim ire n eleg toare⁵⁹⁹
a nflorit din lini tea str b tut de ra iune i care, a a
zic nd, s a re ntors la sine i tr ie te din insufierea i
nr urirea Duhului⁶⁰⁰. Ea e rodul cuget rii s n toase

598. « μ ». S ar putea n eleg e i « n
fa a lui Hristos Iisus, fa a noastr ». Binecuvînt nd fa a omeneasc a lui
Hristos, a binecuvîntat n ea toate fe ele omene ti. A spus aceasta Sf. Ciril
din Alexandria. Hristos f c nd n Sine iubit fa a omeneasc Tat lui,
Tat l iube te din nou n ea toate fe ele omene ti.

599. Aceasta e i n elegere i sim ire, pentru c într n atingere cu
o realitate plin de sens, pe care o n eleg e nu teoretic, nu de la distan ,
ci prin contact, prin experien .

600. «Sim irea n eleg toare» s a re ntors la ea ns i, c ut nd s se
n eleg i n acela i timp s se experieze pe sine. Adic subiectul care
n eleg e i n eleg nd experiaz realit ile se re ntoarce spre sine nsu i,
c ut nd s se n eleg i s se experieze pe sine. Dar ntruc t el nu mai

prin har, cugetare care ndrepteaz sim irile sufletului, ridic mintea i preschimb cu u urin inima, c nd str bate, zbur nd, spre cele dumnezeie ti⁶⁰¹. Dar ntoarcerea sim irii n eleg toare la sine, f r lini tea do b ndit cu tiin i f r cur ia inimii prin har, e mai cu neputin dec t plutirea omului prin v zduh. A avea cu ea pe Dumnezeu n inim i a vedea prin ea pe Dumnezeu, e i u or i folositor. Dar lipsa ei e ca o uitare a lui Dumnezeu, sau f r ea g ndirea la Dumnezeu e mai degrab o necunoa tere i o nevedere a lui Dumnezeu dec t o vedere sau cunoa tere a Lui⁶⁰². Cel ce a aflat din har aceast sim ire dumnezeiasc , a aflat, s ar putea spune, pe Dumnezeu. El nu mai are nevoie de cuvinte, st nd lng Dumnezeu i aleg nd mai bine s liturghiseasc Lui. El mbr i eaz t cerea, mai bine zis tace chiar f r s vrea. Duhul lui Dumnezeu locuie te n el. Din el r sare iubire, pace i bucurie duhovniceasc . El tr ie te o via schimbat fa de cea obi

e obiect ca lucrurile din afar , ci subiect izvor tor de nesf r ite n elegeri i experien e, se sesizeaz pe sine ca indefinit. Prin aceasta a ie it din ngust rile ce i le au imprimat chipurile i n elesurile obiectelor. Dar el nu poate persista n experien a caracterului s u indefinit dec t dac e inut n aceast experien de o putere mai presus de a sa, de adierea Duhului, subiect i El, dar infinit mai accentuat dec t el. In ad ncurile indefinite ale sinei sale subiectul sesizeaz adierea de sus a Duhului, care l nt re te pe el ca subiect il face i mai v dit ca subiect.

601. Îndat ce cugetarea a str b tut prin cele create la Dumnezeu, ndat ce a zburat n cel lalt plan, al misterului personal suprem, s a ivit sim irea sau experien a n eleg toare a lui Dumnezeu. Dar experien a misterului dumnezeiesc are loc odat cu scufundarea, prin aceast experien n eleg toare, n sinea proprie indefinit , dar de caracter personal. Pe aceasta o afl plin de infinitul personal dumnezeiesc.

602. F r sim irea sau experien a n eleg toare a lui Dumnezeu, g ndirea despre Dumnezeu e mai degrab o necunoa tere a lui. C ci e o specula ie de la distan care nu cunoa te prin experien puterea lui, ci r m ne o simpl no iune goal de con inut, sau cu un con inut creat, construit de noi, infinit str in de realitatea lui Dumnezeu.

nuit i comun ⁶⁰³. Se vesele te de Dumnezeu i ochii lui n eleg tori v d lumina n eleg toare. Inima lui poart n ea foc. Împreun cu El este simplitatea i neschimbarea, nesfr irea i nehot rnicia, ne nceputul i ve nicia dumnezeiasc , nso ite de uimire ⁶⁰⁴. Lacrimi neconținute izvor sc din ochii lui; i nu mai pu in din inima lui curge izvor de ap vie duhovniceasc ⁶⁰⁵. Se une te n chip unitar i n ntregime cu cele cunoscute de aceast sim ire n eleg toare i e nconjurat de lumina sfe nicului unic i se desfat de o desf tare mai presus de lume i e plin de entuziasm i de bucurie, mi nun ndu se i ie indu i din sine n privirea plin de team spre Dumnezeu. Cel ce a gustat va n elege i va l uda, cu cea mai mare dreptate, pe Dumnezeu cel mai presus de fiin , prea nalt, f r chip, f r calitate, f r c time, simplu, f r form , nesfr it, nehot rnicit, necuprins, neatins, nev zut, negr it, net lcuit, ne nceput, ve nic, necreat, nestricat, ne n eles, nep truns, mai presus de putere, mai presus de bun tate, mai presus de frumuse e. Lui I se cuvine slava i lauda n veci.

603. Parc am auzit pe Heidegger, care cere ie irea omului din «Mann» din vie uirea tears , general , impersonal . Dar iubirea de care vorbe te aceast scriere, arat c ie irea din comun, nu nseamn ie irea din comuniune, pe care Heidegger nici n o cunoa te. C ci rela iile de comuniune cu al ii s nt profund personaliste.

604. Acesta tr ie te nu simpla ve nicie sau lipsa de sfr it a ngerilor, ci i eternitatea, sau i lipsa de nceput a dumnezeirii. C ci nu mai tie de c nd exist . dincolo de timp. Afl ndu se n infinitatea lui Dumnezeu, nu mai trebuie s se schimbe, trec nd la altceva i altceva. Totu i n aceasta nu i o monotonie, ci o uimire continu . Pentru c infinitatea e at t de bogat , c apare n acela i timp mereu nou .

605. Vederea luminii n inim de c tre isiha ti, nu producea o stare de simpl concentrare, ci o sim ire ad nc ce se rev rsa n lacrimi, un mare i lini tit entuziasm i o nesfr it bucurie. Nesfr irea dumnezeiasc nu produce o pierdere de sine a con tiin ei, ci o bucurie de nedescris a ei.

42. *Despre iluminarea dumnezeiasc .*

Tu, Doamne, care e ti n elepciunea celor s raci de n elegerea cea dreapt , ai spus : «Veni i, m nca i p inea Mea i be i vinul pe care l am preg tit vou » (Prov. 9, 4—5). Drept aceea, crez nd iubirii Tale negr ite de oa- meni, vin, Doamne, eu cel ce s nt cu adev rat s rac cu n elegerea, ca unul ce gre esc n cele ce le s v r esc, i m rog ie : D mi darul T u, Prea ndurate, ca hran duhovniceasc , i Duhul T u ca b utur . C ci acesta este f r ndoial Duh i lumin . De aceea i zic ai T i, c cei ce poart Duhul, poart lumina⁶⁰⁶. Astfel, c nd lumina se va ar ta mai presus de fire n chip negr it n mine, voi ti cu adev rat c Tu e ti cu mine, ca ve m nt al meu, spre via a cea sf nt i fericit . C ci cei ce poart lumina, cum zic iar i, Hristoase, ai T i, Te au mbr cat pe Tine (Gal. 3, 27), str lucirea slavei Ta- t lui (Evr. .1, 3), via a cea adev rat i ne ntinat . Iar ace tia, dup Sfin ii T i, au mbr cat i pe Tat l. i astfel s au f cut n chip v dit case i l ca uri i biserici ale dumnezeirii celei n trei str luciri i mai presus de laud . C ci ie ind din cele v zute i odihnindu se n cele g ndite, se odihnesc n chip duhovnicesc ntru Tine, dumnezeire mai presus de dumnezeire⁶⁰⁷.

606. Lumina v zut n inim nu i o apari ie impersonal , ci lumina ce iradiaz din persoana Duhului, sau Duhul Sfnt iradiind plin de lumin din persoana lui Hristos.

607. Dumnezeire mai presus de ceea ce cunoa tem, g ndim i n elegem noi ca dumnezeire. Expresia vine de la Dionisie Areopagitul. Ne afl m n plin teologie apofatic . Acolo e o odihn i o vedere lipsit de orice efort de a n elege, de a formula, de a se ridica la o stare de fericire mai nalt . Suflul se afl n adev rata infinitate. Entuziasmul leg turii iubi- toare, n care suflul intr pe aceast treapt cu Dumnezeu ca Subiect nehot rnicit, nu se mai las exprimat n expuneri teoretice, ci se exprim in laude adresate lui Dumnezeu, la persoana a doua.

43. *De unde vine în suflet dragostea dumnezeiască ?*

Dragostea dumnezeiască se naște în suflet și arde fierbinte prin împlinirea poruncilor și prin meditarea dogmelor dumnezeiești și din reaprinderea duhovnicească a Duhului de viață în suflet. Ea este ca un suflet al rugăciunii curate, veșnic și pururea izvorătoare. Este o mișcare și o lucrare, o unire și o privire cuprinzătoare, o răpire, o vedere și o bucurie cu adevărat sfânt, din iluminare. Este o cale nerătăcitoare a unirii desvrite și mai presus de fire cu Dumnezeu. Este un început neîndoielnic al luminii în elegeri și mai presus de fire, izvorătoare din ipostas, al darului dumnezeirii, al arvunii mîntenirii viitoare a sfinților, al chemării slavei lui Hristos, al veșmîntului mai presus de ceruri, al veseliei mai presus de lume, al pecetei sfintei înfieri. Dacă trebuie să spunem pe scurt, ea este și se poate numi începutul minunat al strălucirii, care face de același chip cu Hristos (Rom. 8, 29) pe cei ce se împărtășesc și se fac împreună părtași ai negrimei Lui îndumnezeiri, sau și frați ai Lui și mîtenitori ai lui Dumnezeu și împreună mîtenitori cu El. Pentru aceasta, fericit este cel ce a dobîndit, prin sîrguină a cuvenit în cele amintite, dragostea negrită a lui Dumnezeu și prin strălucirea în sfînta rugăciune și în petrecerea liniștită cu El, va fi lipsit cu adevărat de Dumnezeu și se va schimba cu schimbarea îndumnezeitoare și mai presus de schimbare⁶⁰⁸, socotind pentru Hristos bucurie (Col. 1, 24) și «voind foarte în poruncile Lui» (Ps. 111, 1). A Lui fie slava în veci. Amin.

608. o schimbare care nu seamănă cu schimbările pămîntului și ale vieții pămîntești. o schimbare care face pe omul duhovnicesc să nu se mai schimbe. și totuși este în ea o iubire fierbinte și o uimire continuă. Pentru timirile nu lă tulbură. El persistă în ele bucuria sa.

44. *Tot despre dragostea dumnezeiasc .*

Dumnezeu este, prin fire, n chip nesfr it de nesfr ite ori mai presus de orice vedere, fie chiar a Heruvimilor. F r ndoial , dragostea Lui se poate vedea (tr i) n oarecare fel, datorit nesfr itei Lui bun t i. C ci ntruc t a ie it din Sine, e v dit c a ie it i se cunoa te prin dragoste. Pentru c cele create i ar tate au fost f cute pentru n elesurile lor. De aceea, n primul rnd, dragostea dumnezeiasc se arat rev rsat n cele gn dite, adic n Îngeri i n suflete, ca mai apropiate i mai proprii lui Dumnezeu. C ci firile n eleg toare s nt mai apropiate de Dumnezeu. Pentru ele face Dumnezeu n chip v dit i pe celelalte cu iubire i, cum s ar spune, cu d rnicia cuvenit , sau, mai propriu spus, cu m rinimie. De aceea, cei ce v d pot s priveasc n chip str lucitor iubirea Celui ce n Sine este nev zut ; prin cele ar tate pot s vad ca prin ni te daruri de logodn pe Cel cunoscut cu n elegerea i mai presus de lume.

C ci ntre Dumnezeu cel iubitor i omul iubit se ivesc multe lucruri care vestesc cu nfocare i din toate p r ile iubirea dumnezeiasc ⁶⁰⁹, cum se cuvine, i mai ales c nd mintea i g se te statornicia i vederea n inima luminat , afl ndu se sub lucrarea duhovniceasc i, drept urmare, aprinz ndu se. C ci atunci sufletul prime te prin har n inim arvuna vie ii duhovnice ti, ntr o lucrare n eleg toare bine sim it . Atunci ncepe s le vad f r gre al i foarte sigur, luminate n chip dumnezeiesc i mai presus de fire, ca ni te daruri de lo

609. «Vestesc cu nfocare». Lucrurile i mprejur rile n care s ntem mereu pu i, nu vestesc rece pe Dumnezeu. C ci ele vestesc dragostea Lui fa de noi, iar dragostea Lui care se veste te prin ele e cald , e plin de interes, urm re te continuu binele nostru. Aceast dragoste ne nt m pin fie ntr un fel, fie n altul, din toate lucrurile i mprejur rile. Prin toate vrea Dumnezeu s ne ajute, s ne conduc spre El.

godn ale Celui iubitor i s se gndeasc la El de pe acum. Prin aceasta este atras i el i dore te deopotriv s le ntoarc pe acestea Aceluia⁶¹⁰. De aceea, caut s i nchipuie cu fericire fa a Celui iubitor i se umple de uimire covritoare. Dar obosit oarecum de dragostea fa de Dumnezeu i fa de orice, i sloboade gndirea i simirea din ncordare i nu mai tie ce s fac de covrirea vederii. i astfel c l uzit, sufletul se vesele te, salt i se bucur i nceteaz a i mai simi greutatea i ncepe s se nale i s iubeasc i el pe Dumnezeu n chip desvrit i ajunge la o ardere fericit de dragostea Lui, umplndu se de tainele lui Dumnezeu i simindu se sub lucrarea focului din inim al Preasfntului i de via fctorului Duh. Acestea se svresc n chip minunat, ca un cerc sfin it al iubirii, deosebit de dulce. El i ia na terea din ar terea dragostei dumnezeie ti n fpturi i n toate cele ce se svresc, prin care se arat n chip limpede iubitorul nostru Dumnezeu, ca s ne urce i pe noi la iubirea Lui. Prin ele se face Dumnezeu iubit de noi. Deci cercul ncepe de la Dumnezeu i sfr e te la Dumnezeu. Atunci ajungem, ca chipuri ale Lui, la dumnezeiasca asemnare, prin ndulcirea i bucuria de primirea dragostei dumnezeie ti, fcndu ne buni cu n elepciune, sau fptuitori cu vedere⁶¹¹, iubi i de Dumnezeu i iubind pe Dumnezeu ; i p timim tainele unirii dumnezeie ti i de via fctoare i ale ie irii din noi (ale extazului) i cele ale luminii atotstr lucitoare ale cuno tin ei sau, ca

610. Cel ce prime te daruri ca semne ale iubirii cuiva, se simte ndemnat s r spund i el cu darurile sale. Dar omul neavnd ce s ntoarc lui Dumnezeu de la sine, i ntoarce cele ce le a primit de la El.

611. Ajun i de la chip, la asemnare, sau la desvrire, sau pe treapta vederii i iubirii de Dumnezeu, n am p r sit virtu ile c tigate pe treapta fptuitoare. De i am ajuns la n elepciune, n am p r sit bun tatea; de i ajun i la vedere, n am p r sit faptele.

s spunem pe scurt, fericitele p timiri n Hristos, Domnul nostru⁶¹².

45. *Despre frica din dragoste.*

Cei ce v a i ridicat la iubirea lui Dumnezeu i la odihna duhovniceasc a dragostei tainice i v a i ndulcit i veselit cu bun sim ire i n chip negrit de paharul dumnezeiesc, ntruc t a i privit ad ncurile tainelor mai presus de lume⁶¹³, i v a i desf tat n chip nespuse de ele i v a i odihnit n pacea adnc , v teme i nc⁶¹⁴. i lu nd aminte la Dumnezeu, v ruga i, sme rindu v n tot felul. Voi auzi i pe proorocul David strignd cu t rie c tre Dumnezeu : «Tu e ti veselia mea, izb ve te m de cei ce m nconjoar » (Ps. 31, 7); i nv nd n chip nalt, mai bine zis, duhovnice te : «Sluji i Domnului cu fric i v veseli i de El ntru cutremur» (Ps. 2, 11). Îl vede i i pe Pavel, «vasul alegerii» (Fapte 9, 15), r pit n al treilea cer i p trunznd n sfinitul rai i auzind lucruri negrite, care nu snt ng duite omului a le gr i (2 Cor. 12, 2—4), dar, dup aceste lucruri mari, tem ndu se ca nu cumva altora vestind, el nsu i s fie necercat (1 Cor. 9, 27).

Deci c nd dumnezeiescul David, nv torul lumii, zice: «Cei ce iubi i pe Domnul, ur i cele rele» (Ps. 96, 10),

612. De i aceast unire cu Dumnezeu pare a reprezenta o mistic valabil n orice religie, totu i autorul scrierii precizeaz c toate aceste taine snt identice cu p timirea lui Hristos. Hristos a p timit cel dint i n firea sa omeneasc dep irea durerilor n bucuria de Dumnezeu i nv ierea ca ridicare la o stare n care omenescul e cu totul umplut i cople it de Duhul dumnezeiesc. Dac nu s ar fi petrecut aceste urcu uri n umanitatea lui Hristos, nu am avea un ajutor ca s se petreac i n noi.

613. «Toii % > poate nsemna i paharul dumnezeiesc, dar i vasul sau craterul fr fund al dumnezeirii. Cei ce au b ut din el, au privit ad ncurile dumnezeie ti i s au mb tat de ele.

614. Cel ce prive te n ad ncurile de tain ale lui Dumnezeu, pe de o parte se odihne te ntr o pace adnc , fiind absorbit total n privirea lor, pe de alta se teme nc de ispitele ce l pot desprinde de acolo.

aceasta înseamnă : «Cei ce iubesc pe Dumnezeu, te măi v de Domnul». Fiindcă el îi vede că după ce au început să iubească pe Dumnezeu, răutatea încearcă să îi atragă și să li se strecoare în suflet. De aceea, pe bună dreptate și foarte potrivit, le poruncește celor ce iubesc pe Domnul și au ajuns la această stare, să fie încă cu luare aminte și să urască răutatea. Iar dacă nu vă învârtiți și o urăți, trebuie să vă temeți încă. Pentru că, dacă n-ar fi aceasta de temut, n-ar fi spus proorocul David celor ce iubesc pe Hristos să o urască.

Căci, de la bucuria și veselia de Dumnezeu este o stare naltă și dumnezeiască și cu adevărat plină de har, cel ce o are putând privi în ea taine mai presus de fire, sufletul nostru este schimbat și prin fire și nu este desprins de lutul pământesc și de trupul ce crește din el, căsănuș se teamă totdeauna de lupta lui de consimțire cu el. Căci este înjugat, închipuindu-se în el, cu el și respiră oarecum împreună cu el trăind nevrând și pe timpuri împreună cu el și se schimbă în unele privințe împreună cu el, prin fire, încât ar putea spune ceva care nu are stăpânire asupra lui. Și trupul și este un protivnic neobosit, căutând pretutindeni cărlige de care ar putea să lăpuce pentru a-l răsturna⁶¹⁵. De aceea, este nevoie de luptă și de rugăciune, din pricina fricii. De căci frică și de căci tremurare are nevoie sufletul ce tinde spre Dumnezeu și de căci luare aminte și rugăciune, laș celor cu mai mult simțire dintre ascultători să cerceteze și să deosebească. Dar acestea le poate cunoaște numai sufletul care a ajuns la treapta vederii prin harul luminător al Duhului și pe timpuri cele proprii iubirii dumnezeiești.

615. Ideea despre cărligele (belciugele), adică despre patimile sau slăbiciunile de care poate fi prins ceva care să fie răsturnat, a dezvoltat o L. Binswanger în «*Grundtormen und Erkenntnis menschlichen Daseins*», Zürich, 1942.

Dacă Adam ar fi avut frica cuvenită în atâtea acoperiri a darului proorociei și asemenea rii cu Dumnezeu de care se bucura, n-ar fi fost biruit cu atâtea necinste, și nici Samson cel nescut din fâgduin (Jud. 13, 3) și purtătorul de Dumnezeu David și mulți alții, între care și minunatul Solomon. Deci, dacă aceștia atât de mari au avut nevoie de temere și de luptă și de luare aminte însoțită de rugăciune, socotește că de mult au nevoie de acestea cei ce n-au dobândit darul și lucrarea mai presus de fire a Duhului? Căci ei nu s-au ridicat la dragostea extatică dumnezeiască și la beția nebună⁶¹⁶ a vederii frumoasei lui Dumnezeu. De cătă frică și cutremur, luare aminte și rugăciune în Hristos Iisus, însoțită de cuget smerit și neîncetat, nu au deci nevoie aceștia?

46. *Chipul nătreit al dragostei.*

Experiența cunoaște un nătreit năceput al iubirii și, potrivit cu aceasta, trei sînt și iubirile dintr-însă. Iar rațiunile (și alegerile) ei sînt de asemenea nătreite. Este o iubire sensibilă, adică a simurilor față de unele dintre cele supuse simurilor: pofta împătimită de ceva plăcut, cu care iubesc adeseori și animalele necuvântătoare ceva. Există apoi o altă iubire: o dorință rațională a sufletului după ceva socotit bun, pentru a se feriți prin acel bun. A treia este iubirea în alegătoare, care se naște din Duhul de viață făcător. În acest caz, o fru-

616. «iubirea nebună» a lui Hristos, despre care P. Evdokimov a scris o carte: «L'amour fou», pe baza textelor Patrinilor. O iubire socotită de lume «nebună», căci cei stăpîniți de ea au lăsat de dragul lui Hristos tot ce oferă lumea, alegînd o realitate văzută numai prin credință. Dar această «iubire sau beție nebună» nu poate fi trînită decît de cei ce văd și experiază frumoasele dumnezeiască, după curățirea de patimi. Ea deci nu are nimic patimă în ea. O «beție trează», cum spuneau Patrinii, o beție a înfrînării o beție a spiritului, a trăirii intense a dragostei în alepte a lui Dumnezeu.

muse e mai presus de fire se revars n inim f r voie, aprinz nd o i lucr nd prin vederea frumuse ii supreme, adic a lui Dumnezeu. C ci precum Dumnezeu e v zut ca frumos nu prin voia sufletului, ci prin fire, fiind frumos i mai frumos dec t toate, a a i dragostea dumnezeiasc a Lui nu arde pentru c voie te sufletul, c ci e lucrare natural a Duhului de via f c tor purrea n mi care, lucr nd n untru inimii. Ea e at t de departe de o mi care prin voin , c se poate spune, dimpotriv , mai degrab , c ea mi c voin a⁶¹⁷. De aceea, iubirea lui Dumnezeu este i se nume te, cu dreptate, i m ng iere dumnezeiasc , fiind o lucrare a lui Dumnezeu n suflet prin suflarea i s l luirea Duhului de via f c tor, dar i o at rnare a sufletului de Dumnezeu⁶¹⁸. Ea e unire i mpreun p timire (comp ti

617. Dumnezeu nu e v zut prin voia sufletului ca frumos, ci frumuseea Lui se impune acestuia, ca in nd de firea Lui. La fel Dumnezeu nu iube te fiindc vrea s iubeasc , ci iube te prin firea Lui. De aceea nici nu e iubit pentru c vrea s fie iubit, sau pentru c vrea sufletul s iubeasc . Iubirea lui Dumnezeu se mi c n mod natural n suflet i sufletul Il iube te pe Dumnezeu n mod natural, c nd e s n tos. Dar fiind vrednic de iubit prin fire i lucr nd ca atare n suflet, Dumnezeu mi c totu i voin a acestuia spre iubirea Lui, f c nd astfel voia omului s se pun de acord cu voia lui Dumnezeu. In Dumnezeu voia e n acord permanent cu firea. In om se poate nt mpla ns i dimpotriv .

618. Dumnezeu nu e prin iubire legat de suflet f r voie (); iubirea Lui fa de om e o lucrare, o ac iune, nu o stare pasiv , suferit . Iubirea omului e rela ie p timit ; nu omul produce iubirea fa de Dumnezeu, ci ea e produs n sufletul lui; omul o p time te, o accept , sau nu. Dar nu e mai pu in o necesitate pentru om. i aceasta dovede te c ine i de om n mod natural. natural ca omul s o aib , dar aceast trebuin natural se actualizeaz prin Duhul. Omul nu o poate actualiza dec t n rela ia cu Dumnezeu, deci cu ajutorul Lui, sau n rela ia cu semenul s u. Ea nu e o calitate monopersonal , ci interpersonal . Tema discutat n teologia catolic : care e mai tare, harul sau voin a omului, n nt lnirea lor, se rezolv n alt mod : harul pune voin a n mi care, adic o nt re te. Intr un sens harul e mai tare, dar nu pentru a subjuga voin a, ci pentru a o nt ri. Libertatea dumnezeiasc nt re te libertatea omeneasc . Pe trep

mire) minunat , atr gnd mintea ntreag cu toate puterile sufletului i cu ntreaga vigoare a lui spre uni-rea cu fermec toarea frumoase e dumnezeiasc , printr o dorire n eleg toare a frumoase ii (a binelui)⁶¹⁹.

De aceea, nici una dintre iubirile de mai nainte nu se nume te propriu zis m ng iere : nici poftirea a ceva pl cut din cele supuse sim urilor, nici dorirea binelui. Numai dorirea frumoase ii (binelui), cunoscut cu n elegerea, din lucrarea Sf ntului Duh, ca dorire ce se mi c cu sim ire curat n inim , este iubirea ce se nume te m ng iere⁶²⁰. De aceea, Duhul Sfnt care o lucreaz pe aceasta, se nume te M ng ietor. Ea e cu adev rat iubire, celelalte fiind numai chipuri ale ei. Mai bine zis iubirea sufletului care caut prin ra ionament binele pentru bine, este, cu dreptate, un chip al celei dumnezeie ti. Iar cea a sim irii e numai n urma celei suflete ti. De aceea, cu drept cuv nt, greu cunoa te cineva dulcea a i m ng ierea iubirii i cur ia deplin a ei, nainte de a fi lucrat inima lui, ntr o izvor re continu i n chip v dit, de puterea de via f c toare a Sf ntului Duh. C ci, nici ra ionamentul nu poate mi ca puterile suflete ti, adic inima din untru, ci numai din

tele mai de jos (ale f ptuirii), voia a e mai pu in nt rit de har, de aceea e i mai slab .

619. «Dorirea n eleg toare» e deosebit de «dorin a sensibil » a dragostei trupe ti i de «dorirea ra ional », pur natural . o dorire lucr toare nu n ra iunea care face judec i despre un bine oarecare, ct n inima care e cucerit deodat de lucrarea dragostei dumnezeie ti. In inim lucreaz i n elegerea i toate puterile sufletului. Deci toate s nt cucerite. Cuv ntul grec , folosit pentru Dumnezeu are i sensul de frumos, cuceritor, dar i de bun. In planul superior i mai ales la Dumnezeu ele se unific .

620. «Poftirea sensibil » e mai mult o mi care n trup; cea «ra ional » e rezultatul unei judec i a ra iunii. Numai «iubirea n eleg toare» n scut din lucrarea Sf ntului Duh, se mi c n inim ca o sim ire curat i numai ea aduce o m ng iere adev rat .

afar . Cu at t mai pu in o face aceasta sim irea. De a ceea, iubirile acestea s nt numai o foarte mic parte i numai ni te chipuri i ni te umbre ale iubirii adev - rate.

Dar puterea i lucrarea Sf ntului i de via f c to- rului Duh, pune st p nire pe ntreg loca ul sufletului din untru i din ad nc i mi c , deci, cum s a spus, n ntregime, n chip fermec tor puterile sufletului, prin- tr o vedere n eleg toare a frumuse ii supreme (a bine- lui suprem), care r pe te sufletul cu totul spre frumu- se ea dumnezeiasc prin iubirea propriu zis i printr un farmec mai presus de lume⁶²¹. Numai n cel ce se petrece aceasta, fiind singur purt tor de Dumnezeu i fiind mi cat n chip dumnezeiesc spre cele ce i stau nainte, a n eles f r gre al n taina sufletului, ce este propriu zis iubirea i care e bucuria ei i cum nici un om nu poate iubi propriu zis nimic, nici m car pe Dum- nezeu, nainte de mp rt irea de Duhul de via f c - tor. Chiar dac poate iubi oarecum, el nu tie ce este iubirea cu adev rat i pl cerea negrit a ei n Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine toat slava.

47. *În ce fel se apropie omul de vederea (contem- plarea) lui Dumnezeu.*

Precum mi carea trupului are nevoie de altceva ce nu ine de r nduiala ei, adic de ochi i de altceva mai pre- sus de firea ei, adic de lumin , a a mi carea min ii are

621. Ideea vr jirii bune a sufletului prin pilda concret i prin iubirea altui subiect, a dezvoltat o B. V eslav ev (*Etica erosului transfigurator*, rus. Ymca Press, 1931) i L. Binswanger (*Grundformen und Erkenntnis menschlichen Daseins*).

nevoie de ochi care s nt deosebi i de r nduiala ei i de lumina ce e mai presus de firea ei. De aceea, nu toat mi carea min ii e dup cum se cuvine. Ci, numai cea care se mi c , precum s a zis, prin ochi i prin lumina harului. Iar ochii min ii s nt deschiz tura inimii prin credin . i lumina e Dumnezeu nsu i, lucr nd prin Duhul n inim . i precum lumina sim urilor nu mi c drept pe cei f r ochi, ci numai pe cel ce, vede, a a i lumina n eleg toare, sau Dumnezeu, nu mi c mintea celui ce nu are deschiz tura inimii, ci numai pe cel ce o are. Dar, a a cum nici ochii n ar putea lucra ale lor f r lumin , tot a a nici deschiz tura inimii f r Dumnezeu ; mai bine zis, inima nici nu se deschide f r Dumnezeu, care lucreaz i e v zut prin ea⁶²².

622. Trebuie re inut ideea aceasta despre «deschiz tura inimii» prin credin , asem nat cu ochii trupului. A a cum trupul are deschideri prin sim uri i n ar putea tr i f r ele, a a are i inima o deschidere nu numai spre oameni, ci i spre Dumnezeu. De altfel prin sim urile Înse i se deschide nu numai trupul, ci i sufletul spre lume i prin lume spre Dumnezeu. Aceasta nseamn c i inima are o deschiz tur . Dar ea nu se poate mul umi numai cu ceea ce i dau ceilal i oameni, cum se poate satisface trupul, luat n sine, cu ceea ce i dau sim urile. Inima e deschis spre infinitatea lui Dumnezeu, spre infinitatea iubirii Lui. Prin aceasta se hr ne te duhovnice te din acea infinitate i tr ie te n ea, f r s se confunde cu ea, cum tr ie te trupul n via a lumii prin sim uri, f r s se confunde cu ea. Dumnezeu e i Cel ce face inima s se deschid pentru a L vedea a a L primi, dar i Cel ce e v zut prin ea. De aceea pe de o parte se face «obiect» al vederii, pe de alta, mpreun subiect cu inima al acestei vederi. El se vede pe sine nsu i, dar prin inim . Inima simte pe de o parte c ea vede, pe de alta c Dumnezeu se vede prin ea, a a cum cel ce gr ie te ale lui Dumnezeu, aci spune c el tr ie te, aci c Duhul gr ie te prin el. Omul d calificare omeneasc la ceea ce vede din Dumnezeu i Dumnezeu d calificare dumnezeiasc acestei vederi a omului. Vederea lui Dumnezeu de c tre om e n acela i timp omeneasc i dumnezeiasc , e teandric .

48. *Despre vedere ca lucrare mp rt it* ⁶²³.

Dup unirea n eleg toare a inimii prin har⁶²⁴, min-
tea vede n lumina duhovniceasc i se ntinde n Cel
dorit, care este Dumnezeu, ie ind cu totul afar din
sim ire, f c ndu se adic f r culoare, f r calitate, f r
nchipuiri, sc pat de n lucirile celor sensibile. C ci
mintea noastr este un vas ce prime te, pe ct i st n
putere, lumina neapropiat a frumuse ii dumnezeie ti.
i e un vas minunat, c ci se l rge te pe m sura Duhu-
lui dumnezeiesc ce se revars n el. Dac rev rsarea
este mai mare, se face i vasul mai mare ; iar dac e
mai mic , se face i el mai mic. i iar i, prin rev r-
sarea mai mare se face i el mai tare, iar prin cea mai
mic se face mai f r putere⁶²⁵. i iar i, dac se vars
n el mult, devine mai una cu ceea ce se vars n el i
p streaz mai nev rsat ceea ce a primit; iar dac se
vars n el pu in, ndat el se face slab i mai f r pu-
tere i nu poate p stra ceea ce s a v rsat n el⁶²⁶. i ia-
r i : primind mai mult, se u ureaz ; dar se ngreu-
neaz i at rn n jos c nd e gol de ceea ce i se potri

623. ceea ce am spus la nota anterioar : vederea omului e o m-
preun vedere a lui cu Dumnezeu, sau a lui Dumnezeu cu omul, sau cre -
terea duhovniceasc a omului mpreun cu cre terea harului primit.

624. vorba de unirea inimii cu Dumnezeu prin deschiz tura ei. Dar
ea nu e o unire pur sentimental , sau prin sim uri, ci o unire care e i
n elegere, o unire care produce i n elegere, nu numai iubire. De aceea
to i P rin ii cer aducerea min ii n inim . Din inim sau mpreun cu
inima vede mintea pe Dumnezeu, iubindu L i n eleg ndu L n acela i
timp, sau unindu se cu El i n eleg nd ce se nt mpl n aceast unire.

625. Mintea e ca un vas elastic, elastic la nesfr it. Se poate l rgi la
nesfr it i se poate mic ora p n a nu mai primi nimic. Poate aceasta va
fi existen a atrofiat a celui din iad. In acela i timp cu ct prime te mai
mult rev rsare de lumin , cu att devine mai tare pentru a o putea
sus ine.

626. Prin acestea se l mure te sensul duhovnicesc al sinergiei, al
mpreunei lucr ri a omului cu Dumnezeu : cu ct mai mult har, cu att
mai mult putere n fiin a celui ce l prime te i mai mare unitate ntre
ea i el.

veste. i iar i : fiind mai u or, ine mai mult, dec t mai pu in.

I se nt mpl i n alte privin e cu totul dimpotriv cu ceea ce se nt mpl vaselor sensibile, care in mai u or pe cele mai mici dec t pe cele mai mari. De aceea, socotesc c i fiul tunetului a spus chiar de la nceputul Evangheliei pe care a scris o : «La nceput era Cuv ntul i Cuv ntul era la Dumnezeu i Dumnezeu era Cuv ntul» (Ioan 1, 1). A spus aceasta, ca s ntind mintea auzitoare dup m rimea cuv ntului i ca prin toat lumina mai mare a lucrului s i dea min ii o l rgime mai mare i s o fac mai tare i mai n stare s se ntoarc spre ea ns i, dar i s se ntind dup m rimea glasului, spre cuprinderea vederii lui Dumnezeu i a ct mai marii Lui n elepciuni. i, c nd Iisus i spune lui Anania despre Pavel : «Vas al alegerii mi este» (Fapte 9, 15), aceasta trebuie n eles despre marea putere n eleg toare a omului din untru, prin care a i fost r pit p n la al treilea cer, unde, cum se poate auzi de la el nsu i, «a primit cuvinte negr ite, pe care nu este cu putin omului a le spune» (2 Cor. 12, 4).

49. *Despre vedere.*

Mintea noastr este ca un fel de loc, care prime te lumina ar t rii dumnezeie ti. Iar nsu irea ei, de care se va vorbi, este minunat , c ci se arat p timind cele contrare unui loc trupesc. Pentru c acest loc cu ct e mai ntins, cu at t prime te un con inut mai mare. Dar mintea, dimpotriv , cu ct se str nge i se adun pe sine, cu at t se face mai nc p toare. Iar c nd i a oprit toat mi carea ra ional i n eleg toare, sau de orice fel, vede pe Dumnezeu mai presus de toat m rimea. Îl vede pe El pe ct i d ruie te harul Preasf ntului Duh i pe ct ng duie firea lui ntrupat i creat s L vad pe Cel din afar de acestea. Îl vede nu nchipuindu i L n de ert, nici trimi nd n sus, ca n vis, socotin ele sale, ci

prin puterea negrită a Duhului dumnezeiesc. Căci Acesta lucrează în lumină, în inimă ce poartă în sine o prefacere mai presus de fire. Această prefacere primind o inimă prin har, deși mintea doarme și se odihnește, ea veghează (Cânt. Cânt. 5, 2)⁶²⁷. Și mai degrabă este acela care lucrează aceea e dumnezeiască și duhovnicească, decât că el este om. Căci are în acea vreme o mișcare duhovnicească neîncetată a inimii⁶²⁸, izvor toare de viață, ca urmare, de cele mai multe ori, lacrimă cea lăcrimă. Lucrarea Duhului face inimă să aibă pace nu numai cu sine, ci și cu toți oamenii. Căci din ea răsar curaj, bucurie, glasuri rugătoare tăcute, deschiderea inimii, veselie și desfătare negrită. Cel ce se împartășește din ea, ocolește cu adevărat și nu în chip prefăcut, chiar și cu auzul toată plăcerea trupului, toată bucuria, sau bogăția, sau slava celor din afară și trecătoare.

50. Căci acela a primit toate acestea în chip dumnezeiesc și duhovnicesc, cu inimă și cu mintea, nu numai cu raționamentul simplu, și nu se bucură nici numai de lumina aceasta a simurilor. Căci prin împartășirea simurilor se întunecă lumina dumnezeiască și cunoscut cu mintea și cu adevărat dulce. De aceea, se folosește prea puțin de aceasta; doar atât cât să mângâie puțin pe omul din afară. Dar toate le suferă, toate le răbdă (1 Cor. 13, 7), în toate să facă neclintit pentru

627. Mintea adunată în inimă, întărită, prin deschizătura ei, pe Duhul Sfânt. Atunci ea începe lucrările ei, căci acestea sunt îndreptate spre creaturile mângăite. Ea se scufundă în infinitatea iubirii lui Dumnezeu, nemaiavând nici o grijă să ajungă la altceva. Iubirea desvârșită te odihnește; nu mai poți altceva. Lucrează acum Duhul Sfânt cu iubirea Lui în minte, adică se revărsă tot mai mult în ea. Mintea se lărgițe doar pentru a primi tot mai mult din El.

628. Mintea și-a oprit orice lucrare, dar inimă se află într-o mișcare neîncetată. Căci prin ea se face lucrătoare iubirea Sfântului Duh. Fiindcă inimă este organul simțirii, deci și al iubirii. Iar iubirea este o mișcare continuă și în același timp statornică. Ea nu trece de la un obiect la altul, cum trece mintea.

sim irea pl cut din untru, n scut din iubirea de vederea dumnezeiasc . i nu este necaz care s l ntristeze, afar doar de p cat.

Pentru locul acela, adic pentru mintea n stare de iubire, mult s a ostenit marele David, ar t nd dorin a i osteneala lui, sau cum n a dat somn ochilor s i, nici a ipire genelor, nici odihn t mplelor, «p n ce, zice, n am aflat loc Domnului» (Ps. 121, 4—5). Iar n eleptul Solomon nt re te aceasta zic nd : «De se va sui duhul celui ce st p ne te la inima ta, s nu i la i locul t u» (Eccl. 10, 4). Dar i M ntuitorul porunce te ucenicilor s i: «Scula i v s plec m de aici» (Marcu 14, 15).

i, s vâ r ind Pastele pre nchipuirii n foi or, a dat s se n eleag acest loc. Pentru aceasta socotesc c ferece te pe cei s raci cu duhul (Matei 5, 3), nsemnând s r cia duhului, sau retragerea min ii de la toate i a a zicând golirea i adunarea ei in ea ns i. C ci atunci mintea nu numai c vede Împ r ia lui Dumnezeu, ci o i p time te, dobândind o desf tare nemuritoare, in pace.

51. *Despre f ptuitor i v z tor (contemplativ).*

V z torul i rode te pl cerea vederii adev rate, ca partea cea bun , deprinzând t cerea i privind pe Iisus. Pl cerea aceasta f ptuitorul nu o cunoa te, ca unul ce n a gustat o, ntrucât de multe se ngrije te i se tulbur (Luca 10, 41), c nt nd i citind i ostenindu i trupul. Ba i dispre uie te uneori, ca obositoare i nefolositoare, silin ele care naripeaz n elegerea spre lucrurile n elegerii min ii i nev zute cu sim urile, care aduc prin ndeletnicirea cu ele o pl cere negrit , iar prin odihnirea n ele o bucurie de nedescris. El nu n elegc buna noastr p timire se odihne te lng Cuv ntul adevrat i de oameni iubitor i f r nici o lips al lui Dumnezeu i se na te din vederea Lui. C ci El este atotdes

vr it i nu are nevoie de slujirea noastr . De aceea, El laud i prime te pe Maria care sade la picioarele Lui i se hr ne te cu contemplarea cuvintelor Lui i treze te pe omul ei din untru spre n elegerea lor (Luca 10, 41). Ea nu face la fel cu Marta, c ci aceasta se ngrije te i se tulbur de multe, cum zice Cuv ntul nsu i. El zice aceasta nu numai ndemn ndu le pe acelea spre ceea ce e mai nalt, ci nv nd pe to i cei de dup ele, ca nu numai s nu mustre ca lene i pe cei ce voiesc s se ocupe cu vederea i z bovesc n aceasta, ci s i i laude i s se sileasc s le urmeze pilda pe c t pot.

52. *Cum v d contemplativii (v z torii).*

Contemplativii v d n cele de acum i n cele ce se fac ca ntr o oglind i ca ntr o ghicitur (1 Cor. 13, 12), starea celor viitoare. Iar oglinda, pe de o parte, nu poart nici o grosime a lucrului ar tat n sine, dar pe de alta, ceea ce arat nu e cu totul nimic. C ci, tot cel ce iube te adev rul va m rturisi c ceea ce se vede n oglind e un chip foarte clar al unui lucru. Tot a a i cele ce s nt i se fac nu arat vre o alt grosime sau vreun alt ipostas dec t al lor propriu, dar arat totu i chipurile ne ndoielnice ale lucrurilor adev rate celor ce au primit puterea s vad i nainteaz f r gre al spre Adev rul nsu i⁶²⁹. C nd, deci, auzi pe Pavel zic nd c «prin credin umbl m, nu prin vedere» (2 Cor. 5, 7), s nu socote ti c vorbe te de credin a care se na te numai din auz, prin cuv ntul simplu. C ci altfel cum ar zice acela i: «Acum cunosc din parte, dar atunci voi cunoa te precum am fost cunoscut» (1 Cor. 13, 12)?;

629. Realitatea care st la baza chipurilor este Adev rul nsu i sau Dumnezeu. Lucrurile n au n ele vreun alt ipostas, adic vreo alt realitate, ci numai pe a lor proprie. Dar realitatea lor are caracter de oglind , de chip. In mod necesar ele arat prin ele, temelia lor, sau Adev rul nsu i.

sau: «Când va veni ceea ce e desvrit, va înceta ceea ce e din parte» (1 Cor. 13, 10)? Vezi că aceea i cunoștin de acum ne va ajuta să vedem în viitor? Deosebirea celei din viitor față de cea de acum e numai atât, că este între ceea ce e desvrit și ceea ce e nedesvrit. Și iarăși, cel ce spune că acum umblăm prin credință și nu prin vedere în alt loc spune: «Aa alerg, dar nu ca unul ce nu vede; lovesc cu pumnul, dar nu ca unul ce bat vâzduhul» (1 Cor. 9, 26). Le spune acestea nu făcându-se pe sine însuși protivnic celor spuse înainte, ci arătând că cunoștin adevrată și sigur avea despre cele viitoare. El cugetă așa pentru înțeleșul îndoit al credinței și al vederii.

Căci este o credință care ia ființă prin cuvântul simplu și deci are nevoie de dovedire. Și este o credință care nu are deloc nevoie de dovedire, sînd o ncredință are îndestul toare în credincios din unele lucruri vădite. Ea se numește și credință întemeiată într-un ipostas⁶³⁰. Vei înlege mai limpede ceea ce spunem, dintr-o pildă. Presupunem că îți spun că am văzut un om oarecare, mare menter la esut, putînd ntipări, prin bătăia esutului în pînză, animale, pîsări și chipuri de lei și de vulturi, de cai, de car, de războaie și altele de felul acesta. Dacă nu le ai văzut pe acestea tu însuși, ai nevoie de credință, că să consimți la ceea ce îți sa spus numai prin cuvînt. Iar dacă îți s-ar întîmpla să vezi nu pe esotor, ci pînză, ai cunoaște îndată, chiar fără cineva care să îți explice, că acesta e lucrul unui om. Căci nu sa putut produce prin ea însăși, nici nu a putut fi esut de vreo altă vieuitoare. În acest caz, deci,

630. «...» credință enipostasiată ce crește din realitatea lui Dumnezeu, experimentată de suflet. Ea și are dovada în ea însăși. Tot capitolul vrea să fie o dovedire că cele dumnezeiești, nu se cunosc în viața aceasta numai deductiv și de la distanță, ci are loc și o anumită experiență a lor. Aceasta e de altfel toată concepția filocalică în general patristică.

sufletul va fi cuprins de alt credin , cu mult deosebit de cea dint i.

Tot a a, i ceea ce se nf i eaz ca chip general pri cinuie te credin a. C ci ai v zut un om, s zicem cu p r b lai, sau negricios, nalt la trup, ncolo potrivit la toate, la ochi, la culoarea obrazilor, la nas, la buze i n altele, prin care se arat chipul persoanei. Acest chip este al unei persoane (ipostasiat —). Dac te ar ntreba, ns , cineva cum este fa a acelui es tor, pe care nu l ai v zut, ai spune c din vederea p nzei ai aflat sigur c cel ce a f cut o e om cu chipul general al omului, dar c nu cuno ti chipul lui personal (ipostasiat), deoarece nu l ai v zut tu nsu i. N ai t g dui c es torul acestei lucr ri bogate este om i c tii c este om i c are chip omenesc. Deci cuno ti un chip nepersonal (neipostatic —), pe care m car c nu l ai v zut, totu i l admi i n general f r ov ire, ca i c nd l ai fi v zut.

Exist , deci, ca s repet m cele spuse, o credin prin auz, primit pe temeiul unui cuv nt simplu, i exist o credin ntemeiat n ipostas i primit printr o ncredin are v dit , a a cum este un chip v zut n cineva, ca ntr un subiect, i n acest caz se nume te ipostasiat, i un chip care nu e n cineva ci se contempl n ra iunea lui general , genul nefiind precizat prin multe tr s turi deosebitoare⁶³¹.

631. « , μ , μ ». Ne afl m n plin logic aristotelic . Patriarhul Calist, sau oricare ar fi autorul scrierii, e nu numai ascet, ci i filosof. El ine seama de rena terea filosofiei antice n sec. XIV bizantin. Dac Sf. Vasile cel Mare ntrebuineaz deosebirea ce o f cea Aristotel ntre specia general uman i individ, pentru a o aplica la deosebirea ntre fiin i ipostas n Sfnta Treime, Patriarhul Calist o aplic la deosebirea ntre credin care nu experiaz realitatea crezut i cea care o experiaz .

To i contemplativii s nt st p ni i de o credin nte-meiat n ipostas n acest sens⁶³², dar chipul l v d n general, nu n ipostas. Dar dac Dumnezeu n ar fi un chip inteligibil (n eles cu mintea), cum s ar numi El frumuse e ?⁶³³. Deci precum exist o frumuse e inteligibil a lui Dumnezeu, dar nu e v zut n ipostas⁶³⁴,

632. Toat expunerea dinainte a fost o foarte original caracterizare a credin ei prin vedere, cu deosebirea ei de credin a nebazat pe vedere. Credin a din vedere este numit «ipostatic », pentru c ea vine din ns i realitatea crezut i ca atare experiat . Ea vine din puterea acelei realit i ipostatice tr ite, mai precis din prezen a Persoanei dumnezeie ti experiate. Totu i aceast credin nu vede Persoana aceea (ipostasul) ns i. S nt propriu zis trei situa ii ; credin a din auz, care nu experiaz o lucrare ce vine din Dumnezeu, credin a din experien a lucr rii ce vine din ipostasul Lui; i vederea lui Dumnezeu «fa c tre fa », n nsu i ipostasul Lui, c nd credin a nceteaz . Aceasta va fi n via a viitoare. Deci propriu zis s nt dou credin e n via a de aici i o vedere fa c tre fa n via a viitoare. Credin a a doua e i ea nu numai credin , ci i vedere, dar vedere n parte. Ea e credin a ntemeiat pe ceva ce vine din ipostas, dar nu pe vederea ipostasului nsu i. Ea tie de chipul general al lui Dumnezeu, dar nu L vede pe El concret, ci crede n El.

633. Cei ce «v d» tiu c Dumnezeu are un chip Ipostasiat, dar nu l v d ca atare ; ei v d numai un chip general al Lui, dar nu v d chipul lui ipostatic. Credin a lor este ipostatic , n sensul c se bazeaz pe ceva ce vine din ipostasul dumnezeiesc, dar nev z ndu L pe El nsu i, ea r m ne totu i credin , nu a ajuns nc vedere. Cei ce au aceast credin , nu mai cred numai din auz, ci printr o experien a lui Dumnezeu. Totu i nu v d chipul ipostasiat al frumuse ii Lui. Dar v d o frumuse e i tiu c e a lui Dumnezeu. C ci Dumnezeu n ar fi frumuse e, dac n ar fi o realitate concretizat , ci numai general . Dar prin frumuse ea i puterea lui Dumnezeu v zut de ei, v d totu i indirect chipul Lui concret ipostatic.

634. Aceasta ar putea fi n eleas a a : frumuse ea lui Dumnezeu e «n ipostas», dar v z torii nu I v d chipul ipostatic. Avem aci deosebirea ntre fiin i lucrare sau energie necreat . Prin cele spuse ceva mai nainte despre Pavel care, pe de o parte vedea chipul, pe de alta nu, i deci mai avea nevoie de o credin , se afirm c aici pe p m nt nc nu vedem chipul ipostasiat sau personal al lui Dumnezeu, ci numai pe cel general. In via a viitoare vom vedea acela i chip, dar a a de clar c nu va mai fi nevoie de credin .

n elegeră c există i un chip inteligibil al Lui, m re , atotșfnt, preasl vit, pricinuind uimire sufletului, umplnd i luminnd cu totul mintea, covrind o cu marea i mult felurita Lui str lucire i aducnd n ea n elegerea lui Dumnezeu⁶³⁵. De acesta ntip rindu se i Manoe, a strigat : «S ntem pierdu i, femeie ! Am v zut pe Dumnezeu» (Jud. 13, 22). C ci tot cel ce se ntip re te de chipul acela, m rturise te c aceasta este o dovad a ntip ririi lui Dumnezeu.

Dar i marele Moise a v zut pe Dumnezeu n acest chip, precum s a scris : «S a ar tat Dumnezeu lui Moise n chip i nu prin ghicituri» (Num. 12, 8). C ci, dac ar fi lipsit cu totul de un chip vrednic de Dumnezeu, Dumnezeu ar fi cu totul de nev zut (de necunoscut, de nesim it). Frumuse ea este o armonie i chipul un fel de ntocmire statornic⁶³⁶. Iar dac s ar spune c Dumnezeu e lipsit de un chip vrednic de El, ar trebui s se spun c e lipsit i de frumuse e i cu at t mai mult de fa , n care e i chipul i frumuse ea.

Dar careva dintre prooroci zice : «L am v zut pe El i nu avea nici chip, nici frumuse e, ci chipul lui lipsea» (Is. 53, 2—3). Aceasta o spune despre dumnezeirea Cuvntului, ntruc t at rna pe cruce ca un r uf c tor, neavnd nici un semn al firii dumnezeie ti. C ci, c t prive te omenescul, de i nu mai era n El frumuse e din pricina mor ii, totu i e v dit c avea chipul unui mort^{637 a}.

635. Aceasta e credin a ipostatic : cea care aduce n suflet convingerea despre chipul ipostasiat, pe baza iradierii din El, a ceea ce are El: m re ie, lumin , etc.

636. Chipul este ca un fel de «structur ». Bun tatea, atotputernicia, n elepciunea s nt un fel de structur statornic a lui Dumnezeu, izvorul tuturor structurilor. Bl poate fi i tr it 'ntr un anumit fel ca atare.

637 a. Poate de aci s a inspirat un sculptor german, c nd a confec ionat o mare statuie din lemn a lui Iisus, avnd n loc de fa o simpl tabl neted (n biserica din Schifferstadt, o localitate de lng Speyer). Dar aceasta ar nsemna c s a pierdut n suferin i fa a omeneasc a lui

Dar David Îl pream re te pe El iar i ca «mpodobit cu frumuse e» (Ps. 44, 3) ; i nu dup omenitate. C ci adaug : «Har s a v rsat n buzele Tale», ceea ce e propriu dumnezeirii, ca i frumuse ea. Iar de fa a lui Dumnezeu, David pomene te n multe locuri. Aci zice: «Întors ai fa a Ta i m am tulburat» (Ps. 29, 7), aci se roag : «S nu ntorci fa a Ta de la mine» (Ps. 26, 14); sau: «Întoarce fa a Ta de la p catele mele» (Ps. 50, 10) .a.

Deci dac nu e oprit de a se vorbi la Dumnezeu de fa i de frumuse e potrivit cu Dumnezeu, care nu st n figur i nu e n ipostas propriu^{637 b}, e cuvenit s se vorbeasc i de un chip, care e el nsu i i fa i frumuse e. Pe acesta av ndu l ntip rit n sine i Pavel a spus : «A a alerg, nu f r s v d nimic ; a a lovesc cu pumnii, nu ca b t nd aerul» (1 Cor. 9, 26).

C ci Dumnezeu f r s fie v zut n Sine, nici mprt it, totu i n alt n eles se vede i Cel necuprins se cuprinde. De aceea, i David ne cere s c ut m pururea fa a Lui (Ps. 104, 4), ca av nd n noi ntip rirea dumnezeirii, s ne mp rt im de mult i negr it har i de bucurie i pl cere dumnezeiasc . A a zice David c tre Dumnezeu despre sine nsu i : «S tura m voi, c nd voi vedea slava Ta» (Ps. 16, 15). C ci, celor ce v d pe Dumnezeu n adev r i n Duh, ncepe s li se arate multa i nesf r ita slav a luminii fe ei dumnezeie ti.

i desf tarea i bucuria izvor toare din ea le este celor ce o p timesc nesecat i, a a zic nd, de nesuportat din pricina cov r irii ei, iar celor ce n au v zut o i n au

Hristos. i atunci cum se mai vede suferin a Lui i dragostea Lui n stare s primeasc aceast suferin ?

637 b. Frumuse ea lui Dumnezeu «nu e un ipostas propriu», n sensul c nu alc tuie te un ipostas de sine ca celelalte trei persoane dumnezeie ti, dar nu n sensul c n ar fi ntemeiat intr un ipostas, sau n cele trei ipostasuri ale Sfintei Treimi.

gustat o, de nepovestit i de ne n eles. C ci dac nici un cuv nt n ar putea descrie dulcea a mieriilor celor ce n au gustat o, ce me te ug ar putea s l mureasc cele mai presus de minte celor ce nu le au v zut i nu s au mprt it de bucuria i de desf tarea dumnezeiasc din ele? Dar despre acestea, p n aci.

Deci, Sf ntul Pavel, av nd credin a n Dumnezeu ntemeiat n ipostas () i chipul m re i mai presus de frumuse e, dar neipostatic () al lui Dumnezeu⁶³⁸, a spus c umbl m prin credin (2 Cor. 5, 7), adic prin cea ntemeiat ntr un ipostas (), dar nu printr un chip v zut n ipostas; adic prin credin a care nu pricinuiete ndumnezeirea nen scut . C ci, zice Sf ntul Maxim : «Numesc ndumnezeire nen scut iluminarea dumnezeirii prin chipul afl tor n ipostas, care nu e f cut , ci se arat n mod nen eles n cei vrednici. Totu i prin chip se vede frumuse ea»⁶³⁹. Despre aceast frumuse e zice Marele Vasile : «Ce e mai vrednic de iubit dec t frumuse ea dumnezeiasc ?». i iar i : «Frumuse ea adev rat i preaiubit i v zut numai cu mintea cur it e cea din jurul firii dumnezeie ti i fericite».

De aceea, i Pavel s a m rturisit pe sine «simplu n cuv nt, dar nu n cuno tin » (2 Cor. 11, 6). C ci era mare n cuno tin , prin care cuno tea din parte pe Dumnezeu cel mai presus de n elegere, n chipul inteligibil vrednic de Dumnezeu.

Aceast cuno tin din parte o avea i Moise, v z torul de Dumnezeu, care vedea chipul dumnezeiesc cel nev zut n ipostas, i frumuse ea Lui. De aceea, zice: «Dac am cunoscut c am aflat har la Tine, arat mi te

638. Sf. Pavel avea ncredin area despre chipul ipostatic, sau personal al lui Dumnezeu, prin tr irea unei iradierii din El, dar nu vedea acel chip ipostatic nsu i.

639. Sf. Pavel nu vedea chipul ipostasiat, dar vedea frumuse ea ce iradia din El.

ca s Te cunosc i s Te v d» (Ie . 33, 13). Deoarece promise odinioar ar tarea dumnezeiasc i slava frumoase ii, dar nu n ipostas, cere i aceasta, ca unul ce s a f cut mai des v r it⁶⁴⁰. Dar Dumnezeu nu a consim it, deoarece aceasta nu e cu putin nici unui suflet n eleg tor i nici unei vederi, nici chiar celei ngere ti, ca una ce ntrece hotarele a toat cuno tin a. Moise era v z tor de Dumnezeu i vedea pe Dumnezeu n ntuneric, dar nu n ipostas, ci n chip i frumoase e inteligibil , f r suportul ipostatic (personal)⁶⁴¹. A a se poate vedea Dumnezeu, cum a spus i Moise i Ilie i, simplu gr ind, toat ceata atot dumnezeiase a proorocilor.

Deci umbl m prin credin a ntemeiat n ipostas (), care se na te din cele contemplate n jurul lui Dumnezeu i i ia nt rire din slava ce str luce te din frumoase ea fe ei Lui i m rturia din chipul ntip rit al luminii Lui mai presus de str lucire, i nu prin credin a ce se na te n auz din cuv ntul simplu⁶⁴². Iar

640. Moise vedea i el chipul lui Dumnezeu n frumoase ea ce iradia din El i era ncredin at deci despre chipul Lui ipostatic, dar nu L vedea n ipostas.

641. Se poate deci rezuma cuprinsul acestei dezvolt ri astfel : se vede frumoase ea lui Dumnezeu i n acest sens i chipul Lui, dar nu n ipostas ; dar v z torul tie de acesta prin ceea ce vede, prin ceea ce iradiaz din ipostas.

642. Se precizeaz din nou n elesul credin ei ntemeiat ipostatic, att fa de credin a ntemeiat pe auz, ct i fa de vederea ipostasului, sau ipostasurilor dumnezeie ti. Credin a ntemeiat ipostatic e credin a ce se na te din lumina ce iradiaz din Dumnezeu, din slava Lui, care n acest sens se poate numi i chipul Lui, dar care nu e un chip v zut ca ipostas. Acesta din urm ntrece puterea oric rei creaturi de a L vedea, chiar i a ngerilor. Dar credin a ce se na te din vederea slavei i luminii dumnezeie ti, din cele v zute « n jurul lui Dumnezeu », adic din energiile Lui necreate, e deosebit totu i de credin a din auz, pe baza cuv ntului simplu. Ea e o experien a prezen ei lui Dumnezeu prin lucrare, dar nu o vedere a fiin ei Lui.

Dac am reveni la cele trei categorii de cunoa tere a es torului: cunoa terea lui din auz, din vederea p nzei esute de el i din vederea

dac aici umblăm prin credință, întemeiată în ipostas, și nu prin chipul văzut în suportul său ipostatic, sau personal, (2 Cor. 5, 7), în veacul viitor nu mai e nevoie din credință. De aceea, aici avem credință întemeiată în ipostas; și deoarece atunci se va vedea mai limpede chipul preamărit al slavei, aici acest chip se vede mai umbrat. «Aici, cum zice Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu, se adună o întipărire din altceva într-o icoană a adevărului, care înseamnă un chip umbrat». Atunci va fi vederea «față de față» (1 Cor. 12, 13) și «ncetarea a ceea ce e din parte, prin artarea a ceea ce e desvârșit» (1 Cor. 13, 10). «Acum, cum zice Fericitul Augustin, vederea din parte a lui Dumnezeu constă în răpirea întregului suflet rațional de iubirea slavei Lui»⁶⁴³. Când în această dragoste sufletul se face unitar și privește în mod unitar ascunsul cel unic și mai presus de toate al lui Dumnezeu. Din chipul, din frumusețea și din fața aceasta se umple de strălucire, se înfrumusețează și se luminează toată mintea, umplându-se de strălucire și luminându-se duhovnicește și mai presus de lume. Prin acestea se simplifică, se naște și se umple de uimire puterea văzătoare a ei. Dar tot prin acestea se luminează sufletul în mod tainic și se umple de desfătare dumnezeiască și de veselie. Și, ca să spun pe scurt, prin acestea se slăvesc și se îndumnezeiesc cei ce iubesc vederea și auzirea dumnezeirii și se fac prieteni, următori și văzători ai lui Dumnezeu în persoană, credință ipostatică este identică cu cunoașterea esenței din vederea pănzei lui, dar nu din vederea chipului lui personal, pe când cea din auz este identică cu cunoașterea esenței din simplu auz; al treilea caz nu este posibil la Dumnezeu. Deosebirea între credință ipostatică și cea a cunoașterii esenței din vederea pănzei esute de el, este că în pănză nu se vede lucrarea prezentă a esenței, pe când în această credință se vede însăși lucrarea prezentă a lui Dumnezeu, slava și lumina care iradiază din El. Ca și cum am vedea minile esenței lucrând, dar nu și am vedea fața.

643. Acum începe să fie cunoscut în Răsărit Fericitul Augustin, cum se vede și din învățătura Sf. Grigorie Palama despre purcederea Sfântului Duh.

nezeu, nc fiind lega i cu trupul. De aceea, str v d i oglindesc din parte, printr o sim ire n eleg toare, ferircirea bun t ilor viitoare i starea veacului acela, «pe care nici ochiul nu le a v zut, nici urechea nu le a auzit, nici inima omului nu le a nc put» (1 Cor. 2, 9).

53. *T lcuire la cuvintele: «Ierusalimul ce se zide te ca o cetate ai c rei p rta i se adun la un loc. C ci acolo s au suit semin iile, semin ii ale Domnului, spre m rturie lui Israel» (Ps. 121, 2—3).*

Ierusalimul se t lcuie te ca loc al p cii i este chip al locului lui Dumnezeu, adic al sufletului ce are n sine pacea cea ntru Hristos. C ci nu orice suflet are n sine pacea cea ntru Hristos i poate primi numele p cii, ci cel care se zide te ca o cetate i are piatra cea din capul unghiului, pe care «a a ezat o Domnul n Sion potrivit f g duin ei, piatra cea de mult pre » (Is. 28, 16). Iar Sionul este v rful v z tor al Ierusalimului, care e chipul min ii v z toare a sufletului, plin de pace. C ci dac ai c uta n alt parte, n ai putea afla mintea observatoare i privitoare a n l imilor adev rului. Ea nu e dec t n inima, care a primit pacea cea ntru Hristos i s a ridicat ntreg la o stare izvor toare de pace⁶⁴⁴. Ierusalimul e, deci, sufletul care petrece n pacea dumnezeiasc , av nd

644. Se afirm trei lucruri: a) mintea vede pe Dumnezeu ; b) dar numai adus n inim , c ci inima are o deschiz tur spre infinitatea lui Dumnezeu; c) dar numai o inim care a sc pat de tulburarea oric ror griji i g nduri poate face loc n ea min ii v z toare, c ci numai ea se deschide spre Dumnezeu. S ar putea spune c exist o colaborare ntre minte i inim i pe un plan inferior al vie ii lor: mintea e n acest caz ocupat de chipurile lucrurilor, iar inima de grijile pentru ele, sau de afec iunile fa de ele. Pentru ca mintea s poat vedea pe Dumnezeu n inim , trebuie ca mintea s fie cur it de chipurile lucrurilor, iar inima de grijile legate de ele.

piatra cea din capul unghiului i pietrele preioase rotunde din Sfintele Scripturi, de care se sfarm fiarele ce se grabesc surse n muntele lui Dumnezeu; care are i asfaltul, adic smerenia pe care o produce Duhul Sfnt i care tope te i neteze te nvrtto area mpietrit a inimii cu focul dumnezeiesc, prefacnd o n duh zdrobit (Ps. 50, 19) i umilit; i ape din ploi, date Mntuitorului, care curg din rurile inimii; ba nc i lemnele neputrezite n vederea unirii, ca ni te gnduri ale fptuirii adevrate; apoi cuie i sfredelul care pricinuiete frica i silete spre mplinirea poruncilor dumnezeie ti; dar i pe Cuvntul dumnezeiesc ca ziditor i pe cei de dup El, adic pe cei ce crmuiesc cu tiin a primit de la El puterile suflete ti; i, simplu grind, uneltele de zidire, postul, privegherea, cntarea, citirea i celelalte, ca s spun pe scurt, cte le am primit de la Cuvntul ntrupat (prin unealta raionii), spre nfpuirea modului virtu ii⁶⁴⁵; i frnghia de finic, adic sfinitelegi ale lui Dumnezeu din Scripturi; i lumina cunoscut cu mintea i soarele mai presus de toat strlucirea i toate cte r sfrng lumina n suflet. Ca s spunem totul deodat, toate cte se folosesc n chip vzut spre zidirea unei ceti le are n chip dumnezeiesc i duhovnicesc, sufletul. Cci, el este Ierusalimul n eles cu mintea i el se zide te ca o cetate spre locuin lui Dumnezeu Celui peste toate, Treimii celei fr de nceput i de via fc toare. Cci, a spus: «Eu i Tat l vom veni, desigur duhovnice te, i loca la el ne vom face» (Ioan

645. «...». Expresia poate fi neleas n ambele sensuri date n traducere. Dar ambele sensuri pot fi mbinate. Logosul ntrupat a dezvoltat ra iunea uman, pe care a asumat o, n modul virtu ii i drept urmare noi n ine putem actualiza n mod s n tos ra iunea firii noastre n modurile virtu ilor. vorba aci nu de ra iunea care ra ioneaz, ci de ra iunea constitutiv a firii umane. Dealtfel ntre acestea dou afl toare n om exist o leg tur. Ideea e de la Sf. Maxim Mrturisitorul.

14, 23), ca i c nd ar zice: «Îl vom face cetate; i cetate cu adev rat minunat , ntins la nesfr it»⁶⁴⁶.

De aceea spune: «Ierusalimul ce se zide te», nu zidit. C ci dac Cel ce locuie te n suflet e necuprins, cu drep tate e s se ntind i sufletul la nesfr it. Tot de aceea zice: «Ce se zide te ca cetate» nu «cetate ce se zide te». C ci, ntruc t sufletul se zide te i ntruc t din mbinarea multor lucruri felurite se alc tuie te o unic zidire n tins n n l ime i n lungime i n l ime spre locuin a Împ ratului f r de nceput, foarte potrivit i se spune «cetate». Dar ntruc t zidirea lui nu prime te o margine, datorit s l lui i n el a Celui nesfr it, care nu e pro priu unei cet i ce se zide te, sufletul s a numit, pe drept cuv nt, n Sfintele Scripturi, nu cetate zidit , ci «ca cetate ce se zide te». Iar semnul v dit c e Ierusalim, dar c e ca o cetate ce se zide te, este c cei p rta i de el, adic pu terile lui, se adun la un loc i nu se mpart, nici nu r t cesc mpr tia i, ci petrec netulburat n pacea cea ntru Hristos, fiind aduna i la un loc i avnd o unitate ntre ei. Apoi, pentru a des vr i adunarea la un loc a p rta i lor cet ii, mai d i un alt semn i anume c «acolo s au suit semin ii, semin iile Domnului, ca m rturie lui Israel». Pe cei ce mai nainte i a numit p rta i, acum i nume te «semin ii». C ci puterile sufletului nu s nt de un neam str in. Iar cele ce s nt simplu semin ii ale sufletului se fac semin ii ale Domnului, fiind f cute trepte dumnezeie ti i mai presus de lume n sufletul plin de pace⁶⁴⁷.

646. Sufletul se poate deci ntinde la nesfr it. Are n sine aceast virtualitate. Dar ea se actualizeaz dac are pe Dumnezeu ca cuprins. Altfel se ngusteaz dup lucrurile m rginite, sau r m ne mereu n planul m rginit.

647. Puterile sufletului, devenind n suflet trepte spre Dumnezeu, s nt at t de ntip rite de puterea dumnezeiasc , at t de preschimbate, nc t se pot socoti i ca ale lui Dumnezeu. C ci prin ele nu numai sufletul urc spre i n Dumnezeu, ci i Dumnezeu coboar la el. In ele se nt lne te Dumnezeu cu omul.

Iar prin aceasta se fac m rturie i n t rire lui Israel, sau min ii care vede pe Dumnezeu, i mplinesc toate un singur lucru al lui Dumnezeu: cunoa terea Lui⁶⁴⁸. i toate aceste puteri n eleg toare ajut la zidirea cet ii lui Dumnezeu Atot iitorul, pa nic i sf nt . C ci cu ade- v rat n ea s au n l at puterile suflete ti ca ni te trepte, f c nd mintea purt toare de Dumnezeu i p truns de Dumnezeu, v z toare de Dumnezeu. C ci precum este cu neputin semin iilor sau puterilor sufletului mpr - tiate i st p nite i mp r ite de lucruri str ine s se fac trepte i s zideasc sufletul, ntruc t nefiind adunate la un loc, nu l pot face loc al p cii, nici Ierusalim ce se zide te, ca s vad cineva n el lucrarea n eleg toare, a a adun ndu se acestea la un loc, este cu neputin s nu se nal e n el ca trepte n eleg toare i departe conduc toare n Domnul, congl suind cu mintea care vede pe Dumnezeu i ap r nd o. C ci, atunci c nd sufletul se zide te duhovnice te ca cetate, ntr o a ezare pa nic i lini tit , i p rta ii sau puterile lui s nt adunate la un loc, puterile n eleg toare se nal ca ni te trepte ale Domnului i se or nduiesc unitar, alc tuind n chip con tient o oaste unit , aliat cu mintea care prive te pe Dumnezeu. Atunci c nt i tu nceti or: «Ierusalimul ce se zide te, ca cetate ai c rei p rta i s au adunat la un loc; acolo s au suit semin iile, semin iile Domnului, m rturie lui Israel» n Hristos Iisus, Domnul nostru.

54. *Despre acelea i.*

Dar, poate n ar fi cu totul nepotrivit s ad ug m la cele spuse i aceasta. Dac voie ti s cuno ti c a nceput s umbreasc din pace lumina dumnezeiasc sufletul t u; dac voie ti s tii c sufletul t u e un Ierusalim ce se zide te ca o cetate; dac bagi de seam c p rta ii lui s nt

648. Toate puterile sufletului, deci i sim irea i n zuin ele lui, contribuie la cunoa terea lui Dumnezeu.

aduna i la un loc, adic toate gndurile i puterile lui s au adunat mpreun i voiesc s fie ntr o unitate, ca s nu fie o cetate dezbinat , ci s l zideasc n chip unit ca pe o cetate; dac se suie n acest Ierusalim ce se zide te ca o cetate, semin iile Domnului, sau puterile cele mai generale ale sufletului, ajunse dumnezeie ti i n l ndu se duhovnice te i f c ndu se ca ni te trepte; dac vezi s vr indu se acestea n tine, s nu ncetezi s zide ti astfel mai departe. Adu i aminte de turnul dezbin rii i de zidirea lui i de desp r irea limbilor (Fac. 11, 1—9) i cunoa te c nu toat zidirea e bun , chiar dac pare din afar astfel.

Vorbind, ndeob te, cei ce au ochi v d dou feluri de zidiri i de trepte. Una ce se face spre bine i spre loca al lui Dumnezeu. Iar semnul ei este c p rta ii ei s nt aduna i la un loc i semin iile ei s nt semin ii ale Domnului ce se nal n ea, vestind sufletului lucruri mari, minunate i pricinuitoare de pace, de iubire i de sfin e nie, i zidind ul.

Iar alta ce se face spre r ul i spre pierderea sufletului. Semnul ei nemincinos este mp r irea limbilor spirituale i o cumplit tulburare. Iar sfr itul e c se face s la patimilor, cum s a f cut turnul dezbin rii s la er-pilor.

Înva , deci, deosebirea celor dou zidiri i nu vei mai gre i, c nd voie ti s alegi dintre am ndou pe cea mai bun . Dac nu s nt st p nite din vreme n vreme i de multe ori ad ncurile inimii tale de pacea i de unirea g n-durilor i de lumina n eleg toare; dac nu se urc din vederea lui Dumnezeu o pl cere negr it n inima ta; dac nu porne te din cea mai din mijloc nc pere a inimii tale o reaprindere i o lucrare duhovniceasc cu temeiul n-tr un ipostas⁶⁴⁹, nc t s i se par adeseori c ai biruit

649. « » e o lucrare nesubiectiv i nu de sine, ci pornind din fiin a sau din ipostasurile dumnezeie ti.

m dularele trupului printr o bucurie i o lumin n eleg toare i printr o vedere adnc i tainic ce vine de sus, n inim ; dac nu gust sufletul t u n chip duhovnicesc taine negr ite; dac nu se produce n tine n chip unitar i dintr odat o bucurie negr it i o uimire ne neleas ; dac nu prime ti sfin enia lui Hristos r s rind n untrul t u, — cunoa te c sufletul t u nu este Ierusalim, nici nu se zide te ca o cetate i nici p rta ii sau g ndurile lui nu s nt adunate la un loc, nici semin iile sau puterile generale nu s au f cut semin ii ale lui Iisus, nici nu se suie n suflet lucruri minunate bine or nduite, dezv luind min ii i ar t ndu i «cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului, nep rta de Duhul dumnezeiesc, nu s au suit» (1 Cor. 2, 9). i ia seama s nu zide ti turn spiritual de dezbinare, al c rui sfr it e distrugerea i mp r irea limbilor spirituale i tulburare i pieire total , cum s a spus nainte.

Am voit s spun care este pricina pentru care unii au sufletul lor ca o cetate a Ierusalimului ce se zide te i care e pricina zidirii i pieirii turnului dezbin rii; i pentru ce p rta ii celui dint i s nt aduna i, iar n turnul dezbin rii se nt mpl mp r irea de multe feluri a limbilor. Dar am renun at la aceasta, cru nd auzul ascult torilor printr o vorbire mai scurt .

55. *T lcuire la: «Aceia erau de neam bun de la r s riturile soarelui» (1, 3).*

Cei de neam bun de la r s riturile soarelui s nt cei de la r s riturile ilumin rilor i ar t rilor soarelui n eleg tor al drept ii, nnobila i i mbun t i i prin privirea i vederea n elegerii ndreptat spre Dumnezeu; cei ce «s au n scut nu din s nge, nici din voia b rbatului, nici din voia trupului, ci de la Dumnezeu» (Ioan 1, 19). S nt cei a c ror inim i minte petrece n palatul dumnezeiesc din ceruri i care s au nvrednicit de convorbirea cu

Dumnezeu i s au mp r t it de taine dumnezeie ti i negr ite ale Împ r iei. S nt cei ce s au f cut trupul lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, i m dulare din parte (1 Cor. 12, 27) i contrupe ti cu El i mpreun mo tenitori i mpreun p rta i cu El (Efes. 3, 6), av ndu L ca mo tenere pe El nsu i i pe Tat l, Dumnezeu dintru cele prea nalte, ajun i p rta i ai dumnezeie tii firi (2 Petru 1, 4), mai presus de cuv nt. S nt cei ce au fost pecetlui i cu Sf ntul i de via f c torul Duh (Efes. 1, 13), de care se fac p rta i i ntru care vie uiesc i v d. S nt cei ce s au mbr cat n ve mintele albe (Apoc. 4, 4) i proprii ale Duhului i n tunici cusute n aur, n pietre scumpe i m rg ritare. S nt cei ce poart coif i cunun i pietre de rubin i diamante i tot felul de pietre pre ioase. S nt cei ce m n nc i beau la masa mp r teasc o m ncare de care nu se satur i un nectar de care nu se plictisesc. C ci toate s nt Duh i ei se mp r t esc de cele duhovnice ti. Multe s nt minunile ce se s v r esc n acele cur i mp r te ti. Se afl acolo un foc ce r core te i se reaprinde, se mi c mpuns turi ale iubirii, exist o ap vie, gr itoare i produc toare de r uri de via a ve nic ; se afl acolo un aer bine mirositor la respirat i Duhul d t tor de via i lumina razei unitare n trei str luciri, dar n acela i timp simpl i mai presus de fiin .

De aceea, ace tia, ca ni te v z tori i p rta i de mari desf t ri, s au desp r it de cele de jos i s au unit cu cele de sus. Au p r sit vederea celor v zute i s au d ruit ntregi celor g ndite. Au trecut peste cele trec toare i s au statornicit n cele statornice. Stau jos pe rogojin i umbl printre cele de sus. Trupul i leag i i trage n jos, dar Duhul se apleac i dezleag leg turile arse. Îndat ce au fost dezlega i, zboar mai presus de ceruri cu uimire i repeziciune. S au unificat prin privirea unitar spre Dumnezeu. S au nsingurat dinspre toate n privirea singuratec spre Dumnezeu. S nt muta i de la o slav la

alt slav (2 Cor. 3, 18) mai mare a Duhului i trec de la o bog ie la o bog ie mai mare i se desfat de cele negrite. i au zis: «Bun este această bog ie a slavei i a desf t rii» i n timp ce priveau la ea, au fost uimi i de una mai mare ca cele dinainte i ar tau lor n i i goi de toate i s raci. Au r mas nm rmuri i, sau mai bine i mai propriu zis, au r mas cu gura deschis de extaz i o alt bucurie a cuprins inima lor. Urmeaz Împ ratului puterilor i petrec n convorbire cu El i d n uiesc mpreun cu ngerii, cople i i de rev rs rile unui a a de mare har, mai mult dec t bucura i de acea negrit mo - tenere i nespus iubire de oameni. Ace tia s nt, pe c t socotesc eu, cei de neam bun de la r s riturile soarelui n Hristos Iisus, Domnul nostru, a C ruia fie slava i st p nirea n veci. Amin.

C nd mintea vede n Hristos adev rul n chip unitar, e vremea de a t cea (Eccl. 3, 7). C ci e vremea n care se bea nectarul dumnezeiesc al bucuriei i al veseliei duhovnice ti; e vremea vederilor de tain i al mp rt irii de lucrurile mai presus de fire. De fapt atunci mintea vede limpede potirul n m na Domnului, plin de vinul amestec rii neamestecate⁶⁵⁰, contempl c t se poate de v dit, turnarea din acesta n acesta (Ps. 74, 8) i cunoa te l - murit c drojdia lui nu s a de ertat (Ps. 74, 8)⁶⁵¹. C ci

650. Probabil pentru c s ngele Domnului este unit f r amestecare cu dumnezeirea, ca ntreaga fire omeneasc . S ngele Domnului e plin de dumnezeire i totu i nu nceteaz de a fi s nge dup fire. Potirul ni l d prin preot Hristos nsu i, cum se vede n unele icoane române ti pe sticl , n care Hristos stoarce n potir vinul viei ce cre te din coasta Lui. Dar avem nevoie de preot pentru a ti c nu noi ni l d m. Iar cel ce ni l d trebuie s fie preot, sau mijlocitor, pentru c i Hristos e Preot, sau Arhiereul, sau Mijlocitorul suprem. Ca atare trebuie s fie p rta la preo ia lui Hristos. Nu ni l putem da noi n ine.

651. Turnarea dintr un potir n altul indic poate practica de la Proscomidie, c nd se toarn vin dintr o sticl in potir, sau poate c se menioneaz practica de a se turna vinul pref cut n s nge dintr un potir n altul pentru mp rt irea unui num r mare de credincio i. Iar acest

str fundul rev rs rii bun t ii dumnezeie ti i, a a zic nd, ad ncul bog iei i cap tul harului nu se descoper ni- m nui din noi de ertat n via a de acum, chiar dac s ar nvrednici de cel mai nalt urcu spre Dumnezeu i de cea mai mare ndumnezeire. C ci cap tul i des v r irea se p streaz tuturor spre mp rt ire n veacul viitor, «Înc nu s a ar tat ce vom fi», dup ucenicul ce se rezema pe piept (1 Ioan 3, 2). Iar dup Sf ntul Pavel, «acum cunoa tem din parte» (1 Cor. 13, 9—10), «dar atunci des v r itul». C ci atunci p c to ii vor bea cu drep ii din potirul dumnezeiesc de tain i din ceea ce e des v r it, ajun i, dup ce oglinzile se vor desface i adev rul se va descoperi n chip v dit, la sim irea tainei care acum e acoperit n chip tainic.

Drep ii, ca s se poat bucura mai des v r it de r s- pl tirea n dejdii n Dumnezeu, primind roada faptelor virtuoaase, c ci despre ei s a scris: «Îmb ta se vor din gr - simea casei Tale i din izvorul desf t rii Tale i vei ad pa pe ei» (Ps. 35, 9); despre ei a spus i Domnul c i va chema n Împ r ia Tat lui i le va sluji lor (Luca 12, 37), dup ce le a f g duit c vor bea i paharul nou n Împ r ia lui Dumnezeu (Matei 26, 29) i se vor veseli. Iar p c to ii vor bea spre a se umple de am r ciunea m niei i de ntristarea ve nic ; i vor gusta at ta c t s tie de ce nectar prea dulce se vor lipsi n chip nefericit din nescotin a lor. La gustarea acestuia n vremea de fa ne ndeamn , spre m ng iere, dumnezeiescul David, zic nd: «Gusta i i vede i c e bun Domnul» (Ps. 33, 8). Dar p c to ii nu se ntorc spre El. Îns cei ce se ntorc, ascultând, precum se cuvine, de porunc , i v d potirul i turnarea din acesta n acesta, simt din am ndou p r ile, i de aici

act poate nsemna c din trupul lui Hristos s ngele Lui trece n potir, sau n trupul celor ce se mp rt esc, mpreun cu Duhul Lui de jertf . Dar drojdia nu se gole te deplin, ar t ndu se c Duhul de jertf i de iubire al lui Hristos r m ne neepuizat.

i de acolo, chem rile pline de har binevoitor⁶⁵²; i beau i se bucur i i ndulcesc deplin sim urile sufletului i cnt , cum se cuvine, cnt ri pline de mul umire (euharistice) lui Dumnezeu, strig nd: « i paharul T u este mb t ndu ne pe noi ca un prea puternic» (Ps. 22, 7); sau: « i mila Ta cea necuprins , dat nc de acum, ca dintr un sn ad nc, ca un vin, ne va urma pe noi n toate zilele vie ii noastre» (Ps. 22, 8) adev rate, adic celei viitoare, statornice i nemuritoare. C ci pururea vom avea bun t ile dumnezeie ti viitoare i vom fi n ele, de vom gusta din am ndou p r ile vinul potirului de via f c tor i nou, aflat n m na Domnului i vom bea din el n toate zilele. Deci din ceea ce e ar tat, cunosc, n chip cuvenit, ceea ce e ascuns; i din ceea ce se vars au dovada a ceea ce e la temelie; i din parte, ca dintr o arvun , i dau cu socoteala de ceea ce vor avea n viitor.

De aceea, v dit fiind c drep ii se vor mp rt i acolo mai bogat i n chip mai ob tesc⁶⁵³ de cele ce se mp rt esc n parte nc de acum, ct s nt pironi i n trup i n grosime i n ntunerecul de jos, David, pe drept cuv nt, n a zis cu totul l murit c vor bea atunci drep ii i p c to ii, ci spun nd ceea ce e ndoielnic: c poate vor bea p c to ii, a ntrel sat s spun ceea ce e recunoscut i v dit: c drep ii vor bea. C ci dac vor bea, poate, p c to ii, ar fi de mirare s nu bea drep ii. Lucrul acesta e v dit, odat ce ei se mp rt esc nc de acum at ta de b utur , nc t se i veselesc i strig : «Veselitu m ai pe mine, Doamne, ntru f pturile Tale i ntru lucrul m ini

652. Turnarea dintr un potir n altul e pentru cei ce se mp rt esc o chemare ce vine i din Hristos, de unde curge s ngele, i din potir, unde curge i de unde se mp rt esc nu numai c nd se mp rt esc de Hristos propriu zis, ci permanent, f r ca jertfa lui Hristos, de care se mp rt -esc, s se epuizeze.

653. Împ rt irea euharistic a mai multora cu Hristos n timpul vie ii p m nte ti e un chip al faptului c n via a viitoare se vor mp rt i to i drep ii de Hristos ntr o comuniune universal .

lor Tale m voi bucura» (Ps. 91, 4). C ci prin «lucrurile m nilor» Lui, arat c ine i ntinde potirul plin de vinul amestec rii neamestecate i c l toarn pe el cu foarte mult iubire de oameni din acesta n acesta (Ps. 74, 8) i p streaz drojdia din el pentru viitor. Dar acum strig iar i, mb ta i, c tre Dumnezeu: «Paharul T u este m b t ndu m pe mine, ca un prea puternic» (Ps. 22, 5), n Hristos Iisus i celelalte⁶⁵⁴.

C nta voi ie Celui ce m ai f cut pe mine i Te voi l uda pe Tine, Prea nalte, Cel ce ai v rsat peste mine milele Tale prin har. Degetul T u cel sf nt m mbolde te, Preaiubitorule de suflet i Preabunule Împ rate, n cel mai din mijloc l untru al inimii mele (Ps. 71, 18), ca s cunosc c Tu singur e ti Cel ce faci lucruri minunate i neobi nuite i mi ti, cum se cuvine, literele sfintei Tale m ini n cartea vie ii prin atotdumnezeiescul T u Duh i m preg te ti s v d cu sim ire i s m ntip resc prin m na Ta n sim urile n eleg toare, n chip propriu, de frumuse ea Ta mai presus de uimire. Toate s nt pline de veselie i de bucurie tainic n Hristos Iisus, Domnul nostru.

Exist o pace, mai mult p rut dec t adev rat . cea a trupului care se desfat , care pricinuie te mult grij sufletului, chiar dac pentru o vreme ia nf i area pref cut a lini tii. i exist o pace a sim urilor, produs de nchiderea i de fuga lor de toate, care este urmat de lini te. Dar i aceasta, m car c e neasem nat mai bun dec t cea dint i, e de scurt durat . C ci c nd sufletul e tulburat de g nduri, p time te ntreg omul, ca i atunci c nd e tulburat trupul. Dar exist pacea a treia, mai presus de a sim urilor i a trupului. Ea const n lini tea puterilor sufletului i a omului din untru. Ea

654. Euharistia mbat de «be ia treaz » a entuziasmului n scut din nt ilnirea n dragoste cu Hristos. Aceasta este, pe drept cuv nt, nc un motiv pentru care n Euharistie se folose te vinul ca element care se preface n s ngele Domnului.

vine din purtarea i s rguin a cea bun , din rug ciunea mai curat , din pl nsul mai dulce, din rostirea cu pl cere a cuvintelor dumnezeie ti.

Dar aceasta nc nu nseamn des vr irea p cii. C ci precum tr mbi a ul sau c nt re ul la chitar nu poate r m ne ne nctat la lucrul s u, deoarece, suferind n chip necesar uneori de osteneala m inilor i alteori din pricina vreunei neputin e sau a unei mprejur ri de boal , tr mbi a ul nu poate trâmbi a i c nt re ul la chitar nu poate mi ca totdeauna cu putere coardele, a a i sufletul care i c rmuie te in chip armonios puterile sufletului, nu r m ne totdeauna neschimbat n starea aceasta, ci uneori e stingherit de vreo m nie, stârnit cu voie sau f r voie de ceva, sau de vreo dorin de schimbare i de tr nd vie, fiind una dintre f pturi i afl ndu se legat cu gr simea i cu greutatea trupului. Dar c nd prime te prin har prezen a Celui nef cut, care a f cut toate, i se mp rt e te de Duhul neschimbat i de via f c tor, se umple de o via preschimbat i minunat , pricinuit de Duhul de via f c tor i se bucur de o via mai presus de fire i cu totul neschimb cioas . i precum viaz datorit puterii de via f c toare, a a i vede, c ci Duhul de via f c tor e i lumin . i se bucur v z nd cele mai presus de fire ale Celui mai presus de fire i se bucur de pacea care ntrece toat mintea (Filip. 3, 7), datorit lucr rii de nviorare i luminii mai presus de minte a Celui mai presus de minte i bucuriei tainice de cele v zute.

În aceast pace sufletul nu se schimb c tu i de pu in, nici nu sufer de oboseal , nici nu e tulburat de cursele i de uneltirile vr jma ului, ci prive te ntr o mi care ne nctat pe Dumnezeu i cele din jurul Lui, prin puterea i mi carea, ba s ar putea spune i prin voia lui Dumnezeu i a Duhului neobosit care lucreaz n inim din temelia ei ipostatic , (personal), nu cum i nchipuie unul sau altul, ci cum singur Duhul tie, care «cerce

teaz i cunoa te ad ncurile lui Dumnezeu» (1 Cor. 2, 10) i nva pe cei p rta i de El, printr o sim ire a sufletului. Deci p n ce ne s rguim s aprindem n noi, printr o vieuire lini tit , harul Duhului i nu L stingem, i p n ce s ntem plini de sfin enia i de pacea negr it i mai presus de fire a lui Dumnezeu n Treime, purt m cu adev rat, precum s a spus, n smerenie, iubire i rug ciune, pacea trupului i a duhului i a sufletului n chip neobosit⁶⁵⁵.

C ci pacea cu osteneal nu e nc pacea des v r it , ci pricinuitoare a celei des v r ite. Cea des v r it , potrivit celor spuse, se tr ie te cu totul f r osteneal , n odihna sabatismului des v r it i a odihnei n Hristos⁶⁵⁶.

Afl nd tu cum, nefiind, ai fost f cut, i cunosc nd cu bun tiin pe Cel ce te a f cut i te a pl smuit, i n e leg nd pricina trecerii tale la existen f r o mi care a ta dinainte, de cugeti bine, alipe te te cu iubire pe tine ntreg, cu toate sim urile tale, de prea dulcele Iisus i Dumnezeu, F c torul i Ziditorul t u, pentru buna f ptuire i pentru vederea fe ei Lui⁶⁵⁷. C ci vie uind astfel, ntru f ptuire i vedere, vei dob ndi multe daruri ale lui Dumnezeu i te vei face dumnezeu i duhovnicesc i asemenea, ntreg, tu, f ptur , cu Ziditorul, veselindu te venic mpreun cu Domnul t u i cu Tat l n iubirea lui Dumnezeu i n odihna cea ntru Dumnezeu, prin Iisus Hristos, n vecii vecilor, ie ind din toate cele v zute. Amin.

655. Ultimele dou alineate s nt foarte alterate n textul din Filocalia greac .

656. Sabatismul e un alt nume pentru odihn , de la s mb ta (ziua a aptea), n care Dumnezeu s a odihnit de crearea lumii (Evrei 4, 10; Sf. Maxim M rt., *Capete gnostice* II, 64). Aci vorbind i de «sabatism» i de «odihna» n Hristos, autorul n elege poate odihna lui Dumnezeu i a noastr de lucrurile create, dar i odihna n Hristos ce urmeaz aceleia, cea dint i fiind reprezentat de s mb ta, iar a doua de duminica.

657. Am fost f cu i pentru urcu ul spre unirea cu Hristos prin cele dou etape : prin f ptuire i vedere (contemplant).

56. Cînd am văzut că îl am cunoscut, prin vedere în alegtoare, de unde am venit aici în chip atât de minunat și unde voi ajunge la sfîrșit, și cînd mi s'încipui, în al treilea rînd, pe Cel ce m'a adus la ființă și m'împoartă și m'îva duce la sfîrșitul meu, în aleg pe Tatăl negrit, și nu mi mai este necunoscut iubirea Lui. Drept urmare, privesc oarecum ca în oglindă taina scopului Lui cu mine. Pentru aceea mă înveselesc de acestea trei cum n'ar putea să spun cineva. Dar veselia aceasta a a de mare e urmată adeseori de o tristețe tot a a de mare, cunoscîndu-mă pe mine în chip neîndoielnic, petrecînd în mod nevrednic de chemarea mea. Pe urmă văzînd cum mi ar fi slava Ta cea neapropiată prin zidire și în alegînd cum mi ar fi iubirea Ta negrit față de mine, prin întruparea Unuia Născut Fiului Tău și cunoscînd unirea Ta cea negrită și mai presus de fire cu mine, a a cum mi o înfățișezi într-o împărăție negrită pururea izvorătoare, mă minunez foarte de slava Ta și mă uimesc de mila Ta neobișnuită față de mine. Căci în felul acesta m'îscoi din toate cele văzute și mă odihnești de toate cele gîndite, Treime Sfîntă mai presus de ființă.

Dumnezeu, voind să facă în chip prea înalept pe om, ca pe un înger pe pămînt, ca pe un animal ceresc, după chipul și asemănarea dumnezeiască, a a ezat în el, potrivit cu aceasta, suflet în alegător, în stare de cunoaștință a lui Dumnezeu. Și de aceea zice: «Eu am zis, dumnezei sînteți și toți fiii ai Celui prea înalt» (Ps. 81, 6) prin har, că ni te îngeri de a doua treaptă, care contemplă în tăcere pe Dumnezeu și sînt în lăsa spre El prin dragoste, în lumina duhovnicească. Dar omul pămîntesc nu se poate în lăsa la starea îngerească, dacă nu s'a făcut în chip vădit duh ca îngerii⁶⁵⁸. Iar cel credincios se face duh prin

658. Numai duhul se poate în lăsa la starea îngerească, pentru că și îngerul e duh. Dar aceasta nu înseamnă lepădarea trupului, ci acoperirea lui de Duhul dumnezeiesc. Trupul prăsește prin această trebuință materiale. El se hrănește cu pîinea îngerească, adică cu lumina dumne

credin , adic din nesfr ita putere i nesfr itul dar al lui Dumnezeu, preschimb ndu se oarecum ntr o pl s-muire dumnezeiasc i tainic , o arat M ntuitorul, zicând c «ceea ce e n scut din Duh, Duh este» (Ioan 3, 6). Iar c cei cu con inut sufletesc se nasc duhovnice te, o m r-turise te credinciosul Ioan zic nd: «Le a dat lor putere s se fac copii ai lui Dumnezeu, celor ce cred n numele Lui, care nu din s ngele b rbatului, nici din voia trupului s au n scut, ci din Dumnezeu» (Ioan 1, 14), spre a fi omul l untric, adic cel dup chipul lui Dumnezeu care l a f cut pe el⁶⁵⁹. Dar deoarece na terea nu e dup fire, ci dup har, ea se d celor ce se nasc duhovnice te, prin primirea de c tre ei i nu e sub st p nirea lor⁶⁶⁰. De aceea mintea p rta de ea e, precum se cuvine, i tron al Sf ntului Duh⁶⁶¹. C ci precum fierul aprins se face i

zeiasc . El a devenit transparent i u or. ca i c nd omul n ar mai avea trup. Trupul l face doar capabil s vad n elesurile dumnezeie ti n cele materiale.

659. Na terea din Duh e o mare tain . Ea nu e ca na terea din trup care l face pe om tot trup ; nu e nici o crea ie din nimic. Ci e o ie ire din Duh, o alc tuire din Duh, dar i o ridicare a omului la starea de om duhovnicesc, la starea de duh care a existat de mai nainte ca om trupesc nzestrat cu suflet. Duhul preschimb pe om prin energiile Sale. Duhul l face subiect al energiilor Sale. Omul e asemenea Duhului c nd a ajuns la aceast stare, dar se deosebe te de Duhul, prin faptul c nu s a ridicat i nu se men ine prin el nsu i n aceast stare, ci prin Duhul. Omul se na te nt i din trup ; Dumnezeu l na te dup aceea n Hristos din Sine, f c ndu l asemenea Lui. Dar o oarecare na tere din Sine dup crearea din nimic (dup prima na tere din p m nt), a efectuat o Dumnezeu cu omul nc de la nceput.

660. Na terea din Duh, nefiind o na tere dup fire, ci dup har, nu se produce dec t cu voia celor doi, a omului i a Duhului. Ca atare nu r m ne n st p nirea omului, f r voia lui i a Duhului. Via a cea nou se na te prin libertatea amândurora i se men ine n planul libert ii. Omul nu se afl ntr o rela ie natural , necesar cu Duhul.

661. Nefiind n scut dup fire din Duhul, nu e numai fiu dup har al Duhului, ci i tron sau loc al lui, adic deosebit dup fire, subordonat Lui. Tronul sau locul e mai pu in dec t Împ ratul care ade n el, dar se mp rt e te de slava Lui.

el foc, dar nu se preface n foc prin fire, ci prin transmite-re i mp rt ire, p n ce se afl mpreun cu focul, i e scaun al focului, ntruc t focul se a az i se odihne te n fier, a a i mintea se face duh i tron al Duhului prin na tere din Duhul, sau prin unire cu El i prin mp rt ire de El, Dumnezeu nv luind n chip v dit mintea i unindu se cu ea i odihnindu se n ea ca ntr un scaun.

Iar aceasta este nceputul minunat al naint rii sufletului nu spre treapta ngerului, a celei mai smerite dintre puterile cere ti, ci spre treapta lui Dumnezeu Celui prea nalt, ca apoi s coboare la cea a scaunului, apoi a heruvimului, apoi a serafimului i de aci p n dob n de te n ntregime nsu irea ngerului, a trepteii celei mai smerite, vestind celor apropia i n Duh minunile i tainele lui Dumnezeu. C ci, dac mp rt irea, dup n e-lep ii n cele dumnezeie ti, trebuie s premearg transmiterii, e limpede c mintea trebuie s se mp rt easc mai nt i de Duhul, adic s se fac scaun (tron) al Lui, i apoi s transmit cele duhovnice ti⁶⁶², apoi s se fac

662. Sufletul ajunge nt i prin ndumnezeire la Dumnezeu i apoi co-boar pe rnd la treptele ngere ti. C ci nt i e mp rt irea direct de Dumnezeu i apoi transmiterea celor primite de la Dumnezeu tuturor cete-lor ngere ti. Viziunea lui Dionisie Areopagitul despre ngeri ca mijloci-tori ai luminii dumnezeie ti c tre oameni e completat aci, sau explicat printr o viziune alternativ . Desigur, r m ne ntrebarea: oare cu treptele mai de jos ale ngerilor nu se petrece acela i lucru ? i atunci, oare nu se mp rt esc ei mai nainte de noi de Dumnezeu, ca s nu mai aib nevoie s L cunoasc prin omul ndumnezeit ? Sau nu comunic i ei din m-p rt irea lor direct de lumina dumnezeiasc cetelor ngere ti de pe treptele superioare ? Poate c r spunsul, n ce prive te pe om, st n faptul c omul ca fiin unit cu trupul poate cunoa te ntr un mod deo-sebit pe Dumnezeu i ngerii i pot nmuli i ei cunoa tin a de Dumnezeu prin omul ndumnezeit. Omul poate cunoa te sau n elege pe Dumnezeu n Fiul lui Dumnezeu cel ntrupat, cum nu l pot cunoa te sau n elege Îngerii. C ci n elepciunea lui Dumnezeu e de multe feluri. Un fel al ei, poate cel mai minunat, s a ar tat n Hristos. i pe aceasta o cunosc oamenii n Biseric . Iar Îngerii o cunosc pe aceasta mai ales prin oameni (Ef. 3, 10). Cel n l at coboar p n la Îngeri, ca s vesteasc Îngerilor

heruvim n Duh, care nseamn rev rsarea i mul imea n elepciunii dumnezeie ti; dup aceea s voiasc s n elepeasc pe ceilal i, slujind asemenea serafimului, ca una ce, prin cunoa terea n elepciunii i prin paharul i b utura ei, a ajuns la iubirea aprins i pururea mi c - toare a lui Dumnezeu — c ci a a se t lm ce te numele de serafim —, ca astfel s nc lzeasc i s aprind pe al ii spre iubirea lui Dumnezeu ; i apoi s continue dru- mul, venind p n la treapta de a nv a pe aproapele care este cea a ngerului. De aceea cei ce nu au ajuns dumnezei n Duh i scaune ale lui Dumnezeu i heruvimi i serafimi i celelalte trepte duhovnice ti de mai jos, n ar putea fi nici ngeri siguri i n ar putea nici sluji lui Dum- nezeu, nici nv a cele cuvenite n Duh i adev r. Drept aceea, adev rata naintare a sufletului i ia nceputul de la mp rt irea de Dumnezeu Cel prea nalt, i, precum s a spus, a a nainteaz n Hristos Iisus, Domnul nostru⁶⁶³.

M rturisi voi ie, negr ite Doamne n Treime, nu cele proprii ie, ci cele proprii mie, dup putin . C ci Tu, negr ite, mpreun cu ale Tale, Te ai prea n l at, afl ndu Te de nesf r ite ori mai presus de orice cuv nt i minte ce voie te s Te n eleag , sau s vorbeasc despre Tine. C ci Tu m ai zidit prin hot r rea Ta mai presus de orice m re ie, altfel dec t pe orice altceva; m ai pl smuit cu m na Ta; dup chipul i asem narea Ta m ai zidit. Iar eu, de ert f c ndu m n toate acestea a a de mari i de

ca un om cele ale lui Dumnezeu. Dar coboar i mai jos p n la oameni ca s vesteasc acestora ca un nger cele ale lui Dumnezeu. Cel n l at la mp rt irea de Dumnezeu, prime te un rol misionar. Pild culminant n aceast privin ne este Hristos.

663. Sufletul nt i se nal la treapta la care s a n l at Hristos, apoi s v r e te i el un drum al chenozei, al cobor rii cu Hristos, care nu r - m ne numai acolo sus spre a primi nchinare, ci coboar n chip nev zut i lucreaz la n l area altor i altor suflete care cred n El, prin nv - tura i prin Tainele Sale. In Hristos e nu numai n l area omului la Dumnezeu, ci i chenoza sau cobor rea Lui spre slujire.

cinstite i sl vite daruri, m am ar tat peste m sur de ne-recunosc tor, nesocotind poruncile Tale, care s nt i ele sfinte i pricinuitoare de pace, de bucurie adev rat i de putere ndumnezeitoare. i ceea ce e i mai minunat, este c , nainte de a m fi adus pe mine la existen , ai zidit, pentru mine i pentru via a mea i pentru vederea i cunoa terea Ta i pentru desf tarea duhovniceasc cople-itoare de cele din jurul T u, lumea de o at t de mare frumuse e i slav , mpodobit n chip bogat i felurit, cu putere i cu n elepciune creatoare, f r de care n ar putea s existe nici un ceas. i prin ea vie uiesc i pro p esc trupe te, ntruc t m hr nesc cu ea i m bucur de ea; dar i suflete te, c ci prin ea cunosc, contempl nd plin de uimire, noianul prea n elept i atotputernic al purt rii de grij i al iubirii Tale.

Acestea le ai f cut Tu, negr itule. Iar eu, lipsitul de minte, mi am risipit via a, mpotrivindu m poruncilor Tale, cu adev rat dulci i vrednice de iubit pentru cei ce au minte. Vai suflete nesim it! Vai ce nv rto are! Nu te g nde ti, nenorocitul, c numai ca s tr iasc trupe te o via muritoare, sluga s rac se supune st p nului i mpline te cu prisosin poruncile lui, chiar dac unele din ele s nt grele; i aceasta nu n folosul lui, ci al celui ce le a dat. Iar tu, lipsitul de minte, nesocotind n chip nevrednic poruncile unui astfel de Ziditor, Binef c tor i Hr nitor, de i s nt date pentru tine i pentru slava ta nemuritoare, le ntorci pe dos. M nsp imânt de neru i-narea i de ve nica ta os nd !

Zis am, Doamne, sufletului meu s rman i cu adev -rat p c tos, f pturii Tale, Prea iubitorule de suflet, c nd m ai ntors pe mine spre Tine, Prea Bunule, bucuria mea cea negr it : ai multe bun t i duhovnice ti, suflete! M n nc , bea, vesele te te (cf. Luca 12, 19). Iar c nd s a r zvr tit, p c tosul, mpotriva Ta, am fost chinuit i umilit foarte (Ps. 37, 8). Dar, o, bog ia bun t ii Tale,

Preabunule ! Cînd m-am abătut în chip greșit de la calea Ta cea dreaptă și de la bine, Tu, venind în chip minunat, prin daruri necuprinse, iar în mîi întors. în mîi cînd cu adevărat în bîndă, prin acestea, veselindu-mă duhovnicește, precum se cuvine, m-am deprtat iar și de multe ori de la mila Ta, rostogolindu-mă, nu știu, prin uneltirea cumplită a diavolului, sau prin neatenția mea, sau prin amîndouă, sau poate și prin vre-o judecată mai adîncă a Ta, din care vin îngăturirile, prîrșirile și certările povuitoare în chip felurit⁶⁶⁴.

și iar și de multe ori m-am năfundat în mocirlă adîncă, unde nu era o temelie tare (Ps. 68, 2)⁶⁶⁵. Astfel m-am ticlăsit și m-am năcovoiat, năfîngîndu-se în mine spinul, sau acul aducător de moarte al păcatului și, scurt vorbind, multele rele cîte le-a uneltit vrîjmașul cu vicleanie împotriva sufletului meu pentru grozava mea neputință și pentru cumplita mea nebunie.

Dar Tu niciodată nu m-ai trecut cu vederea pînă la sfîrșit, ci cu glas duhovnicesc ai strigat în adîncul de taină al inimii mele⁶⁶⁶ și ai zis sufletului meu descurajat: «Mîntuirea ta sînt Eu» (Ps. 34, 3), nu te teme, ci întoarce-te la odihna ta, nu rătăci. și așa m-am mîngîiat pe mine, Iisuse, care nu îmi minte răul, ci Te ai făcut mie, în chip vădit, sprijin de mîntuire. și ca o dreaptă a Tatălui m-ai prins cu putere în certarea Ta povuitoare m-a îndreptat iar și (Ps. 17, 39), ca de attea ori, la bucuria cea mare de attea taine negrăsite. Vino deci, Cuvinte

664. Despre acestea vorbește Diadoh al Foticeei, cap. 94; F;7oc. rom. I, 385.

665. « ^ » — un suport, care s-a nu m lăse s m năfund mai jos. Răutatea nu are limită. Singur Dumnezeu, mai bine zis Hristos, s-a făcut «ipostasul» sau suportul umanității tuturor celor ce cred în El.

666. Expresia : «Dumnezeu strigă în conștiința omului» nu e numai o metaforă. De fapt El strigă în adîncul omului și cînd acesta s-a rostogolit în păcate. Omul aude acest glas și trebuie să dea un răspuns. Chiar dacă răspunsul lui e negativ, el e tot un răspuns. Dar prin răspunsul negativ nu scapă de strigătul lui Dumnezeu ; nu l poate năbuși pe acesta.

al lui Dumnezeu, în inima mea, ca o pecete tare, pentru ca să văd lumina negrită mai presus de fire! Vino în untrul brațelor mele, ca să lucrez faptele sfintelor și deviați fața toarelor Tale porunci! Vino, Iisuse Hristoase, Împărate mai presus de ceruri, vino ca să vie uiesc în Tine duhovnicești! Apropie Te, printr-o plăcută simțire, de mine, cel ce mă întorc la Tine din tot sufletul, veselia mai presus de lume a celor în care locuiești. Fie să strălucească în mine ca un fulger strălucirea Ta! Vino, Tu Cel nesfârșit în înțelepciune, ca să se adune sufletul meu la sine, și prin aceasta și la Tine!⁶⁶⁷. «și să se risipească și să se îndepărteze cei ce dumănesc sufletul meu în deert» (Ps. 3, 8) și mă prigonesc degeaba și mă chinuiesc fără cruțare. «Păzește-mă, Doamne, rogu-te, pururea, ca pe lumina ochilor» (Ps. 16, 8), ca să Te privesc veni pe Tine, împreună cu Tine⁶⁶⁸, Preasfinte și Negrită Doamne.

57. Ce sunt eu, Doamne, Cel ce ești nezidit, decât pământ și cenușă (Fac. 18, 27)? și ce este timpul meu, al celui ce trece ca o umbră și ca un vis scurt, năntea Ta, Cel fără de năceput, în ochii crucii o mie de ani sunt ca ziua de ieri, care a trecut și ca o strajă în noapte (Ps. 89, 4)? și ce este înțelepciunea mea la Tine, Cel ce ai făcut

667. Ca de atâtea ori în scrierile duhovnicești, se spune și aici că adunarea sufletului în sine, înseamnă totodată adunarea lui în Dumnezeu. Căci adunarea în sine înseamnă venirea omului la conștiința de sine, prin întrebarea despre ultimul său temei și rost. Și atunci nu poate să nu dea de Dumnezeu ca acest ultim temei și rost. Atunci aude glasul lui Dumnezeu, pe care împărțirea în tot felul de ocupații exterioare ne esențiale, îl înăbușe.

668. Numai dacă Duhul însuși privește în noi pe Domnul, îl putem privi și noi în Duhul. Căci lucrarea Lui de privire a lui Dumnezeu ne devine privirea noastră. Numai dacă cel ce ție se va duce pe sine e cu noi și ne transmite în chip iubitor puterea lui de vedere, îl vedem și noi pe el împreună cu el. Aceasta se întâmplă chiar și în relațiile dintre oameni.

cerurile ntru n elepciune i p m ntul i toate ale lui deodat i n aceea i clip , ca s stau naintea Ta, Prea iubitorule de suflet, ntreg, spre a i r spunde? Nu, St p ne, te rog, nu! P rin ii nu iau r splat de la pruncii nou n scu i pentru cele f cute lor, nici nu cer vre o fapt , ci se ngrijesc cu simplitate, cu iubire i cu s rguin , n chip vrednic de laud , de datoriile lor, hr nindu i pe c t pot i mbr c ndu i. Pentru aceea i Tu, Sfinte, P rinte ve nic i Preaiubitor al nostru, ca Cel ce e ti F c torul nostru al tuturor din nimic, rogu Te nu Te sup ra pentru gre alele i f r delegile mele nici nu cere, Iubitorule de oameni, de la mine, fapte pe m sura harului T u. Nu, Bunule, nu! Ci precum se cuvine s fie ierta i pruncii, tot a a, i cu mult mai mult i nesfr it mai mult, iart cele ale mele i nmul e te darul T u neprih nit ntru mine, care am nevoie de ajutorul T u, ca cel ce s nt slab cu n elegerea. C ci Tu e ti Cel ce m ai f cut i m ai zidit i m ai pl smuit din nou, Atotl udate, cu un scop prea bun, ca odat ce m ai f cut bun i m ai mpodobit foarte cu frumuse ile cele ndumnezeitoare, ca pe un chip ade- v rat al T u, s m sl ve ti n chip str lucit i prea nalt. C ci n ai venit s judeci, ci s m ntuie ti lumea (Ioan 3, 17). Amin.

58. Os ndit fiind de nsu i cugetul meu, precum Tu nsu i cuno ti, Doamne, cele din l untru ale mele, vezi c nu am nevoie, Prea n elepte, de nici un judec tor. Judecata Ta se face, cu dreptate, n lucrurile ndoelni ce. Dar c nd cel ce se mpotrive te s a os ndit cu ade- v rat el nsu i i se vede i se m rturise te nu numai simplu p c tos, ci ca p c tuind zi de zi i ceas de ceas, cru l, Doamne, Iubitorule de oameni, de judecat . Mil caut i har cer, Izvorule al milei i al harului ! Tu e ti Cel ce ai binevoit s Te faci om pentru mine. Tu e ti Cel ce din prisosin a bun t ii Tale, nu ne faci nou

după fără delegile noastre, și din covârșitoarea iubire față de noi, nu ne răsplătești după păcatele noastre (Ps. 102, 12), ci Te lași mai degrabă biruit de iubirea proprieie, și depărtezi de la noi fără delegile noastre, pe cât sînt de departe răsuniturile de apusuri. Drept aceea, pe Tine te rog, Doamne Iisuse Hristoase, care nu îți mîntuiești răul, Prea Milostive Stăpîne, și de la Tine cer, deși cu nevrednicie, Cel ce ieri îți toată fără delegea și tot păcatul meu, pune în inima mea pecetea desvîrșit și darul cu adevărat sfînt al Prea Sfîntului Tău Duh, prin puterea și înălțarea Ta, ca prin acestea făcînd, pe cât e cu putință, prin puterea harului Tău, cu înălțarea și cuminenție duhovnicească, ceea ce este plăcut înaintea Ta, să curg iar și din inima mea răurile cele duhovnicești ale înălțării Tale neprihănite și să mă aflu într-o alegere adevărului și într-o lumină potrivită ei. Fă să fiu de aici înainte neprihănit cu Tine și cu ale Tale, luminat în vecii vecilor, dar încă de acum, de lumina Ta mai presus de slavă, prin mila Ta neînchipuită și prin harul Tău negrîit. Amin.

59. Nu a cunoscut cineva mai limpede uneltirea, sau, dacă trebuie spus altfel, atacul diavolesc personal, decât cel ce a scăpat de draci și s-a izbăvit pentru o vreme de atacurile lor. Și nimeni nu scapă și nu se izbăvește de ele, cum am spus mai înainte, dacă n-a dobîndit în inimă înrurirea și suflarea dumnezeiască personală⁶⁶⁹. Iar aceasta o naște credința însoțită de smerenie și de iubirea lucrătoare de Dumnezeu și de oameni, prin petrecerea în liniște, împreună cu privegherea, prin citirea aici lucrătoare, aici vizitare și deci de Dumnezeu cugetătoare, și prin rugăciune. Iar iubirea lucrătoare

669. Am tradus aici prin «atac personal» și «suflarea personală» expresiile
i
, primul pornind din ipostasul diavolului, a doua din al lui Dumnezeu.

poate fi numit , cu adev rat, mplinirea, pe c t e cu pu-
tin , a sfintelor porunci ale lui Dumnezeu. Din aces-
tea se na te deci nu numai o n elegere mai curat i
mai str vezie a lui Dumnezeu, ci vine n suflet i cu-
no tin a am nun it i deosebirea limpede a diavole ti-
lor uneltiri de rele urzitoare. C ci cu c t s nt mai mari
nevoinele, cu at t e mai mare i r zboiul dracilor pis
ma i, porni i cu furie n chip cov ritor i f r r su-
flare spre tot felul de chinuri viclene ale sufletului
purt tor de Dumnezeu. A a c dac n ar sta aproape
cu iubire de oameni Hristos, M ntuitorul poporului s u,
i nu s ar lupta pentru credincio i, cu adev rat nu s ar
m ntui nici un om, chiar dac ar fi sf nt.

60. Am cunoscut c t se poate de limpede i i m r-
turisesc, Doamne, c din neluare aminte, din nerecu-
no tin i din lucrare nesocotit m am f cut, n chip
nsp im nt tor, mai r u ca dobitoacele necuv nt toare,
eu, cel cuv nt tor. C ci acelea i p streaz firea lor i
vie uiesc potrivit cu ea, dar eu n am cunoscut nici m -
car un ceas care este cu adev rat lucrarea curat a firii
mele, din pricina ur ciunii patimilor spurcate i din m
p timirea i tulburarea pricinuite de cele trec toare. De
aceea, prostit la minte, nu cunosc firea mea, a a cum
este, sau cum trebuie s fie cu adev rat. i m am l sat
prins n nso irea dr ceasc pentru s v r irea r ului. i
s nt cu adev rat mai r u i dec t aceia n hot r rile mele.
C ci dac a fi fost ca aceia, nesupus boalei i nemuri-
tor i neav nd trebuin de ceva spre a tr i, a fi fost
f r ndoial cu mult mai r u, nenorocitul de mine, i
mai nest p nit n pornirile nebune ti. Dar, iat , de i nu
s nt nemuritor, ba s nt supus boalelor dese i lungi, to-
tu i p c tuiesc i m bucur de p catele mele i le unel-
tesc. i ceea ce e i mai r u, e c nu tind numai spre
unul dintre rele, iar de celelalte m feresc, ca fiecare
din aceia. C ci unul din aceia e pricinuitor al iubirii de

argint, altul al slavei de arte, altul al iubirii de pl cere
 i altul al altei patimi, sau, mai bine zis, fiecare e prieten
 i mpreun lucr tor spre una din ele al celor ce se
 las ndupleca i de el. Eu ns singur s nt ndr git de
 toate patimile i le s v r esc pe toate. i aceasta n chip
 at t de p tima , c chiar dac nu m mi c dracii i
 nu m momesc din afar , m mi c eu nsumi spre pa-
 timi, sau mai v rtos cad n ele, n chip jalnic. Din a
 ceast pricin , chiar dac n am s v r it unele dintre ele,
 aceasta s a nt mplat nu pentru c m a fi ferit de bun
 voie de ele, sau nu le a fi voit anume, ci nu le am
 s v r it pentru c n am putut. Iat c s nt deci, cu drept
 cuv nt, cu mult mai r u ca aceia. C ci aceia, m car c
 s nt nemuritori i liberi de boli i n au nevoie de nimic
 pentru a tr i, totu i nu nclin nici unul dintre ei dec t
 spre un singur fel de p cat. Iar eu, ale c rui zile s nt
 nu numai pu ine ci i mpov rate de boal , de nepu-
 tin i de greut i, tind spre tot p catul i s nt gata
 s l s v r esc cu toat s rguin a. Cu adev rat s nt cu
 mult mai r u dec t dracii.

Ci, Doamne, Doamne, Cel nem surat n mil i care
 voie ti prin fire m ntuirea n a a fel c n ai ine minte
 nici r ul dracilor, dac ar vrea s se poc iasc , nt
 re te m cu n elepciune i cu tot ce se cuvine, ca s
 m poc iesc cum trebuie pentru p catele s v r ite i
 ntoarce i cu ndurare Prea Sf nta Ta fa , St p ne,
 Cela ce e ti via fericit i mai presus de fire i bucu-
 ria statornic mai presus de lume a drep ilor, dragos-
 tea f r m sur i iubirea de oameni i milostivirea ne-
 gr it . F cu sufletul meu care strig : «Miluie te m ,
 Cel ce e ti u or de mp cat», marea i minunata Ta
 mil , ca s arate celor ce o cunosc c i pe draci, dac
 s ar ntoarce i ar zice «Miluie te m » c tre bun tatea
 Ta cea f r margini, a a cum s nt, nu i ai alunga de la
 mila Ta i nu i ai dep rta, Tu, care e ti izvorul haruri

lor. Căci dacă pe mine, care sunt mai rău ca aceia, îi mai nesocotit decât dobitoacele necuvântătoare, ești în stare să mă miluiești, cu adevărat nu ar fi nici om, nici demon, care, căzând la Tine, îți strigând «Miluie-te-mă», nu ar afla îndat în prisosință bunătății Tale nemărginite, măl bogat și minunat și mai presus de toate în dejdile. Miluie-te-mă, Iisuse, care ești Tatăl nostru și izvorul milei.

61. Multe mi vin în minte, Doamne, să le gândesc. Dar nimic nu este ceea ce a putea alege, în chip sigur, până la capăt. Nu este în toate un singur lucru, în care ei cunosc și nu am vre-o lipsă. Prin aceasta mă dovedesc neputincios a cunoaște ceva așa cum se cuvine, în chip vădit, simplu și deplin. Văd cerul acesta și pământul cu adevărat. Dar ce sunt acestea, sau de cine au fost făcute și cum se susțin celelalte multe despre ele, și firea lor, e vădit că nu cunosc. Pot arăta cu uurină aerul, apa și focul celor ce voiesc. Dar care este firea fiecăreia din acestea, cine ar putea o spune? și cum una tinde în jos, alta în sus, iar aerul în toate părțile, nu și-ar putea deschide și n-ar putea deschide nimeni gura și n-ar putea mormoni un cuvânt. Dar trec peste acestea, neștiind ce să spun. Firul de păr, care pare cel mai neînsemnat, ca unul ce nu poate fi prins cu simțurile noastre, din ce iese și cum? Cum se ivesc toate firele de păr în timp și după o anumită rânduire? și ce cunoaștem despre firele de păr, ce sunt ele?

Pentru aceea, te rog, Doamne, izbăve-te-mă de gândurile nchipuirii, care nevinovătesc pe aproapele și judecă toate și osândesc pe toți. Acoperă-mă cu brațul Tău cel tare, că sunt slab la minte și foarte tocit, ca să cuget despre acestea. Cine cunoaște măsurile cerului și ale pământului, măsurimea și greutatea lor? Cine cunoaște cursul atât de repede și de neobosit, pe lângă aceea și

at t de m estrit i de regulat al soarelui ? Cine va n-
elege puterea care le poart pe acestea at t de n e-
lept ? Cum ar cunoa te acestea cel ce nu poate avea
nici m car cuno tin a ân arului ? Fiind at t de lipsit de
n elegere i de puterea n elepciunii, nu m bizui dec t
pe harul de la Tine, c nd vorbesc de ndumnezeire i de
unirea mai presus de fire cu Dumnezeu, prin lucrarea
dumnezeiasc proprie Lui i prin n elegerea dat de
El, pe c t e cu putin .

62. Numai cei ce au primit sim irea duhovniceasc
prin p trunderea cea din har, n eleg pe cei ce n au
dob ndit sim irea duhovniceasc , i s nt condu i sufle-
te te prin sunete limpezi i l murite spre cele ce se n-
t mpl . C ci unul ca acesta poate s le deosebeasc pe
toate, dup Sfntul Pavel, de i el nu e judecat de ni-
meni altul (1 Cor. 2, 15). Fiindc cei ce s nt altfel, nu
numai c nu v d lipsa Duhului dumnezeiesc, ci i feri-
cesc uneori, din ne n elegere, pe cei vrednici mai mult
de comp timire, ntruc t nu au primit sim irea Duhu-
lui prin har, ci s nt purta i mai degrab de duhul lu-
mii i s nt «suflete ti», cum i nume te cuv ntul dum-
nezeiesc (1 Cor. 2, 14). Iar cei duhovnice ti la sim ire
i aprin i de focul dumnezeiesc, nu judec nicidecum
lucrurile, cu grab , sau dup latura v zut , ca cei
mul i. Ci dup adev rul neschimbat i ve nic din ei,
fiind nv a i n chip sigur de Duhul de via f c tor
i lumin tor, care d ruie te celor n care se s l luie te
o alt via dec t cea obi nuit , o via mai presus de
fire i o lumin i o cuno tin deosebit de a ochilor
celor mul i.

A a a fost Iacob Patriarhul, care schimb nd de mul-
te ori locul, a r mas apoi ntr un unic loc, dar a v zut
acolo multe cu ochiul p trunderii i a spus lucruri mi-
nunate despre fiii s i (Fac. 49, 1 i 5). A a a fost Isaia

cel mai puternic n cuvnt dintre prooroci. C ci v z nd pe Iisus dus ca o oaie spre junghiere (Is. 53, 7), nu s a l sat n elat nici de p timirea, nici de smerenia Lui i de purt rile proprii ei, ci a v zut tainic n acestea, cu ochiul p trunderii, slava Lui, a a cum se cuvine ; m - car c L a v zut pe Iisus lipsit de chip i de frumuse e (Is. 53, 3) i supus celorlalte p timiri, a m rturisit totu i dumnezeirea Lui. A a a fost, ca s spunem pe scurt, fiecare dintre sfin ii prooroci, care credeau cu n elegere cele duhovnice ti, prin iluminarea Duhului.

Cel ce voie te s cunoasc cu u urin pe cei ce au n ei duhul lumii, sau, mai potrivit zis, pe cei purta i de duhul lumii, s i aduc aminte de ceata c rturarilor i fariseilor din Evanghelie, cum se ndeletniceau cu cele p rute bune i ineau cu mp timire la cele ar - toase i pofteau cu toat puterea sufletului i prin p irea i schima cuvioas s fie numi i «nv tori» i nu urm reau altceva dec t s i potriveasc un chip la ar tare i s laude cu f rnicie via a virtuoas (cf. Matei 23, 3, 4). De aceea, vai ce orbire ! pe Iisus Hristos, Fiul cel prea adev rat al lui Dumnezeu Cel peste toate, L au os ndit cu nver unare, din pisma pe care o n tea n ei duhul lumesc, la moarte ; au os ndit la moarte via a dumnezeiasc i adev rat .

C ci dac Duhul Sfnt nu vorbe te n noi, precum s a spus, din pism (Iacob 4, 5), e v dit c Duhul lumii gr ie te din pism i de aceea judec cu nedreptate i ntru ntunecare. De aceea se vor t ia (Apoc. 1, 7), precum s a scris, n vremea judec ii deob te a lui Dumnezeu i se vor plnge pe ei n i i, nu f r dreptate, de starea lor. C ci vor vedea pe Cel pe care L au str puns (Ioan 19, 37) i se vor ntreba cu nedumerire, zic nd : «Nu este Acesta Cel pe care L am socotit ca nimic i nu socoteam via a Lui nebunie ? Cum deci a fost r n duit Acesta ntre fiii lui Dumnezeu?» (ÎN . Sol. 5, 4—5).

Cci făcându-se de batjocurăntunericului prierii de sine prin duhul lumesc poticnindu-se cumplit, pe drept cuvânt nu au putut să cunoască adevărul și să umble pe urmele Lui, ca cei ce au mintea dreaptă și pe Duhul cel luminos.

Iar despre cei duhovnicești, Pavel zice: «Oare nu tiie că vom judeca pe îngeri! Cu atât mai mult cele trebuincioase vieții» (1 Cor. 6, 3). Astfel cel ce are Duhul, pe toate le poate judeca (1 Cor. 2, 15), dar pe acesta, cum zice Domnul, nu-l poate primi lumea, nici vedea (Ioan 14, 17). Deci tot îi căinămbrăcat, prin simțirea adevărată a sufletului, Duhul cel Sfânt mai presus de ceruri, nici nu-l are pe Acesta lucrând în ei cele negrâte, în taină, și grăind cele de nepovestit, sunt vădiți că având duhul lumii. «Iar voi, zice Pavel, nu sunteți în trup, ci în Duh, dacă Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi. Iar dacă cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui» (Rom. 8, 9).

Vezi, că cei ce au Duhul în ei, nu sunt trupești? și că cei ce sunt lipsiți de Acesta, nu numai că nu pot să judece drept în cele dumnezeiești, dar nici nu pot să fie ai lui Hristos? «Iar noi nu am luat duhul lumii, ci Duhul cel de la Dumnezeu, ca să vedem cele dăruite nouă de Dumnezeu» (1 Cor. 2, 12). În elegicele dumnezeiești adevărul nu le pot cunoaște decât cei ce au primit Duhul lui Dumnezeu? Căci așa a spus Domnul: «Când va veni Acela, Duhul Adevărului, vă va conduce pe voi la tot adevărul» (Ioan 16, 13). Vezi de unde răsare în minte adevărul întreg, deci și judecata sigură și liberă de păcat?

De aceea, Duhul Sfânt se numește Duhul sfatului, Duhul tăiniei, al înălțării, al înălțării (Is. 11, 2), Duhul stăpânitor (Ps. 50, 14), Duh drept (Ps. 50, 12), Duhul adevărului (Ioan 14, 17), iar la Isaia «Duhul judecății» (Is. 4, 4). Aceasta pentru că în El sufletul e

dus de a dreptul spre cele ce trebuie spuse i fiindc ,
 lucrnd El n suflet, acestea toate snt judecate cum
 trebuie, dat fiind c sufletul e p rta de El. Dar, f r
 Duhul, toate snt pline de ntuneric i pustii de adev
 v r. Iar cel pustiu de adev r, va gre i ca urmare i n
 cele spuse. Acela, ncercnd s judece, va alege cele
 mincinoase i nu va nimeri adev rul. «C ci nime-
 nea, zice, nu cunoa te cele ale celuiilalt, dec t Duhul care
 locuie te n el» (1 Cor. 2, 11). «C ci Duhul toate le
 cerceteaz » (1 Cor. 2, 12). Dac s ar putea afla adev -
 rul f r El, Duhul Sfnt nu s ar mai numi Duhul adev
 v rului, Duhul judec ii i celelalte spuse nainte. Deci
 de va gr i cel ce judec f r Duhul adev rului, va fi
 sus in torul minciunii, n scocind ceea ce nu este i,
 scurt vorbind, va c dea din adev r i se va scoate cu
 voia de la Dumnezeu i de la slava lui Dumnezeu ; i
 va fi t iat cu dreptate, ca unul ce judec i se roste te
 cu grab n chip protivnic adev rului, vnznd drepta-
 tea cu nepricepere, ca un alt Iuda. C ci i acela, de trei
 ori tic losul, a fost os ndit din pricina aceasta, c a v n
 dut dreptatea i adev rul, cum nu se cuvenea, adic pe
 Domnul nostru Iisus Hristos, pe Cel trimis de la Tat l
 ca dreptate i care s a numit El nsu i pe sine adev -
 rul (Ioan 14, 6).

Fariseu nenorocit i orb, gol de Duhul care lumineaz
 ochii n eleg tori ai sufletului! Tu te gr be ti cu m n
 drie s judeci gre it din cele ar tate cele din untru
 ale omului, ca i aceia care, v z nd nvieri minunate de
 mor i i mii de semne dumnezeie ti, pe care Iisus, ca
 Dumnezeu adev rat, le lucra numai cu o ncuviin are,
 n loc s L laude i s L pream reasc i s cread n
 El, s au sup rat i s au m niat pentru foarte n eleapta
 i de oameni iubitoare dezlegare a sabatului i pentru
 c nu posteau ucenicii Mirelui (Matei 9, 16), nici nu
 se sp lau cu grij (Matei 7, 2). Farisee nebune i prea
 lipsite de minte i plin de ntuneric ! Voie ti s ndrep i

izvorul n elepciunii i al harurilor minunate i negri-
te i, trec nd cu vederea faptele unei a a de mari pu-
teri, vezi pe cele mai ne nsemnate i f cute dup o ju-
decat nc ne n eleas de tine. C t de st ngaci, de ne-
tiutor i de nesim it e ti ! Te poticne ti cum nu trebuie
de cele ce nu s nt, cum ar zice cineva, nimic, neminu
n ndu te, dup cuviin , de faptele cele prea mari care
s au s v r it, i nesl vind i nel ud nd, pe c t se poate,
pe Cel ce le a lucrat pe acelea. Apropie te cu smerenie
de Acesta i cere cu sinceritate s i se dea motivul
dezleg rii acelor care tu socote ti c au fost trecute cu
vederea, contrar obiceiului.

Deci, lucrul cel mai r u dintre toate este, pe c t se
vede, p rerea de sine i viclenia ce urmeaz dup ea.
Unul ca acesta este at t de ntunecat, pe c t se socote te
c tie, i pe at t de lipsit de minte, pe c t nu i cu-
noa te ne tiin a.

i iar i, vai ie, fariseu orb, care nu cercetezi l un-
trul paharului, de este curat, ci i nchipui c e de tre-
buin s nf ptuie ti i s vezi cur enia din afar i
cea v zut (Matei 23, 26). Nu auzi ce porunce te Hris-
tos, adev rata În elepciune, despre judecat ? C ci El
zice : «Nu judeca i dup vedere, ci judeca i cu judecata
cea dreapt » (Ioan 7, 24). Nu n elegi c nu se poate
judeca drept, nici rosti judec i drepte dup ceea ce
s arat ? C ci aceasta nseamn «dup vedere». Cum
decu, nesim itule, netem ndu te de porunca Tat lui
i ne n eleg nd c nu ceea ce se vede este omul adev -
rat i nu din ceea ce se vede trebuie el judecat, te por i
f r ru ine, n loc s te ascunzi ? Dar e firesc s faci
a a. C ci lipsit de via a adev rat a luminii, a n elep-
ciunii, a adev rului i a cuno tin ei din El i a celor-
lalte bun t i ce ne vin i ni se mp rt esc din Duhul,
nu numai c nu po i judeca cele ale altora f r gre al ,
dar nici pe tine nu te po i vedea n ce r u zaci. Scoate,

dacă m-ascuți, b-rna din ochiul tău, adică p-rerea de sine din mintea ta, și atunci vei putea străvedea cum se cuvine, cum vei putea trece prin paiul, sau prin p-catul care s-a lipit, dintr-o r-pire și uitare, de ochiul aproapelui (Matei 7, 5). Dar p-n ce ochiul tău din untru nu vede lumina cunoscută cu mintea, e v-dit că ntunericul e pricinuit de b-rna aflat în el.

De aceea, nu afirmă cele ce snt proprii numai celor luminați, înainte de a te cerceta pe tine cu toată priceperea și înainte de a alunga r-ul departe de tine. Cum făcând așa, te faci batjocura dracilor și a patimilor nebuniei. De aceea, fapta aceasta e foarte greșită și por-nirea spre ea e primejdioasă. Să grăiesc și să judece, deci, cei izb-viți de Domnul, cum sf-tuie te fericitul David: «Cei pe care i-a izb-vit Domnul din m-nă vr-jma ilor» (Ps. 106, 2), celor cunoscuți cu mintea, «și i-a adunat din r-ri», adică din deprinderile p-tima e și ne-mp-cate și mult felurite, unindu-i între ei și cu slava Lui. Să grăiesc și să judece aceștia, cum au fost adunați și uniți în lumina, ca unii ce au fost izb-viți în m-ntui⁶⁷⁰.

Tu, ns, p-n ce nu ești, precum s-a spus, plin de lumina duhovnicească, asigur-te că t-cere și s-nu-și fie frică să m-rturisești că voiești mai bine să nveți și să nu-ți, ceea ce e pricină de m-ntuire, nu de pierzanie. Cum cum nu te va rușina pe tine Hristos care zice: «Eu nu judec pe nimeni» (Ioan 8, 15)? Iar tu ce spui? «Eu și judec pe toți». O, ce ne-ții, că s-nu spun nesimire! «Tatăl toată judecata a dat o Fiului» (Ioan 5, 22). Fiul a luat de la Tatăl lucrarea judecării. Iar tu de unde o ai, dacă nu ți e dat? Oare locuie te Treimea și umblă v-dit în tine, potrivit făg-duin ei (2 Cor. 6, 16)? Oare te vezi pe

670. Cei uniți prin iubire nu se mai judecă unii pe alii. De aceea s-nu judecă cineva pe alii, înainte de a fi câ-tigat iubirea față de ei. Se n-elege că atunci nu i va mai judeca.

tine n Dumnezeu Cuv ntul i pe Dumnezeu Cuv ntul n tine? Sau n Dumnezeu? Oare curg n tine r urile Sf ntului Duh, sau izvor sc ele din lumina neapropiat n untru inimii tale? Sau celelalte c te le lucreaz Dumnezeu n sfin ii Lui n chip ar tat ? Nu mai ai mult p n acolo ?

Opre te, deci, limba ta de la r u, i buzele tale, ca s nu vorbeasc viclenie (Ps. 33, 12). Caut , ntreab pe al ii i nva cu grij de la ei i nu nv a pe al ii; i judecat de al ii, nu te rosti, nu judeca nicidecum tu nsu i. Trebuie s fie cineva foarte prost ca s i nchipuie c , orb fiind, poate cerceta cele scrise n c r i. Dar e cu mult mai prost cel ce i nchipuie c poate cunoa te f r Duhul cel viu, cele ale altuia. Unul ca acesta nu poate cunoa te ntocmai nici ale sale cum s nt.

Dar acestea s nt uneltiri i ispite ale diavolului viclean i pizma i ur tor al binelui, pornite n chip v -dit mpotriva noastr , pentru c noi n ine ne am umplut de viclenie din p rerea de sine i ne am l sat n-dupleca i, cum nu se cuvine, s purcedem a judeca. Prin aceasta el voie te ca, poticnindu ne cu nepricepere, s gre im n chip nefericit mpotriva adev rului i n loc s ne apropiem de el i s l cunoa tem, s r m nem nefolosi i i s ne facem pricini de sminteal i de v t mare nu numai nou n ine, ci i celor apropia i, i, odat cu aceasta, supu i nfrico atei judec i a lui Dumnezeu. Cunosc nd deci uneltirea diavolului i ascult nd de porunca marelui Pavel, s nu judec m na-nte de vreme (1 Cor. 4, 5), p n ce nu va veni n noi Domnul n Duh, ca s ne lumineze i s ne descopere cele ad nci, nv ndu ne f r gre al cuno tin ele i descoperirile vederilor dumnezeie ti i lucrurilor tainice. Ar t ndu ne, astfel, n chip neam gitor, duhovnice ti i purt tori de Dumnezeu, mai bine zis dumnezei, ne va c l uzi spre slav i ne va restabili n harul str v z tor. Atunci vom cunoa te, n chip curat, la ce

r u ne duce voin a de a judeca, goli i de harul lui Hristos. Dar tot atunci vom judeca f r gre ala ntru dreptate.

63. Dumnezeu l a nvrednicit pe Israel de la nceput de ajutor i de mult i minunat ocrotire i l a avut dintre to i oamenii ca parte a mo tenirii Sale. Dar lucrurile mari de ajutorare i ocrotire, pe care le face Dumnezeu celor ce cred n Hristos, ntrec a a de mult pe cele din Israel, c t ntrec sufletul trupul; i at ta le acoper pe cele de acolo, c t acoper soarele stelele. Mai bine zis, at t ntrec cele ale noastre pe cele ale israeli ilor, c t ntrec trupul umbra sa. C ci cu adev rat acelea s nt umbra celor ale noastre, dac vrea cineva s n eleag . Acolo vezi pe Faraon, despotul amarnic i nemilos i pe ipista ii (supraveghetorii) aspri, purt nd chipul satanei i al oastei lui, care nu aduc asupra trupe ti necru toare, ci nec jesc cu s rguin i n chip neobosit sufletul. Moise conduce acolo poporul lui Dumnezeu (Ie . 3, 10). La noi, ce cov r ire ! Însu i Fiul i Cuv ntul adev rat al lui Dumnezeu cel ipostatic ntrec mult i nesfr it litera legii. Acolo e toiagul (Ie . 7, 9, 20 ; 8, 2 i 1), aici crucea (Matei 27, 32). Acolo lemnul, pref cut n chip minunat n arpe, nghi ea erpii (Ie . 7, 12) ; aici crucea, unealta r ut ii, folosit de o at t de mare bun tate, se arat , printr o prefacere oarecare, pierz toarea demonilor. Acolo Egiptul e furat de aur, de argint i de podoaba altor ve minte (Ie . 12, 35, 36). Dar facem i noi aceasta pe ascuns n minte, aduc nd iar i lui Dumnezeu frumuse ea noastr eliberat de p cat. Acolo st lpul de foc i norul conduc nd pe Israel de a dreptul la mare (Ie . 13, 21) ; aici vederea lui Dumnezeu i dragostea fierbinte a Lui, care conduce mintea credincioas i v z toare la lacrimi ne nctate, n care se pierde toat vr jm ia i se omoar , dup

ce mintea a ie it din robia patimilor, precum s au pierdut atunci n chip minunat slugile lui Faraon i Faraon nsu i n mare, dup trecerea m rii de c tre iudei (Ie . 14, 28). i spun nd pe scurt, dac ar vrea cineva s priveasc i s vad toate cele de atunci ale iudeilor, le va afla pe acelea umbre i chip ale celor ce se s v resc acum cu credincio ii adev ra i.

Iar cel ce voie te s cunoasc deosebirea dintre cele ale noastre i ale iudeilor mai pe scurt i mai limpede, s se g ndeasc la propov duirea legii vechi i a celei noi i nu va gre i. Cea dint i vorbe te despre f pturi i anume despre acestea v zute, c au fost f cute la nceput de Dumnezeu. C ci se spune : «A f cut Dumnezeu cerul i p m ntul i celelalte. Propov duirea legii noi nu vorbe te numai despre cele supuse sim urilor, ci i despre cele cunoscute cu mintea dintre f pturi, mai bine zis i despre cele necreate cunoscute cu mintea, de pild : «La nceput era Cuv ntul i Cuv ntul era la Dumnezeu i Dumnezeu era Cuv ntul» (Ioan 1, 1). Legea iudeilor spune : «A zis Dumnezeu : s facem pe om dup chipul i asem narea noastr » (Fac. 1, 26). Iar a noastr spune : « i Cuv ntul trup s a f cut i s a s l luit ntru noi» (Ioan 1, 14). Aceea spune : «S st p neasc peste pe tii m rii i peste p s rile cerului i peste dobitoace, i peste tot p m ntul» (Fac. 1, 26). Aceasta ns zice : « i din plinirea Lui noi to i am luat» (Ioan 1, 16). În aceea se spune : «A zis Dumnezeu : s se fac lumin » (Fac. 1, 3) ; n aceasta : «Dumnezeu care a zis : s lumineze lumina din ntuneric, a luminat n inimile noastre» (2 Cor. 4, 6).

Deci cel ce ia aminte la toate cele spuse i anume la am ndou propov duirile, va n elege limpede c t de mult ntrec i cov resc bun t ile noastre pe cele ale legii vechi i va spune c acelea s nt umbr i chip fa de adev rul nostru, sau al lui Hristos. i va l uda i

pream ri harul i purtare a de grij a lui Dumnezeu, care de la umbr i chip urc firea noastr la mila mai presus de fiin a bun t ii supralume ti n Hristos Ii-sus, Domnul nostru.

64. *Dumnezeu se las pentru iubirea Lui de oameni prins de orice sim n eleg tor.*

O, Prea Sfinte Cuvinte ipostatic i În elepciune i Putere a lui Dumnezeu (1 Cor. 1, 24) ! Cum te voi l uda, Doamne, a C rui fiin i slav e neapropiat ? Cum voi pream ri bun tatea Ta cea nem rginit , eu care s nt om i port o minte m rginit ?⁶⁷¹. Dar voi l uda, voi pream ri cele la care pot ajunge. Astfel voi veni din orice parte la sim irea slavei i bun t ii Tale i sufletul meu se va lipi cu toat puterea de Tine (Ps. 62, 8). i a a auzindu Te pe Tine, m voi teme cu adev rat i voi ie i din toate ntru Tine, dup Proorocul care a zis : «Auzit am, Doamne, auzul T u⁶⁷² i

671. Mai nainte a spus c mintea este nehot rnicit , indefinit . Contrazicerea se mpac n sensul c mintea omeneasc se poate ntinde la nesf rit, adic nu sfre te niciodat de a se ntinde, pentru a cuprinde tot mai mult din Dumnezeu, care niciodat nu sfre te a i se d rui i mai mult. Dar tocmai de aceea niciodat mintea nu va ajunge s fie nesf rit n act ca Dumnezeu, c ci atunci n ar mai avea ce s primeasc de la Dumnezeu.

672. «Auzul» lui Dumnezeu e at t de atent, nc t se face a a zic nd, auzit i nsp im nt sufletul. De multe ori se aude i lini tea. Sau se aude mai mult n t cerea cuiva auzul lui, sau aten ia lui. «Auzim» adeseori lini tea, sau aten ia ncordat cu care ne aude sau ne urm re te cineva; auzim «auzul» lui i aceasta ne face deosebit de aten i n cuvintele, n purt rile noastre. Aten ia lui e sesizat ns de ncordarea mea, de «auzirea» mea, sau o provoac pe aceasta.

Sufletul ie ind din toate, intr n Dumnezeu, sau n lumea demonilor. In neant nu poate ajunge. Din fiin a pe care a dat o Dumnezeu, din fiin a general creat n care este (Das Sein), nu mai poate ie i. Dar adev rata ie ire (extaz) este transcenderea din ordinea creat , n Dumnezeu, de la via la mai mult via .

m am nsp imântat; n eles am lucrurile Tale i am ie it din mine» (Avac. 3, 1—2)⁶⁷³.

Tu, Cuvinte Prea nalte, ne n elese, b t nd la u (Apoc. 3, 20), e v dit c ai b tut la auzul miresei din C ntarea C nt rilor, a c rei inim s a uimit din pricina Ta⁶⁷⁴, ie indu i din ea. De aceea a c utat s Te vad cu mult sim ire i a strigat : «Arat mi fa a Ta i m f s aud glasul T u. C fa a Ta este frumoas i gla-sul T u, dulce» (C nt. C nt. 2, 14). Iubit am s spun i cele ce le a spus i Iov, c «cu urechea mea Te am auzit mai nt i, iar acum Te a v zut ochiul meu» (Iov 42, 5)⁶⁷⁵. C ci precum e ti Cuv ntul i În elepciunea, a a e ti i «lumina adev rat care lumineaz pe tot o mul care vine n lume» (Ioan 1, 6) ; nt i ca lumina v -zut de la nceput, apoi ca lumina lumin nd, ca Cel ce e ti soarele drept ii, pe cel ce vede, ca s vad mai pre-sus de minte, n chip fericit, n l at prin virtu i, cele dumnezeie ti i mai presus de fire, cele negr ite proprii lui Dumnezeu singur i iubirii mai presus de lume⁶⁷⁶. De aceea, i Ioan veste te l murit : «Am v zut slava Lui, slav ca a Unuia N scut din Tat l, plin de har i de adev r» (Ioan 1, 14). C ci, ntruc t e ti Dumnezeu adev rat, e ti cu adev rat i lumin , precum m rturi-se te iar i Ioan. De aceea i cei ce au luat din plin ta

673. n elegerea deplin a lucrurilor Domnului nseamn trecerea n Dumnezeu, adncul ultim i transcendent din care se explic , n care se lumineaz ele.

674. Auzirea lui Hristos de c tre om la u a lui, se aude ca o b taie la u a acestuia. Cu aceast auzire bate la auzul miresei din *C ntarea c nt rilor*.

675. Auzirea lui Dumnezeu, sau auzul «auzului» S u premerge vede-rii Lui, prin care El intr i mai mult n planul accesibil nou . Dumnezeu nu mai e sim it ca unul ce e nev zut, ci se vede slava Lui, lumina Lui.

676. Fiul lui Dumnezeu lumineaz nt i din crea iune, ca Logos i În elepciune ce a lucrat i lucreaz prin ea; apoi lumineaz pe cel n l at prin virtu i, ca s vad cele dumnezeie ti, necreate ale Lui, care s nt mai presus de crea iune.

tea Ta dar negr it, strig , Negr ite, deschis, c Tu e ti Dumnezeu, «Cel ce a zis s luminez din ntuneric lumin , care a luminat n inimile noastre» (2 Cor. 4, 6).

i Tu luminezi i faci s str luceasc n chip v dit cele negr ite, ca astfel s ne preg te ti s vedem cele mai presus de fire, mai presus de lume ale harului i adev rului, mai presus de ceruri, i s ne veselim.

De aceea Te faci cunoscut, cu iubire de oameni, nu numai prin auz i vedere, ci i prin pip it, dup cum spune ucenicul ce se odihnea pe piept despre : «Cele ce le am auzit, cele ce le am privit, cele ce le am v zut i m inile noastre le au pip it despre Cuv ntul vie ii» (1 Ioan 1, 1). Fiindc dac te faci i hain celor credincio i, odihnindu i pe ai T i, e v dit c cobori, Bunule, i la pip itul lor n eleg tor i ndumnezeitor⁶⁷⁷. C ci, c i s au botezat n chip fericit ntru Tine i n credin a n Tine, Te au i mbr cat, n chip i mai fericit, pe Tine (Gal. 3, 27), D ruitorul mare, dup Apostolul Pavel, vestitorul sf nt al adev rului. De aceea, s a bucurat cu sufletul de Dumnezeu Tat l i de Domnul, Isaia, tr mbi a prooroceasc cu mare sunet, c nd a fost mbr cat de El n chip minunat, cu Tine, Doamne, c ci ve m ntul m ntuirii i haina veseliei cu care l a mbr cat Tat l, n chip mai presus de minte, ai fost Tu (Is. 61, 10)⁶⁷⁸. C ci n lumina cea nep truns i mai presus de fire din jurul lui, cel prea nv luit de Dumnezeu Te

677. Tot capitolul acesta se resimte de influen a Sf. Simeon Noul Teolog (de ex. *Traites th&ologiques et ethiques* II, n: «Sources chretiennes», nr. 129, trat. IV, p. 38). «Pip itul n eleg tor» e deosebit de cel prin sim uri. Ca i sim irea n eleg toare, el este o nt lnire duhovniceasc nemijlocit cu Hristos, care e totodat i n eleas .

678. Adeseori Proorocii nchipuiesc, n ceea ce li se nt mpl , pe Domnul Hristos ca om. Tat l l mbrac pe Isaia, ca s arate c prin el mbrac umanitatea primit de Fiul S u, cu slava dumnezeiasc . Dar cuv ntul Proorocului e interpretat de autorul scrierii, n fraza urm toare, i n sensul c lumina ce o vedea proorocul n jurul lui ca ve m nt de slav , era v zut de el ca Hristos nsu i.

vedea rev rsat pe Tine, pricina des vr it a unei at t de mari bucurii. i mai ales c nd a n eles c acest ve m nt e m ntuitor ; c ci Te vedea pe Tine ca m ntuire.

Tot a a, din nesfr ita bog ie a iubirii, Te faci mi-rosit n chip n eleg tor de c tre cei ce au credin s n toas i odihne ti i prin aceasta n chip minunat pe ai T i, iar ei Te sl vesc i Te laud , c «mir v rsat e numele T u» (C nt. C nt. 1, 3) ; i Te vestesc celor apropia i zic nd : «M r frumos la vedere i bun la mi-ros i dulce la gust este fr iorul meu i nardul meu a r sp ndit mirosul mirurilor Tale» (C nt. C nt. 1, 12)⁶⁷⁹. De aceea i Apostolul Pavel, purt ndu Te pe Tine, a zis c «s ntem buna mireasm a lui Hristos» (2 Cor. 2, 15).

Dar i gustare Te faci credincio ilor i cin , m n- care i b utur a sufletului, d nd via i hr nind n chip minunat i cresc nd i ndulcind tainic, cum se cu-vine, pe cel ce se mp rt e te. Aceasta sim ind i David, prin gustarea Ta, ca prooroc purt tor de Dumnezeu a spus semenilor s i : «Gusta i i vede i c bun este Domnul» (Ps. 33, 9). C ci dac e ti v zut i ca m r, Te vor m nca cei fl m nzi ca pe o hran tare bun i se vor s tura cei s raci cu duhul (Matei 5, 3), adic cei smeri i cu cugetul ; i Te vor l uda pe Tine, Doamne, pentru bel ugul bun t ii gust rii (Ps. 21, 27) cei ce Te caut pe Tine pururea, ca s Te afle i s Te m n nce.

C ci din bel ugul puterii d t toare de via se n- tinde sf nta hran i b utur . i vor vie ui inimile ce-lor ce Te m n nc pe Tine n veacul veacului (Ps. 21, 27). C ci, fiind ve nic i nestric cios, i faci pe cei ce

679. Nardul r sp ndit de suflet e mireasma mirurilor lui Hristos, a mirurilor rev rsate n umanitatea lui Hristos i din ea n ceilal i. Dumnezeu nu e o abstrac iune g ndit , ci oceanul vie ii care, prin atingerea de via a omeneasc , ia calitatea corespunz toare con inuturilor tuturor sim-urilor.

Te m n nc , nestric cio i i i c l uze ti spre ve nicie, prin lucrarea cov r itoare proprie ie. Pentru aceea din bun tatea Ta nem rginit , care nfrumuse eaz i face bine, chemi i ndemni pe cei cuv nt tori, zic nd : «Ve-ni i, m nca i p inea Mea i be i vinul pe care vi l am preg tit vou » (Prov. 9, 5), numindu Te pe Tine nsu i astfel. C ci ai zis cu alte prilejuri : «Eu s nt p inea vie ii» (Ioan 6, 35) ; i : «M au p r sit pe Mine, izvo-rul vie ii» (Ier. 2, 13). i, de fapt, i mbii trupul i s n-gele T u, cele at t de sfinte, spre m ncare i b utur (Matei 26, 26—28).

Astfel, prin toate sim urile n eleg toare hr ne ti pe ai T i, veselindu i, Prea Iubitorule de suflet, Doamne, f c ndu Te lor lumin , via i desf tarea mai presus de toate bun t ile cele mai presus de fire. Binecuv n-tat e ti Iisuse, mana duhovniceasc , cereasc , nesfr it hr nitoare. Slav iubirii Tale negr ite fa de noi, mi-lostivirii Tale negr ite i ndelungii Tale r bd ri, St p ne. Amin.

65. *Duhul lui Dumnezeu locuie te n cei credincio i.*

un lucru foarte minunat pentru sim irea sau su-flarea n eleg toare⁶⁸⁰, rev rsarea Duhului de via f -c tor n inimile de carne, care au primit credin a s -n toas n iconomia ntrup rii Cuv ntului. C ci e un lucru minunat, precum s a spus, s se verse din dum-nezeirea necreat i mai presus de fire darul, puterea i lucrarea. Dar s se i uneasc cu inima i s o mi te

680. Sim irea plin de n elegere a lui Dumnezeu este pentru omul nduhovnicit ne nctat i necesar ca o respira ie. Inima lui respir n Dumnezeu. Duhul Sfnt se revars prin minte, sau prin n elegere ca aerul n pl m ni. o aluzie la concomitenta r sufl rii i a pomenirii numelui lui Iisus. Duhul intr n inima spiritual a omului, concomitent cu intrarea aerului n inima lui de carne. C ci inima de carne este expresia organic a inimii spirituale.

ne nceat, este un lucru cu totul mai presus de fire i nespun de uimitor.

66. un lucru foarte minunat c dup ce Tat l a zidit n Duhul, prin Cuvntul dumnezeiesc, toate cele supuse simurilor i cunoscute cu mintea (Colos. 1, 16), Treimea ns i locuie te i umbl (2 Cor. 5, 16) i petrece n chip vdit n cugetul omenesc. Cci e mare minune c fiecruia credincios evlavios i se trimite un nger de ctre dumnezeirea ntreit ipostatic. Dar s binevoiasc s vin i ns i Treimea, nesfrtit n putere i de via fc toare, n om i s l nt reasc i s lucreze n chip dumnezeiesc i duhovnicesc n el, e cu totul mai presus de orice minune⁶⁸¹.

67. cu adevrat un lucru minunat c inima credincioas poart n ea sfnta raz a Dumnezeului Cel Prea nalt care este peste toate. Cci este un lucru dulce, folositor i minunat i de oameni iubitori c Dumnezeu face mintea s se lumineze din afar, prin Sfintele Scripturi. Dar s se i dea pe Sine Însui, n adevr i n fapt, ca lumin credinciosului, i aceasta n l untrul

681. Sfnta Treime nu locuie te static n cugetarea omului, ci o mic pe aceasta spre alte i alte inte, spre scopul ultim al fiin ei umane: ndumnezeirea. Dar «umblarea» Treimii n suflet are i alt neles: ntre Persoanele Sfintei Treimi se svrete o comunicare de iubire, de care se resimte i fiina noastr. Aceasta nseamn c noi iubim pe Tat l n Fiul i cu iubirea Fiului i strigm ctre Tat l prin Duhul: Avva, Printe! Toate Persoanele treimice se imprim n mi carea sufletului, fcnd pe om s simt n sine dragostea de fiu a Fiului (nfiat) i chiar prin aceasta dragostea Tat lui asupra sa; dar i pe Duhul ridicndu l peste alipirea neliber la cele de jos, la entuziasmul liber al iubirii fa de Tat l suprem. Omul simte astfel lumina Treimii, ca lucrare de ndumnezeire, de nfiere, de nduhovnicire. Dar inima omului n ar simi lucrarea Treimii n ea i nu s ar simi i pe sine prins n aceast lucrare, sau ntiprit dinamic de ea, dac n ar fi capabil s tr iasc n infinitatea dumnezeiasc.

inimii, nu n afar , i pururea, nu n chip trec tor, n-trece n chip v dit chiar minunea cea mai presus de toat n elegerea.

68. un lucru foarte minunat, c Acela pe care L poart cu m ndrie i uimire Serafimii i toate Puterile cerurilor, e purtat de inima credinciosului. Dar faptul de a nu L purta numai, ci de a se i uni cu El i de a se ntip ri de El, e mai presus de orice minune.

69. Cu adev rat e o minune f r m sur c sufletul este scaun i pat i c ru , prin har, al Dumnezeului nesf r it n n elepciune i nem rginit n putere, care are cerul ca scaun. Dar cine va putea s se minuneze c t se cuvine de faptul c sufletul e i iubit de El ntr at ta, c e f cut s i respire mpreun cu El i s fie p rta de bun t ile mai presus de ceruri i i se ncre-din eaz a a de mari taine⁶⁸².

70. Cu adev rat minunat i uimitor lucru este c Dumnezeu, Cel ce nu are loc unde s se odihneasc (Is. 66, 1), se odihne te n chip vrednic de Dumnezeu n inim⁶⁸³. Dac un mp rat, chiar p m ntesc i m r

682. Sufletul e f cut de Dumnezeu «scaun» al S u, pentru c Dum-nezeu mp r te te din el, f c ndu l i pe el p rta al Împ r iei peste patimi; e f cut «pat», pentru c Dumnezeu se odihne te n el, ntip -rind i n el odihna Lui; e f cut «c ru », pentru c sufletul nu e static, ci duce pe Dumnezeu la faptele sale bune, pentru c el nsu i se nal cu Dumnezeu tot mai sus, la ceruri. Dar mai mult dec t acestea, Dum-nezeu se introduce n «respira ia» sufletului, sau n orice clip de trecere a lui de la o stare la alta, f c nd sufletul ca orice astfel de trecere s o fac cu Dumnezeu, s fie ca o ap s lt toare, mereu vie.

683. Orice fiin con tient se odihne te numai n iubirea sigur i total a altei fiine con tiente. De aceea i Dumnezeu afl cea mai pl -cut odihn n inima omului care L iube te n mod sigur i total. Omul poate iubi sigur i total pe Dumnezeu prin inim . Inima este organul i locul iubirii. Iar inima poate iubi la nesf r it, pentru c se poate umple

ginit n putere, atunci c nd mbr i eaz pe cineva cu iubire i d m na unui nobil, i pricinuie te celui mbr - i at sau celui c ruia i a dat m na, mult slav i cinste i adaug , pe drept cuv nt, aceluia mare bucurie, ce se va nt mpla c nd de cel miluit se atinge, n chip v dit, nu un mp rat p m ntesc, ci Dumnezeu Cel f r de n- ceput i necreat i F c torul i Domnul tuturor, C ruia i stau de fa cu fric zeci de mii de zeci de mii de ngeri si I slujesc mii de mii; i se atinge nu simplu, ci n l untrul inimii, ba mai v rtos, i locuie te n el, nu vremelnic, ci ve nic, n a a fel c se i une te cu el i l sl ve te i l ndumnezeie te la culme i i d ruie te, celui ce L prime te i e cu har d ruit, zeci de mii de negri te bun t i ? Ct de mare i de negrit slav i cinste i bucurie se va ntip ri n el, iar aceasta pentru ve nicie ? Cu adev rat minunate i mai presus de min- te s nt acestea. Miluie te m , Doamne, Treime Sf nta !

71. minunat lucru c Dumnezeu, Cel ce a zidit toate i, ca urmare, le i sus ine pe toate, e cuprins i inut n chip necuprins, dar v dit i ne nctat, de c tre inima credincioas . Dac un mp rat muritor i cu st p nire m rginit ar veni i ar bate la casa cuiva i ar intra n ea i ar m nca i bea cu acela, f c ndu se come- sean cu el, aceasta s ar face pe drept cuv nt, celui ce a primit astfel pe mp ratul acela, slav , cinste i bucu- rie, pl cere i m ngiere foarte mare. Dar dac Însu i Împ ratul ve nic i Domnul tuturor i F c torul celor v zute i cugetate intr f r zgomot nu n casa, ci n inima unui miluit oarecare, nu ca s se ndulceasc cu

de iubirea nesf r it a lui Dumnezeu, ntorc ndu i o ca iubire a sa. «Ale Tale dintru ale Tale». In rela ia de iubire a sufletului cu Dumnezeu se mpline te aspira ia omului de a iubi la nesf r it i de a fi iubit la nesf r it.

acela de bun t ilitate din inima lui, ci de cele mp rt ite de El din izvorul ceresc, i de m ng ierea mai presus de ceruri, adus de El, ce socote ti c va face cel ce L a primit ? C t se va bucura ? i ce veselie i desf tate nu va avea acesta ? Va fi ntreg numai fericire i nc foarte mare i minunat . C ci e cu adev rat o minune de nenchipuit c Cel ce umple toate i se afl mai presus de toate, i face o inim omeneasc oarecare casa i biserica Sa ve nic .

72. «Dumnezeu, Cel ce a spus s lumineze din ntu nerez lumin » (2 Cor. 4, 6), lumineaz n inimile credincio ilor cu str lucire. Iubirea lui Dumnezeu s a v rsat n inimile lor prin Sfntul Duh dat lor (Rom. 5, 5)⁶⁸⁴. Dumnezeu trimite pe Duhul Fiului S u n inimile lor i acesta strig : «Avva, P rinte» (Gal. 4, 6). Credincio ii lipi i astfel de Domnul (o, minunat unire!), s nt un Duh cu Dumnezeu (1 Cor. 6, 17). Dar, oare cine vine la sim irea nemijlocit a bun t ilor ar tate ale harului ?

73. Credincio ii s nt n chip v dit mo tenitori ai lui Dumnezeu i mpreun mo tenitori cu Hristos (Rom. 8, 17), ca un fel de hristo i de al doilea, p rta i ai firii dumnezeie ti (2 Petru 1, 4), fapt ce ntrece toat mintea i scap ntregii n elegeri. Iar prin aceasta se fac fii ai lui Dumnezeu i dumnezei prin lucrare i har. Ca atare ei v d i p timesc n chip mai presus de fire cele mai presus de lume, sau, ca s spunem mai potrivit, se mp rt esc de «cele ce ochiul nu le a v zut i urechea nu le a auzit i la inima omului nu s au suit» (1 Cor. 2, 9) n chip natural. Slav iubirii ne n elese a lui Dum

684. Lumina este una i aceea i cu iubirea, precum ntunericul este una cu ura. Dumnezeu este lumin , este deschidere, pentru c este iubire.

nezeu Tat 1, a Treimii, a Celui ce ne a iubit pe noi din bun tatea negrită și mai presus de ceruri.

74. Tot credinciosul e cinstit în chip covârșitor de Dumnezeu.

«Cel născut din Duh, duh este» (Ioan 3, 6), după cuvântul lui Hristos. O, mărirea nemăsurată a harului ! O, dar negrită ! Dumnezeu zidește pe om cu astfel de mari și minunate daruri. Deci, cel creat e prin fire fptur . Dar din belugul covârșitor al dăruirii Sale, Domnul atotndurat, Treimea cea mai presus de ființă și a toate lucrurile, umplând fptura de har, ridică pe om până la ultima măsură a Duhului necreat, unindu-l cu Sine însuși, cum nu își poate închipui cineva, îndumnezeindu-l și făcându-l fiu al Duhului. Căci spune : «Eu am zis : dumnezeii sînteți și toți fiii ai Celui Preaînalt» (Ps. 81, 6). Și s-a scris despre Dumnezeu : «Poruncă a pus și nu va trece» (Ps. 148, 5) ; și : «Sfatul Domnului rămîne în veac, gîndurile inimii Lui din neam în neam» (Ps. 32, 11), avînd fire neschimbat . Dar și cuvîntul și porunca și voia și sfatul Lui ni le-a adus nou Cuvîntul ipostatic al Lui, făcîndu-se Înger al acestui mare și minunat sfat mai presus de fire (Is. 9, 6). El însuși ucenicilor Săi Duhul (Ioan 20, 22) și astfel, născîndu-i din nou duhovnicește, și arată în chip tainic Duhul și a și face fiii ai lui Dumnezeu. «Căci toți cei purtați de Duhul, sînt fiii ai lui Dumnezeu» (Rom. 8, 14). Iar dacă sînt fii, evident că sînt și dumnezei. Căci cel născut are numaidecît firea celui ce l-a născut. De aceea, și năva Mîntuitorul pe ucenici și numească pe Dumnezeu, Tat (Matei 7, 9), avînd parte la Duhul. Astfel, Sfînta Treime și face pe cei credincioși dumnezei și fii și duhuri, descoperindu-le în chip covârșitor tot darul minunat ce se poate cugeta.

75. *T lcuire la: «Întinz ndu i aripile Sale i a luat pe ei i i a ridicat pe umerii S i» (Deuteronom 32, 11).*

În elege, prime te n sim irea n eleg toare, cele ce i le spun acum. tiu foarte bine c , minun ndu te, te vei umple de bucurie duhovniceasc , sau de pl cere dumnezeiasc . C ci zice Duhul Sfnt prin proorocul David : «Cel ce ezi pe Heruvimi, arat te!» (Deuteronom 32, 11). i iar i : «Cel ce vede ad ncuri f r fund ade pe Heruvimi» (Ps. 98, 1). i iar i: «S a suit pe Heruvimi» (Ps. 17, 11). Dar ce face cu credincio ii ? Un lucru foarte minunat, n chip cov r itor mai presus de ceea ce s a spus mai nainte. C ci Dumnezeu nu se a eaz numai pe noi, d ndu ne via a, nc lzinu ne, p zindu ne i veselindu ne n chip minunat, cum face pas rea cu puii ei. Ci, o, minune a dragostei dumnezeie ti !, ne a eaz pe Sine nsu i i se face pe Sine ca o c ru nou a noastr , mai presus de n elegere, prin prisosin a nesf r it a dragostei Sale, p zindu ne n siguran i purt ndu ne n chip nespul la bun t ile negrite i supralume ti ale vie ii mai presus de ceruri i preg tindu ne astfel s ne desf t m de cele mai presus de fire i s ne umplem de pace i s ne odihnim n cele de net lm cit i s ne bucur m i s gust m n chip dumnezeiesc i duhovnicesc i s ne ndulcim, precum se cuvine, de ele. C ci zice i marele Moise n Duh: «Întinz nd aripile Sale, se n elege Dumnezeu, i a primit pe ei i i a ridicat pe umerii S i» (Deut. 32, 11). O, iubire negrit ! Chiar i numai a i ntinde aripile Lui i a i primi pe credincio i i a se face, astfel, n chip v dit, purt torul lor e pentru ei o vrednicie cu adev rat mai presus de a heruvimilor i pricin de mare i negrit bucurie. Dar a i i lua i ridica pe umerii Lui, umbrindu i acolo (cu aripile) cum zice proorocul David, nici mintea heruvimilor n ar putea s n eleag i s laude dup cuviin , ceea

ce se petrece. «C precum este m rirea Ta, a a este de ne nchipuit i mila Ta» (În . Sirah 2, 20), Treime Sf nt , slav ie!

76. Schima monahilor i f g duin ele ce in de via a c lug reasc cer o minte nsingurat ⁶⁸⁵. Dar aceasta nu-mai Dumnezeu o lucreaz i o nf ptuie te printr o s r guin cu toat puterea i dup r nduial . O lucreaz m p rt indu i harul S u de via f c tor. i o nf ptuie te, f c ndu se v zut n chipul unitar i unic al Împ r iei i al slavei Lui atot iitoare. C ci singur El este Prea nalt, necompus cu cele multe i neasem nat, datorit ridic rii Lui neasem nate peste toate, singur puternic n n eles propriu, toate fiind puternice prin mp rt ire de El, singur cu adev rat n elept, toat n elepciunea n elep ilor fiind prin darul Lui, singur fiind cu adev rat i n chip ve nic i de aceea F c torul i Ziditorul tuturor celor ce s nt. Pentru aceea cu drept cuv nt i foarte bine s a zis: «Din El i pentru El i spre El s nt toate, C ruia se cuvine slava n vecii vecilor» (Rom. 11, 36).

Dac , deci, acestea s nt n acest fel i toate mpreun s nt bune i frumoase, ca unele ce au existen din Dumnezeu i prin El se p streaz i se sus in i spre El caut i n El i au cap tul; i dac pe cei ce se folosesc cum se cuvine de toate cele spuse, i une te cu Dumnezeu, ca Cel ce e Tat l acestora, al bun t ii, al iubirii, al cump t rii, al n elepciunii, al cuno tin ei, al vederii, al f ptuirii cuvenite, al ndumnezeirii, al desf t rii dumnezeie ti i al bucuriei ce ine de ea, al p cii mai presus de ceruri, al temerii evlaviei, al t riei i al sfatului, al c ii dreptei credin e, al tiin ei i al tuturor c te in de firea cuvânt toare i o ndulcesc, o umplu de slav i o veselesc i o fac asemenea cu Dumnezeu i o ndumnezeiesc ; dac , deci, precum s a spus, tot ce e bine i frumos e de la

685. O minte nsingurat de toate.

Dumnezeu singur, cu adevrat de ert este cel ce, dup ce s a f cut iubitorul acestor bun t i i frumuse i, se desparte i se rupe de Dumnezeu, izvorul i r d cina tuturor bun t ilor i frumuse ilor. C ci acesta nu va avea nimic nici din cele prin fire frumoase i bune, odat ce s a ntors cu nerecuno tin de la F c torul i sus in - torul lor, de la Cel n care i au temelia toate cele bune i frumoase. Ci chiar de va socoti c se afl n cele bune i frumoase, nu va fi cu adevrat n bine i frumos, ci ntr o r t cire i batjocur cumplit . De aceea trebuie s st ruim cu toat fiin a noastr n Dumnezeu singur i numai la legea Lui trebuie s g ndim i numai de ea s ne alipim. Numai a a ne vom face p rta i de slava curat , de desf tarea nemincinoas i de bog ia nesf r it i necl tinat i vom avea mpreun toate bun t ile i frumuse ile de care am vorbit, ba i pe Dumnezeu locuind i umbl nd, o, minune n noi (2 Cor. 6, 16). Numai a a ne vom bucura de bun t ile cu adevrat nev zute i neauzite cu sim urile din afar . Numai a a vom vie ui n chip unitar i unic n Hristos Iisus, Domnul nostru.

77. C nd petrecem lini tit n smerita cugetare i avem inima purt toare de Duh, lucrat de har, mintea, armoniz ndu se n chip fericit cu adev rul, se face v z toarea multor vederi dumnezeie ti i e c l uzit n taine negrite mai presus de lume i se socote te cu adevrat ca o nou venit i ca o trec toare ntre lucrurile lumii. i se desfat i se bucur n chip v dit n Duh de lucrurile ce s nt mai presus de minte i cu totul dincolo de n elegere. Scurt vorbind, adeseori e ntip rit i de Dumnezeu n chip minunat i p time te ie iri pline de uimire la Dumnezeu i urc spre ndumnezeire, ca spre o p timire fericit , n t cere i n vedere i n dragoste mai presus de fire, cu nr urirea i puterea Duhului lumin tor i de via f c tor, n Hristos Iisus, Domnul nostru.

78. Cel ce, potrivit promisiunii, cuget numai la Dumnezeu și petrece în El⁶⁸⁶ și vede în chip limpede pe Dumnezeu în Duh, umblând și petrecând în sine, împlinește în chip vădit porunca dumnezeiască a Domnului Iisus, care zice: «Rămâneți întru Mine și Eu întru voi» (Ioan 15, 4). Și s-a unit, de aceea, în chip strălucitor cu Dumnezeu și s-a făcut mort în chip minunat și foarte fericit împreună cu El⁶⁸⁷. Și astfel, s-a făcut lucrător nerănit al poruncilor lui Dumnezeu⁶⁸⁸. Căci a zis Mântuitorul: «Cel ce rămâne întru Mine și Eu întru el, mult rădădă», adică multe virtuți (Ioan 15, 6)⁶⁸⁹. Drept aceea, să se silească tot cel ce voiește să dobândească virtuțile, prin vedere și rugăciune, să rămână și să stăruie cu toată puterea în Dumnezeu, ca văzând Dumnezeu nevoia a sfânt a sufletului, să plece cerurile și să se facă foarte vădit, în chip minunat, umblând și petrecând în untru sufletului. Prin aceasta va hărăzi celui părăsit de El bucuria de toate bunătățile și frumusețile și bună plăcere pentru toate sfintele porunci. Căci El însuși a zis: «Fără de Mine nu puteți face nimic» (Ioan 15, 6), chiar dacă vi se pare că faceți.

686. Nevoia a promisiunii lui Dumnezeu, sau a planului Lui cu lumea, să cugetăm numai la El, să-L iubim numai pe El și numai în El să iubim pe toate celelalte și să ne unim cu ele; pentru că numai El le cuprinde pe toate.

687. Un alt neles al răstignirii lui Hristos. El s-a răstignit pentru a arăta că a murit lumii pentru Dumnezeu și pentru a pune în umanitatea Lui această putere pentru a ne-o comunica și nouă. De aceea Botezul înseamnă moarte cu Hristos și naștere la viaa nouă din viaa lui Dumnezeu primit de El prin înviere.

688. Dumnezeu conduce lumea spre scopul Lui într-un chip mai rodnic prin poruncile Lui, când ele sunt împlinite de noi. Deci promisiunea lui Dumnezeu se împlinește și prin noi, desigur când împlinim poruncile lui Hristos și tindem să ne facem asemenea Lui și să ne unim cu El prin această împlinire.

689. Virtuțile reprezintă deci împlinirea promisiunii lui Dumnezeu sau rădădă ei în noi. Căci prin ele am ajuns asemenea lui Dumnezeu și ne-am unit cu El.

79. Dacă dragostea cere să nu se ascundă comoara, nici în elepciunea cea de folos obțesc, evdit că nici lucrarea în egerii și vederea lui Dumnezeu în zuină spre ea, nu trebuie să se înminte nescris, ci trebuie să se pună și să se însemne în scris, din dragostea pentru folosul obțesc. Căci omul fiind un animal cugetător, înzestrat cu minte și cu pricepere, de aceea, cugetând despre Dumnezeu cele ale credinței, din cele ce s-au făcut pentru el, se naște în el în alegerea dumnezeiască și cuvenit și întrucuirea în ara poruncilor. Dar pentru aceasta are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu Cel sprijinitor. Și, de aceea, se roagă des cu lacrimi, cerând lui Dumnezeu să îi ureze împlinirea poruncilor. «Iar când va binevoi să se îndure, Tatăl se va îndura de fiu» (Ps. 102, 13). Dumnezeu se va îndura adică de cel ce se roagă Lui și va vărsa nădat (o, minune!) din Duhul Său peste el, sau în inima lui se va mica și aprinde simțirea iubitoare față de Dumnezeu pe care îl primește. Și îi va hărzi, cum nu se poate spune, în drăznire, ca unui fiu față de tatăl. Iată hărzi-te ca pe o arvună, prin această vărsare și lucrare a Duhului peste cel ce se împarte-te, îl îndulcește pe acesta în chip covăritor, îl îmbunează, îl smerește și îl nală într-un chip nou în slavă și cinste, prin unirea cu el. Îl conduce la iubiri înflăcărâte și a adevărului, ca tot ce vede în jurul lui Dumnezeu socotește ca al său propriu; și curțile Tatălui, bogăția, slava, tăriile, frumusețea, în elepciunea, stăpânirea și toate cele frumoase și toate cele bune, mărirea și lauda, toate sînt desfătarea și lauda și bucuria sa, ca ale unui fiu. Când deci sufletul ajunge la vederile acestea, prin împărțirea de Duhul, ca la niște vederi firești, adică când le vede în Dumnezeu Cel în Treime, atunci vede pe Dumnezeu cu adevărat ca pe un Tată foarte iubit, în chipul în care am spus și se umple de bucurie, avînd nătiprit numai pe Dumnezeu, de care se desface și se veselește mai presus de fire, în Hristos Iisus, Domnul nostru.

80. *Care e pl cerea propriu zis ?*

Socotesc c oricine s a apropiat de aceste lucruri cu judecat , va spune c pl cerea propriu zis e ceea ce nu poate fi pus pe seama firii i nu poate fi gr it prin cuvnt i ceea ce d inuie te ca o stare ndelungat i umple inima de bucurie i dup tr irea ei; ceea ce e departe de pl cerea dup trup, care este idoleasc (legat de un chip) i nu e o pl cere propriu zis . Drept aceea tot cel ce dore te pl cerea, s caute pl cerea n eleg toare (spiritual), duhovniceasc , curat i care nu se mpr tie, i nu va gre i, ci mai degrab se va muta cu u urin de la cele de pe p m nt la cele cere ti, cu g ndirea lui i apoi cu tot sufletul. C ci aceasta este pl cerea adev rat i propriu zis : pl cerea inimii neurmat de p rerea de r u, adev rata pl cere a sufletului ra ional i nemuritor, care r m ne ve nic luminoas , pururea izvor toare, neos ndit , i mai degrab vrednic de dorit, fericit i nso itoare nezugomotoas a sfin ilor din veac, pa nic , bl nd , d t toare de ndr zneal , str lucitoare, cu bun chip, evlavioas , luminoas , plin de bucurie i lucr toare i dup aceea. Iar dac te ai ndulcit n eleg tor (spiritual)⁶⁹⁰ i duhovnice te cu ea prin cercare, cu siguran vei consim i cu cele scrise. Iar dac nu, ine deocamdat cele spuse, prin credin .

81. *Despre pl cerea trupeasc .*

Iar pl cerea care nu e n eleg toare (spiritual) i a Duhului, ci a trupului, e gre it s se numeasc pl cere. C ci, aceasta aduc nd, odat mplinit , o amar p rere de r u, n chip mincinos se nume te pl cere. o pl cere

690. «Pl cerea n eleg toare» sau gustat «n eleg tor» e opus celei gustate cu sim urile. Dar ea nu e numai o pl cere intelectual (amor intellectualis), ci e o bucurie curat a ntregii fiin e, o stare de euforie.

experien a realit ilor g ndite, a comuniunii cu Dumnezeu cel iubitor, dar i o n elegere a acestor realit i tr ite n iubirea Lui.

fals i str in de sufletul ra ional, e nera ional , josnic , greoaie, iubitoare de ntuneric, zgomotoas , stingheritoare, trec toare, supus repede vestejirii. C ci, mb trând trupul, se retrage cu ru ine f r s vrea; e osândit , tic lo e te via a, o face nefolositoare, roab , ap sat de os nd , lacom de m ncare, mole it , f r chip, f r n - dejde, nesocotit , aducând triste e ntunecat celui ce o lucreaz , dup s v r ire. Dac ai p timit acestea, f r n - doial cuno ti adev rul celor spuse. Iar dac te ai p zit, prin m na lui Dumnezeu, ascultând de cuvintele mele, ca de cuvintele adev rului, s tii c vei secera rodul str lucitor al vie ii⁶⁹¹.

82. Am primit lumina duhovniceasc pururea str lucitoare i via a mai presus de lume i dumnezeiasc i prin ele hrana i desf tarea, n zuin ele i doririle, uni

691. descris toat dezordinea i stric ciunea adus de pl cerile inferioare. P rin ii socotesc n general c via a ordonat , care duce la ndumnezeire, e o via c l uzit de ra iune, n unire cu harul, sau n comuniune cu Dumnezeu cel personal, pe c nd patimile care desfigureaz fiin a uman au un caracter nera ional, adic egoist. Ordinea n fiin a proprie i n societate e inut prin ra iune, care ia n considerare armonia dintre toate; dezordinea, descompunerea individual i social e efectul patimilor ira ionale. implicat aci nv tura despre persoane i lucruri ca ncorpor ri ale ra iunilor Cuv ntului dumnezeiesc, ntre care exist n mod firesc o armonie. Ra iunile g ndite ale lucrurilor, corespun z nd ra iunilor g ndite ale Logosului, s nt ncredin ate ra iunii g nditoare, ra iunii subiect a persoanelor, ca chipuri ale Ra iunii Subiect, suprem reprezentat de Cuv ntul ipostatic, pentru ca aceste persoane s aib un con inut comun al dialogului ntre ele i cu Logosul. In toate lumineaz Cuv ntul dumnezeiesc, sau Ra iunea suprem . Dar lucrurile i ra iunea finit a persoanelor s nt sinteze armonioase ale ra iunilor n starea lor ncorporat . C nd ra iunea uman g nditoare face un uz r u de aceste sinteze, stric nd armonia in fiin a uman , i ntre persoane i lucruri, se produce o dezordine i o stric ciune general . Men inerea n armonie a ra iunilor lucrurilor, a rela iilor dintre persoanele nse i i ntre persoane i lucruri, nu se poate face dec t ascult nd de nv tura dat de Subiectul ve nic al ra iunilor f pturilor i urm nd pilda acestui Subiect ntrupat. Acest lucru se accentueaz n mod special n capitolul urm tor.

rile și bucuriile neasemănate ale dumnezeirii întreit ipostatice și simțirile iubitoare negrătite împreună cu Hristos Iisus, Domnul tuturor. Dar, vai de ticăloșia și de nebunia mea! Vai de răutatea necumineniei mele! Mintea mea, care a ajuns prin har mai presus de ceruri, furat uneori, se apleacă spre gunoaiele mincinoase, pline de tot mirosul urât. Vai, cine nu se va mira și nu va plânge de cele ce le faci și nu va ruga, din milă, pe Dumnezeu ca să-mi dăruiască, cu iubire de oameni, o mai mare putere prin Duhul luminător și de viață făcător, ca să alung mai ușor pe diavolul ce uneltește și pe vrăjmașul ce vicleșnește împotriva sfintei și minunatei mele vieți?⁶⁹². Voi toți, Prea Sfinților Îngeri și voi toate sufletele dreptilor, rugați-vă lui Dumnezeu pentru mine, cel nesimțit și coborât la cuget.

83. Dumnezeuul meu, Dumnezeuul meu, decât care nimic nu e mai mare, ca Cel ce e ti necuprins, ca Cel ce e ti totul, ca Făcător al totului și de nesfârșite ori nesfârșit mai presus de toate, ca Cel mai presus de ființă; Doamne al meu, Doamne, sfântă unire negrătită și netulmăcită, împreună suflare a cretinilor, slavă ție! Cum, Stăpâne, văzându-Te pe Tine strălucind în inima mea noaptea și ziua, nu iese pururea afară din mine (nu sunt pururea în extaz) prin harul covârșitor, ci rămân nepăsător și nesimțitor față de un astfel de dar, Preaputer nice? Vai, decât de pe cătos sunt!

Dacă ai cunoaște cine este cel ce m-a legat pe mine și de cine m-a legat și prin cine, te ai fi apucat repede

692. Orice via omenească este sfântă și minunată prin valoarea ei veșnică, prin misterul ei nehotărnicit; chiar și prin înfrângerea ei desfigurată de rău, de păcat, se străvede chipul dumnezeiesc, taina și valoarea ei. De aceea chiar în iad, persoana umană rămâne indestructibilă. Are în ea posibilitatea veșnică de a experia chinurile răutății, neconformitatea ei cu ele. Dar demonii uneltesc în chip special când vedem o viață care s-a făcut sfântă și minunată în chip actual, prin silințele ei.

de lucru, plin de uimire, i ai l uda pe Dumnezeu cel mai presus de fiin , mul umindu l c t se poate de mult pentru toate c te le face n chip minunat, din bun tatea Lui.

Dac ai n elege, deci, c t de departe s nt de taina lui Hristos, venind la o uimire mai mare, dec t o poate spune cuv ntul, ai os ndi tr nd via, nep sarea i negrija mea, ca s nu spun nesim irea i ne n elegerea v dit .

În vremea aceea, r spunz nd Iisus, a spus: «M rturi sescu M ie, P rinte, Doamne al cerului i al p m ntu-lui c ai ascuns acestea de la n elep i i pricepu i i le ai descoperit pruncilor. Da, P rinte, c a a a fost bun voirea naintea Ta» (Matei 11, 25, 26). Cere pururea, roag te, ca s nu p time ti f r n elepciune n cele de ntristare ale vie ii n chip nevrednic i de Dumnezeu i de am ndoi. i iart m !

Calist Angelicude

Introducere

Dup unele tiri despre Calist Angelicude, date de A. Erhard⁶⁹³, reluate de H. G. Beck^{694 a}, cu acest autor s a ocupat n timpul mai nou Stelian Papadopol^{694 b}, care i a publicat i opera «Împotriva lui Toma de Aquino»^{694 c}. Autorul acesta, c ruia n *Filocalia greac* i n P.G. 147, 817—826, i s a publicat o mic scriere „ ”, tradus n acest volum sub titlul «*Me te ugul lini tirii*», e numit n *Filocalia greac* i n Patrologia Greac (P.G.), Calist Tilicude. Stelian Papadopol a confirmat tirea dat de A. Erhard i Beck, c numele lui adev rat este Calist Angelicude i a adus noi tiri despre el. Acest autor a fost activ n a doua jum tate a secolului XIV lng localitatea Melenic din Macedonia, tr ind pn spre sfr itul secolului XIV. El vie uia ntr o «a ezare» monahal de lng acea localitate, ntr un fel de sih strie, n care a cl dit i o biseric , fiind ajutat i de arul s rb din acea vreme. In jurul acestei biserici vie uiau mai mul i asce i, tun i n monahism de Calist. Într un document al patriarhiei din Constantinopol el este numit «om duhovnicesc, virtuos i isihast». Numirea de «isihast» se d dea, dup disputele isihaste de la mijlocul secolului XIV, unui monah care se ocupa cu rug ciunea min ii i care a ajuns prin nevoia a lui cu lini tirea pn la vederea luminii dumnezeie ti.

693. A. Erhard, Theologie, In: K. Krumbacher, *Geschichte dei byzan fin/schen Litetatur*, Leipzig, 1897, p. 158 i 160.

694 a. Op. cit, p. 784.

694 b.) . , μ μ .

μ ' μ . Atena 1967, . 156—172.

694c. Idem, " , μ , Atena, 1970.

Dup localitatea unde vie uia, se mai nume te i Mele nichiotis. In Codex Vatopedi gr. 736 i Arundel 520 din British Museum se p streaz o oper ascetic a lui, alc tuit din 30 de «Cuvinte». Stelian Papadopol a dat titlul acestor «Cuvinte» n introducerea lui din edi ia scrierii lui Calist contra lui Toma de Aquino. Cuv ntul XXII, care poart titlul, „H ”, pare s fie, dup titlul lui i dup cuvintele cu care ncepe, identic cu scrierea din Filocalia greac i cu traducerile ei române ti mai vechi, date sub numele lui Calist Tilicide i cuprinse sub titlul «Iscusirea (sau Iscusul) lini tii» n mai multe manuscrise (de exemplu n manuscrisele care se afl n Biblioteca Academiei R.S.R. cu nr. 1841, f. 102 v 119 v, scris la 1818 i n cel cu nr. 2435, f. 208 v 218 v, apoi n manuscrisul cu nr. 40, f. 44—55 v, din Biblioteca Patriarhiei Române care dateaz din secolul XIX).

Iat c teva din titlurile pe care le g sim n «Cuvintele» scrierii sale ascetice : Cuv ntul III: «*Rai duhovnicesc, sau luminile dumnezeie ti ce au ca poart vederea prin Duhul*» ; Cuv ntul IV: «*Despre intrarea prin Domnul in raiul duhovnicesc i despre poarta i cheia lui; i explicarea cuvintelor : «De va intra cineva prin Mine se va m ntui»* » ; Cuv ntul XIII: «*Despre pl cerea i bucuria duhovniceasc i prilejurile lor*»; Cuv ntul XIV: «*Cum trebuie s ne folosim cu tiin de contemplarea lui Dumnezeu*» ; Cuv ntul XXI: «*Despre via a ascuns n Hristos*»; Cuv ntul XXIV: «*Despre f ptuitor i contemplativ*»; Cuv ntul XXV : «*Despre contemplare*».

Preocuparea st ruitoare cu «raiul duhovnicesc» i cu contemplarea, preocupare pe care o nt lnim i n «Suta de cape te» a lui Calist i Ignatie i n «Capete despre rug ciune» i n continuarea lor sau n «Raiul» patriarhului Calist, preocupare care merge p n la identitatea titlului multor «Capete», face loc presupunerii c cele din urm s nt influen ate de scrierea lui Calist Angelicude, sau scrierea lui de acelea. Problema va putea fi solu ionat definitiv numai dup un studiu paralel al scrierii lui Calist Angelicude i a celor trei

scrieri amintite. Beck spune : «Se pare c (Calist i Ignatie) au urmat ndeaproape opera lui Calist Angelicude, pe care au umplut o cu citate»⁶⁹⁵. Vom vedea n introducerea la scrierea lui Calist Catafygiotul, publicat tot n acest volum, c i ea respir acela i duh i e plin de acelea i preocup ri.

Mai trebuie men ionat c i cealalt scriere mare a lui Calist Angelicude, mpotriva lui Toma de Aquino, acord acela i rol Sfntului Duh i cur irii inimii n cunoa terea lui Dumnezeu, n care vede autorul deosebirea ntre dreapta credin mo tenit de la Sfin ii P rin i i ra ionalismul scolastic.

695. Op. cit., loc. cit.

CALIST ANGELICUDE

Me te ugul lini tirii⁶⁹⁶

Nu se poate poc i cineva, f r lini tire; nici nu poate atinge n vreun fel oarecare cur ia, f r retragere; i nu se poate nvrednici de convorbirea cu Dumnezeu i de vederea Lui p n ce se afl n convorbire cu oamenii i i vede pe ei. De aceea, cei ce i au f cut o grij din a se poc i de gre alele lor, a se cura i de patimi i a se bucura de convorbirea cu Dumnezeu i de vederea Lui — care este cap tul de drum i inta celor ce petrec dup Dumnezeu, i arvuna, ca s zic a a, a mo tenirii ve nice a lui Dumnezeu — urm resc cu toat s rguin a lini tirea i socotesc drept lucrul cel mai folositor s se retrag i s ocoleasc pe oameni, cu toat sim irea sufletului. Începutul lor n via a de lini tire este pl nsul, oc r rea i dispre uirea de sine, pentru care, spre a le face n chip c t mai curat, iau asupra lor privegherile, starea n picioare, nfr narea i osteneala trupeasc , al c ror sfr it deob te este r ul de lacrimi ce porne te din ochii celor ce cuget cele smerite ntru fr ngerea inimii. C ci precum n cei ce tind spre cur ie i o dob ndesc prin fapte, sfr itul este pacea din partea g ndurilor, a a n aceia sfr itul este, cum am spus, curgerea lacrimilor⁶⁹⁷.

696. P.G. 147, 817—825.

697. Se face i aci deosebirea ntre cei lucr tori i cei contemplativi, sau v z tori, sau rug tori. Cei dint i ajung la pacea din partea g ndurilor, iar cei de al doilea la iroaiele de lacrimi. Lacrimile vin dintr o con tiin foarte ap s toare a p catelor, care produce n cel ce o ad nce te o simire at t de ad nc de p rere de r u, de durere, de chin, de «str pun

Iar de aci ncepe mintea, n chip firesc, s p trund n firile lucrurilor i s vad m iestria lui Dumnezeu. Lucrul ei este, de acum, s prind i s contemple n elesul dumnezeiesc al puterii, al n elepciunii, al slavei, al bun t ii i al celorlalte c te s nt n Duhul lui Dumnezeu. Ea p trunde totodat n tainele Scripturii, gust bun t ile mai presus de fire, se bucur de frumuse ile mai presus de lume i se face nc pere a iubirii lui Dumnezeu. i a a e cuprins de dor, se bucur i se vesele te, alerg nd spre cap tul din urm al virtu ilor, spre dragostea F c torului a toate⁶⁹⁸. Nu mai p time te i nu se mai teme de nici o r t cire prin cele de aici, de i are de suferit unele lunc ri i porniri p c toase i mi c ri necuviincioase din multe pricini, ca una ce e schimb cioas⁶⁹⁹. Dar din acestea trebuie s se reculeag , dep rtind de la ea orice descurajare. Mintea acestora, narip ndu se cu n dejdea iubirii de oameni a lui Dumnezeu, zboar spre cele dumnezeie ti, ndeletnicindu se cu lacrimile, cu rug ciunea i cu celelalte nevoin e pomenite, i se desfat cu raiul dumnezeiesc al dragostei, at ta c t i este cu putin . Nu mai vede nimic altceva, nici chip, nici grosime, nici nf i are, nici altceva peste tot, ca s gr im pe scurt, afar de lacrimi, de pacea dinspre g nduri i de dragostea lui Dumnezeu. C ci prin acestea se p streaz i ne mpr tierea

gere» a inimii, nc t ncep s i curg lacrimile, care nu curg p n mai este n om o anumit nv rto are.

698. Cei ajun i la starea contemplativ p trund nt i n elesurile tainice ale lucrurilor i ale Sf. Scripturi i prin ele contempl m iestria Iul Dumnezeu din crea iune i pe Dumnezeu nsu i. In ei i face loc iubirea lui Dumnezeu, care i sile te spre tot mai mult iubire a Lui. Aceasta e cap tul tuturor virtu ilor, cu a c ror agonisire sau ocupat nc n faza f ptuitoare.

699. Avem n acestea totu i unele asem n ri cu «Raiul» patriarhului Calist. De acest «Rai» chiar se pomene te n cele urm toare. Cel ajuns la aceast stare nu mai e ispitit de lucrurile din afar , dar are nc n sine firea sa schimb cioas i, n resturile unor obi nuin e r mase n sine, putin a unor alunec ri i porniri necuvenite.

min ii i se d ruie te i m ntuirea sufletului. C ci st de veghe cump tarea i se roag n Hristos Iisus, Domnul nostru.

ez nd n chilia ta, mintea ta s aib ndr znire c tre Dumnezeu ntru smerenie : smerenia pricinuit de nevrednicia i de nimicnicia ta; ndr znirea, pentru dragostea nemic orat a lui Dumnezeu i pentru ne inerea min-te a r ului de c tre El. i sufletul e ridicat la cinste naintea lui Dumnezeu, c nd, m car c se recunoa te p c -tos, totu i ndr zne te n iubirea de oameni a lui Dumnezeu i se socote te at rnat de El⁷⁰⁰. De aceea, porunce te i Sf ntul Pavel, zic nd : «S ne apropiem cu ndr znire de tronul harului» (Evr. 4, 16). C ci ndr znirea c tre Dumnezeu este un fel de ochi al rug ciunii, sau o arip , sau o at rnare minunat ⁷⁰¹. Nu are ndr znire cineva, c nd socote te c ar fi bun — s nu fie!, fugi de acest g nd — ci c nd zboar spre n dejdea dumnezeiasc , naripat de g ndul negr itei iubiri a lui Dumnezeu i al uit rii r ului de c tre El. Roag te, deci, cu ndr zneal n cuget smerit, hr nit de n dejdi bune n Dumnezeu, ntru Hristos Iisus, Domnul nostru, precum s a zis. Trebuie s cau i pururea cu grij cele ce potolesc

700. In «Vie ile Sfin ilor» se vorbe te mult de « ndr znirea » ce o au ei la Dumnezeu. Dar aci « ndr znirea » e v zut ca unit cu smerenia. Sf ntul are « ndr znire » la Dumnezeu nu pentru bun tatea sa, ci pentru ncrederea n mila lui Dumnezeu, care nu ine minte r ul s v r it. De aceea ea se mpac cu smerenia. C ci chiar n aceast ndr znire sufletul e con tient c n tot ce are i prime te at rn de iubirea de oameni a lui Dumnezeu. Dac s ar socoti bun, n ar mai fi bun n realitate i n ar mai cere de la Dumnezeu ceva. Ar socoti c Dumnezeu e obligat s i dea.

701. « ndr znirea », fiind unit cu rug ciunea, arat din nou c nu e o ncumetare a omului n sine. A ndr zni n rug ciune nseamn a socoti c ai nevoie de Dumnezeu, dar n acela i timp c ai ncredere n mila Lui. Rug ciunea e «ochi» spre Dumnezeu, pentru c n ea vezi mai mult m rimea, puterea i bun tatea Lui ; e «arip » spre Dumnezeu, pentru c f r ea nu ndr zne ti i nu po i s te apropii de El; e «at rnare» afectuoas i ne n eleas de Dumnezeu, pentru c sim i c nu po i nimic f r El.

trupul i izb vesc mintea de tulburare. Iar acestea s nt: m ncarea m surat , b utura u oar , somnul scurt, starea n picioare dup putere, plecarea genunchilor pe c t se poate, ntr o nf i are de smerenie, hain neluat n seam , cuv nt pu in, c t e de trebuin , culcarea pe jos, i toate celelalte c te mbl nzesc n parte trupul. Iar deodat cu acestea trebuie s te ndeletnice ti cu toate c te trezesc mintea i ajut la alipirea ei de Dumnezeu. Iar acestea s nt: citirea Sfintei Scripturi i a sfin ilor t lcuitori ai lor, dar i aceasta cu m sur ; psalmodierea cu ptrunderea n elesului; cugetarea la cele spuse n Scripturi i la minunile v zute n zidire; rug ciunea cu gura p n ce sf ntul har al Duhului o va mi ca n chip simit din inim ; c ci atunci e alt s rb toare i timpul altei pr znuiri, negrit din gur , ci lucrat n inim prin Duhul⁷⁰².

Iar p n atunci ndeletnice te te cu cele spuse a a : pleac i genunchiul de c te ori po i i roag te, ez nd a a; ngreun ndu te de rug ciune, treci la citire, precum s a zis; pe urm iar i revino la rug ciune. i ngreun ndu te iar i de ea, ridic te la pu in c ntare; i apoi revino din nou la rug ciune. i iar i ngreun ndu te, n toarce te la ndeletnicirea mai nainte pomenit , cu m sur ; i apoi iar i d ruie te te rug ciunii. Folose te te pu in i de un lucru de m n , pentru alungarea plictiselii, cum ai auzit de la Sfin ii P rin i. Dar pururea, n toat lucrarea ta cea dup Dumnezeu, de diminea p n diminea , s stea la locul de frunte rug ciunea. Toate celelalte ndeletniciri s fie folosite, cum s a zis, din pri

702. Rug ciunea e slujb adus lui Dumnezeu i deci s rb toare. S nt trei noiuni legate ntre ele. s rb toare, pentru c e oprire de la lucrurile lumii i ocupare cu cele dumnezeie ti, care e propriu zis o odihn n ele i bucurie i lumin . Dar cea mai deplin s rb toare e rug ciunea care se face n inim i e lucrat acolo de Duhul Sfnt. C ci atunci nu mai e nici grija rostirii cuvintelor r nduite, iar experien a lui Dumnezeu e mai puternic .

cina ngreun rii la rug ciune. Iar c nd vine mila n suflet i harul Duhului face s neasc din inim rug ciunea ca dintr un izvor, atunci mintea s se ndeletniceasc numai cu rug ciunea i cu vederea, desf c ndu se pe sine de toate i desf t ndu se numai cu rug ciunea i cu vederea n raiul dragostei dumnezeie ti⁷⁰³.

Rug ciunea are st p nire asupra tuturor faptelor bune; ea na te lacrima poc in ei; ajut cu putere la pacea din partea g ndurilor, ndemn nd ca singur Dumnezeu s fie socotit pacea des v r it ; ea e maica dragostei de Dumnezeu ; singur ea cur e te puterea cuget toare a sufletului, ntip rind n ea pe Dumnezeu, Cel ce pricinuie te i cur ia ngerilor; ndrepteaz puterea pofitoare a sufletului spre Dumnezeu ntru cur ie, c ci alipindu se de Dumnezeu i st nd de vorb cu El, care e prin fire Binele i Frumosul nesf r it i mai presus de fire⁷⁰⁴, leag toat pofta de El; iar m nia, ntr at ta o mbl nze te, nc t omul cade i se roag lui Dumnezeu, iar sufletul se smere te prin c derea la El; c ci nimenea, rug ndu se, nu poart un cuget nesmerit i m nios. De aceea, scurt vorbind, cuvioasa rug ciune cur e te i ndrepteaz toate puterile sufletului i toate lucr rile f puitoare i n eleg toare; i mai ales i alipe te vederea

703. Ca i patriarhul Calist, a a i autorul acestei scrieri une te str ns rug ciunea cu vederea sufleteasc a lui Dumnezeu. Nu te po i absorbi total n rug ciune, f r sim irea prezen ei lui Dumnezeu.

704. Dumnezeu e prin fire Binele mai presus de fire. Nu e un Bine supus unor legi ale naturii. Ci e des v r it liber de acestea i deci ne ngustat de nici o lege. bun propriu zis, adic e bun pentru c vrea, dar n acela i timp aceasta ine de firea Lui. Libertatea i firea s nt la El unul i acela i lucru; libertatea aceasta nu poate fi i rea, pentru c n ar mai fi o libertate deplin . R ul exercit totdeauna o sil asupra celui r u. Tot ce e creat e supus unor legi, n ultim analiz m car legii dumnezeie ti. Pentru c nimic din cele create, nu i este propria lege a existen ei sale. Numai n comuniune cu Dumnezeu f ptura raional e complet liber . Pofta acestei f pturi e ndreptat spre bine, dar Binele ade v rat i deplin e Dumnezeu.

de Dumnezeu i, ca urmare, de dragostea dumnezeiasc , ntr o petrecere i vie uire lini tit , potrivit cu cele spuse mai nainte. Iar g ndul t u, ntorc ndu se n untru t u, s cugete i s priveasc la locul acela al inimii de unde curge lacrima, rug ndu se netulburat de r suflarea pe nas. i s r m n c t mai mult acolo. C ci e un lucru foarte folositor, care aduce lacrimi multe i necontenite, desfiin eaz robia min ii, pricinuie te pacea n eleg toare a sufletului, prilejuie te rug ciunea i lucreaz mpreun cu Dumnezeu la aflarea rug ciunii inimii prin harul Duhului de via f c tor, n Hristos Iisus, Domnul nostru⁷⁰⁵.

Trebuie s tii, v z torule, care vezi lucrurile de tain i te desf tezi de ele, c , precum Dumnezeu i omul s nt doi, tot a a s nt dou , fie ca gen, fie ca specie, pl nsul i lacrimile. C ci una se deosebe te mult de cealalt , m car c am ndou s nt bune i d ruite de Dumnezeu i ne c tig bun voia a lui Dumnezeu i mo tenirea h r zit de ea. Pl nsul are ca izvor frica de Dumnezeu i ntristarea, iar lacrimile, dragostea dumnezeiasc i pe Dumnezeu. Cel dint i nu vesele te firea prea mult, cele de al doilea veselesc mult i mai presus de fire. Cel dint i este

705. Autorul acestei scrieri asociaz cu rug ciunea s v r it n inim mai mult lacrimile. Luminarea dumnezeiasc r m ne rezervat numai treptei duhovnice ti celei mai nalte. Dar i celor ajun i la ea li se recomand o anumit rezerv n acceptarea ei. Am avea deci mai nt i un apofatism ca sim ire a lui Dumnezeu, care nu e v zut, i apoi sus de tot, ar fi luminarea. Aceasta nseamn c rug ciunea n inim e o rug ciune p truns de o mare sim ire. Frica de pedeapsa lui Dumnezeu pentru p cate, parc i str nge celui ce se roag , inima i stoarce din ea lacrimi. G ndul adunat n inim intensific aceast sim ire de durere a inimii, c ci prin el subiectul lui e chinuit intens de p catele sale. Netulbunat de nimic altceva, acela cuget cu toat sim irea numai la p catele sale. Dar cugetarea la p catele sale trebuie s fie asociat i cu dragostea de Dumnezeu cel milostiv, cu nduio area provocat de mila Lui. Aceasta contribuie din nou la intensificarea sim irii inimii, a nmuierii ei, la prefacerea ei n izvor de lacrimi.

al ncep torilor, cele de al doilea, ale celor ajuns i la des v r ire prin har⁷⁰⁶.

Cinci s nt lucr rile lini tii: rug ciunea, sau pomenirea ne nctat a lui Iisus, introdus prin respira ie n inim , f r nici un fel de g nd⁷⁰⁷, ceea ce se izbute te prin n fr narea deob te a p ntecului, a somnului i a celorlalte sim uri, n untru chilie, cu ajutorul smereniei. Apoi pu in c ntare i citire din Dumnezeie tile Evanghelii i din Sfin ii P rin i i din capetele despre rug ciune, mai ales ale Noului Teolog⁷⁰⁸, ale lui Isihie i Nichifor ; cugetarea la judecata lui Dumnezeu, la moarte i la cele asemenea; n sfr it, pu in lucru de m n . i iar i trebuie s se fac ntoarcerea la rug ciune, chiar dac lucrul acesta cere o oarecare silire, p n ce mintea se va obi nui s lepede mpr tierea de la sine prin g ndul la Domnul i prin ne nctata consim ire cu osteneala inimii. Aceasta e lucrarea monahilor ncep tori care voiesc s se lini teasc . Deci, unul ca acesta trebuie s nu ias des din chilie, s se fereasc de orice convorbire i privire, afar de cazul unei mari trebuin e. Dar, i atunci, s o fac cu luare aminte, cu paz i c t mai rar. Pentru c nu numai ncep torilor, ci i celor ce au naintat unele ca acestea le pricinuiesc mpr tiere.

706. Aci se face deosebire ntre pl ns, sau tânguire, care e produs mai mult de g ndul la p cate, i ntre lacrimi, ca produse mai mult de dragostea de Dumnezeu. Dar acestea dou nu s nt totu i total separate. In lacrimile produse de dragostea de Dumnezeu nu se uit de p catele pe care Dumnezeu le a iertat cu milostivire, iar n pl nsul pentru p cate nu lipse te total ncrederea n mila iert toare a lui Dumnezeu.

707. nainte s a vorbit totu i de introducerea unui g nd n inim . Dar acela a fost g ndul la p cate, sau la mila lui Dumnezeu. G ndurile care nu trebuie introduse n inim s nt g ndurile la lucrurile din afar , trebuincioase hranei, pl cerilor, g nduri de slav , g ndurile grijilor. Acestea in mintea n afar . G ndul la p cate i la Dumnezeu o ajut s intre i s r m n n untru, n inim , i l ng Dumnezeu.

708. Credem c aci se face aluzie la metoda ntreitei rug ciuni a Sf. Simeon Noul Teolog.

Rug ciunea aceasta f cut cu luare aminte, f r g n-
dulla ceva, prin cuvintele: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul
lui Dumnezeu», nal mintea n chip nematerial i cu
totul negrit spre nsu i Domnul cel pomenit, iar prin :
«miluie te m pe mine», o face s se ntoarc la ea ns i,
nesuferind s nu se roage pentru sine. Dar cel ce a na-
intat n dragoste, se ndreapt prin experien numai spre
Domnul, pentru c a luat ncredin are despre lucrul al
doilea (despre iertare). De aceea, P rin ii nu ne predau
totdeauna rug ciunea ntreag , ci unul ntreag , cum e
Gur de Aur⁷⁰⁹, altul pe «Domnul Iisus», ca Pavel, care
a ad ugat: «n Duhul Sf nt» (1 Cor. 12, 3), vorbind de
rug ciunea din timpul c nd inima prime te lucrarea Du-
hului Sf nt, prin care se i roag ; aceasta e rug ciunea
celor ce au naintat, de i nc nu p n la des vr ire, care
este iluminarea. Iar Sf ntul Ioan Sc rarul zice: «Love te
pe vr jma cu numele lui Iisus» i: «Pomenirea lui Iisus
s se lipeasc de r suflarea ta»⁷¹⁰, i nu mai adaug
nimic. Dar e ng duit i ncep torilor s se roage uneori
cu toate cuvintele rug ciunii, alteori s se roage n minte
cu o parte a ei. S nu schimbe ns des felul rug ciunii,
ca s nu p timeasc o mpr tiere prin aceasta.

St ruind n metoda amintit a rug ciunii curate, chiar
dac nu n chip curat, din pricina nchipuirilor cu care
este obi nuit i a g ndurilor ce i se fac piedic , cel ce se
nevoieste ajunge la obi nuin a de a se ruga nesilit, de a
st rui cu mintea n inim i de a nu o introduce n chip
silit prin inspirarea aerului, ca pe urm s sar ndat de
acolo, ci s st ruiasc acolo i s se roage de la sine.
Aceasta este i se nume te rug ciunea inimii⁷¹¹. Ei i pre

709. P.G. 60, col. 751—756.

710. Scara XXVII; P.G. 88, col. 1112 C.

711. Rug ciunea inimii se nume te abia aceea care nu se face n
chip silit, prin introducerea for at a min ii n inim . C ci n acest caz
mintea nu poate sta mult n inim , neavnd obi nuin a statorniciei n
g ndul interiorizat la Dumnezeu. Rug ciunea inimii, ca st ruire de la

merge o anumit cldur n inim , care izgone te gndurile ce mpiedic rug ciunea curat amintit s se mplineasc n chip des vr it. i, a a st ruind mintea se roag ne mpiedicat n inim . Iar ntr o astfel de cldur i rug ciune, dragostea fa de Domnul Iisus cel pomenit se na te n inim n a a fel nc t ncep s curg din ea din bel ug i lacrimile dulci din dorul lui Iisus cel pomenit.

Deci, pentru a se nvrednici cineva de acestea i de toate cele de dup ele, pe care nu e vremea s le spunem acum, trebuie s se srguiasc , cum s a zis, s aib frica lui Dumnezeu naintea ochilor, mpreun cu pomenirea lui Iisus n untrul inimii i nu simplu n afar . In felul acesta se dep rteaz u or nu numai de la faptele cele rele, ci i de la gndurile patimilor i spore te p n acolo nc t se umple de ncredin area dragostei lui Dumnezeu fa de sine. Dar, s nu caute el nsu i s vad ar tarea Lui, ca s nu primeasc pe cel ce, fiind ntuneric, se preface a fi lumin . Iar cnd, f r s caute mintea vede o lumin , s nu o primeasc , dar nici s nu o lepede, ci s ntrebe pe cel ce are putere s nve e, i s afle astfel adev rul. i dac afl pe cineva care s l nve e, nu numai dup cum a cunoscut din Dumnezeiasca Scriptur , ci fiindc a p timit n chip fericit i el nsu i iluminarea, s dea mul umire lui Dumnezeu. Dac nu, e mai bine s nu o primeasc , ci s alerge cu smerenie la Dumnezeu, socotindu se pe sine nevrednic de o astfel de vedere, precum am nv at i n privin a aceasta cu fapta de la Prin i, chiar dac n unele scrieri ale lor arat semnele luminii am gitoare i neam gitoare.

Dar precum toate cele spuse nainte le ai auzit prin glas viu, a a i despre aceasta vei auzi la vreme potrivita . C ci acum nu e vremea potrivit . Acum trebuie s afli, mai degrab , mpreun cu altele i nainte de altele,

sine a min ii n inim i n gndul la Dumnezeu, din interiorul ei, cere de aceea pentru agonisirea ei, mult deprindere.

aceasta: c precum cel ce voie te s nve e a s geta, nu ntinde arcul f r un semn, a a cel ce vrea s nve e a se lini ti, s aib ca semn bl nde ea necontenit a inimii, netulbur nd i netulbur ndu se niciodat pentru nimic, afar de cazul c nd e vorba de dreapta credin . Iar aceasta o poate dob ndi u or, dep rt ndu se de la toate i t c nd c t mai mult. i dac i se nt mpl vreodat s nu fac a a, s se c iasc ndat i s se oc rasc pe sine, iar pentru viitor s ia aminte, ca s cheme n lini te i n con tiin curat pe Iisus, pun ndu L ca nceput, cum am zis nainte. Iar naint nd pe cale, s aib harul dumnezeiesc odihnindu se n suflet i nu numai a a, ci i odihnindu i sufletul n chip des vr it de dracii i de patimile care l sup rau nainte, i veselindu i l cu o veselie negr it . C ci, chiar dac l sup r iar i, nu l mai nr uresc, fiindc nu mai e n tov r ia lor i nu mai dore te pl cerea de la ei. Fiindc toat dorin a unuia ca acesta s a ndreptat spre Domnul, cel ce i a dat harul S u. Mai este el r zboit prin ng duin , dar nu prin p r sire. Pentru ce ? Ca s nu se nal e mintea lui, pentru binele ce l a aflat, ci ca, r zboit, s in n el necontenit smerenia, singura prin care, nu numai c nvinge pe vr jma ii f lo i, ci se i nvrednice te de daruri mereu mai mari.

Fie ca s ne nvrednicim i noi de acestea din partea lui Hristos, Care s a smerit pe Sine pentru noi i Care d ruie te celor smeri i harul S u cu mbel ugare, acum i pururea i n vecii vecilor. Amin.

CULEGERE

DIN SFIN II P RIN I,

Despre rug ciune i luarea aminte⁷¹²

Cel ce se nevoie te pe calea virtu ilor trebuie s i dea toat s rguin a pentru a nu fi cobor t n l imea sufletului s u prin r scoala patimilor. C ci, cum ar putea sufletul, pironit jos de pl cerea trupului, s priveasc spre lumina min ii nrudit cu el, cu un ochi liber ? De aceea el trebuie, nainte de toate, s se nevoiasc ntru nfr nare, care e str jerul sigur al neprih nirii, i s se sileasc a nu l sa mintea conduc toare s petreac n g n-duri necurate. nevoie, deci, de toat s rguin a omului din untru, ca mintea s nu se mpr tie, ci s se piro-neasc de inta slavei lui Dumnezeu. Aceasta, ca s sc - p m de judecata Domnului, care zice: «Vai vou , c s n te i asemenea mormintelor v ruite, care pe dinafar se arat frumoase, dar pe din untru s nt pline de oasele mor ilor i de toat necur ia. A a i voi, pe dinafar v ar ta i oamenilor drep i, iar pe din untru s nte i plini de f rncie i de f r delege» (Matei 23, 27—28). De aceea,

712. P.G. 147, col. 827, n nota de sus se spune : Ejusdem ut videtur, Calisti Tilicude.

e nevoie de lupt grea, i aceasta dup lege, cu inima, cu cuvntul i cu fapta, ca s nu primim n de ert harul lui Dumnezeu, ci precum ceara ia forma lucrului ntiprit n ea, a a i noi s d m omului din untru un chip dup nv tura Domnului nostru Iisus Hristos, mplinind, cu fapta, cuvntul spus de Pavel. C ci zice acesta : «V a i dezbr cat de omul cel vechi, mpreun cu faptele lui, i v a i mbr cat cu cel nou, care se nnoie te cu cuno tin dup chipul Celui ce l a zidit pe el» (Col. 3, 9—10). Om vechi nume te toate p catele i toate ntin ciunile deosebite la un loc. «S d m chip, zice, omului nou ntru nnoirea vie ii» (Rom. 6, 1) p n la moarte, ca s ne facem vrednici s zicem cu adev rat: «Nu mai tr iesc eu, ci Hristos tr ie te n mine» (Gal. 3, 20). Nevoie, deci, de mult srguin i grij neadormit , ca nu cumva, ne mplinind ceva din cele poruncite, nu numai s c dem de la o a a de mare r splat , ci s ne i supunem unor a a de nfrico ate amenin ri. Dar, c nd diavolul ncearc s unelteasc i cu mult st ruin i sufl g ndurile sale, ca pe ni te s ge i aprinse, n sufletul ce petrece n lini te i singur tate i l aprinde dintr odat i preface amintirile celor odat aruncate de el n statornice i greu de mpr tiat, trebuie s sc p m de aceste uneltiri prin trezvie i luare aminte mai ncordat , precum un atlet r stoarn planurile vr jma ilor prin paza cea mai atent i prin agerimea trupului.

De asemenea, trebuie s d m toat grija rug ciunii i chem rii ajutorului de sus pentru surparea vr jma ului i pentru abaterea s ge ilor lui. A a ne a nv at Sf ntul Pavel, zic nd: «Peste toate lu nd pav za credin ei» i celelalte (Efes. 6, 15). C ci c nd sufletul, moleindu i

st ruin a i ncordarea cuget rii, d drumul amintirilor nt mpl toare ale unor lucruri la nimereal , atunci, cugetul purtat n chip nestrunit i nepriceput spre aceste amintiri i ndeletnicindu se tot mai mult cu ele, schimb unele nchipuiri n el toare cu alte nchipuiri n el toare i adeseori sfr e te n stric ciunea unor cuget ri neru inate i nesocotite.

Dar, aceast nep sare i mpr tiere a sufletului trebuie ndreptat i vindecat printr o mai str ns i mai ncordat luare aminte a cugetului i acesta trebuie f - cut s se ndeletniceasc pururea cu cele bune. C ci n - eleptul adev rat, av nd trupul loca sigur i c mar de cugetare pentru suflet, fie c se afl n t rg, fie n adunare, fie la munte, fie la cmp, fie n mijlocul unei mari mul imi, r m ne statornic n m n stirea sa natural , adun ndu i mintea n untru i cuget nd la cele cuvenite lui. Fiindc tr ndavul, chiar ez nd acas poate r t ci n toate p r ile prin g ndurile de afar , iar cel ce se afl n t rg, dar vegheaz , e ca n pustie, ntors numai spre sine i spre Dumnezeu i neprimind prin sim uri tulbur rile ce vin sufletului de la lucrurile v - zute.

Drept aceea, cel ce se apropie de Trupul i S ngele lui Hristos, n amintirea Celui ce a murit i a nviat pentru noi (2 Cor. 5, 15), trebuie nu numai s se cure e de toat ntin ciunea trupului i a duhului (2 Cor. 6, 11), ca s nu m n nce i s nu bea spre judecat (1 Cor. 11, 20), ci s i v deasc n sine limpede voia Celui ce a murit i a nviat pentru noi, prin aceea c nu se cur numai de tot p catul, ci i moare p catu

lui i lumii i vie uie te lui Dumnezeu (Rom. 6, 11)⁷¹³. Dintre gndurile rele, unele nu intr deloc n sufletul nostru, dac ne ngr dim cu mult s rguin ; altele se nasc n untru i odr slesc din pricina lenevirii noastre. Dar dac punem m na pe ele din vreme, le n bu im degrab i le ngrop m. Altele, ns , se nasc i cresc i trec n faptele rele i stric toat s n tatea sufletului nostru, c nd am ajuns la mult tr nd vie. Dac nu facem primul lucru, e bine s facem al doilea lucru i anume ca gndurile ce au p truns odat s le alung m degrab i s nu le ng duim s z boveasc mai mult, ca s nu ne fac l untrul r u. Iar dac ajungem cu tr n d via p n aici, exist , prin iubirea de oameni a lui Dumnezeu, o t m duire i pentru aceast tr nd vie, i multe leacuri a preg tit bun tatea cea negr it i m-potriva unor astfel de r ni.

Te ndemn, deci, c t vreme e ti n trup, s nu dai drumul inimii. C ci precum plugarul nu se poate n-crede n vreun rod crescut n ogorul lui, fiindc nu se tie ce se va alege de el, nainte de a l nchide n hambarele lui, a a nici omul nu poate da slobozenie inimii lui at ta vreme c t are suflare de via . i, precum o mul nu tie ce patim i va ie i n cale, p n la ultima lui r suflare, a a nu i este ng duit monahului s dea drumul inimii p n mai are r suflare ; ci trebuie s strige pururea c tre Dumnezeu, cer nd Împ r ia i mila Lui. C ci, tiind vicleanul sigur c cel ce se roag

713. Con inutul scrierii acesteia seam n cu cea de mai nainte a lui Calist Tilicide. Dar se pare c e alc tuit din extrase din una mai mare, nu totdeauna bine legate intre ele.

f r mpr tiere lui Dumnezeu, va putea izb ndi multe, se sile te s mpr tie mintea, folosind pricini ntemeiate sau ne ntemeiate. Dar, noi tiind aceasta, s ne o - tim mpotriva du manului nostru ; i c nd st m la rug ciune i plec m genunchii s nu ng duim nicidecum nici unui g nd s intre, nici alb, nici negru, nici din dreapta, nici din st nga, nici scris, nici nescris, afar de cererea c tre Dumnezeu i de iluminarea i de raza de lumin ce i vine p r ii conduc toare a sufletului din cer⁷¹⁴.

Dar de mult lupt i de mult vreme e nevoie n rug ciuni, ca s afl m starea netulburat a cugetului, care e ca un alt cer n inim , unde locuie te Hristos⁷¹⁵, precum zice Apostolul : «Nu ti i c Hristos locuie te n noi ?» (2 Cor. 13, 5). De vrea cineva s vad starea min ii sale, s se p zeasc pe sine de toate g ndurile i, atunci, mintea sa se va vedea pe sine asemenea culorii cere ti a safirului⁷¹⁶. Nu va vedea ns mintea locul lui Dumnezeu n sine, p n nu se va ridica mai sus dec t toate n elesurile din lucruri, p n nu se va dezbr ca de patimi, care o leag prin n elesuri de lucru

714. S nu l s m n vremea rug ciunii s intre n suflet nici g nd alb, nici negru, nici scris, nici nescris, adic nici g nd bun, nici r u, nici din vreo carte, nici auzit de la cineva. S avem in minte numai cererea ce o adres m lui Dumnezeu.

715. Cugetarea la Hristos n inim , e ca un cer boltit peste inim , spre care prive te inima, c ci o vede ocupat cu Hristos. Dar cugetarea tulburat de tot felul de g nduri e ca un cer noros, n care nu se vede Hristos, sau apare pentru scurte momente i dispare iar i. Propriu zis ea nu mai e atunci un cer; c ci nu mai are o transparen spre Hristos.

716. Evagrie, *Capete despre rug ciune*, 18; *Filoc. rom.* I, p. 62.

rile sensibile⁷¹⁷. i patimile le va alunga prin virtu i, iar g ndurile simple prin vederile duhovnice ti. i a ceasta iar i, prin ar tarea luminii ns i⁷¹⁸.

717. Minteaa i c tig transparen aa pentru Dumnezeu c nd se elibereaz de toate g ndurile lucrurilor, care o ngusteaz i i acoper fiin aa. Minteaa eliberat de g nduri i descoper nehot rnicia ei, ad ncul ei f r hotar n Dumnezeu ca cel nesf r it, care nu se poate ar ta dec t n acest ad nc potrivit Lui nsu i. Dumnezeu nu poate lua loc ntr o minte ngustat , c ci n acest caz e ngustat i El. Iar un Dumnezeu ngustat ntr o no iune scolastic nu mai e Dumnezeu. De aceea mintea, v z ndu se pe sine aa cum este, vede n ea totodat pe Dumnezeu.

718. folosit aici deosebirea pe care o face Sf. Maxim ntre g ndurile simple ale lucrurilor i g ândurile asociate cu o patim , sau cu dorin aa de a avea acele lucruri, de a se ndulci de ele [*Capete* despre dragoste III, 42—44; *Filoc. rom.* II, p. 85). Patimile ca forme ale egoismului s nt alungate prin virtu ile ca forme ale renun rii la sine, iar g ndurile simple ale lucrurilor prin «contempla ii» n Duh, care v d prin lucruri ra iunile dumnezeie ti ale lor ce dep esc chipurile lucrurilor. Dar mai sus dec t ele este vederea luminii lui Dumnezeu nsu i. Mai amintim c pe c t vreme patimile ngusteaz sufletul prin caracterul lor egoist, virtu ile l lrgesc prin tendin aa lor de iubire a lui Dumnezeu i a semenilor.

CALIST CATAFYGIOTUL

Despre unirea dumnezeiasc
i via a contemplativ

Introducere

Autorul și conținutul scrierii

Scrierea aceasta, tradusă în românește, se află în multe manuscrise. Ea pare să fi fost citită mult, deși e de un înalt nivel teologic.

Ea se află în Biblioteca Academiei R.S.R., în manuscrisul 1602, cuprinzând 122 ff., în manuscrisul 2022, cuprinzând 113 ff., în manuscrisul 2027, cuprinzând 143 ff., în manuscrisul 2568, f. 33 r 270 v, în manuscrisul 3001, f. 92 r 207r, de la sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX⁷¹⁹.

Erhard⁷²⁰ și Beck⁷²¹, respingând opinia că acest Calist este identic cu patriarhul Calist II, spun că el «pare» să fi trăit pe la sfârșitul secolului XIV și începutul secolului XV. Nicodim Aghoritul spune și el, în prefața la lucrarea lui din Filocalia greacă, că nu se știe nimic când și unde a trăit acest autor.

Dar conținutul și forma scrierii ne îndeamnă să nu socotim improbabil identificarea lui cu patriarhul Calist. Poate că această scriere e tot a patriarhului Calist, dar dintr-o vreme când petrecea într-o retragere (), în timpul îndelungatei sale viei călugărești. Desigur, Calist Catafygiotul concentrează scrierea sa în jurul unei teme oarecum noi care se găsește mai puțin în cele două scrieri ale patriarhului Calist și în «cele 100 de capete» ale lui Calist și Ignatie. Este tema «Unului», cu care se unește mintea noastră, dacă se silește să iasă din mprăriea în diferite gânduri, devenind și

719. în ms. 2568, f. 2 r. începe: «Toată jivina din ceea ce are fire cu lucrarea sa ceea ce este bun se mprătește și din odihna și din dulcea a pe potriv ». La fel în ms. 1602.

720. Op. cit., p. 160.

721. Op. cit., p. 784.

ea una. Tema «Unului» e de origine neoplatonic . Dar la Calist Catafygiotul prin «Unul» se nlege subiectul dumnezeiesc, care se str vede prin toate operele i lucr rile Lui. Idealul persoanei umane este s se pun n leg tur prin toate aceste opere i manifest ri cu Subiectul ce se face simit i «v zut» prin ele. C ci «Unul» acesta e viu, e plin de iubire. De aceea, El e, n acela i timp, ntredit. Acest Unul e n acela i timp simplu, c ci dac ar fi felurit ar fi compus din p r i, care toate ar fi m rginite i n ar putea realiza prin unirea lor pe Unul. Dar simplitatea Lui e nesf r it de bogat . De aceea, mintea unit cu El nu mai are nevoie s treac la altceva, ci i g se te n El odihna etern . Aceast odihn ns , tocmai pentru c acest «Unul» e nesf r it de bogat, nu i o ncremenire i nici o plictiseal , ci o «mi care stabil », o adncire ne nctat n iubire. Se poate spune c aceast scriere este o sintez ntre gndirea abstract a lui Dionisie Areopagitul i simirea plin de entuziasm a Sfntului Simeon Noul Teolog. Autorul ei a anticipat, prin descrierea simirii nfl c rate a sufletului n unirea cu Persoana sau cu Persoanele dumnezeie ti, caracterul plin de simire al crea iilor misticii feminine ale Occidentului, dar a men inut totodat ca temei al acestei simiri o profund consisten teologic .

«Unul» e transcendent crea iei, nu e immanent ca la Plotin, pentru c numai a a e cu adev rat Unul i izvor a toat unitatea. Dar El nu r m ne nchis n unitatea Sa, ci iese prin toate lucr rile i operele Sale spre noi, ca s ne ridice la unirea cu El.

Mintea se une te cu El i i reg se te unitatea i simplitatea, sau se g se te pe sine ns i i odihna din mi carea de la o idee la alta, de la un lucru la altul, de la o alipire p tima la unul sau altul dintre lucrurile create, ntruc t se dep e te pe sine. Numai dincolo de sine, mintea s a reg sit pe sine. Aceasta nseamn c numai uit nd de sine n dragostea fa de cel lalt subiect, subiectul nostru se reg se te pe sine n unitatea sa deplin concentrat . C ci el e f cut s se nal e peste sine, printr o iubire total i nfl c rat n care se concentreaz ntreg, cum e f cut pas rea s zboare.

În insisten a cu care autorul vorbe te de abisul «Unului» am putea vedea o asemnare cu gndirea lui Meister Eckart

sau Jacob Bohrne. Dar la Calist Catafygiotul acest abis e un abis al iubirii, deci al Persoanei din veci existente, nu al unei esen e abstracte; ascunzimea Lui e ascunzimea Subiectului indefinit, care lic re te n acela i timp prin toate.

Socotim c scrierea aceasta e poate cea mai frumoas din toate scrierile filocalice, prin profunzimea teologic i prin sim irea nfl c rat a ei.

Dar tocmai prin aceasta e foarte aproape de scrierea «Raiul» (n 80 sau 83 capete) a patriarhului Calist, care se caracterizeaz prin descrierea aproape la fel de nfl c rat a sim irii sufletului, tr it n unirea cu Dumnezeu n iubire.

Avem n aceast scriere o ame itoare descriere a nt lni rii min ii cu «Unul» dumnezeiesc. o scriere de n l imea teologic a scrierilor areopagitice, de influen a c rora se resimte, dar i o ncre tinare a filosofiei neoplatonice a «Unului» (vezi de ex. cap. 43), printr o mai insistent accentuare a caracterului Lui personal i prin marea importan ce o d sim irii de iubire n rela ia cu El.

Avem n ea aceea i subliniere a rolului absolut necesar al Duhului Sfnt n unirea sufletului cu Dumnezeu i n sim irea nfocat a iubirii fa de Dumnezeu n aceast unire. Puntea ntre sufletul creat i Dumnezeu cel transcendent o face Duhul Sfnt i numai El. El ne ridic din natur , din specula iile noastre de la distan asupra lui Dumnezeu, la El n su i, i prin aceasta la adev rata noastr natur (vezi cap. 74, 75, 81, 82, 84). Avem n ea afirmarea aceleia i trebuin e de a face mintea f r chip (— cap. 58, 33), simpl (cap. 20, 30, 51, 91). Lumina dumnezeiasc , v zut de isiha ti, e aprofundat n sui uri nesf r ite (idee luat de la Sfntul Grigorie de Nisa i de la Sfntul Maxim M rturisorul). Prin dep irea a tot ce e n eles, ea e n acela i timp un ntuneric supraluminos, termen luat de la Dionisie Areopagitul. Termenul (pururea izvor toare) din cele dou scrieri ale patriarhului Calist (cap. 53, 86) l g sim i aici, at t n forma aceasta (cap. 72) c t i n forma ? (cap. 49).

Ba mai mult, chiar «Metoda n 100 capete a lui Calist i Ignatie» folose te nu numai aceia i termeni caracteristici, ci afirm ca ideal suprem de atins pentru omul duhovnicesc unirea sufletului ca «Unul» (cap. 38). Tot a a e comun lui Calist Catafygiotul i «Metodei» lui Calist i Ignatie ideea

c rug ciunea ajuns la culmile ei, a ie it din mi care, ne maiput nd c dea din aceast stare (Metoda, cap. 38). Atmosfera duhovniceasc , elanul iubirii, al scufund rii i odihnei eterne n abisul dragostei fr sfr it a lui Dumnezeu, s nt acelea i n scrierea «Raiul» a lui Calist patriarhul, n scrierea lui despre rug ciune i n scrierea lui Calist Catafygiotul. Deosebirea ar fi doar at ta, c aceast atmosfer i aceste teme ating n scrierea lui Calist Catafygiotul un grad i mai nalt, sau ultimul grad de sim ire entuziast i nv p - iat .

Scrierea aceasta, de la sfr itul Filocaliei grece ti i de la sfr itul spiritualit ii bizantine, reprezint nu numai o sintez magnific a ntregului scris duhovnicesc de mai nainte, ci i o culme a subtilit ii de g ndire i a sim irii de intens spiritualitate a Bizan ului.

ALE LUI CALIST CATAFYGIOTUL,

Cele ce s au p strat din capetele prea
nalte i de dreapt judecat (silogistice)
despre unirea dumnezeiasc
i via a contemplativ .

1. Orice fiin g se te, n chip firesc, odihn i pl -
cere mai cu seam n lucrarea mai nalt a firii sale.
Pentru aceea, de ea se bucur i de ea se alipe te cel
mai mult. Deci i omul, ca unul ce are minte, i ca
unul de a c rui via ine n chip firesc a cugeta, se
ndulce te i se mp rt e te de odihn mai ales c nd
cuget la cele nalte i la cele despre sine, fie c le zice
cineva acestora bune, fie frumoase. Iar aceasta se n -
t mpl cu adev rat c nd are pe Dumnezeu n minte i
cuget la nsu irile Lui, pentru c El este fiin a cea mai
nalt , cugetat cu mintea i mai presus de minte i iu -
be te n chipul cel mai nalt i mai presus de minte pe
om i l cinste te cu cinstirile cele mai nalte i cu bu -
n t ile mai presus de minte ale Sale ; i aceasta pen -
tru ve nicie.

2. Orice na tere face pe cel n scut s fie asemenea
celui ce l a n scut. C ci a zis Domnul, c «ce este n s -
cut din trup, trup este i ce e n scut din Duh, duh
este» (Ioan 3, 6). Prin urmare dac cel n scut din Duh
este duh, e v dit c va fi i dumnezeu, dup Duhul ce

l a n scut, odat ce i Duhul din care s a n scut cel p rta de Duhul e Dumnezeu adev rat. Iar dac unul ca acesta e Dumnezeu, f r ndoial va fi i v z tor. C ci Dumnezeu i are numele () de la a vedea (). Prin urmare cel ce nu vede (nu contempl), sau nu s a nvrednicit nc de na terea i mp rt irea duhovniceasc , sau nvrednicindu se de ea i nchide din nepricepere puterea v z toare i se ntoarce proste te de la dumnezeie tile raze cugetate cu mintea n jurul Soarelui Drept ii, cugetat cu mintea, deci, dup ce s a f - cut p rta de puterea v z toare, se lipse te n chip nefericit de lucrarea ei, m car c tinde spre sfin enie.

3. Toate cele ce s nt i au primit mi carea de la Cel ce le a f cut, potrivit cu ra iunea i cu firea lor, deci i mintea. Dar mi carea min ii ine pururea, ceea ce n samn c e f r sfr it i f r hotar. Deci e mpotriva vredniciei i a firii ei, s se mi te n chip m rginit i hot rnicit. Iar aceasta se nt mpl c nd se mi c ntre cele m rginite i hot rnicite. C ci nu se poate ca obiectul s fie m rginit i hot rnicit, iar mi carea min ii privitoare la el s nainteze la nesf r it. Deci mi carea necetat a min ii are nevoie de un obiect nesf r it i nehot rnicit, spre care s se mi te potrivit cu ra iunea i cu firea ei. Dar nesf r it i nehot rnicit cu adev rat nu este nimic, afar de Dumnezeu, care este Unul prin fire i n n elesul propriu. Deci mintea trebuie s se ntind spre Unul cel nesf r it i propriu zis, adic spre Dumnezeu i spre El trebuie s caute i s se mi te. C ci aceasta ine de firea ei⁷²².

722. Mintea, fiind pururea n mi care, are nevoie propriu zis de un obiect cu care s se ocupe f r sfr it. Acest obiect trebuie s fie el n - su i nesf r it, nehot rnicit. Ca atare el trebuie s fie acel Unul, care are n El totul. C ci dac ar fi unul din multe, n ar putea fi nem rginit. In acest caz mintea ar trebui s treac ve nic de la unul la altul i niciodat nu i ar g si un obiect pe m sura mi c rii ei nehot rnicite. Deci niciodat

4. Nesfr ite i nehot rnicite s nt i cele contemplate n jurul lui Dumnezeu. Dar nici n acestea nu i g se te mintea des vr it bucuria ei. C ci caut pe «Cel din care». Fiindc oricine se bucur n chip firesc de cel asemenea lui. Deci mintea fiind una dup fire, m car c e multe dup actele n elegerii, ntinz ndu se i mi c ndu se spre Dumnezeu, Cel Unul dup fire, dar multe dup lucrare, nu se poate bucura deplin, nainte de a p trunde prin Duhul n Cel Unul nem rginit prin fire, trec nd de la cele multe⁷²³. Numai n Dumnezeu cel Unul, a adar, se poate bucura mintea deplin. C ci fiecare din existen e se bucur de ceea ce i este propriu n chip firesc. Dar propriu min ii n chip firesc este s

nu s ar putea odihni cu mi carea ei nesfr it n Cel nesfr it. Desigur, ntre odihn i mi carea nesfr it pare o contradic ie. Dar acestea se mpac atunci c nd mintea p trunde n Cel nesfr it. Atunci ea a ajuns i n mi carea ei nehot rnicit i n odihna ei. Nesfr irea mi c rii i a g sit nesfr itul de la care nu mai trebuie s treac la altceva; n El i a g sit odihna. A ajuns n acea «mi care stabil », sau «stabilitate mobil », de care a vorbit Sf. Grigorie de Nisa. Acest «obiect» nu mai e obiect propriu zis. C ci obiectul e posedat de n elegere, deci e limitat. «Obiectul» infinit al min ii e subiect: e Subiectul suprem dumnezeiesc. In general un subiect e n eles cu adev rat de un alt subiect; numai ntre ele se realizeaz o n elegere. Pentru c numai prin subiectul cel lalt se n elege un subiect pe sine nsu i, fiind ajutat de acela s se n eleag . Obiectul nu poate fi n eles prin el nsu i. Apoi m las n ntuneric. Nu m ajut s m n eleg. Dar n n elegerea altui subiect, naintez totodat la nesfr it, cu deosebire n n elegerea Subiectului dumnezeiesc. In El m odihnesc, pentru c nu trebuie s trec la altceva i altceva; i totu i naintez n n elegere. C ci niciodat nu L epuizez n n elegere i nu m epuizez n n elegerea mea. Iar n eleg ndu L pe El, n eleg i obiectele.

723. Inc Sf. Grigorie de Nazianz i Sf. Maxim M rturisorul au spus c Dumnezeu este de nesfr ite ori mai presus de infinitatea Sa i de toate nsu irile Sale infinite (Sf. Maxim, *Capete gnostice*, I, 49—50; *Filoc. rom.* II, p. 140—141). Dar autorul scrierii de fa precizeaz c faptul c Dumnezeu e mai presus de nsu irile Lui se explic prin aceea c El e Cel «din care» s nt acestea. El e subiectul lor.

se mi te, s se ntind , s ajung i s se bucure deplin n Dumnezeu, Cel singur Unul n chip simplu i nehot rnicit ⁷²⁴.

5. Toat mi carea celor create, deci i a min ii, se gr be te spre oprire i lini tire i caut s ajung la stabilitate i la odihna n ea. C ci tot ce e creat i cere un sfr it i o odihn . Dar mintea este singura dintre cele create, care, mi c ndu se ntre ele, nu poate s se mp rt easc de oprire i ,de lini tire. C ci, ceea ce e creat, ajung nd la sfr itul potrivit lui, odat ce a i nceput, mi carea f r sfr it a min ii r m ne, pe drept cuv nt, ca atare i cere ceva spre care s se mi te f r sfr it. Ea nu se va lini ti i nu i va putea ajunge inta, sau nu va avea n sine o mi care f r sfr it, cum s a zis nainte, dac se nchide ntre cele hot rnicite i m rginite. Dar aceasta e departe de firea min ii, care, n chip v dit, este pururea mi c toare. Deci, nu este propriu s i afle lini tirea sau stabilitatea n cele create. Dar unde ar putea mintea s se foloseasc de ceea ce este propriu, adic s r m n stabil n mi care i s se lini teasc n acest n eles i s fie n pace i s primeasc o adev rat sim ire de odihn , dac nu ajunge n Cel necreat i necircumscris ⁷²⁵. Iar acesta este Dumnezeu, care este Unul n n eles propriu i mai presus de lume. Deci mintea trebuie s ajung prin mi care n acest Unul i necircumscris (nem rginit), ca s i afle lini tea

724. Dac Dumnezeu ar fi nehot rnicit, dar compus, mintea iar i ar trece de la o parte a Lui la alta, la infinit. Nu s ar odihni n ad ncirea n Cel nehot rnicit i cu adev rat Unul.

725. Mintea nu se poate folosi de ceea ce i este propriu, adic de mi carea ei f r sfr it, care trebuie s fie n acela i timp o odihn , dec t n Cel nehot rnicit, de la care nu trebuie s treac mai departe, deci n care se odihne te, sau s a stabilitat, dar n acela i timp se i mi c spre tot mai mult n elegere. Numai n El «e stabil prin mi care», sau «se mi c n stabilitate».

sa fireasc i s i dob ndeasc odihna n elegerii⁷²⁶, dup cum se cuvine. C ci, nici o minte ajuns n acel Unul, nu va mai fi lipsit nicidecum de stabilitatea prin Duhul, de odihna minunat , de nesfr itul care e sfr itul tuturor, i de mi care. Fiindc a ajuns la Cel nehot rnicit, nem rginit, necircumscris, f r chip, f r n f i are i cu totul simplu. Iar acesta este Unul, de care s a spus, adic Dumnezeu.

6. Dac Dumnezeu face, cum zice David (Ps. 103, 4), pe ngerii S i duhuri i dac pe oamenii pe care i na te Duhul, tot El i face duhuri, cum a zis Domnul (Ioan 3, 6), atunci i omul este nger n scut din Duh prin mp rt irea v dit de El⁷²⁷. Dar lucrul ngerului este s priveasc necontenit fa a Tat lui nostru cel din ceruri, precum a zis iar i Domnul (Matei 18, 10). Deci, cel ce se mp rt e te n chip v dit de Duhul, trebuie s priveasc , pe drept cuv nt, i el fa a lui Dumnezeu,

726. «Odihna n eleg toare» are fie n elesul de odihn opus celei trupe ti, fie n elesul de odihna n elegerii. C ci n Dumnezeu e satisf cut setea min ii dup n elegerea tuturor, de i nainteaz n acela i timp n aceast n elegere. In unirea cu Cel iubit, l n eleg deplin i totu i naintez mereu n n elegerea Lui.

727. Dac p n aici odihna min ii n Dumnezeu a fost explicat numai din firea mi c rii ei nesfr ite i din nesfr irea lui Dumnezeu cel Unul, acum e explicat din lucrarea Duhului n minte. Numai Duhul elibereaz pe om de legea gravita iei spre cele materiale, impus omului de trupul lui. Numai Duhul l ajut s cople easc pornirile spre cele de jos. Duhul e «porumbelul» i face i pe om «porumbel» zbur tor i asemenea ngerului netrupesc. Toat nv tura aceasta despre Dumnezeu ca Unul se deosebe te de nv tura neoplatonic despre Unul, prin faptul c Unul acesta nu e fundamentul immanent al tuturor, ci e transcendent, «mai presus de lume i de fire» i ridicarea la El se face prin Duhul Sfnt, nu pe cale natural . Dar preocuparea de Unul arat , n cultura bizantin de atunci, interesul pentru neoplatonism i aceasta explic (ntemeierea colii neoplatonice la Floren a de c tre Gemist Pieton, dup 1453.

dar i s tînd spre ea⁷²⁸. De aceea, nva i prooro-
cul David zicînd : «C uta i pe Domnul i vînt ri i ;
c uta i fa a Lui pururea» (Ps. 104, 4). Drept aceea,
nu i p ze te ceea ce este propriu cel ce, f cîndu se
p rta Sfîntului, de via f c torului i de dragoste d -
t torului Duh i, ajungînd la experien a na terii negr i-
te din Duhul i ridicîndu se la vrednicia ngerului, pe
urm pentru p ruta prisosin a evlaviei sale, i n-
chide sim irea n eleg toare pentru Dumnezeu i nu
vrea s se ntînd spre El i spre cele dumnezeie ti. Iar
aceasta o face, cu toate c Mîntuitorul porunce te s
r m nem n El, fiindc i El r m ne n noi, precum zice
i David : «Veni i la El, s v lumina i» (Ps. 33, 5). i
cu adev rat, de vom face cele cuvenite nou⁷²⁹ i cele
ce urmeaz din ele, vom vedea n lumina lui Dumne-
zeu Tat l, adic n Duhul Sfînt, lumina din preajma lui
Dumnezeu, adic adev rul dumnezeiesc, de nu vom a
lege mai bucuros s ne ntoarcem cu nepricepere de la
razele dumnezeie ti.

7. In trei moduri ajunge mintea la vederea lui Dum-
nezeu : mi cîndu se de la sine, mi cat de altul i pe
cale mijlocie. Mi carea de la sine se s v r e te numai
de c tre firea min ii, folosindu se de voin a sa prin ima-
gina ie (nchipuire). Sf r itul acestui mod este contem-
plarea celor din jurul lui Dumnezeu, pe care i le au

728. Fa a lui Dumnezeu, expresia subiectului Lui, trebuie privit , sau
contemplat , dar n acela i timp cel ce contempl trebuie s se ntînd
tot mai mult n n elegerea Lui. aceea i stabilitate i mi care n El.

729. Întinderea spre Dumnezeu e proprie nou , e cuvenit nou , de i
se n f ptuie te prin Duhul. C ci e propriu min ii s fie n Dumnezeu cel
nehot rnicit. Dar nu poate s se salte n Unul cel transcendent prin pu-
terile ei, cum se poate nt mpla aceasta n neoplatonism, unde Unul este
immanent lumii. Pe drept cuvînt Lossky vede asigurat prin transcenden a
Unului, caracterul Lui personal, spre deosebire de neoplatonism unde
Unul este o esen impersonal (Essai sur la theologie mystique de
l'Eglise orientale, Aubier, 1944, cap. Tenebrele divine).

imaginat i nv a ii elinilor n oarecare fel. Al doilea mod este mai presus de fire i se nf ptuie te numai prin voin a i iluminarea lui Dumnezeu. De aceea, mintea se afl , n acest caz, cu totul sub puterea lui Dumnezeu i e r pit spre descoperiri dumnezeie ti i gust din tainele negr ite ale lui Dumnezeu i vede cum se vor mplini cele viitoare. Iar modul afl tor la mijlocul acestora, e o mpreunare n oarecare m sur a am n dorura. Întruc t se nf ptuie te prin voia i imagina ia proprie a min ii, e la fel cu modul mi c rii de la sine. Dar se mp rt e te de cel al mi c rii prin altul, ntruc t mintea se une te, prin iluminarea dumnezeiasc , cu sine ns i i vede, dincolo de unitatea sa, n chip negr it, pe Dumnezeu. C ci, atunci, iese afar din toate cele ce se v d i se zic n jurul lui Dumnezeu, nemai v z nd nici izvorul binelui sau ndumnezeirea, nici n-elepciunea sau st p nirea de putere f c toare, sau pro-nia, sau altceva dintre cele dumnezeie ti, ci umpl ndu se de lumina duhovniceasc i de bucuria adus de focul dumnezeiesc amestecat cu iubirea⁷³⁰.

8. Mintea, folosindu se de imagina ia sa pentru contemplarea celor nev zute, e pov uit de credin . Iar luminat de har, prime te nt rirea n dejdii. În sfr it,

730. Primul mod al vederii lui Dumnezeu e cel natural. Acesta e propriu zis o contemplare a nsu irilor lui Dumnezeu prin cugetare care se folose te oarecum i de nchipuiri. Al doilea e modul mai presus de fire, pricinuit n minte exclusiv de luminarea dumnezeiasc . Aceasta r -pe te mintea la vederea i gustarea tainelor dumnezeie ti i la cunoa terea celor viitoare. Al treilea mod e un amestec din cele dou anterioare. Catafaticul (afirmativul) se mbin cu apofaticul (cu negr itul). Cuget i mintea, dar e ajutat i de Duhul Sfnt s vad n cele cunoscute cu mintea cele ce dep esc n elegerea. Acest mod de vedere a lui Dumnezeu dep e te cunoa terea intelectual a nsu irilor lui Dumnezeu, n-truc t n elegerea omului p trunde la experien a luminii plin de n elesuri, dar i mai presus de n elegere, care iradiaz din Dumnezeu, i se umple de bucuria pricinuit de focul dragostei lui Dumnezeu.

r pit de lumina dumnezeiasc , se face vistierie de dragoste fa de oameni i cu at t mai mult fa de Dumnezeu. Astfel, slujba i mi carea ntreit a min ii se face des v r it , ndumnezeitoare, sigur i neclintit , prin credin , n dejde i dragoste. i, ajungnd la acest loc larg din vrful cet ii, cum ar zice cineva, s a pus n siguran n cet uia dragostei. C ci, cum a zis Pavel, «dragostea toate le sufer , toate le rabd », pentru bunul credin ei i al n dejdii. «Dragostea, zice, niciodat nu cade» pentru unirea ei nfocat i pentru leg tura negrit cu Dumnezeu⁷³¹.

9. Nimic din ceea ce e creat nu e unul n chip des - v r it⁷³². C ci nu e greu de v zut c fiecare se deosebe te de fiecare, printr o oarecare nsuire proprie. Dar, ntruc t s nt create, nici una nu se deosebe te de nici una, fiecare avnd nceput i sfr it, aflndu se sub fire i nefiind propriu zis una n chip simplu. «Unul» este cu adev rat numai Cel Necreat, ntruc t e simplu, f r de nceput, f r de sfr it, nehot rnicit i, de aceea, nem rginit. Iar Acesta e Dumnezeu.

Numai privind spre Acesta, prin mp rt ire de Du- hul de via f c tor, mintea i prime te i ea, zi de zi, cre terea cuvenit ei, nt rindu se n unitatea, simpli- tatea i n starea ei de ndumnezeire⁷³³. C ci, se tie

731. In starea credin ei, sufletul e departe de Dumnezeu, cuget nd la nsuirile Lui. Prin n dejde e pe drum, avnd ceva din Dumnezeu care i a venit n nt mpinare. Prin dragoste e cu totul n bra ele lui Dumnezeu.

732. Ar putea spune cineva c sufletul, de i creat, e totu i unul. Dar el are nevoie de a se compune cu trupul. In afar de aceea e ntr o dependen de Dumnezeu. Deci «se compune» prin fire cu Dumnezeu, f r ca i Dumnezeu s se compun prin fire cu sufletul. In acela i fel «se compune» i ngerul cu Dumnezeu. Deci calitatea lui de creatur nu i permite nici lui s fie unul n mod eminent.

733. Unitatea i simplitatea min ii se men ine i se nt re te i ea numai prin Dumnezeu, prin privirea la Dumnezeu. C ci Dumnezeu fiind Unul i nehot rnicit, mintea privindu L nu se mparte ntre diferite obiecte,

sigur c , n afar de Unul i de privirea n Duh spre El, nu se poate avea o minte tot mai bun . Aceasta, pentru c mintea s a mpr tiat, sl bit de lumea mult mp r it i de patimi, i are nevoie de o putere mai presus de lume i de privirea spre «Unul» mai presus de fire pentru ca, r pit fiind din cele mp r ite, s ias afar din patimi i din dezbinare i s dob ndeasc chipul dumnezeiesc⁷³⁴. De aceea, i Domnul roag pe Tat l, ca s fim i noi, credincio ii, una n Tat l i Fiul nsu i prin Duh. Una, cum i Ei s nt una, (nu n n elesul credin ei gre ite cum spunea Sabelie c s nt una), ca s fim f cu i des vr i i, cum trebuie, at t prin harul Duhului unificator, c t i prin privirea unitar , n Dumnezeu cel Unul.

Aceasta ne este n chip limpede adev rata mbun - t ire i aceasta este sfr itul i adev rata i singura noastr odihn . De aceea, pizma a i de oameni ur toa rea ceat dr ceasc , mp r ind n chip necuvenit credin a, prin n scocirea multor dumnezei, a risipit n chip am gitor unitatea min ii i nu a l sat o s aib imaginea Unului mai presus de lume⁷³⁵. Aceasta, pen

nu se sf ie n lucrarea ei. In acest n eles Dumnezeu este izvorul i sus - in torul unit ii sufletului. Dar prin aceasta sufletul n acela i timp cre te. C ci n unitatea lui se adun nu numai toate puterile i lucr rile lui, ci i puterea lui Dumnezeu i se comunic tot mai mult, n comuniunea ce o are sufletul cu El.

734. Privind spre Unul cel mai presus de fire, adic de crea iunea compus , mintea e r pit de la privirea celor compuse i multiple, sau iese din ele i ia «chipul» Unuia cel nehot rnicit, devenind ea ns i una i nehot rnicit , sau actualizând aceast calitate a ei.

735. «Imaginea Unuia mai presus de lume». Propriu zis Unul nu are o imagine, ci se ntip re te ca unitate n minte, aduc nd o i pe aceasta la unitatea ei fireasc . Unul ca necompus nu poate fi dec t mai presus de lume, c ci toate cele din lume s nt compuse; compuse m car prin dependen a de Unul mai presus de lume. Mintea ridicat la aceast stare de unitate, e ridicat i ea la o stare mai presus de lume, ntr o transcenden . In tr irea acestei unit i eminente, tr ie te totodat pe Dumnezeu

tru ca, prin s direa nchin rii la mul i dumnezei i prin privirea i slujirea lor, s nduplece mintea s se mi te mpotriva firii ei i s o fac s poftesc tot felul de patimi i minciuna n loc de adev r i virtute⁷³⁶. De aceea, ndeamn Duhul Sfnt prin Proorocul, zic nd : «Veni i la El, adic la Unul, i v lumina i» (Ps. 33, 6); iar n alt loc : «Eu s nt Dumnezeu cel dint i i Eu dup aceea, i afar de Mine nu este alt Dumnezeu» (Is. 41, 4 ; 44, 6) ; i iar i : «Ascult Israele, Domnul Dumnezeul t u Domn Unul este» (Deut. 6, 4). Treimea ipostasurilor dumnezeirii celei una nu mparte Domnia cea una. Persoanele s nt cu adev rat trei, dar cu toate acestea Dumnezeu este Unul, n fiin , putere, voin , lucrare i n toate celelalte nsu iri fiin iale. A adar, a sluji unit ii lui Dumnezeu, a privi i a te aduna cu toat puterea spre ea, ie ind din cele multe, este voie a lui Dumnezeu i mbun t ire a min ii, precum i cale de aflare a adev rului i rod al dragostei dumnezeie ti i al ndumnezeirii.

10. Dac multa mp r ire este minciun , iar Unul este adev rul, mintea care se nal n Duh spre Unul, spre Cel mai presus de lume, spre Cel ridicat peste toate, spre Cel din care s nt cele multe, se nal spre Adev rul nsu i. i dac mintea nu poate ajunge liber de patimi, de nu o elibereaz adev rul (Ioan 8, 32), e v dit c mintea se face liber de patimi c nd se ndreapt i se nal ntr un chip unic spre Unul cel mai presus de lume. Deci, mintea e ajutat n dob ndirea ne

ca ntip rit n ea. Dar Dumnezeu cel Unul e n acela i timp ntreit n Persoane, nu e una n sensul lui Sabelie, care nu recuno tea dec t o singur Persoan .

736. Virtutea ine de unitatea min ii i o promoveaz , pentru c reprezint dep irea patimilor ca forme ale egoismelor ce se lupt ntre ele. Adev rul nu poate fi nici el dec t n unitate, c ci dezbinarea sl be te realitatea i o face ne n eleas .

p timirii, a st rii ndumnezeite i a nfierii dumnezeie ti, cel mai mult de libertate, i nicidecum de robie⁷³⁷. De aceea «robul, zice, nu tie ce face Domnul s u» (Ioan 15, 15). Dar, dac ne tiin a e proprie robului, e v dit c cel ce s a mp rt it de libertate, cunoa te tainele Tat lui i i se ng duie s urce bine i frumos spre vrednicia nfierii. C ci, precum a nu ti nseamn n chip v dit opusul lui a ti, a a i legea robului e opus n chip hot r t celei a fiului. i dac cel ce nu tie e rob, cel ce tie nu este nicidecum rob, ci slobod sau, mai bine zis, fiu. La fel, dac Duhul adev rului elibereaz , prin nsu i acest fapt face fii ai lui Dumnezeu pe cei n care Duhul se afl . «C i s nt purta i de Duhul lui Dumnezeu, zice, s nt fii ai lui Dumnezeu» (Rom. 8, 14)⁷³⁸. Deci, dac a c uta spre «Unul» cel mai presus de lume, nseamn a c uta adev rul, iar adev rul d ruie te libertatea i libertatea este semnul v dit al nfierii dumnezeie ti, i dac nimic nu este mai mare ca acest har al nfierii i nimic altceva nu e socotit mai potrivit firii ra ionale, atunci e foarte ra ional i c t se poate de necesar ca mintea s tind , s caute, i s se adune, purtat de Duhul, cu toat pu

737. Patimile arat robia sufletului. Nep timirea e semnul libert ii lui. Nep timirea deschide sufletul pentru Dumnezeu. Iar n Dumnezeu e libertate. Dumnezeu e l rgimea nehot rnicit , care d sufletului putere s se l rgeasc la nesf rit, s nu r m n lipit de un lucru m rginit, s nu se lipeasc pe rnd i f r voie de ele. Afl ndu se n Dumnezeu, sufletul e deschis totului, e deschis ad ncului f r fund, sau n limii nem rginite de nimic. Nimic nu opre te mintea s se ntind , s creasc n coninutul ei, s mbr i eze totul.

738. Duhul elibereaz de legea trupului, a naturii, nt rind duhul nostru, care e prin fire liber. Dar libertatea celui n scut din Duhul, nu e o libertate a unui individ care nu ine la nimic, ci libertatea fiului. Fiul e liber, dar e liber n iubirea fa de Tat l, liber s nainteze n iubirea ne rmurit a Tat lui, cresc nd el nsu i n iubirea sa ; e liber s st p neasc peste toate, c ci toate s nt ale Tat lui s u suprem.

terea, spre Unul cel mai presus de lume, adică spre Dumnezeu⁷³⁹.

11. Căci zice Duhul Sfânt: «Domnul Dumnezeu este tu, Domn Unul este» (Deut. 6, 4). Prin aceasta, dumnezeirea Duhului are grijă să ridice mintea spre Unul cel mai presus de lume. Căci nu este îngăduit a propovădui pe Unul, iar întoarcerea în privirea minții spre El a nu o poți. Ceea ce zice Duhul Sfânt, vrea să fie înțeleasă. Iar a înțelege ceva, presupune întoarcerea minții spre acel ceva⁷⁴⁰. Căci, dacă lipsește întoarcerea minții spre ceea ce este de înțeles, lipsește și ceea ce ar avea mintea să înțeleagă. În cazul acesta, propovăduirea Celui Unul ar fi absurd (fără rost), precum absurd ar fi încredințarea în El. Iar dacă acestea ar fi absurde, atunci, a nu cugeta pe Unul prin întoarcerea în lăcașul minții spre El, ar fi și mai absurd.

12. Dacă cele cauzate în raionale tind prin fire spre cauză în care caută întorcându-se spre ea, și dacă toate au drept cauză pe Dumnezeu, de la care este și mintea, iar Dumnezeu este vrful în Unul în chip simplu, urmează

739. Nu este o necesitate care se împlinește de la sine, adică nu este o necesitate a naturii, ci o necesitate cerută de duh, pentru creșterea, pentru împlinirea lui. La fel nu este o raționalitate a naturii, care se impune de la sine, ci o raționalitate cerută de rațiunea împlinirii spirituale, de împlinirea sensului existenței ei.

740. Ceea ce am spus mai înainte. Învățătura despre Dumnezeu Unul ar rămâne o teorie goală, fără ajutorul dat de Duhul Sfânt de a ne înălța spre El, de a ajunge la experiența Lui și de a avea viața în El. Iar aceasta o face Duhul Sfânt întru călăuzirea minții, adică o eliberează de patimi, sau de alipirea pătimii la lucrurile mărginite. La adevăr se ajunge prin desptimire, prin înduhovnicire. Căci împătimitărea sa produsă ca o cedere în păcat, în patimi. Iar aceasta este o cedere din adevăr. Adevărul este unitatea, iar ridicarea în unitate este chestiune de efort duhovnicesc și moral. Deci această înălțare a minții spre Unul cere și voința minții de a se întoarce spre El.

c mintea prin fire tinde i caut spre Cel ce e vrful i Unul n chip simplu, ntorc ndu se spre El ca spre cauza ei.

13. Dac «din El, prin El i spre El s nt toate» (Rom. 11, 36), iar ntre toate se afl i mintea, atunci i ea este din El i prin El. Ba, ea este n chip mai deosebit din El i prin El, din pricina asem nrii ei cu Dumnezeu. Prin urmare, ea trebuie s i caute spre El mai mult ca toate. Iar cuvintele «spre El» arat c mintea trebuie s caute prin ntoarcere spre ar tarea Celui U nul mai presus de lume. A adar mintea trebuie s cau te spre «Unul».

14. Cele multe vin din Unul, dar nu i Unul din cele multe. Crea iunea nf i eaz pe cele multe. A a dar, crea iunea este n chip v dit din Unul. Iar Unul este mai presus de crea iune, ca F c tor i Ziditor. Deci, cel ce contempl cum trebuie crea iunea, numaidec t va conchide din contemplarea ei, la Unul cel mai presus de lume. Fiindc n cele cauzate s nt foarte multe eco uri, din care se cunoa te Cel ce a adus la fiin prin m iestrie, n elepciune, putere i bun tate i cu purtare de grij , toate, precum a voit. De aceea, i Isaia zice n Duhul : «Ridica i ochii vo tri i vede i cine v a ar tat toate acestea ?» (Is. 48, 26). Prin «toate acestea» a nu mit cele multe cauzate, iar prin «cine» a voit s ridice mintea spre Cel din care s nt acestea, care este, dup fire, n chip simplu Unul.

15. Crea iunea nc e adunat ntr o unitate, ns compus i cu multe p r i i nu f r de nceput, odat ce e creat . Dar, Unul care creeaz , nu e Unul numai ca cel ce rezult din multe i felurite lucruri, ca un n

treg simfonic cu un singur scop, ci i ntruc t, fiind ne-creat, este cauza ncep toare i mai nainte de nceput a tuturor. Mintea, ridic ndu se spre cele dinapoi, ajunge n chip necesar la ceva care este Unul ncep tor i or n ditor al ordinii v zute, al facerii, al armoniei i al con- vie uirii tuturor celor ce exist ntr o unitate. C ci alt- fel ar merge napoi la nesfr it, ceea ce este absurd. C ci, tot ce se mi c i devine, a fost o vreme c nd n a existat ; i dac n a existat, a nceput. Iar dac a nce- put, a fost pus n mi care. Dar, atunci, trebuie c utat cine a pus n mi care totul i cine l a adus la existen . Acesta trebuie s fie i nemi cat⁷⁴¹. C ci, dac nu, cine e cel ce mi c pe cel ce nu e sub o alt putere, odat ce e neCreat ? Iar dac e nemi cat, e i neschimb cios. i dac e a a, desigur este simplu, ca nu cumva fiind compus s se schimbe Cel ce am v zut c e neschimb - cios. C ci compunerea e nceputul stabilit ii⁷⁴². Iar desfacerea e punctul din urm al mi c rii. Deci, la A cela nu e compunere, ca s nu rezulte o stabilitate mai pe urm . i nu e o astfel de stabilitate, ca s nu fie nici

741. formula lui Aristotel: «Mi c torul nemi cat».

742. Odat ce s a compus ceva, a nceput stabilitatea lui, la care l a dus mi carea ; adic a nceput s aib o form a lui. Dumnezeu, ne- fiind compus, n a trebuit s premearg o mi care pentru a se compune. Dar autorul scrierii mbin n mod original logica speculativ cu expe- rien a lui Dumnezeu. El dovede te logic c Dumnezeu este Unul mai presus de lume i c mintea tinde spre El ca spre Unul. Dar la acest Unul nu se poate ridica mintea dec t prin cur irea de patimi i aceast ridicare const ntr o ntip rire a Lui n ea, prin privirea ei la El i prin Duhul Sfnt. El mbin ntr un mod original logica i mistica. Una se sprijin pe alta. R s ritul ortodox nu le a desp r it pe acestea ca Occi- dentul cre tin, re in nd exclusiv specula ia sau catafaticul, sau cum face de exemplu un VI. Lossky, re in nd exclusiv mistica sau apofaticul (*Essai sur la theologie mYStique dc l'Eglise d'Orient*, Paris, 1944). In Occident numai la Nicolae Cusanus observ m aceast mbinare, datorit influen ei R s ritului asupra lui.

desfacere⁷⁴³. $\bar{\iota}$ nu e desfacere, ca s nu fie schimbare $\bar{\iota}$ mi care la Cel neschimbat $\bar{\iota}$ nemi cat. El mi c , dar nu e mi cat, $\bar{\iota}$ aduce la existen , dar nu e adus la existen $\bar{\iota}$ nu devine. Deci, dac e neschimbat $\bar{\iota}$ nemi cat, numaidec t e $\bar{\iota}$ necompus $\bar{\iota}$ de aceea atotsimplu $\bar{\iota}$ absolut Unul mai presus de lume. Iar mintea care se n-tinde spre El, iese din toate n tot chipul din pricina privirii spre Cel mai presus de bun tate $\bar{\iota}$ a dorin ei dup Cel mai presus de toate, mai bine zis dup Cel din care s nt toate $\bar{\iota}$ spre care tind toate n chip firesc⁷⁴⁴. Iar aceasta nt mpl ndu se, cum se cuvine, mintea iese afar $\bar{\iota}$ din patimi. C ci mintea care s a n l at mai presus $\bar{\iota}$ dec t cele mai presus de bun tate⁷⁴⁵, greu mai poate r m ne n ru inea patimilor. De aceea, zice Legea : «Numai Lui s I sluji i» (Deut. 6, 16), adic Celui ce e Unul. Deci, trebuie s tindem spre Unul din vrf dac vrem s mplinim $\bar{\iota}$ legea lui Dumnezeu $\bar{\iota}$ s ne afl m $\bar{\iota}$ deasupra patimilor.

16. «Domnul singur, zice, $\bar{\iota}$ conducea pe ei $\bar{\iota}$ nu era cu ei dumnezeu str in» (Deut. 32, 12). Vezi puterea celui Unul $\bar{\iota}$ singur ? Nu era cu ei dumnezeu str in, pentru c Domnul singur $\bar{\iota}$ conducea pe ei. Dar Domnul nu c l uze te pe cei ce se ntorc de la El. C nd cineva $\bar{\iota}$

743. La Dumnezeu nu e o stabilitate ca rezultat al mi c rii, pentru c n acest caz ncep nd iar $\bar{\iota}$ mi carea n El, l ar duce la descompunere. La El e o stabilitate neprodus de mi care, ca s nu fie prin mi care supus $\bar{\iota}$ unei desfaceri. La El stabilitatea e etern . Dar e o stabilitate st p n pe mi care. Autorul a dovedit n acest fel interesant formula lui Aristotel despre Dumnezeu ca mi c torul nemi cat.

744. Unul, n această nv tur , nu e obiectul unei simple doctrine logice, speculative, ci din El iradiaz puterea atractiv asupra min ii, care privindu L n baza acestei atrac ii $\bar{\iota}$ dezlipindu se de cele multe $\bar{\iota}$ m rginite, se face $\bar{\iota}$ ea una, sau se nt re te $\bar{\iota}$ ea n unitate.

745. «Cele mai presus de bun tate» s nt nsu irile lui Dumnezeu. Mintea se ridic mai presus $\bar{\iota}$ de ele, c nd prive te la Subiectul din care iradiaz ele.

urmeaz cuiva, nseamn c s a ntors spre acela. Nevoinnd, deci, s avem cu noi alt dumnezeu, pe dracul, sau vreo patim , trebuie s urm m Celui ce e Unul i singur, printr o ntoarcere cu mintea spre El, ca s se spun i despre noi cu dreptate i s se cread c «Domnul singur i c l uze te pe ei i nu este cu ei dumnezeu str in».

17. Deci cele multe s nt toate din Unul, dar s nt din Unul n chip felurit, pentru c i modul n care vin a cestea din prima unitate este felurit. C ci unele din a cestea s nt ncepute i create ; altele s nt necreate i lipsite de nceput temporal. Dar tuturor le este n tot chipul cauza Unul cel mai presus de fire. Îns unora prin creare, altora prin fire⁷⁴⁶. De aceea, nu la fel ne apropiem de toate acestea i nu ni le nsuim la fel. Ci, de cele afl toare sub st p nire i n starea crea iei, trebuie s ne apropiem pentru altceva, nu pentru ele, precum de oglind ne apropiem pentru ceea ce se arat i ia chip n ea. Astfel nu ne apropiem de crea iune pentru mbun t ire, ci pentru ar tarea Unului suprem n ea⁷⁴⁷. Dar, de cele f r nceput i care s nt din El prin fire, ne apropiem nu pentru altceva, ci pentru ele i pentru Cel din care s nt. De acelea, trebuie s ne apropiem cu adev rat pentru ele nse i i lor le este apropiat prin fire Unul culminant. Mai bine zis, ele s nt aproape prin fire de Unul suprem i din vrf. De acestea nu trebuie numai s ne apropiem, ci s i cre tem n ele i s ne s rguim prin ele spre imitarea Binelui prim i unic i spre ntip rirea Lui n noi i a a, prin mpreuna lucrare i ajutorul harului, s dob ndim demnitatea sla

746. Sf. Maxim M rt., *Capete gnostice*, I, 50; *Filoc. rom.* II, p. 141. Dar autorul nostru trage concluzii originale din aceast nv tur .

747. Mai limpede spus, crea iunea nu ne mbun t e te prin ea ns i, dar ne mbun t e te dac vedem prin ea pe Unul. Ea nu ne poate ridica prin ea ns i mai sus de noi, odat ce e mai prejos de noi.

vei chipului i asem n rii cu Dumnezeu⁷⁴⁸. Astfel, cele cauzate din crea iune, privite drept, nal mintea, prin aceast privire, la oglindirea Unului i o unesc, dezlegnd o de toate, n chip simplu cu n elesul unitar al Unului, dac mintea prive te la ele cum se cuvine. Iar cele care au pe Unul cauzator i lucr tor prin fire, ntruc t Acela d min ii prin ele o form asemenea lor, au puterea s uneasc mintea cu nsu i Unul acela⁷⁴⁹.

Prin urmare, din toate cele cauzate n orice fel, fie prin creare, fie prin fire, mintea poate s se adune n chip natural, fie prin f ptuire, fie prin contempla ie, spre Cel ce e cauza cea unic n mod felurit⁷⁵⁰. Iar dac mintea, folosindu se fie de una, fie de mai multe din cele create, sau din cele naturale ale lui Dumnezeu, nu se folose te pentru Unul, nici pentru ca s se aduc pe sine adunat la primul Unul i s priveasc ntreag , n mod unitar i simplu, numai la El, ntr o sf nt mprt ire i nr urire a Duhului lumin tor, aceasta i se socote te ca p cat, chiar dac aceast folosire las p rerea c e bun . C ci, cei ce se folosesc cum se cuvine de cele ce s nt de la Unul, trebuie s le duc iar i la

748. Se afirm nt lnirea noastr nemijlocit cu bun tatea lui Dumnezeu, cu iubirea Lui, cu puterea Lui, iar prin ele ntip rirea subiectului lor dumnezeiesc nsu i n mintea, sau n subiectul nostru, care se int lne te cu ele. Se repet mereu afirma ia c prin ns i privirea min ii la Dumnezeu, sub lucrarea puterii lui Dumnezeu asupra ei, se ntip re te Dumnezeu n minte, d ndu i chipul Lui de bun tate, de iubire, de sfin enie, de nehot rnicie.

749. Privind prin cele create, mintea se une te cu n elesul Unuia care le a creat. Dar unindu se cu cele care iradiaz din Unul prin fire, adic cu energiile Lui, mintea se une te cu Unul nsu i, sau cu Subiectul acestor energii.

750. Astfel mintea se poate aduna, m ânat de firea ei, fie din nt lnirea cu lucrurile create, fie din nt lnirea cu energiile necreate, spre Unul, care e cauza lor n mod diferit. Din lucruri se adun prin f ptuire, sau prin cur irea de patimi i prin virtu i, lu nd atitudinea dreapt fa de lucruri cu fapta, din energiile necreate prin contemplarea, sau prin vederea min ii propriu zis .

Unul. «Toată irea ar t rii luminoase, pornit de la Tat l i venit la noi, ca un dar bun, ne umple ca o putere unificatoare i ne ntoarce iar i n sus spre unitatea i simplitatea ndumnezeitoare a Tat lui cel ce a dun toate. C ci, din El i spre El s nt toate». Iar dac nu se adun i nu se nal mintea spre El, aceasta s a ab tut de la firea sa i ntrebuin area lucrurilor nu se mai face n mod cuvenit, dac nu se face a a.

18. Este o f ptuire ce premerge contempla iei i este o f ptuire ce i urmeaz . Cea dint i se s v r e te trupe te, ca s dea min ii, care a nfr nat pornirile trupului i l a f cut s se poarte, cu bun r nduial , putere s p easc cu picior slobod ntru ale sale, care s nt cele duhovnice ti i acolo s lucreze bine, ceea ce e de folos pentru ea. Iar a doua, ncep nd de la minte i de la cugetarea n Duh, adun mintea spre Cel mai presus de minte, care este Dumnezeu i de care apropiindu se mintea, se apropie de Unul. C ci Dumnezeu este Unul.

Atunci i mintea ns i se une te cu sine ntr o unitate i se face ne mp r it . Fiindc Unul este pricinuitor al unit ii i al simplit ii de chip dumnezeiesc, c nd este contemplat. C ci este cu neputin ca mintea, contempl nd pe Unul, s nu fie i ea una i simpl . La fel, privind cele mp r ite i compuse, numaidec t se mparte i se face felurit .

Am numit n chip simplu Unul, pe Cel simplu prin Sine. Fiindc mintea, suferind schimb rile dup lucrare, iar ea ns i fiind simpl , e necesar s fie simpl i dup lucrare numai c nd vede pe Unul. Iar dac ar vedea pe Unul, dar ea ar fi mp r it cel pu in n dou , care ar fi pricina ce ar face o parte a ei s se deosebeasc de cealalt , care vede pe Unul ? Ea, sau ar vedea altceva, sau n ar vedea deloc. Iar lucrul din urm s ar putea nt mpla din trei pricini: sau pentru c n ar vrea s

vad , sau din pricina tocirii, sau pentru c ar fi f cut
 pentru alt lucrare, dar nu pentru vedere. Dar, dac
 ar presupune cineva c vede altceva, iat c mintea n ar
 mai vedea simplu pe Unul, ci dou lucruri n chip con-
 trar ra iunii. i v z nd dou , n ar mai putea fi una.
 C ci se taie, cum s a ar tat, n cele ce le contempl . Iar
 dac n ar vedea, aceasta n ar fi din pricin c nu vo-
 ie te, c ci mintea ra ional nu poate fi n nelucrare nici
 m car pentru cea mai scurt clip . Dar, nici n ar putea
 fi mintea tocit n aceast privin , iar n alta s fie
 ascu it . În acest caz, ar fi compus i nu simpl . Ea
 ar consta din ni te p r i neasem n toare, cum ar fi i
 dac o parte a ei ar vedea, iar alta ar fir nduit pentru
 altfel de lucrare. C ci i aceasta ar fi un semn al com-
 pozi iei. Dar aceasta e cu totul nepotrivit s se spun ,
 av nd n vedere simplitatea min ii. Pentru acestea, c nd
 mintea cea una i simpl contempl pe Cel simplu U
 nul, trebuie s fie una i n lucrare. i dac e una n
 chip simplu, vede pe Cel simplu Unul. Aadar, orice
 f ptuire sau vedere (contemplare) a ei trebuie s se n-
 drepte n chip necesar spre Unul cel mai presus de
 minte. Iar de nu, cu nimic nu se va folosi, ci n zadar
 se va ar ta mintea lucr nd, sau contempl nd. C ci odat
 ce e supus mp ririi, va fi lucr toarea patimilor, ne-
 fiind purtat de sim irea sufletului spre unirea unitar
 cu Unul cel mai presus de minte. i numai unirea a
 ceasta poate s limpezeasc i s cure e vederea min ii,
 n l nd o i ndrept nd o spre Unul i f c nd o s p ti-
 measc alipirea de Acela din care, prin care i ntru
 care s nt toate i spre care se fac, s nt i fiin eaz toa-
 te ⁷⁵¹.

751. O frumoas analiz logic prin care se dovede te c numai dac
 mintea e simpl , se poate concentra ntreag spre vederea lui Dumnezeu
 cel Unul. Dac ar fi compus , o parte a ei ar vedea pe Dumnezeu, iar alta
 ar r m ne lipit p tima de lucruri. Dar n acest caz, partea r mas alipit

19. Unirea dumnezeiasc mai presus de minte cu sufletul este cel mai nalt dintre bunurile dorite. Dar pentru unirea dumnezeiasc este nevoie de asemnarea cu Dumnezeu. Iar pentru asemnarea cu Dumnezeu, este nevoie de lucrarea minii, adic de contemplaie (de vedere)⁷⁵². Cci aceasta este proprie i lui Dumnezeu, i de la ea i s a dat lui Dumnezeu numele (—). Deci contemplarea urc drept la n elegerea lui Dumnezeu. Cci Dumnezeu trimite de pretutindenii minii v z toare ca un fel de raze i mintea v z toare are pe Dumnezeu ca int^{753a}. Iar Dumnezeu este Unul cel mai presus de lume.

Pe de alt parte, este n firea minii s se fac n fapt asemenea cu ceea ce vede. Aceasta o arat i glasul de Dumnezeu cuvnt tor al Sfntului Grigorie, care zice c «mintea vede i ptime te str lucirea lui Dumnezeu». Cci, ceea ce a v zut mintea, aceea a i p timit, ntruc t s a f cut asemenea. «Mintea se coloreaz , zice Petru din Damasc, dup cele ce le vede». i precum privind la cele mp rite i felurite, se mp r e te i se face felurit , a a n l ndu se la privirea Unului simplu i mai presus de lume, se face una, cum am spus mai nainte^{753b}. Iar fiindc , ajungnd n Unul, vede pe Cel f r

de lucruri ar tulbura i partea care contempl pe Dumnezeu. Sau dac numai o parte a ei ar contempla pe Dumnezeu, con tiin a mp ririi ei ar introduce o m rginire i n Unul. In acest caz, cel contemplat n ar mai fi Unul.

752. Lucrarea minii este contemplarea sau vederea duhovniceasc . Ea urmeaz lucrrii de mai nainte, sau f ptuirii, ndreptat asupra trupului pentru cur irea lui de patimi.

753 a. Aa cum lucrurile sensibile snt v zute pentru c trimit un fel de raze la ochiul sensibil, tot aa Dumnezeu e v zut de minte, pentru c Dumnezeu trimite un fel de raze inteligibile (n elese) la minte. Deci prin orice fel de contemplare a lui Dumnezeu, chiar dac pare pur intelectual , se stabile te un fel de contact ntre Dumnezeu i minte.

753 b. Faptul c contemplarea sau vederea duhovniceasc a lui Dumnezeu implic venirea unor raze de la Dumnezeu la minte, are ca urmare

de nceput, nem rginit, f r form i simplu — c ci a a e Unul — se face i ea f r de nceput, nem rginit , f r form i simpl dup lucrare⁷⁵⁴. i p timind acestea i preschimb ndu se astfel, se afl ntr o asem nare cu dumnezeirea, pe c t e cu putin . i a a se suie la cel mai nalt dintre toate bunurile dorite, la unirea dumnezeiasc mai presus de minte i negrit , care este cea mai nalt int voit de Dumnezeu. Dar, pentru aceast mintea trebuie s se ncordeze cu toat puterea spre a se gr bi i a n zui n Duh s ajung la contemplarea i vederea Unului mai presus de lume.

20. C nd mintea este mp r it ntre multe, sau cel pu in ntre dou , e v dit c nu vede pe Cel ce e simplu Unul i de aceea este hot rnicit , m rginit i ntunecat . C ci a a s nt cele ce nu s nt cu totul simple. Dar, c nd ajunge ntr o atingere f r pip ire cu Unul cel adev rat, cunosc ndu L printr o vedere n eleg toare n Duh, f r ajutorul ochilor, se face f r de nceput, nesf r it , nehot rnicit , f r chip i form , se mbrac cu negrit i se deprinde cu t cerea uimirii, se umple de bucurie i p time te cele negrite. Dar s nu socote ti c spun c se face f r de nceput, nesf r it i nehot rnicit dup fiin , ci dup lucrare, pentru c ceea ce se preschimb nu e fiin a min ii, ci lucrarea. C ci dac s ar preschimba mintea dup fiin c nd vede i p time te ndumnezeirea, sau c nd se ndumnezeie te spre vederea lui Dumnezeu, ar fi ea ns i Dumnezeu dup

c mintea sau subiectul omenesc se ntip re te de chipul lui Dumnezeu, adic se face asemenea Lui. Astfel asem narea omului cu Dumnezeu nu se poate nf ptui f r contemplarea Lui.

754. Lucrarea v z toare de Dumnezeu a min ii nu mai e propriu zis lucrarea ei, ci lucrarea lui Dumnezeu n ea, e raza Lui activ n minte. Ea ns devine att de proprie min ii, c mintea o tr ie te ca a sa. A a trebuie s n elegem c v z torul tr ie te aceast lucrare ca ne nceput , nem rginit , simpl , f r form .

fiin . Dar, a a ceva nu este nici m car vreunul dintre ngeri, ci numai singurul, supremul i unul Dumnezeu este Dumnezeu dup fiin . Dac , prin urmare, e absurd s spunem c mintea se ndumnezeie te dup fiin , r m ne s zicem c p time te aceasta prin lucrarea vederii ns i. Deci, nu are n fire s se prefac fiin a sa, ci lucrarea. De altfel dac mintea se preschimb n chip firesc, cum s a zis, dup cele ce le contempl , dar nu contempl c tu i de pu in fiin a dumnezeiasc , ci lucrarea, nu se va prefaca nici ea dup fiin , ci dup lucrare⁷⁵⁵.

21. Toate str lucind⁷⁵⁶ din Unul cel mai presus de lume, nu se desfac n nici un chip de Acela de la care i au luat fiin a, ci precum s au f cut prin Acela, a a se i sus in i se des v r esc prin El i nu este nimic n nici una din ele, n care s nu vin ca o curgere i ca o mi-reasm din F c torul Acela cu adev rat Unul⁷⁵⁷. i toate cele p rta e la existen aproape c dau glas, desco

755. Deosebirea r s ritean ntre fiin a i lucrarea lui Dumnezeu permite deci acestei nv turi s vorbeasc de o ndumnezeire a min ii dup lucrare, dar nu dup fiin . Teologia scolastic vorbind de o contemplare a fiin ei lui Dumnezeu de c tre minte n via a viitoare, ar trebui s ajung la concluzia unei ndumnezeiri a min ii dup fiin , deci la un panteism.

756. Toate lucrurile str lucesc, pentru c vin de la Cel ce e lumin . Pe drept cuv nt, poporul român nume te cosmosul «lume», adic lumin . Cele fizice au lumina ca ultim esen a lor. Persoanele lumineaz c nd se deschid cu sinceritate altora, deci i ele s nt n actualizarea lor, ca factori de rela ie con tient , lumini. Dar lucrurile fizice s nt luminoase i pentru c au un sens, un logos din Logosul dumnezeiesc, care e sensul suprem al tuturor. Iar persoanele s nt luminoase, pentru c tr iesc n lumina con tiin ei i caut sensurile lor n toate.

757. Nici una din cele create nu st de sine, ci toate s nt sus inute de F c torul printr o lucrare ce iradiaz din l(), toate persist i nainteaz spre inta lor i spre o int general , nu printr o leg tur static cu El, ci printr o putere ce vine din El n iradiere continu , cum iradiaz continuu dintr un focar de lumin razele lui.

perind nu pe Unul cel mai presus de lume (c ci Acesta se afl deasupra oric rei contempla ii sau n elegeri), ci o raz oarecare a Unului cel mai presus de lume. De aceea, dat fiind c toate lstrig pe Unul i toate tind spre Unul i nsu i Unul cel mai presus de lume se arat pe Sine min ii prin toate, e neap rat de trebuin ca mintea s fie ndrumat , pov uit i dus spre Unul cel mai presus de lume. Iar aceasta se face, pe de o parte, fiind silit de ndemnul multelor f pturi, pe de alta, prin faptul c nsu i Creatorul cel Unul, despre care am vorbit, vrea s fie v zut de minte, n prisosin a bun t ii Sale, ca mintea s exerceze n aceasta adev rata via . C ci nsu i Unul cel negrit zice: «Eu s nt via a» (Ioan 11, 25); i: «Aceasta este via a de veci, ca s Te cunoasc pe Tine Unul adev ratul Dumnezeu» (Ioan 17, 3); iar n alt parte: «C uta i pe Domnul i va tr i sufletul vostru» (Ps. 68, 33). Fiindc vederea e din c utare, iar via a din vedere⁷⁵⁸. El ar vrea s fie v zut de minte, ca aceasta s se veseleasc , s se lumineze i s se bucure, cum zice David: «Întru Tine e loca ul tuturor celor ce se veselesc» (Ps. 86, 7); i: «Întru lumina Ta vom vedea lumin » (Ps. 35, 10). El a f cut, pe de o parte, mintea v z toare, iar pe de alta, a sem nat ale Sale n toate cele ce s nt, nc t prin ele, ca prin ni te deschiz turi s se arate min ii ntr o lumin a n elegerii, cucerind o, lumin nd o i atr g nd o spre Sine⁷⁵⁹.

758. Vederea preschimb via a celui ce vede, pentru c pune pe cel ce vede n leg tur cu un con inut v zut. De aceea c nd e v zut un focar de via s n toas , sau mai presus de lumea trec toare, acesta i hr ne te via a i o nal la o treapt netrec toare. Vederea, sau ceea ce se vede, are un efect ontologic, s ar putea spune. Nu m schimb n via , prin vedere, numai pentru c iau pild de la o via superioar pe care o v d, sau s nt influen at de un exemplu r u pe care l v d. Ci din focarul pe care l v d vine n mine un curent () de putere n sensul bun sau r u al cuv ntului.

759. Cuv ntul lui Dumnezeu, ca Ra iune Subiect, a dat ra iunii subiect a omului, ra iunile obiect ale sale, plasticizate n lucruri, ca s aib un

22. Dumnezeu, care este Binele treimic cel Unul, ceea ce a făcut, a făcut voind. Dar, ceea ce voie te Dumnezeu este binele cel mai nalt. Căci bun tatea îi este fire. Deci, întrucât El a făcut mintea ca v z toare a Lui și a celor ale Lui, iar aceasta adună mintea v z toare spre Unul, e lucru voit de Dumnezeu ca mintea să se contemple (și să vadă) pe El. Și aceasta, pentru că El este prin sine Binele suprem. Căci Dumnezeu este Unul în sens propriu și simplu și a căutat și a se aduna mintea în chip unitar spre El, este, cum s-a arătat, de asemenea binele cel mai nalt⁷⁶⁰.

23. Dacă dragostea neobtețută este una și nedescăpută, după învârtura în elepilor lui Dumnezeu, Unul este și cel iubit. Căci dacă cele iubite ar fi cel puțin două, ar fi și două iubiri, sau iubirea cea una s-ar împărți în două și nu s-ar mai chema una și nedescăpută. Însă odată ce se spune că iubirea în general e una și nedescăpută, trebuie să înțelegem că Unul este și cel iubit⁷⁶¹. Dar Cel ce e iubit e mai înainte de iubirea făcută de El și prin el nu are

conținut comun de dialog cu subiectul uman. Ele sunt tot atâtea cuvinte ale Cuvântului Persoană către persoanele umane, ca prin ele acestea să i răspundă Lui. Lucrurile sunt ochii prin care ne privește Dumnezeu Cuvântul. Lumea e ca o sită strâbătută de ochi prin care ne privește Dumnezeu Cuvântul și noi îl privim pe El.

760. Dumnezeu este Binele cel mai nalt în Sine, sau pentru Sine. Dar mintea care se adună prin vedere în El, primind pe Dumnezeu în sine, se face de asemenea, prin participare, binele cel mai nalt.

761. Iubirea nu se poate împărți. Tot ce înne de ea e concentrat în ea. De aceea se îndreaptă întreaga spre cel iubit. Din acest motiv chiar când cei iubii sunt doi, ea se îndreaptă întreaga spre fiecare și în felul acesta îi unește. Și suferă când îi vede că vor să rămână dezbinați. Băvrea și se vade uniți pe cei iubii, ca să nu se împartă ei însși. În Dumnezeu se realizează această dorință a ei. În Dumnezeu îi vede uniți pe toți, pentru că Dumnezeu e Unul în care își au originea și suportul toți. Iubind pe Dumnezeu cel Unul, ea se satisface în deplinătatea ei nedescăpută. Ea nu mai e expusă la nici o suferință.

cineva ceva din Cel iubit, nu poate avea iubirea fa de El⁷⁶². Iar dragostea este iubirea ntins pe care ne cere legea natural i scris a lui Dumnezeu s o avem fa de Dumnezeu. Legea natural ndeamn mintea iubitoare de bine s caute cel mai mare bine, care este Dumnezeu; iar legea scris porunce te: «S iube ti pe Domnul Dumnezeul t u, din tot sufletul t u, din toat inima ta i din tot cugetul t u» (Deut. 6, 5); i: «Domnul Dumnezeul t u un Domn este» (Deut. 6, 4). Deci Unul este cel vrednic de iubit: este Unitatea treimic . Iar Aceasta premerge min ii n dragostea ei fa de Ea⁷⁶³. Deci, mintea trebuie s doreasc s se ntind spre Unul cel mai presus de lume, ca prin aflarea i vederea Lui s i se aprind dragostea fa de El i omul s se poat face mplinitor al legii i al poruncii, iubind, potrivit cu cele spuse, pe Domnul Dumnezeul lui.

24. Este cu neputin ca mintea, care s a urcat spre Unul cel mai presus de n elegere, s nu se umple de iubire fa de El. C ci se nt lne te cu o frumuse e negr it i necuprins , pornind din Acela ca dintr o r d cin atot

762. Cel iubit exist naintea iubirii fa de El. Mai bine zis, dac exist o iubire in noi, trebuie s fi existat cineva vrednic de iubit nainte de a fi existat noi, capabili s l iubim. Trebuie s tii de Cel iubit i s ai ceva de la El, sau s sim i n tine calitatea care il face vrednic de iubit, pentru ca s L iube ti. Dac subiectul nostru simte nevoia s iubeasc i s iubeasc n gradul culminant, nseamn c Cel vrednic de aceast iubire culminant exist nainte de el, nainte de orice subiect uman care simte nevoia s iubeasc , exist nainte de orice iubire omeneasc .

763. Dac cel ce iube te trebuie s primeasc ceva din Cel iubit n sine, nainte de a L iubi, sau ca s L poat iubi, Cel iubit trebuie s comunice ceva din iubirea Lui celui n care vrea s trezeasc iubirea fa de El. Aceasta nseamn c trebuie s existe n Cel iubit o iubire, ca s poat comunica din ea celui a c rui iubire o voie te. Ca s aib ns aceast iubire n sine, nainte de a fi omul, trebuie s fie ntr o comuniune. Astfel Dumnezeu ca supremul izvor al iubirii i ca supremul Subiect vrednic de iubit, trebuie s fie un Dumnezeu n mai multe Persoane, care totu i s fie deplin unite prin iubirea lor.

iitoare. De aceea, ea e atunci at t de plin de ilumin rile dumnezeie ti, nc t se afl ca o mrea j n primejdie s se rup de povara mul imii de pe ti, i e covâr it de uimire privind frumuse ea mai presus de minte. Ba, e beat ca de vin i i iese din sine ca o nebun i p time te o uimire mai presus de n elegere, neput nd privi la artarea mai presus de frumuse e a frumuse ii neobi nuite. Din pricina aceasta e inut , a a zic nd, n lan urile iubirii i se simte arz nd ca de o mare sete⁷⁶⁴.

C ci acest Unul este Unul mai presus de n elegere, dar propov duit de toate ca pricinuitorul mai nainte existent al tuturor, ca nceputul, ca sfr itul i ca sus in torul tuturor. El a adus la fiin frumuse ile i bun t ile tuturor celor frumoase i bune, printr o izvor re din puterea Sa de frumuse e i de bine f c toare, afl ndu se El nsu i de nesfr ite ori nesfr it mai presus de toat frumuse ea i bun tatea i fiind Unul mai presus de lume i f r asem nare. Numai El este din fire vrednic de iubit, mai presus de tot ce e vrednic de iubit, ntruc t numai El e n n eles propriu bun i frumos, mai presus de tot ce e bun i frumos⁷⁶⁵. Numai El e cu adev rat vrednic de iubit, prin legea firii i a ordinii, ca pricinuitor al tuturor.

i aceasta cu at t mai mult, cu c t ntrece toate cele vrednice de iubit prin covâr irea frumuse ii i a bun t ii i este cu adev rat Unul mai presus de lume, ca Cel singur cu adev rat existent i cauzator al tuturor celor ce s nt.

764. Alte antinomii ale iubirii: ea face liber pe cel ce o are i totu i l ine ca n lan uri, c ci nu o poate p r si; ea satisface n chip desv r it i totu i persist n ea setea ne nctat a unui dor de i mai mult dragoste, o sete at t de mare, c cel ce iube te parc arde din pricina ei.

765. Dumnezeu umple sufletul, c nd e v zut ca Unul, de at ta bucurie i lumin , pentru c unitatea Lui nu e o unitate abstract , matematic , ci plin tatea de via care le cuprinde pe toate cele ce s nt mai presus de toate frumuse ile i bun t ile lumii. Din Dumnezeu, ca singurul cu adev rat Unul, iradiaz orbitor toate frumuse ile, luminile, sensurile, darurile.

S n zaim, deci, prin buna s rguin , s ajungem in Duh la aflarea i cuno tin a Celui ce e singur Unul, de la care s nt nceputurile tuturor i n care s nt hotarele tuturor. F c nd a a, cu siguran ni se va deschide de la sine poarta dragostei dumnezeie ti prin harul lui Hristos i vom intra la odihna Domnului nostru (Evr. 4, 3), n fericire i veselie mult , i vom cunoa te bucuria mp rt - irii de Unul i vom gusta din dulcea a dumnezeiasc , devenind i noi una i nemaifiind sf ia i i mp r i i, potrivit cu rug ciunea M ntuitorului c tre Tat l, n care cere: «ca s fie una, precum i noi una s ntem» (Ioan 17, 22). Atunci, vom fi p zitorii deplini ai poruncii care zice : «S iube ti pe Domnul Dumnezeu t u din tot sufletul t u, i pe aproapele t u ca pe tine nsu i» (Deut. 19, 18). Atunci, vom fi ajuns la des v r irea cea cu putin omului. C ci «sfr itul legii este iubirea» (Rom. 13, 10). n aceasta at rn nu numai toat legea i Proorocii (Matei 22, 10), ci i cei des v r i i dup Dumnezeu n Hristos.

25. Toate unindu se n chip firesc n Duhul, mp r irea nseamn o c dere din Duhul. De aceea, i mintea c nd se mparte n lucrarea ei, este n afar de petrecerea n El dup har. Iar aceasta o sufer privind lucruri felurite. C ci nu poate avea ne mp r irea privind lucruri felurite. Fiindc , dac ar presupune cineva c se poate aceasta, nu ar putea explica u or de ce mintea lini tit e alta dec t mintea tulburat . În acest caz mintea celor purta i de Dumnezeu s ar ar ta asemenea celei tulburate de neor nduiala patimilor, ceea ce e absurd. Deci, mintea f c ndu se dup lucrare asemenea cu ceea ce prive te, n mod necesar privind la cele compuse, se face i ea felurit i, c z nd din simplitate, nu poate s i p streze ne mp r irea. Iar afl ndu se mp r it , e mai pu in dec t toate curat de p cat, odat ce i nsu i faptul de a se mp r i e socotit p cat de cei ce pot s p trund n

aceste lucruri. Dacă, prin urmare, puterea nu eleg toare a minii cere și gust, prin privire spre Unul suprem și mai presus de lume, într-o simțire nu eleg toare, nu chip unitar, Binele cel mai presus de fire, când petrece în mpririre, cade în afară de har.

De aceea, trebuie să ne prindem de Unul cel mai presus de lume și să căutăm la El singur cu tot sufletul, dacă vrem să scăpăm de mpririre și înstrinare. Dar, nu numai atât, ci chiar dacă mintea ar privi spre un singur lucru, dacă acesta ar fi creat, nu ar putea izbuti să se facă mpririt. Căci unul creat nu se poate numi propriu zis simplu, odată ce este hotărnicit, compus și circumscris; și de aceea, nici nu are dreptul să fie numit în chip simplu Unul. Iar mintea a întindut și privirea spre el, nu va avea lucrarea sa simplă și unică. Căci privirea ei va fi hotărnicit și circumscris și compus, cum este și ceea ce e contemplat de ea⁷⁶⁶. Ca atare va cădea din

766. Nu numai când privește spre multe mintea e mpririt și deci tulburat, ci și când privește spre un singur lucru, dar creat. Căci un lucru creat, fiind mrginit, nu poate absorbi mintea întreagă în privirea lui, ci rămân în ea mari rezerve neangajate în această privire, rezerve care protestează împotriva angajării minții, împotriva preocupării ei de acel singur lucru, producând în om o sfîiere. O sfîiere pe care o experiaz aproape permanent fiecare din noi. În nici un lucru nu găsim totul. De aceea cu o altă parte din ființa noastră tinjăm spre altceva. Mai ales nu găsim totul când îl privim ca stînd de sine. El rămîne atunci și neexplicat. El e potențial compus în care prin faptul că e legat de temeiul ultim al tuturor, de Dumnezeu. Numai Dumnezeu e explicabil prin Sine, fiind și cuprinzînd totul. Dar fiecare lucru se arată compus și prin faptul că e hotărnicit. Căci orice margine implică conștiința a ceva dincolo de margine (Simon Frank, *La connaissance de l'etre*). De aceea nici un lucru nu e în chip simplu Unul. Căci necuprinzînd toate, presupune că dincolo de el, alături de el, sînt și altele.

Dar Unul adevărat nu poate fi nici un fel de temelie imanent a totului în sens panteist. Unul în acest sens e silit de legea sa interioară să se diversifice, deci are în sine multiplicitatea în mod potențial. El e natur, nu e subiect. El e identic cu multiplul ce iese din el. Dar nu e a a Subiectul dumnezeiesc și de aceea nici subiectul uman, făcut după

harul dumnezeiesc, care o face simpl , f r de nceput i necircumscris . i va fi n afar de Unul cel ascuns i mai presus de n elegere⁷⁶⁷. De asemenea, se va lipsi de slava sa, care este bucuria de a fi ob r ia unic i f r de nceput a lucr rii, bucuria de nehot rnicire, de simplitate, de a fi ajuns f r chip i unitar . i nu va ajunge s p timeasc n sine ntip rirea frumuse ii mai presus de fire i atotnegr it . Drept aceea, se cuvine ca mintea s caute i s tind spre Cel f r de nceput, simplu, nehot rnicit i cu adev rat Unul i de acolo s se gr beasc a se face luminat i a se mpreuna eu unitatea de ob r ie, care adun toate i, ca urmare, cu sine ns i. Prin aceasta, nu numai c va fi iubit de Cel Prea Bun, ca una ce s a f cut asemenea, c t i este cu putin , cu nehot r nicia i simplitatea Celui f r chip i f r form , ci va putea i s iubeasc frumuse ea dumnezeiasc i mai presus de frumuse e i de fire, ca una ce este n l at , cum s a zis, spre asem narea cu ea⁷⁶⁸. C ci, dac n cel

chipul Lui. Energiile divine nu snt una cu fiin a divin , iar pe de alt parte ele nu snt nici una cu lumea. Aceasta e creat prin energii, nu emana ie a lui Dumnezeu. Pericolul panteismului pa te teologia occidental , care nu face o deosebire ntre energiile necreate i crea ie. Subiectul uman poate r m ne sau redeveni i el unul, pentru c se bucur de un fel de «transcenden » fa de natur . Dar e o transcenden creat , nu creatoare. Ins se poate considera ca particip nd la transcenden , pentru c tinde s se ridice peste lumea creat i numai n lumea necreat i g se te mplinirea. Subiectul uman actualizeaz n mod con tient nehot rnicirea sa i poate tr i n nesf rirea subiectului divin, pentru c s a f cut asemenea cu El prin primirea energiei Lui necreate, fiind capabil s o primeasc .

767. Nemaifiind n leg tur cu Unul prin vedere, mintea va fi n afar de harul, sau de raza transformatoare ce vine din El. Nu va fi actualizat simplitatea ei i nu va primi n aceast simplitate nesf rita bog ie a Unului, pentru c nu are harul Celui cu adev rat Unul, sau leg tura cu El, care le cuprinde prin Sine pe toate.

768. Numai mintea care se une te cu Unul dumnezeiesc, se une te, n lucr rile ei, i cu sine ns i, devenind una n lucrare, cum e una n fiin . Numai ea e con tient de unitatea ei nehot rnicit i i o tr ie te.

asemenea obi nuie te s se nasc o dispozi ie iubitoare fa de cele asemenea, e v dit c mintea va fi iubit i va iubi pe Dumnezeu, fiindc ceea ce este asemenea, este asemenea unuia asemenea i precum asem narea i are complimentul ei care i corespunde, tot a cine iube te este iubit la rândul s u. Iar o mpreun p timire mai mare ca aceasta ntre Dumnezeu i suflet, nu exist ⁷⁶⁹.

26. Mintea se ridic peste firea sa atunci c nd se ridic des v r it la ceea ce e mai presus de minte, f c n du se f r chip i f r form i n ntregime ndumnezeit , f r de nceput i nesf r it i, a a zic nd, mai presus de unitatea sa ⁷⁷⁰. Iar c nd i p streaz n sine n elegerea sa, chiar dac se ndeletnice te cu cele dumnezeie ti i mai presus de sim uri, ea se mi c i lucreaz n chip natural i r m ne nc n firea sa. Iar ceea ce e mai presus de fire ntrece cu mult ceea ce e dup fire i

Numai prin tr irea unit ii sale nehot rnicite n lucrare, a unit ii sale abisal de bogate, tr ie te unitatea infinit de bogat a lui Dumnezeu. Dar i invers, numai tr ind rela ia intim cu Subiectul divin, tr ie te realitatea indefinit a subiectului propriu.

769. «P timire mai mare ntre Dumnezeu i suflet nu exist ». vorba de afec iunea trezit de Dumnezeu n suflet i invers. Afec iunea aceasta e nu numai g ndit , ci i produs de r spunsul fiec ruia la dorin a celui-lalt. Desigur, Dumnezeu accept cu voia aceast afec iune produs de r spunsul iubitor al sufletului omenesc. Adunarea min ii din toate n Dumnezeu e i o fapt a iubirii, un r spuns afectuos al omului la dorin a lui Dumnezeu, nu numai o mi care intelectual .

770. Mintea trece, ntr un act de total iubire pentru Dumnezeu, dincolo de sine. Iar ntruc t ea e tot ce e mai nalt n ordinea creat , mintea ridic ndu se peste sine, se ridic n transcenden a divin . De aceea mintea e f cut pentru transcenden , implic n ea rela ia cu transcenden a. Dar ntruc t numai cele create snt pe m sura n elegerii ei, ridic ndu se n Dumnezeu, mintea se ridic la ceea ce e mai presus de n elegere. C ci planul n elegerii coincide ntr un anumit fel cu planul creat, sau immanent. Dar aceast intrare n planul transcendent este o experien sau o p timire a infinitei bog ii mai presus de lume, ascuns n Unul dumnezeiesc.

e cu mult mai sus. De aceea, trebuie să ne placă a ne săli să ne ridicăm la ceea ce e mai presus de fire, care e mai bun, după porunca ce zice: «Răniți cele mai bune dintre daruri» (1 Cor. 12, 31). Dar mintea aflându-se în ceea ce e mai presus de fire, se află în Dumnezeu. Căci Dumnezeu este în afară de toată firea, fiind Cel atotvechi (atotoriginar) și simplu Unul⁷⁷¹. De aceea, mintea trebuie să tindă spre Cel atotvechi (atotoriginar) și simplu Unul și spre El trebuie să se silească a privi și a se ridica pentru că, aflându-se în Unul Cel mai presus de fire, într-un chip mai presus de lucrarea ei naturală, să ajungă la o stare mai bună decât cea a sa după fire⁷⁷².

27. Fiecare dintre fipturile existente se bucură de cele proprii ale sale și se odihnește în chip natural în ele.

771. Se afirmă transcendența lui Dumnezeu, că Cel ce e mai vechi decât toate, sau atotvechi, adică fără de început și Unul în mod simplu. Tot ce e în fire, în natura creată, poate fi unul în mod compus, sau legat de altceva. Sufletul de exemplu e legat de trup și pe lângă aceea, că și ingerul, e legat de Dumnezeu (). Singur Dumnezeu e simplu în mod absolut, nefiind legat de nimic ().

772. Ridicarea minții peste firea ei, în Unul divin transcendent, înseamnă ridicarea ei peste lucrarea ei naturală; înseamnă că Dumnezeu s-a deșteptat în ea lucrarea Lui, deci că Dumnezeu o ridică prin lucrarea Lui, deși mintea și-a însușit această lucrare a Lui, și prin primirea ei. Transcendența lui Dumnezeu, în viața creștină, nu înseamnă închidere a lui Dumnezeu într-un plan inaccesibil creaturii, ci ea indică simplu că El e din alt plan decât cel creat, natural, immanent, supus legilor naturale, înseamnă că există o putință pentru creatură de a fi ridicat din planul naturii; că există un alt plan unde poate fi ridicat. Iar întrucât acest plan e planul voinței și al libertății suverane și al puterii absolute peste orice lege, în manifestarea binelui, creatura conștientă nu poate fi ridicată decât de lucrarea lui Dumnezeu cel transcendent în acel plan. Transcendența lui Dumnezeu e o transcendență activă, capabilă și doritoare să lucreze asupra planului naturii create, pentru a o ridica în planul iubirii și libertății Sale absolute.

Prin ridicarea în acest plan, subiectul uman devine mai bun decât este după fire. El ajunge la plenitudinea exercițiului libertății adevărate, căci vreme în planul naturii sale nu o poate exercita plenar.

Dar ele toate au preexistat mai nainte dup cauz , n Cauzatorul cel atotoriginar. De aceea, mintea va ajunge n chip firesc la bucuriile adev rate i va avea fericirea netrec toare i se va odihni des v r it, c nd, str b t nd i l s nd n urm toate, se va ntinde la cauza aceea originar , unic i cu totul prima i va ajunge, printr o ntoarcere n eleg toare, acolo de unde au luat fiin toate nceputurile, mijlocurile i sfr iturile (intele) tuturor; la cauza n care i au avut de mai nainte temeiul i s nt inute toate i prin care s nt duse spre inta proprie cele ce se des v r esc; la cauza pentru care dob ndesc p timirea cea bun cele ce se mp rt esc de aceast bun p timire⁷⁷³ i de c tre care a fost zidit i mintea ns i, a a cum este. C ci, n oarecare chip, mintea ntoarc ndu se spre cauza proprie a tuturor, se ntoarce spre sine ns i, ntruc t cauza aceea este prototipul (modelul) ei⁷⁷⁴.

De fapt, fiecare se iube te pe sine n chip firesc i mai ales mintea p time te de aceast iubire⁷⁷⁵. Dar, fiind chip suprafrumos al frumuse ii necuprinse a Unului cel mai presus de n elegere, caut cu dragoste, prin ntoarcere, spre cauza ei, pentru c , precum s a spus, privind acolo se vede pe sine i se iube te pe sine mai presus de orice⁷⁷⁶.

773. P timirea cea bun e p timirea fericirii i a ilumin rii, a iubirii. C ci toate acestea s nt produse n noi de Dumnezeu. Chiar n via a pur p mântesc nu dob ndim fericirea numai ca un rod al aciunii noastre, ci i ca un rod al iubirii ce ni se d ruie te de c tre altul.

774. Numai pentru c mintea, adun ndu se n Dumnezeu, se reg se te pe sine, ajutat de cauza i de modelul ei, care lucreaz n ea n mod eficient, ea, dep indu se pe sine, experiaz , n chip paradoxal, n acela i timp cea mai deplin fericire sau p timirea cea mai bun . Iar prin aceasta, de i ajuns n afar de sine, realizeaz dorin a ei fireasc de fericire deplin .

775. Mintea se iube te mai mult dec t orice f ptur , pentru c e con-tient de sine.

776. A a se mpac iubirea de sine cu dep irea de sine. In cauza sa, mintea iube te at t pe Dumnezeu c t i pe sine. Dealtfel n general, iubind pe altul, orice subiect i g se te n aceasta fericirea sa. Deose

Dar, i altfel, cei ce i au fiin a de la cineva, simt n chip firesc o pornire de dragoste fa de acela de la care s nt, precum i invers, p rin ii s nt st p ni i de dragoste fa de cei n scu i din ei. De aceea, n cel ce se ntoarce spre Unul, care e cauza tuturor, r sare o mare pl cere. C ci se ntoarce, cum s a zis, n acela i timp spre Acela n care este i totodat spre sine nsu i. Fiind c n Acela exist de mai nainte, n virtutea cauzei, toate i anume i mintea, ca una din toate, se afl n Unul cel mai presus de n elegere, ca n cauza i n modelul tuturor.

28. Precum din Cel ce este mai presus de fiin , e toat fiin a, din Cel mai presus de fire toat firea, din Cel netemporal i necompus toate cele vremelnice i compuse i din Cel necreat toate cele create, a a din Cel f r chip s a f cut tot chipul i din Unul mai presus de lume cele multe ar tate. Deci, cel ce nu se ndeletnice te cu Unul cel f r chip i nu caut spre El, at rn nd oarecum de El, ci spre ceva din cele v zute n chip i zidire, acela d nt ietate la ceea ce este neasem nat mai prejos de Cel ce este a ezat deasupra, i se afl aproape de nchin torii la idoli. C ci cu ce se ndeletnice te cineva i spre ce n zuie te, aceea i dore te. Iar ceea ce dore te, aceea l i biruie te. i ceea ce l biruie te, aceea l i robe te. i astfel unul ca acesta sluje te cu adev rat zidirii n locul Ziditorului. C ci mintea fiec ruia s a robit i sluje te lucrului spre care n zuie te i cu care se ndeletnice te. i pe acela l iube te. Dac , deci, ndeletnicirea cu altceva i privirea la altceva dec t la Unul cel simplu i f r chip aduce at ta lunecare, s rguin a noastr trebuie s se ndrepte spre Unul cel simplu i f r chip spre a L cunoa te prin ntoarcere i ntindere n eleg toare, ca s avem

birea de egoism, e c subiectul meu nu porne te la iubirea altuia cu inten ia de a g si fericirea sa. Ea i vine f r s se g ndeasc nici o clip la ea.

parte de comorile a toat cuno tin a (2 Petru 2, 9). C ci, cei ce s au unit cu El se mp rt esc de odihna sau de oprirea a toat contemplarea, de ncetarea cuget rii, de t cerea mai presus de minte i de veselia de net lm cit, din mult uimire⁷⁷⁷.

29. Dac toate cele ce exist doresc existen a, iar existen a tuturor se afl dup cauz n Unul cel mai presus de existen , urmeaz c toate cele ce exist i mai ales cele ra ionale, dac se mi c drept i cum trebuie, dorind existen a, doresc pe Unul cel mai presus de existen⁷⁷⁸. Deci, mintea care nu se ntinde spre Unul cel mai presus de existen , nici nu L dore te pe El, se folose te gre it i p c tos de mi care i cade din vrednicia ei, care st n cunoa terea Unului cel mai presus de existen i n unirea atotdumnezeiasc i mai presus de minte cu El, ca i n iubirea Lui.

30. Cauzele au n chip prisositor frumuse ile celor cauzate. Iar cauza tuturor ndeob te este Unul cel mai presus de fiin . Deci, dac mintea s ar alipi de ceva din cele ce s nt n urma Unului mai presus de fiin , ca bun, sau ca vrednic de aten ia min ii, i ar gre i, f r ndoial , inta. Ea ar fi iubitoare de bine, dar nu s ar mi ca spre Unul prim i propriu i mai presus de fiin , din

777. In unirea cu Unul nceteaz i contemplarea, sau vederea duhovniceasc . Ba nceteaz chiar orice efort de n elegere. Pentru c nu mai e nevoie s se treac la o mai mare n elegere, la n elegerea a altceva mai nalt. o stabilitate n Acela i nesfr it, sau nehot rnicit; o stabilitate ntr o n elegere mai presus de orice n elegere; i deci o n elegere dec t care alta mai nalt nu exist .

778. Existen a tuturor i are originea n Unul cel mai presus de existen , n Cel transcendent crea iunii multiple i compuse prin firea ei. Pe de alt parte, toate cele ce exist doresc s existe mai mult i etern. Drept urmare, toate i caut nt rirea existen ei lor i plusul de existen n Cel mai presus de existen . Dac nu o caut acolo, sufer o sl bire a existen ei lor.

care snt toate cele bune prin mp rt ire, ci s ar mi ca, prin nep sare i nepricepere, spre cele ce se mp rt esc de bun tate. Dar mintea care se cerceteaz cu succes i ntinde privirea n elegerii spre Unul cel mai presus de fiin , cunosc nd limpede c astfel va dob ndi cu prisosin ceea ce dore te, ajung nd n cauza sa prin acea privire n eleg toare. Ea va cunoa te c nimenea nu i d ruie te bun t ile sale, sau oricare altele, dec t Unul cel mai presus de fire. C ci, chiar de ar socoti c unele din ele i vin dintr o putere a sa, acestea nu obi nuiesc s r m n pururea n mintea iubitoare. Numai Sf ntului Duh I s a ncredin at s fac aceasta i s le lucreze cum vrea, i n cine vrea, fiind Domn al firii st p nitoare i persoan a Unit ii n trei ipostasuri. Deci, spre Unul cel mai presus de fire trebuie s se ntoarc mintea. C ci la El este nu numai izvorul tuturor bun t ilor, ci i mp r irea ne mpiedicat a darurilor.

31. Toate cele ce exist doresc n chip firesc binele. Iar binele adev rat este Unul, m car c se zic multe bune. C ci binele n chip simplu i, a a zic nd, des v rit nu l vei afla nicic nd n cele multe, ci n ele vei afla numai un bine numit a a n virtutea vreunei mp rt iri de bine, ntruc t particip la binele din Unul mai presus de fire; deci nu l au din ele nse i. Numai Unul acela mai presus de fire e bun n chip simplu i mai presus de bun tate, izvor a toat bun tatea i d ruitor ultim al celor ale sale, ntorc ndu le pe toate spre Sine n chip firesc. El este izvorul a toat fiin a, existen a, destoinicia, puterea, mi carea, lucrarea, nsu irea i a oric rei frumuse i i bun t i. Simplu vorbind, toate cele ce exist i cele contemplate n jurul lor i au ie irea prin facere din Unul cel mai presus de fiin . De aceea, mintea care e purtat spre altceva i nu spre Unul simplu i mai presus de fiin i are mi carea gre it . Ea se mi c poate

spre bine, dar nu spre binele simplu și propriu zis, nici spre Cel ce face cele bune și pe cele mai bune și pe celelalte care au nevoie de bine și de mai mult bine, printr-o acoperitoare revărsare binefăcătoare.

32. Deci mintea celor mulți, zăcând din nepricepere în mpărțire și fiind sfârșită de cele multe, nu cunoaște Binele, adică pe Unul simplu, nici nu Lăcaută, nici nu se îndelețnicește cu El. Despre aceasta zice Duhul în David: «Mulți zic: cine ne va arăta nouă cele bune?» (Ps. 4, 7). Dar nu Binele. Și, pe drept cuvânt. Îngrijindu-se și trudindu-se cu multe, au uitat că «un lucru trebuie te» (Luca 10, 42). Acest lucru, sau partea arătată de Cuvântul lui Dumnezeu, ca cel bun, l-au trecut cu vederea sau, nesocotindu-l, s-au păgubit de el fără să se gândească în care merit să fie căutat mai presus de toate. Iar cei ce s-au lăsat povăuiți de David, ca de un pedagog, și au judecat că trebuie să calce pe urmele lui, zic: «Însemnatu-s-a peste noi lumina feiei Tale, Doamne» (Ps. 4, 6), adică cunosc în a slavei Tale celei una și antiprimit în noi ca într-o oglindă. Astfel norodul cel mult se bucură de bunătățile cele multe. Iar cei ce viețuiesc duhovnicește, se luminează de cunosc în a Binelui cel Unul și simplu, fiind lumina și mai presus de lume⁷⁷⁹.

33. Precum apa unui râu e mai mare când curge unită, decât când e desprinsă în multe prăie, așa și privirea minții și mișcarea și dorința ei este mai puternică atunci când se așteaptă spre un singur lucru în chip unitar și fără mpărțire, și nu desprinsă în multe și multe feluri. Iar aceasta se întâmplă când se înțelege, căută și privește la Unul cel simplu și mai presus de lume. Căci Unul atot

779. Se afirmă o opoziție între norodul celor mulți care se bucură de plăcerile celor multe, dar toate puțin satisfăcătoare, rămânând cu mintea împărțită între ele, și între cei puțini care se desprind de ele și se concentrează în bucuria nesfârșită de Unul cel nesfârșit de bogat.

simplu i mai presus de lume are cu adev rat puterea de a o aduna. i nvrednicindu se mintea s L vad pe Acesta, e cu neputin s nu ia forma Lui, pe c t se poate, asemenea unui chip, i s nu se fac unitar , simpl , f r culoare, f r chip⁷⁸⁰, f r calitate, cu neputin de atins, nehot rnicit , nesf r it , f r figur i simplu una mai presus de lume, luminat de razele dragostei dumnezeie ti⁷⁸¹ i mai presus de lume i ncunurat cu descoperirea cuno tin ei tainice, a t cerii i a ne n elegerii mai presus de cuv nt i de n elegere⁷⁸², desf t ndu se de o bucurie duhovniceasc i de o veselie cereasc . C ci mintea ajuns acolo s a preschimbant r o minte mai dumnezeiasc⁷⁸³ i a mbr cat form dumnezeiasc , n tip rindu se duhovnice te de Cel ce e simplu, f r chip i figur , Unul, i celelalte spuse nainte. Iar de nu i se nt mpl aceasta i nu p time te o astfel de prefacere dumnezeiasc , nu a ajuns la atingerea i la ntip rirea Unului cel mai presus de lume. C ci Dumnezeu este unitate unificatoare i Minte mai presus de n elegere. De aceea, mintea prime te ntip rirea Lui mai presus de lume, atunci c nd, deodat cu cele spuse, se face ea n

780. Pe de alt parte, mintea privind la cel Unul nehot rnicit, i rec tig i ea nehot rnicirea i n sensul acesta ia chipul Lui (), care este n acela i timp libertatea de orice chip definit, conturat, cu margini de jur mprejur (). Mai jos se spune: «cu neputin de atins», n sensul c nici un lucru nu o atinge i nici o persoan nu o poate tulbura, sau prinde.

781. Dragostea lumineaz din untru chipul persoanei, dar i arat n acela i timp nehot nicia, ad ncimea f r fund.

782. Ne n elegerea aceasta nu e o lips de n elegere, ci o n elegere mai presus de n elegere. De aceea cel ce o are tace, d ndu i seama c nu o poate exprima. Ba lumineaz chipul celui ce o are, mai mult dec t l lumineaz orice n elegere obi nuit .

783. Pe orice treapt nou a unirii cu Dumnezeu, mintea se face mai dumnezeiasc , nu prin fiin a, ci prin lucrarea dumnezeiasc mai bogat al c rui subiect a devenit, prin s l luirea lui Dumnezeu cu lucrarea Lui, n subiectul celui ce prive te la Dumnezeu.

sasi unitate mai presus de n elegere, p timind aceasta prin ntip rirea dumnezeiasc ⁷⁸⁴.

34. Treimea dumnezeirii mai presus de fiin este mpreunat ntr o unitate mai presus de fire. C ci Dumnezeu este o unitate ntreit ipostatic . De aceea, sufletul nu poate ajunge la asem narea nrudit cu Dumnezeu, ca un chip al Lui, dec t dac , r m n nd ntreit , se face una cu sine n chip mai presus de fire. Iar prin cele trei p r i ale sufletului nu n eleg partea ra ional , m nia i pofta. C ci nu n acestea constau, propriu zis, cele trei p r i ale sufletului. Sufletului ra ional nu i este prea proprie pofta i m nia. Acestea s nt luate din partea nera ional i i se al tur lui pentru vie uirea trupeasc de aici, fiind n ele nse i nera ionale i ntunecate. Iar sufletul este ra ional i firea lui e plin de lumin n eleg toare. Propriu sufletului trebuie s spunem c s nt acelea f r de care nu i poate mplini lucrarea sa. Dar f r m nie i poft poate lucra; i mai ales atunci lucreaz cu adev rat, c nd lucreaz f r acestea. Deci acestea nu s nt cu adev rat p r i ale sufletului, ci, cum am spus, puteri ale laturii animalice i de jos a vie ii, care i stau sufletului al turea.

De aceea, sufletul ra ional, privind cu n elegere la cele de sus i ntip rindu se n el cele cunoscute cu mintea i ntinz ndu se, i, a a zic nd, s rind peste sine, arunc undeva departe, ca pe o bagatel de art , pofta i m nia, neav nd la ce s ntrebuin eze acestea acolo unde e simplitate, lips de chip, de form , de culoare i toate celelalte c te cer o minte dezlegat i cu totul simpl .

Sufletul e ntreit potrivit cu simplitatea lui, ntruc t e minte ce se folose te de cuv nt (ra iune) i de duh, care s nt cele mai proprii lui i vat m mai pu in dec t toate

784. Întip rindu se n minte, Unul cel f r chip i mai presus de n elegere, aceasta se face ea ns i una n chip mai presus de n elegere.

simplitatea lui⁷⁸⁵. Pentru c nici Treimea dumnezeirii celei una, al c rei chip e sufletul, nu e o piedic a unit - ii i simpli ii Sale, ci dumnezeirea este unitate ntru totul simpl i mai presus de fiin i, totu i, nu mai pu in o Treime necl tinat . Astfel sufletul, sau mintea (c ci sufletul e minte i ntreg minte), cuv ntul (ra iunea) i duhul, f cute n chip mai presus de fire una, ne nf - i eaz asem narea propriu zis a dumnezeirii celei una n trei ipostasuri. Iar aceasta nu poate proveni din alt parte dec t din privirea i contemplarea unit ii treimice mai presus de fire⁷⁸⁶. Pentru c aceasta este cea care a f cut i sufletul astfel i care l readuce la aceast stare dup ce a c zut. C ci f r a intirea i f r privirea spre Ea, e cu neputin s i se nt mple aceasta sufletului. Iar ne nt mpl ndu i se aceasta i nerevenind la asem nare, ne ar t m lipsi i i de acest mod (treimic) de a fi.

Spunem acestea despre lucrarea contemplativ i despre adev r, care s nt cu deosebire vrednice de toat s rgu - in a i f r de care nu e cu putin s ne s lt m la starea nep tima⁷⁸⁷. C ci precum binele ne cere f ptuirea ca

785. Intr adev r, P rin ii cunosc dou treimi ale sufletului : una care const n ra iune, n m nie i poft , i alta care const n minte, ra iune sau cuv nt, i duh. In prima treime p r ile s nt mai pu in unite. De aceea uneori ei consider sufletul deosebit de m nie i poft . In a doua, p r ile s nt att de unite, c una nu poate fi cugetat lucr nd f r cele - lalte. Treimea aci nu sl be te unitatea. To i P rin ii o consider pe aceasta chip al Sfintei Treimi.

786. Numai prin aceasta este sufletul unul i ntroit, sau chipul Sfintei Treimi, pentru c a fost f cut pentru privirea nu a unui Dumnezeu uniper - sonal, ci a lui Dumnezeu, Unul n fiin , dar ntroit n Persoane. Chiar dac nu prive te con tient pe Dumnezeu ca Treime, sufletul este legat de Dumnezeu ca Treime. Treimea i ntip re te, ncep nd de la crea ie, ne - nctat chipul n suflet.

787. Aci se face o leg tur ntre chip i nep timire. Chipul treimic al lui Dumnezeu n om, reactualizat prin contemplarea lui Dumnezeu cel treimic, coincide cu revenirea sufletului la nep timire. C ci chipul se tulbur prin alipirea p tima la lucruri, prin m nie i poft , sau prin sl birea lucr rii v z toare proprie min ii.

s ajungem nep tima i, a a adev rul ne cere contem-
pla ie ca s ajungem dumnezeie ti la chip, slujind lui
Dumnezeu n toate i dorind s ne facem dumnezei prin
lucrare, i s fim asemenea, pe c t se poate, cu modelul
prim⁷⁸⁸. Iar dac e necesar s ne facem una pentru a ne
asem na cu unitatea modelului mai presus de lume, iar
aceast unitate se nf ptuie te n noi prin privirea, con-
templarea, ntinderea i ntoarcerea n eleg toare spre
Unul cel mai presus de lume i prin c utarea ne ntoars
spre acest Unul, atunci trebuie s ne silim n tot felul
s privim spre Unul cel mai presus de lume i mai presus
de n elegere i s ne at rn m de El ntregi cu toat s r-
guin a, din toat inima i din tot sufletul i s hr nim n
noi n ine dragostea Unului mai presus de lume i mai
presus de simplitate, nc t ns i dragostea Lui s ni se
fac aripi simple n sui ul nostru n eleg tor spre El. In
felul acesta vom fi totdeauna ca n v zduh, ntr o stare
unitar f r chip, mpreun cu Domnul (1 Tes. 5, 17),
cu Unul treimic cel adev rat, l udând cu mintea, cu cu-
v ntul i cu duhul Treimea, uimi i, cople i i i uni i cu
Unul n chip unitar mai presus de unire.

35. Unitatea sensibil este nceputul a toat mul i-
mea numeric . Iar unitatea mai presus de lume este n-
ceputul a toat mul imea v zut i g ndit i a tot ce
este. Precum, deci, tot num rul i are nceputul de la
unitate, a a tot ce exist oriunde, porne te de la Unul
mai presus de lume, fie n calitate de cauz natural , fie
f c toare⁷⁸⁹. Dar unitatea numeric , ntruc t este supu

788. Dup ce a spus, n propozi ia dinainte, c la nep timire se ajunge
prin contemplare, acum spune c la ea se ajunge prin f ptuire i c prin
contemplare se ajunge la ndumnezeire. Dar contrazicerea se poate re-
zolva, dac inem seam c nainte de a porni prin contemplare spre n-
dumnezeire, trebuie s fie realizat prin f ptuire, nep timirea.

789. Unul dumnezeiesc e cauza natural a energiilor Sale necreate i
cauza f c toare (create) a f pturilor.

s sim urilor, se pune cea dint i fa de cele ce i urmeaz ei prin fire. C ci, fiind nceputul tuturor celor num rate, sim irea num rând o pune ntâi pe ea. Dar cu unitatea mai presus de lume, fiindc este mai presus de minte, se petrece invers. C ci unitatea aceasta, de i e, prin fire, nainte de toate, mintea o pune dup toate. Fiindc nici o minte n a putut s nceap de la Unul cel mai presus de lume i de la El s nainteze la cele multe. Ci, dimpotriv , de la cele multe se urc i se adun la Acela. Acolo este necesar num rul unu sim ului pentru a nainta la cele multe ; altfel nu e cu putin s numere sau s nainteze precum voie te. Aici, ns , s nt necesare min ii cele multe, pentru ca prin ele s i fie cu putin ridicarea la Unul mai presus de lume i s se adune in sine, neput nd urca pe nic ieri prin alt parte spre nchipuirea Unului mai presus de lume.

Astfel, mintea, folosindu se de r nduiala i de calea potrivit ei, ncepe de la cele multe, sfr ind la Unul cel mai presus de lume i cel mai din vrf. Fiindc unul cunoscut cu sim urile e u or de cuprins i u or de limitat; sim ul l pune n chip natural i prin afirmare primul, cum o cere firea lui. Dar Unitatea cea mai presus de lume, c utat cu mintea, fiind mai presus de fire i sc p nd n elegerii, nu poate fi afirmat prima, potrivit cu firea ei, ca s nceap mintea de la ea, ci, mai degrab , fiind mai presus de fire, o afl mintea n chip mai presus de fire, nu la nceput, ci la sfr it, dup trecerea i, ca s zic a a, num rarea celor multe⁷⁹⁰.

790. Nu e vorba de procedura g ndirii logice. Aceasta poate afirma pe Unul din care provin toate la nceput. Ea e a a zisa g ndire deductiv , scolastic . Nu e vorba nici de o g ndire inductiv , care se ridic de la concret i individual la abstract, sau la general. Ci e vorba de experien a real a Unuia dumnezeiesc, care de i e concret , totu i experiaz pe Cel n care s nt toate. La aceast experien se ajunge prin cre terea duhovniceasc ce trebuie s treac prin cele multe, desprinz ndu se prin desp

Cci, deoarece mintea are prin fire n elegerea, iar Unul mai presus de lume este ne n eles n Sine i neapropiat, mintea nclin din obi nuin spre cele multe chiar f r s vrea, dat fiind c , pe de o parte, ea nu se poate opri de a cugeta, iar pe de alta, nu are putere s prind pe Unul cel mai presus de lume i din vrf. Dar, c ut nd spre cele multe, n fiecare vede ceva de n eles cu mintea, nu ca fiind de sine, ci ca al unui oarecare unul. Pe urm , adun nd din fiecare lucru v zut n elesul care se str vede i constatând prin contemplare c aces-tea congl suiesc ntreolalt i nu se mpotrivesc i toate s nt ca ni te flori dintr o r d cin , nainteaz de la cele multe la Unul cel mai din vrf, din care s nt toate cele multe; i se adun n chip firesc de la existen ele naturale la o ordine mai presus de fire, n care vede pe Unul cel mai presus de fire i de fiin , ntruc t apar ine firii min-ii s vad unitar cele mai presus de fire, prin cele dup fire. Iar v z nd mintea n chip negr it izvorul nitor i f c tor al tuturor bun t ilor i frumuse ilor i desf t n du se de Unul cel mai presus de fiin , nu se mai ntoarce de bun voie spre cele multe, de i s nt i acestea existente i bune i p rta e de partea cea bun ⁷⁹¹.

Cci fiind n chip firesc iubitoare de bine i de frumos, mintea nu mai iese de bun voie de la Cel mai presus de toate, dec t dac e silit la aceasta de cinea tie ce mprejurare. Dar, fiindc modul de a fi al celor

tiinire de ele. De aceea acest Unul e aflat n chip suprafiresc, duhovnicesc. Acestei c i i s a dat prec dere n R s ritul cre tin. Sau s a cerut numai dec t i aceast cale.

791. In pasagiul acesta se afirm mai pu in desprinderea prin desp timire de cele multe pentru a ajunge la Unul. Se descrie mai mult desprinderea intelectual . Dar prin ea se ajunge la o unire tr it cu Unul. Astfel acest pasagiu e caracteristic pentru unirea logicii i a misticii n aceast scriere. Dar autorul arat n continuare c nsu i urcu ul nu e numai logic intelectual, ci i duhovnicesc, sau mai ales duhovnicesc, adic desprindere de cele multe prin virtu i, prin desp timire, prin iubire de Dumnezeu.

ce exist e diferit, diferit e i privirea lor n eleg toare i diferit se ridic i mintea prin ele la Unul cel mai presus de lume i de fire. Dup p rerea mea, ea trebuie s fac tot numai c te o mic por iune din calea ce duce de la cele multe spre Unul cel mai presus de fire i lume, pentru ca, urc ndu se ca pe o scar , s fac mi - carea n chipul cel mai sigur i s cunoasc de e vreo lips n ea, sau n ceea ce trebuie s fie i dac se des - fat de aceast lips ; i dac da, s i dea seama ce e gre it i ce o desparte de frumuse ea aceea i o re ine din urcu ul spre ea, sau de la osp ul dumnezeiesc ; i ce ar trebui s fac pentru a se ntoarce de unde s a rostogolit ? În felul acesta va cunoa te i p cla patimilor i transparen a inimii curate i va oglindi cuno tin a adev rului, v z ndu l cum este el, i se va face p rta de vederi cere ti, va primi o sim ire dumnezeiasc i nu i va sc pa cre terea sau sc derea proprie. Peste tot va cunoa te multe lucruri minunate i va n elege care este scopul lini tii i al nchiderii n chilie.

Dar despre acestea din urm , voim s vorbim chiar aci : Toate cele ce s nt se mpart n create cunoscute cu sim urile, n create cunoscute cu mintea i n necreate cunoscute cu mintea (inteligibile). Iar deasupra tuturor este Cel necreat i Unul mai presus de minte i de fiin - . Învr tindu se ochiul sufletului, adic mintea, ntre cele dint i i privind ad nc n ele dup ce i a ales s se lini teasc prin nevoin e, se ridic de la f ptuirea n singur tate a celor cuvenite, ca de pe o treapt oare - care, la contemplarea (privirea) Celui cu adev rat exis - tent i la ndeletnicirea cu El, ca i la desf tarea de cele cere ti, la petrecerea fericit n razele adev rului i la mbog irea f r sfr it cu cele ve nice i la ndul - cirea minunat cu ele. Ba, poate c , prin mpreun lu - crarea harului, cu naintarea vremii, va fi i r pit de la p m nt i, statornicindu se prin deprindere n lumina

în elegerii, va ajunge nesimțitoare față de cele de aici, punând stăpânire pe ea. Cel mai presus de minte înțelegând prin rându-se în ea. Cel ce este neasemnat mai presus decât tot binele.

Această sfântă scară ce este împărțită în cinci trepte pe care ne urcăm întocmai ca pe niște trepte spre înalta ultimă, nu are o distanță spațială între treaptă și treaptă, ci o deosebire, o ordine a calității propriie fiecăreia. Ca existențe, creaturile supuse simurilor și creaturile cunoscute cu mintea sunt la fel. Dar cele din urmă întrec într-o mare măsură pe cele dintâi, așa cum întrece mintea, simțirea, prin însușirea ei. Și iarăși, necreatele cunoscute cu mintea (inteligibile) întrec cu mult creaturile cunoscute cu mintea (inteligibile). Dar amândouă aceste trepte se află între cele ce sunt, de aceea, necreatele cunoscute cu mintea ca existente sunt subordonate Unului necreat, mai presus de minte⁷⁹². De aici este vădit că vederea și contemplarea cea mai înaltă a minții este aceea prin care se odihnește în Cel ce întrece toate, după ce a trecut de la faptaire și a ajuns în ascunzimea aceea din ultimul vârf, a ezat mai presus de toate, precum cea mai smerită este aceea prin care se mișcă între cele supuse simurilor, sau mai bine zis cea a omului faptuitor⁷⁹³.

792. Necreatele inteligibile, sau necreatele cunoscute cu mintea, cum sunt energiile necreate și însușirile dumnezeiești, ca bunătatea, dreptatea, etc., au comun cu createle inteligibile, ca de exemplu cu înțelegerea, sau cu sufletul, că sunt dintre cele ce pot fi cunoscute cu mintea (inteligibile) și pot fi experimentate și că atare fac parte dintre cele ce pot fi socotite ca existente. Că atare sunt și ele subordonate lui Dumnezeu ca fiind, că Unul întreg în Persoane, care este mai presus de existență și că atare mai presus de minte, sau de înțelegere.

793. Aci numește și odihna în Cel ce este mai presus de minte, vedere și contemplare, după ce altădată a socotit această odihnă mai presus de vedere și contemplare. Dar termenii care exprimă trăsătura pe aceste înălțimi duhovnicești, sunt totdeauna improprii. De aceea pot fi folosiți și unii și

Deci mintea, fiind iubitoare de bine (frumos) prin fire, trebuie s doreasc ceea ce e n toat privin a mai bun (mai frumos), nu numai ca s l aib , ci i ca s ptimeasc preschimbarea n mai bine, sau mai presus de minte, a a cum se cuvine, ntruc t, precum s a zis, schimbarea pe care o prime te mintea este potrivit cu ceea ce vede i cu ceea ce se desf teaz . Dar, deoarece nestatornicia mpletit cu firea min ii nu se va dep rta de la ea p n mai e ziua de azi (Evr. 3, 12) i, cum se zice, p n se mai mi c umbrele (C nt. C nt. 2, 17), adic p n ce nu ne vom muta de la via a de aici, care arat ca ntr o oglind , n ghicitur i umbrit adev rul, trebuie ca atunci c nd c dem de la contemplarea i vederea linnului necreat, Cel mai presus de minte, s ne silim a ne opri la necreatele cunoscute cu mintea, care s nt cele mai aproape de El, ca s ne fie ntoarcerea la Unul cel necreat i mai presus de lume, mai u oar ⁷⁹⁴. Iar de cade p cl mai groas peste minte, ntunec ndu i n elegerea i aduc ndu i la tr nd vie lucrarea contemplaiei, trebuie s ne ntoarcem la rug ciuni nso ite de f ptuirea din inima smerit i s ne izb vim de ntuneric prin puterea rug ciunii i prin lacrimi, f c nd iar i un fel de temelie din f pturile supuse sim urilor ⁷⁹⁵. S l

al ii. Totul depinde de cum s nt n ele i. Fapt e c autorul admite con tin a unei odihne n Unul cel ntreit n Persoane, f r ca aceasta s nsemne n elegerea sau contemplarea fiin ei Lui.

794. N zuin a adev rat a min ii sau a subiectului uman este s ajung n untru Subiectului dumnezeiesc. Numai n iubirea Lui i poate afla odihna, precum o odihn relativ i afl subiectul omenesc n lumea aceasta, numai n ambian a unei persoane iubitoare. Orice ocupare a noastr cu bunuri i valori impersonale este o c dere ntr o stare lipsit de adev rata mul umire.

795. F ptuirea nu const numai din fapte bune propriu zise, ci din tot ce ajut la cur irea noastr : rug ciune, lacrimi, frica de pedepsele venice, nfr narea, r bdarea, smerenia, etc. Dar n toate e i o atitudine de alt n elegere a lucrurilor, de alt folosire a lor, sau mai bine zis o deta are de ele, considerate ca singura realitate.

luindu-se astfel lumina în elegtoare în inimă, printr-o lucrare duhovnicească cu izvorul în ipostasul Duhului, înălțându-mintea cu pricepere spre înălțarea peste fire, urcând ca pe un vârf de munte și ca la un pisc de observație, de unde poate să contemple cele cereșuri în celor mulți nu numai nevăzute, ci și necăutate în elese. Căci fără această nimenea nu se va vedea nici pe sine, nici pe Dumnezeu, în care năstărește. A vorbi acum despre această fire, nu e, poate, cu totul în afară de scopul nostru.

36. Trei lucruri în untrice trebuie să aibă sufletul în vedere pe treapta firei: puterea raională, înălțarea în poftă; și trei din afară: dorința de slavă, de plăcere și de mai mult. Aceste două treimi lătmăresc sufletul privind la petrecerea lui Iisus Hristos în trup, prin cele patru virtuți generale, adică prin înțelepciune, dreptate, cumpănare în bărbăție, și cu harul Domnului Iisus⁷⁹⁶.

Prin această dămină puțină se șalește neîntăcat, să privească cele dumnezeiești și să contemple pe Dumnezeu. Căci când a fost dus Domnul Iisus în pustie de către Duhul, având să biruiască pe diavol, a tălmăcit partea poftitoare a sufletului prin post; partea raională prin priveghere și rugăciune liniștită; și înălțarea prin împotrivire în cuvânt; iar iubirea de plăcere, de slavă și de argint, întrucât flămând, năcerut, cum lăndemna diavolul, ca pietrele să se facă piini, nici nu s-a aruncat pe Sine jos de pe aripa templului, ca să fie preamrit de mulțime că năpădit nimic din cădere, și nici nu s-a lăsat înduplecat să se închine aceluia, după ce i fâgduise că va primi bogăția tuturor împăraților.

796. Spre deosebire de morală filosofică, sau naturală, în care se socotesc cele patru virtuți cardinale pot fi câștigate de om exclusiv prin puterile lui, aici ele sunt puse în legătură cu Hristos. Numai privind la Hristos și primind ajutorul harului, ele pot fi dobândite deplin.

Ci prin mpotrivire m nioas , dar n eleapt i dreapt , cump tat i b rb teasc , a respins pe satana, nv n du ne i pe noi cum s l nfr ngem n orice atac al lui⁷⁹⁷.

Acela i lucru l poate vedea i l poate cunoa te cineva i n crucea M ntuitorului. Vedem pe M ntuitorul c nd se apropie vremea, c se roag , dep rt ndu se de nv ceii S i (Matei 26, 26). Aceasta aduce vindecarea p r ii ra ionale. Vegheaz , privegheaz i rabd cele de pe cruce. Aceasta este leac pentru partea poftitoare. Nu r spunde mpotriv , nu se ceart , nu strig , m car c este oc rit, ci se roag pentru cei ce Îl chinuiesc. C ci ine de buna folosire a m niei, ca s doboare pe diavol prin mpotrivire n cuv nt. Dar oamenilor care l chinuiesc, fiindc i ei s nt chinui i de satana, le r spunde cu t cerea, cu ndelunga r bdare, i cu rug ciunea pentru ei. scuipat, prime te palme, rabd batjocuri. Aceasta este spre vindecarea iubirii de slav . ad pat cu o et, e hr nit cu fiere, e r stignit, e str puns cu suli a. Aceasta e doftorie pentru iubirea de pl cere.

at rnat gol pe cruce, doarme afar , e lipsit de s la , e nesocotit de to i, ca un s rac i ca un cer etor. Aceast ta e omor rea iubirii de argint.

M ntuitorul a ar tat, a adar, de dou ori doftoria patimilor din untru i din afar : c nd a nceput s se a rate lumii cu trupul i c nd avea s plece din lume. De aceea cel ce prive te la El, la nv tura i la crucea Lui, f c ndu se, dup ct i este cu putin , urm tor Lui, cu n elepciune, dreptate, cump tare i b rb ie, va opri ca i El lucrarea patimilor acestora ndreptat spre r u, iar prin aceasta i a tuturor celorlalte. Se va folosi de

797. M nia nu trebuie desfiin at cu totul, ci folosit cum se cuvine prin cele patru virtu i cardinale, cum a f cut Domnul Iisus Hristos. Cu m nia astfel folosit putem birui diferitele patimi. In felul acesta facem i din m nie o putere pozitiv , a a cum a voit o Dumnezeu c nd ne a nzestrat cu ea, i desfin m i ispita patimilor, sau nse i patimile din noi.

acele virtu i cum trebuie, i dup ele de toate, i va fi b rbat cu adev rat f ptuitor i c t se poate de preg tit spre a c uta i a privi la Dumnezeu i a se ocupa cu El, ntru a intirea n elegerii.

Astfel, ncep nd mintea de la f pturile cele multe supuse sim urilor i v z nd buna lor ntocmire, n eleg nd apoi f pturile cunoscute cu mintea (inteligibile) i mu t ndu se la cele necreate cunoscute cu mintea (inteligibile), a urcat ca pe o scar toate patru treptele⁷⁹⁸. Iar dup acestea urmeaz negr irea, t cerea i uimirea dumnezeiasc i, scurt vorbind, privirea i contemplarea linului mai presus de lume i unirea cea mai presus de n elegere. Aceasta este cununa lini tii, bunul cel mai nalt i mai des v r it, pe c t e cu putin n via a a ceasta, cap tul adev rului, roada credin ei, raza str lucitoare a slavei n d jduite, temelia iubirii, cump na min ii, statornicia ne nctatei mi c ri a ei⁷⁹⁹, odihna ne

798. Prin privirea lucrurilor v zute f r patim urc m pe prima treapt ; prin privirea la creaturile inteligibile (ngeri, suflet, valorile lor), urc m la a doua treapt ; prin trecerea de la acestea la experien a inteligibilelor necreate, sau a energiilor i nsu irilor dumnezeie ti, urc m la a treia treapt ; n sfr it, prin odihnirea n Dumnezeu, F c torul celor dou dint i i izvorul celor de al treilea, mintea a urcat pe a patra treapt .

799. Urcu ul spre Unul a fost nu numai un urcu intelectual, ci unul prin f ptuire, prin rug ciune, prin nt rirea dragostei pentru Dumnezeu, ca unicul i atotcuprinz torul Bine. Starea tr it n unirea cu El este pe de o parte o stare de suprem concentrare i lini te, pe de alta o stare de nesfr it bucurie. Ea e o stare de lini te suprem , pentru c nimic nu mai atrage sufletul spre altceva, bucur ndu se n ea de ad ncul nem rginit al totului i de iubirea nesfr it . Ca atare ea este o stabilitate neclintit n Binele nesfr it. Dar tocmai pentru c acest Bine este nesfr it, niciodat sufletul nu ispr ve te gustarea Lui i nu se satur . Stabilitatea aceasta e totodat , de aceea, o ne nctat mi care. Ideea stabilit ii pururea n mi care, sau a mi c rii pururea stabil , formulat de Sf. Grigorie de Nisa, e opus ideii origeniste despre plictiseala sufletului ajuns n Dumnezeu i ie irea din El sau c derea pentru o nou aventur . «Cump na min ii» e echilibrul dob ndit de minte din cunoa terea tuturor i bucuria de toate n Unul.

n eleas , starea unitar , arvuna lucr rii veacului viitor, pricina unei bucurii de nenchipuit, c marea p cii, stingerea cuget rilor trupei ti, ntoarcerea de la veacul acesta, mp timirea de cel viitor, desfacerea de via a p tima , cre terea l untric a nep timirii, veselia sufletului, adunarea, odihna i paza mic rilor i puterilor suflete ti i, vorbind atotcuprinz tor, cuno tin a dumnezeiasc i nep timirea.

Dac mintea se mpr tie din pricina mole irii noastre, sau a vreunei mprejur ri din afar , trebuie s avem grija s o aducem iar i la bunul ei propriu, care este contemplarea, prin lep darea patimei ce s a a ezat ca o piedic i abate mintea de la scopul ei. Trebuie s b g m de seam ct e de departe de la bunul cel mai nalt i pentru ce. S vedem, oare privirea e ndreptat spre f pturile supuse sim urilor, sau spre f pturile cunoscute cu mintea (inteligibile), sau spre cele necreate cunoscute cu mintea (inteligibile) ? Sau e desp r it de Unul cel mai presus de lume, Cel singur adev rat i mai presus de orice unu, prin g nduri de arte, sau de vreo trebuin oarecare ? i, cunosc nd aceasta, s nl tur m piedicile ce stau la mijloc, ca iar i s revin , n chip unitar, cum cere rnduiala ns i, la contemplarea i vederea Unului mai presus de lume. C ci, afl ndu se mintea n afar de Unul cel mai presus de lume, necreat i mai presus de minte, zace n mp r ire i n a ajuns la binele propriu zis, chiar dac se mic bine. Fiindc binele din vrf este Unul cel mai presus de minte i de fiin , necreat i simplu. i acesta este sfr itul cel mai nalt spre care tinde mintea. i mic ndu se mintea n chip s n tos, urc acolo prin cele spuse i p time te unirea mai presus de minte. Deci, trebuie urm rit cu toat puterea Cel nesf r it. Trebuie c utat Cel mai presus de minte, trebuie contemplat Unul Cel f r chip i trebuie ajuns pe acest drum la Cel necuprins, ca s dob ndim

mo tenirea unitar a Unului, a Dumnezeului suprem, cu harul Domnului nostru Iisus Hristos i al Duhului de via f c tor, prin care lumin ndu ne s ne nvrednicim de harul contempla iei i s ne facem dumnezei prin lucrare, ndumnezei i prin darul lui Dumnezeu.

37. Odat ridicat mintea n inutul ascunzimii dumnezeie ti, ea p streaz n mod natural t cerea, fiind u nit cu simplitatea i deci n chip unitar cu Unul cel mai presus de n elegere i luminat prin mp rt irea de Duhul⁸⁰⁰. C ci, ce ar i avea de zis, odat ce a ajuns deasupra puterilor sale de n elegere i se afl n afar de orice n eles i golit cu totul, ca fiind mai presus de n elegere ?⁸⁰¹. Fiindc , dac mai are nevoie de cuv nt ca s gr iasc , e v dit c mai i n elege. Pentru c orice cuv nt vine n urma unui n eles. Iar dac n elege ceva, cum se afl n inutul ascunzimii ? C ci nu este ascuns propriu zis, ceea ce, nefiind v zut de alt organ, e v zut totu i de minte. Fiindc , astfel, multe s ar zice ascunse, pentru c foarte multe sau, ca s zic a a, toate c te le vede mintea, le vede necunosc ndu le alt organ care le

800. Ajuns n intimitatea ascuns a dragostei lui Dumnezeu, mintea tace. C ci simplitatea aceea mai mult dec t plin de toate bun t ile, nu se las descris de cuvintele noastre, care nu pot prinde dec t mici p rticele din ea i nu ajung, oric t de multe ar fi, s redea aceast plin tate nesfr it a simplit ii dumnezeie ti. Simplitatea nesfr it se cere s fie tr it cu simplitatea noastr nesfr it , n intensitatea ei nep truns , ne ncer c nd s o f r mi m n mici buc i, care nu pot nici separat, nici mpreun s redea plenitudinea ei. Cine ncearc s descrie iubirea tr it la s nul celui iubit ?

801. Mintea se afl acolo golit de n elesuri, de noiuni, nu pentru c s ar fi s r cit cu totul, ci pentru c le a dep it pe toate, sau e mai presus de toate. Toate n elesurile au devenit nev zute prin cov r ire. La ce mai folosesc h rburile, pentru cel ce are vasul ntreg ? Dar vasul cuprinde toate h rburile, ns i nesfr it mai mult: cuprinde armonia lor, str lucirea acestei armonii n soare, capacitatea vasului de a ine un con-
inut.

vede. Prin urmare cele ascunse ar fi aproape nesfrîte la număr, ceea ce este absurd. Dar numai Unul este ascunsul propriu zis, la care se ridic mîntea după toate, ca la Cel din care sînt toate, fie văzute, fie cugetate. Deci și ea, ridicîndu-se la El ca la Cel mai presus de toate, fie văzute, fie zise, fie cugetate, iese afară din nelegere, din vedere și din grîire. Ba putem zice că încă n-a urcat până acolo, nici nu a ajuns în ascunzimea dumnezeiască, până ce mai poate grîi. Căci până atunci nelege încă. Dar ascunsul este ne-n-eles, deci mai presus și de cuvînt⁸⁰². Prin urmare, mîntea urcată odată în inutul ascunzimei dumnezeiești este unificată, pstrează tîrîrea, nu pentru că vrea, ci în chip natural, fiind luminat în chip unitar de Unul cel mai presus de nelegere.

38. Dacă cuvintele obișnuiesc să fac mîntea să progreseze și să năinteze, ele o năl în această năintare până acolo unde cuvîntul nu mai ajunge, adică până la lucrarea care se sîvîrșește în tîrîcere. Iar dacă ar folosi mîntea pururea cuvinte și sufletul ar avea pururea trebuință de ele, eu nu văd care ar fi năintarea minții prin grîire. Dar grîirea nu este folositoare numai pentru fîptuire, ci și pentru contemplație, întrucît mîntea urcă de la cuvintele despre lucrurile ce au un chip, la Unul cel fără chip, cel simplu mai presus de cuvînt, dezlegat

802. O dovadă, a a zicînd, logică a faptului că ascunzimea dumnezeiască nu este o ascunzime numai pentru vederea sensibilă, ci și pentru nelegerea minții. Căci altfel ascunsul n-ar fi numai unul, ci multe. Pentru că multe sînt cele nevăzute de ochii sensibili, dar cunoscute de minte.

O dovadă a teologiei apofatice. Ea nu este însă numai o renunțare intelectuală de la exprimarea a ceea ce este mai presus de nelegere, ci o experiență pozitivă a unirii cu Unul. Căci mîntea este «luminată de Unul», sau de Duhul Sfînt în această unire. Căci atare mîntea este de această unire, dar este totodată ceea ce este mai presus de nelegere. Ea este pe «c» al unirii, dar nu nelege pe «cum».

de toate i propriu, unde orice cuvnt apare f r rost, sau, mai drept vorbind, este chiar o piedic ⁸⁰³.

C ci cuvintele se folosesc at ta timp c t se face peste tot o trecere de la un n eles la altul. Dar Unul simplu, dezlegat de toate (absolut), nehot rnicit i f r chip, U nul pur i simplu i propriu i afl tor mai presus de cuvnt, cum va avea trebuin de cuvnt ca s se fac de la El trecerea altundeva ? ⁸⁰⁴. Sau, cum ar putea fi cuprins ? C ci cuvntul obi nuie te s cuprind ceva. Dar Unul este necuprins, ntruc t este nem rginit i f r form . Iar dac cuvntul nu este potrivit pentru Unul cel ascuns i mai presus de minte, ntruc t Acela e necu

803. O argumentare prin reducere la absurd. Dac mintea ar avea pururea trebuin de cuvinte, ea n ar mai avea propriu zis trebuin de ele, c ci n ar ajuta o la o naintare p n dincolo de ele, ci ar ine o mereu n inutul lor m rginit. Un exemplu asem n tor : dac avionul n ar tinde pe tot parcursul zborului spre pista de aterizare, n ar mai zbura. Cuvintele ajut mintea s se nale p n dincolo de inutul lor. Acesta e folosul teologiei catafatice sau afirmative, pentru cea apofatic , sau a t cerii.

804. Un cuvnt urmeaz altuia, pentru a se trece de la un n eles la altul. Prin n irarea cuvintelor se arat leg tura unui n eles cu altul, sau dependen a unui n eles afirmat, de altul care trebuie afirmat i deci i a lucrurilor intre ele. Dar mintea ajuns n Dumnezeu, unde ar mai trece dincolo de El, folosind un cuvnt sau multe ? Dumnezeu nu are nevoie s fie explicat prin alte cuvinte, deci prin alte lucruri, c ci toate s nt inferioare Lui, deci f r putin a de a ajuta la explicarea Lui. Prin astfel de cuvinte Dumnezeu ar fi ar tat ca legat de alte realit i. Dar Dumnezeu e absolut, adic dezlegat de toate (,). Desigur se poate vorbi despre Dumnezeu, c nd se arat cobor rea Lui la oameni, la faptele Lui m ntuitoare pentru ei; sau c nd cel ce a f cut experien a Lui vrea s t l-m ceasc ceva din aceast experien altora. Sau se vorbe te despre El c nd nu se ajunge propriu zis la experien a Lui, care ntrece n elesurile i cuvintele, ci se speculeaz numai despre El cu ra iunea. Dar fericirea omului ajuns n Dumnezeu nsu i nu se poate descrie i omul respectiv nsu i nu are nevoie s i o descrie. Despre Dumnezeu nu se poate vorbi n mod deplin adecvat si pentru motivul c El e lipsit de «form ». Forma, definit n ea ns i, poate fi definit i altora, dar lipsa de form nu se las definit , c ci n acest caz se d Celui f r form o form .

prins i f r form , urmeaz c este potrivit t cerea. A adar, cei ce au naintat, trebuie s ajung de la gr ire la t cere, ntruc t au naintat la contemplarea simpl , f r chip i f r form .

39. Dac cuvintele s nt pentru lucrurile cunoscute, iar ascunsul e necunoscut, urmeaz c ascunsul e n afar de cuv nt. C ci dac necuno tin a ascunsului e mai presus de cuno tin , iar ce i mai presus de cuno tin nu are lips de cuno tin , cu at t mai pu in are lips de cuv nt. Deci, mintea care s a urcat la linul ascuns i simplu, p streaz t cerea n chip firesc. i dac nu tace prin fire i nefor at⁸⁰⁵, nc n a urcat la Unul cel ascuns i mai mult dec t simplu.

40. Precum oamenii ce se nevoiesc cu lini tirea, ieind uneori din chilie, cunosc prin ns i fapta lor deosebirea dintre a edea i a ie i, tot a a i cei ce, afl ndu se aproape de slava lui Dumnezeu prin contemplare, p timesc t cerea, dar uneori ncep iar i a gr i, se tiu pe ei n i i n ce stare s nt atunci c nd cade peste ei t cerea prin fire i nu prin voia , i cum s nt atunci c nd nclin spre gr ire. C nd le vine t cerea, ar dori s nu le fi fost dat s deschid niciodat gura, r m n nd n starea aceea. C ci s nt ca ni te al i ngeri pe p m nt, uni i cu adev rul n mod unitar, f r chip, f r vedere trupeasc , f r form i, simplu, prin priviri de ale min ii, care nu trec de la un lucru la altul, av nd n ei numai cople irea i uimirea, f r a n elege ceva, mai bine zis privind f r vedere trupeasc ilumin rile f r de nceput i dumnezeie ti. Iar cobor ndu se mintea de

805. T cerea celui ajuns la unirea cu Unul nesf r it nu e impus de voia lui, nu e inten ionat cu scopul de a face impresie, nu e produsul unei m iestrii, ci se impune firesc, nefor at, de nsu i nesfâr itul tr it al Unului.

acolo, ca una ce e schimb cioas , ncep s gr iasc i s treac cu n elegerea de la una la alta, prin multe i felurite treceri. i ca s le revin iar i starea t cerii, care e cu mult mai nalt dec t cea a gr irii, mbr i-eaz lini tea i i p zesc sim urile de cele supuse lor i se folosesc de toat destoinicia ca s se fereasc nu numai de gr ire, ci i de n elegerea ns i, spre a putea zice i ei cu David: «Amu it am i m am smerit i am t cut despre cele bune» (Ps. 38, 3). Deci, a gr i chiar cele bune e un lucru mai jos dec t t cerea⁸⁰⁶.

41. Dumnezeirea nu e nici descoperit , dar nici ascuns n ntregime. C este, e un fapt care s a descoperit i nc foarte l murit. Dar ce este acest «este», e un lucru ascuns. i trebuie s tim c «ce este» se deosebe te foarte mult de «c este». «C este» se arat din lucrare, iar «ce este», din fiin . Lucrul din urm nu li s a ng duit nici ngerilor s l tie despre Dumnezeu. C ci Dumnezeu este de nesfr ite ori nesfr it mai presus de tot ce este⁸⁰⁷, i mai presus de toat mintea i n elegerea. Deci, c nd mintea se ndeletnice te cu cele

806. In textul grec : — t cerea cu cuv ntul. T cerea nu e mu enia ntunericului total, al lipsei de con tiin i de orice cuno tin . o t cere care vorbe te, care spune mai mult dec t cuvintele, dar care se manifest a prin cuvinte. o t cere care cuprinde pe Cel necuprins n cuvinte, adic cuprinde mai mult dec t toate cuvintele. Cel ce vede acest necuprins tace pentru c nu l poate exprima, dar t cerea aceasta iradiaz din el, pentru c iradiaz tr irea acestui necuprins. T - cerea aceasta iradiaz i prin cuvinte.

807. — Dumnezeu e mai presus de tot ce este i de este n general. C ci este nseamn sesizabil de cele ce se bucur de existen , nseamn a fi n contextul celor ce s nt, a fi dependent de toate i n ultima analiz de Dumnezeu, de care depind toate. S ntem n plin terminologie areopagitic . Dar autorul scrierii aduce totdeauna o interpretare nou , cum se vede n cele spuse n continuare. Un filosof sau teolog german ar traduce distinc ia ntre «c este» i «ce este», vorbind de «das Dass» i «das Was».

ce arat c Dumnezeu este, are s gr iasc multe i s filosofeze foarte frumos. Omul poate fi numit atunci i filosof i teolog. Dar, dup ce mintea s a ridicat i n l-at mai sus de la cuno tin a c Dumnezeu este, cuprins de ascunzimea dumnezeiasc i str b tut de ntip rirea lucr rii a ceea ce este ea, i s a f cut prin har cu totul f r chip, f r putin a de a fi atins ⁸⁰⁸ i f r ochi, atunci orice cuv nt care poate spune ceva despre Dumnezeu se opre te i mintea unificat r m ne nemi cat ⁸⁰⁹, odat ce a p truns n Cel ne n eles. Ea se pred atunci ntreg Celui ce e dincolo de toate, unde nu e nici cuv nt, nici n eles i unde nu poate nainta felurimea g ndirii, ci simplitatea, necuprinderea, t cerea i uimirea. Acolo vede pe Cel f r chip, nesf r it i nem rginit i se bucur ntr un mod neobi nuit i minunat de vederea Celui nev zut. i v z nd chipul f r chip ⁸¹⁰, se face, pe bun dreptate, i ea dezlegat de toate (absolut) i f r chip ⁸¹¹. i ca s spun pe scurt,

808. Mintea ajuns la acea experien tainic , e dincolo de orice contact, nimic nu o atinge (), chiar spiritual. Pentru c tr ie te realitatea dumnezeiasc care cov r e te sim irea oric rei atingeri de c tre altceva. Realitatea lui Dumnezeu tr it de ea nu e numai mai presus de n elegere, ci i de orice sim ire oarecum ngro at , fiind sesizat printr o sim ire mai presus de sim ire. o experien de suprem subtilitate i fine e. Mintea nu se simte atins nici de lucruri, iar persoanele experiaz n mod accentuat transcenden a ei misterioas . Descrierile acestea s nt de nivelul celor ale lui Meister Eckart, dar nep tate de nici o umbr pan teizant .

809. Efortul de n elegere al min ii se opre te i n acest sens mintea r m ne nemi cat , de i n alt fel ea e ntr o ne nctat mi care de uimire n nesf r irea dumnezeiasc .

810. . Dumnezeu cel Unul propriu zis, e f r chip, f r contur, dar pe de alt parte ns i aceast nehot rnicie a bog iei, puterii i iubirii Sale, e un «chip».

811. Mintea privind chipul f r chip al lui Dumnezeu, se ntip re te i ea de acest chip f r chip, adic de «chipul» nesf r irii i nehot rniciei n bucuria i bog ia primit de la Dumnezeu. Prin aceasta se face i ea absolut sau dezlegat de toate cum e Dumnezeu nsu i. C ci nu se mai

se molipse te, asemenea celor contemplate de ea nevzut i privite f r ochi trupe ti, de frumoase ea dumnezeiasc mai presus de fire, i sl ve te n ea ns i pe Dumnezeu care a zidit o astfel.

42. Dumnezeu se nume te Unul nu numai pentru c este simplu, aflat mai presus de toat compozi ia, ci i pentru c El singur exist propriu zis ntre toate cele ce se zic c exist , dar i au existen a de la El. C ci ceea ce nu exist n sens propriu i simplu, nu este nici Unul n sens propriu i simplu^{812 a}. De asemenea se nume te Unul pentru c este la fel pretutindeni n chip necuprins, i pentru c singur El e neasemenea cu toate i n afar de toate; apoi pentru c e ve nic, f r nceput i f r nctare i pentru c trimite tuturor la fel, n chip prea curat, raza dumnezeiasc a proniei Sale, chiar dac nu toate o primesc la fel. In sfr it, fiindc se face cunoscut tuturor, f r s fie supus rela iei, cer nd o minte nesupus variet ii, f r chip, f r form , f r culoare, ie it din atingerea cu toate cele ce s nt i, simplu, dezlegat de toate, ridicat n nesfr itul nem rginirii, mai presus de vreme, de loc, de fire i de cele ale firii, spre a se face v zut ei ntruc tva, n chip unitar, mai presus de unirea cea n eleg toare^{812 b}.

simte atunci at rn nd de nimic din cele create. Ea nu mai simte nici rela ia cu Dumnezeu, ca o rela ie de dependen , c ci umpl ndu se de Dumnezeu, tr ie te neatâr narea sau absolutitatea Lui. Pe de alt parte chiar a n elege pe Dumnezeu n mod dezlegat de orice rela ie, ca i El (ntr o stare absolut), ine de firea min ii.

812. a. Se face leg tura ntre faptul c Dumnezeu este Unul n mod simplu i ntre faptul c El e singurul care exist n sens propriu. In afar de aceea Dumnezeu este singurul care exist n mod simplu, pentru c , vorbind de El, nu e nevoie de a mai pomeni de nimic, pentru a determina existen a Lui, cum e cazul cu toate celelalte.

812 b. Pentru c Dumnezeu exist n mod simplu, neav nd nevoie pentru a exista de rela ia cu altele, mintea trebuie s ajung i ea ntr o astfel de stare ca s n eleag existen a Lui.

43. Deoarece unirea duhovnicească ce se poate face între Dumnezeu și minte este mai presus de alegere, se spune că mintea este mai presus de firea sa în acele clipe, în care se înduiește pe Unul ascuns și mai presus de fire, printr-o simțire în alegătoare într-un mod dezlegat de toate (în mod absolut). Cu toate acestea, ceea ce pentru minte este potrivit cu firea ei curată prin har⁸¹³. Căci alege este pentru minte ceea ce este pentru ochi a vedea. Să folosim o pildă: Cine privește în întuneric, pe de o parte nu vede nimic, dar pe de altă parte vede că întunericul acela este unul și mai vede că nu vede; căci dacă ar fi acoperit la ochi ar socoti poate că e lumină în jurul lui, sau că se află în jurul născărilor lucruri, dar așa, văzând, vede clar că nu vede. Cu alte cuvinte, străbaterea întunericului de către puterea văzătoare și vederea celor ascunse de el, e mai presus de firea ochilor, dar nu este faptul de a vedea că nu vede. Tot așa este și cu mintea: nu lăundu-se în ascunzimea dumnezeiască și ridicându-se dincolo de alegere, nu vede nimic. Căci cum ar putea să vadă? Vede însă că nu vede nimic și că ceea ce nu vede este Unul, ascuns ca într-o negură, din care vine tot ce există, fie că e văzut, fie că e cugetat, fie că face parte din creațiune, fie că

813. Într-un mod dezlegat de toate (într-un mod absolut —). În simțirea, prin care e sesizat Dumnezeu pe această linie duhovnicească, nu e implicată simțirea a nimic altceva și nu e determinat de nimic altceva. Pentru că mintea e ridicată atunci peste firea ei și simte pe Dumnezeu nu prin simțirea ei naturală, ci printr-o lucrare dumnezeiască ce se împarte și te minții ca simțire. Totuși ceea ce simte mintea din Dumnezeu e acomodată oarecum minții omenești. Simțirea împarte și minții de Dumnezeu, să fie făcută simțire potrivită omului. Deși mintea e întinsă dincolo de sine, nu se confundă cu Dumnezeu. Aceasta se arată mai ales în faptul că mintea rămâne conștientă de sine. Deși e întinsă dincolo de sine, vede că ea însăși e aceea care e întinsă dincolo de sine. Aceasta o explică autorul scrierii în rândurile ce urmează, cu exemplul ochilor care privesc în întuneric.

este necreat și ve-nic. Dacă n-ar vedea aceasta, nu s-ar vedea pe sine ntins dincolo de sine. Dar, fiindcă vede aceasta, vede că t se poate de clar că nu vede, ceea ce nu vede fiind mai presus de vedere⁸¹⁴, cu neputin să fie văzut. Așa prinde și a vedea în untru ascunzimei celei una și mai presus de minte, ntrece firea minții. Dar a privi la ntunericul dumnezeiesc al acelei ascunzimi și a înfișa unitatea aceea negrit care se află mai presus de toate într-o taină de negrit, și a vedea că nu vede în acel ntuneric nimic, este propriu minții curate care vede în Duh.

Căci nu are mintea vederea în elegtoare închisă în lucrtoare, când vede că nu vede decât în chip simplu pe Unul cel dumnezeiesc într-o ascunzime. Aceasta ar fi semnul neștiinței⁸¹⁵. Dimpotrivă, atunci vede mai clar, când se naște mai presus de minte și se contemplă (vede) nevederea sa, privind în ascunzimea Unului atot-

814. Vede că nu vede. Dar vede nu numai că nu vede, ci că Cel pe care nu L vede e cineva. Ea e conștientă de existența Celui pe care nu L vede, adică a lui Dumnezeu. Și e conștientă și de sine că nu L vede. Deci nu vede, întrucât e mai presus de actul vederii. Adică nevzând, tie mai mult decât atunci când vede, tie mai intens de Cel pe care nu L vede. Și e mai conștientă de neputința sa de a L vedea, adică e mai conștientă de sine însăși de limitele sale. Că știe de această nevedere, i trebuie o conștiință, sau o vedere mai intensă ca a sa proprie. Paradoxul acesta vine de la Socrate care a spus: «tiu că nu tiu nimic». Sf. Grigorie de Nisa a introdus în acest paradox un dinamism. El a spus («Viața lui Moise»): «Pe măsură ce mintea urcă, urcă și cunoașterea că nu cunoaște». Autorul scrierii de față aduce o precizare nouă: «Văd că nu L văd pe Cel ce văd că e în ntuneric».

815. Deci nu se poate spune că mintea ridicată peste în elegere e cu totul lucrtoare. Chiar faptul că vede că nu vede altceva decât pe Unul cel simplu ascuns în ntuneric, e o dovadă că lucrarea ei nu e suprimată cu totul. Aceasta ar însemna neștiința pură și simplă. Dar experiența ce o are mintea despre Unul cel din ntuneric, nu e o neștiință pură și simplă, ci mai mult decât orice pretins cunoaștere a Lui.

simplu. C ci vede limpede c Unul acesta ascuns e Cel din care s nt toate. Dar ce este, nu vede⁸¹⁶.

Iar pricina pentru care se zice c mintea este n cele mai presus de firea sa, este aceea c prive te n atot simpla ascunzime a lui Dumnezeu. Dar aceasta este ceva potrivit cu firea ei, c nd ajunge curat . C ci se poate spune c este potrivit cu firea ei s se ridice n ceea ce e mai presus de fire, p ind f r vedere, adic n chip ne n eles n ascunzimea dumnezeiasc unitar , mai presus de simplitate i de minte. Ea nu are atunci nici o percep ie cunosc toare, dec t pe a Unului neie it din Sine⁸¹⁷. Ajuns acolo, mintea, printr mi care proprie ei, sfr e te ntr o oprire i o odihn . Nu ntr o odihn de la contemplare — aceasta este o patim nebuneasc — ci ntr o oprire i o odihn de la trecerea de la un n eles la alt n eles sau vedere. C ci mintea, dup ce s a s ltat acolo sus, c z nd n ad ncul nesfr irii sau nem rginirii, unde se scufund n lumina n eleg toare a necuprinsei ascunzimi dumnezeie ti, nm rmure te i se opre te, a a zic nd, ne mai experiind nimic altceva dec t uimirea n acea negr it str lucire n eleg toare. i ne maitrec nd de la una la alta, p time te totu i lucrarea unei ilumin ri n eleg toare⁸¹⁸, privind nemi cat n as

816. Privind n vedere, pe lng faptul c nu vede dec t c acolo este ascuns Unul, mai vede i aceea c din acest Unul provin toate, de i ce i acel Unul nu vede.

817. n firea min ii s se ridice mai presus de firea ei, adic s priveasc f r nici un sim pe cel Unul i ascunzimea Lui. Iar aceasta e cea mai sub ire sesizare a Celui atotsub ire. In acea suprem sub irime a lui Dumnezeu s nt r d cinile tuturor celor mai mult sau mai pu in groase, precum n sub irimea ultim a min ii s nt r d cinile tuturor lucr rilor ei n gro ate. Prin sub irimea ei ultim mintea sesizeaz pe Unul n sub irimea Lui suprem , n care se cuprind ca virtualit i toate cele care s nt mai groase ca El.

818. «Lumina n eleg toare», care e traducerea expresiei grece ti: , nu nseamn o lumin pe care o n elege sau prin care n elege mintea, ci pur i simplu o lumin spiritual , opus celei sensibile.

cunzimea mai presus de fiin , umpl ndu se de nepricepere i nfrumuse ndu se n chip unic i unitar de adncimea l untric neapropiat a str lucirii ce nu se destram ⁸¹⁹.

Dac s ar opri de la contemplare, cum ar experia uimirea i iluminarea ? Deci se zice de minte c se opre te n n alesul c , ajuns acolo, nu mai trece de la un lucru la altul, ci contempl pe Unul, mp timit de str lucirea Lui, bucur ndu se i umpl ndu se de str lucire i nemi c ndu se din stabilitatea n care a ajuns. Prin urmare nu i nchide bucuria contempl rii (a vederii). C ci a nu contempla nicidecum nimic, e o patim care trebuie ocolit i care nu e de laud , ci e plin de ntunericul ne tiin ei. Amintita stabilitate a min ii se na te i se sus ine prin str lucirea neapropiat a luminii i este o contemplare ce nu dore te muta re, ci odihn i statornicie. C ci Unul acela mai presus de fire, ascuns n taina Lui i mai presus de fiin , este nesf rit i fr margine pentru orice minte ; i nu las mintea care L contempl , s priveasc n alt parte, dac s a mp rt it de cur ia cuvenit ei i de ajutorul dumnezeiesc. Iar mintea nu cade altfel din a ceast contemplare dumnezeiasc i str lucire mai presus de frumuse e i de infinitate, dec t dac e atras de vreun lucru de care e mp timit , sau de vreo alipire la ceva, sau de nestatornicia natural de care sufer ⁸²⁰.

Lumina aceea e de fapt mai presus de n elegere, de i e r d cina tuturor n elesurilor.

819. Mintea p time te lucrarea unei ilumin ri duhovnice ti, prin care prive te cu o neputin de n elegere i uimire fr sfr it n interiorul abisal i infinit de bogat al Unului. Nu trece la altceva, dar nu e moart , ci ntr o lucrare primit de la Dumnezeu, care nseamn un fel de mi care, dar nemi cat spre altceva. Ne n elegerea, la al c rei cap t nu ajunge niciodat cu toat nem surata n elegere, o ine ntr o aten ie ne ncetat de a n elegere mai mult i mai mult.

820. Aluzie la teoria lui Origen, potrivit c reia sufletul, plictisindu se de monotonia vie ii n Dumnezeu, dore te s ias de acolo i a a cade

44. ine de firea min ii s n eleag . Iar n elegerea se nf ptuie te n mi care i mutare⁸²¹. Deoarece, ns , mintea ajuns n Dumnezeu se afl deasupra n elegerii i mi c rii, pe drept cuv nt s ar putea zice c mintea se ridic deasupra firii sale c nd i nf i eaz pe Dumnezeu desf cut de toate⁸²². C ci orice n eles e dat de un lucru. Iar unde nu e contemplat un lucru, nu se na te i nu se afl un n eles. Deci, Dumnezeu, neput nd n nici un fel s fie v zut ca un lucru, se arat min ii prin cele aflate n chip natural n jurul Lui, adic prin cele ce le lucreaz , care in locul puterii ce izvor te din cineva care are putere. Întruc t, deci, mintea obi nuie te n toate celelalte s contemple puterile mpreun cu cele ce au puterea⁸²³, caut i la Dumnezeu acela i lucru. Dar neput nd reu i n aceasta, pentru c Dumnezeu e mai presus de firea oric rei min i create, contempl cele din jurul lui Dumnezeu. Iar pe Dumnezeu i L n- f i eaz f r s L vad , adic printr o intuire simpl i de o clip⁸²⁴. Înaint nd ns n v zduhul lini tii i do

ntr o existen p mânteasc . Infinita frumuse e i bog ie a Unului n care ajunge mintea, nu poate produce in veci o satura ie n aceasta. O plecare de acolo a min ii, sau o dorin de a pleca de acolo e de nenchipuit. In afar de Dumnezeu nu s nt dec t lucruri, sim iri i cunoa teri infinit inferioare n frumuse e, n bog ia de sensuri, n puterea de atrac ie.

821. n elegerea se nf ptuie te n mi carea i mutarea de la un n- eles la altul; n adaos de n elesuri noi, care s aduc un plus de lumin n cele cunoscute mai nainte, prin asociere, pilduiri i contraste, sau contradic ii.

822. Orice lucru il n elegem n leg tur cu altele. De aceea n elegerea noastr spore te trec nd de la un lucru la altul, afl nd leg tura unui lucru cu altul. Dar cu toat aceast sporire, tot n planul m rginit r m nem. Cel ajuns n Dumnezeu nu mai are nevoie de aceast trecere de la un n eles la altul, c ci Dumnezeu nu mai e n eles n leg tur cu altele, ci e dezlegat de toate (absolut) av ndu le n sine pe toate.

823. Contempl m puterile mpreun cu subiectele, sau cu suporturile din care pornesc.

824. Mintea n str duin a de n elegere a ei caut ntotdeauna subiec- tul puterilor prin care se realizeaz n lume diferite efecte. Numai atunci

bândind bun voină a dumnezeiască și lucrând în ea Duhul dumnezeiesc și preaslăvit, mintea este răpită de la lucrarea în alegerea tot mai des spre starea fără chip, fără calitate și simplă, printr-un repede în untru inimii, prin puterea mai presus de fire a Duhului⁸²⁵.

Oprindu-se aici, în simțirea prezenței dumnezeiești, și neînelegând nimic, se află mai presus de înelegere. Iar prin faptul că de la înelegerea celor din jurul lui Dumnezeu s-a urcat la simțirea prezenței dumnezeiești, s-a făcut, cum s-a spus, simplă. Și, pentru că se află mai presus de înelegere, se zice că petrece mai presus de firea sa.

45. Tot ce se zice că este ascuns, este necesar să aibă ceva artat în afară, din care se străvede că este ascuns. Căci, altfel, s-ar socoti, mai degrabă, că nu există. Pentru că, ceea ce nu dă nici un fel de cunoștință artată despre existența sa, ar putea să fie socotit egal cu ceea ce nu există nicidecum. Deci, fără îndoială, că și ascunsul lui Dumnezeu este însoțit de anumite artări.

Prin mintea pe urma acestora, primește o simțire a ascunzimei dumnezeiești, urcând de la cele cuprinse

ea ajunge oarecum la un capăt mulțumitor al înlegerii ei. Dar pe Dumnezeu ca Subiect nu L poate găsi în lume. Și numai El este Subiectul desvârșit care nu suferă nimic de la lume, ci toate cele din lume depind de El. Căci L găsească pe El trebuie să depășească toate cele din lume. Și să contemple puterile din jurul Lui, puterile prin care a creat și susține lumea noastră, pe care vede că nu au putut o face și nu o pot susține subiectele omenești. Contemplând puterile din jurul lui Dumnezeu, sau lucrurile Lui, vede în ele printr-o înțelegere simplă și simultan pe Subiectul lor; este o vedere a Lui fără ochi. Dar este logic, mintea presupune un Subiect la baza oricărui manifestări.

825. «Văzduhul liniștii» este ambianța liniștii în care petrece omul născut duhovnicește. Numai în această stare poate avea loc răpirea. Căci liniștea este și o concentrare netulburată a minții spre Dumnezeu cel nesfârșit în frumusețea Lui. Dar aceasta se face prin lucrarea Duhului și odată cu prunderea minții în untru inimii, în adâncul ființei proprii, după ieșirea statornică din mprătiere.

ale lui Dumnezeu la ceea ce e necuprins. Iar ridicându-se acolo, tie sigur că este ceva ce scap cuprinderii sale naturale și se află deasupra oricrei cuprinderi cu în alegerea, fie ea chiar îngerească, fie mai presus de fire. De asemenea tie că acest ceva este ascuns și începutul și sfârșitul acestei ființe și ființă (create) și a tot ce există, iar în Sine este mai presus de fire, de ființă, a ezat nesfârșit mai sus decât toată existența; că e nefcut, fără de început, nehotărnicit și necuprins nici de natură, nici de loc, nici de timp. Acest ceva este Unul cel ascuns și mai presus de minte. De la El pornește în chip natural în alegerea dumnezeiască⁸²⁶ cea de multe feluri, care ne ridică iar și îne ntoarce prin povuiri și în lări în alegătoare spre Unul cel ascuns și mai presus de fire și începutura tuturor.

și mintea se unește atât de mult cu El, încât în alege că este și că este Unul; ba mai tie și că este în tot felul de neînțelese ceea ce este acest Unul. Iar despre ceea ce se află mai presus de minte și scap în alegerii, ce ar putea să spun cuvântul mai mult? Neputând spune deci cuvântul despre Acesta mai mult, mintea va privilegia El fără grai și fără cuvânt, în total tăcere și în chip unitar și mai presus de în alegere, ca la ceva ascuns, și se va bucura ca de Cauzatorul și Dăruitorul tuturor. De asemenea, se va minuna de El ca de Cel ce este mai mult decât luminos și mai mult decât bun, mai mult decât în elept, mai mult decât puternic și va simți o dumnezeiască bucurie prin faptul că și cele prin care se arată Unul cel ascuns și mai presus de ființă sunt nesfârșite și nehotărnicite și mai ales prin faptul că se face cunoscut firii raionale. Dar aflându-se mintea în unele

826. Dacă în alegem pe Dumnezeu în orice fel, e pentru că El însuși se în alege pe Sine. În alegerea aceasta a Lui ne o mprtește și nouă. Se face în alegerea Lui de către noi. Mai ales în alegerea Lui cea mai presus de fire este exclusiv a Lui. «Intru lumina Ta vom vedea lumină».

ca acestea, nu va mai socoti potrivit s ntrebuin eze i s n ire cuvinte, trec nd de la un lucru la altul.

Deci cel ce se folose te nu de t cere, ci de gr ire, nu se afl n starea cea mai nalt a min ii. C ci starea cea mai nalt a min ii, precum ar m rturisi i cei ce nu pre uiesc nimic mai mult dec t adev rul, este s fie pe treapta cea mai nalt a lucr rii sale. Iar treapta cea mai nalt este privirea la ceea ce e mai nalt, de care se zice c se s v r e te f r vedere (f r ochi), deci cu at t mai v r tos i f r putin a de a fi descris prin cuvinte.

46. P trunz nd mintea f r vedere trupeasc n ascunzimea atotdumnezeiasc , unic , mai presus de nceput i de pe cel mai nalt v rf, prime te de acolo o und la fel de nev zut , unic i unitar , plin de o str lucire mai mult dec t frumoas , mai mult dec t luminoas i negr it , care cheam mintea, n t cere, ntr un ad nc al minun rii i uimirii i umple inima de o lucrare duhovniceasc i de o dulce bucurie. Aceasta se face min ii lumin n eleg toare, str lucire i dragoste dumnezeiasc pe m sura ei, precum i veselie ce se r sp nde te n raze. Ea are punctul de plecare n Dumnezeu, de unde e toat darea cea bun (Iacob 1, 17), mp rt indu se prin cur ia min ii, iar con inutul, cum ar zice cineva, n descoperirile dumnezeie ti ale Scripturilor i n f pturile contemplate n chip n elept i drept, n lini te i rug ciune. C ci nu poate fi v zut oricum unitatea ascuns i cea mai l untric i mai presus de n elegere a dumnezeirii, ci n raza unitar care porne te de acolo i care umple p n peste m sur vederea i contemplarea n eleg toare. Nep timind aceasta, cel ce urc din afar n chip ra ional i prin cunoa terea natural spre Unul mai presus de fire i ascuns

i simplu, nu prime te lucrarea dumnezeiasc n inim i nu e luminat n chip n eleg tor⁸²⁷.

47. Vederea atotstr vezie, unic i unitar , a min ii afl toare n Dumnezeu, p trunz nd n ascunzimea dumnezeiasc cea una i primind, ntr o fulgerare de str lucire, o raz dumnezeiasc din izvorul de lumin fr de nceput i nesfr it, nu cere numai t cerea gurii, ci i a min ii. C ci e cu putin ca chiar c nd gura tace, mintea s se mi te l untric spre ceva i s se mute de la un gnd i de la un n eles la altul i s se ocupe cu lucruri felurite. Acestea s nt a a zisul cuv nt l untric, de care e departe mintea care s a n l at la ascunzimea fr form i atotsimpl a unit ii dumnezeie ti. C ci, altceva este contemplarea min ii, i altceva mi carea ei l untric spre ceva i cugetarea, care este una cu cuv ntul l untric⁸²⁸. Afl ndu se mintea n cele create i compuse, sau felurite n alt chip, nt i prive te i pe urm le cuget , variindu i lucrarea. C ci ntr un singur lucru g se te adeseori nu pu ine n elesuri⁸²⁹. Dar, n ascunzimea aceea dumnezeiasc i atotl untric , uni

827. Cel ce vrea s ajung la Unul dumnezeiesc prin ra iune i cunoa tere natural , p ind nu pe o cale l untric , ci prin reflexiuni asupra lucrurilor din afar , nu prime te lucrarea dumnezeiasc n inim i nici lumina « n elegerii » (nesensibil) mai presus de fire. Aceasta e «teologia» rational , care nu ajunge la experien a lui Dumnezeu, ci vorbe te despre El ca de un obiect exterior. P rin ii i scriitorii bizantini nici nu acord acesteia numele de teologie.

828. Cuv ntul sau cuv ntarea l untric este mi carea cuget rii de la un lucru la altul. Prin aceasta cugetarea nu ajunge n Dumnezeu, chiar dac se ocup cu Dumnezeu.

829. C nd se ocup cu lucrurile create i compuse, mintea nt i le prive te global i apoi le cuget , analiz ndu le. In privire mbr i eaz de obicei un lucru n ntregul lui. Cugetarea analizeaz apoi elementele i aspectele lui componente i a a se umple de o varietate de n elesuri prin ceea ce se desparte de cunoa terea sa proprie, sau de cunoa terea de sine i ia succesiv chipul definit al n elesurilor pe care le cuget pe r nd.

căci unitar, înălțându-se înălțându-se ochiul văzător (contemplativ) și se luminează de simplitatea luminii dumnezeiești, însă nu se micșorează într-o lucrare de cugetare. Căci simplitatea unitară scapă cugetării ce trece de la un lucru la altul, sau plăcerii de varietate; iar ascunzimea nu lasă să se spună despre ea cu gura lucruri gândite, din plăcere. Pentru aceste pricini, omul, după ce s-a ridicat în chip înălțându-se în ascunzimea dumnezeiască preaslăvit și unic, păstrează în chip firesc tăcerea, cu gura și cu mintea.

48. Când mintea, întorcându-se, tinde în întregime spre Dumnezeu și lucrarea ei văzătoare se scufundă în razele atotstrălucitoare ale frumuseții dumnezeiești și urcă fără nchipuire la simplitatea înnehotrnică a Unului ascuns și fără chip și se face una cu sine însăși prin întinderea și privirea ei spre Unul, sub adierea Duhului, ajunge cu cugetul în starea vădită a pruncului și gustă împărăția negrității mai presus de fire a lui Dumnezeu, după cuvântul Domnului: «De nu vă veți întoarce și nu veți fi ca pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor» (Matei 18, 3). Căci atunci mintea iese din orice legătură și din relația cu toate, nălându-se peste hotarele a toată cunoștința, a oricărui fel de în alegere, a toată compoziția și felurimea întinzându-se la Cel negrității, mai presus de minte și necunoscut⁸³⁰. De aceea, păstrează în chip firesc tăcerea, din pricina stării sale

830. Pruncul nu ține de caracterul implacabil al legilor naturii, care îl împiedică de la un lucru sau de la altul. El este întru totul liber, trăind numai de dragostea sa față de mama. Așa ține mintea în duhovnicie numai de dragostea ei de Dumnezeu. Scufundată în dragostea care strălucește de lumina dragostei lui Dumnezeu, ea a uitat de sine, să nălătească peste sine, dar în același timp s-a făcut una cu sine, ieșind în altfel din uitarea de sine în care este pierdută când este prins în grija de tot felul de lucruri. A trebuit să revină la ea însăși pentru că prin transparența ei se pătrund în lumina dragostei dumnezeiești.

care e nu numai mai presus de cuvânt, ci și mai presus de lucrarea în elegtoare și care are în sine pe Cel ascuns și mai presus de fire și fără chip, împreună cu bucuria și dulcea a Lui, într-o împreună în elegtoare⁸³¹.

49. Văzătorii contempl pe Dumnezeu într-un chip fără chip și într-o frumoasă și mai presus de lumină, nematerială și necompusă, în fața Lui atot-simplu⁸³²; ei văd unitar pe Unul, necununoscut de bună și nesfârșit, împodobit de splendori nenumărate, luminând toată mintea cu razele unei frumoase și strălucitoare; contemplă fericirea negrăită și de nepovestit, izvorul bunăților și frumusețelor, belugul nesecat pururea nitor, vistieria mai presus de plinătate, fără fund, nedărtat a slavei, care umple cu acoperire mințile celor fără ochi de o mare desfructare. Căci din unitatea aceea duhovnicească și mai presus de fire, a ezat mai presus de toate în ascunzimea nepetrusă, izvor de tainică bucurie, mulumire și veselie curată într-un rău pururea curgător.

831. Mintea scufundată în lumina dragostei printr-o ti a lui Dumnezeu, se află mai presus de lucrarea în elegtoare, a a cum pruncul trăiește la sânul mamei dragostea ei și a lui dincolo de orice efort de în alegere. În alegerea are aici în elesul în elegerii noastre obișnuite. Dar când imediat după aceea se spune că văzătorii se bucur de dulcea a pe care o gustă în unirea cu Dumnezeu într-un chip în elegtor, în elegerea capăt pentru autorul nostru un alt în eles: este în elegerea simplă, care nu caută să în eleagă mai mult, dintr-o conștiință a mărginirii în elegerii prezente. «Împreună irea în elegtoare» mai în seamnă aici și o împreună ire nesensibilă. Ea este un contact, o întâlnire nemijlocită cu Dumnezeu, o primire a Lui în suflet, dar nu ca o realitate a simurilor.

832. «într-un chip fără chip». Prezența lui Dumnezeu pe care o intuiesc văzătorii nu este un haos, ci o nesfârșită dragoste îndreptată spre ei. Aceasta este «chipul» Lui. Ei simt în Dumnezeu o intenție. Nu este un haos mic sau încremenit într-o orbire și lipsă de orice intenție conștientă. Ei intuiesc în Dumnezeu o frumoasă și mai presus de orice frumoasă. frumoasă ea iubirii și a bunăților intenționate. Intenția aceasta intuită a lui Dumnezeu, este «față» Lui.

Din ea se revars un noian nestr b tut i necuprins de bun tate negrit , de dragoste net lm cit i de purtare de grij ne n eleas , printr o putere fr hotar i printr o n elepciune de negrit. C ci ele r m n nep trunse chiar i de ngeri i de serafimi, ca unele ce se afl mai presus de orice minte. C ci chiar i cele ce se z mislesc n timpul de aici n noi ntr un chip negrit, iar n cel viitor vor ie i la ar tare, ca printr un fel de na tere, i se vor des vr i, r pesc i mintea heruvimilor, de i le n elege numai ntr un chip ntunecos. O, bun tatea, sfatul, dragostea, mila, puterea, n elepciunea i purtarea de grij a lui Dumnezeu ! Cu adev rat «ferici i s nt aceia c rora li s au iertat fr delegile i c rora li s au acoperit p catele» (Ps. 31, 1). i «fericit e omul pe care l va pov ui Domnul i din legea Lui i a Duhului l va nv a pe el» (Ps. 93, 12).

50. Cele nev zute celor din lume, care nu pot s primeasc pe Duhul Sf nt (Ioan 14, 17), cum a zis Domnul, se descoper celor ce le a fost drag s se retrag i s ad departe de lume i de cele din ea. Acelora le a str lucit, prin harul dumnezeiesc, lumina n elegerii i «r s ritul din n l ime» al Soarelui duhovnicesc (Luca 1, 78) a deschis ochii inimii lor i li s a f cut sprijin de la Dumnezeu, ca s «pun sui uri n inimile lor» (Ps. 83, 6) i s se lumineze de razele prin care v d pe Dumnezeu. Drept urmare, li se arat foarte l murit alte multe taine dumnezeie ti i duhovnice ti, vrednice de vederea duhovniceasc . Pe lng acestea, celor ce vie uiesc n chip cuvios li se descoper i starea lor viitoare, ve nic i fr prihan , care va fi nu numai mai presus de sim uri, ci i mai presus de minte. C ci atunci se vor schimba n ntregime, ajun i fiind la o stare mai presus de minte i la via a i desf tarea cea mai presus de n elegere. Ei se vor desf ta i bucura, ca ni te dumnezei prin lucrare,

naintea lui Dumnezeu prin fire, de bun t ăle mai presus de fire, izvorâte din Dumnezeu cel prea nalt i singurul prin fire. C ăci vor sta n cerc n jurul Lui i vor pr znu i n chip atotsf nt i prea curat s rb toarea dumnezeiasc mai presus de minte, alc tuind, mpreun cu toate cetele bine orânduite ale ngerilor, adunarea s rb -toreasc i mai mult dec t fericit , plin de acea prea vestit desf tare i prea bun veselie.

Mare i necuprins este r ul curg tor al veseliei curate a darurilor mai presus de frumuse e ! C ăci dac frumuse ea cea v zut , ce se face cunoscut min ii prin sim-uri, care i hot rnicit i supus m cin rii i care nu e nici simpl , nici necreat , obi nuie te s pricinuiasc sufletului o desf tare nu lipsit de farmec, nu le va fi greu celor ce au minte i in seama de deosebirea de planuri, s cunoasc i s n eleag , ce ar sim i dac s ar afla n fa a frumuse ilor g ndite cu mintea, dar totodat mai presus de minte, nehot rnicite i netrec toare, care izvor sc din Dumnezeu, din care s nt toate cele bune i frumoase i care nu s nt nici create, nici ncepute. Iar aceasta spre bucuria i veselia lor, prin mp rt irea de via a dumnezeiasc i de starea veacului acela.

51. Mintea, bucur ndu se s ăias din lungimile distan elor de timp i spa iu i din nsu irile lor ce hot rnesc, se gole te cu adev rat, prin simplitatea unitar i prin via a neme te ugit i f r chip, la care se ridic . i p e te mai presus de fire, f r nici un acoper mânt i f r nici o piedic , prin ne n elegere i negr ire, n ara lipsei de nceput, a necuprinderii, a nesf r irii i a nem rginirii, mi cat duhovnice te de puterea i de iluminarea dumnezeiasc din inim , care o conduce spre nesf r ire i se ntinde mpreun cu vederea ei (a min ii)⁸³³. Atunci

833. In toat scrierea de fa , autorul explic mai am nun it cele ce se petrec n inim c nd mintea, introduc ndu se i petrec nd n ea prin

r sare n suflet pacea lui Dumnezeu i bucuria negrit a Duhului; i o veselie de net lm cit se revars n el i o uimire mai nalt dec t cuno tin a⁸³⁴ l cuprinde, f c ndu l s c nte cu Psalmistul: nu c «se va ar ta», ci c «se arat Dumnezeu dumnezeilor n Sion» (Ps. 83, 7), adic n mintea ce c l tore te pe culmi i prive te din nl ime. «Doamne, Dumnezeule al Puterilor, fericit e omul ce n d jduie te ntru Tine» (Ps. 83, 13).

52. C nd mintea zace n uimire, luminat de o prezen de net lm cit i de ne n eles, v z ndu se pe Sine ntre Dumnezeu i ntre cele dumnezeie ti⁸³⁵, m n nc ,

rug ciune ne nctat , vede lumina nesfrit a lui Dumnezeu i e r pit de ea de la toate cele din lume. Toate descrierile lui servesc explicrii nv turii i practicii isihaste. o original mbinare de influen areo pagitic i de preocupare isihast , sau viziunea intelectual areopagitic e nc lzit de o nfocat sim ire n duh isihast. Numai n mintea golit de chipurile i ideile lucrurilor poate g si s la lumina dumnezeiasc . Numai ea a redevenit transparent pentru acea lumin i apt , prin nehot rnicirea redob ndit , s ncap nesf rirea dumnezeiasc . Pentru aceasta a trebuit s ias nu numai din chipurile m rginite ale lucrurilor, ci i din m rginirea distan elor de timp i spa iu, legate cu chipurile lucrurilor. Mintea eliberat astfel de toate chipurile, ideile i dimensiunile spa iale i temporale m rginite, nu e numai golit i deci revenit la ad n cimea ei f r fund i la l rgimea ei nehot rnicit , ci i dezbr cat de acoper mintele acelor chipuri, idei, dimensiuni i mp timiri care o i neau n untru unor margini i piedici; iar prin aceasta a devenit str vezie. Expresia «minte goal » are ambele n elesuri: golit i dezbr cat . In sensul acesta, mintea se nf i eaz lui Dumnezeu golit de orice alt con inut i neacoperit , sau str vezie i deschis , pentru a L primi pe El ; mai bine se ntinde spre El, prin unica preocupare de El, manifestat n rug ciunea ne nctat adresat lui Iisus. Iar aceasta o face n ambian a de sim ire a inimii.

834. Uimirea e mai nalt dec t cuno tin a, dec t n elegerea. Ea vede mai mult din realitatea lui Dumnezeu dec t cuno tin a sau n elegerea, care o restr nge pe m sura cuprinderii ei m rginite.

835. Mintea «se vede pe sine ntre Dumnezeu i cele dumnezeie ti», adic ntre D ruitor i daruri, privind aci la El, aci la ele, sau deodat i la El i la ele. Nu contempl nsu irile dumnezeie ti n ele nse i, ca

dac se poate spune a a, roadele adev rate ale cuno tin-
ei duhovnice ti i st sub lucrarea ndumnezeitoare i se
bucur i spore te n dragoste, negr ind i nedesf u
r nd nimic, nici n untru, nici n afar , ba nici m car
cugetând, ci privind n eleg tor⁸³⁶ i unitar n lumina
adev rului i a Duhului i f c nd din cele ce le vede un
prilej de desf tare, f r trecere de la un lucru la altul.

53. C nd fa a min ii, aplec ndu se n untru inimii,
vede lumina Duhului izvor nd din ea, ntr o pururea
nire, atunci e vreme de a t cea⁸³⁷.

54. C nd ntreaga fa n eleg toare (a min ii) vede
pe Dumnezeu, mai bine zis, c nd ntreaga minte ajunge
n untru lui Dumnezeu, sau, ca s zic a a, c nd Dumne-
zeu vine n mintea ntreag , atunci e vremea potrivit de
a t cea⁸³⁸.

55. C nd mintea se nf i eaz lui Dumnezeu privin
du L cu toat n elegerea ei, datorit mp rt irii de Du-
hul, i se bucur de slava i str lucirea fe ei Lui, pe c t

lipsite de suportul lor personal. Ele au ntreaga valoare numai dac s nt
daruri ale Persoanei dumnezeie ti.

836. In acea stare mintea nu vorbe te i nu desf oar o cugetare
discursiv , totu i prive te n eleg tor. o n elegere mai presus de cu-
getarea i de n elegerea natural .

837. Lumina iubirii dumnezeie ti se comunic min ii ca unui organ
spiritual cunosc tor prin inim , care e organul spiritual al sim irii. Ini-
ma iube te, inima prime te iubirea lui Dumnezeu. Dar o inim av nd n
ea n elegerea min ii. O inim ntunecat , oarb , e purtat de vehemen a
unor sim iri dezordonate. Dragostea lui Dumnezeu e ns lumin . Fa a
min ii aplecat spre inim e privirea min ii. Prin aceasta inima vede
dragostea lui Dumnezeu ca lumin plin de sens.

838. Atunci se ntâlnesc, sau se s l luiesc una n alta cele dou
fe e sau priviri, sau inten ii iubitoare. Atunci mintea simte cu o supre-
m intensitate privirea sau inten ia iubitoare a lui Dumnezeu, sau simte
toat pulsa ia de iubire nesf rit a lui Dumnezeu, am zice a inimii Lui.
Atunci e vremea a t cea, pentru a nu destr ma acest farmec negr it.

i este îngăduit, se cade și e foarte potrivit să tac și să privească liniște în frământare. Iar de se aterne în oricare fel vreun nor de întuneric între minte și Dumnezeu, aruncă în el, ca un foc în prăsnic, luminos și arzător, un cuvânt scurt, dar din descoperirea dumnezeiască, în felul acesta, alungând repede întunericul cu lumina, și cea a cu căldura, și luminând totodată mintea și încălzind-o cu acest cuvânt, aceasta va izbuti iar și să fie împreună cu Dumnezeu ca mai înainte și să privească frumoasele Lui și să se bucure, după cuviință, de El și să se înfrumusezeze cu ea și să pricească, pentru a spune pe scurt, cele ce vin de la Dumnezeu, prin privirea în elegtoare, odată cu primirea Duhului de viață făcător. În același timp va izbuti să se facă simplu și să se desfacă, în Duh și adevăr, adică în Dumnezeu, de toate, chiar și de cele din jurul lui Dumnezeu⁸³⁹.

Acestea și se întâmplă, după cuviință, viztorului. Dar cel lipit numai de faptuire, are nevoie de multe pînă să ajungă la această stare, nefiind încă unit cu sine și, prin sine, cu Dumnezeu. Deci nu e de mirare că acesta căntă și grăiește în tot felul mult și des din cele dumnezeiești, înfricoșându-se alungând, ca prin niște săgeți neconținute, pe cel ce ne dușmănește mult și ne războiește cu minie. Dar și va veni vremea și acestuia, dacă are răbdare, prin unda Duhului. Și anume atunci când lucirile în chip de

839. Autorul scrierii accentuează mereu că viztorul se ridică pînă la înțuirea lui Dumnezeu ca Persoană, că deci nu se oprește la contemplarea însușirilor Lui privite ca bunuri și valori în ele înseși. Aceasta e filosofie și nu teologie. Desigur, Dumnezeu ca Persoană nu e lipsit de însușiri și de energiile Lui necreate. El e vizut ca Subiect al acestora, sau e vizut prin acestea. Dar e vizut în ele El însuși, nu sînt vizute sau contemplate numai ele. Și vederea Lui face mintea să uite de ele. Când vezi persoana iubită, vezi și bunătatea ei, dar uiți de bunătate, în privirea persoanei. Bunătatea e absorbită în persoană. În sensul acesta mintea trebuie deci să se desprindă și de contemplarea celor din jurul lui Dumnezeu.

scânteii ale multelor imne, cîntările cuvinte dumnezeiești se vor împreuna într-o mare vîlvătaie^{840 a}. Atunci îl va răpune și pe vrîjmașul mai ușor, răzîndu-l de moarte, arzînd adică și sfîrșecînd, și mai bine zis alungînd năturicul lui, iar pe sine se va lumina și încălzi de acest foc, care îl va mîca spre dragostea dumnezeiască. Odată cu aceasta, va năla către Dumnezeu născut cere un imn al inimii și toată uimirea sa, arătîndu-și minunile mai presus de fire ale multor taine. Căci, nu pe nedrept cei ce răbdă se fericesc de Domnul. De fapt, înainte de vremea, ei vor moțeni, ca unii ce vor deveni blîzi, pămîntul duhovnicesc al fîgduin ei (Matei 5, 5) în Hristos Domnul nostru.

56. Cînd mintea, năvăluită de toate revîrșirile de lumină ale Duhului, e cuprinsă de amețeli și nu mai tiece să facă și se vede pe sine întinzîndu-se și preschimbîndu-se după Cel nesfîrșit și nehotărnicit, e vremea de a ține-o.

57. Iar cînd se simte obosit de atotluminoasele vederi și voie te sălărească în cuvinte, ca să-l bîntărească pătîmirii, să se gîsească puțin odihnă, e vremea potrivit de a grăi (Ecl. 3, 7), desigur, cuvinte scurte și potrivite iluminării dumnezeiești.

840 a. Faptele celor din etapa fîptuirii au fost socotite în mîncarea isihastă, începînd cu Grigorie Sinaitul, mai ales ca cîntare și citire de cântări sfînte, spre deosebire de rugăciunea necetată a minții în inimă, socotită proprie vizitorilor, sau contemplativilor. Aceasta, pentru că fîptuitorii erau și ei monahi, retrași din lume. Desigur, cretinii din lume sînt chemați și la faptele răbdării, slujirii și iubirii de oameni. Monahii alungă ispitele vrîjmașului mai ales prin cîntări și citiri. Dar cuvintele cîntate și citite trebuie rostite cu atîtă căldură a credinței, încît scînteierile fierbinți și luminoase din fiecare din ele să crească într-o vîlvătaie neîntreruptă a dragostei față de Dumnezeu.

58. Cînd mintea, fugind prin mijlocul apelor, de fa-
raon cel gîndit cu mintea, strîbate noaptea sa în lumină
de foc în ziua sub acoperământ de nor (Ie . 13, 21)^{840b}, e
vreme de tăcere binecuvîntată și de liniște. Cîci atunci
ncepe cu adevărat curîirea sufletului. Iar cînd îi vine
împotriva cumplitul Amalic cel gîndit cu mintea în nea-
murile ce îi urmează, împiedicîndu-i trecerea spre pîmîntul
fîgduin ei, atunci e vreme potrivit de a grîi; dar
mintea trebuie să fie susînut în a întîrea ei spre Dum-
nezeu de făptuirea în alegtoare și de contemplarea cu-
venit, ca odinioară minile lui Moise de Aaron și de Or
(Ie . 17, 12).

59. Cînd ne ținem în inimă din adîncul fîrîfund al
izvorului dumnezeiesc și din vederea în alegtoare pu-
terea duhovnicească, e vreme potrivit de a tăcea. Cîci
atunci se sîvîrșește în chip negrit slujba sfîntă închi-
narea minii către Dumnezeu în Duh și adevăr. Iar
aceasta într-un adevărat simîire în alegtoare⁸⁴¹.

840b. Monahul scapă noaptea de vrîjmașul nevîzut prin apă lacri-
milor și e condus spre ara fîgduin ei unirii cu Dumnezeu prin focul
rugăciunii, iar ziua e acoperit de harul smereniei, ca să nu fie biruit de
slava de art.

841. Slujbei închinării văzute, aduse lui Dumnezeu trebuie să i
corespondă și o slujbă () și o închinare nevîzută în fîrîcuvinte.
Dar în orice slujbă adusă lui Dumnezeu se întîlnește omul cu Dumne-
zeu. Deci în slujba lăuntrică adusă de minte în inimă are loc această
întîlnire. Cîci prin altarul inimii la care liturghisește mintea, ne ținem pu-
terea duhovnicească din abisul dumnezeiesc. De ea e prinsă închinarea
minii și oferită lui Dumnezeu. Ceea ce se sîvîrșește e atît de copleșitor,
că mintea simte nevoia să tacă. O slujbă trăită de minte cu o in-
tensă simîire în alegtoare, așa cum e sesizată slujba văzută de simu-
rile trupei tale. Mintea sîvîrșind rugăciunea în inimă, trăiește prin înle-
gere o stare neîncetată de închinare. Ea e susînută de «vederea» lui
Dumnezeu și de simîirea Lui, adică de sesizarea lui Dumnezeu prin min-
te, deosebit de sesizarea lucrurilor prin simuri, dar tot așa de vădit
că și aceea.

60. Când, prin privirea în eleg toare spre Dumnezeu, partea rațională a sufletului se umple de o uimire dumnezeiască, iar cea în eleg toare de vedere, și peste tot sufletul se umple de bucurie, atunci e vreme de a tăcea. Când mintea vede atunci cu bună simțire adevărul în chip concentrat și preamărite, închinându-se uimit, pe Dumnezeu care strălucește în ea⁸⁴².

61. Cei ce se închină lui Dumnezeu în chip potrivit Lui, în Duh și adevăr, și Îi slujesc cum se cuvine, nu numai că nu se închină și nu slujesc într-un anumit loc, dar nici în cuvinte rostite. Când precum simțirea în eleg toare, în lundu-se în chip drept, nu mai vrea să se închine Celui necircumscriș, căruia nu este loc de odihnă, într-un anumit loc, tot așa alipindu-se de ceea ce se cere pentru răminerea în adevăr, în chip firesc nu mai suportă să se închine și să slujească Celui nesfârșit, nehotărnicit, fără de început, fără chip, cu desvârșire simplă și, peste tot vorbind, mai presus de minte, în felurime de cuvinte și în rostiri hotărnicite. Când, adică, și vine minții vremea să strălucească în chip unitar cunoștința adevărului dumnezeiesc din adierea și suflarea Duhului, în vreme ce se desface neobișnute de toate și iese deasupra sa, nu se mai scufundă numai în negrime, ci și într-o nealegere binecuvântată, ca una ce se îndeletnicește cu bucurie și cu uimire de cele ce sînt mai presus și de cuvînt și

842. Rațiunea, nemaiputînd funcționa, cade în uimire, iar nealegerea devine «vedere». Rațiunea este însă și de uimire și în judecările ei, prin care descoperă noi laturi ale realității. Cu atît mai mult se umple de uimire cînd cunoaște întreg adevărul concentrat. Când vede deodată în el toate laturile, pe care ar fi avut să le vadă pe rînd și separat. Mintea are și ea o «vedere», cum are trupul. Are și ea un simț sau simțirea unui vîz, cum are trupul. Se afirmă mereu contactul minții cu Dumnezeu, nu deducerea Lui rațională de la distanță. Simțirea aceasta are nu numai sensul de percepere, ci și de sentiment, ca și simțirea trupului.

de minte, pe care ea le contemplant în lumina în alegtoare, în chip nemi-către schimbare, într-o a-intire-fără ochi, ca una ce a ajuns, prin unire, mai presus de sine.

62. Mintea, luând seama la ea însăși, trebuie să încalzească cu luare-aminte starea ei în alegtoare, în mod chibzuit, în elept și cu judecată. Când se va simți pe sine contemplând tainele simple și fără chip ale cunoașterii lui Dumnezeu, va trebui să se oprească îndată în lini-te și în tăcere și uimire, dar nu departe de inimă să lucreze și iluminat de Duhul. Căci atunci e vremea nu numai de lini-tire a tuturor simțurilor dinspre partea celor supuse simțurilor ndeobște, ci nu mai puțin de tăcere dinspre orice cuvântare desfășurată. Ba, mai mult, e timpul atunci, pentru cei de pe treapta cunoașterii⁸⁴³, să se dedea ndeletnicirii lini-tii și neprivirii în alegtoare⁸⁴⁴. Căci e nevoie de o nemi-care totală în simțuri, în cuvinte și în elegeri, ca mintea să se lipească de Dumnezeu cel Unul și singur, dar întreg, liber și într-o pornire directă, prin privirea unitară și unică la El. Prin aceasta va vedea, pe cât este îngduit, nesfârșitul, ne-nceputul, necuprinsul și, ca să spunem pe scurt, celelalte însușiri dumnezeiești, neschimbate și absolute (dezlegate de toate), și se va uni cu El, preschimbat prin contemplare și simplificat și devenit întreg în chipul dumnezeiesc, cu ajutorul harului dumnezeiesc și plin de bucurie și de uimire. Iar fiindcă mintea ar vrea să stăruie în această stare, dacă s-ar putea, dar nu poate, fiind

843. Treapta cunoașterii e una cu treapta contemplării.

844. Există o lini-te în alegtoare spre deosebire de cea sensibil, exterioară. Dar există și o neprivire în alegtoare, spre deosebire de neprivirea sensibilă. Însă atât lini-tea cât și neprivirea aceea au și un n-elles pozitiv. O lini-te și o neprivire care în aleg mai mult decât tulburarea lăuntrică și decât privirea rațională, sau peste tot spiritual. Căci neprivirea aceea e produs de o lumină copleșitoare. Și prin neprivire se simte mîrimea acelei lumini.

schimb cioas i vie uind mpreun cu cele schimb cioase i legat cu trupul i cu lucrurile dimprejur, c nd cade trebuie s tie s nu se dep rteze prea tare de vederea cea unitar i s nu gr iasc mult, ci s spun pu ine i acestea din dumnezeie tile lumini, ca n felul acesta nu numai s se poat ntoarce iar i cu u urin spre unirea mai presus de minte cu Dumnezeu, ci s simt i mai v dit unirea, ba i mai statornic . C ci cu c t va p zi mintea mai mult adunarea n sine i ner sp ndirea, cu at t hr nirea din El o va aduce mai repede spre unirea dumnezeiasc i se va uni cu str luciri mai v dite i mai rodnice, prin obi nuin a ne ncetat cu cele dumnezeie ti⁸⁴⁵.

63. Odat ce mintea s a preschimbato, p timind ar - tarea dumnezeiasc prin vederea n eleg toare, i e umbrit de lumina Celui necunoscut, care e dincolo de toat cuno tin a, se face ne mp r it , simpl i nehot rnicit , fiind luminat unitar ca ntr un ntuneric⁸⁴⁶. Ea contempl atunci frumuse ea cea nem rginit din pricina simplit ii cov r itoare, cea f r chip pentru dep irea oric rui chip, cea f r nceput ca mai presus de orice nceput, necuprins , dar cuprinz nd n sine hotarele tutu

845. Mintea nu poate sta tot timpul n extazul privirii lui Dumnezeu. Dar c nd cade din el trebuie s se ocupe cu c nt ri i cu cuvinte dumnezeie ti, pentru ca s poat reveni iar i cu u urin la acea stare de extaz.

846. P rutul paradox al «lumin rii n ntuneric» se rezolv , dac i-nem seama c acesta e ntunericul unei prea mari lumini, sau «ntunericul supraluminos», cum ii zice Dionisie Areopagitul. ntunericul acesta nseamn i starea de nespecificare n forme, deci contemplarea nedi feren iat a tuturor. De aceea mintea poate fi luminat plenar n acest «ntuneric», care cuprinde toate sensurile, sau sensurile tuturor i infinit mai mult dec t ele. Dar cele cuprinse concentrat nu se diferen iaz n El nsu i prin n elegerea unei evolu ii n sensul celei g ndite de Jacob Bohme. Ele se diferen iaz numai ca lume creat , c nd vrea El s o creeze. In El e o alt deosebire actualizat din veci: aceea a Treimii Persoanelor.

ror i tot ce e hot rnicit, umpl nd toate ca ceea ce e mai presus de plin tate i nesfr it ⁸⁴⁷. Scurt vorbind, c nd mintea privind de sus, vede, n privirea Unului ⁸⁴⁸, toate, n temeiul negr it al unei puteri n eleg toare mai presus de n elegere, e vremea de a t cea i de a se desf ta tainic i mai presus de lume, sau, ca s zic a a, i f r vedere i f r grai, de mp rt irea de adev r, printr o p trundere dumnezeiasc n el. Iar c nd lipsesc cele zise din minte i vede n jurul ei mp r ire, atunci e vremea de a gr i, adic de a gr i cele potrivite s duc la t cere. C ci e cu mult mai bun dec t orice cuv nt t cerea cea mai presus de cuv nt, care se zice foarte potrivit t cerea la vremea ei, cum spune i Solomon, care o pune pe aceasta nainte: «Vremea este a t cea» i apoi «Vremea este a gr i» (Ecl. 3, 7). De fapt cel mai bun lucru i de prima cinste este a p zi t cerea la vremea ei. Iar de nu este nc aceasta de fa i mintea nc nu se afl n chip unitar n cele mai presus de cuv nt, s fie m car lucrul al doilea, adic vorbirea la vreme, ca n felul acesta gr i rea s fie nrudit cu t cerea i aproape de ea. Astfel, precum t cerea, a a i gr irea s fie la vreme i s se sileasc s vin la t cere. Iar aceasta i se nt mpl celui ce gr ie te i cuget ne nctat la cele dumnezeie ti i vede zidirea oglindind pe Ziditorul i povestind despre El. Aceasta nseamn a gr i la vreme. Dar despre acestea trebuie s vorbim mai am nun it.

847. S ntem mereu n plin terminologie areopagitic . Numai n ceea ce e compus, exist margini ale p r ilor componente. In Cel absolut simplu nu e nici o margine. Dumnezeu e f r chip, nu pentru c e uniform sau haotic, ci pentru c cuprinde n Sine virtual toate formele ntr o armonie att de des v r it , nc t formeaz o unitate atotsimpl . In Cel necuprins i nehot rnicit se cuprind i se cople esc hotarele tuturor. El nu e incapabil s dea hotare celor ce le creaz . In acest caz n ar putea crea propriu zis, ci haosului lui i ar corespunde haosul emana iilor.

848. Privind n Unul, mintea este intr o privire mai presus de privire a tuturor. De aceea le vede n El pe toate.

64. C nd mintea, trec nd peste toate cele de aici i ridic ndu se deasupra lor n chip firesc, mbr i eaz t - cerea, e vremea de a se desf ta de cele mai presus de lume i negr ite. C ci e vremea ilumin rii i a luminii n eleg toare, a unirii min ii i a vederii, a nehot rnici rii, a nesfr irii, a cuno tin ei mai presus de fire i, scurt vorbind, vremea primirii n elepciunii dumnezeie ti i a mp rt irii de ea, prin care mintea se des vr e te n odihn i n t cere dinspre toate, dob ndind bucuria negr it n uimire⁸⁴⁹.

65. C nd sufletul, mb t ndu se de sim irea adev ru- lui ca dintr un potir prea tare al harului, se simte ie it din minte, s tie c e vremea de a t cea.

66. C nd dispozi ia omului din untru simte c tre- buie s strige: «Doamne, ct s au nmul it cei ce m ne- c jesc ! Mul i se scoal asupra mea »(Ps. 3, 2), atunci e vremea de a gr i; de a gr i cum se cuvine, nu lucruri de arte, ci cuvinte m surate, mpotriva vr jma ilor, a a cum trebuie⁸⁵⁰.

67. C nd lumina fe ei Domnului s a nsemnat peste suflet, nc t se nfrumuse eaz prin aceasta i se umple

849. Uimirea e starea de n elegere mai presus de n elegere, mp r- t ire de cele mai presus de cuv nt, n t cere. Ca atare ea nu e para- lizarea min ii, ci o stare de plin tate, sau de supraplin tate, o experien a celor ce nu pot fi cunoscute de minte prin efort de cunoa tere i de n- elegere.

850. Potirul prea tare e vinul prea tare. vinul prea tare al ade- v rului cov r itor. El se nume te vinul harului, pentru c adev rul e dat min ii unit cu Dumnezeu nu prin efortul ei, ci prin har, sau ca un dar. Mintea se mbat de acest adev r cov r itor, umpl ndu se de entuziasm. Acest adev r nu e cunoscut n mod simplu intelectual, ci e sim it intens, c ci mintea se scald n lumina Lui, care e totodat iubirea lui Dum- nezeu.

de str lucire i curge pe el mirul veseliei dumnezeie ti, e vremea de a t cea.

68. C nd vede ridic ndu se asupra sa martori nedrepi, ntreb ndu l de cele ce nu le cunoa te i tulbur ndu l, e vremea de a gr i i anume de a r spunde mpotriv .

69. Binele cel mai nalt i, a a zic nd, cel mai din v rf n toate cele ce s nt i n toate cele g ndite, este Dumnezeu. Iar n toate cele v zute, cel mai nalt i neasem nat mai bun dup fire, este omul. Ba prin har e cu adev rat mai sus i dec t ngerii. Deci mintea v z torului, apropiindu se prin cele foarte multe ce se afl ntre Dumnezeu i oameni, de Cel mai presus de n elegere, se umple de spaim dac n a f cut nc din bel ug experien a harului lumin tor⁸⁵¹. Dar dac a gustat, cum s ar zice, din puterea duhovniceasc ce lucreaz n inim , se nal la cel mai nalt bine, la Dumnezeu, i intr n El, printr un dar mai dumnezeiesc i prive te n chip unitar i se umple de uimire, s l luindu se n t cere n ad ncul cel mai presus de minte. Iar aceasta este, cum ar zice cineva, cu adev rat chez ia primei odihne, al c rei model este odihna lui Dumnezeu de la crea ie (Fac. 2, 2—3)⁸⁵². Iar de a doua odihn , mai nalt i mai luminat , al c rei chip este odihna r nduit pe seama poporului lui Dumnezeu (Evr. 4, 9), mintea se bucur ntorc ndu se de la Dumnezeu la sine ns i i cunosc ndu se pe sine ca chip al prototipului (modelului) i pe toate cele dintre Dumnezeu i om, a a cum s nt. C ci atunci nu numai c str bate la

851. Intre Dumnezeu i oameni s nt foarte multe : cele v zute, ngerii, energiile necreate, nsu irile lui Dumnezeu. Prin toate i trec nd de toate se apropie omul de Dumnezeu.

852. In textul grec aceast odihn e numit «sabatism», pentru c ziua aptea, n care Dumnezeu s a odihnit, se nume te n evreie te Sabat.

cele mai presus de minte și de în alegere, într un chip corespunzător și în uimire minunată, ci se umple și de bucurie, nu de oricare, ci de cea duhovnicească, veselindu se în t cerere de razele ar t toare de Dumnezeu și de lucrările îndumnezeitoare ce vin peste ea, și unindu se cu Unitatea cea mai presus de fire a dumnezeirii, în Hristos Iisus⁸⁵³.

70. Când mintea socotește cele a n l turat pe toate cele ce s au f cut, ca și când n ar fi, și înf i eaz în chip negrit pe Cel ce există cu adev rat, contemplându L, mai presus de orice lucrare și unire în eleg toare, în duh și adev r, prin ridicarea nesf r it peste cele dumnezeie ti aflate în leg tur cu cele ce s nt⁸⁵⁴. Ea se face atunci unitară sau una, ca s spun a a, și prin această lumină, pune st p nire pe ea, în chip negrit, t cerea. De asemenea se umple de dragoste și de bucurie, nu de o bucurie simplă, ci de desf tarea de cele pricinuite de lucrarea Duhului, de care au parte și ngerii.

853. Omul trec nd prin toate și ajung nd la Dumnezeu, d de prima odihnă. Această primă odihnă este scufundarea în ad ncul lui Dumnezeu, ca în Binele des v r it și nesf r it. Ea are ca model odihna lui Dumnezeu de după crearea lumii, sau revenirea Lui în ad ncul S u nesf r it din ie irea în fapta crea iei. A doua odihnă e ntoarcerea min ii la sine, dar f r s ias din Dumnezeu. actul al doilea al odihnei. Dacă nu ia cuno tin de sine, mintea nu se poate bucura deplin de odihna în Dumnezeu. Se accentuează aci conservarea persoanei umane în unirea ei cu Dumnezeu. De «aceea numai acum se bucură deplin de unirea cu Dumnezeu, pred ndu se acestei uniri în cea mai clar con tiin de sine.

854. între Dumnezeu și oameni s nt foarte multe: cele v zute, ngerii, energiile necreate, nsu irile lui Dumnezeu. Prin toate și trec nd de toate, omul se apropie de Dumnezeu. Mintea face abstrac ie ipotetică nu numai de toate cele create, ci dep e te și g ndirea la nsu irile ei energiile dumnezeie ti de care s nt legate cele create, a întindu se la nsu i Subiectul divin al lor. Dar aceasta nu este un act intelectual al omului, ci o vedere în Duh și adev r, mai presus de orice lucrare și de orice unire cu nsu irile și lucrările dumnezeie ti.

71. Precum e ti Tu, Doamne, necuprins dup fiin de nimeni i de nici o fire ra ional i n eleg toare, sau de nici o cuno tin creat , nici m car de cea heruvimi c , ci e ti n afar i mai presus, de nesfr ite ori n chip nesfr it, de orice cuno tin , tot a a s nt, St p ne, i cele din jurul T u, nesfr ite i nehot rnicite. De aceea, printr o nem surat purtare de grij ai poruncit lui Moise, legiuitorul Vechiului Testament, s te vesteasc ca pe Cel ce e ti i ea pe Cel ce Te ai numit astfel. i iar i, Tu, Cel atotadev rat i singurul Adev r Suprem, ai zis despre unii de ai T i c Te ai ar tat lor, dar numele T u nu l ai descoperit. C ci este un nume neasem nat i mai presus de orice nume (Filip. 2, 9), din cele ce s nt nu numai pe p m nt, ci i n ceruri. C ci cei plini de lumina Ta Te nf i eaz ca fiin , dar f r ceea ce e cuprins n ea. Te arat astfel mai presus de fiin i ca un suport (subiect) ce nu poate fi n eles. i te faci cunoscut, n chip v dit, mai presus de n elegere i nesfr it necunoscut tuturor celor ce au putere s cunoasc ; i mai presus de ei.

Te faci v zut c teodat cu des v r ire mai presus de timp, f r de nceput, ca fiind ns i via a f r margini, i sc p nd oric rei n elegeri spa iale, pretutindeni de fa deodat , mai presus de toate, ca Cel ce singur le ai f cut toate mpreun . Dar e ti cuprinderea firilor n eleg toare i locul lor nestr b tut⁸⁵⁵. i ntreci iu imea min ii i g ndul ei, ca Cel ce e ti mai presus de toate i

855. «Dumnezeu e cuprinderea () firilor ra ionale i locul lor nestr b tut», sau neumblat. Fiin ele spirituale nu s nt ntr un loc i cu at t mai pu in Dumnezeu. i totu i Dumnezeu este «gr dina» care le prime te i «locul» neumblat, n care i au ele statornicia, cu toate c aceast «gr din » i acest «loc» s nt nem rginite. Altfel cine le ar ine la un loc ? S ar risipi i desfiin a. Dumnezeu e infinit i totu i constituie pentru ele un «loc» i un «inut», care le ine ntr o leg tur i le d o «cas ». Infinitatea lui Dumnezeu nu e un haos, ci un ad nc bine ntocmit i statornic i izvor tor a toat buna ntocmire, sau a tuturor structurilor.

m na atot iitoare a tuturor, ntr un chip ne n eles. Nu e ti supus hotarelor firii, fiind f r hotar. C ci e ti, n chip mai presus de fire, necuprins nu numai dup fire, ci i n cele naturale aflate n jurul T u, ca Unul ce e ti n elepciune mai presus de n elepciune, putere mai presus de putere, dragoste i bun tate mai presus de tot n- elesul dragostei i al bun t ii.

Ce Te ar putea numi pe Tine cineva? Lumin neapropiat ? Dar e ti mai presus de lumin . Judec tor ce cunoa te toate mai nainte de a se face ? Dar unde are un judec tor acestea ? Deci e ti cu mult mai presus de orice judec tor. S Te numim F c tor ? Dar ce fel de f c tor e ti Tu, care creezi printr o singur nclinare a voin ei multele i feluritele existen e materiale ? Dar ce s spunem de cele nemateriale ? O, ce ad nc care ntrece toate! Printr o singur nclinare a Duhului s nt produse toate cele duhovnice ti, care s nt de o singur fire, dar foarte multe dup deosebirile de dispozi ii, sau, dac vrei, i de persoane. Iar aceasta e tot ce e mai minunat i ceea ce scap prin cov r irea ei oric rei n elegeri a oricui care cuget . Oare, acestea s nt proprii F c torului ? Nicidecum. Deci s nt mai presus de F c tor. S Te numim Ziditor i Me ter ? Dar care ziditor zide te f r o temelie, f r nici un fundament, m car cel mai mic lucru, ca Tine, St p ne, p m ntul at t de ntins, cu at ia mun i i pietre i altfel de materii, ntemeindu l pe nimic (Iov 26, 7) i nc at t de sigur ? Sau care me ter aduce la existen din cele ce nu s nt nicidecum, i nc ntr o clip i numai cu cuv ntul i at t de multe i de mari lucruri, cum le ai adus Tu la fiin ? Deci spun nd cineva c lucrurile Tale s nt ale unui ziditor sau me ter, va spune ceea ce se cuvine ? Nicidecum. C ci e ti nesf r it mai presus de un ziditor i de un me ter, Dumnezeuule !

Cine a v zut apoi, a auzit, sau a nf ptuit vreo astfel de iubire ca aceea atotminunat , pe care, n bun tatea Ta, ne ai ar tat o nou , lu nd firea noastr cu toate

cumplitele patimi îndurate pentru noi, mai presus de toate în dejdile ? Cei ce contemplă acest fapt, atăta cât se poate contempla prin har, într-un noianul larg deschis al dragostei şi al minunatei purtări de grijă şi ajung cu totul în afară de ei înşişi (în extaz), cuprini la rândul lor de o dragoste covârşitoare faţă de Tine. Şi nu tiu cum s'numească cu adevărat în chip propriu cele ale acestei iconomii. Căci cele ce în deîntroparea Ta covârşesc cu prisosinţă şi mintea şi cuvântul şi tot auzul şi în elegerea, Dumnezeule prea bune. Eşti şi Te numeşti Părinte al tuturor ? Dar întreci în părinţie, în chip negrit, orice minte, după cauză, stăpânire şi purtare de grijă, sfătuire, îndelungă răbdare, îngăduinţă. Te numeşti Împărat ? Dar nu eşti aceasta mai mult pentru vremea de acum şi mai puţin pentru cea viitoare sau cea trecut. Şi cum ? În chip minunat, cu totul liber şi simplu. Căci împărăţia Ta este împărăţia tuturor veacurilor la un loc, a timpului de faţă, a trecutului şi a viitorului, iar stăpânirea Ta este în neam şi în neam (Ps. 144, 13).

Astfel, în toate şi în tot chipul eşti aezat mai presus de toate în mîsură nesfîrşit, fiind în mod simplu şi liber dincolo de orice închipuire, întrecînd, ca să spun pe scurt, în chip nesfîrşit, toate, atît Tu, necuprinse Doamne, cît şi cele din jurul Tău. Pe acestea închipuindu-ţi le mintea, le are drept călăuză sufletească spre vederea (contemplarea) dorită a Ta. Şi, primind în întregime în suflarea Duhului, pîntr-un întineric tainic, neputîndu-Te vedea desvîrşit din pricina nesfîrşirii şi neapropierii slavei Tale. Şi din această pricină îţi odihneşti cu o odihnă mai presus de lume, în chip negrit, pe cei ce Te contemplă şi Te iubesc pe Tine, minunîndu-se, — dar nepetrecînd nici cu totul în afară de vederea Ta — din care pricină îţi odihneşti iarăşi pe ei⁸⁵⁶, negritule, ne

850. Dumnezeu îţi odihneşte pe cei ajunşi în El şi pentru că nu L'văd desvîrşit, pentru că nu caută să iasă din El pentru altă aventură, plic

n elesule, nem rginitule, necuprinsule i, scurt vorbind, atotnesfr itule, dup fiin i dup lucrare. Amin.

72. C nd mintea s a dep rtat de mul imea de g n-duri, scutur ndu se de n elesurile deosebite i mult m-p r ite, i se ridic deasupra cuget rii mpr tiate, prin adierea i mp rt irea Sf ntului Duh, care o unific i sufl ne nctat i ntr o necontenit izvor re () asu-
pra inimii; c nd p trunde n locurile dumnezeie ti⁸⁵⁷ i e str b tut i ntip rit de g ndurile despre Dumnezeu i, ntr o a intire n eleg toare, oglinde te n chip unitar i deodat i cu dragoste toate c te s nt n jurul lui Dum-nezeu, atunci dob nde te, n chip v dit, odihna dumne-zeiasc , bucur ndu se de o pace ad nc i dumnezeiasc i de o odihn sf nt i lini tit a inimii n Hristos Iisus, Domnul nostru⁸⁵⁸.

tisi i dup ce au ispr vit s L cunoasc ; dar i pentru c nu s nt cu totul n afar de vederea Lui, fapt care i ar ndemna la alte i alte efor-turi ca s ajung la vederea Lui.

857. «Locurile dumnezeie ti». Fiecare n eles dumnezeiesc e un loc, n care mintea se poate adânci, se poate stabili. Dar n acela i timp fie-care n eles dumnezeiesc are diferite straturi, sau poate fi v zut mpreun cu alte n elesuri, care pot fi socotite tot at tea «locuri». Astfel orice g nd despre Dumnezeu poate fi socotit n acela i timp mai multe «locuri» i un singur «loc» dumnezeiesc. Dar aceste locuri s nt i diferitele den-sit i ale energiilor dumnezeie ti, sau ale prezen ei lui Dumnezeu prin ele, n care ajunge omul duhovnicesc prin experien . A a se mpac afirmarea din acest pasagiu c mintea trebuie s p trund «n locurile dumnezeie ti» cu afirmarea c trebuie s se unifice contemplând deodat toate cele din jurul lui Dumnezeu.

858. Pacea, odihna, lini tea aceasta are dou pricini: lini tirea din partea g ndurilor privitoare la via a n lume, care s nt tot at tea griji (Heidegger), i rev rsarea n inim a m ngierii Duhului Sf nt, a plin -t ii Lui de iubire, care cople e te acele griji, d nd sufletului tot ce i trebuie n chip nesfr it. Sufletul nu mai simte nevoia s caute, altceva, s se g ndeasc la altceva, ca s se m ngie. Aceasta nu e un sentiment de gol i de oboseal , ci de plin tate.

73. Cînd mintea vorbește cu Dumnezeu și se roagă, ca un fiu cu un tată prea iubitor și, văzînd lumina lui Iisus, se veselește, copleșit și uimit de dragostea dumnezeiască și mai presus de fire, simțind limpede lucrarea Sfîntului Duh în inima sa; cînd voiește să zboare în chip tainic și mai presus de lume, mai sus decît descoperirile și desvîrșirile dumnezeiești, atunci se oprește cu adevărat de la toate lucrurile sale, ridicîndu-se mai presus de înțelegere, după ce a înțeles, și se îndulcește în chip minunat, odihnindu-se cu adevărat în pacea Duhului de viață făcător al lui Hristos⁸⁵⁹.

74. «Dumnezeu s-a odihnit de toate lucrurile pe care a început să le facă» (Fac. 2, 3); dar numai după împlinirea (desfășurarea) celor făcute în Cuvînt și Duh. Tot așa și mintea cea după chipul lui Dumnezeu se odihnește de toate lucrurile ei, pe care a început să le facă spre întregirea lumii gândite (inteligibile) a virtuții; dar numai după ce a cercetat și a desvîrșit statornic în Cuvîntul lui Dumnezeu și în Duhul de viață făcător toată lumea și înțelesurile din ea (inteligibilele) și după ce s-a urcat de la acestea iar și, în Cuvîntul și Duhul, la cele numite de unii după cele naturale și s-a apropiat la vederile tainice, simple și desfășurate de toate, ale cunoștinței ei de Dumnezeu

859. Se descrie ceea ce se petrece în mintea isihaiților, cînd prin rugăciunea către Iisus văd în inima lor lumina Lui. Isihaiții n-au descris mai amănunțit această experiență lor. Nici chiar Sf. Grigorie Palama, apărătorul lor, n-a făcut-o. Autorul nostru afirmă aici că atunci ei intră într-o liniște, într-o odihnă, într-o pace mai presus de orice înțelegere. Dar el accentuează și aici că această odihnă, sau pace, sau liniște, nu o dă decît depășirea contemplării însușirilor sau energiilor lui Dumnezeu prin care se arată El; nu o dă decît depășirea acestora prin înțelegerea cu Dumnezeu că Subiectul acelor însușiri și energii. Mereu subliniază că persoana umană nu îi poate găsi odihna decît în înțelegerea cu Dumnezeu cel personal.

zeu (ale teologiei)⁸⁶⁰. C ci ajung nd atunci n odihn , gust mult odihn i pace, cunosc nd adev rul n elegerii⁸⁶¹, i se ndumnezeie te prin lumina cuno tin ei i prin mp rt irea Duhului de via f c tor n Hristos Iisus, Domnul nostru.

75. Odihnindu se Dumnezeu, nu s a odihnit de la toate lucrurile, ci numai de la cele ce a nceput s le fac . De la lucrurile f r de nceput i necreate i proprii Lui prin fire, nu s a odihnit. Tot a a i mintea, prin imitarea Lui, dup ce a cercetat n Cuv ntul dumnezeiesc i n Duhul de via f c tor i a str b tut crea iunea v

860. Se afirm din nou c mintea nu se odihne te n contemplarea nsu irilor naturale ale lui Dumnezeu (infinitate, bun tate, dreptate, etc), privite n ele nse i. Acestea ca valori n sine au fost numite de unii (Aristotel) metafizice. Mintea nu se odihne te dec t dup ridicarea deasupra lor n Subiectul dumnezeiesc al lor, n dragostea lui Dumnezeu cel personal. P n se preocup de acele nsu iri naturale ale lui Dumnezeu, ea se des v r e te prin fapte in virtu ile prin care imit acele nsu iri dumnezeie ti. Dar odihna i vine sufletului dup ce se ridic dincolo de acest str duin a f ptuirii spre dobândirea virtu ilor. P n mai are el ceva de f cut, nu se odihne te. Odihna vine c nd el a terminat tot ce avea de f cut, ca un dar al Cuv ntului i al Sf ntului Duh. Mai bine zis n Cuv ntul i n Duhul Sf nt a lucrat spre des v r irea sa n virtute i tot n Cuv ntul i n Duhul Sf nt g se te odihna de acest str duin . C ci n Cuv ntul i n Duhul afl tainele iubirii nesfr ite a lui Dumnezeu, tainele simple, desf cute de toate ale adev ratei cuno tin e a lui Dumnezeu ca subiect. C ci ce e mai simplu, mai desf cut de orice (mai absolut), dec t experien a iubirii persoanei, mai ales c nd ea e a Persoanei, sau a comuniunii personale supreme. In aceasta st i adev rata teologie, sau cunoa tere a lui Dumnezeu.

In felul acesta se poate spune c odihna lui Dumnezeu coincide cu odihna fiec rui suflet i n chip general cu a tuturor fiin elor umane ce se vor m ntui, la nvierea ob teasc i la judecata din urm . C ci p n ce lucreaz sufletele n vederea acestei odihne, lucreaz i Dumnezeu n ele. «Jesus sera en agonie jusqu'a la fin du monde» (Pascal). O spune de altfel chiar autorul nostru n cap. urm tor.

861. Adev rul deplin real nu este obiect, ci subiect. Obiectul nu exist pentru sine, ci pentru subiect. Prin subiect se lumineaz obiectul. Iar supremul Subiect e Dumnezeu.

zut , nu se odihne te de la lucrurile proprii firii ei, care n au nceput i nu sfr esc, ci de la cele v zute, care ncep i sfr esc. De aceea, odihnirea trupului ntru nemi care, odihnire ce nso e te pe cel ce s a odihnit, e o stare opus celei a min ii. C ci dac n ar intra mintea ntr o pururea mi care, printr o adiere necontenit i de via f c toare a Duhului, n contemplarea cunosc toare a celor v zute, nu s ar ti nici de exist o odihn n eleg toare ce se ntoarce ntr o ne nctat mi care i n chip unitar numai n jurul lui Dumnezeu i ndumnezeie te pe cel p rta de ea ntr o odihn negrit n Hristos⁸⁶².

76. «Nu te gr bi, zice Solomon, s sco i vreo vorb naintea fe ei Domnului; pentru c Dumnezeu este n cer, sus, iar tu e ti pe p m nt, jos» (Ecl. 5, 1). Prin aceasta l mure te foarte n elept i direct, care este vremea de a t cea. C ci zice: fiindc tu, m car c e ti jos pe p m nt, te afli naintea fe ei Domnului Celui ce este n ceruri i te a nvrednicit de at ta har, nc t tu, cel de jos, po i s cugeti i s prive ti cele de sus i, p trunz nd n chip n eleg tor n ele, s stai naintea Domnului, nu te gr bi s sco i vreo vorb ; pentru c e vremea de a t cea.

862. Mintea cerceteaz i str bate mai ntii crea iunea n Cuv ntul ipostatic i n Duhul dumnezeiesc personal, n eleg nd o n Raiunea i n Via a suprem , ca pricina ei. Dar dup aceasta nu se odihne te, ci intr n mplinirea lucrurilor, care privesc des v r irea ei, a lucrurilor «proprii firii» ei. Lucrurile acestea s nt n acela i timp lucr rile lui Dumnezeu n ea, care nici nu ncep, nici nu sfr esc. Prin aceasta intr i n contemplarea lucrurilor din lume, adic n vederea lor n Dumnezeu, sau a lui Dumnezeu n ele. Trupul se odihne te atunci. Dar nu se odihne te i mintea. Odihna trupului, egal cu nemi carea, nso e te pe cel ce s a odihnit de lucrurile lumii. Dar odihna min ii e egal cu o mi care ne nctat , deci nu st in nemi care, cum st odihna trupului. Odihna nemi cat a trupului e deci contrar odihnei mobile a min ii. Mi carea ne nctat a min ii n jurul lui Dumnezeu e ea ns i o dovad a odihnei ei n Dumnezeu.

Nu zăie te să te afli în chip în alegător⁸⁶³ sub lucrarea adevărului, în mod unitar și dumnezeiesc. Căci această înseamnă a fi înaintea Domnului, când mintea contemplă cele multe din jurul lui Dumnezeu în chip unitar și printr-o privire simplă și unică în Dumnezeu⁸⁶⁴. Deci purtând această înșirare înaintea lui Dumnezeu, nu te grabi să scoți vreo vorbă, dacă nu vrei să te cobori de bunăvoie în chip nepriceput de acolo⁸⁶⁵.

Dar s-ar putea spune și aceasta celor ce caută să explice în eșelul acestui cuvânt: A fost o vreme când firea omenească era netirbită, de aceea, pe drept cuvânt, departe de rele, fiind aproape de Dumnezeu, contemplând pe Dumnezeu și desfătându-se cu veselie și cu uimire de slava frumuseții feței Lui, în strămoșul Adam, într-o desfătare nematerială, în alegătoare, cerească și nestriccioasă. Căci mult hărăs a revărsat în sufletul primului om și mintea lui cea în chipul dumnezeiesc era plină până peste vârf de multe vederi cunoscătoare și înălțări spre Dumnezeu, bucurându-se în raiul văzută de cel nevăzută (inteligibil), sau, ca să zic așa, de viața fericită, fiind unit desvârșit cu sine însuși și cu Dumnezeu înșirându-se în

863. «Purtând în chip în alegător», «să te afli în chip în alegător», adică nu trupește. Nu e vorba de în alegerea acestei stări, de aceea nu e lipsit de o anumită în alegere.

864. Aici autorul nostru explică ce este «fața lui Dumnezeu», de care a mai fost vorba în cap. 55. Această față este prezența lui Dumnezeu ca Persoană, intuită de minte prin lucrurile și însușirile Lui. Mintea nu se oprește la acestea, socotindu-le de sine stătătoare. Ci vede prin ele în chip spiritual (în alegător), sau simte prin ele pe Dumnezeu ca Persoană, privită în unitatea și simplitatea ei, spre deosebire de varietatea lucrurilor și însușirilor ei. Chiar când trăiești, prin toate manifestările unei persoane umane, subiectul lor, îl trăiești ca pe o realitate unitară și simplă, de aici când începi să descrii, nu îți ajung cuvintele.

865. Dacă începi să descrii experiența Subiectului dumnezeiesc, cobori din această experiență la vorbirea despre însușirile Lui. Un lucru asemănător are loc când începi să descrii subiectul semenului tău. Ndată ai ieșit din intuirea directă și intensă a realității lui.

sine i n Dumnezeu, precum se cuvine. Ea se afla, adic , ntr o stare unificat i asem n toare cu Dumnezeu i cu adev rat ndumnezeit . i aceasta, cu tot dreptul, odat ce era f cut dup chipul lui Dumnezeu. Iat pe scurt bunurile ce le avem de la Dumnezeu.

Dar aceasta n o putea suferi diavolul blestemat, r nit de pizm , care du m nea norocul i slava noastr . i de aceea, pierz torul i da toat silin a s ne am geasc i s ne lipseasc de ceea ce n d jduiam, prin sfaturi zise bune i prin aprinderea poftelor noastre dup o ndumnezeire mai nalt dec t cea pe care o aveam, clewetind, ncep torul r ut ii, juste ea poruncii lui Dumnezeu. Din am girea lui ne a venit deci pierzarea jalnic i am fost sco i de la Dumnezeu i de la desf tarea dumnezeiasc ; din pricina ei am c zut n chip tic los de la vie uirea duhovniceasc i de la mintea unificat i deci de la contemplarea fe ei lui Dumnezeu i de la sl virea i preschimbarea noastr prin raza frumuse ii dumnezeie ti. Iar aceasta ne a adus la propov duirea multor dumnezei desp r i i, n locul unei dumnezeiri ntredit ipostatice, adic a celor ce nu s nt cu adev rat dumnezei, ci demoni am gitori, pierz tori i pizma i. Am pierdut deci pe Unul propriu zis i via a i r nduiala unitar i ne am rupt n multe i felurite p r i; i puterea noastr n eleg toare, ca i ncordarea sau, mai bine zis, t ria ei a disp rut, nu f r pricin ; i am c zut n ad ncul unui r u nem surat i am ales, noi, cei ce s ntem chipurile lui Dumnezeu i vrednici de petrecerea cea de sus i cereasc , s cuget m cu nesocotin (Col. 3, 2).

Dar, dat fiind c nu s ntem neschimb cio i i cu neputin de clintit, putem, din fericire, precum ne am rostogolit de la slava cea mult la cea mai de jos necinste, s ne ntoarcem iar i i s c ut m n sus i s vedem fa a atot nchinat a lui Dumnezeu. Nu o mai vedem de

at t de aproape ca mai nainte, ci mai de departe, dar o putem totu i vedea i putem p timi str lucirea frumuse-ii Lui.

A a, dumnezeiescul Moise i toat ceata Proorocilor i cei dinainte de ei, adic Avraam i cei ca el, au v zut, pe c t era cu putin , foarte l murit aceast frumuse e i s au desf tat ndestul tor de str lucirea ei. Dar, cople-i i de slava Lui neapropiat , unii i pl ngeau nevrednicia lor (Is. 6, 5), al ii se socoteau i se numeau pe ei p -m nt i r n (Fac. 18, 27); al ii iar i nici nu izbuteau s gr iasc de m rimea cov r itoare a slavei Celui v zut, oc r ndu i sl biciunea i z b vnicia la vorb (Ie . 4, 10).

i alte multe st ri fericite au p timit n chip vrednic de laud . De aceea, i dumnezeiescul David, ndr gostit de str lucirea frumuse ii fe ei Domnului, strig c tre Dumnezeu: «C nd voi veni i m voi ar ta fe ei Dumnezeului meu ?» (Ps. 41, 2). i voind s arate starea de suflet n care a v zut fa a Domnului, zice: «Drep ii vor locui mpreun cu fa a Ta» (Ps. 139, 14). Iar nf i nd cu n elepciune t ria ce o d sufletului fa a v zut a lui Dumnezeu, zice: «Întors ai fa a Ta de la mine i m am tulburat» (Ps. 29, 7). Iar dac ntoarcerea fe ei dumnezeie ti aduce spaim , urmeaz c ar tarea i privirea ei aduce sufletului pacea duhovniceasc .

i aceasta e un dar cu at t mai mare cu c t, dup dragostea i bucuria dumnezeiasc , se arat harismele Duhului, sau roadele Lui, care i nf i eaz pe cei ce vieuiesc cu sfin enie i evlavie, ca umbl nd n lumina fe ei Domnului. De aceea zice : «Doamne, ntru lumina fe ei Tale vor umbla i n numele T u se vor veseli toat ziua» (Ps. 88, 16), se n elege de veselie cea duhovniceasc , dat fiind c Soarele n eleg tor i negr it trimite n omul din untru razele nep tate i de via f c toare

ale Sale i prin aceasta ncepe s str luceasc n minte uimirea de cele mai presus de lume⁸⁶⁶.

În acest timp, toat amintirea sufletului este ridicat de la p m nt i e mutat la cer⁸⁶⁷. Iar omul se bucur i salt i, c nt nd imne, se opre te i se vesele te ntru at ta bucurie, desf tare i mul umire, cum nu se poate spune, r sp ndind fericit din sine str lucirea fe ei Domnului. De aceea se roag , pe de alt parte, lui Dumnezeu, zic nd: «S nu ntorci fa a Ta de la mine ca s nu m asem n celor ce se coboar n groap » (Ps. 142, 7). C ci ntoarcerea fe ei Domnului de la om este pricin de ntuneric, iar ntoarcerea ei c tre el este pricina a toat lumina n-eleg toare, deci, pe drept cuv nt, i a bucuriei duhovnice ti. Pentru aceea, zice i despre sine: «Însemnatu s a peste mine lumina fe ei Tale» i adaug : «Dat ai veselie n inima mea» (Ps. 4, 6—7).

M rturisind iar i c darul duhovnicesc al harului dumnezeiesc i a venit din lumina fe ei Domnului i n treb ndu se: cine s nt cei ce stau naintea fe ei Domnului i se nchin ei, r spunde: «Boga ii (cu n elegerea) din poporul lui Dumnezeu» (Ps. 44, 14), adic cei sfin i i oamenii lui Dumnezeu, care s nt mul i, dar nu to i. C ci nu to i pot vedea fa a lui Dumnezeu i petrece via a ngereasc , p n ce tr iesc pe p m nt. Pentru c le mai lipse te mult p n acolo. De aceasta au parte numai cei ce socotesc c se cade s I se slujeasc lui Dumnezeu cu n elepciune dumnezeiasc i cu cuno tin i c trebuie

866. P rin ii vorbesc n general de o «sim ire a min ii», de «sim irea n eleg toare». Cum am spus adeseori, ea nseamn c n elegerea sau mintea nu se raport la cele dumnezeie ti de la distan , ci tr ie te n ambian a lor, face experien a lor. Acest lucru e spus aci, ntruc t se afirm c sim irea lui Dumnezeu din partea min ii, e pus n lucrare de razele, sau de energiile Lui venite n minte sau n suflet.

867. Mintea nu i mai aminte te de cele p m nte ti. Amintirea ei s a mutat la cele cere ti. i aduce aminte de toate experien ele anterioare ale lui Dumnezeu.

s I se aduc nchinare n Duh i adev r. Numai ace tia s ar putea numi, dup cuvin , «boga ii poporului lui Dumnezeu», ca unii ce s nt lumina i de tainele multor vederi i au drept bog ie ad ncul multei n elepciuni i al cuno tin ei dumnezeie ti i duhovnice ti, pe care, dup Pavel, nu o au mul i (1 Cor. 8, 7). De aceea, zice minunatul David c tre Dumnezeu : «Iar fe ei Tale i se vor nchi-na boga ii poporului».

Aceasta tiind o mai bine dec t to i Solomon, ca cel plin de n elepciune mai mult dec t to i (3 Împ. 3, 12), i care ne nva cu un dar deosebit, zice: «Nu te gr bi s sco i cuv nt naintea Domnului, c Dumnezeu e n cer sus i tu pe p m nt jos» (Eccl. 5, 1). C nd ajungi, adic , prin darul dumnezeiesc naintea Domnului i ai parte de o vedere dumnezeiasc i unitar , c nd se nal , adic , vederea min ii p n acolo, e vreme de a t cea. Deci, s nu te gr be ti atunci s sco i nici m car un cuv nt, urm nd n chip de ert obi nuin ei de a vorbi, pentru c atunci nu e vremea de a gr i. C ci te faci i tu Dumnezeu, afl n du te nc pe p m nt, ntruc t prive ti asemenea ngerilor fa a lui Dumnezeu Cel din cer.

De fapt i ngerii, cum a zis M ntuitorul, «v d pururea fa a Tat lui Celui din ceruri» (Matei 18, 10). De aceea, c nd auzi pe Solomon zic nd n alt loc: «Celor drep i le izvor te pururea lumin din fa a Domnului» (Pilde 13, 9), g nde te c ei p timesc aceasta asemenea ngerilor, prin harul dumnezeiesc, privind pururea fa a Domnului, din care se r sp nde te lumina ca dintr un izvor. C ci omul se face i este un alt nger pe p m nt, ca s nu zic un alt Dumnezeu, i se ntoarce la darul chipului prin harul Domnului. Astfel, f c ndu te tu pe p m nt jos, ceea ce e Dumnezeu sus, adic Dumnezeu, nu de ira acest lucru minunat prin cuvinte, nici nu trece de la un n eles la altul, mi c ndu i cugetarea, printr o m p r ire a n elegerii, ci apropie te unitar i prive te, ase

menea lui Dumnezeu, fără ochi și nemi-că, printr-o privire simplă și unificată, desfășurându-te de strălucirea neapropiată și atotluminoasă ce izvorăște din fața Domnului.

Aceasta este starea cea mai înaltă și mai revănită a minții celor ce își îndreptățește cu înțelepciune spre Dumnezeu, sau, cum s-ar zice, floarea curâiei minții. Aceasta e unitatea dorită a credinței ce se înfăptuiește în comuniunea Duhului; rodul preaslăvit al înțelepciunii îndumnezeitoare; temelia păcii duhovnicești; cămara bucuriei nenchipuite; poarta dragostei lui Dumnezeu; odrasla iluminării; pricina izvoririi din inimă a apelor nesecate ale Duhului; hrana adevărată a mamei nenchipuite; desfătarea, creșterea și preschimbarea sufletului; începutul tainelor și descoperirilor dumnezeiești îngrădite; capătul unicului și primului adevăr; înălțarea oricărui feluri de gânduri; păzirea tuturor cugetărilor; ridicarea mai presus de înțelegere; prilejul uimirii; prefacerea și preschimbarea mai presus de minte a minții în simplă, nehotărnică, nesfârșită, necuprinsă, într-o stare fără chip și fără formă, fără calitate, nefelurită, fără cantitate, neatinsă și mai presus de lume; restabilirea ei în întregime în chipul dumnezeiesc.

Deci, ajungând la această stare și aflându-te astfel sub lucrarea îndumnezeitoare a harului de oameni iubitori, să nu te grăbești să scoți, din nepricepere, vreun cuvânt înaintea feței Domnului. Că Lui va fi slava unică și simplă în vecii vecilor⁸⁶⁸.

868. aceeași întemeiere foarte convingătoare a necesității tăcerii în clipele când mintea se simte într-o relație nemijlocită cu Dumnezeu ca Persoană. Unitatea simplă, dar vie și indefinit de bogată a oricărei persoane se ascunde când omul iese din vraja experienței ei directe, susținut de reciproca atenție a celor doi. Cuvântul destramă vraja, destramă realitatea cea mai esențială, sau trăirea în ea, ca în basmele unde voia să dea a comunica în cuvinte altora taina persoanei iubite o face pe aceea să plece definitiv. Dar atunci se naște întrebarea: nu ce mai constă

77. Vrnd mintea s contemple cele ale n elegerii (cele inteligibile) de deasupra sa, de nu va avea mpreun lucr toare spre aceasta, prin har, i inima sa, va vedea lucruri firave, neluminate i tulburi. De aceea, va fi lipsit i de pl cerea ei cea mai de c petenie, chiar dac i se va p rea, din ne tiin , c se ndulce te, pentru faptul c nc n a gustat din aceea⁸⁶⁹. a a cum celui ce m - n nc p ine de orz i se pare c se ndulce te, m car c e departe de dulcea a pricinuit de p inea de gr u, pentru faptul c nu cunoa te gustul p inii de gr u.

78. Dup unirea inimii cu n elegerea, prin har, mintea vede f r am gire n lumina duhovniceasc i se ntinde spre Bunul propriu dorit de ea, care este Dumnezeu. Ea se ridic atunci cu totul peste sim uri, adic se face din nou necolorat , f r calitate i nesupus nchipuirilor ce vin din cele supuse sim urilor⁸⁷⁰.

important a cuv ntului ? Cuv ntul rostit e introducere la Cuv ntul Persoan . Se poate vorbi p n se ajunge la experien a nemijlocit a persoanei, la comuniunea direct cu ea. Dar odat ajun i acolo trebuie s t cem. Trebuie s experiem cuv ntul persoan n plin tatea lui prin t cerea n care persoana noastr ntreag prinde, ca cuv nt atotcuprinz tor, persoana cealalt . Mulimea de cuvinte ne ine ntr o lume de coji f r via , ntr o aparent realitate. Realitatea esen ial e persoana. Dar n persoana noastr tr im numai chipul, chipul cel mai esen ial al realit ii plenare i ultime care e Persoana dumnezeiasc , mai bine zis comuniunea treimic de Persoane.

869. Dac mintea nu e nso it de inim , nu face experien a lui Dumnezeu ca Persoan , c ci mintea nclin mereu spre distingeri pentru a n elege, sau e dus de tendin a de a afla lucruri de sine st t toare, ca s le poat cuprinde deplin cu n elegerea. Dar inima m face s experiez c toate acestea s nt ni te realit i firave, inconsistente. Numai inima, ca cel mai total i mai intens organ al persoanei, experiaz Persoana lui Dumnezeu. i mintea numai prin inim vede lumina, sau experiaz iubirea Persoanei. Dar nt lnirea cu alt persoan , vine numai din voin a aceleia, adic prin harul ei.

870. Unirea min ii cu inima nseamn i ie irea ei din ngust rile ce le produc chipurile i nchipuirile celor sensibile, nseamn ridicarea ei peste determin rile ce i le dau sim urile lucrurilor. C ci n inim g se te

79. Mintea, c l uzit de har spre contemplare, se hr ne te cu adev rat pururea cu man duhovniceasc . C ci i mana sim it , pe care o m nca Israel, avea o putere vrednic de pre uit, ca una ce hr nea i ndulcea trupul; dar ce era ea, dup fiin , nu se tia. De aceea, se numea i man , cuv nt care arat firea ei necunoscut . C ci cuv ntul man nseamn : «Ce este aceasta ?» Pentru c iudeii, m nc nd ce vedeau i necunosc nd fiin a acestui lucru, se ntrebau nedumeri i : «Ce este aceasta ?». Tot a a i v z torul, ie ind din sine spre sine cu mintea, se ntreab ntotdeauna zic nd : ce este lucrul acesta, care vesele te c nd e privit i ngra mintea c nd e m ncat duhovnice te, dar care ntrece putin a de a l n elege n sine, deoarece e dumnezeiesc i mai presus de fire i hr ne te i adap mintea n chip minunat, dar scap oric rei n elegeri a min ii, nu numai fiindc e necuprins, dup fiin , ci i nesfr it i nehot rnicit ^{871 a}.

80. A zice i eu, cu tot dreptul, c trei s nt cele ce dau m rturie adev rului : zidirea, Scriptura i Duhul. C ci prin Scriptur i zidire, privite duhovnice te, se contempl adev rul cel Unul i simplu, ca i cel compus ce provine din El. Iar prin aceste trei m rturii, a jung nd mintea i oprindu se n cele dou adev ruri ^{871 b}, i a aflat, cu harul lui Hristos, calea. C ci prin adev rul cel simplu a aflat n l imea i ad ncimea g ndit cu

o deschidere spre nesfr itul iubirii i mintea c tig i ea aceast ne sfr ire, dar aduce din partea ei o con tiin a acestei nesfr iri.

871 a. Ca i mana care hr nea trupul n pustie, a a i Dumnezeu care hr ne te mintea, nu poate fi n eles n Sine. Mintea hr nindu se cu El, se ntreab ce este Acesta ? Ea are pornirea s ntrebe, c ci ie ind din sinea mp r it i nstr inat , iese spre sinea adev rat i prin ea n Dumnezeu, care e mai presus de n elegere.

871 b. Cele dou adev ruri s nt: adev rul simplu sau Unul, sau Dumnezeu ; i adev rul multiplu, compus, creat de primul.

mintea (inteligibil), ca i l rgimea nesfr it , care, pu
n nd o n stare de uimire, o face s pream reasc pe
Dumnezeu plin de fric . Iar prin cel compus a aflat,
pe lng cele pomenite, nc i pacea inimii, dragostea
i bucuria, ceea ce o face s c nte cu iubire, cople it
de mirare. Dar omul are trebuin de un lung r stimp
de vreme i de mult osteneal i r bdare, pentru ca,
lep dând n oarecare fel sim urile i sco nd cele supuse
sim urilor din minte, s se ridice la cele g ndite cu min-
tea (inteligibile), n urma c rora str luce te sufletului
vederea adev rului.

Nu am zis c adev rul are nevoie pentru aflarea lui
de unele ca acestea, cum s nt r stimpurile de vreme,
sau osteneala i r bdarea, pentru a fi cuprins, ci c o
mul are nevoie de ele. Aceasta, pentru c adev rul este
unul i simplu, m car c se arat contempla iei (vede-
rii) n chip ndoit, i numai c nu strig din toate p r-
ile, m rturisindu se pe sine celor ce voiesc s l vad .
Dar omul fiind compus i mpletit cu sim urile, ba i
supus prefacerilor i schimb rii, se abate uneori de la
sine i se face el nsu i protivnic sie i, f r s tie, vi-
clenindu se din pricina p rerii de sine i mboln vin-
du se de necredin . Iar prin acestea trei, adic prin
p rere de sine, prin viclenie i necredin , cade jalnic
din adev rul m rturisit de cele trei de mai nainte : de
Scriptur , de zidire i de Duhul. De aceea, pentru ca s
lepede cumplita p rere de sine i celelalte, are nevoie
de cele de care am vorbit nainte c are trebuin ⁸⁷².

872. Prin adev rul cel simplu, autorul n alege pe Dumnezeu n Sine ;
iar prin cel compus, crea ia. Prin aceasta putem n alege afirma ia c
primul adev r face mintea s pream reasc pe Dumnezeu cu fric ; iar
al doilea, cu iubire, datorit recuno tin ei pentru darul lumii f cut
omului de Dumnezeu. Dar adev rul cel compus mai poate nsemna i fap-
tul c noi nu cunoa tem pe Dumnezeu f r s ne cunoa tem i pe noi
n ine, f r s intre El n rela ie cu noi. In acest sens se poate n alege
expresia c adev rul n sine este simplu, dar n contempla ia noastr se

Aceasta, pentru ca mintea, smerindu se, s cread cu simplitate i astfel s cunoasc ndat limpede din Scriptur i din crea iune ntru Duhul, nu numai adev rul cel atotsimplu, ci i pe cel compus ce provine din el, ba nc i ceea ce o mpiedica de la vederea adev rului i o desp r ea de bucuria de a l avea.

Deci primul adev r este Unul i singur simplu prin fire. Dup el este cel compus ce provine din el pentru noi cei compu i⁸⁷³. Iar sfr itul ultim i cel mai bun al min ii noastre, spre care se str duie te toat vie uirea i nevoia a celor c l uzi i potrivit cu in ta Duhului, este ca mintea goal s vad i s se bucure de str lucirea izvor t din adev rul prim i unic i din cel compus ce provine din el n chip minunat. i lucrul acesta nu s ar putea mplini altfel, dec t prin smerenie i simplitate n credin , pe temeiul m rturiei Scripturii i a crea iunii ntru Duhul⁸⁷⁴.

arat ndoit. Dar cele dou adev ruri, fiind n leg tur , s nt n fond unul. i el ni se m rturise te din toate p r ile. De aceea el nu e greu de aflat. Pe de alt parte ns , ntrucât depinde de noi s l recunoa tem, deci ca s fie aflat, sau recunoscut, dac nu ne cunoa tem pe noi, nu l cunoa tem nici pe el. C ci noi facem parte din crea ie i numai mpreun cu ea ne afl m n leg tur cu Dumnezeu, deci numai cunosc ndu ne ca atare, il cunoa tem pe El.

873. Pentru noi cei compu i din suflet i trup, Dumnezeu cel simplu s a compus cu trupul.

874. Poate c autorul face o aluzie la 1 Ioan 5, 7—8 : «Trei s nt care m rturisesc n cer: Tat l, Cuvântul i Duhul. i ace ti trei una s nt. i trei s nt care m rturisesc pe p m nt: duhul, apa i s ngele». Dar autorul nostru pune n locul treimii din urm : crea iunea, Scriptura i Duhul. Oare nu s ar putea n elege prin ap crea iunea, prin sânge Scriptura, care m rturise te pe Hristos cel ntrupat ? In orice caz crea iunea, Scriptura i Duhul alc tuiesc i ele o unitate. C ci Scriptura nu poate fi desp r it de crea iune, despre care m rturise te c e de la Dumnezeu, i nici crea iunea de Scriptur in care i g se te n elesul i rostul. Iar amândou nu pot fi n elese i primite ca m rturii ale lui Dumnezeu, dec t n Duhul.

Iar cînd mintea va oglindi în cele trei puteri ale sale adevărul, din cele trei mîrturii arătate mai sus, nco voindu-se oarecum spre sine, se face cu mult mai smerit, mai simpl și credincioasă fără clintire. De aci urcă apoi cu pas vesel spre contemplarea (vederea) adevărului, de ale cărei raze se luminează mai limpede. Datorită acestora, întorcîndu-se iar în sine, pentru mîrirea slavei văzută de ea, coboară la o stare și mai smerită și mai simplă, și e copleșită de uimire, sub puterea credinței. Și așa, repetînd și strîbtînd mereu un fel de cerc dumnezeiesc, urcă prin credință, smerenie și simplitate la vederea adevărului; iar strălucirea adevărului o face să coboare la și mai mult smerenie și să se facă și mai simplă în credință⁸⁷⁵. Și nu se oprește de la străvîrirea acestui drum pînă «se mai spune astăzi» (Evr. 3, 13), contemplînd cu smerenie, cu simplitate și credință, prin mîrturia Scripturii și a zidirii, adevărul în Duh, și întorcîndu-se iar și de unde a pornit. În felul acesta, îndumnezeindu-se zi de zi prin har și fiind luminat de cele mai presus de minte și trăind o viață plină de toată bucuria în Hristos, Domnul nostru, omul gustă că în arvună, bucuria de bună ține venice viitoare.

81. Viața contemplativă se susține neîntrebit și nepătat prin acestea trei: prin credință, prin împărțirea vădită de Sfîntul Duh și prin înțelepciunea bunei

875. Prin smerenie urcă sufletul în lumina dumnezeiască, pentru că cel smerit, ne mai văzîndu-se pe sine, vede pe Dumnezeu. Dar lumina dumnezeiască face mintea să se smerească și mai mult, ca prin aceasta să vadă și mai mult lumină. O întoarcere continuă în cerc, dar într-un cerc tot mai înalt, într-o spirală. Smerenia e mereu mai adîncă și înălțarea mereu mai înaltă. Sau din înălțarea tot mai înaltă nu lipsește smerenia tot mai adîncă și din smerenia tot mai adîncă, înălțarea tot mai înaltă. Adîncul și înălțimea coincid tot mai mult, într-o interioritate tot mai esențială a existenței create, unită cu viața dumnezeiască.

tiin e^{876 a}. Cci contempla ia este, ca s spunem printr o defini ie, cuno tin a celor de n eles cu mintea n cele supuse sim urilor (a celor inteligibile n cele sensibile), iar uneori i a celor inteligibile (cunoscute cu mintea) simple, desp r ite de sim uri ; aceasta la cei nainta i. De aceea, e nevoie de credin^{876 b}. «Cci de nu ve i crede, zice, nu ve i n elege» (Is. 7, 9). De asemenea e nevoie de Duhul, pentru c «Duhul toate le cerceteaz , p n i ad ncurile lui Dumnezeu» (1 Cor. 2, 10). De aceea, a zis dumnezeiescul Iov : «Suflarea Atot iitoru lui este cea care m nva pe mine» (Iov 33, 4).

Lucrarea dumnezeiasc i vie a Duhului, aprinz nd v paie n inim , ca s zic a a, i nvior nd o n chip mai presus de lume, concentreaz i adun mintea la sine i o mpiedic de la orice mpr tiere, d ndu i, pe lng senin tate i mult mul umire i m ngiere, nc i dragoste dumnezeiasc , spre a vedea u or cele dumnezeie ti i a se nv rti n jurul lor i a i nf i a pe Dumnezeu ntr un fel nou, precum i a se bucura de El cu o iubire mare i anevoie de purtat i cu o veselie pe m sura ei⁸⁷⁷.

876 a. Avem aci o alt treime. Crea iunea i Scriptura s au concentrat n una : n tiin . Iar Duhul apare ramificat n dou : n mp rt irea de Sine i n credin a pe care o produce.

876 b. Contempla ia nu se opre te la cele supuse sim urilor, ci vede prin ele cele cunoscute cu mintea. Dar acestea pe de o parte se «v d», pe de alta nu se pip ie, nu se ating. De aceea e nevoie de credin pentru recunoa terea lor.

877. o descriere a modului cum lucreaz Duhul n om. El lucreaz n primul rnd n inim , cci inima e cel mai sim itor organ al omului. Lucrarea Duhului aprinde n aceasta dragostea lui Dumnezeu. Prin via a vibrant la care treze te astfel inima, lucrarea Duhului adun mintea i o une te cu inima, sau i cu ea ns i (cu lucrarea Duhului). Datorit atraciei exercitate de aceast via puternic a inimii, mintea nu se mai simte atras de lucrurile din afar , ci se umple i ea de o bucurie i de o dragoste de Dumnezeu, care, mpreun cu simplitatea sau cu nehot rnicia

Dar e nevoie i de n elepciune, cum am zis nainte. Pentru c « n elepciunea, zice Scriptura, lumineaz fa a omului» (Eccl. 8, 1). O lumineaz pentru c se mut u or de la sim uri la n elegere i de la cele supuse simurilor la vederile cele n elese i dumnezeie ti i vede prin descoperire n eleg toare cele negr ite. O lumineaz pentru c contempl i vede n chip unitar pe Dumnezeu cel mai presus de fiin i pentru c se ntip re te de El. «Fericit este omul, pe care l pov uie ti, Doamne, i prin legea Ta l nve i pe el» (Ps. 93, 12). C ci acesta este cu adev rat n elept, ajung nd prin pov uire la credin i nv nd din nv tura Duhului cele ascunse ale lui Dumnezeu. Mare lucru cu adev rat este omul n elept, care umbl prin credin n unirea i n p rt ia mai presus de fire cu Duhul.

i cu adev rat trei s nt cei ce nu pot fi apuca i i inu i, cum zice cineva: Dumnezeu, ngerul i b rbatul n elept⁸⁷⁸, care e un alt nger str in pe p m nt, un supraveghetor al firii v zute⁸⁷⁹ i un cunosc tor tainic al lucr rilor, sau dac ar vrea cineva s zic a a, al darurilor necreate dumnezeie ti ce izvor sc din Dumnezeu ; c ci el i nsu e te n tot felul, printr o vedere total , asemenea ngerilor, cuno tin a lui Dumnezeu.

pe care a c tigtat o prin ieirea din ngust rile chipurilor din afar , o fac s vad pe Dumnezeu ntr un fel nou, printr o sim ire proasp t i nemijlocit .

878. Dumnezeu, ngerul i omul n elept nu pot fi apuca i (). i inu i, c ci s nt liberi i nehot rnici i. Nu s nt ca obiectele, sau ca animalele. Numai omul p tima poate fi apucat i dus de belciugul patimii ca animalele, de c tre cei dibaci.

879. Omul e supraveghetor al firii v zute, sau v z tor con tient al ei (). Dac exist o lume v zut , e numai pentru c e omul ca subiect care s o poat vedea n chip con tient. Dar vederea ei este i n elegere. Aceasta nseamn c lumea e raional , e o es tur de ra iuni plasticizate pentru subiectul ra ional care e omul, ca acesta s i dea seama de Subiectul care a creat o pe m sura ra iunii omului i s poarte prin ea un dialog recunosc tor, un dialog al iubirii, cu El.

A a este, ca s spunem pe scurt, cel n elept n Duhul Sfnt prin credin , care, ca atare, e fericit.

De altfel, mi ajunge f r ndoial , cele ce mi le spune Sfntul Luca n Evanghelie — mie care socotesc c Domnul Iisus era liber de legea f pturilor — pentru a nf i a puterea i lauda n elepciunii i a harului. C ci acesta scrie c Iisus «sporea cu n elepciunea, cu vrsta i cu harul» (Luca 2, 52) i iar i c «cre tea i se nt rea n Duhul» (Luca 2, 40), fiind plin de n elepciune. Iar fiindc m am pornit s scriu i mai l murit despre cele dinainte, aduc i ceea ce zice n eleptul Solomon c tre Dumnezeu : «Cine a cercat urma celor din cer i sfatul T u cine l va cunoa te, de nu ai fi dat T u n elepciune i nu ai fi trimis pe Duhul T u cel Sfnt dintru cele nalte ? i a a s au ndreptat c r rile celor de pe p m nt i oamenii s au nv at cele pl cute ie i cu n elepciunea Ta s au m ntuit» (În . Sol. 9, 16—19). Vezi la ct putere ajunge n elepciunea mpreunat cu mp rt irea de Duhul ? i ct de departe de m n tuire sare cel ce n a dob ndit n elepciune i Duh de la Dumnezeu, nici nu e c l uzit de cel n elept i p rta de Duhul ?

Dac despre M ntuitorul, n care locuie te toat plin tatea dumnezeirii (Col. 1, 19), s au scris unele ca a cestea, nu e greu de a n elege de ct n elepciune mpreunat cu nr urirea Duhului are nevoie tot neamul oamenilor i de ct mil , putere i sporire s a nvrednicit de la iubitorul de suflet Dumnezeu, n eleptul n Duhul care cearc urmele celor din ceruri i p e te spre cuno tin a Celui Prea Înalt.

Deci dup ce am n irat at tea despre omul v z tor, se cuvine s ne ostenim i s vorbim i despre vedere n parte, pentru a hr ni cugetarea celui ce ascult cu toat inima. C ci Dumnezeu porunce te tuturor celor cuv nt tori s d ruiasc din prisosul lor i celor ce s nt

mai jos i s se mp rt easc cu evlavie de darurile duhovnice ti mai nalte ale ilumin rii dumnezeie ti spre a se apropia n Duh de comuniune i f r m ndrie de semenii lor i spre a le vorbi despre cele cunoscute cu mintea i despre Dumnezeu. În felul acesta nu numai c lumineaz cu t rie n biserica Dumnezeului celui viu nv tura cea dreapt i ner t cit , ci i fa a cuvioas i prea frumoas a dragostei, care e semnul nv cei-lor lui Hristos, str luce te ne nctat n inimile noastre, v rsat n noi prin Duhul Sfnt spre iubirea des v r it i simpl a lui Dumnezeu i a oamenilor. Numai astfel putem tr i pe p m nt o via cu chip ngeresc i cu a dev rat fericit i prea pl cut , ca unii ce s ntem lega i prin dragostea dumnezeiasc i ndumnezeitoare de n-doit natur ⁸⁸⁰, « n care at rn toat legea i Prooro-cii» (Matei 22, 40) i dec t care nu e nimic mai dulce sufletului, mai ales c nd ea i are izvor rea n chip ne-mijlocit din vederea i cunoa terea lui Dumnezeu i a celor dumnezeie ti, adic din harul lumin tor ⁸⁸¹.

Deci cel ce i stabile te ca scop s urce bine i fru-mos la Dumnezeu spre a se uni cu El i a se ndumne-zei prin El n chip des v r it, sau cu alte cuvinte spre a se m ntui, odat ce f r a se ndumnezei mintea, o mul nu se poate m ntui, cum spun cuv nt torii de Dum-nezeu, pe lng mplinirea poruncilor Domnului, c t e cu putin , se ndeletnice te i cu contemplarea cuvenit a f pturilor i a tuturor celor v zute, ca s nu i fie f p-tuirea oarb , adic desp r it de contemplare, nici con

880. «Dragostea noastr e de ndoit natur », ntruc t e i dumne-zeiasc , ca una ce e v rsat n noi de Duhul Sfnt, dar i omeneasc , ca una de care se aprinde i firea noastr omeneasc .

881. Dragostea izvor te din cunoa terea lui Dumnezeu, pentru c aceast cunoa tere e vederea fe ei Lui iubitoare i nu o specula ie despre El de la distan . Dragostea fa de tat l izvor te n copil din cunoa -terea, sau din vederea fe ei iubitoare a tat lui.

templarea fără suflet, adică fără faptuire⁸⁸². De aceea, el începe cu înălțarea raionii și a minții și cu sfânta tăinuire a Scripturii, adică cu o plecare bună, să privească cu bun scop și cu raionare la lumea celor supuse simurilor, ca la un semn arătat al Ziditorului, nesfârșit în putere și în înălțare. Așa se întâmplă, pe cât poate, cu cele nesfârșite în putere și cu toată felurimea lor⁸⁸³, și în desfășurare și hrănește mintea în chip ascuns din cele ascunse. Și cu năstirea vremii, ducând o viață liniștită și fără tulburare și cugetând numai la cele dumnezeiești, prin mijlocirea Scripturii și a lucrurilor văzute, și face drept înțelețenie să privească, pe cât e cu putință, zidirea duhovnicească în congluare cu Scriptura și chipurile (simboalele), în congluare cu adevărul, printr-o vedere mai unitară.

Întâmplându-se aceasta, mintea, cu ajutorul Duhului celui închinat și a lucrării Lui, este ridicată la vederea și tăinuirea sfântului adevăr, cum zice Marele Dionisie, adică la a doua sfântă treaptă a contemplației, ca să vorbim în general, la vederile și înțeleșurile dumnezeiești, adică la cele fără acoper minte și fără chipuri⁸⁸⁴.

Prin aceasta, mintea goală se apropie de cele inteligibile (de cele cunoscute prin cugetare) goale și, în

882. Expresia este o paralelă la expresia Sf. Iacob: «Credința fără fapte este moartă» (Iacob 2, 20). Contemplarea este slujba ochiului sufletesc al omului. Dar un om care vede fără dragoste, este un om rece, lipsit de suflet. De aceea el nu poate vedea realitatea deplină. Iar dragostea este rodul faptuirii. Deci fără faptuire nu se poate ajunge la vederea adevărată a lui Dumnezeu și a semenilor. Prin urmare nevoim a nu constăna într-o disprețuire a lumii, ci într-o înălțare a ei în Dumnezeu.

883. Prin lucrurile lumii se întâmplă să se întâlnească cu infinitele energii creatoare și proniatoare ale lui Dumnezeu.

884. Prima treaptă a contemplației sau a vederii sufletești în Duh constă în vederea celor dumnezeiești în chipurile lucrurilor. A doua constă în privirea celor dumnezeiești în ele înseși, fără acoper mintele și chipurile lucrurilor, întrucât acestea au fost copleșite de lucrarea mai puternică a Duhului Sfânt în minte.

letnicindu se c t mai mult cu ar t rile dumnezeie ti prin cur ia sa i prin ntinderea spre Dumnezeu, prime te n sine ca ntr o oglind str lucitoare, razele su prasc nteietoare ale Soarelui cunoscut cu mintea.

Hr nit pe drum prin har iar i de bunurile ce i se mp rt esc pe m sura ei⁸⁸⁵, p e te ca pe o a treia treapt , ridic ndu se i p trunz nd mai unitar i mai concentrat de la acele multe i fericite vederi i mp r t iri dumnezeie ti, sau de la multa lor felurime, la dragostea negrit a Unului neschimbat i ascuns⁸⁸⁶. C ci pe aceast treapt v z torul se preface sub lucrarea Duhului iluminator, care i aduce aminte i i ine n minte tot adev rul, cu toat sim irea n eleg toare, n foc i n dragoste ndumnezeitoare, nesf r it i din inim , pentru Dumnezeu. Iar aceasta este, tot dup Marele Dionisie, mp rt irea ndumnezeit i unitar de Unul nsu i, at t c t este cu putin .

Zbur nd, deci, mintea purt toare de Dumnezeu i plin de g ndirea la El pe aceste trepte ale mp rt irii de Unitatea ntreit ipostatic , ntr un chip de trei ori fericit⁸⁸⁷, i mp rt indu se n chip v dit i ar tat de

885. Hr nit , crescut , ngr at , sporit de darurile dumnezeie ti ce i se mp rt esc, mintea p e te mai sus, pe a treia treapt a vederii.

886. Se afirm mereu nt lnirea cu Persoana dumnezeiasc cea unitar i simpl , dincolo de manifest rile multiple ale ei. Aceasta e a treia i ultima treapt a contempla iei, sau a vederii. Ea e o nt lnire cu Dumnezeu n dragoste. C ci numai ntre persoan i persoan se aprinde dragostea adev rat . Dar persoana, oric t ar fi de v zut i oric t ne am nt lni cu ea, r m ne n altfel ascuns , ca centru al nesfâr itei ad ncimi a tuturor manifest rilor sale. Iar Persoana dumnezeiasc e neschimbat n dragostea ei, n calitatea ei de centru unic al manifest rilor, spre deosebire de manifest rile ei care se fac v zute i se schimb dup trebuin ele celui care are nevoie de ele.

887. Unul cu care se nt lne te mintea este ntreit n ipostasuri, deci supraplin de via a iubirii. Iubirea face unitatea Lui, dar i Treimea Lui.

un Unul viu, printr o nem rginit iubire; de aceea e un Unul ntreit n ipostasuri. Mintea imp rt indu se de El, se mp rt e te de aceast iubire unitar ntre cei Trei i simte de aceea o unic i totu i ntreit fericire.

be ia dumnezeiasc de nesuportat a celor trei centre ale dragostei nfl c rate ce le scoate din ele⁸⁸⁸ i v z n du se pe sine r nit de iubire i aprins n sim irea ei, se entuziasmeaz i iese cu adev rat din sine, p trun z nd cu fa a str lucitoare n tainele negr ite (apofatice) ale teologiei (ale cunoa terii de Dumnezeu). Iar acolo se osp teaz mbel ugat, prin mbr i ri nev zute, cu Cel ne nceput i nesfr it, necuprins i n ntregime net l- m cit i atotne n eles. Dar i nf i eaz totodat pe Dumnezeu ca pe un ocean nesfr it i nem rginit al fiin ei ce scap oric rui n eles legat de timp i de fire, dup teologul amintit⁸⁸⁹.

Aceasta este, cum mai zice Sf ntul Dionisie, osp ul privirii ce hr ne te n eleg tor i ndumnezeie te pe tot cel ce se nal spre El, ncep nd de la contemplarea i cunoa terea lucrurilor, cum zice acest sf nt nv tor, acolo unde l mure te sfintele simboale ale ierarhiei noastre. Dar i Marele Vasile zice : «Dup ce trece cineva prin contemplare dincolo de frumuse ea celor v

C ci se umple de iubire fireasc fa de Tat l, bucur ndu se de sim irea fireasc a Fiului fa de Tat l, dar i de unirea ntre cei Trei i ntre ea i Dumnezeu n Duhul Sf nt.

888. Cu toate c mintea se mp rt e te de cele trei centre supreme ale dragostei, ea nu poate suporta rev rsarea ntregimii sau a fiin ei lor n ea. Iar dragostea lor e «nebun », cum zice textul(μ), n sensul m rimii ei debordante. C ci numai aceast «nebun » d ruire de Sine, echivalent cu ie irea nfl c rat din Sine, a Celui ce e nesfr it, pentru bobul de nisip care e omul, explic ntruparea i r stignirea Fiului lui Dumnezeu pentru el.

889. Avem deci din nou o descriere entuziast a vederii lui Dumnezeu, n care autorul une te n mod original expunerea abstract a lui Dionisie Areopagitul cu sim irea nfl c rat a Sf. Simeon Noul Teolog. Prin aceasta el se apropie i de descrierile sentimentale ale misticii occidentale, dar p streaz i consisten a teologic a lui Dionisie Areopagitul, duc nd mai departe ncre tinarea unor teme neoplatonice prin accentuarea puternic a caracterului personal, sau mai bine zis tripersonal, deci iubitor, al Unului.

zute, n f i ndu se lui Dumnezeu nsu i, a c rui vedere nu se poate ar ta dec t inimilor curate, nainteaz la tainele mai nalte ale teologiei (ale cunoa terii lui Dumnezeu), put ndu se face v z tor ». i iar i, pomenind cuv ntul lui David, care a gr it n Duh : «Diminea a voi sta naintea Ta i m vei vedea» (Ps. 5, 3), zice: «C nd voi sta naintea Ta i prin contemplarea cu mintea a celor din jurul T u m voi apropia, atunci voi primi lucrarea v z toare prin luminarea cuno tin ei».

Asemenea lucruri se pot auzi deopotriv i de la Sf ntul Maxim, care arat c t sporire aduce contemplarea i cuno tin a lui Dumnezeu prin Scriptur i prin crea iune i c de aici vine luminarea cuno tin ei, prin care se produce fericita ndumnezeire. Desigur, acesta e un bun care i azi e rar i greu de aflat de isihasti (de cei ce se ocup cu lini tirea), din lipsa celui ce nva prin experien cu ajutorul harului, cum zice nv torul cel mai nalt al lini tii, Sf ntul Isaac Sirul, n cuv ntul n care ncepe s vorbeasc despre sim irea duhovniceasc i despre puterea v z toare⁸⁹⁰.

Zice, deci, Sf ntul Maxim : «Lumini ndumnezeitoare numim nv turile sfin ilor, ca unele ce s desc lumina cuno tin ei i ndumnezeiesc pe cei ce le ascult ». El congl sue te n chip v dit cu Sf ntul Dionisie care zice : «Toate celelalte lumini ndumnezeitoare, c te ni le a d ruit, urm nd cuvintelor (evangelice), predania ascuns a nv torilor no tri, le pred m i noi tainic altora». Iar n alt parte zice : «Cuno tin a dumnezeiasc pe cei ce i o nsu esc, pe c t e cu putin , i ridic dup puterile lor i i unific potrivit cu unitatea ei simpl ». i iar i : «Toat str lucirea de lumin , pornit din Tat l, venind la noi ca un dar bun, ne face s plutim ntins iar i n sus, ca o putere unificatoare i ne

890. Se pare c se refer la *Ep. IV*, ed. Nichifor Theotoke, Atena, 1895, unde e vorba i de cele trei trepte ale urcu ului (p. 384).

ntoarce spre unitatea și simplitatea îndumnezeitoare a Tatălui care ne adună. «Căci din El și spre El sînt toate» (Rom. 11, 36). Băgînd de seamă cum cel ce se face simplu, prin întoarcerea întinsă și în eleaptă spre Dumnezeu, sau prin lucrare dumnezeiască, atunci cînd ajunge să contemple pe Dumnezeu, nu lîndu-se fie de la lucruri, fie de la Sfînta Scriptură, fie de la orice fel de simboale dumnezeiești, se unește cu Dumnezeu și se îndumnezeiește, ba nu numai atît, ci se și numește de a dreptul Dumnezeu? «Căci toate, zice, căte s-au întors, dintre ființele în alegătoare și cuvîntătoare, cu toată puterea, spre unirea cu ascunzimea dumnezeiască începătoare, și se născ, pe cît le este îngăduit, spre razele dumnezeiești ale ei în chip nevădus, prin imitarea lui Dumnezeu, dacă se poate spune așa, se învrednicesc și de același nume cu Dumnezeu». De asemenea Marele Grigorie Teologul zice limpede despre om că este «animal cîrmuit aici de iconomia dumnezeiască spre a fi mutat în altă parte, iar sfîrșitul tainei este îndumnezeirea lui prin consimțirea cu Dumnezeu». Iar Sfîntul Maxim zice: «Chipul cugetat al dumnezeieții Scripturii prefăce pe cei cunoscători, prin înțelepciune, spre îndumnezeire, prin schimbarea la față a Cuvîntului în ei, încît oglindesc cu față descoperită slava Domnului» (2 Cor. 3, 18)⁸⁹¹. Această viață contemplativă are nevoie de cele trei lucruri de care am pomenit înainte: de credință, de împărtășirea Duhului și de înțelepciunea buneiațiunii în Hristos Iisus, Domnul nostru.

891. Omul se îndumnezeiește prin schimbarea la față a lui Hristos în el, adică prin îndumnezeirea firii omenești a lui Hristos, unită cu firea lui înțipărită în ea. Atunci oglindește pe față a lui descoperită strălucirea umanității transfigurate a lui Hristos, devenită strălucire a lui. Atunci omul s-a făcut transparent pentru Hristos cel schimbat la față, sau îndumnezeit în umanitatea lui.

82. Via a contemplativ (v z toare) n Duhul de via-
f c tor umple pe cel v z tor n chip tainic de multe
i minunate vederi cugetate cu mintea (inteligibile), pe
care nu le contempl n aceea i clip i deodat , ci cu
vremea i prin n elep ire ndelungat , dup o r nduiala
i n chip treptat. Acum l auzi pe cel cu o astfel de via
zic nd c vede din prisosin a lini tii i a dep rt rii de
toate, afar de Dumnezeu : «Deosebit s nt eu p n ce voi
trece» (Ps. 140, 11). Alt dat , c pentru ntoarcerea cu
cuno tin a spre f pturi: «C t s au m rit lucrurile Tale,
Doame, toate ntru n elepciunile ai f cut» (Ps. 103, 34);
sau : «Mireasma ve mintelor Tale, ca o mireasm de
c mpie bogat , pe care ai binecuv ntat o, Doamne»
(Fac. 27, 27). Uneori aceast via , f c ndu l s priveas-
c mai ntins i s urce sui uri cunoscute cu mintea (Ps.
83, 3), l nduplec s spun c tre Dumnezeu : «Umblu
pe urma miresmei mirurilor Tale» (C nt. C nt. 1, 4);
sau: «În l a Te voi, Dumnezeul meu, Împ ratul meu i
voi binecuv nta numele T u n veac i n veacul vea-
cului» (Ps. 144, 1) ; sau : «Mare este Domnul i l udat
foarte i m rirea Lui nu are margine» (Ps. 144, 3) ;
sau: «Minunat s a f cut cuno tin a Ta de c tre mine,
nt ritu s a, nu voi putea spre d nsa» (Ps. 138, 5). Iar n
alt loc: Prea nalt e ti Tu, Doamne, n veac i pome-
nirea Ta n neam i n neam» (Ps. 101, 12). În l atu Te ai
foarte peste to i dumnezeii. Adic preg te te spre
pream rirea lui Dumnezeu pe v z torii ce se nal spre
El, prin vederea mai presus de fire. Alte da i i aduce
la o v dit cunoa tere negrit (apofatic), f c ndu i s
strige: «Nu este asemenea ie ntre dumnezei, Doamne,
i nu este nimic ca lucrurile Tale» (Ps. 85, 8). i celor ce
privesc duhovnice te «muntele cuno tin ei» i «locul
cel sf nt al lui Dumnezeu», le arat unde urc i unde
se opresc «cei nevinova i cu m inile i cura i la inim »
(Ps. 23, 4). Dar nu numai at t, ci acestora le d s vad

i sui uri p n la ceruri i cobor uri p n n ad ncuri (abisuri), adic tainele nalte i ad nci. Uneori v z torul se opre te minun ndu se n preajma vederii fe ei Celui n Treime. Alteori z bove te n contemplarea lui Iisus i a economiei ntrup rii i n privirea uimit a tainelor mai presus de fire ce urmeaz din ea.

Iar dup toate aceste multe i fericite vederi, v z - torul ajuns luminat, e introdus, o, ce har, n chip minunat i n s nurile nse i ale lui Dumnezeu, unde i g - se te adev rata nctare de la toate i odihna negr it i desf tarea duhovniceasc i mai presus de fire (ca s nu zic be ie) de bun t ile lui Dumnezeu i extazul dumnezeiesc (ie irea dumnezeiasc din sine) n s nurile a celea mai mult dec t binecuv ntate, n a c ror mare a d ncime se ascund nenum rate taine dumnezeie ti, de care se apropie ndestul tor prin sim irea suprafiin ei lui Dumnezeu⁸⁹². Aceste s nuri le a primit i Avraam ca mo tenere de sus, c ci i Dumnezeu nsu i s a f cut parte a lui Avraam, dup cuv ntul : «Eu s nt Dumnezeul lui Avraam» (Fac. 26, 24). Deci, Dumnezeu, fiind n chip deosebit Dumnezeul lui Avraam, i s nurile lui Dumnezeu s nt s nuri ale lui Avraam (Luca 16, 22). Astfel, cine vrea s spun c via a v z toare n Duh ridic pe cineva n s nurile lui Dumnezeu, sau n s nurile lui Avraam, spune c l introduce n simplitatea deplin i ntr o bucurie mai mult dec t iubitoare, precum i c l ndumnezeie te, l face fericit i l a eaz ntru mul umire i desf tare negr it . Dar, aceasta numai dac

892. Termenul «suprafiin a» () lui Dumnezeu e folosit de Dionisie Areopagitul, pentru c «fiin a», zice ei, e un nume ce se d lui Dumnezeu prin asem narea cu fiin a celor create i deci ne ine lega i de g ndirea la aceasta. Aceast suprafiin a e dincolo de orice ie ire a lui Dumnezeu la noi; e cu totul ne n eleas . Totu i cel ce ajunge la privirea n ad ncul de taine ale lui Dumnezeu, «simte» acea suprafiin a; o simte ascuns sub acel ad nc de taine.

mintea lui s-a mprtiat de nelegciune i se strduie -
te ct mai mult s priveasc n sus, n Hristos Iisus,
Domnul nostru.

83. Dac at t zidirea ct i Scriptura s-au desfurat
prin cuvntul lui Dumnezeu i, privity duhovnice te, n-
t resc mintea i toate puterile ei spre vederea i n ele-
gerea lui Dumnezeu, odat ce inima e lucrat i mi cat
duhovnice te, prea nelept ne nva Proorocul David,
spun ndu ne ntr un loc : «Cu cuvntul Domnului se n-
t resc minile (pe care aci le numete ceruri) i cu Duhul
gurii Lui toat puterea lor» (Ps. 32,6) ; iar n altul : «Plin
e p mntul (cugetat cu mintea, sau inima noastr) de
mila Domnului» (Ps. 32, 5), adic de puterea, de lucrarea
i de mi carea bine simit i vdit , mi cat de Duhul.
Cci nainte de a simi mintea n inim lucrarea, puterea
i mi carea (Duhului), nu numai c nu va agonisi t rie
din cercetarea v z toare i duhovniceasc a zidirii i a
dumnezeie tii Scripturi i din aducerea ra iunilor din ele
la o singur ra iune, ci o va coplei i o fric mare, ca
nu cumva s se piard umpl ndu se de n lucriri⁸⁹³. De

893. Numai cluzit de Duhul lui Dumnezeu, unit cu Cuvntul, mintea
nu se umple de idei greite, sau de n lucriri cu privire la nlesul lor.
Cci Cuvntul lui Dumnezeu este totodat Ra iunea adevrat i suprem .
Cte erezii nu s-au nscut prin interpretarea subiectiv a Scripturii i cte
explic ri necretine nu s-au dat lumii ? Ca i Sf. Maxim Mrturisitorul,
autorul, scrierii de fa vede att n crea iune ct i n Scriptur ra iunile
i nlesurile aceluia i Cuvnt al lui Dumnezeu, sau ale aceleia i unice
i supreme Ra iuni. In lucrurile lumii i n faptele i nv turile Scrip-
turii ni se adreseaz cuvintele aceluia i unic Cuvnt personal; prin ra iu-
nile lor se vede aceea i unic Ra iune. Dar numai Duhul cel unit cu
Cuvntul ne ajut s vedem ra iunile zidirii i Scripturii ca ra iuni ale
aceluia i Cuvnt personal sau Ra iuni ipostatice; adic ra iunea noastr
personal , fcut dup chipul Ra iunii personale supreme, poate judeca
drept, n conformitate cu Ra iunea suprem , i poate sesiza lucrurile i
nv turile Scripturii ca cuvinte reale ale Cuvntului personal, numai
pentru c Duhul Sfnt, ca Duh personal, ntrete caracterul nostru per

aceea, de voim s ne ndeletnicim cu contemplarea lui Dumnezeu din Scriptur i zidire, spre a concentra n chip unitar multe ra iuni ale lucrurilor i multe vederi (ale Scripturii) ntr o singur ra iune i ntr un singur Duh i a avea o singur vedere unitar , simpl i fr chip n nehot rnicia, nesfr irea i ne ncep toria ce ni se deschid n ele, s c ut m nt i s afl m vistieria din untru inimii noastre⁸⁹⁴. i s rug m pe Dumnezeu cel sf nt s umple p m ntul nostru (l untric) de mila Lui. i atunci, cu toat puterea ce o vom avea, s d m libertate min ii noastre s zboare, cum s a zis, spre n elegerea unitar , simpl , fr chip, ve nic , nesfr it i nehot rnicit a lui Dumnezeu, ntr o vedere ajutat de Cuv ntul i de Duhul.

84. C nd omul va fi str b tut drumul virtu ilor n cuget smerit, cu r bdare, n dejde i credin i cu simiri drepte i simple, puterea i lucrarea de via f c toare i pururea izvor toare a Duhului Sf nt va veni n inim , lumin nd puterile suflete ti i mi c ndu le i n demn ndu le potrivit cu firea lor. Ea va atrage atunci mintea inut n lucrare la sine i se va uni cu ea degrab i n chip negrit, nc t mintea i harul vor fi cu adev rat i ne ndoielnice un duh. Atunci mintea ajutat de suflarea harului, vine de la sine la vedere, pun nd cap t n chip negrit umbl rilor i r t cirilor ei, prin lucrarea i lumina Sf ntului i de via f c torului Duh⁸⁹⁵.

sonal, nt rind n noi con tiin a c ne afl m, prin crea iune i Scriptur , ntr o rela ie cu Persoana suprem a Cuv ntului.

894. Vistieria din untru nostru s nt Duhul i Cuv ntul lui Dumnezeu, primi i la Botez (vezi Marcu Ascetul, Despre Botez, n *Filoc. rom.* I), dar pe ei i afl m prin mprosp tarea dialogului nostru cu Cuv ntul n Duhul, prin rug ciune.

895. A mai spus i mai nainte c lucrarea Duhului atrage mintea la sine. Acum adaug c lucrarea Duhului se va uni cu mintea at t de mult, nc t se vor face un duh, i c mintea ajutat de har vine de la sine la

Ea se mi c atunci n descoperirile tainelor dumnezeie ti cunoscute cu mintea (inteligibile) i ajunge s p trund n toat t cerea i lini tea, cu o privire proprie firii ei⁸⁹⁶, n cele negr ite i mai presus de fire.

i se ad nce te cu at t mai mult n privire i e luat n st p nire de Dumnezeu i se nal pe c t poate spre vederea lui Dumnezeu, cu tiin a despre cele dumnezeie ti adunat din sfinte citiri, cu c t prisose te n smerenie, n rug ciune, sub lucrarea lui Dumnezeu ntru Duhul Sfnt. Nu este atunci str in nici de lucrarea de teologhisire (de lucrarea de Dumnezeu cuv nt toare), ci ajunge numaidec t i la lucrarea aceasta i nu sufer s nu cuvnteze despre Dumnezeu (s nu teologhiseasc) i nc ne nctat. Dar f r darul ceresc pomenit i f r Duhul, care sufl v dit, printr o pururea mi care, n inim , toate c te le vede mintea s nt, vai, n lucirile ei⁸⁹⁷.

i toate c te le gr ie te despre Dumnezeu s nt cuvinte de

contemplare. «De la sine» nseamn c lucrarea harului care s a unit cu mintea, nu opre te mi carea spontan a min ii, ci o nt re te. Dar o nt re te spre vederea lui Dumnezeu. Spontaneitatea nt rit a min ii nseamn nt rirea caracterului personal al omului. Persoana omului se nt lne te n lucrarea sa, n care s a nt ip rit i pe care a nt rit o lucrarea Duhului, cu Duhul nsu i. Omul i nsu e te lucrarea Duhului, Duhul i face proprie lucrarea omului, nct lucreaz mpreun ca un fel de unitate bipersonal . Lucrarea e una, dar teandric , unitatea lucr toare e una, dar bipersonal . Fiecare persoan i lucrare e interpreta celeilalte. Prin persoana uman lucreaz Persoana Duhului, dar f r ca persoana uman s nceteze de a lucra. Dimpotriv , e f cut mai lucr toare, dar lucreaz lucr nd totodat Duhul prin ea, n lucrarea ei.

896. «o privire proprie ei», n sensul c se cere dup ea, nu n sensul c o poate s v r i cu puterile ei naturale.

897. Duhul garanteaz obiectivitatea vederii min ii, sau a n elegerii drepte a ra iunilor lumii i ale Scripturii i deci i dreapta teologhisire sau cuv ntare de Dumnezeu. C ci El ine mintea pe linia dreptei judec i, fiind unit cu Cuv ntul, sau cu Ra iunea suprem , i nt rind pe v z tor n calitatea lui adev rat de persoan .. Contemplarea se face n t cere. Dar dup aceea ceea ce e contemplat e comunicat altora prin teologhisire, sau cuv ntare de Dumnezeu.

arte ce se pierd n aer, netrezind cum trebuie sim irea sufletului⁸⁹⁸. C ci sim irea aceasta st atunci numai sub nr urirea cuvintelor ce vin din afar , din care se na te r t cirea cea mai cumplit privitoare la lucrurile cele cugetate cu mintea (inteligibile) ; i gr irea de Dumnezeu ns i e l turalnic , trec toare i rea. Ea nu st sub n- r urirea inimii lucrat de Duhul lumin tor, de la care vine adev rul unitar i neschimbat al celor cugetate cu mintea (inteligibile) i al gr irii de Dumnezeu (al teologiei adev rate). C ci n acela a c rui inim , ndeob te vorbind, nu se afl n chip v dit puterea de via f c - toare i lumin toare a Duhului i lucrarea pururea izvo- r toare sau inspiratoare, de voie te cineva s zic a a, sau curg toare, nu se afl unirea n eleg toare, ci mai degrab dezbinare⁸⁹⁹; nici putere i statornicie, ci mai degrab sl biciune i nestatornicie ; nici lumin i vedere a adev rului, ci mai degrab ntuneric i pl smuire de- art de n luciri, i peste tot cale nes buit i r t ci- toare.

Pentru c n trei planuri sau pe trei c i poate umbla, dup P rin i, mintea : pe calea firii, pe cea mai presus de fire i pe cea protivnic firii. C nd vede ceva cugetat cu mintea (inteligibil) ntr un lucru concret, vede dup fire, dar cu lucrarea mai presus de fire a Duhului ; c nd vede n ipostas, dar nu ntr un lucru concret, vede un drac sau un nger. Dac mintea s a unificat n parte i f clia Duhului lumineaz mai tare, vede n chip mai pre- sus de fire i, desigur, neam gitor. Iar c nd mintea, pri- vind cele ce se v d, se mparte i se ntunec i puterea

898. Numai cuvintele celui n a c rui inim sufl Duhul, s nt cu- vinte pline de via , de convingerea c prin ce spune prin ele se asigur via a; de aceea numai ele trezesc n auzitor puternic i durabil sim irea sufletului.

899. Cel n a c rui inim nu e Duhul, nu e unificat nici n el nsu i, ci dezbinat, sf iat. Duhul Sf nt unific , pentru c , fiind puternic i adu c nd cu Sine via nou , atrage toate puterile sufletului la Sine.

ei de via f c toare se stinge, atunci vede ceva protivnic firii i vederea aceea e am gitoare. De aceea, nu trebuie s ne ntindem cu mintea spre vederea duhovniceasc n ipostas, nici s credem n orice fel de vederi, p n ce inima nu e nr urit i mi cat de puterea Duhului Sfnt — potrivit cu cele zise nainte — dac vrem s avem minte s n toas i n eleapt .

85. Unii, lucr nd n elept, cearc s i t m duiasc fierbin eala patimilor cu roua cereasc a harului. Despre ace tia s a scris : «Roua cea de la Tine t m duire este nou » (Is. 26,19). Altora aceea i rou , unindu se cu un ajutor dumnezeiesc mai mare, li se preface n man , sau ntr un fel de pine, dac e primit cum se cuvine i cu vrednicie, cu fr ngerea inimii smerite i cu apa lacrimilor i cu focul cuno tin ei duhovnice ti. i a a li se face spre m ncare, dup chipul m nc rii ngere ti. Despre ace tia s a zis de multe ori cu bun temei : «P ine n gereasc a m ncat omul» (Ps. 77, 29). Dar s nt i unii a c ror fire, dup ce au naintat, li se face i li se arat , ntr un chip mai nalt, ea ns i man . Ace tia s nt cei despre care zic Evangheliile : «Ce este n scut din Duh, duh este» (Ioan 3, 6). Prima treapt este a n elep ilor ce se ndeletnicesc cu lini tirea (isiha ti). Cea de dup ea este a celor ce, pe lng cuno tin a dumnezeiasc , se i nevoiesc ntru t cere. Iar a treia (cea mai nalt) este a celor ce s au f cut cu totul simpli i s au preschimbat n Hristos Iisus, Domnul nostru⁹⁰⁰.

900. Despre cele trei trepte ale urcu ului s a vorbit i n cap. 81. Aci ele se descriu pu in diferit. Celor de pe prima treapt harul li se face rou t m duitoare a fierbin elii patimilor. Celor de pe a doua, mana care, ca m ncare, i ajut n cre terea duhovniceasc , prin cunoa terea ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor. Aceast treapt are dou etape. A doua etap a ei este contemplarea acestor ra iuni n t cere. Pe a treia treapt harul se une te deplin cu omul, nc t se face un duh cu el. Asimilarea omului cu harul a devenit complet . ceea ce s a spus i n cap. 84

86. Sc p nd mintea n chip n eleg tor (inteligibil), prin har, de faraon i din Egipt i din ostenele i ne- cazurile de acolo, adic din vie uirea trupeasc ce ridic valurile p tima e ale r ut ii amare i s rate, i ajun g nd n pustie, adic la o vie uire izb vit de egiptenii n ele i cu mintea (inteligibili) i, scurt vorbind, p ti- mind n chip n eleg tor (inteligibil) toate cele ce au venit atunci asupra evreilor n chip v zut, i izb vin du se de ele, m n nc printr o sim ire sigur a sufletului, o man n eleas cu mintea (inteligibil) al c rei chip l m nca atunci Israel n mod sim it. Iar dup nceputul (acestei vie uiri) se nt mpl c , a a cum poteau aceia c rnurile v zute, s pofteasc i ea, datorit amintirii, jertfele n elese cu mintea (inteligibile) ale egiptenilor ntr un chip primejdios i nu mai pu in gre it ⁹⁰¹. Aceas

i ce am ncercat s explic m la nota 895. Dar aci se precizeaz c omul devenit un duh cu harul, s a f cut cu totul simplu i s a preschim- bat n Hristos. Tot ce am spus la nota 895 despre lucrarea lui devenit lucrarea Duhului, sau despre lucrarea Duhului devenit lucrare a omului, se poate aplica la raportul omului cu Hristos. Acela poate spune: «Nu mai vie uiesc eu, ci Hristos vie uie te n mine» (Gal. 3, 20). Hristos e n eul omului, n mod lucr tor; omul e n Eul lui Hristos n mod lucr tor. S nt o unitate bipersonal . Starea de simplitate la care a ajuns omul nu nseamn numai eliberarea min ii lui de chipurile felurite ale lucrurilor, ci i umplerea ei ntreag de Hristos, nu numai ca g ndit de minte, ci i ca g nditor i lucr tor n ea, f r ca prin aceasta s se anuleze g n- direa omului prin mintea i lucrarea Sa, ci poten ndu se g ndirea i lu- crarea lui. C ci Hristos g nde te cu g ndirea min ii, f cut g ndirea Lui, i lucreaz cu lucrarea voinei ei omene ti, f cut lucrare a voinei ei Lui.

901. Dup ce mintea s a eliberat de patimile p c tuirii amare i s rate (p c tuirea aduce am r ciune i gustul p c tor pe de o parte pl cut, pe de alta nepl cut al s rii, spre deosebire de gustul delicat, sub- ire al vie uirii curate), mai e totu i urm rit de amintirea p catelor i se simte atras s le ncuviineze din nou, ca pe ni te jertfe aduse n mod spiritual zeilor demoni, asemenea celor ale egiptenilor. P rin ii i scriitorii bizantini nu foloseau pentru aceste experien e termenul spiri- tual, cum se folose te n Occident, pentru c ei puneau un mare accent pe «minte» i pe con inuturile ei naturale sau mai presus de fire, adic

ta o face s cunoasc o ntoarcere a lui Dumnezeu de la sine, p n ce prin rug ciunea c in ei l face pe Dumnezeu iar i milostiv.

i a a, dac se hr ne te cu mana n lini te, naint nd vremea i harul sporindu i nr urirea i puterea asupra ei, mintea i vede limpede, cum s ar spune, trupul cel cugetat cu mintea (inteligibil) pref cut n firea manei⁹⁰². O astfel de minte ce m n nc man are o cump n duhovniceasc i ni te talgere (Lev. 19,35), de care folosindu se la c nt rirea manei, nu adun mai mult dec t i este de trebuin pentru hran n fiecare zi, ca nu cumva, ntrec nd m sura, s se putrezeasc toat i s se piard , i deodat cu ea s se piard din lips de hran i mintea care nu ine m sura.

Iar mintea care m n nc man se cunoa te prin aceea c , nem nc nd nimic altceva, duce v dit o via mai frumoas dec t tot cel ce m n nc altceva, se n elege n chip n eleg tor (inteligibil). i aceasta, pentru c s a preschimbata ea oarecum, prin obi nuin a m nc rii, n calitatea manei, ca s zicem a a. Iar semnul acestui fapt este lipsa oric rei pofte de celelalte m nc ri, pe care le poftea nainte, precum i aceea c pretutinden i vrea s m n nce numai man i c s a f cut prunc i s a lipit de cinstirea lui Dumnezeu. De altfel, nu e de mirare c cineva se prefac n ceea ce m n nc ne ncetat i poart n sine vreme ndelungat .

Deci nici prefacerea min ii prin obi nuin n nsuirea manei nu este ceva nefiresc. C ci e foarte firesc ca o hran necontenit i neschimbat s prefac n sine pe cel ce l hr ne te. Astfel, mintea nu numai c dob n

pe «inteligibile», pentru c de fapt de la minte ncepe ispita i p catul, sau dep rtarea de ele.

902. «Trupul inteligibil», adic fiin a min ii, se prefac n firea manei sau n har. ceea ce s a spus i n cap. 84 i 85 i s a explicat la notele 895 i 900.

de te treapta de nger, ci se face i p rta de nfierea dumnezeiasc , mut ndu se cu dreptate de la slav duhovniceasc la alt slav i nu numai privind la Unul, ci ea ns i f c ndu se Unul i vie uind i mp rt indu se mai presus de lume de El. C ci, ca s zic a a, mp rt indu se de taine negr ite n chip dumnezeiesc i cu iubire de Dumnezeu ntru Duhul Sfnt, se face n chip des v r it ca cele v zute i pream rite, nc t se vede i pe sine, ca pref cut prin deprindere n nsu irea manei. Aceast treapt este cu mult mai nalt i mai cinstit dec t a celui ce se tie pe sine c m n nc man , dar nu s a preschimbat pe sine nsu i, prin deprindere, ntr o nsu ire a manei. Prima stare o p time te mintea la nceput, c nd se adun n ea ns i ntr o unitate g ndit cu mintea. Iar a doua este ar tarea l murit a unei uniri mai v dite, a descoperirii unor taine ale cunoa terii i a desfacerii des v r ite de toate i a n elegerii mai presus de simplitate.

87. Mintea este simpl prin fire, pentru c i Acela al c rui chip este, adic Dumnezeu, este simplu⁹⁰³. Iar fiind a a, i place s i lucreze n mod simplu⁹⁰⁴. C ci

903. Mintea e simpl prin fire. Numai alipirea ei de suprafa a lucrurilor m rginite, sau de suprafa a m rginit a lucrurilor, alipire contrar n zuin ei ei, o face felurit , adic o face s fie parcelat ntre chipurile care o ocup , sau s treac de la un chip m rginit la altul. Dealtfel ns i trebuin a sim it de minte de a face asocieri ntre lucruri, de a le explica pe unele prin altele, arat tendin a ei spre unitate, spre simplitate, spre dezm rginire. Mintea este simpl prin fire, deci nehot rnicit i capabil s cuprind toate, pentru c este chipul lui Dumnezeu, care e simplu prin excelen , ca nehot rnicit i atotcuprinz tor prin Sine. Despre simplitatea min ii i despre scufundarea ei n ad ncul luminii dumnezeie ti, sau ntunericului supraluminos al lui Dumnezeu a vorbit mai nainte cu preferin Sf. Simeon Noul Teolog (n *Capete* II, 14, 16, 17, 18, n *Filoc. rom.* VI).

904. Min ii i place s lucreze n mod simplu, adic s cuprind totul n chip nehot rnicit, s intre n rela ie cu Cel simplu, n care se cuprind toate n mod nediferen iat.

oricui îi place ceea ce îi se potrivește prin fire. Dar mintea se face îi felurit, însă nu din pricina sa, ci din pricina simurilor și a celor supuse simurilor, prin care îi vin în elegerile celor cunoscute cu mintea. Când însă îi așază rațiunea între ea însăși și între simuri și lucrurile supuse simurilor și aceasta cumpănește și judecă cu pricepere, fără să facă simurile mai tocite decât trebuie și fără să acopere sau să disprețuiască frumusețile celor supuse simurilor cu urzici, sau să le laude în chip josnic, și, deci, fără să pună autoritatea minții sub ascultarea acestora cu nepăsare, ci dând cu înțelepciune fiecăruia ce îi se cuvine, atunci mintea se face îndat unitară și simplă, restabilindu-se în firea ei⁹⁰⁵. După rătăcindu-se de cele împărite, ea începe iarăși să iubească pe cel Unul și simplu și să lucreze unitară și simplă. Îi iubindu-L pe Acela, Îl caută și căutându-L îi poartă zborul mai presus de tot ce este compus, până ce află pe Cel cu adevărat și propriu Unul și simplu, care este Dumnezeu. Iar ajuns aici, acum stă acoperit numai de aripile Lui, acum plutește în văzduh, desfătându-se cum se cuvine și se desfăștează mintea pătâtă și purtată de Dumnezeu.

88. Ceea a groasă, a eză de patimi pe puterea străvăzătoare a sufletului, îl face să vadă altele decât pe Cel ce este. Dar, când prin rugăciunea deasus, prin împlinirea poruncilor și prin înălțarea la vederea lui Dumnezeu, mintea năltură cu ajutorul harului de la sine ceea a groasă de care am pomenit, vede limpede că vede pe Dumnezeu⁹⁰⁶, neavând nevoie de nici un tîlmăci pentru

905. Se precizează aici că mintea este restabilită în simplitatea ei nehotărnicit nu prin disprețuirea lucrurilor sensibile, ci prin descoperirea frumuseții unitare din toate, prin depășirea a ceea ce le desparte.

906. «Vede că vede pe Dumnezeu». Conștient că vede pe Dumnezeu. Vederea pur și simplu o au și animalele. Dar omul este conștient

aceasta, cum n are cineva nevoie de nv tor ca s vad cu sim urile, de nu are ceva a ezat pe pupila ochiului, care o stinghere te. C ci, precum lucrurile supuse sim urilor s nt legate cu sim urile, c nd acestea s nt s n toase, a a cele cugetate cu mintea, s nt familiare n elegerilor cur ite de zgura patimilor, i precum prin perceperea cu sim urile se na te cunoa terea lucrurilor supuse sim urilor, a a din privirea n eleg toare se na te vederea celor cugetate cu mintea. Iar dup ea urmeaz contemplarea f r chip, nehot rnicit , ne nchipuit i simpl a lui Dumnezeu, care, in nd mintea n st p nirea ei, o face slobod de toate cele supuse sim urilor i cunoscute cu mintea (inteligibile), nchiz nd o n a d ncul nesf r itului, necuprinsului i nehot rnicitu lui⁹⁰⁷, cople it de uimire, cum nu se poate ar ta prin cuv nt.

89. O, St p ne, Cel ce e ti nceputul i atot iitorul tuturor celor v zute i g ndite ; Cel ce ai ca nceput lipsa de nceput, Necreatule ; ca hotar, nehot rnicia, Nesf r itule ; ca fire, ceea ce e mai presus de fire, Necuprinsule ; ca fiin , ceea ce e mai presus de fiin , Nef cutule ; ca chip, lipsa de chip, Nev zutule ; i proprie, venicia, Nestric ciosule ; ca nf i are, lipsa de nf i are, Cel ce e ti f r urm⁹⁰⁸ ; ca loc, ceea ce nu se

c vede. Ins Dumnezeu nu poate fi v zut dec t n mod con tient. El treze te i nt re te con tiin a omului c se afl n fa a Lui. A a cum Dumnezeu, nef c nd pe om ca obiect, l face prin libertatea Sa liber, a a l face prin con tiin a Sa, con tient.

907. «Închiderea» min ii n ad ncul infinitului, e un termen impropriu, folosit de nevoie n lipsa altuia mai bun. In infinitate i nehot rnicie mintea se afl la larg. Dar ea e totu i nchis n ad ncul acestora, nc t nu mai poate ie i, nu mai simte pl cerea s ias n ngustime. nchis cineva n libertatea de afar , ntruc t nu mai poate «ie i» din ea, n temni a ngust .

908. Cel ce n are nici o nf i are, nu las nici o urm , cu ajutorul creia s ar putea spune unde a fost, sau unde este.

poate nconjura, Ne nconjuratule; ca cuprindere, ceea ce e necuprins, Necuprinsule, Necercetatule; ca cunoa-tere i vedere, necunoscutul i nev zutul, Neapropiatule i Ne n elesule; ca cuv nt, ceea ce nu se poate povesti, Nepovestitule⁹⁰⁹; ca t lm cire, ceea ce nu se poate t l- m ci, Negr itule; ca n elegere, ne n elegerea, Ne n e-lesule; i peste tot ca afirmare, negarea cea mai presus de toate, Cel ce e ti mai presus de Dumnezeu⁹¹⁰. Întreg e ti minune, lini te, curaj, dragoste, dulcea, mul u- mire i siguran n toate, lips de griji i bucurii, Tu care e ti singura slav, mp r ie, n elepciune i putere ipostasiat⁹¹¹. De aceea, pricinuie ti r pirea din toate cele v zute i oprirea de la toate cele g ndite n chip ne- gr it⁹¹². De aceea, n Tine, Dumnezeule negr it, este

909. Dumnezeu e Cuv nt ce nu se poate spune deplin n cuvinte, cum, p str nd propor iile, i persoana omeneasc e cuv nt ce nu se poate ex- prima exact, fapt care ne sile te s folosim cuvinte f r sfr it pentru a o descrie, dar totdeauna insuficient. Dumnezeu e Cuv ntul personal cu v nt tor, care se reveleaz pe Sine prin cuvinte, dar nu se poate epuiza n manifest rile i cuvintele Sale inteligibile, chiar dac s ar folosi de ele la infinit, a a cum e cazul, p str nd propor iile, i cu persoana omeneasc.

910. «Mai presus de Dumnezeu (&)». Termenul e luat iar i de la Dionisie Areopagitul, pentru a ar ta c Dumnezeu e mai presus de ceea ce socotim i numim noi Dumnezeu. De altfel toate numele ce le d m lui Dumnezeu, trebuie, pe de alt parte, negate, ntruc t Dumnezeu e mai presus de ceea ce exprim ele n mod obi nuit, prin mprumutare de la creaturi; sau trebuie pus naintea lor cuv ntul «supra» sau «mai presus». C ci lui Dumnezu nu I se neag bun tatea, infinitatea, fiin a, pentru c ar fi lipsit de ele, ci pentru c le are ntr un mod nu numai poten at, ci transcendent modului n care le au f pturile.

911. Toate nsu irile lui Dumnezeu s nt ipostasiate, sau i au supor- tul ntr un ipostas, ntr un subiect suprem, n Persoan. Nimic din cele g ndite nu exist n sine, ci n ipostas. Numai ipostasul e real prin sine. nsu irile i lucr rile i au realitatea numai n ipostas.

912. In Persoana sau n comuniunea personal suprem e singura odihn a g ndirii, pentru c singur ea mul ume te g ndirea i o face s g seasc n ea infinitatea g ndit de ea. Mintea nu e mul umit n gn- direa ei cu nimic ce nu e persoan, pentru c nimic nu este explicabil

odihna minunat a celor ce privesc prin mp rt irea de Duhul Sf nt.

90. «Dumnezeirea, minun ndu ne, e prin aceasta i mai mult dorit . i fiind dorit , cur e te», zice Grigorie Teologul⁹¹³. «Iar cur ind pe cei ce o doresc, i ndumnezeie te. Iar cu cei ajun i astfel, vorbe te cum ar vorbi cu casnicii S i». Dar nu numai Dumnezeu face a a, ci i cei cur i i astfel se ntre in cu cele dumnezeie ti i cu Dumnezeu, n Duh i adev r, cum s ar ntre ine cu cele familiare lor. De aceea, i Teologul continu : «C ci Dumnezeu se une te cu dumnezei i se face cunoscut lor». Vezi minunea unirii ? C ci zice : «Dumnezeu se une te cu dumnezei». De fapt, dac unirea se nf ptuie te ntre cei ce simt la fel, e v dit c i sim mintele i bucuriile lor s nt acelea i. De aceea, mai zice i c «se face cunoscut lor». C ci cei ndumnezei i i ajun i dumnezei prin har, tr iesc cu cele dumnezeie ti i cu Dumnezeu ca cu cele familiare, i le cunosc pe acelea, a a cum contempl Dumnezeu, ntr un chip asem n tor, pe cei ajun i n chipul dumnezeiesc i dumnezei, i vorbe te i se une te cu ei, potrivit celor spuse. De aceea, adaug marele Grigorie, nu f r rost, ci spre tire : « i at ta e cunoscut Dumnezeu de cei cura i i de ace ti dumnezei, c t i cunoa te, n chip asem n tor, Cel ce e prin fire Dumnezeu, pe dumnezeii prin lucrare»⁹¹⁴.

dec t din persoan . Dar n persoan subiectul omenesc afl nu numai odihna g ndirii, n acela i timp mereu hr nit de ea, ci i odihna setei de iubire, mereu satisf cut de ea.

913. Pe cei ce Il doresc, i cur e te de alipirea la cele inferioare, pentru c i atrage spre El i i ine alipi i la El.

914. At ta Il cunosc pe Dumnezeu cei ajun i dumnezei prin har, c t i cunoa te Dumnezeu pe ei. C ci Dumnezeu at ta se s l luie te cu puterea Lui n ei, c t i cunoa te; deci at ta i mputernice te n cunoa terea Lui de c tre El, c t se s l luie te El n ei, prin faptul c i cunoa te.

i po i s i n chipui c t, dac judeci cum se cuvine. Mult s nt ferici i cei ce se nal , precum se cuvine, spre vederile contempla iilor lui Dumnezeu, cu toat puterea sufletului i cu pricepere duhovniceasc . C ci i vezi cov r i i de necuprinsul lui Dumnezeu, din pricina ne ncep toriei, a nep trunderii, a nehot rniciei, a ve niciei i a nesfr irii din jurul Lui, uimi i cu totul de minunea lui Dumnezeu mai presus de orice minune. Din pricina aceasta sufletul lor r m ne lipit cu dragostea «dup Dumnezeu» (Ps. 62, 9) i s nt cuprin i de un dor de nesuportat de a contempla fa a dumnezeiasc i frumuse ea ei pream rit , topindu se de fericirea p timirii ei. i a a se cur i se ndumnezeiesc sub lucrarea dumnezeiasc i se fac n chipul lui Dumnezeu i dumnezei i se unesc ntru cuno tin cu Dumnezeu.

Iar Dumnezeu, f c ndu Se cunoscut celor ndumnezei i din prisosin , n urma darului mai presus de fire i al ndumnezeirii lor i al unirii dumnezeie ti, r pe te n chip minunat cu frumuse ea Lui mai presus de frumuse e, toat sim irea n eleg toare i toat dorin a lor, nc t i ine fermeca i n jurul S u, ca pe ni te al i ngeri, care cnt ntr o pornire nere inut , a a cum se cuvine : «Dumnezeu a stat n adunarea dumnezeilor i n mijloc va alege pe dumnezei» (Ps. 81, 1) ; i : «Dumnezeul dumnezeilor, Domnul a gr it i a chemat p m ntul (adic pe p m nteni), de la r s riturile soarelui p n la apusuri» (Ps. 49, 1) ; i «C peteniile popoarelor s au adunat la un loc cu Dumnezeul lui Avraam» (Ps. 46, 9); i au stat mprejurul lui Dumnezeu cum stau «Serafimii mprejurul Lui» (Is. 6, 2), primind ilumin rile

Ei l cunosc pe Dumnezeu ca oameni, dar n m sura n care particip la El. Nu dep esc n cunoa terea lor calitatea lor de participan i la Dumnezeu, pentru c nici Dumnezeu nu i cunoa te altfel dec t n calitatea lor de participan i la El. Dar cine poate n elega totu i n l imea gradului s u de participant la Dumnezeu, deci m rimea cunoa terii lui de c tre Dumnezeu i a cunoa terii lui Dumnezeu de c tre el ?

dumnezeie ti ale tainelor mai presus de lume i in n du se nedesf cu i de Dumnezeu Cel ce e mai presus de toate n chip nesf r it. Dac , deci, cei cura i cu inima s nt ferici i, dup spusa Domnului, fiindc «vor vedea pe Dumnezeu» (Matei 5, 8), cum nu vor fi ferici i v z torii, care se cur esc prin uimirea ce i cuprinde din cunoa terea lui Dumnezeu, n l ndu se prin sporire la treapta lui Dumnezeu ? Drept aceea, cei ce doresc fericirea, trebuie s p timeasc ndumnezeirea i s stea astfel nemi ca i ca ni te Heruvimi n jurul lui Dumnezeu, s se in cu toat s rguin a de contempla ie, de tiin i de f ptuire, n Hristos Iisus, Domnul nostru.

91. A vrea s Te v d c t mai bine i apoi s Te pream resc, F c torule de via , via a celor ce Te v d pe Tine, Doamne Dumnezeul meu. Dar voind, nu tiu cum s gr iesc n chip vrednic de Tine ; cu adev rat nu pricep i m ncurc. O, c t de propriu Te are mintea, St p ne, F c torule, Atot n elepte. Numai v z ndu te pe Tine, se bucur de pace i de odihna proprie ei. C ci Te dore te prin fire, tocmai ntruc t e minte i caut s se izb veasc de mpr tierea n cele de afar i v zute, ca, lini tit din partea lor, s cugete la ea ns i i mai ales s n eleag i s p trund cu agerime natural cele mai nalte i prin des v r ita ei lips de materie, s se lipeasc de cele mai tari. Prin ra iunea fireasc , ea tinde de la sine spre ceea ce e a ezat mai presus de toate i e mai sus de tot ce e supus sim urilor.

Deci e v dit c , ajutat cum se cuvine de nr urirea Duhului Sf nt, ar tat n credin , n l ndu se, sau mai bine zis atras fiind, ntruc t e minte, de c tre cele g n dite (inteligibile) din jurul T u, ca de ni te rudenii, dore te mult s Te vad , cu toat r vna sufletului. C ci ea p time te aceste lucruri minunate i fericite potrivit cu firea ei. Fiindc , prin firea ei, ca una ce e n eleg

toare, e mai năripat și mai iute ca toate făpturile, iar cele gândite (inteligibile) sînt în chip firesc dorite de ea ; ea are nevoie să le cugete și să le aleagă , cum au nevoie vieuitoarele mbrăcate în simuri de cele supuse simurilor, ca să le mînnice. Căci pentru minte a cugeta și a alege e același lucru ca pentru vieuitoarele mbrăcate în simuri a mîna cele supuse simurilor. Căci precum mintea trăiește propriu zis, crește, se bucură și se desfată prin alegere, așa vieuitoarele mbrăcate în simuri au acestea prin mîncare. Iar acestea le plătește mintea prin aceea că lucrează , ceea ce înseamnă în chip covîrșitor că alege; și aceasta se întimplă mai ales atunci cînd, prin bună-tatea Tată duhovnicească , a ajuns în chip negrit în Tine, dorința ei unindu-se cu farmecul slavei Tale. Căci acela care are o dorință după ceva, ce va gusta cînd se va împărtăși de ceea ce îl atrage, mai ales dacă aceea e așa cum e tu Tu și dacă prin orînduirea Tată dorința lui se îndreaptă spre ceva așa de mare cum e tu Tu ? Căci Tu, Împărăteasă atotînceleptă, atotputernică, preabună, Doamnă, zidind mintea ca o ființă în alegătoare, ai făcut o deosebire ca să se veselească cu prisosință de cele ale Tale, potrivit cu firea ei, și să se împărtășească în chip negrit și cu adîncă uimire de dragostea Tată dumnezeiască și să Te iubească cu o plăcere nebună și cu un entuziasm beat.

Deci mintea, fiind zidită iubitoare la culme de frumusețe și de bună-tate și fiind prin fire iubitoare de acestea, are prin pronia dumnezeiască dorința de a alege pururea cele nalte și de a pofți pe cele ce îi stau în fața ei de a se bucura de mai înainte de cele mai bune. Iar odată cu aceasta Tu și Te arăți în chip preaîncelept ca atare și Ți-o răpești, făcînd să fie atrasă de dragostea vederii Tale și să iasă din toate cu întreaga simire a sufletului, pentru a rămîne numai cu Tine. Căci nu Te arăți numai felurit, Tu cel preadulce, nici numai sim

plu, nici numai cuprins, nici numai necuprins, nici numai nfrico tor, nici numai blnd, ci acum a a, acum altfel ca, n felul acesta, mi carea i schimbarea min ii, trec nd de aici acolo, s nu aib nici o pricin de a se abate spre vreun lucru din cele ce snt n afar de Tine, pentru varietate, chipurile, sau pentru simplitate, pentru dorin a dup ceea ce e necuprins, sau dup ceea ce poate fi cuprins, pentru a g si ceva nfrico tor, sau ceva blnd ⁹¹⁵.

In general, Tu, fiind binele i frumosul cel Unul n chip cuprinz tor i ncep tura mai presus de bine i de frumos, care d gustarea tuturor bun t ilor i frumuse ilor, mintea nu poate contempla, petrece i nu se poate desfta n chip deplin felurit dec t n Tine. C ci Tu ai n Tine nsu i toate, n calitate de cauz , i Te afli mai presus de toate, ca Ziditorul lor de nesfr ite ori nesfr it mai presus de frumuse e. Astfel, fiind Unul dup fiin , Dumnezeuule, Te faci v zut felurit dup lucr ri, pentru mul imea lor, i mare pentru m rimea lor.

Deci, chiar dac Te la i cuprins de unii, le apari iar i atotluminat i covr itor. C ci, fiind dup fiin cu totul necuprins, nu e ti cuprins deplin nici dup lucrare i putere. Pentru c cine a aflat m sura puterii Tale ? Iar n elepciunea Ta cine a cunoscut o ? i oceanul bun t ii Tale cine l a cercat ? i peste tot cine a pri ceput p n la cap t ceva din ale Tale ? M car c , pe de alt parte, dup toate acestea Te la i n alt chip cuprins.

De fapt, mintea ncep nd contemplarea de la cele n-elese (inteligibile) din lucrurile v zute, urc pe urm

915. De i e simplu n Sine, dar Dumnezeu se arat min ii ca felurit, pentru c aceasta este, nainte de a ajunge la El, iubitoare de felurime. Prin cele felurite ns Dumnezeu o conduce spre El ca Unul. Dar n El ca Unul le g se te pe toate.

la cele ce sînt una şi necuprinse în jurul T u, Mîntuitorule. Atras apoi de farmecul dulce şi deplin a ceea ce cuprinde şi mînat de iubirea ei de frumoasă şi de bine, se grăbeşte cu toată sîrguină şi revine te să urce pe cît se poate dincolo şi de aceasta. Dar fiindcă nu izbuteşte să ajungă mai departe, cugetînd prin asemănare la ceea ce şi scapă fără doar şi poate, că la ceva ce e mai presus de toate, e cuprins de o mare dragoste şi se mbat nebuneşte de Tine şi doruri arzătoare şi se aprind în suflet, făcînd din ceea ce cuprinde din Tine o materie care întreine focul dragostei dumnezeieşti pentru ceea ce nu cuprinde şi din nepricepere merinde pentru o mai mare dragoste⁹¹⁶.

Căci, ceea ce se poate cuprinde din jurul T u, Atotîncelept, nu o farmecă mai mult decît o aprinde ceea ce scapă în elegerii şi e neajuns cunoaşterii. Căci aceasta susţine uimirea şi ndeamnă la o dorire deosebită. Aputea aduga că aceea ndeamnă şi la o căutare nu a ceea ce e tu după fiinţă, căci aceasta nu este nimănui în nici un fel cu putinţă de aflat, ci a necuprinsului puterii şi lucrării fiinţiale şi ndeobşte contemplate şi teologhisite în jurul T u, care sînt, cum s-a spus, nesfîrşite din pricina mîrimii şi nepărţunse din pricina mulţimii lor. Căci în acestea, care sînt în jurul T u, măcar că nu se poate ajunge la marginea lor, deoarece sînt nesfîrşite, dar celui ce se apropie prin curăţenie de Tine şi îi pironeste privirea la frumoasă Ta, şi este cu putinţă să ajungă la vederi mai limpezi şi mai luminoase şi să se îndumnezeiască pe mîsură lor. De aceea, şi aprinzi cu raza dragostei mintea care stăruie lângă Tine cît este cu

916. Dragostea este rană pentru că face fiinţa să sufere de dorinţa de a se întîmîda prin întîlnirea cu Cel iubit, prin împlinirea voinţei Lui. Şi este în acelaşi timp foc, pentru că şi focul se vrea potolit prin această întîlnire. Dragostea este rană produsă de foc, sau însuşi de foc, pentru că este însuşi de temperatura care şi caută potolirea.

putin , lumin nd o tot mai mult i mai mult i intro
duc nd o n nep trunse i tainice vederi mai presus de
ceruri. O, Monad (Unitate) preal udat i Treime prea
nchinat , ad nc nep truns de putere i n elepciune !
Cum din aceast dragoste, ca de la un loc de plecare
n zbor, ca de la o linie de pornire, introduci n atot
dumnezeiescul ntuneric din preajma Ta mintea care
s a cur it cum se cuvine, mut nd o de la slav la sla-
v , chiar dac petrece adeseori n untru ntunericului
mai presus de lumin ?⁹¹⁷. Eu nu tiu, cum tii Tu : o
introduci n ntunericul n care a fost introdus Moise,
sau este acela chipul acesteia, sau aceasta al aceuia ?
Dar c aceasta este un ntuneric cugetat cu mintea (in-
teligibil)⁹¹⁸ i c n el se s v r esc n chip dumnezeiesc,
mai presus de fire i negrit, n ascunsul tainic al sufle-
tului, tainele unirii i ale dragostei duhovnice ti, o tiu
foarte limpede cei c l uzi i de tor a Duhului lumin tor.

92. Cine, v z ndu te pe Tine, Doamne, Treime Sf n-
ta, nu se bucur de Cel ce este Împ ratul i St p nul
ne nctat i D t torul a tot binele i fericitul izvor al
lor ? i cine s ar putea bucura cu o bucurie adev rat
nainte de a vedea st p nirea Ta atot iitoare ? Desigur
c nimeni n nici un fel. De aceea, cu adev rat ferici i
s nt cei cura i cu inima, c aceia Te vor vedea cu ochiul
sufletului pe Tine cel ce le e ti cea mai aleas bucurie
duhovniceasc . Ei se bucur cu veselie i mul umire
mult i se umplu de dragoste cople itoare, chiar dac
lupt adeseori cu str mtor ri trupe ti i p timesc sub
n v lirile dr ce ti. C ci lumina duhovniceasc a frumu

917. Sf. Simeon Noul Teolog spune n *Capete* II, 18 : «Mintea pururea
mi c toare ajunge nemi cat c nd e acoperit sub ntunericul i lumina
dumnezeiasc ». Termenul « ntunericul supraluminos » am v zut c e de
la Dionisie Areopagitul.

918. Un ntuneric g ndit, nu sensibil; un ntuneric tr it de minte ca
atare, nu de sim uri.

se ii fe ei Tale, Doamne, e de nesfr ite ori nesfr it deasupra oric rei apropierei a ntrist rii lume ti de cel ce e luminat prin har. De aceea, le umbli nainte ntreg ca o dulcea ; ntreg le e ti poft , dorin sfnt i dragoste negr it . De aceea, pe cei ce Te v d pe Tine, prin oarecare n elegere, i r ne ti cu s ge ile mai presus de fire i de nesuportat ale dragostei Tale. i, de aceea, alearg « n urma Ta dup mireasma mirurilor Tale » (C nt. C nt. 2, 5 ; 1, 4), cu o ncordare puternic i ne-ostenit , sufletele celor c rora Te faci v zut, Dumnezeu negr it, i ncearc n tot chipul s Te atrag n ele nse i, biruite i topite n chip minunat de dorul T u. De aceea Te au f r uitare n minte, at rn nd de frumuse ea Ta cea mai presus de fire. Mai bine zis, st p ne ti ne nctat i duhovnice te inimile lor, ziua i noaptea, i somnul s a dep rtat de la pleoapele lor; i dulcea a Chiar dormind ele, « inima lor vegheaz » (C nt. C nt. 5, 2) veselindu se, cum zice Proorocul, « n a ter nuturile lor » (Ps. 149, 5) ; i privesc i s nt deopotriv st p nite i nu tiu ce s se fac ; nu pricep i i ies din ele, din pricina str lucirii negr ite a fe ei Tale, din pricina m rimii slavei sfin eniei Tale, din pricina sui urilor Tale ce se or nduiesc n ele nse i i a descoperirilor Tale tainice, din pricina darurilor Tale ascunse, negr ite, atotfrumoase i atotbune ce s nt n jurul T u, P rinte... Sprijine te, Doamne, pe cei ce locuiesc ntru dreptate, mpreun cu fa a Ta (Ps. 139, 14).

A celui dintru Sfini Printelui nostru SIMEON NOUL TEOLOG

Metoda sfintei rugaciuni si ateniuni⁹¹⁹

Trei sunt felurile rugaciunii si ale luarii aminte prin care sufletul sau se nalasa, sau se coboara. Se nalta dacelntrebuin eaz la timp potrivit, sau se coboara dacelntrebuin eaz fara socoteala, la vreme nepotrivita. Iar trezvia si rugaciunea sunt legate intre ele ca sufletul si trupul: lipsind una, nu poate sta nici cealalta. Unirea lor se face in acest chip: intri, trezvia se opune pe catului, ca un strajutor si nainte mergtor; in urma ei, rugaciunea desfiineaza si terge ndat gandurile rele, impiedicate de strajutor, luarea aminte neputand face singur acest lucru⁹²⁰. Acestea sunt deci poarta vietii si a morii: luarea aminte si rugaciunea. De o curim prin trezvie, ne mbuntim; iar de o ntinm prin lipsa de paza, ne nrim.

919. Am tradus o dupa textul original, tiparit de J. Hausherr S. J., in: «Orientalia Christiana», nr. 36, iunie—iulie, 1937, p. 150—175: «La methode d'omision hesychaste», si nu dupa textul neogrec din *Filocalia greaca*, care prelungea uneori textul original prin multe explicatii. Totusi uneori ne am folosit in traducere de explicatiile textului neogrec.

920. Cuvintele: luare aminte, trezvie, paza, strajuire au acelaasi neses. Deci luarea aminte sau trezvia se unea te cu rugaciunea, in sensul ca prima premerge celei din urma. Ea opre te gandurile rele si pune stpnire pe cugetare, dar de abia rugaciunea le desfiineaza propriu zis.

Fiindc am spus deci c luarea aminte i rug ciunea s nt de trei feluri, trebuie s nf i m nsu irea fiec - ruia din ele, ca cel ce vrea s dob ndeasc via a i s i o des vâreasc , s aleag din aceste trei feluri care se deosebesc ntre ele, pe cel mai bun, ca nu cumva, i n nd din ne tiin pe cel mai r u, s fie scos de la ceea ce e mai bun.

Despre primul fel de rug ciune

Însu irile primului fel de rug ciune s nt acestea : C nd cineva face aceast rug ciune, i ridic m inile i ochii mpreun cu mintea la cer, iar mintea alc tuie te n elesuri dumnezeie ti i i nchipuie te frumuse i cere ti, ierarhii de ngeri i corturi de ale drep ilor i, simplu vorbind, toate c te le a auzit din Scripturi le adun n vremea rug ciunii n minte ; el i st rne te astfel sufletul la dragostea dumnezeiasc , privind la cer, ba uneori v rs nd i lacrimi din ochi. F c nd a a, se umfl dulce n inim i se m ndre te i socote te c ceea ce i se nt mpl este o m ng iere dumnezeiasc . Drept aceea, se roag s petreac pururea ntr o astfel de ndeletnicire.

Dar acestea s nt semne ale am girii. C ci binele nu e bine c nd nu se face bine. Unul ca acesta, chiar de se ded unei vie i de cea mai deplin lini te, e cu neputin s nu i ias din min i. Iar dac nu cade ntr o astfel de patim , totu i nu poate ajunge la dob ndirea virtu ilor i la nep timire. Prin acest fel de luare aminte s au am git cei ce v d lumini n chip sim it i miros bune miresme i aud glasuri i alte multe de acestea. Unii din ei au c zut cu totul n st p nirea dracilor, fiind purta i din loc n loc i din ar n ar . Al ii, necunosc nd pe cel ce se preface n nger al luminii i de aceea pri

mindu l, au fost am gi i de el i au r mas ne ndrepta i p n la sfr it, neprimind nici un sfat de la oameni. Unii i au pus m inile asupra lor n i i, i s au f cut sinuci-ga i, fiind sco i din min i de n el torul. Iar al ii s au aruncat n pr p stii. În sfr it al ii s au sp nzurat. i cine ar putea spune toate felurile am girii diavolului ?

Din toate cele spuse, cel n elept poate cunoa te care este c tigul n scut din cea dint i luare aminte. Iar dac cineva nu cade n acestea, pentru c tr ie te n via a de ob te (acestea li se nt mpl deci pustnicilor), totu i r m ne toat via a f r nici o sporire din ea⁹²¹.

Despre al doilea fel de rug ciune

Al doilea fel de rug ciune se face a a : Mintea se re-trage din cele supuse sim urilor, i p ze te sim urile de cele din afar , i i adun toate g ndurile, ca s nu um-ble dup lucrurile de arte; apoi aci face cercetarea g ndurilor, aci ia aminte la cererile ce le roste te cu gura c tre Dumnezeu, sau aci atrage la sine g ndurile

921. Aceast prim luare aminte merit acest nume ntruc t e i o concentrare la Dumnezeu. Dar ea este insuficient , ntruc t i nchipuie cele cere ti dup asem narea celor p m ânte ti. Ea le pune celor nchipuie contururi limitative. Nu e vorba s nu se g ndeasc cel ce se roag , la Hristos pe cruce, ci s nu i nchipuie pe Hristos c i se arat acum n acela i mod nepnevmatizat ca pe cruce. Mintea trebuie s aib mereu un con inut. In via a p m ânteasc dac nu se g nde te la Dumnezeu cel nem rginit, trece de la g nduri limitate, la alte g nduri limitate, pentru c are trebuin de lucrurile pe care le reprezint . Dar n viaa viitoare nu va mai avea lips de aceste lucruri. Acolo va putea s fie umplut numai de Dumnezeu. Dar dac nu s a obi nuit aici s g ndeasc pe ne sfr itul Dumnezeu, prin pomenirea tot mai deas a numelui lui Iisus, va fi golit de orice con inut. Iar aceasta nseamn o neputin de a sc pa de cea mai groaznic plictiseal . Orice clip va fi ca o eternitate extrem de chinuitoare. i va ti c nu va sc pa nicic nd de acest gol, ca s poat g ndi la ceva.

robite (de diavol), aci, cuprins ea ns i de patim , n-
cepe s revin la sine cu silire. Dar unuia ce se lupt
a a, i este cu neputin s c tige pacea, sau s pri-
measc cununa biruin ei (2 Tim. 4, 8). C ci unul ca
acesta se aseam n omului ce se lupt noaptea, care
aude glasurile vr jma ilor i prime te loviturile lor, dar
nu poate vedea curat cine s nt, sau de unde au venit,
sau cum i pentru ce se bat, dat fiind ntunericul din
mintea sa, care i pricinuie te acest neajuns. Cel ce se
lupt a a, nu va sc pa de a fi zdrobit de c tre du manii
inteligibili (g ndi i cu mintea) ; el va suporta osteneala,
dar de r splat va fi p gubit. C ci furat de slava de-
art , el se f le te c e cu luare aminte. i st p nit i
batjocorit de ea, va dispre ul pe alii, c nu s nt cu
luare aminte i se va m ndri fa de ei i se va da drept
p stor al oilor, asem n ndu se orbului care vrea s c -
l uzeasc pe orb (Matei 15, 18).

Acestea s nt nsu irile rug ciunii celei de a doua. Din
ele, cel ce se sile te poate s cunoasc neajunsul ei.
Aceast a doua rug ciune e mai bun dec t cea dint i,
precum o noapte cu luna plin e mai bun dec t o noap-
te f r stele i f r lumin ⁹²².

Despre al treilea fel de rug ciune

Vom ncepe s vorbim i despre a treia rug ciune.
Ea e un lucru str in (minunat) i greu de t lm cit. Iar
pentru cei ce n o cunosc, nu numai greu de n eles, ci
i aproape de necrezut. un lucru care nu se nt lne te
la mul i. C ci socotesc c acest bun a fugit azi de la noi

922. Acesta nu mai r m ne alipit de chipurile celor din afar , pe care
le urc la cer, dar r m ne ntr o lupt l untric cu g ndurile. El nu c tig
lupta, nu dobânde te pacea de g nduri, pentru c lupt singur, pentru c
nu are ascultarea de altul priceput n aceast lupt .

mpreună cu ascultarea. Pentru că ascultarea este aceea care, dezlipindu-l pe cel ce o iubește de veacul rău de acum și desfăcându-l de patimi și de griji, îl face statornic și neobosit în urmărirea căii acesteia, mai ales dacă a găsit și un povăuitor neamgitor. Căci ce lucruri vremelnice ar mai putea atrage mintea aceluia care a murit, prin ascultare, oricrei împietiri fașă de lume și de trup? Sau ce grijă ar mai putea stăpâni pe acela care a dat în seama lui Dumnezeu și a pîrintelui său duhovnicesc toată grija sufletului și a trupului și nu mai trăiește singur, nici nu mai așteaptă o zi a plăcerilor sale? De aceea, ispitele puterilor răzvrătite, care trag mintea ca niște funii în nenumărate curse de gînduri, se rup în omul, ajuns liber, luptînd cu putere și prinzînd gîndurile vrjmașilor, le alungă cu mîiestrie înalță rugăciuni din inimă curată. Aceasta este începutul adevăratei vieții cu lucrurile. Cei care nu încep astfel, se vor zdrobi în deșert.

Iar începutul rugăciunii a treia nu se face cu întinderea minilor și cu adunarea gîndurilor și cu chemarea ajutorului din cer. Căci acestea sînt, precum am spus, însușirile primei rugăciuni. Dar nu începe nici de la al doilea fel, în care mintea își aminte la simțurile din afară, iar pe dușmanii din untru nu îi observă. Fiindcă, unul ca acesta, cum am spus, e lovit, dar nu lovește, e rănit, dar nu rănește, e dus în robie fără să se poată apăra de cei care îl robesc. Neconținut vrjmașii îl lovesc din spate, dar mai ales din față și îl fac iubitor de slavă de artă și plin de părerea de sine.

Deci tu, de voie îți să începi această lucrare în scîtoare de lumină și plină de farmec, fă începutul de aici: după ascultarea cu de-am-nuntul, pe care am zugrăvit-o mai înainte, trebuie să le faci toate cu conștiință. Căci

f r ascultare, nu exist nici con tiin curat ⁹²³. Iar con tiin a aceasta trebuie s o p ze ti nt i fa de Dumnezeu, apoi fa de p rintele t u duhovnicesc i n al treilea r nd fa de oameni i de lucruri ⁹²⁴. Fa de Dumnezeu trebuie s i p ze ti con tiin a curat , ca toate c te le tii c nu slujesc Lui, s nu le faci ; fa de P rintele t u, ca s le faci toate c te i le spune potrivit scopului ce l urm re te, nead ug nd i net ind nimic; fa de oameni trebuie s i p ze ti con tiin a, ca cele ce tu le ur ti, altuia s nu le faci ; iar fa de lucruri trebuie s te fere ti de trecerea m surii n tot ce faci: n m ncare, n b utur i n mbr c minte. Simplu gr ind, toate s le faci ca n fa a lui Dumnezeu, ca s nu fii muștrăat n vreo privin de con tiin .

i acum, dup ce am limpezit i l murit adev rata luare aminte, vom vorbi, dac voie ti, i despre nsu irile ei. Luarea aminte i rug ciunea adev rat i ne nel toare const n aceea, ca mintea s p zeasc inima n vremea rug ciunii i s se ntoarc ne nctat n untru ei i din acel ad nc s i nal e cererile c tre Domnul, n felul acesta, gust nd mintea «c bun e Domnul» (Ps. 35, 9), nu mai vrea s ias din loca ul inimii. C ci zice i ea cu Apostolul : «Bine este nou s fim aici» (Matei 17, 3). i cercet nd tot timpul locurile acelea, alung cu lovituri aspre g ndurile sem nate de vr jma i. Celor ce nu cunosc acest fel de vie uire, li se pare foarte aspru i greu. i de fapt lucrul este n bu itor i obositor nu numai pentru cei necerca i, ci i pentru cei ce au agonisit cercare adev rat , dar n au gustat i n au

923. Neascult nd de un pov uitor iscusit, nu i dai seama de marginile puterilor tale, te suprapre uie ti, n are cine te face atent la sc deri i gre eli ale tale.

924. Aceast con tiin e un fel de sim al r spunderii fa de oameni i chiar fa de lucruri i de mprejur rile ce i s nt date, dar mai ales fa de ntrebuin area lor. Iar temeiul acestei r spunderi st n r spunderea fa de Dumnezeu.

făcut să treacă plăcerea ei în adâncul inimii⁹²⁵. Însă cei ce au gustat plăcerea ei și au făcut să treacă dulceața ei în adâncul inimii⁹²⁶, pot striga împreună cu Pavel: «Cine ne va desprinde pe noi de dragostea lui Hristos?» și celelalte (Rom. 8, 35).

Căci Sfinții noștri Prinși, auzind pe Domnul zicând: «Din inimă ies gândurile rele, uciderile, preacurviile, furturile, mârțuriile mincioase, și ele sunt cele ce spurcă pe om» (Matei 15, 19-20), îndemnând de a curați partea din untru a paharului, ca și partea din afară să se facă curată (Matei 23, 26), lăsând orice altă lucrare a virtuților, și au îndreptat toată nevoia spre această pază a inimii, bine știind că odată cu ea dobândesc toate celelalte virtuți fără greutate, iar fără de ea nu poate stăruia nici o virtute⁹²⁷. Pe aceasta unii dintre

925. N-au năpădit adânc în inima lor plăcerea rugăciunii și obișnuința ei. Numai atunci ea se lucrează de la sine, fără oboseală.

926. «Grădinița, sau prăpastia inimii» (farynx) este adâncul sau abisul fără fund al inimii.

927. Luarea aminte este o trezvie a omului la sine însuși. Dacă aceasta este permanent, se evită toate păcatele și omul face numai binele de toate felurile, adică se deprinde cu toate felurile de bine și acestea sunt virtuțile, în fond acesta al treilea fel al luării aminte și al rugăciunii constă în căutarea sinei proprii și a înținerii prin ea cu Dumnezeu și în stăruirea în ele. Înținerea cu Dumnezeu prin conștiința de sine, iar această înținere este dialog cu Dumnezeu în rugăciune, dialog ce se petrece în acest abis (grădiniță) nesfârșit al sinei, sau al inimii. Numai în indefinitul nostru descoperit și trăit în mod conștient ne înținem în mod conștient cu infinitul dumnezeiesc, trăim conștiința prezenței Lui. Numai în abisul subiectului nostru, trăit conștient, ne putem înțeli cu abisul Subiectului dumnezeiesc, sau cu trăirea conștientă a Lui, într-o acută responsabilitate. Propriu zis abisul subiectului nostru se actualizează în înținerea cu abisul Subiectului dumnezeiesc, care ne cheamă la răspundere, sau la conștiința de noi înșine. Dar abisul nostru, sau conștiința de noi înșine se poate închide prin faptul că mintea se strânge după forma lucrurilor marginite. Căci atunci dispare și conștiința prezenței lui Dumnezeu cel nesfârșit. Mintea noastră are tendința de a se întinde () spre nesfârșitul, ca să se odihnească în el. Dar iese din finit propriu zis în inima care se umple de conștiința prezenței lui Dumnezeu. Autorul «Metodei» cere

Prin ei au numit o «lini te a inimii», alii «luare a minte», alii «paz a inimii», unii «trezvie» i «mpotrivire n cuvnt» (fa de vrjma ul), alii «cercetarea gndurilor i paza minii». Dar toi ndeob te i au lucrat p mntul inimii lor i prin aceasta au ajuns s se hrneasc cu mana dumnezeiasc . Despre ea zice Ecclesiastul: «Vesele te te, tinere, ntru tinere ea ta i umbl n cile inimii tale fr pat i scoate nt r tarea de la inima ta» (Eccl. 11, 9); sau: «Dac duhul st p nitorului se ridic mpotriva ta, s nu i la i locul t u» (Eccl. 10,4). Zicnd «loc», a voit s arate inima, precum zice i Domnul : «Din inim ies gndurile rele» (Matei 15, 19). i iar i: «Nu v mpr tia i cu gndurile» (Luca 12, 29); sau : «Strâmt este poarta i ngust calea ce duce la via » (Matei 7, 14); i «Ferici i cei s raci cu duhul» (Matei 5, 3), adic cei ce n au n ei nici un gnd al veacului acesta. Iar Apostolul Petru zice : «Fi i treji i privegheti, c protivnicul vostru, diavolul, umbl r cnind ca un leu, c utnd pe cineva s nghit » (1 Petru 5, 8). Pavel, la rndul s u, scrie foarte limpede c tre Efeseni, despre paza inimii : «Nu ne este lupta mpotriva s ngelui i a trupului» (Efes. 6, 12). Iar c te au scris dumnezeietii no tri Prin ei n scrierile lor despre paza inimii, e cunoscut celor ce le cerceteaz pe acestea cu osrdie.

Înainte de toate ns trebuie s i c tigi trei lucruri i a a s porne ti spre inta c utat : lipsa de griji n privin a lucrurilor ne ndrept ite i ndrept ite, adic moartea fa de toate ; con tiin a curat , p zindu te ne

s nu se r m n la lucrarea virtu ilor, fr vederea infinitului dumnezeiesc, sau fr con tiin a prezen ei lui, ci s se vad acest infinit i apoi virtu ile vor veni de la sine, din alipirea la Dumnezeu. Atunci virtu ile nu mai s nt agonisite cu greutate i nu se mai pierd cu u urin , ci se nasc cu u urin i devin statornice, c ci s nt iradierii ale acestei con tiin e a nt lnirii cu infinitul lui Dumnezeu, devenit iubire a noastr . Fr ea, care e n fond esen a lu rii aminte, nu se pot deprinde virtu ile. Impr tierile aduc i gre elile.

os ndit de con tiin a proprie ; i ne mp timirea, nel s ndu te atras de nimic din ce i al veacului acesta, sau al trupului.

Apoi ez nd ntr o chilie lini tit i ntr un col re- tras, ia aminte s faci ceea ce i spun : nchide u a i ridic i mintea de la tot ce e de ert sau vremelnic. A poi ntoarce i partea de jos a obrazului t u, sau barba ta spre pieptul t u, ca s iei aminte, cu mintea ta i cu ochii t i sensibili la tine nsu i. i ine pu in i res- pirarea ta, ca s ii i mintea i s afli locul unde este inima ta i acolo s fie n ntregime i mintea ta⁹²⁸. La nceput vei afla un ntuneric i o grosime de nestr b - tut. Dar st ruind i f c nd acest lucru ziua i noaptea, vei afla, o, minune, o bucurie nesf r it . C ci ndat ce afl mintea locul inimii, vede ceea ce nu crede. Vede v zduhul ce se afl n mijlocul inimii i se vede pe sine n ntregime luminoas i plin de puterea de deose- bire. i de aci nainte, ndat ce mije te un g nd, nc nainte de a se alc tui i de a lua chip l izgone te cu

928. Aceasta e versiunea neogreac a acestui pasagiu. Pasagiul din textul paleogrec, care nu credem c a fost normativ, ci a fost poate inven ia r uvoitoare a vreunui adversar al isihasmului (vezi *Introducerea la Nichitor din singur tate*, voi. VII n *Filoc. rom.*) sun astfel: «Apoi spri jine te i barba ta de pieptul t u i mi c ochiul t u sensibil mpreun cu mintea spre mijlocul p ntecelui sau spre buric. Comprim i inspira ia aerului prin n ri, ca s nu respiri u or i cerceteaz cu g ndul n untru m runtaielor tale locul inimii, unde s nt s l luite toate puterile sufle- tului» Aceast recomandare n a putut fi urmat , dat fiind contrazicerea din ea. C ci cum ar putea fi c utat locul inimii cu o minte ndreptat spre buric ? Logic e numai versiunea neogreac . Poate aceasta a avut la baz un text paleogrec care nu s a p strat n multe exemplare, fiind compromis prin am nuntul cu buricul din altele. In orice caz textul neogrec e n- treg un text oarecum explicativ al textului paleogrec. Acesta e explicat de cei ce au practicat aceast «Metod ». De aceea avem tot dreptul s credem c a a a fost n eleas i practicat «Metoda» i n privin a locu- lui spre care trebuie s se concentreze privirea i mintea celui ce prac- tica aceast rug ciune.

chemarea lui Iisus Hristos i l face s se mistuie⁹²⁹. De acum mintea, n ciuda ei pe draci, ridic mpotriva lor m nia cea dup fire i i love te, izgonind pe ace ti vr j-ma i cunoscui cu mintea (inteligibili spirituali). Celelalte le vei nv a, cu ajutorul lui Dumnezeu, prin p-zirea min ii, in nd pe Iisus n inim . C ci ezi, zice, n chilia ta i aceasta te va nv a pe tine toate.

Întrebare: Pentru ce primul i al doilea fel de luare aminte nu pot des vr i pe c lug ri?

R spuns: Pentru c nu le ntrebui m dup ordinea lor. Ioan Sc rarul le aseam n pe acestea cu o scar , zic nd : «Unii mic oreaz patimile ; al ii c nt i pe trec cea mai mare parte n aceasta ; al ii iar i st ruiesc n rug ciunea min ii; i n sfr it, al ii i a intesc privirea n adânc. Dup chipul st rii, zice, trebuie f cut lucrul»⁹³⁰. Deci cei ce vor s p easc pe scar , nu calc de sus n jos, ci de jos n sus i nt i pun piciorul pe prima treapt , apoi pe cea de dup ea i a a mai departe pe toate. A a se poate ridica cineva de la p m nt i n l a la cer. Dac vrem deci s ajungem la b rbatul des vr-it al plin t ii lui Hristos, s ncepem s urc m scara de la hrana v rstelor copil re ti, ca p ind treptat s a jungem i la m surile b rbatului i b tr nilor. Deci cea dint i v rst a vie ii c lug re ti st n a mic ora patimile. Acesta este lucrul ncep torilor⁹³¹.

929. vorba de un «v zduh» cunoscut cu mintea (inteligibil), sau spiritual. deschiderea inimii n largul infinit ii dumnezeie ti. In acest deschidere n largul infinit ii dumnezeie ti, sau a con tiin ei de prezen a lui Dumnezeu, totul devine luminos pentru minte. Toate g ndurile referitoare la lucrurile vremelnice i pierd importan a lor i puterea de atrac ie. Hristos chemat ne nctat e suveran n acest «v zduh».

930. P.G. 88, 1105 C.

931. Deci nu trebuie s se nceap rug ciunea ne nctat a lui Iisus nainte de lucrarea cur irii de patimi.

A doua treaptă este schimbarea de vîrstă, care face pe cineva din băiețan, tânăr duhovnicesc, este stăruință în cântare. Cîci, după potolirea și micșinarea patimilor, cântarea se face dulce limbii și este luată în seamă de Dumnezeu, dat fiind că nu este cu puțină cântă Domnului în pămînt străin (Ps. 136, 5), adică într-o inimă pătimă.

A treia treaptă este schimbarea de vîrstă, care face dintr-un tânăr un bărbat duhovnicesc, este stăruință în rugăciune. Ea este a celor născuți. Iar rugăciunea se deosebește de cântare că bărbatul desvîrșit de tînărul băiețanul, că treptele deosebite pe scara pe care pășim.

La acestea se adaugă a patra treaptă este schimbarea de vîrstă duhovnicească. Ea este a bătrînului și celui albit la păr și constă în a întîrea neabătută a privirii, care este proprie celor desvîrșiți. Aici calea s-a isprăvit și scara a luat sfîrșit.

Deci acestea fiind astfel ordonate și hotărîte de Duhul, nu este cu puțin copilului să se facă bărbat și să urce la starea bătrînului albit altfel decît începînd de la prima treaptă, precum am zis, că pășind bine prin cele patru trepte să se nălească la desvîrșire.

Iar începutul născuții spre lumină pentru cel ce vrea să se renască duhovnicește este micșinarea patimilor, sau păzirea inimii. Cîci altfel este cu neputință să se micșoreze patimile. În al doilea rînd vine stăruirea în cântare. Cîci patimile fiind domolite și micșinate prin împotrivirea inimii față de ele, dorința împăcării cu Dumnezeu aprinde mintea. Astfel mintea întărită izgonite prin loviturile trezviei gândurile ce suflă la suprafața inimii. Și iarăși se dăruiește lucrării amintite și rugăciunii celei de a doua. În această vreme se dezvăluie întărirea duhurilor și suflările patimilor tulbură adîncul fîrfund (abisul) al inimii. Dar prin chemarea Domnului Iisus Hristos se mistuie și se topesc de acolo căcarea. Însă ele tot nu se liniștesc, ci, scoase de acolo, aprind prin simțuri suprafața minții. De aici mintea le

scoate repede și nădat simte pacea⁹³². Dar să scape cu totul și să nu mai trebuiască să lupte, este cu neputință. Căci acest lucru e propriu numai celui ce a ajuns la bărbatul desvârșit, care s-a retras cu totul din lume și stă ruie neîncetat în paza inimii. De la acestea cel ce ia aminte se năla treptat la înălțarea pământului alb, sau la treapta vederii, lucru care e propriu celor desvârșiți.

Deci cel ce împlinește acestea la vreme potrivit și cu bună înțelegere, poate, după alungarea patimilor din inimă, să stă ruie în căutare și să se apere și de gândurile trezite prin simțuri și de tulburarea de la suprafața minții; de asemenea poate să caute cu ochiul trupesc și cu cel al minții — pentru că și de acesta e nevoie — la cer și să facă o rugăciune curată într-un tot adevărat⁹³³. Dar aceasta numai din când în când și câte puțin, din pricina vrăjmașilor ce întind curse în văzduh.

Căci numai aceasta se cere de la noi, ca să fie inima noastră curată prin supraveghere. Fiindcă «de e rău

932. Mintea încălzită de dorul lui Dumnezeu, nu mai acordă atenție gândurilor străine de El. Inima nu se mai îngustează prin plăcerea pentru lucrurile mărginite la care se referă aceste gânduri, ci se încălzește de dragostea lui Dumnezeu cel nesfârșit și în cântăcuire cu foc. Dar încă n-a ajuns la vederea lui Dumnezeu cel infinit, la liniștea conștiinței prezenței Lui. Patima mărginește vederea în adâncimea frământărilor Lui. Căldura cântărilor poate dezvălui în ea patimile care acoperă abisul inimii în care se vede nesfârșirea dumnezeiască. Ele mai încearcă prin simțuri să tulbure mintea. Dar nu mai pot tulbura adâncul ei, ci numai suprafața ei și pentru scurt timp. Dar chemarea numelui lui Iisus îndreaptă vederea. Căci prin umanitatea lui Iisus se poate privi în infinitatea dumnezeirii Lui.

933. După ce a ajuns câte puțin la nepăsare și prin aceasta la obișnuința privirii în adâncul frământărilor inimii și prin ea în abisul dumnezeiesc, poate să se ocupe și cu căutarea și poate căuta și la înălțările lucrurilor, căci nu mai este ispitit de ele la răminerea la ele, ca la singura realitate, deci la păcat. Dar a începe cu ele, înainte de dobândirea nepăsării, care îngustează mintea alipind-o la cele mărginite, înseamnă a face primul și al doilea fel de rugăciune și a fi ispitit la păcate, adică la alipirea de ele și la uitarea lui Dumnezeu.

d cina sfnt , dup Apostol, e v dit c vor fi i ramurile» (Rom. 11, 16) i rodul. Dar cel ce i ridic ochiul i mintea la cer i vrea s i nchipuie niscai lucruri gndite cu mintea (inteligibile) n afar de modul n care am gr it, oglinde te mai degrab idoli dec t adev r. C ci t vreme inima este necurat , a doua i prima luare aminte nu poate nainta. Fiindc precum la zidirea unei case nu punem nt i acoperi ul, apoi temelia (aceasta e cu neputin), ci dimpotriv nt i temelia, apoi zidirea i la urm acoperi ul, a a trebuie s cugeti c e i n acestea. C ci nt i ne p zim inima i ne mic or m patimile din ea i prin aceasta punem temelia duhovniceasc a casei. Apoi respingem suflarea duhurilor rele, r s colit prin sim urile din afar , prin a doua luare aminte, i a a sc p nd repede de r zboi, ridic m zidurile peste temeliile casei duhovnice ti. Apoi prin a intirea noastr des v r it spre Dumnezeu, sau prin retragerea noastr (n noi), ntindem acoperi ul casei i a a des v r im casa duhovniceasc n Hristos Iisus Domnul nostru. C ruia se cuvine slava n vecii vecilor. Amin.

Din via a Cuviosului Printelui nostru MAXIM CAVSOCALIVITUL⁹³⁴

Întlnindu-se Sfntul Grigorie Sinaitul cu Sfntul Maxim i stnd de vorb cu el, ntre altele i spuse i aceasta: «Te rog, preacinstite p rinte, s mi spui : ii rug ciunea min ii ?». Iar acela zmbi pu in i zise : «Nu vreau s i ascund, cinstite p rinte, minunea N sc toarei de Dumnezeu care s a f cut cu mine. Eu, din tinere ea mea, am avut mult credin n St p na mea, N sc toarea de Dumnezeu, i am rugat o cu lacrimi s mi dea harul rug ciunii min ii. Într una din zile merg nd la biserica ei, cum aveam obiceiul, o rugam iar i cu mult i nem - surat c ldur a inimii mele. i acolo, cum s rutam cu dor sfnta ei icoan , ndat am sim it n pieptul meu i n inima mea o c ldur i o flac r ce venea din sfnta icoan , care nu m ardea, ci m r corea i ndulcea i aducea n sufletul meu o mare str pungere a inimii. De atunci, p rinte, a nceput inima mea s zic n untru ei rug ciunea i mintea mea s se ndulceas de pomenirea lui Iisus al meu i a N sc toarei de Dumnezeu i s fie totdeauna cu pomenirea lor. i, din acel timp, n a mai lipsit rug ciunea din inima mea. Iart m ».

Iar Sfntul Grigorie i zise : «Spune mi, sfinte, ai n - cercat vreodat n vreme ce ziceai rug ciunea «Doamne Iisuse Hristoase» .a, vreo prefacere dumnezeiasc , vreun extaz, sau vreo ie ire, vreun rod al Sfntului Duh ?». i

934. Din *Via a Si. Maxim Cavsocalivitul*, scris de Teofan i publicat de J. Halkin, n: «AnalleCata BoIIandiana», tom. LIV, 1906, p. 25—112.

Sfântul Maxim i r spuse : «O, p rinte, pentru aceea am mers n loc pustiu i am dorit totdeauna lini tea, ca s m bucur mai mult de rodul rug ciunii, care este o dragoste cov r itoare de Dumnezeu i o r pire a min ii la Domnul». Iar Sfântul Grigorie i zise : «Te rog, p rinte, s mi spui : le ai pe acestea de care gr ie ti ?» Sfântul Maxim z mbi iar i i i zise : «D mi s m n nc i nu mi cerceta am girea». Atunci Sfântul Grigorie i zise : «O, de a avea i eu aceast am gire a ta, sfinte ! Dar te rog s mi spui : În vremea n care e r pit mintea ta la Dumnezeu, ce vezi cu ochii n elegerii ?⁹³⁵ i, oare, poate mintea atunci s i nal e, mpreun cu inima, i rug ciunea ?» Iar Sfântul Maxim i r spuse : «Nu poate, pentru c atunci c nd vine harul Sfântului Duh n om, prin mijlocirea rug ciunii, nceteaz rug ciunea. C ci atunci mintea este luat n st p nire ntreg de harul Sfântului Duh i nu mai poate s pun n lucrare puterile ei, ci r m ne n nelucrare i se supune numai Sfântului Duh i unde voie te Duhul Sf nt, acolo o duce, fie n v zduhul nematerial al luminii dumnezeie ti⁹³⁶, fie la alt vedere de negr it, sau adeseori la o gr ire dumnezeiasc . Scurt vorbind, precum voie te M ngietorul, sau Duhul Sf nt, a a m ng ie pe robii S i. Precum i trebuie fiec ruia, a a i d i harul S u.

Ceea ce zic, poate s o vad cineva limpede la prooroci i la apostoli care s au nvrednicit s vad at tea vederi, m car c oamenii r deau de ei i i socoteau r t ci i i be i (Fapte 2, 13); Proorocul Isaia L a v zut pe Domnul pe tron nalt i ridicat i pe serafimi n jurul Lui (Is. 6, 2). Protomartirul tefan «a v zut cerurile

935. mbinarea obi nuit g ndirii r s ritene ntre contactul duhovnicesc cu realitatea lui Dumnezeu i ntre n elegerea ei, ntre iluminarea de un sens al ei.

936. n ambian a unei n elegeri total duhovnice ti, care ns nu e numai subiectiv , ci e o prezen n eleg toare i n eleas , mai presus de n elegere a lui Dumnezeu.

deschise i pe Iisus Hristos la dreapta Tat lui» i celelalte (Fapte 7, 56).

În acela i fel i acum robii lui Hristos se nvrednicesc s vad felurite vederi, pe care unii nu le cred, nici nu le primesc n nici un fel c s nt adev rate, ci le socotesc am giri i pe cei ce le v d am gi i. Eu m minunez i nu pricep, cum s au mpietrit oamenii ace tia i au orbit cu sufletul, nc t nu cred ceea ce a f g duit nemincino sul Dumnezeu, prin proorocul Ioel, c le va da celor credincio i, acolo unde zice : «Voi v rsa din harul Meu peste fiecare credincios i peste robii i peste roabele Mele» (Ioel 3,1—2). Este vorba de harul pe care l a dat Domnul nostru i l d i acum i l va da p n la sfr itul lumii, dup f g duin a Sa, tuturor slugilor credincioase ale Sale. Iar c nd vine harul acesta al Duhului Sf nt peste fiecare, nu i arat lucrurile obi nuite, nici cele ale lumii cunoscute cu sim urile, ci i arat pe acelea pe care nu le a v zut niciodat de la sine, nici nu i le a nchipuit. Atunci, mintea acelui om nva de la Duhul Sf nt taine nalte i ascunse, pe care, dup dumnezeiescul Pavel, nu poate s le vad ochiul trupesc al omului, nici minte de om nu le poate n scoci de la sine (1 Cor. 2, 9). i, ca s n elegi cum le vede mintea omului acestea, g nde te te la ceea ce vreau s i spun.

Ceara, c nd e departe de foc, e tare i v rtoas ; iar dac o arunci n foc, se tope te i n mijlocul fl c rii se aprinde i arde i se face ntreg lumin i a a se sfr e te ntreg n foc i nu e chip s nu se topeasc n foc i s nu se fac ca apa. A a i mintea omului : c nd e singur , f r s se nt lneasc cu Dumnezeu, n elegte c te s nt n puterea ei. Dar c nd se apropie de focul dumnezeiesc i de Duhul Sf nt, atunci e st p nit cu totul de lumina dumnezeiasc i se face ntreg lumin i n flac ra Preasf ntului Duh se aprinde i se tope te de n

elegerea Lui i nu mai e chip ca n focul dumnezeirii s n eleag ale sale i cele ce le vrea»⁹³⁷.

Atunci i zise Sf ntul Grigorie : «Dar s nt i altele asem n toare, care s nt am giri». Iar marele Maxim i r spunse : «Altele s nt semnele am girii i altele ale harului. Astfel, duhul r u al am girii, c nd se apropie de om, i z p ce te mintea i o s lb tice te; i face inima aspr i o ntunec ; i pricinuie te fric , temere i m n drie ; i n spre te ochii, i tulbur creierul, i nfioar tot trupul ; i isc , prin n lucire, n fa a ochilor o lumin care nu str luce te i nu e curat , ci ro ie ; i scoate mintea din fr u i o ndr ce te ; l mi c s spun cu gura cuvinte necuviincioase i hulitoare. i cel ce vede acest duh al am girii de mai multe ori, se m nie i se umple de furie. El nu cunoa te deloc smerenia, nici pl nsul i lacrima adev rat , ci totdeauna se laud cu bun t ile lui ; e plin de slava de art i f r nfr nare i temere de Dumnezeu i totdeauna e st p nit de patimi. Iar la urm de tot i iese cu totul din min i i vine la pierzania deplin . Fie ca Domnul s ne izb veasc , prin rug ciunile tale, de aceast am gire.

Iar semnele harului s nt acestea : C nd vine la om harul Preasf ntului Duh, i adun mintea i l face s fie cu luare aminte i smerit, i aduce aminte de moarte, de p catele lui, de judecata viitoare i de os nda venic ; i face sufletul de se fr nge u or, de pl nge i se t nguie te ; i face i ochii lini ti i i plini de lacrimi. i cu c t se apropie mai mult de suflet, cu at t l m ngie mai tare prin sfintele patimi ale Domnului nostru Iisus Hristos i prin nem rginita Lui iubire de oameni i i prilejuie te min ii vederi nalte i adev rate i anume : 1) cu privire la puterea necuprins a lui Dumnezeu, care

937. Chiar n rela ia de iubire cu altul, n elegerea noastr e i topire a noastr i uitare de noi. Ne n elegem pe noi i pe cel lalt ca o unitate plin de c ldur .

cu un singur cuvânt a adus toate din neființă la ființă ; 2) cu privire la puterea nemărginită , care singur cărmuiește și are grijă de toate ; 3) cu privire la necuprinsul Sfintei Treimi și la noianul nostru bătut al ființei dumnezeiești și celelalte. Atunci mintea omului parcă este răpită de acea lumină și luminată de lumina cunoștinței dumnezeiești. Inima îi se face senină și blândă și dă la iveală roadele Sfântului Duh : bucuria, pacea, îndelungă răbdare, bunătate, compătimirea, iubirea, smerenia și celelalte. Sufletul lui primește o bucurie de negrăit».

Auzind acestea Sfântul Grigorie Sinaitul a rămas uimit și se minuna de cele ce îi spunea dumnezeiescul Maxim și nu îl mai numea om, ci înger pământesc.

DIN VIA A SFÎNTULUI GRIGORIE, Arhiepiscopul Salonicului, F c torul de minuni.

C to i cre tinii ndeob te trebuie
s se roage ne nctat

S nu socoteasc cineva, fra ii mei cre tini, c numai cei sfin i i i c lug rii s nt datori s se roage ne nctat i totdeauna, i nu i mirenii. Nu, nu. To i cre tinii ndeob te s nt datori s se afle totdeauna n rug ciune. C ci Prea Sf ntul Filotei, patriarhul Constantinopolei, scrie n «Via a» Sf ntului Grigorie al Salonicului, c avea un frate iubit, numit Iov, om foarte simplu i tare virtuos, cu care vorbind odat Sf ntul i gr i i despre rug ciune i despre datoria fiec rui cre tin de r nd s se nevoiasc totdeauna la rug ciune i s se roage ne nctat. C ci Apostolul Pavel porunce te tuturor cre tinilor ndeob te: «Ruga i v ne nctat» (1 Tes. 5, 17). La fel zice i Proorocul David, m car c era mp rat i avea toate grijile mp r iei sale : «V zutu L am pe Domnul naintea mea pururea» (Ps. 15,8), adic Îl v d n chip n eleg tor prin rug ciune pe Domnul totdeauna naintea mea. Iar Grigorie Cuv nt torul de Dumnezeu nva pe to i cre tinii, spun ndu le c trebuie s pomenim prin rug ciune numele lui Dumnezeu de mai multe ori dec t r sufl m.

i spun nd Sf ntul c tre prietenul s u Iov acestea i alte multe, i mai spuse i c trebuie s d m i noi as

cultare ndemnurilor Sfin ilor ; i c trebuie nu numai s ne rug m totdeauna, ci s nv m i pe to i ceilal i ndeob te, c lug ri i mireni, n elep i i simpli, b rba i, femei i copii, i s i ndemn m s se roage ne ncetat.

Auzind acestea, b tr nului acelaia Iov, i se p ru un lucru nou i a nceput s se mpotriveasc i s spun c pentru a se ruga cineva totdeauna trebuie s fie dintre pustnici i c lug ri, care s nt n afara lumii i a grijilor din ea, i nu dintre mirenii care au at tea griji i slujiri. Sf ntul i d du iar i i alte m rturii i dovezi cu neputin de respins, dar b tr nul Iov nu se l s nduplecat. Dumnezeiescul Grigorie, ocolind vorba mult i cearta, t cu i plec n chilia lui, ca i b tr nul Iov. Dar mai pe urm , c nd Iov se ruga n chilia lui singur, i se ar t nainte ngerul Domnului, trimis de Dumnezeu, care voie tem ntuirea tuturor oamenilor; i dup ce l mustr mult c s a sf dit cu Sf ntul Grigorie i i s a mpotrivit n lucruri v dite, de care at rn m ntuirea cretinilor, i porunci din partea lui Dumnezeu s ia aminte bine n viitor i s se p zeasc s nu mai spun ceva protivnic unui astfel de lucru prea folositor sufletului, pentru c se mpotrive te voii lui Dumnezeu; nici cu mintea s nu mai voiasc s primeasc vreun g nd protivnic, sau s cugete altfel de cum i a spus dumnezeiescul Grigorie. Atunci, acel prea simplu b tr n Iov merse ndat la Sf ntul i c zu la picioarele lui, cer nd iertare pentru mpotrivirea lui i i dezv lui toate c te i le a spus ngerul Domnului.

Vede i, fra ii mei, cum s nt datori to i cre tinii ndeob te, de la mic la mare, s spun totdeauna rug ciu-ne min ii : «Doamne Iisuse Hristoase, miluie te m » i s se obi nuiasc totdeauna s o spun i mintea i inim lor ? G ndi i v c t Îl mul umim pe Dumnezeu prin aceasta i c t folos vine din aceasta, dac a trimis, din marea Lui iubire de oameni, i un nger din cer ca s ne

descopere, ca s nu mai avem nici o ndoial despre aceasta.

Dar ce zic mirenii? «Noi s ntem prin i n at tea treburi i griji ale lumii i cum e cu putin s ne rug m ne nctat ?»

Eu le r spund c Dumnezeu nu ne a poruncit nici un lucru cu neputin de mplinit, ci ne a poruncit numai acelea pe care putem s le facem. De aceea i aceasta este cu putin s o mplineasc fiecare : s caute cu osteneal m ntuirea sufletului s u. C ci dac ar fi cu neputin , ar fi cu neputin tuturor mirenilor ndeob te i nu s ar afla at ia i at ia care o mplinesc n lume. Dintre ace tia poate fi dat ca pild i acel minunat Constantin, tat l Sf ntului Grigorie. Acesta, m car c era n palatul mp r tesc i era numit tat l i nv torul mp ratului Andronic i se ocupa n fiecare zi cu treburile mp r te ti, pe lng cele ale casei sale, — c ci era foarte bogat i avea multe averi i mul i slujitori i copii i femeie —, totu i era at t de nedesp r it de Dumnezeu i at t de predat rug ciunii ne nctate a min ii, c de multe ori uita cele ce le vorbise mpreun cu mp ratul i cu dreg torii din palat privitor la treburile mp r iei i ntreba iar i o dat i de dou ori despre treburile acestea. De aceea, ceilal i dreg tori, care nu tiau pricina, se sup rau i l os ndeau c uit a a de repede i sup r pe mp ratul, ntreb ndu l a doua oar . Dar mp ratul, care tia pricina, l ap ra i zicea: «Constantin are g ndurile lui i ele nu l las s fie cu luare aminte la cuvintele noastre, care s nt vremelnice i de arte. Min-tea binecuv ntatului i fericitului Constantin este pironit de cele adev rate i cere ti i, de aceea, uit cele p m nte ti, pentru c toat aten ia lui este la rug ciune i la Dumnezeu».

De aceea Constantin era respectat (cum zice Prea Fericitul Patriarh Filotei) i foarte iubit de mp ratul i de to i dreg torii mp r iei, precum era iubit i de Dum

nezeu, i a fost nvrednicit s fac i minuni. C ci suindu se odat (zice Prea Sfntul Filotei n «Via a» Sfntului Grigorie, a fiului lui), ntr o corabie cu toat familia ca s mearg mai sus de Galata la un pustnic, care se lini tea acolo, pentru rug ciune i binecuv ntare, pe drum a ntreat pe slujitorii s i dac au luat ceva de m ncare ca s duc lui Avva acela. Aceia i spuser c au uitat din pricina grabei i n au luat nimic. Binecuv ntatul s a ntristat pu in, dar n a spus nimic, ci merg nd nainte cu caicul i a v r t m na sa n mare i cu rug ciunea t cut a min ii a rugat pe Dumnezeu, St p - nul m rii, s i dea ceva de m ncare. i, pu in dup aceea (o, minunate fapte cu care sl ve ti Hristoase Împ rate pe robii T i !) scoase m na lui din mare, in nd un pe te foarte mare, pe care arunc ndu l n corabie n fa a slujitorilor s i, zise: «Iat a avut Domnul grij de noi i de Avva, robul S u, i i a trimis ceva de m ncare». Vede i, fra ii mei, cu ce fel de slav sl ve te Iisus Hristos pe robii S i, care s nt totdeauna cu El i cheam totdeauna prea sfntul i prea dulcele Lui nume ?

Dar dreptul i sfntul acela Evdochim, nu era i el n Constantinopol i n palat i ocupat cu treburile mp r te ti? Nu se ntâlnea cu mp ratul i cu dreg torii palatului n at tea griji i ocupa ii ? Cu toate acestea avea totdeauna rug ciunea min ii nedesp r it de min tea lui (cum istorise te Simeon Metafrastul, n «Via a» lui). De aceea, de trei ori fericitul, m car c se afla n lume i n cele lume ti, tr ia cu adev rat o via nge reasc i mai presus de lume i s a nvrednicit s ia de la D t torul de r splat Dumnezeu i un sfr it fericit i dumnezeiesc.

i al i mul i i nenum ra i au fost n lume i s au aflat n ntregime d rui i rug ciunii m ntuitoare a min ii, precum ne spune istoria. Drept aceea, fra ii mei cre - tini, v rog i eu mpreun cu dumnezeiescul Gur de

Aur, pentru mntuirea sufletului vostru, s nu nesocoti i aceast datorie a rug ciunii. Urma i pilda celor de care v am vorbit, pe c t pute i. i dac lucrul acesta vi se pare greu la nceput, fi i siguri i ncredin a i, ca din partea Atot iitorului Dumnezeu, c nsu i numele Domnului nostru Iisus Hristos, chemat ne nctat de noi, ne va u ura toate greut ile i cu vremea, c nd ne vom obinui i ne vom ndulci cu el, vom cunoa te prin cercare c acest lucru nu e cu neputin , nici greu, ci cu putin i u or.

De aceea i Sf ntul Pavel, care a tiut mai bine dec t noi folosul cel mare pe care l aduce rug ciunea, ne a ndemnat s ne rug m ne nctat (1 Tes. 5, 17). N a voit el s sf tuiasc niciodat vreun lucru greu i cu neputin , pe care nu l am fi putut mplini, c ci atunci ne am fi ar tat ca neascult tori i c lc tori ai poruncii lui i drept urmare vrednici de os nd . Ci scopul Apostolului, care a zis s ne rug m ne nctat, a fost ca s ne rug m cu mintea noastr , ceea ce este cu putin s facem totdeauna. C ci i c nd facem un lucru de m n i c nd ne plimb m i c nd edem i c nd m nc m i c nd bem, totdeauna putem s ne rug m cu mintea noastr i s facem rug ciunea min ii bine pl cut lui Dumnezeu i adev rat . Cu trupul putem s lucr m i cu sufletul s ne rug m. Omul din afar poate s mplineasc orice slujb cu trupul i omul din untru poate s fie d ruit slujirii lui Dumnezeu i s nu lipseasc niciodat de la lucrul cel duhovnicesc al rug ciunii cu mintea. C ci a a ne porunce te Dumnezeu Omul Iisus n Sf nta Evanghelie, zic nd : «Iar tu c nd te rogi, intr n c mara ta i nchiz nd u a ta, roag te Tat lui t u ntru ascuns» (Matei 6,4). C mara sufletului este trupul. U ile fiin ei noastre s nt cele cinci sim uri. Sufletul intr n c mara lui, c nd mintea nu umbl de colo p n colo n lucrurile lumii, ci st ruie te n inima noastr . i sim urile noastre le nchidem i r m n asigurate, c nd nu le l s m s se

alipeasc de lucrurile supuse lor i ar tate. În felul acesta mintea r m ne liber de orice mp timire lumeasc i se une te prin rug ciunea ascuns a min ii cu Dumnezeu Tat l nostru. i atunci zice: «Tat l t u cel ce vede ntru ascuns, i va da ie la ar tare» (Matei 6,6).

Dumnezeu, cunosc torul celor ascunse, vede rug ciunea min ii tale i o r spl te te cu daruri ar tate i mari. Pentru c aceasta este rug ciunea adev rat i des v rit i ea umple sufletul de harul dumnezeiesc i de darurile (harismele) duhovnice ti. C ci cu c t nchizi mirul mai mult n vas, cu at t vasul r sp nde te mai mult mireasm . A a e i rug ciunea : cu c t o ntip re ti mai mult n inima ta, cu at t o umple mai mult de harul dumnezeiesc. Ferici i i noroco i s nt cei ce se obi nuiesc cu acest lucru ceresc, c ci cu el biruiesc orice ispit de la dracii cei r i, precum i David a biruit pe ng mfatul Goliat (1 Împ. 17, 51). Cu ea sting poftetele f r r nduial ale trupului, precum i cei trei tineri au stins v paia cup torului (Dan. 7,25 26). Cu aceast lucrare a rug ciunii min ii mbl nzesc patimile, precum i Daniel a mbl nzit leii s lbatici (Dan. 6,18 urm.). Cu ea coboar roua Sf n tului Duh n inima lor, precum a cobor t Ilie ploaia n Carmel (3 Împ. 18,45).

Aceast rug ciune a min ii este cea care urc p n la tronul lui Dumnezeu i se p streaz n cupe de aur ca s fie t m iat cu ea Domnul, precum zice Ioan Cuv nt torul de Dumnezeu n Apocalips : « i dou zeci i patru de b tr ni au c zut naintea Mielului, av nd fiecare al u te i cupe de aur pline de t m ie, care s nt rug ciunile Sfin ilor» (Apoc. 5,7). Aceast rug ciune a min ii este o lumin care lumineaz totdeauna sufletul omului i aprinde inima lui cu fl c rile iubirii lui Dumnezeu. Ea este o verig care ine uni i i mpreuna i pe Dumnezeu i omul. O, har neasem nat al rug ciunii min ii ! Ea face pe om s fie totdeauna n convorbire cu Dumnezeu. O, lucrare cu adev rat minunat i deosebit ! S fii

deodat cu oamenii trupe te i s te afli cu Dumnezeu n chip n eleg tor. Îngerii nu au glas material, ci cu mintea lor aduc lui Dumnezeu doxologia ne nctat . Aceasta este lucrarea lor. Ei i este nchinat toat fiin a lor.

Deci i tu, frate, c nd intri n c marea ta i nchizi u a, sau c nd mintea ta nu sare de colo p n colo, ci intr n inima ta i sim urile tale s nt nt rite, i nu s nt pironite de lucrurile lumii acesteia, i pe lng aceasta te rogi totdeauna cu mintea ta, te faci asemenea cu sfin ii ngeri ; i Tat l t u, care vede rug ciunea ta tainic , pe care o aduci n ascunsul inimii tale, te va r spl ti cu mari daruri (harisme) ntru ar tare. i ce bun mai mare i mai bogat po i s afli dec t acesta, de a te afla, cum am spus, mpreun cu Dumnezeu n chip n eleg tor i de a fi n convorbire ne nctat cu El ? C ci f r El nu poate s fie vreodat vreun om fericit nici aici, nici n cealalt via .

Drept aceea, frate, oricine ai fi, c nd ie i n m inile tale cartea aceasta i, citind o, vei cerca folosul ei n sufletul t u, te rog cu c ldur , adu i aminte s faci i o rug ciune c tre Dumnezeu, cu un «Doamne miluie te», pentru p c tosul suflet al aceluia care s a ostenit cu aceast carte i al aceluia care a cheltuit ca s o tip reasc . C ci ace tia au mare nevoie de rug ciunea ta, ca s afle mila dumnezeiasc pentru sufletul lor i tu pentru al t u. Fie, fie!⁹³⁸.

938. Tot acest cuv nt se vede c e scris de Nicodim Aghioritul care, mpreun cu mitropolitul Macarie al Corintului, a ntocmit colec ia *Filocaliei*. El cere rug ciunea cititorului pentru sine i pentru Ioan Mavro cordat, unul din membrii familiei domnitoare a rilor române, care a suportat cheltuiala tip ririi primei edi ii a *Filocaliei* (Vene ia, 1782). un cuv nt de ncheiere al *Filocaliei* grece ti, alc tuit de Nicodim Aghioritul. El se folose te, pentru prima parte, de «Via a» Sf ntului Grigorie Palama scris de patriarhul Filotei de Constantinopole, ucenicul Sf ntului Grigorie Palama, dar red i extrasele din ea cu cuvintele sale.

DIN ISTORIA ISIHASMULUI
ÎN
ORTODOXIA ROMÂN

Isiha tii sau sihastri i rug ciunea lui Iisus n tradi ia ortodoxiei române ti

Public nd n traducere german «Cele o sut de capete» ale lui Calist i Ignatie Xanthopol, A. M. Ammann vorbe te de rolul avut de isiha ti n Biserica greac i rus ⁹³⁹. El nu aminte te ns nimic de existen a isihasmului i a spiritualit ii filocalice i isihaste n via a ortodoxiei române ti, desigur din lipsa de cuno tin a limbii române.

Dar, dup Nil Sorschi (1433—1508), Ammann trebuie s treac direct la isihasmul re nnoit n Rusia la sfr itul secolului XIX de c tre Paisie Velicicovschi. Pentru tot acest r stimp el spune doar n general c scrierile filocalice, care circulau n manuscrise la Athos, «nu erau str ine de R s ritul greco slav».

Dar vorbind de rena terea spiritualit ii filocalice n Rusia la sfr itul secolului XVIII, el observ : «*Nu e de mirare c Filocalia, ndat ce a fost tip rit la Vene ia (la 1792), i a luat drumul r spndirii din Moldova, din Principatul familiei Mavrocordat. Acolo tr ia n m n s-tirea Neam (Njamec Kloster), nu departe de Tiraspol,*

939. Op. cit., p. 8. Lipsa cunoa terii istoriei noastre i face adeseori pe occidentali s pun românilor care merg n Apus ntreb ri de mare naivitate. Dup ce ace tia spun c snt ortodoc i, aceia conchid : «Dac snte i ortodoc i, snte i slavi, c ci greci nu snte i, iar ortodoxie tim c e numai greac i rus (l'Orthodoxie greeo russe)». Iar c nd românul ortodox precizeaz : «Nu sntem slavi, ci latini ortodoc i», occidentalul intreaaz : «Dar ce a dat ortodoxia româneasc Ortodoxiei n general? Nu se cunoa te nici o contribu ie a ei la spiritualitatea ortodox ».

călugărul Paisie Velicicovschi, care petrecuse mulți ani în Athos. Acest rus cunoscător al limbii grecești a tradus din cele 36 bucăți ale Filocaliei grecești, 24 în slavona bisericească, și pe acestea le a publicat sub titlul «Dobrotoliubie» în anul 1794, în patru părți în două volume în St. Petersburg». Ecoul mare pe care l-a avut ea, a făcut ca în 1857 să se publice într-o a doua ediție, în ase volume. Din 1867 fostul episcop de Tambov și Vladimir, devenit pustnic sub numele de Teofan Zvorotul, a început să publice într-o traducere rusă în cinci volume. Această operă a avut o imensă influență în spiritualitatea și în teologia rusă⁹⁴⁰.

Am vrea să explicăm puțin aici de ce *nu e de mirare* că Filocalia sau scrierile filocalice, și-au luat drumul răsturnării lor în Rusia tocmai din Moldova.

Lucrul acesta se explică din faptul că în rile române isihasmul și spiritualitatea filocalică în general s-a introdus încă din secolul XIV și a rămas o realitate neîntreruptă în tot timpul următor, ca și în Athos, datorită unei anumite existențe de sine stătătoare pe care au putut o păstra aceste ri datorită legăturilor lor strânse cu muntele Athos. În secolul XVIII călugărul Paisie, venit de la Poltava, a găsit astfel în Moldova un monahism, care, prin numeroși reprezentanți ai lui, practica, în continuarea neîntreruptă a acestei tradiții, o viață isihastă (de sihastri), însușită de rugăciunea lui Iisus.

Tocmai datorită acestei existențe de sine a rilor române și unei dezvoltări a vieții mănăstirești, pe care au putut o menține ele, și copierii bogate de manuscrise de spiritualitate ortodoxă, iar mai târziu tipărituri de cărți cu acest conținut, din care unele puteau fi trimise și la celelalte popoare ortodoxe, s-a putut menține neîncetată spiritualitatea Sfinților Prinși în acest monahism. Aceasta, la rândul ei, a făcut ca și în creația teologică

940. Op. cit., p. 8—10.

românească s se men în linia veche patristică, printr-un Neagoe Basarab, prin Varlaam, Dosoftei, Dimitrie Cantemir, în vreme ce teologia greacă şi rusă a oscilat între influenţa catolică şi cea protestantă (de ex. la greci, între tendinţa catolicizantă a lui Meletie Sirigul şi patriarhul Dositei al Ierusalimului şi cea protestantizantă a lui Ciril Lucaris, Mitrofan Oritopol, Ioan Oariofil; iar la ruşi, între tendinţa catolicizantă a colii de la Kiev, până la Petru cel Mare, şi între cea protestantizantă care începe de la Petru cel Mare prin Teofan Procopovici, până ce prin Dimitrie Cantemir începe să se descopere linia ortodoxă în spiritualitate, întâi apoi prin Vasile de la Poiana Mărului şi Paisie Velicicovschi, trăitori în Moldova, unde au venit foarte probabil după ce au aflat de monahismul acesteia prin Dimitrie Cantemir).

Mitropolitul Tit Simedrea a scos la iveală faptul că în jurul lui Grigorie Sinaitul, printre călugări de altă naţie ortodoxe, s-au aflat şi călugări români⁹⁴¹. Istoricul român Răzvan Teodorescu zice: «Existenţa unui monahism românesc în perioada anterioară celei de a doua jumătate a sec. XIV, cu unele ecouri ale vieţii călugăreşti din Peninsula Balcanică, din centre de seamă, precum cel din Chalcidica (Athos), sau de mai aproape, precum cele de la Paroria şi Kelifarevo... poate fi bătută cu temei, unele modeste schituri de lemn sau chiar de piatră, a căror amintire nu s-a păstrat, putând aduna laolalt, pe malul Dunării sau sub munte, în întinsele regiuni pietroase, sau cele colinare, pe călugării care, departe de oraşe..., îşi vor fi organizat existenţa după canoanele cinului monahal ortodox... înainte de apariţia pri-

941. «Monahismul în ara Românească înainte de 2370, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», XC (1972), nr. 7—8, p. 675. Vezi textele pe care se întemeiază mitrop. Tit Simedrea în *Filocalia românească*, voi. VII, la notele 113—119.

melor m n stiri cunoscute documentar n Moldova i Muntenia»⁹⁴².

Existen a monahilor n ara Româneasc , al turi de existen a unui cler de mir nainte de a ezarea la 1359 a primului mitropolit statornic la Curtea de Arge , e atestat i n actul sinodal din Constantinopol^{943a}. Carmen Laura Dumitrescu dateaz numai pictura unei biserici rupestre de lng C mpulung (D mbovi a) ca fiind de pe la sfr itul secolului XIII^{943b}.

Pavel Chihaia pune nceputul acestor mici a ez ri isi haste n leg tur cu influen a colii Sf ntului Teodosie, un ucenic bulgar al lui Grigorie Sinaitul, de la Kelifa revo (la 12 km. sud de T rnovo, n mun i)⁹⁴⁴.

Emil Turdeanu, de i mai critic n ce prive te prezen a unor români n jurul lui Grigorie Sinaitul la Paroria,

942. Bizan , Balcani, Occident la nceputurile culturii medievale române ti (secolele X—XIV), Bucure ti, 1974, p. 219—220.

943 a. Tit Simedrea, *art. cit.*, p. 674.

943 b. *Biserica rupestr Corbii de Piatr , cel mai vechi ansamblu de pictur cunoscut ast zi n ara Româneasc*, n rev. «Studii i cercet ri de istoria artei», seria «Arta plastic », anul 1975, tom 22, p. 23 i 43. Se pare c pe terile s pate n st nc n preajma ei, dincolo de ru, atest un isihasm sinait anterior celui din secolul XIV, c ci acele pe teri imit pe terile de dincolo de ru din fa a m n stirii ntemeiate n 475 de Sf. Sava, la r s rit de Betleem (m n stirea care i poart numele) i unde petreceau nc din sec. V c lug ri besi sau traci (vezi Pr. D. St niloae, *Besii n m n stirile din Orient*, n rev. «Biserica Ortodox Român », XCIV (1976, nr. 5—6, p. 587—590).

944. Pavel Chihaia, *De la «Negru Vod » la Neagoe Basarab*, Bucure ti, 1975, n special capitolul: Etapa Neagoe Basarab a complexului monastic isihast din mun ii Buz ului (p. 240—255). Autorul vorbe te de « ntemeierea unor a ez ri monahale ortodoxe de la 1346 naintea unor cuiburi isihaste, care fac pandant celor ntemeiate de Nicodim, câ iva ani mai t rziu, la Vodi a i Tismana oltean (s nu uit m c Nicodim este format la aceea i coal isihast a lui Teodosie de la Kelifarevo — i Chihaia citeaz aci pe R zvan Theodorescu, *Op. cit.*, p. 219 — at t de important pentru nceputurile monahismului românesc); acestea din urm au fost ntemeiate mai t rziu i cu o alt organizare a vie ii monahale, anume aceea cenobitic » (p. 247).

admite ca foarte probabil prezența a unor români la Kelifarevo, în jurul Sfântului Teodosie, și ca deplin dovedit printrunderea spiritualității acestui centru la nordul Dunării: «Tradiția culturală a Paroriei va prinde la nordul Dunării civa ani mai târziu (după moartea lui Grigorie Sinaitul, înmormântat la 1346) prin intermediul unui alt centru isihast, menționat în stirea de la Kelifarevo, întemeiat de Teodosie, ucenicul lui Grigorie Sinaitul, în apropiere de Trnovo. Vom vedea mai târziu care a fost rolul lui în formarea literaturii slave în rile Române. Dar trebuie să spunem încă aici că datorită ucenicilor bulgari de la Paroria, cu Teodosie în frunte, datorită mai ales focarului de spiritualitate isihast aprins la Kelifarevo, opera lui Grigorie Sinaitul a fost tradusă în bulgar și răspândită apoi în nordul Dunării»⁹⁴⁵.

Iar în altă parte, Emil Turdeanu menționează un loc din «Viața» Sfântului Teodosie, scris de patriarhul Calist al Constantinopolului: «Îndată ce s-a auzat în locul muntos, numit vulgar Kelifarevo, vestea a zburat peste tot, mai repede ca pasrea, nu numai la poporul bulgar, ci și la sârbi, unguri (cred că e vorba de românii ardeleni, aflați în Ungaria, n.n.) și români și chiar și la cei ce trăiesc în jurul Mesimbriei». Menționând acest loc, Emil Turdeanu zice: «Popularitatea de care se bucura printre români are ceva ans de a traduce realitatea»⁹⁴⁶.

Spiritualitatea isihastă a venit, fără îndoială, și prin legăturile strânse ce le avea țara Românească cu mențiunea Cutlumu din Sfântul Munte. Ajutoarele date de voievodul Vladislav I pentru zidirea din nou a acestei mențiuni sub stareul Hariton, au făcut ca în această mențiune să se azeze mai mulți clugări români tocmai în această perioadă în care isihasmul se afla în floare și

945. *La littérature bulgare au XIVe siècle et sa diffusion dans les pays danubiens*, Paris, 1947, p. 16.

946. *Op. cit.*, p. 36.

era sprijinit de patriarhii Calist și Filotei, ucenicii Sfântului Grigorie Palama, dintre care primul a trimis, la cererea voievodului Nicolae Alexandru Basarab, pe Iachint de Vicina ca prim Mitropolit al țării Românești. Acești clugări nu s-au nchis definitiv în Athos. Ei veneau uneori acasă. Așa au venit înainte de 1370, pentru că nu se puteau împăca cu viața de obște de acolo, fiindcă în țara Românească duseser o viață mai liniștită în micile schituri din ea. După ce voievodul Vladislav obține, prin corespondență, de la starețul Hariton al Cutlumuului, îngăduința ca clugării plecați din țara Românească, să ducă o viață mai de sine, acești clugări se duc din nou în Cutlumu și unul din ei, Melchisedec, ajunge chiar egumenul mănăstirii (între 1370—1375). El fusese în ar protopopul Mihai, deci era un om mai ridicat din punct de vedere cultural și spiritual. Un altul era ieromonahul Iacob⁹⁴⁷.

La 1372, însuși starețul Hariton din Cutlumu este adus de voievodul Vladislav ca mitropolit la Curtea de Argeș, după moartea lui Iachint, în același an. Dar, la 1376 Hariton se retrage din nou la Athos, ajungând protos al Sfântului Munte. În această calitate, la 1378, el dă clugărilor din Cutlumu o seamă de sfaturi, care amintesc de învățătura isihastă⁹⁴⁸.

Un alt impuls de viață clugărească în duh isihast a venit în țara Românească prin Nicodim, întemeietorul mănăstirilor cu viață de obște. Este un «consens general asupra faptului că Nicodim a fost un adept al isihasmului»⁹⁴⁹. Aceasta are corespondență cu patriarhul Eftimie de Trnovo, un ucenic al Sfântului Teodosie. Nicodim ce

947. P. Lemerle, *Actes de Cutlumu*, Paris, 1946, nr. 30—31. Despre acești clugări a se vedea la Răzvan Theodorescu, *Op. cit.*, p. 246.

948. Răzvan Theodorescu, *Op. cit.*, p. 210, care citează pe P. Lemerle, *Actes de Cutlumu*, 1946, nr. 36, p. 134—138.

949. Răzvan Theodorescu, *Op. cit.*, p. 257.

rea r spuns lui Eftimie la anumite întrebări și primea r spuns la ele⁹⁵⁰. Patriarhul Eftimie era prieten și cu Antim, al treilea Mitropolit al Bisericii Românești, grec din Constantinopol, care ruia și r spunde de asemenea la unele întrebări⁹⁵¹. Patriarhul Eftimie a dat un și mai mare avânt traducerilor de scrieri duhovnicești din grecește, fiind el însuși un autor de scrieri proprii de caracter duhovnicesc. Scrierile lui au avut mare ecou în Biserica românească. Viața Sfintei Paraschiva, scrisă de el, este redată de mitropolitul Varlaam în «Cartea de învățături» a sa, iar din «Panegiricul la Sfântul Constantin și Elena» scris de Eftimie, Neagoe Basarab ia multe pasaje în «Învățăturile» sale⁹⁵².

În Moldova, începând de la Alexandru cel Bun, care pune Mitropolia de la Suceava în legătură cu Constantinopolul, se aduc operele unor autori isihăști, ca Grigorie Sinaitul și patriarhul Filotei, care se traduc aici în slavona bisericească⁹⁵³.

Dar cu siguranță că aceste scrieri isihaste — ca și cele venite prin Kelifarevo —, deși în traduceri slavone, nu au rămas fără a rodire în viața culturală românească. Altfel nu s-ar fi simțit nevoia să fie copiate și răspândite în Biserica românească.

Roadă lor o vedem de fapt în bogata răspândire a titlului cultural de *sihastru*, răspândit în aceste țări. Cuvântul «sihastru» este transcrierea românească a cuvântului «isihast». Așa cum patriarhul Calist este numit în manuscrisele românești «Calistru», așa cuvântul isihast

950. E. Norocel, *Si. Eftimie, ultimul patriarh de Trmovo și legăturile lui cu Biserica românească*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», nr. LXXXIV (1966), nr. 5—6, p. 565—570. Vezi și Emil Turdeanu, Op. cit.

951. Emil Turdeanu, Op. cit., p. 120. Eftimie cunoscuse pe Antim probabil cu ocazia însoțirii dascălului său Teodosie la Constantinopol, în ultimii ani ai vieții acestuia.

952. Emil Turdeanu, Op. cit., p. 96, 105—106.

953. Răzvan Theodorescu, Op. cit., p. 341.

a devenit în rostirea românească «sihastru» (după *st* al unui cuvânt grecesc, românii au adăugat un *r*, poate și prin influența termenului grec *σκήτη*, loc de liniștire, devenit în limba românească : sihăstrie).

Aproape pretutindeni unde s-au înălțat mănăstiri mari, au existat prin împrejurimi unul sau mai mulți «sihaștri». Acești «sihaștri» locuiau de multe ori în chilii și palate stânci, sau în bordeie de lemn. În cartea citată a lui Pavel Chihaia sunt date în fotografie unele mai multor astfel de chilii stânci din munții Buzului. Lângă mănăstirea Putna, într-o stâncă de deasupra unei văi din apropiere, dinuiește până azi chilia lui Daniil Sihastru. Se poate presupune că tefan cel Mare a zidit mănăstirea Putna atras de acest loc prin viața ce o ducea în împrejurimi Daniil Sihastru, care era, după tradiție, duhovnicul lui. După ce acesta s-a retras în pârile Voroneului, tefan cel Mare a zidit și acolo o mănăstire, Voroneul, unde Daniil Sihastru este înmormântat⁹⁵⁴. La fel, lângă Tismana se află chilia stâncă unde se spune că ar fi petrecut uneori ca sihastru întemeietorul mănăstirii, Nicodim. Neculce, care ne spune că Voroneul a fost

954. Ion Neculce ne transmite o tradiție după care «tefan Vodă mergând de la cetatea Neamului în sus pe Moldova, a mers la Vorone, unde trăia un preot sihastru, pe nume Daniil și bătând la ușa sihastrului și-i descuie, a răspuns sihastrul să aștepte tefan Vodă afară până-i va isprăvi ruga; și după ce i-a isprăvit sihastrul ruga, l-a chemat în chilie pe tefan Vodă și s-a spovedit tefan Vodă la dânsul și-a întrebat tefan Vodă pe sihastru, ce va mai face, că nu poate să se mai bată cu turcii: închinăva-rea la turci, sau ba? Iar sihastrul a zis că nu o închină, că războiul este al lui; dar după ce va izbândi, să facă o mănăstire acolo, în numele Sfântului Gheorghe, să fie hramul bisericii. Deci au împărțit tefan Vodă în sus, pe la Cernăuți și pe la Hotin și au strâns oaste fel de fel de oameni și a purces în jos. Iar turcii în elegind că va să vie tefan Vodă cu oaste în jos, au lăsat și ei cetatea Neamului de a se mai bate și au început a fugi spre Dunăre. Iar tefan Vodă și urmărit și i-au bătut până au trecut Dunărea. și întorcându-se napoi tefan Vodă s-a apucat și-a făcut mănăstirea Voronetzi și i-au pus bisericii hramul Sfântului Gheorghe» (*Osam de cuvinte*, Ed. Cartea Românească, 1938, p. 12).

zidit de tefan cel Mare la ndemnul lui Daniil Sihastru, ne spune c i Alexandru L pu neanu a zidit Slatina la ndemnul unui alt sihastru⁹⁵⁵.

Dar odat ce se zidea n apropiere o m n stare, via a sih streasc nu nceta n mprejurimile mai greu accesibile ale ei. Pe valea Putnei, nu departe de m n stare, s a nfiripat o «sih stria» pentru c lug rii care voiau s duc o via de lini te, nchinat rug ciunii. «Sih stria» aceasta a durat p n la ocuparea Bucovinei de c tre Austria, mai precis p n la Iosif II, care a desfiin at odat cu m n stirile din Bucovina i acest sih stria. Înc la 1776, n 10 ianuarie, Grigore Ghica Vod acord ni te scutiri c lug rilor «sihastri» de la Putna⁹⁵⁶. Pocrovul e atestat nc de la 1691 cu numele de «Sih stria Neamului» (Ms. n Biblioteca Acad. Rom. nr. 1287). Numele acesta e atestat de un alt manuscris din Biblioteca Academiei Române cu nr. 1284. Manuscrisul cuprinde n traducere româneasc scrierea lui Agapie Landos «M ntuirea p c to ilor». Pahomie, episcop la Roman, d ruie te acest manuscris sih striei din muntele Chiriac, adic Pocrovului. Mai tim i de alte scrieri de literatur ascetic care circulau n române te chiar de la nceputul sec. XVII. În Biblioteca Academiei Române s nt Paterice din sec. XVII (ms. nr. 1429 din anul 1676, nr. 3163 din 1706 etc).

Mari sihastri au vie uit n schitul Sihla i n jurul lui, zidit n apropierea m n stirii Sih stria de azi. Schitul propriu zis a fost cl dit la 1731, lng pe tera Sfintei Teodora. Aceasta a vie uit mai nainte n pe tera aflat n apropierea schitului Sihla de azi. Ea e cinstit p n azi de evlavia poporului nostru ca o sfnt pentru via a ei de sihastr des v r it . Dup mai mul i ani de sih s

955. Ion Naculce, Op. cit., p. 17.

956. Im ms. la Bibi. Acad. Rom. 237, fila 451.

trie în munții Buzului, împreună cu alte trei surori de via pustnicească, a petrecut vreo patruzeci de ani în peștera în care s-a ridicat mai târziu schitul Sihla, loc vestit pentru sihastrii ce îl locuiau încă din sec. XVII. Se spune de Cuvioasa Teodora că petrecea pururea cu rugăciunea lui Iisus pe buze și în minte și ducea o via deosebit de aspră. Sihastru a fost și Pavel, duhovnicul Cuvioasei Teodora⁹⁵⁷.

Părintele Ioanichie Bălan, de la mănăstirea Bistrița din Moldova, care a cercetat mulți ani viața sihastrilor români începând din secolul XV, până în secolul XX, alcătuiind mai multe volume cu descrierile lor, spune: «În tradiția mănăstirii Tazlău (zidită la 1497), ca și în cazul celorlalte mănăstiri, era obiceiul de a trăi în jurul la vrei numeroși sihastri. Aceștia erau dintre vieuitoarii mănăstirii cei mai întăriți, care revineau o viață pustnicească singuratecă. Pentru aceasta erau obligați să petreacă primii ani în viața de obște, pentru a deprinde tainele vieții duhovnicești. Cu binecuvântare plecau apoi în munte, fie ca ucenici ai altor sihastri bătrâni, fie singuri, sau cu alii conviețuitori. Acolo ocupau una din peșterile libere, sau își construiau singuri bordeie de lemn, din piatră sau din pământ. Fiecare dintre ei păstra legătura cu mănăstirea din care făcea parte. În fiecare săptămână coborau din munte, își primeau «tainul» acordat de egumen (pâine, pesmeți, legume, fructe, sare), se mînturiseau la duhovnicul mănăstirii, a doua zi se întorceau și iar își urcau la chiliile lor. Ocupația permanentă a sihastrilor era sfânta rugăciune a lui Iisus»⁹⁵⁸.

957. Ierod. Ioanichie Bălan, *Chipuri de călugări mănăstirii din mănăstirile românești*, voi. I, jp. 1—35, manuscris.

958. Op. cit., p. 200. Marcus Bandinus, episcop catolic, venit într-o vizită pe la 1649, afirmă că «peșterile și prăpăștiile din preajma mănăstirii (Neam) foiau de mulțimea sihastrilor» (Analele Academiei Române, secția istorică, seria a II-a, voi. XVI, 1893—1894, p. 242, la C. Bobulescu, *Pocrovul*, Craiova, 1943, p. 4). La fel spune și D. Cantemir că «munții sunt plini de

«B tr nii comunei Tazl u povestesc i ast zi cele auzite din gura nainta ilor lor, cum c ace ti sihaștri coborau n fiecare noapte la utrenie n m n stire, iar dup miezul nop ii se urcau din nou c tre chiliile lor. Ei povestesc c ace ti venerabili sihaștri erau foarte cuvio i, se rugau ne nctat, citeau ne ntrerupt Psaltirea, rosteau rug ciunea lui Iisus, f ceau mii de m t nii pe noapte, pri vegheau i vorbeau numai de Dumnezeu»⁹⁵⁹.

Sihaștrii ace tia au fost de fapt foarte populari n trecutul nostru. S a recunoscut rolul lor n sus inerea puterii de rezisten a poporului nostru n vremuri grele. Am amintit de Daniil Sihaștru care a sf tuit pe tefan cel Mare, nt rindu l la lupt pentru ap rarea Moldovei cre tine ntr un moment de descurajare. Ei nu erau ni te reclu i nep s tori de lume n sensul reclu ilor din Occident, sau chiar din Muntele Athos. Ei ajutau n tot felul poporul n greut ile lui. P rintele Ioanichie B lan spune : «Apoi sihaștrii veneau n ajutorul oamenilor cu sfatul, cu spovedania, cu muștrarea i cu ndemnul. C - lug rii, sihaștrii, pustnicii ace tia fugi i de lume, au iubit

c lug ri i pustnici care i jertfesc acolo n lini tea i singur tatea lui Dumnezeu via a smerit i singuratic » (n *Descrierea Moldovei*, Ed. Minerva, Bucure ti, 197 , p. 195). Tot D. Cantemir spune c numai n ara de sus a Moldovei erau peste 200 de m n stiri i aproape tot at tea schituri. Iar Paul de Alep, nso ind pe patriarhul Macarie al Antiohiei n Moldova la 1652—1656, spune c numai n curtea m n stirii Trei Ierarhi din Ia i se aflau chilii cu peste 300 de asce i (n *C l tori str ini despre rile române*, voi. VI, Ed. tiin ific i Enciclopedic , Bucure ti, 1976, p. 481). Tot Paul de Alep spune c la strana dreapt se c nta grece te, iar la cea sting române te (p. 63). Deci nainte de a se fi tip rit n române te toat Liturghia se c nta la stran române te i aceasta pare s fi fost o tradi ie veche. Socotim foarte probabil c poporul a c ntat n limba sa n Biserica n mod ne ntrerupt n continuarea unei tradi ii pe care o avem atestat nc n sec. V (vezi: Pr. D. St niloae, *Besii n m n stirile din Orient*, n «Biserica Ortodox Român », XCIV (1976), nr. 5—6, p. 583—590).

959. Ioanichie B lan, Op. cit, p. 272.

cel mai mult oamenii, s-au rugat neîncetat pentru ei. Acești pribegi ai munților, acești prieteni ai Carpaților, acești locuitori ai codrilor au fost în același timp cei mai apropiați sfetnici ai voievozilor... Toți voievozii au avut ca duhovnici și sfetnici de taină clugări și sihastri. În ei aveau cea mai mare încredere, cea mai mare încredere, lor le dădeau în inimă, sfatul lor îl punea zeu cu sfințenie, de la ei cereau rugăciune și binecuvântare, când plecau să se aplece credința și pământul strămoșesc»⁹⁶⁰.

Popularitatea lor se vede și de acolo că numele de sihastru, ca transcriere în limbaj popular românesc a numelui de isihast, a devenit și a rămas în viața poporului nostru, cu întregul lui înțeles din secolul XIV, când s-a răspândit din Sfântul Munte, ca un nume familiar, dar și ca o dovadă că modul isihast al clugăriei s-a practicat în tot trecutul nostru în viața poporului. După câte știu, la nici un alt popor ortodox numele de sihastru nu a devenit atât de popular, nu s-a păstrat cu această largă și populară rezonanță, pentru că nici modul isihast al clugăriei nu s-a păstrat la fel.

Prințele Ioanichie Bălan a descris în lucrarea amintită viața mai multor sute de astfel de sihastri mult venerați în viața poporului nostru. Firul lor s-a continuat neîntrerupt din secolul XIV până în timpurile noastre. Această descriere pune într-o lumină nouă, mai adâncă, de o impresionantă seriozitate rolul monahismului în trecutul nostru și temeliile rezistenței poporului nostru pe acest pământ în furtuna unei istorii de neîncetate greutate, ca și izvoarele spiritualității lui atât de neîelepte și de echilibrate. Acești sihastri ne au înut prezența în munții noștri alături de ciobanii. În schiturile lor își găseau adăpost cei ce se refugiau în vremuri de grea cumpănă, voievozi, dar și oameni din popor. Sihastrii aceștia se recrutau dintre românii cre-

dincoace și de pe ambele laturi ale Carpaților și constituiau o formă de menținere a unității noastre ca popor în temeliiile ei cele mai adânci.

Din numele cunoscut astfel de sihastrii din toate secolele, după prezentarea lor de către părințele Ioanichie Bălan.

Din secolul XV, părințele Ioanichie ne dă viața de sihăstru a cuviosului Iosif. Acesta, în tinerețe, a înghesbat o mică sihăstrie românească, împreună cu câțiva ucenici ai săi, în pustia Iordanului. Apoi, după căderea Constantinopolei, s-a retras cu ucenicii săi în muntele din vestul mănăstirii Bistrița, unde și-au zidit chilii mici din lespezi de piatră, în tot muntele acela. «Ucenicii săi se numeau Simion, Metodie, Varnava, Petru, Gherman, Părinte Greu. Domnitorul Moldovei, Bogdan cel Orb, le-a zidit la 1512 «schitul lui Iosif», care, mai târziu, s-a numit «Mănăstirea Bisericească». În secolul XVII, trăiau în jurul ei până la 400 de «schimnici»⁹⁶¹.

Unul din marii sihastri a fost în secolul XV ieromonahul Sisoe. De origine din părțile Bucovinei, s-a făcut ucenicul lui Daniil Sihăstru în jurul Voronețului. Apoi, cu binecuvântarea lui Daniil Sihăstrul, se retrage în Munții Rarăului, nevoindu-se mulți ani singur. Mai târziu, strângând câțiva ucenici în jurul său, întemeiază «Sihăstria Rarăului», sau «Schitul lui Sisoe». Unii voievozi de după aceea, au zidit pe Rarău alte două «sihăstrie»⁹⁶².

Călugări de mare înfrângere au existat de timpuriu și în Transilvania, din care unii fie că se întorceau ca sihastrii în locurile lor de origine din sihăstriile Moldovei, fie că se formau întâi în schiturile din Transilvania și apoi se duceau în munții Moldovei. Se știe, apoi, că mulți din sihastrii din părțile Moldovei se recrutau din ciobanii

961. Pr. Liviu Stan, *Sfinții români*, Sibiu, 1945, p. 52—53. La Ierod. Ioanichie Bălan, Op. cit., p. 233.

962. Ierod. Ioanichie Bălan, Op. cit., p. 209.

transilvăneni, care își puteau oila pe acolo⁹⁶³. În secolul XV, un mare nevoitor a fost cuviosul Ghelasie, starețul mănăstirii Râmeț de la intrarea în Munții Apuseni.

O mănăstire care se crede că datează de pe la 1215 și este probabil că existența ei la câteva kilometri de Geoagiu de Sus a fost un factor hotărâtor pentru stabilirea unei episcopii românești la Geoagiu. Ghelasie a avut un mare rol în Transilvania, formând numeroși călugări, apărători ai ortodoxiei⁹⁶⁴.

Mulțimea de sihastri care viețuiau în munții din împrejurimi au avut un rol hotărâtor în întemeierea mănăstirii Agapia de către Petru Rareș la 1527, sau la 1542-1552, la poalele acestor munți. Prințele Ioanichie Bălan afirmă că încă cu câteva sute de ani înainte viețuiau în acești munți mulți sihastri. După «Condica Sfântă» a mănăstirii Agapia ei erau mai ales ciobani transilvăneni.

Vârfurile de munți din jurul Agapiei (Serghia, Pahomia, Eufrosin, Sihăstria) își au numele de la sihastrii care au viețuit în ei. Pe unul din aceste vârfuri exista și o sihăstrie. Mai jos erau chiliarchii care, spre deosebire de sihastrii, aveau câte o chiliu. O mică aezare mănăstirească s-a ridicat în «Livada Prinților», unde se văd și azi temeliele bisericii și ale altor clădiri mai mici. Locul este numit până azi «Scaunele», probabil pentru că acolo dormeau două-trei ore pe noapte călugării, potrivit unei practici a schimnicilor de a nu dormi în pat, ci numai pe scaun.

Schitul mai vechi din «Livada Prinților» se mai numește până azi și «mănăstirea lui Agapie» de la un sihastru numit Agapie, care a urzit-o prin secolul XIV. Mai la vale, s-a zidit, prin secolul XV, schitul de pe muntele Eufrosin. În «Livada Prinților» s-au descoperit morminte cu sicrie făcute din butuci groși de stejar,

963. Nicolae Dering, *Istoria mănăstirii Agapia*, 1908, p. 11.

964. Ierod. Ioanichie Bălan, *Op. cit.*, p. 483.

având în ele oseminte ale celor cinci crani care sînt așezate pe oscarul mîndru, cum se închinează celorlugării. Agapia din Deal, de azi, datează de după 1500. Ea poartă hramul «Schimbarea la faclă», care iarăși arată caracterul ei isihast, dat fiind că în viața isihastă se afirmă că toate nevoile ele cu rugăciunea lui Iisus duc pe practicant la vederea luminii taborice.

Mănăstirea Agapia însăși, fie cea din «Livada Pîrînilor», fie cea de pe muntele Eufrosin, fie una antecesoră actualei așezări, e testată încă din secolul XV. În arhiva mănăstirii Neamseapăstrează o hotărîre dată de Ilie Vodă la 1437 într-un proces pe care mănăstirea Agapia îl avea pentru un teritoriu cu mănăstirea Neamseă. La 1461 Arsenie, starețul Agapiei, avea un alt proces cu mănăstirea Neamseului. Tot așa, un alt stareț, Isaia, avea la 1480 un proces cu mănăstirea Secu⁹⁶⁵.

Tot la îndemnul a doi sihastri a fost întemeiată în a doua jumătate a secolului XVII, de Varlaam, mitropolitul rîii Românești, mănăstirea Turnu din județul Vlcea. Acești pustnici se numeau Misail și Daniil și pe terile lor se vede și azi în ograda mănăstirii⁹⁶⁶.

În munții din preajma mănăstirii Cozia se nevoiau alți sihastri care au dat numele lor acelor locuri: Pîrîul lui Antim, Muntele lui Teofil, sau Teofila etc.⁹⁶⁷.

Tradiția vieții sihiste se continuă la Tazlău în secolul XVII. Într-un hrisov domnesc din 1617 sînt amintiți mai mulți celorlugări sihastri din pădurile seculare din jurul acestei mănăstiri. Cel mai renumit dintre ei era Onufrie Sihastrul, care s-a nevoit aproape o jumătate

965. Toate aceste țiri despre mănăstirea Agapia sînt de la Nicolae Dîrîng, *Op. cit.*, p. 11—17.

966. Ierod. Ioanichie Bălan, *Op. cit.*, p. 355. În această mănăstire se reflectă tradiția din Athos. Celugării erau mari postitori și practicanți ai rugăciunii lui Iisus, petrecînd în desvîrșită cercetare și ascultare.

967. *Ibidem*, p. 354.

m tate de veac n p durea de pe «Dealul lui Onufrie». Tot pe acest «Deal» s au nevoit i urma ii lui : Serafim Sihastrul i Pavel Sihastrul. P n azi se v d ruinele vechilor chilii i pe teri ale sihastrilor de acolo⁹⁶⁸.

O mul ime de pustnici s au nevoit n pe terile de pe muntele Ceahl u. Exista acolo chiar un schit, numit «Schitul Sihastru», sau «Sih stria Ceahl ului», ntemeiat , dup tradi ie, nc din vremea lui Bogdan Desc - lectorul, apoi «Schitul lui Silvestru», ntemeiat de pustnicul cu acela i nume, n secolul XVI. Într o pe ter din Ceahl u se nevoia n secolul XVII pustnicul Vucol. P n azi ea se nume te «Pe tera lui Vucol». Mai sus n alt pe ter se nevoia n secolul XVI pustnicul Ghe deon, poate, cel mai vestit pustnic din Ceahl u. În afar de ei se mai pomenesc n secolele XVI—XVII nc al i pustnici, care au dat nume unor poieni, unor p raie, unor pe teri: Pe tera lui Gherman, Poiana lui Ghenadie, P r ul lui Patapie, P r ul lui Nicandru, P r ul lui Bucur, Schitul Casiana etc. Ceahl ul era un adev rat Munte Athos românesc (I. B lan, op. cit., p. 193 urm.).

Mul i i mari sihastri au vie uit i n jurul M n stirii Secu. de presupus c n primul rnd, pentru ei a tradus Varlaam n române te «Scara» Sf ntului Ioan Sc rarul, pe c nd era c lug r la Secu, nainte de 1618, sau chiar nainte de 1602, pe c nd era elev la coala dasc lului Dosoftei din schitul lui Zosim, anterior M - n stirii Secu (. I. Gon a, Un a ez mânt de cultur de la Alexandru L pu neanu pe Valea Secului nainte de ctitoria lui Nestor Ureche, Schitul lui Zosim, n «Mitropolia Moldovei i Sucevei», 1962, nr. 9 12, p. 694—712). C ci Scara e cel mai bun manual pentru isiha ti, sau sihastri⁹⁶⁹.

968. *Ibidem*, p. 272.

969. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Contribu ii ale t lm citorilor români la cunoa terea «Sc rii» Siintului Ioan Sc rarul*, n rev. «Studii teo

O mrturie a extinsei viei clugărești de tip isihast în munții Buzului sînt numeroasele peșteri și urmele unor tot atît de mici schituri din această regiune. Pavel Chihaia⁹⁷⁰ a înregistrat multe din aceste schituri, urmînd lui Alexandru Odobescu, lui B. Iorgulescu și N. Stoicescu⁹⁷¹. Astfel înregistrăm: biserica a Fundăturii, atestată la 1679, Peștera lui Iosif, Schitul lui Agaton, mai vechi de 1521, cu o peșteră în fața lui, unde se afla un altar, Schitul Aluniul (1649—1668), Chilia Fundul Peșterii, în care locuiau sihastrii la 1782, Peștera lui Dionisie, deasupra Peșterii lui Iosif, în stînga Sfîntului Gheorghe, ctitorie a lui Mihai Viteazul, în stînga Prului, aproape de Aluniul Nucului, despre care un document din 1694 spune că la început fusese un «schit or prost» (simplu), ca și alte schituri care se află împrejurul ei și «se învîrtoiresc cîmpul și sihastrii», dar că Matei Basarab o făcuse în stînga de piatră, mama tuturor schiturilor de acolo.

În prima jumătate a secolului XVIII se nevoia într-o peșteră din apropiere de schitul Iezerul (jud. Vlcea),

logice», seria II, anul XVI, nr. 3—4, martie-aprilie, 1964, p. 149—151. Despre sihastrii din preajma mînăstirii Secu a se vedea la Ierod. Ioanichie Bălan, *op. cit.*, p. 254—258. Despre traducerea lui Varlaam a se vedea și Pr. N. Erbulescu, *La trei sute de ani de la moartea Mitropolitului Varlaam al Moldovei*, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», 1957, nr. 10, p. 1015. Dar cele mai prețioase precizări le aduce Pandele Olteanu, în *Metoda filologiei comparate în studierea și identificarea versiunii neogrești a operei «Scara», tradus de Mitropolitul Varlaam*, în Mitropolia Olteniei, 1970, nr. 5—6, p. 543—566.

970. *Op. cit.*, capit. 6: «Etapa Neagoe Basarab a complexului isihast din munții Buzului», p. 240—255.

971. B. Iorgulescu, «Dicționar geografic, statistic, economic și istoric al județului Buzău», București, 1892, p. 53. N. Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor ieudale din România, I, ara Românească* (vol. 1 și 2, Craiova, 1970). P. Chihaia a mai scris: *Un complex necunoscut de sihastrii din munții Buzului din vremea lui Neagoe Basarab*, București, 1973 și: *Date noi despre biserica ele rupestre din munții Buzului*, în rev. «Glasul Bisericii», XXXI (1974), nr. 5—6, p. 497—517.

pustnicul Antonie, de origine din Teiu (Transilvania). Cnd episcopul Ilarion al Rmnului refăce la 1714 schitul Iezerul, primește mult ajutor de la schimonahul Antonie⁹⁷².

Un c lăg r de mare nfr nare i ne nctat rug ciune a fost ieroschimonahul Irodion, stare ul m n stirii Lainici, pe care nsu i Sfntul Calinic, cnd era episcop la Rmn, i l a ales duhovnic. Slujea Sfnta Liturghie n fiecare zi i totdeauna cu iroaie de lacrimi pe obraz. Veneau la el zeci de mii de oameni de pe ambele laturi ale Carpa ilor, c ci cuno tea gndurile oamenilor i s v r ia vindec ri minunate. Sfntul Calinic l a numit «Luceaf rul de la Lainici». A trecut din lumea aceasta n 1910, la v rst de 95 de ani. O dovad a sfin eniei sale, e c i s au g sit osemintele neputrezite n morm nt⁹⁷³.

Nu mai vorbim de al i c lăg ri vesti i pentru via a lor de rug ciune, pentru marea lor nfr nare, pentru darul cunoa terii oamenilor i al vindec rilor. Amintim doar de Ioanichie Moroiu, stare ul M n stirii Sih stria (+ 1944)⁹⁷⁴, de Vichentie M l u din M n stirea Secu, care nu dormea dec t trei ore pe noapte pe o lavi f r a - ternut; el avea rug ciunea ne nctat , f cea orice ascultare cu bucurie, spun nd c cine face ascultare cu dragoste «liturghie s v r ete» ; gusta din m nc ri, din ap , din vin, din fructe, din toate roadele p m ntului, dup binecuv ntare, cu bucurie, ca dintr o «mp rt anie» (+ 1945)⁹⁷⁵; de Atanasie P v luc , venit pe la 1939 mpreun cu fratele s u Chirii (n via a civil : Ioan i Anania), de la Bre cu, n m n stirea Neam , cu cele cinci sute de oi ale lor. R mas la Neam u, spre deosebire de fratele s u Chiril, care a plecat n Sfntul

972. Ierod. Ioanichie B lan, Op. c/t., p. 443.

973. *Ibidem*, voi. II, p. 406.

974. *Ibidem*, . 169 urm.

975. *Ibidem*, p. 244 urm.

Munte, unde muri t n r, Atanasie M l u a dus o vie u-
ire de mare nfr nare, m nc nd toat via a o singur dat
pe zi, p ine, legume i fructe, citind zilnic toat Psalti-
rea sauspun nd ope de rost, dormind numai ez nd n
scaun dou trei ore pe noapte, umbl nd descul vara i
iarna, fiind un srguincios mplinator al rug ciunii lui
Iisus, nel s ndu i g ndurile s pornesc spre cele p -
mânte ti ; c nd un frate l ntreb ce fapt trebuie s
fac pentru a se m ntui, p rintele Atanasie i spuse :
«s ai pe Hristos n minte i ai s te m ntuie ti». Între
b nd acela, n continuare : « i cum pot s primesc pe
Hristos n minte ?», p rintele Atanasie i a r spuns :
«Prin ne nctata rug ciune i paz a min ii. Zi mereu
rug ciunea lui Iisus, fugi de oameni i nu te nvoi cu
mintea la nici un lucru r u». Toat via a a r mas cu
oile prin p dure, nevr nd s i ia o chilie n m n stare
nici m car iarna, ci r m n nd totdeauna la st n . Numai
c nd a sim it c i vine sfr itul s a retras n m n stare.
A nctat din via n 1955, n v rst de 78 de ani⁹⁷⁶.

Pe lng ace tia mai amintim de c iva sihastri din
secolul XIX, care au avut un mare rol n via a monahis-
mului ortodox, chiar dincolo de hotarele rii noastre.

Amintim ntre al ii de Irinarh Roset, ucenicul schi
monahului Iosif din preajma m n stirii V ratec. Dup
moartea p rintelui s u duhovnicesc, Irinarh s a f cut
sihastru n p durile din jurul schitului Nechit (aproape
de m n stirea Neam), unde a fost vreme de 12 ani mare
lucr tor al rug ciunii lui Iisus. Mai t rziu fundeaz m -
n stirea Horai a, apoi pleac la muntele Tabor, unde
tr ie te 16 ani n des v r it sih strie n pe terile din
acel munte, iar la 1859 ncepe s zideasc marea bise-
ric ortodox de pe acel munte, care exist i acum,
ca singura biseric ortodox . Era c utat i acolo de

976. *Ibidem*, p. 321 urm.

mult lume, pentru rug ciunile lui care aduceau vindecări de boli grele. Toată viața a practicat rug ciunea lui Iisus, dar se ferea să afle cineva de aceasta⁹⁷⁷. În privința aceasta ucenicul lui, Nectarie, istorisește că trebuia să-l odă: «Cinstite Părinte, mi-ai spus bătrânul Gherasim, sihistrul de la Dlhui, că Sfinția ta ai rug ciunea minții», acela i-a răspuns: «Fiule, cu adevărat am avut o pușcă în vreme, dar am lăsat-o. Când eram în pustia aceea 12 ani, mă rugam lui Dumnezeu și Prea Curatei Lui Maice, ca să-mi dăruiască mie acest sfânt dar. Când eu la rug ciune într-o noapte, la miezul nopții, de nepăsare să lumineze chilia mea unde eram, îmi ampresurat împrejur o vâpaie de foc, dar nu mă ardea; îmi a început inima mea să spun tare: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie-te de mine păcătoșul». Iar eu mă amănușeam în tăcere și mă temeam că nu cumva să fie o înălțare de rug ciune de răscălare. A doua zi mă am dus la duhovnicul meu, părintele Iosif (e vorba de schimonahul Iosif, duhovnicul mănăstirii Vratec), care avea rug ciunea minții (vom publica în acest volum: Metoda lui pentru rug ciunea lui Iisus) și a făcut îmi minuni, îmi am mărțurisit. Iar el mi-a dat canon ca să nu dorm culcat în pat, ci când în scaun și numai un ceas în 24 de ceasuri. Întorcându-mă în chilia mea, mă am ispitit ca să urmez după porunca duhovnicului meu, dar n-am putut. Atunci, văzând eu că nu pot, mă am lăsat de rug ciune»⁹⁷⁸.

Se vede și din această istorisire nota deosebită a spiritualității ortodoxe românești care, pe de o parte, afirmă necesitatea unei aspre nevoi de pregătire prin despătimiri.

977. *Ibidem*, manuscris (fascicol).

978. A se vedea pe larg: «Viața unui mănăstiriu în locul românesc — Irinarih Roset», redat de arhimandritul Nectarie Banul și recenzat de C. Erbiceanu, în rev. «Biserica Ortodoxă Română», nr. 7, 1898, p. 740—791, La Ierod. Ioanichie Bălan, Op. cit., manuscris (fascicol).

mire în vederea rugăciunii lui Iisus, pe de altă parte, recomandă o mare discreție, pentru că nu cumva lucrătorul acestei rugăciuni să fie luat în stăpânire de slava de artă care e o patimă ce ținut grav pe om.

Un alt mare sihastru român în secolul XIX a fost Nectarie proptopsaltul. El s-a pustnicit începând de la anul 1845, vreme de 16 ani, într-o colibă din apropierea locului unde s-a clădit schitul Prodromul din Athos, la locul numit Vigla. Acolo a dus o viață de post, de priveghere și de lucrare tainică a rugăciunii lui Iisus. La anul 1862, după simțirea bisericii schitului Prodromul, Cuviosul Nectarie s-a așezat în schit, unde moare în 1903. A fost, în vremea sa, cel mai vestit psalt din Sfântul Munte. Cu el s-a pustnicit și a trăit apoi la Prodromul și fratele său Atanasie⁹⁷⁹.

Un alt mare lucrător al rugăciunii lui Iisus a fost ieroschimonahul Iustin, plecat pe la 1810 din mănăstirea Neam la Sfântul Munte, cu ucenicii săi Patapie și Grigorie. Acolo a cumpărat de la mănăstirea Lavra locul numit «Vigla Ianicopolei» și a zidit 40 de chilii în jurul unei biserici care exista de mai înainte, adunând în ele pe călugării români ce se nevoiau prin pețeri și prin alte mănăstiri. După 1820, Cuviosul Iustin s-a retras într-o pețerie, petrecând în post, priveghere și în rugăciunea lui Iisus vreme de 20 de ani, până la sfârșitul său în 1845⁹⁸⁰.

Forma de viață cu lucrare în mici schituri, potrivite unei practici a rugăciunii lui Iisus într-un cadru de liniște, era, până în secolul XVIII, extinsă în

979. Despre el a scris C. Ersiceanu în revista «Biserica Ortodoxă Română» 1899, p. 410.

980. *Ocoltorie la St. Munte*, de r. V. Nicolau, Ploiești, 1907, la Ierod. Ioanichie Bălan, ras. fascicol.

Transilvania, mai ales în sudul ei în prile Bistriei, la poalele Carpaților, de unde se făcea ușor comunicarea cu schiturile din sudul Țării Răsăritul Carpaților. Între Brașov și Sibiu existau în secolul XVIII vreo 120 de astfel de mici schituri. Aceste schituri și legăturile sihastriilor din ele cu sihastrii din schiturile din sudul Țării Răsăritul Carpaților a fost cea mai mare piedică în calea lămuririi uniaticismului în Transilvania după 1700. Documentele austriece nu mai încetează să se plângă de acest lucru care treceau granița de la sudul Țării Răsăritul Carpaților la nordul lor. De aceea, la ordinul curții imperiale din Viena, generalul Bucovdram cu tunurile schiturile din sudul Țării Răsăritul Transilvaniei⁹⁸¹.

Existența neîntreruptă a miilor de sihastri și a suteilor de schitule e cu viață sihistrească din codrii Țării române, deci și din munții Buzului, explică de ce clugărul ucrainian Vasile vine la începutul secolului XVIII în acest ținut și se așază în unul din aceste schituri, ca apoi să întemeieze unul propriu, căruia îi se face stare. El află aici o viață monahală mult mai intens decât în țara sa, care, după ce trecuse teologic printr-o accentuată influență catolică, se afla acum sub influența protestantă, fapt care adusese în ordine viața monahală. Chiar despre Paisie care vine în aceeași regiune, după Vasile de la Poiana Mărului, J. Hidarin spune: «Starea Paisiei a fost înnoitorul vieții monahale rusești și îndrumătorul și educatorul ei în lecturile ascetice... Căci, în acea vreme, Rusia nu avea asemenea scrieri»⁹⁸².

Vasile, după 20 de ani petrecuți la Dălhău, unde exista o puternică viață sihistrească, în care el s-a pu-

981. Silviu Dragomir, *Istoria dezrobirii religioase a Românilor din Ardeal*, voi. I, Sibiu, 1918; voi. II, Sibiu 1931; St. Mete, *Ministeriile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1936.

982. La Diacon. I. David, *Cuviosul Paisie cel Mare* (Velicicovschi), un desvrit monah, București, 1975, p. 13, nota 41.

tut introduce, cum am văzut din viaa lui Irinarh Roset, se aează la 1733 tocmai în regiunea atât de bogată în mici schituri din munții Buzului, lângă schiturile Trisiteni și Cărnău, întemeind schitul de la Poiana Mărului, 40 km la apus de Râmnicul Sărat. Era, de altfel, o tradiție mai veche ca monahii să vină în mănăstirile din Moldova, unde puteau găsi mulțumirea unei viei călugărești de mai mare adâncime duhovnicească⁹⁸³.

Cu siguranță că Vasile de la Poiana Mărului a fost inspirat de practica sihăstrească sau isihastă a călugărilor din aceste schituri când a alcătuit acele «Cuvinte nainte» la Filotei Sinaitul, Isichie Sinaitul, Grigorie Sinaitul și Nil Sorschi. Se poate ca el să fi scris aceste «Cuvinte nainte» în slavonă. Dar având în obțecălugări români pentru care le scria, ele vor fi fost traduse imediat în română, sau probabil că le a scris el însuși paralel în ambele limbi. Căci trăind zeci de ani între români, a putut învăța română destul de bine ca să le scrie în română sau atât în slavonă cât și în română. Eventualitatea aceasta pare a fi întemeiată și pe faptul că limba românească a acestor traduceri e foarte greoaie.

Publicăm în acest volum «Cuvântul nainte» la Sfântul Grigorie⁹⁸⁴ Sinaitul, pe care îl avem într-un text mai clar. De altfel, conținutul acestor «Cuvinte nainte» e foarte apropiat. Îl publicăm, mai mult pentru a pune în relief deosebirea între Vasile de la Poiana Mărului și ucenicul său Paisie și între textele alcătuite de români în ce privește condițiile ce se cer pentru practicarea rugăciunii lui Iisus. Că vreme călugării români cer o pregătire

983. Ierod. Ioanichie Bălan, *Op. cit.*, p. 140.

984. Vezi unele manuscrise în care se găsesc «Cuvintele nainte» ale lui Vasile de la Poiana Mărului la nota 121 din voi. VII al *Filoc. rom.* «Cuvântarea nainte» la Filotei Sinaitul se cuprinde, între altele, în ms. Bibi. Acad. Rom. 1141, f. 100r—111r și în ms. 1441, f. 6r.—45.

prealabil foarte serioasă înainte de practicarea acestei rugăciuni, Vasile și Paisie îl îndeamnă pe totuși să înceapă practicarea ei direct.

La 1742 vine, tot în regiunea aceea monahală, călugărul ucrainean Platon, viitorul Paisie. El trece prin Dîlhui, care se afla sub autoritatea duhovnicească a lui Vasile, compatriotul său⁹⁸⁵. El prinsese dorul să vină în Moldova de la mitropolitul moldovean Antonie, refugiat în Rusia în timpul războiului ruso-turc (1735—1739), de la care află multe despre Moldova și bisericile sale⁹⁸⁶.

Istoricul rus Cetfericov, care a scris viaa lui Paisie, scrie despre starea monahismului românesc la sosirea lui Platon (Paisie): «Platon intră pe pământul Moldovei cu simțământul celei mai mari bucurii și cu dragoste sinceră pentru el. El găsea aici înflorirea monahismului, că aici vin din Rusia mulți asceți, care caută un adpost pașnic și favorabil pentru viaa singuratică și tăcută și el dorea din tot sufletul să se lipească de sihastrii de

985. Diacon P. I. David, *Op. cit.*, p. 6, reproduce după: Pr. Paul Mihail, *Starea lui Paisie de la Neam, începutul monahismului*, în rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», 1962, nr. 5—6, p. 417—419, o frază în care se află și unele cuvinte ale lui Paisie: «Fratele Platon (Paisie) roagă pe cei doi călugări «moldovalahi» să îngăduie însoțirea noastră «arărilor noastre... la binecuvântata limbă și poporul moldovenesc...», p. 6. unul din argumentele aduse de Diacon P. David pentru originea românească a lui Paisie, pe lângă altele (născut în Poltava, unde se așezase D. Cantemir, împreună cu mulți români, din preotul Petru și preoteasa Ana, rudeni cu familia Bant, din care se trăgea și mama lui Dimitrie Cantemir; făcut cîte în Pecerskaia Lavra de mitropolitul moldovean pribeag Antonie, devenit mitropolit de Cernigov; tuns de acest mitropolit ca monah în mănăstirea Lubeck, care era un refugiu al călugărilor moldoveni și avea ca stare pe Pahomie, tot un moldovean etc).

986. Pr. Paul Mihail, *art. cit.*, p. 409, redă mîrturisirea lui Paisie (Platon) că auzind pe mitropolitul moldovean Antonie slujind Sf. Liturghie la Kiev în limba română, a prins dragoste de limbă și de poporul din Moldova. Pr. Paul Mihail citează din «*Autobiografia lui Paisie*», publicată de St. Berechet, Iași, 1918, p. 13.

aici, să vie uiasc împreună cu ei în singurătate și tăcere și astfel să își realizeze visul său statornic din copilărie și tinerețe. În vremea aceea, Moldova se prezenta ca unul din cele mai înfloritoare colțuri ale lumii ortodoxe. În Orientul grec, Ortodoxia strătorât și împilată de turci nu se putea bucura de libertatea trebuitoare, în Rusia viața monahală încerca o strătorare din partea guvernului»⁹⁸⁷.

Despre Dălaș, unde Platon (Paisie) se opri prima dată, Cetăricov spune: «Egumen al schitului era un ucenic al stareului Vasile. Aici erau mulți asceți însemnați. Așa era, bunăoară, prindele Rafail, care se îndeletnicea cu transcrierea cărților sfinte» (Cu mare probabilitate se transcriau și în românește, căci călugării români nu le ar fi putut folosi altfel pentru viața lor duhovnicească). «Un alt nevoitor era monahul Dosoftei, care locuia departe de schit, și schimonahul Timoftei care era iscusit în convorbiri duhovnicești și în tălcuirea cărților sfinte (trebuia să le tălcuiască în românește, ca să se înțeleagă călugării români). Acești doi monahi trăiau retrași într-o vale adâncă». «Ei făcură asupra lui Paisie o profundă impresie». Aici descoperea Paisie vieuirea isihastă.

Trecând apoi la Trăsteni, «aici Platon (Paisie) auzi pentru prima dată pravila și rugăciunile după rânduiala Sfântului Munte Athos, săvârșite cu mare evlavie și cu frica lui Dumnezeu. În schit erau puțin la 20 monahi, care duceau o viață de obște, și vreo 15 pustnici care trăiau prin apropierea schitului, procurându-și hrana și mbrăcăminte cu mâinile lor. Aici Platon (Paisie) întâlni mulți sihastri însemnați». Pe unul din ei se

987. Paisie, *stareul mănăstirii Neamul din Moldova*, trad. de Episc. Nicodim, Editura Mănăstirii Neam, 1933, p. 126—127.

a ezau p s rile pe um r i l nso eau oriunde se ducea, p n ce intra n biseric ⁹⁸⁸.

Venind la Tr isteni vestitul sihastru Onufrie de la schitul C rnu, Platon (Paisie) se duse cu el la C rnu, care se afla pe valea Buz ului n sus, n mun i. P rintele Paul Mihail spune, folosind autobiografia lui Paisie: «Acolo, ntr o chilie sih streasc , Platon a n eles tainele adev - ratului monahism i ascetism, a n eles i a sim it mai profund efectul binef c tor al rug ciunii» ⁹⁸⁹. «Paisie cu- noscu aici al i sihastri de mare putere duhovniceasc . Cunoscu pe ieromonahul Alexe, care le citea din scrierile Sfin ilor P rin i, t lcuind sensul celor spuse. Cunoscu mai bine pe marele sihastru Onufrie, care vie uise nainte mult vreme n pustie, apoi n Ungrovlahia prin mun ii cei mari, iar acum tr ia nu departe de numitul schit, n- tr o chilie singuratic ». Îl vizit mpreun cu al i c lug ri la chilia lui. «Drumul spre ea trecea prin p duri minu- nate, iar chilia lui se afla pe sprinceana unui munte, de unde se deschidea o priveli te fermec toare asupra v ilor, mun ilor i vlcelelor nconjur toare, acoperite de p duri nestr b tute... B tr nul Onufrie i petrecea vremea n rug ciune, n citire, c nt ri de psalmi i lucru de m n , f c nd linguri, talere de lemn de tei cu mare iscusin . El era cu mare dar n a da sfaturi». «Cu p rintele Alexe vorbea mult despre patimile trupe ti i suflete ti i des- pre lupta cu g ndurile, cu dracii, despre ispitele lor ne- nchipuite, despre me te ugurile lor». «Ascult nd aceste cuvinte ale b tr nului Onufrie, Platon (Paisie) se aprin- dea din ce n ce mai mult de dragostea de via pustni- ceasc » ⁹⁹⁰. Iat unde i a f cut Paisie ucenicia n via a isihast .

988. Op. cit., p. 140—141. Aci nt lni pe Onufrie care a murit n schi- tul Sih stria Voronei i moa tele lui se p streaz n altar.

989. Art. cit., rev. cit., p. 410.

990. Cetfericov, Op. cit., p. 158—161.

Trecem peste activitatea lui Paisie la Athos și apoi în Moldova, ceea ce ar însemna să întindem prea mult expunerea aceasta. Nu inserăm în acest volum nici epistola lui despre rugăciunea minții, deoarece ea a mai fost publicată⁹⁹¹. Pe lângă aceea, «nvățătura stareului Paisie despre rugăciunea lui Iisus, ca și nvățătura lui despre monahism, sunt strâns legate de nvățătura despre această rugăciune a dascălului împărintelui său, a schimonahului Vasile»⁹⁹².

Despre Paisie s-a scris foarte mult și în rusește și în românește. Dar credem că o latură, asupra căreia ar trebui să se insiste mai mult, ar fi încadrarea lucrării duhovnicești și organizatorice a lui în ambianța românească în care a trăit, arătându-se, pe lângă ceea ce a dat el monahismului românesc, și ceea ce a primit el, cu mult mai mult, de la acesta.

Ceea ce ni se pare că a adus el în monahismul românesc, nu e preocuparea de rugăciunea lui Iisus — ceea ce, aceasta s-a meninut mereu între mii de sihastri din munții și râurilor române —, ci o introducere a acestei rugăciuni în viața de obște și prin aceasta o înviore a spiritualității isihaste în ea și prin ea o înviore a vieții de obște. Paisie a venit din Sfântul Munte, cu o obște româno-rusă preocupată de această rugăciune, și la aceasta s-au adăugat și unii călugări din Moldova. Dar încă Vasile de la Poiana Mărului afirma cu insistență că rugăciunea inimii nu e numai pentru sihastri, ci și pentru cei din viața de obște. Dar oare nu e aceasta o influență a unui mod de practicare a acestei rugăciuni pe pământul românesc, care a luat o și mai mare dezvoltare în mănăstirea Cernica? Însă marea majoritate a si-

991. Despre rugăciunea lăuntrică sau a minții, scriere a fericitului stare, schimonah și arhimandrit Paisie Velicicovschi. Tradus din slavonește, 1902. Citirea originală de la Cetfericov, *Op. cit.*, p. 20. Locul publicării nu e dat, dar credem că este Mănăstirea Neam.

992. Cetfericov, *Op. cit.*, p. 303.

ha trilor din rile române au r mas i mai departe n via a lor isihast superioar .

Un al doilea lucru adus de Paisie a fost stimulenta dat celor din jurul lui pentru o traducere a scrierilor filocalice din limba greac , traduceri dintre care cele mai multe erau mai cur nd o revizuire a unor traduceri mai vechi n lumina textelor grece ti, revizuire f cut adesea, c nd era vorba de vechile traduceri slavone, nu numai dup texte grece ti, ci i dup traduceri române ti. Paisie nsu i a luat parte la aceast munc de traducere⁹⁹³. Propriu zis, contribu ia lui a fost nu at t una de nnoire sau de ad ncire a vie ii duhovnice ti, ci mai mult una de ordin cultural, de multiplicare, de revizuire i de difuzare a scrierilor duhovnice ti.

În orice caz, din nt lnirea ntre tradi ia româneasc sih streasc de mare ad ncime i introducerea ei n cadrul ob tii mari prin Paisie, a r s rit echilibrata via duhovniceasc din m n stirile Cernica i C ld ru ani. Restauratorul Cernic i i ini iatorul marelui elan de via-duhovniceasc imprimat acesteia, a fost transilvaneanul Gheorghe, care a nso it pe Paisie 24 de ani n Athos i n Moldova i se declar ucenicul lui⁹⁹⁴.

Dar stare ul Gheorghe aduce n via a duhovniceasc insuflat de el Cernic i c teva tr s turi deosebite, care se resimt poate de ni te caracteristici ale sufletului românesc i ntr o mai mare m sur de necesit ile locale. El accentueaz , mai mult dec t Paisie, latura practic a vie ii duhovnice ti. Aceasta, nu numai pentru a ajuta pe monahi s i dob ndeasc n mod mai sigur des v r irea nep timirii, ci i pentru a i face folositori ob tii m n stire ti i chiar altor oameni care au

993. Cetfericov spune c Paisie declar c el corecta traducerile slavone dup traducerile române ti i din grece te, Op. cit , 288, 289.

994. Testamentul stare ului Gheorghe la: Casian Cermicanul, *Istoria siintelor m n stiri Cernica i C ld ru ani*, Bucure ti, 1870, p. 36.

nevoie de ajutor. În acest sens Sfântul Calinic, floarea cea mai aleasă a spiritualității cernicane, une te în profilul lui duhovnicesc, în mod uimitor, rugăciunea și înfrânarea cea mai severă, pe de o parte, cu ascultarea cea mai deplină în obște și cu grija de săraci, iar pe de altă parte, cu activitatea de ctitor și ziditor de biserici. El cere în *Povăuirile* lui scrise, în primul rând, împlinirea poruncilor lui Dumnezeu și fapte de smerenie, de ascultare, dar mai spune și că «rugăciunea lui Iisus și o avem neîncetat în gură, în minte și în inimă»⁹⁹⁵. Am putea spune că avem aici o «spiritualitate integrală».

Înfrânarea, ascultarea și smerenia nu sunt numai niște valori ale desvârșirii individuale, ci și valori creatoare de bună comuniune și înfrățire. Călugării trebuie să fie și în privința aceasta soli cu fapta ai Împărației lui Dumnezeu, Împărație a comuniunii desvârșite. Și mai ales în aceasta se verifică forța reală a amintitelor valori. Dacă sihastrii individuali sau sihăstriile, ca mici grupuri, promovează mai mult concentrarea minții în unirea cu Dumnezeu, prin Cernica, spiritualitatea filocalică și actualiza forța ei de coeziune frățească între oamenii duhovnicești.

De aceea, stareul Gheorghe dă ca o altă normă pentru obște să, ca niciodată numărul monahilor din ea să nu treacă de 103, pentru că numărul torii ei duhovnicești să poată lucra neîntrerupt la desvârșirea fiecărui membru și pentru ca să se facă posibil realizarea unei înfrățiri concrete între toți membrii ei. Aplicarea spiritualității isihaste pe plan de obște o promovase și Paisie. Dar el nu pusese o limită numărului membrilor în mănăstire. Stareul Gheorghe manifestă totodată un spirit realist în privința rugăciunii inimii. În «Testamentul» său el cere călugărului din obște să nu creadă

995. La Economul D. Furtună, *Ucenicii stareului Paisie la Cernica și Căldărușani*, București, p. 139.

c poate vedea rodind în el «degrab», «simplu și în scurt vreme lucrarea minții». Noi știm, zice el, că oameni pot tima și, nu ca membrii obișnuiți ai rintelui Paisie. și pot nu ne curăța de patimi, nu putem înfăptui lucrarea rugăciunii în inimă⁹⁹⁶. Aceasta nu înseamnă, desigur, o interzicere a rugăciunii lui Iisus. Am văzut că Sfântul Calinic cere călugărilor să aibă neîncetat în gură, în minte și în inimă rugăciunea lui Iisus. Prin «lucrarea minții» stareul Gheorghe înalege o scufundare totală și neîntreruptă în contemplarea lui Dumnezeu și în uniunea cu El, așa cum o înalegeau Prinții de demult și cum o practicau unii din sihastrii din peșterile și micile sihastrii din trecutul românesc, nu simpla rugăciune a lui Iisus (pomenirea deasupra numelui Lui), care se poate face la diferite nivele de concentrare⁹⁹⁷. Stareul Gheorghe avertiza împotriva pererii despre atingerea rapidă a desvârșirii în Dumnezeu, atrăgând atenția la pericolul în el ciunilor la care este expus cel ce pornește la această lucrare fără o îndelungată înținare în starea de nepăsare.

În felul acesta, stareul Gheorghe își urmărește la conducerea Cernicii voiesc să se realizeze un echilibru între străduința de înfăptuire a fructelor între toți membrii obișnuiți și străduința de reală desvârșire.

Tot pentru realizarea unei fructificări mai înalte în obiectul stărilor Gheorghe recomandă evitarea tuturor manifestărilor individualiste în obiect, punând cel mai mare preț pe ascultare, apoi pe spovedania de două ori

996. Vezi la Casieri Cernicanul, Op. cit., p. 55, Scara VII, din «Testament».

997. A se vedea «Cele două capete» ale lui Calist și Ignatie Xanthopol, cap. 53. Iar Vasile de la Poiana Mărului face o deosebire între rugăciunea lui Iisus pe care o pot săvârși toți și cea văzătoare pe care puțini o pot (naștere cuvântare la Filotei Sinaitul).

pe s pt m n la duhovnicul indicat fiec ruia de stare i pe mp rt irea o dat pe lun ⁹⁹⁸.

Vom da n acest volum, pentru ilustrarea acestui duh nt ritor de ob te, c teva extrase din «Testamentul» stare ului Gheorghe.

Rug ciunea lui Iisus ns i i a g sit n acest voia de nca drare a c lug rului n via a de ob te i n via a de rug ciune a Bisericii n general, cu evitarea oric rui duh individualist, o nca drare a ei n rug ciunile i n *Laudele* celelalte ale Bisericii. Rug ciunea lui Iisus nu trebuie s fac pe monah s se dezintereseze de con inutul rug ciunilor cultului public al Bisericii. Prin nca drarea rug ciunii lui Iisus n aceste rug ciuni de ob te ale Bisericii, nse i aceste rug ciuni s nt ferite de pericolul unei rostiri mecanice formale a lor, umpl ndu se de luarea aminte la con inutul lor i de c ldura duhovniceasc ce rezult din aceasta.

Vom da pentru ilustrarea acestui fel de a face rug ciunea lui Iisus, mai ales de c tre ncep tori, dou metode ale ei, alc tuite, una de schimonahul Iosif (ms. din Biblioteca Acad. Rom. 1441, f 2 r.—4v.) i alta de un monah necunoscut, foarte probabil din Cernica, ntruc t pomene te pe stare ii Paisie i Gheorghe ca dasc li ai s i. Ea face parte dintr o expunere mai larg despre starea monahismului din rile române i din Sf ntul Munte, de unde se vede c autorul a vie uit mult i n Athos (ms. din Biblioteca Acad. Rom. 1841, de la f 19 r.). Aceste metode nu nvioareaz numai celelalte rug ciuni ale Bisericii cerute monahului n pravila lor zilnic , ci prin ele devine i rug ciunea lui Iisus o parte din pravila obligatorie zilnic a monahului. Desigur, aceasta nu nseamn c monahul nu poate spune i n cealalt vreme (n timpul diferitelor ascult ri, la mas , nainte de adormire etc.) acest rug ciune. Dimpotriv , acest

998. La Casian Cernicanul, *Op. cit.*, p. 40.

lucru i se recomand n toate textele duhovnice ti române ti.

De asemenea, aceasta nu nseamn c nu pot face această rug ciune i mirenii care n au vreme s mplineasc toat pravila c lug reasc a rug ciunilor.

Mai amintim c schimonahul Iosif, autorul unuia din aceste «Metode» a fost el nsu i un om de mare experien n practicarea rug ciunii lui Iisus. El este identic cu ieroschimonahul Iosif i duhovnicul m n stirii V-ratec, cu a c rui binecuv ntare stare a acelei m n stiri, Nazaria, schimnic din Bra ov, a copiat la 1811 manuscrisul nr. 500 din acea m n stare, cuprinz nd scrierea *Despre rug ciune* a patriarhului Calist. El a fost «unul din cei mai vesti i sihastri» n muntele Pocrovului, din p r ile Neam ului, la care alergau cre tinii din toate p r ile s se spovedeasc . El a ajutat la zidirea m n stirii V ratec, avea darul cuv ntului i al vindec rii bolnavilor, av nd i mai mul i ucenici vesti i, ca Irinarh Roset, ziditorul bisericii de pe Tabor⁹⁹⁹.

În sfr it, mai inser m n acest volum un cuv nt despre condi iile prealabile ce se cer pentru rug ciunea lui Iisus, cuv nt pe care l am g sit n biblioteca Episcopiei Romanului, sub nr. 41, scris la 1823. Scrierea poart numele «Al ut duhovniceasc i trâmbi cereasc ». Ea nu d numele autorului, dar p rintele Ilie Cleopa de la m n stirea Sih stria a afirmat c exist o tradi ie potrivit c reia această scriere ar fi fost alc tuit de un nepot al stare ului Neonil de la Neam (n prima jum tate a secolului XIX). În această scriere e i mai ap sat pus accentul pe cur irea de patimi ca o condi ie a rug ciunii lui Iisus. Ea cere s nu se apuce cineva de această rug ciune nainte de a se cura i de pornirea spre agoni selile tru pe ti. Dac amintitul Calist Catafygiotul cerea

999. Ierod. Ioanichie B lan, Op. cii., p. 365—366.

lep darea de gîndurile lucrurilor pentru ca sinea devenit una s se poată concentra întreaga la Unul şi se poată uni cu El, tiut fiind că de gîndurile lucrurilor nu se poate cura şi cineva atîta timp cît le doreşte, scrierea aceasta cere curîirea de sine şi această dorire de agonisire a celor vremelnice.

Se poate socoti că prin aceasta se urmăreşte o înmărire întru viaţă de obşte. Căci în timp ce cîlugărul crede că sihastru o viaţă de sine mai are de obicei ceva lucruri ale sale, cel ce împlineşte în chip desvîrşit condiţiile vieţii de obşte nu mai are nimic al său : nici mîncare, nici haină, nici iniţiativă pentru un lucru sau altul. Tot pentru înmărirea vieţii de obşte, «Aluta duhovnicească» cere spovedania deasupra. Fără aceasta nu se poate realiza cu adevărat o rugăciune curată a lui Iisus, căci lipseşte smerenia şi conştiinţa păcătoeniei, făcîndu-se loc slăvii de artă, sau prerea că s-a ajuns la desvîrşire prin această rugăciune. Numai însoţit de spovedania deasupra rugăciunea lui Iisus încetează de a fi un factor care încurajează o viaţă de sine, am zice individuală.

Cuvânt înainte sau cuvânt

Celor ce vor voi să citească această carte a Sfântului Grigorie Sinaitul îi s-a nu greșesc în privința a ceea ce este în ea. S-a făcut aici alcătuit din sfintele scrieri cele de Duhul Sfânt insuflate, de Preacuviosul schimonah Vasile de la Poiana Mărilor din țara Românească¹⁰⁰⁰.

Mulți, citind această carte a Sfântului Grigorie Sinaitul, învâd cercarea lucrării minții, greșesc în alegerea cea dreaptă a ei, socotind că această lucrare a fost proprie numai bărbatilor celor sfinți în luptă de patimă. De aceea, înădușe de obiceiul de acum, adică numai de citirea și cântarea psalmilor, a troparelor și a canoanelor, săvârșesc numai rugăciunea cea din afară. Ei nu înțeleg că acest fel de rugăciune cântată ne-a dat o Prințesă numai până la o vreme, pentru neputința ei pruncia minții noastre. Aceasta, pentru că deprinzându-ne prin citire și cântare, să urcăm la treapta lucrării celei cu mintea, nu să petrecem până la sfârșit în aceasta. Căci ce este mai copilăresc decât aceasta? Pentru că citind și cântând numai cu buzele rugăciunea cea din afară, rămânem la o prerie bucuroasă de noi înșine, socotind că facem un lucru mare în închinându-ne numai cu numărul (adică cu cântăcăm), iar prin aceasta hrănim pe fariseul din untru.

Dar Sfinții Prințesi luându-ne de la aceste neputințe ale prunciei noastre, ca pe niște prunci de la sânul celei

1000. Ms. Acad. Rom. 1621, f. 87 r—99 v. îndreptat după textul din manuscrisul Ghenoiu.

ce ne hrănește cu lapte, ne arată treapta coborâtă a acestei lucrări, asemănând cântărea cu glas, cu graiul limbilor (al paginilor). Căci zice acest sfânt: Cântărea noastră se cade a fi îngerească, după cum ne este în viață, iar nu trupească sau, să zic, păgânească. Căci cântărea cu glas în cu strigare a fost dată pentru lenevirea și pentru nedestoinicia noastră, ca să ne ridice la rugăciunea adevărată. Iar roada cântărilor din afară arată o Sfântul Simeon Cuvântătorul de Dumnezeu în chipul rugăciunii noastre de a doua luare aminte. El zice: «Iar a doua luare aminte este aceasta: Când mintea se strânge din cele cunoscute cu simțurile și părăsește simțurile de cele din afară, adunându-se în gândurile ei, umblând în acestea în chip de ert, uitând de cele din afară. Căci uneori și cercetează gândurile, alteori dă atenție cererilor cele rostite către Dumnezeu, și uneori trage spre sine gândurile cele robite (de demoni), alteori, cuprins de vreo patimă, începe iar și se revine cu silire la sine. Și nu i este cu puțin celui ce luptă în acest fel, să dobândească pace cândva, sau să ia cununile birușii ei. Căci unul ca acesta este asemenea celui ce luptă noaptea, care aude glasurile din manile și primește rănile de la ei, dar nu poate vedea limpede cine sînt ei, sau de unde vin, sau cum lovesc și pentru ce, pentru că întunericul pricinuieste minii această neputință. Cel ce se luptă astfel, nu va putea scăpa să fie zdrobit de cei de alt neam. Osteneala o suportă, dar de plată este păgubit. Ba e furat și de slava de artă, că unul ce se socotește că e cu luare aminte; și e biruit și batjocorit de ea. Pe lângă aceea mai și disprețuiește pe alții, că pe unii ce nu sînt ca el și se dă pe sine pe sutor oilor, asemănându-se orbului care făgăduiește să povăuiască pe orbi»¹⁰⁰¹.

1001. «Metoda sfintei rugăciuni și atențiunii», socotit aici pe nedrept a Sf. Simeon Noul Teolog. A fost publicat în textul paleogrec și în traducere franceză de J. Hausherr în «Orientalia Christiana», 1927, vol. IX, nr. 36,

Dar cum putem p zi mintea? Urm nd o n sim irea celor din afar , sau adun nd o din ele, care o risipesc prin ele, c nd caut spre lucrurile supuse sim urilor ? V zul privind cele frumoase, sau necuvenite, auzul auzind cele netede sau coluroase, mirosul mirosind cele bine sau r u mirositoare, gustul gust nd cele dulci sau amare, pip itul pip ind cele moi sau tari, pornesc i alearg dup ele ca dup frunzele purtate de v nt, iar mintea, amestec ndu se cu ele, cuget la lucr rile lor. Este cu putin a sc pa astfel de g ndurile cele de a dreapta, sau de a stnga? Nicidecum i niciodat . Deci dac sim urile din afar nu pot opri mintea de la g nduri, trebuie ca mintea s fug din sim-uri n vremea rug ciunii, n untru n inim , i s stea acolo surd i mut la toate g ndurile. C ci de se gole te cineva numai de vedere, de auzire i de vorbire, dob nde te oarecare lini te de patimi i de g ndurile cele rele. Dar cu mult mai mult se va ndulci de odihna de g ndurile cele rele i va gusta bucuria cea duhovniceasc , care se pricinuie te prin rug ciunea min ii i prin luarea aminte, c nd va dep rta mintea i de la cele cinci sim uri din afar i o va ncuia n c mara cea din untru i fireasc , sau n pustie¹⁰⁰². C ci precum sabia cea cu dou t i uri, ori ncotro o vei ntoarce, taie cu ascu i ul ei cele ce se nimeresc n preajma ei, tot a a lucreaz i rug ciunea lui Iisus : uneori fiind ntoars spre

sub titlul: «Le methode d'oraison hesyohaiste». Paragraful citat e la p. 134—135.

1002. Pustia din afar e un chip al l untrului golit de orice g nduri. Numai a a se poate mintea concentra exclusiv spre Dumnezeu ; sau poate face o rug ciune curat . Dar trebuie observat c n zuind spre acest golire de g nduri, omul duhovnicesc nu vrea s devin indiferent. Prin aceasta el dob nde te din unirea cu Hristos o cov ritoare bun tate i iubire curat fa de toi i de toate. Propriu zis el se gole te numai de atitudinile p tima e, egoiste fa de oameni i lucruri, nu de orice atitudine. Se recomand s nu se mai vad toate n ele nsele, deci dispersate, ci unite cu Dumnezeu.

gândurile cele rele și spre patimi, alteori spre păcat, spre aducerea aminte de moarte și de muncile veșnice¹⁰⁰³.

Iar de va voi cineva, fără această rugăciune, numai cu rugăciunea cea cântată și cu simburile cele din afară și cu împotrivirea cea din afară, să surpe atacurile vrăjmașilor și să se împotrivească oricărui patimă, sau gând viclean, acela va fi biruit degrabă și de multe ori. Căci diavolul, aici îl biruiește pe cel care se împotrivesc, aici îi se supune, făcându-se că este biruit de împotrivirea aceluia. Prin aceasta îi bate joc de el, făcându-l să se aplece spre slava de artă și spre neatenție și făcându-l să se socotească pe stăpânul și învingător.

Cunoscând aceasta, Sfântul Isihie zice: «Nu poate mintea noastră să biruiască prin sine singură în lăcășurile diavolești. Să nu nădăjduiască niciodată că va putea face aceasta. Căci (vrăjmașii) sunt foarte vicleni și se prefacă a se supune. Și așa te împiedică cu slava cea de artă. Dar nu suport nici un ceas să se împotrivească chemării lui Iisus Hristos» (Isihie I, 24; *Filoc. rom.* IV, p. 46). Și iarăși: «Vezi să nu te asemeni lui Israil celui de demult, că să fi dat vrăjmașilor celor gânduri cu mintea. Că acela fiind izbăvit de egipteni prin Dumnezeuul tuturor, și-a născocit sieși, ca ajutor, idol de lut. Iar prin idol de lut să năelegi mintea noastră cea neputincioasă, care când cheamă pe Iisus Hristos împotriva duhurilor celor viclene, ușor le izgonește și cu tărie măiestră biruiește atacurile nevăzute ale vrăjmașului. Dar când se bizuiește pe sine însuși, fără socoteală, se sfărâmă ca lăstunul ce se rostogolește» (Isihie I, 25—26; *Filoc. rom.* IV, p. 47).

1003. Să arătăm că este o contradicție între recomandarea ca mintea să fie golită pentru a se face rugăciunea curată, și afirmarea că rugăciunea aceasta însăși produce această golire, tăind orice conștient din ea pentru a săvârși rugăciunea curată. De fapt, golirea minții începe prin rugăciune și pe măsură ce naștează spre starea de rugăciune curată, golirea minții mai deplin de alte conștienturi. Se cere numai ca omul să nu se împacă cu o conviețuire continuă între rugăciune și alte gânduri.

Ajunge aceasta pentru a cunoaște puterea în măsura lucrării minții în lucrările celei din afară, adică a rugăciunii în acțiunile din afară.

Dar să nu socotești, binecredinciosule cititor, că luându-ne pe noi Sfinții Prinși de la multa cântare din afară și poruncindu-ne să ne deprindem cu lucrarea minții, nesocotesc psalmii și canoanele (troparele). Să nu fie aceasta. Căci acestea sunt date de Duhul Sfânt Sfintei Biserici, întru care se sîrărește toată lucrarea de sfințire prin hirotonie și toată taina iconomiei lui Dumnezeu Cuvântul până la a doua venire a Lui, în care se cuprinde învierea noastră. Și nu este ceva omenesc în rînduiala bisericească, ci toate sunt ale darului lui Dumnezeu, neprimind nici un adaos de la vrednicia noastră și nici o împușcare pentru păcatele noastre.

Dar cuvîntul nostru nu se ocupă cu rînduielile Bisericii, ci cu pravila și viețuirea cea deosebită a fiecărui călugăr, care prin silință și prin dreptatea inimii să a deprins a dobîndi darul Sfîntului Duh, nu prin simplele cuvinte ale Psalmilor (fără luare aminte), cîntate numai cu buzele și cu limba¹⁰⁰⁴.

Căci zice Apostolul: «Voiesc a zice cinci cuvinte cu mintea mea, decît zeci de mii cu limba» (1 Cor. 14, 10). Deci se cade, mai întîi, a ne curăța mintea și inima cu cinci cuvinte de acest fel, zicînd întru adîncul inimii: «Doamne Iisuse Hristoase, miluie-te-mă», și a așeză neapărat la cântarea în alegtoare. Deoarece tot cel începător în căpătîia poate săvîrși cu în alegerea această rugăciune întru pîzirea inimii. Iar cântarea nicidecum

1004. Căci Teolipt al Filadelfiei, Vasile de la Poiana Mărului recunoaște însemnătatea Bisericii. În ea primim harul, cu ajutorul căruia dezvoltăm viața noastră în Hristos, care ne duce spre înviere. Totuși el consideră rugăciunea inimii ca ceva deosebit, deci oarecum în afară de ceea ce se sîrărește în Biserică. Această viziune întrucă dualistă este depășită de «Metodele» românești ale rugăciunii lui Iisus.

nu o poate, p n ce nu va cur i, mai nt i, mintea cu
aceast rug ciune¹⁰⁰⁵. Pentru aceasta Sfntul Grigorie
Sinaitul, cerc nd cu de am nuntul i cercet nd vie ile i
scrierile i experien a cea duhovniceasc a tuturor Sfin-
ilor mai mult dec t to i, prin Duhul Sfnt ce locuia n
tr nsul, cere s se pun toat silin a pentru rug ciune,
iar Sfntul Simeon, Arhiepiscopul Salonicului, av nd
acela i Duh i dar, porunce te arhiereilor, preo ilor, c lu-
g rilor i tuturor mirenilor i i sf tuie te s zic i s
uneasc cu r suflarea n toat vremea i n tot ceasul
aceast sfin it rug ciune. El zice mpreun cu Aposto-
lul: «Nu este alt arm mai tare nici n cer, nici pe p -
m nt ca numele lui Iisus Hristos».

i s tii i aceasta, cel ce r vne ti aceast sfin it lu-
crare a min ii, c nu numai n pustie, sau n singur tatea
sih streasc au fost nv tori i cei mai mul i s v r i
tori ai acestei sfin ite lucr ri. Ci mai mult n lavrele cele
mari, care se aflau n mijlocul ora elor. de mirare cum
sfin itul patriarh Fotie, fiind ridicat la patriarhie din
dreg toria boiereasc i nefiind c lug r, s a deprins cu
aceast treapt , adic cu aceast lucrare a min ii¹⁰⁰⁶. i
at ta a sporit nc t fa a lui str lucea ca a lui Moise, din
darul Sfntului Duh ce se afla ntr nsul, zice Simeon
Tesaloniceanul. El m rturise te c acela a alc tuit i o

1005. Avem aci o alt ordine dec t la stare ul Gheorghe. La cel din
urm e nt i c ntarea i apoi rug ciunea inimii (ca i la Sf. Grigorie Sina-
itul i la ceilal i P rin i vechi). La Vasile de la Poiana M rului e nt i
rug ciunea lui Iisus i apoi c ntarea. De fapt am ndou au diferite trepte.
Cu cit urc cineva n s v r irea mai duhovniceasc a rug ciunii lui Iisus,
cu at t roste te sau c nt mai duhovnice te i celelalte rug ciuni. In orice
caz ele trebuie mbinate pentru ca credinciosul s r m n pe de o parte
n Biserie , pe de alta pentru a se nduhovnici n mod treptat.

1006. De aci se vede iar i c Vasile de la Poiana M rului nu vede
o contrazicere ntre rug ciunea ne nctat unit cu golirea min ii de g n-
duri (rele) i mulimea de preocup ri legate de nalta p storire patriar-
hiceasc a sufletelor. Facerea binelui merge m n n m n cu rug ciunea.
Binele izvor te din rug ciune, c ci prin el se face voia lui Dumnezeu.

carte despre această lucrare a minii, cu toată înălțarea filosofică. Mai zice că și Sfinții patriarhi ai Constantinopolei Ioan Gură de Aur și Ignatie și Calist au scris cărți despre această lucrare. Oare nu îți ajung acestea, o, iubitorule de Hristos cititor, ca lepădând toată nădădala, să începi să te deprinzi cu luarea aminte a minii? De vei zice: nu sunt în viaa singuratică, ce folos vei avea? Doar Sfântul patriarh Calist s-a deprins cu lucrarea minii în Lavra cea mare a Athosului, slujind la bucatărie. Iar de te îndoiiești pe motiv că nu ești în pustie adică, a doua pildă a atenției inimii este Sfântul episcop Fotie. Și iarăși de te vei lenevi în trezvia inimii pe motiv de ascultare, spunând că ai de împlinit o ascultare, te vei face de râs. Căci nici pustia, nici viaa singuratică nu ducă atâta spre sporire această lucrare, ca ascultarea cu înălțare, zice Sfântul Grigorie Sinaitul.

Iar de te temi de partea din dreapta (de pcatul prin prisosire într-o virtute, n.n.), pe motiv că nu ai învățator, în privința aceasta însuși Domnul îți poruncește să înveți din Sfânta Scriptură, zicând: «Cercetați Scripturile întru înțelepciune veți avea viaa veșnică» (Ioan 5, 39).

Iar de tragi la stânga, tulburându-te că nu ai loc de tăcere, într-o această te întorește Sfântul Petru Damaschinul zicând: «Aceasta este începutul mântuirii omului, să îți lase voia în înălțarea sa și să îți facă proprie voia înălțarea lui Dumnezeu. Atunci nu se va afla nădădala lucrului, sau început, sau loc, care să îl poată împiedica».

Iar de te împiedici și mai mult, aflând pricini spre aceasta în multe cuvinte ale Sfântului Grigorie Sinaitul, care zice multe despre înălțarea ce se ivește în această lucrare, însuși acest Sfânt te îndreptează zicând: «Nu se cade să ne temem, sau să ne îndoim a chema pe Dumnezeu. Căci chiar de s-au abătut vreunii, fiind, vătmăi la minte, înălțarea că au pătimit aceasta din pricina că

au voit s lucreze dup voia lor i din n l area cugetului. C ci cel ce caut pe Dumnezeu cu supunere, cu ntrebare i cu smerit cugetare, nicic nd nu se va v t ma, din harul lui Hristos, care voie te «ca tot omul s se m ntu iasc » (1 Tim. 2 , 4)¹⁰⁰⁷. Pentru c cel ce vie uie te drept i f r prihan , ferindu se de pl cerea sa i de n l area min ii, de s ar ridica toate taberele dr ce ti asupra lui i mii de ispite, va r m ne nev t mat, au zis P rin ii. Dar cel ce umbl dup r nduiala proprie i dup sfatul s u, cade n n el ciune. Iar de se poticne te careva de piatra scrierii (prin cele scrise despre n el ciune), spre oprirea lucr rii min ii, acesta s tie despre sine c ntoarce cele de sus n jos i cele de jos n sus. C ci nu spre oprirea acestei lucr ri, ci ca s ne fereasc de n el ciune, ne arat Sfin ii P rin i pricinile prin care ne vine n el ciunea. De aceea porunce te Sf ntul Grigorie Sinaitul s nu se team , nici s se ndoiasc cei ce se deprind cu rug ciunea. El nf i eaz dou pricini ale n el ciunii: lucrarea dup r nduiala proprie i n l area cuget rii¹⁰⁰⁸.

Voind Sfin ii P rin i s r m nem nevinova i de aces tea, ne poruncesc c cercet m sfintele scrieri ca s ne ndrept m prin ele. «S aib frate pe frate sf tuitor bun, zice Sf ntul Petru Damaschinul, iar de nu se poate afla stare bun cu cuv ntul i cu lucrul, dup chipul Sfin ilor P rin i, cunosc nd bine scrierile P rin ilor, apoi n chip deosebit se cade a primi n t cere sf tuirea duhov niceasc din nv turile i ndrum rile Sfin ilor P rin i i a c uta n ele r spus pentru tot lucrul i fapta cea bun ». Deci se cade ca i noi, citind scrierile, s p zim aceast m sur i aceast r nduiala i s nu ocolim nv tura i ndrumarea acestora, cum fac aceia care, ne

1007. Despre n el ciune i alte pricini. *Filoc. gr. voi.* IV, p. 87, ed. 3.

1008. S nt patimile m ndriei opuse ascult rii i smeritei cuget ri. Cea dint i e mândria manifestat n afar , a doua e m ndria cultivat n untru sufletului.

având cercarea lucrării minii și socotindu-se a judeca drept, se înfășeaz sau, mai bine zis, se dau pe ei înșiși, ca știind ce fac, chiar când se deprtează cu trei motive de deprinderea acestei sfinite lucrări.

Cel dintâi este că las această lucrare numai sfintilor bărbierilor patim, socotind că numai acestora li se potrivește ea, nu și celor pătimași. Cel de al doilea este împușinarea aproape totală a nvâtorilor în acest fel de viață, sau cale. Iar cel de al treilea este în el ciunea care se ivește chiar în această lucrare.

Motivul cel dintâi al acestora este nefolositor și nedrept. Căci în treapta cea dintâi a călugărilor începători este datoare să împușineze patimile prin trezvia minii și paza inimii, care este rugăciunea minii ce se cuvine celor fptuitori¹⁰⁰⁹. Cel de al doilea este lipsit de judecată și de îndreptare. Căci, precum s-a spus mai sus, în locul nvâtorului avem scrierile ca nvâtor, când nu se află nvâtor. Iar cel de al treilea este cel prin care cineva se face el însuși piedică și. Căci citind anume cu gând de a se înela, se împiedică el însuși în scrieri, în elegându-le strâmb. Pentru că, în loc de a primi scrierile spre pătirea sa și spre cunoașterea în el ciunii, le află și le primește ca pricină a fugii de lucrarea minii. Căci cum oarecare dintre mai marii ostașilor, fiind înținat de cineva că dușmanul lui își pondește calea vrând să-l biruiască cu înelciunea, așteptându-l pe ascuns, neputând face cu el război la arătare, el ca un nepriceput, în loc de a descoperi acestea și de a da pe față pândirea acestuia ca să-l biruiască, se înfricoșează și fuge fâc

1009. Deci, după Vasile de la Poiana Mărului, există o rugăciune a minii, care trebuie săvârșită chiar de călugării din treapta fptuirii. O rugăciune a minii pe măsura lor și acomodat treptei lor de curgere a patimilor și de lucrare a virtuților. Ea însăși ajută la Împușinarea patimilor și la năntarea spre trepte mai nalte ale rugăciunii minii, pînă la rugăciunea atotcurat de gânduri și de patimi.

du se de ocar între oameni, dar mai vrtos naintea m-
p ratului s u i a sfetnicilor lui.

Iar de te temi de acest fel de lucrare i deprindere numai din firea i prostia inimii tale, cu mult mai vrtos m tem i eu pentru tine. C ci nu trebuie s te fere ti s mergi n p dure din pricina unor basme proste ti, sau din teama de lup. Pentru c numai de Dumnezeu trebuie s te temi, nu s fugi din fric , sau s te lepezi de El. Cu adev rat aceast lucrare cere fric i cutremur, zdrobirea inimii i smerenie i mult cercetare a sfintelor scrieri, dar nu fug i lep dare, nici ndr zneal , nici lucrare dup pl cerea proprie. C ci zice: «Cel ndr zne i neb g tor de seam , vr nd mai mult dec t este vrednic i dec t e n stare, alearg cu trufie spre ceea ce voie te, vr nd s ajung nainte de vreme». i iar i: «De i nchipuie cineva c va ajunge u or la cele nalte, i a agosisit poftire diavoleasc , iar nu adev rul. Iar pe acesta lesne l v neaz diavolul cu cursele sale, ca pe o slug a lui».

i de ce s r vnim sporirea ne nctat a min ii n rug ciunea de care de abia de se nvrednice te unul din zeci de mii, cum zice Sf. Isaac ? Destul ne este nou , p c to ilor i neputincio ilor, s cunoa tem m car urma lini tii min ii, care este rug ciunea cea lucr toare a min ii, cu care se izgonesc din inim ad ugirile vr jma ului i g ndurile cele rele i care este a c lug rilor ncep tori i a celor p tima i i prin care se nal cineva la rug ciunea cea v z toare (contemplativ) i duhovniceasc , de va voi Dumnezeu. i nu trebuie s sl bim din pricina aceasta, c ci nu se nvrednicesc mul i de rug ciunea cea v z toare¹⁰¹⁰. Dar aceasta nu pentru c e ne

1010. Vasile de la Poiana M rului face o deosebire între lucrarea min ii i rug ciunea v z toare sau contemplativ , Care e a celor nep tima i. El cunoa te scrierea lui Calist Patriarhul i a lui Calist Catafygiotul. Prin aceste explic ri Vasile de la Poiana M rului se apropie de spiritualitatea Cernic i, care socotind lucrarea min ii (considerat de ea rug

dreptate la Dumnezeu. Ci trebuie numai s nu ne lenevim s mergem pe calea care duce spre această sfin it rug ciune, adic s nu ne lenevim a ne mpotrivi, prin lucrarea rug ciunii min ii, am girilor i patimilor i gndurilor rele. C ci naint nd pe calea aceasta a sfin ilor, ne vom nvrednici p r ii lor, chiar de nu vom dob ndi aici des vr irea, zice Sf ntul Isaac i al i mul i sfin i.

Dar i acest lucru este vrednic de mirare i nfri-
co tor: Cum cineva, cunosc nd scrierile, nu face cerca-
rea (experien a) lor? Iar al ii necunosc ndu le, nici ntre
b nd, ndr znesc s se apropie cu n elegerea de luarea
aminte a min ii ? Ba mai spun c luarea aminte i rug-
ciunea trebuie s lucreze n partea poftitoare i zic c
aceast parte se afl n mijlocul p ntecelui i nu al inimii.

Iar aceasta este cea dint i i mai voit dintre n el-
ciuni ¹⁰¹¹. C ci nu numai c rug ciunea i luarea aminte
nu trebuie s fie f cute n aceast parte, ci nici c ldura
care vine de la partea poftitoare la inim nu trebuie nici-
decum a o primi. Iar c nd se vorbe te de mijlocul p nte-
celui, n elege inima, dup cum zice Sf. Teofilact. Iar
inima nu are locul ei nici n buric, nici n mijlocul p n-
tecelui, ci n partea stâng a pieptului ¹⁰¹².

ciunea v z toare) greu de atins de c lug rii nedeplin cur i i de patimi,
le cere totu i, n general, i lor rug ciunea lui Iisus. Numai «Al uta du-
hovniceasc » pare mai radical ne ncrez toare n posibilitatea rug ciunii
lui Iisus nainte de cur irea de pofta agoniselilor vremelnice.

1011. Avem aci dovada c n tradi ia româneasc i rus (dar i n
cea greac , cum arat textul neogrec al «Metodei sfintei rug ciuni i aten-
iuni»), s a comb tut acuza inventat de adversarii, probabil catolicizan i
ai isihasmului (vezi nota 19 de la *Metoda* lui Nichifor din singur tate, n
voi. VII din *Filoc. rom.*), c isiha tii i ndreptau privirea spre mijlocul
p ntecelui. Prin aceasta au fost opri i ntotdeauna mul i s nceap practi-
carea rug ciunii lui Iisus.

1012. In «Cuv nt nainte» la Filotei Sinaitul, Vasile de la Poiana
M rului insist mai mult ca mintea s caute deasupra inimii ca un mp-
rat, nu n partea dreapt a ei spre piept, nici n josul ei, ca s nu tre-
zeasc nici fierbin eala mâniei n piept, nici fierbin eala poftii din josul

Cci a a s nt a ezate cele trei p r i ale sufletului: partea raional (cuv nt toare) n piept, partea m niei sau a r vnirii n inim ¹⁰¹³, iar partea poftitoare n buric ¹⁰¹⁴. La aceasta are i diavolul lesne intrare, dup cum zice Iov : «O umple de bale i o nfierb nt , ca lipitorile i broa tele n balta cea noroioas , hr nindu se i ndul cindu se cu s r tura poftei». De aceea, Sf ntul Grigorie Sinaitul zice : «E mare nevoie a se ajunge la adev rul v dit i a fi curat de cele protivnice darului. C mai ales n ncep tori s a deprins diavolul s dea n el ciunii lui chipul adev rului, d nd vicle ugurilor lui nf i ri duhovnice ti, adic le nlocuie te pe unele cu altele.

Aceast nlocuire o face i n mijlocul p ntecelui, adu c nd n locul c ldurii fire ti, arderea sa, iar n locul veseliei (fire ti), bucurie dobitoceasc » (Filocalia greac , ed. III, voi. IV, p. 76).

Dar socotesc firesc ca lucr torul s tie i aceasta : arderea sau c ldura care iese de la mijloc (de la mijlocul

inimii. Dar ceea ce e nou la Vasile e c el cere ca mintea s nu caute nici n mijlocul inimii, ci deasupra ei, pentru c , dup el, inima e sediul ra iunii i deci, dac mintea ar c uta spre acel mijloc, mintea sau ra iunea ar r m ne n ea ns i, ntr o pur raionalitate. Mintea trebuie s caute s ajung deasupra sa i s se st p neasc pe ea ns i ca un mp rat. Omul trebuie s caute s ajung chiar i deasupra sa, adic s se ridice mai presus de sine spre Dumnezeu, spre adev rul personal infinit, s intre n rela ie cu El, dep indu se pe sine, a a cum i o cere firea. Dar pentru aceasta trebuie s r m n aproape de nsu i centrul ei, de inim , c ci numai prin ea poate urca mai presus de ea. Ideea c inima e centrul cuget rii se justific cu faptul c ea e centrul vital al organismului, deci i al cuget rii care dirijeaz omul ntreg. In inim i totu i, prin inim , deasupra inimii sale, acolo trebuie s fie omul.

1013. M nia sau r vnirea, energia sufletului. puterea lui. De aceea e v zut corespunzând cu pieptul, unde se concentreaz puterea fizic .

1014. Partea poftitoare se arat n moliciunea trupului, n extrema lui pasivitate. Dac e condus de cugetare i de t rie, devine un sentiment care se alipe te cu dragoste de cele cu adev rat tari i nalte, de Dumnezeu, sau caut spre El. Altfel o ia razna, sau e f cut roaba celui r u, a celor tari n mod aparent i trec tor.

p ntecelui, n.n.) la inim , uneori iese singur de la sine n chip firesc, f r g nduri de desfr nare. « i aceasta nu este n el ciune, ci v direa firii», zice Sf. Calist Patriarhul. «Iar de socote te cineva c i ea este din dar, i nu din fire, aceasta este cu adev rat n el ciune»¹⁰¹⁵. i iar i zice acela i: «De ce fel s nt acestea, nu trebuie s se ngrijeasc cel ce se nevoie te, ci s le resping ».

Dar alteori diavolul nsu i amestec arderea sa cu pofta noastr i prin aceasta trage mintea la g nduri de desfr nare. Iar aceasta este negre it n el ciune.

Iar de se nc lze te tot trupul, dar mintea este curat i lipsit de patim , nc t p trunde n ad ncul inimii, ncep nd i s vâ r ind rug ciunea n inim , s se tie c aceasta este cu adev rat din har, iar nu din n el ciune.

Dar se nt mpl unora dintre nevoitori nu pu in m-piedicare i neputin trupeasc n aceast sfin it lucrare. C ci neput nd ine cu m sur i cu hot r re ostene-lile i posturile cele mai presus de fire ce le mplineau sfin ii, li se pare c nu le este lor cu putin a ncepe, f r acestea, lucrarea min ii. Ferindu i de aceast p gu bire, prin m sura ce le o rânduie te, Marele Vasile nva-

astfel zic nd : «Înfr narea se rânduie te potrivit puterii trupe ti a fiec ruia». Cu adev rat i de aceasta mi se pare c se cuvine s se in seama, ca nu cumva, zdrobind cu nfr narea cea f r m sur puterea trupeasc , s facem trupul sleit i neputincios spre sporirea (duhov-niceasc). C ci trebuie s o avem pe aceasta lucr toare i nicidecum s o sl bim cu lipsa de m sur . Pentru c ,

1015. S nt n trup c lduri i c lduri. S nt c lduri ale rug ciunii curate, c nd sim irea e luat n slujba ei, i s nt c lduri ale firii, c nd sim irea nu e ridicat spre ceva mai nalt de ceea ce satisface firea n mod trec tor. Dar s nt i c lduri st rnite de porniri mai prejos de fire, c lduri ale urii, ale poftelor nem surate, contrare firii, c lduri ale dezordinii n via a individual i social . Ele naripeaz p catul, pornirea spre r u. Atunci puterile trupe ti i suflete ti s nt aprinse de draci ca centre personale ale r ului, mai rele dec t poate fi omul.

dar ar fi fost bine să slăbim cu trupurile și să zăcem abia vii, negre în alb, ne ar fi făcut Domnul de la început. Dar de vreme ce ne a făcut așa cum ne a făcut, greșesc cei ce nu prezesc precum este ceea ce a fost făcut.

Postitorul să prezească, deci, numai binecredinția, ca să nu se năpustească răutatea în suflet din pricina lenevirii; ca să nu slăbească trezvia minții și ridicarea cugetării cu dinadinsul spre Dumnezeu; ca să nu se întunece sfîrșirea cea duhovnicească și luminarea care se ivesc din ea în suflet. Căci de vor crește bunătățile amintite, nu vor avea patimile vreme a se scula asupra trupului. Pentru că sufletul îndeletnicindu-se cu cele de sus, nu dă vreme trupului spre trezirea patimilor. De aceea, odată ce se produce această stare în suflet, nu se mai deosebește într-un nimic cel ce mănâncă anumite bucate de cel ce nu le mănâncă. Ba unul ca acesta a înțeles nu numai postul, ci și înfrînarea cea de totdeauna. Și are lauda pentru grija și luarea aminte cea aleasă, arată trupului. Căci viața cea cu mîsur nu înfierbîntă poftele. Aceasta o spune și Sfîntul Isaac Sirul: «Trupul cel neputincios de lăși se pune peste mîsur, aduce sufletului tulburare peste tulburare». Iar Sfîntul Ioan Scărarul zice: «Văzută am pe dîmnașul acesta (adică pînțelele) odihnit și dînd trezvie sufletului». Și iarăși: «Văzută lăm pe acesta topit de post și totuși plin de păcat, ca să nu ne nădăjduim spre noi, ci spre Dumnezeu cel viu». Cu aceasta se potrivește și împlinirea pe care o istorisește Preacuviosul Nikon, zicînd: «În acele vremuri se afla un bătrîn singur în pustie, care nu văzuse oameni de treizeci de ani și nu mîncase nici pînă, ci numai rădăcini; dar a spus că în toți anii aceia era supărat foarte de dracul desfrînării. Și au socotit Prinții că nici trufia, nici hrana năa fost pricina războiului aceluia, ci faptul că bătrînul nu era deprins cu trezvia minții și cu lupta împotriva amăgirilor vrăjmașilor».

Pentru aceea zice și Sfântul Maxim : «Dacă trupului cele după putere și întoarce toată nevoia a ta spre lucrarea minții». Și iarăși, Sfântul Diadoh zice : «Postul are laudă în sine, dar nu la Dumnezeu». Căci este lucrător și orânduie-te bine pe cei care voiesc cu întreaga ființă. Deci nu se cade nevoitorilor binecredincioși a se trufii pentru el, ci să vadă întru cugetări noastre în credință în Dumnezeu. «Căci meritul nici unui om nu se laudă vreodată cu uneltele lor, căci cum ele ar fi sferitul omului lor, ci a teaptă fiecare să isprăvească lucrul cu ajutorul lor, că din el să arate cu adevărat omului lor» (Cap. 47 ; Filoc. rom. I, p. 352—353).

Dar având o stare potrivită pentru primirea unui anumit fel de hrană, nu și pune toată silința în dejdea numai în post. Căci postind cu măsură și după puterea ta, silă-te-te în lucrarea minții. De ai putere să te ndestulezi numai cu pâine și apă, bine este. Căci zice : «Nu năstresc celelalte bucate trupul, cum lăntresc pâinea și apa. Dar să nu și parcă împlinești vreo faptă bună, postind astfel, că nădăduie-te a câștiga din post întreaga cumpănă. Și așa și va fi postul cu în alegere», zice Sf. Doroftei.

Iar de ești neputincios, Sfântul Grigorie Sinaitul și poruncește să mănânci o literă de pâine și să bei pe zi, adică în zilele cele dezlegate, trei sau patru pahare de vin, sau de apă, dacă vrei să afli pe Dumnezeu; și să primești câte puțin din toate cele dulci ce se vor afla, ca să scapi de înălțarea cu cugetul și să nu te scârbești de cele bune făcute de Dumnezeu, ci să Îmulumești Lui pentru toate. Aceasta este judecata celor pricepuți.

Căci de te nădoiești de mântuirea ta, fiindcă mănânci din toate bucatele cele dulci și bei puțin vin, aceasta vine din necredință și neputință a cugetului. Iar împărțirea de bucate fără de păcat și potrivit cu voia lui Dumnezeu se poate afla în trei stări ale sufletului: în înfrânare, în nădestulare și în saturare. Înfrânarea înseamnă

a fi nc fl m nd c nd te scoli de la mas ; ndestularea nseamn a nu fi nici fl m nd, nici ngreunat; saturarea, a se ngreuna pu intel.

Iar a m nca dup saturare e u a ndr cirii p ntecelui, prin care intr desfr narea. Socotindu le acestea, ale ge i ceea ce se cade dup puterea ta, netrec nd peste aceste st ri. C ci i aceasta apar ine celor des v r i i, cum zice Apostolul, adic a fl m nzi i a se s tura i a le putea pe toate.

Acestea i s au ar tat, o, iubitorule al lucr rii i al lu rii aminte a min ii, numai din cuvintele Sfin ilor P rin i celor mari: care este m sura nfr n rii i postul cel cu socoteal ; i cum se cuvine a se nevoi cineva ntru luarea aminte. Deci auzind acestea, nu se cade a ne dep rta de la lucrarea min ii, ci a ne sili ntru aceasta cu toat s rguin a, rug nd pe Domnul nostru Iisus Hristos, s ne fie ajutor i nv tor ntru aceasta. C ruia se cuvine toat slava, cinstea i nchin ciunea, n vecii vecilor. Amin.

Din sfaturile stare ului GHEORGHE de la Cernica

1. «Deci, prin chibzuire nesmintit , c uta i dup moartea mea n partea dreapt a sinului meu duhovnicesc, ceea ce nseamn sc paream min ii din robia cugetelor, c poate ve i afla i o r cli oar scump , nchipuind *cur enia inimii* cea nefurat de g nd. i, deschiz nd o pe ea, ar ta se va i alta de lut, zugr vit , adic *biruin a asupra dezn d jduirii*, cu multe feluri de trude prin acest trup de p m nt. Sf r m nd o i pe aceea, va da dintr nsa trei pietricele de mult pre , care se t lcuiesc *c tigul celor trei p r i ale poc itului suflet, prin care i pe Sf nta Treime O prosl vesc*, slujinlu I eu de la na terea mea.

i iat , ntru numele Tat lui, pild m am f cut ntre voi prin rodul dragostei, iubindu v pe to i deopotriv . Întru numele Fiului m am supus de bun voie sub picioarele tuturor, ca s pot v na prin r bdare sufletele voastre ; ntru numele Duhului Sf nt n am l sat sim urile a zbură peste hotarele firii, ntruc t i de voi mi s a f cut mil nc lzindu v lng bucuria inimii i ndrept ndu v spre limanul m ntuirii»¹⁰¹⁶.

1016. un pasaj din «Testamentul stare ului Gheorghe», publicat de Casian Cernicanul n «Istoriile m n stirilor Cernica i C ld ru ani» (p. 30—31). Ei le las c lug rilor din ob tea sa mo tenere pilda sa ntip rit n cea mai intim parte a fiin ei sale, pe care ei nu o pot ns descoperi dec t prin propria lor n elepciune. Aceast mo tenere este *cur ia inimii*. Dar ea are la baz *biruin a asupra dezn d jduirii*, dob ndit cu multe trude ale trupului. Dup el, toate nevoin ele duc la c tigarea n dejdii i din fermitatea n dejdii cre te cur ia inimii care i pune toat n dejdea, ri

2. «Iar i, cu darul blânde elor adaug a porunci celor purtători de cruce ai mei fii suflete ti, n-ai ce chip să fie i ca ni te ngeri n trup, neplecându-vă la deert ciuni mincinoase, nici la răsări neastâmp rate, sau la plimbări nepotrivite darului vostru, după cuvântul ce l zice vasul alegerii: «Că de i toate mi sânt slobode, dar nu toate mi sânt de folos» (1 Cor. 6, 12). Drept aceea i bunul obicei i podoaba chipului s fie tocmită după urma-re a cea dreaptă, precum am zis, asemănându-vă celor ti-neri prea cuvioși Sfinți, care au fost de o vârstă cu voi ntru firea omenească. Deci pildă de fericit răbdare s lua i de la Acacie cel întocmai cu mucenicii. Pildă de cu-rat supunere s lua i de la Dosoftei cel cu totul fără de rutate. i pildă de smerit n elepciune s lua i de la Zaharia cel mult pătitor. Dar să c u t m i la cea m-potrivire a voiei, căreia i urmează pierzarea i osândirea, dacă vrem să scăpăm de cădere a lui Esau, a lui Gheez și a lui Iuda. Căci scris este: «Sluji i Domnului cu frică și v bucura i Lui cu cutremur».

Că de ve i petrece zilele vieții cu luare aminte i nu ntru nebgare de seamă, cu adevărat nu se va atinge

dicat din deznădejdea tuturor n dejdilor dezamăgite n cete vremel-nice, n Dumnezeu, piatra ultimă de năsfârșit a vieții noastre. Iar mai adânc decât acestea se află cele trei pietricele de mult preț, sau cele trei puteri ale sufletului curate cu puterea dragostei venite din Sfânta Treime: cugetarea, pofta și minia. Ele s au curățit slujind numai Sfintei Treimi. Propriu zis, piatra de la temelie a ființei noastre, umplută de nădejde și de curăție, are trei laturi: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh.

Din puterea Tatălui, stareul Gheorghe a putut iubi pe toți din obște n mod egal, cum i Tatăl i iubește pe toți, fiind tuturor Tatăl; din pu-terea Fiului a răbdat toate de la toți, ca pe toți să i c tige; din puterea Sfântului Duh a rămas apropiat de toți, n comuniune cu ei, ca să i con-duc pe toți împreună spre mântuire. o teologie spirituală care pune Sfânta Treime la baza unității întreite a sufletului și a comuniunii, care face din Sfânta Treime izvorul puterii de reunificare a sufletului întreit și a comuniunii celei strânse între persoanele care nu se confundă și nu se stângesc n dezvoltarea lor. Armonia treimică e văzută ca baza străda-niilor pentru refacerea armoniei sufletești și sociale.

de voi nici toată me te ugirea diavolească. Căci sîntîi, fiii mei, cum că zavistia, pizmuirea, lăcomia, vicleugul, mînia, pomenirea răului și trufia, încă de la alcătuirea lumii nu tiu să cinstească prea plăcuta lui Dumnezeu sporire și mai vîrtos a celor de sub ascultare, căci răimnăcăni te săgeți înfipte întru același blestem al strămoșetii neascultări.

Iar întru nevoinele frîimii voastre se va proslăvi iubitorul de oameni Dumnezeu și veți moșteni pacea care întoarce iar și la podoaba cea după fire pe cei ce se află cu mintea întreagă. Prin ele vă faceți și multora oglindă spre îndreptare și vă veți bucura întru lumina celor vii»¹⁰¹⁷.

3. «Deci această treaptă a scrierii să o socotiți a fi porunca cea mai cuprinzătoare. Căci întru ea se reazim toată începătura mîntuirii monahilor: *cinstiți supunerea unul către altul întocmai ca suflarea*. Însă nu dintr-un interes neblagoslovit de Dumnezeu, ci numai spre folosul apropiatului, ca să împliniți și dragostea cea hotărâtă din lege»¹⁰¹⁸.

1017. Din «Testamentul...» la Casian Cernicanul, *op. cit.*, p. 31—32.

1018. Din «Testamentul...», *op. cit.*, p. 36. Din tot Testamentul stareului Gheorghe rezultă că el vedea dragostea ca factorul principal al coeziunii, al comuniunii (pentru că lăgări: a obții) ca cea mai cuprinzătoare virtute. Tot pentru îndeplinirea unei comuniuni în iubire, care nu stăjeneste diferențele personale și etnice, ci le folosește pe acestea pentru întărirea comuniunii în primul rând în unitate și mai mici, stareul Gheorghe dă și dispoziția că în obtea lui să nu fie decât călugări români, nu și de alt nație ca în obtea lui Paisie.

Tipicul sfintei rug ciuni cea cu mintea, precum de la P RINTELE IOSIF s a primit. Scris la 1810¹⁰¹⁹

Dup ce se sun clopo elul de sculare, ndat s te scoli f c nd trei nchin ciuni p n la p m nt. Începe pentru rug ciune: «Slav ie Dumnezeuul nostru...», «Împ - rate ceresc...», Sfinte Dumnezeule...» i, dup «Tat l nostru...», troparele treimice: adic patru tropare: «Scu l ndu ne din somn». Apoi: «Veni i s ne nchin m...», de trei ori, i Psalmul 50: «Miluie te m Dumnezeule...», «Cred ntr unul Dumnezeu...» . Apoi: «N sc toare de Dumnezeu Fecioar ...» , «Botez torul lui Hristos..., ruga - i v pentru noi», «Sub milostivirea ta...», apoi «Cade se s te ferim...» i faci otpustul. Apoi ncepi m rturisirea cuprinz toare a tuturor p catelor, apoi: «Sl be te, la - s ...», « i pe cei ce ne ur sc...» i 50 de metanii mari, sau pe care le ai de la duhovnicul t u p rinte.

Dup acestea, str nge toate sim urile tale, pleac i capul pe um rul st ng. Apoi nchide gura ta i pune dou

1019. Ms. n Bibi. Acad. Rom. 1441, f. 2r—4 r. sigur c autorul este identic cu ieroschimoinahul Iosif, duhovnicul m n stirii V ratec, cu a c rui binecuv ntare, stare a V ratecului a scris, la nceputul sec. XVIII, manuscrisul m n stirii V ratec, cuprinz nd «Raiul» patriarhului Calist, numerotat ca o scriere independent , spre deosebire de textul din *Filocalia greac* , ce este numerotat ca parte integrant a scrierii n 14 capete «Despre rug ciune». A se vedea ceva despre via a lui n acest volum mai nainte, la sfr itul art. «Isihastii sau sihastrii n tradi ia ortodoxiei române ti».

degete de la m na dreapt la piept n partea sting , mai sus de inim ¹⁰²⁰. i tragi o dat r suflarea pe nas ncetior, n ad ncul pieptului¹⁰²¹. i acolo zi: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m ». i s nu umbli cu mintea dup r suflarea nasului. Ci acolo n ad ncul inimii s umbreasc zic nd prea doritul nume. Nici s i nchipui inima, nici altceva¹⁰²². i a a zici numai un sfert de ceas, ne ngreun nd mintea, fiindc e ti nou ncep tor.

Apoi mergi la Utrenie i acolo aflând un loc or, ine numitele degete peste dulam , iar acolo capul nu l pleca, s nu te priceap cineva. i acolo s zici cu mintea un sfert de ceas, iar cu gura s nu sl be ti, o, fr iorul meu ¹⁰²³.

1020. Cer nd nchiderea gurii, autorul recomand implicit ca cuvintele rug ciunii s se spun mai mult cu g ndul (desigur, de la o anumit treapt de deprindere a ei, n sus). Apoi prin degetul pus deasupra inimii, privirea e ajutat s se concentreze exact la locul unde ncepe inima. Leg tura ntre trup i suflet e folosit i mai mult pentru realizarea unor acte i st ri n suflet, produse cu ajutorul unor organe ale trupului. In special, prin concentrarea privirii trupe ti spre locul unde ncepe inima de carne, se realizeaz o concentrare a min ii, sau a cuget rii, spre inima spiritual a omului.

1021. Se cere ca aerul s nu se trag zgomotos, ci lin i c te pu in, pentru a u ura desprinderea cuget rii de cele materiale, ba chiar i de acest act al respira iei.

1022. De i capul trupesc e concentrat spre locul inimii de carne, mintea nu trebuie s i produc nchipuirea inimii de carne. Ea trebuie s se ndrepte spre inima spiritual , spre centrul spiritual al fiin ei umane, spre sinea proprie. Numai aceast inim spiritual are o deschidere spre infinitul dumnezeiesc, spre care trebuie s priveasc i mintea ndreptat spre aceast inim spiritual .

1023. mai u or s ii cuvintele cu gura dec t cu mintea. Pentru c la inerea lor cu mintea se cere o mai mare concentrare. De aceea, chiar c nd nu se mai poate ine mintea concentrat la aceste cuvinte, trebuie s se continue m car rostirea lor cu gura, care cere o mai pu in n cordat concentrare. Iar mintea trebuie slobozit de bun voie din aceast maxim concentrare, nainte de a se l sa ea ns i, fr voie, de ea, din pricina oboselii.

i după s v r irea Utreniei, venind la chilie, cite te icoasele Maicii Domnului i ce mai tii. i de vei voi, d voie somnului pu in. i cum te vei de tepta, ndat n- cepi icoasele. i iar i te rogi cu mintea un sfert de ceas. i n vremea Proscomidiei iar i un sfert de ceas. Apoi la ceasul al optulea, iar i un sfert de ceas. După Pave cerni , un sfert de ceas. Apoi mai cite te ce mai tii i te culci. i a a, n fiecare zi de c te cinci ori. Îns ascult rile cele ale soborului s nu le treci cu vederea, chiar de vei sc pa vremile ar tate, crez nd c n ascultare este m ntuirea. i merg nd la ascultare, cu t cerea s te n- vrednice ti i cu prostimea (cu simplitatea). i a a tot c te pu in nve i mintea, ne ngreun nd o¹⁰²⁴.

Dar i c nd vei zice cu limba, tot s umbre ti cu min- tea peste prestolul inimii¹⁰²⁵.

A a s urmezi pururea i nimic s nu te despart de dragostea lui Hristos, nici necazul, nici sc rba. I proci (i celelalte).

Ghervasie monahul

1024. Metoda aceasta nu cere numai o repetare identic a rug ciu- nii, ci arat i modul cum se poate progresa spre Dumnezeu, sau la mai mult rug ciune cu mintea, sau la o mai ad nc concentrare n ea. După c t tim, e singura metod care arat aceasta.

1025. Mintea poate privi prin deschiz tura inimii sau a indefinitului sinei proprii, nesf ritul dumnezeiesc, chiar dac nu se rostesc cuvintele rug ciunii. Limba nu e l sat s spun aceste cuvinte fr nici o partici- pare a con tiin ei.

R nduiala cea bun a vie ii de sine

R nduiala cea bun luat din a ez m ntul Sfin ilor P rin i, cum se cuvine c lug rului celui ce e n afar de via a de ob te (i petrece de sine), ntru luarea aminte a petrece precum i cei de demult P rin i au petrecut¹⁰²⁶.

«Pune toat silin a, o, c lug re, ca noaptea s nu dormi mai mult de trei ceasuri sau, fiind iarn , cel mult patru. i ndat de tept ndu te din somn, s i speli ochii cu apa rece i, ncep nd dup obicei, sl ve te pe Dumnezeu, zic nd: «Tat l nostru...», troparele: «Scul ndu ne din somn...» i cele dou rug ciuni: «Din somn scul ndu ne...» i «Slav ie Împ rate...». Apoi las ectenia i apuc te de canon, f c nd mai nt i apte m t nii mari, apoi nchin ciunile.

Iar aceste m t nii mari, n Sf ntul Munte, celui ce are schima mare, noaptea i ziua 120. Deci faci apte m t nii mari, cu genunchii la p m nt, st nd dup fiecare drept n picioare i zicnd sf nta rug ciune a lui Iisus la fie tecare cruce, adic «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m pe mine p c tosul», optind o

1026. Ms. n Bibl. Acad. Rom. 1841, f. 119 r—154 v. Urmeaz in continuare o descriere a situa iei m n stirilor din ara Româneasc i din Sf ntul Munte. Aceea i m n a copiat, n acela i manuscris, nainte de aceast scriere, scrierea lui Calist Tilicide, «Cuv nt *pentru iscusirea lini - tii*» (f. 102 —118 v), dat mai nainte n acest volum. La sfr itul «Cuv ntului» lui Tilicide, e scris: «Acest cuv nt s a scris de mine smeritul de la p rintele schimonah George, frate de c lug rie. Cump rat de Iachint (ceva indescifrabil), ieroschimonah de la Robaia, prin Agiou Pavlou (n grece te), 1818.

cu gura sau cu gîndul. De se va putea, în în suflarea
nărilor pînă se isprăvește cuvîntul rugăciunii. Zi cuvîn-
tele în cu mintea în nu gîndi nicîr numai la cu-
vînte în cîutînd unde se află inima omului.

Asemenea în nchinăciuni făcînd pînă la pămînt, stînd
după fiecare drept în picioare în plecîndu-te pînă să dai
cu mîna de pămînt, tot cu această sfîntă rugăciune a
Domnului nostru Iisus Hristos, spusă cu mare smerenie
în cu lacrimi de se va putea, neuitînd-o, sau tulburare
avînd, sau zgomot.

Apoi ezi puîn, dînd inimii pace, cum să așezi. În
apoi începe Poluno-nia, cei ase psalmi, «Dumnezeu
este Domnul» cu tropare. Apoi începe Psaltirea, citind
totdeauna două catisme. De te simi întru slăbiciune, poți
și ezi jos. A ijderea în de la Sedelne.

După această zi: «Miluie-te-mă Dumnezeu!» în cite-te
în un canon, oricare vei voi. De vei putea să citești: luni
al năgerilor, marți al Botezătorului, miercuri al Maicii
Domnului, joi al Sfinților Apostoli, vineri al Cinstitei
Cruci, sîmbătă al tuturor Sfinților în duminică al Dom-
nului, foarte bun orînduială va fi. Cî în minte cî
această orînduială o au Părinții cei singuratici în Sf.
Munte al Atonului. După canon, cite-te ceea ce în place
mai mult, cu stihurile: «Toată suflarea», cîte trei psalmi
în Slavoslovia, apoi al treilea ceas, în isprăvește.

De este iarnă, apucă-te apoi de lucrul mîinilor în nu
te lăsa somnului, cî mult folos vei cunoaște, stînd după
cetanie în luînd aminte la tine. Iar dacă foarte tare te ar
cuprinde slăbiciunea, poți și te odihnești puîn, fiindcă
nopțile sînt mari atunci. Iar dacă este vară, după citire
negre îți să nu dormi.

În de este luni, miercuri în vineri, răbdă lucrînd întru
luarea aminte a inimii pînă ce va veni ceasul al aptelea,
sau mîcar negre-ț al aselea. În apoi sculîndu-te cite-te
Ceasurile cu Fericirile, Apostolul: «Fraților, roada Duhului

lui este dragostea, bucuria, pacea» i celelalte (din Epistola c tre Galateni), apoi Evanghelia de la Luca: «Zis a Domnul pilda aceasta: un judec tor oarecare era care de Dumnezeu nu se temea i de oameni nu se ru ina». Apoi: «Bine voi cuv nta pe Domnul, n l a Te voi, Dumnezeul meu», «Cade se cu adev rat» i otpustul.

Iar unii dintre P rin i, dup cum am v zut i am auzit, cum i prin cercare am ispitit, dup ce se scoal din somn i se lini tesc pu in cu luare aminte a inimii i cu g ndul la «Doamne Iisuse Hristoase», scul ndu se ncep nchin ciunile i dup fie tecare sut fac c te 12 m t nii mari. Apoi se lini tesc. Dup aceea citesc Miezonoptica i Utrenia. i se lini tesc. Apoi iar i nchin ciuni dup fie tecare sut de m t nii. Astfel f c nd i tu lini te te te apoi; c nd se va putea, s fie chilia ta ntunecat , cu perdea. De te sminte te cineva prin vedere, po i s nchizi ochii pentru a nu vedea pe nimeni i pentru ca s po i ine g ndul i mintea la cuvintele rug ciunii deasupra inimii. i, mai pe deasupra, f s nu umble mintea n vraia g ndurilor, sau, i mai mult, inima. Nu lua aminte nicidecum nici s g nde ti la ceva. C chiar dac ar fi bun, tot nu e bun. Trebuie silit s nu g ndeasc dec t la «Doamne Iisuse care e ti pretutinden i toate le mpli ne ti». Nici vreo n lucire, fie mic sau mare, sau lumin , sau foc, sau glas, sau bubuit, sau chip de orice ar fi, v z nd sau auzind, s nu crezi. Nici lua aminte la unele ca acestea, de se vor nt mpla vreodat . C acestea s nt p reri i minciuni. Socotesc ntr o oarecare m sur din cercarea mea c am cunoscut aceasta. Dar am avut despre acestea i cuvinte cu unele persoane, care au v zut lucruri i n luciri mari n fa i le au cercat cu auzul. C ci cei ce se lini tesc cu mintea i cu trupul, p n ce nu vor trece prin aceste mincinoase p reri, nu pot veni nici la adev rata bun sporire.

i s nu se team nici ntr un chip nici de spaima ce apare n somn, sau de sunet, ori de strigarea pe nume.

Iar n izb ndiri de vise nicidecum s nu cread , sau s ia aminte. Nici s nu g ndeasc la ele cum au fost, bune sau rele. C din ncrederea n multe ca acestea, vine omul la p rere i se stric . Dar mi se pare, dup cum spun Sfin ii, c este de folos i spre spor ca trec nd prin aceste pricini i ntâmpl ri, de care nu te vei putea dumiri, s ai pov uire i ndreptare, c f r adev rata c l uzire mul i pier. Iar neav nd de la cine s le descoperi, l s ndu te n mila lui Dumnezeu, ine te de rug ciune numai, fie c dormi, fie c e ti treaz, fie c m n nci, fie c bei, fie c faci oricare alt lucru.

C ea te va nv a toate i i va fi de folos, p n ce ai s vezi.

Iar dup ce te vei scula i p n la vremea pr nzului m car, cu nimenea s nu ai vorb i nso ire. Iar de nu vei fi singur, ci vei avea m car ucenic, de cu sear vei r ndui ce va trebui, c foarte mult folose te orice lucru de nevoie. C a a ni se porunce te, ca nt i s d m lui Dumnezeu cele ale noastre n g ndire i apoi s r nduim i s g ndim i cele pentru trup, sau alt trebuin oarecare. Iar acestea le vei putea s v r i c nd nu vei fi cu nimeni, f r de grij . C ci le vei arunca la spate, fiind biserice cereasc i omeneasc . Toate trebuie puse mai nainte n r nduial i apoi a fi f r grij . Ca s nu mai ai grij , nici porunc de la vreun om, dec t numai de cele de trebuin . Ci s te faci loc de lini tire i s fii f r glas i la sf tuire. Astfel cei iscusi i n acestea, av nd Sf nta Scriptur de fa , se urc la cele mai bune ca s aib via a ve nic .

Iar dup otpustul ceasului, prime te hrana cea obi nuit , dup r nduiala Sfin ilor P rin i, cu toat fereala, p zind ntru aceste trei zile a m nca o dat pe zi, nedezlegând la vin i untdelemn. Iar mar ea i joia de vei m nca de dou ori cu nfr nare, nu p c tuie ti, m car i pu in vin b nd i pu in untdelemn pun nd n fiertur . Iar vinul

s fie amestecat cu ap trei pahare, iar neamestecat dou pahare. Iar paharul s fie de opt dramuri, iar mai mult nu. Iar de vei hot r ca n aceste zile numai o dat s te mp rt e ti de hran , mult folos vei cunoa te i ntru starea n picioare n timpul nop ilor vei spori.

Iar smb ta i duminica cu cuviin este i cu datorie a m nca de dou ori, mp rt indu te de toate cele slo-bode cu nfr nare, ntru slava lui Dumnezeu pentru n-t rirea trupului. Iar n zilele cele dezlegate e ng duit a m nca de toate p n la br nz i untdelemn i pe te i vin cu m sur , iar mai mult nimic. C prisosurile nu s nt ale celor ce se nevoiesc, nici vor ajunge celor ce doresc, ci s nt ale celor din afar , care tr iesc nc numai cu n -dejdea i nu tiu n ce cale se afl . Iar de vor c uta cu durere, li se va descoperi cu mila lui Dumnezeu.

Iar dup ce vei pr nzi n zilele postirii i n celelalte, de este var , nu te l sa somnului, ci sile te te pe tine, prin lucrul mâinilor, a i sta mpotriv . Iar dac ai cunoa te c e de trebuin a te odihni, pogoar te pu in mpreun cu sl biciunea trupului, un ceas, i iar i scul ndu te, ia aminte la tine, i iar i te apuc de rug ciune, rostind o pe aceasta de trei sute de ori, i dup fie tecare sut f c nd câte 12 m t nii, cum s a ar tat. C dup dormire omul e mai lini tit cu mintea i cu trupul dec t totdeauna, p n nu apuc alte g nduri a intra n inim i n minte, din multele nv luieli ale lumii. i aceasta s a cunoscut prin cercare. Deci ia aminte i lucreaz de este vreme. Iar viind ceasul al noulea, scul ndu te, cite te l pe acesta i Vecernia mpreun cu un canon al Maicii Domnului. i sfr ind, lini te te te cu toat luarea aminte, av nd n aceast vreme chilia ta pe c t se poate ntune-coas i nevorbind n aceast vreme cu nimenea. i d n du te pe tine la rug ciune curat , rabd rugindu te cu trezvie p n la al doilea ceas spre ziua cealalt (la ora 7 seara). Apoi, scul ndu te cite te Pavecernia i icoasele Maicii Domnului i ale Sf ntului din acea zi. Apoi, iar i,

te apuc de luarea aminte, in nd rug ciunea p n la ceasul culc rii i a a culc ndu te, odihne te te precum s a ar tat la nceput.

La toate acestea, frate, sile te te ntru starea n picioare, noaptea la priveghere. C prin aceasta s au dezbr cat P rin ii de omul cel vechi i au v zut pe Dumnezeu. Iar la priveghere adaug trezvia i de trezvie lipe te rug ciunea lui Iisus. i dup ce vei z bovi ntru acest lucru, o vei n elege pe aceasta i va gusta sufletul t u din pomul vie ii.

Iar acestea tu nu le vei putea s v r i de nu te vei n- juga cu pomenirea mor ii tale, n tot ceasul.

Iar cei care au ajuns ntru sporire i nu se sup r de multe asuprel i (ispite), am v zut c i n adunare de fra i, sau la vreme de nevoie i n ora , sau n cas lini tit , pot a se lini ti. Iar n singur tate i n lini te, mai mult se ajutoreaz dec t n adunare. Pentru c n adunare se pot p zi mai u or cei mai f r patimi i puternici. Dar nici acelora nu le e prea de folos. Ci o primesc aceasta numai de se va nt mpla cu oarecare vestire de la Dumnezeu, pentru oarecare trebuin a ob tii. Dar maica acestora e str in tatea i lini tea. i ele nu s nt legate de un loc. Ci le po i afla oriunde vei putea mai cu nlesnire a mplini acestea i a te ruga. C ci de te rogi, e ti biseric f r toat ndoiala. Îns i n singur tate s nu ezi singur, f r un nso itor, adic f r vecin; ca s nu p time ti ie ire din minte, ci n doi i n trei fra i, care se zice cale mp r teasc . Deci fii i acolo n ob te. C ci aceasta este m rturisit i aleas de Sfin ii P rin i, dup cum aleas este i n Muntele cel sf nt al Atonului. C ci i acolo este vr jma ul i au fost v z tori vie uitori n lini te. De acolo se nva cum calea mp r teasc este cea n doi i n trei. Ei au i un stare i pov uitor, tr ind n c te dou trei chilii i av nd biseric sub un acoperi i av nd toate mpreun . Ei au timpuri de adunare de ob te

după voia celui mai mare; și rugăciunea și muncă de
 obține și mbracă mintea și somnul, și alte lucruri de ne-
 voie cu povăuire și cu blagoslovenie. Și așa pot să spori-
 cu darul lui Dumnezeu. Iar singur nu e lăsat nimeni a-
 lădea, fie el departe, sau aproape. Este foarte oprit să fi unul
 desprins de sine în toate. Căci e un lucru smintitor și
 pricinuitor de cădere când în dreapta, când în stânga, adu-
 când patimi sufletești și trupești, după cum am văzut și
 cum este știut celor cunoscători. Sunt iar și unii care sunt
 singuri. Locuința lor se zice colibă și e fără biserică. Dar
 au o necpere tot câte doi. Dar sunt și de aceia care, după
 ce au stat mai înainte câte doi, acum se află câte unul, în
 colibă, sau în pețeră, sau în vreo crăpătură. Dar numai
 după ce s-au povăuit în obște cu frații, sau în pustie,
 viind la sporire cu sfatul și cu înștiințarea altor cuvioși părinți,
 au încredințat și încredințesc acum alădea singuri și a se
 lupta cu patimile și cu dracii, după cum am văzut. Dar
 rar se află de aceia care s-au lepdat de toată îngrijirea
 trupească și a lumii și, ajungând la sporire, și-au aruncat
 toată în dejdea către Dumnezeu, pe care îl doresc.

Iar cei ce sunt cu patimi și nu încredințesc a se lupta
 deosebit, la singurătate, cu dracii, că se omoară de către
 aceia. Căci se cade a ne sili la acestea, în calea mântuirii,
 și unde ne va ajuta locul dătorii săntem a ne sili pentru
 mântuirea sufletului nostru. Și așa, fără nici o cădere
 vom petrece rămasă a vieții noastre. Și cei ce doresc măn-
 gierea cea de la Domnul, prea lesne o vor câștiga. A-
 căruia să fie slava în veci. Amin».

Urmează o lungă descriere a vieții monahale din Athos
 și din țara Românească. Vorbele de datinile românești
 la Athos. Spune că sunt români mulți la Athos, mai ales la

Cutlumu , care are ca metoh Slatina din episcopia Argeului. Dar «mai mul i c lug ri greci s nt n ara noastr ». « i numai n Sfntul Munte i n ara Româneasc s nt r nduieli bune, iar n alte p r i, slabe i rele i n toat ara turceasc e greu at t bisericilor c t i credincio ilor».

Vorbe te cu admira ie de Cuviosul George i de Cuviosul Paisie. Am ndoi au avut ucenici mul i, cum se v d i acum. Autorul se socote te un om prost pe lng ei (f. 155 v—156 v.).

o scriere foarte interesant i pentru istoria rii Române ti.

Al ut duhovniceasc i tr mbi cereasc ¹⁰²⁷

Aceast mic c rticic se nume te al ut duhovni-
ceasc i tr mbi cereasc , care tr mbi nd n urechile
credincio ilor aprinde i nv p iaz inimile lor spre dra-
gostea lui Dumnezeu i i face pe ei a fi s rguitori i a
mplini i cu lucrul cele ce s nt scrise ntru d nsa. Iar
prin lucrarea aceasta li se face lor suire la Împ r ia ce-
rului. i cei ce au dragoste c tre Dumnezeu i l iubesc
pe El din toat inima lor, foarte se folosesc de cele ce
s nt scrise n c rticica aceasta i se silesc i cu lucrul a
mplini cele scrise. Iar cei ce au dragoste spre agoniselile
cele vremelnice i s nt iubitori de slava lumii acesteia
de arte, nu numai c nu se folosesc, ci nc i basme pe
acestea le numesc i i r d de ele. Dar prin acest r s i
pricinuiesc ei singuri nem ng iat pl ngere n ziua nfri-
co at a judec ii.

Aceasta, din dragostea lui Dumnezeu, spre o mai ade-
v rat ncredin are, o m rturise te i Cleopa ntru mer-
gera la Emaus cea mpreun cu Luca, c nd zicea : «Au
doar nu era inima noastr arz nd c nd ne gr ia nou pe
cale ?» (Luca 24, 32). Cine are urechi de auzit s aud .

1027. Ms. n Bibi. Episcopiei Romanului, nr. 41. nsemnare: 1823. F. 1 r.
— f. 40 v. Cuprinde numai aceast scriere. Dup p rintele arhim. Cleopa
de la m n stirea Sih stria, autorul ar fi un nepot al stare ului Neonil de
la Neam , n prima jum tate a secolului XIX. Dac Calist Catafygiotul
d ca ultim ajutor pentru concentrarea min ii unitatea lui Dumnezeu,
scrierea aceasta cere, pentru aceasta, eliberarea de grija agoniselilor celor
vremelnice. Numai a a se poate elibera mintea de g ndurile limitate care
o mpart i o ngusteaz .

i auzul urechilor lor s fie pricinuitor de aprindere a inimilor lor spre dragostea lui Dumnezeu.

Deci mul i s nt cei care doresc aceast duhovniceasc i m ngietoare lucrare a min ii, adic rug ciunea lui Iisus. Dar ei socotesc c o vor c tiga numai cu iste imea lor, adic cu iste imea firii i cu me te ugul (metoda) acela cu care au ar tat i au nv at Sfin ii P rin i cum s stea la rug ciune cei ce se nevoiesc.

Bun este me te ugul pe care ni l nva Sfin ii P rin i. Dar de nu vom c tiga smerita cugetare i umilin a, n locul iscusin ei celei fire ti, me te ugul acela cu care s au nevoit Sfin ii P rin i, nimic nu ne ajut . Pentru c aceast m ngiere a inimii i lucrare a min ii nu e spre nimic altceva dec t numai spre a se aprinde i a se nv p ia inima omului spre dragostea lui Dumnezeu.

i aceasta din ce se na te ? Numai i numai din smerita cugetare. Iar din smerita cugetare se na te i umilin a (str pungere a inimii). Iar umilin a aprinde i nv p iaz inima omului spre dragostea lui Dumnezeu. i cei ce au c tigtat dragostea lui Dumnezeu, au scos din mintea lor toate c tigurile i agoniselile veacului acestuia i toate frumuse ile acestei lumi de arte le socotesc cu totul ur te.

Deci dac se va slobozi mintea de c tigurile i de agoniselile veacului acesta i vede ca ur te toate frumuse ile lumii acesteia de arte, atunci v z ndu se pe sine slobod i dat fiind c ea este din fire lucr toare, nu poate s ad de art , ci alearg la Ziditorul s u, adic la prea bunul Dumnezeu ; i de D nsul se lipe te i pe El Îl dore te i cu El de a pururea vorbe te, i ez nd i n somn dormind. i, n scurt a zice, toat m ngierea ei duhovniceasc dintru aceasta se na te, adic din smerita cugetare i din neiubirea de agoniseal a celor vremelnice i din neiubirea celor frumoase ale lumii acesteia de arte. Dintru acestea se na te fierbin eala inimii, din

tru acestea se porne te inima cu s ltare la rug ciunea cu suspinuri. Iar dac cineva va iubi agoniselile cele vremelnice i mpodobirea hainelor i va c uta i rug ciunea, s rguindu se s o afle pe ea, unul ca acesta n zadar se ostene te. Pentru c acestea, adic agoniselile cele vremelnice i stric cioase s nt m r cinii, sau spinii, care, dup ce a c zut s m n a s m n torului ntre ei, r - s rind nu o las pe ea s creasc , ci o neac .

A a fac grijile vie ii acesteia vremelnice: neac i sting sc nteiu a care este aprins n inima omului spre dragostea de Dumnezeu i o fac pe ea cu totul rece. i este un lucru cu totul jalnic, i vrednic de nem ng iat pl ngere ca, pentru pu in m ng iere ame itoare i vremelnic , s ne lipsim de chemarea noastr cea frumoas i de patria noastr . C ns i gura Domnului gr ie te, zic nd : «Nu pute i s sluji i la doi domni, pentru c ori pe unul ve i iubi i pe cel lalt l ve i ur , sau de unul v ve i lipi i de cel lalt nu ve i griji : nu pute i sluji lui Dumnezeu i lui mamona» (Matei 6,24).

i iar i Mielu elul lui Dumnezeu a rugat pe P rintele S u, zic nd: «P rinte, d le lor s fie una cu Noi, c i Noi una s ntem» (Ioan 17, 21), adic una s fim n dragoste, dup cuv ntul Apostolului care zicea : «Cine ne va desp r i pe noi de dragostea Domnului ? Oare foamea, sau gol tatea, sau sabia, sau celelalte?» (Rom. 8, 35). S ne g ndim la un t n r care, mprietenindu se cu o t n r i ndulcindu se de pu in m ng iere, se aprinde i se nv p iaz cu inima de multa dragoste fa de ea i i d ei toate sim irile i i cheltuie te toat n elepciunea cu ea, nc t i a pierdut mintea i a ajuns ca un nebun, i nu i mai pas de ru ine i se poart cu neor ndual i toat g ndirea i cugetarea lui doresc ziua i noaptea fa a ei. În zadar binevoitorii lui, v z ndu l, i arat p rerea de r u de el i l sf tuiesc, zic ndu i s se dep rteze de acea fa , c i este pierz toare de suflet i

stric toare de minte. El nu numai c nu prime te sf
 tuirea lor, ca s se dep rteze de ea, ci voie te mai bine
 s i plece capul sub t iere de sabie dec t s se despart
 de dragostea acelei fete. Dar dac cei lipsi i de minte se
 dau pentru pu in m ng iere am gitoare i pentru dra-
 gostea cea pierz toare de suflet p n i la t ierea de sa-
 bie i la moarte, ce vom zice de cei ce s au mprietenit
 cu Dumnezeu i ale c ror inimi s au aprins i s au nv -
 p iat de dragostea Lui ? Toate sim irile i toate cuget -
 rile acestora s au tocit i au fost omor te fa de toate
 frumoase ile lumii acesteia i mintea lor s a luminat cu
 totul i se ndulce te de dragostea Domnului celui ne-
 m rginit de frumos. Iar de frumoase ile veacului acesta
 nu numai c nu s nt birui i, ci i vederea lor le este
 nepl cut . Iar de li s ar nt mpla s li se aduc de c tre
 violenii draci chiar numai n minte dulcea a celor vre-
 melnice, ei nu numai c nu le primesc pe acestea n
 mintea lor, ci se ngre o eaz de ele.

Dar cei ce le iubesc pe acestea, adic dulce ile i ago-
 niselile cele vremelnice i am gitoare i ndr znesc a n-
 cepe s se sileasc la rug ciunea cea tainic , folosindu se
 de me te ugul de care au auzit, ca, odat cu suflarea, s
 bage aerul n untru i s l scoat afar , adic s bage,
 prin acel me te ug, r ceala i s scoat c ldura, s rguin
 du se cu mult osteneal i cu toat silin a s afle locul
 inimii lor, s tie c toat silin a i osteneala lor este n
 zadar. C ci p n c nd mintea lor va fi ntunecat de gri-
 jile vie ii acesteia, p n atunci suflarea aceea pe care
 o for eaz nevoitorii cu me te ug (cu metod) sufl n
 inim ca i cum ar sufla un foaie n ni te c rbuni stin i.

Deci numai dup ce mintea s a izb vit din robia grijii
 vie ii acesteia, are nevoie inima de me te ugul acela al
 sufl rii; i numai atunci suflarea aceea nc lze te i
 aprinde sc nteiu a aceea spre dragostea lui Dumnezeu.

Iar semnul dragostei lui Dumnezeu cel adevărat este acesta: smerita cugetare și dragostea cea cu milostivire față de toți oamenii și față de toată zidirea lui Dumnezeu și desvârșita neagonisire a celor vremelnice¹⁰²⁸. Pentru cei care au urtat agoniseli și toate frumoasele veacului acesta vremelnice și toate cele amgitoare ale lumii acesteia, prin dreapta socoteală și cu bună adevărire, în chip desvârșit s-au îndrăgit de Dumnezeu și s-au învrednicit de mila Lui, încă de aci înainte ei nu mai au dragoste față de nimic din cele frumoase ale lumii acesteia. Căci ei se nădestulează cu dragostea Domnului celui nemărginit în frumoasele. Iar de cele de trebuință ale firii omenești nu numai că nu se îngrijesc, ci simt și o neplăcere față de ele și socotesc că sunt de prisos, pentru că au cunoscut că toate sunt vremelnice și amgitoare și împiedică mântuirea sufletului.

Cuvinte adunate din sfintele scrieri

În ce privește rugăciunea lui Iisus și pe cei ce voiesc a începe această sfântă rugăciune, mai întâi se cuvine a pzi lucrarea sfintelor porunci și a fi fără griji și fără gânduri și fără deprinderi; se mai cuvine a avea dragoste față de fiecare și nepătimă deopotrivă către tot sufletul și către Dumnezeu din tot sufletul; apoi a avea smerită înălțare și a fi pașnic cu oamenii și cu toată zidirea lui Dumnezeu; în sfârșit să ne curățim de patimi și de mândrie și în locul mândriei să ne mbrăcăm cu smerenie și cu toate faptele cele bune. Și abia după ce vom mplini cu lucrul toate cele mai sus zise, să îndrăznim a începe și a zice și rugăciunea lui Iisus. Iar rugăciunea lui Iisus se cuvine a o pzi așa cum zice Sfinții Părinți:

1028. Deci nu se cere ura lumii, ci renunțarea la pornirea spre agonișirea egoistă a lucrurilor lumii.

cu mintea deasupra inimii, privind în inimă cu mintea și nemaigândind sau cugetând atunci la nimic, ci numai cuvintele rugăciunii înându-le și zicându-le, adică : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă ». Sfântul Grigorie Sinaitul, cercând cu de-amănuntul și cercetând viețile și scrierile și metodele (metoda) cel duhovnicesc al tuturor Sfinților mai mult decât toți, prin Sfântul Duh ce locuia întru dânsul, rânduiește, adică învață cu prea luminat înțelepciune, că se cuvine a pune toată silința pentru rugăciunea cea tainică . Iar Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Solunului (Salonicului), având aceiași duh și dar, poruncește, sfătuiește și îndeamnă la această sfântă lucrare a minții pe arhierii, pe preoți și pe clerici și pe toți mireni¹⁰²⁹ . Dar și înfricoșează pe cei ce încep această sfântă lucrare cu neluare aminte înfrământare de sfătuire. Dar mai vârtos cei ce au răvnă spre această lucrare a minții, dar sunt iubitori și de dragostea cea purtătoare față de oarecare persoane, dragoste pricinuitoare de stricăciune și pierzătoare de suflet, unii ca aceștia de se bucură, socotind că au primit oarecare mângâiere duhovnicească, în zadar se bucură . Căci această este o adevărată înălțăciune, iar nu bucurie sau bucurie duhovnicească . Căci ce putere are înținericul de a se împărtăși cu lumina? Unii ca aceștia de nu se vor trezi și nu se vor pocăi, nu numai că cu nimic nu se folosesc din osteneala lor, ci încă și ieșire din minte purtăsc. Drept aceea, de mult trezvie și luare aminte au nevoie cei ce au început această sfântă și duhovnicească lucrare

1029. *Împotriva tuturor ereziilor*, oara. 296, P.G. 155, 544—548. Sunt citați aici Sfântul Grigorie Sinaitul și Simeon Tesalonicianul, aproape cu aceleași cuvinte ca și în «Cuvântul înainte» al lui Vasile de la Poiana Mărului, la Grigorie Sinaitul, dar nu pentru a scoate pentru toți un îndemn la rugăciunea lui Iisus, ci pentru a-i opri de la ea înainte de despartire. O vorbă de a corecta pe Vasile de la Poiana Mărului.

Autorul «Alteii» cunoaște bine scrierile lui Vasile de la Poiana Mărului.

a min ii, ca nu cumva me te ugind o simplu i oricum, s i c tige lor undi i s se fac prad de v nare viclenilor draci.

Dar acestea nu s au scris spre descurajarea lucr torilor celor de pe treapta f ptuirii, adic a noilor ncep tori, ci s au scris mai v rtos spre nt rirea i iscusirea lor, ca totdeauna i n toate zilele s i cerce lucrul lor prin citirea sfintelor scrieri i prin sf tuirea cea duhovniceasc , s vad de merg bine sau nu.

Pentru c nu este cu putin a nu se fura ceea ce este bun de cele rele. Pentru c n el ciunea se mplete te pe lucrarea min ii, cum se mplete te v scul pe copaci. C ci vr jma ul nu nceteaz a pl smui n untru celor fire ti ale mijlocului cele p rute duhovnice ti, precum voie te a aduce n locul c ldurii celei duhovnice ti nfierb ntarea sa i n locul bucuriei pl cerea de art ; i dulcea a spurcat se sile te a face s se socoteasc a sa n el ciune ca o lucrare a darului.

Rug ciunea cea curat se arat n c ldura inimii, la care se porne te inima cu s ltare n vremea rug ciunii. Pe aceasta Sf ntul Isaac Sirul o nume te rug ciunea inimii (inimelnic). Deci bun este rug ciunea aceea care e nso it cu fierbin eala inimii i se face cu s ltare din inim . Dar odat cu acestea e nevoie ca i mintea s fie lucr toare; i s fie p zit i suflarea. C ci dac inima, din m ng ierea a ceea ce vine n ea, se va porni cu s ltare la rug ciune, dar mintea se va afla n convorbire cu g ndurile, sau cu cugetele, lesne se va nt mpla, precum s a spus, furarea a ceea ce e bun de c tre cele rele. Pentru c vr jma ul nu nceteaz a se s rgui ca n locul darului cei ncep tori s primeasc n el ciunea lui. Drept aceea se cuvine ca, mpreun cu rug ciunea care vine din m ng ierea aceea n mim , adic din puterea c ldurii inimii, ce se ntre ine cu suflarea, s fie i mintea lucr toare.

INTREBARE: Cum i n ce chip s fie mintea lucr - toare ?

R s p u n s : A a precum au spus Sfin ii P rin i: mintea s p zeasc luarea aminte deasupra inimii i nimic s nu g ndeasc sau s cugete atunci, ci numai cuvintele rug ciunii s le in i s le spun , adic : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluie te m », ca s se scufunde mintea n ad ncul inimii, iar nu n partea poftitoare. C singura lucrare ne n el toare a celor ce au nceput de cur nd aceast rug ciune este s nceap a o s v r i cu mintea n inim . Dar mult uneltitorul i zavistnicul i vicleanul diavol se sile te n tot chipul s n ele pe cei ce au nceput de cur nd rug ciunea. Îns mai ales n dou chipuri se s rguie te a i n ela, adic s le vr - jeasc (mprilosteasc) mintea prin n lucriri i s i fac s desfrâneze prin partea poftitoare. Iar pe cei de la mijloc i pe cei des vâ r i i voie te ca prin neascultare s i arunce n pr pastia p rerii de sine i a m ndriei. Drept aceea, ca s nu fii n elat, ine foarte tare ascultarea i smerenia. i nu numai c nu te vei n ela, ci i toate m iestriile i mrejele vr jma ului le vei sf râma i toate taberele viclenilor draci, pe goan le vei pune cu puterea lui Hristos.

Deci c nd vei sim i durere, sau mi care, sau fierbin-eal de a dreapta, sau n piept, sau sub piept, sau sub inim , sau la cap, sau n frunte, sau ntre ochi, sau la urechi, sau la m n , sau la spate, sau la picioare, nicidecum la unele din acestea s nu g nde ti, ci numai la cuvintele rug ciunii s priveasc mintea ta, deasupra inimii, unde i am ar tat. C ci dup cum zice Sf ntul Diadoh, pe c t se lucreaz poruncile i darul se nmul e te.

Î n t r e b a r e : i prin ce se lucreaz poruncile i se nmul e te darul ?

R s p u n s : Numai i numai prin credin a cea ade-v rat i ne ndoielnic , dup cuv ntul Domnului, care a

zis lui Petru: «Pu in credinciosule, pentru ce te ai ndoit?» (Matei 14, 31). Nu i a zis : necredinciosule, ci: pu in credinciosule, pentru c mul i se v d a fi credincio i, dar r ci i i pu in credincio i.

Dar c nd i n ce vreme a zis aceasta Domnul, pentru ndoiala i pentru necredin a lui Petru? Atunci c nd, v z nd Petru din corabie pe Domnul, venind pe mare ca pe uscat, i se p rea c este o n luc i a strigat zic nd : «Doamne, de e ti Tu, porunce te mi s vin la Tine», iar Domnul a zis c tre d nsul: «Eu s nt, vino la Mine». i s rind Petru din corabie mergea pe mare ca pe uscat, dar v z nd v nt tare i valurile m rii ridic ndu se i n lndu se, iar el afl ndu se cu credin a mpu inat , se afunda i pentru ndoiala i mpu inarea credin ei lui striga c tre Domnul, zic nd: «Doamne, nu m l sa, c pier». Atunci Domnul, apuc ndu l de m n , a zis: «Pu in credinciosule, pentru ce te ai ndoit?».

A a se nt mpl i acum cu cei ce au nceput a c l tori c l toria cea duhovniceasc , adic rug ciunea lui Iisus, dar pentru mpu inarea credin ei lor se ndoiesc pe cale i nu nainteaz , pentru c toat mintea i gndirea lor i grija lor o au pironit spre agoniselile acestea vremelnice i putrede i mai v rto s nt birui i de slava lumii celei de arte; iar de lucrarea sfintelor porunci nu au nici o grij . Iar aceasta li se nt mpl pentru mpu inarea credin ei. Pentru aceasta s nt birui i de slava cea de art i ncep a se ngriji de agoniselile cele vremelnice. Iar mai v rto cei ce s au nvrednicit de m ng ierea cea duhovniceasc , de se vor afla ntru mpu inarea credin ei, lesne se vor nvoi cu gndurile i cu cugetele cele necuviincioase, care spurc i ntineaz mintea. Unii ca ace tia, chiar dac s au nvrednicit de m ng ierea cea duhovniceasc i socotesc c umbl pe cale, se r t cesc pe o cale neumblat . Pentru c mare p cat este a se nvoi cineva cu cugetele i cu glodurile cele necuvioase. i

precum pruncul cel mic, născut dintr-o femeie, nu poate să trăiască, ci moare, așa nu este cu puțin să fie cineva rob al copilului în același fel ca și cu Dumnezeu. Căci Dumnezeu urăște copilul.

Căci pentru copilul unui om căzută în moarte într-o clipă douăzeci și cinci de mii din fiii lui Israel, celui întru scut al lui Dumnezeu. Oare nu era hărăzit de la Dumnezeu norodului acela adică fiilor lui Israel să meargă în pământul făgăduinței? Dar pentru necredința învrată a inimii și pentru necurățenia lor, au umblat patruzeci de ani răstind în pustie, pe locuri neumblate și nu pe cale. Și nu numai că nu s-au învrednicit să intre în pământul făgăduinței, dar nici măcar să-l vadă nu s-au învrednicit. Numai Moise lăvăzută când era aproape de adormire, adică atunci când era să se ducă din viață. Atunci, Domnul i-a zis lui Moise: «Încredințarea pe norodul acesta lui Iisus al lui Navi, că tu vei adormi». Și iar i-a zis Dumnezeu lui Moise: «Pământul făgăduinței iată-l, vezi-l, dar nici tu nu vei intra în el, pentru că nu Mă ai cinstit înaintea fiilor lui Israel și n-ai lovit piatra pentru curgerea apei cu toiagul tău, după porunca pe care ți-am poruncit-o Eu, ci ai lovit-o cu trufie și cu mândrie» (Numeri 20,12).

Vede-i, iubiiilor, că tot depărtare se face de la Dumnezeu pentru nelucrarea poruncilor? Moise, căruia i s-a dat lumina fața mai mult decât soarele (Ieremie 34, 29), încă fiii lui Israel nu puteau să caute la fața lui pentru strălucirea darului Prea Sfântului Duh ce lucra întru el, pentru o poruncă ce i-a purtat mic, nu s-a învrednicit să intre în pământul făgăduinței. Dar depărtarea de la Dumnezeu nu s-a zis pentru Moise, căci Moise era plin de credință în darul Celui Prea Înalt. Ea s-a zis pentru necredința învrată a inimii norodului celui ce, după ce a intrat în pustie, cârtea și birfa împotriva lui Moise. De aceea nu numai că nu s-a învrednicit să intre în pământul făgăduinței, dar nici să-l vadă nu s-a învrednicit,

ci a umblat r t cind pe locuri neumblate i nu pe cale, dup cuvntul Domnului, care a zis: «M am jurat ntru m nia Mea c nu vor intra ntru odihna Mea» (Numeri 14, 23).

A a e i cu cei ce ndr znesc a ncepe rug ciunea lui Iisus. De se vor afla ntru mpu inarea credin ei, adic de vor fi pu in credincio i, pu in purtare de grij vor avea pentru lucrarea sfintei rug ciuni, dar mult silin i srguin a au pentru lucrurile i agoniselile cele p m nte ti i vremelnice. Unii ca ace tia, chiar dac li se pare a c l tori bine, se r t cesc pe locuri neumblate i nu umbl pe cale. Dar ns i gura Domnului gr ie te zic nd: «Nu v ngriji i ce ve i mânca i ce ve i bea i cu ce v ve i mbr ca. Vede i pas rile cerului, c nici nu seam n , nici nu secer , nici n jitni e nu adun i Tat l vostru cel ceresc le hr ne te pe ele. Ci c uta i mai nt i Împ r ia cerului si toate celelalte se vor ad uga vou » (Matei 6, 31—33).

Deci cei ce s au sfin it lui Dumnezeu, nc de aici, dac vor s se aplece de la rug ciune pu in c te pu in spre cugetele p m nte ti, care spurc i ntunec mintea, i se vor nvoi cu ele, vor vedea pe Dumnezeu ndep r t ndu se de la ei i vor r m ne de batjocura vr jma ilor, adic a viclenilor draci. C i Samson cel tare i osebit ntre oameni mai mult dec t to i, i sfin it lui Dumnezeu din pintecele maicii sale, cel nvrednicit de mult putere i de mari minuni i vestit nc mai nainte de na tere prin nger, ca i Ioan, fiul lui Zaharia, oare nu pentru c i a p ng rit sfin itele sale m dulare prin aplecarea spre p c tuire, adic spre desfr nare, s a dep rtat Dumnezeu de la el i l a l sat pe el pe seama vr jma ilor lui?

Vede i, iubi ilor, c t stric ciune se face dintru mpu inarea credin ei, i sufleteasc i trupeasc ? Dintru aceasta vine lenevirea spre lucrarea sfintelor porunci, dintru aceasta aplecarea spre p c tuire, dintru aceasta

vine iubirea de agoniselile cele p m nte ti i de slava lumii celei de arte. Deci, de s ntem iubitori de cele duhovnice ti, s nu fim iubitori de agoniselile cele vremelnice, care s nt stric cioase i pierz toare de suflet, ci s fim s rguitori i iubitori de lucrul lui Dumnezeu, slujindu I Lui i cinstindu L pe El prin lucrarea sfintelor Lui porunci i, din zi n zi, s sporim prin credin i prin smerit cugetare n dorul cel c tre El. C ci aceasta este calea cea adev rat i ne n el toare.

Deci fierbin eala se na te din rug ciune, dar vine i de la draci i de la fire. Cea de la fire se na te atunci c nd cineva are vreo rudenie, aflat n dep rtare, pe care dore te s o vad i nu are nici o nlesnire s o vad . Dar se na te i c nd cineva are o dragoste p tima pentru oarecare fa (persoan). Aceasta e o dragoste stric cioas i pierz toare de suflet. Ea se na te c nd dore te s se ntâlneasc cu acea fa i nu are nici o nlesnire a se ntâlni cu ea. Acest fel de fierbin eal se na te i la cei iubitori de argin i care urm resc mplinirea dorin ei lor de a agonisi aur i argint. Aceasta este, dup cuvântul dumnezeiescului Apostol Pavel, r d cina a toat r uta-tea. Acest lucru este jalnic i vrednic de nemângâiat plângere. Fiindc aceast patim pe mul i i a aruncat n pr pastia pierz rii. Dar i acum sânt aici dintre aceia ce s nt birui i de aceast patim i aud prea bine aceste nfrico ate cuvinte. Dar ce fac? Ei se mul umesc s cugete cu inima lor, zic nd: Cine tie, poate nu va fi a a precum se aud aceste nfrico ate cuvinte; poate va fi altminteri. i nu numai c nu se poc iesc, ci nc i pe cei ce at rn de ei ii asupresc i i nec jesc, f c nd economie, ca s i p streze aurul i argintul, ca nu cumva s cheltuiasc din el. i din acestea li se pricinuie te lor a nu crede cu inima i a nu n elege cu mintea, numai i numai din mpu inarea credin ei lor. C i Iuda cel r ucredincios auzea nfrico atele cuvinte ale Domnului

i Mntuitorului nostru Iisus Hristos, care zicea c mai bine ar fi fost omului acela, care avea s vnd pe Fiul Omului pentru agonisirea argintului, s nu se fi n scut, dar nu le n elegea, nici nu le credea cu inima, avnd mintea ntunecat cu turbarea iubirii de argint. i a a n a n eles p n c nd nu i a agonisit lui i sp nzurare i pogorâre n pr pastia iadului.

A a i n vremea de acum, cei ntuneca i la minte cu turbarea agoniselii, aud i ei prea bine aceste nfrico ate cuvinte, dar ntunecarea min ii lor nu i las s n eleag , sau s se poc iasc , ci se i srguiesc s i asupreasc i s i nec jeasc pe cei mai mici. Unii ca ace tia agonisesc lor i pogor rea n pr pastia pierz rii. Iar pe cei ce n- eleg i cred cu inima i se poc iesc cu adev rat poc in , precum a primit Domnul pe vame ul i pe desfrânata i pe fiul cel risipitor i i a mbr i at pe ei, a a i prime te i pe ei i i mbr i eaz i n ceata drep ilor i rânduie te. C ci tie Domnul i pe desfrânata care s a poc it cu adev rat s o fac mai curat dec t pe o fecioa- r . Dar nu face a a pe cei ce prelungesc nepoc in a, zi- c nd c ne vom poc i m ine, sau poim ine. C mul i s nt n iad dintre cei ce zic c ne vom poc i m ine sau poi- mâine, pentru c noi nu tim ziua sau ceasul ducerii noastre din via .

Iar dulcea a se na te din rug ciune. Dar vine i de la doftorii cei amari, adic de la viclenii draci. Cea de la draci pricinuie te tulburare, iar cea din rug ciune aduce pace i smerenie.

Iar fierbin eala cea din rug ciune i cu zdrobire din- tru ad ncul inimii aduce suspine i izvor te din ochi, ca din ni te ipote, iroaie de lacrimi pentru dragostea i dorul cel c tre Dumnezeu. i atunci i mintea cu mare putere strig : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dum- nezeu, miluie te m ». i pe to i oamenii i vede naintea sa ca pe ngerii lui Dumnezeu. Iar pe sine se vede praf

i cenu i i vine a se t v li pe sub picioarele tuturor oamenilor pentru dragostea Domnului. Ba, de multe ori, i vine a se i ascunde de c tre vederea oamenilor.

Cei ce au ajuns la m surile acestea, s au nvrednicit i de mila lui Dumnezeu, adic de rug ciunea cea ade- v rat i ne nctat . Ea se lucreaz atunci de a pururea cu mintea n inim ; se lucreaz fie t c nd el, fie dor- mind. Iar mai v rtoș c nd se de teapt din somn, o afl lucr ndu se cu foarte mare lini te i nici un cuge el nu se atinge de minte, ci numai cuvintele rug ciunii se lu- creaz cu dulcea n inim . Dar aceast sfnta lucrare a min ii vine, precum s a zis mai sus, nc de la nceput, dar numai odat cu lucrarea sfintelor porunci i a tuturor faptelor. Ei i ajut ns mult i str in tatea.

Î n t r e b a r e : Cum i n ce chip este str in tatea aceea ?

R s p u n s : Str in tatea este a a c oriunde se va afla lucr torul (poruncilor), fie la lini te, sau ntre prie- teni, sau n orice loc va avea vie uirea, s se aib pe sine ca un nemernic (str in) i mai micul tuturor. C ci zice Sfntul Calist Patriarhul, c mai mult dec t n toate n- elesurile, dator este s fie (cel ce se lini te te) r vnitor n a n elege cele duhovnice ti. dator mai ales la n- ceput ca luarea aminte a min ii lui s nu fie, n ceasul rug ciunii, nici la jum tatea inimii, nici n josul ei, ci s p zeasc mintea deasupra inimii.

Aceste dumnezeie ti cuvinte ce s nt adunate din sfin- tele scrieri, s au scris n grai simplu, i cu simplitate, ca s fie lesne de n eles i pruncilor celor mici. Pentru c multe s nt noianurile nv turii dumnezeie ti, dar cu anevoie de n eles de prunci, adic de ncep tori. Pentru c noii ncep tori s nt ca pruncii cei mici, care, n micile i slabele lor m nu i e, n loc de pe te, primesc arpe i n loc de pine, c rbuni de foc, ne tiind ce fac. Cu ade- v rat nou ncep torii s nt asemenea pruncilor celor mici

i cu at t mai v rtoş cei ce nu iau aminte la sfintele scrieri i nu au nici sf tuire duhovniceasc . Acest fel de lucr - tori, n loc de cele bune, primesc cele rele i n loc de dar, n el ciune. Ba se i bucur , ne tiind ce fac i socotind c primesc dar. De aceea, aceast sf nta lucrare a min ii are nevoie de mult sf tuire duhovniceasc i de citirea cu mult luare aminte a sfintelor scrieri, nu de agonise-lile i lucrurile vremelnice, ca s nu ne n el m. Pentru c vr jma ul nu nceteaz a se s rgui s ne n ele nu numai pe noi ncep torii, sau pe cei de la mijloc, ci i pe cei des v r i i. C ci st p nitorul lumii acesteia caut nu numai pe unul sau pe doi s i piarz , ci se s rguie te, r cnind ca un leu, s nghit pe toat lumea.

Dar, precum s a zis mai sus, smerenia, ascultarea i m rturisirea drept sf r m toate n el ciunile i mre-jele vr jma ului. Mai ales o face aceasta smerenia, dup cuv ntul sfin ilor ngeri, pe care l au zis c tre Sf ntul Grigorie, ucenicul Sf ntului Vasile cel Nou, atunci c nd a fost r pit ntru vedenie p n la sf nta cetate a Ierusa-limului de sus. Acolo, Sf ntul Grigorie a v zut cum, dup soboare de drep i ce au venit i s au r nduit n sf nta cetate, a mai venit i un sobor mare de mireni i s a r n-duit i acesta n sf nta cetate. Dup acesta, mai veni i un sobora mic de c lug ri i se r ndui n muncile cele ve nice. Iar Sf ntul Grigorie, fiindu i cam ru ine pentru cinul c lug resc ce se nume te neam sf nt, c ut nd c tre sfin ii ngeri ce l purtau — c erau doi: unul l ducea de o subsoar i cel lalt de cealalt — a zis lor: «Ce poate fi lucrul acesta, domnii mei, c soborul cel mare de mireni se r ndui n sf nta cetate, iar sobora ul acesta mic de c lug ri se r ndui n muncile ve nice?». Atunci r s-punser sfin ii ngeri zic nd: «Fiule, la vremea aceea de apoi, tot neamul c lug resc i duhovnicesc se va porni spre pierzare». i iar i a ndr znit Sf ntul Grigorie a ntreba pe sfin ii ngeri, zicând: «Dac i a a, domnii mei,

apoi cine se va mîntui?». Iar eu rîspuns sfinţilor îngeri: «Cel ce va iubi sîrîcia de bunăvoie şi goana şi smerenia, acela se va mîntui».

Deci, iubitorilor de Hristos, să ne străduim şi noi a iubi smerenia şi sîrîcia cea de bunăvoie şi a fi gonii. Căci Domnul nostru Iisus Hristos, cînd s-a pogorît pe pămînt şi cu oamenii a petrecut din dragostea pentru noi, multă smerenie a arătat şi sîrîcie de bunăvoie a primit şi de cei cu arme şi cu puşti fiind gonit, nu s-a tîrînit şi bătăi şi scuipări a primit şi cu moarte de ocar pe cruce a fost răstignit şi omorât şi prin vîrsarea sîntului şi scumpului Sîu Sînge şi prin slăvita Lui înviere cea de a treia zi a dăruit înviere şi bucurie la toată lumea. Deci dacă Domnul, Izbăvitorul şi Mîntuitorul nostru, a primit a pîtimi toate acestea de bunăvoie. Şă şi din blestemul strămoşului Adam cel prin călcarea poruncii a binevoit a ne mîntui, apoi cu cît mai vîrîtos ni se cuvine nouă pîcătoilor a ne smeri şi toate durerile şi scîrbele aici în veacul acesta a le primi şi a le pîtimi pentru dragostea Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, Celui prea dulce şi de oameni iubitor. Făcînd a a ne vom izbăvi de pierzarea aceea de care au spus sfinţii îngeri şi de muncile venice şi ne vom învrednici de Împărăţia cerului. Iar aceasta să o facem, ţiînd că toate cele de aici sînt schimbătoare şi nestătornice şi via noastră puţin este, iar zilele noastre degrabă trec, ca umbra norului năntea soarelui şi ca floarea câmpului. Deci vă zîndu-le noi pe acestea că toate cu adevărat a sînt, cu multă zdrobire dintru adîncul inimii să rugăm pe Milostivul Dumnezeu, să ne dea umilinţă şi vreme de pocînire. Că acum este vremea pocînirei, acum este vremea a lucra poruncile, acum este vremea a ne smeri, acum este vremea plîngerii. Deci să plîngem acum, ca să nu plîngem atuncea, adică acolo unde nu foloseşte plîngerea sau lacrimile. Căci însăşi gura Domnului grăieşte zicînd: «Fericiţi sînt

te i cei ce plânge i acum, c ve i râde». Dar nu numai cu dumnezeiasca Sa gur ne a nv at, ci i cu lucrul ne a ar tat, c treizeci i trei de ani pe p m nt a petrecut i cu oamenii a vie uit i niciodat nimenea dintre oameni r z nd nu L a v zut, dar pl ng nd de multe ori. i pentru ce pl ngea Mielu elul lui Dumnezeu, Cel ce este din fiin a f r de p cat i pentru noi s a f cut om f r de p cat? C ci pl ngea Iubitorul de oameni! i pentru ce pl ngea, f r de p cat fiind ? Numai i numai pentru noi p c to ii, ar t ndu ne cu lucrul, c se cuvine a ne smeri i a pl nge pentru p catele noastre i a dori lumea de acolo. C ci aici pe p mânt str ini ne afl m.

Deci s ne silim cu s rguin a i s ie im din p m ntul str in i s mergem la patria noastr cu cucernicie i cu smerenie i cu cinstire de Dumnezeu. Adic , s L cinstim pe Dumnezeu prin lucrarea sfintelor Lui porunci, ca s fim i noi urm tori dumnezeie tilor P rin i celor de demult, care prin lucrarea sfintelor i de via d t - toarelor Lui porunci ziua i noaptea cu smerenie i cu mult dragoste au slujit Domnului i au c l torit pe calea cea strâmt . C ci ns i gura Domnului a zis c «strimt este calea care duce la Împ r ia cereasc i larg este cea care duce la pierzare» (Matei 7, 13—14). Cu adev rat larg este calea care duce la pierzare, dar numai p n duce la pierzare este larg , c ci dup ce a intrat acolo, vai i iar vai. Cine va putea s spun str m torarea i plângerea i scr nirea din ilor care este acolo? De aceea, tot credinciosul i cre tinul cel pravoslavnic auzind de aceste nfrico ate munci, nu este cu putin a nu se umili i a nu pl nge cu mult zdrobire dintru adâncul inimii.

Asemenea i calea cea strimt este strimt p n ce duce la Împ r ie. C ci dup ce s a nvrednicit cineva a intra acolo, cine ar putea spune desf tarea i mân g ierea care este acolo i bucuria cea neasem nat i ne

priceput de mintea omenească a celor ce s-au năvrednicit a vedea frumusețea îngerilor celor străluciți și lumina și mirosul florilor raiului, celor cu duhovnicească mireasmă ?

Fie ca prin rugăciunile sfinților îngeri și a tuturor celor plăcuți lui Dumnezeu să fim și noi, pe cât posibil, ocrotiți și feriți de mrejele și cursele vrăjmașilor. Iar cu rugăciunile Născătoarei de Dumnezeu și Prea Sfinței Stăpânei noastre Fecioara Maria, să ne năvrednicim de mila Fiului său, a Domnului nostru Iisus Hristos, Cuvântul Tatălui, Careia se cuvine slava, cinstea și închinăciunea, împreună cu Cel fără năceput al Său Părinte și cu Prea Sfântul și Bunul și de viață făcătorul Duhul Său, acum și pururea în vecii vecilor. Amin.

Să mai facem puțin descoperire despre norodul care nu s-a năvrednicit a intra în pământul făgăduinței, ci a umblat rău când în locuri neumblate și nu pe cale. Acesta, calea cetății de locuit n-a aflat și se sfârșeau sufletele lor într-o zi, fără mînzind și năsetînd. Căci norodul acela nu s-a năvrednicit a intra în pământul făgăduinței în care Dumnezeu l-a trecut cu minuni Marea Roșie prin toiagul lui Moise și l-a dus în pustie, izbăvind-l de robia lui Faraon. El nu numai că nu s-a năvrednicit a intra în pământul făgăduinței, ci nici a-l vedea pe el nu s-a năvrednicit, ci le-au rămas oasele lor în pustie, după cuvântul Domnului care a zis: «Mă am jurat întru mînia Mea să nu întrec întru odihna Mea, pentru necredința și năvrtoarea inimii lor» (Num. 12, 7).

Numai doi din norodul acela s-au năvrednicit a intra în pământul făgăduinței, adică Iisus al lui Navi și Halev, fiul lui Aaron. Aceștia au băgat poporul în pământul pe care l-a dat Dumnezeu lor, adică norodului ce se sporise după ce a intrat în pustie, că erau patruzeci de mii cu numărul celor sporiți.

i a gr it Dumnezeu lui Moise, zic nd: «Ia toiagul t u i adun adunarea, tu i Aaron, fratele t u, i gr i i l n- g piatr naintea lor i va da piatra apele sale i ve i scoate ap din piatr i ve i ad pa adunarea i dobitoacele lor». i a luat Moise toiagul dinaintea Domnului (Num. 20, 8). Îns patruzeci de mii au fost numai dintr un neam, iar din toate neamurile au fost ase sute de mii cu cei spori i ai lor. Deci au adunat Moise i Aaron, fratele s u, poporul naintea pietrei i a zis c tre ei: «Asculta i m , voi cei neascult tori! Au doar din piatr voi scoate vou ap ?» i ridic nd Moise m na sa, a lovit piatra cu toia- gul s u de trei ori i a ie it ap mult i a b ut aduna- rea i dobitoacele lor. i a zis Dumnezeu c tre Moise i c tre Aaron, fratele s u : «Pentru c nu a i crezut i pen- tru c prin necredin a voastr nu M a i cinstit, adic nu a i voit s m sfin i i naintea fiilor lui Israel, nu ve i b ga voi adunarea n p m ntul, pe care Eu l am dat lor». i norodul acesta a fost pov uit, cu ajutorul i cu bun voirea lui Dumnezeu, de Iisus al lui Navi i de Halev, n p m ntul f g duin ei.

Iar dup ce le a dat Dumnezeu n st p nire cetatea, a poruncit lui Iisus al lui Navi ca pe to i cei ce locuiau n cetate, s i taie cu sabia. i s a mplinit porunca Dom- nului, c pe to i de la mic la mare i a t iat cu sabia. Iar pe mp ratul cet ii, adic pe st p nitorul p m ntului aceluia, a poruncit Dumnezeu s l sp nzure pe lemn. i s a mplinit porunca cu lucrul, c l au sp nzurat pe un lemn. Iar pe Iisus al lui Navi, pentru credin a i cur e- nia inimii lui, l a prosl vit Dumnezeu a fi st p nitorul cet ii i a tot p m ntul acela.

Iar acestea nu s au scris pentru altceva, ci numai i numai pentru aceasta, ca s n elegem i s vedem lumi- nos c t iube te i nt re te i nvrednice te Dumnezeu pe cei ce iubesc poruncile Lui i le lucreaz pe ele. i iar i,

c t ur te i pedepse te Dumnezeu pe cei necredincio i i nesupu i poruncilor Lui. C ci pentru nelucrarea poruncilor, pedepsire i pogor re n iad se face, precum s a f cut i pentru acest mp rat al cet ii din p m ntul f - g duin ei, pe care Dumnezeu l a pedepsit prin Iisus al lui Navi.

A a i n vremea de acum, pe cei necredincio i i nesupu i poruncilor lui Dumnezeu, chiar dac li se fac, poate, toate deplin i dup voia lor m n nc i beau, i a teapt pedeapsa lui Dumnezeu i pogorârea la iad, precum de demult, n ziua ispitirii, ispititorii lui Dumnezeu m ncau i beau dar, pe c nd m ncare se afla nc n gura lor, s a suit m nia lui Dumnezeu peste ei i a ucis pe cei mai mul i ai lor. Iar pe cei ce iubesc poruncile lui Dumnezeu i le lucreaz , i a teapt suirea la Ierusalimul cel de sus i m ngierea cea necuprins de mintea omeneasc .

Fericit este c lug rul care a murit lumii acesteia, c viu este lumii celei de acolo. Iar c lug rul care nc n a murit lumii acesteia, mort este lumii celei de acolo i viu muncilor celor ve nice, unde nu este r suflare sau alinare de mul imea durerilor celor de acolo. C lug rul este cel ce de toate s a desp r it i cu toate s a mpreunat, adic s a desp r it de cele vremelnice i s a mpreunat cu cele ve nice.

Ferici i s nt tinerii c lug ra i, care din pruncie s au afierosit pe ei a fi osta i ai Împ ratului Hristos. Ferici i cei ce au p zit ntreaga feciorie, c aceia s nt p rga bine primit a Mielului lui Dumnezeu i ei s nt mai aproape dec t to i de scaunul dumnezeirii. Ferici i s nt i cei b tr ni, ba i cei ce au avut nso ire i au l sat so iile i pe fiii lor i au urmat Sfintei Evanghelii, c i aceia feciorelnici vor fi i loca uri ale Prea Sf ntului Duh, numai de vor mplini cu lucrul ceea ce au f g duit la primirea cinstului i ngerescului chip, prin care darul Celui Prea

nalt s ne umbreasc i s ne p zeasc de toat r uta-
tea celui ce se nume te r utate n veci.

Fericit este c lug rul care s a asem nat turturelului,
care i a pierdut so ia. C ci dup pierderea so iei sale, de
mult jale i m hnire, nu mai bea ap limpede, ci mai
nt i o tulbur i apoi o bea ; nici pe ramur verde nu mai
c nt , ci ade pe crengu uscat t nguindu se i jelind
pe dorita sa so ie. C lug rul care este adev rat c lug r,
asemenea este acestei jalnice i t nguitoare turturele,
pentru c el dup ce s a mbr cat cu cinstitul i ngeres-
cul chip de a pururea se afl arz nd cu inima lui i do-
rind cu mult jale pe Cel despre care i Filip striga cu
mare glas, zic nd : «Veni i i vede i c am aflat pe Cel do-
rit, adic pe Mielu elul lui Dumnezeu, M ntuitorul su-
fletelor noastre». (Ioan 1, 46, dup n eles). Iar din cele
vremelnice ale veacului acesta de nimic nu se bucur ,
nici se m ngie, tiind c toate s nt schimb cioase i ne-
statornice, ci mai v rtoș se m hne te pentru p catele sale;
c omul m car numai o zi de ar fi pe p m nt, nu este cu
putin s fie f r de p cat (Iov 14, 5). i nici un p c -
tos nu poate merge spre Cel dorit de nu i va sp la p ca-
tele sale prin poc in a i prin m rturisirea cea adev rat .

Iar despre milostivirea lui Dumnezeu, tim c din pri-
cina ei fugea Iona proorocul de la fa a Domnului i nu
voia s propov duiasc cet ii Ninive pierzarea ei, c ci
zicea : «Doamne, tiu c e ti milostiv i v z nd pl ngerea
i lacrimile lor Te vei milostivi spre ei i nu vei pierde
cetatea, ci le vei ierta p catele, i propov duirea mea va
r m ne mincinoas » (Iona 4, 3). C pl ngerea i lacrimile
nu numai c izb vesc de moarte pe cei ce pl ng, ci i lo-
ca uri ale Prea Sf ntului Duh i fac pe ei, precum i pe
Sfin ii cei mari care cu curgerile lacrimilor nerodirea
pustiului o au lucrat i cu suspinurile cele dintru ad nc

au făcut o sârbodească osteneală înșutite, luminând toată lumea cu strălucirea minunilor.

Al Sfântului Nil, cap. 90 : «Chiar dacă îți se pare că ești cu Dumnezeu, porzește-te de dracul curviei, că este foarte în el tori că te poate de pizma și voie te să fie mai iute ca mișcarea și trezvia minții tale, ca să o smulgă și de la Dumnezeu când stă lângă El cu evlavie și cu frică » (Evagrie, *Despre rugăciune* 90 ; Filoc. rom. I, p. 85).

Tot al aceluiași, cap. 91 : «Dacă te îngrijești de rugăciunea cea curată, poți să împotrivi în viața ta dracilor și răbdă cu bărbăție bătăile lor. Căci ca fiarele sălbătice vor să vină asupra ta și tot trupul tău vor să rănească » (Ibid. p. 86).

Iar cei puțin credincioși se înfricoșează, auzind de venirea viclenilor draci și de ranele cele de la ei, dar stau la îndoială dacă trebuie să se îndeletnicească cu rugăciunea. Dar cei bine credincioși nu numai că nu stau la îndoială și nu se înfricoșează de înviașările și rănișările viclenilor draci, ci cu o mai mare bucurie se întru armează asupra lor îndeletnicindu-se cu rugăciunea curată și toate taberele lor le pun pe goană și le alungă cu puterea lui Hristos, Domnul și Mântuitorul cel prea milostiv. Iar cîmpul prin rugăciunea cea curată deopotrivă cu învingerii se face.

Rugăciunea cea curată este câmpul inimii și dacă câmpul inimii va fi adevărat și nelucrat, semnul nelucrării așteia este: că toată mintea o adună acolo unde este câmpul, adică întru adăncul inimii. Dar dacă câmpul va fi adus în inimă de viclenii draci, mintea nu este lucrătoare, adică nu se adună în inimă, ci e purtată ca o oarbă pretutindeni, prin toate nimicurile. Și neleagă, deci, fiecare că așteia este semnul nelucrării, că mintea este nelucrătoare.

Iar acestea nu s-au scris spre descurajarea celor ce se nădeletnicesc cu rugăciunea inimii (inimelnice), ci s-au scris spre deprinderea și folosul lor, adică pentru a se sili să și facă în mintea lucrurile toate, ca să o adune acolo unde este celălalt, adică întru adâncul inimii.

Dreptul care are în elepciune este asemenea lui Dumnezeu. Și semnul în elepciunii acesta este : cel în eleptul este sfetnic bun tuturor. În eleptul nu grăiește niciodată cu asprime, nici nu se iurește, ci toate cuvintele lui sunt line și cu bună primire și veselesc inima celor ce le aud pe ele. În eleptul chiar de va fi în treaptă (nalt), nu se trufește nici nu se mândrește, ci și mai mult se smereste, urmând Mielușelului lui Dumnezeu, Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, silindu-se a împlini poruncile Lui. Dreptul cel în elept, chiar de se va afla în treapta de judecător, nu crede nădat cele ce i se spun, nici nu hotărăște cu grabă pedeapsa celor prii, nici grăbire nu rânduiește la pedeapsă, ci mai întâi cu mare în elepciune și cu bună luare aminte cercetează, ca luminos, adică cu bună adevărire, să afle pricina și, după ce a aflat-o pe ea, cu bună rânduială pune la cale judecata, puzind cuvintele Domnului care a zis : «Cu ce judecată veți judeca, eu aceea veți fi și voi judecați și cu ce măsuri veți măsura, cu aceea și vouă se va măsura» (Matei 7, 1—2) ; asemenea puzind și cuvintele Apostolului care zice : «De aici zădărnici cineva în greșală, voi cei duhovnicești îndreptați pe unul ca acesta cu duhul blândelor» (Gal. 6, 1). Și așa în eleptul care se află în treaptă de stăpânire, toate lucrurile sale le face cu bună socotință și cu mare în elepciune, silindu-se și srguindu-se a se face plăcut Stăpânului a toată zidirea, adică Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Dreptul nu se teme de ceea ce aude rău (de sine) și nu se tulbură, nici se scârbește de orice și se va grăi împotri

v , ci zice : De s ar ridica mpotriva mea tab r , nu se va nfrico a inima mea ; de s ar scula asupra mea r zboi, ntru aceasta eu n d jduiesc : «Una am cerut de la Domnul, aceasta voi c uta, ca s locuiesc n casa Domnului n toate zilele vie ii mele». Zis a prea fericitul Petru Damaschin : Ce se cuvine a face celui ce este biruit de orice fel de patim ? Se cuvine unuia ca acesta cu mare s rguin a a se mpotrivi ei, dac voie te s scape de muncile cele ve nice i de m nia focului celui nestins i s se nvredniceasc de mila lui Dumnezeu. S vorbim, de pild , despre patima curviei. Dac cineva este ispitit de oarecare fa (pesoan), se cuvine unuia ca acesta a se dep rta cu totul de acea fa , de vorbirea cu ea, de petrecerea cu ea, de atingerea hainelor, ba i de mirosul ei. C n toate acestea, de nu se va p zi cineva, s v r e te patima i preacurvia sa i se face loca al dracilor. Iar acest lucru este jalnic i vrednic de nem ng iat pl ngere pentru ntunecarea min ii ce o aduce unora ca ace tia, c nu i aduc aminte de g ndul ce l au cugetat atunci c nd au ie it din lumea cea de art i au pornit n aceast c l torie duhovniceasc i vie uire ngereasc , c nu i aduc aminte de os rdia ce o aveau c nd au intrat pe poartam n stirii n vremea venirii lor n ea, c nu i aduc aminte de f g duin a aceea ce au f g duit la primirea cinstului i ngerescului chip. C ci unii dintre cei ce s nt birui i de acea patim s nt i acum aici de fa i aud prea bine de nfrico atele acele munci. Iar pentru cei ce se poc iesc nu numai c toate cetele cere ti se bucur , ci nc i Domnul i a teapt cu bra ele deschise, primindu i i mbr i ndu i. Dar pe cei ce petrec cu neb gare de seam i nu se poc iesc, i a teapt pogor rea n pr p stiile iadului i viermii cei neadormi i.

Zis a prea fericitul patriarh, Sf ntul Ioan Gur de Aur : «Omul care va gre i i va p c tui naintea lui Dum

nezeu, iar mai pe urm , c indu se i ngre o ndu se de p catele sale, le va p r si i va nceta de a mai p c tui naintea lui Dumnezeu i va ncepe a se poc i cu mult nfrico are i cu foame i cu sete i cu pl ngere i cu v r-sarea lacrimilor de toate zilele, ve tejindu i trupul s u i usc ndu i oasele sale, unul ca acesta nimic nu se va folosi de ostenele sale p n c nd nu i va spune i nu i va m rturisi toate p catele sale duhovnicescului s u p rinte, ca s ia de la d nsul dezlegare i iertare de p catele sale. Pentru c acestuia i s a dat putere a lega i a dezlega i a ierta p catele oamenilor, precum zice i Domnul: «Înt i spune i i i m rturise te tu toate p catele tale i apoi vei lua ndreptare i iertare i u urare de sarcina cea grea a p catelor tale».

Dar cel ce se nume te r utate str veche, vr jma ul nostru diavolul, tiind c prin spunerea i m rturisirea p catelor la p rintele s u duhovnicesc, ia omul dezlegare i iertare i u urare de sarcina cea grea a p catelor sale, foarte se sile te i se nevoie te ca s sminteasc i s orbeasc i nicidecum s nu lase pe om, nici m car cu g ndul s g ndeasc la m rturisire. De aceea mul i au ie it din aceast lume am gitoare f r m rturisire i f r dezlegarea i iertarea lor, pentru cele ce au p c -tuit ntru petrecerea vie ii acesteia vremelnice. Iar acesta este un lucru prea nfrico at, foarte jalnic i vrednic de nem ng iat pl ngere. C ci din pricina acestei des-p r iri f r r nduial i cu durere de lumea aceasta, nu i c tig nici c t de pu in u urare de sarcina cea grea a p catelor sale.

Iar pe cei ce m rturisesc cu adev rat i se poc iesc cu mult os rdie i canonul ce li s a dat de p rintele lor duhovnicesc l p zesc bine, n vremea plec rii lor din lumea aceasta am gitoare, adic la darea sufletului, ngerii i nt mpin f c ndu le m ng iere i prea sl vit cinste,

primindu i cu mult dragoste i bucur ndu se i veselin du se de ei ca de ni te dori i prieteni ai lor i cu mult dragoste c l torind mpreun cu ei la Ierusalimul cel de sus. Cu ale c ror rug ciuni fie s ne nvrednicim i noi, p c to ii, de aceea prea sl vit fericire i sf nta m ngiere. Amin.

Fericite s nt tinerele c lug ri e, care din pruncie s au afierosit pe ele a fi mirese ale Împ ratului Hristos. Fericite s nt cele ce n toate zilele i n toate ceasurile i m-podobesc i i nfrumuse eaz fe ele lor, sp l ndu le cu lacrimile ochilor lor, jelind i dorind pe Mirele lor cel ceresc. Fericite s nt i cele b tr ne, sau i cele ce au avut nso ire i au l sat pe fiii lor i pe so ii lor i au urmat Sfintei Evanghelii, c i ele vor fi fecioare i mirese ale lui Hristos, numai de vor mplini cu lucrul ceea ce au f - g duit la primirea cinstului i ngerescului chip. Fie ca darul Lui prea nalt s le umbreasc i s le p zeasc de toat r utatea celui ce se nume te r utatea cea veche.

C U P R I N S

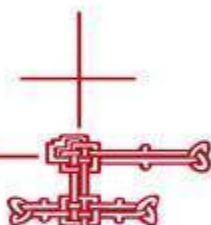
Metoda sau cele 100 capete ale lui Calist i Ignatie Xanthopol	
1. Autorii scrierii i leg tura ei cu celelalte scrieri ale patriarhului Calist.	7
2. Con inutul «Metodei» lui <i>Calist i Ignatie Xanthopol</i> i leg tura lui cu con inutul celorlalte dou scrieri ale lui Calist.	11
A celor dintre monahi <i>Calist i Ignatie Xanthopol</i> : Metod i regul foarte am nun it pentru cei ce i aleg s vie uiasc n lini te i singur tate.	17
Scrierile lui Calist patriarhul	
Capete despre rug ciune.	227
Capete care au lipsit.	233
Calist Angelicude	
Introducere.	374
Me te ugul lini tirii.	377
Culegere din Sfin ii P rin i	
Despre rug ciune i luare aminte.	387
Calist Catafygiotul:	
Despre unirea dumnezeiasc i via a contemplativ	397
Simeon Noul teolog :	
Metoda Sfintei rug ciuni i aten iuni.	528
Despre primul fel de rug ciune.	529
Despre al doilea fel de rug ciune.	530
Despre al treilea fel de rug ciune.	531
Din via a Cuviosului p rintelui nostru Maxim Cavesocalivitul	541
Din via a Sf ntului Grigorie, arhiepiscopul Salonicului, f c tor de minuni.	546

Din istoria isihasmului în Ortodoxia română	
Isihăstii sau sihastrii și rugăciunea lui Iisus în tradiția Ortodoxiei românești	555
Cuvânt înainte sau cîntec ..., făcut din sfintele scrieri de Preacuviosul Schimonah Vasile de la Poiana Mărului din țara Românească	588
Din sfaturile stareului Gheorghe de la Cernica	604
Tipicul sfintei rugăciuni cea cu mintea de la Părințele Iosif	607
Rânduiala cea bună a vieții de sine	610
Alături duhovnicească și trîmbi cerească	618
Cuvinte adunate din sfintele scrieri	622
Cuprins	645

Lector : TEFAN GANCEANU
Tehnoredactor : VALENTIN BOGDAN

Coli de tipar 40,50 format 1/16 din 61X86. Dat la cules la
25 X 1978. Bun de tipar 151 1979. Ap rut 1979.
Comanda nr. 416

EDITURA I TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC
I DE MISIUNE AL BISERICII ORTODOXE
ROMANE

ILUSTRATA

SFINTELOR NEVOINTE ALE DESĂVĂȘIRII

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFIN ILOR P RIN I
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CUR I,
LUMINA I DES VÎR I

Volumul IX

SCARA SFÎNTULUI IOAN SC RARUL
i ÎNV ATURILE LUI AVA DOROTEI

TRADUCERE, INTRODUCERI I NOTE
de Pr. Prof. Dr. DUMITRU ST NILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE
BUCURE TI - 1980

Ruga i-v si pentru P c tosul ce a editat acest format digital , adrian

INTRODUCERE

A

Autorul și conținutul scrierii

Autorul scrierii numite «Scara», pe care o publicăm într-o traducere nouă în acest volum, s-a născut scurt timp înainte de anul 579 și a trăit până în jurul anului 649. A fost deci contemporan cu sfântul Maxim Martirul¹. Autorul «Vieții» lui pe scurt, cel numit Daniil din Mănăstirea Raith, declară că nu se cunoaște patria de origine a sfântului Ioan Scărarul, dar Meletie, Arhiepiscopul Atenei, în «Istoria Bisericească» spune că ar fi fost de obârșie din Palestina. După Daniil din Raith, tânărul Ioan a intrat în Mănăstirea din Muntele Sinai la vârsta de 16 ani. Din faptul că până la vârsta aceea își făcuse o educație solidă în toate tiințele timpului (), Veniamin Costache deduce că trebuie să se fi născut dintr-o familie mai înstărită². Aleasa lui pregnantă în tiințele vremii i-a adus numele de Ioan Scolasticul; iar petrecerea în muntele Sinai, numele de Ioan Sinaitul. Însă cu vremea, numele de Scărarul, provenit de la calitatea de autor al «Scării», le-a copleșit pe celelalte două.

În mănăstire a avut ca povătuitor pe bătrânul Martirie, vreme de 19 ani. După moartea acestuia, Ioan s-a retras într-un loc izolat, numit Thola, la cinci mile de mănăstire, unde

1. Înainte se socotea că s-a născut pe la 525 și a murit pe la 600. Dar F. Nau a publicat în *Oriens Christianus* II (1902), p. 58—59; III (1903), p. 56—90, o seamă de istorisiri, despre Prinții din Sinai, ale unui monah, Anastasie, pe baza cărora s-a putut stabili că Ioan Scărarul a trăit între 579—649. Vezi: F. Nau, *Note sur la date de la mort de S. Jean Climaque* în: *Byzantinische Zeitschrift* 11 (1902), 35—37. După Otto Bardenhewer, *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, Freiburg im Breisgau, 1932, p. 81 și 46.

2. În *Cuvânt înainte* la traducerea Scării, din 1814.

s-a închinat vie ii de lini tire vreme de 40 de ani. Spre sfîritul vie ii a fost rugat s primeasc postul de egumen al Mîn stirii Sinai³. În timpul cît conducea i îndruma pe monahii din mîn stire pe calea des vîr irii a alc tuit scrierea «Scara», la rug mintea egumenului Ioan al Mîn stirii Raith, aflat la 60 de mile de Mîn stirea Sinai, lîng Marea Ro ie, la locul celor 12 izvoare i 70 de finici, lîng care i-au a ezat pentru o vreme tab ra izraelitenii, dup ie irea din Egipt⁴.

Ioan de Raith a cerut lui Ioan Sc rarul s dea monahilor o regul scris dup care vie uind s urce spre cer ca pe o scar asemenea celei v zute de Patriarhul Iacov în vis. Dar autorul «Sc rii», descriind urcu ul ca trecînd prin treizeci de trepte, s-a gîndit cu deosebire la cei treizeci de ani de via ai Mîntuitorului dinainte de începerea activit ii publice⁵. De aceea ea e împ r it în 30 de «Cuvinte».

Primele trei «Cuvinte» sînt ca un fel de introducere în care se descrie lep darea c lug rului de lume prin intrarea în via a monahal , dezlipirea lui sufleteasc de lume (desp -timirea) i înstr inarea de ea. În Cuvîntul IV se descrie prima virtute a c lug rului, care este ascultarea. Cuvintele V, VI i VII sînt închinat poc în ei i anume: Cuvîntul V, poc în ei în general, Cuvîntul VI, necontenitei gîndiri la moarte, ca sus în toare a poc în ei, iar Cuvîntul VII, plînsului neîncetat pentru p cate, pricinuitor al unei bucurii înalte. Înc din aceste Cuvinte, se vede c Ioan Sc rarul nu prive te treptele urcului ca ni te st ri care pot fi l sate în urm , ci ca ni te st ri permanente. Aceste st ri suflete ti alc tuiesc un tot i el trebuie adîncit continuu toat via a. Sau fiecare din aceste st ri trebuie men inut i adîncit , i în m sura în care e mai adîncit , le cuprinde tot mai mult i pe celelalte. A a, despre ascultare, autorul zice : «Cei ce se supun cu simplitate în Domnul, str bat drumul cel bun, necunoscînd în ei prin iscodire am -nun it , viclenia dracilor» (Cuv. IV, capit. 12). De aceea aproape despre fiecare treapt autorul spune c cel ce o menine i o des vîr e te se poate des vîr i chiar i numai prin ea. Astfel autorul nu trateaz aproape nici una din trepte, f r s pomeneasc i de altele, despre care va trata în mod spe-

3. De aci s-ar putea deduce c , a tr it mai mult de 70 de ani, cit d Bardenhewer (579,—649).

4. Veniamin Costache, *Ibid.*

5. *Treapta* XXV . p.G. 88, 1151,

cial în «Cuvinte» ulterioare, sau despre care trata în «Cuvinte» anterioare. Vorbind despre ascultare, el vorbește totodată despre smerenie și critică slava de artă (Cuv. IV, cap. 4 ; Cuv. IV, cap. 39), despre care se va vorbi mai special în următoarele «Cuvinte» (Cuv. XXV, Cuv. XXI).

De aceea, deși în general scrierea descrie cele opt patimi și modul de a le evita și de a le înlocui cu virtuțile contrare, totuși nu le descrie nici în ordinea clasică cunoscută și nici nu le reduce numai la caracterul lor general, ci le tratează într-o ordine întrucâtva schimbată și sub diferite aspecte. Creșterea duhovnicească are caracterul unui urcuș mai mult în sensul unei intensificări în spiritualitatea totală și caracterul unui urcuș pe trepte diferite în sensul unei treptate ieșiri în relief când a unora, când a altora din aspectele diferite ale virtuților cuprinse potențial în starea totală a sufletului ce se mișcă spre Dumnezeu.

Se poate spune că autorul socotește că preocuparea principală a creștinului în ceea ce privește trecutul trebuie să fie pocăința pentru păcate, iar grija lui în prezent și în tot viitorul trebuie să fie ascultarea, singura care îl ferește de alte păcate.

Păcatele reprezintă coborîrea spiritului la lume și la trup, căderea din legătură cu Subiectul dumnezeiesc, nesfârșit în viață și în iubire ; adică, căderea lui la preocuparea cu obiectele și îngustarea și îngroparea lui potrivit cu mîngîirea și grosimea lor. În toată scrierea este o mare credință în suflet și o valorificare a înfrîngerilor și durerilor trupești, inclusiv a morții, ca mijloace ale creșterii duhovnicești. Desprinderea de păcatele din trecut și ferirea de cele viitoare este temelia pe care are să se clădească toată creșterea spirituală a omului. Ea constă propriu-zis într-o curățire sufletească și trupească, care face pe om transparent pentru Dumnezeu, capabil de legătură cu Dumnezeu.

După cele 7 «Cuvinte», care se ocupă cu lepădarea de lume, cu ascultarea și pocăința pentru păcate, urmează cîteva «Cuvinte» care tratează despre virtuțile legate de ascultare și de pocăință : despre nemîniere și blîndețe (Cuv. VIII), despre neîncrederea de minte a răului (Cuv. IX), despre clevetire (Cuv. X), despre vorbărie și tăcere, care stau în legătură pozitiv sau negativ cu clevetirea (Cuv. XI), despre minciună, care stă în ea în legătură cu clevetirea și cu multa vorbire (Cuv. XII), în sfîrșit despre trîndăvie (Cuv. XIII), care este ca un fel de cauză a vorbăriei, a clevetirii și a minciunii. Toate acestea sînt opuse

ascultării și poc în ei pentru p cate, sînt ghiulele legate de picioare în mersul «spre curîrea spirituală», care pozitiv se înfîtuie te prin smerenia ascultării și prin poc în .

În ordinea obi nuit a patimilor, după l comia pîntecelui e pus desfrînarea, iar după ea iubirea de argin i, apoi mînia, întristarea și trînd via, după care urmează slava de art și mîndria. În «Scara», precum am văzut, trînd via e pus înaintea l comiei pîntecelui și a iubirii de argin i, la fel mînia (și opusa ei, nemînierea), pentru că sînt v zute în legătura lor negativ cu ascultarea, care e virtutea de c petenie a c lucrurilor. Cînd se au în vedere cretinii în general, se poate pune înaintea l comia pîntecelui, desfrînarea, iubirea de argin i, mînia, pentru împiedicarea de la satisfacerea acestora și întristarea pentru lipsa materiilor lor și apoi trînd via ca descărajare de pe urma silințelor fără succes de a le satisface.

În «Scara» deci, abia după trînd via e pus ca efect l comia pîntecelui (Cuv. XIV). Imediat după ea se vorbește despre cură, în eleas în mod principal ca neprihănită trupească, dat fiind că l comia pîntecelui aduce după ea desfrînarea (Cuv. XV).

În «Cuvîntul» următor (XVI) se vorbește apoi despre iubirea de argin i și tot în el despre milostenie, care trebuie opus patimii l comiei de bani și de avere. Iubirea de argin i nu se opune, în calitatea ei de iubire de obiecte materiale și trecătoare, numai legăturii cu Dumnezeu ca Persoană de nesfîrșită iubire, ci și legăturii nestîngerite cu subiectele omenești, cu semenii noștri. Aci autorul arată că lep darea de lume și aspra înfrînare și suportarea bucurărilor greutăților nu înseamnă o disprețuire a oamenilor, și nici mîcar a lumii, ci o legătură curată cu oamenii și o privire curată a lucrurilor, ca fapte ale lui Dumnezeu, în orizontul sensului lor infinit și a valorii lor netrecătoare în Dumnezeu. «Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune. Dar cel iubitor de agoniseală se roagă chipurilor materiale». Cel din urmă nu intră cu mintea dezmărginită în legătură cu Subiectul dezmărginit în puterea și în iubirea Lui, ci se mărginește între granițele obiectelor și toate le atrage în mărginirea sa egoistă, creînd ziduri și dumii între sine și semenii săi. Iubirea de argin i e poarta închisă în fața oricărei spiritualizări, în eleas ca relație iubitoare cu Dumnezeu și ca printr-o adîncă iubitoare în sensul și în realitatea tuturor fapturilor, persoane și lucruri. «Iubirea de argin i este și se numește rădăcina tuturor relelor

(p catelor). C ci ea a pricinuit ur , furti aguri, pizmuiri, des-
p r iri, du m nii, vrajb , inerea de minte a r ului, nemilosti-
virea i uciderea» (Cuv. XVI, cap. 23).

Indata dupa iubirea de arginti si de opusa ei , milostenia
se vorbe te în «Cuvîntul» XVII despre nesim ire, sau despre
moartea sufletului. C ci iubirea de argin i învîrto eaz de
fapt sufletul, îl împietre te, îi ia mobilitatea sim irilor de
mil , de în elegere, de zbor în iubirea de Dumnezeu i de des-
chidere spre semeni, alte izvoare actuale sau poten iale ale
iubirii. Nu f r rost, dup aceast închidere în nesim ire se
trateaz despre un mijloc de a o birui, care e «cîntarea bise-
riceasc împreun cu al ii» (Cuv. XVIII). Aceasta ajut la
priveghere (Cuv. XIX). Iubirea de argin i asociat cu alipirea
p tima la lume, la via a de pl ceri, dac nu e înfrînat ,
na te la itatea, sau la itatea o na te pe aceea. De aceea des-
pre ea se trateaz în «Cuvîntul» imediat urm tor (XX).

Se poate spune astfel c pîn aci scrierea s-a ocupat cu 2
teme, sau mai bine zis cu 2 grupe de teme : în primul rînd
cu desprinderea general de lume în ceea ce are ea p c tos,
cu poc în a pentru p catele s vîr ite din alipirea la lume i
cu ascultarea pentru evitarea p catelor viitoare, dar i cu
un ir de p cate mai par iale, care se opun poc în ei i ascult
rii. În al doilea rînd, cu modul trupesc al alipirii la lume,
adic cu l comia pîntecelui, cu iubirea de avu ie, cu nemilos-
tenia i cu nesim irea, provenite din cele dintîi, i cu milos-
tenia i cîntarea în comun lui Dumnezeu, care se opun egois-
mului trupesc al acelor patimi.

Urmeaz ca o a treia tem , sau grup de teme, încîntarea
omului de sine însu i : slava de art , mîndria, hula (Cuv.
XXI, XXII, XXIII), care sînt o alt form mai sub ire, mai
diavoleasc a egoismului, a desprinderii din leg tura cu Dum-
nezeu i cu semenii ca izvoare ale iubirii i deci ale vie ii.
Acestora li se opune blînde ea i la o treapt mai înalt , sim-
plitatea i nevinov ia (Cuv. XXIV), dar mai ales smerita cu-
getare (Cuv. XXV).

Se trateaz în sfîr it ca o a patra tem , sau grup de teme,
despre darul deosebirii sau al dreptei socoteli, la care ajunge
omul eliberat de patimi (Cuv. XXVI). Aceasta e o intui ie
clar a binelui ce trebuie f cut în fiecare împrejurare i a r u-
lui ce trebuie evitat, care de multe ori se mascheaz în bine.
Ea se na te din faptul c sufletul i-a cî tîgat o stare de nep -
timire, de judecat cump nit , obiectiv , nel sîndu-se în elat

de cine tie ce preferin p tima ascuns , în judecarea i alegerea faptei ce trebuie f cut . Ea st , de aceea, în leg - tur cu o lini te a sufletului, cu o neturburare a lui de vreo ispit sau pasiune (Cuv. XXVII). Numai în lini tea aceasta se poate men ine sufletul într-o rug ciune curat i prelungit (Cuv. XXVIII). Lini tea aceasta e un aspect al nep timirii, care la rîndul ei e o inundare a sufletului de lumina i de cur enia cereasc (Cuv. XXIX). Acum ies la iveal în toat puterea lor : credin a, n dejdea i dragostea ca leg turi culminante ale sufletului cu Dumnezeu (Cuv. XXX). Cu deosebire iubirea reprezint treapta prin care scara se reazim pe deschiz tura cerului, prin care prime te Hristos pe cei ce s-au cur it i s-au poc it în bra ele Sale, sau la pieptul iubirii Sale nesfîr ite. C ci în iubire, ei sînt deplin uni i cu Hristos pentru totdeauna.

Deci ultimele cinci trepte reprezint umplerea sufletului de lumina, de pacea, de puterea i de iubirea lui Dumnezeu, ca roduri ale eforturilor de pe treptele inferioare, prin care s-a desprins în general de lume, de alipirea la ea prin l comia de toate felurile, ca i de închiderea în sine prin mîndrie. Despre iubire, autorul «Sc rii» zice : «Cel ce încearc s vorbeasc despre dragoste, încearc s vorbeasc despre Dumnezeu însu i. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte, e primejdios i gre it celor ce nu iau aminte. Cuvîntul despre iubire e cunoscut îngerilor, dar i acelora, prin iluminarea dumnezeiasc . Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voie te s dea defini ia Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, num r nisipul din adîncul oceanului» (Cuv. XXX, cap. 2). Iar despre nep timire zice : «Cel ce s-a învrednicit de nep timire, Îl are, cît este în trup, pe Dumnezeu însu i în sine, ca cîrmaci în toate cuvintele, faptele i gîndurile sale. De aceea simte în untru, prin iluminare, voia Domnului, cum ar auzi un glas, i se afl ridicat mai presus de toat înv tura omeneasc » (Cuv. XXIX, cap. 15). «Dragostea, nep timirea i înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul i flac ra se unesc într-o singur lucrare, a a s le în elegi i pe acestea» (Cuv. XXX, cap. 4). Nep timirea este «cerul p mîntesc» (Cuv. XXIX), adic p mîntul umplut de lumina i de lucrarea cereasc a Sfîntului Duh, este fiin a omeneasc schimbat la fa , ca trupul Domnului pe Tabor. Ea e «des vîr irea f r cap t» a celor des vîr i i; ea nu ajunge niciodat la o margine, c ci spore te neîncetat în

nep timirea sau în cur irea nesfîr it a bun t ii i iubirii lui Dumnezeu.

Într-un cuvînt, urcu ul spre Dumnezeu al omului credincios e un urcu spre delicate ea i sensibilitatea f r sfîr it a omenescului din el.

Dac în celelalte scrieri duhovnice ti ale sfin ilor p rin i sfaturile privitoare la cur irea de patimi sînt în general risipite în sentin e amestecate cu reflexiuni despre în l imea puterii i iubirii lui Dumnezeu, despre contemplarea Lui în natur , despre dulcea a unirii cu El, «Scara» const , în partea covir itoare a ei (în 27 de Cuvinte), în orînduirea sistematic a acestor sfaturi, potrivit urcu ului duhovnicesc al omului credincios i într-o foarte concret precizare a lor. Ea este prin aceasta o c l uz concret a celui ce vrea s creasc duhovnice te. Poate de aceea ea las impresia unei pov uiri foarte riguroase, sau chiar este foarte riguroas . Totu i ea nu e lipsit nici de o larg în elegere a neputin ei omene ti i a marii variet i a gradelor de putere cu care sînt înzestrate fiin ele omene ti. S d m un exemplu : «Unii fericesc pe cei ce s-au lep dat de lume, cu o sim ire de fameni din fire, ca pe unii ce s-au izb vit de tirania trupului; dar eu fericesc pe cei ce se fac fameni în fiecare zi, care se taie împrejur pe ei în i i cu gîndirea ca cu un cu it»(Cuv. XV, cap. 167) ; adic îi ferice te pe cei ce sînt mereu ispiti i i mereu biruiesc ispita, mai mult decît pe cei ce nu mai simt ispita. Sau mai mult : «Am v zut pe unii c zînd f r de voie i am v zut pe al ii voind s cad cu voia, dar neputînd. i i-am deplîns pe ace tia mai mult decît pe cei ce cad în fiecare zi ca pe unii ce doresc mirosul urît, dar nu-l pot sim i» (Cuv. XV, cap. 18). Ea asigur i pe mireni c se pot mîntui printr-o via moderat , dar cinstit : Toate lucrurile bune ce le pute i face, face i-le. Nu def ima i pe nimeni, nu fura i de la nimeni, nu v în l a i fa de nimeni, nu urî i pe nimeni, nu min i i pe nimeni..., p timi i cu cei lipsi i, nu pricinui i nim nui sminteal ... De ve i face a a, nu ve i fi departe de Împ r ia cerurilor» (Cuv. I, cap. 38).

În general, «Scara» e o îmbinare între asprimea sfaturilor pentru cei tari i înainta i duhovnice te, i blînde ea contrar pentru cei mai pu în tari i pentru încep tori. Aceast îmbinare se arat i în expresiile paradoxale în care autorul e mare me ter. Astfel, în ea se vorbe te de «plînsul pricinuitoar de bucurie» (Cuv. VII), de «ura nep tima » a lumii (Cuv. III, cap. 19), de «nevoia aspr , strîmtorat i u oar » (Cuv. I,

cap. 18), de «trista i str lucitoarea smerit cugetare» (Cuv. I, cap. 3), de «nefricoasa sim ire a mor ii» (Cuv. VI, cap. 16), de «poc in a ca lipsirea neîntristat de orice mîngiere trupeasc » (Cuv. VII, cap. 5). În general autorul se dovede te un subtil cunosc tor al complicatelor st ri suflete ti la care ajung feluritele firi ale oamenilor. Scrierea lui este o extraordinar de bogat analiz a tuturor acestor st ri. Ea întrece tratatele morali tilor francezi, prin bog ia, profunzimea analizelor, dar mai ales prin puterea de angajare a sufletelor pe calea îndrept rii i a des vîr irii.

Caracterul practic, precis, complex i în general aspru i eficient al remediilor recomandate pentru des vîr irea omului de aceast scriere, a f cut s fie considerat ca cel mai potrivit ansamblu de reguli pentru normarea vie ii monahale. În cele mai multe din practicile vie ii c lug re ti se str v d dispozi iile «Sc rii».

S men ion m c la cele 30 de «Cuvinte», adresate c lug rilor, autorul adaug un «Cuvînt c tre p stor», adic , c tre p rintele pov uitor al c lug rilor, mai ales al celor încep tori, dat fiind c în toate cele 30 de «Cuvinte» adresate c lug rilor se presupune c l uzirea lor de c tre un astfel de pov uitor, sau de egumenul mîn stirii. Acest «Cuvînt» poate fi în multe privin e o c l uz pastoral i pentru orice preot. «Nu e înv - tor vrednic de admira ie cel ce face în elep i pe copiii înv v a i, ci pe cei neîn v a i i neîn elep i» (Cap. V). «Dac ai ochi în stare s prevad furtunile pe mare, spune-o aceasta limpede celor afla i în corabie. Iar de nu, vei fi pricinuitorul scufund rii corabiei, odat ce i s-a încredin at de to i cîrma ei» (Ibid.).

Ultima parte a acestui «Cuvînt» e o laud a lui Ioan, egumenul Raithului, care ceruse egumenului de la Sinai s în-tocmeasc aceast regul pentru via a c lug reasc .

Iat cum descrie Mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, valoarea ei pentru via a c lug rilor, ca i polivalen a sensurilor ascunse în cuvintele ei în «Cuvîntul înainte» al traducerii române ti a «Sc rii» tip rit de el la 1814 : «Alc tuirea c r ii este foarte iscusit i foarte înalt i sub ire la noime (în elesuri). C n sc torul ei, des vîr it fiind întru toate înv turile filozofiei cei din afar , s-a f cut asemenea i întru fapta bun (virtutea) cea lucr toare i întru cea v z toare pe cît este cu înc pere (cu puțin) firii omene ti, dup ce s-au dat la via a sih streasc (isihast , a lini tirii). De unde a cu-

noscut cu lucrul toate r zboaiele i toate vicle ugurile i toate m iestriile i toate me te ugurile dracilor i toate lucr rile patimilor, ale celor trupe ti i ale celor suflele ti. A i derea i toat starea faptelor celor bune (a virtu ilor) i a ez rile i îndemîn rile i neîndemîn rile i obiceiurile oamenilor prea cu deam runtul i prea cu sub ir tatea. Pentru aceea ca un prea luminat întru amîndou i prea iscusit a scris înv turile sale a a de sub iri i cu greu de în eles, urmînd întru alc tui-rea ritoricii pre sfîntul Grigorie, Cuvînt torul de Dumnezeu, cît i cei ce au ad ugat scoliile pre la multe locuri cu îndoial zic : «Mi se pare c aceasta zice p rintele». Pentru aceasta v zînd-o cît este de grea i ne lesne fie tecui de în eles, ne-am silit în tot chipul cît s-a putut a se t lm ci mai luminat i mai descoperit, uneltind limba potrivit vremii i neamului românesc».

«C atîta de multe i mult împistrite chipuri are întru dînsa i atîta mul ime de noime i de pricini (de teme), prin care poate s îndrepteze i pre omul cel din untru i pre cel din afar al celui ce o va unelti (folosi) cu sîrguin i cu luare aminte, cît putem a zice : c mai cu lesnire este a num ra cineva stelele cerului decît s le povesteasc pre acestea cu deam runtul. Pentru aceasta cu îndr zneal zicem : c precum pîinea este decît toate celelalte bucate mai de nevoia trupului, a a este cartea aceasta celui ce pofte te mîntuirea sa, decît toate alte c r i p rinte ti. i precum luna pre stele, a a i aceasta pre acelea covîr e te. i precum decît celelalte sim-iri care sînt întru om, vederea este mai lucr toare, a a aceasta este mai lucr toare decît acelea la mîntuirea omului. C aceasta poveste te toate prea sfintele voi ale lui Dumnezeu, mult decît acelea mai minunat i mai luminat. *i este nu numai monahilor, ci i mirenilor prea bun indreptariu i canon prea cu deam runtul, care pov uie te pre to i c tre cele cuviincioase.* i aduce pre cei ce o citesc pre dînsa, prin înv turile ei cele în elepte c tre umilin i c tre plînsul cel cur itor de toate întin ciunile cele trupe ti i suflele ti. C nu este cu putin a povesti limba omeneasc dup vrednicie darurile ei cele minunate cu care r spl te te ea cititorilor i îndr gitorilor ei».

« i citi i-o des i cu luare aminte, c negre it ea este oare-care toia g mozaicesc, prin care ve i putea desface marea vie ii acesteia cei mult înv luite i a patimilor celor înviforitoare, i f r de primejdie o ve i trece i pre faraon cel gîndit, adic

pre diavolul, întru dînsa îl ve i vedea cufundat, ca i Israel cel de demult pre Egipteni. Ea este man sim irilor sufletului celor am rîte de patimile i de valurile vie ii acesteia ; liman care izb ve te pre cei ce scap la cetirea ei i-i sloboze te de cufundarea în p catele cele mult înconjur toare i-i face pre dîn ii s înoate f r de primejdie apele vie ii acesteia cele mult turburate spre p mîntul f g duin ei întru care tot sufletul cel iubitoriu de Dumnezeu întrînd poate s secere m nunchele fericirii cei deapaurarea vecuitoare ; scara aceea pre carea o au v zut Iacov cel de demult, al c reia c p tîi ajunge pîn la ceriu, întru carea Dumnezeu este înt rit, pre carea îngerii s pogoar ca ni te duhuri slujitoare pentru cei ce vor s mo teneasc mîntuirea, iar sufletele celor ce se mîntuiesc printr-însa s suie i Dumnezeu le prime te i întru Împ r ia Sa le s l luie te ; i sorb ceresc este ea, care poate s trag pre suflet dintru adîncul p catelor, precum acela apa din fundul m rii i s le puie înaintea lui Dumnezeu cur ite de toat întunecimea».

Însemn tateape care a avut-o «Scara» în via a c lug rilor i chiar a mirenilor, a f cut ca fragmente din ea s fie citite i la slujbele dumnezeie ti, mai ales în postul mare. Obiceiul acesta a început în sfîntul Munte Athos. De aceea în Trioadele folosite acolo sînt pres rate fragmente din «Scara». Acest obicei s-a întins apoi i în mîn stirile române ti. Lecturilor acestor fragmente li s-a acordat o importan atît de mare, încît textul lor a fost cu timpul inclus i în colec iile numite «Proloage».

Dar «Scara» a ie it curînd din biserici i mîn stiri pentru a intra i în casele clericilor i credincio ilor», spune I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu, întîi în manuscrise grece ti i slavone, apoi în traduceri române ti. «Manuscrisele slavone vechi, de pe la mijlocul veacului XV, unele întocmite cu deosebit art , prezint o importan deosebit »⁶.

De aci se vede c «Scara» s-a copiat cu deosebit sîrguin în lumea c lug reasc , dar i-a avut o r spîndire i în lumea larg a credincio ilor.

6. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Contribu ii ale t lm citorilor români la cunoa terea «Sc rii» Sfîntului Ioan Sinaitul*, în Rev. «Studii Teologice», nr. 3—4, 1934, p. 148. Despre manuscrisele slave ale «Sc rii», copiate pe teritoriul rilor Române ti, a se vedea A. J. Ia imirski, *Slavian-schia i Russchia Rukopisi Romînschih Vivliotek*, St. Petersburg 1905,

**Copierea, traducerea și parafrizarea «Sc rii»
în diferite limbi, inclusiv în cea românească**

1) «Scara» s-a copiat în primul rând mult în limba greacă, iar de la o vreme a început să fie tradusă și în alte limbi. Apoi a fost și tipărit în grecește și în diferite traduceri. Încă din sec. IX a fost tradusă în limba siriacă, apoi la 1280 a fost tradusă în limba latină de Angelus de Cingulo, iar la 1420, de Ambrosius Camaldulensis și după aceea de alții. Prima tipărire a textului grecesc, însoțită de o traducere latină, a fost făcută de Matthaeus Raderus S. I., Paris, 1633. Ea a fost reprodusă în Migne, P.G. LXXXVIII, col. 634—1210.

O nouă tipărire a textului lui Raderus din P.G., cu o traducere paralelă în limba italiană, a fost făcută de Pietro Trevisan, sub titlul: S. Giovanni Climaco, *Scala Paradisi*, voi. I—II, Torino, 1961; după ea și-a fost făcută traducerea în românește de Mitropolitul Tit Sîmedrea. O traducere în limba veche italiană apărută în 1875, la Bologna, în «*Collezione di opere inedite o rare dei primi tre secoli della lingua*», t. 31. Ba cu mult înainte, la 1532, se tipărise și o traducere din limba latină în limba spaniolă, în Mexic.

În limba slavonă «Scara» s-a tradus încă din sec. X—XII. Pe teritoriul țărilor Române există manuscrise slave ale «Sc rii» sau părăsite din sec. XV.

Dar foarte timpuriu «Scara» s-a răspândit și în manuscrise, grecești și poate că nu mult după aceea ea s-a tradusă și în limba română și a circulat și în manuscrise românești. I. P. S. Mitropolit N. Corneanu vorbește de marea circulație a «Sc rii» între români, încă din sec. XV. Dar deși I. P. S. Sa spune aceasta în legătură cu manuscrisele slavone, nu este exclus ca

p. 184—197; p. 442—445; 566 și 727; și I. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, Voi. I, București, 1959, p. 83, 85, 87, 178—179, 240—243, 390—394.

7. titlurile despre traduceri în limbile occidentale le-am luat de la O. Bardenhever, *op. cit.*, p. 81.

8. Pandele Olteanu, *Metoda filologiei comparate în studierea izvoarelor și în identificarea versiunii neo-grecești a operei «Scara» traduse de Mitropolitul Varlaam*, în Rev. «Mitropolia Olteniei», nr. 5—6, Craiova, 1970, p. 551.

monahii, ierarhii, tiutorii de carte, care citeau manuscrisele slavone i cele grece ti, s fi încercat s a tearn i în cuvinte române ti scrise sentin ele «Sc rii» din textul slavon i grec, pe care desigur c le în elegeau i le i traduceau în minte în cuvinte române ti, pe care le foloseau i în grai. I. P. S. Mitropolit Corneanu spune : «Episcopi i c lug ri, voievozi i înal i demnitari, târgove i i s teni, b rba i i femeii, au citit to i cu acela i nesa «stepenele» (treptele) suitoare c tre cer ale Lest- vi ei (Sc rii). De pild în sfaturile pe care le d fiului s u, Teodosie, domnitorul Neagoe Basarab, de la începutul veacului al XVI-lea, de numele c ruia se leag zidirea celebrei mân stiri Curtea de Arge , se refer de cîteva ori consecutiv la Ioan Sc rarul. Familii cre tine p strau în casele lor «Scara» al turi de Biblie. Cunoa tem astfel un manuscris p strat în Biblioteca Academiei R.P.R., sub nr. 494, care a r mas cîteva genera ii în sînul aceleia i familiei»⁹. Cunoa terea «Sc rii» pe teritoriul rilor Române ti în sec. XVI, ca i popularitatea ei în cercu- rile largi ale credincio ilor, e dovedit i de zuger virea «Sc - rii» pe pere ii din afar ai mân stirilor Sucevi a (pictat la sfîr itul sec. XVI) i Rî ca (pictat la mijlocul sec. XVI) — unde scara e îmbinat cu judecata din urm .

2) Prima traducere româneasc cunoscut a «Sc rii» e cea f cut de Mitropolitul Varlaam¹⁰, pe cînd era c lug r la Mî- n stirea Secu, înainte de 1618. Ea e prima oper a lui Var- laam, i influen a ei binef c toare asupra «Cazaniilor» sale se vede din faptul c el reprezint în acestea o teologie pur or- todox în duh patristic (de ex. în înv tura despre mîntuire, ca lucrare transformatoare a omului), r mînînd neinfluen at de teologia catolic i protestant , cum au fost influen a i mul i teologi greci i ru i din vremea sa¹¹. Pandeles Olteanu sus-

9. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 140.

10. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 555, admite probabilitatea c Varlaam a folosit i o traducere româneasc mai veche.

11. Varlaam declar c a avut la baz *Omiliile* lui Calist, patriarhul Constantinopolului (. N. erb nescu, *La 300 de ani de la moartea Mitro- politului Varlaam al Moldovei*, Rev. «Biserica Ortodox Romîn », 1957, nr. 10, p. 1025). Dar alt dat spune c a tradus «din multe scripturi, din limba sloveneasc » (*Ibid.*, p. 1027). Patriarhul acesta e fie Calist I, ucenicul sfîntului Grigorie Palama, patriarh între 1350—1354, fie, mai probabil, Calist II, patriarh al Constantinopolului, în cursul a 7 luni din 1397, au- torul mai multor scrieri ascetice din Filocalia greac , publicate în voi. VIII

ine, contrar p rerii de mai înainte, potrivit c reia Varlaam a tradus «Scara» dup un text slavon, c traducerea lui e f cut în mod principal dup un text neogrec, care parafraza prin explica ii textul grec original; textul slavon pe care el îl pune pe coloanele de la dreapta coloanelor cu textul românesc, e un text slavon copiat în multe manuscrise dup o traducere a «Sc rii» f cut probabil prin sec. XII la Sf. Munte¹². Dar Varlaam a folosit i o traducere slavon a unei versiuni neogrece ti, parafrazate, într-o versiune ucraino-carpatic¹³. În timpul lui Varlaam circulau mai multe versiuni neo-grece ti parafrazate¹⁴. Dup cum a dovedit Pandele Olteanu, Varlaam

al Filocaliei române ti. Ins Pandele Olteanu, op. cit., p. 548, 568, aduce dovezi c e f cut în mare parte dup o traducere slav a scrierii «Comoara» a lui Damaschin Studitul, tip rit prima dat la Vene ia, 1558.

Spiritul ortodox al «Cazaniei» se vede de exemplu în în elegerea crucii lui Hristos ca putere transformatoare a omului, ajutat i de efortul lui, a a cum e în eleas i în «Scara», i nu ca simpl echivalen juridic a vinii oamenilor. Astfel, în pasajul urm tor din Cazania la Dumitrica L satului de Brînz se spune: «Pentru aceea în toat vremea iaste bun i de treab postul ... f r mai vîrtos între aceste zile a postului celui mare, pentru ca s ne g t m i s ne cur im c tre svînța cuminec tur i c tre ziua învierii în Domnul nostru Iisus Hristos, omorîndu-ne i noi trupurile c tre muncile i c tre moartea Sven ieii sale ... cum se nevoiesc i fac to i credincio ii lui Hristos în toat lumea, numai singuri calvinii i liuteranii, ereticii din vremea de acum, leg tura lucrurilor (faptelor) celor bune nu o vor, în volnicia trupului i în odihna lor, care îndulce te trupul. i Crucea lui Hristos li-i urît , cu care a- i da sie vreo osteneal sau vreo nevoin nu cuteaz , temîndu-se s nu- i vateme binele aicea pre lume. F r de osteneal i f r de post i f r de lacrimi i f r de nici o r bdare, vor s ajung cerul, umblînd pe calea cea larg care duce în peire i nu- i aduc amente de Daniil prooroc, c dup ce se posti zeace zile, mai frumos i mai gras fu decît cel ce mînc bucate scumpe din masa împ ratului Navohodonosor» (*Cazania*, ed. J. Byck, Bucure ti, 1943, p. 28—29).

12. Pandele Olteanu, *art. cit.*, p. 550.

13. Idem, *art. cit.*, p. 555. Varlaam însu i declar de «Scara» c e «din slavone te scoas pre în elesul a toat limba rumâneasc » (Ms. Acad. 2511, f. 3v). «Din carte poate pricepe fiecare — zice Varlaam — împ rirea sufletului omenesc de lucruri p mînte ti i suirea min ii întru cele cere ti», «ca s poat sc pa din prada valurilor i a grijilor lumii i s sue întru lini tea cerului i acolo cu îngerii s d n uiasc ». Limba e cursiv , aproape ca cea scris azi.

14. Idem, *ibidem*.

a folosit parafraza neo-greacă a lui Maxim Margunios (1542—1602), care, tipărită prima dată în 1580 la Veneția, a avut o largă răspândire și a fost tradusă în limbile latină, spaniolă și slavonă. Că Varlaam a folosit și o traducere slavă a textului lui Margunios îl deduce Păndele Olteanu din faptul că traducerea lui cuprinde și unele slavonisme ucraino-carpătice¹⁵.

Păndele Olteanu dă chiar un exemplu din care se vede că Maxim Margunios a introdus două din scoliile la Cuvântul IV al «Scării», puse în ediția din P. G. la sfârșitul Cuvântului IV, în text (scoliile VI—VII; P.G. cit. col. 729). Dar din textul lui Margunios și din traducerea pasajului respectiv de către Varlaam, dată de Păndele Olteanu, se vede că Margunios a lărgit fraza «Scării» și mai mult decât o lărgeau aceste scoliile¹⁶.

Rămân apoi o chestiune de cercetat: câte din scoliile din P. G. sau din alte manuscrise grecești ale «Scării» au fost introduse în textul «parafrazei» lui Margunios și deci și în traducerea lui Varlaam. Tot o chestiune de cercetat ar fi și aceea în ce măsură «Răspunsurile la catehismul calvinesc», ale lui Varlaam, se resimt și ele de «Răspunsurile» lui Ieremia II din Constantinopol către teologii din Tübingen, care se pare că au fost întocmite cu ajutorul lui Maxim Margunios. Margunios a scris el însuși lucrări împotriva reformei¹⁷.

«Scara» tradusă de Varlaam, deși nu s-a tipărit, a avut o largă răspândire în formă de manuscrise copiate¹⁸.

15. Idem, *ibidem*.

16. Idem, *art. cit.*, p. 562—563.

17. Idem, *art. cit.*, p. 565.

18. I. P. S. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 151, menționează următoarele manuscrise din Biblioteca Academiei Române, care cuprind numai «Scara»: nr. 493, scris pentru Mînăstirea Probota, încă pe cînd trăia Varlaam; nr. 494, scris de ieromonahul Ghenadie la 1669; nr. 2511 și 2512, scrise în 1693 și 1694 de Vlad Grămteșul pentru Ieromonahul Ilarion, egumen la Mînăstirea Bistrița în Oltenia, ajuns apoi episcop la Rîmnicu-Vîlcea; nr. 2650, scris de Iosif, egumenul mînăstirii Hurezi, prin 1740, după exemplarul copiat de Vlad Grămteșul; nr. 2665, de același; nr. 2952, scris de Monahul Meletie de la Mînăstirea Rîca între 1797 și 1798; nr. 1794, scris la Mînăstirea Neam pentru obștea lui Paisie Velicovski.

Tot Mitropolitul Nicolae Corneanu mai menționează ms. nr. 2983 din Biblioteca Academiei R.P.R., din sec. XVII, care cuprinde pe lîngă «Scara» și alte scrieri. Păndele Olteanu, *art. cit.*, p. 563, nota 92, mai menționează

I. . S. Nicolae Corneanu trece în revist , în studiul citat, la note, i o serie din traduceri ulterioare române ti ale «Sc -rii», întâi din slavon , apoi din grece te.

3) Traduceri din slavon :

a) Traducerea arhimandritului Vartolomeu M z reanu de la Mîn stirea Putna. Traducerea lui dateaz din 1766 i e cuprins în ms. Acad. Rom. nr. 2959. Ea a urm rit o apropiere a con inutului «Sc rii» de c lug rii i de poporul din timpul s u, precum f ceau i traduceri ruse ti care modernizau textul paleoslav.

b) O alt versiune este cea cuprins într-un ms. din sec. XVIII, p strat în Biblioteca Patriarhiei Române cu nr. 5, provenit de la Mîn stirea C ld ru ani prin Facultatea de Teologie din Bucure ti, unde avea nr. 224. Traducerea aceasta, urmînd modelul s u slav, «este structural deosebit de originalul grecesc», spune I. P. S. Mitropolit Corneanu. De fapt, «Cuvintele» Sc rii sînt transformate în acest ms. în «Cazanii», adic sînt parafrazate pe larg în predici de un caracter pe de alt parte foarte fidel textului original. Fiecare expresie din textul original este explicat pe larg. i fiecare «Cazanie» are un titlu foarte lung. Avînd caracter de predic , fiecare din aceste «Cazanii» e introdus cu : «Blagoslove te p rinte». Nu tim dac s-a identificat textul slavon sau rus dup care s-a tradus acest text românesc i dac nu cumva el a avut la baz o parafraz greac . Dac nu s-ar putea identifica, sau s-ar identifica într-un text în parte diferit, aceste «Cazanii» ar putea reprezenta o scriere filocalic româneasc . Manuscrisul acesta, de i d în «Pinax» (în tabla de materii de la început) toate cele treizeci de titluri ale «Cuvintelor Sc rii», se încheie la f. 228 v cu «Cuvîntul» (Cazania) 22. Restul lipse te.

D m cîteva exemple de felul cum l rge te parafraza aceasta textul original:

Ed. gr. 1970: sfîr itul Cuv. II, cap. 17 i cap. 18 : «ca s nu se fac cele de pe urm ale lor mai rele decît cele din ii (Mt. 14, 45). Limanul se face pricinuitoar al mîntuirii i al primejdiilor. i aceasta o cunosc cei ce navigheaz pe marea în ele-

Ms. 5 al Patriarhiei Rom.: «pentru ca s nu se fac cele dupre urm ale lor mai rele decît cele dintîi. C ci lini tea i sc parea la Mîn stirea a c lug rului pricinuite te mîntuire i cununi la cei ce sînt cu fire bun i li se v d faptele. Dar la cei

din Bibi. Acad. R.P.R. manuscrisele miscelane cuprinzînd i «Scara», sau p r i din ea : 2959, 163, 3543, 2569, 2315, 3318 etc.

g toare. i e o priveli te jalnic s
vezi pe cei ce au sc pat pe mare, c
s-au înecat în port».

ce se înd r tncesc i nu gîndesc
nici grijesc de certarea iadului i
de necinste, acolo se înmul esc pa-
timile lor mai mult decît fiind în
lume. i aceasta o au cunoscut
foarte bine cor bierii cei vechi ai
vie ii c lug re ti i ne-au însemnat
cu multe feluri de mijlociri în c r-
ile lor pentru ca nu cumva s se
sf râme corabia vie ii noastre acolo
undenun d jduim.C cimulteco-
r bii pierzîndu-se în luciul furtunii
scap de primejdie, iar pe urm so-
sind la liman i nepurtînd grij a se
lega i a se înt ri cu anghire, se
sf râm , care cu adev rat este un
lucru ciudat i un r u n praznic i
o mare întristare, de care se îndem-
neaz a plînge neîncetat cineva v -
zînd sp rgîndu-se corabia în mijlo-
cul limanului, ceea ce s-au trecut
sau suferit cele îndelungate primej-
dii în luciul m rii».

Ed. gr. 1970, cap. 1 i 2 din Cuv.
XXII : «mîndria este t g duirea lui
Dumnezeu, n scocirea dracilor, dis-
pre uirea oamenilor, maica osîndirii,
nepoata laudelor, semnul nerodirii,
izgonirea ajutorului lui Dumne-
zeu, pricinuitoarea c derilor, pricina
îndr cirii, izvorul mîniei, u a f r-
niciei, înt ritura dracilor, p zitoarea
p catelor, pricinuitoarea neîndur -
rii, necunoa terea milei, amarnic
b g toare de seam , neomenoas
judec toare, potrivnica lui Dumne-
zeu, r d cina hulei».

Ms. 5 al Patriarhiei Române : «Cea
de Dumnezeu urît mîndrie este cu
adev rat o lep dare de Dumnezeu
i de st pînia Lui. C ci aceasta face
pre m re a se lep da de Dumnezeu
i a zice cum c bun t ile ce are
nu le are de la Dumnezeu, ci de la
dîn ii. Aceasta este o aflare a dra-
cilor, c ci ei au aflat-o înaintea tu-
tutor i s-au încununat cu dînsa.
Este ca o maic ce n-are p rerea
de r u i pricina ce sugere pre m rire
i pre laud ca laptele dîn î . Este
un semn al neroditorului suflet, d -
p rtare a dumnezeiescului ajutor i
dep rtare a sfîntului dar, cl tirea
inimii, pricinuitoarea r ut ilor, c -
derea întru cele necuvioase lucr ri,
izmenirea mîndre ei, izvorul mîniei,

idolul f riei, înt rirea celei îndr -
ce ti lucr ri, p zirea p catului, vr j-
ma a ispovedaniei, zid al neteme-
rii, pe ter a nemilostivirii, necu-
nosc toare a milostivirii, lu tor de
seam stra nic celor str ine, deapu-
rura împotrivoriu lui Dumnezeu
i slugilor Sale i gur de gr ire de
r u i de hul ».

c) Din aceea i perioad dateaz ms. nr. 163 din Biblioteca Academiei Române, copiat de ieromonahul Grigorie de la Mîn stirea Cozia la anul 1765. Al doilea este ms. 3543 din aceea i bibliotec , datînd din 1796. Amîndou sînt copii ale unor traduceri dup texte slavone. Ultimul provine de la Mîn stirea ig ne ti i cuprinde doar treptele IV, XXV i XXVIII, fiind copiat de monahia Micdonia. Un al doilea exemplar al acestui text, copiat de aceea i monahie, se afl la Mîn stirea ig ne ti.

d) Ms. 2569 din Biblioteca Acad. Române, din 1773, scris de monahul Rafael de la Mîn stirea Horezu.

e) Ms. 2315, apar inînd Bibliotecii Acad. Române, din 1779, scris de ieromonahul Dorotei din ara Româneasc .

f) Ms. 3318, apar inînd Bibliotecii Acad. Române, din 1787, scris de ieromonahul Dorotei din ara Româneasc .

g) Ms. 22 din Biblioteca Patriarhiei Române, miscelaneu de la începutul sec. XIX, cuprinde numai o treapt (f. 72 r —, f. 75 v) i anume a XVII-a, corespunz toare cu a XVIII-a din textul publicat de Veniamin Costache i P. G. Dar cu nr. XVII e dat aceast treapt i în ed. gr. 1970¹⁹.

Dar traduceri ale «Sc rii» din ruse te au continuat s se fac pîn în timpul nostru. I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu zice: «Pîn azi circul numeroase t lm ciri, f cute cele mai adesea dup edi ia Sih striei Optina-Cozelesc i tip rit în Lavra Serghieva din Zagorsc. Mitropolitul Gurie Grosu, apoi,

19. Mitropolitul Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 153, dup Pr. D. Fecioru, *art. cit.*, p. 451. Pentru manuscrisele din Biblioteca R.P.R., autorul citeaz pe G. Stempel, *Copi ti de manuscrise române ti pîn ta 1800*, I, Bucure ti, 1959, p. 200; iar pentru cele din Biblioteca Patriarhiei Române, Pr. D. Fecioru, *Catalogul manuscriselor din Biblioteca Patriarhiei Române*, în «Studii Teologice», 1960, nr. 5—6, p. 451 i 463.

plecînd de la un text rus dî în 1930 o prescurtare pe care a i imprimat-o»²⁰.

Dintre aceste tîm cîri am cunoscut pe cea din ms. 154 din Bibl. Patriarhiei Romîne, tradus dup traducerea rus tip rit în ed. VI de Sih stria Optina-Cozelesc în tipografia Sfîntul Serghie, în 1901. Acest manuscris a fost scris la 1961 i 1962, în dou volume (voi. I în 219 pagini, voi. II în 112 pagini), la Casa Senatorial a Patriarhiei Romîne de la Mîn stirea Dealu, de c tre Protosinghelul Gherasim Negulescu, venit acolo de la Mîn stirea Cheia, f r indica ia traduc torului din limba greac în cea rus i din cea rus în cea român . Manuscrisul acesta este scris cu o liter frumoas i în rînduri ordonate ca de tipar. Nu red totdeauna destul de fîled textul grec (ceea ce arat , poate, c nici textul rus nu red foarte fidel textul grec), dar se remarc prin caracterul modern, fluent i deplin inteligibil al frazei romîne ti, de i cuvintele folosite sînt cele ale limbii biserice ti tradi ionale, cu mici excep ii (ca de ex. expresia : propriu-zis, sau cuvîntul: în special etc.).

Traducerea romîneasc i cea rus se vede c au la baz textul paleogrec, dar scoliile date la urma tuturor «Cuvintele» — scoliî mai pu ine ca în P. G. LXXXVIII — sînt luate în parte din P. G. cit. — ceea ce autorul indic de fiecare dat — i în parte din traducerea în limba greac nou a «Sc rii», f cut de ieromonahul Atanasie Criteanul, urmat de tîlcuirile lui, i tip rit la Vene ia la 1683. Dintre notele care nu sînt luate din P. G. men ion m pe cea apreciabil de lung la titlul Cuvîntului VI, în care se dau dovezi istorice despre existen a acelei «Mîn stiri a poc în ei», în Tebaida Egiptului, (de ex. m rturia fer. Ieronim) i se precizeaz c pentru asprirea canonului pe care îl suportau acolo monahii c zu i în p cate grele nu trebuie învinuit proestosul, c ci acele canoane i le luau de bun voie în i i c lug rii respectivi.

La Cuvîntul I, cap. 25 se d urm toarea not care nu e nici în P.G., nici în traducerea romîneasc publicat de Veniamin Costache, nici în ed. gr. din 1970. «Un monah, scrie Rufin, adesea sim ind mi carea mîniei în mîn stire, s-a hot rît s mearg în pustie, pentru c acolo cînd nu va mai fi cu cine

20. *Treptele «Sc rii» Cuviosului Ion Sc raru*, Trad. i prescurtare de I. P. S. S. Mitropolitul Gurie, col. «Biblioteca cre tinului drept credincios», nr. 19, 1938, 58 pag., la Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 154, nota 26.

s se certe din fr ime, aceasta s -l lase în lini te. Îns cînd s-a dep rtat într-o pe ter s-a întîmplat c ulciorul dearîndul se r sturna i apoi se v rsa. Aceasta î l f cea s se mînie. i astfel v zu c mînia este în el însu i, nu în împrejur rile din afar . Drept aceea se întoar se în mîn stire».

Un fapt care trebuie remarcat este c traducerea aceasta româneasc , deci ca i cea greac i cea rus care stau la baz , e împ r it în capete ca în ed. gr. din 1970, care a folosit unele manuscrise din Mîn stirea Dionisiu din Athos. Dar capetele în care se împart aceste dou versiuni nu au acela i num r. O alt deosebire a textului acestuia de textul grec ed. 1970, este c în cel din urm «Cuvîntul c tre P stor» nu are o împ r ire în capitole, ci o împ r ire în capete continue pîn la cap. 100, pe cînd în textul grec care st la baza ms. din Bibl. Patr. Romîne nr. 154 se men ine împ r irea în cele XV capitole, dar fiecare capitol e împ r it i în capete (de ex. capit. I, în cap. 1—11 ,· capit. II, în cap. 1—23 etc.), cum nu e împ r it în P.G.²¹.

4) I. P. S. Mitropolit Corneanu men ioneaz apoi urm -toarele traduceri ulterioare ale «Sc rii» din limba greac :

a) «Cea dintîi care ne este cunoscut e reprezentat de ms. nr. 3024 afl tor în Biblioteca Academiei Romîne. Traducerea aceasta, terminat în 1775, apar ine unui monah anonim i este f cut dup versiunea neo-greac a lui Atanasie al Cretei, a a dup cum rezult chiar din titlu». Dar aceast versiune are i scoli i aceste scoli au fost folosite i de textul rus tip rit la Optina, sau cel pu în de traducerea româneasc a lui.

b) O încercare «de a da o traducere pe cît se poate de fidel a «Sc rii» este cea a înv atului ieromonah Macarie de la Mîn stirea Cernica. Traducerea, înso it i de scoli, se vrea a fi «cuvînt din cuvînt, f r nici o prisosicioas ad ugare i limpezire a mea»... Pentru o cît mai clar i exact redare a

21. În traducerea româneasc a textului rus, se spune c în textul rus i neogrec, care-i st la baz , se afl dup Cuv. XIII, indica ia: «În grece te ... în slavone te triceasen-trepte, tremurici de trei ceasuri. În grece te nou tred (trad. ?) 1692 e aplicat (folosit) cînd se cite te ceasul I, III i VI». Dup acest manuscris sau dup vreun altul circul i o seam de copii b tute la ma în . Una am v zut-o la P rintele Ieromonah Iura cu de la Mîn stirea Antim.

textului, cum i pentru îmbog irea scoliilor recurge la versiunea neo-greac a lui Maxim Margunios din 1790»²².

Macarie a ispr vit traducerea «Sc rii» în anul 1782 i, f r s-o fi putut tip ri, i-a copiat-o el însu i în cîteva rînduri²³. El d dea astfel Mîn stirii Cernica, ce se reconstitua atunci sub stare ul Gheorghe, temelia vie ii ei ascetice. Biblioteca Academiei Române posed din acestea ms. nr. 1913²⁴. Dar traducerea aceasta a fost copiat i de al ii, cum atest , ms. nr. 1901 din Bibi. Acad. Române²⁵.

c) O alt traducere tot din grece te reprezint con inutul ms. nr. 2324 din Biblioteca Academiei Române, Acesta e scris de Gheorghe Dasc lul în 1787, pentru egumenul Dosoftei de la Mîn stirea Cîmpulung din ara Româneasc .

22. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 154, care citeaz la nota 27 pe Emile Legrand-Louis Petit, Hubert Pernot, *Bibliographie Hellenique des ouvrages par des grecs au dix-huitieme sfecle*, tom. II, Paris, 1928, p. 195—196.

23. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibidem*. I. P. S. Sa spune c , înainte de traducerea «Sc rii», Macarie a tradus «Scoliile», la 1785, citind pe Pr. D. Furtun , Ucenicul Stare ului Paisie în Mîn stirea Cernica i C ld - ru ani, Bucure ti, 1928, p. 66, 16. Credem c mai trebuie cercetate manuscrisele. Biblioteca Academiei Române ms. 50 cuprinde o tîlcuire a «Scoliilor» la ase «Cuvînt ri» ale «Sc rii» f cut de Macarie Ieromonahul (i nu textul «Sc rii»), i manuscrisul dateaz traducerea într-adev r din 1785. Dar probabil Macarie însu i i-a f cut o copie la anul 1785 dup o traducere de mai înainte. Manuscrisul dateaz din 1821. Pe foaia de titlu este scris : «Tîlcurile Sc rii din elenie, tîlcuite pre limba româneasc de necuvio ia sa Kir Macarie, ieromonahul, dasc lul Evangheliei 1785, august 4». Dar Scoliile tîlcuite de Macarie la cele ase «Cuvinte» sînt ceva mai pu in la num r, atît fa de cele din P.G., cît i fa de cele din traducerea lui Veniamin Costache, care în general d acela i num r ca în P.G., dar sub multe din numere d mai multe scoli (de ex.: La Cuv. VI, Macarie d numai trei scoli, dar în P.G. i la Veniamin Costache sînt apte scoli). Traducerea scoliilor la Macarie, nu corespunde nici ca text cu cele din P.G. i Veniamin Costache. Dar Macarie d i o tîlcuire a Scoliilor la «Via a» lui Ioan Sc rarul, scris de Daniil din Raith, cum nu d P.G.

24. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibid*. Pandele Olteanu spune c ms, 1905 nu e tot o traducere a lui Macarie dup textul lui Margunios, ci o alt versiune (*art. cit.*, p. 565, nota 94).

25. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *ibidem*, spune c i ms. 58 din Biblioteca Patriarhiei Române cuprinde aceast traducere, i nu numai *scoliile* de care vorbim la nota 23.

d) I. . S. Mitropolitul Nicolae Corneanu spune c «aceste versiuni f cute dup textul grec au stat la baza «Sc rii» române ti pe care a imprimat-o în anul 1814, în tiparni a Mîn s-
tirii Neam , un alt vestit Mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache. El nu traduce, ci doar îmbun t e te o traducere existent , corectînd-o»²⁶.

Constatarea aceasta trebuie pus de acord cu ceea ce spune Mitropolitul Veniamin Costache, anume c traducerea publicat de el a fost deosebit de cele pomenite înainte. C ci în «Cuvîntul înainte», Mitropolitul Veniamin Costache g se te nesatisf c toare toate traducerile de mai înainte i spune c la stabilirea textului românesc publicat de el s-a luat ca baz textul greco-latin tip rit (foarte probabil cel al lui M. Raderus, publicat ulterior în P.G.), dar el s-a îndreptat dup alte dou manuscrise cu textul «Sc -rii» în limba greac veche. În plus el socote te c criticile ce s-ar îndrepta împotriva textului publicat de el s-ar îndrepta împotriva lui: «în cartea cea tip rit greco-latin , aflîndu-se multe gre ale i lipse i nepotriviri pre la multe locuri, i prin cuvînte i prin scolii, s-au îndreptat i s-au ad ugat i s-au împlinit din celelalte dou scrise cu mîna elline ti care s-au uneltit (folosit) la t lm cire împreun cu cea tip rit (a lui Raderus, n.n), care pre la multe locuri s-au aflat mai bine i întocma una cu alta». Deci Veniamin Costache afirm c versiunile din cele dou manuscrise grece ti folosite erau pe de o parte mai bune ca versiunea din P.G., pe de alta, consumau întru totul una cu alta, ceea ce i-a dat o asigurare c textul din ele este foarte bun.

«Acestea socotindu-le noi c privesc spre oarecarea descoperire i luminaare spre în elegerea c r ii i spre a nu fi noi prih ni i înaintea cititorilor celor cunosc tori, cum c am fi ad ugat de la noi ceva între sfintele i de Dumnezeu insuflatele scripturi ale Sfîntului i Marelui P rinte, le-am ad ugat aicea (aceste informa ii) la începutul c r ii, ca s tie fie te carele din cetitori, c cu toat am nun imea i luare aminte s-au t lm cit cartea.

Deci primi i-o pre dînsa cu dragoste, o prea iubi i cetitori, carea s-a ivit acum, nu ca mai nainte întru îmbr c minte proaste, întinate, murdare i str ine, de tîlm citorii cei mai de înainte (aci nu se refer numai la traducerea lui Varlaam n.n.) cu acestea îmbr cat fiind, ci întru ciucuri de aur îmbr cat ,

26. Art. cit., p. 365.

împodobit i împistrit cu porfira ei cea fireasc , i ca un soare cu totul luminos i mult str lucit, fulgerîndu- i în elegerile noimelor sale prin limb nou lesne în eleas i lep- dîndu- i toate înc rc rile i întunec rile i ne nemeririle cele ce ca ni te nori întuneco i îi întuneca fireasca str lucire i frumuse ea cuvintelor ei».

Unii cercet tori socotesc c versiunile grece ti, de care spune Veniamin Costache c s-ar fi folosit, ar fi fost aduse de la sfîntul Munte Athos. Pe lîng ele, Veniamin Costache ar fi folosit i unele versiuni neo-grece ti, ca de ex. : pe cea a lui Ieremia Sinaitul, ap rut la Vene ia în 1774²⁷.

Un merit deosebit al versiunii tip rite de Veniamin Costache este c pe de o parte ea caut s redea textul neparafrizat i cît mai pur al «Sc rii», pe de alta, c adaug la sfîr itul fiec rui «Cuvînt» un num r mare de «scolii», care-l explic i anume un num r cu mult mai mare decît cele din P. G. Dup toat probabilitatea, Veniamin Costache a luat aceste scolii din manuscrisele grece ti folosite.

e) «O alt traducere f cut probabil i ea dup originalul grec spre sfîr itul veacului XVIII apar ine unuia din cei mai sîrguincio i traduc tori români ai vechii literaturi cre tine. vorba de Samuil Micu Clain (1745—1806). Acesta ne-a l sat 27 titluri de traduceri din sfîn ii p rin i, cuprinzînd aproape 7500 pagini de manuscris, unele transcrise de 2—3 ori». Într-un manuscris miscelaneu, care con ine mai multe scrieri filocalice, se cuprinde «traducerea uneia din treptele Sc rii i este probabil c Samuil Clain s mai fi tradus i alte cîteva trepte». Un manuscris provenit de la biblioteca din Blaj, sec ia de manuscrise sub nr. 96, filele 160—169, con ine «Cuvîntul c tre p stor» al lui Ioan Sc rarul

f) O traducere a «Sc rii» a mai f cut I. P. S. Mitropolit Nicolae Corneanu al Banatului, din care a publicat biografia sfîntului Ioan Sc rarul în revista «Biserica B n eap », Timioara, an. VIII (1948), nr. 12—13, 28 martie, p. 3—6²⁹.

g) Am amintit i de traducerea f cut de Mitropolitul Tit Simedrea, dup textul lui Raderus din P.G., retip rit de Pie-

27. E. Legrand-L. Petit-H. Pernot, *op. cit.*, p. 195—196, dup Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 155.

28. Nicolae, Mitropolitul Banatului, *art. cit.*, p. 156.

29. Idem, *art. cit.*, p. 157, nota 42. Dar într-o convorbire cu I. P. S. Sa, în care i-am pus întrebarea dac nu am putea-o încadra în colec ia «Filocalia», ne-a r spus c înc nu e pus la punct.

tro Trevisan la Torino, dar f r scolii. Traducerea aceasta am v zut-o. Ea se distinge prin remarcabile frumuse i literare, dar red adeseori mai liber textul original i nu folose te în mod consecvent termenii filocalici tradi ionali ai limbii române, care e necesar s fie p stra i, ca mijloace de comunicare între cei ce practic nevoin ele recomandate de «Scar » i de scrierile filocalice în general, ca unii ce s-au imprimat în uzan a acestei comunic ri.

De aceea, nu ne-am putut hot rî nici la o revizuire a acestei traduceri i la o încadrare a ei în colec ia Filocaliei (cum nu ne-am hot rît nici la simpla revizuire a altor traduceri) — lucru pe care de altfel nu ni-l puteam îng dui i ar fi implicat i o munc mai grea ca o nou traducere — ci am preferat s purcedem la o traducere proprie, care era de altfel în bun parte f cut cînd am primit de la P rintele Arhim. Benedict Ghiu pentru scurt vreme traducerea Mitropolitului Tit Sime-drea, sau cînd am cunoscut manuscrisele altor traduceri mai noi (a celor din ruse te).

În compara ie cu traducerea Mitropolitului Veniamin Costache, care e fidel textului original pîn i în a ezarea cuvintelor în fraza româneasc întocmai ca în fraza greceasc — ceea ce face acest text foarte greu de în eles pentru cititorul de azi — i în compara ie cu traducerea mitropolitului Tit Sime-drea, care, cum am spus, nu e totdeauna destul de fidel textului originar, ne-am silit s d m o traducere pe de o parte cît mai fidel textului originar, pe de alta, într-o fraz româneasc conform sintaxei de azi a limbii române, îns în acela i timp într-o terminologie cît mai tradi ional filocalic . Aceasta, i pentru a p stra unitatea de stil a întregii Filocalii române ti. Desigur, nu pretindem s fi izbutit nici noi s d m o traducere cu totul fidel a «Sc rii». Bog ia de sensuri a fiec rui cuvînt, sau densitatea cuprinsului fiec rei fraze, fac posibile i chiar inevitabile diferite moduri de a le traduce, care sînt pîn la un grad tot atîtea interpret ri. Dar sper m c dintre aceste moduri variate de traduceri posibile, am ales pe unul din cele mai fidele cu puțin textului original.

Am preferat s facem o nou traducere i pentru faptul c am avut la îndemîn un text grec publicat în 1970 de casa «Astir» din Atena, care e o reeditare a textului publicat la 1883 de Sofronie Pustnicul în tipografia Vretos din Constantinopol pe baza mai multor manuscrise din Mîn stirea Dionisiu din Athos, care avea ca text paralel parafraza «Sc rii»

făcut de Ieremia Sinaitul din Creta, apărut prima dată la 1774 la Veneția, pe care, după afirmația lui E. Legrand, a folosit-o și Veniamin Costache. Am folosit textul paleogrec publicat la 1883 de Sofronie Pustnicul și reeditat în 1970 la Atena, fără parafraza lui Ieremia Sinaitul, pentru că, fiind stabilit pe baza mai multor manuscrise din Mănăstirea Dionisiu din Athos, și dănd la margine, unde e cazul, și variantele deosebite de cele alese în text, am socotit-o mai apropiată de textul original al «Scării». Pe lângă aceea, am făcut traducerea după ed. greacă din 1970 și pentru faptul că în ea «Cuvintele» sînt împărțite în capete, fapt care poate face mai ușor de identificat diferențele citiri ce se vor face din ea. Am consultat și textul din P. G.

C

Scoliile la «Scară» și la textul pe care l-am tradus și încadrat în colecția prezent a Filocaliei românești

Cu scoliile la «Scară» s-a ocupat la noi I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului^{29b}. Datorită scurtimei lapidare a unor sentințele ale «Scării» și bogăției lor de înțelegeri, sau indicații prin simple aluzii a unor evenimente biblice, sau folosirii unor simboale cunoscute numai cititorilor din apropierea autorului, s-a ivit foarte de timpuriu trebuința explicării lor prin scoli, lucru care s-a făcut și cu alte scrieri ale sfinților părinți.

Încă Ioan, egumenul de Raith, care a cerut lui Ioan Sinaitul să alcătuiască această scriere, a simțit trebuința să scrie un comentariu la ea, probabil folosindu-se și de convorbirile cu autorul «Scării»³⁰.

Cîteva sute de ani mai târziu, Mitropolitul Ilie al Cretei, trăitor în jumătatea a doua a sec. XI și la începutul sec. XII, cunoscut prin comentariile sale la cuvintele sfîntului Grigorie de Nazianz și prin alte scrieri, a scris o întinsă operă

29 b. Nicolae Corneanu, *Contribuția Scoliaților la înțelegerea «Scării»*

Sfîntului Ioan Climax, în Rev. «Mitropolia Moldovei și Sucevei», nr. 8—9, august—sept. 1957, p. 602—606.

30. Publicat pînă acum numai în latinește, în P.G. 88, 1211—1248.

cuprinzînd comentarii la «Scar »³¹. Ea a r mas pîn azi aproape în întregime inedit . Numai unele extrase din ea sînt date ca scoli i la sfîr itul diferitelor «Cuvinte» ale «Sc ri i». Opera aceasta se cuprinde în întregime în ms. Pluteus IX, cod. XI din Floren a (sec. XII), în cod. Marcian 128—130 din Vene ia (sec. XIV), în cod. 868, fond grec, din Biblioteca Na ional din Paris i în cod. Coisl. 87—89 din aceea i bibliotec .

Cele mai multe scoli i la «Scara» apar în îns unor anonimi. Mai to i copi tii i traduc torii «Sc ri i» au adaus scoliile lor. Adeseori aceste scoli i au constat din extrase din diferi i, p rin i biserice ti ca : sfîntul Diadoch al Foticeii, Isaia Pustnicul, Evagrie, sfîntul Ioan Gur de Aur, sfîntul Vasile cel Mare i sfîn ii: Maxim M rturisorul, Isaac Sirul, Marcu Ascetul, Grigorie Teologul, Grigorie de Nyssa, etc.

O minu ias cercetare a scoliilor, care nu se prezint ca extrase dî n p rin ii aminti i, a întreprins bizantinologul Erik Petersen³². El a indicat sursa cîtorva zeci din aceste scoli i³³.

În edi ia prezent a «Sc ri i» într-o traducere proprie, n-am folosit nici toat mul imea de scoli i pe care le are în plus edi ia lui Veniamin Costache fa de cea din P. G., nici toate scoliile din P. G. Am omis acele scoli i din P. G. care nu reprezint l muriri directe ale expresiilor din text la care se refer i multe din irul de scoli i care repet în edi ia lui Veniamin Costache acelea i l muriri din mai mul i sfîn i p rin i la acelea i expresii din text. Din lipsa de timp n-am c utat s identifice m totdeauna scoliile date sub numele unor p rin i, locurile de unde sînt luate. Multe din ele se afl în scrierile publicate în volumele anterioare ale Filocaliei prezente i cititorii le pot afla cu u urin .

În schimbul scoliilor omise din cele dou izvoare amintite, am ad ugat unele din scoliile deosebite din ed. greac din 1970, sau din cele cu forma pu in deosebit pe care o au în aceea

31. Cu Mitropolitul Ilie Cretanul s-au ocupat: A. d'Andilly, *Echelle sainte ou Les degres pour monter au c/ei*, par S. Jean Climaque, Paris, 1867; Albertus Jahnius, *Eliae Metropolitae Cretae Commentarii in S. Gregarii Nazianzeni Orationes X/X*, ed. P.G. 36, 745—755 i S. Salaville, art. *Elie de Crete*, în : *Dictionnaire de Theologie Catholique*, t. IV, 2 (Paris, 1924), col. 2331—2333.

32. Erik Petersen, *Zu griechischen Asketikern (III): Scholien zu Johannes Climax*, în rev. *Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher* hrsgb. von Nicos A. Bees, IX Band, 1—2 (Doppel) Heft 1932, Athen, p. 45—51.

33. I. P. S. Nicolae Corneanu, *art. cit.*, p. 694.

scoliile din P. G. În plus am adăugat multe explicații proprii, fie în continuarea scoliilor luate din P. G., din Veniamin Costache [ed. gr. 1970], fie în mod independent de acelea, la alte expresii din text. Sînt comentarii prin care am încercat să facem gîndirea «Sc rii» accesibilă modului de înțelegere și de vorbire al credincioșilor de azi. Scoliile luate din P. G. le-am introdus și terminat prin semnele citațiunii. Pe cele din Veniamin Costache [ed. 1970], la fel, plus indicarea unui sau altuia din aceste izvoare. Explicațiile noastre nu sînt încadrate în semnele citațiunii.

•

Precum se vede «Introducerea» de față este departe de a fi rezolvat mulțimea de probleme pe care le pune istoria copierilor, traducerilor, parafrazelor «Sc rii» în diferite limbi și mai ales în cea română și a scoliilor folosite în mod diferit în unele din ele. Rezolvarea multelor probleme ale raporturilor dintre diferite traduceri și parafraze între ele și cu textul original cere timp îndelungat, pentru că ea necesită studierea fiecărui manuscris în parte. Dar tema aceasta nu intră în preocuparea «Introducerii» noastre, pentru că nu e legată în mod necesar de interesul care ne-a condus la traducerea și la publicarea «Sc rii» în colecția prezentă a Filocaliei românești. Noi am voit doar să arătăm în această «Introducere» cît de mare a fost interesul care s-a acordat «Sc rii» în viața duhovnicească a cîlugărilor și credincioșilor români, ca și în cea a cîlugărilor și credincioșilor ortodocși de pretutindeni.

ÎNAINTE-PRIVIRE A SFINTEI «SCRII»

Bine a socotit cel ce ne-a înfățișat nouă urcușul deopotrivă cu vârsta cea după trup a lui Hristos. Căci ne-a alcătuit o scară a desvârșirii închipuind cei treizeci de ani ai Lui. Pentru că, ajungând și noi la această vârstă deplină a desvârșirii, ne vom afla ca cei ce am împlinit cu adevărat toată legea și nu vom mai cădea. Iar cel ce n-a ajuns este încă prunc și nu se va afla primit de întreaga mărire a inimii. Dar noi am socotit că e de trebuință ca, înainte de înălțarea acestor treizeci de trepte ale «Scrii» în elegtoare și dumnezeiești, să așezăm viaa prea în eleptului ei alcătuitoare. Aceasta, pentru că văzînd ostenele lui, să nu citim cu neîncredere cele scrise. Apoi punînd înaintea scrierii și sfintele epistole ale sfîntului părinte care a poruncit-o și a celui ce a întocmit-o, vom începe «Cuvintele» din ea.

**Viaa pe scurt a celui cu adevărat întru sfîni,
Ava Ioan, egumenul sfîntului Munte Sinai,
numit Scolasticul, scris de monahul Daniil
din Raith³⁴**

Nu pot spune în deplină cunoștință în chip sigur care este cetatea care l-a odrăslit și crescut pe dumnezeiescul bărbat înainte de petrecerea lui închinat luptei și nevoii ei. Dar pe cea care îl găzduiește acum și-l hrănește cu ambrosie, ne-a făcut-o cunoscut marele apostol Pavel. Căci viețuiește

34. Traducem această «Viată» după ed. gr. din 1970, din care unele fraze sînt puțin deosebite de cele din P.G. Ediția din 1970 este după un manuscris din Mănăstirea Dionisiu din Athos. În schimb ea are scoli, cum nu are textul din P.G. Trad. rom. Veniamin Costache are și ea scoli. Apoi numai cea din P.G. și cea a lui Veniamin Costache spun că este scrisă de Daniil.

i el negre it în acel Ierusalim ceresc, în care se afl Biserica celor întâi n scu i (Evr. 12, 23), «a c ror petrecere este în ceruri» (Fil. 3, 20). Acolo s turîndu-se³⁵ cu o sim ire nematerial de cele de care nimeni nu se poate s tura i privind frumuse ile nev zute, prime te r spl ile vrednice ale sudorilor. i primind acolo ca mo tenere darul neostenelii pentru oste-neli, petrece cu cei de acolo, «al c ror picior este de acum întru dreptate» (Ps. 25, 12). Dar cum a dobîndit această fericire pururea pomenitul, o voiu spune acum.

Acesta, aflîndu-se în al asesprezecelea an cu vîrsta tru-pului s-a adus pe sine jertf bine pl cut i primit lui Hristos în Muntele Sinai. i luînd jugul c lug riei e îndrumat i c - l uzit prin petrecerea în acest loc v zut, spre nev zutul Dum-nezeu. i a îmbr i at înstr inarea ca pe o ocrotitoare a tine-relor în eleg toare³⁶. Iar prin ea, lep dînd toat îndr zneala necuviincioas , i însu indu- i smerenia cuviincioas , a alun-gat de la intrare, de la sine, pe dracul care s de te p rerea de sine i credin a în sine. i plecîndu- i grumazul i încre-din îndu-se în Domnul p rintelui care l-a primit ca unui prea bun cîrmaci, a str b tut f r primejdie furtuna scurt i grea a vie ii. Astfel a murit cu des vîr ire lumii i voilor sale i a avut sufletul ca necuvînt tor³⁷, i lipsit de voin i cu totul izb vit de însu irea natural³⁸, de i câ tigase în elepciunea cea de toate felurile din afar , înainte de această simplitate cea cereasc³⁸.

Astfel petrecînd nou sprezece ani i împodobindu-se cu roadele fericitei supuneri, dup ce sfîntul b trîn care l-a în-drumat a trecut din via a aceasta, iese i el la stadionul lini - tirii, avînd în mîini ca ni te arme puternice dumnezeie tile

35. Traducerea lui V. Costache : «S turarea celor nematerialnici e o sim ire duhovniceasc , care are puterea cea v z toare, precum lumina ochilor trupe ti, a celor ce au în ele lumina sensibil . Vederea este cuno - tin a în eleg toare». (Multe din scoliile la «Via » le d m din traducerea V. Costache).

36. «Tinerete în eleg toare sînt st rile suflete ti pe care str in tatea le tie p zi închise în casa sa ca pe ni te fiice ale sale, ascunse i nim - nui cunoscute. Bine a numit deci str in tatea ocrotitoare, ca pe una ce e p zitoare a virtu ilor».

37. «Însu ire natural nume te lucrarea sufletului, sau a voi aceasta i aceea».

38. «E de mirare, zice, cum, p rta fiind acesta de în elepciunea din afar , se supune unui înv tor simplu i neînv at».

rug ciuni ale aceluia, spre surparea în riturilor satanice. Luându- i locul luptei sale cam la cinci mii de Mîi stire (numele lui era Thola) a petrecut acolo patruzeci de ani f r pregetare, arzînd de un foc fierbinte i de dragoste fa de Dumnezeu. Dar cine ar putea s fac cunoscute i s laude prin cuvinte ostenelele purtate de el acolo ? Cum s-ar putea face ar tate acestea, odat ce toat osteneala lui se s dea în chip nev zut i f r martori ? Dar s-auzim, cu toate acestea, petrecerea prea cuviosului din cîteva semne i mici ar t ri.

Mîi din toate cîte sînt îng duite de f g duin a c lug - reasc , dar foarte pu in, ca s surpe i prin aceasta în chip prea în elept îngîmfarea i cornul închipuirii de sine. Prin pu in tate înfrîna i strîmtora în tot felul pe st pînul pîntece cel atît de furios, strigîndu-i : taci, taci ! Iar prin împ rt irea din toate, robea pe tirana slav de art .Pe lîng aceea, stîngea, prin singur tate i prin neînso irea cu alte persoane, v paia cuptorului acesta, încît a pref cut pîn la sfîr it jarul ei în cenu i a potolit-o cu totul. Iar de închinarea la idoli fugea b rb tescul cuvios cu b rb ie, prin mila lui Dumnezeu i prin pu in tatea celor trebuincioase⁴⁰. Iar moartea de fiecare ceas a sufletului i mole irea, o înl tura împungînd-o prin boldul mor ii⁴¹. i leg tura întrist rii o deznoda prin omorîrea împ timirii, sau poate prin sim irea celor nemateriale⁴², înainte de aceasta omorîse tirania mîniei prin suli a ascult rii.

39. «A mîi cîineva din toate cele puse înainte i a bea din cele turnate, mul umind lui Dumnezeu, nicidecum nu e protivnic dreptarului cuno tin ei. C toate sînt bune foarte. Iar a se dep rta cu dragoste de cele dulci i multe, este un lucru de dreapt -socoteal i cuno tin . i dragostea nu ne va l sa s def im m pe cele dulci ce sînt de fa , dac nu vom gusta din dulcea a lui Dumnezeu deplin întru toat sim irea».

40. «Nume te închinare la idoli, iubirea de argin i, sau iubirea de mînc ri gustoase, din care se na te învoirea cu patimile, sau i visurile. Iar de aceasta se poate p zi cineva numai cu mila lui Dumnezeu».

41. «Moartea de fiecare ceas este trînd via, care se apropie de c lug r în fiecare ceas. Pe aceasta o nume te moartea de fiecare ceas, i mole eal i sl b nogire. Pe aceasta omorînd-o cu acul gîndului la moarte, învie sufletul stîrnindu-l spre împlinirea sîrguincioas a poruncilor dumnezeie ti».

42. «Împ timirea fa de ceva este moarte. i aceasta se risipe te dac se înst pîne te o alt dragoste mai mare. Iar prin omorîrea împ timirii, sau i prin sim irea celor nemateriale, se dezleag leg tura întrist rii».

Iar prin neie irea din chilie i prin nerostirea cuvîntului, a omorît lipitoarea slavei de arte, cea asemenea p ianjenului⁴³.

i înc ce ? Biruin a asupra celei de a opta⁴⁴ a fost cur irea cea mai deplin de mîndria protivnic lui Dumnezeu. De la aceasta a început acest Veseliil⁴⁵ prin ascultare, zidirea lui fiind des vîr it de Domnul Ierusalimului ceresc, prin venirea Sa i prin în l area smereniei lui împotriva aceleia. C ci f r Acesta nu va fi înfrînt diavolul i toat oastea lui.

Unde voi pune, în împletitura de fa a cununei lui, izvorul lacrimilor lui ? C ci acesta e un lucru care nu se afl la mul i. Locul de lucrare a acestora se afl înc i acum ; e o pe ter foarte mic , a ezat la un ultim picior de munte, atît de departe de chilia lui i a oric rei alte chilii, cît s poat închide urechile pentru slava de art , dar s ajung prin tînguire i prin chem rile din ea i prin celelalte de felul acesta pîn la cer, precum se cuvine s fie celor ce se împung cu sule i cu fierul de ars i celor ce se lipsesc de ochi⁴⁶.

43. «Prin lipitoarea slavei de arte în chipul p ianjenului în elege slava de art îns i. C ci precum aceea suge, f r s se sature, sîngele trupurilor, a a i ea suge virtutea i cuno tin a». Alta : «P ianjenul î i întinde mrejele sale sub iri i prinde mu tele cele neputincioase. Dar dac ceva din cele mai mari cade în ele, se rup. A a i slava de art : întinzîndu-se, pe to i cei cu cugetele slabe îi biruie te; iar pe cei tari cu cugetul i s n to i la minte, nu poate s -i biruiasc , ci mai vîrtos aceia o rup pe ea i zboar la cer».

44. «Prin a opta în elege mîndria. C ci a fost a ezat ca a opta patim de c tre p rin i, între cele opt gînduri sau patimi. Iar biruin a cea mai din vîrf a mîndriei a socotit cur ia sau nep timirea, care se înf ptuie te prin ascultare i prin s l luirea Sfîntului Duh. Înainte de ea a pus : înstr inarea, apoi înfrînarea, pe urm re inerea de la l comia pîntecelui, de la trînd vie, de la inerea minte a r ului, de la nep timire i de la slava de art ».

45. «Precum Veseliil, f cînd cortul prin r bdare, a s l luit întru dînsul pe Dumnezeu, ca s dea r spunsuri, a a i acesta împodobindu- i sufletul s u i f cîndu- i trupul luminos, s-a ar tat pe sine loca prea frumos al Sfîntului Duh». Cunoa tem c Dumnezeu S-a s l luit în noi, cînd auzim r spusul Lui la rug ciunea noastr , sau apelul Lui la r spusul nostru prin via a pl cut Lui, în con tiin a noastr .

46. Ca un aspru nevoitor st tea într-o pe ter întunecat , ca s nu poat vedea nici o frumuse e i ca strig tele de durere de pe urma împuns turilor sale, s nu fie auzite de nimeni, ca s -i aduc slav de art , ci numai de Dumnezeu din cer.

De somn se împărtea numai atîta cît sînu se vată me firea minii prin priveghere. Iar înainte de culcare se ruga mult în alca tuia scrieri. Numai aceasta îi era frîu al trădării viei. Încolo tot drumul lui era rugăciunea neîncetată și dragostea neînchipuită de Dumnezeu. Pe Acesta îl închipuia noaptea și ziua în oglinda curată a neprihănirii, nevrînd să se sature de aceasta niciodată, sau mai bine și mai potrivit zicînd, neputînd.

Îmboldit de rivna acestui purtător-de-Dumnezeu parinte, un oarecare dintre cei ce trăiau viață singuratică, cu numele Moise, îl rugă mult, folosindu-se de multele mijlocuri ale perinilor, să-i fie ucenic și să fie povăluit de el în adevărata filozofie⁴⁷. Silit fiind de rugămințile lui, fericitul îl luă la el. Și odată poruncindu-i sfîntul părinte să aducă dintr-un loc roditor niște pămînt pentru cultivarea legumelor, ajungînd Moise la locul ce i s-a spus a împlinit fîr pregetare ceea ce i s-a poruncit. Dar fiind timpul amiezei depline și văpa cea mai arzătoare înfierbîntînd locul ca un cuptor (ceci era cea din urmă dintre luni)⁴⁸, Moise fiind prins de moleală și obosit de greutate, gîndi să se odihnească puțin. Deci a ezîndu-se sub o piatră foarte mare, adormi. Dar iubitorul-de-oameni Dumnezeu, nevrînd să lase pe robii Săi să se piardă prin ceva, iar Moise fiind pe cale să se primejduiască, veni în ajutorul lui. Și voi spune îndată cum :

Acest mare părinte al nostru Ioan, petrecînd în chilie ca de obicei, și ocupîndu-se cu Dumnezeu, fu prins el însuși de o aripire foarte urtă. Și în această stare vede pe cineva cu chip cuvios trezindu-l pe el și zicîndu-i : «Ioane, cum dormi fără grijă, iar Moise se află în primejdie ?» Deci trezindu-se acesta repede se înarmă îndată cu rugăciunea pentru ucenic. Apoi venind acela cître seară, l-a întrebat de nu cumva și s-a întîmplat vreun lucru rău sau de deznădejde. Iar acela zise : «O piatră foarte mare era să se rostogolească peste mine și să mă zdrobească, pe cînd dormeam adînc sub ea, de nu m-a fi sculat din acest loc cu o singură grăbită pîrîndu-mi-se că aud glasul tău. Și îndată am văzut piatra aceea desprinzîndu-se și căzînd la pămînt». Dar acela, smerit cu adevărat la cuget, nu i-a descoperit ucenicului nimic din cele văzute, ci

47. Viaa cîlugărească se numea filozofie, adică iubire de înțelepciune, pentru că era o învîtură practică prin care monahul își conducea fapta la desvîrșire și la cunoașterea adevărului și la fericirea veșnică.

48. Adică luna august.

mul umi lui Dumnezeu cu strigări ascunse și cu silințe și cu dragoste.

Acest om al lui Dumnezeu era și un doftor al ranelor neartate. Un cîluț rău oarecare, cu numele Isaac, apăsător cu tîrzie de povara dracului iubirii de trup și neîntînd ce să facă de descurajarea care îl cuprinsese din toate părțile, veni alergînd la acest mare bărbat și-i făcu cunoscut cu tînguire și cu lacrimi războiul din untru. Dumnezeuiescui părinte, minunîndu-se de credința și de smerenia aceluia, îi zise: «Ștămate, frate, amîndoi la rugăciune, și fără îndoială bunul și milostivul Dumnezeu nu va trece cu vederea cererea noastră». Aceasta făcîndu-se, încercîndu-se rugăciunea, și cel chinuit ezînd încercușă la pămînt, Dumnezeu împlini voia robului său, ca să arate pe proorocul David spunînd și în aceasta adevărul (Ps. 144, 20). Și arpele trupului fugi, biciuit de loviturile rugăciunii, iar bolnavul, vîzîndu-se pe sine de acum sănătos și neturburat, se minună și în lămul umire lui Dumnezeu, Celui ce a slăvit pe robul Său, împreună cu robul slăvit de El.

Pururea pomenitul părinte, folosindu-se cu bogăție de cuvîntul harului către cei de față, și dînd drumul din sine în chip îmbelăgător rîurilor de învățur, unii oameni răi, împinși de pizmă și luptîndu-se să oprească folosul cel mare al ei, îl numeau vorbăreț și flecar⁴⁹. Dar acesta, tiînd că toate le poate în Hristos cel ce-l întărește pe el și voind să învețe nu numai prin cuvînt pe cei ce veneau la el spre folosirea lor, ci cu mult mai mult prin tăcere și prin înțelepciunea (filozofia)

49. A sfîntului Maxim: «Supărarea celui pizmat cu greu o vei potoli. Căci el socotește primejdie (pentru el) ceea ce pizmuiește în tine. Și nu o poți potoli altfel, decît ascunzînd ceea ce pizmuiești. Dar dacă aceasta îl supără numai pe el, dar pe mulți îi folosește, pe care parte o vei dispune? Trebuie să prețuiești mai mult folosul celor mulți și deci să faci tot ce poți, să nu te lenevești, nici să te lași biruit de răutatea patimii, fiindcă astfel nu patimii, ci celui ce pășimești îi slujești. Dar folosește-te și de smerita cugetare, că în toată vremea și locul și lucrul să dai înfrîntare celui ce te vorbește de rău. Iar pizma ta poți să o potolești, dacă te bucuri împreună cu cel pizmat de tine, de toate de care se bucură el și te întristezi de cele de care se întristează el. Astfel împlinim cuvîntul apostolului: «Să ne bucurăm cu cei ce se bucură și să plîngem cu cei ce plîng».

Alta, a sfîntului Talasie: «Mintea cea pizmată e orbită de Domnul, căci se întristează pe nedrept de bunătățile aproapelui».

din fapte, curma, potrivit cu ceea ce s-a scris, pricina celor ce c utau pricin ; i t cea pentru o vreme, oprind continuarea rîului de miere al cuvîntului de înv tur . Socotea c -i mai bine s p gubeasc pu în pe iubitorii celor bune, pe care poate îi va folosi i prin t cere, decît s a îe i mai mult pe acei judec tori nerecunosc tori i s -i înfurie spre r utate. Prin aceea i aceia, ru inîndu-se de chipul îng duitor i m surat al b rbatului i cunoscînd ce izvor de folosin au astupat i de cît pagub s-au f cut pricinuitori tuturor, s-au preschimbat în rug tori pe lîng b rbat i-i cereau împreun cu al ii cuvînt de înv tur ca s nu se p gubeasc din pricina t cerii lui cei ce c utau mîntuirea cea din cuvinte. Deci asculta îndat cel ce nu înv ase s se împotriveasc i iar i revenea la lucrarea de mai înainte.

Astfel minunîndu-se de el to i împreun , ca de unul ce-i întrecea pe to i în toate cele bune, ca de un oarecare nou Moise ap rut, cei ce au cunoscut prin cercare acestea, l-au ridicat cu sila la conducerea fra îlor, în lînd a a zicînd, f -clia în sfe nicul pov uitor. i nu i-au v zut n dejdile desmin ite, c ci urc i el pe munte i într în întunerecul nestr -b tut, primind legiuirea i vederea de Dumnezeu întip rit , în care urc prin trepte în eleg toare. i deschide gura cuvîntului lui Dumnezeu i, atr gînd duhul, a scos cuvînt bun din vistieria cea bun a inimii.

Astfel ajunge la hotarul vie ii p mînte ti în pov uirea israeli ilor monahi, f cîndu-se numai în aceasta neasemenea lui Moise, c într în chip neîndoielnic în Ierusalimul cel de sus. C ci acela, nu tiu cum, n-a ajuns la cel de jos. Despre cele spuse dau m rturie to i cei ce s-au bucurat prin el de cuvintele Duhului. C ci mul i s-au mîntuit i se mai mîntuie i acum înc . Dar cel mai bun martor al mîntuirii i în elepciunii acelui în elept este noul David⁵⁰. Martor este i bunul nostru p stor Ioan⁵¹, de care rugat fiind marele b rbat, a coborît la noi cu gîndirea i ne-a ar tat nou ca un alt v z tor de Dumnezeu tablele lui scrise de Dumnezeu, care cuprind în afar înv turi despre fapte, iar în untru cele despre vederea lui Dumnezeu.

50. Nu se tie cine este acesta. Traducerea V. Costache are în fraz un plus : «de care ne este cuvîntul». Poate autorul acestei «Vie i» se gînde te la cel ce i-a dat datele «Vie ii».

51. Acesta trebuie s fie Ioan, egumenul Raithului, care l-a rugat pe Ioan Sinaitul s scrie «Scara».

**Despre Ava Ioan,
egumenul Muntelui Sinai, sau Sc rarul**

Venind odat Ava Martirie i Ava Ioan la marele Anastasie i v zîndu-i acesta pe ei, a zis lui Ava Martirie : «Spune-mi Ava Martirie, de unde este tîn rul acesta ? i cine l-a tuns pe el ?» Iar acesta îi zise : «Este robul t u, p rinte, i eu l-am tuns pe el». i-i zice lui : «Vai, Ava Martirie, cine i-a spus c ai tuns pe Ava Muntelui Sinai ?» i n-a min it sîntul. C ci dup patruzeci de ani a ajuns egumenul nostru. Iar i alt dat , luînd pe acela i Ioan, pov uitorul lui, Ava Martirie s-a dus la marele Ioan Savaitul, care petrecea atunci în pustiul Gudda. Cînd i-a v zut pe ei b trînul, sculîndu-se a luat ap i a sp lat picioarele lui Ava Ioan i i-a s rutat mîna. Iar lui Ava Martirie nu i-a sp lat picioarele. Întrebîndu-l ucenicul lui, tefan, de ce a f cut a a, îi zise lui : «Crede, fiule, cine este tîn rul, nu tiu. Dar tiu c am primit pe egumenul Muntelui Sinai i am sp lat picioarele egumenului». Dar i Ava Stratighie, în ziua în care a fost tuns Ava Ioan, avînd dou zeci de ani, a prezis despre el c va fi mare stea. S-a înîmplat ca îndat ce a ajuns el egumenul nostru, intrînd aici ase sute de str ini, în vreme ce edeau ei i mîncau, se vedea un oarecare om tuns scurt i îmbr cat în chip iudaic cu un giulgiu, alergînd pretutindeni i poruncind buc tarilor, economilor, chelarilor i celorlal i slujitori. Dup ce a plecat mulimea, ezînd slujitorii la mîncare, c utar pe cel ce alerga pretutindeni i porunca, i nu l-au aflat. Atunci robul lui Dumnezeu, cuviosul p rintele nostru, Ioan ne zise: «I sa i-l, Domnul Moise n-a f cut un lucru str in, slujind în acest local s u».

**Epistola lui Ava Ioan, egumenul Mîn stirii Raith,
c tre Ioan, minunatul egumen al Muntelui Sinai,
numit Scolasticul, iar mai pe urm ,
dup scrierea lui, Sc rarul**

Prea minunatului i întocmai-cu-îngerii p rintelui p rinilor i înv torul Celui Prea înalt, p c tosul Ioan, egumenul Mîn stirii Raith, bucurie.

Cunoscînd noi, smerii, ascultarea ta f r alegere i mai presus de toate în Domnul, împodobit cu toate virtu ile, i mai ales trebuin a de a face spre cî tig talantul adev rului, dat ie de Dumnezeu, ne folosim de această trebuin , avînd în minte ce s-a scris : «întreab pe p rintele t u i-i va spune

ie» (A doua lege 32, 7). De aceea, c dem, prin scrisoarea aceasta a noastr , la tine, ca la p rintele de ob te al tuturor i ca la unul mai b trîn ca to i în nevoîn i pricepere i ca la înv torul cel mai bun i rug m coroana virtu ilor tale, s ne trimi i nou , celor neîn v a i, cele ce le-ai privit asemenea lui Moise cel de odinioar , care a v zut pe Dumnezeu în acel munte, ca cinstita ta scriere trimis nou de tine s o punem ca ni te table scrise de Dumnezeu înaintea noului Israel, adic a celor ie i i de curînd din Egiptul i din marea gîndit cu mintea.

Precum deci, folosindu-te, ca de un toiag, de limba ta de-Dumnezeu-cuvînt toare, ai f cut în mare minuni, a a i acum nu nesocoti rug ciunea noastr , ca s a terni, ca un adev rat mare înv tor, f r preget i în chip limpede pe hîrtie, dup o bun rînduial , datorile vie ii c lug re ti, spre mîntuirea celor ce au ales aceast îngereasc vie uire. Nu socoti lingu ire ceva din cele spuse de noi, ci în elege-o ca ceea ce e v zut, gîndit i spus în chip v dit de to i: De aceea sîntem încredin a i în Domnul c vom primi i îmbr i a curînd cele cinstite i n d jduite de noi, scrise în table, care s c l u zeasc cu adev rat pe cei ce voiesc s le urmeze f r r t cire i s le fie ca o scar rezemat pe por ile cerului, care s -i urce pe cei ce voiesc, nev t ma i i f r p gubire, ajutîndu-i s treac neîmpiedica i peste duhurile r ului i peste st pîntorii lume ti ai întunericii i peste c peteniile v zduhului. C ci dac Iacov, p stor de oi fiind, a avut o astfel de vedere în chip de scar , cu cît mai mult întîi-st t torul oilor cuvînt toare nu ar putea ar ta tuturor nu numai într-o vedere, ci i în adev r, un urcu ner t citor spre Dumnezeu ?

Epistola de r spus. Ioan, lui Ioan, bucurie

Am primit cinstita ta scrisoare, mai bine zis îndemnul i porunca ta mai presus de puterea noastr , dar potrivit cu via a ta cuvioas i nep timitoare i cu inima ta curat i smerit , pe care ne-ai trimis-o nou celor s raci i lipsi i de virtu i. C ci era cu adev rat potrivit ie i sfîntului t u suflet s ceri de la noi, cei neîn v a i atît în cuvînt cît i în fapte, cuvînt de înv tur i sf tuiere. Pentru c este un obicei al t u s ni te dai nou pururea pild de smerit cugetare.

Dar noi vom spune, c dac n-ar fi în noi marea fric i primejdie de a arunca de la noi jugul cuvioasei ascult ri, care e maica tuturor virtu ilor, nu am cuteza s ne apuc m f r

judecat de cele mai presus de puterea noastră. Căci ar trebui, o, minunate părinte, să cauți să afli acestea de la cei ce le cunosc. Pentru că noi ne aflăm încă pe treapta celor ce învață de la alții. Dar deoarece purtătorii de Dumnezeu din vremea noastră îți pun la dispoziție cunoștințele stabilesc că ascultarea este în a se supune cineva fără alegere celor ce poruncesc cele mai presus de putere, iată că am încercat să facem cu îndrăzneală cele mai presus de noi înșine.

Prin aceasta, nu-ți descriem ceva folositor ție, nici nu-ți arătăm ceva ce nu îți mai mult decât noi, o dumnezeiască însoțenie. Căci sunt încredințat, îți poate că, împreună cu mine, fiecare dintre cei cu dreptăți cugetare, că tu îți ai curățit ochiul în alegerea de toată cea a pășmîntească și întunecoasă și privești neimpiedicat la lumina dumnezeiască și e ție luminat de ea. Dar precum am spus, temindu-mă de moartea cea din neascultare, și împins de această temere spre ascultare, am luat în seamă, din frică și dragoste, porunca ta, ca un ascultător recunoscător și ca un ucenic netrebnic al unui minunat zugrav. Astfel am schițat printr-o cunoștință și smerită și prin rostirea glasului meu slab și nog, prin cerneală, ca pe niște umbre, cuvintele vieții, lăsându-ți ție, o, prea minunate dascăl și ceterenie de obște, să le înfrumusezezi și să le lămură ție acestea și să împlinească ție cele ce lipsesc, ca un împlinitor al legii duhovnicești. Nu-ți trimitem ție această încercare a noastră. Ferit-a Domnul! Aceasta ar fi cea mai de pe urmă prostie. Căci sunt destui în stare să întărească nu numai pe alții, ci și pe noi înșine în purtările învârtirile dumnezeiești. Căci obții de Dumnezeu chemate, care învață împreună cu noi de la tine, o, preaputernice între dascăli.

Urat de rugăciunile lor, ca de niște neajudeji în alegătoare, în neștiința mea, întinzînd pînza condeiului și predînd cîrma cuvîntului în mîinile Bunului Cîrmaci, Hristos, împreună cu toată rugăciunea, încep acest cuvînt, adresat lor prin tine. Cer tuturor celor ce se vor pleca spre acest «Cuvînt», că de va afla vreodată cineva ceva folositor în el, să predea cu recunoștință rodul lui Bunului Povătuitor, iar pentru noi să ceară de la Dumnezeu să ni se dăruie numai răsplătă încercării. Să nu privească la cele spuse, că sunt cu adevărat sărace și pline de toată necunoștință și simplitate, ci la răvna asemănătoare celei asemenea vei duceți la Cel ce a primit, precum s-a spus, darul ei (Lc. 12, 42). Căci nu răsplătește Dumnezeu după mulțimea de daruri și de osteneli, ci după căldura intenției.

SCARA DUMNEZEIESCULUI URCU

Cartea de fa ă arat ă în chip limpede cea mai bun ă cale, celor ce voiesc s ă - i ă înscrie numele ă în cartea vie ii. C ă ci citind-o pe aceasta, o vom afla c ă l ă uzind f ă r ă r ă t ă cire pe cei ce-i urmeaz ă i p ă zindu-i nev ă t ă ma i ă de nici o poticnire. Ea ne ă nf ă i eaz ă o scar ă ă nt rit ă de la cele p ă mînte ti la Sfintele Sfintelor i ni-L ă arat ă pe Dumnezeuul iubirii rezemat pe vîrful ei. Aceast ă scar ă socotesc c ă a v ă zut-o i Iacov cel ce a c ă lcat peste patimi, cînd se odihnea dup ă nevoia lui. Dar s ă ă începem, rogu-v ă , cu rîvn ă i cu credin ă acest urcu ă ă n eleg ă tor i suitor la cer, al c ă rui ănceput e lep ă darea de cele p ă mînte ti, iar sfîr ă it, e Dumnezeuul iubirii.

SCARA

Gravur în lemn de la Mîn stirea Neam u, de Ierom. Simeon

CARTEA DESPRE NEVOIN E

A lui Ava Ioan, egumenul c lug rilor din Muntele Sinai, pe care a trimis-o lui Ava Ioan, egumenul Mîn stirii Raithu, de care a fost îndemnat s o scrie.

Se împarte în treizeci de Cuvinte, asemenea unor trepte ale unei sc ri, care urc pe cei ce o urmeaz de la cele mai de jos la cele mai înalte, de unde cartea s-a numit i «Scar ».

C U V Î N T U L I

Despre lep darea de via a de art i despre retragere⁵²

1) Bunul i cel mai presus de bun tate i atotbunul Dumnezeu i Împ rat al nostru (c ci e bine s începem scrierea c tre slujitorii Lui de la Dumnezeu), a cinstit toate f pturile zidite de El cu demnitatea libert ii rationale⁵³. De aceea, dintre acestea, unele sînt prietene

52. «Intîia renun are e izb virea de lucruri; a doua i a treia este cea de patimi i de ne tiin . De lucruri se izb ve te u or cel ce voie te ; dar nu pu in osteneal se cere pentru izb virea de patimile fa de ele».

53. «Libertatea este, dup dumnezeiescul Grigorie al Nyssei, voin a sufletului ra ional gata s se mi te încotro voie te. Pe aceasta s-o înduplec m s fie gata s se mi te numai spre bine, ca s topim pururea amin-tirea r ului prin gînduri bune».

Alta : «Libertatea este mi carea în eleg toare, st pîn pe sine, a sufletului. De aceea animalele nera ionale nu sînt libere. C ci sînt purtate de fire i nu o poart . De aceea nici nu se împotrivesc poftei naturale, ci îndat ce sînt cuprinse de o poft , se n pustesc spre împlinirea ei. Dar omul fiind ra ional, mai degrab conduce firea decît e purtat de ea. De

ale Lui, altele, slugi adev rate, altele netrebnice, altele cu totul înstr inate, altele — de i neputincioase — totu i protivnice Lui.

2) i prieteni ai Lui am aflat, o, sfin it c petenie, noi cei neînv a i c sînt fiin ele în eleg toare i netrupe ti din jurul lui Dumnezeu; slugi adev rate, to i cei ce fac i au f cut neobosit i f r încetare voia Lui; slugi netrebnice, cei ce socotesc c s-au învrednicit de botez dar n-au p zit cu adev rat leg mintele fa de El; str ini i protivnici îi socotim pe cei ce sînt fie necredincio i, fie r u-credincio i. În sfîr it, vr jma i sînt cei ce nu numai c au respins porunca Domnului i au lep dat-o de la ei, ci i duc un r zboiu tare împotriva celor ce o împlinesc pe aceasta.

3) Dar fiecare dintre cei mai sus pomeni i cere un cuvînt anume i potrivit lui, iar nou celor neînv a i nu ne este de folos s înf i m acestea cu deam nuntul în scrierea de fa . De aceea întinzînd cu ascultare nepriceput , nevrednica noastr mîn spre slujitorii adev ra i ai lui Dumnezeu, care ne-au silit cu evlavie i ne-au îndatorat cu credin la aceasta prin poruncile lor, i primind de la cuno tin a lor trestia cuvîntului i muind-o în trista i luminoasa smerit cugetare⁵⁴,

aceea chiar cînd dore te ceva, dac voie te, are putere s înfrîneze dorin a, sau s -i dea urmare. Pentru aceasta cele necuvînt toare nu sînt nici l udate, nici mustrate, pe cînd omul e i l udat i mustrat». Omul e fiin a care dispune el însu i de sine, inînd seama în mod liber de legi, dar ne-fiind întru totul supus unei legi, ca lucrurile i animalele ce constituie natura. Omul e într-un anumit sens mai presus de natur , f cînd-o instrument al voin ei sale i putînd-o umple de Duhul dumnezeiesc i de libertatea Lui cu totul superioar , care înt re te libertatea noastr . Numai cînd se face rob patimilor, omul devine simpl pies a naturii, sau mai prejos de natur , de i pe de alt parte s-a f cut astfel cu voia sa.

54. «A numit smerita cugetare trist i luminoas : trist , pentru r b-darea i suportarea sup r rilor ce le încearc cei smeri i la cuget; i luminoas , pentru slava i în l area ce le pricinuie te celor ce au dobîndit-o. Sau trist , pentru cei lene i, care nu voiesc nicidecum s o suporte pen-

vom atinge-o pe aceasta (trestia) de inimile lor netede i albe⁵⁵ ca de ni te hîrtii, mai bine zis ca de ni te table duhovnice ti, i vom zugr vi în ele cuvintele sau mai bine zis semin ele dumnezeie ti, zicînd a a :

4) Dumnezeu este al tuturor ; este via a tuturor celor ce voiesc ; este mîntuirea tuturor : al celor ce cred i al celor ce nu cred; al celor drep i i nedrep i; al celor cinstitori de Dumnezeu i necinstitori; al celor nep tima i i p tima i; al c lug rilor i al mirenilor ; al în elep ilor i al celor neînv a i; al celor s n to i i al celor bolnavi; al tinerilor i vîrstnicilor⁵⁶. C ci e ca r spîndirea luminii, ca ar tarea soarelui, ca schimbarea ceasurilor. i altfel nu poate fi. «C la Dumnezeu nu e c utare la fa » (Rom. 2, 11). Necinstitor de Dumnezeu este cel p rta de firea ra ional (cuvînt toare), muritoare, care fuge de bun voie de via i socote te pe F c torul s u, cel pururea existent, ca neexistent⁵⁷.

tru Dumnezeu ; iar luminoas , pentru cei st ruitori i b rba i cu sufletul, care rabd toate pentru Dumnezeu i cunosc cît e de mare folosul ei». Smerita cugetare e trist , pentru c e înso it de amintirea pacatelor i de con tiin a micimii proprii; i luminoas , pentru c are con tiin a mîngîietoare a m re iei lui Dumnezeu i a milei Lui d ruitoare de via .

55. — «odihnind (trestia sau condeiul) în inimile netede i albe». C ci aceste inimi neavînd cute ascunse, ci primind totul cu simplitate i cu încredere, condeiul sau ceea ce scrie condeiul e primit de ele, nu e respins, întip rindu-se în ele.

56. Dumnezeu este al tuturor, dar este numit aci în chip restrîns «al celor care voiesc». De aceea, El este acestora i mîntuire. C ci întrucît orice om p rta de voie liber poate s se decid a voi s -L aib pe El ca via , ei to i au putin a ca s aib pe Dumnezeu ca mîntuire i deci ca via . In general, numai cei con tien i i liberi îl pot avea ca via , pentru c numai ei pot experia prin con tiin a lor via a.

57. «Nelegiuit este cel ce a dat f g duin a (m rturisirea credin ei) i apoi a lep dat-o. Dar nelegiuit este i cel ce n-a dat-o din pricina nebulniei, dup cuvîntul: «Zis-a cel nebun în inima sa : nu este Dumnezeu» (Ps. 52, 1). El cinste te mai mult f pturile decît pe Dumnezeu».

5) Cel care tor de lege este cel care stă în calea legii lui Dumnezeu cu mintea lui cea sucită și cel care socotește că crede, dar se împotrivesc în chip eretic lui Dumnezeu.

6) Creștinul este cel care urmează lui Hristos pe cât e cu putință oamenilor prin cuvinte și fapte și crede că o cugetare dreaptă și neprihănită în Sfânta Treime⁵⁸.

7) Iubitor de Dumnezeu este cel care se face părtaș de toate cele fire și își face părtaș și care nu pregetă de a face după putere cele bune⁵⁹.

8) Înfrînat este cel care, petrecînd în mijlocul ispitelor și curselor și tulburărilor, se străduiește să simite cu toată puterea purtările celui ridicat deasupra tulburărilor.

9) Cel curat este cel care, în trup material fiind, petrece în treapta, rînduială și starea ființelor netrupești. Cel curat este cel care se învîine numai în hotarele și cuvintele lui Dumnezeu în toată vremea, în tot locul și lucrul⁶⁰. Cel curat este cel care supune firea sa unei silene încetate și simburile sale unei păze neîntrerupte⁶¹.

58. Credința este nu numai un sentiment, sau un act de voință, ci și o dreaptă cugetare despre Dumnezeu cel în Treime. Este credința întemeiată pe Revelația și pe predania Bisericii. A crede într-o aberație este o contradicție în sine. A crede într-un adevăr zis Dumnezeu una cu lumea immanentă, înseamnă a nu crede. A crede într-un adevăr zis Dumnezeu care nu e iubire supremă întemeiată într-o persoană supremă, mai bine zis între trei persoane supreme, înseamnă a nu crede.

59. Cele firești ale omului sînt învîinate lui Dumnezeu de adepți prin efort liber cele ce-l învîinuesc de trup și de lume. Fîcînd așa, se ferește de păcat.

60. A se învîine «în hotarele lui Dumnezeu» înseamnă a se învîine în ordinea neîngustată de legile naturale ale trupului și ale lumii, în libertatea Duhului și a iubirii. Acela se învîine și în ordinea nemărginită a cuvintelor, sau a raionilor lui Dumnezeu.

61. Scolia 7 sub textul ed. gr. 1970: «A numit silire obosirea trupurilor, pe care o răbdă de bunăvoie ucenicii lui Hristos prin tăgăduirea voilor proprii și prin renunțarea lor la odihna cu trupul, în pămîntul porun-

C l u g r este cel ce i-a f cut trupul neîntinat, gura cur it i mintea luminat . C l u g r este sufletul ap sat de durere, care petrece, în veghe i în somn, întru neconținut pomenire a mor ii.

10) Retragere din lume este ferirea de bun voie de materia l udat i t g duirea firii pentru dobândirea celor mai presus de fire⁶².

11) To i cei ce au p r sit de bun voie cele ale vie ii au f cut aceasta f r îndoial fie pentru Împ r ia viitoare, fie pentru mul îmea de p cate, fie pentru dragostea de Dumnezeu. Iar dac nu au avut în vedere nici unul din scopurile amintite, retragerea lor e f r judecat . Dar oricare ar fi înta la care ajungem, Bunul Orînduitor al nevoinei noastre ne a teapt .

12) Cel ce a ie it din lume pentru a se u ura de sarcina p catelor sale s urmeze pilda celor ce ed înaîntea mormintelor din afara cet ii; i s nu înceteze din lacrimile fierbin i i înfocate i din vaietele f r glas ale inimii pîn nu va vedea i el pe Iisus venit i rostogolind piatra cea învîrto at a inimii i dezlegînd mintea noastră , ca pe un alt Laz r, din leg turile p catelor i poruncind îngerilor : «Dezlega i-l din patimi i

cilor lui Hristos». Prin această silire monahul dovede te c omul se poate ridica cu duhul mai presus de firea învîrto at în p cate, c poate covîr i obi nuin ele rele devenite legi ale firii, c poate deveni liber fa de ele. El e la extrema contrar a patimilor în care i-a pierdut cu totul libertatea fa de trup i de lume. Dumnezeu l-a f cut pe om cu un amestec de libertate i necesitate. Omul se poate dezvolta fie spre domnia deplin a libert ii, fie spre dominarea sa deplin de c tre necesitate. Prin ultima ajunge sub starea naturii p tima e. Prin prima se apropie de îngeri.

62. «Deoarece: în partea cuget toare a firii sînt leg turile; în iu imea ei, voina de st pînire; în pofta ei, întristarea; — cel ce s-a ridicat peste acestea, a t g duit firea». Deci nu e vorba de o desfiin are a firii omene ti, ci de o eliberare a ei de sub st pînirea celor create i de ridicarea ei la starea de st pînire adev rat a lor. St pînirea peste acestea o poate avea numai cel ce s-a f cut p rta de puterile dumnezeie ti mai presus de fire.

l sa i-l s plece spre fericita nep timire»⁶³. Iar de nu va face a a, nici un folos nu va avea.

13) To i cei ce voim s ie im din Egipt i s fugim de faraon⁶⁴, avem negre it i noi nevoie de un Moise (Ie . 15) oarecare, ca mijlocitor c tre Dumnezeu i dup Dumnezeu, care stînd pentru noi la mijloc cu f ptuirea i cu vederea (contemplarea), s întind mîinile spre Dumnezeu, ca s trecem, pov ui i de el, marea p catelor i s punem pe fug pe Amalic, c petenia patimilor. S-au în elat deci cei ce s-au încrezut în ei în i i i au socotit c n-au nevoie de nici un pov - uitor⁶⁵.

63. . Poate însemna i piatra înc lzit , deci înmuia de lacrimile calde ale poc în ei. Cum plîng cei apropia i ling morminte pe cei afla i în ele, a a s ne plîngem i noi sufletul nostru mort i îngropat sub p cate, sub piatra nep s toare a lor. Numai înmuind această nep sare prin lacrimi fierbin i, facem s vin Iisus i s rostogoleasc deplin această piatr sub care st îngropat sufletul nostru. Dar piatra aceasta poate fi socotit i inima noastr împietrit prin p catele întip rite cu nesim irea lor în ea. Invîrto area aceasta vine prin condensarea p catelor în patimi, ca într-un ciment. Acestea au legat libertatea sufletului cu totul. Îngerii, ca fiin e create din care iradiaz libertatea puternic pe care ei i-au p strat-o, trezesc i înt resc i în noi libertatea, care înseamn nep timire. Nep timirea ca libertate de patimi ne permite s ne mi c m spre ceea ce e bun, spre iubirea de Dumnezeu i a semenilor, cum nu ne permit patimile. In scoliile 9 i 10 de sub textul grec se spune: «Vorbe te despre plînsul neîncetat. C ci dup sfîntul b trîn care vorbe te, plînsul lucreaz i p ze te. Dar iat c acum zice c el pricinue te i fericita nep timire. C ci zice i Ava Isaia : «S ne nevoim, fra ilor, s rupem de pe noi v lul întunericii, care este uitarea, i s vedem lumina poc în ei. S ne facem ca Marta i Maria, care sînt greaua p timire i plînsul i care plîng înaintea Mîntuitorului, ca s ridice pe Laz r, sau mintea cea legat cu multele leg turi ale voilor sale».

64. «P rin ii spun c Egiptul este voia trupeasc ce ne apleac spre odihna trupeasc i face mintea noastr iubitoare de pl ceri». «Egiptul gîndit cu mintea este întunecimea patimilor, la care nimeni nu se coboar , dac nu ajunge la foamete».

65. Scolia în ed. Atena 1970: «Patimi suflte ti nume te: slava deart , mîndria, întristarea, trînd via (acedia — plictiseala), pizma, inerea

14) Cei ce au ie it din Egipt au avut ca pov uitor pe Moise, iar cei ce au fugit din Sodoma, un înger. i cei dintîi se aseam n celor t m dui i de patimile suflete ti prin îngrijirea doftorilor. Ace tia sînt cei ce au ie it din Egipt. Cei de al doilea doresc s se dezbrace de necur ia nenorocitului de trup. De aceea au nevoie de un înger, sau, ca s zic a a, de cineva deopotriv cu îngerul, Care s -i cure e. C ci, pentru cur irea trupului de rane, avem nevoie de un foarte iscusit doftor⁶⁶.

15) Cei ce au pornit s se suie la cer cu trupul au nevoie cu adev rat de silire i de dureri neîncetate⁶⁷. Mai ales la începutul lep d rii lor, pîn ce trec de la n ravul lor iubitor de pl ceri i de la inima neîndu-

de minte a r ului, viclenia i cele ce se nasc din ele. Iar trupe ti, l comia pîntecelui, curvia, iubirea de argin i i cele asemenea. Deci zice c cei turbura i de patimile suflete ti au nevoie de un om ca st pîntor i pov uitor, care s îng duie pu in trupului din ceea ce cere, ca s nu se înal e i mai mult, pentru c se înfrîneaz cu sîrguin . Ace tia se aseam n cu cei ce au ie it din Egipt i sînt pov ui i de Moise, care e om. C ci i egiptenii sînt mustra i pentru mîndrie i nu pentru curvie. Iar cei turbura i de patimile trupe ti au nevoie de un pov uitor, care, de i om smerit, s-a ridicat la via a îng ereasc i netrupeasc prin înfrînare i nep timire, ca prin post s fac moarte zburd rile c rnii. Iar ace tia se aseam n celor ce au ie it din Sodoma».

66. «Trebuie tiut c cel ce s-a lep dat (de lume), dac se afl în ob te, acolo s st ruie ; dac nu se afl în ob te, s stea cît e a a sub pov uitor, spre obi nuirea i înv area cu deosebirea gîndurilor i a duhurilor. Aceasta se d de în eles prin pov uirea lui Izrail i a lui Lot, de c tre Moise i înger. C ci, cum spune i alt p rinte (sfîntul Grigorie de Nazianz), dac în alte me te uguri e greu s se înf ptuiasc ceva f r înv tor, cu cît mai mult nu avem nevoie de un înv tor, spre obi nuirea i înv area deosebirii gîndurilor i duhurilor, care e me te ugul me te ugurilor i tiin a tiin elor?»

67. De multe ori vorbe te de sil , ca de pild , cînd spune : c lug rul este cel ce- i supune firea unei siliri neîncetate. C ci trebuie spus c obi nuin a înt rindu-se ca deprindere i pref cîndu-se, a a zicînd, în fire, e nevoie de sil ca s schimb m i s prefacem n ravul îndelungat. De aceea a spus i Domnul : «Împ r ia cerurilor este a celor ce o silesc» (Mt. 11, 12).

rerat ⁶⁸, la iubirea de Dumnezeu i la cur ie prin plînsul învederat.

16) Osteneal cu adev rat, osteneal i am r ciune mult i anevoie de r bdat ni se cere mai ales nou celor f r de grij , pîn ce ne vom face mintea, acest cîine iubitor de m cel rii i lacom de mîncare, iubitoare de cur ie i de supraveghere prin simplitate, blînde e adînc i sîrguin ⁶⁹. Dar s îndr znim noi cei împ timi i i neputincio i i s aducem lui Hristos, cu credin neîndoielnic , sl biciunea i neputin a noastră sufleteasc , m rturisindu-le. i negre it vom primi ajutorul Lui mai presus de vrednicia noastră dac ne vom pogorî neîncetat în adîncul smeritei cuget ri ⁷⁰.

17) S cunoasc to i cei ce au venit la lupta cea bun , aspr , strîmt i u oar , c au venit s sar în foc, dac primesc s locuiasc în ei focul cel nema-

68. «Inima neîndurerat » e inima care nu sufer pentru p cate. Vei nirea sufletului la Dumnezeu nu se înf ptuie te prin reflexiuni teoretice, ci prin suferin a pentru p catele s vîr ite.

69. Mintea desface totul în buc i asemenea unui cîine care în c u-tarea c rnii ciopîr e te în buc i tot ce e unitar i vrea s înghit cît mai multe. Ea trebuie s fie f cut simpl i curat i blînd , în elegînd lucrurile în unitatea lor, respectîndu-le, nel comindu-se s le sfî ie, s le descoase. C ci în acest caz nu mai în elege întregul i esen ialul i via a.

70. Neputin a noastră m rturisit lui Hristos, e un dar adus Lui. Sau abia prin aceasta, ne d ruim pe noi în ine Lui, ne înînd nimic pentru noi, ca pe ceva în stare s ne mul umeasc . i numai d rui i întregi lui Hristos, ne deschidem pentru ajutorul sau darul Lui, nesfîr it mai bogat decît tot ce putem avea noi prin noi în ine. Altfel, socotim c nu avem nevoie de El. Chiar mîna sau fapta noastră care le aduce pe acestea lui Hristos, va fi înt rit de dreapta sau de fapta puternic a lui Hristos. Dac vom fi neîncetat în aceast stare de smerit cugetare, egal cu aducerea noastră lui Hristos, neîncetat va coborî peste noi darul lui Hristos. D ruirea noastră i primirea ajutorului de sus se îmbin astfel într-un singur act dialogic necontenit.

terial⁷¹. Să se cerceteze fiecare pe sine și numai după aceea să mănânce din pâinea aceasta amestecată cu ierburi amare și să bea din paharul acesta amestecat cu lacrimi, ca să nu-i fie lupta spre osînd (I Cor. 11, 29)⁷².

18) Dacă nu tot cel ce se botează se mîntuiește, voi trece sub tăcere ceea ce urmează⁷³. Cei ce vin (la cîmpul) vor trebui să renunțe la toate, să disprețuiască toate, să rîdă de toate, ca să pună o temelie bună.

19) Temelia cea bună are trei straturi și trei stâlpi: nerutatea, postul și neprihănirea. Toți cei prunci în Hristos încep de la ele, luînd ca pildă pruncii cu trupul. Nici o răutate, nici o viclenie nu-i află vreodată loc în această. Nu se află la ei săturare nesăturată, stomac nesățuit, trup înfierbîntat sau sălbătic. Cei numai după ce cresc prin sporirea hranei, le vine poftă și fierbin eala.

20) Cu adevărat urît lucru și primejdios este a se moleși un luptător de la începutul luptei, dînd tuturor dovada despre înjunghierea lui.

21) Din tăria începutului vom avea negreșit folos și în vremea moleșirii de după aceea. Cei sufletul îmbărbătat și apoi moleșit e îmboldit de amintirea sîrgu-

71. «A spus că lupta e aspră pentru paza simurilor, îngustă pentru strîmtoarea trupului și pentru lepădarea cu amar a îndelungatelor năvuri. Dar e și ușoară, pentru încrederea în Dumnezeu și pentru înaintarea ce urmează și pentru nădejdea bună a zilelor viitoare». Cei ce între în această luptă sar în focul iubirii de Dumnezeu, dacă se învoiesc să locuiască în ei acest foc. Numai prin acest fel de foc pot să rîdă în luptă lor și să birui.

72. Se face o legătură între nevoia, azima mîncată și paharul beat de evrei la ieșirea din Egipt (din lumea păcatelor) și între pâinea și vinul Sfintei Împărtășii. Prin toate se ia puterea purtării crucii, prin care se ajunge la viaa fără de păcate.

73. «Dacă nu tot cel ce se botează, se mîntuiește, ci cel ce face lucrurile lui Dumnezeu, e vădit că nici tot cel ce se tunde (ca monah), ci cel ce pazește cele cuvenite cîmpurilor».

în ei de la început ca de un ac. De aceea unii au prins adeseori aripă și din aceasta.

22) Când sufletul, predându-se pe sine (trînd viei), va pierde cîldura fericit și vrednic de iubit⁷⁴, s-a caute cu sîrguin să afle din ce pricină s-a lipsit de ea și să pornească iar în zboiul și sîrguină împotriva ei. Căci nu poate să se întoarcă (la cîldura aceea) decît pe poarta pe care a ieșit⁷⁵.

23) Cel ce și-a făcut lepădarea (de viața din lume) din frică, se aseamănă tîmbei ce arde, care respîndește la început bună mireasmă, dar pe urmă sfîrșește în fum. Iar cel ce a făcut aceasta pentru neajdeza răsplătirii, e ca o piatră de moară ce se mișcă pururea la fel. Dar cel ce a ales retragerea din dragoste de Dumnezeu a dobîndit foc îndată de la început, care, aruncat în materie, aprinde o vîpaie din ce în ce mai mare⁷⁶.

24) Sînt unii care călădesc cîrmizile peste pietre. Ei sînt alții care înalță stîlpii pe pămînt. Ei iar ei sînt alții care umblînd puțin pe jos și încercîndu-li-se

74. Sufletul s-a moleșit cînd s-a predat dușmanilor (duhurilor rele și ispititorilor ce-l asaltează) și cînd a pierdut cîldura iubirii de Dumnezeu.

75. A ieșit printr-un păcat, trebuie să biruiască același păcat, ca să poată să se întoarcă din nou.

76. Focul dumnezeiesc aruncat în materia firii umane, o încâlzește de entuziasmul dragostei de Dumnezeu; la fel cînd e aruncat asupra păcatelor, le topește. Scolia ed. 1970: «Frica se înlege în chip îndoit: una e începătoare și alta mai desvîrșită. Acum vorbește de cea începătoare. Căci cînd cineva care se învîrtește în păcate, venind la simțire, se leapădă (de ele), temîndu-se să nu fie luat iar în stăpînire de patimi, arată multă nevoie. Dar încetînd să greșească și scapînd puțin de obișnuința păcatelor, va vieui mai frîgîr. Iar cel ce face aceasta pentru răsplătire, se îngrijește la fel, după putere, de lucrare, socotind că dacă s-ar lenevi puțin, și-ar micșora plata. Dar cel ce se leapădă de păcate din iubire de Dumnezeu, dacă va afla un povăuitor sîrguitor, aprinzîndu-se cu înfocare de dragoste nu va slăbi din râvnă sa, pînă nu va ajunge, după sfîntul care vorbește, în fața lui Dumnezeu» (Ps. 41, 2).

mu chii i încheieturile, umbl i mai iute. Cel ce în elege, s în eleag acest cuvînt cu tîlc⁷⁷.

25) Fiind chema i de Dumnezeu i Împ ratul, s alerg m cu rîvn , ca nu cumva avînd via scurt , s ne afl m în ziua mor ii f r rod i s murim de foame⁷⁸. S ne facem pl cu i Domnului, ca osta ii împ ratului. C ci dup intrarea în oaste, ni se cere s ne facem slujba cu cea mai mare luare aminte.

26) S ne temem de Domnul ca de fiare. C ci am v zut oameni care ducîndu-se s fure, nu se temeau de Dumnezeu, dar auzind l trat de cîini în acel loc, s-au înapoiat îndat ; i ceea ce n-a f cut frica de Dumnezeu, a f cut frica de fiare.

27) S iubim pe Domnul cum îi cinstim pe prietenii no tri. C ci am v zut adeseori pe unii sup rînd pe Dumnezeu i neavînd nici o grij de aceasta, dar m rînd pe cei iubi i de ei pentru vreun lucru neînsemnat i folosind orice mijloc, n scocind orice gînd, r bdînd orice necaz, f cîndu-le orice declara ie (de cinstire), ei în i i, sau prin prieteni, sau trimi îndu-le orice fel de daruri, ca s -i întoarc .

77. «Socotesc c vorbe te de cei ce s-au lep dat (de lume). Cei ce cl -desc peste pietre c r mizi sînt cei ce la început au în l at cl direa virtuilor f r supunere; i pentru c sînt necerca i în nevoinele smerite ale supunerii, au fost birui i i cl direa li s-a mic orat i s-a sl bit. Iar cei ce au în l at stîlpi, sînt cei ce de la început într în via a singuratic ; de aceea, fiind f r temelie, sînt birui i. Iar cei ce merg pe jos sînt cei ce înaintînd pe încetul pe drumul lipsit de mîndrie al supunerii, se fac de nebiruit, ca unii ce au experien a r zboaielor».

78. Dac la moarte sîntem f r rod, n-avem din ce ne hr ni în via a viitoare. Atunci vom «muri» suflète te de tot, din lips de hran . C ci acolo ne vom hr ni din rodul pe care l-am rodit în via a aceasta din harul lui Dumnezeu i din sîrquin a noastr , desigur un har pe care ni-l va însuti Domnul. Am ajutat pe al ii, vom fi ajuta i. Am v zut pe Dumnezeu prin inima noastr cur it , Il vom vedea nesfîr it mai mult atunci i ne vom hr ni de vederea Lui. Altfel vom muri de foame; dar vom fi con tien i de «moartea» aceasta. Vom suferi de un cumplit gol con tient în sufletul nostru i în jurul nostru.

28) Să lucrăm virtuțile chiar de la începutul lăpădării cu osteneală și cu durere. Iar înaintînd, să ne simțim în ele fără întristare, chiar dacă sîntem întristați puțin⁷⁹. Dar cînd cugetul nostru muritor va fi copleșit și stăpînit de rîvnă din noi, le vom lucra pe acestea cu toată bucuria, sîrguină, dorință și vază dădumnezeiască.

29) Pe cît de vrednici de laudă sînt cei ce lucrează virtuțile și împlinesc poruncile îndatate de la început cu bucurie și rîvnă, pe atît de vrednici de plîns sînt cei ce, deși se nevoiesc de multă vreme, le lucrează pe acestea încă cu osteneală, chiar dacă le lucrează⁸⁰.

30) Să nu disprețuim și să nu osîndim nici lăpădările (de viață a lămurească) făcute din împrejurări nevoite. Căci am văzut pe unii fugind, întîlnindu-se fără voie cu împăratul ce le venea în cale, ajungînd în garda lui, au intrat împreună cu el în palat și stînd la masă cu el⁸¹.

79. Fără întristare, pentru că am înaintat în ele; dar puțin întristați, pentru că încă mai avem mult să înaintăm; pentru că nu sîntem cu totul eliberați de ispitele spre păcat.

80. Cei ce, deși se nevoiesc de multă vreme, n-au ajuns să lucreze virtuțile cu ușurință și cu bucurie, ci le lucrează încă cu silă și cu greutate, înseamnă că nu au încă dragoste de Dumnezeu, că n-au pus încă suflet în lucrarea lor.

81. «Lăpădări din împrejurări fără voie» numește pe cele făcute din cauza unor întîmplări sau nenorociri venite asupra unora. Iar prin cei ce fug, înțelege pe cei urmăriti în inutul lor pentru vreo greșală, pe aș numii fugari. Se întîmplă că în vreme ce unul din aceștia petrece în vreun loc, trecînd împăratul pe acolo, acesta e anunțat împăratului că ar fi uneltit împotriva lui și împăratul poruncește să fie adus cu silă înaintea lui. Dar acesta cercetînd și aflînd că omul n-a făcut nimic rău împotriva lui, îl scoate din starea de fugă și e cinstit cu tot felul de bunătăți. Ba e chemat chiar la masă cu el. Acest pildă se potrivește lui Pavel și altora mulți, care s-au întîlnit cu Hristos fără voie, dar apoi au intrat și au împreună cu El».

31) Am v zut s mîn a c zînd f r voie în p mînt i aducînd rod mult i bine crescut. Dar am v zut i lucruri dimpotriv .

32) Am v zut pe oarecine intrînd în spital pentru vreo alt pricin i inut de doftor i lecuit cu mult bun voin i, prin aceasta, sc pat de cea a ce-i acopera lumina ochilor. Astfel i s-au f cut cele f r de voie temei i mai de folos decît cele de bun voie.

33) Nimenea s nu se socoteasc pe sine nevrednic de f g duin a c lug reasc , dînd ca motiv greutatea i mul imea p catelor. i s nu cread c se smere te, dac , nevrînd s r mîn lipsit de dulcea împ timire, î i d ca pricini pentru st ruirea în p cate înse i p catele sale. C ci unde e mult puroi, e nevoie i de mult doftorie ca s se lepede întin ciunea⁸². C ci nu vin în spital cei s n to i⁸³.

34) Dac , atunci cînd împ ratul p mîntesc ne cheam i voie te s ne facem osta i slujind în fa a lui, nu z bovim, nici nu c ut m pricini pentru neascultare, ci l sînd toate, ne ducem de grab la el, s lu m aminte la noi în ine, ca nu cumva — chemîndu-ne Împ ratulîmp ra ilor i Domnul domnilor i Dumnezeuul dumnezeilor la aceast slujire cereasc — s o respingem din lene i nep sare i s ne afl m la Marea Judecat f r ap rare.

35) cu putin s umble cineva i cînd e legat cu lucrurile vie ii i cu grijile de fier; dar greu. C ci

82. «Unde e povar grea, acolo e i nevoie de un ajutor; i unde e noroi în suflet, e nevoie i de lacrimi», pentru a-l cur i.

83. «S n tatea sufletului este buna mireasm a voii dumnezeie ti (împlinite). i dimpotriv , c derea din voia cea bun (a lui Dumnezeu) este boala sufletului, care sfîr e te în moarte». Sufletul e s n tos numai vieuind în conformitate cu voia lui Dumnezeu, în leg tur cu El. Boala r spînde te miros urît, mirosul descompunerii trupe ti, pricinuite de pierderea sufletului, de dezordinea ce nu prop e te în raionalitatea lui armonioas .

i cei lega i cu fiare la picioare umbl adeseori, dar se poticnesc des i- i pricinuiesc r ni.

36) Cel nec s torit în lume, fiind legat numai de lucruri, se aseam n cu cel legat cu fiare la mâini. De aceea cînd voie te s alerge la via a c lug reasc , nu se împiedec . Dar cel c s torit se aseam n cu cel legat i de mâini i de picioare.

37) Am auzit pe unii care petrec în lume cu nep - sare, zicînd c tre mine: «Cum putem noi cei ce vieuim împreun cu so iile (sau cu so ii) noastre, s petrecem via a c lug reasc ?>> Acestora le-am r spuns : «Toate lucrurile bune pe care le pute i face, face i-le : nu def ima i pe nimenea, nu fura i de la nimeni, nu min i i fa de nimeni, nu v în l a i fa de nimeni, nu urî i pe nimeni, nu v desp r i i de adun rile de la slujbele din biseric , p timi i împreun cu cei lipsi i, nu pricinui i nim nui sminteal ; de aceea ce e al altuia s nu v apropia i; îndestula i-v cu ceea ce v preg - tesc femeile voastre. De ve i face a a, nu ve i fi departe de Împ r ia cerurilor».

38) S purt m cu bucurie i cu fric lupta cea bun , netemîndu-ne de vr jma ii no tri. C ci de i nu se v d, ei privesc la fa a sufletului nostru⁸⁴. i dac o v d pe aceasta schimbîndu-se de fric , se înarmeaz mai amar-nic împotriva noastr , în elegînd, viclenii, c ne-am înfrico at. Deci s ne înarm m cu curaj împotriva lor. C ci nimenea nu se r zboie te cu cel ce se lupt cu hot rîre.

84. «Fa a sufletului a numit puterile sufletului. C ci din semnele st - rilor noastre suflete ti i a celor imitate de noi, v d vr jma ii no tri draci dispozi ia noastr l untric . C ci nu cunosc de la ei cugetarea noastr , ci seam n numai me te ugirile lor i a teapt s vad cu ce dispozi ie vom primi uneltirile. i nev zînd ei, îi facem s vad prin u ur tatea noastr ». Adic le d m noi semnele prin care pot vedea ce e în sufletul nostru, a a cum le d m i altor oameni.

39) Domnul a u urat cu iconomie r zboaiele împotriva celor de curînd s di i (în via a c lug reasc , *n.n.*), ca s nu se întoarc îndat de la început în lume. De aceea bucura i-v totdeauna în Domnul to i cei ce sluj i Lui, cunoscînd c acesta e cel dintîi semn în voi al dragostei St pînului fa de voi; i c El însu i ne-a chemat pe noi.

40) Dar Dumnezeu Se face adesea cunoscut, lucrînd i aceasta: v zînd adic sufletele, b rb te ti, le îng duie s între în r zboaie îndat de la început, voind s le încununeze pe acestea degrab .

41) Domnul a ascuns celor din lume greutatea, mai bine zis u urin a luptei din stadion. C ci dac ar fi cunoscut-o ei pe aceasta, nu s-ar fi lep dat de lume, nici de trup⁸⁵.

42) D lui Hristos cu rîvn ostenelele tinere ilor tale; i te vei bucura la b trîne e de bog ia nep timirii. Cele adunate în tinere e hr nesc i mîntuie la b trîne e pe cei obosi i. S ne ostenim, tinerilor, cu

85. Scolia ed. 1970 : «Ceea ce li se pare multora greutatea luptei, mie, zice, nu mi se pare greutate, ceea ce înseamn c numai la aparen e greutate, dar în adev r e u urin . Totu i Dumnezeu a ascuns greutatea aceasta celor din lume, pentru c dac ar fi privit la greutatea ei nu s-ar fi lep dat niciunul (de lume). Pentru c , dup Apostol, «omul trupesc nu prime te cele ale Duhului, c ci nebunie sînt lui» (I Cor. 2, 15). Iar a voi cele ale lui Dumnezeu e propriu celui duhovnicesc. Cei ce petrec potrivit lumii, cum ar putea s lepede însu irile proprii ale ru inii, dac nu i-a chemat Dumnezeu prin me te ugul Lui ? C ci «trup i sînge nu pot mo teni Împ r ia lui Dumnezeu» (I Cor. 15, 50). Scolia din P.G.: «Mul i v zînd greutatea stadionului, zic : Dac Hristos nume te jugul blînd i u or, de ce sînt supu i unei sile cei ce-l iau ? C ci ei nu tiu c celor ce privesc i caut spre n dejdea odihnei i a mîngîierii, li s-a spus c acestea sînt u oare i blînde; dar celor ce se târ sc pe jos, le sînt aspre i greu de str b tut. C ci cel ce se dezlipe te cu anevoie de cele de jos, trebuie s se sileasc pentru urcu . A a i tîn rul (din Evanghelie), declarînd c le-a f cut toate, a gre it fa de lucrul cel mai des vîr it. Dar cel ce s-a scuturat de toate, zboar u or prin v zduhul acestaa».

înfocare; s' alergic m cu trezvie. C'ci nu tim cînd vine moartea⁸⁶.

43) Avem vr jma i cu adev rat r i, cumpli i, vicleni, me teri în uneltiri, puternici, neadormi i, nemateriali, care in focul în mîini i doresc s' aprind biserica (loca ul) lui Dumnezeu prin flac ra din ei⁸⁷.

44) Nimenea, cît e tîn r, s' nu primeasc pe vr jma ii lui draci, care-i zic: s' nu-i sf rîmi trupul, ca s' nu cazi în boal i neputin⁸⁸. C'ci de-abia se mai afl cineva, mai ales în genera ia de fa , care s' vrea s' - i omoare trupul, chiar de s-ar lipsi de multele i îndulcitoarele mînc ri. Dar scopul acestui drac este s' fac îns i intrarea noastr în stadion (în lupt), mole it i plin de nep sare, deci i sfîr itul, potrivit începutului.

45) Cei ce s-au hot rît s' slujeasc cu sinceritate lui Hristos vor c uta i vor face înainte de toate aceasta: s' - i aleag , prin p rin i duhovnice ti i prin con tiin a lor, locurile, chipurile (de virtute) i îndeletnicirile potrivite cu ei în i⁸⁹. C'ci nu se potrivesc tu-

86. «Binele b rbatului e cînd ia jugul din tinere ea lui».

87. «Dracii cei vicleni ne atrag spre lucrarea arderilor i patimilor, adic a iu imii i poftei, prin lucr rile lor, ca prin ni te mîini».

88. «Citindu-le acestea în chip simplu i f r dreapt socoteal , i predîndu-se pre ei unei siliri prea mari, s-au ar tat potrivnici acestui sfat. C'ci nu tuturor le d p rintele acest sfat, ci celor tari i care au un trup s n tos i au primit un har spre aceasta. Ceilal i trebuie s' - l robeasc dup putere, ca s' nu fie grija ce i-o poart spre trezirea poftelor».

89. In P.G. se d dup Codex Augustanus scolia : «Cei lipsi i de povuire cad ca frunzele, i cei ce se ostenesc f r sf tuire, în general, se s rlesc. Iar cei ce alearg cu n dejde vor fi îndoit de boga i». Alt scolie : «Nu refuza s' înve i, chiar de ai fi foarte în elept. C'ci în iconomia lui Dumnezeu ne e mai de folos decît în elepciunea noastr ». Alta : «Nu socoti c e bun ceea ce i se pare c faci bine, ci ceea ce e recunoscut ca atare de b rba i evlavio i». Îns i voina de a lucra dup propria judecat , f r a cere sfatul altora, ascunzînd în ea mîndrie, e p scut de p cat. Cererea de sfat e un prilej de smerenie i de înt rirea comuniunii, care, cînd e curat sau adev rat , e adev ratul bine.

turor mîn stirile de ob te, din pricina l comiei; nici sih stria, din pricina iu imii lor. Fiecare se va gîndi pentru care e potrivit.

46) În aceste trei chipuri de via st toat vie uirea c lug reasc : fie în nevoîn retras i singuratic , fie în lini tire cu unul sau cu doi, fie în ederea cu r bdare în ob te. Ecclesiastul zice: «S nu te aba i la dreapta sau la stînga. Ci umbl pe calea împ r teasc » (Pilde 14, 27), c ci chipul de la mijloc e multora cel mai potrivit din cele spuse. C ci zice : «Vai celui singur», (Eccl. 4, 10). C de va c dea în trînd vie, sau în somn, sau în nep sare, sau în dezn dejde, nu este cine s -l scoale dintre oameni. Iar «unde sînt doi sau trei aduna i în numele Meu, acolo sînt i Eu în mijlocul lor», a spus Domnul (Mt. 18, 20)⁹⁰.

47) Care e deci c lug rul credincios i în elept ? Cel care i-a p zit c ldura lui nestins i n-a încetat s adauge pîn la ie irea (moartea) lui, în fiecare zi, foc la foc i c ldur la c ldur i sîrguin la sîrguin .

Iat prima treapt : cel ce ai p it pe ea, s nu te întorci la cele dinapoi.

90. «Este u or s pierzi cele bune, dar s le dobînde ti, nu e u or. C ci p catul are dou ajutoare, prin care r zboie te cumplit virtutea, n scindu-se dintr-o parte sau din alta: prin trecerea m surii i prin lips . Iar virtutea r s rind numai la mijloc, se sile te s se împotri-veasc fiec reia dintre cele dou , care o r zboiesc». Alt scolie: « i iar i : De se vor învoi doi (Mt. 18, 19), adic cel ce p c tuie te i cel ce-l sf tuie te pe el s se despart de faptele rele; i va asculta cel musttrat pe cel ce-l mustr pentru tot p catul, li se va da lor de la Dumnezeu ceea ce vor cere, adic iertare celui ce a p c tuit. i iar i : «De se vor învoi doi în faptele bune, orice vor cere spre folos, li se va da lor de la Dumnezeu. C ci va face voia celor ce se tem de El i-i va izb vi pe ei de multe necazuri». «C unde sînt doi sau trei aduna i în numele lui Dumnezeu», adic uni i într-o hot rîre bun , conform cu voia lui Dumnezeu, e i El în mijlocul lor, cu ajutorul Lui. In puterea lor înmul it de elanul comuniunii i a voin ei de bine se revars i puterea lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL II

Despre desp timire

1) Cel ce iube te cu adev rat pe Domnul, cel ce se str duie te cu adev rat s ajung la via a viitoare, cel ce are cu adev rat durere pentru gre elile lui, cel ce a dobândit cu adev rat aducerea aminte de osînda i de judecata ve nic , cel ce a primit cu adev rat frica de moartea sa, nu va mai iubi, nu se va mai îngriji nici de bani, nici de averi, nici de p rin i, nici de slava vie ii, nici de prieteni, nici de fra i, peste tot, de nimic p mîntesc⁹¹, ci lep dînd i urînd toat leg tura, toat grija de acestea, ba înc înainte de acestea i trupul s u, urmeaz gol⁹² i f r griji i f r pregetare, lui

In ed. 1970 : «Fiindc mai sus a spus c nu tuturor li se potrive te via a de ob te, din pricina l comiei, i nu tuturor sih stria, din pricina iu imii, dup ce a ar tat cele dou extreme, arat mijlocia l udat i de dumnezeiasca Scriptur i de el însu i. C ci arat pe Domnul zicînd: «Unde sînt doi sau trei, acolo sînt i Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

91. Scolia din P.G.: «Zice i marele Vasile: cel ce are de gînd s urmeze cu adev rat lui Dumnezeu, trebuie s se dezlege de leg turile împ timirii de via . Iar aceasta se dobînde te prin retragerea des vîr it i prin uitarea vechilor n ravuri. C ci de nu ne vom înstr ina de rudenia trupeasc , de p rt ia la aceea i via , mutîndu-ne oarecum prin alipire la o alt via , dup cel ce a zis : «C ci vie uirea voastr este în ceruri» (Fii. 3, 20), nu vom putea s ajungem la scopul de a pl cea lui Dumnezeu. C ci Domnul a spus în chip hot rît: «Tot cel care dintre voi nu se va lep da de toate averile sale, nu poate s -mi fie Mie ucenic» (Lc. 14, 33). In ed. 1970 se continu : «L murind aceasta în alt parte, zice acela i: Scopul Domnului în aceste cuvinte e nu s dea cuiva putere s fie sau nu ucenic al Lui, ci se arat c sufletul aflat în cele ce-l împr tie, nu poate pl cea lui Dumnezeu. Ba se i primejduie te în acestea, f cîndu-se u or de prins de cursele diavolului, i se dovede te i vrednic de batjocur i de rîs pentru nedes vîr irea celor ce pare c se sîrguiesc. Aceasta rugîndu-se proorocul s nu i se întîmple, zice: «S nu se bucure vreodat du manii mei de mine. i au gr it cu fal împotriva mea, cînd s-au cl tinat picioarele mele» (Ps. 37).

92. «Primul lucru ce se cuvine cre tinului care vrea s se goleasc , e s se goleasc de patimile r ut ii, cele multe i felurite, prin care se

Hristos, privind pururea spre cer i a teptînd ajutorul de acolo, potrivit sfîntului care a zis: «Lipitu-s-a sufletul meu dup Tine» (Ps. 64, 10) i altuia pururea pomenit, care a spus : «Eu m-am ostenit s - i urmez ie, si ziua i odihna omului n-am poftit, Doamne» (Ier. 17, 16).

2) cea mai mare ru ine ca, dup ce am p r sit toate cele mai înainte spuse, dup chemarea cu care Domnul i nu un om ne-a chemat pe noi, s ne îngrijim de altceva care nu ne poate face nici un bine în ceasul strîmtor rii noastre, adic al mor ii⁹³. C ci aceasta este a se întoarce cineva spre cele dinapoi, cum a zis Domnul, i a nu se afla îndreptat întru Împ r ia cerurilor (Lc. 9, 62).

3) Domnul, cunoscînd u urin a alunec rii noastre, a celor încep tori, i cît de lesne petrecem cu cei din lume i ne întoarcem la lume, ca s ne întîlnim cu ei, zice celui ce L-a rugat: «Îng duie te-mi s m duc s îngrop pe tat l meu», «Las pe mor i s - i îngroape pe mor ii lor» (Lc. 9, 60).

4) Dracii, dup lep darea noastr (de lume), ne în-deamn s -i fericim pe mirenii milostivi i îndur tori i s ne plîngem pe noi ca pe unii ce ne-am lipsit de aceast virtute. Scopul vr jma ilor no tri este ca, printr-o pref cut smerenie, s ne fac pe noi s ne întoarcem în lume, sau, r mînînd c lug ri, s ne pr v leasc în dezn dejde.

murd re te sufletul. In al doilea rînd, trebuie s se goleasc de împ ti-mirea de avere».

93. Nu pot ajuta sufletului nostru în ceasul mor ii s intre în via , lucrurile care sînt i ele supuse stric ciunii. Numai dac s-a legat de Dumnezeu cel nestic cios în cursul vie ii p mînte ti, Acesta îl poate ajuta s înainteze mai departe în via a Lui. Numai dac s-a înv at s iubeasc pe Dumnezeu, va continua s vie uiasc crescînd în aceast iubire. Cel ce s-a afundat, în cursul vie ii p mînte ti, în singur tatea egoist se va afunda de tot în aceast singur tate întunecat i chinuitoare prin moarte.

5) Se pot privi cu nepăsare cei din lume din mândrie și se pot defini când nu sînt de față, pentru a scăpa de deznădejde și pentru a dobîndi nădejde.

6) Să auzim pe Domnul, Care a zis că trețin rîul care a împlinit aproape toate poruncile: «Un lucru îmi lipsește: vinde averile tale și le dă săracilor» (Mt. 9, 21) și te faci pe tine însuși sărac care primești milostenie⁹⁴.

7) Cei ce voim să alergăm cu răvnă și repede, să cugetăm cu luare aminte cum i-a socotit Domnul pe toți cei ce petrec și viețuiesc în lume ca morți, zicînd că treuărecare: «Lasă pe morții din lume să îngroape pe morții cu trupul»⁹⁵.

8) Nu l-a împiedecat pe tînărul acela bogăția să vină la Botez. Deci s-au făcut de ieri și cei ce spun că Domnul i-a poruncit lui să vîndă bogăția ca să se poată boteza. Să ne ajungă spre deplină încredințare a slavei făgăduinței noastre (călugăreților) mîrturia aceasta.

94. «Domnul a poruncit (tînărului) să vîndă averile sale și să le dea săracilor, și să-și ia crucea sa și să-și urmeze Lui. Prin aceasta ne-a arătat că ne mîntuie înseamnă neția voia noastră. Iar auzind acela, s-a întristat foarte și a plecat. Căci a aflat că nu este o osteneală, nici o virtute, a da ale sale săracilor și că aceasta o face omul prin purtarea crucii. Iar crucea e oprirea oricărui păcat și naște iubirea, și fără iubire nu e cruce. Căci prin țierea voii sale cătigă cineva neîmpătimirea și de la neîmpătimire vine cu Dumnezeu la desvîrșită neîmpătimire». Renunțînd la toate ale sale, călugărul împlinește trei porunci: a) pune pe Dumnezeu mai presus de toate lucrurile stricătoare și nemîntuitoare; b) face o faptă de mare iubire și c) intră într-o stare de smerenie deplină, primind de bunăvoie să aibă nevoie de ajutorul altora.

95. Scolia în P.G.: «Vorbește de o moarte îndoit, sensibil și spiritual. Este mort cel ce a murit, pentru că e nemișcat și nelucrat; și este mort cel mort cu sufletul, pentru că nu urmează Vieții (lui Dumnezeu *n.tr.*). Căci precum moare lumii cel ce a ieșit din însușirile lumii, a a moare vieții cel ce nu împlinește poruncile Vieții. și precum zicem că viețuitorul e mort pentru că s-a făcut nemișcat și nelucrat, a a este și se zice mort spiritual pentru că nu urmează Vieții prin țgduirea voilor sale».

9) Cei ce au petrecut în lume, topindu-se pe ei în privegheri, în posturi, în osteneli și în grele p timiri, după ce se retrag dintre oameni în viaa c luga rească, sau la stadionul de probe, nu se mai îndeletnicesc cu nevoia alormincinoasă și pref cut de mai înainte⁹⁶.

10) Am văzut foarte multe și felurite plante ale virtuților, s ditate de cei din lume, dar pentru că erau ad - pate de umezeala noroioasă de sub p mînt a slavei de arte și pr ite de dorința ar t rii și gunoite de laud, cînd au fost r s ditate în p mînt pustiu și ne- umblat de cei din lume și lipsit de apa slavei de arte și r u mirositoare, îndat - s-au uscat. Căci n-au putut rodi plantele umede în locurile nevoiei ei aspre și lip- site de umezeală.

11) Cel ce a urît lumea a sc pat de întristare; iar cel ce e împ timit de ceva din cele v zute înc n-a sc pat de întristare. Căci cum nu se va întrista de lipsa a ceea ce iube te?⁹⁷

12) În toate avem nevoie de mult trezvie. Dar mai ales la aceasta s lu m aminte cu în elepciune, înainte de celelalte: Am văzut pe mulți sc pînd în lume barca trupului lor prin griji, ocupații, nedormiri din pricina grijilor vieții; iar venind ace tia în viaa c luga rească și lep dînd toată grija, s-au întinat în chip jalnic de mi c rile trupului⁹⁸.

96. «E numit nevoia pref cut și mincinoasă cea practicat pentru lauda oamenilor. Dar cea practicat cu sfatul p rinilor (duhovnicești, n.tr.) este adev rat, potrivit Celui ce zice: «De la Mine nu fac nimic» (In. 8, 28). Aceasta, pe lângă că e des vîr it, ne p ze te liberi de slava de art ».

97. *Lume*, nume te aci nu persoanele și lucrurile l sate de Dumnezeu, ci poftirea lor ca unicele realități, sau mîndria pentru posesiunea lor, și cearta cu oamenii pentru ele. «Pofta ochilor, slava de art și trufia vieții nu sînt de la Tatăl», ci de la lumea luat în ea înșiși (I In. 2, 16).

98. Scolia ed. 1970; cea din P.G. e pu în schimbat: «Aceasta se în- tîmpl din negrij, din neatenție, din mîndrie, din voința de a tr i după rînduiala proprie, din a nu se l sa pov uit de întîîst tor». Deci nu orice

13) Să luăm aminte la noi în ine, ca nu cumva, spunând că umblăm pe calea strîmtă și plină de ne-cazuri, să ne rătim înînd pe cealaltă lă și larg (Mt. 7, 13—14) Calea strîmtă i-o va pricinui întrîs-tarea pîntecelui, starea de toată noaptea în picioare, apa cu mîsur, puîn tatea pînii, bîutura curîtoare a necînstirii, batjocurile, lăurile în rîs, tîierea voilor proprii, răbdarea certărilor, primirea în tîcere a dis-preuirii, silnicia înjurăturilor, răbdarea neclintită a nedreptăririi, suportarea bîrfirilor făr supărăre, răbdarea făr mînie a nelăurii în seamă, primirea ocărilor cu smerenie. Fericiți sînt cei ce umblă pe calea amintită, că a lor este Împărăția cerurilor¹⁰⁰.

14) Nimenea nu va intra în cîmăra cerească de nunt purtînd cunună, dacă nu a săvîrit prima, a doua și a treia lepădare, adică de toate lucrurile, de toți oamenii, pînă și de părinți; tîierea voii proprii; și

grijă rea, ci numai cea pentru agoniseli și pofte lumești, nu și cea de dobîndirea și păzirea curăției, a virtuții, a rugăciunii. Și nu se mîntuiește cineva prin simplul fapt că a intrat în cîmăra, nici nu se pierde prin simplul fapt că nu e cîmărar. Depinde cum se trăiește una și alta, pentru Dumnezeu, sau pentru trup și pentru slavă de art.

99. «Căci, a numit Scriptura virtuțile. Dar cea mai mare dintre toate virtuțile e iubirea. De aceea zice Apostolul: «și văz eu vouă o cale mai presus de orice altă cale» (I Cor. 12, 21). Aceasta convinge să se disprețuiește toate cele strîcătioase (luate în ele înșeși) și nu pune pe cele vremelnice mai presus de cele veșnice». Căci numai Persoana veșnică a lui Dumnezeu ne poate iubi veșnic și ne poate susține veșnic în viață, satisfăcînd setea noastră de iubire nesfîrșită. Căci iubirea se cere după nesfîrșire și de iubire nu e capabil decît persoana făr de altă persoană. Prin aceasta arată că persoanele sînt pentru eternitate.

100. Calea lă și largă e cea a iubirii de sine și a căutărilor plătirii proprii. Căci iubirea de sine nu e strîmtorată de luarea în considerare a altuia. Iar «necazurile și primejdiiile omoară dulcea împătămire, iar odihna o hrănește și o crește. De aceea, fericiți sînt cei ce umblă pe calea cea plină de necazuri». Ei se strălătuiesc pe ei înșiși pentru alții și în primul rînd pentru Dumnezeu, din iubirea făr de El și de ei, dobîndind în schimb iubirea lor.

lep darea a treia, de slava de art , care urmeaz ascultarii.

15) «Ie i i din mijlocul lor i v desp r i i i nu v atinge i de necur ia lumii, zice Domnul» (Is. 54, 11)¹⁰¹. C ci cine dintre ei a f cut vreo minune vreodată ? Cine a înviat mor i ? Cine a scos draci ? Nimenea. Toate acestea sînt r spl tirile c lug rilor, pe care lumea nu le poate cuprinde. C ci dac ar putea, ar fi de prisos nevoia a sau retragerea.

16) Cînd dracii înfierbînt , dup lep darea (de lume), inima noastr cu aducere aminte de p rin ii i de fra ii no tri, s ne înarm m cu rug ciune împotriva lor i s ne ardem cu aducerea aminte de focul ve nic, ca prin amintirea acestuia s stingem focul cel necuvenit al inimii¹⁰². Dac cineva socote te c nu simte nici o împ timire fa de vreun lucru, dar inima lui e

101. «Necur ia lumii este iubirea de pl cere, iubirea de cele materiale i iubirea de slav . Iar necurat se zice omul nu întrucît a fost creat, ci întrucît s-a ab tut prin voirile sale, potrivit cu ceea ce s-a spus : «Necurat este în fa a Domnului tot cel mîndru cu inima» (Prov. 16, 4). Iubirea de pl cere i iubirea de bunuri materiale este în fond iubirea de sine i de cele stric cioase. La fel i iubirea de slav . i nimeni nu poate ajunge la via a f r sfîr it ajutat de sine însu i i de cele stric cioase.

102. «Foc necuvenit (neoportun *n.tr.*) al inimii», nume te pe cel ce se aprinde în noi din dorul i împ timirea de rudinii i de cele ale lumii, care ne înfierbînt pe noi ca s st ruim i mai mult în împ timirea de ei i de ele. C ci cel ce se aprinde de dragostea de Dumnezeu, prin care toate cele de aici le socote te nevrednice de luat în seam i se aprinde numai de dragostea lui Dumnezeu i dore te numai bun t ile ve nice, s-ar putea numi pe drept cuvînt foc cuvenit». Aducerea aminte de focul ve nic, pe de o parte ne arde, sau arde împ timirea noastr de cele lumeti, pe de alta, stinge acest foc sau ne înc lze te pentru cele cere ti i stinge c ldura patimilor rele. Aceast aducere aminte nu ne las reci nici într-o privin , nici în alta ; nu e o aducere aminte nep s toare de focul ve nic, nici o gîndire rece la putin a fericirii ve nice. Ne aprinde rîvna de a sc pa de focul ve nic i rîvna de a dobîndi fericirea ve nic . Nep timirea cre tinului nu e o indiferen , ci o ardere, o pasiune împotriva celor rele i pentru cele bune.

întristat pentru lipsa lui, unul ca acesta se în eal cu des vîr ire.

17) Acei tineri care sînt împ timi i de dragostea trupeasc i de desf t ri, dar voiesc s ia asupra lor vie uirea c lug reasc , s se sîrguiasc a se nevoi cu toat trezvia i luarea aminte i s se sileasc s se înfrîneze de la toat desf tarea i de la toat r utatea¹⁰³, ca nu cumva «s le fie cele din urm mai rele ca cele dintîi» (Mt. 12, 45)¹⁰⁴.

18) Portul e pricin de mîntuire, dar i de primejdii. Aceasta o tiu cei ce plutesc pe marea cea gîndit cu mintea. Dar e o priveli te jalnic s vezi pe cei sc - pa i de valuri, înecîndu-se în port.

Iat treapta a doua. Tu, cel ce alergi, nu urma pilda so iei lui Lot, ci a lui Lot însu i.

c u v î n t u l

I I I

Despre înstr inare

1) Înstr inarea este p r sirea f r întoarcere a tuturor celor din locul de obîr ie, care lucreaz în noi împotriva inteii evlaviei noastre¹⁰⁵. Înstr inarea este purtare necutez toare, în elepciune necunoscut , pri-

103. Scolia în ed. 1970 : «S se înfrîneze de la desf t ri, care sus in iubirea de sine, iubirea de cele materiale, l comia pîntecelui i patimile ce se nasc din acestea ; i de la r utate, care sus ine dispre uirile altora, lenea i mîndria». P.G.: «De la desf tare, din pricina curviei i a întunec rii min ii; de la r utate din pricina dispre uirii».

104. Scolia ed. 1970: «Celor ce vegheaz i se sîrguiesc s împlineasc poruncile, portul sau mîn stirea de ob te le este pricin de mîntuire, iar celor lene i i f r grij , pricini de primejdii».

105. «Adic a rudeniilor, a bunurilor, a minc rurilor, a voilor, a patimilor, a distrac iilor, a locurilor, a slavei i a celorlalte care ne împiedic de la inta evlaviei». Alt scolie : «Str in e cel ce e cu gîndul afar de toate cele ale vie ii». Alta : «Str in e acela c ruia îi sînt str ine cele ale lumii». Alta : «Dac te înstr inezi pentru Dumnezeu, nu c uta s te ames-

cepere near tat , via ascuns , înt nev zut , gînd nedescoperit, dorire a pu în t ii, poftire a strîmtor - rii, pricin a dorului de Dumnezeu, mul imea dragos-tei, respingerea slavei de arte, adînc de t cere.

2) Gîndul acesta obi nuie te i el la început s su-pere mereu i în chip prelungit pe cei îndr gi i de Dom-nul, ca un foc dumnezeiesc¹⁰⁶. C ci dep rtarea de ai-lor îi mîn pe cei îndr gi i de Domnul spre El, prin pu-in tate i necazuri. Dar pe cît de mare i de vrednic de laud e această înstr inare, pe atît de mult dreapt socoteal cere. C ci nu orice înstr inare dus la culme e bun¹⁰⁷.

3) Dac nici un prooroc nu e cinstit în patria lui, cum zice Domnul (Lc. 4, 24 ; Mt. 13, 57), s lu m seama ca nu cumva s ni se fac înstr inarea pricin de slav de art . C ci înstr inarea este desp r irea de toate pentru a ne face nedesp r it gîndul la Dumnezeu¹⁰⁸. Înstr inatul este iubitorul sau lucr torul plînsului ne-încetat. Str in este cel ce a ie it din leg tura cu toate ale sale i cu celelalte¹⁰⁹.

teci cu cele dintr-un loc, nici s amesteci ra iunea (cuvîntul) ta cu ele. C ci altfel îi este aproape mai de folos s fii cu rudeniile tale dup trup».

106. De i gîndul înstr in rii e ca un foc dumnezeiesc, care ne cu-r e te de leg tura p tima cu cele ce ne-au fost mai apropiate, el nu impune în noi înstr inarea cu u urin i dintr-odat . De aceea, voin a de înstr inare ne produce la început i sup r ri.

107. «Cînd cel ce se înstr ineaz începe s descopere c e de neam bun i s îndr zneasc a cere cinstire i s se mîndreasc , această în-str inare nu e bun ».

108. «Prin desp r irea de toate, omul alung patimile s l luite în el l prin aceasta se face nedesp r it de Dumnezeu. Dar dac patimile r mîn înstr inarea nu e de mare folos».

109. «Prin ale sale în elege voile sale i cele ce privesc trupul s u. Prin celelalte, pe cele din afar , adic bani i averi, de care înstr inîn-du-se i sc pînd cineva, umbl pe drumul binecuvîntat i chibzuit, care duce spre mîntuire».

4) De te grăbești spre înstrinare și spre singurătate, nu cînta sufletele îndrăgite de lume. Pentru că furul vine pe neașteptate. De aceea mulți, încercînd să mîntuiască împreună cu ei pe unii nepăsători și greoi, s-au pierdut împreună cu aceia, focul sufletului lor stingîndu-se cu vremea¹¹⁰. Dacă ai primit flacăra, alarg¹¹¹. Căci nu îți cînd se va stinge și te va lăsa în întineric.

5) Nu ni se cere tuturor să mîntuim pe alții. Căci zice dumnezeiescul Apostol: «Deci fiecare va da, fratilor, socoteală lui Dumnezeu pentru sine» (Rom. 4, 12). Și iarăși: «Învînd pe altul, nu te înveți pe tine?» Dar negreșit, ni se cere tuturor să ne mîntuim pe noi înșine.

6) Înstrînîndu-te, pazește-te de dracul nestatorniciei și iubirii de plăceri. Căci înstrinarea îți dă prilej de lucru.

7) Bună este despotimirea. Dar maica ei este înstrinare¹¹².

8) Cel ce s-a înstrinat pentru Domnul și nu mai aibă legături, ca să nu se arate rău din pricina patimilor. Cel ce te înstrezi de lume, și nu mai pipăie lumea. Căci patimilor le place să se întoarcă la ea.

110. Scolia din ed. 1970: «Muștrămînă rile care adorm mereu mințile spre cele bune».

111. Aluzie la flacăra olimpică. Aici înseamnă vorba de flacăra dragostei de Dumnezeu, primită de la un altul mai bătrîn și pe care trebuie să o duci mai departe.

112. «Dacă am tăiat pentru scurt vreme pricinile patimilor și ne ocupăm cu vederile duhovnicești, să petrecem pururea în acestea, avînd aceasta ca lucrare. Căci dacă ne întoarcem iarăși la patimile trupului, n-am cîștigat nimic din acea petrecere sau răminem o simplă cunoștință amestecată cu închipuirea de sine, al cărei sfîrșit este închipuirea cîtim și întunecarea, și abaterea desvîrșită a minții spre cele stricătoare. Cunoștința din vederile duhovnicești devine, pentru cei ce nu știu ruie mereu pe treapta acestor vederi, simplă cunoștință teoretică sau închipuire a cunoașterii, fără putere de a-i reîntinde la viață în pace».

9) Eva a fost alungat odinioară f r voie din rai i monahul pleacă de bună voie din lume. Căci aceea ar fi poftit din nou s m nînce din pomul neascultării, iar el ar fi suferit în chip greit din partea rudelor după trup.

10) Fugi ca de bici de locurile c derilor. Căci nefiind fructul de fa , nu-l poftim des.

11) Să nu-îr mîn ascuns nici chipul i vicleugul acesta al furilor : ei ne sf tuiesc s nu ne desp r im de cele din lume, spunîndu-ne că vom agonisi mare plat dacă , vă zînd femeie, ne înfrînm pe noi în ine. Nu trebuie să ascultăm de aceia, ci mai degrabă să facem dimpotriv .

12) Cînd ne desp r im de cele ale noastre pentru o vreme mai scurt sau mai lung i ne cî tigăm puțin evlavie, sau strîngere (umilin), sau înfrînare, gîndurile de ert ciunii¹¹³, ivindu-se, ne îndeamn iarăși să plecăm în lume, spre zidirea multora, chipurile, spre pildă i folos celor ce au cunoscut faptele noastre p c toase¹¹⁴. Iar dacă sîntem i pricepuți în

113. Dăm această scolie după ordinea propozițiilor din P.G., ci după cea din ed. 1970, care, ca de obicei, e mai bună : «Nume te gînduri ale de ert ciunii pe cele ale închipuirii de sine, care fac, pe cei ce le au, iubitori de ar tări i de slavă . Căci a-î închipui că ești ceva, nu te lasă și fiii cu adevărat. De aceea de ert ciunea este i se nume te neexistență ». Închipuirea că ești ceva se ivește atunci cînd nu ești ceea ce-î închipui, sau vrei să acoperi lipsa a ceea ce vrei să arăți ești. Ea e împreunat totdeauna cu nesinceritatea i cu lipsa de smerenie. i cu acestea nu se poate clădi nimic. Pentru că nu recunoști solul tău real pe care trebuie să clădești, sau că numai Dumnezeu este solul tău pe care poți să clădești trainic.

114. *Legăturile cu cele ale sale* au prefăcut pe soia lui Lot în stîlp de sare. *Legăturile cu cele strîne* au lipsit pe Esau de drepturile înțîiului născut. *Lanurile voilor proprii* au lăsat casele poporului în pustiu. *Lanul avuitorilor* a omorât pe Izabela. Iar cel ce s-a izbăvit de acestea a aflat cu adevărat cortul iubitor de strîni i viaa lui Avraam, cel ce s-a înstrăinat. De toate cele pămîntești, care par să ne fie casă statornică de odihnă ,

cuvînt i în cuno tin a simpl ¹¹⁵, acestea ne îndeamn s ne întoarcem în lume ca mîntuitori de suflete i ca înv tori, pentru ca ceea ce am adunat cum se cuvine în port, s risipim în largul m rii ¹¹⁶.

13) S ne sîrguim s urm m nu pilda so iei lui Lot, ci pe a lui Lot însu i (Fac. 19). C ci sufletul, întorcîndu-se de unde a ie it, se va strica asemenea s rii i va r mîne nemi cat (nelucr tor) ^{116 bis}.

14) Fugi de Egipt f r s te întorci. C ci inimile ce s-au întors acolo n-au v zut Ierusalimul, sau p mîntul nep timirii.

15) cu puțin ca i la început, dac am p r sit starea de pruncie, adic cele ale noastre, i ne-am cur it cu des vîr ire, s ne întoarcem spre ele cu folos, cu scopul ca, dup ce ne-am mîntuit pe noi, s mîntuim i pe al ii oarecare. Totu i chiar i Moise, v z torul-de-Dumnezeu, trimis fiind spre mîntuirea neamului s u, a avut de îndurat multe primejdii în Egipt, sau în întu-necimile lumii.

trebuie s ne desprindem, ca s afl m odihna ve nic în cortul lui Avraam, cel ce s-a înstr inat de locul lui de ba tin .

115. *Cuno tin simpl* e cuno tin a neînso it de pilda vie ii i deci f r putere s schimbe în bine pe cei ce o ascult .

116. «Observ c nu s-a întîmplat o întoarcere spre lucruri, ci numai cugetarea a pluit spre ra iunile lucrurilor. De aceea s-a i osîndit. C ci nu în Egipt, ci în locurile din jurul Egiptului a coborît mintea poporului». Scolia din ed. 1970 adaog : «A a i tu, c lug re, s nu crezi c te-ai înstr inat, cînd ezînd în munte i în mîn stare, î i la i cugetarea s r t -ceasc i mintea s se împleteasc cu lucrurile nefolositoare ale vie ii i cu pl cerile i cu împ timirea de lume; ci odihne te-te întru pomenirea lui Dumnezeu».

116 bis. Sufletul nemi cat sau nelucr tor e sufletul mort, împietrit ca i so ia lui Lot, incapabil de via , incapabil s se preschimbe spre mai bine, incapabil s înainteze spre trepte mai înalte. Sarea în care s-a pref cut so ia lui Lot, n-avea nici m car puterea s dea gust bucatelor, devenind stîlp cu totul neroditor i încremenit. Numai dac merge înainte, ca Lot, sufletul se mi c cu adev rat i se des vîr e te.

16) Bine este s mîhnim pe p rin i i nu pe Domnul. C ci Acesta a zidit i a mîntuit; iar aceia adesea i-au pierdut pe cei ce i-au iubit i i-au predat osîndei ve nice.

17) Str in este acela care ade ca unul de alt limb între cei de limbi str ine, întru cuno tin ¹¹⁷.

18) Nu ne retragem (din lume), pentru c urîm pe cei ai no tri, sau locurile. S nu fie! Ci ca s sc p m de v t marea ce ne vine de la ei¹¹⁸.

19) Ca în toate celelalte, a a i în aceasta ni s-a f - cut înv tor Domnul. C ci i El Se arat p r sind adeseori pe p rin ii S i dup trup. Pentru c auzind pe unii spunîndu-i: «Mama Ta i fra ii Te caut » (Mt. 12, 47), bunul nostru În v tor îndat ne-a ar tat

117. «Str in este acela care, între cei de aceea i limb , e ca unul de limb str in , adic , ca unul care are alt limb i nu aceea i; i e de un grai cu cel de alt limb i nu cu cel de limba sa. i ade intru sim ire, ceea ce înseamn c nu se socote te pe sine vrednic s spun ceva altora, sau s vorbeasc cu alii». *Intru cuno tin* poate însemna i c e con tinent c trebuie s r mîn str in, deci c nu trebuie s caute s se în - eleag cu ceilal i. S-ar p rea c se afirm aci ceva contrar «m rturisirii într-un gînd», adic sobornicit ii Bisericii. De fapt se afirm numai o total adunare în Dumnezeu. Dar în Dumnezeu îi g se te pe to i i se roag pentru to i. i dac to i fac la fel, ei se întîlnesc în Dumnezeu. Sobornicitatea nu se opre te la leg turile orizontale între oameni, ci înainteaz la leg turile adânci ale tuturor în Dumnezeul comun, potrivit aceleia i credin e i aceleia i iubiri de Dumnezeu.

118. «Ura este o dispozi ie ascuns , de scîrb , fa de ceva din cele care ne sup r . Sau ura este înstr inarea de ceva nepl cut i întoarcerea de la cei ce ne sup r . Retragerea c lug rilor de la cele ale lor, nu se face pentru niciunul din aceste motive». Se face aci o fin deosebire între ur i ur . C lug rul — i în general cre tinul — nu ur te pe cele ce exist ca atare, ci p catul prin care se alipe te cu voin de f pturi. i dat fiind c p catul sl be te i strîmb existen a, c lug rul sau cre tinul, urînd p catul i ferindu-se de el i de prilejurile lui, iube te existen a mai mult decît cei ce aprob p catele i se las prin i în ele, pentru c vrei s apere existen a întreag , sau o vrea mereu sporit în Dumnezeu i ferit de strîmbarea i de sl birea ei prin p cat, sau prin ie irea egoist i mândr din leg tura cu Dumnezeu, Izvorul vie ii.

nou ura nep tîma , zicînd : «Mama Mea i fra ii Mei sînt cei ce fac voia Tat lui Meu cel din ceruri».

20) S - i fie ie tat cel ce poate i voie te s se osteneasc împreun cu tine în u urarea sarcinilor p - catelor sale ; maic , str pungerea inimii, care poate s te spele pe tine de întin ciune ; iar frate, cel ce se oste ne te împreun cu tine i se întrece cu tine pe drumul ce duce în sus. Agonise te- i ca so ie nedesp r it adu- cerea aminte de moarte; copii prea iubi i s - i fie sus- pinurile inimii; ca slujitor agonise te- i trupul t u; iar ca prieteni, Sfintele Puteri, care în vremea ie irii (sufletului) pot s te ajute, dac se vor face prietenii t i. «Acesta e neamul celor ce caut pe Domnul» (Ps. 23,6).

21) Dorul lui Dumnezeu a stins dorul de p rin i. Iar cel ce spune c le are pe amîndou , se am ge te pe sine. C ci s-aud : «Nimeni nu poate sluji la doi st - pîni» i celelalte (Mt. 6, 24)¹¹⁹.

22) N-am venit, zice Domnul, s aduc pace pe p - mînt i iubirea p rin ilor fa de fii i a fra ilor fa de fra ii care se hot r sc s nu-Mi slujeasc Mie (Mt. 10, 34), ci lupt i sabie ; adic s despart pe iubi- torii de Dumnezeu de iubitorii de lume, pe iubitorii de cele materiale de iubitorii de cele nemateriale, pe iubi- torii de slav de cei smeri i la cuget. C ci Domnul Se bucur de împerecherea i de desbinarea ce se na te din iubirea fa de El.

23) Ia seama, ia seama, ca nu cumva s i se fac ie, celui ce iube ti împ timirea de ai t i, toate umplute de apele p catelor i s te pierzi în potopul iubirii de

119. «De e ti mirean, vie uie te între cele din lume. Iar de e ti c - lug r, petrece în faptele prin care se îmbun t esc monahii. C ci dac voie ti s vie uie ti în cele str ine, vei c dea din amîndou ». Nici mirean- ul nu trebuie deci s - i neglijeze datoriile cele bune pe care le impune via a în lume i în familie.

lume. Să nu te înduioezi de lacrimile prin ilor și ale prietenilor. Căci altfel vei plînge veșnic.

24) Când te vor înconjura ca niște albine, sau mai bine zis ca niște viespi, rudeniile tale, plîngînd pentru tine, așteaptă-te repede și fă-ți întoarcere ochiul sufletului spre moartea ta și spre faptele tale (cele rele), ca să poți depăși durerea, cu durere¹²⁰.

25) Cei ai noștri, care nu sînt ai noștri¹²¹, ne făgăduiesc să facă toate cele ce ne plac. Dar scopul lor este să ne împiedece în drumul nostru cel prea bun, ca apoi să ne atragă spre scopul lor.

26) Retragerea din locurile noastre să ne fie în primele cele mai lipsite de mîngîiere, de slavă de artă și în cele mai smerite. Căci dacă nu, zburăm (din lume) împreună cu patima.

27) Ascunde-ți a ta de neam bun și acoper slava ta cea bună, ca să nu te afliară tîndu-te altfel cu gura și altfel în faptele tale¹²².

28) Nimenea nu s-a predat pe sine atît de mult înștrîinării ca acel mare (patriarh) care a auzit: «Ieși din primîntul tău și din rudenia ta și din casa tatălui tău» (Fac. 12, 1), mîcar l-a chemat într-un primînt de altă grai și barbar¹²³.

120. «Cel ce voiește cele prea mari nesocotește cele neînsemnate». Alta: «Suportă durerea cu durerea cea folositoare, ca să poți scăpa de durerile de artă», care nu te mîntuiesc (Pilda celor doi tîlhari).

121. «Prin ei după trup sînt ai noștri pentru înrudirea firii; dar nu sînt ai noștri după voință, întrucît nu ajută scopului nostru cîinstitor de Dumnezeu».

122. Scolia P.G.: «Ca nu cumva faptele necuvenite să arate minciunoasă viața bună trupească». Alta: «Nu te bizui pe noblețea trupească, căci cel trupesc nu primește cele ale Duhului» (I Cor. 2, 14). Ed. 1970: «Să nu arăți prin chipul din afară, datorită înștrîinării, smerenia cîlugărească, iar în realitate să ai slava de artă».

123. «Cînd auzi pe Domnul zicînd: «De nu se va lepăda cineva de toate cele ce sînt cu el, nu este Mie vrednic» (Lc. 14, 33), nu în elege că

29) Cîte odat Domnul l-a slăvit pe cel ce s-a înstrăinat ca acel mare (patriarh) chiar mai mult decît pe acela. Dar mîcar cîslava e dată de Dumnezeu, e bine să ne ferim de ea prin pînă la smereniei.

30) Cînd dracii, sau însemnii noştri, ne laudă pentru marea faptă a înstrăinării, să ne ducem cu gîndul la Cel ce pentru noi S-a înstrăinat, coborînd din cer pe pămînt, şi ne vom afla pe noi neputînd împlini deplin această faptă în veacul veacului.

31) Cumplită e înşelătoria de vreunul din ai noştri, sau şi de vreun străin. Căci ea poate să ne atragă în lume şi să stingă cu desăvîrşire focul căinţei (străpunerii) noastre.

32) Precum e cu neputinţă unui ochi să privească spre cer, iar altuia spre pămînt, tot aşa este cu neputinţă să nu se primejduiască cu sufletul cel ce nu s-a înstrăinat cu gîndul şi cu trupul de toate cele ce sînt ale sale şi nu ale sale.

33) Cu mult osteneală şi durere se înstăpîneşte în noi obişnuinţa cea bună şi bine a ezării. Dar ceea ce dobîndim cu mult osteneală se poate pierde într-o clipă de vreme. Căci «obiceiurile bune sînt stricate de convorbirile rele» (I Cor. 15, 33), lume ţie şi nelume ţie¹²⁴.

e vorba numai de bani, ci şi de toate lucrurile pămîntului. Căci «nimenea, zice, slujind în oaste, nu rămîne împletit cu lucrurile vieţii» (II Tim. 2, 4). Pentru că cel ce voieşte să biruiască patimile, rămînînd împletit cu ele, e asemenea celui ce încearcă să stingă focul cu pleava». Desigur, cel ce începe lupta cu patimile, nu e încă cu totul curat de ele. Dar nu e ca cel ce pe jumătate le aprobă, iar pe jumătate luptă împotriva lor. Aceasta înseamnă «împletirea» cu ele.

124. «Convorbiri lume ţie a numit pe cele ale lumii; iar nelume ţie, pe cele rele şi pămîntoase ale celor ce fug de lume».

34) Cine umblă, după lep darea sa (de lume), cu cei din lume, sau se află aproape de ei, fără îndoială sau va cădea în cursele lor, sau îi va întina inima prin gândul la ei, sau neîntinînd-o, prin faptul că va osîndi pe cei întinați se va întina și el.

DESPRE VISURILE CARE URMEAZĂ PE ÎNCEPĂTORI

35) Cui nu neputință de ascuns faptul că în eșecul cunoștințelor noastre e cu totul nedesvîrit și plin de toate neștiințele. Așa cum gîtlejul deosebește mîncările, auzul în eșecurile, iar soarele vede de toate slăbiciunea ochilor, tot așa cuvintele dau pe față neștiința sufletului. Dar legea iubirii ne silește spre cele mai presus de putere. De aceea socotesc (căci nu mă pot hotărî sigur) că după cuvintele despre înstrinare, sau mai degrabă odată cu ele, e bine să spun ceva și despre visuri, ca să știți ceva și despre această viclenie a celor vicleni.

36) Visul este mișcare minții în vremea nemiscării trupului¹²⁵.

37) Nelucirea este amăgirea ochilor cînd doarme cugetarea. Nelucirea este ieșirea minții, cînd trupul veghează. Nelucirea este o vedere a ceva fără ipostas (suport, obiect)¹²⁶.

125. Scolia aceasta este după Vasile cel Mare: «Așa și în elegi deosebirea între vedere și vis. Vederea este ceea ce se vede în vis aproape ca prin simțuri, iar visul e ceea ce se năvălește (se imaginează) în somn. Deci *nemi care* numește aici liniștea. Căci mișcare în elegîndu-se în așe feluri, adică a nașterii, a stricății, a creșterii, a schimbării, a micșorării și a mutării din loc, trupul nu se arată lipsit de niciuna din acestea. El dormind, mai degrabă se mișcă; și mișcîndu-se e nemiscat. În cea din urmă se află prin fire; pe a doua o parte te».

126. Se vede ca sînt scolie cap. 38—39 din *Suta de capete a lui Diadoh al Foticeii*, «Filocalia», voi. I, p. 349—350.

38) Pricina pentru care, după cele de mai înainte, am voit să vorbim despre visuri este evident. Când pentru Domnul casele și rudeniile noastre, ne vindem pe noi străinii pentru dragostea lui Hristos, dracii încearcă să ne turbure prin visuri, arându-ne rudeniile noastre fie plângând, fie murind, fie închise, fie strâmtorate pentru noi. Deci cel ce crede visurilor este asemenea celui ce aleargă după umbra sa și încearcă să o prindă.

39) Dracii slavei de arte sînt în visuri prooroci. Ei închipuiesc ca ni te vicleni cele viitoare și ni le vestesc mai dinainte. Împlinindu-se vedeniile ne minunăm și ne înălțăm gîndul că și cînd am avea darul preției ei.

40) În cei ce ascultă de dracul acesta, el s-a făcut adeseori prooroc. Iar față de cei ce-l disprețuiesc, el pururea minte. Căci fiind duh, el vede cele din lăuntrul aerului acesta și cunoscînd pe cineva cîmă moare, prooroce-te prin visuri celor mai următori la minte.

41) Dracii nu știu nimic din cele viitoare, dintr-o cunoștință de mai dinainte. Căci și doftorii pot să ne spună moartea de mai înainte.

42) Ei se prefac adeseori în îngeri de lumină și în chipuri de mucenici și ne arată pe aceia venind la noi, în visuri¹²⁷. Iar cînd ne deșteptăm, ne scufundăm în mîndrie și bucurie.

43) Dar aceasta să-i fie semnul în el ciunii. Căci îngerii ne arată osînde și judecăți și despririri. Iar odată trezii ne fac să tremurăm și să ne întristăm.

44) Cînd începem să credem în vis dracilor, ei înebat joc de noi și cînd sîntem treji. Cel ce crede visurilor e cu totul necercat. Iar cel ce nu crede nici unora, e filozof.

127. Același lucru se întîmplă în spiritism.

45) Crede numai celor ce-î vestesc ie osînd ve-nic i judecat . Dar dac acestea î i pricinuiesc dezn-dea, i ele sînt de la dracul.

Iat a treia treapt deopotriv la num r cu Treimea. Cel ce a p it pe ea, s nu caute la dreapta sau la stînga.

CUVÎNTUL IV

Despre fericita i pururea pomenita ascultare

1) Cuvîntul nostru înaintînd cu bun rînduial , a ajuns la lupt torii i atle ii lui Hristos. Cu adev rat oric rui rod îi premerge floarea i oric rei ascult ri, înstr inarea, fie a trupului, fie a sufletului. C ci cu aceste dou virtu i, ca i cu dou aripi de aur, urc la cer f r preget sufletul cuvios. Poate despre el a cîntat un oarecare purtor de Duh : «Cine îmi va da aripi ca unei porumbi e i voi zbura prin smerenie ?» (Ps. 54, 6)^{127 bis}.

2) Nu vom trece cu vederea s facem v dit prin cuvînt, dac voi i, înf i area acestor viteji lupt tori: cum în pav za credin ei în Dumnezeu i în Sus în torul credin ei, respingînd prin ea, a a zicînd, tot gîndul necredin ei, sau al str mut rii; cum întind necontenit sabia duhului, omorînd toat voia lor ce se apropie de ei; cum, îmbr ca i în plato ele de fier ale r bd rii i ale blînde ii, resping prin ele toat ocară i în ep-tura i s geata cuvîntului. Dar ei au i coiful mîntuirii, acoper mîntul întîist t torului prin rug ciune. i nu

127 bis. Sînt cele trei etape principale ale urcu ului duhovnicesc : f p-tuirea (cur irea de patimi i dobîndirea virtu ilor), contemplarea (vederea duhovniceasc) i des vîr irea.

stau cu picioarele lipite, ci pe unul îl întind spre slujire, iar pe cel lalt îl au nemi cat în rug ciune¹²⁸.

3) Ascultarea st în a- i t g dui cineva cu des vîr-
ire sufletul s u, fapt ar tat în chip v dît prin trup¹²⁹.
Sau poate, dimpotriv : ascultarea este omorîrea m -
dularelor printr-o cugetare vie¹³⁰. Ascultarea este mi -
care de neîn eles, moarte de bun voie, via neiscodi-
toare¹³¹, primirea primejdiei f r grij ¹³², r spus

128. Unesc rug ciunea cu slujirea. Prin slujire sînt în mi care, prin rug ciune stau nemi ca i, uni i cu Dumnezeu. rug ciunea neîncetata.

129. Scolia din ed. 1970, care orînduie te altfel pe cea din P.G. : «Prin t g duirea sufletului în elege faptul de a- i l sa cineva voile sale naturale, dup cuvîntul: «De voie te cineva s vin dup Mine, s se lepede de sine» i cele urm toare. C ci cele contrare firii, chiar de le-ar l sa, nu ar l sa nimic pentru Dumnezeu ; c ci nu sînt ale lui. Dar cel ce le las pe cele naturale, se t g duie te pe sine însu i». Scolia în P.G. : «Ascultarea este a celui ce este capabil de ea, nu supunerea celui ce nu este (capabil). C ci nu vom numi fiin a nera ional *ascult toare* sau *neascult toare*». Deci nu e vorba de o desfiin are a sufletului, ci de o punere a lui în mîna lui Dumnezeu. Ascultarea e moarte a mor ii i afirmare a vie ii, afirmarea spiritului fa de trup, pentru a opri trupul de la moartea ve nic . i nu e vorba nici numai de o renun are la voile rele, ci de o predare a voii celei bune, adic a voii peste tot în mîna lui Dumnezeu ; e o predare ra ional , pentru eliberarea de patim , o renun are la existen a egoist în izolare, prin acordul ei cu ra iunea lui Dumnezeu. Aceast predare lui Dumnezeu a voilor proprii o arat cineva prin faptele manifestate în trupul s u, împlinind numai acele fapte prin trup care sînt pl cute lui Dumnezeu.

130. Numai o cugetare puternic , sau o con tiin vie poate înfrîna faptele manifestate prin trup. Aceast *omorâre* a mi c rilor neînfrînate din m dularele trupului coincide cu o mare putere a duhului.

131. *Mi care de neîn eles*, c ci pare contrar ra iunii; *moarte de bun voie*, c ci coexist continuu cu voia, spre deosebire de moartea fizic , care odat ce se produce, nu mai e cu putin o manifestare a voii prin trup; ca atare e un suprem act continuu de voin . *Via în simplitate* e cea f r complexit i i întreb ri inutile care o mic oreaz ca tr ire din iubire.

132. «Nu vorbe te de primejdia sufletului, ci de a trupului, pe care o suport cel ce ascult , din vreo întîmplare, fie c ar c l tori pe mare, fie c ar c dea între tîlhari; i astfel moare de o moarte care nu-i pricinuie te

nec utat în fa a lui Dumnezeu, netemere de moarte, neprimejdioasa plutire pe marea vie ii, c l torie în somn¹³³.

4) Ascultarea este mormînt al voin ei i înviere a smereniei¹³⁴. Nu se împotrivesc mortul i nu alege între cele bune i între cele p rute rele. C ci cel ce i-a omorît sufletul din evlavie va r spunde pentru toate¹³⁵. Ascultarea este lep darea judec ii proprii din bog ia judec ii¹³⁶.

5) Începutul omorîrii m dularelor trupului i a voii sufletului se face cu durere. Mijlocul e cînd cu durere, cînd f r durere. Iar sfîr itul se arat în ne-

grij , tiind bine c moartea din întîmplare îi este o m rturie i împlinesc ascultarea f r s aleag ce are s asculte i ce nu».

133. Toate r spunderile sînt aruncate asupra pov uitorului sufletesc rînduit de Dumnezeu. Cel ce ascult are o singur r spundere : s asculte de acela. Prin el ascult pe Dumnezeu, ale C rui voi i se fac concrete i i se t lm cesc prin pov uitor. De aceea, nu are grij ce s r spund lui Dumnezeu la judecat , plute te pe marea vie ii f r primejduirea sufletului, iar de primejdia trupului i chiar de moarte nu se teme. C l tore te ca un copil care doarme în vreme ce e purtat în bra e de tat l s u. Mai bine zis toate le vede bine, c ci nu vede nici o primejdie. La baza tuturor acestor fapte de non-voire proprie, e îns o mare i continu voire sau hot rîre, de a învinge cu t rie orice greutate, de a înfrunta chiar i moartea pentru a împlini de bun voie voile lui Dumnezeu, concretizate în voile întîist t torului; i o lumin fundamental : c cel ce porunce te reprezint pe Dumnezeu i c mîntuirea sa const în împlinirea voii aceluia ca voia lui Dumnezeu. Scolia din ed. 1970 zice : «Sau calea f r oboseal i fr mîntare spre virtute. C ci cel ce s-a predat pe sine întîist t torului i i-a pus sufletul în mîna lui, s-a izb vit de orice grij i e ca i cînd ar dormi».

134. În fiecare clip moare individul care caut s fac voile sale i învie persoana, sau omul nou, prin puntea comuniunii ce o arunc spre cel ce reprezint pe Dumnezeu.

135. «Mai bine zis întîist t torul lui. C ci acesta, odat ce a primit voia celui ascult tor i i-a f cut a a zicînd sufletul lui f r voin i mort (solia P.G. : «i numai c nu l-a omorît»), va r spunde el însu i pentru acela».

136. «Lep darea judec ii (a discern mîntului, a alegerii proprii), st în a asculta pe cele ce par rele, ca bune, precum Avraam împlinind po-

mi care i în nesim irea durerii. Acest fericit mort viu numai atunci se simte suferind osteneal i durere, cînd se vede pe sine f cînd voia sa, temîndu-se de povara judec ii sale¹³⁷.

6) To i cî i a i pornit s v dezbr ca i pentru stadionul m rturisirii în eleg toare¹³⁸; to i cî i voi i s lua i jugul lui Hristos pe grumazul vostru; to i cî i c uta i s pune i sarcina voastr pe grumazul altuia; to i cî i v gr bi i s v înscrie i cu voia voastr cî ti-gurile (de pe urma nevoia elor) i voi i ca în schimbul lor s vi se scrie libertatea; to i cî i str bate i marea aceasta uria , plutind în l a i pe umerii altora, cunoa te i c a i pornit s str bate i un drum scurt i aspru, avînd pe el puțin a unei singure r t ciri: ea se nume te rînduiala de sine (ideoritmia). Cel ce a lep - dat-o cu totul pe aceasta în alegerea celor ce i se par bune i duhovnice ti i pl cute lui Dumnezeu a ajuns la înt , înainte de a fi pornit la drum¹³⁹. C ci ascult-

runca de a junghia pe fiul s u, i-a îmbog it f r s judece ascultarea pe care o avea de la început». Ascultarea de Dumnezeu vine din bog ia în-elegerii adev rate a ceea ce trebuie f cut pentru propria realizare i îmbog e te această în elegere prin experien a continu ce o face cel ce ascult despre prop irea sa în eliberarea de mîndrie.

137. «Virtu ile i p catele fac mintea oarb (nesim itoare *n.tr.*). Cele din ii, ca s nu vad p catele (s nu simt ispitele lor i s nu vad p catele altora *n.tr.*); cele de al doilea, ca s nu vad virtu ile». Deci numai omul care lupt pentru virtu i, dar n-a sc pat cu totul de p cate, adic încep torul icel delamijloc, simte durerea, pentru c seteme deosînda ve nic .

138. M rturisirea în eleg toare e cea f cut nu cu gura, ci cu faptele i cu mintea. «Stadionul m rturisirii în eleg toare e locuirea fra ilor împreun ,dup marele Vasile care zice: «Stadionul luptei i buna-mireasm a înainte rii i a deprinderii neîncetate i gîndirea la poruncile Domnului, sînt locuirea fra ilor la un loc».

139. «Ascult tor este omul care a respins rînduiala de sine i urmeaz înv torului. El se afl în faptele celor des vir i i chiar dac n-a c l torit prin ele. Deoarece vicleanul obi nuie te s tulbure pe cei în ascultare i s dispre uiasc osteneala lor ca a unora ce n-au nici post, nici nevoie ,

tarea st în a nu crede sie i în cele bune, pîn la sfîritul vie ii.

7) Avînd de gînd s ne plec m grumazul în Domnul i s credem altuia, în scopul smeritei cuget ri sau al mîntuirii de la Domnul, înainte de intrare (în stadion), dac se afl în noi vreo neîncredere i vreun gînd (de îndoial), s cercet m pe întîist t tor i s -l judec m i, ca s zic a a, s -l cerc m, ca nu cumva încredin îndu-ne cor bierului ca unui cîrmaci i celui p tima ca unuia f r patimi i m rii ca portului, s ne pricinuim un naufragiu sigur. Iar dup intrarea în stadionul evlaviei i al supunerii, s nu mai judec m pe pov uitorul cel bun al luptei noastre în nici o privin , chiar dac am vedea în el ca într-un om unele u oare gre eli. C ci de nu, judecîndu-l, la nimic nu ne va folosi supunerea¹⁴⁰.

8) de toat trebuin a ca cei ce voiesc s aib pururea o credin neîndoielnic în pov uitorii lor, s p streze biruin ele lor pururea pomenite i ne terse în inima lor, ca atunci cînd dracii le vor sem na necredina fa de ei, s le închid gura cu cele p strate în amintirea lor. C ci pe cît înfloresc credin a în inim , pe atîta se sile te i trupul în slujire. Dar cînd se poticnesc de necredin , cade: «C tot ce nu e din credin , e p cat» (Rom. 14, 20).

9) Cînd gîndul t u te sf tuie te s judeci, sau s osînde ti pe întîist t tor, sari ca din curvie. S nu dai arpelui îng duin : nici loc, nici intrare, nici început.

nici rug ciune curat , nici celelalte, care sînt ale celor ce se lini tesc, p rintele acesta zice c acestea nu sînt nimic fa de ascultarea cea ade v rat . C ci ea ine locul acelora i-l face pe ascult tor s fie în mijlocul lor, chiar înainte de a veni acolo prin ele».

140. «C ci cel ce judec i ine seama de toate am nuntele dispre uie te. Iar cel ce dispre uie te nesocote te, apoi nici nu mai ascult . Sau chiar dac nu cade în neascultare, nu împline te cu credin ceea ce i s-a poruncit». «Iar tot ce nu este din credin este p cat», dup Apostolul.

Zi c tre balaurul acesta : o, în el torule, nu eu am primit s fac judecata pov uitorului meu, ci el pe a mea. Nu eu am fost f cut judec tor al lui, ci el al meu.

10) P rin ii numesc cîntarea, arm ; rug ciunea, zid; lacrima neprih nit , baie. Iar fericita ascultare au socotit-o m rturisire (mucenicie)¹⁴¹, f r de care nimenea din cei împ timi i nu va vedea pe Domnul¹⁴².

11) Cel ce se supune d el însu i o hot rîre în pri vin a sa. C ci dac ascult în chip des vîr it pentru Domnul, chiar dac nu i se va p rea c o face în chip des vîr it, s-a izb vit de osînda sa. Iar dac î i împli ne te voia lui în anumite lucruri, chiar dac i se pare c ascult , î i poart povara el însu i¹⁴³. Dac întîist -

141. «C ci nu numai cei ce au primit moartea pentru Hristos sînt martiri (martori *n.tr.*), ci i cei ce mor pentru p zirea poruncilor Lui».

142. «E de întebat cum f r ascultare, nimeni nu va vedea pe Domnul ? C ci ce ? Maria Egipteanca i al i oarecare, care nu s-au supus cuiva, nu vor vedea pe Domnul ? Dar zicem c nu vorbe te numai despre supunerea trupeasc , ci i despre cea sufleteasc . C ci nu vom afla pe niciunul dintre sfin i care nu i-a supus trupul Duhului. Deci e v dit c cel ce nu are pe cea sufleteasc împreun cu cea trupeasc , nu va vedea pe Domnul. C ci mul i supunîndu-se p rin ilor trupe ti, i-au robit sufletul pl cerilor. De aceea nu au folosit nimic din aceast supunere. Deci trebuie s dobîndeasc împreun cu supunerea trupeasc i pe cea sufleteasc , pentru ca s se fac nep tima i. C ci r mîînd p tima i, nu vor vedea pe Domnul». Domnul este nep timitor, i numai cei ce se înrudes c în aceasta cu El, Il pot vedea sau sim i.

143. Cel ce se supune, se judec i se osînde te pe sine ca neputînd, din pricina p c to eniei, s în eleag i s împlineasc cum se cuvine prin el însu i voia lui Dumnezeu. Iar judecîndu-se pe sine, se izb ve te de judecata lui Dumnezeu.

Scolia ed. 1970 : «Cel ce împli ne te ascultarea cu con tiîn a curat i nu face nimic dup voia sa, iar dac din ne tiîn i uitare îi va lipsi ceva din cele datorate, i de aceea pare celor ce privesc simplu din afar ca vrednic de judecat, el totu i nu e osîndit de Dumnezeu. Iar dac se sile te s în eleag poruncile dup voia lui i s le împlineasc dup pl cerea lui, de i pare oamenilor c ascult în chip des vîr it, el se osînde te de Dumnezeu, c a împlinit pl cerea sa». F cînd voia lui, î i poart povara lui.

t torul nu încetează să-l mustre, bine face. Iar dacă tace, nu am ce spune¹⁴⁴.

12) Cei ce se supun cu simplitate în Domnul străbat drumul cel bun, nemi când în ei, prin iscodire de am nunte, viclenia dracilor¹⁴⁵.

13) Înainte de toate să ne mrturisim bunului și singurului nostru judec tor. Iar dacă el poruncește, să ne mrturisim și tuturor. Căci ranele descoperite nu se vor mări, ci se vor tălmăci¹⁴⁶.

DESPRE TÎLHARUL POC ÎN

14) Mergînd eu într-o mîin stare de oboseală, am văzut judecata înfricoșată a unui bun judec tor și p s tor. Căci aflîndu-mă eu acolo, s-a întîmplat ca unul dintr-o ceată de tîlhari să intre în viaa cîlug rească.

144. «Prin cuvintele : «Nu am ce spune», face comun abaterea ucenicului nesupus și a povătuitorului care nu-l mustră, ar tîndu-se prin această căi înfricoșată a torului și spunz tor. Căci cel care nu spune celui supus lui greșelile, se va osîndi că și cînd el însuși le-a făcut».

145. «Nu se îngăduie celui ce ascultă să recunoască și să supună vorbe multe faptele p s torului. Căci în acest caz, dracii cei răi care stîrnesc cugetarea la gînduri iscoditoare, îl sfîtuiesc cu viclenie să fac drumul simplu, în chip sucit». Întrebările, analizele, cîntările de contraziceri în sfaturile date lui spre a împlini binele, sînt tot felul de pretexte, de amînare, sau de refuz a împlinirii lor. Binele e simplu și se vede cu mintea simplă. Cea sucită îl acoperă prin tot felul de complicări iscodite.

146. Scolie în trad. Veniamin Costache, privind mrturisirea: «Mrturisirea p s catelor e ca o arătare a bolilor trupești. Deci precum bolile trupești nu le descoperă oamenii tuturor, nici fiecare ruia, așa și mrturisirea p s catelor trebuie să se facă înaintea celor ce le pot tălmăci. Căci s-a scris: «Voi cei tari purtați neputințele celor slabi» (Rom. 15, 1). Iar a le purta înseamnă a le ridica și tălmăci, după cum s-a scris : «Căci el neputințele noastre le-a luat și boalele noastre le-a purtat» (Is. 53, 4). Nu pentru că le-a luat în Sine, ci pentru că pe cei ce purtau i-a tălmăcit». Avem aici un temei pentru mrturisirea la duhovnic și nu în fața unei mulimi, sau a oricui care se va sminti sau va judeca cu neîncredere p s catele celor ce le-au mrturisit în fața sa.

Acestuia acel prea bun doftor i p stor i-a poruncit s se bucure apte zile de toat odihna, spre a vedea numai dinafar vie uirea din acel loc. Dup a aptea zi, chemîndu-l p storul, deosebit, l-a întrebat dac îi place s locuiasc împreun cu ei. i dup ce l-a v zut pe el învoindu-se cu toat sinceritatea, l-a întrebat iar i ce lucru necuvenit a f cut în lume. i cînd l-a v zut m rturisind cu cuvîntul toate cu hot rîre, iar i a zis încercîndu-l: «Voiesc s descoperi acestea în fa a întregii fr ii». Iar acela urînd cu adev rat p catul s u, c lcînd peste toat ru inea, a f g duit f r ov ial . «Dac voie ti, a zis, chiar i în mijlocul cet ii lui Alexandru» (În Alexandria).

Apoi p storul a adunat în biseric pe to i p stori-ii s i, 230 la num r. i s vîr indu-se dumnezeiasca Liturghie (c ci era duminic), dup citirea Evangheliei a dus în untru pe acel osîndit f r prihan , tras de oarecare fra i i lovit cu m sur , cu mîinile legate la spate i îmbr cat în sac de p r i avînd cenu pe cap, încît la îns i vederea lui to i s-au însp imîntat i au început îndat s strige plîngînd, c nu tia nimeni ce s-a întîmplat, apoi cînd a ajuns aproape de u ile bisericii, a gr it c tre el acea sfînt c petenie, judec tor de-oameni-iubitor: «Opre te-te, c e ti nevrednic sa intri aci!»

Însp imîntat de glasul p storului ce r sunase c tre el din altar (c ci credea, dup cum pe urm cu jur minte m-a încredin at, c nu auzea glas de om, ci de tunet), c zu îndat pe fa a sa, cutremurat i scuturat în întregime de fric . Ci z cînd jos i udînd p mîntul cu lacrimi, i se porunci iar i de c tre minunatul doftor, care lucra prin toate mîntuirea lui i d dea tuturor chip de mîntuire i de smerenie v dit , s spun toate cele f cute de el, dup felul lor, în fa a tuturor. Iar acela m rturisi cu fric toate una cîte una, însp imîntînd auzul tuturor: nu numai p catele trupe ti

cele protivnice firii i cele dup fire, cu f pturile cuvînt toare i cu cele necuvînt toare, ci i vr jitoriile, uciderile i celelalte, care nu e îng duit a le auzi sau a le preda scrisului. Dup ce le-a m rturisit, i s-a poruncit s fie tuns i s fie socotit între fra i.

15) Iar eu minunîndu-m de în elepciunea acestui cuvios, l-am întrebat în deosebi, pentru ce a f cut un lucru str în ca acesta ? Iar acest doftor adev rat a r spuns : «Pentru acestea dou : Întîi, ca pe cel ce s-a m rturisit s -l scap prin ru inea de acum de cea viitoare. Iar aceasta s-a i întîmplat, c ci nu s-a sculat, frate Ioane, de la p mînt, pîn ce n-a dobîndit iertarea de toate. i s o crezi aceasta. C ci unul dintre fra ii afla i acolo a îndr znit s -mi spun : «Am v zut pe cineva inînd o hîrtie scris i o trestie (un condei) ; i cînd cel ce z cea jos î i spunea un p cat, acela îl tergea cu trestia». i pe drept cuvînt. «C ci am spus, zice, f r delegea mea Domnului i mi-a iertat nelegiuirea inimii mele» (Ps. 31, 6). Iar al doilea, pentru c am pe unii care au gre eli nem rturisirite i prin aceasta îi îndemn i pe aceia la m rturisire, f r de care nimenea nu va dobîndi iertare».

16) i multe alte minunate i vrednice de amintire am v zut la acel pururea pomenit p stor i în ob tea lui, din care voiu încerca s v fac cunoscute pe cele mai multe. C ci am r mas nu pu în vreme la ei, urm rind vieuirea lor i minunîndu-m mult de ea, cum acei p mînte ti urmau pilda celor cere ti. O leg tur de nedesf cut a iubirii îi lega i ceea ce e i mai minunat este c erau izb vi i de toat îndr zneala i gr irea de art . Se nevoiau înainte de toate în a nu r ni contiin a vreunui frate în vreo privin ¹⁴⁷. Iar dac se

147. Scolia ed. 1970: «Prin multe fapte se r ne te con tiin a fratelui: prin dispre uire, prin nesocotire necugetat , prin inerea de minte a r ului i prin cele ce r sar din acestea».

ar ta careva cu ur fa de al ii, p storul îl închidea pe acesta în mîn stirea cea desp r it ca pe un osîndit. Odat prea cuviosul porunci s fie alungat îndat unul dintre fra i care a bîrfit c tre el pe aproapele s u, neîng duind s se afle în mîn stire diavol v zut i nev zut.

Am v zut la acei cuvio i lucruri cu adev rat folosi-toare i minunate. Era o fr ime dup Domnul adunat i legat , avînd i lucrarea minunat i contempla-rea (vederea) lui Dumnezeu. A a de mult se deprindeau s se sîrguiasc în faptele dumnezeie ti, c aproape nu aveau nevoie de îndemnul întîist t torului, i unii pe al ii se trezeau spre vegherea dumnezeiasc . C ci erau între ei rînduite ni te sfinte i dumnezeie ti nevoin e, bine gîndite i statornicite. De aceea, de se întîmpla vreodat ca vreunul dintre ei s înceap , cînd nu era întîist t torul de fa , s bîrfeasc , sau s osîndeasc , sau peste tot s gr iasc în de ert¹⁴⁸, prin vreun semn care sc pa nev zut altora, vreun alt frate atr -gîndu-i luare aminte, îl f cea s tac . Iar dac acela nu se sim ea, poate, cel ce-i atr gea luare aminte, punînd metanie, pleca¹⁴⁹. Iar dac aveau nevoie s spun

148. Totul se petrecea cu o mare delicate e, f r jignirea celui ce trebuia îndreptat.

149. «întrebarea Marelui Vasile : Pîn la ce cuvinte ajunge *vorbirea de art* ?» R spuns: «În general, tot cuvîntul care nu folose te la trebuina ce o avem de Domnul, este de ert, i primejdia acestui cuvînt este de a a fel, c chiar dac e bine ceea ce se spune, dar nu folose te la zidire, cel ce l-a gr it nu are primejdia în bun tatea cuvîntului, ci în faptul de a nu-l folosi spre zidire. El atunci întristeaz pe Duhul Sfînt» (Ef. 4, 29—30). Al aceluia i : «Ce este *cuvîntul de ert* ?» R spuns : «M r-turisirea credin ei lipsit de fapte. Cînd cineva crede i m r-turise te pe Hristos, dar nu face ceea ce a poruncit El. Mai este i alt cuvînt de ert: Cînd cineva m r-turise te, dar nu se îndrepteaz , cînd zice c se poc -ie te, dar iar i p c tuie te. Dar i bîrfirea e cuvînt de ert ; i cînd cineva aude pe bîrfitor, dar tace. C ci i cel ce nu mustr cu curaj, bîrfe te. Pentru c ceea ce spune acela nu are temelie. i cel ce n scoce te min-

ceva, le era îng duit , la nesfîr it i neîncetat, aducerea aminte de moarte i gîndul la judecata ve nic .

17) Nu voi trece sub t cere dintre cele v zute acolo nici biruin a minunat a bucatarului. V zîndu-l pururea cu mintea adunat în slujirea lui i cu lacrimi, l-am rugat s -mi spun cum s-a învrednicit de un astfel de har. Iar el, silit de mine a r spuns : «Nu m-am gîndit niciodat c slujesc oamenilor, ci lui Dumnezeu. i socotindu-m nevrednic de orice lini te, am totdeauna în amintire vederea focului v p ii viitoare».

18) S auzim de o alt izbînd minunat a lor. Ei nu se opresc nici la trapez din lucrarea min ii, ci printr-o obi nuin vrednic de însemnat i printr-o aplecare neîn eleas î i aduceau ferici i aminte de rug ciunea din suflet. Dar nu se ar tau f cînd aceasta numai în trapez , ci i în orice întîlnire i adunare a lor. Iar dac vreunul din ei suferea vreo c dere, primea cele mai multe rug min i de la fra i s le lase lor grija i r spunderea pentru aceasta în fa a p storului i s primeasc ei certare de la acela. Pentru aceasta p storul cel mare, cunoscînd lucrarea ucenicilor, d -dea cert ri mai mici, ca unul ce tia c cel certat nu-i atît de vinovat; ba nici nu mai c uta pe cel ce c zuse cu adev rat în gre eal ¹⁵⁰.

ciuna, vorbe te în de ert, pentru c istorise te ceea ce nu s-a petrecut sau nu s-a v zut. Dar i cel ce înva s se fac bine, dar el nu face, vorbe te în de ert».

150. «Din Marele Vasile despre a nu ascunde p catele fra ilor, sau cele proprii. Tot p catul trebuie f cut cunoscut întiist t torului, fie de c tre cel ce a p c tuit însu i, fie de c tre cei ce-l cunosc împreun cu acela, dac nu-l pot t m dui ei în i i dup porunca Domnului. C ci p catul nespus este boal t inuit în suflet. Nu vom numi binef c tor pe cel ce încuie cele stric cioase în trup, ci mai degrab pe cel ce le scoate prin durere i asprime la ar tare, ca fie prin vomitare, s arunce ceea ce vat m , fie prin descoperirea bolii s fac cunoscut chipul t m duirii. Tot a a e v dit c a ascunde p catul înseamn a pricinui celui bolnav moartea. «C ci p catul este boldul mor ii» (Rom. 6, 25), zice apostolul.

Unde se pomeneau la dîn ii gr ire de art sau glume ? Iar dac vreunul dintre ei ar fi început vreo cear-t cu aproapele, trecînd altul i f cînd metanie, risi-pea mînia. i dac -i sim ea c vor ine minte r ul, ves-tea îndat celui ce rînduia cele de al doilea dup întîi-st t tor i-i f cea s se împace unul cu altul înainte de apusul soarelui. Iar dac se învîrto au, fie c erau pedepsi i s nu se împ rt easc de hran pîn la îm-p care, fie c erau izgoni i din mîn stare.

Iar această rînduial vrednic de laud era p zit la ei cu grij i nu în de ert, c ci aducea i ar ta mul-te roade. C ci mul i dintre cuvio ii aceia s-au dovedit f ptuitori i v z tori avînd darul deosebirii (al dreptei socoteli i al smeritei cuget ri). i se putea vedea la ei o priveli te cutremur toare i de m re ie îngereasc . Se puteau vedea oameni de mare venera ie i sfin e-nie, petrecînd în ascultare ca ni te copii i avînd ca cea mai mare laud smerenia lor.

19) Am v zut acolo b rba i tr ind în ascultare de vreo cincizeci de ani. Pe ace tia i-am rugat s m în-ve e ce mîngîieri au aflat din atîta osteneal . Unii dintre ei spuneau c au aflat adîncul (abisul) smere-niei, prin care alung de la ei tot r zboiul. Al ii spu-neau c au dobîndit des vîr ita nesim ire i lipsa de durere la bîrfeli i sudalme.

Am v zut pe al ii din acei pururea pomeni i veni i acolo în c runte e i cu chip îngeresc dup dobîndirea ner ut ii i a simplit ii celei duhovnice ti i înt rite cu voin a; n-am v zut vreunul f r judecat i neîn-elept, ca b trîinii din lume pe care oamenii sînt obi -

Mustrele cu curaj sînt de aceea mai bune decît prietenia ascuns . Nici s nu ascund unul p catul altuia. În primul caz, unul se face uciga al fratelui; în al doilea, fiecare se face uciga al s u. C ci cel ce nu se t m duie te pe sine, zice, prin faptele sale, este frate al celui ce se vat m pe sine».

nui i s -i socoteasc sminti i. Ci pe to i, blînzi în cele din afar , lumino i, nepref cu i i neme te ugi i, f r nimic pl smuit, nici în cuvînt, nici în purt ri, lucru care nu se afl la mul i; iar în cele din untru respi-rînd cu sufletul pe Dumnezeu i privind pe întîist - t torul ca ni te copii nevinova i i avînd ochiul min-ii îndr zne i tare fa de draci i de patimi.

20) Dar nu-mi ajunge timpul vie ii, o, sfin it c -petenie i iubitoare de Dumnezeu adunare, s povestesc virtu ile acelor ferici i i vie uirea lor asemenea celei cere ti. Totu i mai bine este s înfrumuse m cuvîntul nostru c tre voi i s v trezim la rîvna de Dumnezeu iubitoare cu sudorile ostanelilor lor, decît cu îndemnurile noastre neputincioase. C ci «f r nici o îndoial , ceea ce e mai mic se împodobe te cu ceea ce e mai mare» (Evr. 7, 7). Dar v rog s nu cugeta i c v scriu ceva pl smuit de mine. C ci e un obicei al necredin ei s caute s z d rniceasc folosul.

DESPRE I S I D O R

21) Dar s ne întoarcem iar i la cele spuse mai înainte. Un b rbat oarecare cu numele Isidor, de neam boieresc din Alexandria, s-a retras din lume înainte de anii ace tia, în mîn stirea amintit , unde l-am apucat i eu. Primindu-l acel prea cuvios p stor i v zîndu-l foarte pornit spre rele, crud, aspru i cutez tor, se gînde te prea în elept s înfrîng viclenia dracilor printr-o rînduire omeneasc . i zice c tre Isidor: «Dac te-ai hot rît s iei jugul lui Hristos, voiesc s te deprinzi înainte de toate cu ascultarea». Dar acela a r s-puns : «Precum se pred fierul f urarului, a a i eu, prea sfinte, m predau pe mine ie». P storul, bucurîndu-se de această pild , d du îndat fierului Isidor regula nevoin ei i-i zise: «Voiesc s stai, frate, în

poarta mîn stirii i s faci îngenunchere fiec rui suflet care intr i iese, zicînd: «Roag -te pentru mine, p -rinte, c sînt st pînit de duh r u». i ascult acesta ca îngerul pe Domnul.

i f cînd el a a apte ani i ajungînd la cea mai adînc smerenie i zdrobire de inim , pururea pomenitul acela, dup cei apte ani rîndui i de lege¹⁵¹ i dup r bdarea neînchipuit a b rbatului, voi s -l numere, ca mai mult decît vrednic, în rîndul fra ilor, ba s -l învredniceasc i de hirotonie. Dar acela a îndreptat foarte multe rug min i prin al ii i prin mine, nevrednicul, c tre p stor, s -l lase s sfîr easc drumul, petrecînd acolo. El î i vestea prin cuvîntul acesta în chip umbrit sfîr itul i chemarea lui apropiat (la Dumnezeu), fapt care s-a i întîmplat. C ci l sîndu-l pe el înv torul în această rînduial , dup zece zile a plecat prin nesl vire în chip sl vit la Domnul, luînd la el în a aptea zi a adormirii i pe portarul mîn stirii. C ci îi spusese lui, fericitul, c de va dobîndi îndr z-nire la Domnul, nedesp r it îi va fi i acolo degrab . Iar aceasta s-a i întîmplat, spre cea mai mare adeverire a primirii neînfruntate a ascult rii i a smereniei lui, de-Dumnezeu-urm toare.

22) Am întrebat pe acest mare Isidor, pe cînd înc tr ia, ce lucrare avea mintea lui stînd în poart ? i pururea pomenitul nu a ascuns-o de c tre mine, c ci voia s m foloseasc . Spunea deci c la început o avea pe aceasta: «Socoteam c pentru p catele mele m-am vîndut. De aceea f ceam poc in cu toat am r ciu-neă, cu silire i cu sînge¹⁵². Iar dup ce s-a împlinit

151. «Cinste te p rintele eptimea de ani a legii vechi, dezlegînd dup trecerea acestui timp pe Isidor de canonisire. Prin aceasta arat c tot omul trebuie s treac prin r stimpul dureros al vie ii acesteia, pîn ce izb vindu-se de cele de aici, ajunge la odihna celor de acolo».

152. Din Isaac Sirul: «Pu in necaz suportat pentru Dumnezeu, e mai mare decît o fapt mare s vîr it f r necaz. Deoarece necazul de bun

un an, nu mai aveam întristare în inimă, a teptînd plata de la Dumnezeu pentru răbdare¹⁵³. Trecînd iarăşi un an, mă socoteam nevrednic, în simăirea inimii, de petrecerea în mîin stare şi de vederea şi de vorbirea împreună cu părinţii şi de împărţirea cu dumnezeiile Tale şi de privirea cuiva în faţă; ci căutînd cu ochii în jos, dar şi mai jos cu cugetul, ceream celor ce intrau în ieşirea sa să se roage pentru mine».

DESPRE LAURENTIE

23) Cezînd noi odată la masă, acel mare povăitor, plecîndu-şi sfînta sa gură la urechea mea, zise: «Voie ţi să-ţi arăt cugetare dumnezeiască într-o adîncă runteală?» Iar eu rugîndu-l să o facă, dreptul acesta strigă de la o altă masă, pe un oarecare cu numele Laurentie, ce avea în mîin stare vreo patruzeci şi opt de ani şi era al doilea preot slujitor la altar. Acela venind şi îngenunchind în faţa egumenului, acesta îl binecuvîntă. Dar sculîndu-se acela, nu-i spuse nimic, ci-l lăsa să stea în faţa mesei, fără să mă nînce (şi era la începutul mesei). Acela rămase a la un ceas sau chiar două, încît pînă la urmă mă irăinai să privesc la faţa lui; ci ci era cu părul alb de tot, avînd optzeci de ani. Rămînînd fără să spună pînă la sfîrşitul mesei, fu trimis

voie probează credinţa şi iubirea. Iar fapta odihnei se naşte din lenevirea conştiinţei. De aceea în necazuri s-au probat sfinţii în dragostea lui Hristos şi nu în odihnă. Pentru că fapta fără osteneală este dreptatea celor din lume, care fac milostenii din cele din afară şi nu agonisesc în ei înşişi».

lucru mai mare şi supor şi o durere, decît să faci cu uşurinţă o faptă bună. Ultima nu se înscrie atît de adînc în fiinţa proprie, ca să o preschimbe.

153. «Cel ce primeşte necazurile din timpul de faţă în a teptarea bună a ilor de mai tîrziu, a aflat cunoştinţa adevărului şi se va izbăvi uşor de mînie şi de întristare». Işi cunoaşte mai bine complexitatea firii cel ce suportă necazuri, decît cel pentru care totul decurge lin, rămînînd la suprafaţa a fiinţei lui nepusă la încercare prin grele necazuri.

de cuviosul s spun mai înainte pomenitului Isidor începutul psalmului 39. Dar eu n-am trecut cu vederea, ca un prea viclean, s ispitesc pe b trîn. De aceea l-am întrebat ce gîndea cînd st tea înaintea mesei ? Iar el a zis : «Înf i îndu-mi în preajma p storului chipul lui Hristos, am socotit c nu el îmi porunce te, ci Dumnezeu. Pentru aceea, p rinte Ioane, st team rugîndu-m , nu ca înaintea mesei unor oameni, ci ca înaintea altarului lui Hristos, neprimind nici un gînd r u fa de p stor, datorit credin ei i iubirii mele fa de el. C ci s-a zis : «Iubirea nu socote te r ul» (I Cor. 13, 5). Dar cunoa te i aceasta, p rinte, c dac cineva se pred pe sine de bun voie simplit ii i ner ut ii, nu mai d celui r u nici loc, nici vreme împotriva sa».

DESPRE ECONOM

24) Precum acel drept era cu adev rat prin Dumnezeu mîntuitorul i. p storul oilor sale, la fel îl avea de la Dumnezeu i pe economul mîn stirii, mai mult decît pe oricare altul, blînd, ca foarte pu ini. Împotri-va acestuia se porni odat stare ul cu mare mînie spre folosul celorlal i, în biseric , poruncind s fie scos afar f r nici un motiv. Iar eu tiindu-l pe acesta nep tat de vina de care îl osîndea p storul, i-am luat ap -rarea economului în fa a p storului, luîndu-l de o parte. Dar în eleptul spuse i el: « tiu, p rinte, i eu. Dar precum e un lucru de osînd i nedrept a r pi pîinea din gura pruncului le inat de foame, a a se va p gubi i pe sine i pe lucr tor întîist t torul sufletelor dac nu-i prilejuie te aceuia atîtea cununi¹⁵⁴, cîte tie c

154. A a e textul din ed. 1970. Cel din P.G. sun : «A a i întîist - t torul sufletului nu se vat m i nu se p gube te nici pe sine, pricinuind aceuia cununi».

poate r bda acela în tot ceasul, fie prin oc ri, fie prin necinstiri, fie prin dispre uiri i batjocoriri¹⁵⁵. El se face pricina acestor trei p gubiri foarte mari:

Întîise lipse te acela însu i de plata ce vine din certarea pov uitorului; al doilea, c putând s folosească i pe ceilal i din virtutea altuia, nu o face aceasta; al treilea i cel mai greu lucru e c i cei ce par purt tori de osteneli, f cîndu-se o vreme f r grij i nefiind mustra i sau certa i de întîist t torul, ca unii ce ar fi, chipurile, virtuo i, se lipsesc de blînde ea i de r bdarea ce se cuvine s o aib . C ci lipsa de ap acoper i p mîntul bun i roditor i gras de buruienile necinstite i-l face s odr sleasc m r cinii mîndriei, ai vicleniei i ai netemerii. tiind-o aceasta marele apostol scrie lui Timotei: «St ruie, muștr , ceart , îndeamn cu timp i f r timp» (II Tim. 4, 2).

Iar eu împotrivindu-m acelu i pov uitor adev rat i aducînd înainte sl biciunea genera iei noastre i c mul i poate pentru certarea f r motiv, sau poate nu f r motiv, se rup de p stor, acel s la al în elepciunii zice iar i: «Sufletul legat de Hristos, prin iubirea i credin a p storului, nu se dep rteaz de el pîn la sînge i mai ales cel ce s-a t m duit vreodat prin el de vreo ran oarecare, amintindu- i de cel ce zice: «Nici îngerii, nici încep toriile, nici puterile, nici vreo alt zidire nu va putea s ne despart pe noi de dra-

Scolia : «Lupt torii sînt ispiti i ca s sporeasc bog ia lor. Cei mole- i i, ca s se p zeasc de cele ce-i vat m . Cei somnoro i, ca s se trezeasc . Cei dep rta i, ca s se apropie de Dumnezeu. Cei familiari, ca s se fac i mai familiari prin îndr zneal ».

155. «Observ cum celor ce au urcat li se d , nu f r folos, prilej de smerenie. C ci dac se des vîr esc în cele ce au pus început, se fac i mai vrednici de laud ».

Dac cei ce lucreaz bine sînt numai l uda i de întîist t tori, încep s se umple de mîndrie i se p gubesc i ei i întîist t torii, c nu au avut grij de buna lor îndrumare.

gostea lui Hristos» (Rom. 8, 38). Iar de cel ce nu e astfel legat și bine sădă și lipit mîinunez foarte dacă nu-și sîrîe te în de ert petrecerea cea din locul acesta. Că s-a însoțit cu o ascultare mincinoasă ». și nu s-a în elat pe sine acest cu adevărat mare povăitor, ci a cîluzit și a desvîrît și a adus la Hristos oî neprihănite.

DESPRE AVACHIR

25) Să ascultăm în elepciunea lui Dumnezeu aflat în vase de lut și să ne minunăm de ea. Mirîndu-mă eu, deci, cînd mă aflam acolo, de credință, de răbdarea și de neclintită stare a celor nou-sădăi, cu toate certările și ocările, ba uneori și prigonirile nu numai din partea înțîistătorului, ci și a celor cu mult mai de jos, am întrebat, pentru zidirea mea, pe un oarecare dintre frații ce se aflau în mîin stire de cincisprezece ani, pe nume Avachir, pe care îl vedeam nedreptățit aproape mai mult decît pe toți, ba uneori alungat și de la masă dintre slujitori; și era din fire foarte puîn vorbăre.

Deci zisei către el: «Frate Avachir, pentru ce te ved în fiecare zi alungat de la masă și dormind de multe ori nemîncat?» Iar el răspunse: «Crede-mă, pîrinte, că mă încearcă pîrinții mei, de sînt bun de călugăr. Dar nu o fac aceasta fără iubire¹⁵⁶. și eu cunoscînd scopul înțîistătorului și al celorlalți, le răbd toate fără greutate. Iată am cincisprezece ani din cei treizeci cît socotesc, precum mi-au spus și ei la intra-

156. «Nu numai pe cei ce mor de sație și pe cei ce au mîrturisit pe Domnul în fața tiranilor, îi încununează Domnul, ci și pe cei ce i-au dovedit iubirea întru nevoie. Căci precum aceia au răbdat împunșturile pentru Domnul, așa și aceștia au răbdat asuprelile și nevoiea pentru Domnul».

rea mea (în mîn stire), c încearc pe cei ce s-au lep-
p dat de lume. i pe drept cuvînt, frate Ioane, c ci
f r cercare aurul nu se des vîr e te».

Mai r mînînd deci viteazul acesta, Avachir, dup
intrarea mea în mîn stire, doi ani, s-a mutat la Dom-
nul, spunînd p rin ilor cînd avea s plece: «Mul u-
mesc, mul umesc Domnului i vou . C ispitindu-m
voi pentru mîntuirea mea, iat am r mas neispitit de
draci aptesprezece ani». Pentru aceasta întîist t to-
rul, ca un drept judec tor, a poruncit s fie a ezat
dup vrednicie, ca un m rturisor (mucenic), împre-
un cu sfin ii adormi i acolo.

DESPRE ARHIDIACONUL MACEDONIE

26) A nedrept i, f r îndoial , pe rîvnitorii celor
bune, dac a îngropa în mormîntul t cerii lupta i bi-
ruin a lui Macedonie, a întîiului diacon de acolo. Aces-
ta, aflîndu-se în purtarea de grij a Domnului, l-a ru-
gat odat pe p stor cu dou zile înainte de s rb toarea
sfintelor Teofanii¹⁵⁷, s plece în cetatea Alexandriei,
pentru oarecare trebuin personal , f g duind s
vin repede din cetate pentru preg tirea sa de slujba
s rb torii. Dar diavolul, vr jma ul binelui, l-a împie-
decat pe arhidiaconul îng duit de egumen, s vin în
sfînta mîn stire la data hot rît de întîist t tor. So-
sind dup o zi, p storul îl scoase din diaconie i-l a ez
în rîndul celor din urm încep tori. Bunul diacon al
r bd rii i arhidiacon al statornicieii primi hot rîrea
i cuvîntul p rintelui f r întristare, ca i cînd altul
ar fi fost pedepsit i nu el. Dup ce a r mas în aceast
stare patruzeci de zile, în eleptul l-a ridicat iar i în

157. S rb toarea Na terii i a Botezului Domnului, care se vede c
in timpul scrierii «Sc rii» se pr znuiau înc deodat sau în strîns leg -
tur .

treapta lui. Dar dup o zi de arhidiaconie, acesta îl rug s -l lase iar i în aceea i certare i necinstire de mai înainte, spunînd c a s vîr it un p cat de neiertat.

Dar cunoscînd cuviosul c acela nu spune adev rul ci cere aceasta din smerenie, s-a învoit cu dorin a cea bun a slujitorului i se putea vedea c runte ea venerat petrecînd în starea încep toare i cerând tuturor s se roage pentru el «deoarece, zicea, am c zut în curvia neascult rii». Mie îns , smeritului, a îndr znit acest mare Macedonie s -mi m rturiseasc pentru ce a alergat de bun voie la această smerit vie uire. «Niciodat , zicea, n-am sim it atîta u urare de orice r zboi i n-am v zut dulcea a luminii dumnezeie ti în mine, ca acum»¹⁵⁸.

27) Este propriu îngerilor s nu cad . Ba poate nici s poat c dea, cum zic unii¹⁵⁹. Dar oamenilor le este propriu s cad i s se ridice iar i de cîte ori s-ar întîmpla aceasta. Numai dracilor le este propriu ca odat c zu i s nu se mai ridice niciodat¹⁶⁰. Acea-

158. Cel ce ia de bun voie starea smereniei i ostenelile cele grele, nu va mai suferi de venirea asupra lui a unor umiliri i greut i f r voie. Acestea nu-l vor întrista, ba nici nu le va mai simi, ci se va bucura de ele. C ci îl g sesc preg tit pentru ele. Nu le mai simte ca ispite i ca r zboi. Nu-i mai produc întrist ri i nemul umiri. El vede în sine lumina dumnezeiasc , pentru c vede rostul lor binef c tor.

159. înv tura stabilit e c acum îngerii buni nici nu pot c dea.

160. «Sînt trei ordine, zice sfîntul Maxim: îngerii, oameni, demoni. A nu c dea e propriu îngerilor, dar nu dup fiin , ci prin libera alegere. C ci nu sînt prin fire nemi ca i spre r u. Pentru c în acest caz nici satana n-ar fi c zut, fiindc prin fire n-ar fi putut p timi aceasta. Dar sînt greu de mi cat spre contrariul, cum zice Grigorie Teologul. Deci nu dup fiin , ci dup libera alegere au dobîndit însu irea de a nu c dea. Pe aceasta dracii înt rind-o spre r u, au r mas din pricina neputin ei de întoarcere, în apostazie. Iar oamenii, din pricina putin ei de întoarcere, sînt mai buni decît demonii. Dar îngerii sînt mai presus de ambele ordine, din pricina neputin ei de schimbare». Dar se pune între-barea : De ce Dumnezeu i-a f cut pe îngeri i pe demoni cu neputin de mi cat de la bine spre r u i invers, dup ce au ales ei binele sau

sta ne-a m rturisit-o cel încredin at cu economia mîn stirii. Fiind tîn r, îmi spuse el, i avînd grija vite-lor mîn stirii, mi s-a întîmplat o foarte grea c dere a sufletului. Avînd obiceiul s nu ascund niciodat ar-pele înl untrul inimii, prinzîndu-l de coad l-am ar tat îndat doftorului. Dar acela cu fa a zîmbitoare, îmi zise lovindu-m u or peste obraz: «Du-te, fiule, f - i slujba ca mai înainte i nu te teme de nimic»¹⁶¹. Iar eu, convins prin credin a înfocat c voiu lua în pu-ine zile dovada t m duirii, am continuat s alerg pe drumul meu bucurîndu-m i totodat tremurînd.

28) Toat orînduirea f pturilor are, cum zic unii, multe deosebiri. Deci i în vie uirea de ob te a fra ilor sînt deosebiri de înaint ri i p reri. Pentru aceea i doftorii, observînd pe unii dintre ace tia iubitori de a se ar ta la venirea în mîn stire a mirenilor, îi acope-rea în fa a acelora cu oc ri i cu slujiri mai pu în cin-stite, ca s se retrag cu grab cînd se întîmpla sosirea cuiva din lume. i a a se putea vedea petrecîndu-se ceva mai presus de fire: îns i slava de art se alun-ga pe sine i fugea de oameni^{161 bis}.

r ul ? Nu e în hot rîrea lor ceva atît de decisiv, c schimbarea le devine cu neputin ? Credem c aci trebuie c utat explica ia. Îngerii au un fel de absolut în decizia lor. Ei vor ceva într-un grad i într-o form definitiv . Ei tr iesc într-o ambian mai clar a absolutului i decizia lor are ceva din acceptarea total con tient a absolutului, cît vreme omul cre te treptat spre absolut, aflîndu-se pe un drum suitor, care se desprinde treptat de r ul sau de binele total.

161. Scolia ed. 1970: «S nu ai vreo b nuial pe p rinte, c a l sat pe cel ce s-a m rturisit f r o certare (epitimie). C ci îl tia pe acesta din tinere e mult timp petrecînd în nevoia plin de trezvie, i st ruind în osteneli i de aceea nu a ad ugat alt greutate la acestea. De altfel nici pricin nu era pe cît socotea, vrednic de o certare aspr , pentru c altfel nu l-ar fi l sat s plece zîmbind, ci ar fi ie it p zind întocmai canonisirea».

161 bis. Îns i slava de art fugea de oameni, pentru c cei st pâni i de ea se fereau s apar în fa a oamenilor, obliga i fiind la slujiri lipsite

DESPRE CUVIOSUL MINA

29) Nevrînd Domnul s m lipseasc de rug ciu-
nile unui cuvios p rinte, înainte cu o s pt mîn de ple-
carea mea l-a luat la sine pe cel ce cîrnuia ca ajutor al
p storului, pe un b rbat minunat, cu numele Mina,
care avea cincizeci inou de ani în ob te i împlinise
toate ascult rile în ea. Deci în ziua a treia, cînd s vîr-
eam noi rînduiala adormirii cuviosului, deodat se
umplu de bun mireasm tot locul unde z cea trupul
lui. Drept aceea ne îng duie marele p stor s desfacem
acoper mîntul în care era a ezat. i f cîndu-se aceas-
ta, v zur m to i pornind din t lpile lui ca din dou
izvoare, buna mireasm a mirului. Atunci spuse înv -
torul c tre to i: «Vede i sudorile picioarelor i oste-
nelile lui, cu adev rat s-au adus i s-au primit ca un
mir !»

Dar p rin ii locului mi-au povestit i alte multe
ispr vi ale prea cuviosului Mina. Spuneau i aceasta,
c odat întîlist t torul, voind s încerce r bdarea lui
de Dumnezeu d ruit , venind acesta la st re ie i pu-
nînd metania de sear egumenului i cerînd slobozire
ca de obicei, acela l-a l sat pe el s ad a a jos pîn la
ceasul canonului. i abia atunci dîndu-i blagoslovenie
i oc rîndu-l ca pe un iubitor de slav i ca pe un lip-
sit de r bdare, l-a l sat s se ridice. C ci tia cuviosul
c va r bda cu b rb ie. De aceea a dat i priveli tea
aceasta spre zidirea tuturor. Iar ucenicul cuviosului
Mina f cîndu-ne cunoscute acestea despre înv torul
s u, zise: «Descuîndu-l eu, dac nu cumva i-a venit
somnul stînd în genunchi înaintea egumenului, m-a
încredin at c ezînd a a jos a rostit toat psaltirea».

30) Nu voiui trece cu vederea s împodobesc cunu-
na cuvîntului i cu smaraldul urm tor: Am stîrnit

de m re ie. i a a se înv au s se fereasc de a se ar ta cu fal în fa a
oamenilor.

odat la un cuvînt despre lini tire pe unii dintre b - trîinii aceia plini de b rb ie. Iar aceia, cu fa a zîmbitoare i cu chip vesel mi-au spus : «Noi, p rinte Ioane, fiind materiali, avem i o vie uire aplecat spre cele materiale. Judecînd c trebuie s purt m r zboiul dup m sura sl biciunii noastre, am socotit c e mai bine s ne lupt m cu oamenii care uneori sînt furio i, alteori se c iesc, i nu cu dracii care sînt totdeauna porni i i înarma i cu furie împotriva noastr »¹⁶².

31) Iar i un altul dintre acei pururea pomeni i, avînd fa de mine dragostea i îndr znirea cea dup Dumnezeu, îmi spuse cu bun voin : «De ai dobîndit cumva, prea în elepte, lucrarea Celui ce a zis întru sim ire: «Toate le pot întru Cel ce m înt re te pe mine, Hristos» (Fii. 4, 14), de a venit peste tine Duhul Sfînt ca o rou cur itoare, de te-a umbrît puterea r b d rii Celui prea Înalt (Lc. 1, 35), încinge ca un b rbat (ca Hristos Dumnezeu) mijlocul t u cu tergarul ascul-

162. Scolia din ed. 1970 care arat în plus, pe ling P.G., prima propozi ie ca fiind a lui Marcu Ascetul, iar restul al lui Evagrie : «Zice i Ava Marcu: «Mai bine este s fim ispiti i de oameni decît de draci. Dar cel ce place Domnului, îi biruie te i pe unii i pe alii». Dar zice i sfîntul Evagrie: «Dracii lupt descoperi i împotriva pustnicilor. Iar împotriva celor ce petrec în chinovii sau s vîr esc virtutea înso i i cu alii, îi înarmeaz pe cei mai f r grij dintre fra i. Dar r zboiul al doilea e mult mai u or decît cel dintîi. Pentru c nu se pot afla oameni pe p mînt atît de amarnici ca dracii, chiar dac se sufer din partea lor toat uneltirea». Oamenii mai au i mil , sau mai pot fi i îndupleca i, dar dracii nu. În orice caz po i fi, în lupta cu oamenii ce te ispitesc sau te tulbur , cel pu în tot atît de tare ca i ei, po i afla o sl biciune în ispitirea lor i deci îi po i înfrînge mai u or.

În P.G. se mai adaug o scolie, care e totodat o metod de înfrîngere a ispitelor de la oameni i de la draci: «Cel ce se roag pentru oamenii care-l nedrept esc, tulbur pe draci; iar cel ce se împotrivesc te celor dintîi, e biruit de cei din urm ». Lupta oamenilor împotriva noastr nu e desp r it de cea a dracilor. Dar prin oameni, lupta dracilor e mai slab . C ci oamenii se înmoaie de rug ciunea noastr pentru ei, de vorba bun i de ajutorul ce le d m.

t rii i ridicându-te de la cina lini tei, spal picioarele fra ilor cu duh smerit¹⁶³. Mai bine zis t v le te-te sub picioarele so ilor t i cu cuget sporit; pune portar neîndurat i neadormit în poarta inimii tale; ine- i min-tea cea greu de inut¹⁶⁴ în trupul t u supus împr tie-rii; ine lini tea min ii în m dularele ce se mi c i se clatin , care e lucrul cel mai minunat dintre toate; f - i sufletul neturburat în mijlocul turbur rilor, opre te- i limba înfuriat , gata s sar la împotrivire¹⁶⁵:

Lupt -te cu st pîna aceasta în fiecare zi de aptezeci de ori cîte apte. Înfige în lemnul sufletului ca într-o cruce, mintea ta, ca o nicoval , care e b tut , batjocorit , oc rit , luat în rîs, nedrept it ca de ni te lovituri neîncetate de ciocane, dar se înmoaie, nu sufer nici o sf rîmare, ci r mîne întreag , neted i neclintit¹⁶⁶. Leap d voia ta ca pe o hain a ru inii i într în aren despuiat de ea¹⁶⁷, chiar dac acesta e

163. Cel ce porne te la ascultare cu hot rîre, se dovede te pe de o parte b rbat puternic, pe de alta, în stare de smerenie; e tare în smerenia slujitoare. El se încinge cu putere, dar cu puterea smereniei. El renun la lini tea care-l odihne te i ia asupr - i grija ajutor rii i lucr rii de se parea aproapelui de p catele ce-l împov reaz .

164 « » e un paradox. Mintea care e mereu în mi care trebuie inut în gîndul la Dumnezeu.

165. In toate aceste recomand ri se cere un lucru paradoxal (tradus de noi cu «minunat»), deci cu atît mai greu. M dularele trupului se mi c sub puterea ispitelor, dar mintea trebuie s - i p zeasc lini tea i deci puterea de a nu se tulbura i de a nu se l sa purtat de ele. Mintea trebuie s r mîn neclintit ca o stînc în mijlocul valurilor ce o asal-teaz .

166. Mintea, ca organ al cuget rii, are ca temelie sufletul nostru întreg, sau subiectul nostru. Dac dispozi ia acestuia e ferm ca un lemn, mintea nu se va cl tina nici ea de ispite. Neclintirea subiectului nostru î i ia t ria din întip rirea lui de gîndul la crucea lui Hristos. Mintea trebuie s se fixeze în subiectul astfel înt rit, asemenea lui Hristos, suportînd ca El toate piroanele.

167. «Voia ta» e voia contrar lui Dumnezeu, voia individualist , sau egoist . Ea îl îmbrac pe om într-o înf i are nepl cut lui Dumnezeu i

un lucru rar i anevoie de aflat. Îmbrac plato a credin ei care nu poate fi spart i sf rîmat de necredin a în conduc torul luptei. ine în frîul neprih nirii sim ul pip itului care sare cu neru inare înainte. Înfrîneaz - i cu pomenirea mor ii ochiul care voie te s iscodeasc în fiecare clip m re ia trupurilor i frumuse ea lor. Adu la t cere, prin grija de ea îns i, mintea curioas care voie te s osîndeasc pe frate pentru negrij , ar tînd în chip neam gitor toat iubirea i mila fa de aproapele. În aceasta vor cunoa te to i, cu adev rat, prea iubite p rinte, c e ti ucenic al lui Hristos : dac vom avea în ob te iubire între noi».

«Vino, vino», zicea iar i bunul prieten. «Vino i locuie te împreun cu noi. Bea în fiecare clip batjocorirea ca pe o ap vie. C ci David dup ce a cercat din toate cele pl cute de sub cer, la sfîr itul tuturor, m r-turisirindu- i ne tiîn a, a zis : «Ce este dar bun ? Sau ce e pl cut ? Nu e altceva decît a locui fra ii împreun » (Ps. 132, 1). Iar dac ne-am învrednicit astfel de o asemenea r bdare i ascultare, e bine ca, dup ce ne-am cunoscut i sl biciunea noastr , s nu intr m în stadionul luptei, ci s fericim pe cei ce lupt i s le dorim r bdare»¹⁶⁸.

Iar eu am fost biruit de frumoasele cuvinte ale p -rintelui i prea bunului înv tor, care a nevoit împreun cu mine în chip evanghelic i proorocesc, sau mai bine zis prietenesc. De aceea am i hot rît s dau f r ov ire întîietate fericitei ascult ri.

semenilor, într-o înf i are de ocar . Cel ce ine seama de acest voie egoist a sa, fiind du manul lui Dumnezeu i al semenilor s i, nu e capabil s suporte greut ile nepl cute ale nevoinelor, pentru c nu se bazeaz decît pe puterea sa limitat .

168. l udat r bdarea în ob te, ca for de coeziune, ca putere sus inut de comuniune i sus in toare a comuniunii. Pe aceasta a pus accent i stare ul Gheorghe, de la Cernica, în via a duhovniceasc ce a s dit-o în ob tea sa.

32) Dar înainte de a ie i ca dintr-un rai i de a în-ira cuvintele mele, ca ni te m r cini urî i nefolositori, voi mai aminti înc o virtute folositoare a acestor ferici i^{168bis}.

P storul a b gat de seam c de multe ori stînd noi la rug ciune, unii le foloseau ca întîlniri i ca prilejuri de convorbiri. Acestora poruncindu-le s stea vreme de o s pt mîn înaintea bisericii, le-a rînduit s fac metanie celor ce intrau i ie eau, chiar dac erau clerici sau preo i¹⁶⁹.

V zînd pe careva dintre fra i stînd la cîntare cu o sim ire a inimii mai adînc decît a multora i mai ales p rînd, prin rostirea cuvintelor înso it de înf i area fiin ei i a fe ei, c se afl în convorbire cu vreunii, l-am întreat s -mi spun în elesul fericitului s u obicei. Iar el tiind c e spre folos s nu ascund aceasta, zise: «M-am obi nuit, p rinte Ioane, s -mi adun gîndurile i mintea, împreun cu sufletul, de la început, chemîndu-le s strige împreun : «Veni i s ne închin m i s c dem la Hristos, Împ ratul nostru Dumnezeu».

Iar pe buc tar iscodindu-l eu, l-am prins f cînd aceasta : v zînd c are o t bli la brîu, am aflat c însemna pe ea în fiecare zi gîndurile sale i le m rturisea pe toate p storului. Dar nu numai pe acesta, ci i pe al i mul i i-am v zut f cînd acolo acela i lucru. C ci era i aceasta o porunc a marelui p stor, precum am auzit¹⁷⁰.

168 bis. «Urîte ca exprimare, nefolositoare prin firea lor lumeasc ; spinoase prin asprimea lor».

169. «Cînd gre ala unuia se întinde la mul i, nu trebuie s se arate îndelunga-r bdare, nici s se caute folosul propriu, ci cel al multora, ca s se mîntuiasc , pentru c virtutea multora i de multe feluri e mai de folos decît virtutea unuia i de un singur fel».

170. Aceasta e o metod de a p stra sufletul într-o sinceritate sau într-o transparen deplin , neavînd în el nimic ascuns, nimic acoperit de întunericul minciunii, nici o umbr , nici o pat , ci totul în lumin .

Oarecare dintre fra i a fost izgonit odat de el, pentru c a bîrfit pe aproapele s u c tre el, c e flecar i vorb re . Dar el a st ruit în poarta mîn stirii timp de o s pt mîn , rugîndu-se s poat intra i s fie iertat. Cînd a auzit aceasta iubitorul de suflute, cerce-tînd i aflînd c acela n-a mîncat nimic în cele ase zile, îi vesti: «Dac voie ti s - i faci s la ul în întregime în mîn stare, te voi pune în ceata celor ce se poc iesc». i fiindc cel ce se poc ia a primit aceasta cu bucurie, p storul a poruncit s fie dus în mîn stirea rînduit îndeosebi pentru cei ce plîngeau pentru p - catele lor, ceea ce s-a iîntîmplat ¹⁷¹.

Scolia P.G.: *Alta*, a lui Fotie: «A dezv lui de bun voie gre alele sale b rba ilor duhovnice ti, e un semn al vie ii ce se îndrepteaz , iar a le ascunde e un semn al sufletului p tima . C ci nimenea ajutînd pe ho i, sau stînd de partea curvarilor, nu- i va da pe fa gîndurile (nu- i va da pe fa pe ace tia). Pentru c cel nep tima , care are mil fa de p tima spunînd p catul fratelui, o face din dou motive : fie ca s - l îndrepteze pe el, fie ca s - l foloseasc pe altul. Dar dac - l spune f r aceste motive, o face fie ca s - l osîndeasc pe acela, fie ca s - l bîrfeasc , i de aceea nu va sc pa de p r sirea dumnezeiasc i va c dea i el fie în aceea i gre al , fie în alta, i va fi osîndit i ru inat».

171. O scolie a lui Hrisolog : «Leag pe cel ce a p c tuit, ca s i- L facimilostiv pe Dumnezeu. Nu- l dezlega, ca s nu fie legat i mai tare de mînia lui Dumnezeu. De nu- l voi lega eu, leg turile lui nu vor r mîne ne- dezlegate. «C de ne vom judeca pe noi în ine, nu vom fi judeca i» (I Cor. 11, 31). S nu socoteasc cineva aceasta, cruzime i neomenie, ci cea mai mare blînde e i cel mai bun leac i mult purtare de grij . «Dar au suferit destul timp pedeapsa», va zice cineva. Cît ? Spune-mi ! Un an, doi, trei ? Dar nu m intereseaz vremea, ci îndreptarea sufletului. Arat - mi deci aceasta : de s-au str puns la inim , de s-au schimbat, i atunci s-a împlinit totul. Iar de nu s-a iîntîmplat aceasta, vremea nu e de nici un folos. C ci nu ne intereseaz de a fost legat rana de multe ori, ci de a folosit leg tura. Dac a adus folos în scurt vreme, s nu mai fie inut . Iar de nu a fost spre folos în cincisprezece ani, s mai fie inut . Dezlegarea celui legat s hot rasc folosul». Legînd duhovnicul pe cel ce a gre it, nu- l mai leag Dumnezeu. C ci acela simte mai v dit dezaprobarea i se îndreapt , pe cînd leg tura lui Dumnezeu nu e v dit i omul continu s p c tuiasc , socotind c dac nu l-a dezaprobat duhovnicul, p -

33) Dar fiindcă am vorbit despre amintita mînștire, să spunem ceva pe scurt și despre ea. Era un loc depărtat cam la o stadie (1 km.) de mînștirea cea mare. Era o închisoare jalnică. Nu se putea vedea acolo niciodată fum, nici vin, nici ulei pentru mîncare. Nu se găsea altceva decît pîine și puține legume. În acest loc îi închidea fărîșire pe cei ce se poticneau după chemare (la cîlărie); nu la un loc, ci îndeosebi și desprîși, sau cîte doi cel mult, pînă ce Domnul îl înțînă pe el (pe pîstor) despre fiecare. Pusese peste ei și un mare lociitor, cu numele Isaac, care cerea celor preda și grijii lui rugăciune aproape neîncetată. Spre împiedecarea trîndăviei, erau acolo și stîlpii multe de finic (pentru fîcut corbi și rogojini). Aceasta era viața, aceasta era starea, aceasta era petrecerea celor ce căutau cu adevărat fața Dumnezeului lui Iacov (Ps. 23, 6).

34) Este un lucru bun a te minuna de ostenele sfîșitorilor. Dar este un lucru pricinuitor de mîntuire a rîvnii să faci la fel. Însă a voi să urmezi vieuirea lor dintr-odată este un lucru nesocotit și cu neputință.

35) Cînd sîntem mulțumiți de muștrii, să ne aducem aminte de păcatele noastre, pînă ce Domnul, vizînd silința noastră, a celor ce ne sîrguim, le va terge pe acestea și va prefăce durerea ce ne mulțumim în inimă, în bucurie¹⁷². «Căci după mîla mea durerilor mele în inima mea, zice, au veselit mîngîierile Tale sufletul meu la vremea cuvenit» (Ps. 93, 19).

36) Să nu uităm pe cel ce zice către Domnul: «Cîte necazuri și rele mi-ai arătat mie și întorcîndu-mă mi-ai

catul lui n-are prea mare importanță. Iar canonul se orientează, ca vreme, după rezultatul adus de el în îndreptare.

172. «Silitorii nesiliți sînt cei puțin de dragostea lui Dumnezeu și care se silesc a bineplăcea lui Dumnezeu, nu pentru că își silitește cineva, ci pentru că sînt atrași de dragostea lui Dumnezeu».

f cut viu i din adâncurile p mîntului m-ai scos iar i dup ce am c zut» (Ps. 70, 23).

37) Fericit este cel ce s-a silit pe sine s fie def i-
mat i oc rit în fiecare zi pentru Domnul. Acesta va
d n ui cu mucenicii i va sta de fa cu îngerii, plin de
îndr zneal . Fericit este monahul care se va socoti pe
sine în toat clipa vrednic de necinstire i de def i-
mare. Fericit este cel ce i-a omorît pîn la cap t voia
sa i i-a predat grija de sine înv torului s u în Dom-
nul. C ci va sta de-a dreapta Celui r stignit¹⁷³.

38) Cel ce a respins de la sine mustrarea dreapt
sau nedreapt , a respins îns i mîntuirea sa. Iar cel
ce o prime te cu durere, sau f r durere, va dobîndi
degrab iertarea p catelor sale¹⁷⁴.

173. «Ava Zosima a zis c cel ce dore te s umble pe calea cea ade-
v rat i dreapt , cînd se tulbur se love te pe sine, zicînd : De ce te
mîinii suflete al meu ? De ce te tulburi, ca cei ce fac spume ? Chiar din
aceasta ar i c e ti bolnav. C ci de nu ai fi bolnav, nu ai suferi. De ce
încetînd s te oc r ti pe tine, îl învinov e ti pe fratele t u c i-a ar tat
boala cu fapta i cu adev rul. Ia aminte la porunca lui Dumnezeu: «Cînd
era oc rît, nu oc ra; cînd p timea, nu amenin a» (1 Pt. 2, 23), ci suferea
toate. i zicea c de va tr i cineva anii lui Matusalem i nu va umbla pe
calea aceea dreapt , pe care au umblat to i sfin ii, adic cea a necinstirii
lor de c tre oameni, a iubirii i a r bd rii b rb te ti, nu va înainta nici
pu in nici mult, i va cheltui anii în de ert».

Cel ce rabd va sta de-a dreapta Celui r stignit i, dup r stignire,
înviat, pentru c s-a l sat i el r stignit de oc ri i i-a predat grija de
sine dasc lului s u, ca Hristos, Tat lui. Omorînd cu totul voia sa egoist ,
a înviat în dragostea lui Hristos.

Ava Zosima e cel de care vorbe te cu mare venera ie i Ava Dorotei.
Era un egumen în apropierea Gazei de la începutul secolului VI. Avem
aci o dovad despre influen a «Cuvînt rilor» Avei Dorotei asupra lui
Ioan Sc rarul.

174. Mustrarea te face atent la tine însu i; te face s - i dai seama c
e ceva r u în tine, sau care face altuia impresia c nu e ti cum trebuie în
vreo privin oarecare. Drept urmare, te sile ti s te vindeci i în acea
privin , i deci s - i cî tigi mîntuirea. o cruce care te des vîr e te. În-
s i primirea mustr rii pricinuindu-i cuiva poc in a de gre ale, îi aduce
iertarea lor.

39) Arat în chip nev zut (cu mintea) lui Dumnezeu credin a i dragostea curat ce o ai fa de p rintele t u i Acela va îndemna pe acesta în chip ne tiut s se alipeasc de tine i s te apropie de el, dup simirea ta fa de el¹⁷⁵. Cel ce pironete pe stîlp orice arpe, a ar tat o credin v dit¹⁷⁶. Dar cel ce îl ascunde, r t ce te înc pe locuri f r c i¹⁷⁷.

40) De voie te cineva s tie c are iubirea de fra i i dragostea adev rat , se va încredin a despre ea cînd se va vedea pe sine plîngînd pentru gre alele fratelui i veselindu-se de înaint rile i de darurile lui¹⁷⁸.

41) Cel ce voie te s r mîn biruitor într-o convorbire cuvîntul s u, s tie c sufer de boala diavolului, chiar dac cuvîntul s u e adev rat¹⁷⁹. i dac face aceasta într-o convorbire cu cei deopotriv cu el, va fi t m duit poate de certarea celor mai mari. Dar dac

175. Nu- i ar ta sim mintele de umilin i de iubire fa de p rintele t u duhovnicesc v zut, ci spune-i-o cu mintea lui Dumnezeu. i Dumnezeu i-o va descoperi aceluia, pentru c ceea ce e sincer, nu se poate s nu se vad în oarecare chip.

176. Aici se arat sensul arpelui de aram intuit pe lemn în Vechiul Testament.

177. Pironete pe stîlpul v zut prin m rturisire orice arpe ce se mi c în tine i a a îl vei omorî. Dar dac -l ii ascuns în tine, nu vei umbla pe calea drept , ci pe c i nedrepte, acoperite de întuneric.

178. «Acela i-a pus sufletul s u pentru fratele». C ci sufer pentru acela ca pentru sine i se bucur de darurile lui, ca pentru ale sale. Sufletul tr ie te i moare pentru acela i cu acela.

179. Cine voie te s - i fac biruitor cuvîntul s u, voie te s biruiasc el pe ceilal i. Desigur, el ar putea spune c nu voie te s se impun pe sine, ci adev rul. Dar despre adev rul lui Hristos ajunge s dai m rturie, tr indu-l i murind pentru El. El nu se impune cu argu ii ale ra iunii, a c rei dib cie vrei s dovede ti c o ai. «Nu ine de vie uirea cre tineasc a se ap ra, i nu se vorbe te de ea în înv tura lui Hristos». Sau : «Împotrivirea în cuvînt arat înc p înarea i neascultarea». Ea dovede te mai mult îngîmfarea i dispre uirea, i nu smerenia i ascultarea în toate. Metoda recomandat aci, ar aduce cu adev rat pace între oameni.

face a a i fa de cei mai mari, sau mai în elep i, boala lui nu poate fi vindecat de oameni.

42) Cel ce nu se supune cuvîntului nu se supune nici lucrului. C ci cel ce e necredincios în ceea ce e pu in, e necredincios i neîncovoiat i în ceea ce e mare. Acela se ostene te în zadar, neagonisindu- i din cuvioasa ascultare nimic altceva decît osînda.

43) Cel ce i-a f cut con tiin a curat la culme, în supunere fa de p rintele s u, acela, a teptînd în fiecare zi moartea ca pe un somn, mai bine zis ca pe via a sa, nu se însp imînt , tiind c în ceasul desp r irii nu el, ci întîist t torul va avea s dea socoteal¹⁸⁰.

44) Cel ce, primind nesilit de la p rintele s u în Domnul slujba unei ascult ri, a p timit în ea vreo poticnire nea teptat , s pun vina nu pe cel ce a dat arma, ci pe cel ce a primit-o. C ci a primit arma spre lupta cu vr jma ul, dar a îndreptat-o spre inima sa. Iar de s-a silit pe sine pentru Domnul i a dezv luit sl biciunea sa de mai înainte celui ce i-a dat-o, s în- dr zneasc , c ci chiar dac a c zut, nu a murit¹⁸¹.

180. Acela a f cut i a gîndit chiar ceea ce i-a cerut întîist t torul. Deci acesta va avea s dea socoteal pentru faptele i gîndurile lui. Desigur, aceasta nu scap pe c lug r de r spundere. Dar el r spunde întrucît se biruie pe sine în fiecare clip , ascultînd. Iar acest lucru nu e u or. El renun mereu la buna sa pl cere, la pornirile sale de pl cere, la mîndria sa. El strînge apele dezordonate ale pornirilor sale mereu în matca îngust i tot mai adînc a unei vie uiri libere de patimi, a unei cur ii des vîr ite.

181. «E deosebire între c dere i c dere. De aceea i c derea e dup felul ascult rii. Deci nu socoti izgonire de la Dumnezeu c derea ce se întîmpl în împlinirea slujirii». Alt scolie a Marelui Vasile, care nu e decît în traducerea lui Ven. Costache : «Pe lîng cele zise, de via a monahului mai ine i o alt primejdie. Cea dintîi i foarte mare e cea a pl - cerii de sine. C ci neavînd pe nimeni care s poat s -i cerce lucrul, i se pare c a ajuns la împlinirea poruncii. Apoi f cîndu- i din nepricepere o deprindere, nu cunoa te nici lipsurile, nici sporirea în lucrare. C ci îi lipse te din jur orice ajutor, prin care s cunoasc unde se afl cu lucrarea poruncilor. C ci cum va ar ta smerita cugetare, neavînd pe nimeni care

45) Am uitat, o, prieteni, s v pun în fa i pâinea aceasta dulce a virtu ii: anume, am v zut acolo ascult tori în Domnul care se zdrobeau prin oc ri i se def imau pentru Dumnezeu, ca s fie preg ti i prin obi nuire s nu se mîhneasc de necistirile ce li se vor aduce din afar ¹⁸².

46) Sufletul care se gînde te la m rturisire e inut de aceasta ca de un frîu, s nu p c tuiasc . Dimpotriv , p catele pe care nu avem de gînd s le m rtur risim, le s vîr îm f r fric , ca în întuneric.

47) Cînd, lipsind înţîist t torul, ne închipuim fa a lui i, socotind c st în fa a noastr , ocolim orice înţîlnire, sau cuvînt, sau mîncare, sau somn, sau altceva care tim c nu-i place, împlinim cu adev rat o ascultare nemincinoas . Copiii ma teri socotesc lipsa înv torului (a tat lui) prilej de bucurie, dar cei adev ra i o socotesc pe aceasta o pagub .

48) Am întrebat odat pe careva dintre cei mai încerca i, rugîndu-l s -mi spun cum se dobînde te prin ascultare smerenia. Iar el zise: «Chiar dac ascult torul recunosc tor ar învia mor i, chiar dac ar dobîndi lacrimi, chiar dac s-ar izb vi de r zboaie, el socote te în chip neîndoielnic c acestea le-a f cut rug ciunea p rintelui s u duhovnicesc. Astfel el r mîne str in de închipuirea de art de sine. C ci cum se va mîndri cu acelea, cel ce spune c le-a f cut prin ajutorul p rintelui i nu prin sîrguin a sa ?»

s se arate mai smerit ? Cum va cunoa te milostivirea, desp rit fiind de ceilal i ? Cum se va deprinde în îndelunga r bdare, nestînd nimenea împotriva voilor sale ? Iar de va zice cineva c -i ajunge înv tura Scripturilor, spre îndreptarea n ravurilor, face ca cel ce înva tîmpl ria, dar nu o lucreaz niciodat ... Însu i Domnul a sp lat picioarele ucenicilor. Dar tu pe cine vei sp la ? Cum vei sluji ? Decît cine vei fi cel mai de pe urm , singur de sine petrecînd ?»

182. Obi nuindu-te s nu te socote ti mare lucru, nu te vei mîhni cînd nu te vor socoti mare lucru nici al ii.

49) Cel ce se lini te te (isihastul = sihastrul) nu cunoa te lucrarea celor spuse¹⁸³. C ci p rerea de sine i-a cî tigat st pînire în el, socotind c faptele amintite sînt s vîr ite de el prin sîrguin a sa. Dar cel aflat în ascultare, biruind dou vicle uguri, r mîne robul ve nic supus al lui Hristos¹⁸⁴.

50) Dracul lupt uneori s întineze pe cei ascult - tori, cu murd rii i-i face învîrto a i la inim ; alteori, s -i turbure protivnic obiceiului; i iar i alteori s -i fac pe unii usca i i neroditori, trîndavi i greoi la rug ciune, somnoro i i întuneca i, ca s nu se mai foloseasc cu nimic din ascultare, ba s dea i înapoi i s ias din ascultare. C ci nu le îng duie s în eleag c retragerea prin economie a bun t ilor ce ni se pare c sînt în noi, ni se face pricin de cea mai adînc smerit cugetare¹⁸⁵.

51) În el torul amintit a fost adeseori respins de c tre unii prin r bdare. Dar apoi, înc vorbind acesta, alt «înger» înf i îndu-se, încearc dup pu în timp s ne am geasc¹⁸⁶.

52) Am v zut ascult tori ajun i la mult umilin , blînzi, înfrîna i, sîrguincio i, ner zboi i, fierbin i sub acoper mîntul p rintelui, de care apropiindu-se dracii

183. Aci autorul ine s arate c ascultarea celui din ob te e mai mare decît lini tirea de unul singur. Prin aceasta nu dispre uie te lini tirea. Dar socote te c la aceasta trebuie s ajung cineva abia dup ce a dobîndit smerenia prin ascultarea în ob te.

184. Ed. 1970: «În eleage prin cele dou vicle uguri: neascultarea i p rerea de sine».

185. bine deci ca cei ce ajung prin ispita celui r u în vreo întinare, în vreo tulburare, sau lenevire la rug ciune, s nu ias din pricina acestora din ascultare, ci s în eleag c acestea li se întîmpl din iconomia dumnezeiasc , pentru a-i conduce la cea mai adînc smerenie.

186. Se mai întîmpl i faptul acesta : Respingînd cineva ispita unui demon, i se arat acela i, sau altul în chipul unui înger, ajutîndu-l, chipurile, s -l resping pe acela. Dar îndat prin aceast nou înf i are, îl am ge te cu p catul p rerii de sine.

le-au semnat gîndul că sînt întăriți acum pentru liniștire (pentru liniștire), sau pentru lupta desvîrșită prin ea pot ajunge la nepătimire. Ei amgii astfel iie îndin portul la largul mării, apoi prinzîndu-i furtuna îi neavînd cîrmaci, s-au primejduit jalnic de această mare murdară și rată.

53) de trebuință ca marea să se turbure și să se înfurie în chip sîlbatic, ca prin aceasta să arunce iarăși pe pîmînt coninutul ei și tot gunoiul și iarba pe care le-au adus în ea rîurile patimilor¹⁸⁷.

54) Cel ce uneori ascultă, alteori nu ascultă de pîrînte, este asemenea celui care uneori pune în ochi leacuri, alteori var nestins. Căci «unul zidind, iar altul dîrîmînd, care altul va fi folosul, decît osteneala?» (Eccl. 22, 28).

55) Nu te lăsa amgii, o, fiule ascultă torul Domnului, de duhul închipuirii de sine și spune pîcatele tale învîtorului tău, ca și cînd le-ar spune altă persoană. Căci nu te poți izbăvi de rușine, fără rușine¹⁸⁸. Dracii au adesea obiceiuri și ne conving fie și nu ne mîrturisim, fie și defîimăm pe alții ca vinovați de păcatul nostru.

56) Dezgolește-i, dezgolește-i rana în fața doftorului și nu te rușina. «A mea e bubă, pîrînte, a mea e

187. Călugărul ieșit din portul neprimejdios al ascultării în obște, cu patimi nedeplin tocite, acestea sînt stîrnite în singurătate. Dar prin această el va vedea că e bine să revină în portul neprimejdios al obștii.

188. Trebuie să-ți mîrturisești pîcatele, fără a te cruța, așa cum nu te-ar cruța, dacă i le-ar dezvălui altcineva. Desigur, spunîndu-le tu însuși, vei trece prin clipe de mare rușine. Dar nu poți scăpa de rușine, dacă nu treci prin rușine. Cu rușinea pe care o suferi lovești pîcatele care-ți produc rușinea și înlătură pricina rușinii. Rușinea mîrturisirii este trecătoare, dar rușinea obiectivă a rîmînerii în păcatul nemîrturisit e durabilă și se adîncește mereu.

rana. Din nep sarea mea s-a pricinuit, i nu din a altuia. Nimeni altul nu e pricinuitorul ei: nici om, nici duh, nici trup, nici altceva, ci negrija mea!» F -te la m rturisire i cu purtarea i cu chipul i cu gîndul, ca un osîndit, plecîndu-te spre p mînt i dac se poate uđînd cu lacrimi picioarele doftorului i judec torului ca ale lui Hristos.

57) Dac toate atîrn de obi nuin i îi urmeaz ei, cu mult mai mult, f r îndoial , cele bune, care au ca împreun -lucr tor pe Dumnezeu. Nu te vei osteni mul i ani, fiule, s afli în tine fericita odihn ¹⁸⁹, de te vei preda de la început oc rilor, cu tot sufletul.

58) Nu socoti lucru nevrednic de tine a- i face m rturisia în chip smerit ca înaintea lui Dumnezeu, înaintea ajut torului t u ¹⁹⁰. C ci am v zut osîndi i înmuind printr-o înf i are prea întristat i printr-o m rturisire adînc aspirmea judec torului i preschimbind mînia lui în îndoio are. De aceea i Ioan Înaintemerg torul cerea de la cei ce se rugau m rturisia înaintea botezului, neavînd el însu i nevoie de aceasta, ci prilejuind prin ea mîntuirea lor.

189. Odihna de patimi. La ea se ajunge u or biruindu- i mîndria i pornirile spre pl cere prin ascultare. În ascultare e o mare t rie, e izvorul t riei pentru biruirea tuturor patimilor.

190. Duhovnicul i-a fost dat ca ajut tor în cele bune. Dumnezeu a inut seama de nivelul nostru omenesc i ne-a dat un ajut tor apropiat nou . S-ar putea socoti duhovnicul (i preotul) în acest sens i un ajutor de care se folose te Dumnezeu pentru folosul nostru. A a cum Dumnezeu nu boteaz singur, ci i-a trimis pe apostoli i pe urma ii lor s boteze, ca s ne dea siguran a c sîntem boteza i, a a nu prime te m rturisia noastră f r mijlocirea unui om v zut, ci-l folose te pe acesta ca ajutor v zut, pe m sura noastră . El d putere p trunz toare cuvîntului omenesc al duhovnicului, c ci Fiul lui Dumnezeu însu i S-a folosit de cuvînt omenesc carer sunaînurechileascult torilor,dîndu-it riedumnezeiasc ,f cîndu-l mijloc al puterii dumnezeie ti. C ci cuvîntul cre te din Cuvîntul.

59) Să nu ne speriem dacă sîntem război și după mîrturisire. Căci e mai bine să ne luptăm cu gîndurile decît cu mîndria¹⁹¹.

60) Nu alerga după cele din povestirile sihătrilor și ale părinților pustnici și nici nu te înalță spre ele¹⁹². Căci tu înaintezi cu o tîrîșă întîiului mucenic (tefan).

61) Nu ieși din locul de luptă nici cînd cazi¹⁹³. Căci cu mult mai mult avem atunci nevoie de doftor¹⁹⁴. Dacă și-a poticnit piciorul de o piatră cel ce avea ajutor, cel lipsit de ajutor nu se va poticni numai, ci va și muri.

62) Cînd cîdem, îndată dracii venind lîngă noi iau și ne înfrîng ca pricina binecuvîntat, sau mai bine-zis nebinecuvîntat, liniște. Scopul vrăjmașilor noștri este să adauge la cîdere noastră în chipul acesta, o nouă rană.

63) Cînd un doftor îmi mîrturisește neputința, e nevoie să mergem la altul. Căci rar sînt cei ce se țin - duiesc fără doftor.

64) Cine e deci cel ce socotește că ni se poate împotrivi cînd spunem că, dacă orice corabie ce are un

191. Dacă n-am fi război de gînduri ispititoare, după mîrturisire, ne-am mîndri, ca unii ce nu mai sîntem supuși ispitelor și în acest caz, ar trebui să luptăm împotriva mîndriei și lupta cu ea ar fi mult mai grea.

192. «Nu te înalță spre acele povestiri» încercînd să îmi și cele istorisite în ele, sau socotind că ai și tu ceva din cele spuse în ele.

193. A marelui Vasile (Despre *stăruința monahilor*, cap. XXI): «Precum mîntuirea trupului legate prin legătura firii n-ar putea să se rupă de trup, sau, dacă s-ar rupe vreunul, ar deveni mort, așa și cel ce se nevoiește unit cu frîmea, nu s-ar putea tăia de cei cu care s-a însoțit, sau fără cînd aceasta, va fi mort cu sufletul și lipsit de ajutorul pîntelui, neșocotind grija lui față de el. Unul ca acesta trebuie osîndit ca pricina de sminteală multora... Căci sufletul odată obișnuit să se răzvrătească, se umple de mult neînfrînare».

194. În locul de luptă sau în obște, se află și doftorul, ca într-un spital. Deci nu ieși din acel loc. Pentru că în acest caz te lipsești de doftor.

cîrmaci încercat poate ajunge în primejdie de înecare, f r cîrmaci se va pierde în chip sigur ?¹⁹⁵.

65) Din ascultare se na te smerenia, din smerenie, nep timirea, dac «întru smerenia noastră i-a adus aminte de noi Domnul i ne-a izb vit pe noi de vr j-ma ii no tri» (Ps. 135, 23). Drept aceea, nimic nu ne va împiedica s spunem c din ascultare se na te nep timirea, prin care vine culmea smereniei. C ci nep timirea începe de la smerenie, precum legea, de la Moise. Dar fiica des vîr e te pe maic , precum Maria, Adunarea¹⁹⁶.

66) Bolnavii care, dup îngrijirea din partea unui doftor i dup folosul avut de la el, p r sesc pe acesta alegînd pe altul înaintea t m duirii des vîr ite, sînt vrednici de toat osînda de la Dumnezeu.

195. Dac orice corabie se poate îneca chiar avînd un cîrmaci iscusit, în mod sigur se va îneca neavînd un cîrmaci.

196. «Ascultarea e începutul smereniei. C ci cel ce nu s-a cunoscut c este cu lips în virtu i, nu poate sta sub mîna altuia. Iar cunoa terea de sine adunîndu- i sufletul îl duce la ascultare, iar ascultarea st pînit de frica lui Dumnezeu na te iubirea i smerenia. Iar smerenia des vîr it izgone te închipuirea de sine. Iar cel ce s-a cur it de aceasta i de celelalte, se face cas a nep timirii, precum se vede».

Alta : «Începutul i sfîr itul este ascultarea cu smerenie. Iar fiica ei, nep timirea, se face des vîr itoarea maicii i pricinuia te smerenia des vîr it ».

Alta : «Cel smerit i ascult tor nu sluje te patimii închipuirii de sine. Iar cel nerobit patimilor se face cunoscut numaidecît ca nep tima . Iar nep tima ul este întreg dulce i blînd, a a încît ascultarea na te nep timirea prin mijlocirea smereniei». în ed. Veniamin Costache mai este i scolia urm toare a lui Fotie : «C ci smerenia na te nep timirea, precum Moise legea. P rintele a asem nat aceste trei virtu i, adic ascultarea, smerenia i nep timirea, cu trei fe e : cu Moise, cu Adunarea i cu Maria. i de aceea ni se pare c — precum acolo, dup ce Iudeii au trecut Marea Ro ie, vrînd s cînte cîntare de biruin lui Dumnezeu, aveau ca n sc tor i f c tor al acesteia pe Moise, iar împlinitoare pe Maria, fiind i ea dintre cei din ob te i nu încep tur — a a i aici zice : În fa a lui Moise se cade a vedea ascultarea, în fa a Adun rii smerenia, iar a Mariei nep timirea».

67) Nu fugi de mâinile celui ce te-a adus la Domnul. Că nu te vei ruina în toată viaa ta de altcineva ca de acela¹⁹⁷.

68) Nu ești primejdie pentru un ostaș neîncercat să se despart de mulțimea ostașilor ca să se lupte de unul singur¹⁹⁸. Ei nu ești primejdie pentru că lărg și pornească pe calea liniștii înainte de multă cercare și nevoia în lupta cu patimile sufletești. Cel dintâi se primejduiește te trupește, al doilea, sufletește. «Mai buni sînt, zice Scriptura, doi decît unul» (Eccl. 14, 19). Adică mai bine este fiului să se lupte împreună cu părintele să împotriva gândurilor care pun stăpînire pe el înainte de a băga de seamă¹⁹⁹.

69) Cel ce lipsește pe orb de călăuză, turma de păstor, pe cel ce rătește de povătuitor, pe prunc de tatăl său, pe bolnav de doftor, corabia de cărmaci, pricina te tuturor primejdii, iar cel ce încearcă să se lupte fără ajutor cu duhurile, e omorît de acelea.

70) Cei ce vin în spital, să-i facă de la început cunoscută suferința lor. Iar cei ce vin la ascultare, să arate smerenia ce li se cuvine. Celor dintâi, urarea suferințelor, iar celor de al doilea, adausul cunoștinței de sine li se va arăta, mai mult decît oricare altul, ca un semn neînțeleș al înșelătoriei lor.

71) Să-i fie conștiința oglinzii supunerii tale și-i va fi de ajuns²⁰⁰.

197. Recunoștința face de acela te va ajuta, mai mult decît orice altceva, să nu te prăvești și să nu stăruiești în păcate.

198. O continuă pledoarie pentru stăruirea începătorilor în viaa de obște.

199. «...». Sînt gânduri sau ispite cu care ne pomenim în minte, pînă la băgăm de seamă. Dar sînt și «pre-judecări», idei luate de-a gata înainte de a le judeca.

200. «Privește-te pe tine însuși, zice, în conștiință, ca în oglindă și cercetează gândurile tale. Dacă conștiința nu te învinovățește în ceva, ci-îdămirare despre ascultarea tăfără alegere, nu căuta încredințare

72) Cei ce se supun, în via a lor de lini tire, p rin-
telui lor²⁰¹ au numai pe draci lucr tori împotriva lor,
dar cei ce se afl în ob te lupt deodat i cu dracii i
cu oamenii. Cei dintîi p zesc mai cu de-am nuntul po-
runcile lui Dumnezeu prin necontenita privire a înv -
torului. Cei de al doilea, adeseori prin lipsa înv -
torului le calc pu in pe acestea. Dar de se vor face
sîrguincio i i iubitori de osteneal prin r bdarea po-
ticnelilor i a mustr rilor, vor umple lipsa cu priso-
sin i vor dobîndi cununi îndoite.

73) S ne p zim pe noi luînd seama la noi cu toat
str juirea. C ci portul plin de cor bii u or le poate
sf rîma pe acestea; mai ales pe cele roase în ascuns
de mînie, ca de un vierme²⁰².

74) S ne deprindem cu t cerea cea mai deplin
i cu ne tiin a fa de întîist t tor. C ci b rbatul t -
cut este fiul în elepciunii, cî tigînd totdeauna mult
cuno tin²⁰³. Am v zut pe unul din cei de sub ascu-
tare r pind povestirea din gura întîist t torului i dez-

mai mare». Con tiin a e oglinda ta l untric , în care te vezi a a cum e ti.
Al i oameni îi pot spune lucruri bune despre tine; dar ei nu ne cunosc
a a de bine, cum ne cunoa tem noi în ine, privindu-ne în con tiin a noas-
tr . Sau ne am gesc, l udîndu-ne din cine tie ce interese. Con tiin a e
o oglind de o negr it fine e, limpezime i sinceritate. Niciodat nu
ajunge via a noastr s nu mai arate nici o pat în oglinda con tiin ei
noastre. De aceea, ea îndeamn neîncetat i pe sfin i la poc in .

201. Chiar i cei ce au intrat într-o via de lini tire (isihie, sih stie
n. ir.), trebuie s aib un p rinte duhovnicesc, ca model i sf tuitor.

202. o primejdie i într-o ob te mare, de a se sf rîma prin ciocniri
vie uitorii din ea. Aceasta se întîmpl mai ales cînd sînt sl bi i pe din -
untru de viermele mîniei. nevoie de mult lini te i în portul unei vie i
de ob te. nevoie de st pînire de sine i de r bdare din partea tuturor
ca s nu se ciocneasc corabia i s se sfarme.

203. Un alt paradox : S ne ar t m t cu i i f r tiin în fa a întîi-
st t torului. Dar atunci, dovedim i dobîndim cea mai mult cuno tin .
C ci mintea nerisipindu-se în vorbe multe, înseamn mai atent în sine
tot ce observ i afl .

n d jduit de supunerea lui. i l-am v zut agonisind din aceasta, nu smerenie, ci mîndrie.

75) S veghem cu toat vegherea, s lu m aminte cu grij i s inem seama cu trezvie, cînd i cum trebuie s d m întîietate slujirii i nu rug ciunii. C ci nu trebuie s se întîmple aceasta întotdeauna. Ia aminte la tine însu i cînd te afli cu fra ii i nu te gr bi s te ar i nicidecum mai drept ca ei în ceva. C ci vei s -vîr i atunci dou rele: pe aceia îi vei r ni prin sîrguin a ta cu chip mincinos, iar ie î i vei pricinui mîndrie prin purtarea ta.

76) Fii sîrguincios cu sufletul, near tînd-o aceasta nicidecum prin trup : nici prin înf i are, nici prin vreun cuvînt deschis, nici prin vreun cuvînt cu subîn-eles. F a a, dac ai încetat s dispre uie ti pe aproa-pele. Iar dac e ti aplecat spre aceasta, f -te fra ilor t i asemenea i nu neasemenea prin închipuirea de sine²⁰⁴.

77) Am v zut un ucenic neîncercat f lindu-se în fa a altora cu ispr vile înv torului s u. Dar socotind s - i cî tige sie- i slav din roada altuia, i-a primit mai degrab necinste. C ci to i au zis c tre el: «Dar cum a odr slit un pom bun, o ramur neroditoare ?»

78) S nu ne socotim r bd tori atunci cînd r bd m cu b rb ie batjocorirea din partea p rintelui nostru, ci cînd sîntem dispre ui i i r ni i de orice alt om.

204. «Vorbe te de cei ce- i fac ascultarea în ob te. Dac , zice, nu e ti pornit s dispre uie ti i s nesocote ti pe al ii, lucreaz virtutea în ea îns i i în mintea ta, near tînd-o nici prin cuvînt deschis, nici prin cuvînt cu în eles (prin aluzie). Iar dac e ti aplecat spre osîndire, s nu ai nici în sufletul t u o lucrare mai mare decît a celorlal i; ci fii asemenea lor în toate. Iar lucrare a sufletului nume te rug ciunea neîncetat i plînsul i cele asemenea. Deci dac , zice, prin acestea cazi în închipuirea de sine, las -le pe acestea i f -te fra ilor t i asemenea. C ci urmînd altora, cî tigi smerenia».

Cci pe p rintele îl suport m avînd ru ine de el i fiind îndatora i la aceasta.

79) Bea cu inima bun , ca pe o ap a vie ii, batjocorirea din partea oric rui om care voie te s te adape cu apa care te cur de neînfrînare. Cci atunci va r s ri cur ia adînc în sufletul t u i lumina lui Dumnezeu nu va mai lipsi din inima ta.

80) Nimeni s nu se f leasc în cugetul s u v zînd adunarea fr imii odihnindu-se sub el²⁰⁵. Cci tîlharii stau împrejur.

81) Amintindu- i, aminte te- i de cel ce a zis: «Cînd ve i face toate cele poruncite, zice i c slugi ne-trebnice sîntem, c ceea ce eram datori s facem, am f cut» (Lc. 17, 10). Iar judecata ostenelilor o vom cunoa te în vremea ie irii (mor ii).

82) Chinovia (mîn stirea de ob te) este cer p mîntesc²⁰⁶. Drept aceea, precum îngerii liturghisesc Domnului, a a s facem s se simt inima noastr . Uneori cei ce se afl în cerul acesta se simt cu inima ca de piatr . Alteori iar i sînt mîngîia i de umilin . Aceasta, pentru ca s scape i de închipuirea de sine, dar s se i mîngîie în osteneli prin lacrimi²⁰⁷.

83) Un foc mic înmoaie cear mult . i o mic necinstire ce vine adesori înmoaie, îndulce te i alung dintr-odat toat s lb t cia, nesim irea i împietrirea.

84) Am v zut odat doi in i ezînd ascun i i luînd seama i ascultînd la suspinele i ostenelile celor ce

205. Odihnindu-se de patimi i de tulbur ri.

206. Pentru c i c lug rii sînt ca ni te îngeri în trup : lipsi i de patimi i în afar de orice egoism, privind cu mintea numai la Dumnezeu, de la Care au totul.

207. Sînt lacrimi de iubire fa de Dumnezeu, care mîngîie inima obosit de nevoine. Dar ca s nu se mîndreasc , le vine dup aceea i o usc ciune, de parc ar fi împietri i.

se nevoiau. Dar unul, ca s le rîvneasc ; iar cel lalt, ca la vreme potrivit , s le dea pe fa cu ocar , i pe lucr torul lui Dumnezeu s -l opreasc din buna lui lucrare.

85) Nu fi un t cut f r rost, pricinuind altora turburare i am r ciune; nici molîu în vie uire i în p -ire, cînd i se porunce te s te sîrguie ti²⁰⁸. Iar de nu, te-ai f cut mai r u decît cei furio i i pricinuitori de turburare.

86) Am v zut adeseori, precum zice Iov (Iov 16, 2), suflete suferind pentru purtarea lor molîie, iar altele din pricina destoiniciei lor i m-am minunat cît de felurit e r utatea²⁰⁹.

208. «P rintele mustr t cerea f r judecat , i îndreapt vie uirea cea trîndav . Cea dintîi e semn al neateniei, mai ales cînd cineva se afl în mulime. Iar a doua face pe cel ce o are greu de mi cat la osteneii duhovnice ti i la lucr rile grele. C ci socotesc unii c prin nevoirea lor dau dovad c se afl pe o treapt deosebit . Dar nu au o treapt deosebit de cea a ascult torilor, dac sînt adev ra i ascult tori. Iar cele contrare acestora arat trezvia min ii i iubirea fa de al ii».

209. Ed. 1970 : «Avînd cineva o purtare molîe din fire, sau fiind în treprinz tor în ceva din cele trupe ti, celor mul i nu le pare a a. Ci boala din fire e socotit i numit o calitate a sufletului i o virtute. Iar cel molîu e l udat ca blînd i smerit; i cel ce se agit f r rînduiala, ca sîrguincios i ager i e admirat de cei ce nu tiu s judece. Iar el bucurîndu-se de laude, nu s-a cunoscut pe sine, ci inînd seama de judecata gre it a celor mul i, a p timit cu sufletul de închipuirea de sine, sau a fost cople it de durere. De aceea i p rintele vorbe te de multe feluri ale r ut ii». T cerea f r rost este în fond pricinuit de o lene a min ii, sau e semnul tîmpeniei, pe cînd t cerea cu rost este semnul unei lucr ri intense a min ii, prin care surprinde tainele cele mai adînci ale existen ei. În t cerea aceasta mintea omeneasc se întîlne te cu lucrarea intens a Sfîntului Duh, Care îi comunic taine mai presus de cuvînt. O astfel de t cere este semnul unei intense lucr ri a persoanei, deci i a lui Dumnezeu, Care atrage mintea în tainele Sale. Numai persoana poate t cea în felul acesta intens de gîndire.

87) Cel de la mijloc nu poate cânta din cântare, cât poate din rug ciune²¹⁰. Căci risipirea în cântare aduce neorînduială în suflet.

88) Lupt-te neîncetat cu cugetarea, adunînd-o din împrătierea ei, spre tine însuși. Dumnezeu nu cere celor ascultători o rug ciune neîmprătiată²¹¹. De aceea nu te descuraja cînd ți e furat (de vreun gând în rug ciune), căci încurajează-te adunîndu-ți mintea de fiecare dată, căci numai îngerul nu e furat.

89) Cel ce s-a convins pe sine în chip tainic să nu iasă din locul de lupt pînă la ultima răsuflare, chiar de ar avea de suportat mii de morți ale trupului și sufletului²¹², nu va cădea uor în nici una din acestea. Dar îndoiala inimii și neîncrederea în locuri²¹³, obișnuiește să pricinuiască pururea poticneli și primejdii.

90) Cei ce se mută dintr-un loc în altul cu ușurință sînt cu totul necercași. Căci nimic nu pricinuieste teatîr de mult nerodirea ca neîbdarea²¹⁴.

91) Dacă ai intrat într-un spital necunoscut și ai întîlnit un doftor, fii ca un trecător și ca unul care

210. Cel din treapta a doua duhovnicească, care urmează după curăirea de patimi și constă în contemplarea lui Dumnezeu în fapte. Acesta trebuie să treacă de la cântare, la rug ciune.

211. Nu trebuie să așteptăm să ne rugăm numai cînd avem mintea adunată. Căci sînt luptăm să adunăm mintea prin rug ciune.

212. «Moartea sufletului este pericolul. Chiar de ar păcătuiești în multe privințe, zice, și se pocăiești iar și încă niciodată și nu se retrag din mînsătire. De aceea a spus mai înainte că chiar de ar cădea, și nu iasă din locul de lupt». Căci de va rămîne în mînsătire cînd derile în pericol nu vor fi a a de grele.

213. «Hotărîrea neîndoelnic pricinuieste stăruință în locuri și în obiecte, iar îndoiala lucrează necredință în cîntare și strămătările atîr ale povorilor și ale turmelor».

214. «Precum pasrea cînd se desparte de oule sale, le face pe acestea sterpe, așa și cîntarul care se strămută din loc în loc». și acesta își face sufletul sterp.

cau i s cuno ti, f r s fii b gat de seam , me te u-
gul tuturor celor de acolo²¹⁵. Iar dac sim i vreun fo-
los de la doftori i de la felcer în boalele tale, i mai
ales în umfl tura sufletului, pentru care te cau i²¹⁶,
r mîi acolo i te vinde pe aurul smereniei, prin zapi-
sul ascult rii i prin contractul slujirii, înt rit cu m r-
turiile îngerilor.

92) Rupe odat cu acestea zapisul voii tale. C ci
umblînd din loc în loc, ai pierdut pre ul cu care te-a
r scump rat Hristos²¹⁷.

93) Locul acesta s -i fie ie mormînt înainte de
mormînt. i nimenea nu iese din mormînt înainte de
învierea cea de ob te. Iar de au ie it unii, ia seama c
mai înainte au murit. S rug m pe Domnul s nu p -
timim i noi aceasta.

94) Cînd cei mai trîndavi simt c poruncile sînt
grele, încearc s dea întîietate rug ciunii. Iar cînd le
sînt mai u oare, fug de rug ciune ca de foc²¹⁸.

95) Este cîte unul care, împlinind vreo slujire, o
p r se te cînd i se cere aceasta pentru odihna (mîn-
gîierea) vreunui frate; i este cîte unul care o p r -
se te din trînd vie. i este iar i cîte unul care nu o

215. «Dac mergi, zice, la vreun doftor i în vreun spital necunoscut,
despre care n-ai aflat nimic nici din experien , nici din auzire, afl mai
întîi tiin a lui i apoi descoper -i boala. Pe urm arat lui i ascultare
duhovniceasc , urmînd poruncilor lui i avînd ca martore cetele înge-
re ti».

216. «Adic se smere te cugetul t u i umfl tura sufletului i fa a
sufletului se coboar . C ci aceasta e ceea ce se caut ».

217. i-ai pierdut valoarea, pe care a întip rit-o în tine Hristos, u or
sau cu u ur tate.

218. Lene ii caut totdeauna ce e mai u or. De fapt trecerea de la
poruncile ascult rii la rug ciune, sau invers, cînd una din ele li se pare
mai u oar , e numai un pretext pentru a sc pa de una, dar a nu o face
nici pe cealalt . Cine are rîvn le împline te pe amîndou .

Scolia din P.G.: «De- i st mîna la fapte, limba s cînte i mintea s
se roage. C ci Dumnezeu cere de la noi s -L pomenim pururea».

p r se te, din slav de art . Dar este i cîte unul care nu o p r se te, din rîvna sufletului²¹⁹.

96) De te-ai prins prin tocmeli (prin f g duieli) i- i vezi ochiul sufletului nesporind, nu te feri de desp r- ire ; dar cel cercat este cercat oriunde i tot a a i cel dimpotriv ²²⁰.

97) Def im rile cele lume ti pricinuiesc multe desp r iri, iar l comiile pîntecelui satisf cute în tov r ii dau na tere la toate c derile i c lc rile de lege.

98) Dac vei st pîni această st pîn , orice loc î i va pricinui nep timire; dar de te va st pîni ea, oriunde te vei primejdui, în afar de mormînt²²¹.

99) Domnul lumineaz ochii orbi ai celor ascult - tori prin virtu ile pov uitorului, iar prin lipsa lor, îi întunec . Dar urîtorul de bine (diavolul) face dimpo- triv .

219. «Cel ce- i p r se te lucrul s u pentru a odihni pe frate, arat iubire i smerenie». Ed. 1970 adaog în plus : «Dar cel ce nu-l p r se te, din rîvn , cînd i se cere de c tre cineva, nu s-a descurajat în lucrul lui, ci se ocup cu el din rîvn . Amîndoi ace tia sînt vrednici de laud . Dar cei din mijloc sînt vrednici de muștrare».

220. «Dac te-ai îndatorat, zice, s vie uie ti împreun cu turma sau cu al ii, dar vezi c împreuna-vie uire este nefolositoare, desparte-te. C ci este mai bine s - i calci cuvîntul decît s fii f r rod de prunci (su- flete ti) i cu pagub pentru suflet. Dar dac e ti cercat, r mîi în îm- preuna-vie uire, c ci poate vei îmbun t i pe cei împreun cu tine prin cuvînt i fapt ».

221. «St pîna» de care vorbe te aci e l comia pîntecelui. Ed. 1970 : «Adic , atît cît tr ie ti, sau înainte de a muri, pretutinden i te vei primej- du i». P.G., d o scolie din Ioan Carpatiul: «M-a minuna dac cineva s turîndu-se de mînc ri ar putea s dobîndeasc nep timirea. Iar nep - timire numesc nu re inerea de la un p cat cu fapta (c ci aceasta se nu- me te înfrînare), ci pe cea care smulge cu r d cin cu tot din cugetare gîndurile p tima e, care se nume te i cur ia inimii». In ed. Veniamin Costache este o scolie în plus : «Nep timirea este plata înfrîn rii. i ea na te dreapta socoteal ».

100) Chip al celei mai bune supuneri s'ne fie, o, prieteni, a a zisul argint viu. C'ci el coborîndu-se dedesubtul tuturor, r'mîne curat de orice întin ciune. Cei ce se sîrguiesc, s'ia aminte cu atît mai mult la ei în i i, ca nu cumva, judecând pe cei lene i, s' fie osîndi i mai mult decît aceia²²². Socotesc c' Lot de aceea s-a îndrept'it, c' aflîndu-se în mijlocul acestora, nu i-a osîndit niciodat'.

101) S'p'zim lini tea i neturburarea în toate, dar mai mult în cînt'ri. C'ci scopul dracilor este s' alunge rug ciunea prin turbur'ri.

102) Slujitor este cel ce cu trupul st'în fa a oamenilor, dar cu mintea bate prin rug ciune în poarta cerurilor²²³.

103) Înjur turile, oc'ri le i cele ca acestea pricinuesc în sufletul ascult torilor o am'r ciune asem'n toare pelinului; iar laudele, cinstirile i faima bun , nasc o dulcea asemenea mierei, în cei iubitori de dulci împ'timiri. S'lu m seama deci la firea ambelor

222. P.G. din Singlitica : «E primejdios s'purcead' cineva s'înve e dac' nu s-a silit pe sine mai întii s'ajung' la ceea ce înva', prin f'ptuire. C'ci precum avînd cineva o cas'putred'îi vat m'pe str'inii pri mi i, prin c' derea ei, tot a a i ace tîa, dac' nu s-au zidit mai înainte pe ei în i i în chip sigur, îi va pierde împreun' cu ei i pe cei ce vin la ei. C'ci prin cuvinte îi cheam' la mîntuire, iar prin felul lor de viat' mai degrab' p'gube te pe nevoitori». Cei ce se sîrguiesc sînt mai ispiti i s'judece pe cei lene i. De aceea trebuie s'ia aminte la ei în i i mai mult decît aceia. C'ci judecîndu-i, vor fi mai osîndi i ca aceia, pentru c' mîndria e un p'cat mai greu decît nesîrguin'a.

223. Avem aci o bun' l' murire a leg' turii între slujirea «orizontal », a oamenilor i leg' tura «vertical » cu Dumnezeu. P.G.: «Lucrul diaconului îl face cel ce- i unge (preg' te te) mintea pentru sfin' itele nevoin' e i alung' de la sine gîndurile p'tima e. Al preotului, cel ce lumineaz' spre cunoa terea f'pturii i alung' cuno tîn'a cu nume mincinos. Iar al episcopului, cel ce des'vîr'e te prin Sfîntul Mir cuno tîn'a Sfîntei i închinat'ei Treimi». Sînt cele trei trepte ale urcu ului duhovnicesc : treapta nevoin' elor pentru cur' irea de patimi i dobîndirea virtu ilor, treapta contem p'rii lui Dumnezeu în lume, i treapta unirii nemijlocite cu Dumnezeu.

feluri. Cele dintîi obi nuiesc s cur easc toate întin ciunile din l untru; cele de al doilea fac s creasc puroiul²²⁴.

104) Trebuie s credem f r grij celor ce au primit în Domnul grija de noi, chiar dac unele din cele poruncite de ei ne par protivnice mîntuirii noastre. C ci mai ales atunci se probeaz credin a noastr în ei, ca într-un cuptor al smereniei. i acesta este semnul celei mai adev rate credin e, c privind cele ce se fac protivnic celor n d jduite, ne supunem f r nici o îndoial celor ce ne poruncesc.

105) Din ascultare se na te smerenia, cum am apucat s spunem i mai înainte. Din smerenie, dreapta socoteal , precum a ar tat prea frumos i prea înalt i marele Casian în «Cuvîntul s u despre dreapta socoteal »²²⁵. Din dreapta socoteal , p trunderea, iar din aceasta, vederea înainte²²⁶. i oare cine nu va alerga pe acest drum bun al ascult rii, v zînd înaintea lui bun t ile ce i se preg tesc ? Despre acest mare dar a spus bunul psalmist: «G tit-ai întru bun tatea Ta s - racului ascult tor, Dumnezeuule, venirea Ta în inima lui» (Ps. 67, 11).

106) S nu ui i în toat via a ta de acel mare nevoitor care nu a auzit în to i cei optsprezece ani cu urechile din afar de la pov uitorul s u urarea: «O, de te-ai mîntui»; dar cu urechile dragostei nu auzea de la Domnul numai urarea : «O, de te-ai mîntui» (c ci

224. Orice patim rea e dulce. Ea produce o «dulce împ timire». Orice patim folositoare e grea, sau dureroas sau «rea» (). Laudele nutresc «dulcea împ timire», care are ca rezultat veninul mîndriei, al unei patimi rele. Mai bun e pelinul cur itor al oc rilor, decît dulcea a mieroas a laudelor, care umple sufletul de veninul mîndriei.

225. Filoc. Rom. I, p. 124 : «Cuvînt despre darul deosebirii.

226. Ed. 1970 : «Trebuie de tiut c aci nu vorbe te despre mai înainte-vedera prooroceasc , ci despre mai înainte-vederea relor ce vin dintr-o anumit cauz , pentru a le ocoli».

aceasta arat o dorin , nu ceva sigur), ci: «Te-ai mîntuit», ceea ce arat ceva hot rît i sigur²²⁷.

107) Se în eal pe ei în i i acei ascult tori care sim înd pe pov uitor c se înconvoaie i se apleac u or spre dorin ele lor, îi cer ascult ri dup voia lor. C ci primindu-le pe acestea, s tie în chip neîndoiel-nic c au c zut de la cununa m rturisirii (muceniei). Pentru c ascultarea este înstr înarea celui ce o împli-ne te, de f rnicie i de dorin ele sale.

108) Unul prime te porunca i sim înd c cel ce a poruncit nu are pl cere de împlinirea ei, nu o împli-ne te. Iar altul sim înd aceasta, o împline te f r o-v v ial . de întrebat cine a lucrat în chip mai evla-vios ?²²⁸

109) Este cu neputin ca diavolul s se împotri-veasc voii sale. S te încredin eze despre aceasta cei ce vie*uesc în lenevire si cei ce st ruie într-o sih strie sau într-o mîn stare de ob te.

227. «Mie-mi pare c face aluzie la un ascult tor pe care adresatul îl cunoa te din experien . De aceea îi spune ca unuia pe care-l cuno-tea: «S nu ui i de cutare». Acesta deci slujind mul i ani p rintelui s u care era bolnav i z cea tot timpul în pat, niciodat nu a auzit de la el, pentru cele ce le f cea în chip de dorire i de rug ciune: «O, de te-ai mîntui!». Dar Dumnezeu îl încredin a în fiecare zi, pentru ascultarea lui, spunîndu-i: «Tat , te-ai mîntuit». Deci pentru ascultarea lui, de i nu a auzit de la pov uitorul s u o dorire sau o rug ciune, a primit încredin-are de la Dumnezeu. Pe cît îl umilea pov uitorul, pe atît îl încredin a Dumnezeu. Aceasta e luat din Gherontic».

228. Se d i pilda lui Avraam, care ar fi împlinit porunca lui Dum-nezeu cu privire la jertfirea lui Isaac, dac nu l-ar fi oprit Dumnezeu. «Vorbe te de doi care au primit porunca. Dintre ei, unul neavînd pl cere de lucrul poruncit, care ducea la un scop contrar, a ocolit împlinirea lui. Cel lalt, tiînd i el aceasta, a ascultat. Care, zice, a f cut mai bine ? Spunem c fiecare e vrednic de laud , înînd seama de treapta lui. Ince-p torul va lucra f r îndoial mai bine ascultînd. C ci e dintre cei ce sînt înc pu i la prob . Cel lalt, dup ce a dovedit timp îndelungat ascul-tarea lui, va face mai bine s nu asculte. Va asculta mai bine neascultînd. C ci nu va mai împlini voia tat lui cea verbal , ca un sclav, ci va ghici

110) Să ne fie nouă războiul dat în noi, ca să ne depărtăm din anumite locuri, dovadă că acolo bine plăcem lui Dumnezeu²²⁹, dacă războiul este semn că luptăm²³⁰.

DESPRE CUVIOSUL ACACHIE

111) Nu mă voi face un ascunzător nedrept și un zgârcit neomenos, ținându-mă de voi ceea ce nu este îngăduit a tăinui. Marele Ioan Savaitul²³¹ mi-a povestit lucruri vrednice de auzit. Iar tu, cuvioase, cunoaște din experiența lui că era bărbat nepătimăci curat de orice cuvânt mincinos și de orice fapt viclean. Acesta mi-a povestit următoarele: «În mîna stirea mea din Asia (căci de acolo pornise dreptul) se afla un bătrîn foarte leneș și neînfrînat²³². O spun

ca un fiu și prieten, pe cea gândită de acela. Căci și Iona văzînd că proorocul nu era voia ultimă a lui Dumnezeu s-a pierdut pe Niniviteni, dat fiind bun tateea Lui, a amînat vestirea ei. Ceilalți însă au pornit să facă cele poruncite, neîndoiindu-se de poruncă. Iar Saul, deși era în tăinătate de voia lui Dumnezeu cu privire la Amalic, în chip voit n-a ascultat».

229. Cînd ne depărtăm cu greutate de un loc, înseamnă că acolo nu împlinim plăcerile noastre. Deci să nu ne legăm de un loc. Să ne depărtăm cu ușurință de orice loc, dar să împlinim voia lui Dumnezeu, nu pe a noastră. Iar pentru sîntarea noastră greutatea a unui loc, trebuie să o facem numai cînd ni se poruncește. Cînd o face călugărul de voia lui, nu este bun.

230. «Dacă cei ce luptă sînt necăji și necăiesc, iar dracii ne războiesc, ei încă ne necăiesc pe noi și sînt necăji de noi». «Și de voi necăji, zice, ei nu vor putea să stea» (Ps. 17, 39 neidentificat de noi). Și iarăși: «Cei ce mă necăiesc pe mine și vrăjmașii mei au slăbit și au căzut» (Ps. 26, 2).

231. Ioan de la Mîna stirea Sfîntul Sava de lângă Betleem.

232. «Unii au în eles neînfrînarea numai în legătură cu curvia și au numit neînfrînat numai pe curvar. Dar scriitorul acesta a referit neînfrînarea la orice gînd, adică numește neînfrînat pe cel ce nu-și sugrum primul gînd rău și nu-și pedepsește cum se cuvine toate pornirile nerăionale ale sufletului, ci le lasă să înainteze la faptă. Bătrînul lăsa frîu liber mîniei și pornirii nerăionale».

aceasta nu judecând, ci ca s m ar t spunînd adev rul²³³.

Acesta, nu tiu cum a dobîndit un ucenic mai tîn r, pe nume Acachie, simplu la purt ri, dar în elept cu gîndul. i atîtea r bda acesta de la b trîn, cît le-ar p rea poate multora de necrezut. C ci îl chinuia pe el nu numai cu oc ri i cu necinstire, ci i cu lovituri în fiecare zi. Dar r bdarea lui nu era f r judecat .

V zîndu-l eu deci pe el în fiecare zi, chinuit la culme, ca un rob cump rat, îi ziceam : «Ce este, frate Acachie ? Cum e în ziua de azi ?» i acela îndat îmi ar ta uneori ochiul învine it, alteori grumazul, alteori capul r nit. Dar cunoscîndu-l eu pe el lucr tor al ascult rii, îi spuneam : «Bine, bine, rabd i te vei folosi».

Slujind deci b trînului acela nou ani, a plecat la Domnul. Îngropat fiind el în cimitirul p rin ilor, dup cinci zile, pov uitorul lui Acachie merse la un mare b trîn din cei de acolo i-i spuse: «P rinte, a murit fratele Acachie». Dar b trînul, cînd auzi, zise celui ce i-a spus : «Crede-m , b trîne, nu cred». Acela îi spuse : «Vino i vezi». B trînul se scul repede i se duse cu pov uitorul la mormîntul fericitului nevoitor i strig ca unui viu celui ce era cu adev rat viu întru adormire, i-i zise : «Frate Acachie, ai murit ?» Iar ascult torul cel prea în elept, ar tînd ascultare i dup moarte, a r spus marelui b trîn: «Cum ar fi cu putin , p rinte, s moar un om lucr tor al ascult rii ?»²³⁴

233. «Spun adev rul, zice, i nu osîndesc pe om. Nu osîndind din n scocire, ci ar tînd mi carea v dit a patimei i descoperind-o tuturor».

234. Cel ce se exercit în ascultare curat f r ov ial , îi ascute sensibilitatea spiritual a auzirii glasului celui ce-i cere ceva atît de mult, încît nu înceteaz de a vibra i dup moartea cu trupul. El vie uie te mai departe prin această sensibilitate. Aceasta îl preg te te i pentru învierea cu trupul. Responsabilitatea lui ascu it îl ine viu cu duhul.

Atunci b trînul, fostul a a numit pov uitor²³⁵, umplîndu-se de fric , a c zut pe fa în lacrimi. i ce-rînd egumenului Lavrei o chilie aproape de mormîntul lui Acachie, a vie uit de atunci înainte acolo, spunînd pururea b trînilor: «Am s vîr it ucidere». Iar mie mi se pare, p rinte Ioane, c însu i acest mare Ioan este cel ce a vorbit cu mortul.

Dar sufletul lui fericit mi-a istorisit i altceva despre altul oarecare. Dar acesta era el însu i, cum am putut afla mai tîrziu în chip sigur.

DESPRE IOAN SAVAITUL SAU ANTIOCH

112) «Ucenicea, zicea acesta, un altul oarecare în această mîn stare din Asia (poate Siria) la un monah oarecare, blînd, blajin i lini tit. i v zîndu-se cînstît i odihnit (nesupus la osteneli mari)²³⁶ de b trîn, socotind c aceasta e multora spre primejdie, îl rug s -l slobozeasc . C ci avea b trînul i alt ucenic i de aceea nu-l nec jea mult pe acesta. Deci ie i de la el i se a e-z , prin scrisoarea pov uitorului, într-o mîn stare de ob te din Pont. i în cea dintîi noapte, în care a intrat

235. «Cu dreptate, zice, a a numitul pov uitor, c ci nu era în realitate a a. Pentru c pov uitorul se gr be te s ridice pe cel pov uit din cele ale lui la imitarea sa, cînd se distinge prin fapte. Dar el era mai mic decît iu imea, iar cel lalt mai mare decît mînia. Cum s-ar fi ar tat deci c e pov uitor al celui ce-l întrecea în chip minunat prin virtu i?»

236. «Odihnit» e în ed. 1970. In P.G. e «dispre uit» (μ). Scolia din P.G. explic acest paradox : «cînstît i dispre uit», dar b nuind c în loc de «dispre uit» ar putea fi «trecut cu vederea» (μ). Alt scolie explic i această alternativ : «Cei dispre ui i nu sînt cînsti i. Cum e deci «cînstît i dispre uit», decît a a c e cînstît dup trup i dispre uit dup suflet ? C ci cel ce se îndulce te de patimi, nu e p rta de greaua p timire». Adic cel nesupus ostenelilor dup trup, nu e îngrijit dup suflet, deci e dispre uit.

Alta : «Adic trecut cu vederea pentru cele ce p c tuie te i nemus-trat de pov uitor precum se cuvine».

în această mîn stare, se vîzu pe sine în somn tras de unii la socoteală și după încheierea acelei înfricoșate socoteli, găsit cu o rîmă neplătită și deci dator cu o sută litri de aur. De teptîndu-se, i-a tălcuit vedenia aceea și a zis: «Să rămâne Antioh (căci acesta era numele lui), cu adevărat mare e rîmă și a neplătită a datoriei noastre».

«Așa dar, zicea, după ce petrecui în acea obște trei ani în ascultare fără alegere, umilit și asuprit de toți ca un străin (căci nu era în acea mîn stare altcui străin), văzui iarăși în somn pe cineva, dîndu-mi dovadă despre plătirea a 10 litri de aur din datoria mea. Trezindu-mă, am înțeles vedenia, și am zis: «Deabia zece? Cînd voi plăti oare tot?» Atunci îmi zisei: «Să rămâne Antioh! nevoie de mai mult osteneală și necinste». Am început deci să fac pe prostul, neîncetînd însă cîtuși de puțin în slujirea. De aceea, văzîndu-mă nemilostivii prinși în această stare și rîvnă, mă puneau să fac toate lucrurile grele ale mînei stîrîi.

Stăruind în această petrecere 13 ani, văzui pe cei ce mi se așteptau mai înainte, venind iarăși și scriindu-mi dovada desvîrșitei scopurilor de datorie. Căci cînd cei din mîn stare mă asupreau cu ceva, răbdăm bărbatește aducîndu-mi aminte de datoria mea». Acestea mi le-a povestit, printr-o Ioană, prea în eleptul Ioană ca despre altul. De aceea i-a și schimbat numele său în Antioch. Dar de fapt el era cel care i-a rupt zapisul cu bărbătește prin răbdare.

113) Dar s-auzim la ce dar al deosebirii (al dreptei socoteli) a ajuns cuviosul acela prin răbdare. Ezînd în mîn stirea Sfîntul Sava, au venit la el trei cîlugări mai tineri vrînd să ucenicească la el. Primindu-i el pe aceștia, îndată i-a ospătat cu bucurie, voind să aline osteneala călătoriei lor. Dar după trei zile, le zise bătrînul: «Fraților, eu sînt prin fire un curvar și nu pot să primesc pe vreunul din voi». Dar aceia nu s-au

smintit. C ci cuno teau lucrarea b trînelui. Deci dup ce, rugîndu-se mult ca s -l înduplece, n-au izbutit, s-au aruncat la picioarele lui, rugîndu-l s le rînduiasc m car unde i cum trebuie s se a eze.

Drept aceea s-a înduplecat b trînel i cunoscînd c vor primi cu smerenie i cu ascultare sf tuirea, zise unuia : «Domnul voie te ca tu, fiule, s ezi într-un loc lini tit cu un p rinte, într-o supunere». Celui de al doilea îi zise : «Mergînd, vinde voile tale i le d lui Dumnezeu, apoi ia crucea ta²³⁷ i st ruie în fr ia i ob tea fra ilor i vei avea f r îndoial comoar în cer». Apoi zise celui de al treilea: «Ia asupra ta în chip nedesp r it cuvîntul Celui ce zice: «Cel ce va rabd pîn la sfîr it se va mîntui» (Mt. 10, 22). i mergînd, s alegi, de e cu putin , pe cel pe care îl socote ti c nu e altul între oameni care s loveasc mai tare i mai aspru, ca s te deprind într-o nevoia²³⁸. i st ruind, bea în fiecare zi batjocura i luarea în rîs, cum ai bea mie-reaa i laptele. Iar fratele zise c tre marele Ioan: « i dac acela ar petrece într-o nep sare, ce voi face ?» Iar b trînel îi r spuse: «Chiar de l-ai vedea curvind, s nu te despar i de el, ci zi în sinea ta: «Prietene, cu ce scop ai venit aci ?» Atunci vei vedea pierind din tine mîndria i învîrto area furioas ».

114) S ne nevoim cu toat puterea, to i cei ce voim s ne temem de Domnul, ca s nu dobîndim, în locul nevoia ei noastre pentru virtute, mai degrab

237. «Crucea nume te r bdarea necazurilor ce vin asupra cuiva. Crucea lui Hristos este înfrînarea de la orice patim ».

238. «P rintele rînduie te fratelui supunerea f r alegere, f r vicle-ug i f r r utate». Ii cere s nu se a tepte ca necazurile ce-i vin de la pov uitor s fie mai pu în aspre decît cele ce-i pot veni de la oameni. În acest caz nu va gîndi cu r utate despre nici un om care-l nec je te, ci el va socoti pe fiecare ca ajutîndu-l în nevoia a lui de des vîr ire. Dar i invers : chiar dac pov uitorul se va purta fa de el cu o asprime cu nimic mai mic decît a oric rui alt om, o va socoti spre folosul des -vâr irii lui.

viclenia, r utatea, asprimea, în el toria, n ravul cel r u i mînia. C ci nu e de mirare c atîta cît omul e un simplu vie uitor, sau un cor bier, sau un plugar, du manii împ ratului nu se înarmeaz a a de tare împotriva lui. Dar cînd îl vor vedea c a luat pecetea (semnul de osta), pav za, sabia, arcul, i s-a îmbr cat în ve mîntul de osta ²³⁹, atunci ei scrî nesc din din i împotriva lui i se sîrguiesc în tot felul s -l r pun . De aceea s nu adormim.

115) Am v zut copii nevinova i i foarte buni venind la coal pentru în elepciune, înv tur i folos, dar neînv înd nimic decît numai s lb t ciune i r utate din petrecerea acolo. Cel ce are minte, s în e-leag . cu neputin ca cei ce înva din tot sufletul un me te ug s nu sporeasc în fiecare zi în el. Dar unii cunosc sporirea, al ii, din iconomie (spre folosul lor), nu.

116) Un zaraf bun î i socote te, f r îndoial , în fiecare sear cî tigul i pierderea zilei. Dar nu le poate cunoa te pe acestea l murit, dac nu le înseamn în fiecare ceas într-un caiet. C socoteala din fiecare ceas o arat pe cea din fiecare zi ²⁴⁰.

117) Cel f r de minte, cînd e osîndit sau certat, se simte în epat sau e ispitit s r spund împotriv , sau face îndat metanie celui ce îl ceart , dar nu din sme-

239. «Pecete» nume te sau botezul, sau poc in a, care îl cur e te pe acela. Iar «pav z », fuga de lume, preg tit prin neîmp timirea de ea; «sabie», credin a fa de p stor; «spad », t g duirea voilor proprii; «arcu», e rug ciunea, prin care dracii sînt surpa i; «vestmîntul ost esc» e «îmbr c mintea virtu ilor».

240. «Adic zaraful bun al faptelor sale e cel ce- i face socoteala i se judec în fiecare ceas i- i duce via a cu grij . Socoteala de fiecare ceas e luarea-aminte neostenit ». Ed. 1970 : «Celui ce ia aminte la sine necontenit, nu i se întîmpl abateri sau furturi din pricina întunericii. Soarele Hristos, Dumnezeuul nostru, p streaz toat ziua vie ii lui lumi-noas ».

renie, ci pentru c voie te s opreasc mustr rile²⁴¹. Tu, t cînd cînd e ti lovit, taci i prime te i pe cei ce aplic fierul ro u pe sufletul t u (îl cauterizeaz), sau mai bine zis pun în lumin cur ia lui. Numai dup ce a ispr vit doftorul (opera ia), pune-i metanie. C ci în vremea mîniei lui, nu prime te poate nici metanie.

118) S lupt m în fiecare ceas împotriva tuturor patimilor, dar mai mult poate împotriva acestor dou , cei ce ne afl m în mîn stirile de ob te: împotriva neînfrîn rii pîntecelui i a pornirii spre mînie. C ci acestea g sesc bel ug de hran în mul ime. Celor afla i în ascultare, diavolul le s de te pofta unor virtu i peste putere; iar pe cei din lini tire îi îndeamn la cele nepotrivite lor²⁴².

119) Cerceteaz mintea ascult torilor necerca i i vei afla în ea o n zuin gre it : pofta de lini tire, de postire nem surat , de rug ciune neîmpr tiat , de cea mai deplin lips de slav de art , de neuitat pomenire a mor ii, de str pungere neîncetat a inimii, de des vîr it nemîniere, de t cere adînc , de cur ie covîr itoare²⁴³. De aceea neavîndu-le pe acestea de la început, dintr-o bun iconomie, au s rit la ele înainte de vreme i s-au r t cit. Pentru c vr jma ul i-a am git s le caute pe acestea înainte de vreme, ca nu cumva, r bdînd, s le afle pe acestea la vremea lor²⁴⁴.

241. Ed. 1970: «Metania din f rnicie e o metanie nedemn . Vezi cum vorbe te de metania demn în cele urm toare, zicînd : «Iar încetînd doftorul» i cele urm toare».

242. «Cei din ob te s pre uim mai mult ascultarea decît nevoia. Cea din urm ne înva mîndria, cea dintîi smerenia».

243. «Exist i o n zuin neam gitoare a acestora: cînd le s vîr e te cineva la vreme i în chip cuvenit, adic pentru binele însu i i în sim irea lor adev rat , împlinindu-le cu de-am nuntul i cu sf tuirea celor ce au f cut experien a lor, ocolind în toate totdeauna pl cerea proprie ca r t cire i abatere».

244. Exist o lege în cre terea duhovniceasc . Cel neînt rit în virtu ile mai de jos nu poate urca la virtu ile cele mai de sus. Nu po i în-

120) Am gitorul opte te în cei ce se lini tesc (isiha ti) lauda grijii de str ini a ascult torilor, slujirea lor, iubirea lor de fra i, împreuna-vie uire, îngrijirea bolnavilor, ca s -i fac , am gitorul, i pe ace tia f r r bdare, ca i pe cei de mai înainte²⁴⁵.

121) Cu adev rat rari sînt cei ce se îndeletnicesc cu lini tirea cu dreapt judecat . Sînt numai aceia care au dobîndit mîngîierea dumnezeiasc a u ur rii de osteneli i a ajutorului lui Dumnezeu în nevoia ele lor²⁴⁶.

122) S deosebim ascult rile ce ni se potrivesc i s le alegem în chip convenit dup însu irile patimilor din noi. ie, celui aplecat spre l comia pîntecelui, s -i fie pov uitor un nevoitor neîndurat în cele ale hranei i nu mai degrab un f c tor de minuni i gata spre primirea i a ezarea la mas a tuturor. Iar tu, cel cu grumazul ap n, s ai un pov uitor aspru i neîng duitor i nu unul blînd i de oameni iubitor²⁴⁷.

chipui în tine o smerenie l untric înainte de a te deprinde întru ascultare prin faptele din afar . Nu te po i ruga neîncetat cînd e ti prea alipit de lucrurile lumii.

245. A a cum pe cei de pe treapta încep toare a ascult rii, am gitorul îi ispite te cu virtu ile mai înalte ale celor de pe treapta mai de sus a celor ce se lini tesc (rug ciunea neîncetat , gîndul neîncetat la moarte etc.), a a pe cei de pe treapta lini tirii îi ispite te cu virtu ile f ptuitoare ale celor de pe treapta mai de jos a ascult rii. Prin aceasta caut s împiedece i pe unii i pe al ii de la sporirea lor duhovniceasc adev rat . i unora i altora le e de trebuin r bdarea pentru a se înt ri în virtu ile treptei în care sînt, ca s poat trece apoi la virtu ile treptei mai înalte.

246. U urarea de osteneli nu înseamn ocolirea ostenelilor înainte de cur irea de patimi prin lupta cu ele, ci izb virea adev rat de ele. Dar i atunci u urarea de osteneli o d numai ajutorul lui Dumnezeu în lupta cu ispitele care se pot ivi. Ace tia se pot lini ti pe drept cuvînt. C ci nu încep lucrarea lini tii f r socoteal , f r preg tire.

247. P.G.: «Bine este s rabzi pe lîng un înv tor aspru pîn la sfîr it i s nu cau i pe vreunul gata la pogor minte i la sl birea frîului». P.G. i ed. 1970 : «E lucru primejdios i pierz tor ucenicilor s -i aleag un pov uitor dup voia lor. C ci ace tia conduc în pr p stii i în locuri

123) S nu c ut m pov uitori înainte tiutori, nici înainte v z tor, ci înainte de toate smeri i cu cugetul i potrivi i cu boalele noastre, prin vie uirea i a eza-rea lor sufleteasc .

124) S - i fie chip bun de ascultare, dreptul Avva-chir, mai înainte pomenit, socotind pururea c te încearc întîist t torul i nu vei gre i niciodat ²⁴⁸.

125) Cînd, certat fiind de întîist t tor neîncetat, ai mai mult credin i dragoste fa de el, Duhul Sfînt S-a s l luit în sufletul t u în chip nev zut i puterea Celui Prea înalt te-a umbrit. Dar nu te mîndri, nici nu te bucura, r bînd b rb te te oc rîrile i necinstirile. Ci mai vîrtos plîngi c ai f cut ceva vrednic de oc rîre i i-ai turburat sufletul împotriva ta.

126) Nu te minuna de ce- i voiu spune. C ci îl am pe Moise ca martor. mai pu in v t m tor s p c -tuim lui Dumnezeu, decît p rintelui nostru²⁴⁹. C ci

de pierzare». Sfaturile acestea pot fi folosite i de mirenii care- i caut duhovnic, sau de duhovnici, în raporturile lor cu fiii lor duhovnice ti.

248. «Scolia lui Isidor Pelusiotul : «Nevoia, o iubitul, este urmarea i vasul tuturor poruncilor lui Hristos ; ea te face nemînios, neîngîmfat, nef los, neubitor de argin i, neubitor de sine, iubitor de supunerea care sluje te fiec ruia, de înstr inarea general de trup, te face cas a Duhului singur. Ea are limba mul umitoare, folosit spre rug ciune, nemi cat spre cîrtire; ascult , f cîndu-le toate cu încuviin area pov uitorului, pe care timpul i locul i hot rîrea dumnezeiasc i l-a dat spre cîrmuirea ta; c ci ea cunoa te i abate atacurile duhurilor».

249. Ed. 1970 : «Spunînd p rintele c e mai pu in v t m tor s p c -tuim lui Dumnezeu, arat u urin a cu care se îmblînze te Dumnezeu i mila Lui. Prin simbolul cuvîntului arat cît de cumplit sufer adeseori chiar cei mai virtuo i i mai înal i oameni de gre alele noastre. S ne m rturisim la p rin ii no tri, cînd gre im». P.G. i ed. 1970: «De fapt, cînd izraeli ii au p c tuit lui Dumnezeu, f urîndu- i un vi el i au fost osîndi i de Dumnezeu la pieire, Moise a stat pentru ei i a zis c tre Dumnezeu : «De le ier i lor p catul, iart -l. Iar de nu, terge-m i pe mine din cartea pe care ai scris-o». i îndat s-a milostivit Dumnezeu pentru Moise i au sc pat de pedeaps . Dar cînd au gre it lui Moise cei din jurul lui Aaron i Aviron i sora lui Maria, au suportat o pedeaps neîn-

cînd Dumnezeu se mînie, povătuitorul nostru poate să-l împace pe El cu noi. Dar turburîndu-se acesta, nu vom mai avea pe cineva să ne facă pe Dumnezeu milostiv. Dar eu socotesc că amîndouă se întîlnesc²⁵⁰.

127) Să-luăm seama, să chibzuim și să veghem ca uneori să răbdăm oclăurile pîstorului cu mulțumire în liniște, dar alteori să-i dăm de veste ceea ce face. Eu socotesc că în toate cele ce ne pricinuiesc nouă necinste trebuie să tăcem. Căci e ceas de cîntec. Dar în cele ce se fac altei persoane, să spunem cuvînt de apărare, pentru legătura iubirii și a păcii care trebuie să rămîn nedesființate²⁵¹.

128) Cei ce au ieșit din ascultare, vor găsi folosul ei, căci atunci vor cunoaște în ce cer au fost ei.

129) Cel ce aleargă spre neputinire și spre Dumnezeu, în fiecare zi în care nu e oclărit socotește că suport mare pagubă.

130) Precum pomii clătinați de vînturi își adîncesc rădăcinile, așa și cei ce petrec în ascultare dobîndesc suflete tari și neclintite.

durat (le. 32; Num. 16, 32). «Lucrul poate fi înțeleasă: Dumnezeu iartă mai ușor pe catele și vîrșite direct împotriva Lui, căci El nu Se primejduiește a Se pierde prin aceasta. Dar nu iartă neîubirea față de oameni, căci această se pot pierde prin ea.

250. Prin pe catele noastre față de Dumnezeu, nu-L pierdem pe El, dar prin pe catele față de oameni, îi pierdem pe aceștia. Iar întrucît și prin purtarea noastră nepăsătoare față de Dumnezeu, ducem la necredință pe oameni și-i pierdem pe ei, amîndouă pe catele duc la același rezultat: îi pierdem pe oameni. Prin binele făcut altora, fie direct, fie prin credință pilduitoare în Dumnezeu, ajutam la mîntuirea lor. Chiar în rugăciunile ce le fac alții pentru noi, ca răspuns la iubirea noastră față de ei, din credință în Dumnezeu, se arată că mîntuirea și mîntuirea sufletelor lor. Și aceasta îi face lui Dumnezeu bucurie.

251. Să suportăm cele neplăcute ce ni se fac nouă pe nedrept. Dar să-luăm apărarea celor asuprași pe nedrept. Precum nu trebuie să pînăm împotriva lor, tot așa nu trebuie să rămînem nepăsători la nedreptățile ce li se fac.

131) Cel ce, petrecînd în lini te, i-a cunoscut neputin a lui i str mutîndu-se s-a predat ascult rii, acesta, orb fiind, a privit f r osteneal spre Hristos²⁵².

132) Sta i, sta i i iar i zic sta i, alergînd²⁵³, fra i lupt tori, auzînd strigînd despre voi pe acel în elept: «Domnul i-a cercat pe ei în cuptor, mai bine zis în ob te i i-a primit pe ei ca pe ni te jertfe ale arderii de tot în sînurile Lui» (În . Sol. 3, 2). C ruia I se cu vine slava i st pînirea, împreun cu Tat l cel f r de început i cu Duhul Sfînt i Prea Închinat. Amin.

Pîn aci treapta egal cu num rul Evangheli tilor. Nevoitorul st alergînd f r fric .

c u v î n t u l v

Despre poc in a cea f cut cu grij i deplin ar tat , în care se vorbe te i despre via a sfin ilor osîndi i i despre închisoare^{253 bis}

1) Ioan a alergat odinioar înaintea lui Petru (In. 20, 3) i ascultarea s-a pus aci înaintea poc in ei. Cel dintîi, ajungînd înainte, închipuie te ascultarea, cel - lalt închipuie te poc in a²⁵⁴.

252. Cel ce, îndeletnicindu-se cu lini tirea i v zînd c nu are putere pentru ea, s-a mutat la via a de ascultare, cunoscînd c are trebuin de ascultare ca s ajung la Hristos, a v zut pe Hristos, m car c , nev - zîndu-L în starea lui de lini tire, era orb în acea stare. Acesta coboar la ascultare din smerenie, nu din nestatornicie, ca acela de care s-a vorbit înainte. (Cap. 95 al acestui *Cuvînt*).

253. Potrivit sfîntului Grigorie de Nyssa (*Via a lui Moise*), numai cel ce urc , st cu adev rat. Cine st f r s urce, f r încordarea urc rii, mai degrab cade.

253 bis. Am omis unele propozi ii mai tari.

254. In P.G. acest cap. e dat ca inînd de *Cuvîntul* IV. Ioan ajunge

2) Poc în a este aducerea înapoi (împrospătarea) a botezului. Poc în a este învoiala cu Dumnezeu pentru o a doua viață²⁵⁵. Poc în a este cumpărarea toare a smereniei. Poc în a este neconținută renunțarea la nedejdea vreunei mîngîierii trupești. Poc în a este gîndul osîndirii de sine și îngrijirea neîngrijat de sine²⁵⁶. Poc în a este fiica nedejdii și tîgduirea deznădejdi²⁵⁷. Cel ce se pociește se osîndește pe sine, dar scap neînfruntat²⁵⁸. Poc în a este împărțirea cu Domnul prin lacrimi și prin lucrarea cea bună a celor protivnice pcatelor. Poc în a este răbdarea de bunăvoie a tuturor necazurilor. Cel ce se pociește este pri-

prin ascultare mai repede la cunoașterea învierii, ca Petru, care după lepădare a trebuit să treacă prin pocînă.

255. «Pocînă este întoarcerea de la starea cea potrivnică firii la, cea după fire; și de la diavol la Dumnezeu prin nevoia și durere». Botezul este însă și el o asemenea întoarcere, dar fără nevoia și durere.

Alta: «Pocînă este întoarcerea de la păcat. Dar nu e un singur păcat, ci întreg omul vechi se numește păcat». Păcatul e îmbibat ca o otrăv în toată ființa omului. Pocînă e deci o mișcare totală, existențială, de curățirea întregii ființe omenești, în toate gîndurile și apăsările ei.

Alta: «Pocînă este prășirea celor dinaintea și întristarea pentru ele».

256. Îngrijirea pentru viață adevărată și neîngrijirea de plăcerile trecătoare. Îngrijirea pentru viață adevărată nu pentru cea de suprafață. Îngrijirea pentru ființa adevărată și nu pentru cea pălăvită. «Cel ce se îngrijește de sine se osîndește pe sine. Se osîndește pe sine pentru că vrea să se mîntuiască. El nu mai are nici o grijă de lucrurile lumii și de aceea devine neosîndit de gîndul cel bun al lui, împungîndu-se și ocărîndu-se pe sine neîncetat și privind de mai înainte la pedepsele de acolo și la focul nestins». Sau altfel: «E fără grijă întrucît nu se mai îngrijește de nici un lucru pămintesc. Dar se îngrijește de sine, ca unul ce are grijă numai de sine și de mîntuirea sa».

257. Cel ce se pociește nu pierde niciodată nedejdea pentru el nu mai există iertare. Dar prin nedejdea aceasta nu-și mai pune nedejdea în plăcerile și în laudele trecătoare.

258. Cel ce se osîndește sincer pe sine, nu e osîndit de Dumnezeu, cîci trezește mila Lui, văzînd durerea ce o are cel ce a păcătuit. L-a suferat pe El prin aceasta și dovedește că revine la iubirea faimă de El.

cinuitorul pedepselor sale. Poc în a este asuprirea tare a pîntecelui i lovirea sufletului printr-o sim ire adînc .

3) Alerga i i v apropia i. Veni i, asculta i i v voi povesti vou , to i cei ce L-a i mîniat pe Domnul. Aduna i-v i vede i cîte a ar tat sufletului meu spre zidire. S ne înf i m i s d m cinste mai întîi povestirii despre lucr torii necinsti i care au fost cinsti i.

4) S ascult m, s p zim i s facem aceasta to i cei ce am p timit vreo c dere necuvenit . Scula i-v i vede i cei ce z ce i de pe urma c derilor. Lua i aminte, fra ii mei, la cuvîntul meu. Pleca i urechea voastr cei ce voi i s împ ca i iar i pe Dumnezeu printr-o întoarcere adev rat .

5) Auzind eu, neputinciosul, c exist oarecare stare de via i smerenie mare i neobi nuit a celor afla i într-o mîn stare deosebit , numit închisoare, supus mai înainte pomenitului lumin tor al lumin torilor, l-am rugat pe acel drept s -mi înlésneasc s ajung i eu acolo. i marele b rbat a ascultat rug mintea mea, nevrînd s întristeze sufletul meu nici odat , întru nimic.

Ajungînd deci eu în mîn stirea celor ce se poc iau i în locul celor ce plîngeau cu adev rat, am v zut într-adev r, dac nu e prea îndr zne s spun, «cele ce ochiul omului nep s tor nu le-a v zut i la inima omului trîndav nu s-au suit» (I Cor. 2, 9), lucruri i cuvinte care pot s -L sileasc pe Dumnezeu; îndeletniciri i chipuri de via care pot încovoia în scurt timp iubirea Lui de oameni.

Am v zut pe unii din vinova ii aceia nevinova i²⁵⁹, stînd toat noaptea pîn diminea a afar , în aer liber, cu picioarele nemi cate, cl tinîndu-se de somn în chip jalnic, prin silirea firii, i ned ruindu- i nici un pic de

259. «Vinova i», pentru c au p c tuit; dar «nevinova i», pentru c prin poc în au dobîndit iertarea lui Dumnezeu. «Despre p c to ii nep -

odihn , ci lovindu-se i trezindu-se cu oc rîri i cer-
t ri ; pe al ii privind cu jale la cer i cerînd de acolo
ajutor cu tînguiri i strig ri.

Pe al ii iar i, stînd în rug ciune i legîndu- i mîi-
nile la spate ca ni te osîndi i. Ei î i ineau fa a întris-
tat , aplecat la p mînt i se osîndeau, socotindu-se
nevrednici s priveasc la ceruri, ba neputînd nici m -
car s spun ceva sau s se roage lui Dumnezeu, st -
pîni i de nepriceperea gîndurilor i a con tiin ei, ne-
tiind cum i de unde s cear ajutor²⁶⁰. Ei î i înf i-
au doar sufletul lui Dumnezeu, f r cuvînt, i mintea
f r glas i plin de întuneric i de o und sub ire de
dezn dejde²⁶¹.

Pe al ii, ezînd pe p mînt în sac i cenu i acope-
rindu- i fa a cu genunchii i b tîndu- i fruntea de p -
mînt. Pe al ii, lovindu- i mereu pieptul i chemîndu- i
înapoi sufletul i via a lor²⁶². Unii dintre ace tia udau

c to i» a vorbit i Luther, dar în alt sens : în sensul c sînt ierta i de
Dumnezeu, chiar dac p c tuiesc mai departe. La el nu e o poc în din
partea omului.

260. P.G. Scolia lui Isaac Sirul: «Nef cînd nimic altceva decît s se
aruncepe sine înaintea crucii lui Hristos noaptea i ziua, avîndu- i mîinile
legate la spate. Cat s nu- i r ce ti c ldura i s nu te s r ce ti de la-
crimi, ci s te nevoie ti în acestea; i vei fi fericit, o omule, de te vei în-
griji de cele spuse ziua i noaptea i nu vei cere nimic prin ele. C ci
atunci î i va r s ri ie lumina în l untrul t u i vei fi ca un rai înflorit i
ca un izvor nelipsit de ap ».

261. «Mustre rile necontenite ale con tiin ei, chiar dac nu coboar
sufletul la dezn dejde (c ci aceasta este proprie dracilor), dar nu las
cugetarea s r sufle, ap sînd gîndul i înfierbîntîndu-l ca s petreac pîn
la sfîr it într-o osîndire de sine». Dezn dejdea e mai mult o ispit ce st
la poarta sufletului, ca o und viclean i sub ire ce aduce dup ea potopul,
dar pe care o refuz voin a celui ce se poc ie te, într-o sfor are în-
cordat .

262. «Sufletul privind spre moartea spiritual (cu groaz), rechiam
via a sa ve nic , ca pe cea proprie lui. C ci ace tia î i rechiam sufletul
lor mort prin p cat, spre via a cea prin virtute pe care a tr it-o mai
înainte».

p mîntul cu lacrimi. Al ii, fiind lipsi i de lacrimi, se loveau pe ei în i i. Unii se v itau pentru sufletele lor, ca pentru ni te mor i, neputînd s rabde strîmtorarea inimii lor²⁶³. Iar al ii gemeau cu inima, dar cu gura împiedeau sunetul tînguirii; îns deoarece nu mai puteau s -l în , ipau pe nea teptate.

Am v zut acolo pe unii ca ie i i din ei în i i în felul purt rii i al gîndirii, pierdu i i întuneca i de multa mîhnire i nesim itori fa de toate cele ale vie ii; apoi scufunda i în adîncul smereniei i frigîndu- i în focul întrist rii lacrimile ochilor. Pe al ii z cînd jos îngîndura i i c utînd la p mînt, mi cîndu- i capetele i r cnind ca ni te lei, din fundul inimii i scrî nind din din i i suspinînd.

Unii dintre ei cereau cu bun n dejde iertarea de toate i se rugau. Al ii, dintr-o smerenie negrit , se osîndeau, socotindu-se nevrednici de iertare i nefiind în stare s se apere, strigau c tre Dumnezeu. Unii se rugau s fie pedepsi i aici i milui i acolo. Iar al ii zdrobi i de povara con tiin ei cereau cu sinceritate s nu fie nici chinui i (în iad), nici învrednici i de Împ r ie, c ci «de ajuns ne este»²⁶⁴.

Am v zut acolo suflete smerite, zdrobite i încovoiate sub greutatea sarcinii i putînd s înmoaie în-

263. «Inima umplut de întristare pentru sl biciunea i neputin a ei din pricina faptelor trupe ti ar tate, umple locul tuturor faptelor trupe ti». Ea tope te adic acele fapte i se a eaz în locul lor. Pe locul oric rei fapte trupe ti apare inima întristat , inîndu-le în cump n i covîr in-du-le; sau orice fapt trupeasc face s se nasc întristarea inimii. Din rana produs de o pl cere, se na te durerea. Din s turarea de mînc ri grase, se na te înfrînarea t m duitoare.

264. «Unii, nefnv ta i, se roag adeseori s nu se învredniceasc nici de Împ r ia Cerurilor, dar s nu se chinuiasc nici în iad. De cea dintîi, ca nevrednici, de chinurile iadului, prin împr t irea de mil . Ei nu tiu c cel din afar de Împ r ie este în l untrul chinurilor. C ci în afar de virtute i de p cat, nu e nimic». Nu exist o stare neutr , moral sau spiritual .

sa i nesim irea pietrelor²⁶⁵ cu glasurile ce strigau c - tre Dumnezeu. C ci ziceau c utînd în jos, la p mînt: « tim, tim, c sîntem vrednici de toat pedeapsa i chinuirea. i pe drept cuvînt. C nu ne ajunge puterea de a r spunde pentru mul imea datoriilor noastre, nici de vom ruga toat lumea s plîng pentru noi. Numai atîta dorim, numai atîta ne rug m, numai atîta cerem : «Nu cu mînia Ta s ne mustri pe noi, nici cu urgia Ta s ne pierzi pe noi» (Ps. 6, 1; 37, 1), nici dup judecata Ta cea dreapt s ne trimi i pe noi la chinuri. Ci cru -ne i ne va fi de ajuns, ca s ne izb vim de marea Ta amenin are i de chinurile cele f r de nume i ascunse. Pentru c nu îndr znim s cerem iertarea deplin . C ci cum am îndr zni noi, cei ce nu ne-am p zit nep tat f g duin a noastr , ci am întinat-o dup iubirea Ta de oameni i dup iertarea de mai înainte !»

Se puteau vedea acolo, o, prieteni, se puteau vedea cu adev rat în chip v dit cuvintele lui David. Se puteau vedea oameni îndurînd chinuri i încovoia i pîn lasfîr itul vie ii lor, umblînd toat ziua întrista i. Se puteau vedea uitînd s m nînce pîinea lor, iar apa lor bînd-o amestecat cu plînsul i mîncîndu- i pîinea t - v lit în cenu i în praf. Se puteau vedea al ii avînd pielea lipit de oase i fiind usca i ca iarba ve ted (Ps. 37, 6; 101, 6). Nimic altceva nu se putea auzi de la ei decît aceste cuvinte : «Vai, vai, vai! Of, Of! drept, e drept! Cru -m , cru -m , St pîne!» Unii ziceau: «Miluie te-m , miluie te-m !» Iar al ii mai jalnic: «Iart -m , St pîne! Iart -m , de se poate!»

265. «Spunînd *suflete smerite*, a f cut cunoscut starea lor din untru. Iar spunînd: *putînd s înmoaie îns i nesim irea pietrelor*, arat , prin t ria metaforei, m rimea covîr itoare a poc in ei lor (c ci precum înghea apele curg toare în chip mai presus de fire, a a se rup i pietrele cînd devin în chip minunat sim itoare), sau descrie puterea lor de a înmuia st rile l untrice împietrite i nesim ite i de a le face miloase».

Unii se pedepseau pe ei în i i în ar i , al ii se chinuiau în frig. Unii gustînd pu în ap , se opreau îndat ; gustau doar atîta cît s nu moar de sete; al ii, împ rt indu-se de pu în pîne, aruncau restul cu mîna departe de ei, numindu-se nevrednici de hrana cuvînt toare, ca unii ce au s vîr it faptele celor necuvânt toare²⁶⁶.

Unde se vedea între ei vreo izbucnire de rîs ? Unde, vreo vorb rie f r rost ? Unde, vreo fapt a iu imii ? Unde, vreo fapt de mînie ? Nici nu mai tiaua de este printre oameni vreo mînie, c ci plînsul alungase dintre ei cu des vîr ire iu imea. Unde se vedea vreo împotrivire în cuvînt ? Unde, vreo s rb toare ? Unde, vreo îndr zneal ? Unde, vreo lecuire a trupului ? Unde, vreo urm de slav de art ? Unde, vreo n dejde de desf tare ? Unde, gîndul la vin ? Unde, gustarea vreunor poame ? Unde, mîngîierea de con inutul vreunor oale ? Unde, îndulcirea gîtlejului ? N dejdea tuturor acestora se stînsese la ei. Unde se vedea la ei grija de ceva p mîntesc ? Unde, gîndul de a judeca pe careva dintre oameni ? Nimic din toate acestea.

Acestea erau la ei cele spuse, cugetate i strigate neîncetat c tre Dumnezeu. Unii, b tîndu- i cu putere pieptul, strigau c tre Dumnezeu de parc st teau la poarta cerului: «Deschide-ne, Judec torule, deschide-ne, c ne-am închis prin p cate poarta i am r mas afar ». Iar al ii ziceau : «Arat »Ti numai fîta Ta»si îndat ne vom mîntui!» (Ps. 79,4). Al ii iar i: «Arat -Te s rmanilor ce ed în întuneric i în umbra mor ii !» (Lc. 1, 79). Altul, la rîndul s u : «Degrab s ne întîmpine îndur rile Tale, Doamne, c ne-am pierdut, c am dezn d jduit, c ne-am stîns foarte» (Ps. 78, 8 ; 101, 4).

266. Pîinea este *hran cuvînt toare*, sau *raional* , pentru c preg tirea ei se face prin ra iunea omeneasc , cît vreme animalele nu- i preg tesc hrana pe temeiul unei cuget ri.

Unii ziceau: «Oare Se va mai ar ta Domnul de aci înainte deasupra noastr ?» Al ii: «Oare trecut-a sufletul nostru peste datoria cea de nesuferit ?» (Ps. 123, 4). Altul: «Oare Se va milostivi Domnul de aci înainte de noi ? Oare îl vom auzi zicându-ne nou celor din leg turile de nedelegat: «Ie i i!»; i celor din iadul poc in ei: «Ierta i s fi i !» ? Oare intrat-a strigarea noastr la urechile Domnului ?»

To i edeau privind pururea cu ochii sufletului lor moartea i zicînd: «Oare ce ni se va întîmpla ? Oare care va fi hot rîrea ? Oare care va fi sfîr itul nostru ? Oare va mai fi pentru noi chemare înapoi ? Oare mai este iertare pentru noi, întuneca ii, smeri ii, osîndi ii ? Oare a avut cererea noastr putere s între înaintea Domnului, sau s-a întors înapoi, pe drept cuvînt, umilit i ru inat ? Oare intrînd, cît folos a agonisit ? Cît bun voin ? Cît rod a dobîndit lucrarea ei ? Pornind din trupuri i guri necurate i neavînd mult putere, a împ cat ea oare pe Domnul cu des vîr ire, sau m car în parte ? Sau a t m duit, m car pe jum tate, ranele noastre, care sînt mari i au nevoie de mari dureri i sudori i de multe osteneli ? Oare s-au apropiat de noi îngerii p zitori ? Sau sînt înc departe de noi ? C ci dac nu s-au apropiat de noi, toat osteneala noastr e f r folos i de art . Pentru c rug ciunea noastr nu are puterea îndr znirii, nici înariparea cur iei pentru a intra la Domnul, dac îngerii no tri c l uzi-tori nu se vor apropia de noi, ca s o ia pe aceasta i s o aduc Domnului»²⁶⁷.

267. De aceea avem totdeauna nevoie de rug ciunea altora, care ca mijlocitori sînt tot atî ia «înger» pentru noi, mai ales cînd sînt mai cura i ca noi, de i nu sîntem scuti i de rug ciunile noastre. Mijlocitorii numai duc rug ciunile noastre mai aproape de Dumnezeu, ad ugînd i sim irea lor la ele ; nu le înlocuiesc. Cei deveni i ca pietrele, adic simple obiecte f r sim ire, nu se mîntuiesc nici prin rug ciunea altora. In mod deosebit ne ajut lucrarea de mijlocire a preo ilor, avînd concentrat în ea lu-

Unii de multe ori se întrebau unii pe al ii, plini de nesiguran , zicînd : «Oare vom sc pa, fra ilor ? Oare ni se va împlini rug mintea ? Oare va fi primit ? Oare ne va deschide ?» Iar ceilal i r spundeau: «Cine tie (cum ziceau fra ii no tri Niniviteni), de Se va r zgîndi Domnul i ne va izb vi pe noi de multa muncire ? Dar noi s facem ceea ce ine de noi. i de nu ne va deschide, binecuvîntat s fie Domnul Dumnezeu, Cel ce ne-a l sat afar cu dreptate. Dar s st ruim, b tînd pîn la sfîr itul vie ii noastre. Poate pentru multa noastr îndr zneal i st ruin , ne va deschide Prea Bunul».

Pentru aceea, îndemnîndu-se unii pe al ii, ziceau: «S alerg m, fra ilor! nevoie de alergare, de alergare cu putere, pentru c am r mas afar din buna noastr fr ime. S alerg m, necru înd trupul nostru murdar i pornit spre rele, ci s -l omorîm (mortific m), cum ne-a omorît i el pe noi». ceea ce i f ceau acei ferici i, st pîni i de sim ul vinov iei.

Se vedeau la ei genunchi usca i de mul imea m t -niilor; ochii topi i i scufunda i în untru, undeva în adînc²⁶⁸. Erau lipsi i de p r; obrajii erau r ni i i ar i de fierbin eala lacrimilor²⁶⁹; fe ele ve tejite i galbene, nedeosebite întru nimic de fe ele mor ilor.

crarea întregii comunit i a Bisericii, în care cu siguran sînt mul i mai buni ca noi.

268. Undeva, în adîncul nedefinit i f r sfîr it al dumnezeirii, pe care nu reu esc niciodat s -l scruteze în întregime.

269. «Unele dintre lucruri ard i altele îngra . Toate lacrimile care ies din inim din pricina p catului usuc trupul i-l ard i de multe ori îns i cugetarea se simte v t mat la ie irea lor. La început omul ajunge în chip necesar în treapta aceasta a lacrimilor. i prin ele i se deschide u a spre a doua treapt , mai înalt , care este bucuria, în care omul prime te mil . Acum vin lacrimile care izvor sc din în elegere. Ele înfrumuse eaz i îngra sufletul. Ele ies nesilit. Prin ele se schimb îns i în f i area omului. C ci cînd inima se vesele te, înflore te fa a».

Ce înseamnă greaua pătămire a celor îndrăciți pe lângă aceleora ? Sau a celor îndurerați pentru morți ? Sau a celor ce petrec în exil ? Sau pedeapsa celor osîndiți pentru omoruri ? Nimic nu e chinul și pedeapsa fără de voie a acestora, pe lângă cea de bună voie a acestora. Ei vroșă să nu socotească cele spuse, povești, fraiele lor. Aceștia rugau de multe ori pe judecătorul acela mare, pe păstorul și înșgerul între oameni, să le pună mîinile și grumazul în fiare și cîtuși, și să le întuiască picioarele în butuci ca la cei osîndiți și să nu-i dezlege din acelea înainte de a-i primi mormîntul, ba nici chiar în mormînt.

Dar nu voi ascunde nici smerirea cu adevărat vrednic de mil și iubirea zdrobită către Dumnezeu și pocînă a acestor fericiți. Cînd vedeau că vor purcede spre Domnul, ca să se înfrîieze înaintea Scaunului Celui neprimitor de mit, acei buni locuitori ai locului de pocînă rugau, prin înșfîșătorul lor, cu jurăminte, pe acel mare păstor, să nu-i învrednicească pe ei de înmormîntare omenească, ci să fie aruncați, ca niște dobitoace, în apa rîului, sau să fie lăsați în arina cutreerată de fiare.

Dar cît de înfricoșătoare și de jalnică era priveliștea ceasului lor din urmă ? Cînd împreună osîndii simțeau pe cel ce o lua înaintea lor că era gata să se sfîrșească, înlîncjuraupîn ceaveaînc mînteaîn putere. Și plîngînd, și plini de dor, și clatinîndu-și capetele în cea mai jalnică înfrîieare, întrebau înșeta și cu cuvinte întristate, pe cel ce se stîngea, zicînd către el, aprinși de mil : «Ce este frate și împreună-osîndite ? Cum e ? Ce zici ? Ce nădăduiești ? Ai dobîndit prin osteneală ceea ce căutai, sau n-ai izbutit ? Ai ajuns, sau n-ai reușit ? Ai luat încredințarea ? Sau nădejdea și este nesigur ? Ai ajuns la slobozenie ? Sau gîndul și se clatină încă și se îndoiește ? Simți în inima ta vreo iluminare, sau încă e întunecat și ocîrit ? Se

aude în tine vreun glas care î i spune în untru : «Iat , te-ai f cut s n tos» (In. 5, 1), sau: «Iart - i-se ie p - catele» (Mt. 9, 2), sau: «Credin a ta te-a mîntuit» (Lc. 10, 42) ? Sau i se pare c auzi înc pe acela care spune : «Întoarc -se p c to ii în iad» (Ps. 9, 17) i: «Legîndu-i mîinile i picioarele, arunca i-l în întuneric» (Mt. 22, 13) i: «Piar nelegiuitul, ca s nu mai vad slava Domnului» (Is. 26, 10) ? Ce spui, frate, pe scurt ? Te rug m, spune-ne, ca s cunoa tem i noi cele în care vom fi. C ci timpul t u s-a încheiat i altul nu vei mai afla în veac»²⁷⁰.

La acestea unii dintre cei ce adormeau, r spun-deau : «Binecuvîntat e Domnul care n-a dep rtat rug ciunea noastr i mila Lui de la noi» (Ps. 65, 19). Al ii iar i: «Binecuvîntat e Domnul care nu ne-a dat pe noi spre vînarea din ilor lor» (Ps. 123, 6). Dar al ii ziceau cu durere : «Oare a str b tut sufletul nostru puhoiul de nesuferit al duhurilor v zduhului ?²⁷¹. Nu avem înc îndr zneala, ci a tept m s vedem ce se va întîmpla la judecata aceea». Al ii au dat un r spus mai dureros decît ace tia, zicînd: «Vai sufletului care n-a p zit f g duin a neprih nit²⁷² ; în ceasul acesta i numai în el se va cunoa te ce s-a g tit lui».

270. Isaac Sirul : «Întrebare : Cînd va cunoa te cineva c a dobîndit iertarea p catelor ? R spus : Cînd va sim i în sufletul lui c le ur te pe acestea cu des vîr ire din inim i cînd în cele din afar ale lui se va c l uzi contrar celor în care era. Acesta s-a încredinat c a dobîndit iertarea gre alelor de la Dumnezeu, din m rturia con tiiei pe care a cî tigat-o, dup cuvîntul Apostolului care zice: «Con tiina care nu se osînde te, este martora ei îns i» (I Tim. 1, 19).

271. Poate: nu înseamn : «de nesuportat», ci «f r substan în sine». C ci r ul nu are ra iune, cum zice sfîntul Maxim M rturisitorul. El e sus inut de voia cea rea i are ceva fantasmagoric, sau de n lucire în sine. Fantasmagoric, dar nu mai pu in pierz tor. Acest în eles îl poate avea i în locul de mai înainte, tot din acest cap, unde se vorbe te de «datoria de nesuportat». R ul g ure te ca un cariu, sau sl be te ca un minus fiin a.

272. F g duin a botezului sau a c lug riei.

Iar eu v zînd i auzind acestea la ei, pu in a trebuit s nu dezn d jduiesc, cunoscînd nep sarea mea i asem nînd-o cu greaua lor p timire.

Dar cum era i a ezarea aceluia loc i întocmirea lui ? Îns i vederea locului îndemna la poc in i la plîns. C ci cele ce altora le sînt grele i anevoie de primit, celor ce au c zut din virtute i din bog ia duhovniceasc le sînt pl cute i u or de primit. Pentru c sufletul care s-a lipsit de îndr zneala de mai înainte i a c zut din n dejdea nep timirii, care a stricat pece-tea cur iei, a fost jefuit de bog ia darurilor, s-a înstr inat de mîngîierea dumnezeiasc , a c lcat tocmeala cu Domnul, a stins focul cel bun al lacrimilor i e lovit i împuns cu durere de amintirea lor, nu numai c prime te cu toat rîvna ostenelile, ci i pe sine se sîrguie te a se ucide în chip bine credincios²⁷³ prin nevoia , dac a mai r mas în el o scînteie de iubire i de frica Domnului. A a f ceau cu adev rat ferici ii ace tia.

C ci avînd în minte acestea i gîndind la în l imea virtu ii din care au c zut, ziceau : «Adusu-ne-am aminte de zilele de la început» (Ps. 142, 5), de focul acela al sîrguin ei noastre. Al ii strigau c tre Dumnezeu: «Unde sînt milele Tale cele dintru început, Doamne, pe care le-ai ar tat sufletului nostru întru adev rul T u ?» Altul: «Cine m va pune în lunile zilelor celor dinainte, în care m p zea Dumnezeu, cînd str luca lumina Lui peste capul inimii mele ?» (Iov 29, 1—3)²⁷⁴.

273. « i pe sine se va ucide», adic pe sine ca subiect al p catului, descoperindu-se ca subiect al faptelor bune. Cel ce face aceasta, are la: început sentimentul c moare, sau c trebuie s moar nemaivînd poft pentru nimic din cele ce le f cea sau le sim ea. Numai prin aceasta ajunge la sine cel în stare numai de bine.

274. «Cine m va pune, zice, i m va a eza în perioada zilelor acelea în care Dumnezeu m p zea, cînd împlineam poruncile Lui, i lumina, mintea sufletului meu ?»

i cum î i aduceau aminte i de virtu ile lor de mai înainte, a c ror pierdere plîngînd-o ca ni te prunci, ziceau: «Unde este cur ia rug ciunii ? Unde, îndr z-neala ei ? Unde, lacrima dulce în locul celei amare ? Unde, n dejdea nevinov iei i cur irii des vîr ite ? Unde, a teptarea fericitei nep timiri ? Unde, credin a fa de p stor ? Unde, lucrarea rug ciunii lui în noi ?²⁷⁵ Toate acestea s-au pierdut i au pierit, ca i cum nu s-ar fi v zut niciodat , i s-au mistuit i au plecat ca i cum n-ar fi fost».

Dar s ne întoarcem la cuvîntul nostru. Dup ce am petrecut în închisoare 30 de zile, am revenit, neputînd r bda mai mult, în ob te, la marele p stor. Acesta v -zîndu-m schimbat cu totul i turburat la culme, a cunoscut, prea în eleptul, pricina schimb rii, i mi-a zis : «Ce este, p rinte Ioane ? Ai v zut nevoia ele celor ce se chinuiesc ?» Iar eu am zis : «Am v zut, p rinte, i m-am minunat i am fericit pe cei c zu i care se plîng pe ei, mai mult decît pe cei ce n-au c zut i nu se plîng pe ei; pentru c aceia prin c dere s-au ridicat la o înviere neprimejduit ». Iar acela zise : «A a este».

i nemincinoasa lui limb mi-a povestit urm toarele : «Înainte cu zece ani aveam aci un frate foarte sîrguincios i a a de lucr tor, c eu, v zîndu-l pe el atît de aprins cu duhul, tremuram pentru el i m teameam foarte de pizma diavolului, ca nu cumva, prin multa alergare, s - i poticneasc piciorul de vreo piatr , ceea ce obi nuie te s se întîmple celor ce umbl repede. Acest lucru s-a i întîmplat de fapt. C ci venind dup un timp la mine, într-o sear tîrzie, îmi ar t o ran dezvelit i îmi ceru un plasture, mai bine zis îmi ceru s -i ard rana cu fierul ro u; i era

275. Dacă orice fapt bun a altuia rode te în noi cînd ne deschidem ei, cu atît mai mult rug ciunea lui i mai ales rug ciunea lui cea pentru noi.

turburat foarte²⁷⁶. Dar v zînd pe doftor c nu voia s se foloseasc de o prea mare asprime fa de el (pentru c era vrednic i de mil), se arunc la p mînt, îmi apuc picioarele, le sp l pe acestea cu lacrimi multe i îmi ceru pedepsirea în închisoarea ce ai v zut-o». «E cu neputin s nu merg acolo, striga, e cu neputin !»

«Astfel sili mila doftorului s treac în asprime, lucru rar i cu totul neobișnuit bolnavilor. Se duse repede la cei ce se poc iesc, se f cu p rta cu ei cu toată rîvna, în plîns, r nindu- i inima, ca cu un cu it, cu întristarea din iubirea de Dumnezeu. Iar a opta zi a plecat la Domnul, rugîndu-se s nu i se fac parte de înmormîntare. Dar eu l-am adus aci ca pe unul ce era vrednic i l-am îngropat laolalt cu p rîn ii. Pentru c dup o s pt mîn de robie, în ziua opta se las omul liber²⁷⁷.

De fapt mai este cineva care tie limpede, c nu s-a sculat de la picioarele mele smerite i întinate înainte de a fi cî tigat bun voin a lui Dumnezeu. i nu e de mirare. C ci primind în inim credin a desfrînatei ace-

276. «Cînd omul î i aduce aminte de primele sale p cate i se pedepse te pe sine, atunci i Dumnezeu are grij de el ca s -l odihneasc . Pentru c Dumnezeu Se bucur c i-a dat sie certarea pentru abaterea de la calea Lui. C ci aceasta este semnul nep timirii. i pe cît de mult î i sile te sufletul s u, pe atîta se înmul e te cinstirea lui din partea lui Dumnezeu».

Fratele de care se vorbe te î i cere el însu i pedeapsa, dar i-o cere de la duhovnic, adic pe de o parte i-o d el însu i, dar nu f r încuviinarea duhovnicului, pentru ca s nu cad nici din poc în , dar s nu se înfunde nici în p catul mîndriei. Avem deci nevoie de duhovnic, între altele, i pentru a nu ad oga la celelalte p cate i pe acel al mîndriei.

277. «S pt mîna e via a de acum, iar ea e vremea robiei, deoarece zidirea sluje te stric ciunii. Ziua a opta e veacul viitor în care ne vom elibera de robia stric ciunii». *Alta* : «S pt mîna robiei e numit via a de acum, iar cea liber e numit via a viitoare. C ci cel ce se scutur în cele apte zile ale vie ii de acum, de gre alele ce i s-au întîmplat, în a opta se mut la via a liber ».

leia, a udat i el picioarele mele netrebnice cu aceea i încredin are. Pentru c «celui ce crede, toate îi sînt cu puțin », a zis Domnul (Mc. 9, 23).

6) Am v zut suflute necurate st pînite nebune te de dragostea trupurilor. Dar luînd din cercarea dragostei pricin de poc in , au întors aceea i dragoste spre Domnul. i s rind îndat peste orice fric , s-au altoit f r sa iu în dragostea de Dumnezeu. De aceea i Domnul a zis despre acea desfrînat , nu c s-a temut, ci c a iubit mult i a putut schimba cu u urin dragostea cu dragostea (Lc. 7,47).

7) tiu, o, minuna ilor, c unora li se par nevoinele ferici ilor acelora ce le-am povestit, de necrezut, altora anevoie de crezut i iar i altora pricinuitoare de dezn dejde. Dar omul b rbat cî tig din acestea mai degrab un bold i o s geat de foc i pleac ducînd rîvn în inima sa. Iar cel cu rîvn mai mic decît acesta, î i cunoa te neputin a sa i dobîndind cu u urin smerita cugetare, din dispre uirea de sine, alearg dup cel dintîi. Nu tiu îns dac a i ajuns ca acela. Dar cel trîndav, nici s nu asculte la cele spuse, ca nu cumva s risipeasc i pu inul pe care înc -l face dezn d jduit cu totul, i s se întîmple cu el cuvîntul care zice : «De la cel ce nu are rîvn , i ceea ce are se va lua de la el» (Mt. 25, 29)²⁷⁸.

278. Ca s nu sperie pe cei ce nu fac o poc in atît de mare ca cei descri i înainte, autorul scrierii îi lini te te, spunînd c i pu inul bine pe care-l fac le este de folos, «In casa Tat lui Meu sînt multe loca uri», sau r spl i, a spus Domnul (In. 14, 2). Chiar de cel numit în rindul al doilea care urmeaz celui dintîi, dar nu cu b rb ia aceleia, ci cu smerita cugetare con tient de neputin a sa, autorul nu tie de a ajuns la acela i loca cu cel dintîi. «Aceasta este b rb ia, ca omul s lupte împotriva p catelor sale de mai înainte, pentru care se i roag s fie iertat, ca s nu se lase biruit de ele, fie în inima sa, fie în fapt , fie în sim ire». *Alta* : «B rb ia inimii este un alt ajutor al sufletului dup Dumnezeu, precum i lenea este un ajutor al p catului». *Alta*: «Dragostea de Dumnezeu alung negrija.

8) Nu putem noi cei ce am c zut în groapa f r de-
legilor s ie im de acolo, dac nu ne-am scufundat în
adîncul (abisul) smereniei²⁷⁹,

9) Alta este smerenia mîhnit a celor ce plîng i
alta, muștrarea con tiin ei vecin cu dezn dejdea a
celor ce p c tuiesc înc ; i alta, fericita bog ie a sme-
reniei ce se ive te în cei des vîr i i prin lucrarea lui
Dumnezeu²⁸⁰. S nu ne gr bim s o afl m pe cea de a
treia prin cuvinte. C ci în zadar vom alerga. Iar sem-
nul celei de a doua este r bdarea des vîr it a def i-
m rii²⁸¹. C ci deprinderea rea de mai înainte²⁸² chi-

Iar lipsa de fric o stârne te pe aceasta». Se afirm mereu sinergia sau
trebuin a împreun -lucr rii omului cu Dumnezeu.

279. Sînt dou adîncuri. Cel al p catului, e numit aici groap , pen-
tru c e un adînc al nesim irii, o groap în care se înmormînteaz
con tiin a. i un adînc f r fund (un abis) al smereniei, care e o adîncime
f r sfîr it a con tiin ei micimii proprii i a responsabilit ii în fa a lui
Dumnezeu. Aceasta nu poate fi experiat decît deodată cu infinitatea pu-
terii lui Dumnezeu. Chiar din groapa p c to eniei se poate trece în adîn-
cul smereniei, c ci chiar p catul îl poate face pe om s vad cît de ne-
vrednic este de Dumnezeu. Dar această trecere f cîndu-se prin trezirea
con tiin ei, e o trecere de la un adînc la altul. Numai sim ul adîncului se
men ine în acel om. Prin adîncul smereniei se s vîr e te i o în l are din
întinericul tot mai gros în lumina nesfîr it a lui Dumnezeu.

280. «Exist o smerenie de la Dumnezeu i mai este cel ce se smere te
din frica de Dumnezeu. Dar este i o smerenie din dorirea lui Dumnezeu.
Celui ce se smere te din frica de Dumnezeu îi urmeaz o cump tare a
m dularelor, cu o lini tire a sim irilor i cu o inim zdrobit în tot timpul.
Iar celui ce se smere te din bucurie îi urmeaz mult simplitate i o
inim ce cre te i nu poate fi inut ». o inim ce cre te în harul lui
Dumnezeu, în ambian a iubirii Lui, ce nu poate fi oprit din bucuria i zborul
ei în în l imile nesfîr ite ale Lui. Aceasta e o smerenie cople itoare prin
bog ia ei, între inut de experien a mereu sporit a nesfîr irii lui Dumnezeu.
În această smerenie lucreaz Dumnezeu însu i în mod precump nitor.

281. «Lucrul smereniei este c , dac cineva ne batjocore te i ne
alung , s avem sufletul deopotriv cu al unui cîine, care cînd e alungat
pleac , iar cînd e chemat, vine, avînd în inim gîndul c nu sîntem vred-
nici s fim cu acela».

282. « — gîndul p catului, care ne st pîne te i care se ive te
în con tiin pe nea teptate, uneori i în cei ce plîng pentru p catele lor.

nuie te de multe ori i pe cel ce plînge. i nu e de mirare.

10) Cuvîntul despre judec ile lui Dumnezeu i despre c deri e întunecos i neîn eles de nici un suflet. Nu tim care sînt c derile care ni se întîmpl din negrij , care din p r sirea din iconomie (cu un rost bun), care, din pricina întoarcerii lui Dumnezeu de la noi. Dar cineva ne-a povestit c cele ce ni se întîmpl din iconomie, pricinuiesc o întoarcere grabnic . C ci nu îng duie Dumnezeu, Care ne-a predat lor, s fim inu i mult de ele.

11) S lupt m înainte de toate cu dracul întrist rii. C ci acesta, venind lîng noi în vremea rug ciunii i aducîndu-ne aminte de îndr znirea noastr de mai înainte, voie te s ne oprim din rug ciune²⁸³.

283. Dracul întrist rii ne opte te în vremea rug ciunii, dac întrerupem firul ei prin goluri, c nu sim im în ea îndr znirea c tre Dumnezeu, sau leg tura vie cu El, pe care am avut-o alt dat . i aceasta ne face s ne întrist m i s încet m a ne ruga ca unii ce n-am fi acum în starea cuvenit a ei. Dar trebuie s st ruim în rug ciune, chiar dac ea nu e totdeauna fierbinte i adunat în întregime în gîndul la Dumnezeu. «Fii cu luare aminte, frate, la dracul ce aduce întristare în om. C ci multe sînt cursele lui pîn ce te face neputincios. C ci întristarea cea dup Dumnezeu e bucurie, prin aceea c te vezi pe tine st ruind în voia lui Dumnezeu. Dar acela î i zice : «Unde vei sc pa ? C ci nu ai poc in ». Aceasta lucreaz cu du m nie, pîn ce va face pe om s - i piard înfrîna-re. Dar întristarea cea dup Dumnezeu nu-l apas pe om, ci-i zice: «Nu te teme, vino iar i». C ci tie c Dumnezeu e puternic i-l înt re te pe el. Puterea celor ce voiesc s dobîndeasc virtu ile aceasta este, ca dac vor c dea s nu se descurajeze, ci s fie iar i cu grij ».

Alta: «Este o întristare folositoare i este o întristare pricinuitoare de stric ciune. propriu întrist rii folositoare s plîng pentru p catele proprii ; ba s plîng i pentru p catele i pentru ne tiin a aproapelui; atît pentru a nu c dea cu inten ie, cît i ca s ajung , la cea mai des vîr it bun tate. Iar cei lume ti se întristeam , pentru c nu sînt sl vi i i se to-pesc dorind cele ale altora. Cînd sînt s raci se chinuiesc; îmbog indu-se, înnebunesc».

12) Să nu te turburi de cazii în fiecare zi, nici să ieși din lupt. Ci stai bărbat te ține, cu siguranță, îngerul care te pazește va prelua rădăcina ta. Rana ta este ușor de tămăduit cât este încă proaspătă și caldă. Dar cele învechite, neîngrijite și învîrtoate, sînt greu de vindecat și au nevoie de mult osteneală, de fier, de brici și de focul ce le însoțește pentru vindecare.

13) Multe se fac cu vremea de nevindecat. Dar la Dumnezeu toate sînt cu puțin (Mt. 19, 26). Dracii spun că Dumnezeu e înainte de cînd e iubitor de oameni, dar după cînd e aspru²⁸⁴.

14) Nu crede celui ce-ți zice după cînd e în mici greșeli: «Bine era de n-ai fi făcut aceasta. Dar nu e nimic». Dar de multe ori, daruri mici împlînzesc mînia mare a judecatorului.

15) Cel ce se pocăiește cu adevărat, toată ziua în care nu plînge o socotește ca pierdută, chiar dacă a scris vîrît alte lucruri bune în ea.

16) Nimeni din cei ce plîng să nu aștepte încredințarea (iertării) în ceasul ierării (morții). Căci ceea ce este neartat, nu e sigur. Pentru aceea a și zis careva: «Lasă-mă să respir suflu, prin încredințare, ca să nu mă duc de aici neîncredințat» (Ps. 38, 18).

17) Unde e Duhul Domnului, s-a dezlegat legătura. și unde e smerenia neașternută, s-a dezlegat, de ase-

284. «Pentru aceasta se zice de diavol că e dușmanul și război tor. Căci fiind dușmanul virtuții, după cînd e din ea, se arată război tor». Ed. 1970: «Înainte de a cădea cineva, dracii îl ispitesc la pîcat, îl împing și-l înduplec, spunînd că Dumnezeu e iubitor de oameni și iartă. Sgîtîndu-l deci prin gîndurile plămînd legate de pîcat și slăbindu-l și ducîndu-l la ea și înduplecîndu-l să facă voia lor, iar după aceea, voind să-l arunce în deznădejde și să-l scufunde în pierzania desvîrîtă, îi optesc acestea: «Vai ie, ce ai făcut? Căci Dumnezeu e drept și nu te va ierta».

menea, leg tura²⁸⁵. Dar cei ce pleac f r acestea dou , s nu se am geasc . C ci sînt lega i.

18) Cei din lume i numai ei sînt str ini de aceste încredin ri; i mai ales de cea dintîi (de prezen a Duhului). Dar unii sporind prin milostivire, cunosc în ceasul ie irii, folosul.

19) Cel ce se plînge pe sine însu i, nu se ocup de plînsul, de c derea, sau de oc rîrea altuia.

20) Cîinele mu cat de o fiar , se mînie i mai mult pe ea, înfuriindu-se neasem nat mai mult pe ea din durerea ranei.

21) S lu m aminte de nu cumva nu din cur ie, ci din înr ut ire, a încetat con tiin a s ne mu te²⁸⁶.

22) Semnul iert rii c derii st în a te socoti pururea dator²⁸⁷.

23) Nu e nimic deopotriv cu îndurarea lui Dumnezeu, sau mai mare ca ea. De aceea cel ce dezn d jduie te s-a înjunghiat pe sine²⁸⁸.

285. «Prin smerenie într toate bun t ile, între care i comp timirea, prin care i încredin area iert rii». S-ar putea i inversul: orice p cat e înso it de nep sarea mîndriei. Dar între smerenie i Duhul Sfînt e o leg tur . Smerenia fiind o accentuat con tiin a lui Dumnezeu, este o experien a prezen ei Lui. Aceast con tiin face pe om s se socoteasc pe sine nimic, iar pe Dumnezeu totul, pentru c Dumnezeu se afl în el cu m rimea Lui nesfîr it . Iar Dumnezeu nu e prezent decît prin Duhul S u.

286. Ava Isaia : «Dac te vezi în vremea rug ciunii neosîndit de nici un p cat, e ti cu adev rat liber i ai intrat într-adev r în sfînta Lui odihn , potrivit vocii Lui». Talasie : «Con tiin a curat e pricinuit de ostenele nevoinei, ca postul, privegherea, r bdarea, îndelunga r bdare».

287. Sc rarul se folose te i aci, ca de atîtea ori, de paradox : S tii c e ti iertat, cînd te socote ti pururea dator. Deci semnul iert rii nu st într-o lini te nep s toare, ci într-o grij c e ti mereu dator s faci ceva pentru a merita iertarea. P catul s vîr it devine astfel un bold de continu înaintare în cele bune. El poate fi astfel o for de continu sensibilizare spiritual .

288. Cel ce dezn d jduie te în mila lui Dumnezeu, s-a omorît pe sine suflete te. C ci nu mai face nimic pentru a se ridica din r utatea p catului, pentru a înainta în bine.

24) Semnul poc în ei pline de grijă stă în a ne socoti pe noi vrednici de toate necazurile văzute și nevăzute ce ni se întâmplă, ba încă de și mai multe²⁸⁹.

25) Moise, după ce a văzut pe Dumnezeu în rug, s-a întors iarăși în Egipt (care se înallege întuneric), la lucrarea cârmizilor lui faraon cel gândit. Apoi iarăși se suie la rug. Dar nu numai acolo, ci și în munte. Cel ce a avut parte de vedere nici odată nu deznădăjduiește de sine. Și răcește marele Iov, dar s-a îmbogățit iarăși în chip îndoit.

26) Cumplite sînt în cei trîndavi căderile de după chemare. Ele calcă neajdeza în picioare și-i conving pe aceia să socotească fericit lucru chiar și numai o singură ridicare din groapă²⁹⁰.

27) Ia seama, ia seama! Nu ne întoarcem numai decît prin calea prin care ne-am răstăcit. Ci printr-o altă mai scurtă.

28) Am văzut pe doi înăi înainte spre Dumnezeu în același fel și în același timp. Unul din ei era bătrîn și înaintat în osteneli. Celălalt era ucenic și alerga mai

289. P.G., din Marcu Ascetul: «Lucrul poc în ei se face din acestea trei: din curăirea gândurilor, din rugăciunea neîncetată și din răbdarea necazurilor ce vin asupra noastră. Acestea trebuie să aibă nu numai o lucrare arătată, ci și una în alegtoare, ca pe cei ce stăruie în ele să-i facă nepătimitori. Căci fără cele trei virtuți nu se poate săvîrșească lucrul poc în ei».

290. «Vorbind de cei trîndavi, pîrintele a deosebit de ei pe cei netrîndavi și răvniitori. În acest lucru este vădit. Căci pe drept cuvînt aceia, trîndavi fiind, socotesc anevoioasă ridicarea din nou cînd au căzut în vreo greșală. Căci apăsă de trîndăvia lor, nu mai au neajdeza în nepătimire, deoarece nu mai voiesc să se predea altor osteneli. Pentru aceea socotesc că este un lucru mare chiar a se izbăvi de greșala prezentă, fiind greu bolnavi. Dar cei sîrguincioși de a răscădea de zece mii de ori nu deznădăjduiesc în puțin a desăvîrșirii, ci aleargă spre ea cu și mai multă răvnă».

repede ca b trînul i a ajuns cel dintîi la semnul smereniei.

29) S lu m aminte to i, dar mai mult cei ce am c zut. S nu bolim în inim de boala lui Origen cel necredincios²⁹¹. Aceast înv tur pîng rit se face lesne primit de iubitorii de pl cere, dînd ca motiv (pretext) iubirea de oameni a lui Dumnezeu²⁹². In cugetarea mea, mai bine zis în poc in a mea, se va aprinde focul rug ciunii care mistuie materia p catului (Ps. 38, 4).

30) Regul i chip, pild i icoan de poc in s - i fie ie mai-înainte-pomeni ii sfin i osîndi i i nu vei mai avea nevoie nicidecum de vreo carte în via a ta, pîn ce nu te va lumina Hristos, Fiul lui Dumnezeu i Dumnezeu, întru învierea poc in ei celei pline de grij . Amin.

Prin poc in ai urcat a cincea treapt . Prin ea ai cur it cele cinci sim uri sc pînd de pedeaps i de osînda f r de voie, prin cea aleas de bun voie.

291. Sînt mul i ast zi, chiar dintre teologi care ar dori o reabilitare a lui Origen. Nu- i dau seama c origenismul duce la devalorizarea mi - c rii, sau a efortului personal, a importan ei timpului pentru mîntuire i deci a persoanei. Totul duce automat la fericire. Iar din ea se cade iar i. Origenismul e o teosofie sau antroposofie, sau panteism. Nu cunoa te valoarea etern a fiec rei persoane i putin a ei de ve nic odihn în infinitatea dragostei personale a lui Dumnezeu. De i Sc rarul, l udînd asprirea faptelor de mortificare a trupului, pare s manifeste o dispre uire a vie ii în trup, nu gînde te ca Origen, care consider via a în trup i mi carea în ea o c dere din pliroma preexistent a spiritelor ci el d o mare valoare acesteia, pentru c prin faptele vie ii în trup, chiar dac acesta nu are valoarea în el însu i, se cî tig mîntuirea.

292. «Acela admitea pedepsirea p c to ilor pentru o vreme oarecare, pentru a se cur i de întin ciunea p catului în focul chinurilor. Dup aceea îi restabilea în Împ r ia cerurilor i pe ace tia împreun cu drep - ii, pretextând în chip r u iubirea de oameni a lui Dumnezeu».

C u v î n t u l

V I

Despre pomenirea mor ii

1) Oric rui cuvînt îi premerge un gînd. Plînsului i tînguirii îi premerge pomenirea mor ii i a gre elilor. Pentru aceea se pun acestea la acest loc în cuvîntul nostru.

2) Aducerea aminte de moarte este o moarte de fiecare zi. Aducerea aminte de moarte e un suspin de fiecare ceas.

3) Frica de moarte este o însu ire a firii, intrat în ea prin neascultare. Iar tremurarea de moarte este semnul p catelor nepoc ite.

4) Hristos are fric de moarte, dar nu tremur , ca s arate limpede însu irile celor dou firi.

5) Precum pîinea e cea mai de trebuin dintre toate mînc rile, a a aducerea aminte de moarte e cea mai de trebuin dintre toate lucr rile (de cur ire de patimi).

6) Celor afl tori în mijlocul (ob tii), aducerea aminte de moarte le pricinau te osteneli, împliniri de ascult ri, necinstiri. Celor din afar de zgomote, le pricinau te lep darea grijilor, rug ciunea neîncetat i p zirea min ii. Acestora pomenirea mor ii le este i maic i fiic ²⁹³.

293. «Gîndul la moarte, zice, pe cei de sub ascultare îi face iubitori de osteneli i-i ajut s aib pl cere de necinstire; pe cei din lini tire îi face f r griji i s se ocupe pururea numai cu rug ciunea».

Alta : «Celor din mijlocul lumii, care vie uiesc în nep sare i nu dup Dumnezeu, gîndul la moarte le pricinau te dureri sau osteneli zadarnice, îndeletniciri sau cuvinte nefolositoare i flec reli proste ti, dulcea a necinstirii, îndulcirea cu necinstirile ; iar celor din afara zgomotelor, lep darea grijilor, rug ciunea i p zirea min ii, c ci lucrarea acestora e p zirea poruncilor lui Hristos i întoarcerea la El». Celor ce vie uiesc în lume f r

7) Precum cositorul se deosebește de argint, chiar dacă la vedere se aseamănă, așa pentru cei ce au darul deosebirii, frica firească de moarte se deosebește închipuit de cea protivnică firii.

8) Semnul adevărat al celor ce-î aduc aminte de moarte întru simțirea inimii, este despărțirea de bunăvoie de toată zidirea și prăsierea desvârșită a voii lor. Cel ce o așteaptă pe aceasta în fiecare zi este om cercat. Cel ce o dorește în fiecare ceas este sfânt.

9) Nu toată poftirea morții este bună. Căci sunt unii care, grăind neîncetat din forța deprinderii, o doresc pe aceasta cu smerenie. Ei sunt iarăși alii care nu voiesc se pocăiesc, și aceștia o cer din deznădejde. Ei sunt alii care nu au frică de moarte, deoarece se socotesc pe ei nepăsători, din mândrie. În sfârșit sunt unii care cer plecarea lor de aici prin lucrarea Duhului Sfânt.

10) Unii dintre bine-credincioși se întreabă cu nedumerire: pentru ce, dacă pomenirea morții ne face atâta bine, Domnul ne-a ascuns cunoașterea ei de mai înainte? Ei nu știu că Dumnezeu ne lucrează prin aceasta în chip minunat mântuirea noastră. Căci nimenea, dacă ar cunoaște mai dinainte moartea sa, nu

și schimbe viața, gândul la moarte le dă sentimentul că ostenele și convorbirile lor sunt zadarnice, că necinstirile de care au parte sunt adevărate necinstiri. Dimpotrivă, celor ce-î schimbă viața, ostenele le sunt dulci, iar necinstirile nu le sunt necinstiri. Scărarul folosește foarte des paradoxul, care rezultă din optica diferită cu care este privită viața: fie că satisfăcându-se cu cele trecătoare în lume, fie că urmărind cele veșnice în duhovnice. Există astfel o cinstită necinstire pentru cel ce o aduce și pentru cel ce o primește, când este adus din lumea celui ce o caută pentru slava de artă; și o necinstire cinstitoare când, de exemplu, este adus de cel lipsit de vicleug, celui bun până la naivitate. La fel există o plăcere neplăcută a trupului, care este o plăcere a sufletului.

ar veni îndat la botez, sau la via a c lug reasc , ci i-ar petrece toate zilele în f r delegi i s-ar n pusti spre botez i spre poc în numai în ceasul ie irii. Dar dobîndind calitatea p catului din obi nuin a îndelungat cu el, ar r mîne cu totul neîndreptat²⁹⁴.

11) Plîngînd, s nu prime ti niciodat pe cîinele acela care î i strecoar gîndul c Dumnezeu e iubitor de oameni. C ci scopul lui este s alunge de la tine plînsul i frica neînfriat²⁹⁵. Acest gînd î i este bun numai cînd te vezi pe tine tîrît în adînc dezn - dejde²⁹⁶.

12) Cel ce voie te s în pururea în sine pomenirea mor ii i a judec ii lui Dumnezeu, dar s-a predat pe sine grijilor i împr tierilor lume ti, este asemenea celui ce înoat , dar voie te s - i ciocneasc palmele²⁹⁷.

13) Pomenirea con tient a mor ii dep rteaz mîncarea. Iar mîncarea înl turat cu smerenie, dep rteaz patimile.

294. « < naxii » — primind calitatea p catului. Fiin a întreaga omului dobînde te prin felul s u de via o anumit calitate, un anumit miros, bun sau r u. P catul sau binele nu st într-un col al fiin ei noastre, ci a a cum o pic tur de petrol d apei întregi dintr-un vas ceva din calitatea ei, a a i p catul sau binele, modific într-un sens sau altul întreaga fire a noastr . Iar calitatea curat sau îmbun t it a firii are un caracter dinamic. Ea îndeamn pe om la bine sau la r u i le face cu u urin pe acestea. Efortul de a readuce la calitatea bun firea înr ut it trebuie s lupte cu pornirea ei de a s vîr i r ul.

295. Frica pentru trup, neînfriat pentru sufletul care crede în Dumnezeu. Fric i a teptare bucuroas pentru bun t ile de dup moarte.

296. S nu te bizui pe gîndul c Dumnezeu este iubitor de oameni, ca prin el s sl be ti poc în a. El s - i fie de ajutor numai cînd e ti în primejdie de a dezn d jdui.

297. A a, în ed. 1970 (). In P.G. : «S - i în mîinile ().

14) Lipsa de durere a inimii învîrto eaz mintea²⁹⁸. Iar mul imea bucatelor usuc izvoarele²⁹⁹. Setea i privegherea aduc zdrobirea inimii. Iar din inima zdrobit î nesc apele (lacrimile)³⁰⁰.

15) Cele spuse sînt aspre celor lacomi de mîncare i de necrezut celor trîndavi. Dar b rbatul f ptuitor le va cerca prin rîvna lui. i cel ce le-a cunoscut prin cercare va zîmbi gîndindu-se la ele. Dar cel ce caut înc s le cunoasc e mai trist³⁰¹.

16) Precum p rin ii spun c iubirea des vîr it nu poate c dea, a a spun eu c sim irea des vîr it a morii este lipsit de fric .

17) Multe sînt lucr rile min ii f ptuitoare. Amin-tesc dintre acestea : gîndul la dragostea lui Dumnezeu, pomenirea lui Dumnezeu, aducerea aminte de Împ r - ia cerurilor, aducerea aminte de rîvna mucenicilor, aducerea aminte de Dumnezeu care e de fa , potrivit cu cel ce a spus : «V zut-am înaintea mea pe Domnul» (Ps. 15, 8), aducerea aminte de sfintele Puteri în eleg toare, aducerea aminte de moarte, de r spus, de

298. Inima care nu e îndurerat de p cate face i mintea învîrto at , adic ia omului sensibilitatea în elegerii st rii sale. Cunoa terea de sine a omului e deci o chestie de sim ire. Un om nesim it nu se poate cunoa te cu adev rat. Scolia din P.G., accentuînd leg tura intim dintre minte i inim , prezint urm rile ce le are p catul pentru minte i inim în mod alternativ ca fiind acelea i : «Uitarea poruncilor dumnezeie ti i abaterea voin ei libere face inima învîrto at i mintea neîndurerat ; sau invers : mintea învîrto at i inima neîndurerat ».

299. Mul imea bucatelor usuc izvoarele lacrimilor, adic sim irea inimii i a min ii. B utura mult luat din exterior usuc izvoarele din untru ale lacrimilor. Cine bea mult nu mai poate plînge.

300. Nu se va teme adic de împu inarea bucatelor, de sete, de durezza inimii etc.

301. «Cele grele celorlal i le sînt, celor ce le deprind de bun voie, pricini de bucurie i de veselie. Cî tigînd prin cercare o u urin fa de ele, ajung i la o sporire în des vîr ire. Dar cei înc nedes vîr i i, se îndeletnicesc cu ele, cu osteneal , dac se îndeletnicesc peste tot».

hot rîre, de pedepsire. Începem cu cele mari i sfîrîm cu cele care nu trebuie uitate.

18) Mi-a povestit odat un cîlugăr egiptean c «dup împlîntarea pomenirii morîi într-o simîirea inimii, voind odat, mînat de nevoie, sî mîngîie puîn lutul, am fost împiedicat de pomenirea aceasta, ca de un judecîtor; i cîcea ce e minunat, e cî, de i am voit, n-am putut sî mai scap de ea»³⁰².

19) Un alt oarecare, locuind aci, în a a zisa Thola, i i ie ea de multe ori, din pricina acestui gînd (al morîi), din sine. i aflat de fra i de parcî era le înat, sau cuprins de epilepsie, era dus de ei aproape fîr suflare.

20) Nu voi tîcea sî-i fac cunoscut i povestirea despre Isichie Horevitul³⁰³. Acesta petrecea totdeauna într-o total lenevie, neavînd nici o grijî de sufletul sîu. Îmboln vîndu-se odat cu trupul pîn la marginea vie ii, încît pîrea cî peste un ceas va muri, dar venindu-i iar i în fire, ne rugî pe to i sî plecîm îndatî. Zidind apoi u a chiliei, a rîmas în untru 12 ani fîr sî mai iasî vreodat la vreo vorbî cu cineva. Nu mai gusta nimic altceva, decît pîine cu apî. edea numai acolo, cu mintea întî (în extaz) la cele ce le vîzuse în aceastî ie ire (în extaz). Era atît de adunat cu mintea în sine, cî nu i-a mai schimbat niciodat acest fel de vie uire, fiînd pururea ie it din sine i vîrsînd lacrimi fierbin i, în tîcere³⁰⁴.

302. Numitul egiptean avea atît de întipîrit pomenirea morîi, cî de i silit de foame de mai multe zile, n-a putut sî alunge pomenirea morîi din sine, mîcar cî voia, ci mai degrabî a alungat ea foamea.

303. Vie uitor pe Horeb, loc de pustnici la poalele muntelui Sinai; Thola, localitate pe Horeb.

304. Era pe de o parte «cu mintea adunatî în sine» () pe de alta, «ie it din mintea sa». Numai cel adunat în sine vede dincolo de sine (i se în elege dincolo de lume), adicî se aflî în extaz. Minunea celor

Dar cînd era s se s vîr easc , deschizînd u a am intrat în untru. i rugîndu-l mult, numai atîta am auzit de la el: «Ierta i-m ! Nimenea de va avea pomenirea mor ii, nu va putea s p c tuiasc vreodat ». Iar noi ne-am minunat v zînd pe cel odinioar atît de nep s tor, preschimbat atît de repede cu o schimbare i prefacere fericit . i înmormîntîndu-l cu cuvio ie în cimitirul apropiat al castrului, dup un num r de zile c utînd sfintele lui r m i e, nu le-am aflat. Domnul a încredin at, i în felul acesta, despre poc in a lui plin de grij i vrednic de laud , pe to i cei ce voiesc s se îndrepte dup o lenevire îndelungat .

21) Precum unii socotesc nem rginit adîncul (abisul), c ci îl numesc loc f r fund, a a gîndul mor ii e nesfîr it atît în cur ia, cît i în lucrarea lui. Iar ceea ce am spus e înt rit de amintitul cuvios. Unii ca ace tia ad ugând neîncetat frica, la fric , nu se odihnesc pîn nu se va topi i îns i puterea oaselor³⁰⁵.

de dincolo de minte se vede numai prin mintea adunat în ea îns i, pentru c prin ea sînt transparente i pentru c infinitatea lor seam n cu indefinitul min ii i în leg tur cu el.

305. «Precum, zice, adîncul m rii e nem surat i necuprins, a a i sfîr itul cur iei e de ne-ajuns, adic nu are sfîr it în cei ce au pomenirea mor ii în sim irea inimii. C ci e cu neputin ca omul smerit, avînd pomenirea neîncetat a mor ii, s spun în chip fariseic, c a ajuns la sfîr itul cur iei, adic «am ajuns des vîr it în cur ie». Cel ce ar spune aceasta nu ar fi smerit. Deci s-ar întîmpla ceva ciudat: de cel ce ar îndr zni s spun aceasta nu s-ar atinge nep timirea nici cu vîrful degetelor. C ci slava de art e cea mai cumplit patim . Dar de cel smerit se atinge pîn la s turare, dar datorit smereniei socote te c -i lipse te. Deci în amîndoi, adic atît în cel smerit, cît i în cel st pînit de slava de art , cur ia e necuprins ». Cel mîndru nu o cuprinde din pricina mîndriei, cel smerit simte mereu c mai are, i de fapt mereu mai are de înaintat în smerenie. Pe cît de neajuns este infinitatea lui Dumnezeu, pe atît de neajuns este hotarul smereniei, deci, i sentimentul nedeplin t ii cur iei. Iar gîndul mor ii, între inînd smerenia, între ine i sentimentul nedeplin t ii cur iei. El consider nesfîr itul omului ca un nesfîr it al înaint rii, datorit faptului c înaintarea are ca int s

22) Să ne încredințăm că, pe lângă toate bunătățile, și aceasta este un dar al lui Dumnezeu³⁰⁶. Pentru că altfel, cum se explică faptul că, chiar venind la moriminte, unii rămin fără lacrimi și învîrtoși, dar pe de altă parte chiar aflîndu-ne departe de această vedere, de multe ori sîntem străduinți să punem la inimă? ³⁰⁷

23) Cel ce a murit tuturor, și-a adus aminte de moarte³⁰⁸. Dar cel ce e încă legat de ele, nu încetează de a lucra el însuși împotriva sa.

cuprind pe Dumnezeu cel nesfîrșit. De aici urmează că nesfîrșirile acestea sînt ale persoanei, nu ale lucrului, obiectului, substanței. Căci înseamnă puțină unei infinități în înaintarea persoanei, smerenia la fel, bună tatea la fel, iubirea la fel, în alegerea la fel, țîcerea care adîncește la fel. Dacă n-ar fi persoana, n-ar exista infinitate adevărată și puțină înaintări în ea. Mai bine zis, dacă n-ar fi persoana infinită a lui Dumnezeu spre care tinde la infinit persoana umană, n-ar exista un infinit adevărat. Pe de altă parte, perspectiva infinită îi vine nouă a curății, a iubirii, se deschide pentru cineva după ce s-a plictisit, s-a obosit de monotonia pe care o poate oferi alipirea exclusivă la lume, alipire care pare să aibă și ea o infinitate, dar o infinitate în monotonia repetiției și deci o infinitate aparentă, o infinitate care la un moment dat devine leînată, împreună cu setea după ea, care se satură de a tot acapara același fel de lucruri care nu oferă nimic nou, nimic care să-i satisfacă setea de infinitate adevărată a spiritului, care să-i satisfacă setea de adevărul care stă în infinitatea adevărată. Aparenta infinitate a lumii crapă la un moment dat pentru spiritul strădat de ea și prin această cărpătură înțelegem din ascunzimea sa adevărată infinitate, cea a ordinii Duhului. Aspirația de înaintare în ea e ajutată nu numai de dorul ei, ci și de frica continuă de a rămîne în lăuntru prin patimi în monotonia acestei lumi.

306. Adică și pomenirea morții cu simțirea inimii și deci cu lacrimi este un dar al lui Dumnezeu. Și este un dar al lui Dumnezeu și faptul de a ni se deschide perspectiva infinită prin gîndul la moarte, care î deschide spiritului orizontul vine și în infinit, potrivit lui.

307. Sîntem străduinți să punem la inimă și plîngem, pentru că s-a strădănit să pună în fața noastră zidul care ne închidea în infinitatea aparentă și monotonă a alipirii pe timpuri la lume.

308. Cei care au descoperit lipsa de atracție și falsă plinătate a tuturor celor din lume au descoperit infinitatea ce-i așteaptă după desprinderea de ele prin moarte.

24) Nu voi s-încredin ezi pe to i despre iubirea ta fa- de ei. Ci cere lui Dumnezeu s- le-o arate El însu i aceasta în chip negrit. Iar de nu, nu- i va ajunge timpul i pentru leg turi (pentru rela ii) i pentru str pungere³⁰⁹.

25) Nu te am gi, lucr torule f r minte, c po i s înlocuie ti timpul (pierdut) cu alt timp. C ci nu va ajunge ziua s-împline ti datoria ei fa- de St pînul³¹⁰.

26) Nu e cu puțin , zice cineva, nu e cu puțin a str bate ziua de fa- cu bun credincio ie, de nu va fi socotit ca cea din urm a întregii vie i³¹¹. de mirare

309. «A adeveri prin cuvinte iubirea fa- de to i e lucru greu i de respins. A o adeveri prin fapte e lesne i mai u or celui ce se sîrguie te s-înf ptuiasc virtutea. i ascult cum : a venit cineva s-m-înjure sau s-m-i bat. Dacă îi spun c de i a putea s-m-apr, nu m-apr, ci dimpotriv , cad în genunchi, îl rog, îl s rut, îi d ruiesc cele ce pot, e v dit tuturor c fac acestea din dragoste. Iar aceasta am f cut-o prin fapte. C ci cum s-ar face prin cuvinte ? C ci dac rugîndu-m tuturor, le voi spune c-i iubesc, voi ap rea ca un lingu itor i ca unul ce caut s plac oamenilor, ca unul ce se îndeletnice te cu o virtute pref cut i ca unul ce vînez prin aceasta slava de art . Deci p rintele îndeamn s nu ne silim s ar t m iubirea prin cuvinte, ci prin fapte, iar iubirea fa- de Dumnezeu, prin amîndou , i mai mult prin cuvinte. C ci semnul iubirii fa- de El este rug ciunea neîncetat . Astfel vom înf ptui amîndou virtu ile. C ci dac te sîrguie ti s-împline ti iubirea fa- de oameni numai prin cuvinte, nu i-ar ajunge nici tot timpul vie ii pentru leg turi i umilin ».

310. Suprema valorificare a timpului e condi ionat de în elegerea fie- rei zile ca sînd la u a vie ii de dincolo, a eshatologicului. «Carpe diem» (folose te intens ziua), dar nu în sensul lui Hora iu ca fiind ultima ce ne poate aduce o pl cere trec toare, ci ca fiind ultima ce ne poate asigura via a etern . Deci cu mai mult intensitate folose te cre tinul fiecare clip .

311. Timpul e un dar al lui Dumnezeu, dar i o datorie de a-l umple cu fapte date Domnului, cu sîrguin- de a ne des vîr i. Nu trebuie s pierdem nici o clip . Chiar dac -l folosim întreg nu ne ajunge s-împlinim toat datoria ce ne e dat odat cu el. o puternic afirmare a valorii timpului, contrar lui Origen. Gîndul continuu la moarte nu în- seamn nefolosirea timpului, ci, dimpotriv , buna lui folosire intens .

cu adevărat cum au rostit acest cuvânt elinii. Căci socotesc că ei că este propriu filozofiei să cugete la moarte³¹².

Aceasta a fost așa treaptă. Cel ce s-a suit pe ea nu va putea tui nici odată, dacă este adevărat ce s-a spus: «Adu-ți aminte de cele de pe urmăle tale în înveac nu vei putea tui» (În . Sir. 7, 38).

CUVÎNTUL VII

Despre plînsul de-bucurie-făcut

1) Plînsul după Dumnezeu este o tristețe a sufletului, o simțire a inimii îndurerate care caută pururea nebunețe pe Cel după care însetează; iar neajungîndu-L, Îl urmărește cu osteneală și se tînguiește cu durere, alergînd după El.

2) Sau: Plînsul este un ac de aur al sufletului scapat de orice întuire și alipire și înfîpt de tristețe acvivoasă în lucrarea de cercetare a inimii³¹³.

3) Strîngerea este un chin neîncetat al conștiinței, care pricinuieste înprospătarea focului inimii, prin mîrturisirea făcută în minte.

4) Mîrturisirea (în minte) este uitarea firii, cînd din pricina ei cineva a uitat să mînce pîinea lui³¹⁴.

312. Platon, *Phaedon* II, 1.

313. Plînsul este acul sufletului care nu mai înține sufletul cusut de nimic din cele ale lumii, ci e înfîpt în privirea inimii înînd sufletul însuși în această lucrare și cîștindu-l oarecum de viață venică. Căci, pricinuieste durerea inimii, o face simțitoare, o face să-și deschidă cîutele ei și pîcatele din ea conștiinței care o cercetează și suferă pentru pîcatele ce și le descoperă prin aceasta.

314. Plînsul sau strîngerea inimii este o mîrturisire a pîcatelor făcute de minte lui Dumnezeu, un dialog nevăzut, neîncetat și îndurerat, în care sufletul își recunoaște neconținutul pîcatelor în fața lui Dumnezeu și

5) Poc în a este lipsirea neîntristat , de toat mîngîierea trupeasc ³¹⁵.

6) Celor ce înainteaz înc în acest plîns fericit, înfrînarea i t cerea buzelor li s-a f cut o însu ire. Iar celor ce au înf ptuit înaintarea, li s-a f cut o asemenea însu ire nemînierea i ne inerea minte a r ului. În sfîr it, celor des vîr i i li s-a f cut o însu ire smerita cugetare, setea de necinstiri, foamea, de bun voie, de necazuri, neosîndirea celor ce p c tuiesc, împreun - p timirea mai presus de putere³¹⁶. Cei dintîi se fac primi i; cei de al doilea, vrednici de laud ; iar cei ce fl mînzesc dup necazuri i însetează dup necinstiri sînt ferici i; c ci ei se vor s tura de o hran de care nu se vor s tura³¹⁷.

cere iertare pentru ele. Sufletul e atît de concentrat în această m rturisire îndurerat , c uit s m nînce, biruind trebuin ele firii.

315. Triste ea sufletului e a a de mare, c cel ce o tr ie te nu mai simte triste ea pentru lipsa mîngîierilor sau pl cerilor trupe ti.

316. Ed. 1970: «Comp timire nume te arderea pentru cei ce p c - tuiesc, dup cuvîntul: «Cine se va sminti i eu s nu ard?» (II Cor. 11, 29). Ea înseamn a-i face cineva proprii greut ile i nenorocirile str ine; sau a nu dispre ui cu gîndul pe cei ce sufer , în l îndu-se împotriva lor».

P.G. «Mul i, am gi i fiind de acest cuvînt, arat o comp timire cuvenit tuturor celor ce p c tuiesc spre a crede celor ce nu se cuvine. Alta este împreun -p timirea peste putere de care se vorbe te aci. C ci împreun -p timire numim plînsul ivit în suflet i ar tat pentru cel iubit, uneori chiar f r ca acela s fie vrednic. C ci cineva se îngrije te cu comp timire de cel iubit, ca nici s nu nedrept easc , nici s fie nedrept it. Iar «peste putere» înseamn a-i pune cineva sufletul s u pentru mîntuirea prietenului, dar nu spre pierderea lui. C ci nu poate sc pa de p cat cel ce a p c tuit, decît printr-o poc în potrivit cu gre ala». Deci nu e o comp timire folositoare aceea care-l scap pe cel ce a gre it de greut ile poc în ei. «Peste putere» înseamn c cel înduhovnicit tr ie te i aci în ambian a unei infinit i; nu poate ajunge la hotarul împreun -p timirii cu cel lalt, dar se ridic în ea tot mai mult peste puterile lui m rginite, din puterea lui Dumnezeu.

317. o hran care-i mul ume te mai mult decît oricare alta, dar nu-i plictise te, de i se vor împ rt i de ea neîncetat. Ei o doresc mereu i voiesc s aib tot mai mult din ea.

7) Când ai ajuns la plîns, ine-l cu toată tîria. Cîci înainte de a se îmbiba în tine³¹⁸, uor i se rpe te. i e topit ca ceara de tulburîri, de griji trupe ti, de plăceri i mai ales de multa vorbîrie i de glume uuratece^{318 bis}.

8) De i cuvîntul e îndrîzne, izvorul lacrimilor după botez e mai mare decît botezul³¹⁹. Deoarece acela ne curte de păcatele noastre de mai înainte. Iar acesta, de cele după aceea. i primindu-l pe acela to i ca copii, ne-am întinat după aceea; prin acesta îns l-am curtit i pe acela³²⁰. Dacă acesta nu s-ar fi dăruit de Dumnezeu oamenilor din iubire de oameni, cu adevărat rari ar fi cei ce se mîntuiesc³²¹.

9) Suspinele i întristarea strigă către Domnul. Lacrimile din frică, mijlocesc. Iar cele ale prea sfintei iubiri ne arată că rugăciunea noastră a fost primită.

318. Înainte de a i se face o calitate a firii, de a cînta întreaga ta ființă calitatea plînsului, care nu e decît dorul intens după viața în Dumnezeu.

318 bis. *Scolia* lui Teodor al Edesei: «Alung departe de la tine duhul mult vorbitor. Cîci în el sînt ascunse toate patimile cele rele. Din el e minciuna, din el, îndrîzneala; dintr-o parte e gluma uuratec, din alta rîsul, calomnia, bîrfirea, răutatea, vorba prostească, scurt vorbind, ceea ce s-a spus: «Din multa vorbire nu va lipsi păcatul» (Pilde 10, 19). Iar bărbatul tăcut este scaunul simirii i Domnul a spus că vom da socoteală pentru orice cuvînt de ert (Mt. 12, 36).

319. «A spus că izvorul lacrimilor e mai mare, în loc să spun că e mai bun în comparație cu Botezul, pentru că se lucrează i de către noi. Dar nu l-a oprit Botezul. Făcându-l e mai bun, pentru că el ne i curte te i ne i fere te de păcat de mai înainte. În raport cu prea sfîntul Botez nu e îns nici măcar egal, cu atît mai puțin mai mare».

320. «Ne națăm de trei ori în viață. Dintre acestea cea dintîi (națerea) e din pîntece, iar celelalte două ne urcă de la pămînt la cer: una e prin Sfîntul Botez, pe care o numim i națerea din nou, iar cealaltă e din pocînță».

321. «Fără Botez nu s-ar mîntui nimeni; fără lacrimile pocînței «ar fi rari cei ce se mîntuiesc».

10) Dacă nimic nu înso e te smerita cugetare ca plînsul³²², nimic nu i se împotrivesc te acesteia ca rîsul³²³.

11) De ai ajuns la fericita triste e bucuroas³²⁴ a str pungerii cuvioase, îne-o; i nu te vei odihni de lucrarea din ea, pîn ce nu te vei ridica din cele de aici i nu te vei înf i a curat lui Hristos.

12) S nu încetezi s - i închipuie ti mereu în tine i s cercetezi adîncul (abisul) focului ve nic i pe slujitorii nemilo i, pe judec torul neîndurat i neiert - tor, pr pastia nem rginit a v p ii celei de sub p - mînt i coborî urile strîmtorate ale locurilor i h urilor subp mîntene i înfrico toare i chipurile tuturor acestora³²⁵. Aceasta pentru ca l b r area afl toare în

322. «Smerita cugetare este rug ciunea neconținut cu lacrimi i cu durere. C ci aceasta chemînd pe Dumnezeu pururea în ajutor, nu las pe oms se încread nebune te în puterea i în elepciunea sa, nici s se înal e fa de al ii. C ci acestea sînt boli cumplite ale patimii mîndriei».

323. «A Marelui Vasile : «A se sparge cineva de rîsul necumpt tat i nest pînit e semn c nu- i strînge înc mole ala umflat a sufletului cu o gîndire aspr . Nu e necuviincios a- i ar ta cineva r spîndirea luminii sufletului într-un zîmbet, dup cuvîntul: «Inima veselindu-se înfloresc te fa a» (Prov. 15, 13). Dar a hohoti cu glas i a fierbe cu trupul nu e propriu celui ce- i st pîne te sufletul, nici celui ce i-l înfrîneaz . Cuvîntul e înt rit de prea în eleptul Solomon, care a zis : «Nebunul ridic glasul, în rîsul lui, dar b rbatul în elept de-abia zîmbe te lini tit» (Eccl. 21, 23)».

324. Ed. 1970 : «Bine a unit cuvintele opuse : C ci în triste ea dup Dumnezeu, se ascunde bucuria ve nic a nep timirii».

325. Toate acestea ascund în ele ni te în elesuri spirituale sau i spirituale. Aceste coborî uri i h uri subp mîntene sînt poate ni te coborî uri i pr p stii haotice ale unor str funduri aproape subcrea ionale, sau ale unor st ri în care crea iunea e redus în trepte gradate la o diminua e existen ei, ajungînd aproape de caracterul de umbre ale existen ei. Sînt trepte de umbr care chinuiesc tocmai prin acest împ timire extrem de o crea iune lipsit de izvorul existen ei sale care este Dumnezeu. Aceasta e i o permanentizare a unei st ri de suflet l b rat , lipsit de intensitatea tr irii în plin tatea vie ii.

sufletul nostru s fie strîns prin cutremurare i acesta s se uneasc cu cur ia nestric cioas , primind ar - tarea focului tot mai scînteietor al plînsului³²⁶.

13) St ruie, plin de cutremur, în cererea rug ciunii, stînd în fa a Judec torului ca un vinovat, ca s stingi cu înf i area din afar i cu starea din untru mînia Dreptului Judec tor. C ci nu poate s treac cu vederea sufletul v duvit, care st plin de durere în fa a Lui i d ruie te osteneli celui neostenit³²⁷. Celui ce a cî tigat lacrima sufletului, tot locul îi este potrivit pentru rug ciune.

14) Precum comoara ascuns e mai de neajfuit decît cea ar tat în pia , a a s în elegem i cele spuse înainte.

15) Nu fi ca cei ce îngroap mor ii, care aci îi plîng pe aceia, aci se îmbat pentru ei, ci fii ca cei lega i în fiare i biciu i în fiecare ceas, de c l i.

16) Cel ce odat plînge, alt dat se desfat i rîde, e asemenea celui ce arunc în câinele iubirii de pl cere

326. Plînsul, fie c e al poc in ei, fie c e al iubirii de Dumnezeu, e un plîns fierbinte, un plîns de foc, care, înso it de smerita cugetare, dovede te pe de o parte în mod paradoxal o intensitate a existen ei, pe de alta are lumina clar a m re iei lui Dumnezeu cuprins în cel ce plînge. Aceast lumin scînteiaz tot mai mult i-i arat str lucirea i pe fa . Aceast lumin face ca plînsul s fie înso it de bucurie.

327. Sufletul, în grece te este de genul feminin (). Sufletul ce se poc ie te, cere neîncetat iertare Judec torului, cum cere v duva din Evanghelie (Lc. 18, 3). El nu se ostene te cerînd necontenit iertare de la Cel ce nu Se ostene te (nu se plictise te) de a-l auzi. Lui Dumnezeu li face pl cere ca acest dialog de intens simire a sufletului cu El s dureze neîncetat. Starea din untru a sufletului ce se poc ie te este «starea de rug ciune, luarea aminte cu evlavie, cu str pungere i cu durere, înso it dem rturisireagre alelor, f cut cususpinenegrite». *Alta*:

«Dar nu poate sufletul legat s alerge, nici mintea robit patimilor s vad locul rug ciunii duhovnice ti. C ci e atras l purtat de în elesuri p tima e i nu st neclintit ». De aceea nu se poate adînci în infinitatea dumnezeiasc . *Alta* a lui Marcu: «Rug ciunea este lep darea gîndurilor (a în elesurilor)».

cu pâine³²⁸ ; care se prefăcăc -l alung , dar în fapt îl îndeamnă s stealîng el.

17) Adun - i mintea, nu iubi s fii v zut; fii ie it spre inima ta. C ci dracii se tem de adunarea min ii, cum se tem ho ii de cîini³²⁹.

18) Nu sîntem chema i, o, prieteni, aici la nunt³³⁰. Deci, Cel ce ne-a chemat pe noi aici ne-a chemat negre it, s ne plîngem pentru p catele noastre.

19) Unii, cînd vars lacrimi se silesc, în vremea aceea fericit , în chip nepotrivit, s nu cugete la nimic. Ei nu socotesc c lacrima f r în eles e proprie firii necuvînt toare i nu celei cuvînt toare³³¹. Lacri-

328. «Inima iubitoare de pl cere este temni i lan în vremea ieririi (a mor ii). Iar cea iubitoare de durere, este u deschis ». Inima iubitoare de durere s-a dezlegat de cele ale lumii, c ci acestea nu-i mai fac pl cere. i s-a deschis orizontul ceresc al celor duhovnice ti, dup care a n zuit cu durere. Alta : «Din iubirea de pl cere vine negrija, din negrij , uitarea». Alta, a lui Isaac : «Prive te i scrie aceasta în inima ta: iubirea de pl cere i iubirea odihnei sînt pricinile p r sirii (din partea lui Dumnezeu)».

329. Fii aplesat (sau fii în extaz) spre inima ta, uitînd de toate i privind numai spre ea, de e întinat , sau curat , de nu mai ai în ea urm de p cate, pentru care trebuie s - i ceri iertare, sau de po i vedea prin cur ia ei transparent pe Dumnezeu. Dracii se tem de mintea adunat în inim , pentru c prin inim vedem atunci pe Dumnezeu i tr im leg tura cu El, de care inima e lipit atît de tare c nu mai poate fi furat de ei.

330. vorba de nunta, sau de osp ul veacului viitor (Mt. 22).

331. «Unii, zice, v rsînd lacrimi în vremea rug ciunii, fie din gîndul la p cate, fie la pomenirea mor ii, fie la altceva, se silesc pe ei în chip nepotrivit sau proste te s alunge gîndul de la care au pornit s plîng . Gr bindu-se, socotesc s agoniseasc plînsul f r întristare, pentru slava de art , nu în eleg c e propriu firii nera ionale s nu tie pentru ce plînge, pe cînd al celei ra ionale e s cunoasc pricina. De aceea, ca unii ce lucreaz rar, sînt oc rî i i mustra i de p rintele». Afirmînd trebuina de a înso i plînsul cu gîndul la ceva, Sc rarul nu se contrazice cu afirmarea din alte locuri, c plînsul trebuie s fie înso it de rug ciunea f r gînduri. vorba acolo de gîndurile p tima e (Nota la Cuv.. VII, cap. 13). Cel ce se roag i plînge trebuie s se gîndeasc la p ca-

ma e fiica gândului. Iar tatăl gândului e mintea rațională³³².

20) Să fie întinderea în pat chip al zăcerii tale în mormânt și vei dormi mai puțin. Desfășurarea de la masă și aducă aminte că vei fi hrană dureroasei desfășurării viermilor și te vei desfășura mai puțin. Nici când te împartă ție de bucuria apei, sau a setea din viața aceea (vezi nicăieri) și negreșit vei sili firea (la cumpănă). Iar când suferim necinstirea cinstită și ocară și cearta înfruntătorului, să ne gândim la înfricoșătorul rău al Judecatorului și vom junghia întristarea și amarăciunea fărâșurată adunată în noi, cu blândețea și răbdarea, ca și cu un cuțit cu două tălăzuri³³³.

21) Cu timpul scade marea, zice Iov (Iov 14, 11) și cu timpul și prin răbdare se nască și se desvîrșesc cele spuse în noi.

23) Aducerea aminte de focul veșnic să se culce în fiecare seară și să se scoale cu tine și nu te va sta pînă pe tine trăind viața în timpul cîntărilor.

24) Să te îndemne la plîns chiar și haina ta. Că toți cei ce plîng pe mormânt se îmbracă în negru. Dacă deci nu poți plînge, plîngi pentru aceasta. Iar de plîngi, tînguie-te-te și mai mult pentru faptul că de pe treapta

tele sale și s-a cearșă iertare pentru ele. Omul avînd rațiune, nu poate face nimic fără să gîndească. Dar gîndul pricinuiește simțirea, și viceversa, simțirea dă putere de prătrundere gîndului și de trăire intensă la ceea ce se gîndește. Omul vorbește cu Dumnezeu și prin plîns, pentru că spune cît de mult îl doare pînă la capătul lipirii de iubirea Lui.

332. Mintea (wîi) e în grecește de genul bărbătesc. Deci poate fi tatăl lacrimii. Mintea nu e un organ de cunoaștere rece, ci de cunoaștere a relației noastre ca subiect cu Dumnezeu ca subiect suprem, de la care ne vine totul prin iubire și cu celelalte subiecte, care o cunoaștere însoțită de bucurie că ne aflăm în relație curată cu ele, sau de rușine și de tristețe cînd nu sîntem curați.

333. «Răspunde gîndurilor de întristare cu neînerea minții a răului, iar făcînd cele iubitoare de plăcere, fii cu dumnie».

min îi te-ai coborât la cea ostenitoare prin gre elile tale³³⁴.

25) Bunul i dreptul nostru Judec tor va ine sea-
ma negre it, ca în toate celelalte, i în privin a lacri-
milor, de puterea firii. C ci am v zut pic turi mici ca
de sânge, v rsate cu durere; i am v zut curgînd iz-
voare f r durere. Eu judec pe cei ce se ostenesc, mai
mult dup durerea lor i nu dup lacrim . i cred c
i Dumnezeu.

26) Nu se potrive te cuvîntarea de Dumnezeu (teo-
logia) cu cei ce plîng. C ci ea risipe te plînsul lor. Cu-
vânt torul de Dumnezeu se aseam n celui ce ade pe
scaun ca un înv tor. Iar cel ce plînge, celui ce ade
în gunoi i în sac. Aceasta este, cum socotesc, ceea ce
a spus i David cînd plîngea r spunzînd celor ce-l în-
trebau, m car c a fost i în elept i înv tor: «Cum
vom cînta cîntare Domnului în p mînt str in», adic
în p mîntul împ timirii ? (Ps. 136,4).

27) i în zidire i în str pungere este ceva care se
mi c de la sine i ceva care e mi cat de altceva³³⁵.
Cînd sufletul, chiar dac nu ne sîrguim, sau nu între-
prindem ceva, l crimeaz i se umeze te i se îmblîn-

334. S te îndemne la plîns chiar haina ta neagr , pe care o îm-
brac i cei ce jelesc pe mor i. Plîngi, pentru c din lucrarea neosteni-
toare a min îi ai coborât la osteneala slujirii trebuin elor mereu sporite
ale trupului din pricina p catelor, care au accentuat în tine trebuin ele
trupe ti, care au scos trupul din via a în duhul care-l s tura, l sîndu-i
pu ine trebuin e de cele trupe ti.

335. Ed. 1970 : «In zidire, de sine mi c toare e pronia lui Dumnezeu ;
iar mi cat de altceva e zidirea îns i». In ce prive te umilin a (sau
str pungerea inimii), uneori aceasta se mi c de la sine, cînd nu între-
prindem nimic pentru a o produce. In cazul din urm o mi c m noi.
Cînd vine de la sine, Dumnezeu a venit i lucreaz în noi nechemat de
noi, f r ca noi s ne fi silit s -L chem m. De aceea, avem datoria s
alerg m, adic s facem i noi ceva. Dar efortul trebuie s ne fie mai
mult ca s p zim str pungerea sau lacrimile ce ne-au venit. C ci sînt
mai mari ca cele pricinuite de noi.

ze te, s' alerg m. C'ci Domnul a venit nechemat, aducindu-ne buretele întrist'rii de-Dumnezeu-iubitoare³³⁶

i apa de împrösp'tare a lacrimilor de-Dumnezeu-cinstitoare, spre tergerea gre' alelor scrise în suflet ca pe o hîrtie³³⁷. P'ze te-o pe aceasta ca pe lumina ochilor pîn' ce se va retrage. C'ci mare este puterea str' pungerei acesteia, mai mare decît puterea celei ce vine din sîrguin' a i' cugetarea noastr'³³⁸.

28) Nu ajunge la frumuse'ea (des' vîr'irea) plînsului cel ce plînge cînd voie' te, ci cel ce plînge pentru c' se afl' în cele ce voie' te. Dar nici acesta nu se afl' în acelea cînd voie' te ceea ce voie' te el, ci cînd voie' te cum voie' te Dumnezeu³³⁹.

336. Str' pungerea face sufletul ca un burete moale i' umed, din care curge apa lacrimilor.

337. Apa lacrimilor care iese din suflet spal' chiar murd'ria p' catelor din suflet, a a' cum apa spal' murd'ria unei haine dup' ce o înmoaie.

338. A'ar tat' c' pe lîng' str' pungerea pe care o producem (o mi'c'm) noi prin sîrguin' a i' gîndurile noastre, mai este i' cea care se mi'c' de la sine, sau cea care e mi'cat' de Dumnezeu. Ea e mai mare decît cea produs' de puterile noastre.

339. Numai în Dumnezeu se poate plînge cu plînsul curat. Dar în Dumnezeu nu poate plînge decît cel ce voie' te ceea ce voie' te Dumnezeu. De aci' înc' se vede c' întîlnirea cu Dumnezeu se înf'ptuie' te în stare de plîns, de adînc' îndoială. Plînsul e un dar al lui Dumnezeu, al întîlnirii cu iubirea Lui. Din nou se face v'dit caracterul personal al lui Dumnezeu. Dumnezeu ne d' puterea s' plîngem f'cîndu-ne s' sim'im iubirea Lui fa' de noi. Întîlnirea cu Dumnezeu e o întîlnire pricinuitoare de o sim'ire pîn' la lacrimi.

«Bine a deosebit P'rintele acesta dou' feluri de plîns. mai întîi plînsul celui ce plînge cînd voie' te i' plînsul pricinuit de cele pentru care voie' te cineva s' plîng'. C'ci se întîmpl' ca cineva s' voiasc' de multe ori s' plîng' cînd e oc'rit de cineva, sau înjurat sau p'gubit. Plînsul acestuia nu e bun sau duhovnicesc, ci natural. C'ci lacrimile acestea sînt ale inimii ap'sate de necazul oc'rîrii, cînd cineva nu poate s' se apere de cel ce-l sup'r sau p'gube' te. Acela i' lucru se întîmpl' i' cînd plînge cineva pentru cele ce voie' te, ca pentru moartea unei rudeni, pentru reu'ita aproapelui, sau pentru alte lucruri ale vie'ii. Dar

29) De multe ori în plînsul cel după Dumnezeu se amestecă lacrima fărîhar a slavei de arte. Iar aceasta o vom cunoaște în chip probat și cu bună credincioșie cînd ne vom vedea plîngînd cu vicleug.

30) Strîngerea adevărată este durerea neîmpărtășită a sufletului, care nu-și dă nici o mîngîiere, ci își închipuie în fiecare ceas desfacerea (moartea) și așteaptă ca pe o apărătoare mîngîierea lui Dumnezeu, care mîngîie pe cîlugări smeriți³⁴⁰.

31) Cei ce au dobîndit plînsul întru simțirea inimii, i-au urît însă viața lor, ca una ce e plină de osteneală și pricinuitoare de lacrimi și de dureri. Iar de la trupul lor s-au întors ca de la un dușman^{340 bis}.

32) Cînd vedem, în cei ce par să plîngă după Dumnezeu, mînie și mîndrie, știm socotim lacrimile lor protivnice (lui Dumnezeu) «Căci ce potrivire are, zice, întunecul cu lumina?» (II Cor. 6, 15).

33) Rodul strîngerii mincinoase este închipuirea de sine; iar al celei adevărate e mîngîierea. Precum focul topește trestia, așa lacrima topește toată întinșimea vîzută și gîndită.

numai acel plîns l-a numit bun care se naște cum voiește Dumnezeu. Iar Dumnezeu voiește ca cineva să plîngă pentru greșalele lui, pentru pomenirea morții, pentru nedobîndirea Împărăției Lui, simplu vorbind, pentru toate cele ce în doborîsc suflet. Numai acesta e plîns vrednic de laudă».

340. «Precum ploaia intrînd în pămînt aduce plantelor o calitate potrivită lor, dulce celor dulci, amar celor amare, așa harul dăruiește inimilor credincioșilor în care potrivește neschimbat, lucrurile potrivit virtuților lor: celui ce flămînzește după Hristos, îi se face hrană; celui ce însetează, bucură prea dulce; celui căruia îi e frig, haină, celui ostent, odihnă, celui ce se roagă, nădejdea inimii și celui ce plînge, mîngîiere».

340 bis. i-au urît viața lor, amenințată mereu de păcate și plină de durerile pămîntului, dar nu viața în sine. Ei o caută pe cea schimbată la față în existența viitoare, iar în privința trupului, la fel.

34) Cuvîntul despre lacrimi la muli p r i n i e întu-
necos i se spune c e anevoie de aflat în cei încep -
tori. C ci se spune c acestea se nasc din multe i fe-
lurite pricini: din fire, de la Dumnezeu, dintr-un ne-
caz protivnic, din l udare, din slav de art , din
curvie, din dragoste, din aducere aminte de moarte i
din alte multe.

35) Din toate acestea deprinzînd virtu ile cu frica
lui Dumnezeu, s ne cî tig m lacrimile curate i ne-
viclele ale desfacerii (mor ii) noastre. C ci în ele nu
este închipuire de sine, sau furare (a gîndului smerit),
ci mai degrab cur ire i înaintare în dragostea de
Dumnezeu, sp lare de p cate i nep timire.

36) Nu-i de mirare c unii din cei ce plîng încep
de la lacrimile bune i sfîr esc la cele rele. Dar cu ade-
v rat vrednic de laud e cel ce schimb lacrimile ce
încep din porniri contrare sau fire ti, în lacrimi du-
hovnice ti. Aceast lucrare o cunosc l murit cei aple-
ca i spre slava de art .

37) Nu crede izvoarelor tale (de lacrimi) înainte de
cur irea des vîr it . C ci nu are crezare vinul stors
de curînd din teascuri. Nu se va împotrivi nimeni celui
ce zice c toate cele dup Dumnezeu sînt foarte folo-
sitoare. Dar care e folosul ce ne vine din ele, vom cu-
noa te în ceasul ie irii (al mor ii).

38) Cel ce c l tore te în plînsul neîncetat dup
Dumnezeu nu înceteaz a pr znui în fiecare zi. Dar
cel ce e într-o neîncetat s rb toare cu trupul va fi
luat în primire de plînsul ve nic³⁴¹.

341. «În chip abuziv nume te s rb toare nelucrarea, care e i în-
ceput de fapte rele. Dar c lug rii ce s vîr esc lucrul lui Dumnezeu nu sînt
niciodată în nelucrare. C ci îns i convorbirea continu cu Dumnezeu
este pentru ei o s rb toare, nu o nelucrare; e slujire neodihnit , care
îi vesele te dup asem narea îngerilor».

39) Nu au osîndii în închisoare bucurie. Nu au cîmîngărie adevărată pe pîmînt sîrbătoare³⁴². Ei poartă de aceea acel bine plîngător al zîmbetului suspinînd: «Scoate din temni sufletul meu» (Ps. 141, 7), ca să se bucure în lumina Ta cea negrită.

40) Fă-te ca un împărat peste inima ta, ezînd înalt întru smerenie³⁴³ și poruncind rîsului: «Mergi, și merge», și plînsului celui dulce: «Vino, și vine» (Mt. 8, 9); și robului și tiranului nostru trup: «Fă aceasta, și face»³⁴⁴.

41) Cel ce a îmbrăcat plînsul fericit și plin de har ca pe o haină de nunt, a cunoscut rîsul duhovnicesc al sufletului³⁴⁵. Cine este oare acela, care cheltuindu-și tot timpul vieții sale cîmîngăriea cu atîta evlavie, cîmîngărit s-a pîngărit de nici o zi, de nici un ceas și de nici o clipă, ci și le-a dăruit Domnului, și nu-și dea seama cîmîngărit se poate vedea aceea și zi de două ori în viață?³⁴⁶

342. Nu contrazice în acest capitol ce a spus în cel mai dinainte, unde a zis că cei ce plîng sînt într-o neîncetată sîrbătoare. Această sîrbătoare, fiind totodată însoțită de plîns, de dor adînc, nu este sîrbătoarea deplină din cer, cînd Dumnezeu va terge orice lacrimă de la ochii celor iubiți ai Săi (Apoc. 21, 4).

343. «Mintea este și se numește în chip firesc împărat al prilor și poftelor animalice ale sufletului. Iar înalt, ca cea care adăpă de patimile de jos în cugetul coborît și smerit. Ea rămîne în sine și se odihnește în grija de sine». Smerenia este locul cel mai înalt din ființa noastră, pentru că în ea strălucește conștiința cea mai luminoasă. Numai din această înțelegere a smereniei vede mintea pe Dumnezeu. De aceea vorbesc prin ei de «înțelegerea gîndului smerit».

344. Trupul nu poate fi și tiran și rob. Depinde de noi.

345. Fericit cel ce plînge atît de neîncetat din iubirea de Dumnezeu, încît plînsul i-a devenit ca o haină de mireasă a Mirelui ceresc, arătîndu-și strălucirea bucuriei prin ochi și pe toată fața.

346. Cel ce nu pierde nici o zi, ci pe fiecare o dăruiește unei fapte, unei gîndiri la Dumnezeu, nu va avea nici o zi ca pe altă și trăirea în infinitatea iubirii și slavei lui Dumnezeu și în iubirea făcătoare de semeni îl face să fie mereu nou în experiența acestei iubiri și în manifestările ei. Este acel «eternel commencement» de care vorbea poetul Charles Peguy.

42) Fericit e monahul care poate s priveasc cu ochii sufletului la Puterile în eleg toare (îngeri)³⁴⁷ Dar nec zut r mîne cel ce- i plou neîncetat obrazii s i cu apele vii³⁴⁸, prin amintirea mor ii i a gre alelor. Dar nu ostenesc s cred c la întâia stare se ajunge prin a doua³⁴⁹.

43) Am v zut cer etori i s raci îndr zne i, îndu- plecînd repede prin unele cuvinte m iestrite chiar i inimile împ ra ilor, spre milostivire. i am v zut oa- meni s raci i lipsi i de virtu i, strigînd nu cu cuvinte m iestrite, ci nepricepute, f r s se ru ineze i cu st -ruin c tre Împ ratul ceresc, din adîncul dezn d j- duit al inimii, i silind prin sila la care supuneau pe Cel prin fire nesilit, spre milostivire³⁵⁰.

44) Cel ce se f le te suflete te cu lacrimile sale i osînde te în sine pe cei ce nu au lacrimi, este aseme- nea celui ce dup ce a cerut de la împ rat arma împo- triva du manilor s i se omoar cu aceasta pe sine.

45) Nu are, o, prieteni, Dumnezeu nevoie i nici nu voie te ca omul s plîng din durerea inimii; ci mai

Ve nicia va fi pentru el o ve nic noutate i deci o tinere e continu , o tinere e f r b trînete. Numai golul e monoton i ap s tor. Numai existen a substan ei, sau în fa a substan ei, care n-ar atîrna de o per- soan i n-ar fi umplut de sens prin persoan , ar fi monoton . Numai zilele lene ului, c zut din intensitatea tr irii ca persoan , într-un plan oarecum al naturii, sînt monotone.

347. La puterile îngere ti.

348. Lacrimile sînt ape vii, pentru c nu sînt produse de natur , ci de sim irea sufleteasc a persoanei. Ele dau via nou celei ce le vars . Ele sînt lacrimile unei persoane în rela ie cu alt persoan . i în rela ia aceasta e via .

349. Monahul plînge întîi pentru p catele sale, ca s ajung s vad puterile îngere ti.

350. «Împ r ia lui Dumnezeu se ia cu sila» (Lc. 16, 16). Cel nesilit prin fire Se las silit prin voin de cei ce st ruie, pentru c -I place s vad st ruin a lor, care le spore te puterea duhovniceasc i dove- de te credin a lor în puterea i mila Lui gata s -i ajute.

degrab s se veseleasc din iubirea fa de El, întru rîsul sufletului.

46) Omoar p catul, i lacrima îndurerat a ochilor sensibili va fi de prisos. C ci nu e nevoie de brici, unde nu e ran . Nu era în Adam lacrima înainte de c l-carea poruncii, precum nu va fi nici dup înviere, cînd va fi încetat p catul, dac acolo nu va fi «nici durere, nici întristare, nici suspin» (Apoc. 21, 4)³⁵¹.

47) Am v zut la unii plîns i am v zut la al ii alt plîns din neputin a plînsului. Ace tia, de i îl au, se simt ca i cum nu-l au i prin ne tiin a lor cea bun r mîn nejefui i (de el). Ace tia sînt cei despre care s-a zis : «Domnul în elep e te pe orbi» (Ps. 145, 8)³⁵².

48) Se întîmpl de multe ori c pe cei mai u ori îi mîndre te lacrima îns i. De aceea nu li se d unora, ca s se plîng pe ei pentru lipsirea de ea i pentru cererea ei f r rezultat i ca s se osîndeasc cu suspine, cu întristare i cu durerea sufletului, cu adînc mîhnire pentru neputin a lor. Acestea obi nuiesc s umple locul lacrimii, nel sîndu-i în primejdie, m car c ei le socotesc f r folos³⁵³.

49) De vom lua seama, vom afla c de multe ori se ive te în noi ceva vrednic de rîs, de la draci. Astfel

351. Rîsul e legat de nevinov ie, precum plînsul e legat de p cat. i amîndou de raportul între persoane. O lume f r persoane ar fi o lume f r rîs i f r plîns; ar fi o lume neînchipuit de s rac i de cenu ie. De aceea rîd copiii atît de curat: pentru c nu cunosc p catul.

352. Sînt unii întrista i pentru c nu pot plînge pentru p catele lor. Aceast întristare e i ea un plîns, de i cei ce o au, socotesc c sînt lipsi i de plîns. Ba poate c ei au un plîns mai dureros, mai neîntrerupt, din pricina întrist rii pentru lipsa plînsului. De aceea ei r mîn nejefui i de plînsul acesta al întrist rii lor.

353. «Am cunoscut i aceea c cel ce se laud cu darurile (harismele)dumnezeie ti ca i cum ar fi ni te calit i ale sale, ajunge i la osîndirea altora. Dar lacrima poate fi din iubirea de Dumnezeu, din iubirea de slav , din aprinderea vinului, din uneltirea dr ceasc , din necinstire i din necaz».

dac ne-am s turat, ne pricinuiesc str pungerea inimii, iar dac am postit, ne învîrto eaz iar i, ca, am - gindu-ne cu lacrimi false, s ne pred m desf t rii, adic maicii patimilor. S nu ne supunem deci acestora, ci s facem dimpotriv .

50) Eu m minunez i cînd caut la calitatea str - pungerii inimii. Cum, numindu-se plîns i întristare, are în untru împletite cu sine, ca mierea cu ceara, bucuria i veselia ? Ce înv m din aceasta ? C această str pungere este, propriu zis, dar al Domnului. De aceea ea este în suflet ca o pl cere nepl cut , Dumnezeu mîngîind în chip ne tiut pe cei zdrobi i cu inima³⁵⁴.

Dar în privin a plînsului prea v dit i a durerii aduc toare de folos, s ascult m o istorioar prea jalnic i folositoare de suflet.

Un oarecare tefan, care locuia aci i înbr i ase via a pustniceasc i lini tit , i petrecuse mul i ani în stadionul c lug resc de lupt , împodobindu-se cu pos-

354. «Alta este bucuria încep toare i alta, cea pricinuit de des - vîr ire. Cea dintîi nu e nep rta de închipuire; a doua are puterea smeritei cuget ri. La mijlocul lor e întristarea de Dumnezeu iubitoare i lacrima dureroas . C ci în mul imea în elepciunii adev rate, e mul imea cuno tin ei i cel ce adaug cuno tin , adaug durere. De aceea întîi trebuie chemat sufletul la nevoie printr-o bucurie încep toare. Apoi trebuie v dit i probat de c tre adev rul Duhului pentru cele f - cute în chip r u i pentru împr tierile de care sufer înc . «C întru mustri, zice, pentru f r delegi ai certat pe om i ai sub iat ca pe un p ianjen sufletul lui» (Ps. 38, 11—12), ca mustrarea dumnezeiasc cercîndu-l pe el, ca într-un cuptor, s ia lucrarea bucuriei neînchipuite în aducere aminte fierbinte de Dumnezeu». La început omul porne te cu o bucurie ne tiutoare spre nevoie. Cunoscîndu- i apoi tot mai mult pe te sale i greut ile de a se cur i de ele, odat cu această cuno tin de sine îi spore te i durerea. De-abia dup cur irea prin dureri ajunge la bucuria care nu e rodul închipuirii, ci al cunoa terii cur iei sale reale i al vederii lui Dumnezeu prin ea. Ostenelile lui se sub iaz nu numai cu trupul, ci i cu sufletul i cu în elegerea, ca unul ce a tr it o via de concentrare atent la cele mai sub iri mi c ri ale vie ii su flete ti.

tiri i, în chip deosebit, cu lacrimi, i aflându-se înfrumuse at cu florile altor bune deprinderi, avea o chilie lîng coborî ul sfîntului Ilie, v z torul-de-Dumnezeu, în acest munte sfînt. Acest pururea pomenit, în scopul unei mai v dite i mai dureroase poc în e, s-a mutat la locul pustnicilor, numit Sidi. Dup ce a petrecut acolo, în cea mai strîmtorat i mai încordat vie uire, un num r de ani, deoarece locul era foarte aspru i aproape de ne-ajuns pentru orice om, ca unul ce se afla la vreo 70 de mile departe de castru, b trînul se sui iar i, spre sfîr itul vie ii, la chilia sa de pe vârful acela sfînt. C ci avea i doi ucenici din Palestina, foarte evlavio i, care p ziser chilia b trînului.

Deci petrecînd acolo pu ine zile, c zu la boal i se sfîr i. Dar cu o zi înainte de a se s vîr i, fu r pit cu mintea, i, cu ochii deschi i, privi spre dreapta i spre stînga patului. i ca tras la socoteal , zicea în auzul tuturor celor de fa , odat : «Da, a a e, e adev rat, dar am postit pentru aceasta atî ia ani»; alt dat : «Nu, min i i, aceasta n-am f cut-o». Apoi iar i: «Da, aceasta e adev rat, dar am plîns, am slujit». i iar i: «Cu dreptate m învinui i». Dar la unele zicea i a a: «Da, e adev rat, pentru acestea n-am ce s spun; dar la Dumnezeu este i mil ». Era o priveli te înfrico toare, însp imînt toare i o tragere la socoteal nev zut i neîndurat . i ceea ce era i mai înfrico tor, era c -l osîndeau i pentru cele ce n-a f cut. Vai! Sihastrul i pustnicul spunea la unele din gre alele lui: «La acestea n-am ce s zic»; el care era de vreo 40 de ani c lug r i avea lacrimile.

Vai! vai! S auzim i glasul lui Iezechiel, care zice : «În ceea ce te voiu afla, în aceea te voiu judeca, a zis Dumnezeu». Cu adev rat n-a putut s se apere în nici una din acestea. Pentru ce ? Slav Celui ce singur tie.

Iar unii ne-au istorisit în chip nemincinos, c acesta hr nea i un leopard în pustie din mîna lui. i a a, tras

la socoteal , s-a desp r it de trup. Care i-a fost judecata, sau care sfîr itul, sau care hot rîrea cu privire la el, sau care, sfîr itul tragerii la socoteal ? El nu l-a f cut nicidecum cunoscut.

51) Precum v duva care i-a pierdut b rbatul, avînd un fiu unul n scut, îl are dup Dumnezeu numai pe el spre mîngîiere, a a i sufletul care a c zut nu are alt mîngîiere în vremea ie irii, decît nepl cerile gîtlejului (postul) i lacrima. Nu vor cînta ace tia nici odat . Nici nu vor s lta în cîntece de veselie. C ci ele sînt p gubitoare plînsului. Iar de vei încerca s chemi plînsul prin ele, el se va dep rta i mai mult de la tine, c ci plînsul este durerea³⁵⁵, îmbibat într-un suflet înv p iat. El s-a f cut în mul i înaintemerg tor al fericietei nep timiri, f cînd materia u or de st pînit, cur ind-o i sub iind-o³⁵⁶.

52) Un încercat lucr tor al acestui dar (al plînsului) mi-a istorisit urm toarele: «C utînd eu, de multe ori, s m aplec spre slava de art , sau spre mînie, sau spre s turarea pîntecelui, gîndul plînsului s-a împotrivit din untru, optindu-mi: «S nu te apleci spre slava de art , c plec de la tine !» La fel i în privin a altor patimi. Iar eu îi r spundeam : «Nu voiu înceta s te ascult, pîn ce m vei înf i a înaintea lui Hristos».

355. «Durere devenit calitate a sufletului înv p iat». Întreg sufletul a c p tat calitatea durerii. Dar această durere e i un foc, care nu-i d lini te.

356. Sufletul îmbun t it face materia trupului maleabil , curat de toxinele r ut ii, sub iat . Ea nu mai e greoaie; nu se mai mi c pasiv sub for a patimilor. Un mare rol îl are în această suportare r bd toare a durerii i a ostenelelor plînsul. Plînsul pentru p cate este în mod deosebit un înainte-merg tor al nep timirii, datorit durerii ce o între ine în om pentru p catele s vîr ite.

53) Adîncul (abisul) plînsului mîngîiere a v zut³⁵⁷. Iar cur ia inimii a primit luminarea. Luminarea este lucrare negr it , în eleas în chip ne tiut i v zut în chip nev zut³⁵⁸. Mîngîierea este r corirea sufletului îndurerat care în acela i timp plînge i surîde în sine asemenea pruncului. Sprijinirea este înnoirea sufletului care a c zut în întristare, pref cînd în chip minuat lacrima dureroas în lacrim f r durere³⁵⁹.

54) Lacrimile n scute din amintirea mor ii au n s-cut frica. Iar dup frica ce na te lipsa de fric³⁶⁰, se ive te bucuria. Iar din bucuria f r sfîr it ajuns la sfîr it, r sare floarea dragostei cuvioase³⁶¹.

357. Pornirea de a plînge cu tot mai mult durere, sau cu tot mai mult iubire fa de Dumnezeu, deschide i perspectiva putin ei unei înainte ri a omului în nesfîr itul dumnezeiesc. Dar în acest nesfîr it al lui Dumnezeu e mîngîierea omului, care a sc pat din monotonia nesatisf c toare a mi c rilor repetate în acelea i lucruri m rginite i stric cioase, care nu au un sens ultim i un izvor de via netrec toare.

358. «Cunoa te omul c inima lui a venit la cur ie, cînd vede pe to i buni i nu vede pe cineva necurat i întinat. Atunci e cu adev rat curat cu inima. C ci altfel cum se va împlini cuvîntul Apostolului care zice : «Din sinceritatea inimii îi socote te pe to i mai presus de el» (Fil. 2, 3), dac nu e adev rat cuvîntul c : «Ochiul curat nu va vedea cele rele» (Tit. 1, 15).

359. Amestecul de plîns i de dulcea vine din faptul c Dumnezeu însu i lucreaz acest plîns. Iar unde e sim irea prezen ei lui Dumnezeu, nu poate s nu fie bucurie. Cînd te mustr tat l, sau cînd te ostene ti pentru ei din iubire, durerea se amestec cu bucurie. Dumnezeu las sufletul în durerea plînsului, dar tot El îl mîngîie i-l sprijine te.

360. Frica sus inînd poc in a i ostene lile, na te lipsa de fric , pentru c cur p catele.

361. Toate st rile duhovnice ti, sau toate st rile omului m rginit, tr ind în nem rginirea dumnezeirii, au un caracter paradoxal. Bucuria de Dumnezeu cel nem rginit e nesfîr it . Dar în acela i timp ea trece în iubire, sfîr indu-se în cea dintîi etap a ei i trecînd într-o alta, superioar .

55) Respinge, ca unul ce nu e ti vrednic, bucuria ce i-a venit, cu mîna smereniei, ca nu cumva primind-o prea uor s' prime ti lup în loc de p'stor³⁶².

56) Nu alerga spre vedere, pînă nu e timpul vederii, ca urmînd frumuse ea smereniei, s' o ajungi i s' te une ti în veacul veacului cu ea, într-o nuntă prea curată³⁶³.

57) Cînd pruncul cunoa te pe tatăl s' u, se umple întreg de bucurie. Dar acesta plecînd pentru un timp, cu bun rost, de acasă, apoi venind iarăși, copilul se umple de bucurie și de întristare. De bucurie, pentru că vede pe cel dorit, de întristare, pentru lipsirea atît de lung timp de frumuse ea celui bun.

58) Mama se ascunde de copil, dar acesta căutînd-o cu durere, cînd vede ea aceasta se veselește. În felul acesta îl învață să se lipească statornic de ea și aprinde în copil iubirea puternică față de ea. «Cel ce are urechi de auzit, să aud», zice Domnul (Lc. 14, 35)³⁶⁴.

362. «Privirea f' r' discernă mîntăduie multe primejdii». Cînd diavolul se preface în înger de lumină, îi amăgește de multe ori pe cei ce nu-l cunosc m' s' ura. De aceea, i-oarecare b' trîna spus: «Eu nu voiesc să văd pe Hristos aici» (Ed. 1970 continuă: «adică prin simțuri, deoarece cei curați îl văd în eleg' tor (inteligibil) ca prin oglindă, i-aici, cum zice Mîntuitorul: «Mă voi arăta lui, adică celui ce Mă iubește și p' zete poruncile Mele» (In. 14, 21).

363. Privirea sau contemplarea e văzută și de Sc' rarul ca fiind o treaptă mai înaltă decît cur' irea. Dar el leagă strîns treapta cur' irii de smerenie. El recomandă sufletului-mireasă să urmărească frumuse ea smereniei, ca după ce a dobîndit-o, p' lă cînd Mirelui Hristos, să se unească cu El în nunta ve' nică și preacurată, nemaifiind în suflet, nici o preocupare de altceva.

364. «În elegeri prin «mamă» bună tatea lui Dumnezeu, iar prin luminare, vederea. Iar prin copil, pe cel înc' nedeșvîrit pentru rugăciunea curată. Căutarea dureroasă e rugăciunea făcută cu osteneală de un astfel de prunc. Veselia mamei e pricinuită de căutarea stăruitoare a ei, din partea pruncului, sau de cererea lui rugătoare».

59) Osînditul care a primit sentin a de moarte nu se mai îngrije te de bunul chip al înf i rii sale. Cel ce plînge nu mai e luat în st pînire vreodat de desf - tare, de slav , ori de fierea mîniei.

60) Plînsul este durerea îmbibat în sufletul ce se poc ie te, ad ogînd în fiecare zi dureri peste dureri, ca femeia care na te i sufer durerile na terii.

61) Drept i cuvios este Domnul. i pe cel ce se lini te te cu judecat , cu judecat îl str pune i pe cel ce se supune cu judecat , îl vesele te în fiecare zi. Cel ce nu se îndeletnice te cu fiecare din acestea în chip nemincinos, s-a lipsit de plîns³⁶⁵.

62) Alung cîinele care vine cînd te afli în cel mai adînc plîns i î i opte te c Dumnezeu e nemilostiv i neîndur tor. C ci luînd seama bine, îl vei afla zicînd înainte de p cat c Dumnezeu este iubitor de oameni, milostiv i iert tor³⁶⁶.

63) Îndeletnicirea na te continuarea. Iar aceasta ajunge la sim ire. Iar ceea ce se face cu sim ire, e greu de dezr d cinat³⁶⁷.

365. Ed. 1970: «Dumnezeu, zice, se cunoa te ca drept f cînd judec i, i pe cei ce se îndeletnicesc în chip nemincinos cu nevoîn , pe drept cuvînt îi învrednice te de plînsul cu judecat , pl cut Lui i d ruit de El. C ci pe cel ce se lini te te cu judecat , îl str pune în chip curat i neam gitor i pe cel ce se supune cu judecat , îl vesele te în fiecare zi, cu plînsul dup Dumnezeu. Dar cel ce lucreaz înc în chip mincinos în aceste feluri de vie i, sau virtu i, fie lini tirea, fie supunerea, i nu cu judecat , s-a lipsit de plînsul adev rat, cu adev rat neam gitor. Deci p rintele arat prin acestea c unii se nevoiesc cu un plîns f r judecat i acesta nu e de la Dumnezeu, ci am gitor i dr - cesc». In P. G., scolia e pu in deosebit .

366. Adic vei afla pe demon contrazicîndu-se. înainte de a p c tui i-a spus c Dumnezeu e milostiv i iert tor, ca s te îndemne la p cat; iar dup ce ai p c tuit, f i spune c e nemilostiv i neiert tor, ca s te duc la dezn dejde.

367. «Cugetarea i cîntarea continu cheam mintea continuu din robie i o face s ia aminte la plîns, iar chemarea ei necontenit s de te

64) Chiar de ne-am îndeletnici cu vie uiri m re e, dac avem inima neîndurerat , s le socotim pe acestea ca ni te vînturi trec toare i mincinoase.

65) Cei ce dup baie s-au murd rit iar i, trebuie numaidecît s - i cure e mîinile cu focul neobosit al inimii i cu untul de lemn al lui Dumnezeu³⁶⁸.

66) Am v zut la unii un plîns de cea mai mare t - rie. I-am v zut v rsînd în chip sim itor pe gur sînge din inima îndurerat i r nit i mi-am adus aminte de cel ce a zis : «Lovit am fost ca iarba i s-a uscat inima mea» (Ps. 101, 5).

67) Lacrimile din fric au paza în ele însele. Cele ale iubirii, înainte de dragostea des vîr it , poate sînt u or de furat din unii, dac focul amintirii neîncetate a p catelor nu aprinde, în vremea lucr rii, inima cu t rie. i e de mirare, cum cel mai smerit e cel mai sigur în vremea lucr rii lui.

68) Sînt materii care usuc izvoarele noastre. i sînt altele, care au în ele i mocirl i nasc i fiare³⁶⁹.

69) Mult r utate este la vr jma ii no tri. Ei fac din maicile virtu ilor, maicile p catelor i mijloacele pricinuitoare ale smereniei le prefac în pricini ale mîndriei³⁷⁰.

în ea tot mai mult sim ire a plînsului i a rug ciunii. Iar aflîndu-se ea în sim irea i în deprinderea rug ciunii, va fi greu de desf cut de ele».

368. Petele de dup baia botezului, trebuie cur ite cu focul inimii i cu untdelemnul sau cu mila lui Dumnezeu, deci cu amîndou .

369. Ed. 1970 : «Materiile ce usuc în noi izvoarele sînt vinul, dac se ia f r m sur . Alte materii socotesc c nume te în chip metaforic : st pînirea icinstirea f r m sur .C iacesteafînal cugetulu orla mîndrie, prin care a c zut i diavolul».

370. Ed. 1970 : «Socotesc c prin materiile pricinuitoare ale smereniei arat îmbr c mintea modest i îndeletnicirea cu fapte i cuvinte care, de i odr slesc smerita cugetare, li se fac multora pricini de mîndrie».

70) De multe ori i înse i locurile locuin elor noastre i priveli tea lor îndeamn mintea noastr la str -pungere. S te încredin eze despre aceasta Iisus i Ilie i Ioan, care se rugau în singur tate³⁷¹.

71) Am v zut îns de multe ori pornindu-se lacrimi i în cet i i în locuri zgomotoase, pentru ca socotind unii c nu sînt împiedica i deloc de zgomote, s se apropie de lume. C ci acesta e scopul dracilor.

72) De multe ori un singur cuvînt a risipit plînsul. Dar e de mirare c un singur cuvînt l-a adus iar i.

73) Nu vom fi învinui i, o, prieteni, la ie irea sufletului, c nu am s vîr it minuni, nici c n-am teologhisit, nici c n-am fost v z tori, dar vom da negre it socoteal lui Dumnezeu c n-am plîns.

A fost treapta a aptea. Cel ce s-a învrednicit de ea, s m ajute i pe mine. C ci el a fost ajutat s spele prin treapta a aptea petele veacului acestuia³⁷².

Despre nemîniere i blînde e

1) Precum apa ad ugîndu-se cîte pu in în foc, schimb v paia cu des vîr ire, a a i lacrima plînsului adev rat stinge toat v paia mîniei i a iu imii. De aceea am i pus acestea în urma lacrimilor.

371. «Celor ce spun din lipsa de experien , c nu locul, ci modul de via conteaz , p rintele le spune c i locul d frumuse e modului de via . Deci nu numai modul, cum zic unii în chip simplist, ci i locul ajut foarte mult la lucrarea virtu ii».

372. Autorul potrive te ca treapta plînsului s fie a aptea. Aceasta corespunde cu veacul acesta trec tor, care simbolic are apte zile, înaintea ve niciei, care e ziua a opta cea f r de sfîr it. În veacul acesta p c -tuim, deci în el se i cade s plîngem.

2) Nemînierea este dorin a nes turat de necinstire, precum în cei iubitori de slav de art dorin a de laud este nem rginit .

3) Blînde ea este starea nemi cat a sufletului, care r mîne aceea i, în necinstiri ca i în laude.

4) Începutul nemînierii este t cerea buzelor în vremea turbur rii inimii. Mijlocul este t cerea gîndurilor în vremea turbur rii sub iri a sufletelor. Iar sfîr itul este senin tatea împlîntat în suflarea vînturilor necurate.

5) Mînia este izbucnirea urii ascunse, a inerii de minte a r ului. Mînia este pofta de a face r u celui ce ne-a sup rat³⁷³.

6) Iu imea fierii este aprinderea inimii, iscat pe nea teptate. Am r ciunea este mi carea f r dulcea , ascuns în suflet.

7) Iu imea este mi carea u or schimb toare a purt rilor i o lips de a ezare a sufletului.

8) Precum la ar tarea luminii se retrage întunerecul, a a mireasma smereniei face s piar toat am r ciunea i iu imea. Unii, schimbîndu-se u or din pricina iu imii, nu se îngrijesc de supravegherea i t m duirea ei: «Pornirea iu imii lui, e c derea lui» (Iov 5, 2).

373. «Mînia este o patim foarte n praznic . C ci iu ime se nume te fierberea i mi carea împotriva celui ce ne-a nedrept it sau a celui ce ni se pare c ne-a nedrept it. Ea s lb tice te sufletul în fiecare zi. Ea r pe te mai ales în rug ciune mintea, f cînd s apar chipul celui ce ne-a sup rat. Cînd este de durat i se preface în ur pricinuite în timpul nop ii tulbur ri, topirea i îng lbenirea trupului i n v lirea de fiare furioase» Veniamin Costache: «Exist i o mînie împotriva p catului. Ea p ze te pe cel ce se mînie, f r de p cat, i ridic pe cel ce a alunecat. Dar pornirea mîniei împotriva celui ce a p c tuit ca împotriva unuia ce a r nit i a turburat f r mil pe cel ce a c zut, nu-l face f r primejdie pe cel ce se mînie».

9) Iu imea este o mi care iute a morii, care într-o clipă a timpului zdrobește și macină mai mult grâu în rod al sufletului decât alta într-o zi³⁷⁴. De aceea s'lu m aminte cu grijă .

10) Se aprinde repede o flacăra sub suflarea unui vânt puternic care, zăbovind peste flacăra, arde și nimicește teogorul inimii.

11) Nu trebuie să uităm, o, prieteni, nici aceasta, că viclenii draci se retrag pentru o vreme, ca neglijând noi ni te patimi mari, pentru că le socotim mici, să le facem boli de nevindecat. Precum o piatră coluroasă și tare, ciocnindu-se și frecându-se de alte pietre, își netezește în toc mîrea ei coluroasă și vîrtoasă și se face rotundă, așa și sufletul coluros și repezit, amestecându-se într-o mulțime de oameni aspri și repezi și vieuind cu ei, se întîmplă cu el una din două : sau își vindecă boala prin răbdare, sau, retrăgîndu-se, își cunoaște slăbiciunea sa, această fugă la arătîndu-i, ca o oglindă, slăbiciunea.

12) Omul stăpînit de iu ime, este ca un posedat (epileptic) cu voia, care e înmbrîncit de o părere greșită ce s-a zămislit în el fără voie și astfel cade. Nimic nu e atît de nepotrivit celor ce se pocîiesc ca iu imea ce turbură. Dacă întoarcerea cuiva de la păcat la sine

374. Ed. 1970 : «Adică o mi care repezit a iuimii poate să vată me într-o clipă de timp și să sfîrșească sufletul mai mult decât alta, negribit și uoar, într-o zi întregă ». O mi care de mînie sau de neseriozitate poate nimici din suflet tot ce s-a zidit în el timp îndelungat. Te manifestă timp îndelungat ca un înțelept și cumpătat la vorbă, și în cîteva minute de descătușare, risipești tot ce ai adunat. «Iu imea» de care se ocupă Scărarul atîta în acest «Cuvînt», este ceea ce numim impulsivitatea. Ea ne duce la acte pripite, care ne aduc adeseori multe păgubiri de tot felul. Dar și iu imea poate fi bună, cînd e o răvnă de a împlini fărâmi și continuu, cele bune. Și ea un dar al lui Dumnezeu, de care nu trebuie să facem uz necuvenit. Toate cele ce le avem în lume și în noi, sînt daruri ale lui Dumnezeu, care ne sînt spre folos cînd le întrebuiim bine și ne sînt spre vătămare cînd le întrebuiim cum nu trebuie.

însu i are nevoie de mult smerenie, iu imea e semnul închipuirii de sine³⁷⁵.

13) Dacă defini ia celei mai înalte blînde i este a r mîne senin cu inima i plin de iubire fa de cel ce ne sup r cînd e de fa , defini ia iu imii este a te lupta prin cuvinte i mi c ri cu cel ce te-a sup rat i a te înfuria asupra lui chiar cînd e ti singur³⁷⁶.

14) Dacă Duhul Sfînt se socote te i este pacea sufletului, iar mînia este i se nume te o turburare a ini-mii, nimic nu opre te venirea Lui în noi, ca iu imea³⁷⁷.

15) Foarte multe i cumplite sînt odraslele iu imii. Dar am cunoscut o nepoat , una singur , folositoare a ei, care îns e nelegitim . Am v zut pe unii aprin i

375. Pe cînd întoarcerea omului la sinea sa adev rat din uitarea de sine, care l-a dus la p cat, are nevoie de smerenie, fapta impulsiv e semnul închipuirii de sine, adic al necunoa terii sinei sale adev rate. Impulsivul, sau omul ce se las st pînit de iu ime, e un om care nu s-a obi nuit cu reflexiunea i nici cu smerenia ce vine din cunoa terea real de sine. P rin ii leag strîns mînia i iu imea, întrucît izvorul imediat al mîniei e iu imea, sau impulsivitatea. Impulsivitatea e un semn accentuat al lipsei de putere a spiritului de a st pîni pornirile involuntare. Reflexiunea reduce la propor iile adev rate, neimportante, r ul ce i l-a f cut altul, i în general, toate cele ale vie ii de aici.

376. Din sfîntul Maxim M rturisitorul: «B rbatul îndelung r bd tor e foarte chibzuit, pentru c suport cu r bdare cele ce-l sup r . Dar sfîr itul e via a ve nic , dup apostol. Chiar dac fratele st ruie în a te oc rî, tu s nu te la i scos din dispozi ia iubitoare, cînd cel viclean te turbur în cugetare. i nu vei fi scos din ea, cînd, def imat, vei binecuvînta, sau, supus uneltirilor, vei fi cu bun voin . Aceasta e calea filozofiei (iubirii de în elepciune) celei dup Dumnezeu. Cel ce nu umbl pe ea, nu se va s l lui cu Dumnezeu, c ci inerea minte a r ului, care tulbur i întunec , alung i pierde senin tatea i pacea gîndurilor, în care se odihne te Duhul lui Dumnezeu». Tulburarea leag sufletul de ceva m rginit i-l m rgine te, nel sîndu-i privirea capabil s contemple în chip nem rginit nem rginirea lui Dumnezeu.

377. De aceea, Duhul Sfînt e simbolizat prin porumbel, chipul blînde ii. Ed. 1970 : «Prin inerea de minte a r ului care tulbur i întunec sufletul, au alungat i pierdut senin tatea i pacea cugetului, în care Se odihne te Duhul lui Dumnezeu».

nebune te, v rsîndu- i amintirea r ului îngr m dit lung timp în ei³⁷⁸ i astfel prin patim izb vindu-se de patim , întrucît, chinui i de îndelungata întristare au dobîndit, fie poc in , fie împ care cu cel urît de ei³⁷⁹.

i am v zut pe al ii care p reau pe nedrept îndelung r bd tori, c ci prin t cere îngr m deau în ei inerea minte a r ului. Pe ace tia i-am socotit mai neferici i decît pe cei ce se înfuriau, ca pe unii care au f cut, prin înnegrire, s nu se mai vad porumbi a din ei³⁸⁰.

16) Mult b gare de seam trebuie s avem fa de acest arpe. C ci are i el împreun -lucr toare firea noastr , ca i cel ce ispite te trupurile. Am v zut oameni înfuria i i din am r ciune scîrbindu-se de mînc ri i prin această înfrînare f r judecat ad ugau venin peste venin.

i am v zut pe al ii folosindu-se, ca de o pricin binecuvîntat , mai bine zis nebinecuvîntat , de iu ime i predîndu-se l comiei pîntecelui i c zînd astfel din

378. «Sup rarea se înso e te cu inerea de minte a r ului. Cînd mintea î i închipuie fa a fratelui cu sup rare, e v dit c are în sine inerea de minte a r ului f cut de acela. Dar c ile celor ce in minte r ul duc la moarte. Pentru c tot cel ce ine minte r ul e un c lc tor de lege». La Veniamin Costache se dau aci mai multe scolii care nu sînt în P.G.

379. Adic uneori iu imea f cîndu-l pe cineva s dea pe fa ceea ce gînde te despre cel care l-a sup rat, acela îi arat c nu e vinovat de ceea ce e b nuit, sau cere iertare. Iar aceasta îl duce pe cel ce-l ura, la lini tire, sau la poc in . In acest caz patima e t m duit prin patim .

380. «Cel îndelung-r bd tor la p rere îngr m de te în timpul r b d rii t cerea i inînd minte r ul, pierde îndelunga-r bdare. Iar aceasta este semnul lipsei de ra iune».

Alta, a sfîntului Grigorie de Nyssa : «Cuget în tine cum e via a celor ce sînt cu ur i cu b nuial între ei. Intîlnirile lor sînt nepl cute. Toate cele ale celorlal i le pricinuiesc scîrb . Gurile r mîn f r sunet, privirile caut în l turi, auzul se întoarce de la glasul celui ce ur te i e urît. Tot ce e pl cut unuia e nepl cut celui alt. i dimpotriv ».

groap în pr pastie. Pe al ii i-am v zut plini de cumin-
enie, îmbinându-le pe amîndou (iu imea i înfrîna-
rea) ca ni te doftori pricepu i i folosindu-se cît se
poate de mult de mîngîierea m surii.

17) Uneori cîntarea cu m sur risipe te iu imea în
chipul cel mai bun. Alteori, cînd e f r m sur i la
timp necuvenit, se înso e te cu iubirea de pl cere. S
ne folosim deci de cîntare, rînduind bine timpurile.

18) Aflîndu-m afar pentru vreo trebuin , am
auzit pe unii ce se lini teau sf dindu-se în chilia lor,
în ei în i i, din am r ciune i iu ime ca ni te potîr-
nichi i s rind spre cel ce i-a sup rat ca i cînd ar fi
fost de fa . Pe ace tia i-am sf tuit, cu bun credincio-
ie, s nu r mîn în singur tate, ca s nu se fac din
oameni, draci.

Am v zut iar i pe unii neînfrîna i i împu i i de
poftirea pl cerilor, ar tînd blînzi i lingu itori, de se
putea spune c sînt iubitori de fra i i cu fe e binevoi-
toare. Pe ace tia i-am îndemnat s foloseasc lini tea
ca un brici împotriva neînfrîn rii i duhorii din ei, ca
s nu cad din firea cuvînt toare în cea necuvânt -
toare.

Iar fiindc unii spuneau c sînt purta i în chip jal-
nic spre amîndou felurile de p cate, i-am oprit s se
conduc pe ei în i i în chip liber. Iar întîist t torilor
lor le-am cerut prietene te ca pentru o anumit vreme
s le porunceasc s împlineasc rînduiala aceasta, iar
alt dat , aceea. Dar prin toate s - i plece grumazul i
s se supun celui ce îi st pîne te i îi cîrmuie te.

19) Iubitorul de pl cere obi nuie te s se vat me
pe sine, dar poate i pe vreun altul oarecare, prieten
de tain . Iar cel st pînit de iu ime tulbur de multe
ori ca un lup toat turma i nec je te multe suflete
smerite.

20) Este un lucru urât a tulbura ochiul inimii din mînie, potrivit cu cel ce a zis : «Tulburatu-s-a de mînie ochiul meu» (Ps. 6, 7). Dar mai urât este a ar ta pornirea sufletului cu buzele. Iar a face aceasta prin mîini, este cu totul protivnic i str in vie uirii c lug re ti, îngere ti i dumnezeie ti.

21) De voie ti sau mai bine zis socote ti s sco i and ra din ochiul altuia, s nu o sco i pe aceasta cu o bîrn ci cu o pens . Bîrna este cuvîntul greu sau pur t rile urîte. Iar pensa este înv tura blînd i musttrarea îndelung r bd toare³⁸¹. «Musttr , zice, ceart , mîngîie» (II Tim. 4, 2). Dar nu i lovi. Iar dac ar trebui i aceasta, f -o rar i nu prin tine însu i.

22) S privim cu luare aminte i vom vedea i pe unii din cei cu o fire st pînit de iu ime, cum postesc, privegheaz i se lini tesc cu rîvn . C scopul dracilor este s ispiteasc prin mijloacele care fac s creasc patima, am gindu-i cu p rerea c le fac acestea pentru poc in ³⁸².

381. Scolia sfîntului Antonie, Cap. 69; *Filoc. Rom.* I, 16: «Nu trebuie s ne mîniem pe cei ce p c tuiesc, chiar dac p catele s vîr ite-de ei sînt vrednice de pedepse. Ci trebuie s -i întoarcem pe cei ce au gre it pentru dreptatea îns i; i s -i pedepsim, dac se potrive te, fie prin ei în i i, fie prin alii. Dar nu trebuie s ne mîniem sau s ne sup r m. Pentru c mînia lucreaz dus numai de patim i nu de judecat , sau de dreptate. De aceea, nu primi s te sf tuiasc împotriva a ceea ce trebuie nici pe cei milo i. Cei r i trebuie pedepsi i pentru binele însu i i pentru dreptate i nu pentru patima proprie a mîniei». «Nu trebuie s îndrepte cineva pe fratele în clipa în care p c tuie te împotriva lui. Dar în nici alt timp, din r zbunare». «Dreptul în elept este asemenea lui Dumnezeu. Nu ceart pe om, r zbunîndu-se pe sine, spre ul aceluia. Ci ca s se îndrepte omul acela, sau ca altul s se înfrico eze. Certarea deosebit de aceasta, nu e pov uire».

382. Iu imea poate servi i la cele bune, cum am v zut la nota 374. Dar uneori ea poate v t ma pe cineva chiar dac s vîr e te cele bune. C ci îl face ca s se mîndreasc . Sub aparen a asprimii, Sc rarul este un gînditor nuan at. El vede toate înf i rile contradictorii ale patimilor i ale virtu ilor.

23) Dacă un lup (cu sufletul), cum am spus înainte, poate tulbura turma, luînd ca ajutor un drac, negre it c i un frate prea în elept, plin de untdelemn, ca un foaie, poate face s se lini teasc valurile i s scape corabia, avînd ca ajutor un înger³⁸³. Pe cît de mare e judecata pe care o ia cel dintîi, pe atîta î i ia acesta plata de la Dumnezeu i se face pild folositoare tuturor.

24) Începutul fericitei neamintiri a r ului st în a primi necinstirile cu sufletul am rît i îndurerat; mijlocul, în a r mîne fa de ele neîntristat; des vîr irea (dac este vreo des vîr ire), în a le socoti pe acestea calaude. Bucur -te, dac e ti dintre cei dintîi; fii tare, dac e ti dintre cei de al doilea; fericit e ti dac e ti dintre cei de al treilea, ca unul ce te vesele ti în Domnul.

25) Jalnic priveli te am v zut ar tîndu-ne din mîndrie, f r s - i dea seama, cei ce se mînie. C ci mîniindu-se, din pricina înfrîngerii s-au mîniat iar i. i m-am minunat v zîndu-i cum r zbunau c derea cu alt c dere; i mi-a fost mil v zîndu-i cum s vîr eau din pricina unui p cat alt p cat; i m-am însp imîntat de viclenia dracilor, v zînd c pu in a trebuit s nu dezn d jduiasc de via a lor.

26) Dacă s-ar vedea cineva cum e înfrînt cu u u rin de mîndrie, de fierea mîniei, de r utate i f r nicie, i dac s-ar gîndi s trag sabia cu dou t i uri a blînde ii i neamintirii r ului împotriva lor, ar intra

383. Ed. 1970: «Cite te, frate, *Exaimeronul* Marelui Vasile, i vei afla acolo minunat explicate undelemnul i valurile. Aci socotesc c Sc rarul ia în sens metaforic marea cea s lb ticit . Foalele înseamn trupul. Untdelemnul, blînde ea; valurile i umflarea lor, s lb ticia; corabia, fratele sau fr timea (ob tea)».

P.G.: «Cel blînd î i pricinuie te lini te lui i aproapelui. Iar mînia pe mul i i-a înecat i înainte de al ii, pe cei ce se mînie».

îndat , ca într-o în lbitoare a mîntuirii, într-o ceat de fra i i mai ales din cei mai aspri, dac voie te s se dezbrace de ele în chip des vîr it. Aceasta pentru ca, întins acolo sub valurile oc rilor i necinstirilor fra i-lor i b tut în chip în eleg tor, sau poate i în chip sim it, i împuns i c lcat în chip în eleg tor, sau poate es lat, împuns i c lcat i în chip sim it, s fie cur it de petele afl toare în sufletul s u³⁸⁴.

Însu iglasul poporului s te conving s - i faci din oc rîre un mijloc de cur ire a patimilor sufletului. C ci spun unii dintre cei din lume, cînd îi arunc cuiva în fa necinstirile, l udîndu-se fa de al ii: l-am sp - lat pe cutare. Iar acest lucru este adev rat.

27) Alta este nemînierea din plîns în încep tori i alta nemi carea (mîniei) afl toare în cei des vîr i i. Mînia dintîi e inut de lacrimi ca de un frîu; cea de a doua a murit ca un arpe, t iat de nep timire, ca de un cu it. Am v zut trei c lug ri batjocori i deodat . Unul s-a sim it mu cat i turburat, dar a t cut; al doilea s-a bucurat pentru sine, dar s-a întristat pentru cel ce l-a oc rît; iar al treilea, întip rind în sine v t marea aproapelui, a v rsat lacrimi fierbin i³⁸⁵.

28) Precum fierbin eala trupurilor este una, dar multe sînt pricinile înfierbînt rii i nu una, la fel i

384. Se folose te imaginea unei mori de piu i toate opera iile de acolo pentru cur irea unei stofe. În acest cur torie c lug rul trebuie s stea sub lucrarea altor fra i, i anume cît mai aspr . Nu ajunge ca el s lupte singur împotriva mîniei sale cu sabia blînde ii i a ne i-nerii minte a r ului. Ea poate avea dou t i uri. Cu ea poate s taie mînia sa. Dar se poate t ia i pe sine. C ci blînde ea poate fi îng - duitoare cu p catele sale. Aci Sc rarul e aspru, pentru c e realist. tie ce greu se poate cur i un suflet prin sine însu i. El alterneaz asprimea cu nuan area.

385. Cel de al treilea plînge pentru fratele ce l-a oc rît, ca pentru cel ce- i pierde mîntuirea, ca i cînd ar fi el însu i. Acesta s-a identificat deplin cu acela. Iubirea nu mai cunoa te grani . Pild suprem în aceasta ne este Hristos, Care a p timit pentru p catele noastre.

fierberea i mi carea mîniei, dar poate i a celorlalte patimi, au multe i felurite pricini i prilejuri. De aceea este cu neputin a hot rî despre ele într-un singur chip. Îmi dau mai degrab cu p rerea despre sîrguin a plin de grij cu care trebuie s caute fiecare din cei ce bolesc de ele, felul t m duirii lor. Cea dintîi t m - duire ar consta în a cunoa te cineva pricina patimii lui. C ci odat pricina aflat , noi cei bolnavi vom afla i leacul t m ditor prin purtarea de grij a lui Dumnezeu i prin iscusin a doftorilor duhovnice ti.

29) De pild , cei ce voiesc s intre împreun cu noi la Domnul, la judecata în eleg toare ce ne st în fa , s intre, ca s fie cerceta i într-un chip umbrît, despre patimile mai înainte pomenite sau despre pricinile lor. S fie deci legat , de aci înainte, tirana mînie în c tutele blînde ii. i lovit de îndelunga-r bdare, tras de sfînta iubire, s stea înaintea acestui scaun de judecat a Cuvîntului³⁸⁶ i s fie cercetate cele ale ei în chip am nun it: Spune nou , o, lipsito de minte i de ru ine, numele celui ce te-a n scut pe tine i a celei ce i-a dat via spre rele, numele fiilor t i i ale fiice-lor necurate ! Dar nu numai acestea, ci i semnul celor ce te-au r zboit i omorît! Iar aceea, r spunzîndu-ne, va socoti s spun a a: Na terile mele sînt multe; i tat l meu nu e unul. Iar maicile mele sînt: iubirea de slav , iubirea de argin i, l comia pîntecelui, iar uneori i curvia. i cea care m-a n scut se nume te trufia. Iar fiicele mele sînt inerea de minte a r ului, du m nia, dezvinov irea i ura. Pîrî ele mele, de care sînt inut acum legat , sînt cele protivnice acestora : nemînierea i blînde ea. Iar cea care unelte te împotriva mea se

386. Poate fi vorba de scaunul de judecat al Cuvîntului dumnezeiesc, dar i al ra iunii i al cuvîntului nostru sau al semenilor. C ci aci e judecat mînia prin cuvînt, numai dincolo va fi judecat prin lucrarea de osîndire ve nic sau de iertare.

nume te smerita cugetare. Iar cine a n scut-o pe a-
ceasta, întreba i-o pe ea îns i la locul ei.

Pe treapta a opta s-a a ezat cununa nemînierii. Cel
ce e acoperit cu ea din fire, poate nu va fi acoperit cu
alta. Îns cel ce a dobîndit-o din sudori, a trecut peste
cele opt pentru totdeauna.

Despre inerea de minte a r ului

1) Virtu ile cuvioase se aseam n sc rii lui Iacov.
Iar patimile necuvioase, lan ului c zut de pe verhov-
nicul Petru (Fapte 12, 7). Cele dintîi, legîndu-se una de
alta, urc pe cel ce le voie te la cer. Cele de al doilea
se nasc una pe alta i se strîng una pe alta³⁸⁷. De aceea
am i auzit c inerea de minte a r ului e numit fiic
a nepriceputei mîinii. Venind acum vremea, s spunem
ceva i despre ea.

2) inerea de minte a r ului este sfîr itul la
care duce mînia, p zitoarea p catelor, urîrea drep-
t ii, pierzania virtu ilor, veninul sufletului, vier-
mele min ii, ru inea rug ciunii³⁸⁸, curmarea

387. «Observ cum p rintele înf i eaz capitolul acesta. Virtu ile
le-a asem nat cu o scar , pentru c înal pe om. C ci tot cel ce urc
pe o scar e v dit c e dus spre în l ime. Iar patimile le-a asem nat cu
un lan pentru povara lor i pentru c -l trag pe cel legat neîncetat în
jos, sau pentru c nu-l las s întreprind ceva în chip liber. i nu e
minciun aceasta. C ci atîta povar aduce în inim patima, c uneori
nu-l las pe om nici s simt cele ce-l întristeaz . Iar asem nîndu-le cu
lan ul c zut, a ar tat cum putea lep da lan ul dac voia, adic prin cre-
din a fierbinte. i aceasta se cunoa te din faptul c aduce ca pild pe
Petru i nu pe altul».

388. Ru inea rug ciunii înseamn aceasta: Zicînd noi rug ciunea:
«i ne iart nou gre alele noastre, precum i noi iert m» i neiertînd,
sîntem f cu i de ru ine din partea noastr în ine, adic de con tiin a
noastr , precum el însu i zice mai departe: «Ru ineze-l pe el rug ciunea

cererii³⁸⁹, înstrînarea iubirii³⁹⁰, piron înfîpt în suflet³⁹¹, simîre neplăcut, iubit ca o dulce amărăciunii, un păcat neîncetat, o neadormită fărîdelege, o răutate de fiecare zi. Una e aceea (adică inerea de minte a răului) e o patimă întunecată urât, din cele ce se nasc, dar nu nasc³⁹². De aceea nu voim să spunem despre ea prea multe.

3) Cel ce și-a oprit mînia a ucis inerea de minte a răului. Căci cîntărie te tatăl, are loc națerea de prunci.

4) Cel ce a dobîndit iubirea s-a înstrînat de nebunia mîniei. Iar cel ce dușman te înșingrămă de te dureri fărîrost.

5) Masa dragostei risipește ura și darurile curate înmoaie sufletul³⁹³. Masa fărîluare aminte e mai că

lui Iisus etc.». Dar în general răgăciunea noastră e făcută de rușine de inerea minții a răului, întrucît aproape prin fiecare cerem iertarea sau mila lui Dumnezeu. Propriu-zis noi înșine sîntem făcuți de rușine prin răgăciunea noastră prin care cerem lui Dumnezeu milă, fărîsodăruim și noi altora.

389. Aducîndu-ne aminte, fărîîndurare, de răulfăcut nou de cineva, nu mai avem curajul să cerem noi înșine ceva de la Dumnezeu cu toată încrederea.

390. Iubirea se înstrînează de noi, sau noi ne înstrînam de ea.

391. un piron de care se înșingerează sufletul nostru. Căci inerea de minte a răului întreine o turburare în sufletul nostru. Curios că noi după pomii otrăvitori ai inerii de minte a sufletului, din care înșine te otrăvești pustiitoare nu numai în sufletul, ci și în jurul nostru, dar după pomii inerii de minte a binelui ce ni s-a făcut. Dacă am face aceasta, sufletul nostru ar deveni o adevărată grădina binemiroitoare a răului. Și dacă totuși ar face așa, s-ar extinde răul între oameni.

392. Căci ca și celelalte patimi, ea se naște oarecum fărîvoie, dar nu naște de bunăvoie roduri frumoase.

393. Darurile date celui ce ne-a făcut rău înmoaie atît sufletul celui ce dăruiește, cît și pe al celui alt. Iar în sufletul înmuiat cresc pomii hrănitori de bunăvoie, cît vreme în sufletul ce înșine mințirăul totul este uscat din pricina otrăvitoare înșine te din pomii inerii de minte a răului. Sigur că e vorba de darurile curate ale iubirii, nu de cele cu gînd interesat, de mituire.

îndr znelii³⁹⁴. Iar prin fereastra iubirii se strecoar l comia pîntecelui.

6) Am v zut ura rupînd o veche leg tur a curviei i aducerea aminte a r ului oprind-o în chip ciudat de a se mai înnodea. Minunat priveli te: drac vindecînd alt drac. Iar aceasta e poate o lucrare din iconomie a lui Dumnezeu i nu a dracilor³⁹⁵.

7) inerea de minte a r ului e departe de puternica iubire fireasc . Dar curvia se apropie cu u urin de aceasta. i vezi cum s-a furi at pe neobservate p duchele în porumbel³⁹⁶.

8) ine minte r ul de la draci i fii pururea atent la ispitele trupului, c ci trupul e un prieten nerecunosc tor i viclean. Cu cît îl sluje ti mai mult, cu atît î i pricinui te mai multe ispite.

9) inerea de minte a r ului e o tâlcuitoare a Scrip turii, g sind în cuvintele Duhului în elesuri str ine, dup pofta ei. S o ru ineze rug ciunea lui Iisus pe care, dac inem minte r ul, nu o putem spune împreun cu El.

10) Cînd nevoindu-te mult nu po i scoate ghimpele cu totul, plocone te-te în fa a du manului t u m car

394. Masa, ca prilej de benchetuial , pricinui te toate îndr znelile necuviincioase. Poate c ea s-a f cut din iubire. Dar prin fereastra iubirii (nu pe u în mod direct) se strecoar l comia.

395. Lucru paradoxal: cel ce curvea înainte cu o alt persoan se scîrbe te de ea prin inere în minte a unui r u pe care aceea i l-a f cut, i nu mai curve te. În definitiv dracii au i o sl biciune i o r utate între ei, ca reprezentan i ai r ului; e o dezordine între ei. « i am v zut tinerea de minte a r ului dezlegînd cu totul de curvie. C ci u or se strecoar curvia în cei ce se iubesc. Dar de cei ce se ur sc st departe».

396. De pild so ii între care exist iubire natural , nu în minte gre elile ce i le fac uneori. Dar cînd s-a ivit în iubirea lor curvia, inerea de minte a r ului se ive te cu u urin i astfel în porumbi a p cii dintre ei a ap rut p duchele scîrbei unuia de altul. «Adic p catul a ap rut în virtute. Precum p duchele vat m i spurc pe neb gate de seam porumbi a, a a curvia alung i nimice te iubirea».

cu gura, ca ru inîndu-te de fîr ncia fa de el, s -l iube ti în chip des vîr it împins de con tiint ca de foc³⁹⁷.

11) Te vei cunoa te pe tine izb vit de putreziciu-nea aceasta (inerea de mine a r ului), nu cînd te vei ruga pentru cel ce te-a sup rat, nici cînd îl vei r spl ti cu daruri, nici cînd îl vei aduce la mas , ci cînd, aflînd c a c zut într-o nenorocire sufleteasc sau trupeasc , vei suferi i vei plînge ca pentru tine însu i.

12) Cel ce se lini te te inînd minte r ul are încuibat în sine o viper purt toare de venin ucig tor. Aducerile aminte ale Patimilor lui Iisus vor t m dui sufletul ce ine minte r ul, ru inîndu-l puternic cu a Lui ne inere de minte a r ului.

13) În lemnul putred se pr sesc carii, i purt rile prea blînde i în chip mincinos lini tite au lipite de ele ura nebun . Cel ce o leap d pe aceasta a aflat iertare. Dar cel ce se lipe te de ea se va lipsi de îndurare.

14) Unii s-au predat pe ei ostenelelor i sudorilor pentru a dobîndi iertare. Dar cel ce nu ine minte r ul a luat-o înaintea acestora³⁹⁸, dac e adev rat cuvîntul: «Ierta i repede i vi se va ierta din bel ug» (Lc. 6, 37).

15) Ne inerea de minte a r ului este semnul adev ratei poc in e. Iar cel ce ine du m nie i pare c se poc ie te, e asemenea celui c ruia i se pare c alearg în vis.

397. Dac te ii rigid i nu-i spui du manului m car cuvinte bune, adaugi la patima inerii de minte a r ului i patima mîndriei.

398. Ceea ce urm re te Sc rarul sînt nu ostenelele i chinurile pentru ele înse i, ci limpezimea str vezie a sufletului, care nu are în sine nimic turbure, nimic de ascuns aproapelui, nimic p tima i care-l îngusteaz , putînd fi prin aceast limpezime deschis infinit ii dumnezeie ti. Acesta e sufletul curat care reflect prin oglinda lui nem rginit de nici o patim toat infinitatea lui Dumnezeu cel atotiubitor.

16) Am văzut pe unii ce înneau minte rău, îndemnând pe alii să nu în minte rău. Iar înându-se de propriile lor cuvinte, au pus în ei capătă patimii acesteia³⁹⁹.

17) Să nu socotească nimenea această întunecime ca o patimă uoară, trecătoare. Căci de multe ori obinuie-te să se întindă până la bărbărie duhovnicească.

A fost treapta a noua. Cel ce a cătigat-o poate scădea de acum cu îndrăznire dezlegarea greșalelor de la Dumnezeu Mîntuitorul⁴⁰⁰.

CUVÎNTUL X

Despre clevetire

1) Nimenea, socotesc, dintre cei ce judecă săntos, nu va tăgădui că din urmă din înerea de minte a răului se naște clevetirea. De aceea s-a înrînduit aceasta după porințele ei, ca într-un lan. Clevetirea este fiica urii. O boală subire, dar o lipitoare grasă, ascunsă

399. Vedem iarăși gîndirea largă în alegtoarele Scărului. El nu condamnă simplist pe cei ce laudă ceea ce nu fac ei, ci recunoaște că uneori aceștia sînt folosiți de cuvintele lor, care nu se acoperă însă cu faptele lor. Căci de multe ori cuvintele omului nu sînt ale lui, ci ale lui Dumnezeu, Care-l silește să vorbească prin conștiința lui. În acest caz, prin cuvintele ce le rostesc unii în predică, sau li se predică în lor, sau din voința de a încalzi pe alii pentru un lucru bun, se încalzesc și pe ei înșiși. Sau, căldura cu care primesc alii cuvintele rostite de ei se întinde și la ei. *Scolia* sfîntului Nil: «Trebuie să spună cele bune și cel ce nu le face, ca să înceapă, rușinat de vorbe, să se vîrască fapta». Aceasta e de natură să anuleze critica ce o fac unii preoților care nu împlinesc totdeauna cuvîntul lui Dumnezeu pe care-l propovăduiesc.

400. El nu se va mai rușina să zică: «mi ne iartă nouă greșalele noastre, precum iertăm și noi greșile lor noi». El a iertat cu adevărat, deci poate cere și se ierte și lui.

i t inuit , care suga i seacă sîngele iubirii⁴⁰¹. f -
rnicirea iubirii, pricinuitoarea întin ciunii i poverii
inimii.

2) Precum exist tinere care fac cele rele f r ru-
ine i exist altele care s vîr esc lucruri mai urîte de-
cît cele dintîi, dar pe ascuns i mai cu ru ine, a a se
poate întîmpl i cu patimile de necinste. Astfel de
tinere sînt: f rnicia, viclenia, întristarea, inerea
minte a r ului, clevetirea inimii. Acestea una spun la
ar tare i alta gîndesc⁴⁰².

3) Am auzit pe unii clevetind i i-am certat⁴⁰³. Dar
lucr torii acestui r u r spundeau în ap rarea lor, c
fac aceasta din dragostea i din grija pentru cel cleve-
tit. Iar eu le-am spus s înceteze cu această dragoste,
c ci nu minte cel ce a zis : «Pe cel ce clevete te în
ascuns pe aproapele lui, alung -l» (Ps. 100, 5). Dacă
spui c -l iube ti, roag -te în tain pentru el, i nu- i

401. Sc rarul e i un mare poet al lumii interioare de umbre i lumini
uneori amestecate, alteori neamestecate, dar totdeauna altfel. De altfel
to i scriitorii duhovnice ti sînt poe i ai acestei lumi, nu în sensul c ima-
gineaz ceea ce nu este, ci în sensul c trînd bog ia acestei vie i, reu-
esc s o redea în moduri cît mai corespunz toare, care trebuie s se
foloseasc de imagini.

402. «Tinere neru inate sînt: l comia pîntecelui, be ia, curvia, slava
de art . Iar ascunse sînt: f rnicia, clevetirea, ura, pizma, care s vîr esc
i uciderile».

403. «Sufletul clevetitor are trei ghimpi: el se vatăm pe sine i pe
ascult tori, dar uneori i pe cel clevetit». *Alta* : «Ura fa de aproapele
este moartea sufletului propriu». *Alta* : «Neosîndirea aproapelui e un zid
(de ap rare) pentru cei ce se nevoiesc întru cuno tin . Dar clevetirea
aproapelui d rîm acest zid întru ne tiin ». Neosîndirea aproapelui ine
un zid de respect între mine i el; sau o comunicare cu el în iubire, cu
voia lui. Prin clevetire pornesc asupra lui cu sil f r iubire, voinde s -l
t vlesc în noroi ca pe un obiect. Dar de fapt prin aceasta nu reu esc s
întru în ceea ce e mai intim i mai adev rat în el. i nici chipul acestei
mincinoase iubiri nu-l prime te Domnul, pentru c nu-l prime te nici cel
clevetit.

bate joc de om. Căci acesta este felul iubirii primit la Domnul.

4) Să nu-ți rămân ascuns lucrul acesta și te vei trezi, că să nu mai judeci pe cel ce greșește: Iuda era în ceata ucenicilor, iar tâlharul în ceata ucigașilor. Și într-o clipă s-a făcut o schimbare minunată între ei.

5) De voie te cineva să biruiască duhul cleветirii,, să nu învinovățească pe cel ce a greșit, ci pe dracul care l-a ispitit. Căci nimenea nu voiește să păcătuiască fața de Dumnezeu, chiar dacă tot îți păcătuim fără să fim siliți^{403 bis}.

6) Am văzut pe unul păcătuiind pe fața și pocăindu-se în ascuns. Și pe cel ce l-am osândit ca curvar, l-am aflat socotit la Dumnezeu neprihănit, pentru că Îl înblânzise cu adevărat prin întoarcerea sa.

7) Să nu te sfiești niciodată de cel ce cleветește pe aproapele fața de tine. Mai degrabă ziceți despre el: «Încetează, frate! Eu în fiecare zi fac lucruri mai rele ca el. Și cum pot să-l osăndesc pe el?» Prin aceasta vei câștiga două lucruri: cu un singur leac te vei vindeca și pe tine și pe aproapele⁴⁰⁴.

8) Una și singură este calea cea mai scurtă dintre cele ce duc la iertarea greșalelor: să nu judeci, dacă e adevărat cuvântul: «Nu judeca și îți nu vei fi jude-

403 bis. Ed. 1970: «Adică nu păcătuim silii, pentru că suntem liberi, ci am găsi de draci și atrași de mintea noastră spre păcatele plăcerii și spre patimi».

404. *Scolia* Avei Isaia: «De-ți va spune cineva cuvinte nefolositoare, să nu voiești să-l asculți pe el, că să nu-ți ucizi sufletul tău. Să nu te rușinezi de fața lui, că să nu-l superi. Să nu te mulțumești cu cuvântul celor ce zic: «Nu primesc cu inima». Să nu zici aceasta. Căci nu ești mai presus de primul zidit pe care l-a făcut Dumnezeu cu mâna Sa și pe care nu l-a folosit cleветirea (diavolului). Fugi deci și nu asculta. Ia seama că nu cumva fugind cu trupul, să voiești să cunoști cele spuse. Căci de vei asculta cuvântul numai o clipă, dracii nu vor lăsa cuvântul pe care l-ai auzit (să fie uitat), ci vor ucide sufletul tău. De aceea fugi, fugi cu totul».

ca i» (Mt. 7, 5). Pe cît de str în este focul de ap , pe atît de str în este a judeca, celui ce voie te s se po- c iasc .

9) Chiar de ai vedea pe cineva gre ind în ceasul mor ii, nici atunci s nu-l osînde ti. C ci necunoscut este oamenilor judecata lui Dumnezeu. Unii au f cut gre eli mari la ar tare, dar au f cut lucruri i mai mari în ascuns. S-au în elat deci iubitorii de osîndiri, prinzînd fum în loc de soare⁴⁰⁵.

10) Asculta i la mine, asculta i to i controlorii cei r i ai altora. Dac e adev rat, precum i este, c : «Cu ce judecat ve i judeca, cu aceea ve i fi judeca i» (Mt. 7, 5), negre it în cele ce vom cleveti pe aproapele, în acelea vom c dea, fie suflate ti, fie trupe ti. i altfel nu va fi.

11) Contabilii aspri i am nun i i ai gre elilor a-proapelui sufer de aceast patim , pentru c nu i-au adus nici odat aminte în chip nemincinos i deplin de gre elile lor⁴⁰⁶. C ci dac ar privi cineva am nun it la p catele sale, înl turînd acoper mîntul iubirii de sine, n-ar mai purta grija de nimic din cele ale vie ii. Ar socoti c nu-i ajunge timpul nici m car pentru a se plînge pe sine, chiar dac ar tr i 100 de ani, chiar dac ar vedea rîul Iordanului plin întreg de lacrimile por-nite din ochii s i.

12) Mi-am cercetat plînsul i n-am aflat în el nici urm de clevetire, sau de osîndire.

13) Dracii ne silesc fie s p c tuim, fie, dac nu p - c tuim, s judec m pe cei ce p c tuiesc, pentru ca prin lucrul de al doilea s p t m pe cel dintîi. Cunoa te c

405. «P rintele aseam n faptele bune cu soarele, cu adev rul, cu lumina, iar p catul cu minciuna, cu întunericul i cu fumul».

406. «E adev rat. Dac mintea n-ar ie i din sine, l sînd ale sale i rîzînd de ale altora, nu ar ajunge s judece». Judecarea altora înseamn defapt o uitare de sine.

semnul clevetitorilor, sau al pizma ilor, este acesta: bîrfesc i ponegresc cu pl cere i cu u urin înv - turile, sau faptele, sau împlinirile aproapelui, scufundîndu-se jalnic în duhul urii⁴⁰⁷.

14) Am v zut pe unii f cînd pe ascuns i ne tiut de lume tot felul de gre eli i, cu presupusa lor cur ie, osîndind aspru pe cei ce s vîr eau unele gre eli mici la ar tare.

15) A judeca înseamn a r pi cu obr znicie un drept al lui Dumnezeu, Dar a osîndi înseamn a- i pierde cineva sufletul.

16) Precum închipuirea de sine poate pierde pe cel ce o are chiar f r alt patim , tot a a i judecarea altora, chiar de se afl singur i de sine în noi, poate s ne piard cu des vîr ire, dac fariseul acela a fost judecat numai din aceasta (Lc. 18, 14).

17) Culeg torul de struguri destoinic m nînc numai boabe coapte i nu culege nimic din agurid . Min-tea priceput i în eleapt ia aminte cu sîrguin la toate virtu ile pe care le vede la vreunii. Cel f r de minte îns iscode te cele vrednice de ocar i lipsurile. Despre aceasta s-a zis : «Iscodit-au f r delegi, istovitu-s-au n scocind iscodiri» (Ps. 63, 6).

18) S nu osînde ti, chiar de vezi cu ochii t i. C ci de multe ori se în eal i ace tia.

A fost treapta a zecea, pe care cel ce a biruit-o s-a f cut lucr tor al dragostei sau al plînsului.

407. *Scolia* lui Fotie al Constantinoplei: «Firile curioase voiesc s vad fapta aproapelui i privesc cu ochi ascui i sc derea lui. i de o afl , o r pesc i o iscodesc, iar de nu o afl , voiesc mai bine s o în-chipuie, s o pl smuiasc decît s plece cu curiozitatea nemul umit ». *Alta*: «P rerile r ut cioase se lupt s strîmbe în r u faptele bune i cuvintele folositoare». *Alta* : «Vorbe te cu grij înaintea celui mîndru i bolnav de pizm , c ci cînd tu vorbe ti, el d în mînia lui cuvintelor tale tîlcul care voie te. i din cele bune ale tale ia pricini spre poticnirea altora; i cuvintele tale se vor schimba în cugetarea lui dup felul bolii lui».

CUVÎNTUL XI

Despre multa vorbire i despre t cere

1) Am ar tat pe scurt în cele de pîn acum c e un lucru foarte primejdios, care se furi eaz chiar în cei ce par duhovnice ti, a judeca⁴⁰⁸, sau mai degrab a fi judecat i a fi osîndit de limb⁴⁰⁹. Dar acum urmeaz s vorbim pu in, la locul cuvenit ei i despre pricina, sau u a prin care intr sau iese aceasta.

2) Multa vorbire este catedra slavei de arte, prin care aceasta se arat pe sine i se face cunoscut . Multa vorbire este semnul ne tiin ei, u a cleветirii, c l uza glumelor, slujitoarea minciunii, risipirea str pungerii, n sc toarea trînd viei sau pricinuitoarea ei, înainte-merg toarea somnului, împr tierea min ii adunate în sine, pierz toarea pazei de sine, r citoarea c ldurii, în-tunecarea rug ciunii.

3) T cerea întru cuno tin este maica rug -ciunii⁴¹⁰, izb virea din robie, p zirea focului⁴¹¹, supra-veghetoarea gîndurilor, straja în fa a vr jma ilor⁴¹², închisoarea plînsului, prietena lacrimilor, lucr toarea

408. Ed. 1970 : «Spune c chiar celor ce socotesc c e r u a judeca, sau chiar celor ce par s fie duhovnice ti, li se întîmpl de multe ori, din neaten ie, sau din mole ala min ii, s li se furi eze aplecarea spre cele ce nu se cuvin, sau p catul».

409. Cel ce judec va fi judecat, deci, osîndit de propria lui limb .

410. T cerea întru cuno tin este t cerea min ii ocupat cu p trunderea într-o lume necunoscut înc , pe care caut s o în eleag . Nu e o t cere care nu gînde te la nimic. Cînd se scufund în Dumnezeu i în cunoa terea smereniei sale în fa a lui Dumnezeu, ea d na tere rug ciunii.

411. «Izb virea din robia» celor ce ne îngusteaz i ne silesc la repetarea acelora i lucruri. «P zirea focului», pentru c e descoperirea a ceva nou, descoperirea unor noi în elesuri ascunse în infinitatea dumnezeiasc . i aceasta ne înc lze te.

412. «T cerea întru cuno tin nu numai c ne p ze te de vr jma i, dar nici nu-i las s se apropie».

pomenirii mor ii, zugravul chinurilor, iscoditoarea judec ii, slujitoarea îngrijor rii, du mana îndr znelii, soa a lini tei, protivnica iubirii de a fi înv toare, adaus de cuno tin , pricinuitoarea vederilor, înaintare nev zut , urcu neobservat.

4) Cel ce- i cunoa te gre elile î i înfrîneaz limba. Iar vorb re ul nu s-a cunoscut înc pe sine cum trebuie. Prietenul t cerii se apropie de Dumnezeu⁴¹³ i, vorbind cu El f r s tie cum, e luminat de Dumnezeu⁴¹⁴. T cerea lui Iisus a ru inat pe Pilat i lini tea unui om duhovnicesc mistuie slava de art .

5) Dup ce a spus un cuvînt, Petru a plîns cu amar, pentru c nu i-a adus aminte de cel ce a zis : «Zis-am : p zi-voi c ile mele, ca s nu p c tuiesc cu limba mea» (Ps. 38, 1) i de altul care a zis : «E mai bine a c dea de la în l ime pe p mînt, decît din pricina limbii» (In . Sir. 20, 19).

6) Nu voiesc s scriu multe despre acestea, de i vicleniile patimilor m îndeamn⁴¹⁵. Dar am auzit odat

413. Cine s-a cunoscut cum trebuie, tie c e indefinit i nu se poate descrie. I i d seama de apofaticul (negr itul) omenesc. Pe lîng aceea, cunoscîndu-se pe sine a ajuns la smerenie, adic la cuno tin a micimii i nepriceperii sale, i nu vrea s spun cuvînt. C ci orice cuvînt vrea s înve e pe altul ceva. Dac numai în t cere se cunoa te pe sine, ca negr it, numai în t cere se poate apropia cineva de Dumnezeu, infinit mai negr it.

414. T cerea în care s-a apropiat cineva de Dumnezeu, e pe de alt parte convorbire cu Dumnezeu mai presus de orice vorbire. El cunoa te pe Dumnezeu ca subiect care-i cere ceva, i-I r spunde prin smerenia sa. Iar aceasta e o lumin ce-i vine din Dumnezeu. lumina m reiei Lui, Care-i lumineaz micimea sa dar i-o i umple de Dumnezeu, ca dependent de Dumnezeu. «De- i vei p zi limba ta, frate, i se va da ie de la Dumnezeu harul str pungerii inimii, ca s vezi în ea suflul t u, i prin aceasta vei intra în bucuria Duhului. Dar dac limba ta te va birui, crede-mi mie în ce- i spun : niciodat nu vei putea ie i din întuneric». *Alta* : «Dac nu ai inima curat , s ai m car gura curat ».

415. «Vicleniile patimilor ne îndeamn s vorbim adeseori p tima despre ele, adic despre vorb rie, despre t cere i despre altele, dar nu m supun lor, c ci nu pot, vorbind despre t cere, s cad în vorb rie».

pe cineva, dornic să afle de la mine ceva despre lini te, care zicea că multa vorbire se na te numaidecât din una din acestea : fie dintr-o îndelungat vie uire și de-prindere viclean și neînfrînat (căci limba, fiind și ea un m dular al trupului, cere ceea ce a înv at și s-a obi nuit), fie, la cei ce se nevoiesc și mai ales la ei, din slava de art ; iar uneori și din l comia pîntecelui. Pentru aceea adeseori mulți înfrînîndu-și pîntecele, cu oarecare for are, închid și limba și multa ei vorbire în t cere.

7) Cel ce se gînde te cu grijă la moarte își opre te cuvintele. și cel ce a agonisit plînsul sufletului se fere te de vorba multă ca de foc.

8) Cel ce iube te lini tea și-a pus lac t la gură . Iar cel ce dore te să dea ocol lumii e alungat din chilie.

9) Cel ce a cunoscut mirosul focului celui prea înalt, fuge de înso irea cu oamenii, cum fuge albina de fum. Căci pe ea fumul o alungă ; iar aceluia înso irea cu oamenii îi lucrează împotriva .

10) Pu ini pot opri apa f r de z gazuri, dar și mai pu ini își pot opri gura neînfrînat .

A fost treapta a unsprezecea. Cel ce a biruit-o a t iat deodat mulțime de rele.

Despre minciun

1) Focul se na te din piatră și fier. Minciuna, din vorbă multă și din gluma prostească . Minciuna înseamnă pieirea dragostei, iar jur mîntul mincinos, t g dui rea lui Dumnezeu.

2) Nimenea dintre cei s n to i la minte s nu-și închipuie că p catul minciunii e unul mic. Duhul Sfînt a

rostit o judecat înfrico toare împotriva ei. Dacă David zice că tre Dumnezeu : «Vei pierde pe toți cei ce gr iesc minciun » (Ps. 5,6), ce vor pe timi cei ce înt - resc minciuna cu jur minte ?

3) Am văzut pe unii fiind lundu-se cu minciuna și esînd prin glume și vorbe de arte pricini de rîs și alungînd în chip jalnic plînsul ascult torilor⁴¹⁶.

4) Cînd dracii ne văd încercînd să ne depărteze de la o ciuim de la auzirea glumelor, după începutul făcut cu noi de asprul nostru povăuitor, încep să ne momească cu aceste două gînduri, optîndu-ne fie: «Nu întrista pe cel ce l murește», fie: «Nu te arăta pe tine mai iubitor de Dumnezeu, decît cei de față ». Sari, nu zăbovi! Iar de nu, îți vei închipui în rugăciune gîndurile unor lucruri care stîrnesc rîsul. Nu fugi numai, ci risipește cu bun credințioșie și ederea vicleană, aducîndu-ți în minte gîndul judecării. Căci e mai bine pentru tine să ieși din această împrejurare stropit și cu puțin slavă de artă și să te afli astfel pricină de folos multora⁴¹⁷.

5) Maica și pricina minciunii este, de multe ori, fîrnicia. Căci unii spun că fîrnicia nu e altceva decît plînuirea în scocirea de minciuni, avînd împreunat și împletit cu ea jurămîntul. Cel ce are frica

416. «Ascultătorii sînt o treaptă a celor ce vin la pocîință, care se numesc și plîngători, stînd la ușile bisericilor și cerînd prin pocîință sincer și plîns adînc primirea din nou. Prin extinderea acestui nume a numit pe toți cei ce se pocîiesc și plîng pentru păcatele lor, ascultători. Aceștia cad din lucrarea lor prin cuvîntul ce stîrnește rîsul».

417. Cel ce fuge este stropit poate cu puțin slavă de artă, căci poate va fi lădat pentru plecarea lui. «Fîrnicul, cît vreme se poate ascunde, vînează slava, dîndu-se ca drept. Dar cînd e dat pe față, răspîndește cuvinte pricinuitoare de moarte, crezînd că și poate ascunde urîciunea sa prin calomniile împotriva altora. Pe acesta cuvîntul lui Dumnezeu l-a asemănat cu un pui de viperă, izvorîtor de venin și i-a poruncit să fac roduri vrednice de pocîință, adică să și potrivească gîndirea ascunsă a inimii cu purtările văzute».

Domnului e str în de minciun , avându- i con tiin a ca judec tor nemitarnic⁴¹⁸.

6) Precum în toate patimile cunoa tem deosebiri de v t m ri, a a i în minciun ⁴¹⁹. C ci alta este judecata celui ce minte de frica pedepsei i alta a celui ce minte neamenin at de vreo primejdie. Unul a min it pentru desf t ri, altul pentru pofta de pl ceri; altul, ca s dea celor de fa prilej de rîs ; altul, ca s întind o curs fratelui i s -i fac r u⁴²⁰.

7) Minciuna din frica de chinurile st pînitorilor se terge ; dar e desfiin at cu totul de mul imea lacrimilor. Mincinosul care întinde curse socote te adeseori chiar pierderea sufletului ca dreptate. B rbatul n scocitor de minciuni se d pe sine ca urmînd pilda lui Raav i spune c prin pierderea sa urm re te sc pare a altora⁴²¹.

418. «Cel ce iube te slava de la oameni n scoce te minciuna. Cel ce o schimb pe aceasta în smerenie face s fie în inima lui mai mare frica de Dumnezeu». *Alta*: «Deprinde limba ta cu cuvintele lui Dumnezeu întruno cun tin i minciuna va fugi de la tine». Adic , folose te cuvintele lui Dumnezeu în în elesul lor adev rat i vei ocoli minciuna. C ci i f arnicul poate folosi cuvintele lui Dumnezeu, dar într-un în eles strîmbat.

419. «Dup deosebirea vorbelor mincinoase va fi i judecata lor. C ci se minte fie din pl cere, fie din glum , fie din viclenie, fie din f rnicie. Sau timpul cere uneori celui ce spune adev rul s schimbe fie cuvîntul, fie purtarea, fie motivarea, spre mîntuirea aproapelui. Ai ca pild fie pe Raav, fie pe David, fie pe Samuel. Unul va schimba cuvîntul ca Raav, altul purtarea ca David, altul motivarea, ca Samuel, în folosul lui David».

420. Mincinosul prezint un chip neadev rat al realit ii, ca s pun pe cineva în situa ia de a nu lucra potrivit cu ea i deci de a se p gubi. Dar uneori cineva trebuie cru at de a afla realitatea în toat groz via ei, pentru a-l preg ti pe încetul pentru ea.

421. Mincinosul f arnic dat pe fa spune uneori: mi-am prilejuit, prin minciun , pierderea sufletului meu, pentru a sc pa pe al ii. Deci el socote te chiar pierderea sufletului s u ca o fapt de dreptate. aci o dubl f rnicie. Sc rarul cunoa te i în cazul minciunii tot felul de situa ii. El condamn în modul cel mai aspru numai f rnicia care urm re te r ul altuia.

8) Când ne vom cur i cu totul de minciun , vom putea s o folosim i pe ea, dar cu fric , dac o cere momentul⁴²². Nu cunoa te pruncul minciuna i nici sufletul izb vit de viclenie. Cel veselit de vin spune, f r s vrea, adev rul în toate. i cel beat de str pun-gerea inimii nu poate min i.

A fost treapta a dou sprezecea. Cel ce a p it pe ea a cî tigat r d cina bun t ilor.

Despre lenea sufleteasc

1) Si aceasta este una din ramurile vorb riei i pri-ma nepoat a ei, precum am spus mai înainte. Vorbesc de lîncezeala sufleteasc . De aceea i-am rînduit i ei un loc în lan ul cel r u. Ea este lîncezeala sufletului, o mole al a min ii în nevoin , o scîrb fa de f g duin a c lug reasc , o pornire de a ferici pe mireni, o def i-mare a lui Dumnezeu ca nemilos i neiubitor de oa-meni, o plictiseal de citirea psalmilor. Ea e neputin-cioas în rug ciune, dar e tare ca fierul în slujirea în cele materiale, neobosit în lucrul mîinilor i iscusit în ascultare⁴²³.

2) B rbatul ascult tor nu cunoa te lîncezeala sufle-tului. C ci prin cele ale sim urilor înf ptuie te cele ale gîndirii.

3) Via a de ob te este protivnic lîncezelii. Dar ce-lui ce se lini te te, aceasta îi este o soa neîncetat .

422. Intr-un fel acest om e curat de duhul minciunii, fiindc o folo-se te pentru nevoia real de a sc pa pe cineva.

423. mai greu s te rogi decît s lucrezi ceva în afar . De aceea, mereu se scuz cel ce amîn rug ciunea, c e înc ocupat cu ceva. «Lîncezeala se înt re te din rug ciune i din citirea psalmilor, dar scade i se pierde în slujiri i în lucruri de mîn . Ea îi face îndr zne i pe cei mole i i, r zboi i de ea i sl b nogi pe cei pe care îi biruie te».

Nu se va despărți de el pînă va muri; pînă va muri îl va război. Vînd ea chilia pustnicului, zîmbea te. Și apropiindu-se de el, se slăluiea te lîngă el⁴²⁴.

4) Doftorul cercetează pe bolnavi dimineața și lenea sufletească a celui ce se nevoiește, pe la amiază. Lenea sufletească îi dă ca motiv primirea de oaspeți și cere să fie pus la lucrul mîinilor pentru a face milostenie. Ea îndeamnă plin de sîrguină la cercetarea bolnavilor, amintind de Cel ce a zis: «Bolnav am fost și n-ai venit la Mine» (Mt. 25, 38). Ea ne cere să mergem la cei neputincioși și descurajați. Ea, cea descurajată, ne spune: «Mîngîiați pe cei descurajați!». Stînd la rugăciune, îi aduce aminte de lucruri de trebuință și născocite tot felul de meșteuguri, ea cea lipsită de judecată, ca să ne atragă prin vreun motiv binecuvîntat, ca printr-un câmp strădu, din rugăciune.

5) Dracul trînd viei sufletești aduce pe la amiază o tremurare de trei ceasuri, împreună cu dureri de cap și cu fierbințel și cu amețeli. Pe la ceasul al nou-lea (pe la trei după amiază), acestea se mai domolesc. Iar cînd se pune masă, sare din aternut. Cînd sosește vremea rugăciunii, iar ei se îngreunează cu trupul. Stînd la rugăciune, îi scufundă pe câmpuri iar ei în somn și le răpește stihul din gură cu câșcături necuvenite.

6) Fiecare din celelalte patimi e nimicit de o virtute. Dar trînd via sufletească este moartea atotcuprinzătoare a câmpului rului.

7) Sufletul bărbat învie mintea moartă, dar lîncezeala și lenea risipesc toată bogăția.

8) Fiind ea una din cele opt întîistitoare ale răutății, vom spune și despre ea ceea ce am spus despre tot răul aceluia. Dar vom adăuga și aceea, că atunci cînd se face cîntarea de psalmi, trînd via sufle-

424. «Fiind greu de înfrînt, se înarmează și capătă putere împotriva celor ce se roagă, cîntă și se liniștesc. Ba uneori îi și biruiește».

tului nu se arat . Iar cînd se s vîr e te pravila, ochii stau deschi i.

9) În vremea trînd viei se dovedesc cei ce silesc (Împ r ia cerurilor). C ci nimic altceva nu pricinuiete c lug rului cununi ca trînd via, dac împline te neobosit lucrul lui Dumnezeu. Ia seama i o vei vedea r zboindu-te cînd stai în picioare, îndemnîndu-te s te a ezi pe scaun i s te reazemi de peretele chilie, sau f cîndu-te s mi ti i s ba i din picioare⁴²⁵. Cel ce plînge nu cunoa te trînd via sufletului.

10) S fie legat i acest tiran de aducerea aminte a p catelor i s fie b tut cu lucrul mîinilor. S fie tras de gîndul la bun t ile viitoare i pus înainte, s fie întrebat de cele cuvenite : «Spune, deci, tu, mole itule i lîncedule, cine te-a n scut pe tine din r utate ? Cine sînt nepoatele tale ? Cine, cei ce te r zboiesc i teucid ?» Iar el, silit, va r spunde: «Eu nu am unde s -mi plec capul între cei cu adev rat ascult tori. Dar am loc i vie uiesc cu cei ce se îndeletnicesc cu lini tea. Iar cele ce m-au n scut sînt multe i felurite. Cîteodată nesim irea sufletului, alteori neaducerea aminte de cele de sus; cîteodată i prea multele osteneli. Iar nepoatele mele⁴²⁶ sînt cele care, cu toate mut rile din

425. «St ruie în locul în care ezi, împotrivindu-te mole elii. C ci nu prin str mutare vei domoli patimile, ci prin luarea aminte a min ii. Avem nevoie de r bdare, ca f cînd voia lui Dumnezeu s dobîndim f g duin ele. Iar cel ce e purtat din loc în loc de trînd vie, s-a dep rtat de r bdare, ca i bolnavul de s n tate. Deci nu în mole eal se face cunoscut virtutea, ci în r bdare. Iar r bdarea reînnoit se înt re te prin îndeletnicirea mintii cu contemplarea i cu cugetarea la cele ce ne a teapt . Prin acestea, îngr îndu-se, mintea prime te putere, precum trupul, din mînc rile sim ite».

426. «De te îngrije ti cu inima fierbinte de porunci, vei cunoa te pe cei ce te tulbur din ce motiv te tulbur . Ei te îndeamn ca din plictiseal s -i alegi, f r pricin , alt loc i iar i r zgîndindu-te te a ezi. Ei turbur mintea, ca s se fac r t citoare i lene . Dar cei ce cunosc viclenia lor, r mîn netulbura i, mul umind Domnului c le-a dat puterea s

loc în loc, r mîn cu mine: neascultarea p rintelui, ne-aducerea-aminte de judecat , ba uneori i p r sirea f g duin ei. Du manii mei, de care sînt legat acum în lan uri, sînt cîntarea de psalmi i lucrul mîinilor. Cel ce m r zboie te este gîndul mor ii. Iar cea care m omoar cu des vîr ire este rug ciunea împreunat cu n dejdea sigur a bun t ilor (viitoare). Iar cine a n s-cut rug ciunea, întreba- i-o pe ea»⁴²⁷.

Aceasta e a treisprezecea biruin . Cel ce a dobîndit-o pe ea e cercat cu adev rat, în tot binele.

Despre pîntecele atotl udat i tiran

1) Avînd s vorbim despre pîntece, ne-am hot rît s vorbim în elep e te (s filozof m) împotriva noastră ca în toate celelalte⁴²⁸. C ci m-a minuna s se poat elibera cineva de el, înainte de a se s l lui în mormînt.

2) L comia stomacului este f rnicia pîntecelui. S turat, strig c e lipsit; i ghiftuit i plesnit de s tul, ip c îi e foame. L comia pîntecelui e buc tar iscusit, n scocind tot felul de mînc ri gustoase. Astupîndu-se un canal, se deschide altul. Închizîndu-l pe acesta, se

rabde. C ci r bdarea, îndelunga-r bdare i iubirea mul ume te pentru osteneli i greut i. Iar trînd via i nep sarea i pofta de tihn caut locul unde sînt sl vite. Din multa slav îns sl besc sim urile. i în chip necesar sînt luate în robia patimilor i pierd înfrînarea ascuns , prin îm-pr tiere i s turare».

427. «Rug ciunea neîmpr tiat e n scut de credin a v dit în Dumnezeu, de n dejdea f g duin ei i de dragostea des vîr it , unite cu înfrînarea atotcuprinz toare».

428. «Nu atîrn de noi ca sufletul s ne fie atacat i tulburat de toate gîndurile generale ale r ut ii. Dar atîrn de noi a se mi ca i a z bovi patima în noi. De aceea a spus sfîntul c va filozofa împotriva lui. C ci ine de noi s nu ne l s m birui i de vreuna din ele».

casc un altul. L comia pîntecelui este o amgire a ochilor, care înghiind puine, dorește să le înghită pe toate.

3) S turarea de bucate este maica curviei⁴²⁹, iar nec jirea pîntecelui e pricinuitoare de curie. Cel ce mîngîie pe leu îl domestice te adeseori, dar cel ce mîngîie trupul îl slăbește te și mai mult⁴³⁰.

4) Se bucur iudeul de sîmbătă și de srbătoare și monahul lacom, de sîmbătă și de Duminică. Se gîndește cu mult timp înainte de Paști și pregătește mesele cu zile înainte. Robul stomacului face planuri cu ce mîncări va avea praznicul⁴³¹, pe cînd robul lui Dumnezeu, cu ce daruri duhovnicești se va îmbogăți. Sosind un străin, lacomul se pornește spre agapă din lăcomia pîntecelui și dezlegarea pentru sine o socotește drept mîngîierea fratelui⁴³². Se gîndește să dezlege la vin pentru venirea unor oaspeți, socotind că ascunde virtutea, se face robul patimii⁴³³.

5) Slava de artă dușmanii te adeseori lăcomia pîntecelui și între ele se iscă o luptă pentru nenorocitul câștig, ca pentru un rob cumpărat. Lăcomia pîntecelui se slăbește și slăbește frînțele, dar slava de artă

429. «Precum oaia nu se împreună cu lupul pentru națerea de prunci, așa nici durerea inimii cu s turarea, pentru odrăslirea virtuților».

430. A lui Isaia: «Din patru lucruri se înmulțește curvia trupului: din somnul peșturat, din mîncarea peșturată, din glume nesărate și din împodobirea trupului».

431. «Nu cu băuturi de vin trebuie prăznuite srbătorile, ci cu înnoirea minții și cu curățarea sufletului. Dar cel lacom de bucate și băutorul de vin mai mult mînie pe înfrățitorul srbătorii», sau pe Hristos, sau pe sfîntul prăznuire.

432. «Se întîmplă uneori că cel ce împlineste porunca slujește patimii și nimicește fapta bună prin gînduri viclene». Alta: «Dumnezeu judecă faptele după gînduri. Căci se zice: «Să-l dea Dumnezeu după inima ta» (Ps. 19, 5).

433. «Se face bătaia de joc a dracilor cel ce se ia după pătura sa și voiește să legiuiască de la sine împotriva celor poruncite».

Îl sf tuie te s duc virtutea la biruin . Iar c lug rul în elept fugе de amîndou , scuturîndu-se la vreme potrivit de una prin cealalt .

6) Cînd trupul ne este în plin vigoare, s înem înfrînarea în toat vremea i în tot locul. Iar cînd acesta se îmblînze te (ceea ce nu cred c se întîmpl înainte de moarte), s ascundem lucrarea noastr .

7) Am v zut preo i b trîni batjocori i de draci, dezlegînd cu binecuvîntare i pe tinerii nesupu i lor, la ospe e, de vin i de celelalte⁴³⁴. De sînt m rturisi i (ca buni), s -i dezleg m cu m sur . Dar de sînt nep s tori, s nu ne îngrijim de binecuvîntarea lor⁴³⁵, i mai ales cînd sînt r zboi i de foc⁴³⁶.

8) Urgisitul de Dumnezeu Evagrie a socotit c este mai în elept decît cei în elep i i în rostire i în în e-legere. Dar a fost dat de gol, nenorocitul, ar tîndu-se mai f r de minte decît cei f r de minte, nu numai în multe altele, ci i în aceasta. C ci zice : cînd sufletul poftе te mîncarea felurit , s se strîmtoreze cu pîne i ap . El a poruncit ceva asem n tor celui ce ar spune copilului s urce toat scara dintr-un singur pas⁴³⁷.

Noi, respingînd porunca lui, zicem: cînd sufletul poftе te mînc ri felurite, cere ceva propriu firii. De aceea ne vom folosi de un me te ug împotriva acestei mult me te ugite patimi. i dac nu ne afl m sub un

434. Nu au dreptul preo ii b trîni s dezlege de la vin i de la alte mînc ri pe tinerii care nu sînt sub pov uirea lor. A lui Isaia: «Mîngîierea fi vat m numai pe tineri, dar dezlegarea, i pe cei des vîr i i i b trîni».

435. A lui Marcu : «S -i fie sil de tot cel ce se împotrивe te împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ; i nu e bine s m nînci cu el».

436. Ed. 1970 : «Prin foc în elege aci fierbin eala trupeasc ».

437. Evagrie e c lug rul origenist, condamnat de Sinodul V ecumenic. Ca i Origen socotea i el lumea ca pricinuit de o c dere a sufletelor din pliroma spiritelor, deci ca rea în esen . Dup ei trebuie s facem deci totul ca s ie im cît mai repede din lume. În acest scop, trebuie s sl bim trupul, nu pentru a-l face unealta docil a duhului, pentru a-l înduhovnici, ci pentru a-l nimici.

r zboi foarte greu, sau nu ne amenin primejdia unor c deri, s t iem întîi mînc rile care îngra , pe urm pe cele care ne aprind, apoi pe cele ce ne fac pl cere.

9) De e cu putin , d pîntecelui hrana care-l umple i e u or de mistuit, ca prin s turare s s tur m pofta lui, iar prin mistuirea grabnic s ne izb vim de aprindere ca de un bici⁴³⁸. S cercet m i mînc rile care fac vînturi i vom afla c ele mi c i poftele.

10) Rîzi de dracul care te sf tuie te s prelunge ti cina. C ci sosind ceasul al nou lea al zilei urm toare, ai c lcat învoiala celei dinainte.

11) Alta este înfrînarea potrivit celor nevinova i i alta, cea potrivit celor vinova i. Cei dintîi au ca semn mi carea trupului, cei de al doilea, lupta pîn la moarte i pîn la sfîr it împotriva lui, cu neîmp care i f r îndurare. Cei dintîi voiesc s p zeasc pururea lini tea min ii; cei de al doilea, prin întristarea i topirea sufleteasc voiesc s cî tige îndurarea lui Dumnezeu.

12) Celui des vîr it, negrija în toate îi este timp de veselie i de mîngîiere ; iar celui ce se nevoie te, timpul de veselie îi este timpul de lucru⁴³⁹. Iar celui p tima , timpul de veselie îi este s rb toarea s rb torilor i praznicul praznicelor^{439 bis}.

438. «Ia seama ce zice: de fierbineal ne izb vim, ca de un bici, prin nes turarea stomacului. Deci prin s turarea lui se produce fierbineal . Dar lipsa m surat face mi c rile m surate. Iar nehr nirea din mîndrie produce i ea mi c ri i fierbin eli».

439. «Cel des vîr it, pentru c a învins patimile, se afl în toate f r griji, i nici în timpul veseliei nu se îngrije te de ceva pentru vreo pl cere sau împ timire. Dar cel ce lupt cu patimile socote te timpul de mîngîiere (de mîncare) timp de lupt , pedepsind pofta i punîndu-i acesteia m suri i hotare. Iar cel p tima , poftind pururea pl cerile, folosindu-se de timpul de pr znuire ca de un prilej oarecare, se pred întreg pl cerilor. C ci cere în fiecare ceas s se bucure de acestea».

439 bis. «P tima ul se bucur în s rb tori i praznice. Cel ce se nevoie te în timpul de lupt prime te cununi pe m sura ostnelilor. Iar cel des vîr it s-a odihnit de acestea».

13) În inima lacomilor se mi c visuri de mînc ri, iar în inima celor ce plîng, visuri de judecat i de chinuri.

14) St pîne te- i pîntecele pîn nu te st pîne te el pe tine i atunci te vei înfrîna cu ru ine. Cunosce ceea ce spun cei ce au c zut în groapa negrit . Dar famenii r mîn neispiti i de aceasta (Mt. 19, 12)⁴⁴⁰.

15) S facem mort pîntecele cu gîndul focului (ve - nic). C ci auzind unii de acesta, i-au f cut moarte pîn la cap t m dularele i au murit de o moarte îndoit ⁴⁴¹. S c ut m i vom afla c l comia pricinaie te toate scufund rile noastre.

16) Mintea postitorului se roag cu trezvie. Dar a celui neînfrînat e plin de chipuri (idoli) necurate⁴⁴². S turarea pîntecelui a uscat izvoarele. Dar uscîndu-se el însu i, s-au n scut apele⁴⁴³.

17) Cel ce- i îngrije te stomacul s u i lupt s bi-ruiasc duhul curviei este asemenea celui ce voie te s sting pîrjolul cu gaz. Cînd pîntecele e strîmtorat, se

440. «Famenii sînt cei de care a zis Domnul c s-au f cut pe ei în i i fameni pentru Împ r ia lui Dumnezeu (Mt. 19, 12), deci se înfrîneaz în chip atotcuprinz tor. C ci ceilal i nu se deosebesc între ei, c zînd în acelea i patimi».

441. O moarte este cea a înfrîrii la culme, iar alta este moartea cu trupul de la sfîr itul vie ii p mînte ti.

442. «Mintea celui înfrînat e templul Duhului Sfînt. Dar a celui lacom e loca ul corbilor». Mintea celui înfrînat e biserica Duhului Sfînt, pentru c nemaialipindu-se de cele care o îngusteaz , sau o fac s nu se mai contemple în indefinitul ei, poate vedea prin acest indefinit nesfîr irea dumnezeiasc . Dar a celui lacom e loca ul corbilor, c ci ea a murit sie i, adic nu se mai vede pe sine; omul a devenit numai trup ce se descompune, cu lumina ve nic stins . Iar corbii umbl pe unde sînt cadavre. Mintea aceasta nu mai vede decît chipurile îngustate ale lucrurilor care pier, adic idoli.

443. «Cînd se umeze te stomacul prin s turare, se usuc lacrimile. Dar cînd se usuc pîntecele prin înfrînare se ivesc i cresc apele lacrimilor».

smere te inima. Dar cînd acesta e îngrijit, se fudule te gîndul.

18) Ia seama la tine pe la ceasul întîi al zilei (ora 6 diminea a *n.tr*), i pe la cel din mijloc i pe la cel din urm înainte de mîncare, i vei afla din aceasta folosul postului. Diminea a gîndul zburd i r t ce te; cînd vine ceasul al nou lea (3 d.a. *n.tr.*), se domole te pu-in, iar pe la apusul soarelui, se smere te cu totul.

19) Asupre te- i pîntecele i- i vei închide negre it i gura⁴⁴⁴. C ci limba prinde putere din mul imea mînc rurilor. Lupt -te cu ea i vegheaz asupra ei. C ci de te vei osteni pu in, îndat te va ajuta i Domnul. Burdufurile moi se vor umfla pentru a primi mai mult. Dar cele dispre uite nu vor primi atîta.

20) Cel ce sile te stomacul (s cuprind mai mult) î i l rge te ma ele. Iar cel ce lupt cu el le îngusteaz pe acelea. Iar acestea îngustîndu-se, nu e nevoie de multe mînc ri. i atunci vom ajunge postitori din fire.

21) De multe ori setea pune cap t setei. Dar a curma foamea prin foame, e greu i cu neputin . Cînd te va birui stomacul, domole te-l prin osteneli. Iar dac nici aceasta nu-i cu putin , din pricina sl biciunii, lupt cu el prin priveghere.

22) Cînd i se îngreuiaz ochii, apuc -te de lucrul mîinilor. Dar dac nu- i vine somnul, nu te apuca de el. C ci nu e cu putin s - i înf i ezi mintea i lui Dumnezeu i amintirii, adic s sluje ti i lui Dumnezeu i lucrului de mîn .

23) Cunoa te c de multe ori dracul se a eaz în stomac i nu las pe om s se sature, chiar de ar mînce tot Egiptul i ar bea Nilul întreg. Dup mîncare pleac

444. «îngrije te-te cu bun tiin i st ruie te cu osteneal in aceasta, ca prin asupririle stomacului, s se închid gura, ca s nu mai sar gura i s se deprind cu vorb ria».

tic losul i ni-l trimite pe cel al curviei, vestindu-i ce s-a întâmplat: «Ia-l, ia-l, zice, turbur -l»⁴⁴⁵. C ci pîntecele umplîndu-se, nu va lupta mult. i acela venind, zîmbe te. i legîndu-ne prin somn mîinile i picioarele, face apoi toate cîte voie te, pîng re te sufletul i trupul prin întin ciuni, n luciri i curgeri. lucru de mirare a vedea mintea netrupeasc întinat i întunecat de trup; i iar i a vedea pe cel nematerial, cur it i sub iat prin lut.

24) Dac ai f g duit lui Hristos s c l tore ti pe calea cea strîmt i plin de necazuri, strîmtoreaz - i stomacul. C ci de-l îngrije ti i-l l rge ti pe acesta, ai c lcat învoielile.

25) Gînde te-te i ascult pe Cel ce zice: «Lat i larg este calea pîntecelui ce duce la pierzarea prin curvie; i mul i sînt cei ce c l toresc pe ea. i strîmt e poarta i plin de necazuri calea postirii care duce la starea neprih nirii. i pu ini sînt cei ce intr prin ea» (Mt. 7, 13—14)⁴⁴⁶.

26) C petenia dracilor e Lucifer, care a c zut, iar st pînul patimilor e gîtlejul pîntecelui.

27) ezînd la masa cu bucate, adu- i aminte de moarte i de judecat . De abia a a vei împiedeca pu in patima. Bînd b utura nu înceta s - i aduci aminte de o etul i de fierea St pînului. i, negre it, sau te vei înfrîna, sau, suspinînd, î i vei face cugetul mai smerit.

445. «Drac pe drac nu se scoate. Dar cel al l comiei pîntecelui trimite dup cel al curviei; cel al slavei de arte, dup cel al mîndriei; cel al iu imii, dup cel al inerii minte a r ului; cel al desfrîn rii, dup cel al dezn dejdii. i simplu gr ind cei urm tori, dup cei dinainte».

446. «Roag -te s fii dintre cei pu ini. C rar e binele. De aceea pu ini sînt i cei ce intr . Nu socoti c to i cei din chilie se vor mîntui, buni i r i. C ci nu e a a. C mul i intr la via a virtuoas , dar pu ini o primesc».

28) Nu te am gi: Nu te vei izb vi de faraon i nu vei vedea Pa tile de sus, de nu vei mânca neîncetat ierburile amare i azima, sila i greaua p timire a postului. Iar azima e cugetul neumflat de mândrie.

29) S se lipeasc de r suflarea ta cuvîntul celui ce zice : «Cînd m turburau dracii, m-am îmbr cat în sac i am smerit cu post sufletul meu; i rug ciunea mea s-a lipit în sînul sufletului meu» (Ps. 34, 12).

30) Postul este o silire a firii⁴⁴⁷ i o t iere împrejur a dulce ii gîtlejului, curmarea aprinderii, alungarea gîndurilor rele i eliberarea de vis ri⁴⁴⁸, cur ia rug ciunii, lumin torul sufletului, paza min ii, înmuiera învîrto rii, u a str pungerii inimii, suspinul smerit, zdrobirea vesel , încetarea multei vorbiri, începutul lini tirii, str jerul ascult rii, u urarea somnului, s n tatea trupului, pricinuitoarul nep timirii, iertarea p catelor, u a i desf tarea raiului⁴⁴⁹.

31) S întreb m i pe aceasta, mai bine zis mai înainte de to i, pe aceast întîist t toare a relelor care ne r zboiesc, u a patimilor, c derea lui Adam, pierzarea lui Esau, nimicirea izraeli ilor, ru inea lui Noe, vînz toarea Gomorei, ru in toarea lui Lot, pe nimicitoarea fiilor lui Eli, pe c l uzitoarea întin rilor : de unde se na te i care sînt nepo ii ei, cine e cel ce o zdrobe te pe ea i cine cel ce o nimice te cu des vîr ire ?

447. o silire a firii celei c zute într-o vie uire robit prea tare i prea multor trebuin e materiale. Dar prin aceasta firea e ridicat la tr irea fireasc în plin tatea puterilor spirituale pe care le prime te din Dumnezeu, prin care dulce a i trebuin a celor materiale e cople it .

448. De vis rile care ne coboar în pl ceri trupe ti inferioare.

449. «De i vei st pîni stomacul, te vei s l lui în rai. Iar de nu, te-ai f cut mîncare mor ii». De vei înt ri duhul din tine prin st pînire asupra stomacului, vei intra prin el în comunicare vie cu Dumnezeu i te vei s l lui în ambian a iubirii i puterii Lui, care te va ine, prin dialogul dintre tine i El, ve nic viu i fericit. Altfel vei fi st pînit ve nic de un trup biruit de patimi i lipsit de lumina duhului umplut de Dumnezeu, sau în comunicare dialogic cu Dumnezeu.

«Spune nou , o, tiran a tuturor muritorilor, care ai cump rat pe to i cu aurul nes tur rii: de unde ai câ - tîgat intrarea în noi ? i ce ai n scut dup ce ai intrat ? i care e ie irea ta din noi, sau izb virea, noastr de tine ?» Iar ea, plîngîndu-se de oc rîri i fierbînd de mînie i pornind în chip tiranic i s lbatec împotriva noastr , ne r spunde : «De ce m împro ca i cu oc ri, voi cei ce-mi sînte i supu i ? Cum v sîrgui i s v des- p r i i de mine ? C i eu am fost legat de firea voas- tr . U a mea e con inutul bucatelor, pricina nes tu- r rii este obi nuin a, temeiul patimii mele este obiceiul vostru care mi-a luat înainte, nesim irea sufletului i neaducerea aminte de moarte⁴⁵⁰.

i de ce cere i s afla i de la mine numele nepo ilor mei ? Îi voi num ra i se vor înmul i mai mult decît nisipul m rii. Totu i asculta i pe cei întîi n scu i ai mei i pe cei mai iubi i, asculta i cum se numesc : fiul meu cel întîi n scut este slujitorul curviei; al doilea dup el este cel al învîrto rii inimii; al treilea e som- nul. Apoi din ei porne te o mare de gînduri; valuri de întin ciuni, adînc de necur ii ne tiute i negre⁴⁵¹.

450. «Cel ce hr ne te în sine obi nuin a, e ca omul care hr ne te focul. C ci m sura puterii amîndurora st în materie». Cel ce hr ne te obi nuin a l comiei pîntecelui, hr ne te focul care consum i omoar duhul, care e libertate i via f r de sfîr it în comunicare cu Dumnezeu. Acela se face robul repeti iei nelibere al unor legi inferioare care-l st pînesc, i deci, al mor ii duhului, care prin libertate e mereu nou i deci are i pu- tere i motiv s fie ve nic viu. Chiar prin modul na terii sale, obi nuin a arat c e puterea repeti iei nelibere care omoar duhul. «Obi nuin a de va cere odat i cererea ei va fi respins , a doua oar o vei afla mai slab . Dar de- i va împlini cererea ei odat , a doua oar o vei afla mai puternic împotriva ta. In tot lucrul s r mîn în tine această cuno tin . C ci e mai bun ajutorul ce-l ai p zindu-te, decît ajutorul din lucruri».

451. «Precum marea tulburat ridic valuri, iar acestea scufund va- sul, a a furtuna gîndurilor ridicînd întin ciuni, scufund sufletul i-l tri- mite în adîncul pierzaniei». In patimile n scute de l comia pîntecelui, sau în oricare altele, apar succesiv nenum rate gînduri murdare care scufund

Fiicele mele: lenea, vorba mult , îndr zneala, n s-cocirea rîsului, glumele, împotrivirea în cuvînt, grumazul ap n, neauzirea, nesim irea, robia, fala, cutezan a, iubirea de podoabe, c rora le urmeaz rug ciu-neia întinat i gîndurile împr tiate, dar adeseori i nenorociri dezn d jduite i nea teptate, c rora le urmeaz iar i dezn dejdea cea mai cumplit dintre toate.

Pe mine m r zboie te, dar nu m biruie te amintirea p catelor, m du m ne te gîndul mor ii. Dar nimic nu m desfiin eaz cu totul din oameni. Cel ce a dobîndit pe Mîngîietorul se roag Acestuia împotriva mea. i Acesta, înduplecat, nu m las s lucrez în chip rodnic. Iar cei ce nu L-au gustat pe Acela, cer s se îndulceasc numaidecît cu dulcea a mea. Pe aceasta o biruie te b rb ia. i cel ce a biruit-o, e v dit c se gr-be te spre nep timire i spre neprih nirea cea mai deplin ».

CUVÎNTUL XV

**Despre cur ia i neprih nirea (castitatea)
nestic cioas , agonisit de cei stric cio i,
prin osteneli i sudori⁴⁵²**

1) Cur ia (castitatea) este o însu ire a firii netrupe ti. Cur ia este casa prea iubit a lui Hristos i

sufletul în ele, încît nu se mai vede. Cel zbuciumat de ele nu mai tie de sinea sa propriu zis , de valoarea ei, de deschiderea ei responsabil spre infinitul dumnezeiesc i spre ve nicie. El nu mai tr ie te anticipat via a adînc a dialogului cu Dumnezeu i l rgimea ei în infinitul Lui, ci spasmodic, îngust i altfel în chip trec tor în fiecare gînd.

452. In ed. 1970 i în trad. dup ed. rus 1901 e pus ca primul cap al acestui «Cuvînt», iar în *P.G.*, ca ultima scolie la «Cuvîntul» anterior, urm -torul text: «Introducere la Cuvîntul despre trupuri i despre oamenii din afar de trupuri. Am auzit acum pe nebuna aceasta spunînd c r zboiul

cerul pe p mînt al inimii. Cur ia este t g duirea mai presus de fire a firii i o întrecere adev rat i minunat a trupului muritor i stric cios cu cei netrupe ti⁴⁵³. Curat este cel ce a respins de la sine dragostea prin dragoste i a stins focul material prin focul nematerial⁴⁵⁴.

2) Neprih nirea este numele de ob te al tuturor virturilor. Neprih nit este cel ce chiar i în visuri nu simte în sine nici o mi care (a patimii), sau schimbare a st rii sale. Neprih nit este cel ce a dobîndit o desvîr it nesim ire fa de deosebirea între trupuri⁴⁵⁵. Aceasta este regula i defini ia desvîr it a atotcuratei cur ii, s fie cu aceea i stare de suflet fa de trupurile însufle ite i neînsufle ite, cuvînt toare i necuvînt toare.

3) Nimeni dintre cei ce au agonisit neprih nirea prin nevoia s nu cread c i-a agonisit-o singur. C ci este cu neputin ca cineva s - i biruiasc firea sa. Unde s-a biruit firea, acolo se cunoa te c se afl

împotriva trupurilor este un nepot al ei. i nu e de mirare. C ci aceasta ne înva i acel vechi str mo al nostru, Adam. C ci dac n-ar fi fost biruit de stomac, n-ar fi cunoscut prin so ia lui c derea. Deci cei ce p zesc prima porunc , nu cad în a doua neascultare, ci r mîn fiii lui Adam dinainte de c dere, necunoscînd-o ca Adam dup c dere, ci fiind pu in mai prejos decît îngerii. Dar aceasta s-a întîmplat ca s nu r mîn r ul f r de moarte, cum zice cel cu numele de Teologul», Adic dac Adam nu s-ar fi supus l comiei stomacului, n-ar fi cunoscut pe so ia lui ca femeie. Aceasta e înv tura p rin ilor. Omul ar fi r mas curat ca îngerii, de i pu in mai prejos decît ei, avînd trup (Evr. 2, 7).

453. Prin crea ie oamenii au primit o însu ire proprie firii netrupe ti, iar dup ie irea din p cat î i însu esc din nou aceast calitate i se fac familiari îngerilor.

454. Cur ia nu e o indiferen , o lips de vigoare, ci un foc duhovnicesc, care cople e te fierbin eala întinat a trupului. «Totdeauna dorin a celor mai mari, avînd în st pînirea i in puterea ei bucuria celor dorite, sile te la dispre uirea i dep rtarea celor mai mici, cum au ar tat to i îngerii».

455. In fond, neprih nirea aceasta () este fecioria atît trupeasc cît i sufleteasc .

de fa Cel mai presus de fire. C ci ceea ce e mai mic se biruie te, f r nici o îndoial , de ceea ce e mai mare.

Începutul cur iei e neîncuviin area gîndului i trecerea multor ani, neînso it de chipuri⁴⁵⁶. Mijlocul ei este mi carea fireasc spre mul ime de gînduri i numai atîta, f r ca acestea s ia chip, i izb vite de scurgere. Iar sfîr itul ei este moartea trupului (fa de aceste mi c ri), înainte de moartea gîndurilor⁴⁵⁷.

4) Fericit cu adev rat este cel ce a cî tîgat o des - vîr it nesim ire fa de orice trup, culoare i frumuse e.

5) Nu e curat cel ce i-a p zit lutul neîntinat, ci cel ce i-a supus în chip des vîr it m dularele acestuia, sufletului⁴⁵⁸.

6) Mare este cel ce r mîne nep tîmîtor la atingere. Dar mai mare, cel ce r mîne ner nit de vedere i a biruit vederea focului⁴⁵⁹, prin gîndul la frumuse ea celor de sus.

7) Cel ce a alungat cîinele acesta cu rug ciunea se aseam n celui ce se lupt cu un leu. Dar cel ce îl înfrînge pe acesta cu împotrivirea în cuvînt se aseam n celui ce- i urm re te pe du manul lui⁴⁶⁰. Iar cel ce a

456. «Mi c rile naturale f r chipuri ale trupului în visuri vestesc s n tatea sufletului în oarecare m sur . Dar fixarea chipurilor e semn al bolii. Iar ar tarea unor persoane nedeterminate socote te c sînt simboluri ale patimii. Iar ar tarea celor determinate este a unei boli de curînd».

457. Gîndurile se mai pot ivi în minte, dar trupul nu mai simte nici-o mi care fa de ele.

458. «I i supune duhului m dularele trupului, cel ce se folose te de sim uri dup fire i de la nici unul nu sufer vreo v t mare, privind în ochii lui Dumnezeu i oglindind pururea frumuse ile negr ite de acolo».

459. «Focul» unei frumuse i trupe ti. C ci o astfel de frumuse e aprinde un foc în cei neînt ri i.

460. «Împotrivirea în cuvînt este contrazicerea lui. Dar de nu se va smeri cineva mai întîi pe sine în rug ciune, nu poate veni la aceasta». Deci acesta se afl pe o treapt mai înalt decît primul.

nimicit cu totul n vala lui, de i se afl înc în trup, s-a sculat din sicriu ⁴⁶¹.

8) Dac semnul cur iei adev rate este a r mîne nemi cat în n lucirile din vis, atunci semnul desfrîn - rii este negre it a suferi scurgere în stare de veghe, datorit aducerilor aminte.

9) Cel ce se r zboie te cu sudori i încord ri cu acest protivnic se aseam n cu cel ce a legat cu o frîn - ghie pe vr jma ul s u. Iar cel ce se r zboie te prin în - frînare i priveghere se aseam n celui ce l-a înc tu - at pe acela cu lan . În sfîr it, cel ce se r zboie te prin smerita cugetare i nemîniere i sete se aseam n ce - lui ce a omorît pe vr jma i l-a ascuns în nisip ⁴⁶². Prin nisip s în elegi smerenia. C ci aceasta nu îngra p - unea patimilor, ci e rîn i cenu ⁴⁶³.

10) Altul este cel ce are pe tiran legat prin nevoin e, altul cel ce-l are legat prin smerenie i altul, cel ce-l are legat prin descoperirea dumnezeiasc ⁴⁶⁴. Cel din - tîi se aseam n luceaf rului; al doilea, lunii pline; iar al treilea, soarelui atotstr lucitor. Dar fiecare din ei are petrecerea în ceruri. Precum din zori iese lumin , iar din lumin r sare soarele, a a trebuie s în elegem i s vedem i pe cei aminti i ⁴⁶⁵.

461. ca un înviat. Are trup, dar cu totul înduhovnicit.

462. Se refer la fapta lui Moise ca la un simbol (Ie . 2, 12).

463. Prin sudori i încordare lupt înc mai mult omul. Prin smerita cugetare, lucreaz mai mult Dumnezeu, pentru a C rui prezen se des - chide deplin cel ce simte micimea lui.

464. Aci sim irea prezen ei lui Dumnezeu e pus mai sus i decît sme - renia. Dar f r smerenie nu are loc sim irea prezen ei lui Dumnezeu sau descoperirea Lui.

465. «Sau precum din zori iese lumina, a a i din nevoin , smerenia. i precum din lumin , soarele, a a i din smerenie se ive te în om ilumi - narea dumnezeiasc , care îi aduce culmea cur iei. Pe toate treptele omul e înso it de o lumin dumnezeiasc , tr ind în sim irea prezen ei lui Dum - nezeu, dar în diferite grade».

11) Vulpea se prefăcă că doarme; iar dracul se prefăcă că e neprihănit. Dar cea dintâi, ca să nu înțeleasă reaua, iar cel din urmă, ca să nu piardă sufletul.

12) Dacă nu crezi trupului în toată viața ta, și dacă nu dai încredere zăneală, până nu te vei întâlni cu Hristos⁴⁶⁶.

13) Nu încredințezi și crezi că, înfrînându-te, nu vei cădea. Căci un oarecare, nemîncînd nimic, a fost aruncat din cer⁴⁶⁷.

14) Unii cunosc că torii au dreptate cînd spun că lepădarea este vrăjmășia față de trup și lupta împotriva pînțecelui.

15) În cei începători, căderile se ivesc totdeauna din desfrătare (cu mîncări). În cei de la mijloc, și din mîndrie, de aici aceasta se întîmplă și celor începători. Iar în cei ce se apropie de desfrătare, numai din osîndirea apropielui.

16) Unii fericesc pe cei nescuși fărîmă, că izbăvii de tirania trupului. Eu fericesc pe fărîmii de fiecare zi, care se fac pe ei fărîmă cu gîndul, că cu un cuvînt⁴⁶⁸.

17) Am văzut pe unii că zînd fără voie și am văzut pe unii vînd și cad cu viața, dar neputînd. Și i-am socotit pe aceștia mai răi decît pe cei ce cad în fiecare zi, că pe unii ce deși nu pot, totuși doresc împlinirea.

18) Ede plîns cel ce cade; dar mai de plîns e cel ce pricinuieste și căderea altuia. Pentru că el poate po-

466. În viaa viitoare, în starea deplin înduhovnicit.

467. Cel ce crede că înfrînându-se nu va cădea, zămislește mîndria și prin aceasta a căzut, cum a căzut satana din cer fără să mince nimic.

468. «Prin cei ce se fac fărîmă pe ei înșiși, înțelege pe cei ce-și taie poftele trupului și însuși consimțirea cu ele, care este începutul curăției, fie pentru Împărăția lui Dumnezeu, fie de frica chinurilor».

vara ambelor c deri i a pl cerii (p c toase *n.tr.*) ce-luilalt ⁴⁶⁹.

19) Nu voi s r storni pe dracul curviei cu dovezi i cu cuvinte de împotrivire, pentru c acela are bune temeiuri, ca unul ce se lupt cu noi în chip firesc.

20) Cel ce voie te s - i biruiasc trupul, sau s se r zboiasc din puterea sa proprie, în zadar alearg . C ci de nu va d rîma Domnul casa trupului i nu va zidi casa sufletului (Ps. 126, 1), în zadar poste te i privegheaz cel ce voie te s o d rîme (s o sl beasc *n.tr.*).

21) Pune înaintea Domnului sl biciunea firii tale, cunoscînd neputin a ta, i vei lua darul (harisma *n.tr.*) neprih nirii pe nesim ite.

22) Exist în cei ce se îndulcesc cu patimile, precum mi-a povestit careva dintre cei ce au încercat aceasta, dup trezire, sim irea unei iubiri a trupurilor i un duh neru inat i neomenesc, s l luit în chip v dit în îns i sim irea inimii, care face inima celui r zboit s simt arderea dureroas a trupului de parc ar fi într-un cuptor de foc. Aceasta îl face îns s nu se team de Dumnezeu, s dispre uiasc aducerea aminte a chinurilor ca pe nimic, s aib scîrb de rug ciune i în timp ce s vîr e te aceast fapt s socoteasc chiar r m i ele mor ilor pe care le-ar vedea, ca pe ni te pietre neînsufle ite. Îl face pe cel ce p time te aceasta ca pe un scos din minte i ie it din sine, beat de o poft neîncetat dup fiin a cuvînt toare i necuvînt toare. « i dac nu s-ar scurta zilele, nu s-ar mîntui nici un suflet » ⁴⁷⁰, aflîndu-se îmbr cat cu trupul

469. Suport povara dulce ii celuiilalt, pe care el totu i nu o gust . «Nume te pricinuitor pe cel ce îl îndeamn i pe cel ce îl a î pe altul. C ci unul îl împinge prin cuvinte, cel lalt prin fapte, în groap ».

470. «Lucr rile duhului celui r u i n vala n praznic a r zboiului nu se scurteaz altfel decît prin puterea Duhului a-toate-lucr tor. Dac nu

acesta amestecat cu sânge și cu sucuri. Căci cum s-ar putea? Pentru că tot ce e zidit, se dorește să iasă după ceea ce e înrudit cu sine: sângele după sânge, viermele după vierme, lutul după lut, deci și trupul după trup. Deci și noi, silitorii și poftitorii firii și ai Împărației lui Dumnezeu încercăm, prin anumite metode, să intrăm în el în trupul care ne amăgește.

23) Fericiți sînt cei ce n-au trecut prin ispita războiului amintit. Să ne rugăm și noi să fim feriți de pururea de o astfel de ispită. Căci cei ce s-au rostogolit în groapa pomenită au căzut departe de cei ce suie și coboară pe scara aceea, avînd nevoie pentru ridicarea din ea de multe sudori însoțite de foamea cea mai deplină.

24) Să luăm seama și la vrăjmașii noștri cunoscuți cu mintea (inteligibili), căci, ca într-un război vădută, fiecare din ei își are locul său în lupta lor împotriva noastră, rînduindu-i-se să împlinească o lucrare deosebită, lucru care ne minunează⁴⁷¹.

25) Am luat seama la cei ispitiți și am vădută că deri mai grele ca altele. Cel ce are urechi de auzit să audă.

un obicei al demonului, ca mai ales față de cei ce se nevoiesc și i-au ales viaa călugărească, să-și mînte toată pornirea, sîrguința, metodele, viclenia, înșelăciunea, adeseori către cele potrivnice, și nu către cele după fire și să-și războiască prin acestea pe ei. De aceea, viețuind la un loc cu o femeie și nefiind război și

s-ar întîmplă aceasta, nu s-ar putea să răsuflăm din nou cel războit și n-ar putea să se elibereze».

471. «Vrăjmașul văzînd pe fiecare mai aplecat spre ceva și mai ușor de cucerit de ceva, întinde curse prin acel lucru, înfîșșă seama de obinuință, de vîrstă, de felul lui, de loc. El nu optează gînduri necorespunzătoare celui ce le primește, ci corespunde toare cu el și ușor de împlinit. Aceasta, ca să atragă pe cel războit spre un lucru dorit de el și ușor de împlinit». Filozoful elvețian Ludwig Binswanger a vorbit de un belciug de care poate fi prins și purtat oricine, adică de o slăbiciune a fiecăruia (Grundformen und Erkenntnis menschlichen Daseins, Zürich, 1942).

deloc prin aceasta, s-au fericit pe ei în i i, ne tiind, nenoroci ii, c unde e pierzarea mai mare, acolo nu e trebuin de una mai mic .

26) Vai nou , c uciga ii i tic lo ii s-au obi nuit s ne r zboiasc i s ne robeasc din aceste dou pri-cini în cele contrare firii, pentru c afl m u or mate-ria c derii i pentru c primim o pedeaps mai mare. Lucrul acesta îl cunoa te cel ce, domesticind mai îna-nte asini s lbateci, pe urm e st pînit i batjocorit în chip jalnic de în i i asinii s lbateci; astfel cel ce mai înainte se hr nea cu pîinea cereasc , s-a lipsit de orice bine. Dar ceea ce e mai minunat este c , i dup po-c in a lui, înv torul nostru Antonie, suferind amar-nic, a strigat: «Stîlp mare a c zut». Dar a ascuns în-eleptul felul c derii. C ci tia c exist curvie tru-peasc i f r alt trup.

27) Exist în noi o oarecare moarte i o pierzanie din c dere, purtat cu noi mai ales în tinere e, pe care eu n-am îndr znit s o predau scrisului, c ci mi-a înut mîna cel ce a zis : «Cele s vîr ite de unii în ascuns, ru-ine este a le i gr i i scrie i auzi» (Ef. 6, 12).

28) Pavel a numit «moarte» trupul acesta, vr jma i prieten, al meu i nu al meu: «Cine, zice, m va izb vi de trupul mor ii acesteia ?» (Rom. 7, 24). Iar Teologul îl nume te p tima , rob i noptatec (noc-turn)^{471 bis}. Dar am însetat s aflu pentru ce s-a folosit de aceste numiri.

471 bis. «Este al meu, ca alc tuind o fire (μ) cu sufletul i fiind îngrijit de suflet, dar nu al meu ca unul ce lupt împotriva sufletului i e du manul lui iubit, ceea ce este un lucru foarte greu. Apostolul, din pricina smintelilor ce se întîmpl sufletului de la trup, a numit trupul *moarte*. Iar Grigorie Teologul a numit na terea trupului *p tima* , *roab* i *nocturn* , ca fiind rodul pl cerii i al nop ii i mai prejos de libertatea i de lumina de zi a duhului i opus lui. Iar dumnezeiescul Gur de Aur, tîlcuind cuvîntul spus de Apostol zice: «Nu socoti c învinuie te trupul. C ci n-a spus trupul p catului, ci al mor ii, ca cel ce a fost luat în robie

29) Dacă trupul e, precum s-a zis, moarte, cel ce l-a biruit pe acesta, negre it c nu va muri. i cine este oare omul acela, care va fi viu i nu va vedea moartea acestei întin ciuni a trupului s u ? Dar rog s se cerce-teze : cine e mai mare ? Cel ce a murit i a înviat, sau cel ce n-a murit nicidecum ?⁴⁷² Cel ce ferice te pe cel de al doilea, mincinos este. C ci Hristos dup ce a murit a înviat. Dar cel ce ferice te pe cel dintîi, nu las în cei ce mor, mai bine zis în cei ce cad, nici o dezn dejde.

30) Vr jma ul omului, ocrotitorul curviei, spune acestuia c Dumnezeu e iubitor de oameni i d ierta-rea pentru patima aceasta, ca una ce e natural . Dar de vom lua seama la viclenia dracilor, vom vedea c dup s vîr irea faptei, ei îl numesc Judec tor drept i f r mil . La început au f cut a a, ca s ne îndemne la p cat; iar acum, ca s ne scufunde în dezn dejde. N s-cîndu-se astfel întristarea i dezn dejdea, nu ne putem

de moarte, nu ca cel ce a n scut moartea. Iar aceasta nu e semn al r u-t ii trupului, ci al v t m rii pe care a suferit-o. Precum cineva rob it de barbari, nu se nume te a a pentru c e barbar, ci pentru c e inut de ei, a a i trupul se nume te trup al mor ii, fiindc a fost luat în st pînire de ea, nu pentru c a pricinuit-o. De aceea, nici el nu voie te s se izb -veasc de moarte, ci de trupul muritor». Desigur trupul nu se z misle te singur noaptea, ci odat cu z mislirea lui apare i sufletul în el. Dar sufle-tul poate fi numit al zilei, pentru c e purt torul de lumin , de sens, în trup. i cu dreptate spune sfîntul Ioan Gur de Aur c trupul nu e r u prin sine i nu e cauza mor ii. C ci nici trupul n-a fost f cut de Dum-nezeu de sine i deci pentru descompunere, ci ca înso it cu sufletul cel nemuritor, s participe la nemurire. Numai pentru c a sl bit puterea sufletului asupra lui din cauza dep rt rii de Dumnezeu, trupul s-a supus mor ii. Apoi trupul e i prieten i vr jma al meu. aci o adev rat dia-lectic . Imi e prieten prin fire, pentru c prin el lucrez cele bune i se s vîr esc lucr rile sufletului. Dar îmi devine du man cînd m-am supus p catului, cînd l-am sc pat în oarecare m sur din frînele sufletului. Dar i atunci îmi e i prieten. C ci r mîne i mijlocul prin care m pot poc i i cur i.

472. «Sau cel ce a murit p catelor i a înviat «prin poc in », sau n-a murit nicidecum, adic a murit în aparen ».

plînge pe noi, sau oc rî, sau c i pentru p cat. Iar cînd aceasta se stinge, ne ia iar i în primire tiranul cu motivul iubirii de oameni ⁴⁷³.

31) Pe cît este Domnul de nestric cios i de netrupesc ⁴⁷⁴, pe atîta Se bucur de neprih nirea i de nestric ciunea trupului nostru ⁴⁷⁵. C ci unii spun c de nimic nu se bucur dracii, a a de mult ca de urîtul miros al curviei. Deci nici de alt patim , ca de aceas-
t întin ciune a trupului.

32) Cur ia (castitatea) este apropierea des vîr it de Dumnezeu i asem narea cu El, pe cît e cu puțin oamenilor. Maic a dulce ii este p mîntul i umezeala; iar maic a cur iei este lini tirea înso it de ascultare ⁴⁷⁶.

33) Nep timirea trupului cî tigat din lini tire, apropiindu-se de multe ori de lume, nu r mîne neclintit . Dar cea care se na te din ascultare, este pretutindenii cercat i necl tinat ⁴⁷⁷.

473. Dup p cat, dracul vrea s ne aduc la dezn dejde, spunîndu-ne c Dumnezeu nu iart . Prin aceasta ne împiedic de la c in . Dar dac , neascultînd de el, sc p m de dezn dejde, iar i vine cu motivul iubirii de oameni a lui Dumnezeu, ca s ne îndemne iar i la s vîr irea p catului.

474. vorba de Dumnezeu în general, nu de Fiul lui Dumnezeu cel întrupat. Sau de faptul c trupul Domnului dup înviere e atît de înduhovnicit, c poate fi numit i netrupesc.

475. Nestric ciune dobîndit prin har, nu natural , precum i trupul Domnului nu e nestric cios prin fire, ci datorit unirii lui cu Dumnezeu Cuvîntul.

476. «Patru sînt virtu ile care cur sufletul: t cerea, p zirea poruncilor, strîmtorarea i smerita cugetare».

477. Sc rarul arat i aci c ascultarea e mai mare ca lini tirea de unul singur. C ci ascultarea nu e pîndit de mîndrie. i ascult torul e obi nuit cu oamenii i deci nu cade u or din pricina lor. Pe lîng aceea, s-a obi nuit s atîrne totdeauna de sfatul p rintelui s u duhovnicesc i, prin el, de Dumnezeu.

34) Am văzut mândria făcându-se pricină a smeritei cugetări⁴⁷⁸ și aducându-i aminte de cel ce zice: «Cine a cunoscut mintea Domnului?» (Rom. 11, 34).

35) Că derea e groapa și fiica fuduliei. Dar că derea e de multe ori, în cei ce voiesc, pricină de smerit cugetare.

36) Cel ce voiește să biruiască dracul curviei cu lăcomia pântecelui și cu săturare, este asemenea celui ce voiește să stingă pârjolul cu gaz.

37) Cel ce încearcă să oprească acest război numai cu înfrînarea este asemenea celui ce înoată cu o singură mână și se străduiește să se izbăvească de ocean. Unele smerenii cu înfrînarea. Căci fiecare dintre ele, cea de a doua este nefolositoare⁴⁷⁹.

38) Oricine se va vedea pe sine copleșit de vreo patimă, să se înarmeze pe sine, înainte de toate, numai împotriva ei. Și mai ales împotriva lui dinăuntru. Căci dacă nu e nimicît acesta, nimic nu vom folosi din biruință asupra celorlalte. Iar după ce vom ucide pe acest egiptean, vom vedea și noi în rugul smereniei pe Dumnezeu⁴⁸⁰. Ispitit fiind, am simțit pe lupul acesta pricinuind sufletului meu, în chip în el tor,

478. «Cel ce s-a înălțat prin mândrie a fost prăsit de har. Și când s-a smerit și astfel mândria și s-a făcut pricină de smerit cugetare». Când se înalță pe sine, cade din har. Căci el socotește că prin sine este ceea ce este, nu prin Dumnezeu. Deci nu mai e deschis lui Dumnezeu, nu-l cere ajutorul Lui.

479. «Trebuie știut că nu ajunge singură înfrînarea împotriva patimilor, dacă nu se unesc cu ea și alte virtuți. Cu deosebire trebuie să se unească cu ea smerita cugetare, ca să înlăture povara ce vine din ea. Dacă această povară e înlăturată, vine ușor nepăsarea». Spune și sfântul Maxim: «Smerenia și greaua pătimire eliberează pe om de tot păcatul. Una taie patimile sufletului, alta cele ale trupului. Aceasta apare făcând-o și fericitul David, când se roagă lui Dumnezeu, zicând: «Vezi smerenia mea și osteneala mea și iartă-mi toate păcatele mele» (Ps. 24, 19).

480. Sînt folosite ca simboluri momente din viața lui Moise (Ie. 2, 12; 3, 2).

o bucurie neraional , lacrimi i mîngîiere. i am crezut ca un prunc c culeg rod i nu stric ciune.

39) «Tot p catul, pe care-l va face omul, este în afara trupului, dar cel ce curve te, p c tuie te în trupul s u» (I Cor. 6, 14). Aceasta o spune negre it, pentru c prin scurgere întineaz îns i fiin a trupului, fapt care e cu neputin s se întîmple în alt p cat. Iar eu întreb de ce la orice alt p cat ne-am obi nuit s zicem numai c oamenii *gre esc*, dar cînd auzim c cineva a curvit, zicem, cu durere, c acesta a *c zut*⁴⁸¹.

40) Pe tele fuge repede de undi i sufletul iubitor de pl cere se dep rteaz de lini te⁴⁸².

41) Focul începe atunci cînd diavolul vrea s lege pe unii de al ii cu o leg tur urît , ca s încerce amîndou p r ile.

42) De multe ori cei apleca i spre iubirea de pl cere par s fie cuprin i de comp timire, milostivi i cu inima u or de str puns. Dar cei ce se îngrijesc de cur enie, nu le au pe acestea astfel.

43) Un b rbat cunosc tor mi-a pus o întrebare înfrico toare : «Care este, afar de omor i de t g dui-re, p catul cel mai greu dintre toate ?», a zis el. Iar eu am spus c a c dea în erezie. « i de ce, a zis acela, Bi-

481. «Se poate spune c cineva a gre it i s-a întors iar i prin calea prin care s-a ab tut. C ci a t g duit de pild prin limb i iar i s-a m rturisit prin ea. Sau a furat prin mîini i iar i a d ruit prin ele. i in altele la fel. Dar cel ce a curvit nu se întoarce prin aceea i cale prin care a c zut. Ci prin alta. C ci plînge, poste te, suspin . De aceea se nume te curvia în chip propriu c dere, nu gre al . Aceasta cu atît mai mult cînd e vorba de vie uirea c lug reasc . Pentru c e proprie c lug rului fecioria i f g duin a. Deci cel ce a stricat fecioria a c zut cu adev rat, c l-cînd f g duin a».

482. «Iube te lini tea cel ce nu e legat de nici-o patim fa de cele ale lumii i fa de oameni, cel ce nu iube te nimic omenesc». Nu le iube te în sens r u, pentru a se l sa st pînit de ele, pentru a p timi în leg tur cu ele.

serica universal , primind pe eretici, dup anatematizarea sincer a ereziei lor, îi învrednice te de împ rt - irea de Taine, dar pe cel ce a curvit, primindu-l dup ce s-a m rturisit i a încetat s p c tuiasc , canoanele apostolice poruncesc s-l în departe de Prea Cura-tele Taine mai mul i ani ?» i eu, însp imîntîndu-m de neputin a de a r spunde, taina a r mas nede- zle- gat ⁴⁸³.

44) S cercet m, s m sur m i s observ m ce fel de pl cere ne vine în timpul cînt rii de psalmi de la

483. «Erezia este o abatere a mintii i o slujire a lumii. De aceea e gre al . Dar curvia abate toate sim irile i puterile trupului i ale sufletului i preface si corupe chipul i asem narea zvîrlindu-le în nimic. De aceea e i numit c dere». *Alta* : «Ereziile sînt din mîndrie, curviile din dulce p timire. Cei dintîi se îndreapt prin smerenie, cei de al doilea prin greaua p timire». Ed. 1970 : «Nu a l sat nede- zle- gat întrebarea, pentru c e de nede- zle- gat, ci cu voia, pentru o economie mai adînc . C ci cui nu-i este v dit c a c dea în erezie e lucrul cel mai greu dintre toate la Dumnezeu i la oameni ? Dar fiindc patima curviei, ca una ce se s de te în fire i exercit o mare tiranie prin pl cere, se reîntoarce u or i ade- seori atrage pe oameni i-i face s lunece i dup poc în , de aceea cel ce a curvit e oprit pentru ani de la Sfintele Taine, ca s nu se întoarc iar i la v rs tura sa i s i se fac grea îndreptarea; i pentru a s di frica în to i, ca s lupte împotriva patimii cu toat puterea. Iar rostogolirea în erezie este o patim i o ne tiin sufleteasc ce se ive te mai mult din r t cire sau din iubirea de st pînire, sau din slava de art . Dar dup trezirea celui ce a suferit de ea, acela nu mai are r zboi din partea ei, sau tulburare din partea firii. Deci ce nevoie e s -i în pe ace tia departe de pragurile bisericilor ? Se mai poate spune i altfel: c scopul celor ce pov uiesc, înv înd i t m duind, este s taie din r d cin r ul, ca s nu r sar iar i. De aceea nu se mul umesc numai cu înl turarea r ului, ca la cei ce s-au ab tut de la dogme, sau au înclinat spre erezie, ci rînduiesc i un timp, cum e obiceiul acriviei (stricte ii n.tr.), ca cei ce au curvit s uite de pl cerea urît . C ci cel ce a curvit, de i tie c lucrul e r u, totu i e atras de pl cere, din lipsa frînelor; el nu r t ce te din ne tiin . R ul ereziei st numai în suflet. Dar curvia, pornind din sufletul liber, a umplut trupul de stric ciune din pricina p catului. Apoi cel ce, luptînd în chip natural, întoarce pe cineva din erezie, odat cu întoar- cerea l-a i cur it. Dar cel ce se întoarce din curvie are nevoie de timp, de lacrimi i de post, ca s se tearg pl cerea întip rit în el i s vin-

dracul curviei, i ce fel, din cuvintele Duhului i din harul i puterea afl toare în ele.

45) S nu te am ge ti pe tine, o, tinere! Am v zut pe unii rugîndu-se din suflet pentru cei iubi i de ei. Ace tia, mi ca i de curvie, socoteau c împlinesc o lege a iubirii.

46) Se poate întina cineva trupe te prin atingere. i nimic nu-i mai r u decît această sim ire⁴⁸⁴.

47) Adu- i aminte de cel ce i-a înf urat mîna în ras i f - i mîna moart fa de cele fire ti i nefire ti ale trupului t u i ale celui str in⁴⁸⁵.

48) Socotesc c nu trebuie s se numeasc cineva nîcicum sfînt, înainte de a preface în loc sfînt p mîntul acesta (trupul ?), dac e cu putin s -l prefac .

49) Cînd ne întindem pe a ternut, atuncea s ne trezim. Pentru c atunci lupt mintea cu dracii f r de trup. i dac se va afla iubitoare de pl cere, se va face tr d toare din pl cere.

50) Aducerea aminte de moarte s se culce cu tine i s se scoale cu tine; i tot a a rug ciunea de un sin-

dece rana p catului care s-a întip rit în trup i s fac mintea nefurat i neînclinat spre ea, prin uitarea îndelungat . Dar dac r mîn amîndoi nepoc i i, nu vor avea aceea i osînd », ci, ereticul, una mai mare.

484. «Maica faptei e atingerea, precum a acesteia, vederea, i a acesteia, auzul i mirosirea. Dac deci cineva nu vine condus de acestea la atingere, ci cade mai degrab cu gîndul, nu vine la fapt , mai bine zis nu se n puste te spre fapta rea. De aceasta e bine s fugim, începînd chiar de la privire».

485. «E de însemnat c nu trebuie s se ating cu mîinile sau cu alt m dular, chiar dac sînt unii ai altora cei ce se ating, asemenea fratelui, care i-a înf urat mîna în ras , sau cu alt petec, i a a a trecut rîul pe maica sa. i nu numai s nu ne atingem de alt m dular, dar nici m car s nu inem dezgolit vreun m dular al nostru. i mai ales dac cineva e i r zboit de trup. Nici s nu ne sc rpin m, c ci atingerea e maica p catului».

gur gînd a lui Iisus ⁴⁸⁶. Cîci nu vei afla alte ajutoare ca acestea în somn.

51) Unii socotesc că r zboaiele și scurgerile sînt pricinuite numai de mîncări. Dar eu am văzut tare înțina și de acestea și pe cei foarte bolnavi și postitori la culme.

52) Am întrebat odată despre acestea pe un cîlugăr dintre cei mai încercați și cu darul deosebirii, și m-a învățat, fericitul, foarte înțelept. Se întîmplă, zicea pururea-pomenitul, în somn o scurgere din mulimea bucatelor și din odihnă; o altă e din mîndrie, cînd ne aflăm cu îndelungata noastră necurgere; și iarăși există o altă din disprețuirea aproapelui. Dintre acestea, cele două din urmă se pot întîmpla și celor bolnavi, poate și toate trei. Iar dacă cineva se vede pe sine curățit de toate aceste pricini spuse înainte, fericit este pentru o astfel de nepăsare; el a pășit ceea ce și s-a întîmplat, numai din pizma dracilor. Dumnezeu îngăduie pentru un timp și se întîmple aceasta, ca prin întîmplarea aceasta să fie de păcat să dobîndească o și mai înaltă smerenie.

53) Nimenea să nu se învoiască să gîndească ziua la nălucirile sale din timpul somnului. Cîci și acesta este un scop al dracilor, ca să ne murdărească în starea de veghe cu cele din visuri.

54) Să luăm seama și la altă viclenie a vrăjmașului nostru. Precum mîncările ce vatăm trupul obișnuiesc

486. Ed. 1970 : «Rugăciune de un singur gînd se numește cea care privește spre un singur lucru și numai la acesta se gîndește și numai pentru el se roagă : mîntuirea. Și aceasta este : «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă » și : «Tatăl nostru». Cîlugărul și oricare credincios nu se gîndește la învățături dogmatice ca la niște obiecte de gîndire teoretică. El gîndește totul în funcție de mîntuirea sa. Aceasta îl preocupă, aceasta îl doare, de aceasta se îngrijește, pentru aceasta luptă.

O gîndire plină de simțire. Ea îi angajează în mod palpitant întreaga ființă.

s ne pricinuiasc boala dup un timp, sau dup o zi, a a se întâmpl de multe ori i cu pricinile ce ne înti-neaz ^{486 bis}.

55) Am v zut pe unii ce s-au desf tat (cu mînc ri), f r s fie r zboi i îndat . I-am v zut mîncînd împreu-n cu femei i petrecînd cu ele i neavînd în acele cli-pe nici un gînd r u. i am gîndu-se, s-au încrezut în ei i n-au mai avut nici o grij , socotînd c au pace i si-guran în ei. Dar deodat au p timit v t marea în chilie. Care v t mare ? Cea care ne vine trupe te i su-flete te numai nou , cînd ne afl m singuri. Cel ce a fost încercat, tie aceasta. Dar cel ce n-a fost încercat, nu trebuie s tie ⁴⁸⁷.

Învremea aceea ajutor bun îi este sacul, cenu a, starea în picioare toat noaptea, mul umirea cu pîne, limba ars i cu m sur r corit , a ezarea în cosciuge i, înainte de toate, smerenia; i, dac e cu puțin , ajutorul unui p rinte sau al unui frate sîrguincios, b -trîn cu cugetul ⁴⁸⁸. C ci ar fi minune s se poat mîntui din ocean o corabie singur .

486 bis. «Aceasta e o mare viclenie. Dracii, care nu obosesc niciodat de a ne r zboi, întrerup aceasta pentru un timp, cînd v d la noi o mole-eal . Aceasta pentru ca, dispretuindu-le, din lips de grij , noi s facem acestea în tot timpul. Adic aflîndu-ne singuri, cele în care ni se cere o grij atent , s ne împing la alunecare. De aceasta s ne p zim, ca nu cumva, f r alte trupuri, folosindu-ne de trupurile proprii s s vîr im p catul, mai bine zis s ne rostogolim în groap ».

487. «Deci trebuie ocolit orice convorbire cu femeile, ca putînd duce la o sl bire a frînelor. Iar dac aceasta e cu neputin din anumite tre-buine, sau pentru grija de s raci, trebuie vorbit c utînd cu capul în jos, c ci multora, sau aproape tuturor celor birui i de frumuse ea femeilor, le-a venit moartea prin ferestre, cum l-a luat în st pînire i pe marele prooroc i împ rat (David) cînd a privit spre baia aceea aduc toare de moarte».

488. Ni s-a povestit despre c lug ri din mîn stirile din Moldova care dormeau în sicrie. «C ci i sicriile ajut la sc pare de ispit . Dar totul este smerenia, c ci sicriul este smerenie. Pe lîng aceea, s avem i pe un frate dintre cei nevoitori, împreun -rug tor».

56) Aceea i c dere pricinuire te unuia o osînd în-
sutit fa de cea s vîr it de altul: dup felul (celui
ce o s vîr e te), dup loc, dup înaintare i dup alte
multe⁴⁸⁹.

57) Mi-a istorisit cineva o pild foarte înalt de cu-
rie (castitate). V zînd cineva, zicea, o frumuse e de-
osebit, sl vea foarte pe F c torul din acest prilej i
numai de vederea ei era mi cat la iubirea lui Dumne-
zeu i-i izvorau lacrimi⁴⁹⁰. Dac unul ca acesta are tot-
deauna, în asemenea prilejuri, o astfel de sim ire i
lucrare, a înviat nestic cios înainte de învierea de
ob te⁴⁹¹.

58) Acela i lucru îl vedem i în cînt ri. Iubitorii de
Dumnezeu sînt mi ca i spre o bucurie lin i spre iubi-
rea dumnezeiasc i spre lacrimi i de c tre cînt rile

489. D m aceea i scolie din P.G. în formularea mai bun a ea. 1970:
«Fel (mod) nume te educa ia. Loc, faptul de a nu fi aproape de c deri.
Înaintare, faptul de a avea o experien a st rii c lug re ti. C ci cel ce
a fost educat în bune moravuri i s-a aflat departe de locul c derilor i
e încercat în lupta nevoii ei, l sîndu-se biruit de curvie, are o mai mare
osînd decît cel crescut cu negrij i în neorînduial i f r experien,
dac a alunecat. Iar «dup alte multe» înseamn a s vîr i într-un loc mai
sfînt fapta murdar, sau în suflet curat, sau în mîn stare, sau cu o femeie
m ritat, sau cu o rudenie trupeasc sau duhovniceasc, sau a fi i altuia
pricin i înv tor spre o fapt necurat ».

490. «Socotesc c vorbe te de Nonu, care a botezat pe sfînta Pelaghia.
Acesta, eliberat de r zboiul patimilor împreunate cu lucrurile, a îmbr cat
haina nep timirii. Venindu-i la îndemîn prilejul, nu s-a dovedit p tima
(c ci era izb vit de patim). El privea frumuse ile de sus. Dar iubitorii de
pl cere lucreaz dimpotriv ».

491. «Înviere nestic cioas nume te pe cea din via a de fa, venit
din schimbarea moravurilor. C ci cînd desfrînatul se face neprih nit i
lacomul milostiv i cel aspru, blînd, a venit învierea înc aici, ca o ar-
vun a celei viitoare. i cum e aceast înviere? Prin faptul c p catul a
fost omorît i dreptatea s-a în l at, c via a cea veche a încetat i cea a
tot nou i îngereasc e tr it ». La învierea de ob te, trupul fiind total
înduhovnicit într-o comuniune dialogic deplin cu Dumnezeu va fi cu
totul neprih nit, deci nestic cios.

din afar i de c tre cele duhovnice ti. Iubitorii de pl cere, dimpotriv .

59) Unii, precum am spus mai înainte, sînt r zboi i cu mult mai mult în locurile de lini tire (de sih s-trie). i nu e de mirare. C ci dracilor le place s pe-treac acolo, fiind izgoni i de Domnul în locuri pustii i în adînc, spre mîntuirea noastr ⁴⁹².

60) Dracii îl r zboiesc cumplit pe cel ce se lini te -te (pe sihastru), ca, nefolosindu-se acesta cu nimic din pustie, s vin în lume. Dar pleac de la noi care pe-trecem în lume, ca sim indu-ne ner zboi i în ea, s r -mînem cu cei din lume ⁴⁹³.

61) Unde sîntem r zboi i, acolo lupt m f r îndoia-l i noi, cu t rie, cu vr jma ul. C ci cînd nu lupt m noi împotriva lui, ni se face i el prieten ⁴⁹⁴.

62) Petrecînd pentru un timp în lume pentru vreo trebuin oarecare, sîntem acoperi i de mîna lui Dumnezeu, poate pentru rug ciunea p rintelui nostru i ca s nu se huleasc i Domnul prin noi. Dar uneori nu sîntem ispiti i i din pricina nesim irii i a faptului c avem de mai înainte mult cercare i s turare din cele v zute, vorbite i f cute. Sau, poate dracii se de-p rteaz i ne p r sesc pe noi de bun voie, f cînd s

492. Poate fi i un adînc vecin cu adîncul lini tii i al vie iîn Dumnezeu.

493. «Gîndurile rele î i iau fiin a din alegerea noastr i din reaua lucrare a dracilor. Iar cele bune din fire — c ci am fost f cu i buni —, din alegere, datorit libert ii, i din îndemnul îngerilor. Deci cele rele î i iau fiin a din dou izvoare, iar cele bune, din trei. S ne aducem deci aminte de cel ce zice : «Stai împotriva diavolului i va fugi de la voi» (Iac.4,5).Decis st ruimînnevoin .Dimpotriv ,ner zboireanoastr de c tre el în lume este o viclenie a lui i nu un semn al iubirii de oameni».

494. Cînd sîntem r zboi i de demoni înseamn c noi în ine lupt m împotriva lor. C ci cînd nu lupt m împotriva lor, ne sînt prieteni, pentru c facem prin noi în ine ceea ce le place lor.

se umple locul golit de toate celelalte, de închipuirea de sine a noastră .

63) Asculta i i o alt me te ugi re i viclenie a acestui am gitor, to i cei ce v-a i hot rît s v deprinde i în neprih nire, i p zi i-v ! Mi-a istorisit careva dintre cei ce au suferit cercarea vicleniei, c de foarte multe ori dracul trupurilor se retrage cu des vîr ire, insuf lînd c lug rului o evlavie la culme, ba poate punînd în mi care în el i izvor de lacrimi în timpul cît ade cu ni te femei i vorbe te cu ele, sf tuindu-l s le îndemne s gîndeasc la moarte, la judecat , la neprih nire. Aceasta pentru ca, nenorocitele, cî tigate prin cuvînt i prin pref cuta evlavie, s alerge la lup, ca la p stor. i apoi n scîndu-se obi nuin a i îndr zneala, nenorocitul s suferi c derea.

64) S fugim, ca s nu vedem, nici s auzim de fructul din care ni s-a poruncit s nu gust m. C ci m-a mira s ne socotim mai tari ca proorocul David. Acest lucru este cu neputin ⁴⁹⁵. Atît de înalt i de mare e lauda neprih nirii, c unii dintre p rin i au îndr znit s o numeasc nep timire.

65) Spun unii c e cu neputin s se numeasc cineva curat (neprih nit) dup gustarea p catului. Dar eu spun : «E cu putin i u or celui ce voie te s altoiasc m slinul s lbatec cu cel bun» (Rom. 11, 22). Dac i s-ar fi încredin at cheile cerului celui feciorelnic cu trupul (apostolului Ioan), poate ar fi dogmatizat bine

495. «Prive te aci folosul mut rii dintr-un loc. C ci Duhul Sfînt învînd pe p rin i c cel ce se nevoie te î i poate schimba moravurile din schimbarea locului, ace tia strig : fugi i de locurile c derilor... Iar amin tînd de David, p rintele se gînde te la c derea lui cu Ber eba». Din Isaac : «Cel ce nu se dep rteaz de pricinile patimilor, e atras cu voie i f r voie de p cat. Iar pricinile p catelor sînt acestea : vinul i femeile, bog ia i buna prop ire a trupului, nu pentru c acestea sînt prin fire p cat, ci pentru c firea înclin prin ele u or spre patimile p catului. De aceea omul trebuie s se p zeasc cu sîrguin ».

cei aminti i înainte. Dar dac nu, s -i ru ineze pe ei cel ce avea soacr i s-a f cut neprih nit i poart cheile împ r iei (Petru).

66) Multe chipuri are arpele trupurilor. Celor necerca i le insufl s fac numai încercarea i s înceteze apoi. Iar pe cei cerca i îi stârnete tic losul iar i spre cercare prin amintire. Mul i din cei dintâi sînt nerzboi i din necunoa terea r ului; dar cei de al doilea sufer multe sup r ri i r zboaie, ca unii ce au trecut prin cercarea acestei urîciuni. Dar de multe ori se întîmpl i dimpotriv .

67) Cînd ne scul m unii din somn plini de bun tate i pa nici, sîntem mîngîia i în chip ascuns de sfin ii îngeri. i mai ales cînd ne culc m cu mult rug ciune i trezvie. Dar se întîmpl uneori s ne scul m din somn mahmuri, p timind aceasta din pricina unor visuri i vederi urîte.

68) «V zut-am pe cel necurat prea în l îndu-se, ridicîndu-se, turburîndu-se i înfuriîndu-se în mine ca cedrii Libanului. i am trecut prin înfrînare i iat nu mai era mînia lui ca mai înainte. i l-am c utat, smerind cugetul meu, i nu s-a mai aflat în mine locul lui i urma lui» (Ps. 36, 35—36).

69) Cel ce a biruit trupul a biruit firea. Iar cel ce a biruit, negre it a ajuns mai presus de fire. i cel ce s-a f cut a a, «mic oratu-s-a cu pu in fa de îngeri» (Evr. 2, 7), ca s nu zic c deloc⁴⁹⁶.

70) Nu e o minune c cel nematerial (dracul) lupt cu cel material. minune, cu adev rat, c cel care se afl în materie, luptînd cu acest trup material, vr jma i viclean, pune pe fug pe vr jma ii netrupe ti.

496. Trupul ine de fire. Cine biruie trupul i-a biruit firea i a ajuns mai presus de ea, ca îngerii. Dar aceasta, numai prin puterile Sfîntului Duh. El r mîne om, dar cu o via curat i d ruit lui Dumnezeu, ca a îngerilor.

71) Domnul cel bun arat mult purtare de grijă de noi i prin aceea că înfrînează pe femeie cu frîul ruinii. Căci dacă ea s-ar năpusti spre bărbat, nu s-ar mîntuini întrup.

72) Prin ei au stabilit, cu darul lor de deosebire, că alta este momeala, alta însoirea, alta încuviințarea, alta robirea, alta lupta și alta așumarea patimii a sufletului.

Momeala, lămuresc fericiții, e gândul simplu, sau icoana a ceva adus în inimă în chip în alegător.

Însoirea e convorbirea cu ceea ce s-a arătat în chip pe tima sau nepetima. *Consimțirea* (încuviințarea) este învoirea cu plăcere a sufletului, cu ceea ce s-a arătat. *Robirea* e tragerea cu silă și fără voie a inimii, sau însoirea stăruitoare a inimii cu lucrul acela și pierderea stăruirii noastre celei bune. *Lupta* hotărăsește că presupune puterea la fel de tare cu a celuiia împotriva căruia se dă lupta, putere care sau învinge, sau suferă înfrîngerea. Iar *patima* spun că e propriu-zis ceea ce se încuibează în curs de vreme lungă în suflet, în chip pe tima, îl duce la o deprindere prin obișnuință cu ea încît se pornește de bunăvoie și de la sine spre fapte.

Dintre acestea toate, prima treaptă e nepetima; a doua, nu în chip negativ; a treia, potrivit cu starea celui ce luptă. Iar lupta pricinuită sau cununile sau pedepsele. Robirea altfel se judecă dacă se întîmplă în vremea rugăciunii și altfel dacă în afara rugăciunii; altfel, în stările de mijloc și altfel, în amintirile rele. Iar patima e urmată în toate, în chip neîndoielnic, fie de pocăință potrivit, fie de chinurile viitoare. Deci cel cegînd tenepetima, primul lucru, le-ai dat pe toate cele ce urmează.

Mărgina prin ei care lămuresc lucrurile în chipul cel mai amănunțit și un alt în eles mai subire

al acestora, pe care unii spun s-o numim uitare de sine. Aceasta înseamnă ivirea n-primă a patimii, fără timp, fără gând în chip, în cel ce o suferă. Nimic nu apare mai subire, sau mai neobservat ca aceasta în duhuri. Ea i-arată prezența în sufletul unora printr-o amintire simplă și fără convorbiri, deodată și pe neașteptate și în chip neașteptat⁴⁹⁷. Dacă cineva a putut să descopere această subțimă a patimii din el prin plîns, el ne poate învăța cum se poate curvi, în chip plîns, numai prin ochi, prin simpla privire, prin atingerea mîinii, prin auzirea unei cântări, fără nici un înțeles sau gând.

73) Unii spun că trupul vine la patimi din gândurile de curvie. Alții, iar alții, că gândurile rele se nasc din simțirile trupului. Și cei dintîi zic că dacă nu ar lua-o înainte mintea, trupul nu i-ar urma⁴⁹⁸. Iar cei de al doilea aduc în sus înerea lor răutatea patimilor trupești, zicînd: de multe ori gândurile îmi primesc intrarea în inimă printr-o vedere prea plăcută, printr-o atingere a mîinii, prin mirosirea unei bune miresme, prin auzirea unui glas dulce. Și înveștesc despre acestea

cel ce poate în Domnul. Căci acestea sînt foarte folo-

497. «Robirea urmează însoțită de timp și un mod de dezvoltare. Dar uneori e unită cu răpirea și se produce repede și de multe ori fără obișnuire, fără timp și stare sufletească pregătită. Ea aduce valul mării prin simple gânduri și simțiri în vremea în care sîntem răpiți».

498. «Unui gând rău îi premerge o patimă. Dar patimii îi premerge simțirea. Iar relele întrebunări a simțirii îi premerge mintea». *Alta*, a sfîntului Maxim: «Patimile obișnuiesc să fie mișcate de simțiri. Deci fiind de față iubirea și înfrînarea, patimile nu se vor mișca, iar nefiind de față, acelea se mișcă. Iuimeea are nevoie de mai multe leacuri decît pofta. De aceea se zice că iubirea este mare, pentru că e frîu al iuimii. Pe aceasta a numit-o și Moise simbolic omorîtoare de erpi în cele naturale (Lev. 11, 22). *Alta*, a lui Isaac: «Mișcarea gândurilor în om are patru pricini: întîi din voința trupului natural; al doilea, din născuțarea simțirilor legate de lucrurile lumii pe care le aude și le vede; al treilea, din dezlegarea sufletului de minte; al patrulea, din momelile dracilor ce ne războiesc».

sitoare i trebuincioase celor ce se îndeletnicesc cu fptuirea prin cuno tin . Dar pentru lucr torul în simplitatea inimii, acestea nu au nici un rost. C ci cuno tin a nu e a tuturor. Dar nici fericita simplitate nu o au to i, ca pav z fa de vicleniile dracilor⁴⁹⁹.

74) Unele dintre patimi vin din cele din untru asupra trupului, altele, dimpotriv . Celor din lume li se întîmpl lucrul al doilea. Iar celor ce duc via c lugging reasc , primul, din pricina lipsei de prilejuri. Eu zic despre ei aceasta : c uta-vei la cei r i în elepciune i nu oveiafla.

75) Cînd luptînd mult împotriva dracului, însoitorul lutului, îl vom alunga din inima noastră , b tîndu-l cu piatra postului i str pungîndu-l cu suli a smereniei, atunci, sal luindu-se în trup ca un vierme oarecare, se sile te, tic losul, s ne întineze, a î îndu-ne spre mi c ri dobitoce ti i necuvenite «Aceasta obi nuiesc s o p timeasc mai ales cei ce ascult de dracul mîndriei. Pentru c nemaipurtînd în inim gînduri neîncetate de curvie, se apropie de patima mîndriei. C ceea ce am spus e adev rat, vor vedea cînd, începînd a se str dui pentru oarecare lini tire, se vor cerceta cu grij . Atunci vor afla în adîncul inimii lor ca un fel de arpe ascuns în gunoi sf tuindu-i s se sileasc cu toat sîrguin a i rîvna s dobîndeasc virtutea oarec rei cura ii a inimii. Nu în eleg, nenoroci ii, cuvîntul care zice: «Ce ai ce nu ai luat în dar, sau de la Dumnezeu, sau din împreun lucrarea i rug ciunea altora ?» (I Cor. 4, 7).

499. Cei ce se afl pe treapta eforturilor de cur ire prin fapte se folosesc de cuno tin a metodelor de lucru ale diavolului, descrise mai înainte. Dar pentru cei ce ajung la simplitatea nevinov iei, ele nu mai sînt de trebuin . Nevinov ia lor e ea îns i o pav z împotriva tuturor uneltirilor me te ugite ale diavolului. Ei nu mai pot fi clînti i din nevinov ia lor.

Să ia aminte deci, cu toată sîrguină, la numitul arpe din inima lor și să-l izgonească, omorîndu-l cu multa smerită-cugetare. De vor face aceasta, înstrîinîndu-se de el, vor putea să se dezbrace și ei poate cîndva de veșmintele de piele. (Fac. 4, 24) și să cînte Domnului, ca odinioară tinerii neprihăniți, cîntarea de biruință, dacă dezbrăcîndu-se de ele nu se vor afla goi de nevinovăția acelora și de smerenia firească⁵⁰⁰.

Dar și acest drac înseamnă, cu mult mai mult decît ceilalți, de vreme. Căci ticăloșul încearcă să ne războiască mai ales atunci cînd nu putem să ne rugăm întrupe te împotriva lui⁵⁰¹.

Celor ce n-au dobîndit încă adevărata rugăciune a inimii, mult le ajută chinuirea din rugăciunea trupestă⁵⁰², adică ridicarea mîinilor, lovirea pieptului, privirea curată la cer, zgometul suspinelor, plecarea neconținută a genunchilor. Deoarece adeseori nu le putem face pe acestea cînd sînt alții de față, de aceea tocmai atunci ne înrăzboiesc mai ales dracii. Dar și cînd

500. Nu ajunge deci să se dezbrace de haina senzualității, ci trebuie să îmbrace și haina de lumină nerăută, sau a curăției, sau a virtuților. Între ele trebuie să strălucească smerenia. Căci altfel toate pot fi întunecate de o nouă murdărie.

501. Nu ajunge să ne rugăm numai cu sufletul, iar trupul să-l lășăm neobservat. Ci trebuie să aducem și trupul în stare de rugăciune: să-l înngenunchem, să-l facem să stea liniștit, cuviincios, înbrăcat pește tot etc. Altfel ne rugăm în genunchi, a recunoscut și filozoful Max Scheler (*Das Ewige im Menschen*). Dar aceasta nu înseamnă că ne putem ruga numai cu trupul. «Cu drept cuvînt rugăciunea minții trebuie să se facă și de cei ce slujesc trupest. Căci cînd dracii văd pe cineva ocupat cu slujirile trupesti, socotind că nu e cu puțin să se ruga trupest împotriva vrăjmașilor, dau năvală asupra lui prin cele mai urîte gînduri și-l duc la înfrîngere».

502. Acestea ne învîințindu-le occidentalii, au dezbrăcat cultul de orice efort al trupului, de orice antrenare a trupului, renunțînd la orice efort de sfințire a lui și socotind în mod greșit că sufletul se poate sfinți și smeri fără trup. Ei vor să facă rugăciunea comod, ezînd în biserici în scaune.

nu avem t ria s ne împotrivim vr jma ilor no tri cu vigoarea min ii i cu puterea nev zut a rug ciunii, ne supunem în chip necesar lor.

Tu îns , fugi repede, de este cu puțin . Ascunde-te pu in i f -te necunoscut. Prive te în sus cu ochiul sufletului, de este cu puțin . Iar de nu; m car cu cel din afar . R stighe te- i mînile în chip nemi cat, ca i prin înf i are s ru inezi pe Amalic i s -l biruie ti⁵⁰³. Strig c tre Cel ce te poate mîntui, nu cu cuvinte iscusite, ci cu cuvinte smerite. Începe înainte de toate cu : «Miluie te-m , c neputincios sînt»⁵⁰⁴. Atunci vei cunoa te cu fapta puterea Celui Prea Înalt i vei izgoni în chip nev zut pe cei nev zu i, prin ajutor nev zut⁵⁰⁵.

Cel ce s-a obi nuit s se roage astfel va putea izgoni repede chiar i numai cu sufletul pe vr jma . C ci al doilea lucru este darul dat () de Dumnezeu lucr torilor celui dintîi. i pe drept cuvînt.

76) Aflîndu-m undeva într-o adunare, am cunoscut un frate sîrguincios sup rat de gînduri rele. Acesta, neaflînd loc potrivit pentru rug ciune, intrînd la locul trebuincios pîntecelui, ca i cînd ar fi fost silit de acesta, a pornit acolo cu rug ciunea plin de putere împotriva celor ce-l r zboiau. Iar dojenindu-l eu pe el pentru nepotrivirea locului, a zis: «Fiind urm rit de gînduri necurate, m-am rugat în loc necurat s fiu cur it de ele»⁵⁰⁶.

503. Ed. 1970 : «Adic pe dracul curviei».

504. «Roag -te întîi pentru cur irea de patimi; al doilea, pentru a te izb vi de ne tiin ; i al treilea, de toat ispita i p r sirea».

505. «A experia ajutorul lui Dumnezeu înseamn a primi darul potrivit cu dispozi ia sufletului nostru».

506. Din sfîntul Ioan Gur de Aur: «Trebuie tiut c nu se caut locul rug ciunii, ci modul. Ieremia era în noroi i se ruga lui Dumnezeu. Daniil, în groapa leilor, i îmblînzea pe Dumnezeu. Moise, pe mare i Dumnezeu îi zicea : Ce strigi c tre Mine? Tilharul, pe cruce i i s-a deschis cerul: Deci i tu ori unde ai fi, roag -te cu con tiin a curat i Dumnezeu

77) To i dracii se lupt s întunece mintea noastră , apoi îi insufl cele pl cute lor. C ci dac mintea nu va fi adormit , comoara nu se va jefui. Dar cel al curviei mai mult decît to i. Acesta, întunecând adeseori mintea conduc toare, îi face pe oameni s s vîr-easc acele lucruri, pe care numai cei ie i i din minte le s vîr esc. De aceea, trezindu-se mintea dup o vreme, ne ru in m,nu numai de cei ce ne v d, ci i de noi în ine, pentru faptele, pentru vorbele i pentru înf i-rile noastre necuviincioase i ne uimim de orbirea noastră de mai înainte. De aceea mul i cunoscînd aceasta s-au oprit de la r u.

78) Întoarce-te de la vr jma ul care dup vreo fapt te împiedic s te rogi, sau s lauzi pe Dumnezeu, aducîndu- i aminte de cel ce a zis : «Pentru c sufletul meu, chinuit de gîndurile f r voie, îmi pricinuieste ostenele, voi c uta dreptatea lui împotriva vr jma ilor lui» (Lc. 18, 5)⁵⁰⁷.

79) Cine a biruit trupul ? Cel ce i-a zdrobit inima. Dar cine i-a zdrobit inima ? Cel ce s-a t g duit pe sine. C ci cum nu se va zdrobi cel ce a murit voii sale ?

80) Exist p tima mai p tima decît p tima ul. cel ce î i face cunoscute murd riile lui cu pl cere i cu dulce împ timire de ele⁵⁰⁸.

81) Gîndurile necurate i urîte se ivesc în inim de la am gitorul inimii, de la dracul curviei. Pe acestea le t m duie te înfrînarea i socotirea lor ca nimic.

te aude. C ci al Lui este p mîntul i plinirea lui». *Alta*: «Nu locul, ci virtutea face locul vrednic de cinste»..

507. «Vezi c n-a zis sufletul chinuit de patimi, ci de pre-judec i (de gînduri urîte f r voie). C ci st pînirea patimilor e un rod de bun voie al libert ii, dar pre-judecata, sau gîndul sugerat e o tiranie f r voie».

508. cel ce se f le te, cu murd riile s vîr ite i se îndulce te cu ele povestindu-le.

82) În ce chip i fel voi judeca pe acest prieten al meu, dup pilda celorlalte patimi, odat ce-l voi lega pe el, nu tiu. C ci se dezleag înainte de a-l lega; m împac cu el înainte de a-l judeca; i m îmblînzesc înainte de a-l pedepsi. Cum voi birui pe cel pe care m-am obi nuit s -l iubesc prin fire? Cum m voi elibera de el, cu care m-am legat pentru veci? Cum îl voi omorî pe cel ce va învia odat cu mine? Cum voi ar ta nestric cios pe cel ce a primit prin fire stric ciunea? Ce lucru binecuvîntat voi spune celui ce a dobîndit prin fire cele binecuvîntate?⁵⁰⁹.

De-l voi lega cu postul, osîndind pe aproapele (care nu poste te *n.tr.*) m predau iar i lui. De-l voi birui, încetînd s judec, în lîndu-m cu inima, m voi vedea iar i coborît. Îmi este i împreun -lucr tor i vr jma; i ajut tor, i protivnic; i sus in tor, i iscoditor de curse; slujit, m r zboie te, topit (cu postul *n.tr.*) pierde din putere; odihnit, iese din rînduial; muncit iar i, nu rabd; de-l întristez, îl primejdu-

509. o întreag dram pe care o pricinuie te faptul c pe de o parte trupul ne e necesar i bun, pe de alta ni se face pricin de suferin i de osînd. Problema nu e de ordin teoretic, ci e tr it dureros. Orice cale am alege e împreunat cu dureri. Dac -l l s m în pl ceri, acestea sînt trec toare i urmate de, dureri temporare i ve nice. Dac -l oprim de la pl ceri, aceasta iar i înseamn durere îndelungat pentru el. Complexitatea problemei se datore te faptului c trupul merit s fie salvat, pentru c în fond e bun, i de salvarea lui depinde mîntuirea mea. Dar mîntuirea nu înseamn a-l l sa în pl cerile lui, nu înseamn a-l salva a a cum este — c ci aceasta nu e salvare — ci a-l cur i i a lupta mereu pentru cur ia lui, sau pentru el, împotriva a ceea ce îi place lui în fiecare clip i-l condemn stric ciunii i chinurilor ve nice. Solu ia e aflarea liniei adev rate între extreme, linia echilibrului, sau a dreptei socoteli. Dar aceast linie e sub ire ca o muchie de cu it. Mereu sîntem în situa ia de a înclina într-o parte sau în alta. De aci vine drama continu nu numai în via a omeneasc individual, ci i în toat istoria omenirii. Aceasta e i pricina marii i complexei aventuri mereu noi a omenirii.

iesc; de-l r nesc, nu am prin cine s cî tig virtu ile; pe acela i îl îmbr i ez i-l resping.

Care e taina cu privire la mine ? Care e ra iunea al- c tuirii mele ? Cum îmi sînt mie însumi du man i prieten ? Spune-mi tu, spune-mi, so ul meu, firea mea! C ci nu caut s aflu de la altul despre tine⁵¹⁰. Cum a r mîne ner nit de tine ? Cum a putea sc pa de pri- mejdia naturii mele ? Fiîndc m-am al turat lui Hris- tos ca s te du m nesc, cum voi birui tirania ta ? C ci am ales s te supun silei mele.

Iar trupul r spunzînd, ca s zicem a a, sufletului, pare s spun a a : «Nu- i voi spune ceea ce nu tii nici tu, ci ceea ce cunoa tem amîndoi⁵¹¹. Eu am în mine însumi dragostea de mine ca mam i slujirea mea din afar i tihna în toate ca n sc toare a fierbin elii mele iar prilejurile v p ii i mi c rii din untru a gînduri- lorse nasc din odihna de mai înainte i din faptele s - vîr ite. Eu z mislind, nasc c derile, iar acelea n scute, nasc, la rîndul lor, moartea prin dezn dejde.

De ai cunoa te limpede adîncă neputin a mea i a ta, mi-ai lega mîinile. Dac mi-ai înfrîna l comia, mi-ai lega picioarele ca s nu merg mai departe. Dac te-ai înso i cu ascultarea, te-ai desp r i de mine. Dac ai do- bîndi smerenia, mi-ai t ia capul»⁵¹².

Iat a cincisprezecea biruin . Cel ce, fiind în trup, a cî tigat-o i pe aceasta, a murit i a înviat i a cu- noscut înc de aici arvuna nestic ciunii viitoare.

510. Numai din sim irile mele înv . i numai de aceea pot înv a i dinale altuia, întrucît le confrunt cu ale mele, întrucît le provoac pe ale mele, se întîlnesc împreun .

511. Nu- i voi spune ceea ce nu tii deja, ci ceea ce cunoa tem împre- un i numai împreuna, noi, trup i suflet care form m o unitate.

512. Totul tinde în via a omului spre un echilibru.

CUVÎNTUL XVI

Despre iubirea de arginți îi despre neagonisire

1) Mulți dintre dascălii în elepți după tiranul de care s-a vorbit înainte, au obișnuit să înfrîieze pe dracul cel cu mii de capete, al iubirii de arginți. Ca să nu schimbăm noi, neînțelepții, această ordine, am urmat aceleași rânduieli și reguli. De aceea vom grăbi puțin despre această boală, dacă voiți, și apoi pe scurt despre felul înșurător de ea.

2) Iubirea de arginți este închinarea la idoli; fiica necredinței, scuză mincinoasă pentru boli, prevestirea bătrâneții, frică de secetă, vestitoarea foametei⁵¹³.

3) Iubitorul de arginți râde de Evanghelii și le nesocotește cu voia⁵¹⁴. Cel ce a dobândit dragoste va risipi banii. Dacă el ce spune că acestea două pot viețui împreună, se amăgește pe sine⁵¹⁵.

513. În fond zgîrcitul vede în sine numai trupul. De aceea caută să-și lungească viaa cât mai mult, vîndu-și nebunia în această pornire spre un fel de durată socotită fără sfîrșit aici pe pămînt. De aceea, patima zgîrceniei este legată cu o mare lăcomie. Abdică de la orice ca să-și prelungească viaa a trupului. Cel liber de lăcomie, dimpotrivă, cunoscînd că sufletul este infinit mai valoros decît trupul și că el este nemuritor, dispune de un mare curaj. El poate renunța la toate ale lumii, pînă la trup, pentru un suflet nepătat.

514. «Iubitorul de arginți, desfîcîndu-și mintea de la iubirea lui Dumnezeu, iubește idoliile oamenilor, furiile din aur». «Auzind Evanghelia zicînd: «Vinde averile tale și le dă săracilor» și cele următoare (Mt. 19, 21), râde de poruncă, socotind-o imposibil. Dacă tot îi vor vinde, zice, cine va cumpăra? La fel auzind: «Nu vă îngrijiți de ziua de mâine» (Mt. 6, 34), nu crede, ci face dimpotrivă și calcă cu voie porunca, împotrivindu-se». Pentru el bancnotele și bunurile materiale sînt supremele valori. El nesocotește nu numai pe Dumnezeu, ci calcă în picioare și pe oameni.

515. «Viaa iubitorului de arginți este ca o cameră pentru mori. Avîndu-le toate, gîndește la ceea ce nu are». Evagrie: «Iubirea de arginți îi

4) Cel ce se plînge pe sine renunță la trup. Când oceretimpul, nu-l cruță nici pe acesta⁵¹⁶.

5) Nu spune că aduni pentru săraci. Căci cu doi bani nu s-a cumpărat Împărăția cerurilor (Lc. 21, 2)⁵¹⁷.

6) Un iubitor de străini și un iubitor de arginii s-au întîlnit unul cu altul. Și al doilea a numit pe cel dintîi om nechibzuit⁵¹⁸.

7) Cel ce și-a biruit această patimă, și-a tăiat grijile. Cel legat de ea nu se va ruga niciodată în chip curat.

Închipuie o bătrînețe lungă și neputința de a lucra cu mîinile, foamea viitoare, boalele ce se vor întîmpla, amărăciunile foamei și ceea ce e mai urît, primirea de la alții a celor de trebuință. În general, iubirea de arginii întreține în viață chinul unei permanente nesiguranțe și spaima de timpurile viitoare, din lipsa credinței. Se manifestă în ea o sete naturală de viață veșnică și conștiința că nu o poate avea prin ea, dar căutând să o câștige de unde nu trebuie, amîngându-se în chip conștient. Pe de o parte, ead un preț absolut vieții pămîntii, pe de altă o parte te într-o spaimă continuă.

516. Cel ce iubește pe oameni risipește lucrurile, dăruindu-le. El vede în om o valoare infinit mai mare ca lucrurile. Zgîrcitul n-are iubire de oameni, sau se iubește numai pe sine. Dar îmi face cel mai mare rău, căci fără iubire se pierde.

517. Totuși prin ei admit și strîngere de bani pentru a da celor lipsiți. Dar îmi dau seama că e greu ca aceasta să nu devină zgîrcenie. Sfîntul Maxim admite că în afară de iubirea de plăceri de iubirea de slavă și de necredință, mai este o a patra pricină a strîngerii de bani: economismul pentru săraci. «Numai iconomul îi grijește în chip drept, ca să satisfacă trebuința fiecăruia și să nu-i lipsească în acest scop niciodată». Iar Ioan Carpațiul zice: «Este cîte unul care cîștigă mai mult decît îi trebuie, pentru trebuința altuia, dar nu de dragul cîștigului. Căci de i pare că are mai mult decît îi trebuie, dar nu are mai mult, pentru că socotește drept datoria să ajutarea aproapelui».

518. În zgîrcenie și în lăcomie sînt implicate toate patimile. Sfîntul Maxim zice: «Iubitorul de plăceri iubește arginii, ca prin ei să se desfete; iubitorul de slavă, ca prin ei să se slăvească; necredinciosul, ca să-și ascundă și să-și păzească, temîndu-se sau de bătrînețe, sau de boală, sau de străinătate. Și crede mai mult în ei decît în Dumnezeu, Ziditorul și Purtătorul de grijă al întregii creații, pînă la cele mai mici și mai neînsemnate vietă». În fond iubitorul de arginii nu cunoaște că realitatea supremă e o Persoană

8) Începutul iubirii de argin i e motivul milosteniei. Cap tul ei ultim e ura fa de s raci⁵¹⁹. Cît timp aduna cineva banii, e milostiv. Dar cînd are banii, îi strînge în mîini.

9) Am v zut oameni s raci de bani, îmbog indu-se în vie uirea celor s raci cu duhul. Ace tia au uitat de s r cia lor de mai înainte.

10) C lug rul iubitor de, bani e str in de trînd vie, aducîndu- i aminte în fiecare ceas de cuvîntul apostolic: «Cel ce nu lucreaz , nici s nu m nînce» (II Tes. 3,10). i iar i: «Mîinile acestea ale mele mi-au slujit mie i celor împreun cu mine» (Fapte 20, 34).

11) Neaverea (s r cia de bun voie) este lep darea grijilor, lipsa de îngrijorare a vie ii, c l torie neîmpiedecat , înstr inarea de întristare, credin a în porunci⁵²⁰.

care iube te toate i are puterea s le sus in pe toate; ci se încrede, ca în realit ile supreme, în obiectele de consum, stric cioase, f r capacitatea de a d rui mereu via a din iubire.

519. Patima aceasta merge crescînd. i pe m sura cre terii ei, scade iubirea de oameni, ajungînd pîn la ura de oameni. patima în care se vede mai mult ca în toate învîrto area progresiv a firii omene ti, f cut pentru libertate prin iubirea de Dumnezeu, izvorul iubirii, i prin iubirea de oameni, f cut pentru iubirea între subiectele ce prin aceasta r mîn libere. Iar o fire învîrto at e o fire în care s-a uscat via a, e ca so ia lui Lot, pref cut în stîlp de sare, care nu are i nu comunic via a.

520. In P.G. cu acest cap începe «Cuvîntul XVII» despre neagonisire. La fel, în traducerea Veniamin Costache. La fel, în textul grec publicat de Pietro Trevisan, S. *Giovanni Climaco, Scala paradisi*, Torino, 1941, dup care a tradus Mitropolitul Tit Simedrea. «Neagonisirea mintal este nep timirea des vîr it , la care, ajungînd, mintea pleac din toate cele de aici». Aceasta e «s r cia cu, duhul». Din sfîntul Maxim: «Neagonisorul este cel ce s-a lep dat de toate averile lui i nu mai are nimic din cele p mînte ti, afar de trup, dar s-a rupt i de afec iunea fa de el i i-a încredin at lui Dumnezeu i celor binecredincio i grija de sine». Alta a aceluia i: «Cel ce s-a lep dat de lucruri, ca de exemplu de femeie, de bani i de celelalte,

12) Călugărul neagonisitor este stăpînul lumii⁵²¹. El a încredințat grija (de sine) lui Dumnezeu și prin credință pe toți îi are robi⁵²². El nu va vorbi omului despre vreo nevoie a sa, iar cele ce îi vin le primește ca din mîna Domnului. Lucrătorul neagonisitor e fiul neîmpătimirii, socotind cele ce le are ca și cînd n-ar fi; și sosind vremea retragerii din lume, toate le socotește ca pe niște gunoaie. Iar dacă se întristează pentru ceva, încă n-a ajuns neagonisitor. Bărbatul neagonisitor e curat în rugăciune⁵²³. Dar iubitorul de agoniseală se roagă chipurilor materiei⁵²⁴.

13) Cei ce viețuiesc în ascultare sînt străini de iubirea de arginți. Căci, odată ce i-au predat și trupul lor, ce lucru mai au de agonisit pentru ei? De un singur lucru se mai pot face vinovați: de strămutarea uoară în alt loc.

14) Am văzut lucruri pentru care călugării răbdau și rămin într-un loc. Dar eu i-am fericit pe cei ce schimbau locurile pentru Domnul, mai mult decît pe cei dinții.

Îl-af cută călugăr pe omul din afară, dar încă nu și pe cel din untru, care este mintea. Și pe omul din afară uor îl face cineva călugăr, numai să vrea, dar nu pînă în luptă se cere pentru a face călugăr pe omul din untru».

521. El nu este pînit de nimic. El refuză toate, ar tînd că e mai presus de ele. Dacă ajunge să aibă ceva, dă, ar tînd că este pînă peste orice ar putea avea. El a descoperit planul nesfîrșit mai bogat în viața persoanelor înlăgături iubitoare dîntre ele și, în ultima analiză, al Persoanei lui Dumnezeu, Care întemeiază existența și viața în iubirea tuturor persoanelor.

522. Robi de care nu abuzează. Robi în sensul că-i poate cîntăguor prin dragostea sa, în care se simt cu adevărat liberi.

523. Rugăciunea curată e rugăciunea în care nu se ivesc gînduri poftitoare ale lucrurilor lumii. Ea e toată îndreptată spre Dumnezeu. Dar pînă cînd mai e cineva lipit de lucruri, nu scapă de gîndurile lor. Legarea de lucruri nu e o legare teoretică, ci practică, de viața trăită în grija și în poftirea lor.

524. Ed. 1970: «Adică aminteașă îndreptată spre chipurile celor materiale, sau spre plăceri și nu spre Dumnezeu».

15) Cel ce a gustat din cele de sus dispre uie te cu u urin pe cele de jos. Dar cel ce nu le-a gustat pe acelea se bucur de agoniseli⁵²⁵.

16) Neagonisitorul f r judecat sufer dou v t - m ri : se înfrîneaz de la cele de fa i se lipse te de cele viitoare⁵²⁶. S nu ne ar t m deci, o, c lug ri, mai necredincio i decît pas rile. C ci acelea nu se îngrijesc, nici nu adun⁵²⁷.

17) Mare este cel ce se leap d cu bun credincioie de avu ii. Dar e sfînt cel ce se leap d de îns i voia sa. Cel dintîi va lua însutit fie în bani, fie în daruri. Cel de al doilea îns , va mo teni via a ve nic .

18) Nu vor lipsi valurile din mare, nici mînia i întristarea din iubitorul de argin i.

19) Cel ce dispre uie te bunurile materiale, s-a izb vit de judec i i de certuri. Dar iubitorul de agoniseal se lupt pîn la moarte pentru un ac.

20) Credin a adev rat curm grijile ; dar aducerea aminte de moarte pricinuiete lepdarea de trup.

21) Nu se afl în Iov urm de iubire de argin i. Pentru aceea a r mas neturburat i cînd s-a lipsit de avu ii.

22) Iubirea de argin i este i se nume te r d cina tuturor relelor (p catelor). C ci ea a pricinuit ur , furti aguri, pizmuiri, desp r iri, du m nii, certuri, inerea de minte a r ului, nemilostivirile i uciderile.

525. Cel ce a descoperit iubirea lui Hristos se duce pentru El oriunde, nefiind legat de un loc pentru niscai motive p minte ti. El a gustat cele de sus, cele spirituale, de aceea dispre uie te toate celelalte.

526. Acesta e risipitorul din cine tie ce patim , sau neseriozitate, sau neagonisitorul din lene.

527. «În elege, în sens mai înalt, prin «pas rile cerului» pe cei ce se îndeletnicesc cu în elepciunea (filozofia) contempl rii (vederii duhovnice ti) i s-au înstr inat cu totul de alipirea la lume i la zgomotele ei, întinzîndu- i mintea numai spre cele dumnezeie ti i cere ti».

23) Unii au mistuit cu pu in foc mult materie. Al ii printr-o singur virtute au sc pat de toate patimile amintite. Aceasta se nume te nep timirea. Dar pe ea au n scut-o cercarea i gustarea lui Dumnezeu i grija de r spuns bun în ceasul ie irii.

24) Celui ce a citit acestea cu toat luarea aminte nu i-a r mas neîn eles cuvîntul c l comia pîntecelui este maica tuturor relelor. C ci se spune c în na terea ei viclean i blestemat de prunci, a doua fiic este piatra nesim irii⁵²⁸. Dar arpele cu multe capete ale închin rii la idoli m-a împiedicat s -i dau acesteia locul ei, adic al treilea cum a primit, f r s tiu, la p rin-ii cei cu dreapt socoteal în lan ul celor opt patimi.

Dup ce am ispr vit s vorbim potrivit m surii despre celelalte, voim s gr im acum despre nesim ire, ca despre una care e a treia i dup na tere a doua. Dup ea vom vorbi apoi despre somn i despre priveghere i nu numai despre ele, ci vom spune pu ine cuvinte i despre frica copil reasc i neb rb teasc .Iar aceste boli sînt ale încep torilor.

Iat alt lupt . Cel ce a cî tigat-o c l tore te în chip nematerial la cer. A fost lupta a aisprezecea. Cel ce a biruit în ea a agonisit dragostea, sau a t iat grija.

CUVÎNTUL XVII

Despre nesim ire, adic despre moartea sufletului înainte de moartea trupului

1) Nesim irea este o sim ire omorît , atît a trupului cît i a duhului, care sfîr e te în nesim ire, dintr-o boal i nep sare îndelungat .

528. «în elege prin «maica relelor» l comia pîntecelui. A doua nepoat a ei zicea acolo c este învîrto area inimii. Acum o nume te pe aceasta piatra nesim irii, dat fiind c nesim irea i învîrto area înseamn acela i lucru».

2) Lipsa de durere (împietrirea) este o nepăsare în tiprit în fire, o cugetare amorită, o fiică a gândurilor pătimașe ce au pus stăpînire pe om (a prejudecăților), o înghețare a rîvnei, un lălbărbăie, o necunoaștere a strîngerii inimii, o poartă a deznădejdii, o măică uitării, lăduna tere o fiică a fiicei sale⁵²⁹.

3) Cel lipsit de durere (nesimțitul) este un filozof fără minte⁵³⁰. un tâlcuitor ce se osîndește pe sine⁵³¹, un iubitor de cuvinte potrivnice lui⁵³², învîtor orb la vedere⁵³³. Vorbește de înșelătoria ranei și nu încetează de a o zgîndări. Grăiește împotriva patimii și nu încetează de a mîncă cele ce-l vatămă⁵³⁴. Se roagă

529. Uitărea naște nesimțirea, iar nesimțirea, odată născută, naște, la rîndul ei, uitarea. Ceva obișnuit patimilor, căfîcînd pui, aceștia le nasc la rîndul lor pe ele, adică se mîresc ele înseși prin puii pe care-i nasc. «Nesimțirea și uitarea sînt reciproc măică și fiică. Iar uitarea e lepădarea aducerii aminte». Prin uitare omul se rupe de trecut și de viitor. Iși reduce viața la clipa de față, se întunecă în lipsa» de orizont. Dar nehrănit de amintirea trecutului și de gîndul la viitor, viața clipei se slăbește, trece ca un abur în nimic, e mai mult moartă. Moartea acestui om se arată în faptul că trăiește lene din prejudecăți, din rămișoare sau din gînduri ce vin de la alții (din «Man», cum zice Heidegger), care stăruie, moarte, în el fără să le mai dea viață gîndindu-le el însuși din nou.

530. Filozofia lui e fixată, rigidă. Ea nu se mai adaptează din viața în continuu mișcare. El nu mai gîndește. El nu mai vibrează din adînc. Mîntea lui e moartă. Și nemaiparticipînd la viață, nu mai simte nici durerile și bucuriile ei, decît spasmodic. Se zice, cînd se recomandă să fii nesimțit, «să fii filozof».

531. Se osîndește pe sine din nou, la moarte, prin tâlcuirea sa neschimbată, negîndit continuu.

532. «Un filolog ce se împotrivescă și-și. El folosește cuvintele împotriva vieții, care îi este necesar. Unul care se împotrivescă cuvintelor și faptelor sale».

533. «Cel cu sufletul bolnav și doritor de a sfîrși pe alții, e ca un om orb, care vrea să arate altora drumul». El arată un drum spre nimic, spre moarte.

534. «Cel ce se dă pe sine de cunosător, dar nu și lucrător, boală de nesimțire». «În seamă cu cel ce se osîndește pe sine prin cuvinte nu are nici-un folos din aceasta, dacă nu va dobîndi și întoarcerea prin fap-

împotriva patimii i porne te îndat la lucrarea ei. Se mînie pe lucrarea ei împotriva lui însu i, dar de cuvintele lui nu se ru ineaz , nenorocitul. «Fac r ul», strig el, dar st ruie cu rîvn în a-l face. Se roag cu gura împotriva patimii i cu trupul lupt pentru ea. Filozo-feaz despre moarte i se poart ca unul care nu are moarte. Suspin din pricina desp r irii de via i dormiteaz ca unul ce va tr i ve nic. Vorbe te despre înfrînare i se lupt pentru l comia pîntecelui. Ferice te ascultarea i e cel dintîi care nu ascult . Laud pe cei neîmp timi i i nu se ru ineaz s în minte r ul i s lupte pentru o zdrean . Mîniindu-se, se am r te, dar iar i se mînie din pricin c s-a am rît; i ad u-gînd înfrîngere la înfrîngere, nu simte nimic. Cite te despre judecat i începe s zîmbeasc . Cite te despre slava de art i chiar în timpul citirii sufer de ea⁵³⁵. Se roste te pentru priveghere i îndat se scufund în somn. Laud rug ciunea i fuge de ea ca de bici. S tu-rîndu-se, se c ie te i dup pu în vreme adaog alt s turare. Ferice te t cerea, dar o laud prin vorb rie.

te». «Cel ce vorbe te de dulcea , dar nu m nînc din ea, o arat pe aceea amar ».

535. o lupt a omului cu sine însu i, o continu contradic ie, nicio-dat deplin dep it , ca aceea descris la sfîr itul «Cuvîntului XVI». Ea e proprie mai ales celui nesim it, în sensul c acela se complace cu voia în aceast stare. Dar ea e prezent într-un grad mai mare sau mai redus în fiecare. Deci fiecare e într-o oarecare nesim ire sau lips de ru ine i de aceea mereu amenin at s cad i mai mult în ea. Din sfîntul Grigorie de Nyssa : «Cei st pîni i covîr itor de r utate, pierd i sim irea celor de care p timesc». Nesim irea cre te cu prelungirea i sporirea p catului. o în-vîrto are crescînd a firii. Toate pornirile spre bine, spre eliberare, le în bu . Omoar orice zvîcnire devia adev rat ,tr ind o moarte din ce în ce mai adînc întip rit i atotst pînitoare în sine. Aceasta trebuie lovit greu i mereu ca s fie ea îns i omorît , ca firea s se trezeasc prin du-rere din somnul ei de moarte. De aci se explic trebuin a asprei nevoine. Bun voin a trezit , trec toare a celui c zut în aceast moarte nu are pu-tere s -l elibereze de nesim ire. Plînsul dureros e cel mai hot rîtor leac împotriva ei.

Înva despre blînde e, dar se mînie adeseori chiar în timp ce înva despre ea. Trezindu-se din somn, suspîn , dar l sîndu- i capul pe pern , iar i se supune patimii.

Oc r te rîsul i înva zîmbind despre plîns. Se învinov e te pe sine în fa a altora ca iubitor de slav de art ,dar urm re te s - i cî tige slava prin învinov ire. Prive te p tima la fe e i vorbe te despre neprih nire. Laud pe cei ce se lini tesc, petrecînd în lume, i nu în elege c se face pe sine de ru îne. Sl - ve te pe cei milostivi i oc r te pe s raci. Se face totdeauna pîrî ul s u i nu voie te s vin la sim ire, ca s nu spun c nu poate.

4) Am v zut pe mul i ascultînd cînd se vorbea despre moarte i despre judecata înfrico toare i l cr - mînd, dar avînd înc lacrimile în ochi porneau în grab spre mas . i m-am mirat cum a putut această st - pîn i vistierie a r ului miros s înfrîng i plînsul i s st pîneasc prin multa nesim ire.

5) Am dezgolit, dup pu ina cuno tin i putere pe care o am, vicle ugurile i r nile acestei furioase i nebune ajunse la culme. C ci nu suport s vorbesc mult despre ea. Dar cel ce poate s aduc , în Domnul, din cercare, leacurile acestor r ni, s nu se oboseasc a face neîncetat aceasta. Eu nu m ru înez s recunosc neputin a mea, ca unul ce sînt st pînit cu t rie de ea. C ci n-a fi izbutit nici m car s în eleg prin mine însumi vicle ugurile i me te ugirile ei, dac n-a fi în- eles-o i n-a fi st pînit-o cu sila i dac n-a fi b tut-o cu biciul fricii de Dumnezeu, lovind-o cu rug ciunea neîncetat . Numai a a am putut s i m rturisesc cele spuse⁵³⁶.

536. «Pe cei de c tre care s-a ascuns frica de Dumnezeu i-a legat nesim irea în obezi». Alta, a lui Isaac : «Mîntea înecat în murd rii nu poate sc pa de uitare i în elepciunea nu- i poate deschide ei u a sa».

De aceea a socotit i tirana i r uf c toarea aceasta s spun : «Cei ce au leg mînt cu mine, v zînd pe mor i rîd. Stînd la rug ciune, ei sînt cu totul împietri i, învîrto a i i întuneca i. V zînd Sfînta Mas , r mînesim i i. Împ rt indu-se de Dar se poart ca i cînd ar gusta pîne simpl . V zînd pe cei str pun i la inim , ei rîd de dîn ii. Am înv at de la tat l care m-a n scut pe mine, s omor toate cele ce se nasc din b rb ie i osteneal . Eu sînt maica rîsului. Eu sînt hr nitoarea somnului. Eu sînt prietena îmbuib rii. Nu suf r o dojeneal . Sînt împletit cu evlavia mincinoas ».

Uimit de cuvintele acestei nebune, am întrebat de numele celui ce a n scut-o. Iar ea zise: «Eu n-am numai o na tere; z mislirea mea este amestecat i nestatornic . Pe mine m face puternic îmbuibarea. M face s cresc timpul. M înt re te reaua obi nuin . Cel st pînit de mine nu se va elibera niciodat . St ruie te întru mult priveghere cugetînd la judecata ve nic ; poate a a voi sl bi pu in. Ia seama la pricina mea, de unde m nasc în tine i lupt împotriva maicii mele. C ci nu am una singur în to i. Roag -te des lîng cei mor i, zugr vind în inima ta chipul lor ne ters. Dar dac nu-l zugr ve ti pe acesta cu pensula postului, nu m vei birui în veac».

CUVÎNTUL XVIII

Despre somn i despre rug ciune i despre cîntarea în ob te⁵³⁷

1) Somnul este în oarecare fel o stare a firii, un chip al mor ii, o oprire a sim urilor. Somnul e unul, dar ca i pofta, are multe pricini i feluri. din fire, din mînc ri, de la draci, sau poate i dintr-o postire

537. In P.G. e considerat «Cuvîntul XIX».

prelungit i dus pîn la cap t, de care trupul, sl - bind, voie te s se înt reasc prin somn.

2) Precum multa b utur vine din obi nuin , a a i somnul mult. De aceea s lupt m împotriva lui mai ales la începutul lep d rii. C ci cu anevoie se t m - duie te o obi nuin .

3) S b g m de seam i vom afla c atunci cînd sun trîmbi a duhovniceasc (clopotul de rug ciune *n.tr.*), se adun fra ii în chip v zut i vr jma ii în chip nev zut. De aceea, stînd lîng pat, unii din ace tia, dup ce ne-am de teptat, ne îndeamn s ne întindem iar i pe pat, zicînd : «R mîi pîn ce se vor ispr vi cînt rile încep toare i vei merge la biseric dup aceea». Unii apoi, stînd noi la rug ciune, ne scufund în somn; al ii ne împung în stomac mai mult ca deobicei; al ii atrag mintea la gînduri urîte; al ii ne îndeamn s ne rezem m de perete, socotindu-ne sl bi i; ba uneori fac s vin peste noi multe c sc turi. Unii dintre ei ne stîrnesc de multe ori la rîs în vremea rug ciunii, ca s mi te sup rarea lui Dumnezeu împotriva noastr . Al ii ne silesc s ne gr bim la stihuri din trînd vie. Al ii ne îndeamn s cînt m mai prelungit din iubirea de pl cere. Ba uneori a ezîndu-ni-se în gur , o fac pe aceasta s se închid i s se deschid greu.

4) Cel ce vrea s stea înaintea lui Dumnezeu întru sim irea inimii în rug ciune, trebuie s stea ca un stîlp neclintit, nebatjocorit de niciunul din cei pomeni i mai înainte. Cel cu adev rat ascult tor, sculîndu-se dintr-o dat la rug ciune, se face de multe ori întreg luminos i plin de veselie. C ci nevoitorul e preg tit i aprins de mai înainte pentru slujirea lui nemincinoas .

5) Tuturor le este cu putin s se roage împreun cu ob tea, dar multora le este mai u or numai cu unul înrudit suflete te. Numai pu inora îns le este u oar rug ciunea de unul singur. Cîntînd cu mul imea, nu

vei putea să te rogi eliberat de cele materiale. Dar să-ți faci o lucrare a minții din vederea sufletească a celor cîntate; la fel să-ți faci o lucrare a minții rugăciunea rînduit în a teptarea cîntării unui stih de cîte aproapele.

6) Nu se cuvine în acest timp nimic să se apuce de un lucru netrebuincios, sau mai bine zis trebuincios. Aceasta ne-a învățat îngerul ce s-a arătat lui Antonie cel Mare⁵³⁸.

7) Cuptorul de foc probează aurul, iar starea la rugăciune, sîrguină a îdragostea de Dumnezeu a cîlușurilor.

Cel ce cîntă acest lucru de laudă se apropie de Dumnezeu și alungă dracii.

Despre privegherea trupestă și cum trebuie făcută aceasta⁵³⁹

1) Unii din cei ce stau în fața împăraților de pe pămînt sînt neînarmați și fără nimic; alții au bastoane; alții, paveze, iar alții, sabii. Mare și neasemnat este deosebirea celor dintîi față de cei din urmă. Aceștia obișnuiesc să fie și rudenii și casnici ai împăratului. Alții e în acestea.

538. Ilie Criteanul explică acest loc astfel: «Îngerul care a apărut odinioară marelui Antonie a arătat cu învedere că un monah nu trebuie să se ocupe niciodată cu vre-un lucru manual în vremea rugăciunii. Căci sfîntul n-avut niciodată pe acest înger lucrînd și rugîndu-se în același timp, ci-l vedea odată ezînd și lucrînd cu mîinile, odată purtîndu-și lucrul și sculîndu-se pentru a se ruga. Iar acest înger a fost trimis sfîntului de Dumnezeu, ca să-l învețe ce trebuie să facă și în ce fel trebuie să viețuiască, pentru a fi sigur de mîntuire. De aceea i-a și spus: «Fă aceasta și vei trăi» (A. d'Andilly, Op. cit., Introd. IV).

539. În P.G. e considerat «Cuvîntul XX».

Dar s vedem cum st m noi înaintea lui Dumnezeu i împ ratului la slujbele i rug ciunile de sear , de noapte i de zi. Unii r mîn, începînd de la slujba de sear , toat noaptea dezbr ca i de cele materiale i cu mînile întinse la rug ciune, goi de toat grija⁵⁴⁰. Al ii, dup cînt rile de psalmi, r mîn în aceasta (în rug - ciune). Al ii st ruie mai mult în citiri. Unii se lupt , din neputin , b rb te te, cu somnul, prin lucrul mîinilor⁵⁴¹.

Dintre ace tia to i, cei dintîi i cei din urm st ruie în petrecerea de toat noaptea, pl cut lui Dumnezeu. Cei de al doilea î i fac privegherea dup pravila c l u g reasc , iar cei de al treilea c l toresc pe calea cea mai din urm . Dar Dumnezeu prime te i pre uie te darurile aduse de fiecare dup gîndul i puterea lui⁵⁴².

2) Ochiul veghetor cur mintea, iar somnul mult împietre te sufletul. Monahul care privegheaz e du - manul curviei, iar somnorosul e so ul acesteia⁵⁴³.

3) Privegherea e potolirea aprinderii (trupe ti), izb vire de visuri (întinate), ochi umezit, inim înmuiat ,

540. «Nu toat privegherea, nici numai stihologia psalmilor. Ci pe aceasta o împline te cel ce petrece toat noaptea în psalmi. i cel ce o petrece în poc în , în rug ciuni i în plec ri la p mînt. i cel ce st în plîns, în lacrimi, în tînguiri pentru p catele lui. Ea se împline te iar i cînd cineva cite te seara pu în stihuri i restul nop ii cînt tropare. Ea se împline te i prin doxologii i prin citiri. i o împline te cel ce, punîndu- i regul sie- i, nu- i pleac genunchii dup pilda aceluia care era r zboit de gîndul curviei».

541. «Ei lupt împotriva somnului din neputin a min ii cu b rb ia r bd rii».

542. «Dumnezeu pre uie te faptele dup inten iile lor. «Dee- i ie Domnul, zice, dup inima ta» (I Regi 1, 17).

543. «Ni s-a poruncit s priveghem totdeauna în rug ciuni i citiri, dar mai ales în s rb tori. C ci monahul care privegheaz î i sub iaz în- elegerea spre o vedere (contemplare) folositoare sufletului. Iar somnul mult îngroa mintea. Dar ia seama s nu te predai pe tine în privegheri pove tilor de arte, sau gîndurilor rele. C ci e mai bine s dormi, decît s priveghezi, ocupîndu-te cu cuvinte i gînduri de arte».

straj în fa a gândurilor, cuptor de mistuire a mînc -
rurilor, îmblînzirea patimilor, pedepsirea limbii, alun -
garea n lucirilor⁵⁴⁴.

4) Monahul priveghetor e pescar de gânduri, putîn -
du-le descoperi i pescui pe acestea cu u urin în lini -
tea nop ii. Monahul iubitor de Dumnezeu, cînd sun
clopotul de rug ciune, zice: «Bine»; lene ul zice:
«Vai, vai!».

5) Preg tirea mesei d pe fa pe cel lacom de mân -
care i lucrarea rug ciunii d pe fa pe cel iubitor de
Dumnezeu. Cel dintîi v zînd masa zburd , cel de al
doilea se întristeaz .

6) Somnul mult e pricinuitorul uit rii; iar prive -
gherea cur e te amintirea⁵⁴⁵.

7) Plugarii î i adun bog ia în hambare i în cra -
m , c lug rii î i adun bog ia în st rile la rug ciunea
de sear i de noapte i în lucr rile min ii.

8) Somnul mult e un so nedrept. El r pe te jum -
tate din via a celui lene , dac nu i mai mult.

544. «Prin priveghere se sl besc duhurile r ut ii i r zboaietele se po -
tolesc, sau prin priveghere sufletele oamenilor se aduc la str pungerea
inimii. C ci ea le pricinuie te zdrobire i smerenie». Prin priveghere se
sl besc pornirile poftelor, pricinuite de surplusul de vigoare a trupului i
de neaten ia min ii. Mintea cî tig timp mai mult pentru cercetarea de
sine, pentru adîncirea în în elesurile existen ei, care apar în timpul prive -
gherii, neîmpiedicate de preocup rile din afar . Aceasta ajut la alegerea
faptei drepte i în clipele urm toare. «Ceea ce î i aduci aminte, f ! i
ceea ce nu-i aduci aminte, i se va descoperi. i nu-i vei preda cugeta -
rea f r discern mînt uit rii, prin uitare».

545. «Uitarea în sine nu are nici-o putere, dar se înt re te din nep -
s rile noastre, pe m sura lor». Uitarea rupînd leg tura prezentului cu tre -
cutul, din alipirea p tima de pl cerile prezente, sl be te chiar i adîn -
cimea i intensitatea vie ii prezente, care nu e fructificat con tient de
amintirile faptelor trecutului. Privegherea adînce te nu numai semnifica -
iile gândurilor prezente, ci i a faptelor trecute i vede prezentul în lumina
întregului trecut i a viitorului.

9) C l u g r u l n e c e r c a t (f r e x p e r i e n ă) p r i v e g h e a z  n c o n v o r b i r i , i a r v e n i n d c e a s u l r u g c i u n i i   s e  n g r e u i a z  c h i i . C l u g r u l m o l e  t e d e s t o i n i c  n v o r b  r i e , d a r c  n d v i n e v r e m e a c i t i r i i , n u m a i p o a t e v e d e a d e s o m n . C  n d t r  m b i a d i n u r m  v a s u n a , m o r  i v o r  n v i a   c  n d  n c e p e v o r b  r i a s e t r e z e s c c e i a d o r m i   . S o m n u l e   u n p r i e t e n v i c l e a n ; d u p  c e n e - a m s t u r a t , d e m u l t e o r i p l e a c   , d a r c  n d n e e f o a m e   s e t e , n e r z b o i e t e c u t  r i e . N e s f  t u i e t e s   n e a p u c  m c u m  i n e l e d e v r e u n l u c r u  n t i m p u l r u g c i u n i l o r . C c i a l t f e l n u p o a t e a l u n g a r u g c i u n e a c e l o r c e v e g h e a z   . E l e c e l d i n t  i c a r e s e f u r i e a z  n c e i  n c e p t o r i , c a s  i r z b o i a s c   . A c e a s t a , p e n t r u c a s  i f a c   d e l a  n c e p u t t r  n d a v i , s a u s  i f a c   s   s e a p r o p i e d e d r a c u l c u r v i e i . S   n u  n c e t m s   c  n t m c u o b t e a , p  n c e n u n e - a m e l i b e r a t d e e l . C c i r u  n  n d u - n e d e o b t e , n u v o m   a i p i .

10) C inele e du manul iepurilor  i dracul slavei de arte, al somnului.

11) Dup   trecerea zilei negustorul, iar dup   c ntare lucr torul, ez nd  i i socote te c  tigul⁵⁴⁶.

12) A teapt   dup   rug ciune  n stare de veghe.  i atunci vei vedea c rduri de draci. Fiindc   au fost r z b o i   d e n o i , d u p   r u g c i u n e  n c e a r c   s   n e s u p e r e c u n l u c i r i n e c u v e n i t e . e z  n d , i a s e a m a ,  i v e i v e d e a p e c e i o b i n u i   s p r a d e p  r g a s u f l e t u l u i .

13)   cu pu in s   se cugete  n somn  n continuare cuvintele psalmilor, dar e cu pu in s   n i l e p u n p e a c e s t e a  n m i n t e  i d r a c i i c a s   n e  n a l   l a m  n d r i e . I a r a l t r e i l e a l u c r u n - a f i v o i t s   l s p u n . D a r c i n e v a

546. «A trecut ziua  i nevoin  , se opre te negustoria. Negustorul cerceteaz   ce a f  c u t : d a c   s - a p g u b i t s a u a f o s t  n f r  n t . D a c   s - a n e v o i t d u p   o m , s a u d u p   D u m n e z e u . L u c r u l a l d o i l e a e a l i u b i t o r u l u i d e D u m n e z e u , p r i m u l a l i u b i t o r u l u i d e s l a v   . U n u l a d u c e c   t i g , c e l a l t p a g u b    i «osteneal  nefolositoare».

m-a silit. Sufletul care cuget neîncetat la cuvintele Domnului, obi nuie te s se mi te în ele i în somn⁵⁴⁷.

C ci lucrul al doilea e o r splat a celui dintîi, spre izgonirea duhurilor i a n lucirilor.

Treapta a nou sprezecea. Cel ce a suit pe ea a primit lumin în inima lui.

CUVÎNTUL XX

Despre frica la sau neb rb teasc

1) Cel ce se îndeletnice te cu virtutea în mîn stiri de ob te, sau în înso irea cu al ii, nu e r zboit de obicei prea mult de fric . Dar cel ce petrece în locurile mai sih stre ti s se lupte ca s nu-l ia în st pînire odrasla slavei de arte, sau fiica necredî ei, adic frica.

2) Frica la este o sim ire copil reasc în sufletul îmb trînit de slava de art . Frica la este o sl bire a credin ei, ar tat în a teptarea plin de spaim a unor lucruri neprev zute⁵⁴⁸.

3) Frica la este o primejdie mai înainte de fric ; sau ea este o sim ire plin de tremurare a inimii, cl - tinat i speriat de nenorociri îndoielnice. Frica la este lipsa încredin rii. Sufletul mîndru este robul fri-cii la e, pentru c se bizuie pe sine i se teme de zgomotele lucrurilor i de umbre⁵⁴⁹.

547. «Cel ce asemenea lui David, cuget toat ziua la legea Domnului, cuget i noaptea la ea prin închipuire, ca s se îplineasc i cu el cuvîntul care zice: « i întru legea Lui va cugeta ziua i noaptea » (Ps. 1, 2); sau: «Eu dorm i inima mea vegheaz » (Cînt. Cînt. 5, 2).

548. «Omul fricos sufer de dou boli: de pu în tatea credin ei i de iubirea de trup».

549. «Cînd cineva cade din m sura chibzuiei, devine atît fricos cît i îndr zne . C ci sufletul lui e sl bit. Pentru c , precum trupul, cînd a pierdut compozi ia (sincrasia) echilibrat , a devenit greu de st pînit i se pred tuturor patimilor, a a i sufletul, cînd a pierdut puterea sa i smerita cuge-

4) Cei ce plîng i nu se sperie de dureri nu sînt st - pîni i de fric ⁵⁵⁰. Dar cei ce se înfrico eaz de ceva î i ies din min i. i pe drept cuvînt. C ci e drept Cel ce p r se te pe cei mîndri. El vrea s fim pedepsi i, ca i noi i ceilal i s nu ne trufim.

5) To i cei frico i sînt iubitori de slav de art . Dar nu to i cei ce nu se tem sînt i smeri i la cuget. Pentru c nici tîlharii i jefuitorii de morminte nu au fric , precum se tie ⁵⁵¹.

6) În locurile în care te-ai obi nuit s - i fie fric , nu pregeta s te duci pe întuneric. Iar de vei tremura pu in, această patim copil reasc i de rîs va îmb - trîni împreun cu tine ⁵⁵². Mergînd, înarmeaz -te cu rug ciunea. Ajungînd acolo, întinde mîinile în sus i biruie te pe vr jma i, cu numele lui Iisus, c ci nu e în cer i pe p mînt arm mai tare ⁵⁵³. Izb vit de boal ,

tare, primind o deprindere sl b noag , se face i la i îndr zne i f r minte, i nu se mai cunoa te pe sine. Iar cel ce nu se cunoa te pe sine, cum va cunoa te cele mai presus de sine ?»

550. Ed. 1970 : « sînt poate cei ce nu- i cru trupul lor i- a teapt f r sup rare i f r întristare orice li s-ar întîmpla». P.G. «Plînsul nemîngîiat, primit în suflet, s-a ridicat mai presus de fric ».

551. A sfîntului Isaac: «Buna îndr znire i dispre uirea primejdiilor vin una din dou : fie din inima învîrto at , fie din multa credin în Dumnezeu. În vîrto rii inimii îi urmeaz mîndria, iar credin ei, smerita cugetare a inimii».

552. P.G. «Precum mormolocii înfrico eaz pe prunci, a a i umbrele pe cei mîndri». In formularea ed. 1970: «O nume te patim copil reasc , pentru c obi nuie te s -i r zboiasc pe cei prunci cu vîrsta în Hristos. La cei des vîr i i, e vrednic de rîs; c ci i mormolocii sperie pe copii i nu pe cei des vîr i i».

553. «Nu e cu putin ca cel ce se teme cu adev rat de Dumnezeu s aib fric , dac va zice c afar de Dumnezeu nu se teme de altul». Frica de Dumnezeu d curaj de a birui orice fric la de ceva de pe p mînt. Pe lîng aceasta, frica de Dumnezeu nu e propriu zis o fric nici de El c -i va face vre-un r u; cu atît mai pu in de orice altceva, tiind c Dumnezeu îl va ap ra, sau c dac va pierde în cele p mînte ti chiar via a sa prezent , o va avea plin de toate bun t ile în cer. Cel ce se

pream re te pe Cel ce te-a izb vit. C ci mul umindu-I, te va acoperi în veci.

7) A a cum nu vei putea umple niciodat stomacul dintr-odat , tot a a nu vei putea birui nici frica dintr-odat . i pe m sura plînsului, va sc dea i ea mai repede i pe m sura lipsei lui vom r mîne frico i. «Mi se înfioar p rul i trupul», zicea Elifaz (Iov 4, 14), «povestind viclenia dracilor».

8) Uneori se înfrico eaz mai întîi sufletul, alteori trupul i de la el trece i la cel lalt. Cînd înfrico îndu-se trupul, frica aceasta f r motiv nu p trunde i în suflet, e aproape izb virea de boal . Dar cînd primim cu suflet deschis toate cele nea teptate, întru zdrobirea inimii, atunci cu adev rat ne-am eliberat de fric .

9) Nu întunericul i pustietatea locurilor îi înt re te pe draci împotriva noastr , ci lipsa de rod a sufletului ; dar uneori i pedepsirea noastr din iconomie.

10) Cel ce s-a f cut rob Domnului nu se va teme decît numai de St pînul s u. Dar cel ce nu se teme înc de Acesta, se teme i de umbra sa. Trupul se înfrico eaz cînd st lîng noi în chip nev zut un duh; dar cînd sufletul se vesele te, smerindu-se, st de fa un înger. De aceea, cunoscînd din lucrare starea de fa a acestuia, s s rim mai repede la rug ciune, c ci bunul nostru p zitor a venit s se roage împreun cu noi⁵⁵⁴.

Cel ce a biruit frica la e v dit c i-a predat via a i sufletul lui Dumnezeu.

Încrede în Dumnezeu, deci, nu se teme. Dimpotriv , cel ce are fric de cele p mînte ti i nu se bizuie decît pe sine, se teme în chip real totdeauna de ele. Nici eul propriu, nici cele ale lumii nu-l asigur împotriva necazurilor i nenorocirilor, ca s nu mai zic a patimilor.

554. «Smerenia cugetului i simplitatea luminat de darul deosebirii (discern mîntului) ne va face s cunoa tem deosebirile duhurilor».

Despre slava de art cea cu multe chipuri

1) Unora le place s^ă dea slavei de arte un loc deosebit de mîndrie în înirarea «Cuvintelor». De aceea i spun c^ă sînt opt gînduri conduc toare i sus în toare ale r^ăut^ăii. Grigorie Teologul i alⁱⁱ dintre înv^ători le-au socotit pe acestea apte. Eu urmez mai bucuros acestora. C^ăci cine mai are mîndrie dup^ă ce a biruit slava de art^ă? Ele au numai atîta deosebire între ele, cît are pruncul prin fire fa^ă de b^ărbat i grîul fa^ă de pîne. C^ăci primul e începutul, iar al doilea sfîrșitul. Dar despre începutul i plin tatea patimilor necuvioasei închipuiri de sine, vom vorbi pe scurt cînd va veni vremea. C^ăci cel ce încearc^ă s^ă filozofeze despre acestea pe larg, este asemenea celui ce încearc^ă în zadar s^ă cînt reasc^ă vînturile.

2) Slava de art^ă este, dup^ă natur^ă, schimbarea firii i strîmbarea moravurilor⁵⁵⁵ i pîndirea a ceea ce

555. Un proverb latinesc spune: «Honores mutant mores». Omul modest de pîn^ă ieri, ajuns la un post mai înalt, s-a schimbat peste noapte de nu-l mai cunoști. I s-a schimbat firea, i s-au strîmbat moravurile. La Veniamin Costache: A lui Evagrie: «Gîndul slavei de arte e foarte subire i st^ă cu u^ăurin lîng^ă virtu^ăi. Cel st^ă pînit de ea voie te s^ă arate poporului nevoinele sale i vîneaz^ă sl^ăvirile oamenilor. În elîndu^ădracii pe vreunul, fac s^ă-i plac^ă s^ă fie îngrijit de femei, s^ă se ating^ă mulimea de hainele lui, ba îl vr^ăjesc i cu preoia; apoi îi place s^ă vad^ă c^ă oamenii îl caut^ă i stau în jurul lui i s^ă cugete c^ă de nu-i va dezlega el, vor fi lega^ă i în cer. i dup^ă ce l-au înlat astfel cu n^ădejdi de arte, zboar^ă de la el l^ăsîndu-l sau dracului mîndriei ca s^ă-l ispiteasc^ă, sau celui al întristării care aduce asupra lui gînduri ce se împotrivesc n^ădejilor». *Alta*: «Însu^ăirea slavei de arte a monahului e c^ă vrea s^ă fie sl^ăvit pentru virtu^ăile sale. Iar propriu trufiei sale este a se înla pentru faptele sale i a dispreui pe ceilal^ăi. Iar a celor din lume este c^ă vor s^ă fie sl^ăvi^ăi pentru frumuse^ăe, pentru bog^ăie, pentru st^ăpînire i pentru în^ăelepciune».

poate fi disprețuit. Iar după calitate, este risipitoarea ostanelilor⁵⁵⁶, pierderea sudorilor, pîndirea comorii, nepoata necredinței, înaintemerg toarea mîndriei, înecarea corbiei în port, furnica în arie⁵⁵⁷. Ea e subire, dar unelte te împotriva a toată osteneala și a tot rodul⁵⁵⁸.

3) Furnica a teaptă să se isprăvească strînsul griului și slava de artă să se adune bogăția. Cea dintîi se bucură, ca să fure; iar cea de a doua, ca să risipească. Duhul deznădejdiei se bucură văzînd înmulindu-se păcatul; duhul slavei de artă, văzînd înmulindu-se virtutea. Căci a celui dintîi e înmulțirea ranelor; iar a celui de al doilea, e bogăția ostanelilor⁵⁵⁹.

4) Ia seama și vei vedea această nelegiuire înflorind pînă la mormînt în veșnicie, în mîndrie, în conștientă și în altele⁵⁶⁰.

5) În toate strălucite soarele cu înbelugare. Și de toate străduindu-se bucură slava de artă. De pil-

556. Toate virtuțile adunate de om prin osteneală sînt întinate ca o câldare de lapte printr-o picătură de petrol.

557. «Slava de artă e înecarea corbiei la mal, căci după ce au trecut valurile multelor ispite și vine încreștat cu multe virtuți, se înecă în port, mîndrindu-se pentru ele. furnica în arie, pentru că risipește comora virtuților, cum fură furnica boabele adunate».

558. «Nu-ți uita neîzbăvit de slava de artă. Dar se izbăvește cineva prin lucrarea ascunsă a virtuților și prin luarea aminte mai deas. Iar semnul izbăvirii e a nu mai încreșta în minte răul celui ce ne-a vorbit de rău sau celui ce a vorbit prea mult».

559. un paradox. Înmulțirea virtuților deschide ușa slavei de artă. Înmulțirea păcatelor, o alungă. «Mi-cîndu-se patimile, alungă slava de artă, risipindu-se, o face să se întoarcă». Aceasta nu înseamnă că trebuie să ne predăm patimilor pentru a nu ajunge la slava de artă. Aceasta ar însemna să rămînem în noroi, pentru a nu ne mîndri cu curănia. Trebuie să scăpăm de amîndouă. Dar începutul se face prin scăparea de patimi.

560. Adică, cu ocazia înmormîntării înconjurat de pompă. Aceasta se vede și în monumentele costisitoare ce lasă unii săli se clădească pe mormînt, sau pe care își clădesc ei înșiși cîntăreșcă.

d : sînt st pînit de slava de art cînd postesc; dezlegîndu-l, ca s nu fiu cunoscut (ca postitor), iar i m st pîne te slava de art , pentru modestia mea; îmbr -cîndu-m în haine luxoase sînt biruit de ea, schimbîndu-le în haine near toase, iar i sînt st pînit de ea; vorbind, sînt biruit de ea; t cînd, iar i sînt biruit de ea⁵⁶¹. Oricum voi arunca acest glob cu trei coarne, totdeauna unul st drept i el e cel din centru.

6) Iubitorul de slav de art este un închin tor la idoli. P rînd c m re te pe Dumnezeu, voie te s plac oamenilor i nu lui Dumnezeu. Tot cel iubitor de ar -tare este iubitor de slav de art⁵⁶². Postul iubitorului

561. Vedem i aci pe autor descriind cu acela i talent extraordinar, de fin analist al complexelor st ri suflete ti, aceea i împlertire contradictorie între patim i n zuina cea bun , ca i în alte «Cuvinte» (de ex. în Cuvînt XV). Fiecare floare moral sau virtute are umbra ei în slava de art . Aceast împlertire ine de o etap înc nedes vîr it a firii noastre. Patima e a a de împlertit cu firea, încît ni se pare c luptînd cu ea, lupt m cu firea noastr i e greu s lupt m cu ea. Numai o în elegere radical a firii noastre ca regindu-se deplin cînd se uit pe sine, sau se pred total lui Dumnezeu i semenilor, ne scoate din această stare contradictorie i chinuitoare, pentru a ne ridica la starea paradoxal suprem , fericit i deplin conform cu ea : la starea în care nu mai e ti prin tine, ci prin Dumnezeu, prin Cel ce te iube te i pe Care îl iube ti des vîr it.

562. Ed. V. Costache : a sfîntului Maxim : «În toate cele ce le lucr m, Dumnezeu caut scopul: de lucr m pentru El sau pentru altceva. Deci cînd voim s facem un bine, nu pl cerea oamenilor, ci pe Dumnezeu s -L avem ca scop, ca privind pururea spre El, pentru El s lucr m, ca nu cumva s r bd m i osteneala i s pierdem i r splata». P.G. a sfîntului Vasile: «Ceea ce nu se face pentru iubirea de Dumnezeu, ci pentru lauda de la oameni, orice ar fi aceea, nu are lauda cînstirii lui Dumnezeu, ci judecata pentru o fapt f cut spre pl cerea oamenilor, pentru vrajb , pentru pizm , sau pentru alt vin . De aceea Domnul le nume te i fapte ale nedrept ii, zicînd c tre cei ce spuneau : «Am mîncat înaintea Ta» i celelalte : «Dep rta i-v de la Mine to i lucr torii nedrept ii» (Mt. 7, 23). Ace tia sînt cei ce abuzeaz de darurile lui Dumnezeu, pentru pl cerile lor». Alta : «Minte de art are cel ce vîneaz lauda de la oameni i alta nu n d jduie te». De la sfîntul Maxim : «Din cele f -cute de oameni, unele sînt bune prin fire, dar (uneori, n. trad.) nu sînt

de slav de art este ner spl tit i rug ciunea lui ne-
 avenit . C ci pe amîndou le lucreaz pentru lauda oa-
 menilor. Nevoitorul iubitor de slav de art pierde în-
 doit : î i tope te i trupul i nici nu ia vre-o r splat .

7) Cine nu va rîde de lucr torul pentru slav de-
 art , care la cîntarea de psalmi e mi cat de c tre a-
 ceasta, fie s rîd , fie s plîng de toate ?

8) Dumnezeu ascunde de multe ori de la ochii no -
 tri bun t ile pe care le-am cî tîgat. Dar omul care ne
 laud , mai bine zis care ne am ge te, a deschis ochii
 no tri spre ele prin laudele lui. Îns deschizîndu-se a-
 ce tia, a disp rut i virtutea⁵⁶³.

9) Lingu itorul este slujitorul dracilor⁵⁶⁴, c l uza
 mîndriei, nimicitorul str pungerii inimii, pierz torul
 bun t ilor, cel ce abate pe al ii de la calea cea drept .
 «Cei ce v fericesc pe voi, zice proorocul, v am gesc
 pe voi» (Is. 3, 12).

10) propriu celor înal i cu cugetul s rabde cu
 b rb ie i cu bucurie oc rile; dar e propriu celor
 sfin i i cuvio i s treac nev t ma i prin laude.

bune prin cauza lor. De ex., postul, privegherea, rug ciunea, citirea psal-
 milor, milostenia, iubirea de str ini, sînt fapte bune prin fire, dar cînd
 se fac pentru slava de art , nu sînt bune».

563. Vederea de c tre noi a virtu ilor noastre le face s se piard .

564. «S ne ferim atît de a fi ferici i cît i de a ne ferici unii pe
 al ii în fa . Cea de a doua este a lingu itorilor i a celor mi ca i de
 draci. Prima e a celor u uratici i ale c ror izbînzi sînt u or de furat.
 Cel de al doilea este ca stric tor al bun t ilor, îngerul diavolului; cel
 dintîi este un mo tenitor nesocotit, preg tit s piard îndat ostenelele.
 Amîndoi lucreaz împreun la pierderea reciproc ». *Alta*, a sfîntului Ioan
 Gur de Aur (din Veniamin Costache): «Lauda celor ce tr iesc în p cat
 aduce munci mai cumplite decît rîvnirea p catului, ba chiar decît ale
 celor ce tr iesc în p cate... i pe drept cuvînt, pentru c fapta aceasta
 este a unei socoteli stricate i a unui suflet ce sufer de o boal f r
 vindecare. Pentru c cel ce laud p catul s-a lipsit pe sine de t m duirea
 cea din poc in ». Ace tia îi înt resc pe cei ce p c tuiesc, în p catul
 lor.

11) Am văzut pe unii plângând pentru că au fost ludați; dar și pe unii aprinși de mînie, schimbînd, ca într-un târg, o patimă cu alta.

12) «Nimenia nu cunoaște cele ale omului, decît duhul omului cel din el» (I Cor. 2, 11). Să se rușineze deci și s'amuască cei ce se pornesc să ferească pe alii în fața .

13) Cînd auzi că aproapele tău și prietenul tău te vorbește de rău în lipsa ta, sau fiind tu de față, arată-ți iubirea, lăudîndu-l⁵⁶⁵.

14) Mare lucru e a scutura din suflet lauda oamenilor; dar mai mare e a depărta lauda dracilor.

15) Smeritul cugetare arată nu cel ce se defaimă pe sine; ci cum nu se va răbda pe sine? Ci cel ce ocîrînd fiind de altul, nu-i mic orează dragostea față de acesta⁵⁶⁶.

16) Am băgat de seamă că dracul slavei de arte înсуflă unui frate gînduri și le descoperă pe acestea altuia; și pe acesta îl face să spună aceluia cele ce sînt

565. «Desvîrirea smereniei stă în a răbda cu bucurie învinuirile mincinoase». A sfîntului Isaac: «Cel smerit la suflet nu se turbură cînd e nedreptățit, nici nu se apară de lucrul în care a fost nedreptățit. În primele te calomniează adevărul și nu se îngrijește să convingă pe oameni că a fost calomniat, ci cere iertare».

În acest caz cel calomniat lăudîndu-l pe calomniator, nu-l laudă, nici nu-l împinge la păcatul slavei de arte, ci-i arată iubirea. Acela va simți în acest moment că nu e laudat și nu va cădea nici în slava de artă, ci se va rușina de ceea ce a făcut, căci va vedea că a făcut nedreptate celui calomniat. Și aceasta îl va ajuta să se îndrepte, luînd pildă de la bun tateea aceluia.

566. «Tu socotești că ai smerenie, dar nu te suporți nici pe tine, defăimîndu-te. Dacă deci voiești să cunoști că ești smerit la cuget, cearcă-te pe tine, în cele spuse». Adică defăimă-te pe tine cu sinceritate în fața ta însuși și a altora. *Alta*, la Veniamin Costache: «Cel ce răbdă cu smeritul cugetare învinuirile ce i se aduc, a ajuns la desvîrirea și eludat de sfîrșii înșeri. Căci nici-o faptă bună nu e mai greu de desvîrît ca aceasta».

în inima lui, ca acela să se fericească pe el ca pe un mai înainte tiutor al gândurilor lui. Ba uneori se atinge blestematul și de chiar m dularele trupului făcându-le să zvîcnească⁵⁶⁷.

Să nu-l primești pe altul când te îmbie cu episcopie, sau cu stareie, sau cu slujbă de învățtură. Căci cu mare osteneală se alungă câinele de la tejgheaua marelui. Dar când acesta vede pe unii avînd puștină liniște, îndată îi îndeamnă să vie din pustie în lume. Du-te, zice, pentru mîntuirea sufletelor pierdute.

17) După cum altul este chipul arapilor și altul al statuiilor, altul e felul slavei de artă al celor ce petrec în mîna stirea de om, decît al celor ce se află în pustie⁵⁶⁸.

18) Slava de artă iese înaintea mirenilor ce sosesc din lume în mîna stire și mîna pe călugării mai uratici să iasă într-o împințarea celor ce sosesc; îi face să cadă la picioarele lor și cel stăpînit de mîndrie se îmbracă în smerenie⁵⁶⁹. Pe cei ce ed la masă (iubito-

567. «Ai grijă de această patimă blestată care se amestecă cu virtuțile, pînă ce le pierde. Căci de nu va ține omul această patimă necinstită, nu va putea înainta după Dumnezeu. Căci ei îi urmează toate relele». Ea închide drumul sufletului nostru spre Dumnezeu, închizîndu-l în admirația de sine. *Alta*, a sfîntului Maxim: «Nu te mîsură cu cei mai slabi dintre oameni, ci mai degrabă cu cei mai înaintați în iubire. Căci mîsurîndu-te cu cei dinții vei cădea în groapa închipuirii de sine; dar de te vei mîsură după iubirea celor din urmă, vei înainta spre înălțimea smereniei».

568. Ed. 1970: «Slava de artă din pustie se vede în orice fapt umilitor: în postire, în culcarea pe jos, în celelalte greutăți. Iar cea din chinovie, în lucruri plăcute, în bunuri, în bună stare, în bogăția luxoasă. Cei dinții se laudă cu faptele lor umilitoare, cei de al doilea, cu faptele lor bune, încît una e ca a călugărilor, alta ca a mirenilor».

569. La Veniamin Costache: din Isaia Pustnicul: «Ia aminte la tine însuși cu de-amănuntul, ca să nu primești nicidecum a lua ceva, dacă nu te vei încredința deplin către Dumnezeu și le-ai trimis din roduri drepte. Numai atunci să le primești cu toată liniștea. Iar cînd le vezi că sînt din nedreptate, sau din sfadă, sau din viclenie, sau din fărnicie, respin-

rul de slav de art) îi îndeamn s se înfrîneze i pe cei mai de jos îi ceart f r mil . Din cei ce stau la cîntare de psalmi, pe cei mole i i îi face b rba i, iar pe cei f r glas îi laud ca avînd glas frumos i pe cei ce dormiteaz îi laud ca veghetori. Pe cel ce conduce rînduiala cînt rii îl lingu e te i-l roag s -i dea lui înfîietatea; îl nume te înv tor i p rinte, pîn la plecarea str inilor.

19) Slava de art în loc s fie pricin de cînte, de multe ori e pricin de necînte. C ci mîniindu-se ucenicii ei, mare ru ine le-a adus⁵⁷⁰. Pe cei aspri fa de oameni slava de art îi face blînzii; se folose te cu îngîmfare de darurile naturale i prin acestea de multe ori i-a doborît pe nenoroci i.

20) Am v zut un drac sup rînd pe fratele s u i izgonindu-l. C ci mîniindu-se odat un frate, au sosit în acea clip ni te mireni, i nenorocitul a s rit din mî-

ge-le i arunc -le, socotind c mai bun este o parte mic cu frica lui Dumnezeu, decît roduri multe din nedreptate». *Alta (ibid.)*: «S nu fie mîna ta întins spre a lua, ci mai vîrtos spre a da». Din sfîntul Ioan Gur de Aur: «Lacomul ine cele ale s racului. Iar tu luîndu-le pe acestea i f cîndu-le parte a averii tale, te-ai ar tat mai nedrept decît cel nedrept i te-ai f cut mai lacom decît lacomul de bani». *Alta* : «întrebare : Cum se face c mul i lacomi nu p timesc rele ? R spus: Vor suferi mai mult, dac nu vor suferi îndat . C ci de vor sc pa acum, teme-te mai mult c vor suferi atunci în chinuri mai mari. i de vor sc pa ei, nu vor sc pa mo tenitorii lor. Întrebare : i cum e drept acest lucru ? R spus: foarte drept, c ci tu care ai mo tenit avere f cut din nedreptate, de i n-ai r pit-o tu, te îndulce ti tu cu ea. Acela i-a adunat comoara de p cate i mînie pentru ziua mîniei. Iar tu ai mo tenit p catul i mînia i i se va cere socoteal pentru toate... Deci dac tii pe cei nedrept i i, d -le înapoi i f ceea ce a f cut Zacheu cu mult ad ugire. Iar dac nu-i tii, împarte celor sc p ta i i tu vei afla r splata, iar acela, munca ve nic . Întrebare ; Cum ine cineva adev rul întru nedreptate ? R spus : Cînd cineva folose te dup pl cerile sale cele date lui de Dumnezeu».

570. «Iubitorul de slav de art f re te nemînierea; iar cînd e prins în aceasta, sufer în loc de cînte, necînte».

nie în slava de art . Pentru c nu putea sluji deodat amîndurora.

21) Cel ce s-a vîndut slavei de arte are o via în-doit . C ci petrecînd între c lug ri cu schima, vie uie te în lume cu cugetul i cu amintirea.

22) De ne gr bim s binepl cem celor de sus, s ne sîrguim s gust m din slava celor de sus. Iar cel ce a gustat din ea va dispre ui toat slava p mînteasc . M-a mira s nesocoteasc cineva pe cea de a doua, dac n-a gustat din cea dintîi.

23) De multe ori, pr da i fiind de slava de art , întorcîndu-ne am pr dat-o pe ea cu mai mult iscusin ⁵⁷¹. C ci am v zut pe unii r pi i din lucrarea duhovniceasc , de slava de art ; dar punîndu-se un început vrednic de muștrare, sfîr itul s-a f cut vrednic de laud , pentru schimbarea cugetului ⁵⁷².

24) Cel ce se mîndre te cu darurile lui naturale, adic cu de tept ciunea, cu înv tura, cu citirea limpede, cu vorbirea u oar , cu destoinicia i cu toate cele de felul acesta, pe care le are f r osteneal , nu va dobîndi niciodat bun t ile cele mai presus de fire ⁵⁷³. C ci cel necredincios în pu ine, va fi necredincios i în multe i st pînit de slav de art .

25) Mul i î i chinuiesc în zadar trupurile lor pentru nep timirea la culme, pentru bog ia darurilor, pentru lucrarea minunilor, pentru puterea cunoa terii

571. Am fost pr da i de virtu ile ce le-am cî tîgat de c tre slava de art . Dar pe urm ne-am întors pr dînd-o noi pe ea de puterea ei.

572. A fost vrednic de muștrare mîndria lui Nabucodonosor. Dar vrednic de laud smerenia, sau smerita lui cugetare de la urm .

573. A lui Maxim : «Dac voie ti s te faci cu adev rat cunosc tor i modest i s nu sluje ti patimii închipuirii de sine, caut pururea în f pturi ce este ascuns cuno tin ei tale. i aflînd foarte multe ce-i sînt ascunse, te vei minuna de cuno tin a ta i înfrîindu-i cugetul i pe tine însu i, vei în elege multe i mari lucruri, pentru c p rerea c tii nu te las s înaintezi în a ti».

de mai înainte, ne tiind, nenoroci ii, c nu ostenelile, ci mai degrab smerenia e maica acestora. Cel ce cere daruri pentru osteneli, a pus o temelie gre it . Dar cel ce se socote te pe sine datornic, va lua deodat o bog ie nea teptat ⁵⁷⁴.

26) Nu da ascultare vîntur torului care te sf tu- ie te, chipurile, spre folosul auzitorilor, s - i veste ti virtu ile tale. «C ci ce va folosi omul de va dobîndi lumea întreag , iar pe sine se va p gubi ?» (Lc. 9, 25). Nimic nu poate zidi pe cei ce ne privesc, ca o purtare smerit i nemincinoas i ca un cuvînt nepref cut. Aceasta se va face i altora îndemn spre a nu se în l a. i ce e mai mare decît aceasta spre folosul altora ?⁵⁷⁵

27) A observat cineva din cei ce pot s vad i v - zînd a povestit urm toarele: « ezînd eu în adunare (sinaxa), au venit dracul slavei de arte i dracul mîndriei i s-au a ezat de amîndou p r ile mele. i unul mi-a împuns coasta cu degetul lui iubitor de slava de- art , îndemnîndu-m s spun oarecare vedere (con-templa ie), sau lucrare pe care am s vîr it-o în pus-

574. Inv tura aceasta e cu totul protivnic teoriei teologiei catolice despre merite i supramerite. Tot efortul cre tin urm re te cur irea i des vîr irea firii i nu merite primite din afar . Iar des vîr irea e o înaintare nesfîr it . i darul lui Dumnezeu vine de la sine, nu ca un merit, altfel n-ar mai fi dar. Iubirii noastre libere îi vine în întîmpinare iubirea liber a lui Dumnezeu, sau invers.

575. Din Epistola sfîntului Atanasie c tre fecioar : «Dac î i ar i via a ta, aceasta î i na te slava de art i te p gube te. Dar de afli un suflet care congl suie te cu tine ca s fac cele ale lui Dumnezeu ca i tine, descopere numai acestuia taina. In aceasta nu este slav de art , c ci ai gr it ca s se mîntuiasc un suflet. Celor ce au dorin a s asculte, gr ie te-le cele de folos. Iar de te rogi, sau cîn i, sau cite ti, ezi deosebit i nimenea s nu aud , decît tu singur ; i dac ai, i cu una sau dou fecioare de un suflet cu tine». *Alta*, a sfîntului Marcu : «Dac voie ti s se acopere de c tre Domnul p catele tale, s nu descoperi oamenilor virtu ile tale. C ci tot ce vom face cu acestea, aceea va face i Dumnezeu cu acelea». *Alta*, a sfîntului Maxim : «Precum comoara ar - tat se fur , a a virtutea f cut cunoscut sau public , se mistuie te».

tie⁵⁷⁶. Ii după ce l-am depărtat pe acesta, zicând: «Întoarce-te înapoi și se ruineze cei ce-mi gândesc rele» (Ps. 34 și 69), repede cel de la stînga îmi opta la ureche: «Bine, bine ai făcut și mare te-ai făcut, biruind pe maica mea cea preaneru înat». Cître acesta, continuînd îndată partea următoare a stihului, am zis: «Întoarce-te înapoi cei ce-mi zic mie: Bine, bine ai făcut»⁵⁷⁷.

Întrebîndu-l eu pe acela: «Cum e slava de art, maica mîndriei?», a răspuns: «Laudele înalți și îngîmfează; iar cînd sufletul s-a înălțat, luîndu-l mîndria îl duce pînă la ceruri și-l doboară pînă în adîncuri»⁵⁷⁸.

28) Este o slavă ce vine de la Dumnezeu: «Pe cei ce Mă slăvesc, zice, îi voi slăvi» (I Regi 2, 30). Ii este o slavă ce urmează din prег tirea diavolească: «Vai, zice, cînd vor vorbi oamenii bine de voi» (Lc. 6, 26).

29) O vei cunoaște te limpede pe cea dintîi, cînd socotind-o că vei ține mare, o vei respinge cu toată sînguină și oriunde te vei duce, îi vei ascunde vieuirea ta⁵⁷⁹. Ii pe a doua, cînd, sîrind orice lucru, îl vei sîrini pentru a fi văzut de oameni. Necurată aceasta ne îndeamnă să fim o virtute pe care nu o avem. Dar «a a slăvinește, zice, lumina voastră înaintea oamenilor, ca

576. A sfîntului Maxim: «Cei ce caut pururea sufletul nostru, caut pururea prin gînduri pătimașe, și ne împing la păcat cu cugetarea, sau cu lucrarea. Dar cînd vor afla mîntuirea neprimitoare, atunci vor fi fcuși de ruine; iar cînd o vor afla ocupat cu vederi duhovnicești, vor fi alungași și ruinași cu totul».

577. Amîndouă aceste îndemnuri aparent bune, sînt biruite cu smerenia. Faptele la care e îndemnat celugărul sînt bune în sine, dar nu sînt bune întrucît îndemnurile la ele vin de la demoni, adică se ivesc împreunate cu ispita mîndriei.

578. «Slava de art alungată, și de te prегirea de sine; dacă însrămîne, pricinaie te mîndria».

579. «Cînd nu face cineva lucrul lui Dumnezeu pentru a fi văzut de oameni, dar cei ce-l văd îl slăvesc, celui ce îl lucrează nu-i va veni nici-o vîtmare din laud».

s vad ei faptele voastre cele bune» (Mt. 5, 16). De multe ori Domnul îi aduce îns pe cei iubitori de slav de art la lipsa de slav de art , prin necinstirea ce li se întâmpl .

30) Începutul nec ut rii slavei de arte e p zirea gurii i iubirea necinstirii⁵⁸⁰. Mijlocul ei este oprirea tuturor lucr rilor gândite ale slavei de arte. Iar sfîr itul (dac este vreun sfîr it al adîncului f r fund)⁵⁸¹, este a face în chip nesim it înaintea mul imii cele ce aduc necinstirea.

31) Nu- i ascunde ru inea ta, din socotin a de a nu da pricin de sminteal⁵⁸². Dar nu trebuie s se foloseasc acela i plasture pentru orice gre al , ci potrivit cu felul ei.

32) Cînd chem m noi slava de art i cînd vine la noi f r s o chem m, ci trimis de al ii, i cînd începem niscai lucruri în vederea slavei de arte, s ne aducem aminte de plînsul nostru i de datoria de a face, plini de fric , rug ciunea ce se cuvine st rii noastre i negre it vom ru ina pe neru inatul, numai s ne îngrijim de rug ciunea adev rat . Iar de nu, s ne aducem aminte repede de moartea noastr . Iar de nu vom izbuti nici a a, s ne temem de ru inea ce urmeaz slavei. C ci «cel ce se înal se va smeri» (Lc. 18, 14). i nu numai acolo, ci negre it i aici⁵⁸³.

580. «Cel ce are grij de limb se dovede te lucr tor al virtu ilor. Iar nepedepsirea limbii arat c nu are în l untrul lui virtutea».

581. Nu e un sfîr it al dispre uirii slavei de arte. C ci aceasta e egal cu smerenia. Iar smerenia e un adînc, sau o în lime f r sfîr it (abis). C ci e o uimire de Dumnezeu, care fiind infinit, cre te i ea la infinit.

582. Se în elege c e vorba de recunoa terea ei înso it de poc in , nu de cea cinic , f r ru ine. C ci recunoscut prin poc in adînc i necurmat , face mai degrab pe ceilal i s se fereasc de ea.

583. «Cînd vezi gând omenesc ispitindu-te cu slava, cunoa te limpede c - i preg te te ru inea».

33) Când l u d torii, mai bine zis am gitorii încep s ne laude, s ne aducem aminte de mul imea f r delegilor noastre i ne vom afla nevrednici de cele spuse sau f cute.

34) Pot fi, f r îndoial , auzi i de Dumnezeu în unele cereri ale lor, i unii iubitori de slav de art . Domnul obi nuie te s vin în întâmpinarea rug ciunilor i cererilor lor, ca luând unele daruri prin rug ciune, s nu- i m reasc închipuirea de sine.

35) Cei mai simpli nu cad de multe ori în veninul acesta. C ci slava de art este lep darea simplit ii i vie uirea pref cut .

36) De multe ori viermele crescând i f când aripi, se urc la în l ime. Tot a a slava de art des vâr in-du-se, na te mândria, c petenia i des vâr itoarea tuturor r ut ilor.

A fost treapta a dou zeci iuna. Cel ce nu s-a l sat prins de ea, nu va c dea în mândria f r minte, du - mana lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL XXII

Despre mândria cea f r de minte (f r st pînire)

1) Mândria este t g duirea lui Dumnezeu⁵⁸⁴, n socirea dracilor, dispre uirea oamenilor, maica osîndirii, nepoat a laudelor, semnul nerodniciei, izgonitoare a ajutorului lui Dumnezeu, înaintemerg toarea ie irii din min i, pricinuitoarea c derilor, pricina lu rii în st pînire (de draci), izvor al mîniei, u a f rniciei,

584. «C ci cel ce socote te c înf ptuie te ceva din sine, i nu din ajutorul lui Dumnezeu, t g duie te pe Dumnezeu i ajutorul Lui în toate: De aceea i cade, p r sit fiind, din harul lui Dumnezeu, pe care l-a nesocotit».

cauza nemilostivirii, p zitoarea p catelor, contabil amarnic , judec toarea oamenilor, potrivnica lui Dumnezeu, r d cina hulei.

2) Începutul mîndriei e sfîr itul slavei de arte. Mijlocul ei este dispre uirea aproapelui, vestirea neruinat a ostenelilor proprii, lauda de sine în inim , ura muștr rii. Iar sfîr itul ei este t g duirea ajutorului lui Dumnezeu, f lire cu rîvna sa, n rav dr cesc.

3) S ascult m to i cei ce voim s sc p m de groapa aceasta. Patimii acesteia îi place de multe ori s - i ia hrana chiar din mul umirea adus lui Dumnezeu. C ci la început nu se gînde te s t g duiasc cu neru inare pe Dumnezeu.

4) Am v zut om mul umind lui Dumnezeu cu gura i f lindu-se cu cugetul. M rturise te despre aceasta fariseul acela care a spus în chip f arnic : «Î i mul umesc, Dumnezeule» (Lc. 18, 11).

5) Unde s-a întîmplat c derea, acolo s-a s l luit mai înainte mîndria. Al doilea lucru e vestitor al celei dintîi.

6) Am auzit pe careva din cei cinsti i de mine : «Gînde te c dou sprezece sînt patimile de necinste. De vei iubi cu voia pe una din ele, adic închipuirea de sine, ea va umple locul celor unsprezece»⁵⁸⁵.

7) C lug rul ce se înal cu cugetul, se împotri ve te cu cuvîntul. Dar cel smerit cu cugetul nu tie s

585. «Un filozof oarecare a spus c închipuirea de sine este boal sacr ». *Alta* : «Am v zut o boal cumplit ; de ea sufer cel ce p ze te la sine o bog ie spre r ul lui». Domnul a zis : «Vai, cei ce v îmbo g i i, c ve i fl mînzî; c ve i lua plata voastr » (Lc. 6, 25). Închipuirea de sine e o boal , pentru c cel ce sufer de ea nu tr ie te în realitate. Bog ia pe care o p ze te e fum. Dar fum care nu va pieri numai l - sîndu-l gol, ci îl va i face nemilos i urît de Dumnezeu i de oameni, fum care îl intoxice . El iese din leg tura cu Dumnezeu i cu oamenii, care sînt singura realitate ce-l ine i pe el în realitate.

se împotrivesc nici m car cu privirea. Chiparosul nu- i pleac ramurile ca s se întind pe p mînt. Nici monahul cu inima mîndr , ca s fac ascultare.

8) B rbatul cu inima mîndr dore te s st pîneas- c ⁵⁸⁶. Astfel nu poate s nu se piard pîn la cap t, precum se întîmpl de obicei; mai bine zis nici nu voie te.

9) «Celor mîndri Domnul le st împotriv » (Pilde 16, 5 i I Pt. 5, 5). i cine poate s -i miluiasc pe ei ? «Necurat este la Domnul tot cel mîndru cu inima» (Pilde 16, 5). i cine va putea s -l cur easc pe unul ca acesta ?

10) Pedeapsa celor mîndri e c derea, iar îmbolditor, dracul. P r sirea lor este ie irea din min i. De cele dintîi au fost t m dui i adeseori oamenii de c tre oameni. Dar cea din urm nu poate fi vindecat de oameni.

11) Cel ce respinge mustrarea î i întip re te patima. Iar cel ce o prime te s-a dezlegat de leg tura ei.

12) Dac un oarecare a c zut din ceruri numai prin această patim , f r alta, trebuie v zut dac nu cumva se întîmpl ca cineva s se suie la cer numai prin smerenie, f r alt virtute.

13) Mîndria este pierderea bog iei (duhovnice ti) i a sudorilor. «Strigat-a i nu era cine s -l mîntuiasc » (Ps. 16, 4, 5), f r îndoial pentru c a strigat cu mîndrie «c tre Domnul i nu l-a auzit pe el» ; f r îndoial , pentru c pricinile împotriva c rora se ruga nu le curma.

14) Un b trîn foarte cunosc tor îl sf tuia duhovnice te pe un tîn r ce se trufea. Iar acesta, orb fiind, zise : «Iart -m , p rinte, nu sînt mîndru». Iar prea în-

586. «S nu te gr be ti s te a ezi în capul fr imii, ca s nu iei sarcinile p catelor str ine pe umerii t i».

eleptul b trîn zise c tre el: « i ce alt dovad mai v dît a patimei acesteia ne po i da, fiule, decît cuvîntul ce l-ai spus : nu sînt mîndru»⁵⁸⁷. Mult le ajut unora ca ace tia supunerea, vie uirea mai îngreuiat i mai supus necinstirilor i citirea nevoinelor mai presus de fire ale p rin ilor. Poate m car a a vor avea o mic n dejde de mîntuire cei ce bolesc de patima aceasta.

15) ru ine s se mîndreasc cineva cu podoab str in⁵⁸⁸, dar e nebunia cea mai de pe urm s se f leasc , prin închipuirea de sine, cu darurile lui Dumnezeu. F le te-te numai cu înf ptuirile tale dinainte de na tere⁵⁸⁹. C ci cele de dup na tere Dumnezeu i le-a d ruit, ca i na terea îns i.

587. Sc rarul surprinde i aci aceea i împletire a patimii cu n zua în a protivnic ei, ca i în alte locuri de mai înainte. Seva patimii urc în om din firea lui p tat , odat cu seva virtu ii, ca în fructele unui pom stric ciunea. foarte greu de a înl tura pe ultima i a cru a pe primele. Cel ce se socote te smerit, nu e smerit. Mereu trebuie înl turat de lîng virtutea îns i umbra con tiinei de a avea o virtute. Con tiina trebuie s aib de con inut numai pe Dumnezeu i sinea proprie trebuie v zut hr nindu-se numai din Dumnezeu. Toate virtu ile sînt puteri ale lui Dumnezeu în noi. Ridicarea spre aceast con tiin e un efort continuu de distilare, de sub iere a firii, pentru a face pe Dumnezeu total transparent prin înl turarea oric rei grosimi a ei, a vizibilit ii ei.

588. «Se arat c nu trebuie s se laude cineva i s se f leasc pentru nimic din ceea ce a înf ptuit prin cugetarea sau puterea sa, f r ajutorul lui Dumnezeu». *Alta*: «Cel ce se înfrîneaz , se re ine de la l comia pîntecelui; neagonisitorul, de la l comie; cel ce se lini te te, de la vorb rie; cel curat, de la iubirea de pl ceri; cel ru inos, de la curvie; cel ce se mul ume te cu ale sale, de la iubirea de argin i; cel blînd, de la tulburare; ascult torul, de la sfad; cel primitor de mustrare, de la f rnicie; cel ce se roag , de la dezn dejde; s racul, de la bog ie; m rturisitorul, de la t g duire; mucenicul, de la închinarea la idoli. Vezi c toat virtutea s vîr it pîn la moarte nu e nimic altceva decît înfrînarea de la p cat. Iar înfrînarea de la p cat e un lucru al firii, nu e un pre pl tit pentru Împ r ia lui Dumnezeu». Ce departe sîntem de teoria meritelor i suprameritelor din teologia catolic ! La o not urm toare vom vedea c Împ r ia lui Dumnezeu e darul Duhului Sfînt.

589. O spune aceasta în ironie, ca i cele urm toare

16) Numai virtu ile ce le-ai înf ptuit f r minte sînt ale tale. C ci mintea i-a d ruit-o Dumnezeu. Arat nevoia ele purtate f r trup, numai din sîrguin a ta. C ci trupul nu e al t u, ci al lui Dumnezeu.

17) Nu te încrede, pîn ce nu vei primi hot rîrea, v zînd pe acela care, chiar dup intrarea în c mara de nunt , a fost legat de mîini i de picioare i aruncat în întunericul cel mai din afar (Mt. 22, 13)⁵⁹⁰.

18) Nu- i în l a grumazul, odat ce e ti p mîntesc. C ci mul i au c zut din ceruri, m car c erau sfin i i nematerialnici.

19) Cînd dracul se s l luie te în lucr torii lui, atunci, ar tîndu-se în somn, sau i în stare de veghe, ia chipul, zice-se, al unui sfînt înger, sau mucenic, îi împ rt e te vreo descoperire de tain , sau vreun dar (harism), ca, am gindu-se, nenoroci ii, s - i ias cu totul din min i⁵⁹¹.

20) Chiar dac am suferi zeci de mii de mor i pentru Hristos, tot n-am împlini ceea ce sîntem datori, c ci altul e sîngele lui Dumnezeu i altul sîngele robilor ; negre it, dup vrednicie, i nu dup fiin ⁵⁹².

590. A lui Ioan Carpatiul: «Haina de nunt , de care vorbesc cuvintele lui Hristos, socote te-o harul Duhului Sfînt; c ci cel ce nu s-a f cut vrednic s -l îmbrace nu se va face p rta nun ii cere ti i cinei celei duhovnice ti».

591. Nici tainele descoperite nu sînt taine adev rate, nici harismele d ruite de cel r u nu sînt harisme adev rate, ci con rafaceri aparente; sînt «taine» sau «harisme» de suprafa , i chiar minciuni nedate înc pe fa .

592. Sîngele lui Hristos v rsat pentru noi este dup fiin sînge omenesc ca i al nostru, dar dup vrednicie este nesfir it mai de pre , pentru c este sîngele primit de Fiul lui Dumnezeu ca sînge propriu i dat de El însu i pentru noi. Deci prin el ni se împ rt e te iubirea nesfir it a lui Dumnezeu. De aceea, chiar dac , de mii de ori am da prin moarte sîngele nostru pentru El, nu l-am r spl ti cu ceva egal i deci nu ne-am achita de datoria pe care o avem fa de El. C ci cînd i-a dat cineva ceva, te

21) Să nu încetăm de a cerceta împreună și de a pătrunde pe luminătorii prin i dinaintea de noi; și atunci ne vom afla pe noi neamblînd în chip amănunțit pe urmele vieuirii lor, nici prin zind în chip cuvios făgăduință, ci petrecînd încă în starea lumească.

22) Călugărul adevărat este cel ce are ochiul neîmprițit al sufletului și simțirea nemăcară a trupului⁵⁹³. Călugărul adevărat este cel ce cheamă pe vrăjmași ca pe niște fiare, și-i biciuiește ca să fugă de la el. Călugărul este cel ce petrece într-o ieire neîntrerupt din sine⁵⁹⁴. Călugărul este alăde preschimbat prin virtuți, cum e altul prin plăceri⁵⁹⁵. Călugărul (călugăria) este o lumină fără sfîrșit în ochiul inimii⁵⁹⁶. Călugărul este un adînc fără fund (un abis) al smereniei, în care s-a afundat și s-a înecat întreg duhul său.

23) Trufia pricinuiește uitarea greșelilor. Căci aducerea aminte de acelea e pricinuitoarea smeritei cugetări⁵⁹⁷.

achi și de datorie numai cînd îi întorci un lucru de preț egal. Dar și atît cît putem noi da lui Hristos, e din puterea împărtășit nouă de El prin sîngele Lui. Il iubim și noi puîn luînd putere din iubirea Lui nesfîrșită. Unde este atunci temeiul mîndriei noastre? Ba cel mîndru nu-L iubește pe Hristos nici măcar aapă în cît poate un om, în temeiul iubirii Lui.

593. «Cînd desprîm mîntea de Dumnezeu fie prin plăvrgeală, fie prin glume, fie prin altceva, și o împrițim, nu sîntem călugări».

594. Intr-o ieire neîntreruptă a minții în Dumnezeu, sau într-un extaz neîncetat.

595. Firea lui și-a schimbat calitatea prin virtuți. El nu are virtuți, ci este ceea ce sînt virtuți.

596. Pentru că, fiind neîncetat atent la firea sa, vede prin ea neîntrerupt lumina nesfîrșită a lui Dumnezeu, prin transparența inimii, ca printr-un ochi în care se vede lumina lui Dumnezeu.

597. Dar și invers: «Uitarea greșelilor pricinuiește uneori închipuirea de sine, alteleori nesimțirea». Sînt două feluri de uitări, uitarea de sine din mîndrie, care dă aparența unei cunoașteri de sine; și uitarea de sine (răpirea, extazul) din smerenie, care e o adevărată cunoaștere de sine. Căci sinea cunoscută prin mîndrie e o sine de suprafață, suprapus, și care stă pe nisip, ca un gol, pe cînd sinea cunoscută de smerenie, e sinea

24) Mîndria este s r cia cea mai de pe urm a su-
fletului ce- i n luce te bog ia i socote te întuner-
icul, lumin ⁵⁹⁸. Nu numai c nu îng duie, necurata, o
întăinare, ci i arunc de la în l ime pe cel st pînit
de ea ⁵⁹⁹.

25) Mîndria este m rul putred pe din untru, dar pe
dinafar str lucitor de frumuse e. C lug rul mîndru
nu va avea nevoie de drac. C ci el însu i î i este drac
i vr jma ce se r zboie te cu sine.

26) Pe cît este întunericul de str in de lumin , pe
atît este cel mîndru, de str in de virtute. In inimile ce-
lor mîndri se vor na te cuvinte de hul ; în sufletele
celor smeri i, vederi cere ti. Furul ur te soarele, iar
trufa ul dispre uie te pe cei blînzi ⁶⁰⁰.

27) Nu tiu cum, dar mul i din cei mîndri nu se cu-
nosc pe ei i, socotind c sînt nep tima i, i-au v zut
s r cia (de virtute) în ceasul ie irii din via . Cel st -

afundat pentru veci în temeiul ei neclintit i adev rat care e Dumnezeu.
Cel mîndru, ne tiind de p catele sale, nu se deosebe te de Dumnezeu, în
închipuirea sa, i deci nu- i vede fundamentul s u. Cel smerit tiind de
gre elile sale sau de micimea sa, î i vede fundamentul s u care-l sus ine
totu i pentru veci, iertîndu-l.

598. Rupt de realitate, mîndria o contraface prin închipuire. Tr ie te
într-o fantasmagorie, într-o n lucire prelungit . Golit de toate, cel mîndru
î i n luce te c e bogat; întunecat, î i închipuie c se afl în lumin ;
dar bog ia lui îns i e s rac i în lumina ei el nu vede nimic real,
nimic consistent. De aceea i hrana lui spiritual e s rac , e inconsistent .

599. «Cel ce se mîndre te e l sat s cad în hul . Cel ce se f le te
pentru virtutea cu fapta e l sat s cad în curvie, iar cel ce se înal
întru în elepciunea lui, e l sat s cad în cursele întunecate ale ne tiin ei».

600. «Mare i cinstit lucru socotesc c este a birui slava de art i
a înainta în cuno tin a lui Dumnezeu. C ci cel ce cade în urî enia acestei
patimi viclene a slavei de arte se înstr ineaz de pace i- i în spre te
inima fa de sfin i. i la cap tul relelor lui cade în mîndria cea viclean
i în grija de a min i». Cel mîndru nu cunoa te nici pe Dumnezeu i nu
tr ie te în pace nici cu oamenii. El se împietre te cu inima chiar fa de
oamenii blînzi i- i dispre uie te. Mai ales fa de ace tia se poart cu
asprime, c ci de cei tari se teme i cînd are nevoie de ei, îi lingu e te

pînit de ea, va avea nevoie de Domnul. C ci f r folos îi va fi ajutorul de la oameni.

28) Am prins odat pe aceast am gitoare f r minte umblînd în inima mea, purtat pe umerii maicii ei. i legîndu-le pe amîndou cu leg tura ascult rii, le-am biciuit cu biciul smereniei i le-am silit s -mi spun cum au intrat în mine. Iar ele, biciuite, mi-au spus : «Noi nu avem început, nici na tere, c ci sîntem încep toare i n sc toare ale tuturor patimilor. Nu pu în ne r zboie te zdrobirea inimii, n scut din ascultare. Îns nu r bd m s fim st pînite de ni-meni. De aceea, voind s ne facem st pîne peste cele din ceruri, am fost dep rtate de acolo⁶⁰¹. Noi ne-am f cut n sc toare, ca s spunem pe scurt, ale tuturor celor ce lucreaz împotriva smeritei cuget ri. C ci toate cele ce o ajut pe ea ni se împotrivesc nou . Dar noi am izbutit i în cer. Deci unde ve i sc pa de la fa a noastr ?⁶⁰² Noi ne-am obi nuit s ne împotrivim oc rîrii, ascult rii, nemînierii, ne inerii de minte a r -ului i slujirii⁶⁰³. Nepoatele noastre sînt c derile duhovnice ti : mînia, clevetirea, am r ciunea, strigare, hula, f r ncia, ura, pisma, via a dup o regul proprie, împotrivirea în cuvînt, neascultarea. Un singur vr jma avem, asupra c ruia nu avem puterea. i-l spunem, c sîntem biciuite de el. El const în a te def ima pe tine însu i în chip sincer înaintea Domnului. Atunci s ne socote ti ca pe un p ianjen. Deci, pre-

601. S-au f cut st pînitore peste unele fiin e îngere ti din ceruri i de aceea le-au coborît de acolo. C ci nu voiau ca acelea s mai fie st -pînite de altcineva decît de ele (de slava de art i de mîndrie). Mîndria, nevrînd s aib nici-un st pîn, nu cunoa te nici-un cap, e f r cap. Omul mîndru nu admite nici-o c petenie, el e anarhic.

602. Adic : dac am izbutit s înfrîngem unele fiin e chiar în cer, unde i cum crezi tu, omule, c vei sc pa de noi ?

603. C ci adeseori c lug rul se satur de oc rîri, de ascultare, de nemîniere i atunci se pred mîndriei.

cum vezi, slava de art e calul pe care c l resc eu, mîndria».

Dar cuvioasa smerenie i oc rîrea de sine vor rîde de calul i de c l re ul lui, cîntînd cu sîrguin cîntarea de biruin : «S cînt m Domnului, c ci cu slav S-a pream rit. Cal i c l re au fost arunca i în mare» i în adîncul smereniei.

A fost treapta a dou zeci idoua. Cel ce s-a suit pe ea a biruit, dac s-a putut sui.

Despre gîndurile negr ite ale hulei

1) În cele dinainte am auzit c exist un prea cumplit nepot al cumplitei r d cini i maici care e spurcata mîndrie: este nepotul de negr it al hulei. De aceea e de trebuin s -l aducem de fa . C ci nu e un vr jma dintre cei de rînd, ci un vr jma i un r zboinic cu mult mai cumplit decît to i. i lucrul cel mai cumplit e c nu poate fi u or de tîlcuit, m rturisit i pus la stîlp în fa a doftorului duhovnicesc. De aceea a i n s-cut de multe ori în mul i dezn dejdea, rozînd, nelegiuitul, ca un cariu în lemn, toat n dejdea lor.

2) Acestui prea spurcat îi place de multe ori s batjocoreasc pe Domnul i cele ce se s vîr esc în înse i sfintele Liturghii i în însu i timpul înfrico atelor Taine. Din aceasta cunoa tem în chip v dit c nu sufletul nostru este cel ce roste te acele cuvinte nelegiuite, neîn elese i de negr it în l untrul nostru, ci dracul urîtor de Dumnezeu care a fost izgonit din ceruri, pentru c i acolo c uta s împroa te pe Dumnezeu cu hule. Dac ar fi ale mele acele neru inate i necuviincioase

cuvinte, cum m-a închina darului, primindu-l ?⁶⁰⁴
Cum a putea oc rî i, în acela i timp, binecuvînta ?

3) Acest am gitor i de-suflet-stric tor ne duce adeseori la ie irea din min i. Dar nici un alt gînd nu e atît de greu de m rturisit ca acesta. De aceea de multe ori i îmb trîne te cu mul i⁶⁰⁵. C ci nimic nu d dracilor i gîndurilor acestora atîta putere împotriva noastr , ca faptul de a le hr ni i ascunde în inim nem rturisi- site.

4) Dar nimenea s nu se socoteasc pe sine pricina gîndurilor de hul . Iar Domnul este cunosc tor de inimi i tie c nu sînt ale noastre aceste cuvinte i gînduri, ci ale vr jma ilor no tri.

5) Îmb tarea este o pricin a poticnirii. Iar mîndria, o pricin a gîndurilor necuviincioase. Dar cel ce se poticne te nu e vinovat de poticnire. Totu i se va pedepsi pentru c s-a îmb tat.

6) Cînd st m la rug ciune, se ridic i acele gînduri necurate i de-nespus. Dar st ruind în rug ciune, se retrag îndat . C ci nu obi nuiesc s lupte cu cei ce se lupt .

7) Nu hule te nelegiuitul numai pe Dumnezeu i cele dumnezeie ti, ci roste te în noi i unele cuvinte prea urîte i necuviincioase, ca fie s p r sim rug ciunea, fie s dezn d jduim de noi în ine. i a a pe mul i i-a întrerupt de la rug ciune i pe mul i i-a dep rtat de la Taine. Trupurile unora le-a topit prin întristare. Pe

604. Sc rarul se dovede te mereu un fin i sincer analist al st rilor suflute ti adeseori contradictorii. Consecvent personalist, el explic gîndurile ce se contrazic din prezen a în sufletul nostru a altor subiecte nevute, în cazul de fa , a demonilor.

605. Îmb trîne te cu mul i, pentru c nu-l pot nimici prin m rturisire, ru inîndu-se s -l m rturiseasc . prea evident i prea bun Domnul, ca ei s îndr zneasc s dea pe fa gîndul de hul împotriva Lui Ei în i i nu se pot decide s -i dea credit serios. un alt motiv pentru care nu- i cred lor.

al ii i-a istovit prin posturi acest r u i neomenos tiran i nu le-a dat nici o clip de odihn , f cînd aceasta nu numai cu cei din lume, ci i cu cei ce se îndeletnicesc cu vieuirea c lug reasc . Dup aceea le insufl gîndul c nu vor avea parte de nici o mîntuire i-i face s se socoteasc mai de plîns i mai nenoroci i decît to i credincio ii i decît p gîinii în i i.

Cel ce e chinuit de duhul hulei i voie te s se izbveasc de el, s tie sigur c nu sufletul lui e pricina acestor fel de gînduri, ci dracul necurat, care a zis odinioar c tre Domnul: «Acestea toate le voi da ie, dac , c zînd Te vei închina mie» (Mt. 4, 9). De aceea dispreuindu-l pe el i neluînd nicidecum cele spuse de el ca m sur , s zicem : «Mergi înapoia mea, satano ! Domnului Dumnezeuului meu m voi închina i Lui singur voi sluji» (Mt. 4, 10) i durerea s se întoarc asupra capului t u ; i asupra cretetului t u s se pogoare hula ta în veacul de acum i în cel viitor. Amin.

8) Cel ce voie te s lupte în afar de felul amintit cu dracul hulei, este asemenea celui ce încearc s înfulgerul în mîinile lui. Cum va putea s prind , s se împotriveasc , sau s bat pe cel ce intr în inima lui dintr-odat ca un vînt i arunc cuvîntul lui mai repede ca o clip i îndat dispare ?

9) C ci to i cei ce ne r zboiesc stau i lupt i r mîn mult vreme i dau timp celui ce se lupt cu ei. Acesta îns nu. Ci îndat ce apare, se i dep rteaz ; i îndat ce ne-a vorbit, s-a i dus.

10) Acest drac obi nuie te s se sl luiasc în mintea celor mai simpli i mai nevinova i, care sînt i tulbura i i chinui i mai tare decît al ii. Dar în ace tia totul se întîmpl nu din închipuirea de sine, ci din pizma dracilor.

11) S încet m s judec m i s osîndim pe aproa-pele i s nu ne temem de gîndurile de hul . C ci lucrul dintîi e pricina i r d cîna celui de al doilea.

12) Precum cel închis în cas aude cuvintele trec -torilor, dar nu vorbe te cu ei, a a i sufletul ce petrece în sine însu i, auzind hulele dracului, se tulbur , c ci acela trece prin el.

13) Cel ce-l dispre uie te pe acesta s-a eliberat de patim . Dac îns cuget c poate lupta cu el altfel, pîn la urm e înfrînt. C ci cel ce voie te s st pîneas-c duhurile cu cuvintele, este asemenea celui ce încuie vînturile. Un c lug r sîrguitor, tulburat de acest drac, i-a topit trupul cu posturi i cu privegheri dou zeci de ani. i fiindc n-a sim it prin aceasta nici un folos, a plecat i, scriind patima sa pe o hîrtie, a predat-o unui b rbat sfînt, stînd culcat pe fa a sa, pentru c nu pu-tea s caute spre el.

Cînd citi b trînul, zîmbi. i ridicînd pe fratele îi zise: «Pune, fiule, mîna ta pe grumazul meu». i f -cînd fratele aceasta, zise marele b trîn : «Pe grumazul meu va fi, frate, acest p cat cî i ani a z cut i cî i va mai zace în tine. Numai tu s nu mai ii seama de el»⁶⁰⁶. i m-a asigurat fratele c n-a ie it din chilia b -trînului înainte de a se fi mistuit patima. Aceasta mi-a povestit-o cel ce a cercat-o, mul umind lui Dumnezeu.

Cel ce a luat biruin asupra patimii a lep dat mîndria.

606. Un argument important pentru m rturisire : cel ce m rturise te p catele sale, primind asigurarea c de aci înainte nu mai r spunde el pentru sine, ci duhovnicul care i-a dat iertarea, nu mai simte chinul pen-tru ele, nici neputin a de a nu le mai s vîr i. Iar duhovnicul r spunde, pentru c o face în numele Domnului. Domnul Hristos le ia asupra Lui prin duhovnic. Trebuie s faci experien a întîlnirii cu Hristos ca o alt persoan decît tine, în singurul mod accesibil nou , în mod concret. Adic , întîlnindu-te cu alt persoan omeneasc , dar care te întîmpin din în-s reînarea i în numele Domnului Hristos.

CUVÎNTUL XXIV

Despre blînde ea, simplitatea i ner utatea, agonisite prin sîrguin a în eleapt i nu naturale; i despre viclenie

1) Lumina zorilor se ive te înaintea soarelui i blînde ea este înaintemerg toarea smeritei cuget ri⁶⁰⁷. De aceea auzim i Lumina, orînduindu-le pe acestea astfel dup treptele lor: «Înv a i, zice, de la Mine, c sînt blînd i smerit cu inima» (Mt. 11, 29). Deci se cade s fim lumina i de lumin înainte de r s ritul soarelui, ca astfel s putem privi limpede spre soare. C ci cel ce nu cunoa te mai înainte lumina, nu poate privi soarele, cum ne înva ordinea adev rat a celor spuse.

2) Blînde ea este starea necl tinat a min ii, care r mîne la fel în cinstiri i necinstiri⁶⁰⁸. Blînde ea st în a ne ruga în chip netulburat i sincer pentru cel ce ne tulbur în vremea tulbur rilor ce ni le pricinuie te. Blînde ea este lespedea a ezat peste mîniei, care risipe te toate valurile ce izbesc în ea, nesuferind nici o cl tinare⁶⁰⁹.

Blînde ea este propteaua r bd rii; u a sau mai bine zis maica r bd rii, pricin a deosebirii (a dreptei socoteli, a discern mîntului). C ci: «Înv a-va Domnul pe cei blînzi c ile Lui» (Ps. 24, 8). pricina iert rii, îndr zneala rug ciunii; înc perea Duhului Sfînt. C ci zice : «Spre cine voi privi, dac nu spre cel blînd i lini tit» (Is. 66, 2).

Blînde ea este ajut toarea ascult rii, pov uitoarea fr iet ii, frîna celor ce se înfurie, potolirea celor ce

607. «Blînde ea p ze te iu imea netulburat ; iar smerenia elibereaz mintea de trufie i de slav de art ».

608. Aceea i defini ie a blînde ii în *Cuvîntul VIII*, cap. 3.

609. «E propriu blînde ii a purta» (a suporta) pe aproapele.

se mînie, d ruitoarea bucuriei, urmarea lui Hristos, însu irea îngerilor, legarea dracilor i pav za am r - ciunii.

3) În inimile celor blînzi se odihne te Domnul⁶¹⁰, iar sufletul tulburat e scaunul diavolului. «Cei blînzi vor mo teni p mîntul» (Mt. 5, 5), mai bine zis îl vor st pîni⁶¹¹.

4) Sufletul blînd e tronul simplit ii. Iar mintea mînioas e pricinuitoarea r ut ii. În sufletul lin va înc pea cuvîntul în elepciunii «Domnul va pov ui pe cei blînzi întru judecat » (Ps. 24, 10), mai bine zis în lucrarea deosebirii (drepte socoteli). Sufletul drept este so ul smereniei. Iar cel viclean este slujitorul mîndriei. Sufletele celor blînzi se vor îmbog i întru cuno tin ⁶¹²; iar mintea st pînit de iu ime locuie te împreun cu întunericul i ne tiin a.

5) Mîniosul i f arnicul s-au întîlnit⁶¹³ i nu se putea afla cuvînt sincer în convorbirea lor. Dacă vei cerceta inima celui dintîi, vei afla nebunia; dacă vei cerceta sufletul celui de al doilea, vei vedea viclenie⁶¹⁴.

610. Domnul cel blînd, Care n-are motive s fie ajutat, Se odihne te în cei blînzi. Blînde ea din El curge în credincio i, devenind in ei leag n lin în care Se odihne te El. Blînde ea e delicate ea, e ging ia dragostei, siguran a ei nu e tulburat de nimic. Prin blînde e se mîngîie cei ce se iubesc. Cunoa terea lui Hristos are loc prin participare la El, prin s la luirea Lui în noi. Hristos e înv tor prin faptul c e s l luit în noi prin Duhul Sfînt.

611. Cei blînzi vor domni peste p mînt, întinzînd blînde ea lor, care e blînde ea lui Hristos în tot cuprinsul lui, f cînd ca nimenea s nu li se opun , ci s r spund cu aceea i blînde e. Aceasta va fi împ r ia cerurilor. Împ r ia delicate ii între oameni, din delicate ea lui Iisus Hristos.

612. Cuno tin a adev rat e legat de blînde e, c ci blînde ea e i o contemplantare lini tit a semenilor care i se deschid i a tainelor existentei, a tainei lui Dumnezeu cel blînd.

613. «F arnic e numit lingu itorul, am gitorul, mincinosul, pentru c împlete te cuvintele ca s plac , nu ca s spun adev rul».

614. A lui Evagrie : «Firea mîniei este s lupte împotriva dracilor i pentru vre-o pl cere. Pentru c îngerii ne insufl pl ceri duhovnice ti i

6) Simplitatea este deprinderea sufletului lipsit de cugetări felurite, care s-a făcut neclintit spre o gândire nerutătoare. Nerutitatea este o stare senină a sufletului, izbăvit de orice cugetare vicleană.

7) Întîia⁶¹⁵ însușire a copiilor este simplitatea, nefelurit în gânduri, pe care pînă ce a avut-o Adam, n-avut goliciunea sufletului, nici urîtenia trupului său⁶¹⁶.

8) Bunul fericit este și simplitatea aflătoare în unii prin fire; dar nu e ca cea care a fost izbăvită de viclenie prin dureri și sudori. Cea dintîi e acoperită și

neîndeamnă să întorcem și să hrănim mînia împotriva dracilor pentru fericirea ce ne vine din ea. Iar aceea, atrîgînd-o spre poftele lumetii, o silească lupte contrar firii împotriva oamenilor, ca întunecîndu-se mintea și cîzînd din cunoștință, să se facă trîdătoare a virtuților». *Alta* a lui Grigorie Teologul: «Frînează-ți mînia, (iubește), ca să nu-ți ieși din minte. Pedepsește iubește, ca să ieși din mîsură se face tatăl nebuliei». *Alta* a aceluiași: «Fie-ți mînia numai asupra arpelui prin care ai căzut». *Alta*. «Vicleanul niciodată nu este în pace, ci totdeauna ocupat, totdeauna plin de mînie, de vicleșug și de iuime. Totdeauna pîndește pe vecinul său, totdeauna cîrtește, totdeauna e aspru, totdeauna cînd își se poruncește grăiește împotriva, cînd se hotărăște ceva cu privire la el, se răzvrătește, cînd e sfătuit la bine, face rău, cînd e dojenit, batjocorește. El ia în batjocură pe cei ce viețuiesc bine, urăște pe cei ce sporesc, se scribește de sfaturi bune, mic orează pe frații, îi răzvrătește, îi face răi, se întoarce de la cei blînzi, ia în rîs pe cei îndelung răbdători, se fîrîncește de fașă de strîini, clevetește pe unul către altul, se asociază cu fiecare împotriva celuilalt, aî la sfîd, întărește pe unul contra altuia, e gata la ocări, dulce în grîriri de rău, gata la defăimări și în a face rău».

Precum se vede, iubește sau mînia, cînd întrece o anumită măsură, întunecă mintea și îl ine pe om într-o agitație accentuată, ducîndu-l pînă la nebunie. Între funcțiile sufletetice este o strîns legătură, ele se înrîuresc reciproc.

615. De aci, ediția 1970 urmează o ordine deosebită de cea din P.G. și de ediția Trevisan. Urmăm ediția 1970.

616. Ediția 1970: «În alegere prin goliciune lipsirea de harul dumnezeiesc».

p zit de marea felurime a patimilor⁶¹⁷. Cea de a doua se face pricina celei mai înalte smerite cuget ri. R s-plata celei dintîi este mult ; a celei de a doua este mai mult decît nesfîr it .

9) To i cei ce voim s atragem pe Domnul la noi, s ne apropiem de El în chip simplu, nepref cut, f r viclenie i f r multe feluri de gînduri i f r iscodire, ca i cum am veni la lec iile unui Înv tor. C ci El fiind simplu i necompus din multe, voie te ca i sufletele ce vin la el s fie simple i nevinovate. Dar nu se poate vedea niciodat simplitatea f r smerenie⁶¹⁸. Vicleanul este mai înainte v z torul mincinos, care- i închipuie c din cuvinte cunoa te gînduri i din înf i -rile din afar , cele afl toare în inim ⁶¹⁹.

10) Am v zut oameni drep i, care au înv at de la cei vicleni s se fac vicleni i m-am mirat cum au putut pierde a a de repede o însu ire i un dar al firii⁶²⁰.

11) Pe cît de u or cad cei drep i, pe atît de greu se pot preschimba cei dimpotriv . Dar înstr inarea ade- v rat , ascultarea, paza buzelor, au putut face de multe ori multe i au preschimbat în chip minunat boli de nevindecat.

617. «Simplitatea natural se p streaz , zice, nep rta de multele patimi».

618. «Simplitatea i nepre uirea de sine cur e te inima de r utate». In textul grec, nepre uirea de sine e exprimat prin cuvîntul $\mu\mu$ — nem surare de sine. Trebuie s nu- i m sori faptele bune s vîr ite, sau virtu ile. Propriu zis s nu le observi. S fie ca i cînd n-ar fi. S nu te dedublezi prin con tiin a valorii tale. Aceasta e smerenie i, în acela i timp, simplitate.

619. «Mai-înainte-v z torul mincinos» e cel ce- i închipuie c vede în inimi, dar nu vede cu adev rat, i de aceea face judec i gre ite, în general r u voitoare despre oameni i pretinde c prevede faptele lor rele i- i pune n dejdea în ele.

620. Ne îndeamn s ocolim cu toat puterea petrecerea cu cei r i, ca s nu fim f cu i prad a r ut ii lor.

12) Dacă cunoşti înăuntrul tău pe cei mai mulţi, nu cumva neşti înăuntrul tău lipsa de încredere în tine? Totuşi sînt unii, foarte puţini, care se mîndresc din pricina lipsei de cunoaştere înăuntrul tău.

13) Dovadă că limpede îţi chipuri simple şi fericite ne este de-trei-ori-fericitul Pavel, care s-a făcut simplu. Dar nimenea n-a văzut înăuntrul tău nici nu poate să vadă vreodată o astfel de înaintare înăuntrul tău de scurt timp⁶²¹.

14) Călugărul simplu este un animal cuvîntător supus, care-ţi pune sarcina sa pe umerii celui ce-l povăţuieşte⁶²². Animalul nu grăieşte împotriva celui ce-l leagă; nici sufletul drept, împotriva povăţuitorului. Urmează celui ce-l trage precum voie te acela şi nu îţi se împotrivesc, mergînd pînă la jertfă.

15) Neviclean este firea curată a sufletului, care în înţîlnirile cu toţi se poartă aşa cum a fost zidit.

16) Dreptatea este cuget neiscoditor, purtare nemincinoasă, cuvînt neprefăcut şi nepregătit mai înainte. Precum Dumnezeu se numeşte iubire, aşa se numeşte şi dreptate. De aceea spune şi în eleptul în Cîntarea Cîntărilor, că trezeşte inima curată: «Dreptatea te-a iubit pe tine» (1, 4). Şi iarăşi, pînă la rîndele lui: «Bun şi drept este Domnul» (Ps. 24, 6). Şi pe cei de un nume cu El îi mîntuieşte: «Cel ce mîntuieşte pe cei drepti» (Ps. 24, 6).

621. Devenind simplu, sincer, sfîntul apostol Pavel a înaintat chiar prin aceasta în cunoaşterea a ceea ce este esenţial, a dragostei lui Hristos faţă de el şi a lui, faţă de Hristos şi de oameni. A văzut Persoana supremă în persoanele semenilor mai presus de obiecte; a văzut iubirea simplă, directă, ca fiind infinit mai departe decît vicleşugurile de tot felul în relaţiile cu oamenii.

622. Un alt paradox: «animal cuvîntător supus», care nu poartă nici măcar sarcina sa, ci o pune pe umerii povăţuitorului său. Pe de o parte, este supus el însuşi, pe de altă parte se supune povăţuitorului lui. «Purta-i-v sarcinile unul altuia» (Gal. 6, 2). El poartă sarcini trupeşti; conduce torul, sarcini sufleteşti. Şi prin amîndouă câştigă.

i iar i: «Dreptatea sufletelor a v zut si a cercetat fa a lor» (Ps. 10, 8).

17) Viclenia este prefacerea st rii de dreptate, cuget r t cit, mincinoas cîrmuire de sine; jur minte supuse pedepsei; cuvinte împletite; adînc (voit ascuns) al inimii; pr pastie de viclenie; minciuna îmbibat în fire; închipuirea de sine devenit fireasc; contrara smereniei; f rncia poc în ei; izgonirea plînsului; du mana m rturisirii; regul de via dup pl cerea proprie; pricina c derilor; potrivnica învierii⁶²³; zîmbetul batjocurii; întristare nebun; evlavie pref cut; via îndr cit.

18) Vicleanul este împreun -vorbitor cu diavolul i de un nume cu el. De aceea i Domnul ne-a înv at s -l numim pe el a a, zicînd: « i ne izb ve te de cel viclean» (Mt. 6, 12).

19) Viclenia este tiin, sau mai vîrtos urîciune dr ceasc, str in de adev r, care socote te c r mîne ascuns celor mul i.

623. «C ci viclenia nu las sufletul s înve e prin poc în». *Alta*; «Precum dac cineva ar fi mu cat de scorpie, veninul ei ar str bate în tot trupul lui i s-ar v t ma inima lui, la fel este i r utatea inimii fa de aproapele. C ci veninul ei îi mu c sufletul i acesta se primejduie te de viclenie. Deci cel ce are mil de ostenelile sale, dac vrea s nu se pr p deasc, s scuture degrab de la sine scorpia aceasta, adic viclenia i r utatea». Exist un adînc nesfîr it, un abis al viclenie, precum exist i un abis al smereniei sau al simplit ii. C ci nici r utatea nu are un cap t, ci poate înainta mereu. Exist nenum rate dimensiuni ale infinit ii, bune i rele. Ele se combin i se încruci eaz i se opun în chipuri multiple. Precum nesfîr irea smereniei se hr ne te din experien a infinit ii lui Dumnezeu, a a i nesfîr irea viclenie din opozi ia fa de ea. C ci e un chip r sturnat al iubirii lui Dumnezeu. Pe m sur ce aceea se arat în mai multe forme din Dumnezeu, sau din oameni, r spunde i ea cu noi forme i grade de r utate, de invidie, de mincinoas imitare, ca o dimensiune a infinit ii rele ce se înfrunt cu dimensiunile infinit ii bune. Dar la o infinitate în act nu ajunge nici smerenia i nici viclenia. Dimensiunile infinit ii în creatur sînt numai direc ii spre infinitatea realizat în Dumnezeu.

20) F r ncia este o stare potrivnic sufletului i trupului, împletit cu tot felul de gânduri.

21) S fugim de pr pastia f r nciei i de groapa vicleniei⁶²⁴, ascultînd de cel ce zice: «Cei ce viclenesc vor pieri i ca o iarb repede se vor usca i ca ni te verde uri repede vor c dea» (Ps. 36, 5). Ace tia sînt p unea dracilor.

22) Greu vor intra boga ii în Împ r ie i în elep-ii f r minte, în simplitate⁶²⁵.

23) C derea a în elep it adeseori pe mul i r i, d -ruindu-le lor f r voie ner utate i mîntuire.

24) Lupt -te s -i în eli priceperea⁶²⁶. i f cînd a a, vei afla mîntuire i nevinov ie, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin.

Cel ce a suit pe aceast treapt , s îndr zneasc . C s-a mîntuit, luînd ca pild pe Hristos.

CUVÎNTUL XXV

Despre preaînalta smerit -cugetare, pierz toarea patimilor, ce se na te în sim irea nev zut

1) Cel ce voie te s înf i eze prin cuvînt v zut⁶²⁷ sim irea i lucrarea iubirii Domnului în chip propriu; i ale sfintei smerite-cuget ri în chip convenit; i ale fericitei c in e în chip adev rat; i ale lumin rii lui Dumnezeu în chip v dit; i ale fricii Lui în chip ne-

624. «B rbatul viclean este o mreaj ascuns ».

625. «Nu pe în elep ii în Hristos îi socoate, ci pe cei ce lumea obi -nuie te s -i numeasc în elep i. F r minte, cu adev rat, sînt cei în elep i în fa a lor în i i i mo tenitori ai proorocescului *vai*».

626. «Lupt -te, zice, s nu faci cele ce se înf i eaz ca bune priceperii tale, f r cercetarea lor de c tre cei mai mari».

627. Adic sensibil i material.

mincinos; i ale încredin rii inimii în chip neîn el - lor; i socote te s lumineze prin l murirea acestora pe cei ce nu le-au gustat, face ceva asemenea celui ce voie te s fac cunoscut prin cuvinte i pilde dulcea- a mierii celor ce n-au gustat-o niciodat . Dar cel de al doilea⁶²⁸ vorbe te în zadar, ca s nu spun c p l vr - ge te; iar cel dintîi, sau e necercat în cele ce descrie, sau se face în chip v dit b taia de joc a slavei de arte.

2) Cuvîntul nostru înf i eaz mai întîi, pentru preg tire, o comoar în vase de lut, sau mai bine zis pecetluit în trupuri, a c rei calitate nu poate fi f cut cunoscut de nici un cuvînt. Ea î i face cunoscut mai întîi numai numele ei neîn eles de sus, pe care-l d ruie te spre mult i nesfîr it cercetare cu obosea- l celor ce-l cerceteaz cu drept judecat . Iar cuvîn- tul este acesta : sfînta smerit -cugetare.

3) Cî i sînt c l uzi i de duhul lui Dumnezeu, s se adune împreun cu noi în acest sobor în eleg tor i prea în elept, purtînd în chip în eleg tor în inimi ta- blele cuno tin ei lui Dumnezeu. Deci f cînd a a, ne-am adunat i am cercetat împreun i am ispitit în elesul cinstitei numiri. i unul a zis c ea înseamn uitarea deplin a ispr vilor proprii; altul, a se socoti pe sine cel mai de pe urm i mai p c tos dintre to i; altul, cuno tin a ce o are mintea despre neputin a i sl bi- ciunea ei; altul, a lua înaintea aproapelui în cazuri de sup r ri i a dezlega cel dintîi mînia; altul, cunoa te- rea harului i milei lui Dumnezeu; altul, iar i, sim i- rea sufletului zdrobit i t g duirea voii proprii.

Iar eu ascultînd toate acestea, ispitindu-le prin chibzuin i trezvie, n-am putut s afl u sim irea feri- cit a aceleia prin auzire. De aceea, ca unul ce sînt cel mai de pe urm , adunînd ca un cîine din f r miturile

628. Cel ce vorbe te despre miere.

ce au c zut de la masa acelor cunosc tori i ferici i p rin i, încercînd s o l muresc, am zis :

Smerita-cugetare este un har f r nume al sufletului⁶²⁹, avînd un nume numai pentru cei ce au primit cercarea (experien a ei)⁶³⁰. Ea este o bog ie negrit ; este numirea lui Dumnezeu i darul Lui. C ci zice: «Înv a i de la Mine»; deci nu de la înger, nici de la om i nici de pe hîrtie, «ci de la Mine» (Mt. 11, 29), adic din s l luirea, din luminarea i din lucrarea Mea în voi; «c sînt blînd i smerit cu inima» i cu gîndul i cu cugetul; « i ve i afla odihn », din partea r zboaiei lor, i u urarea de gînduri «sufletelor voastre».

4) Alta este ar tarea acestei cuvioase vii în iarna patimilor i alta în prim vara rodirii i iar i alta în vara virtu ilor, de i toate aceste ar t ri ale ei pricinuesc împreun veselia i rodirea. De aceea ele sînt i ca ni te chipuri i semne ale darurilor.

5) C ci cînd începe s înfloreasc ciorchinele acestei cuvioase (smerite-cuget ri), urîm îndat cu durere toat slava i lauda omeneasc , izgonind de la noi iu i-mea i mînia. Iar înaintînd aceast împ r teas a vir-

629. «A numit smerita cugetare «f r nume» nu prin nega ie (' - , prin afirmare. Iar har i-a spus pentru harul dat prin ea sufletului. C ci numirile nu exprim mai multul sau mai pu inul. Fiindc oamenii nu sînt mai mult sau mai pu in oameni; nici altele de felul acesta. Ci împ rt irile sînt mai mult sau mai pu in. De aceea harul în sine e f r nume ; dar, pentru cei ce se împ rt esc de el, are un nume». Totu i sînt realit i atît de adînci i de complexe, c numele doar le indic în general, ins p streaz în ele ceva negrit. Omul e un nume, dar fiind a ce poart acest nume are i ceva negrit în ea, deci i în el. De fapt, autorul Sc rii nu nume te harul f r nume în sine i cu nume pentru cei ce-l primesc, cum socote te scoliastul ediiei 1970, ci smerita cugetare.

630. Cunoa terea adev rat a virtu ilor se dobînde te numai prin experierea lor. Iar în experierea lor se face experien a, deci se dobînde te cuno tin a lui Dumnezeu, în sufletul celui ce le are. În virtu i e transparent puterea corespunz toare a lui Dumnezeu. Virtu ile sub iaz în general, sau fac str vezie firea omului pentru l rgimea infinit a luminii i bun t ii lui Dumnezeu.

tu ilor odat cu vârsta duhovnicească , în suflet, socotim ca nimic, mai bine zis ca pricini de scîrb , toate faptele bune s vîr ite de noi, gîndind c în fiecare zi ad og m mai multe poveri la sarcina noastră printr-o împr tiere de care nu ne d m seama. Iar bog ia darurilor dumnezeie ti date nou o privim ca pe un adaos de mai mare pedeaps , ca una ce e mai presus de vrednicia noastră . De aceea mintea noastră r mîne atunci nejefuit , închizîndu-se în vistieria smereniei i neauzind decît cioc niturile i batjocurile furilor, dar neputînd fi p gubit de nici unul din ei, dac smerenia este vistieria nejefuit .

6) Atîta am îndr znit s cuget m, prin pu ine cuvinte, despre înflorirea i sporirea încep toare a acestui pom pururea înverzit. Dar care este coroana des - vîr it a acestei sfin ite virtu i, întreba i pe Domnul, cei ce sînte i ai Domnului. C ci despre m rimea acestei cuvioase nu se poate gr i. Iar despre calitatea ei este i mai cu neputin de gr it. Vom încerca totu i s gr im ceva despre însu irea ei, dup în elegerea d ruit nou .

7) Între poc in a plin de grij i plînsul cur it de orice pat i prea cuvioasa smerenie a celor încep tori e atîta deosebire cît e între pîne, aluat i f in . C ci sufletul se zdrobe te i se sub iaz prin poc in a v dit , se une te i, ca s zic a a, se amestec (se fr mînt) cu Dumnezeu prin apa plînsului nemincinos, iar aprins de focul Domnului se face pîne i se înt re te. Aceasta e fericita smerenie, cea lipsit de aluatul (stric ciunii) i de umflarea mîndriei.

Astfel, adunîndu-se într-o singur putere i lucrare, cele trei sînt ca un lan preacuvios, sau ca un curcubeu care are acelea i însu iri⁶³¹. i semnul uneia vei afla

631. «Curcubeul este arcul întins dup ploaie în nori. A numit smerenia astfel pentru firea mult înt rit i felurit i multicolor , sau pentru

c se face i semnul celorlalte. Aceasta voi încerca s-o
înt resc printr-o scurt dovedire.

8) Însu irea cea dintîi i cea mai aleas a acestei
bune i vrednice de laud treimi este primirea cu cea
mai mare bucurie a necinstirii, care e a teptat cu mîi-
nile deschise ale sufletului i e îmbr i at ca una ce
alin i tope te bolile sufletului i mari p cate. A doua
însu ire e pierderea a toat iu imea i cump tarea ce
se arat în potolirea ei. Iar a treia treapt prea fru-
moas a ei este neîncrederea credincioas în bun t ile
agonisite i dorin a neîncetat dup înv tur ⁶³².

9) «Sfîr itul legii i al proorocilor este Hristos, spre
îndreptarea fiec ruia care crede» (Rom. 10, 14), iar
sfîr itul patimilor este slava de art i mîndria a
celui ce nu ia aminte. Pe acestea le pierde acest c -
prioar în eleg toare (smerenia *n.tr.*) care p ze te pe
cel ce vie uie te împreun cu ea (pe omul smerit *n.tr.*)
neprimitor de nici un venin aduc tor de moarte. C ci
unde se arat în ea veninul f rniciei ? Unde, al cleve-
tirii ? Unde se ascunde de ea arpele ? Oare nu e scos
mai degrab la arat din p mîntul inimii i omorît i ni-
micit ? Nu este în unirea cu aceasta vreo ar tare a urii,
vreun fel de împotrivire în cuvînt, nu e vreun miros al
nesupunerii, decît dac ar fi vorba de credin ⁶³³.

10) Cel ce s-a unit cu aceasta ca un mire, este lin,
blînd, u or de înmuat prin str pungere, milos mai
mult decît to i, senin, str lucitor, u or de înfrînat, ne-
sup r cios, veghetor, netrîndav. i ce trebuie s mai

întreita culoare i pentru în l imea acestei virtu i care este ridicat
deasupra celor p mînte ti» («pentru întreita culoare» numai în trad.
Veniamin Costache).

632. Cel smerit nu se încrede niciodat în virtu ile ci tigate i în fap-
tele bune s vîr ite, dar aceasta, pe temeiul credin ei în Dumnezeu i în
putin a de a înainta cît mai departe.

633. Numai cînd s-ar cere c lug rului în ascultare s nu cread , sau
s schimbe vre-un punct de credin , i-ar fi îng duit s nu se supun .

spunem multe ? nep tîma , dac «întru smerenia noastr i-a adus Domnul aminte de noi i ne-a izb vit pe noi de vr jma ii no tri» (Ps. 135, 23-24).

11) C lug rul cu cugetul smerit nu va iscodi cele negr ite. Dar cel mîndru va iscodi nedrept ile.

12) Stînd dracii în chip ar tat înaintea ochilor unui oarecare frate din cei mai cunosc tori, au început s -l fericeasc . Dar prea în eleptul zise c tre ei: «De ve i înceta s m l uda i prin gînduri în suflet, din retra-gerea voastr m voi socoti c sînt mare. De nu ve i înceta s m l uda i, voi cunoa te din laudele voastre necur ia mea. C ci «necurat este la Domnul tot cel ce se înal cu inima» (Pilde 16, 6).

«Deci dac pleca i, m-am f cut mare; dac m l -uda i, voi dobîndi prin voi i mai mult smerenie»⁶³⁴.

634. Avem aceea i subtil surprindere a tensiunii unor st ri suflete ti contradictorii. C lug rul pune dracii în grea dilem : «Dac pleca i, m voi mîndri c v-am putut alunga, deci e bine pentru voi s pleca i, dar pentru mine e bine s r mîne i; dac r mîne i, nu numai c n-am putin a s zic c sînt mare, pentru c v-am alungat, ci am i motiv s m smeresc, c ci l udîndu-m voi îmi dau seama de necur ia mea, contrar laudelor voastre». Dracii nu tiu ce s fac : s r mîn , ca s ispi-teasc în continuare pe c lug r prin laude, c ci poate pîn la urm tot l-ar face s se mîndreasc ; dar le-a spus c dac r mîn, el mai tare se convinge de p catele lui. Deci vor pleca. Dar plecînd, nu-l mai pot ispiți.

În fond aceasta nu se întîmpl chiar dac nu sînt dracii de fa , ci numai gîndurile noastre : dac gîndul ne spune c sîntem smeri i, ne mîndrim; deci e bine s alung m acest gînd; dac îl alung m, nu mai avem con tiin a smereniei i lipsind ea, îi ia locul mul umirea de noi în ine, deci mîndria. Cum ie im din aceast dilem ? Alungînd gîndul c sîntem smeri i, dar r mîndînd smeri i. Dar putem face aceasta ? i cum ? Sc rarul d solu ia în capitolul urm tor: s fim permanent exclusiv sub puterea gîndului p c to eniei noastre. Nu într-o reflexiune teoretic asupra smereniei, ci într-o suferin real pentru insuficien a noastr . Sc pare a e într-o suferin real i adînc pentru p catele noastre, nu într-un joc cochet al reflexiunii pe tema smereniei.

Dac mîndria face pe om aspru i opac, smerenia îl face delicat i transparent. În ea st înnobilarea firii noastre. Dar ea nu poate fi înf p-

i dracii z p ci i de încure tura în care i-a pus acest cuvînt, s-au f cut nev zu i.

13) S nu- i fie sufletul t u groap acestei ape devia -f c toare, care acum izvor te, acum seac sub ar i a slavei i în l rii. Ci s - i fie izvor al nep timirii, care scoate pururea rîul de ap al s r ciei (cu duhul *n.tr.*) din sine. Ia seama, prietene, c v ile sînt cele ce rodesc în ele grîu înmul it i rod duhovnicesc. Valea este sufletul smerit între mun i, adic între virturile duhovnice ti, pururea netrufa i pururea neclintit ^{634 bis}.

14) N-am postit, n-am privegheat, nu m-am culcat pe jos, ci «m-am smerit, zice, i m-a mîntuit Domnul degrab » (Ps. 114, 6). Poc in a învie, plînsul bate la u a cerului, iar cuvioasa smerenie o deschide. Eu m r- turisesc Treimea în Unime i Unimea în Treime i m închin Ei ⁶³⁵.

15) Pe toate cele v zute le lumineaz soarele ; i pe toate cele f cute cu judecat (cu ra iune *n.tr.*) le înt - re te smerenia. Nefiind de fa lumina, toate sînt întunecate. i nefiind de fa smerita cugetare, toate ale noastre sînt putrede ⁶³⁶.

tuit f r con tiin a p c to eniei noastre i f r efortul de a o dep i, adic f r poc in , care se dovede te c nu e deplin decît în plîns.

634bis. Alt paradox: pe cît sînt de înalte virturile, pe atît e de smerit sufletul.

635. «Precum Sfînta Treime a Ipostasurilor este în dumnezeirea cea una i dumnezeirea cea una, în trei ipostasuri, a a i poc in a i plînsul i smerenia sînt de un neam i se înt resc în harul dumnezeiesc i harul le une te pe acestea, unind pe una cu alta i în lînd mintea la Dumnezeu». Cele trei în unitatea lor nu reflect numai Sfînta Treime, ci au în ele harul Dumnezeului întreit sau pe Dumnezeu întreit, prin har, unind pe cele trei f r s le confunde, cum este El una în fiin i întreit în ipostasuri.

636. Sînt în descompunere. Au în ele viermele mîndriei care nu las firea noastr s se înfrumuse eze în mod real, s se înnobileze cu ade-

16) Unul este în toată zidirea locul care a văzut o singur dat soarele; i unul este gândul care a născut de multe ori smerenia⁶³⁷. Una i singur a fost ziua în care toată lumea s-a veselit; i aceasta este unica virtute care nu poate fi umilit de draci⁶³⁸.

vărat, să înfruptuiești cu adevărat punile ei spre Dumnezeu i spre semenii, prin care se întreprinde în viață.

637. «Acest singur loc a fost fundul Mării Roșii la trecerea lui Izrael. i acest singur gând este aducerea aminte de moarte, sau de viitoarea judecată, sau de patimile Domnului». Prin acest gând trecem prin viitoarea patimilor spre mântuire. În acest loc, Dumnezeu Se așezase între izraeli i egipteni, în chipul unui nor, care c tre egipteni era întunecos, acoperind pe izraeli i din partea lor, iar deasupra i în fața izraeliilor era luminos, arătându-le calea (Ie . 14, 20). Aceasta e smerenia, care vede pe Dumnezeu, sau merge la Lui, dar e acoperit de c tre ceilalți în merge la ei. Dar smerenia care vede numai pe Dumnezeu se naște numai pentru că se gândește la moarte, la judecata lui Dumnezeu i la patimile Domnului pentru păcate». Această explicare corespunde cu cea a lui Ioan de Raith (P.G. 88, 1236, C.D.).

638. «Ziua bucuriei a toată lumea nu e alta decât cea a învierii Domnului i Mântuitorului nostru, în care neamul nostru s-a eliberat de legăturile veșnice. Iar unii spun că e cea a nașterii Domnului, în care s-a auzit de la îngeri: «Slav întru cei de sus, lui Dumnezeu» etc.; iar alii, că e ziua în care Noe a ieșit cu ceilalți din corabie». Între ziua învierii sau a nașterii Domnului nu e numai o paralelă, ci i o legătură. Numai pentru că Domnul S-a coborât prin naștere, ne putem coborî i noi în smerenie. Dar smerenia ne aduce adevărata slavă i mântuire, cum nașterea I-a adus lui Hristos, slăvirea de c tre îngeri i învierea; cum ascultarea i-a adus lui Noe, izbăvirea de apele potopului. *Alta*, în ed. Veniamin Costache: «Raionile lucrurilor fcute în zidire se văd adunate numai în omul singur, care a fost făcut din cele gândite i din cele simțite. Deci în ziua nepăcătoirii lui i a însuși smereniei lui se bucură zidirea». În om se văd toate raionile creaturilor, atât ale celor sensibile, cât i ale celor în elese i în elegtoare. El e raionea atotcuprinzătoare a tuturor raionilor create. În el sînt atât toate raionile obiectelor sensibile care se cunosc prin el (sau cu care ele au legătură n.tr.), cât i raionea care le cunoaște (ca îngerii n.tr.), i care e în legătură cu toate raionile cunoscătoare. Dar el se bucură de a se cunoaște real i de a cunoaște; atunci cînd se smerește, se cunoaște cel mai bine pe sine. De aceea, întru el se bucură toată zidirea cînd, smerindu-se, se cunoaște cel mai mult i pe sine însuși i, în el, pe toate.

17) Una este a se în l a i alta a nu se în l a; i alta, a se smeri. Cel dintîi judec toat ziua; cel de al doilea nu judec , ci poate se i judec pe sine ; iar cel de al treilea, fiind nevrednic de osînd , pururea se i osînde te pe sine.

18) Altceva este a cugeta cu smerenie; altceva a se nevoi pentru a cugeta cu smerenie; i iar i, altceva, a l uda pe cel smerit cu cugetul. Cel dintîi lucru este al celor des vîr i i; al doilea, al adev ra ilor ascult - tori; iar al treilea, al tuturor credincio ilor.

19) Cel ce s-a smerit în l untrul sau, nu e furat de buze; c ci ceea ce nu are vistieria nu se poate scoate pe u ⁶³⁹.

20) Calului cînd se afl singur i se pare c alearg tare, dar adus în herghelie, î i cunoa te neputin a sa.

21) Cînd gîndul nu se mai f le te cu darurile fire ti, e semn c a început s se îns n to eze. Iar cît vreme simte cineva mirosul urît, nu simte mireasma mirului.

22) Cel ce m-a îndr git, a spus cuvioasa, nu va mai lovi, nu va mai judeca, nu va mai voi s st pîneasc , nu va mai face pe în eleptul (nu se va mai sf to i), pîn ce va r mîne unit cu mine. C ci dup unirea cu mine, acela nu mai e supus legii (I Tim. 1, 9) ⁶⁴⁰.

23) Nelegiuii draci i-au sem nat lauda în inim unuia ce se nevoia s ajung la fericita smerenie. Iar acesta s-a gîndit, din insuflare dumnezeiasc , s biru- iasc viclenia duhurilor printr-o me te ugire evlavi-

639. Cel smerit socote te c nu are nimic. De aceea buzele nu au ce fura din el i preda altora. De fapt, el r mine o vistierie pecetluit , care se îmbog e te necontenit. Desigur, ceilal i înva totu i de la el. înva în chip negr it (apofatic), v zînd în l imea sau adîncimea smereniei lui.

640. El va face ale legii, f r s trebuia s caute la o lege din afar . «Cei ce lovesc cu nesim ire, sau judec , sau fac pe în eleptii, sau poftesc st pînire, nu sînt p rta i de smerenie. Dar uneori unii înva sme- renia i prin faptele lor pe cei ce se apropie de ei».

oas . i anume, sculîndu-se, a scris pe peretele chiliei numirile celor mai înalte virtu i, adic a iubirii des - vîr ite, a smeritei cuget ri îngere ti, a rug ciunii curate, a cur iei nestricate i a celor asemenea. Deci, cînd veneau gîndurile s -l laude, el spunea : «S mergem la mustrare !» i venind în chilie citea numirile i striga c tre sine: «Chiar cînd vei cî tîga acestea, s tii c e ti înc departe de Dumnezeu»⁶⁴¹.

24) Care e puterea i firea soarelui acestuia nu putem s spunem ; dar cunoa tem din lucr rile i însu irile lui, firea lui.

25) Smerita cugetare este acoper mînt dumnezeiesc, spre a nu fi v zute izbîndirile noastre⁶⁴². Smerita cugetare e adîncul f r fund al pu in t ii noastre, care nu poate fi furat de niciun tîlhar⁶⁴³. Smerita cugetare este «turn tare dinspre fa a vr jma ului» (Ps. 60, 3). «Nu se va folosi vr jma ul de el; i fiul lui, adic gîndul nelegiuirii, nu va ad uga a-i face lui r u; i va t ia de la fa a lui pe vr jma ii lui i va pune pe fug pe cei ce-l ur sc pe el» (Ps. 88, 23).

641. «Zis-a Ava Isaia despre smerita cugetare c nu are limb s gr iasc cu cineva pentru c e f r grij , sau c tre altul pentru c e dispre uitoare de sine; nici ochi nu are s ia aminte la sc derile altuia, nici ureche s aud cele ce nu folosesc sufletu s u. i nu are vre-o treab cu cineva, decît cu p catele sale. Cu to i oamenii este pa nic ; dar pentru porunca lui Dumnezeu, nu pentru prietenie. i de poste te cineva ase zile i înc ase i se pred pe sine unor mari osteneli i porunci, f r calea aceasta (a smereniei), toate ostenelile lui sînt nefolositoare». *Alta*: «De nu cî tîgi (aceste virtu i), e ti departe de poruncile lui Dumnezeu; iar de le cî tîgi, e ti slug netrebnic : ai f cut ceea ce trebuia s faci, în vreme ce al ii au f cut mai mult decît poruncile».

642. Ea acoper virtu ile noastre ca s nu ne mîndrim i s le pierdem prin aceasta. Le acoper chiar fa de noi. Numai Dumnezeu trebuie s le vad .

643. Vederea pu in t ii sau neînsemn t ii noastre poate spori la nesfîr it, ca într-un abis, pe m sura cunoa terii tot mai v dite a infinit ii lui Dumnezeu. Dar nu poate înainta pîn la nimic, pentru c în acest caz n-ar putea avea con tiin a de sine.

26) Dar însu irile cunoscute marelui ctitor al bog - iei sale din suflet sînt mai multe decît toate cele ar - tate⁶⁴⁴. Iar acelea sînt, celor ce v d, semne, ar t toare ale bog iei; numai un lucru nu se vede: voin a ei de a nu se ar ta⁶⁴⁵.

27) Vei cunoa te i nu te vei am gi v zînd c se afl în tine această cuvioas virtute într-o bog ie de lumin negr it i plin de o dragoste netîlcuit de rug ciune. Înainte de a-i face loc în sine, inima a ajuns la nedef imarea gre alelor str ine. Iar înainte-merg - toarea celor spuse este ura oric rei slave de arte.

28) Cel ce s-a cunoscut pe sine întru toat sim irea sufletului, a sem nat pe p mînt bun. C ci în cei ce n-au sem nat astfel, nu poate înflori smerita cugetare. Cel ce s-a cunoscut pe sine, a cunoscut în sine gîndul fricii de Domnul⁶⁴⁶. Iar cel ce c l tore te cu acest gînd, ajunge la poarta iubirii.

29) Smerenia este poarta Împ r iei⁶⁴⁷, introducînd în untru pe cel ce se apropie. Despre ea socotesc

644. Duhului Sfînt, ctitorului smereniei din suflet, li sînt cunoscute i alte bun t i ale smereniei decît cele pe care le face ar tate.

645. Avem iar i un paradox: însu irile smereniei se v d i ele o tr deaz pe ea. Totu i ea îns i nu vrea s fie v zut i nu se arat . Dar chiar prin aceasta se arat . «Însu irile ar tate sînt semne ale bog iei smereniei, cu excep ia voin ei ei. C ci aceasta socotesc c este acel unul de care vorbe te». Edi ia 1970 mai adaug : «Al ii spun c acel unul este def imarea de sine, pe care o s vîr e te neîncetat cel smerit la cuget în chip ascuns, înl untru l s u, socotindu-se pe sine mai neînsemnat i mai vrednic de scîrb decît to i. Aceasta neputîndu-se vedea de cineva, se desparte de toate însu irile ar tate ale smeritei cuget ri».

646. «Adev rata smerenie este fiica cuno tin ei. Iar cuno tin a adev - rat este fiica ispitelor». Din ispite cunoa tem c sîntem expu i la ele, din pricina sl biciunii noastre, adic ne cunoa tem cu adev rat, cum nu ne cunoa tem pîn ce sîntem st pîni i de mîndrie. Dar cunoscîndu-ne astfel, ajungem la smerenie.

647. poarta care introduce în Împ r ia iubirii. C ci ea e semnul dispari iei oric rei mîndrii, care închide pe om în sine i-i închide orice

c a zis Domnul c «cel ce voie te va intra i va ie i (f r fric , din via) i p une va afla» (In. 10, 9), i c ea e verdea a din rai⁶⁴⁸. Deci to i cî i au intrat prin alt cale în schima c lug reasc , sînt furi i tâlhari ai vie-ii lor.

30) Cei ce voim s o dobîndim, s nu încet m a ne cerceta pe noi în ine; i dac vom socoti, întru sim i-rea inimii, pe aproapele, c ne întrece în toate, aproape ne este mila⁶⁴⁹.

31) cu neputin s ias foc din z pad . Dar e i mai cu neputin s se afle smerita cugetare între cei de alt credin (eterodoc i). Virtutea aceasta este a celor credincio i i bine-cinstitori, dar i a acestora, numai dac sînt cur i i⁶⁵⁰.

32) Cei mai mul i ne numim pe noi în ine p c to i i poate c i sîntem. Dar ceea ce probeaz inima, este primirea def im rii⁶⁵¹.

poart . Smerenia e semnul supremei pre uiri a lui Dumnezeu i a altora. i din aceasta vine iubirea pentru ei i deschiderea por ii lor.

648. «Cel ce a intrat, prin vie uirea i smerenia imitatoare a lui Hristos, în via a c lug reasc , va intra bine în ea i va ie i din via a de fa i va afla p una pricinuitoare de veselie cea din rai».

649. «Mil nume te smerita cugetare venit în suflet prin har. Dar ea vine cînd ne vom socoti, din tot sufletul i din toat inima, mai neînsemna i decît tot omul. Aceasta înseamn : întru sim irea inimii».

650. Numai dreapta credin este temei i izvor de smerenie. Orice alt credin e produsul mîndriei. «Smerita cugetare nu e dispre uirea cuno tin ei, ci o cunoa tere a harului i a milei lui Dumnezeu». De aceea, numai cei ce cred în Dumnezeu cel adev rat, Care S-a coborît din iubire pîn la noi, pot primi harul smeritei cuget ri. Dar aceasta nu înseamn o dispre uire a cuno tin ei de noi în ine. F r această cuno tin de noi în ine, sîntem mîndri i nu primim harul. Smerita cugetare, de i e din har, mai degrab ne adînce te cuno tin a de noi în ine i aduce în noi adev rata cunoa tere a noastră .

651. A lui Isaac : «Cel ce poate r bda cuvîntul aspru al unui om urfcios i neîn elept pentru Dumnezeu i pentru a împ ciui gîndurile, fiul p cii se va chema. i unul ca acesta poate dobîndi pacea sufletului i duhului». *Alta*: «De respingi osteneala i necinstirea, nu spune c te po-

33) Cel ce se grăbește spre acest liman neînvișorât (spre smerenie), nu va înceta să împlinească, să cugete și să născăască tot felul de planuri, de cuvinte, de gânduri, de meșteșuguri, de cuturi, de ci, de chipuri de purturi, de iscodiri, de cereri și de rugăciuni, pînă ce, cu ajutorul lui Dumnezeu, și prin purturi tot mai smerite și mai oculte, va scăpa vasul sufletului său de marea pururea bîntuit de furtună a închipuirii de sine. Căci cel ce s-a izbăvit de aceasta, s-a făcut un vamean în stare să afle răspuns bun pentru toate pcatele⁶⁵².

34) Unii în cauză de smerit cugetare relele facute înainte și după iertarea lor pînă la sfîrșit, bîcnuind prin ele închipuirea de sine. Alții, înînd în mintea lor patima lui Hristos, se socotesc pururea datornici. Alții se umilesc pe ei prin lipsurile de toate zilele. Alții doboară prin ispitele, prin bolile și prin greutățile lor, în lăcașul lor. Alții și-au făcut din lipsa darurilor, maica darurilor⁶⁵³.

Dar mai sînt unii — dacă mai sînt și acum nu pot spune — care chiar prin darurile lui Dumnezeu și prin sporirea în ele se smeresc pe ei, socotindu-se nevrednici de o astfel de bogăție și rămîn într-o astfel de sim-

că ieți prin alte virtuți. Căci slava de artă și ocolirea durerii obișnuiesc să slujească pcatului pentru slavă». *Alta*: «Cînd vezi pe cineva plîngîndu-se din pricina mulței necinstiri, cunoaște că fiind stăpînit de gîndurile slavei de artă, cu durere va secera snopul semințelor semănate în inimă». *Alta*: «Cu cît ești mai stăpînit de năravuri rele, primele te mai bucură greaua chinuire, ca smerindu-te prin ea să vomitezi mîndria». În traducerea Veniamin Costache: «Cînd vei suferi mult pentru vre-o ocară, sau necinstire, cunoaște că mult te-ai folosit. Fiindcă slava de artă se scoate afară din tine, după o înțeleaptă economie, prin necinstire». *Alta*: «Cercarea și dovedirea smereniei se face prin necinstire».

652. Va răspunde ușor de ele prin pocinș și smerenie. Vameanul e chipul pcatosului, dar și al pocinșului pentru pcate.

653. A se observa frumusețea acestui paradox: Cel mai sărac e cel mai bogat, dacă și recunoaște sărăcia.

ire, ad ugînd în fiecare zi la datoria lor⁶⁵⁴. Aceasta e smerenia, aceasta e fericirea, aceasta e cununa cea de s vîr it .

35) Cînd vezi pe cineva, sau auzi de el, c în pu ini ani a dobîndit cea mai înalt nep timire, socote te c nu pe alta, ci pe această cale, fericit i scurt , a c l - torit.

36) Dragostea i smerenia sînt o sfin it pereche. Cea dintîi înal , cea de a doua, sus inîndu-i pe cei în l a i, nu-i las niciodat s cad .

37) Altceva este zdrobirea inimii, altceva cuno tin a i altceva smerenia⁶⁵⁵. Zdrobirea este fiica c derii. C ci cel ce cade se zdrobe te i st la rug ciune f r îndr zneal , dar cu o neru inare vrednic de laud ⁶⁵⁶, sprijinindu-se în toiagul n dejdii ca unul cu totul zdrobit, i cu el alungînd cîinele dezn dejdii.

Cunoa terea e în elegerea neclintit a m surilor proprii i amintirea neîmpr tiat a gre alelor celor mai sub iri.

Smerenia este înv tura gîndit a lui Hristos adu- nat în chip în eleg tor în vistieria sufletului de cei

654. Un alt paradox remarcabil: Cu cît spore ti mai mult, cu atît te sim i mai dator, ca i cînd n-ai sporit deloc. C ci din ce primesc mai multe daruri, din aceea se socotesc mai îndatora i i deci se smeresc mai mult. Cu cît podoabele cu care un binef c tor încarc pe cineva sînt mai mari, cu atît îl fac pe acesta s se plece mai mult în fa a lui, covâr it tot mai mult de ele.

655. A sfîntului Marcu Monahul: «F r zdrobirea inimii e cu nepu- tin a ne izb vi de patim . Iar inima o zdrobe te înfrînarea întreit : de la somn, de la hran , de la tihna trupeasc . C ci prisosul în acestea pri- cinuie te dulcea p timire. Iar dulcea p timire prime te gîndurile rele. Ea se împotrive te îns i rug ciunii i slujirii cuvenite».

656. Un alt paradox : Cel ce a c zut, st la rug ciune lipsit de în- dr zneal , dar plin de st ruin a, pe care i-o d dezn dejdea, care mai are în Dumnezeu o singur n dejde: s cear iertare f r s se ru ineze.

ce s-au învrednicit de ea, învîtur de care nu se pot apropia cuvintele sunătoare⁶⁵⁷.

38) Cel ce zice că simte în întregime mireasma acestui mir, dar în timpul laudelor se simte mai puțin în inimă, fie mai puțin de puțin, sau că pricepînd în eșul cuvintelor nu se amestecă, se înalță⁶⁵⁸.

39) Am auzit pe cineva zicînd într-o simțire sufletească: «Nu nou, Doamne, nu nou, ci Numelui Tău slavă» (Ps. 113, 9). Căci cunoștea că firea nu poate rămîni nicicum neîntămată prin sine. «De la Tine e lauda mea în adunare mare» (Ps. 21, 29), adică în veacul viitor. Căci înainte de acela nu o putem purta pe aceasta fără primejdie.

40) Dacă firea își răsuflă chipul celei mai de aproape mîndrie, este suficient, de dragul slavei, virtuile ce nu le avem în noi, apoi semnul celei mai adînci smerite cugetări, este să ne înfrumusețăm ca vinovați pentru păcatele care nu sînt ale noastre, de dragul disprețuirii.

Așa a făcut cel ce a luat pîinea și brînză cu mîinile sale⁶⁵⁹; așa, cel ce, dezbrăcîndu-se de haina sa, a cîndat orașul, neispitit de patimă, ca un lucrător al curății⁶⁶⁰. Unii ca aceștia nu se tem de sminteala omului, deoarece au luat, prin rugăciune, puterea să încredinșeze (despre curăția lor) în chip nevăzut pe toți.

657. În smerenie este concentrat în mod total învîtura lui Hristos, într-un chip negrit, apofatic. Însă învîtura lui Hristos se dovedește prin ea cuprinzînd un adînc nesecat în trăire și cu atît mai mult, negrit.

658. «Nu poruncește, simțim nesimțitori, dar oprește ca cineva să ia aminte la laude ca la niște cuvinte adevărate și să se îndulcească cu ele și să se socotească pe sine vrednic de astfel de cuvinte».

659. Ediția 1970: «Socotesc că vorbeste de Ava Simon, de care se spune în cartea a treia a lui Everghetinos»; P.G.: «Face aluzie la sfîntul Serapion».

660. Ediția 1970: «Socotesc că pîrintele vorbește de Ava Serapion»; P.G.: «E cuviosul Simon».

41) Cel ce se îngrijește de primul lucru, tie că va lipsi cel de al doilea⁶⁶¹. Căci unde Dumnezeu e gata să ne asculte, toate le putem face. Unele sunt superioare mai degrabă pe oameni, decât pe Dumnezeu. Căci se bucură văzându-ne alergând spre necinstiri, ca să străimătorăm, să lovim și să pierdem închipuirea de artă de sine.

42) Înstrînarea e pricinuitoarea cea mai mare a acestui fel de nevoie. Căci numai cei cu adevărat mari pot răbda să fie batjocoriți de alii lor⁶⁶². Să nu te sperii de cele spuse. Căci nimenea n-a putut vreodată să urce scara dintr-odată.

43) În aceasta vor cunoaște toți că sîntem ucenicii lui Dumnezeu : nu că ni se vor supune dracii, ci că numele noastre s-au scris în cerul smereniei⁶⁶³ (Lc. 10, 20).

44) Nerodnicia urcă prin fire la înălțime ramurile pomilor numiți în mîi. Dar cînd se fac roditori, se încovoie. Cel ce a privit cu înțelegere, tie aceasta.

45) Pe scara acestei cuvioase virtuți, unul primește de la Dumnezeu o suire de treizeci de trepte, altul de aizeci și altul de o sută. Pe cea mai sus înălțime se află cei nepătimitori; la mijloc, cei în vîrstă (duhovnicească) a bărboriei; iar pe cea dintîi, pot urca toți. Cel ce se cunoaște pe sine, nu se va lăsa amăgit să încerce

661. «Cel ce se îngrijește de smerita cugetare, nu are teamă de smînteală, sau de disprețuirea celuilalt».

662. «Dumnezeu Se bucură, zice, de cei smeriți la cuget, văzându-i batjocoriți, dar răbdînd. Iar fiindcă la aceasta nu se poate ajunge între alii, înstrînarea e cea mai bună pricină a smereniei». În ediția 1970, fraza din urmă sună : «Dar fiindcă numai cei mari pot răbda să fie batjocoriți de alii lor, înstrînarea e cea mai mare pricină a smereniei» (celor mici duhovnicește).

663. Cerul e lumea smereniei ; căci numai unde e smerenie, e iubire. Acolo nu e nici silnicie, nici vrajbă.

a urca la cele mai presus de puterile lui. Dar pune piciorul în chip neclintit pe această fericită cără⁶⁶⁴.

46) Pășirile se tem de neamul uliului, iar lucrătorii smereniei, de sunetul (ecoul) grăirii lor împotriva⁶⁶⁵.

47) Mulți au dobândit mântuirea fără mai înainte vestiri, luminări, semne și minuni. Dar fără smerenie, nimeni nu va intra în cămara de nunt. Căci ea este pizitoarea celor dinții, iar fără ea cele dinții îi pierd pe cei mai buni.

48) Deoarece nu voim să ne smerim, Domnul a rânduit cu purtare de grijă această: nimeni nu poate vedea ranele sale cum le vede aproapele său. De aceea este de trebuință să dăm mulțumiri pentru înșelătoria noastră nouă, ci aceluiași lui Dumnezeu.

49) Cel cu mintea smerită se ferește de voia sa ca de o amăgitoare și în cererile lui către Domnul învață și ascultă cu credință neovitoare⁶⁶⁶. El nu ia aminte la vieuirea învățătorilor, ci predă grija de sine lui Dumnezeu, Care a învățat pe Valaam cele de trebuință prin asin (Num. 22, 28 urm.).

50) Un astfel de lucrător chiar de ar înlege, de ar face și de ar grăi cele cuvenite, nici atunci nu și-ar crede sieși. Căci încrederea în sine îi este celui smerit o epurare și o povară, precum îi este celui mândru spusa altuia.

51) Mie mi se pare că este propriu îngerilor să nu fie furați de păcate⁶⁶⁷. Căci am auzit pe îngerul pământului

664. «Pune adică piciorul minții pe cărarea nelunecoasă, adică pe smerenie».

665. «Deci nici gândul grăirii împotriva să nu-l primim. Căci acesta este ecoul».

666. «Ce să învețe? Desigur cele cuvenite și trebuincioase».

667. Păcatul este o furare a omului din conștiința clară și ascuțită de sine, este pe jumătate inconștient. Îngerul este în cea mai luminoasă, trează și nefurată conștiință de sine.

tesc zicînd: «Nu tiu întru mine nimic; dar nu întru aceasta m voi îndrepta. C Cel ce m judec pe mine este Domnul» (I Cor. 4, 4). De aceea trebuie s ne osîndim i s ne oc rîm pe noi în ine neîncetat, ca prin mic orarea noastră s lep d m de la noi p catele f r de voie⁶⁶⁸. Iar de nu, în ceasul ie irii vom avea de dat socoteal în chip cumplit pentru ele⁶⁶⁹.

52) Cel ce cere de la Dumnezeu lucruri mai prejos de vrednicia sa, va primi f r îndoial cele mai presus de sine⁶⁷⁰. Despre aceasta d m rturie vame ul, care a cerut iertare, dar a primit îndreptarea (Lc. 18, 14), i tîlharul care a cerut numai pomenirea în Împ r ie, i a mo tenit raiul întreg (Lc. 23, 24).

53) Nu se poate vedea în zidire foc mic i mare ; i nu poate r mîne în smerita cugetare nemincinoas vreun fel de împ timire de cele materiale. Cît timp p c tuim cu voia, nu este smerenia în noi. Acesta este semnul neafl rii ei în noi.

54) Cunoscînd St pînul c putem întip ri chipul virtu ii sufletului în purtarea cea din afar , luînd un tergar ne-a ar tat calea smereniei (In. 13, 4). C ci su-

668. un mijloc de a ascu i con tiin a de noi în ine, de neputin a noastră .

669. «Nu prin cuvîntul simplu trebuie s ne judec m pe noi în ine neîncetat, ci întru sim irea inimii. C ci cel ce se ceart astfel pe sine, nu se va întoarce nici de la cei ce-l muștr i-l oc resc, ca de la ni te du mani, ci-i iube te din suflet ca pe ni te binef c tori». Aceasta o spune cu st ruin i Ava Dorotei.

670. «Cel ce se socote te pe sine nevrednic i de cererile cele mai mici i cere ca un p c tos cele mai mici, prime te iertare mare. C ci credincios este Dumnezeu s ne dea nou i peste ceea ce cerem, dar nu ne vin acestea cît vreme p c tuim cu voia». Sau i a a: «Mai prejos de vrednicia lui cere cel ce lucreaz dreptatea i nu cere r splat pentru faptele lui, ci numai iertarea p catelor lui. De aceea va primi i cele mai presus de sine de la Dumnezeu, Care d din prisosin mai presus i de cele ce cerem sau cuget m».

fletul se face asemenea lucrurilor din afară și ia chipul celor ce le face și se întiprește de ele.

55) Stăpînirea s-a făcut unuia dintre îngeri pricină de înălțare, dar nu pentru aceasta o primise pe ea⁶⁷¹.

56) Altceva simte cel că cade pe tron și altceva, cel că cade în gunoi. Și de aceea, poate, dreptul acela s-a așezat pe gunoi în afara cetății. Căci dobîndind astfel desvîrșita smerită-cugetare, a spus întru simțirea inimii: «M-am osîndit pe mine însumi și m-am istovit. Pămînt și cenușă m-am socotit» (Iov 42, 6)⁶⁷².

57) Găsesc că Manase (IV Regi 20, 24) a păcătuit că nici un altul dintre oameni, pentru că a spurcat cu idoli templul lui Dumnezeu și toată credința. De ar fi postit toată lumea pentru el, nimic nu ar fi putut aduce în schimb deopotrivă cu păcatul lui. Dar smerenia a izbutit să-l mîduiască în el și cele de nevindecă ale lui⁶⁷³.

671. Îngerii au primit o stăpînire de sine peste ei înșiși și peste cele materiale, dar unul din ei a făcut din aceasta o pricină de mîndrie.

672. «Observă că zdrobire aduce sufletului defăimarea de sine, spre pocăință. Căci de la defăimarea de sine vine cineva și la răbdarea celui ce-l muștră-i-l defăimă».

673. «Smerenia poate aduce, fără fapte, iertarea multor păcate. Dar faptele fără smerenie sînt, dimpotrivă, nefolositoare. Ba ne pricinuiesc și multe rele. Deci dobîndește iertare de păcate prin smerenia ta, cum am zis». *Alta*, la Veniamin Costache: «Precum sarea este de trebuință în orice mîncare, așa și smerenia, în toată fapta bună. Și ea poate să înfrîngă trîria multor păcate. De aceea trebuie să ne mîhnim cu mintea neîncetat, întru smerenie și întristare și cu dreaptă socoteală. De o vom cătiga pe aceasta, ea ne va face fiii ai lui Dumnezeu. Fără fapte bune ea ne pune înaintea lui Dumnezeu; dar fără ea, de arte sînt toate faptele noastre. Căci schimbarea minții noastre o voiește Dumnezeu. În minte ne facem buni și în minte ne facem netrebnici. Ajunge să stea aceasta singur în fața lui Dumnezeu și să grăiască pentru noi». Smerenia anulează tot răul ce s-a întipărit în noi prin fapte rele; dar lipsa ei face neplăcute toate faptele noastre bune, ar tîndu-le ca fapte pentru slava noastră. Mîndria ne oprește să intrăm în adevărata comuniune cu ceilalți, chiar dacă facem fapte bune pentru ei. Ea ne închide sinea noastră față de alții, trimițînd

58) «C de ai fi voit jertf , i-a fi dat» (Ps. 50, 18), zice David c tre Dumnezeu. Trupurile noastre arse de tot prin post, nu le vei binevoi. Ce înseamn «jertfa lui Dumnezeu» i celelalte, în eleg to i. Am p c tuit Domnului, a strigat odinioar această fericit smerenie c - tre Dumnezeu, vorbind despre preacurvie i ucidere. i îndat a fost auzit . Iertat-a Domnul p catul t u.

59) Drept cale i pricin a acesteia, pururea pome-ni ii p rin i au rînduit ostenelile trupei ti. Iar eu, socotesc ascultarea i sinceritatea inimii, care se împotri-ve te i prin fire închipuirii de sine.

60) Dac mîndria a f cut pe unii, din îngerii, draci, negre it smerenia poate face i din draci, îngerii. Drept aceea s îndr zneasc cei ce au c zut.

61) S ne gr bim i s lupt m cu toat puterea s urc m spre vîrful acesteia. Iar de nu, s ne atîrn m m car purta i pe umerii ei. Iar de mai chiop t m înc , s nu c dem din bra ele ei. C ci cel ce cade din ele, m-a mira s mai dobîndeasc vreun dar ve nic.

faptele bune spre ei numai ca ni te cîini de vîn toare spre animalele vîmate. De aceea, i pe aceia îi opre te s intre în comuniune cu noi. Mîndria noastr închide i inima lor, dinspre noi. Ei primesc faptele noastre poate, dar nu ne primesc pe noi, c ci nu se încred în noi. Pentru c nici noi nu ne d ruim odat cu faptele noastre. În aceste fapte cel mîndru d ruie te ceva din afar de sine, ca momeal . Deci nu se d ruie te pe sine. Numai în smerenie se d ruie te pe sine, c ci se roag s fie primit de ceilal i, pe care îi pre uie te mai mult ca pe sine. Se arat ca om ce are nevoie de ei.

Acela i lucru se întîmpl i în raporturile noastre cu Dumnezeu : smerenia ne deschide lui Dumnezeu i pe Dumnezeu ni-L deschide nou ; cit vreme, mîndria ne închide i pe noi i pe El. Faptele bune ne pot închide înc i mai mult, putîndu-ni-se face pricin de mîndrie. De aceea numai smerenia vorbe te cu rezultat bun pentru noi în fa a lui Dumnezeu. Numai ea ne deschide inima oamenilor i a lui Dumnezeu. Numai la b taia ei necutez toare i delicat ni se deschide poarta Împ r iei. Ea vorbe te cu rezultat pentru noi, pentru c în ea. vorbe te cu adev rat inima noastr .

62) Puterile și cîile ei, dar nu și semnele ei⁶⁷⁴, sînt neagonisirea, înstrînarea, ascunderea neartată în elepciunii, grîirea nemețugit, cererea milostivirii⁶⁷⁵, ascunderea vi ei de neam bun⁶⁷⁶, alungarea îndrînelii, depărtarea vorbăriei. Căci nimic n-a putut vreodată să smerească sufletul, ca starea sărăciei să i înfrîie area de om care cere mila altora⁶⁷⁷.

63) De pornești la luptă împotriva vreunei patimi, să ai smerenia ca aliat. «Că vei călca peste aspid și vasilisc și vei călca în picioare leul și balaurul» (Ps. 90, 30). În vorba, se înlege, despre păcat, despre deznădejde și despre diavol, balaurul trupului.

Smerita cugetare este sonda cerească care poate ridică sufletul din adîncul fîrîfund (abisul) al păcatelor, la cer⁶⁷⁸. A văzut cineva în inima lui frumoase ea ei, cuprins de uimire, a întrebat-o de numele Celui ce a născut-o. Iar ea, zîmbindu-i luminos și liniștit, îi spuse: «Cum te grăbești să afli numele Celui ce m-a născut? Nu i-l voi spune, pînă ce nu vei avea pe Dumnezeu». A Lui fie slava în veci. Amin.

Adîncul (abisul) e maica izvorului, iar smerenia e izvorul dreptei socoteți (a puterii de a deosebi).

674. «Semnele, sau chipurile, sînt pricini ale smeritei cugetări».

675. Nu cererea de milostenie materială, ci cererea milei semenilor. Aceasta ne face să mîrturisim înduioșat omenescul nostru autentic, care totdeauna are nevoie de ceilalți. Aceasta ne deschide pe noi, lor și pe ei, nou. Aceasta înduioșează amîndouă părțile, ca să intre în comuniune reală.

676. Via de neam bun, pusă intenționat sau neacoperit în fața oamenilor, e încă un zid între un om și semenii săi. Neascunderea ei ne înepăi pe noi distanți de alții și le îngreunează și lor apropierea de noi.

677. «Să fie ieșirea chipului și ținerea hainei și scaunului și hrana și ternutul în casă și toate cele din casă, potrivite smereniei; la fel cuvîntul, și auzirea, și înțîlnirea cu aproapele. Toate să fie mai degrabă semne ale modestiei, decît ale îngîmfării».

678. «Definiția smeritei cugetări luată ca puterea lucrătoare». Smerenia e puterea ce înalță cu adevărat și în chip autentic la cer, adică în inima lui Dumnezeu și a semenilor.

CUVÎNTUL XXVI

Despre deosebirea gândurilor, patimilor i virtu ilor

1) Puterea de a deosebi este în cei începători cunoașterea adevărată a celor privitoare la ei înșiși. În cei de la mijloc, este simțirea în alegtoare⁶⁷⁹, care deosebește între fărâșele binele propriu zis, de binele natural și de cel potrivnic⁶⁸⁰.

Iar în cei desvârșiți este cunoștința slăvită în ei prin luminarea dumnezeiască, care poate lumina cu lumina ei și cele ce se află în alții în chip întunecos.

Sau poate, puterea deosebirii (a dreptei socoteli) este și se cunoaște ca fiind îndeobște cunoașterea sigură a voii dumnezeiești în orice timp și loc și lucru. Ea obișnuiește să se afle numai în cei curați cu inima și cu trupul și cu gura. Dreapta socoteală este conștiința nepătată și simțirea curată⁶⁸¹.

2) Cel ce a răpus în chip binecredincios pe cei trei, a răpus împreună cu ei și pe cei cinci. Iar cel ce s-a

679. «Simțirea în alegtoare, sau simțirea minții» () este o expresie mai veche a părinților (încă de la sfântul Grigorie de Nyssa), care arată că mintea în alegere și simte în același timp, adică cunoaște printr-o atingere cu realitatea afectiv însuși, sesizând și calitatea ei bună sau rea. De exemplu, în alegere pe un om, dar îmi dau seama și de însușirea lui bună sau rea. Și se poate spune că atunci îl în alegere mai mult. O simțire în care este o în alegere și o în alegere în care este o simțire. Ca un fel de în alegere prin gustare (a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 30; Filoc. rom. I, p. 345—346).

680. Binele propriu zis sau de căpetenie (x xupio) este binele dobândit prin nevoini și har, spre deosebire de o bună tate naturală, care este inferioară. Dar este și Binele prin sine, sau Subiectul dumnezeiesc, izvorul nesecat al bunății, al oricărui bun și, care nu poate fi decât persoană, și ci numai o persoană este bună.

681. Discern mintul nu este numai o cunoaștere teoretică, ci o cunoaștere și o simțire, în același timp, a ceea ce este bună sau rău, și ca atare atârna de starea de curăenie a celui ce o are. Numai cel curat cu inima percepe

purtat cu nep sare fa de aceia, nu va birui pe nici unul⁶⁸².

3) Nimenea, auzind sau v zînd în via a c lug - reasc unele lucruri mai presus de fire, s nu cad din ne tiin în necredin . C ci unde vine Dumnezeu cel mai presus de fire, se fac i lucrurile cele mai presus de fire.

4) Tot r zboiul dr cesc din noi const din aceste trei chipuri atotcuprinz toare: din negrij , din mîndrie, sau din pizma dracilor. de plîns cel dintîi; e foarte tic los al doilea; dar fericit este al treilea.

5) S ne fie în toate, dup Dumnezeu, drept înt i îndreptar, con tiin a, ca, cunoscînd de unde vine suflarea vînturilor, s întindem pînzele potrivit lor⁶⁸³.

6) În toate lucr rile noastre cele dup Dumnezeu, dracii ne sap trei gropi. Întîi lupt ca s împiedice s se fac binele. Al doilea, dup cea dintîi înfrîngere a lor, ca s nu se fac aceasta dup Dumnezeu. Cînd nu- i ating tîlharii nici inta aceasta, venind lini tit c - tre sufletul nostru, ne fericesc c vie uim în toate dup Dumnezeu. Du mana celei dintîi ispite, este sîrguin a

ce e curat i simte, cu aversiune, ceea ce nu e curat. «Iar curat cu inima este cel ce nu calc poruncile lui Dumnezeu, osindindu-se pe sine însu i; sau cel cu mil fat de toat firea zidit ; sau cel liber de patimile ascunse. Iar curat cu trupul este cel curat de întin ciunea trupului i care spune cu gura adev rul».

682. Edi ia 1970 : «Cel ce a r pus pe cei trei, adic l comia pîntecele lui, iubirea de argin i i slava de art , a r pus împreun cu ei i pe cei cinci, adic curvia, trînd via, întristarea, mînia i mîndria. Iar cel ce nu- i biruie te pe aceia, nu- i poate birui, nici pe ace tia». Sînt cele opt patimi.

683. «Corabia se scufund uneori din pricina valurilor din afar . Alteori, din pricina poverii din untru. Noi de asemenea, ne pierdem uneori prin p catele noastre cu fapta, alteori pierim prin gîndurile din untru. Deci trebuie s lu m seama i la atacurile duhurilor din afar i la golierea de gîndurile necur iei din untru. Dar mai cu grij trebuie s lu m aminte la gînduri».

i gândul la moarte. A celei de a doua, este supunerea i ocara; a celei de a treia, def imarea neîncetat de sine.

7) Aceast osteneal ne st în fa pîn ce va intra în locul cel sfînt (în altarul) al nostru focul lui Dumnezeu⁶⁸⁴. Atunci nu vom mai sta sub sila unor gânduri ce intr în noi înainte de a b ga de seam (prejudec i). «C ci Dumnezeul nostru este foc ce mistuie» (Deut. 4, 24) toat aprinderea (necuenit) i mi carea, gîndurile de mai înainte (prejudec ile), împietrirea i întunecarea din untru, v zut i gîndit .

8) Dar dracii obi nuiesc s fac i cele contrare celor spuse. C ci cînd izbutesc s înfrîng sufletul i s r stoarne lumina min ii, nu mai este în noi, nenorocii, nici trezvie, nici dreapt socoteal (discern mînt), nici socotin , nici ru ine, ci tocire, nesim ire, nedeosebire i orbire.

9) De nu va veni seara i întunerecul peste ziua sufletului⁶⁸⁵, tâlharii nu vor jefui, junghia i pierde. Prin furt se pierde fiin a, prin furt se face ceea ce nu este bun ca ceea ce ar fi bun. Furtul este o luare în robie a sufletului prin neb gare de seam . Junghierea

684. Aluzie la spusa sfîntului Marcu Ascetul, despre suflet — ca loca ul sfînt al lui Dumnezeu i despre inim — ca altarul acestei biserici (*Despre Botez*; Filoc. rom. I, p. 282). Pe acest altar st ca jertf sau ca dar fiin a noastr , peste care a tept m focul dragostei dumnezeie ti ca s o aprind de dragoste i s o duc lui Dumnezeu intru miros de bun mireasm duhovniceasc , sau ca o jertf i ca un dar total d ruit i bine pl cut lui Dumnezeu. Dac nu ne oferim lui Dumnezeu din inim i aprin de focul dragostei nu sîntem o jertf curat i pl cut lui Dumnezeu.

685. «Seara i întunericul sufletului este negrija, uitarea, pofta... Dac deci nu se va întuneca mintea de patimile amintite, patimile nu vor domni peste suflet». A a precum cur ia inimii d condi ia cunoa terii, a a întinarea prin patimi aduce întunerecul. Lumina cunoa terii i întunerecul con tiin ei nu sînt, în planul duhovnicesc, numai fapte ale unei corecte sau necorecte întrebui ri a ra iunii, ci i ale cur eniei i murd riei morale, sau ale sensibilit ii delicate i ale tocirii grosolane.

sufletului este omorîrea minii raionale, cîzut în fapte necuvenite. Iar pierderea e deznădejdea după nelegiuirea sa vîrîtită.

10) Nimenea s-a născut vinovat pe neputină a sa pentru neîmplinirea poruncilor evanghelice. Căci sînt suflete care au făcut ceea ce e mai presus de poruncă. Să te încredințezi de aceasta celui ce a iubit pe aproapele mai mult decît pe sine însuși și i-a pus sufletul pentru acela, măcar că nu a luat o poruncă de la Dumnezeu pentru aceasta⁶⁸⁶.

11) Să îndrăznească poporul timari care se smeresc. Căci chiar de vor cădea în toate gropile și vor fi vînăți prin toate cursele și se vor îmbolnăvi de toate bolile, dar după înșănătoare vor fi tuturor doctori și luminători, sfelnici și povăituitori, învînd chipurile de vindecare ale fiecărei boli și izbăvind pe cei ce vor cădea, prin încercarea (experiența) lor.

12) Cei ce sînt chinuși încă de născăi gînduri de mai înainte furate⁶⁸⁷, și pot să învețe, măcar prin cuvîntul simplu, să învețe, dar să nu se conducă. Căci poate că, rușinându-se de cuvintele lor, vor începe să facă cele bune. Și se întîmplă în ei, ceea ce am văzut la unii ce se tăvăleau în mocirlă. Aceștia, mîndrindu-se de noroi, învînau pe tîrîtori chipul în care s-au scufundat, povestindu-le aceasta spre mîntuirea lor, că să nu cadă și ei în aceeași prăpăstie.

Căci pentru mîntuirea altora i-a izbăvit pe ei Dumnezeu, Cel atotputernic, de noroi. Iar dacă cei popolari se vor arunca de bunăvoie în plămînt, să împărătească

686. «Acesta este Ava Leon din Capadochia».

687. «Lupta cu gîndurile furate mai înainte de a observa, cu prejudecățile () nu este a celor popolari, ci a celor ce stau departe de ură, dar simt mirosul murdăriei sufletești. De aceea a poruncit acestora să nu ia posturi de conducere, că nu cumva, din negrijă, să se rostogolească în faptele neîncuviințate. Dar celor deschiși faptelor urâte, nu le îngăduie să învețe pe alții».

înv tura prin t cere. C ci s-a zis c «Iisus a început a face i (apoi) a înv a» (Fapte 1,1).

13) Cumplit cu adev rat, cumplit mare str batem, o, c lug ri smeri i; i plin de multe valuri i de stînci în l ate, de vîrtejuri ame itoare, de stînci ascunse, de dih nii, de pira i, de valuri, de h uri.

Prin stîncile v zute ale sufletului s în elegem mînia s lbatec i n praznic , prin vîrtej ame itor, dezn dejdea ce înv lue mintea i se opinte te s o pr v leasc în fundul descuraj rii; prin stînc ascuns , ne tiin a care ine r ul ca bine; dihania e trupul acesta mic i s lbatec; pira ii sînt slujitorii atotcumpli i ai slavei de arte care r pesc înc rc tura cor biei noastre i osteneala virtu ilor noastre; valul este pîntecele umflat i greu care ne pred dihaniei prin propria pornire⁶⁸⁸ ; iar h ul este mîndria azvîrlit din cer, care ne ridic pîn la cer i ne arunc pîn în pr pastia cea f r de fund (în abis).

14) Cei ce au înv at carte tiu care înv turi se potrivesc încep torilor, care, celor de la mijloc i care, înv torilor. S lu m aminte cu chibzuial , ca nu cumva întîrziind în înv tur , s vie uim înc în nevoiu ele celorîncep tori. C ci eru inemare s vezi un b trîn mergînd la coal al turi de copii.

Alfabetul cel mai bun pentru to i este acesta: ascultarea, postul, sacul poc in ei, cenu a, lacrimile, m rturisirea, t cerea, smerenia, privegherea, b rb ia, frigul, osteneala, vie uirea în greut i, def imarea, zdrobirea, nepomenirea r ului, iubirea de fra i, blînde ea, credin a simpl neiscoditoare, negrija lumii, ura f r ur a p rin ilor⁶⁸⁹, nep timirea, simplitatea im-

688. «în chip potrivit a numit pîntecele umflat, val. C ci de acolo e tras în valuri mintea i dus la c dere».

689. o ur care nu-i ur te propriu zis pe ei ca persoane, ci îngrijorarea lor de fiul care s-a c lug rit, ispita la care-l supun p rin ii de a renun a la c lug rie, etc.

preunat cu nerutatea, nepreuirea din partea altora⁶⁹⁰.

Rînduiala cea bun a celor înainta i constă din : lipsa de slav de art , nemînierea, buna n d jduire, lini tea, dreapta socoteal (discern mîntul), gîndirea neclintit la judecat , mila, iubirea de strîni, sfîtuirea cumpăt , rugăciunea netulburat de patimi, ne-iubirea de argin i.

Iar regula, cuvîntul i legea duhurilor i trupurilor celor ce s-au desvîrit, vieuind cu bun credincioşie în trup, este aceasta: inimă nerobit , dragoste desvîrit , izvor de smerit cugetare, iere minii⁶⁹¹, intrarea lui Hristos, lumina nejefuit a rugăciunii, belugul luminării dumnezeieşti, pămîntirea morii⁶⁹², ura vieii⁶⁹³, fuga de trup ; a fi sol pentru lume⁶⁹⁴, silitor al lui Dumnezeu, împreună-liturgisitor cu îngerii, adîncul fărîfund (abisul) al conştiinţei, casa tainelor, pămînt al tainelor, mîntuitor al oamenilor⁶⁹⁵, Dumnezeu al dracilor⁶⁹⁶, domn al patimilor, stăpîn al trupului, episcop al firii, fugă de pămînt, casa nepămîntirii, următor al Stăpînului cu ajutorul Stăpînului.

15) Nu puţin nevoie avem de trezvie, cînd trupul e bolnav. Căci dracii vîndu-ne zăcînd i neputînd deocădat să ne folosim de nevoia împotriva lor, din pricina slăbiciunii, încearcă să ne războiască cu mai mult tărie. De bolnavii din lume se apropie dra-

690. Acestea sînt virtuţile începătorilor, douăzeci şi patru la număr, ca şi literele alfabetului.

691. Iere minii din grija de sine şi privirea exclusivă la Dumnezeu ; este răpirea sau extazul.

692. Pămîntirea cu anticipare a morii; trairia morii cu gîndul ; străiere în ea şi cînd ai fi mort pentru viaţa aceasta.

693. Ura vieirii în pămînt, iubirea vieirii în Dumnezeu.

694. Rugăciunea pentru lume, lucrarea pentru mîntuirea ei.

695. Adică unealtă a lui Hristos în lucrarea de mîntuire a oamenilor.

696. Dumnezeu după har al dracilor; atît de sus faţă de ei, cum este Dumnezeu prin fire faţă de creaţiune.

cul mîniei i uneori al hulei. De cei din afar de lume, dac au din bel ug cele de trebuin , se apropie dracul l comiei pîntecelui, sau al curviei, iar dac sînt lipsi i i petrec în locuri de nevoin , le întinde curse st pînul trînd viei i al nemul umirii⁶⁹⁷.

16) Am aflat c lupul curviei adaug dureri celui bolnav i chiar în dureri îi s de te sim iri necuviincioase i curgeri. Se întîmpl s vezi lucru izbitor, c în timpul unor cumplite dureri, trupul zburd i se înfierbînt . Dar m-am întors i am v zut pe al ii z cînd i fiind mîngîia i pe patul însu i de lucrarea dumnezeiasc , sau de str pungerea inimii, iar prin mîngîieri dep rtînd de la ei durerile, încît se aflau ca unii care n-ar voi s se izb veasc de boal niciodat . i iar i m-am întors i am v zut pe al ii chinuindu-se, dar izb vindu-se prin boal ca printr-o certare, i am sl vit pe Cel ce prin lut cur ea lutul.

17) Mintea în eleg toare este îmbr cat numaidecît i cu sim ire în eleg toare. Ea fiind în noi i nefiind în noi, s nu încet m s o c ut m. C ci ar tîndu-se ea, cele din afar vor înceta s mai lucreze cele ale lor⁶⁹⁸.

697. «Toate acestea le învinge îns smerenia împreunat cu s r cia. C ci socotind cineva cele ce vin asupra lui ca proprii, în s r cia poc in ei i smereniei, nu va c dea nici în timpul bolii în întin ciune ca bogat, nici în trînd vie i nemul umire ca lipsit; ci va suporta timpul bolii ca timp de cî tig, bucurîndu-se i mul umind».

698. «Sim irea în eleg toare este în noi ca una ce e unit cu mintea în tot omul. Dar nu este în noi ca una ce e ascuns de patimi în cei p ti ma i i e nelucr toare i necunoscut ». Sim irea min ii lucreaz atunci cînd prin ea mintea se pune în contact cu realit ile spirituale. Dar aceasta se întîmpl numai cînd ea e curat de patimi. Altfel mintea speculeaz doar despre realit ile spirituale ca despre ni te realit i b nuite, dar neexperiate. Ca s ajungem la cunoa terea adev rat a realit ilor spirituale prin contact, trebuie s ne str duim s înl tur m acoper mîntul patimilor de pe sim irea min ii, sau tocirea ce i-o aduc patimile. Prin ea vom str bate atunci dincolo de acoper mîntul sensibil al lucrurilor, care nu ne va mai împiedica s cunoa tem temeliile spirituale ale lor.

Aceasta este ceea ce un oarecare filozof cunosc tor a spus : « i vei afla sim irea dumnezeiasc »⁶⁹⁹.

18) Via a c lug reasc se cade s fie tr it întru sim irea inimii, în fapte, în cuvinte, în cuget ri i mi - c ri⁷⁰⁰. Iar de nu, nu este c lug reasc i deci nici îngereasc .

19) Altceva este purtarea de grij a lui Dumnezeu, altceva ajutorul Lui, altceva paza, altceva mila lui Dumnezeu i altceva mîngîierea. Cea dintîi se vede în toat zidirea; cea de a doua, numai în credincio i; cealalt , între cei ce cred cu adev rat; iar cea din urm se arat în cei ce-L iubesc.

20) Se întîmpl uneori c ceea ce pentru unul este leac, pentru altul este otrav . i se întîmpl alteori, c una i aceea i, dat unuia la timp potrivît, îi este leac i la timp nepotrivît îi este osînd⁷⁰¹.

21) Am v zut doftor nepriceput, care, def imînd pe cel zdrobit, nu i-a pricinuit nimic altceva decît dezn - dejdea. i am v zut doftor iscusit care, operînd prin oc rîre inima umflat , a golit-o de tot puroiul. Am v - zut odat pe un bolnav bînd pentru cur irea întin - ciunii doftoria ascult rii i mi cîndu-se i umblînd i nedormitînd, iar alt dat , pe altul — cu ochiul sufletului bolnav — lini tindu-se i petrecînd în t cere⁷⁰². Cine are urechi de auzit s aud .

699. Prin sim irea min ii ne vom pune în contact cu realitatea lui Dumnezeu, adic vom avea «sim irea lui Dumnezeu».

700. *Sim irea inimii* este sim irea min ii, în care inima pune mai mult sentiment.

701. Scolie a lui Fotie, Patriarhul Constantinopolei : «De pild , postul este cur ire de patimi, cînd e inut în particular i în sine ; dar în adun ri i s rb tori, e otrav ce stric în multe feluri celui ce-l folose te, fie c acesta se face sminteal altora, fie c se laud cu el, sau se îngîmf i se desparte de ceilal i».

702. «Socotesc c a numit boal a ochiului sufletesc împ timirea min ii prin gînduri. C ci ochiul sufletului e mintea. Dar la îns n to irea

22) Unii, nu tiu de unde (c ci am înv at s nu iscodesc darurile lui Dumnezeu cu p rerile mele), au prin fire, ca s zic a a, o înclinare spre înfrînare, sau spre cur ie, sau spre lini te, sau spre necutezan , sau spre blînde e, sau spre str pungerea u oar a inimii; i sînt al ii care au aceea i fire împotrivindu-se cînd voiesc s fac acestea, încît trebuie s o sileasc cu toat puterea. Dar mie îmi plac ace tia mai mult decît cei dintîi, ca unii care, de i pentru un timp sînt birui i, î i silesc firea.

Nu te l uda, o, omule, cu bog ia nemuncit . C ci D t torul de daruri, cunoscînd de mai înainte v t marea i pieirea spre care mergi, te-a izb vit în oarecare m sur , prin darurile Lui nepl tite⁷⁰³ ; i înv turile din copil rie i cre terea primit i îndeletnicirile deprinse ne ajut sau ni se împotrivesc, dup ce am crescut, la dobîndirea virtu ilor i în vie uirea c lug reasc .

23) Ingerii sînt lumin c lug rilor. Iar vie uirea c lug reasc e lumin tuturor oamenilor⁷⁰⁴. Drept aceea s se nevoiasc în toate s fie pild bun , nedînd

acestei boli ajut i neîntîlnirile i lini tea, precum multa vorbire obi nuie te s produc urdori).

703. «Nume te *nepl tit* lucrarea neobositoare, care se risipe te cu u urin . C ci cununile se împletesc pentru osteneli. C ci : «Mi-a i dat s m nînc» (Mt. 25, 35) i celelalte, care sînt fapte i dovezi ale ostenelilor».

704. «Ca monahi sîntem datori s lumin m prin via a noastr , precum pentru noi în ine, a a i pentru oamenii care ne v d. Dar nu prin trîmbi a ar t rii. C ci : «A a s lumineze lumina voastr » (Mt. 5, 16) nu înseamn a ne vesti pe noi în ine, ci precum lumineaz focul în întunericul de pe p mînt, a a str luce te i lumina în întuneric». *Alta*, a sfîntului Isaac : «Se cade monahului s fie, întru toate lucrurile lui, chip i pild de folos celor ce îl privesc. Ca privind vr jma ii adev rului multele fapte bune ale lui, care str lucesc ca ni te raze, s m rturiseasc , f r s vrea, c cre tinii au n dejde întemeiat de mîntuire. i de pretutinden i s alerge la el, ca la o sc pare i ca la un ad post, încît s se înale cornul Bisericii împotriva vr jma ilor ei; i mul i s se porneasc cu rîvn spre faptele cele bune... C laud a Bisericii lui Hristos este via a c lug reasc »

nici o sminteală în nimic, în cele ce le lucrează și le grăiesc. «Căci dacă lumina, se face întuneric, întunericul» — adică cei ce petrec în lume, cu cât mai mult nu se vor întuneca (Mt. 7, 23) ?

24) Dacă mă ascultă și, voi ce voi și, e bine să nu ne pierdem în multe feluri de învârturi și să împărim bietul nostru suflet ca să se lupte cu mii de mii și cu zeci de mii de zeci de mii de dușmani. Căci nu ne va ajunge timpul să învârtim, sau să aflăm toate zecile de mii de meșteșuguri ale lor. Să ne înarmăm cu Treimea cea Sfântă împotriva celor trei prin cei trei⁷⁰⁵. Căci de nu, ne vom pricinui multe osteneli.

25) Cu adevărat, de va veni în noi «Cel ce prefăce marea în uscat» (Ps. 65, 5), o va trece negreșit și Izraelul din noi, nebântuit de valuri, sau mintea care vede pe Dumnezeu, și va vedea pe egipteni înecându-se în apa lacrimilor. Dar de nu va veni Acela în noi, «cine va putea suferi vuietul valurilor ei sau ale trupului⁷⁰⁶ acesta ?» (Rom. 7, 24). De va învia în noi Dumnezeu prin fptuire, risipi-se-vor vrăjmașii Lui; și de ne vom apropia de El prin vedere (contemplare), vor fugi cei ce-L urăsc pe El și pe noi, de la fața Lui și a noastră⁷⁰⁷.

705. «Cu ajutorul Sfintei și Celei de o ființă Treimi, zice, să ne înarmăm împotriva celor trei, adică : iubirea de plăcere, iubirea de arginți și iubirea de slavă, prin cei trei, adică prin înfrînare, iubire curată și smerenie. Căci iubirea de plăcere e desființată prin înfrînare, iubirea de arginți prin iubire curată, ca putere de dăruire și comuniune; iar iubirea de slavă, prin smerenie, ca neîubitoare de artate și ca uritoare a slavei». Virtuțile comuniunii desființează patimile egoismului cu puterea Sfintei Treimi, izvorul suprem al vieții de comuniune.

706. Trupul în grecește e la feminin () .Trupul e o mare care-înalță valurile împotriva minții, putînd să o înece în el, de nu se va atîrna aceea de Dumnezeu.

707. Se face o aplicare la viața noastră personală a stihului 1 din ps. 67. Fptuirea și contemplarea sînt cele două etape sau trepte ale urcării spre Dumnezeu.

26) Să ne sîrguim să învîm cele dumnezeiești mai degrabă prin sudoare și prin osteneală și nu prin cuvîntul simplu. Căci nu cuvînte, ci fapte va trebui să arătăm în vremea ieșirii (sufletului) ⁷⁰⁸.

27) Cei ce au auzit că se află o comoară ascunsă într-un anumit loc, o caută pe aceasta, și din pricina căutării foarte obositoare pîzesc cu luare amînte cele ce au aflat. Iar cei ce s-au îmbogățit fără osteneală, le risipesc cu uşurință.

28) Greu este să învingem gîndurile furibunde în noi mai înainte ⁷⁰⁹. Iar cei ce nu încetează să adauge la ele au deznădăduit de ei înșiși, sau nu s-au folosit cu nimic din lepădare. Totuși, tim că Dumnezeu toate le poate și nimic nu-I este Lui cu neputință.

29) Mi-au pus unii o întrebare greu de dezlegat, care întrece priceperea tuturor celor ca mine, și al cărei răspuns nu l-am găsit cuprins în niciuna din cările ce mi-au trecut prin mînă. Ziceau aceia: Care din cele opt gînduri sînt nescute din altele și pe care din ele îlna te fiecare din cele trei de căpetenie, în chip deosebit? Eu, arătîndu-mi neștiința faade această întrebare-

708. «Cel ce se arată în elept nu din fapte, ci grînd prin cuvînte, «se îmbogățește din nedreptate și ostenelele lui, după Scriptură, vor intra în casele străinilor» (Pilde 5, 16), adică în casele aceluia care nu se vor uita la faptele lui, ci ascultă de cuvintele lui. Se vor îmbogăți nu din starea lui necurățată de păcate, deci neajuns la dreptate; ci din cuvintele lui, care sînt totuși o osteneală, se vor folosi alții, nu el însuși. Scolie din Fotie: «Ceea ce n-a nescut osteneala, n-a împrăștiat dorul. Căci eu or de disprețuit ceea ce s-a dobîndit ușor (fie că e vorba de fapt, fie, de contemplare)».

709. Aici gîndurile de mai înainte (— pre-judecățile) sînt gîndurile la patimile ce le avea călugărul dinaintea de intrarea în mînăstire. Scolia de la Marcu: «Gînd de mai înainte este amintirea fără voie a păcatelor de mai înainte. La început el este împiedicat să înainteze la patimă, iar la cel ce a biruit e momeala respins». *Alta*: «De este iubitor de învîtur, fii și iubitor de osteneală. Căci simpla cunoștință îngîmfă pe om».

re f r s m ru inez, am aflat un r spus de la prea
cuvio ii b rba i:

Maica curviei este l comia pîntecelui; a trînd viei,
este slava de art ; întristarea e fiica acestor trei, ca i
mînia. Maica mîndriei este iar i slava de art . Dar eu
r spunzînd acelor pururea pomeni i b rba i, am zis :
v rog s -mi ar ta i i fiicele celor opt i pe fiecare a
c rei fiic este ?

Acei nep timitori m-au înv at cu mare bun voin ,
spunîndu-mi c nu exist o ordine sau o în elegere în-
tre cele f r în elegere⁷¹⁰, ci o total neorînduial i
nestatornicie. i încredin îndu-m ferici ii pomeni i
despre aceasta cu pilde conving toare, aduceau multe
dovezi, dintre care unele le în ir m în «Cuvîntul» de
fa , ca s ne lumin m prin el i despre celelalte.

De pild : rîsul la vreme nepotrivit este pricinuit
uneori de curvie, alteori de slava de art , cînd cineva
se f le te cu sinea lui f r ru ine; iar alteori vine din
desf tare⁷¹¹. Somnul mult vine din desf tare; dar une-
ori i din post, cînd cei ce postesc se mîndresc ; alte-
ori din trînd vie; iar alteori din fire. Vorba mult iz-
vor te uneori din slava de art , alteori din l comia
pîntecelui. Trînd via se na te uneori din desf tare
(multa mîncare), alteori din netemerea de Dumnezeu.

Hula este, în primul rînd, fiica mîndriei, dar de
multe ori, i din judecarea aproapelui în sinea ta, sau
din pizma necuvenit a dracilor. Învîrto area inimii

710. Leg tura între ele, trecerea de la una la alta, are ceva neregulat,
haotic, pentru c toate pornesc din acela i h u de întunec, pornit spre
r u ; ele ies cam împreun , sînt legate între ele.

711. «Rîsul vine din trei pricini: din curvie, din slava de art i din
fala l untric i din desf tare, care este s turarea». *Alta*, a sfîntului Efrem :
«Rîsul alung fericirea plînsului, surp cele zidite, întristeaz pe Duhul
Sfînt, nu aduce folos, stric (corupe) trupul, izgone te virtu ile, e lipsit de
pomenirea mor ii i de gîndul la chinuri. Ia de la mine rîsul i d ruie te-mi
plînsul i tînguirea, pe care le ceri de la mine, Dumnezeuule».

vine din s turare, dar de multe ori, i din nesim ire i din împ timire. Iar împ timirea se na te din curvie i din slava de art i din altele multe.

Violenia vine din închipuirea de sine i din mînie. F rnicia vine din mul umirea de sine i din vie uirea dup capul propriu. Iar cele contrare acestora se nasc din maici contrare celor pomenite⁷¹².

Iar ca s nu spun multe (c ci mi-ar lipsi timpul s cercetez i s l muresc pe fiecare în parte), nimicitoarea de c petenie a tuturor patimilor este smerita cugetare. C ci cei ce au cî tigat-o pe ea, au biruit toate.

30) N sc toarele tuturor patimilor sînt pl cerea i violen ia ; cel ce le ine pe acestea nu va vedea pe Domnul. Dar nu vom avea nici un folos de ne vom înfrîna de la una, f r s ne înfrîm m i de la cealalt .

31) S lu m pild de temere de Domnul de la dreg torii st pînirii i de la fiare, iar dragostea trupurilor s - i fie chip al dragostei de Dumnezeu. C ci nimic nu ne împiedic s lu m pildele virtu ilor i de la cele potrivnice.

32) Cei de azi s-au înr it cumplit i to i s-au umplut de închipuirea de sine i de f rnicie. Poate c arat osteneli trupe ti asem n toare p rin ilor no tri celor de demult, dar de darurile lor nu se învrednicesc, de i socotesc c firea nu avea alt dat atîta nevoie de daruri ca acum. i pe drept cuvînt ni s-a întîmplat aceasta. C ci nu în osteneli, ci în simplitate i smerenie se arat Dumnezeu⁷¹³. i cu toate c puterea Domnului

712. Ed. 1970 : «Dac vorba mult are ca maici slava de art i l comia pîntecelui, t cerea, contrar vorb riei, se na te negre it din cele contrare slavei de arte i l comiei pîntecelui, adic din smerenie i înfrînare. i cu altele la fel. Dar de i toat patima se desfiin eaz prin virtutea contrar , smerita cugetare desfiin eaz toate patimile amintite».

713. «Osteneala trupeasc f r cur ia min ii e ca un pîntece femeiesc sterp i ca ni te sini usca i. C ci nu se poate apropia de cuno tin a de Dumnezeu. Ea obose te trupul, dar nu are din aceasta nici-un folos».

se des vâre te în slăbiciune, nu va lepăda Domnul pe lucrătorul smerit cu cugetul (II Cor. 12, 9).

33) Când vedem pe careva dintre luptătorii lui Hristos supus unor dureri trupești, să nu ne grăbim să socotim că aceasta e o pedeapsă venită din păcatolenia lui, ci să-l vindecăm mai degrabă, primindu-l cu iubire simplă și nevicleană, ca pe un mîndar al nostru și ca pe un împreună-luptător cu noi⁷¹⁴.

34) Există o boală, pentru curăirea de păcate; și există o altă, pentru smerirea cugetului. Bunul și Prea-bunul nostru Domn și Stăpîn, cînd vede pe unii mai trîndavi în nevoia, smerește trupul lor prin boală, ca printr-o nevoie mai nedureroasă. Dar uneori ea vine și pentru a curăți sufletul de gânduri rele, sau de patimi⁷¹⁵.

35) Toate cele ce ni se întîmplă, fie vîzute, fie nevăzute, se pot primi și bine și cu patimă și cu o simțire mijlocie⁷¹⁶. Am văzut trei frați supuși greutăților: unul se revolta, altul rămas neîntărit și al treilea a cules rod mult.

36) Am văzut plugarii semănînd aceeași semînță, dar fiecare urmînd alt scop: unul ca să-și plătească datoria; altul ca să-și adune bogăție; altul ca să-și vîneze lauda de la cei ce treceau pe calea vieții, pentru buna lui lucrare; altul ca să necăjească pe dușmanul lui care-l pizmuia; în sfîrșit, altul, ca să nu fie osîndit de oameni ca lene⁷¹⁷. Iar în alegerile semănătorii pluga-

714. «Neputin ele monahilor sînt daruri ale economiei dumnezeiești».

715. «Pe cîlul care nu slujește în chip plăcut lui Dumnezeu și nu se nevoiește pentru mîntuirea sufletului său, ci îmi face nevoie cu negrijă, îl vezi negre în lăsat de Dumnezeu să cadă în ispită, ca nu cumva din multa nelucrare a lui să lungească spre cele mai rele».

716. «Bine le primește acela, care socotește cele ce vin asupra lui ca ale sale și nu supărîndu-se, ci mulțumind».

717. Ed. 1970. «Plugarii sînt cîlarii, chemați să lucreze în viața lui Hristos. Ei sînt în ira și după deosebirea virtuților. Dintre ei, cel dintîi

rilor sînt acestea : postul, privegherea, milostenia, slujirea i cele asemenea. Deci fra ii s caute s - i cunoasc prin cercare (prin experien) scopurile ce le urm - resc în Domnul.

37) Dup cum atunci cînd scoatem apa din fîntîn , ni se întîmpl s scoatem, f r s b g m de seam , i cîte o broasc , la fel cînd lucr m virtu ile, de multe ori lucr m i patimile împletite în chip nev zut cu ele⁷¹⁸.

De pild : l comia pîntecelui se împlete te cu primirea de str ini; curvia, cu iubirea; asprimea, cu dreapta socoteal (cu discern mîntul); viclenia, cu chibzuiala; uneltirea, pregetarea, trînd via, împotrivirea în cuvînt, vie uirea dup regula proprie i neascultarea, cu blînde ea; îngîmfarea d sc leasc , cu t cerea ; trufia, cu bucuria ; lenea, cu n dejdea; osîndirea, iar i, cu iubirea; mole ala i trînd via, cu lini tirea (isihia); am r ciunea, cu cur ia; încrederea în sine, cu smerenia⁷¹⁹; iar tuturor acestora le urmeaz , ca o

împline te lucrarea slugii, lucrînd din fric ; al doilea lucreaz pentru plat , al treilea, ca un fiu. To i ace tia sînt vrednici de laud . Al patrulea lucreaz f r folos, ca unul ce vrea s plac oamenilor; al cincilea, se aseam n lupt torului, sau mai bine zis lupt cu rîvn . Al aselea se oste ne te i el din ru ine i nu e simbria . Dar lucrarea acestor trei e supus osîndirii i e de art . Iar noi, cercîndu-le pe toate, ne-am dat seama c trebuie s v d m acest sfat; c chiar dac sîntem p c to i datornici, putem s îmblînzim pe St pînul prin daruri. Cu toate c lucrarea dintîi e mai smerit , dar r mîne mereu pre uit ca una ce e pururea datorat i cea dintîi».

718. «Dac r utatea ar ie i la iveal goal în via a noastr , neacoperit de închipuirea vreunui bine, omul nu s-ar porni de la sine spre ea».

719. A lui Marcu : «Cel ce nu cunoa te cursele vr jma ilor e sfî iat cu u urin . i cel ce nu tie pricinile patimilor, lesne cade». Traducerea Veniamin Costache. *Alta*, a lui Iosif Pelusiotul: «Priceperea amestecat cu simplitatea este un lucru dumnezeiesc, adic o virtute des vîr it . Dac prima sa desparte de cealalt , devine viclenie, iar a doua, prostie. Prima face r u, a doua se las am git . Unirea lor a cerut-o Hristos : «Fi i în-elep i ca erpii i blînzi ca porumbeii». Prin toate ne r zboie te vr jma-ul. Deci cel ce voie te s se mîntuiasc trebuie s aib ochi mul i».

b utur de ob te, sau mai bine zis ca o otrav , slava de art ⁷²⁰.

38) S nu ne întrist m cînd cerem ceva de la Domnul timp îndelungat i nu sîntem auzi i, c ci Domnul ar fi voit ca to i oamenii s se fac nep timitori într-o clip , dar ca un înainte- tiutor, cunoa te c aceasta nu le este de folos. To i cei ce cer i nu primesc de la Dumnezeu cele cerute, f r îndoial c nu le primesc pentru una din aceste pricini: sau pentru c cer înainte de vreme, sau pentru c cer cu nevrednicie i dornici de slav de art , sau pentru c primindu-le se vor f li, sau dup dobîndirea lucrului cerut vor c dea în nep - sare.

39) Patimile s-au dep rtat uneori nu numai de la unii credincio i, ci i de la unii f r credin , afar de una. Ele au l sat-o pe aceea singur s umple locul tuturor, ca una ce e cea dintîi dintre ele. C ci aduce atîta v t mare, c i din cer poate coborî ⁷²¹.

40) Nimenea nu se îndoie te, cred, c dracii se dep rteaz din suflet, fie pentru un timp, fie neîncetat. Dar pu ini tiu în cîte feluri se face această dep rtare a lor de la noi.

Materia patimilor este mistuit de focul dumnezeiesc ⁷²². Iar odat cu dezd cinarea acestei materii i cu cur irea sufletului, se pierd i patimile. Numai s nu le atragem iar i printr-o vie uire trupeasc i prin lips de grij . Dracii se dep rteaz de bun voie, f cîn-

720. Ed. 1970 : «Slava de art e o v t mare comun a tuturor virtutilor. Ea nu aduce nici-un folos celui ce lucreaz virtu ile i nu se leap d de ea. C ci Dumnezeu nu-l prime te pe acesta. Dimpotriv îl prime te pe p c tosul care se poc ie te întru sim irea smeritei cuget ri i nu se întoarce de la El».

721. «Nume te mîndria, prin care a c zut diavolul».

722. «Adic prin lucrarea Sfîntului Duh, sau prin dragostea de Dumnezeu, care se p streaz ca un foc nestins în inimile celor iubitori de Dumnezeu».

du-ne s fim f r grij . Dar prin aceasta r pesc pe ne-
a teptate bietul nostru suflet.

Cunosc i alt retragere a fiarelor. cea de dup
ce sufletul s-a obi nuit în chip deplin i s-a îmbibat la
culme de patimi, f cîndu-se el însu i uneltitor sie i i
r zboindu-se el însu i cu sine⁷²³. Pilda acestui lucru
sînt pruncii. C ci dup o lung obi nuin , î i sug, în
lipsa sînilor mamei, degetele lor.

Cunosc înc i o a cincea nep timire în suflet, care
const din mult simplitate i nevinov ie. «Ajutorul
lor cel drept este de la Dumnezeu, Care mîntuie te pe
cei drep i cu inima »(Ps. 7, 10—11), i-i izb ve te pe
nesim ite de rele, a a cum pruncii, dezbr ca i, nu- i
cunosc goliciunea lor.

41) P catul sau patima nu se afl în fire în chip na-
tural⁷²⁴. C ci Dumnezeu nu e f c torul patimilor. Iar

723. «A se obi nui înseamn a ajunge la deprinderea r ut ii patimi-
lor». Lupta tendin elor bune i rele a devenit o stare proprie sufletului.
In aceast lupt tendin ele rele, devenite deprinderi sau patimi, dobîndesc
totdeauna biruin a, dac nu e chemat Dumnezeu în ajutor printr-o sim-
ire de mare credin i iubire, care cople e te pornirile provocate de
atract ia pl cerilor. Iar dac lupta dureaz , ea aduce sufletul la descom-
punere, sau la neputin a de a mai face ceva bun, de a- i mai recî tiga
t ria libert ii. Aceasta e una cu moartea sufletului.

724. «Dac p catul ar fi natural, nu s-ar pedepsi nimeni. Nici n-ar
înf ptui al ii virtutea». *Alta*: «R ul cugetat în afara alegerii libere i
într-un ipostas propriu în firea celor ce sînt, e nimic». *Alta* : «Patima nu
e altceva decît lipsa virtu ii». *Alta* : «Virtu ile naturale în noi sînt: milo-
stivirea, iubirea, credin a, n dejdea. Iar cele mai presus de fire sînt:
cur ia, nemînierea, smerita cugetare, rug ciunea, privegherea, postul».
Alta, a lui Marcu : «Alta e fapta poruncii i alta virtutea, chiar dac î i
au pornirile bun t ilor una din alta. Fapta poruncii este ceea ce e po-
runcit. Virtutea e ceea ce se face pentru a pl cea adev rului (lui Dum-
nezeu)».

P catul nu poate fi din fire, c ci lupta pe care o introduce în fire nu
poate porni din ea. P catul nu poate fi cugetat f r alegerea lui de c tre
un subiect. Iar r ul în general nu poate fi cugetat ca stînd de sine, ca
un ipostas propriu. C ci r ul e ceva ce lupt împotriva fiin ei, în sînul
ei. R ul e un cariu al existen ei, avîndu- i originea în libertatea subiec-

virtuțile naturale sînt date în noi de El sînt multe. Între ele sînt în chip vădit și acestea: milostivirea, dacă în elinii comp timesc; iubirea, dacă în animalele necuvânt toare la cr meaz de multe ori cînd sînt lipsite unele de altele; credința, căci în toți se naște aceasta; și de aceea, căci împrumutîndu-ne, plecînd pe mare, semănînd, nu dăm judeim cele mai bune.

Deci dacă, precum s-a dovedit, iubirea este o virtute naturală în noi, «iar ea este legătura și plinirea legii» (Rom. 13, 10), atunci virtuțile nu sînt străine firii. Răzîmă-se deci cei ce opun lucrării lor, neputină.

42) Mai presus de fire sînt: curajul (fecioria), nemînierea, smerita cugetare, rugăciunea, privegherea, postul, străpungerea neîncetată a inimii. Învățătorii unora din acestea sînt unii oameni, altele, îngerii; iar Învățătorul și Dătătorul altora este Dumnezeu Cuvîntul⁷²⁵.

43) Cînd ni se cer deodată două fapte bune⁷²⁶, trebuie să alegem pe cea mai de trebuință. De pildă: de multe ori stînd noi la rugăciune, vine la noi niște frați. Trebuie să alegem una din două: sau să părăsim ru-

telor personale, vrînd să introduc o dezordine în ființă. Răul fizic nu doare ca cel ce vine de la o persoană. Răul fizic însă are ultimele pricini în răul ales liber de persoane, adică în păcat.

Patima nu se poate înțelege fără a presupune virtutea, căreia îi se opune. Virtutea se poate înțelege fără patimă. De-abia în lipsa totală a patimii avem virtutea deplină. Virtutea reprezintă nu numai armonia interioară a persoanei, ci și relația bună între persoană și persoană, în ultima analiză între persoana umană și cea dumnezeiască. Armonia în persoană nu poate exista decît odată cu armonia între persoane.

⁷²⁵ Învățătorii ai fecioriei sînt Ilie și Ioan Înaintemergătorul și Ioan Cuvîntul de Dumnezeu; ai blîndeții, Moise și David; iar ai rugăciunii, însuși Dumnezeu Cuvîntul și îngerul ce s-a arătat lui Antonie și lui Pahomie. Ai postului, iar și Moise și Domnul însuși. Ai privegherii, mulți care au agonisit și străpungerea inimii din aceasta; ai smeritei cugetări, Cuvîntul lui Dumnezeu și Mîntuitorul tuturor, Care «pentru noi s-a răscălat» (II Cor. 8, 9) «și a luat trupul nostru».

⁷²⁶ «Coliziunea datoriilor».

g ciunea, sau s întrist m pe fratele l sîndu-l s plece f r r spuns. Iubirea e mai mare decît rug ciunea. Rug ciunea a fost socotit totdeauna ca o virtute parial ; iubirea e cuprinz toarea tuturor.

Iar i: ducîndu-m odat într-o cetate sau într-un sat, fiind înc tîn r, a ezîndu-m la mas , am fost cuprins deodat de gîndurile l comiei pîntecelui i slavei de arte. i de fapt, temîndu-m de fiica nebuniei pîntecelui⁷²⁷, am fost biruit mai degrab de slava de art ⁷²⁸. Dar tiam c dracul l comiei pîntecelui învinge de multe ori pe cel al slavei de arte în cei tineri. i pe drept cuvînt⁷²⁹.

44) La cei din lume, r d cina tuturor relelor este iubirea de argin i. Iar la c lug ri, l comia pîntecelui. La cei duhovnice ti sînt l sate de multe ori de Dumnezeu, din iconomie, ni te patimi foarte mici, ca def i-mîndu-se foarte tare pe ei în i i, din pricina unor patimi mici i nep c toase, s - i agoniseasc o bog ie nejefuit , de smerit cugetare.

45) Nu este cu putin ca cel ce petrece de la început cu nesupunere, s dobîndeasc smerenia, chiar dac fiecare î i închipuie c a înv at un me te ug propriu sau e în stare s-o agoniseasc ⁷³⁰.

727. Fiic a nebuniei pîntecelui nume te curvia, ca una ce se na te din l comia pîntecelui».

728. «A fost biruit de aceasta prin iconomie, ca s nu guste, împins de tinere e, dulce a. De altfel, slava de art e mai rea decît l comia pîntecelui. C ci ultima este intrarea r ului, iar slava de art e cap tul lui».

729. «Dracul l comiei pîntecelui fiind mai natural i deci mai în e-l tor, pe drept cuvînt învinge slava de art ».

730. Ed. 1970: «Dovedire c cel nesupus nu poate dobîndi smerita cugetare. C ci cel lipsit de smerita cugetare e v dit c sufer de boala diavolului. i cel ce sufer de boala aceasta, dac nu îi va veni Dumnezeu în ajutor prin poc in a statornic , va fi împreun -mo tenitor cu cel de a c rui boal sufer ».

46) Prin ei stabilesc că faptele care pot fi dobândite în două virtuți cu totul generale⁷³¹. Ei pe drept cuvânt. Căci una e ucigașia plăcerilor, iar cealaltă asigură această ucidere prin smerita cugetare. De aceea ei plînsul e îndoit : unul desființează plăcutul, iar celălalt pricinuirea te smerita cugetare.

47) Propriu celor evlavioși și de-a tot, celui ce cere. Iar a celor mai evlavioși, și de-a celui ce nu cere. Dar a nu cere de la cel ce a luat (Mt. 5, 39), mai ales cînd pot, e propriu numai celor nepătimitori⁷³².

48) Să nu încetăm să ne cercetăm în toate patimile și în toate virtuțile, în care ne aflăm: la început, la mijloc sau la sfîrșit. Toate războaiele dracilor împotriva noastră se nasc din aceste trei pricini: fie din iubirea de plăceri, fie din mîndrie, fie din pizma dracilor. Cei războiști din pricina din urmă sînt fericiți. Cei războiști de mîndrie sînt foarte vrednici de plîns. Iar cei

731. Faptele este prima etapă a urcușului duhovnicesc prin care se face curățirea de patimi și dobîndirea virtuților, ca apoi să se ajungă la etapa superioară, a contemplării (a vederii duhovnicești). Ed. 1970 : «Cele două virtuți generale ale primei etape sînt : postul și supunerea».

732. Ed. 1970 și Veniamin Costache : «Cel ce nu cere de la cel ce ia ale lui, nu numai că se arată neîmpătimit de cele materiale, ci și nerăsplătit cu rău celui ce i-a făcut rău, de i-ar putea. Dar nu poate cineva să ierte din inimă celui ce l-a vătămat și nedreptățit dacă nu are prin curaj și nepătimire pe Dumnezeu, în sine. Învînd de la Acesta răiunile celor ce se petrec, primele te ce-l vinca ale sale și e încredințat că și se rînduiesc spre folosul lui (în tăină despre aceasta). Și a a poate ierta celor ce-l nedreptățesc și iubi pe dușmanii și socoti că pe binefătorii și». Nu numai lucrurile și persoana au răiunile lor de la Dumnezeu, ci și toate cele ce se întîmplă. Iar răiunile celor ce ni se întîmplă nouă, fără să contribuim cu o voință rea la ele, sînt ale noastre, sau sînt cîrmuite de Dumnezeu spre dezvoltarea noastră spirituală și deci spre mîntuirea noastră. Chiar cei ce ne fac rău, dacă învingem pornirea de a ne răzbi, ne ajută să ne ridicăm la o nouă treaptă de bunătate, la o nouă treaptă de apropiere de Dumnezeu. De aceea ei sînt binefătorii noștri, deși nu cu voia lor.

din iubirea de pl ceri, r mîn netrebnici pîn la sfîrit⁷³³.

49) Exist o sim ire, mai bine zis o deprindere numit r bdare în dureri, de care cel ce e prins, nu se va mai teme sau nu va mai fugi de durere niciodat . St - pînite de aceast pururea l udat virtute, sufletele mucenicilor au r bdat cu u urin chinurile.

50) Altceva este str juirea gîndurilor i altceva p - zirea min ii. Pe cît de departe este r s ritul de apus, pe atît e mai înalt cea de a doua, fa de cea dintîi, i mai obositoare⁷³⁴.

51) Altceva înseamn a se ruga cineva împotriva gîndurilor i altceva a gr i împotriva lor; i altceva a le dispre ui i a se ridica deasupra lor⁷³⁵. Chipul cel dintîi de împotrivire e m rturisit de cel ce a zis: «Dumnezeul meu, spre ajutorul meu ia aminte» (Ps. 69, 1), i cele asemenea; al doilea, de cel ce a zis : « i voi r spunde celor ce m osîndesc cuvînt» de împo-

733. Cei din ultimele dou categorii contribuie cu voia lor la r ul din ei. Cei din ii nu contribuie cu voia lor. Deci s nu punem vina mai mult pe draci decît pe noi în ine.

734. «Str juirea gîndurilor înseamn a alunga diferitele gînduri i atacuri prin rug ciune. Iar p zirea min ii înseamn a p zi mintea nerobit i nedesp rit de pomenirea lui Dumnezeu ; i precum este mai înalt mintea decît gîndul, pe atîta i p zirea ei e mai grea i mai de trebuin . C ci minte numim îns i puterea noastr în eleg toare i oarecum ochiul sufletului nostru. Iar gînd, lucrul v zut de minte i întip rit în ea. i p - zirea min ii este p strarea ei în starea de refuz al oric rui atac, care e cea dintîi lucrare voluntar a ei. Iar str juirea gîndurilor este respingerea celor întip rite prin lucrarea ei voluntar . v dit oricui cu cît e mai înalt mintea decît gîndul».

735. A lui Marcu : «Cel dintîi lucru este al celor slabi. C ci neputînd s se împotriveasc vr jma ilor, se opun acestora prin rug ciune. Al doilea, al lupt torilor, care înfrîng pe vr jma i prin nevoin ; al treilea, al contemplativilor, care în l a i prin contemplare (prin vedere), r mîn neatin i de protivnici i ner zboi i».

trivire (Ps. 118, 42). Iar i: «Pusu-ne-ai pe noi spre gr ire împotriva vecinilor no tri» (Ps. 79, 7). Iar pentru cel de al treilea e martor cînt re ul: «Amu it-am i n-am deschis gura mea» (Ps. 38, 3) i: «Pus-am straj gurii mele, cînd s-a sculat p c tosul împotriva mea» (Ps. 38, 2). Iar i: «Cei mîndri au c lcat legea foarte, iar eu de la vederea Ta nu m-am ab tut» (Ps. 118, 51).

Dintre ace tia, cel de la mijloc se folose te de multe ori de chipul dintîi, pentru nepreg tirea lui; cel dintîi nu poate alunga înc în chipul al doilea pe vr jma i ; iar cel de al treilea batjocore te cu totul pe draci.

52) prin fire cu neputin ca cel netrupesc s fie hot rnicit de trup⁷³⁶. Dar celui ce a agonisit pe Dumnezeu, toate-i sînt cu putin .

53) Precum cei ce au sim ul mirosului s n tos pot cunoa te pe cel ce ine mirodenii în chip ascuns, a a i sufletul curat obi nuie te s cunoasc buna mireasm ce a dobîndit-o de la Dumnezeu i mirosul urît aflat în al ii, de care el s-a izb vit. Dar acestea nu sînt cunoscute altora⁷³⁷.

736. «Mintea, fiind prin fire nestatornic , numai atunci se opre te din r t cire, cînd se une te cu Dumnezeu. C ci toate se afl în Dumnezeu i nu mai este altceva mai presus de El sau afar de El, spre care s r t - ceasc ». De aceea, mintea, ca netrupeasc , neputînd fi m rginit de nimic din cele trupe ti, nu- i poate g si odihna decît în Cel nesfîr it, în Care le are toate.

737. «Cel ce are în n ri r ul s u miros nu prinde alt miros, chiar dac ar sta deasupra tuturor cadavrelor». *Alta* : «Cei ce nu simt pe al ii socotesc c înseamn c cei necur i i cu sufletul nu pot sim i i cunoa te nici buna mireasm pe care cei cura i au dobîndit-o din Dumnezeu, nici r ul miros, de care aceia s-au izb vit. C ci e propriu celor cura i i nep - timitori s simt cele ce se afl în al ii». Adic cei cura i cu inima simt dispozi ia afl toare în al ii, cum nu o simt cei necura i, din cauza nesim - irii lor.

54) cu neputin ca to i s ajung nep timitori, dar nu e cu neputin ca to i s se mîntuiasc i s se împace cu Dumnezeu.

55) S nu te st pîneasc cei de alt neam care voiesc s iscodeasc iconomiile negrite ale lui Dumnezeu i vederile ce se întîmpl în oameni i care îi pun în minte pe nesimite c Domnul este p rtinitor. C ci ace tia sînt i se fac cunoscu i ca nepo i ai închipuirii de sine.

56) Este un drac al iubirii de argin i care f re te de multe ori smerenia⁷³⁸ ; i este un drac al slavei de-arte i al iubirii de pl ceri, care îndeamn spre milostenie. Dac ne cur im de amîndoi, s nu încet m a face mil în tot locul⁷³⁹.

57) Unii au spus c dracii se împotrivesc dracilor, dar eu spun c to i caut pierzarea noastr⁷⁴⁰.

58) Oric rei lucr ri duhovnice ti v zute i gîndite îi premerge o inten ie potrivit i o dorin prea bun ,

738. «P timind de iubirea de argin i i nedînd altora nimic, f re te smerenia, spunînd c nu vrea s plac oamenilor».

739. Exist tot felul de împletiri perverse între patimi i virtu i. Patimile se servesc de masca virtu ilor pentru a în ela pe al ii. La Veniamin Costache : Sfîntul Marcu Pustnicul : «Slava de art i iubirea de argin i i dezmiardarea nu las facerea de bine s r mîn neîntinat , dac ele nu pier mai întîi prin frica de Dumnezeu». *Alta*: «Aceste dou patimi au în elat pe Eva i pe Adam. C ci dulcea a a ar tat pomul c era bun la mîncare i frumos la vedere, iar slava de art îi spunea c , de vor gusta din el, vor fi ca ni te dumnezei. Dar precum Adam, cel dintîi zidit, i Eva se ru inau unul de altul, a a i noi, dup ce am lep dat r utatea ochilor celor în eleg tori i ne vedem pe noi în ine goi, ne ru in m în chip contient unii de al ii i coasem frunze de smochin, sau ne îmbr c m în forme cele din afar i în îndrept iri prin cuvinte. Iar Domnul ne preg te te nou îmbr c minte din piei i ne zice : «Intru r bdarea voastr ve i cî tîga sufletele voastre».

740. Împotrivirile dracilor între ei, sau încurajarea unor virtu i opuse lor i patimilor, urm resc numai în elarea noastr . Împotrivirea lor e de metod , nu de scop.

care se nasc în noi cu împreun -lucrarea lui Dumnezeu. C ci dac nu premerge cele dintîi, a doua nu obinuie te s urmeze⁷⁴¹.

59) Dac este un timp potrivit pentru tot lucrul de sub cer, cum zice Ecleziasul (Ecl. 3, 1), dar între toate lucrurile sînt i lucrurile sfinite ale vieuirii noastre, s avem grij ca s c ut m în fiecare timp cele potrivite acelui timp⁷⁴². C ci este un timp al nep timirii în cei ce se nevoiesc i un timp al împ timirii pentru tinere ea celor ce se nevoiesc; un timp al lacrimilor i un timp al inimii învîrto ate; un timp al supunerii i un timp al st pînirii; un timp al postului i un timp al împ rt irii de hran ; un timp al r zboiului din partea trupului du man i un timp al lini tirii fierbin elii ; un timp al iernii sufletului (al viforului) i un

741. «Prive te exactitatea p rintelui. De nu va premerge, zice, inten ia i dorin a din noi, împreuna lucrare a lui Dumnezeu nu poate urma». *Alta* : «D inten ia, zice, i ia putere».

742. Fiecare clip a timpului e dat pentru un anumit lucru al nostru. Cînd facem acel lucru la momentul rînduit lui, atunci putem tr i via a noastr dup mai-înainte-rînduirea lui Dumnezeu, adic în chip pl cut Lui, sau sfin it. Trebuie s afl m acordul între momentele timpului i momentele vie ii noastre. Exist ni te armonii mai înainte stabilite între unele i altele pentru normele i s n toasa dezvoltare a vie ii noastre. Timpul nu e un gol pe care-l putem umple cu orice. Ci el e corelativ cu vie ile omene ti. Exist în el ni te armonii poten iale cu desf urarea vie ii noastre. Aceasta pentru c via a noastr îns i e f cut ca s se ritmeze cu un timp al ei. Aceasta nu înseamn o predestinare, c ci noi putem s ne desf ur m via a i în r sp r cu timpul. Dar aceasta nu e o normal dezvoltare a ei. In g sirea acestei armonii se arat din nou darul discern mîntului. Trebuie s tiu pentru care moment al timpului se potrive te un moment al vie ii tale. Numai atunci poten ele fiin ei noastre se actualizeaz deplin i armonios. Fiecare clip a timpului e potrivit pentru alt poten a fiin ei noastre, iar poten ele acestea fac i ele un tot. Iar clipa înseamn tot ansamblul de împrejur ri care cere de la noi un anumit lucru. Pe lîng aceea, acordul acesta depinde de o deplin cur ie de patimi. Numai aceasta d o vedere deplin clar i o putere de a ne conforma cu adev rat cu ceea ce ne cere clipa.

timp al lini tii min ii; un timp al întrist rii inimii i un timp al bucuriei duhovnice ti; un timp de înv are a altora i un timp de ascultare; un timp al întin rilor, pentru închipuirea de sine, i un timp al cur iei, pentru smerenie; un timp de lupt i un timp de odihn ad postit ; un timp de lini tire i un timp de împr tiere nest pînit ; un timp de rug ciune neîntre-rupt i un timp de slujire nef arnic .

Deci s nu c ut m înainte de timp, cele ale timpului (potrivit pentru un lucru), am gindu-ne dintr-o pornire a mîndriei. S nu c ut m iarna cele ale verii; nu, în s mîn , snopii. Pentru c timpul sem n rii cere ostenedi i timpul seceri ului aduce haruri negrite. Iar de nu, nu vom lua nici la timpul cuvenit cele proprii ale timpului⁷⁴³.

60) Unii au luat de la Dumnezeu cuvioasele r spl -tiri ale ostenedilor înainte de ostenedi⁷⁴⁴. Al ii în ostenedi, al ii dup ostenedi, al ii în vremea mor ii, potrivit unei iconomii negrite a lui Dumnezeu. Trebuie c utat care e mai smerit între ace tia⁷⁴⁵.

61) Exist o dezn dejde din mul imea de p cate i din povara con tiin ei i a întrist rii de nesuportat,

743. A sfîntului Isaac : «Tot cel ce începe înainte de timp cele peste m sura lui, î i pricinuie te îndoit v t mare i nu sporire. C ci negustorii necerca i în lucrurile mari î i pricinuiesc mari pagube. Dar în lucrurile mici înainteaz repede. Pentru c fiecare lucru î i are rîndul lui i fiecare vie uire î i are rînduit vremea ei».

744. Le-au luat pe temeiul inten iei lor globale de a lucra potrivit voii lui Dumnezeu, (inten ie cunoscut lui Dumnezeu). De aceea cei ce mor tineri, f r s fi f cut la ar tare dovada lucr rii lor bune, nu r mîn f r r splata Acestuia, pentru c Dumnezeu tiind c ar fi s vîr it-o o r spl -te te ca i cum ar fi s vîr it-o.

745. Aceasta înseamn poate c Dumnezeu r spl te te dup smerenia fiec ruia. Dar poate cel care n-a apucat s s vîr easc fapte, în general voite, e cel mai smerit.

din pricina copleirii sufletului de mulimea rănilor în
o scufundare a lui în adâncul deznădejdiei, sub greu-
tatea acestora⁷⁴⁶. Există o deznădejde ce ni se în-
tâmplă din mândrie și din închipuirea de sine, din pri-
cina că socotim că dădea ce ni s-a întâmplat, sub dem-
nitatea noastră. Cine ia seama, va afla în această
stare: cel dintâi se predă pe sine nepăsător; cel
de al doilea nu mai are nevoie în nevoia. Amîndou
sînt fără folos. Căci pe unul obișnuiește să-l trimdu-
iasc înfrînarea și buna neajdejde, iar pe al doilea, smer-
enia și neajudecarea altora.

62) Nu trebuie să ne mirăm și să ne închipuim, v-
zînd pe unii săvîrșind fapte rele și aducînd pentru ele
motive bune. Pentru că și pe arpele din rai l-a pierdut
închipuirea de sine care l-a înălțat⁷⁴⁷.

746. «Nimenia vieuind în pînă ce sînu deznădăduiasc de sine, tiind
că plugăria schimbă soiurile plantelor, iar îngrijirea sufletului prin vir-
tute poate birui boli de tot felul». *Alta*: «Pînă ce de moarte este cel ne-
pocit. Despre acesta chiar de s-ar ruga un sfînt, nu va fi ascultat». *Alta*,
a Marelui Vasile: «Dacă s-ar număra mulțimea îndurărilor lui Dumnezeu
și s-ar putea măsura mînia Lui în comparație cu mulțimea mîniei
păcatelor, ar fi îndreptățit deznădejdea. Dar dacă acestea pot fi măsurate
și numărate, iar mila și îndurările lui Dumnezeu nu pot fi măsurate, nu e
loc pentru deznădejde, ci pentru încredere în mila Lui, pentru pocăință
de păcatele noastre, că rora le stă în fața iertării și sîngele lui Hristos».

747. Scolie a lui Gavril Monahul și Isihastul, din muntele Latro: «Cel
ce-și închipuie că e ceva și învață pe alții lucruri a căror experiență
nu are nici prin faptă nici prin cunoaștere, suferă de două boli și de două
orbiri: de închipuirea de sine și de slava de artă, și de nesimțire și ne-
știință. Și dacă acesta îi va mai adăuga și lăcomia pînteceleului, îl vor duce
în primejdia vădită pe cel ce le are și la rușine veșnică și va auzi de la
mulți: «Doctore, vindecă-te pe tine însuși» (Lc. 42, 3). Veniamin Costache:
«Iar dacă cineva a împlinit mai întîi faptele bune și după aceea începe a
învăța pe alții, acela va dobîndi dumnezeiască fericire, că cel ce a făcut
și a învățat». *Alta*, a lui Solomon: «Sînt unii, care seamănă ale lor și mai
multe roade fac; și sînt alții, care adună cele străine și se răscumără».

63) În toate lucrurile s vîr ite i în toate felurile devie uire, fie întru ascultare, fie întru neascultare, fie v zute, fie gîndite, acesta s - i fie dreptarul: dac sînt dup Dumnezeu⁷⁴⁸. De pild : dac noi, cei încep tori, s vîr ind vreun lucru oarecare, nu cî tig m din lucrarea lui în suflet mai mult smerenie decît cea pe care o avem, nu socotesc c -l s vîr im cu voia lui Dumnezeu, fie c e mic, fie c e mare⁷⁴⁹.

64) În noi, cei mai prunci, în aceasta avem încredin area despre voia lui Dumnezeu⁷⁵⁰; în cei de la mijloc, poate îndep rtarea vr jma ilor; iar în cei des vîr i i, în sporirea i în bog ia luminii dumnezeie ti. Cele mici, pentru cei mari, poate nu sînt mici; iar cele mari, pentru cei mici, nu sînt numaidecît des vîr ite⁷⁵¹.

65) V zduhul cur it de nori arat soarele str lucitor ; iar sufletul, eliberat de gîndurile relelor de mai

748. «Cele întru ascultare sînt cele poruncite de oameni ; cele întru neascultare, sînt cele neporuncite de oameni, f cute din nevoie a proprie, de cel care nu se afl sub ascultare».

749. «Cerceteaz cu de-am nuntul, c ci to i putem cunoa te dac place lui Dumnezeu lucrul pe care-l facem».

750. In sporirea smereniei.

751. «Adic cele ce, pentru cei mari, sînt socotite mici din pricina des vîr irii lor, poate nu sînt mici. Iar cele socotite mari pentru cei mici, din pricina nedes vîr irii lor, nu sînt numaidecît des vîr ite. Acela i lucru trebuie în eles i despre virtu i i p cate. De pild , se poate afla în cei mari un spor de smerenie cum e cel din cei încep tori, care e mic pentru des vîr irea celor mari. i se poate afla în încep tori un spor de lumin i dep rtarea du manilor, care sînt proprii celor des vîr i i i mijlocii i deci este mare pentru nedes vîr irea celor mici. Dar altceva este smerenia i luminarea celui încep tor, potrivite m surii lui, i altceva, smerenia i luminarea celui des vîr it; acestea sînt foarte mari i des vîr ite i neîn el toare. Iar în p cate, la fel. Gre eala mic , pentru cei des vîr i i nu e mic , dat fiind des vîr irea lor. Iar cea mare pentru cei mici nu e numaidecît mare, dat fiind nedes vîr irea lor».

înainte⁷⁵² i învrednicit de iertare, vede numaidecât pe Dumnezeu⁷⁵³.

66) Altceva este p catul i altceva nelucrarea lui, din trînd vie; i altceva e nep sarea; altceva patima i altceva c derea. Cel ce le poate cerceta în Domnul, s le cerceteze în chip l murit⁷⁵⁴.

67) Unii fericesc mai presus de toate facerea de minuni i ceea ce se vede din darurile (harismele) duhovnice ti. Ei nu tiu c sînt multe mai presus de acestea i ascunse, care de aceea sînt ferite de c dere⁷⁵⁵.

68) Cel ce s-a cur it în chip des vîr it i vede sufletul, de i nu i sufletul aproapelui, în ce daruri se afl . Dar cel ce înainteaz înc , cunoa te semnele acestora prin trup⁷⁵⁶.

69) Pu în foc cur e te toat materia, precum o sp rtur mic nimice te toat osteneala⁷⁵⁷.

70) Este o odihn a lucr rii du mane, care treze te puterea min ii i nu a i fierbin eala. i este o adînc str pungere (a inimii), care treze te i mi c rile ei, ca s nu ne încredem în noi în ine, ci în Dumnezeu, Cel

752. A lui Marcu Monahul: «Obsesia celor de mai înainte» (— prejudecat) este aducerea aminte f r voie de p catele de mai înainte. Cel ce se nevoie te o împiedic s înainteze la patimi. Învîng torul desfiin eaz pîn i atacul lui (momeala)».

753. Altfel, mintea este mereu atîrnat în chip p tima de amintirea p catului i de chipul îngustat i opac al faptei p c toate s vîr ite.

754. «P catul este c lcarea a toat porunca, chiar i a celei mai mici. Nelucrarea lene const în a nu face i lucra lucrul lui Dumnezeu. Nep sarea const în a lucra, dar cu trînd vie. Patima e pornirea întip rit i cu anevoie de clintit a sufletului spre cale v t m toare. C derea e pr bu irea din în l imea f g duin ei (c lug re ti) în necredin , sau rostogolirea în vreuna din patimile trupe ti».

755. Nu sînt supuse c derii, pentru c sînt la ad postul laudelor i al slavei de arte.

756. Sufletul acestuia n-a devenit înc transparent în chip nemijlocit.

757. «P ze te-te de cele mici, ca s nu cazi din cele mari».

ce omoar în chip ne tiut fierbin eala care se afl în noi.

71) Când vedem pe vreunii iubindu-ne în Domnul, s ne p zim neîndr zne i, mai ales fa de ei. C ci nimic nu obi nuie te s risipeasc dragostea i s pri-cinuiasc ura ca îndr zneala⁷⁵⁸.

72) Ochiul sufletului e în eleg tor i foarte frumos i e mai presus de toat frumuse ea, dup fiin ele ne-trupe ti. De aceea i cei p tima i au putut cunoa te gîndurile afl toare în alte suflete, din multa iubire fa de ele. i mai ales cînd, întina i, sînt scufunda i în tru-purile lor.

73) Dac nimic nu se împotrive te firii nemate-riale ca ceea ce e material, cel ce cite te s în eleag⁷⁵⁹.

74) Grija de ei în i i în cei lume ti se împotrive te purt rii de grij a lui Dumnezeu ; iar în noi, cuno tin-ei în eleg toare. Cei neînt ri i cu sufletul, s cunoasc din necazurile i primejdiile trupului i a necazurilor din afar cercetarea lor de c tre Dumnezeu; iar cei des vîr i i s o cunoasc din venirea Duhului i din adaosul de daruri (de harisme)⁷⁶⁰.

75) Este un drac, care, cînd ne întindem pe pat, venind la noi, ne s geteaz cu amintiri urîte i mur-dare, pentru ca neridicîndu-ne la rug ciune, din trîn-

758. Scolie din sfîntul Isaac : «Mergi la prietenii t i cu cuviin . De vei face a a, te vei folosi i pe tine i pe ei. C ci, sub masca iubirii, sufle-tul leap d frîul p zirii sale».

759. Ed. 1970 i Veniamin Costache, unde scolia e mai extins ca în P.G. : «Nematerial e sufletul, material e trupul. Deci nimic nu se împotri-ve te sufletului ca trupul. C ci sufletul, ca nematerial, tinde în sus; iar trupul e tras de greutatea materiei în jos i se face mare piedic sufle-tului. Sau i a a : nimic nu tulbur mintea a a de mult i o face s nu vad , ca murd ria trupului, care-i vine din necur ia pl cerilor urîte».

760. «Cînd cel slab cu sufletul va dobîndi r bdare în boli i încerc ri, s deslu easc în aceasta c e cercetat de Dumnezeu. Iar cei des vîr i i s cunoasc aceasta din cuno tin ele înalte ale harului».

d vie, i neînarmându-ne împotriva lui, s adormim în gânduri murdare i s avem visuri murdare.

76) Exist un a a numit înainte-merg tor al duhurilor, care ne ia în primire îndat ce ne de tept m din somn i întineaz primul nostru gând. D pîrga zilei tale Domnului, c ci ea va fi a celui ce o ia mai înainte.

Un lucr tor prea bun al Domnului mi-a spus un cuvînt vrednic de ascultat: «Cunosc drumul întreg al zilei mele, de diminea ».

77) Multe sînt c ile evlaviei i multe ale pierzaniei, pentru c de multe ori cineva, împotrivindu-se unui lucru, ajut la împlinirea altuia. Dar scopul amîndurora este binepl cut Domnului⁷⁶¹.

78) Dracii ne r zboiesc în încerc rile ce ni se întîmpl , îndemnîndu-ne, fie s spunem, fie s facem ceva necuvenit. Iar cînd nu pot, stînd lini ti i, ne în-deamn s aducem o mul umire plin de mîndrie lui Dumnezeu.

79) Cei ce cuget cele de sus, desprinzîndu-se, urc pu in în sus, iar cei ce cuget cele de jos, pornesc iar i în jos. Cei ce se desprind nu mai au nimic la mijloc⁷⁶². Adic nu mai au lumea între ei ca în via a de aici⁷⁶³.

80) Una singur dintre f pturi a primit existen a în alta i nu în sine. i e minune cum poate s stea în afar de cea în care i-a primit existen a⁷⁶⁴.

761. Calea evlaviei poate fi felurit , pentru c unul se opune unui p cat, iar altul lucreaz pentru împlinirea unei fapte bune.

762. «*Desp r ire nume te aci moartea*. Deci, unii, cugetînd la cele cere ti, cînd se despart de trup urc cu sufletul la cer. Iar cei ce cuget cele ale patimilor, dup moarte coboar la iad. Iar la mijloc, adic din lumea aceasta, dup desp r irea lor, nu mai e nimic». Sufletele plecate de aici nu mai au lumea ca mediu de comunicare între ele, datorit trupurilor.

763. Lumea a devenit cu totul transparent , personalizat .

764. «Socotesc c vorbe te despre suflet, care nici n-a preexistat trupului, nici nu vine la existen dup trup. Ci se creeaz i el odat

81) Maicile nasc pe fiicele evlavioase. Iar pe maici, Domnul. Dar nu e neîn elept a vedea regula de mai sus i în cele contrare⁷⁶⁵.

82) Moise, sau mai bine zis Dumnezeu, porunce te ca cel fricos s nu ias la r zboi. Ca nu cumva r t ci-rea din urm a sufletului s fie mai mare decît cea dintîi c dere a trupului, i pe drept cuvînt⁷⁶⁶.

ACELA I CUVÎNT

PARTEA A II-A

Despre dreapta socoteal bine deosebitoare

1) «Precum dore te cerbul însetat apa» (Ps. 41, 1), a a dore te c lug rul cunoa terea voii celei bune a lui Dumnezeu. i nu numai cunoa terea aceasta, ci i

cu trupul. De aceea, e uciga i cel ce omoar embrionul. Pentru c el e însufle it de la z mislire. Tot a a de mult lucreaz sufletul atunci, ca i trupul. Pe m sura cre terii trupului, î i arat i sufletul lucr rile lui. Deci e o minune, zice, cum sufletul care î i ia existen a în trup, poate subzista gol dup desp r ire. Dar aceasta e dogma lui Dumnezeu ... Sufletul a teapt i exist negre it pîn la cealalt legare a lui, în Dumnezeu, cu trupul s u».

765. «*Maici* nume te virtu ile generale, care nasc pe fiicele lor. Iar ele se nasc din dragostea de Dumnezeu, din credin i n dejde, care sînt din Dumnezeu. Dar tot a a e cu cele contrare. Patimile mai generale nasc pe cele mai par iale. i precum pe acelea le na te Domnul, a a pe acestea le s de te în noi diavolul».

766. «*Fricos* nume te pe cel ce- i iube te sufletul s u i se teme de osteneli. Pe acesta îl sf tuie te s nu se fac monah, ca nu cumva dup ce a f g duit s vie uiasc cu totul duhovnice te, îngrijindu-se numai de virtu ile sufletului, s se îngrijeasc de dulcile patimi ale trupului, c rora slujea mai înainte; c ci neînstr inîndu-se de ele, va r t ci i mai mult i va c dea în dezn dejde, avînd s suporte o sf rîmare mai grea, ca unul ce a c zut de sus, sau din schima c lug reasc i s sufere o judecat mai grea, întorcîndu-se la cele dinainte din dezn dejde, i deci s

pe aceea amestecat ⁷⁶⁷; ba încă îi cunoştin a a ceea ce e protivnic aceleia. Despre acestea cuvântul nostru are, într-adevăr, multe de spus şi anevoie de tâlcuit. La fel doreşte călugărul să cunoască care sînt, dintre lucrurile care ne privesc, cele ce trebuie să se facă mai presus de toate şi fără de nici o amîinare, potrivit celui ce a spus: «Vai celui ce amîna zi după zi şi timp după timp» (În . Sir. 9, 8); de asemenea, care lucruri trebuie făcute cu blîndeţe şi cu chibzuială, cum îndeamnă cel ce a zis: «Cu povăuire se face războiul» (Pilde 24, 6); şi iarăşi: «Toate cu bună-cuviinţă şi după rînduială» (I Cor. 14, 40).

Căci nu e dat oricui să cunoască repede şi uşor asemenea lucruri greu de deosebit. De aceea şi purtătorul de-Dumnezeu David şi Duhul cel Sfînt care graia în el, ni se arată rugîndu-se de multe ori. Căci odată zice: «Învăţam pe mine să fac voia Ta, că Tu eşti Dumnezeul meu» (Ps. 142, 10); altădată iarăşi: «Povăuite-mă la adevărul Tău» (Ps. 24, 9); şi iarăşi: «Arată-mi, Doamne, calea pe care voi umbla, că spre Tine am ridicat sufletul meu» (Ps. 142, 8). Şi l-am înălţat de la toată grija vieţii şi de la toată patima.

2) Toi că îi voiesc să cunoască voia Domnului sînt dator să o omoare întîi pe a lor ^{767 bis}. Şi rugîndu-se cu credinţă şi cu simplitate neforţat şi întrebînd sufletele părinţilor sau ale fraţilor într-o smerenia inimii şi cu un cuget neîndoielnic, să primească de la ei cele sfătuite de ei, chiar dacă cele ce li se spun ar fi potrivnice scopului lor şi chiar dacă cei întrebăi n-ar fi foarte duhovniceşti. Căci nu este nedrept Dumnezeu că să

pe cătuşie într-o cunoştinţă. «Căci celui ce i s-a dat mult, mult îi se va cere» (Lc. 12, 48).

767. «Adică doreşte să ştie ce înseamnă a face un lucru bun în scopul lui».

767bis. «Ei trebuie să moară plăcerilor şi voilor lor şi să se despart de acestea».

lase s fie am gite sufletele care s-au smerit pe ele prin încredere i ner utate, de c tre sfatul i judecata aproapei, chiar dac cei întreba i ar fi ca ni te animale necuvînt toare. Cel ce gr ie te prin ei este nematerial i nev zut⁷⁶⁸.

De mult smerit -cugetare s-au umplut cei ce se supun, f r s se îndoiasc , regulii amintite. C ci dac i-a deschis cineva în psaltire gîndul s u (Ps. 48, 4), cu cît nu se deosebe te mai mult mintea înzestrat cu judecat i sufletul în eleg tor de o spus neînsufle it ?⁷⁶⁹ Dar mul i necunoscînd înc acest bine des -vîr it i u or⁷⁷⁰, ci încercînd s cunoasc de la ei i în ei ceea ce e bine pl cut Domnului, ne-au povestit multe i felurite judec i despre aceasta.

3) Unii dintre cei ce au c utat s cunoasc acestea i-au desp r it gîndul lor de toat împ timirea, de amîndou aceste porniri ale sufletului, atît de cea care se apuc de ceva, cît i de cea care se împotrive te cu cuvîntul, i i-au înf i at în zilele amintite mintea lor dezbr cat de voia lor într-o cerere fierbinte Domnului i a a au cunoscut voia Lui: fie pentru c Mintea în eleg toare a vorbit în chip în eleg tor cu mintea noastr , fie pentru c s-a pierdut din suflet cu des -vîr ire acel gînd unic al lor.

Al ii au în eles din greutatea i împiedecarea ce a urmat hot rîrii de a face ceva, c acestea sînt dumnezeie ti, potrivit celui ce a spus : «Am voit s vin la voi,

768. Important este dep irea egoismului mîndriei; socotirea lui Dumnezeu ca fiind altul, nu ca identic cu propriul eu. Dumnezeu ne gr ie te prin altul.

769. Dac David i-a încredin at sufletul unui stih al Psaltirii, cu cît mai mult nu trebuie s ne încredin m noi unui suflet de om ? Adic mai mult trebuie s întreb m un om credincios, decît un text al Scripturii. Aceasta ne p ze te de o interpretare individualist , trufa , a Scripturii.

770. un bine des vîr it i u or s faci ceea ce te sf tuie te un p rinte duhovnicesc, c ci prin el dobînde ti smerenia.

o dată i de două ori, înăine-a împiedecat satana» (I Tes. 2, 18), Alții, dimpotrivă, din neașteptat ajutor al lui Dumnezeu în lucrul pornit, au simțit că el e bine primit de Dumnezeu și au spus: «Fiecare ruia care alege binele îi ajută Dumnezeu» (Rom. 8, 28).

4) Cel ce a agonisit pe Dumnezeu, în sine, prin luminare e încredințat în felul al doilea⁷⁷¹, dar nu îndată, de ajutorul Lui, în cele ce trebuie făcute îndată, cât și în cele ce pot aștepta.

5) Îndoiala în hotărârea ce trebuie luată și neîncredințarea (nesiguranța) stăruind mult timp sînt semnul unui suflet neluminat și iubitor de slavă. Căci nu e nedrept Dumnezeu, ca să se închidă în fața celor ce bat cu smerenie. Domnul caută în toate scopul, atît în cele ce trebuie făcute fără întârziere, cât și în cele ce trebuie amînate. De aceea toate cele curate de împătimire și de orice întinare, făcute în primul rînd pentru Domnul și nu pentru altceva, chiar dacă nu sînt negreșite bune, nu se vor socoti ca bune. Căci căutarea celor mai presus de noi nu ajunge la un sfîrșit neprimejdios⁷⁷².

6) Negreșit este judecata lui Dumnezeu cu privire la noi. Căci de multe ori voim te ascunde, din înconștient, voia Lui dinspre noi, știind că chiar de o vom cunoaște, nu vom asculta de El și deci vom primi mai multe răni.

7) Inimă dreaptă s-a izbăvit de felurimea lucrurilor⁷⁷³, plutind fără primejdii în corabia nerăută.

771. În felul al doilea, adică prin simțirea ajutorului lui Dumnezeu.

772. Cînd căutăm să înfruntăm cele mai presus de noi, chiar dacă o facem pentru Dumnezeu, putem greși. Totuși Dumnezeu nu ne osîndește pentru greșală, odată ce scopul lucrării a fost slujirea Lui.

773. «Felurimea lucrurilor» constă în tot felul de gînduri ascunse, viclene, născute din încrederea minții în deșteptarea ei. De aceea e bine să plutești în corabia simplității neprimejdite de valurile gîndurilor de tot felul.

8) Sînt suflete bîrbănești ce se apucă, aprinse de dragostea lui Dumnezeu și într-o smerenia inimii, de lucrări mai presus de ele; și sînt inimi mîndre care fac același lucru. Căci de multe ori scopul vrăjmașilor noștri este să ne îndemne la cele mai presus de putere, ca, descurajându-ne în ele, să ne lepădăm de cele după putere și să prilejuim rîsul cel mai mare vrăjmașilor noștri.

9) Am văzut suflete și trupuri slabe din pricina mulțimii de păcate, pornind la nevoie peste puterile lor și neputîndu-le să vină în ajutor. Și am spus că pocăința lor va fi prețuită de Dumnezeu după mărimea smereniei și nu a ostenețelor.

10) Se întîmplă uneori că pricina celor mai mari rele este locul de viețuire; dar alteori, este și petrecerea cu alții⁷⁷⁴. Dar îmi ajunge de multe ori și sufletul stricat spre pierzania lui. Cel ce s-a desprins de cele două dîntîi, s-a izbăvit poate și de a treia. Dar cel ce persistă starea a treia, se dovedește necercat în tot locul. Căci nici un loc nu e mai la îndemînă ca cerul⁷⁷⁵.

11) De cei ce se luptă cu noi îndeobște, necredincioșii sau rău credincioșii, «după întîia și a doua mustrare, să ne ferim» (Tit 3, 10). Dar celor ce voiesc să învețe de la noi adevărul, să nu obosim în veac să le facem bine. Însă să ne folosim de amîndouă chipurile de lucrare și pentru întărirea inimilor noastre.

12) foarte lipsit de judecată cel care, auzind despre virtuți mai presus de fire în sfinți, deznădăjduiește de sine însuși. Căci mai degrabă te va învâna pe tine una din acestea două : sau îmi va stîrni rîvnă prin

774. «Observă că amintind de creature, învinovățești societatea, ca pricină a păcatului. Deci să nu se spună că nu vine niciodată vătămă din acestea, fie prin cuvinte, fie din celelalte».

775. Cerul nepătimirii sau al smereniei.

cuvioasa bărbătească a lor, sau te va întoarce spre mult defăimare de tine și spre vederea neputinței tale prin de-trei-ori-cuvioasa smerenie.

13) Sînt draci necurați, foarte vicleni printre cei vicleni, care ne sfătuesc nu numai pe noi și sînt în împăcatul, ci voiesc și facem părtași și pe alții la sîvîrșirea răului, ca să ne pricinuiască o mai cumplită osîndire. Am văzut pe unul învățînd de la altul deprinderea cea rea. Și cel ce învăța pe cel lalt, venind la simțirea de sine, a început să se pocăiască și s-a oprit de la rău; dar pocînă lui i-a pierdut tîrîia și rodul din pricina ucenicului.

14) Mult cu adevărat, mult și greu de cuprins este răutatea duhurilor și puînora le este vădit. Ba socotesc că nici acestora puțin nu le e întreag vădit: căci, cum, de multe ori, desfătîndu-ne de mîncare și sîturîndu-ne, priveghem într-o trezvie, iar postînd și asuprîndu-ne trupul, sîntem doborîți în chip jalnic de somn? Cum, linițindu-ne de unul singur, ne înșelăm, și viețuind împreună cu alții, sîntem strîpși în inimă și ne mîniem? Cum, omorîndu-ne cu foamea, sîntem ispășiți în somn, și ghiftuindu-ne, răimînem neispășiți? Cum, în înfrînare ne facem întuneceți în inimă, iar în băuturi de vin, veselii cu sufletul și uori de strîpșit la inimă? ⁷⁷⁶ Cel ce poate, să lumineze în acestea în Domnul pe cei neluminați. Căci noi sîntem neluminați în aceasta. Spunem doar că totdeauna prefacerea noastră vine de la draci, ci vine, (cum, nu știu), din amestecarea sucu-

776. Din Teodor al Edesei: «Vinul, cum s-a scris, veselește inima omului» (Ps. 103, 15). Dar tu, odată ce ai făcut să plîngi pururea, ocolește această veselie, și te vei veseli cu darurile (harismele) duhovnicești. Căci, veselindu-te de vin, te vei amesteca cu multe gânduri urâte și vei ajunge în multe supărări».

rilor ce mi s-a dat mie i din grosimea întinat i lacom care m îmbrac .

Pentru această c dere greu de explicat, în cele spuse, s rug m cu sinceritate i cu smerenie pe Domnul s ne ierte ; dac dup rug ciunea noastră i dup timpul ei, vom afla c ceea ce ni s-a întâmplat se lucreaz în noi la fel, s cunoa tem negre it, c nu e de la draci, ci din fire. Dar de multe ori i iconomia dumnezeiasc voie te s ne ajute prin cele potrivnice, înfrînând prin toate închipuirea de sine a noastră . r u s iscodim adîncul judec ilor lui Dumnezeu. Iscoditorii c l toresc în corabia închipuirii de sine⁷⁷⁷. Dar s se mai citeasc unele despre neputin a celor mul i.

15) A întrebat un oarecare pe cineva din cei ce pot s vad : «Pentru ce Dumnezeu cunoscînd de mai înainte c derile unora, i-a împodobit pe ace tia cu daruri (harisme) i cu semne (minuni)» ? Iar acela r spus : «Ca pe ceilal i oameni duhovnice ti s -i fac de neclintit, apoi ca s arate libertatea omului; i ca pe cei c zu i s -i fac f r r spus de ap rare la Judecat ».

16) Legea, ca nedes vîr it , zice : «Ia aminte la tine însu i» (Deut. 4, 9). Iar Domnul, ca mai presus de des -vîr ire, a poruncit s îndrept m i pe fratele nostru zicînd: «De- i va gre i fratele t u» i cele urm toare (Mt. 18, 15). Dac muștrarea ta, mai bine zis, aducerea aminte îndreptat spre el, e curat i smerit , s nu ocole ti s împline ti porunca Domnului. Dac nu ai ajuns la această stare, împline te înc slujirea legii⁷⁷⁸.

777. Intr-o umbr de corabie, într-o umbr a c l toriei, în irealitate.

778. «Sfîntul socote te aci, cred, c slujirea legii const în a lua aminte cineva la sine însu i, adic a c uta de ale sale. Iar slujirea Domnului const în a privi i la ale aproapelui i a-l îndrepta». *Alta*: «Legea e umbra Evangheliei, iar Evanghelia e chipul celor viitoare. Legea opre te faptele cele rele, iar Evanghelia îndeamn la faptele cele bune».

Evanghelia lui Hristos e legea iubirii aproapelui, e legea dep irii grijii de sine. Ea nu cere numai s nu se fac r u celorlal i, ci s li se

17) Nu te mira v zînd i pe cei iubi i de tine du - m nindu-te pentru mustr i, c ci cei mai u urateci se fac unelte ale dracilor, mai ales împotriva celor ce le sînt acestora (dracilor) du mani⁷⁷⁹.

18) Îmi vine a m minuna foarte mult mai ales de un lucru ce se petrece în noi: cum, avînd în virtu i, de ajutor, pe Dumnezeu Cel Atotputernic i pe înger i pe sfin i, iar în cele potrivnice numai pe dracul cel viclean singur, ne încovoie mai u or i mai repede spre patimi ? Despre aceasta nu voiesc s vorbesc cu de-am nuntul. C ci nici nu pot.

19) Dac cele ce se petrec, se petrec a a, pentru c a a au fost f cute prin fire, cum sînt eu chipul lui

fac bine. Ea a p truns la ultima cunoa tere a omului, ar tîndu-ne c el nu se poate mîntui decît punîndu- i via a sa pentru mîntuirea aproapelui. Legea Evangheliei t lm ce te legea cea mai adînc a îns i fiin ei ome- ne ti, tîlcuind ceea ce omul însu i experiaz ca aspira ia cea mai adînc a lui i ca singura care îl face fericit. Ea corespunde unei etape mai avan- sate a omenescului. Fericirea ve nic nu e decît prelungirea etern a acestei fericiri reale la care poate ajunge omul înc de aici. Nu în noi e fericirea, ci în alii i, în ultim analiz , în Cel ce i-a f cut i-i sus ine pe to i, ca s se scufunde, unificîndu-se f r confundare, unii în alii. Dar aproapele nu poate fi mîntuit de noi f r voina lui. De aceea trebuie trezit la con tiin a p c to eniei lui cînd gre e te. Noi îl ajut m trezindu-l la responsabilitatea lui personal . Dar trebuie s o facem cu iubire, neco- borîndu-l iar i la starea de obiect i necultivînd iar i închiderea noastr în noi prin mîndria unei mustr i aspre i dispre uitoare. Fericirea comu- niunii ve nice va fi o comuniune între persoane ce se iubesc i se res- pect ca egale. Ne scufund m unii în alii, ca persoane în persoane, f r s ne contopim.

779. «E vorba de cei ce lucreaz binele, care prin aceasta se fac du - mani ai dracilor». Duhurilor r ului fac totul ca s în învr jbi i pe oameni prin toate mijloacele. «Dracii ne ispitesc fie prin ei în i i, fie înarmînd pe cei ce nu se tem de Domnul împotriva noastr . Prin ei în i i o fac cînd sîntem singuri, desp rii de oameni, ca pe Domnul în pustie ; prin oa- meni, cînd vie uim împreun , cu ei, ca i pe Domnul, prin farisei. Dar noi, privind la Cel ce ne e pild , s -i alung m din amîndou p r ile. Ai grij de tine, nu de altul. C ci nu po i face ultima lucrare decît cu iubirea pe care trebuie s o cî tigi».

Dumnezeu i cum am fost amestecat cu lutul ? Cum zice marele Grigorie : «Dacă ceva din cele create s-a făcut altfel de cum a fost făcut, el dorește numai decît cu neșă, rudenie sa».

20) Trebuie să se folosească ceva de tot meșteșugul, ca să înșcă unele lutul, ca să zică aia, în lîndu-l pe tronul lui Dumnezeu⁷⁸⁰. Deci nimenea să nu se scuze cu vreun motiv, în privința urcării. Căci calea îi ușa-s-au deschis⁷⁸¹.

21) Auzirea biruințelor prin ilor duhovnice îți trezește la răvnă mintea și sufletul, iar auzirea învîturilor, povăuiește te pe cei următori, spre urmarea pildeilor.

22) Dreapta socoteală este felie în întuneric, întoarcerea celor rătiți, luminarea celor cu vederea

780. Se redă aici nedumerirea în răspunsul. Omul lucrează oarecum potrivit firii sale, cînd se îngrijește de cele ale trupului. Dar întrucît s-a înstrînat în parte, prin pricaz, de firea sa, sau de Dumnezeu, rudenie sa, el tinde cu neșă spre Dumnezeu, neputînd dobîndi fericirea prin copleșirea sa de grijile exclusive ale trupului. Numai aia el poate ridica chiar trupul pe tronul lui Dumnezeu, scop pentru care Dumnezeu a unit sufletul omului cu trupul. Aceasta e adevărata aspirație a omului, deci firea lui. Propriu zis, pe tronul dumnezeiesc a fost înșcă unat trupul Domnului. Dar noi sîntem împreună moțenitori cu El. Noi devenim printr-ia la această cinste supremă, căci ne însușim prin trup puterea stăpînitoare a lui Dumnezeu. Omul aspiră să ajungă la cel mai înalt vîrf posibil. Dumnezeu însă sînt această aspirație. Ea nu e grea. Dar nu o poate înfrîntui decît prin Dumnezeu și în unire cu El.

781. «Căci numele Scripturii virtuților. Iar cea mai mare dintre toate virtuțile este iubirea. De aceea a zis Apostolul : «Dar vă arăt vouă o cale prin covoare» (I Cor. 6, 51). Căci ea ne convinge să dispunem lucrurile materiale și să nu punem nimic din cele vremelnice, mai presus de cele veșnice». Pe de altă parte Iisus e calea. Căci din El izvorește iubirea și ea ni se face proprie și nouă. Prin iubirea fașă Tatăl își fașă oameni. S-a suiat El, ca om, pe tronul dumnezeiesc și prin aceeași iubire izvorîtoare din El, pe care o primim unindu-ne cu El, urcăm și noi pe acel tron. Iubirea va avea domnia supremă în vecii vecilor.

scurt (miopi). Cel ce deosebe te (cele bune de cele rele) afl s n tatea i dep rteaz boala.

23) To i cei ce se minuneaz de lucrurile mici obi - nuiesc s suferi aceasta în dou feluri, fie datorit celei mai din urm ne tiin e, fie pentru a m ri i în l a faptele aproapelui, în scopul smeritei cuget ri.

24) S ne nevoim nu numai a ne lupta cu dracii, pentru a ne ap ra, ci i a-i r zboi pentru a-i birui. Cel dintîi, cînd love te, cînd e lovit; cel de al doilea, totdeauna gone te pe vr jma i.

25) Cel ce a biruit patimile r ne te pe draci. Uneori pref cîndu-se c e st pînit de patimi, în eal prin aceasta pe vr jma ii lui i r mîne ner zboit de ei. Careva dintre fra i a fost necinstit i necl tindu-ne nicidecum cu inima, se ruga cu mintea. Dar pe urm a început s se tînguiasc foarte tare de necinstiri, ascunzîndu- i nep timirea. Un altul dintre fra i, nedorind nicidecum ederea în frunte, se pref cea c sufer c nu o are. Dar ce voi spune de neprih nirea aceluia, care, intrînd într-o cas a desfrîului, chipurile pentru a p c tui, a atras pe o desfrînat la nevoie ?⁷⁸² Iar cineva i-a adus unuia dintre cei ce se lini teau un strugure foarte de diminea . i acesta dup plecarea celui ce i l-a adus, l-a mîncat într-o pornire repezit i f r poft , ar tîndu-se pe sine dracilor ca st pînit de l comia pîntecelui. Altul, iar i, pierzînd ni te ramuri verzi, se v ita toat ziua. Dar unii ca ace tia au nevoie de mult trezvie, ca nu cumva, încercînd s rîd de draci, s se fac ei în i i de rîsul acelora. Ace tia sînt cu adev rat aceia despre care Apostolul a zis : «ca am gitori i iubitori de adev r» (II Cor. 6, 8).

782. Ava Serapion zice : «Se întîmpl c unul lucreaz în cele de-a stînga via a întru în elepciunea lui Dumnezeu; i se întîmpl c altul lucreaz p catul sub masca celor dumnezeie ti».

26) De vrea cineva s înf i eze Domnului un trup neprih nit i s -I arate Lui o inim curat , s în tare nemînierea i înfrînarea. C ci f r acestea toat oste-neala noastr este f r folos.

27) A a cum luminile din ochii oamenilor sînt deosebite, la fel multe i deosebite sînt umbririle soarelui în eleg tor ce se ivesc în suflet. Alta este cea care lucreaz prin lacrimile trupe ti, i alta, cea care lucreaz prin cele suflete ti; alta, cea care se arat prin ochii trupului i alta, cea care se arat prin cei în eleg tori. Alta e cea din auzirea cuvîntului i alta e veselia mi - cat în chip deosebit în suflet. Alta e cea din lini tire i alta cea din ascultare. Pe lîng toate acestea, alta este cea care, într-un chip cu totul deosebit, înf i eaz lui Hristos mintea, prin r pire, în chip negr it i de netîlcuit, în lumina în eleg toare⁷⁸³.

28) Sînt virtu i i sînt maici ale virtu ilor. Deci cel cuminte se va nevoi mai mult pentru cî tigarea maicilor. Înv torul maicilor e Dumnezeu Însu i printr-o lucrare deosebit . Iar ai fiicelor, sînt foarte mul i⁷⁸⁴.

783. Ed. 1970 : «Maici ale virtu ilor sînt: credin a, n dejdea, dragoste, chibzuin a, b rb ia, cump tarea, dreptatea, dreapta socoteal , smerenia ; i altele, mai mici: postul, înfrînarea, privegherea, neagonisirea, rug ciunea, lini tirea, t cerea i altele».

784. A lui Teodor al Edesei: «Întreit este orice suflet cuvînt tor. Virtutea afl toare în partea ra ional a sufletului au numit-o chibzuin , în elegere i în elepciune ; pe cea afl toare în iu ime (mînie), b rb ie i r bdare ; iar pe cea din partea poftitoare, iubire, neprih nire i înfrînare. Iar dreptatea s-a sem nat în toate f cîndu-le s lucreze în armonie. Prin chibzuin , lupt împotriva puterilor opuse, ap rînd virtu ile ; prin neprih nire, prive te lucrurile f r patim ; prin iubire, convinge sufletul s iubeasc pe oameni ca pe sine însu i; prin înfrînare, taie orice pl cere; iar prin b rb ie i r bdare înarmeaz sufletul împotriva vr jma ilor nev zu i» (Veniamin Costache). Alta : «Cele trei p r i ale sufletului sînt cugetarea, iu imea i pofta. Cînd în iu ime se afl dragostea de oameni, în poft — cur ia i neprih nirea, cugetarea este luminat . C ci cugetarea este s - n toas i în eleapt i luminat cînd a supus patimile i prive te duhovnice te ra iunile f pturilor lui Dumnezeu i le pune în leg tur cu Sfînta

29) S l u m aminte, ca nu cumva s împlinim pu-
in tatea hranei cu mul imea somnului. C ci acesta
este un lucru al celor f r minte, ca i cel dimpotriv .
Am v zut lucr tori care, într-o oarecare împrejurare,
au f cut pu in pogor mînt pîntecelui, dar repede au
chinuit b rb te te pe tic los cu starea de toat noap-
tea în picioare, i l-au înv at s se smereasc dup
aceea de s turare, cu bucurie.

30) Dracul iubirii de argin i r zboie te de multe ori
cu t rie pe cei neagonisitori. Iar cînd nu izbute te, îi
înf i eaz pe s raci ca pricin ⁷⁸⁵, i a a înduplec ia-
r i pe cei ne iubitori de cele materiale s se fac iubi-
tori ale acestora.

31) Cînd ne sup r m, s nu încet m s ne aducem
aminte de porunca Domnului c tre Petru, s iert m
de aptezeci de ori cîte apte (Mt. 18, 22). C ci ceea ce
a poruncit altuia a f cut i El, cu mult mai mult. Iar
mîndrindu-ne, s ne aducem iar i aminte de cel ce a
zis : «Cel ce va împlini toat legea duhovniceasc , dar
va gre i printr-o singur » patim , adic prin mîndrie,
«s-a f cut vinovat de toate» (Iac. 2, 10).

Treime. i iu imea se mi c dup fire cînd iube te pe to i oamenii i nu
are fa de nici unul vre-o scîrb sau vre-o inere de minte a r ului. Iar
pofta, cînd prin înfrînare i prin smerita cugetare i prin neagonisire
omoar patimile, adic dulcea a i dezmiardarea trupului i pofta banilor
i a slavei trec toare i se îndreapt spre dragostea cea dumnezeiasc i
nemuritoare. C ci pofta se porne te spre trei lucruri: ori spre dulcea a
trupului, ori spre slava de art , ori spre am girea banilor. i pentru
aceast poftire f r socoteal , defaim pe Dumnezeu, uit purtarea fru-
moas dat ei prin fire i se s lb tice te spre aproapele i întunec cugeta-
rea i nu o las s caute în sus spre adev r. Dar cine cî tig cugeta-
rea înalt cî tig Împ r ia cerurilor». Cele trei p r i ale sufletului se în-
rîuresc una pe alta. Iubirea urc din poft în cugetare, cu elanul pe care
îl d iu imea, iar cugetarea se înal , nu numai prin în elegere, ci i prin
iubire, la Sfînta Treime, hr nindu-se din ea cu iubirea nesfîr it , deci ne-
muritoare i mereu plin de elan.

785 Dau grija de s raci ca motiv de agonisire de bunuri.

32) Duhurile rele i pizma e hot r sc cîteodat s se dep rteze de bun voie de la sfin i, ca nu cumva s pricinuiasc cununi celor r zboi i pentru c au r mas nebirui i în r zboaiele duse împotriva lor.

33) «Ferici i f c torii de pace» (Mt. 5, 9). Nimeni nu va spune altfel⁷⁸⁶. Dar eu am v zut i pe f c torii de vrajb ferici i. De pild , doi in i au intrat unul cu altul într-o leg tur de curvie; iar unul dintre cei cunoscori, b rbat prea cercat, s-a f cut slujitorul urii fiec ruia din ei fa de cel lalt, bîrfind pe acesta fa de cel lalt, ca pe unul ce l-a def imat pe el. La fel a bîrfit pe cel lalt fa de acesta. i astfel prea în eleptul b rbat a izbutit s dep rteze r utatea dracilor printr-o uneltire omeneasc i s pricinuiasc o ur care a desf cut leg tura curviei.

34) Se întîmpl ca cineva, pentru o porunc , s calce o alt porunc . Am v zut tineri tr ind într-o prietenie pl cut lui Dumnezeu, dar din pricina v t m rii i con tiin ei altora, în tiin îndu-se unul pe altul, s-au dep rtat unul pe altul⁷⁸⁷.

35) Pe cît de protivnic este c s toria fa de ie i-rea din lume, pe atît de protivnic este mîndria fa

786. Scolie din Grigorie de Nyssa (precizarea aceasta numai la Veniamin Costache): «F c tor de pace este cel ce transmite altuia pacea. Dar nu ar putea procura altuia ceea ce nu are el însu i. Deci f c tor de pace este propriu zis cel ce a potolit în sine vrajba trupului i a duhului i a pref cut r zboiul l untric al trupului într-o pa nic armonie. Atunci trupul nu mai poște te împotriva duhului, ci harul Duhului st pîne te asupra patimilor trupe ti. Atunci nu mai e lucr toare legea trupului, care se oste te împotriva legii mintii, ci, supunîndu-se împ r iei mai înalte, se face slujitoare a poruncilor dumnezeie ti. Atunci peretele din mijloc al p -catului înl turîndu-se, cei doi s-au f cut unul, concrescînd prin îmbinarea lor pe o treapt mai înalt ».

787. «De vie uie ti cu fra i i de se va afla între ei unul fa de care ai dragoste pentru Dumnezeu, s nu îndr zne ti s o ar i cînd v d ceilal i, ca nu cumva s se afle între ei unul slab i s moar de necaz i tu s por i p catul lui, c i-ai dat prilej s p c tuiasc ».

de dezn dejde. Dar din pricina neorînduiei dracilor, se pot vedea amîndou împreun .

36) Sînt unii dintre dracii necura i, care ne insuflă la începutul c lugi riei noastre o tîlcuire a dumnezeie - tilor Scripturi. Aceasta le place s o fac mai ales în inimile iubitorilor de slav de art i cu deosebire în ale celor ce s-au îndeletnicit cu filozofia din afar , ca am gindu-i pe încetul, s -i duc la eresuri i hule. Vom cunoa te teologia, mai bine zis teomachia dracilor, din turburarea i bucuria neru inat ce se revars în suflet în vremea tîlcuirii Scripturilor.

37) Unele dintre cele ce se petrec, au prin rînduiala un început i un sfîr it, de la F c torul. Dar virtutea are marginea nem rginit . «Am v zut marginea a tot sfîr itul, zice psalmistul; dar lat foarte i f r margini este porunca Ta» (Ps. 118, 96)⁷⁸⁸.

38) Dacă unii lucr tori buni înainteaz , de la puterea f ptuirii, la puterea vederii (contempl rii) (Ps. 83, 7)⁷⁸⁹ i dacă dragostea nu ajunge niciodat la sfîr it, dacă Domnul va p zi intrarea fricii tale (de El) i ie irea iubirii tale (Ps. 120, 8)⁷⁹⁰, atunci marginea acesteia este cu adev rat f r margini. Înaintînd în ea, niciodat nu ajungem la sfîr it, nici în veacul acesta, nici în cel viitor, ad ogînd lumin la lumin⁷⁹¹.

788. Porunca este f r margini, pentru c împlinirea ei poate merge totdeauna mai departe, întrucît des vîr irea ob inut de om prin împlinirea ei nu are nici ea margini.

789. Sînt cele dou etape principale ale urcu ului duhovnicesc care sfîr esc în unirea cu Dumnezeu, ca etap unic i ve nic .

790. Prin frica de Dumnezeu intr m pe drumul spre El, str b tut prin lucrarea poruncilor; i prin iubire ie im de pe acest drum la unirea cu Dumnezeu. Amîndou sînt p zite i ajutate de Dumnezeu. Despre înaintarea de la fric la dragoste prin porunci a se vedea la Diadoh al Foticeii, cap. 16 i 17; Filoc. rom. I, p. 340—341.

791. De iubire niciodat nu ne s tur m. Ea ne d mereu o nou bucurie. Ea e nesfîr it i nesfîr it nou în manifest rile ei. Faptul c exist iubire e o dovadă c exist o ve nicie, o infinitate ve nic nou . Iar faptul

De i ceea ce se va spune pare multora ciudat, totu i se va spune : dup dovada adus de noi mai înainte, o, fericite, eu nu a spune nici de fiin ele neîn eleg toare c nu înainteaz . Ci spun cu t rie c i ele adaog pururea slav la slav i cuno tin la cuno tin .

39) S nu te miri dac dracii ne insufl de multe ori în elesuri bune i se împotrivesc acestora în chip în eleg tor. Scopul vr jma ilor este s ne conving prin aceasta c cunosc gândurile din inima noastr .

40) Nu voiesc s fii judec tor amarnic al celor ce înva cu m re ie cuvîntul, v zîndu-i mai cu lenevie în f ptuire. C ci de multe ori folosul cuvîntului împline te lipsa lucr rii. Nu avem to i la fel toate. În unii cuvîntul întrece lucrarea. În al ii, iar i, a doua întrece pe primul⁷⁹².

41) Dumnezeu nici n-a f cut, nici n-a zidit r ul. Deci s-au am git unii spunînd c unele din patimi sînt fire ti în suflet⁷⁹³, ne tiînd c noi am schimbat însuirile sus in toare ale firii, în patimi. De pild : s mîn a se afl în noi prin fire pentru na terea de copii, dar noi am schimbat-o spre curvie; mînia împotriva arpelui este în noi prin fire, dar noi ne folosim de ea împotriva aproapelui; prin fire e în noi rîvna pentru

c iubirea nu este decît între persoane, arat c persoanele sînt pentru ve nicie i c exist o comunitate interpersonal suprem de iubire din ve nicie în ve nicie. Iar în iubire este adev rata cuno tin .

Scolie din Diadoh al Foticeii: «Lumina cuno tin ei adev rate st în a deosebi f r gre eal binele de r u. C ci atunci calea drept ii, conducînd mintea spre Dumnezeu drept ii, o introduce în iluminarea nesfîr it a cuno tin ei, ca pe una ce caut de acum înainte iubirea cu îndr zneal » (Cap. 6 j Filoc. rom. I, p. 336).

792. De i uneori Sc rarul se arat foarte aspru in cererile lui, alteori manifest în elegere i pentru cei ce dau mai pu in. Gîndirea lui e în general larg , complex i echilibrat .

793. Scolie din sfîntul Isaac : «Dac patimile ar fi in chip natural în suflet, pentru ce acesta s-ar v t ma de c tre ele ? Cele potrivite firii nu vat m firea».

virtu i, dar noi rîvnim cele rele; prin fire se afl în suflet poftirea slavei, dar a celei de sus ; prin fire avem înclinare de a ne mîndri, dar împotriva dracilor ; la fel, bucuria : dar pentru Domnul i pentru faptele bune în slujba aproapelui. Am primit i inerea de minte a r u-lui, dar împotriva du manilor sufletului. Am primit pofta de hran , dar nu de neînfrînare.

42) Sufletul netrîndav ridic împotriva lui pe draci, dar înmul indu-se r zboaiele, se înmul esc cununile. Cel sc pat ner nit, nu se încununeaz numaidecît. Dar cel care nu obose te de pe urma c derilor ce i se în-tîmpl va fi sl vit de îngeri ca un lupt tor.

43) F cînd Cineva trei nop i în p mînt, a înviat pentru totdeauna. Iar cel ce a biruit trei ceasuri, nu mai moare⁷⁹⁴.

44) Dac , dintr-o economie pedagogic , dup r s -ritul Lui în noi, Soarele i-a cunoscut primul Lui apus, negre it a pus întunericul peste locul ascunderii Lui i s-a f cut noapte. În ea vor veni spre noi puii de lei s lbatici, ce se dep rtaser mai înainte i toate fiarele patimilor col oase r cnind ca s r peasc n dejdea din noi (Ps. 103, 22) i cerînd de la Dumnezeu drept mîn-

794. «Hristos, Dumnezeul nostru, petrecînd în p mînt trei zile i trei nop i, a înviat. Iar urma ii lui Hristos care biruiesc p catul de trei ceasuri nu vor muri. Iar cele trei ceasuri sînt cele trei vîrste : cea a tinereii, cea de la mijloc i cea a b trîne ii, pe care Evanghelia le-a numit i cele trei str ji». *Alta:* «De trei lucruri m tem, a zis oarecare dintre p -rin i : de ie irea din via , de înf i area înaintea lui Dumnezeu i de socoteala ce ni se va cere la judecat ». *Alta:* «Altul tîlcuie te cele trei ceasuri ca : pl cerea, slava de art i iubirea de argin i; altul, ca cele trei asupriri ale dracului; altul, ca trei ceasuri de trînd vie; iar altul, ca trei ceasuri de fric ».

În general, cel ce st trei ceasuri nebiruit de o ispit cumplit , s-a înt rit în a a fel, c nu mai moare r pus de alte ispite.

care patimile noastre, hr nite fie prin gânduri, fie prin f ptuire⁷⁹⁵.

Dar dup aceea ne-a r s rit, din întunecoasa smerenie, iar i Soarele i fiarele s-au adunat iar i la ele (Ps. 103, 22) i în culcu urile lor, sau vor z cea în inimile iubitoare de pl cere (Ps. 103, 23) i nu în noi. Atunci vor zice între ele : «Cît s-a m rit Domnul», pentru a face iar i mil cu ei (Ps. 103, 25); iar noi c tre ele : «Cît s-a m rit Domnul» pentru a face mil cu noi. F cutu-ne-am ca ni te veseli i, iar voi ca ni te goni i (alunga i).

Iat Domnul ade pe nor u or, sufletul în l îndu-se din toat pofta p mînteasc⁷⁹⁶ ; i va veni în inima egiptean , mai înainte întunecat i se vor cl tina idolii f cu i de mân i amintirile min ii.

45) Dac Hristos fuge de Irod trupe te, de i putea toate, s îneve e cei porni i s se arunce pe ei în ispite. «S nu dai, zice, piciorul t u spre cl tinare, i nu va dormita îngerul care te p ze te» (Ps. 125, 2—3)⁷⁹⁷.

46) Trufia se împlete te cu b rb ia, ca iedera cu chiparosul. S fie lucrarea în noi neconținut , ca s nu socotim c am agonisit vreun bine prin simpla cugtare ; ci luînd seama la calitatea lui adev rat , s vedem dac el este în noi i atunci ne vom cunoa te pe noi negre it ca fiind cu lipsuri. Cerceteaz f r odihn i semnele patimilor i atunci vei afla multe ale lor aflîndu-se în tine. Noi, ca unii ce sîntem în aceste boli, nu putem s le descoperim, fie din pricina neputin ei,

795. «De fapt dracii cer, spre c derea noastr , fie s consume merindea noastr , fie, ca la Iov, s ne r neasc . Iar pe m sura negrijirii noastre, sîntem preda i, prin p r sire, în chip pedagogic».

796. Domnul Se va odihni în sufletul nostru devenit nor u or, str veziu, pentru Soarele Hristos, ca unul ce a pierdut din el grosimea poftelor.

797. Scolie din Ioan Gur de Aur : «Nu trebuie nici refuzate nevoinele, nici s s rim spre ele. C ci astfel i biruin a noastr va fi mai str lucitoare i diavolul f cut mai de rîs prin înfrînare. Atrai în lupt , s o

fie din pricina unei adînci stîpniri a noastre de cître ele, de mai înainte.

47) Dumnezeu judecî intenţia, dar cautî cu iubire de oameni şi lucrarea⁷⁹⁸. Mare este cel ce nu are nici o lipsă în cele ce-i stau în putere. Dar mai mare este cel ce se apucă cu smerenie şi de cele mai presus de putere⁷⁹⁹. Dar de multe ori dracii ne împiedică să facem cele mai utile şi mai folositoare lucruri şi ne îndeamnă să ne apucăm de cele mai obositoare⁸⁰⁰.

48) Gîsesc că Iosif trebuie fericit pentru respingerea păcatului şi nu pentru dovedirea nepăsării. Trebuie să ne cercetăm pentru respingerea celor răi şi a celor păcate am dobîndit cununa. Căci altceva este a te feri de umbră şi altceva a alerga spre Soarele dreptăţii.

49) Întunecatul este pricina împiedecării, împiedecarea, a căderii, iar cîdere, a morţii. Cei ce s-au întunecat din vin, s-au spălat de multe ori cu apă. Iar cei din patimi, s-au spălat cu lacrimi.

50) Altceva este tulburarea, altceva împrejurarea şi altceva orbirea. Pe cea dintîi o vindecă înfrînarea, pe

primim cu bărbăţie. Nechemă în ea, să ne liniştim şi să teptăm vremea luptelor, ca să arătăm necutarea slavei de artă şi bărbăţie.

798. «Cei ce au voit cele bune, după puterea lor, se vor împărtăşi de aceeaşi cinste cînd intenţia le-a fost egală, chiar dacă unii au făcut mai mult». Dar omul trebuie să pornească cu smerenie chiar la cele mai presus de puterea pe care şi-a cunoscut-o, căci numai aşa poate înainta tot mai mult.

799. Ed. 1970 : «E de tiut că poruncile s-au dat pentru cele potrivite puterii. Şi a spus că cel ce va face cele ale poruncilor, mare se va chema. Iar pe cel ce din iubire a încercat cele peste puterea lui l-a numit mai mare, fiind asemănarea între cei care au lucrat cele după puterea lor şi cei ce au lucrat cele mai presus de putere».

800. Scărarul iar face nuanţele conforme realităţii. Bine că să ne apucăm de cele mai presus de putere. Dar sîluim seama că uneori această este o ispită de la cel rău, că să avem scuza, dacă nu le-am împlinit. Că aceasta este o ispită rea se vede cînd nu facem cele după puterea noastră, dar ne apucăm de cele mai presus de putere. Întîi să le facem pe acestea şi apoi să ne apucăm de acestea.

a doua lini tirea, iar pe a treia ascultarea i Dumnezeu cel ce pentru noi ascult tor S-a f cut⁸⁰¹.

51) Noi, din dou pilde care le cur esc pe cele de jos, în elegem în chip potrivit cele dou cur iri ale celor ce cuget cele de sus. Astfel, numim n lbitoare ob tea cea dup Domnul care cur murd ria i gro-simea sufletului i urî enia ei. Iar sih stria este vopsi-toria pentru cei ce au lep dat neînfrînarea, inerea de minte a r ului i au trecut de la ea (de la via a de ob te) la lini tire.

52) Unii spun c c derea în acelea i p cate vine din lipsa poc în ei potrivite i a îndrept rii pe potriva p catelor de mai înainte. Dar trebuie v zut dac tot cel ce n-a c zut în acela i fel de p cat s-a poc it pre-cum se cuvine.

53) Unii cad în acelea i p cate, fie pentru c s-au scufundat în adîncul uit rii celor de mai înainte⁸⁰², fie pentru c socotesc pe Dumnezeu iubitor de oameni, din iubirea lor de pl ceri, fie pentru c nu mai au n -dejde în mîntuirea lor. Iar dac unii nu s-ar dispre ui, a spune c i pentru c nu izbutesc s lege pe vr jma ul acesta, care-i st pîne te pe ei prin tirania obi nuin ei.

801. Hristos avînd duhul ascult rii de Tat l întip rit în omenescul Lui, s l luindu-Se în noi, ni-l întip re te i nou .

802. Acest «adînc al uit rii celor mai înainte f cute» poate fi asem -nat cu subcon tientul de care vorbe te psihologia modern . El are totu i o eficien , pentru c d o obi nuin repet rii acelora i p cate. ciudat cum uneori amintirea lor îndeamn la repetarea acelora i p cate i cum alteori uitarea lor mîn la s vîr irea lor din nou. În amîndou cazurile lipse te poc în a, care e o amintire continu a p catelor, dar o amintire asociat cu durerea pentru faptul de a le fi s vîr it. Contrar arunc rii p -catelor trecute în «subcon tient», care echivaleaz cu o anumit sl bire a con tiin ei de sine, poc în a ine totul în amintire, dar nu într-o amin-tire pl cut , ci într-una dureroas , care echivaleaz cu un acut sim al responsabilit ii, sau cu o continu accentuare a con tiin ei de sine în fa a lui Dumnezeu ca persoan suprem .

54) Trebuie de cercetat în ce fel sufletul, fiind ne-trupesc, nu vede pe cei ce vin la el, de i sînt de o fiin cu el, dup fire. Nu cumva pentru înjugarea cu ei, pe care numai Cel ce i-a legat o cunoa te ?⁸⁰³

55) M-a rugat odat careva dintre cunosc tori: «Explic -mi mie, celui ce voiesc s înv , care din du-huri obi nuiesc s smereasc mintea, i care s o înal e, pentru p cate ?» Iar neputînd r spunde la în-trebare i asigurîndu-l de ne tiin a mea, prin jur mînt, cel ce voia s înve e m-a înv at, spunînd: «Dîndu- i pe scurt aluatul deslu irii (deosebirii), te voi l sa s cercetezi celelalte cu osteneal ».

Dracul trupurilor i al mîniei, al nebuniei pîntece-lui, al trînd viei i al somnului, nu obi nuie te s înal e cornul min ii; dar cel al iubirii de argin i, al iubirii de st pînire i de mult gr ire, i al ii mul i, obi nuiesc s adaoge r u peste r u. Apropiat de ace tia este i cel al judec rii altora.

56) Dac cineva se duce la cei din lume, sau îi pri-me te i la desp r irea de ei dup o zi sau dup un ceas, simte o s geat de întristare, i nu mai degrab o bucurie, ca unul ce se izb ve te de o piedec sau de o curs , acesta s-a supus b t ii de joc sau din partea slavei de arte, sau din partea curviei.

57) S cercet m înainte de toate de unde sufl vîn-tul, ca nu cumva s ne afl m întinzînd pînzele împo-triva lui.

803. Sufletul nu cunoa te pe dracii care vin la el (sau pe îngeri), poa-te tocmai pentru leg tura oarecum fireasc ce exist între el i ei, în sta-rea lui moral . Prin aceasta subiectul uman, f cînd voia acelora, se iden-tific oarecum cu unul sau cu altul din ei. Numai Dumnezeu, Cel ce i-a creat în aceast leg tur cu noi, îi poate cunoa te. Dar poate prin «cel ce i-a legat» autorul în elege i pe omul care, legînd pe duhul cel r u, l-adeta at prin aceasta oarecum de el, încît poate cunoa te c , de i e aproape de el, se afl sub st pînirea lui, sufletul sim ind apropierea ace-luia prin efortul s u de a-l ine legat.

58) Mîngîie cu dragoste pe b trîinii f ptuitori, care i-au istovit trupurile lor întru nevoin , d ruindu-le pu in odihn . Sile te s se înfrîneze pe tinerii care i-au istovit sufletul prin p cate, aducîndu-le aminte de chinuri⁸⁰⁴.

59) Este un lucru cu neputin , cum am spus i în alt loc, s ne cur im îndat de la început, cu totul, de l comia pîntecelui i de slava de art . Dar s nu c u- t m s lupt m cu slava de art prin desf tare (în mînc ri). C ci s turarea l comiei pîntecelui na te slava de art . Aceasta, în cei încep tori. Mai degrab s lupt m împotriva ei prin pu in tate (a mînc rii). i a a va veni în cei ce voiesc ceasul, i acum este, cînd Domnul va supune i pe aceasta sub picioarele noastre.

60) Nu sînt r zboi i de acelea i patimi cei ce vin la via a c lug reasc tineri sau îmb trîni i. C ci de multe ori sufer de patimi cu totul potrivnice. De aceea fericit e fericita smerenie. C ci ea li se face i celor tineri i celor b trîni pricin neclintit i puternic de poc in .

61) Nu te tulbura pentru ceea ce urmeaz s spun. De i rar, totu i sînt suflete curate i neviclene, izb vite de p cat, de f rnicie, de n ravul r ului, c - rora le este nefolositoare vie uirea împreun cu al ii, putînd ca din lini tirea cu un pov uitor s urce, ca dintr-un port, la cer, i care nu au trebuin de tulbu- r rile vie ii de ob te i r mîn neispiti i de ele.

804. «Trupul, sl bit cînd e silit la fapte mai mari decît puterea lui, aduce în suflet întunerec peste întunerec i pricinuie te mai degrab tur- burare. Iar trupul tare, de-l vei preda odihnei i nelucr rii, pricinuie te tot p catul în sufletul ce locuie te în el; i chiar dac dore te binele, dup pu in timp ia de la el chiar i gîndul binelui pe care-l avea». *Alta*: «Cei ce s-au nevoit peste m sur trebuie mîngîia i cu mînc ri. Dar tinerii tre- buie sili i la înfrînare prin îndemnuri».

62) Pe cei neînfrîna i poate c -i va t m dui oame-nii ; pe cei vicleni, îngerii; iar pe cei mîndri, Dum-nezeu.

63) Este i acesta un chip al iubirii: pe aproapele care vine la noi, s -l l s m s lucreze în toate precum voie te, iar noi s -i ar t m toat bucuria.

64) de cercetat cum i pîn unde i cînd c în a risipe te cele bune ca i pe cele rele⁸⁰⁵.

65) Avem nevoie de mult dreapt socoteal (discern mînt), ca s tim cînd trebuie s st m pe loc i în ce lucruri i pîn unde s ne lupt m cu prilejurile i cu mijloacele patimilor i cînd s ne retragem. C ci e de ales uneori mai bine fuga, din pricina sl biciunii, ca s nu murim.

66) Trebuie s vedem i s lu m seama în ce timp i cum putem s ne de ert m fierea prin am r ciune ; care dintre draci ne înal , i care ne smeresc ; care ne în spresc, i care ne mîngîie; care ne întunec , i care ne lumineaz ; care ne fac trîndavi, i care, porni i spre rele; care, tri ti, i care, veseli.

67) S nu ne mir m v zîndu-ne în arena nevoinei, la început, mai p tima i decît în via a din lume. C ci trebuie s mi c m întîi pricinile, ca s ne vin apoi s n tatea. C ci fiarele ascunse, mai înainte nu se ar tau.

68) Cînd cei ce s-au apropiat de des vîr ire, prin vreo întîmplare oarecare, sînt birui i în vreun lucru mic de draci, ace tia se folosesc de tot me te ugul ca s r peasc această des vîr ire de la ei în chip însutit.

69) Precum vînturile obi nuiesc s tulbure uneori suprafa a m rii, prin suflarea lor lini tit , alteori

805. «Cînd cineva se c ie te în vederea a ceva mai bun, atunci c în a nu pricinuie te risipirea celor bune, ci dobîndirea lor. C în a pricinuie te risipirea celor bune numai atunci cînd se înso e te cu s vîr irea faptelor rele».

adîncul ei, a a în elege c se întîmpl i cu vînturile întunecoase ale r ut ii. Dac vin peste cei p tima i, înviforeaz îns i sim irea inimii lor. Dac vin peste cei ce au înaintat, tulbur numai suprafa a min ii. De aceea, ace tia simt mai degrab lini tea lor, inima r - mînîndu-leneîntinat ⁸⁰⁶.

70) Este propriu celor des vîr i i s cunoasc pururea care gînd este al con tiin ei, care al lui Dumnezeu i care al dracilor. C ci dracii nu insufl de la început toate cele potrivnice. De aceea întrebarea este cu adev rat întunecoas i greu de deslu it. Prin doi ochi sensibili se lumineaz sufletul i prin darul deosebirii v zute i în eleg toare, se lumineaz ochii inimii.

ACELA I CUVÎNT

PARTEA A III-A

Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse

1) Credin a neclintit este maica lep d rii. Dar e v dit i lucrul dimpotriv . N dejdea neclintit este u a nep timirii. Dar e v dit i lucrul dimpotriv . Dragostea de Dumnezeu este pricina înstr in rii. Dar e v dit i lucrul dimpotriv .

2) Maica supunerii este dispre uirea de sine i dorin a s n t ii ⁸⁰⁷. Maica înfrîn rii e gîndul la moarte i aducerea aminte statornic de fierea i de o etul

806. «Precum vînturile agitînd marea îi fac pe cor bieri de multe ori s se primejduiasc , a a i duhurile întunecate ale r ut ii, arunc uneori mintea cîrmace în adîncul pierzaniei». Aci inima e socotit ca îns i fiin a în adîncul ei, pe cînd mintea, ca organul gîndirii în schimbare continu .

807. Dac supunerea e pricinuit de dispre uirea de sine i de dorin a bun t ii suflete ti, dispre uirea aceasta e mai degrab c utarea fiin ei

St pînului. Ajut toarea neprih nirii e lini tirea. Postul e potolirea fierbin elii. Zdrobirea cugetului e potriv-nica gîndurilor urîte.

3) Credin a i înstr inarea sînt moartea iubirii de argin i. Mila i dragostea (lui Hristos) au predat trupul (mor ii). Rug ciunea st ruitoare e pieirea trînd viei. Aducerea aminte de judecat e pricinuitoarea rîvnei. Dragostea de necinstire e t m duirea mîniei.

4) Cîntarea i comp timirea i neagonisirea sînt sugrumarea întrist rii. Neîmp timirea de cele v zute e vederea celor gîndite⁸⁰⁸. T cerea i lini tea sînt du - manele slavei de arte. Iar de te afli la mijloc, prime te necinstirea.

5) Sim irile întristate t m duiesc mîndria cea v - zut . Dar pe cea nev zut o t m duie te Cel dinainte de veacuri nev zut. C prioara ucide toate fiarele v - zute ; iar pe cele gîndite le ucide smerenia⁸⁰⁹. Ne este cu putin ca prin toate cele dup fire s cunoa tem în chip v dit cele gîndite (inteligibile).

6) Precum e cu neputin arpelui s se dezbrace de pielea sa cea veche, dac nu într printr-o cr p - tur strîmt , la fel i noi nu putem lep da vechile pa - timi ce ne st pînesc i vechimea sufletului i ve mîntul omului cel vechi, de nu vom str bate calea cea strîmt i plin de necazuri a postului i a necinstirii.

proprii i a vie ii adev rate. Atunci nu ea e mai degrab dispre uirea a ceea ce e v t m tor vie ii proprii adev rate.

808. «Semnul c mintea se ocup cu cele gîndite (inteligibile) e dispre uirea tuturor celor ce mîngîie sim urile». *Alta* : «Via a în Dumnezeu e moartea celor supuse sim urilor. Cînd tr ie te inima, mor sim urile».

Alta : «Învierea sim urilor e moartea inimii. i cînd învie acestea este semn c a murit inima pentru Dumnezeu». *Alta* : «Neagonisitorul nu are cele de a c ror pierdere s-ar putea întrista».

809. «C prioara poart prin fire r zboi cu to i erpii».

7) Precum p s rile cele grase nu pot zbura spre cer, a a nici cel ce- i hr ne te i- i sluje te trupul s u⁸¹⁰.

8) Mocirla uscat nu mai place porcilor i trupul ve tejit nu mai odihne te pe draci.

9) Precum mul imea a chiilor de multe ori în bu i stinge flac ra, pricinuind mult fum, a a i mîhnirea peste m sur face de multe ori sufletul fumegos i în- tunecat i usuc apa lacrimilor.

10) Precum arca ul orb este neiscusit, a a i ucenicul ce se împotrive te, se pierde⁸¹¹.

11) Dup cum o elul c lit poate ascu i pe cel nec lit, a a fratele rîvnitor mîntuie te de multe ori pe cel trîndav.

12) Precum ou le p s rilor, înc lzite în cuibar, nasc via , a a i gândurile near tate se umplu de via i înainteaz la fapte⁸¹².

13) Precum caii se întrec între ei alergînd, a a ob tea se stîrne te pe ea îns i.

14) Precum norii ascund soarele, a a gândurile rele întunec mintea i o pierd.

810. «Nepl cut lucru este iubitorilor de trup i celor lacomi de mîncare s se ocupe cu cele duhovnice ti, ca i curvarilor s vorbeasc despre cei feciorelnici. In stomacul plin nu e cuno tin a tainelor lui Dumnezeu».

811. Scolie de la Varsanufie: «Împotrivirea în cuvînt a pierdut pe muli oameni, ca i pe Datan i Aviron ce s-au împotrivit lui Moise. i acesta e un semn r u. C dac cineva nu respect pe Ava al s u, pe cine va respecta? Iar a nu respecta pe cineva, e semnul unui gînd de neîncredere. i această neîncredere se na te din îndemnul diavolului i cei ce fac aceasta sînt fiii lui i ce se va întîmpla cu ei? Unii ca ace tia s-au înstr inat de smerenie. Dar i David zice: «Mîntuie te-m de împotrivirea poporului» (Ps. 30, 21)».

812. Scolie din Fotie : «Gîndurile rele înc lzite în sîn produc puroi i o ran greu de vindecat. Dar descoperite celor ce au cuno tin i în elepciune în privin a t m duirii lor, se împ rt esc f r greutate de vindecare».

15) Precum cel ce a primit sentin a i merge spre pedeaps nu vorbe te despre teatre, a a cel ce plînge cu adev rat nu- i mîngîie pîntecele niciodat .

16) Precum s racii, v zînd vîstierii împ r te ti i i cunosc i mai mult s r cia lor, tot a a i sufletul, ci- tind despre marile virtu i ale p rin ilor i i face cu- getul s u i mai smerit. Precum fierul, chiar f r s vrea porne te spre magnet, atras cu sila în chip ne- gr it, a a cei îmbiba i de gînduri rele de mai înainte, sînt tiraniza i de ele.

17) Precum uleiul potole te marea, chiar f r s vrea, a a postul potole te fierbin eala trupului chiar f r s vrea.

18) Precum apa strîmtorat i ne te spre în l ime, a a de multe ori i sufletul strîmtorat de primejdii urc spre Dumnezeu prin poc in i se mîntuie te⁸¹³.

19) Precum cel ce poart arome, e dat pe fa de mireasm chiar f r s vrea, a a cel ce are Duhul Dom- nului este cunoscut din cuvintele lui i din smerenie⁸¹⁴.

20) Precum soarele arat aurul scînteind, a a i vir- tutea îl face ar tat pe cel ce o are⁸¹⁵.

813. «întrebare: Ce este poc in a? R spuns: Inima zdrobit ».

814. «Cuvintele se aseam n cu oglinzile; i precum în acelea se vede chipul formei trupului, a a în cuvînt ri se vede chipul caracteristic al sufletului». In cuvinte se redau ra iunile lucrurilor. Dar în cuvintele omului se red nu numai ra iunea fiin ei umane generale, ci i ra iunea specific a persoanei lui. i întrucît persoana este un subiect viu, care gînde te i simte, în cuvintele persoanei se vede i palpit via a ei în tot ce are ea specific prin na tere sau prin via a ei de pîn în acel timp. Dac ra iunile ra iunii persoanei converg cu ale celorlalte persoane, e semn c i ea e s n toas spiritual i celelalte. Aceasta produce armonia între oameni. Deci ra iunea i ra iunile ei au un caracter interpersonal.

815. Nu numai cuvintele descoper pe om, ci i virtutea. C ci ea îl arat revenit la ra iunea lui adev rat . Mai bine zis, aceasta îl arat pe om scînteind de lumina la care s-a ridicat, prin virtute, subiectul lui. C ci în virtute se actualizeaz din ce în ce mai mult frumuse ea adev rat a

21) Precum vînturile turbur adîncul (mării), a a mînia, mai mult ca toate, turbur în elegerea.

22) Precum ochiul, cele ce nu le vede, ci le tie numai din auzite, nu poftite cu tîrîs le guste, a a i cei neprihîni i cu trupul au mult u urare din aceasta.

23) Precum hoii, v zînd armele împ r te ti z cînd în oarecare loc, nu vin acolo nu din întîmplare, a a i cel ce i-a unit rug ciunea cu inima, nu din întîmplare nu e jefuit de tîlharii cei gîndi i (inteligibili).

24) Precum focul nu na te z pada, a a nici cel ce caut cîntea aici nu se va bucura de cea de acolo.

25) Precum o singur scînteie arde, de multe ori, mult materie, a a un singur bine poate s tearg , de multe ori, mul ime de mari p cate.

26) Precum este cu neputin a omorî vreo fiarf r arm , a a e cu neputin a cî tig nemurirea f r smerenie.

27) Precum nu se poate tr i, dup fire, f r mîncare, a a nu poate fi f r grij , cel ce voie te s se mîntuiasc , nici m car un cît de scurt timp pîn la moarte.

28) Precum raza soarelui, intrînd în cas printr-o deschiz tur , toate le lumineaz a a de mult, c se poate vedea plutind pîn i cel mai sub ire fir de praf, a a i frica Domnului ajuns în inim arat toate p catele ei.

29) Precum a a numi ii raci sînt u or de prins, pentru c merg cînd înainte cînd înapoi, a a sufletul care acum rîde, acum plînge, acum se osp teaz , nu se poate folosi cu nimic.

unui subiect uman i rela ia lui s n toas cu ceilal i în cadrul Subiectului atotcuprinz tor al tuturor ra iunilor, persoanelor i lucrurilor (Subiect întreit).

30) Precum cei ce dormiteaz sînt u or de pr dat, a a sînt i cei ce se îndeletnicesc cu virtutea în apropiere de lume.

31) Precum cel ce se lupt cu leul, dac - i r t ce te ochiul în alt parte, îndat se pierde, a a i cel ce se lupt cu trupul s u, dac -i d odihn acestuia.

32) Precum cei ce urc o scar putred se primejduiesc, a a i toat cînstirea, slava i st pînirea, opuse smeritei cuget ri, doboar pe cel ce le are.

33) Precum este cu neputin celui fl mînd s nu se gîndeasc la pîne, tot a a celui ce se sîrguie te s se mîntuiasc , este cu neputin s nu se gîndeasc la moarte i la judecat .

34) Precum apa terge literele, a a lacrima poate terge gre alele.

35) Precum unii, în lipsa apei, terg literele în alte chipuri, la fel sufletele lipsite de lacrimi, terg p catele i le rad prin întristare, suspine i mult mîhnire.

36) Precum mult gunoi pricinuie te mul ime de viermi, a a multa mîncare pricinuie te multe c deri i gînduri i visuri urîte.

37) Precum orbul nu vede s umble, a a cel trîndav nu poate vedea i face binele.

38) Precum cel cu picioarele legate nu poate umbla u or, la fel cei ce adun bani nu pot urca la cer.

39) Dac rana fierbinte este u or de vindecat, cu ranele învechite ale sufletului se întîmpl dimpotriv i greu se vindec , dac se mai vindec peste tot.

40) Precum cel pe moarte nu poate umbla, a a cel dezn d jduit nu se poate mîntui.

41) Cel ce are credin dreapt , dar s vîr e te p cate, este asemenea fe ei f r ochi.

42) Cel ce nu are credin , dar poate face unele lucruri bune, este asemenea celui ce scoate apă i o vars într-un vas g urit⁸¹⁶.

43) Precum corabia care are un bun cârmaci ajunge neprimejduit la liman cu ajutorul lui Dumnezeu, a a i sufletul care are un p stor bun urc u or la cer, chiar dac ar fi s vîr it foarte multe rele.

44) Precum cel ce nu are pov uitor, u or se r t - ce te pe drum, chiar de ar fi foarte chibzuit, a a i cel ce- i face drumul c lug riei în chip liber, u or se pierde, chiar dac ar cunoa te toat în elepciunea lumii⁸¹⁷.

45) Cînd cineva e neputincios cu trupul i a s - vîr it p cate grele, s umble pe drumul smereniei i al însu irilor acesteia. C ci alt mîntuire nu va afla.

46) Precum cel ce a bolit de o boal lung nu poate agonisi s n tatea într-o singur clip , a a nu pot fi biruite patimile, sau patima, dintr-odat . S ai ca semn al oric rei patimi i al oric rei virtu i m rimea ei, i- i vei recunoa te sporirea.

47) Precum se p gubesc cei ce schimb aurul pe lut, a a, i cei ce descriu cele duhovnice ti în public de dragul celor trupe ti.

48) Iertare au dobîndit mul i în scurt vreme, dar nep timire, nu. C ci aceasta are nevoie de timp mult, dar i de Dumnezeu.

816. Din sfîntul Diadoh : «Credin a f r fapte i fapta f r credin se vor osîndi în acela i chip. C ci cel credincios trebuie s aduc Domnului o credin ar tat prin fapte. C ci nici p rintelui nostru Avraam nu i s-ar fi socotit credin a, dac n-ar fi adus, ca rod al ei, copilul» (Cap. 20 ; Filoc. Rom. I, p. 342). Faptele f r credin sînt osîndite i ele, pentru c sînt rodul mîndriei omene ti, deci au în ele ceva întinat i nera ional.

817. Din sfîntul Isaac : «De ar face omul toate, dar ascultare nu are, se abate la ceea ce e protivnic firii», adic la mîndrie, la ruperea rela iei fire ti cu ceilal i i la dezordinea spiritual ce i-o aduce aceasta.

49) Să cercetăm care animale sau păsări ne pîndesc în vremea semănăturii, care, în vremea înverzirii și care, în vremea secerii, ca să punem și cursele potrivite.

50) Precum nu e drept ca cel cuprins de friguri să se omoare, așa nu trebuie să deznădăduiasc cineva, pînă la ultima răsuflare.

51) Precum e un lucru rușinos, ca cel ce l-a îngropat pe tatăl său să plece de la înmormîntare la nunt, așa e nepotrivit celor ce plîng pentru cîderi, să caute cinstită, odihnă sau slavă de la oameni în veacul de acum.

52) Precum într-un fel sînt locuitorii celor două enclavă în alt fel ale celor oșinzi, așa cu totul deosebit trebuie să fie starea celor ce plîng pentru vinovățiile lor, față de a celor nevinovați.

53) Precum pe ostașul care a primit răni grele în furtura lui în vremea războiului, împăratul nu poruncește să-l scoată din oaste, ci mai degrabă să-l înainteze în grad, așa îl încununază Împăratul ceresc pe cel care a suportat de la draci primejdii multe⁸¹⁸.

54) Simirea sufletului este o însușire a lui, iar păcatul este plămîdirea simirii⁸¹⁹. Simirea de sine pricinuită de oprirea păcatului sau micșorarea lui, iar ea este fiica conștiinței. Iar conștiința este cuvîntul și muștruirea pășitorului dat nou la botez. De aceea pe cei neluminați (nebotezați) nu-i vedem atît de mult cu suflete-

818. «Numele te primejdii, ispitele, iar răni, loviturile închipuirii». *Alta*: «Cum poate fi încununat altfel cel care a suportat primejdia, decît pentru» că n-a slăbit în acele primejdii, ci a stat tare în suportarea relelor și n-a trădat virtuțile».

819. «Simirea sufletului este cea care are puterea vizătoare, așa cum e pupila ochilor trupului care au în ei lumina sensibilă». Așa cum simirea trupului, manifestată prin simțuri, intră în contact cu lumea sensibilă deosebit de trup, așa simirea sufletului intră în contact cu lumea inteligibilă, deosebit de suflet: îngerii, rațiunile dumnezeiești ale lucrurilor, energiile dumnezeiești, Dumnezeu însuși.

tele împunse pentru faptele p c toase, ci cu mult mai pu in ⁸²⁰.

Iar mic orarea p catului na te înfrînarea de la el; i înfrînarea de la p cat e începutul poc in ei ⁸²¹. Începutul poc in ei e începutul mîntuirii; iar începutul mîntuirii este inten ia cea bun . Inten ia cea bun este maica ostenelilor; iar începutul ostenelilor sînt virtu ile. Începutul virtu ilor e floarea lor; iar floarea virtu ii este începutul lucr rii. Fiica virtu ii este lucrarea în continuare. Iar rodul i fiica unei cuget ri mai continue la virtute este deprinderea. Iar fiica deprinderii este calitatea bun a fiin ei.

Iar calitatea binelui este maica fricii ⁸²². Frica na te, la rîndul ei, p zirea poruncilor cere ti i p mînte ti.

820. Poate fi vorba de cuvîntul i mustrarea îngerului p zitor redat nou la botez. Dar întrucît el nu poate fi socotit con tiin a noastr trezit din nou la botez, mai degrab e vorba de intrarea lui Hristos sau a Duhului S u într-un dialog accentuat cu noi la botez. Adresîndu-ni-se mereu, cuvîntul lui Hristos devine atît de unit cu con tiin a noastr trezit prin aceasta, încît aceasta poate fi socotit una cu El. C ci con tiin a e r spundere, iar r spunderea nu poate fi în eleas f r cuvîntul lui Dumnezeu, Care ne cere s -I r spundem. Con tiin a e bipersonal sau interpersonal i cu deosebire e rela ia între om i Dumnezeu. Prin con tiin sîntem tra i la r spundere i r spundem. In aceasta se vede c în ea este i ceva de la Dumnezeu i ceva de la noi. R spundem cu atît mai con tinent cu cît ne sim im mai tare tra i la r spundere, cu cît sim im mai accentuat pe Dumnezeu care ne vorbe te. Cuvîntul lui Dumnezeu e cel ce între ine în noi con tiin a i înainte de botez, dar într-un grad cu mult mai slab.

821. «E cu neputin s se ating de bine cel ce nu s-a desp r it mai înainte cu des vîr ire de r u; precum e cu neputin a primi din nou s n tatea înainte de izb virea de r u». *Alta*: «Abate-te de la r u i f binele» (Ps. 36, 27), adic r zboie te pe vr jma ii t i, ca s mic orezi patimile. Apoi, vegheaz ca acestea s nu creasc . Apoi iar i r zboie te-i ca s agonise ti virtute. i dup aceea, vegheaz , ca s le p ze ti. Aceasta înseamn a lucra binele».

822. Din Isaac: «Frica este toiagul duhovnicesc care ne c l uze te pîn vom ajunge în raiul bun t ilor celor duhovnice ti. i cînd vom ajunge acolo, ne las i pleac ». *Alta*, din Veniamin Costache : «Frica de Dum-

Iar p zirea poruncilor este dovada iubirii. Începutul iubirii este m rimea smereniei. Iar m rimea smereniei este fiica nep timirii. Agoniseala acesteia este plin ta-tea iubirii, sau des vîr ita s l luire a lui Dumnezeu în cei cura i la inim , din pricina nep timirii. Pentru c ace tia vor vedea pe Dumnezeu (Mt. 5, 8). A Lui fie slava în veci. Amin.

CUVIN TUL XXVII

Despre sfîn ita lini tire a trupului i a sufletului

1) Noi cei ce sîntem ca ni te robi cump ra i i su-pu i ai nelegiuitelor patimi, cunoa tem prin aceasta destul de bine i pe robii i chipurile i poruncile i vicle ugurile duhurilor ce st pînesc peste tic losul nostru suflet. Dar sînt al ii, care au fost lumina i despre uneltirile lor prin lucrarea Duhului Sfînt i prin izb -virea de ele. Unul î i d cu socoteala despre tihna s -n t ii din durerea bolii în care se afl , altul în elege triste ea bolii din bucuria st rii de s n tate în care se afl . Noi, ca ni te neputincio i, ne-am temut s vorbim (s filozof m *n.tr.*) în acest «Cuvînt» despre limanul lini tii, tiind c totdeauna se afl un cîine oarecare în trapeza bunei ob ti i încearc s r peasc din ea o

nezeu este îndoit : una este cea care se na te în noi din spaima de munci. Pentru ea este înfrînarea i r bdarea i n dejdea în Dumnezeu i nep timirea. Din aceasta se na te în noi, dup o ordine, dragostea. Iar cealalt este înjugat cu dragostea îns i. Aceasta pricinui te în suflet pururea evlavie, ca nu cumva, pentru îndr zneala dragostei s ajung la dispre uirea lui Dumnezeu. Pe frica dintîi o scoate din sufletul ce o are în chip des vîr it, dragostea, întrucît acesta nu se mai teme de munci. Iar pe cea de a doua dragostea o are pururea înjugat cu sine. Fricii dintîi i se potrive te cuvîntul Domnului: «Din frica de Domnul fie tecare se abate de la r u». i «Frica de Domnul este începutul în elepciunii». Iar celei de a doua : «Frica de Domnul r mîne în veacul veacului».

bucat de pâine, sau sufletul, și purtându-l în gură și fug de acolo și să-l mănânce în tihnă. De aceea, ca să nu fim în «Cuvîntul» nostru ca acest câine și să nu dăm prilej să fie așa, celor ce caută prilej, am socotit că nu e îngăduit să vorbim acum despre pacea ostașilor Împăratului nostru, aflați cu tot sufletul în război. Ci să spunem numai atîta, că celor ce luptă cu trîie li s-au împletit cununile pe cîrși ale liniții. Deci vom spune puțin cuvinte despre linițe, în chip de discernămînt, ca să nu întristăm pe vreunii că am pierdut «Cuvîntul» la mijlocul lui, fără nici o silință de a încerca să spunem ceva despre ea.

2) Liniția trupului este tiina aia bună a ezare a purtătorilor și a simurilor lui. Iar liniția sufletului este conștiința gândurilor și cugetarea nefurată. Prietenul liniții este gândul bărbătesc și hotărît care stă neapărat în poarta inimii și omoară sau alungă gândurile care vin⁸²³. Cel ce se linițește într-o simărie inimii cunoaște ceea ce s-a spus. Iar cel ce este încă prunc nu cunoaște aceasta. Cel ce se bucură de linițe și de cunoștință (isihastul cunoscător *n.tr.*) nu are nevoie de cuvinte. Căci îiluminează cuvintele din fapte.

3) Începutul liniției stă în alungarea zgomotelor ca a unora ce tulbură adîncul. Iar sfîrșitul ei stă în a nu se teme de zgomote, ci în a fi nesimțitor la acestea.

823. Din Isaia: «Cel ce petrece pururea în inimă să se plece numai decît din cele frumoase ale vieții. Umblînd cu Duhul, nu poate să se poarte trupului, odată ce unul ca acesta îl face plimbările în cetățile virtuților. El le are pe acestea ca virtuți strîjite la poarta vieții neprihănite în cetate. De aceea, uneltirile dracilor rămîn nelucrătoare asupra lui. Săgețile dragostei lumii ajung cel mult pînă la ferestrele firii». Un singur gând le alungă pe toate celelalte: gândul la sine, conștiința neadormită că stă în fața lui Dumnezeu și voința de a sta fără întrerupere în fața Lui. Aceasta e una cu neîmpărțirea, cu nepărtuirea, cu vederea lui Dumnezeu prin adîncul indefinit al sinei descoperite.

4) Înaintînd, cel ce se lini te te nu înainteaz cu cuvîntul, ci este, blînd i întreg, cas a iubirii. El e anevoie de urnit la cuvînt i de nemi cat spre mînie. Dar i lucrul dimpotriv e v dit.

5) Cel ce se lini te te, se sîrguie te s închid ne-trupescul în casa trupeasc , ceea ce e un lucru preami-nunat⁸²⁴.

6) Pisica pînde te oarecele i gîndul celui ce se lini te te, oarecele cunoscut cu mintea. Nu respinge pilda mai sus pus . Iar de nu, înc n-ai cunoscut lini tea.

7) Monahul adev rat nu e ca un monah ce vie u-ie te cu alt monah. C ci monahul are nevoie de trezvie mult i de minte neîmpr tiat . În lucrul dintîi e ajutat de multe ori de altul, iar în cel de al doilea îl ajut îngerul⁸²⁵.

8) Puterile în eleg toare liturghisesc împreun i se mi c în cel ce se lini te te. Dar despre lucrul dimpotriv voi t cea⁸²⁶.

9) Adînc e pr pastia dogmelor. Iar mintea celui ce se lini te te sare f r primejdie în ele⁸²⁷. Nu e ferit

824. Poate s însemne i c , ie ind din sine (sau din chilie) în întîmpinarea altora, nu iese prin cuvînt, ci prin dulcea a înf i rii.

825. In general p rin ii duhovnice ti recomand lini tirea împreun cu altul care pe de o parte îi u ureaz trezvia, pe de alta, îi d putin a cuge-t rii neîmpr tiate. Dar pentru evitarea altor pericole, ei recomand lini -tirea în trei.

826. «Lucrul dimpotriv are loc cînd duhurile r ut ii petrec împreun cu flecarul i cu vorb re ul, care s-a închis numai trupe te, în zadar». In orice caz, nici monahul nu e singur. Ca om are totdeauna pe cineva m -car în l untrul s u. Aceasta se observ mai ales cînd nu are pe cineva cu sine în afar . Omul e fiin dialogic . El trebuie s vorbeasc cu cineva. Aceasta înseamn c de fapt i este totdeauna cu cineva. Monahul e cu Dumnezeu, sau cu îngerul, sau i cu duhul r u, uneori.

827. Veniamin Costache traduce: «Nu f r primejdie sare în ea». Iar scolia din P.G. spune : «Nu e f r primejdie pentru isihast s se ocupe cu dogmele». Dar textul grec dimpotriv : «

de primejdie cel ce înoat împr cat; nici cel ce se atinge de teologie (de cunoa terea lui Dumnezeu) st - pînit de patim .

10) Chilia este îngr ditura trupului celui ce se lini - te te. Ea are în untru casa cuno tin ei.

11) Cel ce sufer de o boal sufleteasc i se apuca de lini tire este asemenea celui ce sare din corabie în mare i socote te c va ajunge pe o scîndur , f r primejdie, la uscat.

12) Celor ce se lupt cu lutul, le vine la timp potri - vit lini tea în ajutor⁸²⁸, dac au i un pov uitor. C ci cel însingurat are nevoie de t rie îngereasc . Dar cu - vîntul meu prive te pe cei ce s-au lini tit cu adev rat cu trupul i cu duhul.

13) Isihastul care s-a lenevit va gr i lucruri min - cinoase, îndemnînd pe oameni prin cuvinte cu dou în elesuri ca s -i opreasc de la lini tire. Dup ce a p r sit chilia, învinuie te pe draci i a uitat c el însu i s-a f cut sie i drac.

14) Am v zut c lug ri ce se lini teau s turîndu - i dorul lor aprins dup Dumnezeu f r s -l sature i aprinzînd foc din foc, dragoste din dragoste i dor din dor⁸²⁹.

» i credem c acesta e adev rul. Cel ce se lini te te merge spre adîncul lor în chip drept, nu sare la afirm ri u uratice din lipsa de expe - rien a realit ii duhovnice ti exprimat în dogme. Aceasta se vede i din cuvintele urm toare ale autorului, care vede primejdut pe cel ce se ocup cu dogmele cît e st pînit înc de patimi, între care i patima mînd - riei care mîn la r st lm ciri individualiste.

828. «La aceasta ajut postul, privegherea, culcarea pe jos, rug ciu - nea, starea în picioare, setea, osteneala i cele urm toare».

829. Un alt paradox : Cel ce iube te i e iubit în chip des vîr it, î i satur setea de iubire i totu i r mîne mereu nes turat. Din iubirea satis - f cut cre te mai mult iubire, mai mult sete de iubire ; din foc, mai mult foc. Numai o iubire nedeplin plictise te. un fapt prin care se do - vede te neadev rul teoriei origeniste despre plictiseala spiritelor în unirea lor cu Dumnezeu i despre nevoia lor de a ie i de acolo pentru o nou

15) Cel ce se lini te te (sihastrul) este chipul p - mîntesc al îngerului, care a eliberat din trînd vie i din mole eal rug ciunea prin scrisoarea dorului i prin literele sîrguin ei⁸³⁰.

16) Cel ce se lini te te (sihastrul) e cel ce strig cu t rie : «Gata este inima mea, Dumnezeuule !» (Ps. 56, 10 ; 107, 1). Cel ce se lini te te (sihastrul) este acela care zice : «Eu dorm, dar inima mea vegheaz » (Cînt. Cînt. 5, 2).

17) Închide trupului u a chiliei, i cuvîntului u a limbii, i duhului (r u) u a din untru.

18) Lini tea m rii i ar i a soarelui de amiazi pun la încercare r bdarea cor bierului; lipsa celor de tre- buin v de te sîrguin a celui ce se lini te te. Cel din- tîi plute te mole it pe ape; cel de al doilea, trînd vin- du-se, se amestec în mul îme⁸³¹.

19) Nu te teme de cioc niturile care te distrag. C ci plînsul nu tie de fric , nici nu se sperie.

20) Cei a c ror minte a înv at s se roage cu ade- v rat vorbesc cu Domnul, ca cei ce stau de fa cu Cel ce st de fa , ca cei ce gr iesc la urechea Împ ratului. Cei a c ror gur se roag , se aseam n cu cei ce cad la picioarele Lui de fa cu sfatul întreg. Cei ce petrec în lume, îl roag pe împ ratul din mijlocul poporului

experien . In acest cap ca i din cel urm tor, se vede c isihastul nu este un suflet lene , gol de orice n zuin ca în budism, ci plin de v paia dra- gostei de Dumnezeu, care se aprinde tot mai tare.

830. Cel ce scrie o scrisoare plin de dor, nu are vreme s se lene- veasc . A a este cel ce se lini te te : el e ca cel ce î i duce rug ciunea, înaintînd spre Dumnezeu, ca printr-o scrisoare plin de dor.

831. Din Evagrie: «Nu trebuie p r sit lini tea în vremea ispitelor, închipuind motive, zice-se binecuvîntate, ci trebuie s ezi în untru i s rabzi i s prime ti cu b rb ie pe to i cei ce vin asupra ta. i cu deose- bire pe dracul trînd viei, care fiind mai tare ca to i, face sufletul cu deo- sebite încercat. Iar de fugi de astfel de lupte i te la i biruit în ele, acea- sta face mintea nepriceput i la ».

întreg. De ai învățat acest mețug, nu-ți va fi necunoscut ceea ce-ți spun.

21) Ezînd pe o lîmă, ia seama la tine însuși, dacă te pricepi, și atunci vei vedea cum, cînd, de cînd, cîți și care furi vin și între și sîfure strugurii. Obosind de pînd, ridic-te și roag-te. Și iar și ezînd, ine-te cu bărbăție de lucrarea de mai înainte.

22) Cineva, care încercase lucrul acesta, voia să vorbească despre el în chip subire și am născut. Dar s-a temut că nu cumva să-și facă pe lucrători să se lenevească și pe cei ce doresc să se apuce de el, să-l alunge cu sunetul cuvintelor. Cel ce vorbește în chip subire și într-o cunoștință despre lîni țire ridică pe draci împotriva lui. Căci nimeni altul nu poate da pe faurîciunile acestora.

23) Cel ce a ajuns la lînițe, a cunoscut adînc (abis) de taine. Dar n-a ajuns la aceasta dacă n-a văzut și n-a auzit mai înainte zgomotele valurilor și ale vînturilor și n-a fost poate stropit de ele. Ceea ce am spus este înțeles de marele apostol Pavel. Căci dacă nu ar fi fost răpit în rai ca în lînițe, n-ar fi putut auzi cuvinte negrițe (II Cor. 12, 2) ⁸³².

24) Urechea lîniții primește de la Dumnezeu lucruri minunate. De aceea și în cartea lui Iov, această, prea în eleaptă a spus: «Oare nu va primi urechea cuvinte minunate de la El?» (Iov 4, 12).

832. Raiul în care a fost răpit Pavel nu este decît lînița, adică oceanul pe cîi și al iubirii dumnezeiești. Toate simbolurile creștine exprimă stările vieții duhovnicești a omului în Dumnezeu. Lînița nu este un gol, ci adîncul viu și nespulsat de bogat în înțelegeri al iubirii lui Dumnezeu. Prin ea ne lînim de agitația trînit în legătură cu lucrurile și cu împrejurările trecătoare, care ne promit pe rînd fericirea și ne privesc în tristețea pierderii lor. În Dumnezeu avem totul în chip netrecător. De aceea, în El sîntem neîncetat fericiți și lîniți, feriți de ispitiri și prăbușiți, izbăviți de agitații amgitoare.

25) Se lini te te cel ce fuge f r ur de toate, a a cum altul alearg cu nep sare spre ele. Acela nu voie te s suferi vreo întrerupere în dulcea a primit de la Dumnezeu.

26) «Mergi, vinde- i repede averile tale». C ci «vinde- i» cere timp. « i le d s racilor» (Mt. 19, 21), ca s - i ajute prin rug ciune spre lini tire⁸³³. « i ia- i crucea ta» i purtînd-o prin ascultare i r bdînd cu t rie povara t ierii voii tale, vino « i-Mi urmeaz Mie» spre dobîndirea lini tii prea fericite i te voi înv a lucrarea i vie uirea nev zut a puterilor în eleg toare⁸³⁴. Ace tia nu se vor s tura în vecii vecilor s laude pe F - c torul i nici cel ce a intrat în cerul lini tii, s laude pe Ziditorul. Nu se îngrijesc de cele materiale, cei nemateriali ; nici de hran , cei nemateriali, dar întrupa i. Nu simt, cei dintîi, pl cerea mînc rii; nici cei de al doilea, nu au nevoie de f g duin a ei⁸³⁵. Nu se îngri-

833. Ed. 1970 spune : « i le d c lug rilor s raci ca prin rug ciune s - i ajute i s alerge împreun cu tine spre rug ciune». Iar scolia din P.G. zice: «D celui binecredincios i nu ajuta pe p c tos; f bine celui smerit i nu da celui nelegiuit». Dar uneori i acesta, ajutat la nevoie, vine la credin . De aceea Veniamin Costache traduce i el, de i vorbe te numai de s raci: «s - i ajute i s alerge împreun cu tine spre lini tire».

834. Din Isaia : «Nu în elege c trebuie s se r stigheasc pe sine pe lemn i s urmeze Domnului. Ci s te r stighe ti fa de lucrurile lume ti, ca s nu te mai atingi de ele. i iar i, ca s r stighe ti mintea ta pentru totdeauna de suflet, ca s nu- i neglijezi mîntuirea ta. i nu trebuie s primeasc gîndurile rele, ci s tie s le deosebeasc , acestea fiind ale celui r u. S nu lase mintea lui dezlegat , prin nici-o împr tiere, ca s nu fietulburat de gînduri. C ci de o vei dezlega, în zadar te vei ruga. Fiindc mintea umblînd în jurul lor, chiar dac se roag , rug ciunea ei nu urc la Dumnezeu. C ci de nu se va ruga cu rug ciune curat , umplut de credin , Dumnezeu nu o prime te». Prin rug ciune se intr în chip real la Dumnezeu, cînd, p r site fiind gîndurile m rginite ale lucrurilor, mintea î i reg se te prin ea dezmgîndirea i în oglinda ei infinitatea lui Dumnezeu. Aceasta e lini tea ei în Dumnezeu, cum o tr iesc puterile îngere ti.

835. Pentru veacul viitor.

jesc acolo de bani i de avere ; nici ace tia de sup r ri din partea duhurilor.

Nu au cei de sus dorin a dup zidirea v zut ; nici cei de jos care se lini tesc, pofta vederii sensibile. Nu vor înceta aceia s sporeasc în iubire. Nici ace tia s se întreac în fiecare zi cu aceia. Nu le e necunoscut acelora bog ia sporirii; nici acestora dragostea urcului. Nu se vor opri aceia pîn ce nu vor ajunge pe serafimi; nici ace tia nu vor obosi pîn ce nu se vor face îngeri⁸³⁶. Fericit este cel ce n d jduie te. De trei ori fericit cel ce, voind, a ajuns înger.

ACELA I CUVÎNT

Despre felurile lini tirilor i despre deosebirea lor

1) În toate tiin ele sînt, precum e cunoscut tuturor, deosebiri de p reri i de judec i. C ci nu le cunosc to i pe toate, des vîr it, din lipsa sîrguin ei i din pu in tatea puterii. Sînt unii care se scufund în în-su i portul lumii, dar mai bine zis, în mare, sau poate în adîncul ei, pentru sl biciunea gurii lor, sau pentru nest pînirea trupului⁸³⁷. Al ii, pentru nest pînirea mîniei, neputînd, nenoroci ii, s înfrîneze puterea acesteia. Al ii, pentru c socotesc s pluteasc dup o regul a lor, sau se conduc dup închipuirea de sine a lor. Al ii, pentru c nu pot s se înfrîneze de la cele

836. o p rere a autorului c prin urcu to i îngerii vor ajunge serafimi i oamenii ce urc în nep timire, îngeri (în trup).

837. «Socotesc c prin sl biciunea gurii în elege îndr zneala limbii; iar prin nest pînirea trupului, nelucrarea lui, dat fiind c s-a obi nuit s nu lucreze, sau s se odihneasc trupe te». Ace tia sînt cei ce se înec în lumea aceasta ca într-o mare, fie în portul ei, la începutul pornirii spre lini te, fie în largul ei, dup ce au început s înainteze spre ea.

materiale, în mijlocul celor materiale. Al ii, pentru c voiesc s se fac sîrguitori într-o via singuratec . Al ii, pentru c se chinuiesc pe ei f r s tie cum, pentru felurite vini. Unii, pentru c - i caut prin aceasta slava lor.

Dar sînt i al ii (dac , venind, Fiul Omului va afla i de ace tia pe p mînt), care pentru desf tarea i setea dragostei de Dumnezeu i de dulcea a ei, s-au c s - torit cu aceast cuvioas lini te, nef cînd aceasta îna- inte de a fi dat carte de desp r ire trînd viei. C ci unirea cu aceasta e socotit curvie de c tre cea dintîi.

2) Dup pu ina cuno tin dat mie, am întocmit, ca un tîmplar neîn elept, o scar a urcu ului. S vad fiecare, deci, pe care treapt s-a oprit, fie din pricina conducerii de sine (idioritmiei), fie pentru slava oame- nilor, sau pentru neputin a limbii⁸³⁸, sau pentru ne- st pînirea mîniei, sau pentru m rimea împ timirii, ca s - i pl teasc vinile, ca s se fac sîrguitor, ca s do- bîndeasc foc⁸³⁹. i a a cei dintîi vor fi cei din urm , i cei de pe urm , cei dintîi. Lucr rile s pt mîinii veacu- lui de acum sînt apte. Unele din ele sînt primite, altele nu sînt primite. Iar a opta este semnul doveditor al veacului ce va s fie^{839 bis}.

3) Ia seama, c lug re însingurat, la ceasurile fiare- lor. C ci de nu, nu vei putea s le întinzi cursele po- trivite. DAC cea care a luat carte de desp r ire s-a dus cu totul de la tine, e de prisos orice grij pentru ea⁸⁴⁰.

838. Neputin a limbii de a t cea.

839. Ca s dobîndeasc focul Duhului Sfînt, focul iubirii de Dumnezeu, pentru ca s porneasc de pe treapta pe care se afl mai sus.

839 bis. Multele h rnicii, care se amestec deobicei cu grijile, cu slava de art , sînt ale celor apte «zile» ale veacului acestuia, ce tind spre ziua a opta a odihnei veacului viitor; dar nep timirea i lini tea sînt semne c cineva gust înc de aici aceast odihn .

840. «DAC s-a dus, zice, trînd via de la tine». C ci despre aceasta a vorbit cu pu in înainte. Pentru c cei ce se lini tesc cu judecat , nu se li-

Dar de mai cutează să se apropie, nu știu cum mă voi liniști. Oare de ce nu au fost atâtia luminători la cuvântul Tavanisioi, ca la Schiteoii?⁸⁴¹ Cel ce în eleage, să în eleage, căci eu nu pot grăi, mai bine zis nu voiesc⁸⁴². Unii îmi mic orează patimile, alii cântă și stăruie mai mult în rugăciune, alii a întindându-se în vedere, petrec în acest adânc. Să se cerceteze treptele după chipul scării. Cel ce înaintează, să înainteze în Domnul⁸⁴³.

4) Sînt suflete lene, care petrecînd în mînstiri de obște și avînd acolo din belug prilejurile care întrețin trîndvia, au ajuns la totală pierzanie. Și sînt iar și altele, care s-au dezbrăcat de trîndvia lor prin împreunăuire cu altele. Aceasta s-a întîmplat nu numai cu cele mai fărîgrij, ci de multe ori și cu cele mai sîrguincioase. Același lucru îl vedem petrecîndu-se

ni tesc înainte de a da carte de desprîire trîndviei. Dacă deci a plecat aceasta, e de prisos a mai lucra.

841. Cei dinții erau vieuitori în obște, ceilalți se îndeletniceau cu liniștea.

842. «Evident că lucrarea liniștii e mare și e pricină de mai mult sporire decît lucrurile din obște. Dar nu voiește să o spun, pentru căi mai slabi».

843. «Întru lucrurile celor ce se află în liniștea înaintează de la cele mai mici la cele mai mari. Unii o lucrează, zice, pe aceasta, că și-i mic oreze patimile și poate se ostensească cu lucrul de mînă. Aceasta o fac începătorii. Alții se ocupă cu cîntarea și aceasta o fac cei ce înaintează. Iar alții stăruie în rugăciune și aceasta o fac cei ce au înaintat. Iar alții se aintesc în contemplare (în vedere) și aceasta o fac cei desvîrși. Începînd de la cele mai smerite, a urcat la cele mai înalte, folosindu-se de cuvîntul că de o scară. Căci scara obișnuiește să urce de la cele mai smerite la cele mai înalte». Dar numai cei ce au ajuns să stăruie în vedere (în contemplare), stăruie prin ea în adîncul nesfîrșit al tainelor dumnezeiești, în oceanul de lumină al tuturor înălțărilor și al iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu, de care nu se poate satura omul niciodată, deși îl mulumește mereu în chip desvîrșit. Acesta e cerul, acesta e raiul. Acesta e adîncul nesfîrșit al vieții, care e totodată adîncul nesfîrșit al liniștii, pentru că, ajuns în el, sufletul nu mai caută nimic altceva, avînd în el totul.

i cu lini tirea. Primind pe mul i încerca i, i-a respins din pricina lucr rii lor dup regula proprie (idioritmie), dovedindu-i iubitori de pl cere. Iar pe al ii primindu-i cu frica i cu grija de a- i purta povara judec ii pus asupra lor, i-a f cut sîrguinciosi si fierbin i ⁸⁴⁴.

5) Niciunul, dac e tulburat de mînie i de închipuirea de sine, de f rnicie i de inerea minte a r u lui, s nu îndr zneasc a socoti c vede în smerenie urm de lini te ⁸⁴⁵, ca nu cumva s - i agoniseasc prin aceasta ie ire din min i i numai atîta ⁸⁴⁶. Iar de e cineva curat de acestea, acela î i va cunoa te din aceasta folosul s u. Dar socotesc c nici acesta ⁸⁴⁷.

6) Semnele, stadiile i dovezile celor ce se lini tesc cu judecat sînt acestea: minte neadormit ⁸⁴⁸, cuget neprih nit, r pire la Domnul, închipuirea chinurilor, ap sarea de c tre gîndul mor ii grabnice, rug ciunea nes turat , str juirea nefurat , topirea curviei, necunoa terea împ timirii, moartea lumii, încetarea l comiei pîntecelui, îndemn l untric la teologhisire (la ocuparea cu cunoa terea lui Dumnezeu), izvor de dreapt socoteal , lacrima supus ⁸⁴⁹, pieirea multei gr iri i orice altceva din acestea, c rora mul imii îi place s li se împotriveasc . Iar ale celor ce nu se lini tesc cu judecat sînt acestea: s r cia în bog ie ⁸⁵⁰, cre terea

844. «Întristarea cugetului covîr e te osteneala trupului».

845. Toate acestea îl arat legat de lucrurile m rginite i trec toare ale lumii acesteia ; de aceea nu se poate scufunda în oceanul lini tit al iubirii dumnezeie ti.

846. Luînd drept lini te, agita ia sa, va ajunge la o cumplit dezn dejde, nerecunoscînd c exist undeva vre-o adev rat lini te.

847. Inc n-a ajuns nici acesta, numai prin lipsa patimilor amintite, la folosul suprem al lini tii.

848. In alte manuscrise : «Mintea nebîntuit de valuri».

849. «Adic roab , venind cînd voie te cel ce o are».

850. «S r cia virtu ilor, în bog ia p catelor».

mîniei, îngr m direa pomenirii r ului, mic orarea dragostei, adaos de îngîmfare. Iar ceea ce urmeaz se va trece sub t cere⁸⁵¹.

7) Dar fiindc «Cuvîntul» nostru a ajuns aci, dup ce am vorbit despre toate, e nevoie s gr im i despre cei ce se afl întru ascultare. C ci «Cuvîntul» se îndreapt mai ales c tre ace tia. Semnele celor c s tori i în chip nedesfrînat i nespurcat cu virtutea aceasta bine împodobit i cuviincioas , sînt, dup cum rînduiesc de-Dumnezeu-purt torii p rin i, urm toarele (ele se des vîr esc la timpul lor, dar întinzîndu-ne în fiecare zi înainte, ad ug m la ele neîncetat sporiri i înaint ri) : cre terea smereniei încep toare; mic orarea iu imii (c ci cum nu se va întîmpla aceasta, odat ce fierea e lep dat ?) ; dep rtarea întunecimilor; adaosul dragostei; înstr inarea de patimi; izb virea de ur ; mic orarea neînfrîrii, prin mustrare; necunoa terea trînd viei; adaos de sîrguin ; dragostea miloas ; înstr inarea de mîndrie, bunul de to i dorit i de pu ini dobîndit. Nefiind ap în fîntîn , e neavenit numirea ei⁸⁵². Iar ceea ce urmeaz se în elege de cei ce au minte.

8) Femeia tîn r care nu- i p ze te patul i-a pîng rit trupul; iar sufletul care nu i-a p zit tocmeala i-a pîng rit duhul. Faptei celei dintîi îi urmeaz necinstea, ura, b t ile, desp r irea, care e lucrul cel mai jalnic dintre toate. Iar faptei celui de al doilea, îi urmeaz uitarea mor ii, nes turarea pîntecelui, neînfrînarea ochilor, lucrarea slavei de arte, somnul nes turat, mînia învîrto at , nesim irea, îngr m direa gîndurilor, sporirea încuviin rilor (cu ispitele), robirea ini-

851. «Ceea ce urmeaz socotesc c este fie c derea trupeasc , fie împtierea min ii. C ci acestea sînt fiicele îngîmf rii, ca si hula».

852. «Sau cel ce nu le are pe acestea, în zadar se nume te ascult - tor».

mii, lucrarea tulburării, neauzirea, împotrivirea în cuvânt, necredința, inima neîncredințată, multă grije, împotrivirea, îndrăzneala, care e cea mai cumplită dintre toate. Iar lucrul cel mai jalnic dintre toate este inima nestăpânită, careia îi urmează, în cele fire, luarea aminte, lipsa de durere, marea duhurilor și a cederilor.

9) Pe cei ce se linițesc îi războiesc cinci, iar pe cei întru supunere, trei dintre cei opt⁸⁵³. Cel ce se linițește se luptă cu trînd via se pîgubește de multe ori. Căci va cheltui timpul rugăciunii și al vederii duhovnicești în meșteșugurile și luptele cu ea.

10) Lenevindur-mă pe cînd edeam odată în chilie și gîndindu-mă aproape să o părăsesc⁸⁵⁴, venind niște bărbat, m-au fericit mult că pe un sihastru (că pe unul ce se linițește *n.tr.*) și îndată gîndul trînd vieii a plecat, alungat de cel al slavei de artă și m-am mirat cum acest drac cu trei epurări se împotrivesc tuturor duhurilor.

11) Privește în fiecare ceașcă bucuriile, împotrivirile, pornirile, schimbările soției tale, cum, și încotro îi este pornirea. Dar numai cel ce a dobîndit liniștea Duhului Sfînt poate să le vadă.

12) Bunul înainte-mergător al liniștii este negrija de toate lucrurile⁸⁵⁵ cuvenite și necuvenite. Căci cel ce deschide celor dinții va cădea numaidecît în cele de al doilea. Al doilea bun al liniștii este rugăciunea neobosită. Iar al treilea, lucrarea neînjefuită a inimii, cu puțin și firesc că cel ce n-a învățat scrierea, să citească

853. «Opt sînt gîndurile generale ale răutății. Pe cei ce se linițesc, îi războiesc cinci: al trînd vieii, al slavei de artă, al mîndriei, al iubirii de arginți și al înfrîntării. Iar pe cei întru ascultare, cel al lăcomiei pînțelei, al curviei și al miniei».

854. «Trînd via este o mare a relelor. Căci îi fură bucuriile pe care le ai și te împiedică să le agonisești pe cele ce nu le ai».

855. «Căci cel ce n-a cîntărit negrija, cum va putea să se îngrijească de rugăciune, sau de luarea-aminte a inimii?»

c în c r i i s cugete la cele citite. Dar i mai cu neputin este ca cei ce n-au dobândit cel dintîi lucru s se îndeletniceasc cu celelalte dou , cu dreapt judecat .

13) Îndeletnicindu-m eu cu ceea ce e la mijloc, am ajuns între cei din mijloc. i m-a luminat pe mine i iat -m iar i între ei. Dar ce era înainte de chipul v zut, cel pus peste chipurile lor n-a putut s m înve e⁸⁵⁶. C ci nu era l sat. L-am rugat atunci s -mi spun cum se afl acum (Hristos, *n.tr.*) ? «Întru ale Sale, a spus, i nu întru ale Sale». Iar eu am întrebat: «Ce e starea i ederea de-a dreapta Pricinuitoare ?» «E cu neputin , zice, a afla aceste lucruri de tain prin auz». Atras de dorul acestora, zisei atunci: «Mai adaog ceva !» «Înc n-a sosit ceasul», zise, «pentru c i i lipse te nestruc ciunea. Acestea, de sînt acestea îm-

856. A lui Ilie (-Criteanul, adaug Veniamin Costache): «Acest dumnezeiesc p rinte înva în aceste cuvinte c sînt trei înainte ri sau trepte : negrija în ale vie ii i în cele în care se risipe te aceasta, rug ciunea neobosit i a treia, lucrarea neîfuit a inimii. v dit c mijlocul celor dou p r i de la margini este rug ciunea. Deci cel ce a cî tîgat negrija se poate îndeletnici i cu cele urm toare. Cel ce se îndeletnice te cu mijlocul celor dou , adic cu rug ciunea, a ajuns la mijlocul celor bune i înc nu s-a urcat la cealalt dintre bun t i». în ed. 1970 i cea a lui Veniamin Costache. *Alta*: «P rintele spune c cel ce se îndeletnice te cu rug ciunea întru r pire este între cei din mijloc, adic între îngerii care sînt mijlocitori între Dumnezeu i oameni i care pe cei ce înseteaz de dorul lui Dumnezeu îi satur prin luminare i întru cele din margini, îi p zesc adic întru negrij i întru lucrare, care zice c e vederea (contemplarea)». Ed. 1970 i Veniamin Costache continu cu o parafraz a celor spuse în cap. 12. Reflexiunile încep prin a ar ta c i Hristos prin întrupare S-a a ezat în acestei trei st ri. Apoi urmeaz întrebarea: «Cum era Hristos înainte de întrupare ? La aceasta îngerul nu tie s r spund ».

de re inut c Sc rarul pune rug ciunea neîncetat mai prejos de lucrarea inimii, cum va face i Patriarhul Calist în sec. XIV. Lucrarea inimii este unirea des vîr it cu Dumnezeu. Dar pîn la dobîndirea nestruc ciunii r mînem oarecum mereu mai jos de cap tul final, de vederea des vîr it , sau poate r mînem a a în veci.

preun cu rîna, nu tiu; de sînt afar de ea, nu pot spune nicidecum»⁸⁵⁷.

14) greu s ne scutur m de somnul amiezii, mai ales în ceasurile de var . Poate atunci i numai atunci nu e de lep dat lucrul mîinilor.

15) Am cunoscut pe dracul trînd viei preg tind calea i mergînd înaintea celui al curviei, ca mole înd cu t rie trupul i scufundîndu-l în somn, s pricinuiasc în cei ce se lini tesc întin rile ca în vis. De i te vei împotrivi cu t rie, se va r zboi negre it cu putere ca s te fac s încetezi nevoia ele, ca nefolosindu- i la nimic. Dar nimic nu poate dovedi înfrîngerea dracilor, ca r zboiul înver unat al lor împotriva noastră .

16) În ie iri, p ze te cele adunate. C ci deschizîndu-se u a, zboar p s rile închise⁸⁵⁸. i a a nu vom mai avea nici un folos din lini tire.

17) Un fir mic de p r tulbur ochiul; o grij mic alung lini tea. C ci lini tea este lep darea gîndurilor i renun area la grijile îndrept ite.

18) Cel ce a g sit lini tea, nu se va mai îngriji nici m car de trupul s u. C ci nemincinos este cel ce a f - g duit (Mt. 6, 25 ; I Cor. 1,9).

19) Cel ce voie te s înf i eze lui Dumnezeu o minte curat i e fr mîntat de griji este asemenea ce-

857. «E întru ale Sale i nu întru ale Sale». Hristos e întru cele cere ti i întru cele omene ti. I i lipse te nesfîr irea unei în elegeri cu trupul de acum pentru a în elege via a Lui cu trupul înviat, ce poate edea de-a dreapta Tat lui. De aceea, la întrebarea : cum e Hristos, cu trupul, de-a dreapta Tat lui, a r spus ca mai sus».

858. «Ie înd din chilie, zice, p ze te s nu- i faci ar tate virtu ile, pe care le-ai lucrat în vremea lini tirii. C ci gura deschizîndu-se i repezîndu-se f r paz , la vorb , virtu ile din ascuns, care înal mintea la Dumnezeu, se pierd i se fac nev zute. «C ci gura, zice, celui repezit apropie pe om de nimicire» (Veniamin Costache mai d i dou scolii din Teodor al Edesei, cap. 68; Filoc. rom. IV, p. 218 i una, din Diadoh, cap. 26, Filoc. rom. I, p. 343).

lui ce i-a legat tare picioarele i încearc s umble repede⁸⁵⁹.

20) Rari sînt cei ce au învățat pînă la capăt filozofia privitoare la lume. Iar eu spun că mai puțini sînt cei ce cunosc cu adevărat filozofia liniții celei după Dumnezeu. Cel ce nu cunoaște încă pe Dumnezeu, nu e pregătit pentru liniție și se supune multor primejdii. Liniția te înnebulește pe cei necercați. Căci, negustînd dulcea a lui Dumnezeu, îi pierd vremea în robiri, în împrețieri, în trîndavii și risipiri⁸⁶⁰.

21) Cel ce s-a atins de frumuseea rugăciunii, va fugi de mulțimi ca un asin sălbatec. Căci ce altceva dacă nu rugăciunea a eliberat pe asinul sălbatec de toată amestecarea cu oamenii? Cel ce este înfruntat în patimi și petrece în pustie, ia aminte la mișcarea acestora⁸⁶¹. Aceasta mi-a spus-o și m-a învățat și un sfânt bătrîn, Gheorghe Arsilaitul, pe care îl cunoaște și cuvioriaș. Acesta, învățînd odată un suflet netrebnic și căluzindu-l spre liniție, «dimineața am văzut, zicea, tîbîrînd asupra lui din plin dracii slavei de artă și ai poftelor; la amiază pe cei ai lenii, ai întristării și ai

859. A sfîntului Isaac: «Precum cel ce are capul sub apă nu poate respira aerul cel sub apă, care curge în pieptul gol, așa și cel ce-și scufundă cugetarea lui în grijile de aici nu poate avea simțirea că se respire în lumea cea nouă».

860. Nu poate fi sihastru adevărat cel lipsit de cunoștință de Dumnezeu. El se poate înfunda pe drumuri greșite și în tîlcuirile greșite ale experiențelor lui. Ioghiții și spiriții de azi, teosofii și antroposofii nu-i tîlcuiesc fericirea ca gustare a iubirii nesfîrșite a lui Dumnezeu cel personal, ci ca o pierdere treptată în nesimțire. De aceea experiența lor nici nu e o fericire adevărată.

861. «Dacă voiești să pomenești neîncetat pe Dumnezeu, nu lepăda ca nedrepte ispitele ce vin asupra ta, ci le suportă ca venite cu dreptate. Căci răbdarea mi se prin orice împlinire aducerea aminte de Dumnezeu. Iar refuzul lor mic orează durerea ce pîtrunde în inimă și prin urare pricinuită te uitarea».

mîniei; iar seara, pe cei iubitori de murdărie și pe tiranii pîntecelui».

22) Mai bun este un sîrac ascultător⁸⁶², decît un sihastru furat de griji.

23) Cel ce se îndeletnicește cu liniștea cu dreptă judecată și nu vede cît tîgul ei în fiecare zi, sau nu se liniștește cu dreptă judecată, sau e furat de închipuirea de sine.

24) Liniștea este neîntreruptă închinare lui Dumnezeu și starea în fața Lui⁸⁶³.

25) Pomenirea lui Iisus se unească cu suflarea ta și atunci vei cunoaște folosul liniștii⁸⁶⁴.

26) Căderea celui ascultător e din voința lui; a sihastrului, (a celui ce se liniștește) este din depărtarea de rugăciune.

27) De te bucuri de vizite în chilie, cunoaște că peșterea în trîndăvie și nu te îndeletnicești cu Dumnezeu. Pildă de rugăciune să-ți fie văduva aceea nedreptă întru protivnicul ei (Lc. 18, 3).

28) Iar pildă de liniștire, marele și întocmai cu îngerii sihastrul Arsenie. Adu-ți aminte în singurătatea de viață uirea acestui mare sihastru (isihast) și vezi

862. «Sîrac numește pe cel neagonisitor. Dar eu îl socotesc a se pe cel smerit».

863. Numai Dumnezeu cu nesfîrșirea Lui poate ține sufletul absorbit în contemplarea Lui, adică în liniștire, fără trecerea necesară de la un lucru mîrginit la altul.

864. A sfîntului Isaac: «Cînd puterea vinului pîtrunde în mîdulare, mintea uită de amănutele tuturor. Iar cînd pomenirea lui Dumnezeu ajunge pînea sufletului, acesta leapdătoată pînea altor vederi din inimă». Sufletul nu mai are nevoie de altă hrană, cît tîgat din vederea celor din afară; are pe Dumnezeu, hrana nesfîrșită. Veniamin Costache mai dă ca scoală în cap. 59 din Diadoh; Filoc. rom. I, p. 357. În Iisus, ca Dumnezeu cel infinit în dumnezeirea Lui și întrupat, sufletul are totul.

cum depărta de multe ori și pe cei ce veneau la el⁸⁶⁵, ca să nu piardă ceea ce era mai bun⁸⁶⁶.

29) Am cunoscut pe draci îndemnând pe cei fără judecată dintre cei ce umblă de colo pînă colo, să se ducă mai ales la cei ce se linițesc cu dreptă judecată, ca să-și împiedece pe aceia prin ei, fie cît de puțin, din lucrarea lor. Socotește pe aceștia ca atare și nu te sfîșii și-și superi cu bun credințioșii pe cei leneși. Căci poate din suprare vor înceta să umble fără rost⁸⁶⁷. Dar vezi că nu cumva, de dragul scopului mai sus pomenit, să întristezi în zadar vreun suflet, care vine însetat să scoată apă de la tine⁸⁶⁸. În toate ai nevoie de fidelia dreptei socoteli⁸⁶⁹.

30) Viața celor ce se linițesc, mai bine zis a celor ce petrec în singurătate, să se săvîrșească potrivit cu conștiința și cu simțirea. Cel ce aleargă cu judecată și-și îndrumaze toate îndeletnicirile, cuvintele, gîndurile, pașii, voirile și mișcările după Domnul, întru sfințirea sufletului, își sălășilească toate în fața Lui. Iar de e

865. «Bine este să fie folosiți și prin cuvînt cei ce întrebă; dar mai bine este să fie ajutați prin virtute și rugăciune. Căci cel ce se aduce prin acestea lui Dumnezeu, ajută și pe aproapele prin ajutorul ce i-l dă și el. De voie îți să folosească pe iubitorul de învîrtur printr-un cuvînt scurt, arată-i lui rugăciunea și credința dreptă».

866. «Adică utarea la Dumnezeu și vorbirea cu El».

867. «Nu spune nimic la urechile celui fără de minte, că nu cumva să ia în rîs cuvintele tale. Căci evită toată petrecerea cu cei de erii. Precum cei ce umblă în aerul stricat se îmbolnăvesc, așa și cei ce petrec între oamenii nepăsători se molipsesc de răutatea lor. Căci «convorbirile rele strică moravurile bune» (In. 2, 6).

868. A sfîntului Isaac: «Nu rîni pe cei ce au nevoie de rugăciunea ta, nici nu-i lipsi de cuvintele blînde ale mîngîierii, că să nu se piardă și așa se ceară sufletele lor. Căci ia pildă de la doftori, care țin duiesc bolile mai fierbini cu leacuri mai reci și pe cele mai reci, cu cele dimpotrivă».

869. Scărarul nu recomandă metode simpliste, uniforme, ci cere să se înseamne de varietatea nuanțată a situațiilor. Dar pentru cunoașterea lor se cere un fin simț de discernămînt.

furat (din această a întire), înc nu vie uie te potrivit virtu ii⁸⁷⁰.

31) «Deschide-voi, zice în psaltire, gândul meu» (Ps. 48, 4) i voirea mea, pentru c sînt înc lipsit de darul deosebirii. Iar eu voi în l a prin rug ciune voin a mea i, de acolo, voi a tepta încredin area (adeverirea sau cuno tin a)⁸⁷¹.

870. «Întrebare : Ce este monahul ? R spuns : Este cel singur, str in : în afar , de lucrurile materiale i lume ti; iar în untru, de în elesurile lor. întii ca s nu primeasc gîndurile grijii lume ti ; al doilea, ca mintea lui s devin singur cu Dumnezeu cel adev rat, neprimind gîndurile r u t ii».

871. «De te vei ruga cu adev rat, mult încredin are vei afla. i îngerii vor veni la tine i-i vor lumina în elesurile (ra iunile, *n.tr.*) celor ce se petrec». Nu numai lucrurile i persoanele sînt întruchip ri ale ra iunilor lui Dumnezeu Cuvîntul, ci i toate cele ce se întîmpl din complexele întîlnirii dintre ele. Prin fiecare împrejurare în care ajungem ne întîmpin un gînd al lui Dumnezeu, deci i un apel al Lui s r spundem cu o lucrare corespunz toare a noastr . Intr-un om lipsit m întîmpin Dumnezeu cu apelul s -l ajut pentru cre terea mea duhovniceasc i a lui. Dar la descifrarea acestui gînd al lui Dumnezeu contribui nu numai eu ajutat de Dumnezeu, ci i îngerii. A a cum împrejurarea e esut i descifrat de mul i oameni i mul i m ajut , prin faptele lor de acum i prin gîndurile i faptele lor trecute, s o descifrez i s -i r spund prin fapta mea, a a contribuie i mul i îngerii. Fiecare împrejurare i r spunsul meu la ea e un punct de întîlnire între mine, între Dumnezeu, între ceilal i oameni i între îngerii. Rug ciunea prilejuie te această încredin are i luminare, pentru c e o deschidere total a noastr spre Dumnezeu cel înconjurat de îngerii, dup ce ne-am dezlipit de toate cele ce ne închid p tima în noi în ine. Noi ne afl m în ambian a unui panpersonalism, în care toate persoanele converg spre fiecare, i fiecare se gînde te la toate. Iar toate persoanele sînt în Treimea de Persoane atotcuprinz toare a lui Dumnezeu, sau sporesc unirea lor în această Treime, adunîndu-se prin Duhul în Fiul Tat lui. Omul nu e pierdut ca un fir de praf într-o îngr m dire uria impersonal .

Încredin area pe care o d rug ciunea este experien a întîlnirii cu Dumnezeu i a luminii ce iradiaz din El peste tot i peste toate.

Alt scolie : «Ce alt bine este afar de Dumnezeu ? Deci s -I pred m Lui toate ale noastre i ne va fi bine. C ci Cel bun negre it este i d t -torul bun t ilor».

32) Credin a este aripa rug ciunii. C ci neavînd-o pe aceasta, se va întoarce iar i în sînul meu. Credin a este starea neîndoielnic a sufletului, necl tinat de nici o împotrivire. Credincios este nu cel ce socote te c Dumnezeu poate toate; ci cel ce crede c va primi toate⁸⁷².

33) Credin a este pricinuitoarea celor n d jduite. i aceasta a ar tat-o tîlharul. Maica credin ei este oste-neala i inima dreapt . Cea dintîi o face neîndoielnic , a doua o pricinuie te. Credin a este maica celor ce se lini tesc (a siha trilor = isiha tilor). C ci de nu vei crede, cum te vei lini ti ?⁸⁷³

34) Cel ce se afl înc tu at în închisoare e ap sat de frica celui ce-l va chinui. Iar în cel ce se lini te te în chilie s-a n scut frica de Domnul. Nu se teme cel dintîi a a de mult de judecat , ca cel de al doilea, de judecata Domnului. Ai nevoie de mult fric în lini - tire, o, minunatul ! C ci nimic nu poate alunga a a de mult trînd via, ca frica⁸⁷⁴.

35) Osînditul, de cîte ori vine în temni judec torul, caut înt la el. Iar lucr torul adev rat al lini tii caut înt spre ceasul cînd va veni cel ce-l gr be te⁸⁷⁵.

872. Credin a nu e o teorie teologic despre atotputernicia lui Dumnezeu, ci convingerea l untric c Dumnezeu îi va împlini rug ciunea celui ce cere.

873. A sfîntului Marcu : «Cel ce crede în cele ce vor s fie se re ine de la cele dulci de aici, neabsolutizîndu-le. Iar cel ce nu crede se îndulce te de ele i fuge de durere».

874. Sînt grade i în lini tire. Pe treptele ei cele mai înalte, sufletul este scufundat deplin în fericirea tr irii în iubirea lui Dumnezeu. Dar la început, pentru a se dezlipi de toate, trebuie s se team de Dumnezeu i de judecata Lui pentru p catele sale. Ins , cel ce e alipit de lume nu se teme de Dumnezeu. A sfîntului Isaia : «Cel ce se încrede în ceva care nu e a lui Dumnezeu, nu are în el frica de Dumnezeu. i în m sura în care cineva robe te patimilor, înc nu se socote te rob al lui Dumnezeu, ci e robul a ceea ce-l st pîne te».

875. «Adic îngerul, care desparte sufletul de trup».

Cel dintîi e legat de povara întrist rii. Cel de al doilea, de izvorul de lacrimi.

36) De dobînde ti toiagul r bd rii, cîinii vor înceta îndat de a se obr znici. R bdarea este durerea nesf - rîmat a sufletului, care nu se cline te nicidecum sub loviturile îndrept ite sau neîndrept ite. R bdarea e rînduit pentru necazul pe care-l a teapt în fiecare zi. R bd tor este lucr torul care nu cade, sau î i cî tig , din c deri, biruin e. R bdarea e t ierea scuzelor i lua-rea aminte la sine⁸⁷⁶.

37) Nu are lucr torul (lini tii) atîta nevoie de hrana , ca de r bdare. C ci pentru lipsirea de cea dintîi va lua cunun , dar din lipsa celei de a doua, va agonisi pierzarea.

876. Scolie din Isaac : «Pe m sura smeritei tale cuget ri, i se d ie i r bdarea în greut ile tale. i dup r bdarea ta i se u ureaz povara necazului t u i agonise ti mîngîieri». Smerenia este ea îns i un izvor de r bdare. C ci nu te socote ti c ai dreptul la mîngîieri lume ti. Iar r b-darea stînd tare, înt re te firea ta, încît nu mai sim i greutatea necazului. Din r bdare curge în tine o for , c ci voin a ascunde în ea rezerve de for pe care nu obi nuim s le punem în lucrare. Mai bine zis aceste rezerve de for sînt în firea noastr i ea le pune în lucrare prin voin a care e o calitate general a ei, pe care nu o pune de obicei în mod deplin în lucrare. Rezervele de putere ale firii noastre sînt chiar nesfîr ite cînd ea st în leg tur cu Dumnezeu. Mai u or biruim greut ile prin r bdare, decît prin lupta de a nu le primi, de a le ocoli cu orice pre , fapt în care se manifest o fric , o sl biciune, care ne face de fapt slabi. Cele din afar ne pot zdrobi mai u or firea, dac nu o înt rim din rezervele ei l untrice, care stau în leg tur cu rezervele de putere nesfîr it ale lui Dumnezeu. Care a creat i sus ine firea noastr , ca adev ratul ei fundament i izvor. Alt scolie a sfîntului Isaac : «Toate primejdiile i necazurile care nu sînt întîmpinate cu r bdare aduc chin îndoit. C ci r bdarea omului e pe m sura primejdiilor ce-i vin. Atîta se încordeaz omul, cît e de mare greutatea c reia trebuie s -i fac fa . Iar sl birea curajului este maica chinului, pe cînd r bdarea e maic a mîngîierii i putere ce se na te din l rgimea inimii i din bucuria ei. Dar aceast putere greu o afl omul în necazurile sale, f r harul dumnezeiesc care vine prin c utarea cea cu dinadinsul a rug ciunii i din v rsarea lacrimilor».

38) B rbatul r bd tor a murit înainte de mormînt, f cîndu- i mormînt chilia sa. R bdarea se na te din n - dejde i plîns; c ci cel lipsit de acestea dou e robul trînd viei.

39) Lupt torul lui Hristos trebuie s cunoasc pe care dintre vr jma i trebuie s -i goneasc de departe i pe care s -i îng duie s se r zboiasc cu ei. Uneori lupta aduce cunun . Alteori ferirea de ea las pe cei ce o ocolesc, neproba i. Nu se pot înv a acestea prin cuvînt⁸⁷⁷. C ci nu to i avem acelea i însu iri i avem de luptat cu acelea i ispite.

40) Pe unul din duhuri pînde te-l prin trezvie, c ci i el se r zboie te f r odihn : cînd stai, cînd te str - mu i, în scaun, în mi care, cînd te întinzi, în rug ciune, în somn⁸⁷⁸.

41) Unii dintre cei ce sînt înainte- ez tori pe drumul lini tirii in în ei lucrarea neîncetat , potrivit cu cuvîntul: «Mai înainte v zut-am pe Domnul înaintea mea pururea» (Ps. 15, 8). C ci nu toate pînile hranei duhovnice ti, ale grîului ceresc, sînt la fel. Iar al ii, pe cea ar tat prin cuvintele : «Prin r bdarea voastr ve i cî tiga sufletele voastre» (Lc. 21, 29). Al ii, pe cea din cuvintele : «Priveghea i i v ruga i» (Mc. 14, 38). Al ii, pe cea din cuvintele: «Preg te te- i spre ie ire lucrurile tale». Al ii, pe cea din cuvintele: «Smeritu-m-am i m-a mîntuit pe mine» (Ps. 114, 6). Unii se gîndesc pururea la cuvîntul: «Nu sînt vrednice p timirile vremii de acum de slava viitoare» (Rom. 8, 18). Al ii, la spusa: «Ca nu cumva s -l r peasc i nu va fi Cel ce-l

877. «Trebuie tiut c cel ce voie te s înve e, trebuie s încerce cu lucrul; c ci nu se pot pricepe acestea din cuvînt».

878. «Prin acest unul dintre draci în eleg pe cel al curviei. Al ii în eleg pe cel al slavei de arte ; iar al ii pe cel al trînd viei».

izb ve te» (Ps. 49, 29). To i alearg , dar numai unul ia cunun f r osteneal ⁸⁷⁹.

42) Cel ce a înaintat nu lucreaz numai cînd vegheaz , ci i cînd doarme. De aceea unii oc r sc pe draci chiar cînd vin la ei în vise, i îndeamn femei desfrîmate la neprih nire. Nu a tepta vizite i nici nu te preg ti pentru ele. C ci starea de lini te e simpl i liber de orice leg tur .

43) Nimeni, voind s zideasc turn i chilie pentru lini tire, nu va porni la aceasta înainte ca, ezînd, s socoteasc i s afle prin rug ciune de are cele trebuincioase pentru ispr virea lucr rii, ca nu cumva s se fac , dup punerea temeliei, de rîsul du manilor i piedec celorlal i lucr tori.

44) Ia seama la dulcea a venit în sufletul t u, de nu cumva i s-a tocmit cu viclenie de c tre doftori r u- t cio i, mai bine zis uneltitori.

45) Noaptea, d cel mai mult timp rug ciunii i mai pu in cînt rii, iar ziua, fii dup puterile tale. Citirea ajut nu pu in la luminarea i adunarea min ii ⁸⁸⁰. C ci cuvintele citite sînt ale Duhului Sfînt, care pun în bun rînduial pe cei ce se îndeletnicesc cu ele. Fie- i ie,

879. Veniamin Costache : «Cel ce din cele apte (categorii) a luat cununa, f r osteneal , este cel ce a zis : «Smeritu-m-am». Sau cel dintîi este cel ce vede pe Domnul înaintea sa. Sau, iar i, cel care î i vede de mai înainte înta, oricare ar fi dintre cei apte».

880. «Precum cei lipsi i de lumina aceasta nu umbl drept, la fel cei lipsi i de dumnezeie tile Scripturi, care nu privesc la raza lor, se împiedic de multe ori i sînt sili i des s p c tuiasc , ca unii ce umbl în întunec adînc». La Veniamin Costache, alta, din sfîntul Ioan Gur de Aur : «Dulcea nes ioas sînt graiurile duhovnice ti. C ci precum p mîntul neplouat nu poate s aduc rod de spice, chiar de ar sem na cineva nenum rate semine în el, a a i sufletul care nu s-a luminat mai înainte de Sfintele Scripturi, chiar de ar v rsa cineva vorbiri nenum rate în el, nu poate s aduc vre-un rod. Deci se cade a citi Scripturile, c ci precum bîndu-se vinul, se opre te mîhnirea i inima se schimb întru veselie, a a i vinul cel duhovnicesc preface sufletul întru bucurie».

celui ce e ti lucr tor (al lini tii), cele ce le cite ti, lucr toare⁸⁸¹. Iar lucrarea lor face de prisos citirea altora.

46) Caut s luminezi cuvintele s n t ii mai degrab prin osteneli decît prin c r i. Nu te ocupa cu cuvintele unei cuget ri str ine⁸⁸², înainte de a fi cî tigat putere duhovniceasc ; c ci fiind cuvinte ale întunericii, întunec pe cei f r putere⁸⁸³.

47) O cup ajunge de multe ori pentru a cunoa te gustul vinului; i un cuvînt al unui sihastru face cunoscuta celor ce pot s în eleag toat lucrarea i starea lui l untric .

48) Dobînde te un ochi neîmpr tiat al sufletului împotriva închipuirii de sine. C ci nimic nu te poate fura i pierde atît de mult, ca aceasta⁸⁸⁴.

49) Cînd ie i afar , înfrîneaz - i limba. C ci poate s risipeasc în grab multe osteneli.

50) Cî tig - i o stare sufleteasc neiscoditoare. C ci curiozitatea poate întina lini tea, cum nu o poate altceva⁸⁸⁵.

881. Sihastrul trebuie s citeasc scrieri care au în ele puterea s -l mi te la lucrarea duhovniceasc , nu scrieri de cunoa tere teoretic , sau îndemn toare la r u.

882. «Cuvintele unei cuget ri str ine sau în el toare, cum sînt cuvintele ereticilor».

883. Cuvintele, de i au în general sensuri, pot aduce i întunec dac propag în elesuri întoarse, sau un chip fals al realit ii. Dezordinea se cl de te tot cu elementele ordinii.

884. A lui Teodoret: «Vîntul ridic pe cele mai u oare dintre materii în aer. Iar pe cei goi dintre oameni îi ridic închipuirea de sine». *Alta*, a lui Grigorie Teologul: «Fapta bun e risipit de n lucire i de laud ». *Alta* : «S nu -i destrame fiin a închipuirea de sine».

885. In curiozitate se poate ar ta un mare interes pentru lucruri neînsemnate, sau îndemn toare la r u, opuse lui Dumnezeu, Cel ce cuprinde în Sine totul, totul orînduit în slujba binelui i a adun rii tuturor în Sine.

51) Celor ce vin la tine pune înainte cele de trebuință trupului și duhului⁸⁸⁶. De sînt mai în elep și, se le arată mîndria (în elepciunea lini tăi) prin tăcere. Iar de sînt în starea de frați, se le deschidem ușa pe mîsură lor. Dar mai bine este ca pe toți să-i socotim mai presus de noi.

52) Voind eu să opresc cu totul pe cei ce sînt încă niște prunci, de la lucrul mîinilor în adunările (slujbelor), m-am oprit cel ce purta toată noaptea nisipul în poala sa.

53) După cum sînt opuse dogmele Sfintei, Neziditei și Îchinăteii Treimi, dogmei despre iconomia în trup a Unuia din prealudată Treime (caci cele ce sînt în Sfînta Treime, la plural, în aceasta sînt la singular, iar cele ce sînt acolo la singular aici sînt la plural⁸⁸⁷), a altelor sînt îndeletnicirile proprii lini tăii și altelor, cele proprii ascultării⁸⁸⁸.

54) Dumnezeuiescul apostol zice: «Cine a cunoscut mintea Domnului?» (Rom. 11, 35). Iar eu zic: Cine a

886. «Nu trebuie să le punem înainte celor ce vin la noi nici multe feluri de bucate, nici cuvinte meșteșugite, însoțite de tot felul de shime. Ci primește pe toți cu simplitate». *Alta*, la Veniamin Costache: «Primind pe frații ce vin la noi, să nu o facem cu supărare și cu o curmare a lini tăi, ci mai ales ca unii ce primim un dar de la ei; și ca unii ce sîntem datori să facem aceasta. De aceea să-i primim cu rugăciune și cu veselie, precum ne-a arătat Patriarhul Avraam». *Alta*, a lui Ava Iosif: «Cînd voieți să îndemni pe cineva la bine, odihneți-l mai întîi trupește și cînteți-l pe el cu cuvînt de iubire. Caci nimic nu face pe om să se rușineze și să se schimbe de la răutatea lui spre cele bune, ca bună ține trupește și cîntarea pe care o primește de la tine».

887. «În Sfînta Treime spunem că sînt trei ipostasuri și trei persoane, dar o singură fire și o singură voință; în Hristos însă, un singur ipostas și persoană, dar două firi și două voințe, chiar dacă nu socotesc a a ereziei și hulitorii».

888. Poate pentru că în lini țire contemplăm pe Dumnezeu mai mult ca adunat în unitatea Sa, iar în ascultare pe Fiul cel devenit ascultător în toate.

cunoscut mintea celui ce se lini te te cu trupul i cu sufletul ?⁸⁸⁹

Puterea împ ratului st în bog ia i mul imea su-
pu ilor ; puterea celui ce se lini te te, în bog ia rug -
ciunii.

CUVÎNTUL XXVIII

**Despre fericita rug ciune, sfin ita maic
a tuturor virtu ilor; i despre înf i area
v zut i gândit în vremea rug ciunii**

1) Rug ciunea este, dup însu irea ei, înso irea i unirea omului i a lui Dumnezeu; iar dup lucrare, sus in toarea lumii. Este împ care a lui Dumnezeu; maica lacrimilor i fiica lor; isp irea p catelor; pod de trecere peste ispite; peretele din mijloc în fa a ne-
cazurilor ; zdrobirea r zboaielor, lucrarea îngerilor, hrana tuturor fiin elor netrupe ti, veselie ce va s vie, lucrarea f r margine, izvorul virtu ilor, pricinuitoarea harismelor (a darurilor), sporirea nev zut , hrana sufletului, luminarea min ii, securea dezn dejdii, dovedirea n dejdii, risipirea întrist rii, bog ia c lug rilor, vistieria siha trilor, mic orarea mîniei, oglinda înaint rii, ar terea m surilor, v direa st rii din untru, descoperirea celor viitoare, semnul slavei. Rug ciunea este celui ce se roag cu adev rat tribunal, dreptar i scaun de judecat al Domnului, înaintea scaunului Judec ii viitoare.

2) Ridicîndu-ne în picioare, s ascult m pe această împ r teas a virtu ilor strigînd i grînd cu glas înalt c tre noi: «Veni i la mine to i cei osteni i i împov -

889. Ea e scufundat în abisul Celui Unu, i umplut de infinitatea Lui.

ra i, i eu v voi odihni pe voi. Lua i jugul meu asupra voastr i ve i avea odihn i vindecare r nilor voastre. C jugul meu este blînd» (Mt. 11, 29) i t m ditor al unor mari gre eli ⁸⁹⁰.

3) Cei ce pornim ca s ne înf i m înaintea Împ - ratului i s vorbim cu El, s nu facem drumul nepreg ti i, ca nu cumva v zîndu-ne de departe c nu avem arme i haine cuvenite înf i rii înaintea Lui, s porunceasc slujitorilor i dreg torilor Lui s ne lege i s ne arunce departe de la fa a Lui, iar cererile noastre s le rup i s ni le azvîrle în fa .

4) Cînd porne ti s te înf i ezi înaintea Domnului, s - i fie haina sufletului esut întreag din firele, mai bine zis din zalele nepomenirii r ului. C ci de nu, cu nimic nu te vei folosi. S - i fie es tura cererii tale simpl , neîmpestri at în chip felurit. C ci, cu un singur cuvînt, vame ul i fiul risipitor l-au împ cat pe Dumnezeu cu ei.

5) Una este înf i area celor ce se roag , dar în acela i timp, felurit i deosebit . Unii se înf i eaz ca

890. In aceste rînduri se identific rug ciunea cu Iisus însu i. Aceasta se explic din faptul c rug ciunea este «înso ire» (— amestecare) atît de deplin a sufletului cu Dumnezeu, c nu se mai poate deosebi în ea lucrarea omului, de lucrarea lui Dumnezeu, nici subiectul omenesc, de subiectul dumnezeiesc. Aceasta, desigur, cînd rug ciunea e concentrat întreag spre Dumnezeu, cu uitarea tuturor celorlalte gînduri. C ci orice gînd fiind numai al nostru, sau al nostru i al celui r u, ne desparte de Dumnezeu. Iisus Se roag în rug ciunea noastr i noi ne rug m în rug ciunea Lui. Sau mai precis, Duhul lui Iisus. De aici sentimentul c în rug ciune ne afl m în l untrul lui Dumnezeu, ca într-un ad - post lini titor. In rug ciune, pe de o parte vorbim cu Dumnezeu, pe de alta, Dumnezeu vorbe te în noi cu El însu i. Prin aceasta în ea sîntem i uni i cu Dumnezeu i neconfunda i cu El. Prin ea cerem i primim, sau avem în acela i timp darul i puterea lui Dumnezeu. Aci î i arat eficien a concret faptul c Dumnezeu este i Tat i Fiu, sau Duh Sfînt; sau Fiu f cut om i avînd unit cu Sine pe Duhul Sfînt; Fiu unit prin întrupare cu noi i avînd în Sine ca om i deci i noi în unire cu El pe Duhul Sfînt.

unui Prieten i St pîn, aducîndu-I lauda i cererea pentru al ii i nu pentru ei. Al ii vin s cear bog ie i slav i îndr zneal mai mult ; al ii, s se roage s fie des vîr it izb vi i de du manii lor. Unii cer s capete o oarecare dreg torie; al ii, des vîr ita sc pare de vreo datorie ; al ii, eliberarea din închisoare ; al ii, iertarea de niscai vinov ii.

6) Înainte de toate s punem pe hîrtia rug ciunii noastre o mul umire sincer . În al doilea rînd, m rturisiria i zdrobirea sufletului întru mult sim ire. Apoi s facem cunoscut Împ ratului toat cererea noastr . Chipul mai înainte ar tat al rug ciunii noastre e cel mai bun, precum s-a spus unui frate oarecare de c tre Îngerul Domnului.

7) Dac te-ai f cut vreodat vinovat fa de judec torul v zut, nu vei avea nevoie de alt chip în înf i a rea rug ciunii tale, iar dac nu te-ai înf i at nici tu vreodat i n-ai v zut nici pe al ii cerceta i, înva aceasta din rug mintea celor bolnavi în fa a doctorilor, cînd e s li se taie i s li se ard vreo ran .

8) Nu face pe de teptul în cuvintele rug ciunii tale ! C ci gînguritul simplu i neme te ugite al copiilor a înduio at pe Tat l lor cel din ceruri⁸⁹¹.

9) Nu te porni la vorb rie, ca nu cumva prin c utarea cuvintelor s i se împr tie mintea. Un cuvînt al vame ului a f cut pe Dumnezeu îndur tor i un cuvînt spus cu credin a mîntuit pe tîlhar. Multa vorbire în rug ciune pricinaie te min ii n lucriri i împr tiere. Iar un singur cuvînt o adun .

891. «Nu trebuie s se fac vorb rie, sau s se spun deodat multe în rug ciune. Ci s se spun un singur lucru, sau acelea i lucruri de multe ori». La Veniamin Costache se mai d i cap. 61 din Diadoh, Fil. rom. I, p. 358—359.

10) Când sim i dulcea sau str pungere în rug ciune, r mîi în acea stare. C ci atunci se afl cu noi p - zitorul care se roag împreun cu noi⁸⁹².

11) Nu fi îndr zne , chiar dac ai dobîndit cur ia. Mai degrab apropie-te întru mult smerit cugetare i mai mult îndr znire vei avea⁸⁹³.

12) Chiar de ai urca toat scara virtu ilor, roag -te pentru iertarea p catelor, auzind pe Pavel care strig c dintre p c to i «cel dintîi sînt eu» (I Tim. 1, 15).

13) Îndulcesc bucatele, untdelemnul i sarea; îna-ripeaz rug ciunea, smerenia i lacrima.

14) De te vei îmbr ca în toat blînde ea i nemînie-rea, nu te vei obosi mult ca s sloboze ti mintea ta din robie⁸⁹⁴.

15) Pîn ce n-am dobîndit rug ciune v dit , ne a-sem n m celor ce deprind pruncii la început s umble⁸⁹⁵.

16) Lupt s ridici, mai bine zis s închizi cugeta-rea în cuvintele rug ciunii, iar dac , sl bind pentru pruncia ei, cade, ridic-o iar i. C ci e proprie min ii nestatornicia, dar e propriu lui Dumnezeu s-o poat statornici⁸⁹⁶.

17) De ai dobîndit nevoin a neînterupt , va veni în tine Cel ce, închizînd între rmuri marea min ii, îi

892. Ingerul p zitor, sau Sfîntul Duh.

893. cunoscut «îndr znirea» sfin ilor în rug ciune. Dar ea e deo-sebit de îndr zneala obraznic . Ea e îndr znirea încrederii în iubirea lui Dumnezeu.

894. Din robia gîndurilor.

895. «C ci precum cei ce deprind pe prunci, cînd ace tia înaintez pu in i cad, îi ridic iar i i-i înva s p easc mai mult, a a i noi îndrept m mintea noastr care în rug ciune cade din a intirea la Dum-nezeu i o ridic m iar i, pîn ajunge de nu mai cade».

896. Dumnezeu o fixeaz în Sine, pentru c îi deschide infinitatea Sa minunat , în care mintea are totul.

spune în rug ciune: vino pînă aci și nu treci de aci⁸⁹⁷.

18) Nu poate fi legat duhul. Dar unde e Ziditorul duhului, toate se supun lui⁸⁹⁸.

19) Dacă ai vedea vreodată Soarele, cum se cuvine, ai putea să îți vorbești cu El, după cuviință. Iar de nu, cum poți să te apropii de El în chip nemincinos, odată ce nu-L vezi?⁸⁹⁹.

20) Începutul rug ciunii alungă, printr-un singur gând (μ), atacurile, de la începuturile lor; la mijlocul ei, cugetarea se statornicește în cele spuse și gîndite; iar desvîrșirea ei este răpirea la Dumnezeu⁹⁰⁰.

897. Dumnezeu închide marea minții între zărmurile sale, ca să nu o las să vagabondeze, zbuciumîndu-se în tot felul de alte gînduri. Dar între aceste zărmuri îți află adîncimea nesfîrșită. Dacă trece peste ele, apele în care se mișcă își pierd adîncimea.

898. Duhul nu e ca obiectele materiale, care se mișcă după aceleași legi rîmînînd în structura lor finită. Duhul e libertate și puțin de a porni în orice direcție. Dar Creatorul duhului e Duhul suprem, în Care se poate mișca în toată libertatea și Care susține toată libertatea, ca să în El sînt toate și El este izvorul a toată libertatea. Și fiindcă numai în El sînt toate, toate se mișcă în El; și, mai ales, duhul omului care L-a găsit rămîne în El și în El și-a găsit izvorul libertății depline.

899. «Dumnezeu este «Soarele dreptății», precum s-a scris, din care pornesc toate razele luminoase ale bunătății. Iar sufletul se poate face, prin voință, sau ceară, cînd e iubitor de Dumnezeu, sau lut, cînd e iubitor de cele materiale. Precum deci lutul e uscat prin fire, de către soare, iar ceara se înmoaie în chip firesc, așa și tot sufletul iubitor de cele materiale și lumești: cînd e muștrat de Dumnezeu se învîrtoace prin împotrivirea cu voia, ca lutul, și se pornește pe sine, ca Faraon, spre pieire. Dar cel iubitor de Dumnezeu se înmoaie ca ceara și, primind formele și trăsăturile dumnezeiești, se face locul lui Dumnezeu în Duh». Duhul omului regîndu-și viața lui, își regăsește elasticitatea și fluiditatea liberă prin fluiditatea libertății Duhului suprem.

900. La început rug ciunea și mintea alungă chipurile ispititoare prin singurul gînd de a se ruga lui Dumnezeu; după aceea se gîndește la grija lui Dumnezeu pentru noi, sau la conștinutul cuvintelor rugăciunii; la

21) Alta este bucuria ce se na te din rug ciune în cei ce petrec în ob te i alta, cea care se ive te în cei ce se roag îndeletnicindu-se cu lini tirea. Cea dintîi e amestecat poate cu închipuiri; cea de a doua se umple întreag de smerit cugetare.

22) De deprinzi mintea s nu se dep rteze niciodat , î i va fi aproape chiar i cînd te afli la mas . Iar dac r t ce te neîmpiedecat , nu va putea s r mîn niciodat lîng tine.

23) Marele lucr tor al mării i des vîr itei rug ciuni zice: «Voiesc s spun cinci cuvinte cu mintea mea» i cele urm toare (I Cor. 14, 19). Celor mai prunci cu duhul acest lucru le este str in. De aceea noi, ca ni te nedes vîr i i, c ut m felurimea i cantitatea în rug ciune. Dar felul al doilea e pricinuit al celui dintîi⁹⁰¹. C ci se spune: «D rug ciune curat celui ce se roag » f r pregetare în chip întinat i cu osteneal .

vîrful ei uit i de acestea i e r pit la Dumnezeu însu i, ca subiect iubitor infinit i atotcuprinz tor.

901. «Osteneala trupeasc este foarte folositoare celor încep tori i nedes vîr i i în vîrsta duhovniceasc . Celor des vîr i i le este de prisos, ca unora ce le ajunge s lucreze numai cu mintea i cu partea f r form a sufletului. Cei prunci (duhovnice te n.tr.) au nevoie de metanii i de îndelungata întindere a mîinilor i de starea în picioare de toat noaptea i de altele, ca s se obi nuiasc mintea la rug ciune împreun cu trupul. Iar celor des vîr i i, le ajunge lucrarea min ii, ca unora ce au dobîndit rug ciunea neîncetat i necontenit , de i la înf i are nu sînt v - zu i de noi f cînd aceasta». La început trebuie s ne obosim s vîr ind gesturile trupe ti ale rug ciunii: metanii, întinderea mîinilor spre cer, rostirea cuvintelor. Acestea atrag i mintea mai mult la rug ciune i înt resc sim irea ei de rug ciune, pîn ce ea, obi nuindu-se, poate s s vîr easc i singur rug ciunea cu luarea aminte, nefurat de gînduri. Nu numai sufletul înfrîure te trupul, ci i invers. C ci în oarecare m sur chiar la gesturile ce par foarte trupe ti, particip i sufletul. Odat cu mîinile întinse spre cer, se întinde i mintea; odat cu plecarea trupului în metanii, se pleac i mintea în fa a m ririi lui Dumnezeu.

24) Altceva este în tin ciunea rug ciunii i altceva e pieirea ei; i altceva furarea i altceva prih nirea ei. În tin ciuneaei este a sta înaintea lui Dumnezeu i a n luci gânduri necuvenite; pieirea este a se robi de griji nefolositoare. Furarea este împr tierea cuget rii pe nesim ite; prih nirea este un atac oarecare ce se apropie de noi.

25) De nu sîntem singuri în vremea st rii la rug -ciune, s d m un chip l untric acestei st ri. Iar de nu sînt de fa slujitorii laudelor, s d m i înf i rii din afar chipul rug ciunii. C ci în cei nedes vîr i i, de multe ori mintea ia chip comun cu cel al trupului.

26) To i, dar mai mult cei ce se duc la Împ ratul ca s primeasc iertarea datoriilor, au nevoie de o zdrobire negrit .

27) De ne afl m înc în închisoare, s urm m lui Petru i «s ne încingem cu or ul» ascult rii, s ne dezbr c m de nevoile noastre i s ne apropiem, goi de acestea, de Domnul în rug ciune (sînt îmbinate Ioan 21, 18 i Fapte 12, 8 *n.tr.*), cerînd s se fac numai voia Lui. i atunci vei primi pe Dumnezeu de cîrmaci al sufletului t u, ca s te cîrmuiasc f r pri-mejdie.

28) Sculîndu-te din iubirea de lume i de pl ceri, arunc grijile. Dezbrac -te de gânduri, leap d -te de trup. C ci rug ciunea nu e nimic altceva decît înstr -inarea de lumea v zut i nev zut . «C ce-mi este mie în cer ?» (Ps. 72, 24). Nimic. « i ce am voit de la Tine pe p mînt ?» (Ibid.). Nimic, decît s m lipesc de Tine neîmpr tiat în rug ciune. Unii doresc bog ie, al ii slav , al ii agoniseal . «Iar dorul meu este s m lipesc de Tine, s -mi pun în Tine n dejdea» nep timirii mele (Ps. 72, 27).

29) Credin a înaripeaz rug ciunea. C ci f r ea nu se poate zbura la cer.

30) Cei împătimiți sîc cerem cu stăruință pe Domnul. Căci tot ei cei neîmpătimiți au înaintat la nepătimire din împătımire⁹⁰².

31) De i judec torul nu se teme de Dumnezeu ca Dumnezeu, dar pentru că sufletul din el, vîduvit prin păcat și cîdere, îi pricinuiește suferință, îi face dreptate împotriva dușmanului lui, trupul, și a duhurilor care-l războiesc (Lc. 18, 5)⁹⁰³.

32) Pe cei recunoscători, Bunul nostru Chivernisitor îi atrage prin împlinirea grabnică a cererii, spre dragostea Lui; dar sufletele nerecunoscătoare ale căinților le face să cadă, din foamete și din setea după împlinirea cererii lor, lîngă El prin rugăciune. Căci căințele nerecunoscătoare, îndată ce primește pâinea, se depărtează de la cel ce i-a dat-o⁹⁰⁴.

33) Nu zice că zăbovind mult timp în rugăciune, n-ai dobîndit nimic, căci iată ai dobîndit. Căci ce bine mai înalt este ca acela de a fi fost lipit de El și de a fi stăruind neîntrerupt în unirea cu El?⁹⁰⁵

902. Numai în Dumnezeu cel nepătimitor, cel desvîrșit liber, putem avea și noi nepătimirea, sau libertatea deplină de orice robie a păcatului, a pornirilor păcătoase.

903. Sufletul în grecește e feminin (ψυχή), deci poate fi asemănat cu o vîduvă. Trupul e ambigen, deci la singular e masculin. Sufletul devenit vîduvă prin păcat, căci a fost prăsit de Dumnezeu, adevăratul lui bărbat, e mereu nedreptățit de trup.

904. «Din iconomie Dumnezeu nu dă ruine repede celor ce cer darurile. Căci primindu-le, aceștia uită îndată pe Cel ce le-a dat. «A mîncat Iacob» și cele următoare (Ps. 78, 7); iar: «A ezut poporul să mînce și să bea și s-a sculat și joace» (Ier. 6, 1). Cuvîntul despre rugăciune al Scrisurii e aspru și concret, ca toată scrierea lui. Nu e o frumoasă descriere a stăruirii de răpăd în frumusețile negriște ale lui Dumnezeu.

905. A sfîntului Isaac: «De cîră lui Dumnezeu un lucru îți presupune la mult răbdare, întrucît nu te ascultă repede, nu te întrista. Căci nu ești tu mai înțelept ca Dumnezeu. Aceasta îți se întîmplă fie pentru că ești nevrednic să primești ceea ce ceri, fie pentru că nu sînt cîle inimii tale pe potrivă cererilor tale, ci dimpotrivă, fie pentru că n-ai ajuns la măsura de a primi darul celor ceri. Căci nu trebuie să te întinzi la măsuri

34) Nu se teme cel osîndit de executarea pedepsei lui, atîta cît se teme cel ce îngrije te de rug ciune, de starea la rug ciune. De aceea, de este cineva în elept i ager la minte, poate lep da, gîndindu-se la ea, toat def imarea i mînia i grija i ocupa ia i necazul i s turarea i gîndul i ispita⁹⁰⁶.

35) Preg te te-te pentru rug ciunea neîncetat din suflet spre ridicare la rug ciune i vei înainta degrab⁹⁰⁷.

36) Am v zut pe unii care str luceau în ascultare i se îngrijeau cu toat puterea de pomenirea lui Dumnezeu cu mintea, ridicîndu-se la rug ciune dintr-odat i în l îndu-se deasupra min ii lor degrab i v rsînd iroaie de lacrimi⁹⁰⁸. C ci se preg tiser prin cuvioasa ascultare.

37) Cînt rii împreun îi urmeaz robiri i împr tieri, dar nu se întîmpl aceasta cu rug ciunea cîntat de unul singur⁹⁰⁹. C ci pe aceasta o r zboie te lenea, pe cînd celei dintîi îi ajut rîvna.

38) Iubirea osta ului fa de împ rat o arat r zboiul ; iubirea c lug rului fa de Dumnezeu o arat vremea rug ciunii i starea la rug ciune. Starea ta l -

mari înainte de vreme, ca s nu fie dispre uit darul lui Dumnezeu prin repeziciunea cu care l-ai primit. C ci tot ce se dobînde te u or se i pierde repede. Iar tot lucrul aflat cu osteneal se i p ze te cu mult str juire».

906. Aceasta înseamn a te ruga neîncetat.

907. rug ciune neîncetat cea care se deap n în minte. Dar deosebit de ea e ridicarea, sau starea s rb toreasc la rug ciune. Sc rarul face în acest «Cuvînt» mereu deosebirea între ele. Ridicarea sau starea la rug ciune e ca Liturgia de Duminic , fa de rug ciunile i slujbele de toate zilele.

908. Rug ciunea neîncetat se face inînd neîncetat pomenirea lui Dumnezeu în minte. Dar starea sau ridicarea la rug ciune este ridicarea chiar i peste minte, este uitarea de sine a omului i r pirea la Dumnezeu, în des vîr it iubire de El.

909. Ed. 1970: «Adic celei de unul singur». P.G.: «Cea care în deosebi, precum am cunoscut eu din cercare, e r zboit de mii de patimi».

untric i-o arat rug ciunea. C ci teologii (cuvînt - torii de Dumnezeu *n.tr.*) au socotit-o pe aceasta oglinda c lug rului.

39) Cel ce se îndeletnice te cu vreun lucru, dac venind ceasul rug ciunii continu s se ocupe cu el, e de batjocura dracilor. C ci scopul furilor e s fure rug ciunea, ceas de ceas, de la noi.

40) Nu refuza, cînd i se cere s te rogi pentru un suflet, chiar dac n-ai dobîndit rug ciunea. C ci credin a celui ce o cerea pe aceasta a mîntuit de multe ori pe cel ce se roag cu zdrobire de inim⁹¹⁰.

Nu te în l a dac te-ai rugat pentru altul i ai fost ascultat. C ci credin a lui a lucrat i a izbutit⁹¹¹.

41) Oric rui copil i se cere de înv tor în fiecare zi neîncetat s spun ceea ce a înv at de la el. Oric rei min i i se va cere cu dreptate în fiecare rug ciune puterea ce a primit-o de la Dumnezeu⁹¹².

42) Cînd te rogi cu trezvie, e ti mai repede împins spre mînie. C ci acesta este scopul vr jma ilor⁹¹³. S împlinim toat virtutea, dar mai mult rug ciunea, cu mult sim ire. Dar sufletul se roag întru sim ire, cînd se ridic mai presus de mînie.

910. Nu numai cel pentru care ne rug m cî tig , ci i noi cî tig m din aceasta; încrederea aceluia în rug ciunea noastr ne oblig i ne d putere s fim vrednici de ea.

911. Credin a celui pentru care ne rug m lucreaz i în rug ciunea noastr pentru el. Credin a nu lucreaz numai în cel ce o are, ci se comun i altora, ca în vasele comunicante. Preotul slujitor cî tig i el din credin a credincio ilor, a membrilor preo iei generale.

912. Chiar în timpul rug ciunii ni se d de la Dumnezeu puterea rug ciunii. Ni se d ca s ar t m lui Dumnezeu c o folosim. El vrea s se roage cu noi i în noi. S ne asociem Lui în aceast rug ciune, f cînd-o rug ciunea noastr . S nu l s m pe Dumnezeu s lucreze f r efect asupra noastr .

913. Rîvna noastr la rug ciune o întoarce vr jma ul spre mînie împotriva vreunor fra i sau împrejur ri care ne întrerup.

43) Numai cele agonisite cu multe cereri i în timp îndelungat ne r mîn statornice. Cel ce a cî tîgat pe Domnul, nu- i mai spune sie în rug ciune scopul ei. C ci atunci Duhul Se roag pentru el cu suspine negrite (Rom. 8, 26)⁹¹⁴.

44) Nu primi în rug ciune nici o n lucire a simurilor, ca s nu suferi vreo ie ire din min i⁹¹⁵.

45) Încredin area împlinirii oric rei cereri se ive te chiar în rug ciune. Iar încredin area este izb virea de îndoial . Încredin area este v direa neclintit a ceea ce nu este v dit.

46) Îngrijindu-te de rug ciune, f -te foarte milostiv. C ci în ea c lug rii vor lua cele însutite. Iar ceea ce urmeaz se va spune în ceea ce urmeaz ⁹¹⁶.

47) Venind foc în inim , a înviat rug ciunea. Iar sculîndu-se aceasta i în l îndu-se la cer, s-a f cut coborîrea focului în foi orul sufletului⁹¹⁷.

914. «L rgit fiind mintea atunci de har i înaintind spre Cel ce d celor ce se roag rug ciune, i insuflat fiind de El, nu se mai ocup cu cuvintele rug ciunilor rostite de ea. Cuvintele despre cele ce le cearc cu lucrul le trece cu vederea, cî tigînd din cantitate, calitate».

915. «Rugîndu-te, zice, nu asem na cele dumnezeie ti cu vre-un lucru supus simurilor, ca s cazi din dreapta judecat ».

916. « i-ai închis inima spre facerea celor bune, voi închide i Eu sînul odihnei în vremea pedepsirii tale». Ed. 1970 : «Cel milostiv, zice, va lua daruri însutite în rug ciune ; iar ceea ce urmeaz , adic «va mo teni via a ve nic », va lua în via a viitoare. P.G.: *Alta* : «De ce plîngi rugîndu-te ? C ci tu v zînd lacrimile s racului, nu te milostive ti». *Alta* : «Cum te va milui Dumnezeu ? Aripa rug ciunii e milostenie. De nu vei face arip rug ciunii tale, nu se va urca la în l ime. Iar cînd rug ciunea ta va fi înaripat , va zbura la cer. C ci precum flac ra dac nu are untdelemn se stinge, la fel rug ciunea, dac nu are milostenie, piere».

917. «Foc nume te aci, dorul dumnezeiesc, care aprinzîndu-se în inim , face mintea s se înale la cer; i ca urmare în foi orul sufletului acestuia, sau în cugetul în l at peste cele p mînte ti Se coboar Duhul dumnezeiesc, cum S-a coborît i peste Apostoli în chip sensibil».

48) Spun unii că rug ciunea e mai mare decât aducerea aminte de moarte. Iar eu le laud ca pe două firi ale unui unic ipostas⁹¹⁸.

49) Calul încercat, cu cât înaintează, cu atât se înfierbîntă și sporește în alergare. Prin *alergare* în aleg cîntarea și prin *cal*, mintea bărbatească. Aceasta adu-mec de departe războiul și, pregătindu-se, războiul cu totul neclintit.

50) Urît lucru este să se rădă pe apă de la gura însetatului. Dar mai urît este ca sufletul ce se roagă cu străpungere să se lipsească de sine înainte de sfîrșitul acesteia, de mult dorită stare la rug ciune.

51) Să nu sari (din rug ciune) pînă ce nu vei vedea focul și apa încetînd prin economie. Căci nu vei primi un timp ca acesta pentru iertarea păcatelor în toată viața ta⁹¹⁹. Cel ce a gustat rug ciunea și i-a întinat de multe ori mintea cu un cuvînt greșit din neatenție⁹²⁰, stînd la rug ciune nu află, deobicei, pe Cel dorit.

52) Altceva este a supraveghea mai des inima și altceva a conduce inima, prin mintea care strînge și aduce, ca arhiereu, jertfă rațională lui Hristos⁹²¹. Pe

918. «Amîndouă (adică rug ciunea și pomenirea morții), fac sufletului bine și îi insuflă străpungerea dumnezeiască».

919. «Să nu te desprădă de rug ciune, pînă ce lacrimile de Dumnezeu mi căde și focul străpunerii nu se vor opri, din economia harului, pentru mîndrie. Căci nu îți dă altădată vei mai dobîndi în toată viața ta vre-o astfel de stare la rug ciune, pricinuitoare a iertării păcatelor».

920. Ed. 1970: «Poate un cuvînt de laud sau un cuvînt urît, cum socotesc».

921. «Altceva este a se înlege și privi pe sine însuși, și altceva, a fi supraveghetor (episcop) și stăpînitor al patimilor, care e cu mult mai mult decât primul lucru». «Mintea este conducătoare () cînd cîlăzește bine cele ale sale și din jurul său, sau puterile sufletului și simburile trupului. Este arhiereu, cînd aduce în aleșurile curate și nepătate pe altarul dumnezeiesc, prin rug ciune. Propriu conducătorului să călăzească cele din untru; și arhiereului, să supravegheze neconținut și cele din afară și cele din untru». Ideea acestor cuvinte e luată de la sfîntul

cei dintîi, cum zice unul din cei ce s-au împ rt it de numele de *teolog*, venind focul cel sfînt i mai presus de ceruri, îi arde pentru nedeplin tatea cur iei; pe ceilal i îi lumineaz , pentru m sura des vîr irii la care au ajuns⁹²².

C ci Acela i se nume te foc mistuitor i lumin lumin toare. De aceea unii, ie înd din rug ciune, sînt ca unii ce ies dintr-un cuptor de foc, sim înd ca o u urare de o murd rie i de cele materiale. Al ii sînt ca lumina i de o lumin i îmbr ca i în ve mîntul smereniei i al veseliei.

Iar cei ce ies din rug ciune neîmp rt i i de aceste dou lucr ri, se roag în chip trupesc, ca s nu spun iudaic. Dac un trup ce se atinge de un alt trup, se preschimb prin lucrarea aceluia, cum nu se va preschimba cel ce se atinge de Trupul lui Dumnezeu cu mîini nevinovate ?⁹²³

53) Trebuie s privim la Preabunul nostru Împ rat, cum privim la împ ratul de pe p mînt. C ci i acesta d ruie te darurile sale osta ilor s i, uneori prin sine însu i, alteori printr-un prieten, alteori printr-un slujitor, i alteori i într-un chip ne tiut. Deci a a ne d ruie te i ve mîntul smereniei, potrivit nou .

54) Precum împ ratul p mîntesc prive te cu scîrb la cel ce st în fa a lui dar î i întoarce fa a de la el i vorbe te cu du manii st pînului, a a prive te cu scîr-

Marcu Ascetul, *Despre Botez*, Filoc. rom. I, p. 294. Toate ra iunile lucrurilor sînt d ruite de Dumnezeu subiectelor create ca ele s le aduc , la rîndul lor, jertfe curate lui Dumnezeu, dup ce i le-au însu it; s le aduc unite cu recuno tin a i lauda Lui, prin rug ciune. Aceasta e liturgia neîncetat a min ii: luare la cuno tin a ra iunilor celor create i recunoa terea obîr iei lor în Dumnezeu i mul umirea pentru ele. In aceasta const rug ciunea.

922. Poate fi vorba de dou feluri de ra iuni ale lucrurilor ce i le însu e te omul. Pe cele murd rite de pofta omului, le arde Duhul Sfînt cur indu-le; pe cele curate le lumineaz i mai mult.

923. «Vorbe te de sfînta Tain a împ rt aniei».

b i Domnul la cel ce st înaintea Lui în rug ciune i prime te gînduri necurate⁹²⁴.

55) Alung cu arma pe cîinele ce se apropie; i de cîte ori se obr znice te din nou, nu-l îng dui⁹²⁵ !

56) Cere prin plîns ; caut prin ascultare; bate prin îndelung -r bdare ! «C cel ce cere (astfel) va lua i cel ce caut va afla i celui ce bate, i se va deschide» (Lc. 11, 10). P ze te-te s nu te rogi oricum pentru o femeie în rug ciunea ta, ca nu cumva s fii jefuit din partea dreapt⁹²⁶.

57) Nu c uta s m rturise ti faptele trupe ti cu de-am nuntul, a a cum sînt, ca s nu te ispite ti tu însu i.

58) S nu i se fac ie vremea rug ciunii, vreme sau ceas al unor cuget ri trebuincioase, sau al unor lucruri duhovnice ti. Iar de nu, vei fi jefuit de ceea ce e mai bun⁹²⁷.

59) Cel ce ine neîncetat toiagul rug ciunii nu se poticne te. i chiar de i s-ar întîmpla aceasta, nu va

924. Gîndurile necurate la care ia cineva aminte în rug ciune, nu stau prin ele însele, ci sînt ale du manilor lui Dumnezeu. Nu exist gînduri f r un subiect care le gînde te. Deci prin acele gînduri cel ce se roag st de vorb cu du manii lui Dumnezeu, care sînt subiectele acelor gînduri.

925. «Cîine nume te pe dracul care, printr-un pretext oarecare, fur mintea din rug ciune. Acesta trebuie alungat cerîndu-se ajutorul lui Dumnezeu».

926. S nu fii jefuit de cur ie chiar prin fapta bun a rug ciunii. i aceasta i se poate întîmpla cînd, rugîndu-te de exemplu pentru o femeie, te gînde ti cu poft la ea.

927. Nu te l sa ispitit s rezolvi probleme necesare, sau chiar s cuge i la lucruri duhovnice ti în vremea rug ciunii. Aceasta înseamn s te la i furat de la rug ciune. Aceasta nu st în contrazicere cu aducerea ra iunilor cunoscute ale lucrurilor, lui Dumnezeu, odat cu mul umirea pentru ele ; nici cu amintirea recunosc toare a ceea ce a f cut Dumnezeu pentru tine i pentru lume.

c dea de tot. C ci rug ciunea este st pînitoarea binecredincioas de la Dumnezeu. Folosul ei se dovede te prin biruirea împiedic rilor dr ce ti ce ni se întîmpl în timpul adun rilor (slujbelor de ob te *n.tr.*). Iar rodul ei, prin înfrîngerea vr jma ului. «C întru aceasta am cunoscut c m-ai voit pe mine, c nu se va bucura vr jma ul meu de mine» (în vremea r zboirii *n.tr.*) (Ps. 40, 11). «Strigat-am — zice psalmistul — din toat ini-ma mea» (Ps. 118, 10), cu gura, cu sufletul i cu duhul. C ci «unde sînt cei doi de pe urm aduna i, acolo e i Dumnezeu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20).

60) Nici cele trupe ti, nici cele duhovnice ti nu le au to i la fel. Unora li se potrive te mai mult cîntarea repede, altora cea mai domoal . Cei dintîi se ap r de robire, ceilal i se lupt cu lipsa de înv tur ⁹²⁸.

61) Dac te rogi neînterupt Împ ratului împotriva vr jma ilor t i, cînd vor veni asupra ta, îndr zne te, c ci nu vei obosi. C se vor dep rta de la tine degra-b . Fiindc nu voiesc nelegiuii ii s te vad luînd cu-nuna în lupta cu ei prin rug ciune. Pe lîng aceasta vor fugi, birui i de rug ciune, ca de foc.

62) Agonise te toat b rb ia i vei avea pe Dumne-zeu ca înv tor al rug ciunii ⁹²⁹.

928. Ed. 1970 : «Cei ce cînt mai repede fac aceasta ca s nu fie fura i de alte gînduri; cei ce cînt mai rar, ca s nu spun cum nu trebuie cu-vintele, din lipsa de înv tur . Dar tuturor cea mai bun le e m sura i în privin a timpului».

929. «Nu are nevoie, zice, de dasc l în rug ciune, ci de rîvna sa pro-prie, pentru care însu i Dumnezeu i Se face dasc l. C ci pe cel ce se roag dup lege i cu rîvn , Dumnezeu îl înva prin iluminare i-i face mintea neclintit i-l izb ve te de robie». *Alta*, a sfîntului Maxim : «Cel ce iube te pe Dumnezeu cu adev rat se roag neîmpr tiat. Cel ce se roag neîmpr -tiat lui Dumnezeu iube te pe Dumnezeu. Nu se roag neîmpr tiat cel ce

63) Nu e cu puțin a înv a s vezi prin cuvânt. Ci vederea ine de fire. Nici frumuse ea rug ciunii nu se cunoa te prin înv tura altuia. C ci ea are de la sine înv tor pe Dumnezeu, Care înva pe om cuno tin a i d celui ce cere rug ciunea⁹³⁰ i binecuvinteaz anii celor drep i. Amin.

CUVÎNTUL XXIX

Despre nep timire sau cerul p mîntesc i despre des vîr irea i învierea sufletului înainte de învierea cea de ob te

1) Iat -ne i pe noi, cei afunda i în groapa cea mai adînc a ne tiin ei i în patimile întunecate i în umbra mor ii acestui trup, începînd s vorbim (s filozof m *n.tr.*), cu îndr zneal despre cerul p mîntesc⁹³¹. Bolta cereasc are ca frumuse e stelele, iar nep timirea, virtu ile. C ci eu n-am înv at s fie nep timirea altceva, decît cerul min ii în inim , care socote te ca juc rii uneltirile dracilor.

2) Nep timitor este i se cunoa te propriu-zis cel ce i-a f cut trupul nestic cios, i-a în l at mintea

are sufletul alipit de cele p mînte ti. Deci nu iube te pe Dumnezeu cel ce are mintea legat de cele omene ti prin împ timire».

930. «Dumnezeu d celui ce cere rug ciunea» Nu se poate ti cine începe mai întîi: cel ce se roag , sau Dumnezeu care d puterea s se roage, celui ce se roag .

931. «Cer p mîntesc» înseamn nu numai «cerul pe p mînt», ci p mîntul devenit cer prin îmbibarea lui de spiritualitate, mai bine zis de energiile Duhului Sfînt. Sufletul i chiar trupul sfin ilor se umplu de aceste energii, a a cum trupul Domnului s-a schimbat la fa pe Tabor. Mai jos se spune c prin nep timre trupul însu i devine nestic cios. El devine nestic cios în parte, pentru c r mîne înc supus mor ii. Dar aceast

deasupra zidirii i toate sim urile i le-a supus min ii, iar sufletul i l-a pus în fa a Domnului. Prin aceasta se întinde spre El peste puterea sa. Unii iar i spun c nep timirea este învierea sufletului înainte de cea a trupului. Iar al ii, c e a doua, dup a îngerilor, cuno tin des vâr it a lui Dumnezeu.

3) Deci această des vâr it des vâr ire nedes vâr it a celor des vâr i i, precum mi-a spus unul care a gustat-o⁹³², atât de mult sfin e te mintea i o r pe te de la cele materiale, încât cea mai mare parte a vie ii în trup, dup ajungerea la limanul ceresc, o ine ridicat în contemplare (în vederea duhovniceasc), ca pe una ce e r pit în cer. Bine zice despre aceasta cel ce a cercat-o pe ea : «C cei puternici ai lui Dumnezeu s-au ridicat foarte, de la p mînt» (Ps. 44, 9). Unul din ace tia tim c a fost i egipteanul care nu i-a l sat mîinile sale întinse mult timp în rug ciune cînd se ruga cu unii⁹³³.

4) Unul poate fi nep timitor, dar altul mai nep timitor decît nep timitorul. Cel dintîi ur te cu t rie

nestic ciune în parte e baza pentru nestrucarea osemintelor sfin ilor i pentru nestic ciunea lor total în veacul viitor.

932. Sfîntul Efrem. Este des vâr irea des vâr it i în acela i timp nedes vâr it , pentru c nu mai e în ea nimic necurat, ci petrece în nesfîr irea oceanului dumnezeiesc, dar acest ocean nu-l poate cuprinde niciodat deplin. Des vâr irea e totdeauna însetat dup i mai mult des vâr ire. «Cei nep timitori întinzîndu-se spre vârful dorit f r s se sature, fac des vâr irea nedes vâr it , deoarece bun t ile ve nice nu au sfîr it». Totdeauna te po i uni i mai mult cu un alt subiect în iubire ; el î i r mîne ineputabil. Cu atât mai mult, cu Subiectul dumnezeiesc. *Alta* : «Ea e des vâr it cît prive te m sura puterii omene ti, dar nedes vâr it întrucît se dep e te pururea pe ea îns i, prin adaosurile în parte, i se înal neîncetat prin în l rile spre moarte» (spre moartea fa de sine însu i).

933. Ed. 1970: «Vorbe te despre Moise Etiopianul, sau despre Ava Sisoe».

cele rele, cel de al doilea se îmbogățește și se sature în virtuți⁹³⁴.

5) Nepotimirea a dovedit cel ce a spus : «Am dobândit mintea Domnului» (I Cor. 6, 1). Nepotimirea a dovedit egipteanul care a zis că nu are frică de Domnul⁹³⁵. Nepotimirea a dovedit cel ce s-a rugat să se întoarcă la el patimile⁹³⁶. Cine s-a învrednicit, înainte de strălucirea viitoare, de nepotimire, ca Sirul acela⁹³⁷ ? Căci vestitul prooroc David a zis că trece Domnul: «Lasă-mă ca să respir suflu» (Ps. 38, 13), iar acest atlet al lui Dumnezeu: «Slăbește, Doamne, valurile harului Tău».

6) Nepotimirea are sufletul care a adevărat de mult s-a îmbibă de calitatea virtuților, ca cei pe timași, de plăceri.

7) Dacă lăcomia pântecelui stă în aceea că cel stăpânit de ea se silă pe sine să mănânce chiar fără poftă, firea înfrângerii stă în aceea că cel ce se nevoiește în ea, chiar când e flămând își stăpânește firea să nevinovent.

8) Dacă desfrânarea stă în aceea că cel stăpânit de ea se înfierbântă după animalele necuvântătoare, firea neprihănită are faimă de toate o simțire ca faimă de cele neînsușite.

9) Dacă hotarul iubirii de argin stă în aceea că cel stăpânit de ea nu încetează niciodată să strângă și nu

934. «Nepotimirea are în sine sufletul care nu se împotmicește de lucruri, și care rămâne netulburat chiar și de amintirea lor». *Alta* : «Păzirea poruncilor lui Dumnezeu naște nepotimirea ; iar nepotimirea sufletului păstrează cunoștința».

935. «Sfântul Antonie». Nu are frica slugii, dar o are pe cea a fiului, plin de iubire. Căci petrece în Dumnezeu, eliberat de împotmire de lucruri.

936. Sfântul Ioan Colovos. Să se întoarcă spre a le înfrânge din nou și a face și mai tare firea sa.

937. Sfântul Efrem.

se poate s tura niciodat ⁹³⁸, hotarul neagonisirii st în a nu cru a cineva nici trupul s u ⁹³⁹.

10) Dac hotarul trînd viei e a nu avea r bdare în nici o odihn ⁹⁴⁰, al r bd rii este a se socoti cineva în orice necaz ca fiind în odihn .

11) Dac oceanul mîniei st în a se înfuria chiar cînd nu e nimeni de fa , al îndelungii r bd ri st în a fi cineva la fel de lini tit fie c e de fa , fie c nu e de fa cel ce-l defaim .

12) Dac în l imea slavei de arte st în a face cineva schime i fapte f arnice, chiar cînd nu e de fa nimeni care e obligat s -l laude ⁹⁴¹, semnul lipsei de

938. «Hotarul» oric rei patimi e s nu aib hotar, ca i fericirea ve nic . Patima are i ea o sete de infinitate i chiar un progres la infinit, o sete de infinitate în direc ia nimicului, la al c rui cap t nu se poate ajunge niciodat , odat ce existen a e creat de Dumnezeu. Aceasta poate fi în parte o explicare a ve niciei iadului. o sete spre o existen aparent , dar în realitate tot mai inconsistent . La hotarul ei nu se poate ajunge niciodat , pentru c f ptura e inut în existen de Dumnezeu i ea trebuie s se mi te la nesfîr it fie în Dumnezeu, Cel real infinit, ca s cuprind tot mai mult din El, fie împotriva Lui, mi care care e i ea nesfîr it , pentru c El fiind infinit, niciodat f ptura nu ajunge s nege tot ce este El. «Patima iubirii de argin i st în a se bucura cineva s ia (mereu) i în a se întrista s dea (pentru c i se pare c pierde din putin a dobîndirii infinitului) ; iar unul ca acesta nu-i un bun chivernisitor», pentru c nu ajunge la infinitul spre care aspir .

939. Dar cu cît înfrîneaz cineva mai mult mi c rile trupului s u, cu atît acestea sînt cople ite mai mult de energiile Duhului Sfînt, care sînt infinite. Cu cît moare cineva mai mult sie i, cu atît se umple mai mult de iubirea lui Dumnezeu, care e infinit , fiind a Subiectului infinit.

940. Lene ul niciodat nu socote te c se odihne te cît îi place. i în el o sete infinit a lîncezelii. Dimpotriv r bdarea nu se socote te sleit de nici o greutate.

941. Avem aci un ir de ilustr ri concrete ale setei de infinit a diferitelor patimi. Toate patimile îi hr nesc setea de infinit din închipuirea c ar fi consistent ceea ce nu este. Ele se mi c deci în fond spre tot mai mult nimic, spre sub ierea tot mai mare a existen ei, care- i p streaz mereu aparen a de mai mult existen . Dar parc cel mai mult se hr ne te din nimic slava de art . Ea îl face pe cel st pînit de ea s - i închipuie

slav de art se arat în a nu se l sa cineva niciodat furat cu cugetarea de prezen a celor ce-l laud .

13) Dac semnul pierzaniei, sau al mîndriei st în a se mîndri cineva în orice stare s r c cioas sau dispreuit s-ar afla, dovada smereniei mîntuitoare st în a avea cineva un cuget smerit în faptele i ispr vile cele mai înalte.

14) Dac dovada împ timirii totale st în a se supune cineva repede tuturor gîndurilor i pornirilor sem nate de draci, eu am înv at c semnul sfintei nep timiri st în a putea zice cu adev rat: «Ab tîndu-se cel r u de la mine, n-am cunoscut» (Ps. 100, 5), nici cum a venit, nici pentru ce, nici cum a plecat, ci sînt întreg nesim itor fa de acestea, fiind în întregime unit cu Dumnezeu, acum i pururea în viitor.

15) Cel ce s-a învrednicit de o astfel de stare, fiind el înc în trup, îl are pe Dumnezeu cîrmaci, s l luit în sine în toate cuvintele, faptele i gîndurile. De aceea simte în untru, prin iluminare, voia Domnului cum ar auzi un glas i se afl ridicat mai presus de toat înv tura omeneasc . «Cînd voi veni, zice, i m voi ar ta fe ei lui Dumnezeu ?» (Ps. 41), c ci nu mai pot suporta în mine puterea dorului, i caut spre frumuse ea nemuritoare pe care mi-ai dat-o înainte de lut⁹⁴². Nep -

c -l v d i c -l laud i cei ce nu sînt de fa i de aceea d în chip f arnic chipuri atr g toare vrednice de laud faptelor sale nevrednice de laud . D fa impun toare ruinelor sau ruinei proprii fiin e i-i închi puie prezen e care nu sînt i crede în sinceritatea celor ce-l laud , oricîte semne despre nesinceritatea lor ar avea. Chinul acestora e c înaintînd tot mai mult spre o sub iere a existen ei, în acela i timp sînt st pîni de nesiguran a acestei aparente consisten e. De aceea ajung uneori i la sinucidere.

942. «Nume te *frumuse ea nemuritoare*, nemurirea. Iar *lut*, acest trup p mîntesc, pe care Adam l-a îmbr cat dup neascultare, cum zice Grigorie cel cu numele de Teologul». Înainte de c dere Adam avea i trupul nemuritor, sau apt de nemurire, prin faptul de a fi fost umplut de energiile Duhului Sfînt, deci înduhovnicit.

timatorul, ce trebuie să spunem mai mult, «nu mai vie uie te el, ci Hristos vie uie te în el» (Gal. 2, 20), cum zice cel ce s-a luptat lupta cea bună și cîntăria a săvîrșit încredințarea pînă la sfîrșit.

16) Coroana împăratului nu este alcătuită dintr-o singură piatră. Nu se desvîrșește nepăsămîntă de vom neșocoti fie și numai o singură virtute. În elege nepăsămîntă ca palatul Împăratului celui din ceruri; iar multe locașuri, ca locuințele din lăuntrul cetății⁹⁴³. Iar prin zidul acestui Ierusalim ceresc, în elege iertarea greșelilor.

17) Să alergăm, fraților, să alergăm ca să ne bucurăm de intrarea în cîmăra de nuntă a palatului. Că vom lipsi din vreo pricină oarecare, fie din pricina poverii vreunei patimi ce ne stă pînă te de mai înainte, fie din pricina vremii, fie și numai de vreun locaș din jurul cîmării de nuntă, va fi mare nenorocire. Chiar de chioptăm încă și sîntem slăbiți, să ajungem în tot chipul mîcar în lăuntrul zidului. Că cel ce nu ajunge înainte de sfîrșit la zidul acela, sau nu a trecut dincolo de el, se va sălăși în pustiul dracilor. De aceea se ruga careva: «Întru Dumnezeuul meu voi trece peste zid» (Ps. 17, 32). Iar altul zice ca din partea lui Dumnezeu: «Oare nu pînă la voastre sînt cele care fac desprinderea între voi și Mine?» (Is. 59, 2).

18) Să dăruim, o, prieteni, peretele din mijloc al desprinderii, pe care l-am zidit în chip rău, prin neascultare. Să primim chiar din această viață dezlegarea datoriei. Pentru că nu este în iad cine să poată ierta datoria.

943. «Multe locașuri» numește mîsurile în elegerii celor sălășiți în ara aceea, adică dreptele șocoteli și deosebiri de în alegere de care se bucură. Căci n-a în eles prin «multe locașuri», deosebiri de locuri, ci treptele darurilor».

19) Să ne sîrguim, fraților, de aci înainte. Căci de ne vom sili, vom fi scriși în cartea vieții (Apoc. 3, 5). Nu încapă motiv de dezvinovățire: nici căderea, nici vremea, nici povara⁹⁴⁴. «Căci au primit pe Domnul, prin baia nașterii din nou, le-a dat lor putere să se numească fiii ai lui Dumnezeu» (In. 1, 12), zicînd: «Opriți-vă și cunoașteți că Eu sînt Dumnezeu» (Ps. 45, 10) și nepătimirea⁹⁴⁵. Lui fie slava în vecii vecilor. Amin.

Fericita nepătimire înălță de la pămînt mintea și rămânîți ridicați pe ceașcă din patimi. Dragostea atotlăduitoare face să adăucă cu îngerii și păcătoșii, cu competențele poporului Izrael.

CUVÎNTUL XXX

Despre legătura treimii virtuților, a dragostei, a nădejzii și a credinței

1) «Iar acum, după toate cele spuse înainte, rămân aceste trei, legătura care strînge și unește toate: credința, nădejdea și dragostea. Dar mai mare decît toate este dragostea. Căci Dumnezeu se numește dragoste» (I Cor. 13,13).

Dar eu (pe cît pot să înțeleg), pe una o vedeam că răz, pe alta ca lumină, iar pe cealaltă ca cerc⁹⁴⁶. Și toate sînt o strălucire și o lumină. Cea dintîi toate le poate face și zidi; a doua îmbrășoază mila lui Dumnezeu; iar a treia niciodată nu cade, nu încetează să privească și nu lasă pe cel rănit de ea să se liniștească fericita neamă.

944. Nu ne putem dezvinovăți nici cu căderea dinainte, (în Eden), nici cu lipsa de timp, nici cu greutățile vieții.

945. Nepătimirea în omul duhovnicesc, sau în sfînt, este lucrarea lui Dumnezeu, sau Dumnezeu însuși, care copleșește lucrarea omului.

946. Ed. 1970: «Credința este ca raza soarelui, nădejdea ca lumina lui și dragostea ca cercul lui».

2) Cel ce voie te s vorbeasc despre dragostea lui Dumnezeu încearc s vorbeasc despre Dumnezeu însu i. Dar a vorbi despre Dumnezeu prin cuvinte e gre it i primejdios celor ce nu iau aminte⁹⁴⁷. Cuvîntul despre dragoste e cunoscut îngerilor, dar i acelora, numai prin lucrarea ilumin rii. Dragostea e Dumnezeu. Iar cel ce voie te s arate hotarul (defini ia *n.tr.*) Acestuia, e ca cel ce, orb fiind, num r nisipul de pe fundul oceanului.

3) Dragostea, dup calitate, e asem narea cu Dumnezeu, pe cît e cu puțin muritorilor. Iar dup lucrare, e o be ie a sufletului. Dup însu ire, e izvorul credin ei, adîncul f r fund al îndelungii-r bd ri, oceanul smereniei.

4) Dragostea este, propriu-zis, lep darea a tot cugetul potrivit⁹⁴⁸, dac dragostea nu socote te r ul. Dragostea, nep timirea i înfierea se deosebesc numai prin numiri. Precum lumina, focul i flac ra se unesc într-o singur lucrare, a a, în elege i despre acestea. În m sura în care îi lipse te ceva din plin tate, încape în ea frica. C ci cel f r de fric , sau s-a umplut de iubire, sau a murit cu sufletul⁹⁴⁹.

5) Nu e un lucru necuvenit a asem na chipurile dorului, fricii, sîrguin ei, rîvnii i robiei omene ti, cu cele ale dragostei de Dumnezeu. Fericit este cel ce are fa de Dumnezeu un dor asem n tor celui pe care-l are îndr gostitul nebun fa de iubita lui⁹⁵⁰. Fericit este

947. primejdios a vorbi despre Dumnezeu, f r a te sim i cople it de m re ia i de iubirea Lui, adic a vorbi cu indiferen , cu mîndria c -L po i cuprinde, sau chiar în b taie de joc.

948. Dragostea nu cuget nimic potrivit cuiva.

949. A murit cu sufletul, pentru c e cople it de via a duhului. Dar a putut muri cu sufletul i pentru c nu mai este în comunicare cu via a adev rat , care-i vine din Dumnezeu. Prin suflet în elege mi c rile suflete ti îndreptate spre cele ale lui Dumnezeu.

950. «Coborînd la neputin a noastr , p rintele îi ia exemple din cele mai mici, de la noi».

cel ce se teme de Domnul a a de mult, cît se tem cei pîrî i, de judec tor. Fericit este cel ce s-a f cut atît de sîrguitor în sîrguin a cea adev rat , pe cît de recunos- c tor s-a f cut slujitorul fa de st pînul s u. Fericit este cel ce s-a f cut atît de rîvnitor în virtu i, pe cît sînt de aten i în rîvna lor so ii fa de so iile lor. Fericit este cel ce st în rug ciune în fa a Domnului, pre- cum stau slujitorii în fa a împ ratului⁹⁵¹. Fericit este cel ce se nevoie te s plac a a de neîntrerupt Dom- nului, pe cît oamenilor. Nu se lipe te pruncul de sînul mamei, cum obi nuie te fiul iubirii s se lipeasc tot- deauna de Domnul.

6) Cel ce iube te cu adev rat, î i închipuie pururea fa a celui iubit i o îmbr i eaz cu dulcea în l un- trul s u. Unul ca acesta nu se mai poate lini ti nici în somn de dorul aceluia, ci i atunci se îndeletnice te cu cel dorit. A a se întîmpl cu fiin ele trupe ti, a a cu cele netrupe ti⁹⁵².

7) Cineva r nit de s geata dragostei a zis despre sine (lucru de care m minunez): «Eu dorm», silit de trebuin a firii, «iar inima mea vegheaz » (Cînt. Cînt. 5, 2), din pricina m rimii dragostei.

8) de amintit, o, iubitule, c dup pieirea fiare- lor din jurul sufletului, acesta se dore te i se sfîr e - te dup Domnul, înfierbîntat ca de un venin, de focul dragostei⁹⁵³.

951. «Cel ce st în fa a împ ratului i sluje te pe oameni, cîteodat face aceasta cu f rnicie i pentru în elarea ochilor i pentru plat , din care cauz se i lipse te de fericire. Dar fericit cu adev rat este acela care potrivindu- i chipul din untru cu cel din afar , se arat stînd înainte cu toat mintea, comunicîndu- i cu cuget bucuos cererile unul c tre altul».

952. «La fel, zice, e cu dragostea trupeasc i cu cea duhovniceasc , ce este de asemenea în trup».

953. «Izb vit de patimi prin smerita cugetare, arde st pînit de dra- gostea dumnezeiasc ».

9) Foamea lucrează near tat i nedeslu it, iar lucrarea setei se întinde i se face tuturor ar tat prin fierbin eal . De aceea zice cel ce dore te pe Dumnezeu : «Însetat-a sufletul meu spre Dumnezeu cel tare, cel viu» (Ps. 41, 2).

10) Dacă fa a celui iubit ne preschimb în chip v - dit pe to i i ne face lumino i, veseli i neîntrista i, ce nu poate face fa a St pînului, cînd vine în chip nev - zut în sufletul curat ?

11) Frica, cînd se ive te în sim irea sufletului, obi - nuie te s topească i s m nînce întin ciunea. «P - trunde cu frica, zice, carnea mea» (Ps. 118, 120). Iar cuvioasa iubire uneori obi nuie te s -i m nînce pe unii, potrivit celui ce a spus : «Robitu-mi-ai inima, robitu-mi-ai inima» (Cînt. Cînt. 4, 9), iar alteori îi face pe al ii s se bucure i-i umple de str lucire: «Spre El, zice, a n d jduit inima mea i m-am temut; i a înflorit trupul meu» (Ps. 27, 10); i: «Cînd inima se vesele te, fa a înflore te» (Pilde, 15, 13).

Cînd deci omul întreg se amestec cu iubirea lui Dumnezeu, atunci str lucirea sufletului se arat în trup ca într-o oglind . A a se umplea de slav v z torul-de-Dumnezeu Moise. Cei ce au atins această treaptă , deopotriv cu a îngerilor, uit de multe ori de hrana trupească . Ba socotesc c nici nu o doresc pe aceasta. i nu e de mirare, dacă i dragostea potrivitnic respinge de multe ori hrana.

Socotesc c trupul acestor nestric cio i nici nu se îmboln ve te oricum. C ci s-a f cut nestric cios, cur - indu-se prin v paia neprih nirii, care a pus cap t celeilalte v p i⁹⁵⁴. Socotesc c nici de mîncare nu se

954. Poate fi vorba de v paia poftei necurate, care e oprit de focul dorin ei de cur ie. Dar poate fi vorba i de fierbin eala bolii. i aceasta e cople it i oprit de focul dragostei de Dumnezeu. Si biciunea trupului, care-l duce la boală , e înl turat de t ria Duhului. demn de remarcat

apropie cu pl cere⁹⁵⁵. Căci focul ceresc obișnuie să hrănească sufletele acestora cum hrănește apa de sub pământ rădăcina plantelor.

12) Creșterea fricii pune început iubirii. Iar capătul desvârșit al neprihănirii este pricina cunoașterii lui Dumnezeu și a cuvântării de Dumnezeu (a teologiei *n.tr.*). Cel care și-a unit simțurile cu Dumnezeu, este învățat tainic de El cuvintele Lui, iar fărâșirea acestora (cu Dumnezeu), este greu de grasă despre Dumnezeu⁹⁵⁶.

13) Cuvântul ființial al lui Dumnezeu desvârșește neprihănirea, omorând moartea sufletului prin prezența Lui. Iar aceasta odată omorât, ucenicul se luminează în cunoașterea și cuvântarea de Dumnezeu⁹⁵⁷. Cu-

această explicație a nestricăciunii pe care o vor dobândi trupurile noastre în viața viitoare, prin viața iubirii curate a lui Dumnezeu.

955. Plăcerea vieții în Dumnezeu copleșește și plăcerea de mâncare.

956. Neprihănirea desvârșită dă puțină cunoaștere de Dumnezeu și vorbirii despre El. Dumnezeu este cunoscut prin curățenie. Curățenia limpeză ochii sufletului care vede pe Dumnezeu. Curățenia este legată cu simțirea. Simțirile curate se unesc cu Dumnezeu. Simțurile sufletului, când sunt curate, iau contact cu Dumnezeu, cum ia contact cu lucrurile vederea ochilor nestîmjenit de urdori. Dumnezeu este cunoscut prin experiență de simțirile curate, care călătorește și se unesc cu Dumnezeu. Sensibilitatea spirituală, sau mai bine-zis duhovnicească, este semnul atingerii noastre cu Dumnezeu, al prezenței Lui în noi. Dumnezeu trezește această sensibilitate. Dumnezeu însuși nu este un obiect pasiv al cunoașterii noastre deductive și individualiste, ci subiect care mișcă prin iubirea Lui fața de noi sufletul nostru, când se deschide lui Dumnezeu, când este întregă ațintită spre El, plină de dorul faței de El. Dumnezeu imprimă atunci mințile noastre sensurile existenței Sale odată cu realitatea Sa și deci provoacă în această cuvintele care exprimă aceste sensuri (rațiuni) ale Lui.

957. Cuvântul lui Dumnezeu luminează sufletul pentru că este lumina lui Dumnezeu plină de toate înțeleșurile dumnezeiești. Dar nu luminează înainte de a-l curăța. Numai cel curățat primește lumina în el. Chiar lucrul curățat strălucește. Curățenia este totodată viața superioară, pentru că este sensibilitate pentru ceea ce este bun, înalt, frumos. De aceea, Cuvântul cel curățat este luminos, curățind sufletul, îl scoate din starea tocită, murdărită, moartă, pentru a realiza iubirea și luminii lui Dumnezeu, în el și prin el. «Cuvântul

vîntul Domnului, cel din Cuvîntul Tat lui, curat, r -
mîne în veacul veacului⁹⁵⁸. Iar cel ce n-a cunoscut pe
Dumnezeu, vorbe te despre El prin presupuneri⁹⁵⁹.

14) Neprih nirea a f cut pe ucenic teolog (cuvînt -
tor de Dumnezeu, *n.tr.*), înt rind prin el dogmele Tre-
imii⁹⁶⁰.

15) Cel ce iube te pe Domnul, a iubit mai întîi pe
fratele s u. Dovada primului lucru este cel de al doi-
lea. Cel ce iube te pe aproapele, nu rabd vreodat pe
cei ce clevesc, i fuge de ei mai degrab ca de foc. Cel
ce zice c iube te pe Domnul, dar pe fratele s u se
mînie, este asemenea celui ce alearg în vis⁹⁶¹.

16) T ria iubirii este n dejdea. C ci prin aceasta
a tept m plata iubirii⁹⁶². N dejdea este bog ia bog -
iei near tate. Ea este vistieria neîndoielnic dinainte

lui Dumnezeu Tat l des vîr e te cur ia în cel ce Se s l luie te. Iar
moartea sau patimile îl omoar cu des vîr ire».

958. Insu i cuvîntul Cuvîntului e curat i deci luminos. Ceea ce spune
El, fiind adev rul neschimbat, r mîne în veci.

959. «Cuvîntul duhovnicesc umple de încredin are sim irea în eleg -
toare. C ci din Dumnezeu porne te o lucrare a iubirii plin de putere i
de în elesuri. De aceea, mintea noastr r mîne f r îndoieli în mi c rile
cunoa terii lui Dumnezeu i a cuvînt rii de Dumnezeu. C ci nu sufer
atunci de neputin a pe care o aduce grija. Pentru c atîta se l rge te în
vederi (contempla ii), cît voie te lucrarea iubirii. Bine este deci s r mîn
pururea în credin cel mi cat de iubire. C ci nimic nu e mai s rac decît
o cugetare ce gînde te (filozofeaz) cele ale lui Dumnezeu, în afara lui
Dumnezeu». Acela r mîne cu ni te scheme goale, cu ni te formule f r
acoperire, cu ni te umbre abstracte, f r puterea de a fi mi cat la fapte,
ci umplîndu-se de îngîmfare. Iubirea e organ de cunoa tere, de adev rat
cunoa tere. Aceasta e o înv tur comun a p rin ilor. Numai prin ea
cunoa tem persoana, dar mai ales pe Dumnezeu, Persoana suprem ; pen-
tru c numai prin iubire într m în l untrul Ei i Ea numai prin iubire ne
deschide l untrul Ei.

900. vorba de sfîntul Ioan Evanghelistul.

961. Adic nu se mi c în mod real înainte, ci i se pare c se mi c .

962. Plata iubirii nu poate fi decît tot iubirea. Iubim n d jduind c vom
iubi tot mai mult i c vom fi i noi iubi i mai mult.

de vistierie. Ea este odihn în osteneli. Ea este u a iubirii. Ea omoar dezn dejdea. Ea este icoana celor ce nu sînt de fa . Lipsa n dejdii este pieirea iubirii. De ea sînt legate trudele, de ea atîrn ostenelile, pe ea o înconjoar mila.

17) C lug rul cu n dejde tare junghie lenea, omorînd cu sabia acesteia pe aceea. Cercarea (experien a) na te n dejdea darurilor Domnului. C ci cel necercat nu r mîne neîndoit. Mînia risipe te n dejdea. C ci aceasta nu ru ineaz . Iar cel ce se mînie are chip necuviincios.

18) Iubirea d ruie te proorocia. Iubirea pricinuiete te minunile. Iubirea este adîncul (abisul) luminii ⁹⁶³.

Iubirea este izvorul focului. Cu cît î ne te mai mult, cu atît îl arde mai tare pe cel însetat. Iubirea este statornicia îngerilor; iubirea e înaintarea veacurilor ⁹⁶⁴. «Spune-ne nou , o, frumoaso între virtu i, unde- i pa ti oile ? Unde te ad poste ti la amiaz ? Lumineaz -ne pe noi, adap -ne pe noi, c l uze te-ne pe noi, pov uie te-ne pe noi, pentru c voim s urc m la tine. C ci tu st pîne ti peste toate» (Cînt. Cînt. 1, 7). Iar acum mi-ai robit sufletul i nu pot s suport flac ra ta ⁹⁶⁵. De unde s pornesc a te l uda ? «Tu st pîne ti t ria m rii, iar fr mîntarea valurilor tu o potole ti i o ucizi. Tu smere ti cugetul mîndru ca pe un r -

963. Iubirea e cunoa tere. Pe cît de nesfîr it e iubirea, pe atît de nesfîr it e cunoa terea ce o d ea. Pentru c iubirea este a persoanei. Persoana e subiectul ei. F r persoan nu se în elege iubirea. i persoana este nesecat în manifest rile mereu noi i mereu mai adînci ale iubirii. Dac iubirea nu e f r persoan , nici persoana nu se în elege, în existen a ei s n toas i în indefinitul ei, f r iubire.

964. F r iubire eternitatea ar fi încremenit . Iubirea este o continu noutate i totu i ea e stabilitatea neschimbat . Dar prin iubire înainte m aici i ne vom odihni acolo, în via a îngereasc .

965. P.G. d ca scolie cap. 34 din Diadoh, Filoc. rom. I, 347—348.

nit. Cu bra ul puterii tale ai risipit pe du manii t i» (Ps. 88, 11). Iar pe cei ce te iubesc îi faci nebirui i.

Dar eu m gr besc s aflu cum te-a v zut pe tine Iacob stînd neclintit în vîrful sc rii ? Spune-mi mie, celui ce întreb, cum este urcu ul acesta ? i care este chipul i totalitatea treptelor lui, pe care cel ce te iube te le-a pus ca sui uri în inima lui ? (Ps. 83, 6). Însetat-am s tiu care este num rul acestora, cît dureaz timpul urcu ului ? C ci cel ce i-a cunoscut lupta i vederea, ne-a ar tat pe c l uzitori⁹⁶⁶, dar nimic altceva n-a voit s ne l mureasc . Mai bine zis n-a putut (Fac. 18, 12).

Iar ea, împ r teasa (dar socotesc c e mai bine s spun El)⁹⁶⁷, ar tîndu-mi-se ca din cer, mi-a optit la urechea sufletului: de nu te vei dezlega, o, îndr gostitule, de grosime, nu vei putea s cuno ti frumuse ea mea⁹⁶⁸. Iar scara s te înve e totalitatea bine alc tuit a virtu ilor⁹⁶⁹. C ci eu stau neclintit în vîrful ei, cum

966. «C l uzitori nume te pe îngerii, pe care Iacob i-a v zut suind i coborînd pe scar ».

967. «Adic Dumnezeu, c ci El este iubirea». Iubirea nu exist decit ca sim ire a persoanei. Iar suprema Persoan , mai bine-zis comunitate de Persoane, este i supremul Subiect i izvor al iubirii. Teologia de stil occidental ne-a obi nuit cu ideea unui Dumnezeu c ruia I-a atribuit multe însu iri ale st rii noastre c zute, poten ate la maximum : putere, st pînire, dreptate de tip lumesc etc. Dar Dumnezeu e cu totul dimpotriv . Puterea Lui este iubirea, bun tatea, blînde ea, ging ia, coborîrea Lui la întrupare, prin care a imprimat i firii noastre omene ti smerenia ca adev rata ei însu ire. Aceasta deci nu e ceva contrar lui Dumnezeu, ci ceea ce are El în Sine însu i.

968. Frumuse ea duhovniceasc se arat în trupul sub iat, delicat, ca într-o icoan bizantin .

969. «Întrebare : Care este des vîr irea multelor roade ale Duhului ? R spus : Cînd se va învrednici cineva de iubirea des vîr it a lui Dumnezeu. Întrebare : i de unde cunoa te cineva c a ajuns la aceasta ? R s-puns : Cînd se va mi ca aducerea aminte de Dumnezeu în cugetarea lui i îndat inima lui se va mi ca în iubirea Lui i din ochii lui vor curge lacrimi cu îmbel ugare. C ci e obiceiul iubirii s aprind lacrimi din adu-

a zis marele meu cunosc tor: «Iar acum r mîn aceste trei: credin a, n dejdea, dragostea; dar mai mare decît toate este dragostea» (I Cor. 13, 14).

**ÎNDEMNARE SCURTA I LA FEL DE PUTERNICA
LA CELE SPUSE MAI ÎNAINTE PE LARG**

Urca i, urca i, fra ilor, punînd cu rîvn sui uri în inim . Auzi i pe cel ce spune: «Veni i s ne suim la muntele Domnului i la casa Dumnezeului nostru» (Is. 2, 3); «a Celui ce a tocmit picioarele noastre ca ale cerbului i ne-a pus pe noi peste cele înalte pentru a birui în calea Lui» (Ps. 17, 36).

Alerga i, rogu-v , cu cel ce zice: «S ne sîrguim, pîn ce vom ajunge to i la unitatea credin ei i la cuno tin a lui Dumnezeu, la b rbatul des vîr it, la m -sura vîrstei plin t ii lui Hristos» (Efes. 4, 13), Care botezîndu-Se la treizeci de ani, dup vîrsta v zut , a avut des vîr ita treapt a treizecea, în scara cea în e-leg toare, dac iubirea este Dumnezeu. C ruia I se cu-vine cîntarea, st pînirea, întru Care este puterea, întru Care este, era i va fi pricina cea una a tuturor bun -t ilor în veacuri f r hotare. Amin.

cerea aminte de cei iubi i. i cel ce este a a, nu va fi niciodat lipsit de lacrimi. Pentru c nu-i lipse te prilejul care s -l fac s - i aduc aminte de Dumnezeu. A a încît el vorbe te i în somn cu Dumnezeu. obiceiul iubirii s fac acestea. i ea este des vîr irea oamenilor în via a lor».

AL CUVIOSULUI P RINTE IOAN SC RARUL

CUVÎNTUL XXXI

C tre P stor

Introducere

1) În cartea de mai jos te-am pus, Prea Cuvioase, pe tine, la urma tuturor. Dar în cea de mai sus, am fost încredințat că ești înaintea noastră a tuturor, dacă este adevărat ceea ce s-a spus: «Că voi fi cei din urmă după cugetul lor, cei din față după vrednicie» (Mt. 20, 16)⁹⁷⁰.

CAPITOLUL I

2) P stor este, în înțelese adevărat, cel ce poate căuta și îndrepta prin nerăutate, prin sîrguină și rugăciunea sa, oile cele pierdute.

3) Cîrmaci este cel ce a luat tîrzie în alegătoare⁹⁷¹ de la Dumnezeu și din ostenele sale, ca să poată scoate corabia nu numai din valuri, ci și din adîncul înșurubărilor.

4) Doftor este cel ce are trupul și sufletul nebolnav, neavînd nevoie de nici o doftorie pentru ele⁹⁷².

970. Cei ce din smerenie se socotesc cei din urmă vor fi, după vrednicia ce li se va recunoaște, cei din față.

971. o putere deosebit de cea trupească. o forță de a convinge a spiritului, a minții.

972. «Trup nebolnav numește aici nu pe cel ce nu suferă de vreo boală din pricina schimbării sau a înmulțirii sucurilor ale tuitoare, ci pe cel ce a dezbrăcat pofta dulcii împătimității și stricăciunea din ele. Cum a spus și în «Cuvîntul despre nepătimire» (XXIX) că «nepătimitor este cel

5) Învător cu adevărat este cel ce s-a făcut carte în elegtoare a cunoștinței prin degetul lui Dumnezeu, sau prin lucrarea luminării de la El și nu mai are nevoie de celelalte cri⁹⁷³. Nu se cuvine învătorilor să povuiască după cri (copiate) și pictorilor să picteze după tablouri mai vechi.

6) Tu, cel ce povuiești pe cei mai de jos, înva din cele înalte; și cluzește pe cel lalt prin înfrățirea tăvăzută⁹⁷⁴. Nu uita de cel ce zice: «Nu de la oameni, nici prin oameni am luat învățătura, nici n-am fost învățat» (Gal. 1, 2). Căci nu e cu puțin celor de jos să țină duiască vreodată pe cei ce zac la pământ.

7) Cîrmaciul bun va scăpa corabia; pstorul bun va ține duioile și le va face să nătoască. În măsura în care oile urmează neîncetat pe pstorul care merge înainte, în aceeași măsură va putea da răspuns pentru ele Stăpînului. Pstorul să lovească cu cuvîntul oile ce rămîn în urmă din lene sau din lăcomia pîntecelui. Căci acesta e un lucru al bunului pstor.

8) Cînd oile vor începe, din fierbințea zădufului, sau mai bine zis a trupului, să dormiteze cu sufletul, pstorul, privind spre cer, să privegheze cu și mai mult tărie pentru ele. Căci în vremea acestui zăduf, se împlinesc multe să fie mîncate de lupi. Dar dacă și ele, după obiceiul tăvăzut la oi, își pleacă, în vremea zădufului, capul sufletului jos la pământ, se împlinesc

ce și-a făcut trupul nestricțios, iar mintea și-a înălțat-o deasupra zidirii» (cap. 2).

973. «Cel ce nu e învățat de sus, ci cugetă încetele de jos, cum va învăța pe alii? «Căde va căluzi orb pe orb, zice, amîndoi vor cădea în groapă (Mt. 15, 14)». Numai cel în care lucrează Dumnezeu poate după curîrea lui de păcate să învețe cu rodnicie pe alii, comunicîndu-le și lor lucrarea dumnezeiască, sau pe Dumnezeu însuși cu iubirea Lui.

974. «Împartește pe cel lalt» sau pe cel duhovnicesc. Căci precum Dumnezeu te învață pe tine în chip în elegtor, așa învață pe ucenici în chip sensibil».

cuvîntul: «Inima zdrobit i umilit , Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. 50, 18).

9) Când peste turm se abate întunericul i noaptea patimilor, pune cîinele s stea neclintit lîng Dumnezeu în paza de noapte. C ci nu e nepotrivit s în elegi mintea ta ca un cîine care sfî ie fiarele.

CAPITOLUL II

10) o însu ire a firii, f cut i ea de Bunul nostru Domn, ca, v zînd pe doftor, bolnavul s se bucure chiar dac nu se va folosi poate cu nimic de la el.

11) S ai i tu, o, minunate, plasturi, b uturi, bisturiuri, pic turi, briciuri, burete, lame de t iat vinele, fierul de ars rana, alifii, doftorii de somn, cu it, fe e i neîngre o area. C ci de ne lipsesc acestea, cum ne vom ar ta tiin a ? Nicicum. Iar pl ile se dau nu pentru cuvinte, ci pentru fapte⁹⁷⁵.

12) Plasturele este leacul patimilor v zute, adic al celor trupe ti; b utura este leacul patimilor din untru i nimicirea lor; bisturiul este oc rîrea care taie rana, cur e te puroiul mîndriei; pic turile sînt cur irea ochilor sufletului, întunecat de turburarea mîniei. Briciul este dojenirea care mu c , dar dup pu in vindec . Lama de t iat vinele este de ertarea grabnic a mirosului cel near tat. Ea este i zgîrierea i împun-

975. «Toate acestea se fac prin cuvinte. Atunci de ce a zis : «nu pentru cuvinte?» Socotesc c zice aceasta: nu se dau pl ile celor ce c l u-zesc cu numele, ci celor ce ne arat cu fapta cuvintele vie ii». *Alta* : «Prive te la via , nu la cuvînt. Învă virtutea cu cuvîntul; dar propov -duie te cu via a». *Alta*: «A înv a e propriu celor mai mari ; dar aceasta aduce i primejdii mai mari. Cu cît e mai de jos cel ce prime te înv -tura, cu atît e mai mic primejdia». *Alta*, a lui Grigorie Teologul: «Nime-ne nu s-a în l at vreodat f r via . Dar mul i s-au în l at f r cuvîntul bine r sun tor».

gerea aspr spre vindecarea celor bolnavi. Buretele este mîngîierea bolnavului i r corirea lui de c tre doftor dup t iere sau opera ie, prin cuvinte line i blînde. Fierul de ars este hot rîrea i regula aspr dat pentru o vreme, spre poc in . Alifia este mîngîierea dat bolnavului dup arderea r nii, fie prin cuvînt, fie prin pu in hran . Leac de somn înseamn a lua povara celui ascult tor i a-i da prin supunere odihn , i un somn neadormit i o orbire cuvioas , ca s nu vad faptele cele bune ale sale. Leg turile sînt înt rirea i strîngerea celor mole i i de slava de art i l ud ro i, prin r bdarea pîn la moarte. Iar la urma tuturor, cutitul este regula i hot rîrea i scoaterea trupului mort suflete te i a m dularului plin de puroi, ca s nu treac i la celelalte v t marea sa.

13) Fericit este la doftori neîngre o area i la în-tîist t tori nep timirea. Cei dintîi, neîngre o îndu-se, pot lucra la vindecarea oric rei boli r u mirositoare, f r greutate. Cei de al doilea pot învia orice suflet mort.

14) Una dintre rug ciunile întîist t torului s fie i aceasta : s poat p timi împreun cu to i i s tr - iasc starea lor, dup treapta lor, ca nu cumva s va- t me i el ca Iacob (Fac. 27) pe cei pe care îi iubea i pe cei împreun cu el. Iar aceasta obi nuiesc s o p ti- measc , fiindc nu au sim urile sufletului cu des vîr- ire deprinse spre deosebirea binelui i r ului i a ceea ce e la mijloc⁹⁷⁶.

976. A lui Gur de Aur : «Unele sînt bune, altele mijlocii. Astfel sufletul i trupul sînt dintre cele de la mijloc, putînd s se fac i bune i rele. Dar duhul este dintre cele totdeauna bune, niciodat nu poate deveni altceva. Iar i, cugetul trupului, adic fapta rea, e din cele pururea rele. C ci nu se supune legii lui Dumnezeu. Dac dai deci celui bun sufletul i trupul, vei fi din partea lui; dac celui r u, te-ai f cut p rta lui,

CAPITOLUL III

15) mare ruinea înfățișătorului care se roagă și se dăruiește celui supus lui ceea ce el nu are. Precum cei ce văd fața împăratului și i-au făcut prieten, pot să împăce cu împăratul pe toți slujitorii lui, sau poate și pe cei necunoscuți de el, sau chiar și pe dușmanii lui, dacă voiesc, și să-i facă să se bucure de aceeași slavă, așa în alegerea despre sfinți.

16) Pe prietenii cei mai desvârșiți și adevărați (ai împăratului) îi respectă prietenii și îi ascultă. Ba poate se și lasă și de ei. Bine este a-și face prieteni pe prietenii netrupești. Căci nimenea nu ne ajută așa de mult la virtute, ca ei.

17) Mi-a spus unul dintre iubitorii de Dumnezeu, c totdeauna dar mai ales în sărbătorile anuale și împărat te-ți, Dumnezeu răsplătește pe slujitorii Lui cu daruri.

CAPITOLUL IV

18) Doftorul este dator să se dezbrace cu desvîrire de patimi, ca să se poată preface, la vremea potrivită, ceea ce are pe unele și mai ales mînia. Căci de nu le-a lepdat cu totul, nu le va putea îmbrăca iarăși în chip nepătimitor⁹⁷⁷.

19) Am văzut un cal în oarecare măsură nedepins, care fiind dus de frâu și pînd linițit, deodată, slăbindu-i-se puțin frîul, l-a primejduit pe stăpîn. Cu doi

nu prin firea sufletului și a trupului, ci prin voința care poate alege pe amîndouă acestea». *Alta*: «Cel ce stă linițit și nu muștrăpăcatul aproapei sale, este nemilos, căci el lasă veninul în cel mult cat de arpe». Duhul e totdeauna bun, pentru că el e sufletul străbătut de Duhul dumnezeiesc.

977. Acesta e semnul că cineva s-a izbăvit cu totul de patimi: că se poate preface ceea ce are, fără să se resimtă de ele.

draci se obi nuie te s se întâmplă aceasta⁹⁷⁸. Deci ce voiesc s caute, s caute cu osteneală. Doftorul va cunoaște în elepciunea dată lui de Dumnezeu, când va putea să vindece bolile pe care cei mulți nu le pot vindeca.

CAPITOLUL V

20) Nu e învâtor vrednic de laudă cel ce face înțelepci pe copiii învâtați, ci pe cei neînțelepci, ducându-i la desvârșire. Iscusina a vizităților se arată și eludată când în înfrâu căi necerșii îi scap pe aceia.

21) Dacă ai ochi în stare să vadă de mai înainte furtunile pe mare, spune aceasta limpede celor aflați în corabie. Iar de nu, vei fi pricinuitorul scufundării corbiei, pentru că și-a încredințat de către toți, fără grijă, cârma ei.

22) Am văzut doftori care nu au vestit înainte bolnavului pricinile îmbolnăvirii. De aceea, au pricinuit și bolnavilor lor în viață multă oboseală și chin.

23) Pe cât de mult credință în el vede întîistătorul la supă și în la alții din afară, pe atîta trebuie să se pzească pe sine cu toată grija în cele ce le face și le spune. Căci tot îi privesc la el ca la o icoană pilduitoare și socotesc cele spuse și fapte de el ca dreptăți și lege.

24) Pe pstorul adevărat îl dovedește iubirea. Căci din iubire S-a răstignit Pstorul cel mare.

978. «Cu slava de artă și cu lăcomia pîntecelui, sau cu curvia. Căci acestea nu slăbesc războiul cu noi pînă la sfîrșit». *Alta*; «Aceia sînt cel al mîniei și al curviei. De va slăbi cineva puțin grija, îndată se stîrnesc iarăși în cărușă de mult, că războiul pînă la sfîrșit îi robesc firea de parcă ar fi naturale».

CAPITOLUL VI

25) Însu e te- i cele ale altora prin cuvinte i nu vei avea nevoie totdeauna de mult sfial ⁹⁷⁹.

26) Întristează pe cel bolnav pentru o vreme, ca s nu se lungească mult timp boala, sau s moară din pricina t cerii vrednice de osînd . Mul i au socotit, din pricina t cerii cîrmaciului, c plutesc bine, pîn ce s-au izbit de stînc .

27) S auzim pe marele Pavel scriind lui Timotei: «Stăruie pe lîng ei cu timp i f r timp» (II Tim. 4, 2).

«Cutimp», socotesc, cînd cei muștra i răbd muștrarea cu pl cere; «f r timp», cînd sînt mu ca i de ea. Căci i izvoarele izvor sc apa, chiar cînd nu însetează nimeni.

28) Este în firea unor întîist t tori, ca s zică a a, s se sfiască i de multe ori s nu spun celor supu i cele de trebuin , ci s tac . Dar ace tia s nu se ferească s - i împlinească datoria de înv tori fa de ucenicii lor i s însemneze pe o hîrtie poruncile de trebuin ce se cade s le dea acestora.

29) S ascult m ce spune în privin a unora dumnezeiasca Scriptur : «Taie-l, căci pentru ce s mai ocupe p mîntul f r rost ?» (Lc. 13, 7); i: «Scoate i pe cel r u dintre voi» (I Cor. 5, 13); i: «Nu te ruga pentru poporul acesta!» (Ier. 7, 16); i despre Saul la fel. Toate acestea e dator s le cunoască p storul: cu care, cum, i cînd trebuie s se întîmple. Căci nimic nu e mai adev rat decît ceea ce spune Dumnezeu.

979. «Cuvîntul e c tre p stor : cînd, zice, vine cineva s i se m rtu- risească i st de multe ori la îndoial , sile te-te s - i însu e ti numai prin cuvinte cele ale aceluia i nu cu faptele. De pild zi c tre el: o, fra- te, nu te întrista ; i eu am f cut aceasta i aceasta, adică cele de care se îndoie te s le spun . i el luînd curaj, îi va spune toate în chip l mur- rit i nu vei avea nici-o v t mare din aceasta».

30) Dacă cineva, muștră în deosebi, nu se rușinează, va face rău din muștră în fața mai multora, privilegiu de nerușinare, urându-și de bunăvoie însuși mântuirea sa⁹⁸⁰.

CAPITOLUL VII

31) În seamă rău de ceea ce am văzut că se întâmplă la mulți bolnavi conștienți. Aceștia, cunoscându-și frica și neputința lor, au rugat pe doctoresi să lege, fără voia lor, și să-i trateze cu silă, de bună voia lor. Pentru că «duhul este răvniitor», pentru nădejdea viitoare, «iar trupul este neputincios» (Mt. 26, 42), pentru slăbiciunile de mai înainte. Iar eu vă zînd aceasta i-am rugat pe doctoresi să se lase înduplecați de aceia.

32) Povătuitorul nu trebuie să le ceară tuturor celor ce vin la el să meargă pe calea îngustă și plină de necazuri. Nici nu e fiecare ruia jugul blînd și sarcina ușoară. Ci trebuie mai degrabă să se aplice leacurile potrivite. Celor împovărați de pcate grele și ușor aplecați spre deznădejde, le este potrivit leacul al doilea. Celor ce tind spre un cuget înalt și mîndru, le este potrivit leacul dintîi.

33) Unii, voind să facă o cale lungă și întrebînd pe cei ce o cunosc, au auzit de la ei că este dreptă și neprimejdioasă. Dar moleindu-se în cursul călătoriei, din pricina a ceea ce au auzit, pe la mijlocul ei sau s-au primejduit, sau s-au întors, aflîndu-se nepregătiți pentru greutățile ei. Dar socotesc că se poate împlini lucrul dimpotrivă.

980. «Muștră pe pcatos fără mînie, înduplecîndu-l mai degrabă prin cuvîntă și nu prin mînie să se îndrepteze». Alta: «Cel ce pstorește poporul va da pedepse de îndreptare și nu va lovi pentru pcate mici». Alta: «Se cade să se mustre pcatosul cu grijă și cu sîrguină spre îndreptare. Iar de stăruie în pcat, neîndreptîndu-se, trebuie scos din frîmă, ca să nu strice și pe ceilalți».

34) Acolo unde dragostea dumnezeiască s-a atins de inimă, frica din cuvinte n-a avut putere. Și unde s-a ivit frica gheenei, acolo s-a născut răbdarea tuturor durerilor și ostenelilor. Unde se cunoaște nădejdea Împărației, acolo se ivește și disprețuirea tuturor celor de jos.

35) Conducătorul de oaste destoinic cunoaște limpede starea și treapta fiecăruia din cei conduși. Căci poate sînt în mulțime unii fruntași în luptă și luptători de unul singur, putînd să fie adevărați în liniște în fruntea oștilor.

36) Nu poate scăpa cîrmaciul corăbia singur, fără împreună-lucrarea corăbierilor. Nici doftorul nu poate vindeca pe cel ce suferă, nerugăt mai întîi de el și neajutat prin arta ranei lui cu deplină încredere. Cei ce s-au rușinat de doftori și-au pricinuit puroi și adevărată mlaștină.

CAPITOLUL VIII

37) Păzind oile la pășune, păstorul să nu înceteze să se folosească de fluierul cuvîntului, mai ales cînd vor să meargă la culcare. Căci de nimic altceva nu se teme lupul, ca de sunetul fluierului păstoresc.

38) Întîistătorul nu trebuie să se umilească totdeauna fără judecată, nici să se înalțe totdeauna nebuște. Căci să privească la Pavel, folosindu-se de amîndouă (II Cor. 10—13). Domnul a acoperit ochii celor cîluziți față de lipsurile întîistătorului. Iar acesta ar tîndu-le lor pe acestea, a trezit în ei necredința.

39) Am văzut întîistător, lăsîndu-se, dintr-o smerenie adînc, sfîșuit în unele lucruri de fiii săi. Și am văzut pe altul voind să le arate acelora, din mîndrie, neînțeleptă lui înțelepciune și rîzînd de ei.

40) Am văzut, e drept foarte rar, în cîte o împrejurare povăuitori pe timași stăpînind peste cei nep-

tima i, care ru înîndu-se pe încetul de cei condu i, au pus cap t patimilor lor. Aceasta cred c a lucrat-o în ei plata celor mîntui i. i a a st pînirea lor p tima li s-a f cut pricin de nep timire.

CAPITOLUL IX

41) S lu m aminte s nu risipim vreodat cele înc rcate în port, în largul m rii⁹⁸¹. O tiu aceasta cei înc nedep rin i cu zgomotele din afar .

42) Cu adev rat, mare lucru este a r bda cu hot - rîre i cu b rb ie z duful i pacea i tihna lini tirii i a nu c uta împr tierile i mîngîierile din afara cor biei, sau a chiliei, cum caut cor bierii trîndavi, în vremea lini tit , sc ldarea în mare. Dar neasem nat mai mare lucru este a nu avea fric de zgomote, ci a r mîne, în vremea cioc niturilor lor în inim , petrecînd neclintit cu oamenii în afar i cu Dumnezeu în untru.

CAPITOLUL X

43) S - i fie, o, minunatule, ceea ce se petrece la judec toriile din afar , pricin de gîndire la cele ale noastre: cine vine ca un osîndit la judecata înfrico - toare i adev rat a noastr , i cine, nevinovat, sîrguindu-se spre lucrarea i slujirea lui Dumnezeu ? C ci sînt dou sosiri contrarii i au nevoie de judec i potrivite lor⁹⁸².

44) Întîi de toate s fie întrebat cel vinovat, care au fost faptele lui dup felul lor, pentru dou motive :

981. Ed. 1970: «S lu m aminte s nu risipim cele adunate în port, sau în timpul lini tirii, în marea conducerii, sau cele adunate în ob te prin ascultare, s le pierdem iar i în ob te».

982. sf tuit duhovnicul s primeasc la spovedanie ca la judecat , atît pe cei cu p cate, cît i pe cei nevinova i.

ca prin mrturisire s se simt totdeauna împuns (în conștiință) și s r mîn f r îndrăznire, și ca, cunoscînd ce r ni a primit, s fie trezit la iubirea noastră ⁹⁸³.

45) S nu ui i nici aceasta, o, preacinstite, precum tii de fapt. S nu fie! S fie judecate de voi și locurile și chipul de via nou și deprinderile celor vinovați. Căci e o mare felurime și deosebire în acestea. De multe ori cel mai slab e și cel mai smerit cu inima. De aceea trebuie s fie pedepsit și mai ușor de c tre doftorii duhovnicești ⁹⁸⁴. Iar ceea ce se cere pentru cel dimpotriv, e vdit.

CAPITOLUL XI

46) Nu e drept ca lupul s pzească oile, și nu e neprimejdios ca cei p tima și s conduc peste cei p tima ⁹⁸⁵.

47) Neplăcut privești te este vulpea pentru p s ri. Dar nimic nu e mai neplăcut decît un p stor care se înfurie. Cea dintîi turbur p s rile; al doilea turbur și pierde sufletele cuvînt toare.

48) Ia seama s nu cercetezi cu de-am nuntul lucrurile cele mai mici, căci nu vei fi următor lui Dumnezeu ⁹⁸⁶.

983. Cei ce au p c tuit în ob te, au p c tuit fa de unii din cei din ob te («de noi ceilalți») și prin durerea mrturisirii s fie îndemna la iubirea fa de aceia.

984. «Cel ce dă certarea pentru s n tate, pedepse te cu iubire. Iar cel ce caut răzbinare, a ieșit din iubire. Dumnezeu pedepse te cu iubire, nu ca s se răzbine, s nu fie; ci caut să vindece chipul și u și nu înemînie vreme îndelungat. Acest chip al iubirii e drept și nu înclină p tima spre răzbinare».

985. «Cine va fi curățit de cel necurat? Cum va apărea cel mincinos adevărat? și cel rău în sine, cum va fi bun cu alții?»

986. «Nu sili pe cel ce nu te-a ascultat de la primul cuvînt, cu cearta, ci fii al tău cîtigul pe care l-ai aruncat el. Căci mai mult decît îndrept-

49) Să ai în tu pe Dumnezeu iconom și înțâist tot al tuturor celor din lume și din afara ta, ca un cârmaci prea bun. Și te indu-și prin El voia ta, te vei face în tu fărâgiji, ca să luți numai de voia Lui.

50) Trebuie să ții seama în tu și tot în la aceasta: nu cumva harul a rânduit să lucreze prin noi cele mai multe din credința celor ce vin la noi și nu din curiozitatea noastră? Căci mulți din cei pe timași au făcut lucruri minunate în chipul amintit.

51) Dacă «mulți, spune, vor zice că tre Mine în ziua aceea, Doamne, Doamne, oare n-am proorocit în numele Tui?» și celelalte (Mt. 7, 22), nu e de necrezut ceea ce s-a spus mai înainte.

52) Cel ce în L-a făcut pe Dumnezeu să fie milostiv poate să-i facă bine pe cei bolnavi, fărâca ei să simtă, și într-un chip ascuns lor, dobândind două lucruri mari: să se pot streze pe sine ferit de slava oamenilor, ca de o rugină, și să facă pe cei miluiți să mulțumească numai lui Dumnezeu.

CAPITOLUL XII

53) Dă celor ce-și fac drumul cu curaj și bărbăție, mîncări mai tari și mai vîrtoase; iar celor rămași în urmă, fie prin fire, fie prin voință, dă-le lapte, ca unora ce sînt încă prunci. Căci toată mîncarea e la vremea ei.

tarea lui îi va fi de folos în nepomenirea răului». *Alta*: «Luînd de la Dumnezeu slujba de a învăța și neîndeplinind ascultat, întristează-te în cuget și nu te tulbură la arătare. Căci întristat de el, nu te vei număra cu cei ce nu te-a ascultat. Dar tulburîndu-te, vei fi certat pentru același lucru». *Alta*, a lui Marcu: «Primind slujba de a porunci, porzește te treapta ta și nu trece cu tăcerea cele ce trebuie, pentru faptul că și se împotrivesc. Căci pentru cei ce ascultă vei lua plată pentru virtutea lor. Iar celor ce nu ascultă, să le ierți toate și vei lua la fel de la Cel ce a zis: «Ierta-i și se va ierta vou» (Lc. 6, 37).

54) Aceea i mîncare le pricinuie te adeseori unora rîvna, iar altora întristarea. Trebuie inut seama la aruncarea semin ei, de cele de fa : de timp, de persoan , de calitate, de cantitate⁹⁸⁷.

55) Unii socotind ca nimic luarea asupra lor a grijii altora, au pornit s p storeasc sufletele f r judecat ; i cu toate c întreceau pe al ii cu mult bog ie (în virtu i), au plecat cu mîinile goale, trecînd altora aceast purtare de grij a acelora⁹⁸⁸.

56) Precum exist copii adev ra i i legitimi, i al ii din a doua c s torie, i al ii din slujnice i al ii din curvie, a a se cunosc multe feluri asem n toare ale purt rii de grij a altora. Exist o purtare de grij adev rat , o d ruire a sufletului pentru sufletul apropiatului în toate. i exist o luare-asupr - i numai a p - catelor mai înainte s vîr ite; i alta, numai a celor f - cute dup aceea. i exist o purtare numai a poverii poruncilor proprii, din pu în tatea puterii duhovnice ti i din lipsa nep timirii. Dar chiar în cea dintîi i des vîr it , purt m povara dup m sura t ierii voii⁹⁸⁹.

57) Fiul legitim se cunoa te cînd lipse te tat l. A a s în elegi i în cazul celor de sub ascultare. S ia seama întîist t torul i s însemneze pe cei ce se împotrivesc

987. «Socotesc c spune c nu trebuie vorbit cu to i care vin la înv - tur pentru a se împ rt i de semin ele duhovnice ti la fel, nici a le da acelea i porunci, sau pedepse (cert ri); ci dup persoan , timp, rîvn i dup cantitatea i calitatea p catelor».

988. Unii î i pierd la conducere bog ia virtu ilor în loc s o sporeasc , umplîndu-se de slava de art i de iu ime, i trec altora prilejul de a se îmbog i.

989. «Spune c sînt unii p stori care nu iau asupra lor povara judec rii altora dintre cei ascult tori, din lipsa des vîr irii. a a cum vedem i acum la mul i, care nu iau asupra lor gîndurile c lug rilor de sub conducerea lor. Dar pe a poruncilor lor o suport în orice caz. C ci ace tia suport judecata i povara, ca unii ce s-au f cut pricinuatori ai v t m rii sau folosului celor supu i, numai din poruncile ce li le-au dat».

în cuvînt i lucreaz împotriv ; i s -i certe cu cele mai grele mustr ri în fa a unora mai mari, insuflînd i altora fric prin ei, chiar dac aceia s-ar sim i greu mu ca i de oc ri. C ci mai de folos este în elep irea multora, decît p gubirea unuia.

58) Sînt unii care, din iubire duhovniceasc , au primit poveri de ale altora peste puterea lor, aducîndu- i aminte de cel ce a zis : «Mai mare dragoste ca aceasta nimeni nu are» (In. 15, 13) i celelalte. i sînt al ii, care primind de la Dumnezeu puterea purt rii altora, nu s-au supus cu dulcea greut ilor pentru mîntuirea fratelui. i eu i-am plîns pe ace tia ca pe unii ce nu au avut dragoste. Iar despre cei dintîi am aflat spunîndu-se undeva: «Cel ce- i stoarce cinstiri de la cel nevrednic, gura mea este» (Ier. 15, 19); i: «S - i fie ie dup chipul în care ai f cut».

59) Î i cer s iei aminte i la aceasta : de multe ori p catul cu gîndul al întîist t torului se judec mai r u decît cel cu fapta al ascult torului, dac mai u oar este gre eala osta ilor, decît porunca rea a conduc - torului de oaste.

60) Sf tuie te pe ascult tori s nu- i m rturiseasc cele trupe ti i desfrîmate în am nunt. Iar celelalte p - cate s le mi te în minte noaptea i ziua, dup chipul lor am nun it.

61) Deprinde pe cei de sub ascultarea ta s fie nevinova i întreolalt i foarte în elep i fa de draci.

62) S nu- i r mîn ascuns scopul oilor în leg tu- rile dintre ele. C ci scopul dracilor este s destrame pe cei sîrguitori, prin trînd vie.

63) Nu pregeta cînd i se cere s te rogi i pentru cei cu totul f r grij ; roag -te nu pentru ca s fie mîntui i (c ci aceasta este deocamdat cu neputin ,, dac ei nu conlucreaz), ci ca s fie mi ca i de Dum- nezeu la sîrguin .

9) Cei slabi sînu mînce împreun cu ereticii, precum s-a spus în canoane. Cei tari în Domnul, dac sînt pofti i de cei necredincio i cu credin i vor voi s mearg la ei, s mearg spre slava lui Dumnezeu.

10) Nu te scuza cu ne tiin a: c ci cel ce nu tie i face lucruri vrednice de pedepsire se va bate c nu a înv at.

CAPITOLUL XIII

11) ru ine p storului s se team de moarte. Cînd o cere ascultarea, nu trebuie s existe fric de moarte.

12) Caut , o, fericite, virtutea f r de care nu va vedea nimenea pe Domnul i f pe fiii t i s cî tige înainte de toate pe aceea, izb vindu-i pe ei cu totul de vederea oric rei fe e netede i asem n toare celor femeie ti.

13) Felurile de vie uire i locuin ele tuturor celor de sub ascultarea voastr s fie deosebite dup vîrstele trupului. C ci nu trebuie a trimite pe cineva din port

14) S nu punem peste nimenea mîinile înainte de a fi ajuns la vîrsta în elepciunii, legiuit potrivit lumii, ca nu cumva ridicînd pe vreunele dintre oile aflate în ne tiin , acestea, ajungînd apoi la cuno tin , s nu poat r bda povara i ar i a, ci s se n pusteasc spre lume. Acest lucru nu va fi f r primejdie celor mai înainte hirotoni i.

15) Cine este oare un astfel de iconom al darului lui Dumnezeu, ca, nemaiavînd nevoie de lacrimile, de suspinele i de ostenelile sale, s se foloseasc de ele

990. «Vorbe te de educarea i primirea copiilor i a altor tineri, ca s fie desp r i i dup loc».

f r cru are c tre Dumnezeu pentru cur irea altora ?⁹⁹¹

71) S nu încetezi vreodat s speli i s cure i sufletele întinate i mai ales trupurile, ca s po i cere cu îndr znire de la Conduc torul luptei cununi, nu numai pentru sufletele alor t i, ci i pentru ale celor str ini.

72) Am v zut pe neputincios cur ind neputin a altui neputincios, folosindu-se de o îndr zneal vrednic de laud pentru acela c tre Dumnezeu i punînd sufletul s u pentru alt suflet într u smerenie i prin vindecarea aceluia vindecîndu-se pe sine însu i. i am v zut pe altul f cînd la fel din închipuirea de sine i auzind certarea: «Doftore, vindec -te pe tine însu i» (Lc. 4, 23).

73) Este cu putin a se lipsi cineva de un bun, pentru un altul mai mare, a a cum cel ce a ocolit mucenicia a f cut-o nu din fric , ci pentru folosul celor ce se mîntuiau prin el⁹⁹².

74) Exist cîte unul care se pred pe sine necinstirii, pentru cinstirea altora; acesta e socotit de mul i ca iubitor de pl ceri sau ca am gitor, de i spune ade v rul.

75) Dac cel ce are cuvînt de folos i nu-l împ r t e te cu îmbel ugare, nu va r mîne nepedepsit, la ce mare primejdie nu trebuie s se a tepte, prietene, cei

991. Nu e vorba de meritele de care nu mai au unii nevoie, i pe care Biserica le trece altora prin indulgen e, ca în Biserica romano-catolic , ci de lucrarea lor personal pentru trezirea altora, de comunicarea direct dintre membrii Bisericii.

992. «Vorbe te de Grigorie Taumaturgul (F c torul de minuni), care a ales mai bine retragerea pentru ocrotirea altora dat lui de Dumnezeu, decît mucenicia».

ce pot, ca i prin îns i sîrguin a în fapte s se oste-neasc cu cei ce se ostenesc, i nu voiesc s o fac ?⁹⁹³

76) Izb ve te i tu, cel ce ai fost izb vit de Dumne-zeu. Mîntuie te, tu cel ce ai fost mîntuit, pe cel dus la moarte, i nu cru a nimic ca s r scumperi pe cei omorî i de draci⁹⁹⁴. C ci aceasta e marea lupt îna-intea lui Dumnezeu, mai presus de toat lucrarea i contemplarea oamenilor i a îngerilor⁹⁹⁵.

77) Cel ce spal i cur , cu cur ia dat lui de la Dumnezeu, întin ciunea altora i, din cele prih nite, face daruri neprih nite pe care le aduce lui Dumnezeu se dovede te împreun -lucr tor al Puterilor netrupe ti i în eleg toare⁹⁹⁶. Acesta i numai acesta este lucrul

993. Sfîntul Maxim : «Cel ce s-a împ rt it de bun t i de la Dumne-zeu e dator s le dea mai departe i altora. «În dar a i luat, zice, în dar s da i» (Mt. 10, 8). C ci cel ce ascunde darul sub p mînt def imeaz pe Domnul ca aspru, nefolosind virtutea, pentru cru area trupului. Iar cel ce vinde adev rul vr jma ilor, fiind dat pe urm pe fa ca iubitor de slav de art , se spînzur ». Oricine poate i deci oricine e dator s ia parte la ostenele i la durerile altora i s le u ureze. A a face fiecare prin sine pe Hristos lucr tor pentru al ii. De la Hristos încoace nu mai poate spune nimeni: «Doamne, om nu am». To i Îl putem avea pe Hristos. Dar Hristos lucreaz prin cei ce cred în El.

994. Fiecare poate fi astfel un misionar al mîntuirii în Hristos. Fiecare

Il poate face pe Hristos lucr tor prin sine i sim it de ceilal i. Nu se cade nim nui s r mîn spectator pasiv la lucrarea preo ilor Bisericii. To i sînt osta i angaja i în lupt pentru Hristos -, fiecare are o arm duhovni-ceasc cu care poate purta aceast lupt .

995. A ajuta pe al ii în numele lui Hristos i prin aceasta a-L face pe Hristos însu i lucr tor prin noi fa de al ii, e cea mai mare nevoin pe care o cere Dumnezeu de la noi. Ea împline te dou lucruri deodat : ajut pe al ii i propov duie te pe Hristos. A a se unesc în lucrarea cre tinului dimensiunea orizontal i cea vertical .

996. Toate lucrurile i persoanele sînt date nou de Dumnezeu i tre-buie s I le întoarcem Lui, într-un dialog neîncetat al iubirii cu fapta. Dar noi am murd rit darurile date nou de Dumnezeu, prin gîndurile urîte cu care le privim i le folosim. Prin aceasta ne-am murd rit pe noi în ine i întindem prin ele murd ria i asupra altora. Iar Dumnezeu nu prime te s -I întoarcem murd rite darurile Lui. El ne cere s I le aducem curate, s

de totdeauna al celor ce liturghisesc lui Dumnezeu⁹⁹⁷. «C totii cei dimprejurul Lui îi vor aduce daruri», suflete (Ps. 75, 11).

78) Nimic nu arată a a de mult iubirea de oameni a bun tatei cea care trece noi a Fiului cel mai mic, ca al său cele nouzeci și nouă de oșii a călău pe care îl ține. Ia aminte, deci, o, minunate, și arată - și toată sîrguința, dragostea, căldura, grija și rugămintea către Dumnezeu pentru cel foarte rău și zdrobit. Căci unde sînt mari bolile și ranele, foarte îndoielă mari vor fi și răstăburile date.

79) Să luăm aminte, să privim și să facem. Căci nu întotdeauna întîriste torul trebuie să judece potrivit dreptul, ci și în seama de neputință. Eu am văzut doi în judecată de către un preafals judecător. Și acesta l-a declarat pe cel nedrept drept, pentru că era mai slab; iar pe cel drept l-a osîndit ca nedrept, pentru că era mai bărbătesc și mai plin de tărie sufletească. Aceasta, pentru că să nu se facă dezbinare mai mare prin dreptate. Dar între patru ochi a spus fiecare cele cuvenite lui și mai ales celui bolnav sufletește.

80) Cîmpul înverzit este potrivit pentru oi. Dar mai potrivit este învințirea și pomenirea morții ființelor cuvîntătoare, acestea putînd vindeca întru ciunea lor.

81) Cercetează pe cei tari cu sufletul și-i ceartă foarte motiv de faimă cu cei slabi, ca să vindeci, prin leacul unuia, rana celuilalt și să învețe pe cei moale și să se facă tari.

facem deci efortul de a le curăța de a ne curăța, de a pune curăția noastră în ele. Dacă îmi dă cineva o haină curată și eu o murdăresc și-o întorc murdar, îl jignesc. Trebuie să o spal, ca să i-o dau curată.

997. Aceasta este Liturghia cosmică neîncetată, cerută de Dumnezeu: să ne aducem pe noi și să aducem pe toți în unul pe altul curățiți, lui Dumnezeu, împreună cu toate cele dăruite de El.

82) Nic ieri Dumnezeu, ascultînd o m rturisire, nu Se arat s o fi f cut cunoscut public, ca nu cumva s -i opreasc pe cei ce se m rturisesc, prin darea pe fa a lor, i a a s -i fac de nevindecat în boala lor.

83) De ne bucur m de darul cunoa terii de mai îna-
inte, s nu spunem de mai înainte, celor ce au gre it,
gre alele lor, ci mai degrab s -i îndemn m prin vorba
cu în eles spre m rturisire. C ci i prin m rturisirea
lor c tre noi, li se pricinuie te nu pu in iertare⁹⁹⁸.
S -i învrednicim pe ace tia dup m rturisire de mai
mare îndr zneal c tre noi i de o mai mare îngrijire
decît cea de mai înainte⁹⁹⁹. C ci prin aceasta înain-
teaz la o mare încredere i dragoste fa de noi. i
sîntem datori s ne ar t m lor chip de smerenie dus
pîn la culme; dar s -i înv m s aib i fric fa
de noi¹⁰⁰⁰. Întru toate trebuie s fii r bd tor fa de
ei, în afar de neascultarea lor în cele zise.

84) Ia seama ca nu cumva smerenia ta peste tre-
buint s adune c rbuni de foc asupra capului fiilor
t i¹⁰⁰¹.

85) Ia seama de nu cumva vezi în arina ta vreun
pom care face p mîntul neroditor, dar care ar putea
s rodeasc în alt arin . S nu ne ferim s r s dim
ace ti pomi cu sfatul, în alt parte, printr-o apropiere
iubitoare¹⁰⁰².

998. i în m rturisire se arat voin a de a dep i p catul. Nu ajunge
numai o p rere de r u interior .

999. S nu-i l s m într-o situa ie jenant pentru m rturisire. Dar s
le acord m remediile potrivite cu boala ar tat .

1000. Sau mai degrab respect pentru remediile ce li le recomand m.

1001. C rbuni de foc ai osîndirii ve nice, pentru c smerenia noastr
nu i-a f cut s se poc iasc .

1002. Uneori nu po i dezvolta în tine ni te virtu i, dar cu cuvîntul
po i ajuta pe al ii s le dezvolte. Dar pentru aceasta ai nevoie de o co-
muniune iubitoare cu al ii, ca s le po i transmite darul mare pe care îl
ai tu fa de acele virtu i, pe care nu le po i dezvolta în tine. De ex.

86) cu puțin ca întîist t torul s lucreze virtutea f r primejdie, chiar i în locuri mai nepotrivite, adic mai lume ti i mai iubitoare de pl cere.

87) Cînd doftorul prop e te în s n tatea sufleteasc , nu are nevoie a a de mult de îngrijirea tru-peasc a celor bolnavi ¹⁰⁰³.

88) S ia seama întîist t torul la primirea tinerelor vl stare ; c ci nu toat neprimirea i alungarea e opri-t de Dumnezeu ¹⁰⁰⁴.

89) Nici un dar nu e a a de bine primit de Dumnezeu de la noi ca acela de a aduce suflete cuvînt toare prin poc in ¹⁰⁰⁵. C ci toat lumea nu are un pre deopotriv cu al unui suflet. Lumea trece, iar sufletul e nestric cios i r mîne. Drept aceea nu ferici pe cei ce aduc bunuri; ci ferice te pe cei ce aduc lui Hristos oi cuvînt toare ¹⁰⁰⁶.

pentru puterea cuvîntului, a slujirii, a înv turii. Se poate în elege i ca un îndemn dat unora de a se muta în alt parte.

1003. Cînd iradiaz din duhovnic o mare cur ie, nu are nevoie s impun fiului sufletesc prea multe osteneli de a o cî tiga i el; din pilda lui iradiaz putere i în acela.

1004. Adic Dumnezeu nu cere s fie primit la c lug rie oricine cere aceasta.

1005. To i trebuie s ne aducem pe noi în ine daruri lui Dumnezeu, dar i unii pe al ii, pentru c to i ne-am fost da i unii altora ca daruri de c tre Dumnezeu. Ins nu ne putem aduce unii pe al ii daruri lui Dumnezeu ca pe ni te obiecte, ci ca pe ni te subiecte, prin libertatea pe care ne-o sporim unii altora, i îmbog i i în leg turile între noi. Aducînd pe al ii ca daruri sau aducîndu-ne aceia pe noi, se aduc i ei în i i sau ne aducem i noi în ine, dar îndemna i unii de al ii. Rostul nostru este deci s ne îndemn m la aceasta. Iar aceasta o facem îndemnîndu-ne unii pe al ii s p r sim p catele, poc indu-ne. C ci p catul nu este altceva decît un refuz al omului de a se aduce dar lui Dumnezeu. Iar la trezirea poc in ei în al ii avem fiecare un rol important, înf ptuit prin cuvîntul, dar mai ales prin pilda noastr .

1006. Acesta e preotul i arhiereul adev rat, dac slujba preo iei i arhieriei st în a aduce daruri lui Dumnezeu pentru popor (Evr. 5, 1). Dac e a a, preotul î i exercit lucrarea sa prin orice cuvînt, dar i prin orice

CAPITOLUL XIV

90) F - i arderile de tot f r prihan . C ci altfel nu te-ai folosit cu nimic.

91) Dac trebuie s primim cuvântul: «Se c dea s fie vîndut Fiul Omului; dar vai celui prin care a fost vîndut» (Mc. 14, 21), tot a a trebuie s primim i lucrul dimpotriv : se cade ca mul i s se mîntuiasc i, negre it, cei ce voiesc; dar plata se va da celor prin care s-a f cut mîntuirea, dup Domnul.

92) Avem nevoie înainte de toate, o prea sfin ite, de puterea duhovniceasc , pentru ca celor pe care am pornit s -i c l uzim spre Sfintele Sfintelor, s c ut m s le ar t m pe Hristos, odihnindu-Se pe Masa cea de tain i ascuns . De aceea, cînd îi vedem turbura i i strîmtora i de mul imea gîndurilor ce voiesc s -i împiedece (mai ales în pridvorul intr rii), s -i lu m de mîn ca pe ni te copii i s -i izb vim de mul imea gîndurilor¹⁰⁰⁷.

Iar dac unii sînt foarte prunci sau neputincio i, e de trebuin s -i lu m pe umerii no tri i s -i purt m pîn ce vor ajunge la u a intr rii celei cu adev rat

fapt pilduitoare, prin care poate cî tîga un suflet pentru Hristos. El nu e preot numai la altar, cum se spune uneori în timpul nostru. Dar mai ales vai de preotul care dep rteaz sufletele de la Hristos prin purtarea i cuvintele lui! El s-a f cut slujitorul diavolului. Mai trebuie observat c aci se deschide un larg cîmp de lucru pentru preo ia general , din care face parte orice credincios.

1007. Urcu ul duhovnicesc al credinciosului (sau al c lug rului) este asem nat cu înaintarea lui din pridvorul bisericii pîn în altarul ei, pe masa c ruia Se odihne te Hristos, a C rui odihn se comunic i lui prin Sfînta împ rt anie, sau prin unirea cu El. În pridvor cel ce a pornit s înainteze e tulburat de gîndurile lume ti prih nite, în tinda bisericii se leap d de ele, în naosul bisericii contempl ra iunile curate ale lucrurilor (sau ale virtuilor) i ale persoanelor cu care se afl împreun în rug ciune, în altar se une te cu Dumnezeu dincolo chiar i de contemplarea acestor ra iuni ale celor create, duse prin sfin i la unirea lor cu cele dumnezeie ti.

strâmte. Căci acolo are loc toată îngustarea și strîmtoarea. De aceea a și scris careva despre ea: «Aceasta este osteneala înaintea mea, pînă ce voi intra în locul cel sfînt al lui Dumnezeu» (Ps. 72, 16—17).

93) Am spus, o Pînte al Pîntilor, și în cele de mai înainte despre acel pînte al pîntilor și învîtor al învîtorilor, cum era îmbrăcat în întregime în înălțimea cea de sus, nefărnîc, mustător, cu luare aminte la toate, în alept, pogorîtor, cu sufletul luminos; iar ceea ce era mai minunat dintre toate ale lui, era că pe cei ce-i vedea că voiesc să se mîntuiască îi povăuia cerîndu-le mult, iar pe care-i vedea înînd la voia lor, sau avînd vreo împîtimire, îi depărta în afară de la lucrul de care erau împîtimiți, ca totuși să ia seama să nu-și arate voia lor față de nimic din cele de care fuseseră alipiți. Mai spunea pururea-pomenitul și aceasta: că e mai bine să fie alungat cineva din mîndră, decît să fie lăsat să-și facă voia lui. Căci cel ce-l alungă îl face de multe ori mai smerit pe cel alungat și, prin aceasta, să-și taie singur voia lui. Iar cel ce pare să se poarte cu aceia cu iubire de oameni și cu pogorîmintă, îi face ca în ceasul morții să-l blesteme, că pe unul ce mai degrabă și-a amăgit în loc să-și folosească.

Acest mare pîntor putea fi văzut după rugăciunile de seară ezînd pe un tron (pe dinafară alcătuit din lemn, iar pe din untru din daruri duhovnicești), ca un împărat, pe care-l înconjura obște cea bună și adunată întreaga ca niște albine în alepte și asculta cuvintele și poruncile lui ca pe ale lui Dumnezeu. Și unuia îi se poruncea să rostească cincizeci, altuia treizeci, iar altuia o sută de psalmi înainte de culcare; altuia îi se poruncea să facă atîtea îngenuncheri, altuia, să doarmă ezînd; altuia, să citească un anumit timp; iar altuia, la fel să stea la rugăciune.

Pe lângă aceasta a rînduit doi dintre frații ca supra-veghetori, avînd să aibă seama la întîlnirile și la lenevirile de peste zi și să le oprească; iar noaptea, la privegherile necuvenite și la cele ce nu se pot preda scrișului. Dar nu numai atît, ci marele păstor rînduia și în privința mîncării ceea ce îi se potrivea fiecăruia. Căci nu era pentru toți o singură dietă, nici una asemănătoare, ci se rînduia fiecăruia alta, după starea lui. Una răle rînduia, bunul chivernisitor, una mai ușoară, alta mai zămoasă. Și lucrul minunat era că porunca se împlinea fără murmure, căci și cînd ar fi ieșit din gura lui Dumnezeu. Sub ascultarea vrednicului de pomenire se afla și o lavră, în care cel-în-toate-des-vîrșit trimitea din mîin stire pe cei puternici pentru liniștire.

94) Să nu-ți conduci, rogu-te, pe cei mai nevinovați la multe feluri de gînduri meșteșugite. Mai degrabă, condu-ți și pe cei cu gînduri de tot felul, la simplitate. Acesta e un lucru minunat.

95) Cel ce s-a curățit la culme, din nepotimirea lui la culme, se va folosi ca un dumnezeiesc judecător și de o judecată aspră. Căci lipsa nepotimirii împunge inima judecătorului și nu-ți îngăduie să pedepsească cum se cuvine și să curățească¹⁰⁰⁸.

96) Lasă fiilor, înainte de toate, moțtenirea credinței nepotima (nepotat)¹⁰⁰⁹, și a dogmelor binecre-

1008. Ed. 1970: «Se va folosi de rigoare (ânfftpsta), adică nu va fi cu pogor mînt în epitiimiile impuse celui ce a greșit». Duhovnicul care are el însuși viața foarte curată poate cere mai mult și fiului său duhovnicesc; dar cel ce nu e prea curat în viața sa, nu poate cere nici altuia prea mult. Pe de altă parte, duhovnicul cu o viață pilduitoare urează prin aceasta împlinirea ostenețelor ce le recomandă, de către cel ce se pocăiește.

1009. «Credința nepotima». Căci numai credința ortodoxă nu e produsul unei patimi și nu exprimă un Dumnezeu potima și dă puterea pentru dobîndirea nepotimirii. Căci ea e credința în Treimea ca structură supremă a iubirii în Fiul lui Dumnezeu care din iubire Se smerește, întrupînd-

dincioase, ca s c l uze ti la Domnul nu numai pe fii, ci i pe nepo i, pe calea dreptei-credin e (a ortodoxiei *n.tr.*)¹⁰¹⁰.

97) S nu te opreasc mila de a pune pe tineri la strîmtoare, de a-i ve teji i domestici, ca s te sl - veasc în vremea ie irii (sufletului).

98) S - i fie chip, preaîn elepte, i în privin a aceasta, marele Moisi. C n-a putut elibera pe ascult tori de faraon, m car c -l urmau cu supunere, pîn ce nu au mîncat azima cu ierburi amare (Ie . 12). Azima e sufletul care nu are ca punct de plecare voia sa. C ci aceasta îl poate umfla i în l a. Dar azima e pururea smerit . Iar prin ierburi amare, s în elegem cînd am - r ciunea care vine din porunc , cînd strîmtorarea ce se na te din am r ciunea postului.

99) Iar eu, P rinte al P rin ilor, trimi îndu- i-le acestea, mi se pare c aud pe cel ce zice: «Tu cel ce înve i pe altul, nu te faci înv torul t u ?» (Rom. 2,21). Dar acum, dup ce am spus acestea, opresc cursul cuvîntului.

CAPITOLUL XV

Lauda chinoviarhului Raithului, alc tuit
dup istoria lui Moisi¹⁰¹¹

Sufletul, unit cu Dumnezeu prin cur ie, nu va avea nevoie de alt cuvînt pentru înv tur , deoarece poart în sine Cuvîntul cel ve nic, ca înv tor tainic, ca pov uitor i lumin tor. i a a tiu c este i preasfin-

du-Se i r stignindu-Se ; e credin a care are, de aceea, ca rod, sobornicitatea, str in atît de pasiunea individualist , cît i de pasiunea dictatorial a unei singure persoane, ambele rodul mîndriei.

1010. Dogmele p strate r mîn tezaurul tradi iei pentru toate genera-iile. Ele nu sînt legate de un timp, ci au valoare netrec toare.

1011. Acest titlu e numai în P.G. In trad. Veniamin Costache i în ed. 1970 nu e. Ed. lui Pietro Trevisan, reproducînd textul din P.G., reproduce

itul i atotluminosul t u suflet de corifeu. C ci cunoscu nu numai prin cuvînt, ci prin lucrare i cercare, prea curata lui cugetare, pierz toare de fiare, str lucitoare de smerenie, asemenea celui mare Legiutor. Fiindc lui îi urmezi pas cu pas cu cea mai mare struain i înaintezi pururea spre în l ime, pu în trebuind ca s -l i întreci, în ce prive te vrednica de laud cur ie i cununa neprih nirii, prin care ne putem apropia mai mult decît prin altele de Dumnezeu, Cel Prea Curat i D t torul a toat nep timirea i Ajut -torul în ea, de Cel ce str mut prin aceasta la cer pe cei ce petrec înc pe p mînt.

Înacestea, ca într-o c ru de foc, asemenea iubitorului de cur ie Ilie, suindu-te cu picioare neobosite, nu numai pe egiptean l-ai omorît¹⁰¹² (Ie . 2, 12) i ai ascuns fapta biruitoare în nisipul smereniei, ci i pe munte ai urcat i pe Dumnezeu L-ai v zut prin vieuirea spinoas i greu de str b tut, iar acolo te-ai bucurat de glasul dumnezeiesc i de str lucirea luminii; ba înc i înc l mintea, adic tot acoper mîntul cel muritor, ai dezlegat-o i apucîndu-l de coad , sau de sfîr itul la care ajunge, pe cel preschimbat din înger în balaur, l-ai aruncat ca într-un cuib al lui în groapa cea mai de jos, închizîndu-l în întuneric; i apoi ai biruit pe faraon¹⁰¹³, pe cel înalt i seme , i ai lovit pe egipteni i pe întîii lor n scu i i-ai omorît (care e cea mai mare fapt de biruin)¹⁰¹⁴.

De aceea i Domnul i-a încredin at ie, ca celui neclintit, pov uirea fra îlor, pe care tu, pov uitorule, pov uindu-i f r fric i-ai izb vit de faraon i de lu-

i acest titlu. Ed. 1970 continu s dea tot capitolul XV din P.G. cu această introducere în continuarea cap. 100. Lui Ioan de Raith i-a fost trimis întreaga scriere precum se vede la sfîr itul capitolului XIV.

1012. «Adic pofta omeneasc ».

1013. «Faraon nume te mintea cea mîndr , pricinuitoare a c derii».

1014. Primele gînduri rele ce r sar, ca s nu treac spre fapt .

crarea murdar a c r mizilor de lut, dându-le mai departe întreaga cercare a focului lui Dumnezeu i a curiei norului, care stinge toată v paia poștei. Dar nu numai atât, ci le-ai desp r it i marea Ro ie i arz - toare (de care ne primejduim cei mai mul i, *n.tr.*) i i-ai f cut biruitori i purt tori ai cununilor de biruin prin toiagul t u i prin priceperea pastoral , înecând cu totul pe to i cei ce-i urm reau.

Dar nu numai atât, ci ai doborât i pe Amalic al mîndriei, pe cel ce obi nuie te s vin în calea înving torilor, după biruin a asupra m rii; l-ai doborât prin întinderea mîinilor, stînd în mijlocul f ptuirii i al contempla iei (vederii) pentru poporul t u luminat de Dumnezeu. Ai biruit popoarele, i-ai urcat pe cei împreun cu tine pe muntele nep timirii; ai a ezat preo i; ai rînduit t ierea-împrejur, ai ar tat c f r cur irea prin ea e cu neputin a vedea pe Dumnezeu; ai urcat la în l ime, înl turînd întunericul, negura i furtuna, adic întunecimea de trei ori întunecat .

Te-ai apropiat de lumina cu mult mai luminat , mai str lucitoare i mai înalt decît rugul. Te-ai învrednicit de glas, te-ai învrednicit de vedere i de proorocie. Ai v zut vie uind înc aici, cele ce vor fi pe urm , adic cea din urm iluminare a cuno tin ei ce va fi. Ai auzit prin glas : «Nu va vedea omul» (Ie . 23, 30). De aceea te-ai i coborât în cea mai adînc vale (a Horebului; P.G. = a smereniei, *n.tr.*), din vederea lui Dumnezeu, aducînd tablele urcu ului în cunoa tere i avînd sl vit fa a sufletului i a trupului.

Dar vai de priveli tea facerii de vi ei (c ci aceasta o face ob tea mea), vai de sf rîmarea tablelor !

Apoi ce a urmat ? Ai luat poporul de mîn , ai str - b tut pustiul. Te-ai f cut poporului, înfierbîntat poate de v paia focului propriu, izvor de ap a lacrimilor prin lemn, adic prin r stignirea trupului împreun cu

patimile i cu poftele lui (Gal. 5, 24)¹⁰¹⁵. Ai b tut r z-boi cu neamurile ce i-au ie it în cale i le-ai biruit, mistuindu-le cu focul Domnului. Ai venit la Iordan (c ci nimic nu m împiedic de a prelungi pu in istoria), pe care l-ai desp r it cu cuvîntul pentru popor i apele dintîi le-ai dat m rii s rate i moarte, iar pe cele ale iubirii de mai sus le opre ti în ochii acestor izraeli i în eleg tori (spirituali) ai t i¹⁰¹⁶.

Ai poruncit apoi s se aduc dou sprezece pietre, fie ar tîndu-le chipul apostolilor, fie dîndu-le s în e-leag înfrîngerea celor opt neamuri i patimi i însu-irea celor patru virtu i atotcuprinz toare. Ai l sat apoi

1015. «Spune c poporului ce ardea de focul s u, adic al poftelor i patimilor, i-a venit în ajutor Moise, prin lemnul crucii, adic prin greaua p timire i prin r stignirea trupului, izvorîndu-le izvoare de lacrimi, dup pilda faptei lui Moise, în eleas duhovnice te». *Alta* : «Sînt dou chipuri de suire pe cruce : unul este cel al r stignirii trupului; al doilea, cel al urc rii la contemplare. Cel dintîi vine din libertate, al doilea se ive te din lucrarea faptelor ; acestuia nu i se supune mintea, dac nu se supune mai întîi trupul. Împ r ia min ii este r stignirea trupului i mintea nu se supune lui Dumnezeu, dac libertatea nu se va supune ra iunii». Adic mintea poate face trupul s se r stigneasc . Dar din aceasta poate rezulta o mîndrie a min ii pe motiv c - i poate st pîni trupul. De aci trebuie s se înainteze mai departe, adic mintea trebuie s se supun ea îns i Cuvîntului lui Dumnezeu cel întrupat, adic sensului cel mai înalt al nevoinei trupe ti care este unirea cu Dumnezeu în iubire. C ci nici Hristos nu i-a r stignit numai trupul, ci prin r stignire S-a supus i pe Sine ca om, lui Dumnezeu. i aceast sim ire voie te s o s deasc i în noi. Astfel r stignirea lui Moise prin întinderea mîinilor î i g se te, ca cea a oric -ruia din noi, ultima împlinire în r stignirea lui Hristos.

1016. «Precum Iisus al lui Navi t ind Iordanul cu toiagul, apele ce curgeau înainte le-a l sat s curg spre Marea s rat , numit Moart , iar pe cele dinapoi le-a oprit în ochii poporului, a a i tu, desp r ind poporul i preg tindu-l s str bat lumea aceasta, lacrimile încep toare le-ai folosit pentru am r ciunea i s r tura patimilor i le-ai unit cu ostenelele i cu omorîrea pl cerilor. C ci nu mai era nevoie de ele dup omorîrea acestora. Dar cele ale iubirii ce veneau dup aceea, ca pricinuitoare de des vîr ire, le-ai oprit mai sus, sau le-ai f cut statornice, neclintite i ne-schimbate, prin harul de sus, în ochii ucenicilor t i».

cu totul în urm Marea cea Moart i neroditoare¹⁰¹⁷. Ai venit la cetatea vr jma ului, unde trîmbi ezi, prin rug ciune, în acest ciclu în eptit al vie ii omene ti. i a a ai surpat-o, biruind-o. De aceea îi cîn i Ajut to-
rului t u nematerialnic i nev zut: «S biile vr jma u-
lui au pierit cu totul i cet i ai surpat» (Ps. 9, 6).

Voie ti s spun i lucrul cel mai de c petenie i mai tare decît toate ? Te-ai suit la Ierusalim, la vederea p -
cii des vîr ite a sufletelor. Vezi pe Hristos, Dumnezeuul P cii. P time ti împreun cu El, ca un bun osta . Î i
r stigne ti împreun cu El trupul cu patimile i cu pof-
tele lui, i pe drept cuvînt, ca unul ce te-ai f cut i tu
dumnezeul lui faraon i al întregii lui puteri du mane.
Te îngropi împreun cu Hristos i cobori împreun
cu El în iadul cuvînt rii de Dumnezeu (al teologiei), al
tainelor negr ite¹⁰¹⁸. Ai fost uns cu miruri i cu bune

1017. «Ai l sat, zice, înapoi cele opt patimi ale r ut ii, în pîntecele
meu nes turat i atotmînc tor, în palatul împ ratului patimilor».

1018. Tot urcu ul omului duhovnicesc se face cu Hristos i în Hristos.
«Iadul» are aci sensul abisului teologiei, care e prin excelen adînc nes-
sfîr it i negr it de tain , deci ascuns din acest punct de vedere, în întu-
nerec. Îns i coborîrea lui Iisus la iad are i acest în eles, reprezentînd
coborîrea sau smerenia Lui f r sfîr it, f cînd chiar prin aceasta s str -
luceasc din ea lumina adev ratei Lui cunoa teri, ca iubire coborîtoare la
nesfîr it. C ci tim c El coborînd la iad, l-a umplut de str lucire. Sub
influen a teologiei catolice, orientat spre justificarea unui cre tinism în
concuren cu puterea lumeasc , ne-am obi nuit s atribuim lui Dumne-
zeu însu irile firii noastre c zute; ale puterii care vrea s se impun cu
for a. Am pierdut în mare parte în elegerea lui Dumnezeu, a C rui putere
i împ r ie e tocmai inversul acestei puteri de sens lumesc. Puterea Lui
st în iubire, în blînde e, în delicate e, în smerenie. Acestea sînt adev ra-
tele puteri i în lîmi spre care e atras omul autentic. Spre aceste în l-
imi tînde omenirea. Ele vor rezolva toate problemele convie uirii umane.
Ele vor instaura Împ r ia lui Dumnezeu. Desigur acestea îi produc efec-
tul cînd omul se deschide iubirii coborîtoare. Smerenia e cea mai eficient
putere de transfigurare a omului, dar în acela i timp ea las libertatea la
largul ei. Orice ridicare spritual a omului f cut cu for a, nu e o ridicare
real a lui. În acest loc al «Sc rii» în lîmea apofaticului e identificat
cu în lîmea smereniei.

miresme de c tre femeile înrudite i prietene, sau de c tre virtu i. Ai înviat (c ci ce m împiedic s spun i aceasta, odat ce te afli ezînd i în cer, la dreapta. O, furare prea l udat a slavei!), ai înviat i tu a treia zi, dup biruin a asupra celor trei tirani, sau poate, ca s spun mai potrivit, dup biruin asupra trupului, sufletului i duhului; sau dup cur irea celor trei p r i ale sufletului, adic a patimii, a iu imii i a p r ii cuget toare¹⁰¹⁹.

Apoi, ai mers la Muntele M slinilor (c se cade a scurta cuvîntul i a nu face tîlcuiri de prisos, mai ales c - i trimitem acest «Cuvînt» ie, care e ti plin de în e-lepciune i ne întreci în cuno tin a tuturor celor ce sînt mai presus de noi). Muntele despre care socotesc c un bun alerg tor suindu-se spre el zicea : «Munii cei înal i cerbilor» (Ps. 103, 19), adic sufletelor, care ucid fiarele. La acesta alergînd deci i tu împreun (cu Hristos), ai ajuns la poale i ai privit spre cer (c ci iar i aduc la cuvînt chipul Cuvîntului), binecuvîntîn-

Chenoticii protestan i din sec. XIX, pornind de la ideea unui Dumnezeu puternic în sens lumesc, au considerat chenoza lui Hristos ca o renun are a lui Hristos la atributele Sale proprii în timpul vie ii p mînte ti. Dar smerenia s dit de Fiul lui Dumnezeu în firea omeneasc asumat nu e ceva contrar firii Sale dumnezeie ti, ci decurge din ea. Chenoza e ar - tarea lui Dumnezeu a a cum e în Sine, în firea omeneasc , pentru restabilirea acesteia în chipul ei dumnezeiesc. Dar dac e a a, ea nu are ca temei al ei decît iubirea lui Dumnezeu. Coborîrea lui Hristos la iad are i ea sensul acestei prelungiri a chenozei fire ti a lui Dumnezeu pentru a birui prin smerenie i suprema învîrto are în r u a omului.

1019. «Patim nume teacipofta». Asfîntului Maxim: «Înfrîneaz - i iu imea sufletului cu iubirea; vesteje te pofta lui cu înfrînarea i înaripeaz cugetarea lui cu rug ciunea; i lumina min ii nu se va întuneca niciodat ». Cel ce face astfel e în dialog v dit cu Dumnezeu prin rug - ciune, neatrăs de poft i mînie spre lucrurile m rginite ale lumii. Sim irea prezen ei lui Dumnezeu e o adev rat lumin în suflet. Totul se umple de sens în lumina prezen ei str vezii a lui Dumnezeu, al C rui apel la om se simte împreun cu necesitatea omului de a r spunde la apelul Lui.

du-ne pe noi ucenicii i ai v zut scara virtu ilor pus
înainte i bine r zimat .

Temelia ei tu ai a ezat-o ca un în elept arhitect, prin
harul lui Dumnezeu dat ie; mai bine zis ai ar tat-o
în plin tatea ei, de i îndemnându-ne, din smerita cugetare,
pe noi cei simpli, ne-ai silit s - i împrumut m
gura noastr întinat fa de poporul t u. i nu e de
mirare. C ci i Moisi obi nuia, potrivit pildei istoriei,
s se numeasc pe sine slab la grai i z bavnic la limb .
Tu îns , cunosc torul tainic al celor negr ite, nu tiu
de unde pornind, ai ajuns la un izvor f r de ap i
plin în întregime de broa tele, mai bine zis de c rbunii
egipteni.

Dar — de vreme ce nu mi se cade, ca l sînd neis-
pr vit cursul «Cuvîntului» t u, s m duc, o alerg to-
rule, spre cer, esînd mai departe cele culese de la
bun tatea ta — zicem c apropiindu-te de munte i
a intindu-te spre cer cu ochiul t u cel sfînt i punînd
piciorul la poale, ai alergat iar i, ai alergat în sus,
te-ai suit peste heruvimi, te-ai întins i te-ai urcat cu
strigare, surpînd pe vr jma . i p ind înainte mergi
în frunte, mai bine zis ne pov uie ti pe noi to i, înc
i acum, alergînd spre vîrful însu i al cuvioasei sc ri
i unindu-te cu iubirea. Iar iubirea este Dumnezeu.

LUI I SE CUVINE SLAVA. AMIN.

AVA
DOROTEI

1. Via a, opera i r spîndirea ei

În literatura duhovnicească din epoca p rin ilor s-a p strat un mare num r de scrisori sub numele lui Varsanufie i al lui Ioan, doi p rin i duhovnice ti, tr itori ca mari nevoitori în prima jum tate a secolului VI, în mîn stirea lui Serid, la sud de Gaza. Varsanufie a murit pe la 540, fiind supranumit «Marele B trîn», iar Ioan, supranumit «Proorocul», cu ceva înainte. Scrisorile sînt r spunsuri la întreb rile unor monahi din vremea lor. De la Varsanufie au r mas 396 de astfel de scrisori, iar de la Ioan, 446¹⁰²⁰.

Mai mult de o sut din aceste scrisori sînt adresate Avei Dorotei, pu in mai tîn r decît cei doi, tr itor pentru o vreme în aceea i mîn stare. Scrisorile respective nu amintesc pe Dorotei ca adresat, dar dovada c ele au fost adresate lui o d faptul c ele au fost transmise i sub numele lui Dorotei.

Acest Dorotei s-a n scut pe la începutul secolului VI i a petrecut 15 ani, adic pîn pe la 535, în aceea i mîn stare întemeiat de Serid, pe la începutul secolului VI. Cam în acel an, dup moartea lui Ioan i a lui Serid, întîmplat la 15 zile dup a celui dintîi, Dorotei s-a retras de acolo, întrucît de atunci s-a închis i Varsanufie cu totul în chilia lui, i a întemeiat o mîn stare proprie nu departe de mîn stirea lui Serid. A a spune O. Bardenhewer (*Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V Band, 1932, p. 67—70). Dar S. Vailhe (*Saint Doro-thâe de Gaze ei Saint Zosime*, *Echos d'Orient*, 1901, p. 259—263) spune c Dorotei a întemeiat mîn stirea sa pe la 540 i a murit c tre 550—580. Se pare c s-a n scut la Antiohia, s-a bucurat de o educa ie aleas , ba chiar de cuno tin e medicale. La mîn stirea lui Serid a fost atras de Varsanufie, egip-

1020. Ele au fost publicate în 1816 de Nicodim Aghiorltul la Vene ia. Cu ele s-a ocupat S. Vailhe în: *Les lettres spirituelles de Jean et de Barsanuphe*, în: *Echos d'Orient*, 7 (1904), p. 268—276i apoi tot S. Vailhe, *Saint Barsanuphe*, ebd. 8 (1905), p. 14—25 i *Jean le Prophete et Setidos*, ebd., p. 154—160.

tean de origine, i de Ioan. Stare ul Serid era întru toate ascultor de ei. Cei doi b trîni închi i în chiliile lor comunicau cu fra ii i de multe ori chiar cu Dorotei prin scrisorile transmise de Serid.

Editorii operei lui Dorotei au adunat multe detalii despre via a spiritual a lui, din sfaturile ce i le-au dat Varsanufie i Ioan i din «Înv turile» scrise de el. El primi în mîn stare la început sarcina de portar, de primitor al str inilor i de conduc tor al bolni ei, zidit cu cheltuiala fratelui s u dup trup. Pe lîng aceea primi i grija conducerii duhovnice ti a fra ilor, de i era foarte tîn r. Toate le f cea cu rîvn , de i avea o s n tate delicat .

Dar el dorea mai mult o via t ascuns , modest , contemplativ .

Ca întemeietor al mîn stirii sale i ca întîist t tor al ei, a inut fra ilor un num r de conferin e duhovnice ti, care au fost scrise probabil de vreunul din auzitori, dup note, i publicate sub numele de «Înv turi». Ele au fost strînse la un loc de un c lug r din mîn stirea Studion din Constantinopol în timpul vestitului egumen al ei, Teodor Studitul (+ 826) i sînt publicate între altele în Migne P.G. 88, 1611—1838, împreun cu opt scurte epistole^{1020 bis}. «Înv tura XIX» nu e o conferin a lui Dorotei, ci o sum de sentin e extrase din scrisul lui. «Înv tura XX» este o scrisoare-r spus a lui Dorotei la întreb rile unui frate. «Înv tura XXI» cuprinde un num r de întreb ri ale lui Dorotei c tre Ava Ioan i r spunsurile acestuia i se afl în colec ia scrisorilor lui Varsanufie i Ioan.

toritate între monahi pentru sfaturile lor practice, scrise într-un grai simplu, dar remarcabile prin analizele fine ale unor virtu i, patimi i st ri suflete ti. Se poate spune c «Scara» lui Ioan Sc rarul se resimte pu in de felul cum se descriu virtu ile i patimile de c tre Ava Dorotei i de leg turile ce le remarc acesta între ele, de i în «Scara» ordinea e mult mai sistematic . Ava Dorotei se distinge îns adeseori prin analize

1020 bis. O prim edi ie greac a lor a publicat J. Gryn us, *Orthodoxographa*, Basel, 1569; o a doua edi ie Fronte Ducaus, în «*Actuarium*», în : De la Bignes, «*Bibliotheca Patrum*», Paris, 1624. Aceasta e reprodus i în «*Bibliotheca Veterum Patrum*», în Vene ia, 1778 i în P.G. 88.

mai am năunite i mai st ruitoare ale st rilor suflete ti, spre deosebire de «Scara», care prefer stilul lapidar i formul rile paradoxale.

Ava Zosima, de care vorbe te cu mult venera ie Dorotei (Înv. I, 11 ; II, 7 ; VIII, 3, 5), era un mare nevoitor, care pe la 520 a întemeiat la Cezareea Palestinei o mîn stare care a devenit un mare centru duhovnicesc.

De remarcat, c Ava Dorotei citeaz de cîteva ori ca autoritate pe Evagrie. Se vede c înainte de condamnarea lui ca origenist, la Sînodul V Ecumenic din 553, Evagrie se bucura, cel pu în în unele cercuri, de o mare pre uire.

Otto Bardenhewer d i o serie de traduceri ale acestor «Înv tûri» în diferite limbi¹⁰²¹.

Aceste «Înv tûri» au fost traduse «de pre limba cea proast greceasc » i în române te. Traducerea a fost îndreptat (se pare c dup textul paleogrec) de Episcopul Filaret al Rîmnicului i tip rit în Tipografia acelei Episcopii, la 1784.

1021. Otto Bardenhewer, op. c., p. 67—70. O list mai bogat de copii i traduceri în toate limbile se d în edi ia operei din «Sources Chretiennes», nr. 92, din 1962. Am regretat c autorul acestei liste nu men ioneaz i traducerile române ti. Men ioneaz în plus, în afar de traducerea tip rit a Episcopului Filaret al Rîmnicului, de la 1784, Ms. 70 de la Mîn stirea Neamu din sec. XVIII, care cuprinde în 247 foi toat opera lui Dorotei i Via a lui Dositei, ucenicul lui Dorotei. Traducerea româneasc a lui Dorotei, publicat de Episcopul Filaret al Rîmnicului se încheie cu «Cuvîntul cel mai de pe urm al lui Everghetinos» despre Zosima. Mai constat m din lista dat în edi ia din «Sources Chretiennes», c cea mai veche traducere slavon f cut de P. Berynda a fost tip rit de Petru Movil , la Kiev, în 1628, i s-a retip rit la Moscova, la 1652 i 1662 (ed. cit., p. 38). În plus men ioneaz urm toarele manuscrise române, din Biblioteca Academiei R. S. România, cuprinzînd opera întreg a Avei Dorotei, cît s-a p strat: nr. 3562, f. 12—211, datînd înc din 1678; nr. 2950, f. 1—164 din anul 1767; nr. 2211, f. 5—124, sec. XVIII; nr. 3607, f. 13, r. 208 r., sec. XVIII. Opera întreg pare a se cuprinde i în ms. nr. 2001, f. 6—75, sec. XIX. În aceea i Bibliotec se afl apoi numeroase manuscrise române ti, cuprinzînd cîte una sau o parte din «Înv tûrile» Avei Dorotei: nr. 2664 (sec. XVIII); nr. 1994 (sec. XVIII); nr. 2100 (sec. XVIII); nr. 2115 (anul 1789), nr. 5548 (sec. XVIII); nr. 1621 (sec. XVIII). Apoi o alt serie de manuscrise cu o parte din opera Avei Dorotei dateaz din sec. XIX. Precum se vede, unele traduceri dateaz dinainte de Paisie Velicicovschi (nr. 3562, nr. 2950 i poate i altele dateate din sec. XVIII).

Traducerea aceasta, adaptat într-o limbă românească contemporană, circulă astăzi în diferite dactilograme. Noi am avut-o pe cea a Pr. Protos. Calinic Argatu, de la Mînăstirea Cernica. «Învîturile» se numesc în ea «cuvînte». Această traducere nu are «Învîtura XXIV» (dat în P.G. numai în limba latină). Apoi diferă puţin în ordine în care sînt aezate în ea «Învîturile». Pînă la «Învîtura XV» urmează ordinea din P.G. «Cuvîntul XVI» corespunde cu «Învîtura XXII» din P.G. (despre explicarea unor tropare de la Paşti, făcute de sfîntul Grigorie de Nazianz); «Cuvîntul XVII» corespunde cu «Învîtura XXIII» din P.G. (despre cîntările la Sfinţii Mucenici, tot după sfîntul Grigorie de Nazianz). Urmează o «Scrisoare către trechilioi» corespunzătoare cu «Învîtura XVI» din P.G. În sfîrşit, o «Scrisoare către proestoi şi ucenici», corespunzătoare cu «Învîtura XVII» din P.G. Apoi o scrisoare către chelari, în cadrul căreia se cuprind încă trei întrebări şi răspunsuri, corespunzătoare cu «Învîtura XVIII» din P.G. Aceste alte trei răspunsuri sînt date şi în ediţia din «Sources Chretiennes», tot ca răspunsuri la întrebările chelarului. Urmează răspunsul către fratele care a întrebat despre neşimirea sufletului, corespunzînd cu «Învîtura XX» din P.G. Sînt date apoi cele opt epistole scurte din P.G. şi una în plus. Apoi scrierul de sentinţe scurte date din Dorotei, corespunzătoare cu «Învîtura XIX» din P.G. Toată ordinea din traducerea românească corespunde cu cea din «Sources Chretiennes».

Mai remarcăm că traducerea românească are, înaintea «Învîturilor» lui Dorotei, pe lîngă «Cuvîntul înainte» al unui anonim şi «Scrisoare de trimitere», şi «Viaţa Sfîntului Dosoftei», ucenicul Avei Dorotei. Această «Viaţa a lui Dorotei» a fost publicată şi ea în ediţia din «Sources Chretiennes», care pe lîngă textul grecesc are şi o traducere franceză, făcută de M. Braun în «Orientalia Christiana» XVI, 2, 1932, p. 103—123.

Studiul introductiv la ediţia mai nouă a operei lui Dorotei, îngrijit de Dom L. Regnault şi Dom J. de Prerville¹⁰²², care urmează o ordine egală cu cea publicată în româneşte de Epis-

1022. Publicat în Sources Chretiennes, nr. 92, în 1962, sub titlul: «Dorothee de Gaze, Oeuvres spirituelles», text grecesc şi traducere franceză, cu introducere şi note.

copul Filaret al Rîmnicului, dovede te c exist dou grupe de manuscrise (i deci i de traduceri) ale operei lui Dorotei: grupa studit , avînd ca cel mai vechi manuscris Cod. Paris. Gr. 1089 din sec. X, i c reia îî urmeaz ordinea din Migne P.G. i grupa italo-greac reprezentat de alte manuscrise i pe care o urmeaz edi ia din «Sources Chretiennes» i traducerea româneasc tip rit la Rîmnic.

2. Forma i con inutul operei Avei Dorotei

Din cele 24 «Înv turi» ale Avei Dorotei, a XXIV-a, precum a dovedit J. Hausherr, nu este a lui Dorotei, ci a lui Ioan de Daljatha, sau Ioan de Saba, autor ascetic nestorian din sec. VIII¹⁰²³. «Înv tura XV» (despre post) e cuprins în cele mai multe manuscrise (i în P.G., în edi ia «Sources Chretiennes», în traducerea româneasc a lui Filaret). «Înv turile» XXII i XXIII din P.G. corespund «Înv turilor» XVI—XVII din «Sources Chretiennes» i traducerea lui Filaret, dar sînt mai mult omilii la unele texte liturgice. «Înv turile» XVI, XVII sînt sfaturi c tre grupuri de monahi. Edi ia «Sources Chretiennes» i traducerea româneasc le grupeaz între scrisori: «Înv tura» a XVI-a, ca Scrisoarea I-a i «Înv tura» a XVII-a, ca Scrisoarea a II-a (I, c tre chilio i — II, c tre în tîist t tori i ucenici). «Înv tura» a XVIII-a din P.G. e dat ca scrisorile III—VI c tre chelar. «Înv tura» a XIX-a din P.G. nu e decît o grup de sentin e din diferite scrieri ale lui Dorotei, pe care edi ia «Sources Chretiennes» i traducerea româneasc le pune la urma scrisorilor.

«Înv tura» a XX-a, corespunz toare cu Scrisoarea a VII-a din «Sources Chretiennes» i din traducerea româneasc , se adaug la celelalte opt scrisori din P.G., sau nou din «Sources Chretiennes» i din traducerea româneasc . «Înv tura» a XXI-a din P.G. nu cuprinde de la Dorotei decît întreb rile ; r spunsurile sînt ale lui Ioan.

Deci excluzînd «Înv tura» a XXIV-a, care nu e autentic , i «Înv tura» a XXI-a, din care numai întreb rile sînt ale lui Dorotei, autenticitatea celorlalte scrieri cuprinse în

1023. *Orientalia Christiana Periodica* 1940, p. 220—221, ed. din *Sources Chretiennes*, p. 30.

colec ia din Migne, în cea din «Sources Chretiennes», publicat dup mai multe manuscrise i în traducerea româneasc a lui Filaret, n-a fost pus la îndoial de nimeni.

Editorii textului din «Sources Chretiennes» regret c în edi ia P.G. nu a fost inclus i «Via a lui Dosoftei», în care informa iile din via a lui Dorotei n-au putut fi date decît de Dorotei însu i.

«Învataturile» si «Scrisorile» sint numai o parte din opera lui Dorotei. În «Scrisoarea de trimitere» se regret c nu s-au mai g sit decît aceste scrieri din cele ale lui Dorotei. Chiar

«Înv turile» nu sînt p strate în textul lor integral (a se vedea «Înv tura I»). Ele sînt mai mult scheme. Dar sînt a a de vii, de familiare, c se poate socoti c s-au p strat dup notele ce au fost luate dup «Cuvînt rile» lui Dorotei¹⁰²⁴. Acesta e aspectul principal al «Înv turilor» : o simplitate natural , o spontaneitate care nu se mai g se te în nici o alt scriere duhovniceasc din epoca p rin ilor ; ele «nu sînt scrieri», sînt «cuvinte vii» ale unui mare pov uitor duhovnicesc. în aceste «Cuvinte» o bonomie fermec toare, proprie marilor pustnici din Egipt, un sim al realului, grija de a r mîne simpli i profund autentici în înv tur ca i în via . « o înv - tur totdeauna direct , practic , adaptat în chip minunat la mentalitatea auditorului».

Dar sub aparen ele de simplitate str luce te o comoar de fine e i de mari adîncimi psihologice. Ava Dorotei e un observator p trunz tor, un psiholog remarcabil; el merge pîn în adîncul firii omene ti, aducînd priviri noi în ea. erpuirile cele mai fine ale tendin elor rele, iluziile subtile ale iubirii de sine i artificiile diavolului, sînt surprinse i demascate cu mare m estrie. De i nu vrea s fie orator sau scriitor, el î i cl de te expunerile cu mare iscusin . El iube te distinc iile, orînduirea sistematic a p r ilor temei. Exemplific mereu înv turile sale cu cele mai impresionante pilde, folose te imagini de o remarcabil frumuse e i de un mare realism¹⁰²⁵.

De i foarte fidel înv turii duhovnice ti a p rin ilor, el nu e un simplu compilator. Fiind un mare analist, se observ

1024. Regnault-Preville, Introd.; *op. cit.*, p. 34.

1025. Idem, p. 35.

la el în același timp un efort de sinteză, de desprindere a liniilor dominante ale spiritualității creștine.

El leagă efortul omului spre desvârșire, de relația lui cu Hristos și de urmarea lui Hristos.

Noi trebuie să ne conformăm morții lui Hristos, oferindu-ne împreună cu El, lui Dumnezeu și Tatăl. Toată nevoia a se leagă de «Taina Paștelui»; viața noastră trebuie să fie un Paște în acțiune, o trecere de la păcat la virtute, de la pământ la cer, de la creațiune la Dumnezeu, ca o participare la taina morții și învierii Mântuitorului. Există în «Învățăturile» lui Dorotei un mare optimism. Marele vrăjmaș a fost biruit prin moartea lui Hristos. Deci îl putem birui și noi. Răul, demonii, n-au o putere prea mare de existență și deci nici de lucrare, decât atâta cât le concedem noi. Ei sunt tari numai prin amăgiri, prin înșelăciuni. Întărirea conștiinței de sine, a sensibilității noastre spirituale, ne scapă din mrejele inconsistente ale patimilor, ale demonilor. Patimile lucrează prin «gândurile» noastre, mai bine zis prin strămbarea lor. Dar ele sunt construcții ajutate de noi prin neatenție. Atenția noastră le poate ușor risipi, reînșelându-ne.

Ele au un sprijin într-o voință în elată și în el toare a noastră. Socotim că prin această voință ne slujim intereselor proprii, când de fapt ne deservim ființa noastră. O voință amăgitoare, care este întărită de o *pretenție* (μ), de pretenția că avem dreptate când urmărim interesele noastre egoiste care în scurtă vreme se dovedesc contrarii nouă.

Conștiința de sine, conștiința a ceea ce suntem cu adevărat și a modului cum ne putem întări ființa și dobândi viața eternă pe seama ei, are nevoie de trezvie, de atenție, de o continuă luare aminte, de un efort susținut de a fi atentă la tot ce gândim și facem, de a surprinde tot ce e amăgitor în ceea ce ni se pare că este favorabil vieții noastre, dar în fond nu este. Prin conștiința de sine distingem binele de rău și ocolim răul. Dar falsă iubire de noi înșine ne face să ne înșelăm în cunoașterea noastră. De aceea ne trebuie un punct de vedere obiectiv, punctul de vedere al adevăratei iubiri față de noi. Nu trebuie să se încreadă cineva nici chiar în «dreapta socoteală» a sa, mai ales la începuturile vieții sale călugărești. Se cade să întrebe totdeauna pe punct de vedere. Patimile sunt și un produs al nesimțirii față de sine și față de alții, al lipsei unei adevărate sensibilități.

Toată lupta trebuie dusă pentru eliberarea de patimi, pentru dobândirea virtuților, care reprezintă o sensibilizare a conștiinței față de noi înșine și de alții și ale căror trepte culminante sînt smerenia și iubirea.

Virtuțile trebuie cîntărite ca un edificiu spiritual, ca o zidire vie, echilibrată și armonioasă. Ba chiar fiecare din ele reprezintă un echilibru al firii, întrunind libertatea și iubirea față de alții, dinamismul și statornicia în bine, tîrnia și delicatețea trezviei și beția entuziasmului, raționalitatea și simțirea.

Ca și Ioan Scărarul, Ava Dorotei nu voiește să vorbească prea mult despre treptele supreme ale urcușului spre Dumnezeu, despre dulcea și fericita trăire în Dumnezeu, dincolo de orice patimă. Amîndoi voiesc să dea sfaturi pentru parcurgerea cu succes a drumului de luptă, a urcușului spre acea stare. Experiența lui Dumnezeu nu e în eleas dacă se cunoaște numai din descrierea altora, ci se cunoaște cu adevărat cînd se dobîndește de către cei ce ajung la capătul urcușului. Amîndoi spun puține cuvinte, deși foarte concentrate și nesfîrșit de adînci, despre nepțimire, liniște, iubire, trăirea în Dumnezeu. Dorotei vorbește despre «dulcea adevărată a fi cu Dumnezeu», de o «gustare» a Lui. Numai prin experiență se cunoaște bucuria întîlnirii cu Dumnezeu și a trăirii în El.

ALE CUVIOSULUI P RINTELUI NOSTRU DOROTEI

Diferite Învături de suflet folositoare

CUVÎNTUL ÎNAINTE AL UNUI NECUNOSCUȚ

Se cade a ti c au fost doi Dorotei i doi Varsanufie. Unit au bolit de cele ale lui Sever¹⁰²⁶. Ceilal i au inut dreapta credin i des vîr ita nevoin . Despre ace tia se vorbe te în această carte. De aceea o i socotim pe aceasta vrednic de primit i plin de virtute i foarte folositoare, ca una ce e cu adev rat lucrarea fericitului Dorotei, a celui ce s-a ar tat drept-credincios i cunoscut între p rin i i nu a celui de alt i gre it credin . Aceasta a înv at-o foarte bine i p rintele nostru i m rturisorul lui Hristos, egumenul prea în elept al mîn stirii Studi ilor, în testamentul c tre ucenicii s i, spunînd, dup ce i-a înf i at înv tura credin ei sale i a respins la un loc pe ereticii necredincio i: « i primesc toat cartea de-Dumnezeu înсуflat a Vechiului i Noului Testament ; pe lîng acestea i vie ile i dumnezeie tile scrieri ale sfin ilor i dumnezeie tilor p rin i, înv tóri i nevoitori. Iar aceasta am spus-o pentru v t m torul Pamfil, cel care venind din R - s rit a calomniat pe acei cuvio i b rba i, pe Marcu, pe Isaia, pe Varsanufie, pe Dorotei i Isihie; nu pe Varsanufie i Isaia i Dorotei, împreun acefali cu acefalii i înso i i cu decache-

1026. Sever, Patriarhul monofizit al Antiohiei între 512—518.

ra îi i anatematiza i de cel întru sfin i Sofronie în libelul lui. C ci cei mai înainte pomeni i sînt al ii decît ace tia. Pe ace tia îi primesc pe temeiul tradi iei p rinte ti, ajuns la noi prin m rturia Prea Sfîntului Patriarh Tarasie, a celui ce a fost arhiereu mai înainte, i a altor persoane vrednice de crezare de la noi i din R s rit. i chipul lui Varsanufie îl v d în po-doaba Marii Biserici împreun cu ale sfin ilor p rin i, Antonie, Efrem i al ii. C ci n-am aflat în înv turile lor nimic neevlavios, ci dimpotriv , mult folos sufletesc».

Iat deci cum marele p rinte al nostru, Teodor, a înf i at p rerea sa despre cei doi Dorotei i înv tura celui înf i at aci a declarat-o ca foarte folositoare, precum i este cu adev rat foarte de folos sufletelor. Cel ce- i va potrivi via a sa dup ea, cu adev rat va ajunge la m sura des vîr it în Hristos i la împodobirea cu cununa nep timirii i se va învrednici de via a ve nic împreun cu sfin îi.

Epistola c tre fratele care a cerut s i se trimit «Cuvintele» aflate ale p rintelui nostru Dorotei

1) Î i laud, prea iubite frate, îndemnul t u, î i fericesc binecuvîntatul i iubitorul t u suflet, pentru sîrguin a adev rat în cele bune i frumoase. C ci se cade a fi l udat virtutea de a cerceta cu atîta osteneal i de a l uda cu sinceritate pe fericitul i cu adev rat vrednicul-de-Dumnezeu — p rintele nostru, cel cu nume de dar al lui Dumnezeu. Pentru c din lauda acestui fericit, se na te i iubirea de Dumnezeu i de via a adev rat . C ci lauda, dup fericitul Grigorie, e pricinuitoare de rîvn , iar rîvna, de virtute. i virtutea, de fericire. Deci trebuie s ne bucur m i s ne împreun - bucur m de aceast prop ire a ta. C ci te dovede ti mergînd pe urmele aceluia care a urmat pilda celui blînd i smerit cu inima; a aceluia care, privind la lep darea lui Petru i a celor împreun cu el, s-a dezbr -

cat a a de mult de orice împ tîmire de cele v zute i s-a predat pe sine a a de mult faptelor celor pl cute lui Dumnezeu, încît, cum bine tii, a spus c tre Mîntuitorul: «Iat noi am l sat toate i am urmat ie» (Mt. 19, 27).

De aceea, des vîr indu-se în scurt vreme, împre-un cu Dumnezeu, a împlinit ani mul i, nu petrecînd în pustiuri i în mun i v zu i, nici st pînind cu putere peste fiara mînc toare de trupuri, ci îmbr i înd pustiul sufletului i rîvnind s se apropie de mun ii ve-nici, tiind s lumineze în chip minunat i c lcînd peste erpi i scorpii ucig toare de suflete. Iar la aceste biruin e s-a învrednicit s ajung în scurt vreme cu ajutorul lui Hristos, prin t g duirea cu b rb ie a voii sale. C ci aceasta i-a deschis calea ner t citoare a p-rin ilor, care i-a f cut sarcina lui fericit i u oar i jugul cel mîntuitor i blînd, blînd cu adev rat.

2) Din aceasta a înv at calea cea mai bun spre în l ime, adic smerenia. i primind sfatul: «Fii milostiv i blînd» cu fapta i dup cuvîntul sfin ilor b-trîni, s-a împodobit prin acestea cu toate virtu ile. De aceea fericitul avea totdeauna în gur cuvîntul b-trînilor : «Cel ce a ajuns s - i taie voia sa, a ajuns la locul odihnei». El a aflat, pentru c a c utat cu vrednicie, c r d cina tuturor patimilor este iubirea de sine (). Pe aceasta, sus inut de voia dulce-amar a noastr ¹⁰²⁷, o vesteje te în întregime în r d cina ei, folosindu-se de acest leac plin de putere; i odat cu ea vesteje te i odraslele rele ale ei. Prin aceasta se face plugarul adev rat al bun t ilor nemuritoare i

1027. Voia noastr e i dulce i amar . dulce pentru c ne satisface mîndria; e amar pentru c ne aduce nepl ceri de tot felul. aceea i ambiguitate care se cuprinde în «cuno tin a binelui i r ului», în cuno-tin a care ne vine din privirea noastr în separa ie de al ii i de realitatea întreag .

aduce rodul vie ii adev rate, agonisind comoara cea ascuns în arin i binec utat i aflat de el i îmbog indu-se cu cele ce pot fi de ertate. A fi voit s fiu destoinic i cu limba i cu în elegerea, ca s m învrednicesc s înf i ez sfînta lui via cu de-am - nuntul spre folosul deob te, ca un chip cît mai sigur de virtute, ar tînd cum a alergat fericitul acesta în mod minunat pe calea cea strîmt i larga¹⁰²⁸; strîmt — datorit ner t cirii i neîmpr tierii ei i faptului c l-a p zit de abaterea spre pr p s - tiile din amîndou p r ile; c ci a a define te prietenul lui Dumnezeu, cu adev rat Marele Vasile, îngustimea c ii mîntuitoare i plin de necazuri; i larg — pentru libertatea ei de împ timire i încrederea ce o d în cei ce pov uiesc, celui ce o alege drept cale spre Dumnezeu, i mai ales pentru mulimea smereniei, singura care e mai presus de toate cursele diavolului, dup Marele Antonie. De aceea s-a împlinit pentru el cu adev rat cuvîntul: «Iat este porunca Ta foarte» (Ps. 118, 96).

3) Dar voi trece peste aceasta ca peste ceva ce în-trece puterea mea. tiu îns c pe lîng toate celelalte bune înv turi, fericitul a adunat i pe acelea pe care le laud filozofii cei din afar . C ci culegîndu-le i pe acestea ca o albin cu adev rat în eleapt i aflînd în ele ceva folositor, s-a f cut pe sine i în ele înv tor f r preget la timp potrivit. Astfel, i-a însu it înv - turile : «nimic prea mult» i «cunoa te-te pe tine însu i» i altele asemenea, spre care m mîna i pe mine, dac nu o voin plin de recuno tin , m car nevoia neputin ei.

1028. De fapt calea strîmt este în acela i timp larg din alt punct de vedere, deci paradoxal pentru c prin îngustimea ei sufletul se ridic în l rgimea iubirii nesfîr ite a lui Dumnezeu i în în elegerea i gustarea vie ii Lui nehot rnicite. Numai cine iube te în chip total i exclusiv o persoan , descoper tot nesfîr itul farmecului ei.

Iar ceea ce mi-a poruncit sufletul t u sîrguincios i de bine-iubitor, am îndr znit s tac, ferindu-m de gre-eala neascult rii i temîndu-m de pedeapsa trînd -viei. i împreun cu scrisoarea aceasta, v-am trimis vou , în elep ilor ce sta i la mas cu Dumnezeu, cuvîntul ce z cea la mine nelucrat, adic înv turile fericitului care s-au aflat, pe cele pe care el s-a învrednicit s le ia de la p rin i i pe cele pe care le-a predat ucenicilor s i, întocmindu-le i înv îndu-le potrivit primului i adev ratului nostru Mîntuitor. Iar dac n-am putut afla toate sfintele lui cuvînt ri, ci foarte pu ine, i acestea adunate f r leg tur între ele de unii din cei sîrguitori, prin purtarea de grij a lui Dumnezeu, destoiniciei tale vor fi de folos i în scurttimea aceasta a lor, potrivit cuvîntului: «D în eleptului prilej i va fi i mai în elept»¹⁰²⁹.

1029. Acesta e textul din P.G. 88, 1613—1618. În textul din Sources Chretiennes i al lui Filaret urmeaz înc dou capitole în care se reiau unele caracteriz ri ale vie uirii lui Dorotei în mîn stire. Dar se pare c ele sînt adaosuri ulterioare. C ci altfel ar fi trebuit s urmeze dup cap. 2 i înainte de fraza cu care începe cap. 3.

ALE CELUI ÎNTRE SFIN I P RINTELE NOSTRU DOROTEI

Felurite înv turi l sate ucenicilor s i
cînd a p r sit mîn stirea Avei Serid
i a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu
mîn stirea sa, dup moartea Avei Ioan proorocul
i dup t cerea des vîr it a Avei Varsanufie

DESPRE LEP DARE

1) La început, cînd a f cut Dumnezeu pe om, l-a a e-
zat pe el în rai, cum spune dumnezeiasca Scriptur ,
împodobindu-l cu toat virtutea. i i-a dat lui porunc
s nu m nînce din pomul din mijlocul raiului. i el se
afla în desf tarea raiului, în rug ciune, în vedere du-
hovniceasc , într-o slav i cinste mijlocie¹⁰³⁰, avînd
sim urile întregi i nev t mate¹⁰³¹ i aflîndu-se în sta-
rea cea dup fire, precum a fost zidit. C ci Dumnezeu
l-af cut pe om dup chipul i asem narea Sa, adic
nemuritor, liber, împodobit cu toat virtutea. Dar cînd

1030. In textul din Sources Chretiennes i în trad. lat. (P.G. 88, col. 1618) se spune : «In toat slava i cinstea». Dar se poate c textul grec din P.G. are dreptate, c ci Adam nu se afla la cap tul final al slavei, ci numai la mijlocul ei.

1031. Chiar sim urile lui erau nesl bite, p trunz toare, dar aceasta pentru c prin ele lucra nu numai mintea sl bit a omului, ci însu i Duhul Sfînt, Care inea i mintea în plin tatea lucr rii ei.

a c lcat porunca i a mîncat din pomul din care Dumnezeu îi poruncise s nu m nînce, a fost scos din rai i a c zut din starea cea dup fire i a ajuns în cea contrar firii, adic în p cat, în iubirea de slav i în iubirea de pl ceri a vie ii acesteia i în celelalte patimi, c zînd sub st pînirea lor¹⁰³². C ci s-a f cut robul lor prin c derea sa. i a a a început s creasc p catul treptat i a împ r it moartea. Nic ieri nu se mai afla cinstirea lui Dumnezeu, nic ieri cunoa terea Lui, ci pretutindeni necuno tin de Dumnezeu. Numai pu ini oarecare, cum au zis p rin ii, mi ca i de legea natural , au cunoscut pe Dumnezeu, cum a fost Avraam i ceilal i patriarhi, Noe i Iacov i, simplu spunînd, pu ini oarecare. Erau foarte rari cei ce cuno teau pe Dumnezeu. C ci vr jma ul a întins toat r utatea lui. i împ r ind p catul, a început închinarea la idoli, credin a în mul i dumnezei, vr jitoria, uciderile i toat r utatea diavolului.

2) Atunci Bunul Dumnezeu, milostivindu-Se de f p-tura Lui, a dat legea scris prin Moise, prin care pe unele le-a oprit, iar altele le-a poruncit, spunînd: «Aceasta s o face i, aceasta s nu o face i». A dat porunc i îndat a zis : «Domnul Dumnezeuul t u este un Domn» (Deut. 6, 4), ca s despart mintea lor de la mul imea de zei. i: «S iube ti pe Domnul Dumnezeuul t u din tot sufletul t u i din tot cugetul t u» (Deut. 6, 5). S veste ti pretutindeni c Dumnezeu Unul este i nu este altul afar de El. C ci zicînd : «S iube ti pe Domnul Dumnezeuul t u» a ar tat c Dumnezeu Unul este i c este un singur Domn. i iar i a spus în cele zece porunci: «S te închini Dumnezeu-

1032. Dup sfin ii p rin i, starea de p cat nu e starea natural a omului ci starea în Dumnezeu e cea natural . Altfel e în înv tura catolic , dup care omul prin c dere a pierdut ceea ce era un adaos supranatural i a r mas în starea naturii pure. Nu e natural s p c tuim.

lui t u i numai Lui s -I sluje ti i de El s te ali-
pe ti» (Deut. 6, 13). i «În numele Lui s juri». Apoi
adaug : «S nu ai tu al i dumnezei, nici asem narea
a orice altceva din cîte sînt în cer sus i cîte pe p -
mînt jos» (Deut. 5, 8). C ci se aducea închinare tuturor
f pturilor.

3) Deci Bunul Dumnezeu a dat legea spre ajutor,
spre întoarcere, spre îndreptarea r ului. Dar nu s-a
îndreptat. A trimis prooroci i nici ace tia n-au izbu-
tit. C ci r utatea s-a înt rit i mai mult, cum zice Isaia :
«Nici buba, nici rana, nici vîn taia nu mai erau calde
i nu se mai putea pune nici plasture, nici untdelemn,
nici leg tur peste ele» (Is. 1, 6). A a zicînd, r utatea
nu era numai într-o parte, nici într-un singur loc, ci
în tot trupul. Cuprinsese tot sufletul. St pînea toate
puterile lui. Nu se mai putea pune un plasture i cele-
lalte. Toate erau robite p catului, toate erau st pînite
de el. C ci zice i Ieremia: «Am doftoricit Babilonul
i nu s-a vindecat», adic am vestit Babilonului nume-
le T u, am ar tat poruncile Tale, binefacerile, f g du-
in ele, am spus de mai înainte n v lirile du manilor
(Ier. 51, 9) i totu i nu s-a t m duit, adic nu s-a po-
c it, nu s-a înfrico at, nu s-a întors de la r utatea lui.
Sau cum zice i în alt parte : «N-a primit mustrarea»,
adic îndemnul, înv tura. Iar în Psalm zice: «De
toat mîncarea s-a scîrbit sufletul lor i s-au apropiat
pîn la por ile mor ii» (Ps. 106, 18).

4) Atunci Bunul i Iubitorul-de-oameni Dumnezeu
trimite pe Unul-N scut Fiul S u. C ci numai Dumne-
zeu putea t m dui i birui o astfel de patim . i pro-
orocii au cunoscut aceasta. De aceea spune i David în
chip l murit: «Cel ce ezi pe Heruvimi, arat -Te, înal
st pînirea Ta i vino s ne mîntuie ti pe noi» (Ps. 39,
2-3). i: «Doamne, apleac cerurile i Te pogoar »
(Ps. 118, 5). i altele ca acestea. Dar i ceilal i prooroci,

fiecare dintre ei a strigat multe de acestea în chip felurit, prin unele chemându-L s pogoare, prin altele asigurînd c Se va pogori negre it.

Deci a venit Domnul nostru, f cîndu-Se om pentru noi, ca, precum zice sfîntul Grigorie, s vindece pe asemenea cu asemenea, sufletul cu suflet, trupul cu trup¹⁰³³. C ci se face în toate om afar de p cat. A luat îns i fiin a noastr , îns i pîrga fr mînt turii noastre i se face un nou Adam, dup chipul Celui ce l-a f cut pe el. Înnoie te ceea ce este dup fire, i face iar i întregi i nev t mate sim urile noastre, cum au fost f cute la început. A înnoit pe omul c zut, f cîndu-Se om, a eliberat pe cel rob it p catului, pe cel purtat de el cu sila. C ci omul era tîrît prin sil i tiranie de vr jma ul s u i aproape i cei ce nu voiau s p c - tuiasc , p c tuiau de sil , cum zice Apostolul în numele nostru : «C nu fac binele pe care-l voiesc, ci r ul pe care nu-l voiesc, pe acela îl fac» (Rom. 7, 19).

5) F cîndu-Se deci Dumnezeu om pentru noi, a eliberat pe om de tirania vr jma ului. C ci a doborît toat puterea lui, a zdrobit îns i t ria lui i ne-a izb - vit pe noi, ca s nu mai fim supu i lui, ca s nu mai fim robi i de el, dac nu vom mai voi nici noi s p - c tuim de bun voie. C ci ne-a dat nou putere, precum a zis, s c lc m peste erpi i scorpii i peste toat puterea vr jma ului (Lc. 10, 19), cur indu-ne de tot p catul prin sfîntul Botez. C ci sfîntul Botez ne iart i ne terge toate p catele. i cunoscînd Bunul Dumnezeu sl biciunea noastr i tiind de mai înainte c vom p c tui iar i i dup sfîntul Botez, precum s-a scris : «C se apleac inima omului cu dinadinsul spre cele rele din tinere ele lui» (Fac. 8, 21), ne-a dat iar i dup bun tatea Lui, sfinte porunci care ne cur esc pe noi, ca, dac vom voi, s putem iar i s ne cur -

1033. Cuv. 28, 11 ; P.G. 36, 325 i Cuv. 45, 91 P.G. 36, 633 C.

im prin p zirea poruncilor nu numai de p catele noastre, ci i de patimile înse i. C ci altceva este patima i altceva p catul. Patimi sînt: iu imea, slava de art , iubirea de pl cere, ura, pofta cea rea i cele asemenea. Iar p catele sînt lucr rile patimilor, cînd cineva le s - vîr e te pe acestea cu fapta, cînd lucreaz prin trup acele fapte la care îndeamn patimile. Se poate deci ca cineva s aib patimile, dar s nu le lucreze.

6) Deci ne-a dat, precum am spus, porunci care ne cur esc chiar i de patimile noastre înse i, de înse i relele înclin ri ale omului nostru din untru. C ci îi s - de te lui deosebirea binelui i a r ului, îl treze te, îi arat pricinile din care vine el la p cat. i zice : «Legea a spus : s nu preacurve ti, iar Eu zic : nici s nu pofte ti. Legea a spus : s nu ucizi, iar Eu zic : nici s nu te mînii» (Mt. 5, 27—28). C ci de pofte ti, chiar dac ast zi nu preacurve ti, pofta din untru nu va înceta s te turbure, pîn ce nu te vei n pusti la lucrarea ei. De te mînii i te superi împotriva fratelui t u, vei ajunge i la clevetirea lui i apoi la uneltirea împotriva lui. i a a înaintînd pe încetul, ajungi pîn la urm i la uciderea lui.

Iar i Legea zice: «ochi pentru ochi, dinte pentru dinte» i cele urm toare (Mt. 5, 22). Iar El ne îndeamn nu numai s primim cu îndelung -r bdare lovitura celui ce ne p lmuie te, ci s -i întoarcem cu smerenie i cel lalt obraz. Scopul legii era s ne înve e s nu facem ceea ce nu voim s ni se fac . Atunci legea ne oprea s facem r ul de frica de a nu-l p timi i noi. Acum se caut , precum am spus, s se scoat din om îns i ura, îns i iubirea de pl cere, îns i iubirea de slav i celelalte patimi.

7) Scopul de acum al St pînului nostru, Hristos, este, precum am spus, s ne înve e de unde am venit la toate aceste p cate, de unde am c zut în toate zilele

rele. Deci mai întâi ne-a eliberat pe noi, precum am spus mai înainte, prin sfântul Botez, dându-ne iertarea p catelor : i ne-a dat puterea s facem binele, dac voim; i s nu mai fim atra i, cum ar zice cineva, cu sila la r u. C ci cel robit p catelor e împov rat i tras de ele, precum zice : «Fiecare e legat de lan urile p catelor sale» (Prov. 5, 22). Apoi ne înva prin sfintele Sale porunci cum s ne cur im chiar i de patimi, ca s nu c dem prin acestea iar i în acelea i p cate. Apoi ne arat pricina de unde vine cineva chiar la dispreuirea i neascultarea poruncilor lui Dumnezeu. i astfel, ne d ruie te i leacul acesteia, ca s putem s ascult m i s ne mîntuim.

Care e deci leacul acesta i care e pricina dispreuirii ? Auzi i ce zice Domnul nostru : «Înv a i de la Mine c sînt blînd i smerit cu inima i ve i afla odihn sufletelor voastre» (Mt. 11, 28). Iat cum ne-a înv at aci pe scurt, printr-un singur cuvînt, r d cina i pricina tuturor relelor i leacul ei în vederea tuturor bun t ilor : ne-a ar tat c mîndria e cea care ne-a doborît i c este cu neputin s fim milui i altfel decît prin ceea ce e contrar ei: prin smerita cugetare. C ci mîndria na te dispre uirea i neascultarea pierz toare, precum smerita cugetare na te ascultarea i mîntuirea sufletelor. Iar cînd zic smerita cugetare, în eleg pe cea adev rat , nu smerenia în cuvîntul simplu i în ar tare; în eleg starea l untric smerit , n scut în chip propriu în inima îns i, în cugetul însu i. C ci zice : «Sînt blînd i smerit cu inima».

8) Deci cel ce voie te s afle adev rata odihn a sufletului s u, s înve e smerita cugetare i va vedea c în ea este toat bucuria i toat slava i toat odihna¹⁰³⁴, precum în mîndrie sînt toate cele dimpo-

1034. Smerenia e odihna adev rat a sufletului, care a sc pat de nemul umiri pentru neîmplinirea poftelor lui de mîndrie, de pl ceri i de

triv . C ci de unde am venit la toate necazurile acestea ? De ce am c zut în toat starea aceasta vrednic de plîns ? Nu din pricina mîndriei noastre ? Nu pentru neîn elepciunea noastră ? Nu pentru c inem la voia noastră cea rea ? Nu pentru c st pîne te în noi am - r ciunea voii noastre ? ¹⁰³⁵ Dar de unde ? Nu a fost zidit omul întru toat desf tarea, întru toat bucuria, întru toat odihna, întru toat slava ? Nu era în rai ? I s-a poruncit: s nu faci aceasta! i a f cut. Vezi mîndria ? Vezi t ria cerbicei ? Vezi nesupunerea ? De aceea, Dumnezeu v zînd aceast neru inare, zice: Acesta e nebun, acesta nu tie s se bucure. De nu va cunoa te zile rele, va pieri cu des vîr ire. C ci de nu va înv a ce este necazul, nu va afla ce este odihna. Atunci i-a dat lui cele vrednice de el i l-a scos din rai. A fost predat deci iubirii de sine i voilor sale, ca s - i zdrobeasc oasele sale, ca s înve e s nu se bizuie pe sine, ci s asculte de porunca lui Dumnezeu, ca aceste urm ri nenorocite ale neascult rii lui s -l înve e odihna ascult rii, cum zice prin proorocul: «Te va înv a pe tine, neascultarea Ta» (Ier. 2, 19).

Dar bun tatea lui Dumnezeu n-a trecut cu vederea f ptura Sa, precum am spus de multe ori, ci o în-deamn iar i, o cheam iar i: «Veni i la Mine to i cei osteni i i împov ra i i v voi odihni pe voi»

du m niile ce îi vin de aci. El nu trebuie s lupte cu alii pentru satisfacerea poftelor sale mereu mai mari, ci tr ie te în nesfîr irea lui Dumnezeu, pentru care nu trebuie s se lupte cu semenii, ci doar cu poftele proprii, care mereu îl nelini tesc. El lupt pentru lini te prin lini te. Unde e mîndrie, e tulburarea ambi iilor, unde e smerenie, e odihna în Dumnezeu, avînd în El totul. Nu eu am s lupt pentru lucruri trec toare, ci Dumnezeu mi le d pe cele netrec toare, dar i pe cele trec toare, în mica m sur în care am nevoie de ele.

1035. Voile noastre, nesatisf cute cum voim noi, de cele mai multe ori ne produc am r ciune.

(Mt. 21, 28). Iat , a i ostenit; iat , a i suferit atâtea greut i; iat , a i fost supu i ispitelor r ului i alor neascult rii voastre. Veni i, în sfîr it, întoarce i-v ! Veni i i cunoa te i neputin a i necinstea voastr , veni i la odihna i la slava voastr . Veni i, întoarce i-v prin smerita cugetare la via a pe care a i pierdut-o prin semea a cugetare. «Înv a i de la Mine, c sînt blînd i smerit cu inima, i ve i afla odihn sufletelor voastre» (Mt. 11, 28).

9) Vai, fra ii mei, ce face mîndria! Vai, ce poate smerita cugetare! Ce nevoie a fost de toate oculurile acestea ? C ci dac s-ar fi smerit Adam i ar fi ascultat de Dumnezeu i ar fi p zit porunca de la început, n-ar fi c zut. Dar i dup ce s-a urî it, Dumnezeu i-a dat prilej de a se poc i i de a fi miluit. Îns grumazul lui a r mas eap n. i a venit Dumnezeu zicînd: «Adame, unde e ti ?», adic : «De la ce slav , la ce ruine ai coborît ?» i apoi îl întreab : «De ce ai p c tuit ? De ce ai c lcat porunca ?» Prin aceasta îl îndemna anume s spun : «Iart -m !» Dar unde se aude: «Iart -m » ? Nic ieri nu se vede smerenie; nic ieri poc in . Ci dimpotriv : r spunde împotriv : «Femeia pe care Tu mi-ai dat-o». Nu zice : «Femeia i-a rîs de mine», ci: «Femeia pe care Tu mi-ai dat-o», ca i cînd ar zice: «Nenorocirea ce Tu mi-ai adus-o pe cap». C ci a a se întîmpl , fra ilor, cînd omul nu suport s se învinov easc pe sine: nu se fere te s pun vina pe Dumnezeu însu i.

Apoi se îndreapt i spre aceea i-i zice: «Pentru ce n-ai p zit porunca ?» ca i cînd i-ar fi zis anume : «Zi m car: «Iart -m !», ca s se smereasc sufletul t u i s fie mîntuit». i iar i nu se aude nicidecum : «Iart -m !» Ci r spunde i ea zicînd: « arpele m-am git», adic : «Dac el a p c tuit, ce sînt eu vinovat ?» Ce face i, nenoroci ilor ? Pune i o metanie, re-

cunoa te i gre eala voastr , privi i dezgolirea p catului vostru ? Dar nici unul dintre ei nu s-a învrednicit s se învinov easc pe sine însu i, nici unul nu s-a aflat avînd o cît de mic smerenie.

10) Deci, iat , privi i unde a ajuns starea voastr . Iat la ce fel i la cîte rele ne-a adus pornirea de a ne îndrept i pe noi, de a ne încrede în noi în ine, de a ine la voia noastr . i toate acestea sînt fiicele mîndriei, du mana lui Dumnezeu, precum sînt fiicele smereniei învinov irea de sine, neîncrederea în în elepciunea noastr , urîrea voii noastre proprii¹⁰³⁶. Prin acestea se învrednice te cineva a se reg si pe sine i a reveni la ceea ce e dup fire, prin cur ire cu ajutorul poruncilor lui Hristos. C ci f r smerenie nu se poate supune cineva poruncilor, nici veni la vreun bine, cum a spus Ava Marcu: «F r zdrobirea inimii e cu neputin s se izb veasc cineva de p cat i s dobîndeasc virtu ile»^{1036 bis}. Deci prin zdrobirea inimii prime te cineva poruncile, se izb ve te de p cat, agonise te virtu ile i vine, la sfîr it, la odihn .

11) Aceasta tiînd-o i to i sfin ii, s-au gr bit prin toat purtarea lor smerit , s se uneasc pe ei cu Dum-

1036. Mîndria e închidere fa de Dumnezeu, e suficien de sine i ca atare, pricin de s r cire a existen ei. Nimeni i nimic nu poate exista numai prin sine. Toate sînt în leg tur , în comunicare. i numai prin aceasta se în. De aceea, mîndria e i pricina dezarmoniei generale ; toate merg scir fiînd, toate sufer de o boal general din pricina mîndriei. Ele nu se pot rupe de tot, una de alta, dar nici nu sînt deplin i s n tos articulate unele cu altele. O spun aceasta gîndindu-m la crea iune. C ci Dumnezeu nu sufer în Sine de acest dezarmonie, dar sufer pentru suferin a crea iunii Sale, a operei Sale. Ea se opune aten iei Lui i ca s -L blameze pe El pentru suferin a de care sufer ca oper a Lui. T g -duirea voin ei proprii e t g duirea voin ei opuse voin ei lui Dumnezeu, Care vrea s le in pe toate în armonie. Smerenia e mul umirea cu încadrarea proprie în întregul general, în armonia totului, care ca atare se afl i în armonie cu Dumnezeu.

1036 bis. Marcu Ascutul, *Despre cei ce cred...*, 1971, P.G. 65, 1961 A.

nezeu. C ci unii s-au f cut iubitori de Dumnezeu i anume cei ce dup sfântul Botez nu numai c au t iat lucr rile patimilor, ci au voit s biruiasc i patimile înse i i s se fac nep tima i. A a a fost sfântul Antonie i Pahomie i ceilal i b rba i purt tori de Dumnezeu. Avînd ace tia ca scop s se cur easc pe ei în i i, cum zice Apostolul, de toat întin ciunea trupului i a duhului, au cunoscut c sufletul se cur e te, cum am spus mai înainte, prin p zirea poruncilor. C ci mintea îns i se cur e te prin aceasta i vede din nou i se întoarce la starea cea dup fire. C ci «porunca Domnului cea luminoas lumineaz ochii» (Ps. 32, 9). i au în eles c fiind în lume, nu pot dobîndi u or virtutea i de aceea i-au iscodit i ales lor o via i o purtare str in , adic pe cea singuratic , i au început s fug din lume i s locuiasc în pustiuri, s petreac în posturi, în culc ri pe jos, în privegheri i în alte grele p timiri, în lep darea de ar , de rudenii, de bani, de avu iile proprii; i simplu spunînd, i-au r stignit lor lumea i n-au p zit numai poruncile, ci au adus i daruri lui Dumnezeu i iat cum :

Poruncile lui Hristos s-au dat tuturor cre tinilor i tot cre tinul e îndatorat s le p zeasc . C ci sînt, cum ar zice cineva, d rile datorate împ ratului. Cine va sc pa de pedeaps de va zice : «Nu dau d rile împ ratului» ? Dar sînt în lume oameni mari i str luci i, care nu dau numai d rile împ ratului, ci îi aduc i daruri. Iar ace tia se învrednicesc de mare cinste, de mari daruri i dreg torii.

12) Deci, astfel i p rin ii nu au p zit numai poruncile, ci au adus i daruri lui Dumnezeu. Iar darurile sînt: fecioria i neagonisirea. Acestea nu sînt porunci, ci daruri. C nu s-a scris nic ieri: S nu- i iei femeie, s nu faci copii. Nici n-a dat Hristos o porunc cînd a zis : «Vinde- i averile». C ci cînd a venit la el omul

de lege zicînd : «Învîtorule bun, ce sî faci ca sî mo-
tenesc via a de veci ?», a rîspuns : « tii poruncile: sî
nu ucizi, sî nu preacurve ti, sî nu furi, sî nu dai mîr-
turie mincinoasî împotriva aproapelui» i celelalte (Mt.
19, 16—21). Iar acela zicînd: «Toate acestea le-am pî-
zit din tinere ile mele», adaog : «De voie ti sî fii de-
sî vîrit, vinde- i averile tale i le dî sî racilor» i cele-
lalte. Iatî cî nu a zis : «Vinde- i averile tale» dîndu- i o
poruncî , ci sfîtuindu- l. Cîci spunînd: «De voie ti», a
arîtat cî nu porunce te, ci sfîtuie te.

13) Precum am spus deci, pîrin ii au adus lui Dum-
nezeu, pe lîngî celelalte virtu i, ca daruri: fecioria i
neagonisirea, i precum am spus înapoi, i- au rîstignit
lor lumea i s- au nevoit ca i pe ei sî se rîstigneascî
lumii, cum zice Apostolul: «Mie lumea s- a rîstignit i
eu lumii» (Gal. 6,14). Care e deosebirea ? Lumea se rî-
stigne te omului, cînd omul se leap dî de lume; i anu-
me îmbrî i eazî via a singuraticî i pîrî se te pîrin ii,
rudeniile, banii, averile, afacerile, tîrgurile. Atunci se
rîstigne te lumea, lui. Cîci a pîrî sit- o. Aceasta e ceea
ce spune Apostolul: «Mie lumea s- a rîstignit». Apoi
adaog : « i eu lumii». Cum se rîstigne te deci omul,
lumii ? Cînd dupî izbîvirea de lucrurile din afarî , se
luptî chiar i faî de pîlceri, chiar faî de poftete lu-
crurilor i faî de voile sale i- i omoarî patimile sale.
Atunci se rîstigne te i el însu i lumii i se învredni-
ce te, potrivit Apostolului, sî spunî : «Mie lumea s- a
rîstignit i eu lumii».

14) Deci pîrin ii, precum am spus, rîstignindu- i lu-
mea loru i, s- au sîrguit prin nevoine sî se rîstigneascî
i pe ei lumii. Noi am socotit cî ne rîstignim nouî lu-
mea, cînd am pîrî sit- o i am venit înapoi mînî stire; dar
nu voim sî ne rîstignim i pe noi înapoi lumii. Cîci
avem înapoi pîlcerile faî de ea, avem înapoi înapoi timirile
faî de ea, pîtimim înapoi de slava ei, pîtimim înapoi de

mînc rî i de haine. C ci de e vreo unealt frumoas i sîntem împ timi i de ea i l s m această mic unealt s ne st pîneasc , cum a zis Ava Zosima, inînd la ea ca la o sut de livre de aur, chiar dac socotim c am ie it din lume i am l sat cele ale ei i am venit în mîn stare, ne afl m prin lucruri neînsemnate împ timi i de ea. Aceasta o p timim din multa lips de minte, c ci l - sînd lucrurile mari i de mare pre , ne împlinim patimile noastre prin unele foarte mici. Fiecare din noi a l sat ceea ce a avut, cel ce a avut lucruri mari, pe cele mari, i cel ce a avut orice, a l sat i el ce a avut, fiecare dup puterea lui i am venit în mîn stare; i, precum am spus, prin lucruri neînsemnate i de nimic, mul umim împ timirea noastr . Dar nu trebuie s facem a a. Ci precum ne-am lep dat de lume i de lucrurile din ea, a a trebuie s ne lep d m i de împ timirea fa de lucrurile din ea, i s tim ce este lep darea i pentru ce am venit în mîn stare i ce este shima pe care am luat-o, i s ne potrivim ei i s ne nevoim asemena p rin ilor no tri (spirituali, *n.tr.*).

15) Shima pe care o purt m este colovionul f r mîneci, un brîu de piele, analavul (perimanul) i culionul. Acestea sînt simboluri i trebuie s afl m ce înseamn simbolurile (chipurile) shimei noastre. De ce purt m colovionul (mantia) f r mîneci ? Dac to i ceilal i au mîneci, de ce noi nu avem ? Mînecile sînt chipuri ale mîinilor, iar mîinile înseamn lucrarea. Cînd ne vine vreun gînd s lucr m ceva propriu omului vechi prin mîini, de pild s fur m, sau s lovim, sau s facem simplu vreun p cat oarecare prin mîini, trebuie s lu m aminte la shima noastr i s afl m c nu avem mîneci, adic nu avem mîini s facem ceva din cele ale omului vechi. Dar colovionul nostru are i un semn de porfir (purpur). Ce vrea s spun semnul de porfir ? Oricine sluje te în oastea împ ratului are pe mantia lui

un semn de porfir . Fiindc împ ratul poart porfir , to i osta ii lui pun porfir pe mantaua lor, adic poart o hain împ r teasc , ca s arate prin aceasta c sînt ai împ ratului i slujesc în oastea lui.

A a i noi: lu m semnul de porfir pe colovionul nostru, ar tînd c am intrat în oastea lui Hristos i sîntem datori s r bd m toate p timirile Lui cîte le-a r b dat El pentru noi. De fapt, cînd Domnul nostru a p timit, a purtat ve mîntul de porfir . Întîi ca Împ rat. C ci El este «Împ ratul împ ra ilor i Domnul domnilor» (Apoc. 19, 16). Apoi i ca unul ce era batjocorit de cei nelegiui i. Deci i noi avînd semnul de porfir , vestim, cum am spus, c r bd m toate p timirile Lui. i precum osta ul nu p r se te oastea lui ca s mearg s se fac plugar sau negustor — pentru c prin aceasta cade din oastea lui (cum zice Apostolul: «Nimenia slujind în oaste nu se împlete te cu treburile vie ii, ca s plac conduc torului de oaste» (II Tim. 2, 4) — a a i noi trebuie s lupt m i s ne lu m grija de la toate cele ale lumii acesteia i s slujim numai lui Dumnezeu, cum se zice, ca s fie fecioara ezînd frumos lîng el, neîmpr tiat (I Cor. 7, 34).

16) Dar avem i brîu. Pentru ce-l purt m ? Brîul pe care-l purt m e întîi un simbol c sîntem preg ti i de lucru. C ci tot cel ce voie te s lucreze, se încinge întîi cu brîul, apoi începe lucrul, precum s-a spus : «s fie mijloacele voastre încinse» (Ef. 6, 14). i iar i, ca precum e încins trupul mort, a a i noi s omorîm pofta noastr . C ci brîul se pune în jurul mijlocului. Pentru c acolo sînt r runchii, în care se spune c se afl partea poftitoare a sufletului. Aceasta este ceea ce zice Apostolul: «Omori i m dularele voastre cele de pe p mînt, curvia, necur ia» i celelalte (Col. 3, 5).

17) Avem i analav (periman). Acesta se pune în chipul crucii pe umerii no tri. El este simbolul crucii,

purtat pe umerii no tri, precum zice: «Ia- i crucea i urmeaz -Mi Mie» (Mt. 16, 24 ; Mc. 8, 34). i ce este crucea altceva decît des vîr ita omorîre care se s vîre te în noi prin credin a în Hristos ? C ci credin a, cum zice iar i Gheronticonul (Patericul), înl tur pururea cele ce ne împiedic i ne face neîmpiedicat lucrarea ce ne duce la o astfel de omorîre des vîr it , sau îl face pe cineva s fie mort fa de toate cele ale lumii acesteia. i de a l sat cineva p rin i, îl ajut s lupte i cu împ timirea fa de ei, ca i fa de bani i avu ii, fa de orice lucru de care s-a lep dat, precum am mai spus. Îl face s se lepede de împ timirea îns i. i aceasta este lep darea des vîr it .

Dar lu m i culion (cuculion). Iar acesta este simbolul smereniei. C ci pruncii mici nevinova i poart culion. Iar omul vîrstnic nu poart culion. Deci noi de aceea îl purt m ca s fim prunci cu r utatea, cum zice Apostolul: «Fra ilor, nu fi i prunci cu mintea, ci cu r utatea» (I Cor. 14, 20). Dar ce este a fi prunc cu r utatea ? Pruncul care nu are r utate, de e necinstit nu se mînie, de este cinstit nu se umple de slav de art . De ia cineva ale lui nu se nec je te, c ci e prunc cu r utatea. Nu se r zbun cu patim , nu rîvne te slava. Culionul e i semn al harului lui Dumnezeu. C ci precum culionul acoper i înc lze te capul copilului, a a i harul lui Dumnezeu acoper i mintea noastr , cum se spune în Gheronticon. Pentru c culionul este simbolul harului Mîntuitorului nostru Dumnezeu, care ne acoper cugetarea i înc lze te pruncia în Hristos pentru dracii care încearc pururea s ne loveasc i s ne r neasc .

18) Deci iat , avem i brîul pe mijlocul nostru, care este omorîrea poftei nera ionale ; i perimanul pe um r, care este crucea. Iat i culionul, care este semnul nevinov iei i al prunciei în Hristos. S vie uim deci

potrivit shimei noastre, cum au spus p rin ii, ca s nu purt m o shim str in . Ci precum am p r sit cele mari, a a s l s m i cele mici. Am p r sit lumea, s p r sim i împ timirile de ea. C ci împ timirile, precum am spus, ne leag de lume i prin unele lucruri mici i f r de nici un pre , f r s tim.

19) De voim deci s ne izb vim i s ne eliber m cu des vâr ire, s ne înv m s ne t iem voile noastre i a a înaintînd cîte pu in, cu ajutorul lui Dumnezeu vom ajunge la desp timire. C ci nimic nu folose te pe oameni a a de mult ca t ierea voii lor. Din acest lucru înainteaz cineva cu adev rat aproape peste toat virtutea. i precum omul mergînd pe drum i aflînd un bu tean i înl turîndu-l mai face o bun parte din drumul lui, a a e cu cel ce înainteaz t indu- i voia lui. C ci t indu- i voia lui cî tig desp timirea i prin desp timire, vine cu Dumnezeu la des vâr ita nep timire¹⁰³⁷. El poate, pe o scurt distan de drum, s - i taie zece voi. El vede ceva i gîndul îi spune : «Ia seama acolo», iar el zice gîndului: «Nu iau seama»; i- i taie voia lui. C ci nu ia seama¹⁰³⁸. Iar i afl pe unii care îl clevetesc i gîndul îi spune: «Zi i tu cuvîntul acesta». i el î i taie voia sa i nu-l zice. i iar i îi zice gîndul: «Mergi, întreab pe buc tarul ce fierbe». i nu merge i- i taie voia lui. Vede iar i ceva, i gîndul

1037. Voia proprie e socotit una cu împ timirea. Nu e o voie neutr , ci e totdeauna în slujba unei patimi. Ea const din atîtea voi, cîte patimi are omul, sau cîte forme ia în fiecare împrejurare o patim sau alta a omului. Voia e propriu zis mi carea unei patimi spre satisfacerea ei. De aceea, voia aceasta e pe de o parte una, pe de alta multe. Poate ordinea aceasta a înaint rii în desp timire l-a înrîurit i pe Sc rarul s vorbeasc întîi de lep darea exterior i apoi de desp r irea l untric prin t ierea voii sau prin ascultare. Acestea sînt i primele trei trepte la Sc rarul.

1038. Celui ce- i face drum cu gîndul la Dumnezeu, mereu i se prezint un gînd care-i atrage luarea aminte, ab tîndu-l, i mereu omul trebuie s - i spun acelui gînd: «nu m intereseaz ce-mi spui» i prin aceasta î i taie voia sa (propriu zis aceasta nu mai e voia sa).

ii spune: «Întreab cine a adus aceasta?» i el îi taie voia sa i nu întreab . i t ind-o a a mereu, ajunge la obi nuin a de a o t ia i începînd de la cele mici ajunge s taie cu lini te i cele mari¹⁰³⁹, i a a ajunge nici s nu mai aib peste tot voie. i orice i s-ar în-tîmpla îl las lini tit (îl odihne te, *n.tr.*) ca i cînd i-ar fi propriu (dup voia lui *n.tr.*). i astfel, f r s voiasc s fac voia lui, se afl totdeauna f cînd-o pe aceasta. C ci neavînd ceva al s u, tot ce se face e al s u¹⁰⁴⁰. i a a se afl cum am spus, neavînd o împ -timire i din desp timire, cum am spus, vine la nep -timire.

20) Iat la ce înaintare duce pe încetul t ierea voii proprii. Din pilda acelui fericit Dosoftei, auzi i de la ce via i de la ce desf t ri i moliciuni plecînd, acest om care nici nu auzise m car vreodat cuvîntul lui Dumnezeu, la ce m suri l-a dus pe el în scurt vreme faptul de a fi inut ascultarea i de a- i fi t iat voia sa. i cum l-a sl vit pe el Dumnezeu i nu a l sat s fie uitat aceast virtute a lui, ci a descoperit-o sfîntului B trîn, încît acesta l-a v zut pe el bucurîndu-se de fericire între to i sfin ii aceia.

21) Dar v spun i alt lucru petrecut la fel i aproape de mine. Aceasta, ca s înv a i c i de la moarte îl scap pe om ascultarea i renun area la voia sa. Aflîndu-m eu odat în cele ale Avei Serid¹⁰⁴¹, veni acolo un ucenic al unui mare b trîn din p r ile Ascalonului pentru a aduce un r spus de la Ava lui. i

1039. A t ia cu odihna cele amare, înseamn a le t ia f r durere, f r mare efort.

1040. Toate f cîndu-se din voia lui Dumnezeu, iar el însu indu- i voia lui Dumnezeu, tot ce se face, socote te c se face dup voia lui. Chiar din cele ce par c -i sînt contrarii el trage un folos, primindu-le cu r bdare i din r bdarea i bun tatea lui, face din partea lui tot ce poate face mai bun i pentru ceilal i i pentru planul general al lui Dumnezeu.

1041. In mîn stirea lui Serid.

avea porunca s se întoarc pîn seara la chilia lui. În-
tre timp se porne te o furtun n praznic , înso it de
ploaie i de tunete i pîrîul din apropiere se umplu în
întregime de ape. Acela voi s plece pentru cuvîntul
b trînului. Iar noi îl rugam s r mîn socotind c este
cu neputin s scape din rîu. Dar acela nu ascult de
noi ca s r mîn . Ne ziser m noi pe urm : «S mer-
gem cu el pîn la rîu. C ci de-l va vedea, se va întoarce
de la sine». Plecar m deci cu el i cînd am ajuns la
rîu, acela î i dezbr c hainele i le leg pe cap i se
încinse cu or ul lui i se arunc în acel torent înfri-
co tor. Iar noi st team însp imînta i i tremurînd ca
nu cumva s se înece. Acela îns r mase plutind pe
deasupra i îndat se afl la cealalt margine, î i îm-
br c hainele lui, ne f cu de acolo o metanie, î i lu
r mas bun i plec alergînd. Iar noi r m ser m minu-
nîndu-ne i uimi i de puterea virtu ii. C ci noi îl urm -
ream cu fric , iar el trecu f r primejdie, pentru ascul-
tarea lui.

22) Dar s ne amintim i de fratele acela pe care
l-atrimis Ava lui pentru cele de trebuin ale lor, la cel
ce se ocupa cu cele ale mîn stirii în satul din apropiere.
Cînd acesta s-a v zut pe sine atras de fiica aceluia la
amestecare urît , a spus numai atîta: «Dumnezeule,
scap -m pentru rug ciunile p rintelui meu» i îndat
s-a aflat pe calea schitului spre p rintele lui. Vede i
puterea virtu ii, vede i lucrarea cuvîntului, cît ajutor
are, cerînd cineva rug ciunile p rintelui s u. C ci nu-
mai spunînd: «Dumnezeule, prin rug ciunile p rintel-
lui meu, scap -m », îndat s-a aflat pe cale^{1041 bis}. Ve-
de i smerenia i evlavia amîndurora. Erau în strîmto-
rare i b trînul voi s trimit pe fratele la cel ce se
ocupa cu cele de trebuin ale lor. i nu i-a zis lui:

1041 bis. *Apoph. Amon.* 3 ; P.G. 65—128 D.

«Du-te !» Ci i-a spus : «Voie ti s mergi ?» La fel i fra-tele n-a zis: «M duc», ci i-a zis lui: «Fac precum voie ti». C se temea i de sminteli, dar i de a nu asculta de p rintele lui. Apoi cînd au ajuns la strîmtorare, i-a zis lui B trînul: «Scoal -te i du-te!» i nu i-a zis : «N d jduiesc în Dumnezeuul meu, c te va acoperi». Ci i-a zis : «N d jduiesc în rug ciunile p rintelui meu c te vor acoperi». La fel i fratele, cînd a fost ispitit, n-a zis: «Dumnezeul meu, scap -m », ci: «Dumnezeule, pentru rug ciunile p rintelui meu, scap -m »¹⁰⁴². i fiecare din ei i-a pus n dejdea în rug ciunile p rintelui s u. Vede i cum au înjugat ascultarea cu smerenia ? C ci precum se înjug doi cai la o c ru i un cal nu poate s o ia înaintea altuia, c ci o rupe, a a are nevoie ascultarea s fie înjugat cu ea smerenia. i cum poate cineva s se învredniceasc de acest har, de nu se va sili, precum am spus, s taie voile sale i s se predea pe sine, dup Dumnezeu, p rintelui s u, neîndoindu-se cîtu i de pu in, ci toate f cîndu-le, ca i aceia, cu încredin area c ascult de Dumnezeu ? Acesta se va învrednici de milostivire, acesta se va învrednici de mîntuire.

23) Acest cuvînt ne duce cu mintea i la sfîntul Vasile, care cercetînd odat mîn stirile lui de ob te, a întreat pe unul dintre egumeni: «Ai pe vreunul dintre cei ce se mîntuiesc ?» Iar Ava i-a r spuns : «Prin rug ciunile tale, st pîne, to i voim s ne mîntuim». Sfîntul Vasile îl întreb iar i: «Ai pe vreunul dintre cei ce se mîntuiesc ?» În elegînd acela (c ci era i el om duhov-

1042. Apelul la rug ciunile altora are i rostul de a între ine în fiecare credincios smerenia, de a socoti c ceilal i sînt mai buni, deci c rug ciunile lor au o mai sigur intrare la Dumnezeu, intrînd prin iubire mai mult în atmosfera iubirii Lui. ceea ce nu în eleg protestan ii i în aceasta se arat din nou o mîndrie individualist .

nicesc), a spus : «Da !» îi zise sfântul: «Adu-mi-l pe acela». Iar venind acel frate, îi zise sfântul: «D -mi s m sp l». Acela plec i-i aduse de sp lat. Dup ce sfântul Vasile s-a sp lat, lu i el apa i spuse fratelui: «Prime te i te spal i tu». Acela prime te apa de sp lat de la sfântul, f r s stea pe gânduri. Dup ce l-a încercat pe acela prin aceasta, îi zise iar i: «Cînd voi intra în altar, vino i-mi adu aminte s te hirotonesc». Acela ascult iar i f r s se gîndeasc . i cînd v zu pe sfîntul Vasile în untru în altar, merse i-i aduse aminte. i-l hirotoni pe el i-l lu cu sine. C ci cui i s-ar fi îng duit s fie cu acel sfînt de-Dumnezeu-purt tor, dac nu acestui frate binecuvîntat ?¹⁰⁴³.

24) Voi nu ave i cuno tin despre lucrul ascult rii f r alegere. Nici nu cunoa te i odihna ei. Am întrebat odat pe b trînul Ava Ioan al Avei Varsanufie i am zis : «St pîne, deoarece Scriptura zice c prin multe necazuri trebuie s intr m noi în Împ r ia cerurilor (Fapte 14, 22), i eu v d c nu am nici un necaz, ce trebuie s fac, ca nu cumva s pierd sufletul meu, fiindc nu am nici un necaz, nici o grij ?» Iar de se întîmpla s am vreun gînd, luam t bli a i scriam B -trînului. C ci il întrebam prin scrisori, înainte de a-i sluji lui. i înainte de a primi porunca lui, scriind sim-eam folosul u ur rii. A a de mare era negrija i odihna. Dar eu necunoscînd puterea virtu ii i auzind c prin multe necazuri trebuie s intr m noi în Împ r ia cerurilor, m temeam pentru c nu aveam necazuri. Cînd deci am ar tat aceasta b trînului, el îmi spuse: «Nu fi nec jit. Nu ai motiv. C ci fiecare predîndu-se ascult rii de p rintele (s u duhovnicesc, *n.tr.*), are aceast negrij i odihn ».

1043. *Apopht.* 1 ; P.G. 65, 167.

1) A spus careva dintre b trîni: «Înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare, ca s fim gata la tot cuvîntul ce-l auzim, s spunem : «Iart -m !» C ci prin smerita cugetare se stric toate lucrurile potrivnicului»¹⁰⁴⁴. S cercet m care este în elesul cuvîntului B -trînului. Pentru ce spune: «Înainte de orice avem nevoie de smerita cugetare» i nu mai degrab : «Înainte de orice avem nevoie de înfrînare» ? C ci Apostolul zice: «Cel ce se lupt , se înfrîneaz de la toate» (II Tim. 2, 5).

Sau de ce nu spune : «Înainte de orice avem nevoie de frica lui Dumnezeu» ? C ci zice Scriptura: «Frica de Dumnezeu este începutul în elepciunii» (Pilde 9, 10).

i iar i: «Din frica Domnului se abate fiecare de la r u» (Prov. 16, 7). De ce nu spune: «Înainte de orice avem nevoie de milostenie, sau de credin » ? C ci se spune: «Prin milostenie i credin se cur esc p catele». Iar Apostolul zice: «F r credin nu e cu putin a pl cea lui Dumnezeu» (Evr. 11,6). Deci dac nu e cu putin a pl cea lui Dumnezeu f r credin , i p catele se cur esc prin milostenii i credin , i din frica de Dumnezeu se abate fiecare de la r u, i frica de Dumnezeu este începutul în elepciunii, i cel ce se lupt se înfrîneaz de la toate, cum zice c : «Înainte de orice avem nevoie de smerita cugetare» ? i de ce le-a l sat pe acestea toate, care sînt atît de trebuincioase ? B trînul voie te s ne arate c nici frica de Dumnezeu, nici milostenia, nici credin a, nici înfrîna-rea, nici oricare alta dintre virtu i nu se poate dobîndi f r smerita cugetare. De aceea zice : «Înainte de orice

1044. *Apophth. lui Ava Ipatie*; P.G. 40, 1108.

avem nevoie de smerita cugetare, ca să fim gata la tot cuvîntul ce-l auzim, să spunem: iart -m ! Căci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile potrivnicului».

2) Iată vede-i, fraților, cât de mare este puterea smeritei cugetări. Vede-i ce lucrare are cuvîntul: «Iart -m » ? Dar pentru ce se numește diavolul nu numai vrjmaș, ci și protivnic? Vrjmaș se numește pentru că e urîtor de oameni, urîtor de bine, uneltitor. Iar protivnic se numește pentru că încearcă să împiedice orice lucru bun. Voie te cineva să se roage ? Acela se împotrive te, împiedicîndu-l prin amintiri pe care toase, prin robire, prin lene. Voie te cineva să fac milostenie ? Acela îl împiedică prin iubirea de arginți, prin pregetare. Voie te cineva să privegheze ? Acela îl împiedică prin trîndăvie, prin nepăsare. De aceea se numește nu numai vrjmaș, ci și protivnic. Deci prin smerita cugetare se strică toate lucrurile vrjmașului și protivnicului.

3) Cu adevărat mare este smerita cugetare și fiecare dintre sfinți a călătorit cu ea și prin osteneală a scurtat călătoria. Căci zice: «Vezi smerenia mea și osteneala mea și iart toate păcatele mele» (Ps. 24,18); și: «M-am smerit și m-a mîntuit pe mine Domnul» (Ps. 114, 6). Căci chiar și numai smerenia singur poate să ne ducă în untru (în Împărăția cerurilor, *n.tr.*), cum a spus Avă Ioan, dar mai cu înțîrziere. Să ne smerim deci și noi puștin și ne vom mîntui. Și chiar dacă nu putem să ne ostenim, din pricina neputinței, să ne sîrguim a ne smeri. Și cred în mila lui Dumnezeu, că pentru acel puțin făcut cu smerenie, ne vom afla și noi în locul sfinților acelor care s-au ostenit și au slujit mult lui Dumnezeu. Da, sîntem slabi și nu putem să ne ostenim. Dar nu putem să ne smerim ?

4) Fericit este, fra ilor, cel ce are smerenie; mare este smerenia. Bine a zgrăvit sfântul acela pe cel ce are smerenie adevărat, zicând: «Smerenia nu se mînie, nici nu mînie pe cineva». Unora li se pare lucrul acesta ceva străin. De fapt numai smerenia se împotrivesc slavei de arte şi pze te pe om de ea. Dar se mînie cineva şi pentru bani, şi pentru mîncări. Cum spune deci că «smerenia nu se mînie, nici nu mînie pe cineva?»¹⁰⁴⁵ Smerenia este mare, cum am spus, şi are puterea să atragă harul lui Dumnezeu în suflet. Deci însuşi harul lui Dumnezeu venind acoperă sufletul de aceste două alte patimi grele. Căci ce este mai rău decît a se mînia şi a mînia pe aproapele? De aceea, a zis careva că «e cu totul străin călugărului să se mînie»¹⁰⁴⁶. Dar dacă nu e acoperit cu adevărat de smerenie, vine pe încetul la starea unui drac, tulburînd şi tulburîndu-se. De aceea zice că smerenia nu se mînie şi nu mînie pe cineva.

5) Dar de ce spun eu că ea ne acoperă de două patimi? Căci ea acoperă sufletul şi faţă de orice altă patimă. Îl acoperă şi faţă de orice ispit. Cînd a văzut sfântul Antonie întinse toate cursele diavolului, şi suspinînd a întrebat pe Dumnezeu: «Cine le va trece pe acestea», ce a răspuns Dumnezeu? «Smerenia le va trece pe ele» şi a adăos şi alt lucru minunat: «şi nu o vor atinge pe ea». Vezi puterea ei? Vezi harul virtuţii? Cu adevărat nimic nu e mai tare ca smerita cugeţare. Nimic nu o biruie. Orice lucru superior s-ar întîmpla celui smerit, el porneşte îndată împotriva sa, se judecă îndată pe sine că e vrednic de el; nu răbdă să fie învinovăţit cineva, nu răbdă să fie aruncat vina asupra altuia. Şi a a trece neturburat, fără supărare,

1045. *Apophth. Paul Evergetinos*, I, 45, p. 165.

1046. Această sentinţă nu e de la Evagrie, cum zice textul din «Sources Chretiennes», ci e citat de Zosima sub numele lui Macarie, în Paul Evergetinos, Constantinopol, 1861, voi. II, 35, p. 112.

cu toată odihna. De aceea nici nu se mînie, nici nu mînie pe cineva. De aceea bine a zis sfîntul: «Cînd înainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare».

6) Dar sînt două smerenii, precum și două mîndrii. Cea dintîi mîndrie este cînd cineva disprețuiește pe fratele, cînd îl socotește că nefiind nimic și pe sine ca fiind mai presus de el. Acesta de nu se va trezi repede și de nu se va sîrgui să scape de ea, vine pe încetul și la a doua mîndrie, prin care se mîndrește și împotriva lui Dumnezeu¹⁰⁴⁷, și-l pune pe seama sa isprăvile și vîrșite, nu pe seama lui Dumnezeu.

Cu adevărat, frații mei, am văzut odată pe cineva ajungînd la această stare jalnică. La început, dacă cineva dintre frații îi spunea ceva de altul, disprețuia pe fiecare și zicea: «Cine e acela? Nu este altul (bun) decît Zosima și cei împreună cu el». Apoi a început să disprețuiască și pe aceia și să zică: «Nu este altul (bun) decît Macarie». Și după puțin a început să spună: «Cine e Macarie? Nimeni. Nu sînt decît Vasile și Grigorie (mari)». Apoi, după puțin, a început să disprețuiască și pe aceia, zicînd: «Cine este Vasile? Cine e Grigorie? Nimeni. Numai Petru și Pavel (sînt mari)». Și îi spusei lui: «Cu adevărat, frate, și pe aceia îi vei disprețui». Și, crede-mă, cînd după puțin vreme, a început să zică: «Cine este Petru și cine Pavel? Nimeni. Numai Sfînta Treime (e mare)». Pe urmă s-a mîndrit și împotriva lui Dumnezeu însuși și a ațîrșit din sine. De aceea trebuie să luptăm, frații mei, împotriva celei dintîi mîndrii, ca să nu cîdem pe încetul și în mîndria cea mai deplină.

1047. O strîns legătură între cele două împotriviri lui Dumnezeu și cele împotrivă aproapelui. Cel ce se înalță împotriva aproapelui se înalță împotriva lui Dumnezeu; și viceversa. Suportul faptelor și purtătorul bunelor fapte de aproape este credința în Dumnezeu. Iubirea sau se întinde în toate părțile, sau nu e deplină și nu durează, căci arată un suflet care nu e în întregimea lui iubitor.

7) Exist o mîndrie mireneasc i exist una c lug reasc . Mîndria mireneasc (sau lumeasc) se arat atunci cînd cineva se mîndre te împotriva aproapelui, ca mai bogat, sau ca mai frumos decît acela, sau ca mai bine îmbr cat sau ca de neam mai bun. Cînd ne vedem deci pe noi în ine st pîni i de slav de art în aceste privin e, sau c mîn stirea noastr e mai mare, sau mai înst rit , sau c avem mai mul i fra i, trebuie s tim c sîntem st pîni i înc de mîndria lumeasc . Se întîmpl îns uneori c cineva sufer de slava de art i pentru unele daruri naturale. De pild , unul sufer de slava de art pentru c are glas frumos i cînt frumos, sau pentru c e blînd i pentru c lucreaz sau sluje te cu cur ie. Acestea sînt mai cuviincioase decît cele dintîi. Dar i ele in de mîndria lumeasc .

Iar mîndria c lug reasc se arat cînd cineva sufer de slava de art , pentru c privegheaz , sau poste te, sau c e evlavios, sau c are o bun vie uire, sau c e sîrguincios. Ba uneori se i smere te cineva de dragul slavei. Acestea in de mîndria c lug reasc . Dac nu putem s nu ne mîndrim deloc, e mai cuvenit s ne mîndrim pentru cele c lug re ti, decît pentru cele lume ti.

Iat am spus care e mîndria cea dintîi i care e cea de a doua; la fel, care e mîndria lumeasc i care cea c lug reasc . S afl m acum care sînt i cele dou smerenii.

8) Smerenia cea dintîi st în a socoti cineva pe fraatele s u mai în elept decît pe sine i întrecîndu-l pe el în toate i, simplu gr înd, a a cum a zis sfîntul acela, în a se socoti pe sine mai prejos de to i. Iar a doua smerenie st în a pune pe seama lui Dumnezeu toate ispr vile. Aceasta este smerenia des vîr it a sfin ilor. Aceasta se na te în chip firesc în suflet din lucrarea

poruncilor. C ci precum cînd pomii poart rod mult, rodul încovoiaie ramurile i le trage în jos, iar cel ce nu poart rod, se înal i st drept — dar sînt unii pomi care tocmai deoarece ramurile urc în sus, nu poart rod, iar de ia cineva pietre i le atîrn de ramuri i le trage în jos, acestea fac rod — a a este i cu sufletul: cînd se smere te aduce rod i cu cît aduce rod mai mult, cu atît se smere te mai mult. Astfel sfinii, cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, cu atît se v d pe ei mai p c to i.

9) Mi-amintesc c vorbeam odat despre smerenie i careva dintre cei mai mari din Gaza, auzindu-ne pe noi spunînd aceasta, c cu cît se apropie cineva mai mult de Dumnezeu, cu atît se vede pe sine mai p c tos, se mira i zicea : «Cum se poate aceasta ?». i necunoscînd motivul, voia s afle. Deci îi zic aceluia : «Domnu-le, care e ti cel dintîi aici, spune-mi, cum te socote ti pe dumneata în cetate ?» Acela zise : «M socotesc cel mai mare i cel dintîi din cetate». Îi zic iar i : «Iar de vei merge în Cezareea, cum te vei socoti acolo ?» «M voi socoti mai mic între cei mari de acolo». Îi zic din nou : «Iar de vei merge la Antiohia, cum te vei socoti acolo ?» Îmi zise acela : «M voi socoti ca unul de la ar ». Îi zic lui iar i : «Iar de vei merge în cetatea lui Constantin, aproape de împ ratul, cum te vei socoti acolo ?» Acela-mi r spuse : «M voi socoti ca un s - rac». Atunci îi spusei lui : «Iat , a a sînt sfin ii: cu cît se apropie de Dumnezeu, cu atît se v d pe ei mai p c to i. Avraam, cînd a v zut pe Domnul, s-a numit pe sine p mînt i cenu » (Fac. 18, 27). Iar Isaia a zis : «Vai mie, c sînt necurat» (Is. 6, 5). La fel Daniel, cînd era în groapa cu lei i a mers Avacum cu mîncare la el, zicîndu-i : «Prime te mîncarea ce i-a trimis ie Dumnezeu», ce a zis ? « i-a adus aminte Dumnezeu de mine ?» (Dan. 14, 36). Vezi ce smerenie a avut ini-

ma lui, cînd era în groapa cu lei i nu l-au v t mat pe el; i nu numai odat ci i a doua oar . i dup aceas- ta s-a minunat i a zis : « i-a adus aminte Dumnezeu de mine ? »

10) Privi i smerenia sfin ilor, în ce sim ire se aflau inimile lor ! Nici cînd erau trimi i de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, nu primeau, fugind, din smerenie, de prilejul de a fi sl vi i. C ci a a cum cineva îmbr cat întreg în porfir , de se va voi s se coase pe haina lui un petec murdar, se va feri ca s nu fie murd rit haina lui cea cinstit , tot a a i sfin ii îmbr ca i în virtu i fug de slava omeneasc , ca s nu fie murd ri i de ea. Iar cei ce poftesc slava sînt asemenea unui om gol, care voie te pururea s afle un petec mic, sau orice ca s - i acopere urî enia lui. A a i cel gol de virtu i, caut sla- va oamenilor.

Deci cînd sînt trimi i de Dumnezeu în ajutorul oamenilor, sfin ii, din smerenie, nu primesc. Astfel Moise a zis : «M rog ie, trimite pe altul mai puternic, c eu sînt slab la glas i z bavnic cu limba» (Ie . 4, 10). Iar Ieremia a zis : «Sînt prea tîn r» (Ier. 1,6). i, simplu spunînd, fiecare dintre sfin i avea această smerenie de pe urma lucr rii poruncilor. Această smerenie, nimenea nu poate spune prin cuvînt cum este, sau cum se na te în suflet, de nu o afl omul prin cercare. Dar prin cuvînt nu o poate înv a nimeni.

11) Odat Ava Zosima vorbea despre smerenie i un filozof aflîndu-se acolo i auzind cele ce le spunea, voind s afle am nunte, îi zise lui: «Spune-mi, cum te socote ti pe tine p c tos ? Nu tii c e ti sfînt, nu tii c ai virtu i ? Doar vezi c lucrezi poruncile. Cum, împlinindu-le pe acestea, te socote ti înc p c tos ? » Iar b trînul neaflînd cum s -i dea lui r spunsul, îi zise: «Nu tiu cum s -i spun, dar a a sînt». Filozoful i se împotrivi, voind s afle cum este aceasta. Iar B trînul

neafînd cum s -i l mureasc lui acest lucru, a început s -i spun cu sfînta lui simplitate: «Nu m suci pe mine, c eu a a sînt».

Cînd l-am v zut eu pe B trîn ne tiînd ce s -i r spun d , îi spusei aceleia : «Oare nu e aceasta a a, cum e cu filozofia i cu medicina ? Cînd le înva cineva bine i le practic , ajunge din lucrarea lor treptat maestru în filozofie i medicin . Dar nu poate spune, nici t lm ci cum a ajuns la deprinderea lucrului. Sufletul i-a însu- it, cum am spus, me te ugul pe încetul, pe nesim ite, din lucrare. A a e i cu smerenia : Din lucrarea poruncilor se na te o deprindere a smereniei, care nu poate fi t lm cit prin cuvinte¹⁰⁴⁸. Cînd Ava Zosima a auzit aceasta s-a bucurat i îndat m îmbr i i zise : «Ai aflat lucrul, a a este cum ai spus». Dar s-a mul umit i filozoful, cînd a auzit, i a primit i el cuvîntul.

12) Dar au spus i b trînii unele care ne fac s în- elegem smerenia. Îns cum se na te aceast sim ire l untric nimenea nu a putut spune. Cînd Ava Agaton era s se sfîr easc , l-au întrebat pe el fra ii: «Te temi i tu, p rinte ?» Iar el a zis : «Am f cut tot ce am pu- tut ca s p zesc poruncile. Dar om sînt i eu. De unde s tiu dac lucrul meu a pl cut lui Dumnezeu ? C alta este judecata lui Dumnezeu i alta cea a oameni- lor»¹⁰⁴⁹. Iat cum ne-a deschis el ochii s în elegem i ne-a dat calea pentru a o pricepe. Dar cum este i cum se na te în suflet, cum am zis de multe ori, nimenea nu a putut spune, nici n-a putut s o priceap cineva prin cuvînt, dac nu s-a învrednicit sufletul s u s o cunoas- c pe ea din fapte. Dar ce este ceea ce o pricinuie te pe ea, au spus p rin ii, c ci se spune i în Gheronticon c

1048. ciudat c tocmai cine împline te mai mult poruncile e mai smerit. Pentru c întrînd pe drumul des vîr irii, î i d seama de nesfîr- irea ei.

1049. *Apoph. Agaton* 29; P.G. 65, 117

un frate a întrebat pe un b trîn zicînd : «Ce este smerenia ?» i a zis b trînul: «Smerenia este un lucru mare i dumnezeiesc, iar la smerenie se ajunge prin ostenelile trupe ti întru cuno tin i prin a se socoti cineva mai prejos de to i i a se ruga pururea lui Dumnezeu»¹⁰⁵⁰. Aceasta este calea smereniei. Iar această smerenie este dumnezeiasc i de neîn eles.

13) Dar de ce spune c ostenelile trupe ti duc sufletul la smerenie ? Pentru care motiv ostenelile trupe ti sînt virtu i ale sufletului ? Am spus i mai sus, c a se socoti mai prejos de to i se opune mîndriei celei dintîi. C ci cum se poate socoti pe sine mai mare decît fratele s u, sau în l a în ceva, sau def ima, sau dispreui pe cineva, cel ce se socote te pe sine mai prejos de to i ?

La fel, rug ciunea neîncetat e v dit c se împotrive te celei de a doua mîndrii. C ci e v dit c cel smerit, cel evlavios, cunoscînd c nu poate dobîndi nici un bine în suflet f r ajutorul i acoper mîntul lui Dumnezeu, nu înceteaz s se roage necontenit lui Dumnezeu, ca s - i fac mil cu el. i cel ce se roag totdeauna lui Dumnezeu, de se învrednice te s izbuteasc în ceva, tie de unde i-a venit ajutorul ca s izbuteasc i nu se poate mîndri, nici nu- i pune cele izbîndite, pe seama puterii sale; ci le pune pe seama lui Dumnezeu i Lui îi mul ume te pururea i pe El Îl roag pururea, tremurînd s nu cad de la ajutorul Lui i s se arate sl biciunea i neputin a lui. i a a, prin smerenie, se roag i prin rug ciune se smere te i dac izbute te, pururea se smere te i pe cît se smere te, pe atîta e ajutat i înainteaz prin smerita cugtare.

1050. *Apophht*: în Paul Evergetinos I, 45, p. 165.

14) De ce spune deci c ostenelile trupe ti rodesc smerita cugetare ? Ce are osteneala trupeasc cu simirea sufletului ? V voi spune vou :

Sufletul c zînd de la porunc prin neascultare, s-a predat, cum zice sfîntul Grigorie, iubirii de pl cere i conducerii de sine celei r t cite¹⁰⁵¹, i a iubit cele trupe ti i într-un anumit fel s-a f cut una cu trupul i s-a f cut omul întreg trup, cum se zice: «Nu va r mîne Duhul Meu în oamenii ace tia, pentru c sînt trupuri» (Fac. 6, 1). i astfel, sufletul tic lo it p time te i simte i el împreun cu cele ce se fac de c tre trup. De aceea a spus b trînul c i osteneala trupeasc duce la smerenie. C ci în alt sim ire se afl sufletul celui s n tos i în alta, al celui bolnav; în alta, al celui fl mînd; i în alta, al celui s tul. La fel, alta e sim irea sufletului celui ce ade pe cal i alta, a celui ce ade pe tron i alta, a celui ce ade jos. De asemenea, alta e sim irea celui ce poart haine frumoase, i alta, a celui ce poart haine murdare. Deci osteneala smere te trupul, iar trupul smerindu-se, se smere te împreun cu el i sufletul. A adar, bine a zis c i osteneala trupeasc duce la smerenie. De aceea, Evagrie, cînd a fost ispitit de hul — ca unul ce avea cuno tin , i tia c hula vine din mîndrie, iar dac trupul e supus smereniei se smere te împreun cu el i sufletul — a stat 40 de zile f r s intre sub acoperi , încît trupul s u, cum zice scriitorul, scotea r cnete ca animalele s lbatice¹⁰⁵². Astfel, n-a s vîr it osteneala pentru hul , ci pentru smerenie. Bine a zis deci b trînul, c ostenelile trupe ti duc la smerenie. Bunul Dumnezeu s v d ruiasc vou smerenie, c ci ea scap pe om de multe rele i-l ap r pe el de multe ispite.

1051. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuv.* 39, 7; P.G. 36, 341 C.

1052. Paladie, *Hist. Laus*, ed. Butler, Lucet., p. 278.

1) Când a făcut Dumnezeu pe om, a sdit în el ceva dumnezeiesc, ca un gând mai fierbinte și luminos, avînd calitatea unei scînteii care luminează mintea și arată acesteia deosebirea binelui de rău. Aceasta se numește conștiință și ea este legea firii lui ¹⁰⁵³. Ea este închipuită de porurile pe care le-a sdit Iacov (Fac. 26, 13-14), cum au zis părinții, și pe care le-au astupat filistenii. De această conștiință ascultînd patriarhii și toți sfinții dinaintea de legea scrisă, au bineplăcut lui Dumnezeu. Aceasta fiind astupată și cîlcată de către oameni

1053. Conștiința este gândul sdit de Dumnezeu în om, ca o scînteie fierbinte și luminoasă. Conștiința luminează deplin mintea și o obligă să facă deosebirea între bine și rău. În conștiință omenească se întîlnește cu dumnezeiescul. Ea este a lui Dumnezeu și a omului. Prin ea omul se află în legătură ontologic-dialogică cu Dumnezeu. Ea este fața omului întoarsă spre Soarele existenței. Ea este gândul lui Dumnezeu, dar «semnat» în om și prin această înțelegere de om. Prin ea omul vorbește cu sine, dar prin sine vede pe Dumnezeu și răspunde lui Dumnezeu. Prin poruncile și mustrile de caracter absolut ale conștiinței grăiesc poruncile și mustrile lui Dumnezeu. Omul este un pol al lui Dumnezeu. O conștiință fără minte sau rațiune nu poate lucra. Dar nici acestea, fără conștiință. De aceea mintea sau rațiunea omului este și ea luminoasă, dar și fierbinte, și ciere în ea dorința fierbinte nu numai de a cunoaște un adevăr indiferent, ci adevărul că bine, că cel ce-l poate ferici, face bun. De aceea rațiunea nu este niciodată rece în lucrarea ei. Chiar cînd afirmă obiectivitatea cunoașterii sale, o afirmă cu cîldură, și ciere legat de conștiință și în obiectivitate nu poate să lipsească binele. Pe lîngă aceea, adevărul, pentru care este dat rațiunea și spre care aspiră, cere el însuși cîldură în căutarea și în susținerea lui. Și pentru că rațiunea are o astfel de cîldură, ea pune pasiunea și în susținerea minciunii cu aparență de adevăr, pentru că și se pare că aceea îl fericește. Aceasta, pentru că adevărul este bun, este frumos, pentru că de el depinde viața fericită a omului. Adevărul reprezintă de aceea și binele, iar minciuna, răul. De aceea rațiunea este legată cu conștiința, care se preocupă în mod special de aspectul bun sau rău al adevărului, sau pentru că adevărul este focul care se cere sesizat de o rațiune întipărită de conștiință, încălzită de focul adevărului.

prin înaintarea p catului, am avut nevoie de legea scris , am avut nevoie de sfin ii prooroci, am avut nevoie de îns i venirea St pînului nostru Iisus Hristos, ca s o descoperim i s o trezim, ca s aprindem din nou acea scînteie acoperit , prin p zirea sfintelor Lui porunci. Deci, atîrn acum de noi, fie s o astup m iar i, fie s o facem s ne lumineze, dac ascult m de ea. C ci cînd con tiin a noastr ne spune s facem aceasta, i dispre uim glasul ei, i iar i ne spune i nu facem, ci r mînem c lînd-o pe ea, o astup m, i nu mai poate s ne vorbeasc limpede de sub povara a ezat asupra ei. Ci ca un sfe nic ce luce te printr-o cea- , începe s ne arate lucrurile în chip mai afumat, mai întunecos, i a a, datorit înaint rii p catului, nimenea nu- i mai poate vedea limpede fa a sa, ci ca într-o ap turburat de multe gunoaie¹⁰⁵⁴.

Astfel, nu mai sim im cele ce ni le spune con tiin a noastr , încît p rem aproape c nu o mai avem. Dar

1054. In con tiin a clar auzind glasul lui Dumnezeu, ne auzim i pe noi în ine, sau viceversa. C ci con tiin a ne vorbe te despre noi cu claritatea cu care ne vorbe te despre Dumnezeu. Sau Dumnezeu ne vorbe te cu t ria Lui necondi ionat i de nerespins despre noi, despre ce trebuie s fim noi i ce sîntem. De aceea, prin con tiin ne vedem propriu-zis fa a noastr , pentru c o vedem în lumina lui Dumnezeu, singura care o lumineaz . Cînd abaterile noastre de pe calea pe care ne putem dezvolta ca ceea ce sîntem i trebuie s fim, sau cînd petele a ezate pe ea nu sînt prea mari, ne vedem mustra i de con tiin . Dar cînd am înaintat mult în p cate, con tiin a e acoperit , sau glasul ei e astupat pentru o anumit vreme sau pentru totdeauna cu totul. i cu ea, i glasul lui Dumnezeu. Dar rar poate fi astupat definitiv. Glasul ei se aude adeseori pe nea teptate de sub povara uria pus asupra ei, uneori îns f r a ne mai putea da puterea s ne îndrept m. Ea gr ie te cum gr ie te un mort pe care l-am ucis i mortul sînt eu însumi. Dar mort, responsabil de moartea mea i de a altuia în fa a lui Dumnezeu. C ci nimenea nu e mort în întregime. A a ne va vorbi, printr-o cumplit i nepotolit mustrare în via a viitoare. un mod al rela iei noastre eterne cu Dumnezeu. Jocul rela iei între mine i semenii mei, între mine i subiectul dumnezeiesc, e de o nesfîrit varietate.

nu e nimenea care s nu o aib . C ci e ceva dumnezeiesc, precum am spus mai înainte, i nu se pierde niciodat , ci totdeauna ne aduce aminte de ceea ce sîntem datori. Dar noi nu sim im, prin faptul c , a a cum am zis, o dispre uim i o c lc m.

2) De aceea, proorocul plînge pe Efraim i zice: «F cutu-s-a Efraim st pîn peste protivnicul lui i a c lcat judecata» (Osea 10, 11). Prin protivnicul lui în elega con tiin a. De aceea se zice i în Evanghelie : «Împac -te cu pîrî ul t u pîn e ti pe cale cu el, ca nu cumva s te predea pe tine judec torului i judec torul, slujitorilor i s te arunce pe tine în temni . Amin zic ie, nu vei ie i de acolo, pîn ce nu vei întoarce i ultimul b nu » (Mt. 5, 25-26). De ce nume te con tiin a protivnic ? Pentru c ea se împotrive te totdeauna voii noastre celei rele, i ne mustr cînd nu facem ceea ce trebuie s facem i facem ceea ce nu trebuie s facem. i ea ne pîr te pe noi. De aceea o nume te protivnic i pîrî i ne porunce te zicînd : «Împac -te cu pîrî ul t u cît e ti pe cale cu el»¹⁰⁵⁵. Iar calea este, cum zice sfîntul Vasile, lumea aceasta¹⁰⁵⁶.

3) S ne sîrguim deci, fra ilor, s p zim con tiin a noastr cît sîntem în lumea aceasta, nel sînd-o s ne mustre în privin a vreunui lucru, nec lcînd-o nici m -car în lucrul cel mai mic. C ci de la cele mici i prin fire neînsemnate, ajungem s dispre uim i pe cele mari. Pentru c atunci cînd începe cineva s zic : «Ce e dac voi spune cuvîntul acesta ? Ce e de voi mânca aceast bucat mic ? Ce este dac voi privi la acest lucru ?», de la întrebarea : «Ce este aceasta sau ce este aceea», ia gustul r u i amar i începe s dispre uiasc i pe cele mari i mai grele i s calce peste con tiin a

1055. S ne împ c m cu con tiin a cît sîntem înc în viat .

1056. Sfîntul Vasile, *Omil. în psalm. 2* -, P.G. 29, 220—221 i P.G. 31, 544 A.

sa. i înaintînd astfel, pe încetul se primejduie te s
cad în totala nesim ire. De aceea, lua i seama, fra i-
lor, s nu nesocotim cele mici, vede i s nu le dispre-
uim ca pe ni te nimicuri. C ci nu sînt mici, ci sînt un
început, pricinuiesc o obi nuin rea. S veghem, s
avem grij de cele u oare, întrucît sînt u oare, ca s
nu se fac grele. Lucrarea virtu ii i a p catului începe
de la cele mici i duce la cele mari, fie bune, fie rele.
De aceea, ne porunce te Domnul s ne p zim con tiin a
i spune fiec ruia în parte: Vezi ce faci nelegiuitule,
vegheaz ! «Împac -te cu pîrî ul t u cît e ti pe cale cu
el». i adaug , spunîndu-i s se team de primejdia
lucrului, zicînd : «ca nu cumva s te predea pe tine ju-
dec torului i judec torul, slujitorilor i s te arunce
în temni ». « i ce va urma ? Amin î i spun ie, nu vei
ie i de acolo pîn ce nu vei întoarce i cel din urm
b nu ». C ci ea ne v de te, cum am spus, i în ceea ce
e bine i în ceea ce e r u i ne arat ce s facem i ce
s nu facem. i ea ne va pîrî i în veacul viitor¹⁰⁵⁷. De
aceea, zice : «ca nu cumva s te predea judec torului»
i celelalte.

4) Iar p zirea ei e de multe feluri. Se poate p zi
con tiin a fa de Dumnezeu, fa de aproapele i fa
de lucruri. i fa de Dumnezeu o poate p zi cineva,
cînd nu dispre uie te poruncile Lui, chiar i în acele lu-
cruri în care nu-l vede pe el vreun om i în cele în care
nu-i sînt cerute de cineva. Acela p ze te con tiin a fa
de Dumnezeu în ascuns. De pild : Cînd nesocotim ru-
g ciunea, cînd se suie la inima noastr un gînd p ti-
ma i nu veghem i nu ne strîngem pe noi în ine, ci
ne învoim cu el; cînd vedem pe aproapele zicînd sau

1057. Nu putem ajunge în Împ r ie, pîn nu ajungem neap sa i de
con tiin de r ul f cut cuiva, sau fa de Dumnezeu. De aceea, dup ce
murim, dac nu mai putem dep rta de la noi în ine r ul f cut fa de Dum-
nezeu, sau apropielui, pot s o fac aceasta i s ne despo v reze con-
tiin a urma ii no tri sau Biserica, prin marea dragoste a lor.

f cînd ceva i îlb nuim i-l osîndim. i simplu gr înd, toate cîte se fac întru ascuns, pe care nimenea nu le tie, decît numai Dumnezeu i con tiin a noastră, pe toate trebuie s le p zim. Aceasta este con tiin a fa de Dumnezeu.

5) Iar cea fa de aproapele este s nu fac cineva nimic de care tie c nec je te sau r ne te pe aproapele, fie cu lucrul, fie cu cuvîntul, fie cu înf i area, fie cu privirea. C ci poate r ni pe aproapele i înf i area noastră, cum am spus de multe ori. i-l poate r ni i privirea. i simplu gr înd, toate cîte tie omul c pot s dea vreun gînd aproapelui, prin care se p teaz îns i con tiin a lui, de care tie c e în stare s vat me sau s nec jeasc . De toate acestea trebuie s se p zeasc i s nu le fac . Aceasta înseamn a p zi con tiin a fa de aproapele.

6) Iar p zirea con tiin ei fa de lucruri st în a nu se folosi cineva r u de un lucru, în a nu strica vreun lucru, sau a-l arunca, ci chiar de vede vreunul aruncat, s nu treac cu vederea, fie el cît de neînsemnat, ci s -l adune i s -l pun la locul lui¹⁰⁵⁸. Nu trebuie s ne folosim r u de ve mintele noastre. Presupune c poate purta cineva o hain înc o s pt mîn sau dou , dar o dezbrac i o spal îndat , înainte de vreme, sau o taie, i în loc de a o folosi alte cinci luni, sau i mai mult, o înveche te, sp lînd-o i o face nefolositoare. Aceasta

1058. Pentru cre tin toate componentele firii sînt darurile lui Dumnezeu c tre noi, spre folosul nostru. Prin toate vedem bun tatea i grija lui Dumnezeu fa de noi. A le dispre ui i strica înseamn a dispre ui grija lui Dumnezeu fa de noi i a reduce posibilit ile de vie uire ale semenilor no tri. Dar pe lîng aceasta, elemente ale crea iei mai sînt i obiectele sau bunurile în care s-a imprimat i munca oamenilor no tri: pîinea, vinul, uneltele, operele de art . A le dispre ui i strica înseamn a dispre ui i munca semenilor no tri. Stricarea obiectelor preg tite i c utarea altora, cere munc înnoit i omul nu mai are vreme s se ocupe i de sufletul s u. Fa de toate avem o r spundere. C ci prin toate sînt lovi i oamenii i e dispre uit Dumnezeu.

este contrar con tiin ei. Se întâmpl la fel cu a ternutul. De multe ori poate cineva s întrebuin eze o saltea mai mic i caut alta mai mare, sau are o p tur de lîn i vrea s o schimbe i s ia alta nou , mai frumoas , din motiv de lux i din mole al . Poate s se îndestuleze cineva cu o pern umplut cu paie i caut una umplut cu pene i se str duie te s o aib i se nec je e dac nu o are. i începe s se uite la fratele s u i s spun : «De ce are el aceasta i eu nu o am. Ce fericit e el!» Mare sporire ! Iar i, cineva î i întinde haina sau p tura la soare i nu are grij s o ia la vreme i o las s se ard . i aceasta este împotriva con tiin ei. La fel i cu mânc rile. Cineva î i poate împlini trebuin a sa cu pu ine legume crude sau uscate i cu pu inulei, darnusemul ume tecuatîta, cicaut alt mâncare mai gustoas , mai bogat . Acestea toate sînt împotriva con tiin ei.

7) Iar p rin ii spun c monahul nu trebuie s lase con tiin a sa s -l chinuiasc niciodat , în nici un fel de lucru. Deci e nevoie, fra ilor, s fim treji totdeauna i s ne p zim pe noi de toate acestea, ca s nu c dem în primejdie. Dar i Domnul ne-a cerut aceasta, precum am spus mai sus. Dumnezeu s ne dea putere s ascult m i s p zim acestea, ca s nu ni se fac spre osînd cuvintele p rin ilor no tri.

IV

DESPRE FRICA DE DUMNEZEU

1) Spune sfîntul Ioan în epistolele sobornice ti: «Dragostea des vîr it scoate afar frica» (I In. 4, 18). Oare ce voie te s ne spun sfîntul? Despre ce dragoste i despre ce fric vorbe te ? Proorocul zice în psalmi: «Teme i-v de Domnul, to i sfin ii Lui» (Ps. 33, 10). i afl m i alte multe cuvinte de acestea în Sfin-

tele Scripturi. Dacă deci îi sfîinii, care iubesc a a de mult pe Domnul, se tem de El, cum zice: «dragostea scoate afar frica»? Sfîntul voie te să ne arate că sînt două frici. Una încep toare îi una des vîrit ; îi c una este a încep torilor, cum ar spune cineva, a cinstitorului de Dumnezeu; iar alta, a celor sfîinii îi des vîrit îi, a celor ce au ajuns la mîsură iubirii. De pildă : cineva face voia lui Dumnezeu din frica de chinuri. Aceasta, cum am spus, e încă încep tor. El nu face încă binele pentru el însuși, ci de frica bîtilor. Altul face voia lui Dumnezeu, iubindu-L pe Dumnezeu însuși, dorind în chip deosebit să-I placă lui Dumnezeu. Acesta tie ce este binele însuși, acesta a cunoscut ce înseamnă a fi cu Dumnezeu¹⁰⁵⁹. Acesta este cel ce are iubirea adevărată pe care sfîntul o numește des vîrit . îi această iubire îl duce pe el la frica des vîrit .

Unul ca acesta nu se mai teme îi pîzește voia lui Dumnezeu, nu pentru bîtili, nu pentru a nu fi pedepsit, ci, cum am spus, pentru că a gustat din dulcea a de a fi împreună cu Dumnezeu. Îi este frică să nu cadă din ea, îi este frică să nu fie lipsit de ea. Aceasta este frica des vîrit , care se naște din iubirea aceasta. Aceasta scoate afar frica încep toare. De aceea zice, că «dragostea des vîrit scoate afar frica». Dar e cu neputință să se ajunge la frica des vîrit , altfel decît prin cea încep toare.

1059. Binele însuși este Dumnezeu ca persoană izvorîtoare de iubire des vîrit îi deci îi de putere, sau de viață la nesfîrit. Pe orice persoană o iubești pentru ea însăși, pentru că din ea izvorăște, sau poate izvorî, iubire îi deci viață. Cu atît mai mult, pe Dumnezeu. Numai lucrul îl iubești pentru tine. În iubirea unei persoane nu poți să faci deosebire între iubirea de tine și iubirea față de ea. Totul e dat la un loc. Tu ești fericit cînd ești cu cealaltă persoană. Dar numai cu Dumnezeu poți fi veșnic îi numai în El poți fi îi cu celelalte persoane veșnic, rîmînd îți însuși veșnic prin iubirea lor îi prin iubirea ta față de ei.

2) Trei sînt stările sufletului prin care putem, cum zice sfîntul Vasile, să bineplăcem lui Dumnezeu¹⁰⁶⁰: fie că plăcem lui Dumnezeu temîndu-ne de chinuri, i deci ne aflăm în simirea robului; fie că împlinim cele poruncite urmînd cîştigul răsplătirii, deci pentru folosul nostru i prin aceasta ne asemănăm simbria ilor; fie că facem binele pentru El însuși i în acest caz ne aflăm în simirea de fiu. Căci fiul cînd ajunge la cuminenție, face voia tatălui său, nu pentru că se teme să nu fie bătut; nici pentru a lua plată de la el; ci pentru că îl iubește, pînă la iubirea faedă de el i-i arată cînte ca unui părinte i e încredințat că toate cele ale tatălui sînt ale lui. Unul ca acesta se învrednice să se audă: «Nu mai ești rob, ci fiu i moștenitor al lui Dumnezeu, prin Hristos» (Gal. 4, 7). Unul ca acesta nu se mai teme, cum am zis, de Dumnezeu, cu frica aceea începătoare, căci-L iubește, cum a zis sfîntul Antonie: «Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, căci-L iubesc pe El»¹⁰⁶¹. Iar Domnul zicînd lui Avraam, după ce l-a adus spre jertfă pe fiul lui: «Acum am cunoscut că te temi de Dumnezeu», vorbește de frica desvîrită, care se naște din dragoste. Căci cum ar fi zis altfel: «Acum am cunoscut»? A zis pentru că s-a miluit de el, fiindcă a făcut atîtea, a ascultat de Dumnezeu, i-a lăsat toate ale sale, s-a mutat în pămînt străin i în mijlocul unui popor de închinători la idoli, unde nu era nici urmă de cinstirea lui Dumnezeu i pe deasupra a suportat i această înfricoșătoare încercare a jertfirii fiului său. După toate acestea i-a zis: «Acum am cunoscut că te temi de Dumnezeu». Vedem că a vorbit de frica desvîrită a sfinților. Căci aceștia nu mai fac voia lui Dumnezeu de frica chinurilor, sau pentru a lua răsplătire, ci

1060. Sfîntul Vasile, *Introducere în regulile mai largi*; P.G. 31, 896B.

1061. În *«Apophthegmata Patrum»*, la Cotelarius, *Monumenta Ecclesiae Graecae*, tom. I, p. 351, nr. 52, unde se zice: «A zis Avă Antonie: Eu nu mă mai tem de Dumnezeu, căci-L iubesc, căci dragostea scoate afară frica».

pentru c îl iubesc, cum am spus de multe ori, se tem s fac ceva contrar voii Celui iubit. i de aceea zice: «Dragostea scoate afar frica». C ci nu mai fac voia Lui din fric , ci se tem pentru c -L iubesc¹⁰⁶².

3) Aceasta este frica des v r it . Dar nu e cu putin- , precum am spus mai înainte, s ajung cineva la aceasta, dac nu o are mai  nt i pe cea încep toare. C ci zice: «Frica de Domnul e începutul în elepciunii» i iar i: «Frica de Dumnezeu e începutul i sfîritul» (Pilde 1, 7). Nume te început frica încep toare. Dup ea e cea des v r it , cea a sfin ilor. Frica încep toare ine de alc tuirea noastr . Aceasta p ze te sufletul, ca i cuno tin a, de tot p catul. C ci zice : «De frica Domnului se abate fiecare de la r u» (Pilde 15, 27). Dac deci cineva se abate de la r u de frica pedepsei, precum sluga care se teme de st p n, atunci el vine pe încetul i la s v r irea binelui i f c nd binele, vine pe încetul i la n dejdea unei r spl i oarecare pentru lucrarea binelui, precum n d jduie te simbria ul. Iar st ruind, cum am zis, în fuga de r u, din fric i asemena robului, i f c nd binele din n dejde, ca simbria ul, petrec nd cu Dumnezeu timp îndelungat în bine, se une te prin aceasta, pe m sura acestei petreceri, cu Dumnezeu i deci îl gust i ajunge la o sim ire oarecare a însu i Binelui adev rat i nu mai voie te s se despart de El. C ci cine-l va mai putea desp r i pe el, cum a zis Apostolul, de dragostea lui Hristos (Rom. 8, 35) ? Atunci ajunge la m sura fiului i iube te binele

1062. o inversare :  ncep torii fac voia lui Dumnezeu, pentru c se tem; cei des v r i i l iubesc i de aceea au frica s nu cad din iubire i de aceea fac voia Lui. Frica ce se na te din iubire e alta dec t iubirea care cu anevoie cre te din fric . Altceva e c nd m tem s nu pierd iubirea cuiva i altceva e c nd m tem de pedeapsa lui. In primul caz omul a gustat dulcea a comuniunii cu persoana iubit i se teme s nu o piard ; în al doilea caz se are în vedere pe sine, se g nde te la pedeapsa ce-i poate veni din neîmplinirea dorin ei aceleia.

pentru el însuși și se teme, pentru că-l iubește. Și aceasta este frica cea mare și desvârșită.

4) De aceea, și proorocul, învățându-ne pe noi deosebirea acestor frici, a zis: «Veni în, fiilor, asculta în-mă, frica Domnului vă voi învăța pe voi» (Ps. 33, 11). Îndreptat în mintea la fiecare cuvânt al proorocului. Căci fiecare cuvânt are în alesul lui. Întâi zice: «Veni în la mine» chemându-ne la virtute. Apoi adaugă: «fiilor». Căci sfinții îi numesc «fii» pe cei ce se preschimbă prin cuvântul lor, trecând de la păcat la virtute. Așa zice Apostolul: «Copilașii mei, pentru care sufăr iarăși durerile nașterii până ce va lua Hristos chip în voi» (Gal. 4, 19). Apoi, după ce ne-a chemat și ne-a îndemnat spre această prefacere, zice: «Frica Domnului vă voi învăța pe voi». Vedeți îndrăzneala sfântului? Noi când voim să spunem vreun bine, totdeauna zicem: «Voi și să vorbim puțin împreună despre frica de Dumnezeu și să ne deprindem în ea, sau în altă virtute?» Dar sfântul nu a făcut așa, ci a spus cu îndrăzneală: «Veni în, fiilor, asculta în-mă, frica Domnului vă voi învăța pe voi. Care este omul, care voiește viața și iubește să vadă zile bune?» (Ps. 33, 11-12). Apoi, când ar fi răspuns cineva: «Eu voiesc, învăța-mă pe mine cum să viețuiesc și să văd zile bune», învățați zice: «Opre-te limba ta de la rău în buzele tale, ca să nu grăiesc viclenie» (Ps. 33, 12-15). Iată că taie întâi prin frica de Dumnezeu lucrarea răului. Căci: «Opre-te limba ta de la rău» înseamnă: «Nu răni prin ceva conștiința aproapelui, nu cleveți, nu mînia pe cineva». Iar adăugând «în buzele tale, ca să nu grăiesc viclenie», zice: «Nu te purta cu viclenie față de aproapele». Apoi adaugă: «Abate-te de la rău» (Ps. 33, 13). A spus la început cîteva părți în parte: clevetirea, viclenia, și apoi a adăugat în chip cuprinzător tot păcatul zicînd: «abate-te de la rău», adică fugi de tot răul, abate-te de la tot lu-

crul pricinuitor de p cat. Dar n-a zis nici numai aceasta, ci a mai ad ugat: « i f binele». C ci cînd cineva nu face r ul, nu face numaidecît i binele, sau cînd nu face nedreptate, nu i miluie te numaidecît. i cînd nu ur te, nu i iube te prin aceasta. Bine a zis deci prorocul : «fere te-te de la r u i f binele».

Iat cum ne arat în irarea la rînd a acelor trei st ri de care am vorbit mai înainte : cum prin frica lui Dumnezeu a c l uzit la ferirea de la r u i apoi îndeamn s p easc i la bine. De se va învrednici cineva s se abat de la r u i s fug de el, în chip firesc va lucra binele, c l uzit de sfin i. Spunîndu-le acestea foarte bine i dup rîndul lor, adaug : «Caut pacea i o urm re te pe ea». N-a spus numai «caut-o», ci i «urm re te-o», ca s o apuci pe ea.

5) Îndrepta i-v mintea la cuvintele acestea i privi i cu cît grij le spune sfîntul. Cînd se învrednice te cineva s se abat de la r u i se sîrguie te apoi s lucreze cu Dumnezeu binele, îndat îi vin r zboaiele vr jma ului. Drept aceea se nevoie te, se ostene te, se zdrobe te, nu numai temîndu-se de a se întoarce iar i la r u, cum am spus despre slug , ci i n d jduind, cum am spus înainte, r splata binelui, ca un simbria . C ci face binele fiind r zboit i luptînd i b tîndu-se cu vr jma ul; de aceea îl face cu mult necaz i mult zdrobire de inim . Iar cînd îi vine ajutor de la Dumnezeu i începe s cî tige o deprindere în bine, atunci vede odihna, atunci începe s guste treptat pacea, atunci simte ce este necazul r zboiului i ce este bucuria i veselia p cii. Atunci o caut pe ea, se sîrguie te i alearg , urm rind s-o apuce în chip des vîr it, ca s o agoniseasc des vîr it, ca ea s se s l luiasc în el. i ce este mai fericit decît sufletul care s-a învrednicit de această m sur ? Unul ca acesta, precum am spus de multe ori, se afl la m sura fiului. C ci «ferici i sînt

f c torii de pace, c aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema» (Mt. 5, 9). Cine ar putea spune c sufletul acela face binele pentru altceva dac nu pentru bucuria de binele însu i ? Cine cunoa te bucuria aceea, dac nu cel ce a f cut cercarea ei ? Unul ca acesta cunoa te atunci i frica des vâr it , precum am spus de multe ori.

Iat am auzit ce este frica des vâr it a sfin ilor i ce este frica încep toare a st rii noastre i de unde începe cineva i unde ajunge prin frica de Dumnezeu. Voim s afl m acum i cum vine frica de Dumnezeu ; i voim s spunem i care sînt cele care ne despart pe noi de frica de Dumnezeu.

6) P rin ii au spus c omul dobînde te frica de Dumnezeu, avînd pomenirea mor ii i amintirea chinurilor i cercetîndu-se în fiecare sear pe sine, cum a folosit ziua, i diminea a iar i cum a trecut noaptea; apoi, din neîndr znire i din alipirea de un om care se teme de Dumnezeu. C ci se spune c un frate a întrebato pe un b trîn oarecare : «Ce voi face, p rinte, ca s m tem de Dumnezeu ?» i-i spuse lui B trînul: «Mergi, alipe te-te de un om care se teme de Dumnezeu i din frica lui de Dumnezeu, înva i tu s te temi de Dumnezeu»¹⁰⁶³.

i alung m frica de Dumnezeu de la noi, f cînd cele potrivnice acestora: neavînd pomenirea mor ii, nici a chinurilor, neluînd aminte la noi în ine, necercetîndu-ne cum am folosit ziua, ci vie uind cu nep sare i ocupîndu-ne cu lucruri f r rost, ar tîndu-ne plini de îndr zneal . Acesta este lucrul cel mai r u; aceasta este pierzania noastr des vâr it . C ci ce alung a a de mult frica de Dumnezeu din suflet, ca îndr zneala ? Cînd Ava Agaton a fost întrebat despre îndr zneal , a spus c ea se aseam n cu o ar i mare, care cînd

1063. *Apophth. Pimen* 65; P.G. 65, 337 B.

vine, fug to i de ea i ea nimice te rodul pomilor¹⁰⁶⁴.
 Vezi puterea patimii ? Vezi furia ei ? i iar i, fiind întrebat : «A a de cumplit este îndr zneala ?», a zis :
 «Nu este patim mai cumplit decât îndr zneala». Foarte bine i cu în elepciune a spus, c ea e n sc -
 toarea tuturor patimilor, pentru c ea izgone te frica de Dumnezeu din suflet. C ci dac din frica de Domnul fiecare se abate de la r u, negre it unde nu este frica de Dumnezeu, acolo e toat patima. Dumnezeu s izb veasc sufletele noastre de patima pierz toare a îndr znelii !

7) Dar cutezan a este de multe feluri: îndr zne te cineva i prin cuvânt i prin atingere i prin privire. De la îndr zneal , vine i la gr irea în de ert i la gr irea celor lume ti i la facerea de glume i la stîrnirea rîsului necuviincios. Îndr zneala¹⁰⁶⁵ este i atingerea a ceva sau a cuiva f r trebuin , întinderea mîinii împotriva cuiva, pentru a rîde, împingerea cuiva, sau r pirea a ceva de la el, privirea f r ru ine la cineva. Toate acestea le face îndr zneala. Toate acestea vin cînd nu e frica de Dumnezeu în suflet. De la acestea vine cineva pe încetul i la dispre uirea deplin a altora. De aceea Dumnezeu, cînd a dat poruncile Legii, a spus : «Face i evlavio i pe fiii lui Izrail» (Lev. 15, 31). C ci f r evlavie nu cinste te nimeni pe Dumnezeu, nici nu ia aminte la vreo porunc a Lui. De aceea nimic nu e mai r u decât îndr zneala. Pentru aceea este ea

1064. *Apophth. Agaton* 41 ; P.G. 65, 109 A.

1065. îndr zneala de care se vorbe te în aceste paragrafe este îndr zneala care nu se teme de Dumnezeu. Dar exist i o «îndr zneal » l udat în «Vie ile Sfin ilor» i în scrierile duhovnice ti. Este îndr zneala pe care o au sfin ii i în general cei cura i, cei plini de încredere în Dumnezeu. Ea le d o speran c rug ciunile lor vor fi împlinite. Ei îndr znesc în Dumnezeu orice lucru mare, dac e bun. Ei îndr znesc s st ruie pe lîng Dumnezeu, cum a îndr znit Avraam, pentru c au o familiaritate cu Dumnezeu, pentru c sînt prietenii Lui, cum a spus Domnul (In. 15, 15).

maica tuturor patimilor: fiindcă departează evlaviază, fiindcă izgonește te frica de Dumnezeu, fiindcă nu te disprețuiește.

Prin îndrăzneala ce o are în întreolalt, și prin nerubinețarea unora față de alții, vorbește și urât între voi și vorbărește niște unii pe alții. Și dacă vreunul dintre voi vede ceva care nu folosește te, pleacă și flectă-te despre aceea, și dă-o în inima altui frate. Iar prin aceasta nu se vatămă numai pe sine, ci vatămă și pe fratele său, aruncând în inima lui venin rău. Căci acela având adevărate minți la rugăciune, sau la alt lucru bun, acesta mergând la el îi dă ceva cu care să se ocupe fără folos. Și nu numai că-l împiedică în ceea ce este spre folos, ci îi aduce și o ispită. Și nimic nu e mai rău ca aceasta, nici mai pierzător, decât să se vatăme cineva nu numai pe sine, ci și vatăme și pe aproapele¹⁰⁶⁶.

8) De aceea, bine e să avem evlavie, fraților, ca să ne temem de voiața marea noastră, de voiața marea unora decât de alții, ca să ne cinstim unii pe alții și să ne sîrguim ca nici măcar să nu ridicăm privirea unul spre fața altuia. Căci și aceasta este un fel de îndrăzneală, cum a zis oarecare dintre bătrâni¹⁰⁶⁷. Dar dacă s-ar întâmpla să vadă cineva pe fratele său pe cîtuind, să nu-l disprețuiască pe el, și să tacă și să-l lase să se piardă; dar nici să nu-l defăimeze și să-l clevetească, ci cu împreună-pătimire și cu frica de Dumnezeu, să spună celui ce

1066. mai grav a duce cineva pe altul la pierzare prin pildă, prin însemnul său, decât pe sine însuși. În mod sigur acela îl va trage și pe el în prăpastie, pe cînd altfel poate să fie tras la bine de cei ce sînt la bine. Mîntuirea mea depinde mai mult de lucrarea mea pentru mîntuirea altora, decât de lucrarea egoistă pentru mîntuirea mea. Semnul aflat în tale pe drumul mîntuirii e departe de egoismului nu numai în a lucra pentru celălalt ca existență trecătoare, relativ, ajutîndu-l în cele pămîntești, ci ca existență sortită veșniciei. Aceasta e suprema prețuire a lui.

1067. Dintr-o scrisoare a Avei Ioan, către Dorotei, la Nicodim Aghioritul, op. cit., p. 340.

poate îndrepta pe acela, sau s -i gr iasc el însu i ace-
luia cu iubire i smerenie, zicînd: «Iart -m , fratele
meu, c de i sînt împr tiat, mi se pare c nu facem
bine acest lucru». i de nu va asculta, s spun altuia,
fa de care vede c acela are încredere, sau s -i spun
pov uitorului lui, sau Avei, dup t ria gre alei lui i
s nu fie f r grij . Dar cum am spus, s le spun ace-
lora în scopul îndrept rii fratelui i nu pentru a fle-
c ri sau bîrfi; nu dispre uindu-l, nu voind s -l dea de
pild rea altora, nu osîndindu-l, nu pref cîndu-se c o
face, chipurile, spre îndreptarea lui, dar în untru avînd
ceva din acestea pe care le-am spus. C ci chiar de ar
spune cineva Avei lui însu i, dar nu spre îndreptarea
aproapelui, sau din pricina v t m rii sale, s vîr e te
p cat. C ci este clewetire. Deci s - i cerceteze inima sa,
i de are în ea vre-o mi care p tima , s nu spun . Iar
de se va vedea pe sine cu de-am nuntul, c voie te s
spun din mil sau pentru folosul aceluia, dar îl tur-
bur în untru i un oarecare gînd p tima , s vesteas-
c Avei, cu smerenie, atît gîndul acesta al s u, cît i
c vrea s spun gre ala aceluia, zicînd: «Con tiin a
mea îmi d m rturie c voiesc s spun aceasta pentru
îndreptarea fratelui, dar simt în inima mea un gînd
amestecat. De voiesc s spun din pricin c am ceva
împotriva fratelui, nu tiu; de voie te o oarecare piz-
m s m împiedice s spun, pentru îndreptarea fra-
telui, nu tiu»¹⁰⁶⁸. i Ava îi va spune dac trebuie s
spun , sau nu.

Dar uneori cineva nu spune nici pentru folosul fra-
telui, nici din pricina v t m rii sale, nici din inerea
minte a vreunui r u de la acela, ci poveste te pur i
simplu, dintr-o pornire spre gr ire f r rost. Dar ce ne-
voie e de flec reala aceasta ? i de multe ori fratele

1068. Avem aci un model de fin i concret analiz a uneia din com-
plexele st ri suflete ti, cum se descriu multe în această lucrare.

afl c a vorbit despre el i se sup r i a a din aceasta îi vine un necaz, deci i un adaos de v t mare. Dar cînd spune cineva, cum am zis, numai pentru un folos, Dumnezeu nu îng duie s se fac turburare, nu las s urmeze vreun necaz, sau vreo v t mare.

9) Deci sîrgui i-v , cum am spus, s v p zi i min-tea, ca s nu gîndeasc cineva r u despre aproapele, nici s r neasc pe careva, fie cu cuvîntul, fie cu fapta, fie cu înf i area, fie în orice alt chip. Nu fi i nici prea sim itori la pi c turi, ca nu cumva cînd aude careva dintre voi vreun cuvînt de la un frate s se simt pi cat, sau s -i i r spund cu r utate, sau s se supere pe el. Acestea nu sînt potrivite celor ce se nevoiesc. Dobîndi i frica lui Dumnezeu, dar cu evlavie, ca s v în-tîmpina i unul pe altul, plecîndu- i fiecare capul înain-tea fratelui s u, precum am spus, smerindu-se fiecare înaintea lui Dumnezeu i înaintea fratelui s u, i t in-du- i pentru acela voia lui¹⁰⁶⁹.

Cu adev rat bun lucru este cînd cineva s vîr e te vreo fapt i o pune pe seama fratelui s u i-i d ace-luia cinstea mai mare. Cel ce las de la sine, se folose -te mai mult decît cel lalt. Eu nu m tiu pe mine s fi f cut vreodat vreun bine. Dar dac am fost ap rat de aceast socotin , tiu c am fost ap rat pentru c nu m-am a ezat înaintea fratelui, ci totdeauna am pus pe fratele înaintea mea.

10) Fiind eu odat în cele ale Avei Serid, s-a îm-boln vit slujitorul B trînului Ava Ioan, care era cu

1069. Cine se smere te înaintea altuia, t indu- i voia sa de a se ar ta mai presus decît acela, îl face i pe acela s - i taie voia lui de a se ar ta mai presus decît el. Astfel cel smerit î i taie nu numai voia mîndriei sale, ci i voia mîndriei celui lalt. Nu se taie voia altuia printr-o superioritate de putere lumeasc , ci prin voia smereniei proprii care atrage dup sine smerenia altuia, a a cum smerenia lui Hristos atrage dup sine smerenia noastr . In aceast propozi ie i în cele ce urmeaz se descrie delicate-ea sfin ilor, care taie îns i r d cina patimilor, nu le acoper numai.

Ava Varsanufie, i mi-a îng duit Ava s slujesc eu pe b trîn¹⁰⁷⁰. i am îmbr i at u a din afara chilieii lui¹⁰⁷¹, precum îmbr i eaz cineva cinstita cruce. Dar cu atît mai mult îi slujeam lui. C ci cine nu ar fi voit s se învredniceasc s slujeasc unui astfel de sfînt ? Dar avea i cuvînt minunat. i de fiecare dat , dup ce împlineam slujirea lui, îi puneam metanie ca s iau încuviin are s m retrag de la el. Iar el îmi spunea totdeauna ceva. i avea B trînul patru cuvinte. i cum am spus, spre sear , cînd voiam s m retrag, îmi spunea totdeauna unul din cele patru cuvinte. i zicea a a : «O dat pentru totdeauna (c ci a a avea b trînul obiceiul s înceap fiecare cuvînt), o dat pentru totdeauna, frate, Dumnezeu s p zeasc dragostea. Au spus p rin ii c p zirea con tiin ei aproapelui na te smerita cugetare»¹⁰⁷². În alt sear , îmi spunea iar i: «O dat pentru totdeauna, frate, Dumnezeu s p zeasc dragostea. Au spus p rin ii: «Niciodat nu am pus voia mea înaintea celei a fratelui meu»¹⁰⁷³. Alt dat iar i zicea: «O dat pentru totdeauna, frate, Dumnezeu s p zeasc dragostea. Au spus p rin ii: «Purta i sarcina unii altora, i ve i împlini cu adev rat legea lui Hristos»¹⁰⁷⁴. Astfel totdeauna voia b trînul s -mi dea un sfat prin acestea patru, cînd m reteam seara, ca i cînd ar fi dat cuiva merinde. i a a le-am avut pe acestea în paz toat via a mea.

i totu i, m car c aveam o astfel de încredere în sfîntul i aveam o a a de mare dorin s -i slujesc, aflînd odat c un frate oarecare era nec jit, deoarece

1070. Îmboln vindu-se slujitorul Avei Ioan, supranumit «B trînul», Dorotei a luat, cu voia Avei Serid, asupra sa, slujirea Avei Ioan.

1071. Adic st tea neîncetat la u a B trînului Ioan.

1072. *Apoph. Avei Isaia* ; *P. Evergetinos* I, 45, p. 168.

1073. *Apoph. lui Ion Eunucul* II, 2; *P.G.* 65, 233 A. i din Antoniei *P. Everget.*, III, p. 109.

1074. *Apoph. Macarie*, 41 ; *P.G.* 65, 291 B. i Arsenie I; *P.G.* 65, 88 B.

c uta s -i slujeasc i el aceleuia, m-am dus la Ava i l-am rugat, spunîndu-i: «Cut rui frate i se cuvine mai mult aceasta, p rinte, dac voie ti». i nu mi-a îng - duit nici Ava Varsanufie, nici b trînul însu i (Ioan). Dar eu am f cut tot ce-mi st tea în putere ca s dau întîietate fratelui. i slujind acolo nou ani, nu tiu s fi spus cuiva vreodat vreun cuvînt urît, m car c aveam o slujire, ca s nu poat spun cineva c nu aveam.

11) i crede i-m , tiu c un frate a venit odat dup mine de la bolni pîn la biseric , oc rîndu-m . Iar eu mergînd înaintea lui, nu i-am r spus nici m - car un cuvînt. Ba i cînd a aflat Ava, spunîndu-i nu tiu cine, i voia s -l certe, eu am st ruit inîndu-i picioarele i zicînd : «Nu, pentru Domnul, eu am gre it, ce vin are fratele ?» i altul iar i, fie din ispit , fie din simplitate, Dumnezeu tie din ce pricin , î i d dea drumul udului în timpul nop ii peste capul meu, încît mi se uda i a ternutul. La fel i al i oarecare dintre fra i veneau în fiecare zi i scuturau saltelele de paie înaintea chilieii mele i vedeam atîta mul ime de plo - ni e intrînd în chilia mea, c nici nu mai izbuteam s le omor. C ci erau nesfîr ite din pricina c ldurii. Iar cînd m duceam s m culc, se adunau toate deasupra mea i, m car c adormeam de mare oboseal , cînd m trezeam îmi vedeam trupul întreg pi cat. i nici-odat nu am spus ceva vreunuia din ei: «Nu face a a!» sau : «De ce faci a a ?» Nici nu m tiu pe mine, cum am spus, s fi rostit vreodat vreun cuvînt care s r - neasc sau s supere pe cineva.

Înv a i i voi s v purta i sarcinile unii altora, înv a i s v respecta i unii pe al ii. i de aude careva dintre voi de la cineva vreun cuvînt care nu-i place, sau de sufer cineva, f r s vrea, ceva de la altul, s nu se descurajeze îndat , s nu se simt îndat în epat,

s nu se afle avînd în vremea nevoinei ei sau folosului inimii am rît , moleie , f r t rie, neputînd s primească nici o ispit , ca un pepene de care, de se apropie vreo mic pietricică , îndat -l r ne te i-l face s se putrezească . Ci s ave i mai degrab inima tare, ca s ave i îndelung -r bdare, ca iubirea voastră întreolalt s biruiască toate cele ce se întîmpl între voi.

12) i de are cineva vreo slujb , sau de s-ar afla careva dintre voi avînd s întrebe ceva, fie pe gr dinar, fie pe chelar, fie pe buc tar, fie chiar pe oricare, dintre cei ce împreună slujesc cu voi, s se sîrguiască atît cel ce întreab , cît i slujitorul care r spunde, s - i p zească înainte de orice starea lui din untru, i niciodat s nu se predea pe sine nici vreunei turbur ri, nici vreunei du m nii (antipatii), nici vreunei împ timiri, nici s - i lase voia sa, sau cererea dreptului s u s se abat de la porunca lui Dumnezeu. i oricare ar fi lucrul de care e vorba, fie mic, fie mare, s -l dispreuiască i nesocotească . F r îndoial nep sarea este ceva r u. Dar nici s nu socotească cineva vreun lucru mai presus de starea lui din untru, ca s - i vat me sufletul lui, pentru a izbuti în acel lucru. În orice lucru v afla i prin i, chiar de este vreunul care cere grab i e foarte însemnat, nu voiesc s -l face i cu ceart i cu turburare, ci s fi i încredin a i c tot lucrul pe care-l face i, fie mare, fie mic, este a opta parte din ceea ce c uta i. Iar p zirea st rii voastre din untru, chiar dac prin aceasta s-ar întîmpla s nu v pute i împlini slujirea, este patru p r i din opt¹⁰⁷⁵. Vede i cît de mare e deosebirea.

13) Deci cînd face i un lucru, de voi i s -l face i de s vîr it i în întregime, sîrgui i-v s face i i lucrul însu i, care este o optime, dar s v p stra i nev t -

1075. mai mare lucru s nu tulburi starea de pace a ta i blînde ea fa de ceilal i, decît a împlini ceva din îndatoririle slujbei tale.

mat i starea voastr sufleteasc , care este o jum - tate din cele opt p r i, adic patru din cele opt¹⁰⁷⁶. Iar de este vreo nevoie s faci lucrul acela i s împline ti porunca, vezi s nu te p gube ti i pe tine i pe al ii; s tii c nu e bine s piard cineva patru optimi, sau jum tate pentru a p zi o optime¹⁰⁷⁷.

i de ti i c face cineva aceasta, unul ca acesta nu- i împline te cu con tiin slujirea sa. C ci el st - ruie, certîndu-se i chinuindu-se i pe sine i pe aproa - pele, din slava de art i pentru pl cerea oamenilor, ca s aud dup acestea, c nimeni nu l-a putut în - frînge pe el. Vai! Mare vitejie! Nu e aceasta o biru - in , fra ilor; aceasta e o pagub , e pierzanie. Iat v spun c dac eu trimit pe careva dintre voi ia orice lucru de trebuin i el vede ivindu-se vreo turburare, sau alt v t mare, trebuie s se opreasc . i niciodat nu v v t ma i pe voi în iv sau pe al ii. Mai bine s nu se împlineasc lucrul acela (ceea ce e bine s nu se întîmple), numai s nu v sup ra i unii pe al ii. C ci altfel, cum am spus, pierde i jum tate sau patru p r i din opt. i aceasta este o nebunie v dit .

14) Iar acestea vi le spun nu ca s descuraja i în - dat i s opri i lucrul, sau ca s v face i nep s - tori i s arunca i dintr-odat toate i s c lca i peste con tiin a voastr , voind s sc pa i de griji, nici ca s v face i neascult tori, zicînd fiecare dintre voi: «Nu pot face aceasta, m vat m, nu m prive te pe mine». C ci pe motivul acesta, nu ve i împlini nicio - dat nici o slujire, nici nu ve i putea împlini vreodată vreo porunc a lui Dumnezeu. Ci ca s închina i toat puterea voastr spre a împlini orice slujire a voastr

1076. Lucrul f cut e o optime din datorie, iar starea sufleteasc netul - burat e de patru ori atîta.

1077. Adic s nu pierzi dragostea cînd împline ti o porunc mai mult silit. P strarea st rii lini tite a sufletului e jum tate din împlinirea lucru - lui, c ci jum tate e a lui Dumnezeu.

cu dragoste, cu smerit cugetare, plecându-v unul altuia, cinstindu-v , rugându-v unii pe al ii.

Nimic nu e mai puternic ca smerita-cugetare. Deci de va vedea cineva pe aproapele, sau pe sine însu i nec jît pentru un timp, opri i-v , îng dui i-v unul pe altul, nu st rui i cît timp ine v t marea. C ci, cum am spus de multe ori, mai bine s nu se împlineasc ceea ce e de trebuin , precum voi i, ci precum r spunde nevoii voastre i nu dup voia, sau dup dreptul unuia. Chiar cînd vi s-ar p rea lucrul îndrept it, s nu v turbura i sau s v nec ji i unii pe al ii i s pierde i jum tate, sau patru din cele opt p r i. C ci e mare deosebirea pagubei. Dar se întîmpl de multe ori, c cineva pierde i optimea îns i i nu înf ptuie te chiar nimic. Aceasta se întîmpl de pe urma certurilor. Toate lucrurile ce le facem, le facem pentru a ne folosi din ele. Dar ce folos vom avea de nu ne vom smeri unii fa de al ii, ci, dimpotriv , ne vom turbura i ne vom nec ji unii pe al ii ? ti i ce se spune în Gherontic: c de la aproapele ne este i via a i moartea¹⁰⁷⁸. Cuge-ta i-le acestea pururea în sinea voastr , fra ilor, ca s deprinde i cuvintele sfin ilor b trîni, ca s v sîrgui i s c uta i i s v folosi i pe voi în iv i unii pe al ii cu iubire i cu frica de Dumnezeu. În felul acesta, pute i s v folosi i din toate cele ce vi se întîmpl i s spori i cu ajutorul lui Dumnezeu. i Însu i Dumnezeu nostru, ca un iubitor de oameni, s ne d ruiasc nou frica Lui. C ci zice: «Teme-te de Dumnezeu i p ze te poruncile Lui, c aceasta o cere de la oameni» (Eccl. 12, 13).

1078. *Apophth.* 9; P.G. 65, 77 . o minunat rezumare a unui mare adev r. În aceast propozi ie se cuprind nenum rate în elesuri, care toate se pot ilustra prin rela iile concrete dintre oameni. Il pierdem pe altul, ne pierdem pe noi; îl iubim pe altul, ne iube te i el pe noi i aceasta e via a noastr . Se roag pentru noi, ne ajut , ne mîntuim; nu se roag , nu ne ajut , ne pierdem.

V

DESPRE TREBUIN A DE A NU SE ÎNCREDE CINEVA
ÎN ÎN ELEPCIUNEA SA

1) În Pilde se zice: «Cei ce n-au cârmuire, cad ca frunzele, iar mîntuirea este într-un sfat mult» (Pilde 11, 14). Lua-i seama, fraților, la în-elesul cuvîntului; lua-i seama ce ne învață Sfînta Scriptură. Ne îndeamnă să nu ne încredem în noi înșine, să nu ne socotim pe noi înșine în-elepi, să nu credem că putem să ne cîrmuim pe noi înșine. Avem nevoie de ajutor; avem nevoie de cel ce ne cîrmuiește după Dumnezeu. Nimic nu e mai jalnic, nimic nu e mai pierzător, decît să nu avem pe cineva care să ne povăuiască pe calea lui Dumnezeu. Căci ce zice? : «Cei ce nu au cîrmuire, cad ca frunzele». Frunza e de la început totdeauna verde, în creștere, plîcut, apoi se usucă pe încetul și cade. Iar la sfîrșit e disprețuit, călcat în picioare. Așa e și omul necîrmuit de cineva. La început are totdeauna căldură pentru post, pentru priveghere, pentru liniștire, pentru ascultare, pentru alte bunătăți. Apoi stingîndu-se pe încetul aceea căldură și omul neavînd un cîrmuitor, care să-i împröspeteze și reaprînd căldura, se usucă pe nesimțite, și cade și se face rob vrăjmașilor, care fac din el tot ce voiesc.

Iar despre cei ce-și mîrturisesc ale lor și le fac toate cu sfat, zice: «Mîntuirea este într-un sfat mult». Nu zice: «într-un sfat mult», în în-elesul că trebuie să se sfătuiască cu fiecare, ci să se sfătuiască în toate, fără îndoială cu cel în care trebuie să aibă încredere. Nici ca unele să le tacă, iar altele să le spună aceluia, ci toate să le mîrturisească și în toate să se sfătuiască, cum am zis, cu acela. Acesta are «mîntuirea într-un sfat mult».

2) C ci dac omul nu înf i eaz toate ale sale, mai ales dac vine de la o obi nuin i de la o vie uire rea, diavolul g se te în el o voie i o pornire de îndrept - ire, i prin ea îl va r pune. C ci unde vede diavolul pe cineva c nu voie te s p c tuiasc , nu e a a de neiscusit în a face r ul, încît s -l momeasc dintr-odat la vreunul din p catele v dite. Nu-i zice: «Du-te i curve te !», nici: «Du-te i fur !» C ci tie c nu voim acestea. i nu ine s ne spun cele ce nu le voim. Ci ne afl avînd, cum am spus, o voie oarecare i o pornire de a ne îndrept i i prin ele ne vat m cu o p - rut îndrept ire. De aceea zice iar i: «Cel viclean face r ul cînd se împreun cu o voin de îndrept - ire» (Pilde 11, 15). Cel viclean este diavolul. Deci el face r ul, cînd se împreun cu o pornire de îndrept - ire, adic cu o îndrept ire ce ne-o d m noi. Atunci are mai mult putere. Atunci ne vat m mai mult. Atunci lucreaz mai cu t rie. C ci cînd inem la voia noastr i ne întemeiem pe dreptul nostru, atunci noi în ine uneltim împotriva noastr cu viclenie, convin-gîndu-ne c facem un lucru bun i nu ne d m seama c ne pierdem. C ci cum putem cunoa te voia lui Dumnezeu, sau s o c ut m pe ea, cînd ne încredem în noi în ine i inem la voia noastr ?

3) De aceea, Ava Pimen a spus c «voia este un zid de aram între om i Dumnezeu»¹⁰⁷⁹. Lua i seama la în elesul cuvîntului. i iar i a ad ugat, zicînd: « o piatr care se întoarce înapoi lovind, c ci se împotri-ve te voiî lui Dumnezeu i se love te de ea. De aceea, cînd o p r se te, omul zice: «Întru Dumnezeul meu voi trece zidul. Dumnezeul meu, neprih nit e calea Lui» (Ps. 17, 30—31). Minunat a gr it. C ci numai atunci vede cineva calea lui Dumnezeu cea f r pri-

1079. *Apopht. Pimen*, 54; P.G. 65, 333—336.

han , cînd a p r sit voia sa¹⁰⁸⁰. Dar cînd comp time te cu voia sa, nu vede calea neprih nit a lui Dumnezeu. i orice ar auzi despre sprijinirea lui, îndat o defaim , o batjocore te, se întoarce, se împotrive te. C ci cum va putea suporta pe cineva, sau cum va putea asculta vreun sfat, cel ce ine la voia sa ? Apoi a zis B trînul i despre pornirea spre îndrept ire: «Dac va lucra i îndrept irea împreun cu voia, nu se va întoarce omul u or». Vai, cum se leag între ele cuvintele sfin ilor ? o moarte adev rat cînd se une te pornirea de îndrept ire cu voia. C ci atunci e mare primejdie, mare fric . Atunci nenorocitul cade cu totul. C ci cine va convinge pe unul ca acesta s cread , c un alt om cunoa te mai bine folosul lui ? Atunci el se hot r te, cu des vîr ire, s urmeze voii lui i gîndului lui i deci îl rostogole te vr jma ul cum voie te. De aceea s-a spus : «Cel viclean face r ul cînd se împreun cu pornirea de îndrept ire». S-a spus c el ur te pîn i sunetul (ecoul) sprijinirii (asigur rii).

4) Pentru c cel viclean nu numai c ur te sprijinirea (asigurarea), dar nici nu poate s aud glasul a-

1080. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovniceasc* , 31; P.G. 65, 909 B. Voia egoist a omului duce spre el însu i, se înfund în el însu i; în el, cel închis în sine însu i, în m rginirea lui monoton i întunecat . Voia lui Dumnezeu duce în largul nesfîr it i luminos al vie ii lui Dumnezeu i al vie ii tuturor în El. Prin voia Sa Dumnezeu Se deschide omului i l untrului lui. Dar atunci omul a devenit transparent pentru l rgimea nesfîr it a lui Dumnezeu. Calea separat a omului se înfund repede. Calea lui Dumnezeu duce nesfîr it în nesfîr irea Lui. În voia lui Dumnezeu se întîlnesc voile tuturor în înaintarea nesfîr it în Dumnezeu i în iubirea i în în elegerea lor reciproc în Dumnezeu. Voia lui Dumnezeu este voia care le cuprinde pe toate, le sus ine i le promoveaz pe toate într-o înaintare armonioas i nesfîr it , potrivit ra iunilor lor unite în El. Conformîndu-se voii lui Dumnezeu, omul nu anuleaz nici voia sa, ci o valorific în n zuin a ei adev rat de a se dezvolta în mod real în infinitatea lui Dumnezeu, în unire cu toate. L sîndu- i voia sa egoist , omul a surpat zidul artificial prin care se inea desp r it de Dumnezeu i de toate.

cestei sprijiniri. El urte însuși sunetul sprijinirii, adică chiar faptul de a i se grai ceva pentru sprijinirea lui¹⁰⁸¹. De pildă : Înainte de a face ceva, cel ce ar trebui să întrebe despre folosul acelui lucru, înainte de a ti vrjma ul dac acela va pzi ceea ce aude, sau nu va pzi, urte însuși faptul de a întreba cineva peste tot i de a auzi ceva din cele de folos, i respinge însuși glasul, însuși sunetul (ecoul) unor astfel de cuvinte. i v spun pentru ce. El tie în viclenia pe care o z misle te c dac acela ar întreba, s-ar deprinde să asculte un cuvânt de folos i nimic nu urte vicleanul a a de mult i de nimic nu se teme ca de a se cunoa te un astfel de cuvânt. C ci în acest caz n-ar mai putea unelti cum voie te. Pentru c dac s-ar înt ri sufletul prin m rturisirea tuturor gândurilor sale i prin auzirea de la un cunosctor a îndemnului: «Fă aceasta, sau nu face aceasta, aceasta e bine, aceasta nu e bine, aceasta e o pornire de îndreptire a ta, aceasta e o voie a ta», sau ar auzi iar i: «nu e momentul potrivit pentru acest lucru», iar alt dat : «acum e momentul», — nu ar afla diavolul prin ce în el ciune s-l vat me pe

1081. Călugărul ca om pornit cu toată hotărârea pe drumul binelui de-a vîrîtare în sfatul unui povăitor de încredere o asigurare că va alege binele i nu r ul. Dar diavolul îndeamnă pe călugăr i în general pe orice om să se încreadă numai în sine, tocmai ca să nu gsească o asigurare că va face binele. i se folosește spre aceasta de voina omului de a se afirma i de a deveni tot mai mult, ceea ce uor ajunge mîndrie cînd omul nu vrea să sporească prin Dumnezeu, ci prin sine. De fapt, omul nu se cunoa te pe sine deplin fără ajutorul altora; i mai ales nu cunoa te toate urmările posibile ale faptei sale, din lipsa lui de experiență, atîta vreme cît este necercat. Cunoașterea e un lucru comun : «Co-gnoscere». Omul e întreg numai împreună cu alții i în ultima analiză cu Subiectul suprem. Asigurarea, întărirea fiecăruia e dată de «sunetul», de «glasul» deosebit al altui subiect, de «ecoul» pe care omul îl aude pornind de la altă persoană. Poate acesta se numește «ecoul» i pentru că în el se regsește cu adevărat omul însuși. Diavolul îl vrea pe însuși cu totul rupt de comuniunea cu alții, pentru ca să-l poată astfel goli cu totul de viață, să-l prbuască în h ul pustiu al singurătății.

el, sau s-l rostogoleasc, pentru c întotdeauna ar fi cârmuit i din toate p r ile sprijinit (asigurat) i s-ar s vîr i în el cuvîntul: «mîntuirea e în sfat mult». Dar cel viclean nu voie te aceasta, ci o ur te. C ci vrea ca omul s fac r ul i se bucur mai mult de acei care «nu au cârmuire, c ci cad ca frunzele».

5) tii de fratele acela pe care-l iubea cel viclean i despre care a spus Avei Macarie: «Am un frate i cînd m vede se întoarce ca o mori c dup vînt»¹⁰⁸². Pe unii ca ace tia îi iube te. De unii ca ace tia se bucur totdeauna, de cei ce nu se încredin eaz celui ce poate s -i ajute dup Dumnezeu i s le întind lor mîna. C ci nu s-a apropiat oare de to i fra ii dracul acesta, pe care l-a v zut sfîntul purtînd toate felurile de mînc ri în ulcele ? i nu le-a îmbiat tuturor ? Dar fiecare dintre aceia sim ind uneltirea lui, a alergat i i-a m rturisit gîndurile sale i a aflat ajutor în vremea ispitei i de aceea n-a izbutit vicleanul împotriva lor. Numai pe nenorocitul acela l-a aflat încrezîndu-se în el însu i i neavînd de aceea vreun ajutor de la cineva. i astfel l-a avut ca pe o juc rie i de aceea s-a retras mul umindu-i i blestemînd pe ceilal i. Dar îndat ce a spus Avei Macarie lucrul acesta i numele fratelui i a alergat sfîntul la el, a aflat care a fost pricina c -derii lui: a aflat c n-a voit s se m rturiseasc, a aflat c nu avea obiceiul s se dezv luie. C ci întrebat fiind de sfînt: «Cum stai, frate ?», a r spuns : «Cu rug ciunile tale, bine !»; i zicînd el iar i: «Nu te r zboiesc gîndurile ?», a r spuns : «Sînt bine». i n-a voit s m rturiseasc nimic, pîn ce cu mult me te ug l-a înduplecat pe el sfîntul s spun ale lui. Iar acesta gr indu-i lui cuvîntul lui Dumnezeu, l-a înt rit i l-a întors. Iar cînd a venit iar i vr jma ul, dup obicei, voind s -l r stoarne pe el, s-a întristat. C ci l-a aflat înt rit; nu

1082. *Macarie*, 3 ; P.G. 65, p. 261—264.

l-amai aflat prad batjocurii sale. Astfel a plecat f r rod, a plecat ru inat i de la acesta. De aceea, întrebat iar i de c tre sfînt: «Cum se afl fratele acela, prietenul t u ?», nu l-a mai numit pe acela: «prieten», ci du man i l-a blestemat zicînd: «S-a stricat i acesta, nu m mai ascult nici el, ci s-a f cut mai s lbatec ca to i».

6) Iat pentru ce ur te vr jma ul pe cel ce are o sprijinire : pentru c voie te totdeauna pieirea noastr . Iat pentru ce iube te pe cei ce se încred în ei în i i: pentru c ace tia conlucreaz cu diavolul, uneltind împotriva lor în ile. Eu nu cunosc alt c dere a c lug rului, decît pe cea care îi vine din încredere în inima sa. Unii spun: omul cade pentru aceasta, sau pentru aceasta. Iar eu, precum am spus, nu cunosc s se întîmple cuiva alt c dere decît din pricina aceasta. Cuno ti pe vreunul care a c zut ? Afl c s-a încrezut în sine. Nimic nu e mai primejdios, nimic nu e mai pierz tor, decît a se încrede cineva în sine însu i.

M-a acoperit Dumnezeu i m-am temut totdeauna de primejdia aceasta. Cînd eram în mîn stirea de ob te, toate le încredin am b trînului Ava Ioan. Niciodat nu sufeream, cum am spus, s fac ceva f r sfatul lui. Se întîmpla cîteodat c gîndul îmi spunea: «Nu-i va spune b trînul aceasta ? De ce s -l mai turburi ?» i ziceam gîndului: «Anatema fie i judec ii tale (dreptei tale socoteli) i priceperii tale i în elepciunii tale i tiin ei tale, c ci ceea ce tii, de la diavolul tii»¹⁰⁸³.

1083. Tot ce r sare din sfera m rginit a unei gîndiri individualiste, e prin sine lipsit de vederea larg , care ine seama în mod echilibrat de intercondi ionarea tuturor. de la diavolul, care vrea s rup în buc i crea iunea i s scufunde pe fiecare într-o existen extrem de redus , într-o existen chinuit , de umbr , de mi care dezordonat , nera ional i contradictorie a umbrelor. Totul e o fals cuno tin , o cuno tin a fî iei, care nu e deplin real , întrucît nu e în es tura întregului, în comunicare de via între toate. «Dreapta socoteal », atît de l udat în scrierile du-

Plecam deci i întrebam pe b trîn i se întîmpla c une-ori îmi spunea tocmai cuvîntul acela la care m gîndisem i eu. Atunci gîndul îmi spunea: «Ce mai zici ? Iat i-a spus ceea ce i-am spus i eu. Nu l-ai turburat degeaba pe B trîn ?» i ziceam gîndului: «Acum e bine, acum e de la Duhul Sfînt. Ceea ce e al t u e viclean, e de la draci, e dintr-o stare p tima »¹⁰⁸⁴. i astfel, niciodat nu îng duiam gîndului s m fac s m încred în mine însumi, f r întrebare.

i crede i-m , fra ilor, c eram în mare odihn , într-o mare negrij , încît m plîngeam de aceasta, precum tiu c v-am spus i alt dat . C ci auzisem c «prin multe necazuri trebuie s într m noi în Împ r -ia lui Dumnezeu» (Fapte, 14, 21), dar eu m vedeam pe mine neavînd nici un necaz i m temeam i eram îngrijorat, necunoscînd pricina acestei odihne, pîn ce nu mi-a spus b trînul: «Nu fi nec jit, c ci oricine se pred pe sine ascult rii, are aceast odihn i lips de griji»¹⁰⁸⁵.

7) Sîrgui i-v i voi, fra ilor, s întreba i i s nu v încrede i în voi în iv . Înv a i ce lips de grij aduce acest lucru, ce odihn , ce bucurie! Dar fiindc

hovnice ti r s ritene, vine i ea dintr-o îndelungat experien a vie ii de comunitate, de împreun -sf tuire cu al ii. Ea ine seama de toate laturile realit ii, de toate punctele de vedere posibile, în judecata ce o d . De aceea sfatul se cere mai ales de la «b trîni», care au adunat în cursul anilor îndelunga i mult experien de via i multe p reri de la foarte mul i.

1084. Chiar dac judecata ce i-o d cineva cu privire la o fapt e ca i cea pe care o prime te de la un pov uitor cu experien , e mai bine c el a întreat. C ci a sc pat de mîndrie, sau de încrederea în sine, care îl va obi nui s nu întrebe nici în cazurile cînd ar putea da o judecat gre it . i în general orice mîndrie ca închidere a omului în sine aduce în el o învîrto are, o dezumanizare. Iar Duhul Sfînt e acolo unde inimile sînt deschise unele altora, unde oamenii sînt înmuia i de sim ire, de comunicabilitate.

1085. Vezi «*Despre lep dare*», cap. 25, în aceast scriere.

am spus că nu eram necăjit niciodată, ascultă îmi acest lucru ce mi s-a întâmplat atunci. Pe când mă aflam încă acolo în mînă stirea de oboseală, mi s-a întâmplat odată o mare îmi de nesuportat întristare și mă aflam într-o astfel de durere și strîmtorare, că eram aproape să-mi dau îmi sufletul. Iar necazul acela îmi venise din uneltirea dracilor, căci o astfel de ispită e adusă din pizma lor. O ispită foarte grea, întunecată, nemîngîiată, nelăsînd nici o odihnă. O strîmtorare din toate părțile, o înăbușire din toate părțile. Dar vine repede în suflet harul lui Dumnezeu, pentru că altfel nimenea nu ar putea suporta. Eram, cum am zis, într-o astfel de ispită și într-o astfel de strîmtorare. Atunci, într-una din zile, pe când stăteam în curtea mînă stirii, îmi eram descurajat și rugam pe Dumnezeu pentru aceasta, deodată privesc în biserică și văd pe cineva îmbrăcat ca un episcop, pe cale să intre în altar. Niciodată nu mă apropiam de vreun străin, fără vreo trebuință sau poruncă. Dar atunci, ca și când mă trăgea ceva, intru după el. Iar el rămasese acolo destul de mult, avînd mîinile întinse la cer. Iar eu stăam în spatele lui, rugîndu-mă cu mult frică. Căci mi se făcuse frică mare de vederea lui. După ce el îmi isprăvi rugăciunea, se întoarse și veni la mine. Și pe măsură ce se apropia de mine, simțeam depărtîndu-se din mine și întristarea și frica. Apoi când stătu în fața mea, îmi întinse mîna și atinse pieptul meu și ciocni cu degetele lui în pieptul meu, zicînd: «A teptînd, am a teptat pe Domnul și a luat aminte la mine și a auzit rugăciunea mea și m-a scos din groapa necazurilor și din noroi mult. Și a pus pe piatră picioarele mele și a îndreptat pașii mei și a pus în gura mea cîntare nouă, laudă Dumnezeului nostru» (Ps. 39, 2—4).

Și spuse toate stihurile de trei ori, ciocnind, cum am spus, în pieptul meu. Și apoi ieși. Și îndată se făcu în inima mea lumină, bucurie, mîngîiere, dulcea și mă simții cu totul altul. Ieși alergînd după el, voind să-l

aflu, dar nu l-am aflat, cîci se făcuse nevăzută. Din acel ceas, prin îndurările lui Dumnezeu, nu mă mai turburată nici de întristare, nici de frică, cîmi acoperită pe mine Domnul pînă acum prin rugăciunile acelor bătrîni sfinți.

8) Acestea vi le-am spus, ca să vă arăt că odihniți, negrijii și sprijinire (asigurare) are cel ce nu se încrede în sine însuși, și aruncă cele ale sale asupra lui Dumnezeu și asupra celor ce după Dumnezeu îl pot povălui pe el. Învățați deci și voi, fraților, să întrebați. Învățați că e bine să nu vă încredeți în voi înșivă; că aceasta e smerenie, e odihnă, e bucurie. Ce nevoie e să se zdrobească cineva pe sine în zadar? Nu se poate mîntui cineva pe sine altfel decît așa.

Poate se va gîndi cineva că dacă nu are pe cine să întrebe, ce să facă? Dar de voie te cineva cu adevărat să facă voia lui Dumnezeu din toată inima, nu-l lasă Dumnezeu niciodată. Îl povăluie te negreșit după voia Lui. Dacă îți îndreaptă cineva cu adevărat inima sa spre voia lui Dumnezeu, Acesta va lumina pe un copil mic și-i spuie voia Lui. Iar de nu vrea cineva să facă cu adevărat voia lui Dumnezeu, și se va duce la un proroc, Dumnezeu dă în inima proorocului să-și răspundă după inima lui strămbă, cum zice Scriptura: «De se va amăgi proorocul și va grăi, Eu, Domnul, l-am amăgit pe proorocul acela» (Deut. 13, 1—3)¹⁰⁸⁶. De aceea, sîn-

1086. Pe de o parte aflarea adevărului în privința a ceea ce trebuie să faci, depinde de voința ta de a face voia lui Dumnezeu; pe de altă, voința aceasta a ta trebuie să-și afle o întărire în cuvîntul altuia. În conglisuirea ambilor grăiește Dumnezeu. Fiecare îl află pe Dumnezeu, căutîndu-L. Dar confirmarea aflării voii lui Dumnezeu se căștigă din conglisuirea între doi ce caută voia Lui: «Unde sînt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sînt și Eu în mijlocul lor» (Mt. 18, 20). Nu se disprezuește nici voința insului de a afla voia lui Dumnezeu, dar nu se nesocotește nici comuniunea între doi sau mai mulți. Cînd eu nu vreau să fac voia lui Dumnezeu, nici proorocul nu mi-o poate descoperi cu adevărat, sau impune, ci m

tem datori s ne îndrept m cu toat puterea pe noi în ine spre voia lui Dumnezeu i s nu credem inimii noastre, ci chiar de ar fi un lucru bun (ceea ce gîndim), s auzim i de la vreun sfînt c e bun. S nu ne încredem în noi în ine, chiar dac am început s lucr m bine, i socotim c trebuie s ias cum e drept. Ci trebuie s facem tot ce st în puterea noastr , iar pe de alt parte s spunem altuia cum am lucrat i s afl m de am lucrat bine. Dar nici dup aceea s nu fim f r grij , ci s a tept m i judecata lui Dumnezeu, cum a spus sfîntul acela, Ava Agaton. C ci acela, cînd a fost întrebat: «Te temi i tu, p rinte ?», a r spuns : «Eu am lucrat dup puterea mea, dar nu tiu de a pl - cut lucrul meu lui Dumnezeu. C ci alta e judecata lui Dumnezeu i alta a oamenilor». Dumnezeu s ne apere de primejdia de a ne încrede în noi în ine i s ne învredniceasc s inem calea p rin ilor no tri, care au bine-pl cut numelui Lui.

SA NU JUDECAM PE APROAPELE

1) Dac ne-am aminti, fra ilor, de cuvintele sfin i- lor b trîni, dac am cugeta la ele totdeauna, cu greu am p c tui, cu greu am c dea în nep sare. C ci dac , cum au spus aceia, n-am dispre ui pe cele mici i care ni se par c sînt lucruri de nimic, n-am c dea în cele mari i grele. V spun totdeauna c din acestea mici, din a

înt re te în r t cirea mea. Cînd voiesc s fac voia lui Dumnezeu, m confirm i un copil în aceasta. Dar Dumnezeu lucreaz i într-un caz i in altul. M las în ambi ia mea individualist în primul caz, m confirm în sim irea voii Lui, în al doilea caz. Confirmarea în r t cire sau în ade- v r îmi vine totdeauna prin altul. A a e f cut firea noastr . Chiar i printr-un copil m confirm Dumnezeu, c ci i el m scoate din p rerea c în mine e tot adev rul.

spune: «Ce este aceasta, ce este aceea ?», se na te în suflet obi nuin a rea i începe s dispre uiasc i pe cele mari.

ti i ce p cat este s judeci pe aproapele ? C ci ce este mai grav ca acest lucru ? De nimic nu se scîrbe te Dumnezeu a a de mult, cum au spus p rin ii, i nimic nu e mai r u ca a judeca. C ci de la aceste lucruri ce par neînsemnate, vine cineva la un r u foarte mare. C ci de la primirea vreunei mici b nuieli împotriva aproapelui, de la a zice: «Ce este dac ascult i eu ce zice acest frate ? Ce e dac spun i eu acest singur cuvînt ? Ce e dac v d ce face acest frate, sau v d ce face acest str in ?», mintea începe s uite p catele sale i s se ocupe cu cele ale aproapelui. i de aci vine pornirea de a judeca, de a cleveti, de a dispre ui. Apoi de aci i c derea în cele ce le judec . C ci neîngrijindu-se de p catele sale i neplîngîndu- i moartea sa, cum au zis p rin ii, omul nu se poate îndrepta în ceva pe sine însu i, ci se ocup întotdeauna cu lucrul aproapelui.

i nimic nu mînie a a de mult pe Dumnezeu i nimic nu gole te a a de mult pe om i nu-l duce la p r sirea sa (de c tre Dumnezeu), ca clevetirea, judecarea, dispre uirea aproapelui ¹⁰⁸⁷.

1087. Preocuparea de p catele altuia face pe om s uite de ale sale, s uite în general de datoria de a se cur i i des vîr i pe sine. G se te în p catele altuia o scuz pentru ale sale, se g se te pe sine mai pu în vinovat decît pe altul, îi deschide drumul de înaintare mai departe în p catele sale. El neglijeaz prin aceasta cercetarea sa, cu gîndul de a se cunoa te cu adev rat, de a se cur i de p cate, de a afla iertare pentru ele. Judecarea altuia de c tre noi ne aduce în general o necunoa tere a noastr . Dimpotriv , privirea atent i cu admira ie a bun t ii altuia, ne face s ne judec m pe noi în ine, s ne cunoa tem sc derile i s c ut m s le îndrept m. Na te în noi frica de viitoarea pedeaps pentru p catele noastre. Astfel judecarea altuia se r sfrînge în r u asupra noastr i pre- uirea altuia se r sfrînge în bine asupra noastr . De aceea, judecînd pe al ii, ne vom face vrednici s fim judeca i i noi în ine.

2) C ci altceva este a cleveti, altceva a judeca i altceva a dispre ui. A cleveti este a spune de cineva : «Cutare a min it, sau s-a mîniat, sau a curvit, sau altceva asemenea». Prin aceasta l-a clevetit pe acela, pentru c a spus ceva împotriva lui, a spus în chip p tima p -catul aceluia.

Iar a judeca este a spune : «Cutare e mincinos, cutare e un om furios, cutare e un curvar». Prin aceasta a judecat îns i starea din untru a sufletului aceluia i s-a rostit împotriva vie ii lui întregi, zicînd c este a a, i l-a judecat pe acela ca atare¹⁰⁸⁸. i lucrul acesta e foarte grav. C ci altceva este a spune: «s-a mîniat» i altceva a spune c «e furios» i a se rosti, cum am spus, împotriva vie ii lui întregi. A judeca orice p cat e a a de grav, c însu i Hristos a zis : «F arnice, scoate întîi bîrna din ochiul t u i apoi vei vedea s sco i i paiul din ochiul fratelui t u» (Lc. 6, 42). El a asem nat p catul aproapelui cu paiul, iar judecarea lui cu bîrna. Vezi cît de r u lucru e a judeca ? aproape mai r u decît orice p cat. Iar fariseul acela rugîndu-se i mulumind lui Dumnezeu pentru virtu ile sale, n-a min it, ci a spus adev rul. i n-a fost osîndit pentru aceasta. C ci sîntem datori s mul umim lui Dumnezeu cînd ne-am învrednicit s facem vreun bine, pentru c El ne-a ajutat i a lucrat împreun cu noi. De aceea, precum am spus, nu a fost osîndit pentru c a zis : «Nu sînt ca ceilal i dintre oameni», ci cînd, întorcîndu-se c tre vame , a zis «nici ca acest vame ». Atunci s-a împov rat. C ci a judecat îns i persoana aceluia, îns i starea din untru a aceluia i, pe scurt, întreaga

1088. Clevetirea se refer la o fapt sau alta a cuiva; judecarea, la îns i persoana aceluia, în întregul ei. Prin judecat se trage concluzia dintr-o fapt rea a cuiva c el însu i e de a a fel, c nu poate lucra decît a a cum a lucrat, c ci a a e firea lui, sau c fapta rea respectiv vine dintr-o deprindere cu r ul respectiv, de care nu mai poate sc pa.

lui via ¹⁰⁸⁹. De aceea s-a coborât vame ul mai îndreptat decât acela.

3) Nimic nu e mai grav, nici mai rău, cum am spus de multe ori, decât a judeca, sau a dispune pe aproapele. De ce nu ne judecăm mai degrabă pe noi înșine și nu cunoaștem cu de-am nuntul pe catele noastre, despre care vom avea ședim socoteală lui Dumnezeu? De ce răpim judecata de la Dumnezeu? Ce vrem noi de la fapta lui Dumnezeu? ¹⁰⁹⁰ Să tremur măuzind ce s-a întâmplat celui mare bătrân, care a auzit despre un oarecare frate că a căzut în curvie și a zis: «Rău a făcut!» Căci tiie ce lucru înfricoșător se spune despre el în Gheronticon: Sfântul înger a adus sufletul celui căpăcătuit la el și i-a zis: «Iată pe cel pe l-ai judecat! A adormit. Unde poruncești să-l duc: în Împărăție, sau în iad?» Este vreo povară mai înfricoșătoare decât

1089. A judeca pe cineva e a trage, dintr-o greață, la altul, concluzia că acela e întreg și totdeauna așa cum a fost în momentul în care l-am văzut și vîrînd acea greață. A condamna persoana înșine în general, ca neavînd în ea nimic bun, nimic în stare să o mîntuiască. Înseamnă a o declara vrednic de osîndă veșnică, ca incapabil să facă ceva bun, ca pierdut definitiv. Dar aceasta vine din faptul că cel ce judecă astfel nu s-a apropiat niciodată de acea persoană cu inima, n-a văzut prin urmare în ea și ceva bun, și o luptă interioară cu păcatul pe care l-a salvîrît, n-a făcut efortul de a trezi prin inima sa inima celui. Această judecată vine dintr-o lipsă de cunoaștere, de comunicare simțită cu persoana respectivă, ba chiar din lipsa de voință de a intra într-o comunicare intimă cu persoana respectivă, pentru a o cunoaște cu adevărat și a o ajuta să se îndrepte eventual. În această o lipsă de iubire. Dar prin aceasta el însuși se dovedește un om neîndurător, lipsit de interes și de iubire pentru omul respectiv. Și de aceea el însuși se va osîndi mai cu dreptate decât cel pe care l-a osîndit. De aceea a spus Domnul: «Nu judecați, ca să nu fiți judecați». Să lăsm judecata lui Dumnezeu, care cunoaște realul untrul omului și tie de el și ceva bun în el, sau nu e nimic. Fcîndă a nu excludem că în acel om nu e și ceva bun.

1090. Nu nouă ne este datoare cu ceva fapta lui Dumnezeu, ca să avem dreptul să o judecăm. Ci lui Dumnezeu îi este datoare. Căci El a adus-o la existență și o susține.

aceasta ? Ce altceva înseamnă cuvîntul îngerului c tre b trîn decît aceasta : «Deoarece tu e ti judec torul celor drep i i p c to i, spune ce porunce ti cu privire la acest smerit suflet ? Te miluie ti de el ? Sau îl trimi i la chinuri ?»¹⁰⁹¹ însp imîntat de aceasta, sfîntul b trîn a petrecut tot restul timpului în suspine, în lacrimi i în mii de osteneli, rugîndu-se lui Dumnezeu s -l ierte pentru p catul acela. i aceasta, dup ce a c -zut pe fa a lui la picioarele îngerului i a luat iertare. C ci îngerul spunîndu-i: «Iat , Dumnezeu i-a ar tat ce povar aduce judecarea altuia; s nu mai faci!», acest cuvînt a fost dovada iert rii. Totu i, sufletul b -trînelui nu s-a mai putut mîngîia din plînsul lui pîn la moarte^{1091 bis}.

4) C ci ce voim noi de la aproapele ? De ce trebuie s ne înc rc m cu povara lui ? Avem noi pentru ce ne îngriji, fra ilor! Fiecare s ia aminte la sine însu i i la p catele sale. Numai lui Dumnezeu I se cade s îndrept easc i s osîndeasc . C ci numai El cunoa te starea din untru a fiec ruia, purt rile, darurile, firea i destoinicia lui, ca s poat judeca potrivit cu fiecare, precum numai El tie. C ci altfel judec Dumnezeu cele ale episcopului i altfel cele ale st pînitorului; altfel judec cele ale pov uitorului i altfel ale ucenicului ; altfel ale b trînelui i altfel ale celui mai tîn r ;

1091. *Apophth. lui Isaia Tebaidul*; P.G. 65, 245 CD.

1091 bis. N-avem dreptul de a judeca pe alii, nu numai pentru c nu noi i-am adus la existen i nu le putem deci impune nici-o datorie fa de noi, ci i pentru c nu le putem spori existen a trimi ndu-i în Împ r ia cerului, sau diminua pentru veci, trimi ndu-i la chinuri. Cine n-are putere s execute o judecat sau nu e delegat s judece de forul executiv, n-are nici dreptul s judece. Numai Cel ce ne-a dat gradul de via p mînteasc ni-l poate i mic ora pe acesta pîn la minimum în iad, sau ni-l poate spori la maximum în Împ r ia cerului, prin faptul c aceast sporire sau diminuare, m-a apropiat mai mult de El, sau m-a dep rtat la maximum de El.

altfel ale bolnavului și altfel ale celui sănătos. Cine poate cunoaște judecățile acestea, decât singur Cel ce a făcut toate, Care le-a și plăsmuit pe toate și le cunoaște pe toate ?

5) Îmi aduc aminte că am auzit că s-a întâmplat odată lucrul următor: O corabie cu sclavi a sosit la o cetate. Iar în cetatea aceea se afla o foarte sfântă fecioară, cu multă luare aminte la ea însăși. Aceasta aflând că a sosit corabia aceea, s-a bucurat. Căci dorea să-și cumpere o fetiță foarte mică. Ea socotea că a: o iau și o cresc așa cum voiesc, căsătorindu-mă cu nimic din răutatea lumii acesteia. Deci trimise să vină conducătorul corăbiei și află că are două fetițe foarte mici, așa cum dorea fecioara și îndată după cu bucurie preluă și luă o fetiță cu ea. Dar abia plecă conducătorul corăbiei, de care se desprinsese sfânta aceea, și-l întâlni o dansatoare de moravuri urâte, care venea pe cealaltă fetiță cu el și dori să-o ia. Și o luă de fapt; și după ce se învoi cu el și plăti prețul, plecă. Vede-i tainele lui Dumnezeu ? Vede-i judecata Lui ? Cine poate să afle în aleșul ei ? Iar, deci, fecioara cea sfântă pe micuța aceea și o crește în frica lui Dumnezeu, deprinzând-o spre tot lucrul bun, învățând-o toată rânduială cinstită și rească, și, simplu grăind, toată buna mireasmă a poruncilor lui Dumnezeu. Luând și dansatoarea pe nenorocita cealaltă, o făcu unealta diavolului. Căci ce altceva o putea învăța nebuna aceea decât pierzania sufletului ei ! Ce putem zice deci de această înfricoșătoare judecată a lui Dumnezeu ? Amîndouă erau mici, amîndouă au fost vîndute fără știință unde merg, și una s-a aflat în mîinile lui Dumnezeu, iar cealaltă a căzut în mîinile diavolului. Cu puțină deci să spunem că Dumnezeu va cere de la una ceea ce va cere și de la cealaltă ? Cum ar face-o ? Dacă amîndouă ar fi căzută în curvie, sau în altă greșală, ar fi cu puțin să se spună

c amîndou vor avea parte de aceea i judecat . Dar odat ce una a înv at cele despre judecat , a înv at cele despre Împ r ia lui Dumnezeu i a cugetat ziua i noaptea la cuvintele lui Dumnezeu, iar nenorocita cealalt n-a tiut i n-a auzit niciodat vreun lucru bun, ci dimpotriv de toate relele, de toate lucrurile diavole ti, cum se poate s se cear de la amîndou aceea i deplin tate a împlinirii poruncilor lui Dumnezeu ?

6) Deci nimic nu poate ti omul despre judec ile lui Dumnezeu, ci numai El singur le cunoa te toate i poate s judece cele ale fiec ruia, precum numai El tie. Se întîmpl într-adev r c un frate face unele lucruri gre ite în simplitatea lui. Dar are un lucru care place lui Dumnezeu, mai mult decît toat via a ta. i tu ezi i-l judeci pe el i prin aceasta i i osînde ti sufletul t u ? i dac i se întîmpl aceluia vreo c dere, de unde tii tu cît a luptat i cît a sîngerat înainte de a fi f cut fapta aceea, i de nu e aflat gre ala lui aproape ca o dreptate la Dumnezeu ? C ci Dumnezeu v zînd osteneala lui i necazul ce l-a avut, cum am spus, înainte de a s vîr i fapta, îl miluie te i-l iart . Tu cuno ti aceast gre al , iar Dumnezeu îl miluie te. Tu îl osînde ti i- i pierzi sufletul t u. De unde tii i cîte lacrimi a v rsat el înaintea lui Dumnezeu pentru gre ala lui ? Tu tii p catul lui, dar nu tii poc in a lui¹⁰⁹².

Dar se întîmpl uneori c nu numai judec m, ci i dispre uim. C ci altceva este, cum am spus, a judeca i altceva a dispre ui. Dispre uirea are loc cînd cineva nu numai judec , ci i dispre uie te. Acesta are scîrb

1092. Se exemplific faptul c noi necunoscînd întreg l untrul semenului, ci numai o fapt din afar , nu putem judeca persoana lui întreag . Numai Dumnezeu o poate face, c ci numai El cunoa te întreaga fiin a lui. De aceea, judecata lui Dumnezeu e mai blînd , pentru c cunoa te toat lupta din untru a omului i pu in tatea puterilor omene ti fa de m rimea atotputerniciei Sale. i aproape c nu-i om care s fie numai r u, diabolic de r u, cum a descris Dostoevski pe cî iva.

de aproapele, are sil de el, ca de un lucru urât. Iar aceasta e mai rea i mai pierz toare decât a judeca.

7) Dar cei ce voiesc s se mîntuiasc nu in seama de sc derile aproapelui, ci totdeauna numai de ale lor : i prin aceasta ei sporesc. A a a f cut acela, care v - zînd pe fratele s u p c tuind, suspinînd a zis: «Vai mie, c ast zi a gre it el, iar mîine negre it voi p c tui eu». Vezi cum se înt re te (se asigur) ? Vezi cum i i preg te te sufletul ? Vezi cum a tiut s se fereasc îndat de a judeca pe fratele s u ? C ci spunînd : «Mîine negre it voi p c tui i eu», i-a s dit sie i fric i grij pentru p catele ce avea, chipurile, s le s vîreasc i el. i a a s-a ferit de a judeca pe aproapele.

i nu s-a îndestulat numai cu atîta, ci s-a pus pe sine mai prejos de acela, zicînd: «Acesta se poc ie te pentru p catul lui, iar eu negre it c nu m poc iesc, negre it nu voi ajunge (s m poc iesc), negre it nu m voi poc i». Vezi luminarea acestui suflet dumnezeiesc, c nu numai c a putut s se fereasc s judece pe altul, ci s-a pus i pe sine mai prejos de acela ?

Iar noi, nenoroci ii, îl judec m cu nep sare, ne scîrbim de el, îl dispre uim pentru orice vedem sau auzim, sau b nuim în privin a lui. i ceea ce e mai cumplit, e c nu ne oprim numai la v t marea noastr , ci, în-tîlnind pe un alt frate, îi spunem îndat i acestuia: «S-a întîmplat aceasta i aceasta». i-l v t m m i pe acesta, aruncînd i în inima lui p catul. i nu ne temem de cel ce a zis : «Vai celui ce adap pe aproapele s u cu b utur turbure» (Avac. 2, 15), ci facem lucrul dracilor i nu ne pas . C ci ce altceva are de f cut dracul decât s tulbure i s vat me ? i ne afl m lucrînd împreun cu dracii la pieirea noastr i a aproapelui. C ci cel ce vat m un suflet ajut dracilor i lucreaz împreun cu ei, precum cel ce folose te pe acela e împreun -lucr tor al sfin ilor îngeri.

8) Dar din ce pricin p timim acestea, dac nu pentru c nu avem iubire ? C ci dac am avea iubire, împreunat cu mila i cu durerea, nu ne-am îngriji s vedem sc derile aproapelui. C ci zice: «Dragostea acoper mul ime de p cate» (I Pt. 4, 8); i iar i: «Dragostea nu socote te r ul, toate le acoper » i celelalte (I Cor. 13, 5). Deci i noi, cum am zis, de am avea dragostea, îns i dragostea ar acoperi orice gre al , precum i sfin ii fac a a, v zînd zdrobirea oamenilor. C ci nu sînt orbi sfin ii. i totu i nu v d p catele lor¹⁰⁹³. Pe de alt parte, cine ur te a a de mult p catul, ca sfin ii ? Dar nu ur sc pe p c tos, nici nu-l judec , nici nu-l ocolesc, ci împreun p timesc cu acela, îl sf tuiesc, îl mîngîie, îi slujesc, îl t m duiesc ca pe un m dular bolnav ; toate le fac ca s -l mîntuiasc¹⁰⁹⁴.

Privi i la pescari: cînd ace tia arunc undi a în mare i prind un pe te mare i simt c acela se fr mînt i

1093. Cei ce au analizat sim irea dragostei (de ex. L. Binswanger, *Grundtormen und Erkeritnis menschlichen Daseins*, Ziirich, 1942) au constatat c dragostea creeaz celui pe care-l iube te, prin imagina ie, un chip des vîr it. i aceasta nu e o imagina ie f r efect, ci una care reu e te s transforme pe cel iubit în raporturile cu cel ce l-a imaginat, în ceea ce l-a imaginat. Cel ce iube te nu poate s nu-l imagineze pe cel iubit (einbilden) ca foarte bun i foarte frumos. Dar prin aceast imagina ie se surprinde ceea ce e dat virtual în cel iubit i-l ajut s devin în mod actual a a. Dac to i am iubi un om, ar fi aproape cu neputin ca acela s fie r u. i dac to i ar avea dragoste fa de to i, to i ar deveni buni. În starea de r utate a fiec ruia e implicat o vin , sau o lips de iubire a celorlali. Sfin ii nu v d p catele celorlali, nu pentru c nu vor s le vad , ci pentru c nu pot s le vad , datorit iubirii.

1094. Sfin ii ur sc p catul, dar nu pe p c tos. Ura lor fa de p cat se arat în faptul c se feresc ei în i i de p cat i ajut i pe ceilal i, prin iubire, s -l biruiasc . Ei v d în persoan o tain atît de adînc i de minunat , c intuiesc în ea posibilit i de dep ire a oric rei st ri de p cat, a oric rei ispite. Dar aceste posibilit i trebuie actualizate prin puterea ce le-o d iubirea fa de ea. Leg tura între persoan i persoan e în mod real o leg tur de comunicare asemenea celei între m dularele trupului. Nu se poate îns n to i un m dular bolnav, dac nu i se comunic singele m dularelor s n toase. Aceasta se face între oameni prin iubire.

se zbate, nu o trag îndat , opintindu-se peste m sur , c ci dac ar face a a s-ar rupe sfoara i s-ar pierde undi a. Ci îi sloboade cu dib cie sfoara i-l las s plece unde voie te. i cînd v d c a obosit i s-a lini tit din zbaterea lui, încep iar i s -l trag pe încetul. A a trag i sfin ii pe fra i prin îndelung r bdare i iubire i nu se dep rteaz de ei cu dezgust i nu se scîrbesc de ei. C ci precum mama avînd la început copilul f r frumuse e, nu se scîrbe te, nici nu se dep rteaz de el, ci-l împodobe te cu pl cere i face orice ca s -l înfrumuseeze, a a îl acoper , îl împodobesc i-l ajut i ei pe cel ce a gre it, ca s -l îndrepte cu vremea i pe acela i s nu lase nici pe altul s se vat me din pricina lui, ba i ei s sporeasc i mai mult în dragostea lui Hristos.

Ce a f cut sfîntul Amon cînd au venit la el fra ii aceia turbura i i i-au zis : «Vino i vezi, Avo, c este o femeie în chilia fratelui cutare» ? Cît mil n-a ar tat, cît iubire n-a avut sfîntul lui suflet! C ci cunoscînd c fratele a ascuns pe femeie sub un butoi, s-a a ezat deasupra lui i le-a spus acelora s caute în toat chilia.

i cum n-au aflat-o, le-a zis lor: «Dumnezeu s v ierte».

i i-a ru inat pe ei i le-a ajutat i lor s nu cread cu u urin ceea ce e protivnic fratelui, iar pe acela l-a f cut s ajung neprih nit, c ci nu numai c l-a acoperit dup Dumnezeu, ci l-a i îndreptat, cînd a aflat vreme potrivit . C ci dup ce i-a scos afar pe to i, luîndu-i numai mîna lui, i-a zis : «Ai grij de tine, frate !»

i îndat s-a îmblînzit fratele i s-a sim it str puns la inim ; îndat a lucrat în sufletul lui dragostea de oameni a b trînului¹⁰⁹⁵.

9) S ne agonisim deci i noi iubire, s ne agonisim mil fa de aproapele, ca s ne p zim de reaua clevertire i de judecarea i dispre uirea cuiva, s ne ajut m

1095. *Apoph. Amon*, 10; P.G. 65, 121. Avem aci un exemplu din ceea ce se poate numi delicate ea sfin ilor.

unii pe alii, ca ni te m dulare ce ne apar inem. Cine, avînd o rană la mîna lui sau la picior, sau la altul oarecare dintre m dularele lui, se scîrbe te de sine¹⁰⁹⁶, sau î i taie m dularul s u, chiar dac ar face puroi, i nu-l cur e te mai degrab , nu-l spal , nu pune plasture pe ran , nu-l leag , nu-i d ap sfin it , nu se roag pentru el, nu cere sfin ilor s se roage pentru el, cum a zis i Ava Zosima ? i în orice caz nu-l p r se te, nu se dep rteaz de m dularul s u, nici de urîtul lui miros, ci face totul ca s -l îns n to easc . A a sîntem datori i noi s p timim unii pentru alii, s ne sprijinim unii pe alii i prin alii mai tari, s n scocim i s facem toate ca s ne ajut m pe noi în ine i unii pe alii. «C m dulare unii altora sîntem», cum zice Apostolul; «c de sîntem to i un trup i to i m dulare unii altora», «de p time te un m dular, p timesc împreun i toate celalalte m dulare» (Rom. 12, 5 ; I Cor. 12, 26). Ce socotim noi c sînt mîn stirile de ob te ? Nu socotim c sînt un trup i, cei din ele, m dulare unii altora ? Cei ce conduc sînt capul; cei ce iau aminte i îndrepteaz sînt ochii; cei ce folosesc pe alii prin cuvînt, gura. Iar urechile sînt cei ce ascult ; mînile, cei ce lucreaz ; picioarele, cei trimi i (dup cele de trebuin) i cei ce au felurite slujiri. E ti cap ? Condu ! E ti ochi ? Ia aminte, cunoa te ! E ti gur ? Gr ie te, fii de folos ! E ti ureche ? Ascult ! E ti mîn ? Lucreaz ! E ti picior ? Sluje te ! Fiecare s slujeasc trupului dup puterea lui i sîrgui i-v pururea s v ajuta i unii pe alii, fie înv înd i s dînd cuvîntul lui Dumnezeu în

1096. Cine se scîrbe te de m dularul s u, se scîrbe te de sine însu i, c ci el însu i se afl întreg în fiecare m dular al s u. Deci t înd m dularul, se taie pe sine, sau se face pe sine însu i mai pu in deplin. La fel leg tura fiin ial ce exist între noi, face ca în fiecare din ceilal i s fiu eu însumi i l sîndu-l pe el s moar , s -mi devin nefolositor, sau chiar primejdios prin p cat, m s r cesc i m primejduiesc pe mine însumi, sau m împu inez eu însumi suflete te m car în parte, dac nu de tot.

inima fratelui, fie mîngîindu-l în vreme de necaz, sau dîndu-i mîna la lucrul lui, ajutîndu-l. *i* fiecare, cum am spus, dup *puterea* lui, sîrgui *i-v* , s *v* uni *i* întreolalt . C *ci* pe cît se une te cineva cu aproapele, pe atît se une te cu Dumnezeu ¹⁰⁹⁷.

10) *i v* spun o pild de la p rin *i*, ca s p trunde *i* în *esul* cuvîntului. Presupune *i c* este un cerc, o t ie-tur rotund , f cut de la centrul unui compas. Centrul lui este partea cea mai de mijloc a cercului, pîn la centrul propriu-zis. Cugeta *i* cu mintea la ceea ce v spun. Socoti *i c* acest cerc este lumea, c mijlocul cercului este Dumnezeu, iar liniile care duc de la periferie la mijloc sînt c ile, sau vie uirile omene ti. Deci cu cît intr sfin ii mai mult spre cele din l untru, în dorin a de a se apropia de Dumnezeu, pe m sura p trunderii lor, ajung mai aproape de Dumnezeu *i* întreolalt . Cu cît se apropie mai mult de Dumnezeu, se apropie întreolalt ; *i* cu cît se apropie mai mult întreolalt , se apropie mai mult de Dumnezeu. La fel cugeta *i i* despre desp r ire. C *ci* cînd se despart de Dumnezeu *i* se întorc la cele din afar , e v dit c , cu cît ies *i* se dep rteaz mai mult de Dumnezeu, cu atît se dep rteaz mai mult unii de al ii; *i* cu cît se dep rteaz mai mult unii de al ii, cu atît se dep rteaz mai mult de Dumnezeu. A a este firea iubirii. În m sura în care sîntem în afar *i* nu iubim pe Dumnezeu, în aceea *i m* sur ne afl m fiecare dep rtat fa de aproapele. Iar de iubim pe

1097. Dou lucruri trebuie semnalate aci: întîi c unirea dintre fra ii din mîn stire *i* dintre oamenii credincio i, în general, e o unire care spore te prin fapte, adic întrucît fiecare face ceva pentru cel lalt, nu prin simple m rturisiri de iubire. Prin faptele unuia pentru altul înainteaz fiecare în fiin a celuiilalt. Al doilea, c înaintînd noi unul în fiin a celuiilalt înaint m în Dumnezeu, în unirea cu Dumnezeu. C *ci* Dumnezeu este în unitatea din dragoste a mai multora. El e izvorul din care izvor te iubirea, prin care aceia se unesc. El e subiectul suprem în care se unesc subiectele umane.

Dumnezeu, cu cât ne apropiem de El prin iubirea fa-
de El, cu atât ne unim mai mult, prin iubire, cu aproa-
pele ; i cu cât ne unim mai mult cu aproapele, cu atât
ne unim mai mult cu Dumnezeu. Dumnezeu s ne în-
vredniceasc s auzim cele ce ne sînt de folos i s le
facem. C ci cu cât ne îngrijim i ne sîrguim mai mult
s lucr m cele ce auzim, cu atât ne lumineaz i Dum-
nezeu mai mult i ne înva pururea voia Lui.

DESPRE ÎNVINOV IREA DE SINE

1) S c ut m, fra ilor, s afl m de ce uneori, auzind
cineva un cuvînt sup r tor, trece peste el neturburat,
aproape ca i cînd nu l-ar fi auzit, iar alteori, auzindu-l,
îndat se turbur ? Care e pricina acestei deosebiri ?
i oare aceast deosebire are o singur pricin , sau
mai multe ? Eu socotesc c are mai multe. Dar este
una care le na te, cum ar zice cineva, pe toate acele
multe. i o spun cum. Întîi se întîmpl s se afle ci-
neva în rug ciune, sau într-o bun a ezare, adic se afl ,
cum ar zice cineva, într-o stare l untric bun i atunci
rabd pe fratele s u i trece (peste cuvîntul lui), f r
s se turbure. Se întîmpl iar i c cineva are o împ -
timire fa de un oarecare i de aceea rabd , f r s
se nec jeasc , acelea ce i se spun de el. Se mai întîmpl
iar i c cineva dispre uie te pe cel ce voie te s -l va-
t me, pentru c socote te lucruri neînsemnate cele ce
spune acela i nici m car nu-l ia în seam ca om, sau
nici m car nu socote te vrednice de luat în seam cele
ce le spune sau le face acela.

2) i v spun ceva de felul acesta, ca s v minu-
na i : Era un frate oarecare în mîn stirea de ob te mai
înainte de a pleca eu de acolo. i nu-l vedeam nicio-

dat turburat, sau sup rat pe cineva, m car c tiam pe mul i dintre fra i oc rîndu-l i scîrbindu-l în chipuri felurite. Dar tîn rul acela suporta toate de la fiecare din ei, ca i cînd nu l-ar fi sup rat nicidecum nici unul. Deci eu m minunam de covîr itoarea lui putere de a nu ine minte r ul i doream s aflu cum a agonisit această virtute. i l-am luat odat deoparte i i-am pus metanie, rugîndu-l s -mi spun ce gînd are totdeauna în inima lui c arat atîta îndelung r bdare, fie cînd e oc rît, fie cînd sufer orice altceva de la cineva. Iar el îmi r spuse în chip firesc i f r înconjur, zicînd : «Dar eu trebuie s iau aminte la nedes vîr irile mele i s primesc cele de la ei, ca ni te cîini blînzi cele de la oameni». Auzind eu aceasta, mi-am l sat urechile în jos i mi-am zis în mine : «Fratele acesta a aflat calea». i pecetluindu-m pe mine, am plecat rugîndu-m ca Dumnezeu s m acopere i pe mine i pe el.

3) Deci se întîmpl , cum am zis, ca cineva s nu se turbure i din dispre uire. Dar aceasta e o pieire v dit , îns turburarea ce o sufer cineva de la un frate care-l nec je te, se întîmpl fie pentru c nu se afl în aceea clip într-o bun dispozi ie, fie pentru c are vreo scîrb fa de acela. Dar sînt i alte multe cauze, care au fost spuse în felurite chipuri.

Îns cauza oric rei turbur ri este, dac vom c uta cu de-am nuntul, faptul de a nu ne învinov i pe noi în-ine. De aceea avem toat sup rarea aceasta; din cauza aceasta nu afl m niciodat odihn . De aceea nu e de mirare c auzim de la to i sfin ii c nu este alt cale (spre odihn), afar de aceasta; i vedem c nimenea n-a c l torit vreodat pe alt cale ca s afle odihna. Dar noi a tept m s ne odihnim, sau s înem peste tot calea cea dreapt , nesuportînd niciodat s ne învinov im pe noi în ine. Cu adev rat, de ar agonisi omul mii de virtu i, dar de nu va ine calea aceasta, nu va în-

ceta niciodat s supere i s fie sup rat i va pierde toate ostenele lui. Dar ce bucurie, ce odihn , nu va avea oriunde va merge, cel ce, precum a zis Ava Pimen, se va învinov i pe sine însu i ?¹⁰⁹⁸. C ci orice pagub , orice necinstire, sau orice necaz i s-ar întâmpla, de se va socoti de mai înainte pe sine vrednic de ele, nu se va turbura niciodat . i este oare cineva mai f r grij decât acesta ?

4) Dar va zice cineva : « i dac m nec je te vreun frate i, cercetându-m , voi afla c nu i-am dat nici un fel de motiv, cum pot s m învinov esc pe mine însumi ?» Dar de se va cerceta pe sine cu frica lui Dumnezeu, va afla negre it c i-a dat vreun motiv, fie cu lucrul, fie cu cuvântul, fie cu înf i area. Iar de se vede pe sine, precum zice, c prin nici una din acestea nu i-a dat vreun motiv în clipa de fa , e de presupus c l-anec jit alt dat , fie cu lucrul, fie altfel, sau e de presupus c a nec jit pe vreun alt frate i pentru aceasta era dator s suferi; sau, adeseori, pentru alt p cat. Deci de se va cerceta cineva, cum am spus, pe sine cu frica lui Dumnezeu, i-i va întreba cu de-am nuntul con tiin a sa, se va g si f r îndoial vinovat pe sine^{1098 bis}.

Se întâmpl iar i uneori, c cineva se vede pe sine ezînd în pace i în lini te, dar când îi spune un frate un cuvînt care-l sup r , se tulbur i socote te de aceea c pe drept cuvînt se sup r , zicînd împotriva aceleia : «De nu venea i nu-mi vorbea i nu m tulbura, n-a fi p c tuit». Dar aceasta este un lucru de rîs, este

1098. *Apophth. Pimen*, citat de Zosima , Paul Everget. I, 46, p. 170. Cf. Pimen, 95, P.G. 65, 345 A.

1098 bis. N-a fost totdeauna des vîr it, a spus vreodat cuiva ceva i s-a r spîndit despre el faima c nu-i a a de bun. i aceasta l-a f cut s nu fie tuturor pl cut. Iar cel ce oc r te f r un motiv prezent, a **lucrat** împins de faima aceasta.

o judecată strîmbă. Căci oare, cel ce i-a spus lui acel cuvînt a sîdit în el patima? Acela doar i-a arătat lui patima ce era în el, pentru că, dacă voie te, să se pocăiască pentru ea. El se aseamănă cu o floare de tuciune, care pe dinafară e frumoasă, iar pe din untru e cenușă, și cînd o sfîrșim cineva se arată cenușă. Așa și acesta se vede în pace, cum socotea el, dar în lăuntrul lui avea patima și nu știa. A fost deajuns să-i spun fratele acela un singur cuvînt și a scos la arătare tina ascunsă în untru. Deci dacă voie te să fie miluit, să se pocăiască, să se curețe, să sporească și atunci va vedea că mai degrabă trebuie să mulțumească fratelui, ca celui ce i s-a făcut pricină acestui folos.

5) Atunci nu-l vor mai apăsa greu încercările, ci cu cît va spori mai mult, cu atît se vor afla mai ușoare. Căci cu cît înaintează sufletul mai mult, cu atît se face mai tare și are putere să răbde cele ce-i vin. Așa cum un animal puternic, dacă e împovărat cu o greutate mare, o poartă pe aceasta fără să obosească, iar dacă se poticnește, îndată se scoală și aproape că nu simte că s-a poticnit. Dar dacă e un animal slab în putere, orice simte ca o mare greutate, și de cade, e nevoie de mult ajutor ca să fie ridicat. Așa este și cu sufletul. Cu cît sîrșește te mai mult pe catul, cu atît se ticloșește te mai mult din pricina lui. Și dacă pe catul e pricină de slăbiciune și moleșește te pe cel ce-l are, orice și se întîmplă îi este ca o povară. Iar dacă omul înaintează, cele ce-l împovărau mai înainte și se fac treptat mai ușoare. Deci mult bine ne face și la mult odihnă și sporire ne duce faptul de a ne învinovăți pe noi înșine și nu pe altul, pentru cele ce ni se întîmplă. Mai ales că nimic nu ni se întîmplă fără purtarea de grijă a lui Dumnezeu.

6) Poate că ar zice cineva: «Cum pot să nu mă necajesc, dacă am nevoie de un lucru și nu-l dobîndesc?»

Ci am nevoie de el ca de ceva ce-mi este de trebuin ». Dar nici acesta nu are motiv s învinov easc pe altcineva, sau s nec jeasc pe cineva. Ci dac , cu adev rat, are nevoie de un lucru, cum zice, i nu-l dobînde te, trebuie s spun : «Hristos tie mai bine decît mine ce trebuie s m odihneasc i El însu i mi Se face mie în locul acestei mînc ri»¹⁰⁹⁹. Fiii lui Izrail au mîncat mana în pustie patruzeci de ani. i chipul manei a fost unul. Dar fiec ruia i s-a f cut în loc de ceea ce avea nevoie : celui ce avea nevoie de ceva s rat, i s-a f cut s rat ; celui ce avea nevoie de ceva dulce, i s-a f cut dulce. i fiec ruia i s-a f cut, vorbind pe scurt, ceea ce se potrivea cu firea lui ¹¹⁰⁰. Astfel, deci, dac are cineva nevoie de ou, i nu cap t decît legum , s spun gîndului s u: «Dac mi-ar fi fost de folos, mi l-ar fi trimis f r îndoial Dumnezeu. Dar El poate face i leguma aceasta ou». i s cread lui Dumnezeu c i se face lui aceasta, spre m rturia lucr rii Lui. i cu adev rat, de este cineva vrednic s se odihneasc (s se înt reasc cu hran), va îndemna Dumnezeu inima Saracinilor s fac cu el mil dup trebuin a lui. Iar de nu este vrednic s se odihneasc , sau nu-i este de folos, de-i va face lui cer nou i p mînt nou, nu va afla odihn ¹¹⁰¹. De aceea, uneori cineva afl odihn (înt rire prin hran), chiar peste trebuin a lui, iar alteori nu afl nici cît cere trebuin a. Deoarece Dumnezeu, fiind milostiv, d fiec ruia dup trebuin a lui, uneori îi rînduie te unele peste trebuin , ca s -i arate aceuia m rimea covîr itoare a iubirii Lui de oameni i s -l înve e pe el s -I mul umeasc . Dar i cînd Dumnezeu nu-i d ceea ce r spunde trebuin ei lui, face

1099. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovniceasc* 2; P.G. 65, 905.

1100. Sfîntul Vasile, P.G. 32, 700 C i sfîntul Grigorie de Nyssa, P.G. 44, 368 C.

1101. A a se poate în elege c cei p c to i nu se vor putea bucura de cerul nou i de p mîntul nou al Împ r iei lui Dumnezeu.

prin cuvântul S u ca lucrul dat s împlineasc trebu-
in a lui, înv îndu-l în acela i timp cu r bdarea.

De aceea trebuie ca în toate s lu m aminte la cele
de sus, fie c ne vine ceva bun sau ceva r u de la cine-
va ; s privim la cele de sus i s mul umim pentru cele
ce ni se întâmpl , suportînd toate cu învinov irea de
sine i spunînd, cum au spus p rin ii, c de ni se în-
tîmpl ceva bun, e din iconomia lui Dumnezeu, iar de
ni se întâmpl ceva r u se întâmpl pentru p catele
noastre. Pentru c sfin ii, de p timesc, p timesc sau
pentru numele lui Dumnezeu, sau pentru a se ar ta
virtutea lor spre folosul multora, sau pentru a se în-
mul i plata lor de la Dumnezeu. Dar pentru noi, cei
tic lo i, cum putem spune aceasta ? C ci p c tuim în
fiecare zi i c utînd îndrept ire pentru patimile noas-
tre, am p r sit calea cea dreapt , pe care ne-au ar tat-o
p rin ii, adic aceea de a ne învinov i pe noi în ine.

i c l torim pe calea cea strîmb , învinov înd pe a-
proapele¹¹⁰². i fiecare din noi se sîrguie te în orice
lucru s pun vina pe fratele s u i s arunce povara
pe el. Fiecare nesocote te (poruncile lui Dumnezeu) i
nu p ze te pe nici una, dar cere împlinirea lor de la
aproapele.

7) Au venit odat la mine doi fra i, care se nec -
jeau unul pe altul. i zicea cel mai mare despre cel mai
mic: «Îi poruncesc lui un lucru i se nec je te i m
nec jesc i eu, socotind c dac ar avea credin i iu-
bire fa de mine, ar primi cele de la mine cu încre-
dere». Iar cel mai mic zicea: «Iart -m , P rinte ! El
nu-mi vorbe te cu frica lui Dumnezeu, ci ca unul ce
voie te s -mi porunceasc i socotesc c de aceea nu
se încredin eaz inima mea (c -mi vorbe te de la Dum-
nezeu), cum zic p rin ii»¹¹⁰³. Lua i seama cum se în-

1102. Cf. Zosima, P.G. 78, 1688—1689.

1103. *Apophth. Pimen*, 80, P.G. 65, 341 C.

vinov eau cei doi unul pe altul i nici unul nu se învinov ea pe sine însu i. Al i doi, nec jindu-se unul pe altul, m car c - i puneau metanie unii altora, r mîneau f r încredere unul în cel lalt. Unul zicea: «Nu mi-a f cut metanie din inim i de aceea n-am dobîndit încredere în el. C ci a a au zis p rin ii». Iar cel lalt zicea: «Deoarece acela nu avea o dispozi ie de iubire fa de mine, înainte de a-i pune metanie (de a-i cere iertare), de aceea nici eu nu am încredere». Vezi cum erau amîndoi prad b t ii de joc (a diavolului) ? Vezi ce gîndire sucit ? Dumnezeu tie, m tem c i cuvintele p rin ilor le în elegem dup voia noastr cea rea i spre pieirea sufletelor noastre. Trebuia ca fiecare din ei s ia asupra lui vina i unul s spun : «N-am pus metanie din inim fratelui meu i de aceea nu i-a dat Dumnezeu încredin are»; iar cel lalt s spun : «Nu eram în dispozi ie de iubire fa de fratele meu înainte de a-mi pune metanie i de aceea nu i-a dat încredin are Dumnezeu». La fel trebuiau s fac i ceilal i doi, pomeni i înainte de ace tia. Cel dintîi trebuia s spun : «Eu gr iesc cu mîndrie i de aceea nu-i d Dumnezeu fratelui meu încredin are». Iar cel lalt trebuia s cugete: «Fratele meu îmi porunce te cu smerenie i dragoste, dar eu sînt nesupus i nu am fric de Dumnezeu». Dar nici unul din ei nu a aflat calea ca s se învinov easc pe sine, ci fiecare împov ra pe fratele s u.

8) Iat , de aceea nu putem spori, de aceea nu izbutim s ne folosim vreodat în ceva, i r mînem tot timpul nostru otr vi i de gîndurile ce le avem unii împotriva celorlal i, m cinîndu-ne unii pe al ii. Fiindc fiecare î i d dreptate sie i, fiecare se las pe sine, cum am spus, nep zind nimic i cere de la aproapele p zirea poruncilor. De aceea, nici nu ne obi nuim cu binele. C ci chiar dac dobîndim pu in lumin , îndat o cerem aceea de la aproapele, învinov indu-l pe

el i zicînd c era dator s fac aceasta i de ce n-a f cut a a ? De ce nu cerem mai degrab de la noi împlinirea poruncilor i nu ne învinov im pe noi în ine, ca pe unii ce nu le p zim ?

Unde e b trînul acela care, întrebata fiind: «Ce ai aflat mai bun pe calea aceasta, p rinte ?», a r spus i a zis : «S m învinov esc în toate pe mine însumi». Aceasta a l udat-o i cel ce a întrebat. De aceea a zis : «Alt cale afar de aceasta nu este»¹¹⁰⁴.

La fel a zis i Ava Pimen cu suspin : «Toate virtu ile au intrat în casa aceasta, afar de una. Iar f r ea, a-nevoie poate opri omul (r ul)». i l-au întrebat pe el: «Care este aceasta ?» i zise: «S se învinov easc omul pe sine însu i»¹¹⁰⁵.

Dar i sfîntul Antonie a zis c aceasta este marea lucrare a omului, s arunce gre eala sa asupra sa înaintea lui Dumnezeu i s a tepte ispita pîn la cea din urm r suflare^{1105 bis}.

i pretutindeni afl m c p rin ii p zesc această porunc i toate le-au pus în leg tur cu Dumnezeu, pîn i cele mai mici lucruri; i a a s-au odihnit.

1104. *Apoph. Teofil*, 1, P.G. 65, 197 C.D. A pune totdeauna vina pe tine însu i, înseamn a nu mai vedea r ul nic ieri în alt parte, ci numai în tine i prin aceasta a-l putea vindeca cu adev rat. C ci nu po i vindeca pe al ii cu sila, dar te po i îndrepta pe tine cu voia ta. Sau po i opri mereu apari ia r ului în tine i po i opri curgerea lui de la tine i te po i face izvor al unui curent neîncetat de bine. singura metod de a opri cre terea r ului, de a lucra la covîr irea lui de c tre bine.

1105. *Apoph. Pimen*, 134, P.G. 65, 356 D. R ul se opre te numai dac nu r spunzi la r ul altuia cu r ul din tine, prin faptul c -l învinov e ti. R ul de la altul se îneac în oceanul iert rii tale. Propriu-zis, e topit înainte de a ajunge la tine, prin faptul c nu-l vezi. R ul e într-un anumit fel i produsul unei închipuiri, o n lucire. Originea r ului e o închipuire a r ului. Ii d m puterea de a exista i de a ne chinui prin închipuirea c el exist . Aceasta e inconsisten a i existen a lui. Prin aceasta putem susine r ul inconsistent în eternitate (iadul).

1105 bis. *Apoph. Antonie*, 4, P.G. 77 A. Cf. Pimen 12, P.G. 65, 353.

9) A a a f cut acel sfânt B trîn, c ruia, fiind bolnav, i-a pus fratele în mâncare în loc de miere, ulei de rapi , care e foarte v t m tor¹¹⁰⁶. i totu i b trînul n-a zis nimic i a mâncat în t cere o bucat de legum i a doua, cât era de trebuin , neînvinov ind pe fratele în sine însu i, zicîndu- i c l-a dispre uit. i nu numai c nu a spus aceasta, dar nici m car cu un cuvînt nu l-a sup rat. Iar cînd a aflat fratele ce a f cut, a început s se nec jeasc , zicînd : «Te-am omorît, Ava, i ai pus p catul asupra mea, pentru c ai t cut»^{1106 b}. Iar b - trînul i-a r spus cu blînde e, zicînd: «Nu te nec ji, fiule ! Dac Dumnezeu ar fi voit ca eu s m nînc miere, mi-ai fi pus miere». Deci îndat a pus lucrul pe seama lui Dumnezeu. De ce pe seama lui Dumnezeu, bunule b trîn ? Fratele a gre it i tu zici: «Dac a a a voit Dumnezeu». Pentru ce ? El zice: «Da, dac ar fi voit Dumnezeu ca eu s m nînc miere, fratele ar fi pus miere»^{1106 c}. i aceasta a spus-o, m car c B trînul era a a de bolnav i nu putuse primi atîtea zile nici o hran . Totu i el nu s-a sup rat pe fratele, ci a pus lucrul pe seama lui Dumnezeu. i bine a spus B trînul. Dac Dumnezeu ar fi voit ca el s m nînce miere, ar fi pref cut i uleiul cel r u mirositor în miere.

10) Iar noi ne pornim s învinuim în orice lucru pe aproapele, învinov indu-l c ne-a dispre uit i c a lucrât contrar con tiin ei. i cînd auzim un cuvînt, îndat îl sucim zicînd: «Dac nu ar fi vrut s m r - neasc , nu l-ar fi zis». Unde e sfîntul acela care a zis despre imei: «L sa i-l pe el s blesteme, c Domnul

1106. *Apopht. 151*, Paul Everg. II, 23, p. 67.

1106b. Dac punea p catul asupra lui, nu-l punea de fapt; l-a pus asupra lui, pentru c nu l-a pus asupra lui.

1106 c. un mare optimism afirmat aci. S te bucuri chiar de necazuri, ca aduc toare ale milei lui Dumnezeu. In felul acesta nimic nu- i mai produce suferin i triste e.

i-a spus lui s blesteme pe David» (II Regi 16,11). Dumnezeu i-a zis omului uciga s blesteme pe proorocul. Cum i-a zis Dumnezeu aceasta lui ? Proorocul, avînd cuno tin i tiind c nimic nu aduce a a de mult mila lui Dumnezeu peste un suflet, ca încerc rile, i mai ales cele venite i îngr m dite în vreme de necaz i de strîmtor ri^{1106d}, a zis : «L sa i-l s blesteme pe David, c Domnul i-a zis lui». Pentru ce ? «Ca s vad Dumnezeu smerenia mea i s -mi întoarc mie cele bune în locul blestemului lui». Vezi cum zicea aceasta proorocul întru cuno tin ? De aceea se i smerea fa de cei ce voiau s -l apere pe cel blestemat, zicînd: «Ce este mie i vou , fiii lui eruia ? L sa i-l s blesteme, c Domnul i-a spus lui».

Iar noi nu suport m s spunem despre fratele nostru, c Domnul i-a spus lui. Ci de auzim un cuvînt, îndat p timim cele ale cîinelui. C ci de arunc cineva împotriva lui o piatr , îndat las pe cel care a aruncat-o, i pleac i mu c piatra. A a facem i noi. L s m pe Dumnezeu care îng duie s fie aduse asupra noastr încerc rile spre cur irea p catelor noastre i pornim împotriva fratelui, zicînd: «De ce mi-a spus aceasta ? De ce mi-a f cut aceasta ?» i putînd s ne folosim mult din acestea, uneltim împotriva noastr

1106d. A pune pe seama lui Dumnezeu ispitele, nu înseamn a socoti c El aduce necazurile sau ispitele spre p c tuire, ci numai c El le îng duie. i le îng duie nu numai pentru c nu voie te s împiedice libertatea celor r i de a se manifesta, ci i pentru c tie c i din ele noi putem cî tiga înt rire, respingînd ispita la p cat i suportînd greut ile ce ni le face cineva. Dumnezeu a întocmit lucrurile în a a fel, c i din r ul ce ni se face, de pe urma p catului ce a intrat în lume, noi ne putem folosi, înt rindu-ne, dac respingem încerc rile sau le suport m cu gînd bun, cu voin a noastr . De aceea chiar i pentru ele trebuie s mulumim lui Dumnezeu. Nu numai leacul dulce ne este de folos, ci i cel amar. Chiar i cele rele au fost f cute de Dumnezeu în a a fel, s le putem suporta spre folosul nostru.

cele ce ne p gubesc. C ci nu voim s tim c toate se fac dup purtarea de grij a lui Dumnezeu, spre folosul fiec ruia. Dumnezeu s ne în elep easc pe noi prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

VIII

DESPRE TINEREA DE MINTE A RAULUI

1) P rin ii¹¹⁰⁷ au spus c : «e lucru str în c lug - rilor s se mînie; i la fel, s supere pe cineva». i iar i, c «dac cineva e st pînit de mînie, e st pînit de draci; iar dac cineva e biruit de patima aceasta, e cu totul str in de via a c lug reasc »¹¹⁰⁸. i celelalte. Deci ce trebuie s zicem despre noi în ine, care nu ne oprim nici la iu ime i mînie i mergem pîn la inerea de minte a r ului ? i ce trebuie s facem altceva decît s plîngem o astfel de stare jalnic i neomenoas a noastr ? S st m deci treji, fra ilor, i s ne ajut m nou în ine, dup Dumnezeu, ca s ne izb vim de am - r ciunea acestei patimi pierz toare.

C ci se întîmpl uneori c cineva pune metanie fratelui, precum se cuvine, cînd s-a ivit între ei o turburare, sau o sup rare, dar r mîne i dup metanie sup rat, avînd gînduri împotriva lui. Unul ca acesta nu trebuie s le nesocoteasc , ci s le taie repede. C ci ele înseamn inerea de minte a r ului. i e nevoie de mult trezvie, de mult poc in , cum am spus, ca s nu r mîn în el mult timp i s se primejduiasc . C ci

1107. In ed. din «Sources Chretiennes»: «Evagrie a zis, c e lucru str in» etc. In alte manuscrise : «Evagrie a zis c p rin ii au zis». In alte manuscrise: «Careva dintre b trîni a zis». *Apophth. Macarie*, 11, citat de Zosima în *P. Everget*. II, 35, p. 112.

1108. Pseudo-Nil (Evagrie), *De malignis cogitationibus* XIV, P.G. 79, 1216 B.C.

punînd metanie, a pus-o pentru porunc , i pentru moment i-a vindecat mînia, dar cu inerea de minte a r ului nu a luptat. i de aceea a r mas cu sup rarea asupra fratelui. C ci altceva e inerea de minte a r ului, altceva mînia, altceva iu imea i altceva turburarea.

2) V dau o pild , ca s în elege i. Cel ce aprinde focul are mai întîi o f rîm de jar, care este cuvîntul fratelui care l-a sup rat. Deocamdat e numai o f rîm de jar. C ci ce este cuvîntul fratelui t u ? Dac -l supor i pe el, ai stins f rîma de jar. Dar dac r mîi cugetînd: «De ce mi l-a spus ? Am s i-o spun i eu. i dac nu ar fi voit s m supere, nu l-ar fi spus. i crede-m c -l voi sup ra i eu», iat ai pus ni te vreascuri, sau altceva, f cînd la fel cu cel ce a aprins focul, i ai f cut fum, ceea ce este una cu turburarea. Iar turburarea aceasta este mi carea i îngr m direa gîndurilor, care a î inima i o umple de îndr zneal . Iar îndr zneala e pornirea de r zbunare împotriva celui ce te-a sup rat. Aceasta înainteaz la cutezan , cum a spus Ava Marcu: «R utatea mi cîndu-se în gînduri, face inima îndr znea . Dar desfiin at prin rug ciune i n dejde, o zdrobe te»¹¹⁰⁹. Dac ai fi r bdat micul cuvînt al fratelui, ai fi stins, cum am zis, chiar i mica f rîm de jar, înainte de a se fi n scut turburarea. Dar dac voie ti, po i s o stingi cu u urin i pe aceasta, fiindc este proasp t , prin t cere, prin rug ciune, printr-o poc in din inim . Dar dac r mîi fumegînd, ca unul ce dai inimii îndr zneal i o a î i, inînd în amintire: «De ce mi-a spus-o ?» «Am s i-o spun i eu !», chiar din aceast adunare i îngr m dire de gînduri, care sup r i înfierbînt inima, se produce aprinderea iu imii. C ci iu imea e fierberea sîngelui în

1109. Marcu Ascetul, *Despre legea duhovniceasc* 14, P.G. 65, 908 A.

jurul inimii, cum zice sfântul Vasile¹¹¹⁰. Iată deci că s-a ivit iu imea, iar ea este, cum zic unii, mi carea fierii. Dar dacă voie ti, po i s-o stingi i pe aceasta, înainte de a ajunge mînie. Dar dacă r mîi turburînd i turburat, te vei afla că cel ce pune lemne pe foc; i focul arde mai tare i a a se produc c rbuni aprin i. Aceasta este mînia.

3) Aceasta este ceea ce a spus Ava Zosima, cînd a fost întrebat, ce este cuvîntul care spune : «Unde nu este iu ime, lupta se lini te te»¹¹¹¹. Căci dacă la începutul turburării, cînd începe cineva, cum am spus, s fumege i s fac unele scînteii, o ia înainte i se învinov e te pe sine i pune metanie mai înainte de a se aprinde i de a se ivi iu imea, se lini te te. Dar dacă nici după ce se ive te iu imea, nu se lini te te, ci stă ruie în a se turbura, în a înainta în îndrăzneală, este, cum am spus, asemenea celui ce pune lemne pe foc i r mîne arzînd pînă ce va face buclă mari de c rbuni aprin i. i precum c rbunii aprin i se fac c rbuni mari neaprin i i fiind înu i la un loc nu se sfîrșim mul i ani i chiar de se aruncă apăsător peste ei, nu se desfac, a a i mînia, dacă se prelunge te timp îndelungat, se preface în inere de minte a rului i dacă nu-i varsă cineva sîngele picătură cu picătură, nu se izbăve te de ea¹¹¹².

1110. Sfântul Vasile, *La Isaia*, P.G. 37, 948. R mîne biologilor s confirmă cum un gînd înfierbîntat mi c sîngele mai repede.

1111. P. Everget. II, 35, p. 11.

1112. Se cere cuiva o luptă pînă la sînge cu sine însuși, ca să poată topi inerea de minte a rului din sine. Aci nu mai ajung numai lacrimile simirii, ci e nevoie de osteneli pînă la sînge. Prin ei au dat în general o schemă înaintării omului de la momeală la patimă (momeala, convorbirea cu ea, învoirea cu ea, fapta pînă la toasă, patima prin obișnuirea cu ea). Dar niciodată nu am văzut ca la Ava Dorotei aplicarea acestei scheme la formarea patimii speciale a inerii de minte a rului i o descriere atît de amănunțită a acestei dezvoltări.

Iată v-am descris aceste trepte deosebite, ca să înțelegeți. Iată ați auzit ce este prima turburare, ce este iuimeea, ce este mînia și ce este inerea de minte a răului. Vedeți cum s-a ajuns de la un cuvînt, la un rău a de mare? Dar dacă ar fi aruncat asupra sa însuși vina și ar fi răbdat cuvîntul fratelui și n-ar fi voit să se răzbrace în loc de un cuvînt să spun două, sau cincisprezece, și să răspund răului cu rău, ar fi scăpat de toate aceste rele. De aceea vă spun vouă mereu: țineți-vă patimile, cît timp sînt tineri, înainte de a se întări împotriva voastră. Căci în acest caz vă veți ticlui (veți slăbi). Căci altceva este a smulge o plantă mică și altceva, a dezrădina un copac mare.

4) De nimic nu mă mir mai mult ca de faptul că nu tim ce spunem în psalmi. Căci în fiecare zi spunem în psalmi și ne ocărîm pe noi înșine, și totuși nu înțelegem. Oare nu sîntem datori să tim ce spunem în psalmi? Căci pururea spunem: «De am răscălit celor ce mi-au răscălit mie cu rele, să cad din partea vrjmașilor mei de ert» (Ps. 7, 4, 5). Ce este: «Să cad»? Pînă cînd stă cineva, are putere să se împotrivească vrjmașului său: lovește și e lovit, biruiește și e biruit; căci încă stă. Iar de va ajunge să cadă, nu mai poate, zăcînd jos, să lupte cu vrjmașul său. Dar nerugăm nu numai să nu cădem din partea vrjmașilor noștri, ci ca să nu cădem de ert.

Dar ce este a cădea cineva de ert din partea vrjmașilor și? Am spus, că a cădea cineva înseamnă a nu mai avea putere să se ridice și a zăcea jos. Iar «deert», este a nu mai avea în sine ceva bun, ca să se mai poată scula. Căci cel ce se scoală, poate să se îngrijească iar și de sine și poate să intre iar și în luptă.

Apoi zicem: «Să gonească vrjmașul sufletul meu și să-l prindă»; nu numai să-l gonească, ci și să-l prindă, ca să fim supărați lui, ca să fim biruiți în toate de el

i s ne doboare în fiecare lucru, dac vom r spl ti celor ce ne-au r spl tit nou cu rele.

i nu numai pentru aceasta ne rug m, ci i «ca s calce la p mînt via a noastr ». Ce este via a noastr ? Via a noastr sînt virtu ile. Deci ne rug m s fie c lcat la p mînt via a noastr , ca s se fac cu totul p mînteasc , avînd întreg cugetul jos la p mînt. « i slava mea s se s l luiasc în rîn ». Dar ce este slava noastr altceva decît cuno tin a, care vine în suflet prin p zirea poruncilor ?¹¹¹³ Deci cerem ca s prefac slava noastr în ru inea noastr , cum zice apostolul (Fil. 3, 19), ca s o a eze în rîn i s fac via a noastr i slava noastr p mînteasc ; ca nimic s nu mai cuget m dup Dumnezeu, ci toate trupe te, toate potrivit c rnii, ca aceia despre care a zis Dumnezeu : «Nu va mai r mîne Duhul Meu în oamenii ace tia, pentru c sînt numai trupuri» (Fac. 6, 3). Spunîndu-le toate acestea, ne blestem m pe noi în ine, dac vom r spl ti r ul cu r u. i cu cîte rele nu r spl tim cele rele i nu ne pas , ci r mînem nep s tori ?

5) Dar se poate r spl ti r ul cu r u nu numai cu fapta, ci i cu cuvîntul i cu înf i area¹¹¹⁴. cîte unul care apare ca unul ce nu r spl te te r ul cu r u prin

1113. o înv tur constant a p rin ilor c cunoa terea nu se cî tig printr-o ra iune separat de efortul de cur ire de patimi, de efortul de des vîr ire prin împlinirea poruncilor dumnezeie ti. Cuno tin a vine din apropierea noastr de Dumnezeu, dup ce am înl turat zidul desp ritor al p catelor, al egoismului, al întoarcerii spre golul nostru. Cuno tin a e slav din slava lui Dumnezeu ; e frumuse ea luminii lui Dumnezeu ce str luce te în oglinda cur it de egoism i limpezit de iubire a fiin ei noastre. Iar aceast deschidere spre Dumnezeu, sau d rîmarea zidului care ne desparte de El, se face prin virtu i. De aceea ele sînt «via a noastr » adev rat , pentru c ele ne pun în comunicare cu Dumnezeu, cu via a i cu lumina Lui. Ele ne dau orientarea spre El i spre semenii no tri, ne pun în acord cu voia Lui, nu ne las închi i în noi în ine i în interesele noastre legate de cele trupe ti i trec toare.

1114. *Apophth. Pimen*, 34, P.G. 65, 332 A.

fapte, dar se află r spl tindu-l, cum am spus, cu cuvîntul, cu înf i area. C se întîmpl cîteodată c unul î i d o înf i are, sau face o mi care, sau arunc o privire prin care turbur pe fratele s u¹¹¹⁵. Dar i aceasta înseamnă a r spl ti r ul cu r u. Altul se sile te s nu r spl teasc r ul cu r u nici prin fapt , nici prin cuvînt, nici cu înf i area. Dar are în inima lui o sup rare pe fratele s u i e nec jit pe el. Vede i cîte deosebiri de st ri ? Altul nu are nici o sup rare oarecare pe fratele s u, dar dac aude c cineva l-a nec jit pe el, sau a murmurat cineva împotriva lui, sau l-a bîrfît, se bucur totdeauna auzind acestea. Acesta înc r spl te te r ul cu r u. Altul nici nu ine vreun gînd r u împotriva aceluia, nici nu se bucur auzind vreo bîrfire împotriva celui ce l-a sup rat, ba se i întristează dac acesta e nec jit; dar nu are nici pl cere dac aceluia îi merge bine i se nec je te dac -l vede sl vit, sau tr ind în lini te. Aceasta înc este un fel de inere de minte a r ului, f r îndoial mai u or, dar totu i este.

Dar se află i cîte unul care voie te ca fratele s se bucure i s aib pace i voie te s fac toate pentru binele lui i s întreprind orice pentru cinstirea i odihna lui.

6) Dar am spus la începutul cuvîntului, c este cîte unul care îi pune metanie fratelui s u, dar după metanie p strează înc o sup rare împotriva lui. Despre acesta spunem c punînd metanie, i-a t m duit prin aceasta mînia, dar n-a luptat înc cu inerea de

1115. Faptul c oamenii arunc unii în alii cele rele (i cele bune) i prin cuvinte i prin priviri i înf i ri, arat c exist între ei o leg tur indisolubil , de fiin ; desp rirea nu devine total niciodată între ei, ca între ni te monade. Intre ei e nu numai o în elegere, ci i o trecere de fiin din unul în altul. Se comunic starea bun i rea de la unul la altul. Pe de alt parte eu pot opri trecerea r ului din altul în mine, prin voin . Il în exterior. Iar cînd îl primesc înseamnă c eu mi l-am însu it i-l întorc ca al meu, adic înmul it. i aceasta îl înmul e te i în el.

minte a r ului. Este îns un altul care de se va întâmpla s -l supere cineva i- i vor pune metanie i se vor împ ca unul cu altul, dobînde te pacea fa de el, i nu mai are în inima lui nici o amintire rea împotriva aceluia. Dar de se va întâmpla dup aceea, ca acela s -i spun ceva care îl sup r , începe s - i aduc aminte i de cele dinainte i s se tulbure nu numai pentru cele de al doilea, ci i pentru cele dinainte. Acesta se aseam n omului care, avînd o ran i punînd pe ea un plasture, rana i s-a vindecat prin plasture i s-a închis, dar locul este înc mai slab i cînd cineva va arunca împotriva lui o piatr , locul acela se r ne te mai u or decît tot trupul i începe de îndat s sîngereze. A a a p it i acesta: a avut o ran i a pus un plasture, care e metania, i deocamdat i-a vindecat rana ca i cel dintîi. Adic s-a vindecat mînia, ba a început s se îngrijeasc i de inerea de minte a r ului, silindu-se s nu mai in nici o amintire rea în inima lui. Aceasta înseamn c rana s-a cicatrizat, dar nu s-a ters cu totul, i mai are înc o r m i de amintire a r ului. Aceasta este cicatricea, din care u or se jupoaie toat rana, cînd prime te o mic lovitur . Deci trebuie s se nevoiasc s se tearg urma a toat cicatricea i s ajung ca locul s se acopere cu p r i s nu mai r -mîn nici o urm , nici s se mai vad c a fost în locul acela vreo ran .

Dar cum se poate ajunge la aceasta ? Rugîndu-se din toat inima pentru cel ce l-a sup rat pe el i s zic : «Dumnezeule, ajut fratelui meu i mie prin rug ciunile lui». i a a se afl rugîndu-se pentru fratele s u, ceea ce este o dovad de comp timire i de dragoste, i smerindu-se prin faptul c cere ajutor prin rug ciunile aceluia¹¹¹⁶. Iar unde este comp timire i

1116. Numai apelul prin rug ciune la cineva, care e mai presus de amîndoi, adic la Dumnezeu, poate s -i vindece pe amîndoi deplin de rana sup r rii i a inerii de minte a r ului. Numai a a se pot dep i

dragoste i smerenie, ce mai poate face iu imea, sau inerea de minte a r ului, sau alt patim ? C ci a zis Ava Zosima: «De ar mi ca diavolul cu dracii lui toate vr jile r ut ii lui, toate me te ugirile lui vor r mîne f r putere i se vor zdrobi de smerenia (împlinirii) poruncii lui Hristos»¹¹¹⁷. Dar spune i alt b trîn : «Cel ce se roag pentru du mani nu va ine minte r ul»¹¹¹⁸.

7) Lucra i i ve i în elege bine cele ce auzi i. Iar de nu ve i lucra, le ve i primi numai cu cuvîntul. i care om, voind s înve e un me te ug, îl înva numai cu Cuvîntul ? F r îndoial , întîi st ruie f cînd i desf - cînd, i iar i f cînd i stricînd. i a a, pe încetul, ostendindu-se i r bdînd, înva me te ugul. C ci Dumnezeu, privind hot rîrea i osteneala lui, lucreaz împre-

amîndoi în raporturile dintre ei. De aceea, unul rugîndu-se lui Dumnezeu pentru cel lalt cere lui Dumnezeu ca s -i dea i celui lalt rug ciune pentru el. Dar aceasta e o nou smerenie atît fa de Dumnezeu, cît i fa de cel lalt. Dar cerînd lui Dumnezeu rug ciunea celui lalt, îi mai cerem lui Dumnezeu ca i acela s ajung la smerenie, la dep irea lui însu i, îmbinat cu dragostea fa de sine. Avem nevoie i de cel lalt pentru t m - duirea deplin a noastr . Dar avem nevoie de el într-o stare de smerenie i de dragoste. Iar în smerenie deplin nu putem ajunge unul fa de altul decît înt rind aceast smerenie a unuia fa de altul din smerenia fa de Dumnezeu. Numai în raportul cu Dumnezeu ne putem smeri pîn la cap t i numai din aceast smerenie pîn la cap t în fa a lui Dumnezeu, putem ajunge i în smerenia pîn la cap t unul fa de altul. C ci cel lalt îi descoper valoarea nesfîrit în fa a noastr numai pentru c este acoperit de valoarea infinit a lui Dumnezeu.

1117. Cf. P. G., 78, 1688 A. Zosima se refer la *Apophth. Daniel* 3, P.G., 69, 156 A, unde un c lug r lovit peste un obraz de un posedat, îi întoarce cel lalt obraz i diavolul fuge strigînd: «Porunca lui Hristos m alung ». Îndemnul diavolului, de a r spunde r ului de la altul cu r u, se alimentează din mîndria noastr . De aceea, nimerind în smerenia noastr el se tope te în aceasta. Superficialitatea lui nu e sus inut de superficialitatea noastr i se îneac în infinitatea existen ei noastre în Dumnezeu i în con tiin a despre El.

1118. Evagrie, *Capete c tre monahi*, 14, ed. Grossmann, Texte und Untersuchungen, voi. 39, p. 154, cf. P.G., 1277 B.

una cu el. Iar noi voim s ne însu im me te ugal me - te ugurilor numai cu cuvântul, neapucându-ne de lucru. i cum vom putea izbuti ? S lu m aminte, deci, la noi în ine, fra ilor, i s lucr m cu sîrguin , atît cît mai avem timp. Dumnezeu s ne ajute s ne aducem aminte i s p zim cele ce le auzim, ca s nu ni se fac spre osînd în ziua judec ii.

IX

DESPRE MINCIUNA

1) Voiesc s v aduc aminte, fra ilor, pu ine lucruri despre minciun . C ci v v d c nu v sîrgui i prea mult s v tineti limba si de aceea sîntem tra i în multe. Vede i, fra ii mei, c în tot lucrul, precum mereu v spun, este i o obi nuin în bine i în r u. nevoie deci de mult trezvie, ca s nu fim fura i de minciun . C ci nici unul nu s-a unit, cu Dumnezeu, min ind. Pentru c minciuna este str in lui Dumnezeu¹¹¹⁹. C ci s-a scris : «Minciuna este de la cel viclean» ; si iar i: «Acela e mincinos i tat l minciunii» (In 8, 44). Iat c nume te tat al minciunii pe diavol. Iar adev rul este Dumnezeu. C ci El Însu i zice: «Eu sînt calea, adev rul i via a» (In 14, 6). Vede i de cine ne-am desp r it noi i de cine ne alipim prin minciun ? v dit c de cel viclean. De voim deci cu adev rat s ne mîntuim, trebuie s iubim cu toat puterea i cu toat sîrguin a adev rul i s ne p zim de orice minciun , ca s nu ne despart pe noi de Cel ce e adev rul i via a.

¹¹¹⁹. Cel ce minte se ine cu sufletul desp r it de cel fa de care minte. Nu- i d sufletul aceluia. Numai cel ce spune adev rul se pred pe sine celuilalt.

2) Dar sînt trei feluri de minciun . Este cel ce minte în cuget, este cel ce minte în cuvînt i mai este cel ce minte cu îns i via a lui¹¹²⁰.

Cel ce minte în cuget este cel ce prime te b nuiele. De vede acesta pe cineva gr ind cu fratele lui, b - nuie te i zice: «De mine vorbesc». i dac aceia întrerup convorbirea, b nuie te iar i c pentru el au întrerupt-o. De zice cineva un cuvînt, b nuie te c pentru a-l sup ra pe el l-a zis i, pe scurt, în orice lucru îl b nuie te pe aproapele, zicînd: «Pentru mine a f cut aceasta, pentru mine a zis aceasta, pentru aceasta a f cut aceasta». Acesta este cel ce minte în cuget. C ci nu cuget nimic adev rat, ci toate din b nuial . Din aceasta vin iscodirile, clevetirile, vr jbile, osîndirile. Dac aude cineva cu urechea despre sine un lucru, care din întîmplare e adev rat, din cauza acestuia, voind, chipurile, s se îndrepteze, iscode te mereu, zicînd: «Dac gr ie te cineva împotriva mea, voiesc s tiu pentru ce gre al m-a def imat, ca s m îndreptez». Deci însu i începutul este de la cel viclean. C ci totul a început de la minciun , întrucît ne tiind a b nuit ceea ce nu tia¹¹²¹. i cum poate pomul r u s fac roade bune ? Iar de voie te peste tot s se îndrepteze, cînd îi spune fratele : «S nu faci aceasta !», sau : «Pentru ce ai f cut aceasta ?», s nu se turbure, ci s pun metanie i s -i mul umeasc ; i atunci se va îndrepta. i dac vede Dumnezeu c aceasta e hot rîrea lui, nu-l

1120. În tot capitolul acesta minciuna e v zut nu ca o teorie, ci ca o fapt care p gube te pe cel ce o practic i pe ceilali oameni. Am v zut îns c o minciun care mîntuie te pe cineva, nu e socotit propriu zis minciun . (Cazul b trînului care a ezut pe butoiul sub care un frate ascunsese o femeie, ca s -l scape de pîra altora).

1121. S-a putut întîmpla c pe drept cuvînt s-a spus sau i s-a spus de cineva c n-a f cut un lucru cum se cuvenea. Acela a spus adev rul. Lucrul spus nu e o minciun . Dar cel c ruia i s-a spus b nuie te c acela s-a spus sau i s-a spus cu du m nie i în chip mincinos.

las niciodat s r t ceasc ; ci-i trimite pe cel ce trebuie s -l îndrepteze. Dar de zice: «Cred b nuieiilor mele, pentru c voiesc s m îndreptez» i de aceea începe s - i plece urechea la tot ce i se spune i s isco-deasc , această închipuit îndreptare vine de la diavolul, care voie te s unelteasc .

3) Odat , aflându-m eu în mîn stirea de ob te, am fost ispitit s b nuiesc starea din untru a cuiva din mi carea lui. Deci mi s-a întîmplat lucrul urm tor : cînd st team odat privind, trecu o femeie purtînd un vas cu ap ; i nu tiu cum, am fost r pit i am privit în ochii ei. i gîndul îmi opti îndat c e curv . optindu-mi gîndul aceasta, m-am nec jit foarte i am dez-v luit aceasta lui Ava Ioan, astfel: «Dac f r s vreau, v d o mi care a cuiva i gîndul m îndeamn s b -nuiesc din aceasta starea din untru a aceuia, ce trebuie s fac ?» Iar b trînul îmi spuse a a: «Ce socote ti ? Oare nu are cineva totdeauna o sl biciune în firea lui i prin lupt o îndrepteaz ? Nu se poate afla din aceasta starea din untru a cuiva. Deci nu crede niciodat b nuieiilor tale. C ci o regul strîmb face i cele drepte strîmbe. B nuielele sînt mincinoase i de aceea vat m ». De atunci, dac gîndul îmi spunea despre soare c e soare, sau despre întuneric c e întuneric, nu-i credeam¹¹²². C ci nimic nu e mai primejdios decît b nuielele. Ele sînt cu atît mai v t m toare, cînd, prelungindu-se în noi, încep s ne conving s socotim c vedem l murit lucruri care nu sînt i nici nu se în-tîmpl .

4) i v spun în privin a aceasta un lucru ciudat, pe care l-am urm rit pe cînd m aflam înc în mîn s-tire. Aveam acolo pe un frate oarecare foarte turburat

1122. Adic nu cred gîndului, ci vederii; iar în cele duhovnice ti, experien ei. A nu crede gîndului este a nu crede închipuirii, unei n scociri subiective. în cazul relei voin e, r ul este rodul ei.

de această patim . El credea b nuielelor sale a a de mult, c era încredin a despre fiecare b nuial a sa c numaidecît a a i este cum îi optea gîndul s u i nu se poate s fie altfel. Deci r ul acesta înaintînd în el cu vremea, dracii l-au convins s se am geasc a a de mult, ca s între odat în gr din pentru a cerceta ce se întîmpl acolo. C ci totdeauna pîndea i- i ciulea urechile. i privind prin ea i auzind ceea ce nu se întîmpla, i se p ru c vede pe careva dintre fra i furînd smochine i mîncînd. i era vinerea i nu era înc nici ceasul al doilea (7 diminea a). Deci convingîndu-se pe sine c a v zut cu adev rat acest lucru, se ascunse, a a zicînd, i ie i t cînd i privi iar i în ceasul adun rii (la slujb) s vad ce face fratele în ob te ? vorba de fratele care furase, chipurile, smochine i mîncase.

i v zîndu-l pe el c - i spal mîinile, ca s între i s se împ rt easc , alerg i-i spuse Avei, c cutare frate a intrat ca s se împ rt easc cu Sfînta Cuminec - tur împreun cu fra ii. «Deci porunce te, ca s nu i se dea. C ci l-am v zut eu de diminea furînd smochine din gr din i mîncînd». În acest timp fratele acela se apropia cu mult str pungere de Sfînta Împ rt anie, c ci era dintre cei mai evlavio i. Cînd îl v zu Ava, îl chem la el, înainte de a se apropia de preotul care avea s -i dea Sfînta Împ rt anie, i luîndu-l deoparte îi zise: «Spune-mi, frate, ce ai f cut ast zi ?» Acela se mir i zise : «Unde, St pîne ?» îi zise Ava: «Cînd ai intrat azi diminea în gr din , ce ai f cut acolo ?» Fratele îi spuse iar i, uimit: «St pîne, nici gr dina n-am v zut-o ast zi, nici aici în mîn stire n-am fost azi diminea , ci abia acum am sosit de la drum. C ci îndat dup ce s-a ispr vit privegherea, m-a trimis economul dup cutare lucru (r spundere)». Iar lucrul despre care vorbea se afla la o dep rtare de multe mile i fratele sosise chiar la ceasul adun rii (al Sinaxei, Litur-

ghiei). Atunci Ava trimise după econom i-i zise : «Unde ai trimis pe fratele acesta ?» Economul îi r spuse ca i fratele : «L-am trimis în satul cutare», i-i puse metanie, zicînd : «Iart , St pîne, c te odihneai după priveghere, i de aceea nu l-am l sat s - i cear voie de la tine». Cînd se încredin Ava, i-a l sat pe ei s mearg s se împ rt easc cu binecuvîntarea sa. i chemînd pe fratele care suferea de b nuieli, îl cert i-l opri de la Sfînta Împ rt anie(popitui). i nu numai atît, ci chemînd pe to i fra ii, după adunare (sinaxa), le dezv lui cu lacrimi cele întîmplute i cert pe fratele în fa a tuturor. Prin aceasta a împlinit trei lucruri: a ru inat pe diavolul, dîndu-l pe fa ca pe cel ce seam n b nuieli, a iertat p catul fratelui, f cîndu-l s suporte acea necinstire i s cear pentru viitor ajutorul lui Dumnezeu, i a f cut pe fra i mai înt ri i ca s nu se mai încread niciodat în b nuielile lor. i dîndu-le multe pove e, în privin a aceasta, i nou i fratelui, a spus c nimic nu este mai v t m tor ca b nuielile i a ar - tat aceasta prin pilda acelei întîmpl ri.

5) Dar i altele de felul acesta ne-au spus p rin ii în chipuri felurite, înt rindu-ne dinspre v t marea b nuielilor. S ne sîrguim deci, fra ilor, cu toat puterea noastr s nu credem b nuielilor noastre. Nimic nu dep rteaz a a de mult pe om de Dumnezeu, ca a nu lua aminte la p catele sale, ci a iscodi totdeauna cele ce nu-i apar în lui. Nimic bun nu se na te din aceasta, ci mii de turbur ri i mii de necazuri, i de aceea niciodat nu are omul lini te, ca s agoniseasc frica de Dumnezeu. Chiar de se seam n în noi b - nuieli viclene pentru r utatea noastr , s le întoarcem îndat pe acestea în gînduri bune i nu ne vor v t ma pe noi. C ci b nuielile sînt rele i nu las niciodat suflul nostru s cî tige pacea. Aceasta a fost minciuna din cuget.

6) Iar cel ce minte în cuvînt, este, de pildă, cel ce se lenevește și se scoale la priveghere, și în loc să zică: «Iartă-mă, că m-am lenevit și m-am sculat», zice: «Aveam fierbinț eal, aveam amețeli și nu am putut să mă scul, n-am avut putere». Și spune zece cuvinte mincinoase, ca să nu pun metanie și să se smerească. Iar dacă cineva îl învinovățește de ceva, schimbă cuvintele și le înfrumusează, fiindcă nu vrea să suporte vina. La fel, deși se întâmplă să aibă ceva cu vreun frate, nu încetează să se îndreptățească, zicînd: «Dar tu ai spus-o, tu ai făcut-o. N-am spus-o eu, ci acela a spus, ba aceasta, ba aceea», numai ca să nu se smerească. Iar de poftește vreun lucru, nu suportă să spună: «Poftesc aceasta», ci sucește cuvintele lui, zicînd: «Sufăr de aceasta și am nevoie de aceasta, sau mi s-a poruncit aceasta». Și spune atîtea minciuni, pînă ce-și împlinește pofta lui. Căci tot pe călul se săvîrșește fie pentru iubirea de plăcere, fie pentru iubirea de arginți, fie pentru iubirea de slavă. De aceea și minciuna se săvîrșește pentru acestea trei. Cineva minte fie pentru a nu fi învinovățit și umilit, fie pentru a-și împlini pofta sa, fie pentru a câștiga ceva. Și nu încetează de a se întoarce înapoi, de a se întoarce înapoi, toate nescocindu-le prin cuvînt, pînă și ajunge scopul. Unul ca acesta nu e crezut înșă niciodată. Chiar de ar spune și vreun cuvînt adevărat, nimenea nu-l mai poate crede, căci și adevărul lui e pus la îndoială.

7) Dar uneori se ivește o împrejurare de mare nevoie de a ascunde ceva, ca și altfel împrejurarea aceea s-ar face pricină de multă tulburare și necaz. Cînd deci vine o astfel de împrejurare, se vede cineva pe sine silit să nu spună lucrul adevărat cum este, ca să nu se facă, cum am spus, mai multă tulburare și necaz, sau primejdie. Căci a zis Ava Alonie lui Ava Agaton: «Iată doi oameni au făcut un omor sub tine. Unul a fugit în

chilia ta. i judec torul îl caut pe el i te întreab , zicînd: «S-a f cut sub tine un omor ?» Dac nu vrei s n scoce ti ceva, predai pe om la moarte»¹¹²³. Dar chiar cînd se ive te o mare nevoie, s nu o fac nici atunci f r grij , ci s se poc iasc i s plîng înaintea lui Dumnezeu i s socoteasc aceasta ca un prilej de încercare. i s nu fac nici aceasta necontenit, ci o dat din multe cazuri. C ci precum leacurile pentru nervi i pentru cur enie, de sînt luate necontenit, vat m , iar dac sînt luate de cineva odat pentru un timp îndelungat i la mare nevoie, îl folosesc, a a trebuie s întrebui eze cineva i fapta aceasta; s-o întrebui eze la nevoie, dar nu necontenit. S o foloseasc cînd va vedea, cum am spus, c e mult nevoie i odat din multe cazuri, i atunci s dezv luie cu fric i cu cutremur lui Dumnezeu scopul lui i trebuin a pentru care a f cut-o, ca s fie acoperit. C ci i prin aceasta se vat m .

8) Iat , am spus cine este cel ce minte în cuget i cine e cel ce minte în cuvînt. Voim s spunem, în sfîrit, cine este cel ce minte cu via a sa îns i. Cu via a sa minte, de pild , cineva cînd, neînfrînat fiind, f re te înfrînarea, sau lacom fiind, vorbe te despre milostenie i laud mila, sau mîndru fiind, laud smerita cugetare, sau ne iubind virtutea, o laud i o admir . C ci dac ar urm ri un scop bun, întîi ar trebui s i m rturiseasc cu smerenie sl biciunea sa, zicînd : «Vai mie, tic losul, c sînt gol de orice bine». i numai dup ce i-ar m rturisi neputin a sa, ar trebui s admire virtutea i s-o laude. Dar el nu laud virtutea nici cu scopul ca s nu sminteasc pe cineva, c ci i atunci ar trebui s cugete a a: «Da, eu sînt tic los i p tima ! Dar de ce s smintesc i pe altul ? De ce s vat m i alt suflet i s -mi aduc mie o nou povar ?» În acest caz,

1123. *Apophth. Alonie*, 4, P.G., 65, 133 B.

de i ar p c tui pentru sine, s-ar atinge i de bine. C ci e o fapt a smereniei s se plîng pe sine ca tic los, i a milei, s cru e pe aproapele.

Dar unul ca acesta nu admir virtutea pentru vreunul din scopurile spuse, ci se folose te de numele virtu ii, pentru a- i acoperi urîciunea sa i vorbe te despre ea, ca i cînd ar fi i el unul din cei ce o împlinesc ; sau, de multe ori, pentru a v t ma i am gi pe cineva. C ci nici un p cat, nici o erezie, nici diavolul însu i, nu poate am gi pe cineva decît luînd chipul virtu ii, cum zice Apostolul «c însu i diavolul se preface în înger de lumin » (II Cor. 11, 15). Nu e deci lucru de mirare, dac i slujitorii lui se prefac c sînt slujitori ai drept ii. Astfel, deci, i mincinosul, fie pentru c se teme de ru inea de a fi umilit, fie pentru c voie te s farmece i s am geasc pe cineva, gr ie te despre virtu i, le laud i le admir , ca unul care i le-a însu it i le-a cercat. Acesta este cel ce minte cu via a lui îns i ; acesta nu este om simplu, ci îndoit; altul este în l untru i altul în afar . El are deci i via a îndoit i întreag vrednic de rîs.

Iat am spus i despre minciun , c e de la cel viclean ; i am spus i despre adev r, c adev rul este Dumnezeu¹¹²⁴. S fugim deci de minciun , fra ilor, ca s ne izb vim de partea vr jma ului i s ne nevoim s dobîndim adev rul, ca s ne unim cu Cel ce a zis : «Eu sînt adev rul»¹¹²⁵. Dumnezeu s ne învredniceasc de adev rul Lui.

1124. Adev rul e luat aci ca sinceritate practic în toate, ca cuvînt i via neam gitoare, spre deosebire de minciun . Dar neam gitoare este numai cur enia i iubirea de oameni. Adev rul e legat cu acelea. Puterea adev rului întreg o are numai Dumnezeu. El e însu i adev rul i în sensul acesta.

1125. Numai cei ce sînt sinceri unul fa de altul se pot uni, între ei, i cu Dumnezeu. Cei ai diavolului nu se pot uni cu adev rat. Ei pot fi împreun , dar chinuindu-se, nu fiind uni i.

X

**DESPRE TREBUIN A DE A CALATORI
PE CALEA LUI DUMNEZEU
CU SCOP BUN I CU TREZVIE**

1) S ne îngrijim de noi în ine, fra ilor, s vie uim cu trezvie. Cine ne va da nou timpul acesta, de-l vom pierde ? Vom c uta cu adev rat zilele acestea i nu le vom mai afla. Ava Arsenie zicea totdeauna c tre sine : «Arsenie, de ce ai ie it ?»¹¹²⁶ Iar noi ne afl m într-o a a de mare pierzanie i lene, c nu tim nici de ce am ie it, nici ce am voit. De aceea nu numai c nu înaint m, ci avem i necazuri neconținut. Iar aceasta ni se întâmpl din faptul c nu avem luare aminte în inima noastr ¹¹²⁷.

i de fapt, dac am voi s ne nevoim pu in, nu am avea s suferim multe necazuri, nici s ne ostenim mult. C ci chiar dac la început s-ar for a cineva pe sine, dar nevoindu-se cîte pu in, înainteaz cîte pu in i la sfîr it o face aceasta cu odihn . C ci Dumnezeu vede c se for eaz pe sine i-i d ajutorul S u. S ne for m deci i noi s punem început, s voim m car

1126. *Apophth. Arsenie*, 40, P.G., 65, 105 C.

1127. Credin a cre tin d o valoare nem rginit timpului. Nu vom mai avea alt timp în care s repar m ce am stricat în fiin a noastr , în timpul de acum. Nu relativiz m importan a acestui timp ca în teoriile reincarna ioniste. Dac devaloriz m timpul acesta, în mod consecvent am devaloriza orice alt timp. Niciodat nu am ajunge la o seriozitate adev rat i la un bine absolut. Totul ar deveni o plictiseal ve nic . Dar devalorizarea unei temporalit i ve nice înseamn a nu pune pre niciodat pe luarea aminte la noi în ine, în ve nicie. Înseamn a r mîne ve - nic într-o neconcentrare în esen a noastr i deci în neîntîlnirea prin ea cu Dumnezeu, esen a suprem . Dar noi pierdem adeseori timpul nefolosindu-l pentru a ne cunoa te i a ne des vîr i. Faptul c timpul nostru e scurt nu ne împiedic de a-i împlini acest rost. Tocmai con tiin a despre aceast scurtime a timpului ne poate ajuta s ne cunoa tem provizoratul nostru pe acest p mînt i folosirea lui cu maxim intensitate. Tocmai scurtimea timpului cere o concentrat luare aminte la noi în ine.

binele. C ci chiar dac nu sîntem înc în starea des -
vîr it , însu i faptul de a voi este începutul mîntuirii
noastre. Pentru c de la a voi, venim cu Dumnezeu la
nevoin i prin nevoie e ajutat cineva s dobîn-
deasc virtu ile. De aceea a spus careva dintre p rin i:
«D sînge i ia Duh»¹¹²⁸; adic : «Lupt i vei ajunge
la deprinderea virtu ii».

2) Cînd am intrat în cele ale tiin ei dinafar , ne
osteneam mult la început. i cînd am ajuns la carte,
eram ca unul care s-a atins de un animal s lbatic. Dar
st ruind s m for ez pe mine însumi, Dumnezeu mi-a
ajutat i a a am ajuns la deprinderea cu ea, încît nu
mai tiam ce m nînc, sau ce beau, sau cum dormeam,
din aprinderea pentru cele ce le citeam. i niciodat
n-am fost atras la vreun osp cu vreunul din prietenii
mei. Ba nu mergeam nici la vreo întîlnire cu ei în
timpul citirii, m car c eram iubitor de întîlniri i iu-
beam pe prietenii mei. Cînd ne slobozea înv torul
(solistul)¹¹²⁹, f ceam o baie (c ci aveam nevoie în fie-
care zi s fac o baie, pentru c m uscam de mul imea
citirilor)¹¹³⁰ i m retr geam unde locuiam, ne tiind
nici m car ce am s m nînc. C ci nu m puteam opri
de la înv tur , nici ca s rînduiesc acolo ce s m -
nînc. Dar aveam un slujitor credincios i el îmi preg -
tea ceva ce voia. Deci luam ce g seam preg tit de el,
avînd i cartea al turea de mine în pat, aplecîndu-m
din timp în timp i asupra ei. i adormeam, avînd car-
tea iar i al turi de mine pe un sc unel. i fiind r pit

1128. *Apophth. Longin*, 5, P.G., 65, 2576. Sub iaz trupul prin osteneal
i-l umpli de duh. R ne te trupul prin efort i-l deschizi duhului. Nu
te baricada în trup. Nu-l îngro a. Virtu ile reprezint duhul înt rit în
trupul devenit str veziu.

1129. «Solistul», profesorul de oratorie.

1130. Despre obiceiul studen ilor de atunci de a lua o baie între
lec ii, a se vedea la A. J. Festugiere, *Antioche*, p. 448; dup ed. din
«Sources Chr6tiennes», p. 338, nota 3.

pu în, îndat s ream la citire. Iar seara, când m re-
tr geam, dup vecernie, aprindeam lumina i citeam
pîn la miezul nop ii. i a a eram, c nu sim eam nici
o alt dulcea decît din citiri. Când am venit deci în
mîn stare, îmi ziceam: «Dac pentru înv tura de a-
far se na te o astfel de dorin i o astfel de aprin-
dere, prin faptul c cineva se ocup cu citirea i se de-
prinde cu ea, cu cît mai mult nu va fi a a cu virtutea ?»
i luam mult putere din acest gînd.

Astfel, de voie te cineva s agoniseasc virtutea, nu
trebuie s se fac nep s tor i s se împr tie cu min-
tea. C ci precum cel ce voie te s înve e me te ugul
tîmpl rieii, nu trebuie s dea aten ie vreunui alt me-
te ug, a a e i cu cei ce voiesc s dobîndeasc lucrarea
duhovniceasc . Nu trebuie s dea aten ie altui lucru,
ci noaptea i ziua s cugete la ea, cum poate s o cî-
tigue pe ea. Iar cei ce nu se apuc de lucru astfel, nu nu-
mai c nu înainteaz , dar se i sf rîm , umblînd a a
f r scop. C ci de nu st ruie cineva în trezvie i nu se
nevoie te, u or cade în abaterile de la virtute.

3) C ci virtu ile sînt st ri de mijloc, sînt calea împ-
r teasc , despre care sfîntul acela b trîn a spus :
«Umbla i pe calea împ r teasc i m sura i sta-
diile»¹¹³¹. Deci, cum am spus, virtu ile sînt la mijloc
între prisosin i lipsuri. De aceea s-a scris : «S nu
te aba i nici la cele de-a dreapta, nici la cele de-a stin-
ga» (Pilde 4, 27), ci umbl «pe calea împ r teasc »
(Num. 20, 17). Iar sfîntul Vasile zice: «Drept cu inima
este cel ce nu- i are gîndul aplecat nici la prisosin ,
nici la lips , ci e îndreptat spre locul de mijloc al vir-
tutii»¹¹³².

1131. *Apoph.* 5, P.G., 65, 145 A. «Calea împ r teasc » a virtu ilor e
studiat la filozofii antici i la p rin i de F. Tailliez, S. I., *Basili Odos* ;
Orient Christ. Period., 1947, p. 299—354.

1132. Sfîntul Vasile, *La psalmi*, VII, 7, P.G., 29, 244 D. Varsanufie i
Ioan vorbesc de asemenea despre «Calea împ r teasc » (Nicodim Aghior.,

De pild : r utatea nu este în ea îns i nimic, c ci nu e nici o fiin oarecare i nu are nici ipostas¹¹³³. Dar ab tîndu-se sufletul de la virtute se face p tima , i a a d na tere r ut ii. De aceea e i chinuit de ea, c ci nu afl vreo odihn natural în ea¹¹³⁴. Presupune, de pild , lemnul. El nu are viermele în sine ; dar dac face pu în putreziciune, din acea putreziciune se ive te viermele i apoi acesta m nînc lemnul. La fel e i cu arama : ea îns i produce rugina i tot ea e mîncat de rugin . i haina produce molia i molia n scut din ea, o stric .

A a e i cu sufletul. El produce r utatea, care nu era înainte nimic i nu avea, cum am spus, nici un ipostas, i e chinuit de r utate. Bine a spus sfîntul Grigorie : «Focul e produsul materiei i el mistuie materia, cum r utatea mistuie pe cei r i»¹¹³⁵. A a se poate vedea i la trupurile bolnave. Dac cineva duce o via f r rînduial i nu vegheaz asupra s n t ii sale, se produce sau o prisosin sau o lips i de aci vine neorînduiala (dezechilibrul). Înainte de aceasta nu era boala în el, sau boala nu era nimic. i iar i, dup ce trupul se face s n tos, nu se mai afl boala. La fel i r utatea este o boal a sufletului lipsit de s n tatea

p. 226) i de locul de mijloc al lor, între dreapta i sting (Nicod. Aghior., p. 140).

1133. R ul nu are existen în sine (Diadoh, *Cap. de cunoa tere*, 3); Evagrie, *Despre cele opt gînduri*; P.G., 40, 1276 D.

1134. o concluzie vrednic de re inut din ideea c r ul nu are existen în el însu i. C ci r utatea fiind o stare nefireasc a sufletului, acesta nu poate avea odihn în ceea ce nu ine de el în mod firesc. ca o otrav care, odat intrat în organism, nu-i mai d acestuia pace, ci îl ine într-o continu fierbere.

1135. Sfîntul Grigorie de Nazianz, Cuv. 23. 1, P.G., 35, 1152C; Cf. Cuv. 40, 38, P.G., 36, 412 A.

care îi este proprie lui după fire. Iar aceasta este virtutea¹¹³⁶.

De aceea, am spus că virtuțile sînt la mijloc. De pildă, bărbăția e la mijloc între frică și obrăznicie, smerita cugetare la mijloc între mîndrie și dorința de a plăcea oamenilor; la fel cuviința e la mijloc între rușine și nerușinare. Și așa, în chip asemănător, celelalte virtuți. Deci de se va afla cineva învrednicit de aceste virtuți, el se va afla cîstit la Dumnezeu. El se arată totdeauna mîncînd și bînd și dormind ca și ceilalți oameni, dar este cîstit pentru virtuțile ce le are. Dar dacă nu rămîne cu luare aminte și nu se pzețe pe sine, se abate cu ușurință de la cale, fie la cele de-a dreapta, fie la cele de-a stînga, adică fie spre ceea ce prisosește, fie spre ceea ce e cu lipsă, și dăna terebolii care este pe cîtuș (răutatea).

4) Aceasta este calea împărătească, pe care au călătorit toți sfinții. Iar stadiile sînt lungimile pe care trebuie să le strămoare cineva totdeauna, să vadă la ce stadiu (milă) a ajuns, în ce stare este. De pildă, noi toți sîntem ca unii ce avem ca întăscălătorim spre Sfînta

1136. De remarcat această definiție a virtuții ca sănătate sau ca echilibru al firii. Rulă a fost numit «boala sufletului» de sfîntul Vasile, *Omilia Exameron*, P.G., 29, 196 B—C Evagrie, *Suta 1*, 41; *Patr. Orient.* 28, p. 36—37.

Fiind la mijloc, sau calea împărătească, virtutea dă puțină să se activeze, în ansamblul complex al ființei umane, toate puterile ei. De aici rezultă o simfonie bogată și unică în specificul ei, a omului și a fiecărei persoane în parte. Orice precumpnire a uneia din ele, orice atenție exagerată acordată uneia tulbură toată ființa umană, sau unitatea ei specifică. Virtutea e, de aceea, și expresia cea mai autentică a specificității unice a fiecărei persoane. O expresie a persoanei unice prin excelență. De aceea, aceeași virtute e la fiecare persoană altfel. Căci în ea se manifestă unicitatea persoanei. Și fiecare persoană complet e o altfel de sinteză a tuturor virtuților.

Cetate¹¹³⁷; i ie ind dintr-o cetate, unii au f cut cinci mile (stadii) i s-au oprit; al ii au f cut zece; iar al ii au mers pîn la jum tatea drumului; iar unii n-au înaintat deloc, ci au ie it din cetate, dar au r mas în afara por ilor, în r ul miros al ei. Iar al ii, aflîndu-se pe drum, au înaintat uneori dou mile i apoi au r t cit i se întorc înapoi tot dou mile ; al ii fac dou mile i se întorc cinci mile. Al ii, în sfîr it, au înaintat pîn la cetatea îns i, dar au r mas în afar i n-au intrat în cetate.

Iat ace tia sîntem noi. C ci sînt unii dintre noi care au l sat lumea i au intrat în mîn stare, avînd ca scop s cî tige virtu ile. i unii au înaintat pu in i s-au oprit; al ii înc pu in; al ii pîn la jum tate i au stat pe loc; al ii n-au înaintat deloc, ci par c au ie it din lume, dar au r mas la cele ale lumii, la patimi i la r ul miros al lor. Al ii agonisesc pu in bine i iar i îl pierd ; al ii pierd chiar mai mult decît au cî tîgat. Al ii au dobîndit virtu ile, dar fiind st pîni i de mîndrie i dispre fa de aproapele, au r mas afar de cetate i n-au intrat în untru. Deci nici ei nu au ajuns la int . Chiar dac au ajuns la poarta cet ii, au r mas afar . Deci i ei au c zut de la inta lor.

Deci fiecare dintre noi s afle unde este: de a ie it din cetatea sa, dar a r mas afar de poarta cet ii, în r ul miros al ei; de a înaintat pu in sau mult, sau a ajuns la jum tatea drumului; de a f cut dou mile i a pierdut dou ; de a f cut dou i a pierdut cinci. De a înaintat pîn la cetate i a intrat în Ierusalim; de a ajuns la cetate, dar n-a putut intra în untru. S afle fiecare starea lui, unde se afl .

1137. Evagrie compar via a duhovniceasc cu o c l torie spre sfînta cetate (Ierusalimul de sus). Aceast cetate e contemplarea. *Ep. 39*, Frankenberg, *Evagrios Ponticos*, p. 591.

5) Sînt trei stări în om: (una e cea în care se află, *n.tr.*) cel ce lucrează patima; (alta, cea în care *n.tr.*) e cel ce o oprește; și (alta, cea în care *n.tr.*) e cel ce o dezlădă cîinează. Cel ce lucrează patima e cel ce o trece în fapte; cel ce o împlinește. Cel ce o oprește este cel ce nici nu o lucrează, nici nu o taie, ci o înfrînează cu înțelepciune, trecînd mai departe, dar o are încă în el. Iar cel ce dezlădă cîinează patima, este cel ce se nevoiește ca să lucreze cele contrare patimii. Aceste trei stări au o mare lîmpe.

Spune-i-ne, de pildă, sau arată-i-ne o patimă și vom dezlădi cele cu privire la ea. Vrei să vorbim despre mîndrie? Vrei să grăim despre curvie? Sau vei și mai bine să vorbim despre slava de artă, fiind foarte mult biruiți de ea? Pe cea din urmă o vedem cînd cineva nu poate să audă un cuvînt de la fratele său. Cîci cînd aude cineva un cuvînt, se turbură și zice cîinci cuvinte, sau zece în loc de unul și se luptă și se turbură, și cînd se oprește din luptă rămîne gîndindu-se mai departe la relele împotriva celui ce a spus cuvîntul acela; și în mintea răul de la el este plin de supărare, că n-a spus mai multe decît a spus, și pregătește în sine cuvinte mai grele spre a le spune aceluia; și-i zice mereu: «De ce nu i-am spus lui aceasta?» și: «Am să-i spun aceasta»; și se înfurie mereu. Iată una din stări. Acesta este cel care și-a făcut din rău o deprindere. Dumnezeu să ne izbvească de această stare. Cîci această stare e supusă fărîndoială osîndeii veșnice. Pentru că tot pe catul cu fapta e supus iadului. Chiar dacă ar voi unul ca acesta să se pocăiască, nu poate să biruiască patima singur, de nu va avea un ajutor de la unii sfinți, cum au spus și părinții. De aceea vă spun pururea, sîrguiți-vă să tăiați patimile, înainte de a ajunge la deprinderea lor.

Este apoi unul care auzind un cuvînt, se turbură și zice și el cîinci cuvinte sau poate și zece împotriva ace-

lui unul, i se nec je te c n-a spus i altele de trei ori mai grele i se sup r i ine minte r ul. Dar petrece astfel pu ine zile i apoi se schimb . Altul r mîne în acestea o s pt mîn , apoi se schimb ; altul o singur zi i se schimb . Altul oc r te, se lupt , se turbur , turbur i îndat se schimb . Iat cîte deosebiri ale st rilor. i totu i toate se afl supuse iadului, întrucît lucreaz patima.

6) S spunem i despre cei ce opresc patima. Unul aude un cuvînt i se nec je te în sine. Dar se nec je te nu pentru c a fost oc rît, ci pentru c n-a r bdat¹¹³⁸. Acesta este din starea celor ce se nevoiesc, a celor ce opresc patima. Altul se nevoie te i se ostene te, dar pe urm e biruit prin faptul c r mîne sub povara patimii. Altul nu voie te s r spund r u, dar e r pit de obi nuin . Altul se lupt s nu spun peste tot ceva r u, dar e întristat pentru c a fost oc rît. Ins e nemul umit de sine c s-a întristat i se poc ie te pentru aceasta. Altul nu se întristeaz pentru c a fost oc rît, dar nici nu se bucur . To i ace tia opresc patima. Doi dintre ei se deosebesc de ceilal i: cel ce e biruit în lupt i cel ce e r pit de obi nuin . Ace tia sînt st pîni i de frica de a c dea în primejdia celor ce pun patima în lucrare. Am spus c ei sînt dintre cei ce opresc patima. C ci au oprit patima prin sim irea din untru i nu au voit s-o lucreze, dar nevoia lor e înso it de întristare. Iar p rin ii au spus c tot lucrul pe care nu-l vrea sufletul e de scurt durat¹¹³⁹. Deci trebuie s se cerceteze pe ei în i i ca nu cumva, dac nu se men ine îns i patima, s se men in m car una din cauzele patimii, i de aceea s fie birui i i r pi i.

1138. Despre cei ce se sup r , pentru c n-au suportat o ocar , a se vedea la Zosima, P.G., 78, 1681 D.

1139. *Apopht. Pimen*, 93, P.G., 65, 345 A.

Mai sînt unii, zice, care se lupt s-o preasc patima, dar cu o patim . Cîci unul tace pentru slava de art , altul pentru a plăcea oamenilor, sau pentru o altă oarecare patim . Aceia vindecă rîul cu rîu. Dar a spus Ava Pimen, că rîutatea nu desființează nicidecum rîutatea¹¹⁴⁰. Aceia se socotesc împreună cu cei ce lucrează patima, de i răd de aceia.

7) Voim, în sfîrșit, să vorbim și despre cei ce-î dezrăd cinează patima. Unul din ei se bucură cînd e oc rît, dar pentru a avea plat . Acesta este dintre cei ce dezrăd cinează patima, dar nu cu conștiință . Altul se bucură cînd e oc rît și socotește că e îndatorat să sufere ocară, pentru că el s-a făcut pricina ei. Acesta dezrăd cinează patima cu conștiință¹¹⁴¹. Cîci a primi ocările și a pune vina pe sine însuși, deci a le primi ca venind asupra lui pentru că și se cuvin, e propriu conștiinței ei. Pentru că fiecare rugîndu-se lui Dumnezeu: «Dă-mi smerenie», trebuie să știe că ceea ce cere este și să se trimită cineva care să-l ocărășcă . Deci cînd îl ocărășcă cineva, e dator să se ocărășcă el însuși pe sine și să se disprețuiască în gîndul său, ca acela să-l smerască pe el din afară , iar el să se smerească pe sine din untru¹¹⁴². El este un altul care nu numai că se bucură cînd e ocărășcă și se învinovățește pe sine, ci se și în-

1140. *Apophth. Pimen, 177*, P.G., 65, 360 A.

1141. În text e «cunoștința» și în cazul acestuia și în al celui anterior. Dar e vorba de conștiință . Cel din urmă are conștiința pcatului, cel dintîi nu o are. Desigur «conștiința» pcatului e și o «cunoștință» adevărată a lui și de cître tine însuși. Această «cunoștință» nu o are cel dintîi. El cunoaște prin ocară altuia în sine numai ceva ce nemulumește pe altul și de care el nu ține.

1142. Iată cum se poate pune cineva de acord cu altul nu numai cînd acela îl iubește, ci și cînd îl ocărășcă . Mai de folos este să te poți de acord cu cel ce te ocărășcă . Atunci ai lărgit de fapt cercul în eleeții între oameni.

tristează pentru turburarea celui ce-l ocărăte pe el. Dumnezeu să ne conducă la această stare¹¹⁴³.

8) Vede-i cât de mare e lăimea în cele trei stări. Fiecare dintre voi să afle, deci, cum am spus, în ce stare este: de lucrează încă patima cu voia și o mulțime te; de nu o împlinește cu voia, dar e biruit, sau, răpit de obișnuință, o lucrează și după ce o lucrează se necajește și se pocăiește că a lucrat-o; sau se silește să oprească patima într-un conștiință; sau luptă împotriva ei cu alt patimă, precum am spus; și ci este unul care tace, dar din slava de artă, sau pentru plăcerea oamenilor, sau, simplu grăind, pentru vreun gând omenesc; sau a început să dezrădă cineze patima; și dacă o dezrădă cinează cu conștiință și face cele contrare patimii. Fiecare să afle unde este și la care stadiu este.

Dar sîntem datori să ne cercetăm nu numai în fiecare zi¹¹⁴⁴, ci și în fiecare an și luni și săptămîni și să zicem: «În prima săptămîni, eram împovărat cu această patimă. Oare cum sînt acum?» La fel, să zicem în fiecare an: «Anul trecut eram biruit astfel de această patimă. Oare cum sînt acum?» De asemenea, să se cerceteze tot și în fiecare zi pe ei înșiși, întrebându-se: «Oare am înaintat puțin sau ne aflăm în aceleași, sau am căzut în mai rău?»¹¹⁴⁵

9) Dumnezeu să ne dea putere, ca chiar de nu dezrădăcăm încă patima, dar măcar să nu o lucrăm, ci să o oprim. Și ci e cu adevărat un lucru grav a lucra patima și a nu o opri.

Dar voi spune o pildă, ca să vedeți cu cine se aseamănă cel ce lucrează patima și o mulțime te: este

1143. Aceasta e forma culminantă a delicateții sfinților: Să te întristezi pentru tulburarea ce ai pricinuit-o altuia cînd acela te-a ocărit.

1144. Cf. Isaia: «Cercetează în fiecare zi ce patimă ai biruit». Ediția *Cuvîntări* ale lui Ava Isaia, de monahul Augustin, Ierusalim 1911, 83—89.

1145. Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omil.* 83, Ia Ioan, P.G., 59, 454.

asemenea celui care, fiind în tîmpul sîngelui du manului, primeşte cu mîinile lui sîngele şi le împlineşte în inimă sa¹¹⁴⁶. Iar cel ce opreşte patima este asemenea celui ce fiind în tîmpul sîngelui du manului său, e împreună cu ei în platoşă şi nu primeşte sîngele. Iar cel ce dezrădă cinează patima este asemenea celui ce fiind în tîmpul sîngelui, primeşte sîngele şi le frînge sau le întoarce spre inimă du manului, cum se zice în psalm : «Şabia lor stă între înimă lor şi arcurile lor se frîng » (Ps. 36, 15). Şi ne sîrguim deci şi noi, fraţilor, ca chiar dacă nu putem încă să întoarcem sabia lor în inimile lor, măcar să nu primim sîngele lor şi să nu le împlinească în inimile noastre, ci să ne împreună cu ei în platoşă, ca să nu fim răniţi de ele. Bunul Dumnezeu să ne acopere pe noi din partea lor şi să ne dea trezvie şi să ne clarifice pe noi pe calea Lui.

XI

DESPRE TREBUINŢA DE A NE SÎRGUI SĂ TĂIEM REPEDE PATIMILE, ÎNAINTE DE A AJUNGE SUFLETUL LA DEPRINDEREA CEA REĂ

1) Lua în seamă, fraţilor, cum stau lucrurile şi vede şi să nu vă lăsaţi fără grijă. Pentru că la mari primejdii ne duce chiar şi cea mai mică lipsă de grijă. Am întâlnit odinioară un frate şi am aflat că a fost bolnav şi, vorbind împreună, am aflat că avusese fierbinţeală numai apte zile şi trecuseră de atunci alte patruzeci de zile şi încă nu se înzdrăvenise. Vedeţi, fraţilor, cât de slăbiciune aduce că derea cuiva într-o stare de neorînduială ? Despre uie te omul mereu micile neo-

1146. Cel care răspunde ispitelor celui rău sau ale altora, punînd în lucrare patimile sale, îşi face lui însuşi rău. Nu ni se face rău cu adeverat, adică nu ne înrăim, fără conlucrarea noastră.

rînduieli i nu tie c dac starea trupului lui ajunge s se îmboln veasc pu in i mai ales dac e mai neputincios, are nevoie de mult osteneal i de mult vreme ca s se îndrepteze. apte zile a avut fierbin eal s rmanul acela i iat erau atîtea zile i nu se restabilise.

A a este i cu sufletul. P c tuie te cineva pu in i sîngele lui picur mult vreme pîn a se îndrepta. La boala trupeasc se întîmpl aceasta din felurite pricini : fie c doftoriile fiind vechi nu sînt lucr toare, fie c doftorul este neiscusit i d o alt doftorie decît cea care trebuie, fie c bolnavul nu ascult i nu p ze te cele ce i se rînduiesc de doftor. Dar cu sufletul nu este a a. C ci nu putem spune c doftorul fiind necercat, n-a dat doftoriile potrivite. C ci doftorul sufletelor este Hristos i El cunoa te toate i d doftoria potrivit fiec rei patimi. A a slavei de arte îi d poruncile smeritei cuget ri; iubirii de pl cere, pe cele ale înfrîn rii; iubirii de argin i, pe cele ale milosteniei.

i, simplu gr ind, fiecare patim are ca doftorie porunca potrivnic ei. Deci doftorul nu este neiscusit. i nu se poate spune c doftoriile fiind vechi nu lucreaz . C ci poruncile lui Hristos nu se învechesc niciodat . C ci pe m sur ce sînt în lucrare mai mult, se înnoiesc mai mult¹¹⁴⁷. Deci nimic nu împiedic îns n toirea sufletului decît via a lui neregulat .

2) S lu m deci aminte la noi în ine, fra ilor. S fim treji cît avem timp. De ce s nu avem grij de noi ? S facem orice bine, ca s afl m ajutor în vremea ispitei. De ce s pierdem via a noastr ? Auzim atîtea i nu ne pas , ci le nesocotim. Vedem pe fra ii no tri r pi i din mijlocul nostru i nu st m treji, m car c tim c ne apropiem i noi pu in cîte pu in de moarte. Iat de cînd edem aci vorbind, am pierdut dou sau

1147. Cu cît te înfrînezi mai mult, cu atît o faci mai u or.

trei ceasuri din timpul nostru i ne apropiem de moarte ; i vedem c pierdem timpul i nu ne temem¹¹⁴⁸. Cum nu ne aducem aminte de spusa b trînului acela care a zis : «De va pierde cineva aur sau argint, poate afla în locul lui altul, dar cel ce pierde timpul, vie uind în nelucrare i nep sare, altul nu mai poate afla»¹¹⁴⁹ ? Cu adev rat, vom c uta un ceas din timpul acesta i nu-l vom mai g si¹¹⁵⁰.

Cî i nu doresc s aud un cuvînt al lui Dumnezeu i nu-l afl ? Iar noi auzim atîtea i le dispre uim i nu ne trezim¹¹⁵¹. Dumnezeu tie, m însp imînt de nesimirea sufletelor noastre, c putem s ne mîntuim i

1148. «Pierderea timpului» este în credin a cre tin un motiv de mare îngrijorare. Pentru c «pierzînd timpul», pierdem fericirea ve nic . «Pierderea timpului, distrac ia», nu într aci ca o parte din programul vie ii omene ti. În loc de a deveni un mijloc de refacere a puterilor fizice, pierderea timpului devine un prilej de sl bire a aten iei sufletului la el însu i, a puterii lui de st pînire peste pornirile p tima e, peste gîndurile ce tind s nu r mîn concentrate la sinea omului i la destinul lui ve nic. Devine prilej de a l sa p catul s se produc i de a se face deprindere.

1149. *Apoph. Patr. Lat.* 73, 939 A. Nici-o or , nici-o clip nu e ca alta. Ce am putut face în ea, nu mai putem face în alta. Împrejur rile s-au schimbat. Dezvoltarea noastr se face altfel, cînd am pierdut o clip , f r o bun lucrare. Nu numai timpul în general are o valoare absolut , ci fiecare clip . Totu i, o mare poc in ne poate reface. Dar cînd pierdem timpul cu gîndul c ne vom reface printr-o poc in ulterioar , ne obi nuim s l s m clipele s treac mereu, a teptînd alt clip pentru poc in , f r s mai avem puterea s folosim vreuna în acest scop. Pierderea timpului devine ea îns i o obi nuin . Ea nu e numai o chestiune exterioar , ci una interioar . «A la recherche du temps perdu» nu poate fi o c utare a unor prilejuri identice, ci o mare poc in . Dar «timpul pierdut» e o sl bire interioar a noastr pentru luarea unei hot rîri. «Timpul pierdut» lucreaz împotriva noastr . un vierme care cre te.

1150. Nu vom mai g si o eternitate a timpului în care ne putem schimba spre bine. În eternitate sîntem deja într-o stare de fixare.

1151. «Folosirea timpului» e o chestie de încordat aten ie. Pierderea lui e o obi nuin a sufletului cu împr tierea, cu uitarea de sine, cu destr marea persoanei.

nu voim. C ci putem s t iem patimile noastre cît sînt tinere i nu ne îngrijim de aceasta, ci le l s m s se învîrto eze împotriva noastr , ca s facem r ul din urm mai mare. C ci altceva este, precum v-am spus de multe ori, a dezr d cina o plant cînd se poate smulge îndat i altceva este a dezr d cina un copac mare¹¹⁵².

3) Un mare b trîn¹¹⁵³ se odihnea cu ucenicii s i într-un loc, în care erau feluri i chiparo i mari i mici. i zise b trînul unuia din ucenici: «Smulge chiparosul acela». i era foarte mic. i îndat fratele l-a smuls cu o singur mîn . Apoi îi ar t lui b trînul un altul mai mare decît cel dintîi i-i zise: «Smulge-l i pe acesta!» Iar acela, cl tinîndu-l cu amîndou mîinile, îl smulse i pe acesta. Îi ar t altul i mai mare. Iar cl tinîndu-l i ostenindu-se i asudînd mult, îl smulse i pe acela. Apoi îi ar t b trînul un altul i mai mare; dar acela ostenindu-se i asudînd mult, nu l-a putut smulge. Cînd îl v zu deci b trînul pe acela c nu poate, porunci altui frate s se ridice i s -i ajute acelaia; i a a amîndoi au putut s -l smulg i pe acesta. Atunci zise b trînul fra ilor: «Iat a a sînt i patimile, fra ilor. Cît timp sînt mici, de voim, putem s le scoatem cu u urin . Iar dac le dispre uim ca mici, se învîrto eaz ; i cu cît se învîrto eaz , cer mai mult oste neal . Iar dac se înt resc i mai mult împotriva noastr , nu le mai putem scoate nici cu osteneala prin noi în ine, de nu vom avea i ajutorul vreunor sfin i, care s ne sprijineasc , dup Dumnezeu».

Vede i, cît putere au cele înv ate de sfin ii b - trîni. Dar i proorocul înva despre aceasta în psalmi unde zice: «Fiica Babilonului, cea sl b noag (tic - loas), fericit este cel ce- i va r spl ti ie r spl tirea

1152. Varsanufie., *Nicod*, p. 552.

1153. Acest capitol se afl numai în «Sources Chretiennes», p. 360.

pe care tu ne-ai r spl tit-o. Fericit cel ce va prinde i va izbi pe pruncii t i, de piatr » (Ps. 136, 8-9)¹¹⁵⁴.

4) Dar s înf i m cele spuse pe rînd. Prin Babilon se în elege z p ceal . C ci a a se tîlcuie te Babel, care este Sichem. Iar prin fiica Babilonului, în elege du - m nia. C ci întîi sufletul se z p ce te i apoi na te p - catul (r utatea). Iar pe aceasta o nume te «sl b noag » (tic loas), pentru c p catul nostru, precum s-a spus alt dat , e lipsit de fiin i de ipostas, n scîndu-se prin nep sarea noastr , din ceea ce nu este, iar prin îndreptarea noastr pier e se mistuie iar i în nimic. C ci zice sfîntul c tre el (c tre p cat, sau r utate): «Fericit este cel ce î i va r spl ti r spl tirea ta pe care ne-ai r spl tit-o nou » (Ps. 136, 11). S afl m ce am dat i ce am luat în schimb i ce vom da înapoi în schimb^{1154 bis}. Am dat voia noastr i am luat p catul. Deci cuvîntul ferice te pe cei ce au întors p catul înapoi (ca r splat). Iar a întoarce înapoi înseamn a nu mai s vîr i p - catul. Apoi adaug : «Fericit cel ce va apuca pruncii t i i-i va izbi de piatr » (Ps. 136, 12). Adic , fericit este cel ce va nimici cele întîi n scute de tine, adic gîndurile viclene, nedînd r ului timp s creasc i s lucreze în el un r u mai mare; ci, repede, pîn cînd sînt înc prunci, înainte de a fi hr nite i de a cre te împotriva lui le va apuca i le va zdrobi de piatr , care este Hristos, i le va pierde pe ele.

5) Iat cum i b trîinii i Sfînta Scriptur fericesc to i într-un glas pe cei ce se lupt i taie patimile cît sînt înc tinere, înainte de a încerca durerea i am - r ciunea lor. S ne sîrguim deci, fra ilor, ca s fim milui i. S ne ostenim pu in i vom afla mult odihn .

1154. Aci autorul î i ia libertatea de a identifica Babilonul cu ora ul Sichem, capitala Samariei, a regatului de Nord al lui Israil, unde adeseori se practica cinstirea zeilor str ini.

1154 bis. *Apopht. Nisteros*, 5, P.G. 65, 308.

P rin ii au spus c fiecare trebuie s se cur easc cu de-am nuntul, s se cerceteze pe sine în fiecare sear cum a trecut ziua, i diminea a iar i, cum a trecut noaptea; i s se poc iasc lui Dumnezeu cum se cuvine, pentru cele ce le-a gre it. Iar fiindc noi p c - tuim mult, avem nevoie, din pricina uit rii, s ne cercet m i la ceasul al aselea (la amiaz), cum am trecut pîn atunci i în ce am p c tuit. i fiecare din noi s - i spun : «Oare nu cumva am gr it r nind pe fratele meu ? Oare nu l-am v zut f cînd unele lucruri i l-am judecat sau l-am dispre uit pe el, sau l-am bîrfit ? Oare n-am cerut de la chelar vreun lucru i nu mi l-a dat i am murmurat împotriva lui ? Oare nu cumva nefierbînd buc tarul ceva bine, i-am spus vreun cuvînt i l-am ru inat i l-am sup rat, sau am murmurat f r ru ine împotriva lui în sinea mea ?» C ci chiar dac ar bomb ni cineva întru sine, s vîr e te p cat. i iar i s spun : «Oare nu mi-a spus canonarhul (conduc torul cînt rii), sau altul dintre fra i vreun cuvînt i n-am r b - dat, ci m-am împotrivit lui ?»

Astfel, în fiecare zi sîntem datori s ne cercet m pe noi în ine, cum am petrecut ziua. La fel trebuie cineva s se cerceteze pe sine, cum a petrecut noaptea, de s-a sculat cu rîvn la priveghere, sau de nu s-a sup rat pe cel ce l-a de teptat, sau de nu a bomb nit împotriva lui. Trebuie s tie oricine c cel ce-l treze te pe el la priveghere îi face mare bine i i se face pricin de mari bun - t i. C ci îl treze te ca s vorbeasc cu Dumnezeu, s se roage lui Dumnezeu pentru p catele sale i s se lumineze. Cum nu trebuie s mul umeasc aceluia ? Cu adev rat, e dator s fac aceasta, c ci î i cî tig mîntuirea sa aproape numai prin aceasta.

6) V spun în privin a aceasta un lucru minunat, pe care l-am auzit despre un b trîn foarte str v z tor. Acesta, cînd începeau fra ii s cînte, vedea în biseric

pe cineva purtător de lumină ieșind din altar și înfățișându-l un fel de vas ce conținea aghiazmă și un beiga. Și muia beiga-ul în vas și trecea printre toți frații și pecetluia pe fiecare din ei. Iar dintre locurile celor neaflași acolo, pe unele le pecetluia, pe altele le trecea. Iar când era să se isprăvească slujba, îl vedea iar și ieșind din altar și făcând la fel. Odată l-a oprit pe el lângă tronul și se aruncă la picioarele lui, rugându-l să-i spună ce face și cine este? și acel purtător de lumină îi spuse: «Sînt îngerul lui Dumnezeu și mi s-a poruncit să pun în sinaxă (în adunarea liturgică) pecetea aceasta pe cei ce se află în biserică la începutul cântărilor și pe cei ce rămîn pînă la sfîrșit, pentru rîvnă și sîrguină și pentru hotărîrea lor cea bună». Îi zise lângă tronul: «și de ce pecetluiești locurile unora care nu se află de față?» Sfîntul înger îi răspunse, zicînd: «Toți acei frați care sînt sîrguincioși și buni în hotărîrea lor, dar lipsesc dintr-o trebuință de nevoie cu binecuvîntarea părinților, sau sînt ocupați prin vreo poruncă cu o ascultare, și de aceea nu se află aici, primesc pecetea lor chiar și dacă nu sînt de față, pentru că în starea lor din untru sînt aici cu cei ce cântă. Numai celor ce pot să se afle aici și din neapăsare nu se află, mi s-a poruncit să nu le dau pecetea, deoarece s-au făcut nevrednici de ea»¹¹⁵⁵

Vedeți ce dar îi pricinuiește fratelui său cel cel-scoală la canonul privegherii în biserică? Sîrguiți-vă, deci, fraților, să nu vă pîgubiți niciodată de pecetea sfîntului înger. Iar de se întîmplă cuiva să fie împrețiat și altul îi aduce aminte de greșala lui, să nu se supere, ci gîndindu-se la binele ce îi se face, să-i mulțumească celui ce i-a atras luarea aminte, oricînd s-ar întîmpla aceasta.

1155. Orice participare la Sfînta Liturghie sau la orice altă slujbă în biserică se întîmplă reînnoirea sufletului, sporind în bunăstarea lui.

7) Când eram în mînă stare, m-a făcut Ava, cu sfatul bătrînilor, primitor de străini. Dar mîncasem după o boală grea. Deci seseau străinii în mîncă seară cu ei; ei seseau cîmălari și împlineam cele de trebuință ale lor. Ei de multe ori și după ce plecam și mîncă, se iveau vreo altă trebuință în mîncă trezeau. Între timp sesea ceasul privegherii ei, cum fusesem furat puțin de somn, canonicul mîncă trezeau. Dar fie din pricina oboselii, fie a neputinței ei de pe urma bolii, eram furat de somn și slăbit de o ușoară febră, încît nu mai eram stăpîn pe mine. De aceea îi răspundeam, toropit de somn: «Bine, părinte, și-ți pomenească Dumnezeu dragostea ta, și-ți dea răsplătire că mi-ai poruncit! Vin, părinte». Apoi, după ce pleca, adormeam iar eu, eu eram tare necăjit că întârziam și mîncă școl pentru priveghere în biserică. Eu fiindcă acela nu putea și stea mereu lângă mine, am rugat pe doi frați, pe unul și mîncă trezească, iar pe celălalt și nu mîncă lăsa să dormitez în timpul privegherii. Eu credeam, fraților, că-ți cînteam foarte mult pe ei, că ei îi socoteam aproape ca pe unii prin care se lucrează mîntuirea mea.

Simțirea aceasta sîntea datorită și o aveam și voi face de cei ce vă trezesc pe voi la pravila din biserică și la tot lucrul bun.

8) Deci precum am zis, fiecare e dator să se cerceteze cum a petrecut ziua și noaptea: de a stat cu trezvie la cîntare și la rugăciune; de s-a robit de cîntăre gînduri pătimă, sau de a ascultat cu luare-aminte dumnezeieștile citiri; de n-a părăsit cîntarea și n-a ieșit din biserică, umblînd de colo pînă acolo.

De se cercetează cineva pe sine astfel, în fiecare zi, și se sîrșuiește și se pocăiește pentru cele ce a greșit și se îndreptează pe sine, începe și-ți mică oreză pătimă (răutatea); de a făcut păcatul de nouă ori, îl va face de aci înainte de opt ori; și așa, înaintînd pe înce-

tul cu Dumnezeu, nu las patimile s se înt reasc în el. C ci e mare primejdie s cad cineva în deprinderea patimii. Pentru c , precum am spus, chiar de ar voi unul ca acesta, nu va putea s biruiasc singur patima, de nu va avea ajutorul unor sfin i.

9) Voi i s v istorisesc ceva despre unul care avea deprinderea patimii ? Asculta i un lucru vrednic de mult plîns. Cînd eram în mîn stirea de ob te, nu tiu cum, se bucurau fra ii s -mi dezv luie gîndurile lor.

Îmi spuse deci Ava i-mi porunci, cu sfatul b trînilor, s iau în grija mea i s fac acest lucru. Deci într-una din zile vine la mine careva dintre fra i i-mi zice: «Iart , p rinte, i roag -te pentru mine, c fur i m -nînc». Îi spun lui: «De ce ? i-e foame ?» i-mi spune : «Da, nu m îndestulez la masa fra ilor i nu pot s cer». Îi spun lui: «De ce nu mergi s spui Avei ?» Spune : «Mi-e ru ine». Îi spun : «Voie ti s m duc s -i spun eu ?» i-mi spune : «Cum voie ti, p rinte».

Am mers deci i am spus Avei i acesta-mi zise : «F iubire i îngrije te de el cum tii». Atunci îl luai pe el i spusei chelarului despre el: «F iubire i la orice or vine acest frate la tine, d -i lui cîte voie te i s nu-l opre ti de la nimic». Auzind chelarul, îmi zise: «Voi face precum ai poruncit». Deci f cu fratele acela a a cîteva zile. Apoi veni iar i la mine : «Iart -m , p rinte, c am început iar i s fur». Îi zic lui: «Pentru ce? Nu- i d chelarul tot ce voie ti?» Îmi zise: «Ba da, iart -m , îmi d toate cele ce voiesc, dar eu m ru inez de el». Îi spun lui: «De mine nu te ru inezi? Îmi spuse : «Nu». Îi zic lui: «Deci orice voie ti, vino i ia de la mine i s nu mai furi». C ci aveam atunci slujirea bani ei. Deci venea acela la mine i lua cîte voia. Dar dup cîteva zile începu iar i s fure. i veni nec jît i-mi spuse : «Iat , iar i fur». Îi zic lui: «Pentru ce, fraatele meu ? Nu- i dau tot ce voie ti ?» Zise: «Ba da».

Îi spun: « i nu te ru inezi s iei de la mine ?» Îmi spuse : «Nu». Îi zic : « i pentru ce furi ?» Îmi zise: «Iart -m ! nu tiu pentru ce. Fur a a, simplu» Atunci îi spun lui: «Spune-mi adev rat, ce faci cu cele ce le furi ?» Îmi spuse : «Le dau asinului».

i s-a aflat c fratele acela fura m z riche, ramuri de finic, de smochin, cepe i simplu orice afla i le ascundea pe unele sub a ternutul s u, pe altele în alt parte. i la sfîr it ne tiind ce s fac cu ele, fiindc le vedea stricîndu-se, se ducea i le arunca, sau le d dea animalelor.

10) Iat , vede i ce înseamn a avea deprinderea unei patimi ? Vede i ce nebulie, ce tic lo ie ? tia c e r u, tia c face r u, se nec jea, plîngea i totu i era atras nenorocitul de reaua obi nuin pe care i-o f -cuse prin negrija de mai înainte. Bine spune Ava Nisteros, c dac cineva e tras de o patim , s-a f cut robul ei. Bunul Dumnezeu s ne izb veasc de reaua deprindere, ca s nu ne spun i nou : «Ce folos este de sângele meu, c m pogor în stric ciune ?» (Ps. 29, 9).

V-am spus vou în chip felurit i despre felul cum cade cineva în deprindere. C ci nu cel ce s-a mîniat odat , se nume te om mînios. Nici cel ce curve te odat , se nume te curvar. Nici cel ce a f cut odat milostenie, se nume te milostiv. Ci i virtutea i patima s desc în suflet deprinderea prin faptul c sînt lucrate continuu i la urm îns i deprinderea îi aduce, sau chinul ve nic sau odihna. Dar cum odihne te virtutea sufletul, sau cum îl chinuie te patima (r utatea), am spus-o în chipuri felurite. C ci virtutea este fireasc i se afl în noi. Pentru c ne terse sînt semin ele virtu ii. Am spus decic , în m sura în care lucr m cele bune ajungem la deprinderea virtu ii, adic primim deprinderea noastr proprie, sau ne reîntoarcem la s n tatea noastr , ca de la o orbire oarecare, la lumina proprie, sau ca de la o boal

oarecare, la s n tatea noastr cea dup fire. Dar în privin a r ut ii nu e a a. Ci prin lucrarea r ului, primim o oarecare deprindere str in i contrar firii, ajungem ca în obi nuirea cu o lepr , de care nu ne mai putem îns n to i, f r mult ajutor i multe rug ciuni i multe lacrimi, care pot mi ca spre noi îndur rile lui Hristos.

ceea ce afl m i în cele trupe ti. C ci sînt unele mînc ri ce produc unora un suc amar, ca de pild : varza sau lintea i altele asemenea. Dar nu mîncînd varz sau linte, sau ceva asem n tor, o dat sau de dou ori, ci de vor mîncă des i deci prea mult, se ive te un suc amar în ace tia i va na te în ei fierbin eala i vor fi ar i la stomac, ba îi va aduce pe unii i la alte necazuri. A a e i cu sufletul. De va st rui cineva în a p c tui, aceasta se va face o deprindere rea în suflet i aceasta îl va duce la chinuri.

11) Dar trebuie s ti i i aceasta, c atunci cînd sufletul e înclinat spre o patim , chiar dac va c dea numai odat în lucrarea ei, se va primejdui îndat s ajung la deprinderea ei. Acela i lucru se întîmpl i în cele trupe ti. Dac cineva are în amestecul sucurilor mai mult am r ciune, din vreo negrij de mai îna-nte, aproape chiar i numai o singur mîncare poate r scoli i aprinde în el îndat sucurile.

Deci e nevoie de mult trezvie, sîrguin i grij , ca s nu cad cineva într-o deprindere rea. Crede i, fra-ilor, c de are cineva o singur patim în stare de deprindere, e supus pedepsei ve nice. C ci dac are cineva zece fapte bune i una rea din deprindere, acea una, s vîr it din deprinderea rea, biruie te pe cele zece bune. Un vultur de va ie i întreg din curs , dar se va afla numai cu un picior al lui legat, prin acea mic parte a lui e r pus toat puterea lui. C ci chiar de se va afla întreg afar , dar un singur picior al lui e legat,

se află întreg stă pînă de curs . . . i atunci nu-l va putea
rădă pune vîntul în orice clipă voie te ? A a este i cu
sufletul. De ar avea numai o patimă în stare de deprin-
dere, vrăjmașul îl rădă pune în orice clipă voie te. Căci îl
are sub stă pînărea sa prin patima aceea. De aceea v
spun: Nu lăsa i patima să se facă deprindere în voi.
Dar să ne rugăm lui Dumnezeu, ca să luptăm noaptea
i ziua, să nu cedăm în ispită . Iar dacă sîntem biruiți
ca oameni, i lăncăm în greșală , să ne sîrguim să ne
ridicăm îndată , să ne pocăim pentru ea; să plîngem
înaptea bunătătii lui Dumnezeu; să veghem, să lup-
tăm. i Dumnezeu, Cel ce vede hotărîrea noastră , smer-
renia i zdrobirea noastră , ne va da mîna i va face
mila Lui cu noi. Amin.

XII

DESPRE FRICA DE CHINURILE VIITOARE
I DESPRE TREBUINȚA CA CEL CE VOIE TE
SA SE MÎNTUIASCĂ SA NU UITE NICIODAT
DE GRIJA MÎNTUIRII SALE

1) Suferind eu de picioare i îmbolnăvind-mă din
pricina lor, unii dintre frații care au venit să mă cer-
ceteze m-au întrebat să le spun pricina bolii. Socotesc că ei urmăreau prin aceasta două lucruri: pe deo-
parte să-mi aducă puțin mîngîiere în durerea mea, pe
de altă parte să-mi dea prilej să le grăiesc lor ceva de folos.
Dar fiindcă durerea nu-mi îngăduia să le grăiesc ceea
ce voiam atunci, trebuie să ascultă i acum despre aceas-
ta. Căci istorisirea necazului este plăcută după trecerea
lui. Pentru că i pe mare, cînd se stîrnește furtuna, toți
se află în necaz, dar după ce trece furtuna, toți îi istorisesc
cu bucurie cele împlinite unii altora, desfătîndu-se de ele.

Deci bine este, fra ii mei, cum mereu v spun, s punem fiecare lucru pe seama lui Dumnezeu i s spunem c f r Dumnezeu nimic nu se întîmpl , ci f r îndoial , a a cum tie Dumnezeu c e bine i de folos, a a îl face, chiar dac lucrul acela are în afar vreo pricin oarecare¹¹⁵⁶. De pild : a putea s spun c stomacul meu s-a îngreuiat pentru c am mîncat cu str iinii i m-am for at pu în pe mine însumi pentru a-i odihni (mul umi) pe ei; i a a s-a produs o curgere în piciorul meu i de aceea mi s-a pus în lucrare reumatismul. Dar a putea da i alte pricini. C ci nu-mi vor lipsi de voiesc. Dar cea mai sigur i folositoare este mai degrab aceasta, c a a a tiut Dumnezeu c e de folos sufletului meu, i de aceea s-a i întîmplat. C ci nu e nimic din cele ce le face Dumnezeu care s nu fie bun i toate sînt bune foarte. Deci nimeni nu trebuie s se întristeze pentru ceea ce se întîmpl . Ci toate, cum am spus, s le pun pe seama purt rii de grij a lui Dumnezeu i s se odihneasc în acest gînd.

2) Dar sînt unii care atîta se îngreuiaz de necazurile ce li se întîmpl , c sînt în stare s renun e i la via a îns i i ar muri cu pl cere, ca s scape prin aceasta. Dar aceasta o p time te cineva din lipsa de curaj i din mult ne tiin , necunoscînd înfrico toarea strîmtorare ce urmeaz dup ie irea sufletului din trup.

o mare iubire de oameni a lui Dumnezeu, fra ilor, a fi noi în lumea aceasta. Dar noi, necunoscînd cele de dincolo, socotim grele cele de aici. i nu este a a. Nu ti i ce se zice în Gherontic ? Un frate foarte lucr tor

1156. Orice lucru din natur are în afar o cauzalitate natural , de exemplu, un cutremur. Dar cauza ultim a oric rui lucru este Dumnezeu. C ci din mulimea de iruri care pot rezulta din fiecare punct cauzal, Dumnezeu este cel ce alege irul acesta sau acela, a a cum omul poate face un rîu s mearg pe o cale sau pe alta i s -l foloseasc la ceva sau altceva.

a spus c tre un b trîn: «Sufletul meu dore te moartea». i-i spuse lui b trînul: «O dore te pentru c vrea s fug de necaz i nu tie c necazul viitor e cu mult mai r u decît cel de aici». Iar altul, la fel, a întrebat pe un b trîn: «De ce m întristez din trînd vie sînd în chilia mea ?» i-i zise b trînul: «Pentru c înc n-ai v zut nici odihna n d jduit , nici chinurile ce vor fi. C ci dac ai vedea acestea întocmai cum sînt, chiar de ar geme chilia ta de viermi, ca s te scufunzi în ei pîn la gît, ai r bda f r s te întristezi»^{1156 bis}.

Dar noi voim s ne mîntuim dormind, i de aceea ne descuraj m în necazuri, cînd ar trebui mai degrab s mul umim lui Dumnezeu, c sîntem peste tot învrednici i de El s fim nec ji i pu in aici, ca s afl m acolo pu in odihn .

A spus i Evagrie, c cel ce se roag s -i vin ieirea mai repede, se aseam n unui om care roag pe lemnar s strice patul celui bolnav¹¹⁵⁷. C ci prin trupul acesta sufletul e distrat, uit pu in de patimi i e mîngîiat de ele: m nînc , bea, doarme, se între ine cu alii, vie uie te cu cei iubi i¹¹⁵⁸. Dar cînd iese din trup, sufletul r mîne singur cu patimile lui i deci e i chinuit pururea de ele, îndeletnicindu-se numai cu ele i arzînd sub turburarea lor i fiînd sfîrtecat de ele, încît nici nu- i mai poate aduce aminte de Dumnezeu¹¹⁵⁹. Iar

1156 bis. *P. Everget. III*, 13, p. 40.

1157. Evagrie, *Suta IV*, 76, P.G. 28, 168.

1158. Evagrie, *Suta IV*, 82, P.G. 28, 172. Cît e în trup, sufletul nu e numai chinuit de patimi, c ci nu e atît de concentrat în sine i nu sufer numai chinul lor. Trupul îi d i o anumit distragere de la ele, sau i o anumit mîngîiere, desigur amestecat cu p catul. Dar în iad va avea numai chinul de pe urma lor, nu i pl cerea.

1159. o recunoa tere a rolului pozitiv al trupului i din acest punct de vedere. Trupul elibereaz pu in sufletul din singur tatea lui. Desigur, această singur tate e groaznic , numai cînd sufletul e ocupat exclusiv cu patimile lui. Propriu zis coexisten a aceasta cu patimile m re te la maximum egoismul, deci singur tatea subiectului. De aceea, la sinucidere re-

amintirea lui Dumnezeu mîngîie sufletul, cum se spune i în psalmi: «Adusu-mi-am aminte de Dumnezeu i m-am veselit» (Ps. 76, 4). Dar patimile nu-i îng duie nici m car aceasta.

Voi i s afla i printr-o pild ce este ceea ce spun ? S vin careva dintre voi, s -l închid într-o chilie întu-necoas , s nu m nînce, s nu bea, s nu doarm , s nu se întîlneasc cu nimeni, s nu cînte psalmi, s nu se roage, nici s - i aminteasc deloc de Dumnezeu nu-mai trei zile. i va afla ce fac patimile cu el. i aceasta cît este înc aici. Cu cît mai mult nu se va întîmpla aceasta, dup ie irea sufletului din trup i dup ce se va preda lor i va fi singur cu ele ?

3) Deci pute i în elege din cele de aici, ce va avea s p timeasc nenorocitul din partea lor i ce necazuri va avea acolo. C ci cînd se arde cineva, nu tie ce este ceea ce-l arde; ce foc i ce lemne îi pricinuiesc arderea aceasta. Dar dac are cineva în trup un amestec de su-curii amare, nu-l arde însu i acest amestec r u i nu-l tulbur pe el totdeauna i nu-i nec je te via a ? A a este i cu sufletul p tima . Nenorocitul e chinuit totdeauna de relele deprinderi din el, avînd pururea amara amin-tire i dureroasa îndeletnicire cu patimile, care-l ard i înfierbînt pururea. i pe lîng acestea, cine poate, fra ilor, s descrie locurile cele înfrico toare, trupurile acelea chinuitoare ce slujesc spre o astfel de suferin a sufletului, f r s se strice, apoi focul acela negr it, întunericul, puterile acelea n praznice, pedepsitoare i celelalte mii de mijloace chinuitoare, cîte s-au descris în chip felurit în dumnezeie tile Scripturi, toate pe m -sura relei f ptuiri a sufletelor i a relelor lor amintiri ?

curg mai ales cei însingura i, dar însingura i prin descurajarea la care i-a dus faptul c nu i-au putut satisface mîndria lor sau alte patimi. Cine e cu lucrurile i cu oamenii, nu e numaidecît i cu Dumnezeu; dar cel pu în nu e total prins în singur tatea insuportabil .

Precum sfin ii primesc anumite locuri luminoase i o bucurie îngereasc , pe m sura bunei lor f ptuiri, a a i p c to ii primesc locuri întunecate, înce o ate, pline de fric i de spaim , precum spun sfin ii. C ci ce este mai înfrico tor i mai jalnic decât acele locuri în care sînt trimi i dracii ? i ce este mai amarnic decât chinul la care sînt osîndi i ? Dar i p c to ii se chinuiesc cu dracii în i i, precum zice : «Duce i-v de la Mine în focul cel ve nic, care este g tit diavolului i îngerilor lui» (Mt. 25, 4, 41).

4) Dar ceea ce e mai înfrico tor, e ceea ce spune sfîntul Ioan Gur de Aur: «Chiar dac n-ar curge un rîu de foc i chiar dac n-ar sta de fa îngerii înfrico-tori, simplul fapt c unii dintre oameni sînt chema i la slav i la cinste, iar al ii dep rta i cu necinste, ca s nu vad slava lui Dumnezeu, oare n-ar fi mai amar decât orice gheen chinul ru inii i al necinstirii aceleia i durerea c derii de la astfel de bun t i ?»¹¹⁶⁰

C ci atunci îns i mustrarea con tiin ei i aminti-rea celor s vîr ite, cum am spus mai sus, vor fi mai rele decât zeci de mii de pedepse negr ite. Fiîndc sufletele î i vor aduce aminte de toate cele de aici, cum zic p rin ii: de cuvinte, de fapte, de gînduri i nu vor putea uita de nici una din acestea¹¹⁶¹. C ci ceea ce se zice în psalm : «În ziua aceea vor pieri toate gîndurile lor» (Ps. 145, 4), se zice de cele cu privire la bunurile lumii acesteia, adic cu privire la case, la locuri, la p -rin i, la copii, la negustorii. Acestea pier odat cu ie-irea sufletului din trup i de nimic din acestea nu- i

1160. Sfîntul Ioan Gur de Aur, *C tre Teodor cel c zut*, P.G. 47, 294.

1161. Amintirea relilor se ascute neîncetat în acea existent f r sfîrit, în care sufletul nu mai are nimic exterior cu ce s se ocupe, nu mai poate face nici-un plan de a c rui îndeplinire s se preocupe. întors întreg spre trecut, spre un trecut care-l ru ineaz , care-l chinuie te, mai ales c vede în jurul s u i pe to i cei c rora le-a pricinuit prin îndem-nuri, prin pilde, chinuri asem n toare.

mai aduce aminte, sau nu se mai îngrije te. Iar cele ce le-a făcut potrivit virtuții, sau patimii, îi le aminte te, și nimic din ele nu se pierde¹¹⁶². Dar și de va fi folosit cuiva, sau va fi fost folositor cuiva, îi va aminti pururea, ca și de cel care i-a folosit el, sau de cel ce i-a fost folositor lui. La fel, îi aduce pururea aminte de a fost virtut mat de cineva, sau de a virtut mat pe cineva: și de cel ce l-a virtut mat pe el și de cel ce a fost virtut mat de el¹¹⁶³. Nimic, precum am zis, din cele ce a făcut în lumea aceasta, nu pierde sufletul, ci de toate îi aminte te după ce iese din trup, ba chiar mai limpede, mai virtut dit, ca unul ce s-a izbăvit de trupul acesta și mîntesc¹¹⁶⁴.

5) Am vorbit odată despre aceasta cu un mare bătrîn. Și bătrînul acesta spunea că sufletul îi aminte te după ieseirea din trup de patima pe care a lucrat-o și deci de păcatul și vîrît și de persoana cu care l-a și vîrît. Iar eu îi spuneam lui: «Poate nu e așa, ci poate

1162. Propriu-zis se golesc sufletele de planuri. Iar amintirea planurilor face pe pășmînt și a frămînturilor ambițioase pentru realizarea lor apar în toată nimicnicia lor. Rămîn numai amintirile rețelilor face în cursul lor, prilejuite de ele. Aceasta va fi singura realitate din suflete.

1163. Numai persoanele rămîn în amintire cu rîul și cu binele ce l-au făcut, sau ce li s-a făcut de cel ce-i aminte te. Numai ele au existență veșnică.

1164. Valoarea netrecătoare a persoanei se arată în faptul că tot ce ne-a făcut o persoană în sens bun sau rău rămîne în noi ca o amintire nețearsă, sau ca un ecou, ca o răsunanță, nu ca un adăus impersonal, ci ca răsunanță sau adăus legat de amintirea, de întipărirea acelei persoane în noi, ba chiar de prezența ei în fața noastră, în legătură chinuitoare cu noi. Ne doare sau ne bucură nu ce ne-a făcut rău sau bun o persoană, ci atitudinea față de noi în care ni s-a descoperit o persoană sau alta, atitudine în care ea continuă să rămînă, sau pe care i-a schimbat-o. De asemenea, atitudinea noastră față de ea. Nu ne dorim nu ne bucurăm întâmplările impersonale ce s-au produs cu noi, ci persoanele înseși. Și în aceasta se ascunde convingerea că acele persoane persistă în existență. În această constă în esență venicia raiului sau a iadului: în persistența noastră eternă în amintirea binelui sau a răului ce l-am făcut, sau ni s-a făcut de anumite persoane care continuă să persiste, înfrînd și ele minte rău sau binele ce li l-am făcut, sau pe care ni l-au făcut.

va men ine deprinderea ce s-a n scut în el din lucrarea p catului i aceasta îl va chinui». i am r mas sus i-nîndu-ne fiecare p rerea lui mult timp, voind s afl m (adev rul) i b trînul nu se l sa înduplecat, zicînd c i de felul (de chipul) p catului i aminte te sufletul, ba i de locul i de persoana îns i care a p c tuit împreun cu el. Dar dac este cu adev rat a a, vom avea i mai rele cele de pe urm ale noastre¹¹⁶⁵, de nu vom lua aminte la noi în ine.

De aceea, mereu v spun : sîrgui i-v s îngriji i gînduri bune, ca pe ele s le afla i acolo. C ci cu ceea ce are cineva aici, cu aceea iese de aici i aceea va avea acolo¹¹⁶⁶. S ne îngrijim, s ne izb vim de o astfel de strîmtorare, fra ilor! S ne sîrguim i Dumnezeu va face mil cu noi. C ci El este, cum se zice în psalmi: «N dejdeea tuturor marginilor p mîntului i a celor ce sînt pe mare, departe» (Ps. 30, 7). Cei de la marginea p mîntului sînt cei din cea mai de pe urm r utate; iar cei de pe mare, departe, sînt cei din ultima necu-no tin . i totu i Hristos este i n dejdea acestora¹¹⁶⁷.

6) nevoie numai de o mic osteneal ; s ne os-tenim ca s fim milui i. Dac are cineva un loc i nu-l îngrije te i se în elene te, nu se umple de spini i de

1165. Autorul scrierii se declar de acord cu b trînul, în sensul celor spuse de noi la nota anterioar . Dac persoana e cea care ne doare sau ne bucur ve nic prin ce ne-a f cut, atunci ne dor i ne bucur lucrurile concrete, c ci persoana e totdeauna o realitate concret i unic ; i tot a a sînt unice toate faptele ei. Numai principiul e general sau abstract. Ne doare cutare persoan concret , de r ul f cut.

1166. Cine se duce cu gînduri bune despre persoane, va fi acolo cu persoanele respective; nu va fi singur.

1167. Dac persoanele c rora le-am f cut bine i de care am gîndit bine vor fi cu noi, cu atît mai mult, Dumnezeu, dac vom crede în El. C ci El e prezent pretutindeni cu o intensitate infinit mai accentuat decît orice persoan , ca fiind Cel ce ne produce bucurie dac am crezut în El i L-am iubit, Cel care face con tiin a s ne chinuiasc dac nu am crezut în El i n-am f cut altora binele precum voie te El.

m r cini în m sura în care nu-l îngrije te ? Iar când începe s -l cur easc , nu-i sîngereaz mîinile în m - sura în care a fost acel loc mai plin de spini i el voie te s smulg buruiana cea rea, pe care a l sat-o s odr s-leasc în timpul în care nu l-a îngrijit ? C ci e cu neputin s nu secere cineva ceea ce a sem nat.

Dar cel ce voie te s cur easc locul lui are nevoie s dezr d cineze întîi bine toate buruienile. C ci de nu va smulge bine toate r d cinile lor, ci le va reteza numai de de-asupra, odr slesc iar i. Deci va smulge întîi, cum am spus, r d cinile însele, i dup ce a cur it locul bine de buruieni i de m r cini i de cele asemenea i a cur it p mîntul, îl va r sturna, îl va ara i-l va preg ti frumos i abia dup aceea va sem na în el s mîn a cea bun . C ci dac dup ce a f cut această bun preg tire (), îl va l sa gol, r sar iar i buruienile, g sind un p mînt bun i moale de pe urma acestei bune preg tiri i- i vor întinde adînc r d cinile i se vor face mai tari i se vor înmul i în el.

7) A a este i cu sufletul. Întîi trebuie s - i taie cineva vechea împ timire i relele obi nuin e. C nimic nu e mai r u ca reaua obi nuin . C ci zice i sfîntul Vasile : «Nu mic e această lupt de a birui obi nuin a. C ci obiceiul înt rit vreme îndelungat ia de multe ori putere de fire»¹¹⁶⁸. Deci se cere ca aceia s se lupte, cum am spus, nu numai cu relele obi nuin e i cu patimile, ci i cu pricinile lor, care sînt r d cinile. Pentru c dac nu se vor smulge r d cinile, vor odr sli numai-decît iar i m r cinii. i sînt unele patimi c rora nu mai are nimeni nici o putere de a le scoate pricinile. Astfel, pizma nu e nimic în sine, dar are unele pricini, între care i iubirea de slav . C ci voind cineva s fie sl vit, pizmuie te pe cel sl vit, sau pe cel c ruia i se d mai mult cînste. La fel, mînia se na te din alte pricini

1168. Sfîntul Vasile, *Regulile pe larg*, 6; P.G. 31, 926 B.

i mai ales din iubirea de pl cere. Despre aceasta a amintit i Evagrie, zicînd despre un oarecare sfînt c spunea: «De aceea smulg pl cerile, ca s tai pricinile mîniei»¹¹⁶⁹. i to i p rin ii spun c fiecare patim se na te din aceste trei: din iubirea de slav , din iubirea de argin i i din iubirea de pl ceri, a a precum v-am spus în diferite chipuri.

8) De voie te, deci, cineva s taie nu numai patimile, ci i pricinile lor, s - i îngrijeasc () mai în-tîi bine moravurile lui, prin poc în i plîns, i apoi s înceap s semene s mîn a cea bun , care este faptele cele bune. C ci, precum am spus despre arin , dac dup cur irea i buna ei preg tire, nu va arunca cineva s mîn a cea bun , vor r s ri iar i bu-ruienile i vor afla p mîntul bun i netezit, prin buna lui preg tire i vor prinde r d cini mai adînci în el, a a sînt i cele ale omului. Dac , dup ce i-a îngrijit purt rile lui i s-a poc it de faptele de mai înainte ale lui, nu se îngrije te s fac fapte bune i s dobîndeasc virtu ile, se va întîmpl cu el ceea ce zice Evanghelia : «Cînd duhul necurat iese din om, i trece prin locuri f r ap , c utînd odihn i neaflînd, zice: «Întoarce-m -voi la casa mea de unde am ie it» i venind o afl golit , se în elege de toat virtutea, i m turat i îm-podobit ; atunci merge i ia cu sine alte apte duhuri mai rele decît el i intrînd locuiesc acolo i se fac cele de pe urm ale omului acela mai rele decît cele dintîi» (Lc. 11, 24—27).

9) C ci e cu neputin sufletului s r mîn în acea i stare. Ci înainteaz fie spre mai bine, fie spre mai r u. De aceea, oricine voie te s se mîntuiasc , trebuie nu numai s nu fac r ul, ci i s lucreze binele : «Fere te-te de r u, i f binele» (Ps. 36, 17). N-a zis numai «fere te-te de la r u», ci i «f binele». De pild , de s-a

1169. Evagrie, *Practicos II*, 99; P.G. 40, 1252 B.

obi nuit cineva s fac nedreptate, nu ajunge numai s nu mai fac nedreptate, ci trebuie s fac i dreptate. De a fost risipitor (desfrînat), nu ajunge numai s înceteze de a fi risipitor, ci trebuie s se fac i înfrînat. De a fost un om mînios, nu ajunge numai s înceteze s se mînie, ci trebuie s dobîndeasc i blînde ea. De a fost îndr zne , nu ajunge s înceteze de a fi îndr zne , ci trebuie s se i smereasc . Aceasta înseamn a se feri de la r u i a face binele. C ci fiecare patim are o virtute contrar ei. Mîndria are smerita cugetare, iubirea de argin i are milostenia, risipa are înfrînarea, descurajarea are r bdarea, mînia are blînde ea, ura are iubirea. Pe scurt, orice patim are, cum am zis, o virtute contrar .

10) Acestea vi le-am spus de multe ori. Deci, precum am scos virtu ile i am s dit patimile contrare lor, a a trebuie s ne ostenim nu numai s scoatem patimile, ci i s s dim virtu ile i s le a ez m la locul lor propriu. C ci virtu ile ne sînt date de la Dumnezeu prin fire. Pentru c îndat ce a f cut Dumnezeu pe om, a sem nat în el virtu ile, precum zice: «S facem pe om dup chipul i asem narea noastr » (Fac. 1, 26). A zis «dup chipul», pentru c Dumnezeu a f cut sufletul nestric cios i liber; i a mai zis «dup asem nare», adic «dup virtute»¹¹⁷⁰. C ci zice : «Fi i milostivi, precum i Tat l vostru cel din ceruri milostiv este» (Mt. 6, 36); i: «Fi i sfin i, c Eu sfînt sînt» (Lev. 11, 44 ; 1 Pt. 1, 16). i iar i zice apostolul: «Fi i buni unii cu al ii» (Ef. 4, 32). Iar proorocul zice : «Bun este Domnul cu cei ce rabd » (Plîng. 3, 25). i altele ca acestea. Aceasta este «dup asem narea».

1170. Adic sufletul nu e numai liber i nestric cios, adic dup chipul lui Dumnezeu, ci i chemat la virtute, adic la asem narea cu Dumnezeu. C ci Dumnezeu nu e numai nestric cios i liber, ci i subiect al bun t ii.

Deci, Dumnezeu ne-a dat în chip firesc virtuțile. Dar patimile nu le avem în chip firesc. Căci nici nu au vreo ființă, sau vreun ipostas; ci sînt ca întunericul care nu există (nu subzistă) după ființă, ci sînt ca o boală (o patimă) a vădului, cum zice sfîntul Vasile, care se ivește după aceea (după), din lipsa luminii¹¹⁷¹. Abia tîndu-se sufletul de la virtuți din iubirea de plăcere, a dat naștere patimilor (boalelor) și le-a întărit pe acestea împotriva sa¹¹⁷².

11) Dar e nevoie, precum am spus, că în arină, după ce a fost îngrijită (după), să se semene îndată și mîna cea bună, că aceasta să-ți aducă și rodul bun. Pentru aceasta semănătorul, după ce a semănat și mîna în arina lui, trebuie să-o ascundă și să-o adîncească în

1171. Se ivește ca o falsă existență (după) prin dispariția luminii. Totdeauna se simte în întuneric că e lipsă a luminii.

1172. Nici virtuțile nu stau de sine, căci nu găsim bun tateea stînd de sine. Bun tateea totdeauna e a cuiva. Iubim un om bun. Ne mîngîie bun tateea cuiva. Nu ne mîngîie bun tateea în sine. Dar virtutea sau bun tateea se răspîndește în chip firesc din persoană, cum se răspîndește lumina sau sensul. Dar răutatea sau lipsa de sens nu se răspîndesc în chip firesc din persoană. Acestea apar ca o falsă existență, ca un minus, prin lipsa bunătății, a virtuții, a luminii. Ele nu sînt decît o boală a persoanelor existente, care în mod firesc răspîndesc din ele bun tateea, lumina, ca iradierea ale ființei lor. Fără îndoială, simim dureros patimile, dar le simim ca o lipsă a ceea ce trebuie să fie, ca tîrbiri, ca o boală, ca o slăbiciune a ființei, ca neputința ei de a manifesta conținutul pozitiv. În rău e o neputință, dar o neputință care chinuiește pe cel din care pornește și pe cel asupra căruia se răsfîrînge. Iar cel asupra căruia vine, de multe ori opunîndu-i aceeași neputință cu voia, își mîrește neputința. Dacă i-ar opune puterea de iradiere a ființei sale, ar ajuta-o să se întărească. Dacă i-ar opune tîrîșia, adică virtutea, i-ar infuza în acea o tîrîșie, l-ar ajuta să se tîmduiască. Cel ce suferă de neputință răului socotește să se tîmduiască prin căutarea unor mijloace tot a a de inconsistente. Egoistul, suferind de minsurile lui, caută să-și lîtmduiască, căutînd bunuri inconsistente în ele: plăceri trecătoare, bunuri trecătoare, laude false, etc. Astfel, din neputință, răul se mîrește în neputința lui. Factorul care iradiază răul simte neputința lui, cum o simte și cel asupra căruia se răspîndește; dar o neputință împotriva creia nu vrea să lupte nici unul, nici cel alt.

p mînt. Pentru c altfel vin p s rile i o r pesc i o pierd. Iar dup ce a ascuns-o, a teapt mila lui Dumnezeu, pîn ce va trimite ploaia i va face s creasc s mîn a. C ci de se va osteni plugarul de mii de ori ca s cur e, s preg teasc () p mîntul i apoi s -l semene, de nu va trimite Dumnezeu ploaie peste s mîn a lui, în zadar se face toat osteneala lui.

A a e i cu noi. C ci dup ce facem vreun bine, trebuie s -l ascundem prin smerita cugetare i s îndrept m i s arunc m asupra lui Dumnezeu neputin a noastră , rugîndu-L s binevoiasc spre osteneala noastră , c altfel în de ert se face toat osteneala.

12) Dar se întîmpl iar i c uneori i dup ce a plouat i a odr slit s mîn a, de nu se pogoar iar i ploaia la vreme, sem n tura se usuc i se pierde. C ci precum are nevoie s mîn a de ploaie, tot a a are nevoie i sem n tura odr slit , pîn ce se înt re te. Dar nici atunci nu trebuie s înceteze grija. C ci uneori i dup ce a crescut i a f cut spic, vine furtuna i grindina, sau altceva din acestea i pierde sem n tura. A a e i cu sufletul. C ci dup ce s-a ostenit i s-a cur it pe sine, cum am zis, de toate patimile, i s-a sîrguit în toate virtu ile, trebuie s ia aminte la mila lui Dumnezeu i la acoper mîntul Lui, ca s nu-l p r seasc pe el i s se piard . Pentru c , precum am zis despre s mîn , c i dup odr slire i cre tere, dac nu vine iar i ploaie în continuare, nu face rod, ci se usuc i se pierde, a a e i cu omul. Dac dup ce face acestea î i dep rteaz Dumnezeu pu în acoper mîntul Lui i-l p r se te, se pierde. Iar p r sirea omului se întîmpl cînd face lucruri potrivnice st rii lui. De pild : dac cineva e evlavios i se face nep s tor, sau e smerit i se face îndr zne . i nu-l p r se te Dumnezeu atît de mult pe cel nep s tor, pentru c s-a f cut îndr zne , cît îl p r se te pe cel evlavios, pentru c se face nep s tor, i pe cel smerit, pentru c se face îndr zne . Aceasta în-

seamn a p c tui cineva împotriva st rii lui. Din aceea vine p r sirea. De aceea, altfel judeca sfântul Vasile p catul celui evlavios i altfel pe al celui nep s tor.

13) Deci cînd se p ze te cineva pe sine i de aceea, trebuie s ia aminte, ca nu cumva, de a f cut un mic bine, s -l fi f cut pentru slava de art , sau pentru a pl cea oamenilor, sau dup vreun gînd omenesc i s se piard acel bine mic pe care l-a f cut, precum am zis, prin furtun , prin grindin sau prin cele asemenea. Se mai întîmpl i aceea c în arin rodul nu p e te nimic, dar i atunci trebuie p zit pîn la seceri . i de aceea plugarul nu trebuie s fie nici atunci f r grij . Ba uneori i dup ce a secerat locul i i-a ispr vit toat osteneala lui, vine un om r u, cu ur , i arunc foc peste rodul lui i pierde întreg rodul i osteneala omului. De aceea, el nu trebuie s fie f r grij pîn ce nu a adunat tot rodul i l-a pus în jitni . La fel i omul dup ce a trecut, cum am zis, peste toate acestea, nu trebuie s r mîn nici atunci f r grij . C ci se întîmpl c dup toate acestea, g se te diavolul puțin a s -l am - geasc , fie prin îndrept iri de sine, fie prin mîndrie, fie prin aruncarea în el a unor gînduri de necredin , sau de viclean erezie; i nu numai c pierde toate ostenelele lui, ci i îl desparte de Dumnezeu. i dac nu a putut s -i fac ceva prin fapte, îi face printr-un singur gînd. C ci i un gînd poate desp r i pe cineva de Dumnezeu, de-l prime te acela i consimte cu el¹¹⁷³.

1173. « i un gînd poate desp r i de Dumnezeu, cînd omul îl prime te i consimte cu el». C ci în acest caz îns i fiin a l untric a omului s-a desfcut de Dumnezeu. Pentru c în acel gînd a luat omul însu i o atitudine. C ci omul este în esen duh i libertate, i Dumnezeu la fel. A a s-a desp r it i diavolul de Dumnezeu. Tot întunericul a intrat în diavol prin această desp r ire de iubirea lui Dumnezeu, care e lumin . Perversitatea, cugetarea strîmb , lipsa de iubire l-au întunecat prin aceasta. Ce folos c un om este exterior lîng noi, iar l untrul lui e întreg împotriva noastră ?

Drept aceea, cel ce voie te s se miluiasc cu adev rat, s nu p r seasc grija pîn la ultima r suflare. ne-voie deci de osteneal i grij mult , de rug ciune ne-încetat c tre Dumnezeu, ca El s ne acopere i s ne mîntuiasc prin bun tatea Lui, spre slava numelui Lui.

XIII

DESPRE TREBUIN A
DE A R BDA ÎNCERC RILE FARA TURBURARE
I CU MUL UMIRE

1) Bine a zis Ava Pimen c semnul c lug rului se arat în încerc ri (în ispite)¹¹⁷⁴. C ci c lug rul care a venit s slujeasc Domnului cu adev rat trebuie s - i preg teasc cu în elepciune sufletul pentru încerc ri, ca s nu se mire, nici s se turbure de cele ce i se întîmpl , socotind c nimic nu se întîmpl f r purtarea de grij a lui Dumnezeu. Iar unde e purtarea de grij a lui Dumnezeu, negre it ceea ce se întîmpl e bine i spre folosul sufletului. C ci toate cîte le face Dumnezeu cu noi le face pentru folosul nostru, i iubindu-ne i cru îndu-ne. De aceea sîntem datori, cum a zis Apostolul, s mul umim în toate bun t ii Lui (I Tes. 5, 18); i niciodat s nu ne întrist m i s nu ne pierdem curajul în cele ce ni se întîmpl . i s primim f r turburare cele ce vin asupra noastr cu smerit cugetare i cu n dejdea în Dumnezeu, încredin a i c , precum am spus, toate cîte le face Dumnezeu cu noi, le face din bun tate, iubindu-ne i le face bine. i nu s-ar putea ca ele s se fac bine altfel, dac nu s-ar milostivi Dumnezeu.

2) C ci dac are cineva un prieten i e încredin at c e iubit de el, chiar dac ar p timi ceva de la el, i

1174. *Apoph.* 13; P.G. 65, 325 B.

chiar dac' acel lucru ar fi împreunat cu necaz, e convins c' i-a f' cut acest lucru din iubire i' niciodat' nu crede despre prietenul s' u c' vrea s' -l vat' me pe el. Cu c't mai mult nu trebuie s' g'ndim despre Dumnezeu care ne-a f' cut i' ne-a adus la fiin' din cele ce nu s'nt, i' S-a întrupat pentru noi i' a murit pentru noi, c' toate le face cu noi din bun tate i' iubindu-ne ? i' despre prieten pot g'ndi c' face unele lucruri pentru mine pentru c' m' iube te i' -mi poart' de grij' . Dar despre el nu pot socoti c' are o astfel de în elepciune, c' poate cîrmui toate cele privitoare la mine precum se cuvine. De aceea el m' poate i' v' t' ma, chiar dac' nu vrea. Dar despre Dumnezeu nu putem spune aceasta. C' ci El este izvorul în elepciunii i' tie toate cele ce ne s'nt de folos i' cîrmuie te spre aceasta toate ale noastre, pîn' la lucrurile cele mai neînsemnate. Altorii se poate spune despre prieten c' m' iube te, i' m' cru' i' tie s' cîrmuieasc' cele privitoare la mine, dar nu i' c' are putere s' m' ajute în cele ce socote te c' -mi s'nt spre folos. Dar despre Dumnezeu nu putem spune nici aceasta. C' ci Lui toate Îi s'nt cu puțin i' nimic nu e cu neputin' înaintea Lui.

Deci despre Dumnezeu tim c' iube te i' ocrote te f' ptura Sa i' c' El însu i' este izvorul în elepciunii i' tie s' cîrmuieasc' cele ale noastre i' c' nimic nu-L este Lui cu neputin' , ci toate slujesc voii Lui; i' trebuie s' tim c' toate c'te le face, s'nt spre folos i' c' trebuie s' le primim, precum am spus mai înainte, cu mul' umire, ca de la un St' pîn' bun i' binef' c' tor, chiar dac' s'nt împreunate cu necaz. C' ci toate se fac cu dreapt' judecat' i' Dumnezeu cel prea milostiv nu trece cu vederea nici necazul ce ni se întîmpl' .

3) Dar omul adeseori se îndoie te în sine i' p' c' -tuie te din cel mai mic necaz, împreunat cu cele ce vin asupra lui, zicînd: «Cum pot fi acestea spre folo-

sul meu ?» Dar noi nu p c tuim în cele ce vin asupra noastră decît pentru c sîntem f r r bdare în dureri, pentru c nu voim s purt m un mic necaz, sau s p - timim ceva ce ne vine în afara scopului urm rit de noi. C ci Dumnezeu nu îng duie s vin asupra noastră vreun lucru peste puterea noastră . Pentru c a zis Apostolul: «Credincios este Dumnezeu, Care nu ne va l sa pe noi s fim încerca i peste ceea ce putem» (I Cor. 10, 13). Dar noi neavînd r bdare, nu voim s suferim nici m car cît de pu in i nici s primim ceva cu smerenie. De aceea, ne zdrobim i cu cît ne silim mai mult s sc p m de încerc ri, cu atît ne sim im mai îngreuna i de povara lor i sl bim în curaj i nu putem s sc p m de ele¹¹⁷⁵.

Sînt unii care înoat pentru vreo trebuin în mare i dac tiu me te ugul înotului, cînd vine vreun val împotriva lor, se afund sub el pîn ce trece i r mîn astfel nev t ma i. Dar dac voiesc s se împotriveasc valului, acesta îi împinge înapoi i le m re te distan a (pîn la int). i cînd încep iar i s înoate, vine alt

1175. Necazul prime te propor ii prin subiectivitatea noastră . Noi sl - bim suflute te pentru c d m propor ii necazului, iar dînd propor ii necazului, sl bim i mai mult sufletul. i astfel orice lucru cît de mic, ia forma de necaz insuportabil i toat via a ne devine un lan de necazuri. Neîn - elegînd c în via a aceasta nu poate fi nici o împrejurare deplin satisf - c toare, cuprinzînd plenitudinea (c ci din ce avem mai multe bunuri, voim mai multe, nesatisf cîndu-ne cu m rginirea celor ce le avem ; de ce sîntem mai l uda i, de exemplu, vrem s fim i mai mult l uda i, etc.), prefacem aproape toat împrejurarea într-un necaz c ruia îi d m propor - ii, sl bindu-ne totodat sufletul continuu, sporind nervozitatea, iritabilitatea, nemul umirea, pornirea lui de critic , de b nuial asupra oricui, asupra lui Dumnezeu, f cîndu-ne oameni imposibili. Dimpotriv , cel ce nu d propor ii necazurilor, ci le reduce la inevitabila limitare i relativitate a situa iilor exterioare în via a aceasta, descoper putin a de progres nesfîr it în în elegere, în iubirea de Dumnezeu, de oameni, g se te i în «e curile» sau «necazurile» din afar prilejuri de noi în elegeri ale putin ei de nesfîr it progres în cele duhovnice ti. Deci se folose te i de ele. o idee pe care autorul o expune în cele urm toare.

val asupra lor i de se împotrivesc iar i, din nou îi împinge i-i arunc înapoi. i se zdrobesc mereu, neizbutind nimic. Dar dac , precum am spus, se vâr sub val i se smeresc dedesubtul lui, acesta trece peste ei f r s le pricinuiasc nici o v t mare; i r mîn înotînd cît voiesc i împlinindu- i lucrul lor. A a e i cu încerc rile. De poart cineva cu r bdare i smerenie încercarea, trece prin ea nev t mat. Dar de se nec - je te i se turbur învinov ind pe oricine, se chinuie te pe sine însu i, îngreunînd încercarea împotriva sa, i în loc s aib folos din ea, se vat m .

4) C ci foarte mult folosesc încerc rile, celor ce le suport f r turburare. Chiar de ne-ar sup ra vreo patim , nici atunci nu trebuie s ne turbur m de aceasta. C ci de se turbur cineva de o patim care-l sup r , este un semn al ne tiin ei i al mîndriei, al necunoa - terii st rii sale i al fugii de osteneal , cum au spus p rin ii. De aceea nu sporim i nu cunoa tem m surile noastre. Nici n-avem r bdare în lucrul pe care-l începem, ci voim s dobîndim virtutea f r osteneal . C ci de ce se turbur p tima ul cînd e sup rat de o patim ? De ce se turbur dac a lucrat-o ? Tu o ai i tu te turburi ? Ai arvuna ei i zici: «De ce m turbur ?» Rabd mai bine, lupt , roag pe Dumnezeu, c ci este cu neputin s nu aib vreun necaz din partea patimilor cel ce a c zut în lucrarea lor¹¹⁷⁶. «Vasele lor,

1176. Patimile au o poft nesfîr it . De aceea pe m sur ce le satisfacem, se vor i mai mult satisf cute i dac nu ni se ofer prilejurile, ne produc i mai mari nemul umiri decît dac nu le-am fi satisf cut deloc. C ci satisfacerea lor continu , sau mereu reluat , atîrn de condi ia exterioar , care nu ne st totdeauna u or la dispozi ie (de femeie, de bani, de lingu itori), care ne produc pe de alt parte multe nemul umiri, cu insuficien a, cu preten iile lor, cu nesinceritatea lor. Pe de alt parte, satisfacerea dorin elor de progres nesfîr it ale sufletului nu depinde de condi ii exterioare, sau aceste condi ii i se d ruiesc continuu : cei mai mul i se deschid binelui ce li-l faci, iubirii ce le-o ar i, sau toate i to i îi ofer

cum a zis Ava Sisoe, sînt în l untrul t u. D -le lor arvuna lor, i se vor duce»¹¹⁷⁷. Vase a numit pricinile. Dac le-am iubit i le-am lucrat, nu e cu putin s nu fim robi i de gîndurile p tima e, fiind sili i s lucr m patimile, chiar dac nu voim, pentru c ne-am predat de bun voie în mîinile lor.

5) Aceasta este ceea ce a spus proorocul despre Efraim care a biruit pe potrivnicul lui (Osea 5, 13), adic con tiin a sa, i a c lcat în picioare judecata, pentru c a c utat Egiptul i a fost luat în robie de asirieni (Osea 7, 11). Egipt numesc p rin ii voia trupeasc ce ne apleac spre odihna trupeasc i înva mintea s caute dulcea a patimilor. Iar asirieni, gîndurile p tima e, care turbur i z p cesc mintea i o umplu de idoli necura i i o duc cu sila i f r s vrea la lucrarea patimilor.

Dac se pred deci cineva pe sine de bun voie dulcii p timiri a trupului, e dus cu sila i f r s vrea la asirieni ca s robeasc lui Nabucodonosor. Aceasta tiind-o proorocul, se plîngea i zicea: «Nu v coborî i în Egipt» (Ier. 42, 19). «Ce face i, nenoroci ilor ? Smeri i-v pu in ! Pleca i um rul vostru i lucra i pentru împ ratul Babilonului i ede i în p mîntul p rin-ilor vo tri». i iar i îi treze te zicînd : «Nu v teme i de fa a lui, c ci cu noi este Dumnezeuul nostru, ca s ne scoat pe noi din mîinile lui» (Ier. 42, 11). Apoi prezice i necazul ce va veni peste ei, de nu vor asculta de Dumnezeu: «De ve i intra în Egipt, ve i fi în loc neumblat i robi i i spre blestem i osînd » (Ier. 42, 15, 16). Dar aceia îi r spund: «Nu vom edea în p mîntul acesta, ci vom intra în Egipt i nu vom vedea r zboi i nu vom auzi glas de trîmbi i nu vom

împrejur ri care se cer r bdate, pe care trebuie s le prime ti cu smernie, cu în elegere, etc.

1177. *Apophth. Sisoe* 6; P.G. 65, 393 A.

fl mînzi de pîine» (Ier. 42, 13—14). Au coborît deci în Egipt i s-au robit de bun voie lui Faraon, apoi au fost du i cu sila la asirieni i s-au robit f r s vrea.

6) Privi i cu mintea voastr la cele spuse. Înainte de a pune cineva în lucrare patima lui, chiar de vor porni gîndurile la lupt împotriva lui, este înc în cetatea lui, este înc liber i are i pe Dumnezeu ca ajutor. Deci de se va smeri lui Dumnezeu i va purta jugul necazului i al încerc rii cu mul umire, i va lupta puțin, ajutorul lui Dumnezeu îl va sc pa pe el. Dar de va fugi de osteneal i va coborî la dulcea p timire a trupului, va fi dus de sil i de nevoie în p mîntul asirienilor i va robi acela f r s vrea.

Atunci le va spune proorocul: «Ruga i-v pentru via a lui Nabucodonosor. C în via a lui este mîntuirea voastr » (Baruh, 1, 12). Nabucodonosor înseamn a nu se descuraja cineva de necazul încerc rii ce i se întîmpl , nici a se feri de el, ci a-l purta cu smerenie, ca fiind îndatorat s -l p timeasc i a cugeta c nu este vrednic s se izb veasc de povara lui, ci mai degrab s se prelungeasc i s se înt reasc împotriva sa, i, fie c ar cunoa te în sine pricina lui, fie c nu ar cunoa te-o pentru moment, s cread c nimic nu vine f r judecat i pe nedrept de la Dumnezeu. A a a zis fraatele acela cînd s-a întristat i a plîns c Dumnezeu a luat încercarea de la el: «Doamne, nu sînt vrednic s fiu nec jit pu in ?»¹¹⁷⁸ i iar i s-a scris c un ucenic al unui mare b trîn era r zboit de gîndul curviei. i v zîndu-l b trînul luptînd, i-a zis lui: «Voie ti s rog pe Dumnezeu s -i u ureze r zboiul ?» Iar acela a zis : «M car c m ostenesc, Ava, dar v d din osteneal un rod în mine. Roag mai bine pe Dumnezeu s -mi dea r bdare»¹¹⁷⁹.

1178. P. Everget. III, 34, p. 102.

1179. P. Everget. II, 25, p. 73.

7) Iată aceia sînt cei ce voiesc cu adevărat să se mîntuiască. Aceasta înseamnă a purta cu smerită cugetare jugul lui Dumnezeu și a se ruga pentru, viața lui Nabucodonosor. De aceea zice proorocul: «Cînd în viața lui e mîntuirea voastră». Aceasta e una cu ceea ce a zis fratele: «Văd în mine rod din osteneala mea». Aceasta o spune și bîrbîntul: «Astăzi am cunoscut că ești în sporire și că mă întreci».

Căci cînd luptăm ceva împotriva păcatului cu fapta și începe să se războiască și se smerește pentru gîndurile pătimite din cugetare, se zdrobește, se nevoiește și prin necazul nevoilor, se curățește pe încetul și vine iar la starea după fire.

Deci, precum am spus, cînd e supărat ceva de pătim și se turbură din neștiință și mîndrie, trebuie să-și vadă mai degrabă surile sale și să rabde sîrguindu-se, pînă ce va face Dumnezeu mila Sa cu el. Căci de nu se ispitește ceva și nu cunoaște necazul patimilor, nici nu se luptă, nici nu se curățește¹¹⁸⁰. Zice psalmul despre aceasta: «Cînd răsar păcatele ca iarba, se ivesc tot cei ce lucrează fără delegea, ca să se piardă în veacul veacului» (Ps. 11,8). Păcatele ce răsar ca iarba sînt gîndurile pătimite. Căci neputincioasă este iarba și nu are tîrîie. Cînd răsar deci gîndurile pătimite în suflet, atunci se ivesc, adică se arată tot cei ce lucrează fără delegea, care sînt patimile, ca să fie nimicite în veacul veacului. Căci cînd se arată patimile în cei ce luptă, atunci sînt nimicite de către ei.

1180. Ispitele sînt un mijloc prin care îți cunoaște ceva slăbiciunile sale. Dar ele dau celui ispitit și prilejuri de luptă împotriva acestei slăbiciuni, deci prilejuri de întărire a sa. Căci fără luptă nu se poate întări ceva, așa cum fără mișcare nu-și poate întări ceva mușchii picioarelor și ai mîinilor. Noi sîntem chemați să creștem și prin efortul nostru. Iar efortul e prilejuit de încercări, de ispite, de necazuri. În lupta cu ispitele, nu luptăm atît împotriva unor factori străini, cît împotriva unor slăbiciuni ale noastre și pentru întărirea noastră.

8) Lua i seama la în iruirea cuvîntului. Întîi r sar gîndurile p tima e, apoi se ivesc patimile i pe urm sînt nimicite. Toate acestea sînt ale celor ce se lupt . Dar noi care s vîr im p catul cu fapta i cerem pururea drepturi pe seama patimilor, nu tim cînd r sar gînduri p tima e, nici cînd se ivesc patimile, ca s lupt m cu ele. Ci sîntem înc jos, în Egipt, în jalnica lucrare a c r mizilor lui Faraon. i cine ne va ajuta s venim m car la sim irea amarniceii noastre robii, ca s ne smerim i s ne sîrguim s fim milui i ?

Cînd fiii lui Izrail erau în Egipt i robeau lui Faraon, f ceau c r mizi. Iar cei ce lucreaz la c r mizi, sînt totdeauna jos, privind cu ochii la p mînt. A a i sufletul cînd e st pînit de diavol i s vîr e te p catul cu fapta, acesta calc cugetarea lui i o face s nu gîndeasc nimic duhovnicesc, ci totdeauna s gîndeasc i s fac cele p mînte ti.

Apoi i-au cl dit lui din c r mizile ce le-au preg tit, trei cet i înt rite : Pitho, Ramses i On, care este Iliopolis. Iar acestea sînt: iubirea de pl cere, iubirea de slav i iubirea de argin i, din care const orice p cat.

9) Iar cînd a trimis Dumnezeu pe Moisi s -i scoat pe ei din Egipt i din robia lui Faraon, acesta îngreuiaz lucr rile lor i le zice : «Sînte i lene i, nu lucra i, de aceea zice i: vrem s plec m s slujim Domnului Dumnezeului nostru» (Ie . 5, 17). La fel i diavolul, cînd a binevoit Dumnezeu s miluiasc sufletul i s -l u ureze pe el din patimi prin cuvîntul S u, sau prin careva dintre slujitorii Lui, îngreuiaz i el mai tare patimile împotriva lui i-l r zboie te cu i mai mult putere. Iar p rin ii tiînd de aceasta, înt resc pe om prin înv tura lor i nu-l las s fie cuprins de fric . Unul zice: «Ai c zut ? Ridic -te! i dac ai c zut iar i, ridic -te iar i»¹¹⁸¹. i celelalte la fel. Altul zice :

1181. *Apophth. Sisoe*; P.G. 65, 404 C.

«Tria celor ce voiesc să agonisească virtuțile, este, ca de vor cădea, să nu se descurajeze, ci iarăși să se îngrijească»¹¹⁸². Ii fiecare din ei dă mâna unul al altuia, altfel, celor ce sînt război îi dă necajii de vrăjmașul. Iar ei au luat aceasta din dumnezeiasca Scriptură, care zice: «Oare cel ce cade nu se ridică? Sau cel ce se depărtează, nu se întoarce? Întoarce-i-vă la Mine fiilor îi voi vindeca rănilor voastre, zice Domnul» (Ier. 3, 22). Ii cele asemenea.

10) Iar cînd s-a îngreuiat mâna lui Dumnezeu peste Faraon și peste dregătorii lui și au voit să trimită pe fiii lui Izrail, acesta spuse lui Moisi: «Pleacă-i, slugi i Domnului Dumnezeului vostru, dar lăsa-i oile și boii voștri» (Ie . 10, 24). Acestea sînt gîndurile din cuget, peste care Faraon a voit să răstăpînească, nădăruind că prin ele să atragă iarăși pe fiii lui Izrail la sine. Dar Moisi îi spuse: «Nu, ci ne vei da jertfe și arderi de tot, pe care le vom aduce Domnului Dumnezeului nostru; și vitele noastre vor merge cu noi și nu vom lăsa nici o unghie a lor» (Ie . 10, 25—26).

Iar cînd i-a scos Moisi pe fiii lui Izrail din Egipt și i-a trecut pe ei Marea Roșie, dorind să-i ducă la cei aptezeci de trunchi de finici și la cele douăsprezece izvoare de apă, întîi i-a dus la Mera și s-a necajit poporul, neaflînd ce să bea, pentru că apa era amar. Și prin Mera i-a dus pe ei la locul celor aptezeci de finici și al celor douăsprezece izvoare de apă.

11) Așa și sufletul, cînd se oprește de la păcatul cu fapta și trece marea cea gîndită (a gîndurilor, a duhurilor rele), întîi se va osteni luptînd și necajindu-se mult și apoi va intra prin necazuri la sfînta odihnă. «Că prin multe necazuri trebuie să intrăm noi în Împărăția cerurilor» (Fapte 14, 21). Căci necazurile mi cămăra lui Dumnezeu spre suflet, cum mi cămăra vînturile

1182. *Apophth. Ava Moise; P. Everget. I, 28, p. 99.*

ploaia. i precum ploaia c zînd mult timp, dac sem - n tura este înc pl pînd , o face s putrezeasc i s - i piard rodul, iar vînturile venite cu m sur o usuc i o înt resc, tot a a este i cu sufletul. Si birea luptei, negrija i odihna, mole esc i împr tie sufletul, iar încerc rile îl strîng i-l unesc cu Dumnezeu, precum zice proorocul: «Doamne, întru necaz i-ai adus aminte de mine» (Is. 26, 18). Deci, precum am spus, nu trebuie s ne turbur m, nici s ne întrist m i mole im în încerc ri. Ci s r bd m i s mul umim în necazuri i s ne rug m pururea lui Dumnezeu întru toat smerenia, ca s - i fac mil cu neputin a noastr i s ne acopere pe noi de toat ispita, spre slava lui. Amin.

XIV

DESPRE CL DIREA I BUNA ÎNTOCMIRE A VIRTU ILOR SUFLETULUI

1) Scriptura zice despre moa ele care ineau în via copiii de parte b rb teasc ai izraeli ilor, c pentru c se temeau de Dumnezeu i-au f cut loru i case. Oare vorbe te despre casele v zute ? i în ce în eles spune c i-au f cut case pentru frica lui Dumnezeu ? C ci noi înv m, dimpotriv , c la timpul s u l s m casele ce le avem pentru frica lui Dumnezeu. Deci nu despre casa v zut vorbe te, ci despre casa sufletului. Pe aceasta i-o zide te cineva prin p zirea poruncilor lui Dumnezeu. Scriptura ne înva prin aceasta c frica lui Dumnezeu face sufletul s p zeasc poruncile i prin porunci se zide te casa sufletului. S lu m aminte, deci, i noi, fra ilor, la noi în ine i s ne temem i noi de Dumnezeu i s ne zidim nou cas , ca s ne afl m un acoper mînt în vreme de iarn , de ploi, de fulgere i de tunete, c în mare nevoie se afl iarna cel ce nu are cas .

2) Dar cum se zide te casa sufletului ? Me te ugul acesta îl putem înv a întocmai de la casa v zut . Cel ce voie te s - i zideasc casa aceasta, trebuie s o înt reasc din toate p r ile i s ridice cl direa din toate cele patru p r i, i s nu se îngrijeasc de o parte i pe celelalte s le nesocoteasc . De face a a, nu are nici un folos i nu- i împline te scopul, ci cheltuie te, se oste ne te i toate le face în zadar.

A a este i cu sufletul. Omul nu trebuie s nesocoteasc nici o parte a cl dirii, ci s o ridice în chip egal i cu bun întocmire. Aceasta este ceea ce spune Ava Ioan: «Eu voiesc ca omul s ia cîte pu in din fiecare virtute, i nu cum fac unii, care în o virtute i r mîn în ea i o lucreaz numai pe ea, iar de celelalte n-au nici o grij »¹¹⁸³. Poate c în felul acesta ajung la o t r ie deosebit în aceast virtute i de aceea nu sînt nici îngreua i de patima potrivnic ei. Dar sînt fura i de celelalte patimi i sînt împov ra i de ele, pentru c nu au grij de ele, ci socotesc c au în ei ceva mare. Ace tia se aseam n celui ce zide te un perete i-l înal pe acesta atît de sus cît poate i privind la în l imea acestui perete, socotind c a f cut ceva mare, nu tie c de va veni un vînt, îl va surpa la p mînt. C ci stînd singur nu e legat cu ceilal i pere i. i nici acoperi nu- i poate face cineva cu un singur perete. El r mîne descoperit din lipsa celorlalte p r i. Deci nu trebuie s fac a a. i cel ce voie te s - i cl deasc casa lui i s - i fac i acoperi , trebuie mai degrab s-o cl deasc din fiecare parte i s-o înt reasc de pretutindenii.

3) i v spun cum: întîi trebuie s pun temelia, care este credin a. C ci «f r de credin », cum spune Apostolul, «nu e cu putin a pl cea lui Dumnezeu» (Evr. 11, 6). Apoi s zideasc pe temelia aceasta cl di-

1183. *Apophth. Ioan Colovos*, 34; P.G. 65, 216 A. La fel Evagrie, *Gnost. 100 i Epist. 2*, Frankenberg, *Evagrius Ponticus*, Berlin, 1912, p. 582

rea după rânduiala ei. Se întâlnește cu ascultarea ? Să pun o piatră la ascultare. Îl întâmpinăm vreodată din partea vreunui frate ? Trebuie să pun o piatră la îndelungii răbdări. I se cere înfrînarea ? Trebuie să pun o piatră la înfrînare. Astfel din orice virtute care-l întâmpinăm, trebuie să pun o piatră în cale, și așa să ridicăm în cerc, cu o piatră la mîle, o piatră la tăierii voii, o piatră la blîndeții cele asemenea. Dar în toate acestea trebuie să se îngrijească de răbdare și de bărbăție. Căci acestea sînt unghiurile și prin ele se strînge calea, și se unește perete cu perete și nu se apleacă, nici nu se desface pereții unul de altul. Pentru că fără acestea nu poate să întărească cineva și să desvîrșească nici o virtute. Căci de nu are cineva bărbăție în suflet, nici nu răbdă. și de nu are răbdare, nimenea nu poate izbăvi în nimic. De aceea zice : «Întru răbdarea voastră veți dobîndi sufletele voastre» (Lc. 21, 9).

De asemenea, cel ce cale de te, trebuie să pun fiecare piatră pe loc (pe tencuială). Căci de va pune piatra pe piatră fără loc, pietrele se vor clinti și casa va cădea. Lutul este smerenia. Pentru că este din pămînt și este cîlcit de picioarele tuturor. și orice virtute adăugat fără smerenie, nu este virtute, cum se zice și în Gherontic: «Căci precum e cu neputință să se alcătuiască o corabie fără piroane, așa e cu neputință să se mîntuiască cineva fără smerita cugetare»¹¹⁸⁴. Deci cel ce voiește să facă vreun bine, trebuie să-l facă cu smerenie, ca prin smerenie să se potrivească ceea ce s-a făcut.

Casa mai trebuie să aibă și niște legături (μύρα), care sînt dreapta socoteală. Căci aceasta întărește casa și strînge piatră cu piatră și în calea strînsă, dîndu-i pe lîngă aceasta și o înfrînare frumoasă.

Iar acoperișul este iubirea, care este desvîrșirea virtuților, precum este acoperișul desvîrșirea casei.

1184. *Apophth. Syncletic.*; P.G. 28, 1521 B.

Apoi, după acoperi urmează îngrditura lui. Ce este îngrditura lui ? S-a scris în Lege: «De vei zidi vouă casă, vei face acoperi, faci îngrditura ca să nu cad copiii voștri de pe el» (Deut. 22, 8). Îngrditura este smerenia. Căci ea încununează și puzete toate virtuțile. Precum fiecare virtute trebuie să se întrească cu smerenie, cum am spus că fiecare piatră se pune pe lut, așa și desvârșirea virtuții are nevoie de smerenie. De aceea, înaintînd sfinții în chip firesc în ea, ajung și la smerenie. Căci precum mereu v-am spus, cu cât se apropie cineva mai mult de Dumnezeu, cu atât se vede pe sine mai puțin.

Dar ce sînt copiii de care a spus Legea, să avem grijă să nu cadă de pe acoperi ? Copiii sînt gîndurile ce se nasc în suflet. Pe acestea trebuie să le păzim cu smerenie, ca să nu cadă de pe acoperi, care am spus că e desvârșirea virtuților¹¹⁸⁵.

4) Astfel, casa s-a desvârșit: are legăturile, are acoperiul, are îngrditura acoperiului. Cu un cuvînt, casa s-a desvârșit.

Dar oare nu-i mai lipsește ceva ? Am lăsat încă ceva afară. Ce este aceasta ? Este un zidar meșteșug. Căci de nu este zidarul meșteșug, face căldura strîmb și poate că dea oricînd. Meșteșugul este cel ce lucrează întrucunoscut. Căci se întîmplă că împlinesc osteneala virtuții, dar pentru că nu o împlinesc întrucunoscut, îi risipește osteneala, lucrează fără chibzuială și nu poate face lucru deplin. Și pune o piatră înălțată. Sau pune una înălțată două. De pildă, iată vine un frate oarecare și-i spune un cuvînt necăjindu-te, sau răzându-te, și tu taci și-i pui metanie. Iată ai pus o piatră. Apoi mergi și spui altui frate: «Mă oară răzutăre; mi-a spus

1185. O Epistolă a lui Ioan Proorocul (Nicod. Aghior., p. 442).

asta i asta; i nu numai c am t cut, ci i-am pus lui i metanie». Iat ai pus o piatr i ai luat dou ¹¹⁸⁶.

Iar i, pune cineva metanie voind s fie sl vit i iat c smerenia se afl împreunat cu slava de art . Aceasta înseamn a pune o piatr i a o lua înapoi. Dar cel ce pune metania întru cuno tin , se convinge pe sine în chip neîndoielnic, c el a gre it i se încredineaz pe sine însu i c el e vinovat. Aceasta înseamn a pune metanie întru cuno tin . Altul lucreaz t cerea. Dar nu întru cuno tin . C ci socote te c s vîr-e te o virtute. Dar în fapt unul ca acesta nu o s vîr-e te. Dar cel ce tace întru cuno tin , se socote te nevrednic s vorbeasc , cum au zis p rin ii ¹¹⁸⁷. Aceasta este t cerea întru cuno tin . Iar i cine crede c nu are p rere înalt despre sine, dar socote te c face ceva mare pentru c se smere te, s tie c nu are nimic, fiindc nu o face întru cuno tin . C ci a nu avea p rere înalt despre sine întru cuno tin , este a se socoti pe sine c nu e nimic i c e nevrednic de a se socoti între oameni, cum a zis Ava Moise: «Tu, piele neagr , de tin , care nu e ti om, ce vii între oameni ?» ¹¹⁸⁸

5) Altul, iar i, sluje te unui bolnav. Dar îi sluje te pentru a avea plat . Nici acesta nu este întru cuno tin ¹¹⁸⁹. De aceea, orice motiv de întristare s-ar ivi, îl

1186. O *Epistol a lui Ioan Proorocul c tre Dorotei* (Nicod. Aghior., p. 333). L-a denun at pe cel lalt i s-a l udat pe sine.

1187. *Apophth. Isaia*, dup ed. «Sources Chretiennes», p. 429, nota 3.

1188. *Apophth. Moise*, 4j P.G. 65, 284 B.

1189. În toate acestea, «cuno tin a» poate s însemne mai degrab «con tiin ». Toate faptele care nu sînt s vîr ite din con tiin a unei îndatoriri reale ca p c tos i a faptului c le facem cu ajutorul lui Dumnezeu, c ci prin noi în ine sîntem nimic, nu au o valoare adev rat , nu zidesc în noi ni te virtu i. Numai cînd nu se încrede în sine întru nimic, se afl cineva în Dumnezeu i e mare cu adev rat, pentru c soarbe din puterea lui Dumnezeu, întrucît a d rîmat zidul mîndriei dintre el i Dumnezeu.

opre te de îndat de la fapta cea bună și nu ajunge să
o desvîrșească, pentru că nu o face într-o cunoștință.
Dar cel ce slujește într-o cunoștință, slujește te pentru a
dobîndi mila, pentru a dobîndi simțirea îndurării.

Cel ce urmărește un scop bun, oricând s-ar întîmpla,
fie un necaz din afară, fie că bolnavul însuși l-ar su-
păra, poartă toate în chip neturburat, privind la scopul
său și tiind că mai degrabă bolnavul îl slujește pe el,
decît el pe bolnav¹¹⁹⁰. Căci se crede că cel ce slujește
într-o cunoștință unui bolnav, are o urare și de patimi
și de războaie. Fiindcă eu știu că un frate războit de o
poftă urît, pentru că slujea unui bolnav de dizenterie,
într-o cunoștință, s-a izbăvit de război.

Dar și Evagrie zice despre un oarecare mare bătrîn,
că s-a izbăvit pe unul dintre frații de unele din lucrurile
de care era turburat noaptea, poruncindu-i să slujească
celor bolnavi și în același timp să postească. Și spunea,
întrebat despre înțelesul aflat în aceasta, că «nimic nu
stinge astfel de patimi, ca mila»¹¹⁹¹. Dar dacă se nevoie
te cineva fie pentru slava de artă, fie socotind că
împlinește astfel o virtute, unul ca acesta nu se nevoie
te într-o cunoștință¹¹⁹². El începe prin aceasta să dis-
prețuiască pe fratele său, socotindu-se pe sine ca ceva
mare. Și astfel se va afla nu numai punînd o piatră și
luînd două, ci în primejdie să dărîme tot zidul prin
osîndirea apropiatului. Dar cel ce se înfrînează într-o
cunoștință, nu socotește că împlinește o virtute; nici nu
voiește să fie lăudat ca unul ce se nevoiește. Că voiește
ca prin înfrînare să dobîndească neprihănirea^{1192 bis},

1190. Clement din Alexandria: «Cel ce dă o faptă bună, în realitate
o primește» (*Strom.* II, 102, 2; «Sources Chretiennes» 38, p. 112).

1191. Evagrie, *Practicos* II, 91. P.G. 40, 1240 B.

1192. Trebuie să știi orice bine cu conștiința că nu-l faci cum
trebuie.

1192 bis. Nil (Evagrie), *Despre cele opt gânduri ale războiului*, P.G. 79,
1148 C.

i prin aceasta s ajung la smerenie. C ci zic p rin ii, c «drumul spre smerenie este în ostenele trupe ti întru cuno tin »¹¹⁹³; i celelalte. i pe scurt, fiecare virtute trebuie s o lucreze cineva astfel, ca s o dobândeasc i s ajung întru deprinderea ei. În felul acesta, va fi bun me ter, un zidar putînd s cl deasc o cas înt rit .

6) Dar cel ce voie te s ajung cu Dumnezeu la o astfel de stare bun , nu trebuie s spun c virtu ile sînt mari i nu poate s ajung la ele. Aceasta e propriu sau celui ce nu n d jduie te în ajutorul lui Dumnezeu, sau celui ce se leneve te s se apuce de vreun bine. C ci spune i-mi ce virtute voi i, i s începem nevoia pentru ea. i ve i vedea c de voi atîrn s o dobîndi i. Iat ni se spune: «S iube ti pe aproapele t u ca pe tine însu i» (Mt. 5, 43). Nu te gîndi cît de departe e ti de aceast virtute, ca s începi s te temi i s zici: «Cum pot s iubesc pe aproapele ca pe mine însumi ? Cum pot s port grij de necazurile lui ca de ale mele, i mai ales de cele ascunse în inima lui, pe care nici nu le v d, nici nu le cunosc, ca pe ale mele?». Nu te îngrij gîndind la acestea i nu socoti c virtutea aceasta este covîr itor de mare i anevoie de dobîndit. Ci f începutul, crezînd lui Dumnezeu. Arat -I Lui hot rîrea ta i sîrguin a ta i vei vedea ajutorul ce i-l va da ca s o dobînde ti.

De pild , presupune c sînt dou sc ri: una ducînd sus, la cer i alta coborînd jos, în iad; i tu stai pe p mînt între cele dou sc ri. S nu te apuci s gînde ti i s zici: «Cum pot s zbor de pe p mînt i s m aflu dintr-o dat sus, în vîrful sc rii ?» C ci nu e cu putin i nici nu- i cere Dumnezeu aceasta, ci p ze te-te deo-camdat s nu cobori mai jos : s nu faci r u aproape-

1193. P. Everget, I, 45.

lui, s nu-l r ne ti, s nu-l clevete ti, s nu-l oc r ti, s nu-l dispre uie ti. i apoi începe s -i faci cîte pu in bine, slujind pe fratele t u cu cuvîntul, avînd mil de el, dîndu-i vreun lucru cînd are nevoie de el i a a urcînd cîte o treapt , vei ajunge cu Dumnezeu i la vîrful sc rii¹¹⁹⁴. C ci ajutînd cîte pu in pe aproapele, ajungi s i voie ti ceea ce e în folosul lui, ca i cum ar fi în folosul t u. i aceasta este «S iube ti pe aproapele t u ca pe tine însu i». De vom c uta, vom afla, i de vom cere lui Dumnezeu, ne va lumina. C ci zice în Evanghelie : «Cere i i vi se va da; c uta i i ve i afla ; bate i i vi se va deschide» (Mt. 7, 7). «Cere i», zice, ca s cere i prin rug ciune. Iar «c uta i», zice, ca s cercet m cum vine această virtute, ce o aduce pe ea i ce trebuie s facem, ca s o dobîndim. «C uta i i ve i afla», înseamn a cerceta astfel în fiecare zi. Iar «a bate», înseamn a lucra poruncile. C ci tot cel ce bate, bate prin mîini. Iar mîinile au în elesul de f ptuire.

Deci trebuie nu numai s cerem, ci s ne i sîrguim a c uta i a face, cum a zis Apostolul: «Preg ti i spre tot lucrul bun» (II Cor. 9, 18). Ce înseamn «preg ti i»? Cînd cineva voie te s construiasc o corabie, întîi preg te te tot ce trebuie unei cor bii, pîn la cele mai mici buc i de lemn, pîn la smoal i la pînze. La fel, cînd femeia voie te s alc tuiasc r zboiul de esut, preg te te pîn la cel mai mic cui i fir. Astfel a fi «preg tit», înseamn a avea preg tite toate cele de trebuin ale lucrului.

7) Astfel, deci, trebuie s fim preg ti i i noi spre tot lucrul bun, avînd toat preg tirea noastr ca s facem voia lui Dumnezeu cu cuno tin , cum voie te El i cum îi place. Dar ce în elege Apostolul cînd zice : «Voia lui Dumnezeu cea bun i binepl cut i des -

1194. Ideea «sc rii» începuse s preocupe pe c lug rii din apropierea muntelui Sinai, înainte de apari ia lucr rii lui Ioan Sc rarul.

vâr it » ? (Rom. 12, 2). Toate cele ce se fac, se fac fie prin îng duin a lui Dumnezeu, fie prin bun voin a Lui, cum zice prin proorocul: «Eu sînt Domnul care fac lumin i zidesc întunerec» (Is. 45, 7). i iar i: «Nu este r utate în cetate, pe care s nu o fi f cut Domnul» (Amos 3, 6). R utate nume te toate sup r rile, sau toate necazurile ce ni se întîmpl spre certarea noastr , pentru r utatea noastr . Acestea sînt: foametea, cutremurul, seceta, boalele, r zboaiele. Acestea nu se întîmpl prin bun voin a lui Dumnezeu, ci prin îng duin a Lui. C ci Dumnezeu îng duie s fie aduse asupra noastr spre folosul nostru. Acestea deci nu voie te Dumnezeu ca noi s le voim, nici ca noi s lucr m împreun cu El la s vîr irea lor. De pild , este voia lui Dumnezeu, cum am spus, prin îng duin , ca s se d rîme o cetate. Dar nu voie te ca i noi, pentru c este voia lui Dumnezeu s o d rîme pe ea, s arunc m foc i s o ardem, sau s lu m securile i s o nimicim. Se întîmpl iar i, prin îng duin a lui Dumnezeu, ca cineva s fie nec jit, sau s se îmboln veasc . Dar nu voie te ca i noi, pentru c este voia Lui ca cineva s fie nec jit, s -l nec jim, sau s spunem c , odat ce e voia lui Dumnezeu s fie bolnav, s nu-l miluim pe el. Această nu vrea Dumnezeu; nu vrea ca noi s slujim unei astfel de voi a Lui. El voie te s fim buni, în în elesul c nu voie te s voim acelea i lucruri pe care le face El.

Dar ce voie te s voim noi ? Voie te s voim voia Lui cea «bun », cea care se face, cum am spus, dup bun voin . Aceasta const în toate ce se fac potrivit poruncii: S ne iubim unii pe al ii, s avem mil , s facem milostenie i toate cele asemenea. Aceasta este voia Lui cea bun . Dar care este i cea «binepl cut » ? C ci f cînd cineva vreun bine, nu înseamn numaidecît c face i ceva bine pl cut Lui. i o spun cum: Se întîmpl c cineva g se te o feti orfan i s rac , dar

frumoas , i o place pentru frumuse ea ei i o ia i o cre te, socotind c o face pentru c e orfan . Aceasta e voia lui Dumnezeu cea bun , dar nu i bine pl cut . Cea bine pl cut este cînd face cineva milostenie, nu pentru vreun gînd omenesc, ci pentru binele însu i din mil . Acesta este binepl cut lui Dumnezeu¹¹⁹⁵.

Iar «des vîr it », este cînd face cineva milostenie nu cu zgîrcenie, nu cu greutate, nici cu întristare, ci cu toat puterea, cu toat hot rîrea, dînd a a cum prime te, f cînd bine a a cum i se face bine¹¹⁹⁶. Atunci se face voia lui Dumnezeu cea des vîr it . Atunci se afl f cînd cineva voia lui Dumnezeu cea bun i binepl cut i des vîr it , cum zice Apostolul. Aceasta înseamn a lucra întru cuno tin ¹¹⁹⁷.

8) Trebuie s cunoasc cineva c binele milosteniei, c harul ei este a a de mare, c poate ierta p catele. C ci zice proorocul: «R scump rarea b rbatului este îns i bog ia lui» (Pilde 13, 8). i iar i în alt parte zice : «R scump r cu milostenii p catele tale» (Dan. 4, 24). Dar Domnul însu i zice : «Fi i milostivi, precum i Tat l vostru cel din ceruri milostiv este» (Lc. 6, 36). N-a zis : «Posti i, precum Tat l vostru cel din ceruri poste te». Nici n-a zis : «Fi i neagonisitori, precum Tat l vostru cel din ceruri este neagonisitor», ci zice: «Fi i

1195. Trebuie s facem binele pentru el însu i, adic pentru altul, nu pentru un interes al nostru. Acesta este actul dep irii noastre adev rate.

1196. Tot ce avem am primit i primim în continuare de la Dumnezeu. Iar El nu ne d cu zgîrcenie i cu triste e, ci cu toat inima. A a trebuie s facem i noi. Cu atît mai mult, c nu d m ceva al nostru propriu zis, ci ceea ce am primit de la Dumnezeu.

1197. În toate faptele bune, în toate virtu ile, Ava Dorotei ne arat treptele lor l untrice, sau treptele l untrice ale noastre, care sînt pa i din ce în ce mai pu în greoi, din ce în ce mai pu în împiedica i de p catul egoismului. S vîr irea binelui nu e un lucru simplu i egal tuturor i în toate împrejur rile. Ea înscrie o mi care în sus, f cut cu eforturi, cu greut i; e o smulgere treptat din egoismul nostru.

milostivi, precum Tatăl vostru cel din ceruri milostiv este». Aceasta e virtutea care ia în chip deosebit ca pildă pe Dumnezeu. Căci ea e o însușire proprie Lui (Îl caracterizează pe El). De aceea trebuie să-l aminte, cum am spus, la scopul ei și să facem milostenie întrucuno tin.

Căci mare e deosebirea și în scopul milosteniei. Fiindcă se întâmplă ca unul să facă milostenie pentru a se binecuvînta arina lui și Dumnezeu binecuvîntează arina lui. Altul face milostenie pentru a scăpa corabia lui. și Dumnezeu scapă corabia lui. Altul o face pentru copiii lui și Dumnezeu izbăvește și păzește pe copiii lui. Altul o face pentru a se slăvi; și Dumnezeu îl slăvește pe el. Dumnezeu nu lasă pe nimenea nerăsplătit. Căci dacă fiecăruia ce voie îi este, cînd prin aceasta nu se vatămă sufletul lui. Deci toți îi iau plata lor. Căci nimic nu li s-a pus deoparte de către Dumnezeu¹¹⁹⁸. Pentru că și scopul pe care îl urmăresc nu era spre folosul sufletului lor. Ai făcut milostenie pentru ca să-ți se binecuvînteze arina ta? Dumnezeu i-a binecuvîntat arina ta. Ai făcut-o pentru copiii tăi? Dumnezeu i-a păzit copiii tăi¹¹⁹⁹. Ai făcut-o ca să te slăvească? Dumnezeu te-a slăvit. Deci ce-i mai datorează Dumnezeu? i-a dat răsplata pentru ceea ce ai făcut.

9) Dar este un altul care face milostenie, ca să se izbăvească de chinurile viitoare. Acesta o face pentru sufletul său. El o face după Dumnezeu. Dar nu o face și cum voiește Dumnezeu. Căci se află încă în simțirea de rob. și robul nu face voia Domnului său de bună

1198. Paul Everget., IV, 2, p. 9.

1199. Aceasta nu stă în contradicție cu porunca de a ne ruga pentru alții. Căci trebuie să învingem egoismul și în rugăciune. Dar trebuie să ne rugăm nu pentru bunurile lor lumești, sau nu numai pentru acestea, ci pentru mîntuirea oamenilor.

voie, ci temîndu-se s nu fie b tut. La fel i acesta o face ca s se izb veasc de chinuri. i Dumnezeu îl izb ve te de ele¹²⁰⁰. Altul face milostenie, ca s - i ia plata. Acesta e mai înalt ca cel dintîi. Dar nici aceasta nu e înc a a cum voie te Dumnezeu. C ci nu e în sim irea de fiu. Ci precum simbria ul nu face voia st pînului decît ca s ia plat de la st pîn i s cî tige, a a i acesta o face ca s aib r splat .

Trei sînt st rile suflete ti în care putem s facem binele, cum zice sfîntul Vasile^{1200 bis}. Acestea vi le-am spus i alt dat . Facem binele fie temîndu-ne de chinuri, i atunci sîntem în stare de robi; fie pentru a lua plata, i atunci sîntem în sim irea simbria u-lui; fie pentru binele însu i, i atunci sîntem în sim irea fiului¹²⁰¹. C ci fiul nu face voia tat lui din fric , nici ca unul care voie te s ia de la el plat , ci ca unul care voie te s -l slujeasc pe el însu i, care voie te s -l

1200. De se duce din aceast lume cu aceast sim ire, nu va fi chinuit, dar nici nu va sim i toat bucuria iubirii lui Dumnezeu.

1200 bis. In P.G. : Grigorie.

1201. Ava Dorotei socote te c e unul i acela i lucru «a face binele pentru el însu i» i a-l face în sim irea de fiu, adic din dragostea de fiu fa de P rintele nostru, Dumnezeu. Numai în dragostea pentru Dumnezeu tr im binele în el însu i. C ci binele adev rat este rela ia de iubire cu alt persoan i, în ultima analiz , cu Dumnezeu, cu Care po i fi în rela ie de iubire ve nic i de iubire care nu obose te. «Binele în el însu i» nu e deci ceva netr it de persoana noastr , ci binele care e cu adev rat bine ; e «Persoana care e în Sine bine» i deci izvorul din care izvor te ve nic binele, i înc spre noi, dac ne deschidem prin iubire, iubirii Ei. Frica te ine exterior persoanei, nu te las s sim i rev rsîndu-se în tine bun tatea ei; interesul r spl ii la fel. E ti înc închis în tine însu i, de i tii de Persoana lui Dumnezeu i o socote ti superioar . Dar nu te-ai pus în comunicare l untric cu Ea. Neavînd înc sim irea de fiu, nu sim i c toate cele ale Tat lui sînt ale tale, adic inima Lui se revars în inima ta. Cît e ti în sim irea simbria ului, Dumnezeu î i d ceva din al S u, dar nu Se d pe Sine însu i, nici nu- i d toate ale Lui, ca s le aib în comun cu tine. Numai în cazul din urm ai «Binele în El însu i».

cinsteasc i s -l odihneasc în el însu i ¹²⁰². Deci i noi trebuie s facem milostenie, pentru binele însu i, p ti-
mind împreun cu al ii, ca cu m dularele noastre. A a
trebuie s slujim pe cineva, ca i cum noi am fi sluji i
prin aceia. A a trebuie s d m, ca cei ce primim noi
în ine ¹²⁰³. Aceasta este milostenia întru cuno tin . A a
ne afl m, cum am spus, în sim irea fiului.

10) Nimenea nu poate spune: sînt s rac i nu am
de unde s miluiesc. C ci chiar dac nu po i da, ca bo-
ga ii aceia care aruncau darurile lor în vistierie, d doi
b nu i, ca v duva aceea s rac (Mc. 12, 42 ; Lc. 21, 1),
i-i va primi Dumnezeu pe ei mai mult decît darurile
acelea. Nu ai nici atîta ? Dar ai putere i po i s milu-
ie ti prin slujire pe cel bolnav. Nu po i nici aceasta ?
Po i s mîngîi prin cuvînt pe fratele t u. Miluie te-l
deci prin cuvînt i ascult pe cel ce zice : «cuvîntul bun
e mai presus de daruri» (In . Sir. 18, 17) ¹²⁰⁴.

1202. Sluga nu se refer cu slujirea ei la Persoana Celui pe care-L
sluje te, ci la plata pe care are s o primeasc , nu vrea s fac bucuria
acelei Persoane, dovedindu-I dragostea. Nu se d pe sine Aceleia i n-O
sluje te pentru Ea, ci pentru sine. Nu sluje te «Binelui» (sau Persoanei
care este izvorul binelui) pentru el însu i; nu iube te «Binele» în El însu i.
Nu restabile te în mod deplin rela ia direct între sine i Dumnezeu. De
aceea nu se bucur de via a deplin pe care o reprezint Persoana aceea
i pe care i-o comunic în acea rela ie.

1203. Ar tînd iubire pentru Dumnezeu în Sine, pentru rela ia direct
cu El, o facem i pentru persoana în sine a celui alt om, intrînd în rela-
ie direct cu ea. C ci i ea este un bine în sine; i de la ea ne vine
via , cum nu ne vine de la lucruri. Cine s-a obi nuit s simt pe Dum-
nezeu ca persoan , i via a real ce-i vine din El, a descoperit i valo-
rea semenului ca persoan care dep e te infinit toate lucrurile. Deci f -
cînd binele pentru Dumnezeu ca persoan pentru a-I face pl cere Lui, îl
facem i pentru oameni ca persoane iubite de Dumnezeu. i invers : cînd
am descoperit cu adev rat valoarea semenului ca persoan , ca izvor ne-
trec tor de fericire i de aten ie pentru mine, ca subiect transmi tor al
iubirii lui Dumnezeu, am descoperit i pe Dumnezeu Ca tain personal .

1204. Sînt i cuvinte prin care se comunic via a, chiar mai direct
decît prin bunuri materiale, cînd pornesc de la inim i merg la inim .

S presupunem c nu po i s folose ti altuia nici prin cuvînt, dar po i s faci mil cu fratele t u, cînd se înfurie, r bdîndu-l pe el în vremea turbur rii lui, v - zîndu-l ispitit de vr jma ul comun; c ci în loc de a-i spune un cuvînt r u i de a-l turbura i mai mult, taci i îl miluie ti pe el i sufletul lui, smulgîndu-l din st - pînirea vr jma ului. Po i iar i, de- i gre e te ie fratele t u, s -l miluie ti pe el i s ier i p catul lui, ca s iei i tu iertare de la Dumnezeu. C ci zice: «Ierta i i vi se va ierta vou » (Lc. 6, 37). i te vei afla f cînd mil sufletului fratelui t u, iertîndu-i lui cele ce i le-a gre it ie. C ci ne-a dat Dumnezeu puterea s iert m, dac voim, unii altora gre alele ce ni s-au f cut nou ¹²⁰⁵. i dac nu po i milui trupul, po i milui sufletul lui. i ce mil e a a de mare, ca mila f cut sufletului ? C ci precum sufletul e mai cinstit decît trupul, a a i mila f - cut sufletului e mai mare decît cea f cut trupului.

Deci nimenea nu poate spune : «Nu pot s miluiesc». Fiecare poate, dup puterea lui i dup starea sufletului lui s fac mil , numai s se sîrguiasc fiecare ca

Desigur aci nu trebuie s fie o fug de d ruirea unor bunuri pentru cel ce poate s o fac .

1205. Dumnezeu ne-a dat putere de a ne ierta unii altora, în sensul c ceea ce iert m noi altora i alii nou , este iertat de fapt i de c tre Dumnezeu; c pentru acelea nu vom mai fi judeca i. Dumnezeu ne-a cedat, în scopul acesta, din puterea Lui. Numai din puterea Lui de judecat nu ne-a cedat, pentru c d m dovad c facem uz r u de puterea pe care nici n-o avem de fapt, ci numai ne închipuim c o avem. Dumnezeu las s circule bun tatea Sa printre oameni, ca o ap prin canalele subterane ale p mîntului S u, ca de la plant la plant .

Dar dac noi putem s ne iert m unii pe alii în mod efectiv, tergîndu-ne p catele reciproce, de ce n-ar avea preotul, ca reprezentant al întregii Biserici sau comunit i, din încredin area lui Dumnezeu, puterea de a ierta p catele f cute de unul sau de altul din credincio i tuturor celorlal i oameni, i p catele împotriva lui Dumnezeu ? Dar i el are numai puterea de a ierta, îns nu de a osîndi.

acel bine pe care-l face s -l fac întru cuno tin ¹²⁰⁶, precum am spus despre fiecare virtute. C ci am spus c cel ce face binele întru cuno tin , acela este zidarul cel cercat i me terul care cl de te casa înt rit . Despre acesta zice i Evanghelia: «Cel în elept zide te casa sa pe piatr » (Mt. 7, 24) i nimic din cele potrivnice nu poate s o clatine pe ea. Dumnezeu, Iubitorul de oameni, s v dea vou s asculta i i s face i cele ce le auzi i, ca s nu se fac nou cuvintele acestea spre osînd în ziua judec ii. C a Lui este slava în veci. Amin ¹²⁰⁷.

1206. S -l fac «întru cuno tin » c ci îl face pentru mîntuirea celui-lalt i a sa, deci i pentru cinstirea lui Dumnezeu. S -l fac în orizontul larg al cunoa terii valorii eterne a persoanei omene ti, înr d cinat în rela ia cu Persoana lui Dumnezeu i pentru a o înt ri în aceast rela ie.

1207. înv tura XV, *Despre post* i XVI, care explic un tropar al sfîntului Grigorie de Nazianz la Pa ti i XVII, care explic unele cuvinte despre mucenici ale aceluia i, le omitem, ca neavînd densitatea celorlalte texte ale lui Dorotei.

ALE LUI AVA DOROTEI DIFERITE EPISTOLE

A .

C tre unii care tr iau în chilie i l-au întrebat despre întâl niri

1) Spun p rin ii, c a edea în chilie e jum tate, i a te întâl ni cu b trî nii e tot jum tate¹²⁰⁸. Cuvîntul în-seamn c atît pentru ederea în chilie, cît i pentru ie irea din chilie, are nevoie cineva, la fel, de trezvie i de a ti pentru ce trebuie s se lini teasc pe sine i pentru ce trebuie s se întâl neasc cu p rin ii i cu fra ii. C ci de prive te cineva cu luare aminte la scopul acestora, se va str dui s fac , cum au spus p rin ii: cînd ade în chilie se roag , cuget , face pu in lucru de mîn , se îngrije te, dup putere, de gînduri; iar cînd întâl ne te vreodat pe cineva, afl i vede starea aceluia i anume dac se poate folosi din starea fra i-lor, sau nu, i dac se poate întoarce nev t mat în chilia lui. i dac -l vede pe acela v t mîndu-l în ceva, î i descoper neputin a sa; descoper c pîn acum n-a cî tîgat nimic din lini tire i se întoarce umilit în chilia sa, plîngînd, poc indu-se, rugînd pe Dumnezeu pentru neputin a sa. i a a ade mai departe în chilie,

1208. *Apophth. Pimen*, Cod. Paris, grec, nr. 1598, f. 73.

luînd aminte la sine însu i. Apoi iar i vine la oameni i se prive te pe sine de a r mas u or de biruit în cele dintîi sau în altele, i apoi se întoarce iar i în chilia sa, f cînd la fel acelea i lucruri: plîngînd, poc indu-se, rugîndu-se lui Dumnezeu pentru starea lui. Astfel chilia înal , iar oamenii pun la prob . Deci bine au zis p rin ii c a edea în chilie e jum tate i a se întîlni cu b trîinii e tot jum tate.

2) Deci i voi, cînd v întîlni i între voi, trebuie s ti i pentru ce ie i i din chilie i s nu ie i i degeaba niciodat . C ci cel ce umbl f r rost, cum au zis p rin ii, se va osteni în zadar. Deci fiecare cînd face un lucru trebuie s aib numaidecît în vedere un scop i s tie pentru ce face lucrul acela.

Care e deci scopul ce trebuie s -l avem cînd mergem unii la al ii ? Întîi, pentru dragoste. C ci zice : «Ai v zut pe fratele t u, ai v zut pe Dumnezeu»¹²⁰⁹. Al doilea, pentru a auzi cuvîntul lui Dumnezeu. Pentru c în mul ime se mi c cuvîntul lui Dumnezeu. C ci ceea

1209. *Apophth. Pimen* 168; P.G. 65, 361 C. O extraordinar de lapidar redare a cuvîntului lui Iisus : «Cînd a i f cut unuia din ace ti prea mici fra i ai mei, Mie a i f cut» (Mt. 25, 45). În semenul nostru este Dumnezeu nu numai ca în unul ce poart chipul lui Dumnezeu, dar i ca în unul ce- i are fundamentul în Dumnezeu i se men ine ca om prin dialogul lui ontologic cu Dumnezeu, chiar dac nu e con tient de aceasta. Prin om se vede Dumnezeu, omul duce în Dumnezeu, prin faptul libert ii, al gîndirii lui. Pe m sur ce se realizeaz mai mult, devine el însu i mai con tient de aceasta i e sim it ca atare de semenii s i. Prin orice «tu» uman, st m în fa a lui «Tu» dumnezeiesc, plini de o responsabilitate necondi ionat . De aceea, în oglinda altuia, omul î i cunoa te starea sa proprie, cum se zice mai departe. Ceea ce omul vrea s tie adeseori despre sine o afl f r s vrea de la altul. Fie c acela i-o spune, fie c se vede el însu i în rela ie responsabil satisf cut sau nesatisf cut cu acela i în compara ie între ce e i ce trebuie s fie. Numai fiind amîndoi împreun î i v d sc derile lor mai accentuate, sau insuficien ele în împlinirea datoriilor lor reciproce, dar în leg tur , desigur, cu acel «Tu» care le descoper , f r ca ei s vrea, norma omului adev rat.

ce unul adeseori nu tie, întreab pe altul¹²¹⁰. Apoi i pentru a ne cunoa te, cum am zis înainte, starea noastră . De pild , gînde te c mergînd cineva s m nînce cu cei ce se afl împreun cu el, se cunoa te pe sine i se vede, de se pune mîncare bun i de-i place, de se poate înfrîna s nu ia din ea, sau de se sile te s nu nedrept easc pe fratele ca s ia mai mult din ea, decît dac s-ar da împ r it pentru fiecare, sau de se sile te s nu ia partea mai mare i s lase aceluia pe cea mai mic . C ci este cîteodat cîte unul care se ruineaz s întind mîna i s lase partea mai mic în fa a fratelui s u, i s ia pe cea mai mare din fa a sa¹²¹¹. Dar oare ce însemn tate are deosebirea dintre partea mai mare i cea mai mic ? Oricît de mic ar fi deosebirea între cele dou p r i, oare nu se vede i din lucruri de acestea neînsemnate, cînd cineva se l come te împotriva fratelui s u i p c tuie te ? Iar i, el bag de seam de se poate re ine de la multe mînc r i i nu se pred pe sine, ca deobicei, cînd se afl în fa a multor feluri de bucate, pornit spre s turare; de se p ze te pe sine de cutezan , cînd vede pe fratele s u înconjurat cu mai mult cînste, sau servit mai mult decît el; i de nu sufer , v zînd pe altul plin de îndr z neal fa de cineva, sau vorbind mult, sau neadunat în sine; de nu d aten ie la aceasta, nici nu-l judec , ci prive te mai mult la cel foarte cuviincios ; de se sile te s fac , cum se spune despre Ava Antonie, c mergînd

1210. O extraordinar punere în valoare a omului în Dumnezeu.

1211. În sfaturile duhovnice ti de cur ire de patimi, g sim adeseori reguli de purtare de o uimitoare bun cuviin ; sfaturi în care se exprim i se urm re te un ideal de mare delicate e. delicate ea sfin ilor, care dep e te orice cod al manierelor elegante. C ci ele nu urm resc numai o acoperire formal a grosol niei interestate, ci o t iere din r d cin a pricinilor care o între in.

la unii, de vedea ceva bun la oricare din ei, aceea o lua și o reținea: de la unul blânde ea, de la altul smerenia, de la altul liniște și se afla avînd ale fiecăruia în sine însuși.

Iată că trebuie să facem și noi. Și pentru acestea să ne întîlnim. Și cînd ne întoarcem la chiliile noastre să ne cercetăm pe noi înine și să aflăm cu ce ne-am folosit sau în ce ne-am pierdut. Și îndată ce aflăm că am fost acoperiți, să mulțumim lui Dumnezeu care ne-a acoperit pe noi ca să trecem nevătămați. Iar pentru cele ce am greșit să ne pocăim, să ne tînguim, să ne plîngem starea noastră.

3) Căci fiecare se vatămă sau se folosește din pricina stărilor sale. Pentru că nimenea nu vatămă pe altul. Căci de ne vătămăm, precum am spus, din starea noastră ne vătămăm. Căci putem, cum vă spun mereu, dacă voim, să ne folosim, sau să ne vătămăm din orice lucru¹²¹².

Să vă dau o pildă, ca să vedeți că așa este. Se întîmplă ca cineva să stea noaptea într-un loc oarecare; nu zice călugăr, ci cineva din oraș. Și trec pe lîngă el trei oameni. Unul socotește că acela a teaptă pe cineva ca să mărgăsească împreună; altul socotește că

1212. Chiar așa a căzut, creștina rădăcina darul lui Dumnezeu. Dar atîrnă de noi ca să ne folosim de acest dar spre binele nostru, sau spre pierderea noastră. Chiar de cele obiectiv grele și apăsătoare, ne putem folosi spre bine, întîrind duhul nostru prin suportarea lor. Creștina nu a devenit nici prin cădere un rău sau un bine unilateral fatal, ci ea se pierdere ca o unealtă care poate fi folosită spre bine sau spre rău de libertatea noastră. Dumnezeu a lăsat totul la decizia noastră. Mărea cîntece ce ne-a dat-o, cîntece care implică o mare răspundere și un mare risc. De noi depinde să descoperim mărirea creștinii și generozitatea lui Dumnezeu față de noi, prin ea, putînd ajunge prin ea pînă la îndumnezeire, sau să o facem un prilej de hulă împotriva lui Dumnezeu și să cădem prin ea în osînda veșnică.

e un ho ; iar al treilea socote te c l-a chemat vreun prieten al lui, din casa vecin , i-l a teapt s ias i s mearg undeva împreun la rug ciune. Iat to i trei l-au v zut pe acela i om i în acela i loc i totu i n-au avut to i trei despre el acela i gînd, ci unul a gîndit aceasta, altul aceea, i cel lalt altceva, dup starea lor proprie. Sînt unele trupuri produc toare de sucuri amare i rele i orice mîncare ar lua o preface în sucuri nepl cute, chiar dac mîncarea ar fi folositoare. Deci nu din mîncare e pricina, ci trupul însu i, cum am spus, are un amestec r u de sucuri i deci în chip necesar lucreaz i preface mînc rile dup amestecul lui.

A a e i cu sufletul care are o deprindere rea. Se vat m din fiecare lucru, chiar dac lucrul este folositor. Presupune c este un vas cu miere i cineva arunc în el pu in absint (pelin). Nu nimice te acea pu in licoare toat dulcea a din vas i nu face toat mie-re-a amar ? A a facem i noi. Arunc m pu in din am - r ciunea noastr i nimicim tot binele aproapelui, v - zînd acel bine potrivit relei deprinderi din noi i schimbîndu-l dup reaua noastr deprindere. Iar cei ce au o deprindere bun , se afl ca unul care avînd un trup cu sucuri bune, chiar de ar mînce ceva v t m tor, preface aceea în bunele lui sucuri (în bunul lui amestec humoral), potrivit cu amestecul lui i mîncarea cea rea nu-i face nici un r u. Pentru c , precum am spus, trupul lui are un amestec bun de sucuri (un bun amestec humoral) i preface hrana dup amestecul lui. i precum am zis de primul, c preface potrivit cu r ul lui amestec chiar mîncarea cea bun , în amestecul lui r u de sucuri, a a i acesta preface i mîncarea cea rea, potrivit cu bunul amestec de sucuri al trupului s u, în sucuri bune.

Să vedem o pildă, ca să înțelegem mai bine. Trupul porcului are un amestec de sucuri foarte bune. Iar hrana lui este din fructe și ramuri de finic și lucruri din mocirlă. Și totuși, pentru că are un trup cu sucuri bune, deși are o astfel de hrană, o preface în sucuri bune. Așa și noi, de avem o deprindere bună și o stare bună, putem, cum am zis înainte, să ne folosim din fiecare lucru, chiar dacă lucrul acela nu e folositor. Bine zice proverbul: «Cel ce privește cu blîndețe, se va milui» (Pilde 28, 13). Și în alt loc: «Bărbatului ne-bun toate îi sînt protivnice» (Pilde 14, 7).

4) Am auzit de un frate oarecare care cînd cerceta pe vreunul dintre frații săi vedea chilia neîngrijită, îi zicea în sine: «Fericit este acest frate, că nu se îngrijește de cele multe, sau mai bine zis nu se îngrijește de nimic din cele pînă la minte, și astfel toată mintea lui și-a luat-o sus. Căci nici chilia lui nu are vreme să se opună în rînduială». Și iarăși, cînd mergea la altul și vedea chilia lui îngrijită, curată, împodobită, îi zicea iarăși în sine: «Așa cum sufletul acestui frate este curat, tot așa este curată și chilia lui. Și după starea sufletului lui este și starea chiliei lui»¹²¹³. Și niciodată nu zicea de vreun frate că acesta este leneș, sau acesta este risipitor, ci după starea bună a lui, se folosea de la fiecare. Bunul Dumnezeu să ne dea și nouă o stare la untrică bună, ca să ne putem folosi și noi de la fiecare și să nu vedem niciodată pe catul fratelui. Și de-l vedem, sau îl bănuim, datorită răutății din noi, îndată să întoarcem gîndul nostru spre o bună cugetare. Căci nevederea pe catului aproapei noastre în noi, cu ajutorul lui Dumnezeu, bună tateă prin care bineplăcem lui Dumnezeu. Că la Lui este slava în vecii vecilor. Amin.

1213. De fapt, unul nu îngrijește de cele din afară, pentru că e preocupat de cele mai înalte, iar altul pur și simplu, din lene.

**C tre Întîist t torii i ucenicii din mîn stire
cum trebuie s pov uiasc cei dintîi pe fra i
i cum trebuie s se supun cei din urm**

1) De e ti pov uitor al fra ilor, îngrije te-te de ei cu asprimea inimii i cu dragostea îndur toare. Învă-i cu fapta i cu cuvîntul cele ce trebuie f cute, dar cel mai mult cu fapta. Pentru c pildele sînt mai lucr toare. De e ti în putere, fii-le pild i în cele trupe ti; iar de e ti slab, fii-le pild prin a ezarea cea bun a sufletului i prin roadele Duhului în irate de Apostol: prin iubire, îndelung r bdare, bucurie, pace, blînde e, bun tate, credin i prin înfrînarea de la toate patimile (Gal. 5, 22). Iar pentru gre alele ce se întîmpl nu te nec ji prea tare, ci arat , f r turburare, v t marea ce vine din gre al ; i dac trebuie s cer i, f -o potrivit cu persoana i cu timpul¹²¹⁴.

Nu judeca gre alele mici cu asprimea cu care le judeci pe ale tale, nici nu le mustra necontenit. C ci aceasta e greu de purtat i obi nuirea cu mustrarea duce pe cel mustrat la nesim ire. Nu porunci cu trufie, ci sf -tuie te-te smerit cu fratele. C ci acest cuvînt are putere de îndemn i înduplec mai mult i odihne te pe fratele.

2) Iar în vremea turbur rii fratelui ce i se împotrive te, p ze te limba ta ca s nu gr iasc nicidecum ceva întru mînie ; i nu l sa inima ta s se înal e împotriva lui, ci adu-i aminte c fratele i m dularul în Hristos i chipul lui Dumnezeu e ispitit de vr jma ul nostru comun, i ai mil de el ca nu cumva robindu-l

¹²¹⁴. Potrivit cu starea în care se afl în acel moment persoana respectiv .

diavolul prin lovitura iu imii, s -l omoare cu inerea de minte a r ului i din negrija noastr s se piard sufletul lui pentru care a murit Hristos. Gînde te-te c i tu e ti supus la acelea i judec i ale mîniei i, cunoscînd neputin a ta, ai mil de fratele t u i mul ume te c i s-a dat prilej s ier i, ca s - i fie iertate i ie de Dumnezeu cele mai mari i mai multe. «Ierta i i se va ierta vou » (Lc. 6, 37). Socote ti oare c se vat m fratele t u prin îndelunga ta r bdare ? Dar Apostolul porunce te s biruim r ul cu binele (Rom. 12, 21); nu r ul cu r ul. C ci i p rin ii spun : «Cînd, certînd pe altul, e ti stîrnit spre mînie, ai împlinit patima ta»¹²¹⁵. i nici un om în elept nu d rîm casa sa ca s zideasc pe a altuia.

3) Iar de st ruie turburarea, for eaz inima ta i roag -te, zicînd a a : «Dumnezeule, de oameni i de suflet iubitor, Cel ce întru bun tatea Ta negrit ne-ai f cut pe noi din nimic spre împ rt irea de bun t ile Tale i, dep rtîndu-ne noi de la poruncile Tale, ne-ai chemat iar i la Tine prin sîngele Unuia n scut Fiului T u, al Mîntuitorului nostru, vino i acum în ajutorul neputin ei noastre i precum ai potolit odinioar , prin certare, marea înviforat , a a potole te acum prin certare turburarea inimii noastre i nu Te lipsi de copiii T i i în acela i timp de noi amîndoi, cei omorî i prin p cat, i nu ne spune: «Ce folos în (de) Sîngele Meu, cînd M cobor întru stric ciune ?» (Ps. 29, 20); i: «Amin zic vou , nu v cunosc pe voi» (Mt. 25, 13), pentru c s-au stins candelile voastre din lipsa untului de lemn».

i dup rug ciunea aceasta, îmblînzindu-se inima ta, po i apoi, dup porunca Apostolului, s mustri i s cer i i s mîngîi (II Tim. 4, 12) cu în elegere i cu smerenie i s vindeci i s îndrep i cu mil m dularul

1215. *Apopht. Macarie*, 17, P.G. 65, 269 B.

cel bolnav. Cci atunci i fratele prime te îndreptarea cu încredin are (de la Dumnezeu *n.tr.*), muștrându-se el însu i pe sine cu asprime. i prin pacea ta vei împ ciui inima lui. Deci nimic s nu te dep rteze pe tine de sfînta înv tur a lui Hristos, predat nou : «Înv a i de la Mine c sînt blînd i smerit cu inima» (Mt. 11, 29).

Drept aceea, întîi trebuie s ne îngrijim s avem o stare de suflet pa nic , încît nici pentru motive drepte sau de dragul poruncii, chipurile, s nu ne l s m inima turburat , ci s fim convin i c toate poruncile le împlinim prin iubire i cur ia inimii. Pov uind astfel pe fratele, vei auzi glasul care zice : «De vei face cinstit din nevrednic, vei fi ca gura Mea» (Ier. 15, 29).

4) Iar aflîndu-te în starea celui supus, niciodat s nu crezi inimii tale. Cci vechile împ timiri te orbesc. i s nu te încrezi întru ceva judec ii tale. S nu hot r ti prin tine nimic f r întrebare i sfat, i s nu gînde ti i s socote ti c p rerile tale sînt mai bune, sînt mai drepte decît ale îndrum torului t u. Nici nu te face cercet tor al faptelor lui. Cci te vei dovedi de multe ori am git. Pentru c aceasta e o am gire a celui r u, ca s te împiedice de la supunerea cu credin în toate i de la mîntuirea sigur prin ea; supune-te în lini te i vei c l tori f r primejdie i f r r t cire pe calea p rin ilor (duhovnice ti, *n.tr.*). Sile te-te pe tine la toate i taie voia ta i deprinzîndu-te, din harul lui Hristos, prin obi nuire, s - i tai voia ta, vei ajunge s o faci aceasta f r s te for ezi i f r s te nec - je ti, ca i cînd s-ar face totdeauna voia ta, a a cum voie ti. Cci nu vei voi s se fac lucrurile precum voie ti, ci le vei voi cum se fac. i a a vei avea pace cu to i. A a se întîmpl cu cei în care nu mai este c lcarea poruncilor lui Dumnezeu sau ale p rin ilor (duhovnice ti, *n.tr.*).

Lupt -te s te afli în toate învinov indu-te pe tine
i ine-te de ceea ce nu e hot rît de tine, întru cuno -
tin¹²¹⁶.

Crede c toate se fac sub purtarea de grij a lui
Dumnezeu, pîn la cele mai neînsemnate lucruri ale
noastre i vei purta f r turburare cele ce vin asupra
ta. Crede c necinstirile i def im rile sînt leacuri t m -
duitoare ale mîndriei sufletului t u i roag -te pentru
cei ce te batjocoresc, ca pentru ni te doftori adev ra i
ai t i. Fii încredin at c cel ce ur te necinstirea, ur -
te smerenia i c cel ce fuge de cei ce-l nec jesc, fuge
de blînde e. Nu c uta s cuno ti p catul aproapelui
t u, i nu primi b nuielile împotriva lui. Iar de se sea-
m n acestea în noi prin r utatea altora, sîrguie te-te
s le prefaci prin tîlcuiri bune i mul ume te în toate
prin bun tate i sfînt iubire.

Înainte de toate s ne p zim to i con tiin a noastr
în toate, în cele cu privire la Dumnezeu, la aproapele i
la lucruri. i înainte de a spune, sau a face ceva, s cer-
cet m de e dup voia lui Dumnezeu. i apoi, dup ce
ne-am rugat, s spunem i s lucr m i s arunc m ne-
putin a noastr înaintea lui Dumnezeu. Iar bun tatea
Lui ne va veni în toate în ajutor¹²¹⁷.

1216. Expresie luat de Ava Pistos de pe buzele lui Ava Sisoe, P.G.
65, 373 B, dup «Sources Chretiennes», p. 504, nota 1.

1217. Nu mai d m în acest volum celelalte 14 epistole mai scurte ale
lui Ava Dorotei, nici grupa de sentin e, deoarece ele nu fac decît s re-
pete unele gînduri din «înv turi».

CUPRINS

<i>Introducere.</i>	5
Inainte-privire a Sfintei «Sc ri».	31
Scara dumnezeiescului urcu .	41
Cartea despre nevoine .	43
<i>Cuvîntul I:</i> Despre lep dareadevia ade art i despre retragere.....	43
<i>Cuvîntul II:</i> Despre desp timire.	60
<i>Cuvîntul III:</i> Despre înstr inare.	66
Despre visurile care urmeaz pe încep tori.	75
<i>Cuvîntul IV :</i> Despre fericita i pururea pomenita ascultare.....	77
Despre tâlharul poc it. Despre Isidor. Despre Laurentie. Despre econom. Despre Avachir. Despre arhidiaconul Macedonie. Despre cuviosul Acachie. Despre Ioan Savaitul sau Antioch	
<i>Cuvîntul V ;</i> Despre poc in a cea f cut cu grij i deplin ar tat , în care se vorbe te i despre via a sfin ilor osîndi i i despre închisoare.	135
<i>Cuvîntul VI:</i> Despre pomenirea mor ii.	156
<i>Cuvîntul VII:</i> Despre plînsul de-bucurie-f c tor.	164
<i>Cuvîntul VIII:</i> Despre nemîniere i blînde e	185
<i>Cuvîntul IX :</i> Despre inerea de minte a r ului.	195
<i>Cuvîntul X :</i> Despre clevetire.	199
<i>Cuvîntul XI:</i> Despre multa vorbire i despre tacere.....	204
<i>Cuvîntul XII:</i> Despre minciun .	206
<i>Cuvîntul XIII:</i> Despre lenea sufleteasc .	209
<i>Cuvîntul XIV :</i> Despre pîntecele atotl udat i tiran.	212
<i>Cuvîntul XV :</i> Despre cur ia i neprih nirea (castitatea) nestric - cioas , agonisit deceistric cio iprinosteneli isudori.....	221
<i>Cuvîntul XVI:</i> Despre iubirea de argin i i despre neagonisire.....	249
<i>Cuvîntul XVII:</i> Despre nesim ire, adic despre moartea sufletului înainte de moartea trupului.	254

<i>Cuvîntul XVIII:</i> Despre somn i despre rug ciune i despre cîntarea în ob te	258
<i>Cuvîntul XIX:</i> Despre privegherea trupeasc i cum trebuie f cut aceasta	260
<i>Cuvîntul XX :</i> Despre frica la sau neb rb teasc	264
<i>Cuvîntul XXI:</i> Despre slavade art ceacumultechipuri.....	267
<i>Cuvîntul XXII:</i> Despre mîndria cea f r de minte (f r st pînire).....	278
<i>Cuvîntul XXIII:</i> Despre gîndurile negr ite ale hulei.....	286
<i>Cuvîntul XXIV :</i> Despre blînde ea, simplitatea i ner utatea, ago- nisite prin sîrguin în eleapt i nu naturale; i despre viclenie.	290
<i>Cuvîntul XXV :</i> Despre preaînalta smerit -cugetare, pierz toarea pa- timilor, cesena teinsim ireanev zut	296
<i>Cuvîntul XXVI;</i> Despre deosebirea gîndurilor, patimilor i virtu ilor.....	317
Acela i Cuvînt. Partea a II-a. Despre dreapta socoteal bine deosebitoare.	347
Acela i Cuvînt. Partea a III-,a. Cuprinsul pe scurt al tuturor celor mai înainte spuse.....	369
<i>Cuvîntul XXVII:</i> Despre sfin ita lini tire a trupului i a sufletului.....	378
Acela i Cuvînt. Despre felurile lini tirilor i despre deosebirea lor.....	385
<i>Cuvîntul XXVIII:</i> Despre fericita rug ciune, sfin ita maic a tuturor virtu ilor i despre înf i area v zut i gîndit în vremea rug ciunii.....	403
<i>Cuvîntul XXIX:</i> Despre nep timire sau cerul p mîntesc i despre des vîr irea i învierea sufletului înainte de învierea cea de	
<i>Cuvîntul XXX:</i> Despre leg tura treimii virtu ilor, a dragostei, a n - dejzii i a credin ei.....	424
Îndemnare scurt i la fel de puternic la cele spuse mai înainte pelarg.....	432
<i>Al cuviosului p rinte Ioan Sc rarul Cuvîntul XXXI</i> C tre P stor	433

AVA DOROTEI

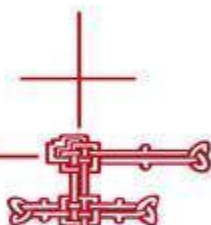
Via a, opera i r spîndirea ei .	465
<i>Ale cuviosului p rintelui nostru Dorotei</i>	
Diferite înv turi de suflet folositoare.	473
Cuvîntul înainte al unui necunoscut . .	473

<i>Epistola c tre fratele care a cerut s i se trimit «Cuvintele» aliate ale p rintelui nostru, Dorotei.</i>	474
<i>Ale celui între sfin i, p rintele nostru Dorotei. Felurite înv turi l sate ucenicilor s i când a p r sit mîn stirea Avei Serid i a întemeiat cu ajutorul lui Dumnezeu mîn stirea sa, dup moartea Avei Ioan, proorocul, i dup t cerea des vîr it Avei Varsanufie</i>	478
I — Despre lep dare.	478
II — Despre smerita cugetare.	497
III — Despre con tiin .	507
IV — Despre frica de Dumnezeu.	512
V — Despre trebuin a de a nu se încrede cineva în în elepciune nea sa .	528
VI — S nu judec m pe aproapele.	537
VII — Despre învinov irea de sine.	549
VIII — Despre inerea de minte a r ului.	559
IX — Despre minciun .	567
X — Despre trebuin a de a c l tori pe calea lui Dumnezeu cu scop bun i cu trezvie .	575
XI — Despre trebuin a de a ne sîrgui s t iem repede patimile înainte de a ajunge sufletul la deprinderea cea rea.....	585
XII — Despre frica de chinurile viitoare i despre trebuin a ca cel ce voie te s se mîntuiasc s nu uite niciodat de grija mîntuirii sale.	596
XIII — Despre trebuin a de a r bda încerc rile f r turburare i cu mul umire.	609
XIV — Despre cl direa i buna întocmire a virtu ilor sufletului.....	618
<i>Ale lui Ava Dorotei diferite epistole.</i>	633
Cuprins.	643

Redactor : ANCA MANOLACHE
Tehnoredactor : BOGDAN VALENTIN

Dat la cules 8 oct. 1979. Bun de tipar 31 mai 1980.
Ap rut 1980. Coli de tipar 40,5. Format 16/61X86.
Legat 1/1.

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE

ILUSTRĂȚII

SFINTELOR NEVOINȚE ALE DESĂVĂȘIRII

Ruga i-v si pentru P c tosul ce a editat acest format digital , adrian

F I L O C A L I A

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFINILOR P RIN I
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CUR I,
LUMINA I DES VÎR I

Volumul X

SFÎNTUL ISAAC SIRUL

CUVINTE DESPRE SFINTELE NEVOIN E

TRADUCERE, INTRODUCERE I NOTE
de Pr. Prof. Dr. DUMITRU ST NILOAE

EDITURA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE
BUCURE TI - 1981

SFINTUL ISAAC SIRUL I OPERA LUI

1. «*Cuvintele ascetice*» sau «despre *nevoia* », ale sfîntului Isaac SIRUL, au fost foarte mult folosite în viaa a monahismului răsăritean. Dovadă sînt mulți codici manuscrisi care le cuprind. Ele au fost traduse din limba siriacă în cea greacă de doi cîlugări, Avramie și Patrichie din Mînistirea Sfîntului Sava, de lângă Betleem. Numărul *Cuvintelor* variază, după cum unele părți ale lor au fost rotunjite în *Cuvinte* aparte, sau au fost încadrate în altele. În general numărul lor variază între 85 și 99. La acestea se adaugă patru epistole. Nici ordinea lor nu e totdeauna aceeași. Cele mai multe țiri în chestiunea aceasta le dă Nichifor Theotoche în *Introducerea* la ediția sa din 1770, din Lipsea, prima ediție tipărită a *Cuvintelor* sfîntului Isaac SIRUL, în grecește.

Textul tipărit de Nichifor Theotoche, editat la 1895, în Atena, de ieromonahul Ioachim Spetzieri, e plin de greșeli gramaticale și sintactice. Nichifor Theotoche a constatat că textul e la fel în toți codicii manuscrisi pe care i-a cunoscut și de aceea consideră că această formă a lor se datorează traducerilor în limba română. Aceasta face ca orice traducere a lui să fie în oarecare măsură o adevărată reconstruire, mai mult sau mai puțin corespunzătoare, a conținutului care derivă de la autor. Tot aceasta face ca traducerea românească publicată în 1819 la Mînistirea Neam, prin silina și purtarea de grijă a Arhimandritului Ilarie, starețul Mînistirilor Neam și Secu, să fie foarte greu de înțeles, fiind făcut în mod literal după textul grecesc atît de defectuos. Traducerea românească mai nouă, netipărită, este ea de multe ori destul de departe de conținutul textului grecesc.

Noi ne-am silit să facem o traducere, pe de o parte, cît mai fidelă, pe de altă, în propoziții cît mai inteligibile.

Nichifor Theotoche, întemeindu-se pe Epistola sfântului Isaac trimis lui Simeon i socotind c acest Simeon e Simion Stîlpticul cel tîn r (care a tr it între 531—596), socote te c Isaac a tr it în acest secol, sfîr indu- i via a înainte de anul 600.

O.Bardenhewer declar c , pe baza «cercet rilor mai noi», acest Isaac ar fi tr it c tre sfîr itul sec. VII¹.

H. G. Beck merge mai departe, afirmînd c Isaac a fost în sec. VII, timp de cîteva luni, episcop nestorian al Ninivei i c prin el a intrat mistica lui Evagrie în Bizan . Traduc torii lui în grece te dau textele citate de Isaac din Evagrie sub numele sfântului Grigorie de Nyssa. «De i Isaac cunoa te i pe Dionisie Pseudo-Areopagitul, el urmeaz în prima linie sistemul lui Evagrie»².

Socotim îns c problema identit ii lui Isaac nu e înc rezolvat , a a cum i baza siriac a textului lui grec cere studii serioase înainte de a fi rezolvat . S-au mai dat i în privin a altor autori i a scrierilor lor anumite sentin e, care s-au dovedit pe urm gre ite (Macarie, Diadoh, sfîntul Maxim M rturisitorul etc).

Identificarea autorului nostru cu un episcop nestorian al Ninivei ridic unele întreb ri greu de rezolvat în cadrul acestei ipoteze. De ex. : cum a putut un adept al nestorianismului, care desparte strict în Hristos persoana dumnezeiasc de cea omeneasc , s adopte mistica evagrian care aproape confund dumnezeiescul cu adîncul omului ? Cum a putut apoi un evagrian s foloseasc atît de frecvent pe Dionisie Areopagitul, care e la antipodul lui Evagrie, prin plasarea lui Dumnezeu într-o transcenden atît de accentuat ? Sînt apoi în textul lui Isaac propozi ii direct opuse nestorianismului. De ex. : «Hristos a înf ptuit înnoirea firii noastre prin ipostasul Lui» (Ep. IV). Doar se tie c nestorianismul vorbea de dou ipostasuri în Hristos. Contrare nestorianismului sînt i afirm ri ca acestea ale autorului nostru : «Iar ca sfîr it al acestora L-a dat Dumnezeu i Domnul, pentru dragostea Lui, pe Fiul S u prin cruce spre moarte». « i ne-a apropiat pe noi de Sine în moartea unuia n scut Fiului S u» (Cuvîntul LXXXI). Se tie c dup Nestorie nu Fiul lui Dumnezeu a murit în firea Sa omeneasc , ci omul Iisus.

1. *Geschichte der altkirchlichen Literatur*, V, Band, 1932, p. 74.

2. *Kirche und Theologische Literatur im Byzantinischen Reich*, - chen, 1959, p. 453.

Este apoi curios c Isaac folose te frecvent pe Dionisie Areopagitul, dar nu cunoa te pe sfîntul Maxim M rturitorul. Ar fi putut trece cu vederea marea oper ascetico-mistic a sfîntului Maxim, dac ar fi tr it dup el, sau ar fi fost contemporan cu el, mai precis, dac ar fi scris dup ce acesta i-a încheiat opera lui ascetico-mistic (626—634) ? La fel, autorul nostru nu pomene te pe Ioan Sc rarul (579—649), a c rui oper , *Scara*, a devenit celebr în lumea c lug reasc îndat dup apari ia ei.

Isaac citeaz numai autori din sec. IV, V (Dionisie Areopagitul ar fi cel din urm , cu opera socotit ca datînd de pe la sfîr itul sec. V). Acesta e un semn c autorul nostru apar ine unei epoci nu prea dep rtate de sfîr itul sec. V. Preocup rile ei duhovnice ti sînt îns foarte apropiate de cele din *Scara*, dar ele au la Isaac o expunere mai pu în organizat , iar pe de alt parte temele ascetice sînt mai pe larg analizate i pe lîng ele se d un spa iu mai extins descrierii experien elor spirituale ale unirii cu Dumnezeu i ale «vederii» Lui. Aceasta d impresia c Ioan Sc rarul s-a folosit de opera lui Isaac SIRUL, organizînd temele ei i concentrînd expunerea lor, i nu invers.

La eventuala obiec ie c «nestorianul» Isaac nu se putea folosi de autori ortodoci, ca Ioan Sc rarul i Maxim M rturitorul, chiar dac a tr it mai tîrziu ca ei, se poate r spunde cu întrebarea : cum a putut folosi atunci pe Dionisie Areopagitul, care dup opiniile acestor autori (occidentali) era apropiat de monofizism, deci la extrema opus a nestorianismului ? Desigur, r mîne întrebarea la care greu se poate r spunde : de ce n-ar fi citat Ioan Sc rarul pe Isaac, dac acesta a tr it înaintea lui ? Poate c amîndoi au tr it i scris cam în acela i timp, dar dintr-o experien care circula îndeob te printre monahii din Siria i printre cei din Sinai, între care desigur c existau anumite comunic ri. Sau poate c timpul scurt scurs între ei nu d dea unuia sau altuia autoritatea de a fi citat.

Sfîntul Isaac se ocupa în mod deosebit de intens cu patru teme capitale, legate îns de o mul ime de altele subordonate acestora : a) importan a nevoinei elor i a greut ilor pentru des vîr irea omului, tem în care manifest o înruditare cu Marcu Ascetul ; b) importan a smereniei, în a c rei descriere e poate cel mai mare maestru ; c) rolul cunosc tor al «sim iirii», în care este un predecesor al sfîntului Simeon Noul Teo-

log; d) descrierea insistent a stării de lini te, strâns legat cu cea a rug ciunii neîncetate i a dragostei.

Despre smerenie, el zice : «A vorbi despre smerenie înseamnă a vorbi despre Dumnezeu însuși». «Smerenia întrece toată zidirea». «Smerenia e o putere ce împlânzește fiarele i anulează veninul erpilor» (Cuv. XX). «Smerenia e haina lui Dumnezeu», spune în alt loc.

Lini tea nu e o simplă oprire a oricărei simiri, a oricărei vieți interioare, ci în ea se pun în lucrare cea mai intensă simirile interioare, însă prin Duhul, mai bine zis a a de mult prin Duhul, că omul nu mai simte nici o grijă, nu mai face nici un efort pentru menținerea acestei stări. Aceste simiri, sau mai bine zis, Duhul Sfânt, prin ele, seșizează la culme adâncurile lui Dumnezeu. «Lini tea, spune SFINTUL ISAAC, omoară simirile din afară i trezește pe cele din untru» (*Cuvântul* LXXXV).

Lini tea e socotită ca un mare adânc, sau ca o mare în lîme, ca un liman al tainelor, la care se ajunge plutind pe «marea aspră» a nevoilor. Socotită ca o clădire înaltă, zidită în straturi, ca un urcuș la taine tot mai înalte, la o desvîrire tot mai înaintată. O mi care de în lare, sau de scufundare continuă în tainele dumnezeiești, nu o încremenire în golul oricărei vieți spirituale. Lini tea e o scufundare în «marea liniții», sau în infinitatea ei, una cu infinitatea lui Dumnezeu. De aceea «sînul» ultim al acestei mări rîmîne mereu ne-ajuns, mereu rîvnit. Un abis i că atare nu are un hotar; e de o adîncime i de o lrgime nemrginită. «sînul» supremului în eles neîn eles, care se cere mereu mai în eles. «sînul» supremei iubiri de necuprins, pe care tindem să o îmbrășăm cu o înfocare tot mai mare, cu o sete niciodată saturată i totdeauna beată de bucuria trăirii în ea (*Epistola III*). Lini tea e o rîpire a privirii în adîncurile lui Dumnezeu, niciodată deplin pîrtruse, dar totdeauna simite în infinitatea lor. De aceea, nimic nu-i atrage în afară pe cei ce au ajuns la ea, nimic nu-i tulbură. Cei ce au pîrtrus în zona liniții, se află la un loc cu îngerii, uni i prin lini te i prin tîrerea uimită cu Dumnezeu, Cel ascuns în tîrerea Lui. «Domnul însuși Se află în cei ce au pîrtrus în lini te, descoperindu-li-Se ca irradiind din El tîrerea grea de nesfîrșite în elesuri, mai bine zis tîrerea ca plinătate de negritate a tuturor în elesurilor, de i e greită a folosi chiar cuvîntul «toate» pentru infinitatea în elesurilor dumnezeiești» (*Ibidem*).

La lini te se ajunge îns pe de o parte prin cur irea de patimi, pe de alt parte, prin rug ciunea neîncetat , care, la rîndul lor, sînt indisolubil unite. C ci mai ales prin rug ciune se dep rteaz omul de patimi, sau uit de ele.

Despre rug ciune SFÎNTUL ISAAC zice: «F r rug ciune nu te po i apropia de Dumnezeu» (*Cuvîntul XIII*). C ci rug ciunea cur sufletul de alte gînduri i, ea îns i, numai cur - it de orice alt gînd se une te deplin cu Dumnezeu, desigur, dac e înaripat de dragostea de Dumnezeu i nu r mîne într-un gol neutru.

Rug ciunea, cur ind mintea i inima, face s str luceasc în l untrul lor Soarele dumnezeiesc, spune SFÎNTUL ISAAC, anticipînd declara iile isihailor din secolul XIV. «Eu cred — zice el — c cel neprih nit i smerit la cuget... cînd se ridic la rug ciune vede în sufletul lui lumina Sfîntului Duh i salt de fulger rile luminii i se bucur de vederea slavei ei i de schimbarea sufletului dup asem narea acelei lumini» (*Cuvîntul XLII*).

Dar lini tea e o stare superioar chiar acestei rug ciuni curate de orice gînd i neîncetate. C ci lini tea e starea de r pire a sufletului în vederea lui Dumnezeu, cînd înceteaz orice mi care în suflet. «Iar de la rug ciunea curat i pîn la cele din untru, dup ce trece de hotarul acesta, cugetarea nu mai are nici putin a de lucrare, nici în rug ciune, nici în mi care, nici în plîns, nici st pînire de sine, nici cerere, nici dorin , nici pl cere (pentru ceva din cele n d jduite în via , sau din cele din veacul viitor. De aceea, dup rug ciunea curat , alt rug ciune nu mai este... Dup acest hotar are loc o r pire i nu o rug ciune. Pentru c au încetat cele ale rug ciunii i se ive te o vedere oarecare. Tot felul de rug ciune ce se s vîr e te, se s vîr e te prin mi care. Dar cînd mintea intr în mi c rile Duhului, nu mai este rug ciune» (*Cuvîntul XXXII*).

Lini tea ce urmeaz dup rug ciune e unit cu be ia dragostei de Dumnezeu. Astfel, nu numai rug ciunea, ci i dragostea are o strîns leg tur cu lini tea. Cei ajun i în lini te sînt r pi i i îmb ta i de dulcea a dragostei nesfîr ite ce se revars din El i îi umple i pe ei de dragostea fa de El. Dar în dragostea de Dumnezeu se cuprinde i dragostea de oameni i de toate f pturile, chiar dac nu o pot ar ta prin fapte. Inima lor arde de dragostea fa de to i i de toate. «A a ajung i to i sfin ii la aceast des vîr ire, cînd ajung des vîr i i i se aseam n cu Dumnezeu în izvorîrea prisositoare

a dragostei lor i a iubirii fa de to i oamenii» (*Cuvîntul LXXXI*).

Despre dragostea din starea aceasta de lini te, SFÎNTUL ISAAC spune între altele : «Cel ce a aflat dragostea m nînc pe Hristos , Îl m nînc pe Hristos în fiecare zi i ceas i se face prin aceasta nemuritor». Dumnezeu nu mai las s moar pe cel ce-L iube te a a de mult i pe cel ce r spunde cu dragostea lui acestei iubiri ale Sale. Tot ce exist exist ca oper a dragostei i e men inut în ve nicie prin dragoste. «Fericit este cel ce m nînc din pîinea dragostei care este Iisus» (*Cuvîntul LXXII*).

Nu cred c a spus cineva cuvînte mai adînci i mai frumoase despre lini te i dragoste, ca SFÎNTUL ISAAC SIRUL.

În strîns leg tur cu dragostea st cuno tin a. Raiul este dragostea lui Dumnezeu, în care se cuprinde desf tarea i toate fericirile. locul unde fericitul Pavel a fost hr nit cu o hran mai presus de fire. i dup ce a gustat din pomul vie ii, a strigat zicînd : «Cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» — I Cor., 2, 9 — (*Cuvîntul LXXII*). Numai cine iube te cunoa te planul spiritual, interpersonal. Numai celui ce iube te i se deschide o persoan , i se reveleaz . Numai cel ce iube te pe Dumnezeu

Îl i cunoa te, în m sura în care Îl iube te. În lini te e o suprem cunoa tere, pentru c e o suprem iubire. Aceast r -pire în dragostea i cunoa terea dulce ii nesfîr ite a lui Dumnezeu, Care, fiind izvorul iubirii, este chiar prin aceasta izvorul vie ii, face s p leasc toate atrac iile lucrurilor i a pl -cerilor ce le pot oferi ele, uneori în chip p tima . Acesta e con inutul pozitiv al lini tii.

Desigur, cunoa terea aceasta e totodat sim ire, e gustare din via a, din adev rul care e Persoana lui Hristos. Orice persoan pe care o cuno ti iubind-o, î i comunic o anumit viat . Dar infinit mai mult Î i comunic via a prin iubire i prin cunoa tere Persoana lui Hristos. (Despre tema cunoa terii la

SFÎNTUL ISAAC SIRUL, a se vedea studiul p rintelui Arhim. Justin Popovici, *Theorie de la connaissance de Dieu chez Saint Isaac le Syrien*, în «Contacts», Paris, nr. 69—70, 1976).

În leg tur cu dragostea de aproapele, SFÎNTUL ISAAC scrie rînduri tot atît de adînci i de palpitate despre mila fa de el. Mila, dup el, nu înseamn a da cuiva numai din bunurile tale din afar , ci a te da pe tine însu i, a arde cu inima pentru durerea lui. Numai a a îl mîngîi cu adev rat, vindecîndu-l

de triste ea mortal a con tiin ei singur t ii lui (*Cuvîntul XXIII*).

Dar o rezumare satisf c toare a operei sfîntului Isaac este greu de înf ptuit. Aproape fiecare rînd din ea este un fulger care pune în lumin adîncimi bogate de gînduri i de via care se cer pe larg expuse i comentate. Mai semnal m, în afar de sentin ele de mai sus, vreo cîteva, în care scînteiaz concentrat adev ruri spirituale de mare adîncime i bogat complexitate : «Sl biciunea (celor bolnavi suflete te) nu se poate întîlni cu flac ra lucrurilor, care obi nuie te s sl - beasc t ria patimilor i s i se împotrivesc » (*Cuvîntul XXIII*). « ine-te de acestea (arunc -te ziua i noaptea înaintea crucii lui Hristos) i atunci î i va r s ri soarele în untru i vei ajunge ca un rai înflorit» (*Cuvîntul XXVII*). «De nu ai fapte, s nu vorbe ti despre virtu i. Înaintea Domnului sînt mai cinstite necazurile cele pentru El, decît orice rug ciune i orice jertf . i mirosul sudorii e mai presus de toate aro-matele» (*Cuvîntul LVIII*). «Credin a e u a tainelor» (*Cuvîntul LXXII*). «T cerea e taina veacului viitor. Iar cuvintele sînt uneltele lumii acesteia» (*Epistola III*).

Dar aproape toat opera este un poem spiritual de negr - it frumuse e. SFÎNTUL ISAAC ne convinge c spiritualitatea nu se poate exprima decît în poezie. Poezia e singurul mijloc de a exprima adev rul planului spiritual al existen ei. Poezia i adev rul merg împreun în acest plan.

2. Opera sfîntului Isaac SIRUL se afl în multe manuscrise române ti, ceea ce dovede te citirea ei sînguincioas în trecutul nostru. Numai în Biblioteca Academiei R. S. România sînt zece manuscrise care cuprind opera lui întreg i 26 manuscrise care cuprind p r i din ea.

Manuscrisele care cuprind opera lui întreg sînt : nr. 1649 din sec. XIX (1806) ; nr. 1920 din sec. XVIII (1794) ; nr. 1927 din sec. XVIII ; nr. 1963 din sec. XVIII (an. 1778) ; nr. 2113 din sec. XVIII ; nr. 2580 din sec. XVIII ; nr. 2949 din sec. XIX (an. 1811) ; nr. 3724 din sec. XVIII , nr. 3725 din sec. XVIII.

Ms. nr. 1963 e scris în anul 1778 de ieromonahul Terapon în Sih stria-Secu i cuprinde 86 de Cuvinte i patru Epistole, dar f r introducerea lui Nichifor Theotoche i f r «Cuvîntul înainte» (scrierea deasupra) ce urmeaz dup acea introducere. Ms. 1927 are acela num r de cuvinte i de epistole i un text identic, dar el e precedat de «Scrisoarea deasupra» («Cuvîntul-înainte» al anonimului din textul publicat de Theoto-

che), îns f r introducerea lui Theotoche. Textul acestor dou manuscrise pare identic, dar copi tii sînt diferi i. Tot f r introducerea lui Theotoche, dar cu notele lui sub text, este i textul tip rit la Neam în 1819.

Notele arat c traducerea româneasc a acestei edi ii a cunoscut textul tip rit de Theotoche, la 1770, dar faptul c unele pasagii sînt omise sau ad ugate altele, arat c traducerea româneasc s-a folosit i de alte texte în manuscris.

O traducere dup edi ia lui Theotoche este cea din ms. nr. 2580, care are înainte atît introducerea acestuia, cît i «Cuvîntul înainte» (Scrierea deasupra) a anonimului ce urmeaz .

Dintre manuscrisele ce nu cuprind opera întreag a lui Isaac, semnal m pe cel cu nr. 3562, care între f. 1—211 r, cuprinde opera lui Ava Dorotei, iar între f. 211 r—215 v, cuprinde : «de rînduiala i de toceala noilor încep tori» (corespunde cu *Cuvîntul VII* din textul nostru). El e scris la 1676 de ieromonahul Vasilie, în timpul lui Ghica Vod i al Mitropolitului Varlaam. Dar traducerea trebuie s fi fost f cut mai înainte de c tre altcineva. Acest *Cuvînt* mai este cuprins i în manuscrisele nr. 1621 din sec. XVIII ; nr. 1877 din sec. XIX ; nr. 2221 din sec. XVIII; nr. 3306 din sec. XVIII (an. 1777—1778) ; nr. 3607 din sec. XVIII.

Ieromonahul Nichifor Theotoche c tre cititori

Se cuvenea ca nici Isaac SIRUL s nu se ascund pe sine pîn la sfîr it. Drept aceea, r mînînd nedescoperit multe veacuri, a tepta pe cel ce-l va descoperi i scoate la iveal . Iar cine a fost cel pe care îl a tepta arat limpede faptele. Nu a fost vreun nepriceput în cele scrise de el, nici vreunul din cei ce au gustat numai cu vîrful buzelor *Cuvintele* lui, ci un bun în eleg tor i unul care s-a împ rt it pîn la s turare de ele i le-a cercetat în chip des vîr it, cineva înalt în virtute, bogat în cuno tin e, neobosit în rîvna pentru cele bune i în lucrarea rodnic a tot ceea ce poate fi de folos tuturor. Acesta e Patriarhul Sfintei Cet i a Ierusalimului,

Efrem, urma ul adev rat i legiuit i nu mai mic în evlavie i virtute, în scaunul lui Iacov, fratele Domnului.

Acesta, aflînd în Lavra Sfîntului Sava, din Palestina, scrierile lui Isaac, le-a cercetat cu sîrguin încordat . i cerce-tîndu-le, n-a r bdat s nu le împ rt easc i altora. Iar sor ii lucr rii de editare a lor au c zut pe mine. A fost un lucru de la care nu m-am putut trage înapoi, de i tiam c este obositor. L-am primit pentru vrednicia i virtutea b rbatului i pentru datoria i venera ia deosebit ce o am fa de el. Primind sarcina acestei lucr ri, voi vorbi mai întîi pe scurt despre Isaac, apoi despre scrierile lui i despre edi ia de fa a lor.

Isaac, luîndu- i obîr ia din R s rit, unde au odr slit i de unde au pornit toate ale mîntuirii, era sirian dup nume, iar patria lui a fost Ninive³. P rin ii lui nu ne sînt cunoscu i. Desp r indu-se de lume din fraged tinere e i din vîrsta înfloritoare i intrînd cu un frate de sînge în mîn stirea cu numele lui Mar Matei, unde mul i duceau via de înger i în trup, a îmbr i at chipul i via a singuratic . Deprinzîndu-se acolo cu ostenele nevoii ei i ajungînd la o m sur îndestul toare a virtu ii, se sim i st pînit de dorul unei lini tiri mai adînci, i cu inima arzînd de jarul pustniciei. Deci, plecînd departe de chinovie i s l luindu-se într-o chilie din pustie, duse o vie uire cu totul singuratic i neamestecat , gîndind numai la sine i la Dumnezeu. Fratele s u, luînd conducerea lavrei mai înainte pomenite, nu înceta s -i cear , prin scrisori st ruitoare, s lase pustia i s vin din nou în mîn stirea de mai înainte⁴. Dar el se alipise atît de mult de pustie, încît nu voia s se despart nici m car pentru pu in timp de ea. Dar ceea ce n-a izbutit rug mintea fratelui mai înainte, a izbutit mai tîrziu descoperirea dumnezeiasc⁵. Neascultînd de fratele

3. «Assemani, în «Bibliotheca orientalis» tom. I, p. 463, i autorul «Cuvîntului înainte» spun c s-a n scut, a crescut i a înv at în Mesopotamia, nu departe de Edesa».

4. «A doua din epistolele lui cuprinde r spusul c tre fratele lui, dar se intituleaz «*C tre un frate natural i duhovnicesc ce locuie te în lume*», fie pentru c nume te chinovia lumii (c ci numindu-l nu numai frate natural, ci i duhovnicesc, e v dit c era monah), fie pentru c Isaac avea i un alt frate ce locuia în lume».

5. Nichifor Theotoche se refer iar i la un loc din «Cuvîntul înainte» al anonimului, ce urmeaz în edi ia sa.

de sânge, de i îl îndemna s vin în sfînta mîn stare, a ascultat de P rintele care l-a chemat de sus, primind grija arhierasc a cîrmuirii cor biei Bisericii Ninivitenilor. P r se te deci pustia, de al c rui dor ardea inima lui, i prime te hirotonia de episcop al Ninivei. C ci nu trebuia s ascund lumina sub obrocul pustiei, ci s o pun în sfe nicul p storirii i s r spîndeasc razele str lucitoare ale puterii ei lumin toare, pîn departe. Dar aceasta s-a întîmplat pentru un foarte scurt timp, c ci de-abia se v zu lumina r s rind i iar i s-a retras. C ci nu era, pe cît se vede, lumea vrednic de acest b rbat. S-a întîmplat cu el ceea ce s-a întîmplat odinioar dumnezeiescului Grigorie Teologul, care, fiind hirotonit episcop al Sasimelor, a cugetat s fug îndat dup hirotonie, ceea ce celor mai iubitori de Dumnezeu nu li se pare c se întîmpl din pricina unui gînd iubitor de sine i nest pînit (i deci nici nu numesc aceasta un lucru de prihan i de osînd), ci din pricina des vîr irii b rba ilor. C ci ace tia erau f r prihan în celelalte i de neosîndit i purt tori de duh. Iar cel duhovnicesc toate le judec , dar nu e judecat de nimeni.

Iar ceea ce i s-a întîmplat lui atunci este aceasta : în ziua îns i în care a primit hirotonia, ezînd în locuin a episcopiei, înf i îndu-i-se doi în i, unul i-a cerut celuiilalt o datorie, iar cel lalt recunoscînd datoria, i-a cerut o mic amînare. Creditorul îns i-a spus : «Dac acesta refuz s -mi dea ceea ce datoreaz , îl voi preda îndat judec torului». Dumnezeiescul Isaac i-a spus : «Dac , dup porunca Sfintei Evanghelii, tu nu trebuie s ceri nici cele ce i s-au luat, cu atît mai mult trebuie s te înduri i s -i îng dui o zi ca s pl teasc ceea ce-i datoreaz ». Dar acela a r spus f r îndurare : «Las acum cele ale Evangheliei». Atunci Isaac a zis : «Dac acesta nu ascult de poruncile Evangheliei i ale Domnului, ce voi face eu însumi aci ?». i v zînd c via a lui, obi nuit cu lini tea, nefr mîntat i netulburat , urma s fie împr tiat i tulburat de griji, s-a retras din scaun i a venit din nou în chilia lui iubit din pustie, în care a r mas pîn la moarte. i cîte lupte a purtat împotriva dracilor i a trupului i cît de mare a ajuns în virtute, în cea pe care o cere via a cea f ptuitoare i cea v z toare (contemplativ), i la ce des -vîr ire a sufletului a ajuns i de cît har s-a bucurat cît timp

se afla încă în via , e de prisos să spunem. Căci acestea se vor putea afla uor din scrierile lui.

Căci în *Cuvîntul XXIII* zice : «Precum cel ce nu vede cu ochii lui soarele nu poate nici descrie cuiva lumina lui numai din auz, nici nu simte lumina lui, așa nici cel ce n-a gustat cu sufletul lui dulcea a faptelor duhovnicești». Iar în *Cuvîntul XXVI* zice : «Cercînd mult timp cele de-a dreapta și cele de-a stînga și probîndu-mă pe mine însumi de multe ori în aceste două chipuri și primind răni contrare nenumărate și învrednicindu-mă în chip ascuns de multe ajutoare, am cîștigat o experiență de mulți ani și am învățat acestea prin cercare, cu darul lui Dumnezeu». Iar în *Cuvîntul XV* zice : «Acestea le-am scris spre amintirea mea și a oricui citeți această scriere, precum am primit din cercetarea Scripturilor și din guri adevărate, și puțin, din cercarea înșăși».

Ai văzut deci că mai întîi a făcut toate cîte le-a predat pe urmă scrisului și a fost un învățător cu fapta al celor învățați de el. Învătura lui e cu adevărat dumnezeiască, punînd ca temelie virtutea cea mai înaltă, ridicîndu-se pînă la culmea desvîrșirii. De aceea, și învățatorul este dumnezeiesc și înalt și desvîrșit. Căci a cercat cele ce le-a învățat de la harul dumnezeiesc, și așa le-a învățat și le-a scris. Neputînd fericitul închide cu tăcere lucrarea puternică și prea dulce a harului în sine, a lămurit-o în altele mai întunecos, iar în acestea foarte limpede zicînd : «De multe ori cînd le scriam acestea se opreau degetele pe hîrtie și nu mai puteam suporta plîcea ce se ivea în inima mea, care făcea simțurile să tac ».

Dar se cuvine să ne minunăm și de această virtute a bărbatului : desprins de toți oamenii, se îndulcea cu dragostea față de ei, precum el însuși mărturisește despre sine. Căci zice : «Iubiilor, deoarece m-am făcut nebun, nu sufăr și prezesc taina în tăcere, căci mă fac nebun (vorbești aici ca și sfîntul apostol: «M-am făcut nebun lăudîndu-mă », I Cor., 11, 11), pentru folosul fraților. Pentru că aceasta este dragostea cea adevărată, cea care nu poate răbda în vreotăință față de frații ei». Căci și din pustie revărsa valuri ale învățurii, prin care uda cu îmbelugare sufletele fraților, izvorîndu-le neîncetat.

Cele despre el istorisindu-le pe scurt un anonim⁶, spune aceste cuvinte : «Fiind învâtor monahilor i liman de mîntuire tuturor, a scris aceste patru c r i cu mult frumuse e în gr ire».

Acela i spune i despre timpurile în care a tr it Isaac : «Acest sfînt a tr it la începutul celei a aptea mii de la zidirea lumii». Acestea consun cu cele ce le spune acela i Isaac, zicînd : «Te afli dogmatizînd împotriva acestora ce sînt de ase mii de ani». Din acestea e v dit c atunci cînd a scris acestea se împliniser ase mii de ani de la zidirea lumii. Dar despre aceasta afl m mai am nun it din epistola lui c tre minunatul Simeon. C ci acesta a tr it 75 de ani, sau de la anul 4 al Împ ratului Justin cel b trîn, care era anul 521 de la Mîntuitorul Hristos, pîn la anul 15 al lui Mauriciu, adic la anul mîntuirii, 596⁷. i fiindc Simeon era foarte tîn r cînd a îmbr i at vie uirea pe stîlp, iar Isaac apare ca un sf tuitor în epistol i-i înf i eaz primele reguli ale vie ii de lini tire⁸, dec i-a trimis epistola înainte de a se urca acela pe stîlp, din aceasta se poate vedea cu u urin c Ava Isaac era pe la anul 534 al iconomieii dumnezeie ti în floarea vîrstei, fiind des vîr it nu numai cu virtutea ci i cu vîrsta. Deci chiar dac a ajuns la foarte adînci b trîne e, s-a mutat la corturi, f r îndoial , înainte de anul mîntuirii 600.

În mod gre it au socotit unii c Isaac al nostru este acela a c rui via a descris-o cel întru sfîn i Grigorie Dialogul⁹. Toat via a lui Isaac al nostru s-a mi cat din patria sa la mîn stare, de la mîn stare la pustie, i din pustie la Ninive i, de aici, iar i în pustie. Iar a aceluia, de la r s ritul soarelui pîn la apus, adic din Siria pîn în Italia, la Spoleto. Dar i din epistola c tre Simeon deosebim exact pe cei doi b rba i. Dialogul zice c Isaac al lui a venit în Italia f r s tie ucenicii s i i schimbîndu- i numele, în primii ani ai st pînirii goilor, care trebuie în ele i ca anii apropia i de anul mîntuirii 541, cînd a început s împ r easc în Italia Totilas, i a tr it

6. «Acestea se p streaz în codicil din Biblioteca Vaticanului scri i în limba arab i siriac , în introducerea celor patru c r i ale lui Isaac, despre care vom vorbi mai jos. Ele s-au tradus în latin de maronitul sirian Assemani. Din acestea am scos cele spuse despre Isaac».

7. «Fabricius, în «Bibliotheca graeca», cartea 5, cap. 34, p. 279».

8. Ep. 4.

9. «Dialogi, libr. 3, cap. 14».

pîn la anii din urm , adic pîn la 553, cînd Teios fiind omorît, i Italia a sc pat de tirania go ilor. Acesta i-a ascuns a a de mult numele lui adev rat, c n-a fost dat pe fa decît de duhul necurat pe care el l-a scos din cineva. Deci nu pare adev rat, ba chiar e cu neputin de primit, c în ace ti ani, Simeon, care vie uia ca monah în muntele minunat din apropierea Antiohiei, s -i fi scris lui în Spoleto, unde nu era cunoscut nici cu numele, i acesta, aceluia. Acestea, despre Isaac. Iar în cele urm toare, vom gr i i despre scrierile lui.

Despre faptul c p rintele adev rat al acestor reguli ale nevoinei elor, publicate acum, este acest Isaac, m rturise te, împreun cu cei doi vechi codici manuscri i afla i în mîinile noastre, codicele vechi aflat înc în Lavra cuviosului nostru p rinte, Sava, din Palestina (acesta e poate cel scris de cuvio ii p rin i Avramie i Patrchie), pe care Prea fericitul Patriarh l-a citit, precum s-a spus, de multe ori cînd vie uia acolo ; apoi, cel din ora ul Corfu, din Mîn stirea Sfintei Mucenice fecioare Ecaterina, pe care l-am v zut eu însuși la fel cel din Biblioteca Cezarian ¹⁰. Titlul acestuia este urm torul : «Ale celui întru sfin i p rintelui nostru Ava Isaac SIRUL, pustnicul, care a fost episcop al iubitoarei de Hristos cet i Ninive, cuvinte despre nevoin , t lm cite de cuvio ii p rin i ai no tri, Ava Patrchie i Ava Avramie, filozofi i siha tri din Lavra celui întru sfin i, p rintelui nostru, Sava. Cuvintele cuprinse în el sînt 87».

Apoi i cel din Biblioteca Coislinian , purtînd numele lui Isaac SIRUL, pustnicul i episcopul Ninivei, i cuprinzînd 92 de «Cuvinte», în care se cuprind i scolii din Cuvintele sau scrierile lui Anastasie, Antioh, Antonie, Arsenie, Atanasie, Varsanufie, Vasile, Bulgarul (Teofilact), Ava Carion, Carpatiul, Ioan Gur de Aur, Ioan Sc rarul, Copris, Chirii, Diadoh, Drotei, Efrem, Isaia, Evagrie, Grigorie Teologul, Isihie, Ioan Monahul, Iosif, Isidor, Ava Longhin, Macarie, Marcu, Maxim, Nil, Ava Nisterie, Ava Petru, Petru al Alexandriei, Pimen, ¹¹ Sisoie, Simeon, Talasie, Teodor Nonu, Zigaben i Zosima

10. «Pe acesta v zîndu-l cu cîteva luni înainte, am comparat unele din tîlcuiri atunci cu cele ale edi iei acesteia i le-am aflat identice. De la o compara ie a întregului text cu cel de fa m-a împiedicat bibliotecarul grijuliu, Kollar».

11. «Pe acesta îl men ioneaz Montfaucon, *Bibliotheca graeca*, cartea 5, cap. 41, p. 471».

Acesta e un codice cu adevărat prețios și dacă l-a fi avut în mână ar fi fost de mare folos pentru ediția aceasta. Mai sînt de amintit codicii din Biblioteca Vaticanului, nr. 23, 301, 505, 737, dintre care fiecare cuprinde 98 Cuvinte, traduse din limba siriacă în cea grecească de Patrichie și Avramie, monahi în Sfîntul Sava¹². Catalogul manuscriselor din Anglia descrie și el 99 de Cuvinte despre nevoine, traduse în grecește de Avramie și Isaachie (îl numește pe Patrichie, în chip grecesc, Isaachie, ca și Cave), monahi din Mîna stîrea Sfîntul Sava¹³. El mai descrie și alte trei scrieri ale aceluiași Isaac, scrise în siriacă și pstrate în Cod. 72 din Biblioteca Bodleian¹⁴.

Iar Ebed Iesu scrie în Catalogul cărților caldeiene: «Isaac Niniviteanul a alcătuit 7 tomuri despre cîrmuirea duhului, despre tainele dumnezeiești, despre judecări și vieuire»¹⁵. Nu ținem de nu e vorba de un alt Isaac și nu de al nostru, sau de a aflat alte titluri în scrierile celui al nostru; în acest caz nu ținem dacă tomurile despre tainele dumnezeiești și despre judecată s-au pierdut, sau s-au pstrat undeva unde nu ținem. *Cuvintele* despre cîrmuirea duhului, adică cele despre suflet, sînt poate aceleași cu *Cuvintele* 56, 57, 59 din această ediție, iar cele despre vieuire sînt poate aceleași cu *Cuvintele* 1, 9 și 10 despre vieuirea călugărească.

Amintind de aceste 7 tomuri, Assemani zice în «Bibliotheca Orientalis» alcătuit de el: «Unul din aceste tomuri socotim că a fost scris în siriacă, iar patru cărți, îndată după aceea, în arab». Mai întîi prezintă cele patru cărți din Codicii sirieni, arabi și grecești din Biblioteca Vatican, cercetări de el. Dintre acestea, din prima dă 28 de titluri de *Cuvinte*, împreună cu începuturile lor: din a doua 45, din a treia 44, din a patra 25 (amintea și care din ele se pstrează scrise numai în limba arab, sau numai în sirian, sau numai în greacă). Apoi vorbește și despre tom, zicînd: «În biblioteca Gimnaziului Maronit (din Roma) se află un manuscris împărțit în 19 scrieri, al cărui titlu este: «Cărți de obicei pentru toate neamurile, sau despre cauza tuturor cauzelor». Începutul ei este: «Dumnezeule cel veșnic, Cel din veac neînceput și pururea neschimbat». Aceasta arată cu îndestulare că e produsul altui oarecare Isaac, episcop al Edesei, și nu al celui al Ninevei.

12. «Assemani, în «Bibliotheca orientalis», tom. I, p. 446».

13. «La pag. 35, nr. 256 și la pag. 44, nr. 295».

14. «Fabricius, «Bibli. graeca», cartea 5, cap. 41, p. 17».

15. «Idem, *ibidem*».

Iar din cele 138 de «Cuvinte» din cele patru c r i (în e-leg titlurile i începuturile lor), unele sînt acelea i cu cele editate acum, iar altele sînt p r i ale lor. Altele au acela i titlu, dar alt început ; altele, dimpotriv ; i altele par s se deosebeasc cu totul.

Indicînd açi cele patru c r i amintite, noi le-am pus la sfîr itul c r ii¹⁶. Dintre ele am dat în grece te titlurile i începuturile *Cuvintelor* socotite needitate aci, indicînd i codicii ce le cuprind ; la fiecare «Cuvînt» din cele cuprinse în această edi ie, am notat al turea i pe cel identic din acele patru c r i. Astfel, fiecare poate cunoa te «Cuvintele» editate i needitate ale cuviosului¹⁷.

Dar nici num rul «Cuvîntelor» din codicii greci aminti i înainte nu e acela i în toate. În unele e mai mare, ca cel din această edi ie. Dar cantitatea con inutului «Cuvintelor» e poate aceea i în toate, numai numerele sînt neegale, din pricina unei împ r iri diferite. i în cei doi codici ai no tri num rul «Cuvintelor» este inegal, dar nu i con inutul lor, cum se poate vedea din numerele date în lista de la începutul c r ii i din unele note. Împ r irea neegal vine din faptul c unele din «Cuvinte» cuprind capitole, întreb ri, r spunsuri i rug ciuni i c unul i acela i de multe ori cuprinde diferite teme i se alc tuie te oarecum din multe «Cuvinte». C ci i în biblioteca p rin ilor¹⁸ e cîte un cuvînt foarte mare, editat numai în latine te (din aceasta s-au luat în această carte unele fragmente în latine te). Acolo poate vedea cineva i o carte despre dispre uirea lumii, care e împ r it în 53 de capitole i e atribuit în chip gre it sfîntului Isaac SIRUL, presbiter din Antiohia. Acest Isaac a tr it în vremea Împ ratului Leon cel Mare, care a luat sceptrul în anul 457 i i-a sfîr it via a în anul 474, cînd s-a mutat de aici. În edi ja de fa «Cuvîntul» acesta este alc tuit din 15 «Cuvinte»¹⁹. Atîta despre acestea.

Cei doi codici ce i-am avut în mîn sînt scri i de o mîn str veche din acela i veac i sînt contemporani cu cel din

16. Credem c e vorba de titlurile puse dup «Cuvîntul înainte» ce urmeaz dup această prefa a lui Nichifor Theotoche.

17. Noi nu d m acest catalog de titluri din ed. lui Theotoche, socotind c problema identit ii *Cuvintelor* din diferi i codici r mine s fie studiat de cel ce va întreprinde s întocmeasc o edi ie critic a operei sfîntului Isaac.

18. «*Bibliotheca Patrum*, ed. Lyon, tom. 11».

19. «Adic Cuv. 23, apoi SIRUL urmeaz astfel :5, 56, 21, .11, 22, 13, 24 85, 27, 46, 17, 72 i 18».

Biblioteca Cezarian , cum se vede din asemnarea literelor i a hîrtiei. Unul din ei l-a avut înalt Prea Sfinitul Mitropolit al Artei, Neofit, care p r sind Mitropolia i s vîrindu- i via a întru nevoine, nu tare de mult, în Athos, l-a predat Prea înv atului dascal, Cuviosului Neofit, ierodiaconului din Peloponez ; pe al doilea, l-a avut nu tiu de unde Prea înv atul predicator Agapie, întîist t torul bisericii Sfîntul Nicolae, din Galata. De cel de al doilea din acestea, de al lui Agapie, m-am folosit ca prototip, din cel dintîi am notat unele deosebiri de mic însemnătate. În acesta e pus la începutul Cuvintelor lui Isaac i «Cuvîntul înainte» despre t cere i lini te, din care manuscrisul lui Neofit nu are decît o prescurtare scris de o mîn mai nou i în dialectul de ob te.

Cuprinsul acestui «Cuvînt înainte» (care nu s-a tip rit aci pentru alt motiv decît pentru cîteva tiri scurte despre Isaac) e copios, iar «Cuvîntul» e prolix i folosirea citatelor din Scriptur , nepotrivit . Alc tuirea lui e lipsit de m estrie, urmînd o în irare f r rînduial , pe care autorul silindu-se s-o acopere, se întinde într-o vorb rie de art , vrînd s înpăcecele de neîmp cat²⁰.

Oare cine e acesta ? Nu cumva Avramie sau Patrichie ? C ci pare foarte probabil ca cei ce au tradus scrierile lui Isaac s fi voit s fac i lauda lui. De altfel, îns i traducerea *Cuvintelor* o vedem de un nivel foarte coborît, f cut poate cuvînt de cuvînt i ne inînd seama cîtu i de pu in de regulile gramaticii. De aci vine i marea neclaritate a *Cuvintelor*. Lovindu-ne de ea în în elegerea unora din ele, am încercat, nu dintr-o voin arbitrar , ci cu aprobarea Prea Fericitului Patriarh, s o înl tur m pe cît ne-a fost cu putin , prin note, îndreptînd nu pu ine gre eli v dite i u or de îndreptat²¹.

20. Poate c aprecierile lui Theotoche sînt cam aspre. Ceea ce e drept în ele este c : «Cuvîntul expune prea prolix tema t cerii. De aceea nu d m în acest volum acel *Cuvînt înainte*. Dimpotriv , textul tip rit la 1819 la Neam i cel mai nou, dactilografiat, dau numai acest *Cuvînt înainte* i nu i pe al lui Nichifor Theotoche.

21. Corecturile lui Nichifor Theotoche, f cute la note, fiind prea pu ine, noi ne-am permis s facem cu mult mai multe în traducerea noastră . El nu putea îndrepta textul grec pe care-l publica dup manuscrite. Noi am putut îndrepta în textul românesc în elesurile neclare, foarte frecvente în textul grec. Notele lui Nichifor Theotoche sînt date de noi între semnele cita iunii. Iar ale noastre, f r ele. Unele din notele lui Nichifor Theotoche dau versiunea uneori variat a codicelui primit de la Neofit al Artei. Textul urmeaz manuscrisul primit de la Agapie, cum m rturise te Theotoche însu i.

Dar fiindcă în cei doi codici ai noștri nu este aceeași înțirare a *Cuvintelor* și alta este în cel Cezarian și alta în cărțile lui Assemani, ba în aceiași sînt amestecate și capitolele prin întrebare și răspuns și *Epistolele*, ni s-a părut să alcătuiască cartea de față altfel, încît *Cuvintele* apropiate în oarecare fel să urmeze unele altora. Dar în prototip nu sînt schimbate nici în întregire, nici în titluri, ci toate s-au numit *Cuvinte*, afară de *Epistole*. Dar trebuie știut că nici al doilea, nici al treilea nu sînt scrise de același Isaac al nostru, cum mîrturisise te Assemani. Ci primul e al doilea zecilea, cel lalt, al optulea, al lui Ioan Sava Monahul, născut în Ninive și trimis pe la mijlocul celui de al șaselea veac al iconomiei în trup, în mîin stirea numită Dilaiti, de dincolo de Tigru.

A adar, de-Dumnezeu chema ilor și cuvîin ilor pînă i (de și îndemnurile lui Isaac ne sînt proprii și potrivite mai ales nouă), cei ce cu dragoste dumnezeiască și luat pe umeri jugul cel blînd al lui Hristos în lavrele din Palestina și din Muntele Sinai și în marile mîin stiri și în schiturile și sihstriile din Athos și din alte pîrîi și v-a și hotărît să vîinștiți, purtînd viaa îngerească în trup, cei ce v-a și atins de primele trepte ale scării ce urcă la cer și cei ce și ajuns la mijlocul ei și cei ce și atins vîrful ei cel mai înalt, cei de acum și cei de după aceea, — aveți această carte sfîntă ca povîitoarea cea mai bună în toată lucrarea nevoii ei. Căci ea tîlcuiește foarte bine adevărata lepădare de lume și de cele din lume, cunoștința tuturor ispitelor celui ce ne războiește, descrierea amănunțită a patimilor mult împletite, rugăciunea minții și urcușul sufletească, desvîirea întru nevoie și întru liniște, ca să spun pe scurt, toată virtutea văzătoare și fructuitoare. Ea explică cu de-amănuntul cele mai tainice stări și lucrări ale vieții călugărești, care se înfrîează curată și se fac cunoscute numai din vederea cu fapta. Citind-o pe aceasta, cereți răsplătirile bogate de sus pe seama celui ce a fost cauza acestei ediții, pe seama Prea Fericitului Patriarh Efrem. Iar mie (dacă am contribuit și eu cu ceva), îmi ajunge ceea ce se spune îndeobște despre noi: «Dumnezeu să-l ierte».

Dar ajuns aici, nu voi pregeta, silit de datoria adevărului, să pomenesc ceea ce e vrednic de spus și de pomenit. Nectarie și Dositei și Hrisant, pururea pomeniți Patriarhi ai Sfintei Cetăți a Ierusalimului, au alcătuit odinioară multe cărți, dînd la iveală învîrtiri de foarte mare folos ale celor care au învățat drept cuvîntul adevărului, și arme puternice împotriva

celor ce s-au abtut de la dreapta credin . Prea Fericitul Efrem, urmîndu-le pilda ca un adevrat urma al lor, a publicat i el nu puine cri mîntuitoare ; i tiu c va publica i altele.

Deci cei ce-i aduc darul lor, Prea sfîntului i de Dumnezeu primitorului Mormînt, nu sînt numai urmatori ai pildei acelor vechi i evlavio i cretini care au pus deoparte i au strîns pentru Ierusalim întru una a sîmbetelor din ceea ce fiecare a agonisit (I Cor., 16, 2), ci i ap rtori ai acelor prea cinstite Locuri, fîcîndu-se plinirea evlaviei credincioilor, dovada prea limpede a economiei divino-omene ti a Cuvîntului, Dumnezeu i Om, i lauda i str lucirea neamului dreptcredincioilor, ci i ocrotitori ai orfanilor de acolo, ai vduvelor, ai s racilor, i susin tori ai multor suflete ameninate de lip suri i nevoi, sprijinite prin evlavia lor i izb vite prin ajutorul dat lor de c tre Mormîntul de Via primitor. i peste toate acestea s-au ar tat susin tori i binef ctori ai plînirii de ob te ai Bisericii. C ci prin darul lor, Prea Fericii Patriarhi public cri care pot s fie de folos pentru tot sufletul dreptcredincios. Drept aceea unii ca ace tia se vor împ rt i în chip vdit i neîndoielnic de r spl tirile înmiite ale Marelui R spl titor. C ci îi aduc Lui un dar des vîrit, sfînt, binepl - cut i roditor²².

22. «In Bibi. orient., tom. I, p. 456 i 457».

**ALE CELUI ÎNTRE SFIN Î
P RINTELUI NOSTRU**

ISAAC SIRUL

**nevoitor i pustnic,
cel ce a fost episcop
al iubitoarei-de-Dumnezeu
cet i, Ninive**

CUVINTE DESPRE NEVOIN

Cuvinte despre nevoin

scrise de el în graiul s u i t l m cite²³
de c tre p rin ii no tri
iubitori de în elepciune i de lini tire,
Ava Patrichie i Ava Avramie,
care s-au lini tit în Lavra celui între sfin i
p rintelui nostru, Sava.

CUVÎNTUL I

Despre lep dare i despre vie uirea c lug reasc

Frica de Dumnezeu este începutul virtu ii. Iar despre ea se spune c e rodul credin ei i se seam n în inim , când mintea se desparte de împr tierea în lume, adunîndu- i gîndurile ce r t cesc din pricina împr tierii, în cugetarea la viitoarea rea ezare²⁴. C ci nimic nu ajut mai bine pe cineva s pun temelie virtutii, ca a se ine pe sine str in de lucrurile vie ii i a r mîne în legea luminii c r rilor celor sfinte i drepte, pe care le-a amintit i le-a numit psalmistul, în Duh. C ci anevoie se afl vreun om care s poat purta cîntecul acesta²⁵, ba poate c nu se afl peste tot vreunul, chiar de ar fi cineva deopotriv cu îngerii. i aceasta din gr bita primire a schimb rii, cum ar zice cineva.

23. «In cel lalt manuscris, se adaug : *în limba greac* ».

24. Restabilirea în starea ei pe care a avut-o de la început.

25. Cel ce prime te cîntări de la oameni greu va putea s scape de cursele mîndriei. De aceea i St pînul tuturor deplînge pe cel l udat de oameni, zicînd : «Vai vou , când vor zice bine de voi to i oamenii».

începutul c ii vie ii st în aceea ca mintea s cugete la cuvintele lui Dumnezeu i s petreac în s r cie. C ci ad pare a din acele cuvinte ajut la des vâ r irea în s r cie. Sau ad pare a din cugetarea la cuvintele lui Dumnezeu î i ajut la dobîndirea s r ciei. Iar do- bîndirea s r ciei î i d odihn , ca s dobînde ti cugetarea la cuvintele lui Dumnezeu. i acestea dou te a- jut s urci în scurt vreme treptele întregii zidiri a virtutilor.

Nimeni nu poate s se apropie de Dumnezeu decît dac se dep rteaz de lume. Iar dep rtare numesc nu ie irea din ea cu trupul, ci dep rtarea de lucrurile lumii. Virtutea aceasta st în odihnirea sau golirea cuget rii de lucrurile lumii. C ci nu se poate inima lini ti i nu se poate izb vi de închipuiri atîta timp cît sim- urile lucreaz ; nici patimile trupe ti nu stau în ne- lucrare i nici gîndurile rele nu înceteaz far numai în pustie. Dar pîn nu dobînde te sufletul be ia credin ei în Dumnezeu, prin primirea puterii sim irii ei, nu- i poate vindeca sl biciunea sim urilor²⁶ i nici c lca cu putere peste con inutul celor v zute, care este zid des- p r itor în fa a celor din l untru. Nici nu simte înainte de aceea rodul ra ional al st pînirii de sine. Iar ferirea de p cate este rodul amîndurora. F r cea dintîi nu e nici cea de a doua; iar unde p e te drept cea de a doua, e inut în frîu i cea de a treia²⁷

Cînd harul se înmul e te în om, atunci, în n zuin a dup dreptate, dispre uie te cu u urin frica de moar

26 Be ia credin ei este o putere de la Dumnezeu, care cople e te aplecarea sim urilor spre cele din afar , dînd sufletului putere s vad i s se alipeasc de cele din untru i, prin ele, de Dumnezeu.

27 «P rintele spune poate aceasta : c din dep rtarea de lume i din be ia credin ei vine ferirea de p cate. Aceasta înseamn c cei ce se despart de lume i se umplu de credin scap de mrejele p catului. Cea dintîi, zice, e desp r irea de lume ; a doua, be ia credin ei, a treia a st - pînirea de sine. El adaug i aceea : f r desp r irea de lume, nimeni nu se poate umple de credin . Iar în cel al c rui suflet s-a umplut de credin , st pînirea de sine e inut în frîu de frica de Dumnezeu».

te²⁸, i sufletul îl îndeamn s rabde necazurile pentru frica de Dumnezeu²⁹. i toate cîte pot s vat me trupul i cîte vin în chip nea teptat asupra firii i se adaug ca p timiri, sînt socotite ca nimic în ochii sufletului, fa de cele n d jduite înc de pe acum.

Nu e cu putin s cunoa tem adev rul, dac nu vin asupra noastr ispitele din îng duin³⁰. Iar primind cineva încredin area despre aceasta, în elege c mult purtare de grij are Dumnezeu pentru om i c nu e om care s nu se afle sub purtarea Lui de grij ; i c purtarea Lui de grij prive te în chip luminos mai ales spre cei ce-L caut pe El i poart p timirile pentru El, ca i cum i-ar îndrepta degetul spre ei.

Dar cînd se înmul e te lipsa harului în om, atunci toate cele potrivnice celor spuse îi sînt aproape. Atunci cuno tin a e mai mare decît credin a, din pricina iscodirii i nu are încredere în Dumnezeu în nici un lucru. De aceea, nu se socote te nici sub purtarea de grij a lui Dumnezeu. Unul ca acesta se afl sub cei ce îndreapt spre el s ge ile, în noaptea f r lun , i e pîndit de ace tia.

Frica de Dumnezeu e începutul vie ii celei adev - rate a omului. Dar aceasta nu poate s st ruie în suflet împreun cu împr tierea. C ci inima se rupe de dulcea a lui Dumnezeu cînd sluje te sim urilor. Pentru c în elesurile celor din l untru sînt împiedicate de sim-uri, care ar trebui s le slujeasc lor.

Îndoialainimii aduce sufletului fric . Iar credin a poate înt rî hot rîrea chiar i în vremea t ierii m du-larelor. Cît vreme pofta trupului covîr e te în tine, nu vei putea dobîndi îndr zneala cea bun i lipsa de

28. N zuin a dup «dreptate» este n zuin a dup toate virtu ile. Cînd harul lui Dumnezeu se înmul e te în om, acesta dispre uie te frica de moarte, in str duin a lui fierbinte dup dobîndirea virtu ilor.

29. Frica de Dumnezeu îl înt re te pe om împotriva fricii de moarte.

30. Din îng duin a lui Dumnezeu pentru înt rirea noastr .

fric fa de multe împotriviri ce se ridic în calea spre Cel dorit.

Cel ce poftete cînste nu va putea scpa de pricinile întristării. Cîci nu se afl om în mijlocul lucrurilor ce se schimb , care s nu primeasc în cugetarea lui schimbarea lucrurilor de fa . Dac pofta este otrav a simurilor, s tac cei ce mrturisesc c - i pzesc pacea minii împreun cu împrtierea.

În elepteste, nu cel ce zice c în osteneală i în vremea luptei i a rzboiului înceteaz gîndurile urîte din el, ci cel ce în adevrul inimii lui i i în eleptete vederea minii, ca s nu priveasc fr ruine la gîndurile desfrîate. Acela, întru buna cuviin a conştiinţei lui, chiar cînd mrturiseşte prin privirea ochilor ceea ce ine de credin , atîrn ruinea ca o perdea peste locul ascuns al gîndurilor. Acesta i pzete neprihnirea lui ca o fecioară în eleapt , prin credin a în Hristos. Nimic nu e atît de potrivit ca s înlătore din suflet gîndurile desfrîării ce-l stîpnesc de mai înainte i s alunge amintirile trezite ce i se mi c în trup i aprind flacăra tulburării, ca scufundarea în dorin a învîturii i a umblării pe urmele adîncului în elesurilor dumnezeieţii Scripturii. Cînd gîndurile vor fi scufundate în dulcea a cîntării în elepciunii adunate în vistieriile cuvintelor, cu hotărîrea de a usca din ele ceea ce ele au la aratare, omul las în spatele s u lumea, i uit toate cele din ea i terge din suflet toate amintirile care aduc chipurile, ba deseori i gîndurile trebuinelor obi_nuite ale firii. i însuşi sufletul stăruie în ieşirea din sine în noile rîspunsuri ce-i vin din marea de tain a Scripturilor³¹.

31. SFÎNTUL ISAAC se dovedeşte un mare poet în exprimarea gîndurilor sale. Cuvintele Scripturii au la suprafaţă mezeala plăcută a înfîşărilor mustoase ale lucrurilor ce servesc de chipuri unor în elesuri netrupeşti, nemustoase. Mintea trece din extaz în extaz, pe mîsură ce-i apar noi rîspunsuri, noi întîmplări din marea nesfîrşit de în elesuri ale cuvintelor Scripturii.

Dar chiar dac mintea plute te pe suprafa a apelor, adic a m rii dumnezeie tilor Scripturi i nu poate s scufunde în elegerea ei în adîncimea întreg a aces-tei m ri, ca s în eleag toate vistieriile din adîncul ei, îi va ajunge i numai o cercetare f cut cu dor, pentru a lega gîndurile ei cu putere în singurul gînd al minun rii, ca s le împiedice s nu alerge spre firea trupului, cum a zis un oarecare dintre în elep ii în cele dumnezeie ti. C ci inima e delicat i nu poate r bda r ut ile ce-i vin de la cei din afar i de la r zboaiele din l untru. i ti i c gîndul r u apas greu³². i dac inima nu se ocup cu cuno tin a³³, nu poate r bda tulburarea pornirii trupului. i precum greutatea poverii dintr-un talger atrage repede aplecarea acului, nesupu-nîndu-se voii vîntului, a a lucrul de ru ine i frica a-trag cugetarea. i precum primirea lucrului de ru ine i frica se fac min ii, pe m sura lor, pricin de r t -cire neîncetat , iar acul cumpenei min ii, tulburîndu-se, se mi c de aci acolo, tot a a st pînirea de sine cre te pe m sura dep rt rii fricii din suflet.

Însfîr it, precum talgerele cumpenei se îngreuiaz sub o greutate mai mare i cump na nu se clatin cu u urin sub suflarea vîntului, tot a a mintea îngreu-iat sub frica lui Dumnezeu i sub ru ine nu e mi cat u or de c tre cei ce o clatin ³⁴. i în m sura în care se prime te frica în minte, în aceea i m sur pune pe ea st pînire mutarea i schimbarea. În elep e te-te i pune în c l toria ta drept temelie frica de Dumnezeu, i în pu ine zile te vei rea eza în poarta Împ r iei, f r ocoliri în drumul t u.

32. Gîndul r u, pizma , plin de griji, dornic de pl ceri, e greu de su-portat, dar i greu de alungat. El nu d pace. El se cere împlinit. i prin împlinire, prime te o nou putere.

33. Cuno tin a în elesurilor dumnezeie ti ale Scripturilor.

34. Textul are unele obscurit i. Mai întii, ru inea i frica tulbur min-tea, apoi o fac ferm . Probabil, întii era vorba de «lucrul de ru ine» i de frica de moarte ; aci e vorba de sentimentul ru inii i de frica de Dumne-zeu. In continuare e iar i vorba de lucrul de ru ine i de frica de moarte.

În toate cele ce te întâmpin din Scripturi, cerce-teaz scopul cuvîntului, ca s te adînce ti în tine i s în elegi cu mare p trundere adîncul în elesurilor sfin-ilor care, c l uzi i i lumina i în vie uirea lor de dum-nezeiescul har, simt pururea o raz oarecare a gîndirii ce înainteaz în mijlocul stihurilor celor scrise i lumi-neaz înaintea în elegerii lor, ca s deosebeasc între cuvintele simple i în elesurile cuprinse în ele, cu mul-t în elegere, întru priceperea sufletului.

Omului care cite te cu minte goal cele cuprinse în stihurile grele, i se gole te i inima i se stinge în ea puterea dumnezeiasc ce d ruie te inimii gustarea cea mai dulce, în minunata în elegere a sufletului. Oricine obi nuie te s alerge spre ceea ce îi este înrudit. De ace-
ea i sufletul ce are p rt ie cu Duhul, cînd aude vreun cuvînt care are ascuns în el o putere dumnezeiasc , atrage cu înfocare con inutul lui. Nu pe orice om îl tre-ze te un lucru care e spus duhovnice te i care are în el ascuns o putere, ca s se minuneze de el. Cuvîntul despre virtute are nevoie de o inim care se odihne te de cele ale p mîntului i de îndeletnicirea cu ele. Lu-crurile virtu ii nu trezesc gîndul omului a c rui cuge-tare se ostene te cu grija celor trec toare, ca s le pof-teasc i s caute s le dobîndeasc .

Dezlipirea de cele trupe ti are loc înaintea na terii leg turii cu Dumnezeu, de i la unii, în iconomia haru-lui, această leg tur premerge de multe ori acelei dez-lipiri, a a cum o dorin ascunde o alt dorin . Rîn-duiala iconomiei este alta decît rînduiala cea de ob te dintre oameni. Dar tu p ze te rînduiala de ob te. De premerge în tine harul, cunoa te c aceasta e voia lui. Iar de nu, urc spre vîrfurile turnului duhovnicesc, pe calea tuturor oamenilor, pe care au urcat ei dup rîn-duial .

Tot ceea ce se lucrează în contemplație și se împlineste prin poruncă pentru ea este cu totul nevzut ochilor trupului. Și tot ce se lucrează cu fapta este un lucru îmbinat, pentru că porunca sau fapta, deși e una, are nevoie de amândouă, de contemplație și de fapt, din pricina celor trupești și netrupești. Dar îmbinarea celor două este una.

Faptele ce se îngrijesc de curție nu înlătură amintirea greșelilor trecute, dar înlătură din minte amintirea întristării și de aici înainte venirea amintirii în cugetare se face cu folos.

La comia sufletului de a se îmbogăți în virtute covârșește pofta nevzutului trupului împreună înjugat.

Podoaba oricărui lucru este măsura. Căci fărâma surchiar și cele socotite bune se fac spre pagubă.

Voiești să ai parte (comuniune) cu Dumnezeu în mintea ta, în dobândirea acelei simțiri a plăcerii, care nu este robită de simțuri? Urmărește milostenia, care, când se va afla în lăuntrul tău, ia în tine chipul acelei Sfinte Frumuseți cu care te-ai făcut asemenea. Însușirea cea mai cuprinzătoare a milosteniei este de te în suflet, fără mijlocirea vreunui oarecare timp, pe lângă unirea într-o slavă și strălucire, împărțirea de dumnezeire.

Unirea duhovnicească este o amintire nepecetluită, care arde în inimă cu un dor înfocat, luându-și puterea legăturii din străduirea pe lângă porunci, nu prin reaua lor întrebuințări, nici în chip natural. Căci în ele îți află hrana de viață atât toare pentru întărirea vederii sufletești. Prin aceasta vine inima la răpire, ca să-și închidă îndoitele simțuri, cele trupești și cele sufletești.

Nu este altă cărare spre dragostea cea duhovnicească, care zugrăvește chipul nevzut, decât aceea care începe cu mila, precum a zis Domnul nostru. Ea duce

spre Tatăl cel desvârșit. Căci a poruncit celor ce-L ascultă pe El, ca să o pună pe aceasta ca temelie³⁵.

Altul este cuvântul faptei și altul, cuvântul cel frumos. Și fîr cercarea lucrurilor, în elepciunea nu tie să-și împodobească cuvintele ei și să vorbească adevrul, pentru că nu-l cunoaște pe acesta. Nici nu poate să descopere cineva virtutea, dacă el însuși nu a făcut niciodată experiența ei. Cuvântul din fapt este o vîștîrie a neajunsurilor, iar în elepciunea neputătoare este un depozit al rușinii.

Precum un artist zugrăvește apa pe pereți, dar nu-și poate alina setea cu apa aceea, și precum un om vede visuri frumoase, așa face și cuvântul neputător. Cel ce grăiește din cercarea lucrului său despre virtute, împarte și din ea și celui ce ascultă, precum împarte și te cineva din banii câștigați de el.

Și cel ce seamănă în viața, din cele dobîndite de el, în urechile celor ce-l ascultă, deschide gura cu îndrăzneală către fiii și duhovnicii, precum bătrînul

Iacov a spus lui Iosif: «Iată-ți-am dat o parte mai mare decît fraților tăi; e cea pe care am luat-o cu sabia și cu arcul meu de la Amorei» (Fac., 48, 22).

Fiecare om care are o viață întinată poartă pe viața vremelnică. Iar acesta e lipsit de cunoștință. Bine a zis căreva că frica de moarte întristează pe omul apăsător de conștiință a lui; iar cel care are în sine mîntuirea cea bună dorește moartea ca și viața. Să nu socotești în elept adevărat pe cel care-și robește cugetarea, viața acesteia, din lașitate și frică. Socotește toate cele bune și cele rele ce se întîmplă trupului ca niște visuri. Căci nu numai în vremea morții vei fi dezlegat de ele, ci de multe ori și înainte de moarte te privesc și pleacă.

35. «Unde a poruncit Domnul? În: «Fiți deci milostivi, precum și Tatăl vostru milostiv este» (Lc., 6, 36) și în: «De voieți să fiiți desvârșiți, mergeți, vindeți averile tale și le dați săracilor și veți avea comoară în ceruri, venind, urmează-Mi Mie» (Mt., 19, 21) și în: «Fiți dar desvârșiți, precum Tatăl vostru Cel din ceruri desvârșit este» (Mt., 5, 41).

Dar pe acelea dintre ele care au vreo p r t ie cu sufletul t u socote te-le c sînt avu iile tale în veacul acesta i c în cel viitor vor merge cu tine³⁶. i de sînt bune, vesele te-te i mul ume te lui Dumnezeu în cugetul t u, iar de sînt rele, întristeaz -te i suspin i caut izb virea de ele cît timp e ti înc în trup. Ori-ce bine pe care-l ai lucr tor în tine s -l ai tot a a i întru ascuns. Iar botezul i credin a i s-au f cut mijlo-citoare spre acest bine, pentru c prin ele ai fost chemat de Domnul nostru Iisus Hristos la faptele cele bune ale Lui, împreun cu Tat l i cu Sfîntul Duh, C -ruia se cuvine slava, cîntea, mul umirea i închin -ciunea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL II

Despre lep darea de lume i despre înfrînarea de la îndr zneala fa de oameni

Cînd dorim s fugim de lume i s ne facem str -ini de cele lume ti, nimic nu ne desparte a a de mult de lume i nu omoar patimile din noi i nu ne tre-ze te i nu ne învioreaz spre cele duhovnice ti, ca plînsul i durerea inimii, împreunate cu dreapta so-coteal . C ci fa a celui sfios ia ca pild smerenia Celui iubit. i iar i, nimic nu ne face s petrecem a a de mult în lume i cu cei be i i risipitori din ea, i nimic nu ne desparte a a de mult de vistieriile în elepciunii i ale cuno tin ei tainelor lui Dumnezeu, ca rîsul i ca împr tierea, împreunate cu îndr zneala. Acestea sînt îndeletnicirile dracului curviei.

Deci fiindc i-am cercat iubirea de în elepciune, te rog, iubitul, cu iubire, s te p ze ti de ispita vr jma-

36. Cele care prefac sufletul t u dup chipul lor sînt proprii sufletu-lui în via a aceasta i r mîn proprii lui i dup moarte. Cele rele îi fac sufletul pentru veci lipsit de Dumnezeu cel bun, cele bune îi in sufle-tul pentru veci bun i unit cu Dumnezeu, izvorul bun t ii.

ului, ca s nu- i r ce ti sufletul t u prin glume ne-
înfrîinate, sco îndu-l din c ldura dragostei lui Hristos,
Care a gustat pentru tine fiere pe lemnul Crucii, i în
locul dulce ii i al îndr znirii celei c tre Dumnezeu,
s -l umpli de multe închipuiri i s -l robe ti, înc treaz
fiind, dar totu i dormind, viselor necuvenite, al c ror
r u miros nu-l suport îngerii lui Dumnezeu, i s te
faci altora pricin de alunecare, iar ie, epu . Sile
te-te, deci, pe tine însu i, s urmezi pilda smereniei lui
Hristos, ca s se aprind i mai mult focul aruncat de
El în tine³⁷, foc prin care se dezr d cineaz toate mi -
c rile lumii, care omoar pe omul cel nou i murd -
resc cur ile Domnului cel sfînt i puternic. C ci eu îndr
znesc s zic, dup sfîntul Pavel, c «sîntem biserica
lui Dumnezeu» (I Cor., 3, 16). S cur im, deci, bise-
rica Lui, precum curat este i El, ca s doreasc s
se s l luiasc în ea. S o sfin im, precum i El sfînt
este. i s o împodobim cu toate faptele bune i cinstite.
S o t mîiem cu t mîia odihnirii voii Lui, prin rug -
ciunea curat i din inim , care nu se poate dobîndi
prin împ rt irea de mi c rile lume ti necontenite. i
a a va umbri în suflet norul slavei Lui i va str luci
lumina m ririi Lui în l untrul inimii. i se vor um-
ple de bucurie i de veselie to i vie uitorii din cortul
lui Dumnezeu. Iar cei cutez tori i neru ina i vor fi
lipsi i de flac ra Sfîntului Duh.

Osînde te-te, deci, frate, pe tine însu i pururea. i
zi: «Vai mie, o suflete, c s-a apropiat desfacerea ta
de trup. Pentru ce te vesele ti de cele ce le vei p r si
ast zi i de a c ror vedere te vei lipsi în veci? Ia aminte
la cele dinaintea ta, i gînde te la cele ce le-ai f cut,
cum i care sînt i cu cine ai petrecut zilele vie ii tale,
sau cine a primit osteneala lucr rii plug riei tale i
pe cine ai veselit în arena ta, ca s ias în întîmpina-

37. vrednic de re inut această leg tur ce o face SFÎNTUL ISAAC între
smerenie i focul iubirii. Cel ce iube te nu tie de sine, ca i cel smerit.
Dimpotriv , cel mîndru nu tie decît de sine, deci e neiubitor.

rea ta în clipa ieirii tale. Pe cine ai desfătat prin alergarea ta, ca să te odihnești în limanul lui? De dragul cui te-ai necăjit ostenindu-te, ca să ajungi la el întru bucurie? Pe cine ai cătigat prieten în veacul viitor, ca să te primească la ieirea ta? În ce arin ai lucrat și cine-ți va da plata la apusul soarelui, adică la desprinderea ta de trup?

Cercetează-te pe tine, (suflete), și vezi în ce latură va fi partea ta și dacă ai lucrat până la capăt în arina ce rodește amar ciunele celor ce o lucrează, strigă cu suspin și cu durere către Dumnezeu, Care se odihnește mai presus de jertfele și de arderile tale de tot. Să înească din gura ta cuvinte îndurerate, care să desfăteze pe sfinții îngeri. Obrajii tăi să ia culoarea plînsului ochilor tăi, ca să se odihnească în tine Sfântul Duh, și să te spele de întinărirea răutăților tale. Împacă-te cu Domnul cu lacrimile tale, ca să vină la tine. Cheamă pe Maria și pe Marta, ca să te învețe cuvintele plînsului. Strigă către Domnul!

Rugăciune³⁸

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, Cel ce ai plîns pe Lazăr și ai picurat lacrimi de mîhnire și de milă peste el, primește lacrimile amare ciunii mele. Trimiduie-te cu patimile Tale patimile mele. Vindecă ranele Tale ranele mele. Curățește-te cu sîngele Tău sîngele meu și amestecă în trupul meu mireasma trupului Tău de viață și de tor. Fierea cu care ai fost adăpat de vrăjmașii tăi să îndulcească sufletul meu, izbăvindul de amar ciunea cu care m-a adăpat potrivnicul meu. Trupul Tău întins pe lemnul crucii să înaripeze spre Tine mintea mea, cea atrasă de draci în jos. Capul Tău, pe care l-ai aplecat pe cruce, să înalțe capul meu plîmuit de vrăjmași. Mîinile Tale, pironite de cei necredincioși pe cruce, să mă ridice pe mine spre Tine, din groapa pierzaniei, cum a fost gîduită prea sfînta Ta gură. Fa a Ta,

38. Subtitlul acestei nu se află în manuscrise. pus de editorul Nichifor Theotoche.

care a primit lovituri i scuip ri de la cei blestema i, s umple de str lucire fa a mea întinat de f r delegi. Su fletul T u, pe care, aflîndu-Te pe cruce, l-ai predat P rintelui T u, s m c l uzeasc spre Tine prin harul T u. Nu am inim îndurerat spre c utarea ta, nu am poc in , nici str pungere, care aduc din nou pe fii la mo - tenirea lor. Nu am, St pîne, lacrimi mîngîietoare. Mintea mi s-a întunecat în cele ale vie ii acesteia i nu poate privi spre Tine întru durere. Inima mi s-a r cit de mul - imea ispitelor i nu se poate înc lzi de lacrimile dra - gostei fa de Tine. Dar, Doamne Iisuse Hristoase, Dum - nezeule, Vistierul bun t ilor, d ruie te-mi mie poc in întreag i inim îndurerat , ca s ies cu tot sufletul în c utarea Ta. C ci f r de Tine m voi înstr ina de tot binele. D ruie te-mi, deci, Bunule, harul T u. Tat l, care Te-a n scut pe Tine din sînurile Sale, f r de vreme i ve - nic, s înnoiesc în mine chipul icoanei Tale. Te-am p r sit pe Tine ; nu m p r si! Am ie it de la Tine ; ie i în c utarea mea i m du la p unile Tale i m înnu - m r între oile turmei Tale celei alese i m hr ne te împreun cu ele cu verdea a tainelor Tale celor dumne - zeie ti, ca inima mea s se fac s la ul lor i s vad în ea str lucirea descoperirilor Tale, care este mîngîie - rea i înviorarea celor ce s-au ostenit pentru Tine în ne - cazuri i în tot felul de greu t i! De această str lucire fie s ne învrednicim i noi prin harul i prin iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos ! Amin.

CUVÎNTUL III

Despre retragerea în pustie.

i c nu trebuie s ne temem i s avem fric ,
 ci s ne sprijinim inima pe încrederea în Dumnezeu
 i s îndr znim cu credin neîndoielnic ,
 ca unii ce avem sprijinator
 i p zitor pe Dumnezeu

De te sim i vreodat preg tit pentru retragerea în singur tate, în împ r ia libert ii, ale c rei sarcini sînt u oare, s nu te împing cugetul fricii, dup obi -

ceiul lui, în multe feluri de schimbări și învîrtiri ale gândurilor, ci fii mai degrabă încrezător. Păzitorul tău este cu tine și încredințat-te cu dinadinsul întru înțelepciunea ta, că tu și toată zidirea sîntei sub Singurul Stăpîn care cu o singură înclădire are toate lucrurile. Căci nici un împreună-slujitor nu poate veni la mîna pe vreunul din cei împreună-slujitori ai lui, fără hotărîrea Celui ce poartă de grijă și le cărmuiește pe toate. Și ridică-te îndată și îndrăznește. Căci chiar de s-a dat unora slobozenie în unele lucruri, nu li s-a dat în toate lucrurile. Căci nici dracii, nici fiarele pierzătoare, nici oamenii stăpîniți de răutate nu pot împlini voia lor pornit spre nimicire și pierzanie, de nu îngăduie voia Celui ce le cărmuiește pe toate și le dă un anumit loc de lucrare. Căci nu îngăduie libertății lor să vină la toată lucrarea. Pentru că de ar fi așa, n-ar putea vieții nici un trup. Nu lasă Domnul ca de zidirea Lui să se apropie puterea dracilor și a oamenilor și să-și împlinească în ea voia lor.

De aceea, zi pururea sufletului tău: «Am Păzitor care mă păzește și nu poate vreuna dintre făpturi să se arate înaintea mea, decît dacă se dă poruncă de sus». Crede cu adevărat că nu îndrăznesc nici măcar să se arate în ochii tăi și să-și facă auzite de urechile tale amenințările lor. Că dacă ar avea învoire de sus, din cer, nu ar avea nevoie nici de cuvînt sau de cuvinte, și lucrarea lor ar urma voii lor.

și zi iarăși: «Dacă ar fi voia Stăpînului meu să pun stăpînire celor și pe făptura Lui, n-a primi aceasta cu greutate, căci nu voiesc să zădărnicesc voia Lui». Și așa în încercările tale, umple-te de bucurie, că unul ce îți este simțit deplin că voia Domnului te cărmuiește și te clăduiește pe tine. Drept aceea, sprijine-te și inima ta pe încrederea în Domnul și nu te teme nici de frica de noapte, nici de segeata ce zboară

ziua, «c ci credin a celui drept, zice, ceaîntu Dumnezeu, îmblînze te fiarele s lbatice ca pe ni te oi» (Evr., 11, 33).

Dar nu sînt drept, zice, ca s m încred în Domnul. Îns tu ai ie it cu adev rat, pentru lucrarea drept ii, în pustia aceasta plin de necazuri i de aceea te-ai f cut ascult tor voii lui Dumnezeu. Drept aceea, în de ert te ostene ti cînd supor i aceste osteneli, dac nu-I aduci Lui ca jertf a dragostei necazul t u. C ci Dumnezeu nu voie te pentru ea îns i osteneala noastr . Aceast în elegere o arat to i cei ce iubesc pe Dumnezeu, nec jindu-se pe ei în i i pentru dragostea fa de El. C ci cei ce binevoiesc întru frica lui Dumnezeu s vie uiasc în Hristos Iisus, aleg necazul i rabd prigonirea. i El le d acelora puterea s cunoasc vistieriile Lui cele ascunse.

Despre sporirea ce le vine din ispite celor ce le rabd cu mul umire i b rb ie

C ci a zis careva dintre sfin i, c era un oarecare b trîn prea cinstit dintre pustnici i am mers odat la el i eram întristat din pricina ispitelor. Iar el era bolnav i se afla culcat. i dup ce i-am f cut plec -ciune, am ezut lîng el i am zis : «Roag -te pentru mine, p rinte, c mult sînt sup rat de ispitele dracilor». Iar acela, deschizînd ochii lui, a c utat la mine i mi-a zis ; «Fiule, e ti prea tîn r i nu sloboade Dumnezeu ispitele asupra ta». Iar eu i-am spus: «Sînt tîn r, dar suf r ispitele unor b rba i în putere». Acela îmi zise iar i: «Dumnezeu te va în elep i». Iar eu am zis : «Cum m va în elep i, c eu în fiecare zi gust moartea ?». Acela zise iar i: «Dumnezeu te iube te, taci. Dumnezeu î i va da harul Lui» (Acesta era un r zboi în somn). Apoi a zis iar i: «Cunoa te, fiule, c 30 de ani am f cut r zboi cu dracii i pîn ce n-am

trecut de al dou zecilea, n-am fost ajutat deloc. Iar dup ce am izbutit s trec peste al cincilea (dup cei dou zeci), am început s aflu odihn . i trecînd înc un an, s-a înmul it (odihna). Iar dup ce a curs i al aptelea (dup cei dou zeci), i a venit al optulea, s-a înmul it i mai mult. Iar trecînd i al treizecilea i ajungînd la sfîr it, a a s-a înt rit odihna, c nu mai cuno team nici m sura la care a ajuns». i a adaos : «De m voi ridica la slujirea (liturghia) mea, sînt l sat s slujesc o singur slav , iar la celelalte de voi sta trei zile, voi fi cu Dumnezeu întru r pire i nu voi sim i nici-decum osteneala». Iat ce odihn nesfîr it a n scut lucrarea de mult vreme.

Paza limbii nu numai c treze te mintea c tre Dumnezeu, ci ajut i la înfrînare

Era un oarecare dintre p rin i care mîncea de dou ori pe s pt mîn . i a zis c tre noi: «În ziua în care vorbesc cu cineva nu pot p zi canonul postului dup obiceiul meu, ci sînt silit s -l dezleg». i am în eles c paza limbii nu numai c treze te mintea c tre Dumnezeu, ci d ruie te în chip ascuns i o mare t rie pentru faptele ar tate, lucrate prin trup, ca s fie împlinite ; i lumineaz i lucrarea cea ascuns , precum au spus p rin ii: c paza gurii treze te con tiîn a c tre Dumnezeu, cînd cineva tace întru cuno tin .

Sfîntul acesta era foarte obi nuit cu privegherea de noapte. C ci zicea: «În noaptea în care stau treaz pîn diminea a, dup cîntarea psalmilor m odihnesc. Iar dup ce m trezesc din somn, în ziua aceea sînt ca unul care nu mai e în lumea aceasta. i gînduri p -mînte ti nu mai intr nicidecum în inima mea, i nici nu mai am trebuin de pravilele rînduite. Ci m aflu întru r pire toat ziua aceea.

Deci, într-una din zile am mîncat, pentru c trecuser mai înainte patru zile f r s gust nimic. Drept

aceea, m-am ridicat la slujba de seară ca să gust ceva și m-am oprit în curtea chiliei mele, că era soare mult, și am rămas așa până ce a răsuțit iar și soarele în ziua următoare înălțarea mea. Și abia atunci când soarele ardea tot mai tare și-mi ardea fața, s-a întors mintea mea la mine, și iată văzui că e altă zi, și am mulțumit lui Dumnezeu care varsă atâtă har peste om și învrednicește cu atâtă cinstire pe cei ce-l urmează Lui. Că Lui singur I se cuvine slava și mărirea în vecii vecilor. Amin».

CUVÎNTUL IV

Despre poftirea lumii

Adevărat este cuvântul Domnului, pe care l-a spus, că nu poate cineva dobândi dragostea de Dumnezeu odată cu poftirea lumii, nici nu e cu puțin să dobândească partea de Dumnezeu (comuniune cu El) împreună cu partea de lume, nici să aibă grija lui Dumnezeu împreună cu grija lumii³⁹: Căci când prăsim cele ale lui Dumnezeu pentru slava de artă, sau de multe ori pentru trebuința trupului, mulți dintre noi se apleacă spre celelalte. Această declară că lucrează pentru împărțirea cerurilor, dar nu-și aduc aminte de porunca Domnului pe care a spus-o: «De veți avea toată grija pentru împărțirea cerurilor, nu vă voi lipsi de cele trebuitoare firii celei văzute, ci vă vor veni vouă toate împreună cu celelalte»⁴⁰. «Oare se îngrijește El de păsările cerului cele fără de suflet, zidite pentru voi, și nu are grijă de voi?». Nicidecum. Celui ce se îngrijește de cele duhovnicești, sau de vreuna dintre ele,

39. «Nimeni nu poate sluji la doi domni. Căci, sau pe unul îl va urî și pe celălalt îl va iubi; sau pe unul îl va urma și pe celălalt îl va nescoti. Nu poate sluji lui Dumnezeu și lui Mamona» (Mt., 6, 24).

40. «Cereți mai întâi Împărțirea lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă» (Mt., 6, 33).

cele trupe ti i se d ruiesc f r s se îngrijeasc de ele, când îi lipsesc i când vine vremea. Iar cel ce se îngrije te peste trebuin de cele trupe ti cade de bun voie i de la Dumnezeu. Deci de ne vom str dui s ne îngrijim de cele ce trebuie f cute pentru numele Domnului, Se va îngriji El însu i de amîndou felurile, dup m - sura nevoin ei noastre.

Drept aceea, s c ut m tr irea cu Dumnezeu nu în cele trupe ti, uitînd de lucrurile sufletelor noastre, ci s ne întoarcem toate faptele noastre spre n dejdea celor viitoare. C ci cel ce s-a predat odat pe sine lucr rii virtu ii, din dragostea sufletului s u, i dore te s des vîr easc lucrarea ei, nu se îngrije te iar i de cele trupe ti, fie c le are, fie c nu le are. F r îndoial , Dumnezeu îng duie adeseori ca cei virtuo i s fie ispiti i de acestea i las ca ispitele s se ridice împotriva lor în orice loc. C ci îi love te în trupul lor, ca pe Iov, i-i aduce la s r cie i la dep rtarea oamenilor de ei i-i love te în cele ce le-au dobîndit. Dar de sufletul lor nu se apropie v t marea. Nu e cu putin ca atunci când umbl m în calea drept ii s nu ne întîmpine mîhnirea i ca trupul s nu sufere de boli, de dureri i s r mîn neclintit, dac dorim s vie uim în virtute. Omul care vie uie te dup voia sa, sau cu pizm , sau în cele spre pierzarea sufletului, sau în altceva din cele ce-l vat m , are osînd . Dar când umbl în calea drept ii i-i face drumul c tre Dumnezeu i cî tig pe mul i f cîndu-i asemenea lui, dac îl întîmpin vreun lucru din acestea nu se cuvine s se abat de la ea, ci trebuie s -l primeasc cu bucurie, f r iscodire, i s mul umeasc lui Dumnezeu c i-a trimis lui harul acesta, i c s-a învrednicit s cad pentru El într-o încercare i s se fac p rta p timirilor proorocilor, apostolilor i celorlal i sfin i. C i ace - tia au r bdat de dragul acestei c i necazuri, fie de la oameni, fie de la draci, fie de la trup. C nu se întîmpl

s vin acestea f r încuviin area i f r îng duin a lui Dumnezeu, ci-i vin ca s i se fac privilejuri spre dreptate. Pentru c nu e cu putin ca Dumnezeu s fac pe cel ce dore te s fie cu El, s lucreze cele bune, decît dac îi aduce încerc ri pentru adev r. i nu e cu putin ca acesta s se fac vrednic de m rirea lui Dumnezeu, dac nu intr la ea prin ispite; i nu se bucur de ea, f r darul lui Hristos. Aceasta o m r-turise te sfîntul Pavel, ar tînd c lucrul acesta este a a de mare, încît îl socote te dar (harism). C ci e mare lucru s fie cineva preg tit s p timeasc pentru n-dejdeea în Dumnezeu (Fil., 1, 19). C ci zice: «Aceasta ni s-a dat nou de la Dumnezeu, ca nu numai s credem în Hristos, ci i s p timim pentru El». Tot a a a scris sfîntul Petru în Epistola lui (I Pt., 3, 14); «Cînd p timi i pentru dreptate, sînte i ferici i c v face i p rta i p timirilor lui Hristos». Drept aceea, cînd te afli la l rgime s nu te bucuri, iar cînd te afli în ne-cazuri, s nu te întristezi, i s nu le socote ti pe acestea ca str ine de calea lui Dumnezeu. C ci pe calea Lui se umbl din veac i din neam în neam prin cruce i moarte. i de ce vin acestea ? Ca s afli c e ti în afara c ii lui Dumnezeu i ai p r sit-o pe ea. i tu nu voie ti s umbli pe calea sfin ilor, ci voie ti s - i pre-g te ti ie alt cale, ca s umbli pe ea f r p timire ?

Calea lui Dumnezeu e crucea de fiecare zi, c ci ni-menea nu s-a suit la cer cu r sf (cu tihn). Calea tih-nei tim unde sfîr e te, iar pe cel ce se scufund pe sine în Dumnezeu nu-l vrea Dumnezeu s fie niciodat f r grij . Îns el trebuie s fie cu grij pentru adev r. Dar i din aceasta se cunoa te c este sub grija lui Dumnezeu, c -i trimite pururea suferin e.

Dar cei ce petrec în încerc ri nu sînt l sa i nicio-dat de purtarea de grij a lui Dumnezeu s ajung în mîna dracilor. Mai ales dac s rut picioarele fra ilor i acoper vinov iile lor, i le ascund pe ele ca pe ale

lor proprii. Cel ce voie te s fie în lumea aceasta f r grij i o dore te aceasta, dar voie te s vie uiasc totodat în virtute, e str in de calea aceasta. C ci drep ii nu numai c se nevoieasc în faptele cele bune, ci se i afl de bun voie într-o mare nevoin pentru biruirea ispitelor, pentru cercarea r bd rii lor. Dar sufletul care are frica de Dumnezeu nu se teme de ceva care-l vat m trupe te. C ci n d jduie te în El de acum i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL V

Despre dep rtarea de lume i despre toate cele ce tulbur mintea

Mult cinste a dat Dumnezeu oamenilor prin îndoita înv tur ⁴¹, prin care le-a d ruit (cuno tin a) i le-a deschis din toate p r ile u a pentru a intra la cunoa terea Sa. Iar de voie ti un martor credincios al celor spuse, f -te tu însu i pe tine i nu vei pieri. i de voie ti s o cuno ti pe aceasta din afar , ai un alt înv tor i martor, care te c l uze te f r r t cire pe calea adev rului⁴².

Mintea tulburat nu poate sc pa de uitare i în elepciunea nu deschide u a ei unei astfel de min i. Cel ce poate s vad sfîritul la care ajung deopotriv toate nu are nevoie de alt înv tor pentru lep darea grijilor vie ii. Legea natural dat la început omului de Dumnezeu o arat vederea f pturilor Lui. Iar legea scris se adaug dup neascultare.

41. Din îndoita înv tur pe care Dumnezeu le-a dat-o oamenilor, una este legea natural , iar alta, cea supranatural . Cea natural este puterea s dit în firea lor de a cunoa te pe Dumnezeu din f pturile Lui (Rom., 1, 20). Iar cea supranatural este legea scris , sau revelat prin prooroci i prin Iisus Hristos.

42. Primul martor e con tiin a, al doilea, lumea din afar , sau revela ia scris .

Cel ce nu se depărtează de bun voie de pricinile patimilor e atras de bun voie de păcat. Iar pricinile păcatului sînt acestea: vinul, femeile, bogăția și bun starea trupului. Nu pentru că acestea sînt prin fire păcate, ci pentru că firea noastră orînduită din pricina lor spre patimile păcatului. De aceea omul trebuie să se păzească de ele cu sîrguină. De-îi vei aduce aminte pururea de slăbiciunea ta, nu vei călca hotarul ce trebuie păzit. La oameni e urît sărăcia; la Dumnezeu, sufletul semeșii minții împrișnă. La oameni e cînstă bogăția; la Dumnezeu, sufletul smerit.

Cînd voiești să poți începe unei lucrări bune, pregătește-te pentru ispitele ce vor fi aduse asupra ta și să nu te îndoiești de adevăr. Căci e un obicei al vrjmașului că, atunci cînd vede pe cineva începînd cu credință fierbinte o bună viață, să-îi aducă în cale ispite felurite și înfricoșătoare, că, venind prin aceasta la frică, să-îi răcească hotărîrea lui cea bună și să nu mai aibă o răvnă fierbinte de a se apuca de lucrarea plăcută lui Dumnezeu.

Nu pentru că vrjmașul are o astfel de putere (căci altfel n-ar mai putea nimănui să facă vreodată binele), ci îi se îngăduie de Dumnezeu, cum am învățat din cazul dreptului Iov. Deci tu pregătește-te să întâmpini cu bărbăție ispitele aduse în calea virtuților și apoi apucă-te de lucrarea lor. Iar dacă nu te pregătești de mai înainte spre întâmpinarea ispitelor, reînește-te de la lucrarea virtuților.

Omul care se îndoiește de Dumnezeu își stă într-ajutor în lucrarea virtuților se teme puțin și de umbra sa și se socotește flămînd chiar și în vremea îmbelugării și a săturării și se simte plin de tulburare chiar și în liniștea de care se bucură. Iar cel ce se încrede în Dumnezeu se întărește cu inima. Și cîntecul lui se face artă tuturor oamenilor și lauda lui, în fața vrjmașilor lui.

Poruncile lui Dumnezeu sînt mai presus de toate comorile lumii. i cel ce le-a dobîndit pe acestea în l-untrul lui îl afl pe Dumnezeu. Cel ce caut cu grij la Dumnezeu, L-a cî tigat pe El ca vistiernic, i cel ce dore te s fac voile Lui va avea c l uzitori pe îngerii din cer. Cel ce se teme de p cate va str bate neîmpiedicat drumul înfrico tor i în vremea întunericii afl lumin înaintea i în l untrul s u. Domnul p ze te pa ii celui ce se teme de p cate i în vremea alunec rii îi va veni în ajutor mila lui Dumnezeu. Cel ce socote te c p catele lui sînt mici cade în st pînirea lor i va lua osînd în eptit . Seam n milostenia cu smerenie i vei secera mil la judecat . Dobînde te binele în acelea i laturi în care l-ai pierdut. De e ti dator lui Dumnezeu un obol, El nu prime te în locul lui de la tine un m rg ritar. Astfel, dac i-ai pierdut cur ia, nu prime te de la tine milostenia, pîn ce tu st rui în curvie. C ci El vrea de la tine sfin enia trupului. Odat ce ai c lcat porunca nevrînd s p r se ti avu ia lumii, te lup i pentru alte porunci ? Ai l sat o buruian în tine i ai pornit r zboi împotriva altora ?

Sfîntul Efrem a spus s nu te lup i în vremea verii cu ar i a, în haine de iarn . Astfel fiecare va secera ceea ce seam n . i fiecare boal se t m duie te cu leacurile potrivite ei. Iar tu, biruit de pizm , de ce te sile ti s te lup i cu somnul ? Smulge gre ala cît înc e mic i slab , înainte de a se l i i de a se înt ri. Nu fi f r grij cînd gre ala i se pare mic . C ci mai tîrziu î i va fi ca o st pîn nemiloas i vei umbla în fa a ei ca o slug în lan uri. Iar cel ce lupt de la început împotriva patimii curînd o va birui.

Cel ce poate s rabde nedreptatea cu bucurie, de i e în stare s o resping , a primit mîngîierea de la Dumnezeu, prin credin a în El. i cel ce rabd învinov irile ce i se aduc, cu smerit cugetare, a ajuns la de-

s vîr ire i se minuneaz îngerii de el. C ci nici o alt virtute nu e a a de mare i de greu de dobîndit.

S nu- i crezi ie c e ti puternic, pîn ce nu vei fi ispitit i nu te vei afla r mînînd neschimbat. Tot a a probeaz -te pe tine în toate. Dobînde te credin a dreapt întru tine, ca s calci pe vr jma ii t i, i ine- i mintea neîmpr tiat ; i s nu te încrezi în puterea ta, ca s nu fii l sat în sl biciunea firii tale. C ci atunci vei cunoa te sl biciunea ta din c derea ta. Nu te încrede nici în cuno tin , ca nu cumva, a ezîndu-se vr jma ul între tine i ea, s te prind în cursa vicleniei sale. S ai limba blînd i nu te va întîmpina cîtu i de pu in necinstea. Dobînde te buze dulci i-i vei avea pe to i prieteni. S nu te lauzi niciodat cu limba ta pentru faptele tale, ca s nu fii ru inat. C ci în lucrul în care se laud omul, în acela îng duie Dumnezeu s se schimbe, ca s se smereasc i s înve e smerenia. De aceea trebuie s le la i toate în seama pre tiin ei lui Dumnezeu i s nu crezi c e ceva neschimbat în via a aceasta.

Ajuns astfel, a inte te- i ochiul pururea spre Dumnezeu. C acoper mîntul lui Dumnezeu i purtarea Lui de grij înconjoar pe to i oamenii. Dar nu e v zut decît de cei ce s-au cur it pe ei în i i de tot p catul i au neîncetat cugetarea lor în Dumnezeu i numai în El. Cu deosebire li se arat acestora purtarea de grij a lui Dumnezeu atunci cînd ajung într-o mare ispit pentru Dumnezeu. Atunci o simt pe aceasta ca i cînd ar vedea-o cu ochii trupe ti; i fiecare, pe m sura i pricina ispitei ce i-a venit. Ea se arat atunci ca s dea b rb ie celor ce se lupt , cum s-a întîmplat cu Iacov, cu Iisus al lui Navi, cu cei trei tineri, cu Petru i cu ceilal i sfin i, c rora li S-a ar tat Dumnezeu în oarecare chip omenesc, f cîndu-i îndr zne i i sprijinindu-i în credin . Iar de spui c acestea s-au dat sfin ilor de la Dumnezeu prin iconomie i ei s-au învrednicit în chip

deosebit de astfel de vederi, s - i fie pild de îmb r - b tare sfin ii mucenici, care adeseori mul i împreun , iar alt dat cîte unul, i în multe i felurite locuri, s-au nevoit pentru Hristos i au r bdat b rb te te, cu puterea ce le-a venit de sus, în trupuri de lut, t ieturile fierului i tot felul de chinuri, lucruri mai presus de fire.

Acestora li se ar tau în chip v dit sfin ii îngerii, ca s afle fiecare c harul dumnezeiesc vine cu îmbel u - gare peste aceia care rabd în tot felul toat încercarea i tot necazul, spre dovedirea vitejiei lor i spre ru inarea vr jma ilor lor.

i ce trebuie s spunem despre nevoitorii care s-au înstr inat de lume i despre pustnicii care au pref cut pustia în cetate i au f cut-o locuin a îngerilor, care îi cercetau pururea pentru chipul vie uirii lor i ca ni te slujitori ai St pînului petreceau împreun cu ei, avîndu-i ca pe ni te împreun -slujitori! Ace tia îmbr - i au pustia în toate zilele vie ii lor i- i aveau locuin a în mun i, în pe teri, în cr p turile p mîntului, din pricina dragostei de Dumnezeu. i pentru c au p r sit cele p mînte ti i au iubit cele cere ti i s-au f cut urm tori ai îngerilor, pe drept cuvînt sfin ii îngerii nu- i ascundeau vederea lor de la ei, i împlineau toat vrea - rea lor. Ba li se i ar tau în anumite timpuri, înv în - du-i cum trebuie s vie uiasc . i uneori le explicau unele lucruri neîn elese, alteori sfin ii în i i îi întrebau despre ceea ce le era de trebuin . Iar uneori, cînd ace tia r t ceau pe cale, îi c l uzeau, alteori, cînd c - deau în ispite, îi izb veau. Alteori, ivindu-se pe nea - teptate vreo întîmplare i vreo primejdie, îi r peau pe ace tia din mijlocul ei, sc pîndu-i de pild de vreun arpe, sau de vreo stînc gata s se pr v leasc , de aruncarea vreunei sulii e, sau a vreunei pietre. Iar alteori, r zboindu-i vr jma ul pe sfin i în chip v dit, ei se ar tau vederii ochilor lor i spuneau c au fost tri -

mi i spre ajutorul lor i le insuflau îndr zneal , curaj i b rb ie. Alteori s vâr eau t m duiri prin ei. Uneori pe sfin ii în i i, c zu i în niscai p timiri, îi t m - duiau. i uneori trupurile lor, istovite de nemîncare, le împuterniceau i le înt reau prin atingerea mînii, sau prin cuvinte mai presus de fire. Iar alteori le aduceau ca hran pîini, uneori calde, i alte lucruri de mîncare. Unora dintre ei le vesteau de mai înainte mutarea de aici, alteori i felul mut rii.

i de ce s în ir m multe din cele care arat dragostea sfin ilor îngerii fa de noi i toat grija lor pentru sfin i ? Ei poart grij de noi, ca ni te fra i mai mari, de cei mai mici (Ps. 144, 19). S-au spus acestea ca s afle fiecare c «aproape este Domnul de to i cei ce-L cheam pe El într u adev r». i cît de mult poart El de grij celor ce s-au predat pe ei bunei Lui pl - ceri i îi urmeaz Lui din toat inima !

De crezi c Dumnezeu poart grij de tine, pentru ce te îngrije ti de cele vremelnice i de trebuin ele trupului t u ? Iar de nu crezi c Dumnezeu poart grij de tine, i de aceea te îngrije ti de cele trebuitoare ie, e ti mai de plîns decît to i oamenii (Ps. 54, 25). i pentru ce mai tr ie ti deci sau pentru ce vei mai tr i ? «Arunc grija ta asupra Domnului i El te va hr ni» (Pilde, 3, 25); i nu te vei înfrico a de spaima ce vine asupra ta.

Cel ce s-a d ruit pe sine lui Dumnezeu petrece într u odihna min ii. F r neagoniseal , sufletul nu poate s se elibereze de tulburarea gîndurilor; i f r lini - tea sim urilor, nu va sim i pacea min ii.

De nu va ajunge cineva în ispite, nu va dobîndi în elepciunea duhului. i f r citire cu osteneal , nu va cunoa te sl birea gîndurilor. Iar f r lini tea gîndurilor, nu se va mi ca mintea în taine ascunse. i f r t ria credin ei nu poate s aib sufletul curaj i îndr zneal în ispite. Iar f r sim irea acoper mîntului v -

dit al lui Dumnezeu, nu poate inima s n d jduiasc în El. i de nu poate gusta sufletul din patimile lui Hristos într-o cuno tin , nu poate avea p rt ie (comuniune) cu El⁴³.

Socoteste ca e barbat al lui Dumnezeu cel ce , din multa mil de sine, s-a f cut pe sine mort fa de trebuin ele neap rate. C ci cel ce miluie te pe s rac Îl are pe Dumnezeu purtând grij de el. i cel s-a f cut s rac pentru Dumnezeu a aflat vistierii nesfâr ite.

Dumnezeu nu are nevoie de nimeni, dar Se bucur cînd vede pe cineva c odihne te chipul Lui i-l cinste te pe acesta pentru El⁴⁴. Cînd cere cineva de la tine din cele ce ai, nu spune în inima ta c voi ine aceasta pentru sufletul meu, ca s m desf tez cu ea, c Dumnezeu îi va împlini lipsa aceluia din alt parte. Cuvintele acestea sînt ale celor nedrep i, care nu cunosc pe Dumnezeu. Omul drept i cinstit nu d cinstea sa altuia. Nici nu va l sa s treac nelucrat vremea harului⁴⁵. Omul s rac i lipsit e miluit de Dumnezeu (c ci Domnul nu p r se te pe nimeni), dar tu ai întors de la tine cinstea ce i-a venit de la Dumnezeu i ai dep rtat harul Lui, dep rtînd pe s rac⁴⁶. Drept aceea, cînd dai, bucur -te i spune: «Slav ie, Dumnezeule, c m-ai învrednicit s aflu pe cineva s -l odihnesc». Iar de nu ai ce s -i dai, bucur -te i mai mult, i zi, mulumind lui Dumnezeu: «Mul umescu- i ie, Dumnezeul meu, c mi-ai dat acest har i cinste s m s r cesc pentru numele T u, i m-ai învrednicit s gust din necazul pres rat pe calea poruncilor Tale, prin boal i s r cie, precum au gustat sfin ii T i, care au umblat pe calea aceasta».

43. Aci e rostul postului i înfrîn rilor înainte de Sfînta Împ rt anie.

44. Dumnezeu vrea s fac bine altora prin noi, pentru ca s ar t m cinstea noastr chipului Lui i s ne îmbun t im pe noi în ine prin iubire.

45. o cinste, asem n toare cu a lui Dumnezeu, s aju i pe altul i un ceas al harului, sau al fructific rii lui, acela în care ai prilejul s faci un bine cuiva.

46. Harul e un bun interpersonal; sau un bun care se activeaz în rela iile iubitoare dintre noi.

i cînd te îmbolnăvești, zi: «Fericit este cel ce a fost învrednicit să fie încercat de Dumnezeu în cele prin care moțtenim viața». Căci bolile le aduce Dumnezeu pentru să nu tate sufletului. Căci a zis careva dintre sfinți (i am însemnat aceasta), că monahul care nu slujește Domnului în chip plăcut lui Dumnezeu și nu se nevoiește cu sîrguină pentru mîntuirea sufletului său, căci se poartă cu trîndăvie în nevoia pentru virtuți, e lăsat, fără îndoială, de Dumnezeu, să cadă în încercări, căci să nu rămînă nelucrat din multa nelucrare și să se aplece spre altele și mai rele. Pentru aceasta aruncă Dumnezeu încercări peste cei nepăsători și leneși, căci să cugete la acestea și nu la cele de artă. Dar aceasta o face Dumnezeu mereu cu cei ce-L iubesc pe El căci să-i certe, să-i înlepească și să-i învețe viața Sa. Și cînd se roagă Lui, nu-i ascultă îndată, căci cînd slăbesc și învață cu adevărat că acestea li s-au întîmplat din trîndăvie și nepăsare. Căci s-a scris: «Cînd veți întinde mîinile voastre spre Mine, întoarce-voi ochii Mei de la voi și de veți spori rugăciunea voastră, nu voi auzi pe voi» (Is., 1, 11). De și acestea s-au scris despre alii, fără îndoială s-au scris și despre cei care au prăsit calea Domnului.

Dar dacă spunem că Dumnezeu e mult milostiv, pentru ce bîtînd neîncetat la uși rugîndu-ne în încercări nu sîntem auziți, căci trece cu vederea cererea noastră? Despre aceasta ne învață proorocul care zice: «Nu mîna Domnului e prea mic pentru că să ne miluiască, nici urechea Lui grea la auzire, căci să ne audă, căci pînă la catele noastre ne-au despărțit de El și fără delegile noastre au întors fața Lui căci să nu ne audă» (Is., 59, 1). Adu-și aminte de Dumnezeu în toată vremea și-i va aduce și El aminte cînd vei cădea în cele rele.

Firea ta s-a făcut primitoare de rele și multe s-au făcut ispitele lumii acesteia; și nu sînt departe de tine

relele, ci izvor sc din l untrul t u i de sub picioarele tale. i nu ie i din locul în care te-ai a ezat, i când Dumnezeu va voi, vei fi izb vit de ele. i pe cât sînt de apropiate genele între ele, pe atît sînt i ispitele apropiate de oameni. Iar acestea le-a rînduit Dumnezeu întru în elepciune pentru folosul t u, ca s ba i cu r b-dare la u a Lui i, de frica necazurilor, s se s deasc pomenirea Lui în cugetul t u i s te apropii de El prin rug ciuni i s se sfin easc inima ta prin pomenirea Lui neîncetat . Iar rugîndu-te tu, El te va auzi.

i vei afla c Dumnezeu este cel ce te izb ve te i vei sim i pe Cel ce te-a f cut i-i poart de grij i te p -ze te i a f cut pentru tine lumea cea îndoît : pe una, ca înv toare i pov uitoare vremelnic ; pe cealalt , ca locuin p rinteasc i ca mo tenere ve nic a ta.

Nu te-a f cut Dumnezeu nesim itor la cele ce întristeaz , ca nu cumva, poftind s fii Dumnezeu, s mo te-ne ti ceea ce a mo tenit cel ce a fost mai înainte Luceaf r, iar mai pe urm s-a f cut, prin mîndrie, satana. De asemenea, nu te-a f cut cu neputin de aplecat i nemi cat, ca s nu te faci ca firea celor neînsufle ite i s i se fac cele bune f r cî tig i ner spl tite, cum sînt celor necuvînt toare însu irile naturale, dobito-ce ti. C ci tuturor le este u or de v zut cît folos i cît mul umire i cît smerenie cî tig omul din venirea acestor necazuri.

Deci e v dit c atîrn de voi s v nevoi i pentru cele bune i s v abate i de la cele rele; i c ne este de folos atît cinstea, cît i necinstea ce ne vin din aceste. C ci prin necinstire ru inîndu-ne, ne temem. Iar prin cinstire, aducînd mul umire lui Dumnezeu, n -zuim spre virtute. Pe ace ti pedagogi i i-a înmul it Dumnezeu, ca nu cumva, lipsit de ei, deci nesim itor la cele ce întristeaz i mai presus de orice fric , s ui i de Dumnezeul t u i s te aba i de la El i s cazi în închinarea la mul i dumnezei, ca mul i al ii, care, de i

sînt p timitori asemenea ie i biciui i de aceste lucruri de întristare, nu numai c au c zut într-o clip , de dragul unei vremelnice i s r c cioase puteri i bun st ri, în închinarea la mul i dumnezei, ci au cutezat nebulne te s se socoteasc pe ei în i i dumnezei.

Pentru aceasta, deci, a îng duit s fii în necazuri. Iar uneori i pentru ca s nu te aba i i s -L mîinii, i astfel, pe lîng pedeapsa ce-i vine, s te i piard de la fa a Lui. Nu mai vorbesc de necinstirea lui Dumnezeu i de celelalte blasfemii ce se nasc din via a îndestulat i din lipsa de fric , chiar dac nu ar îndr zni cineva s în ire cele mai înainte spuse.

Pentru aceasta, a înmul it prin p timiri i sup r ri, pomenirea Lui în inima ta i prin frica de cele potrivnice te-a trezit i te-a adus la poarta milei Lui. i prin izb virea de ele i de pricinile lor, i-a sem nat dragostea fa de El. i s dînd în tine dragostea, te-a apropiat prin cinstea de fiu i i-a ar tat cît de bogat este harul Lui.

C ci de unde ai fi cunoscut această mare purtare de grij i ocrotirea Lui, de nu i s-ar fi întîmplat ie cele potrivnice ? Pentru, c de cele mai multe ori mai ales din acestea se înmul e te dragostea de Dumnezeu în sufletul t u, adic din cunoa terea darurilor Lui i din aducerea aminte de m rimea purt rii Lui de grij . Toate aceste bun t i i se nasc din cele ce te întristeaz , ca s înve i s mul ume ti.

Drept aceea, pomene te pe Dumnezeu, ca i El s te pomeneasc totdeauna. i pomenindu-te i izb vindu-te, vei lua de la El toat fericirea. Nu uita de El, împr tiindu-te în cele de arte, ca s nu uite nici El de tine în vremea r zboaielor tale. În vremea cînd î i merge bine, fii ascult tor Lui, ca s ai în necazuri îndr zneal fa de El prin rug ciunea neîncetat c tre El, f cut din inim .

Cur e te-te pe tine înaintea Domnului, înînd pomenirea Lui în inima ta⁴⁷, ca nu cumva, petrecînd timp îndelungat f r pomenirea Lui, s fii f r îndr znire cînd intri la El. C ci îndr znirea fa de Dumnezeu vine din neîncetata convorbire cu El i din multa rug ciune⁴⁸. Obi nuin a cu oamenii i petrecerea cu ei se face prin trup. Obi nuirea cu Dumnezeu se face prin pomenirea cu sufletul i prin luarea aminte la cererile ce le facem i prin arderea de tot de sine. Iar din multa st ruire în pomenirea Lui, se s vîr e te trecerea în r - piri i la lucruri minunate⁴⁹. «Bucura-se-va inima celor ce caut pe Domnul. C uta i pe Domnul, cei osîndi i, i v înt ri i întru n dejde» ; c uta i fa a Lui prin poc - in , sfin i i-v prin sfin enia fe ei Lui⁵⁰, i cur i i-v de p catele voastre. Alerga i spre Domnul cei vinova i de p cate, spre Cel ce poate s ierte p catele i s treac cu vederea gre elile (Ps. 104,3). C ci cu jur mînt a zis prin proorocul: «Viu sînt Eu, zice Domnul. Nu voiesc moartea p c tosului, ci ca s se întoarc i s fie viu» (Iez., 33, 11). i iar i: «Întins-am toat ziua mîinile Mele c tre poporul cel neascult tor i împotriv gr - itor» (Is. 65, 2). i iar i: «Pentru ce muri i cu moarte, casa lui Izrael ?» (Iez., 33, 11). «Întoarce i-v spre Mine i M voi întoarce spre voi» (Mal., 3, 7). i iar i: «În orice zi se va întoarce p c tosul de la calea lui i va c uta spre Domnul i va face judecat i dreptate, nu-Mi voi mai aduce aminte de f r delegile lui. Viind va fi viu, zice Domnul. i dreptul, de va p r si drep-

47. Cur irea se face prin pomenirea neîncetat a lui Dumnezeu, care nu d loc gîndurilor de pl cere, gîndurilor egoiste, s intre în cuget.

48. Pomenirea deas a lui Dumnezeu, fiind ca un fel de convorbire continu cu El, îi d o familiaritate cu El i deci cînd vei ajunge în fa a Lui, la judecat , vei avea îndr znire fa de El. De aceea au sfin ii «îndr znire» la El, i, propriu zis, judecata la care merg ei nu e judecat .

49. Pomenind neîncetat pe Dumnezeu, uit m de toate cele înguste i de noi în ine i ne l rgim ca s cuprindem infinitatea Lui i totul în iubirea noastr .

50. Dumnezeu fiind curat i atoaieubitor, cînd gîndim la El nu primim în cuget decît ceea ce e curat i iubitor, sfin indu-ne printr-un fel de privire la «fa a Lui spiritual ».

tatea lui i p c tuind va face nedreptate, nu-Mi voi mai aduce aminte de dreptatea lui, ci voi pune piatr de poticnire înaintea lui i va muri în întunericul faptelor lui, de va st rui în ele» (Iez., 33, 14—15). Pentru ce ? Pentru c p c tosul nu se va împiedica în p catul lui în ziua în care se va întoarce spre Domnul, i dreptatea dreptului nu-l va mîntui pe el, în ziua în care va p c -tui, dac va st rui în p catul acesta.

Iar lui Ieremia i-a zis Dumnezeu: «Ia-i hîrtie i scrie cîte i-am spus din ziua lui Iosia, regele lui Iuda, pîn azi, toate relele cîte i le-am spus c le voi aduce asupra poporului acestuia, ca auzind i temîndu-se, s p r seasc el calea cea rea i, întorcîndu-se, s se poc iasc i voi ierta p catele lui» (Ier., 36, 2—3). Iar în elepciunea zice : «Cel ce- i ascunde p catul s u nu se va folosi. Iar cel ce m rturise te p catele sale i a trecut peste ele va dobîndi mil de la Dumnezeu» (Pilde, 28, 13). i Isaia zice : «C uta i pe Domnul i, aflîndu-L, chema i-L. i apropiindu-v , s lase p c tosul calea sa i b rbatul nedrept gîndurile sale. i întoarce i-v spre Mine i Eu v voi milui pe voi. C ci gîndurile Mele nu sînt ca gîndurile voastre, nici c ile Mele dup c ile voastre» (Is., 55, 7—9). «De M ve i asculta pe Mine, ve i mîncă cele bune ale p mîntului» (Is., 1,19). «Veni i la Mine i asculta i-M pe Mine i ve i fi vii în sufletul vostru» (Is., 55, 3). Cînd p ze ti c ile Domnului i faci voile Lui, n d jduie te întru Domnul i cheam -L pe El i înc strigînd tu, El va spune : «Iat Eu sînt de fa ».

Cînd vine ispita asupra celui nedrept, el nu are încredere s cheme pe Domnul, nici s a tepte mîntuirea de la El, deoarece în zilele odihnei s-a dep rtat de la voia lui Dumnezeu. Cere ajutor înainte de a începe r zboiul, i caut pe T m duitor înainte de a te îmboln vi. Roag -te înainte de a veni necazurile asupra ta, i în ziua întrist rii Îl vei afla pe El i El te va auzi

pe tine. Cheam -L i roag -L înainte de a te rostogoli; i înainte de a te ruga preg te te- i f g duin ele, adic merindea lor. Corabia lui Noe a fost preg tit în timp de pace i lemnele pentru ea au fost s ditate înainte cu 100 de ani. Iar în vremea urgiei, cei nedrep i s-au pierdut. Dar dreptului El i-a fost acoper mînt.

Gura nedreapt se astup cu rug ciunea. C ci contiin a înc rcat face pe om f r îndr zneal . Inima vars lacrimi de bucurie în vremea rug ciunii.

Cei pentru care lumea a murit rabd încerc rile cu bucurie. Dar cei pentru care lumea e vie nu pot r bda nedrept ile, sau se mînie împin i de slava de art i se tulbur f r judecat , sau sînt topi i de întrist ri. Cît de greu de dobîndit este virtutea r bd rii i cît slav nu aduce ea de la Dumnezeu ! Cel ce voie te s dobîndeasc virtutea aceasta, adic s primeasc cu îndelung -r bdare nedrept irea, trebuie s se dep rteze de ai s i i s se înstr ineze. Fiindc nu poate s o dobîndeasc în patria sa. C ci e propriu celor mari i puternici, i celor pentru care lumea aceasta a murit, i celor ce i-au pierdut orice n dejde în mîngîierea de aici, ca s rabde durerea acestei virtu i r mînînd între ai lor.

Pe cît de aproape este harul de smerita cugetare, pe atît de aproape de mîndrie sînt întîmpl rile dure-roase. Ochii Domnului sînt spre cei smeri i la cuget, ca s -i veseleasc pe ei; iar fa a Domnului e înaintea celor mîndri, ca s -i smereasc . Smerenia prime te totdeauna mil de la Dumnezeu. Iar inimii învîrto ate i pu in t ii credin ei, îi ies în cale întîmpl ri înfricoate. Mic oreaz -te pe tine în toate fa de to i oamenii i vei fi în l at mai presus de st pînitorii veacului acestuia. Ia-o înaintea tuturor cu plec ciunea i închin ciunea ta i vei fi cinstit mai mult decît cei ce aduc daruri de aur.

Smere te-te i vei vedea slava lui Dumnezeu întrutine. C ci unde odr sle te smerenia, acolo izvor te slava lui Dumnezeu. De te vei nevoi s te faci la ar tare dispre uit de to i oamenii, Dumnezeu va face s fii sl - vit. Iar cînd Dumnezeu î i arat slava Lui, f -te u or de dispre uit întru m rirea ta i nu mare în micimea ta. Sîrguie te-te s fii dispre uit i te vei umple de cinstirea lui Dumnezeu. Nu c uta s fii cinstit, cînd e ti plin în l untru de r ni. Dispre uie te cîntea, ca s fii cinstit, i nu o iubi pe ea, ca s nu fii necinstit. Cel ce fuge dup cînte, aceasta fuge dinaintea lui. i cel ce fuge de ea e urm rit de ea i se face tuturor vestitor al smereniei sale. De te dispre uie ti pe tine, ca s nu fii cinstit, Dumnezeu te va face cunoscut. Iar de te def imezi pe tine pentru adev r, Dumnezeu porunce te tuturor f pturilor Lui s te laude. i acestea vor deschide înaintea ta u a slavei Celui ce te-a zidit i te vor l uda pe tine. Pentru c tu e ti cu adev rat dup chipul i dup asem narea Lui⁵¹.

Minunat, dar rar, este omul str lucind prin virtu i, iar oamenilor ar tîndu-se smerit, în via luminos, în con tiin în elept i cu cugetul smerit. Fericit este cel ce se smere te pe sine în toate, c acela se va în l - a. C ci cel ce se smere te i se mic oreaz pe sine în toate pentru Dumnezeu, va fi sl vit de Dumnezeu. i pe cel ce fl mînze te i înseteaz pentru Dumnezeu, îl va îmb ta Dumnezeu cu bun t ile Sale. i cel ce se dezbrac pentru Dumnezeu e îmbr cat de El cu ve t - mîntul nestic ciunii i al slavei. Def imeaz -te pe tine pentru Dumnezeu i f r s tii se va înmul i slava ta în toat via a ta. S te socote ti pe tine p c tos, ca s te îndreptezi în toat via a ta. F -te prost (i)⁵²

51. Avem aci un ir de paradoxuri, ca i la sfîntul Ioan Sc rarul. Remarc m între altele : «F -te vrednic de dispre cînd e ti mare prin slava ce o ai de la Dumnezeu i nu te face mare cînd e ti mic». M rimea adev rat se arat în cazul dintîi, nu în cel din urm .

52. Poate aceasta i-a inspirat lui Dostoievski titlul romanului «Idiotul».

întru în elepciune, ca să nu te arți în elept, prost fiind. Și dacă pe cel simplu și neînvățat îl înalță smerenia, socote-te cât cinste pricinuie-te ea celor mari și cinstiți.

Fugi de slava de artă și vei fi slăvit, fere-te-te de mândrie și vei fi mărit. Că nu e dat slava de artă fiilor oamenilor și nici trufia, neamului femeiesc. De te-ai lepdat de toate lucrurile vieții, nu te vei certa nicidecum cu cineva pentru vreun lucru. De te-ai scârbit de slava de artă, fugi de cei ce o vânez pe ea. Fugi de iubitorii de agoniseală, ca și de agonisire. Depărtează-te de petreceri, ca și de petreceri. Fugi de cei desfrânați, ca și de desfrânare. Dacă simpla amintire a celor spuse tulbură cugetarea, cu cât mai mult nu o tulbură vederea lor și petrecerea cu ele? Apropie-te de cei drepți și prin ei te vei apropia de Dumnezeu. Petrece cu cei ce au smerenie și vei deprinde purtările lor. Căci dacă simpla vedere a lor e folositoare, cu cât mai mult, în-vățătura gurii lor?

Iube-te pe săraci, ca prin ei să dobândești și tu mila⁵³. Nu te apropia de iubitorii de ceartă, ca să nu fii silit să ieși din liniștea ta. Răbdă-ți războiul înăuntrul miros al bolnavilor, și mai ales al săracilor, căci și tu ești îmbrăcat în trup. Nu înfrunța pe cei întristați cu inima, ca să nu fii lovit cu toiagul cu care au fost loviți ei și să cauți pe cei ce te pot mângâia și să nu-ți afli. Nu batjocori pe cei ce chiopătă, că vom merge deopotrivă în iad. Iube-te pe păcătoși, dar urăște faptele lor și nu-i disprețuiești pentru greșelile lor, ca să nu fii și tu ispitit de ele. Adu-ți aminte că ești purtător al firii pământești și fii bine tuturor. Nu certa pe cei ce au nevoie de rugăciunea ta și nu-i lipsi de cuvintele blânde ale mângâie-

53. Prin mila ta le câștigi dragostea lor și în ea e lucrătoare dragostea lui Dumnezeu.

rii, ca s nu se piard i s i se cear sufletul lor. Ci urmeaz pilda doftorilor, care vindec bolile mai fierbin i cu leacuri mai reci, i pe cele mai reci cu cele dimpotriv .

Sile te-te, cînd te întîlne ti cu aproapele t u, ca s -l cinste ti mai presus de m sura lui. S rut -i mîinile i picioarele i ine-i-le adeseori cu mult cinstire i pune-le pe ochii t i i laud -l chiar i pentru cele ce nu le are. Iar cînd se desparte de tine, spune-i tot binele i tot ce e spre cinstirea lui. C ci prin acestea i prin unele ca acestea îl atragi pe el la bine i-l sile ti s se ru ineze de numirea cu care l-ai numit pe el. i vei sem na în el semin ele virtu ii. Iar prin aceast obi nuin pe care i-ai însu it-o, se întip re te în tine chipul bun -t ii i vei dobîndi mult smerenie i împline ti f r osteneal lucrurile cele mari. Ba nu numai aceasta, ci i de are acela niscai sc deri, fiind cinstit de tine, prime te de la tine cu u urin vindecarea, ru inîndu-se de cinstirea ce i-ai ar tat-o. Acesta s - i fie pururea chipul purt rii: gr irea frumoas i cinstitoare c tre to i. S nu mîinii pe cineva, s nu cer i, nici pentru credin , nici pentru faptele sale rele. i p ze te-te pe tine ca s nu te def imezi i s nu osînde ti pe cineva pentru ceva. C ci avem judec tor nep rtinitor în ceruri. Iar de voie ti s -l întorci pe el la adev r, întristeaz -te pentru el cu lacrimi i spune-i cu dragoste un cuvînt sau dou , i s nu te aprinzi de mînie împotriva lui. C ci de vei face a a, va vedea în tine semnul du m niei. C dragostea nu tie s se iu easc , sau s se mînie, sau s învinov easc pe cineva cu patim . Semnul iubirii i al cuno tin ei este smerenia, care se na te dintr-o bun con tiin în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ru ia I se cuvine st pînirea, împreun cu Tat l i cu Sfîntul Duh, acum i pururea i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL VI

Despre folosul ce se na te din fuga de lume

Aspru cu adevărat și anevoioasă și grea este nevoia prin fapte. Și oricât ar ajunge cineva de nebiruit și de tare, când se apropie de el pricinile momelilor și războaiele și luptelor se lipește de el frica și-l duce repede la cedere; cu atât mai mult, când se întâlnește cu războiul rătat al diavolului. Căci în măsura în care nu se departează omul de cele de care se teme inima lui, dă putere vrăjmașului împotriva lui. Și când aipește, puțin, ușa îl pierde acela. Căci când sufletul se întâlnește cu întâmpinările vrăgătoare ale lumii, aceste întâmpinări îi se fac epuante, și e biruit oarecum în chip firesc când le răspunde lor. De fapt, puțin îi no tri cei de odinioară, care au umblat pe aceste cărări, tiau că mintea nu e tare în toată vremea, nici nu poate să rămână neclintită în aceeași rânduială și să-și înstrăieze, ci se întâlnește câteodată că nu poate vedea cele ce o vatămă. De aceea au nescocit, întru a lor în elepciune și au înmărcat că armă neagoniseală, cea slobodă, precum s-a scris, de multe războaie (ca astfel omul să poată scăpa prin sârcea lui de multe păcate). De aceea au plecat în pustie, în care nu sunt lucruri, care sunt pricină patimilor, pentru că nici când vine ceasul unei slăbiri a lor, să nu găsească pricină de cedere, adică mânia, pofta, inerea de minte a răului și slava, ci ca acestea și celelalte să se facă uoare, din pricina pustiei. Ei s-au întărit și s-au zidit în pustie, ca într-un turn de nedoborât. Și așa a putut fiecare dintre ei să-și dea vîrșească lupta lui în liniște. Căci acolo simțurile nu găseau puțină să se unească cu cele războiești, în întâlnirea cu cele vrăgătoare. Căci mai bună este nouă moartea în luptă, decît vieuirea în păcat.

CUVÎNTUL VII

Despre rînduiala încep torilor i despre cele ce se cuvin lor

Aceasta este rînduiala lor cea cuviincioasă i pl cut
lui Dumnezeu : s nu umble cu ochii încoace i încolo,
ci s priveasc totdeauna la cele dinainte; s nu gr -
iasc lucruri de arte, ci numai cele de trebuin ; s
se mul umeasc cu haine s r c cioase, dup trebuin a
trupului; s se foloseasc de mînc rî spre sus înerea
trupului i nu spre l comie. S se împ rt easc de
toate cîte pu in i s nu le ocoleasc pe unele, iar pe
altele s le aleag i cu cele din urm s - i umple pîn -
tecele.

Mai mare decît toat virtutea e dreapta socoteal .
De vin s nu te împ rt e ti decît cînd e ti cu prieteni,
sau cînd e ti bolnav sau neputincios ; s nu întrerupi
cuvîntul celui ce gr ie te i s nu i te împotrive ti ca
un prost, ci fii serios ca un în elept. i oriunde te vei
afla, socote te-te cel mai mic i slujitorul fra ilor t i.
S nu- i dezgole ti vreun m dular înaintea cuiva, nici
s nu te apropii de trupul cuiva, afar de o pricin de
trebuin . Fere te-te de îndr zneal , ca de moarte. Pu -
ne- i rînduial cuviincioas somnului, ca s nu se de -
p rteze de la tine puterea care te str juie te ; i oriunde
ai dormi s nu te vad nimeni, de e cu puțin . S nu
arunci scuipatul înaintea cuiva. Iar dac e zînd î i vine
s tu e ti, întoarce- i fa a înapoi i tu e te astfel. M -
nînc i bea cu cump tare, cum se cuvinte copiilor lui
Dumnezeu.

S nu- i întinzi mîna s iei ceva, f r ru ine, din
fata so ilor t i. Iar de sade cu tine la mas vreun str -
in, îndeamn -l o dat i de dou ori s m nînce i ezi
cu bun rînduial la mas i nu cu neorînduial . ezi
cu bun rînduial i adunat, nedezglindu- i vreun m -
dular.

Cînd ca ti, acoper - i gura, ca s nu se vad . C ci înîndu- i r suflarea, va trece.

Cînd intri în chilia mai marelui t u, sau a unui prieten sau ucenic, p ze te- i ochii ca s nu vezi ceva din cele ce se afl în ea. Iar dac gîndul te îndeamn , ia seama s nu-l ascul i i s faci aceasta, c ci cel ce se poart în acestea cu necuviin , este str in chipului c lug resc i lui Hristos, Care ne-a d ruit nou acest chip. S nu prive ti spre locurile unde se afl ascunse vasele din chilia prietenului t u. Deschide i închide lini tit u a prietenului t u. S nu intri pe nea teptate la cineva. Ci bate afar i într cu cuviin , cînd e ti poftit.

S nu te gr be ti în mersul t u, decît dac te sile te vreo trebuin neap rat . Fii ascult tor tuturor în orice lucru bun, numai celor iubitori de cî tig, iubitori de argin i i celor lume ti s nu le urmezi, ca s nu se împlineasc vreun lucru al diavolului.

Vorbe te cu to i cu blînde e i prive te la to i cu cuviin i s nu- i lipe ti ochii de fa a cuiva.

Mergînd pe drum, nu o lua înaintea celor mai mari. Iar dac so ul t u a r mas în urm i tu i-ai luat pu în înainte, a teapt -l. Cel ce nu face a a e un lipsit de minte i apropiat porcului ce nu are lege. Iar de într so ul t u în vorb cu unii cu care se întîlne te, a teap- t -l i nu-l gr bi. Cel s n tos s spun celui bolnav înainte de vreme: «S ne facem trebuin a»⁵⁴.

S nu înfrun i pe cineva pentru vreo gre eal , ci socote te-te pe tine r spunz tor în toate i pricina gre- elii. Nu te feri s faci cu smerit cugetare nici cel mai dispre uit lucru, dar nu-l cere altuia. De e ti silit s rîzi, nu te feri, dar s nu i se vad din ii. Iar de e ti silit s vorbe ti cu femei, întoarce- i fa a de la vederea

54. Cel s n tos s -l roage pe cel bolnav s -i îng duie s împlineasc nevoile lui, c poate acela se sfie te. Avem în acest «Cuvînt» un minunat «Cod al manierelor elegante» nu de suprafa , ci înr d cinat în cea mai deplin sinceritate.

lor i a a po i s vorbe ti cu ele. Dar de c lug ri e fere te-te ca de foc; i ca de o curs a diavolului, de în-
tîlnirea, de convorbirea cu ele i de vederea lor, ca s
nu se r ceasc inima ta de dragostea lui Dumnezeu i
s o murd re ti în noroiul patimilor. Chiar de i-ar fi
surori dup trup, p ze te-te de ele ca de str ine.

P ze te-te de amestecarea cu ai t i, ca s nu i se
r ceasc inima de dragostea lui Dumnezeu.

Fere te-te de îndr znelile i de în-
tîlnirile cu cei care
te pot ispiti, ca de prietenia cu diavolul. S ai împre-
un -vorbitor i împreun -tîlcuitor al celor de tain pe
unul singur: pe cel ce se teme de Dumnezeu i e tot-
deauna cu luare aminte la sine, care e s rac în ad pos-
tul lui, dar bogat în tainele lui Dumnezeu.

Ascunde de c tre to i tainele, faptele i nevoia ele
tale. S nu stai f r acoper mînt pe cap înaintea cui-
va, decît dac e nevoie. Ie i la trebuin a de nevoie cu
cuiin , sfiindu-te de îngerul ce te p ze te. i tr ie te
cu fric de Dumnezeu i sile te-te pe tine pîn la moar-
te, chiar dac nu i-ar pl cea inimii tale.

Mai bine- i este s iei venin aduc tor de moarte,
decît s m nînci cu femeii, chiar de ti-ar fi mam sau
sor . Mai bine- i este s locuie ti împreun cu un ba-
laur, decît s dormi i s te acoperi împreun cu un
tîn r, chiar de i-ar fi frate dup trup.

Dac i-ar spune vreunul mai mare, cînd mergi cu
el la drum : «Hai s cînt m», s -l ascult i. Iar dac nu
i-ar spune, taci cu gura, dar cu inima m re te pe Dum-
nezeu.

S nu te împotrivi ti cuiva, nici s te r zboie ti,
nici s min i, nici s juri în numele Domnului Dum-
nezeului t u. Las -te dispre uit i nu dispre ui. Las -te
nedrept it i nu nedrept i. Mai bine s se strice cele
trupe ti împreun cu trupul, decît s se p gubeasc
ceva din cele ale sufletului. La judecat cu cineva s
nu intri, ci rabd de e ti osîndit, f r de osînd fiind.

S nu iube ti în sufletul t u ceva din cele lume ti, ci supune-te celor ce conduc i st pînesc i fere te-te de amestecarea cu ei. C ci aceasta este o curs în care se prind cei f r grij spre pieirea lor.

O, lacome, care cau i s - i mîngîi pîntecele, mai bine e s arunci în el c rbuni aprin i, decît pr jiturile celor ce conduc i st pînesc. Vars - i mila ta peste to i i fii cu sfial fa de to i. P ze te-te de vorba mult , c ci aceasta stinge din inim mi c rile în eleg toare care odr slesc de la Dumnezeu.

Fere te-te de discu iile despre dogme, ca de un leu înfuriat. S nu intri în acestea nici cu credincio i ai Bisericii, nici cu cei str ini.

i prin locurile unde se afl oameni furio i i cert re i s nu treci, ca s nu i se umple inima de mînie i s pun întunericul st pînire pe sufletul t u.

S nu locuie ti împreun cu cel mîndru, ca s nu plece din sufletul t u lucrarea Sfîntului Duh i s se fac s la a toat patima.

De vei p zi, omule, aceste rînduieli i de te vei îndeletnici pururea cu cugetarea la Dumnezeu, sufletul t u va vedea în sine lumina lui Hristos i nu se va întuneca în veac. C Lui I se cuvine slava i st pînirea în veci. Amin.

CUVÎNTUL VIII

Despre chipul cel sub ire al deosebirii (al discern mîntului)

Ia aminte la tine pururea, i vezi rostul ce-l au în calitatea faptelor tale, necazurile ce te întîmpin , locul pustiu al vie uirii tale, sub irimea min ii tale împreunat cu cuno tin a am nun it , marea lungime a lini tii tale, împreun cu lecurile cele multe, adic cu încerc rile ce sînt aduse de Doctorul cel adev rat pen-

tru s n tatea omului celui din l untru. Unele din aces-
tea vin într-o vreme de la draci, într-o vreme ca boli
i ca suferin e ale trupului, într-o vreme ca spaime ale
gîndurilor sufletului, ca aduceri aminte înfrico toare
de cele din via a viitoare; în alt vreme ca împuns -
turi i ca ap s ri ale harului fierbinte i ale lacrimilor
dulci i ale bucuriei duhului, împreun cu altele, ca s
nu lungesc cuvîntul.

Vezi din acestea toate, oare rana ta a început s se
îns n to eze i s se închid statornic ? Adic au în-
ceput patimile s sl beasc ? De este a a, ele sînt un
semn al lui Dumnezeu. Intr deci în tine i ia seama
care patimi le vezi c au început s sl beasc i care
dintre ele au pierit i s-au dep rtat cu totul i care au
început s tac din pricina îns n to irii sufletului i
nu pentru c s-au dep rtat cei ce-l însp imînt i care
au început s se lase st pînite de cugetare, din lipsa
pricinilor lor. i ia aminte iar i, oare vezi limpede
c în putreziciunea ranei tale a început s creasc tru-
pul viu⁵⁵, care este pacea sufletului ? i care dintre pa-
timi ne în sub o sil i sub o ap sare i în ce vreme ?
i oare sînt acestea trupe ti sau suflete ti, sau îmbi-
nate i amestecate ? i dac , de i sl bite, se mi c în
amintire în chip acoperit, sau se r zvr tesc cu putere
împotriva sufletului ? i dac se mi c ca ni te st pîne
sau pe furi ? i cum ia aminte la ele mintea împ r -

55. Nota în textul grec: «Trupul protop rintelui înainte de c dere, neascultînd de patimile repro abile i necorupt de pl cerile stric cioase, nici omorît de poftete pierz toare, era nep timitor i viu, avînd o via nesupus ru ini i durerii. Dar dup c dere, supunîndu-se celor mai urîte patimi i corupîndu-se de poftete i pl cerile rele, s-a f cut p tima i mort pentru lucrarea virtu ii, dup cuvîntul «În ziua în care ve i mîncă din el, cu moarte ve i muri» (Fac., 2, 17). C ci deodată cu gustarea din pom a murit pornirea spre bine din trupul protop rintelui. Dar prin credin i prin harul Fiului lui Dumnezeu întrupat pentru noi, se poate dezbr ca iar i de acel trup mort i p tima i se poate îmbr ca în cel nep tima (nep timitor) i viu. C ci omorîte fiind patimile, îndat apare trupul viu, cum zice cuviosul. C ci numind mai sus patimile «ran », iar s n tatea acestuia «sl birea patimilor», adaug c «în putreziciunea ranei», adic în sl biciunea i putreziciunea patimilor, «apare trupul viu».

teasc , st pîn peste sim uri ? Iar cînd se ivesc i pornesc r zboi, lupt oare (mintea) împotriva lor i le face s sl beasc cu puterea ei, sau le încuviin eaz , f r s le mai in sub privire ? i care din patimile cele vechi s-au ters i care s-au n scut de curînd ? i care dintre patimi se mi c în form de chipuri i care în sim ire, f r s ia form de chipuri ? Care se mi c în amintire în chip nep tima i f r gînduri (ispiti-toare) i f r s a î e ? Din acestea iar i se poate cunoa te m sura sufletului, cum se afl .

Unde sînt cele dintîi, sufletele înc nu au ajuns la o a ezare. C ci ele cer sufletului înc o lupt , chiar dac aceasta arat împotriva lor o t rie. Iar unde sînt celelalte, e cum a zis Scriptura în chip proorocesc : «A ezut David în casa lui i l-a odihnit pe el Dumnezeu de to i cei dimprejurul lui» (II Regi, 7, 1). Iar în acestea nu e vorba despre una singur dintre patimi, ci e vorba întîi despre patimile naturale, adic despre poft i iu ime; apoi cele spuse mai trebuie în elese i despre patimile iubirii de slav , i de pl cere, care- i închi-puiesc i n lucesc fe ele i stîrnesc la poft i dorin . De asemenea, i despre patima iubirii de argin i, de care sufletul se împ rt e te în chip ascuns, chiar cînd nu se las înduplecat la fapt . C ci i atunci ea întip -re te în minte chipurile faptelor iubirii de argin i, legate de strîngerea de bog ie, i sile te sufletul s cugete la ele i la felul în care poate s vîr i însu i acele fapte împreun cu altele.

Dar nu toate patimile ne r zboiesc prin momeli (atacuri). C ci sînt patimi care aduc sufletului numai necazuri: trînd via, plictiseala i întristarea. Ele nu vin în chip de momeal , nici nu momesc prin gîndul la tihn , ci aduc sufletului o greutate. Iar t ria sufletului se probeaz în biruin a împotriva celor ce-l r zboiesc prin momeal . Cuno tin a sub ire a tuturor acestora i a semnelor pe care trebuie s le aib omul despre ele

e ca s simt la tot pasul pe care-l face, unde a ajuns i în ce p mînt a început sufletul s calce, în p mîntul Canaan, sau dincolo de Iordan⁵⁶.

Ia aminte i la aceasta: oare are sufletul destul cuno tin prin lumina lui, ca s fac deosebirea acestora, sau le deosebe te prin întuneric, sau e lipsit cu totul de aceasta ? Sim i oare deplin c cugetarea a început s se cur easc ? Oare nu are loc vreo împr tiere în ceasul rug ciunii ? i ce patim tulbur cugetarea în vremea cînd se apropie de rug ciune ? Sim i în tine c puterea lini tii umbre te sufletul cu blînde ea, cu senin tatea i cu pacea pe care obi nuie te s o nasc în cugetare ? r pit mintea f r de voie de în ele-surile celor netrupe ti, pe care nu le pot tîlcui sim urile ? Se aprinde în tine deodat o bucurie care aduce limba la t cere ? Izvor te în bucuria f r asem nare a inimii o pl cere oarecare ce scoate mintea din toate ?

C ci pe nesim ite, din vreme în vreme, vine peste trupul întreg o bucurie i o veselie, pe care limba de carne nu o poate tîlcui i în asem nare cu care toate cele p mînte ti sînt socotite cenu i gunoi. Cea din tîi dintre acestea izvor te din inim în vremea sau în ceasul rug ciunii, alta înc lze te mintea în vremea citirii i iar i alta, prin cugetarea neîncetat (la Dumnezeu). Aceasta din urm e de cele mai multe ori în afar de celelalte i adeseori e pricinuit de un lucru trec tor; i de multe ori noaptea, în acela i fel se ive te între somn i veghe, cînd parc dormi i nu dormi i veghezi i nu veghezi. Iar cînd vine desf tarea aceasta, care face s palpitate tot trupul, cel ce o simte socote te în acele clipe c Împ r ia cerurilor nu e altceva decît aceasta.

56. «P mîntul lui Canaan arat cur ia trupului i starea pa nic a sufletului, i des vîr irea cî tigat în viaa omeneasc . Iar cele de dincolo de Iordan arat necur iile pricinuite de patimi i tulburarea produs de p cat i vie uirea p tima ».

Caut i vezi iar i dac sufletul a dobândit puterea care sub iaz amintirile sim urilor cu ajutorul n dej-dii ce st pîne te asupra inimii i care înt re te sim i-rile din l untru prin convingerea negr it pricinuit de o tainic încredin are. i dac inima s-a trezit, vezi dac nu cumva din negrija ei a fost robit iar i de cele p mînte ti, cu toate c vorbe te neîncetat de lucrarea ei neînterupt , prin care s-ar afla împreun cu Mîntuitorul nostru.

Dobînde te cuno tin a deosebirii între existen a ei i povestirea despre ea. Ceea ce ajut sufletului s gus-te în grab din acestea este lini tea neînterupt în lu-crarea lui neîncetat i st ruitoare. C ci ele se pierd dup aflarea lor, prin negrija de cele primite ; i nu se mai afl din nou, mult vreme. Cînd se afl cineva în acestea îndr zne te s zic , încurajat de m rturia con-tiin ei lui, cele ce le-a zis fericitul Pavel: «Sînt încre-din at c nici moartea, nici via a, nici cele de fa , nici cele viitoare, nici celelalte toate nu m pot desp ri de Hristos» (Rom., 8, 38). Adic nici necazurile trupului i împreun cu ele cele ale sufletului, nici foamea, nici prigonirea, nici gol tatea, nici însingurarea, nici închi-soarea, nici primejdia, nici sabia, nici îngerii satanei, nici puterile lui în chipurile uneltirilor celor rele, nici slava care ispite te prin momeala ei, prin care mome-te, nici clevetirile i oc rile împreunate cu loviturile venite degeaba i în de ert.

Dac acestea n-au început, o fratele meu, s se împu-ineze, sau s înceteze a se vedea în sufletul t u, ostenelile i necazurile tale i toat lini tirea ta sînt o trud f r folos. i chiar de se vor s vîr i prin mîna ta fapte minunate i ele vor învia mor i, s le socote ti la fel. Deci mi c - i îndat sufletul t u i înduplec prin lacrimi pe Cel ce te mîntuie te, ca s trag per-deaua de la u a inimii i s smulg întunericul furtunii

patimilor de pe cerul din l untrul t u⁵⁷, ca s te învredniceasc s vezi raza zilei i s nu mori ezînd în întunericul veacului.

Privegherea continu , împreunat cu citirea i metaniile dese, una dup alta, nu întîrzie s aduc aceste bun t i celor ce se sîrguiesc. i cel ce le-a aflat pe acestea, în acelea le-a aflat.

Dar cei ce voiesc s le afle pe acestea trebuie s st ruie în lini te, împreun cu lucrarea lor; i pe lîng acestea, s nu- i lege cugetarea lor de vreun lucru, ba nici de vreun om, ci numai de sufletul lor i s st ruie în lucrarea cea din l untru. Dar nici în faptele acestea nu afl m decît în unele din ele o sim ire tr it de noi. i numai prin aceasta dobîndim o încredin are i despre celelalte.

Dar cel ce ade în lini te i a primit experien a bun t tii lui Dumnezeu nu are nevoie de mult dovedire.

De aceea nici nu bole te sufletul lui de vreun fel oare care de necredin , cum se întîmpl cu cei ce se îndoiesc de adev r. M rturia min ii lui îi ajunge ca s -l încredin eze mai mult decît nenum rate cuvinte care sînt în afara experien ei. A lui Dumnezeu fie slava i m rirea în veci! Amin.

CUVÎNTUL IX

**Înf i area pe scurt a felurilor rînduiei i vie uirii c lug re ti.
i cum i în ce chip se nasc virtu ile unele din altele**

Din lucrarea silit se na te c ldura nem surat , care arde în inim din amintirile fierbin i ce se ivesc din nou în minte. Iar lucrarea aceasta împreun cu

⁵⁷ Deasupra min ii curate se vede «cerul», sau lumina dumnezeiasc . Acest «cer» e întunecat de viforul patimilor.

paza sub iaz mintea în c ldura lor i-i d ruiesc vederea. i această vedere na te gândurile fierbin i de care am vorbit, în adîncul vederii sufletului, care se nume - te contempla ie. Iar această contempla ie na te la rîndul ei c ldura, i din c ldura aceasta, venit din harul contempla iei⁵⁸, se na te curgerea lacrimilor. La început cî tigul e mic, adic într-o zi îi vin omului de multe ori lacrimile i iar i e lipsit de ele. Pe urm îns îi vin lacrimile neîncetate. Iar din lacrimile neîncetate, sufletul prime te pacea gândurilor⁵⁹. i de la pacea gândurilor, sufletul se înal la cur ia min ii. Iar de la cur - ia min ii, omul ajunge la vederea tainelor lui Dumnezeu. C ci cur ia este ascuns în pacea din partea r zboaielor⁶⁰. Dup acestea, mintea ajunge s vad descoperiri i semne, cum a v zut Iezechiel proorocul. Acestea închipuiesc cele trei trepte prin care se apropie sufletul de Dumnezeu⁶¹.

58. Numai la Isaac Sirul vedem această împreunare a contempla iei cu c ldura i cu lacrimile. i numai el o socote te n scut din har. F r îndoial , la el această contempla ie se refer la Dumnezeu, nu la ra iunile lucrurilor ca la al i scriitori duhovnice ti.

59. Iar i, numai la Isaac Sirul pacea gândurilor apare pricinuit de lacrimi.

60. Unde sînt r zboaie, gândurile înc nu sînt curate.

61. «Dintre acestea, prima este, cum s-a spus mai sus, lucrarea silit , sau foamea, citirea, privegherea treaz de toat noaptea i celelalte cîte se leag de acesteia. A doua, contempla ia. Iar a treia e c ldura, din care vin lacrimile neîncetate. Trei sînt i semnele pe care le-a v zut Iezechiel proorocul. Primul a fost vîntul ce se ridică venind de la miaz noapte ; al doilea, lumina din jurul lui; al treilea, chihlimbarul în mijlocul focului (Cap. 1, 4). Vîntul închipuie te lucrarea, c ci vine cu sil puternic : vîntul ce se ridic i iese de la miaz noapte, ca i lucrarea silit , care se s vîr e te prin silirea trupului i ne ridic cu sil din toate patimile trupului. Aceast lucrare o d de în eles i cuvîntul Mîntuitorului: «Împ r ia cerurilor se ia cu sila i cei ce o silesc o r pesc pe ea» (Mt., 11, 12). Iar lumina e contempla ie. C ci ce altceva ar contempla cineva prin contemplarea aceasta, dac nu pe Dumnezeu ? Iar Dumnezeu este lumin . (Avem aci cu mult înaintea sec. XIV afirmarea vederii lui Dumnezeu ca lumin de c tre cei cur i i de patimi n.n.). «Eu sînt lumina lumii» (In, 8, 12). i celor ce-L contempl pe El, le r sare lumina. C ci zice: «Lumin i-a r s rit dreptului» (Ps. 96, 11). « i lumina pururea este înaintea ochilor lor; lumin pururea drep ilor» (Pilde, 13, 9). Iar chihlimbarul ce arde este c ldura cereasc a harului care se ive te în chip mai presus de fire în inim i înc lze te foarte dulce tot sufletul i

Începutul tuturor acestora e pornirea cea bună spre Dumnezeu și felurile faptelor liniștite, neschimbate. Acestea se nasc din multa tăcere (a voii) și din depărtarea lucrurilor vieții lumesti. Nu e prea de trebuință să numărăm pe fiecare din felurile acestor lucruri, căci le sînt cunoscute tuturor. Dar fiindcă înfrîngerea lor nu e puțin gubitoare cititorilor, ba e mai degrabă spre cîntărire, cum socotesc eu, nu ne vom leneși să le înfrîngem.

Acestea sînt: foamea, citirea, privegherea trează de toată noaptea, după puterea fiecăruia, și mulțimea mîntuirii, care trebuie făcută în ceasurile de zi și de noapte. Trebuie să se facă cel puțin 30 de minute în fiecare dată și după aceea să se scrie cinstita cruce și apoi retragerea la chilie. Dar sînt unii care adăugă la mîntuirea acestora, după puterea lor. Alții petrec într-o rugăciune trei ceasuri, avînd mintea în trezvie și aruncîndu-se pe fața lor înfrîngîndu-și înfrîngîndu-și gîndurile. Aceste două lucruri arată și descoperă marea bogăție a bunății sau a harului, care se împarte fiecăruia dintre oameni după vrednicia lui.

Dar care e chipul celeilalte rugăciuni și a stăruirii în ea, înfrîngînd, n-am socotit că e bine să arătăm, nici să spunem prin cuvintele limbii și prin litere rînduiala ei, ca nu cumva cel ce citește, nepricepînd nimic din cele ce citește, să socotesc ne folositoare cele scrise, sau aflîndu-se tiutor al lor să nesocotească pe cel ce nu tie rînduiala acestor lucruri; iar din aceasta să vină la disprețuire și din disprețuire, la luarea în rîs. În felul acesta se va afla barbar în astfel de lucruri, după cuvîntul apostolului, spus despre cel ce proorocește (I Cor., 14, 11).

Deci, cel ce dorește să afle acestea să umble pe calea descrisă mai înainte și să pornească lucrarea potrivit

îl umple de dorul și de iubirea dumnezeiască. Pe aceasta simînd-o Cleopa și soții lui de călătorie au spus unul către altul: «Oare nu ardea în noi inima noastră, cînd ne vorbea pe cale și ne tîlcuia Scripturile?» (Lc., 24, 32),

cu cugetarea. Ii când va intra în lucrare, va învâna el însuși de la sine și nu va avea nevoie de cineva care să-l învețe. «ezi, zice, în chilia ta și însuși acest lucru te va învăța pe tine toate». Iar Dumnezeuului nostru se cuvine slava în veci. Amin.

CUVÎNTUL X

**Prin ce se prezintă te frumuseea
vieuirii cîlugarului și care e chipul
slăvirii lui Dumnezeu**

Cîlugarul trebuie să fie în toate purtările și faptele lui pildă folositoare celor ce-l văd, ca din multele lui virtuți, care trebuie să strălucească asemenea unor raze, văzute de vrăjmașii adevărului, aceștia să mărturisască despre el că este pentru creștini o nădejde sigură și neclintită de mîntuire și aceștia să alerge din toate părțile la el, ca la un adpost. Prin aceasta să se înalțe cornul Bisericii împotriva vrăjmașilor ei și mulți să fie mișcați spre rîvnirea virtuții lui și să iasă din lume, iar el să fie cinstit în toate pentru frumuseea vieuirii lui. Căci vieuirea cîlugarului rească este mîndria Bisericii.

Drept aceea, cîlugarul trebuie să aibă purtările frumoase în toate privințele, adică privirea mai presus de cele văzute, neagoniseala deplină, disprețuirea desvîrșită a trupului, postul înalt, stăruirea în liniște, buna rînduială a simurilor, paza privirii, ferirea de orice ceartă pentru vreun lucru al veacului acestuia, scurtimea cuvîntului, curăția în amintirea răului, simplitatea unită cu dreapta socoteală^{61 a}, nevinovăția inimii

61 a. Dreapta socoteală sau discern mîntul este maturitatea de judecată echilibrată. Ea trebuie să fie făcută însoțită de simplitate. Adică simplitatea nu e prostie și dreapta socoteală nu e viclenie.

unit cu în elepciunea, cu agerimea și cu ascuțimea în elegerii^{61 b}.

Să cunoască apoi că viața este trecătoare și repede curge toată și că este aproape de noi viața cea adevărată și duhovnicească; să nu fie cunoscut de oameni și să nu deznădăduiască. Să nu se lase legat de prietenia și de însoțirea cu vreun om; să aibă locul vieții sale liniștit; să ocolească totdeauna pe oameni și să stea ruie neîncetat în rugăciuni și în citiri; să nu iubească cinstirile și să nu se bucure de ospete; să nu se lege de viața aceasta; să rabde cu bărbăție încercările; să se izbăvească de poftele lumii, de iscodirea și de amintirea lucrurilor lor; să aibă grija și gândul neîncetat la adevărat; să aibă fața serioasă și adunată în sine, să lăcrimeze neîncetat ziua și noaptea. Iar mai mult decât toate acestea, să-și păzească neprihănirea, să se curețe de lăcomia pântecelui, de păcatele mici și mari. Acestea sînt virtuțile cîmpului, ca să spunem pe scurt, care dau mărturie despre moartea desvîrșită a lumii și despre apropierea de Dumnezeu.

Drept aceea, trebuie să ne îngrijim de acestea în toată vremea, ca să le dobîndim. Iar dacă ar zice cineva: «Ce nevoie era să se vorbească despre ele îndeobște și pe scurt?», voi spune că aceasta a fost de trebuință pentru că, atunci cînd va căuta cel ce se îngrijește de viața lui vreuna din cele spuse în sufletul său și va afla că este lipsit de vreuna din ele, să cunoască din această nedeplinătate a lui în toată virtutea și în irarea această să rămînă în amintire. Iar cînd va dobîndi toate cele pomenite, și se va da lui și cunoștința celorlalte, pe care nu le-am pomenit. și va fi oamenilor sfinți pricină de slavire a lui Dumnezeu. și prin aceasta va pre-

61 b. Aceea este unire paradoxală între cele ce par contrarii, care arată maturitatea și neunilateralitatea omului duhovnicesc.

g ti sufletului s u loc de odihn înc înainte de a ie i el din via a aceasta. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în veci! Amin.

CUVÎNTUL XI

**Nu se cuvine ca robul lui Dumnezeu,
care s-a s r cit de cele lume ti i a ie it la c utarea Lui,
s înceteze aceast c utare din pricin c n-a ajuns
s cuprind adev rul i s - i r ceasc el c ldura
n scut din dorul dup cele dumnezeie ti
i din cercetarea tainelor lor.
i în ce chip se întineaz mintea
cu amintirea patimilor**

Trei sînt treptele la care înainteaz omul: treapta încep torilor, cea de mijloc i cea a celor des vîr i i. Cel ce se afl pe prima treapt , de i cugetul lui înclin spre bine, are mi carea cuget rii lui în patimi. Treapta a doua e la mijloc între împ timire i nep timire. În el se mi c la fel atît gîndurile cele de-a dreapta, cît i cele de-a stînga. El nu înceteaz , precum s-a zis, s izvorasc lumina i întunericul. Iar de se va opri pentru un timp din citirea continu a dumnezeie tilor Scripturi i din cugetarea la în elesurile dumnezeie ti, pe care închipuindu- i-le se aprinde de înf i rile adev rului, dup puterea lui, odat cu ferirea sa cea din afar , din care se na te p zirea cea mai din untru i o lucrare îndestul toare, va fi atras de patimi. Dar de va hr ni c ldura lui fireasc în cele ce am spus i nu va p r si c utarea i cercetarea i dorirea lor de departe, întrucît nu le-a v zut, i hr nind gîndurile sale din apa citirii dumnezeie tilor Scripturi i sus inîndu-le ca s nu se aplece spre cele de-a stînga, i s nu primeas-

c vreo s mîn diavoleasc în chipul adev rului, va p zi mai degrab sufletul s u cu acest dor i va cere pe Dumnezeu cu rug ciune îndurerat i cu r bdare, Dumnezeu însu i îi va împlini lui cererea i-i va deschide u a Sa, mai ales pentru smerenia lui. C ci tainele se descoper celor smeri i⁶². Iar de va muri cu n - dejdea aceasta, chiar dac n-a v zut nicidecum ara aceea din apropiere, socotesc c o va mo teni împreun cu drep ii cei vechi, cu cei ce au n d jduit s ajung des vîr irea, dar n-au v zut-o, dup cuvîntul apostolesc⁶³, c au lucrat pentru n dejde în toate zilele, dar n-au primit-o.

Dar ce vom zice, dac nu va ajunge omul s între în p mîntul f g duin ei, care este chipul des vîr irii, adic la primirea v dit a adev rului, dup m sura puterii fire ti ?⁶⁴ Oare prin aceasta e oprit de la el i r mîne în treapta din urm , a c rei întreag pornire înclin spre cele de-a stînga ? Sau pentru c nu prime te tot adev rul, r mîne oare în ceata cea de jos a treptei din urm , care nu cunoa te i nici nu dore te acestea ? Sau trebuie s se înal e spre treapta de mijloc, de care am vorbit ? Dar chiar dac nu l-a v zut niciodat , decît ca prin oglind , a n d jduit de departe i prin aceast n dejde a fost a ezat împreun cu p rin ii lui. i dac nu s-a învrednicit de harul des vîr it aici, prin convorbirea de totdeauna cu el i prin petrecerea în el cu toat mintea i prin st ruirea în poftirea lui cît a tr it, a putut s taie gîndurile cele rele. Aceasta pentru c inima lui a ie it din lumea aceasta, plin de Dumnezeu întru n dejde.

62. Cei smeri i se deschid celorlal i. Deci i lui Dumnezeu. Cei mîndri se v d numai pe ei în i i, deci sînt închi i în ei în i i i orbi.

63. Poate se gînde te la cuvîntul: « i ace tia to i, care au fost m r turisi i prin credin , n-au primit f g duin a » (Evr., 11, 39).

64. «M sura puterii fire ti» înseamn puterile date firii ca prin folosirea harului s ajung pe treptele des vîr irii.

Tot cel ce are în sine smerenie se bucură de cinstire. Căci petrecerea cea netrupească a minții în dorul de Dumnezeu, în care se călăuzește prin în alegerea dumnezeie tilor Scripturi, închide sufletul în untru în fața gândurilor rele și înăbușă în pomenirea bun t ilor viitoare, ca să nu se molească mintea prin trăind via ei ei, în loc să se ocupe cu cele mai bune, să se ocupe cu pomenirea lucrurilor lumesti. Pentru că prin aceasta se răcesc treptat căldurile minunatelor lui misticri și el cade în pofte de artă și neraționale. Iar Dumnezeului nostru fie slava !

CUVÎNTUL XII

Cum se cuvine să adă în lini te cel cu drept socoteal

Ascultă, iubite: de vrei să nu se facă faptele tale de artă și zilele tale nelucrătoare și lipsite de cântăg nădăruit de cei ce viețuiesc cu drept socoteal în lini te, să fie însuși intrarea ta în aceasta cu drept socoteal. Să nu faci aceasta cu alt gând, ca să nu ajungi ca cei mulți. Căci să ai neclintit în înăbușare în fața ei, ca spre ea să se îndrepteze toate faptele vieții tale. Și întreabă pe cei ce cunosc aceasta mai mult din cercare și nu numai din cunoștință. Și să nu te oprești pînă nu te vei deprinde în toate cărările faptelor ei. Și cercetează tot pasul pe care-l faci: ia seama dacă înaintezi prin el pe calea cuvenită, sau te-ai abătut pe vreo cărare, în afară de cea pe care trebuie să umblă. Și să nu crezi că viețuirea închinată întru totul lini tirii se desvârșește numai prin faptele cele arătate.

De dorești să afli ceva și să ajungi la aceea prin cercarea ta, ia seama la semnele și dovezile ce se arată în

obi noapte din afar , i aceasta ine un ceas i mai mult i dup aceea vezi m dularele tale ca într-o oboseală mare i pacea domnind peste gândurile tale, i aceasta r mîne în tine mult timp, cunoa te c norul a început s umbrească peste cortul t u.

Iar dac în vreme ce petreci în lini te afli în sufletul t u gânduri ce-l sfî ie i-l iau în st pînire, i acestea îl înv luie cu sila în tot ceasul, iar cugetarea lui e îndreptată toată vremea spre cele ce le-a s vîr it, sau dore te s iscodească cele de arte, cunoa te c în deert te ostene ti cu lini tea. C ci sufletul t u petrece în împr tiere. i-i vin pricini pentru aceasta fie din afar , fie din nep sarea din l untru fa de datorii, mai bine zis fa de priveghere i de citire. Deci pune îndată rînduial în lucrarea ta.

Iar dac f cînd aceasta intri în aceste zile, dar nu afli îndată pace dinspre tulburarea patimilor, s nu te miri. C ci dac sînul p mîntului r mîne înc un timp îndelungat fierbinte după ce au trecut peste el razele soarelui i mirosul leacurilor i fumul de t mîie rev rsat în v zduh st ruie timp îndelungat înainte de a se împr tia i de a disp rea, cu cît mai mult nu r mîn patimile, cînd sînt oprite de la materia obi nuit lor, l trînd la u i, asemenea cîinilor ce s-au obi nuit s ling sîngele în m cel rie, pîn cînd nu li se risipe te puterea obi nuin ei lor de mai înainte.

Cînd începe trînd via s între, în chip ascuns, în sufletul t u i se întoarce la cele întunecate dinapoia lui, i casa a început s se umple de întuneric, se ivesc aceste semne: sim i în tine în chip ascuns c sl be ti în credin i prisose ti în grija de cele v zute, c încrederea ta se mic orează i pe aproapele t u îl p gube ti i întreg sufletul t u i gura ta se umplu de dispre i cu inima ta e ti pornit în gânduri i în sim iri i în toate lucrurile pe care le întîlne ti împotriva ori-

c rui om, ba i împotriva Celui Prea Înalt; i i-e teamă de v t marea trupului t u, iar prin aceasta te st - pîne te lipsa de curaj în tot ceasul i din vreme în vreme se stîrne te în sufletul t u frica, încît te temi i te sim i urm rit i de umbra ta. C ci ai acoperit credin a cu necredin a. Vorbim nu de cea care e temelia m rturisirii tuturor, ci de puterea aceea a min ii, care sprijine te inima cu lumina în elegerii i treze te în suflet, prin m rturia con tiin ei, mult încredere c tre Dumnezeu, ca sufletul s nu se îngrijeasc de sine, ci s arunce asupra lui Dumnezeu grija sa f r de grij în orice lucru.

Iar cînd mergi înainte, vei afla aceste semne v ditate nemijlocit în sufletul t u. Atunci te înt re ti în toate i te îmbog e ti în rug ciune i nu lipse te izvorul cî tigului (duhovnicesc) niciodat din cugetarea ta, în toate cîte le întîlne ti. Dar sim i totu i sl biciunea firii omene ti i prin fiecare din acestea te p ze ti de mândrie. Pe de alt parte sint trecute cu vederea de ochii t i gre elile aproapelui. i te umpli de dorin a de a ie i din trup, in m sura în care dore ti s ajungi la cele viitoare. i toate necazurile cîte ni se întîmpl , cînd te întîmpin in chip ar tat sau ascuns, le afli ca drep te. Cercetezi cu de-am nuntul cele din preajma ta, ca prin aceasta s scapi de p rerea de sine. Pentru toate dai m rturie i mul umire. Acestea sînt semnele celor ce vegheaz i se p zesc i st ruie în lini te i doresc s ajung la vie uirea cea mai adev rat ⁶⁷.

Iar cei trîndavi nu au nevoie de aceste semne subiri ale curselor c derii, deoarece ei sînt departe de virtutele ascunse. Cînd una din acestea începe s se iveasc în sufletul t u, po i s în elegi în aceea i clip în ce parte ai început s înclini. C ci cuno ti îndat din ce soi este. Dumnezeu s ne d ruiasc cuno tin a adev rat ! Amin.

67. Imaginea aceasta e folosit i în «Scara» lui Ioan Sc rarul.

CUVÎNTUL XIII

Celor ce se lini tesc le e de folos încetarea grijilor p gubitoare, intrarea i ie irea

Cel cu multe griji nu poate fi blînd i lini tit, pentru c chipurile lucrurilor, pe care le socote te c -i sînt de trebuin i cu care se fr mînt , îl silesc s se mi te în ele i s se ocupe cu ele f r s vrea i astfel risipesc pacea i lini tea lui. Drept aceea, c lug rul trebuie s se a eze înaintea fe ei lui Dumnezeu i s - i a inteasc în chip neschimbat ochiul s u spre El, dac voie te s - i str juiasc mintea sa i s cur easc i prefac micile mi c ri ce se ivesc în el i s înve e s deosebeasc în chip pa nic gîndurile ce intr i ies. Iar multele îndeletniciri ale c lug rilor sînt un semn al molelii lui în ce prive te hot rîrea de a lucra poruncile lui Hristos. Ele arat gre elile lor în privin a celor dumnezeie ti.

F r negrij s nu cau i lumin în sufletul t u, nici pace i lini te în mole ala sim irilor tale. i de te îndeletnice ti cu lucruri diferite, nu înmul i îndeletnicirile tale, ca s nu i se împr tie mintea în rug ciunea ta. C ci f r rug ciunea neîncetat nu te po i apropia de Dumnezeu. Iar de dai min ii tale o alt grij dup osteneala rug ciunii, îi pricinuie ti împr tierea în cugetare.

Lacrimile i p lmuirea capului în vremea rug ciunii i t v lirea pe jos cu c ldur , aduc c ldura lor în l untrul inimii i inima zboar în r pirea vrednic de laud spre Dumnezeu i strig : «Însetat-a sufletul meu spre Tine, Dumnezeule cel tare i viu. Cînd voi veni i m voi ar ta fe ei Tale, Doamne ?» (Ps. 41, 3). Numai cel ce a b ut din vinul acesta i dup aceea s-a lipsit

de el tie în ce tic lo ie a c zut i ce s-a luat de la el, datorit mole elii lui⁶⁸.

O, cât de rea este privirea i vorbirea pentru cei ce petrec în lini te ! Cu adev rat, fra ilor, e mai rea decât pentru cei ce sînt departe de lini te. C precum asprimea grindinei, c zînd pe nea teptate pe vîrful plantelor, le usuc i le pierde, a a i întîlnirile cu oamenii, chiar dac ar fi foarte scurte i ar p rea folositoare, usuc florile virtu ilor care au înflorit de curînd din înso irea cu lini tea i care îmbrac cu simplitate i cu fr gezime pomul sufletului, s dit lîng izvoarele de ape ale poc in ei. i precum asprimea brumei, c zînd peste plantele de curînd odr slite, le arde, a a arde i întîlnirea cu oamenii r d cina min ii, din care a început s r sar verdea a virtu ilor. i dac convorbirea cu cei ce într-o privin se înfrîneaz , în alta mai s vîrlesc mici gre eli, obi nuie te s vat me sufletul, cu cât mai mult, convorbirea cu cei pro ti i f r de minte, ca s nu zic lume ti, i privirea lor ? C ci, precum omului de neam bun i cinstit, cînd se îmbat , i se ascunde însu irea aceasta i i se necinste te starea, i cinstea lui e luat în rîs de gînduri str ine ce într în el din puterea vinului, tot a a i neprih nirea sufletului se tulbur prin privirea la oameni i prin convorbirea cu ei; i uit de datoria p zirii sale i se terge din cugetarea lui inta voin ei sale i se dezr d cineaz din el toat temelia st rii vrednice de laud .

Dac deci întîlnirile i privirile în larg, ce se întîmpl celui aflat în lini te, sau apropierea de ele din dorin a de a vedea sau auzi cele ce într prin por ile vederii i auzului, ajung spre a pricinui r cirea i tulburarea cuget rii la cele dumnezeie ti i în timp scurt pot pricinui atîta v t mare c lug rului ce se înfrîneaz , ce vom zice de întîlnirile necontenite i de împiedicarea îndelungat ce o produc acestea ?

68. Lini tirea nu e trînd vie, ci efort duhovnicesc încordat.

Pe lîng aceea, aburul ce urc din stomac nu las mintea s primeasc cuno tin a dumnezeiasc , ci o întunec , a a cum pîcla ce se ridic din umezeala p - mîntului înce o eaz aerul. i mîndria nu vede c umbl în întuneric i nu cunoa te gîndurile în elepciunii. C ci cum ar putea cunoa te cea care petrece în întunericul ei ? De aceea prin gîndul ei întunecat se ridic peste toate, find mai prejos i mai neputincioas decît toate i neputînd afla c ile Domnului. Dar Domnul ascunde voia Lui de la ea, deoarece ea nu voie te s umble pe calea celor smeri i. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XIV

Despre schimbarea rînduit de Dumnezeu celor ce umbl pe calea lini tirii

Cel ce s-a învoit cu mintea sa s vie uiasc în lini te, s - i tocmeasc via a sa în a a fel încît s petreac restul zilelor lui în stare de lini te. i se poate întîmpla, cum e obiceiul în starea de lini te rînduit ie de harul dumnezeiesc, ca în l untrul sufletului s se reverse întunericul i, a a cum razele soarelui sînt acoperite de cea a norilor ce iese din p mînt, a a s fii lipsit i tu pentru pu in timp de mîngîierea duhovniceasc i lumina harului din l untru s fie acoperit de norul patimilor i puterea pricinuitoare de bucurie s se retrag pu in i mintea ta s fie umbrît de o pîcl neobi - nuit . Tu s nu te tulburi atunci i s dai ajutor ne tiinei sufletului, ci rabd i cite te c r ile înv torilor i sile te-te la rug ciune i cere ajutorul. i îndat el va veni, f r s - i dai seama. C ci precum fa a p mîntului se descoper razelor soarelui de sub întunericul pîclei ce-l st pîne te, a a poate i rug ciunea s destrame i s risipeasc din suflet norii patimilor i s lumineze

mintea cu lumina veseliei i a mîngîierii. Aceast lumin se întinde de obicei i peste gîndurile noastre, mai ales cînd prime te putere din dumnezeie tile Scripturi i g se te mintea str lucind în priveghere⁶⁹. C ci îndeletnicirea continu cu scrierile sfin ilor umple sufletul de o lumin neîn eleas i de veselia dumnezeiasc . Iar Dumnezeului nostru fie slava în veci! Amin.

CUVÎNTUL XV

**Despre cei ce se lini tesc; cînd încep
s în eleag unde au ajuns cu faptele lor
în marea f r margini, adic în vie uirea
cea lini tit ; i cînd pot s n d jduiasc pu in
c ostenelile lor au început s le dea roduri**

Î i spun ie un lucru i s nu te îndoie ti; i s nu dispre uie ti nici celelalte cuvinte ale mele ca ale unuia prea mic, pentru c cele ar tate de mine sînt adev rate. C ci i în aceste cuvinte ale mele î i spun ie adev rul, ca în toate.

Dac sile ti genele ochilor t i pîn ce ajungi la lacrimi, s nu socote ti c ai ajuns la ceva în vie uirea ta. C ci pîn acum cele ascunse ale tale slujesc lumii, adic stai în slujba celor lume ti i faci lucrul lui Dumnezeu numai prin omul din afar . Dar cel din l untru e f r rod. C ci rodul lui începe de la lacrimi. De-abia cînd ai ajuns în p mîntul lor, cunoa te c mintea ta a ie it din închisoarea lumii acesteia i a pus piciorul ei pe drumul veacului nou⁷⁰, i a început s miroase

69. Cel ce privegheaz n-ar avea putere s st ruie în priveghere dac n-ar avea înaintea lui pe Dumnezeu, sau adîncimea în elesurilor i a iubirii Lui. Iar acestea umplu mintea i inima de str lucire i de bucurie. Dar cel ce privegheaz se i roag . De aceea se spune de rug ciune c str pune întunericul a ezat peste suflet.

70. În alt manuscris : «a omului nou».

aerul acela nou i minunat. Atunci încep s curg lacrimile. C ci s-a apropiat na terea pruncului duhovnicească⁷¹. Pentru c harul, maica de ob te a tuturor, se gr be te s nasc tainic în suflet un chip dumnezeiesc potrivit cu lumina veacului viitor. Dar când vine vremea na terii, mintea începe s se mi te în unele de acolo, asemenea r sufl rii pe care o trage pruncul în l untrul m dularelor, prin care obi nuie te s se hr neasc . i pentru c nu suport u or ceea ce nu-i este obi nuit, începe dintr-odat s - i mi te trupul într-un plîns amestecat cu dulcea a mieri. i pe m sur ce se hr ne te pruncul din l untru, sporesc i lacrimile⁷². Aceast rînduial a lacrimilor, de care am vorbit, nu e aceea ce se s vîr e te cu întreruperi, în cei ce se lini tesc. Pentru c de aceast mîngîiere ce se ive te din timp în timp, are parte oricine vie uie te în lini te: uneori, când se afl în stare de vedere (contemplant) a min ii, alteori, când p trunde în cuvintele Scripturii; i alteori, în convorbirea rug ciunii. Dar aci vorbesc despre cea care se afl în cel ce vars lacrimi neîncetate, ziua i noaptea.

71. «Na terea sufletului celui ce vars lacrimi const în sim irea st rii sufletelor noastre în veacul viitor. Mai sus spune : «maica tuturor se gr be te s nasc în suflet un chip dumnezeiesc potrivit cu lumina veacului viitor», adic se gînde te s întip reasc în suflet un chip spiritual, ca s vad tainic cele din veacul viitor. Iar mai jos, dup lacrimi, e pacea; dup pace, odihna; dup odihn , vederea; dup vedere, descoperirea; dup descoperire, s l luirea dumnezeiasc ; i dup aceea, rodirea duhovniceasc . Apoi adaug : «i din aceasta simte schimbarea pe care o va primi firea în partea mai din untru a ei, în suflet, la înnoirea tuturor». C ci se va înnoi toat zidirea dup cuvîntul fericitului Petru, care zice: «A tept m ceruri noi i p mînt nou, dup f g duin a Lui» (II Pt., 3, 13). Na terea aceasta a numit-o Proorocul cu glasul cel mai puternic «duh de mîntuire». C ci zice Isaia : «Pentru frica Ta, Doamne, am luat în pîntece i am suferit durerile na terii i am n scut duh de mîntuire, pe care l-am f cut pe p mînt» (6, 18). Aceasta e deci cur ia, din baia dumnezeiasc a lacrimilor. Acest har ni-l procur iroaiile de lacrimi i prin el sim im starea aceea fericit din veacul viitor înc înainte de a ne schimba».

72. Lacrimile neîncetate i nesilite sînt semnul ie irii min ii la via a ceanou , ca arvun a veacului viitor.

Oricine a aflat cu adevărat și întocmai adevărul acestor două feluri (de lacrimi) l-a aflat în stare de liniște. Ochii lui ajung ca un izvor de apă vreme de doi ani și mai mult. După acestea intră în pacea gândurilor. Iar din pacea gândurilor trece în odihna aceea de care a vorbit sfântul Pavel (Evr. 4, 3), atât cât poate încă pea în fire. Iar de la odihna pe care, mintea trece la vederea tainelor, când atunci Duhul începe să-și descopere cele ce-ți îi Dumnezeu Se s lăluie te în el și produce în el rodul Duhului și prin aceasta firea cea mai din untru simte că primește schimbarea viitoare în înnoirea tuturor, într-un chip acoperit și ca în ghicitur. Acestea le-am scris spre înerea de minte a mea și a tot cel ce citește această scriere, așa cum am primit din citirea Scripturilor și de la guri adevărate și pu în din cercarea însăși, ca să-mi fie de ajutor prin rugăciunile celor ce se folosesc de ele. Căci nu pu întru adăugăm pus în ele.

Ascultă iar și ceea ce-ți voi spune acum și ceea ce am învățat de la o gură nemincinoasă. Când intri în preamintul pe care gândurilor, mulțimea lacrimilor se ia de la tine și după ele îți vin lacrimile cu mers și la vremea cuvenit. Acesta este adevărul neîrbit, ca să spun pe scurt, așa cum este crezut de toată Biserica.

CUVÎNTUL XVI

Despre felul virtuților

Nevoia este marea sfârșenie. Iar din cea din urmă se naște cea dintâi gustare a simțirii tainelor lui Hristos, care se numește întâia treaptă a cunoștinței Duhului. Dar nimeni să nu se amăgăscă pe sine și să nălucească ceva vrăjii. Căci sufletul întinat nu urcă la Împărățiat, nici nu se unește cu duhurile sfârșitelor. Poleie te frumoasă ea neprihănită prin lacrimi și posturi și prin liniștea din tine. Un mic necaz

pentru Dumnezeu e mai mare decît un lucru mare s -
vîr it f r necaz. C ci încearc de bun voie credin a
prin dragoste. Iar starea de odihn se na te din vîrful
con tiin ei⁷³. De aceea, în necazuri i-au dovedit sfîn-
ii dragostea de Hristos i nu în tihn . Pentru c lu-
crul ce se face f r osteneal e dreptatea celor lume ti,
care fac milostenii din cele din afar i nu cî tig ni-
mic în ei în i⁷⁴. Tu îns , cititorule, lupt -te s ur-
mezi pilda patimilor lui Hristos, ca s te învrednice ti
s gu ti slava Lui. C ci de p timim împreun , împreu-
n ne i sl vim. Nu se sl ve te mintea cu Iisus, de nu
a p timit trupul pentru Hristos. Deci de slava lui
Dumnezeu se învrednice te cel ce dispre uie te slava
omeneasc . Iar trupul lui se sl ve te împreun cu su-
fletul. C ci slava sufletului vine din supunerea lui prin
neprih nire lui Dumnezeu. Iar slava min ii este ve-
derea(contemplarea) adev rat a lui Dumnezeu. C ci
adev rata supunere este i ea îndoit : în fapte i în
con tiin . Deci cînd p time te trupul, p time te i
inima împreun cu el. De nu cuno ti pe Dumnezeu, nu
se poate mi ca în tine dragostea Lui. i nu po i iubi pe
Dumnezeu, de nu-L vezi pe El. Iar vederea lui Dum-
nezeu vine prin cunoa terea Lui. C ci nu premerge ve-
derea Lui cunoa terii Lui.

Rug ciune

Învrednice te-m , Doamne, s Te cunosc pe Tine i
s Te iubesc, nu prin cuno tin a cea întru împr tierea
min ii, care se na te din trud , ci învrednice te-m de

73. Din cea mai înalt con tiin , care tie c nu trebuie s se agite
pentru lucruri trec toare.

74. «Lume ti nume te aci pe cei ce cuget i fac ale lumii. Se poate
afla i în ei o dreptate. De pild , iubesc pe cei ce îi iubesc i fac bine
celor ce le fac bine i împrumut celor de la care n d jduiesc s ia îna-
poi. Dar aceast dreptate nu e bine primit la Dumnezeu (Lc., 6, 32;
Mt., 5, 20). Iar a face milostenia din cele din afar , înseamn a o face
pentru a fi v zu i i ca s fie sl vi i de ei. Iar cei ce fac milostenie pen-
tru acestea nu au nici un cî tig. «Amin zic vou , c î i iau plata lor»
(Mt., 6, 4).

acea cuno tin prin care mintea, v zîndu-Te, sl ve te cu vederea firea Ta, care dep rteaz sim irea lumii din cugetare. Învrednice te-m s m înal de la vederea prin voin , care na te n lucriri, i s Te v d silit de leg tura pus asupra mea de cruce, prin r stignirea cea de a doua a min ii, care se odihne te de lucrarea gîndurilor în vederea Ta neîncetat , cea mai presus de fire. F s creasc în mine iubirea Ta, ca s vin pe urmele iubirii Tale, ie ind din lume.

S de te în mine în elegerea smereniei Tale, întru care ai umblat în lume, sub acoper mîntul pe care i l-ai f cut din m dularele noastre, prin mijlocirea Sfintei Fecioare, ca, în amintirea neîncetat i neuitat a ei, s primesc cu pl cere smerenia firii mele.

*

Sînt dou chipuri de a se sui pe cruce: unul e r s-tignirea trupului, al doilea urcarea la vedere. Cel din tîi vine din izb virea de patimi, al doilea prin lucrarea faptelor Duhului. C ci nu se supune mintea, dac nu se supune mai întîi trupul. Împ r ia min ii presupune r stignirea trupului. i nu se supune mintea lui Dumnezeu, dac nu se supune voia liber , ra iunii. greu lucru a încredin a lucruri înalte celui înc încep tor i celui prunc cu vîrsta. «Vai ie cetate, cînd împ ratul t u e tîn r» (Ecl., 1, 16). Cel ce se supune pe sine lui Dumnezeu s-a apropiat de puterea de a- i supune lui toate. Celui ce se cunoa te pe sine, i s-a dat cuno tin a tuturor. C ci în cuno tin a de sine se afl plin tatea cuno tin ei tuturor. i în supunerea sufletului t u, se cuprinde supunerea tuturor. Cînd smerenia st pîne te în vie uirea ta, se supune ie sufletul t u i împreun cu el se vor supune ie toate⁷⁵. C ci în sufletul t u se na te pacea de la Dumnezeu. Cît timp e ti în afara

75. vrednic de remarcat această legare a tuturor de suflet. Cel ce se cunoa te pe sine cunoa te în sine toate. Cel ce î i supune sufletul î i supune împreun cu el toate. Toate sînt legate de om. Iar omul ce se st pîne te pe sine st pîne te peste toate. Iar pe sine se st pîne te atunci cînd se supune lui Dumnezeu. Prin Dumnezeu st pîne te deci peste toate.

acesteia, vei fi sup rat neconținut nu numai de patimi, ci i de tot felul de întâmpl ri. Cu adev rat, Doamne, de nu ne vom smeri, nu vei înceta s ne smere ti pe noi⁷⁶. Iar adev rata smerenie este fiica cuno tin ei. i cuno tin a adev rat este fiica încerc rilor⁷⁷.

CUVÎNTUL XVII

Tîlcuirea felurilor virtu ii. i despre t ria i deosebirea fiec reia din ele

Virtutea trupeasc cur e te trupul de poftele din el, în starea lini tii. Iar virtutea min ii smere te sufletul i-l cur e te de gîndurile grosolane i pieritoare, ca s nu le cugete pe acestea în chip p tima , ci s se mi te mai degrab în contemplarea ce îi este proprie. Aceast contemplare (în elegere) apropie sufletul de golirea min ii⁷⁸, care se nume te vederea nematerial .

i aceasta este virtutea duhovniceasc . C ci ea ridic mintea de la cele p mînte ti i o apropie de contemplarea cea dintîi a duhului i o îndreapt spre Dumnezeu i spre contemplarea (vederea) slavei celei necuprinse, care este mi carea gîndurilor spre m rirea firi i Lui. Ea o desparte de lumea aceasta i de sim irea ei. Iar prin aceasta ne înt rim în n dejdea s dit în noi i în încredin area aflat în ea. Aceasta este încredin area despre care a vorbit apostolul, sau adeverirea de

76. Dumnezeu ne smere te prin necazuri i patimi, pentru c nu ne smerim noi în ine de bun voie. Smerenia noastr o urm re te Dumnezeu. i prin ea st pînim, în chip paradoxal, peste toate, c ci în Dumnezeu sîntem liberi de toate.

77. Cuno tin a e în eleas ca un dar cî tigat prin via a tr it , prin greut ile ei i prin suportarea lor. un sens existen ial al cuno tin ei. Desigur, e vorba de cuno tin a de sine a omului, nu de cuno tin a obiectelor.

78. vorba de o «golire» a min ii de orice altfel de gînduri. Dar cum mintea nu poate sta neocupat , ea se ocup atunci cu vederea lui Dumnezeu cel nesfîr it, recî tigîndu- i i ea însu irea indefinitului.

care se bucur mintea în chip în eleg tor⁷⁹, prin n -
dejdea f g duit nou (Gal., 5, 8). Dar ce sînt acestea
i cum e fiecare din ele, vom spune în cele urm toare.

Întîi, despre vie uirea dup Dumnezeu, cea cu tru-
pul. Fapte trupe ti se numesc cele ce se s vîr esc pen-
tru cur irea trupului prin lucrarea virtu ii; ele sînt
fapte ar tate, prin care se cur e te cineva de necur ia
trupului.

Iar vie uirea prin cugetare este lucrarea inimii, f -
cut neîncetat cu grija la judecata sau la dreptatea lui
Dumnezeu i la judec ile ce le va da El, i rug ciunea
neîncetat a inimii i gîndul la pronia i la grija lui
Dumnezeu, care se arat în lumea aceasta pentru fie-
care în parte i pentru toate la un loc. Vie uirea aceas-
ta mai const i în a lua seama la patimile cele ascun-
se, ca s nu se iveasc cumva vreuna din ele în latura
cea ascuns i duhovniceasc . Aceast lucrare a inimii
e deci ceea ce se nume te vie uire prin cugetare. În
aceast lucrare a vie uirii prin cugetare, care se nume -
te f ptuire sufleteasc , se sub iaz inima i se despar-
te de p rt ia cu via a f r rînduial , cea potrivnic
firii. Pornind de aci, ea în elege i deosebe te în con-
templarea celor create, pe cele zidite spre trebuin a i
cre terea trupului, prin a c ror folosire se d putere
celor patru stihii din trup⁸⁰.

79. o în elegere care e adevărire, sau siguran , sau vedere, sau
atingere i tr ire a celor în elese.

80. «C cele create spre trebuin a i cre terea trupului, adic mînc -
rile i b uturile i celelalte cîte le cere trebuin a trupului, luate cu m -
sura cuvenit i la vremea cuvenit i prin alegerea cu judecat , aduc
puteri stihiiilor din care se alc tuie te trupul nostru, potrivit cu cantitatea
fiec reia i cu echilibrul dintre ele, ne înva filozofia din afar . Poate
pe aceasta o nume te sfîntul «vie uire cu mintea i f ptuire sufleteasc ».
C ci filozofia este cu adev rat exerci iu al min ii i cugetare i contem-
plare care sub iaz inima i o desparte de via a cea f r rînduial i pro-
tivnic firii, adic p tima i animalic ... i e v dit c filozofia etic
vorbe te mult i despre pronie i despre paza patimilor. De aceea, psal-
mistul zice c Dumnezeu Se mînie dac nu lu m înv tur (Ps. 2, 10),
iar Apostolul d m rturie c ea ne poate în elep i i spre mîntuire» (II Tim.,
3, 15).

Iar vieuirea duhovnicească este o fptuire firim simuri i ea este cea descrisă de prîn i. Cînd aceasta e primită de minile sfinților, se înlătură vederea în substanța lucrurilor și grosimea trupului. De atunci vederea se face în elegtoare. Căci vederea în ipostas i în substanță se numește vederea zidirii prime a firii⁸¹. De la această vedere în ipostas uor se înalță cel ce se nevoiește la cunoștința vieuirii celei unificate, care înseamnă a se minuna de Dumnezeu în înelegerea celor vîzute. Aceasta vede de mai înainte starea cea înaltă a bunților viitoare, care se dăruiește în libertatea vieii nemuritoare, în vieuirea de după înviere. Căci firea omenească nu încetează acolo să se minuneze pururea de Dumnezeu, nemaicugetînd la ceva din cele create. Pentru că, dacă ar fi ceva din acestea asemenea lui Dumnezeu, mintea s-ar mișca spre aceea, mai bine zis uneori spre Dumnezeu și alteori spre aceea. Dar odată ce toate frumusețile celor zidite e mai prejos, în viața viitoare înnoită, de frumusețile lui Dumnezeu, cum mai poate mintea, cu vederea ei, să iasă afară din frumusețile lui Dumnezeu? Deci ce? O mai mîhnite atunci gîndul că va muri? Sau povara trupului? Sau amintirea celor săvîrșite? Sau trebuințele firii? Sau primejdiile? Sau necazurile ce vin asupra ei? Sau împrăștierea firii? Sau nedesvîrșirea firii? Sau învîluirea în stihii? Sau întîlnirea unuia cu altul? Sau plictiseala, sau truda obositoare a trupului? Nicidecum. Căci de toate acestea se întîmplă în lumea această, în vremea cînd se ridică acoper mîntul patimilor de pe ochii minții, și aceasta privește slava lui Dumnezeu,

81. Nota în textul grec în elegă, prin «vederea ipostatică» (în substanță), vederea sufletului cînd este unit cu trupul și alcătuiește cu el un singur ipostas. Cînd încetează grosimea trupului, vederea sufletului devine spiritual. Dar poate să fie vorba și de vederea lucrurilor în substanță și nu în rațiunile lor unificate în Dumnezeu. Vederea ipostatică e în acest caz vederea zidirii, a «primei firi», pentru că în prima ei formă în zidire prevalează substanța materială. Numai în forma ei viitoare (a doua), Duhul va copleși substanța materială.

ea îndat se înal în rpire⁸². Dar dac Dumnezeu n-ar fi pus un hotar vie ii acesteia (duhovnice ti), cât de mult n-ar întârzia mintea în ele ? i dac i-ar îng dui-o omului în cursul întregii vie i, n-ar ie i niciodat din privirea acestora. Cu cât mai mult nu va ie i îns acolo, unde acestea nu mai sînt i unde virtutea este f r hotar ? Totu i, acolo vom avea i lucrurile în ipostas (în substan), dar în l untrul cur ilor împ r te ti, dac ne vom învrednici de ele prin vie uirea noastr ⁸³.

Deci cum ar putea ie i mintea iar i i cum s-ar putea dep rta de vederea aceea minunat , ca s cad în alt îndeletnicire ? Vai nou , c nu cunoa tem sufltele noastre, nici la ce vie uire am fost chema i, ci socotim c via a aceasta a neputin ei i starea celor din via i strîmtorile lumii i îns i lumea i relele i desf t rile ei sînt ceva de pre .

Rug ciune

Ci, o Hristoase, Care e ti singurul puternic, fericit este cel al c rui ajutor este la Tine, i cel ce a pus sui uri în inima sa. Tu, Doamne, întoarce faptele noastre de la lume, la dorirea Ta, pîn ce vom vedea ce este ea i nu vom mai crede umbrei ca adev rului. Tu, Cel ce ne-ai f cut pe noi, înnoie te mintea noastr , Doamne, i

82. Patimile sînt o îngro are a acoper mîntului material pus peste minte. Mai bine-zis, materia e f cut s fie cople it de spirit i s devin , prin aceasta, transparent . Patimile îns împiedic această str bătore a ei de spirit.

83. Textul grec e foarte alterat. De aceea permite diferite interpret ri, cum se arat chiar în notele de sub el. Deci i traducerea în române te poate varia. În general credem c sfîntul Isaac socote te c lucrurile, de i nu vor mai fi v zute acolo în substan a lor, nu vor pierde această substan , dar ea va fi acoperit de lumina «cur ilor împ r te ti», sau ale lui Dumnezeu. Avînd acolo virtutea f r hotar, ne va fi i puterea vederii f r hotar, f r hotarul pus de trup. C ci virtutea este o înl turare a acoper mîntului cel gros de pe minte, de pe suflet, sau transparen a din l untrul nostru, care nu are sfîr it. În general, în acest «Cuvînt» autorul vorbe te de trei feluri de vie uiri (sau virtu i) dup Dumnezeu: cu trupul, cu cugetarea sau cu sufletul, i cea cu duhul, sau duhovniceasc .

noastre s cunoa tem cum a fost intrarea i ie irea noastr în lumea aceasta, pîn am des vîr it lucrul la care am fost chema i dup voia Ta în via a aceasta i dup aceea s n d jduim c vom primi în mintea noastr plin de încredin are bun t ile cele mari, pe care, dup f g duin a Scripturilor, le-a g tit iubirea Ta la cea de a doua zidire a lumii înnoite. Fie ca pomenirea lor s o p zim prin credin în tain !

*

Despre cur ia trupului, a sufletului i a min ii

Cur ia trupului este cuvio ia dobîndit prin izb virea de întin ciunea c rnii. Cur ia sufletului este libertatea de patimile cele ascunse ce se mi c în cugetare. Cur ia min ii se arat în descoperirea tainelor. C ci atunci ea se cur e te de toate cele ce cad sub sim uri, în chipul grosimii lor⁸⁴. Pruncii cei mici sînt cura i cu trupul i nep tima i cu sufletul, dar nimeni nu-i nume te cura i cu mintea. Deci cur ia min ii este des vîr irea prin petrecerea în vederea cereasc proprie cetelor ce se mi c în afara sim urilor, prin puterea duhovniceasc , în nenum ratele minuni ale acelei lumi cere ti. Tr irea acestor minuni i-o împ rt esc între ele, în slujirea lor nev zut , acele cete subiri, care au în elegerea descoperirilor, aflîndu-se într-o leg tur în schimbarea lor din toat clipa⁸⁵. Iar Dumnezeuul nostru s ne învredniceasc pe noi s -L vedem pururea pe El cu mintea golit , i dup via a de aici, în chip nemijlocit, în vecii vecilor. Amin.

84. Întii e cur irea trupului de patimi, ca îngro are a grosimii materiale, apoi cur irea sufletului de gîndurile p tima e ; în sfîr it, cur irea min ii de îns i substan a material a lumii, perceput prin sim uri ca gînduri. Dar prin înl turarea acestei grosimi, apar în fa a min ii tainele lumii dumnezeie ti. Deci cur ia min ii nu e numai ceva negativ, ci i ceva pozitiv : e vederea orizontului dumnezeiesc ce i se descoper .

85. Ceea ce se spune aci e apropiat de viziunea lui Dionisie Areopagitul despre îngeri.

CUVÎNTUL XVIII

Cît de mare este m sura cuno tin ei i cît de mari, m surile credin ei

Exist o cuno tin ce premerge credin ei i o cuno tin ce se na te din credin . Cuno tin a ce premerge credin ei este cuno tin a natural . Iar cuno tin a ce se na te din credin este o cuno tin duhovniceasc . i exist o cuno tin natural , care deosebeste binele de r u. Aceasta se nume te i discern mînt natural. Prin ea deosebim binele de r u în chip natural, f r înv tur . Pe aceasta a a ezat-o Dumnezeu în firea ra ional . Dar prime te cre tere i adaos prin înv tur . Nu este cineva care s nu o aib pe aceasta. Aceast putere de cunoa tere natural a sufletului ra ional const deci în deosebirea binelui i r ului, care se mi c în el neîncetat. Cei ce sînt lipsi i de ea, sînt mai prejos de firea ra ional . Iar cei ce o au pe aceasta stau drept în firea sufletului i nu au pierdut nimic din cele ce le-a dat Dumnezeu firii spre cinstirea fiin elor ra ionale ale Lui. Iar pe cei ce au pierdut aceast cunoa tere, prin care deosebesc binele de r u, îi osînde te proorocul zicînd : «Omul n-a priceput cîntea în care a fost» (Ps. 48, 13).

Cîntea firii ra ionale este discern mîntul care deosebeste binele de r u. i cu dreptate cei ce au pierdut acest discern mînt s-au asem nat cu animalele neîn eleg toare, care nu au ra iune i putere de discern mînt. Prin aceast putere noi sîntem în stare s afl m calea spre Dumnezeu. Aceasta este cuno tin a natural , i ea premerge credin ei, i ea e calea c tre Dumnezeu. Prin ea putem s deosebim binele de r u i s primim credin a. Deci îns i puterea firii d m rturie c se cuvine omului s cread în Cel ce a adus toate la fiin i s cread în cuvintele poruncilor Lui i s le împlineasc . Iar din credin se na te frica de Dumnezeu.

i cînd va urma ei prin fapte i se va urca pu în prin lucrare, se ive te cuno tin a duhovniceasc , de care am spus c se na te din credin .

Cuno tin a natural , care este deosebirea între bine i r u i e s dit de Dumnezeu în fire, ne convinge s credem în Dumnezeu, Cel ce a adus toate la existen .

i credin a produce în noi frica i frica ne sile te s ne poc im i s lucr m cele bune. i prin aceasta se d omului cuno tin a duhovniceasc , care este sim irea tainelor i na te credin a din vederea (contempla ia) adev rat . Deci nu din credin a singur i simpl se na te cuno tin a duhovniceasc , ci credin a na te frica i din frica de Dumnezeu, cînd ne învrednicim s lucr m prin ea, adic din lucrarea fricii de Dumnezeu în noi, se na te cuno tin a duhovniceasc . C ci a spus sfîntul Ioan Gur de Aur, c atunci cînd dobînde te cineva o voin ce ascult de frica lui Dumnezeu i de dreapta cugetare, prime te curînd descoperirea celor ascunse. Iar prin descoperirea celor ascunse în elege cuno tin a duhovniceasc .

Nu frica de Dumnezeu na te îns aceast cuno tin duhovniceasc (c ci ceea ce nu se afl ascuns în fire nu se poate na te), ci cuno tin a aceasta se d ca un dar lucr rii din frica lui Dumnezeu. Cînd vei cerceta bine lucrul fricii lui Dumnezeu, vei afla c el este poc in a i în aceasta este cuno tin a duhovniceasc . Despre ea am spus c arvuna ei e primit în Botez i c darul acesta l-am primit prin poc in . Deci darul de care am spus c -l primim prin poc in este cuno tin a duhovniceasc , sau ea este darul dat nou prin lucrarea fricii.

Iar cuno tin a duhovniceasc este sim irea celor ascunse⁸⁶. C ci cînd simte cineva aceste bun t i ne-

86. Sfîntul Isaac identific cuno tin a duhovniceasc cu o sim ire spiritual , adic cu o atingere cu realitatea dumnezeiasc , cu puterea lui Dumnezeu.

v zute i mult covâr itoare, d acestei sim iri numele de cuno tin duhovniceasc . Iar din sim irea aceasta se na te o alt credin , care nu e potrivit celei dintîi, ci înt re te credin a aceea. Pe ea o numesc credin din vedere (din contempla ie). Pîn aci a fost auzirea; iar acum e vederea. Iar vederea este mai sigur decît auzirea.

Toate acestea se nasc din cuno tin a aceea (natural), care deosebe te binele de r u i care e s dit în fire. Iar aceasta e s mîn a cea bun a virtu ii, cum s-a spus mai înainte. Dar cînd acoperim aceast cuno tin natural cu voia noastr iubitoare de pl cere, c dem din toate bun t ile acestea.

Iar acestei cuno tin e naturale îi urmeaz o împun s tur continu a con tiin ei, o aducere aminte neîncetat de moarte, o grij care ne chinuie te pîn la ie irea din aceast via ⁸⁷. Dup aceasta vine mîhnirea, întristarea, frica de Dumnezeu, ru inea cea din fire, p rerea de r u pentru p catele cele mai dinainte, str duin a pentru faptele cuvenite, aducerea aminte de drumul cel de ob te i grija pentru merindea de drum i cererea îndreptat spre Dumnezeu cu plîns, ca s intr m prin poarta aceasta, care este trecerea peste toat firea, dispre uirea lumii i multa lupt pentru virtute. Toate acestea se afl în cuno tin a natural .

S asemenea deci oricine faptele lui cu acestea. Cînd se va afla omul în acestea, umbl pe calea firii. i cînd se ridic peste acestea i ajunge la iubire, se ridic

87. «Trei sînt st rile omului, cum spune sfîntul mai departe : cea dup fire, cea contrar firii i cea mai presus de fire. Cînd, c zînd din fire, ajungem în starea contrar firii, cuno tin a natural ne în eap neîncetat con tiin a i ine treaz necontenit amintirea mor ii i o grij care chinuie te sufletul neîncetat pîn la ie irea din ea, adic pîn ce ie im din aceast stare contrar firii i revenim la cea dup fire. Apoi, iar i, cuno tin a natural na te necazul i întristarea, frica de Dumnezeu i ru inea, sup rerea i str duin a, pomenirea mor ii i grija pentru merindea de drum. Ba ne i înduplec s cerem de la Dumnezeu, cu mult plîns i cu lacrimi «s intr m pe poarta aceasta», adic în starea cea mai presus de fire».

peste fire i pleac de la el lupta i frica i osteneala i truda în toate. C ci acestea în de cuno tin a natural . i acestea le afl m în noi cînd nu acoperim aceast cuno tin cu voia noastr iubitoare de pl cere. i se afl în noi pîn ce ajungem la iubire, care ne elibereaz de toate acestea.

Din cele zise urmeaz s se priveasc omul pe sine i s se cerceteze în care fapte umbl : în cele potrivnice firii, în cele dup fire, sau în cele mai presus de fire. Din felurile lor poate afla cineva limpede i repede cum îi i cârmuie te întreaga lui via . i cînd nu se afl în cele numite de noi dup fire, a a cum le-am aratat, i nu se afl nici în cele mai presus de fire, e v dit c este aruncat în cele mai prejos de fire. Iar Dumnezeului nostru fie slava în veci! Amin.

CUVÎNTUL XIX

Despre credin i despre smerita cugetare

F ptur prea mic , voie ti s afli via a ? ine în tine credin a i smerenia, c ci prin ele afli mila, ajutorul i cuvintele gr ite în inim de Dumnezeu, dar i pe Cel ce te p ze te întru ascuns i r mîne cu tine la ar tare⁸⁸. Voie ti s le dobînde ti pe acestea, care sînt cuvînt ri ale vie ii ?⁸⁹. Umbl cu simplitate i nu întru cuno tin înaintea lui Dumnezeu. C ci simplit ii îi urmeaz credin a, iar sub irimii i disputei gîndurilor, p rerea de sine. i acesteia îi urmeaz dep rtarea de

88. Prin credin i smerenie sim im cuvintele lui Dumnezeu gr ite în fiecare moment în inim , deci nu ca ni te cuvinte spuse odinioar de Dumnezeu i acum desprinse de El. De aceea, Îl sim im i pe Dumnezeu însu i ca persoan , gr indu-ni-le. În ascuns, îl sim im gr indu-ne, iar la ar tare, ajutîndu-ne în faptele noastre.

89. Cuvintele lui Dumnezeu sim ite în inim sînt deci cuvînt ri ale lui Dumnezeu, adresate nou acum i care sus in via a noastr cu puterea lui Dumnezeu comunicat prin ele

Dumnezeu. Când vei veni înaintea lui Dumnezeu prin rugăciune, f-ți în gândirea ta ca o furnică și ca cele ce se târșesc pe pământ și ca un vierme și ca un prunc care se bâlbâie. și nu spune înaintea Lui ceva bizuit pe cunoștință, ci apropie-te de Dumnezeu și umblă înaintea Lui cu cuget de prunc, ca să te învrednicească de purtare de grijă, ce se îndreaptă de la purtare spre fiii lor încoprunci. Căci s-a spus că «purător al pruncilor este Domnul» (Ps. 114, 6). Pruncul se apropie de arpe și-l prinde de gât și nu este vătămat de el. Pruncul umblă gol toată iarna. Când alții umblă îmbrăcați și acoperiți și totuși frigul intră în toate măduarele lor, pruncul cade gol în ziua când e frig, ger și gheață, și nu suferă, pentru că trupul lui nevinovat e acoperit cu o altă haină nevăzută prin aceea purtare de grijă ascunsă, care susține măduarele lui fragede, ca să nu se apropie de ele vreo vătămare de la ceva.

Crezi acum că există o purtare de grijă ascunsă, prin care trupul fraged, ușor expus la orice vătămare pentru frige și slăbiciunea lui, este purtat în mijlocul împrejurărilor potrivnice și nu este lăsat să sufere de ele? Căci zice: «Domnul purtă-te pe prunci». și nu numai pe aceștia, mici cu trupul, ci și pe înțelepții din lume, care au purtat cunoștința lor și se sprijină pe înțelepciunea simplă și s-au făcut ca niște prunci în voia lor și au învățat înțelepciunea aceea care nu se învață prin osteneală. Sînt cei despre care în epistola în cele dumnezeiești, Pavel, a spus: «Cel ce socotește că este înțelept în lumea aceasta să se facă nebun, ca să ajungă înțelept» (I Cor., 3, 18).

Deci, cere de la Dumnezeu să-ți dea să ajungi la măsura credinței. și dacă simți desfătarea ei în sufletul tău, nu-ți este greu să-ți spun iarăși că nimic nu te va împiedica să ajungi la Hristos. și nu-ți va fi greu să fii răpit în tot ceasul de la cele purtătoare ale tălăsuiri de lumea aceasta neputincioasă și de amintirile lucrurilor

ei. Roag -te pentru acest lucru f r preget i cer e te-l cu c ldur i cere-l cu mult sîrguin pîn ce-l vei primi. i nici dup aceasta s nu sl be ti. Iar de acesta te vei învrednici dac te vei sili mai întîi s arunci grija ta asupra lui Dumnezeu cu credin i vei schimba grija ta de tine cu purtarea de grij a lui Dumnezeu. i cînd vei vedea voia ta c se încrede cu toat cur ia cugetului mai mult în Dumnezeu decît în tine, i c te sile ti s n d jduie ti în El mai mult decît în sufletul t u, atunci se va s l lui în tine puterea aceea necunoscut de tine. i vei sim i puterea Celui ce este cu tine, în chip neîndoielnic; puterea aceea pe care mul i sim ind-o într în foc i nu se tem i c lcînd pe ap nu se îndoiesc în cugetul lor, socotind c se vor scufunda. C ci credin a înt re te sim urile sufletului i acesta simte pe Cineva nev zut, care-l convinge s nu ia în seam vederea lucrurilor înfrico toare, nici s priveasc la vreo vedere ce întrece sim urile⁹⁰.

Poate socote ti c acea cuno tin duhovniceasc o prime te cineva în cuno tin a sufleteasc ? Dar nu e numai cu neputin s primeasc cineva acea cuno tin-duhovniceasc în cuno tin a sufleteasc , ci nu o poate nici m car sim i cineva cu sim irea⁹¹, precum nu se pot învrednici de ea cei ce se str duiesc s se deprind în cuno tin a sufleteasc .

Astfel, dac unii din ei voiesc s se apropie de acea cuno tin a Duhului, nu se pot apropia de ea cîtu i de pu in, pîn ce nu o p r sesc pe cea sufleteasc i toat îndeletnicirea cu sub irimile ei i cu me te ugul ei foarte mult împletit (complicat) i nu se vor întoarce la sufletul lor de prunci. Pentru c mult piedic le vine lor din obi nuirea cu ea, pîn ce nu o vor înl tura pu in cîte pu in. Cuno tin a duhovniceasc este sim-

90. S nu caute s ajung înainte de vreme la vederi ce întrec sim-urile.

91. Se simte i cuno tin a duhovniceasc , dar cu o sim ire mai presus de sim ire, cum va ar ta sfîntul Grigorie Palama.

plăini nu străluceşte prin gânduri sufleteşti⁹². Pînă ce nu se va elibera cugetarea de ideile cele multe, îmi nu va veni la simplitatea curăţii, nu va putea simţi cunoştinţa a Duhului. Treapta acestei cunoştinţe este constantă în a simţi desfurătarea vieţii veacului acela. De aceea, dispreţuieşte multe idei! Căci cunoştinţa această sufletească nu poate cunoaşte altceva afară de idei; nu poate cunoaşte ceea ce se primeşte în simplitatea cugetării⁹³, potrivit Celui ce a zis: «De nu vă veţi întoarce şi nu vă veţi face ca pruncii, nu veţi putea intra în Împărăţia cerurilor» (Mt., 18,3). Dar mulţi nu ajung la această simplitate, ci nădăruiesc în faptele lor cele bune, socotind că prin ele li se pregăteşte un loc în Împărăţia cerurilor. Aşa în eleg ei «Fericirile» din Evanghelie⁹⁴. Ei zic că Domnul le-a arătat că acestea sînt felurite, ca să vedem că ne-a făcut cunoscute multe chipuri de vieţi potrivite acelor «Fericiri». Ei zic că fiecare om, după toate măsurile în care umblă pe orice cale spre Domnul, Acesta îi deschide poarta Împărăţiei cerurilor. Dar acea cunoştinţă duhovnicească nu o poate primi cineva de nu se va întoarce şi nu se va face ca un prunc. Îmi din această simte desfurătarea aceea a Împărăţiei cerurilor.

92. Cunoştinţa sufletească, oricît ar fi de complicat, se mişcă în cele ale lumii, sau chiar cînd vorbeşte de Dumnezeu se mişcă în definiţii şi subtilităţi construite despre El de la distanţă. Cunoştinţa duhovnicească este experienţa nemijlocită a lui Dumnezeu. Cunoştinţa această din experienţa lui Dumnezeu nu se poate ivi decît în sufletul curat de orice idei, care-l înţelege om în cele gîndite de el în separaţie de Dumnezeu. Prin cunoştinţa această se sesizează viaţa veacului viitor şi se grăieşte de duhovniceşte despre ea.

93. «Poate cuvîntul vrea să spună că cei ce au cunoştinţa sufletului, adică în elepii după trup, afară de multe silogisme şi concluzii nu primesc nimic din cele ce le îneleg cei ce au dobîndit prin simplitatea în Hristos cunoştinţa duhovnicească». Cunoştinţa duhovnicească este cunoştinţa prin experienţa lucrării lui Dumnezeu. Numai aşa este cunoscut Dumnezeu cu adevărat, nu prin mulimea de idei construite de noi, care mai degrabă se interpun între noi şi Dumnezeu.

94. Prin această Sfîntul Isaac nu contest valoarea faptelor bune, dar ele nu au valoarea în ele însele, ci numai întrucît preschimbă pe om, sau îl fac mai bun.

Împ r ia cerurilor spun (sfin ii) c este vederea duhovniceasc . i aceasta nu se afl în faptele gândurilor, ci poate fi gustat numai prin har. i pîn nu se cur omul, nu e în stare nici s aud despre ea (cu în elegerea), c ci nimeni nu poate s o dobîndeasc prin înv tur . De vei ajunge, o fiule, la cur ia inimii prin credin , dobîndit în lini tea din partea oamenilor, i vei uita cuno tin a acestei lumi, ca s nu o mai sim i, aceasta se va afla dintr-odat înaintea ta f r o cercetare cu privire la ea. «Înfige, zice, un stîlp i toarn pe el untdelemn i vei afla comoar în sînul t u». Dar de vei fi inut în lan ul cuno tin ei suflete ti, nu e gre it s - i spun c mai u or î i este s te dezlegi din lan urile de fier decît din ea. i nu vei sc pa în veci din cursele r t cirii i niciodat nu vei putea dobîndi îndr znirea i încrederea fa de El, ci în fiecare clip vei merge spre gura sabiei i nu vei putea s scapi nicidecum de sup rare. Roag -te în sl biciune i simplitate, ca s vie uie ti bine înaintea lui Dumnezeu i vei fi f r grij . C ci precum urmeaz umbra trupului, a a i mila urmeaz smeritei cuget ri. Deci de voie ti s umbli în acestea, nu da mîna nicidecum gândurilor de neputin . i chiar de te vor înconjura i te vor înfri-co a toate v t m rile i relele i primejdiile, s nu ai grija lor, nici s le iei în seam .

De ai crezut odat în Domnul, Care î i ajunge spre p zirea ta, i dac mergi pe urma Lui, s nu te mai îngrije ti iar i de ceva din acestea, ci spune sufletului t u: «Îmi ajunge Cel c ruia i-am predat sufletul meu. Nu eu sînt aici. El tie»⁹⁵. i atunci vei vedea cele minunate ale lui Dumnezeu. Vei vedea cît e de aproape în tot timpul, ca s izb veasc pe cei ce se tem de El ; i cum îi înconjoar i-i prive te cu purtarea Lui de grij . Nu trebuie s te îndoie ti de El, socotind c nu

95. Cînd arunci toat grija asupra lui Dumnezeu, poti zice : nu eu sînt aici, c ci nu eu m îngrijesc de cele ce îmi trebuie. El le cunoa te i le împline te.

este de fa^ș, pentru c^ă P^ă zitorul t^u, Care este cu tine, nu prive te cu ochii trupe ti. Dar de multe ori Se descoper^ă i ochilor trupe ti ca s^ă te încurajeze.

Cînd omul arunc^ă de la sine orice ajutor v^ă zut^ă i orice n^ă dejde în oameni i urmeaz^ă lui Dumnezeu cu credin^ă i-L prive te cu inima, îndat^ă -i vine harul i-i descoper^ă puterea lui în ajutoare de multe feluri. Întîi în cele ar^ă tate i în cele privitoare la trup, ar^ă tîndu-i ajutorul Lui prin purtarea Lui de grij^ă, în a^ă fel c^ă poate sim^ă i în acestea i mai mult puterea purt^ă rii Lui de grij^ă cu privire la el. i v^ă zînd aceasta în cele ar^ă -tate, e asigurat^ă i despre cele ascunse, cum se cuvine s^ă fie în cugetarea i purtarea lui de prunc. i e asigurat^ă c^ă trebuin^ă a lui e împlinit f^ă r^ă fapta i f^ă r^ă grija lui. Iar aceasta îl ajut^ă s^ă treac^ă peste multe întîmpl^ă ri ce vin asupra lui, adeseori pline de primejdii, f^ă r^ă s^ă le vad^ă. C^ă ci harul le alung^ă pe nesim^ă ite de la el, în chip foarte minunat, i-l p^ă ze te pe el ca o mam^ă, care î^ă i întinde aripile peste puii ei, ca s^ă nu se apropie de ei vreo primejdie ; i-i arat^ă s^ă vad^ă c^ă era aproape de el pieirea lui, dar a^ă r^ă mas nev^ă t^ă mat. A^ă a îl deprinde^ă i în cele ascunse i-i descoper^ă cursa socotin^ă elor i gîndurilor grele, de neîn^ă eles. i astfel, el afl^ă u^ă or în e-lesul lor i leg^ă tura lor întreolalt^ă i am^ă girea lor i de care dintre ele s-a lipit^ă i cum se na^ă te unul din altul i pierd împreun^ă sufletul.

i face de ru^ă ine în ochii lui toate cursele dracilor i s^ă l^ă luirea gîndurilor lor i aduce în el în elegere, ca s^ă cunoasc^ă cele ce vor fi. i face s^ă r^ă sar^ă în simplitate a lui o lumin^ă ascuns^ă, ca s^ă priceap^ă în toate în-elesul gîndurilor celor mai sub^ă iri i-i arat^ă ca i cu degetul ce ar fi avut s^ă p^ă timeasc^ă dac^ă nu le-ar fi cunoscut pe acestea. i atunci se na^ă te în el din aceasta gîndul c^ă fiecare lucru mic i mare trebuie s^ă -l cear^ă în rug^ă ciune de la F^ă c^ă torul s^ă u.

Iar cînd dumnezeiescul har va întări cugetul lui prin toate acestea, ca să se încreadă în Dumnezeu, începe să întreprindă încet, încet în încercări. Căci Dumnezeu îngăduie să se trimită încercări pe măsura lui, ca să poată purta greutatea lor. Și chiar în încercări se apropie de el ajutorul în chip simțit, ca să aibă curaj, pînă se va deprinde încet, încet și va dobîndi în elepciunea și va putea dispregia pe vrăjmașii lui prin încrederea în Dumnezeu. Căci nu e cu puțin să se înțelească fără acestea în luptele cele duhovnicești și să cunoască pe Purtătorul lui de grijă și să simtă pe Dumnezeul lui și să se întreprindă în credință în El în chip ascuns, decît din încercările pe care le-a primit.

Dar cînd harul vede că a început să se ivească puțin în gîndul lui părăsirea de sine și să cugete ceva mare despre sine, îndată îngăduie încercărilor venite asupra lui să se întreprindă, pînă va cunoaște slăbiciunea lui și va căuta să dobîndească pe Dumnezeu într-o smerenie. Iar prin aceasta, omul vine la mîsurile bărbatului desvîrșit în credință și nădejdea fiului lui Dumnezeu și se înalță la dragoste. Căci dragostea lui Dumnezeu se arată minunată către om, cînd acesta se află în mijlocul unor împrejurări ce taie orice nădejde a lui. În acelea arată Dumnezeu puterea Lui care mîntuiește te pe om. Pentru că niciodată nu cunoaște omul puterea dumnezeiască cînd se află în tihnă și la larg. Și niciodată n-arată Dumnezeu lucrarea Sa în chip simțit decît în ara liniștii și în pustie și în locuri lipsite de înfrîngeri și de tulburarea ce vine din împreună locuire cu oamenii.

Să nu te miri cînd, punînd început virtuții, izvorască împotriva ta din toate părțile necazuri aspre și tari. Căci nu se socotește virtutea aceea care nu este însoțită de greutate în lucrarea ei. Pentru că chiar numele virtuții vine de aci, cum a spus sfîntul Ioan: «E obișnuit să vină asupra virtuții greutățile. Și e vredni-

c de dispre uit virtutea care se înso e te cu tihna». C ci a spus sfântul Marcu Monahul: «Toat virtutea ce se s vâr e te se nume te cruce, când împline te porunca Duhului. De aceea to i cei ce voiesc s vie uiasc în frica Domnului i în Iisus Hristos vor fi prizoni i» (II Tim., 3, 12). C ci zice: «De voie te cineva s vin dup Mine, s se lepede de sine i s - i ia crucea i s -Mi urmeze Mie» (Mc., 8, 34). De nu voie te cineva s vie uiasc în tihn , ci î i pierde sufletul pentru Mine, îl va afla pe el. De aceea i-a luat-o înainte i a pus înaintea ta crucea, ca s - i alegi moartea împotriva ta i a a vei îndupleca sufletul t u s mearg dup El.

Nimic nu e mai tare ca a nu avea n dejde (în cele p mînte ti). Aceasta nu poate s fie biruit de ceva, fie din cele de-a dreapta, fie din cele de-a stînga. Cel mai mare curaj îl are c lug rul care i-a t iat din mintea sa n dejdea în via a aceasta. Atunci nu mai e du - man care s -l opreasc din cale i nu este necaz, a c - rui m rime s sl beasc cugetul lui, pentru c tot necazul ce-i poate veni e mai prejos de moarte. i el s-a învoit s primeasc moartea. Dac în tot locul i în tot lucrul i în toat vremea i în toate ce vrei s le faci î i pui ca înt în cugetul t u suportarea necazului, nu numai c vei fi curajos i neobosit în a te opune în tot timpul oric rei greut i, ci prin puterea gândurilor tale vor fugi de la tine sim irile de spaim , care te înfricoeaz i care se nasc de obicei în om din gândurile ce tind spre tihn . i toate cele grele i aspre care i se vor întîmpla i se vor p rea u oare i lesnicioase. i adeseori cele ce- i vor veni vor fi contrare necazurilor la care te-ai a teptat i poate nici unul din ele nu i se va întîmpla. S tii c n dejdea tihnei dep rteaz din oameni în orice timp gândul lucr rilor mari i bune i al virtu ilor. Iar cei ce se îngrijesc în această lume de cele ale trupului nu pot ajunge la des vâr irea voin ei lor, de nu vor socoti în cugetarea lor c e bine s rab-

de cele grele. Și fiindcă înșăși experiența dă mărturie despre aceasta, nu e trebuință să o dovedim prin cuvinte. În fiecare rînd de oameni din cei dinainte și pînă acum nu vedem altceva prin care au slăbit oamenii ca să nu biruiască și să se lipsească de lucrurile cele mai bune, decît aceasta. De aceea o și spunem pe scurt, că nu disprețuiește cineva Împărăția cerurilor decît prin neajdeza după cele mici de aici. Și nu numai aceasta o pămîntească, ci și se împregătesc neajazuri aspre și încercări tari fiecărui om ce împlinește voia lui și ale căror gânduri merg și se mișcă spre aceasta. Căci ceea ce îl cârmuiește pe el este pofta.

Cine nu ține căpșurile se prind în la cînd caut odihna? Oare nu se arată mai prejos cunoștința noastră decît cunoștința pășurilor prințele cenise-întîmpl în chip asemănător în cele ascunse, sau prin cele ce ne vin în chip acoperit în unele lucruri, sau locuri, sau în altele prin care diavolul ne vînează de la început cu făgăduința și cu gîndul odihnei?

Dar iată că prin firea gîndului care dorește să alerge pe linia cuvîntului, ne-am abătut de la scopul celălalt pus la început cuvîntului nostru. Căci am pornit să arătăm că în toată vremea trebuie să ne gîndim la neajazul ce ne întîmpină în tot lucrul prin care vrem să începem drumul spre Domnul și în înaintarea spre sfîrșit trebuie să ne sprijinim cu sîrguință pe acest început. Dar de cîte ori nu se întrebă omul cînd vrea să înceapă un lucru pentru Domnul: oare este vreo tihnă în acest lucru? Sau cum e cu puțin să-l facă ușor, fără osteneală? Sau este în el vreun neajaz care pricinuieste durere trupului? Nu căutăm în tot felul odihna? Ce spui, omule? Oare voiești să urci la cer și să dobîndești acolo Împărăția lui Dumnezeu și ărpătuiești cu El și odihna fericirii de acolo și ărpătuiești cu îngerii și viața cea fără de moarte, dar întrebi dacă drumul acesta e cu osteneală? Iată un lucru de mirare:

Cei ce doresc lucrurile veacului acestuia care se destramă strbat valurile înfricoșătoare ale mării și îndrăznesc să pornească pe căile aspre și totuși nu voiesc să-ți ceară o oboseală în lucrurile acestea și o întristare în cele ce vor să le facă. Și noi ne interesăm în tot locul despre tine. Dar dacă voim în tot timpul să pornim pe drumul răstignirii, să în alegem că orice greutate e mai ușoară ca aceasta.

Sau oare este cineva care nu e încredințat cu des-vârșire că nimeni n-a obținut vreodată biruință în război, că n-a primit cununa născută, că n-a ajuns la împlinirea acestei dorințe, care e dintre cele vrednice de laudă, sau n-a slujit vreunui lucru din cele dumnezeiești, sau n-a dobândit vreo virtute din cele vrednice de laudă, dacă n-a disprețuit mai întâi necazurile și n-a alungat din apropierea sa gândul care-l mîină spre tine și care na te trînd via, pregetarea și frica, din care vine mola eală în toate ?

Cînd mintea rîvnește la virtutea, simțurile arătate, adică vederea, auzul, mirosul, gustul și pipitul, nu se lasă biruite de greutățile potrivnice, străine și deosebite de cele obișnuite și peste hotarul puterii naturale. Iar cînd iuimea cea firească îi face la vremea potrivit lucrarea sa, viaa trupului e mai disprețuit decît gunoaiele. Căci cînd inima bate cu rîvnă în trup, trupul nu se întristează în necazuri, nici nu se ferește de ele din frică, căci mintea îl susține în toate încercările ca să rămînă neclintit în stăruința sa. Să ne întărim deci și noi rîvna duhului pentru voia lui Iisus și va fi alungat de la noi toată trîndvia, care na te în cugetul nostru nepăsarea. Căci rîvna na te îndrăzneala și puterea sufletului și străduința trupului. Ce putere mai au dracii cînd sufletul îi micșorează rîvna lui cu putere împotriva lor ? Pornirea spre lucrare se numește fiica rîvnei. Și cînd rîvna îi trece puterea în fapt, întreg te în suflet toată forța, fără cînd-o neînfricat. Și înseși cu-

nunile m rturisirii pe care le primesc eroii i mucenicii în st ruin a lor, le dobîndesc prin aceste dou lucruri : prin rîvn i prin pornirea cea bun , ce se nasc din puterea iu imii naturale. C ci ei ajung nep timitori în durerea cumplit a chinurilor⁹⁶. Dumnezeu s ne dea i nou o astfel de pornire, spre a-I bine-pl cea Lui! Amin.

CUVÎNTUL XX

Cît cinstire dobînde te smerita cugetare i cu cît e mai înalt treapta ei

Voiesc s -mi deschid gura, fra ilor, i s v vorbesc despre tema înalt a smeritei cuget ri. Dar m umplu de team , ca unul ce tiu c voi vorbi despre Dumnezeu însu i, în chipul cuvintelor mele. De fapt, ea este haina lui Dumnezeu. C ci Cuvîntul întrupîndu-Se, pe ea a îmbr cat-o i prin ea ne-a vorbit nou în trupul nostru. i tot cel ce a îmbr cat-o pe ea s-a f cut cu adev rat asemenea Celui ce S-a pogorît de la în l imea Lui i a ascuns puterea m ririi Lui i a acoperit slava Lui în smerita cugetare, ca s nu fie ars zidirea de vederea Lui. C ci zidirea n-ar fi putut s -L priveasc pe El, dac n-ar fi luat o parte din ea i n-ar fi vorbit astfel cu ea; nici n-ar fi putut asculta cuvintele gurii Lui fa c tre fa ⁹⁷.

Pentru c nici fiii lui Izrail n-ar fi putut asculta glasul Lui cînd le-a vorbit din nor. i de aceea au spus c -tre Moise: «S gr iasc Dumnezeu cu tine i s spui

96. Un remarcabil paradox : prin rîvn , mucenicii, de i suport dure-rile cumplite ale chinurilor, nu le mai simt. Suprema p timire devine su-prema nep timire. C ci puterea lui Dumnezeu, care e în ei, cople e te durerea p timirii.

97. Textul acesta i tot ce urmeaz este antinestorian. Cuvintele lui Iisus Hristos erau cuvintele lui Dumnezeu, nu ale omului.

c tre noi cuvintele Lui, ca s nu gr iasc Dumnezeu cu noi i s murim» (Ie ., 20, 19). Deci cum ar fi putut primi zidirea în chip ar tat vederea Lui ? «C a a de înfrico toare e vederea lui Dumnezeu, încît mijlocitorul a spus : sînt plin de fric i de cutremur» (Fapte, 7, 32). C ci puterea slavei Lui s-a ar tat pe muntele Sinai. i muntele fumega i se cutremura de frica descoperirii Lui, încît fiarele ce se apropiau de p r ile cele mai de jos ale lui mureau. i fiii lui Izrail s-au preg tit sp lîndu-se, dup porunca lui Moise, trei zile, ca s fie vrednici s asculte glasul lui Dumnezeu i vrednici de vederea descoperirii Lui. i cînd a venit vremea, n-au putut primi vederea luminii Lui i t ria glasului de tunet al Lui.

Dar acum, cînd harul Lui s-a v rsat peste lume prin venirea Lui, nu a coborît în cutremur, nu în foc, nu în glas înfrico tor i puternic, ci ca ploaie lin i ca pic tur ce picur lin pe p mînt. i s-a ar tat vorbindune nou în alt chip. Aceasta s-a petrecut cînd a acoperit ca pe o comoar m rirea Lui sub acoper mîntul trupului i a vorbit între noi cu noi, prin acoper mîntul pe care i l-a întocmit cu voia Lui din sînul Fecioarei i N sc toarei de Dumnezeu, Maria⁹⁸, pentru ca v zîndu-L pe El ca fiind din neamul nostru i vorbind cu noi, s nu ne însp imînt m de vederea Lui.

De aceea tot cel ce s-a îmbr cat în haina în care s-a ar tat, în trupul pe care l-a îmbr cat Ziditorul, s-a îmbr cat în Hristos însu i. Pentru c asem narea în care s-a ar tat zidirii Sale i a petrecut cu ea, a dorit s o îmbrace în omul S u din untru⁹⁹ i în ea s-a ar tat ce-

98. Expresia «n scut din Dumnezeu», îl arat pe Sfîntul Isaac iar i ca antinestorian.

99. N-a îmbr cat firea omeneasc numai pe dinafar , ci i-a f cut-o interioar , s-a f cut om i în l untrul S u, a a cum se face trupul interior sufletului i invers. Dar aceasta înseamn c s-a îmbr cat pîn în interiorul dumnezeirii Sale cu smerenia noastr . Smerenia e haina Lui omeneasc , c ci nu ine de firea dumnezeiasc , dar o hain p truns în interiorul Lui ca ipostas, ca persoan .

lor împreună robi cu El. i în loc s Se îmbracă într-o hain de cinste i de slav pe dinafar , S-a împodobit cu ea (în untru). De aceea, privind pe tot omul care s-a îmbrăcat în această asemănare, zidirea cuvînt toare i t cut ¹⁰⁰ se închină ca St pînului, pentru cinstea St - pînului ei, pe care L-a v zut îmbrăcat în ea i petrecînd în ea. Căci care f ptur nu se ruinează de vederea celui smerit la cuget ?¹⁰¹. Dar pînă ce nu s-a descoperit slava smeritei cugetări tuturor, vederea ei, plină de sfinenie, era lesne disprețuit . Dar acum a r s rit ochilor lumii mărirea ei i tot omul cinste te asemănarea v zută a ei în tot locul¹⁰². i în acest Mijlocitor s-a învrednicit zidirea s primească vederea Ziditorului i Fcatorului ei¹⁰³. De aceea nici dușmanii adevărului nu o pot lesne disprețui pe aceasta. Căci de i cel ce a dobîndit-o e s rac în cele ale zidirii, e cinstit pentru ea ca i cu o cunună i cu o porfir , de cel ce a cunoscut-o¹⁰⁴. Pe cel smerit la cuget nu-l disprețuiește omul niciodată ; nu-l jignește cu cuvîntul, nu-l nesocotește. Odată ce-l iubește St pînul, e iubit de toți. El iubește pe cei s raci i toți îl iubesc pe el. Toți îl doresc i în tot locul unde se apropie, apare ca un înger de lumină

100. «Toată zidirea cuvînt toare i t cut », adică dotat cu spirit i fr spirit, se închină omului care s-a îmbrăcat în smerenie asemenea Cuvîntului întrupat. Smerenia e adevărata asemănare a omului cu Cuvîntul întrupat, Care a îmbibat-o de mărirea Lui dumnezeiască .

101. Cel smerit la cuget e ca Hristos.

102. «Cinste te asemănarea ei v zută în tot locul», adică smerita cugetare a lui Hristos, imitată de un om sau altul, mai bine-zis, de care s-a p truns cel credincios în unire cu Hristos.

103. Poate fi vorba de Hristos, sau de omul care imită smerita cugetare, sau e plină de ea, prin unirea cu El. Căci atît Hristos cît i tot omul care imită smerenia, sau e plin de ea, e un mijlocitor al Ziditorului, sau al slavei Lui, dacă prin smerenie s-a f cut Fiul lui Dumnezeu Mijlocitor între Dumnezeu i oameni.

104. Cei ce L-au chinuit pe Hristos au cinstit fr voie smerenia Lui, cu cunună i porfir . Tot așa sînt cinstiți, fr voie, toți cei ce imită smerenia, ca printr-o cunună i porfir , în special monahii care disprețuiesc toată slava lumii. Chiar cei ce se arată stînjeniți de ea arată c o cinstesc.

îi se arat cînstire. îi de vorbe te în eleptul îi înv -
torul, se opresc, pentru c îi dau celui smerit loc s
vorbeasc . Ochii tuturor privesc spre gura lui, ca s
vad ce cuvînt va ie îi din ea. îi tot omul a teapt cu-
vintele lui, ca îi cuvintele lui Dumnezeu. Cuvintele lui
pu ine sînt ca îi cuvintele în elep ilor care cerceteaz
în elesurile lor. Cuvintele lui sînt dulci auzului în e-
lep ilor mai mult decît mierea. To îi îl primesc ca pe
Dumnezeu, de îi cuvîntul lui e simplu îi near tos îi
smerit la vedere.

Cel ce gr ie te cu dispre împotriva celui smerit la
cuget îi nu-l cinste te pe el ca pe un om viu, este ca
unul ce îi-a deschis gura lui împotriva lui Dumnezeu.
Dar chiar de ar fi dispre uit de toat zidirea, cinstea
lui r mîne. Se apropie cel smerit de fiarele pierz toa-
re îi cînd acestea îi arunc privirea lor spre el, s l-
b ticia li se îmblînze te îi vin la el ca la st pînul lor.
îi îi pleac capetele lor îi ling mîinile îi picioarele lui,
c ci din ele se r spînde te acea mireasm ce se r s-
pîndea din Adam înainte de c dere (cînd s-au strîns
împrejurul lui îi le-a pus lor nume în rai). mireasma
care s-a luat de la noi îi pe care ne-a înnoit-o îi ne-a
dat-o iar îi prin venirea Lui, Iisus. Aceasta este buna
mireasm ce se r spînde te ca un mir din neamul oa-
menilor (II Cor., 2, 15).

îi iar îi se apropie de reptilele aduc toare de moar-
te îi îndat ce se apropie de ele cu sim irea mîinii lui
îi aceasta se atinge de trupul lor, asprimea îi t ria ve-
ninului lor pricinuitor de moarte înceteaz îi le sf -
rîm în mîini ca pe ni te l custe. Se apropie de oa-
meni, îi ace tia privesc la el ca la Domnul. Dar ce vor-
besc de oameni ? Chiar dracii, cu asprimea, cu r u-
tatea, cu mîndria cugetului lor, cînd se apropie de el,
se fac una cu p mîntul. îi toat viclenia lor se pros-

te te i uneltirile lor se destram i r ut ile lor se opresc.

Dar acum, dup ce am ar tat m rimea cinstei ei, cea de la Dumnezeu, i puterea ascuns în ea, s ar - t m, în sfîr it, ce este smerenia îns i i cînd se învrednice te omul s o primeasc în chip des vîr it, precum este. Dar s facem deosebirea dintre cel smerit la ar tare i cel ce s-a învrednicit de adev rata smerit cugetare.

Smerenia este o putere tainic pe care o primesc sfin ii des vîr i i dup des vîr irea întregii lor vie u-iri. Aceast putere nu se d decît numai celor des - vîr i i în virtute, prin puterea harului, atîta cît încape în hotarul firii. C ci virtutea cuprinde în ea toate. De aceea nu poate socoti cineva pe orice om, la întîmplare, smerit la cuget, ci, precum am zis, numai pe cei ce s-au învrednicit de treapta aceasta.

Nu tot cel blînd i lini tit, sau în eleg tor i blînd prin fire, a ajuns la treapta smeritei cuget ri. Ci smerit la cuget este, cu adev rat, cel ce are în ascuns ceva vrednic de fal i nu se f le te, ci socote te aceea în gîndul lui una cu p mîntul. Dar nu numim smerit cu cugetul nici pe cel ce se smere te la amintirea p catelor i gre elilor, cînd i le aminte te înainte de a se sim i zdrobit cu inima i de a coborî cugetarea lui din gîndurile de mîndrie în vremea pomenirii lor, de i i acest lucru e vrednic de laud . Pentru c dac mai are un gînd de mîndrie, înc n-a dobîndit smerenia, ci încearc s i-o apropie prin felurite me te ugiri. Chiar dac i acest lucru e vrednic de laud , totu i înc nu are smerenia, ci o voie te, dar înc nu o are. Smerita cugetare des vîr it o are cel ce n-are nevoie s caute pricini pentru cugetul s u ca s se smereasc , ci cel ce a dobîndit-o pe aceasta în toate acestea în chip des vîr it i firesc, f r s se sileasc . C ci el a primit-o

în sine ca un dar (harism) mare, ce întrece toat zidirea i firea. Dar el se vede pe sine în ochii s i ca p c tos i smerit i vrednic de dispre . i de i a intrat în tainele tuturor fiin elor duhovnice ti i e des vîr it în cunoa terea am nun it a toat zidirea, se socote te pe sine ca ne tiind nimic. i acesta e a a în inima lui nu prin me te ugiri¹⁰⁵, ci f r sil .

Dar e cu puțin s se fac omul astfel i s se schimbe astfel prin fire, sau nu ?

Nu te îndoi c puterea pentru tainele acestea, pe care a primit-o, des vîr e te acestea în el, ajutîndu-l s înainteze în toat virtutea cu fapta. Aceasta este puterea pe care au primit-o ferici ii apostoli în chipul focului (Fapte, 1, 4). În vederea acesteia le-a poruncit lor Mîntuitorul s nu se despart de Ierusalim, pîn ce nu vor primi puterea de sus. Ierusalimul înseamn virtute, iar puterea înseamn smerenia. Puterea de sus este Mîngîietorul, sau Duhul mîngîierii. De aceea s-a spus în dumnezeiasca Scriptur despre El, c prin El se descoper tainele, celor smeri i la suflet¹⁰⁶. Pe acest Duh al descoperirilor, pe Cel ce arat tainele, se învrednicesc s -L primeasc în l untrul lor cei smeri i cu inima. i de aceea s-a spus de c tre unii sfin i c smerenia în vederile dumnezeie ti des vîr e te sufletul. Drept aceea s nu îndr zneasc omul s cugete în sufletul lui c a ajuns la m sura smeritei cuget ri, printr-un gînd de str pungere, care s-a suit în el cîndva, sau pentru pu ine lacrimi ce ies din el, sau pentru un singur bine pe care îl are în chip natural, sau îl

105. «Care sint me te ugurile ce atrag smerenia ? A- i pomeni cineva p catele, a se socoti una cu p mîntul, a se vedea pe sine ca pe unul care n-a f cut nici un bine i cele asem n toare. vrednic de laud i smerenia cî tigat prin me te ugiri, dar nu e des vîr it ».

106. Aceasta nu se spune literal în dumnezeiasca Scriptur . S-a în e les a a poate cuvîntul: «Celor smeri i le d har» (Pilde, 3, 34), sau cuvîntul : «Ai ascuns acestea de la în elep i i pricepu i i le-ai descoperit pruncilor» (Mt., 11, 25).

ine cu sila în el; s nu cread c a ajuns la plin tatea tainelor i c e loca ul tuturor virtu ilor, c prin fapte mici le-a cî tigat pe toate acestea i prin el însu i a ajuns la aceast harism .

Ci numai cînd va fi biruit toate duhurile protivnice i nu-i va fi sc pat nici o parte din toate virtu ile, pe care s nu o fi lucrat în chip v dit i s nu o fi cî tigat, ci a biruit i a supus înt riturile tuturor protivnicilor ; numai dup aceea va sim i în sine c a primit aceast harism i numai atunci «Duhul va m rturisi duhului s u», dup cuvîntul apostolului (Rom., 8, 16), ca s tie c a dobîndit des vîr irea smeritei cuget ri. Fericit cel ce a cî tigat-o pe aceasta, c în toat clipa s rut sînul lui Iisus i-L îmbr i eaz .

Dar va întreba cineva: «Ce s fac ? Cum s o cî tig ? Cum m voi face vrednic s o primesc ? Iat eu m silesc i cînd socotesc c am cî tigat-o, v d c în cugetul meu se mi c gînduri protivnice smereniei. i de aceea cad în dezn dejde». Celui ce întreab aceasta, i se va r spunde: «Ajunge ucenicului s fie ca înv -torul, i slugii, ca Domnul s u» (Mt., 10, 25). Privi i pe Cel ce a spus-o aceasta i pe Cel ce a d ruit harisma, cum a dobîndit-o, i f -te asemenea Lui i o vei afla. C ci El însu i a spus : «Vine st pînitorul lumii acesteia i nu afl în Mine nimic» (In., 14, 30). Vezi c numai în des vîr irea tuturor virtu ilor se poate dobîndi smerenia ? S urm m pilda Celui ce a spus : «Vulpile au vizuini i p s rile cerului, cuiburi, iar Fiul omului nu are unde s - i plece capul» (Mt., 8, 20). C ci El are slava tuturor celor ce s-au des vîr it i sfin it i împlinit în toate genera iile, împreun cu Tat l care L-a trimis i cu Sfîntul Duh, acum i pururea i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXI

**Ce anume ajut pe om să se apropie de Dumnezeu
în inima lui. Care este adevărata pricină
care-l dă în chip ascuns acest ajutor
și care este iarăși pricina care
duce pe om la smerenie**

Fericit este omul care-și cunoaște slăbiciunea lui. Căci această cunoștință se face temelie și rădăcină în începutul a tot bunul. Căci când află cineva și simte cu adevărat neputința sa, își strânge sufletul și se detașează din moliciunea care-l întunecă și cunoaște adevărul și adună comoara sub pază. Dar nimeni nu-și poate simți slăbiciunea sa de nu va fi lăsat puțin să fie încercat prin cele care aduc durere fie trupului, fie sufletului. Căci atunci, asemuind slăbiciunea sa cu ajutorul lui Dumnezeu, va cunoaște mărirea Acestuia. Și iarăși, când va vedea mulțimea marelui și a minunatelor lucruri ale lui Dumnezeu și înfrînarea sa, și acoperământul și îngrijirea sufletului său, prin care a nădăjduit să afle încredere prin sine și n-a dobândit-o și vede că inima lui nu are liniște din partea fricii și tremurăturii, va înțelege și va cunoaște că această frică îi arată că este lipsit de altcineva care să-l ajute. Căci inima dă mărirea prin frica ce o apasă și o războiește în untru, că-i lipsește cineva. Și de aceea inima se mustră pe sine, neputându-se să-l lăude într-o încredere.

Căci ajutorul lui Dumnezeu este, zice, cel ce mănuiește te¹⁰⁷. Iar când cineva cunoaște că este lipsit de ajutorul lui Dumnezeu, face multe rugăciuni și cu cât le înmulțește pe acestea, cu atât se smerește mai mult în inima sa. Căci nimeni, rugându-se și cerând, nu poate să nu se smerească. Iar «inima zdrobită și smerită Dumnezeu nu o va urgisi» (Ps. 50, 19). Deci până nu se va

107. Poate psalmul 120, 2 : «Ajutorul meu de la Domnul».

smeri inima, nu se poate opri din împr tiere. C ci smerenia adun inima. Iar cînd omul se smere te, îndat îl înconjoar mila i atunci inima simte ajutorul lui Dumnezeu. Pentru c afl o putere de încredere ce se mi c în ea. Iar cînd omul simte ajutorul dumnezeiesc, c e de fa ajutîndu-l, inima lui se umple îndat de credin i în elege prin aceasta c rug ciunea îi este mijlocul prin care g se te ajutor i izvor de mîntuire i vistierie de încredere i liman izb vitor de vijelie i lumin celor din întuneric i sprijin celor slabi i acoper mînt în vremea încerc rilor i ajutor în ascu i ul bolilor i pav z izb vitoare în r zboi i sgeat ascu it împotriva vr jma ilor i, simplu gr înd, c toat mul imea acestor bun t i î i afl intrarea în el prin rug ciune. i de aceea se desf teaz de acum în rug ciunea credin ei.

Iar inima lui se lumineaz de încredere i nu mai r mîne în împietrirea de mai înainte i în simpla gr ire a gurii. i cînd le cunoa te acestea astfel, dobînde te rug ciunea în suflet ca pe o comoar . i de mult veselie, chipul rug ciunii lui se schimb în glas de mul umire. Acesta este în elesul cuvîntului spus de cel ce a rînduit fiec ruia dintre lucruri chipul lui, c «rug ciunea este o bucurie ce înal mul umiri»¹⁰⁸.

108. Sînt trei feluri de rug ciuni. Întîi pream rirea, de ex.: «Laud su flete al meu pe Domnul, l uda-voi pe Domnul în viața mea» (Ps. 145, 1). «L uda i pe Domnul în ceruri...» (Ps. 148, 1). Apoi, mul umirea, de ex.: «M rturisi i-v Domnului, c este bun» (Ps. 117, 1). Pe urm cererea, de ex.: «Miluie te-m Dumnezeule» (Ps. 50, 1), sau: «Dumnezeul meu, întru ajutorul meu ia amînte» (Ps. 69, 1). Iar Cel ce a rînduit fiec ruia dintre lucruri chipul lui este Dumnezeuul tuturor. C ci El nu numai c a adus toate la fiin din nimic, ci a dat i fiec ruia chipul s u. Iar Fiul Unul-N scut i Cuvîntul, coborînd din cer i întrupîndu-se, ne-a înv at aceste trei feluri de rug ciune. El a pream rit pe Tat l zicînd: «Eu Te-am pream rit pe Tine pe p mînt» (In, 17, 5); I-a mul umit zicînd: «Mul umescu- i ie, Tat , c M-ai auzit pe Mine» (In, 11, 41); i a cerut a a: «Eu pentru ei M rog... P rinte Sfinte, p ze te-i pe ei în numele T u» (In, 17, 12). Iar cuvîntul c «rug ciunea este bucuria ce înal mul umiri» l-a luat sfîntul poate din: «Acestea vi le spun vou ca s ave i bucuria Mea des vîr it întru voi» (In, 17, 18).

Iar prin aceasta a dat s se în eleag rug ciunea care se s vâr e te întru cuno tin a lui Dumnezeu, adic cea trimis de Dumnezeu. C ci atunci nu se mai roag omul cu osteneal i cu trud , cum se face cealalt rug ciune dinainte de a se sim i harul acesteia, ci cu bucuria inimii i cu r pirea din care izvor sc neînce-tat mi c rile de mul umire, i cu negr ite îngenun-cheri ; i de m rimea mi c rii lui întru cuno tin i de uimirea ce i-o pricinuie te harul lui Dumnezeu, î i înal deodat glasul lui l udîndu-L i pream rindu-L pe El i, în l îndu-I mul umire i uimindu-se foarte, î i mi c limba.

De a ajuns cineva aci cu adev rat i nu cu închi-puirea, a luat la cuno tin multe semne ale acestei st ri din sine i a cunoscut multe bun t i deosebite pentru multa cercare a lui. În elege ce zice i nu se împotrive te. De aceea înceteaz acum s se mai gân-deasc la cele de arte i st ruie lîng Dumnezeu prin rug ciune neîncetat , temîndu-se ca nu cumva s se lipseasc de mul imea ajutorului lui Dumnezeu.

Toate aceste bun t i se nasc în om din aceea c î i cunoa te sl biciunea sa. C ci din multa dorin a ajutorului lui Dumnezeu, se apropie de Dumnezeu st -ruind în rug ciune. i cu cât se apropie mai mult de Dumnezeu prin voin a lui, cu atît se apropie i Dum-nezeu de el cu darurile Sale i nu va ridica de la el harul S u, datorit marii lui smerenii. C ci ca i v -duva, strig neîncetat c tre Judec tor s i se scoat dreptatea lui de la protivnicul. De aceea îndrum to-rul Dumnezeu opre te harurile de la om, ca aceasta s i se fac pricin de a se apropia de El i prin sim-irea trebuin ei sale s st ruie pe lîng Cel din care izvor sc cele de folos. i pe care dintre cereri i le îm-pline te lui mai repede ? Pe acelea f r de care nu se poate cineva mîntui; pe celelalte le opre te înc de la el.

i în unele împrejurări depărtate și alungări și a vrăjmașului de la om, în altele însă fie ispitit, ca și se face această ispitire pricină de apropiere de Dumnezeu, precum am spus mai înainte. și ca și învețe și să aibă cercarea ispitelor. Așa spune cuvântul Scripturii: «Domnul a lăsat popoare multe și nu le-a pierdut și nu le-a predat pe ele în mâinile lui Iisus, fiul lui Navi, ca să ispitească prin ele pe fiii lui Izrael și să fie povăuite mințile fiilor lui Izrael și să învețe războiul» (Jud., 3, 1—2). Căci dreptul care nu-și cunoaște slăbiciunea sa stă pe muchie de cuie și niciodată nu-i departe de cadere, nici de leul pierzător, adică de diavolul mândriei. și cel ce nu-și cunoaște slăbiciunea sa e lipsit de smerenie. Iar cel lipsit de aceasta e lipsit și de desvârșire. și cel lipsit de aceasta e pururea înfricat. Pentru că cetatea lui nu e întemeiată pe stâlpi de fier și nu e înconjurată cu cercuri de aramă, adică nu e întemeiată pe smerenie. Iar smerenie nu poate dobândi cineva, decât prin acele feluri ale ei, prin care se face inima smerită și se nimicesc gândurile pererii de sine. De aceea de multe ori află vrăjmașul pricină să abată pe om. Căci fără smerenie nu se poate desvârși lucrul omului. și nu s-a pus pe scrisoarea liberării lui pecetea Duhului¹⁰⁹, ci e mai degrabă încă rob; și lucrul lui e făcut de frică. Căci nu îndreptăzește cineva lucrul lui fără smerenie și nu învață decât prin încercări. și fără încercare nu cunoaște smerenia.

De aceea aduce Domnul peste sfinți pricini de smerenie și de zdrobire a inimii și de rugăciune îndurerată, ca cei ce-L iubesc să se apropie de El. și de multe ori îi înfricoează cu patimile firii și cu alunecările în gânduri urâte și spurcate. Iar uneori, cu boli și nepuțină e trupească; și alteori, cu sârăcie, cu lipsa celor nea-

109. o frumoasă expresie. O libertate nepecetluită prin Duhul slujește bunului plac, nu e libertatea Duhului comuniunii cu Dumnezeu și cu semenii, nu e libertatea liberă de îngustarea egoismului.

parat de trebuin . i uneori, cu durerile unei frici
cumplite i cu p r sirea i cu r zboiul ar tat al dia-
volului, prin care obi nuie te s -i îns p imînte. Iar alte
ori, prin felurite lucruri îns p imînt toare. i toate a-
cestea li se întîmpl ca s aib pricini de a se smeri i
ca s nu cad în somnul trînd viei, fie din pricina unor
lucruri fa de care cel ce se nevoie te e slab, fie pen-
tru trezirea fricii de cele viitoare.

Drept aceea, încerc rile sînt neap rat folositoare
oamenilor. Nu spun c omul ar trebui s se mole eas-
c de bun voie prin gîndurile urîte, ca s i se fac pri-
cin de smerenie prin amintirea lor, nici ca s se str -
duiasc s intre în alte încerc ri; ci c , lucrînd bi-
nele, trebuie s vegheze în tot timpul i s - i p zeasc
sufletul i s cugete c e creat i de aceea, u or la c -
dere. C ci fiecare, fiind creat, are nevoie de puterea
lui Dumnezeu, care s -l ajute. i tot cel ce are nevoie
de ajutorul altcuiva arat o sl biciune natural . Iar tot
cel ce- i cunoa te sl biciunea lui se roag neap rat s
ajung smerit, ca s - i împlineasc trebuin a lui prin
cel ce poate s -l ajute. C ci dac i-ar fi tiut i i-ar
fi v zut de la început neputin a lui, nu s-ar fi lenevit.
i dac nu s-ar fi lenevit, n-ar fi adormit i n-ar fi fost
predat în mîinile celor ce-l nec jesc, ca s -l de tepte.

Drept aceea, se cuvine celui ce umbl în calea lui
Dumnezeu s -l mul umeasc pentru toate cele ce vin
asupra lui i s - i învinov easc i s - i oc rasc su-
fletul s u i s tie c nu ar fi fost l sat de Purt torul
de grij , dac nu s-ar fi lenevit; a fost l sat, ca s fie
de teptat cugetarea lui; a fost l sat, pentru c s-a
mîndrit i ca s nu se z p ceasc din pricina aceasta,
nici s ias din stadionul luptei, nici s nu o poarte
pe aceasta f r s se învinov easc ; i ca s nu se
fac prin aceasta r ul lui îndoit. Pentru c nu este ne-
dreptate la Dumnezeu, din Care izvor te dreptatea.
S nu fie ! Lui, fie slava în veci! Amin.

CUVÎNT XXII

**Despre felurile n dejdii în Dumnezeu.
i ce lucruri trebuie s n d jduim de la Dumnezeu.
i cine n d jduie te nebune te
i f r în elepciune**

Exist o n dejde în Dumnezeu, care se na te prin credin , din inim . Aceasta este n dejdea cea bun i cu drept socoteal i întru cuno tin . i exist o alta, mincinoas , ce se na te din nelegiuire. N d jduie te bine i în elept în Domnul, acela care nu e deloc prins de grija lucrurilor pieritoare, ci e d ruit ziua i noaptea în întregime lui Dumnezeu, neîngrijindu-se de nici un lucru lumesc pentru multa îndeletnicire cu virtu ile, i toat preocuparea lui e îndreptat spre cele dumnezeie ti i de aceea nu se îngrije te s - i preg teasc mîncarea i hainele i s - i înfrumuse eze locul s l luirii trupului i de toate celelalte. C ci Domnul îi va preg ti lui cele de trebuin . Aceasta este cu adev rat n dejdea cea adev rat i atotîn eleapt .

Drept este ca unul ca acesta s n d jduiasc în Dumnezeu, deoarece s-a f cut robul Lui i st ruie cu sîrguin în lucrul Lui, f r nici o lenevire care-i vine din vreo pricin oarecare. i drept este ca unuia ca acesta s -i arate Dumnezeu în chip deosebit grija Lui. Pentru c a p zit porunca Lui, care zice : «C uta i mai întîi Împ r ia lui Dumnezeu i dreptatea Lui i acestea toate se vor ad uga vou » (Mt., 7, 33); i «Nu purta i grij de trup» (Rom., 13,14).

C ci cînd ne purt m astfel, lumea ne preg te te toate ca o roab i se supune în chip ne ov itor, ca unui st pîn, cuvintelor noastre i nu se împotrive te voii noastre¹¹⁰. Iar unul ca acesta nu înceteaz a sta ne-

110. Se supune cuvintelor noastre pentru c acestea sînt tot atîtea ra iuni con tiente, aplicate prin voin ra iunilor incon tiente i f r voin de alegere ale lumii. Fiin a noastr se ridic prin aceste ra iuni apli-

încetat înaintea lui Dumnezeu, i nu se pred pe sine grijilor celor de trebuin ale trupului. i de nimic altceva nu se îngrije te, decît numai s se opreasc , pentru frica lui Dumnezeu, de la toat grija m runt i mare de felul acesta, prin care tinde la pl cere i se îndeamn la împr tieri. Lui i se dau i cele de trebuin în chip minunat, f r s se îngrijeasc de ele i f r s se osteneasc pentru ele.

Dar cel ce are inima scufundat cu totul în cele p - mînte ti i m nînc pururea rîn împreun cu arpele i nu se îngrije te deloc de cele ce plac lui Dumnezeu, ci se ostene te cu toate cele trupe ti i e desprins i gol de toat virtutea, din pricina întîlnirilor neîncetate i a împr tierii din mîndrie, c utînd alte i alte pricini pentru acestea, e cu adev rat c zut de la bine din pricina acestei nep s ri i nelucr ri. Zici c uneori, cînd e strîmtorat de vreo lips , sau nec jit de vreun rod al nelegiuirilor lui, spune i el: «N d jduiesc în Dumnezeu i El m va sc pa de grij i-mi va da u urare» ? Acestuia îi spun: Nebune, pîn în ceasul acesta nu- i aminteai de Dumnezeu, ci-L înjurai prin tic lo ia faptelor tale i «numele Lui era hulit din pricina ta între neamuri, precum s-a scris» (Rom., 2, 24), i acum îndr zne ti s spui cu toat gura: «N d jduiesc în El i El m va ajuta i va avea grij de mine» ? C tre unii ca ace tia a spus Dumnezeu prin proorocul, ru înîndu-i: «Din zi în zi M caut i voiesc s înve e c ile Mele; ca unii care au f cut dreptatea i drept ile Dumnezeului lor nu le-au p r sit, cer de la Mine judecat i dreptate» (Is., 58, 2).

Ca unul din ace tia este nebunul care, neapropiindu-se nici cu gîndul de Dumnezeu, cînd e înv luit de necazuri ridic mîinile sale cu n dejde spre El. Unul

cate, prin alegere con tient , peste natur i de aceea ea nu e chemat s se supun nici mor ii, sau descompunerii totale la care sînt duse, prin ra iunile ei lipsite de libera alegere, unit ile naturii. Omul are un alt drum i un alt destin, superior naturii.

ca acesta trebuie adeseori să fie ars cu fierul înroșit în foc, ca să învețe din una și din alta. Căci n-a făcut vreun lucru vrednic de nădejdea în Dumnezeu. Căci pentru faptele lui rele și pentru negrija lui de cele datorate, s-a făcut vrednic de pedeapsă. Dar Dumnezeu cel îndelung răbdător, pentru mila Lui îl răbdă pe el. Drept aceea, să nu se amăgească unul ca acesta și să uite de felul purtării lui și să spună că nădăduiește în Dumnezeu, căci se va pedepsi. Pentru că nu s-a îmbogățit nicidecum cu faptele credinței. Să nu-și întindă picioarele cu lene și să spună: «Cred că Dumnezeu îmi va dăruia mie cele de trebuință, ca unuia ce am petrecut în lucrurile lui Dumnezeu»; sau să se arunce nebunește în fântână, negândind nicidecum la Dumnezeu. Să nu spună după ce a căzut: «Nădăduiesc în Dumnezeu și El mă va scăpa». Nu te amăgi, nebune! Nădejdi în Dumnezeu trebuie să-ți premeaie osteneala pentru Dumnezeu și sudoarea în lucrul Lui. De crezi în Dumnezeu, bine faci, dar credința are nevoie și de fapte și nădejdea în Dumnezeu se arată în greșelile pătimiri pentru virtute. Crezi că Dumnezeu poartă grijă de fapturile Lui și este puternic în toate? Credința tale să-ți urmeze lucrarea cuvenită și atunci te va auzi Dumnezeu. Nu căuta să strângi vântul în pumnul tău, adică să ai o credință fără fapte.

Adeseori cineva străbate, fără știință, o cale primejdioasă de vreo fiară sălbatică, sau de niscăi tâlhari, sau de ceva asemănător. Purtarea de grijă cea de obște a lui Dumnezeu se arată în aceea că-l scapă de o astfel de pieire, sau îl împiedică de la plecare pentru niscăi pricină oarecare, pînă ce trece fiara sălbatică, sau scoate pe cineva în cale, care-l întoarce din drum. Iar și uneori se află vreun arpe veninos așezat în drum, fără să fie văzut. Și nevrînd Dumnezeu să-l predea pe om acestei încercări, face pe arpe dintr-odată să uie și să plece din drum, sau să pornească înaintea lui

i acesta v zîndu-l se p ze te i scap de el, m car c nu era vrednic din pricina p catelor lui near tate, pe care numai El le tia. Dar îl scap Dumnezeu din mila Lui. i iar i se întîmpl adeseori s se surpe o cas , sau un zid, sau s cad o piatr i s se rostogoleasc din locul lor cu zgomot i s se afle ezînd acolo niscai oameni. Dar Dumnezeu porunce te cu iubire de oameni îngerului s le in pe acelea s nu cad , pîn ce se ridic aceia de acolo, sau îi mi c de acolo pentru niscai pricini, ca s nu se mai afle nimeni dedesubt. Dar îndat ce pleac ei, le las s cad . Iar de se în-tîmpl s fie prins vreunul acolo, face ca s nu se va-t me nicidecum prin aceasta. Prin aceasta voie te s se arate nesfîr ita m rime a puterii Lui.

Acestea i unele ca acestea le s vîr e te purtarea de grij cea de ob te a lui Dumnezeu. Iar dreptul o are nedesp r it de el. C ci celorlal i oameni Dumnezeu le-a poruncit cu dreapt socoteal s - i chiverniseasc ei în i i ale lor i s amestece cuno tin a lor cu purta-rea de grij a lui Dumnezeu. Dar dreptul nu are nevoie s - i chiverniseasc el însu i ale sale cu această cu-no tin ^{110 bis}. Pentru c a dobîndit în locul acestei cu-no tin e credin a, prin care «doboar toat în l imea ce se ridic împotriva cuno tin ei de Dumnezeu» (II Cor., 10, 5). i el nu se teme de ceva din cele în i-rate, c ci s-a scris c «dreptul ca un leu se încrede» (Prov., 28, 1), îndr znind fa de orice prin credin , nu ca unul ce ispite te pe Domnul, ci ca unul ce-L vede,

110bis. demn deremarcataceast deosebireceofaceSfîntulIsaac între chivernisirea de sine pe care o face cel ce nu e predat total lui Dumnezeu i chivernisirea pe care o d ruie te exclusiv Dumnezeu, celui predat total Lui. Cel ce se chivernise te pe sine uzeaz de o cuno tin pe care i-o agonise te în baza aspira iei sale fire ti dup cuno tin a s - dit de Dumnezeu în firea lui. Dar e ajutat de purtarea de grij a lui Dum-nezeu. Dreptul e ap rat i c l uzit exclusiv de purtarea de grij a lui Dumnezeu. Dar nici el nu st pasiv în fa a lui Dumnezeu, ci lucreaz altfel ca s primeasc în sine puterea ocrotitoare a lui Dumnezeu. Analiza acestei teme i cea a smereniei sînt unele din cele deosebit de remarca-bile în «Cuvintele» sfîntului Isaac.

ca unul ce s-a înarmat și s-a îmbrăcat cu puterea Sfîntului Duh. și întrucît grija lui e neîncetat la Dumnezeu, Dumnezeu zice despre el: «Cu el sînt în necaz, izbăvi-l-voi pe el și-l voi sălăși, cu lungime de zile îl voi umple și-i voi arăta lui mîntuirea Mea» (Ps. 90, 15, 16). Deci, cel moleșit și nepăsător în lucrul lui nu poate avea această nădejde. Dar oare cel ce stăruie pururea întru Dumnezeu în toate și se apropie de El prin bună tatea faptelor sale și-i întinde neîncetat privirea inimii sale spre harul Lui, cum a spus dumnezeiescul David: «Sălbătici ochii mei, nădăruind eu spre Dumnezeul meu» (Ps. 68, 4). Că Lui I se cuvine slava, cinstea și închinăciunea în veci. Amin.

CUVÎNTUL XXIII

Despre dragostea lui Dumnezeu, despre lepădare și despre odihna cea întru El

Sufletul care iubește pe Dumnezeu și-a dobîndit odihna în Dumnezeu și numai în El. Dezleagă-mă mai întîi toată legătura ta cu cele din afară și apoi vei putea să te legi cu inima de Dumnezeu. Căci legăturii de Dumnezeu îi premerge dezlegarea de lume. Pruncului și se dă să mănînce pîine după ce a fost în răcat. și omul care voiește să se lărgască în cele dumnezeiești, trebuie să se înstrîneze mai întîi de lume, asemenea pruncului de brațele și de sînii mamei. Căci lucrarea trupeză premerge celei sufletești, precum rîna, sufletului însuflat lui Adam. Cel ce n-a dobîndit lucrarea trupeză nu o poate avea nici pe cea sufletească. Pentru că cea din urmă se naște din cea dintîi, precum spicul, din bobul simplu de grâu. Iar cel ce nu are lucrarea sufletească este lipsit de darurile (harismele) duhovnicești.

Nu se aseamănă ostenele cele pentru adevăr din veacul acesta cu desfătarea gătită celor ce pătînesc

greu pentru cele bune. Precum pe cei ce seamănă cu lacrimi în a teaptă snopii veseliei, a a urmează bucuria grelei p timiri pentru Dumnezeu. Pînă cî tîgat cu sudoare i se pare dulce plugarului i faptele pentru dreptate i se par dulci inimii ce prime te cuno tîn a lui Hristos. Răbdă dispre uirea i umilirea cu voie blînd , ca s ai îndrăznire la Dumnezeu. Omul care răbdă tot cuvîntul aspru întru cuno tîn , f r s -i fi premers acestuia vreo nelegiuire s vîrît de el, î i pune în acea clipă o cunună de spini pe capul s u, dar e fericit c la o vreme pe care nu o tîie se va încunună cu nestrîic ciunea.

Cel ce fuge întru cuno tîn de slava de artă simte în sufletul lui veacul viitor¹¹¹. Cel ce zice : am p r sit lumea, dar se luptă cu oamenii pentru vreo trebuin oarecare, ca s nu-i lipseasc ceva din cele ce odihnesc, e cu des vîrîre orb. Pentru c a p r sit de bun voie trupul întreg, dar se r zboie te i luptă pentru un m -dular al lui. Mîntea celui ce fuge de via a tihnită a veacului de faă prive te spre veacul viitor. Iar cel legat de iubirea de agoniseală e rob patimilor. S nu socote ti c numai agonisirea argintului i aurului este din iubirea de agoniseală , ci tot lucrul de care atîrîna voia ta. S nu-l lauzi pe cel ce se chinuie te cu trupul, dar î i are sim urile dezlegate, în eleg auzul i gura deschise i neînfrîinate i ochii r t citori. Cînd pui hotare sufletului t u, ca s te folose ti prin mil , obi nuie te-l s nu caute dreptatea în alte lucruri, ca s nu te afli cu o mînă lucrînd i cu alta risipind. C ci în cel dintîi lucru e nevoie de supraveghere, iar în cel de al doilea, de l rgimea inimii. Cunoa te c a ierta p ca-

111. Sfîntul Isaac folose te, de obicei, pentru trîirea cu sufletul a celor dumnezeie ti, prezente sau viitoare, cuvîntul «sim ire». Dar «sim irea» aceasta nu e un simplu sentiment, ci o sesizare, o atingere nemijlocit a lor, a a cum sesizăm sau atingem prin sim uri realit ile din afară . Faptul acesta îl va accentua cu deosebire sfîntul Simeon Noul Teolog.

tele celor ce au greșit în de faptele drept ii¹¹². Atunci vei vedea pacea strălucind din toate părțile în mintea ta. Când te vei ridica peste calea drept ii, vei fi liber în orice lucru^{112 a}.

Oarecare dintre sfinți, vorbind despre aceasta, a spus că cel milostiv, de nu e i drept, e orb. Prin aceasta în eleg că el trebuie să dea altuia din cele cântigate prin ostenele sale și nu din cele dobândite prin minciună, nedreptate și meșteșuguri. Căci tot acela a spus iar și în alt loc : «De voie îți sămănești în cei săraci, seamănă din ale tale; iar de voie îți sămănești din ale altora, cunoaște că ceea ce sămănești e mai amar ca neghina». Iar eu zic că, dacă cel milostiv nu se ridică mai presus de dreptatea sa, nu e milostiv. Aceasta înseamnă că el nu trebuie numai să miluiască pe oameni din ale sale, ci și să rabde cu bucurie nedreptatea de la ceilalți, chiar dacă i-a miluit. Căci când va birui dreptatea prin mil, atunci se va încununa nu cu cununile dreptilor din lege, ci cu cele ale celor desvârșiți din Evanghelie. Pentru că da cineva săracilor din ale sale și a îmbrăca pe cel gol și a iubi pe aproapele ca pe sine însuși, și a nu nedreptăți, nici a minți, le-a poruncit și legea veche. Dar desvârșirea economiei Evangheliei poruncește a : «Celui ce ia ale tale, nu i le cere înapoi și tot celui ce cere, dă-i». Ba trebuie răbdat cu bucurie nu numai nedreptatea în privința lucrurilor și a celorlalte din afară, ci și a-i pune sufletul însuși,

112. În dreptate e nevoie de mil, în mil e nevoie de dreptate. Nu e un hotar strict între ele. Așa trebuie înțelese cuvintele : «Când poți hotărâ sufletului tău (înfrînare vieții tale), ca să te folosești (să te mîntuiești) prin mil, obișnuiește-l să nu caute dreptatea în alte lucruri», adică să nu te conduci de dreptatea rigidă în alte pături fa de sămănești ; să nu fii, de exemplu, neiertător cu greșelile lor. «În mil e nevoie de supraveghere», adică să nu-i fie darul o risipire fără luare-aminte la trebuințele reale ale altora; iar în cel de al doilea lucru, adică în judecata cu dreptate, folosește-te de lărgimea inimii.

112 a. Nu te va stăpîni nici legea drept ii. Te vei conduce numai de iubire, oare, de i pentru cel ce nu o are încă și ea o lege, pentru cel ce o are, e mai presus de orice lege. desvârșirea sau depășirea tuturor legilor, sau poruncilor dumnezeiești.

pentru fratele. Căci acesta este cel ce miluiește pe frațele și nu cel ce-l miluiește numai dându-i ceva. Adică miluiește cu adevărat cel care, auzind sau văzând ceva întristează pe fratele, arde cu inima. La fel, cel ce e lovit de fratele și nu-i răspunde la fel, fără să se rușineze din pricina aceasta, nici nu se supără în inima lui^{112b}.

Cinstește lucrarea privegherii, ca să afli apropiindu-se mângâierea de sufletul tău. Stăruie citind în liniile, ca mintea ta să fie cunoscută pururea spre cele minunate ale lui Dumnezeu. Iubește sărăcia într-un răbdare, ca mintea ta să se adune din împrejurări. Urtește răspîndirea, ca să poți gândurile tale netulburate. Strînge-te pe tine din cele multe îngrijiri te-ți numai de sufletul tău, ca să-l mîntuiești, din risipirea lui, în cea mai adînc pace. Iubește neprihănirea, ca să nu fii rușinat în vremea rugăciunii înaintea lui Dumnezeu¹¹³. Dobîndește curaj în faptele tale, ca să strălucească sufletul tău în rugăciunea ta și să se aprindă la aminarea morții bucuria în cugetul tău. Poartă-te de cele mici, ca să nu cazi în cele mari. Să nu obosești în lucrarea ta, ca să nu te rușinezi cînd te afli în mijlocul soarelui. Să nu te afli fără merinde, ca nu cumva să te lase singur la mijlocul drumului. Împlinește întrucunoștință lucrurile tale, ca să nu pierzi tot drumul¹¹⁴. Dobîndește libertatea în viața ta, ca să te eliberezi de frumîntare¹¹⁵. Să nu legi libertatea ta prin pricini de desfructe, ca să nu te faci robul robilor. Iubește

112 b. Nu are mil de semenul său cel ce-i dă ceva din cele din afară ale sale, ci cel ce-i dă sufletul său, dragostea sa. Acesta îl mîngîiește cu adevărat pe acela care lecuiește suferința lui, pricinuită de conștiința singurătății.

113. Cel ce nu și-a pus zădărniciu și tulburat adeseori în vremea rugăciunii de amintirea păcatelor sale și rușinat înaintea lui Dumnezeu.

114. De împlinește nevoile tale fără gândul actual la Dumnezeu, e ca și cînd ar lucra un automat. Tu nu înaintezi atunci sufletește. Drumul face numai pe dinafară e ca și cînd nu l-ai face.

115. Libertatea nu e decît acolo unde e libertate de apăsare produsă de aplecarea spre plăceri, spre trebuințe egoiste, acolo unde e libertatea chiar de sine însuși.

hainele s r c cioase, ca s disp re uie ti gîndurile ce se ivesc în tine, adic mîndria inimii. C ci cel ce iube te luxul nu poate dobîndi gînduri smerite. Pentru c inima se întip re te în untru de chipul înf i rii din afar .

Care iubitor de flec real poate dobîndi o cugetare curat iubind flec reala ? Care vîn tor de slav de la oameni poate dobîndi gînduri smerite ? Sau care desfrînat i cu sufletul rev rsat în sim uri poate s se fac curat în cugetare i smerit cu inima ? Cînd mintea e atras de sim uri, se hr ne te cu hrana dobitoacelor. Iar cînd sim urile sînt atrase de minte, se împ rt esc de hrana îngerilor¹¹⁶.

Smeritei cuget ri îi urmeaz înfrînarea i adunarea în sine (retragerea). Iar slava de art e slujitoarea curviei i fapta mîndriei. Smerita cugetare, prin înfrînarea ei neîncetat , ajunge la vedere (contempla ie) i împodobe te i sufletul cu neprih nirea. Iar slava de art , din pricina tulbur rii neîncetate i a amestec rii gîndurilor, adun vistierii murdare din întîlnirea cu lucrurile i spure inima. i ea îns i prive te firea lucrurilor cu o privire neînfrînat i împinge mintea în n lucriri urîte. Smerita cugetare îns se înfrîneaz prin privirea duhovniceasc i mi c pe cel ce a dobîndit-o spre pream rirea lui Dumnezeu.

S nu asemeni pe cei ce fac semne i lucruri neobi nuite i puteri în lume, cu cei ce se lini tesc întru cuno tin . Iube te nelucrarea lini tii mai mult decît s - turarea celor fl mînzi în lume i decît întoarcerea multor neamuri la închinarea la Dumnezeu. C ci mai bine î i este s te dezlegi de leg tura p catului, decît s eliberezi rob din robie. Mai bine î i este s te împaci cu sufletul t u prin unirea într-un gînd a treimii din tine, adic a trupului, a sufletului i a duhului, decît s îm-

116. Acesta e un mod al transfigur rii trupului, al înduhovnicirii simurilor.

paci prin învîtura ta pe cei despărții. Căci Grigorie zice că bine este a te loghisi pentru Dumnezeu, dar mai bine decît aceasta este a te curăța pe tine lui Dumnezeu¹¹⁷. Mai bine îmi este să fii zăbavnic la limbă decît cunoscător și iscusit în a revîrsa cu ascuțimea minții învîtura ca pe un rîu. Mai de folos îmi este să te îngrijești și învii din patimi sufletul tău căzută, prin mișcare a gândurilor tale în cele dumnezeiești, decît să învii pe cei morți.

Mulți au săvîrit puteri, au înviat morți, s-au trudit să întoarcă pe cei răti și i-au făcut lucruri mari, și mulți au fost cîluzii prin mîinile (alt ms.: buzele *n.tr.*) lor spre cunoștința lui Dumnezeu. Iar după acestea, ei care au înviat pe alții au căzută în patimi întinate și spurcate și s-au omorît pe ei înșiși și s-au făcut sminteală multora prin faptele lor vătătoare. Pentru că erau încă bolnavi cu sufletul și nu s-au îngrijit de sănătatea sufletelor lor, ci s-au predat pe ei înșiși mîrii lumii acesteia pentru a tălmăci sufletele altora, ei înșiși fiind încă bolnavi, și i-au pierdut sufletele lor din neajdă în Dumnezeu, precum am spus. Căci slăbiciunea simurilor lor nu se putea întîlni cu flacăra lucrurilor, care obișnuiește să slăbească trairă patimilor și să li se împotrivesc. Pentru că trebuiau încă, de pildă, să se pzească că să nu vadă nicidecum femei, să nu se odihnească, să nu dobîndească arginii și lucruri și să nu stăpînească peste alții și să nu se înalțe peste ei.

Mai bine este să fii bînuieț de prostie, ca neputînd să te împotrivesc în cuvînt din pușcă învîturii tale, decît să fii socotit între cei în elepie pentru cutezană a ta neobrăzat. Fii sărac de dragul smereniei și nu bogat, ca să fii neobrăzat. Vădește cu trairă virtutilor tale pe cei ce dogmatizează împotriva ta, decît prin

117. Propriu-zis, pe Dumnezeu îl cunoaște în sine, prin experiența lucrării Lui, cel curățit de gândurile lumii, care îi îngustează mintea și îi fură pacea.

p ruta putere de convingere a cuvintelor tale. Închide gura și adu la tăcere obrăznicia celor neascultători cu blânde ea și cu pacea buzelor. Fă de rușine pe cei desfrânați, prin buna cuviință a vieții tale și pe cei nerușinați cu simțurile, prin înfrînarea privirilor tale.

Socote-te-te străin în toate zilele vieții tale, oriunde ajungi, ca să te poți izbăvi de vătămarea ce se naște din cutezană. Socote-te-te în toată vremea ca neștiind nimic, ca să scapi de defăimarea ce-ți vine din bănuială; altora că voie îți s-a susținut alt preraie. Stăruie binecuvântând totdeauna cu gura și nu vei fi ocărât. Căci ocară naște ocară și binecuvântarea, binecuvântare. Socote-te-te pe tine, în tot locul, lipsit de învârtură, și vei fi aflat în elept în toată viața ta. Nu învârtă pe cineva ceea ce n-ai în eles și înfruptuit încetuându-și, ca să nu fii rușinat și să se descopere, prin asemănare cu purtarea ta, minciuna ta. Iar de spui cuiva ceva din cele ce trebuie spuse, vorbe-te ca cel ce voie te s-a înveșelindu-și și nu cu autoritate și cu îndrăzneală. Și ia-o înainte, judecându-te pe tine și arătând că ești mai prejos decât cel lalt, ca să arăți celor ce ascultă chipul smereniei și să-ți biruiești făcându-și să asculte cuvintele tale și să pornească spre lucrare; și așa te vei face cinstit în ochii lor. Iar de poți, grăiește aceste lucruri cu lacrimi, ca să te folosești și pe tine și pe cei ce te ascultă și harul lui Dumnezeu să fie cu tine.

De ai primit harul lui Dumnezeu și te-ai învrednicit să te desfășezi cu contemplarea judecărilor lui Dumnezeu și a fapturilor văturate, care e cea dintâi treaptă a cunoștinței, pregătește-te și te înarmează față de dușul hulei. Fă arme să nu stai în pământul acesta, ca să nu fii omorât degrabă de către cei ce-ți întind curse și te amăgesc. Iar drept arme să-ți fie lacrimile și postul desvârșit. Și pe zeu-te-te să nu citești dogmele ereticilor. Căci aceasta înarmează cel mai mult împotriva ta dușul hulei. Iar când i-ai umplut pînțele, să nu te

apuci să cercetezi fărâșurile lucrurilor și învâturile dumnezeiești, ca să nu te cîștieți. Ia aminte ce-ți spun : în pîntecele plin nu e cunoștința lui Dumnezeu. Citește continuu și cu nesa din cărțile învățătorilor despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Pentru că acestea clădesc mintea, ca să vadă rînduiala fapturilor lui Dumnezeu și a lucrurilor Lui și o înputernicesc prin ele și o pregătesc să dobîndească în elesuri luminoase din sub irimea lor și o face să clătorească cu curaj spre în elegerea fapturilor lui Dumnezeu. Citește și din Evangheliile cele dăruite de Dumnezeu, spre cunoațerea întregii lumi, ca să ieși merinde din puterea pronoiei Lui, arată în fiecare generație și mintea ta să se scufunde în cele minunate ale lui Dumnezeu¹¹⁸. O astfel de citire ajută sufletului tău. Dar citirea ta să o faci liniștit din partea tuturor și în vremea ei să fii liber de multă grijă pentru trup și de tulburarea din partea lucrurilor, ca să te împărtășești în sufletul tău de cea mai dulce gustare a celor dumnezeiești, prin dulcea în elegere cea mai presus de toată simireă și să simți sufletul în îndeletnicirea lui cu ele¹¹⁹. Să nu-ți fie cuvintele celor cercași, ca ale celor ce falsifică și vînd cuvintele dumnezeiești, ca să nu rămîi în întuneric pînă la sfîrșitul vieții tale și să te lipsești de folosul lor și să fii tulburat și lipsit de limpezime în vremea războiului și să cazi în groapa cu chip de bunătare.

și să ai acest semn al lucrurilor în care voiești să intri, ca să nu ieși din locul acela: Cînd începe harul

118. Din Scripturi învățăm să cunoaștem lumea, pentru că același Dumnezeu a făcut-o și pe ea, și Dumnezeu ne învață prin Revelația supranaturală cum să ne mîntuim în ea, cum să o vedem ca un transparent al lui Dumnezeu și ca un cuvînt al Lui. Totuși, dacă sîntem preocupați de grija lumii și a lucrurilor din ea ca de ultima realitate, ea ne împiedică să ne mîntuim. Revelația supranaturală ne înfățează lumea ca un astfel de transparent, de cuvînt, de dar al lui Dumnezeu și de drum spre El.

119. Realitatea lui Dumnezeu e gustată, simțită în același timp în eleas. Așa va spune și sfîntul Simeon, Noul Teolog. Dar aceasta este o altă în elegere decît cea pur intelectuală, de la distanță.

s - i deschid ochii pentru a sim i cu adev rat vederea lucrurilor, îndat încep ochii t i s verse iroaie de lacrimi, încît de multe ori î i spal i obrazii t i cu mulimea lor. Atunci r zboiul sim urilor se lini te te i inima se adun în untru¹²⁰. De te înva cineva cele împotriva acestora, s nu-i crezi. C ci f r lacrimi s nu cau i alt semn mai v dit al trupului. Dar cînd mintea se va în l a de la f pturi, atunci va ie i i trupul din lacrimi i din orice mî care i lucrare a sim urilor.

«Cînd afli miere, m nînc cu m sur din ea, ca nu cumva, s turîndu-te, s o ver i» (Pilde, 25, 16). Firea sufletului e un lucru sprinten i u or. Uneori s rind, dore te s urce deasupra lui i s afle cele mai presus de firea lui. i de multe ori pricepe ceva din citirea Scripturilor i din contemplarea (în elegerea, vederea) lucrurilor. Dar cînd i se îng duie s se asemenea cu cele pricepute de el, se g se te mai prejos, dup m sura economiei lui¹²¹, în elegînd la ce lucruri a intrat cuno tin a lui. De aceea gîndurile lui se umplu de fric i de cutremur i se gr be te s se întoarc iar i, din fric , la starea lui coborît , socotind c a îndr znit s se ridice la lucruri mai presus de în elegerea lui. C ci de frica acestor lucruri se ive te în el o temere i dreapta socoteal (discern mîntul) îndeamn mintea lui s îmbr i eze t cerea i s nu se lase ispitit de îndr zneal , ca s nu se piard i s nu caute cele mai presus de el, s nu cerceteze cele ce sînt mai înalte ca el.

120. Cînd sim irea duhovniceasc e foarte puternic prin vederea realit ilor dumnezeie ti, sim urile trupe ti se lini tesc, pentru c sînt copleite de ea.

121. Spunînd «m sura economiei», în elegem m sura puterii sufletului, în elesul este acesta: cînd sufletul, cu îng duin a lui Dumnezeu, aflînd ceva din cele mai presus de fire, o compar cu cele necunoscute, gîndind la cele în care a str b tut i la a c ror cuno tin a ajuns, afl m sura lui atît de inferioar i de mic fa de acelea, încît, cuprins de fric i de cutremur, se gr be te s se întoarc iar i la starea sa de jos, adic la gîndul c nu trebuie s cerceteze cele mai presus de el.

Cînd deci i se va da putere s în elegi, în eleg; dar s nu te prinzi f r ru ine de taine, ci închin -te i pream re te pe Dumnezeu i multume te-I în t cere. C ci precum nu e bine a mânca mult miere, tot a a nici a iscodi prea mult cuvintele dumnezeie ti, ca nu cumva, vrînd s privim lucrurile mai mari pîn nu le în elegem înc , s sl beasc puterea v z toare i s se vat me, din pricina asprimii drumului spre ele. Pentru c uneori, în loc de adev r, se v d n luci. i cînd min-tea se obose te de c utare, uit de întunericul în care se afl . Bine a zis deci în eleptul Solomon c «precum e o cetate f r ziduri, a a e omul f r r bdare» (Pilde, 25, 28). Cur e te deci, omule, sufletul t u, i alung de la tine grija lucrurilor ce se afl în afar de firea ta i atîrn în fa a în elesurilor i mi c rilor în eleg -toare perdeaua neprih nirii i a smereniei i prin ele vei afla pe Cel ce este în l untrul firii tale. C ci tainele se descoper celor smeri i cu cugetul¹²².

De voie ti s dai sufletul t u lucr rii rug ciunii, care cur e te mintea¹²³, i st ruirii în privegherea de noapte, ca s dobînde ti o cugetare luminoas , dep r-teaz -te de vederea lumii i taie întîlnirile; i s nu- i faci obiceiul s prime ti prieteni în chilia ta, nici pe motivul bun t ii, ci numai pe cei de un fel, de o cugetare i de o în elegere tainic cu tine. Teme-te de t v -lirea în convorbiri suflete ti¹²⁴, care obi nuiesc s se stîrneasc f r voie. i dup ce ai t iat, ai desf cut i ai încetat cu des vîr ire convorbirea din afar , une te cu rug ciunea ta milostenia i sufletul t u va vedea lumina adev rului. C ci pe cît se lini te te inima de lucrurile din afar , pe atîta poate mintea s primeasc , prin

122. Smerenia e p trundere în cele l untrice, near toase. i acolo e Dumnezeu.

123. Rug ciunea adev rat cur e te mintea de orice gînd, deosebit de Dumnezeu.

124. Cele suflete ti sînt mai prejos de cele duhovnice ti. Sînt cele pur omene ti, nestr b tute de Duhul dumnezeiesc, neocupate cu Dumnezeu.

priceperea în elesurilor, con inutul lucr rilor dumnezeie ti i r pirea de c tre ele. C ci e obiceiul sufletului s schimbe o întâlnire cu alta, dac ne str duim s ar - t m pu în grij ¹²⁵. Indeletnice te-te cu citirea Scripturilor, care- i arat calea contempl rii (în elegerii) sub iri, i cu vie ile sfin ilor, chiar dac nu sim i de la început dulcea a lor, din pricina apropierii lucrurilor care aduc întuneric. Aceasta pentru ca s schimbi o întâlnire cu alta ¹²⁶.

i când te ridici la rug ciunea i la pravila ta, în locul cuget rii la cele ale lumii, pe care ai v zut-o i ai auzit-o, te vei afla cugetînd la dumnezeie tile Scripturi pe care le-ai citit. i prin aceasta, ui i amintirea celor dinții. i a a vine mintea ta la cur ie. i aceasta este ceea ce s-a scris ¹²⁷, c sufletul e ajutat de citire când st la rug ciune. i iar i, rug ciunea aduce lumin în citire ¹²⁸. i aceasta iar i, în locul amestec rii cu cele lume ti, aduce con inut felurilor rug ciunii, încît din citire se lumineaz sufletul în rug ciune, ca s se roage totdeauna f r preget i în chip netulburat.

Urît lucru este ca cei îndr gosti i de trup i de pîn-tece s vorbeasc despre lucrurile duhovnice ti; e a a cum desfrînata ar vorbi despre feciorie. Când trupul este tare bolnav, respinge mînc rile grase i se îngre-o eaz de ele; la fel mintea ocupat cu lucrurile lume ti nu poate s se apropie de cercetarea celor dumnezeie ti. Focul nu se aprinde în lemnele ude i c l-dura dumnezeiasc nu se aprinde în inima iubitoare de tihn . Desfrînata nu st ruie în iubirea fa de un singur b rbat i sufletul legat de multe lucruri nu r mîne

125. Dac iei sufletului ocuparea cu cele suflete ti, întrucît trebuie s se ocupe cu ceva, se va ocupa cu cele duhovnice ti.

126. vorba de schimbarea întîlnirii cu lucrurile, cu întîlnirea cu realitatea dumnezeiasc , sau de privirea lucrurilor în Dumnezeu, prin contemplarea ra iunilor lor dumnezeie ti.

127. In scrierile dumnezeie tilor p rin i.

128. In rug ciune te întilne ti cu Dumnezeu, Care însu i lumineaz cele descoperite de El. Apoi rug ciunea dep rteaz alte gînduri, încît te po i concentra în în elesurile celor citite.

în învîturile dumnezeie ti. Precum cel ce nu vede cu ochii lui soarele nu poate descrie cuiva lumina numai din auz, nici nu simte lumina lui, tot a a, nici cel ce n-a gustat cu sufletul lui, din dulcea a lucrurilor duhovnice ti.

De ai ceva mai mult decît cere trebuin a zilei, împarte s racilor i vino i adu cu îndr zneal rug ciunile tale. Adic vorbe te cu Dumnezeu ca fiul cu tat l¹²⁹. Nimic nu poate apropia a a de mult inima de Dumnezeu, ca milostenia. i nimic nu s de te atîta pace în minte, ca s r cia de bun voie¹³⁰. Mai bine este s fii numit de cei mul i prost, din pricina simplit ii, i nu în elect i des vîr it cu mintea, din pricina slavei. Dac cineva, aflîndu-se c lare pe cal, întinde mîna spre tine ca s primeasc milostenie, nu-l respinge. C ci cu siguran în acel timp este lipsit, ca unul dintre s raci. Iar cînd dai, d cu inim larg i cu fa vesel¹³¹; i d mai mult decît cere. «Trimite, zice, pîinea ta spre fa a s racului i nu dup mult vreme vei afla r splat » (Pilde, 11, 1). S nu deosebe ti pe bogat de s rac i nu c uta s faci deosebire între cel vrednic i cel nevrednic, ci s - i fie ie to i oamenii deopotriv de buni. C ci în felul acesta vei putea atrage la bine i pe cei nevrednici. Pentru c repede e atras sufletul, de la cele trupe ti, la frica lui Dumnezeu. Iar Domnul a stat lamas cu vame ii i cu desfrînatele i nu i-a deosebit pe cei nevrednici, pentru ca în felul acesta s atrag pe to i la frica lui Dumnezeu; i prin cele trupe ti, s -i apropie de cele duhovnice ti. Pentru aceasta, s soco-

129. Inima legat prin zgîrcenie de lucruri nu se poate întîlni cu Dumnezeu. Numai cel ce i-a deschis inima altuia i-o poate deschide i lui Dumnezeu.

130. S r cia de bun voie e dezlegarea de orice gînd referitor la lucrurile care îngusteaz . Mintea se poate aduna atunci în Dumnezeu cel nesfîr it, revenind ea îns i la starea ei indefinit .

131. Dînd cu fa vesel , ar i c nu-i pare r u c dai, c nu e ti legat de lucruri, ci te l rge ti în comuniune cu persoana altuia.

te ți pe to i oamenii egali în bine și în cinste, chiar de ar fi vreunul iudeu, sau necredincios, sau uciga, mai ales pentru că e fratele tău și din firea ta, și a fost rătit cit, fără tiin, de la adevăr.

Iar când faci binele, nu a tepta de pe urma lui răsplăti pentru amîndou aceste lucruri¹³² vei fi răsplătit de Dumnezeu. Iar de-și va fi cu puțin, nu face binele nici măcar pentru răsplata viitoare. De pui sufletului tău legea și ție și prin harul lui Dumnezeu te-ai eliberat de griji și te ridici în șir cu ta mai presus de lume¹³³, ia seama ca nu cumva pentru iubirea de sine să iubești avuția ca să faci, chipurile, milostenie, și să arunci sufletul tău în tulburarea de a lua de la cineva și de a da altuia. Prin aceasta vei pierde cinstea ta¹³⁴, supunîndu-te trebuinței de a cere de la oameni și vei cădea din libertatea și din înălțimea cugetării tale în grijile vieții. Pentru că treapta ta e mai înaltă decît treapta celor ce fac milostenie. Te rog să nu te supui acestor griji. Milostenia este asemenea hranei pruncilor. Iar liniția e vârful des vârîrii. De ai avuții, risipe te-le dintr-odată. Iar de nu ai, să nu cauți să ai. Că e te chilia de lucruri de desfătare și de cele de prisos. Pentru că aceasta te duce fără să vrei la înfrînare. Căci pu în tatea lucrurilor înva pe om înfrînarea. Când însă avem acoperire din partea lucrurilor, nu ne putem stîpîni.

Cei ce au biruit în războiul din afară cîtigă în drăzneală faimă de frica din untru și nu mai sînt stîpîniți

132. Pentru că dai și pentru că nu a te plăti.

133. Un paradox: cel ce de bunăvoie nu mai are nimic nu mai e robul lumii, ci e mai presus de ea.

134. Nu e vorba de cinstea cea lumească, ci de înălțimea virtuții, de treapta des vârîrii, la care s-au ridicat cei ce petrec în șir cu ta liniți, eliberați de îngustarea pe măsura lucrurilor. Căci zice mai jos: «pentru că treapta ta e mai înaltă ca treapta milosteniei». Căci apostolii au preferat propovăduirea cuvîntului, slujirii la mese... Așa, și acest pînte pune mai sus și ție liniția decît fapta de a lua de la unul și de a da la altul, de ție și aceasta e o faptă vrednică de respect și plăcută lui Dumnezeu.

de nici o sil . i nu se clatin nici în r zboiul din fa a lor, nici în cel din spate¹³⁵. Iar r zboiul din afar numesc pe cel stîrnit de sim uri i de lene împotriva sufletului, ca de pild pornirea de-a da i de-a primi prin auz i prin limb¹³⁶. Acestea fiind aduse în suflet, s -desc în el o orbire i din pricina tulbur rii din afar sufletul nu poate lua aminte la sine în r zboiul ascuns, stîrnit împotriva lui, i deci nici birui prin lini te pe cei ce-l stîrnesc în untru. Dar cînd cineva închide porile cet ii, adic sim urile, el lupt în untru i nu are team de cei ce uneltesc din afara cet ii.

Fericit este cel ce cunoa te acestea i r mîne întru lini te i nu e tulburat de mul imea faptelor lui, ci toate faptele trupe ti le preface în osteneala rug ciu-
nii¹³⁷ i crede c atît cît lucreaz cu Dumnezeu î i are toat grija pus în seama Lui ziua i noaptea. C ci acestuia nu-i va lipsi ceva nici din cele ale trebuin ei neap rate, dat fiind c pentru El se înfrîneaz de la ceea ce e de prisos i de la lucruri. Dar dac cineva nu poate st rui întru lini te f r un lucru de mîn , s lucreze, folosindu-se de lucru ca de un ajutor. Îns s nu lucreze prea mult de dragul cî tigului. Aceasta s-a rînduit celor mai slabi. Iar celor des vîr i i, aceasta e spre tulburare. C ci p rin ii au rînduit celor s raci i înclina i spre trînd vie s lucreze, dar nu oricui, ca un lucru neap rat de trebuin .

135. «Ce e r zboiul din fa i cel din spate ? Cel din fa e r zboiul v dit i plin de îndr zneal , iar cel din spate e cel ascuns i neobservat».

136. Dup ce a vorbit de r zboiul stîrnit de sim uri în general, s-a restrîns apoi numai la auz i la grai. C ci numai prin acestea d m i primim. Prin celelalte sim uri numai primim. Mai bine-zis numai prin limb d m, dar d m ca reac ie la ceea ce primim prin auz. Deci acestea dou sînt legate în chip deosebit între ele.

137. Se poate înlege aceasta nu numai despre rug ciunea neîncetat , ci i despre trebuin a de a uni toate faptele cu gîndul la Dumnezeu, pref cîndu-le în rug ciune, care e o osteneal , pentru greutatea inerii gîndului la Dumnezeu. Dar cei des vîr i i, care pot s în neîncetat gîndul la Dumnezeu, nu mai trebuie s lucreze ca s fie îndemna i de fapte s se gîndeasc la Dumnezeu.

Învreimea în care Dumnezeu str punge inima ta în untru, pred -te neîncetat m t niilor i îngenunche-rilor i s nu la i inima ta s se îngrijeasc de ceva, ca s nu înceap dracii s te înduplece s te ocupi i cu altele. F cînd a a, vei vedea i te vei minuna ce se na -te în tine din acestea. Nici un lucru nu-i mai mare i mai ostentor i mai pizmut de draci, în luptele nevoii ei, decît a se arunca cineva pe sine înaintea crucii lui Hristos i a se ruga ziua i noaptea i a- i lega mîinile la spate¹³⁸. Voie ti s nu i se r ceasc c ldura i s nu te s r ce ti de lacrimi ? ine-te de acestea i fericit vei fi dac te vei îngriji ziua i noaptea de cele spuse ie, i nu vei c uta altceva. Atunci î i va r s ri soarele în untru¹³⁹ i dreptatea ta va str luci degrab i vei ajunge ca un rai înflorit i ca un izvor de apă nesecat .

Ia seama ce bun t i se nasc omului din lupt . Ade-seori el se afl aplecat pe genunchi în rug ciuni i mîi-nile lui le are întinse spre cer i cu fa a st a intit spre crucea lui Hristos, adunîndu- i toate gîndurile sale spre Dumnezeu, în rug ciune. i deodat , în timp ce el se roag lui Dumnezeu cu lacrimi i cu str pungere, se mi c în inima lui un izvor din care se r spînde te des-f tarea. i m dularele lui se înmoaie i ochii lui se în-v luie i fa a lui se apleac spre p mînt, iar gîndurile lui se schimb , încît nu mai poate face m t nii din pri-cina unei bucurii ce se împotrive te i care se mi c în tot trupul lui¹⁴⁰. Ia seama, omule, la cele ce le cite ti. C ci de nu te vei nevoi, nu vei afla aceasta. i de nu ba i cu c ldur i de nu stai treaz la poart neîncetat, nu vei fi ascultat.

138. Ca s nu lucreze ceva,

139. Dumnezeu str luce te ca soarele în l untrul celor ce se roag continuu, inîndu-le privirea a intit la El. De aci s-a n scut poate în-v tura isihast despre vederea luminii în rug ciune.

140. Bucuria înmoaie de fapt trupul i-l înc lze te.

Cine, auzind acestea, va mai dori dreptatea din afară¹⁴¹, decît doar cel ce nu poate răbda liniştea? Totuşi, dacă cineva nu se poate nevoi în cea din urmă (pentru că e har al lui Dumnezeu să se afle omul în lăuntrul porţii), sînu părăsească cealaltă cale, ca să nu se facă neprietenă de ambele părţi ale vieţii. Pînă ce nu va muri omul din afară faţă de toate lucrurile lumii, nu numai faţă de păcat, ci şi faţă de orice lucrare trupească, şi la fel omul din untru faţă de toate gândurile rele, şi pînă ce nu va slăbi mişcarea trupului, ca să nu se mai stîrnească în inima lui dulcea a păcatului, nu se va mişca în om dulcea a Duhului lui Dumnezeu şi mişcările lui nu se vor curăţa în viaţa lui şi în alegerile dumnezeieşti nu vor intra în sufletul lui şi deci nici nu le va simţi, nici nu le va vedea (contempla). Şi pînă ce nu se va opri din inima lui grija de cele ale vieţii, afară de cea pentru cele de neapărat trebuinţă ale firii, şi nu va lăsa pe Dumnezeu să Se îngrijească de ele, nu se va naşte în el beţia duhovnicească şi nu va simţi acea nebulă care mîngîia pe apostoli¹⁴².

Dar acestea le-am spus, nu ca să tai nedejdea celorlalţi. Căci nu spun că dacă cineva nu va ajunge la vîrful desvîrîrii, nu se va învrednici de harul lui Dumnezeu, nici nu-l va împiedica vreă mîngîiere. Adevărul este că atunci cînd cineva îşi va slăbi pornirea spre cele necuvenite şi se va opri de la ele cu desvîrşire şi va aler-

141. «Nume te dreptate din afară virtutea cu fapta. Că zice mai jos: căsănu se face neprietenă de cele două părţi ale vieţii. Iar cele două părţi sînt: contemplarea, care este lucrarea naturală şi din untru, şi fructuirea, care este trupească şi se ocupă cu faptele plăcute lui Dumnezeu». Înviţoarea celei dintîi este Maria, a celei de a doua, Marta. Domnul le primeşte pe amîndouă, dar dă mai mult preuire celei a Mariei.

142. «Ce este nebulă care îl mîngîia pe Apostol?» Nu este decît aceea de a se răstigni împreună cu Hristos şi de a nu mai trăi în trup, ci în Hristos şi în credinţa în Fiul lui Dumnezeu, care este un extaz şi socotit, de cei ce vieţuiesc în trup, o nebulă. «Căci noi sîntem nebuni pentru Hristos» (I Cor., 4,10). Aceasta nu numai că-l mîngîia pe Apostol în faţa sa se bucură în pătimiri, ci îl convingea şi că să socotească moartea cît tîgîi cu mult mai mult decît viaţa: «Că mie a vieţii, zicea, este Hristos, iar a muri, dobînd» (Fii, 1, 22).

ga spre cele bune, în scurt vreme va simți ajutorul. Iar de se va în nevoi puțin, va afla mângâiere sufletului și el va dobândi iertarea păcatelor și se va învrednici de har și va primi mulțime de bunătare. Totuși el este mai mic în asemănare cu desvârșirea celui ce s-a desprins pe sine de lume și a aflat în sufletul lui taina fericirii de acolo și a înțeles pentru ce S-a coborât Hristos la noi. Lui fie slava împreună cu Tatăl și cu Sfântul Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXIV

Despre semnele și rodirile dragostei

Dragostea de Dumnezeu este o calitate mai presus de fire și când vine în cineva fără măsură, face acel suflet să-și iasă din sine (extatic). De aceea, inima celui ce o simte nu o poate cuprinde și suporta, dar pe măsură ce este calitată de iubirii venite în el, se arată în el o schimbare neobișnuită.

Iar semnele ei simțite sînt acestea: fața omului se face ca de foc și plină de farmec și trupul lui se încălzește. Frica și temerea se îndepărtează de la el și îi iese din sine (intră în extaz). Puterea cerească mințea adunată pleacă de la el și se face ca un ieșit din minți. Moartea înfricoșătoare o socotește bucurie și niciodată vederea minții lui nu află vreo întrerupere în înțelegerea tainelor cerești, iar nefiind de față, vorbește ca fiind de față, fără să fie vădit de cineva. Cunoștința vederea lui natural încetează și nu-și simte în chip trupesc mișcarea lui, care se mișcă între lucruri. Chiar dacă face ceva, nu o simte aceasta deloc, ca unul ce are mințea înălțată în vedere. Și cugetarea lui parcă este îndreptată pururea spre altcineva.

De această felie duhovnicească au fost cuprinși odinioară apostolii și mucenicii. Cei dinții au străbătut lu-

mea întreag ; ostenindu-se i fiind osîndi i. Ceilal i, cu m dularele t iate, i-au v rsat sîngele ca apa i p timind cele mai cumplite chinuri nu s-au descurajat, ci le-au r bdat cu b rb ie; i fiind în elep i, au fost socoti i nebuni. Al ii au r t cit prin pustiuri, prin mun i, în pe teri i în cr p turile p mîntului i lipsi i de o a ezare statornic , erau cei mai statornic a eza i. Aceast nebunie s ne învredniceasc Dumnezeu s o dobîndim i noi!

Despre smerenie

De vezi c ai dobîndit odihn din partea patimilor, s nu- i crezi ie, înainte de a intra în cetatea smereniei. C ci vr jma ul î i unelte te vreo curs . Deci a teapt dup odihn mult tulburare i sup rare. C ci de nu vei str bate prin a ez rile virtu ilor, nu vei afla odihn de osteneala ta; i nu vei avea tihn din partea celor ce uneltesc, pîn ce nu vei ajunge la cetatea sfîntei smerenii. Dumnezeule, învrednice te-ne cu harul T u s ajungem acolo ! Amin.

CUVÎNTUL XXV

Despre r bdarea pentru dragostea de Dumnezeu i despre ajutorul ce-l afl m în ea

Pe cît de mult dispre uie te omul lumea aceasta i se str duie te întru frica de Dumnezeu, pe atîta se apropie de el purtarea de grij a lui Dumnezeu i simte în chip ascuns ajutorul ei i i se dau lui gînduri curate ca s o în eleag . i dac cineva se lipse te de bunurile lumii, pe cît de mult se lipse te de ele pe atîta îi vine ca urmare mila lui Dumnezeu, i iubirea de oameni a Lui îl poart pe el. Slav Celui ce ne mîntuie te pe noi

prin cele de-a dreapta și prin cele de-a stînga¹⁴³ și prin toate acestea ne dă prilej de aflare a vieții noastre adevărate ! Căci celor ce slăbesc în căutarea vieții lor prin voință, le duce sufletul spre virtute prin suferință și rău de voie. Astfel, și răsul Lazăr era lipsit de bunurile acestei lumi, fără voie, ba avea și trupul acoperit de rănii, deci avea în sine două pătimiri amare, dintre care fiecare era mai rea ca cealaltă. Totuși a fost cinstit la urmă și meargă în sînurile lui Avraam. Dumnezeu este aproape de inimă întristată a celui ce strigă în necazul lui, spre El. Și dacă cineva e lipsit în cele trupești, sau se află în alt necaz (pînă ce prin răbdarea noastră ni le face spre ajutor, ca un doctor care, operînd o boală grea, ne aduce sănătatea), Domnul Își arată în sufletul lui marea Sa iubire de oameni, potrivit cu asprimea durerilor și a întristării lui.

Cînd deci dorul după dragostea lui Hristos nu a biruit în tine aia de mult, ca să ajungi nepătimitor în necazul tău pentru bucuria cea întru El¹⁴⁴, cunoaște că lumea vieții te încercă în tine, mai mult decît Hristos. Și cînd boala și lipsa și istovirea trupului, sau frica de cei ce-l pot vătăma pe el, tulbură cugetul tău scoîndu-l din bucuria nejdii în Domnul, cunoaște că în tine vieții te încercă trupul și nu Hristos. Și simplu grăind, acela al cărui dor e mai tare și stă pînă te încercă, acela și vieții te încercă întru tine. Iar cînd te afli neavînd nici o lipsă în cele de trebuință ale tale și ești sănătos și nu ai frică de cei protivnici și zici că poți umbla în chip curat cu Hristos, și tii că ești bolnav la minte și ești lipsit de gustarea slavei lui Dumnezeu.

143. Dumnezeu ne mîntuiește atît prin virtuți, cît și prin păcate, întrucît și prin cele din urmă ne trezește la pocăință ; sau atît prin daruri, cît și prin încercări.

144. Lipsa durerii în necazuri, ajuns în mucenici la culme, se explică prin covîrșirea ei de bucuria produsă de dragostea lui Hristos. O bucurie mare poate covîrși simțirea unei dureri în trup. Credința tare cu care s-au apropiat unii bolnavi de Hristos a ajutat la tămăduirea lor.

Dar nu pentru c e ti a a te judec, ci, mai degrab , ca s cuno ti cît de mult î i lipse te din des vîr ire, de i în oarecare m sur vie uie ti dup rînduiala sfin-ilor p rin i dinainte de noi. i s nu spui c nu s-a aflat om a c rui cugetare s se fi în l at în chip des -vîr it din sl biciune, cînd trupul înoat în ispite i ne-azuri, i al c rui dor de Hristos s fi biruit întristarea cugetului. Nu î i voi aduce în amintire pe sfin ii muce-nici, ca nu cumva s nu pot sta înaintea adîncului p ti-mirilor lor. Voi trece sub t cere, de aceea, cît de mult a biruit în ei r bdarea, cea din puterea dragostei de Hris-tos, multul necaz i dorin a trupului. Voi trece peste ele, pentru c chiar i numai pomenirea lor înfrico ea-z firea omeneasc , tulburînd-o prin m re ia lor i prin minunata cugetare la ele.

Voi trece sub t cere i pe a a zi ii filozofi necre-dincio i. C ci unul din ei a pus ca lege a cuget rii lui s p zeasc t cerea cî iva ani. Iar împ ratul romanilor s-a minunat la auzul acestui lucru i a voit s -l încerce. A poruncit deci s -l aduc pe acela înaintea lui. i cînd l-av zut pe el t cînd cu des vîr ire la orice întrebare ce i-a pus-o i ner spunzînd, s-a înfuriat împ ratul i a poruncit s -l omoare, c nu s-a înfrico at de tronul lui i de coroana slavei lui. Acela îns nu s-a înfrico at, ci i-a p zit legea lui i s-a preg tit în lini te de moarte. Dar împ ratul poruncise celor din garda lui: «De se va înfrico a de sabie i va c lca legea lui, omorî i-l; iar de va st rui în voia lui, întoarceți-l la mine viu». Cînd acela se apropie de locul rînduit lui, în vreme ce sluji-torii îl chinuiau silindu-l s calce legea lui i s nu moa-r , acesta se gîndi: «Mai bine este mie s mor într-o clip i s -mi p zesc legea mea, pentru care m-am ne-voit atîta vreme, decît s m las biruit de frica mor ii i s fac de ocar în elepciunea mea i s m supun din la itate unei porunci ce mi se impune cu sila». i se întinse lini tit ca s fie t iat cu sabia. Vestindu-se aces-

tea împ ratului, acesta, minunându-se, îl slobozi ru inat.

Al ii au c lcat cu des vâr ire pofta firii. Al ii au r bdat cu u urin oc ri. i al ii au st ruit în boli grele, f r s se n c jeasc . i iar i al ii i-au ar tat r bda-re cu t rie în necazuri i nenorociri¹⁴⁵.

Iar dac ace tia, pentru o slav i o n dejde de ar-t , au r bdat acestea, cu cât mai mult sîntem datori s r bd m noi, c lug rii, chema i la p rt ia (comuniunea) cu Dumnezeu ? Fie s ne învrednicim de aceasta prin rug ciunile Prea Sfintei St pînei noastre N sc -toare de Dumnezeu i pururea Fecioarei Maria i ale tuturor celor ce în sudoarea nevoii ei lor au pl cut lui Hristos ! C Lui I se cuvine slava, cinstea i închin -ciunea, împreun cu încep torul S u P rinte i cu împreun ve nicul i Cel de o fire i de via încep torul Duh, acum i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXVI

**Despre postul neîncetat i despre
st ruirea într-un loc.
i despre cele ce urmeaz din aceasta.
i c folosirea lor întocmai se înva
prin cuno tin a cu dreapt socoteal**

Fiind ispitit mult vreme în cele de-a dreapta i în cele de-a stînga i încercîndu-m pe mine însumi ade-seori în aceste dou feluri de probe i primind de la vr jma ul lovituri nenum rate i învrednicindu-m în-tr-ascuns de mari ajutor ri, mi-am cî tîgat o experien de mul i ani i am înv at, prin cercare i cu harul lui Dumnezeu, acestea:

145. Nichifor Theotoche d în note la textul grec diferite nume de filozofi i personalit i din lumea elin , care au ilustrat aceste virtu i.

C temelială tuturor bunătăților și eliberarea sufletului din robia vrăjmașului și calea ce duce spre lumină și spre viață, este alcătuită din aceste două lucruri: să te aduni pe tine într-un loc și să postești pururea, adică să te supui pe tine cu înțelepciune și cumințenie înfrânării pântecelui, într-o tăcere nemișcată și într-o meditație și cugetare neîncetată la Dumnezeu¹⁴⁶. De aici urmează supunerea simurilor. Din ea, trezevia minții. Prin aceasta se îmblânzesc fiarele sâlbatică ce se mișcă în trup. Aceasta aduce blândețea gândurilor. Din aceasta se nasc mișcările luminoase ale cugetării. De aici vine străduința spre faptele iubirii. Aceasta pricinuieste în alegerile înalte și subiri. Din acestea se pornesc lacrimile nemururate, cele ce se arată în tot locul, și aducerea aminte de moarte. Acestea aduc neprihănirea curată, ce se înfrânează cu desvîrșire de la orice nălucire care ispitește cugetarea. Din aceasta vine vederea printru toate și ascuțită chiar și a celor de departe. De aici, în elesurile tainelor mai adânci, pe care le descoperă mintea în cuprinsul cuvintelor dumnezeiești și mișcările mai din untru ce se ivesc în suflet, și darul de a deosebi puterile duhovnicești, de puterile sfinte și vederile adevărate, de nălucirile de artă. Apoi, frica de căile și de cărările din oceanul minții¹⁴⁷; adică frica ce taie nepăsarea și trîndăvia. După ea se ivesc flacăra râvnei ce calcă peste orice primejdie și trece peste orice frică. Apoi, căldura care disprețuiește toată pofta și terge din cugetare cele trecătoare, și pricinuieste uitarea, împreună cu altele¹⁴⁸. și ca să

146. Încă acest pîntec tăie tăcerea nemișcată într-un scaun și de cugetarea la Dumnezeu, sau de rugăciunea neîntreruptă.

147. Mintea sau cugetarea este un adevărat ocean mișcător, în care se pot deschide fel de fel de căi mai mari și de cări mai mici, unele ducînd la limanul dumnezeiesc, altele scufundînd în abis pe cel ce le alege. Omul care simte o adevărată frică în alegerea căii adevărate din cele nenumărate dovedește că este un om sporit duhovnicește.

148. Deși pofta este ea însăși amestecată cu căldura, căldura superioară a râvnei pentru Dumnezeu cîvîrșește și căldura inferioară a poftei după cele trupești sau lumești.

spun pe scurt, din acestea se ive te libertatea omului adev rat i bucuria sufletului i învierea cea cu Hristos în Împ r ia cerurilor¹⁴⁹.

Iar dac cineva nesocote te acestea dou ¹⁵⁰, se p gube te nu numai de toate cele spuse mai înainte, ci clatin i temelia tuturor virtu ilor, prin dispre uirea acestor dou virtu i. i precum acestea sînt începutul i cap tul lucr rii dumnezeie ti în suflet, i u i cale spre Hristos, dac cineva le ine pe ele i st ruie în ele, a a dac se dep rteaz de ele i se desparte de ele, ajunge în cele dou protivnice lor. În eleg în împr tierea trupeasc i în l comia neru inat a pîntecelui, care sînt începutul celor protivnice celor mai înainte spuse, dînd loc patimilor în suflet.

i începutul uneia din ele dezleag mai întîi sim u rile cele supuse leg turilor înfrîn rii. i ce urmeaz din aceasta ? Urmeaz întîlnirile necuvenite i nea teptate, apropiate c derilor. Apoi tulburarea valurilor puternice, trezite prin vederea i aprinderea ascu it a ochilor, care pune st pînire pe trup i face u oare alunec rile ce se produc în gînd. Apoi, gînduri nest pînite ce se gr besc spre c dere. Dup aceea, r cirea dorului dup lucrul lui Dumnezeu i sl birea treptat a puterii de a deosebi lini tea de orice altceva i p r sirea des vîr i t a pravilei vie uirii sale. Urmeaz înnoirea p catelor uitate i înv area altora, care nu erau cunoscute, care se nasc mereu în el prin vederile f r de voie, de multe feluri, întîlnite prin mutarea din inut în inut i din loc în loc. Apoi patimile, omorîte din suflet prin harul lui Dumnezeu i pierdute prin uitarea amintirilor din cugetare, încep s se pun iar i în mi care i s sileasc sufletul spre lucrarea lor. i ca s nu le spun

149. Culmea la care se ajunge prin cur ia de patimi e libertatea sufletului de lan urile, de poverile lor, i odat cu aceasta, învierea sau ridicarea peste toate legile i puterile înrobitoare. Iar în ea e bucuria deplin i în veci neîntrerupt .

150. Postul sau înfrînarea i cugetarea neîncetat la Dumnezeu. Acestea dou se înso esc.

i s le pomenesc pe toate celelate, acestea se deschid în el din acea prim cauz , adic din împr tierea trupului i din nesuportarea strîmtor rii lini tei.

Dar ce urmeaz din cealalt , adic din începerea lucr rii porce ti ? Ce este altceva trupul porcesc, decît a l sa pîntecele f r hotar i a-l umple pururea i a nu avea vreme rînduit anume pentru trebuin a trupului, cum au fiin ele cuvînt toare. i ce se na te din aceasta ? De aci se na te îngreuierea capului i multa greutate a trupului împreunat cu sl birea umerilor. Apoi, nevoia de a p r si liturgia (slujirea) lui Dumnezeu. C ci se ive te o lene de a face m t nii în timpul ei; o nesocotire a închin ciunilor obi nuite, o întunecare i o r cire a cuget rii; o minte îngro at care nu poate deslu i nimic din pricina tulbur rilor i a multelor gînduri întunecate ; o negur groas i întunecoas întins peste tot sufletul; mult trînd vie în tot lucrul lui Dumnezeu, ba i în citire, datorit faptului c acela nu gust dulcea a cuvintelor lui Dumnezeu; mult nelucrare a celor de trebuin ; o minte nest pînit i împr tiat peste tot p mîntul; mult must adunat în toate m dularele ; închipuiri necurate în timpul nop ilor, pricinuite de n luciri spurcate i de chipuri necuvenite ce stîrnesc o poft care trece în suflet i- i împline te în suflet voile ei în chip necurat.

i însu i a ternutul nenorocitului acesta i hainele lui i trupul întreg i se spurc de mul imea curgerii murdare, care î ne te din el ca dintr-un izvor. Iar aceasta i se întîmpl nu numai noaptea, ci i ziua. C ci trupul lui curge pururea i-i întineaz cugetul. Prin aceasta el î i pierde fecioria. C ci dulcea a gîdilirilor pricinuie te în tot trupul lui o înfierbîntare neîncetat i de nesuportat. În el se ivesc gînduri am gitoare care dau chip unei frumuse i în fa a lui i îl stîrnesc în tot timpul i îi gîdil mintea prin vorbirea lor închipuit . i se împreun cu ele prin îndeletinicirea cu ele i prin

poftirea lor, deoarece i s-a întunecat puterea de deosebire. i aceasta este ceea ce a spus proorocul: «Aceasta este r splata surorii Sodomei, care, desf tîndu-se, a mîncat pîinea pîn la saturare»; i celelalte (Ie ., 16,49).

Dar i aceasta s-a zis de c tre un oarecare mare în-elept : c dac cineva hr ne te trupul s u spre desf -tare mult , pricinuie te r zboi sufletului s u. i dac apoi î i vine în sine i se sile te s se st pîneasc , nu poate, datorit înfierbînt rii covîr itoare a mi c rilor trupului i silei de nest pînit a a î rilor i a gîdilirilor care robesc sufletul voilor lor. Vezi aci sub irimea acestor necredincio i ? i tot acela i zice iar i: «Desf tarea trupului cu mînc ri în tinere ea fraged i plin de must face patimile s între repede în suflet i s -l înv luie moartea». i astfel acesta cade sub judecata lui Dumnezeu.

Dar sufletul ce petrece pururea în amintirea celor datorate se odihne te în libertatea lui i grijile lui sînt mici i nu trebuie s -i par r u de ceva, purtînd grija de virtute, înfrînînd patimile, p zind virtutea i lucrînd pentru cre terea ei. El are o bucurie f r griji, o via bun i un liman neprimejduit. Dar pl cerile trupe ti nu numai c înt resc patimile i le învîrto eaz împotriva sufletului, ci îl i scot pe acesta din r d cinile lui.

i împreun cu acestea aprind pîntecele spre neînfrî-nare i spre neorînduiala cea mai de pe urm i f r ho-tar a neînfrî rii. i îl silesc s împlineasc cu vreme i f r vreme trebuin ele trupului. C ci cel r zboit de acestea nu vrea s rabde nici cea mai mic foame, sau s se st pîneasc pe sine, pentru c e robit de patimi.

Acestea sînt rodurile ru inii ce vin din l comia pîn-tecelui. Iar cele dinaintea lor sînt rodurile r bd rii pe-trecerii într-un singur loc i în lini te. Pentru aceasta i vr jma ul, cunoscînd timpurile de împlinire a tre-buin elor noastre fire ti, prin care firea se mi c spre trebuin a ei, i c mintea r t ce te din pricina împr -

tierii ochilor i a satur rii pîntecelui, se str duie te i lupt s ne a î e s -i d m firii cele peste trebuin a ei i s semene în noi chipurile unor gînduri rele în asemenea timpuri, i, de se poate, s fac patimile s biruiasc firea prin s turarea ei prisositoare i s scufunde pe om în c deri. De aceea, a a cum vr jma ul cunoa te vremea, trebuie s cunoa tem i noi sl biciunea noastr i puterea firii noastre; s cunoa tem c e neputincioas fa de pornirile i de mi c rile din acele timpuri i fa de sub irimea gîndurilor care sînt ca o spum înaintea ochilor no tri i c nu putem s ne vedem pe noi în ine i s înfrunt m cele ce ni se întîmpl . Întemeia i pe multa cercare a noastr , de pe urma ispitelor de la vr jma ul i a necazurilor ce le-am suferit adeseori de la el, s ne în elep im de aci înainte i s nu ne l s m împin i s facem voia poftelor noastre de desf tare i s ne l s m birui i de foame, ci chiar de am suferi durerea foamei sau a strîmtor rii, s nu ne clintim din locul lini tirii noastre, ducîndu-ne acolo unde ni se întîmpl u or ispitate ca acestea, nici s ne pricinuim noi în ine prilejuri i motive ca s ie im din pustie. C ci acestea sînt uneltirile vr jma ului. Iar de rabzi în pustie, nu vei fi ispitit. C ci nu vezi în ea femei, nici altceva care vat m vie uirea ta, nici nu auzi cuvinte necuviincioase.

«Ce î i este ie i c ii Egiptului, ca s bei apa Ghionului ?» (Ier., 2, 18). În elege ce voiesc s -i spun. Arat vr jma ului r bdarea ta i starea ta probat în cele mici, ca s nu cear de la tine cele mari. Dreptar s -i fie ie aceste mici, ca prin ele s surpi pe protivnicul; ca s nu unelteasc i s -i sape curse mari. C ci cel ce nu ascult de vr jma ul i nu iese nici cinci pa i din chilia unde se lini te te, cum se va convinge pe sine s ias din pustie, sau s se apropie de un sat ? i cel ce nu prime te s priveasc prin fer struica

chiliei sale, cum se va îndupleca s ias din ea ? i cel ce de-abia seara se înduplec s se împ rt easc de cea mai pu în hran , cum va fi am git de gîndul lui s m nînce înaintea de vreme ? i cel ce se ru i-neaz s se sature cu cele s r c cioase, cum se va s -tura cu cele grase ? i cel ce nu se înduplec s priveasc nici spre trupul s u, cum va fi am git s caute în chip iscoditor la frumuse ile str ine ?

Deci e v dit c fiind cineva f r grij în cele mici, e biruit de ele i d prin aceasta prilej vr jma ului s -l r zboiasc în cele mari. C ci cel ce nu se îngrije te de via a vremelnice , cum se va teme de relele i ne-cazurile care-l duc spre moarte pe cel ce o dore te ? Acesta este r zboiul purtat cu dreapt socoteal , c cei în elep i nu îng duie s fie du i spre luptele cele mari, ci r bdarea ar tat de ei în cele mici îi p ze te ca s nu cad în osteneli mari.

Întîi diavolul se lupt s opreasc luarea aminte ne-încetat a inimii cuiva. Apoi o înduplec s dispre- uiasc i timpurile rînduite pentru luare-aminte i pravila împlinit cu trupul. i dup aceea mole e te gîndul aceluia, îndemnîndu-l la împ rt irea înainte de vreme de o hran alc tuit din lucruri mici, u oare, din mai nimic. i dup c derea aceasta, prin dezlega- rea înfrîn rii, acela lunec în neînfrînare i în desfrî- nare. Mai întîi e biruit, cînd socote te lucru neînsem- nat s se a inteasc cu ochii la goliciunea trupului s u, sau la frumuse ea altor m dulare ale sale, cînd se dez- brac de hainele sale, sau cînd iese afar pentru ne- voile sale, sau la ap , i- i mole e te sim urile lui, i- i vîr mîna cu îndr zneal în untru hainelor sale i- i pip ie trupul s u. Apoi se trezesc altele i altele. i cel ce i-a p zit la început statornicia min ii i se în- tristeaz pentru fiecare din acestea deschide pe urm mari i cumplite într ri împotriva ei. C ci gîndurile, ca s folosesc o pild , sînt ca apa i cît timp sînt strîn-

se de pretutindeni, se mi c în bun rînduial , dar cînd ies pu în spre cele din afar , surp zidul i pricinuiesc multe pustiiri. C ci vr jma ul st privind, pîndind i a teptînd ziua i noaptea înaintea ochilor no tri i cer cetînd prin care intrare a sim urilor noastre deschise lui poate s intre. i ivindu-se o oarecare negrij în vreuna din cele spuse mai înainte, trimite vicleanul i neru inatul cîine i el s ge ile lui. Uneori îns i firea de la sine iube te tihna i îndr zneala i rîsul i împr tierea i nep sarea i se face izvor al patimilor i ocean tulbure. Alteori le arunc pe acestea în suflet protivnicul. Dar noi s schimb m ostenelile noastre cele mari în osteneli mici, pe care le socotim ca nimic. C ci dac acestea, precum s-a ar tat, dispre uite de noi, aduc atîtea r zboaie mari i osteneli greu de suportat i lupte înv lm ite i r ni dintre cele mai mari, cine nu se va gr bi s afle dulcea odihn prin aceste mici osteneli ale începutului ?

O, în elepciune, cît de minunat e ti i cum vezi toate de departe ! Fericit este cel ce te-a aflat. Ea ne-a eliberat din nep sarea tinere ii. Printr-o negustorie sau grij mic , cump r vindecarea patimilor mari. Un oarecare filozof din cei de odinioar , mi cat spre trînd via gîndirii i sim ind aceasta, s-a îndreptat numaidecît, ridicîndu-se dintr-odat . i v zîndu-l pe el un altul, a rîs de el pentru aceasta. Iar el r spuse: «Nu m-am temut de aceasta, dar m tem de nesocotire. C ci adeseori o mic nesocotire (a unei sl biciuni) se face pricin de mari primejdii. Dar ajungînd în neorînduial i îndreptîndu-m îndat , m-am dovedit treaz i n-am nesocotit nici ceea ce p rea vrednic de nesocotit». De fapt aceasta este filozofia, ca i în cele foarte neînsemnate i mici, f cute de cineva, s fie mereu treaz. C ci nedormind î i adun comori de odihn , ca s nu i se întîmple ceva protivnic. i taie

înainte de vreme pricinile; și pentru lucrurile cele neînsemnate răbdă o întristare mică, înlăturând prin ea pe cea mare.

Dar cei fără minte pun preț mai mare pe odihna cea mică, care le e aproape, decât pe împlinirea care e departe, neștiind că mai bine este a îndura chinuri în luptă decât a se odihni pe aternutul împlinirii pe mîntuirea ta, pregătindu-ți osînda pentru trăind via. Căci cei în elepe doresc mai bine moartea decât osîndirea pentru împlinirea vreunui lucru fără trezvie. De aceea zice și în eleptul: «Priveghează și tine sub trezvie viaa ta. Căci somnul este rudenie și chip al morții adevărate». Iar purtătorul de Dumnezeu Vasile zice: «Celui ce se lenevește în cele mici, și nu-i crezi că va fi vrednic în cele mari».

Și nu te lenevești în cele prin care ai să fii viu, nici să pregești a muri pentru ele. Căci lipsa de curaj este semnul trăind viei. Iar maica amîndurora este neluarea lor în seamă. Omul fricos este cel ce boalește de două boli, adică de dragostea de trup și de pușcă în tateea credinței. Iar dragostea de trup este un semn al necredinței. Dar cel ce le disprețuiește pe acestea se întărește, pentru că crede în Dumnezeu din tot sufletul și așteaptă cele viitoare.

De s-a apropiat cineva de Dumnezeu fără primejdii și lupte și încercări, urmează și tu pilda¹⁵¹. Îndrăzneala inimii și disprețuirea primejdiilor vine din una din aceste două pricini: fie din învîrtoarea inimii, fie din multa credință în Dumnezeu. În vîrtoarii inimii îi urmează mîndria, iar credinței, smerita cugetare a inimii. Nu poate omul cățiga nădejdea în Dumnezeu, de nu și-a întărit mai întâi voia mai curînd în parte. Căci nădejdea în Dumnezeu și bărbăția inimii se nasc din mîrturia conștiinței; și din mîrturia adevărată a cugetu-

151. O spune aceasta în ironie.

lui nostru avem încrederea în Dumnezeu. Iar mîrturia cugetului stî în a nu fi osîndit cineva de cître conştiinţă, cîr ar fi nesocotit să împlinească, după puterea lui, ceva din cele datorate. Iar dacă inima nu ne osîndeşte, avem îndrăznire cître Dumnezeu. Deci îndrăznirea vine din faptele virtuţilor şi din conştiinţa cea bună. Greu lucru este a robi trupului. Iar cel ce simte puţin din mîrimea neajurului în Dumnezeu nu va fi convins că e de neapărat nevoie să slujească acestui durman aspru, care e trupul.

Despre tîcere şi linişte

Tîcerea continuă şi pîzirea liniştii se nasc în cineva din aceste trei pricini: sau pentru slava de la oameni, sau din căldura rîvnei pentru virtute, sau pentru că are o convorbire dumnezeiască în lăuntrul lui şi cugetarea lui e atrasă de ea. Dacă deci cineva nu are una din acestea din urmă, neapărat este stăpînit de prima neputinţă.

Virtutea constă nu în înlăturarea multor fapte felurite, să vîrîte prin trup, ci într-o inimă prea în eleapt prin neajurul ei. Iar pe aceasta o uneşte cu faptele cele după Dumnezeu scopul cel drept. Căci cugetarea poate să vîrîte binele fără fapte, dar trupul fără înleptarea inimii, nu se poate folosi. Omul lui Dumnezeu însuşi nu răbdă, cînd află loc pentru lucrarea cea bună, să nu-î arate dragostea în osteneala lucrării pentru Dumnezeu. În starea dintîi sporeşte totdeauna, în cea de a doua uneori sporeşte, alteori nu¹⁵². Să nu socoteşti că e un lucru mic ca cineva să rămînă totdeauna departe de pricinile patimilor. Iar Dumnezeului nostru fie slava în veci! Amin.

152. În cugetarea neîncetată la Dumnezeu, inima sporeşte mereu. Iar în înlăturarea acestei stări în fapte, uneori reuşeşte să se menină la înălţime, sau să sporească, alteori nu. Căci îi pot veni şi tulburări şi ispite.

CUVÎNTUL XXVII

Despre mi c rile trupului

Iar mi carea m dularilor de jos ale trupului, care se face f r gîndurile mai ascu ite ale pl cerii necuvenite ce se mi c cu fierbin eal i atrage sufletul f r voie la tic lo ie, se na te f r îndoial din s turarea pîntecelui. Iar dac pîntecele î i ine poate buna rînduial a dietei sale, dar m dularele se mi c f r voie, fie cît de pu in, s tii c patimile î nesc din trup i socote te ca arm tare i de nebiruit în această lupt , înfrînarea de la vederea femeilor. Pentru c protivnicul nu poate s lucreze în noi cele ce firea le poate face prin puterea ei. S nu socote ti c firea uit cele ce au fost sem nate în ea în chip firesc de Dumnezeu spre na terea de prunci i spre probarea celor ce se afl întru nevoin . Dar înfrînarea de la fapte omoar pofta în m dulare i s de te în ele uitarea i pierderea (poftei).

Altceva sînt gîndurile lucrurilor de departe, care trec simplu prin minte i pricinuiesc o mi care scurt i f r limpezime i altceva sînt gîndurile care scufund mintea în vederea materiei, f r s o lase s mai uite de ea, aprinzînd patima moart i stins , cum hr ne te uleiul arderea candelii, i tulburînd marea trupului prin corabia cuget rii¹⁵³. Dar această mi care fireasc ce- i are locuin a în noi nu poate tulbura firea din cur ia ei i nu- i poate atinge fecioria din pornirea ei. C ci n- a dat Dumnezeu firii putere ca s biruiasc pornirea ei cea bun îndreptat spre El. De aceea, cînd cineva e stîrnit fie de mînie, fie de poft , nu- l sile te puterea natural s ias din hotarul firii i s-ajung

153. o frumoas imagine, care nu s- a putut na te decît între oameni obi nui i cu marea. Cugetarea, purtindu- i gîndurile despre lucrurile ispititoare v zute în marea adînc i complex a trupului, o tulbur .

în afar de cele datorate, ci adausul pe care îl facem firii prin prilejurile primite de voîn .

C ci Dumnezeu, toate cîte le-a f cut le-a f cut bune i cu m sur . i cît timp se p ze te m sura cumpe-
nei fire ti i drepte a pornirilor din noi, mi c rile fi-
re ti nu ne pot sili s ie im de pe calea cuvenit . i
trupul se mi c numai în mi c rile bine orînduite. Deci
tim c este în noi patima fireasc , dar nu ca s ne
a î e i tulbure în a a fel, încît s ne împiedice de a
merge pe calea neprih nirii, nici ca s ne întunece
mîntea prin iu ime i s ne mi te de la pace spre mînie.
Dar dac sîntem atra i uneori de cele supuse sim uri-
lor (prin care ia uneori i iu imea prilejul spre o por-
nire contrar firii), fie spre mîncare, fie spre b utur ,
fie spre o cantitate covîr itoare, fie spre apropierea de
femei, ca s z bovim în privirea lor, fie în convorbiri
despre ele, din care se aprinde flac ra poftei i salt
în trup, prin aceasta prefacem blînde ea firii în s lb ti-
cie, fie pentru mul imea sucurilor, fie pentru feluritele
vederi ale lucrurilor.

Uneori mi carea aceasta se ive te i din îng duin a
(lui Dumnezeu), pentru p rerea de sine a noastr . Dar
aceasta nu este ca cea de mai înainte. R zboaiele de
mai înainte le numim r zboaie ale libert ii. Ele sînt
calea de ob te a firii. Dar r zboiul din îng duin , ce
se ive te din pricina p rerii de sine a noastre, îl cu-
noa tem dup ce am fost mult timp în luare aminte i
în osteneli i am socotit c am înf ptuit ceva. Atunci
sîntem l sa i s fim r zboi i, ca s înv m smerenia.
Celalalte, care vin f r această pricin i sînt peste pu-
terea noastr , vin din nep sarea noastr . Vin pentru
c firea, cînd prime te vreun adaus din cele supuse
sim urilor, prin l comia pîntecelui, nu se las înduple-
cat s - i p zeasc rînduiala pe care o are prin crea ie.

C ci cel ce respinge necazurile i greu ile de bun -
voie, e silit s iubeasc p catele. Pentru c f r neca-
zuri nu ne putem desp r i de îndemnurile lingu itoare
ale cugetului. C ci pe cât se înmul esc ostenelile, pe
atîta se împu ineaz p catele, dat fiind c necazurile
i primejdiile omoar dulcea împ timire a patimilor,
iar tihna le hr ne te i le face s creasc .

Deci s-a v zut limpede c Dumnezeu i îngerii se
bucur de strîmtor rile în care ajungem. Iar diavolii
i arga ii lui, de tihna noastr . Dar dac poruncile lui
Dumnezeu se împlinesc în necazuri i strîmtor ri, iar
noi le dispre uim pe acestea, f r îndoial c îndr z-
nim s dispre uim pe Însu i Cel care a dat poruncile
i facem nelucr toare pricina virtu ii, adic strîmtora-
rea i necazul. i în m sura tihnei de care ne împ rt -
im, facem loc patimilor în noi. Pentru c în trupul
strîmtorat nu pot avea loc gînduri ce se împr tie spre
cele de arte. Dar cînd cineva rabd cu bucurie osten-
nelile i necazurile, poate frîna cu putere i gîndurile.
C ci aceste gînduri înceteaz în osteneli. Dar cînd o-
mul î i aminte te de p catele sale de mai înainte i
se pedepse te pe sine, atunci i Dumnezeu Se îngri-
je te s -l odihneasc pe el. Pentru c Dumnezeu Se bu-
cur c el i-a dat singur sie- i certarea pentru abate-
rea de la calea Lui. Iar aceasta e semnul poc in ei¹⁵⁴.

i cu cât î i sile te cineva mai mult sufletul s u, cu atît
se înmul e te cinstirea lui din partea lui Dumnezeu.
Dar toat bucuria care nu are pricina în virtute stîr-
ne te în cel ce e st pînit de ea mi c rile poftelor. În-
elege îns c aceasta am spus-o despre toat pofta p -
tima , nu despre cea fireasc . Iar lui Dumnezeu, fie
slava în vecii vecilor ! Amin.

154. Acesta e rostul canonului sau al epitimiiilor, primite de la duhov-
nic, de bun voie, de cel ce se spovede te. ca i cînd i-ar da el însu i
aceste epitmii. Preotul îi sluje te mai mult ca sf tuitor.

CUVÎNTUL XXVIII

Despre privegherea în timpul nopților și despre diferite feluri ale faptelor

Cînd voie îți stai în slujba (liturghia) privegherii tale, cu ajutorul lui Dumnezeu, fă cum îți spun: pleacă -ți genunchii după obicei și ridică-te și nu începi îndată slujba (liturghia) ta. Ci după ce mai întîi te-ai rugat și ai isprăvit rugăciunea și i-ai pecetluit inima și mîndrele cu semnul de viață al crucii. Apoi stai o clipă tînd, pînă ce se odihnesc simțirile tale și se linițesc gîndurile tale și după aceea înalță privirea ta din untru spre Domnul și roagă-L cu întristare să-ți rească slăbiciunea ta și să se facă stihurile tale în bun voire inimii tale pline cu voiile Lui celei sfinte. și ză linițit în rugăciunea inimii tale așa :

Rugăciune

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul meu, Cel ce cercetezi zidirea Ta, Căruia Ți sînt atâtea patimile mele și slăbiciunea firii noastre și trîmbia protivnicului nostru, acoperă-mă Tu însuși dinșpre răutatea mea. Că puterea Ta este tare și firea noastră ticloasă și puterea noastră slabă. Deci Tu, Bunule, Cel ce cunoști slăbiciunea noastră, Care nu poți povara neputinței noastre, porzește-mă de tulburarea gîndurilor și de potopul patimilor și fă-mă vrednic de această slujbă sfîntă, ca nu cumva să strică dulcea a ei cu patimile mele și să mă aflu fără rușine în plin de îndrăzneală înaintea Ta.

Deci trebuie să pornim cu toată libertatea¹⁵⁵ la slujba (liturghia) noastră, în afară de orice cugetare copilărească tulburată. Iar de vedem că nu mai e vreme mult și se face ziu înainte de a isprăvi, să lăsam de bun voire și cu cunoștință o slavă sau două din cele

155. Cu toată libertatea de patimi și de gînduri pătimașe.

obi noapte, ca s nu- i fac loc în noi tulburarea i s pierdem gustul slujbei (liturghiei) noastre i s amestec m psalmii ceasului dintîi.

Dac , în vreme ce sluje ti, î i vorbe te i- i opte - te gîndul spunîndu- i: «Gr be te pu în, ca s sporeasc lucrul i s ispr ve ti mai repede», s nu- l ascult i. Iar de te va tulbura i mai mult gîndul acesta, întoarce- te îndat înapoi cu o slav , sau cu cîte voie ti i roste te fiecare stih care poart chip de rug ciune, cu luare- aminte, de mai multe ori. i dac iar i te tulbur sau te înghesuie gîndul acesta, las stihurile i pleac - i genunchii la rug ciune i zi: «Eu nu voiesc s m sor cuvintele, ci s ajung la loca uri»¹⁵⁶. C ci pe toat c rarea mea, pe care m vei c l uzi, voi merge repede. Poporul acela, care a turnat vi elul în pustie, a umblat patruzeci de ani, str b tînd, urcînd i coborînd mun ii i dealurile, i p mîntul f g duin ei nu l- a v zut nici m car de departe.

Iar dac în vremea privegherii tale va birui oboaseala st rii în picioare din pricina lungimii, i vei sl bi, i gîndul î i va zice, mai bine zis vicleanul uneltitor î i va gr i prin gînd, ca i prin arpe : «Sfîr e te odat , c nu mai po i s stai», zi- i lui: «Nu, ci mai bine voi edea în timpul unei catisme» (c ci aceasta e mai bine, decît s dormi). « i dac limba mea tace i nu spune psalmi, mintea mea se ocup cu Dumnezeu în rug ciune i în convorbirea cu El». Vegherea e numaidecît mai folositoare decît somnul. Dar privegherea nu

156. «S ajung loca urile». «În casa Tat lui Meu sînt multe loca uri», a spus Fiul Unul- N scut al lui Dumnezeu (In, 14, 2). Iar Grigorie Teologul a zis: «Este ceva care s m duc la aceste loca uri? (C ci a spus mai sus c loca este odihna i slava de acolo, rînduit celor ferici i). Sau nu e nimic ? Este cu siguran . Ce e aceasta ? Sînt diferitele vie uiri i porniri, din care fiecare duce în alt loc dup m sura credin ei. Pe acestea le numim i c i. Trebuie s c l torim pe toate c ile acestea, sau pe unele ? De e cu putin , pe toate; iar de nu, pe cît mai multe; iar de nu, m car pe unele. Iar de nu putem nici a a, m car pe una, dar, deosebit de mare, cum mi se pare» (în *Cuv. I despre teologie*). Cuviosul acesta ne îndeamn s dorim s umbl m prin toate felurile de vie uiri ale virtu ii. C ci adaug : «în toat c rarea mea pe care m vei c l uzi, voi umbla repede».

const numai din starea în picioare, nici numai din rostirea stihurilor psalmilor, ci priveghează : cel ce roste te toată noaptea psalmi; cel ce este în poc în i în rug ciunile străpungerii i în îngenuncheri; i cel ce este în plîns i lacrimi i tînguiri pentru pcatele sale. (S-a spus despre careva dintre cei dintîi dintre noi, c patruzeci de ani rug ciunea lui era un singur cuvînt: «Eu ca om am p c tuit, dar Tu ca Dumnezeu iart -m ». i p rin ii îl sim eau cugetînd la coninutul stihului cu întristare. Iar cînd plîngea i nu se lini tea, în loc de slujire, f cea numai această rug ciune ziua i noaptea). Priveghează cel ce roste te stihuri pu în timp seara, iar cealalt parte a nop ii o petrece în cînt ri i tropare; cel ce este în doxologie i citire i cel ce i-a pus lege s nu- i plece genunchiul în vremea dup ce l-a r zboit gîndul acela viclean^{156 bis}. Iar Dumnezeului nostru fie slava i st pînirea în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL XXIX

**Despre c ile care apropie de Dumnezeu
i care i se arat omului din faptele dulci
ale privegherii de noapte.**

**i c cei ce petrec în ea se hr nesc cu miere
toate zilele vie ii lor**

S nu socote ti, o, omule, c în toată lucrarea monahilor este vreo lucrare mai mare ca privegherea de noapte. Cu adev rat, frate, ea e cea mai mare i cea mai de trebuin celui ce se înfrînează . Dac cel ce se nevoie te nu se risipe te i nu e tulburat de lucrurile trupesti i de grija celor trec toare, ci se p ze te de

^{156 b.} Ca nu cumva pierzînd încordarea umerii în picioare, s -l cu-prind moleala i a ipirea.

lume i se str juie te pe sine cu privegherea, cugetarea lui zboar în scurt vreme de parc ar avea aripi i se înal spre frumuse ea lui Dumnezeu i ajunge repede la slava Lui i plute te întru cuno tin a cea mai presus de în elegerea omeneasc , prin sprinteneala i u urin a ei. Pe monahul ce st ruie în priveghere cu dreapta socoteal a min ii (cu discern mînt) s nu-l socote ti purt tor de trup. Lucrul acesta ine cu adev rat de treapta îngereasc . C ci e cu neputin ca cei ce petrec totdeauna în această vie uire s fie l sa i de Dumnezeu f r daruri (harisme) mari pentru trezvia lor, pentru vegherea inimii i pentru gîndirea lor f r grij la Dumnezeu. Sufletul care se ostene te vie uind în această priveghere i împodobindu-se cu ea are ochi de heruvim, ca s se a inteasc i s caute pururea la priveli tea cereasc .

Eu socotesc c e cu neputin ca cel ce i-a ales cu cuno tin i cu drept socoteal (cu discern mînt) această osteneal mare i dumnezeiasc i a hot rît s poarte povara ei, s nu se nevoiasc în acest lucru sl vit pe care i l-a ales i s nu se p zeasc pe sine i ziua de tulburarea întîlnirilor i de grija lucrurilor, ca s nu se goleasc de rodul minunat i de marea desf tare care a teapt s fie culeas din ea. Cel ce se leneve te în aceasta, îndr znesc s spun c nu tie pentru ce se ostene te i pentru ce nu se bucur de somn. El se chinuie te în multa rostire de stihuri i în oboseala limbii i în starea în picioare de toat noaptea, neavînd mintea în psalmodierea i în rug ciunea lui, ci se ostene te f r socoteal , ca unul ce e condus de obi nuin . Dac acestea nu sînt a a, cum se face c nu secer din sem narea lui neîncetat , f cut cu osteneal , cele mai mari binefaceri i roduri ? C ci dac în locul acestor osteneli s-ar fi îndeletnicit cu citirea dumnezeie tilor Scripturi, care înt re te mintea i mai ales adap rug ciunea i ajut la priveghere, fiind soa a acesteia i

lumina minii, ar fi avut această citire clară pe cararea cea dreaptă, și semănătoare de coninut în contemplarea rugăciunii, ca să nu se rătăcească și se piardă în cele de artă. Și dacă ar fi avut-o pe această semănând neîncetat pomenirea lui Dumnezeu în suflet și cile sfinților care l-au bineplăcut Lui, făcând mintea să dobândească subiri și în elepciune, ar fi aflat rodul copt al acestor lucruri.

Pentru ce, deci, omule, cărmuiești adevărul socoteal celor tale? Stai toată noaptea în picioare și te chinuiești în cântări de psalmi, în laude și în rugăciuni; dar îți pare greu și un lucru mare să te învrednicești printr-o cugetare foarte scurtă în timpul zilei, de harul lui Dumnezeu, datorită rețelilor primiri din partea prietenilor¹⁵⁷. Pentru ce te chinuiești pe tine, și noaptea semeni, iar ziua vînturi osteneala ta și te afli fără rost și risipești privegherea, trezvia și lădura pe care le-ai cîntăgat, și pierzi osteneala ta în zadar, în întîlniri tulburătoare cu oamenii și cu lucrurile, fără nici o pricină binecuvîntată? Căci dacă cugetării de noapte i-ai face să-ți urmeze plugăria de zi și ai înec lădura și n-ai pune la mijloc desprirea¹⁵⁸, în scurtă vreme te-ai fi alipit de pieptul lui Iisus¹⁵⁹. Dar acum e vădit că petreci fără drept socoteală (discern mînt) și nu tii pentru ce trebuie să privegheze monahii. Tu socotești că acestea s-au rînduit numai de dragul de a te osteni și nu pentru altceva ce se naște din acestea. Dar cel ce s-a învrednicit să fie învîtat de har pentru ce se împotrivesc nevoitorii somnului și silesc firea și înălț rugăciunile lor în fiecare noapte prin privegherea trupurilor și a gândurilor lor, acela cunoaște puterea ce se naște din paza de zi și ce ajutor dă ea minții în liniștea de

157. Întîlnirile și convorbirile cu oamenii aduc grele primiri sufletești, prin tulburările ce le pricinuiesc.

158. Poate este «distanță» între cugetare și Dumnezeu, sau o separare între cugetarea de noaptea trecută și cea de noaptea următoare.

159. Aluzie la apostolul Ioan, care la Cina cea de taină era culcat pe pieptul lui Iisus.

noapte i ce st pînire prime te aceasta asupra gîndurilor i ce cur ie dobînde te i cum i se h r ze te în chip nesilit i f r lupt roiul virtu ilor i cum îl face s în eleag , întru libertate, neamul cel bun al gîndurilor. Ba eu zic, c , dac trupul sl be te pentru lipsa lui de vigoare i nu va putea s posteasc , mintea poate s dobîndeasc chiar i numai prin priveghere starea cuvenit a sufletului i s -i dea inimii în elegerea, ca s cunoasc puterea duhovniceasc , numai s nu se piard prin împr tiere în grijile zilei.

De aceea te rog pe tine, care dore ti s dobînde ti o minte treaz pentru Dumnezeu i cuno tin a vie ii celei noi, s nu nesocote ti nicicînd în via a ta rînduiala privegherii. C ci prin ea i se deschid ochii ca s vezi toat slava acestei vie uiri i puterea c ii drept ii¹⁶⁰. Iar de- i vine iar i — ceea ce ar fi bine s nu se întîmple — i- i face cuib în tine vreun gînd de mole eal , ca o încercare din partea Sprijinitorului t u, Care de obicei îng duie s te schimbi în acestea, ori spre aprindere, ori spre r ceal , fie din vreo pricin oarecare, fie din sl biciunea trupului, fie pentru c nu po i r bda osteneala multei psalmodieri ce o faci de obicei i a rug ciunii cu t rie i a multelor îngenuncheri pe care te-ai deprins s le faci, te rog cu dragoste, de e ti p r sit de acestea i nu le po i împlini, privegheaz m -car ezînd i roag -te în inim , i s nu dormi, ci petrece cu toat str duin a, ezînd i cugetînd la gînduri bune. i s nu- i în spre ti inima i s o întuneci cu somnul. F cînd a a, î i va veni iar i, prin har, aceea c ldur de mai înainte i sprinteneala i puterea i s l- tînd te vei bucura mul umind lui Dumnezeu. C ci r -ceala i îngreuierea îi vine omului din îng duin a (lui Dumnezeu) spre cercarea i probarea lui. i de se va

160. Privegherea e o stare de concentrare continu a min ii spre Dumnezeu. Ea adînce te sensul vie ii, pentru c se scufund în în elesurile nesfîr ite ale lui Dumnezeu, în care sînt sensurile vie ii noastre; ea aduce lumin în toate.

ridica cu cîldur i le va scutura pe acelea de la sine, silindu-se pu in, se va apropia de el harul, ca mai înainte.

i-i va veni o alt putere, ce are ascuns în ea tot binele i toate felurile de ajutor. i omul se va minuna uimit, aducîndu- i aminte de greutatea de mai înainte i v zînd voiciunea i puterea ce i-a venit i deosebirea între greutate i voiciune. Se va minuna cum s-a ivit pe nea teptate această schimbare. i de acum se în elepe te în a a fel, c dac -i va mai veni o astfel de îngreuiere, o va cunoa te din cea dintîi cercare a ei. Dar dac omul nu se nevoie te de la început, nu poate dobîndi această cuno tin cu lucrul. Vezi cît se în elepe te omul cînd se treze te pu in i rabd în vremea r zboiului ? Numai s nu fie sl bit firea trupului, c ci atunci nu e de folos s fie r zboit firea. Îns altfel, bine este ca cineva s se sileasc pe sine în toate cele ce îi sînt de folos.

Deci lini tirea neîncetat i împreunat cu citirea i cu împ rt irea cump tat de mîncare i privegherea trezesc cugetarea ca s se uimeasc de lucruri¹⁶¹, dac nu e vreo pricin care destram lini tea. În elesurile ce se ivesc în cei ce se lini tesc, de la ele înse i, f r o gîndire a lor, fac amîndoi ochii ca o cristelni a botezului, prin lacrimile ce se revars din ei i spal obrazii cu mul imea lor.

Iar cînd trupul i se domole te prin înfrînare i priveghere i prin lini tirea cea cu luare-aminte i sim i c sub irimea patimii curviei a ie it din mi carea firii, cunoa te c e ti ispitit de gîndurile mîndriei. Amestec atunci în mîncarea ta cenu i lipe te pîntecele t u de p mînt i cerceteaz ce ai gîndit i afl schimbarea firii tale i faptele tale protivnice firii, i poate te va milui Dumnezeu i- i va trimite lumina Sa ca s înve i

161. S se uimeasc de sensul lor minunat, de înr d cinarea lor în Dumnezeu.

s te smere ti, ca s nu creasc r utatea ta. Drept aceea, s nu încet m s ne nevoim i s ne str duim, pîn ce nu vom vedea în noi poc in a i nu vom afla smerenia i nu se va odihni inima noastr în Dumnezeu, C ruia I se cuvine slava i st pînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXX

Despre mul umirea ce trebuie adus lui Dumnezeu i cîteva înv turi de c petenie

Mul umirea celui ce prime te a î pe cel ce d , ca s dea daruri i mai mari decît cele dintîi. Cel ce nu mul ume te pentru cele mai mici este mincinos i nedrept i în cele mai mari. Cel ce e bolnav i cunoa te boala lui trebuie s caute t m duirea. Iar cel ce m rturise te durerea lui se apropie de vindecarea lui i u or o va afla. În inima învîrto at se înmul esc durerile¹⁶² i chinul bolnavului ce se împotrivesc doctorului spor te. Nu e p cat de neiertat, decît cel pentru care nu se face poc in ¹⁶³. Nici un dar nu r mîne f r adaus, decît cel pentru care nu se mul ume te. Partea celui f r de mînte e mic în ochii lui¹⁶⁴.

Adu- i aminte de cei ce te întrec în virtute, ca s te vezi totdeauna neajuns la m sura lor. Cuget pururea la necazurile mai mari ale celor nec ji i i asupri i, ca s dai mul umire pentru cele mici i neînsemnate ale tale, i s le po i r bda cu bucurie. În vremea înfrîngerii, mole irii i trînd viei tale, cînd e ti dat i inut

162. Inima învîrto at , neavînd dragoste pentru altul, nu prime te nici ea dragostea altuia i de aceea sufer .

163. Unde nu e poc in , nu se înmoaie inima din pricina mîndriei i de aceea r mîne atît p catul egoismului, cit i suferin a omului de a se vedea p r sit.

164. Cel mîndru, cel egoist socote te totdeauna c are i c a primit de la Dumnezeu, de la «via », prea pu in.

de vr jma într-o nevrednicie mai dureroasă i sub ap sarea chinuitoare a p catului, gînde te-te în inima ta la timpul de mai înainte al str duin ei tale i cum te îngrijeai pîn i de lucrurile cele mai mici i de nevoia a pe care o dovedeai i cum erai mi cat de rîvn împotriva celor ce voiau s te împiedice în drumul t u. Pe lîng acestea cuget i la suspinele tale, cu care suspinai pentru gre alele ce le f ceai din negrija ta, i cum în toate acestea luai cununa biruin ei. C ci prin aceste aduceri aminte i prin cele ca acestea, se treze te sufletul t u ca dintr-un adînc¹⁶⁵ i se îmbrac în flac ra rîvnei i se ridic ca din mor i din scufundarea lui i se înal i se întoarce vechea stare a lui, prin c ldura luptei împotriva diavolului i a p catului.

Adu-i aminte de c derea celor puternici i smere -te-te în virtutele tale. Adu-i aminte de gre alele grele ale celor ce au c zut odinioară i s-au poc it, i de în l imea i de cinstea de care s-au învrednicit după aceea, i vei lua curaj în poc in a ta. Prigone te-te pe tine i va fi gonit vr jma ul din apropierea ta¹⁶⁶. Împac -te în tine i se va împ ca în tine cerul i p mîntul¹⁶⁷. Str duie te-te s intri în c mara cea mai din untru a ta i vei vedea c mara cerească . C ci una sînt aceasta i aceea i într-o singur intrare le vei vedea pe amîndou¹⁶⁸. Scara Împ r iei aceleia e în l untrul t u, ascuns în sufletul t u. Boteaz -te pe tine în tine

165. Ca într-un adînc de somn, de uitare, de incon tinen , de întuneric, de ceva asemenea mor ii.

166. Cele ce se lupt în tine cînd se poart în tine un r zboi sînt cerul i p mîntul, care se întind pîn la tine. P mîntul lupt prin trup împotriva cerului i cerul prin sufletul ajutat de har împotriva p mîntului în tine.

167. Prigonind eu-ul p c toș i neadev rat din tine, îl gone ti de la tine pe vr jma ul, pe care l-ai l sat s lucreze în tine, dînd na tere acestui eu iluzoriu.

168. C mara sau vîstieria ta cea mai din untru e transparent ca o membran c m rii sau vîstieriei nesfîr ite a cerului; sau, ele sînt în comunicare, ca râul cu marea.

însu i, din partea p catului¹⁶⁹, i vei afla acolo trepte, pe care vei putea sui.

Scriptura nu ne-a tâlcuit ce sînt lucrurile veacului viitor. Dar cum primim înc de aici sim irea desf t rii de ele, f r o schimbare a firii i f r ie irea din lumea aceasta, ne-a înv at pe noi cu u urin prin numirile unor lucruri dorite i sl vite, a c ror dulcea i cinstire a pus-o în noi, ca s stîrneasc dorul dup ele. C ci zice: «Cele ce ochii nu le-au v zut i urechea nu le-a auzit» i celelalte (I Cor., 2, 9). Prin aceasta ne-a ar tat totodat c bun t ile viitoare sînt de necuprins i nu au vreo asem nare oarecare cu cele de aici.

Desf tarea duhovniceasc nu se afl în folosirea lucrurilor care exist în chip substan ial (ipostatic) în afara sufletului (Lc., 17, 21). Dac n-ar fi a a, cuvîntul: «Împ r ia cerurilor este în l untrul vostru» (Mt., 6, 10), îmbinat cu cuvîntul: «Vie împ r ia Ta», ar ar ta c noi lu m în l untrul nostru materia lucrurilor supuse sim urilor, ca arvuna desf t rii aceleia. C ci e de trebuin ca ceea ce vom avea atunci s fie asem n tor cu arvuna, i întregul, cu partea. i ceea ce e cunoscut ca în oglind , de i nu se vede ipostatic (în substan), are numaidecît însu irea asem n rii. Dar dac e ade v rat m rturia celor ce au tâlcuit Scripturile, sim irea aceasta în eleg toare a Duhului Sfînt e i ea o parte a celui întreg¹⁷⁰.

169. Aceast botezare sau scufundare în sine, care contribuie la eliberarea de p cat, la ie irea din îngustimea egoismului în l rgimea comuniunii cu Dumnezeu, are sens numai înînd seam de comunicarea ce are loc între sinea adînc a omului i oceanul energiilor dumnezeie ti. «Ce înseamn : boteaz -te pe tine în tine însu i, din partea p catului decît c în vederea (contemplarea) adînc i în medita ia l untric cuge i la p catul t u. C ci în aceasta constau suirile pe treptele în Dumnezeu. De fapt fiul risipitor venindu- i în sine i luînd seama la p catele sale a aflat suirea la tat l s u». Poate prin expresia ortodox «Boteaz -se robul lui Dumnezeu», preotul constat nu numai o scufundare a celui ce se boteaz din partea lui Dumnezeu, ci i o scufundare a aceluia însu i, sau o suire a lui în Dumnezeu.

170. Autorul respinge p rerea c îns i lumea sensibil ar fi o parte a împ r iei cerurilor. Sim irea apropiat a împ r iei cerurilor nu e una cu sim irea lucrurilor, ci e o lucrare a Sfîntului Duh.

Iubitor de virtute este nu cel ce face cele bune lup-
tîndu-se, ci cel ce prime te cu bucurie relele ce urmea-
z . Nu e lucru a a de mare a r bda necazurile pentru
virtute, cît a nu ov i mintea s aleag voia ei cea
bun , cînd e momit de pofta trupului. P rerea de r u
ce se na te dup pierderea st pînirii de sine nu izvo-
r te din ea bucurie i nu aduce r splat celor ce o au.

Acoper pe cel ce a gre it, cînd nu ai nici o p gubire
din aceasta¹⁷¹, i-l vei face pe el ca s aib curaj¹⁷², iar
pe tine ca s por i mila St pînului t u¹⁷³. Sprijine te
cu cuvîntul pe cei slabi i pe cei întrista i cu inima i
te va sprijini dreapta care poart toate¹⁷⁴. F -te p rta
cu cei întrista i la inim , în durerea rug ciunii i în
strîngerea inimii tale, i se va deschide înaintea cere-
rilor tale izvor de mil ¹⁷⁵. Ostene te-te pururea în ce-
reri înaintea lui Dumnezeu, cu o inim care poart gînd
curat, plin de str pungere, i Dumnezeu va p zi inima
ta de gînduri necurate i murdare, ca nu cumva s se
def imeze calea lui Dumnezeu în tine. St ruie pururea
în cugetarea la cele citite în dumnezeie tile Scripturi,
pentru în elegerea lor întocmai, ca nu cumva prin ne-
lucrarea min ii s se întineze vederea ta cu spurc ciuni
desfrînate str ine¹⁷⁶. S nu cau i s - i încarci cugeta-
rea cu gînduri desfrînate, sau cu fe e ce te ispitesc,

171. Acoper -l, dar nu aprobându-l. C ci atunci te p gube ti pe tine,
iar pe el nu-l folose ti.

172. Curaj spre îndreptare.

173. i aceasta o povar .

174. In mina celui ce sprijin pe cel slab e puterea Dreptei care pe
toate le sprijin . C ci Dumnezeu lucreaz ca s ne uneasc pe to i prin
dragoste. De aceea nu-l sprijin El direct pe acela, ci vrea s -l sprijine
prin noi.

175. Prin nimic nu ne întîlnim mai mult cu mila lui Dumnezeu, ca în
rug ciunea f cut din durere pentru alii. aci o participare la durerea
lui Hristos pentru noi. i o îndoit sensibilitate curat . C ci Dumnezeu
este adîncul sensibilit ii curate, atotgeneroase.

176. Mintea nu poate sta neutr . Cînd nu e ocupat cu gîndurile curate
privitoare la Dumnezeu, sau nu se l rge te prin acestea în El, se îngusteaz ,
sau se murd re te prin gîndurile întinate, egoiste, referitoare la lucrurile
m rginite, pe care le poate folosi spre pl cerea ei trec toare.

socotind că nu vei fi biruit de ele. Pentru că în acest fel mulți în elep și s-au întunecat și au înnebunit. Să nu-ți îngreșmăm de tine flacăra în sânul tău fără necazuri mai puternice ale trupului tău¹⁷⁷.

Greu este tinereții să se supună jugului sfințeniei, fără nevoie. Începutul întunecării minții (când e văzut semnul ei în suflet) se arată întâi în lenevirea la slujire (liturghie) și la rugăciune. Altă cale de răstăcere a sufletului nu este, decât să cadă mai întâi de acolo (din slujire și rugăciune). Când se lipsește de ajutorul lui Dumnezeu, ușor cade în mâinile protivnicilor lui. Și alta: când sufletul părăsește grija faptelor virtuții, e tras numaidecât în cele protivnice lor. Mutarea din orice latură e începutul vieții uirii în latura protivnică¹⁷⁸. De faci cele ale virtuții și cele ale sufletului și nu te grijești de cele de arte, arată slăbiciunea ta pururea în fața lui Dumnezeu și nu vei fi încercat de cele străine, chiar de vei fi lăsat singur de către Sprijinitorul tău.

Lucrarea crucii este îndoită din pricina firii noastre îndoite, alcătuită din două părți. Una constă în a răbda necazurile crucii, prin lucrarea iubirii (mîniei) sufletului, și ea se numește fapte. A doua constă în lucrarea subîmpunerea minții în îndeletnicirea cu cele dumnezeiești, dar și în stăruirea în rugăciune și în cele următoare, care se înfăptuiesc prin partea poftitoare, și ea se numește vedere (contemplare). Și cea dintâi, sau fapte, curățește partea poftitoare a sufletului, prin puterea răvinei, iar cealaltă pricinuită de iubirea sufletului, care este o dorință firească, curățește partea în elegtoare a sufletului¹⁷⁹. Deci când cineva trece, îna-

177. Când trupul se simte necăjit de gândurile și de faptele ispititoare, ele nu au putere asupra ta.

178. Mutarea din virtute e începutul păcatului și invers. O stare neutră nu există.

179. Remarcăm aici faptul că și contemplarea (vederea sufletească) este pusă în legătură cu crucea Domnului. Când ea vine după curățirea poftelor

inte de des vîr ita deprindere în prima parte, la lucrarea a doua, din dragoste, ca s n u zic din lene, vine mînia peste el, pentru c n-a omorît mai întîi m dula-rele lui cele de pe p mînt, adic n-a t m duit sl biciu-neia gîndurilor prin r bdarea faptei de ocar a crucii¹⁸⁰. C ci a îndr znit s fac s str luceasc în mintea lui slava crucii¹⁸¹. Aceasta este ceea ce s-a spus de c tre sfin ii vechi c de va voi mintea s se suie pe cruce înainte de a- i lini ti sim urile de sl biciune, vine mînia lui Dumnezeu peste ea. Urcarea care aduce mînia cru-cii nu-i r bdarea necazurilor din prima parte, care e r stignirea trupului, ci în l area la vedere (contempla-re), care e partea a doua, ce vine dup t m duirea sufle-tului. Acela a c rui cugetare e murd rit prin patimile de necinste i alearg s - i n luceasc prin cugetarea lui închipuirile gîndurilor, e lovit de certare, pentru c nu i-a cur it mai înainte cugetarea în necazuri i nu i-a supus poftele trupului, ci de la auzirea urechilor i de la cerneala slovelor, s-a gr bit s mearg pe calea plin de întin ciuni, fiind el însu i cu ochii orbi¹⁸².

Dar i cei care sînt s n to i la vedere i plini de lu-min i au dobîndit c l uze p trunse de har sînt în primejdie noaptea i ziua, chiar cînd ochii lor sînt um-

de pornirile spre cele inferioare, deci e împreunat cu oarecare suferin . Dar cur irea poftei înseamn i apari ia iubirii curate în om, iar iubirea înseamn i îndreptarea min ii spre Dumnezeu, izvorul iubirii, sau cur -irea min ii de tot ce o îngusteaz , de tot ce e egoist. În felul acesta se face leg tura între cur irea poftei i a min ii, între iubire i cunoa tere. i în amîndou lucreaz puterea crucii lui Hristos.

180. R bdarea def im rilor cu blînde ea gîndurilor vine din puterea cu care Hristos a r bdat oc rile i moartea, cu care a r bdat adic fapta de ocar a crucii.

181. Cine nu vrea s treac prin ocară crucii î i închipuie c crucea e dintr-odat pricinuitoare de slav . Slava crucii se tr ie te în purtarea oc rii ei.

182. Exist i o cruce ce trebuie impus cuget rii egoiste, l ud roase, nu numai trupului. renun area ei nepl cut la gînduri necuvenite, str -ine de Dumnezeu, care nu reprezint d ruirea ei lui Dumnezeu, prin care ajunge la în elegerea adev rat , adînc i de via f c toare a sensurilor existen ei.

plu i de lacrimi i slujesc în rug ciune i în plîns toat ziua i toat noaptea, datorit fricii de c l torie i pr - p stiilor mai adînci ce-i întîmpin , i chipurilor am - gitoare ce se afl amestecate cu cele adev rate.

Cele ale lui Dumnezeu, zice, vin de la ele înse i, f r ca tu s sim i. Da, a a este. Dar numai dac locul e curat i nu murdar. Dac pupila ochiului sufletului t u nu e curat , s nu îndr zne ti s o a inte ti spre globul soarelui, ca s nu te lipse ti i de mica lumin ce o mai ai, care este credin a simpl i smerenia i m rturisirea din inim i micile fapte cele dup puterea ta, i s fii aruncat în unul din locurile celor gîndite (inteligibile), care este întunericul cel mai dinafar de Dumnezeu, ce poart chipul iadului¹⁸³, ca acela care a îndr znit f r ru ine s între la nunt în haine murdare. Din osteneli i din paz izvor te cur ia gîndurilor. i din cur ia gîndurilor, lumina min ii. i de aci, mintea e c l uzit prin har acolo unde nu au putere sim urile nici s înve e, nici s fie înv ate.

Închipuie te- i c virtutea este trup, iar vederea (contemplarea) suflet¹⁸⁴. Iar amîndou fac un om des vîr it, unit în duh din dou p r i sim ite^{184 a}. i precum e cu neputin s vin sufletul la facere i la nate f r des vîr irea pl smuirii trupului, împreun cu m dularele lui, a a e cu neputin s vin sufletul la vederea (contemplarea) cea de a doua, care este duhul descoperirii, ce poate fi închipuit ca formîndu-se într-un pîntece de mam , ce prime te con inutul semin-ei duhovnice ti, f r des vîr irea lucrului virtu ii,

183. Fiecare ceat a celor gîndite (opuse celor sesizate cu sim urile), adic a îngerilor, ocup un loc, sau o stare gîndit . Unul din ele e al îngerilor c zu i, iadul.

184. Virtutea e trup pentru c se face cu trupul. Iar vederea, suflet, pentru c se ob ine prin minte.

184 a. Duhul a dat forma omului întreg, prin faptul c a f cut materia trup, prelungind în ea puterile sufletului. i omul dureaz ca întreg-viu în Duh. Cele dou p r i sînt sim ite, pentru c în trup tr im sim irile sufletului i, prin suflet, sim irile trupului.

care este casa unde se sîl luie te cunoa terea i care prime te descoperirile^{184 b}.

Vederea (contemplarea) este sim irea tainelor ascunse în lucruri i cauze¹⁸⁵. Cînd auzi despre desp rirea ta de lume, sau despre cuprinderea lumii în tine, sau despre cur ia lumii, trebuie s în elegi de la început i s cuno ti nu în chip simplu, ci în în elesuri gîndite, ce înseamn numele «lume» i din cîte p r i deosebite const ea, i atunci vei putea cunoa te sufletul t u, cît de desp r it e de lume i cît amestecare are cu lumea.

«Lumea» este un nume cuprinz tor care îmbr i eaz i patimile amintite. C ci de nu cunoa te omul mai întîi ce este lumea, nu ajunge s cunoasc prin cîte m dulare e desp r it de lume i prin cîte e legat de ea. Sînt mul i care s-au desp r it prin dou i prin trei m dulare de lume i socotindu-se alc tui i numai din acestea, s-au numit pe ei str ini de lume în purtarea lor, pentru c n-au în eles i n-au v zut limpede c prin aceste dou m dulare au murit lumii, dar prin celelalte m dulare ale lor vie uiesc lumii chiar în l untrul trupului lor, îns n-au putut s simt aceasta nici în patimile lor. i pentru c nu le-au sim it, nu s-au îngrijit nici de t m duirea lor^{185 a}.

Lumea î i are numele de la cunoa terea ei prin contempla ie i de la con inutul cuprinz tor ce îmbr i eaz patimile cele împ r ite, în întregimea lor. C ci cînd

184 b. În virtute sau în ansamblul de virtu i, sau în trupul spiritualizat prin ele, se z misle te sufletul ca vedere (ca contemplare) a celor dumnezeie ti.

185. Permanent autorul identific contemplarea, sau cunoa terea lucrurilor dumnezeie ti, cu sim irea, deci cu o atingere nemijlocit cu ele. Ideea e la el tot a a de insistent afirmat ca i la sfîntul Simeon Noul Teolog.

185 a. N-au sim it c sînt împlети i prin unele patimi cu lumea, pentru c nu i-au sim it aceste patimi, din tocare. De aceea nu s-au ocupat nici cu t m duirea lor, deci cu eliberarea lor de împlетirea cu lumea prin aceste patimi. Desigur, omul poate fi unit cu lumea i prin iubire curat, cînd vede prin ea pe Dumnezeu i prin aceasta, sensurile ei cele mai ade v rate i mai adînci. Dar atunci nu e st pînit de lume, ci de Dumnezeu.

voim s numim patimile în întregime, le numim lume. Iar cînd voim s le ar t m dup deosebirea numelor lor, le numim patimi. i patimile sînt p r i ale drumului lumii ce înainteaz de la o stare la alta (ce se succede) i unde sfîr esc patimile, acolo lumea se opre te din aceast trecere de la o stare la alta (din succesiunea ei)^{185 b}.

Iar patimile sînt acestea : pofta bog iei, adic de a aduna ni te lucruri, desf tarea trupului (prin mîncare), dup care vine patima împreun rii, patima dornic de cinstire, din care izvor te pizma, voin a de a avea o conducere, fala pentru dreg toria st pînirii, împodobirea i luxul, slava omeneasc , care este pricina inerii minte a r ului, frica trupului. Unde acestea se opresc din mers, acolo a murit lumea. i pe cît r mîn unele p r i ale lor, pe atîta r mîne i lumea din afar , dar f r s lucreze (asupra omului) prin alc tuirea ei. cum a zis cineva despre sfin i: «Cînd vieuiau, erau mor i. C ci vie uind în trup nu vie uiau trupe te». Deci tu ia seama în care dintre acestea vieuie ti, i atunci vei cunoa te cu care p r i (patimi) vie uie ti lumii i cu care ai murit. Dup ce tii ce este lumea, din deosebirea aceasta afli prin care st ri de suflet e ti în lume i prin care te-ai dezlegat de ea. i ca s spun pe scurt, lumea este vie uirea trupeasc i cugetul trupestc. Prin ridicarea cuiva din acestea, se cunoa te c a ie it din lume.

185 b. Patimile sînt atît de împletite cu lumea opac , v zut ca ultima realitate, încît lumea, în loc de a- i descoperi sensul ei adev rat pe care i- l d contemplarea ei curat , cap t sensul f r sens pe care i- l imprim patimile. Sensul lumii în acest caz se acoper cu totalitatea patimilor. Cineva face drumul succesiv cu lumea în acest în eles, odat cu trecerea lui succesiv de la o patim la alta. Pentru unii lumea este la început ceea ce satisface l comia pîntecului, apoi surs de îmbog ire, apoi prilej de desfriu, apoi platform de afirmare a st pînirii sau a mîndriei sale. Cînd cineva s-a eliberat de toate aceste patimi, lumea în acest sens a murit pentru el, înviind lumea transparent i adîncit în Dumnezeu.

i înstrînarea cuiva de lume se cunoaște din acestea două : din vieuirea cea bună și din calitatea deosebită a gândurilor minții. Deci din cele ce odrîslesc în cugetarea ta despre lucruri, pentru care se risipește cugetarea ta în gândurile despre ele, aflăm mîsură vieuirii tale. Aflăm ce lucruri dorești firea ta, fără osteneală, și care sînt gândurile ce odrîslesc neîncetat, și care se mișcă din împlinire, și dacă mintea ta a primit simțirea celor netrupești, sau se mișcă întreaga în chip material.

și toate cele văzute trezesc patimile. Dar peceile întrupate în lucruri, pe care mintea și le închipuie fără simțire, în toate cele ce le face, pot fi pricini de virtute. și din virtuți, mintea primește pricina cîldurii neslabite și a adunării gândurilor în scopul cel bun al osteneții trupești, pentru deprinderea lor, dacă nu le lucrează în chip plăcut. Vezi deci, și nu slăbește cugetarea ta (mintea) în întîlnirea peceilor gândurilor ascunse cu flacăra mai înaltă de la Dumnezeu, care are obiceiul să taie amintirile celor de artă¹⁸⁵

Aceste puține semne arătate în capitolul acesta ajung omului ca să-l lumineze, dacă se liniștește și se retrage, în locul multor cărți. Cu cît e mai tare în om frica trupului, cu atît el rămîne adeseori mai nelucrat din pricina ei, în cele slăbite și cînstite. Dar dacă

185 c. Lumea poate trezi nu numai patimile, fiind sursa lor și conținut de satisfacere a lor, ci poate fi și pricină de virtuți și material în care se imprimă frumusețea și generozitatea virtuților. Un om imprimă în lume înțelesul lui, un altul, frumusețea între el și semenii săi. Dar lumea îndeamnă la virtuți și este mediul în care se imprimă în mod neechivoc virtuțile numai cînd ea este strălucire pentru Dumnezeu, cînd prin ea strălucește flacăra lui Dumnezeu, cum strălucește focul printr-un cuptor clădit din pietre de var. Aceasta pune în relief caracterul cosmologic al patimilor și virtuților și caracterul antropologic al cosmosului. În acest caz lumea este moartă, în înțelesul ei de prilej de patimi, dar este vie ca mediu prin care se practică și în care se imprimă virtuțile.

tu și, este una din multele învățături în care Sfîntul Isaac aduce o contribuție din cele mai interesante.

peste frica trupului se ive te frica sufletului, frica trupului sl be te în el în fa a fricii sufletului, ca ceara de puterea fl c rii¹⁸⁶. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL XXXI

Despre felurita putere de deosebire

în starea de lini tire.

**i despre st pînirea min ii i pîn unde are aceasta
puterea de a birui mi c rile în diferitele feluri**

ale rug ciunii.

i care este hotarul dat firii în rug ciune.

**i pîn unde po i s te rogi. i care e hotarul peste care,
trecînd, rug ciunea nu mai e rug ciune, de i ceea ce
se s vîr e te se nume te cu numele de rug ciune**

Slav Celui ce a rev rsat cu îmbel ugar darurile Lui în oameni! C pe cei ce sînt trupe ti i-a f cut s -I slujeasc în treapta firilor netrupe ti i a învrednicit firea celor p mînte ti s gr iasc despre astfel de taine. Ba i pe p c to i ca noi, care nu sîntem vrednici nici m car s auzim astfel de cuvinte. Dar prin harul Lui a deschis inima noastr orbit , ca s le în eleag din contemplarea Scripturilor i din înv tura marilor p rin i. C ci n-am fost învrednicit prin nevoia mea s fac nici m car cercarea unui lucru dintr-o mie, care au trecut prin mîinile mele. Dar am voit s înf i ez în scrierea aceasta mai ales cele spre stîrnirea i luminarea sufletelor noastre i a celor ce o vor citi, c poate se vor trezi s se apropie de ele, prin dorirea lor.

186. Pe cît de clar este acest «Cuvînt» în partea întîi, pe atît de obscur, prin defectuoazitatea frazelor, este în partea a doua. Frica sufletului e frica de soarta sufletului.

Alta este pl cerea rug ciunii i altceva vederea rug - ciunii. Lucru al doilea e cu atît mai de pre decît primul, cu cît e mai des vîr it b rbatul decît pruncul nedes vîr it. Uneori se îndulcesc stihurile în gur i se na te, în rug ciune, dintr-un stih o stihuire nenum rat , neîng duind s se treac la alt stih; i omul nu cunoa te s turarea. Alteori din rug ciune se na te o vedere oarecare ce taie rug ciunea de pe buze i acela se face prin vedere trup r pit, f r r suflare. Aceasta o numim vederea rug ciunii i nu cum zic cei f r de minte, chip a ceva i form i alc tuire a unei n lucriri.

i iar i în vederea acestei rug ciuni este o m sur i o deosebire a darurilor. i pîn aci e rug ciune. Pentru c cugetarea nu a trecut dincolo, ca s nu mai fie lucrarea ei rug ciune, fiind mai presus de ea. C ci mi - c rile limbii i ale inimii sînt chei în rug ciune. Iar cele de dup aceea sînt intrare în vistierii. Aci trebuie s înceteze toat gura i limba i inima, vistiernic a gîndurilor, i mintea, cîrmuitoare a sim urilor, i cugetarea, pas rea repede zbur toare i plin de îndr znire, i orice me te ug al lor. Cei ce cer s r mîn aci! Pentru c e de fa St pînul¹⁸⁶.

CUVÎNTUL XXXII

Despre rug ciunea curat

Precum toat puterea legilor i a poruncilor date oamenilor de Dumnezeu sînt rînduite, dup cuvîntul p rin ilor, pîn la cur ia inimii, a a i toate felurile i chipurile rug ciunii cu care se roag omul sînt rînduite pîn la rug ciunea curat . Suspinele i îngenunche-

¹⁸⁶ a. Cei ce vor s cear ceva de la Dumnezeu prin rug ciune s r mîn aci. Pentru c de înainteaz mai sus, nu mai pot cere. Aci e St - pînul de fat i preocuparea lor de ei în i i de trebuiele lor e f cut s înceteze. C ci ei uit de ei în i i în contemplarea uimit a m reiei Lui; ei sînt într-o stare de r pire, de uitare de ei în i i.

rile i cererile din inim i prea dulcile tînguiiri i toate chipurile rug ciunii i i întind hotarul i puterea de a se mi ca, precum am spus, pîn la rug ciunea curat . Iar de la rug ciunea curat i pîn la cele din untru, dup ce trece de hotarul acesta, cugetarea nu mai are puțin a de lucrare nici în rug ciune, nici în mi care, nici în plîns, nici st pînire, nici st pînire de sine, nici cerere, nici dorin , nici pl cere pentru ceva din cele n d jduite în via , sau din cele din veacul viitor. De aceea, dup rug ciunea curat , alt rug ciune nu mai este. i toat mi carea ei i toate chipurile ei duc mintea pîn aci prin puterea st pînirii de sine (a libert ii) ¹⁸⁷. De aceea este o lupt în ea. Iar dup acest hotar, are loc o r pire i nu o rug ciune. Pentru c au încetat cele ale rug ciunii i se ive te o vedere oarecare i mintea nu mai este în rug ciune. Felurile rug ciuni ce se s vîr esc se s vîr esc prin mi care. Dar cînd mintea într în mi c rile duhovnice ti, nu mai este în rug ciune ¹⁸⁸.

Altceva este rug ciunea i altceva vederea din ea, de i i i iau prilejurile una din alta. C ci cea dintîi este s mîn a, iar a doua, adunarea snopilor. Cînd cel ce secer iese din sine printr-o vedere negrit , a odr slit deodat înaintea lui din semin ele foarte mici i neînvelite, pe care le-a sem nat, ca ni te spice înflorite. Acesta ajunge în plug ria lui în afar de orice mi care. Pentru c toat rug ciunea ce se s vîr e te este cerere, sau mul umire, sau laud . Dar vezi de mai este una din acestea, sau cererea a ceva, cînd mintea a tre-

187. Pîn aci exist o libertate de mi care, o st pînire peste propriile mi c ri ale cuget rii. Aci se trece într-o nemi care, într-o r pire a privirii slavei covîr itoare a St pînului. Dar aceast dep ire a st rii de libertate nu e tr it ca o sil nepl cut , ci ca o dulce nepreocupare de a alege ceva din diferite alternative. In slava St pînului, în iubirea nemijlocit a Lui s-a uitat de toate.

188. Autorul face deosebire între mi care i mi carea duhovniceasc , care fiind mi carea Duhului Sfînt în om nu mai e propriu-zis mi carea omului, covîr ind-o pe aceasta.

cut de acest hotar i a intrat în ara aceea! Întreb pe cel ce cunoa te adev rul. C ci nu le e dat tuturor această putere de deosebire, ci celor v z tori, care au ajuns slujitori ai acestei taine sau au fost pov ui i de astfel de p rin i i au înv at adev rul din gurile lor i i-au petrecut via a în acestea i în alte asemenea cerc ri.

Despre adev r, prin întrebare i r spus

Precum din zeci de mii de oameni de-abia se afl unul care a împlinit pu in poruncile i legile i a ajuns la cur ia sufletului, a a din mii de oameni, de-abia unul s-a învrednicit s ajung cu mult paz la rug ciunea curat i s sparg hotarul ei i s se împ rt easc de taina aceea. Pentru c cei mai mul i nu s-au învrednicit nicidecum de rug ciunea curat , ci numai pu ini. Iar la taina aceea de dup ea, de abia a ajuns unul din neam în neam prin harul lui Dumnezeu.

Rug ciunea este cerere, grij i dorin de ceva, sau de izb vire de lucrurile de aici, sau de cele viitoare, sau dorin de a avea soarta p rin ilor; este cererea omului de a fi ajutat de c tre Dumnezeu. Mi c rile sufletului se m rginesc între acestea. Iar lipsa de cur ie a rug ciunii este aceasta : când, în clipa în care mintea se preg te te s fac vreuna din mi c rile de care am vorbit, se amestec în ea vreun gând str in, sau vreo abatere spre altceva, atunci rug ciunea nu este curat ; pentru c a adus pe jertfelnicul Domnului, din animalele necurate. Iar jertfelnicul în eleg tor al Domnului este inima^{188 bis}. Iar dac cineva aducându-i aminte de rug ciunea numit de p rin i duhovniceasc , dar neîn elegând în elesul cuvintelor p rin ilor ar zice: aceasta este în hotarele rug ciunii duhovnice ti, eu socotesc c dac ar cerceta în elesul ei ar vedea c

188 bis. Sf. Marcu Ascetul, *Despre Botez*, Filoc. rom., I, p. 282.

e blasfemie s spun vreo f ptur c rug ciunea duhovniceasc se apleac spre ceva. C ci rug ciunea care se apleac spre ceva e mai jos de cea duhovniceasc . Pentru c orice rug ciune duhovniceasc s-a eliberat de mi care. i dac de-abia se roag cineva în cur ie, ce s zicem de rug ciunea duhovniceasc ? Sfin ii p rin i aveau obiceiul s numeasc toate mi c rile bune i faptele duhovnice ti cu numele de rug ciune. Dar nu numai ei, ci i to i cei lumina i prin cuno tin obi nuiau s socoteasc înse i faptele bune rug ciune.

Totu i e v dit c altceva este rug ciunea i altceva sînt faptele s vîr ite. Iar uneori unii zic c faptele acestei rug ciuni zise duhovnice ti sînt «cale», al ii, «cuno tin » i al ii, «vedere în eleg toare». Vezi cum schimb p rin ii numirile în lucrurile duhovnice ti ? C ci numirile se potrivesc întocmai numai lucrurilor de aici. Dar un nume potrivit sau adev rat pentru lucrurile veacului viitor nu exist . Pentru ele nu e decît o cuno tin simpl , mai presus de orice numire i de orice stihie i form i culoare i chip, i de numele îmbinate. De aceea, cînd cuno tin a sufletului se înal din lumea v zut , p rin ii se folosesc de numiri cum voiesc, întrucît nimeni nu cunoa te întocmai numirile lumii viitoare. Ci se folosesc de numiri i de pilde ca s sprijineasc prin ele cuget rile sufletului, dup cuvîntul celui întru sfin i Dionisie, care a spus c «ne folosim de silabe i numiri i cuvinte ce ne stau la îndemîn din pricina sim urilor»¹⁸⁹. Dar cînd prin lucrarea Duhului sufletul e mi cat spre cele dumnezeie ti, ne sînt de prisos sim urile i lucr rile prin ele. Tot a a puterile sufletului sînt de prisos lucr rii duhovnice ti cînd sufletul se face asemenea dumnezeirii

189. Nichifor Theotoche d o not : «Dionisie Areopagitul, în scrierea *Despre numirile dumnezeie ti* (Cap. I), zicînd: «Acum acoperim potrivit nou ... cele gîndite prin cele sensibile i prin cele ce sînt cele mai presus de existen i înv luim prin forme i chipuri cele f r form i chip i înmul im prin varietatea simbolurilor împ r ite simplitatea cea f r chip».

prin unirea neîn eleas , i se lumineaz de raza luminii celei înalte, în mi c rile lui¹⁹⁰.

Deci crede, frate, c mintea are putere s deosebeasc mi c rile ei pîn la locul rug ciunii curate. Cînd ajunge acolo i nu se întoarce la cele dinapoi, sau nu p r se te rug ciunea, rug ciunea se face ca un fel de mijlocitoare între via a sufleteasc i cea duhovniceasc . Cînd se mi c , e în ara sufleteasc ; iar cînd într în ara cealalt , înceteaz s fie rug ciune. C ci sfin ii, în veacul viitor, nu se roag cu rug ciunea, mintea lor fiind înecat de Duhul, ci se s l luiesc, prin r pire, în slava care-i vesele te. A a e i cu noi. Cînd mintea se învrednice te s simt fericirea viitoare i uit de sine i de toate cele de aici, nu mai are vreo mi care spre ceva. De aceea cu convingere îndr zne te cineva s spun c toat virtutea ce se s vîr e te i toat rînduiala rug ciunii, fie în trup, fie în minte, e condus i mi cat de libertatea voii; i îns i mintea, care e împ r teas peste patimi, e condus de libertate prin sim uri. Dar cînd conducerea o ia Duhul i peste minte domne te iconomia Lui, Care se face iconomul sim urilor i al gîndurilor, libertatea e luat firii i atunci e condus de cîrmuirea Lui i nu mai conduce ea¹⁹¹.

i unde va mai fi rug ciunea, cînd firea nu mai are putere asupra sa (împotriva sa îns i), ci e condus de alt putere, unde nu cunoa te, nici nu mai poate îndrepta mi c rile cuget rii spre cele spre care voie te, ci în timpul acela e inut în robie i condus unde nu

190. Sfîntul Isaac Sirul preface cunoa terea oarecum teologic a negritului dumnezeiesc în cunoa terea dobîndit prin rug ciune i prin Duhul Sfînt. O umple adic de sim ire superioar firii.

191. o idee a sfîntului Isaac, c sufletul ajuns duhovnicesc i-a predat libertatea Duhului i c e atunci condus i nu mai conduce. Dar desigur c libertatea se las condus în mod liber de Duhul. Libertatea e înt rit prin aceasta, nu sl bit . C ci omul nu mai e atunci robul nici unei patimi.

condus de iubire l în nimic nu se mi c mai liber ca în iubire. Se poate spune c îns i libertatea des vîr it a Duhului, libertate des vîr it a iubirii, a devenit libertatea lui, sau iubirea lui.

simte ? Ba nici voină nu mai are atunci, nici «nu mai tie de este în trup sau afară de trup», după mîrturia Scripturii (II Cor., 12,2). Deci, în cel astfel robîti care nu mai tie de sine, mai este rugăciune ? De aceea, nimeni să nu hulească și să nu îndrăznească să spună că e cu puțin să se roage cineva cu o rugăciune duhovnicească. De această îndrăzneală se folosesc cei ce se roagă cu mîndrie, dar sînt lipsiți de cunoștință. Ei se mint pe ei înșiși, spunînd că, atunci cînd voiesc, se roagă cu rugăciunea duhovnicească. Dar cei smeriți la cuget și cuminți primesc să învețe de la părinți și cunoască hotarele firii și nu răbdă să predea cugetarea lor unei astfel de îndrăzneală.

Întrebare: Dar pentru ce, odată ce nu e rugăciune, e numit cu numirea de rugăciune acest har negrit ?

Răspuns : Pricina socotim că e aceasta : pentru că se dă celor vrednici în vremea rugăciunii și înlăuntrul ei privilegiul din rugăciune. Pentru că această slăvită stare nu are alt timp de slăuire, ci timpul acesta, după mîrturia părinților. De aceea e numit cu numele de rugăciune, pentru că mintea e condusă din rugăciune spre acea fericire și pentru că rugăciunea e pricina ei și în alte timpuri nu are loc, cum arată scrierile părinților. Căci vedem pe mulți dintre sfinți, în viețile lor, stînd la rugăciune, dar cu mintea răpită.

Iar de va întreba cineva pentru ce aceste daruri (harisme) mari și negrite au loc numai în timpul acesta, vom spune : pentru că în timpul acesta e mai pregătit omul decît în orice alt timp și e adunat în sine, încît poate lua aminte la Dumnezeu și dorește să aștepte mila Lui. Și pentru a spune pe scurt, acesta e timpul cînd cineva stă la poarta Împărăției pentru a cere. Și cererea celui ce cere și se roagă se cuvine să fie împlinit în acest timp. Căci în care alt timp e omul pregătit și în stare de pază, ca în timpul în care se roagă ?

Sau se cuvine oare s primeasc vreunul din aceste daruri în vremea în care doarme, sau lucreaz ceva, sau în care mintea îi este tulburat ? C ci iat , de i sfin ii nu au nici un timp de nelucrare, deoarece în toat clipa sînt ocupa i în cele duhovnice ti, nu sînt totdeauna preg ti i s stea în rug ciune. Pentru c de multe ori cuget la ceva din cele ale vie ii, sau contempl f p-turile, împreun cu alte lucruri de folos. Dar în vremea rug ciunii, privirea min ii ia aminte numai la Dumnezeu i spre El î i întinde toate mi c rile ei i Lui îi aduce cererile din inim cu str duin i cu c l-dur continu . i de aceea, în aceast vreme, în care sufletul nu are decît aceast singur grij , se cuvine s izvorasc din Dumnezeu bun voina dumnezeiasc .

C ci vedem c Duhul Sfînt coboar peste pîinea i vinul puse pe altar, în clipele cînd preotul e preg tit i st la rug ciune i cere îndurare lui Dumnezeu i î i adun mintea în aceast cerere. i lui Zaharia i s-a ar tat îngerul în vremea rug ciunii, i i-a prevestit na terea lui Ioan. La fel, lui Petru cînd se ruga în cas , în ceasul al aselea, i s-a ar tat vederea care l-a condus la chemarea neamurilor prin pînza coborît din cer cu vie uitoarele în ea. De asemenea, lui Corneliu i s-a ar -tat îngerul i i-a spus cele scrise despre el, cînd se ruga. Iar lui Iisus, fiul lui Navi, i-a vorbit Dumnezeu cînd st tea plecat pe fa în rug ciune. La fel, arhiereul auzea lîng jertfelnic, deasupra chivotului, cuvintele lui Dumnezeu; i de acolo primea în chip tainic de la Dumnezeu vederile pentru toate ce erau de folos timpului ; acolo unde arhiereul intra o dat pe an în vremea înfrico toare a rug ciunii tuturor semin iilor adunate ale lui Izrael, auzea arhiereul cuvintele lui Dumnezeu printr-o vedere înfrico toare negrit , cînd intra în Sfînta Sfintelor i se arunca pe sine pe fa . O, ce înfrico toare era acea tain , care se sluzea prin aceasta!

Astfel, toate vederile ar tate sfin ilor au loc în vremea rug ciunii. C ci ce alt timp e atît de sfînt i de potrivit sfintei primiri a darurilor (harismelor), ca timpul rug ciunii, în care vorbe te cineva cu Dumnezeu ? C ci în acest timp, în care se fac cererile c tre Dumnezeu i au loc întîlnirile cu El, omul adun cu silire toate mi c rile i gîndurile din toate p r ile i nu gînde te decît la Dumnezeu i inima o are plin de El. De aceea în elege cele neîn elese. C ci Duhul cel Sfînt Se mi c în el dup m sura lui. Se mi c în el luînd prilej de la cele pentru care se roag . Deci rug ciunea se întrerupe în vremea rug ciunii din mi carea ei i mintea e prins i scufundat în uimirea r pirii i uit de dorin a din cererea sa. i mi c rile ei se bo teaz în be ie adînc i ea nu mai e în această lume i nu mai e atunci în om deosebire între suflet i trup, nici amintirea a ceva, precum a zis dumnezeiescul i marele Grigorie: «Rug ciunea este cur ia min ii i se taie prin r pire de lumina Sfintei Treimi». Vezi cum se taie rug ciunea nu prin uimirea în elegerii celor n scute în minte din ea, cum am spus înainte la începutul scrierii i în alte multe locuri ? i iar i acela i zice : «Cur ia min ii este o c l torie în în l ime a gîndurilor i ea se ia la întrecere cu culoarea cereasc în care str luce te în vremea rug ciunii lumina Sfintei Treimi»¹⁹².

Întrebare: i cînd se învrednice te cineva de acest har întreg ?

R spuns : În vremea rug ciunii, zice, cînd mintea se dezbrac de omul vechi i-l îmbrac pe cel nou, al harului. «Atunci î i vede cur ia ei asem n toare culorii cere ti, care s-a numit locul lui Dumnezeu de c tre b - trîinii lui Izrael, cînd S-a ar tat lor în munte»¹⁹³.

192, Evagrie Monahul, *Capete despre deosebirea gîndurilor*, cap. 18, Filoc. rom., I, p. 62.

193. *Ibidem*.

Deci, precum am spus, acest dar al harului nu trebuie numit rug ciune duhovniceasc , ci rodul rug ciunii curate, trimis prin Duhul Sfînt. Atunci mintea ajunge deasupra rug ciunii i, prin aflarea a ceva mai înalt, rug ciunea înceteaz . i atunci nu se mai roag cineva cu rug ciunea, ci iese din sine (ajunge în extaz) în lucrurile neîn elese, aflate mai presus de lumea muritorilor ; i în ne tiin a ei tace despre toate cele de aici, Aceasta este ne tiin a mai presus de cuno tin , de care s-a vorbit. Aceasta este cea despre care s-a zis c fericit este cel ce a primit ne tiin a nedesp r it de rug ciune, de care fie s ne învrednicim i noi prin harul Unuia N scut Fiul lui Dumnezeu, C ruia se cuvine toat slava, cinstea i închin ciunea, acum i pururea i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXXIII

**Despre felul rug ciunii i despre celelalte lucruri
privitoare la pomenirea neîncetat , ce se cer
neap rat i sînt de folos, cînd cineva, citindu-le,
le p ze te cu dreapt socoteal**

Cea mai bun parte a harului credin ei este s fie încredin at cineva despre împlinirea rug ciunii lui, prin n dejdea în Dumnezeu. Dar sigur an a credin ei în Dumnezeu nu o d ne tirbirea m rturisirii, de i ea este maica credin ei, ci sufletul ce cunoa te adev rul lui Dumnezeu din puterea vie uirii. Odat ce afli în sfintele Scripturi credin a unit cu vie uirea, s nu legi cunoa terea credin ei, r mînînd la simpla m rturisiră dreapt a ei. C ci credin a ce d sigur an a n dejdii nu e în eleas niciodat de cei neboteza i, sau de cei ce au stricat în elesul adev rului. Pentru c sigur an a

credin ei se dă celor cu viaa înalt în suflet, pe măsura virtuților ce iau aminte la împlinirea poruncilor Domnului.

Meditarea neîncetată a Scripturii este lumina sufletului. Căci această întipăritură în suflet amintiri folositoare, pentru păzirea de patimi și pentru stăruirea în dorul de Dumnezeu, în curățenia rugăciunii. Dar și deschide în fața noastră calea păcii pe urmele sfinților. Totuși să nu te îndoiești în stihurile rugăciunilor noastre, când se fac cu mult trezvie și cu străpungere neîncetată, fie rugăciunile, fie citirea din orice vreme.

Primește neapărat cuvintele spuse din experiență (din cercare), chiar dacă cel ce le găsește este neîncredut. Pentru că vistieriile cele mari ale împărățiilor pământului primesc bucurios adausul obolului unui ceretor și râurile se umplu din micile pârâiașe și din ele se mângâie în curgerea lor.

Despre paza amintirilor

Dacă amintirea bună a lucrurilor înnoiește în noi virtutea, când cugetăm la acestea, evădit că și amintirea desfrânată înnoiește în cugetarea noastră o poftă urâtă, când ne amintim de ea. Pentru că amintirea fiecăreia din acestea ne întipărește chipul deosebit al faptelor și aduce în cugetarea noastră și ne arată, ca și cu degetul, fie urâtă gîndurilor noastre, fie în lăime vieuirii noastre, întîrind în noi înclinațiile și pornirile, fie ale celor de-a dreapta, fie ale celor de-a stînga; și ne aflăm gîndind la ele în ascunsul minții noastre. Și în cugetarea minții noastre ia chip un fel sau altul al vieuirii noastre și astfel ne vedem pururea pe noi înșine. A adar, nu numai cugetarea ne vătmă pe noi, ci și vederea noastră sufletească și amintirea care le pricinuieste pe acestea. Pe de altă parte nu numai lucrarea virtuții ajută celui ce o desvîrtește pe ea, ci și

felul cugetării, care ia chip din amintirea persoanelor ce o lucrează. Iar din acestea se poate cunoaște cei mai mulți care au ajuns la treapta curiei se învrednicesc totdeauna, în cugetarea din timpul nopții, de unele vederi sfinte și aceste vederi întipărite în suflete li se fac pricină de bucurie în îndeletnicirea în elegtoare a minții. Și de aceea se apropie cu căldură de lucrarea virtuților și o flăcărîmbelugată se ivește în ei, potrivit dorinței lor. Și spun că sfinții îngerii iau înfățișările unor vederi sfinte, cinșite și bune și se arată sufletului în închipuirile somnului, spre înălțarea gândurilor lui, spre bucurie și mîngîiere și veselie. Și ziua le măcă sufletul la contemplarea gândurilor lor. Și lucrarea sufletului se urează de bucuria celor sfinte.

Tot așa și în învierea războaielor. Cel ce are obiceiul să cugete la cele rele e atras de către trei draci la nălugiri potrivite acestora. Căci iau înfățișări și arată sufletului nălugiri care-l sperie, lucrînd în el mai mult în amintirile din timpul zilei. Și uneori îl face slăbească din această închipuire ce-l înspăimîntă, alteori îi arată greutatea vieții în liniște și în singurătate, și altele de felul acesta.

Deci noi, fraților, să ne folosim în luarea-aminte la amintiri și la descoperirea stării sufletului în ele, pururea, de discernămînt. Să luăm seama la amintirile cugetării noastre, cu ce amintiri zăbovim în convorbiri și pe care le alungăm repede de la noi, cînd se apropie de sufletul nostru; de zăbovim în cele ce ne vin din voia dracilor, care aruncă prilejuri patimilor, sau în cele din poftă, sau din iuime, sau în cele de la sfinții îngerii, care ne aduc ca pricini de bucurie și de cunoștință amintirile ce ne trezesc prin gândurile ce le stîrnesc, prin apropierea lor de noi, sau prin cele ce ne vin din obișnuințele rele ce s-au întărit de mai înainte prin simțuri, din care se măcă în suflet gândurile care ne răpesc în parte prin vreunul sau altul din simțuri. Iar

experien a acestor dou lucruri o cî tig m prin îndeletnicirea cu ele, cu discern mîntul cuvenit. vorba de vederea lor i de împlinirea lor cu fapta. Dar fiec reia din ele s facem s -i urmeze o rug ciune deosebit .

Despre deosebiriile dragostei

Iubirea ce se ive te din unele lucruri e ca o candel mic hr nit cu untdelemn, prin care se sus ine lumina ei; sau ca un pîrîu ce se na te dintr-o ploaie, a c rui curgere înceteaz atunci cînd ploaia ce-l sus ine se opre te. Dar iubirea care are drept cauz pe Dumnezeu e ca un izvor ce î ne te mereu i a c rui curgere niciodat nu se opre te (c ci El singur este izvorul iubirii) i al c rui con inut nu se va ispr vi niciodat .

Cum po i s te rogi neîmpr tiat

Voie ti s te desf tezi în stihurile slujbei tale i s prime ti sim irea cuvintelor Duhului, rostite de tine ? Las cu totul cantitatea stihurilor i s nu te îngrije ti de m surile lor, sau de grija de a rosti stihurile ce in de felurile rug ciunii; i p r se te orice rostire din obi nuin i gînde te-te la ceea ce î i spun ele i la ceea ce se istorise te despre citirea vreunuia din cei c l uzi i de Dumnezeu. S st ruie mintea ta în cugetarea lor pîn ce sufletul t u se va trezi prin înaltele lor în elesuri, uimit de iconomia lui Dumnezeu i prin aceasta se va mi ca fie spre pream rirea Lui, fie spre întristarea cea de folos. S prime ti orice este în ele spre rug ciune i cînd mintea ta se va înt ri în acestea, a plecat tulburarea din ea. C ci nu este pacea min ii în lucrarea slugii¹⁹⁴, nici în libertatea fiilor, z p ceala tulbur rii. Pentru c tulburarea are obiceiul s fure gustul în elegerii i al priceperii i s le pr deze de în-

194. In lucrarea slugii, care face lucru de mîntuial .

elesurile lor, asemenea unei lipitori ce sugă via a trupurilor odată cu sângele mîdularelor lor. Căci tulburarea trebuie numită, de e cu puțin, căruia diavolului, deoarece satana are obiceiul să se suie mereu călare pe minte și să aducă cu el toată povara patimilor și să intre în sufletul slab născut și să-l scufunde în zăpceală. Iată seama la aceasta, cu tot discernămintul. Nu fi în vremea rostirii stihurilor cîntărilor tale ca unul ce primește cuvintele de la altul, ca să nu-ți închipuie că înmulțești prea mult lucrarea cugetărilor și să ieși din strîngerea inimii și din bucuria lor, căci ca de la tine, ca să rostești cuvintele tale ca pe o cerere plină de strîngere și cu printrunderea discernămintului, ca cel ce în alege lucrul lui cu adevărat¹⁹⁵.

**Însemnează - i de unde vine trînd via
i de unde, împreună tierea**

Trînd via vine din împreună tierea cugetărilor. Iată aceasta, din nelucrare, din necădire și din întîlniri de arte, sau dintr-un stomac prea plin.

**Nu trebuie să ne împotrivim gîndurilor,
ci să le predăm lui Dumnezeu**

Cel ce nu se împotrivește gîndurilor semănate în noi de vrăjmașul, căci taie convorbirea cu ele prin rugăciune către Dumnezeu, arată că mintea lui a primit înțelepciune de la har și cunoștința lui cea adevărată l-a eliberat pe el de multe lucruri; și prin aflarea că rîndurile celei scurte, la care a ajuns, a tăiat împreună tierea căii celei lungi. Căci nu avem în toată vremea puterea să ne împotrivim tuturor gîndurilor ce se ridică împotriva noastră, ca să le oprim, căci de multe ori primim de la ele o rană ce nu se vindecă multă vreme. Pentru că ai ca

195. Să citești cuvintele citite, ca exprimînd cererile, durerile și laudele tale adresate lui Dumnezeu.

protivnici pe unii care au ase mii de ani¹⁹⁶. i aceasta îi face în stare ca s te poat r ni peste m sura în elepciunii i în elegerii tale. i chiar de îi vei birui, întin ciunea gândurilor îi i murd re te cugetul i r ul lor miros r mîne mult vreme în mirosul n rilor tale. În primul rînd s te faci liber de toate acestea prin fric . Pentru c nu e alt ajutor ca Dumnezeu.

Despre lacrimi

Lacrimile din rug ciunea ta sînt un semn al milei lui Dumnezeu, cu care s-a învrednicit sufletul t u în poc in a lui; i c ea a fost primit i a început s intre prin lacrimi în cîmpia cur iei. C ci ochii nu pot v rsa lacrimi de nu vor fi înl turate gândurile celor trec toare ; i de nu vor arunca gândurile tale de la ele grija lumii i nu se va ivi din ele dispre uirea lumii; i de nu vor începe s preg teasc merindea pentru ie irea din via a aceasta; i de nu vor începe s se mi te în suflet gânduri privitoare la unele lucruri din cealalt via . C ci lacrimile vin din cugetarea cea curat neîmpr tiat , din gândirea mult , neîncetat i neab tut la cele de mai sus i din amintirea vreunui lucru sub ire care s-a ivit în cugetare i întristeaz inima prin amintirea lui. Din acestea se înmul esc lacrimile i sporesc tot mai mult.

Despre lucrul de mîn i despre iubirea de argin i

Cînd, st ruind în lini tea ta, te apuci de lucrul mînilor, s nu faci din porunca aceasta a p rin ilor acoper mînt iubirii tale de argin i. Acesta s - i fie un lucru neînsemnat, pentru înl turarea trînd viei; un lu-

196. vorba de dracii care au fost crea i odat cu lumea, de i la Iov (38, 7) i la Grigorie Teologul se spune c ei au fost crea i, odat cu to i îngerii, înainte de lume. Nichifor Theotoche socote te c îngerii au fost crea i pu in înainte de lumea v zut i în leg tur cu ea.

cru care s nu- i tulbure mintea. i de dore ti s te îndeletnice ti cu lucrul mînilor mai mult de dragul milosteniei, cunoa te c rug ciunea e mai presus de aceasta în treapta ei. Iar de lucrezi pentru trebuin a trupului t u, dac nu e nes ios, î i ajunge spre împlinirea trebuin ei tale ceea ce î i rînduie te Dumnezeu. C niciodat n-a l sat Dumnezeu pe lucr torii Lui s fie lipsi i de cele trec toare. C ci a zis Domnul: «C u- ta i mai întîi Împ r ia lui Dumnezeu i dreptatea Lui i toate acestea se vor ad uga vou , înainte ca voi s le cere i» (Mt., 6, 33).

C ci a zis careva dintre sfin i, c nu aceasta e vrednicia vie uirii tale, ca s saturei pe cei fl mînzi, nici s se fac chilia ta cas de oaspe i pentru str ini. Aceast vie uire e rînduit celor din lume i e l sat mai degrab ca un bine pe seama lor, nu pe seama celor re- tra i din lume i liberi de cele v zute, care- i p zesc mintea lor în rug ciune.

CUVÎNTUL XXXIV

Despre m t nii i despre altele

S nu socote ti nelucrare ie irea din sine (extazul) a rug ciunii neîmpr tiate, adunate i îndelungate, pentru motivul c ai l sat psalmii. i mai mult decît îndeletnicirea cu stihurile, iube te în rug ciune m - t niile. C ci cînd acestea te ajut , în locul slujirii. i cînd în aceast slujire i se d darul (harisma) lacrimilor, s nu socote ti desf tarea adus de ele ca o nelucrare. C ci în harul lacrimilor st plin tatea rug - ciunii.

Întimpul cînd cugetarea ta e împr tiat , st ruie mai mult în rug ciune i în citire. Dar nu orice scriere e de folos. Iar mai mult decît faptele, iube te li-

ni tea. Pre uie te citirea, de e cu puțin , mai mult decât starea în picioare. C ci aceasta este izvorul rug ciunii curate. Deci nu te lenevi nicidecum, ci adu n -te cu trezvie din împr tiere. C ci r d cina vie uirii este psalmodierea. Dar cunoa te i aceasta : c faptele trupului folosesc mai mult decât cîntarea de stihuri cu împr tiere. Iar întristarea cugetului e mai de pre decât osteneala trupului. În vremea trînd viei, treze te-te i mi c - i pu în rîvna. C ci aceasta de teapt mult inima i înc lze te gîndurile sufletului. În vremea trînd viei, iu imea ajut firii, contrar poștei. C ci risipe te r ceala sufletului. Iar trînd via obi nuie te s vin asupra noastr din aceste pricini: fie din îngreunarea pîntecelui, fie din multa lucrare.

Buna rînduial a lucr rii este lumina cugetului. Nu e altceva mai de pre decât cuno tin a. Orice rug ciune, ce o aduci noaptea s fie mai de pre în ochii t i decât toate faptele de peste zi. S nu- i îngreuiezi pîntecele, ca s nu se z p ceasc cugetul t u i s fii tulburat de împr tiere cînd te scoli noaptea; i s se mole easc m dularele tale i s te afli tu însu i plin de moliciune femeiasc ; ba i sufletul s - i fie întunecat i gîndurile tulburi i s nu le po i aduna nicidecum în cîntarea stihurilor, din pricina întunec rii lor. Atunci gustul tuturor va fi amar în tine i nu i se va îndulci cîntarea stihurilor, din a c rei felurime mintea obi nuie te s gus-te, prin sprinteneala i lumina cuget rii.

Iar cînd buna rînduial a nop ii se tulbur , mintea se z p ce te în lucrarea de zi i, umblînd în întuneric, nu se desf teaz cum trebuie nici de citire. C ci se abate ca un vifor peste gînduri, fie c se ocup de rug ciune, fie de medita ie. Pentru c pl cerea ce se d ziua nevoitorilor izvor te din lucrarea de noapte în mintea cea curat . Orice om care n-a f cut cercarea lini tirii îndelungate s nu a tepte s afle în sine ceva

mai mult din bun t ăle nevoinei, chiar de este mare, în elept i înv ător i are multe virtu i.

Ia seama s ănu i se sl ăbeasc ătrupul prea mult, ca s ăprind ăputere trînd via ăîmpotriva ta i s ăi se r ăceasc ăsufletul din gustarea ei. Fiecare trebuie s ăi cînt reasc ăca într-o cump ăn vie uirea sa. În vremea în care e ti s ătul, p ăze te-te de ăîncrederea în tine. e ăderea ta s ăfie cu neprih ănire i atunci cînd e de trebuin ă. Mai ales fii cump ătat i curat în vremea cînei i ia seama nu numai la gîndurile tale, ci i la m ădularele tale. P ăze te-te de p ărerea de sine în timpul schimb ărilor celor bune. Arat ăi Domnului cu sîrguin ăsl biciunea i simplitatea ta, ca s ăfii p ăzit în rug ăciune de p ărerea de sine cea sub ire i s ănu fii l ăsat s ăfii ispitit de lucruri urîte. C ăci mîndriei îi urmeaz ăcurvia i p ărerii de sine, r ăt ăcirea.

Lucrul mîinilor tale f ă-l pentru trebuin ă, mai bine zis pentru a te lega în lini ătea ta. S ănu sl ăbe ti ăîncrederea ta în Purt ătorul-de-grij ă. C ăci El rînduie te în chip luminat cele ale casnicilor S ăi. El rînduie te pe cei ce se ăîncred ăîn El, i nu în mîinile oamenilor, s ăad ăîn pustia nelocuit ă. De te ajut ăDomnul în cele trupe ti f ăr s ălucrezi, cînd te str ăduie ti în grija de sufletul t ău, se mi ăc ăîn tine, din uneltirea uciga ului diavol, gîndul c ăpricina acestei purt ări de grij ăe ti tu. i atunci, odat ăcu gîndul acesta, ăînceteaz ăi purtarea de grij ăa lui Dumnezeu f ăde tine. i în aceea i clip ăî nesc ăîmpotriva ta o mul ăime de ăîncerc ări, fie din p ăr sirea ta de c ătre Purt ătorul-de-grij ă, fie din reînnuirea durerilor i a bolilor mi cate în trupul t ău. i nu pentru simpla mi care a acestui gînd te p ăr se te Dumnezeu, ci pentru c ăcugetarea ta st ăruie în acest gînd. C ăci Dumnezeu nu pedepse te pe om i nu-l judec ăpentru mi carea f ăr voie, nici dac ăconsim im cu ea o clip ă. Pentru c ădac ăîn acea clip ăîmpungem patima i se ive te în noi str ăpungerea, nu ne va pune

Domnul la socoteală această negrijă, ci numai pe aceea pe care a primit-o cu adevărat cugetarea noastră și a căutat la ea cu nesimțire și apoi a primit-o ca pe una ce se cuvenea și îi era de folos și nu a socotit-o ca pe o grijă p gubitoare. și noi pururea să ne rugăm Domnului așa:

Rugăciune

Hristoase plinirea adevărului, adevărul Tău să răsărară în inimile noastre; și să-ți știm șumblăm după voia Ta în calea Ta.

*

Când un gând viclean se seamănă în tine, fie privitor la cele care sînt departe, fie al obișnuinței tale de mai înainte și se arată continuu pe sine minții, și ții cu adevărat că-ți ascunde o cursă. De aceea treze-te-te la vreme și veghează. Iar de este din partea celor de-a dreapta și bune, cunoaște că Dumnezeu voiește-te în oarecare fel și-ți dea ie viața și de aceea mi-ți în tine mereu ceva în afara obiceiului. Iar de e un gând întunecos și ai îndoieli cu privire la el și nu poți ajunge și ții limpede de e din cele ale tale, sau de e tâlhar, sau spre ajutor, sau o cursă, ascunzîndu-se sub înfrîngerea binelui, să te pregătești împotriva lui în rugăciune prelungită și adînc, ziua și noaptea, cu mult priveghere. Să nu-l respingi, dar nici să nu te învoiești cu el, ci roagă-te cu sîrguință și cu cîldură în privința lui. și să nu încetezi să chemi pe Domnul. și El îți va arăta ie de unde este.

Despre tăcere

Mai presus de toate, iubite-te tăcerea, că ea te apropie de rod. Căci limba e slabă în tâlcuirea celor dumnezeiești. Întîi să ne silim să tăcem. și din tăcere se naște în noi ceva ce ne conduce spre tăcere. Și-ți

dea Dumnezeu sîm i ceva ce se na te din t cere. De începi această vie uire, nu tiu cît lumin î i va r - s ri ie de aci.

S nu socote ti, frate, c ceea ce s-a spus despre acel minunat Arsenie, cînd au venit la el p rin ii i fra ii s -l vad pe el i a ezut cu ei t cînd i i-a slobozit pe ei în t cere, a f cut-o numai pentru c a a a voit, ci pentru c s-a silit pe sine la aceasta de la început. Din deprinderea acestei lucr ri se na te în inim , dup o vreme, o pl cere, i cel ce o deprinde face trupul cu sila s st ruie în lini te. i din această vie uire se na te în noi mul imea de lacrimi. i într-o vedere minunat , inima simte ceva în ele, prin darul deosebirii, într-o vreme cu osteneal i în alt vreme din uimire (r pire). C ci inima se mic oreaz i se face prunc^{196 a}. i cînd începe s se roage, curg mai întîi lacrimile.

Mare este omul care prin r bdarea m dularelor lui a dobîndit această obi nuin în l untrul sufletului lui. Cînd vei pune toate faptele acestei vie uiri ale tale pe o parte i t cerea pe cealalt , o vei afla pe cea din urm cînt rind mai mult. Multe mîngîieri au oamenii. Dar cînd se apropie cineva de t cere, lucrarea de p zire a lor e de prisos. i toate lucr rile i se fac aceluia de prisos^{196 b}. i el însu i se afl în l at deasupra lor, pentru c s-a apropiat de des vîr ire.

T cerea este de ajutor lini tii. Cum a a ? Pentru c e cu neputin ca atîta vreme cît ne afl m locuind între mul i, s nu fim întîmpina i de cineva. C ci nici Arsenie, cel deopotriv cu îngerii, care iubea lini tea mai mult decît to i, n-a putut s stea desp r it de ei. C ci sîntem întîmpina i de p rin ii i de fra ii ce sînt cu noi i ne întîlnim cu ei pe nea teptate. Acel vrednic

196 a. Pruncul plînge pentru c se simte slab i nevinovat i nu-i ascunde sl biciunea prin mîndrie.

196 b. Lucrarea de p zire de gînduri rele e de prisos, pentru c în t cere se cuprinde i p zirea. Ea e concentrare adînc în cele dumneze ie ti, care covîr esc puterea de atrac ie a gîndurilor. In ea se cuprinde i rug ciunea i gîndul neîncetat la Dumnezeu i deci cur ia de gînduri.

de fericire, căci ocolirea acestora în biserică sau în altă parte nu e cu puțin, cât sîntem aproape cu locuitorii de oameni. Și fiindcă de multe ori nu putea să se îndepărteze, în locul unde trăia, de apropierea oamenilor și de călugăriile ce locuiau în acele locuri, a învățat prin har chipul tăcerii neîncetate. Și dacă vreodată, din vreo trebuință neapărată, deschidea ușa să vreunora din ei, aceia se bucurau și numai de vederea lui. Iar folosirea cuvîntului și trebuința lui se făceau de prisos între ei.

Mulți dintre părinți au ajuns prin vederea aceasta la starea că se păzeau pe ei de a primi vreun adăus de bogăție duhovnicească la învățătura pe care o primeau prin vederea fericitului. Și unii dintre ei se legau pe ei de o piatră, sau cu o frînghie, sau își topeau trupul cu foamea în vremea cînd voiau să iasă la oameni. Căci mult folosește foamea, la înfrînarea simurilor.

Am cunoscut, frate, mulți părinți mari și minunați, care se îngrijeau mai mult de buna rînduială a simurilor și de viața cuvenită a trupului, decît de fapte. Căci prin acestea se naște buna rînduială a gîndurilor. Multe pricini vin asupra omului fără voia lui, făcîndu-l să iasă din hotarul slobozeniei lui. Și de nu-și va păzi simurile lui printr-o obișnuință nestrămutată, pe care și-a cîștigat-o de mai înainte, multă vreme nu va putea intra în sine însuși, ca să-și afle starea sa de pace de mai înainte.

Sporirea inimii se înfăptuiește prin stăruirea ei într-un dezechilibru. Sporirea vieții se face prin desprinderea de toate. Aducerea aminte de moarte pricinuită de stăpînirea cea bună a mîndrelor din afară. Încîntarea sufletului este bucuria ce înflorește în inimă din ne-dezechilibru. Sporirea cunoștinței vine din cercetările cele bune pe care le primește mintea în untru în fiecare zi din cele două schimbări (în bine și în ispitire). Pentru că, deși în anumite timpuri vine peste noi și trîndăvia, din

pricina singur tîi (îi poate că i ea e îngduit din iconomie), avem totu i i mîngîierea n dejdii ce î ne te covîrîtor din cuvîntul credin ei ce-l avem în i-nim . C ci bine a spus careva dintre purtorii de Dumnezeu c ajunge celui credincios dorul de Dumnezeu, ca s i se fac mîngîiere chiar i de pierderea sufletului (vie ii) pentru Dumnezeu. C ci cum vor v-t ma necazurile pe cel ce dispreuie te desf tarea i mîngîierea bun t ilor viitoare ?

Dar îi cer, frate, i aceasta : s biruiasc în tine pururea cump na milosteniei, pîn ce vei sim i în tine mila (lui Dumnezeu) fa de lume¹⁹⁷. În aceasta ne facem oglind , c vedem în noi asem narea i întip rirea adev rat a Celui ce e i prin fire i prin fiin Dumnezeu. Prin aceasta i prin cele ca acestea sîntem lumina i ca s ne mi c m dup Dumnezeu, printr-o hot rîre limpede. C ci inima aspr i nemilostiv nu se cur niciodat¹⁹⁸. Dar omul milostiv este doctor chiar al sufletului s u, pentru c alung întunericul patimilor din l untrul s u, ca printr-o suflare puternic . Iar aceasta este o datorie bun fa de Dumnezeu, dup cuvîntul evanghelic al vie ii.

Cînd te apropii de a ternutul t u, zi c tre el: «O, a ternut, poate noaptea aceasta mi te vei face mormînt. i nu tiu, de nu cumva în loc de somnul vremelnic va intra în mine în aceast noapte somnul cel ve nic». Cît timp mai ai deci picioare, alearg spre lucrare, înainte de a fi legat cu leg tura aceea care nu mai poate fi dezlegat . Cît timp mai ai degete, r stig-ne te-te pe tine în rug ciune, înainte de a ajunge la moarte. Cît timp mai ai ochi, umple-i cu lacrimi îna-

197. vorba de mila ce a avut-o Domnul fa de oameni (Mt., 9, 36), sau de mila lui Dumnezeu fa de lume: «Plin e p mîntul de mila Lui» (Ps. 32, 5), i «Fi i milostivi precum Tat l vostru milostiv este» (Le., 6, 36). În mila omului se arat mila lui Dumnezeu. Omul devine organ prin care se manifest mila lui Dumnezeu.

198. Învîrtoarea e una cu necuria, pentru c e preocuparea egoist de sine.

inte de a fi acoperi i de rîn . C ci precum trandafirul e b tut de vînt i se ve teje te, a a se va întîmpla cu una din p r ile tale i vei muri. Pune- i în inim , o, omule, gîndul c vei pleca, spunîndu- i mereu: «Iat a ajuns la u trimisul ce vine dup mine ! De ce ed ? M a teapt plecarea ve nic , ce nu are întoarcere». Cel ce dore te s stea de vorb cu Hristos iube te singur tatea ; iar cel c ruia îi place s fie l sat cu cei mul i e prieten al lumii. De iube ti poc în a, iube te i lini tea. C ci în afar de lini te, nu se des vîr e te poc în a. Iar de i se împotrive te cineva prin cuvînt în privin a aceasta, nu te sf di cu el. De iube ti lini tea, maica poc în ei, iube te cu pl cere i mica p gubire a sufletului i def im rile i nedrept ile ce- i vin de pe urma ei. C ci f r această preg tire, nu vei putea vie- ui în lini te, cu libertate i netulburat. Iar de dispre- uie ti acestea, te vei face p rta de lini te, potrivit cu voia lui Dumnezeu, i vei st rui în ea, precum voie te Dumnezeu. Iubirea lini tii este unit cu o a teptare ne- încetat a mor ii.

Mai cunoa te i aceasta, tu cel care ai darul deose- birii, c nu ne s l luim cu sufletul în singur tate i în lini te i nu ne z vorim, pentru faptele care întrec pe cele rînduite de canoane. C ci se tie c mai mult le înlesne te pe acestea via a de ob te cu mul i, pen- tru rîvna ce o prilejuie te trupului. Dac ar fi fost ne- voie de acestea, n-ar fi fost unii dintre p rin i, care, p r sind via a de întîlniri i comunicarea cu oamenii, s locuiasc unii în morminte, iar al ii s - i aleag z - vorîrea într-o chilie singuratic . Prin aceasta i-au sl - bit în chip deosebit trupul i l-au f cut s nu poat împlini canoanele lor, din pricina sl biciunii i a tru- dei trupe ti; ba au r bdat cu pl cere i bolile grele ce le-au venit în toat via a lor. Din pricina aceasta nu puteau nici s stea pe picioarele lor, nici s - i fac ru-

g ciunea obi nuit , sau s - i fac doxologia cu gura; ba nu rosteau nici psalmii, nici altceva din cele ce se s vîr esc cu trupul. Le era de ajuns doar neputin a trupului i lini tea în locul tuturor canoanelor. Acesta le era chipul petrecerii în toate zilele vie ii lor. i în toat aceast p rut nelucrare, nici unul dintre ei nu dorea s - i p r seasc chilia sa i, din pricina neîmplinirii vreunei lucr ri a pravilei, s umble pe afar , sau s se veseleasc de glasurile din biserici i de slujirea altora.

Cel ce- i simte p catele lui e mai bun decît cel ce scoal mor ii prin rug ciunea lui, cînd locuie te în mijlocul multora. Cel ce suspin un ceas pentru sufletul s u e mai bun decît cel ce folose te lumii întregi prin gîndirea lui. Cel ce s-a învrednicit s se vad pe sine e mai bun decît cel ce s-a învrednicit s vad pe îngerii. C ci cel din urm comunic prin ochii trupe ti, dar cel dintîi prin cei ai sufletului. Cel ce urmeaz lui Hristos în tînguirea de unul singur e mai bun decît cel ce se laud pe sine în adun ri. i nimeni s nu aminteasc de cuvîntul apostolului: «M-am rugat s fiu anatema de la Hristos» (Rom., 9, 3). C ci celui ce a primit puterea lui Pavel, i s-a poruncit s fac i aceea. Iar Pavel a primit din Duhul cel s l luit în el puterea spre folosirea lumii, precum a m rturisit el însu i, c nu f cea aceasta cu voia lui: «C de nevoie îmi este, i vai mie de nu voi binevesti» (I Cor., 9, 16). i alegerea lui Pavel nu avea în vedere poc in a lui, ci binevestirea c tre oameni. În scopul acesta a primit putere prisositoare.

Dar noi s iubim, fra ilor, lini tea, pîn ce va fi omorît legea din inima noastr ; i s ne aducem aminte pururea de moarte i prin cugetarea la aceasta s ne apropiem de Dumnezeu întru inima noastr i s dispre uim de ert ciunea lumii; i se va dispre ui

pl cerea ei în ochii no tri i vom r bda cu pl cere în trupul nostru bolnav nelucrarea neîncetat , cea din vie uirea lini tit . Ca prin aceasta s ne învrednicim de desf tarea cu cei ce în pe teri i în cr p turile p - mîntului a teapt descoperirea cea l udat a lui Dumnezeu, din cer. C a Lui i a Tat lui Lui i a Sfîntului Lui Duh este slava, cinstea, st pînirea i închin ciunea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXXV

**Pentru ce oamenii suflete ti
caut întru cuno tin spre cele duhovnice ti,
potrivit cu grosimea trupului.
i cum se poate în l a cugetarea din aceasta.
i care e cauza neeliber rii de aceasta.
i cînd i în ce fel poate st rui cugetarea
în afara închipuirilor în vremea rug ciunii**

Binecuvîntat este m rirea Domnului, care deschide u a înaintea noastr , ca s nu mai avem alt cerere, decît dorin a de El. C ci prin aceasta p r sim toate i sufletul iese numai spre urm rirea Lui, deoarece nu mai are vreo grij care-l împiedic de la vederea Domnului. C ci pe cît p r se te cugetarea grija celor v zute i se îngrije te întru n dejde de cele viitoare, pe m - sura în l rii ei din grija trupului i din îndeletnicirea ei cu aceea, pe atîta se sub iaz i se str lumineaz în rug ciune. i pe cît se elibereaz trupul din leg turile lucrurilor, pe atîta se elibereaz i cugetarea. i pe cît se elibereaz cugetarea de leg turile grijilor, pe atîta se str lumineaz (se face str vezie). i pe cît se str lumineaz , pe atîta se sub iaz i se înal din în elesurile veacului acestuia, purt tor al grosimii chipurilor. i atunci cugetarea poate s contemple pe Dumnezeu,

potrivit cu Sine¹⁹⁹. i nu ca noi. C ci de nu se face mai întâi omul vrednic de descoperire, nu o poate cunoaște. i dac nu ajunge la curie, gândurile lui nu se fac strvezii, ca s poată vedea (contempla) cele ascunse. i pînă ce nu se eliberează de toate cele v zute, potrivit zidirii lor, nu se eliberează de gândurile privitoare la ele, nici nu scap de îndeletnicirea cu gândurile întunecoase. Iar unde e întuneric, acolo sînt i gânduri încurcate i patimi. i dac nu se eliberează omul de acestea, cum am zis, i de pricinile lor, cugetarea nu va vedea cele ascunse. De aceea ne-a poruncit Domnul s înem înainte de toate neagonisirea i s ne depărtăm de tulburarea lumii i s ne desfacem de grija de toți oamenii. «C ci cel ce nu se va desface de orice om i de toate ale lui i nu se va tăgădui pe sine, nu poate să -Mi fie Mie ucenic» (Lc., 14, 33).

Deci ca s nu se vatăme cugetarea prin toate, prin vedere, prin auz, prin grija lucrurilor, de pierderea lor, de sporirea lor, de vreun om, i pentru a se lega pe ea numai cu n dejdea în El, Domnul a cerut lep darea de toată grija cugetului i a întristării pentru toate, ca s nu dorim decît vorbirea cu El. Dar rugăciunea are nevoie de mult deprindere, ca, prin timpul îndelungat petrecut în ea, cugetarea să se înțelească. C ci după neagonisirea care desface gândurile noastre din legături, rugăciunea cere stăruință. Pentru că din stăruirea în timp cîtă cugetarea deprindere i poate să alunge gândul de la ea i învață din multa cercare cele ce nu poate să le primească de la altul. C ci orice fel de vieuire la care s-a ajuns ia putere din felul de vieuire dinainte de ea i cere cele dinaintea ei spre aflarea celor de după ea. Rugăciunea are înainte de ea retragerea. i retragerea s-a făcut pentru rugăciune. i rugăciunea

199. A contempla pe Dumnezeu potrivit cu Sine e a-L contempla în chip dumnezeiesc i nu ca noi; deci prin har i cu subîrime, i nu natural i în chip grosier.

îns i, pentru ca s dobîndim dragostea de Dumnezeu. C ci în ea afl m pricinile ca s iubim pe Dumnezeu.

Dar i aceasta se cuvine s o ti i, iubiilor, c fiecare vorbire ce se face întru ascuns i toat grija în e-legerii drepte a lui Dumnezeu i toat cugetarea la cele duhovnice ti, î i are dreptarul i izvorul în rug ciune i se socote te în l untrul numelui rug ciunii i se afl adunate în l untrul acestui nume, fie c e vorba de felurile citirilor, fie de glasurile gurii în l ate spre pream rirea lui Dumnezeu, fie, de grija întristat de Domnul, fie, de închin ciunile trupului, fie, de cântarea stihurilor, fie, de celelalte, din care vine pe rînd rug ciunea curat i se na te dragostea de Dumnezeu.

C ci dragostea e din rug ciune; i rug ciunea, din vie uirea în retragere. Iar de retragere avem nevoie ca s avem putin a s ne îndeletnicim numai cu Dumnezeu. Iar retragerii îi premerge lep darea de lume. C ci de nu se leap d omul de lume i nu se lini te te de toate ale ei, nu se poate însingura. Iar înainte de lep-dare are loc r bdarea. i înaintea r bdrii, ura lumii. i înaintea acesteia, frica i dorul. C ci de nu se va însp imînta inima de frica gheenei i nu o va face dorul s vin la dorin a fericirilor, nu se va mi ca în ea ura lumii acesteia. i de nu premerge r bdarea în cugetare, nu poate alege loc s lbatic i de ert de locuitori. i de nu-i alege o via retras , nu poate s st ruie în rug ciune. i de nu st ruie în îndeletnicirea cu Dumnezeu, ci r mîne în gîndurile amestecate în rug ciune i în cele ce-i urmeaz , de care am vorbit, nu va ajunge la sim irea dragostei.

Deci dragostea de Dumnezeu vine din convorbirea cu El. Iar îndeletnicirea cu rug ciunea vine din lini te i lini tea din neagonisire. i neagonisirea se na te din r bdare i din ura poftelor. i ura poftelor, din frica gheenei i din a teptarea fericirilor. Iar poftele le ur-te cel ce cunoa te rodul ce i se preg te te din ele i de

la ce fericire e împiedicat din pricina lor. Astfel orice fel de vieuire e legat de cel dinaintea lui și ia sporire din el și se strmută la altul mai înalt. și de lipsește unul din felurile ei, nu poate lua ființă și nu se poate vedea cel de după el. Că toate se destramă și se pierd. Iar ce este mai mult decât acestea întrece hotarul celor spuse. Iar Dumnezeuului nostru se cuvine slava și mărirea în veci. Amin.

CUVÎNTUL XXXVI

**Nu se cuvine a pofți și a căuta,
fără neapărată trebuință, să se facă semne vădite
prin mâinile noastre**

În orice vreme Domnul Se află aproape spre ajutorul sfinților și, dar El nu-și arată puterea. Să oricând în chip vădit în vreo faptă oarecare și în vreun semn simțit, ca să nu ne înnebunească ajutorul dat și să ne pregătească vreo vătămare. și aceasta o face, purtând grijă de sfinții și, voind adică să le arate că nici o clipă nu sînt lipsiți de grija ascunsă a Lui. Dar îi lasă în tot lucrul să lupte după puterea lor și să se ostenească în rugăciune. Însă în lucrul care îi biruie tepe ei pentru greutatea lui și pentru că au slăbit și au fost pierși de El, și pentru că firea lor nu e pe măsura lui, lucrează El însuși după mărirea puterii Sale, spre folosul lor, și îi ajută precum El însuși ține. și îi întărește, după puțin, pînă ce iau puterea împotriva necazului lor. Căci îi ajută, prin cunoștința dăruită lor, să desfășoare multă împletire a necazului și-i trezește, prin încrederea lui, la preamărirea Lui care le e de folos în amîndouă felurile. Iar de e nevoie să fie arătată fapta și lucrul, o face aceasta neapărat. Dar felurile Lui de lucrare sînt prea în elepte și le săvîrșește te cînd au nevoie și sînt strîmtorați și nu oricum ar fi.

Cel ce arat îndr zneal într-un astfel de lucru i cere lui Dumnezeu i dore te s se fac minuni i puteri prin mâinile lui, este ispitit de dracul ce rîde de el, în cugetarea lui, care se laud ca unul ce a sl bit în con tiin a lui. Noi trebuie s cerem în necaz ajutorul lui Dumnezeu. Dar a ispiti pe Dumnezeu f r neap rat trebuin e primejdios. i nu e drept cu adev rat cel ce dore te aceasta. Multor sfin i le-a împlinit Dumnezeu ceva prin bun voia a Lui. Dar cel ce cere i dore te aceasta cu voia sa, f r s fie nevoie, cade din paza de sine i alunec din cuno tin a adev rului. C ci dac cel ce cere e ascultat în ceea ce cere, a a cum îndr zne te el fa de Dumnezeu, î i g se te în el loc cel viclean i îl str mut la mai mari p cate decît acesta. Dar drep ii adev ra i nu numai c nu poftesc acestea, ci i cînd li se dau, le resping. i nu numai în ochii oamenilor nu le voiesc acestea, ci în chip ascuns în ei în i i.

C ci iat c un oarecare dintre sfin ii p rin i a primit prin cur ia lui, din har, darul (harisma) s cunoasc dinainte pe cei ce vor veni la el i a cerut lui Dumnezeu, rugîndu-se i al i sfin i, ruga i spre aceasta de b trîn, s se ia de la el darul acesta. Iar dac unii dintre ei au primit daruri (harisme), le-au primit de nevoie sau pentru simplitatea lor. Pe ceilal i semnul dumnezeiesc nu i-a mi cat, ci l-au v zut ca pe o întîmplare. Fericitul acela, sfîntul Amon, cînd a plecat ca s fac închin ciune marelui sfînt Antonie i a r t cit calea, ce-a zis c tre Dumnezeu ? i ce a f cut Dumnezeu ? Aminte te- i i de ava Macarie i de ceilal i. Drep ii adev ra i socotesc pururea în ei c nu sînt vrednici de Dumnezeu. i în aceasta sînt dovedi i c sînt adev ra i, c se socotesc pe ei p c to i i nevrednici de grija Lui. i o m rturisesc aceasta în chip ascuns i ar tat i sînt în elep i i spre aceasta de Sfîntul Duh, ca s nu fie p r si i de grija ce li se cuvine i de pornirea de a

lucra cât înc sînt în via a aceasta. C ci vremea odihnei le e rînduit în veacul viitor. Cei ce au pe Domnul locuind în ei nu poftesc s fie în odihn i s fie izbvi i de necazuri, de i li s-a dat pentru cîte o vreme, în chip tainic, i cîte o mîngîiere în cele trupe ti.

Nu este virtute aceea care, atunci cînd este dobîndit , las pe om s p r seasc grija i osteneala ei. Iar s l luirea Duhului în om se vede în aceea c el se sile te pururea s se supun ²⁰⁰, de i ar putea face un lucru i în tihn . C aceasta este voia Domnului în cei ce locuie te, ca s nu se obi nuiasc cu trînd via; nici nu-i îndeamn s caute odihna, ci mai degrab lucrarea, i s se predea pe ei unor necazuri prisositoare. i în încerc ri îi înt re te pe ei i-i face s se apropie de în elepciune. Aceasta e voia Duhului, ca s fie ai Lui întru osteneli.

Încei ce vie uiesc în tihn nu e Duhul lui Dumnezeu, ci voia diavolului, cum a spus oarecare dintre cei ce iubeau pe Dumnezeu : «M-am jurat s mor în fiecare zi». În aceasta se deosebesc fiii lui Dumnezeu de ceilal i : ca ei s vie uiasc în necazuri, iar lumea s luceasc în desf t ri i în odihn ²⁰¹. C ci n-a binevoit Dumnezeu s se odihneasc cei iubi i ai Lui cât sînt înc în trup, ci a voit mai degrab ca ei, cât sînt în lume, s fie în necaz, în povar , în osteneli, în lipsuri, în gol tate i singur tate, în nevoi, în boli, în stare dispre uit , lovi i, în zdrobirea inimii, în istovirea trupului, în înstr inarea de rudenii, în cuget întristat, cu o vedere deosebit de toat zidirea, într-o petrecere neasemenea cu a oamenilor, într-o a ezare c lug reasc i lini tit , near tat vederii oamenilor, dep rtat de ea i de tot lucrul de aici care vesele te.

200. Chiar în silin a i în efortul omului spre cele bune e un semn c Dumnezeu îl îndeamn i-i d puterea la aceasta. A a se men ine totdeauna colaborarea între har i libertatea omului.

201. «Luxul» e de la lumin . i el o lumin ; dar a lumii, exterioar , nu a lui Dumnezeu, nu pornit din interior.

Ei plâng i lumea râde; ei sînt tri ti i lumea se vesele te; ei postesc i lumea se desfat . Ei trudes ziaua i noaptea se îndeamn la nevoine în strîmtorare i osteneli; unii dintre ei, în necazuri de bun -voie, al ii, chinui i de patimile lor; i iar i al ii, prigoni i de oameni ; iar al ii, în primejdiile patimilor, ale dracilor i ale altora. Unii dintre ei au fost prigoni i, al ii, uci i ; al ii au umblat în piei de oaie i în altele asemenea. i întru ei s-a împlinit cuvîntul Domnului, care zice : «În lume necazuri veti avea, dar întru Mine v veti bucura» (In, 16, 43). tie Domnul c nu e cu putin ca fiind în odihna trupului, s petrecem întru dragostea Lui. i de aceea i-a împiedicat s fie în odihn i în pl cerea ei. Iar Hristos, Mîntuitorul nostru, a C rui dragoste e mai mare decît mor ile cele trupe ti, s ne arate t ria dragostei Lui!

CUVÎNTUL XXXVII

Despre cei ce vie uiesc aproape de Dumnezeu i petrec zilele lor în via a cuno tîn ei

Un b trîn oarecare a scris pe pere ii chiliei lui cuvinte i gînduri de multe feluri. i a fost întrebat: «Ce sînt acestea ?» i a zis : «Acestea sînt gîndurile drepte ii ^{201 a} ce vin de la îngerul ce petrece cu mine, i cuget rile cele drepte ale firii, ce se mi c în mine. i le scriu în vremea cînd se ivesc, ca în vremea întunec rii mele s m îndeletnicesc cu ele i s m izb veasc de r t cire».

Alt b trîn, fiind fericit de gîndurile sale care-i spuneau : «În loc de lumea trec toare te-ai învrednicit de n dejdea netrec toare», r spuse: «Cît înc sînt pe cale, în zadar m l uda i; înc nu am ispr vit drumul».

201 a. «Dreptatea» înseamn în Sfînta Scriptur totalitatea virtu ilor.

De lucrezi cele ale unei virtuți mari și nu simți gustul răsplătirii ei, și nu te miri. Căci până nu se smeri te omul, nu ia plata lucrării sale. Iar răsplata nu se dă lucrării, ci smereniei²⁰². Cel ce o nesocotește pe a doua oară a pierdut pe cea dintâi. Cel ce a luat-o înainte, și a luat răsplata bună a tuturor, întrece pe cel ce are lucrarea virtuții²⁰³. Virtutea este maica întristării; și din întristare se naște smerenia; și smereniei îi se dă harul. Deci răsplata nu se dă virtuții, nici osteneții pentru ea, ci smereniei ce se naște din ele. Dacă aceasta lipsește, în deert se fac cele dintâi.

Lucrarea virtuții constă în paza poruncilor Domnului. Prisosința virtuții este buna întocmire a cugetării. Iar aceasta constă din smerita cugetare și din pază. Când celor dintâi le lipsește puterea, ea este primită în locul lor. Căci Hristos nu cere lucrarea virtuților, ci îndreptarea sufletului. Pentru aceasta a rânduit poruncile celor de sub lege. Trupul lucrează atât în cele de-a dreapta, cât și în cele de-a stînga. Iar cugetarea, precum voiește, sau se îndreptează, sau greșește. Sînt unii care lucrează în elepciunea dumnezeiască în cele de-a stînga și sînt alții care sîvîrșesc pe catul sub înfrîngerea unor fapte dumnezeiești²⁰⁴.

Scderile²⁰⁵ unora ce se prezintă pe ei sînt paznici ai dreptății. Un dar (o harismă) fără ispite este pierzanie pentru cei ce îl primesc. De lucrezi binele înaintea lui Dumnezeu și-ai dat un dar, înduplec-L și-ți dea cunoscința cum trebuie să te smerești, sau să-l ia de la tine, ca să nu ți se facă pricină de pierzare. Căci nu totuși poți să bogăția fără vătămare.

202. Căci smerenia nu se laudă cu ea, pentru că cel ce o are nu o simte.

203. Acela a dobîndit smerenia înainte de a sîvîrși faptele virtuții.

204. Sîvîrșind fapte ale virtuții și mîndrindu-te cu ele, lucrezi răul cu înfrîngerea dumnezeiască și fîcînd în aparență pace, din smerenie, vie viața întru în elepciunea lui Dumnezeu.

205. «Scderile naturale, ca neputința, lipsa de curaj, lipsa de destoinicie, lipsa de cultur și cele asemenea, sînt celor ce se cunosc pe ei pricini de smerita cugetare și celor ce iau aminte la ei înșiși, pătimașii ale virtuților».

Sufletul care i-a luat asupra- i grija pentru virtute, trind cu luare aminte i în fric de Dumnezeu, nu poate fi f r întristare în fiecare zi. Pentru c virtu ile au împletite în ele întrist rile. Cel ce iese din necazuri se desparte f r îndoial i de virtute. De dore ti virtutea, pred -te pe tine oric rui necaz. C ci necazurile nasc smerenia. Nu voie te Dumnezeu ca sufletul s fie f r grij . Cel ce voie te s fie f r grij se afl în cugetul s u în afar de voia lui Dumnezeu. Dar grij numim nu pe cea privitoare la trupuri, ci pe cea privitoare la cele ce ne îndurereaz i care urmeaz faptelor bune. Pîn ce nu vom ajunge la cuno tin , care este descoperirea tainelor, ne apropiem de smerenie prin încerc ri. Celui ce se afl în virtutea lui f r necaz, i s-a deschis o u de mîndrie.

Cine dore te, deci, s fie neîntristat în cugetul lui ? Nu poate cugetarea s st ruie în smerenie f r pricini de p timiri, dar nici în îndeletnicirea rug ciunii curate c tre Dumnezeu, f r smerita cugetare. Întîi se dep rteaz omul de la grija convenit în cugetul lui i dup aceea î i apropie de sine duhul mîndriei. i, z bovind omul în ea, se dep rteaz de el îngerul purt rii de grij , care-i aproape de el, mi cînd în el grija pentru dreptate. i cînd omul s vîr e te nedreptate împotriva îngerului i acesta se dep rteaz de el, se apropie de om vr jma ul. i de atunci nu mai este în el grija de dreptate.

«Înainte de zdrobirea inimii este trufia», zice în e-leptul (Pilde, 16, 19). i înainte de dar (harism), smerenia. Pe m sura mîndriei ce se vede în suflet, este i m sura zdrobirii, sau a cert rii pov uitoare ce-i vine de la Dumnezeu. Mîndria e nu cînd gîndul ei trece repede prin cugetare, nici cînd cineva e biruit de ea pentru o clip , ci cînd ea st ruie în suflet. Gîndului dintîi îi urmeaz str pungerea. Iar starea de a doua, în care mîndria e iubit , nu cunoa te str pungere. Iar Dumnezeului nostru fie slava i m rirea în veci! Amin.

CUVÎNTUL XXXVIII

Despre trebuin a de a cunoa te cineva, din gîndurile ce se mi c în el, la ce m sur a ajuns

Omul, cît este în trînd vie, se teme de moarte. Iar cînd se apropie de Dumnezeu, se teme de judecat . Dar cînd a înaintat deplin, a înaintat în dragoste²⁰⁶. Din acestea, dou cîte dou sînt legate una de alta. Cum a a ? Cînd se afl cineva în cuno tin a trupeasc , se teme de moarte. Cînd se afl îns în cuno tin a sufleteasc i in vie uirea cea bun , cugetarea lui se mi c în fiecare clip în aducerea aminte de judecat . Pentru c st în chip drept în firea îns i i se mi c în treapta sufleteasc i umbl întru cuno tin a de sine i într-o vie uire dornic de a se apropia de Dumnezeu²⁰⁷. Dar cînd ajunge la cuno tin a adev rului, prin trezirea sim irii tainelor lui Dumnezeu i prin înt rirea n - dejdii în cele viitoare, omul trupesc care se teme de moarte, ca animalul de t iere, e înghi it de dragoste ; cel ra ional se teme de judecat , iar cel ajuns fiu se înfrumuse eaz (se des vîr e te) în dragoste²⁰⁸ i nu se mai pov uie te prin toiagul care sperie. «Iar eu i casa tat lui meu vom sluji lui Dumnezeu» (În . Sir., 24, 15).

Cel ce a ajuns la dragostea de Dumnezeu nu mai dore te s r mîn aici. C ci dragostea scoate afar fri-

206. Sînt trei trepte : preocuparea de trup, care coincide cu frica de moarte ; cuno tin a sufleteasc , care are un dor de apropiere de Dumnezeu i frica de judecat ; sporirea în apropierea de Dumnezeu, care coincide cu sporirea în dragostea de El.

207. Dac prima treapt e o vie uire sub nivelul firii, a doua e potrivit firii, dar înc nu e din puterea harului. De-abia a treia e din har. In aceasta se afl dorin a apropierii de Dumnezeu, dar lipse te puterea harului pentru o apropiere de fapt. Dar cînd de la o treapt se trece la urm toarea, prima se înghite în a doua.

208. Cel în care mije te dragostea lui Dumnezeu are prin aceasta un prim efect chiar asupra celui trupesc, trezind în el frica de moarte.

ca. Iubi ilor, fiindc m-am f cut nebun²⁰⁹, nu mai rabd s p zesc taina în t cere, ci m port ca unul f r de minte pentru folosul fra ilor. Pentru c aceasta este dragostea adev rat , c nu mai poate r bda s p streze ceva în tain fa de cei iubi i. De multe ori cînd scriam acestea, mi se opreau degetele pe hîrtie i nu mai puteam s le mi c de pl cerea ce se ivea în inima mea i care m aducea la t cerea sim urilor. Deci, fericit este cel ce se îndeletnice te pururea cu Dumnezeu i se opre te de la toate cele lume ti i nu mai cu El se ocup toat cuno tin a lui. i de va fi îndelung r bd tor, nu va întîrzia mult s se arate rod mare.

Bucuria cea întru Dumnezeu este mai puternic decît via a de aici. i cel ce a aflat-o pe ea, nu numai c nu mai caut spre patimi, ci nu se mai întoarce nici spre via a sa; i nu mai are vreo alt sim ire a ei, dac bucuria aceasta i-a venit din adev r. Dragostea e mai dulce ca via a²¹⁰. C ci e mai dulce în elegerea cea dup Dumnezeu, din care se na te dragostea cea mai dulce ca mierea i ca fagurul. Dragostea nu se întristeaz cînd trebuie s primeasc moartea înfrico toare pentru cei pe care îi iube te. Dragostea este fiica cuno tin ei²¹¹. Iar cuno tin a e fiica s n t ii sufletului. i s n tatea sufletului este puterea ce se na te din multa r bdare²¹².

209. Nebun de dragostea de Dumnezeu, datorit c reia nu mai pune nici un pre pe cele de aici.

210. Ca via a de aici. C ci dragostea e i ea via . Dar alt via . Via cu totul superioar i netrec toare.

211. Cînd cuno ti marea, adîncă realitate personal , infinit iubitoare, a lui Dumnezeu i adîncul inepuizabil de iubire i nemuritor al semenului, nu se poate s nu iube ti i pe unul i pe altul.

212. de remarcat aceast identificare a s n t ii sufletului cu puterea i explicarea puterii din r bdare. Astfel, r bdarea crucii de c tre Hristos a înt rit sufletele omene ti, precum r bdarea crucii i a oric rui necaz rode te în noi putere i s n tate. Dimpotriv , mole eala i lipsa de r bdare e semn i pricin de sl biciune.

Întrebare: i ce este cuno tin a ?

R spuns : sim irea vie ii nemuritoare²¹³.

Întrebare: i ce este viata cea nemuritoare ?

R spuns : Sim irea lui Dumnezeu²¹⁴. C ci din cunoa tere este iubirea²¹⁵. Iar cunoa terea de Dumnezeu este împ r teasa tuturor poftelor, i sufletul ce o prime te nu mai are nevoie de vreo dulcea de pe p mînt. C ci nimic nu este asemenea dulce ii cunoa terii lui Dumnezeu²¹⁶.

Rug ciune

«Doamne, umple inima mea de via a ve nic ».

Via a ve nic este mîngîierea în Dumnezeu. i cel ce a aflat mîngîierea în Dumnezeu socote te de prisos orice mîngîiere lumeasc .

Întrebare: De unde simte o mul ca a primit intelegciunea de la Duhul ?

R spuns: Din sim irea care-l înva în ascunsul lui i în sim iri chipurile smereniei²¹⁷. i i se descoper în în elegerea lui c a dobîndit smerenia²¹⁸.

213. Cunoa terea celor ce se descompun nu ne pune în contact cu esen a netrec toare a realit ii i nu ne d nici nou puterea ve nicei persistent . «Aceasta este via a de veci, s Te cunoasc pe Tine, adev ratul Dumnezeu» (In, 17, 3).

214. În îns i sim irea vie ii nemuritoare i nesfîr ite a lui Dumnezeu, e nemurirea, c ci aceast sim ire e unire cu acea via .

215. Dacă din cunoa tere se na te iubirea, adev rata cunoa tere trebuie s fie cunoa terea prin comuniune a unei persoane pe care o putem iubi i în ultim analiz a Persoanei lui Dumnezeu, Care prin iubirea Ei netrec toare ne cî tig iubirea noastr netrec toare, înîndu-ne nemuritori. Cunoa terea aceasta, n scînd iubirea, se na te ea îns i din sim irea iubirii lui Dumnezeu. Ea nu are caracter teoretic i deductiv, ci e înînlînire printr-o sim ire de ordin spiritual. În v tura despre cunoa tere ca sim ire nu apare deci întîi la sfîntul Simeon Noul Teolog, cum a afirmat J. Hausherr.

216. Cunoa terea lui Dumnezeu este dulce, pentru c e cunoa tere a iubirii Lui.

217. «Modul» sau «modurile» existen ei smerite. Smerenia este în elepciunea adev rat , sau r sare din în elepciunea adev rat .

218. Sim irea e una cu în elegerea i invers. Nu e o sim ire neîn eleas i o în elegere lipsit de sim ire.

Întrebare: icum simte cineva c a ajuns la ea?

R spuns : Din aceea c îi e grea s plac lumii în purt rile lui sau în cuvînt i este urît în ochii lui slava lumii acesteia.

Întrebare: i care sunt pricinile patimilor?

R spuns: Sînt momeli a ezate în lucrurile lumii acesteia, care mî c trupul spre cele de neap rat trebuin ale lui. i ele nu înceteaz s momeasc cît timp exist lumea. Dar omul care s-a învrednicit de harul dumnezeiesc i a gustat i a sim it ceva mai presus de acestea nu le las s intre în inima sa. Pentru c în locul momelilor a pus st pînire peste el o alt dorin mai mare i mai bun ca ele. i nu se mai apropie de inima lui nici ele, nici cele ce se nasc din ele. Cî r mîn afar , nelucr toare. Nu pentru c nu sînt momeli ale patimilor, ci pentru c inima care le prime te e moart fa de ele i tr ie te în altceva ; i nu pentru c s-a oprit din p zirea dreptei socoteli (a discern mîntului) i a lucr rii ei, ci pentru c nu mai este în cugetarea lui vreo tulburare din ceva. C ci con tiin a lui s-a s - turat de desf tarea cu altceva.

Inima care a primit sim irea celor duhovnice ti i vederea întocmai a veacului viitor î i aduce aminte, în con tiin a sa, de patimi, a a cum un om s tul de mîncare aleas prive te la mîncarea proast a ezat înaintea lui. El nu-i d nici o aten ie i nu o pofte te deloc, ci mai degrab se îngre o eaz i se întoarce de la ea, nu numai pentru c mîncarea îns i e gre oas i nepl cut , ci i pentru c s-a s turat de mîncarea foarte bun de care s-a îndestulat mai înainte. Nu e ca cel ce i-a risipit partea lui i caut r d cini, dup ce i-a irosit avu ia p rinteasc pe care o avea. i nu doarme cel c ruia i s-a încredin at o comoar .

De vom p zi legea trezviei i lucrarea dreptei socoteli întru cuno tin , din care rode te via a, r zboiul

momelilor în vederea patimilor nu se apropie nicidecum de cugetare. Dar nu lupta le împiedică să intre în inimă, ci săturarea conștiinței cunoștința de care s-a umplut sufletul și dorirea vederilor minunate ce se află în ea. Acestea împiedică momelile să se apropie de suflet, nu pentru că s-a desprins de pază, cum am spus, ci de faptele dreptei socoteli (ale discernământului)²¹⁹, care prezintă cunoștința adevărului și lumina sufletului, ci pentru că acum lupta este a cugetării, pentru pricinile pe care le-am spus. Căci mîncarea și racilor treze te grea a bogațiilor, iar mîncarea bolnavilor, grea a celor sănătoși. Dar bogăția și sănătatea se nasc din trezvie și din harnicie. Astfel, cît timp trăiești cineva, are nevoie de trezvie și de harnicie, de veghe și de paza comorii. Pentru că de părăsește pravila lui, se va îmbolnăvi și va fi furat. Și nu trebuie să lucreze numai pînă vede rodul, ci este dator să se nevoiască pînă la moarte. Căci de multe ori grindina nimicește pe neașteptate rodul cîntecului. Cel ce se amestecă cu lucrurile și se împrietenește în convorbiri și nu mai creadă că sănătatea rămîne în el.

Cînd te rogi, spune această

Rugăciune

«Doamne, învrednice-te-mă să-mi faci mort cu adevărat convorbirilor veacului acestuia».

Își știi că ai adunat într-una toate comorile cerești. Nevoie te-te să împlinești lucrul acesta în tine. Căci de va urma lucrul acesta cererii, cu adevărat te afli liber în fața lui Hristos²²⁰. Iar moartea lumii

219. Paza și discernământul trebuie menținute pe orice treaptă. Deci ispitele nu mai vin, nu pentru că omul este așezat de înălțime încît nici să nu trebuiască să se mai pzească, ci pentru că se desfată prea mult cu cele înalte.

220. Cel ce este mort lumii este liber în fața lui Hristos și prin El. Nimic din lume nu-l mai robește ca să nu fie liber în fața lui Hristos.

constă nu numai în a se depărta cineva de pârtaia cu lucrurile ei, ci și în a nu mai dori vreuna din bunătățile ei în convorbirea cugetării lui²²¹.

De ne obișnuim cu cugetarea cea bună, ne rușinăm de patimi când ne întâlnim cu ele. Aceasta o știu cei ce au dobândit cercarea în ei înșiși. Dar trebuie să ne rușinăm și de apropierea de pricinile patimilor. Când dorești să împliniți un lucru oarecare din dragostea de Dumnezeu, treci din dorința aceasta până peste hotarul morții²²². Dacă a te vei învrednici prin acel lucru să urci la treapta mânturiei mai presus de orice patimire²²³ și nu vei suferi nici o vătămare de la cei ce te întâmpină din lăuntrul acestui hotar, de vei răbda până la capăt și nu te vei moleși. Zăbovirea în gândul slab slăbește puterea răbdării. Iar cugetarea neclintită duce la ruina celui ce urmărește stăruirea în ea și o putere pe care nu o are firea^{223 a}.

221. Cugetarea, ocupându-se cu lucrurile, vorbește cu ele, sau cu ea însăși despre ele. Vorbirea omului cu Dumnezeu, prilejuit de ele, s-a atrofiat într-o falsă vorbire cu ele, sau cu sine despre ele. Omul nu poate înceta cu totul de a vorbi, chiar când se consideră că este singur, chiar când nu mai recunoaște un partener adevărat.

222. «Poate acesta este în elesul: când dorești cineva să facă un lucru pentru dragostea de Dumnezeu, trebuie să cugete că trebuie să-și dea pentru El și viața și deci să se pregătească de moarte. Căci astfel va birui nu numai orice patimă și va fi mai presus de vătămare din cele ce îi se pot întâmpla, ci se va învrednici și de treapta și de ceata mucenicilor, ca unul ce s-a hotărât să-și moară pentru lucrul ce l-a ales și să-l împlinească pentru dragostea lui Dumnezeu».

223. Nu mai simți durere cel ce face mânturisirea lui Hristos din dragoste înfocat pentru El.

223 a. A sta ferm în gândul la Dumnezeu dămină o putere mai presus de firea ei. Avem aici iarăși taina sinergiei, a colaborării între har și libertate. Cine stă tare în cugetarea îndreptată spre Dumnezeu pare să stea prin el însuși. De fapt stă tare, pentru că harul îl ajută în chip ascuns să facă acest efort. Harul nu exclude efortul voinei noastre, ci tocmai el îi arată lucrarea lui în acest efort. Totuși harul nu-i produce efectul decât prin acest efort. Când te ajută pe tine, este semn că te ajută și Dumnezeu. Chiar faptul că stai în Cel ferm te face ferm. Chiar prin aceasta ne aflăm într-o stare mai presus de fire. Dar chiar în această stare fermă e implicat în același timp un efort al nostru. Adevărat că înem această fermitate mai ușor, sau o înem numai datorită faptului că lucrează harul în noi, dar efortul nostru este totuși implicat în posibilitatea firii.

Rugăciune

«Doamne, învrednice-te-mă să urc scara mea, pentru viaa cea întru Tine».

Vieuirea în lumea aceasta este asemănătoare celor ce înfrîng prin niște linii cele ce se află încă în forma de schiele. Fiecare adaugă și terge din ele ceea ce voiește și dorește, făcînd o schimbare în linii. Iar vieuirea în cele viitoare este asemănătoare manuscriselor, scrise pe materiale curate și pecetluite cu pecetea împărătească, în care nu se mai pot face nici adugiri, nici tersuri. Deci cît timp ne aflăm în curs de schimbare, să luăm aminte la noi înșine. Și cît timp sîntem stăpîni pe manuscrisul vieii noastre^{223 b}, pe care l-am scris cu mîinile noastre, să ne nevoim să facem în el adugiri de bună vieuire și să tergem din el greșelile vieuirii de mai înainte. Căci cît timp sîntem în lume nu pune Dumnezeu pecetea nici pe cele bune, nici pe cele rele, pînă în clipa ieșirii, în care se sfîrșește lucrarea în patria noastră și plecăm în clătorie²²⁴. Precum a zis sfîntul Efrem: «Trebuie să socotim că sufletul nostru este asemenea unei corbii gata de plecare ce nu știe unde o va duce vîntul și unei otiri ce nu știe cînd va suna trîmbița de război». Și dacă acestea le spune despre ele pentru mica deosebire de vieuire ce li se întîmplă, întrucît se întorc poate iarăși, cu cît mai mult nu trebuie să ne împodobim și să ne pregătim noi înainte de acea zi ce vine dintr-odată, de acea punte și a veacului cel nou? Hristos, Mijlocitorul vieii noastre, să ne dea pregătirea cuve-

223 b. Sîntem stăpîni pe manuscrisul vieii noastre, întrucît mai putem interveni pentru completarea și îndreptarea lui. Dar în clipa morții nu mai putem interveni. El e definitivat, bun sau rău.

224. În clipa morții se rotunjește definitiv viaa noastră ca un întreg, cu sensul ei. Probabil că dacă am mai trăi, n-am face decît să prelungim manuscrisul vieii noastre în același sens.

nit , ca s fim sprijini i de hot rîrea ce-o a tept m^{224 a} .
El, Cel ce are slava i închin ciunea i mul umirea în
vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXXIX

**Despre mi carea îngereasc
spre sporirea sufletului în cele duhovnice ti,
trezit în noi prin purtarea de grij
a lui Dumnezeu**

Primul gînd care vine în om din iubirea de oameni
a lui Dumnezeu i care c l uze te sufletul spre via ,
e cel ce se ive te în inim despre ie irea din lumea a-
ceasta. Acestui gînd îi urmeaz în chip firesc dispre-
uirea lumii. i din el vine în om toat mi carea cea
bun , care-l c l uze te spre via i pe care puterea
dumnezeiasc ce-i urmeaz acestuia îl pune în om ca
pe o temelie, cînd voie te s arate în el via a. De nu
stinge omul acest gînd de care am vorbit, prin împle-
tirea cu cele ale vie ii i cu de ert ciunea, ci-l înt re te
prin lini te i st ruie în el necontenit i se îndeletni-
ce te cu el, acest gînd conduce pe om spre vederea
(contemplarea) adînc ce nu poate fi tîlcuit ^{224 b}. Sa-
tana ur te mult acest gînd i lupt cu toat puterea
lui s -l smulg din om. i dac ar putea, i-ar da omu-
lui toat puterea asupra lumii, numai ca s tearg ,
prin împr tiere, din cugetul lui acest gînd. i dac
ar putea, cum s-a zis, ar face aceasta cu mare pl cere.
C tie vicleanul c dac st ruie acest gînd în om, cu-
getarea lui nu mai r mîne în acest p mînt al am gi-
rii. i uneltirile lui nu se mai apropie de el.

224 a. S fim sprijini i de hot rîrea lui Hristos de dup moarte, ca
s nu ne pr bu im în pr pastia întunericii i a unei existen e inconsis-
tente, neîntemeiate în via a Lui i în dragostea Lui nemuritoare ca om
înviat la via a nemuritoare.

224 b. Gîndul necontenit la moarte e temelie pentru via a cea nou
pe care Dumnezeu o pune în om, pentru c acest gînd e i o vedere adînc
(o sim ire) a acelei vie i nesfîr ite, care face totodat str vezie via a p -
mînteasc , m rginit i trec toare.

Dar nu la acel prim gând ce mi c în noi aducerea aminte de moarte, ca s ne amintim de ea, cuget m noi, ci la plin tatea lui, care face pe om s nu se mai despart de pomenirea mor ii i de cugetarea la ea, i-nîndu-l într-o r pire continu . Acel prim gând este trupesc, iar cel din urm este o vedere duhovnicească i un har minunat. i această vedere este îmbr cat în în elesuri luminoase. Cel ce o are pe aceasta nu mai iscode te această lume i nu mai z bove te în cele privitoare la trup.

Cu adev rat, fra ilor, dac Dumnezeu ar fi l sat oamenilor această vedere adev rat numai pu în vreme, lumea aceasta ar fi putut r mîne f r mo tenitori. Această vedere este o leg tur care ne prinde în ea i în fa a c reia firea nu poate sta i cel ce a primit în-deletnicirea cu ea în sufletul s u are de la Dumnezeu un har mai puternic decît toate lucr rile sale²²⁵. i ea s-a dat celor ce se afl în treapta de mijloc²²⁶, celor ce doresc poc în a întru dreptatea inimii. S-a dat celor ce tiu neîndoielnic c trebuie s se retrag cu adev rat din lumea aceasta spre o via mai înalt , pentru voia Lui cea bun pe care a s dit-o în ei i care spore te i r mîne în ei, în s l luirea lor retras i singuratic . Pe aceasta s o cerem noi în rug ciuni. Pentru aceasta s facem privegheri îndelungate i s cerem cu lacrimi de la Dumnezeu s ne-o dea ca pe un har ce nu are asem nare. i s nu mai sl bim iar i în truda pentru lumea aceasta. Acesta este începutul gîndurilor vie ii, care des vîr e te pe om în plin tatea drept ii²²⁶

225. o vedere care leag sufletul de ea, dar care i adun pe om din împr tierea pe care firea nu o poate înl tura prin nici una din lucr rile sale. Ea e un dar de sus, mai tare ca toate aceste lucr ri.

226. vorba de cei din treapta contempl rii ra iunilor lui Dumnezeu în lume.

226 a. Un paradox: gîndul la moarte al celui credincios este începutul gîndurilor la via a ve nic i el, în loc de a face pe acest om pasiv, îl conduce în faptele virtu ii.

CUVÎNTUL XL

Despre a doua lucrare din om

O alt lucrare după aceasta are loc după ce omul pornește cu hotărâre în vieuirea cea bună și urcă la treapta pocăinței și se apropie să guste din vederea și din lucrarea ei, când îl prinde pe el harul de sus și gust din dulcea a cunoștinței Duhului. Începutul acesteia este de aici: mai întâi este încredințat despre purtarea de grijă a lui Dumnezeu, cea privitoare la om, și este luminat de dragostea lui față de Ziditor și se minunează de alctuirea ființelor raționale și de grija Lui cea multă față de ele.

Din aceasta vine în el dulcea a lui Dumnezeu și cîntarea iubirii Lui, ce se aprinde în inimă și arde patimile sufletului și trupului. Această putere o simte cineva când cugetă cu înțelepciune la toate firile zidirii și la tot lucrul ce-l înfrumusețește și le cercetează și le deosebește duhovnicește.

De aici, prin această multă și dumnezeiască îndelungă și bună conștiință, începe omul să se miște spre dragostea dumnezeiască și dintr-odată se îmbată de ea, ca de un vin; și mîndrărele lui se destind; și cugetarea lui trece în uimire (în răpire); și inima lui este robită pe urmele lui Dumnezeu. El ajunge, cum am spus, ca un îmbătat de vin. Și pe cît se întăresc simțirile lui dinăuntru, pe atîta se înfrumusețește și vederea înșăși. Și pe cît se nevoiește să vieuiască mai bine și să se păzească și să lucreze în citiri și în rugăciuni, pe atîta se întărește și se face mai neclintit în el puterea lor. Cu adevărat, fraților, aceasta se întâmplă în vremea când îți aduce aminte de sine că poartă acest trup²²⁷, dar nu ție că este în lumea aceasta.

227. Probabil trebuie citit: «în vremea cînd uit că are un trup și nu ție că este în lumea aceasta». Dar poate că înseamnă și aceea că îmi dă seama în mod paradoxal că, deși vede că are un trup, el vede că acest trup este înduhovnicit, că nu mai este supus legilor lumii acesteia.

Acesta e începutul vederii (contemplării) duhovnicești în om și acesta e începutul tuturor descoperirilor în elegerii și în această vedere în alegerea creșterii în cele ascunse și se întinde; și prin ea trece spre alte trepte mai presus de firea omenească. Și ca să spun pe scurt, prin mîna ei (prin mijlocirea ei) sînt strămutate spre om toate vederile dumnezeiești și descoperirile Duhului pe care le primesc sfinții în lumea aceasta, cu toate harismele și descoperirile pe care firea le poate cunoaște în viața aceasta. Aceasta este rădăcina simbirii noastre, sîdită în noi de Fiul nostru. Fericit este omul care a pîzit această sîmînță bună, cînd a căzut în sufletul lui, și a crescut-o și n-a risipit-o din sine în cele de artă și în împrejurările în cele trecătoare^{227a}. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în veci! Amin.

CUVÎNTUL XLI

Despre pîcatele de bunăvoie și fapte de bunăvoie și despre cele ce se fac din vreo împlinire oarecare

Există pîcate ce se fac din slăbiciune, la care omul este atras fără voie; și există pîcate făcute cu voia și din neștiință. Cîteodată face cineva pîcatul din vreo împlinire; și iar și uneori, din strîmnicie și deprinderea în rău. Toate aceste feluri și chipuri ale pîcatelor, deși sînt toate vrednice de certare, privite din punctul de vedere al pedepsei ce li se cuvine, nu sînt deopotrivă, ci unul e mai mare decît altul.

^{227 a.} Sîdită în firea noastră gîndul la moarte împreună cu simbiria creșterii de aici nu poate fi totul. Pentru că aceasta e realitatea. Un gînd pus în natura noastră, potrivit realității, întrucît fără el totul ne apare lipsit de sens. Dar dacă cultivăm acest gînd, ajungem la vederea celor mai presus de fire. Astfel între natural și supranatural nu e o contradicție. Supranaturalul e ultima concluzie a naturalului adevărat.

Unuia i se cuvine certarea cea mai mare i de la el se a teapt o poc în cu mult osteneal . P catul altuia este mai aproape de iertare. i precum Adam i Eva i arpele au primit to i de la Dumnezeu aceea i r splat a p catului, dar au luat blesteme mult deosebite, a a i urma ii lor: fiecare a luat asprimea pedepsei dup inten ia i dup pofta lui de a p c tui. Iar dac cineva e tras la p cat f r s vrea, dar din negrija de virtute, pentru c nu se îndeletnice te cu aceasta, de i îi este nepl cut s convie uiasc cu p catul, totu i pedeapsa îi este grea²²⁸. Dar dac se întîmpl cuiva care se îngrije te de virtute, s fie ispitit la vreo gre eal , mila în vederea cur irii îi este, f r îndoial , aproape.

Altul este iar i p catul celui ce se îngrije te de virtute i st ruie în lucrarea ei i noaptea st de veghe ca s nu fie p gubit în nimic din cele pentru care se îngrije te, iar ziua î i poart povara în felurite îndeletniciri, toat grija lui fiind cu luare-aminte la virtute; iar celui ce în vreme ce se afl în acestea i cele asemenea, fie din pricina ne tiin ei, fie din pricina lucrurilor ce-l întîmpin în calea lui, adic a virtu ii, sau a valurilor ce se înal în toat vremea în m dularele lui, fie din aplecarea ce se întîmpl s se iveasc în el pentru a i se proba st pînirea de sine, cump na cântarului lui se abate pu in spre cele de-a stînga i e atras de sl biciunea trupului s u spre un chip al p catului de care se întristeaz i se mîhne te i suspin cu durere în sufletul lui, pentru nenorocirea ce i s-a întîmplat de la cei protivnici.

i altul (e p catul), cînd omul este mole it i f r grij în lucrarea virtu ii i a p r sit cu totul calea i alearg ca un rob la ascultarea de orice pl cere a p catelor i arat rîvn în a iscodi tot felul de me te u-

228. Ii este greu, pentru c de i a p c tuit f r voie, totu i aceasta s-a întîmplat pentru c n-a avut nici o preocupare de virtute, pentru c a voit s duc o via neutr .

giri spre înmulțirea ei, și e gata, ca un rob, să împlinească cu grijă voia vrăjmașului lui și să-l facă mândră. Armele lui, arme ale diavolului, întru toată ascultarea sa și nu voie să se nicidecum să se îngrijească de pocăință, nici să se apropie de virtute, nici să facă întrerupere în sfârșitul căii lui spre pierire.

Și altul este cel din alunecările și cederile ce și se întâmplă pe calea virtuții și pe căderea dreptății, potrivit cuvintelor psalmilor ce spun că se află, pe calea virtuții și pe căderea dreptății, cederile împotriviților și întâmplările silnice și cele asemenea acestora.

În sfârșit, alta este căderea sufletului și pierirea desvârșită și pierderea deplină.

Și este vădit care dintre acestea, când cade, nu uită de dragostea Părintelui său, ci de și se va întâmpla să cadă în tot felul de greșeli, nu se oprește de la bine și din drumul lui, ci chiar de e biruit, iar și se ridică la luptă împotriva protivnicului lui și pune început nou temeliilor casei sale surpate în fiecare zi, având în gură pînă la ieșirea din această lume cuvîntul proorocesc: «Nu te bucura de mine, vrăjmașul meu, că am căzut. Că iarăși mă voi ridica. Și de îndată în întineric, Domnul mă va lumina» (Mih., 7, 8). Și nu încetează nicicînd războiul pînă la moarte și nu se predă înfrînt în sufletul lui pînă ce este suflare în el și, chiar înfrînt, rămîne același. Ba chiar de și se va sfîrși în fiecare zi vasul și s-ar scufunda în cîrcătură, nu încetează să aibă grijă de sine, împrumutîndu-se de la alții, urcînd pe alte corbii și plutind cu neajude pînă ce Domnul, văzîndu-l lupta și făcîndu-l se milă de zdrobirea lui, va trimite mila Lui la el și-i va dăruia mai curînd viguroase, ca să poată răbda și răspunde singurelor aprinse ale vrăjmașului.

Și aceasta este în elepciunea dată de la Dumnezeu, și acesta, bolnavul în elept, care nu și-a tăiat neajudea lui. Mai bine este să fim judecați pentru unele lucruri, decît pentru pierderea tuturor. De aceea, avă Martinian

ne îndeamn s nu ne lenevim fa de mul imea luptelor i fa de felurimea r zboiului i de continuarea lui neîncetat pe calea drept ii i s nu ne întoarcem la cele dinapoi, l sînd vr jma ului biruin a cea împotriva noastr , în vreun chip ru inos. Ca un p - rinte iubitor de copii el spune, rînduind cu bun socotin i în chip simplu acestea :

Îndemnul Avvei Martinian

«Fiilor, de sînte i cu adev rat nevoitori i cu luare- aminte la virtute i ave i întru voi grij de suflet, înf i a i curat lui Hristos mintea voastr i s vîr i i fapta binepl cut Lui. C ci se cuvine s lua i asupra voastr pentru El tot r zboiul pornit de patimile firii i de vraja lumii i de petrecerea în ea i de neîncetatele r ut i ale dracilor, prin care obi nuiesc s v în- tîmpine, i de toat cursa lor. i s nu v teme i de ne- încetarea i stîrnirea asprimii r zboiului i s nu o- v i i din pricina luptei necontenite i s nu sl bi i, nici s tremura i de taberele vr jma ilor, nici s c de i în groapa dezn dejdii, de vi se va întîmpla s luneca i poate în vreo vreme i s p c tui i. Ci de p timi i ceva în acest mare r zboi i de primi i chiar lovituri în fa i sînte i r ni i, s nu v împiedice aceasta nicidecum de la urm rirea scopului vostru cel bun, ci r mîne i mai degrab în lucrarea aleas de voi i c uta i s cî - tiga i lucrul dorit i vrednic de laud , adic s v ar - ta i tari i neclinti i în r zboi i încununa i cu sîngele r nilor voastre i s nu înceta i nicidecum lupta cu protivnicii vo tri».

Acestea sînt îndemnurile marelui b trîn. Deci nu trebuie s v mole i i, sau s v lenevi i, pentru prici- nile pe care le-am spus. C ci vai de c lug rul care a min it dînd f g duin a lui, i a întins mîna diavolului,

c l c ndu- i con tiin a lui, pentru a-l ridica pe acela împotriva sa într-unul din chipurile mici sau mari ale p - catelor, i nu poate sta iar i înaintea vr jma ilor s i cu partea cea zdren uit a sufletului s u. Cu ce fa va  nt mpina el pe Judec torul, c nd so ii lui cur i i se vor  nt l ni unii cu al ii ? Ce va face c nd va vedea cum el i-a desp r it calea de a lor i a p it pe calea pieirii i a c zut de la  ndr znirea pe care o au cei cuvio i fa de Dumnezeu i de la rug ciunea ce urc din inima curat i se înal i trece peste puterile  ngere ti i nu e împiedicat p n ce nu dob nde te ceea ce cere i se întoarce cu bucurie la gur pentru a o trimite din nou ? Dar ceea ce e mai înfrico tor dec t toate e c precum el i-a desp r it aici calea sa de a acelora, a a îl va desp r i i pe el Hristos de ei în ziua aceea, c nd norul luminos va purta pe spatele lui trupurile lor sc nteietoare de cur ie i le va duce dincolo de por ile cere ti. De aceea «nu se vor scula nelegiuii la judecat » pentru c faptele lor au fost judecate înc de aici, nici «p c to ii nu se vor scula la judecat în sfatul drep ilor» (Ps. 1,7).

CUV NTUL XLII

Despre puterea i lucrarea relexor p catului.

Din ce pricini se nasc i cum  nceteaz

P n ce nu va ur  cineva cu adev rat din inim pri- cina p catului, nu se elibereaz de pl cerea lucr rii lui. Aceasta e lupta cea mai grea ce se d împotriva omu- lui p n la s nge.  n ea se probeaz st p nirea de sine a lui în dragostea în care une te toate virtu ile. Aceas- ta e puterea care a   i ridic la lupt . Mirosul ei sl be te sufletul tic lo it din pricina luptei pentru care trebuie s se preg teasc . Aceasta e puterea m ri-

mii p catului, prin care vr jma ul obi nuie te s z -
p ceasc puterile sufletului i sile te mi c rile curate
s fac o experien , pe care niciodat n-au f cut-o. În
aceasta ar t m r bdarea noastr , iubi i fra i, i nevo-
in a i sîrguin a noastr . C ci aceasta este vremea lup-
tei nev zute, prin care se spune c biruie te ceata c -
lug rilor. La întîlnirea cu acest r zboi mintea binecre-
dincioas se tulbur îndat , dac nu se preg te te cu
t rie.

Rug ciune

«Puternic e ti, Doamne, izvorul a tot ajutorul, s
sprijine ti în aceste clipe, care sînt clipe de m rturisire,
sufletele care s-au f cut cu bucurie miresele Tale, ale
Mirelui ceresc, i au dat cu în elepciune f g duiala sfin-
eniei prin sinceritatea gîndurilor, f r vicle ug. Pentru
aceea d ruie te-le lor putere s surpe cu îndr zneal zi-
durile înt rite i toat în lîmea ce se ridic împotriva
adev rului, ca s nu se abat de la înt , sub for a unei
sile de nesuportat i de ner bdat în timpul în care se d
împotriva lor un r zboi pîn la sînge».

*

Dar nu totdeauna lupt neprih nirea în acest r z-
boi cumplit. C ci uneori are loc o p r sire spre proba-
re. Dar vai celui pus la încercare în acest r zboi menit
s arate deosebirea dintre unii i al ii. Pentru c r z-
boiul acesta a cî tigat o mare putere, din obi nuin a
pe care a primit-o în aceia care s-au predat pe ei în-
frîngerii, prin învoirea cu gîndurile lor.

P zi i-v , o, iubi ilor, de nelucrare. Pentru c în ea
se ascunde o moarte tiut . C ci în lipsa ei nu poate
c dea c lug rul în mîinile celor ce se str duiesc s -l lo-
veasc . Nu ne osînde te Dumnezeu pentru psalmii ne-
rosti i în ziua aceea, nici pentru nelucrarea din pricina
rug ciunii, ci pentru c prin p r sirea acestora, se d
intrare dracului. Iar cînd ace tia afl intrare i într

i închid u ile ochilor no tri^{228a}, împlinesc în noi, în chip silnic i necurat, cele ce pun pe lucr torii lor sub judecata dumnezeiasc , adic sub pedeapsa ei cea mai cumplit . i ne facem vinova i dîn pricina p r sirii acestor lucruri mici, de care ar trebui s ne îngrijim pentru Hristos, cum s-a scris de c tre cei prea în e-lep i. Cel ce nu i-a supus voia sa lui Dumnezeu va fi supus protivnicului s u. Deci, aceste lucruri ce i se par mici s le socote ti ca pe ni te ziduri împotriva celor ce vor s ne robeasc . Împlinirea lor a fost rînduit în l untrul chiliei de c tre în elep ii ce in rînduiala Bisericii, pentru p zirea vie ii noastre în Duhul descoperirii. Dimpotriv , p r sirea lor e socotit de cei ne-în elep i f r însemn tate, neluînd în seam v t marea ce ne vine din p r sirea lor, la începutul i mijlocul drumului, pricinuindu-ne o libertate nepov uit , care este maica patimilor. mai bine s ne nevoim s nu p r sim cele mici, decît s d m loc p catului l rgindu-ne fa de ele. C ci sfîr itul nea teptat al acestei libert i nelavreme este robia.

Cît timp întîmpini cu sim urile vii cele ce i se în-tîmpl , socote te-te mort^{228b}; pentru c nu va lipsi arderea p catului în toate m dularele tale i nu-i vei putea dobîndi mîntuirea. De spune vreun c lug r în inima sa c se p ze te de acestea, acela nu tie cînd e lovit. Cel ce va am gi pe so ul s u s-a f cut vrednic de blestemul legii. Dar cel ce s-a am git pe sine, de cît pedeaps nu va avea parte ? C ci cunoscînd r utatea faptei rele, s-a pref cut c nu o cunoa te. Dar c o cunoa te, o dovede te mustrarea con tiin ei. i aceasta îi apare grea, pentru c cunoa te ceea ce se prefac c nu cunoa te. Iar Dumnezeului nostru fie slava în veci! Amin.

228 a. Închid u ile ochilor no tri, ca s nu vedem lenevirea noastr , neîmplinirea celor datorate de noi, s l luirea gîndurilor urîte în noi.

228 b. Pe cît sînt de vii simurile, deci de lacome în privirea spre cele ce ne îndeamn la p cat, pe atît s te socote ti de mort suflete te.

CUVÎNTUL XLIII

**Despre p zirea i ferirea de cei mole i i i lene i.
i c din apropierea de ei se fac st pâne pe om
lenea i mole eala i el se umple de toat patima.
Despre trebuin a de a se p zi pe sine de apropierea
celor tineri, ca s nu se spurce mintea
de gânduri de desfrînare**

Cel ce- i înfrîneaz gura de la clevetire î i p ze te inima de patimi. Cel ce cuget pururea la Dumnezeu în fiecare clip vede (contempl) pe Domnul i alung pe draci de la sine i dezr d cineaz s mîn a r ut îi lor. Cel ce cerceteaz sufletul s u în toat clipa î i are inima veselindu-se de descoperiri. i cel ce- i adun privirea min ii în l untrul s u vede în ea raza Duhului. Cel ce se scrîbe te de orice împr tiere vede pe St pînul în l untrul inimii sale. De iube ti cur ia, în care se vede St pînul tuturor, s nu clevete ti împotriva cuiva, nici s nu ascult pe cineva care bîrfe te pe fratele s u. i de se ceart vreunii înaintea ta, închide- i urechile i fugi de acolo, ca s nu auzi cuvinte de mînie i sufletul t u s - i piard via a. Inima mînioas este goal de tainele lui Dumnezeu. Iar cel blînd i smerit la cuget este izvor al tainelor veacului celui nou.

Iat , cerul este în l untrul t u, de e ti curat; i vei vedea îngerii în tine împreun cu lumina lor i pe St - pînul lor împreun cu ei i în l untrul lor²²⁹. Cel l udat cu dreptate nu se p gube te. Dar de-l va îndulci lauda, s-a f cut lucr tor ner spl tit. Comoara celui

229. Precum Dumnezeu e în noi dac sîntem cura i, sau str vezii, sau neîngusta i de gândurile la lucrurile m rginite, a a e i în îngerii care sînt cura i. Dar i îngerii sînt în noi dac sîntem cura i. i Dumnezeu cel s l luit în noi e totdeauna în l untrul îngerilor Lui. i îl vedem pe Dumnezeu nu numai prin transparen a noastr , ci i a îngerilor Lui. Sim im pe Dumnezeu ca pe supremul Subiect ce ne preseaz cu dragostea Lui, ca supremul Izvor de lumin , de sens; dar i pe îngerii uni i cu El, ca pe alte subiecte ce ne îmbie prin iubirea i lumina lor. a a cum, sim ind dragostea tat lui, ne sim im i mai bine dac totodat ne vedem înconjura i de dragostea fra ilor.

smerit la cuget e în l untrul lui; i ea este Domnul. i cel ce- i p ze te limba lui în veac nu va fi jefuit de comoara aceasta. Gura t cut tîlcuie te tainele lui Dumnezeu, iar cel gr bit la vorb se dep rteaz de Cel ce l-azidit pe el²³⁰. Sufletul celui bun str luce te mai mult decît soarele i se vesele te în fiecare clip de vederea descoperirilor²³¹. Cel ce urmeaz celui ce iube te pe Dumnezeu se va îmbog i din tainele lui Dumnezeu. Iar cel ce urmeaz celui nedrept i mîndru se va dep rta de Dumnezeu i va fi urît de prietenii s i. Cel cu limba t cut va avea, prin toate înf i rile, chipul smeritei cuget ri i va st pîni f r osteneal peste patimi. Patimile sînt dezr d cinate i alungate prin cugetarea neîntrerupt la Dumnezeu. Aceasta este suli a ce le omoar . Precum se mi c i înoat delfinul în lini tea i pacea m rii sim ite, a a se mi c în lini tea i în pacea m rii inimii, netulburat de iu ime i de furie, în toat vremea, tainele i descoperirile dumnezeie ti spre înveselirea ei²³².

Cel ce voie te s vad pe Domnul în l untrul s u se str duie te s - i cure e inima sa prin neîncetata pome-

230. Mai multe spune o gur ce tace decît una vorb rea . În t cerea ei sînt concentrate taine negr ite, e concentrat tot ce este o persoan , în chip apofatic. Cel ce tace se vede c e absorbit în vederea tainei întregii sale fiin e i a tainei lui Dumnezeu. i acestea iradiaz din el, f r s vorbeasc . Omul vorbe te i cînd tace, spre deosebire de animal. Iar vorb re ul s-a dep rtat de tainele din el. Se simte golul din el.

231. Iubirea, bun tatea iradiaz ca lumin , pentru c e o deschidere sincer a sufletului spre ceilal i.

232. Se afirm indefinitul de ocean al inimii. Acest ocean î i cî tig transparen a i î i arat l rgimea, cînd e eliberat de gîndurile care întineaz i îngusteaz în mod egoist inima. i numai în transparen a indefinitului ei curat se arat infinitatea lui Dumnezeu. Marea inimii se descoper îns i cînd nu e tulburat de mînie, de sup r ri pentru cele lume ti. Acestea nu numai c o tulbur , ci o i îngusteaz , pentru c se concentreaz întreg în una sau alta din ele. i totodat o întunec prin lipsa lor de sens, prin îngustimea lor, o îngusteaz pentru c se concentreaz întreg în una sau alta din ele. Dar indefinitul m rii inimii se arat i în tulburarea mîniei. C ci mînia nu vrea s aib margini. Iar dac e st pînit în oarecare m sur , se str vede dincolo de ea adîncul f r sfîr it i întinsul f r margini al inimii pe care st pine te plutind gîndul la Dumnezeu i la tainele prezen ei Lui, la al c ror adînc nu ajunge.

nire a lui Dumnezeu²³³. i a a prin str lucirea ochilor în elegerii lui va vedea în toat clipa pe Domnul. Ceea ce se întâmpl pe telui ie it din ap , aceea se întâmpl i min ii care a ie it din pomenirea lui Dumnezeu i s-a împr tiat în amintirile lumii²³⁴. Pe cât se dep rteaz omul de convorbirile cu semenii, pe atîta se învrednice te de îndr znirea cea c tre Dumnezeu în mintea sa. i pe cât taie de la el mîngîierea lumii acesteia, pe atîta se învrednice te de bucuria lui Dumnezeu în Duhul cel Sfînt. i precum se pierd pe tii din lipsa de ap , a a se pierd din inima monahului mi c rile cele în eleg toare, care odr slesc din minte, cînd el umbl i petrece continuu în cele ale lumii.

Mai bun este un mirean care e lipsit în cele lume ti i sufer în cele ale vie ii, decît un c lug r ce p time te cele rele i petrece cu cei din lume. Cel ce cere cu rîvn fierbinte pe Dumnezeu în inima lui, ziua i noaptea, i smulge din ea momelile s ditate de vr jma , e temut de draci i iubit de Dumnezeu i de îngerii Lui. Cel curat cu sufletul are în l untrul s u ara cea cunoscut cu mintea i Soarele ce str luce te în el este lumina Sfintei Treimi. Aerul pe care-l respir locuitorii acestei ri este Duhul cel Mîngîietor i Prea Sfînt^{234 a}. Iar împreun - ez torii lor sînt firile sfinte i netrupe ti. i via a i bucuria i veselia lor este Hristos, lumin din lumina Tat lui. Unul ca acesta se vesele te în fiecare clip de vederea sufletului s u, dar se minuneaz i de fru-

233. Îns i pomenirea lui Dumnezeu, fiind înso it de sim irea infinit ii Lui, Îl face str veziu pe Dumnezeu în inim . i face inima s vibreze de atingerea cu ea.

234. Ie ind din pomenirea lui Dumnezeu, a ie it din sim irea infinit ii Lui i din tr irea în ea i s-a îngustat, sau se sufoc .

234 a. Sfînta Treime str luce te ca Soarele, pentru c Ea e comuniunea supremei iubiri i deci a supremului sens al existen ei. i iubirea iradiaz cu putere. Duhul Sfînt e ca aerul atotcurat care ne d via i e plin de lumina Soarelui dumnezeiesc. El nu-i amestecat cu nici o substan (gîndire) otr vitoare, care ne sufoc într-o anumit m sur . numai iubire, suflînd în noi numai iubire, ca aer de via d t tor.

muse ea sa^{234b}, care e însutit mai luminoas (mai străvezie) decât lumina soarelui. Această ar este Ierusalimul și împărăția lui Dumnezeu, ascunsă în lăuntrul nostru, după cuvântul Domnului (Lc., 18, 24). Această ar e norul slavei lui Dumnezeu, în care vor intra numai cei curați cu inima, ca să vadă fața Stăpânului lor și să-l lumineze mințile lor cu raza luminii Lui^{234c}.

Iar cel stăpânit de mînie, de furie, de slava de artă, de zgîrcenie și de lăcomia pîntecelui și cel ce petrece cu cei din lume și voie te să se facă voia lui, cel plin de fiere și de patimi, tot și aceia te petrec ca într-o luptă de noapte și orbecăiesc în întuneric, aflîndu-se în afara rîii vieții și luminii. Căci aceia ar să-a rînduit celor buni și smeriți la cuget, celor ce și-au curățit inimile lor. Nu poate un om să vadă frumusețea ce se află în lăuntrul lui, înainte de a dispărea orice frumusețe din afara lui și de a se scîrbi de ea. Și nu se poate a înti cu adevărat spre Dumnezeu, pînă ce nu se va lepăda cu desvîr ire de lume. Cel ce se dispărește și se micșorează pe sine va fi în alepăt de Dumnezeu. Și cel ce se socotește pe sine în aleptă că zădit din în alepciunea lui Dumnezeu. Cu cît se înfrînează limba mai mult de la multa vorbire, cu atît se luminează mai mult ca să deosebească gîndurile. Căci de multa vorbire se zăpăcește și mintea cea mai în aleaptă.

Cel sărac în lucrurile lumenești se va îmbogăți în Dumnezeu. Și prietenul bogățiilor se va sărăci de Dum-

234 b. Sufletul nu poate fi văzut deplin descoperit, decât în lumina Sfintei Treimi, care-l curățește de acoperimîntul întunecat al egoismului și-l pune în evidență adîncimile transparente pentru Dumnezeu. Dar sufletul e văzut astfel în frumusețea lui mai luminoasă ca a soarelui, pentru că e umplut de lumina iubirii nesfîrșite a Sfintei Treimi și de sensul suprem al ei.

234 c. Norul este străluminat de lumina Soarelui dumnezeiesc. Dar totuși cei ce se află în el, sau acoperiți de el, îi dau seama că el e altceva decât Soarele dumnezeiesc și prin aceasta sînt pziți neconfundați cu Dumnezeu. Propriu zis însăși ființa noastră devine un nor străluminat de soarele dumnezeiesc. Și în faptul că sîntem mulți, dar ne facem ca un singur nor («nor de martori»), se arată unitatea firii noastre care se va actualiza ca o unitate simfonică deplină în viața viitoare.

nezeu. Eu cred c cel neprih nit i smerit la cuget, cel ce nu iube te îndr zneala i a alungat din inim mîndria, cînd se ridic la rug ciune vede în sufletul lui lumina Sfîntului Duh i salt de fulger rile luminii i se bucur de vederea slavei ei i de schimbarea sufletului dup asem narea acelei lumini²³⁵. Nu e alt lucrare ce poate risipi a a de mult taberele dracilor necura i, ca vederea (contemplarea) lui Dumnezeu.

Istorisirea unui b rbat sfînt

Mi-a istorisit oarecare dintre p rin i aceasta: «Într-o zi, cînd edeam, mintea mea fu robit de vedere. i cînd mi-am venit în mine, am suspinat cu t rîe. Iar un drac ce-mi st tea împotrîv , cînd a auzit, s-a însp imântat i a fost lovit ca de un fulger, strigînd de nevoie, i a luat-o la fug , ca alungat de cineva».

Fericit este cel ce- i aduce aminte de ie irea sa din aceast via i se înfrîneaz de alipirea la desf t rile acestei lumi. Pentru c va lua înmul it fericirea la ie irea sa i nu va lipsi de la el aceast fericire. Acesta este cel ce s-a n scut din Dumnezeu, i Duhul Sfînt este Cel ce îl al pteaz de la sînul S u cu hrana cea de via- -d t toare i el se împ rt e te de mireasma Lui spre veselie sa. Iar cel ce e legat de cei din lume i de lume i de tihna ei i iube te îndeletnicirea cu ea s-a lipsit de via i nu am ce s spun despre el, decît c va plînge un plîns jalnic nemîngîiat, de al c rui auz se frînge inima celor ce-l ascult .

Cei ce petrece i în întuneric în l a i capetele voastre, ca fe ele voastre s str luceasc întru lumin . Ie i i din patimile lumii, ca s ias în întîmpinarea voastr

235. Avem aci înv tura isihast despre vederea luminii dumnezeie ti în cursul rug ciunii, cu mult înainte de sec. XIV. Dar se mai afirm i prefacerea v z torilor acelei lumini, în lumin , dup asem narea ei.

Lumina cea din Tatăl şi poruncească slujitorilor tainelor Lui să dezlege legăturile voastre, ca să merge şi pe urmele Lui, spre Tatăl.

Vai de lucrurile de care sîntem legaţi şi de cei de care sîntem închişi ca să nu vedem slava Lui! De s-ar tăia legăturile noastre, ca, cerînd, să aflăm pe Dumnezeu nostru! De voie ţi s cunosti tainele oamenilor şi n-ai apucat încă să le înveţi de la Duhul, le vei învăţa din cuvintele şi din purtarea şi din felul de chivernisire al fiecăruia, de eşti în elept. Cel curat cu sufletul şi cu vieuirea vorbeşte totdeauna cu neprihănire cuvintele Duhului şi grăieşte după măsura sa despre cele dumnezeieşti şi despre cele dintru sine. Iar cel cu inima zdrobit de patimi are şi limba mişcată de ele. Şi chiar de grăieşte despre lucruri duhovniceşti, vorbeşte pe tîmna, ca să biruiască pe nedrept. Pe acesta în eleptul îl cunoaştem chiar numai dintr-un răspuns şi cel curat simte răul lui miros.

Cel ce zăboveşte în vorbărie de artă şi în împrejurări cu mintea şi cu trupul, este un curvar. Şi cel ce consimte cu el şi-l însoţeşte în acestea este un preacurvar. Iar cel ce se află în părtaşie (comuniune) cu el este un închinător la idoli. Prietenia cu tinerii este o curvie de care Dumnezeu se scîrbeşte. Boala aceasta nu are leac. Iar cel ce iubeşte pe toţi deopotrivă, cu milă şi fără deosebire, a ajuns la desvîrşire. Tîmărul ce umblă după tîmări face pe cei cu dreptă socoteală (cu discernământ) să plîngă şi să jalească. Dar bătrînul ce umblă după unul mai tîmăr a dobîndit o patimă mai grea decât a celor tineri. Chiar dacă ar vorbi cu ei despre virtuţi, inima lui este rănită. Tîmărul smerit la cuget, cu vieuirea în linişte şi cu inima curată de pizmă şi de iuime şi se îndepărtează de oameni şi ia aminte la sine, în elegeră repede patima bătrînului fără grijă. Cu bătrînul care nu priveşte la fel pe bătrîn şi pe tîmăr să nu-şi

faci de lucru, ba mai degrabă depărtează-te de el cu toată puterea.

Vai celor fără grijă, care-îmi hrănesc patimile, făcând chipul curăției. Iar cel ce a ajuns la curățenie în curăția gândului și a vieții în înfrînarea limbii se desfructează încă de aici de dulcea a fructului cunoștinței²³⁶, iar în vremea ieșirii din trup primește slava lui Dumnezeu. Nimic nu răcește adevărul de mult focul Sfântului Duh ce lucrează în inima monahului spre sfințirea sufletului²³⁷, ca petrecerea, multa vorbire și întâlnirile, afară de cele cu fiii tainelor lui Dumnezeu și spre sporișirea cunoașterii Lui și spre apropierea de El. Căci astfel de întâlniri trezesc sufletul spre viață și dezdrăcinează patimile și adorm gândurile murdare mai mult decât toate virtuțile. Nu căutăm ca prieteni și oameni de încredere decât pe unii ca aceștia, ca să nu pricinuiești sminteală sufletului și să te abată de la calea lui Dumnezeu. Să se mănânce în inima ta dragostea care te unește și te lipește de Dumnezeu, ca să nu te ia în robie dragostea de lume, a cărei pricină și sfârșit este stricăciunea. Petrecerea cu cei ce se nevoiesc te îmbogățește și pe tine și pe ei cu tainele lui Dumnezeu. Iar dragostea de cei urâtici și lene și umple pînțelele pînă la saturare și te face să nu te mai sature de împrețirea cu alții. Unuia ca acesta nu-i plac mîncările decât cu prieteni și spune: «Vai de cel ce mănîncă pîinea lui singur, că nu se va îndulci de ea». Cei ce se invită unii pe alții la ospete se răsplătesc ca niște simbrăi. Fugi, frate, de cei ce se obișnuiesc cu astfel de petreceri și nu mîncă niciodată cu ei, chiar dacă și s-ar ivi vreo nevoie pentru aceasta. Căci mama lor e necu-

236. fructul cunoștinței adevărate, opuse celui al cunoștinței mincinoase, pe care au pofțit-o Eva și Adam. La el se ajunge prin înfrînarea de la plăcerile trupești, nu prin lăcomia de ele.

237. Fără focul râvinei curate nu se poate ajunge la sfințenie. Acest foc este de la Duhul Sfânt, izvorul sfințeniei, ca izvor al iubirii adevărate.

rat i ei au cî tîgat ca slujitori pe draci. Prietenii Mirelui Hristos nu gust din ea.

Cel ce preg te te des ospe e este argatul dracului curviei i spurc sufletul celui smerit la cuget. Pîinea modest de la masa celui curat cur e te de orice patim sufletul celui ce o m nînc . Mirosul mesei celui lacom e r spîndit de risipa de bucate i de pr jitori. i cel f r de minte i neîn elept e atras de ea, ca un cîine de m cel rie. Iar masa celui ce st ruie totdeauna în rug ciune e mai dulce ca orice miros de vi el i de mirodenii. i iubitorul de Dumnezeu o dore te pe aceasta ca pe o comoar f r pre .

Ia- i leac de via , de la masa celor ce postesc i privegheaz i se ostenesc în Domnul, i dep rteaz moartea de la sufletul t u. C ci Cel iubit se odihne te în mijlocul lor sfin indu-i i preface am r ciunea osteneleii lor în dulcea a Lui de nepovestit²³⁸. Iar slujitorii Lui duhovnice ti i cere ti îi umbresc pe ei i sfintele lor mînc ri. Eu cunosc pe un frate oarecare, care vede aceasta cu ochii s i.

Fericit este cel ce i-a înfrînat gura de la toat dulcea a p tima , care-l desparte de Ziditorul s u. Fericit este cel ce are ca hran Pîinea care s-a coborît din cer i a d ruit lumii via ²³⁹. Fericit cel ce a v zut în cîmpia sa apa ce izvor te din sînul Tat lui i i-a a in tit ochiul spre ea. C ci cînd va bea din ea, se va veseli i va înflori inima lui i va fi întru veselie i bucurie. Cel ce a v zut în hrana sa pe Domnul s u se duce pe furi i se cuminec singur cu El, neîmp rt indu-se cu cei nevrednici, ca s nu aib comuniune cu ei i s se goleasc de raza Lui. Iar cel ce are venin de moarte amestecat în mîncarea sa nu se poate împ rt i de

238. A a s-a odihnit Hristos la masa celor s raci din timpul vie uirii Lui pe p mînt, mîngîindu-i i cur indu-i cu iubirea Lui.

239. Text categoric antinestorian, Trupul Sfintei Împ rt anii nu este al unui om deosebit de Cuvîntul, ci însu i trupul Cuvîntului.

aceasta f r so ii lui ²⁴⁰. Cel ce are prietenie cu pîntecele s u este lup ce gust din otrava pricinuitoare de moarte. Cît e ti de nes ios, nebunule, c voie ti s - i umpli pîntecele de la masa celor f r grij , de la care sufletul t u se umple de toat patima! Aceste p ziri ajung celor ce pot s - i st pîneasc pîntecele.

Mireasma r spîndit de cel ce poste te e foarte dulce i întîlnirea cu el vesele te inima celor ce au darul deosebirii. Dar lacomul se umple de fric la întîlnirea cu el i caut s nu stea la mas împreun cu el.

Vie uirea celui înfrînat este pl cut lui Dumnezeu, dar vecin tatea lui e greu de suportat de iubitorul de cî tig. Cel t cut e foarte l udat de Hristos. Iar celor robi i de draci prin curse i împr tieri nu le e pl cut apropierea lui. Cine nu iube te pe cel smerit cu cugetul ? Doar cei mîndri i bîrfitori, care sînt str ini de lucrarea lui.

Istorisirea unui sfînt

Mi-a istorisit un oarecare din cele ce le-a încercat, zicînd: «În zilele în care petrec cu unii, m nînc trei posmagi sau patru pe zi. i dac m silesc la rug ciune, mintea mea nu are îndr znire la Dumnezeu, nici putere s m a intesc spre El. Dar cînd m dep rtez de ei, spre lini tire, în prima zi m silesc s m nînc numai unul i jum tate, iar în a doua, unul. Iar cînd mintea se înt re te întru lini te, m silesc s m nînc unul întreg i nu pot. i mintea vorbe te f r încetare, cu îndr zneal , cu Dumnezeu, f r s m silesc. i lumina Lui m lumineaz neîntre rupt i m atrage s o v d i s m veselesc de frumuse ea luminii dumnezeie ti. Iar de se întîmpl s intre cineva în vremea lini tirii

240. Homiakov a spus c tot cel ce cade, cade singur. Dar acesta se însingureaz în adînc. La suprafa e cu al ii, u uratici ca i el. Astfel are loc un îndemn reciproc la p cat, ca desp r ire între ei i a lor în i de Dumnezeu, în adînc. un aspect al aceluî «Man» al lui Heidegger.

i s -mi vorbeasc , fie i numai o clip , îmi este cu neputin s nu sporesc mîncarea, s nu împu inez pravila, s nu-mi sl beasc mintea în vederea luminii aceleia».

Iat , fra ii mei, ce bun i folositoare este r bdarea i singur tatea i ce putere i înlesnire d ruie te celor ce se nevoiesc. Fericit este cel ce rabd pentru Dumnezeu întru lini tire i m nînc singur pînea sa. C ci pururea vorbe te cu Dumnezeu. A Lui fie slava i st -pînirea acum i pururea i în veci! Amin.

CUVÎNTUL XLIV

Despre sim uri i despre ispite

Sim urile neprih nite i adunate nasc în suflet pacea i nu-l las s fac cercarea lucrurilor. Cînd ele nu primesc sim irea lucrurilor, se va cî tiga biruina f r lupt . Dar cînd omul e f r grij i îng duie s între în el momelile (atacurile), e silit s lupte. i se tulbur cur ia dintîi care este atotsimpl i lini tit . i cei mai mul i dintre oameni, sau chiar toat lumea, ies din pricina negrijii acesteia, din starea fireasc i curat . De aceea cei ce se afl în lume i amesteca i în cele lume ti nu- i pot cur i cugetarea, pentru multa cuno tin a r ului. i pu ini se pot întoarce la cur ia dintîi a cuget rii. De aceea trebuie s - i p zeasc fiecare om pururea, cu toat grija, sim urile i cugetarea lui, de momeli. i pentru aceasta e nevoie de mult trezvie, pace i luare aminte.

Se cuvine s vie uim cu mult simplitate. Pentru aceasta firea omeneasc are nevoie de temere, ca s p zeasc hotarele ascult rii fa de Dumnezeu. Iar dragostea fa de Dumnezeu mi c spre dorirea lucr -rii virtu ilor i prin ea e r pit spre buna f ptuire. Cu-

no tin a duhovniceasc e, prin fire, a doua dup lucrarea virtu ilor²⁴¹. Dar amîndurora le premerge frica i dragostea; iar dragostei îi premerge iar i frica. Tot cel ce zice cu neru inare c se pot cî tîga cele din urm înainte de lucrarea celor dintîi, a pus în sufletul s u cea dintîi temelie a pierzaniei. C ci aceasta e calea Domnului. Pentru c cele din urm se nasc din cele dintîi.

S nu schimbi dragostea fa de fratele t u, pentru dragostea fa de vreun lucru²⁴². Pentru c el are în sine, f r s se vad , ceva mai de pre decît orice. P r se te cele mici, ca s afli pe cele de pre . Fii ca un mort în via a ta, ca s vie uie ti dup moarte²⁴³. D -te pe tine mor ii în nevoîn , în loc s vie uie ti în trînd vie. Nu numai cei ce au primit moartea pentru credin a în Hristos sînt mucenici, ci i cei ce mor pentru p zirea poruncilor Lui²⁴⁴. Nu fi f r de minte în cererile tale, ca s nu necinste ti pe Dumnezeu prin micimea cuno tin-ei tale. Fii în elept în rug ciunile tale, ca s te învrednice ti de cele sl vite²⁴⁵. Cere cele cinstite de la Cel ce nu pizmuie te, ca s prime ti cinstea de la El, pentru voia ta cea în eleapt . Solomon a cerut în elepciune i a primit împreun cu ea împ r ia, deoarece a cerut ca un în elept, de la Marele Împ rat. Elisei a cerut îndoit harul Duhului, aflat în înv torul s u, i n-a r -mas f r împlinirea cererii. C ci cel ce cere lucruri f r

241. cuno tin a ra iunilor dumnezeie ti ale lucrurilor, care vine omu-
lui dup cur irea de patîmi.

242. Obiectul e m rginit, nu are o dimensiune con tient i liber interioar , nu comunic iubire, poate fi manipulat numai pentru folosul egoist. Persoana trebuie respectat pentru ea îns i, ca izvor liber i con tient de comunicare nepuizabil a iubirii, însetat s dea i s primeasc iubirea la nesfîr it. Nu poate fi st pînit cu totul.

243. Nu cultiva, adic , alipirea egoist la lucruri, ca s începi s ai din comuniunea cu Dumnezeu i cu semenii via a care nu se termin niciodată , pentru c nu se epuizeaz ceea ce îi pot da aceia.

244. Adic pierd via a trec toare pentru dragostea Persoanei supreme, din care putem avea via a nemuritoare.

245. Nu cere cele trec toare, ci cere iubirea lui Dumnezeu, care va ine i se va d rui ve nic prin nesfîr irea ei.

pre de la Împ ratul dispre uie te cinstea Acestuia. Izrael a cerut lucruri mici i i-a atras mînia lui Dumnezeu. C ci nu s-a gîndit s se lumineze de cele înfrico-
toare ale lui Dumnezeu în lucrurile lui, ci a cerut
cele de trebuin pentru stomacul lui. i de aceea,
«aflîndu-se înc mîncarea în gura lor, mînia lui Dum-
nezeu s-a suit asupra lor» (Ps. 77, 34). Înf i eaz lui
Dumnezeu cererile tale, pe m sura slavei Lui, ca s se
m reasc slava ta prin El, i se va bucura de tine²⁴⁶.
C ci, precum cel ce cere de la împ ratul pu in gunoi
nu numai c se necinste te pe sine pentru lucrul f r
de pre ce l-a cerut, deoarece a dovedit mult necuno-
tin , ci a i jignit pe împ ratul prin cererea lui, a a i
cel ce cere de la Dumnezeu lucruri p mînte ti în rug-
ciunile sale. C ci îngerii i arhanghelii, care sînt marii
direg tori ai lui Dumnezeu, privesc la tine în vremea
rug ciunii tale, ca s vad ce lucruri ceri de la St pînul
lor i se uimesc i se veselesc cînd v d pe cel p mîntesc
uitînd de trupul lui i cerînd cele cere ti, precum, iar i,
se mînie pe cel ce a l sat cele cere ti i cere gunoiul lui.

S nu ceri de la Dumnezeu un lucru pe care are
grij s -l d ruiasc f r s I se cear , i nu numai celor
iubi i ai S i, ci i celor str ini de cuno tin a Lui. Nu
fi i ca p gîinii, care spun multe în rug ciuni. C ci p gî-
nii cer cele trupe ti, a zis Domnul. «Iar voi nu v îngri-
ji i de ce ve i mîncă, sau de ce ve i bea, sau cu ce v
ve i îmbr ca. C ci tie Tat l vostru c ave i trebuin
de acestea» (Mt., 6, 31). Fiul nu mai cere de la tat l s u
pîine, ci cere lucrurile cele mai mari i cele mai de pre
din casa tat lui s u. Pentru neputin a cuget rii oame-

246. Cu cît e ti împodobit de Dumnezeu cu o slav mai mare, din
iubirea Lui, cu atît Se bucur i El mai mult de tine. C ci în slava ta spo-
rit se arat slava iubirii Lui i voin a ta de a o primi i de a-I r spunde.
Desigur, cu cît ceri lucruri mai înalte de la El, cu atît trebuie s te sile ti
s le po i primi, s crezi potrivit cu ele. Cu cît ceri mai mult iubire de
la El, cu atît trebuie s te faci mai capabil s o prime ti, s o în elegi prin
iubirea ta. Cine cere lucruri mici de la Dumnezeu nu tie ce lucruri mari
poate d rui El.

nilor a poruncit Domnul să se cear pâinea cea de toate zilele. Ia seama ce a poruncit celor des vîr și întrucuno tin și s n to i cu sufletul: «Nu v îngrijii de mîncare, zice, sau de îmbr c minte» (Mt., 6, 28). «C ci dac se îngrije te de dobitoacele necuvînt toare i de pas ri i chiar de cele neînsufle ite, nu cu mult mai mult de voi ? Ci cere i mai degrab Împ r ia lui Dumnezeu i dreptatea Lui i toate acestea se vor ad oga vou » (Mt., 6, 33).

Iar de ceri lui Dumnezeu un lucru i trebuie s a - tep i mult, pentru c nu te ascult degrab , nu te întrista. C ci nu e ti tu mai în elept ca Dumnezeu. Aceasta i se întîmpl fie pentru c e ti nevrednic de ceea ce ceri, fie pentru c nu sînt c ile tale pe m sura cererilor tale, ci dimpotriv , fie pentru c n-ai ajuns la m sura de a primi darul pe care-l ceri²⁴⁷. Pentru c nu trebuie s ne urc m la m suri mari înainte de vreme, ca s nu ni se fac f r folos darul lui Dumnezeu, prin prea grabnica primire a lui. C ci tot ce se prime te u or repede se i pierde. Fiecare lucru dobîndit cu durerea inimii e i p zit cu grij .

Însetează după Hristos, ca s te îmbe i de dragostea Lui²⁴⁸. Închide ochii t i de la cele pl cute ale lumii, ca s te învrednice ti de Dumnezeu, s împ r easc pacea Lui în inima ta. Înfrîneaz -te de la lucrurile pe care le privesc ochii t i, ca s te învrednice ti de bucuria duhovniceasc . De nu-I sînt pl cute faptele tale lui Dumnezeu, s nu-I ceri slava, ca s fii ca un om ce ispite te

247. Pentru a primi cuno tin a înalt , care se d odat cu iubirea, trebuie s te nevoie ti i tu ca s ajungi la nivelul ei printr-o mai mare dorin de a-L cunoa te i a primi iubirea Lui. Numai efortul nostru ne face s asimil m darul lui Dumnezeu.

248. Prin acestea i prin alte cuvinte se arat c Sfîntul Isaac nu se ine în cadrul nici unui «Cuvînt» strict de titlul lui. Pune în fiecare afîtea lucruri mici i mari, c aproape în fiecare descrie toate treptele vie ii duhovnice ti

pe Dumnezeu. După vieuirea ta să fie în rugăciunea ta. Căci nu poate cere cele cerești cel legat de cele pământești; și e cu neputință să ceară cele dumnezeiești cel ce se ocupă cu cele lumești. Pentru că dorința fiecărui om se arată din faptele lui²⁴⁹. Și pentru lucrurile pentru care se străduiești, pentru acelea se înalță în rugăciune. Cel ce dorește cele mari nu se înțeleptuiește cu cele mici.

Legat fiind cu trupul, fii totuși liber și arată - și libertatea ascultării de Hristos²⁵⁰. Dar fii și în elept în blândețea ta, ca să nu fii lăsat să fii furat²⁵¹. Iube-te smerenia în toate faptele tale, ca să te izbăvești de cursele greu de cunoscut, care se ivesc mereu în afara câmpului smerenției la cuget. Nu te feri de necazuri, căci prin ele intri la cunoștința adevărului²⁵². Și nu te teme de ispite, pentru că prin ele afli cele de cinste. Roagă-te să nu ajungi în ispite sufletești, dar pregătește-te cu toată puterea pentru încercările trupești. Căci fără acestea nu poți înainta spre Dumnezeu. Pentru că în lăuntrul lor se află odihna dumnezeiască. Cel ce fuge de ispite fuge de virtute²⁵³. Dar vorbind de ispite, nu

249. Dorința exprimată numai prin cuvinte, fără efortul de a o realiza, nu este serioasă.

250. Trupul nu ne împiedică să fim liberi. Putem alege să trăim prin faptele diferite și să-l îndrumăm spre o vieuire bună sau rea. El nu reprezintă o legalitate rigidă, lineară. El este unealta libertății. Sîntem liberi față de el mai ales cînd lucrăm pentru Hristos, împlinind poruncile Lui. Altfel, ne arată mîstăcîniile de el. Chiar libertatea noastră crește sau scade în raport cu el, în funcție de voința noastră care se afirmă sau abdică de la afirmarea ei. Împlinirea poruncilor lui Hristos înseamnă o spiritualizare a trupului, înseamnă a da tot mai multă putere în loc libertății în trup. Ascultarea de Hristos este act de libertate, de voință. Cu cît este mai mare ascultarea de Hristos, cu atît libertatea se afirmă mai mult.

251. Cel blînd poate fi și în elat, furat și rob de cei vicleni pentru blîndețea lui. El poate să nu fie destul de atent la ispitele ce-i vin.

252. Din necazuri cunoști neputințele tale, atîrnarea ta de Dumnezeu; te înveți smerenia.

253. Pentru că cel ce fuge de ispite fuge de lupta cu ele, prin care se dobîndește virtutea.

vorbesc de cele ale poftelor, ci de cele ale necazurilor (de încercări)²⁵⁴.

Întrebare: Cum se impaca cuvîntul : Rugati-va sa< nu intra i în ispit » (Mt., 27, 41), cu cuvîntul: «Nu v teme i de cei ce ucid trupul» (Lc., 13, 14) i cu cuvîntul : «Cel ce i-a pierdut sufletul s u pentru Mine îl va afla pe el» (Mt., 10, 28, 39) ? Cum ne îndeamn Domnul pretutindeni spre încercări, iar aci a poruncit s ne rugăm s nu intrăm în ele ? Ce virtute se na te f r necaz i încercări ? Sau ce încercare e mai mare ca a se pierde cineva pe sine însuși i totu i Domnul ne porunce te s o primim pentru El ? C «cel ce nu ia crucea sa, zice, ca s -Mi urmeze Mie, nu este vrednic de Mine» (Mt., 10, 38). Cum deci, dup ce în toat învătura Lui ne-a poruncit s intrăm în încercări, aci ne-a poruncit s ne rugăm ca s nu intrăm în ele ? «C prin multe încercări trebuie s intra i voi în împ r ia cerurilor» (In, 16, 33); i: «În lume necazuri ve i avea»; i «În r bdarea lor ve i câ tîga sufletele voastre» (Lc., 21, 14).

O, ce sub ire e calea învăturilor Tale, Doamne! Din aceast pricin cel în elept i cel ce nu cite te cu cuno tin e totdeauna în afara ei. Cînd fiii lui Zevedei i mama lor au dorit s aib un scaun cu Tine în Împ r ie, le-ai spus: «Pute i bea paharul încerc rilor pe care Eu îl voi bea i s v boteza i cu botezul cu care Eu M voi boteza ?» (Mt., 20, 22). i cum ne porunce ti aci, St pîne, s ne rugăm s nu intrăm în ispite ? De care ispite ne porunce ti s nu intrăm în ele ?

R spuns: Roag -te, zice, s nu intri în ispitele pri-vitoare la credin , roag -te s nu intri în ispitele p -rerii de sine a min ii, înso it de dracii hulei i ai mîndriei. Roag -te s nu intri, din p r sirea lui Dumnezeu,

254. În grece te este acela i cuvînt pentru ispitele din partea poftelor i pentru încercările prin necazuri (μ).

în ispita vdit a diavolului, prin relele amintiri ce-i vin în cugetul t u, pentru care ai i fost p r sit. Roag -te s nu se dep rteze de tine îngerul neprih nirii tale, ca s nu fii r zboit de r zboiul fierbinte al p catului i s te despar i de înger. Roag -te s nu intri în ispita a î rii din partea cuiva împotriva altcuiva, sau în ispita îndoielii i ov irii, prin care sufletul e împins cu sila în mare lupt .

Dar încerc rile trupului preg te te-te s le prime ti cu tot sufletul i plute te în ele cu toate m dularele tale i umple- i ochii t i de lacrimi, ca s nu se dep rteze de la tine P zitorul t u. C ci în afara încerc rilor nu se arat purtarea de grij a lui Dumnezeu i nu se poate înv a în elepciunea Duhului i nici dorul de Dumnezeu nu se arat înt rit în suflet. C ci înainte de încerc ri omul se roag lui Dumnezeu ca un str în. Dar când intr în încerc ri pentru dragostea Lui i nu prime te schimbare, îl are pe Dumnezeu ca pe un datornic i e socotit la Dumnezeu ca un fiu adev rat. Pentru c a r zboit pe vr jma ul s u i l-a biruit pentru voia lui Dumnezeu²⁵⁵.

«Ruga i- v s nu intra i în ispite» aceasta înseamn : roag -te s nu intri în ispita cea înfrico at a diavolului pentru mîndria ta, ci pentru c iube ti pe Dumnezeu, ca puterea Lui s - i ajute ie i s biruiasc în tine pe vr jma ii t i. Roag -te ca s nu intri în aceste ispite pentru r utatea gîndurilor i faptelor tale, ci ca s se probeze dragostea ta fa de Dumnezeu i s se sl veasc puterea Lui în r bdarea ta. A Lui fie slava i st pînirea în vecii vecilor ! Amin.

255. Îl are pe Dumnezeu ca pe un datornic, pentru c Dumnezeu, l -sîndu-l în încerc ri, a ar tat c se ocup de el, c Îi este la inim , c vrea s -l creasc duhovnice te. Dar prin aceasta se i oblig s -l ajute când necazurile sînt prea mari. Iar cel ce s-a luptat cu încerc rile a f cut voia lui Dumnezeu din iubire fa de El, ca un fiu al Lui, care vrea s creasc a a cum voie te Dumnezeu. Iar în aceast biruire a încerc rilor a sim it în el puterea lui Dumnezeu. Deci nu e vorba de o datorie juridic a lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL XLV

**Despre mila St pînului,
prin care s-a pogorît, din în l imea m ririi Lui,
la neputin a oamenilor;
i despre încerc ri**

Dar Domnul nostru, ar tîndu- i purtarea de grij , dup chipul milei Sale i dup m sura harului S u, a poruncit, dac observi bine, s ne rug m i pentru încerc rile trupe ti. C ci v zînd c firea noastr e slab , din pricina trupului p mîntesc supus putrezirii, i c nu se poate împotrivi încerc rilor, cînd ajunge în mijlocul lor, i de aceea cade din adev r i o ia la fug i e biruit de necazuri, ne-a poruncit s ne rug m, ca s nu c dem pe nea teptate în încerc ri, dac e cu putin s binepl cem lui Dumnezeu i f r ele. Îns dac omul, din pricina unei foarte mari virtu i, cade deodat în încerc ri înfrico toare i nu rabd în ele, nu poate nici s - i des vîr easc virtutea în acea vreme.

Nu trebuie s ne prefacem nici fa de noi în ine, nici fa de al ii. Nici s nu p r sim starea noastr aleas i lucrul cel bun, prin care se îmbog e te via a noastr ca o vistierie, i s ne d m felurite scuze i temeiuri pentru mole eal , ca de pild porunca de a ne ruga s nu intr m în ispit ^{255 a}. C ci despre ace tia s-a spus c din pricina poruncii p c tuiesc într-ascuns. De se va întîmpla deci omului s -i vin vreo ispit i s calce vreo porunc din acestea, adic s p r seasc ne-prih nirea, sau vie uirea c lug reasc , sau s t g du-iasc credin a, sau s nu se nevoiasc pentru Hristos,

255 a. Unii îi dau ca scuz c nu au rezistat vreunei ispite faptul c n-au putut, pentru c de aceea ne-a poruncit Domnul s ne rug m s nu c dem în ispit . Adic ne-a poruncit aceasta, pentru c tia c nu putem rezista. Deci dac totu i, împotriva rug ciunii noastre, am ajuns într-o ispit , i n-am putut rezista, vina nu e a noastr , ci a Domnului, c n-a împlinit rug ciunea noastr de a nu ne l sa s ajungem în ispit . Dar noi trebuie s lupt m cu ispita i s fim siguri c în lupta aceasta a noastr este i ajutorul Lui.

sau s calce vreuna din porunci, acesta, întrucît s-a înfricat i nu s-a împotrivit b rb te te ispitelor, a c zut din adev r.

Deci s dispre uim cu toat puterea trupul i s pred m sufletul lui Dumnezeu i s intr m în numele Domnului în lupt cu ispitele. i Cel ce a izb vit pe Iosif în Egipt i l-a ar tat pe el chip i pild neprih nirii i Cel ce a p zit pe Daniel nev t mat în groapa leilor i pe cei trei tineri în cuptorul de foc i l-a scos pe Ieremia din groapa cu noroi i i-a d ruit lui mil în mijlocul taberei caldeilor i l-a scos pe Petru din închisoarea cu u ile încuiate i l-a sc pat pe Pavel din sinagoga iudeilor i, pe scurt, Cel ce întotdeauna i în tot locul i în toat ara este împreun cu slugile Sale, i-i arat întru ei puterea i biruin a Sa, i-i p ze te pe ei prin multe minuni, i le arat mîntuirea Sa în toate necazurile lor s ne înt reasc i pe noi i s ne izb - veasc din mijlocul valurilor ce ne înv luie pe noi! Amin.

S avem deci rîvn în sufletele noastre împotriva diavolului i a slugilor lui, cum au avut Macabei i sfinii prooroci i apostoli i mucenicii i cuvio ii i drep- ii care au p zit legile dumnezeie ti i poruncile Du- hului în locuri înfrico toare i în încerc ri atotcum- plite i au aruncat lumea i trupul lor înapoia lor i au st ruit în dreptatea lor, nel sîndu-se birui i de primej- diile ce le înconjurau, odat cu sufletele, i trupurile, ci au biruit cu b rb ie; ale c ror nume au fost scrise în cartea vie ii pîn la a doua venire a lui Hristos ; i a c ror înv tur s-a p strat prin porunca lui Dumnezeu spre înv area i înt rirea noastr , precum m rturise - te fericitul apostol (Rom., 15, 4), ca s ne facem în e- lep i i s înv m c ile lui Dumnezeu i s avem sub ochi istorisirile i vie ile lor, ca s umbl m pe calea lor i s ne asem n m lor.

Cît de dulci sînt cuvintele dumnezeie ti, sufletului preaîn elept! Ca o hrană ce încalzește trupul. Și cît de dorite sînt istorisirile despre cei drepți, urechilor celor blînzi! Ca o odă turmei neîncetate, plantei de curînd să-ndădă.

Gînde-te-te, deci, iubitele, pururea, la pronia lui Dumnezeu, prin care ne poartă de grijă de la început și pînă acum, ca printr-un leac ochilor slăbiți, și părăsește în tine pomenirea Lui în toată clipa. Și cugetă-te îngrijește-te și te lasă povăluit de acestea, ca să înveți să ai în sufletul tău amintirea mîririi cinstei lui Dumnezeu și să afli sufletului tău viața veșnică în Hristos Iisus, Domnul nostru; în El, Care S-a făcut Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni, ca Unul ce S-a unit din amîndoi și de a Căruia slavă se înconjoară tronul mîririi Lui cetele îngerilor nu se pot apropia, dar Care S-a arătat pentru noi în lume în înfățișare smerită, precum zice Isaia, că «L-am văzut pe El și nu avea nici chip, nici frumusețe» (Is., 53, 2); în El Care, fiind nevăzut întregii firi zidite, a înmbrăcat trup și a desvîrșit economia spre mîntuirea și viața tuturor neamurilor ce se curădesc prin El. Căruia se cuvine slava și stăpînirea în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL XLVI

**Despre felurile diferitelor încercări
și cît de dulce au în ele încercările ce ne vin
și le răbdăm pentru adevăr.
și despre treptele și felurile de viață,
prin care trece omul cel în elept**

Virtuțile urmează una după alta, ca să nu fie calea virtuții neplăcută și grea; și pentru că se dobîndesc pe rînd. Și a așadar faptele grele să vădătească pentru bine să facă plăcute ca unele ce se întresc unele pe altele în

bine. Căci nimeni nu poate dobândi cu adevărat neagomisirea, de nu se convinge pe sine și nu se pregătește să rabde încercările cu bucurie. Și nimeni nu poate să rabde încercările, decât cel care a crezut că ceva mai presus de tihna trupească, protivnic necazurilor de care s-a pregătit să se facă părtaș și pe care e gata să le primească.

Deci în tot cel care s-a pregătit pe sine, se mișcă întâi iubirea de necazuri, apoi se ivește gândul de a se face sărac de lumea aceasta. Și tot cel care voiește să se apropie de necaz mai întâi se lipsește prin credință de toate, apoi se apropie de necazuri. Dar cel care se lipsește pe sine de lucrurile materiale, dar nu se lipsește de lucrarea simurilor, adică de vizi de auz, își pricinuieste sieși un îndoit necaz și se va chinui și necajii în chip îndoit²⁵⁶. Mai bine zis, ce folos e că se lipsește de lucrurile supuse simurilor, iar prin simuri se îndulcește de ele? Căci ceea ce pătimaș înaintea prin faptele în legătură cu ele, pătimaș acum din patimile pentru ele, pentru că amintirea obișnuinței ei cu ele nu se depărtează din cugetarea lui. Căci dacă născuturile lor iverite în cugetare pricinuiesc omului durere, chiar în lipsa lucrurilor însele, ce să spunem despre înfrângerea lor apropiată? Drept aceea, bun este retragerea, căci ajută foarte mult. Pentru că ea îmblânzește cu bărbăție gândurile și se deșteaptă puterea în viață și învață pe om să suporte cu mult răbdare necazurile ce-i vin neapărat prin aceasta²⁵⁷.

256. A nu avea nimic lucruri, dar a privi la ele, e un chin îndoit: unul constă în a nu le avea, altul în a le dori. Dorința face neposedarea lor mai chinuitoare decât simpla neposedere.

257. Avem aici o ilustrare a legăturii între încercare și ispită: când ești lipsit de anumite lucruri, suferi de o încercare, de un necaz; când le ai, suferi de ispita de a le folosi pentru plăcere. Bine când faci să treacă ispita în încercare. Limba română are două cuvinte pentru aceste stări: încercare și ispită. Limba greacă și slavă au un singur cuvânt:

μ (greacă), ispita (slavă). Dar și în limba română, dat fiind trecerea fluidă de la una la alta, e greu de a decide totdeauna care din cei doi termeni trebuie ales.

Să nu cau i s prime ti sfat de la cineva care nu se afl în vie uirea ta, chiar dac ar fi foarte în elept. Încredin eaz mai degrab gîndul t u unui om neînv at, dar care a f cut cercarea lucrurilor, decît unui filozof înv at, care vorbe te din citiri, f r cercarea lucrurilor. Dar ce este cercarea (experien a) ? Cercarea st nu în a primi cineva privirea unor lucruri, f r s fi luat cuno tin a lor în sine însu i, ci în a sim i în chip limpede prin cercare folosul i paguba lor, pentru faptul c a petrecut în ele timp îndelungat²⁵⁸. De multe ori un lucru pare p gubitor, dar în l untrul lui are o lucrare plin de folos. În acela i fel socote te i despre lucrul dimpotriv . Adic , de multe ori un lucru pare s fie de folos, dar în untru e plin de v t mare. De aceea, mul i dintre oameni afl pagub în lucrurile ce par s aduc un câ tig. Dar nici de la ace tia nu primim m rturia adev rat a cuno tin ei^{258a}. Folose te-te deci de sf titorul acela care tie s probeze cu r bdare lucrurile care cer o dreapt socoteal (un discern mînt). De aceea nu oricine e vrednic de crez mînt cînd d un sfat, ci numai acela care mai întîi i-a chivernisit bine libertatea lui i nu se teme de învinov iri i de clevetiri.

Cînd afli deci pace neschimbat în calea ta, teme-te, pentru c e ti departe de c rarea pe care p esc picioarele obosite ale sfin ilor. C ci cu cît p e ti mai sigur pe calea ce duce spre cetatea Împ r iei i te apropii de cetatea lui Dumnezeu, cu atîta s ai mai mult ca

258. Adev rata încercare, sau «cercare» sau experien , cere deci i timp, nu ajunge o gustare trec toare a unei situa ii. Aceasta ne arat ce pre trebuie s punem pe p rerile unor teologi care se ocup prin «studiu» (prin «cercetare») cu mistica, dar nu au f cut prin tr ire îndelungat experien a vie ii în Dumnezeu.

258 a. Nici de la cei care, p rînd c fac lucruri rele, împlinesc lucruri bune i viceversa, s nu primim sfaturi, ci de la cei ce au o via bun în toat limpezimea : de la cei ce fac binele prin fapte ce se arat ca bune (se poate ca aci s fie vorba i de un fel de aplicare a dictonului: «Scopul scuz mijloacele»). Dar textul spune în continuare c nici ace tia nu sînt lipsi i de clevetiri, de def im ri. Dar un semn în plus al bun t ii lor este c nu r spund la fel la asemenea clevetiri, ci-i p streaz pacea lor.

semn t ria încerc rilor ce te întâmpin . i cu cât te apropii i înaintezi, cu atât se înmul esc încerc rile împotriva ta. Când sim i deci în sufletul t u încerc ri mai felurite i mai tari, s tii c în acele timpuri sufletul t u a primit cu adev rat în ascuns o alt treapt mai înalt i i s-a ad ugat la starea în care se afl un har nou. C ci dup m sura harului aduce Dumnezeu peste suflet necazurile altor încerc ri. Nu în elege prin ele încerc rile lume ti, care se întâmpl unora pentru c au pus frîu r ut ii în lucrurile v zute, nici tulbur ri trupe ti, ci încerc ri ce se potrivesc c lug rilor care se lini tesc, pe care le vom deosebi mai pe urm ^{258 b}.

Iar dac sufletul sufer de vreo sl biciune i nu poate r bda încerc rile cele mari i se roag s nu intre în ele, iar Dumnezeu îl ascult , s tii c în m sura în care te înt re te fa de încerc rile cele mari, în aceea i m sur te învrednice te i de darurile cele mari. C ci nu d Dumnezeu un dar mare, f r o mare încercare. Pentru c dup încerc ri a rînduit Dumnezeu i darurile, potrivit cu în elepciunea Lui, pe care nu o pricep cei zidi i de El. Drept aceea, din necazurile grele ce i se întâmpl prin purtarea de grij a lui Dumnezeu, s cuno ti cât cinste a primit sufletul t u din partea m ririi Lui. C ci pe m sura întrist rii, e i mîngîierea.

Întrebare: Care e deci mai înainte : incercarea si apoi darul, sau întâi darul i dup el încercarea ?

R spuns: Nu vine încercarea, dac n-a primit sufletul mai întâi în ascuns o m rire peste m sura lui. duhul harului, pe care l-a primit mai întâi. Despre aceasta d m rturie încercarea Domnului i la fel încerc rile apostolilor. C ci n-au fost l sa i s între în

258 b. Nu e vorba de încerc ri ce se întâmpl c lug rilor care se afl înc în treapta f ptuirii, pentru c se înfrîeaz de la faptele rele. vorba aci de încerc rile mai mari care vin peste cei din treapta înalt a lini tirii. Nici ace tia nu au pace neschimbat pe calea lor. i nu e bine cînd o au. C ci nu mai au prilejul s - i înt reasc încordarea în lupta pentru p zirea lini tii.

încercări pînă ce n-au primit mîngîierea. Pentru că celor ce se împărtășesc de bună țară li se cuvine să rabde încercările pentru ele. Căci după bine vine și necazul pentru el. Așa i-a plăcut lui Dumnezeu să facă în toate²⁵⁹.

Dar dacă așa se întîmplă, adică dacă harul vine înaintea încercărilor, totuși simțirea încercărilor vine înaintea simțirii harului, pentru probarea libertății. Căci niciodată nu se arată în vreunul harul înainte de a gusta încercările. Deci harul vine în minte înainte, dar în simțire, mai pe urmă²⁶⁰. Drept aceea se cuvine ca în vremea acestor încercări să avem două simțiri potrivnice ce nu sînt întru nimic asemenea: acestea sînt bucuria și frica. Bucuria că te afli umblînd pe calea călcată de sfinți, mai bine zis de Cel ce a dat viață tuturor. și lucrul acesta e vădit din cunoștința (diagnoza) ce și-o dau încercările. Iar frica trebuie să-o avem, ca nu cumva din pricina mîndriei să fim ispitiți de acestea²⁶¹. Dar cei smeriți cu inima sînt în elepiți de har, ca să le poată deosebi pe acestea și să cunoască care este ispita ce se iveră te ca un rod al mîndriei și care, cea care se iveră te

259. O aplicare a sinergiei la suportarea necazurilor. și o în alegere a acestei sinergii (a împreună-lucrării libertății cu harul), ca un mijloc de sporire duhovnicească. Omul, dînd rîbdarea sa, nu o dă fără să fi primit harul pentru această rîbdare. și aceasta înscrie o linie de creștere duhovnicească în viața lui. După suportarea unei încercări cu ajutorul unui har, vine o altă încercare mai mare pe baza unui har mai mare.

260. Așa e și cu harul Tainelor. Întîi se ascunde și mîna în pîmînt, apoi se arată rodul ei. Harul se dă într-un moment, dar lucrarea lui e îndelungată și efectele se arată treptat. Totuși chiar a se ascuns, harul ajută de la început omului în suportarea încercărilor, în lupta cu pornirile spre păcat. Observăm aici expresia «simțirea harului», care va fi reproșat sfîntului Simeon Noul Teolog de Hausherr. Sfîntul Simeon va spune și nu a teptecinevamîntuireadac nuajungelasim ireaharului. Sfîntul Isaac condiționează simțirea harului de rîbdarea și biruirea încercărilor.

261. Aci se face o deosebire clar între încercări și ispite, dar se arată și trecerea uneor de la unele la altele. Încercările (μ) ne pot deveni ispite (μ). Ca în cea mai mare parte a scrierii, avem și aici o magistrală înfățișare a complexității contradicțiilor a stărilor sufletești. Trebuie să ne bucurăm de încercări (de ceea ce ne doare); și în același timp trebuie să ne temem ca nu cumva îndulcindu-ne numai de bucuria durerii încercărilor, să cedăm în ispita mîndriei că le putem suporta.

ca o lovitură de pe urma iubirii²⁶². Căci încercările din abatere și din sporirea vieții în bine se deosebesc de ispitele ce vin din printr-o sursă cea spre pădure, pentru trufia inimii.

Încercările prietenilor lui Dumnezeu, care sînt cei smeriți la cuget

Încercările ce sînt aduse de toaia duhovnicesc spre înaintarea și creșterea sufletului, prin care se deprinde și se probează sufletul ce se nevoiește, sînt acestea : pregetarea, îngreunarea trupului, moleșala muncilor, trăind viața, printr-o cugetare, închipuirea și biciunii trupului, încetarea neajurului pentru o vreme, întunecarea gândurilor, lipsa unui ajutor omenească, lipsa celor trebuincioase trupului și cele asemenea acestora. Din aceste ispite omul dobîndește un suflet înșingurat și printr-o inimă omorîtă și smerită. Și prin acestea este pus la încercare dacă vine la dorirea Ziditorului. De aceea, Purta torul de grijă le rînduiește pe acestea spre puterea și trebuința celor ce le primesc pe ele. În ele sînt amestecate mîngîierea și strîmtorările, lumina și întunericul, războaiele și ajutoarele, scurt vorbind, îngustarea și lărgimea. Ele (de se folosesc spre bine) sînt semnul sporirii omului prin ajutorul lui Dumnezeu²⁶³.

262. Ceea ce se ivește ca rod al mîndriei este ispită, dar poate fi și încercare (necaz); iar ceea ce se ivește ca lovitură de pe urma iubirii este încercare, dar poate fi și ispită. Numai discern mîntul distinge cînd fiecare din aceste urmări este încercare sau ispită.

263. Toate acestea au atît aspectul de încercări, cît și pe cel de ispite. Depinde de cum sînt folosite : pentru ieșirea din ele spre Dumnezeu, sau pentru cîștigarea deplină. Voința omului este cea care le dă ultima calificare. Ele sînt o cumpănă pusă în fața omului, ca să o aplece fie într-o parte fie în alta. Fără ele, adică fără biruirea lor, nu poate înainta omul spre Dumnezeu. De aceea se dau pe măsura nivelului la care a ajuns omul, pe măsura capacității lui de a cîștiga din ele.

Ispitele du manilor lui Dumnezeu, care sînt cei mîndri

Iar ispitele venite prin p r sirea lui Dumnezeu, împotriva celor neru îna i ce se înal în cugetele lor în fa a bun t ii lui Dumnezeu i nedrept esc această bun tate prin mîndria lor²⁶⁴, sînt acestea : ispitele ar tate ale dracilor, care sînt i ele mai presus de hotarul puterii sufletului²⁶⁵, lipsirea de puterile în elepciunii afl toare în ei, sim irea n praznic a n lucirii curviei, îng duit împotriva lor spre smerirea trufiei lor, mînierea grabnic , voin a de a impune voia lor, de a se certa prin cuvinte, de a certa, dispre uirea inimii, des vîrta am gire a min ii, hule împotriva numelui lui Dumnezeu, gînduri nebune ti pricinuitoare de rîs, mai bine zis de plîns, faptul de a se face de rîsul oamenilor i de a- i pierde cinstea lor, de a se face de ru ine i de ocar prin lucrarea dracilor în multe feluri, în chip ascuns i ar tat, pofta de a se amesteca i petrece cu lumea, de a gr i i vorbi aiurea totdeauna, în chip nebunesc, i de a n scoci pururea vreo noutate printr-o proorocie mincinoas , de a f g dui multe peste puterea proprie. i acestea sînt cele suflete ti.

Iar în cele trupe ti i se ivesc unuia ca acesta întîmpl ri dureroase ce st ruie pururea în împletire cu el i sînt anevoie de destr mat, întîlniri cu oameni r i i necredincio i; ba i se întîmpl s cad pe mîinile unor oameni ce-l nec jesc, s i se clatine inima mereu i dintr-odat , f r pricin , din frica lui Dumnezeu. Ace tia p timesc de multe ori c deri mari de pe

264. Nedrept esc bun tatea lui Dumnezeu prin mîndrie, pentru c folosesc darurile date lor de această bun tate, ca s le fac nepl cute oamenilor, ca ace tia s se plîng pentru c Dumnezeu le-a f cut acelora parte de unele daruri, ca s le foloseasc împotriva semenilor lor.

265. Sînt ispite de la draci ce întrec puterea sufletului de a le rezista, precum sînt daruri de la Dumnezeu, care sînt mai presus de puterea natural a omului. Dar cele din urm m resc puterea omului, pe cînd cele dintîi o anuleaz i pe cea pe care el o are.

stînci i de pe locuri înalte; i alte asemenea acestora, ce li se întîmpl spre zdrobirea trupului. i, în sfîrșit, lipsa celor ce-i pot sprijini inima din puterea lui Dumnezeu i a n dejdii credin ei lor; i, pe scurt, cîte neputin e mai presus de putere sînt aduse asupra lor, împreun cu cele din ei. Toate acestea cîte le-am în i-rat i le-am num rat fac parte din felurile ispitelor mîndriei.

Iar începutul acestora se ive te în om cînd începe s se socoteasc pe sine în elept în ochii s i. i acesta se mi c în toate aceste rele dup m sura primirii unor astfel de gînduri ale mîndriei.

Drept aceea, cunoa te din felurile ispitelor c ile u ur t ii cuget rii tale. Iar de vezi vreunele din aceste încerc ri amestecate în încerc rile spuse înainte de ele, cunoa te c în m sura în care ai din acestea, în aceea i m sur s-a cuib rit în tine mîndria.

Despre r bdare

Ascult iar i i un alt fel. Toate greut ile i necazurile ce nu sînt r bdate au în ele un chin îndoit²⁶⁶. C ci r bdarea omului mic oreaz ap sarea lor. Lipsa de curaj e maica chinului. Iar r bdarea e maica mîngîierii i o putere care obi nuie te s se nasc din l rgimea inimii. Dar aceast putere e greu s o afle omul în necazurile lui f r darul dumnezeiesc, care se ive te din urm rirea rug ciunii i din v rsarea lacrimilor.

266. R bdarea e o t rie spiritual care mic oreaz t ria necazurilor. Prin faptul c nu le rabzi, nu le mic orezi i nu le înl turi. De suportat tot le supor i, c ci n-ai ce face. Dar suportarea f r r bdare e îndoit sau însutit de grea. Cu cît rabzi necazurile cu voia, cu atît pui un efort care le m rgine te puterea; cu cît e ti mai f r r bdare în ele, cu atît le m -re ti chiar prin aceasta, p rîndu- i de nesuportat, f r limit i de nest -pînit prin puterea ta. Necazul care- i apare, cînd nu-l rabzi, ca nem rginit, îl m rgine ti, îl st pîne ti prin r bdare, c ci în ea e puterea lui Dumnezeu care-l m rgine te. Propriu zis sim i aceast putere cum îl limiteaz . i aceasta o form a sinergie: cu cît te încordezi mai mult în r bdare, cu atît puterea lui Dumnezeu î i ajut s biruie ti necazul. Aceasta se spune în continuare.

Despre lipsa de curaj

Cînd Dumnezeu voie te s nec jeasc pe om i mai mult, îl las s între pe mîinile lipsei de curaj. i aceasta na te în el puterea tare a trînd viei, prin care gust o sugrumare a sufletului care e una cu gustarea ghee-nei. Iar din aceasta vine duhul ie irii din min i²⁶⁷, din care r sar zeci de mii de ispite: z p ceala, iu imea, hula, def imarea, gîndurile sucite, mutarea dintr-un loc în altul i cele asemenea acestora. Iar de întrebi care este pricina lor, î i voi spune c negrija. Leacul tuturor acestora este unul. i în mîna acestuia afl cineva îndat mîngîierea în sufletul s u. i care este acesta ? Smerita cugetare a inimii. F r aceasta nu poate surpa cineva zidul acestor rele, ci le face mai degrab s -l cople easc^{267a}.

S nu te mîinii pe mine c - i spun adev rul. i-l spun, pentru c nu l-ai c utat în sufletul t u. Dar de voie ti, într în ara lui i vei vedea cum î i d ie dezlegare de r utatea ta. C ci pe m sura smeritei tale cuget ri, i se d ie i r bdarea în necazurile tale²⁶⁸. i dup r bda-

267. Lipsa de curaj e una cu sporirea trînd viei, ca renun are la efortul de a r bda necazurile. Dar ea m re te chinul pîn la propor iile unui chin de iad. Aceasta e nelimitarea iadului, care are în ea i un element subiectiv). Aceasta duce la dezn dejde i la o adev rat ie ire din min i. C ci e o înrudire între ie irea din min i, dezn dejde i între sentimentul c greutatea i durerea nu au margini. în toate o lips de în alegere a realit ii limitate a necazului; e o întindere subiectiv a întunericii la nesfîrit. Dezn dejdea i iadul sînt legate astfel de sl birea voin ei de a r bda i sl birea voin ei, de lipsirea de harul dumnezeiesc.

267 a. Smerita cugetare, fiind o recunoa tere a autolimit rii prin cunoa terea nesfîr irii puterii dumnezeie ti, vede prin aceasta i limitarea necazurilor i prime te puterea r bd rii lor. De aceea, unde e smerita cugetare nu poate fi iadul nelimit rii p rute a necazurilor i a patimilor care sînt pricina lor. Unde se vede nelimitarea lui Dumnezeu, nu se mai poate tr i o alt nelimitare, cea a iadului. Prin aceast smerit cugetare ce are eviden a nelimit rii lui Dumnezeu, limit m i durerile ce ni le poate pricinui apropierea mor ii i poate c i urm rile ei nelimitate. Iar cum prin m rirea subiectiv a durerilor, le d m i un fel de m rire real pentru noi, a a prin limitarea subiectiv a urm rilor mor ii, le limit m i în mod obiectiv.

268. Este de remarcat paradoxul c smerenia, care e autolimitare i care pare lips de efort, implic în ea cel mai mare efort i deci i puterea

rea ta se u ureaz i greutatea necazurilor tale i vei dobîndi mîngîiere. Iar dup mîngîierea ta, se m re te dragostea c tre Dumnezeu. i dup dragostea ta, se m re te bucuria ta în Duhul cel Sfînt. Totu i pe cei ce sînt fii cu adev rat, Preamilostivul nu binevoie te s -i scoat din încerc rile lor, nici nu-i izb ve te de aceste încerc ri, ci-i îmbrac cu r bdare în ele. i toate aceste bun t i le primesc în mîna r bd rii lor, spre des -vîr irea sufletelor lor²⁶⁹. Hristos, Dumnezeul nostru, s ne învredniceasc prin harul Lui s r bd m relele pentru dragostea Lui, întru mul umirea inimii. Amin.

CUVÎNTUL XLVII

Trupul fricos de încerc ri se face prietenul p catului

A zis oarecare dintre sfin i c trupul fricos de încerc ri se face prieten al p catului, ca s nu se strîmtozeze i s - i piard via a prin moartea lui. Dar tocmai de aceea Duhul cel Sfînt îl sile te s moar . C ci tie c de nu va muri, nu va birui p catul. Astfel, de voie te cineva s locuiasc Domnul în el, î i sile te trupul s u i sluje te (liturghise te) Domnului i se face slujitorul Lui prin împlinirea poruncilor Duhului cele scrise de apostol, i- i p ze te sufletul s u de faptele c rnii, despre care a scris apostolul. C ci numai cînd sl be te trupul prin post i smerenie, sufletul se înt re te în rug ciuni. Pentru c trupul are obiceiul ca atunci cînd e strîmtorat în multe feluri de necazuri i de lipsuri în lini tirea lui, încît se apropie de moarte (se mortific) în via a lui, s te roage, spunîndu- i: «Îng duie-m pu-

de r bdare a necazurilor, de limitare a lor, prin eviden a nelimit rii puterii dumnezeie ti pe care o tr ie te.

269. Dumnezeu nu-i cru de necazuri pe cei iubi i, pentru c f r ele n-ar spori în virtutea r bd rii i a smereniei. Dar dîndu-le necazuri, le d i putere s rabde i s se smereasc .

in, ca s'vie uiesc mai m' sura²⁷⁰. C'ci acum p'esc drept, pentru c' am fost probat de acest fel de rele». i' cînd îl odihne²⁷¹ ti de necazuri i-i dai pu' in slobozenie, pentru c' ai p' timit împreun' cu el, i' se odihne²⁷¹ - te chiar i' numai pu' in, i' i' opte te, lingu indu-te pu' in²⁷¹, pîn' ce te face s' ie i' din pustie (c'ci lingu irile lui sînt foarte puternice). i- i' zice : «Putem vie ui cum se cuvine i' aproape de lume. C'ci am fost mult proba i'. Deci putem s' r' mînem în cele ce am ajuns. Pune-m' numai la încercare i' de nu voi fi cum voie ti, ne putem întoarce. C' doar nu fuge pustia de noi». Dar nu-i crede, oricît te-ar ruga i' oricîte f' g' dueli i-ar face. Pentru c' nu împline te ceea ce a spus. Dup' ce îi împline ti cererea, te arunc' în c' deri mari, din care nu te vei putea ridica i' ie i'.

Cînd te leneve ti în fa' a ispitelor i' e ti s' tul de ele, spune-i trupului: «Tu iar i' dore ti necur' ia i' via a întinat ». i' dac' - i' spune : «E p' cat s' te omori pe tine», r' spunde-i: «M' omor pe mine²⁷², pentru c' nu voiesc s' tr' iesc în necur' ie. Mor aici, ca s' nu v' d' moartea adev' rat' a sufletului meu, cea de la Dumnezeu²⁷³. Îmi este de folos ca s' mor aici pentru cur' ie i' s' nu tr' iesc via a în lume. Moartea aceasta am ales-o cu voia pentru p' catele mele. M' omor pe mine, pentru c' am p' c' tuit Domnului i' nu mai voiesc s' -L' mîinii. De ce s' voiesc via a dep' rtat' de Dumnezeu ? Rabd' necazurile acestea ca s' nu m' înstr' ineze de n' dejdea cereasc'. Ce folos are Dumnezeu de via a mea de aici, dac' o tr' iesc în chip r' u' i-L' mîinii pe El ?».

270. S' nu mai vie uiesc atît de strîmtorat, de lipsit, de aspru.

271. Te lingu e te c' ai sporit mult i' deci po i' s' -i dai pu' in odihn'.

272. M' mortific, sau omor poftele rele.

273. Moartea adev' rat', care este desp' r' irea de Dumnezeu. Moartea care nu desparte de Dumnezeu nu e moarte adev' rat', ci, poart' spre via'. Iar desp' r' irea de Dumnezeu e fapta omului. De aceea nu Dumnezeu a f' cut moartea. Dar El accept' moartea poftelor, moartea egoismului, moartea mor ii. C'ci ea e calea spre via' adev' rat', cea în Dumnezeu.

CUVÎNTUL XLVIII

Din ce pricin a îng duit Dumnezeu încerc rile pentru cei ce-L iubesc pe El

Din dragostea pe care sfin ii o arat lui Dumnezeu, ei p timesc pentru numele Lui încerc rile care-i strîmtoareaz , c ci El nu Se dep rteaz de cei ce-L iubesc i inima lor dobînde te îndr znire ca s -L vad în chip neacoperit i s cear de la El cele de folos cu încredere. C ci mare este puterea rug ciunii f cute cu îndr zneal . De aceea a l sat Dumnezeu pe sfin ii Lui s fie încerca i de toate încerc rile, ca ei s primeasc iar i cercarea i proba ajutorului Lui i s vad cît purtare de grij are de ei; dar i ca s dobîndeasc din încerc ri în elepciune i s nu r mîn neînv a i, lipsindu-se de cî tigul ambelor p r i ale deprinderii. C ci ei cî tig astfel prin cercare cuno tin a tuturor i nu ajung de batjocura dracilor. Pentru c dac s-ar deprinde numai în cele bune, dar ar fi lipsi i de ceal lalt deprindere²⁷⁴, ar fi lipsi i de cercare (de experien a) în r zboaie.

i de am zice c prin aceasta Dumnezeu îi deprinde pe ei f r s le dea vreo cuno tin , am spune c Dumnezeu voie te ca ei s fie ca boii i ca asinii i ca cei ce nu au libertatea în unele lucruri²⁷⁵. Dar nu gust omul binele, dac nu e probat mai întîi prin cercarea celor rele. Aceasta, pentru ca, atunci cînd se întîlne te în ele cu binele, s se foloseasc de ele prin cuno tin

274. Deprinderea în r bdarea necazurilor.

275. Deci oamenii, avînd în elegere i nefiînd ca animalele, v d un sens i în necazurile ce le vin. Nu se deprind s le suporte în chip simplu, f r s cî tige prin aceasta o experien , o cuno tin , s trag o concluzie. Acesta e înc un motiv pentru care le primesc în chip liber, nu ca animalele ce le suport f r libertate, pentru a cî tige o simpl deprindere în a împlini din fric voia st pînului lor.

i libertate, ca prin cele ce-i sînt proprii²⁷⁶. Cît de dulce e cuno tin a cî tigat prin deprinderea din cercarea lucrurilor i cît putere d ruie te celui ce a aflat-o pe ea prin multa lui cercare (experien), e un lucru cunoscut celor ce s-au încredin at despre aceasta i au sim it ajutorul ei, cum le e cunoscut i sl biciunea firii i sprijinirea ei din partea puterii dumnezeie ti. C ci atunci ei cunosc c Dumnezeu, oprind mai întîi ajutorul S u de la ei, îi face s simt sl biciunile firii i greutatea încerc rilor i viclenia vr jma ului; i cu cine au de luptat i în ce fire sînt îmbr ca i i cum sînt p zi i de puterea dumnezeiasc ; i cît drum au f cut i cît au urcat pe el; i cum sl besc în fa a oric rei patimi cînd se dep rteaz puterea dumnezeiasc de la ei. Aceasta, pentru ca din toate acestea s cî tige smerenie i s c l toreasc spre Dumnezeu i s a tepte ajutorul Lui i s st ruie în rug ciune.

i toate acestea de unde le-au înv at, dac n-au cî tigat cercarea din r bdarea multor rele, în care au ajuns din îng duin a lui Dumnezeu ? C ci zice Apostolul : «Ca s nu m înal din m rimea covîr itoare a descoperirilor, datu-mi-s-a bold în trup, îngerul sata nei» (II Cor., 12, 7). Dar i credin neclintit cî tig cineva din încerc ri prin cercarea (experien a) ajutorului dumnezeiesc, pe care l-a primit de multe ori. Prin aceasta se face neînfricat i dobînde te curaj din încerc ri i din deprinderea cea dobîndit .

Încercarea este de folos oric rui om. C ci dac încercarea este de folos lui Pavel, toat gura se va astupa i lumea se va sim i îndatorat înaintea lui Dumnezeu s primeasc încerc rile. Cei ce se nevoiesc sînt încerca i, ca s sporeasc în bog ia lor; cei lene i, ca s se p zeasc de cele ce-i vat m ; cei somnoro i, ca s se

276. Chiar în necazuri, omul se întîlne te cu binele dac se folose te de ele prin libertate i cuno tin , spre bine. Ele i se dau, de aceea, pentru c se poate folosi de ele prin cuno tin i libertate. Ele îi l rgesc cuno tin a, dar îl i fac s creasc duhovnice te, s evite r ul, în chip liber.

îndemne la trezire; cei ce se află departe, ca să se apropie de Dumnezeu; casnicii, ca să intre în cas cu îndrăzneală. Nici un fiu nedeprins nu primește bogăția casei tatălui său înainte de a se putea folosi de ea. De aceea îi încearcă mai întâi Dumnezeu și-l supune la greutăți, apoi le arată darul. Slavă Stăpînului, Celui ce prin doftorii amare ne duce la desfrătarea în sine!

Nu este cineva care să nu se întristeze în timpurile de deprindere (de exercitare). Și nu este cineva care ruina să nu i se pară amară vremea în care bea fierea încercărilor. Căci fără acestea nu poate ajunge cineva la bucuria cea tare. Dar a răbda nu stă în puterea noastră. Căci cum ar putea vasul de lut să țină apă curgătoare, dacă nu l-ar fi întors focul dumnezeiesc? Toate le vom lua în Hristos Iisus, Domnul nostru, de Îine vom supune, cerându-le într-o smerenie, cu o dorință neîncetată. Amin.

CUVÎNTUL XLIX

Despre cunoștința nepriimă și despre încercări.

Despre cunoștința sigură care nu numai

cei mici și slabi și nedeprinși,

ci și cei ce se învrednicesc

vreme îndelungată de nepriimire și au ajuns

la desvârșirea cugetului și în parte aproape

de curaj unit cu mortificarea,

sînt prisi cu mil, pentru că dărea în mîndrie²⁷⁷

Mereu și mereu greșesc unii, dar totdeauna își tîmduiesc sufletul lor și harul îi primește din nou. Căci în fiecare fire cuvîntul toare are loc o schimbare care

277. Despre prisa povăuitoare din partea lui Dumnezeu a celor ce se încred în virtuțile lor, pentru a fi aduși la smerenie, au vorbit aproape toți părinții duhovnicești. Sfîntul Isaac Sirul precizează aici că aceasta o face Dumnezeu cu milă, ca mama care trimite copilul să facă niște lucruri mai grele, pentru a se deprinde, dar urmărește cu milă eforturile lui.

nu ajunge la cap t. i schimb rile str bat pe fiecare om în toate clipele vie ii lui i din mul imea lor cunoa te cel înzestrat (harul), cu darul deosebirii (cu discern mînt). Dar probele la care e supus în toat ziua îl pot în elep i pe el mai cu seam dac e treaz i ia aminte la sine cu mintea i afl cît schimbare a blînde ii i a bun t ii prime te sufletul lui în fiecare zi i cum e mutat dintr-odat de la pace la tulburare, cînd împrejurarea nu-i d nici o pricin , i cum ajunge în primejdie mare i negr it .

i aceasta este ceea ce a scris sfîntul Macarie în chip v dit, cu mult grij i sîrguin , spre amintirea i înv tura fra ilor, ca în vremea schimb rii de la o stare, la cea potrivnic , s nu cad în dezn dejde. C ci celor ce se afl în treapta cur iei mereu li se întîmpl c deri, precum se întîmpl aerului s se r coreasc , uneori f r s fie ei în trînd vie, sau în mole eal ; ba chiar cînd umbl potrivit rînduielii lor li se întîmpl c deri ce se împotrivesc scopului voii lor.

Dar i fericitul Marcu d m rturie despre aceasta, ca unul ce o cunoa te din cercarea întocmai a ei, i o spune în scrierile sale spre o înt rire prisositoare, ca s nu socoteasc cineva c sfîntul Macarie a spus-o aceasta în epistola sa²⁷⁸, la întîmplare i nu din cercarea adev rat , i ca prin doi martori a a de însemna i s primeasc mintea în chip neîndoielnic mîngîtiere în vreme de nevoie. Ce spune deci ? «Se fac schimb ri în fiecare, ca i în aer». În elegi ce vrea s spun prin cuvîntul «în fiecare» ? C firea este una, ca s nu socote ti c a vorbit numai despre cei mai de jos i mai mici i c cei des vîr i i sînt liberi de schimbare i c

278. Cred c e vorba de «Epistola cea mare» a lui Macarie, publicat de Werner Jaeger, în: *Two rediscovered Works of Ancient Literature Gregory of Nyssa and Iacacius*, Leiden, . I. Brill, 1954.

ei stau neab tu i în treapta lor, f r gînduri p tima e, precum zic evhi ii²⁷⁹. De aceea, a scris: «în fiecare».

Cum se întîmpl deci aceasta, o, Macarie ? Tu vorbe ti de r coare i, dup pu in, de ar i i de grindin , sau de r zboi i de senin. De fapt, în lupta noastr a a ni se întîmpl : r zboiul i apoi ajutorul harului. C ci într-o vreme sufletul se afl în furtun i se scoal asupra lui valuri furioase. Apoi iar i vine o schimbare. C ci harul ne cerceteaz i ne umple inima de bucurie, de pace i de Dumnezeu, de gînduri neprih nite i pa nice. Aceste gînduri ale neprih nirii le arat aci, dînd s se în eleag c cele dinainte de ele erau dobitoce ti i necurate ; i ne îndeamn zicînd c , dac dup aceste gînduri neprih nite i bune urmeaz n vala altora, s nu dezn d jduim, iar în ceasul odihnei pe care ne-o aduce harul s nu ne mîndrim, ci în vremea bucuriei s a tept m necazul.

Ne îndeamn s nu ne întrist m, de urmeaz c deri ; nu zice s nu st m împotriva lor, dar s fim cu bucurie, ar tînd c mintea trebuie s le primeasc pe acestea ca fire ti i ca ale noastre. S nu c dem în dezn dejde, ca unul care a a teptat ceva mai presus de lupt i o odihn des vîr it i neschimbat i nu vrea s primeasc lupt i întrist ri, nici s se iveasc în el, în lumea aceasta, mi carea a ceva potrivit acestora, a ceva din cele ce nu plac Domnului Dumnezeu.

279. Evhi ii (rug torii) e numele grecesc al mesalienilor, erezie din sec. IV i de dup aceea. «Ei spuneau c botezul nu folose te nimic celor ce-l primesc. El taie ca un brici spicele p catelor lor, dar nu i r d cina lor. Dar rug ciunea des vîr it smulge i r d cina p catului i alung pe demonii din suflet. C ci cu fiecare om ce se na te e legat de la început un demon, mi cîndu-l pe om la fapte necuvenite. Pe acesta nu-l poate scoate nici botezul, nici altceva din suflet, ci numai lucrarea rug ciunii». Odat ce au scos pe demon prin rug ciune, nu mai pot p c tui, ba v d i persoanele Sfintei Treimi în chip sensibil. Aici Sfîntul Isaac îl arat pe Macarie afirmînd c fiecare suflet, deci i cel mai sporit, e supus ispitelor, deci ca adversar al mesalienilor, contrar unor afirma ii ale unor teologi apuseni mai noi c scrierile lui Macarie ar fi ale unui membru al ereziei mesaliene.

i ne sf tuie te aceasta, ca s nu ne facem cu totul nelucr tori i cu acest cuget s ne mole im din pricina dezn dejdii i s nu r mînem nemi ca i pe calea noastr . i zice: «Cunoa te c to i sfin ii s-au aflat în această lucrare. Cît sîntem în lumea aceasta, împreun cu acestea ni se d i o mîngîiere prisositoare întru ascuns. Pentru c în fiecare zi i în fiecare ceas se cere de la noi o încercare a dragostei noastre fa de Dumnezeu, în lupt i în r zboi cu ispitele. Aceasta înseamnă s nu ne întrist m i s nu ne lenevim în lupt . i a a s mergem înainte pe calea noastră . Iar cel ce voie te s ias i s se abat de la acestea se face prad lupilor».

O, ce minune vedem la sfîntul acesta! Cum a f - cut dintr-un cuvînt mic o astfel de întrebuintare i a ar tat-o pe aceasta plin de în elepciune i a dep rtat cu totul îndoiala din cugetarea cititorului. «Iar acela, zice, care se abate de la acestea i se face prad lupilor nu voie te s umble pe calea cuvenit . Acela i-a pus în mintea lui s fac a a i voie te s umble pe o c rare a sa neumblat de p rin i».

Iar cînd cere ca în ceasul harului s a tept m necazuri, ne înva precum urmeaz : din lucrarea harului se întîmpl uneori c se ivesc în noi gînduri mari i r - piri în vremea unei vederi (contempl ri) a min ii mai presus de fire, cum a spus sfîntul Marcu. C ci atunci cînd îngerii se apropie de noi, ne umplu de o vedere (contempla ie) duhovniceasc . i toate cele potrivnice se dep rteaz i în vremea în care cîeva petrece în acestea, se ive te în el o pace i o senin tate negrit . C ci atunci te umbre te harul i sfin ii îngeri se apropie de tine, înconjurîndu-te ca un zid i prin aceasta to i cei ce te ispitesc se dep rteaz din apropierea ta.

Dar atunci s nu te înal i i s nu socote ti în suflatul t u c ai ajuns la limanul neînviforât i în v zduhul neschimbat i ai fost scos din acest sîn (de mare)

i din vînturile protivnice din el i nu mai ai a te teme de vrjma i, sau de vreo întîlnire rea. Pentru c mul i au gîndit acestea i au c zut în primejdie, cum a spus fericitul Nil. Sau s nu te socote ti ca fiind mai mare decît cei mul i i c i se cuvine s fii în acestea, iar altora nu, din pricina vie uirii lor r mas în urm , sau a cuno tin ei lor neîndestul toare. S nu zici: «De aceea ei sînt lipsi i de acestea, iar eu m aflu în ceea ce mi se cuvine, pentru c am ajuns la des vîr irea sfineniei i la treapta duhovniceasc i la bucuria neschimbat ». Ci mai degrab adu- i aminte de gîndurile necurate i de închipuirile necuvenite, aduse în cugetarea ta în vremea furtunii i în ceasul tulbur rii i al neo-rînduiei gîndurilor, care cu pu în înainte s-au sculat asupra ta în orbec iala întunericului. Adu- i aminte cum te-ai ab tut de repede spre patimi i cum ai stat de vorb cu ele în întunericul cuget rii i nu te-ai îndulcit, nici nu te-ai minunat de vederea dumnezeiasc i de îmbel ugarea darurilor ce le-ai primit. i cunoa - te c toate acestea le-a adus asupra noastr purtarea de grij a lui Dumnezeu pentru a ne smeri. C ci ea poart de grij i rînduie te fiec ruia din noi ceea ce îi este de folos. De aceea, cînd te mîndre ti pentru darurile primite, te p r se te i cazi cu totul în faptele, la care prin gînduri e ti numai ispitit.

Drept aceea, cunoa te c a te afla în acestea nu atîr n de tine, nici de virtutea ta, ci harul este cel care te poart pe palmele mîinilor lui ca s nu te înfrico ezi. Gînde te-te la acestea cînd, în vremea bucuriei, gîndul t u se trufe te, a spus sfîntul nostru p rinte, i plîngi i l cr meaz i apleac -te spre amintirea p catelor tale, a celor din vremea p r sirii tale, ca s te izb ve ti de acest gînd i s cî tigi prin el smerenia. Totu i, nu dezn d jdui, c ci prin gîndurile smereniei dobînde ti ca printr-o isp ire iertarea p catelor.

Cci smerenia aduce, chiar i f r fapte, iertarea multor p cate. Iar faptele f r smerenie sînt, dimpotriv , nefolositoare. Ba ne preg tesc i multe rele²⁸⁰. Drept aceea, dobînde te, precum am spus, prin smerenie iertarea f r delegilor tale. Precum trebuie s fie sarea în orice mîncare, a a i smerenia în orice virtute. i ea poate zdrobi puterea multor p cate.

Pentru aceasta, deci, e nevoie s ne întrist m neîncetat cu cugetul, întru smerenie i cu întristarea dreptei socoteli (unui adev rat discern mînt)²⁸¹. C de vom dobîndi-o pe aceasta, ea ne va face fii ai lui Dumnezeu i ne va înf i a înaintea Lui, chiar i f r fapte bune. Iar f r de ea (f r smerenie), toate faptele noastre sînt de arte, ca i toate virtu ile i toate lucr rile.

Deci schimbarea cuget rii o voie te Dumnezeu. Cci prin cugetare ne îmbun t im i prin cugetare ne înr im. Ajunge ca ea singur s stea neajutorat (de fapte) înaintea lui Dumnezeu i s gr iasc pentru noi. Mul ume te i m rturise te-te lui Dumnezeu, net cînd nici o clip , gîndindu-te c avînd o fire atît de neputincioas i u or de ab tut spre rele, totu i unde e ti în l at din vreme în vreme i de ce daruri te învrednice ti i de cine e ti ridicat deasupra firii; iar cînd e ti p r sit, pîn unde cobori, încît ajungi la o minte dobitoceasc . i gînde te-te la tic lo ia firii tale i la repeziciunea schimb rii ce urmeaz , precum a spus oarecare dintre sfin ii b trîni: «Cînd î i vine, zice, gîndul mîndriei, spunîndu- i: gînde te-te la virtu ile tale, prive te b trîne la curvia ta». A vorbit de curvia de care ai fost ispitit, în vremea p r sirii, în gîndurile tale.

280. Smerenia cuprinde în ea mai mult decît faptele. Cci dac faptele adev rate presupun iubirea i cinstirea aproapelui, cel ce are smerenie are r d cina lor, iar faptele celui lipsit de smerenie sînt în fond pentru el i numai la aparen sînt pentru altul. Dar prin smerenie ai dep it i faptele rele ce le-ai s vîr it. Cci în îns i r d cina fiin ei tale te-ai desprins de ele.

281. S surprindem p catele cele mai fine, chiar pe acelea pe care e greu s le surprindem cînd ne privim în mod superficial.

Iat cum rînduie te harul fiec ruia, dup folosul lui, fie în vremea de r zboi, fie în vremea ajutor rii lui. Ai v zut pe b trînul acesta minunat, cît de u or a spus acest lucru ? «Cînd î i vine, zice, gîndul mîndriei pentru în l imea vie uirii tale, zi: b trîne, prive te la curvia ta». v dit c b trînul a spus aceasta c tre un om mare. C ci nu pot fi tulbura i de un astfel de gînd decît cei ce sînt într-o treapt mai de sus i petrec într-o vie uire vrednic de laud . C această patim se ridic în suflet dup dovedirea unei virtu i, ca s -l dezbrace de lucrarea ei, po i afla, de voie ti, i dintr-o epistol a aceluia i sfînt Macarie. Din ea po i afla pe ce treapt se afl sfin ii i care sînt ispitele îng duite asupra lor. C ci în epistol se scriu acestea:

Ava Macarie scrie tuturor fiilor s i iubi i, ca s -i înve e limpede cum sînt c l uzi i de Dumnezeu prin r zboaie i prin sprijinirile harului. C ci prin ele i-a pl -cut în elepciunii lui Dumnezeu s se deprind sfin ii în veac împotriva p catului, prin virtute, cît sînt în via a aceasta. Pentru ca în toat vremea s se înal e vederea lor spre El i prin privirea neîncetat spre El s creasc în ei dragostea cea sfînt fa de El, prin aceea c silindu-se s ias de sub asuprirea patimilor i din frica de ele, alearg spre El i se înt resc în credin , în n dejde i în dragoste fa de El.

Acestea s-au spus acum nu celor ce petrec cu oamenii i se mut din loc în loc i r mîn mereu între lucrurile i gîndurile cele întinate i necurate ; nici celor ce împlinesc dreptatea prin fapte în afara lini tirii, i sînt vîna i în toat clipa prin sim urile lor; nici celor pe care trebuin ele ce-i întîmpin f r voie îi pun în toat vremea în primejdia c derii, iar diferite împrejur ri în care ajung cu voia îi lipsesc nu numai de puterea de a- i p zi deplin gîndurile lor, ci i de puterea de a- i p zi sim urile lor. Ci s-a spus celor ce pot s - i p zeasc trupurile i gîndurile lor i se feresc cu des -

vîr ire de tulburare i de întîlnirea cu oamenii i prin împrejurarea fericit c s-au lep dat de toate, ba chiar i de sufletele lor, î i pot p zi mintea lor în rug ciune i primesc schimb ri în c l uzirile lor din partea harului în l untrul vie uirii lini tite; celor ce petrec sub bra ul cuno tin ei Domnului, fiind în elep i i în chip ascuns de Duhul în lini tirea lor i în înfrînarea de la lucruri i de la vederea unora din ele, ca unii ce i-au omorît cugetarea cu privire la lume²⁸². C ci acestea nu las patimile s moar . Iar cugetarea moare fa de ele prin înfrînarea de la lucruri i prin împreun -lucrarea harului. Acest har s ne p zeasc pe noi în hotarul acestei vie uiri! Amin.

CUVÎNTUL L

Despre aceea i tem i despre rug ciune

În elesul pe scurt al acestui capitol este c trebuie s tim c avem nevoie, în tot ceasul i în cele dou zeci-
ipatru de ceasuri ale nop ii i ale zilei, de poc în . Iar în elesul numelui poc în ei, precum am cunoscut din felul adev rat al lucrurilor, este acesta : ea e cererea prelungit în tot ceasul a rug ciunii pline de str pun-
gere ce se îndreapt spre Dumnezeu pentru iertarea p -
catelor trecute i grija pentru p zirea de cele viitoare. De aceea a înt rit i Domnul sl biciunea noastr în ru-
g ciune, zicînd : «Sta i treji i priveghea i i v ruga i, ca s nu intra i în ispit » (Mt., 26, 41). Ruga i-v i nu
pregeta i i priveghea i în toat vremea i v ruga i.
«Cere i, zice, si veti lua. C utati si veti afla. Bate i i
vi se va deschide. C tot cel ce cere va lua i cel ce

282. Omorîrea cuget rii cu privire la lume înseamn a nu mai fi in-
terestat de lume, pentru c nu te mai ispite te cu pl cerile ei, pe care le
cuno ti ca inferioare în compara ie cu bucuria ce i-o d comuniunea cu
Dumnezeu.

caut va afla i celui ce bate i se va deschide» (Mt., 7,7). Dar i mai mult a înt rit cuvîntul S u i ne-a îndemnat s ne str duim, în parabola prietenului ce a mers la prietenul lui la miezul nop ii i i-a cerut lui pîne, zicînd : «Amin zic vou , c de nu-i va da lui pentru prietenia lui, m car pentru îndr zneala lui, sculîndu-se, îi va da lui toate cîte îi va cere» (Lc., 11,8).

Deci cere i i voi i nu v lenevi i. O, cutezan negrit ! D t torul ne stîrne te pe noi s cerem de la El, ca s ne dea darurile Sale cele dumnezeie ti. i precum ni le d ruie te toate cîte ne sînt spre bine, precum singur tie, a a sînt pline cuvintele Lui de îndemnul de a îndr zni i de a ne încrede în El. i pentru c Domnul tie c nu înceteaz niciodat pornirea noastră de abatere înainte de moarte i c această schimbare este aproape de noi, în eleg cea de la virtute la p cat, i ca omul i firea lui sînt mereu în stare de a se abate la cele protivnice, ne-a îndemnat s ne sîrguim s cerem i s ne nevoim neîncetat²⁸³. C dac lumea aceasta ar fi locul încrederii i omul ar ajunge la ea, firea lui s-ar în l a de sub ap sarea nevoii i lucrarea lui, de sub ap sarea fricii, i n-am mai fi îndemna i s ne rug m, împlinind ceea ce ne trebuie prin îns i purtarea Lui de grij ²⁸⁴. Pentru c nici în veacul viitor nu se aduc lui Dumnezeu rug ciuni de cerere a unor lucruri. C ci în acea patrie a libert ii firea noastră nu va fi supus schimb rii, nici nu se va abate de frica

283. Neîncetat firea noastră schimb toare ne îndeamn spre abateri de la calea cea bun . Cunoscînd această sl biciune a ei, Dumnezeu ne iart neîncetat, dar ne i îndeamn s -l cerem iertarea i ajutorul. Fismul firii în bine, sus inut de unele erezii vechi i de denomina iuni cre tine de azi, nu corespunde realit ii.

284. Chiar de se afl cugetul nostru plin de bun voire spre cele bune, cîteodat nu mai în elegem rostul unor încerc ri, sau ea ne p r se te la hotarul lor (cînd începe lucrarea acestor încerc ri) i într-un fel purtarea de grij a lui Dumnezeu ne las în seama lor (ne arunc), de i pîn la urm ne va ajuta s ie im din ele. Sau lucrarea lui Dumnezeu cu noi î i produce rodul prin neputin a noastră , ar tat în greutatea cu care suferim încerc rile, întrucît sînt foarte mari. Atunci strig m mai tare c tre Dumnezeu i deschidem poarta sufletului spre primirea ajutorului Lui.

celor protivnice ei. Pentru că va fi des vîrît în toate. De aceea nu numai pentru rugăciune și pază trebuie să ne nevoim, ci și ca să în alegem mișcările subiri și nepricepute ce ni se întîmplă, care sînt mai presus de cunoașterea minții noastre și în care ne aflăm de multe ori fără de voie. Căci chiar dacă cugetarea noastră este foarte sigură și plină de bunăvoință în cele bune, de multe ori ne părăsim te la hotarul încercărilor și purtarea Lui de grijă ne aruncă, cum a zis fericitul Pavel: «Căci nu mă înalță, pentru mîrimea covîrșitoare a descoperirilor, datu-mi-s-a înbolditor trupului îngerul satanei, ca să mă lovească. Și de trei ori L-am rugat pe Domnul ca să-l ia de la mine. Și mi-a zis: Îți ajunge ieșirea harului Meu. Căci puterea Mea într-o neputință se desvîrșește» (II Cor., 12, 7)^{284a}.

Drept aceea, Doamne, aceasta este voia Ta și de toate acestea are nevoie pruncia mea, ca să fie povăluită și trezită de Tine, mai ales cînd omul nu e beat de dorul Tău, cum nu sînt nici eu, și nu e atras de bună-tate, ca să nu mai vadă nicidecum lumea din pricina beției pe care o are față de Tine²⁸⁵. Căci m-ai făcut să mă ridic pînă la această stare și mai presus de ea, spre descoperiri și vederi care nu pot fi tâlcuite de limba trupească și se vede și se aude glasul liturghiei duhurilor și să mă învrednicesc de vederea plină de sfințenie a Ta²⁸⁶. Dar deocamdată eu, cel des vîrît în Hristos, nu sînt în stare să mă pînzesc pe mine, tocmai pentru că sînt ceva și pentru că am o subîrime; căci nu

284 a. Dacă am trăi în certitudinea vederii lui Dumnezeu, în experiență a vădită a Lui, n-am mai avea nevoie să ne întîrim în această certitudine prin cereri. Am fi convinși despre bună-tatea dărnicească a lui Dumnezeu prin «vederea» Lui. De aceea, în veacul viitor vom lăuda numai pe Dumnezeu și-I vom mulumi, dar nu-I vom cere ceva.

285. de remarcat acest însușire a beției de Dumnezeu: ea este și o nevedere a lumii înconjurătoare.

286. Liturgia duhurilor este liturgia îngerească, slavoslovie lor necetată. Iar vederea lui Dumnezeu este plină de sfințenie, sau de curăție, cum este Dumnezeu și atotcurat și sfînt. Numai cel curat vede pe Dumnezeu, sau Dumnezeu iradiază curăția Lui în cel ce-L vede.

sînt în stare s m în eleg prin puterea mea pe mine, cel ce am dobîndit mintea lui Hristos²⁸⁷.

Drept aceea, Doamne, pentru aceasta m bucur de sl biciuni, de necazuri, de închisori, de leg turi, de nevoi, fie de cele din partea firii, fie de cele de la fiii firii, fie de cele de la du manii ei. Rabd, bucurîndu-m , neputin ele mele, adic încerc rile mele, ca s se sal luiasc puterea lui Dumnezeu în l untrul meu (II Cor., 12, 9). Dac dup toate acestea am nevoie de toiagul ispitelor, ca i mai mult s sporeasc prin el întru mine s l luirea Ta i s fiu p zit în apropierea Ta, cunosc din aceasta c nu ai pe cineva mai iubit decît pe mine, c prin aceasta m-ai m rit pe mine mai mult decît pe mul i; i mi-ai dat s cunosc puterile Tale minunate i sl vite ca oarec rui dintre apostoli²⁸⁸, cum nu ai dat altora din so ii mei, i m-ai numit pe mine «vas al alegerii», ca s p zesc cu credin treapta dragostei Tale. Pentru toate acestea tiu c pentru a spori i a înainta în lucrarea propov duirii, a fi fost dezlegat de lan ul încerc rilor i deci mi-ai fi d ruit libertatea dac mi-ar fi fost de folos. Dar nu ai binevoit s fiu f r necaz, nici f r grij în lumea aceasta. C ci nu voiai s se înmul easc mai degrab lucrarea propov duirii Evangheliei Tale în lume, decît s m folosesc de încerc rile mele i ca sufletul meu s fie p zit s n tos lîng Tine²⁸⁹.

287. Cu cît sînt ridicat prin Hristos mai sus, cu atît m în eleg mai pu in. Obiectiv am dobîndit mintea lui Hristos i sînt om des vîr it în Hristos, dar ceea ce îmi este dat obiectiv, nu sînt în stare s în eleg înc , tocmai pentru c e o stare a a de înalt . Deci nu sînt în stare s în eleg înc nici rostul unor încerc ri, care tocmai pentru consolidarea mea în această în l ime vin asupra mea. Acesta poate fi sensul textului, de i el ni se pare cam obscur.

288. Lui Pavel. i această fraz e cam obscur , în textul grec sun ; « i precum mi-ai dat mie s cunosc puterile Tale minunate i sl vite, nu i-ai dat oarec rui dintre apostoli, prietenii mei» etc.

289. Fraza pare cam obscur . în elesul cred c e acesta : Dumnezeu nu socote te c e mai de folos o propov duire a Lui în lume, f cut de oameni neproba i i necur i i prin încerc ri, decît o des vîr ire prealabil

Deci, po i vedea, tu, cel ce ai dobândit drept socoteal (discern mint), c mare e darul încerc rilor. C ci cu cât se înal omul mai mult i într în treapta duhovniceasc , dup asem narea lui Pavel, cu atât are nevoie mai mult de fric i de paz i culege folos din înțîlnirea cu încerc rile. Cine a ajuns în ara încredinrii cea plin de jefuitori i a primit puterea s nu se abat ? (E un lucru care nu s-a dat îngerilor, ca s nu se des vîr easc f r noi)²⁹⁰. Cine ajungînd acolo a primit acest dar, contra tuturor darurilor duhovnice ti i trupe ti, încît s poat s r mîn cu totul neschimbat i s nu se apropie de el vreo ispit în gînduri ? Rînduiala lumii acesteia are acest în eles, ar -tat în toate Scripturile: de ni s-ar întîmpla în fiecare zi mii de c deri i de r ni, s nu ne descuraj m i s nu p r sim cursa în stadion. C ci e cu puțin ca printr-o mic lupt s cî tig m biruin a i s primim cununa.

Lumea aceasta e un loc de lupt i un stadion de curse. i timpul acesta e un timp de lupt . i în locul de lupt nu e lege^{290 a}. Adic împ ratul nu pune un hotar osta ilor pîn nu se va ispr vi lupta i nu va ajunge fiecare om la u a Împ ratului împ ra ilor i nu se va

prin încerc ri. De-abia atunci propov duirea credincio ilor ar avea un efect adev rat. De aceea se spune : «Pentru ca prin aceste încerc ri s fiu p zît s n tos lîng Tine i astfel s se fac mai cu rod propov duirea Ta în lume».

290. Cu cât se înt re te cineva mai mult în încredin area c a sporit în apropierea de Dumnezeu, cu atât asaturile duhurilor rele sînt mai st -ruitoare. Dar i în respingerea acestora ne bucur m mai mult de ajutorul îngerilor. În felul acesta îngerii în i i sporesc împreun cu noi în des vîr ire, luptînd i ei împreun cu noi împotriva atacurilor rele. Dacă îngerii în i i ar fi supu i unor asemenea încerc ri i ar trebui s lupte pentru respingerea lor de la ei în i i, ei ar face f r noi sui ul lor spre Dumnezeu. Dar nu li s-a dat s urce f r noi, f r s ne ajute pe noi. De altfel s-ar putea spune c aceasta e o rînduial general . Nici un om nu poate urca spre Dumnezeu (spre bine), dac nu ajut i pe alii s urce, i dac nu e ajutat i el de alii.

290 a. În r zboi nu e lege care s rînduiasc la care atacuri s r s-pund i la care s nu r spund. Trebuie s lupt în tot felul, ca s m ap r i s cî tig biruin a.

proba acolo cine a r bdat în lupt i nu s-a l sat s fie înfrînt i n-a dat bir cu fugi ii. C ci de cîte ori nu se afl cîte un om care pare s nu fie de nici un folos cui-va i e dat mereu la o parte din lipsa de deprindere i aruncat, i totu i, aflîndu-se întru neputin , r pe te steagul din mîna o tirii fiilor uria ilor i înal numele lui i e l udat mai mult decît to i cei ce se lupt i sînt cunoscute prin biruin ele lor i prime te cununa i darul de pre mai mult decît to i so ii lui ? De aceea s nu r mîn nici un om în dezn dejde. S nu ne lenevim în rug ciune si s nu preget m în a cere ajutor de la El.

i aceasta s o punem în cugetul nostru, ca atîta timp cît sîntem în lume i l sa i în trup, chiar de ne vom în l a pîn la crugul (absida) cerurilor, nu trebuie s fim f r fapte i trud i grij . Prin aceasta vine des vîr irea. Iart -m ! Iar ce este mai mult decît aceasta este îndeletnicire f r judecat . Iar Dumnezeuului nostru fie slava i st pînirea i m rirea în veci! Amin.

CUVÎNTUL LI

Despre diferitele feluri ale r zboiului din partea diavolului împotriva celor ce umbl pe calea strîmt , cea mai presus de lume

Este un obicei vechi al diavolului, al protivnicului nostru, ca s împart cu m iestrie atacurile sale împotriva celor ce într în lupta aceasta, dup felul armelor sale, i s schimbe chipul r zboiului dup scopul urm rit de diferite persoane. Pe cei ce îi vede trîndavi în a se hot rî i neputincio i în gînduri, îi r zboie te de la început cu t rie i ridic împotriva lor ispite grele i puternice, ca s -i fac s guste de la începutul drumului felurile r ut ii lui i s -i cuprind de la pri-

ma lupt frica i s li se par calea lor aspr i greu de str b tut i s zic : «Dac începutul ei este a a de greu i de aspru, cine va putea s înfrunte pîn la sfîr it r zboaiele cele multe, a ezate de-a lungul ei ?». i zi- cînd a a, nu mai pot sta tari, sau înainta. Ba nu pot privi nici spre altceva, a a de mult îi apas grija de aceasta. i pe încetul diavolul strînge r zboiul lui împotriva lor, ca s fug de el.

Mai bine zis, Dumnezeu însu i e cel ce îng duie ace- luia s se înt reasc împotriva lor i nu-i ajut întru nimic. Pentru c au intrat cu îndoial i cu r ceal în lupta pentru Domnul. C ci zice : «Blestemat este tot cel ce face lucrurile Domnului cu trînd vie i- i împiedic mîna lui de la sînge» (Ier., 48, IO)²⁹¹. i iar i : «Aproa- pe este Domnul de cei ce se tem de El» (Ps., 84, 10). C ci Domnul porunce te s întîmpin m pe diavolul f r fri- c i r ceal , zicînd : «Începe, deci, s -l pierzi pe el i porne te r zboiul împotriva lui i te prinde cu el în lupt b rb te te. i voi începe a pune frica ta peste to i vr jma ii t i de sub cer, zice Domnul» (Deut., 11, 25). C ci de nu vei muri de moartea cu trupul de bun voie pentru bun tatea lui Dumnezeu, vei muri f r de voie cu sufletul, desp r indu-te de Dumnezeu.

Deci cît te prive te pe tine, nu te îngreuia s pri- me ti de bun voie p timirile vremelnice pentru Dum- nezeu, ca s intri în slava Lui. C ci de vei muri trupe - te în lupta pentru ea, Domnul însu i te va încununa i va d rui cinstitelor tale oseminte cinstea mucenicilor. De aceea, precum am zis mai înainte, cei trîndavi i mo- le i i la începutul nevoii ei lor, cei ce nu se silesc s se predea pe ei în i i mor ii, se afl în toate r zboaiele foarte slabi i lipsi i de b rb ie. Mai bine zis, Dumne- zeu însu i îi las s fie prigoni i i r zboi i. Pentru c nu L-au c utat cu adev rat, i au încercat s împlineas-

291. Adic se teme s lupte pentru Domnul pîn la sînge, pîn la pri- mirea mor ii.

c lucrul Domnului iscodindu-L i luându-L în rîs. De aceea i diavolul i-a cunoscut pe ei de la început i a încercat gîndurile lor, cum sînt, de sînt fricoase i pline de iubirea de sine i de grija pentru trupul lor. Pentru aceasta, ca printr-un vifor îi prigone te pe ei. Pentru c nu vede în ei o putere a min ii (inteligibil , spiritual), pe care o vede de obicei în sfin i. C ci Dumnezeu lucreaz împreun cu omul i-l ajut i-i arat purtarea de grij , dup hot rîrea omului cea pentru Dumnezeu i dup îndreptarea lui spre inta cea voit de Dumnezeu cu el. Pentru c nu poate diavolul s se apropie de om, sau s -i aduc ispite, de nu se leneve te acesta i nu îng duie Dumnezeu (sau nu-l p r se te pe om), sau de nu-l dezleag Dumnezeu spre gînduri spurcate, prin p rerea de sine i prin mîndrie, sau printr-un gînd de îndoial i prin împ r irea sufletului. Pe ace tia îi cere diavolul s -i ispiteasc .

Dar pe cei încep tori i simpli i lipsi i de cercare nu-i cere de la Dumnezeu ca pe sfin i i ca pe cei mari (cu sufletul), ca s -i ispiteasc . Deoarece diavolul cunoa te c nu las Dumnezeu (pe om) s cad în mîinile lui. C ci tie Dumnezeu c nu este în stare s înfrunte ispitele diavolului. Îi las numai de au una din pricinile de care am vorbit înainte. C ci atunci puterea proniei lui Dumnezeu se dep rteaz de la ei. Acesta este un fel al r zboaielor dracilor.

CUVÎNTUL LII

Despre al doilea fel al r zboaielor diavolului

Dar pe cei pe care îi vede c sînt plini de b rb ie i puternici i socotesc moartea ca nimic i ajung la mare rîvn i se predau pe ei în i i la toat încercarea

i moartea i dispre uiesc via a în lume i în trup i toate încerc rile, nu-i întâmpin diavolul îndat i nu se arat pe sine timp îndelungat, ci se strînge pe sine i le d lor loc i nu le iese înainte de la prima lor pornire, nici nu intr cu ei în r zboi. C ci cunoa te c tot începutul r zboiului este mai fierbinte i tie c nevoitorul are mult rîvn i c nu pot fi birui i u or cei mai nevoitori dintre nevoitori. De aceea nu din la itate face diavolul aceasta, ci pentru c se teme de puterea dumnezeiasc ce-i înv luie pe ace tia i care-l înfricoeaz pe el.

Deci cînd îi vede pe ei astfel, nu îndr zne te s se ating de ei, pîn ce nu-i vede cu rîvna r cit i aruncînd armele pe care i le-au preg tit în cugetele lor, prin p r sirea dumnezeie tilor cuvinte i a aducerilor-aminte împreun lucr toare i sprijinitoare^{291 a}. Deci ia aminte la timpul lenevirii lor. i cînd aceia se întorc pu in de la gîndurile lor dintîi, încep i ei s iscodeasc me te uguri pentru înfrîngerea lor prin lingu irile cugetului acestora ce izvor sc din ei i sap o groap de pierzanie sufletelor lor prin împr tierea gîndurilor ce le vin din lene, gînduri prin care se face st pîn r ceala în ei, sau în min ile i în inimile lor.

i acestea nu voie te diavolul s le fac , cît timp e împiedicat s -i r zboiasc pe ei, dar nu pentru c vrea s -i cru e, nici pentru c e ru inat de ei. C ci îi socote te ca nimic. Ci socotesc c o putere oarecare îi înconjoar pe cei ce simt c ldura rîvnei pentru Dumnezeu i pe cei ce ies ca ni te prunci i se leap d de lume f r mult ov ial , n d jduind în Dumnezeu i netiind cu cine au de luptat. De aceea Dumnezeu alung cumplita lui viclenie de la ei, ca s nu se apropie de ei.

291 a. Amintirea mor ii, a poruncilor lui Dumnezeu, a f g duielii date la intrarea în mîn stare, etc.

i vr jma ul e inut în frîu, cînd vede pe P zitorul care-i p ze te pururea pe aceia. C ci dac aceia nu arunc de la ei pricinile ajutorului, care sînt rug ciunile de cerere, ostenelile i smerita cugetare, Sprijinitorul i Ajut torul nu Se dep rteaz de la ei niciodat .

Prive te i scrie în inima ta c iubirea de pl cere i dragostea de tihn sînt pricini ale p r sirii. Dar cel ce se înfrîneaz cu putere de la acestea nu e p r sit niciodat de ajutorul lui Dumnezeu. i vr jma ul nu e l - sat s -l atace. Iar dac i se îng duie vreodat s -l atace pentru pov uire, vine pe urma lui i-l opre te sfînta putere. i acela nu se teme de ispitele dracilor, pentru c gîndul lui îi d curaj i puterea aceea îl face s -i dispre uiasc ²⁹². C ci această putere dumnezeiasc îi înva pe oameni, cum înva cineva pe un b iat s înoate, l sîndu-l pu in singur, i cînd acela începe s se înece, îl ridic deasupra. Pentru c b iatul înoat pe mîinile celui ce-l înva . i cînd începe s sl beasc în curaj i s se scufunde, cel ce-l poart pe mîinile lui îi strig , încurajîndu-l: «Nu te teme, eu te port». i precum mama, înv îndu-l pe copilul ei mic s umble, se dep rteaz pu in de la el i-l cheam la sine, iar cînd el, venind spre mama lui, începe s se clatine i s cad , din pricina picioarelor i m dularelor pl pînde i fragede, mama alearg i-l prinde în bra ele ei, a a i harul lui Dumnezeu poart i înva pe oamenii, care se predau pe ei cu cur ie i cu simplitate în mîinile F c torului lor i pe cei ce s-au lep dat din toat inima de lume i merg pe urmele lui Dumnezeu²⁹³.

292. Gîndul la Dumnezeu, rug ciunea c tre El, se întîlne te totdeauna cu puterea lui Dumnezeu. Unde e prima, e i ultima. Gîndul i rug ciunea nu se refer la Dumnezeu de la distan , ci într în atingere cu puterea lui Dumnezeu i se penetreaz de ea.

293. Harul îi las pu in i singuri pe oameni, pentru a se înt ri, sau mai mult le d impresia c au r mas singuri. Chiar de la o oarecare distan real sau p rut , Dumnezeu le trimite putere i curaj.

Iar tu, o, omule, care mergi pe urmele lui Dumnezeu, adu- i aminte în tot timpul nevoii ei tale mereu de început i de întâia rîvnă a începutului acestei cîi, i de gîndurile fierbinii cu care ai ieşit la început din casa ta i te-ai aşezat în linia de război. Pune-te la încercare în fiecare zi, ca să nu răcească inima sufletului tău în mînuirea vreuneia din armele cu care ai fost îmbrăcat i în rîvna aprinsă în tine la început, adică la începutul luptei tale, ca nu cumva să te pîngărească de vreuna din armele cu care ai fost îmbrăcat la începutul acestei lupte. i înalţă mereu glasul tău în lăuntrul taberei de luptă i încurajează i îmbărbătează pe fiii tăi cei de-a dreapta, adică gîndurile tale, i arată celorlaltă, adică părinţii celui protivnic, că eşti treaz. i de vezi la început vreo pornire înfricoşătoare a ispititorului, să nu slăbeşti. Poate îţi este de folos aceasta. Căci Cel ce te mîntuieşte în dar nu îngăduie să se apropie cineva de tine, afară doar pentru vreo economie în folosul tău.

Dar să nu arzi trăind via de la început, ca nu cumva prin această trăind via de la început, pînd înainte, să cazi i să nu te mai poţi împotrivi supărărilor ce vin asupra ta : în eleg celor din foame, din neputinţă, din nelucirile înfricoşătoare i din celelalte. Să nu te depărtezi de lîngă Conducătorul luptei, căci El îţi va da ie ajutor împotriva protivnicului tău, ca să nu te afle pe tine vrăjmaşul precum aşteaptă. Căci cheamă pe Dumnezeu neîncetat i plîngi înaintea harului Lui i te tînguieşte i te osteneşte pînă îţi va trimite ie ajutor. Căci odată ce vei vedea aproape de tine pe Cel ce te mîntuieşte, nu vei mai fi biruit de vrăjmaşul ce i se împotrivesc. Aceste două chipuri de luptă s-au înfăţişat pînă aici.

CUVÎNTUL LIII

Despre al treilea chip de lupt al vrjma ului împotriva celor tari i plini de b rb ie

Cînd deci, dup aceste, diavolul se ridic împotriva cuiva i nu-l poate birui pe el în lupt , mai bine zis pe Cel ce-l înt re te i-l ajut pe el i pentru Care omul i se împotrivesc te i de la Care ia putere i r bdare, încît trupul cel gros i material biruie pe cel netrupesc i cugetat cu mintea, cînd deci vede vrjma ul toat această putere pe care a primit-o omul de la Dumnezeu i simurile lui din afar nebiruite de lucrurile v zute i de sunetele celor auzite, i gîndurile lui nesl bite de lingu iri i de am giri, dore te vicleanul s caute un oarecare me te ug prin care s despart pe cel ce ajut pe om, pe îngerul aceuia, de la el. Mai bine zis dore te vicleanul s orbeasc mintea omului ajutat, ca s se afle neajutat. Dore te ca în el s biruiasc gîndul mîndriei, ca s cread c toat t ria aceasta îi vine de la puterea sa proprie i c el însu i i-a cî tigat bog ia aceasta i prin puterea sa proprie s-a p zit pe sine de cel protivnic i uciga . Iar uneori socote te c a biruit pe vrjma ul din întîmplare, alteori, c din pricina neputin ei vrjma ului (nu mai vorbesc de alte chipuri i gînduri ale hulei, din pricina c rora cade sufletul lui în fric prin pomenirea lor i numai prin aceasta). Alteori vrjma ul îi i înf i eaz am girea lui în chipul descoperirilor de la Dumnezeu, ar tîndu-i omului anumite lucruri în vis. Iar cînd omul e în stare de trezvie, vrjma ul ia chip de înger al luminii i toate le face ca s înduplece pe om, pe încetul, s se învoiasc cu el i s se predea în mîinile lui. Iar dac omul cuminte îi ine gîndurile, mai bine zis ine pomenirea Celui ce-l ajut i- i a inte te ochii inimii la cer, ca s nu ia seama la cei ce u otesc acestea în el, vrjma ul încearc s unelteasc alte chipuri împotriva lui.

CUVÎNTUL LIV

Despre al patrulea fel al vrjma ului de a se împotrivi prin rzboi

Dat fiind înrudirea ce o are firea cu acest al patrulea fel ce i-a rmas vrjma ului ca s pricinuiasc pierderea omului prin el, care este această uneltire ? Aceasta este s atace pe om prin trebuințele lui firești. Cci de multe ori mintea celui ce se nevoiește este orbită de vederea și de apropierea lucrurilor supuse simurilor și e biruit cu urin în lupt, când ajunge aproape de ele, dar cu mult mai mult, când ele se află înaintea ochilor lui. Cci diavolul cel cumplit folosește meșteșugul acesta cu cunoștință și cu iscusință ; cu iscusința câștigă în lupta cu mulți luptători tari și puternici, care au căzut în acestea. și o face aceasta în chip înelător. Cci chiar dacă nu poate face pe oameni să lucreze prin fapte, datorită neclintirii liniștii lor și înfrîngerii lor de la conviețuirea cu prilejurile și cu pricinile (păcatelor), totuși el se luptă să facă mintea lor să - i pricinuiască diferite nălciri, gîdilîndu-i, stîrnind micuri în ei, ca să se scufunde în gînduri necuviincioase și să se învoiască cu ele și să se facă vinovați de ele, încît să se deprteze de la ei Ajută-te torul lor.

Cci trebuie să biruim a omului și înfrîngerea și comoră și sprijinirea lui și toate cele ale celui ce se nevoiește și îi au temeiul în gîndul lui și se înfruptuiesc printr-o mic învoire, numai ca gîndul să se miște din locul lui și să coboare de la acea înălțime la pămînt și să - i arate, prin hotărîre, într-o clipă de învoire, consimțirea. Așa s-a întîmplat multora din sfinți prin nălcirile frumuseții femeilor. Ba de multe ori, celor ce s-au apropiat de lume la o milă sau două, sau și la o distanță de o zi, a uneltit vicleanul de le-a adus înseși femeile în carne și oase la ei. Iar celor deprtați de lume, fiind-

c nu pot s -i prind astfel în curs , le arat prin n - luciri frumuse ea femeilor, uneori în podoaba ve t- mintelor i în priveli ti desfrîmate, alteori, ar tîndu-se cu necuviin el însu i în chipul femeii goale. Prin acestea i prin unele ca acestea, pe unii i-a biruit cu fapta îns i, al ii au fost batjocori i prin n luciri, pentru u ur tatea gîndurilor lor. i a a au ajuns în adîncul dezn dejdii i sufletele lor s-au ab tut spre lume i au c zut de la n dejdea cereasc .

Dar al ii, mai tari ca ei, i lumina i de har, l-au biruit pe diavol i n lucirile lui i au c lcat peste pl cere- rile trupului i s-au aflat proba i în dragostea de Dumnezeu. i de multe ori le-a s dit n lucirea aurului i a unor lucruri scumpe i a unor comori de aur. Iar une- ori li le-a ar tat pe acestea în adev r, ca prin astfel de n luciri felurite s împiedice poate pe vreunul din ei din calea lui i s -l poticneasc prin vreuna din cursele i din mrejiile lor.

Ci, Doamne, Doamne, nu ne duce pe noi în astfel de ispite, Tu, Cel ce cuno ti neputin a noastr , din care numai cei puternici i încerca i ies, biruind o astfel de am gire.

i prin toate aceste încerc ri e îng duit diavolului ispititor s r zboiasc pe sfin i, ca s se probeze dragostea de Dumnezeu din ei în astfel de încerc ri, adic de se dovedesc iubitori de Dumnezeu i st ruie în dragostea de El i iubesc cu adev rat pe Dumnezeu prin înfrînarea de la asemenea lucruri, prin dep rtare i prin lipsirea de ele. i chiar de se apropie de aceste lucruri, se nevoiesc s le dispre uiasc i s le nesocoteasc pentru dragostea de Dumnezeu. Ace tia, de sînt lingu i i, nu sînt înfrîni de draci. Ei sînt încerca i nu numai ca s se fac cunoscu i ca proba i lui Dumnezeu, ci i diavolului însu i. C ci acesta dore te mult s ispiteasc i s probeze de s-ar putea pe to i i s -i cear pe ei de la Dumnezeu ca s -i încerce, cum a cerut pe

dreptul Iov. i cînd se d o mic îng duin de la Dumnezeu, diavolul se apropie ispitind cu t rîe, dar pe m - sura puterii celor ispiti i de el. C ci nu atac nelegiuitul diavol dup pofta lui^{293 a}. i prin aceasta sînt proba i cei adev ra i i neclinti i în dragostea de Dumnezeu, c le dispre uiesc pe toate acestea i le socotesc ca nimic în ochii lor în asem nare cu dragostea de Dumnezeu. Dar smerindu-se pururea i dînd slav Celui ce-i ajut în toate i Pricinuitorului biruin ei lor, i predîndu-se pe ei în mîinile Lui în vremea luptei, îi spun: «Tu, Doamne, e ti puternic i a Ta este lupta. Lupt -te i biruie te în ea, Doamne, pentru noi!» Atunci ace tia se probeaz ca aurul în cuptor.

Dar cei ce nu sînt tari în adev r, probîndu-se în astfel de ispite, se fac cunoscu i ca atare i cad de la Dumnezeu ca ni te gunoaie, dînd loc în ei vr jma ului lor, i ies vinova i pentru u ur tatea cuget rii lor, sau pentru mîndria lor. Pentru c nu s-au învrednicit s primeasc puterea pe care au avut-o sfin ii lucr toare în ei. C ci nu e biruit aceast putere ce lucreaz împreun cu noi. Fiindc Domnul este atotputernic i mai tare ca to i i în toat vremea e biruitor în trupul cel muritor, cînd coboar s le ajute în r zboi. Iar de sînt i birui i, e v dit c sînt birui i cînd sînt afar de El. Ace tia sînt cei ce se golesc cu voia lor de El prin nerecuno tin a

293 a. Adic încerc rile ce le aduce diavolul cuiva nu întrec puterea aceluia de a le r bda. C ci dac ar întrece aceast putere, omul n-ar avea nici o vin , în cazul c nu le-ar putea r bda i dep i. Deci cei ce cad nu pot da ca scuz c încerc rile sau ispitele au fost peste m sura puterii lor de a le înfrînge. Desigur, lucrurile se complic , dat fiind c omul nu le biruie numai cu puterea sa, ci i cu puterea lui Dumnezeu. Dar puterea dat lui de Dumnezeu i se d în a a fel, ca s nu fac de prisos efortul lui maxim, sau s nu cear un efort pe care omul nu l-ar putea face. Excep ie fac minunile ce se fac în unele cazuri prin unii. Dar poate i în aceste cazuri puterea mai presus de fire dat unora e pe m - sura credin ei lor mai presus de fire. În general îns , hotarul între ordinea firii i cea mai presus de fire e foarte greu de trasat i e foarte mobil. În cei credincio i puterile mai presus de fire, p trunzînd în fire, ridic înse i puterile acesteia la diferite nivele.

lor. Ei nu s-au învrednicit de puterea ce sprijine te pe biruitor, ba i de puterea lor obi nuit i proprie, pe care au avut-o în timpurile r zboaielor lor celor grele, se simt goli i.

Dar cum se simt goli i ? Prin aceea c v d c derea lor ca dulce i pl cut i c le e nepl cut s rabde greutatea r zboiului vr jma ului lor, în care biruiau odinioar în chip curat cu râvn , prin pornirea mi c rii firii, pe care o sim eau, în vremea aceea, aprins i vioaie. Iar acum nu le mai g sesc pe acestea în sufletul lor.

Iar cei ce sînt în începuturile lor trîndavi i mole-i i nu se tem numai de luptele acestea i de cele asem n toare, ci se tem i se tulbur i de fo netul frunzei pomului i sînt birui i de mica nevoie a foamei i de pu ina sl biciune, lep dîndu-se (de f g duiala dat) i întorcîndu-se înapoi.

Iar cei adev ra i i încerca i nu se satur nici de verde uri i de legume i nu primesc s guste nici r - d cini de legume uscate, înainte de ceasul rînduit al hranei. Ba i dorm pe jos, m car c au trupul i ochii sl bi i de marea sleire a trupului. i nici cînd se apropie clipa s ias din trup, nu se las s fie birui i i s cad din voin a înt rit . C ci doresc i voiesc s se si leasc pe ei pentru dragostea lui Dumnezeu i aleg mai bine s se osteneasc pentru virtute decît s aib via a vremelnic i toat tihna în ea. i cînd le vin ispitele, mai degrab se veselesc i se fac prin ele i mai des - vîr i i. Dar nici în ostenele obositoare ce le au de r bdat nu ov ie în dragostea lui Hristos, ci pîn ce vor înceta din via sînt gata s primeasc cu b rb ie ne- cazurile i nu fug de ele, c ci prin ele se fac des vîr i i. Iar Dumnezeului nostru fie slava în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL LV

Despre patimi

Ce dulci sînt prilejurile patimilor! Patimile le poate tîia cineva și se poate liniști, înîndu-se departe de ele, veselindu-se de încetarea lor; dar pricinile patimilor nu le poate prîsi. De aceea sîntem ispitiți și chiar fîrșim. Și de patimi ne întristăm, dar prilejurile lor dorim să le avem. Pentru catele nu le iubim, dar pricinile ce le aduc în noi le primim cu plăcere. De aceea cele din urmă se fac pricinuitoare ale celor dintîi prin lucrarea lor. Cel ce iubește prilejurile patimilor se supune fîrvoie patimilor și se face rob lor. Cel ce-și urtește pentru catele sale încetează să le face, și cel ce le mîrturisise te dobîndea te iertarea. Dar este cu neputință cuiva a prîsi deprinderea pentru catului înainte de a dobîndi dumnie față de ea, pe lîngă mîrturisirea greșalelor. Cea dintîi este pricină de smerenie adevărată; cea de a doua este urmată de rușine și de strîngerea inimii.

De nu urîm cele vrednice de ocară, nu putem simi răul miros al lucrării lor, nici putreziciunea ce o respîndesc, cît vreme le purtăm în sufletele noastre. Pînă ce nu vei arunca din tine ceea ce nu se cuvine, nu vei cunoaște cu ce rușine ești împletit și nu vei roși din pricina ei. Cînd vei vedea oglîndit în alții povara ta, vei afla rușinea ce stă asupra ei. Desparte-te de cele rele ale lumii și vei cunoaște răul ei miros. Căci de nu te desparți, nu o cunoști, ba mai degrabă te vei învîlui în răul ei miros ca într-un miros bun și goliciunea rușinii tale o vei socoti ca o perdea de slavă²⁹⁴.

Fericit este cel ce s-a depărțat de lume și de întunericul ei și nu ia aminte decît la sine. Căci nu poate lucra

294. Răul miros din tine nu-l simi. Pînă ești unit cu lumea rău mirositoare, nu simi răul ei miros. Numai cînd ești curat, simi mirosul celor necurați.

sau sluji puterea str vederii, nici a discern mîntului, în cel ce petrece în mijlocul celor de arte²⁹⁵. C ci cum va putea deosebi ceea ce se cuvine puterea de discern mînt tulburat a acestuia ? Fericit este cel ce a p - r sit ame eala be iei sale i a v zut prin al ii cît de nes tul este be ia sa. C ci atunci va cunoa te ru inea sa. Cît timp poart cineva în sine ame ealabe iei p catelor sale, toate cele s vîr ite de el i se par cuviincioase²⁹⁶. C ci cînd firea iese din rînduiala sa, e la fel de beat fie de vin, fie de pofte²⁹⁷. Pentru c amîndou o scot din ceea ce se cuvine i amîndou mi c în trupul de care sînt purtate aceea i fierbin eal . Felurile patimilor sînt diferite; dar ame eala pricinuit este una. Schimbarea ce o pricinuie te în fire este una ; dar pricinile sînt diferite i nu deopotriv i se deosebesc dup felul cum sînt primite.

Oric rei desf t ri îi urmeaz un necaz; i oric rui necaz pentru Dumnezeu îi urmeaz o desf tare. Dac toate cele din lumea aceasta sînt supuse stric ciunii, stric ciunea se produce prin cele potrivnice fie aici, fie în veacul viitor, fie în vremea ie irii. Mai ales se în - tîmpl aceasta cu pl cerea din desfrînare, sau cu ne - pl cuta p timire potrivit acestei pl ceri, care se pricinuie te prin str duin a de sfin ire²⁹⁸. i aceasta

295. Sim ul discern mîntului e tocit în cel p tat, în cel lipsit de cur ie. Cur ia i sensibilitatea sînt legate împreun .

296. Precum exist o be ie de Dumnezeu, care nu vede lumea sau vede urî enia ei, a a este o be ie de lume, care nu o vede în urî enia ei i nici sfin enia lui Dumnezeu.

297. Be ia de pofte este o neorînduial a firii noastre i o slu ire a firii adev rate a realit ii.

298. «In veacul viitor nu e stric ciune. C ci în starea de înviere, zice, nici nu se vor însura, nici nu se vor m rita, ci vor fi ca îngerii lui Dumnezeu în cer» (cf. Mt., 22, 30). Stric ciune nume te aci, poate, schimbarea st rii pe care o primesc to i fie în via a aceasta, fie în vremea ie irii, fie în veacul viitor. Cei ce au convie uit cu pl cerea din desfrînare vor primi schimbarea de la desf tare la pedeaps . Iar cei ce au convie uit cu ne - pl cuta p timire, pricinuit de str duin a de sim ire i contrar pl cerii celei urîte, vor primi schimbarea de la necaz la odihn .

o rînduie te Dumnezeu, ca, fie pe calea îns i, fie la sfîritul ei, s guste pedeapsa, ca apoi aceasta s treac , pentru mila Lui cea bogat , fie la r splat , fie la o împlinire a arvunei. Pentru c Dumnezeu d pu- tin a dobîndirii binelui pîn în ceasul din urm . Dar r ul îl împiedic prin aceea c supune chinurilor pe cel vrednic de pedeaps , precum s-a scris : «Cel certat aici pentru ru înia lui m nînc din gheena lui».

P ze te-te de libertatea care duce la robia cea rea²⁹⁹. P ze te-te de mîngîierea care aduce r zboiul. P ze te-te de cuno tin a care duce la întîlniri cu ispitele i, mai ales, de dorin a dinainte de poc in a des vîr it^{299 a}. C ci dac to i sîntem p c to i i nimeni nu e deasupra ispitelor, nici o virtute nu e mai ,presus de poc in . Pentru c niciodat nu se poate des vîr i lucrarea ei³⁰⁰. De aceea, ea li se cuvine totdeauna tuturor celor ce vo- iesc s se mîntuiasc , p c to i i drep i. i nu e hotar al des vîr irii, pentru c chiar i des vîr irea celor de- s vîr i i este nedes vîr it . De aceea poc in ei nu-i pun hotar nici timpurile, nici faptele, înainte de moar- te^{300a}. Adu- i aminte c fiec rei pl ceri îi urmeaz scîrba i, dup ea, am r ciunea.

P ze te-te de bucuria ce nu-i înso it de o pricin a schimb rii^{300 b}. C ci tot ce are, ascuns în sine, o icono- mie de sus, nu poate atinge, nici cunoa te hotarul i

299. Libertatea, de care spui c uzezi p c tuind, te face rob p catului.

299 a. P ze te-te de dorin a odihnei des vîr ite, înainte de poc in a des vîr it . Iar poc in a nu se încheie, adic nu se des vîr e te niciodat înainte de moarte.

300. Orice virtute poate atinge o treapt i mai înalt , deci e supus poc in ei pentru treapta nedeplin la care a ajuns. In acest sens nici un grad de virtute nu e mai presus de poc in , adic nu scap pe om de da- toria poc in ei.

300 a. Numai cînd am ajunge la des vîr ire, am sc pa de datoria poc in ei. Dar cum des vîr irea nu are hotar în via a aceasta, nici poc - in a nu are.

300 b. O bucurie care nu are în sine nemul umirea cu treapta ajuns i nu are în ea pornirea spre o ridicare peste treapta ajuns , deci de o schimbare, e o bucurie a mîndriei i o împ care cu m rginirea.

aceasta e pricina schimbării sale^{300 c}. Teme-te de acela care vezi că nu se schimbă³⁰¹. Căci el umblă, zice, în afara căii^{301a}. Cel ce te călăuzește cu înțelepciune corabia prin lume a amestecat schimbarea în toate ale lui. Iar cele din afară ale lumii îi sînt o umbră³⁰².

Odihei mîndrelor îi urmează o ieire și o tulburare a gândurilor; iar unei lucrări fîr mîsur, trîndvia; și trîndviei, ieirea³⁰³. Dar se deosebește o ieire de cealaltă. Căci celei dintîi ieiri, sau celei din odihnă, îi urmează războiul din partea curviei; iar celei de a doua, sau celei din trîndvie, îi urmează prăsierea locului de liniște și mutarea dintr-un loc în altul. Iar lucrarea ce stăruie cu durere în hotarele mîsurii nu caută cînte. Mic orarea ei înmulțește plăcerea, iar lipsa de măsură, ieirea. Răbdare, frate, nebunia firii tale, care biruiește în tine, pentru că te pregătește să ajungi la acea înțelepciune, care are începutul cununii veșnice³⁰⁴. Nu te înșelîmînta de tulburarea trupului celui din Adam, care e pregătit să ajungă la desfășurarea aceea, a crei cunoștință în viața de aici e în afară de înțelegera celor trupești³⁰⁵. Cînd este de făcut chipul ceresc

300 c. În viața aceasta nu ajungem la hotarul desvîrării. Iar aceasta e pricina unei silințe neconținute de a ne ridica la o treaptă mai înaltă, de a ne schimba mereu.

301. Aceia sînt învîrtoși aia fie în rău, fie în mîndrie.

301 a. În afara căii ce duce spre Dumnezeu, deci în afara căii în general, rătăcind închiși în lumea aceasta.

302. Cel ce merge pe calea spre Dumnezeu socotește lumea aceasta o umbră.

303. Ieirea aceasta a gândurilor este ieirea lor de sub stăpînirea noastră, e plecarea lor spre lucruri care ne sînt pîgubitoare și spre faptele legate de ele.

304. Cînd ești ispitit, nu deznădădui, ci răbdă. Căci răbdarea necazului ce-ți vine prin ispită înseamnă începutul încununării. Dar cel ce îți alege o astfel de viață fîr plăcere și urmărește fericirea viitoare pare nebun. Însă prin ea ajunge la înțelepciune, care ea însăși este începutul încununării cu veșnicia cea fericită.

305. Trupul din Adam va ajunge la o stare superioară celei pe care o cunoaștem acum. Dar el se tulbură la început de drumul aspru pe care e căluzit. Însă această tulburare a lui nu trebuie să înșelîmînte pe călăuză.

care e Împ ratul p cii, s nu te tulburi de schimbarea protivnic a tulbur rii firii. Pentru c nepl cuta p timire e vremelnic în cel ce o prime te pe aceasta cu pl cere³⁰⁶. C ci patimile sînt asemenea cîinilor ce obi nuiesc s stea în preajma m cel riilor i care fug la auzul unui cuvînt, dar dac nu sînt lua i în seam se n pustesc ca leii cei foarte mari. Dispre uie te pofta cît timp e mic , pentru ca s nu- i aduci aminte de t ria fierbin elii ei. C ci st pînirea peste cele mici alun g primejdia. Pentru c e cu neputin s st pîne ti peste lucrurile mari, dac nu biruie ti pe cele mai neînsemnate.

Adu- i aminte, frate, de via a viitoare, care nu este ca cea care se tîr te i se mi c prin sucuri; de via a prin care moartea e zdrobit ; de via a în care nu este aprinderea împreun rii, care pricinuiete firii copil re ti osteneal prin gîdilirea pl cerii. Rabd oboseala luptei, în care ai fost adus spre probare, ca s iei de la Dumnezeu cunun i s te odihne ti cînd vei trece din aceast lume. Adu- i aminte de odihna aceea care nu are sfîr it i de via a nesupus atacurilor, de treapta des vîr it , de starea cea nestr mutat i de robia care sile te la iubirea lui Dumnezeu, robie ce pune st pînire peste fire³⁰⁷. Fie s ne învrednicim i noi de aceasta, prin harul lui Hristos, C ruia I se cuvine slava împre un cu Tat l Cel f r de început i cu Prea Sfîntul Duh, acum i pururea i în veci! Amin.

306. Tot alineatul acesta i cel dinainte încurajeaz pe cel ce este ispitit, pe cel ce are de suferit schimbarea de la starea de pace la cea a ispitelor i încerc rilor. În momentul în care îi vine un necaz (o grea p timire, sau o nepl cut p timire), gînde te-te c dac îl prime ti cu pl cere, cu r bdare, e trec tor.

307. Este o robie a dragostei, în care omul totu i nu se simte rob, c ci dragostea este în acela i timp tot ce e mai conform cu voia liber a lui. Robie numai în sensul c cel ce s-a îndulcit de ea nu mai poate i nu mai vrea s ias din ea. Ea pune st pînire peste fire, dar în acela i timp înal firea. Ea pune st pînire peste libertate, dar în acela i timp libertatea se simte la largul ei.

CUVÎNTUL LVI

**Cu folos a îng duit Dumnezeu ca sufletul
s fie primitor de patimi.
i despre lucr rile nevoin ei**

Alunecarea în vreo c dere a p catului este un semn al sl biciunii firii. i cu folos a îng duit Dumnezeu ca sufletul s fie primitor de patimi. C ci nu s-a gândit s a eze sufletul mai presus de patimi înainte de na terea cea de a doua³⁰⁸. Iar a fi primitor de patimi e de folos pentru str pungerea con tiin ei. Dar a r mîne în ele e un lucru necuviincios i neru inat.

Sînt trei chipuri prin care se poate apropia orice suflet de Dumnezeu: sau prin c ldura credin ei, sau prin fric , sau prin certarea lui Dumnezeu. Nimeni nu se poate apropia de dragostea lui Dumnezeu, dac nu se apropie prin vreunul din aceste trei chipuri.

Precum din l comia pîntecelui se na te tulburarea gândurilor, a a se na te din vorb rie i din neorînduiala întîlnirilor necuno tin a i ie irea (împr tierea) min ii. Grija de lucrurile vie ii tulbur sufletul i încurcarea în acestea z p ce te mintea i o scoate din lini te.

Monahul care s-a predat pe sine plug riei cere ti se cuvine s fie pururea în afar de orice grij a vie ii, ca venindu- i în sine s nu mai afle în sine nimic din ale veacului acestuia. C ci oprindu-se de la acestea, poate s cugete neîmpr tiat la legea Domnului, ziua i noaptea. Ostenelile trupe ti f r cur ia min ii sînt ca un pîntece sterp i ca ni te î e uscate. C ci nu se pot apropia de cuno tin a lui Dumnezeu³⁰⁹. Ele obosesc trupul, dar nu se îngrijesc s dezr d cineze patimile din min te. De aceea nu secer nimic. Precum cel ce seam n

308. înainte de înviere.

309. Numai o minte curat de alte gânduri se gînde te continuu la Dumnezeu i-L cunoa te în nesfîr irea puterii i iubirii Lui.

între spini nu poate secera nimic, a a cel ce se scufund în inerea mințelor și în iubirea de agoniseală nu poate dobândi nimic, ci geme pe patul lui, pentru că nu poate dormi și pentru strângerea de bunuri. Căci Scriptura mărturisește zicând: «Ca un popor care a lucrat dreptatea și n-a nesocotit nici una din poruncile Domnului, cer dreptatea și adevărul de la Mine și voiesc să se apropie de Mine, de Dumnezeu, zicând: pentru ce am postit și n-ai văzut, și ne-am smerit și n-ai cunoscut? Căci în zilele posturilor voastre faceți voiele voastre, adică împliniți gândurile voastre cele Vicleane» (Is., 58, 2, 3). și le aduce și pe ele, împreună cu cugetările voastre, ca roduri depline idolilor, pe care îi socotiți întru voi ca dumnezei, jertfind lor trupul vostru mai de predecît orice tîmîie pe care trebuia să Mi-o închinați Mie prin faptele voastre cele bune și prin conștiința curată³¹⁰.

Pămintul bun este acela care veselește pe lucrătorul lui, cu rod însoțit. Peste tîrîia Sufletului ce scînteiază prin pomenirea lui Dumnezeu și prin privegherea neadormită de zi și de noapte, înlăuntrul de te Domnul un nor ce-l acoperă ziua și-l luminează cu lumină de foc noaptea³¹¹. Căci în lăuntrul întunericului lui va străluci lumina.

Precum acoperă norul lumina lunii, așa aburii stomacului alungă din suflet în elepciunea lui Dumnezeu. și precum e la largul ei flacăra focului în lemne uscate, așa e și trupul la largul lui cînd pîntecele e plin. și precum materia adăogată la materie sporește flacăra focului, așa felurimea mîncărilor sporește mișcarea trupului. În trupul iubitor de plăcere nu locuiește cu-

310. O afirmație a valorii trupului, care e mai de predecît orice tîmîie cînd e adus lui Dumnezeu ca unealtă a faptelor bune, prin care se sfîșiește.

311. A se remarca frumoșele imagini. Pomenirile lui Dumnezeu sînt ca niște scînteie ale sufletului. Lumina din minte e întîmpinată de norul de lumină al lui Dumnezeu.

no tin a lui Dumnezeu. i cel ce- i iube te trupul s u nu va dobîndi harul lui Dumnezeu. Precum din durerile na terii se na te f tul care vesele te pe cea care l-a n scut, a a din nevoia a foamei se na te în suflet ca rod cuno tin a tainelor lui Dumnezeu. Iar celor lene i i iubitori de pl cere li se na te rodul ru inii. Precum tat l se îngrije te de copii, a a Se îngrije te i Hristos de trupul care p time te greu pentru El i e pururea aproape de gura lui. Iar rodul lucr rii în elepte este nepre uit.

Str in este cel ce a ie it cu mintea din toate cele ale vie ii. Jeluitor este cel ce î i petrece toate zilele vie ii sale în foame i sete, din n dejdea bun t ilor viitoare. Monah este cel ce petrece în afara lumii i cere pururea lui Dumnezeu s dobîndeasc bun t ile viitoare. Bog ia monahului este mîngîierea ce vine din plîns i bucuria cea din credin a care str luce te în c m rile min ii. Milostiv este cel ce nu deosebe te cu cugetarea pe unul de altul, ci are mil de to i.

Feciorelnic nu este cel ce i-a p zit trupul lui ne- spurcat de împreunare, ci cel ce se ru îneaz de sine însu i cînd se afl singur. De iube ti neprih nirea, alung gîndurile întinate ce se ivesc în cugetare în vremea citirii i în rug ciunea de cerere, i atunci te vei înarma fa de pricinile firii (care îndeamn la p cat). C ci f r aceasta nu vei putea vedea neprih nirea în suflet. De voie ti s dobînde ti milostivirea, obi nuie te-te întîi s dispre uie ti toate, ca s nu fie mintea ta atras în jos i s ias din hotarele ei³¹². Lumina milostivirii se arat în r bdarea celui ce prime te s fie nedrept -

312. O minte nemilostiv nu mai este în hotarele ei; s-a înstr inat de firea ei. În firea min ii este înduio area pentru al ii, e legat prin fire nev zut de al ii. Scufundarea omului în sine nu înseamn nep sarea de al ii, ci g sirea în adînc a sensibilit ii fa de al ii. În sine, ea g se te leg turile curate cu al ii. Numai superficialitatea este egoist , nep s toare fa de al ii. Numai necunoa terea de sine înseamn i necunoa terea al- tora i nesim irea fa de ei.

it³¹³. Des vîr irea smereniei st în a primi cu bucurie învinov irile mincinoase. De e ti cu adev rat milostiv, s nu te nec je ti în l untrul t u cînd i se r pesc pe nedrept ale tale, nici s nu poveste ti celor din afar paguba ta. F mai degrab s se înghit paguba din partea celor ce te-au nedrept it de c tre mila ta, ca acreala vinului, de mul imea apei. i arat mul imea milostivirii tale în bun t ile cu care r spl te ti pe cei ce te-au nedrept it. A a a f cut fericitul Elisei du manilor s i care voiau s -l robeasc . C ci cînd s-a rugat i i-a orbit pe ei cu negur , a ar tat puterea afl toare în el, iar cînd le-a dat mîncare i b utur i i-a l sat s plece, i-a ar tat milostivirea lui (IV Regi, 6, 18, 23).

Cel cu adev rat smerit la cuget, cînd e nedrept it nu se sup r , nici nu se ap r pentru fapta pentru care a fost nedrept it. i prime te def im rile ca adev rate i nu se îngrije te s -i încredin eze pe oameni c a fost def imat pe nedrept, ci cere iertare. Unii i-au însu it de bun voie numele de curvari, nefiind a a; al ii l-au r bdat pe cel de preacurvari, fiind departe de aceasta i au primit cu lacrimi s fie împov ra i cu rodul unui p cat, pe care nu l-au f cut, i au cerut plîngînd de la cei ce-i nedrept eau iertare pentru nelegiuirea pe care n-au s vîr it-o, fiind încununa i cu toat cur ia i neprih nirea³¹⁴. Al ii, ca s nu fie sl vi i pentru starea lor virtuoas , ascuns în ei, se ar tau în chipul celor r ni i (de p cate), de i aveau în ei sarea dumnezeiasc i erau neclinti i în lini tea lor, încît

313. Trebuie s ai mil de cel ce te nedrept e te, c ci el se pierde prin aceasta, ca unul ce a uitat de sine i se ciunte te de leg turile sale cu al ii, leg turi prin care îi vine lui însu i via .

314. Ei imitau pe Hristos, Care a luat p catele noastre asupra Lui i a primit s fie r stignit pentru ele, suferind în chip real pentru ele. De fapt Hristos i cei ce-L imitau îi d deau seama de comuniunea adînc ce exist între ei i ceilal i. i sufereau de p catele altora ca de ale lor, pentru c sufereau pentru aceia în i i.

aveau pe sfin ii îngerii vestitori ai faptelor lor de vitejie, pentru des vîr irea lor cea mai deplin .

Tu te socote ti avînd smerit cugetare, dar al ii se învinov eau pe ei, în vreme ce tu nu suferi s fii învinov it nici de al ii i te socote ti smerit la cuget. De e ti smerit la cuget, probeaz -te prin acestea, ca s vezi de nu te tulburi cînd e ti nedrept it.

Mîntuitorul nume te «multe l ca uri ale Tat lui» (In, 14,2) m surile cuget rii celor ce se s l luiesc în patria aceea, adic puterile felurite de a deosebi felurimea darurilor (harismelor) duhovnice ti, de care se bucur cu mintea. N-a în eles prin multele loca uri deosebiri de locuri, ci trepte de daruri. C ci precum fiecare se bucur de soarele v zut dup cur ia puterii v z toare i primitoare, i precum un sfe nic ce lumineaz într-o cas r spînde te raze diferite, f r ca lumina lui s se împart între multe sfe nice, a a i în veacul viitor to i drep ii se s l luiesc într-o singur patrie f r s se împart , dar fiecare e luminat de unicul Soare în eleg tor i în eles pe m sura lui, ca de un singur v zduh i loc i scaun i vedere i chip. i nu vede vreunul m surile so ului s u, fie c acela e mai presus, fie c e mai prejos de el, ca nu cumva v zînd harul mai bogat al so ului i pe cel mai mic al s u s i se fac aceasta pricin de întristare i de nefericire. Nu poate fi aceasta acolo unde nu e întristare, nici suspin, ci fiecare se vesele te în l untrul s u dup harul dat lui, dup m sura lui, dar una este vederea cea din untru a tuturor i una le este bucuria³¹⁵. i în afar de cele

315. Nu e acolo nici invidie, nici dispre , ci numai smerenie. Cel ce vede mai mult nu socote te pe altul c vede mai pu in. i cel ce vede mai pu in nu e f cut atent de altul c el vede mai mult. i cel ce vede pe Hristos mai mult pre uie te pe cel ce vede mai pu in, pentru c vede i acela în modul lui personal de neînlocuit. Nici cel ce-L vede pe Hristos mai pu in, nici cel ce prime te comunic ri mai adînci ale dragostei Lui nu- i dau seama de aceasta, pentru c fiecare vede aceea i fa luminoas a lui Hristos. Precum se vede i mai l murit din cele ce ur-

două mari cete nu este vreo altă de mijloc. În aleg prin una pe cea de sus, iar prin cealaltă pe cea de jos; iar la mijlocul lor, mulțimea felurită a răsplătirilor³¹⁶.

Iar dacă acesta este adevărul, precum și este de fapt, ce e mai nebunește și mai prostește decât a spune ceea ce spun unii: «îmi ajunge să scap de gheenă; nu mai am grijă că nu intru în Împărăție. Căci a scăpa de gheenă e una cu a intra în Împărăție. Precum a cădea din această înseamnă a intra în gheenă». Fără îndoială nu ne-a învățat Scriptura trei locuri. Dar ce? «Când va veni Fiul Omului întru slava Sa, va aduna oile la dreapta Sa și caprele la stînga Sa» (Mt., 25, 31). N-a spus trei cete, ci două: una de-a dreapta și alta de-a stînga. Și a desprins hotarele sale la urilor diferite ale lor, zicînd că unii, adică păcătoșii, vor merge la osînd veșnic, iar drepții vor străluci ca soarele în viaa veșnică (Mt., 25, 46). Și iarăși: «Vor veni de la răstăburile și de la apăsări și se vor odihni în sînurile lui Avraam întru Împărăția cerurilor. Iar fiii Împărăției vor fi scoși în întunericul cel mai din afară, unde va fi plînsul și scrîmbirea din ilor» (Mt., 8, 11), ceea ce e mai înfricoșător decât orice foc.

Deci ai în eles din acestea că starea opusă stării de sus este însuși gheena chinuitoare? Bine este deci a învăța pe oameni să primească bunătatea lui Dumnezeu și a-i îndemna să rămînă sub purtarea de grijă a Lui și a-i strămuta de la răstăburile la cunoștința adevă-

meaz, Sfîntul Isaac respinge ideea unei stări de mijloc între «împărăție» și «iad», admiînd însă o varietate de trepte în «împărăție». Sfîntul Isaac nu e de acord cu cei ce zic: «îmi ajunge să nu ajung în gheenă; căci prin aceasta voi intra în împărăție». El vrea ca omul să nu zuiască și între într-un loca cît mai înalt în Împărăție. Dar între locul cel mai de sus și cel mai de jos sînt o mulțime de răsplătiri. Însă în locul cel mai de jos, în iad, nu e nici o răsplătire.

316. În ultimele două propoziții, Sfîntul Isaac a trecut la altă idee, legată de prima. Dacă toți cei din locurile cerești au o singură vedere, nu se mai poate socoti că în afară de ceruri de iad, sau de vederea și de nevederea lui Hristos mai este o stare de mijloc (nici vedere, nici nevedere).

rului. Acesta era chipul de lucrare al lui Hristos i al apostolilor; i el este foarte înalt.

Iar cînd omul simte c a ie it din vie uirea aceasta i din p rt ia neîncetat cu Dumnezeu i c con ti- in a lui sl be te în vedere (contemplare) i lini tea lui se tulbur i cuno tin a i se întunec , dat fiind c cu- getarea lui are nevoie de paz i de supunerea sim- urilor i c vrînd s vindece pe al ii î i pierde s n ta- tea sa i iese din libertatea voii sale, trecînd în tulbu- rarea min ii, trebuie s - i aduc aminte de cuvîntul a- postolic care zice c hrana tare e potrivit celor mai des vîr i i (Evr., 5, 14) i s se întoarc la cele dinainte ale sale, ca s nu aud spunîndu-i-se: «Doctore, vin- dec -te pe tine însu i» (Lc., 4, 23).

S se judece, deci, pe sine însu i i s - i p zeasc buna lui deprindere i în loc de a ajuta prin rostirea cuvintelor, s slujeasc prin vie uirea cea bun ; i în loc de a înv a prin sunetele gurii lui, s înve e prin faptele lui. i abia cînd î i va vedea sufletul s u s n - tos, s caute s foloseasc i pe al ii i s - i t m duiasc prin s n tatea lui. C ci cînd se va afla departe de oa- meni, va putea s - i ajute pe ei mai bine prin lucrarea sa cea bun , ca s sporeasc în rîvna faptelor bune, decît îi poate ajuta prin cuvinte, cît timp este el însu i bolnav i are nevoie mai mult ca ei de doftorie. «C de va c l uzi orb pe orb, amîndoi vor c dea în groap » (Mt., 15, 14). Hrana tare este a celor s n to i, care au sim urile deprinse i pot primi orice hran , adic ispi- tele tuturor sim urilor, f r s - i vat me inima prin întîlniri, datorit deprinderii în des vîr ire^{316 a}.

Cînd diavolul va voi s întineze mintea unora ca a- ce tia prin gînduri de curvie, încearc întîi r bdarea

316 a. Sfîntul Isaac Sirul admite monahilor o lucrare de înv are a altora, dup ce ei s-au înt rit într-o vie uire bun , neclintit . Numai atunci pot primi hrana tare a întîlnirilor cu al ii, sau ispitele prin sim- uri, f r s se primejduiasc , deoarece prin deprindere s-au înt rit în s n tatea sufleteasc , sau au ajuns des vîr i i.

lor prin iubirea de slavă de art. Căci atacul acestui gând nu le pare să fie patimă. Așa obișnuie să facă cu cei ce-îi prezintă mințea, că rora nu le poate să dărească gânduri neruinate. Iar după ce-l scoate pe el din înțelesul riturii lui și acela începe să stea de vorbă cu primul gând și se desparte pe sine din acea înțeles, îi vine în întâmpinare cu materia curviei și îndreaptă mințea lui spre faptele desfrâșării. Și întâi o tulbură cu momeala neașteptată a vreunui astfel de lucru, pentru neprihănirea de mai înainte în gânduri, pe care o face să se întâlnească cu astfel de lucruri, de aceea să vadă mințea cîrmace era desprinsă. Prin aceasta, chiar dacă nu o spurcă cu totul, o scoate totuși din vrednicia de mai înainte. Iar de se întoarce la cele dinapoi și înfruntă momeala cea dintâi a gândurilor, care este pricina aducerii celor de al doilea, poate opri ușor, cu ajutorul lui Dumnezeu, patima.

Dar mai bine este a scăpa de patimi prin aducerea aminte de virtuți, decît prin împotriviri. Pentru că patimile cînd ies din culcușul lor și se mișcă spre războie, întipăresc în minte chipuri și lucruri. Căci acest război cîntă multă putere asupra minții, răscolind și tulburînd gândurile. Iar după regula amintită mai înainte, după alungarea acestora nu se mai arată în minte nici urmă de patimi.

Osteneala trupească și cugetarea la cele din dumnezeieștile Scripturi prezintă curaj. Iar osteneala întru te neajdea și frica. Dar neajdea și frica sînt sădite în cugetare de către deprtarea de oameni și de rugăciunea neîncetată. Pe de altă parte, pînă ce nu primește omul pe Mîngîietorul, are nevoie de dumnezeieștile Scripturi, ca să se întipărească în cugetarea lui amintirea bunătăților și prin citirea neîncetată să se înnoiască în el mișcarea spre bine și să prezintă sufletul lui de sub irimea celor păcătoși. Pentru că n-a dobîndit încă puterea Duhului, care-l deprtează de

am girea ce-i fur aducerile aminte folositoare i îl apropie, prin împr tiere, de r ceala min ii. Dar cînd puterea Duhului se s l luie te în puterea sufletului care lucreaz în minte, atunci în locul legii Scripturilor, prind r d cin în inim poruncile Duhului. i atunci inima înva în chip ascuns de la Duhul i nu are nevoie de ajutorul celor supuse sim urilor. C ci cît vreme inima înva de la cele supuse sim urilor, înv - turii îi urmeaz am girea i uitarea. Dar cînd înv - tura vine de la Duhul, amintirea ei r mîne nev t - mat ³¹⁷.

Sînt gînduri bune i sînt voiri bune; i sînt gînduri viclene i inim viclean . Gîndurile sînt o mi care ce trece prin minte, ca un vînt ce se ridic în mare i înal valurile. Inima i mintea sînt talpa i temelia. i r splata pentru cele bune i rele se face potrivit temeliei i nu dup mi carea gîndurilor³¹⁸. Sufletul nu se lini te te din mi carea gîndurilor schimb cioase. Dar dac r spl te ti pe fiecare din acestea, care nu are temelia jos, în inim , e ti gata s schimbi de zeci de mii de ori în fiecare zi cele bune i cele protivnice.

Cel ce a ie it de curînd, prin poc in , din amestecarea cu patimile i se nevoie te în vremea rug ciunii s se ridice peste lucrurile p mînte ti este ca o pas re f r aripi, ce se tîr te înc pe fa a p mîntului, neiz-

317. Sfîntul Isaac vede trei trepte în urcu ul sufletului spre Dumnezeu. Osteneala trupeasc , care înt re te n dejdea i frica; citirea dumnezeie tilor Scripturi cu adîncirea în elesurilor lor, pentru a- i cunoa te omul mi c rile sub iri care-l îndeamn la p cat; lucrarea Duhului în l untrul min ii, care înr d cineaz acolo pornirile spre bine. Atunci omul nu mai prive te la cele din afar , ca s înve e de la ele i prin ele. In treapta a doua, ispitele fur înc din suflet aducerile aminte folositoare, ca gîndullamoarte, la judecata lui Dumnezeu, la via a viitoare. Sfîntul Isaac face deosebire între înv tura primit din afar , chiar din cuvintele Scripturii, i între înv tura primit direct de la Duhul în inim . Aceasta se întîmpl cînd inima s-a f cut cu totul moale i impresionabil fa de lucrarea Duhului. Dar trebuie s fi trecut întîi prin cunoa terea din Scripturi.

318. Poate sensul e acesta : în zadar are cineva gînduri i mi c ri bune în suflet, dac starea lui de temelie e rea. R splata se face potrivit temeliei statornice, nu mi c rilor trec toare.

butind încă s zboare. Deci se cuvine s - i adune gândurile sale prin citire, prin lucrare i fric i prin grija de toat felurimea virtu ilor. C ci f r acestea nu poate cunoa te ceva. Dar i acestea p zesc numai pentru scurt timp mintea neîntinat . Pe urm vin aducerile aminte, care tulbur i întineaz inima. C ci n-a simit încă libertatea lini tii, în care î i adun cineva mintea dup pu în timp prin uitarea lucrurilor. N-a simit-o încă pentru c are încă aripile trupului, adic virtu ile, care se s vâr esc în chip v zut. Dar aripile vederii (contempl rii) încă nu le-a v zut i nici de sim irea lor încă nu s-a învrednicit³¹⁹. i acestea sînt aripile min ii, prin care se apropie cineva de cele cere ti i se desparte de cele p mînte ti³²⁰.

Cît vreme sluje te cineva Domnului prin lucrurile supuse sim urilor, chipurile acestor lucruri se întip resc în gândurile lui i cuget la cele dumnezeie ti în chipurile celor trupe ti. Dar cînd va primi sim irea lucrurilor din untru, atunci, pe m sura sim irii lui, min-

319. de remarcat leg tura acestor dou sim iri: a celei de lini te i a libert ii. Numai lini tea la care a ajuns cineva arat c a ajuns s vad c a cî tigat libertatea cuget rii de lucruri. Sfîntul repet aci în alt form ideea celor trei trepte în urcu ul celui ce a început s se elibereze de împr tiere. În prima treapt omul e ca o pas re care n-are aripi; apoi cî tig aripi. treapta întîi, cînd a ie it de curînd din p cate i nu are încă decît poc în a. În treapta a doua se deprinde în virtu i i acum are aripi trupe ti, pentru c trupul nu se mai tîr te în p cate. În sfîrit, a dobîndit aripile min ii, sau ale contempl rii, întrucît s-a eliberat i mintea de gândurile p mînte ti, zburînd în sus la Dumnezeu. În ea a cî tigat libertatea lini tii. Aceasta e treapta a treia. Aceast prezentare a urcu ului corespunde cu prezentarea de mai înainte. Treapta a treia de aci corespunde cu mintea în care, în descrierea de mai înainte, s-a s luit Duhul Sfînt.

320. Pîn ce se îngrije te încă cineva de virtu ile cu trupul, nu are libertatea lini tii complete, care-l ajut s zboare de la cele p mînte ti. Acela se preocup încă cu s vâr irea unor fapte, deci prive te la unele îndatoriri fa de persoane i de lucruri. Sînt i acestea ni te valori, întrucît cel ce se preocup cu ele a ie it din închisoarea egoismului s u. Dar numai virtu ile contempl rii sînt aripile ce-l ajut pe cineva s zboare cu totul de la cele p mînte ti spre cele cere ti.

tea se va în l a mai presus de chipurile lucrurilor din vreme în vreme³²¹.

Cînd sufletul t u se va apropia de ie irea din întu-
neric, vei avea acest semn: inima ta arde i se înfier-
bînt ca focul, noaptea i ziua. Atunci vei socoti lumea
ca gunoi i cenu i nu vei mai dori nici hran , dato-
rit dulce ii gîndurilor noi i arz toare ce se mi c
pururea în sufletul t u. i deodat i se d izvor de
lacrimi ce curge ca un pîrîu f r silire, amestecat în
toate faptele tale, adic în citirea i rug ciunea ta, în
cugetarea i mîncarea i b utura ta; i în tot lucrul
t u se afl amestecate lacrimile tale. i cînd vei vedea
acestea în sufletul t u, f -te plin de îndr zneal , c ai
trecut marea³²². Dar s adaugi i dup aceea la lucru-
rile tale i s ii bine paza, ca harul s se înmul easc
în tine zi de zi³²³.

Dar pîn ce nu te-ai întîlnit cu acestea, înc n-ai s -
vîr it calea ta, ca s ajungi la muntele lui Dumnezeu³²⁴.
Iar dac dup ce ai aflat i ai primit harul lacrimi-
lor, ele înceteaz i c ldura ta s-a r cit, f r vreo
schimbare în alt privin , de pild f r sl birea tru-
peasc , vai ie, ce ai pierdut! C ci ai ajuns sau la
p rerea de sine, sau la negrij , sau la mole eal . Iar

321. Gîndirea la Dumnezeu prin chipuri e inferioar sim irii nemij-
locite a Lui mai presus de aceste chipuri sau imagini. Aceasta nu mai
e gîndire teoretic , ci sim ire emo ional sau atingere a lui Dumnezeu.
Gîndirea la Dumnezeu prin chipuri ine de treapta a doua, sau cea a vir-
tu ilor, a citirii Scripturilor i a contempl rii ra iunilor dumnezeie ti prin
lucruri.

322. Se dau aci unele descrieri ale trepte i a treia. Una din caracte-
risticile ei sînt lacrimile. Cel ajuns aci a trecut marea ispitelor, a încerc
rilor, a neazurilor, a eforturilor pentru virtu i, dar înc n-a ie it deplin
din întuineric.

323. Deci nici în odihna aceasta s nu te opre ti, ci s te adînce ti
tot mai mult în ea, sau în tr irea efluviilor harului, sau a puterilor pline
de în eles ce-i vin de la Dumnezeu. C ci întrucît nici acum nu e sim it
Dumnezeu decît tot prin fapte de citire, de meditare, de s vîr ire a bi-
nelui, de i î i pierd importan a în ele înse i, ele trebuie sporite ca i harul
s sporeasc . Omul nu mai ine la mîncare, dar mîncînd simte pe Dumne-
zeu i vars lacrimi. Toate sînt pline de Dumnezeu.

324. Acum Dumnezeu, la Care ai ajuns, e asemenea unui munte,
ridicat peste tot drumul obositor al nevoinei elor.

ce urmează lacrimilor după ce le-ai primit și ce te va întâmpina după ele, vom scrie în alt loc, în capetele despre prorie, ca unii ce am fost lumina și de prinși și de Scripturi, care ne-au încredințat asemenea taină.

De nu ai fapte, și nu vorbești despre virtuți. Că mai cinstite sînt înaintea Domnului necazurile cele pentru El, decît orice rugăciune și jertfă³²⁵. Și mirosul sudorii lor e mai presus de toate aromatele. Soco-te te deci orice virtute cîntă și răscolește trupului ca un gunoi neînsuflă el. Darurile drepților sînt lacrimile ochilor lor. Și jertfa primită a lor sînt suspinele din privegherile lor. Striga-vor drepții către Domnul sub povara trupului strîmțorât și cînd în durere vor îndrepta cererile lor spre Dumnezeu, în strigarea glasului lor le vor veni sfintele cete într-ajutor, ca să-i încurajeze și să-i mîngîie cu neîdejdea. Căci sfinții îngeri se fac părtași și pătimirilor și necazurilor sfinților lor, prin apropierea lor de ei³²⁶.

Lucrarea cea bună și smerita cugetare face pe om dumnezeu pe părtaș³²⁷. Iar credința și milostivirea îl fac să înainteze repede spre curție. Cu neputință se află într-un suflet deodată căldura și zdrobirea inimii³²⁸, cum e cu neputință celor beși și stîpînesc gîndurile. Căci cînd se dă sufletului această căldură, se duce de la el zdrobirea plînsului. Vinul s-a dăruit

325. Răbdarea necazurilor pentru Dumnezeu este ea însăși cea mai bună rugăciune și jertfă. Și fără necazurile răbdate nu se dobîndesc virtuțile, nu se dobîndește tîrîia duhovnicească.

326. un gînd remarcabil. Sfinții îngeri se fac părtași și pătimirilor noastre pentru Hristos, așa cum Hristos Se face părtaș și pătimirilor noastre. Căci și îngerii se împărtășesc de Hristos cel răstîgnit. O solidaritate universală văzută și nevăzută.

327. În smerenia desvîrșită se arată că omul a fost îndumnezit. Mai înainte, Sfîntul Isaac a spus că smerenia e haina lui Dumnezeu (*Cuvîntul XX*). Cine arată că e mare înțelegere are pe undeva o slăbiciune pe care vrea să o acopere cu mîndria. Se poate spune că mîndria e haina slăbiciunii lor. Dimpotrivă, smerenia e haina puterii lui Dumnezeu. Mîndria adevărată se acoperă în smerenie.

328. Căldura e elanul dragostei de Dumnezeu. Zdrobirea inimii e conștiința apăsătoare a păcatului.

spre veselie, iar cîldura spre bucuria sufletului. Vinul încîlzește trupul, iar cuvîntul lui Dumnezeu, cugetarea. Cei ce ard în fierbințel sînt rîpiți de gîndul nedejdii și-i pregătesc cugetarea pentru veacul viitor. Căci precum cei îmbătați de vin înălcă chipuri schimbătoare, așa cei îmbătați înălcă de nedejde nu cunosc nici necaz, nici ceva lumesc. Acestea și alte asemenea se întîmplă celor ce sînt simpli cu inima și înălcă de nedejde, după lucrarea cu răbdare și după curaj; ele s-au gătit celor ce umblă pe cărarea virtuților. Dar ele se ivesc și la începutul drumului prin credința sufletului. Căci Domnul face toate cîte le vrea te^{328a}.

Fericiți cei ce și-au încins mijloacele lor cu simplitate și fără mult iscodire pentru marea de necazuri, din dragostea de Dumnezeu, și n-au luat-o la fugă. Aceia se izbăvesc degrab în limanul Împărăției și se odihnesc în cortul celor ce bine s-au nevoit și sînt cîluzi și sufletele lor prin greutatea lor și se vor bucura într-o veselie nedejdii lor. Cei ce aleargă cu nedejde pe calea cea întortocheată nu se întorc înapoi și nu stăruie în iscodirea acesteia. Și după ce au trecut marea, văzînd întortocherile prin care au trecut, aduc mulțumire lui Dumnezeu că și-a izbăvit pe ei de strîmtori și prăpstii și de primejdiile drumului, de care ei n-au tiut. Iar din cei ce au născocit multe gînduri și au voit să fie foarte înțelepiți și s-au predat pe ei unor vieuirii meșteșugite și s-au lăsat stăpîniți de gînduri fricoase și au voit să întîmpine și să vadă de mai înainte pricinile vătămătoare, cei mai mulți rămîn mereu la uile caselor lor^{328b}.

328 a. Sînt cei care, din precauție exagerată, nu încep niciodată să meargă pe drumul hotărît al mîntuirii, vrînd mereu să ia alte și alte mîsurî împotriva oricărui risc. Aceia vor să facă prea mult pe înțelepii și-i apucă moartea înainte de a fi pornit pe drumul greu al vieuirii după Dumnezeu.

328 b. Cînd cuvîntul despre cele viitoare e primit cu credință, întărit de nedejdea în această îmbătă cugetarea, de bucuria că le va primi.

Cînd e trimis la drum, lene ul zice: «E un leu pe cale i se afl un tîlhar la r spîntie» (Pilde, 22, 13). ca cei ce ziceau: «Am v zut ni te fii de uria i i ne aflam înaintea lor ca ni te l custe» (Num., 13, 33). Ace tia sînt cei ce în vremea sfîr itului lor se afl înc pe cale ; sînt cei ce mereu voiesc s fie în elep i³²⁹. De aceea nu voiesc s pun niciodat un început. Iar cel simplu, pornind la înot, trece marea în prima c ldur a sufletului, nef cîndu- i nici o grij de trup, nici în- trebîndu-se în sine, de va avea oare vreun folos din lucrarea lui, sau nu. Ia seama s nu- i fie multa în elepciune lunecare a sufletului i curs înaintea fe ei tale. Ci, încrezîndu-te în Dumnezeu, pune cu b rb ie început drumului stropit cu sînge³³⁰, ca s nu te afli pururea lipsit i gol de Dumnezeu. «C cel ce se teme, sau a teapt vînturi prielnice, nu va sem na» (Ecl., 11, 4). Mai bun este moartea pentru Dumnezeu decît via a cu ru ine în trînd vie. Cînd voie ti s pui început lucrului lui Dumnezeu, f - i mai întîi testamentul, ca unul ce nu mai are de tr it în această via , ci ca unul ce te preg te ti de moarte i nu mai ai n dejde în via a de aici, ci ai ajuns la cap tul timpului rînduit ie. i s cuge i cu adev rat c nu mai trebuie s fii împiedicat de n dejdea vie ii de aici, ca s lup i i s bi- ruie ti. C ci n dejdea vie ii acesteia mole e te cugeta- rea. De aceea, nu c uta s fii prea din cale afar de în elept, ci d loc credin ei în cugetul t u i adu- i aminte de zilele cele multe dinapoia ta i de veacurile

Dar se întîmpl uneori c această îmb tare e pricinuit de cuvîntul dumnezeiesc de la începutul drumului duhovnicesc, printr-o primire a lui plin de credin neclintit . C ci Domnul poate face i aceasta, dac vrea.

329. Nu e bine s se gîndeasc omul prea mult la toate eventualele greut i ce-l vor întîmpina pe calea vie uirii dup Dumnezeu (pe a c - lug riei), înainte de a porni pe ea. C ci mul i din cei ce fac a a nu por- nesc pe marea greut ilor ei, ci r mîn mereu privind la ea, din u a casei lor.

330. Lupta ne cere nevoin pîn la sudori cu sînge. i în aceasta o urmare a lui Hristos.

nepovestite de după moarte și judecat și nu te va cuprinde niciodată moleala, după înțeleptul care zice : «O mie de ani ai veacului de acum sînt ca o zi în veacul celor drepți» (Ps., 89,4).

Începecu bărbie tot lucrul bun și sînu te apropii de el cu ovia și sînu te îndoaie în inima ta în nădejdea în Dumnezeu, ca să nu-ți fie osteneala fără folos și lucrarea plugăriei tale, grea. Ci crede întru inima ta că milostiv este Domnul și dăruie-te celor ce-L caută harul ca un bun platnic, nu după lucrarea noastră, ci după răvna și credința sufletelor noastre. Căci zice: «Fie înădu după credința ta» (Mt., 8, 13).

Iar lucrurile celor ce viețuiesc după Dumnezeu sînt acestea: Unul își lovește toată ziua capul și în locul ceasurilor de slujbă petrece așa. Altul, stăruind și rămînînd în închinăciuni, împlinește un număr egal de rugăciuni. Altul pune în locul slujbelor mîlăimea lacrimilor și se mulțumește cu ele. Altul se sîrșuiește cu printruderea în alegerilor și împlinește prin aceasta canonul rînduit lui. Altul își chinuiește sufletul cu foamea, înădu a fel că nu poate lua parte la slujbe. Altul, stăruind în cugetarea fierbinte a psalmilor, își împlinește astfel slujba neîncetată. Altul petrece în citire și inima îi se înfierbîntă prin aceasta. Altul se robește, printrinzînd în alegerile dumnezeiești ale dumnezeiților Scripturii. Altul, răpit de minunile stihurilor, e oprit din cugetarea obișnuită și e luat în stăpînire de tîcere. Dar altul, gustînd din toate acestea și stăruindu-se, s-a întors la cele dinapoi și a rămas nefăcînd nimic. Altul a gustat numai puțin din acestea și, mîndrindu-se, s-a amărit. Altul a fost împiedicat de multă boală și neputință și părăsește pravila lui. Altul e stăpînit de vreo obișnuință, sau de iubirea de stăpînire, sau de slava de artă, sau de lăcomia de a aduna bunuri materiale. Altul s-a împiedicat

i a c zut, dar s-a sculat i n-a dat bir cu fugi ii, pîn ce n-a luat m rg ritarul de mult pre .

Tu, deci, pune mereu început în lucrul lui Dumnezeu, cu bucurie i cu rîvn . i de e ti curat de patimi i de ov iala inimii, Dumnezeu însu i te va duce la vîrf i-i va ajuta i te va în elep i potrivit cu voia Lui i vei primi des vîr irea în chip minunat. Lui fie slava i st pînirea, acum i pururea i în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL LVII

**Despre schimbarea ce se face în suflet
în toat vremea, ivindu-se fie lumin ,
fie întuneric, sau ie ire în cele de-a dreapta,
sau în cele de-a stînga**

S privim, iubi ii mei, în sufletul nostru în ceasul rug ciunii, de avem vedere în stihurile ce le cuget m i ale rug ciunii. C ci aceasta vine din lini tea adev rat ³³¹. Iar în vremea în care ne afl m în întunecime, s nu ne tulbur m, mai ales dac pricina acesteia nu e de la noi. Atunci pune-o pe seama purt rii de grij a lui Dumnezeu, pentru pricini pe care singur Dumnezeu le tie. C ci în cîte o vreme oarecare sufletul nostru se afl ca sugrumat i se scufund în valuri. Fie c cite te cineva în Scriptur , fie c liturghise te (sluje te), fie c se apropie de orice alt lucru, vine peste el întuneric peste întuneric. i atunci p r se te lucrul i de multe ori nici nu dore te m car s se mai apropie de el. i nu mai crede nicidecum c se va mai întîmpla cu el vreo schimbare i c va mai dobîndi pacea. În acest ceas el s-a umplut de dezn dejde i de fric ; i

331. «Vederea» e condi ionat de lini te i invers. Cînd sufletul r - mîne în lini te, e r pit de vedere i, invers, cel r pit de vedere într i r mîne în lini te.

n dejdea în Dumnezeu i mîngîierea credin ei sînt scoase cu totul din sufletul lui. i se umple întreg de îndoial i de fric .

Dar cei ce au fost ispiti i de valul ceasului acesta cunosc din cercare schimbarea ce urmeaz la sfîr itul ei. C ci nu las Dumnezeu sufletul în acestea o zi întreag , pentru c altfel s-ar fi pierdut n dejdea cretinilor. Ci face degrab sfîr it acestei st ri. Iar de st ruie mai mult tulburarea acestei bezne, a teapt totu i schimbarea vie ii care va veni repede chiar din mijlocul ei. Eu te îndemn, frate, i te sf tuiesc, c de nu ai putere s te st pîne ti i s cazi pe fa a ta în rug ciune, înf oar - i capul în mantia ta i dormi pîn ce va trece ceasul întunecimii acesteia de la tine; dar din s la ul t u s nu ie i.

Acestei ispite îi sînt supu i mai ales cei ce doresc s petreac într-o vie uire potrivit min ii i- i caut mîngîierea credin ei pe aceast cale³³². De aceea ceasul acesta le pricinuie te durere i osteneal mai ales acestora, prin îndoiala adus în cuget. Iar ei îi urmeaz hule cumplite. A a uneori se ive te în unul ca acesta îndoiala în înviere i altele, pe care nu se cuvine s le gr im. Am f cut de multe ori cercarea tuturor acestora i am descris lupta aceasta spre mîngîierea celor mul i.

Cei ce petrec în faptele trupe ti³³³ sînt îns cu totul în afar de acestea. Dar lor le vine trînd via, care e v dit tuturor i e desp r it prin felurile ei de cele spuse înainte i de cele asemenea lor. Îns n to irea i leacul ei izvor sc din lini te. Aceasta este mîngîierea celui ispitit de ea. Dar din întîlniri nu prime te nicio-

332. Cei ce vie uiesc s vîr ind fapte nu ajung a a de u or la clipe de dezn dejde. C ci ace tia simt pîn la un loc i o mîngîiere i chiar o uitare de ispite i de încerc ri. Mai expu i sînt acestei ispite cei ce se concentreaz în lucrarea min ii.

333. Sînt cei ce se afl în treapta f ptuirii, adic a virtu ilor împlinite cu trupul. Ei nu cad în întunericul dezn dejdii, dar ajung la ispita trînd viei.

dat lumina mîngîierii i convorbirile cu oamenii nu-l t m duiesc, ci-l odihnesc pentru o vreme, dup aceea se ridic împotriva lui cu i mai mult t rie^{333a}. El are neap rat nevoie de un om luminat, cercat în acestea, ca s fie luminat de el i înt rit în toat vremea de credin ; dar nu totdeauna are aceast nevoie.

Fericit este cel ce rabd acestea cît e în afara por ii. C ci va ajunge dup acestea în loca i în putere mare^{333 b}, cum zic p rin ii. Dar nu într-un ceas, nici îndat trece lupta aceasta. Nici harul nu vine cu des vîr ire dintr-odat , ca s se s l luiasc în suflet, ci pu în cîte pu în. i harul vine din lupt . Într-o vreme e ispita i în alt vreme, mîngîierea. i în acestea pe-trece omul pîn la moarte. S nu a tept m aici s sc p m de lupt cu des vîr ire, nici s ne mîngîiem cu des vîr ire. C a a a binevoit Dumnezeu s fie chiver-nisit via a noastr aici i în acestea s fie cei ce umbl pe cale. Lui fie slava în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL LVIII

**Despre v t marea din partea zelului celui nebun,
ce socote te c lucreaz pentru Dumnezeu.
i despre ajutorul cel
din blînde e i de alte feluri**

Omul zelos nu ajunge niciodat la pacea min ii. Iar cel lipsit de pace e lipsit i de bucurie. C ci dac pacea e numit s n tatea des vîr it a min ii, cel ce are zel

333 a. Convorbirile cu oamenii aduc pu în înviorare, fiind ca un fel de distrac ie, dar net m duind sufletul în adînc prin alipirea puternic a gîndului la Dumnezeu; dup pu în vreme apare iar i plictiseala trînd viei.

333 b. Fericit cel ce rabd necazurile i respinge ispitele i lupt pentru virtute în afara por ii locului unde se afl odihna în Dumnezeu. C ci f r r bdarea i ostenelele acestea nu poate intra în l untrul acestei por i, unde se odihne te de ele, scufundat în lumina i iubirea lui Hristos. La aceast odihn într cîteodat înc din via a aceasta cel ce se nevoie te. Dar definitiv va intra numai în via a viitoare.

r u bole te de o boal grea³³⁴. O, omule, care socote ti s folose ti zelul t u împotriva bolilor str ine, tu alungi prin aceasta s n tatea din sufletul t u. Pentru s n tatea sufletului t u iube te mai bine durerea. Iar de dore ti s t m duie ti pe cei bolnavi, cunoa te c bolnavii au nevoie mai de grab de îngrijire decât de certare. i iar i, dac nu aju i altora, te scufunzi pe tine în chip dureros în mare boal . Nu din chipurile în elepciunii se na te zelul în oameni, ci din bolile sufletului, care sînt îngustimea cuget rii i multa ne tin³³⁵.

Începutul în elepciunii de la Dumnezeu este bun - tatea i blînde ea. Acestea se nasc dintr-un suflet mare i poart neputin ele oamenilor. «Voi cei tari, purta i neputin ele celor slabi» (Rom., 15, 1); i: «Îndrepta i pe cel ce a gre it, cu duhul blînde ii» (Gal., 6, 1).

Apostolul num r pacea i r bdarea între roadele Duhului Sfînt. Inima plin de întristare pentru sl biciunea i neputin a împlinirii faptelor trupe ti celor v zute, ine locul tuturor faptelor trupe ti. Faptele trupului f r întristarea min ii sînt îns ca un trup f r suflet. Cel întristat cu inima, dar cu sim urile nest pînite, e ca un bolnav care sufer trupe te, dar are gura slobod pentru orice mîncare v t m toare. Cel întristat cu inima, dar slobod la sim uri, e ca un om care are un singur fiu i-l junghie pu in cîte pu in cu propriile sale mîini³³⁶. Întristarea min ii e un dar de pre în fa a lui Dumnezeu. i cel ce o poart precum se cuvine e ca un om ce poart sfin enia în m dularele lui. Omul care sloboad gura împotriva oamenilor pentru

334. vorba de un zel nelini tit, agitat, de un fanatism ce judec cu u urin pe al ii dup abaterile din afar de la vie uirea cea dreapt . Pîn azi grecii numesc zelo i pe fanatici.

335. Fanatismul, sau zelul cel r u, nu se na te din în elepciune, ci din îngustimea cuget rii i din mult ignoran . El e considerat, ca i principile lui, o boal a sufletului i o lips de pace a lui.

336. întristarea e singura lui calitate, dar o omoar i pe aceasta prin slobozenia dat sim urilor.

lucruri bune sau rele nu este vrednic de darul acesta. Poc în a înso it de întâlniri este ca un vas g urit. D r-nicia împreunat cu jigniri este ca un cu it înmuiat în miere.

Neprih nirea i convorbirea cu vreo femeie e ca o leoaic aflat într-o cas cu o oaie. Faptele înso ite de nemilostivire sînt înaintea lui Dumnezeu ca un om ce junghie pe un fiu în fa a tat lui lui. Cel bolnav cu sufletul, dar care îndrepteaz pe so ii lui, e ca un om cu ochii orbi ce arat calea altora.

Mila i judecata cea dreapt aflate împreun într-un suflet sînt ca un orb ce se închin lui Dumnezeu i idolilor, în aceea i cas . Mila este protivnic judec ii drepte. Judecata cea dreapt înseamn a ine la m surarea cea dreapt . C ci d fiec ruia dup vrednicie i nu apleac cump na, sau nu caut la fa în r spl tire. Iar mila e durerea mi cat de har, ce se apleac cu împreun p timire i pe cel vrednic de pedeaps nu-l pedepse te, iar pe cel vrednic de bine îl covîr e te cu binele. Dac mila e proprie drept ii, iar dreapta judecat e proprie r ut ii, precum iarba i focul nu pot locui la un loc, a a nici judecata cea dreapt i mila nu pot locui împreun într-un suflet³³⁷. Precum un bob de nisip nu se pune în cump n cu o mare greutate de aur, a a trebuin a de judecata dreapt a lui Dumnezeu nu se pune în cump n , în privin a asem n rii, cu mila Lui.

337. Judecata cea dreapt apare ca proprie r ut ii cînd e lipsit de mil . De-abia mila e proprie adev ratei drept i. Desigur îns c luat în sine judecata cea dreapt e mai bun ca strîmb tatea. Exist o grada ie între virtu i. Cea mai de jos apare ca rea în raport cu cea mai de sus. În acest fraz «dreptatea» de care ine mila e luat în sensul totalit ii virtu ilor sau a des vîr irii, conform în elesului ei din Sfînta Scriptur . A se vedea i cuvîntul Mîntuitorului: «De nu va prisosi dreptatea voastr peceac rturarilor iafariseilor,nuve iputeaintraîntruîmp r ia cerurilor» (Mt., 5, 30). Deci «dreptatea» în sensul acesta, de care ine i mila, i dreptatea ca m surare exact a r spl ii dup merit, nu pot locui într-o cas . C ci dreptatea legal nu se împac cu «dreptatea» ca des - vîr ire a omului în Dumnezeu. «Dreptul» Iosif nu e drept în sensul fari-seilor, care judecau cu neîndurare orice abatere de la lege.

Gre elile tuturor oamenilor sînt ca un pumn de nisip c zut în mare^{337 a}, în asem nare cu pronia i cu mila lui Dumnezeu; i precum nu se înfund un izvor ce curge îmbel ugat de un pumn de rîn , a a nu este biruit mila F c torului, de r utatea f pturilor. Cel ce ine minte r ul i se roag e ca unul care seam n în mare i a teapt s secere^{337 b}. Precum nu se poate opri flac ra focului s urce în sus, a a nu pot fi împiedicate rug ciunile celor milostivi s urce la cer. Precum apa curge cînd afl loc înclinat, a a se întinde puterea mîniei cînd afl loc în cugetarea noastr .

Cel ce a dobîndit smerenia în inima lui s-a f cut mort lumii. i cel ce s-a f cut mort lumii s-a f cut mort patimilor. Iar cel ce s-a f cut mort cu inima fa de ale sale a f cut mort pe diavolul însu i în privin a sa. Cel ce a aflat pizma a aflat împreun cu ea pe diavolul.

Exist o smerenie din frica de Dumnezeu i exist o smerenie de la Dumnezeu. Unul se smere te din frica de Dumnezeu i altul se smere te din bucurie. Smereniei din frica de Dumnezeu îi urmeaz bun tatea înso it de sim iri bine orînduite i o inim zdrobit în toat vremea. Iar smereniei din bucurie îi urmeaz mult simplitate i o inim ce cre te i nu mai poate fi înfrînat³³⁸.

Dragostea nu cunoa te ru inea i de aceea nu tie s dea un chip bine orînduit m dularelor ei³³⁹. Dragostei îi este firesc s nu se ru ineze i s nu- i ascund m sura ei. Fericit este cel ce te-a aflat pe tine liman a toat bucuria. Dumnezeu iube te adunarea celor sme-

337 a. Gre elile noastre se îneac în oceanul milei lui Dumnezeu i nu mai înseamn nimic în ea.

337 b. R ul e i el ca o mare, sau ca un teren uscat, în care nu poate prinde r d cin s mîn a rug ciunii.

338. O inim ce cre te în dragostea de Dumnezeu i de to i oamenii i nu mai poate fi înfrînat sau st pînit în aceast pornire de dragoste.

339. Cel ce se fere te s - i manifeste bunele sentimente fa de ceilal i înc n-are destul dragoste.

ri i ca pe adunarea Serafimilor i mai cinstit este la Dumnezeu un trup neprih nit decît o jertf curat . C ci amîndou , adic smerenia i neprih nirea, preg - tesc sufletului un z log al Treimii.

Mergi la prietenii t i cu cuviin . C ci de faci a a, te folose ti i pe tine i pe ei. C de multe ori, pe motiv de iubire, sufletul leap d frîul grijii de sine³⁴⁰. P ze - te-te de întîlniri, c nu sînt de folos în orice timp. În adun ri, pre uie te t cerea. C ci r zboiul din untru e mai u or decît cel din afar ³⁴¹. S nu crezi, frate, c pot fi oprite gîndurile din untru, dac nu se îne tru - pul într-o bun rînduial . Teme-te de obi nuin mai mult decît de vr jma i³⁴². Cel ce hr ne te în sine obi - nuin a e ca omul ce hr ne te focul. C ci m sura pute - rii amîndurora const în materia ce li se d . De cere obi nuin a o dat s treac în fapt i nu i se împline te cererea, a doua oar o vei vedea sl bit . i de vei face voia ei o dat , a doua oar o vei afla mai înt rit împo - triva ta³⁴³.

Înprivin a oric rei fapte s st ruie în tine aminti - rea aceasta. C ci mai bun este ajutorul pazei, decît ajutorul din fapte. Nu te face prieten celui ce-i place s rîd i s ia în rîs pe oameni, c ci te conduce spre obi - nuin a trînd viei. Nu te veseli cu cel neînfrînat în vie - uirea lui. P ze te-te îns s nu-l ur ti. i de voie te s se ridice, d -i mîn de ajutor i îngrije te-te pîn la moarte de ridicarea lui. Dar de e ti tu însu i bolnav,

340. Aceasta nu st în contradicere cu ceea ce a spus mai înainte, c iubirea nu are ru ine în manifestarea ei. vorba aci de grija de sine a celui ce vrea s se întîlneasc cu oamenii.

341. mai u or s te lup i în untru cu pornirea de a vorbi, decît r zboiul pe care îl po i stîrni în afar , între tine i alii, spunînd ceva ce nu e pe placul lor.

342. De obi nuin ele rele.

343. Obi nuin a rea se înt re te «împotriva» omului, împotriva liber - t ii lui. Omul se învîrto eaz în ea, devine rigid. Cu cît cre te puterea ei, sl be te puterea lui, care se manifest în fluiditatea libert ii. Omul se transform treptat din persoan în automat; din fiin liber , în rob purtat în lan uri. A a se închide în el duhul i iese din comunicarea cu Sfîntul Duh.

nu c uta s -l t m duie ti pe acela³⁴⁴. C zice : «D -i lui cap tul toiagului t u» i celelalte³⁴⁵. Înaintea celui mîndru i bolnav de pizm , gr ie te cu luare aminte. C ci în vreme ce tu gr ie ti, acela tîlcuie te pe limba lui cuvintele tale precum îi place i din cele bune ale tale ia materie ca s -i fac pe al ii s se sminteasc . i cuvintele tale se vor schimba în cugetarea lui, dup chipul bolii lui. Cînd cineva începe s clevească pe fratele s u înaintea ta, arat -te întristat la fa . i f -cînd a a, te vei p zi i în fa a lui Dumnezeu i în fa a aceluia.

De dai ceva celui ce are nevoie, s iei înaintea acestei fapte veselia fe ei tale. i mîngîie-l cu vorbe bune în ne-cazul lui. C ci f cînd a a, veselia ta va face în cugetul lui mai mult bine decît darul t u pentru trebuin a trupului lui. În ziua cînd deschizi gura ta i gr ie ti împotriva cuiva, socote te-te pe tine mort în fa a lui Dumnezeu³⁴⁶ i toate faptele tale zadarnice, chiar de i s-ar p rea c cu dreptate i spre zidire te-a îndemnat gîndul t u s gr ie ti. C ci ce nevoie e s - i surpe cineva casa sa, ca s o îndrepteze pe a altuia ?³⁴⁷

În ziua în care ai vreo întristare pentru cineva, care este în vreun fel oarecare neputincios în cele bune sau fa de cele rele, fie trupe te, fie în cuget, socote te-te mucenic i s te sim i ca p timind pentru Hristos i învrednicit de m rturisire. C ci se cuvine s - i aduci aminte c Hristos a murit pentru cei p c to i, nu pen-

344. De e ti slab i vrei s -l aju i pe cel lalt, ri ti s cazi tu însu i în patimile lui. De aceea, nu c uta s -l aju i pe acela în acest caz, ca s nu te îboln ve ti de aceea i patimi de care sufer el; sau, suferind de aceea i boal , s nu te îboln ve ti i mai tare.

345. D -i cap tul toiagului de care te-ai sprijinit tu vreme îndelungat .

346. Cînd gr ie ti împotriva fratelui, ai murit în fa a lui Dumnezeu. C ci rupînd comuniunea de dragoste cu altul, te-ai f cut incapabil i de comuniunea cu Dumnezeu i te-ai închis fa de izvorul vie ii ce-i vine prin acest comuniune, sau care se afl în comuniunea îns i.

347. De fapt, nu o îndrepteaz nici pe a altuia. C ci casele (persoanele) sînt în comunicare. Cînd se surp una, se surp sau se sl be te i alta.

tru cei drep i. Gînde te-te cît e de mare lucrul acesta. un lucru mare a te întrista pentru cei r i i a ajuta pe cei p c to i mai mult decît pe cei drep i. Apostolul vorbe te de aceasta ca de un lucru minunat (Rom., 10, 7). De po i s te îndreptezi întru tine în sufletul t u, nu te îngriji s urm re ti alt dreptate³⁴⁸. În toate faptele tale s premearg neprih nirea trupului i cu r ia con tiin ei. C ci f r acestea zadarnic e în fa a lui Dumnezeu orice lucru. S tii c orice fapt pe care o faci f r socoteal i cercetare e zadarnic , oricît s-ar p rea de cuviincioas . Pentru c Dumnezeu socote te ca dreptate dreapta socoteal i nu lucrarea f r dreapta socoteal³⁴⁹.

Nu e în elept s sco i un sfe nic luminos la soare³⁵⁰. Rug ciunea celui ce ine minte r ul e o s mîn aruncat pe piatr . Nevoitorul nemilostiv e un pom neroditor. Mustrarea din pizm este o s geat înveninat . Lau da vicleanului este o curs ascuns . Sfetnicul nebun este ca un p zitor orb. ederea cu cei neîn elep i este o frîngere a inimii. Convorbirea cu cei în elep i este vin izvor dulce. Sfetnicul în elept este un zid al n dejdii. Prietenul nebun i nepriceput este o vistierie plin de pagube. Mai bine s vezi pe cineva c locuie te cu cei ce plîng, decît pe un în elept c urmeaz unui nebun. Mai bun este s l luirea cu fiarele, decît locuirea cu cei cu purt ri rele. Petrece mai bine cu un vultur decît cu cel lacom i nes tul. F -te mai bine prieten cu un uciga , decît cu un cert re . Vorbe te mai bine cu un

348. Nu c uta s te faci drept, îndreptînd pe alii. Sile te-te s te îndrep i pe tine.

349. Adic orice fapt trebuie f cut cu o con tiin a r spunderii în fa a lui Dumnezeu. Aceasta leag pe om continuu de Dumnezeu.

350. Un în eles : nu orice lucru bun în sine e potrivit în orice împrejurare. Sau alt în eles: dreptatea e dep it de mil i de iubire. Sau alt în eles : nu înv a pe cei mai înv a i ca tine. i mai ales nu socoti c explic rile ce le dai cuvîntului dumnezeiesc din Scripturi sau dogmelor Bisericii sau înv turilor unor b rba i sfin i, aduc lumin superioar celei aflate în ele. Ci d -le cu smerenie i socote te-le ca nesigure. ceea ce se sile te s simt i cel ce d explica iile acestea.

porc, decît cu un lacom. Cîm mai bun e troaca porcilor decît gura mîncîlor. ezi mai bine cu cei disprezuii decît între cei trufaîi. Las -te prigonit şi nu prigoni. Las -te rstignit şi nu rstigni. Las -te nedrept şi nu nedreptîi. Las -te bîrfit şi nu bîrfi. Fii blînd şi nu zelos în rîu.

Îndreptîrea (apărarea proprie) nu învine de viaţa uirea creştinilor şi nu e pomenit în învîrtura lui Hristos. Vesele te-te cu cei ce se veselesc şi plîngi cu cei ce plîng. Cîci aceasta e semnul curăţiei³⁵¹. Fii bolnav cu cei bolnavi. Plîngi cu cei pînă la moarte. Bucur -te cu cei ce se pocîiesc. Fii prieten cu toţi oamenii, dar fii singur în cugetul tău³⁵². Fii pînă la pînă timirea tuturor, dar cu trupul tău fii departe de toate³⁵³. Nu muştra pe cineva şi nu osîndi nici chiar pe cei foarte răi în viaţa uirea lor. Întinde haina ta peste cel ce a greşit şi acoper -l. Şi dacî nu poţi lua asupra ta greşelile lui şi nu poţi primi în certarea şi ruşinea în locul lui, rabdă -l mîncîrî şi nu-l

351. Curăţia nu e o stare a celui izolat în nepăsarea lui, ci o relaţie pozitivă cu ceilalţi; o participare din bună-tate la bucuriile şi durerile lor, o încadrare în viaţa lor. A fi curat înseamnă a fi pentru alţii, pe cînd a fi necurat e a fi pentru tine, împotriva altora, sau nepăsător la alţii.

352. Fii singur în cugetul tău, ca să vezi de eţi cu adevărat prieten al tuturor, ca să vezi de ai rădăcinile tale afundate în Dumnezeu împreună cu toţi. Ia seama în felul acesta la răspunderea ta şi la starea ta, de bună sau rea. Fii singur în cugetarea ta, ca să nu te devieze în judecata ta despre tine unii sau alţii, care se află la suprafaţă în judecata lor. Cîci acolo, în singura tăia ta adîncă, te întâlneşti cu adevărat cu toţi. Cîci dacî rîmîi în suprafaţa gloriei comune, nu eşti cu ceilalţi în mod real, nu-ţi trîieşti răspunderea ta faţă de ei, ci eşti cu ei în mod superficial; îţi trec tori într-o împreună viaţă sfîşiată de certuri, de neîncredere, de ură; te îţi împreună cu ei, cum se în împreună rînie într-un trup în procesul de descompunere al lui, susţinut de toate împreună.

353. Suferă de patimile lor, ca şi cînd ar fi ale tale. Dar ele sînt nu se afle în tine. Suferă de suferinţa celor invidioşi, dar nu fi invidios. Trîieşti într-un fel de sfînt imagine; sau, întrucît nu e numai o imagine, suferă de starea ce o produce în tine această imagine. Pildă supremă e Hristos, Care a suferit mai mult decît toţi de păcatele lor şi în acest fel le-a luat asupra Sa, dar nu S-a făcut totuşi păcătoş. Pildă e o mamă, care suferă de patimile fiului chiar mai mult decît el, curăţia cugetului şi responsabilitatea ascuţită pentru el dîndu-i o sensibilitate mai mare ca a lui. Iubirea participantă întrece durerile celui ce trîieşte în patimi, la care acestea sînt întrerupte de dulce-ile lor, unite cu o anumită zăpăceală şi tocare.

ru înă. Cunoa te, frate, că pentru aceasta trebuie să
rămânem în chilia noastră, ca să nu cunoaștem faptele
cele rele ale oamenilor și atunci vom vedea pe toți ca
sfînși și buni în curtea cugetării noastre. Iar de muș-
trăm și certăm, judecăm și cercetăm, cum să răzbu-
năm și să defăimăm, prin ce se deosebește locul nos-
tru (chilia sau mînăstirea noastră) de locul cetă-
ților? și dacă nu ne lăsam de acestea, ce este mai rău
decît ederea în pustie?

De nu te liniștești cu inima, liniștește-te-te-măcar cu
limba. și dacă nu poți pune rînduială în gânduri, pune
rînduială măcar în simțuri. și de nu ești singur în
cugetul tău, fii singur măcar cu trupul tău. și de nu
poți lucra cu trupul tău, întristează-te măcar în cuge-
tul tău. și de nu poți sta la priveghere, priveghează
măcar ezînd pe patul tău, sau chiar întins pe el. și
de nu poți posti două zile, poste-te măcar pînă seara.

și de nu poți pînă seara, pze-te-te-măcar să nu te
sături. De nu ești curat în inima ta, fii curat
măcar în trupul tău. De nu plîngi în inima
ta, îmbracă-ți în jale măcar fața ta³⁵⁴. De nu poți
milui, vorbe-te măcar ca un pătător³⁵⁵. De nu ești f-
cător de pace, fii măcar neîubitor de tulburare. De nu
te poți strîdui, fă-te măcar în cuget netrîndav³⁵⁶. De nu
ești biruitor (asupra păcatelor), măcar să nu te mîn-
drești fața de cei vinovați. De nu izbutești să închizi
gura celui ce bîrfește pe soțul tău, pze-te-te-măcar să
nu te faci părtaș în aceasta cu el.

Cunoaște că de iese din tine foc și acesta arde pe
alții, sufletele arse în focul tău le va cere Dumnezeu

354. Aceasta nu e fărnicie, ci ci voiești sincer să plîngi, dar încă nu
poți. Fărnicie e cel ce o face aceasta ca să în ele pe alții. Adeseori tre-
buie să ne forțăm cu trupul ca să producem în suflet stările corespunzătoare.

355. Vorbește, recunoscîndu-ți păcatul că nu ai miluit, sau nu poți mi-
lui pe altul.

356. Condamna-ți măcar în cuget trîndăvia.

din mâinile tale³⁵⁷. i chiar dac nu arunci tu însu i focul, dar consim i cu cel ce-l arunc i g se ti pl cere în aceasta, vei fi p rta lui la judecat . De iube ti blînde ea, r mîi în pace. i de te vei învrednici de pace, te vei bucura în toat vremea. Caut în elepciunea i nu aurul. Îmbrac -te în smerenie i nu în m tase. Caut s dobînde ti pacea i nu împ r ia.

Nu este în elept care s nu aib smerenie. i cel ce nu are smerenie nu se va în elep i. Nu este om smerit la cuget, care s fie lipsit de pace. i cel lipsit de pace nu e nici smerit în cuget. i nu are cineva pace, de nu se bucur . Pe toate c ile pe care umbl oamenii în lume, nu au pace în ei, pîn ce nu se vor apropia, prin n dejde, de Dumnezeu. Nu dobînde te inima pace din osteneal i din sminteli, pîn ce nu se va s l lui în ea n dejdea i pîn ce aceasta nu va da inimii pace i nu va rev rsa din sine bucurie în ea. Aceasta este ceea ce a numit Domnul gur în stare de închin ciune i plin de sfin enie. «Veni i la Mine to i cei osteni i i împov ra i i Eu v voi odihni pe voi» (Mt., 11, 28). «Apropie-te, zice, ca s n d jduie ti întru Mine i te vei odihni de orice lucru i de orice team ».

N dejdea în Dumnezeu înal inima, iar frica de gheen o zdrobe te. Lumina min ii na te credin a i credin a na te mîngîierea n dejdii. Iar n zuin a înt -re te inima. Credin a este descoperirea în elegerii³⁵⁸. i cînd se întunec cugetarea, se ascunde credin a i pune peste noi frica i taie n dejdea noastr ³⁵⁹. Nu credin a cea din înv tur elibereaz pe om de mîn-

357. O tilcuire a focului, vrednic de re inut. Ea e pre ioas pentru în elegerea focului iadului. P catul este el însu i un foc ce pustie te i chinuie te sufletul celui ce-l s vîr e te.

358. Credin a este produs de harul revela iei, dar numai prin faptul c treze te în elegerea în suflet. Încît credin a e ca un punct de întîlnire între har i în elegere.

359. Se face o strîns leg tur între credin i adev rata în elegere a sensului vie ii.

drie i de îndoial , ci cea care vede i r sare din în elegere i se nume te recunoa terea i ar tarea adev ru lui. Pîn ce în elegem mintea pe Dumnezeu, ca Dumnezeu descoperit în elegerii, nu se apropie de inim frica. Când sîntem l sa i în întunecime i pierdem această în elegere, se ive te în noi frica pîn ce ne smerim, pîn ce ne apropiem de smerenie i de poc în .

Fiul lui Dumnezeu a r bdat crucea. Drept aceea noi p c to ii s avem îndr zneal în poc in . C ci dac chipul simplu al poc in ei a dep rtat mînia de la regele Ahab, poc in a noastr adev rat nu ne va fi nici nou f r de folos. i dac chipul simplu al smereniei a dep rtat mînia de la acela care nu s-a poc it cu adev rat, cu cît mai mult nu o va dep rta de la noi, care ne întrist m cu adev rat pentru gre elile noastre ? C ci întristarea cugetului ine locul a toat lucrarea cu trupul.

Sfîntul Grigorie zice : «Cel ce s-a scufundat în Dumnezeu i st ruie în grija de judecata Lui este biseric a harului». Dar ce este cel ce s-a scufundat în Dumnezeu i st ruie în grija de judecata Lui ? Ce înseamn grija de judecata Lui, dac nu a c uta pururea odihna Lui i a se întrista neîncetat i a se îngrijora de a nu putea atinge des vîr irea din pricina sl biciunii firii noastre ? i întristarea neîncetat a cuiva pentru aceasta înseamn a purta în sufletul s u pomenirea neîncetat a lui Dumnezeu, precum a zis fericitul Vasile. Rug ciunea neîmpr tiat este cea care aduce în suflet bun voin a luminoas a lui Dumnezeu. Aceasta este s l luirea lui Dumnezeu : a avea s dit în sine pe Dumnezeu prin pomenirea Lui^{359 a}. A a ne facem biseric a lui

359 a. P rin ii nu socotesc gîndul la Dumnezeu, sau pomenirea Lui, deci i rug ciunea, ca desp r ite de El. Ci v d în gîndul la Dumnezeu, in pomenirea Lui, în credin a în El, îns i lucrarea i prezen a Lui. Spusese i sfîntul Vasile : «S l luirea lui Dumnezeu este a avea pe Dumnezeu implantat în sine prin pomenire» (Ep. II; P.G. 32, col. 229). El însu i produce în noi pomenirea Lui, sus ine gîndirea la El; desigur, nu f r

Dumnezeu. i aceasta este grija i inima zdrobit ca
preg tire pentru odihnirea în El. Lui I se cuvine slava
în veci. Amin.

CUVÎNTUL LIX

Despre schimb rile cele multe ce se urmeaz în minte i sînt probate prin rug ciune

A alege voin a cea bun e propriu celui ce dore te
aceasta. Dar a des vîr i alegerea voin ei celei bune este
propriu lui Dumnezeu³⁶⁰. i cel ce face alegerea aceas-
ta are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. De aceea tre-
buie s facem ca dorin ei ce s-a n scut în noi s -i ur-
meze rug ciunea necontentit . Nu numai pentru c

efortul nostru. Aceast înv tur e solidar cu cea despre sim irea sau
contactul cu Dumnezeu printr-un sim al min ii, al sufletului. i ea se
leag cu cea despre energiile necreate ale lui Dumnezeu. Dar i cu în ele-
gerea lui Dumnezeu ca persoan , care ascultînd cuvîntul nostru nu se
poate s nu r spund într-un fel sau altul la el. A a cum sînt legate i
comunic persoanele umane între ele prin cuvînt, a a comunic persoanele
umane cu Dumnezeu prin cuvînt, printr-un cuvînt-r spus la cuvîntul lui
Dumnezeu, i chiar prin gîndul, care e un cuvînt ce nu sun înc în aer.
Aceasta d cultului o semnifica ie de comunicare între cei ce se roag ,
i Dumnezeu. A a se explic func ia sfin itoare a cultului, alc tuit din
rug ciuni, ca r spunsuri la cuvintele lui Dumnezeu, sau c rora le r s-
punde Dumnezeu. Pentru o explica ie i mai l muritoare a acestei co-
munic ri a celor ce se roag cu Dumnezeu prin pomenirea Lui, prin ru-
g ciune, prin cuvînt, ne-am putea gîndi la putin a subiectului uman de a
recepta prin creier, intensificat de un aparat de recep ie, comunic ri din
toate p rile, de unde se emit asemenea comunic ri. drept c subiectul
uman recepteaz aceste comunic ri prin aparatul de recep ie pe rînd. Dar
cînd recept m un cor de persoane cunoscute, recept m deodat vocile
tuturor în ceea ce au distinct. A a recepteaz un p rinte, în rîsul, în
plînsul, în jocul, în cererea comun a copiilor s i, pe to i deodat i pe
fiecare în mod distinct. Numai pentru c spiritul uman are în sine
aceast putere de recep ie, el îi are i în creier, sau în aparatul tehnic
de recep ie, un mijloc de actualizare a acestei puteri ale sale. Dar subiectul
uman e dup chipul subiectului dumnezeiesc. Dumnezeu poate recepta
deodat gîndurile i rug ciunile tuturor în mod distinct i poate r spunde
la ele.

360. A alege binele cîteodat e propriu omului. Dar a st rui în aceasta
neîncetat e propriu lui Dumnezeu. Iar ajutorul neîncetat al lui Dumnezeu
îl dobîndim printrug ciuneaneîncetat . Astfel Sfîntul Isaac vede un rost
al rug ciunii neîncetate în st ruirea neîncetat în bine.

avem nevoie de ajutor, ci i ca s ne fac s deosebim dac dorin a aceasta este dup pl cerea voii Lui sau nu. C ci nu toat dorin a bun se ive te în inim de la Dumnezeu. Ci numai cea folositoare. C ci se întâmpl uneori c omul dore te un bine i Dumnezeu nu-i ajut . Fiindc vine i de la diavolul cîte o dorin asem - n toare acesteia. i ea e socotit spre ajutor, dar ade-seori nu este pe m sura omului. Ci diavolul unelte te v t marea lui i-l sile te s caute împlinirea acelei dorin e, f r s fi ajuns înc la vie uirea potrivit ei. Sau ea e str in de chipul vie uirii lui; sau n-a sosit înc timpul în care o poate împlini, sau pune în lucrare; sau nu este în stare s o îplineasc cu lucrul, cu cuno tin a, sau cu trupul; sau timpul nu ne ajut ; sau în orice fel, sub chipul acelui bine, diavolul tulbur sau vat m pe om în duhul lui, sau îi ascunde o curs în cugetare.

Dar cum am spus, s facem cu sîrguin rug ciuni neîncetate pentru dorin a cea bun ivit în noi i s spunem fiecare dintre noi: «Fac -se voia Ta, pîn ce voi ispr vi lucrul cel bun pe care doresc s -l fac, dac place voii Tale. C ci a-l voi îmi este u or, dar a-l face, f r darul ce vine de la Tine, nu pot. Ci numai dac amîndou sînt de la Tine : i a voi i a lucra. C ci f r harul T u nu m-a fi înduplecat s primesc această dorin ce s-a mi cat în mine, ci m-a fi speriat de ea».

Acesta este obiceiul celui ce dore te binele: s lucreze cu dreapta socoteal (cu discern mîntul) a min ii prin rug ciune, ca s fie ajutat în lucrarea aceasta i s primeasc în elepciunea prin care s deosebeasc ade-v rul de minciun . C ci binele se face probat în rug -ciuni multe, în lucrare, în paz , în dorin a neodihnit , în lacrimi neîncetate, în smerenie i în ajutorul de sus care vine mai ales cînd nu stau împotriv gînduri de mîndrie. Pentru c acestea împiedic ajutorul lui Dumnezeu c tre noi. Dar le putem îndepr ta prin rug ciune.

CUVÎNTUL LX

**Despre gândurile rele f r de voie
ce se ivesc din dezlegarea ce le-o d trînd via
cea dinainte de ele**

Sînt unii care î i razim trupul î doresc s -l odihneasc pu în pentru lucrul lui Dumnezeu, pîn ce se împuternicesc î apoi iar î se întorc la lucrul lor. Dar în pu inele zile ale odihnei noastre s nu p r sim cu totul paza noastr î s d m dezlegare întreag sufletului nostru ca ni te oameni care nu mai voiesc s se întoarc iar î la lucrul lor. Ace tia, fiind b tu î în vremea p cii de s ge ile vr jma ului, î i adun în suflet îndr zneala voii lor î hain întinat în ara sfînt , adic în rug ciune, socotindu-se c sînt îmbr ca î. î aceasta este ceea ce se mi c în sufletul lor în ceasul cuget rii la Dumnezeu î al rug ciunii. Acestea sînt cele ce le-am dobîndit în vremea lenevirii noastre î aces tea ne ru ineaz pe noi în vremea rug ciunii.

Mai mult îi ajut omului trezvia decît fapta î mai mult îl vat m dezlegarea decît odihna. C ci din odihn se ivesc r zboaie în l untrul omului î îl tulbur , dar numai el are puterea s le dezlege (s le dea drumul). C ci cînd omul p r se te odihna î se întoarce în lumea faptelor, r zboaiele se dep rteaz de la el î fug. Dar nu se întîmpl a a cu ceea ce se na te din dezlegarea cea din trînd vie î odihn . Cît timp este înc în lumea odihnei lui, poate s se întoarc iar î î s se c l uzeasc pe sine la starea rînduielii lui. Pentru c este înc în hotarul libert ii lui. Dar în starea de dezlegare, a ie it din hotarul libert ii sale. Dac n-ar fi aruncat omul paza cu totul de la sine, nu ar fi fost împins f r voie sub puterea silei, ca s se predea celor ce nu-l odihnesc. Dac n-ar fi ie it prin sine în-

su i cu totul din hotarul libert ii, nu i s-ar fi ivit atâtea întâmpl ri care l-au legat cu sila i c rora nu li s-a putut împotrivi³⁶¹.

S nu dai libertate, o, omule, vreunuia din sim urile tale, ca nu cumva s nu mai po i reveni la ea³⁶². Odihna vat m numai pe tineri. Dezlegarea îns i pe cei des - vîr i i i b trîni. Cei ce au venit de la odihn la gînduri rele pot s se întoarc iar i la paz i s stea în vie uirea lor înalt ; dar cei ce, lenevindu-se în paza lor, din n dejdea în faptele lor, au trecut de la vie uirea înalt la dezlegarea vie uirii lor, s-au robit.

Unul, dup ce s-a b tut în aravr jma ilor, a murit în timp de pace^{362a}. i altul, ie ind din via pe motiv de negustorie, prime te o epu în suflet³⁶³. S nu ne întrist m cînd lunec m în vreo gre al , ci cînd st - ruim în ea. C ci lunecarea se întâmpl adeseori i celor des vîr i i; dar st ruirea în ea este moarte deplin . Iar întristarea cu care ne întrist m pentru lunec rile noastre ni se socote te în loc de lucrare curat prin har. Dar cel ce, în n dejdea poc în ei, alunec a doua oar umbl cu Dumnezeu cu viclenie. Acestuia îi vine moar-

361. În tot acest capitol s-a f cut pîn aci i se mai face în continuare o deosebire între odihna ce i-o poate da monahul din cînd în cînd din supravegherea de sine i nevoia a lui strîns , pentru a înt ri pu în trupul, i între dezlegarea ce o d patimilor care în starea de odihn încep s - i ridice capul, dar pot fi i inute în frîu. Prin lucrul din urm el î i cedeaz libertatea, ceea ce are ca urmare c e dus cu sila la p cate. de re inut leg tura ce o vede autorul între supravegherea de sine a omului i libertatea lui, sau între st pînirea de sine i libertate. Cine nu se st pîne te pe sine va fi st pînit de porniri inferioare sau de for ele r ului. Cine nu se st pîne te el însu i pe sine devine robul unei st pîniri str ine. Libertatea e st pînirea de sine. De aceea, în limba greac ace ti doi termeni au acela i în eles : —

362. Ai dat libertate unui sim , el cople e te prin libertatea lui libertatea ta i cine tie dac mai po i redobîndi libertatea ta. Prin libertatea dat unui sim , te-ai robit celor cu care într sim ul respectiv în contact, în unire. Ai cedat sim ului st pînirea ta peste tine.

362 a. S-a b tut în r zboaiele cu patimile i a biruit. Dar dîndu- i apoi pu în odihn , a fost biruit.

363. Aci e vorba poate nu de cel ce iese din via a de nevoie pentru pu în odihn , ci de cel ce iese pentru a cump ra pu în înt rire din înfîlnirea cu al ii pentru vreun cî tig trupesc. El prime te o epu din partea patimilor.

tea pe ne tiute i nu mai apuc timpul n d jduit de el ca s împlineasc faptele virtu ii³⁶⁴. Tot cel ce i-a dezlegat sim urile i-a dezlegat i inima.

**Aci vorbe te de nebunia celor ce se f rñicesc
în fa a lui Dumnezeu. i arat care sînt semnele ei**

Lucrarea inimii este înso it de legarea m dularelor din afar i dac o face cineva aceasta cu dreapt socoteal (cu discern mînt), este v dit, dup cele spuse de p rin ii dinainte de noi, din ar t rile str ine ce se ivesc în el, c nu este legat de cî tigul material, nici nu iube te l comia pîntecelui, iar mînia e str in cu totul de el. C ci unde sînt acestea trei: cî tigul material (fie mic, sau mare), mînia i înfrîngerea din partea l comiei pîntecelui, chiar dac cineva ar p rea asemenea sfin ilor vechi, s tii c din ner bdarea celor din untru se întîmpl dezlegarea celor din afar i nu din dispre uirea felurit a sufletului propriu^{364a}. Iar de nu, cum a dispre uit cele trupe ti, i blînde ea n-a dobîndit-o ? Dispre uirii cu dreapt socoteal îi urmeaz faptul de a nu se l sa legat de nimic, precum i dispre uirea odihnei i a dorului de oameni. i dac cineva e preg tit s primeasc cu bucurie p gubiri pentru Dumnezeu, acela este curat în untru. i dac nu dis-

364. Kirkegaard a st ruit asupra necesit ii de a nu amina înf ptuirea unui gînd bun, pentru c aceasta aduce obi nuirea cu amînarea continu (Einubung im Christentum). Aci e ceva deosebit: nu p c tui în n dejdea unei noi poc in e i noi iert ri, a doua oar , dup ce ai ob inut prin poc in iertarea pentru prima p c tuire. Aceasta te va face s nu mai iei p catul prea în serios ; sau îl vei lua din ce în ce mai pu in în serios. i cu poc in a vei face la fel. Vei c dea într-o relativizare a gravit ii p -catului i a seriozit ii vie ii, vei c dea într-un plan al platitudinii i al justific rilor sofisticate i ieftine. Pe ling aceea, te vei comporta fa de Dumnezeu cu viclenie, promi îndu-I cînd ceri iertare c nu vei mai p -c tui, dar dedesubtul acestei promisiuni gîndind înc din acel moment la o eventual nou p c tuire, deci min ind pe Dumnezeu, sau în elîndu-L.

364 a. Se pare, luînd în considerare i fraza urm toare, c e vorba aici nu de suflet în sensul propriu, ci de lucr rile sufletului referitoare la trup. Cel în care se stîrnesc patimile l comiei, cî tigului material i mîniei d dovad c n-a dispre uit grija exagerat de trupul s u. C ci dac ar fi dispre uit-o, cum de n-a dobîndit blînde ea ?

pre uie te pe cineva pentru orbirea lui, e cu adev rat liber. i cel ce nu se apropie de cel ce-l cinste te pe el, nici nu se scîrbe te de cel ce-l necinste te, a murit lumii în via a aceasta. Paza dreptei socoteli (a discern mîntului) e mai bun decît orice vie uire ce se lucreaz în tot chipul i dup orice m sur a oamenilor.

**Despre trebuin a de a nu urî pe p c tos,
ci de a plînge i de a se ruga pentru el**

S nu ur ti pe p c tos. C ci to i sîntem vinova i. i dac te mi ti c tre el pentru Dumnezeu, plîngi pentru el. i de ce-l ur ti pe el ? Ur te p catele lui i roag -te pentru el, ca s te asemeni cu Hristos, Care nu Se mînia împotriva p c to ilor, ci Se ruga pentru ei. Nu vezi cum se ruga pentru Ierusalim ? C ci prin multe sîntem batjocori i i noi de diavol. i de ce urîm pe cel batjocorit ca i noi, de diavolul care ne batjocore te pe noi ? De ce ur ti pe p c tos, o, omule ? Oare pentru c nu e drept cu tine ? Dar unde este dreptatea ta, odat ce nu ai iubire ?³⁶⁵. De ce nu plîngi pentru el, ci îl prigone ti ? C ci din ne tiin se mi c unii în mînia lor, de i socotesc c deosebesc faptele p c to ilor³⁶⁶.

Fii vestitor al bun t ii lui Dumnezeu, pentru c te c l uze te pe tine care e ti nevrednic i pentru c e ti mult dator, i nu scoate dreptul S u de la tine. i în locul lucrurilor mici pe care le faci, i i d ruie te cele mari. S nu nume ti pe Dumnezeu «drept», c ci nu dreptatea Lui se vede în faptele tale³⁶⁷. i dac David

365. Dreptatea adev rat este iubire. Dreptatea separat de iubire este o virtute inferioar , proprie nou , dup ce am c zut în p cat.

366. o ne tiin aceea care socote te c distinge în via a unora fapte p c toase. Poate c aceia nu sînt chiar a a in l untrul lor. a a de complicat via a sufleteasc a omului!

367. Dumnezeu îi d mai mult decît ai dreptul dup faptele tale. În faptele tale nepedepsite de Dumnezeu se vede mai degrab iubirea Lui

Îl nume te pe El drept, Fiul Lui ne-a ar tat c El este mai degrab bun i blînd. «Este bun, zice, cu cei r i i necinstitori» (Lc., 6, 35). Cum îl nume ti «drept», cînd cite ti în capitolul despre plata lucr torilor : «Pri-etene, nu te nedrept esc, ci voi s dau acestuia de pe urm , ca i ie. Dac ochiul t u este r u, Eu sînt bun» (Mt., 20, 23) ? i cum nume te iar i omul pe Dumnezeu «drept», cînd aude în capitolul despre fiul risipitor, care a cheltuit bog ia în petreceri, cum numai pentru poc in a ce-a ar tat-o, tat l a alergat i a c zut pe grumazul lui i i-a dat st pînire peste toat bog ia lui ? Nimeni altul n-a spus acestea despre El, ca s ne îndoim în El, ci însu i Fiul Lui a m rturisit acestea despre El. Unde e dreptatea lui Dumnezeu cînd noi, p - c to i fiind, Hristos a murit pentru noi ? Iar dac aci ni Se arat milostiv, s credem c nu prime te schimbare în privin a aceasta.

S nu ne fie nou s cuget m vreodat aceast nelegiuire, ca s spunem c Dumnezeu este nemilostiv. C ci nu Se schimb Dumnezeu în ceea ce e propriu lui Dumnezeu, ca mor ii^{367a}, i nu dobînde te ceva ce nu are, nici nu pierde ceea ce are, nici nu prime te vreun adaus ca f pturile. Ci ceea ce are Dumnezeu dintru început, va avea i are pururea pîn la sfîr itul f r de sfîr it, precum a spus fericitul Ciril în tîlcuirea Face-rii. «Teme-te, zice, de El din dragoste i nu din pricina numelui aspru ce I se d . Iube te-L ca unul ce e ti dator s -L iube ti; i nu numai pentru cele ce i le va da, ci i pentru cele ce le-am primit i pentru lumea aceasta pe care a f cut-o pentru noi. C ci cine ar putea s -L r spl teasc pe El ? Unde este r spl tirea Lui în faptele noastre ? Cine L-a înduplecat pe El la început s ne zideasc ? i cine îl roag pentru noi cînd sîntem

367 a. Ca muritorii, ca cei ce poart moartea în ei.

nerecunosc tori ? Iar cînd nu eram, cine a trezit trupul nostru la via ? i iar i, de unde vine în elegerea cuno tin ei în rîn ?».

O, minunat milostivire a lui Dumnezeu! O, har neîn eles al lui Dumnezeu, Ziditorul nostru! O, putere, care le poate toate ! O, bun tate nem surat , prin care zide ti din nou firea noastră a p c to ilor! Cine e în stare s -L sl veasc cum se cuvine ? Ridic pe cel ce a trecut peste El i L-a hulit, înnoie te rîna f r ra iune i o face iar i în eleg toare i cuvînt toare; i mintea risipit i nesim itoare i sim urile împr tiate le face fire ra ional i destoinic de în elegere. Nu e în stare p c tosul s în eleag harul învierii lui. Unde este gheena, care ne poate întrista pe noi ? Unde este pedeapsa care ne înfrico eaz în multe chipuri i poate cople i bucuria iubirii Lui ? Ce este gheena pe lîng harul învierii Lui, cînd ne ridic pe noi din iad i face pe acest stric cios s se îmbrace întru nestric ciune i pe cel c zut în el îl ridic întru slav ?^{367b}.

O, voi cei cu dreapt socoteal ! Veni i i v minu- na i ! Cine are o cugetare în eleapt i minunat , ca s se minuneze dup vrednicie de harul F c torului nostru ? El este r splata p c to ilor³⁶⁸, c ci în loc de r spl tirea cea dreapt , El îi r spl te te cu învierea; i trupurile lor, care au c lcat legea Lui, le îmbrac cu slava nestric ciunii. Acest har, care ne-a înviat dup ce am p c tuit, e mai mare decît acela prin care, cînd nu eram, ne-a adus la fiin . Slav ie, Doamne, pentru harul T u nem surat! Undele harului T u m fac, Doamne, s tac. C ci nu mai este în mine vreun gînd pe m sura mul umirilor ce i se cuvin. Cu ce gînd ne vom m rturisi ie, Împ rate prea bun, Cel ce iube ti

367 b. vorba de gheena i de iadul in care mergeau to i înainte de învierea Domnului.

368. Pe p c to ii de pe urma p catului str mo esc, care vin la El, in loc s -i pedepseasc , îi r spl te te cu harul Lui.

via a noastră ? Slavie pentru cele două lumi ce le-ai făcut spre creșterea și bucuria noastră , ridicându-ne prin toate cele ce le-ai făcut spre cunoștința slavei Tale, de acum și pînă în veci³⁶⁹.

CUVÎNTUL LXI

**Cum se pazește trezvia cea ascunsă
ce se naște în suflet; și cum intră somnul
și răceala în cugetare și stinge căldura
cea sfîntă din suflet și omorî dorința
de Dumnezeu și Căldura pentru cele duhovnice
și cerești**

Nu e cu puțin ca cei ce au dorințe bune să fie împiedicați de vreo împotrivire să le împlinească pe acestea, dacă nu află vicleanul loc pentru a semăna vreo pricină puțin bună în cei ce doresc binele. Și lucrul stă așa : oricărui gînd al vreunei dorințe bune, la începutul mișcării lui, îi urmează o răvină oarecare, asemenea căldurii cărbunilor aprinși. Și această răvină obișnuiește să înconjoare acest gînd și să alunge din apropierea lui orice împotrivire și piedică și oprește ceea ce se face. Căci această răvină are o tîrîșenie și o putere mare și negriștie , ca să apere sufletul în toată vremea de moleșală , sau ca să nu se sperie de pornirile tuturor celor dimprejur.

Acest prim gînd e puterea sfintei dorințe, care este sedit în chip firesc în firea sufletului. Iar această răvină este gîndul mișcat de puterea lui imii, care se află în el și care-i așază de Dumnezeu în noi spre folosul nostru, pentru a păzi hotarele firii, pentru a pune în mișcare gîndul libertății ei spre împlinirea dorinței ei firești

369. În traducerea românească mai nouă sînt adăugate; În chip nepotrivit încă trei paragrafe, care coincid cu altele din «Cuvîntul» următor.

afl toare în suflet³⁷⁰. Iar aceasta este virtutea^{370a}, f r de care nu se lucreaz binele. Ea se nume te rîvn , pentru c este cea care mi c i face rîvnitor i aprinde i înt re te pe om, din vreme în vreme, s dispre uiasc trupul în vremea necazurilor i a ispitelor înfrico - toare ce-l întâmpin i s - i predea pururea la moarte sufletul s u i s înfrunte puterea protivnic în urm - rirea împlinirii aceluia lucru pe care sufletul îl dore te cu t rie.

Un oarecare sfînt, care a îmbr cat pe Hristos, a numit în cuvintele lui rîvna aceasta «cîine i p zitor» al legii lui Dumnezeu. i aceasta este virtutea. C ci îns i virtutea se nume te lege a lui Dumnezeu³⁷¹. Iar puterea aceasta a rîvnei se înt re te, se treze te, se aprinde spre p zirea casei în dou feluri. i sl be te iar i i a ipe te i se leneve te tot în dou feluri.

În primul fel, trezirea i aprinderea se produc cînd se ive te în cugetul omului în chip convenit o team , care-l face s -i fie fric de binele ce l-a cî tîgat sau pe care-l va cî tîga, ca nu cumva s fie jefuit sau pr - dat de ceva din cele ce înso esc sau urmeaz aceluia bine. i aceasta se produce prin purtarea de grij a lui Dumnezeu, în eleg, frica în to i cei ce lucreaz virtutea cu adev rat, spre o trezire i rîvn ce st ruie în suflet ca s nu a ipeasc .

Iar cînd frica aceasta se mi c în fire, rîvna, numit de noi «cîine», arde noaptea i ziua ca un cuptor aprins i ine firea treaz . Ea st treaz dup asem narea He-

370. Iu imea e s dit în fire cu un scop pozitiv: s apere firea raional s nu cad din hotarul ei i s îndemne la împlinirea n zuin e- lor celor bune. Ea mi c întîi libertatea în acest scop, care f r ea r mîne o simpl poten .

370 a. Dorin a spre bine, s dit în fire, avînd în ea rîvna i fiind asociat cu iu imea, este virtutea în poten , virtutea nedezevoltat , dar avînd de la început în ea mi carea spre a se actualiza ca virtute.

371. Începînd cu fraza aceasta, ceea ce urmeaz în traducerea mai nou a manuscrisului e pus la sfîr itul «Cuvîntului» anterior. Virtutea e legea lui Dumnezeu întrupat . Rîvna, p zind virtutea, p ze te legea lui Dumnezeu, întrupat în om i pe cale de împlinire de c tre om.

ruvimilor i ia aminte la cei dimprejur în fiecare clipa. i, cum zice sfântul (amintit), de trece vreo pas re, îi d ocol i strig la ea cu pornire aspr i negrit . i îns i frica aceasta se ive te pentru c omul s-a îndoit în credin a lui de purtarea de grij a lui Dumnezeu, i a uitat c Dumnezeu Se ocup i poart de grij de cei ce se nevoiesc pentru virtute, ca s -i cerceteze pe ei în fiecare clip , precum zice i Duhul Sfânt prin gura prorocului : «Ochii Domnului, peste cei drep i» i celelalte. i iar i: «Domnul este t ria celor ce se tem de El» (Ps. 24, 15). i El însu i a zis, ca din partea Sa, celor ce se tem de El: «Nu se vor apropia de tine rele i biciul nu se va apropia de s la ul t u» (Ps. 8, 10).

Iar când frica se ive te pentru suflet, pentru cele ce se pot întâmpla i urma virtu ii, ca aceasta s nu fie furat sau v t mat de vreo pricin oarecare, ea este un gând dumnezeiesc i o grij bun i întristarea i chinul ei este din purtarea de grij a lui Dumnezeu.

i iar i este un al doilea fel (de trezire a rîvnei), adic de înt rire i asmu ire a cînelui. cel când dorin a virtu ii cre te în suflet. C ci pe cât cre te dorin a în suflet, pe atîta se aprinde i cînele acesta, care e rîvna fireasc pentru virtute³⁷².

Iar cea dintîi pricin de r cire a cuiva st în aceea c dorin a aceasta înceteaz sau se mic oreaz în suflet. Iar a doua st în aceea c într în suflet i r mîne în el un oarecare gând încrez tor i îndr zne i c omul n d jduie te i gînde te i socote te c nu are motiv s se team de vreo putere care l-ar putea v t ma. C ci prin aceasta arunc de la el armele rîvnei i se face ca o cas nep zit . i cînele adoarme i p r se te paza pentru mult timp.

Din pricina acestui gând sînt furate cele mai multe din casele cele gîndite cu mintea (inteligibile). i

372. Pîn aici în traducerea româneasc mai nou e ad ugat la «Cuvîntul» anterior, iar în «Cuvîntul» de fa continu dup aceste para-grafe numai de la ceea ce urmeaz .

aceasta se petrece cînd se înnegre te cur ia luminii sfintei cuno tin e din suflet. i de unde vine această , înnegrire ? Pentru c un gînd foarte sub ire a intrat în suflet i s-a cuib rit acolo, sau pentru c omul s-a îndeletnicit mult timp cu grija celor trec toare, sau din pricina înteînirii necontenite cu lumea, care-l am - ge te, sau din pricina pîntecelui, st pînul tuturor re - lelilor. C ci totdeauna cînd cel ce se nevoie te se întîl - ne te cu lumea, sufletul lui sl be te îndat . La fel, cînd se întîlne te cu mul i, mînat numai de nevoia slavei de - arte, i se sf rîm sufletul. i de trebuie s gr im pe scurt, mintea celui ce a ie it din lume, cînd se întîl - ne te cu lumea, este asemenea cîrmaciului care c - l tore te pe marea lini tit i deodat cade între stînci i se îneac . Iar Dumnezeuului nostru fie slava, st pîni - rea, cîntea i m rirea în veci! Amin.

CUVÎNTUL LXII

**Despre cele trei feluri de cunoa tere³⁷³
i despre deosebirea lucr rii lor
i despre în elesul lor; i despre credin a
sufletului i bog ia cea tainic ascuns în el;
i despre cît se deosebe te cuno tin a lumii acesteia,
în felurile ei, de simplitatea credin ei**

Sufletul care umbl pe c r rile vie uirii celei bune i ale credin ei i a înaintat mult pe ele, de se întoarce iar i la modurile cunoa terii, îndat chioap t în cre - din i puterea în eleg toare a lui e lipsit de ea. i această putere nu i se mai poate ar ta în în egerile

373. Aceste trei feluri de cunoa tere se pot referi la trei domenii de cunoa tere: trupul, sufletul, via aduhovniceasc , precum va spune Sfîntul Isaac mai încolo.

Dar ele înseamn de aceea i trei planuri de cunoa tere i trei moduri sau metode de cunoa tere. Se pare c în nici un caz ele nu reprezint cunoa terea tiin ific a naturii, în sensul în care ea s-a dezvoltat de-abia în ultimele secole. Ele reprezint totu i o cunoa tere a

«ce se întruie în sufletul curat ce umblă în ea fără iscodirea celor ce îi se întâmplă, prin simplitatea credinței. Dar sufletul, predat pentru totdeauna lui Dumnezeu prin credință și prin multa cercare (experiență), primind gustarea ajutorului Lui nu se mai îngrijește de sine. Căci uimirea și tăcerea îi închid gura și nu mai are puterea să se întoarcă iarăși la metodele (modurile, metodele) cunoașterii sale și să se miște în ele, ca nu cumva prin împotrivirea lor să se lipsească de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, Care-l cercetează neîncetat în ascuns și Se îngrijește de el și îl însoțește în tot felul. Iar dacă sufletul totuși face aceasta, a înnebunit, socotindu-se pe sine în stare să-l poarte el însuși de grijă prin puterea cunoașterii sale. Dimpotrivă, cei în care a răsunat lumina credinței se sfiesc să se mai roage pentru ei, sau să ceară de la Dumnezeu: «Dă-ne nouă aceasta, sau depărtează de la noi aceea». Ei nu se mai îngrijesc de ei în nici un fel. Pentru că ei văd cu ochii în elegătorii credinței, în tot ceasul, purtarea de grijă pămîntească umbrindu-i din acel Pămînt adevărat, Care covârșește în marea Lui dragoste nesurdată toată dragostea pămîntească și poate mai mult decît toată sîntea ajutorului cu prisosință, mai mult decît cerem, gîndim și în elegem.

Astfel, cunoașterea este protivnică credinței. Căci credința este, în toate ale ei, o dezlegare (o eliberare) de legile cunoașterii, desigur nu de ale celei duhovnicești. Căci hotărul ce îngrădește cunoașterea (definiția ei) este că nu poate face vreun lucru în afară de iscodire și de cercetare, ci ea cercetează de e cu puțin să se

naturii în sensul larg al cuvîntului, ca deosebit de supranaturalul dumnezeiesc, rezervat credinței. Ca atare, ele se folosesc de anumite metode de care credința n-are nevoie, ea fiind o sesizare simplă a realității dumnezeiești. Totuși cunoașterea vieții duhovnicești se întâlnește cu credința.

fac ceea ce gînde te i voie te. Iar credin a ce e ? Cînd cineva nu se apropie de ea în chip drept, ea nu-l convinge s r mîn în ea³⁷⁴.

Cuno tin a nu poate fi adunat f r cercetare i f r folosirea metodelor. i de aceea, ne îndoim de adev rul ei³⁷⁵. Iar credin a cere un cuget curat i simpl, care e str în de orice me te ugire i de c utare prin metode. Vezi cum se împotrivesc una alteia ? Casa credin ei este o în elegere de prunc i o inim simpl . «C ci în simplitatea inimii lor, zice, au sl vit pe Domnul» (Col., 3, 22). « i de nu v ve i întoarce i nu v ve i face ca copiii, nu ve i intra în împ r ia cerurilor» (Mt., 18, 3). Iar cuno tin a este du mana i protivnica acestor dou ³⁷⁶.

374. «Cu adev rat, cînd cineva nu se apropie de credin în chip drept, ci f r respect i din duh de iscodire, aceasta nu-l lumineaz cu lumina ei, ci îl închide iar i în întunericul necredin ei». Credin a se refer la domeniul celor l untrice ale persoanei. Cînd cineva nu se apropie de aceasta cu respect i cu iubire, aceasta nu i se deschide. Ea nu poate fi cucerit prin agresiunea analizelor, ca obiectele, ci prin realizarea comuniunii bilaterale, prin revela ia benevol de la persoan la persoan . Pe cînd domeniul cunoa terii e îngr dit de legile naturii create, supuse experimentelor i analizelor, dar prin aceasta e un domeniu limitat, domeniul credin ei e îngr dit de libertatea persoanei, dar cînd aceasta vrea s -l comunice, el se v de te nelimitat. Acest domeniu explic apoi i raionalitatea naturii create. De aceea credin a înmoaie, sau covîr e te legile cunoa terii naturii. Cunoa te cele cuprinse în cadrul legilor de pe o pozi ie superioar legilor. Desigur c aceasta e un anumit sens al cunoa terii, pentru c în alt sens i cunoa terea coninutului persoanei i al Persoanei supreme, prin revela ie, e cunoa tere.

375. Sensul acestei propozi ii e multiplu: a) adev rul e un domeniu mai esen ial de care depinde ceea ce se cuprinde în cadrul legilor naturii create. i pentru c prin cunoa tere i deci prin metodele ei sesiz m numai partea din urm , ne îndoim de cel lalt domeniu, al adev rului; b) chiar în faptul c pornim la aflarea adev rului din natur , prin metode, pornim de la îndoial ; c) ne îndoim mereu dac metodele ce le-am folosit au fost cele mai bune pentru aflarea adev rului; d) ne îndoim mereu dac nu cumva adev rul neaflat nu face problematic adev rul fragmentar aflat.

376. În elegerii depline i intr rii în împ r ia cerurilor. Pîn aici, Sfîntul Isaac a precizat aceast deosebire între cuno tin i credin : cuno tin a se cî tig prin metode de cercetare, iar credin a se dobînde te prin încrederea simpl a inimii curate, în Dumnezeu. o deosebire de st ri suflète ti i de moduri de dobîndire. Cuno tin a se întreab dac se poate împlini ceea ce cunoa te, pe cînd credin a nu se întreab dac se poate împlini aceasta în baza legilor naturii; ci se încrede în puterea lui Dumnezeu.

Cunoa terea e îngr ditura (defini ia) firii³⁷⁷, p - zind-o în toate c r rile ei³⁷⁸. Iar credin a î i face c l - toria ei mai presus de fire. Cunoa terea nu încearc s se apropie de nici o lucrare care nesocote te (calc) firea, ci se ine departe de ea. Dar credin a o prime te cu u urin i zice: «Pe aspid i vasilisc vei c lca i pe leu vei sui i pe balaur vei înc leca» (Ps., 71, 13). Cunoa terii îi urmeaz , de aceea, frica³⁷⁹; iar credin ei îi urmeaz n dejdea. C ci cu cât r mîne cineva mai mult la metodele cunoa terii, cu atât e mai legat de fric i nu poate s se învredniceasc de libertatea de ea. Dar cel ce urmeaz credin ei e liber i de sine st - pînitor i se folose te ca un fiu al lui Dumnezeu în toate faptele lui de libertate, fiind st pîn pe sine³⁸⁰. Omul care iube te credin a se folose te ca Dumnezeu de toate firile zidirii. C ci credin a îi d putere s fac zidirea nou , dup asem narea lui Dumnezeu^{380a}. «Ai voit, zice, i toate au st tut înaintea ta» (Iov, 13, 23). i de multe ori poate face toate din cele ce nu sînt. Iar cuno tin a nu poate face ceva f r materie. Cuno tin a nu cuteaz s fac ceea ce nu e dat firii. Pentru ce ? Pentru c firea curg toare a apei nu prime te pe spa-

377. Cunoa terea se aplic naturii îngr dite între legile involuntare ale repeti iei. De aceea, unde e cunoa tere e îngr dire, e de-fini ie. Exac-titatea cunoa terii se pl te te cu îngustimea i repeti ia ei,

378. Cunoa terea nu face s tim de mai înainte modul de facere i desfacere a lucrurilor, ca s ne putem orienta între ele.

379. Cunoa terea naturii, referindu-se la legile care duc persoana, în existen a ei p mîntesc , la moartea inevitabil , e urmat de fric . Credin a, care tie de via a viitoare, e urmat de n dejde. În alt sens,

cunoa terea se teme de tot ce nu se încadreaz în legile firii, de orice lucrare ce-ar ap rea în om neconform cu firea.

380. Omul care crede nu se simte strîmtoat de legile naturii i de patimi, ca unul ce nu e st pîn pe sine, ci se folose te liber de legile naturii i st pîne te patimile, fiind el însu i st pîn pe sine. El se dove-de te prin aceasta înzestrat cu Duh. C ci Duhul este libertate. i prin aceasta comunic cu Duhul dumnezeiesc, izvorul a toat libertatea. El comunic cu Dumnezeu în deplin libertate, ca un fiu cu tat l s u.

380 a. Prin credin se face omul nou i face i pe alii, umplîndu-se i umplîndu-i de harul dumnezeiesc i pref cîndu-se i pref cînd i pe alii dup asem narea lui Dumnezeu. El dep e te astfel legile naturii.

tele ei greutatea trupului i cel ce se apropie de foc se arde, i de-ar îndr zni cineva s se apropie de acestea, s-ar primejdi^{380b}.

Prin acestea cunoa terea e p zit în hotarele firii i nu se încumet s treac peste hotarele ei nicidecum. Iar credin a trece cu putere peste acestea³⁸¹. C ci zice : «De vei trece prin foc, el nu te va arde, i rîurile nu vor trece peste tine» (Is., 43, 2). i acestea le-a lucrat credin a de multe ori înaintea întregii zidiri. Chiar dac s-ar fi dat cunoa terii puțin a s fac cercarea lor, nu s-ar fi convins. Pentru c mul i au intrat prin credin în foc i au înfrînt puterea arz toare a focului i au trecut prin el nev t ma i; i au c lcat pe spatele m rii i au ajuns la uscat. i toate sînt mai presus de fire i protivnice modurilor cunoa terii i au dovedit-o pe aceasta de art în toate modurile i legile ei.

Ai v zut cum p ze te cunoa terea hotarele firii ? i ai v zut cum se ridic credin a mai presus de fire i- i face acolo calea c l toriei ? Metodele cunoa terii au cîrmuit lumea cinci mii de ani, sau ceva mai pu în, sau mai mult, i omul n-a putut s - i ridice nicidecum capul de la p mînt i s simt puterea Ziditorului s u pîn ce n-a r s rit credin a noastră i nu ne-a eliberat pe noi de întunericul lucr rii p mînte ti i din robia de dup împr tieria cea de art³⁸². i acum iar i,

380 b. Sensul e poate acesta: el poate face ceva din nimic, ca Dumnezeu, dar prin faptul c se folose te de puterea lui Dumnezeu. El s de te în sine i în natur calit i noi, care nu existau, dar o face prin puterea dumnezeiasc ce vine în el. Astfel, d trupului puterea s nu se ard prin foc, sau ia focului puterea de a-l arde. tiina cunoa te sigur anumite lucruri de viitor, dar ea se refer numai la cele care se repet , deci coninutul ei este îngust. In n dejdea din credin omul nu tie ce se va întîmpla, dar n d jduie te i prin n dejde reu e te s ob in lucruri cu mult mai mari, care dep esc legile naturale ale repeti ei.

381. Credin a mobilizeaz for ele spiritului, superioare celor ale naturii, mai ales cînd spiritul este în comunicare prin har cu puterile ce curg din Persoana nesfîr it a lui Dumnezeu, izvorul a toat puterea.

382. C derea în p cat de la început e socotit ca o împr tieri din unitatea primordial a oamenilor din dragostea de Dumnezeu i dintre ei. Parc ar vrea s fie o replic la doctrina gre it a împr tierii originiste din «pliroma» dinainte de crea ie.

când am aflat marea cea neînvinforat i comoara cea f r lipsuri, dorim s ne aplec m spre izvoarele s race. Nu este cuno tin f r lipsuri, oricît de mult s-ar îmbog i. Dar vestierii credin ei nu le încape cerul i p mîntul. Cel ce- i reazim inima de n dejdea credin ei nu va fi lipsit niciodat de ceva; i când nu are nimic, toate le are prin credin , precum s-a scris: «Oricîte ve i cere în rug ciune cu credin , ve i lua» (Mt., 21, 22). i iar i: «Domnul aproape este, de nimic s nu v îngrijii i» (Fil., 4,5).

Cuno tin a caut pururea me te uguri (metode) de p zire a celor ce au dobîndit-o pe ea. Iar credin a zice : «De nu va zidi Domnul casa i nu va p zi cetatea, în zadar ar priveghea cel ce o p ze te i în de ert s-ar osteni ziditorul» (Ps. 126, 1). Niciodat cel ce se roag cu credin nu se folose te de metode i nu umbl cu ele. C ci cuno tin a laud în tot locul frica, cum a spus în eleptul: «Fericit este cel ce se teme» (In . Sir., 33, 15). Dar ce face credin a ? «S-a temut, zice, i a început s se scufunde» (Mt., 14,30). i iar i: «N-a i luat duh de robie spre fric , ci duh de înfiere» (Rom., 8, 15), spre libertatea credin ei i a n dejdii în Dumnezeu³⁸³.

i iar i: «S nu te p ze ti de ele, nici s fugi de la fa a lor». Totdeauna temerii îi urmeaz îndoiala i îndoielii, cercetarea. Iar cercetarea se folose te de metode i metodele duc la cunoa tere. i în cercetare i isco-

Dar împr tierea primordial are ca urmare i o aplecare spre împr tierea continu a min ii din Dumnezeu cel infinit i din dragostea semenilor în El, spre lucrurile m rginite.

383.Cît vreme cuno tin a e st pînit de frica s nu piard ceva din cele cunoscute, sau dobîndite prin cunoa tere, credin a nu se teme de nimic dac r mîne statornic . Ea nu se teme c o s le piard pe cele cunoscute de ea, nici prin moarte. Credin a ne elibereaz de legile naturii care ne duc în mod sigur la moarte, iar n dejdea sus ine în noi siguran a c nu vom sfîr i în aceast moarte. Petru începe s se team aducîndu- i aminte de legea firii apei, care nu poate sus ine trupul la suprafa , i începe s se scufunde. Dar cît credea în Hristos, avea din El puterea s umble pe mare. Credin a nu ne mai ine în duhul frigii i al robiei s stihii, ci ne ridic la libertatea fa de ele i deci în duhul îndr znelii de fii ai lui Dumnezeu, Care ne ap r de toate, pentru via a ve nic .

dire se arat pururea teama i îndoiala. Pentru c nici odat nu se cunoa te totul, precum am ar tat mai îna-
 inte³⁸⁴. C ci de multe ori sufletul e întâmpinat de în-
 tâmpl ri i de greu i anevoie de suportat i de multe
 am giri pline de primejdii, în care cunoa terea i me-
 todele în elepciunii nu-l pot ajuta nicidecum. Dar în
 greu ile ce întrec toat puterea i hotarul cunoa terii
 omene ti, credin a nu e biruit niciodat de vreuna din
 ele^{384a}. Cît poate ajuta cunoa terea omeneasc în r z-
 boaiele v zute, sau fa de firile nev zute i fa de pu-
 terile întrupate i fa de altele multe ? Ai v zut sl bi-
 ciunea puterii cunoa terii i t ria puterii credin ei ?
 Cunoa terea împiedic pe to i ucenicii ei s se apropie
 de cele str ine firii. Dar prive te în aceast privin la
 puterea credin ei i la ce îng duie ea ucenicilor ei.

«Întru numele Meu, zice, draci ve i scoate, erpi
 ve i lua i de ve i bea venin, nu ve i fi v t ma i» (Mc.,
 16, 17). Cuno tin a porunce te tuturor celor ce umbl
 pe calea ei, dup legile ei, s cerceteze în toate sfâr itul
 înainte de început i apoi s înceap , ca nu cumva sfâr-
 itul unui lucru, fiind greu de aflat în hotarul puterii
 omene ti, osteneala s fie în zadar i lucrul s se afle
 greu de împlinit³⁸⁵. Dar credin a ce zice ? «Celui ce
 crede, toate îi sînt cu putin » (Mt., 9,23). C ci la Dum-
 nezeu nimic nu este cu neputin . O, bog ie negrit
 i noian ascuns în v lurile i în vistieriile Lui minunate,

384. Sînt descrise aci toate treptele psihologice i reale care duc la
 cunoa tere i urmeaz ei. Autorul distinge în acest proces mai multe
 trepte decît Descartes. Acela cunoa tea treptele: «dubito, ergo cogito,
 cogito, ergo sum» (m îndoiesc, deci cuget, cuget, deci sînt). Mereu e
 prezent în tot procesul, inclusiv în cunoa tere, îndoiala i temerea, prin
 faptul c nu se cunoa te totul i prin faptul c prin cunoa tere nu scap
 cineva de moarte. Sfîntul Isaac introduce un element afectiv, existen ial
 în punctul de plecare al cunoa terii i în cunoa terea îns i.

384 a. De exemplu medicul tie c cel ce sufer de boala cutare se
 poate s se vindece prin medicamentul cutare. Dar nu e sigur. Pe cînd,
 cel ce crede tare nu se teme de nimic.

385. Cuno tin a nu se apuc s fac un lucru înainte de a afla dac
 st în hotarul puterii omene ti i al legilor firii s-l duc la cap t, ca s
 nu se osteneasc în zadar. Credin a se apuc i de lucruri mai presus de
 fire.

ce se revarsă prin puterea credin ei! De cât curaj e în-
cercat și de cât bucurie și nădejde nu e plină cî-
toria cu ea! și Cînt de uoare sînt poverile ei! și cât
dulcea are lucrarea ei!

Întrebare: Cel ce s-a învrednicit să guste din dul-
cea a credin ei și s-a întors iar și la cunoștința sufle-
tului, în ce stare deosebită a intrat ?

Răspuns: Cel ce și-a părăsit libertatea de sine stă-
pînitoare și s-a întors la chipurile sîrăciei, pline de
frică și de robie, e asemenea celui ce a aflat un mîrgă-
ritar de mult preț și l-a schimbat pe un bănuț de aramă.

Cunoștința nu e de defăimare, dar credința e mai
înaltă decît ea. și cînd defăimăm, nu defăimăm cuno-
ștința, și nu fie, ci vrem numai să deosebim modurile
strîmbe ale ei, prin care merge împotriva firii și se în-
rudește cu cetele dracilor. Pe acestea le vom deosebi
mai încolo în chip vădit. și cîte trepte are în aceste
moduri cunoștința ? ^{385a}. și care e deosebirea fiecăreia
din ele ? și la cîte înlegeri se trezește omul în fiecare
mod din acestea, cînd stăruie în ele ? și prin care din
aceste moduri (cînd călătorește în ele) se împotrivesc
credin ei și iese afară din fire ? și care este deosebirea
ei ? și în ce treaptă (cînd se întoarce la scopul ei prim)
vine la firea ei și pune treapta aceasta a ei înaintea cre-
din ei, într-o bună viață ? ^{385b} și pînă unde ajunge
deosebirea unei trepte de alta ? și cum trece de la
acestea, la cele mai înalte ca ele ? și care sînt modurile
acelei alte trepte, adică a celei dintîi ? și unde se u-
nește cunoștința cu credința și se face una cu ea și pri-

385 a. Sînt moduri drepte și moduri strîmbe ale cunoașterii. Fiecare
are diferite trepte. Treptele cunoașterii drepte conduc pe om spre cer;
cele ale cunoașterii strîmbe îl coboară spre tot mai mult răutate.

385. b. Aci Sfîntul Isaac, după ce a arătat puterea limitată a cunoa-
șterii, precizează că nu defăimăm totuși cunoștința, cînd ea rămîne în do-
meniul ei propriu : în cercetarea și stabilirea legilor naturii. O defăimăm
numai cînd iese din cunoașterea naturală și se lansează în concluzii ne-
confirmate de ceea ce cunoaște obiectiv din natură. O cunoaștere a natu-
rii e necesară chiar credinței, ca treaptă pregătitoare spre ea.

me te din credin în elesuri de foc i se aprinde în duh i dobînde te aripile nep timirii i se înal de la slujirea celor p mînte ti în patria F c torului ei, împreun , cu alte moduri ?

Dar deocamdat se cuvine s tim c credin a i lucrurile ei sînt mai înalte decît cuno tin a. i c îns i cuno tin a se des vîr e te în credin i dobînde te putere s urce în sus i s simt pe Cel ce este mai înalt decît toat sim irea³⁸⁶ i s vad lumina aceea necuprins de minte³⁸⁷ i de cuno tin a f pturilor. Deci cuno tin a e o treapt prin care urc cineva la în l i mea credin ei. Dar cînd ajunge cineva aproape de aceea, nu mai are nevoie de ea³⁸⁸. «C acum, zice, cunoa tem din parte. Dar cînd va veni ceea ce e des vîrit, ceea ce-i din parte va înceta» (I Cor., 13, 9). Credin a deci ne arat ca prin ochi adev rul des vîr irii i prin credin afl m acele lucruri necuprinse, dar nu prin cercetarea i prin puterea cuno tin ei.

Dar de cuno tin au nevoie faptele drept ii: postul, milostenia, privegherea, sfin enia i celelalte ce se lucreaz prin trup; dragostea de aproapele, smerita cugetare a inimii, iertarea gre elilor, pomenirea

386. Cuno tin a cu metodele ei, cînd r mîne la scopul ei adev rat de cunoa tere a naturii nu numai c se face premerg toare a credin ei, ci urc , pe treptele ei mai înalte, împreun cu credin a. Hotarele ei se înmoaie, devin transparente, elastice. Atunci cunoa terea devine sim ire, sau contact direct cu cele mai presus de cunoa terea metodic , dar mai presus de orice sim ire, adic de orice contact al sim urilor noastre cu lucrurile, dar i de sim irea sufleteasc , prin care tr im presiunea unor realit i nev zute. Transcenden a lui Dumnezeu se conciliaz cu certitudinea unei leg turi ale noastre cu El. Avem aci cel mai fundamental paradox. Pe aceste trepte superioare credin a e i cuno tin , sau cuno tin a e i credin .

387. Vederea luminii necuprinse cu mintea exprim în alte cuvinte acela i paradox. Sîntem în plin doctrin areopagitic .

388. Cînd prin cuno tin ajunge cineva la credin , nu mai are nevoie de cuno tin . A ajuns la o cuno tin mai presus de cuno tin . Dar acolo a încetat i credin a. Sau amîndou sînt dep ite în «vedere». Inc de aci se vede c sînt trei etape principale ale cuno tin ei adev rate : cea a naturii, care premerge credin ei i duce la ea; cea care spore te împreun cu credin a, în care domeniile lor nu mai sînt deosebite; i cea mai presus atît de cuno tin cît i de credin . Aceste etape le va descrie mai insistent Sfîntul Isaac, mai încolo.

bun t ilor, cercetarea tainelor celor ce sînt acoperite în Sfintele Scripturi³⁸⁹, îndeletnicirea cuget rii cu lucrurile mai înalte, p zirea hotarelor patimilor sufletului i celelalte virtu i, care se s vîr esc în suflet. Toate acestea au nevoie de cuno tin . C ci aceasta le p ze te pe ele i ne înva rînduiala lor³⁹⁰. Dar toate acestea sînt înc numai trepte, prin care sufletul urc la în l imea de mai sus a credin ei i se numesc virtu i³⁹¹. Dar vie uirea din credin e mai presus de virtute i lucrarea ei nu st în fapte, ci e o odihn des vîr it i o mîngîiere i se s vîr e te i în inim i în cele ale sufletului. i în ea sînt toate chipurile minunate ale vie uirii duhovnice ti, a c ror lucrare produce o simire a vie ii duhovnice ti i o desf tare i o bucurie a sufletului i un dar i o bucurie în Dumnezeu i celelalte cîte se dau în acea vie uire sufletului cel vrednic de

389. Tainele f pturilor sînt implicate în Scriptur , deci revela ia supranatural nu ne d o cuno tin despre Dumnezeu, desp r it de a f pturilor; de a lumii. De-abia ea ne descoper sensurile adînci ale lucrurilor. Dar aflarea tainelor adînci ale lucrurilor implicate în Scriptur într indomeniul cuno tin ei duhovnice ti.

390. De aci vedem c autorul în elege prin cuno tin nu atît tiin a naturii, cît tiin a vie ii suflute ti i a c ilor de în l are i de dec dere a acesteia.

391. Cuno tin a aceasta e cea premarg toare credin ei. o tiin a regulilor virtu ilor. Sfîntul Isaac pune credin a (mai presus i de această cuno tin . El se gînde te c i elinii (filozofii stoici în deosebi) aveau virtu i. Dar credin a e din har. Ideea aceasta o vom întîlni i la sfîntul Simeon Noul Teolog. Exist i virtu i ale omului în general. Dar credin a e mai mult decît ele. Desigur îns c exist i virtu i dezvoltate i str b tute de credin , sau de harul ei. Dar cuno tin a continu s ajute credin a, în dezvoltarea lor. Pe acest plan mai înalt virtu ile sînt pline de credin a iubirii, nu sînt simple manifest ri ale drept ii, ale corectitudinii. i iubirea deplin fa de om nu e decît cea din credin , cea care vede în om existen destinat ve niciei, dîndu-i această mîngîiere. Însu i

Sfîntul Isaac spune în propozi ia urm toare c aceste virtu i sînt superioare, ad ugînd c în ele e i o odihn în Dumnezeu, nu un simplu efort încordat al omului. Sau c sufletul este acum pe o treapt superioar virtu ilor, f r s le fi p r sit, c ci sufletul se odihne te de efort în s vîr irea lor, ele iradiînd din om, f r ca el s fac vreun efort. Cel ce are o adînc iubire face bine persoanei iubite, f r efort. C această treapt este superioar virtu ilor nu prin p r sirea lor, sau prin abaterea de la ele, ci prin iradierea lor f r efort, o spune Sfîntul Isaac zicînd c în ea sînt atunci «toate chipurile vie uirii duhovnice ti».

harul fericirii de acolo i cîte se s vîr esc în credin înc de aici, potrivit înv turii din dumnezeiile Scripturi, de c tre Dumnezeu Cel bogat în darurile Lui.

Nedumerire

Iar de zice cineva : Dac toate bun t ile acestea i faptele mai sus pomenite ale virtu ii i dep rtarea de la rele i deosebirea gîndurilor sub iri ce r sar în suflet i lupta cu gîndurile i r zboiul cu patimile a î - toare i celelalte, f r de care nici credin a îns i nu- i poate ar ta puterea ei în lucrarea sufletului, dac toate acestea le s vîr e te credin a, cum socote ti c cuno - tin a e potrivnic credin ei ?

Dezlegarea îndoielii

Spunem c sînt trei moduri gîndite cu mintea (inteligibile), în care urc cuno tin a i coboar ; i, odat cu schimbarea modurilor prin care trece, ea se schimb , v t mînd sau ajutînd. Aceste trei moduri sînt: al trupului, al sufletului i al duhului³⁹². Cuno tin a e una din firea ei, dar potrivit cu treptele acestea ale celor gîndite (inteligibile) i sensibile, ea se sub iaz i- i schimb modurile ei i lucrarea în elegerii ei. Ascult , deci, i ordinea (treptele) lucr rii ei i pricinile pentru care vat m i ajut : cuno tin a este un dar f cut de Dumnezeu firii celor ra ionale, care li s-a dat de la începutul facerii lor, i e simpl i nu se împarte în firea ei, precum nici lumina soarelui; numai, dup lucrarea ei, prime te schimb ri i împ r iri.

392. De aci se vede c cele trei moduri de cunoa tere sînt i trei planuri ale ei, c rora le corespund i trei trepte i metode. În toate cunoa terea se poate face dup o rînduial bun sau rea. C ci cunoa terea acestor planuri are i un caracter normativ, ducînd spre tot mai mult bine, sau spre tot mai mult r u.

CUVÎNTUL LXIII

Despre înțîia treaptă a cunoașterii

Cînd cunoașterea urmează poftelor trupului, ea adună aceste moduri: bogăția, slava de artă, podoaba, tihna trupului, căutarea sîrguitoare a înțelepciunii raionale, care este potrivit cu cărmuirea lumii acesteia și din care înțeleg noul și nescocirilor, a metelor ugurilor și a învîturilor și celelalte care încununează trupul în lumea aceasta vădită. Din aceste chipuri se naște cunoștința protivnică credinței, de care am spus că se numește cunoștința de artă, întrucît este goală de orice grijă de Dumnezeu și aduce o neputință rațională în cugetare, punînd-o sub stăpînirea trupului. Grijă ei este cu totul în lumea aceasta.

Înșurire cunoștința adevărată este, dimpotrivă, aceea care este o putere cu totul în elegtoare și o cărmuire ascunsă a omului și o grijă dumnezeiască ce-l cercetează pe el și se ocupă de el^{392a}. Dar cunoștința legată cu poftele trupului nu pune căluzirile pe seama purtării de grijă a lui Dumnezeu, ci socotește că orice bine este în om și că în el este mîntuirea de cele ce-l vatămă și că pînzirea de greutăți și de multe împotriviri ce însoțesc firea noastră în chip ascuns și arătat, stă în sîrguină firească a noastră și în metele ugurilor ei. Această cunoștință lăudată socotește că toate atîrnă de purtarea ei de grijă, potrivit celor ce spun că nu există o chivernisire (dumnezeiască) a celor văzute.

Dar ea nu poate scăpa de grija neîncetată și de frica pentru trup. De aceea un astfel de om este stăpînit de lipsa de curaj, de întristare și de deznădejde, de frica de draci, de laitate față de oameni, de spaima întreprinsă de zvonurile despre tîlhari, de tirile despre moartea unora sau altora, de grija de boli, de teama

^{392 a} Cunoștința adevărată este și din puterea omului și din a lui Dumnezeu.

s r ciei, de lipsa celor de trebuin , de frica mor ii, de frica suferin ei i de frica fiarelor s lbatice i de celelalte asemenea acestora, de cele ce se întîmpl pe marea înviforată de valuri în tot ceasul de noapte i de zi, ce se pot n pusti asupra lui. Pentru c unul ca acesta nu tie s arunce grija lui asupra lui Dumnezeu, cu t ria credin ei în El. De aceea, cuno tin a aceasta se învîrte te în uneltiri i viclenii în toate lucrurile ei. Iar cînd chipurile me te ugirilor ei se dovedesc de arte din vreo pricin oarecare i nu caut la purtarea de grijă a lui Dumnezeu, se lupt cu oamenii care o împiedic i i se împotrivesc.

Înceast cuno tin e s dit pomul cuno tin ei celor bune i celor rele, care dezr d cineaz dragostea. Ea iscode te micile gre eli ale altor oameni i pricinile i sl biciunile lor i face pe om s hot rasc i s se împotriveasc în cuvinte i s unelteasc prin vicle uguri rele i s oc rasc i în alte chipuri pe semenii. Din această cuno tin vine îngîmfarea i trufia; c ci ea pune pe seama ei tot lucrul bun i nu-l pune pe seama lui Dumnezeu³⁹³.

Dimpotriv , credin a pune faptele ei pe seama harului. De aceea ea nu cunoa te trufia, precum este scris: «Toate le pot întru Hristos, Care m înt re te pe mine» (Fii., 4, 13). i iar i: «îns nu eu, ci harul lui Dumnezeu care este cu mine» (I Cor., 4,15). Iar ceea ce a zis fericitul Apostol: «Cuno tin a îngîmf », a zis despre cuno tin a care nu este unit cu credin a i cu n dejdea în Dumnezeu i nu despre cuno tin a adev rat ^{393a}.

Cuno tin a adev rului întru smerenie face des vîrit sufletul celor ce-o au. A a l-a f cut pe Moise, pe David, pe Isaia, pe Petru, pe Pavel i pe ceilal i sfin i care

393. Gustarea i hr nirea în continuare din pomul cuno tin ei binelui i r ului dezr d cineaz dragostea, pentru trufia ce o na te în cei ce gust din el i pentru folosirea acestei cuno tine, în general, de c tre cei ce gust din ea pentru folosul lor egoist.

393 a. Apare din nou cuno tin a adev rat unit cu credin a.

s-au învrednicit în chip des vîr it de cuno tin a aceasta
dup m sura firii omene ti. C ci contempla iile (în e-
legerile) lor mereu schimbate i descoperirile cele
dumnezeie ti i vederea cea înalt a celor duhovnice ti
i a tainelor celor negr ite covîr esc cu totul cuno tin-
a lor i trupul lor este în ochii lor cenu i rîn .

Iar cealalt cuno tin se îngîmf , c ci umbl în-
tru întuneric i vrea s adevereasc cele ale ei dup
asem narea celor de pe p mînt, necunoscînd c este
ceva mai înalt decît ea. i to i sînt r pi i de mîndrie,
pentru c sînt pe p mînt i- i potrivesc vie uirea lor cu
cele dorite de trup i se reazim pe faptele lor i nu
cuget în mintea lor la cele necuprinse. i p timesc
acestea tot timpul cît sînt purta i pe valorile acestea.

Iar sfin ii lucreaz virtutea cea sl vit a lui Dum-
nezeu i lucrarea lor este sus i cugetul nu se apleac
spre grija de n scociri i de cele de arte. C ci cei ce
umbl în lumin nu pot r t ci. De aceea, to i cei ce
s-au r t cit de la lumina cuno tin ei Fiului lui Dumne-
zeu i s-au ab tut de la adev r umbl pe aceste c r ri.
Aceasta e întîia treapt a cuno tin ei. În ea, omul as-
cult de poft . Pe aceasta o def im m i o socotim nu
numai protivnic credin ei, ci i oric rei lucr ri bune.

CUVÎNTUL LXIV

Despre a doua treapt a cunoa terii

Cînd îns p r se te cineva întîia treapt i se în-
toarce spre cuget rile i dorin ele sufletului, el lucreaz
bun t ile mai înainte descrise atît cu cugetarea sufle-
tului, cît i cu sim urile trupului, prin lumina firii sale.
Iar acestea sînt: postul, rug ciunea, milostenia, citirea
dumnezeie tilor Scripturi, feluritele fapte bune, lupta
împotriva patimilor i celelalte. Toate lucr rile cele
bune i cu deosebire diferitele bun t i ce se v d în

suflet i faptele cele minunate care slujesc în curtea lui Hristos, în această a doua treaptă a cunoștinței ei, sînt împlinite de Duhul Sfînt prin lucrarea puterii Lui³⁹⁴. Acesta îndreptează cărările inimii, care ne căluzesc spre credință, prin care ne adunăm merinde pentru veacul viitor. Dar și pe treapta aceasta cunoștința este încă trupească și compusă. Dar ea este calea care ne căluzete și ne duce la credință. Căci există o treaptă mai înaltă decît aceasta. Și dacă cineva înaintează, se vede pe sine urcînd prin ea cu ajutorul lui Hristos. Aceasta se împlinște cînd pune temelialucrării ei în liniștia dînspre partea oamenilor, în citirea Scripturilor, în rugăciune și în celelalte bunătăți, în care se săvîrșesc lucrurile celei de a doua cunoștințe. Și în ea se lucrează toate cele bune. Aceasta se numește și cunoștința lucrurilor. Pentru că săvîrșete lucrul ei în lucrurile supuse simurilor, prin simurile trupului, în planul cel din afară³⁹⁵.

CUVÎNTUL LXV

Despre a treia treaptă a cunoașterii, care este treapta desvîrșirii

Ascultă cum se subiază cineva și dobîndește starea duhovnicească și se face asemenea în viața cu puterile nevzute, care liturghisesc nu prin lucrarea simțită a faptelor, ci prin cea săvîrșită cu luarea aminte a cugetării. Cînd cunoașterea se înalță de la cele pămîntene și din grija lucrărilor lor și începe să aibă cercarea

394. Sfîntul Isaac socotește că Duhul este lucrător exclusiv în om, pe treapta unirii acestuia cu Dumnezeu. Dar Duhul ajută și pe treapta faptelor, însă fără să oprească efortul omului, ci întîrindu-l.

395. Din ultimele două «Cuvînte» și din cele ce urmează se vede că mai mult cît treptele cunoașterii au la Sfîntul Isaac mai mult un înlesnitor moral și normativ. Dar și că acestea reprezintă cunoașterea adevărată a realității.

în elegerii celor din untru, ascunse ochilor, i s dispreuiască într-un fel oarecare lucrurile, din care se nasc patimile cele ce strîmb sufletul, i se întinde pe sine în sus; cînd urmează credin ei în grija de veacul viitor i în dorin a după cele făcute nou i în cercetarea tainelor ascunse, atunci credin a înghite cunoștința i se întoarce i o naște pe ea de la început, ca să se fac aceea cunoștință ca cea de la început i să se fac cu totul duh³⁹⁶.

Atunci, acela poate zbura, purtat de aripi, în planurile celor nevzute i să atingă adîncul mării celei neatinse³⁹⁷, pînzînd cîrmuirile dumnezeiești i minunate, cele din firile celor gândite cu mintea (inteligibile) i din firile celor supuse simurilor (sensibile), i cercetează tainele cele duhovnicești, cele prinse printr-o în alegere simplă i subire³⁹⁸. Atunci se trezesc simurile din untru la o lucrare a Duhului, după o rînduială proprie stării de nemurire i de nestricăciune³⁹⁹. Pentru că au primit încă de aici învierea cea gândită (nu încă pe cea sensibil), ca pe o taină, spre mîrturia adevărată a mîririi tuturor⁴⁰⁰.

396. Cînd cunoștința s-a ridicat la cele nevzute, a devenit credină, pentru că acelea nu mai sînt cunoscute prin simuri. Propriu-zis, credin a aceea naște adevărata cunoștință, cunoștința de la început a firii noastre, cînd trăia în orizontul realităților duhovnicești. Atunci omul a devenit cu totul duh, umplîndu-se de Duhul. Cîci a intrat în planul Duhului, unde e libertate de legi, unde suflă iubirea nesfîrșită, unde se alege liber i pe rînd manifestările sfîrșite ale iubirii i ale comuniunii.

397. Atunci atinge adîncurile mării neatinse de simuri i de minte, adică ale vieții dumnezeiești, ale Duhului. Vedem aceea i îmbinare de transcendență a lui Dumnezeu i de experiență a Lui, prin harul Lui.

398. Sînt sesizate în acela i timp în mod mai presus de în alegere cîrmuirile dumnezeiești lucrătoare în ființele nevzute i nevzute, dar i tainele dumnezeiești mai presus de aceste cîrmuiri, printr-o intuitivă simplă i subire, de ordin duhovnicesc.

399. Simurile din untru se pînd în lucrarea lor de lucrare a Duhului, sau devin i organe ale lucrării Duhului, producîndu-se o lucrare teandrică, divino-umană. O stare în care se gustă cu anticipare nemurirea i nestricăciunea. Se treie în fiecare clipă venicia, fără să se mai tie de clipă, uitîndu-se de clipă.

400. Cel ajuns acolo treie într-o taină, învierea i aceasta îi este o dovadă despre înnoirea tuturor, care se va produce prin puterea revîrsată din aceea stare de înviere într-o taină. Lăuntrul nu e menit să revîr-

Acestea sînt cele trei moduri ale cunoa terii, prin care trece întreg drumul omului: în trup, în suflet i în duh. Prin ele începe el s deosebeasc între bine i r u : cunoa terea sufletului lui trece prin aceste trei m suri pîn ce iese din lumea aceasta. O singur cunoa tere lucreaz în cele trei m suri plin tatea a toat nedreptatea i nelegiuirea, ca i cea a drept ii, i atingerea tuturor tainelor Duhului în cele trei m suri⁴⁰¹.

i în ea este toat mi carea min ii, fie c urc sau coboar în cele bune sau rele, sau de la mijloc. Aceste m suri le numesc p rin ii «potrivite firii», «contrare firii» i «mai presus de fire». i acestea sînt cele trei planuri în care se urc i coboar , precum s-a spus, amintirea sufletului ra ional⁴⁰². C ci cînd cineva lucreaz dreptatea în fire, sau mai presus de fire, e r pit de amintirea ei, la vederea lui Dumnezeu în l untrul firii, sau iese ca s pasc porcii, ca cel ce a pierdut bog ia puterii lui, care a lucrat cu mul imea dracilor.

mîn mereu f r efect asupra celor din afar , ci cînd va voi Hristos se va rev rsa peste toate cele din afar , c ci însu i Hristos cel înviat e în sufletul înviat.

401. Cunoa terea în acest sens descoper , dar i transform sufletul. Descoper posibilit ile bune ale omului i le împline te. Descoper tainele dumnezeie ti i puterile mai presus de fire i le face s se înti preasc în om, ca omul s poat înf ptui lucruri mai presus de puterea lui fireasc , dar n zuite de el pe linia binelui. Cele trei trepte de cunoa tere sînt, de aceea, i trei planuri ale realit ii date i posibile, trei moduri de a le descoperi, înf ptui i asimila fiin ei noastre. Cunoa terea nu e o îndeletnicire teoretic , ci prin ea omul se înf ptuie te într-un fel sau altul nu numai pîn la limita naturii sale, ci i dincolo de ea, la nesfîr it.

402. «Planuri» sau «laturi» sau «regiuni». Odat cunoscute i însu ite, ele pot fi iar i p r site. Dar, prin amintire, sufletul r mîne legat de ele. Adeseori ne aducem aminte de cele cunoscute i p r site, putînd reveni la ele, sau gîndindu-le iar i pentru o clip . Prin cunoa tere deslu im nu numai cele ale firii, înt rindu-ne în ele, ci i cele contrare firii i cele mai presus de fire, însu indu-ni-le. Firea noastr are putin a leg turii cu planul celor contrare firii i cu al celor mai presus de fire i poate c dea în cele dintîi i se poate în l a în cele din urm . Nu e închis în mod strict în fire, ca animalul. Dar cele contrare firii se imprim în fire, alterînd-o, i cele mai presus de fire se imprim în ea, l rgindu-i puterile. Firea se mi c pe toate trei planurile realit ii, care sînt nu numai date, ci i posibile, omul putînd deveni satanic, dar p strînd chip de om, sau dumnezeiesc, dar iar i în chip de om.

Recapitularea celor trei cunoa teri

Cea dintîi treapt a cunoa terii r ce te sufletul de faptele alerg rii pe urmele lui Dumnezeu. A doua îl înc lze te prin alergarea gr bit pe calea celor ce în de credin . Iar a treia e cea a odihnei; i ea este chipul viitorului, bucurîndu-se numai prin îndeletnicirea cuget rii de tainele cele viitoare. Dar întrucît firea nu s-a în l at cu totul din treapta muritoare i din povara trupului i nu s-a des vîr it în cea duhovniceasc mai înalt decît cealalt care se poate abate, nu are nici puterea des vîr irii, care nu mai are nevoie s slujeasc i s fie în lumea mor ii; pentru c nu are puterea s p r seasc deplin firea trupului. i cît mai petrece în aceasta, e în curs de prefacere, i în aceasta i în aceea^{402 bis}. i fiind s rac i fl mînd, sufletul sluje te în treapta a doua din mijloc, prin virtutea cea a ezat în fire, spre a fi lucrat prin firea trupului⁴⁰³.

i cîteodat (pentru o vreme), asemenea celor ce au luat duh de înfiere întru taina libert ii, se bucur de harul Duhului, urcînd la treapta D t torului lui i apoi iar i se întoarce la smerenia faptelor sale. Iar acestea sînt cele prin trup. i sufletul le p ze te pe acestea, ca

402 bis. Cît timp omul duhovnicesc e înc în lumea aceasta, e în curs de prefacere, atît în firea sa trupeasc , muritoare, cît i în treapta duhovniceasc pe care o tr ie te.

403. În general, omul r mînînd cît tr ie te pe p mînt în trup muritor nu poate st rui în treapta a treia, a vederii tainelor dumnezeie ti, i nu poate ajunge la ea f r oboseala faptelor în vederea des vîr irii. El e supus schimb rii. o schimbare care-l înal cîte o clip din condi ia trupeasc , dar îl i coboar din starea ie it din ea, în condi ia vie ii în trup, adic a firii. De aceea, în cea mai mare parte din timp el trebuie s actualizeze virtu ile a c ror poten e pus în firea lui. Prin aceasta se îmbog e te sufletul «s rac i fl mînd de des vîr ire». El trebuie s -I slujeasc lui Dumnezeu pentru des vîr ire (s liturghiseasc). Aceasta, pentru ca s nu cad mai prejos de fire i ca s urce din cînd în cînd la starea mai presus de fire. În cea mai mare parte din timp el se afl în starea de mijloc, dac face efortul s se men în în ea. Dar nu e nici aceasta lipsit cu totul de har. Din har cade numai cînd cade în starea mai prejos de fire. În cea mai mare parte din timp el e în treapta de mijloc a lucr rii virtu ilor în trup, deci nici în cea coborît a vie ii în p cat, nici în cea a odihnei depline în Dumnezeu.

nu cumva s-l r peasc vr jma ul prin am girile afl -
toare în veacul acesta r u i prin cuget rile tulburate
i ab tute de la calea cea dreapt . C ci cât timp se afla
omul jos, închis sub acoper mîntul trupului, nu are
siguran . Pentru c nu este libertate des vîr it în
veacul acesta nedes vîr it⁴⁰⁴. De aceea, toat lucrarea
cunoa terii este lucrare de deprindere (de exercitare
obositoare, de cre tere). Iar lucrarea credin ei nu se
s vîr e te prin fapte, ci se împline te în în elegeri du-
hovnice ti i e deasupra sim urilor. Pentru c credin a
e mai sub ire decît cunoa terea⁴⁰⁵, întrucît cunoa te-
rea este a lucrurilor supuse sim urilor. C ci to i sfin-
ii învrednicindu-se s afle această vie uire (care este
r pirea la Dumnezeu), petrec prin puterea credin ei în
bucuria vie uirii aceleia mai presus de fire.

Iar credin numim nu pe cea prin care crede ci-
neva în deosebirea ipostasurilor dumnezeie ti i prea
închinat i în firea mai presus de toate i proprie a
dumnezeirii i în întruparea minunat a Cuvîntului în
omenitatea luat din firea noastr , m car c aceasta
este foarte înalt , ci credin a care r sare în suflet din
lumina harului i sprijine te prin m rturia în elegerii
inima, ca s fie neîndoielnic în încredin area n dej-
dii, str in de orice închipuire⁴⁰⁶ ; credin a care nu se

404. Un deosebit accent pe libertatea noastr deplin în via a viitoare a pus sfîntul Grigorie de Nyssa (vezi: J. Gaith, *La concepi/ort de Ia li-berte chez Saint-Gregoire de Nyssse*, Paris, Vrien, 1953). Ea va fi o eliberare de toate limit rile. Ea va fi o eliberare de piedicile ce le pune trupul elanului sufletesc. C ci trupul va deveni sub iat, spiritualizat, transparent, nesupus patimilor. Va fi în al doilea rînd o eliberare de trecut, sau de obi nuin ele lui p tima e ; dar i o încetare a diferen ei între prezent i viitorul sperat. Vom poseda atunci tot ce sper m. Va fi deci o eliberare de trup, de timp, de spa iu. Va fi în sfîr it o putin de a iubi des vîr it pe m sura cunoa terii des vîr ite.

405. Pentru c i lumea ei e mai sub ire. lumea spiritual , sub ire nu numai prin esen a, ci i prin delicate ea ei.

406. Sfîntul Isaac nu vorbe te de credin ca înv tur , sau con inutul unor propozi ii, ci de credin a ca act, ca convingere, pe baza unei în elegeri, a unei intui ii, a unui contact tainic i direct cu Dumnezeu în Treime i cu Hristos, prin lucrarea Duhului Sfînt, sau a harului în suflet. Desigur actul credin ei, cînd e drept, nu poate sesiza decît con inutul drept al credin ei, sau pe Dumnezeu ca dragoste, ca Treime, ca Cuvînt întrupat.

arat în primirea celor auzite prin urechi, ci în privirea cu ochii duhovnice ti a tainelor ascunse în suflet i a bog iei dumnezeie ti celei ascunse ochilor fiilor trupului i descoperite în Duhul celor ce se osp teaz la masa lui Hristos prin cugetarea la legile Lui. C ci Însu i El a zis : «De ve i p zi poruncile Mele, v voi trimite vou pe Mîngîietorul, Duhul adev rului, pe Care lumea nu poate s -L primeasc i Acela v va înv a pe voi tot adev rul» (In, 14, 15, 16). Acesta arat omului puterea cea sfînt ce locuie te în el în toat vremea, acoper mîntul, t ria cea gîndit cu mintea (inteligibil), care acoper pe om totdeauna i alung de la el orice v t mare, ca s nu se apropie de sufletul sau de trupul lui⁴⁰⁷. Pe acesta mintea cea luminoas i în eleg toare o simte în chip nev zut cu ochii credin ei⁴⁰⁸. Aceasta (puterea Duhului) o cunosc sfin ii mai mult decît al ii prin cercarea (experien a) ei.

Iar aceast putere este Duhul însu i, Care înfierbînt prin t ria credin ei p r ile sufletului, ca printr-un foc. i se întinde cu repeziciune i dispre uie te orice primejdie i prin n dejdea în Dumnezeu se înal pe aripile credin ei, din zidirea v zut , i arat ca beat în r pirea ei de c tre grija pentru cele ale lui Dumnezeu i de c tre vederea cea simpl i de c tre în elegerea cea nev zut a firii dumnezeie ti, obi nuind cugetarea s se ocupe cu luare aminte cu cele ascunse ale ei. C ci pîn ce nu va veni starea aceea, adic des vîr-

407. o explicare a credin ei, demn de remarcat. Duhul nu face decît s arate puterea de credin ce exist în mintea omului în toat vremea, în chip firesc, adic s o pun în mi care. Duhul face mintea s simt aceast putere din ea îns i. i aceast sim ire în eleg toare trezit prin Duhul e credin a. Credin a iese din colaborarea Duhului Sfînt cu omul. De aceea, cel ce nu crede nu se poate scuza cu faptul c Duhul nu i-a dat darul credin ei. El nu crede pentru c nu colaboreaz liber cu Duhul la actualizarea credin ei din el. Duhul Se bolte te pe de alt parte peste om, ca o t rie, sau ca un cer ferm, peste care nu pot trece duhurile rele cu ispitele lor. El este ap r torul nostru.

408. Credin a «simte», deci ia un contact cu realitatea Duhului, prezent în om. Credin a e str baterea omului de Duhul i sim irea acestei str bateri.

irea tainelor, i nu ne vom învrednici în chip ar tat de descoperirea lor, credin a liturghise te între Dumnezeu i sfin i taine negr ite^{408a}.

Fie ca, cu ajutorul harului, s ne învrednicim i noi prin acestea de Hristos însu i, aici prin arvun , iar acolo, în Împ r ia cerurilor, în ipostas i în adev r, împreun cu cei ce-L iubesc pe El! Amin.

CUVÎNTUL LXVI

Despre alte chipuri i în elesuri ale cunoa terii de diferite feluri

Cunoa terea care se mi c în cele v zute, sau în sim uri, i urm re te în iruirea lor, se nume te natural . Iar cea care se mi c în planul celor gândite (inteligibile) i prin mijlocirea lor în firile celor netrupe ti se nume te duhovniceasc , deoarece ea prime te sim irea în duh i nu în sim uri⁴⁰⁹. i acestea dou se ivesc în suflet din afar , pentru cunoa terea lor⁴¹⁰. Iar cea care se produce în planul dumnezeiesc se nume te mai presus de fire i e mai degrab necunoscut i mai

408 a. Credin a e punte lucr toare între sfin i, sau între cei ce se str duiesc pentru sfin enie, i Dumnezeu ; ea împline te o slujire în acest plan, o slujire a tainelor, sau prin ea se descoper tainele vie ii între sfin i i Dumnezeu.

409. Pare a fi vorba de primirea unei sim iri a min ii de la Duhul. Se pare c Sfîntul Isaac cunoa te o putere a sim irii care poate fi pus în lucrare, fie de sim uri, fie de minte. În cazul din urm muta ia aceasta a sim irii o face Duhul. Aceasta poate însemna i o transfigurare a sim irii celei prin sim uri. De o energie perceptiv a sim urilor, care nu se reduce la materialitatea lor, vorbe te i o anumit direc ie a psihologiei mai noi.

410. Fraza e cam defectuoas . Se pare c e vorba de na terea acestor dou cunoa teri în suflet din afara lui, prin atingerea sufletului de cele v zute i de cele nev zute, prin dou feluri de sim iri pentru cunoa terea lor. Propriu-zis i cunoa terea celor inteligibile o prime te sufletul tot prin mijlocirea celor v zute, deci din afar , în acest sens.

presus de cunoa tere⁴¹¹. Vederea (contemplarea) acesteia n-o prime te sufletul dintr-un con inut din afara lui, ca pe primele dou , ci ea se arat i se descoper din cele din l untrul sufletului în chip nematerial, deodată i pe nea teptate⁴¹². Pentru c «Împ r ia cerurilor în l untrul vostru este» (Lc., 17, 21). Ea nu se n d jduie te pe temeiul unor chipuri, nici nu vine prin judec i pe temeiul cuvîntului lui Hristos i prin p zireea lui, ci se descoper din l untrul chipului cuget rii celei ascunse, f r o cauz anumit , f r o cercetare a lui⁴¹³. Pentru c cugetarea nu afl în ea vreo materie.

Tîlcuirea acestora

Cea dintîi cunoa tere se na te din cercetarea continu i din înv tura sîrguincioas ; a doua, din buna vie uire i din cugetarea credincioas ; iar a treia s-a rînduit numai pe seama credin ei. Pentru c în ea înce-teaz cuno tin a i faptele iau sfîr it i întrebuintarea sim urilor ajunge de prisos. Deci pe cît se coboar cuno tin a între aceste hotare, pe atîta se cinste te⁴¹⁴. i cu cît se coboar mai mult, cu atît se cinste te mai mult. i cînd ajunge la p mînt i la cele p mînte ti,

411. Cunoa terea celor dumnezeie ti, care se s vîr e te în planul mai presus de fire, poate fi socotit mai degrab o lucrare mai presus de cunoa tere. Sfîntul Grigorie Palama va descrie mai pe larg acest cunoa tere mai presus de cunoa tere. Sfîntul Isaac arat i aci trei trepte ale cunoa terii : natural , duhovniceasc i mai presus de cunoa tere.

412. Ea are caracterul unei intui ii fulger toare, care nu se folose te de sim uri i de judec i ra ionale. Cunoa terea duhovniceasc e cea care vede puterile spirituale i pe Dumnezeu prin ra iunile a ezate în lucruri. Dumnezeu e transparent în ele.

413. Expresia , poate fi tradus atît prin: «din l untrul chipului ascuns al cuget rii», cît i prin: «din l untrul chipului ascuns în cugetare». Cugetarea e un chip care ascunde pe Dumnezeu, sau Dumnezeu e un chip ascuns în ea. Acest chip (model) str pune uneori cugetarea f cîndu-se v zut. Cunoa terea aceasta nu-i pune n dejdea nici în folosirea imaginilor (lucrurilor), ca cea natural , nici în judec ile întemeiate pe cuvintele lui Hristos, trecute în faptele virtu ilor, ci în vederea direct a tainelor.

414. Realitatea dumnezeiasc se face v zut pe nea teptate, f r deduc ii ra ionale de la cauz la efect.

cuno tin a st pîne te peste toate i în afar de ea orice lucru este neluat în seam i zadarnic. Iar cînd sufletul î i înal vederea în sus i- i desf oar în elesurile în cele cere ti i dore te cele ce nu pot fi v zute cu ochii i nu sînt în puterea trupului, atunci toate se sus in prin credin ^{414a}. Fie ca Domnul Iisus Hristos s ne-o d ruiasc nou pe aceasta i s fie binecuvîntat în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL LXVII

**Despre sufletul ce tinde spre vederea adînc ,
pentru a se scufunda în ea din gîndurile trupe ti
i din amintirea lucrurilor**

Orice lucru mai înalt decît altul e ascuns acelaia fa de care este mai înalt. Iar aceasta nu înseamn c are prin fire alt corp ca perdea, pentru ca s - i poat descoperi ascunzimea sa. Nici o fiin gîndit cu min-tea (inteligibil) nu are însu irile ei în afara ei, ci le are în untru. Aceasta înseamn c se poate ajunge

414 a. Nichifor Theotoche îlcuie te acest cuvînt astfel : «Sînt trei feluri de cunoa tere: cea din studiu i înv tur ; cea din auzirea cu credin i cea din revela ie i din împ rt irea de harul Prea Sfîntului Duh. Cea din urm e mai sus i mai des vîr it ca celelalte i se d ruie te numai celor ce au ajuns la vîrful virtu ii». Numind-o i pe aceasta credin i deci spunînd c ea nu se arat prin fapte, ci prin în elesuri duhovnice ti i în lucrarea simpl a sufletului, mai presus de sim uri, adaug aici cuvîntul «pe cît se coboar , pe atît se cînte te». Iar cel ce s-a învrednicit de o astfel de cuno tin , dac se coboar de la vederea (contemplarea) înalt i mai presus de sim uri, la cele p mînte ti, se bucur de cîntea cea mai mare. C ci acesta avînd în sine credin a fierbinte ca un bob de mu tar i fiind plin de încredin are, nu cunoa te cu de-am nuntul numai cele din crea ie, ci putînd st pîni peste toate, porunce te cele ce voie te. «C de ve i avea credin cît un gr unte de mu tar, ve i zice muntelui acesta : mut -te de aici, acolo, i se va muta, i nimic nu va fi cu neputin » (Mt., 11, 20). S-ar putea îns ca Nichifor Theotoche s nu fie de acord cu ceea ce se spune în text în continuare, unde se vorbe te mai mult, se pare, de cîntea pe care o prime te aceast cuno tin de la oameni. S-ar putea s fie mai de acord cu explicarea potrivit c reia cu cît se ocup cuno tin a cu lucrurile mai de jos, cu atît e mai cîstit , putîndu-le cunoa te mai exact.

în chipul cel mai limpede la Lumina Prim , în chip nemijlocit, sau printr-o alt treapt , care îns nu e desp r it de aceea dup loc⁴¹⁵, ci dup cur ia cu care o poate primi i dup în limea acestei cur ii, adic dup m sura min ilor, sau dup puterea de primire a vederilor i puterilor mai înalte.

Toat fiin a în eleg toare e ascuns celor mai de jos de ea, dar nu printr-o fire care le-ar deosebi între ele, ci prin mi c rile virtu ilor. Dar aceasta nu o spun despre Sfintele Puteri, despre fiin ele înzestrate cu suflet i despre demoni. Cele dintîi sînt ascunse celor de la mijloc i acestea, celor din al treilea rînd, atît prin fire i loc, cît i prin mi c ri. i fiecare din acestea credem c este ascuns celeilalte în l untrul ei prin cuno tin , fie c se v d, fie c nu, dar de cele mai de jos prin fire⁴¹⁶. Pentru c cele netrupe ti nu se v d, printr-o vedere îndreptat în afara lor, ca cele trupe ti, ci prin faptul c se v d unele pe altele se spune c sînt unele în l untrul mi c rilor, altele, prin virtu ile i pe m sura mi c rilor⁴¹⁷. De aceea fie c sînt de aceea i cînte, fie c sînt deosebite între ele (în cînte), se v d unele pe altele nu prin închipuire, ci printr-o vedere nemincinoas i în fire adev rat , afar de cauza tuturor, care e mai presus de felurimea acestora i singura prea închinat .

Demonii, de i sînt foarte spurca i, nu sînt ascun i unii de al ii în treptele lor. Dar pe cele dou ordini afl toare deasupra lor nu le v d⁴¹⁸. Pentru c vederea

415. Se face aluzie la înv tura lui Dionisie Areopagitul, dup care, prima treapt îngereasc contempl nemijlocit Prima Lumin , sau pe Dumnezeu, iar celelalte cete, prin treptele intermediare. Dar Sfîntul Isaac adaug c aceasta nu înseamn o desp r ire de Dumnezeu a celorlalte trepte.

416. Heruvimii sînt ascun i Serafimilor prin cuno tin ; un om de pe o treapt duhovniceasc mai înalt , la fel, e ascuns în multe privin e celor de pe o treapt mai de jos. Dar Sfintele Puteri sînt ascunse fa de oameni i prin fire.

417. Serafimii v d pe Heruvimi sau sînt v zu i de ei în l untrul lor, pentru c mi c rile virtu ilor lor simt mi c rile mai intense ale mi c rilor virtu ilor acelor.

418. Nu v d nici l untrul cetelor îngere ti, nici pe al oamenilor.

duhovniceasc este lumina mi c rii. i aceasta îns i le este lor oglind i ochi⁴¹⁹. Dar cînd mi c rile li se întunec , nu mai v d treptele de deasupra lor⁴²⁰. Dar se v d unii pe al ii, în l untrul ordinii lor, întrucît sînt mai gro i decît cetele îngere ti⁴²¹. Acestea, despre cele ale dracilor.

Dar sufletele, în m sura în care sînt întinate i întunecate, nu se pot vedea nici între ele, nici pe ele însele. Cînd se cur esc îns , i vin din nou la starea de la început, v d l murit cele trei ordini: pe cea de sub ele, pe cea de deasupra i unele pe altele. Deci nu pentru c î i schimb chipul trupesc v d pe îngeri, pe draci i unele pe altele, ci v d prin îns i firea i ordinea lor duhovniceasc . Iar de zici c este cu neputin s se vad demonul, sau îngerul, de nu se vor schimba i nu vor lua chip, deci nu sufletul vede, ci trupul, r spund c dac ar fi a a, ce nevoie ar avea sufletul de cur ire ?

De fapt i celor necura i li se arat dracii, ba i îngerii, dar cînd îi v d cu ochii trupe ti, atunci îi v d f r s aib nevoie de cur ire. Dar sufletul care s-a cur it nu vede a a, ci duhovnice te, cu ochiul firii, adic cu cel str v z tor sau în eleg tor. Iar c sufletele se v d unele pe altele, chiar cînd se afl în trup,

419. demn de remarcat aceast defini ie a vederii, a con tiinei, a cuno tin ei: ea e lumina mi c rii. Sînt mi c ri oarbe care nu v d nimic. Cunoa terea e o mi care, dar o mi care luminoas . Are loc o unire între lumin i mi care. Sau mi carea cea mai înalt e mi carea luminoas . Lumina e i o mi care. i lumina (spiritual) în mi care e cuno tin . Iar cunoa terea de sine, sau con tiina, e o mi care a luminii, sau lumina mi c rii, întoars spre ea îns i. ochi care se vede pe sine însu i i oglind transparent a celui ce se vede el însu i pe sine prin acest oglind .

420. In textul grec se spune «pe cele de dedesubtul lor». Dar se pare c e o gre eal .

421. Fiind mai gro i, se pot vedea. Grosimea e mai u or de v zut de o vedere inferior . Grosimea demonilor este, se în elege, de ordin spiritual. O fiin plin de ur , de agita ie, se simte, se vede mai u or, pentru c deranjeaz mai mult pe ceilal i. Cei gro i în acest sens v d pe cei gro i, dar nu v d pe cei sub iri. Ins cei sub iri îi v d pe cei gro i (grosolani).

să nu te miri. Căci îţi voi aduce o mărturie limpede a cuiva care mărturisise te adevărul, adică a fericitului Atanasie cel Mare, care a spus în scrierea despre Antonie cel Mare că, stînd odată marele Antonie în rugăciune, a văzut sufletul cuiva în lîndu-se cu mult cinste şi a fericit pe cel ce s-a învrednicit să se împartă ească de o astfel de slavă. Acesta era fericitul Amon din Nitria. Iar muntele în care vieţuia sfîntul Antonie era la o depărtare de treisprezece zile de Nitria.

S-a arătat deci prin această pildă, privitoare la cele trei ordini mai sus arătate, că firiile duhovnice ţi chiar dacă sînt depărtate unele de altele se văd unele pe altele. La fel şi sufletele, cînd se curăţesc, nu văd trupe te, ci duhovnice te. Pentru că privirea trupească este arătată şi vede cele din faţă. Dar cele de departe au nevoie de o altă vedere.

Cetele cele mai de sus sînt multe şi nenumărate după existenţa lor şi se numesc după felurile şi treptele lor. Căci, de ce s-au numit Începătorii, Stăpîniri şi Puteri? Iar Domniile s-au numit poate aşa pentru că sînt cinstite, şi sînt mai puţine decît cele mai prejos de ele, cum a zis sfîntul Dionisie, episcopul Atenei⁴²². Toate sînt prin stăpînire, prin cunoştinţă, foarte mari şi cu totul deosebite după mărimea treptelor lor. şi fiindcă se înalţă din treaptă în treaptă pînă ajung la unitatea Celui mai mare şi mai puternic decît toţi, Care e Capul şi Temeiul întregii zidiri. Iar Capul numesc nu pe Ziditorul, ci pe cea dintîi dintre minunatele fapte ale lui Dumnezeu⁴²³. Căci mulţi sînt mai prejos de pro-

422. Theotoche spune că Domniile se cunosc mai puţin decît cele mai prejos de ele (de Începătorii, Stăpînii, Puteri), pentru că le stăpînesc pe acestea. Mai spune că Sfîntul Isaac este printre cei dintîi care amintesc scrierile lui Dionisie Areopagitul, pe care-l aminteşte prima dată un Sinod din 532, cînd trăia şi Sfîntul Isaac.

423. «Capul şi temelia este cea dintîi dintre minunile faptelor lui Dumnezeu» nume te pe Iisus Hristos. Căci El este Capul a toată Începătoria şi Stăpînirea (Col., 2, 10) şi piatra din capul unghiului, cea aleasă, cea cinstită (I Pt., 2, 7) şi temelia a ezat, afară de care nimeni nu poate pune altă (I Cor., 3, 11). «Prin El s-au întărit cerurile» (Ps., 32, 2), «s-au făcut veacu-

nia i în elepciunea lui Dumnezeu, de F c torul lor sau al nostru. i sînt cu atît mai prejos, cu cît sînt mai prejos cei ce sînt supu i lor. Iar mai prejos sînt în în l ime i micime, nu în spa iu, ci în putere i cuno tin , dup m sura ce au primit-o, cuno tin a mai mic urmînd dup cea mai mare.

Toate aceste fiin e în eleg toare dumnezeiasca Scriptur le-a ar tat prin nou numiri duhovnice ti i pe acestea le-a desp r it în trei trepte. Pe cea dintîi a împ r it-o în Scaunele cele mari i înalte i prea sfinte, în Heruvimii cei cu ochi mul i si în Serafimii cu cîte ase aripi. Pe a doua treapt , în Domnii, Puteri i St - pîniri. Pe a treia, în Încep torii, Arhangheli i Îngerii. Aceste trepte înseamn în limba evreiasc urm toarele : Serafimii sînt cei fierbin i, arz tori; Heruvimii, cei cu mult cuno tin i în elepciune; Scaunele, cei ce primesc i odihnesc în ei pe Dumnezeu. Aceste cete s-au mai numit a a de la lucr rile lor. Scaunele înseamn cei cinsti i; Domniile, cei ce au st pînire peste orice împ r ie; Încep toriile, cei ce cîrmuiesc v zduhul; St pîniile, cei ce st pînesc peste neamuri i peste tot omul; Puterile, cei tari în putere i înfrico a i la vedere ; Serafimii, cei ce sfin esc; Heruvimii, cei ce poart ; Arhangheli, p zitorii plini de veghe ; Îngerii, cei trimi i.

În ziua cea dintîi au fost zidite cele apte firi în eleg toare în t cere i cu glas⁴²⁴, ceea ce este lu-

rile» (Evr., 1, 2) i s-au s vîr it «cele mari i minunate». Hristos e numit «fapt » a lui Dumnezeu dup omenitatea Lui. Chiar în aceast calitate e mai presus de treptele ingeresti

424. «Poate cele noua». Ele sunt intelegatoare prin intelegerea tacuta a m re iei lui Dumnezeu. Olivier Clement zice c i în t cerea fe ei, deci i a sufletului, e o profund în elegere. De t cerea fe ei zice : «Ea e t cerea, e t cerea plin , epifanic , care transform fa a întreag într-o prezen transcendent ... Gura poate vorbi din supraabunden a t cerii» (*Le visage interieur*, Stock, Paris, 1978, p. 14—15). Dar puterile îngere ti i comunic în oarecare fel m re ia dumnezeiasc prin t cerea lor gr itoare uimit , sau prin «glasul» t cut.

mina^{424a}. În ziua a doua, t r ia. În ziua a treia a adunat Dumnezeu apele i a f cut s odr sleasc plantele. În a patra a împ r it lumina. În a cincea, p s rile, reptilele i pe tii. În a asea, animalele i pe om. Dumnezeu a dat lumii întregi o a ezare, sau lungimea i l imea. I-a dat ca început, r s ritul; ca sfîr it, apusul; cele de la dreapta, ca miaz noapte; cele de la stînga, ca miaz zi. A f cut tot p mîntul ca un a ternut i cele de deasupra ca o piele, ca o bolt , ca un cerc; iar al doilea cerc, ca o roat lipit de cel dintîi; i cele ale p mîntului i ale cerului lipite. Iar oceanul, ca un brîu care înconjoar cerul i p mîntul. i în l untrul lui, mun i înal i ce ajung pîn la cer. i soarele înd r tul mun ilor, ca s -i treac toat noaptea. Iar marea cea mare, în l untrul acestor mun i, ocupînd o jum tate i un p trar din p mîntul uscat⁴²⁵. Iar Dumnezeului nostru fie slava!

CUVÎNTUL LXVIII

Despre paza inimii i despre o vedere (contemplare) mai sub ire

De te afli singur în chilia ta i nu ai dobîndit înc putere pentru o vedere (contemplare) adev rat , ocup -te pururea cu cugetarea troparelor i a catismelor i cu gîndul la moarte i cu n dejdea celor viitoare. C ci acestea adun mintea i nu o las s se risipeasc , pîn ce vine adev rata vedere (contemplare). Pentru c puterea duhului e mai tare ca patimile. Cuget i la n dejdea celor viitoare, împreunat cu pomenirea lui Dumnezeu, i p trunde bine în elesul troparelor i p -

424 a. Prin faptul c toat fiin a lor este în elegere, ele sînt lumin prin excelen . Sfîntul Isaac zice c la ele se refer «lumina» de care spune «Facerea» c Dumnezeu a f cut în ziua întîi «lumina».

425. Era viziunea de atunci a lumii.

ze te-te de lucrurile din afară care te mișcă spre poftă. și ia seama la cele mici făcute de tine, ca și la lucruri. și cercetează pururea gândurile tale și roagă-te ca să îți tîgi ochi în toată purtarea ta^{425a}. De aci începe să izvorască bucuria. și atunci găsești necazurile, mai dulci ca mierea.

Nimeni nu poate birui patimile, decît prin virtuțile simțite și văzute. Iar împlinirea minții nu o poate birui nimeni decît prin îndeletnicirea cu citirea duhovnicească. Mintea noastră este un oarșă și de nu e legată de vreun gând, nu se va opri din împlinire. și fără desvîrșirea virtuților mai înainte pomenite, nu poate dobîndi paza aceasta. Căci de nu biruie te cineva pe vrăjmașii tăi, nu poate fi în pace. și de nu împlinesc-te în el pacea, cum poate afla cele auzate în lăuntrul păsii? Căci patimile sînt un perete în fața virtuților ascunse ale sufletului. și de nu cad acestea prin arătarea virtuților, nu se văd cele din lăuntru. Nici nu poate cineva, aflîndu-se în afara zidului, să petreacă în cele ce sînt în lăuntru. și nimeni nu vede Soarele în întuneric, nici virtutea firii sufletului, cît mai stăruie în el tulburarea patimilor⁴²⁶.

Roagă-te lui Dumnezeu să-ți dea și simți dorul Duhului și dorința Lui. Căci cînd îți va veni această simțire și dorința Duhului, vei putea să te desprăgi de lume; și lumea se va desprăgi de tine. Dar pe Acesta nu-L poate simți cineva fără liniștire și nevoină și fără vorbirea privitoare la citirea despre acestea. și fără

425 a. Toată purtarea să-ți fie ca o vedere, sau cîluzit de o vedere, de o înelegere. Fii ca un Heruvim, care e întreg ochi.

426. Paza nu e o simplă tehnică, ci se cîștigă la sfîrșitul virtuților și vîrșite prin trup. Fiecare virtute reprezintă o biruință a voinței într-o latură sau alta a ființei noastre, aducînd pace din partea unei patimi. În planul superior stă împlinirea gândurilor minții. Aceasta e opera păzei minții. Dar de-abia în lăuntrul acestei păsii se văd cele dumnezeiești ascunse în minte, sau descoperite minții. Pînă atunci, patimile stau ca un zid în fața vederii noastre îndreptate spre interior. Acest zid trebuie surpat prin virtuți. Prin aceasta se cîștigă pacea și transparența spre cele dumnezeiești. Comorile din lăuntru, văzute prin suflet, se mai numesc și virtuțile sufletului, spre deosebire de virtuțile împlinite prin trup.

acestea nu le poate afla pe acelea. Căci de le vei căuta, vor pleca după pu în și se vor ivi cele trupești. Cel ce în elegeră și în eleagă. În sudoare a binevoit Domnul cel în elept și mînce pîinea aceasta. Nu din răutate a făcut aceasta, ci ca să nu rămîn în noi nemistuite și să murim. Căci fiecare virtute este maica celei de a doua. De părăsești deci pe mama care a născut virtuțile și mergi sau și pe fiice înainte de a dobîndi pe maica lor, virtuțile acelea se vor face în suflet vipere. Și de nu le arunci de la tine, vei muri degrab⁴²⁷.

CUVÎNTUL LXIX

Despre felurite învături și despre folosul fiecăreia din ele

Simirea duhovnicească este cea care are însușirea sa primească puterea vizătoare (contemplativ)⁴²⁸, asemenea pupilei ochilor trupești, care au în ei puterea sa primească lumina supus simurilor. Vederea (contemplarea) mintală este o cunoștință naturală, unită cu starea firii, care se numește lumină naturală. Este puterea sfîntă a darului deosebirii (discern mîntului), pus între lumină și vedere (contemplare)⁴²⁹. Firiile cunosc toare sînt niște existențe înzestrate cu discern mîntul ce le vine din lumină, în scopul vederii

427. Prin mîndrie virtuțile devin vipere care mușcă pe alții, dar înveșinează și pe cel ce le are. Imaginea viperei este în «Scara» (Cuv. IX).

428. «... &...», adică cea care a fost pregătită prin învățare. Fiindcă spune că vederea minții (...) este firească, este vădită că prin simirea duhovnicească în elegeră pe cea a minții. Cel ce s-a pregătit prin învățare primește apoi puterea vizătoare (contemplativ). Un simț prin care se intră în contact nemijlocit cu cele dumnezeiești, cum se intră prin vederea trupească în contact cu cele văzute.

429. «Darul (harisma) discern mîntului (acesta este soarele care discerne), care distinge atît lumina naturală din noi, cît și vederile ce ne vin prin minte, l-a numit putere sfîntă. Căci acesta, adunînd și desvîrînd toate virtuțile, aduce sfințenia. De aceea este mai mare ca toate celelalte și împărțat lor». Discern mîntul este pus între lumina ce se cere văzută și mintea care vede. El trece puterea vederii din potență, în act.

(contemplării). Patimile sînt un fel de ființă învîrtotă⁴³⁰. Ele se aază între lumină și vedere și împiedică deosebirea lucrurilor.

Curăția este limpezimea vădului minții, în al căruia sîn se înalță firea noastră înaripată⁴³¹. Dacă mintea nu este sănătoasă în fire, nu lucrează în ea cunoștința⁴³², așa cum simțul trupesc se lipsește de vedere cînd este vîtmătat din niște pricini oarecare. Iar dacă mintea este sănătoasă, dar cunoștința nu se produce, înseamnă că mintea nu lucrează în afară de ea pentru a face deosebirea între cele duhovnicești, precum ochiul poate fi sănătos în toate părțile lui, dar nu pune în lucrare vederea simțului. Căci chiar dacă mintea se pîstrează în cele ce-i sînt ale sale, dacă harul nu este aproape de ele, acestea toate rămîn nelucrate în împlinirea slujirii discernămîntului, așa cum în lipsa soarelui oamenii petrec noaptea fără să vadă, chiar dacă toate ale lor sînt sănătoase și desvîrșite, adică atît ochiul cît și vederea, cît și lucrurile care nu s-au deosebit, sau nu se deosebesc⁴³³. Aceasta este ceea ce s-a spus: «întru lumina Ta vom vedea lumină» (Ps., 35,18). Dar dacă harul Soarelui gîndit cu mintea ne vine aproape și ne mișcă dorința și ne stîrnește la trezvie, dar ea nu este curată, ea este ca un văd de ert, nestrăvezit, din pricina grosimii norilor și a materiilor ce se întind cu ușurință

430. Sfîntul Isaac, ca toți părinții răsăriteni, are o mare încredere în natura omenească. Aceasta, pentru că ei socotesc că ea este făcută să vadă pe Dumnezeu și să se umple de lucrarea Lui. Lucrarea lui Dumnezeu nu face decît să pună în act o potențialitate firii. Așa cum ochiul este făcut pentru lumina sensibilă, care pune în act puterea lui de a vedea (căci ochiul vede această lumină numai cînd ea este dată), tot astfel este și cu mintea naturală a omului. Cînd sînt puse aceste potențiale în lucrare, firea se manifestă în mișcare ei normală. Prin patimile care o împiedică să se pună în comunicare cu lumina, ea se învîrtoază, înșel se înstrîmbă.

431. «Prin vădului minții înalege aura dumnezeiască a Duhului».

432. vorba de cunoștința duhovnicească ce se naște din întîlnirea dintre minte și lumina dumnezeiască.

433. Firea noastră este necesară pentru vederea celor mai înalte, dar nu poate activa puterea ei fără harul dumnezeiesc.

ca un întuneric spre lumina soarelui de care ne veselim în bucuria vederii⁴³⁴.

Cînd vederea chioap t în puterea de a deosebi (discern mînt), firea se gole te de lucrare. Sufletul e împiedicat s simt bucuria Celui de al doilea Soare⁴³⁵, Care r sare peste toate, din pricina grijilor trupe ti puse deasupra lui, griji care acoper lumina adev rului, ca s nu vin la noi. Deci în chip necesar se cer toate cele spuse, mai ales pentru c greu se afl toate acestea într-un om f r nici o tirbire i f r nici o pat i de aceea cei mai mul i nu pot ajunge la des vîr irea vreunei cunoa teri duhovnice ti. Lipsa vine astfel din neputin a min ii, din z p ceala voin ei, din alegerea nepotrivit a scopului, din lipsa cur irii, din faptul de a nu afla un dasc l i pov uitor; din acestea vine oprirea harului. «Nu este bun celui scurt la vorb , zice, nici bog ia, nici st pînirea celor mari» (In . Sir., 14, 3), din piedica timpurilor, a locurilor i a purt rilor.

Cîteva scurte capete

Adev rul este un sim dup voia lui Dumnezeu, aflat în sim irea sim urilor min ii celei duhovnice ti⁴³⁶.
un sim pe care cineva îl gust în sine.

434. «De ar fi cineva cît de înv at i de în elept i cît de înzestrat cu discern mînt, dac nu-l lumineaz harul lui Dumnezeu, din pricina necur iei patimilor, umbl f r discern mînt i în întuneric. C ci discern - mîntul din noi i lumina natural sînt f r rezultat în lucr rile lor, dac nu sînt luminate de lumina dumnezeiasc ». «V zduhul de ert» înseamn poate un suflet gol de fapte, de lumin i de har.

435. «Primul soare e discern mîntul natural. Al doilea, harul lui Dumnezeu. De exist acela de mai înainte în noi, e îndrumat de al doilea». Dar cel de al doilea e în sens mai propriu soare, putîndu-se în elege prin el Hristos, în lumina C ruia vedem toate, cînd avem puterea discern - mîntului s n toas , cum deosebim toate în lumina soarelui v zut, cînd ochiul nostru truesc, fiind s n tos, are puterea discern mîntului sensibil. Grijile lume ti sl besc îns puterea de discern mînt a ochiului min ii pentru a vedea pe Hristos.

436. Aci se vorbe te de mai multe sim uri ale min ii duhovnice ti, asem n tor cu felurimea sim urilor trupe ti. Mintea are i o sim ire in general, dar această sim ire e repartizat i ea în mai multe sim uri, cum e cazul i cu trupul.

Dragostea este rodul rug ciunii, care c l uze te prin vederea ei mintea nes turat în dorul ei, când aceasta st ruie în rug ciune i când omul se roag în minte numai prin gânduri t cute, pline de foc i cu c ldur .

Rug ciunea este omorîrea gândurilor voin ei dup via a trupului. Cel ce se roag este întru totul deopotrîv cu cel ce a murit lumii. i a se t g dui cineva pe sine însu i este una cu a st rui în rug ciune. Iar dragostea de Dumnezeu se afl în t g duirea de sine a sufletului^{436a}.

Precum din s mîn a sudorii odr sle te spicul neprih nirii, a a din s turare, desfrînare i din ghiftuire, necur ia. Din pîntecele fl mînd i umilit nu se ivesc niciodat gânduri spurcate. Orice mîncare mistuit se face adaus al sucurilor din noi i o vigoare natural în noi. Când se umplu m dularele trupului de pornirea trupului întreg ce ajunge în ele, se întîmpl s vad un chip trupesc; sau de se mi c inima f r de voie, împins de un gând, deodat se ive te din acel gând un chip de pl cere i el cucere te tot trupul. i chiar de e tare cugetarea celui neprih nit i curat în gândurile lui, dreapta lui socoteal e tulburat îndat de sim i rea aceea din m dulare i coboar din locul în care se afl ca dintr-un oarecare loc înalt. i cuviin a gândurilor lui se rostogole te i str lucita lui neprih nire se întineaz din pricina tulbur rii patimilor, care intr în inim prin aprinderea m dularelor. i atunci jum tate din puterea lui se face neputincioas , încît se poate spune c a uitat de cel dintîi scop al n dejdii lui i, înc înainte de a intra în lupt , se afl învins f r s fi luptat. i f r nici o osteneal a vr jma ilor s i, s-a supus voii trupului s u neputincios. La toate acestea e supus cu sila voin a omului virtuos, de pornirea lui

436 a. T g duirea de sine, rug ciunea i dragostea de Dumnezeu sînt unite într-un întreg.

de a fi neîncetat s tul. i de petrece lini tit în limanul neprih nirii, înclin s se predea celor ce niciodat n-au voit s se suie în inima lui.

i cînd doarme singur, îl înconjoar îngr m direa gîndurilor celor pline de n luciri de arte i spurcate i fac a ternutul lui curat, gazda curviei i teatru al vedeniilor. i cînd comunic cu ele prin vorbire, într-o beie a gîndurilor, mintea i se înviforeaz ca o mare ce fierbe în furtun , c zînd sub puterea valurilor ce n vlesc asupra ei din marea trupului, din pricina îmbuib rii pîntecelui.

O, neprih nire, cît de tare str luce te frumuse ea ta în culcarea pe jos i în chipul foamei, care iau de la tine somnul, prin greaua p timire a trupului, cînd se casc un fel de groap adînc între coaste i cele din stomac, din lipsa mînc rii! Toat mîncarea i toat îmbuibarea prime te în l untrul nostru pl smuirea n lucirii spurcate i chipuri neru inate, care se nasc din ele i ies la iveal i se arat în locul cel ascuns al cuget rii noastre i ne gîdil , pricinuind o împreunare ascuns cu lucrurile spurcate. Iar stomacul gol face cugetul nostru un loc pustiu ce are pace din partea gîndurilor i lini te de orice tulburare din partea lor. Dar stomacul plin i s tul e un loc al vedeniilor i un balcon al n lucirilor necuvenite, chiar de am fi singuri în pustie. C ci s turarea, zice, pofte te multe.

Cînd te învrednice ti de harul dumnezeiesc i de nep timirea sufletului, s tii c aceasta nu s-a întîmplat pentru c n-au trecut prin tine gînduri neru inate, sau nu s-a ivit în tine peste tot vreo mi care de gînduri trupe ti (c ci nu poate fi cineva f r ele), nici pentru c au fost u or biruite de tine (c ci cugetarea nu poate r mîne cu totul neîntinat i netulburat , oricît de înalt ar fi)⁴³⁷, ci pentru c mintea nu renun s lupte

437. În textul grec se spune invers : pentru c mintea nu se întunec i nu se tulbur , oricît de înalt ar fi. Dar aceasta nu are sens.

cu ele prin gândurile lucrării mai înalte a cugetării și se le piard pe ele; pentru că atunci când se ivește vreun gând, mintea este răpită din apropierea lui cu sila de o putere oarecare mai presus de voință, care persistează prin obișnuință și prin har aluatul cel bun în lăuntrul inimii, care este casa cugetării⁴³⁸.

Alta este mintea nevoitorului și alta, rânduiala firii. Cugetarea care prin mila cerească a murit lumii are numai gânduri simple despre lucruri, fără luptă și război⁴³⁹. Desvîrîrea înjugată cu trupul și cu sîngele împărătește peste gândurile ce izvorăsc din trup și din sînge și nu desființează pe cele ale firii pînă ce cugetarea vie a omului se mișcă încolo în viața susinută de stihii, adică pînă ce temelia minții lui înlăuntru schimbarea în orice măsură și pornire din cele patru sucuri. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL LXX

**Despre cuvintele dumnezeieții Scripturi,
care stîrnesc spre pocîn ; și cele s-au spus
pentru slăbiciunea oamenilor,
ca să nu piară de la Dumnezeu cel viu;
și cele nu trebuie în elese
ca prilej de apăsare a sufletului**

Bărbia pe care porînșii o cer în dumnezeiețile lor scrierii îndemnul la pocîn din Scripturile apostolilor și prorocilor nu trebuie în elese ca ajutor și în-

438. În «Metoda» de mai tîrziu a rugăciunii inimii, de sub numele lui Nichifor din singurătate (*Filocalia* rom. VII, p. 31), se va spune că mintea ce se adună în vremea rugăciunii în inimă este ca un soare ce vine acasă dintr-o călătorie. Acolo, în căldura inimii, se simte bine mintea și cugetarea ei; acolo a găsit realitatea cea mai adevărată. Obișnuința în liniște, ajutat de har, face mintea să alunge gândul înnăscut ce se ivește. Observăm iarăși împreună-lucrarea a omului cu harul.

439. Expresia «gînd simplu», sau «în elese simplu» al lucrurilor se află și la sfîntul Maxim. A luat-o sfîntul Maxim de la Sfîntul Isaac Sirul? Sau scrierea aceasta ce-i poartă numele datează de după sfîntul Maxim?

demn spre p c tuire, pentru a c lca hotarele Domnului cele de netrecut, care s-au rînduit din zilele str vechi prin gura tuturor sfin ilor în toate Scripturile i legiurile pentru nimicirea p catului. Ci ele ni s-au dat ca, eliberîndu-ne sim irea de frica dezn dejdii, s avem n dejdea prin poc în i prin aceasta s alerge tot omul s ajung la poc în i s nu mai p c tuiasc f r grij . C ci Dumnezeu a pus frica în toate Scripturile i a ar tat c p catul este urît de El.

Pentru ce doar s-a înecat în potop, în zilele lui Noe, tot neamul omenesc de atunci ? Oare nu din pricina destr b l rii, cînd s-au înnebunit dup frumuse ea ficelor lui Cain ? C ci nu era în vremea aceea nici iubire de argin i, nici r zboaie. i de ce au fost arse cu foc cet ile Sodomelor ? Nu pentru c i-au predat m dularele lor poftel i necur iei, încît acestea au pus st pînire peste to i, prin voia lor, dedîndu-se la fapte spurcate i neru inate ? Nu pentru curvia unui singur om au c zut prad mor ii, printr-o simpl încuviin are, dou zeci i cinci de mii din fiii lui Izrael celui întîi n scut ? Pentru ce a fost aruncat de la Dumnezeu uriaul Samson, cel închinat i sfin it lui Dumnezeu din pîntecele maicii sale i vestit dinainte de na tere prin îngerii, ca i Ioan al lui Zaharia, cel învrednicit de o mare putere i de mari fapte ? Nu pentru c s-au spurcat m dularele lui cele sfinte prin împreunarea cu curva ? Nu pentru aceasta s-a îndep rtat Dumnezeu de la el i l-a predat du manilor lui ? Iar David cel dup inima lui Dumnezeu, cel ce pentru virtu ile sale s-a învrednicit ca din s mîn a lui s se aduc la îndeplinire f g duin a dat str mo ilor i din el s str luceasc Hristos spre mîntuirea întregii lumi, nu a fost pedepsit pentru preacurvie cu o singur femeie, cînd a privit cu ochii lui frumuse ea ei i a primit s geata în sufletul lui ? C ci din pricina aceasta i-a ridicat lui r zboi din casa lui i cel ie it din coapsa lui l-a urm rit pe el

i pentru aceasta s-a pocit cu multe lacrimi, încît a udat cu lacrimi a ternutul lui i Dumnezeu i-a spus lui prin proorocul: «Domnul a ridicat de la tine pcatul tu» (II Regi, 12,13).

Dar voiesc s-i aduc aminte i de unele lucruri dinaintea acestora. Pentru ce a venit mînia i moartea peste casa preotului Eli, a dreptului btrîn, care a str-lucit în preoie vreme de patruzeci de ani ? Nu pentru nelegiuirea fiilor si, Ofni i Fineas ? Cnici el n-a p-cuit, nici ei cu voia lui. Dar pentru c n-a avut rîvna s cear de la ei cinstirea Domnului i îi iubea mai mult pe ei decît poruncile Domnului. Ca s nu socoteasc cineva c Domnul îi arat mînia Lui numai peste cei ce au vieuit în toate zilele vieii lor în fr-delegi, din pricina acestui pcat necuvenit, iat c îi arat mînia Lui i peste cei ce sînt cu adevrat ai Lui, preoi, judecatori, conducători i oameni sfini i Lui, c rora le-a încredințat facerea de minuni. S-a arțat astfel c , atunci cînd se ivesc unii care calc legile Lui, nu-i trece nicidecum cu vederea, ci, precum s-a scris la Iezechiel: «Am spus omului, c ruia i-am poruncit s pustiasc Ierusalimul cu sabia nevzută , s înceap din fa a jertfelnicului Meu i s nu aib milnici de btrîn, nici de tîn r» (Iez., 9, 6). Aceasta ca s se arate c sînt cu adevra i iubi i de El cei ce umbl în frici i evlavie înaintea Lui i fac voia Lui; i sfini Lui sînt cei ce s vîr esc fapte virtuozose i au o conștiință curat .

Dar pe cei ce batjocoresc cile Domnului, îi batjocorete i El pe ei i-i arunc de la fa a Lui i retrace harul Lui de la ei. Cci pentru ce a ieit hot rîrea împotriva lui Baltazar pe neateptate i l-a osîndit pe el în chipul mîinii ? Nu pentru c a îndrznit s se ating de cele închinare Domnului, care sînt de neatins, r-pindu-le din Ierusalim i bînd din ele el i iitoarele

lui ? A a se pierd printr-o lovitură nevăzută și cei ce i-au închinat mîndrele lor lui Dumnezeu și apoi îndrăznesc iar și să le folosească în fapte lumești.

Drept aceea, să nu disprețuim, în a teptarea pocăinței ei, cuvintele și amenințările lui Dumnezeu date nouă prin dumnezeieștile Scripturi printr-o rea îndrăznire; să nu-L mîniem prin faptele noastre necuviincioase și să nu întinșăm mîndrele noastre după ce le-am închinat slujirii lui Dumnezeu. Căci iată, ne-am sfințit și noi Lui ca Ilie și Elisei și ca fiii proorocilor și ceilalți sfinți și fecioare care au săvîrșit mari fapte minunate și au grăit faclătre față cu Dumnezeu; și ca toți cei de după aceea, ca Ioan feciorelnicul, ca sfîntul Petru și ca ceilalți listă evangheliștilor și propovăduitorilor Noului Aezmînt, care s-au închinat pe ei Domnului și au primit tainele de la El, unii din gura Lui, alții prin descoperiri, și s-au făcut mijlocitori între Dumnezeu și oameni și vestitori ai Împărăției în toată lumea.

CUVÎNTUL LXXI

**Despre cele prin care poate dobîndi cineva
schimbarea în elesurilor ascunse
împreună cu schimbarea
vieuirii celei din afară**

Cît timp se află cineva în lipsa de avere, se gîndește mereu la ieșirea din viață. El cugetă totdeauna la viața cea de după înviere și se pregătește pentru ea în toată vremea. El e curăbdare față de orice ispită de cînstire și de tîhnătrupească se se ivește în cugetul lui. și în tot ceasul se mișcă în cugetarea lui gîndul de disprețuire a lumii. și îndrăznește în cugetarea lui și dobîndește inimătare în toată vremea față de orice primejdie și frică lucrătoare de moarte. Ba nu se teme

nici m car de moarte. Pentru c în tot ceasul se gînde te la ea, ca la una ce se apropie i pe care o a teapt .

i grija lui e aruncat asupra lui Dumnezeu cu n dejde neîndoielnic . i de-l întîmpin necazuri, e încredin at i tie sigur c ele îi aduc cunun . De aceea le rabd cu toat bucuria i le prime te cu veselie. Pentru c tie c Dumnezeu însu i e Cel ce i le rînduie te, pentru ni te cî tiguri ne tiute i printr-o iconomie near tat .

Iar de i s-ar întîmpla, din vreo pricin oarecare, ceva din cele pieritoare prin lucrarea i uneltirea celui ce e me ter în toate relele, în aceea i clip pofta trupului începe s se mi te în sufletul lui. i se gînde te la o via lung i se urc în sufletul lui gînduri de tihn i se înt resc în el cele ale trupului i caut s agoniseasc în tot chipul cele ce-i pot fi spre odihn

i iese din libertatea aceea care nu e supus vreunuia din gîndurile fricii. i ca urmare, cuget i n scoce te totdeauna, în toate, gînduri care pricinuiesc spaim i se gînde te la pricini de fric . Pentru c s-a luat de la el curajul acela al inimii, pe care l-a cî tîgat cînd era mai înalt decît lumea, în starea lipsit de avu ie, care îmbog ea sufletul lui, deoarece acum e mo tenitor al lumii, pe m sura celor pe care le-a dobîndit. i prime te în sine frica celor dup lege i dup rînduiala stabilit de Dumnezeu. C ci în m sura în care m dularele noastre lucreaz cele ale fricii, ne facem robi i supu i slujirii ei, dup cuvîntul Apostolului (Evr., 2,15).

Înainteatuturor patimilor st iubirea de sine. Iar înaintea tuturor virtu ilor, dispre uirea odihnei. Cel ce- i pred trupul odihnei, îi pricinuie te în loc de pace, necazuri. Cel ce s-a desf tat în tinere ea lui se face rob la b trîne e i suspîn în zilele de pe urm ale sale. Precum cel cu capul în ap nu poate respira aerul subire ce se revars în pl mînul s u golit, a a nu poate primi respira ia sim irii lumii aceleia noi cel ce- i cu fund cugetarea în grija celor de aici. Precum mirosul

mor ii tulbur seva vie ii, a a tulbur vederea necu-
viincioas pacea cugetului. Precum e cu neputin s
locuiasc împreun s n tatea i boala în acela i trup
i s nu o distrug pe una din ele cealalt , a a e cu ne-
putin s locuiasc împreun în aceea i cas bog ia
banilor i iubirea i s nu fie distrus una de c tre
cealalt . Precum nu poate r mîne întreag sticla lovit
de atingerea unei pietre, a a nici sfîntul ce petrece i
r mîne i vorbe te cu o femeie nu poate r mîne în cu-
r ia lui f r s se întineze. Precum sînt smul i arborii
de furia apelor i de rev rsarea lor neîncetat , a a i
dragostea lumii e smuls din inim de rev rsarea în-
cerc rilor ce vin asupra trupului.

Precum cur esc leacurile necur ia sucurilor rele
din trup, a a i asprimea necazurilor cur e te cele rele
din inim . Precum nu poate sim i mortul lucrurile vii,
a a sufletul c lug rului îngropat în lini te e ferit de
furtuna ce obi nuie te s sufle din sim irea lucrurilor
celor ce se mi c în mijlocul oamenilor. Precum nu
poate r mîne nev t mat cel ce cru pe du manul lui
în înc ierarea r zboiului, a a nu poate cel ce se nevo-
ie te s - i izb veasc sufletul de pieire cru îndu- i tru-
pul s u. Precum copilul se însp imînt de priveli tile
înfrico toare i alergînd se prinde de poala p rin ilor
s i, strigîndu-i, a a sufletul, cînd e strîmtorat i nec -
jit de frica ispitelor, alearg s se lipeasc de Dumne-
zeu, chemîndu-L prin rug ciune neîncetat . i cît timp
r mîn ispitele n v lind una dup alta, î i înmul e te
rug ciunea. Iar cînd ajunge iar i la larg, se pred din
nou împr tierii.

Precum cei preda i în mîinile judec torilor spre a
fi pedepsi i pentru rele, dac atunci cînd se apropie de
chinuri se smeresc i- i m rturisesc îndat r ul s vîr-
it i prin aceasta pedeapsa lor se mic oreaz i scap
cu chinuri mai mici, dar dac r mîn învîrto a i în ce
prive te m rturisirea, î i adaug la chinurile lor alte

chinuri, i la sfîr it, dup multe chinuri, cînd coastele lor s-au umplut de r ni, m rturisesc f r de voie, dar nu mai au nici un folos, tot a a se întîmpl i cu noi: cînd sîntem preda i, din mil pentru p catele noastre pe care le-am f cut f r socoteal , în mîinile Dreptului Judec tor al tuturor i sîntem pu i în fa a toiagului încerc rilor, cît pedeapsa pentru ele ne este u oar , dac atunci cînd se apropie de noi toiagul Judec torului, ne smerim i ne aducem aminte de nedrept ile s vîr ite i le m rturisirăm în fa a Lui, ne vom izb vi degrab prin încerc ri scurte; dar dac ne învîrto m în necazurile noastre i nu ne m rturisirăm ca vinova i de ele i vrednici s p timim i mai multe decît acestea, ci învinov im pe oameni, sau uneori i pe draci, sau dreptatea lui Dumnezeu, i ne înf i m pe noi ca nevinova i de astfel de fapte i nu socotim c Dumnezeu ne tie i ne cunoa te mai bine i c în tot p mîntul sînt judec ile Lui i c f r porunca Lui nu se pedepse te nici un om, atunci toate cele ce vin asupra noastr ne pricinuiesc o mîhnire neîncetat i necazurile noastre se fac cumplete i sîntem lega i unul dup altul, ca de o funie, pîn ce ne cunoa tem pe noi i ne smerim i sim im nedrept ile noastre. C ci f r s sim im noi acestea, e cu neputin s venim la îndreptare. i suferind pîn la sfîritul vie ii de multe necazuri, ne facem m rturisirea nefolositoare, c ci f cînd-o atunci nu ne mai poate aduce mîngîiere. Dar a sim i cineva p catele sale e un dar ce vine de la Dumnezeu i i se ive te în cuget cînd vede Dumnezeu c a suferit de tot felul de încerc ri, ca s nu plece de aici împov rat de toate strîmtor rile i necazurile, nefolosindu-se întru nimic de lumea aceasta. Dar nu din pricina greut ii încerc rilor ne vine neîn elegerea, ci din pricina ne tiin ei. De multe ori, unii, aflîndu-se în astfel de necazuri, ies din lumea aceasta vinova i i nem rturisi i, t g duind vina lor i învinovî ind pe al ii. Dar Dumnezeu cel milostiv a teapt c

doar, doar se vor smeri în oarecare fel, ca să-și ierte și să-și izbvească. Și nu numai de încercările lor își izbvește, ci le iartă și greșelile, miluindu-Se de putina mărutisire a inimii noastre.

Precum un om oarecare, aducând un mare dar împotriva ratului, dobândește din partea aceluia o privire zâmbitoare, a celui care îi face rugăciunea cu lacrimi, Dumnezeu, marele Împărat al veacurilor, îi iartă mizeriile greșelilor și-l face să câștige din partea Sa o privire plină de har.

Precum oaia, ieșind din turmă și umblând desprins de păstor, se apropie de vizuina lupilor, a călugarul, desprinsându-se pe sine de adunarea soților și sub motivul unei vieții uiri în liniște, e întâmpinat de privereli, umblând după ele și apropiindu-se de ele, străbătând prin toate cele ce se văd în cetate.

Precum un om ce poartă pe umăr un murg ritar de mult preț, plecând pe un drum bîntuit de tâlhari și vestit pentru întâmplări rele, este pînă de frică în toată clipa, ca nu cumva să fie atacat, a căruia cel ce poartă murg ritarul neprihănit și umblă în lume pe drumul vrăjmașilor nu are nădejde să scape de tâlhari și de jefuitorii pămîntului, pînă ce nu ajunge în locul (mîna stirea sau chilia) mormîntului (care este locul nădejzii lui). Poate oare acela care poartă murg ritarul de mult preț nu se teamă? A căruia nici acesta nu ține în locul și din ce ascunzișuri și în ce ceas se pot ivi în el (tâlharii) și-l pot dezbrăca pe el de nădejdea lui. Și va ajunge jefuit la ușa casei lui, care este vremea bătrîneții lui.

Precum omul ce bea vin și se îmbată în ziua plîngerii uită de toată mîhnirea pentru durerile lui, a căruia cel îmbătat de dragostea lui Dumnezeu uită, în lumea aceasta a plîngerii, de toate durerile și mîhnirile lui și se face nesimțitor față de toate patimile păcatului, din pricina beției lui. Inima lui se sprijină pe nădejdea în

Dumnezeu i sufletul lui e o pas re u oar , înaripat ;
 i în toat clipa cugetarea lui se înal de la p mînt i
 zboar deasupra oamenilor, în îndeletnicirea cu gîndu-
 rile lui i se desfat în cele nemuritoare ale Celui Prea
 Înalt, C ruia fie slava i st pînirea în vecii vecilor!
 Amin.

CUVÎNTUL LXXII

Care cuprinde înv turi folositoare, pline de în elepciunea Duhului

Credin a este u a tainelor. C ci ceea ce sînt ochii
 trupe ti pentru lucrurile supuse sim urilor, a a e i
 credin a, cu ochii ei în eleg tori, pentru vistieriile as-
 cunse⁴⁴⁰. Avem, cum zic p rin ii, doi ochi suflete ti,
 precum îi avem pe cei doi ochi ai trupului. i nu facem
 aceea i întrebui are de fiecare, în vedere. Cu un ochi
 privim cele ascunse ale slavei lui Dumnezeu, cele as-
 cunse în lucruri, adic puterea i în elepciunea Lui i
 pronia Lui împreun ve nic fa de noi, cea cunoscu-
 t din m re ia chivernisirii Lui. La fel privim cu acest
 ochi cetele cere ti, cele împreun -slujitoare cu noi. Iar
 cu cel lalt ochi, privim slava firii Lui celei sfinte, cînd
 va binevoi s ne conduc în l untrul tainelor celor du-
 hovnice ti i ne va deschide marea credin ei în cugeta-
 rea noastr⁴⁴¹.

Poc in a s-a dat oamenilor dup botez, ca un har
 peste har. C ci poc in a este a doua na tere din Dum-

440. Credin a e un sim spiritual ce intr în atingere cu lumea dum-
 nezeiasc i tainic , a a cum intr sim ul v zului trupesc în atingere cu
 lucrurile v zute. Prin ea intr în elesurile sau puterile dumnezeie ti pline
 de tain în suflet, cum intr razele lucrurilor v zute prin ochii sensibili
 în fiin a noastr .

441. Sfîntul Isaac nu desparte credin a de cugetare. Prin credin cugeta-
 tarea intr în nesfîr irea de în elesuri, mai presus de în eles, ale vie ii
 dumnezeie ti. De aceea, cugetarea e i credin , sau credin a e i cugetare.
 Ochiul acesta al doilea ne face s vedem pe Dumnezeu în l untrul nostru,
 în acest ocean ce intr în noi.

nezeu, i darul a c rui arvun am primit-o prin credin îl primim prin poc în . Poc în a este u a milei, deschis celor ce o caut pe ea. Prin u a aceasta într m la mil ; i dac nu într m prin ea, nu afl m mila. Pentru c to i au p c tuit, dup dumnezeiasca Scriptur , «îndreptându-ne în dar prin harul Lui» (Rom., 3, 24). Poc în a este al doilea har ce se na te în inim din credin i fric . Iar frica este toiagul p rintesc ce ne c l uze te pîn ce vom ajunge în raiul duhovnicesc al bun t ilor. i cînd vom ajunge acolo, ne las i se întoarce.

Raiul este dragostea lui Dumnezeu, în care se cuprinde desf tarea de toate fericirile⁴⁴². locul unde fericitul Pavel a fost hr nit cu o hran mai presus de fire. i dup ce a gustat acolo din pomul vie ii, a strigat, zicînd : «Cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (I Cor., 2, 9). De la pomul acesta a fost oprit Adam, prin sfatul diavolului. Pomul vie ii este dragostea lui Dumnezeu, de la care a c zut Adam i nu s-a mai întîlnit cu bucuria⁴⁴³.

Iar în p mîntul m r cinilor a lucrat întunericul. Cei ce s-au lipsit de dragostea lui Dumnezeu m nînc pîinea sudorii în faptele lor, chiar de umbl pe calea cea dreapt . Aceasta s-a poruncit întîiului zidit s o m nînce dup c dere. Pîn ce nu vom afla dragostea, lucrarea noastr este în p mîntul m r cinilor i sem n m i secer m în mijlocul m r cinilor, chiar dac s mîn a noastr e s mîn a drept ii; i sîntem în epa i

442. Credin a este u a spre taine, sau spre raiul vie uirii cu Dumnezeu ; iar dragostea este interiorul raiului, sau locul unde se tr iesc aceste taine. Îndeosebi dragostea lui Dumnezeu e pomul vie ii din rai. De aceea Hristos e Mîntuitorul, ca pomul acestei vie i noi i ve nice.

443. Bucuria, dragostea i via a adev rat sînt una. Ele sînt Dumnezeu, Persoana sau comuniunea de persoane infinite în iubire i în via . Nu e bucurie afar de dragoste. i dragostea e numai între persoane. i în mod deplin ea ne vine din Persoana dumnezeiasc . Persoana dumnezeiasc intrat prin întrupare în planul accesibil nou e pomul din care primim rodul vie ii netrec toare.

de ei în toată clipă și pînă ce nu ne îndreptăm, vie uim în sudoarea feiei. Dar cînd vom afla dragostea, ne vom hrăni cu pîine cerească, și ne vom întări fărîlucru și osteneală. Pîinea cerească este Hristos, Cel ce s-a pogorît din cer și a dat lumii via^{443 a}. Și aceasta este pîinea îngerilor.

Cel ce a aflat dragostea mîncă pe Hristos; Îl mîncă pe Hristos în fiecare zi și ceas și se face prin această nemuritor⁴⁴⁴. «Cel ce mîncă», zice, din pîinea pe care Eu voi da-o lui, nu va vedea moartea în veac» (In, 6,58). Fericit este cel ce mîncă din pîinea dragostei care este Iisus. Cel ce se hrănește din dragoste se hrănește din Hristos, Dumnezeu Cel peste toate, o mărturisește Ioan zicînd: «Dumnezeu este iubire» (I In, 4, 8). Deci cel ce vie uiește în dragoste roadește viața din Dumnezeu și respiră în lumea aceasta aerul învierii din cele de aici. În acest vîzduh se vor desfășura drepții după înviere. Dragostea este Împărăția pe care Domnul a făgăduit în chip tainic apostolilor, că o vor mîncă în Împărăția Lui. Căci ce este: «Mîncă și bea la masă Împărăției» (Lc., 22, 30) decît dragostea? Pentru că dragostea e în stare să hrănească pe om în locul mîncării și bucurării. «Acesta este visul care veselește inima omului» (Ps., 103, 16). Fericit cel ce bea din vinul acesta. Din acesta au bucurat desfrînații și s-au răuînat; și pctoi, și au prăsit căile patimilor; și beivii, și s-au făcut postitori⁴⁴⁵; și bogații, și au dorit să răcească; și cei ce

443 a. Fructul din pomul vieii se poate numi și pîinea cerească, pîinea nemuririi. Ambele arată pe Hristos, din a Căruia viața și iubire netrecătoare primim viața nemuritoare, pentru că iubirea Lui e nesecat și de această iubire nu ne sîturăm în veci.

444. De remarcat: cel ce se hrănește cu dragostea dumnezeiască este nemuritor, pentru că niciodată nu se satură de dragoste și el se hrănește din iubirea infinită personală a lui Dumnezeu. La această dragoste trebuie să ne gîndim și cînd ne împărtășim în Euharistie cu Hristos.

445. Cel ce bea vinul și mîncă pîinea dragostei curate nu mai iubește vinul și mîncările trupesti. Vinul acela e mai dulce și mai întăritor decît vinul trupului și pîinea cerească e mai hrănitoare decît orice mîncare trupească.

fl mînzesc, i s-au îmbog it cu n dejdea; i bolnavii, i s-au f cut puternici; i cei neînv a i, i s-au în-
elep it⁴⁴⁶.

Dar precum nu e cu puțin a trece marea cea mare
f r vapor i corabie, a a nu poate trece cineva spre
dragoste, f r fric . Marea cea r u mirositoare a eza-
t între noi i raiul în eleg tor, n-o putem str bate de-
cît prin corabia poc in ei, mînat de vîsla ii fricii.
Dac vîsla ii ace tia ai fricii nu cîrmuiesc corabia poc
in ei, prin care str bate marea lumii acesteia spre
Dumnezeu, ne înec m în marea cea r u mirositoare.
Poc in a este corabia; frica este cîrmaciul ei; dragos-
tea este limanul dumnezeiesc. Deci frica ne a eaz în
corabia poc in ei i ne trece peste marea vie ii celei
r u mirositoare i ne conduce spre limanul dumneze-
iesc, care este dragostea, la care str bat to i cei ce se
ostenesc, to i cei împov ra i de poc in . i cînd am
ajuns la iubire, am ajuns la Dumnezeu. i calea noas-
tr s-a s vîr it i am trecut la ostrovul ce se afl din-
colo de lume, unde e Tat l i Fiul i Sfîntul Duh. Lui
fie slava i st pînirea ! i pe noi s ne fac vrednici de
slava, de iubirea i de frica Lui! Amin.

CUVÎNTUL LXXIII

**Care cuprinde sfaturi pline de folos,
pe care le-a gr it cu iubire
celor ce l-au ascultat pe el
cu smerenie**

Nu exist gînd bun, care s nu se iveasc în inim
venind din harul lui Dumnezeu. i nu e gînd viclean
s se apropie de suflet, f r numai spre încercare i is-

446. Dragostea d nu numai bucurie, ci i în elegere, cunoa tere a ce-
lui iubit, celui iubitor. Cine bea din vinul acestei iubiri, sau m nînc pîinea
ei de via f c toare, nu mai simte trebuin a mînc rii, pl cerii, avu iei
din lumea aceasta. Toate plesc fa de dulcea a lor.

pit . Omul care a ajuns s - i cunoasc m sura neputin ei lui a ajuns la des vîr irea smereniei. Cea care c l uze te darurile spre om este inima ce se mi c spre mul umire neîncetat ⁴⁴⁷ .

Cel ce c l uze te ispita spre suflet este gîndul cîrtitor, ce se mi c mereu în inim . Toate neputin ele oamenilor le poart Dumnezeu, dar pe omul care cîrte - te mereu nu-l rabd f r s -l certe spre pov uire⁴⁴⁸ .

Înastfel de gînduri se afl sufletul str in de orice lumin a cuno tin ei. Gura ce mul ume te pururea prime te binecuvîntarea de la Dumnezeu; i în inima ce petrece în mul umire se ive te harul. Înaintea harului p e te smerenia⁴⁴⁹, i înaintea cert rii pov uitoare, p e te închipuirea de sine. Cel mîndru este l sat s cad în hul ; i cel ce se trufe te pentru virtutea cu fapta e l sat s cad în curvie. Iar cel ce se trufe te cu în elepciunea lui e l sat s cad în cursele întunecoase ale ne tiin ei.

Omul înstr inat de orice pomenire a lui Dumnezeu poart în inima sa pizma împotriva aproapelui, gîndindu-se r ut cios la el. Cel ce, în pomenirea lui Dumnezeu, cinste te pe tot omul, afl ajutor de la tot omul prin voin a lui Dumnezeu cea ascuns . Cel ce ap r pe cel nedrept it îl are pe Dumnezeu luptînd pentru sine. Cel ce d ruie te bra ul spre ajutorul aproapelui prime te bra ul lui Dumnezeu în ajutorul s u. Cel ce osînde te pe fratele s u, întru r utatea sa, Îl afl pe Dumnezeu pîrî al s u⁴⁵⁰ . Cel ce îndrept e te pe fratele s u în ascunsul s u se t m duie te de r utatea sa; i cel

447. Numai mul umirea deschide inima darurilor ce ne vin; i numai în ea se arat c omul î i d seama de m rimea lor, deci c se tie folosi de ele cu adev rat.

448. Cîrtitorului, nemul umitorului, i se ia darul, ca s - i dea seama c -i lipse te, c nu are prin el însu i ceea ce-i trebuie.

449. Dac harul vine unde se aduce mul umire pentru el, înaintea lui apare smerenia, sau con tiîn a trebuin ei de el.

450. Pentru c to i sînt copiii lui Dumnezeu.

ce osînde te pe fratele s u într-o adunare î i m re te r nile sale. Cel ce-l ap r pe fratele s u în ascuns î i face ar tat t ria dragostei sale; i cel ce-l ru îneaz pe el în ochii altora î i arat m rimea pizmei sale. Prietenul ce muștr în ascuns este un doftor în elept; iar cel ce vrea s -l vindece în ochii multora de fapt îl osînde te. Iertarea a toat gre eala este semnul milei i al dragostei; iar osîndirea gre elilor este semnul cugetului viclean. Cel ce face certarea spre s n tate ceart t din dragoste. Iar cel ce caut r zbunarea e gol de dragoste. Dumnezeu ceart din dragoste, nu ca s se r zbune, s nu fie, ci voie te s se vindece chipul Lui i nu îne mînia lung timp. Acest fel de dragoste urm re te îndreptarea i el nu se abate cu patim spre r zbunare. Dreptul în elept este asemenea lui Dumnezeu, c ci nu pedepse te nicidecum pe om, r zbunînduse, întru r utatea lui, ci ca omul s se îndrepteze, sau ca al ii s se înfrico eze. Iar certarea care nu se aseam n acesteia nu e spre pov uire. Cel ce face binele pentru r splat se schimb degrab . Iar cel ce în puterea cuno tin ei sale se minuneaz prin contemplare (vedere), de cuno tin a afl toare în Dumnezeu, de i iese atunci din trup, nu se înal în cugetul lui, nici nu se abate vreodat de la virtutea lui.

Cel ce- i lumineaz cugetarea ca s o fac vrednic de r splata lui Dumnezeu a ajuns la adîncul smeritei cuget ri cu sufletul i cu trupul. Înainte de a se apropia cineva de cuno tin , urc i coboar în vie uirea lui; dar cînd se apropie de cuno tin se înal întreg. Dar oricît se înal , urcu ul cuno tin ei lui nu se sfîr e te pîn ce nu va veni acel veac al slavei cînd va lua bog ia lui. C ci cu cît se des vîr e te omul în Dumnezeu, cu atît umbl mai mult pe urmele Lui. În veacul cel de acum Dumnezeu Î i arat fa a Lui, dar nu cum este, c ci oricît se înal drep ii în vederea Lui,

privesc chipul Lui ca în oglindă. Dar acolo, văd adevărul^{450a}.

Focul aprins în vreascuri uscate anevoie se stinge. La fel pârjolul căldurii lui Dumnezeu, ce vine și se aprinde în inima celui ce s-a lepdat de lume, nu se mai stinge și e mai aprig decât focul^{450b}. Când puterea vinului p trunde în mîdulare, mintea uită de chipul tuturor. La fel, cînd pomenirea lui Dumnezeu pune stăpînire pe întinderea sufletului, pierde din inimă amintirea tuturor celor văzute^{450c}.

Cugetarea care a aflat în elepciunea Duhului este ca un om ce a aflat o corabie în mare, în care urcîndu-se trece din marea lumii acesteia și ajunge la ostrovul veacului viitor. Așa este simțirea veacului viitor în lumea aceasta, ca un ostrov mic în mare; și cel ce se apropie de el nu se mai ostenește în valurile năvalnicilor veacului acestuia.

Negustorul, cînd și-a isprăvit negustoria lui, se grăbește să se întoarcă la casa lui. Călugărul, cît mai are nevoie de fapte, se întristează la gîndul despărțirii de trup. Dar cînd simte în sufletul său că a răscumpărat tot timpul și a luat arvuna sa, dorește veacul viitor. Negustorul, cît se află pe mare, poartă frica în mîdularele sale, ca nu cumva să se răscolească valurile și să se scufunde nădejdea lucrării sale. Călugărul, cît este în lume, este pînîț de frică în vieuirea sa, ca nu cumva să se pornească furtuna împotriva lui și să se

450 a. «Aici vedem că prin oglindă» (I Cor., 13, 12), pentru că nu ne putem desprinde de chipurile lumii, sau chiar de chipul nostru interior (de simțirile noastre), care se resimte de trup, ca să-L vedem pe Dumnezeu în El însuși. De aceea înainte mă frîsîrit la tot mai adevărat vedea a Lui prin chipurile create, tot mai spiritualizate, tot mai transparente. În veacul viitor însă toate chipurile vor fi desvîrșite de spiritualitatea personală a lui Dumnezeu, precum și sufletul nostru va fi într-un trup tot mai spiritualizat, tot mai strălucit de Dumnezeu. Încît prin noi Se va vedea Dumnezeu însuși pe Sine însuși.

450 b. Trupul nostru subiață în sucurile lui este ca vreascușul uscat. El simte mult mai intens focul dumnezeiesc.

450 c. Pomenirea lui Dumnezeu îmbăta că un vin mintea noastră cînd e însoțită de iubirea Lui.

piard lucrul lui cel adunat din tinere e i pîn la b -
trîne e. Negustorul st cu ochii a inti i spre uscat i
c lug rul spre ceasul mor ii.

Cor bierul prive te spre stele cînd str bate prin
mijlocul m rii i- i îndrepteaz corabia dup stele,
pîn ce ajunge la liman. C lug rul caut spre rug ciu-
ne, pentru c aceasta îl c l uze te pe el i îi îndrep-
teaz c l toria lui spre limanul spre care se mi c vie-
uirea lui în rug ciunea de fiecare ceas. Cor bierul pri-
ve te spre ostrovul lîng care va lega corabia sa i de
unde î i va lua cele de trebuin i se va îndrepta ia-
r i spre alt ostrov⁴⁵¹. A a este i c l toria c lug ru-
lui cît timp este în via a aceasta. El trece de la ostrov
la ostrov, sau de la cuno tin la cuno tin , i înain-
teaz prin schimbarea ostroavelor, sau a cuno tin elor,
pîn va ie i din mare i c l toria sa va ajunge la ceta-
tea cea adev rat din care cei ce o locuiesc nu mai plea-
c iar i la alt negustorie, ci fiecare se odihne te în
bog ia lui^{451 a}. Ferice de cel a c rui negustorie nu s-a
amestecat cu lumea aceasta de art , în l untrul acestei
m ri mari; fericit este cel a c rui corabie nu s-a sf rî-
mat, ci va ajunge cu bucurie la liman.

Înot torul se scufund gol în mare pîn ce afl
m rg ritarul. C lug rul în elept trece gol prin via
pîn ce afl în sine m rg ritarul, care este Iisus Hristos.
i cînd îl afl pe El, nu mai vrea s cî tige nimic din
cele ce exist . M rg ritarul se p ze te în vistierie ; hra-
na c lug rului se p streaz în l untrul lini tii. Fecioa-

451. Sînt «epectazele» sfîntului Grigorie de Nyssa. Orice treapt sau
în lime atîns deschide perspectiva spre alt în lime. Ostroavele sînt
st ri de odihn în Dumnezeu, care întrerup lupta cu furtuna patimilor i
a necazurilor, scurte pregust ri ale odihnei definitive în Dumnezeu, antici-
pînd via a viitoare.

451 a. Se respinge teoria origenist , sau teozofia i antropozofia, de-
spre noi încarn ri, noi c deri ale sufletelor în alte trupuri, din plictiseala
odihnei în Dumnezeu. Dumnezeu e un ocean de în elesuri i de iubire
niciodată deplin cuprinse, în care nimeni nu se plictise te i care nu
are o margine, peste care s se poat trece.

ra se vată m în adunări în mulțimi de oameni și cugetarea cîlugărului, în întîlnirile cu mai mulți. Pasrea aleargă din orice loc spre cuibul ei pentru a naște pui; cîlugărul cu dreptă socoteală (cu discernămînt) se grăbește spre slăul lui spre a produce în sine rodul vieții. arpele, cînd și-a sfîrșit tot trupul, își pzește capul; cîlugărul își pzește în toată vremea credința lui, care este începutul vieții lui. Norul acoperă soarele; cuvintele multe acoperă sufletul care a început să se lumineze în vederea (contemplarea) rugăciunii.

Pasrea numită «erodiu» se veselește și se bucură, după cuvîntul în elefților, cînd se desparte de lume și pleacă în loc pustiu și locuiește acolo. Așa și sufletul cîlugărului primește bucuria cerească cînd se depărtează de oameni și pleacă să locuiască în locul liniștii și a tăcerii acolo vremea morții. S-a spus despre pasrea numită sirin, că oricine aude cîntecul glasului ei e robită de mult ca să-i urmeze în călătoria prin pustie, că de dulcea a acestui cîntec, uită pînă și de viața sa, și cade în moare. Cu aceasta se aseamănă și ceea ce se întîmplă sufletului. Căci cînd răsună în el dulcea a cerească a cîntărilor cuvintelor lui Dumnezeu ce se întipăresc în simțirea minții, pornește întreg pe urma ei în a călărie, că uită de viața aceasta trupească și trupul se lipsește de poftele lui și se înalță din viața aceasta spre Dumnezeu.

Copacul, de nu-și leapădă întîi frunzele lui de mai înainte, nu scoate frunze noi. Cîlugărul, pînă nu aruncă din inimă lui amintirile de mai înainte ale sale, nu scoate roduri noi în Iisus Hristos.

Ploaia îngrașă rodurile pămîntului și grija de Dumnezeu, rodurile sufletului. Scoica, din care se alcătuiește mîrgăritarul, zidește în sine, precum se zice, un fel de scînteie din fulger, și din aer primește materia, iar pînă atunci e o coajă goală; inima cîlugărului,

pîn ce nu prime te con inutul ceresc în în elegere, are o lucrare goal i nu na te în l untrul scoicii sale rodul mîngîierii.

Cîinele ce- i linge n rile bea din sîngele s u i nu cunoa te v t marea ce-i vine din dulcea a sîngelui s u; c lug rul ce se apleac s bea din slava de art bea în acela i timp din via a sa i nu simte v t marea ce-i vine din dulcea a de care se bucur pentru o clip . Slava lumineasc este o piatr acoperit de valurile m rii, de care nu tie cor bierul pîn ce nu se izbe te corabia de ea, cu temelia ei, umplîndu-se de ap . A a face slava de art cu omul, pîn ce nu-l scufund i nu-l pierde. P rin ii au spus despre ea, c în sufletul st pînit de slava de art se întorc iar i patimile odat biruite i scoase din el. Un nor mic acoper discul soarelui i soarele dup trecerea norului e foarte fierbinte. Pu în trînd vie acoper sufletul, dar bucuria de dup aceea e mare.

S nu te apropii de cuvintele tainelor din dumnezeiasca Scriptur , f r ajutorul lui Dumnezeu, primit prin rug ciune i cerere, ci spune : «Doamne, d -mi s primesc sim irea puterii celei din ele» (Rug ciunea Ciritirii). Socote te c cheia în elesurilor adev rate din dumnezeie tile Scripturi e rug ciunea. Cînd voie ti s te apropii de Dumnezeu cu inima ta, arat mai întîi dorin a ta prin ostenele trupe ti. Din acestea este începutul vie uirii. C ci mult se apropie inima de Dumnezeu, în lipsa celor de trebuin , în mul umirea cu un singur fel de mîncare; i ea urmeaz faptelor. C ci i Domnul a f cut din aceasta temelia des vîr irii.

Socote te nelucrarea ca începutul întunec rii sufletului⁴⁵². Iar taifasurile socote te-le întuneric peste întuneric. i lucrul al doilea socote te-l pricin al celui

452. de remarcat observa ia sfîntului Isaac c trînd via e început de întuneric i deci c faptele sînt început de lumin . Cine face binele se lumineaz de bun tate, tr ie te în orizontul luminos al comuniunii i lumineaz ra iunile lucrurilor.

dintîi. C ci dac chiar cuvintele de folos, cînd se întrebun eaz f r m sur , pricinuesc întunecime, cu cît mai mult cele de arte ? Sufletul se s r ce te prin multa vorbire, chiar dac ea s-ar face în frica de Dumnezeu. Deci întunecimea sufletului vine din neorînduiala vieuirii.

M sura i hotarul în vie uire lumineaz cugetarea i alung z p ceala⁴⁵³. Z p ceala cuget rii din neorînduial pricinue te sufletului întunecime. i întunecimea, tulburare. Pacea vine din buna rînduial i lumina se na te în suflet din pace. C ci din pace r sare v zduhul cel curat în cugetare^{453 a}. i pe m sur ce inima se apropie de în elepciunea Duhului prin înstr inarea de lume, prime te bucuria de la Dumnezeu i simte în suflet puterea de a deosebi în elepciunea Duhului de în elepciunea lumii. C ci în în elepciunea Duhului t - cerea st pîne te în suflet; iar în în elepciunea lumeasc se afl izvorul împr tierii. i dup aflarea primei în elepciuni sufletul i se umple de mult smerit cugetare i bun tate i de pacea care împ r e te peste toate gîndurile tale. Ca urmare i m dularele toate se opresc i se lini tesc din tulburarea i din neastîmp rarea lor. Iar dup aflarea celei de a doua în elepciuni cî tigi mîndria în cugetul t u i schimb ri de gînduri de negrit i tulburarea min ii i neru inarea sim urilor i îngîmfare^{453 b}. S nu socote ti c omul legat de

453. M sura i hotarul au totu i în afundul lor calea ve nicei nout i. Dar lipsa de m sur pune accentul pe o singur putere a sufletului i le sl be te pe celelalte.

453 a. V zduhul curat las s se vad soarele i lumina lui. Iar v zduhul curat e sufletul lipsit de tulburare, de furtun , cel st pînit de pace. Pacea min ii e v zduhul curat între ea i Soarele Hristos. Nimic nu se interpune între ea i Hristos. Ea se poate concentra întreag spre Hristos. Nu e oprit de nimic în această a întire permanent spre Hristos, în cugetarea la El, în p trunderea în El prin cugetare i sim ire.

453 b. Pacea min ii, ca v zduh curat prin care se vede Soarele Hristos, e unit i cu în elepciunea adus de Duhul, care nu las mintea s umble dup tot felul de gînduri f r importan , din care unele sînt chiar urîte, încît e ru îne a le i gr i. Acest om nu mai are nici lini tea i îndr zneala rug ciunii c tre Dumnezeu.

cele trupe ti va avea îndr znire în rug ciunea lui înaintea lui Dumnezeu. Sufletul zgîrcit e lipsit de în elepciune, iar sufletul milostiv va fi în elep it de Dumnezeu.

Precum untul de lemn hr ne te lumina candelii, a a milostenia hr ne te cuno tin a în suflet⁴⁵⁴. Cheia inimii spre darurile dumnezeie ti s-a dat iubirii fa de aproapele; i în m sura dezleg rii inimii de leg turile trupului, se deschide înaintea ei u a cuno tin ei. Primirea în elegerii înseamn trecerea sufletului de la o lume la alt lume^{454 a}. Ce frumoas i vrednic de laud este iubirea aproapelui, când grija ei nu ne desface de iubirea de Dumnezeu ! Ce dulce este întîlnirea cu fra ii no tri duhovnice ti, când putem p zi împreun cu ea i pe cea cu Dumnezeu! Deci bine este s ne îngrijim i de ace tia, pîn unde îng duie cuviin a. Iar aceasta înseamn a nu c dea, pe motivul acestora, din lucrarea i vie uirea ascuns i din vorbirea neîncetat cu Dumnezeu^{454 b}. C ci tulburarea celei de a doua lucr ri vine din felul de a fi al celei dintîi. Nu e mintea în stare de amîndou convorbirile.

Vederea celor din lume pricinuie te tulburare sufletului care s-a lep dat de ei pentru lucrul lui Dumnezeu. Vorbirea continu cu fra ii duhovnice ti ne vat m . Cît despre mireni, ne vat m chiar i numai vederea lor din afar . Cele întîmpinate de sim uri nu opresc

454. Pentru c milostenia hr ne te iubirea i în iubire e cunoa terea celuilalt, pentru c i se deschide. Dar cînd reu e ti s -l faci pe cel lalt s i se deschid , reu e ti s -L faci i pe Dumnezeu. Sau prin cel lalt, deschis ie, vezi pe Dumnezeu.

454 a. Cheia în elegerii e trecerea de la lumea obiectelor la lumea subiectelor i deci i a Subiectului dumnezeiesc. Cunoa terea celor materiale nu înseamn propriu-zis «în elegere». «În elegerea» e cea care are loc între oameni, ca subiecte, i deci i între om i Dumnezeu.

454 b. Iubirea de oameni e inut curat prin iubirea de Dumnezeu. Semenul cap t în ochii mei, cînd e v zut în Dumnezeu, o sfin enie de tain . C ci iubirea lui e înso it de iubirea de Dumnezeu. Cînd c dem de la cur ie i de la statornicie în iubirea aproapelui, nu mai putem iubi curat i statornic nici pe Dumnezeu. i invers. În acest caz mintea nu e în stare de nici una din aceste iubiri în cur ie i durat .

f ptuirea trupeasc ⁴⁵⁵. Dar cel ce voie te s culeag , din partea cugetului, bucuria prin lucrarea celor ascunse sufer tulburare în odihna inimii lui chiar i din sunetul glasurilor, f r privire. Moartea cea din untru (fa de lume) nu se înf ptuie te f r nelucrarea simurilor, iar vie uirea trupeasc dore te trezirea simurilor, iar vie uirea sufleteasc , trezirea inimii.

Precum în planul firii, sufletul e mai mare decât trupul, a a lucrarea sufletului e mai mare decât cea a trupului. i precum la început alc tuirea trupului a premers insufl rii, a a i faptele trupei ti premerg lucrării sufletului. i e o mare putere în mica fapt bun ce st ruie mereu. C ci pic tura lin care st ruie g ure te piatra tare.

Cînd se apropie învierea omului duhovnicesc în tine, se treze te în tine moartea fa de toate i în sufletul t u cel neasemenea zidirii se înc lze te bucuria; i gândurile tale se închid în l untrul t u, în dulcea a afl toare în inima ta ⁴⁵⁶. Dar cînd lumea va învia în tine, împr tierea cuget rii i se va înmul i, împreună cu cugetul m runt i nestatornic. Iar lume numesc patimile, pe care le z misle te împr tierea. i cînd acestea se vor na te i se vor des vîr i, se prefac în p cate i omoar pe om. Precum nu se nasc copii f r mam , a a nu se nasc patimile f r împr tierea cuget rii i nici p catul împlinit, f r convorbirea cu patimile.

Cînd se înmul e te r bdarea în sufletele noastre, e semn c am primit în ascuns harul mîngîierii. T ria r bdării e mai mare ca gândurile de bucurie ce se ivesc în inim . Via a în Dumnezeu e moartea simurilor. Cînd vie uie te inima, mor simurile. Iar învierea simurilor

455. Faptele bune prin trup.

456. Moartea fa de toate cele ale lumii i chiar moartea omului vechi nu e o nesimire nirvanic , ci o bucurie i o dulcea l untric , ce întrece orice bucurie i dulcea lumeasc i se hr ne te din în elesurile adînci i mai presus de în eles i curate ale gândurilor tuturor, care i-au descoperit r d cinile lor luminoase, prin inima curat , în Dumnezeu.

este moartea inimii. Ii când acestea învie, e semn că a murit inima pentru Dumnezeu. Din virtuțile ce se sînt vîr esc între oameni conștiința nu primește îndreptarea⁴⁵⁷.

Virtutea pe care o face cineva pentru altul nu poate curăța sufletul. Căci se socotește că o faptă pentru plăcut înaintea lui Dumnezeu⁴⁵⁸. Dar cea pe care o face omul în sine se socotește că virtute desvîrșită și le desvîrșete pe amîndouă : se socotește și spre răsplată și aduce și curăție. De aceea, desparte-te de cea dintîi și urmărește pe cea de a doua. Căci printr-o sîră a celei dintîi fîr îngrijirea de cea de a doua este o cîdere vădită de la Dumnezeu. Iar a doua umple și locul celei dintîi⁴⁵⁹.

Tihna și nelucrarea înseamnă pierirea sufletului și ele pot săvîrșă mai mult decît dracii. Cînd silești trupul neputincios la fapte peste puterea lui, aduni în sufletul tău întuneric peste întuneric și-i pricinuiți mai degrabă tulburare. Iar trupul viguros de-l predai tihnei și nelucrării, desvîrșete toată răutatea în sufletul ce locuiește în el, și chiar de dorește cineva multe binele, după puțin timp scoate din sine și gîndul binelei pe care-l avea. Cînd sufletul e beat de bucuria ne-dejdii lui și de veselie pentru Dumnezeu, trupul nu mai simte necazurile chiar de e slab. Căci deși poartă o povară îndoită nu slăbește, ci se bucură împreună cu sufletul de desfătarea lui, căci sufletul conlucrează cu el, chiar dacă e slab. Aceasta și se împlinște cînd sufletul intră la bucuria Duhului.

457. vorba de virtuțile prin care îi fac oamenii plăcere, sau îi servesc reciproc interesele, fîr să se gîndească la Dumnezeu. Sînt fapte bune trecătoare și de suprafață, fîr zidirea statornică a omului prin virtuți statornice.

458. Aci se respinge teoria meritelor pentru fapte. Faptele cu adevărat bune sînt cele ce se fac din dragoste, nu pentru plată.

459. Aducînd curăție, aduce și răsplată. Sau curăția însăși este răsplată adevărată. Iar curăția e preocuparea exclusivă de Dumnezeu pentru El Însuși. Ultimul fel de virtute înlocuiește pe cel dintîi. Dar nu și invers. Însuși e mai rău cînd nu se urmărește nici primul fel de virtute.

De- i p ze ti, frate, limba ta, i s-a dat de la Dumnezeu harul str pungerii inimii, ca s vezi prin ea sufletul t u. i prin ea intri în bucuria Duhului. Iar de te biruie te limba ta, crede în ceea ce î i spun, c nicio- dat nu vei sc pa de întunecime. C ci de ai inima curat , ai i gura curat , cum a spus fericitul Ioan.

Cînd voie ti s îndemni pe cineva la bine, odihne - te-l întîi trupe te i cinste te-l cu cuvinte de iubire. Pentru c nimic nu-l înduplec pe om la cuviin i nu-l face s treac de la cele rele la cele bune, ca bun t ile trupe ti i ca cinstea pe care o vede din partea ta. Cu cît într cineva mai mult în lupta pentru Dumnezeu, cu atît îndr zne te mai mult inima lui în rug ciunea lui.

i cu cît e atras omul de mai multe, cu atît mai mult se lipse te de ajutorul lui Dumnezeu. Nu te întrista de pornirile trupului. Pentru c Dumnezeu le va lua de la tine cu des vîr ire. Nu te teme de moarte. Pentru c Dumnezeu a preg tit lucrurile ca s te ridici mai presus de ea. Lui fie slava i st pînirea în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL LXXIV

Despre pilda i asem narea cuprinse în în elesul Duminicii i sîmbetei

Duminica este taina cunoa terii adev rului care nu se prime te împreun cu trupul i cu sîngele, c ci e mai presus de cugetare ^{459a}. În veacul acesta nu avem ziua a opta, nici Sîmb ta adev rat ^{459b}. C ci cel ce a spus c Dumnezeu S-a odihnit în ziua a aptea a

459 a. Duminica s-a cunoscut deplin în Hristos cel înviat, ca adev - rul suprem i ca inta noastr final . Adev rul acesta nu se prime te cu trupul i cu sîngele nostru de acum i de aceea e mai presus de cugetarea care porne te de la ele.

459 b. Mileniul nu se poate instala în chipul actual al lumii; odihna i fericirea etern vor lua loc numai în veacul viitor.

ar tat oprirea drumului vie ii acesteia (Fac., 2, 2)^{459c}. C ci mormîntul este pentru trup i este din lume. ase zile s-au dat pentru plug ria vie ii i ele se des vîr esc prin p zirea poruncilor. A aptea le întrege te în mormînt. i a opta, prin ie irea din el.

Precum cei ce s-au învrednicit primesc aici tainele Duminicii în chipul pildei, dar nu ziua îns i în chip trupesc, a a i cei ce se nevoiesc primesc aici tainele sîmbetei în chipul pildei, dar nu îns i sîmb ta întru adev r, care este încetarea a tot ce întristeaz i odihna de toate cele ce tulbur ^{459d}. C ci Dumnezeu ne-a dat taina, dar nu lucrarea adev rat în vieuirea de aici.

Sîmb ta adev rat i neasem nat este mormîntul, care arat ce înseamn des vîr ita încetare a necazurilor i patimilor i a plug riei ce se împotrivesc te acestora. În el se odihne te (sabatizeaz) toat firea ome neasc , adic i sufletul i trupul. Dumnezeu a orînduit în ase zile fiin a lumii acesteia i a alc tuit stihiele i a dat existen mi c rii lor neconținute spre slujire. i ele nu se vor opri din drumul lor înainte de desfacere. i din puterea acestora, adic din stihiele cele dintîi f cute, s-au alc tuit trupurile noastre. Dar nici acelora nu le-a dat oprire din mi carea lor, nici trupurilor noastre f cute din ele nu le-a dat s se opreasc din lucrarea p mîntului (din plug ria lor)⁴⁶⁰.

459 c. Odihna lui Dumnezeu în ziua a aptea arat c lumea aceasta nu e f r sfîr it.

459 d. Aici avem numai din cînd în cînd cîte o încetare a lucr rii pentru combaterea patimilor i a necazurilor, dar nu încetarea cu totul a ei. Deci aici avem numai o anticipare în chip a eliber rii de acelea. La fel, nu primim aici decît din cînd în cînd cîte o scurt tr ire în Dumnezeu, sau Duminica în chip, dar nu înc Duminica adev rat i ve nic , sau comuniunea nemic orat cu Hristos cel înviat.

460. aceea i înv tur despre rostul mi c rii, ca ducîndu-ne spre Dumnezeu i ca fiind dat de Dumnezeu, contrar origenismului, cum e i la sfîntul Maxim M rturisitorul (*Ambigua*). Deci mi carea stihiiilor nu se va opri aici înainte de desfacerea lor. Nu vom avea aici odihna de mi care, sau Sîmb ta (mileniul odihnei), cît timp exist chipul acesta al lumii. El e f cut pentru a ne mi ca i noi spre des vîr ire, cum se mi c stihiele din care e alc tuit trupul, i care în mi carea lor provoac în noi i ispitele

Iar ca hotar al încet rii ei în noi a pus clipa în care se va înf ptui înrudirea st rii lor din urm cu starea dinții, care este desfacerea vie ii ^{460a}. A a s-a spus lui Adam : «Întru sudoarea fe ei tale vei mânca pîinea ta».

i pîn cînd ? «Pîn ce te vei întoarce în p mîntul din care ai fost luat, care î i va odr sli ie spini i m r - cini», care sînt tainele plug riei acestei vie i, pîn ce dureaz . Dar din acea noapte, în care omul a asudat, Domnul a schimbat sudoarea care producea spini i m r cini, în sudoarea rug ciunii i în plug ria drep- t ii ⁴⁶¹.

Mai mult de cinci mii i cinci sute de ani l-a l sat pe Adam s trudeasc în ea. Pentru c pîn atunci nu era descoperit calea sfin ilor, precum a zis dumnezeiescul apostol (Ef., 3,1). Dar în zilele de pe urm a venit i a poruncit libert ii s schimbe sudoarea cu sudoare. Deci n-a poruncit oprirea deplin , ci schimbarea. C ci a ar tat iubirea de oameni fa de noi, pentru r b-darea grelei noastre p timiri legat de p mînt. Deci de ne vom opri s asud m în rug ciune, vom secera neap rat spini. Pentru c lipsa rug ciunii aduce plug ria p mîntului prin trup, care face s odr sleasc din fire

spre p cat. Omul trebuie s lucreze p mîntul trupului, cel ce rode te spini, ca s -l duc spre des vîr ire, cît e în forma actual . Lucrarea aceasta nu înceteaz cît timp exist trupul în chipul acesta, cu stihile ne-transfigurare, în mi care.

460 a. Lucrarea de cultivare a trupului (lupta cu patimile, r bdarea necazurilor) va înceta cînd trupul acesta va reveni la starea cea dintîi, adic la cea la care avea s ajung dac nu c dea. Dar la aceasta nu va ajunge decît dup desfacerea vie ii acesteia ; adic la Duminica adev - rat nu va ajunge decît dup ce va veni Sîmb ta adev rat .

461. Lucrarea virtu ilor. Pîn la Domnul Hristos sudoarea noastr nu prea reu ea s opreasc odr slirea patimilor. Asudam mai mult în slujba lor. In Domnul a reu it. In El reu im i noi. Dar necazurile r mîn. Ele sînt necesare ca sudoarea pentru dobîndirea real a virtu ilor, se spune mai departe. Domnul n-a oprit sudoarea, ci i-a schimbat modul i efectul. Acum asud m în r bdare i rug ciune. Spinii sînt opri i prin acestea s odr sleasc , dar numai dac rug ciunea se face continuu ca o alt mi - care, ca o alt osteneal . Mi carea în general nu înceteaz deci nici dup Hristos.

spini. Căci patimile sînt cu adevărat spini ce odrăşlesc în noi din sânul aflat în trup. Cît timp purtăm chipul lui Adam, neapărat purtăm şi patimile lui. Căci e cu neputinţă ca prin mintul să înceteze să dea o odrăşlă potrivit firii lui. Iar aceasta este nepotul firii, că prin mintul ieşit din trupurile noastre⁴⁶², după mîrturia lui Dumnezeu: «Prin mintul din care ai fost luat» (Fac., 3, 9). Prin mintul naşte spini. Iar prin mintul cuvîntător (raţional), patimile.

Dacă Domnul ne era de faţă în taină, în toate tipurile, în toate lucrurile deosebite ale iconomiei Lui⁴⁶³ şi pînă în ceasul al nou-lea al Vinerii, nu S-a oprit din lucrarea şi osteneala Lui (ceea ce este taina plugăriei din toată viaţa noastră), iar Sîmbătă S-a odihnit în mormînt, unde sînt cei ce zic că Sîmbătă, sau odihna de patimi, are loc chiar în viaţa aceasta?^{463a} (Iar despre Duminică sînt lucruri mari de spus).

Sîmbătă noastră este ziua înmormîntării. Atunci se odihneşte (sabatizează) cu adevărat firea noastră. Deci nu se impune ca un lucru de trebuinţă să smulgem din ea spinii cît sînt prin mintul în ea. Prin stăruirea noastră în plugărie, spinii se împuţinează din ea. Dar ea nu se

462. vorba de patimi. Ele sînt nepoatele prin mintului, din care s-a alcătuit trupul ca fiul prin mintului. Lucrarea prin mintului sau a trupului înainte de Hristos producea din el mai mult patimile, sau nepoatele prin mintului. De la Hristos, prin rugăciune, se poate opri naşterea patimilor din prin mintul trupului.

463. Prezenţa lui Hristos în tipurile legii vechi a fost afirmat de mulţi prinii anteriori. Ba chiar prezenţa Lui în tipurile diferite ale lucrării Lui mîntuitoare. De exemplu sfîntul Kiril din Alexandria vorbeşte despre prezenţa lui Hristos ca jertfă în jertfele Vechiului Testament (*închinare în duh şi adevăr*). Dar la Sfîntul Isaac avem afirmarea generală a acestui fapt.

463 a. Se vede că în vremea sfîntului Isaac se prelungeau încă aşchii milenarismului din primele secole creştine. Dar el se referă poate şi în general la toţi cei ce spun că omul poate ajunge încă în cursul vieţii prin minte la o deplină eliberare de ispitele patimilor. Cei ce susţin azi mileniul de la sfîrşit sînt consecvenţi cu ei înşişi cînd susţin că ajung individual chiar de pămînt la o lipsă totală de păcat.

cur e te deplin de ei^{463 b}. i dac aceasta este a a, dac prin lenevia pentru un timp, dac printr-o mic negrij , se înmul esc spinii i acoper fa a p mîntului i îneac s mîn a ta i se nimice te osteneala ta, trebuie s cur im p mîntul trupului în fiecare zi. C ci încetarea din aceast lucrare înmul e te spinii.

Fie ca s ne cur im de ei cu harul Celui de o fiin i al Unuia N scut Fiul lui Dumnezeu, C ruia se cuvine slava împreun cu Cel f r de început al S u P rinte i cu de via F c torul Duhul S u, în vecii vecilor! Amin.

CUVÎNTUL LXXV

Povestire despre unii sfin i i unele cuvinte prea cuvioase ale lor. i despre minunata lor vie uire

i din pricina neputin ei, m-am întins într-un col , pentru ca s fiu îngrijit pentru Dumnezeu. C ci nu aveam unde eram pe nimeni cunoscut. i vedeam pe acest frate sculîndu-se noaptea înainte de vreme i avînd obiceiul de a se apuca de pravil înaintea fra ilor. Dup ce psalmodia multe stihuri, deodat , în timp ce f cea aceasta, l sa pravila i c dea pe fa i- i lovea capul de p mînt de o sut sau de i mai multe ori, cu c ldura ce se aprindea în inima lui prin har. i dup aceea se ridica i s ruta crucea St pînului i se închina din nou i s ruta crucea i iar i se arunca pe fa . i inea acest obicei, încît nu puteam s cuprind într-un num r mul imea îngenuncherilor lui. C ci cine ar fi

463 b. Dar din faptul c nu putem ajunge pe p mînt la o total nepc tuire, nu trebuie tras concluzia contrar (protestant) c nu putem face nimic pentru împu inarea p catelor. Patimile r mîn ca posibil i si deci i ispitele cît sîntem pe p mînt, oricît le-am ve teji. De aceea, mereu trebuie s st m de veghe i s ne ostenim tot mai mult pentru sl birea lor. Ace tia sînt sfin ii.

putut num ra m t niile fratelui acela, pe care le f cea în fiecare noapte ? C s ruta crucea de dou zeci de ori cu fric i cu c ldur , cu dragoste amestecat cu evlavie i iar i începea s psalmodieze stihuri. i cîteodat de multa aprindere a gîndurilor ce-l ardeau cu c ldura lor, încît nu mai putea s suporte arderea acelei fl c ri, striga biruit de bucurie. C ci nu mai putea s se st pîneasc . V zîndu-l eu, m minunam mult de harul fratelui acela i de nevoia a lui i de trezvia ce o avea la lucrul lui Dumnezeu.

Iar diminea a, dup ceasul întîi, cînd edea la citire, se f cea asemenea unui om robit i la fiecare cap pe care-l citea c dea de multe ori pe fa i la multe stihuri i i în l a mîinile spre cer i pream rea pe Dumnezeu.

Vîrsta lui era de patruzeci de ani. Mîncarea era puîn i foarte uscat . i pentru c i silea trupul peste m sur i putere, ar ta ca o umbr , încît mi se f cea mil de sl biciunea fe ei lui; c din multa nemîncare se istovise i nu mai era nici de dou degete m sura ei. De multe ori îi ziceam: «Ai mil de tine, frate, în nevoia a ta, i de vie uirea aceasta bun , pe care ai cîtigat-o, ca s nu- i tulburi i întrerupi petrecerea aceasta, care s-a f cut asemenea unui lan duhovnicesc. S nu te pierzi pentru dorin a unui mic adaus i s te opre ti din drumul întreg. M nînc cu m sur , ca s nu ajungi s m nînci totdeauna i nu- i întinde piciorul peste putere, ca s nu te opre ti cu totul».

i era milostiv i foarte sfios, miluind cu fa vessel ; era curat cu firea, gata de mîngîiere, în elept dup Dumnezeu i iubit de to i pentru cur ia i veseliea lui. Lucra împreun cu fra ii cînd ace tia aveau nevoie de el, de multe ori trei zile i patru, i venea la chilie din sear în sear . C ci era destoinic la orice slujire. Iar cînd nu avea ceva, de i avea trebuin de aceea din mult ru ine fa de cei mici i mari nu putea

spune că nu are acel lucru. Și de cele mai multe ori, când lucra împreună cu frații, o făcea din rușine și se silea pe sine, neavînd plăcere săiasă din chilie. Așa era vieuirea și petrecerea fratelui acela. Iar Dumnezeuului nostru fie slava în veci. Amin.

CUVÎNTUL LXXVI

Despre un vechi bătrîn

Altădată iarăși am mers la un vechi bătrîn, bun și virtuos, care mă iubea mult. Era simplu la cuvînt, dar luminat cu cunoștință și adînc cu inimă și grăia cele din rușinea lui de har. Nu ieșea din chilie, ci numai la sfintele slujbe (sinaxe). Era cu luare aminte la sine și se îndeletnicea cu liniștirea.

Acestuia spunîndu-i eu odată: «Părinte, mi-a venit un gând să mă așez Duminică în pridvorul bisericii și să mă așez acolo dimineața, ca tot cel ce intră să iese, văzîndu-mă să mă definească», la acestea bătrînul îmi răspunse așa: «Scrisu-s-a că tot cel ce pricinuie teamă celor din lume nu va vedea lumina. Pe tine nu te știe nimenea în locul acesta, nici nu-ți cunosc viața, ci vor zice că monahii mă așază de dimineața, mai ales că se află aici frații începători, care sînt slabi în gîndurile lor și mulți dintre ei, avînd credință în tine și folosindu-se de la tine, când te vor vedea făcînd aceasta se vor vătămă. Vechii părinți făceau unele ca acestea pentru multele minuni ce le săvîrșeau și pentru cinstea ce-o aveau și pentru marele lor renume. Făceau acestea, ca să se necinstească și ca să ascundă slava vieuirii lor și să depărteze de la ei pricinile mîndriei. Dar pe tine ce te silești să faci aceasta? Nu îți căi fiecare fel de vieuire în care rînduiala și vremea ei? Ieșind nu și-a rînduit o astfel de vieuire, nici un

astfel de renume. Căci vieuiești ca unul dintre frații tăi, nici pe tine nu te folosești, înșă pe altul vatămi. Apoi acest fel de lucrare nu folosește tuturor, ci numai celor desvârșiți mari. Pentru că ea înseamnă o dezlegare a simurilor⁴⁶⁴. Dar celor de la mijloc începetorilor ea le este p gubitoare. Pentru că ei au nevoie de mult pază și de supunere a simurilor. Dar bătrânii au străbătut timpul pazei și câștigă din toate câte le voiesc. Negustorii necercași în lucrurile mari își pricinuesc multe pagube; dar în lucrurile mici runte înaintează repede. Și iarăși, precum am spus, în tot lucrul este o rânduială și toată vieuirea are vremea ei ce se poate cunoaște. Dar tot cel ce începe înainte de vreme cele mai presus de măsura lui își îndoiește vătămarea și nu câștigă nimic. De dorești câștigul, rabdă cu bucurie necinstirea ce-ți vine fără de voie cu bun rost și nu te tulbura, nici nu urî pe cel ce te necinstește».

Stăteam odată de vorbă cu înțeleptul acela care gustase din pomul vieții, prin sudoarea sufletească, din zorile tinereții lui până în seara bătrâneții lui. Și după ce m-a învățat multe cuvinte despre virtute, îmi spusese așa: «Toată rugăciunea în care nu se trudește trupul și nu se necăjește inima, se socotește ca un fătăleșdat. Căci rugăciunea aceasta este fără suflet»⁴⁶⁵. Și iarăși îmi spusese: «Să nu te dai, nici să ieși parte, în nici un fel, la vorbă cu omul certăreț și cu cel ce voiește să-ți impună cuvântul lui, cu cel viclean la cuget și nerușinat în simurile lui, ca să nu se deprinde de la tine curăția pe care ai dobândit-o cu mult osteneală și să-ți umple inima de întuneric și tulburare».

464. Ea înseamnă a da drumul simurilor. Dar aceasta o pot îndoi numai cei ce, prin deprinderi, au ajuns la starea în care simurile nu mai ispitesc.

465. Ideea aceasta o va apara sfântul Grigorie Palama împotriva lui Varlaam, care susținea, în spiritul neascetic al Apusului, că rugăciunea e un fel de meditație filozofică ce nu trebuie să fie stingherită de nici o osteneală. Ea se face ezând comod în scaun, nu cu durerea îngenuncherilor și cu plînsul pentru păcate. Dar numai aceasta dă suflet, sau câldură, sau vibrație existențială rugăciunii.

CUVÎNTUL LXXVII

Despre alt b trîn

Am mers odat la chilia unuia dintre b trîni. Era un sfînt care nu deschidea cuiva des. Cînd m v zu prin fer struica lui, c sînt eu, îmi zise: «Voie ti s intri?» i eu am r spus: «Da, cînstite p rinte». Dup ce am intrat i ne-am rugat i am vorbit mult, la urm l-am întrebat: «Ce am de f cut, p rinte, c unii vin la mine i nici nu cî tig, nici nu folosesc din întîlnirea cu ei? Dar mi-e ru ine s le spun s nu vin. Ei m împiedic adeseori i de la pravilele obi nuite. i aceasta m nec je te». La acestea fericitul b trîn îmi r spuse:

«Cînd unii ca ace tia vin la tine pentru c iubesc trînd via, dup ce ed pu in, f -te c voie ti s te scoli la rug ciune i spune celui ce se afl la tine, f cîndu-i metanie: Frate, vino s ne rug m, c a sosit vremea pravilei mele i nu pot s trec peste ea. Pentru c îmi vine cu greutate dac voiesc s o împlinesc la alt ceas i mi se face pricin de tulburare. i f r vreo sil neap rat nu pot s o las. Iar acum nu e nimic care s m sileasc s las rug ciunea mea! i s nu la i pe acela s nu se roage cu tine. Iar de spune acela: Roag -te tu i m voi ruga i eu, f -i metanie i spune-i: F, din iubire, m car aceast singur rug ciune cu mine, ca s m folosesc din rug ciunea ta. i cînd v ridica i, lunge te rug ciunea ta chiar peste ceea ce obi nuie ti s faci. De vei face a a cînd vor veni la tine, cunoscînd c nu judeci ca ei, nici nu iube ti trînd via, oriunde vor afla c e ti, nu se vor apropia.

Ia seama deci ca nu cumva primind fa de om, s p r se ti lucrul lui Dumnezeu. Iar de se va afla vreunul din p rin i, sau vreun str in obosit, ederea cu el i se va socoti în locul celei mai mari rug ciuni. Dar

dacă străinul e dintre cei ce iubesc gloria de artă, odihnește-l (ospitează-l), după putere și slobozește-l în pace».

Zis-a oarecare dintre priini: «Mă mir că am auzit pe unii fiind în chiliile lor lucru de mână și putând împlini fără lipsuri și pravila lor, fără să se tulbure».

Și a spus un cuvânt minunat: «Cu adevărat zice și eu că de mă duc la apăsare, mă tulbur în obișnuința mea și în rânduiala ei și sînt împiedicat în lucrarea desvîrșită a minii mele».

CUVÎNTUL LXXVIII

Despre întrebarea unui frate oarecare

Acela însă trînea a fost întrebat odată de către un frate oarecare: «Ce să faci de multe ori am un lucru de care am trebuință, fie pentru slăbiciunea, fie pentru lucrarea mea, fie pentru altă pricină și fără el nu pot viața în liniște, dar văzînd pe cineva avînd trebuință de el și fiind biruit de milă, îl dau aceluia. Dar de multe ori fac aceasta, fiindcă mi-l cere cineva, căci sînt silit de iubire și de poruncă și dăruiesc celui ce cere ceea ce îmi este de trebuință. Și după aceea, trebuința aceluia lucru mă face să cad în grijă și în tulburarea gândurilor și din pricina aceasta mi se împriește mintea de la grija liniștii; și sînt silit poate să ies din liniște și să trec în căutarea lucrului acela. Iar de răbdare nu iese, ajung în necaz mare și în tulburarea gândurilor. Deci nu știu care din acestea două să aleg: ceea ce pune capăt împrieștii liniștii mele pentru mulțumirea fratelui, sau trecerea cu vederea a cererii lui și stăruirea în liniște?»

La acestea însă trînelul a răspuns, zicînd: «Orice milostenie, sau iubire, sau milă, sau orice se socotește că e pentru Dumnezeu, dar te împiedică de la liniște și-

fur ochiul spre lume i te împinge în vreo grij i te tulbur în pomenirea lui Dumnezeu i întrerupe rug - ciunile tale i te duce la tulburarea i nestatornicia gândurilor i te opre te de la cugetarea la dumnezeie - tile citiri (care e arma ce te izb ve te de împr tieri) i destram paza ta i te face dup ce te-ai legat, s por - ne ti la plimbare i dup ce te-ai însingurat, s petreci cu al ii, i r scole te împotriva ta patimile înmormîn - tate i dezleag sim urile înfrîmate i desfiin eaz moartea fa de lume i te coboar de la lucrarea înge - reasc (care are o singur grij)⁴⁶⁶ i te a eaz în ceata mirenilor — e o dreptate care trebuie s piar . C ci îm - plinirea datoriei de iubire prin mul umirea trebuin e - lor trupe ti este un lucru al mirenilor, sau i al c lug - rilor mai nespori i, nu al celor ce vie uiesc în lini te, sau i al celor ce au lini tea amestecat cu unirea în - tr-un gând cu al ii i al celor ce într i ies neîncetat. Ea este bun i vrednic de laud pentru unii ca ace tia.

Dar celor ce i-au ales cu adev rat ie irea din lume cu trupul i cu sufletul, ca s - i pironeasc cugetarea în rug ciunea însingurat , în moartea fa de cele tre - c toare i fa de vederea i amintirea lucrurilor, nu li se cuvine s slujeasc lucr rii celor trupe ti i drep - t ii legate de lucrurile ar tate (ca s se îndrept easc prin ele în Hristos), ci, dup cuvîntul Apostolului, prin «omorîrea m dularelor lor de pe p mînt» (Col., 3,5), s aduc lui Dumnezeu jertfa curat i nep tat a gîndu - rilor, ca pîrg a plug riei lor, i omorîrea trupurilor în r bdarea primejdiilor pentru n dejdea celor viitoare. C ci vie uirea c lug reasc se ia la întrecere cu cea a îngerilor. Nu se cuvine nou s p r sim plug ria cereasc i s ne alipim la lucruri». Iar Dumnezeului nostru fie slava în veci! Amin.

466. Lucrarea îngereasc e cugetarea exclusiv la Dumnezeu.

CUVÎNTUL LXXIX

Despre muștrarea unui frate oarecare

Un frate oarecare, fiind muștrat odată că n-a făcut milostenie, a răspuns celui ce l-a muștrat cu îndrăzneală: «Cu obrăznicie, că monahii nu sînt supuși datoriei de a face milostenie. Cel ce l-a muștrat i-a răspuns: «Se tie și e vdit că lucrul care nu e supus datoriei de a face milostenie. Este acela, care poate spune că a descoperit lui Hristos, precum s-a scris: «Iată noi am lăsat toate și am urmat ție» (Mt., 19,27); adică acela care nu are nimic pe pămînt și nu se încurcă pe sine în cele trupești și nu are în minte ceva din cele vătute, primind numai cele spre trebuință, și neocupîndu-se de cele ce întrec aceasta, ci fiind ca pasrea, în viața lui. Acesta nu e supus datoriei de a face milostenie. Căci cum poate da altuia din cele de care este liber? Mai degrabă e dator cel ce se ocupă cu cele lumești și lucrează cu mîinile și primește de la alții, și-i dă lui milostenie. Dar nesocotirea acestuia este o împotrivire nemiloasă față de porunca Domnului. Căci dacă în cele ascunse nu se apropie cineva de Dumnezeu, nici nu tie să-l slujească Lui în trup, dar nu se îngrijește nici de cele vătute care-i sînt lui puțin, ce altă nădejde va avea unul ca acesta, prin care va dobîndi și viața? Unul ca acesta este neînțelept».

Alt bătrîn a zis: «Eu mă mir de ce se tulbură pe ei în iși în lucrul liniștii, că să împlinească trebuințele trupului ale altora». Și a zis iarăși: «Nu trebuie să amestecăm în lucrul liniștii grija de altceva. Fiecare lucru să se cinstească la locul lui, că să nu fie viața noastră amestecată. Că cel ce se îngrijește de multe, este robul multora. Iar cel ce apăsător este toate și se în-

grije te de starea sufletului s u e prietenul lui Dumnezeu. ine seama c se g sesc mul i în lume din cei ce fac milostenie i împlinesc iubirea fa de cei apropiat i în cele trupe ti. Dar dintre lucr torii lini tii depline i bune, care vie uiesc în Dumnezeu, de-abia se afl cîte unii, fiind foarte rari. Dar care dintre cei ce fac milostenie în lume, sau dreptate în cele trupe ti⁴⁶⁷, a putut ajunge la vreunul din darurile de care se învrednicesc de la Dumnezeu cei ce petrec în lini te ?».

i iar i a zis : «De e ti mirean, îndeletnice te-te cu bun t ile ce le po i face în lume; iar de e ti c lug r, îndeletnice te-te cu lucrurile cu care se împodobesc c lug rii cei buni. Dar de voie ti s te îndeletnice ti cu amîndou , vei c dea din amîndou . Lucrurile c lug rului sînt acestea: libertatea de cele trupe ti, osteneala trupeasc în rug ciuni, pomenirea neîncetat a lui Dumnezeu în inim . Dac - i este deci cu putin s te îndestulezi, f r acestea, cu virtu ile lume ti, judec tu însu i».

Întrebare: «Deci nu poate monahul care se ostene te cu lini tea s dobîndeasc amîndou lucrurile: s se ocupe cu grija de Dumnezeu i s poarte cealalt grij în inim ?»

R spuns : «Eu socotesc c cel ce voie te s petreac în lini te, nici cînd va l sa toate i se va îngriji numai de sufletul s u, nu va putea s vie uiasc în lucrarea lini tirii în chip deplin, chiar dac ar fi în afar de orice grij . Cu atît mai pu in de se va îngriji i de altceva. Domnul i-a l sat în lume pe cei ce-I slujesc Lui i se îngrijesc de copiii Lui i i-a ales pe cei ce liturghisesc înaintea Lui. C ci nu numai în lucrurile împ - ra ilor p mînte ti se pot vedea trepte deosebite, cele

467. «Dreptate» în sens larg, adic virtu i de ajutorare împlinite prin lucr i s vîr ite prin trup.

ce stau pururea în fa a împ ratului i se împ rt esc de tainele lui fiind mai sl vite decât cele ce se ocup cu lucrurile mai din afar , ci i în cele ale Împ ratului ceresc se pot vedea acestea. C ci cât îndr zneal nu au dobândit cei ce petrec totdeauna cu El în convorbire de tain prin rug ciune i de cât bucurie cereasc i p mînteasc nu se învrednicesc ei i ce mare putere au ei fa de toat zidirea, în asem nare cu cei ce slujesc lui Dumnezeu prin avu ii i lucruri de ale vie ii i îi fac mul umire Lui prin buna lor f ptuire, m car c i aceasta este un lucru foarte mare i bun ! Deci ni se cade s lu m pild nu de la ace tia, care sînt cu lipsuri în lucrurile lui Dumnezeu, ci de la aceia care au p r sit lucrurile vie ii i au plug rit pe p mînt Împ r iacerurilor, de la aceia care au lep dat cele p mînte ti i i-au întins inimile spre por ile cerului.

Înce au binepl cut lui Dumnezeu sfin ii vechi, care au c l torit înainte de noi pe calea acestei vie uiri ? Oare sfîntul Ioan Tibeul, vistieria virtu ilor, izvorul proorociei, a binepl cut lui Dumnezeu odihnind pe fra i în cele trupe ti, în l untrul chiliei lui z vorâte, sau prin rug ciuni i lini te ? Nu t g duiesc c , i prin acelea, mul i au binepl cut lui Dumnezeu; dar mai pu în decât cei ce au f cut-o prin rug ciune i prin p r sirea tuturor. C ajutorul celor ce vie uiesc în lini te i sînt cinsti i de fra ii lor este v dit, fie c ne ajut cu cuvîntul la vreme de nevoie, fie c înal pen- tru noi rug ciuni. Dar în afar de acestea, amintirea sau grija de vreun lucru din cele ale vie ii, ce doarme în inima celor ce vie uiesc în lini tire, nu ine de în e-lepciunea duhovniceasc . C ci «Da i cezarului cele ce sînt ale cezarului i lui Dumnezeu, cele ce sînt ale lui Dumnezeu» (Mt., 22, 21) i cele ce sînt ale aproapelui i ale lui Dumnezeu fiec ruia din ei, nu s-a spus celor ce se lini tesc, ci celor ce sînt în afar . C ci nu s-a po-

runcit celor ce vie uiesc în rînduiala îngereasc , adic în grija de suflet, s se fac binepl cu i lui Dumnezeu prin cele ale vie ii, adic s se îngrijeasc de lucrul mîinilor, sau s ia de la cineva i s dea altuia. Deci nu se cade c lug rului s aib grij de ceva care mi c mintea lui, sau o coboar din starea ei în fa a lui Dumnezeu.

Iar dac cineva, t g duind aceasta, aminte te de Pavel, apostolul, c acela lucra cu mîinile sale i f cea milostenie, îi vom spune c Pavel singur a putut face toate. Iar alt Pavel nu tim s fi fost, care s poat face toate, ca acela. Arat -mi pe alt Pavel ca acesta i te voi crede⁴⁶⁸.

Deci s nu aduci cele s vîr ite din iconomie ca do- vad pentru lucrurile cele de ob te. C ci altceva este lucrul Evangheliei i altceva este lucrarea lini tirii. Iar dac tu voie ti s ii lini tea, f -te ca Heruvimii, care nu se îngrijesc de nimic din ale vie ii p mînte ti. i nu socoti c mai e altcineva pe p mînt decît tine i Dum-

468. «C lucrul lui era mare i înalt i greu de împlinit e v dit tutu-
 rer. C ci avea grija tuturor Bisericii i sf tuia continuu i neîncetat.
 («Trei ani n-am încetat noaptea i ziua s sf tuiesc cu lacrimi pe fiecare»
 — Fapte, 20, 31). A avut parte de drumuri, de naufragii, de prigoane, de
 b t i cu toiagul, de lan uri, de închisori i de alte nevoine grele. Apoi
 nu mîna pîine în dar (II Tes., 3, 8), ci lucra pentru el i pentru ai s i cu
 mîinile sale (Fapte, 20, 32). De aceea i dumnezeiescul Gur de Aur îl
 laud în multe din cuvintele sale, mai ales în *Encomiul* lui, zicînd : «Ce
 este omul i cît de mare e noble ea firii noastre i de cît virtute este
 capabil acest vietate, a ar tat-o, mai mult decît to i oamenii, Pavel. Dar
 pentru aceea nu este de neimitat. C ci el însu i zice despre sine : «V
 rog, face i-v urm tori mie» (Col., 4, 17 ; Ef., 5, 1). Deci nu singur Pavel
 putea toate. C ci în cine putea toate ? In Cel ce-l înt rea pe el, Hristos.
 «C toate, zice le pot în Cel ce m înt re te, Hristos» (Filip. 4, 13). i însu i
 Hristos a zis : «Toate sînt cu putin celui ce crede» (Mc., 9, 23). Dar i
 Ava Isaac a zis în alt loc (p. 306 text grec) «Cu cît mai mult se va în l a
 omul, cu atît mai mult va intra în treapta duhovniceasc , dup asem narea
 lui Pavel». Deci, fie Isaac însu i, fie b trînul pe care l-am amintit mai
 sus, spunînd despre Pavel c «singur putea face toate», s-a folosit de o
 hiperbol , vrînd s arate în l imea virtu ii apostolului i m rimea greut ii
 lini tirii, cînd se adaug grija de a da milostenie i de a procura aproa-
 pelui cele de trebuin ».

nezeu, la Care- i este grija, cum ai fost înv ât de p rin-
 ii t i care au fost înainte de tine. C de nu- i va în s-
 pri cineva inima i nu- i va st pîni cu t rie mila sa,
 ca s se in departe de grija tuturor celor de jos,
 chiar de i s-ar p rea c pentru Dumnezeu⁴⁶⁹ are aceast
 grij i pentru ceva din cele ale vie ii, i nu va st rui
 numai în rug ciune în timpurile rînduite lui pentru ea,
 nu se va putea elibera de tulburare i de grij i nu va
 putea s r mîn în lini te.

Cînd deci î i vine gîndul s te îngrije ti de ceva de
 dragul virtu ii, ca s risipeasc de la tine pacea afl -
 toare în inim , spune-i lui: «Bun este calea iubirii i
 mila pentru voia lui Dumnezeu, dar tot pentru Dumne-
 zeu nu o voiesc pe ea».

«Stai lîng mine, P rinte, a zis un c lug r, c pen-
 tru Dumnezeu alerg dup tine». Iar acela i-a r spus :
 « i eu, pentru Dumnezeu fug de tine». Ava Arsenie nu
 se întîlnea, pentru Dumnezeu, cu nimeni, nici pentru
 folos, nici pentru altceva. Altul vorbea pentru Dumne-
 zeu toat ziua i primea pe to i str inii ce veneau la
 el. Acela a ales, în loc de aceasta, t cerea i lini tea. i
 de aceea vorbea cu Duhul dumnezeiesc în mijlocul m -
 rii vie ii trec toare i plutea cu pace în corabia lini tii,
 cum s-a ar tat în chip v dit nevoitorilor care au cunos-
 cut aceasta de la Dumnezeu.

Iar de te afli în lini te plin de tulburare i î i tul-
 buri trupul în lucrurile mîinilor i sufletul în grija de
 oarecare lucruri, ce lini te mai ai îngrijindu-te de multe
 ca s placi lui Dumnezeu ? Judec tu însu i! C ci f r
 p r sirea tuturor i f r dep rtare de toat grija, e lu-
 cru de ocar s spunem c se poate dobîndi vie uirea
 lini tirii. Iar Dumnezeului nostru fie slava !

469. o grij de cele ale vie ii altora, pe care o are cineva pentru
 c socote te c împline te astfel voia lui Dumnezeu.

CUVÎNTUL LXXX

**Despre lucrul cel mai de trebuin
i de foarte mare folos ce se cade s fie pomenit
în fiecare zi de c tre cel ce ade în chilia lui
i s-a hot rît s ia aminte la sine**

Un frate oarecare a scris acestea i le punea înaintea sa neîncetat, ca s - i aduc aminte de ele, i zicea: «În nebulie i-ai cheltuit via a ta, om acoperit de ruine i vrednic de tot r ul! Dar p ze te-te m car în ziua aceasta ce i-a r mas din zilele tale cele petrecute în de ert i f r lucrarea celor bune i îmbog ite în cele rele! S nu întrebi despre lume, nici despre viaa ei, nici despre c lug ri, sau despre lucrurile lor, i cum sînt, nici despre m rimea lucr rii lor i nici s te îngrije ti de ceva din acestea ! Ai ie it din lume în chip tainic i ai fost socotit ca mort în Hristos. S nu mai vie uie ti în lume, nici celor din lume, ca s - i ias înaînte odihna i s te faci viu în Hristos ! Fii preg tit pentru orice osîndire i pentru orice ocar i luare în rîs i def imare din partea tuturor! i prime te-le toate acestea cu bucurie, ca vrednic cu adev rat de ele, i rabd cu mul umire toat durerea i tot necazul i primejdia ce vin de la draci, ca unul ce ai împlinit voia lor. Poart cu b rb ie toat nevoia i cele ce i se întîmpl în chip firesc i toate am r ciunile! Rabd cu încredere în Dumnezeu i lipsa celor de trebuin ale trupului, care dup pu in timp vor fi gunoaie! i prime te-le toate acestea cu n dejdea în Dumnezeu, nea teptînd izb virea din alt parte, sau mîngîierea de la altul! i arunc asupra Domnului grija ta i în toate încerc rile osînde te-te pe tine însu i, ca fiind vinovat de ele ! S nu te sminte ti de cineva, nici s învinov e ti pe cineva din cei ce te sup r ! Pentru c ai mîncat din pomul cel oprit i ai cî tigat felurite patimi. Prime te

cu bucurie am răciunile, ca să te scuture puțin, și pe urmă te vei îndulci! Vai de tine și de slava cea rău mirositoare, pentru că ai lăsat sufletul tău neosândit, măcar că e plin de tot pe catul, și ai osândit pe alții cu cuvântul și cu gândul! Ajung - i această mîncare porceașă, cu care te hrănești pînă acum! Ce ai tu comun cu oamenii, tu care ești așa de murdar? Nu i-e rușine străiești între ei, după ce ai vieuit fără judecată?

De ție aminte la toate acestea și te stăpînești de la toate, poate te vei mîntui cu ajutorul lui Dumnezeu, iar de nu, vei pleca în locul întunecos și în slăburile dracilor, acolo voi ai lucrat-o cu făneru înat. Iată - i-am dat mîrturie despre toate acestea. De se va porni Dumnezeu cu dreptate împotriva ta, ca să - ți răsplătească pentru defăimările și ocările pe care le-ai cugețat și le-ai rostit tot timpul împotriva Lui, lumea întreagă te va prăsi. Drept aceea, încetează de pe acum să rabdă răsplătirile ce vin asupra ta».

De toate acestea îți aducea aminte fratele în toate zilele, ca, venindu-i vreo ispită sau vreun necaz, să poată răbda cu mulumire și să se folosească. Fie să răbdească și noi cu mulumire cele ce vin asupra noastră și să ne folosim cu harul iubitorului de oameni Dumnezeu, Căruia Îse cuvine slava și stăpînirea în veci. Amin.

CUVÎNTUL LXXXI

Despre deosebirea virtuților și despre sîvîria întregului drum

Sîvîria întregului drum stă în acestea trei: în pocîn, în curîie și în desvîrie.

Ce este pocînă? Păcirea celor de mai înainte și întristarea pentru ele.

i ce este cur ia pe scurt ? Inima plin de mil pentru toat firea zidit ⁴⁷⁰.

i ce este des vîr irea ? Adîncul smereniei, care este p r sirea tuturor, atît a celor v zute, cît i a celor nev zute ⁴⁷¹. Prin cele v zute în eleg pe toate cele sim ite, iar prin cele nev zute, pe cele gîndite (inteligibile). Atunci e ti în afara grijii de ele.

A fost întrebat iar i b trînul în alt timp : «Ce este poc în a ?». i a zis : «Inima zdrobit i smerit ; moartea îndoit , de bun voie, fa de toate». « i ce este inima plin de mil ? » i a zis : «Arderea inimii pentru toat zidirea, pentru oameni, pentru p s ri, pentru dobitoace, pentru draci ⁴⁷² i pentru toat f ptura. În acest caz, gîndul la acestea i vederea lor fac s curg din ochi iroaie de lacrimi. Din mila mult i ap s - toare ce st pîne te inima i din st ruin , inima se mic oreaz i nu mai poate r bda sau auzi, sau vedea vreo v t mare, sau vreo întristare cît de mic , ivit în vreo zidire ⁴⁷³. i pentru aceasta aduce rug ciune cu

470. o defini ie pozitiv a cur iei. Cur ia nu e ceva în sine, ci o iubire fa de toate. contrarul oric rui fel de egoism. Deci murd ria e una cu egoismul, cu preocuparea de sine. Numai inima vede pe Dumnezeu în toate, pentru c le vede pe toate în adev rul lor adînc, transparent.

471. Des vîr irea nu e adunarea tuturor, ci golirea de toate. sim irea golului t u, sim irea c n-ai nimic, nici ceva v zut, nici vreo în elegere, nici vreo capacitate sufleteasc . În golul acesta nesfîr it, sau sub chipul lui, se face «sim it», mai presus de sim ire i de gîndire, Dumnezeu cel nesfîr it.

472. Mila e «arderea inimii», nu e un sentiment c ldu , ci ceva aseme nea sim irii mamei pentru copilul ei bolnav sau nenorocit. Aceasta e totodat cur ia. Deci nu e o stare de pasivitate. Ci o intens tr ire a iubirii, plin de suferin a pentru cel ce sufer . o ardere chiar pentru draci. con tiin a c i ei sufer de r utatea lor. Cum se împac aceasta cu fericirea celor ce se vor afla în via a ve nic ? o mare tain . Chiar în suferin a pentru al ii e o des vîr ire, o lips de egoism, de p cat, de îngustare. i altceva e a suferi pentru al ii, dar a fi curat tu însu i (c ci numai atunci suferi pentru al ii), i altceva, a fi chinuit de ura împotriva altora, de patimile ce te st pînesc. Izvorul acestei suferin e pentru al ii e în crucea lui Hristos.

473. «Inima se mic oreaz i nu mai poate suporta vreo v t mare în vreo zidire» : inima nu mai are putere s suporte vederea suferin ei altora. Dar tocmai aceasta înseamn suprema ei suferin . Pe de alt parte, simte c nu poate suferi cît ar trebui s sufere. Suferin a ei ar trebui s fie nesfîr it . Dar nesfîr irea se experiaz în neputin a tr irii nesfîr irii. Aceasta

lacrimi în tot ceasul i pentru cele necuvînt toare i pentru du manii adev rului i pentru cei ce-l vat m pe el, ca s fie p zi i i ierta i⁴⁷⁴; la fel i pentru firea celor ce se tîr sc pe p mînt. O face aceasta din multa mi-
lostivire ce se mi c în inima lui f r m sur , dup ase-
m narea lui Dumnezeu».

i a fost întrebat iar i: «Ce este rug ciunea ?» i a zis : «O lini tire i o golire a cuget rii de toate cele de aici i o inim ce-i întoarce cu des vîr ire privirea spre n dejdea plin de dor a celor viitoare. Iar cel des-
p r it de acestea seam n s mîn amestecat în se-
m n tura sa, asemenea celui ce înjug împreun boul cu asinul»⁴⁷⁵.

i iar i a fost întrebat: «Cum poate dobîndi cine-
va smerenia ?». i a zis : «Prin neîncetata pomenire a gre elilor sale i prin con tiin a apropierii de moarte, prin îmbr c minte s r c cioas , prin alegerea locului din urm în fiecare clip i prin alergarea la faptele cele mai înjosite i mai de ocar în orice lucru; prin a fi totdeauna ascult tor, prin t cerea neîncetat , prin neiubirea de întîlniri în adun ri i prin voin a de a fi necunoscut i neluat în seam ; prin a nu ine la vreun lucru dup regula proprie, prin a urî vorb ria cu multe persoane, prin a nu iubi cî tigurile. i dup acestea, prin dispre uirea de c tre minte a oric rei oc ri i în-
vinov iri din partea vreunui om i a oric rei pizmu-

e experien a nesfîr irii de c tre f ptur : pe de o parte suferin a e m rgi-
nit , pe de alta tr ie te nesfîr irea ei, dar în neputin a de a o cuprinde,
exprima, comunica. Aceasta e i nesfîr irea iubirii f pturii: ea mereu în-
cearc s o comunice ca nesfîr it , i, neputînd-o face, mereu repet
aceast comunicare, mai bine zis o comunic în alte moduri, în alte laturi
ale ei. În aceasta se implic necesitatea eternit ii iubirii i a celui ce
iube te, adic a persoanei. Setea mea nesfîr it de a iubi i de a fi iubit
arat c împreun cu cel iubit sîntem sorti i eternit ii. Iar întrucît iubirea
aceasta, pe care o mo tenim succesiv, n-a putut începe cîndva, trebuie s
existe o comunicare de Persoane ce se iubesc din veci.

474. Iertarea li s-ar acorda numai cînd s-ar poc i i aceia. Dar dracii
nu se poc iesc; i la fel mul i din cei ce se las ispiti i de ei.

475. Cred c e vorba de cel ce se lini te te de grijile lumii, dar nu
are inima plin de n dejdea a celor viitoare.

iri; prin a nu avea mâna sa asupra nim nui i mâna nim nui asupra sa, ci a fi singur i însingurat în cele ale sale⁴⁷⁶, i a nu lua în lume grija cuiva asupra sa⁴⁷⁷, afar de grija sa. i pe scurt, la smerenie se ajunge prin înstrinare, prin s r cie i prin vieuirea însingurat . Acestea nasc smerenia care cur e te inima».

Iar semnul celor ce au ajuns la des vîr ire este acesta: de vor fi preda i de zece ori pe zi arderii pentru dragostea oamenilor, nu se vor s tura de ei. Precum a zis Moise c tre Dumnezeu: «De le ier i lor p -catul, iart -l. Iar de nu, terge-m i pe mine din cartea în care m-ai scris» (Ie ., 32, 31). i precum a zis fericitul Pavel: «M-a ruga s fiu anatema de la Hristos pentru fra ii mei» i celelalte (Rom., 9, 3). i iar i: «Acum m bucur de necazuri pentru voi, cei din neamuri» (Col., 1, 24). Dar i ceilal i apostoli au primit moartea în toate chipurile, în schimbul vie ii oamenilor.

Iar ca sfîr it al tuturor acestora, Dumnezeu i Domnul L-a dat pentru dragostea Sa pe Însu i Fiul S u la moarte prin cruce⁴⁷⁸. «C a a de mult a iubit Dumnezeu lumea, încît i pe Unul-N scut Fiul S u L-a dat la moarte pentru ea» (In, 3, 16). Nu pentru c n-a putut s ne izb veasc pe noi în alt chip, ci a voit s ne înve e prin aceasta pe noi dragostea cea folositoare⁴⁷⁹.

i ne-a apropiat pe noi de Sine în moartea Unuia-n scut Fiului S u⁴⁸⁰. i dac ar fi avut ceva mai de pre

476. A nu st pîni pe cineva i a nu se folosi de faptul c e omul cuiva tare, ci a se încrede numai în Dumnezeu, stînd singur în fa a Lui, cu p -catele sale.

477. A nu se socoti c poate s mîntuiasc el însu i pe cineva, ci a socoti c nici pe sine nu se poate mîntui.

478. Avem aici iar i un text antinestorian. Însu i Fiul lui Dumnezeu a murit prin cruce ca om i nu un om deosebit de Dumnezeu.

479. Deci nu pentru o satisfac ie juridic , în sensul apusean.

480. Chiar în moartea Fiului S u, Dumnezeu ne-a apropiat de Sine. C ci a venit în ea cu suprema Sa dragoste la El i la noi i ne-a p truns cu ea, înviindu-L i înviindu-ne, ca i noi s -L iubim pe El, uitîndu-ne pe noi i ridicîndu-ne în El. Des vîr irea st în dragoste, iar dragostea e legat de jertf . În dragostea dus pîn la jertf , sau în fiecare din ele, e o uitare de sine i unirea cu cel iubit i, prin aceasta, umplerea de via .

decît pe Fiul S u, i aceasta ne-ar fi dat-o, ca s se afle în El neamul nostru. i pentru dragostea Lui cea mare n-a voit s sileasc libertatea noastr , de i putea s o fac , ci s ne apropie de Sine prin dragostea cugetului nostru⁴⁸¹. i Însu i Hristos a ascultat de Tat l S u pentru dragostea Sa fa de noi, ca s primeasc asupra Sa ocara i mîhnirea, cu bucurie, precum zice Scriptura: «În locul bucuriei ce o avea, a r bdat crucea, dispre uind ru inea» (Evr., 12, 2). De aceea a spus Domnul în noaptea în care a fost vîndut: «Acesta este trupul Meu, care se d pentru lume, spre via ; i acesta este sîngele Meu care pentru mul i se vars spre iertarea p catelor» (Mt., 26, 26—28). i pentru noi zice iar i: «Eu M sfin esc pe Mine» (In, 17, 19).

A a ajuns i to i sfin ii la această des vîr ire, cînd ajung des vîr i i i se aseam n cu Dumnezeu în izvorîrea prisositoare a dragostei lor i a iubirii fa de to i oamenii. i spre acest semn al asem nrii cu Dumnezeu tind to i sfin ii: spre des vîr irea în dragoste fa de aproapele. A a f ceau i p rin ii no tri din singur tate : cînd ajungeau la acea des vîr ire i asem nare, primeau totdeauna în ei via a deplin a Domnului Iisus Hristos.

Despre fericitul Antonie se zice c nu socotea niciodat în sine s fac ceva care s -l foloseasc pe el mai mult decît pe aproapele. El avea încredin area aceasta c cî tigul aproapelui e cea mai bun lucrare pentru sine.

i despre Ava Agaton s-a spus iar i c zicea: «A fi voit s aflu un bubos, s iau trupul lui i s i-l dau pe al meu». Ai v zut dragostea des vîr it ? Chiar cînd

în moartea Fiului S u se afla neamul nostru însu i, în starea de predare c tre Dumnezeu i Tat l. O spune aceasta Sfîntul Isaac în propozi ia urm toare. Se afirm astfel sensul ontologic-transformator i recapitulativ al crucii lui Hristos, adic sensul ei înnoitor i puterea ei de îmbr i are a tuturor în vederea acestei înnoiri.

481. N-a voit s ne fac buni cu sila, ci a voit s ne cî tige în Hristos Fiul S u dragostea noastr liber fa de Sine, ca fa de Tat l nostru.

era afar de sine nu suferea și nu odihneasc (osp teze) pe aproapele lui. Și avea o s p lig și intrînd un frate la el și dorind-o, nu l-a l sat și ias din chilie f r ea. Dar și alte de acestea sînt scrise despre unii ca ace tia.

Și de ce spun numai acestea ? Mulți dintre ei și-au dat trupurile lor fiarelor, și s biei, și focului pentru aproapele. Nimeni nu se poate ridica la treapta acestei iubiri, dacă nu simte în chip ascuns n dejdea sa⁴⁸². Și nu pot dobîndi iubirea de oameni cei ce iubesc lumea aceasta. Cînd dobînde te cineva dragostea de Dumnezeu însuși, se și îmbrac îndat cu ea. Dar e nevoie ca cel ce a dobîndit pe Dumnezeu să nu caute a dobîndi împreună cu El și altceva, ci să se lepede chiar și de trupul său^{482 a}. Căci de se va îmbrăca cu lumea aceasta și va dori viaa aceasta, nu se va îmbrăca cu Dumnezeu, pînă nu le va p r și pe acestea. Căci El însuși a m rturisit acestea zicînd : «De nu va l sa cineva toate și nu-și va urî sufletul său, nu poate să se fac ucenicul Meu» (Lc., 14, 26). Deci nu trebuie numai să le lase, ci să le și urască. Și de nu poate să se fac ucenicul Lui, cum se va s l lui în El ?

Întrebare: Pentru că n dejdeaa a dedulcesfinților și vieuirea însoțită de ea și faptele ei sînt u oare sufletului ? și pentru ce se cî tig ele a a de repede ?

Răspuns : Pentru că s-a trezit în sufletul lor dorința cea firească și îi adap pe ei acest potir⁴⁸³ și îi îmbat

482. N dejdea sau încredințarea vieții viitoare.

482 a. Se face o strict deosebire între dragostea de om în Dumnezeu și alipirea de lucrurile lumii, sau chiar de trupul propriu. Dragostea de om e spiritual, îmbrățișează subiectul lui adînc, inepuizabil, destinat veciniei. Dragostea de lucruri sau de trupuri se alipește de ceva ce e m rginit și trecător și d trupului propriu o plăcere care satisface doar pentru un moment, sau pentru un număr de momente succesive, dar trecătoare, simțurile.

483. Îi îmbat potirul n dejdii vieții viitoare, ca un fel de pregustare a bunătăților ei. Și n dejdea vieții netrecătoare este firească sufletului.

începînd din ceasul acesta. i din pricina aceasta nu mai simt osteneala, nici necazurile i pe tot drumul c - l toriei lor se socotesc a a ca i cînd î i fac c l toria în aer i nu în p irea omeneasc , pentru c nu mai v d asprimea drumului i nu se mai ivesc înaintea lor mun i i rîuri i «li se fac lor cele aspre c i netede» i celelalte (Is., 40, 4). i pentru c în fiecare clip pri - vesc la sînul P rintelui lor i aceast n dejde le arat ca un deget, în fiecare clip , cele de departe i nev - zute. Pentru c le v d ei ca într-o icoan ^{483a}, cu ochiul ascuns al credin ei i pentru c p r ile sufletu - lui sînt aprinse ca de un foc de dorul celor ce sînt de - parte i cele care nu sînt de fa le socotesc ca fiindu - le de fa . C ci lungimea gîndurilor lor se întinde pîn acolo ^{483b}. i pururea se silesc s ajung acolo.

i cînd se apropie de orice virtute ca s-o lucreze, nu o lucreaz numai în parte pe ea, ci le lucreaz în chip cuprinz tor pe toate, în întregime, dintr-odat . C ci nu- i fac c l toria pe calea împ r teasc , cum o fac to i, ci ace ti uria i î i aleg c r rile cele scurte ⁴⁸⁴.

i se dovedesc str b tînd în scurt vreme drumul spre loca uri ⁴⁸⁵. Pentru c aceast n dejde îi arde ca un

483 a. Întrucît sufletul este un chip al lui Dumnezeu, mai bine zis o sînt icoan a Celui sînt i nev zut i nesfîr it, v d chiar prin acest indefinit al sufletului lor, prin nesfîr ita lui noutate i sete de dragoste, pe Dumnezeu, Care singur r spunde setei lui nesfîr ite de dragoste i de cunoa tere.

483 b. Setea de dragoste i de cunoa tere nesfîr it a sufletului e plin de foc. Nu e rece. i gîndurile la Cel ce o poate satisface ajung pîn la El, sau sînt legate oarecum cu El, de i pe de alt parte, prin infinitatea Lui realizat din veci, e atît de deosebit de suflet.

484. «Calea împ r teasc » e o cale moderat , lung , încetinit . Dar ace tia fac pa i uria i, înghi ind distan e mari în scurt vreme. Ei pun în lucrarea oric rei virtu i tot sufletul lor, toat setea lor de des vîr ire. De aceea îmbr i eaz într-o singur virtute toate virtu ile.

485. «Loca urile», cele de care spune Mîntuitorul Hristos c sînt în casa Tat lui S u (In, 14, 2), sînt virtu ile ce le dobîndesc cei ce se silesc, cum spun unii p rin i. C ci orice virtute, de ex. smerenia, r bdarea, iubirea, e ca un adev rat ve tmînt, sau loca ce îmbrac pe acela. Virtu ile sînt astfel atît c r ri spre loca urile des vîr irii, cît i loca urile sau chipu - rile proprii ale des vîr irii.

foc i nu se pot potoli de asprimea drumului necontenit în bucuria lor⁴⁸⁶. i li se întâmpl , precum s-a spus i la fericitul Ieremia : «C am spus : nu voi mai numi numele Domnului, nici nu voi mai gr i în numele Lui. C s-a f cut în inima mea ca un foc ce m arde i p - trunde în oasele mele» (Ier., 20, 9). A a se ive te i lucreaz pomenirea lui Dumnezeu în inimile celor ce se îmbat cu n dejdea f g duin elor Lui^{486a}.

C r rile scurte ale virtu ilor sînt virtu ile cuprinz - toare, pentru c nu e o dep rtare mare între c r rile cele multe dintre o vie uire i alta⁴⁸⁷ ; nici nu se afl între una i alta loc i timp i risipire, ci stau împreun i se împlinesc toate degrab .

Întrebare: Ce este nep timirea omeneasc ?

R spuns: Nep timirea nu const în a nu sim i patimile, ci în a nu le primi, din pricina multelor i feluritelor virtu i, ar tate i ascunse, pe care le-au dobîndit unii care au sl bit patimile în ei, încît ele nu se mai pot r scula u or împotriva sufletului. Iar cugetarea nu are nevoie s ia mereu aminte la ele, pentru c în tot timpul e plin de în elesurile ce-i vin din gîndirea i îndeletnicirea cu chipurile vie uirii celei bune ce se mi c în minte. De aceea, cînd patimile încep s se mi te, cugetarea e r pit dintr-odat din apropierea

486. «Asprimea» i «bucuria» drumului exprim un alt paradox tr it real de cei ce se nevoiesc. Folosirea paradoxului este o alt tr s tur care înrude te pe Isaac Sirul cu Ioan Sc rarul.

486 a. Chiar i numai pomenirea numelui lui Dumnezeu aprinde focul în inim , aducînd în cuget toat dragostea fa de El i cea care se cuprinde în El. De aceea proorocul Ieremia nu mai vrea s pomeneasc numele Lui, pentru c nu mai poate r bda pîrjolul acestuia.

487. Virtu ile cuprinz toare sau generale (în elepciunea, cump tatea, dreptatea, b rb ia), cuprinzînd multe virtu i în ele, fiecare din ele sporînd, face s sporeasc toate virtu ile pariale cuprinse în ea. De aceea, cel ce practic virtu ile generale practic deodat multe virtu i i drumul lui spre des vîr ire se scurteaz . El urca repede de la o treapt de vie uire la alta mai înalt .

lor de vreun în eles ce s-a ivit în minte⁴⁸⁸. i patimile r mîn nelucr toare, cum a zis fericitul Marcu.

Mintea celor care împlinesc, prin harul lui Dumnezeu, faptele virtu ilor i s-au apropiat de cuno tin⁴⁸⁹ nu mai simte decît pu in partea cea rea i neîn eleg - toare a sufletului. C ci cuno tin a lor e r pit la în l - ime i aceasta o înstr ineaz de toate cele din lume. i pentru nevinov ia lor i pentru sub irimea, sprinte - neala i ascu imea min ii lor, dar i pentru continuarea nevoinei lor, mintea li se cur e te i se face str ve - zie, datorit faptului c trupul lor s-a uscat⁴⁹⁰. i prin îndeletnicirea cu lini tirea i prin multa st ruin în ea, u or i degrab pune st pînire peste fiecare patim⁴⁹¹.

i contemplarea cea din ei îi c l uze te spre starea de r pire (uimire) legat de ea. i prin aceasta se îmbog - esc mult în vederi (contempla ii) i niciodat cugeta - rea lor nu e lipsit de con inutul în elegerii i nici nu petrec vreodat în afar de acelea pe care le s de te în ei rodul Duhului. i prin obi nuin a de mul i ani se terg din inima lor amintirile care mi c patimile în suflet i t ria st pînirii diavolului. C ci cînd sufletul nu se împrietene te cu patimile prin cugetarea la ele, pen -

488. De remarcat puterea ce o are un în eles înalt, curat, împotriva for ei patimilor. Cu adev rat e o putere dumnezeiasc în superioritatea dulce ii lui fa de dulcea a trec toare i grosolan a patimii. De aceea e o putere dumnezeiasc i în cuvîntul celui care aduce în mintea cuiva un astfel de în eles. un cuvînt adus din îndemnul, din «cuvîntul» lui Dumnezeu.

489. Prin virtu i se apropie omul de cuno tin a adev rat a sa proprie, a oamenilor i a lui Dumnezeu. C ci în virtu i e o privire atent la fiecare din ace tia, înso it de experien a lor. o cuno tin prin practica - rea vie uirii celei s n toase. o cuno tin cî tigat prin faptul c omul s-a pus, cu seriozitate, la încercare în lucruri mari, de dep ire de sine, i s-a realizat în acel plan de atingere cu Dumnezeu i de comu - niune cu semenii.

490. Cuno tin a celor mai înalte e condi ionat de faptele virtu ilor. Mintea se sub iaz prin ele, pentru c trupul însu i s-a sub iat, înfrînî - du-se prin practicarea lor, i nu mai împiedic cu grosimea lui vederea min ii. Cuno tin a în cele suflute ti i duhovnice ti nu e rezultatul unei întreprinderi pur teoretice, în care nu e angajat persoana întreag , ci numai ra iunea.

491. «¹ » ar putea însemna i: p trunde fiecare lu - cru, adic vede în elesul lui în Dumnezeu.

tru faptul c e st pînit neîncetat de alt grij , t ria ghiarelor patimilor nu poate s ia în st pînire sim i- rile lui duhovnice ti⁴⁹².

Întrebare: Care sînt însu irile cele mai alese ale smereniei ?

R spuns : Precum închipuirea de sine (mîndria) este o risipire a sufletului în n lucirile care-l fur de la sine i nu-l înfrîneaz de la zborul în norii gîndurilor lui, prin care înconjoar toat zidirea⁴⁹³, a a smerenia îl adun în lini tire i sufletul se strînge prin ea în l untrul s u. i precum sufletul nu este cunoscut, nici v - zut de ochii trupe ti, a a cel smerit cu cugetul nu e cunoscut între oameni. i precum sufletul este ascuns în l untrul trupului de vederea i de amestecarea cu to i oamenii, a a cel cu adev rat smerit la cuget nu numai c nu voie te s fie v zut i cunoscut de oameni, pentru desp r irea lui i pentru lipsirea de toate, ci voin a lui este i aceasta: de e cu puțin s se scufunde i pe sine însu i în l untrul s u i s se s l lu- iasc i s între în lini te i s p r seasc cu totul gîndurile sale cele dintîi, împreun cu toate sim urile sale i s fie ca unul ce nu se afl în zidire i n-a venit la existen i nu e cunoscut nicidecum nici de sufletul s u⁴⁹⁴. i pe cît este acesta de ascuns i de închis, ca

492. Rar se mai întîlne te în alt scriere duhovniceasc o atît de am nun it descriere a modului cum se cî tig nep timirea, sau sl birea patimilor. Aceast stare se dobînde te nu luptînd direct împotriva patimilor, ci dînd sufletului un con inut pozitiv, contrar lor.

493. μ , pe Care l-am tradus mai totdeauna cu împr tierea, e o mi care a sufletului în v zduh, asemenea meteorilor. El r t ce te prin gîndurile lui în v zduh, f r un a ez mînt, hoin rind cu preocuparea lui pe la toate lucrurile, prin toate închipuirile, f r s aib statornicia s aprofundeze ceva în toat realitatea obiectiv i mai ales f r s se adînceasc în cunoa terea de sine însu i i în punerea vie ii sale în rîndual . Smerenia e definit deci aci ca adunare a sufletului în sine, f r preten ia c tie toate, iar în fond ne tiind nimic cum trebuie. Smerenia e opusul superficialit ii arogante.

494. El uit i de sine. A dep it cunoa terea de sine. Con tiin a de sine s-a scufundat în fiin a proprie mai adînc decît ea, mai bine-zis în Dumnezeu, Care e temelia nesfîr it a ei. Deci nu e o uitare de sine în

o comoar , i desp r it de lume, pe atît este de întreg
lîng St pînul s u ⁴⁹⁵.

Cel smerit la cuget nu g se te niciodat odihna în
a vedea îngr m diri i amestec ri de mul imi, mi c ri
i glasuri, l rgime i griji i banchete, din care se na te
neînfrînarea, nici în cuvinte i întîlniri i în vorbiri i
în împr tierea sim urilor; ci pre uie te mai mult de-
cît toate acestea vie uirea însingurat în lini te, des-
p r it de toat zidirea, îngrijindu-se de sine într-un loc
lini tit ⁴⁹⁶.

i în toate alege micimea, neagonisirea, ceea ce e
de neap rat trebuin , i s r cia, în loc de a fi între
lucruri multe i în fapte ce urmeaz una dup alta. Vo-
ie te s se afle în toat vremea în pace i negrij , f r
amestecarea în cele de aici, ca gîndurile s nu izvo-
rasc din el. C ci e încredin at c de va c dea în multe,
nu va putea fi ferit de tulburarea gîndurilor. Pentru c
unde sînt multe lucruri sînt multe griji i înv lm ire
de gînduri felurite i amestecate. i atunci iese din sta-
rea lui mai presus de grijile p mînte ti, în pacea gîn-
durilor lui, în care se afl cînd nu se gînde te decît la
micile trebuin e de neap rat nevoie i cînd cugetarea
nu prime te decît singura grij a gîndurilor ei celor
mai bune. C ci dac trebuin ele îl împiedic de la gîn-
durile cele prea bune, ajunge la starea de a fi v t mat

cele de la suprafa , care aduce tot felul de fapte iresponsabile, ci o uitare
de sine în adînc, care o ine r pit acolo.

495. El nu mai cunoa te decît pe Dumnezeu, precum cel ce iube te pe
cineva nu mai cunoa te decît pe acela. cea mai deplin defini ie a sme-
reniei : s fii ca i cum nu e ti, s nu fii cunoscut nici de tine însu i, dar
totu i s nu fii ca un animal, sau ca o plant incon tient . S fii con tient
de Dumnezeu, dar nu de tine. S nu faci caz de tine. Dac în cele din
afar omul uit de sine risipindu-se, descompunîndu-se ca subiect unitar,
prin adunarea în sine se g se te i se înt re te ca un astfel de subiect,
unitar, ca o comoar de mult pre , ca un m rg ritar luminat de Dumnezeu
de dincolo de sine. M rg ritarul acesta reflect lumina dumnezeiasc i
atrage aten ia mai mult asupra ei. i omul e uimit în aceast stare nu de
m rg ritarul reprezentat de sine însu i, ci de lumina dumnezeiasc ce-l
înfrumuse eaz .

496. Nu se uit pe sine din pricina zgomotului din afar (a «distrac-
iei»), ci pentru c se scufund în sine prin lini te.

i de a v t ma. Iar prin aceasta se deschide u a patimilor i se dep rteaz de la el pacea discern mîntului (a dreptei socoteli) i fuge smerenia i se închide u a p cii⁴⁹⁷. Deci pentru toate acestea trebuie s se p zeasc pe sine de cele multe i s se afle în toat vremea în lini te i odihn , în pace, în blînde e i în evlavie.

Cel smerit nu se simte niciodat înte it, gr bit i tulburat. În el nu sînt gînduri înfierbîntate i u urati-ce. În toat vremea se afl într-o odihn lipsit de în-cordare. De s-ar ciocni cerul cu p mîntul, el nu s-ar speria. Dar nu tot cel lini tit este i smerit în cugeta-re. Îns tot cel smerit cu cugetul este i lini tit. Cel ce nu e smerit cu cugetul nu e adunat în sine⁴⁹⁸; dar vei afla mul i aduna i în ei în i i, f r s fie smeri i cu cugetul⁴⁹⁹. Aceasta este ceea ce a spus Domnul cel blînd i smerit: «Înv a i de la Mine c sînt blînd i smerit cu inima i veti avea odihn sufletelor voastre» (Mt., 11,21).

Cel smerit cu cugetul este în toat vremea în odih-n , pentru c nu e ceva care s -i tulbure sau s -i în-sp imînte cugetarea. i se poate spune — i socotesc c nu e necuvenit s se spun — c cel smerit cu cugetul nu e din lumea aceasta, pentru c nu se sperie i nu se schimb de întrist ri i nu se pierde i nu se

497. Discern mîntul e legat de pace. Nu po i distinge bine gîndurile bune de cele rele în înv lm eala i în zgomotul multor griji i patimi. Cînd omul se îngrije te de multe, multele gînduri legate de ele deschid u a patimilor i închid u a p cii. Sînt în suflet prin urmare dou u i : o u prin care intr în el cele inferioare, patimile, i o u prin care intr în el pacea, care vine de sus. Sau poate sufletul însu i intr prin-tr-o u în lumea patimilor i prin alta, în patria p cii.

498. Numai adîncindu-se în sine, omul cuget serios i cunoa te motivele smeririi sale i-i poate schimba via a în bine i o poate conduce tot înainte pe calea binelui.

499. Cineva poate fi concentrat în sine, nutrind un gînd de r zbu-nare, sau pl nuind o tactic de a se impune. Acela e departe de smerita cugetare. Dar aceast adunare în sine nu e adunare în cea mai adînc intimitate a sa, ci într-un gînd p tima , care nu e una cu sinea adînc a omului, ci e ceva de suprafa .

l f ie te nici în bucurii. Ci toat bucuria i veselie
lui cea adev rat este în cele ale Domnului s u.

Iar smerita cugetare e urmat de blînde e i de adu-
narea în sine. Ea se arat în neprih nirea sim urilor, în
cuvîntul m surat, în pu în tatea vorbirii, în nesocoti-
rea de sine, în haina s r c cioas , în mersul nezburdal-
nic, în privirea aplecat , în prisosin a milostivirii, în
repeziciunea lacrimilor, în sufletul însingurat, în inima
zdrobit , în nemi carea iu imii (mîniei), în sim urile
neîmpr tiate, în pu în tatea lucrurilor, în pu în ta-
tea oric rei trebuin e, în suportare, în r bdare, în neîn-
sp imîntare, în t ria inimii n scut din ne iubirea vie-
ii vremelnice, în r bdarea încerc rilor, în cuget ri
lini tite i neu uratrice, în strîngerea gîndurilor, în p -
zirea tainelor neprih nirii⁵⁰⁰, în ru ine, în evlavie. i
peste toate acestea, în lini tirea neîncetat , în aducerea
aminte neîncetat de necuno tin a proprie^{500a}.

Cel smerit la cuget nu se întîlne te niciodat cu vreo
sil care-l face s se tulbure. Cel smerit la cuget se ru-
ineaz de sine, ori de cîte ori se afl singur⁵⁰¹. Eu m
minunez cum cel cu adev rat smerit cu cugetul, cînd se
apropie de rug ciune, nici nu îndr zne te s roage pe

500. Neprih nirea sau fecioria e plin de taine, e sus inut de gîndi-
rea adînc , de sim irea misterului curat mai presus de fire, care p trunde
în firea proprie. Starea contrar e împreunat cu superficialitatea, sau cu
superficializarea propriei fiin e.

500 a. Via a duhovniceasc e plin de paradoxuri. Intre ele e i
acesta : pe de o parte, cel smerit îi cunoa te cu adev rat sinea sa l un-
tric , pe de alta, e con tient de caracterul indefinit al acestei sine, deci de
neputin a de a o cunoa te în mod exhaustiv. M cunosc cu adev rat, cînd
îmi dau seama c nu m pot cunoa te deplin niciodat , cînd îmi dau seama
c îmi r mîn totdeauna în cea mai mare parte un mister : «M tiu c
nu m tiu». Smerenia apas pe ultima parte a paradoxului, c ci e cu
mult mai mult în tine ceea ce nu cuno ti decît ceea ce cuno ti. C ci cu-
no ti ceva m rginit, dar îi r mîne necunoscut indefinitul propriu. Cel
mîndru nu tie decît de prima parte a alternativei i de aceea tie cu
mult mai pu în despre sine.

501. Se în elege, cînd îi aduce aminte de sine. C ci el trebuie s
uite i de sine. De- i aduce aminte de sine, se ru ineaz de p catele sale,
de micimea sa, de nevrednicia sa. C ci nu- i poate aduce aminte de sine
decît în fa a lui Dumnezeu.

Dumnezeu ceva, sau s cead c e vrednic de ea, sau s cear ceva, sau s tie pentru ce trebuie s se roage; ci el tace numai cu toate gîndurile sale, a tep-tînd doar mila. A teapt s vad ce hot rîre va ie i cu privire la sine de la fa a M ririi celei Închinate, stînd cu fa a plecat la p mînt i privirea din untru a inimii lui st a intit la poarta cea înalt i sfînt , a Sfintelor, unde este Acela al C rui loca e întunericul, care orbe - te ochii Serafimilor⁵⁰² i a C rui t rie zore te dansul cetelor lor i revars t cere peste toate treptele lor⁵⁰³. i numai atîta îndr zne te s zic i s se roage în rug ciunea sa cel smerit cu cugetul: «Fie Doamne mie dup voia Ta!». Aceasta s o zicem i noi întru noi! Amin.

CUVÎNTUL LXXXII

Sufletul într f r osteneal la în elegerea în elepciunii lui Dumnezeu i a f pturilor Lui, cînd se lini - te te de lume i de grijile vie ii. C ci atunci poate cunoa te firea sa i comorile ce le are ascunse în untru⁵⁰⁴. Cînd nu într dinafar grijile vie ii în suflet, ci acesta r mîne în firea sa, nu trebuie s se osteneasc timp îndelungat pentru a intra i în elege în elepciunea lui Dumnezeu. Pentru c desp r irea lui de lume i lini tea lui, îl mi c în chip firesc spre în elegerea

502. Dacă întunericul dumnezeiesc orbe te ochii Serafimilor, cu atît mai mult e întuneric pentru noi, pentru neputin a noastr de a-l cunoa te, neputin cu mult mai mare ca a Serafimilor. El e un întuneric supraluminos. ideea lui Dionisie Areopagitul.

503. Din Dumnezeu se revars t cere peste îngerii, pentru c nu pot cunoa te gîndurile lui Dumnezeu, pentru c e atît de minunat, încît nu pot exprima ceea ce simt în preajma Lui. Numai cei ce sînt departe de un lucru minunat pot vorbi despre el. Îngerii î i exprim bucuria numai prin dans. C ci în dans î i exprim f r voie bucuria de Dumnezeu.

504. Sufletul cunoa te în elepciunea lui Dumnezeu i în elege cu ade - v rat f pturile Lui, cînd prin lini tire p trunde în adîncul s u. C ci prin transparen a sa vede atunci pe Dumnezeu i în elesurile f pturilor ascunse în El.

f pturilor lui Dumnezeu⁵⁰⁵. i de la aceasta se înal spre Dumnezeu i se uime te minunându-se i r mîne lîng El. C ci cînd nu intr apa din afar la izvorul sufletului, din apa fireasc ce izvor te din el odr slesc în el mereu în elesurile minunate ale lui Dumnezeu⁵⁰⁶. Dar cînd sufletul se afl în afara acestora, sau a luat prilej pentru aceasta de la vreo amintire str in ,

505. Mai u or i mai adînc i mai f r osteneal cunoa te sufletul taina infinit a lui Dumnezeu dac prive te în sine, decît adunînd sumedenie de cuno tîne despre f pturi. C ci ele sînt m rginite. Dar, din indefinitul s u propriu, mai u or î i d seama de ceea ce este infinitatea lui Dumnezeu ; sau idefiniul s u îl vede umplut de ea.

506. Sfîntul Isaac face deosebire între patimi i pricinile lor. Patimile nu sînt prin fire în suflet, dar pricinile patimilor ating sufletul. De aceea spune c patimile nu in de suflet, dar pricinile lor sînt suflete ti. i numai în sensul acesta se poate vorbi i de patimi suflete ti. D m aci ceea ce spune Theotoche : «în în elesul propriu, nep timitor (imposibil, f r patimi) e cel nemi cat spre r u i incapabil de vreo patim . Dar într-un al doilea sens, se poate numi nep timitor i cel anevoie de mi cat spre vreo patim i care se poate cur i de patimi, chiar dac e capabil de ele. Deci în în elesul propriu nep timitor (imposibil) e prin fire numai Dumnezeul tuturor, în al doilea în eles, s-a d ruit aceasta i oric rei firi ra ionale. C ci dac firea îngerilor i a oamenilor ar fi fost zidit de Dumnezeul tuturor incapabil de patimi, nici Lucifer n-ar fi primit îngîmfarea, nici p rin ii neamului omenesc, mîndria. De aceea i Grigorie Teologul zice despre înger i (în *Cuvîntul la na terea Mântuito-rului*) : «A dori s spun c sînt nemi ca i spre r u i au numai mi carea spre bine, ca unii ce sînt în jurul lui Dumnezeu i sînt cei dintîi lumina i de Dumnezeu. Dar prin aceasta se bucur de o a doua lumin . Ins m face s spun i s în eleg c nu sînt nemi ca i, ci e anevoie de mi cat cel ce pentru str lucirea lui e numit Luceaf r, iar pentru îngîmfarea lui s-a f cut i se nume te întuneric. i puterile ce s-au desp r it de El ni s-au f cut i nou pricinuitoare ale r ut ii prin fuga de bine». Iar despre om zice (tot acolo) : «S dînd în el via de la Sine, fapt pentru care Scriptura îl nume te suflet în eleg tor i chip al lui Dumnezeu, ca pe o a doua lume mare în cea mic , l-a a ezat pe p mînt ca pe un alt înger, închin tor amestecat, v z tor al zidirii v zute, în eleg tor tainic al celor cugetate, împ rat al celor de pe p mînt, st pînit de sus, p mîntesc i ceresc, vremelnic i nemuritor, v zut i cugetat, la mijloc între m re ie i smerenie, etc.» Deci în acest al doilea în eles a vorbit Cuviosul de nep -timirea omului, zicînd : «C sufletul este prin fire nep timitor». C ci Dumnezeu a f cut firea sufletului curat , neîntinat i str in de orice patim ; dar nu i incapabil de patim . «C ci cîstîndu-l cu st pînirea de sine, a l sat s r mîn în el cele nep timitoare.»

Dac nep timirea lui Dumnezeu înseamn numai nemi carea spre r u, în elegem cum din marea Lui iubire de oameni, Fiul lui Dumnezeu cel nep timitor a luat un trup p timitor, nu în sensul de înclinat spre r u, ci în sensul capac it ii Lui de a suferi din iubire pentru oameni. C ci suferin a de bun voie din iubire nu mai e patim în sensul în care vorbe te textul în acest *Cuvînt* i comentariul lui Theotoche.

sau sim urile mi c împotriva lui vreo tulburare din înțînirea cu lucrurile.

Îns cînd sim urile sînt închise prin lini tire i nu sînt l sate s sar încoace i încolo, i amintirile se învechesc cu ajutorul lini tirii, atunci omul vede ra iunile naturale ale sufletului, ce sînt ele i care este firea sufletului i ce comori ascunse are în sine. Iar comoar este în elegerea celor netrupe ti, care se mi c în el de la sine îns i, f r nici o grij i osteneal pentru ea. Dar omul nu tie c se mi c astfel de gînduri în firea omeneasc . C ci cine i-a fost înv tor ? Sau cum a îneles ceea ce, chiar dup ce a în eles, nu poate țîlcui altora ? Sau cine a fost c l uzitorul lui spre ceea ce n-a înv at nicidecum de la altul ?

De felul acesta este firea sufletului. Deci patimile sînt un adaus dintr-o pricin sufleteasc . Pentru c sufletul este prin fire nep timitor (f r patimi). Deci cînd auzi vorbind în Scriptur despre patimi suflete ti i trupe ti, cunoa te c se vorbe te de pricinile lor. C ci sufletul e prin fire f r patimi⁵⁰⁷.

Dar filozofii din afar nu primesc aceasta; la fel, nici înv cei lor. Dar noi credem c Dumnezeu a f cut pe cel dup chipul S u nep timitor (nep tima). Iar «dup chip» în eleg c nu e dup trup, ci dup suflet, care este nev zut. C ci tot chipul e scos dup un chip existent de mai înainte (un model). Fiînd e cu neputin s înf i eze cineva vreun chip dac nu vede mai înainte ceva asem n tor. Deci trebuie s crezi c patimile, precum am zis mai înainte, nu in de suflet⁵⁰⁸. Iar de se împotrivesc te cineva celor spuse, îl vom întreba, iar el s r spund .

507. Dac patimile ar ine de suflet, ar ine i de prototipul dup care sufletul a fost creat i el n-ar mai putea deveni nep timitor.

508. Traducerea exact a textului grec ar suna : « i dac sufletul se mi c în aceste patimi f r trup, ele se numesc fire ti, chiar dac foamea, setea i somnul sînt suflete ti ». Îns în forma aceasta textul e lipsit de sens.

Întrebare: Cum este firea sufletului? Oare nep -
timitoare i plin de lumin , sau p tima i întune -
coas ?

R spuns: Dac firea sufletului era odat str vezie
i curat prin primirea fericitei lumini, la fel se va afla
i cînd se va în l a la treapta str veche. Deci cînd se
mi c în chip p tima , este în chip v dit în afara firii,
precum ne asigur cei înv a i de Biserica . Deci pati -
mile au intrat în suflet pe urm i nu e drept s se
spun c patimile in de suflet, chiar dac acesta se
mi c în ele. Prin urmare, e v dit c se mi c în cele
din afar (cînd e p tima), nu în ale sale. i dac sufle -
tul nu se mi c în aceste patimi f r trup, ele se nu -
mesc fire ti, i de aceea foamea, setea i somnul sînt i
suflete te. Pentru c , i în acestea, p time te i sus -
pin i sufletul împreun cu trupul, cum se întîmpl
i în cazul t ierii m dularelor i al fierbin elii i al
bolilor i al celor asem n toare. Pentru c sufletul
sufer durerile împreun cu trupul, precum i trupul,
împreun cu sufletul. i sufletul e mi cat de vie uirea
trupului i prime te de asemenea necazurile lui. Iar
Dumnezeului nostru fie slava i st pînirea în veci!
Amin.

CUVÎNTUL LXXXIII

**Despre suflet i despre patimi;
i despre cur ia min ii.
Prin întreb ri i r spunsuri**

Întrebare: Care este starea fireasc a sufletului?
i care este starea protivnic firii ? i care este cea
mai presus de fire ?

R spuns: Starea fireasc a sufletului este cunoa -
terea f pturilor lui Dumnezeu, a celor supuse sim uri -
lor i a celor gîndite (inteligibile). Cea mai presus de

fire este mi carea vederii (contemplării) dumnezeirii mai presus de ființă. Iar cea protivnică firii este mi carea pătimă.

Căci a spus dumnezeiescul și marele Vasile: «Sufletul, când se află după fire, petrece în cele de sus; când se află în afară de fire, petrece jos, pe pătimă. Iar când e în cele de sus, este nepătimă. Și când firea coboară din treapta ei, patimile pun stăpânire pe ea»⁵⁰⁹. Vedem deci că patimile cele sufletești nu sînt prin fire sufletești. De aici se mișcă în patimile trupului cele prih-nite, ca în foame și în sete⁵¹⁰, dar fiindcă nu s-a pus lui în acestea o lege⁵¹¹ nu e supus ocării pentru ele⁵¹², atît cît e supus ocării pentru celelalte. Se mai întîmplă uneori că se poruncește cuiva de către Dumnezeu să facă ceva ce pare necuvenit și în loc de ocară și de muștrare e răsplătit cu bune și răsplătit. Așa a făcut proorocul Osea, care s-a căsătorit cu o curvă, și așa a Ilie proorocul, care a ucis din răvină pentru Dumnezeu; așa cei ce la porunca lui Moise au ucis cu săbiile pe păcătoșii lor. Pe lîngă aceea se spune că pofta și mînia (iuimeea) apar în sufletului, fără firea trupului. Și acestea sînt patimile lui.

Intrebare : Oare pofta este după fire cînd se apîndă pentru cele dumnezeiești, sau cînd se află în cele pă-

509. Spre deosebire de învățătura scolastică, după care starea de cădere e starea de «natura pură» a omului, învățătura părinților are o concepție foarte înaltă despre natura omului. Pentru că, după ei, omul e prin fire în legătură cu Dumnezeu. O analogie: legătura cu aerul într-o firea omului, întrucît plămînul nu poate funcționa fără aer.

510. «Foamea, setea, somnul și cele asemenea nu sînt reproșabile, nici prih-nite. Căci și Domnul nostru le-a primit în trupul Său atotprih-nit și a flămînzat după patruzeci de zile de post și a însetat la pușul lui Iacov și a adormit în corabie. Dar Cuviosul le-a numit prih-nite, deoarece sînt urmări ale stricăciunii (coruperii firii)».

511. O lege de oprire și de osîndire.

512. «Nu sînt de osîndit nicidecum», spune Nichifor Theotoche. Totuși, întrucît ele reprezintă stări prin care omul ajunge ușor la păcat, satisfăcîndu-le peste trebuință, Cuviosul are dreptate să nu le pună în rînd cu stările de priveghere neîncetată, sau de netrebuință de hrană a îngerilor, de exemplu.

mînte ti i în cele trupe ti? i pentru ce se umple firea sufletului de rîvn prin mînie? i pentru ce se nume te iu imea (mînia), fireasc? Oare pentru c se iu e te (se mînie) cineva pentru vreo poft trupeasc, sau pentru pizm, sau pentru slava de art? Sau pentru altele de felul acesta? Sau pentru cele contrarii acestora? S r spund cel ce poate i noi îi vom urma.

R spuns : Dumnezeiasca Scriptur folose te adeseori multe nume în în eles deosebit de cel cuvenit. Cele ce sînt ale trupului le d ca ale sufletului. i iar i cele ale sufletului, ca ale trupului. i nu le desparte pe acestea. Dar cei în elep i în eleg acestea. La fel, cele ale dumnezeirii Domnului s-au dat ca ale sfîntului S u trup, de i sînt lucruri care nu se potrivesc firii omene ti. i iar i, cele smerite s-au dat ca ale dumnezeirii Lui, de i sînt ale firii omene ti⁵¹³. i mul i, neîn elegînd scopul cuvintelor dumnezeie ti, au suferit o lunecare de neîndreptat. A a e i cu cele ale sufletului i ale trupului. Dac deci virtutea este în chip firesc s n tatea sufletului, patimile sînt boli ale sufletului, ce intr în fire i se ivesc în ea i o scot din s n tatea ei. Deci e v dit c s n tatea exist în fire de mai înainte de boala ce-i vine ca ceva ce nu ine de ea (ca un accident). i dac acestea sînt a a, precum sînt cu adev rat, virtutea este în suflet în chip firesc. Iar cele ce-i vin ca ceva deosebit (accidentele) sînt în afar de fire.

Întrebare: Patimile trupe ti se zic în chip firesc ale trupului sau ca unele ce-i vin din împlire, ca ceva deosebit (prin accident)? i patimile sufletului ce se afl în el, pentru leg tura lui cu trupul, se zic în chip firesc «ale sufletului», sau într-un în eles impropriu?

513. Aceasta, în baza comunic rii însu irilor între cele dou firi. Aci autorul se arat iar i ca antinestorian, datorit faptului c purt torul celor dou firi este una i aceea i persoan sau ipostas.

R spuns: Cele ale trupului nu îndr zne te s le numeasc cineva a a în în eles impropriu; iar de cele ale sufletului, odat ce se tie i se m rturise te de to i c cur ia ine de suflet în chip firesc, se cuvine s îndr zneasc i s zic c nu în de suflet nicidecum în chip firesc. Pentru c boala e a doua dup s n tate. Iar a fi una i aceea i fire atît bun cît i rea este cu neputin . Drept aceea neap rat bun tatea premerge r ut ii. Iar cea fireasc e aceea care exist înaintea celeilalte. Pentru c tot lucrul ce se adaug ca ceva deosebit (ca accident) nu se zice c e din fire, ci ca intrat din afar . i orice st ri venite i intrate ca ceva deosebit (ca accident), înseamn schimbare. Iar firea nu se schimb , nici nu se str mut .

Toat patima (afectul) ce exist pentru un folos s-a d ruit de Dumnezeu. i patimile (afectele) trupe ti s-au pus în om spre folosul i spre cre terea lui. La fel i cele suflute ti⁵¹⁴. C ci cînd trupul e silit s fie în afar de buna sa prop ire prin lipsirea de cele ce-i sînt ale lui i s urmeze sufletului, el sl be te i se vat m . i cînd sufletul, p r sind cele ce sînt ale lui, urmeaz trupului, i el se vat m , dup dumnezeiescul apostol care zice : «Duhul pofte te împotriva trupului i trupul împotriva Duhului. C acestea sînt protivnice întreolalt » (Gal., 5,17). Deci nimeni s nu huleasc pe Dumnezeu c El a s dit patimile i p catul în firea noastr . C ci El a pus în firi cele ce fac pe fiecare s creasc . Dar cînd se împreun una cu cealalt , atunci firea nu se afl întru ale sale, ci în cele protivnice^{514 a}.

514. Nu e vorba de patimile rele, ci de cele ce obi nuim s le numim mai degrab afecte, ca foamea, setea, durerea trupeasc , care se simt în chip misterios i de suflet; sau se simt de trup, pentru c se simt i de suflet. De asemenea întristarea pentru p cat, pentru suferin a i moartea unei rudinii, a unui cunoscut. în grece te se numesc i ele patimi, pentru c firea e fa de ele într-o stare de oarecare pasivitate. Nu le pricinuie te cu voia, ci i se impun f r voie.

514 a. Trupul nu p c tuie te cînd î i satisface afectul foamei, nici sufletul, cînd se întristeaz pentru un p cat, deci cînd fiecare lucreaz conform unui afect al s u. Dar cînd sufletul e împiedicat de desf tarea

Dar dac patimile ar fi în suflet în chip firesc, pentru ce s-ar v t ma el de ele ? Pentru c cele ce sînt ale firii nu vat m firea.

Întrebare: Dar pentru ce patimile trupe ti, care fac s creasc trupul i-l înt resc, vat m sufletul, dac nu sînt ale acestuia ? i pentru ce virtutea asupra te trupul, iar sufletului îi pricinaie te cre tere ?

R spuns : Nu vezi c cele ce sînt în afara firii o vat m pe aceasta ? C ci fiecare fire, apropiindu-se de împlinirea celor ce sînt ale ei, se umple de veselie. Dar voie ti s cuno ti ce este propriu fiec reia din firile acestea ? Ia seama c proprii fiec rei firi sînt cele ce o ajut pe ea. Iar cele ce o vat m îi sînt str ine i într mai pe urm din afar în ea. Fiindc deci se tie c patimile celor dou (ale trupului i sufletului) sînt protivnice unele altora, tot ce ajut trupului îi d ruie te lui i tihn . Iar cînd sufletul se împ rt e te de tihna lui, nu se zice c aceasta ine în chip firesc de suflet. C ci cele ce sînt în chip firesc ale sufletului pricinaiesc moarte trupului. Totu i, printr-o întrebuiare protivnic , moartea aceasta se pune pe seama sufletului, i din pricina sl biciunii trupului nu se poate elibera s nu o sufere i el, întrucît o sufer trupul. Pentru c se împ rt e te în chip firesc i sufletul de cele ce întristeaz trupul, pentru unirea mi c rii lui cu mi carea trupului printr-o în elepciune neîn eleas . Dar de i ele sînt într-o astfel de p rt ie (comuniune) între ele, totu i mi carea unuia e desp r it de mi carea i voin a celuilalt; i trupul, de duh. Iar

trupului s se întristeze, atunci sufletul s vîr e te ceva contrar lui; iar cînd sufletul împiedic trupul s m nince, pentru cine tie ce întristare, el împinge trupul spre ceva contrar lui. Sufletul e v t mat cînd e împiedicat de trup s se întristeze. Atunci veselia lui devine o patim . Dar dac veselia de p cat ar fi fireasc în el, nu s-ar v t ma de ea.

firea nu se schimb , ci fiecare din ele, chiar dac înclin foarte tare fie spre p cat, fie spre virtute, e mi cat de voia ei. i cînd sufletul se ridic din grija trupului, î i înflore te prin duhul în întregime i cu totul mi c rile sale i înoat în apele cerului în lucruri neîn elese; i nu îng duie trupului s se gîndeasc la cele ale lui, chiar dac ele se s vîr esc. i dac trupul se afl iar i în p cate, cuget rile sufletului nu înce teaz s salte în minte⁵¹⁵.

Întrebare: Ce este curatia mintii ?

R spuns: Curat cu mintea este nu cel ce nu cunoa te r ul, fiindc în acest caz ar fi ca un animal; nici cel ce este cu firea în treapta pruncilor; nici cel ce ia masca cur iei. Ci cur ia min ii era cugetarea ajuns în cele dumnezeie ti, dup lucrarea virtu ilor. i nu îndr znim s spunem c a dobîndit-o cineva aceasta, f r cercarea gîndurilor, pentru c în acest caz n-ar fi îmbr cat în trup⁵¹⁶. C ci noi nu îndr znim s zicem c nu ne este r zboit sau v t mat firea pîn la moarte. Iar cercarea gîndurilor înseamn nu a se supune lor, ci a pune începutul luptei cu ele.

515. Rar se mai întîlne te în vreo scriere patristic o asemenea insisten asupra leg turii atît de intime i de misterioase între suflet i trup, asupra unirii mi c rilor i sim irilor lor. Dar totu i nu le confund . Avem aci un fel de unire neamestecat , ca în unirea celor dou firi în persoana Cuvîntului. Cînd trupul e sl bit i mortificat printr-o preocupare intens a sufletului, de cele spirituale, sl biciunea i mortificarea trupului o simte i sufletul. Încît el pe de o parte se bucur de tr irea celor duhovnice ti, pe de alta, sufer de durerile i ostenelile trupului. Dar i inversul are loc. Trupul simte în durerile lui mîngîiere de bucuria ce o are sufletul.

516. Cur ia min ii nu-i o minte golit de orice gîndire, ci gîndirea ei adunat în Dumnezeu. La ea nu ajunge cineva f r s treac i prin experien a gîndurilor ispititoare, pentru c în acest caz n-ar fi fost îmbr cat în trup.

Pricinile mi c rii gîndurilor

Mi carea gîndurilor în om se s vîr e te din patru pricini. Întîi din voin a trupului natural^{516a}. Al doilea, din închipuirea de c tre sim uri a lucrurilor lumii, pe care le aude i le vede. Al treilea, din obi nuin ele p - tima e i din înclin rile sufletului, pe care le are în minte. Al patrulea, din atacurile (momelile) dracilor ce ne r zboiesc prin toate patimile, din pricinile pe care le-am ar tat mai înainte. De aceea, omul nu poate pîn la moarte s nu aib gînduri i r zboi, cît timp se afl în via a trupului acesta. C ci judec tu de poate înceta vreuna din cele patru pricini înainte de izb virea de lume i înainte de moarte; sau de este cu putin ca, umblînd sufletul dup cele de trebuin , s nu fie silit s poftesc vreunul din lucrurile lumii^{516b}. Iar de e o nebulie s cugete cineva la a a ceva, pentru c firea are trebuin de unele ca acestea, patimile se mi c în tot cel ce poart un trup, fie c voie te, fie c nu voie te. De aceea e nevoie s se p zeasc tot omul nu de o singur patim , ce se mi c în el v dit i necontenit, nici de dou , ci de mai multe, ca unul ce poart trup⁵¹⁷. Cei ce au biruit patimile prin virtu i, de i sînt stînjeni i înc de gîndurile i de atacurile celor patru pricini, nu sînt înfrîn i de ele, pentru c au putere i mîntea lor este r pit în amintiri bune i dumnezeie ti.

516 a. Cînd sufletul se ridic din grija trupului, mi c rile lui înfloresc prin Duhul, înotînd în apele adînci ale în elesurilor cere ti. i ele nu mai las trupul dominat de senza ia faptelor sale, chiar dac ele se împlinesc. El m nînc , respir , dar ca i cînd n-ar mînc a i n-ar respira. Voia trupului se îpline te, dar f r nici o patim . i invers, cînd trupul se mi c în p cate, sufletul nu înceteaz s gîndeasc , dar gîndurile sînt întinate de mi c rile p c toase ale trupului.

516 b. Sînt gîndurile puse în mi care de foame, de sete, de odihna dup osteneal , de durere, de pornirea sîngelui spre împreun ri în vederea na terii de prunci. Toate pot lua forma unor gînduri p c toase.

517. Patimile se mi c în om actual, sau ele zac în el poten ial i totu i el poate s nu i le însu easc , poate s p streze o anumit distan fa de ele, chiar dac le simte. Aceasta înseamn c exist în om o lupt aproape continu între eu-ul s u i patimi, sau e necesar o continu paz .

Întrebare: Prin ce se deosebește curia minii de curia inimii?

Răspuns: Altceva este curia minii și altceva cea a inimii. Minte este una din simțirile sufletului⁵¹⁸. Iar inima este cea care cuprinde și în ea un loc simțirilor din untru⁵¹⁹. Ea este rădăcina. Și dacă rădăcina este sfântă, și ramurile sînt sfinte. Sau dacă inima se curățește, și evdit că toate simțirile se curătesc. Dacă mintea se îngrijește de citirea dumnezeie tilor Scripturi, sau se înostenește pu în în posturi și privegheri și liniștiri, va uita de vieuirea dinainte și se va curăți, cînd se va depărta de purtarea întinată. Dar nu va avea curia statornică. Căci precum repede se curățește, așa repede se întinează.

Iar inima se curățește prin multe necazuri și lipsuri și prin depărtarea de pămînt cu toate cele din lume și prin moartea fafă de toate. Iar odată curățită, nu își se mai întinează curia, de lucruri, nici nu se sperie de războaiele mari și vîzute, adică de cele înfricoșătoare. Căci a cîțigat un stomac tare ce poate mistui orice hrană care nu poate fi mistuită de cei slabi. Căci așa spus doftorii: că fiecare mîncare de carne e greu de mistuit, dar dă multă putere trupurilor sînt toase, cînd o primește pe aceasta un stomac tare. Astfel orice curăție cîțigat repede și în scurtă vreme și cu pu în osteneală repede se și pierde și se întinează. Iar cură-

518. Este o definiție a minii, conform cu toată gîndirea pămînturilor. Cel mai mult e concepută a de Sfîntul Isaac Sirul și de sfîntul Simeon Noul Teolog. Minte e simțire, deci e și în alegere. un simț în alegător, pentru că într-un contact cu realitățile nesupuse simțurilor trupului. Dar întrucît sînt realități inteligibile, adică pline de înțelegeri, în contactul cu ele mintea sesizează, primește în ea sensurile lor, care sînt totodată realități. Subiectul uman e o bogăție de sensuri. Dar el e sesizat de altul prin înțelegere, prin comunicare între el și acel alt subiect.

519. Deci inima e mai puțin trunzătoare decît mintea. Ea nu sesizează mai mult în aleșul realităților inteligibile, ca mintea, ci în mod deplin toată realitatea lor (viață, puterea, armonia, etc.).

ia cî tigat prin multe necazuri i zidit în vreme îndelungat nu se înfrico eaz de vreun atac mic în vreo p rctic oarecare a sufletului. C ci Dumnezeu îl înt - re te. Lui fie slava în veci! Amin.

CUVÎNTUL LXXXIV

Despre vederea firii celor netrupe ti. Prin întreb ri i r spunsuri

Întrebare: În cîte feluri deosebite prime te firea omeneasc vederea firii celor netrupe ti ?

R spuns : În trei feluri deosebite⁵²⁰ prinde sim irea firii omene ti orice fire necompus i sub ire a trupurilor duhovnice ti⁵²¹: sau în grosimea ipostasului în fiin ; sau în sub irimea ipostasului în afar de fiin ; sau prin contemplarea adev rat , care este contemplarea fiin ial ^{521a}.

520. «Sim irea fiin elor nemateriale o prime te firea omeneasc în trei feluri. Prin sim irea trupului, ca patriarhul Avraam, la stejarul Mamvre, pe cea a Celor trei Ipostasuri mai presus de fiin , ca Lot, pe cea a celor g zdui i de el în Sodoma, etc... Pe ace tia i-au v zut îmbr ca i într-o fiin oarecare îngro at i material i avînd înf i are i chip ome-nesc... Prin vederea sufletului, ca Isaia pe Cel ce edea pe un tron înalt i ridicat, pe Serafimii cu ase aripi din jurul Lui i pe unul din Serafimi trimis la el; ca Daniel pe Cel vechi de zile ; i ca Iezechiel, pe îngerii str lucitori. Ei au v zut acestea în oarecare ipostas sub ire i nematerial... i prin puterea în elegerii. Acest ultim mod nu e nimic altceva, socotesc, decît vederea în eleg toare a min ii, prin care cei ce au ajuns la m sura virtu ii s-au obi nuit s - i înale uneori cugetarea de la p mînt i de la cele p mînte ti la contemplarea duhurilor drep ilor, alteori a ierarhiilor îngerilor, alteori i a însu i Împ ratului Cel prea înalt al slavei. Pe aceasta, Cuviosul a numit-o contemplare adev rat i fiin ial . Primul chip nu atîrn de noi. C ci vederile prin sim uri se s vîr esc prin bun voin a lui Dumnezeu. Iar al doilea i al treilea atîrn de noi. C ci sufletul i voia noastr trebuie s conlucreze cu voia lui Dumnezeu, ca vederile sufletului i în elegerile min ii s se produc . Acestea le spune Cuviosul, în continuare».

521. «Trupuri duhovnice ti» nume te înse i fiin ele netrupe ti i ne-materiale ,pe care le-a numit i fire necompus .

521 a. Nu tim ce înseamn acest contemplare fiin ial ; se pare c e o contemplare a realit ii spirituale în ea îns i, neîmbr cat în chipuri, printr-o comuniune deplin cu ea. În acest om nu mai lucreaz decît Duhul Sfînt.

Pentru primul fel au putere sim urile ⁵²² În al doilea fel vede sufletul cu partea cea mai de la margine a lui. Iar în al treilea fel, vede în elegerea, prin puterea ei. i pentru amîndou felurile din urm au putere voin a i în elegerea. In cele ce atîrn de voin i de cele ⁵²³ de laud ale sufletului i de Acela care Se une te cu aceasta ⁵²³, voin a este pricina cea dintîi. i aceste vederi sînt nepoatele libert ii ⁵²⁴, de i, atunci cînd o cere trebuin a, libertatea si voin a intr în starea de lini te i se opresc, avînd loc acum numai lucrarea dumnezeiasc . Atunci cele dou vederi arat ca una singur i cunoa terea adev rat se s vîr e te f r voia celui ce prime te. Pentru c sim urile primesc toate cele cu care se întîlnesc f r voin ^{524a}. În aceste trei chipuri î i împlinesc slujba lor Sfintele Puteri în p rt ie (în comuniune) cu noi, spre înv area noastr i spre întemeierea vie ii noastre ⁵²⁵.

Îns dracii necura i nu pot mi ca în noi decît numai cele dou feluri (dintîi), cînd se apropie de noi spre pierzanie, nu spre folos. În al treilea fel nu se pot apropia de noi ca s ne am geasc . Pentru c dracii nu au nicidecum putere s mi te în noi gîndurile fire ti în

522 i acest fel de vederi prin sim uri are loc datorit faptului c sim urile sînt str b tute de puterea Duhului Sfînt.

523 Dac vederile prin sim uri atîrn numai de lucrarea lui Dumnezeu, cele dou moduri de cunoa tere din urm atîrn de împreun - lucrarea voin ei omene ti i a lui Dumnezeu (sînt rezultatul sinergie).

524 Intîi e libertatea, apoi lucrarea de cur ire a voin ei (care e fiica libert ii) i apoi cunoa terea în cele dou feluri din urm , care sînt nepoatele libert ii. Nichifor Theotoche d aceast explicare : «Libertatea mi c voin a, iar voin a, sufletul i cugetarea, spre contemplare. Iar în vremea contempl rii, libertatea i voin a se lini tesc, iar sufletul i cugetarea lucreaz ». Mai bine-zis, dup ce se opre te voin a i libertatea, lucreaz sau vede prin noi Duhul însu i.

524 a. A a cum sim urile din afar v d lucrrile f r voia lor, a a v d i sim urile sufletului cele nemateriale f r voia lor. Atunci cele dou vederi arat ca una singur , sau, cum zice Theotoche, lucrarea noastr i lucrarea Duhului sînt ca una singur . Vederea noastr -s-a p truns întreag de vederea Duhului.

525 In aceste trei feluri de vedere, sau de cunoa tere, lucr m nu numai noi, sau numai Duhul, ci i puterile îngere ti, cînd le cunoa tem pe ele, sau, cu ajutorul lor, i pe Dumnezeu.

cugetare. Căci e cu neputin fiilor întunericului să se apropie de lumină⁵²⁶. Dar sfinții îngeri au puterea să biruiască și să lumineze. Căci aceia sînt stăpînitorii în scocitorii în elesurilor mincinoase, sau ai nepoilor întunericului. Astfel de la cei ce luminează sufletul prime te lumină ; iar de la cei întunecați, întuneric.

Întrebare: Care este pricina că acelor alina dat, iar acestora nicidecum (al treilea chip) ?

Răspuns : Fiecare din acești învățători vede mai înțîi în sine priceperea pe care o învață și o află și o primește și o gustă și apoi o poate preda și celor pe care-i învață. Dăscălii cei dinții predau mai departe cunoștința amănunțită a lucrurilor din cunoștința lor și nu toți. Ei sînt aceia care pot pricepe de la început cu o încredere ascuțită a minții atotascuitorii preacurate. Iar dracii au repeziciune, dar nu lumină⁵²⁷. Și altceva este repeziciunea și altceva lumina. Cea dinții fărîcea de a doua duce la pierzare pe cel ce o are⁵²⁸. Aceasta face să apară ca adevărată năluca adevărului⁵²⁹. Pentru că numai lumina arată adevărul lucrurilor și ea se înmulțește și se micșorează pe măsura vieții⁵³⁰.

526. Cugetarea e, prin înseși gîndurile ei naturale, lumină. Dracii nu pot pune în mișcare lumina din noi.

527. Sînt și oameni care prind repede ce li se spune și ripostează prompt, dar nu prind decît suprafața celor ce se spun, nu adîncimea și complexitatea lor. Reînțeleg singurul latur din ce se spune, sau un rezumat superficial. De aceea fac impresia de «de țepi», dar nu sînt de țepi de fapt. Așa sînt și dracii. Tainele adîncii ale existenței le rămîn ascunse. Lunec cu repeziciune pe suprafața vastă a realității, dar nu pînă la trînd dimensiunile ei nesfîrșite în adîncime.

528. O rapiditate de încredere, dar fărîprofundime, și aproape numai în slujba criticii. De aceea pierde pe cel ce o are.

529. «Statuia adevărului». Altceva e omul viu și altceva, statuia moartă și goală pe din untru, constatare din coaja de aramă, care imită la suprafață ipostasul viu al omului. Sfîntul Isaac dă ca pricină a considerării nălcirii adevărului ca adevărul real, repeziciunea superficială care privește cîeva realitatea. Aceasta e proprie dracilor și oricărui om care privește repede, dar superficial, realitățile. O repeziciune care vine din neînțelegerea de a trîi realitatea cu toată ființa.

530. Numai lumina arată adevărul lucrurilor. Dar lumina aceasta ine de lucrurile însele, sau și de ele. Și pentru a o vedea, trebuie trîi în realitatea lor, deși o au și cei ce sînt într-o concordanță cu ele. Adevărul

Sfin ii îngerî revars în noi din cuno tin a lor despre mi c rile lucrurilor, din cuno tin a pe care o gust i o în eleg ei mai întîi i apoi ne-o predau i nou . Dasc lii de al doilea⁵³¹ de asemenea mi c în noi cuno tin a despre mi carea lucrurilor pe m sura cuno tin ei lor. C ci nu sînt sili i s mi te în noi gînduri drepte despre cele ce nu i le amintesc⁵³². Totu i crede, precum am spus mai înainte, c nici dac am fi în stare noi s primim, n-ar putea ei s ne înve e pe noi adev rata vedere, de i au fost în ea de la început. i iar i fiecare din ei, dup iconomia în care e rînduit, îndeamn pe cei pe care îi înva fie spre acestea, fie spre cele protivnice.

Iar eu tiu cu adev rat c mintea noastr poate s se mi te i f r mijlocirea sfin ilor îngerî, de la sine, spre bine, f r s fie înv at . Dar cuno tin a celor rele nu o primesc sim urile f r mijlocirea dracilor, nici nu se mi c în ele. i nu pot lucra r ul de la sine. C ci binele e s dit în fire, iar r ul, nicidecum⁵³³. Tot ce e str in i într din afar în firea noastr are nevoie de un mijlocitor pentru primirea cuno tin ei lui^{533a}. Dar ceea ce r sare din l untru se mi c în fire f r s fi fost înv at, fie cît de pu in. i dac a a este firea, e cu putin s se mi te spre bine de la sine, e cu putin cre terea ei i lumina, f r contemplarea (vederea) îngerilor. Dar ace tia sînt înv torii no tri, precum sînt

întreg îl cunosc numai aceia care tr iesc realitatea adev rat ; îl cunosc numai cei ce tr iesc în ea, sau o au în ei. i cu cît mai mult tr iesc în ea, cu atît cunosc mai mult lumina realit ii respective, sau adev rul ei i nu o n lucire a lui.

531. Dasc lii de al doilea sînt dracii.

532. Theotoche însu i spune c ace ti dasc li de al doilea sînt dracii. De aceea modific textul în care se spune : «Ei sînt sili i s mi te în noi gînduri drepte despre lucrurile de care nu- i amintesc». Modificarea lui ne-am însu it-o i noi. Dar nu numai dracii, ci i oamenii f r experien a lucrurilor profunde fac acela i lucru cînd voiesc s ne înve e.

533. Sfîntul Isaac e foarte optimist în în elegerea firii umane.

533 a. «Str in ce într din afar » nume te aici r ul. Aceasta o înva fireaprinmijlocireademonilor,nusemi c înfiredelasine.SfîntulIsaacafirm mereu aceea i viziune optimist a firii noastre.

i unii altora. Cei mai de jos au învățura de la cei ce caut spre ei și au lumina în chipul acestor și a unii se ridică prin alții, pînă ce ajung la acea treaptă, care are ca învățătoare pe Sfînta Treime. De aceea acea primă treaptă îndrăznește să spună că nu are lumina de la sine, ci are ca învățător pe Mijlocitorul Iisus, de la Care o primește și o dă celor mai de jos.

Dar eu socotesc că mintea noastră are o putere naturală, de a se mișca spre contemplarea (vederea) dumnezeiască⁵³⁴. Și sîntem deopotrivă prin dorința aceasta cu toate fiirile cerești, întrucît și în noi și în ele se mișcă harul⁵³⁵. Dar totuși e lucru străin prin fire,

534. Aici pare să afirme ceea ce neagă mai departe. Căci mai departe zice: «Este străin prin fire minii omenești și îngerești». Deci, ce trebuie să zicem decît că vorbind de puterea naturală, înlege pe cea întîrită prin har. Căci zice: «Întrucît se mișcă în noi și în ele harul». Firea minii poate să primească harul, cu puterea căruia se mișcă spre contemplarea lui Dumnezeu cel infinit. Deci contemplarea lui Dumnezeu e și după fire și mai presus de fire. După fire, întrucît firea e capabilă de împlinirea acestui fapt, fiind întîrită de har; e mai presus de fire, întrucît nu poate face aceasta numai prin simpla putere a firii.

Mai departe iarăși zice: «În toate cele raionale, în cele dîntîi și în cele de la mijloc, nu se mișcă contemplarea după fire, ci prin har; în toate cele ce sînt (create), atît în cele cerești, cît și în cele pămîntești». Deci după acest cuvînt (fie că în elegem prin cele dîntîi și prin cele de la mijloc cetele mai de sus și cele mai de jos ale îngerilor, fie prin cele dîntîi pe îngeri, iar prin cele de la mijloc pe oameni) nimic din cele create nu poate contempla mintea prin fire. Dar adaug: «Nu firea a îneles aceasta, ca pe celelalte lucruri». După acest cuvînt, sînt unele lucruri ce pot fi înlese prin puterea firii. Dar care sînt acestea? Căci doar a spus: «În toate cele ce sînt (create), în cele cerești și în cele pămîntești». «Pămîntești» socotesc că numele trebuie să fie pronia și iconomia atotîntîitorului Dumnezeu întins peste toate cele pămîntești, fie firea fapturilor Lui materiale. Căci care dintre îngeri sau oameni ar putea cunoaște judecățile proniei lui Dumnezeu numai prin puterea firii? «O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al cunoștinței lui Dumnezeu — strigă Pavel —, cît de nepătrunse sînt judecățile Lui și de neînțelese cele Lui! Că cine a cunoscut mintea Domnului? Sau cine a fost sfetnicul Lui?» (Rom., 11, 33). La fel și firea fapturilor, nu numai a oamenilor, ci și a îngerilor, le este poate neînțeleasă. Iar prin «celelalte ale lucrurilor» înlege întrebuintărea mea teurgică a însușirilor lor morale, omenești, care pot fi înlese de cei cu firea rațională și lăuzi de lumină.

535. Firea omenească și îngerească e bună, se mișcă de la sine spre bine, spre Dumnezeu, dar aceasta pentru că folosește totodată ceea ce are, cu ajutorul lui Dumnezeu, pentru că are o înrîdire cu Dumnezeu și este în corelație — mai puțin implicite — cu El. Olivier Clement, după ce reproduce cuvîntul lui Dostoievski că «omul nu poate conserva chipul său

min îi omene ti i îngere ti. Pentru c contemplarea dumnezeirii nu se num r printre celelalte contem-
pl ri. Pe de alt parte în toate cele ra ionale, în cele
dintîi i de la mijloc, nu se mi c contemplarea dup
fire, ci prin har, în cele ce sînt (create), atît în cele ce-
re ti, cît i în cele p mînte ti. i nu prin fire a în eles
aceasta, ca celelalte ale lucrurilor.

Contemplarea cu mintea, în care se mi c treapta i
vederea celor cere ti⁵³⁶, nu era în puterea lor înainte
de venirea lui Hristos în trup. Deci nu puteau intra
înainte de aceea în aceste taine. Dar cînd S-a întrupat
Cuvîntul, li s-a deschis lor u a în Iisus, cum zice Apos-
tolul⁵³⁷.

Dar chiar dac ne cur im, eu socotesc, ceea ce este
i adev rat, c noi oamenii cu gîndurile noastre nu
ne putem apropia de descoperirile i cunoa terile care
ne conduc spre contemplarea (vederea) aceea ve nic ,
care este cu adev rat descoperirea tainelor, f r mijlo-
cirea acelora. C ci nu are mintea noastr o astfel de
putere, cît au fiin ele de sus, care primesc în chip ne-
mijlocit de la Cel ve nic descoperirile i vederile. Dar
i ele o primesc în icoan i nu în chip descoperit. i
mintea noastr la fel. i fiecare treapt o prime te
prin predare de la alta, pe temeiul unei iconomii i cu-
noa teri ce coboar de la cea dintîi la a doua i a a mai

uman decît atîta timp cît crede în Dumnezeu», adaug : «noi spunem
mai modest, cît r mine capabil de a se transcende spre întîlnirea cu
misterul. Dac aceast întîlnire e pierdut , dac aceast mi care de de-
p ire nu se mai poate produce, fa a (uman) pierde centrul ei de gravi-
ta ie spiritual , aceast deschidere pentru cealalt lume, în raport cu
care se ordoneaz » (*Le visage interieur*, Paris, Stock, 1978, p. 19).

536. Dar se poate în elege i despre îngeri. Nici ei n-au cunoscut
a a de mult tainele lui Dumnezeu, înainte de întruparea Cuvîntului (Ef.,
3, 10).

537. Apostolul Pavel zice în I Cor., 16, 9 : «Mi s-a deschis o u
mare» ; în II Cor., 2, 12 : «Cînd am venit în Troada pentru Evanghelia
lui Hristos, mi s-a deschis o u în Domnul» ; iar în Col., 4, 3, zice : «Ru-
ga i-v i pentru noi ca Dumnezeu s ne deschid nou u a pentru a gr i
taina lui Hristos, pentru care am fost legat». Cine propov duie te, dar
i cel ce se cur e te, vede deschizîndu-se în fa a lui u i mereu noi în
bog ia de în elesuri ale lui Hristos.

departe pînă ce trece taina la toate treptele⁵³⁸. Dar multe taine se opresc la prima treaptă și nu trec la alta. Căci nu pot primi celelalte trepte mîrimea tainei fîr să o primească de la aceea. Și unele din taine, ieșind de la prima treaptă, se descoperă numai celei de a doua și acolo se pot zice în tîlc⁵³⁹, iar alte trepte nu le înțeleg pe acelea. Și unele trec pînă la a treia și a patra. Și așa are loc o creștere și o scdere în descoperirile ce vor fi vizuate de sfinții îngeri. Și dacă cu acelea se petrece așa, cu atît mai mult nu putem noi să primim asemenea taine fîr mijlocire.

Deci de la ei (de la îngeri) cade în mintea sfinților simțirea descoperirii oricărei taine; și aceasta cînd e îngăduit de Dumnezeu să se descopere de la treaptă la treaptă, de la cea mai de sus, pînă la cea mai de jos, și în felul acesta, cînd e îngăduit să ajungă ceva prin consimțirea dumnezeiască pînă la firea omenească, la cei vrednici din totdeauna. Prin ei primesc sfinții lumina vederii pînă în slăvia veșnicie, taina neînvîțată; și ei, unii de la alții. Căci sînt «duhurile slujitoare trimise la cei ce sînt în pregătire să ajungă moștenitori ai vieții» (Evr., 1, 14). Dar în veacul viitor această rînduială va înceta. Căci atunci nu va mai primi unul de la altul descoperirea slavei lui Dumnezeu spre bucuria și veselia sufletului.

538. Totul corespunde cu ceea ce scrie Dionisie Areopagitul în *Ierarhia cerească* (cap. I). Chiar și cele dintîi trepte îngerești primesc vederea lui Dumnezeu «în icoană», în care e ceva potrivit firii lor. Dar sînt și ele înșeși, prin firea lor, «chip» sau «icoană» a infinitei Persoane sau comuniuni interpersonale dumnezeiești. În aceasta și o deschidere spre infinitatea dumnezeiască, dar și o caracterizare a ceea ce primesc din ea prin firea lor.

539. Fiecare treaptă, cît e pe măsura ei. Deci cea dintîi nu poate transmite altuia tot ce a primit, ci pot strează o parte în tîlc, în meditația proprie, neputînd-o primi treptele de mai jos. Dar și din tîlc cea de treptă de mai sus învață ceva treapta de mai jos. Vede în tîlc ceea ce un mister care depășește înțelegerea ei. Chiar în fața fiecărui om se vede și o tîlc, o neputință de a comunica tot ce trăiește în sine, dar în care e scufundat el însuși. Despre această tîlc grea de înțelegeri negrăsite a vorbit Olivier Clement în cartea citată.

Ci fiec ruia i se va da de la sine (prin sine) ceea ce e potrivit cu vrednicia sa, de la St pînul, după m sura însu irilor celor bune ale lui; i nu va primi darul de la altul, ca aici. C ci acolo nu mai e nici cel ce înva , nici cel ce e înv at, nici cel ce are nevoie s - i împlineasc lipsa lui de la altul. Pentru c Unul este D t torul, d ruind în chip nemijlocit celor în stare s primeasc . i de la El vor primi cei ce primesc veselie cereasc . Acolo vor înceta treptele celor ce înva i ale celor ce sînt înv a i i t ria dorin ei lor va atîrna de Cel Unul.

Iar eu zic c cei chinui i în gheen vor fi biciui i de biciul iubirii. i ce chin mai amarnic i mai cumplit este decît chinul dragostei! Adic cei ce simt c au greit fa de dragoste sufer acolo un chin mai mare decît orice chin, fie el cît de înfrico tor. C ci triste ea întip rit în inim dep catulfa dedragoste mai ascu it decit orice chin.

nebuie s socoteasc cineva c p c to ii se lipsesc în gheen de dragostea lui Dumnezeu. Dragostea este odrasla cuno tin ei adev rului, care, după m rturisirea de ob te, s-a dat tuturor. Dar dragostea lucreaz prin puterea ei în dou feluri: pe p c to i îi chinuie te, cum se întîmpl i aici unui prieten din partea prietenului; iar pe cei ce au p zit cele cuvenite îi vesele te⁵⁴⁰. i aceasta este, după judecata mea, p rerea de r u sau chinul din gheen . Dragostea îmbat îns sufletele fiilor de sus, cu desf tarea ei.

Întrebare: A fost întrebatoarea care: cînd cunoa te cineva c a dobîndit iertarea p catelor sale ?

R spuns: i a r spuns lui: cînd va sim i în sufletul lui c le-a urît pe acestea cu des vîr ire din toat

540. Te chinuie te con tiin a c n-ai r spuns cum se cuvine iubirii prietenului, n dejdii puse de iubirea lui în tine, sau n dejdii altora, care apelau la iubirea ta.

inima⁵⁴¹; i cînd în cele ar tate ale lui, nu se cîrmuie te pe sine în chip protivnic (lui Dumnezeu). Unul ca acesta s-a încredin at c a dobîndit de la Dumnezeu iertarea gre elilor celor n scute din p cat, ca cel ce i-a urît p catul potrivit m rturiei con tiin ei pe care a cî tigat-o în sine, dup cuvîntul Apostolului: «Cuge-tul ce nu se osînde te este martorul lui însu i» (Rom., 2,15, dup în eles). Fie ca i noi s dobîndim iertarea p catelor noastre prin harul i iubirea de oameni a P rintelui Celui f r de început, împreun cu a Unuia N scut Fiului S u i cu a Sfîntului Duh, C ruia se cu-vine slava în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL LXXXV

Despre felurite teme. Prin întreb ri i r spunsuri

Întrebare: Cuceleg tur estelegat inimaomului, ca s nu alerge spre cele rele ?

R spuns : Prin aceea c urmeaz totdeauna în elepciunii i spore te în înv tura vie ii. C ci alt leg tur mai tare nu se g se te pentru neorînduiala cuget rii.

Întrebare: Pîn lacehotardore tes ajung celce urm re te în elepciunea ? i cînd se des vîr e te înv tura lui ?

R spuns: Este cu neputin s ajung cineva în înaintarea lui la un astfel de hotar. C i sfin ii sînt cu lipsuri în privin a des vîr irii ei. C l toria în elepciunii nu are sfîr it. Cel ce o urm re te se înal pîn se une te cu Dumnezeu. i acesta e semnul ei: c în elegerea ei este f r margine. Pentru c în elepciunea este Dumnezeu însu i.

541. Trebuie s te fi dezlipit tu însu i suflète te de p catele tale, ca s te dezlipeasc i Dumnezeu de ele ; sau în aceasta sim i c Dumnezeu însu i te-a dezlipit de ele. i aci o aplicare a sinergieii.

Întrebare: Care este cea dintîi care încep tur care ne ajută să ne apropiem de în elepciune ?

R spuns : A urmări cu toată puterea în elepciunea lui Dumnezeu și a ne sîrgui din tot sufletul în urmărirea ei pînă la sfîrșit și a fi gata să ne dăm viaa noastră cînd trebuie să ne lepădăm de ea și să o aruncăm de la noi pentru dragostea lui Dumnezeu.

Întrebare: Cine se poate numi cu dreptate înțelept ?

R spuns: Cel ce înlege cu adevărat că viaa aceasta are un hotăr, pentru că acela poate pune un hotăr greș elilor lui. Căci care cunoștință, sau înțelegere e mai mare ca aceea de a se înțelepe cineva, ca să iasă din viaa aceasta într-o nestricăciune, neavînd vreo parte pîngărită de dulcea ei ? Nu e în lume un om mai fărîm de minte decît acela care, sub îndușii gândurile lui ca să pîndă în tainele tuturor fapturilor și înșogîndu-se prin cercetare și în alegere într-o toată cunoștință, își are în același timp sufletul întințat de murdăria păcatului și n-a dobîndit mîntuirea nedejzii lui, dar socotește totuși că a ajuns la limanul neîndoielii. Pentru că faptele lui nu l-au dus decît pînă la nedejdea în lumea aceasta, în drumul lui neîncetat spre ea.

Întrebare: Cine este cel mai tare într-o adevăr ?

R spuns: Cel ce-și pîstrează voia bună în necazurile vremelnice, în care se ascunde viaa și slava biruinței lui și nu poartă viaa în lăfial, în care se ascunde mirosul rău al inii. Acesta a aflat paharul suspinului, care l-a adăpat în toată vremea.

Întrebare: Ce vatămă, a adăra, în călătoria spre Dumnezeu, pe cel ce se abate de la faptele bune din pricina ispitelor ?

R spuns: Nu se poate apropia cineva de Dumnezeu fără necaz și nu poate prezice dreptatea sa neschimbat fără El. Și de va opri lucrurile care sporesc necazul, va opri și pe cele ce prezesc dreptatea lui și se va afla că o comoară nepzită și că un luptător dezarmat și că o corabie lipsită de vâslele ei și că un rai al cărui izvor de apă a secat.

Întrebare: Cine este cel luminat în gândurile lui ?

R spuns: Oricine a ajuns să afle amărăciunea ascunsă în dulcea a lumii și a împiedicat gura sa ca să bea din acest pahar și cercetează cele privitoare la mântuirea sufletului său și nu se oprește din drum până ce nu se va desprinde de lumea aceasta; oricine închide simțurile lui, ca să nu intre în el dorința vieții acesteia și să fure din el comorile ascunse ale vieții.

Întrebare: Ce este lumea ? și cum o cunoașteți pe ea ? și ce vătmă pe cei ce o iubesc pe ea ?

R spuns : Lumea este o ispititoare, care atrage prin poftirea frumoșiei ei pe cei ce o văd, la dorirea ei (pătimă). Și cel ce a fost prins în parte de dorința ei și s-a împreunat cu ea nu mai poate scăpa din brațele ei până nu-l va dezbrăca pe el de viața lui. Și când îl va dezbrăca pe el de toate îl va scoate din casa lui în ziua morții lui, atunci o va cunoaște că este o amăgitoare și o înșelătoare. Iar când cineva se nevoiește să iasă din întunericul lumii, cât încercămînă ascuns în ea, nu poate vedea împletiturile ei. Și ea îi stăpânește nu numai pe ucenicii ei și pe fiii ei și pe cei legați în lăuntrul ei, ci și pe cei neagonisitori, pe nevoitori, pe cei ce au rupt legăturile ei și s-au ridicat deasupra ei. Căci a început să-și vâneze pentru lucrurile ei în felurite chipuri și calcă peste ei și-i pune sub picioarele ei.

Întrebare: Ce s facem trupului cînd îl înv luie durerea i povara; cînd i se mole e te voin a ce se na te din dorin a binelui i din t ria cea dintîi a lui ?

R spuns: Unora li se întîmpl des aceasta: o jum tate a lor a ie it pe urmele Domnului i o jum tate a r mas în lume i inima lor nu s-a rupt de cele de aici, ci s-au împ r it în l untrul lor. i uneori privesc îna-nte, alteori, înapoi. Precum socotesc, în eleptul îi în-deamn pe cei astfel împ r i i i apropia i de calea Domnului, zicîndu-le : «S nu te apropii de ea cu dou inimi, ci apropie-te de ea ca cel ce sam n i ca cel ce secer » (In . Sir., 1,27). Iar Domnul, cunoscînd pe cei ce nu s-au lep dat cu des vîr ire de lume, ci sînt înc împ r i i i întor i cu mintea, mai bine zis cu gîndul, la cele dinapoi, pe motivul fricii de necazuri i pentru c n-au aruncat înc de la ei pofta trupului, i voind s dep rteze de la ei mole eala cugetului, le-a spus un cuvînt hot rît: «Oricine voie te s vin dup Mine s se lapede mai întîi de sine» i cele urm toare (Mt., 16,24).

Întrebare: Ce înseamn s se lapede cineva de sine ?

R spuns: Precum cel ce s-a preg tit s se suie pe cruce nu mai ine în cugetarea sa decît gîndul mor ii i porne te ca un om ce nu se gînde te s mai aib vreo p rticic din via a veacului acesta, a a e i cel ce voie te s împlineasc ceea ce s-a spus. C ci crucea este voin a care e gata s primeasc orice necaz. i cînd a voit s ne înve e iar i de ce trebuie s facem a a, Domnul a zis : «Cel ce voie te s vie uiasc în lumea aceasta se va pierde pe sine din via a adev rat ; iar cel ce se pierde aici pentru Mine se va afla pe sine acolo» (Mt., 10,39). Acesta e cel ce p e te pe calea crucii i- i pune pa ii s i pe ea.

Cel ce se îngrije te de via a aceasta s-a pierdut c - zînd din n dejdea prin care a pornit spre suferirea ne-

cazurilor. Pentru că grija aceasta nu-l lasă să primească necazul pentru Dumnezeu, ci-l atrage pe încetul din stăruirea în el și-l scoate din mijlocul luptei pentru viața cea fericită și face să crească în el gândul acesta, pînă ce-l biruiește. Dar cel ce-și pierde sufletul său pentru Mine în cugetarea sa din dorul de Mine, se pînștrează nevinovat și nevinovat pentru viața de veci. Aceasta înseamnă cuvîntul: «Cel ce-și pierde sufletul său pentru Mine afla-l-va pe el». Deci pregătește-te de aici, din tine însuși, sufletul prin pierderea ta desvîrșită din viața de aici. Și de te pierzi de aici pe tine, din viața aceasta, Domnul îți va spune ie în acest înțeles : « și-ți voi da ie viața veșnică , precum și-am făgăduit » (In, 10,21). Iar de vei rămîne în viața aceasta, îți voi arăta aici făgăduința Mea cu fapta și te voi încredința de bună ține viitoare. Și știți că află viața veșnică atunci cînd disprețuiești viața aceasta. Și cînd intri în luptă pentru pregătirea aceasta, sînt disprețuite în ochii tăi toate cele socotite dureroase și pricinuitoare de necaz. Căci cînd mintea se pregătește astfel, nu mai are luptă , nici necaz în vremea primejdiei de moarte. De aceea trebuie să știți cu dinadinsul că de nu va urî omul viața lui în lume din dorința vieții viitoare și fericite, nu poate răbda nicidecum necazurile și durerile de tot felul care vin asupra lui în fiecare ceas.

Întrebare : În ce chip taie omul obișnuința cea dinții a lui și se obișnuiește pe sine cu viața de strălucire și de nevoia ?

Răspuns : Trupul nu se înduplecă să trăiască fără cele de trebuință , cît timp rămîne legat de pricinile desfătărilor și moleeliilor.

Și mintea nu-l poate înfrîna de la acestea, pînă ce trupul amintit nu se va înștrîna de la toate cele ce pricinuiesc trîndvia lui. Căci atunci cînd are în față priveliștea desfătărilor și a lucrurilor și

vede aproape în fiecare clip pricinile mole elii, se stîrne te în el pofta lor fierbinte i aceasta îl a î de parc l-ar arde.

De aceea cu mult dreptate Mîntuitorul a poruncit celui ce s-a hot rît s -l urmeze, s se goleasc de toate i s ias din lume. Pentru c mai întîi omul trebuie s arunce pricinile mole elii de la el i apoi s se apuce de lucru. i Însu i Domnul, cînd a început s se lupte cu diavolul, s-a luptat cu el în pustiul cel mai uscat. Iar Pavel îndeamn pe cei ce iau crucea lui Hristos s ias din cetate : «S ie im împreun cu El, zice, în afar de cetate, i s lu m ocară Lui, c a p timit în afar de cetate» (Evr., 13,12).

C ci cînd se desparte cineva de lume i de cele ale ei, uit repede obi nuin a i vie uirea lui de mai îna-
inte i nu se ostene te vreme îndelungat pentru des-
facerea lui de acestea. Iar prin apropierea lui de lume i de lucrurile ei, î i mole e te repede t ria cuget rii lui. De aceea, trebuie s tim c desfacerea aceasta mult ajut i conduce spre înaintare în lupta cea mîntuitoare a nevoin ei.

Se cuvine deci i e de mult ajutor ca în lupta aceasta chilia c lug rului s fie în s r cie i în lipsuri; ca ea s fie goal i lipsit de toate cele ce pot mi ca în el pofta spre tihn . C ci cînd pricinile mole elii sînt de-
parte de om, el nu se primejduie te în r zboiul îndoit: în cel din untru i în cel dinafar . i astfel biruie te mai f r osteneal omul ce se afl departe de cele ce îndeamn la pl cere, decît cel ce are aproape de el cele ce-l mi c spre pofte. Aci lupta e îndoit .

C ci cînd e lipsit omul de ceea ce e de trebuin pentru sus inerea s la ului s u⁵⁴², dispre uie te cu u urin ceea ce este de trebuin i nu prive te la aceea cu poft nici în vremea cînd are nevoie de o mic împ rt ire de ea i trupul se mul ume te cu pu in i

542. Poate e vorba de trup.

pe acest pu în îl vede lîng sine ca u or de dispre uit
i nu se apropie de mîncare pentru dulcea a ei, ci pen-
tru ca s ajute i s înt reasc firea.

Aceste purt ri îl ridic pe cineva u or la nevoia a
sus inut de o gîndire lipsit de necaz i de întristare.
Se cuvine deci c lug rului sîrguincios s fug f r în-
toarcere, cu picior sprinten, de toate ce-l r zboiesc pe
c lug r i s nu se amestece cu cele ce-l r zboiesc pe
el, i s se înfrîneze chiar i de la simpla privire a lor
i s se dep rteze de apropierea lor cu toat puterea.

C ci astfel cel ce se nevoie te r ne te pe vr jma ul,
aflîndu-se prin starea lui mai presus de vicleniile ace-
luia i veselind pe Domnul Iisus, prin care se s vîr e te
izb virea celor ce se lupt cu el. C mole irea în vreo
privin a celui ce se nevoie te e socotit ca o biruin
a r ut ii asupra lui, iar de biruin a aceasta se bucur
vr jma ul i se întristeaz Sfîntul Duh⁵⁴³.

i o spun aceasta nu numai despre stomac, ci i de-
spre toate cele ce pot fi supuse ispitei i r zboiului,
prin care se încearc i se probeaz libertatea omului.

C ci omul, cînd vine la Dumnezeu, face cu Dumne-
zeu un leg mînt s se in departe de toate acestea :
s nu priveasc fa de femeie, s nu vad persoane
împodobite, s nu pofteasc nimic i s nu se desf teze
în mînc ri, s nu priveasc la frumuse ea ve mintelor
i s nu caute la vie uirea mirenilor, s nu asculte la
cuvintele lor i s nu iscodeasc cele privitoare la ei.
Pentru c mult putere dobîndesc patimile din apro-
pierea de toate aceste feluri de lucruri, care mole esc
pe cel ce se nevoie te i schimb cugetarea i hot rîrea
lui. C ci dac vederea celor bune mi c voina ca s se
aplece cu rîvn adev rat spre lucrarea lor, e v dit c

543. Aliniatul acesta lipse te în textul grec tip rit, ca i în manuscri-
sul mai nou, dactilografiat. El se afl numai în textul românesc tip rit
la 1819. Se vede c acesta a folosit alt text grec, sau i alt text grec
pentru traducere. Dar se poate ca el s fi fost la început o scolie mar-
ginal .

cele protivnice acestora au puterea s atrag cugetarea spre ele. i chiar dac din ele nu-i vine cuget rii ce se lini te te mai mult decît c o sile te s se r zboiasc , i aceasta este o mare pagub : c ci trece de bun voie din starea de pace în tulburare.

i dac un oarecare dintre b trînii nevoitori, v zînd pe cineva f r barb , asemenea femeilor, a socotit acest lucru v t m tor pentru cugetare i p gubitor pentru lupta lui, oare nu gre e te cel ce e cu negrij în alte lucruri, cînd acest sfînt n-a primit s între la un astfel de frate i s -l s rute ? C ci în eleptul b trîn a judecat a a : «Chiar numai de îmi voi aduce aminte în noaptea aceasta c este aici cineva de felul acesta, îmi este spre mare pagub ». i de aceea n-a intrat i i-a zis lui: «Eu nu m tem de tine, dar de ce s -mi pricinuie ti r zboi în zadar ? C ci aducerea aminte de unele ca acestea pricinuie te o tulburare nefolositoare cuget rii. Pentru c în fiecare din m dularele trupului acesta se afl un farmec i omul are r zboi mare din pricina lor i se cade s se p zeasc pe sine i s - i mic oreze r zboiul s u fa de acestea, prin fuga de ele. C ci cînd se apropie acestea, chiar de se sile te omul spre bine, se primejduie te de c tre ele, privindu-le i poftindu-le mereu».

Pentru c multe ierburi mirositoare vedem ascunse în p mînt. Dar vara nu le cunoa te nimenea din pricina ar i ei. Cînd îns se îmbib de ap i- i r spîndesc mirosul prin mijlocirea aerului r coros, se arat fiecare soi unde era îngropat în p mînt. Tot a a e i cu omul. Cînd se afl în harul lini tirii i în c ldura înfrîn rii se odihne te cu adev rat de multele patimi. Dar cînd se apropie de lucrurile lumii, vede cum se ridic fiecare patim . i capul i se face u uratic, mai ales dac r s- pîndesc un miros odihnitor^{543 a}.

i am spus aceasta, ca s nu se încread cineva cît timp vie uie te în trup, pîn la moarte ; i ca s ar t c

543 a. Poate i se u ureaz în sens r u : devine u uratic.

mult ajut pe cineva, în lupta nevoinei, fuga și depărtarea lui de pricinile pe catului. Trebuie să ne temem pururea de lucrurile care ne aduc ruinea prin aducerea-aminte de ele; și să nu călămpeste conștiința și o nesocotim. Deci să ne silim să ducem trupul în pustie și să-l facem să dobândească răbdarea. Dar mai mare decât toate este să se sîrguiască cineva, oriunde ar fi, să se ferească de pricina războiului, (căci în acest caz chiar de e supus necazurilor, e fără frică), ca nu cumva când se ivește vreo trebuință, să cadă din pricina apropiării ei⁵⁴⁴.

Întrebare: Care este începutul în războiul împotriva pe catului, al celui ce a aruncat de la sine toată împrejurătoria și a intrat în luptă? și de unde începe lupta?

Răspuns: cunoscut tuturor că începutul oricărei lupte împotriva pe catului și a poftei este osteneala privegherii și a postului. Acesta din urmă este mai ales începutul luptei împotriva pe catului din lăuntrul nostru. și semnul urii împotriva pe catului și a pofțirii lui în cei ce luptă în războiul nevăzută este că încep cu postul și după aceasta cu privegherea de noapte, care le ajută la nevoine.

Despre post și priveghere

Cel ce iubește în toată viața lui unirea acestei perechi se face prietenul neprihănit. Precum odihnirea stomacului e pricina tuturor relelor și trăind viața somnului aprinde pofta curviei, așa că calea cea sfântă a lui Dumnezeu și temelie a toată virtutea sînt postul, pri-

544. Din un alt aliniat care nu e decât în trad. rom. din 1819: «Se cuvine a ne păzi și de aceasta cu mult luare-aminte: a nu vedea trupul gol al cuiva, ba nici al său, ba nici a ne apropia prin atingere de mîndărelele cele mai de jos și a vădă le vedea pe acestea. Cîmul, neluînd seama la aceasta, a căzut din împrejurarea cerurilor. Căci a ajuns la obinuința unui lucru urît și nu s-au mai putut depărta de el».

vegherea i trezvia întru slujirea (liturghia) lui Dumnezeu, întru, r stignirea trupului toat ziua i toat noaptea, care e protivnic dulce ii somnului. Postul este ap r torul a toat virtutea i începutul nevoin ei. El e cununa celor ce se înfrîneaz i frumuse ea fecioriei i a sfin eniei; e str lucirea neprih nirii i începutul c ii vie uirii cre tine; e maica rug ciunii i izvorul neprih nirii i al cumin eniei; e înv torul lini tirii i înainte merg torul tuturor faptelor bune.

C ci cînd începe cineva s posteasc , dore te s ajung la vorbirea cu Dumnezeu în cugetarea lui. Pentru c trupul care poste te nu rabd s doarm în a ternutul lui toat noaptea. Cînd pecetea posturilor S-a întip rit în gura omului, gîndirea lui e str b tut de str pungere i din inima lui izvor te rug ciunea i pe fa a lui e a ternut triste ea ; atunci gîndurile murdare stau departe de el, în ochii lui nu se vede veselie i este du manul poftelor i al întîlnirilor de arte. Niciodat n-a v zut cineva pe un postitor cu dreapt -socoteal , robit de pofta p catului. Marele drum spre tot lucrul bun este postul cu dreapt -socoteal (cu discern mînt).

i cel ce nu are grij de el clatin tot binele. Pentru c el este porunca dat firii noastre de la început, ca s se p zeasc de desf tarea gust rii; i cu aceasta i-a luat începutul f ptura noastr . Pe de alt parte, din c l-carea cea dintîi a lui, i-au luat început cei ce se nevoiesc din frica lui Dumnezeu, care încep s p zeasc legile Lui.

i Mîntuitorul, cînd s-a ar tat în lume, la Iordan, de aici a început. C ci dup botez L-a dus pe el Duhul în pustie i a postit acolo patruzeci de zile i patruzeci de nop i. La fel i to i cei ce ies s -I urmeze Lui, pe aceast temelie pun începutul nevoin ei lor. C ci e arm lucrat de Dumnezeu. i care din cei ce o nescotesc nu se va osîndi ? i dac Cel ce a dat legea a

postit, care dintre cei ce p zesc legea nu trebuie s posteasc ?

De aceea pîn atunci neamul omenesc n-a cunoscut biruin a, nici diavolul n-a sim it înfrîngerea lui din partea firii noastre. Dar prin aceast arm a sl bit de la început. i Domnul nostru a fost conduc torul i întîiul cî tig tor al biruin ei, ca s pun cea dintîi cunun a biruin ei pe capul firii noastre. Cînd diavolul vede pe vreunul dintre oameni îmbr cat cu aceast arm , îndat vr jma ul i tiranul se înfrico eaz i- i aduce aminte de înfrîngerea lui cea din pustie, de c tre Mîntuitorul, i puterea lui se frînge i e ars de vederea armei date nou de c tre Conduc torul luptei noastre. Ce arm e mai puternic decît ea ? i ce d mai mult îndr zneal inimii în lupta împotriva duhurilor r ut ii, decît foamea r bdat pentru Hristos ?

C ci cît se ostene te i p time te trupul în timpul în care oastea dracilor înconjoar pe om, atîta ajutor prime te inima lui din n dejdea biruin ei. i cel ce îmbrac arma postului arde de rîvn în toat vremea. C i rîvnitorul Ilie, cînd ardea de rîvn pentru legea lui Dumnezeu, petrecea în lucrarea postului. C ci pe cel ce a cî tigat aceast arm ea îl face s - i aduc aminte de poruncile Duhului i postul este mijlocitorul între legea veche i harul dat nou de Hristos⁵⁴⁵.

i cel ce se leneve te în el e mole it i lene i slab i în celelalte b t lii i arat începutul i semnul r u al mole irii sufletului s u i d putin biruirii lui de c tre cel ce-l r zboie te pe el. Pentru c într în lupt gol i neînarmat; i e v dit c iese f r biruin din

545. «Moise a primit tablele legii, scrise în muntele Sinai, postind. Iar Mîntuitorul tuturor a început s binevesteasc legea harului dup postul de patruzeci de zile în pustie. De aceea, postul este mijlocitorul legii vechi i al harului. C ci fiecare din acestea ni s-a dat, premergînd i mijlocind postul». Postul sub iaz firea c rnii i înt re te duhul în om i prin aceasta omul într în leg tur cu Dumnezeu, Care este Duh. Sau postul face str veziu pe om pentru lumea Duhului i bun mijlocitor al Lui.

ea. Pentru că m dularele lui nu s-au îmbrăcat în căldura foamei postului⁵⁴⁶. Aceasta este puterea postului. Îi cel ce stăruie în el are cugetarea neclintită și gata să întâmpine și să surpe toate patimile cele rele.

Se spune despre mulți mucenici că în ajunul zilei în care a teptau să primească cununa muceniciei, dacă aveau această de mai înainte, sau din descoperire, sau din vestirea vreunuia din soții lor, în noaptea aceea nu gustau nimic, ci stăteau priveghind de seara până dimineața în rugăciune, preamrind pe Dumnezeu în psalmi și laude și cântări duhovnicești și a teptau clipa aceea, cu bucurie și veselie, asemenea celor ce se pregătesc de nunt, a teptând să întâmpine sabia cu postul lor. Drept aceea și noi, cei chemați la mucenicia nevzută, ca să primim cununile sfințeniei, să priveghem și niciodată să nu dormim, în vreun m dular sau în vreo parte a trupului nostru, vrămă ilor vreun semn de lep dare (de Hristos).

Întrebare: Cum sînt unii, cîteodată chiar mulți, care au poate faptele acestea și totuși nu simt liniște și odihnă din partea patimilor și pacea din partea gândurilor?

Răspuns : Patimile ascunse în suflete nu se vindecă, frate, numai prin osteneli trupești, nici nu împiedică gândurile în cei ce își supraveghează mereu simțurile. Aceste osteneli prezintă pe om de patimile lor, ca să nu fie biruit de ele, ca și de războiul dracilor. Dar nu deruiesc liniște și pacea sufletului. Căci faptele și ostenelile deruiesc sufletului nepăsarea și omoară patimile cele de pe pămînt și aduc odihnă gândurilor, numai cînd ne vom împărtăși de liniște; numai cînd simțurile din afară vor scăpa de tulburare și vor stăruia un timp oarecare în lucrarea în elepciunii. Pentru că omul, cît

546. Cel ce postește copleșește și biciunea trupului cu căldura râvnă sale de înfrînare și nici un păcat nu se poate apropia de sufletul și de trupul lui.

timp se lipse te de întâl nirea cu oamenii i m dularele lui de rev rsarea gîndurilor în ele i se adun în sine însu i, nu- i poate cunoa te patima lui. Fiindc lini ti- rea, cum a zis sfîntul Vasile, este începutul cur irii su- fletului. C ci cînd m dularele din afar se opresc din lucrarea de afar i din împr tierea în lumea din afa- r , cugetarea se întoarce din risipirile i împr tierile ei i se lini te te în ea îns i i inima se treze te ca s cerceteze cele ce vin din afara sufletului. i, de st ruie bine în acestea, omul începe pe încetul s umble pe calea cur irii sufletului.

Întrebare : Deci nu se poate cur i sufletul prin vie- uirea din afara u ii ?

R spuns: Se usuc vreodat r d cina pomu- lui udat în fiecare zi ? i se împu îneaz vreodat cuprinsul vasului în care torni în fiecare zi ? i dac cur ia nu e altceva decît uitarea de vie uirea cea slobod i ie irea din obi nuin a ei, cum i cînd î i va cur i sufletul acela care înnoie te prin fapte în sine, sau în al ii, prin sim- uri, amintirea vechii obi nuin e, care este cunoa te- rea prin tr ire a p catului ? Cînd î i poate cur i ci- neva sufletul s u prin aceasta ? Sau cînd se va lini ti de r zboirile din afar , ca s se vad pe sine ? C ci dac inima se întineaz în fiecare zi, cînd se cur e te de întin ciune ? Pentru c tr ind astfel nu se poate nici m car îpotrivi lucr rii din afar . i cu atît mai mult nu- i poate cur i inima cînd st în mijlocul cîm- pului de b taie i aude în fiecare zi sunete neîncetate de r zboi. i cum îndr zne te atunci s vesteasc pace sufletului s u ?

Dar dac se dep rteaz de acestea, oprirea de la ele poate pe încetul s odihneasc cele din untru. Fiindc pîn ce nu se opre te rîul de sus, nu seac apele lui de jos. Dar cînd ajunge cineva la lini te, sufletul poate

deosebi patimile i cerceta cu în elegere în elepciunea sa. Atunci se treze te i omul din untru la faptele Duhului i simte zi de zi în elepciunea cea ascuns ce înflore te în sufletul lui.

Întrebare: Caresîntdovezile i semnele neîndoielnice cele mai de aproape, din care simte cineva c a început s vad în sine rodul ascuns în suflet ?

R spuns: Când se învrednice te cineva de harul lacrimilor celor multe ce izvor sc nesilit. C ci lacrimile s-au pus de cugetare ca un hotar oarecare între cele trupe ti i cele duhovnice ti i între p timire i cur ie. Pîn ce nu prime te cineva darul acesta, lucrarea lui este înc în omul din afar i nu simte înc deplin lucrarea celor ascunse ale omului duhovnicesc⁵⁴⁷. C ci când începe cineva s lase cele trupe ti ale veacului de acum i se arat trecînd în l untrul hotarului acesta ce se afl în l untrul firii, îndat ajunge la harul acesta al lacrimilor. i de la cel dintîi s la al vie uirii ascunse (de la cea dintîi treapt a ei) încep lacrimile acestea i ele îl duc la des vîr irea dragostei de Dumnezeu. i cu cît înainteaz , cu atît se îmbog e te în ele, pîn ce le va bea în mîncarea lui i în b utura lui din multa lor st ruire. i acesta este semnul neîndoielnic, c cugetarea lui a ie it din lumea aceasta, i simte lumea aceea duhovniceasc . i cu cît se apropie omul în cugetarea lui de lumea aceasta, cu atît se s r ce te în lacrimile acestea⁵⁴⁸. i când cugetarea se va lipsi cu des vîr ire

547. Lacrimile sînt semnul c omul se simte cople it de prezenta i de lucrarea din alt plan a Duhului. Sînt puntea de trecere de la omul rece, învîrto at, nesim itor al celor cere ti, la omul care simte cele dumnezeie ti, pentru c a trecut la ele.

548. Mutarea omului cu cugetarea de la preocuparea de trup i de lumea aceasta, se cunoa te dup lacrimile ce încep s -i curg . Pentru c lumea Duhului, la care se mut , este lumea iubirii, nu una a cugetarii abstracte; este o lume în care lucreaz în mod sim it Dumnezeu, Care este izvorul iubirii. Dar când omul se apropie iar de lumea aceasta (a patimilor), lacrimile se împu ineaz . C ci el se usuc suflete te. Vie uirea în lumea minunat a Duhului emo ioneaz pe om atît de mult, cu iubirea ei, c din el pornesc lacrimile în mod neîncetat.

de lacrimile acestea, este un semn că omul s-a îngropat în patimi⁵⁴⁹.

Despre deosebirea lacrimilor

Sînt unele dintre lacrimi care ard; i sînt lacrimi care îngra . Lacrimile care ies din strîngere i din inima cuvioas pentru p cîte usuc trupul i ard, i adeseori i partea conduc toare a sufletului (mintea) simte v t marea ce-i vine din acestea cînd încep s curg⁵⁵⁰. i mai întîi omul se întîlne te neap rat cu această treapt a lacrimilor i prin ele i se deschide lui o poart spre treapta a doua, care e mai înalt decît aceasta. Ea e ara bucuriei, în care omul prime te mila. Iar acestea sînt lacrimile ce curg din în elegere^{550 a}. Ele înfrumuse eaz i îngra trupul i curg nesilit, de la sine. i nu numai îngra trupul omului, cum s-a zis, ci i vederea omului se preschimb . «C veselindu-se inima, fa a înflore te, iar cînd se afl în întrist ri, se posomor te» (Pilde, 15, 13).

Întrebare: Ce este învierea sufletului, de care a vorbit Apostolul zicînd: «De v-a i sculat împreun cu Hristos» (Col., 3, 1) ?

R spuns: Spunînd Apostolul: «Dumnezeu, Cel ce a zis s lumineze lumina din întuneric, El însu i a lu-

549. Patimile sînt o îngropare a duhului în trup, a omului simitor i larg deschis comuniunii în iubire, în închisoarea egoist , o acoperire a transparenței lui i o împietrire a sensibilit ii lui suflete ti, mai bine zis duhovnice ti, care este o sensibilitate a iubirii pentru Dumnezeu i pentru semenii . o împietrire a inimii.

550. Sînt lacrimile durerii pentru p cîte. Acestea vat m i cugetarea, pentru c o întristeaz i nu e în stare s vad în elesurile luminoase ale adîncurilor milei lui Dumnezeu.

550 a. Lacrimi ce curg dintr-o în elegere, care e i vedere i sim ire a lumii Duhului; dintr-o sim ire a milei lui Dumnezeu i a bucuriei atenției Lui iubitoare. Sînt lacrimi ce îngra cu via a cea nou ce inund sufletul din Dumnezeu, pe cînd primele au pîrjolit via a cea veche în p cat. Primele lacrimi sînt întoarse spre trecut, ca s -l omoare, cele de al doilea se deschid spre viitorul pe care-l inaugureaz .

minat în inimile noastre» (II Cor., 4, 6)⁵⁵¹, a ar tat înfierea sufletului, ie irea din starea veche. Aceasta trebuie s o în elegem. Adic s se iveasc omul cel nou, care nu are nimic din omul vechi, precum zice: « i voi da lor inim nou i duh nou» (Iez., 36, 26). C ci atunci ia chip Hristos în noi prin Duhul în elepciunii i al descoperirii cuno tin ei Lui.

Întrebare: Ce este pe scurt puterea fapte i lini tirii?

R spuns: Lini tirea omoar sim urile din afar i treze te pe cele din l untru^{551 a}. Iar vie uirea din afar face cele dimpotriva acestora, sau treze te sim irile din afar i omoar pe cele din l untru.

Întrebare: Care este pricina vederilor i a descoperirilor, sau a faptului c unii v d, iar al ii se ostenesc peste puterile lor i vederea nu lucreaz în ei?

R spuns: Pricinile acestora sînt multe. Unele din ele sînt din vreo iconomie i din harul cel nou. Altele, spre mîngîierea celor neputincio i i spre încurajarea i înv area lor. Întîi toate acestea se d ruiesc oamenilor din vreo iconomie pentru mila lui Dumnezeu. i unele din acestea se d ruiesc de cele mai multe ori potrivit celor trei feluri de oameni: potrivit celor mai simpli, potrivit celor covîr itor de nevinova i i potrivit celor des vîr i i i sfin i, sau celor ce au o rîvn fierbinte pentru Dumnezeu i i-au pierdut n dejdea în lume i s-au lep dat des vîr it de ea i s-au dep rtat de locuirea cu oamenii i au ie it goi pe urmele lui Dumnezeu, dar le vine o fric din singur tatea lor, sau îi

551. Dumnezeu e pentru noi mai presus de lumin , e întunericul apofatic (negrit); dar cînd vrea s intre în comunicare cu noi, din acest întuneric al Lui î ne te lumina. Iar prin aceasta învie sufletul nostru. Tr irea în apropierea de Dumnezeu e via a cea nou , care e totodat lumin .

551 a. Lini tirea nu e o simpl oprire a oric rei sim iri, ci în ea se trezesc sim urile din untru prin care e sesizat lumea Duhului. trezirea sufletului la via a în Dumnezeu.

înconjoar o primejdie de moarte din nemîncare, sau din boală, sau din vreo strîmtorare sau necaz, încît se apropie de deznădejde. Deci cea dintîi pricină sînt mîngîierile ce le vin unora ca aceia, care nu le vin celor ce îi covîrșesc pe aceia în osteneală; ea e curîia în necurîia conștiinței lor⁵⁵².

A doua pricină este în chip neîndoielnic aceasta: întrucît are cineva o mîngîiere omenească, sau de la ceva din cele văturate, nu îi se dau astfel de mîngîieri decît după vreo iconomie a harului celui nou. Iar cuvîntul nostru este despre pustnici. Un martor al celor spuse este unul dintre părinți, care s-a rugat pentru aceasta și a auzit: «Să-ți ajungă mîngîierea și vorbirea oamenilor».

Iar un altul oarecare, care trăia în acest fel de pustnicie, cînd se afla în viața pustnicească se bucura în toată clipa de mîngîierea cea din har. Dar cînd s-a apropiat de lume, o căuta după obicei și nu o afla și s-a rugat lui Dumnezeu să-i arate pricina, zicînd: «Nu cumva, Doamne, pentru episcopie s-a depărtat harul de la mine?»⁵⁵³. Și i s-a spus: «Nu, ci pentru că Dumnezeu poartă grijă de cei ce viețuiesc în pustie și-i învrednicește pe ei de astfel de mîngîieri». Căci nu e cu puțin să aibă vreunul dintre oameni vreo mîngîiere văturată și să o primească pe aceasta, decît pentru vreo iconomie ascunsă a celor spuse, cunoscută numai Celui ce le chivernisește pe acestea.

552. «Cea dintr-îi pricină e curîia în necurîia», lipsește în textul grec, dar se află în traducerea românească din 1819. Iar în textul grec se deduce următoarea notă: «Curîia în necurîia, sau curîia de patimile trupului, dar nu și de cele ale sufletului și ale conștiinței; sau curîia, dar nu cea neîndoielnică și desvîrșită, sau cea care se zice, dar nu e curîia». Această notă, care e în traducerea românească, arată că cuvintele acestea au fost în textul grec manuscris, dar s-au omis din greșeală din textul tipărit.

553. «O spune poate aceasta despre sine însuși, căci fiind pustnic s-a făcut mai pe urmă episcop al Ninivei». Harul strălucirii tainelor îl avea dar harul simbirii personale a lucrării lui Dumnezeu nu-l mai avea.

Întrebare: Oare e acela ilucru vederea i descoperirea, sau nu ?

R spuns : Nu, ci sînt deosebite. Descoperirea⁵⁵⁴ se folose te adeseori pentru amîndou . C ci deoarece arat ceea ce e ascuns, toat vederea se nume te descoperire. Dar descoperirea nu se nume te vedere. C ci descoperirea se folose te pentru cele cunoscute, gustate i în elese de minte. Iar vederea de orice fel are un chip, sau un tip, cum se întîmpl la cei vechi⁵⁵⁵, fie în somn adînc, fie în stare de veghe. i uneori în mod limpede, alteori, ca într-o n lucire, sau f r limpezime. De aceea, i cel ce vede de multe ori nu cunoa te, fie c vede în stare de veghe, fie dormind. Ea se face cunoscut i prin auzirea unui glas, dar uneori se vede i un tip oarecare, iar alteori într-un mod mai l murit fa c tre fa . Dar i vederea i vorbirea i întrebarea i înţîlnirea cu ea sînt ale unor puteri sfinte, care se fac v zute de cei vrednici i aduc descoperiri. Astfel de ar - t ri se s vîr esc i în locuri mai pustii i mai dep rtate de oameni, acolo unde omul are nevoie neap rat de ele, pentru faptul c nu are alt ajutor, sau mîngîiere în acel loc. Iar descoperirile sînt sim ite sau le prime te mintea prin cur ia ei, dar de ele au parte numai cei des vîr i i i cunosc tori.

Întrebare: Care este semnul c a ajuns cinevala cur ia inimii ? i cînd cunoa te omul c inima lui a ajuns la cur ie ?

R spuns: Cînd îi vede pe to i oamenii ca buni i nu-i apare vreunul necurat i întinat, atunci este cu adev rat curat cu inima. C ci cum se împline te cuvîntul apostolului care ne cere s socotim pe to i, cu inima

554. Nota la textul grec : «Poate vederea».

555. In Vechiul Testament vederea lui Dumnezeu se s vîr ea prin tipuri, de exemplu, prin rugul aprins. In Noul Testament, prin chip, sau icoan , sau imagine. Iisus Hristos ca om e un chip al lui Dumnezeu-Cuvîntul. Iar icoana e zugr virea acestui chip.

sincer , mai presus de noi, dac nu se ajunge la ceea ce s-a zis: «C ochiul curat nu va vedea cele rele» (Avac., 1, 13)!

Întrebare: Ce este cur ia ? i pîn unde ajunge hotarul ei ?

R spuns : Cur ia este uitarea chipurilor cunoa terii celei contrare firii, aflate în lume sub fire. Iar hotarul eliber rii de acestea i al afl rii în afar de ele este acesta : revenirea omului la simplitatea i nevinov ia dintîi a firii lui i socotirea sa ca prunc, dar f r sc derile pruncului.

Întrebare: Dar poate ajunge cineva la treapta aceasta ?

R spuns: Da. C ci au ajuns unii la m sura aceasta, cum a ajuns i Ava Sisoie la m sura aceasta, c întreba pe ucenicul s u de a mîncat sau n-a mîncat. i altul oarecare dintre p rin i a ajuns la o astfel de simplitate i nevinov ie, c pu in îi mai trebuia ca s fie ca pruncii, încît uita cu des vîr ire de cele de aici; uita pîn i de a mîncat înainte de Împ rt anie i se ducea s se împ rt easc dac nu-l oprea vreunul dintre ucenicii lui. i-l duceau ucenicii lui ca pe un prunc la Împ rt anie. Era prunc fa de lume, dar sufletul lui era de s vîr it fa de Dumnezeu.

Întrebare: Ce cugetare i îndeletnicire trebuie s aib cel ce se nevoie te, cînd ade în lini te în sih stria lui ? i ce trebuie s lucreze neîncetat ca s nu se îndeletniceasc mintea lui cu gînduri de arte ?

R spuns: Întrebi despre cugetare i îndeletnicire, cum se face omul mort în chilia lui ? Oare are omul sîrguitor i treaz cu sufletul, petrecînd întru sine, nevoie s se întrebe cum s petreac ? C ci ce este altceva îndeletnicirea monahului în chilia sa decît plînsul ?

i ce cugetare e mai înalt decît aceasta ? C ci îns i ederea c lug rului i singur tatea sa îl înva asem - narea ei cu petrecerea într-un mormînt, care-l ine departe de bucuria oamenilor. C ci f ptuirea lui este plînsul i îns i numirea st rii lui îl cheam i-l îndeamn la aceasta. C ci se nume te «plîng tor», adic am rît cu inima. i to i sfin ii au plecat plîngînd din via a aceasta.

i dac sfin ii plîngeau i ochii lor erau plini pururea de lacrimi pîn ce plecau din via a aceasta, cine nu va plînge ? Mîngîierea c lug rului se na te din plîns. i dac cei des vîr i i i purt torii de biruin plîngeau aici, cum va suporta cel plin de r ni s se lini teasc din plîns ? Cel ce se are pe sine z cînd mort înaintea sa, i se vede pe sine omorît prin p cate, mai are nevoie de înv tur cu ce fel de gînd s - i pricinuiasc lacrimile ? Sufletul e omorît de p cate i zace înaintea ta i el e mai mult pentru ine decît toat lumea, i nu ai nevoie de plîns ? De vom intra deci în lini tire i vom st rui în ea cu r bdare, f r îndoial vom putea r mîne în plîns. De aceea s ne rug m cu o cugetare neîncetat Domnului, ca s ni-l d ruiasc pe acesta. C ci de vom dobîndi acest har, care e mai mare decît celelalte daruri (harisme) i le covîr e te pe acelea, vom intra la cur ie. i cînd vom intra la ea, nu se va mai lua de la noi pîn la ie irea noastr din via a aceasta.

Ferici i deci cei cura i cu inima, c nu este timp în care s nu se bucure de desf tarea aceasta a lacrimilor i în ea pururea vor vedea pe Domnul^{555a}. i înc fiind lacrimi în ochii lor, se învrednicesc de vederea descoperirilor Lui în în l imea rug ciunii lor i nu este în ei rug ciune f r lacrimi. i aceasta este ceea ce s-a spus de Domnul: «Ferici i cei ce plîng, c aceia se vor mîngîia» (Mt., 5, 4). C ci de la plîns se trece la cur ia

555 a. Sfîntul Isaac leag cur ia inimii i vederea lui Dumnezeu, de lacrimi. Numai lacrimile ca poc în extrem cur esc inima de p cate; numai lacrimile ca suprem îndoio are de iubirea lui Dumnezeu d ruiesc vederea lui Dumnezeu, sau izvor sc din ea.

sufletului. De aceea spunînd Domnul că ei se vor mîngîia n-a tîlcuit în elesul mîngîierii. Căci cînd se va învrednici călugărul să treacă prin lacrimi de inutul patimilor și să ajungă în esul curăției sufletului, îl înîmpînă această mîngîiere. De trece deci cineva de la cele ce o pricinuiesc pe aceasta aici⁵⁵⁶, în aceasta se înîtîlnește cu mîngîierea care nu se află aici⁵⁵⁷.

Îi atunci în elege că mîngîierea ce o primește te la sfîrșitul plînsului e mîngîierea pe care o dăruiește Dumnezeu, prin curăție, celor ce plîng. Pentru că nu poate plînge cineva neîncetat, pînă este tulburat de patimi⁵⁵⁸. Deci acest dar (această harismă) al lacrimilor și al plînsului e al celor nepătimitori. Și dacă pe cel ce plînge și se jalește te pentru un timp lacrimile pot nu numai să-l conducă la nepătimire, ci și să teargă cu desvîrșire patimile din mintea lui și să-l izbăvească pe aceasta de amintirea lor⁵⁵⁹, ce să zicem despre cei ce au noaptea și ziua lucrarea aceasta în cunoștință (conștiință)? Dar ajutorul ce vine din plîns nimeni nu-l cunoaște decît singuri aceia care și-au predat sufletul lor lucrării acesăteia. Toți sfînșii doresc intrarea aceasta. Căci prin lacrimi li se deschide lăcașul ca să intre în patria mîngîierii, în care sînt întipărite urmele prea bunei mîntuitorii ale lui Dumnezeu, prin descoperiri⁵⁶⁰.

Întrebare: Dat fiind că sînt unii care nu pot plînge neîncetat din pricina slăbiciunii trupului, ce trebuie

556. De la lacrimi, la curăție.

557. Curăția e ceea ce se poate dobîndi aici, dar mîngîierea vine de sus, de la Duhul mîngîierii.

558. Patimile sînt opuse plînsului. Pentru că plînsul curățește și înduioșează și semnul iubirii. Iar patimile, semnul egoismului.

559. Lacrimile tergă chiar amintirea păcatelor, prin covoșirea dragostei de Dumnezeu aflată în ele.

560. Din întunericul care ni-l face pe Dumnezeu cu totul inaccesibil nou, ne înîmpînă pe treapta curăției de patimi puterile în elesurile și luminile dumnezeieștii, luînd în înîtîlnirea cu noi oarecare caracteristici sesizabile. Chiar sensul sesizat de noi e un chip pe care îl ia raza pornită din întunericul dumnezeiesc.

să facă ei pentru pătura minții, ca să nu pătrund patimile în ea, golită fiind de toate ?

Răspuns: Nu se pot răscula patimile împotriva sufletului și nu îl pot tulbura pe nevoitor, când inima este golită de cele ale vieții, prin retragerea care-l ferețe de orice împrejurare, dacă nu se lasă prins de trândăvie și de nepăsarea față de cele cuvenite, mai ales de se va îndeletnici cu cugetarea celor din dumnezeieștile Scripturi, prin cercetarea în alegerilor lor, rămânând netulburat de patimi. Căci chiar și numai de vor stăruia aceste în alegeri în el și se va înmulți în alegerea dumnezeieștilor Scripturi, vor fugi din el gândurile de artă și mintea lui se va putea desprinde de dorirea sau de amintirea lor; și nu va putea lua aminte la nimic din viața aceasta, ridicându-se prin marea plăcere a îndeletnicirii cu această în alegere deasupra acestor gânduri, datorită mulțimei liniștii a lui în pustie. Pentru că prin aceasta el uită chiar și de el însuși și de firea lui și se face ca un om ieșit din sine, nemaiamintându-l deloc de veacul acesta. El se îndeletnicește cu totul deosebit cu cele privitoare la mărirea lui Dumnezeu și se gândește la ele zicând : «Slavă dumnezeirii Lui. Mari și minunate sînt toate lucrurile Lui. Ridicată la înălțime smerenia mea. Cu ce lucruri mari a învrednicit sufletul meu să se îndeletnicească !».

și petrecînd în aceste lucruri minunate și fiind mereu uimit (răpit) de ele, se îmbată pururea și se află în viața de după înviere. Căci liniștea conlucră foarte mult cu harul acesta^{560a}. Dat fiind că mintea a aflat locul (inutul) ei, voiește să rămână în el însuși, în pacea aflată de ea prin liniștare.

El se mișcă deci împreună cu acestea spre amintirea lor^{560b} potrivit treptei vieții lui. și luînd în minte

560 a. Nimic nu contribuie la harul vederii celor dumnezeiești, că liniștea.

560 b. Spre aducere aminte de cele dumnezeiești, de vederile avute înainte, dedorin adăp vederea lor, de frumusețea vieții viitoare.

slava veacului viitor i n dejdea celor rînduite drep i-
lor ce se vor mi ca în Dumnezeu în via a viitoare i
acea nou rea ezare în starea cea dintîi, nu se mai gîn-
de te i nici nu- i mai aduce aminte de lumea aceasta.

i cînd se îmbat de acestea, iar i se str mut de
acolo cu vederea lui la cele ale veacului acesta, întru
care se afl înc , i zice cu uimire: «O, adîncul bog iei
i al în elepciunii i al cuno tin ei i al în elegerii i al
priceperii i al iconomieii Dumnezeului Celui neur-
mat!⁵⁶¹. Cît de necercetate sînt judec ile Lui i de ne-
urmata c ile Lui!>>(Rom., 11, 33). C ci dac a preg tit
un alt veac a a de minunat, ca s aduc în el pe to i cei
cuvînt tori i s -i p streze pe ei în via a f r de sfîr it,
pentru care pricin a f cut întîi lumea aceasta i a l r-
git-o pe ea i a îmbog it-o astfel cu felurimea deas i
cu mul imea chipurilor i firilor i a pus în ea pricini
i substan e i luptele i împotrivirile multelor patimi?
i pentru ce ne-a a ezat la început pe noi în ea i a s dit
în ea cu iubire bog ia Lui de via i deodat ne str -
mut de aici prin moarte i ne p streaz pe noi nu pu-
in timp în nesim ire i nemi care i pierde formele
noastre i vars sucurile din noi i le amestec în p -
mînt i îng duie s se desfac i s se topeasc i s
curg alc tuirea noastr pîn ce înceteaz cu totul în-
tocmirea noastr ?^{561a} .

561. Urmele lui Dumnezeu nu se pot vedea, dac nu se reveleaz
El însu i, trimi înd, din întunericul Lui cu totul transcendent i inesiza-
bil, raze de-putere-creatoare, sus în toare i lumin toare. Cel ce vede,
fiind îmb tat de bucuria celor ce le vede, ca arvun a vie ii viitoare, nu
uit totu i c le vede aflîndu-se înc aici. i aceasta îl umple i mai mult
de uimire, c , aflîndu-se în trup, vede asemenea minuni. i c a obînut
vederea lor prin r bdarea atîtor necazuri în lume i în trup.

561 a. Se întreb pentru ce a l sat lumea aceasta plin de necazuri,
dac sîntem rîndui i s tr im ve nic în lumea aceea fericit . Întrebarea
e mai mult oratoric , pentru c r spusul l-a dat Sfîntul Isaac însu i în toat
scrierea sa: ca s cre tem duhovnice te, c s ne asimil m i prin efor-
turile noastre statura de fiin e pline de des vîr irea în Duh. De aceea a i
l rgit lumea aceasta, cu atîtea chipuri i firi, ca s cre tem în mod com-
plex i multiplu, prin experien e cît mai bogate, prin lupte cu ispite cît
mai felurite. Nesim irea, nemi carea va atinge prin moarte numai trupul,
nu i sufletul nostru.

Iar atunci, în vremea în care a hot rît într-în elepciunea Sa preaînchinat, când va voi, ne va ridica în alt înf i are, pe care numai El o cunoa te i ne va aduce într-o alt alc tuire. Aceasta o n d jduim nu numai noi oamenii, ci i în i i sfîn ii îngerî, care nu au nevoie de lumea aceasta, fiind prin firea lor minunat lipsi i pu in de des vîr ire; i ei a teapt ridicarea noastr din stric ciune; c ci când se va ridica neamul nostru din p mînt, se va înnoi i el ie ind din stric ciune^{561 b}. C ci pentru noi sînt împiedica i i ei s între. De aceea a teapt s se deschid deodat (i pentru ei) poarta noului veac. Pentru c zidirea îngerilor se va odihni atunci împreun cu noi de povara trupului afl toare în noi⁵⁶². C ci zice apostolul: «C i zidirea îns i a teapt descoperirea fiilor lui Dumnezeu, ca s se elibereze de robia stric ciunii în slobozenia slavei fiilor lui Dumnezeu» (Rom., 8, 21), dup desfacerea deplin a veacului acesta din alc tuirea lui, când va fi a ezat firea noastr din nou în alc tuirea ei cea dintîi.

i apoi se înal de la aceasta cu mintea sa la cele dinainte de întemeierea lumii acesteia, când nu era vreo zidire, nici cer, nici p mînt, nici îngerî, nici ceva din cele ce se petrec. i se gînde te cum le-a adus dintr-odată pe toate la fiin din cele ce nu sînt, numai prin bun voirea Lui. i iar i coboar cu mintea lui la f pturile lui Dumnezeu i prive te la lucrurile minunate ale zidirii Lui i la în elepciunea f pturilor Lui, zicînd cu uimire în sine: «O, minune! Cît de mult întrece iconomia i purtarea Lui de grij i cu cît e mai tare

561 b. Odat cu înnoirea chipului nostru de acum va ie i din starea de stric ciune i p mîntul din care sînt f cute trupurile noastre. Dar i îngerî se vor în l a prin aceasta, nemaiavind s se ocupe cu noi i cu lumea aflat în starea de stric ciune de acum, nemaioglindind-o în conştiin a lor.

562. Participarea îngerilor la existen a noastr i ajutorul ce ni-l dau înseamn i o rela ie cu existen a noastr împov rat de trup i o lupt pentru u urarea predicilor ce ni le pune trupul de acum în calea mîntuirii..

minunata Lui putere decît toate f pturile Lui! i cum a adus din cele ce nu sînt la fiin toat zidirea, adic mul imea cea nenum rat a feluritelor lucruri ? i iar i, cum va strica aceast minunat bun întocmire, ceasurile i anii, leg tura nop ii i zilei, prefacerile ajut toare ale anului, florile felurite ale p mîntului, cl - dirile prea frumoase ale cet ilor i palatele împodobite din ele, mersul sprinten al oamenilor, firea lor ostentitoare de la intrarea ei în via pîn la ie ire ? i cum e oprit dintr-odat aceast rînduial minunat i va veni un alt veac i amintirea acestei prime zidiri nu se va mai sui niciodat la inima cuiva i se va ivi o mare prefacere i alte gînduri i alte amintiri ?^{562a} .

i firea oamenilor nu- i va mai aminti cîtu i de pu in de lumea aceasta, nici de via a lor de mai înainte. C ci mintea lor va fi legat de contemplarea (privirea) acelei st ri noi i nu se va mai întoarce iar i la lupta sîngelui i a trupului. C ci împreun cu schimbarea veacului acesta, îndat va lua început cel viitor. i atunci tot omul va zice unele ca acestea: «O, maic , cum ai fost uitat de fiii t i pe care i-ai n scut i i-ai în elep it i care s-au adunat într-o clipeal de ochi la un alt sîn i s-au f cut fii adev ra i ai sterpei, care niciodat n-a n scut!... Vesele te-te stearp care nu na ti pe fiii pe care i i-a n scut ie p mîntul» (Is., 54, 1).

i atunci cuget ca un ie it din sine (ca în extaz) i zice : «Oare cît timp dureaz veacul acesta ? i cînd va începe cel viitor ? i cît timp vor d inui loca urile acestea în înf i area de acum i cît timp vor r mîne trupurile amestecate cu p mîntul ? i cum va fi vie ui-

562 a. vorba de amintirile în sensul anamnezei, adic de aducerea aminte a ceea ce a fost, datorit repet rii în acela i chip. C ci amintirea vie ii de aici nu se poate terge din sufletele oamenilor în viaa viitoare. Dar ea nu mai aduce odat cu ea durerea pentru p catele s vîr ite, urma întrist rilor etc. C ci se zice mai jos : «Nu se va mai întoarce iar i la lupta sîngelui i a trupului».

rea aceea ? i în ce înf i are va învia i va fi firea aceea ? i în ce chip va veni la a doua crea iune ?».

i în vreme ce cuget la acestea i la unele ca acestea, cade peste el un extaz i o rpire i o t cere lini t t , i se ridic în clipa aceea i-i pleac genunchii i înal mul umiri i doxologii cu lacrimi multe c tre Dumnezeu, Cel singur în elept, Cel pream rit în faptele Lui preaîn elepte.

Fericit e cel ce s-a învrednicit de acestea. Fericit e cel ce cuget la acestea ziua i noaptea. Fericit e cel ce cuget la acestea i la unele ca acestea, în toate zilele lui. Iar dac la începutul lini tirii lui nu simte omul puterea unor astfel de vederi, din pricina împr tierii min ii lui, i nu mai poate vedea puterile faptelor minunate mai înainte gr ite ale lui Dumnezeu⁵⁶³, s nu se trănd veasc is nup r seasc locul vie uirii lui lini tite. C ci sem n torul ce seam n în p mînt nu vede, odat cu s mîn a pe care o seam n , i spicul. i dup sem nare urmeaz mole eala i osteneala i durerea m dularelor sale i ie irea din leg turile cu prietenii i desp r irea de cele obi nuite. Dar dup ce rabd acestea, vine un alt timp, în care lucr torul se îndulce te i salt i se bucur i se vesele te. i care este acesta ? Cînd m nînc din pîinea sudorii lui i cugetarea lui r mîne p zit în lini te. C ci lini tea plin de r bdare i amintita cugetare din ea mi c în inim mult i nesfîr it pl cere i împinge mintea repede spre uimire (r pire) negr it . i fericit este acela care st ruie în ea, c înaintea lui s-a deschis acest izvor de dumnezeire î nitor i a putut s bea din el i nu va înceta s bea din el pururea i totdeauna, în toat clipa din noapte i din zi, pîn la sfîr itul i marginea întregii sale vie i p mînte ti.

Întrebare: Înce se arat cuprinsul împlinit al tuturor ostenelelor acestei lucr ri, sau al lini tirii, la care

563. Faptele lui Dumnezeu sînt graiuri, sau cuvinte c tre noi.

ajungînd cineva s-afle c-a ajuns la des-vî-irea vieuirii ?

R spuns: În faptul c-s-a învrednicit de stîrnirea în rug-ciune. C-ci cînd a ajuns la aceasta, a ajuns la cap-tul tuturor virtu-ilor i-s-a f-cut loca-ul Sfîntului Duh. Pentru c-dac cineva n-a pri-mit în chip neîndoielnic harul Mîngîietorului, nu-i poate des-vî-i st-ruirea în rug-ciunea aceasta. C-ci cînd Duhul Se-s-l luie-te, zice, în careva dintre oameni, acesta nu înceteaz-din rug-ciune. Fiindc-Duhul însu-i Se-roag-pururea (Rom., 8, 26)⁵⁶⁴. Atunci, nici cînd doarme acela, nici cînd e în stare de veghe, nu se între-rupe rug-ciunea din sufletul lui. Ci fie-c-m-nînc, fie-c-bea, fie-c-doarme, fie-c-lucreaz-ceva, i-pîn-în somnul adînc-r-sar-bunele mi-resme-i-r-sufl-rile rug-ciunii în inima lui^{564a}, f-r-osteneal-. i-nu-se-mai-desparte rug-ciunea de el, ci în toate zilele-i-în-ceasurile lui, chiar cînd se lini-te-te aceasta în afara lui^{564b}, o-liturg-hise-te-în-el-în-chip-ascuns. C-ci-t-cerea-celor-cura-i-e-rug-ciune, zice-care-va-dintre-purt-torii-de-Hristos. Pentru c-gîndurile-lor-sînt-mi-c-ri-dumnezeie-ti⁵⁶⁵. Mi-c-rile-inimii-i-cuge-

564. Duhul e Duhul rug-ciunii. C-ci-El-ne-ine-în-leg-tur-cu-Dumnezeu. Avînd-pe-Duhul-nu-putem-s-nu-gîndim-la-Dumnezeu. Deci rug-ciunea e semnul sigur al Duhului în inima omului. Înse-i-mi-c-rile-inimii-sînt-glasuri, sînt-cuvînte. C-ci-mi-carea-spiritual-nu-e-decît-glas-c-tre-Dumnezeu, r-spuns-la-cuvîntele-Lui.

564 a. Rug-ciunea care nu se între-rupe nici în somn-e-ca-o-r-su-flare-neîntre-rup-t. În-cel-ce-s-a-obi-nuit-s-uneasc-rug-ciunea-cu-r-su-flarea, acest-unire-r-mîne-i-cînd-el-nu-o-mai-urm-re-te-cu-voia. Rug-ciunea-îi-imprim-o-bun-tate-în-toat-fiin-a. o-bun-tate-ce-se-r-s-pînde-te-ca-o-bun-mireasm-. o-mireasm-a-cur-iei.

564 b. Prin aceasta în-elege, cred, o rug-ciune-ce-se-r-spînde-te-li-ni-tit, prin-t-cere, în-afara-lui. C-ci-în-fraza-urm-toare-vorbe-te-de-t-cere.

565. Gîndurile omului curat, care s-a golit de toate gîndurile egoiste, sînt mi-c-ri-dumnezeie-ti. El-a-devenit-subiectul-mi-c-rilor-dumnezeie-ti. Sau-mi-c-rile-dumnezeie-ti-s-au-imprimat-în-mi-c-rile-lui. Mi-c-rile-dumnezeie-ti-în-con-tiin-a-omului-iau-forma-gîndurilor-curate-i-bune. Dar-a-unor-gînduri-care-sînt-rug-ciune. C-ci-ele-se-îndrept-spre-Dumnezeu. «Ale-Tale-dintru-ale-Tale». Din-întunericul-mai-presus-de-în-elegere-al-lui-Dumnezeu-ies-raze-care-în-sufletul-con-tient-al-omului, f-cut-dup-chipul-lui-Dumnezeu, devin-gînduri-care-se-refer-la-El-i-la-faptele-Lui,

t rii curate sînt glasuri blînde, în care ea cînt în chip ascuns Celui ascuns⁵⁶⁶.

Întrebare: Ce esterug ciune aduhovniceasc ? Cum se învrednice te de ea cel ce se nevoie te ?

R spuns: Mi c rile suflète ti se împ rt esc de lucrarea Sfîntului Duh prin cur ia lor deplin⁵⁶⁷. Dar numai unul dintre zeci de mii de oameni se învrednice te de ea, c ci este o tain a st rii vie ii viitoare⁵⁶⁸. Pentru c acela se înal i firea r mîne nelucrat de nici o mi care i amintire a celor de aici. i nu se roag în rug ciune, ci suflètul are sim irea lucrurilor duhovnice ti ale veacului acelaia, care covîr esc în elegerea oamenilor i a c - ror în elegere o are prin puterea Sfîntului Duh. Aceasta este vederea i mi carea cea gîndit , i nu⁵⁶⁹ cerere a

cu mul umire i cu laud . În v tura energiilor necreate apare aci cu toat claritatea. Ea e implicat în în elegerea nedesp r itei leg turi dintre Dumnezeu i creatur i, mai special, dintre Duhul dumnezeiesc i cel omenesc. Omul i-a actualizat caracterul teandric. Energiile lui Dumnezeu, devenind în elesuri în om, se întorc spre Dumnezeu ca rug ciune de laud .

566. Omul vorbe te i cînd tace. Iar dac e curat, gr ie te lui Dumnezeu în adîncime. i în aceast rug ciune e lucrarea Sfîntului Duh, ca leg tur cu Dumnezeu.

567. Mi c rile suflète ti sînt i ele sim iri ce iau forme de cuvinte. Cînd suflètul e curat, mintea nu se gînde te la nimic altceva, decît la Dumnezeu cel curat i infinit. Dar prin aceasta însu i Duhul e lucr tor în ele. Cele m rginite sînt pentru trup, sînt pentru via a p mînteasc i adeseori egoist , c ci ele pot fi cuprinse i folosite pentru via a m rginit , str in de Dumnezeu. Duhul vine numai unde suflètul se l rge te, gîndindu-se la Dumnezeu i într în comuniune cu infinitatea Lui prin rug ciunea curat de gînduri m rginite.

568. În via a viitoare nu mai privim decît pe Cel infinit, deci sîntem în cur ie i rug ciune, departe de orice egoism limitativ. Acolo sîntem cu des vîr ire în Duhul comuniunii cu Dumnezeu.

569. Acest «nu» lipse te în textul grec, dar este în traducerea româneasc din 1819 i el corespunde în elesului acestui pasagiu, care socote te c vederea celor dumnezeie ti e mai presus de rug ciune. Traduc torii români de atunci tia u la perfec ie nu numai limba greac , ci i teologie înalt . Textul românesc mai nou, dactilografiat, nu a prins acest nuan , r mînînd fidel textului grec. El e mai poetic, dar cu mai pu în elegere a sensului duhovnicesc al textului grecesc. De aceea e i mai liber.

rug ciunii. Dar din rug ciune i-a luat pornirea. C ci pentru aceasta unii din ace tia au ajuns la des vîr ire. i nu este clip , în care mi carea lor cea mai din untru nu e în rug ciune, precum am spus mai înainte. i cînd se ive te Duhul cel Sfînt, îi afl pe ace tia pururea în rug ciune. i din aceast rug ciune îi scoate pe ei în vedere (contemplant) ⁵⁷⁰, care se nume te vedere duhovniceasc . C ci nu mai au nevoie de chipul rug ciunii îndelungate, nici de starea la Liturghie i de treapta ei. Ci ajunge s - i aminteasc de Dumnezeu i îndat sînt robi i de dragostea Lui. Totu i, nu nesocotesc nici starea la rug ciune pîn la sfîr it, ci d ruiesc cîste i rug ciunii i stau în picioare la orele rînduite, în afar de cea neîncetat ^{570 a}.

Am v zut pe marele Antonie ⁵⁷¹ stînd în rug ciune de la ceasul al nou lea (trei dup amiaz), cînd a sim it mintea lui în l at . i altul dintre p rin i întinzînd mîinile pe cînd st tea la rug ciune, a intrat într-un extaz de patru zile. i al i mul i, pe cînd se rugau astfel, au fost robi i de multa (adîncă) pomenire a lui Dumnezeu, de dragostea Lui i au ajuns în extaz. Dar omul se învrednice te de aceast stare cînd se dezbrac de m r turia din l untru i din afar a p catelor contrare, prin

«Mi carea gîndit » e «vederea gîndit », sau în eleg toare. Ea nu e o simpl mi care a gîndurilor, ci o mi care în planul de dincolo de lumea creat , în Dumnezeu.

570. Lucrarea Sfîntului Duh are o grada ie, dup m surile la care ajunge omul. El se roag cu cei ce se afl la nivelul rug ciunii, cu conlucrarea lor, dar vine întreg în cei ce au ajuns la rug ciunea neîncetat ; apoi i mai mult cînd opre te lucrarea rug ciunii lor i îi ridic în starea de vedere (de contemplant). Atunci ace tia uit c ei sînt aici i Dumnezeu în fa a lor, cum se simt în rug ciune. Atunci uit cu totul de ei, scufundîndu-se în Dumnezeu prin vedere.

570 a. Cei ridica i din rug ciunea neîncetat «la vedere» nu sînt ridica i pentru totdeauna, ci numai din cînd în cînd. Din acea vedere revin mereu iar i la rug ciunea neîncetat .

571. «Antonie, supranumit cel Mare, a c rui via a scris-o dumnezeiescul Atanasie, s-a mutat în anul mîntuirii 357 (Fabricius, în voi. II, p. 344, din «Bibliotheca graeca»). Iar Isaac Sirul a tr it pe la 534. Deci, cum zice : «L-am v zut pe sfîntul Antonie» ? Fie c vorbe te de alt Antonie, fie c «l-am v zut», înseamn nu l-am v zut cu ochii ci «am auzit sau am primit despre sfîntul Antonie».

p zireaporuncilor lui Dumnezeu. Când p ze te cineva aceste porunci i se folose te de ele dup rînduial , neap rat i se întîmpl s ias din multele lucruri omene ti, adic s se dezbrace de trupul lui i s ajung afar din el, ca s zicem a a, nu de firea lui, ci de trebuin-tele lui. C nu se poate ca cel ce vie uie te în felul D - t torului de lege i împline te poruncile Lui, s r mîn cu p catele în el. De aceea a f g duit Domnul în Evan-ghelie c - i va face s la în cel ce a p zit poruncile Lui.

Întrebare: Când ajunge cineva la des vîr irea mul-telor roduri ale Duhului ?

R spuns : Când se va învrednici de dragostea des - vîr it a lui Dumnezeu.

Întrebare: idin cecunoa te cineva c a ajuns la aceasta ?

R spuns : Când amintirea lui Dumnezeu se mi c în cugetarea sa, îndat inima sa se mi c în dragostea Lui i ochii s i vars lacrimi cu îmbel ugare. C ci e obi-ceiul iubirii s se înmoaie în lacrimi la amintirea celor iubi i. i aflîndu-se omul astfel, niciodat nu se lip-se te de lacrimi. Pentru c nu lipsesc niciodat pricini care-l duc la pomenirea lui Dumnezeu. De aceea i în vis vorbe te cu Dumnezeu. C ci e obiceiul iubirii s fac unele ca acestea. i aceasta este des vîr irea oa-menilor în via a aceasta a lor.

Întrebare: Dac dup mult osteneal itrud i nevoin , pe care le-a f cut omul, s-ar obr znici gîndul mîndriei s -l atace, luîndu- i prilej din frumuse ea vir-tu ilor lui, i va pune pre pe multa osteneal pe care a r bdat-o, prin ce va st pîni acest gînd al lui i va dobîndi neclintire în sufletul lui, ca s nu se încread în el ?

R spuns: Când cunoaște cineva că omul cade de la Dumnezeu ca o frunză uscată din pom, cunoaște puterea sufletului său^{571a}. Dacă ar fi dobândit virtuțile acestea, i-ar fi răbdat toate luptele pentru ele cu puterea sa, în vreme ce Domnul i-a înut departe ajutorul Lui de la el, i-l-ar fi lăsat numai pe el să lupte cu diavolul, i nu i-ar fi venit Domnul în ajutor, cum are obiceiul să lupte cu cei ce se oțesc în lupta lor și să-l ajute, atunci s-ar fi arătat puterea lui, mai bine zis înfrângerea și neputința lui. Dar purtarea de grijă a lui Dumnezeu e cu sfinții în toată vremea, p zinduri și în întinduri pe ei. Și prin această biruință te tot omul când ajunge în nevoie a muceniei și în p timitirile pentru ea și în celelalte greutăți ce-i vin pentru Dumnezeu și le răbdă pentru El. Și acesta e lucru vădit și arătat, fără nici o îndoială. Căci cum poate să biruiască firea puterea gândurilor ce se mișcă neîncetat în m dulărele oamenilor, care îi întristează pe ei și-i poate înfrânge cu totul? și cum doresc alții și iubesc biruința și nu o pot avea, când sînt război și cu țările, ci sînt înfrînși în fiecare zi de ele și sînt în durere și plîns și trudă pentru sufletele lor, iar tu poți purta greutatea trupului, care sînt a a de apă și toare, și nu-l simți strîmtorat prea mult? și cum poate trupul, de altfel p timitor, să înfrunte ascuțitul fierului și să răbde înfrângerea oaselor și tot felul de chinuri, și să nu fie înfrînt de p timitiri cel ce nu poate răbda nici măcar în ep tura unui spin, care și se înfige sub unghie, iar aceste feluri de chinuri nu le simte după obiceiul firii, dacă nu se adaugă din altă parte altă putere în afară de puterea firii, care oprește de la el țărișchinurile? și fiindcă am vorbit de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, să nu ne îngreuiem să amintim și de oarecare istorie de suflet folositoare, care întregeste pe om în nevoie ale lui.

571 a. Mai bine zis: ce puțină putere are sufletul său. Din unele cazuri în care au fost răpiți unii din starea de rugăciune în cea de extaz, care e o răpire în contemplarea dragostei lui Dumnezeu, sau o copleșire a lor de dragostea ce o simt pentru Dumnezeu.

Istorisire: Un tânăr oarecare, cu numele Teodor, chinuit în tot trupul lui și întrebat de cineva: «Cum ai simțit chinurile?», a răspuns: «La început le-am simțit, dar pe urmă am văzut pe un tânăr oarecare tergându-mi sudoarea chinului meu și îmi rându-mi dându-mi odihna în pământimea mea». O, îndurările lui Dumnezeu! Cât de mult se apropie harul Lui de cei ce prăimesc pentru numele Lui, ca să rabde cu bucurie prămirile pentru El!

Să nu fii deci nerecunoscător față de purtarea de grijă a lui Dumnezeu, care și se arată ție, omule! De evădit că nu tu ești cel ce biruiți-te, ci tu ești ca o unealtă, și Domnul e Cel ce biruiți-te în tine și tu primești numele de biruitor în dar, cine te împiedică să ceri în toată vremea această putere și să biruiți-te și să fii lăudat, dar să te mărțurisești lui Dumnezeu? N-ai auzit oare, omule, că și luptători de la întemeierea lumii au căzut de la înălțimea zilelor (de la viața lor înalt) și de la înălțimea luptelor lor, pentru că s-au arătat nerecunoscători față de harul acesta? Și, pe cât sînt de multe și de felurite darurile lui Dumnezeu către neamul omenesc, pe atîta sînt de multe deosebiri între cei ce le primesc, după măsura celor ce le primesc pe ele. Și e o micime și o mărime în darurile lui Dumnezeu. Căci deși toate sînt înălțate și minunate, unul covârșește pe altul în slavă și cinste. Și o treaptă întrece o altă treaptă. Și a se închina pe sine lui Dumnezeu și a vieui în virtute este de asemenea unul din marile daruri (harisme) ale lui Hristos.

Dar mulți, uitînd de harul acesta de a se fi învrednicit să se despart de oameni și să se închine lui Dumnezeu și de a se face părtași și primitori ai darurilor (harismelor) Lui și de a fi aleși și de a se învrednici de slujirea sfînt (de liturghisirea) a lui Dumnezeu, în loc de a mulumi neîncetat lui Dumnezeu cu gura lor, au căzut în mîndrie și trufie. Și nu slujesc (liturghisesc)

Lui în vieuire curat i în lucrare duhovniceasc , ca unii ce au primit harul acestei sfinte slujiri (liturghii)⁵⁷², ci se socotesc ca f cînd ei lui Dumnezeu un har (o favoare) în loc de a se socoti c El i-a ales dintre oameni i i-a f cut apropia i Lui spre cunoa terea tainelor Lui. i nu tremur din tot sufletul lor cugetînd a a i mai ales privind la cei ce au cugetat înainte de ei a a i cum prin aceasta s-a luat de la ei dintr-odat vrednicia i cum i-a aruncat pe ei Domnul într-o clipeal de ochi din cea mai înalt slav i cinste i s-au ab tut întru necur ie i desfrînare i fapte de ru ine, într-un chip dobitocesc⁵⁷³. Fiind c nu i-au cunoscut puterea lor i nu i-au adus aminte neîncetat de harul dat lor spre sfînta Lui slujire (liturghisire), ca s ajung în l untrul Împ r iei Lui i s petreac împreun cu îngerii i s înainteze spre El prin vieuire îngereasc , i-a aruncat pe ei din lucrarea lor i, prin schimbarea vie ii lor de la lini te, le-a ar tat lor c nu era a lor puterea de a r bda o vieuire bine orînduit i de a nu fi tulbura i de sila firii, de draci i de celelalte împotriviri ; ci puterea era a harului, care lucra în ei cele ce lumea nu le poate cuprinde sau auzi, din pricina greut ii lor. De aceea ei au r bdat mult vreme întru ei i n-au fost înfrîn i. În ei era în chip neîndoielnic o putere ce le urma, în stare s le ajute lor în toate i s -i p zeasc în toate. Dar fiindc au uitat de aceast

572. Toat via a tr it în slujba lui Dumnezeu, sau cu gîndul la Dumnezeu, care pune o anumit pecete de cur ie pe ea, umplînd-o de puterea lui Dumnezeu, sau de harul Lui, este o liturghie.

573. Via a noastr nu are o fixitate prin ea, ci e mereu amenin at s se pr bu easc în pr pastia murd riei i a nep s rii. Ea trebuie inut i condus cu mîn tare i con tiîn neadormit pe calea suitoare a cur iei. prin gîndul neîncetat la Dumnezeu, Care ne vrea d rui i neîncetat Lui, r spunzînd cu iubire curat iubirii Lui curate i voin ei Lui de a ar ta aceast iubire curat i semenilor no tri. Ceea ce ne ajut în aceasta e considerarea c cur ia aceasta are ca izvor i ca sus in tor al ei Persoana suprem , mai bine zis comuniunea suprem de Persoane, nu o lege impersonal i aspr . De i trebuie s te socote ti dator s - i închini via a lui Dumnezeu, trebuie s socote ti în acela i timp c numai prin Dumnezeu po i face aceasta tot timpul.

putere, s-a împlinit în ei cuvîntul spus de apostol: «De vreme ce n-au voit s -L aib pe Dumnezeu, cunoscîndu-L ca pe St pînul lor care a unit rîna cu slujirea (liturghia) duhovniceasc , i-a predat pe ei min ii lor netrebnice i necinstei ce li se c dea, care i-a adus la în el ciune» (Rom., 1,28).

Întrebare: Oare nuseîntîmpl cuivaca,îndr znind s se lepede de locuirea împreun cu oamenii i s ias cu rîvn curat în pustia nelocuit i înfrico toare, s moar din pricina aceasta de foame, din lipsa unui acoper mînt i a celorlalte lucruri de trebuin ?

R spuns : Cel ce a preg tit dobitoacelor necuvînt toare ad posturi înainte de zidirea lor i S-a îngrijit de cele de trebuin ale lor, nu va trece cu vederea zidirea Sa, mai ales pe cei ce se tem de El, pe cei ce îi urmeaz cu simplitate i f r iscodire. Cel ce în toate închin voia sa lui Dumnezeu nu se îngrije te niciodat de cele de trebuin ale trupului i de lipsurile i de grelele lui p timiri, ci dore te s st ruie în vie uirea lui ascuns i s rabde via a de smerenie, nu ca unul ce se teme de necazuri, ci ca unul ce socote te pl cut i dulce înstr inarea de toat lumea, pentru cur ia vie uirii, ostentindu-se în mun i i p duri; i se face ca unul ce r t ce te în inutul dobitoacelor necuvînt toare, neprimind s se odihneasc trupe te i s tr iasc via a plin de întin ciuni. i ca unul ce se pred pe sine mor ii, plînge i se roag în tot ceasul, ca s nu fie lipsit de vie uirea curat a lui Dumnezeu. i atunci prime te de la El ajutor.

Lui, fie slava i cinstea i El s ne p zeasc în cur ia Lui i s ne sfin easc întru sfin enia harului Sfîntului Duh, spre cinstea numelui Lui, ca s pream rim sfîntul Lui nume întru cur ie, în vecii vecilor ! Amin.

CUVÎNTUL LXXXVI

Despre felurite teme. Prin întrebare i r spuns

Întrebare: Este bine a se depărta cineva de toate cele ce a în patimile ? și se socotește biruință această fugă, sau e o înfrângere a sufletului fuga de războaie și alegerea odihnei ?

R spuns: Vom grăbi despre aceasta pe scurt. Călugărul trebuie să fugă cu des vîrîre de toate cele ce a în el patimile cele rele și să taie de la sine deplin pricinile patimilor și materia, care le ajută și le sporesc, chiar dacă ar fi foarte mici. Iar de vine vremea de a ne împotrivi lor și de a lupta, să o facem și aceasta, nu jucîndu-ne, ci cu meșteșug. Trebuie să le punem drept piedică contemplarea celor duhovnicești și să ne întoarcem cugetarea, de la ele, la binele firesc pus în fire de către Ziditorul, chiar dacă diavolul a nimicit adevărul din om prin cercarea răului. Și, ca să spunem ceea ce se cuvine, trebuie ca el să fugă nu numai de tulburarea patimilor, ci și simurile sale să le scufunde în omul cel din untru al său și acolo să stăruie în chip călugăresc în lucrarea sa plină de răbdare, din via inițiilor lui, pînă ce faptele lui vor conglăbui în ascuns și la arătare cu numele ce i s-a dat. Și poate că, în această stăruie în vecinătatea omului din untru, ne vom uni deplin cu Cel cunoscut prin numele noastre, cu Hristos care locuiește în noi. Căci cînd mintea noastră rămîne acolo călugărește și pustnicește, nu ea este cea care se luptă cu patimile, ci harul. Pe lîngă aceea, nici patimile nu se mai mișcă din ea spre fapte.

Întrebare: De va face vreun om ceva pentru curăția sufletului, iar alții, neînelegînd vieuirea lui duhovnicească, se vor sminti, trebuie oare să prăsească vieuirea lui dumnezeiască din pricina smintelii acelora,

sau va face ceea ce e de folos scopului său, chiar dacă e păgubitor celor ce-l privesc ?

R spuns: Spunem și despre aceasta că, de e potrivit legii și cu ceea ce a primit de la părinții dinaintea de el ceea ce face și spre curățirea minții lui, și acesta e scopul ce și l-a pus în sine, să ajungă la curăție, iar alții care nu știu se smintesc de scopul lui, nu el este cel vinovat, ci aceia. Căci nu se înfrînează, sau postește, sau se închide mai mult, și face ceea ce e de folos scopului lui, ca să se smintească alții, ci ca să se curățească mințile sale. Iar aceia, pentru că nu cunosc scopul vieții lui, îl defăimează și se fac vinovați față de adevăr. Pentru că nu s-au făcut în stare, din pricina negrijii lor, să simtă scopul lui duhovnicesc, pe care și l-a hotărât acesta spre curățirea sufletului lui. Despre acestă fărâșă Pavel a scris, zicând : «Cuvântul crucii celor pieritori nebunie este» (I Cor., 1, 18). Deci ce ? Pentru că aceia socoteau nebunie cuvântul crucii, că unii ce nu simțeau puterea cuvântului, trebuia apostolul să se oprească de la propovăduirea lui ? Dar iată că și pînă azi, tema crucii e predică și sminteală iudeilor și păgînilor. Ne vom opri deci să vorbim despre adevărul ei, ca să nu se smintească aceia ? Pavel nu numai că n-a tăcut, ci a și strigat, zicând: «Mie să nu-mi fie a mă lăuda decît numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos» (Gal., 6,14). Cu lauda aceasta «în cruce», nu se mîndrea Sfîntul pentru a sminti pe alții, ci pentru a propovădui puterea cea mare a crucii. Deci și tu, astăzi, o, sfinte, desvîrtește-ți vieuirea ta în scopul ce și l-ai hotărât, pentru a ajunge la Dumnezeu, scop pentru care nu te muștrăconștiința ta, și cercetează vieuirea ta în lumina Scripturilor dumnezeiești și ale sfinților părinți. Și dacă nu ești învinovățit de acestea, să nu te temi de acelea de care s-au smintit alții. Căci nici un om

nu poate să conving pe toți, sau să plac tuturor, și în același timp să lucreze pentru Dumnezeu în ascunsul său.

Fericit cel care urmărește cu adevărat curia sufletului său cu toată trîmbia lui și umblă pe calea cea gîndită, pe care au umblat prinii noștri, și urcă pe treptele pe care au urcat ei, suind treaptă după treaptă⁵⁷⁴ și în lîndu-se, odată cu înaintarea pe ea, într-un elepciune și într-o încrederea necazurilor, dar nu pe treptele străine ale uneltirilor.

Curia sufletului este cel dintîi dar al firii noastre. Dacă fîr curirea de patimi, nu se poate duce sufletul de bolile păcatului, nici nu cîntă slava pe care a pierdut-o prin neascultare. Iar de se va învrednici cineva de curie, care este sîntatea sufletului, chiar în lucrurile pe care le face mintea lui primește bucurie într-un simțirea Duhului^{574 a}. Cîci se face fiu al lui Dumnezeu și frate al lui Hristos și nu mai are vreme să simtă cele bune și cele rele care-i vin într-un întîmpinare.

Iar⁵⁷⁵ cel ce are pravila liniștii sale un ceas la apăsătoare mîni, sau în fiecare săptămînă și după ce împlinește pravila lui se întîlnește și se amestecă cu oamenii și se mîngîie cu ei și nu are grijă de frații lui ce se află în necazuri, dacă socotește că în pravila săptămînală este nemilostiv și aspru. Și evădit că din pricina nemilostivirii, a părerii de sine și a gîndurilor sale mincinoase nu se coboară să se facă părta de astfel de lucruri.

574. Avem și aici ideea scurții spre Dumnezeu, prin virtuți.

574 a. În curie a fost la început zidită firea noastră. În curie se simte ea bine, nestîrjenită, în normalitate. Fără ea omul se simte bolnav sufletește. Ea este o sensibilitate superioară, prin care simte prezența lucrării Duhului dumnezeiesc, sau o sensibilitate mai presus de fire, pentru Dumnezeu.

575. De aici pînă la sfîrșitul acestui «Cuvînt» lipsește textul din traducerea românească din 1819, dar se află în textul grec și în cel românesc mai nou, dactilografiat. Din nou se vede că textul de la 1819 n-a fost tradus după ediția lui Nichifor Theotoche, tipărită la 1770. De fapt, acest adăug în textul lui Theotoche nu prea este legat organic de cel din acest «Cuvînt».

Cel ce disprețuiește pe cel neputincios nu va vedea lumină. Și ziua celui ce îl întoarce față de la cel ce se află la strîmtoare se va întuneca. Și fiii casei celui ce disprețuiește glasul celui ce se află în trudă vor bîjbîi în orbire. Și nu ocîrîm, prin neștiința noastră, numele cel mare al lui Dumnezeu. Căci orice vătărește îl are vremea, locul și felul ei deosebit. Și numai atunci va fi cunoscut sau primit lucrarea ei de Dumnezeu. Iar în afară de acestea, zadarnic este lucrarea tuturor celor ce se îngrijesc de mîsură desvîrșirii. Cel ce a teaptă să-i fie mîngîiat și cercetat de alții neputința lui s-a smerit pe sine și face pe rîta pe aproapele său la osteneala lui, în timpurile cînd este ispitit, ca să fie lucrarea lui cu bucurie în liniștirea lui, rămînînd departe de orice mîndrie și de orice amăgire a dracilor.

S-a spus de oarecare dintre sfinți, care era cunoscut, că nimic nu poate izbăvi pe cel lăsat de dracul mîndriei și nu-l poate ajuta în statornicia lui în neprihănire, în vremea aprinderii patimii curviei, ca cercetarea oamenilor ce zac în aternuturile lor și a celor istoși de durerea trupului.

Mare este fapta îngerească a liniștii, cînd va uni cu ea dreapta-socoteală pe mîsură ei, din trebuința smereniei. Căci în cele ce nu cunoaștem, în acelea sîntem furași și jefuiți. Acestea le-am spus, fraților, nu ca să nesocotim și disprețuim lucrul liniștii. Căci noi sîntem convinși în orice loc fiecare despre acestea și nu vorbim contrazicîndu-ne pe noi înșine. Nimenea însă nu ia și nu scoate vreun cuvînt gol din cuvintele noastre și lasă pe celelalte și se lăsa pe acela în mîinile sale în chip neînțelept.

Eu mi-aduc aminte că am spus în multe locuri mîngîind, că chiar de s-ar întîmpla cuiva să stea în trîndăvie total în chilia sa, din neputința silniciei vine asupra noastră, nu trebuie, din motivul acesta, să se hotărască la ieșirea desvîrșită din ea și să socotească lu-

crarea din afar mai bun decît cea din chilie. Ie irea des vîr it s nu o socote ti pe aceea cînd, ivindu-se într-o vreme un lucru de nevoie, ie i la cîteva s pt - mîni ca s cumperi de pild cele de trebuin pentru hrana i via a aproapelui t u. Pentru c pe aceasta nu trebuie s o socotim lene i nelucrare. Iar dac cineva socote te în sine c e des vîr it i mai presus de toate cele de aici prin st ruirea lui lîng Dumnezeu i prin dep rtare de toate lucrurile v zute, bine e s renun e i la aceasta.

Mare este lucrarea dreptei socoteli a celor ajuta i de Dumnezeu. Fie ca Acesta s ne dea nou s împlinim cuvîntul Lui, pe care l-a spus, zicînd : «Orice voi i s v fac vou oamenii, face i i voi lor asemenea» (Lc., 6,31). Iar unde nu poate omul s împlineasc în lucrurile v zute i cu trupul iubirea fa de aproapele, lui Dumnezeu îi ajunge iubirea p zit numai în cugetul nostru fa de aproapele, mai ales dac va r mîne de ajuns în lucrarea ei z vorîrea i lini tea i în l imea ei. Dar de vom fi lipsi i de toate p r ile lini tii aceleia, s împlinim lipsa ei prin porunca de mai jos de ea, care este fapta v zut , pe care s o s vîr im ca împlinire a odihnei vie ii noastre în scopul st pînirii asupra trupului nostru, ca s nu se afle libertatea noastr pricin mincinoas a supunerii sub trup.

Dumnezeu s ne dea s cunoa tem voia Lui, ca s umbl m pururea în ea i s ajungem la ve nica Lui odihn , prin harul i prin iubirea de oameni a Domnului nostru Iisus Hristos, C ruia se cuvine slava, cîntea i închin ciunea, acum i în vecii veacurilor f r sfîrit. Amin.

A ACELUIA I ISAAC SIRUL

EPISTOLA I

**scris c tre un oarecare frate
ce iubea lini tea**

Deoarece te cunosc pe tine c iube ti lini tea, dar diavolul te împletice te în multe, sub chipul mincinos al binelui, fiindc cunoa te voia cuget rii tale i te împr tie i te împiedic din virtutea cea cuprinz toare a multor feluri de bun t i, o, frate bun, vreau s te ajut, ca un m dular pe un altul, cu care este unit, în dorin a ta cea bun , cu un cuvânt de folos. De aceea m-am îngrijit s - i ar t cele ce le-am cî tîgat de la b rba ii sfin i în virtute i din Scripturi i de la p rin i i din cercarea mea.

De nu va dispre ui omul cinstirile i necinstirile i nu va r bda pentru lini tire ocar i b taie de joc i pagub , ba pîn i loviri, i nu se va face de rîs i nu va fi socotit nebun i aiurit, de cei ce-l v d, nu poate st -rui în urm rirea bunului scop al lini tirii. Pentru c de va deschide omul o dat u a pricinilor (de ispitire), nu se va lini ti diavolul s -l aduc , prin multe motive mincinoase, în multe i nenum rate întîlniri. De aceea, frate, de iube ti cu dinadinsul virtutea lini tii, f r împr tiere i abateri i întreruperi, în care au biruit cei vechi, vei putea împlini dorin a ta cea de laud cînd

te vei asem na p rin ilor t i care au iubit lini tea de-
s vîr it i nu s-au îngrijit s în la dragostea fa de
ai lor, sau n-au c utat s se ocupe de odihnirea lor, nici
nu s-au ru inat s fug de întîlnirea cu cei ce erau so-
coti i ca cinsti i.

i ace tia a a umblau pe calea lor i nu se ar tau
celor în elep i i cunosc tori ca dispre uind pe fra ii
lor, nici ca trecîndu-i cu vederea, sau lenevindu-se, sau
ca lipsi i de dreapta socoteal , precum s-a zis de oare-
care dintre cei ce cîsteau i- i ap rau lini tirea i re-
tragerea mai mult decît întîlnirea cu oamenii. «Omul,
zice, care înva din cercare dulcea a lini tii în chilia
lui, nu ocole te pe aproapele ca unul ce dispre uie te
întîlnirea cu el, ci pentru rodul pe care-l culege din li-
ni tire. Cum a fugit, zice, Arsenie i nu c uta pl cerea
în întîlnirea cu cineva ?»

Iar Avva Teodor nu fugea de întîlniri, dar întîlnirea
cu el era ca cea cu o sabie. C ci nu d dea bine e cuiva,
cînd se afla în afar de chilia sa. Iar sfîntul Arsenie nu
r spunea nici celui ce venea la el pentru închin ciune.
C odat oarecare dintre p rin i s-a dus s vad pe Ava
Arsenie i b trînul i-a deschis crezînd c este slujitorul
lui; i cînd a v zut cine este, s-a aruncat cu fa a la p -
mînt ; i rugat fiind de acela mult s se scoale i s -l
binecuvînteze ca s plece, sfîntul i-a r spuns zicînd:
«Nu m voi scula pîn ce nu vei pleca». i nu s-a scu-
lat pîn ce acela n-a plecat. i aceasta o f cea fericitul,
ca s nu le dea altora vreodat mîna i apoi s se în-
toarc iar i la el.

Ia seama la urmarea cuvîntului, ca s nu zici c
poate pentru micimea aceluia l-a dispre uit pe el, sau
pe altcineva, dar cu altul vorbea, c utînd la fa a lui. Ci
se ferea de to i, mici i mari. Un singur lucru avea în
vedere, s fug de întîlnirea cu oricine, de dragul lini -
tirii, fie el mare sau mic, i s ia asupra sa ocara tutu-
ror, pentru pre uirea lini tii i a t cerii.

Ci tim c a mers la el fericitul Teofil, arhiepiscopul, avînd cu sine i pe judec torul rii, pentru cinstirea în care aveau pe acest sfînt i pentru dorin a de a-l vedea. Iar cînd a ezut lîng ei, nu i-a mul umit nici cu un cuvînt pentru cinstirea lor, de i voiau s aud tot mai mult cuvîntul lui. i cînd l-a rugat arhiepiscopul s le spun un cuvînt, c lug rul a t cut puîn, apoi a zis : « i de-l voi spune, îl ve i p zi ? » i au m rturisit zicînd: «Da!» i le-a zis lor b trînul: «Unde ve i auzi c este Arsenie, s nu v apropia i de acel loc». Ai v zut fapta minunat a b trînului ? Ai v zut cum se ferea de întîlnirea cu oamenii ? El a cules cu adev rat rodul lini tii. i n-a socotit fericitul c e în fa a lui un b rbat cu putere deob te i un cap al Bisericii. Ci a socotit fericitul: «Eu am murit odat pentru totdeauna lumii. Cu ce poate folosi mortul pe cei vii ?» i l-a muștrat pe el Ava Macarie cu muștrare plin de iubire, zicînd : «De ce fugi de noi ?» i s-a ap rat b trînul cu ap rare minunat i vrednic de laud , zicînd : «Dumnezeu tie c v iubesc pe voi, dar nu pot s fiu i cu Dumnezeu i cu oamenii». i cuno tin a aceasta minunat nu a înv at-o din alt parte, ci de la cuvîntul dumnezeiesc, care i-a zis: «Arsenie, fugi de oameni i te vei mîntui».

Nici un om dintre cei ce pierd vremea i iubesc întîlnirile s nu cuteze s calce cu neru inare acestea, prin me te ugul stric cios al cuvintelor lui i s spun împotriva lor c sînt o n scocire omeneasc înfiripat din dorin a de lini te. Pentru c este înv tur cereasc .

i ca s nu socotim c aceasta s-a spus de c tre el despre fuga de lume i de ie irea din ea, dar nu i despre fuga de fra i, dup ce el a p r sit lumea i a venit s locuiasc în lavr , s-a rugat iar i lui Dumnezeu, ca s -i spun cum poate s vie uiasc cum se cuvine. «Doamne, a zis, arat -mi cum s m mîntuiesc !» i so-

cotea c va auzi altceva. i a auzit a doua oar acela i cuvînt al St pînului: «Arsenie, fugi, taci, lini te te-te. C dac e de mare folos vederea i vorbirea cu fra ii, nu te va folosi pe tine atît de mult întîlnirea cu ei, ca fuga de ei».

i astfel primind acestea fericitul Arsenie, întru descoperirea dumnezeiasc , pe cînd era în lume, cînd i s-a poruncit s fug , iar dup aceea cînd a fost cu fra ii iar i i s-a spus lui acela i lucru, aceasta l-a încredinat pe el i a cunoscut c nu-i ajunge spre dobîndirea vie ii celei bune s fug numai de cei din lume, ci de to i. C ci poate oare s se împotrivesc cineva cuvîntului dumnezeiesc i s spun a a ceva ?

Dar i dumnezeiescului Antonie i s-a spus întru descoperire : «De voie ti s te lini te ti, s nu pleci numai în Tebaida, ci i în pustia cea mai din untru». Dac deci Dumnezeu ne porunce te s fugim de toate i iube te lini tirea cînd st ruie astfel în ea cei ce-L iubesc pe El, cine va aduce motive mincinoase ca s caute întîlnirea i apropierea de oameni ? Iar dac fuga i paza i-a fost de folos lui Antonie i lui Arsenie, cu cît mai mult nu va fi de folos celor slabi ? i dac pe ace tia, de al c ror cuvînt i vedere i ajutor avea nevoie lumea întreag , i-a cinstit Dumnezeu pentru viuirea lor în lini te mai mult decît pentru tot ajutorul ce l-ar fi putut da fra ilor, sau chiar omenirii, cu cît mai mult nu va fi de folos acesta celui ce nu poate s se p zeasc pe sine ?

tim i pe un altul oarecare dintre sfin i c un frate al lui era bolnav i se afla închis în alt chilie. i pentru c i-a st pînit mila sa în toat vremea bolii ace luia i n-a ie it s -l vad pe acela, în vremea ie irii ace luia din via , acela i-a trimis un cuvînt, zicîndu-i: «M car c n-ai venit la mine pîn acum, vino acum s te v d i s ies din lumea aceasta, fie m car noaptea, ca s te s rut pe tine i s m odihnesc». i n-a ascu-

tat fericitul, nici în ceasul acela, în care firea e obi-
nuit s p timeasc împreun cu al ii i s treac
peste hotarul voin ei. Ci a zis : «De voi ie i, nu voi mai
fi curat în inima mea înaintea lui Dumnezeu. C dac
m-a fi îngrijit s cercetez pe fra ii duhovnice ti, în
acest caz a fi pre uit firea mai mult decât pe Hristos».
i a murit fratele lui i nu l-a v zut pe el.

Deci nimeni s nu- i dea ca scuz mincinoas pentru
trînd via gîndurilor lui, c acestea sînt cu neputîn i
s le calce i s înceteze lini tirea lui, nesocotind pur-
tarea de grij a lui Dumnezeu fa de el. i dac sfin ii
au biruit firea cea atît de tare, i Hristos îi iube te pe
fiii Lui cînd nu se îngrijesc unii pe al ii pentru c pre-
uiesc lini tea, ce alt nevoie i se poate ivi, care s nu
poat fi dispre uit de tine, cînd cazi în ea ? Porunca
aceea care zice: «S iube ti pe Domnul Dumnezeul
t u din toat inima ta i din tot sufletul t u i din tot
cugetul t u» (Mt., 22, 37) e mai mare decât lumea în-
treag i decât firea i cele ale ei. i ea se împline te
cînd st rui în lini tirea ta. i porunca ce vorbe te de-
spre iubirea aproapelui se afl în l untrul acesteia⁵⁷⁶.
Voie ti s cî tigi iubirea aproapelui, dup porunca
evangelic , în l untrul sufletului t u ? Dep rteaz -te
de el i atunci va arde în tine flac ra iubirii i te vei
bucura de vederea lui ca de un înger al luminii⁵⁷⁷. i
iar i, voie ti ca cei ce te iubesc s înseteze de tine ?
Prive te fe ele lor în zilele rînduite. Dar experien a e
cu adev rat dasc lul tuturor. Iar Dumnezeului nostru
se cuvine harul i slava în vecii vecilor. Amin.

576. Cine iube te pe Dumnezeu a a de mult iube te i pe aproapele,
înv îndu-l i pe el s -L iubeasc pe Dumnezeu i s se mîntuiasc . Iar
în Dumnezeu îi iube te pe to i, c ci to i sînt ai Lui.

577. De vei vedea curat în Hristos, vei vedea lumina lui de tain ,
nep tat de patima ta fa de el. i razele iubirii tale fa de el vor merge
spre el i îl vor ajuta, f r s te apropii trupe te de el. Se va petrece în
sensul major al cuvîntului ceea ce se nume te «idealizarea» celui de la
distan , idealizare de care vorbe te i «dorul», c ruia limba româneasc
îi d un în eles de necuprins.

EPISTOLA II

C tre un frate dup fire i dup duh,
 care-l îndemna i-l ruga prin scrisori
 s vin la el, m car c locuia în lume,
 pentru c era însetat s -l vad

Nu sînt tare, cum m socote ti, o, fericite, care poate nu cuno ti neputin a mea. Deci î i pare un lucru u or pierzania mea i de aceea ceri de la mine mereu, ca unul ce e ti aprins de fire, un lucru de care eu n-ar trebui s m îngrijesc i pe care tu nu n-ar trebui s -l dore ti. S nu ceri de la mine s -mi odihnesc trupul i cugetul lui, o, frate, ci s m îngrijesc de mîntuirea sufletului meu. Înc pu in timp, i voi trece de veacul acesta. Cu cîte fe e nu m voi mai întîlni cînd voi merge acolo ? i cîte feluri de oameni i cîte locuri voi vedea pîn m voi duce la locul meu ? i cîte pricini de gînduri nu prime te sufletul meu prin întîlnirea cu ei ? i cît tulburare nu rabd din patimile ce se trezesc în el, care i-au dat pu in mîngîiere ?

Acestea nu- i sînt necunoscute. C ci vederea mirenilor vat m pe c lug ri. i aceasta de asemenea o cuno ti. i gînde te-te cît schimbare nu prime te în cuget cel ce s-a lini tit mult vreme în bine, cînd cade iar i în acestea i vede i aude ceva contrar obi nuinei sale. Dac chiar i întîlnirea cu c lug ri vat m pe cel ce se afl în lupt i se r zboie te cu vr jma ul s u, cînd nu sînt de aceea i cale cu el, gînde te în ce pu c dem ca s sc p m de boldul vr jma ilor no tri, mai ales cei ce am cî tigat cuno tin a prin mult cercare. De aceea, nu cere de la mine s fac aceasta f r s am nevoie. S nu ne am geasc pe noi cei ce zic «nu ne va v t ma cu ceva s auzim i s vedem, c sîntem deopotriv în pustie i în lume i în chilia noastr , prin gîndul nostru, i nu ne tulbur m din bun -

tatea noastră i nu primim vreo schimbare rea, nici nu simim la întâlnirea cu persoanele i cu lucrurile tulburarea patimilor». Cei ce spun acestea nu cunosc nici de sînt lovi i i r ni i. C ci noi n-am ajuns înc la s - n tatea aceasta a sufletului. Pentru c avem rane r u mirositoare i de vor fi l sate fie i numai o zi neîngrijite i nelegate i neacoperite cu plasture i nestrînse cu f ii, se umplu de viermi.

EPISTOLA III

**trimis c tre cineva iubit de el,
pe care îl înva cele despre tainele lini tirii;
i cum mul i, deoarece nu le cunosc,
se lenevesc în lucrarea aceasta minunat ;
i c cei mai mul i au primit rînduiala
în chilii prin mo tenire,
care se continu între c lug ri ;
cu o scurt adunare de cuvinte închinat
descrierii lini tirii**

Frate, fiind silit de datoria mea s - i scriu despre cele datorate în chip neap rat, fac cunoscut iubirii tale în scrisoarea aceasta, potrivit f g duin ei ce i-am dat-o, c te-am aflat pe tine care petreci în vie uirea cea neîndoielnic , umblînd în rînduiala lini tirii. Voi în tip ri deci în amintirea ta, într-un cuvînt scurt, ceea ce am auzit despre lucrarea aceasta de la cei ce au darul deosebirii, dup ce am luat în mintea mea adunarea cuvintelor lor printr-o cercare a lor de aproape, prin care m-am deprins eu însumi în lucrurile înse i. i le trimit ca i tu s te aju i pe tine din cuvintele epistolei, prin sîrguin a aflat în tine.

Pentru c trebuie s te apropii cu în elegerea în elepciunii de citirea cuvintelor adunate în epistola

aceasta a noastră, în chip deosebit de citirea obișnuită și o iei pe ea ca lumină în celelalte citiri, pentru multa putere ascunsă în ele. Prin aceasta poți să înveți cum este ederea în lini tire și care este lucrarea ei și ce taine se ascund în lucrarea aceasta; de asemenea, pentru ce unii prețuiesc mai puțin în faptele virtuților (dreptății) și vin între oameni și dau mai mult prețuire vieții singuratică și necazurilor și nevoilor celui ce se linițește în scaun^{577a}.

De voie îți să afli, o, frate, via a nestricăcioasă în zilele tale puțin, intrarea ta în lini tire să fie cu drept socoteală (cu discernământ). Caută de în elegeră lucrarea aceasta, și să nu alergi după nume; ci intră, adâncește-te, nevoie te-te și sîrguiește-te să ajungi cu toți sfinții să cunoști adâncul și în lăimea vieții acesăia. Căci fiecare lucru al oamenilor are un fel al lui de la început și pînă la sfîrșit și e să teptătoare de din lucrarea fiecărui lucru, care mîncă cugetarea spre punerea temeliei lui. Și scopul acesta întreg te cugetarea să sufere asprimea lui și să ia o mîngîiere din el prin contemplarea lui. Și stă pînă te mintea lui ca un stăpînitor, pînă la sfîrșitul lucrului. Așa, și lucrul cinstit al lini tirii se face un liman al tainelor pentru privirea puțină toare, la care ia aminte cugetarea de la cel dintîi dintre straturi pînă la desvîrșirea clădirii și în toate lucrurile mari și grele ale ei.

și asemenea ochilor cărmaciului care ia aminte la stele, așa ia aminte călugărul singuratic prin privirea în untru, pe tot drumul călătoriei lui, spre înalta pe care și-a luat-o mintea sa în ziua cea dintîi, în care a pornit să călătorească pe marea aspră a liniții, pînă

577 a. Să vină rugăciunii neîncetate pe un scaun se practica încă de atunci (sec. VI) și nu a apărut numai în sec. XIII, prin «metoda» lui Nichifor din singurătate.

va afla m rg ritarul pentru care s-a scufundat pe sine în sînul neajuns al m rii lini tii⁵⁷⁸.

i p zirea n dejdii îi u ureaz de sus greutatea lucr rii i asprimea plin de primejdiile ce-l întîmpin în c l toria lui. C ci tot cel ce nu- i pune de la începutul lini tirii lui acest scop în mintea sa, împline te f r judecat lucrarea datorat , ca unul ce love te aerul cu pumnii. i unul ca acesta nu se izb ve te nici odat de duhul trînd viei în toat via a lui⁵⁷⁹. i se întîmpl una din dou : sau nu rabd greutatea cea anevoie de r bdat i este înfrînt i iese cu totul din lini te, sau st ruie în ea i- i face din chilie o cas a închisorii i se pr je te ca într-o tigaie, din pricin c nu tie s n d jduiasc în mîngîierea ce se na te din lucrarea lini tirii. De aceea nu poate nici cere cu durerea inimii i plînge în rug ciune, dorind-o pe aceasta. Despre acestea p rin ii no tri, cei plini de mil i de dragoste pentru fiii lor, au l sat în scrierile lor semne de folos pentru trebuin a vie ii noastre.

1) Unul din ei a zis : «Cî tigul meu din lini tire este acesta : cînd nu m dep rtez de casa în care ed, mintea mea se elibereaz de preg tirea de r zboi i se întoarce la o lucrare mai înalt ».

2) La fel i altul: «Eu, a zis, alerg spre lini te, ca s mi se îndulceasc stihurile citirii i rug ciunii. i cînd limba mea tace de pl cerea în elegerii lor, cad ca în-

578. Lini tea e socotit ca un mijloc de ajungere la un mare adînc, sau la o mare în l ime, ca un liman al tainelor, la care se ajunge plutînd pe «marea aspr » a nevoin elor pentru dobîndirea ei. socotit ca o cl - dire zidit în straturi, ca un urcu la taine tot mai mari, la o des vîr ire tot mai înalt . o mi care de în l are sau de scufundare continu în ea, nu o încremenire, sau o golire de orice via spiritual , de orice în e- legere. Poate e mai mult o scufundare asemenea unui scafandru, în «ma- rea lini tii», care îns , pîn ajunge la sînul adînc al acestei m ri, lupt cu piedici, cu multe împotriviri. Dar «sînul» acesta este «neajuns» e un abis, la al c rui fund nu se poate ajunge niciodat . sînul în elesului neîn eles i al iubirii nelimitate a dumnezeirii.

579. Cine nu g se te lini tea adev rat i adînc , sau nu e sus inut de n dejdea sigur a afl rii ei, e amenin at continuu de plictiseal i de trînd vie în nevoin ele lui pentru ea.

tr-un somn, prin adunarea sim urilor i a gîndurilor mele». i iar i: «Cînd prin dep rtarea tr it în lini te inima mea cî tig pacea de tulburarea amintirilor, mi se trimit valurile bucuriei din în elesurile ce vin în untru, deodat i pe nea teptate, spre desf tarea inimii mele. i cînd acestea se apropie de corabia sufletului meu, îl scufund din cuvintele lumii i ale vie ii trupului în minunile adev rate, în lini tea cea în Dumnezeu»⁵⁸⁰.

3) i iar i altul a zis : «Lini tea taie motivele mincinoase i pricinile care înnoiesc gîndurile, i sl be te i vesteje te amintirile obi nuin elor rele»⁵⁸¹. i cînd se sl besc aceste con inuturi în cuget, mintea se întoarce la rînduiala sa, îndreptîndu-le».

4) Altul iar i a zis : «M surile celor ascunse ale tale le vei cunoa te din deosebirea gîndurilor tale. Cele bune sînt ale celor necontenite; cele rele sînt cele ce sînt mi cate de vreo întîmplare i trec într-o clip »⁵⁸². Nu este nici un purt tor de trup care s nu cunoasc în casa sa aceste dou feluri de schimb ri, ale celor bune i ale celor rele. De este sîrguincios, schimb rile se fac de la cele mai mici la cele mai mari, potrivit firii (c ci p rin ii sînt p rin i ai celor ce se nasc dup firea lor);

580. În elesurile adînci aflate în lini te sînt împreunate cu bucurie, pentru c sînt în elesuri ale iubirii lui Dumnezeu, ale vie ii ce iradiaz din El. Aceste în elesuri pline de bucurie sînt îns i întîlnirea cu Dumnezeu. În elesurile nu sînt una i oceanul de via i de iubire a lui Dumnezeu, alta.

581. Infinitatea plin de bucurie a lui Dumnezeu, întîlnit în lini te, cople e te amintirea obi nuin elor rele i opre te înnoirea gîndurilor despre cele din lume.

582. «Starea sufletului nostru o cunoa tem din gînduri. Dacă gîndurile inimii sînt simple i curate, mi cîndu-se într-o veselie senin i netulburat , sufletul se afl în bun sporire i are îndr zneal la Dumnezeu. Dar dac gîndurile sînt tulburi i întunecate de am r ciune i purtate de ur fa de fra i, sufletul se simte osîndit i dezn d jduit, fiind muştrăat de con tiin ». Dacă gîndurile noastre redau continuitatea aceleia i con inut dumnezeiesc, dar mereu mai adînc, e semn c ne afl m în lini te ; dar dac sînt gînduri ce se schimb mereu, aducînd con inuturi foarte diferite în esen , e semn c sîntem într-o stare de suprafa .

iar de este trîndav, de la cele mai înalte ale harului ce s-a pus în firea noastră, ca un aluat, la cele mai de jos⁵⁸³.

5) i altul a zis: «Alege-i ca lucrare a desfrâșării, privegherea neîncetată din timpul nopților, prin care au dezbrăcat toți pe omul vechi și s-au învrednicit de înnoirea minții. În ceasurile acestea sufletul simte viața aceea fără de moarte și în simțirea aceasta se dezbracă de haina întinericului și primește pe Duhul Sfânt».

6) i iar i altul a zis: «Cînd vede cineva vederi felurite și aude glasuri de multe feluri, deosebite de cugătarea sa duhovnicească și vorbește și se întîlnește cu ele, nu izbutește să se vadă pe sine întru ascuns și să-și aducă aminte de pcatele sale, să curețe gîndurile sale și să ia aminte la cele ce vin asupra lui și să vorbească în chip ascuns prin rugăciune»^{583 a}.

7) i iar i: «Nu e cu puțin să-și supună cineva simțurile sale sub stăpînirea sufletului, în afara liniții, și a înstrînării de oameni. Pentru că sufletul în elegtor unit ipostatic cu ele (cu simțurile) e atras fără de voie împreună cu gîndurile lui, de nu va fi omul plin de trezvie în rugăciunea cea ascunsă».

8) i iar i: «Cît de mult desfrătare aduce în suflet vegherea în trezvia sa, însoțită cu rugăciunea și cu citirea! și cît de mult îl veselește, îl bucură și îl curățește! Acestea le cunosc mai ales cei ce în toată vremea vieții lor petrec și viețuiesc în cea mai amănunțită nevoie».

583. Harul văzută ca un aluat ce crește și preschimbă firea noastră, închegînd-o și făcînd-o pîine lui Dumnezeu și semenilor. Cel sîrguincios experiază schimbări de la cele mai mici ale firii la cele mai mari (de la cele mai puțin bune, la cele mai sporite în bine). Iar cel trîndav experiază schimbarea de la cele mai mari ale harului, la cele mai mici.

583 a. Acesta a coborît din liniște prin vederile de diferite feluri. El nu se mai vede pe sine, nu-și vede pcatele sale, nu se curățește, nu mai vorbește în chip ascuns cu Dumnezeu în rugăciune.

Deci, tu, omule, care iube ti lini tea, pune îndemnu-rile i sfaturile p rin ilor înaintea ta, ca pe o int , i îndrepteaz cursul lucr rii tale spre apropierea de ele. i înainte de toate înva ceea ce congl suie te cu inta lucr rii tale. C ci în afar de acestea nu po i avea cu-no tin a adev rului. i sîrguie te-te s ar i în ele cu prisosin st ruin a ta.

Despre t cere

T cerea este taina veacului viitor^{583b}. Iar cuvintele, unealta acestei lumi. Omul postitor încearc s - i fac sufletul s u asemenea firii duhovnice ti⁵⁸⁴ prin t cere i post neconținut^{584a}. Cînd se desparte omul de toate prin lucrarea sa dumnezeiasc , st ruind în ascunsul s u, se des vîr e te în aceste taine. i sfînta lui slujire (liturgia lui) e plin de tainele dumnezeie ti i de acele puteri nev zute i de sfin enia st pînirii i domniei peste f pturi^{584b}. i dac s-au desp r it unii, în vremea

583 b. Cînd te întîlne ti cu veacul viitor, fie aici, în arvun , fie dup moarte, în deplin tate, te întîlne ti cu o lume de tain , pe care cuvîntul nu o mai poate tîlcui. Cuvintele taie realitatea în buc i pentru a le cuprinde. Realitatea din lumea aceasta se înf i eaz ea îns i în chipuri distincte, m rginite, potrivit cuvintelor. Acolo totul va fi atît de unit, atît de mult trecînd una în alta, pentru c totul va fi plin de dum-nezeirea infinit , încît nimic nu va putea fi exprimat satisf c tor în cu-vinte limitate. Apoi acest tot va fi v zut de to i, încît nu va fi necesar s fie comunicat de unii, altora. Va fi o bucurie comun de ceea ce v d to i, înmulindu-se chiar prin faptul c o au to i. Va fi o alt form de comunicare.

584. Adic asemenea firii îngere ti nemateriale.

584 a. Lini tirea i t cerea din ea sînt strîns unite cu postul i cu lacrimile. De aceea, i descoperirea tainelor se face celor t cui i postitori. T cerea e un mijloc prin care se sesizeaz nesfîr irea tainelor, e un semn al sesiz rii lor, al cople irii de c tre ele a putinei omului de a le exprima. T cerea e poarta prin care într Dumnezeu în om i i Se reve-leaz . Olivier Clement zice: «Sfîntul apare ca omul care-i pierde cu-vîntul, în sensul de discurs, de dominare i de posesiune — i-l g se te prin mijlocirea iroiului de lacrimi». «Duhul este deodat suflul care aduce cuvîntul i t cerea în inim ». Un cuvînt ce nu iese din t cere, un cuvînt ce nu este el însu i plin de t cere, n-are în el profunzime (*Le visage in-terieur*, p. 80—89).

584 b. St pînirea peste f pturi va fi sfînt , pentru c va fi blînd i plin de uimire pentru taina dumnezeirii ce se str vede luminos în ele,

în care au intrat în l untrul tainelor, au fost însemna i cu pecetea aceasta. i unora dintre ei li s-au încredinat cele ascunse în t cerea Domnului Celui ascuns, ca s le descopere spre înnoirea celor de la mijloc⁵⁸⁵. C ci n-a îng duit stomacului plin i tulburat prin neînfrînare s slujeasc acestor taine.

Pentru c nici sfin ii nu îndr zneau s vorbeasc cu (sau despre) Dumnezeu, nici nu se în l au spre cele ascunse ale tainelor decât în neputin a m dularelor i în îng lbenirea culorii lor, pricinuit din iubirea foamei, a min ii lini tite i a lep d rii de toate gândurile p mînte ti. Cînd dup ce ai petrecut vreme îndelungat în chilia ta în fapte ostenitoare i în p zirea celor ascunse i în oprirea sim urilor de la orice întîlnire, te va umbri puterea lini tii, întîi te întîmpin o bucurie care te ia în st pînire din vreme în vreme, f r vreo pricin . i atunci se vor deschide ochii t i ca s vezi t ria zidirii Lui i frumuse ea f pturilor, dup m sura cur iei tale. i cînd mintea va fi c l uzit în minunea vederii acesteia, atunci i noaptea i ziua vor fi pentru ea una în minunile cele sl vite ale f pturilor lui Dumnezeu^{585a}. i de atunci e furat din suflet sim-

va fi a a cum avea s fie, în baza poruncii dumnezeie ti din rai, dac omul n-ar fi c zut.

585. Oamenii afla i la mijloc între cei intra i în lini te împreun cu îngerii, i între demoni, sînt înc lipsi i de descoperirea tainelor lui Dumnezeu, ascunse în t cerea Lui i încredinate celor ce prin lini te i t cere într în unire cu Cel ascuns în t cerea Lui. Domnul însu i Se afl în l untrul celor ce au intrat în lini te, descoperindu-li-Se ca iradiind din El t cere, adic o plin tate de via de negrit. Cei ce primesc pe Domnul în t cerea Lui, Îl comunic prin cuvinte celor de la mijloc, adic oamenilor ce n-au ajuns la lini tea proprie îngerilor, care sînt cei de sus (demonii fiind cei de jos). Ei se înnoiesc prin aceasta. Dar poate c prin cele de la mijloc se în eleg i f pturile dintre noi i Dumnezeu. i ele se înnoiesc prin descoperirea tainelor.

585 a. Cel ce în lini tea lui s-a întîlnit cu lini tea lui Dumnezeu se umple din cînd în cînd de bucuria descoperirii frumuse ii f pturilor, devenite transparente pentru Dumnezeu. În t cerea lui Dumnezeu se descoper fundamentul tuturor chipurilor lumii, umplîndu-le pe ele înse i de taina Lui negrit . Intre t cerea lui Dumnezeu i între chipurile f pturilor nu e o contradicere. Chinurile se descoper deplin în taina lor în Dumnezeu, Cel mai presus de chipuri. În Dumnezeu cel mai presus de chipuri e izvorul frumuse ii chipurilor i al adîncimii de sens a cuvintelor.

irea patimilor în dulcea a vederii acesteia. i prin aceasta sufletul într în cele dou trepte ale descoperirii celor cunoscute cu mintea, care sînt în planul cel de deasupra treptei acesteia, în cel al cur ieii, i în cel de mai sus^{585b}. Dumnezeu s ne învredniceasc i pe noi de acestea. Amin.

EPISTOLA IV

C tre cuviosul p rinte Simeon, f c torul de minuni^{585c}

Epistola ta, sfinte, nu const din cuvinte însemnate în scris, ci în ea ai zugr vit i ar tat dragostea ta cea c tre noi, ca într-o oglind . i precum ne socote ti pe noi c sîntem, a a ai scris, ar tînd prin faptele înse i c ne iube ti în chip covîr itor. Din multa ta dragoste, ai uitat m sura noastr . Ceea ce trebuia s -ti scriem noi cuvio ieii tale i s te întreb m, ca s înv m ade- v rul de la tine, dac avem grij de mîntuirea noastr , aceasta ai scris tu, luîndu-ne-o înainte pentru m rimea dragostei tale.

Poate c ai f cut aceasta cu me te ugul filozofiei, ca prin întreb rile tale sub iri i duhovnice ti, prin care sînt întreat eu de tine, s se trezeasc sufletul meu din nep sarea în care mult s-a scufundat. Dar i eu, prin dragostea ta, prin care ai uitat de m sura mea, uit de neputîn a mea, încît nu iau aminte la ce trebuie s ajung, ci la ce poate s fac rug ciunea ta. C ci cînd uit de m sura mea, tu rogi pe Dumnezeu prin rug ciunile tale, ca s se des vîr easc cererea ta i s se dea

585 b. In treapta îngereasc , cunoscut prin cur ie, prin care cei ce se lini tesc se fac asemenea îngerilor, i în treapta dumnezeiasc , aflat deasupra aceleia.

585 c. «In alt ms. : Epistola Sf. Isaac c tre Ava Simeon de la Cezareea».

ie de la Dumnezeu (pentru mine) ceea ce ai cerut în rug ciune, ca unui slujitor adev rat al Lui.

Întrebare: Cea dintîi întrebare din epistola ta e aceasta : De trebuie s fie p zite toate poruncile Domnului i de nu cumva nu este chip de mîntuire celui ce nu le p ze te pe ele.

R spuns: Despre aceasta, precum mi se pare, nici nu trebuie s întrebe cineva. C ci de i sînt multe poruncile, sîntem datori s le p zim. Iar de nu, n-ar fi trebuit s fie date de Mîntuitorul. C ci, precum mi se pare, nu s-a spus i nu s-a f cut ceva de prisos de c tre St pînul. Pentru c scopul venirii Lui a fost s cur e din suflet r utatea primei noastre neascult ri i s -l preschimbe potrivit st rii lui de la început. De aceea ne-a dat nou poruncile Lui de via f c toare, ca pe ni te leacuri cur itoare ale st rii noastre p tima e. C ci ceea ce sînt lecurile pentru trupul bolnav, aceea sînt poruncile pentru sufletul p tima . i e v dit c poruncile s-au dat împotriva patimilor, spre t m duirea sufletului care a c zut, precum spune limpede Domnul c tre sfin ii S i ucenici:

«Cel ce are poruncile Mele i le p ze te pe ele, acela este care M iube te. i cel ce M iube te pe Mine iubit va fi de Tat l Meu. i Eu îl voi iubi pe el i M voi ar ta lui i vom veni la el i vom face s la la el» (In, 14, 21). i iar i: «În aceasta va cunoa te lumea c sînte i ucenicii Mei, de v ve i iubi unii pe al ii» (In, 13,35). v dit c dragostea se poate cî tîga dup s -n tatea sufletului. Iar sufletul nu se face s n tos f r p zirea poruncilor.

Dar p zirea poruncilor se afl uneori mai jos de dragostea duhovniceasc . i pentru c sînt mul i cei ce p zesc poruncile din fric , sau pentru r splata viitoare, i nu din iubire, Domnul îndeamn mult la p zirea poruncilor celor din iubire, care aduc sufletului lumina.

De aceea, zice iar îi: «Ca să vad oamenii faptele voastre cele bune și să mă rească pe Tatăl vostru Cel din ceruri» (Mt., 5, 16). Dar nu e cu puțin să se vedea în suflet faptele cele bune pe care Domnul le-a învățat, de nu vor fi p zite poruncile.

Îi c nu sînt grele poruncile celor ce iubesc adevărul, a spus-o Domnul. Căci zice: «Veni și tu și cei osteniți și împovărați și voi odihni pe voi. Căci jugul Meu este blînd și sarcina Mea, ușoară» (Mt., 11, 28, 30). Iar că toate poruncile trebuie p zite de noi cu grijă, a poruncit-o Domnul de asemenea, zicînd: «Cel ce calcă una din poruncile acestea prea mici și învață a pe oameni, prea mic se va chema întru Împărația cerurilor» (Mt., 5, 19). După toate aceste lucruri legiuite spre mîntuirea noastră, nu pot să spun că nu trebuie p zite toate poruncile. Dar nici sufletul însuși nu se poate curăța, de nu va p zi poruncile care s-au dat de Domnul, ca leacuri pentru curățirea lui de patimi și de greșeli.

Tuții că pcatul a intrat în noi prin călcarea poruncilor. Deci e vădit că prin p zirea lor vine din nou să nătăie. Dar nici nu trebuie să dorim noi și să nădăjduim curățirea sufletului fără lucrarea lor, adică fără să umblăm mai întîi pe calea care duce spre curățirea sufletului. Și nu zici că Dumnezeu poate să ne dăruiască curățirea sufletului și fără lucrarea poruncilor, numai prin har. Aceste judecăți sînt ale Domnului și nu ne învață Biserica să întrebăm unele ca acestea.

Căci și iudeii, în timpul întoarcerii lor din Babilon la Ierusalim, au călătorit pe calea cea bună torită a firiilor și așa au venit la sfînta cetate a lor și au văzut minunile Domnului. Dar Iezechiel a fost răpit mai presus de fire, prin lucrarea descoperirii, de a venit la Ierusalim, și prin descoperirea dumnezeiască s-a făcut văzător al înnoirii viitoare. În felul acesta se petrece și curățirea sufletului. Li se întîmplă unora să ajungă la

cur ia sufletului pe calea b t torit i legiuit prin p zirea poruncilor în vie uirea mult ostenitoare, r b-dat pîn la sînge. i sînt al ii care se învrednicesc de ea din darul harului. i acesta este un lucru minunat, c pe cea d ruit nou prin har nu ni s-a poruncit s o cerem prin rug ciune i s p r sim vie uirea unit cu lucrarea.

C ci bogatului care a întrebat pe Domnul: «Cum s mo tenesc via a de veci ?», Domnul i-a spus limpede : «P ze te poruncile !» i cînd a întrebat care sînt poruncile, i-a spus întîi s se înfrîneze de la faptele rele, apoi i-a amintit de cele fire ti⁵⁸⁶. i cînd a cerut s afle ceva mai mult, i-a spus : «De voie ti s fii des vîr it, vinde averile tale i le d s racilor i ia- i crucea ta i urmeaz -Mi Mie» (Mt., 19, 21). Aceasta înseamn : s te faci mort fa de toate avu iile tale i a a vei vie ui întru Mine. Ie i din lumea cea veche a patimilor i a a vei intra în lumea cea nou a Duhului. În l tur i dezbrac cuno tin a de multe feluri i viclean i a a vei îmbr ca cuno tin a simpl a adev rului. C ci spunîndu-i «ia crucea ta», Domnul l-a înv at s moar tutu- ror celor din lume. i cînd a omorît în sine pe omul cel vechi, sau patimile, i-a spus : «Vino si urmeaz -Mi Mie» (Mt., 16, 24).

Nu poate omul cel vechi s porneasc pe calea lui Hristos, cum a spus fericitul Pavel: «Trupul i sîngele nu pot mo teni Împ r ia lui Dumnezeu, nici stric ciunea nu mo tene te nestric ciunea» (I Cor., 15, 50). i iar i: «Dezbr ca i pe omul cel vechi ce se stric prin pofte i atunci ve i putea s îmbr i a i pe cel nou, care se înnoie te din cuno tin a asem n rii Celui ce l-a zidit pe el» (Ef., 4, 22). i iar i: «Cugetul p mîntesc e du man lui Dumnezeu. C ci nu se supune legii lui Dum-

586. Faptele rele : s nu ucizi, s nu preacurve ti, s nu furi, s nu fii m rturie mincinoas ; cele fire ti : cinste te pe tat l t u i pe mama ta i s iube ti pe aproapele t u ca pe tine însu i (Mt., 19, 18—19).

nezeu. Pentru că nici nu poate. Că cei ce sînt în trup cuget cele ale trupului, și a plăcea lui Dumnezeu în cugetul Duhului nu pot» (Rom., 8, 7).

Iar tu, sfinte, de iubești curăția inimii și cugetul duhovnicesc cum ai spus, lipește-te de poruncile Domnului, cum a spus Stăpînul nostru : «De voie îți să intri în viață, părăzește poruncile» (Mt., 19, 17), pentru iubirea Celui ce le-a dat și din frică, sau pentru răsplătire. Pentru că nu cînd facem dreptatea gustăm dulcea a aflat în ea, ci cînd dorim a dreptății mîncăm inima noastră^{586 a}. și nu cînd sîmțim plăcutul sîntem plăcuți, ci cînd nu-l urîm pe el și nu ne căsim de el. și nu zice că a fost vreunul, fie dintre cei vechi, fie dintre cei mai de pe urmă, care nepăsînd poruncile a ajuns la curăția inimii și s-a învrednicit de vederea Duhului, ci, precum ni se pare, nici unul care n-a plătit poruncile și n-a umblat pe urmele fericiților apostoli nu s-a învrednicit să se cheme sfînt.

Fericitul Vasile și fericitul Grigorie, de care ai spus că iubeau pustia și erau stîlpi ai luminii a Bisericii și lăudați liniște, nu au venit la liniște pînă nu se făcuseră lucrători ai poruncilor, ci întîi au locuit în pace și au plătit poruncile și a atunci au ajuns la curăția sufletului și s-au învrednicit de vederea Duhului. Eu cred cu adevărat că plăteau poruncile atunci cînd locuiau în cetate, primeau pe străini, cercetau pe bolnavi, îmbrăcau pe cei goi, spălau picioarele celor osteniți; și dacă li se cerea de cineva să meargă cu el o milă, mergeau două. și după ce au plătit poruncile ce se cădeau împlinite cînd petreceau între mulțime și mințea lor a început să se bucure de ceea ce dintîi nemi care⁵⁸⁷ și de vederile dum-

586 a. N-ajunge să facem faptele virtuților ilor formal, în afară, sau din cinetie ce interesează mințea, ci trebuie să le facem din alipirea lăuntrică la Dumnezeu, din iubirea față de El, sau cel puțin din frică, sau pentru răsplătire Împărăției cerurilor.

587. De nemi carea de la început în Dumnezeu. Dar ea era pe pămînt nu în cer, ca la îngerii. Plătuia s-a sîmțit pe pămînt în trupuri, nu sus, în starea de spirite netrupești. Iar nemi carea de la început era numai

nezeie ti i tainice, s-au gr bit i au ie it la lini tea pus-tiei i au st ruit acolo în omul cel din untru, încît s-au f cut v z tori i au r mas în vederea Duhului, pîn ce au fost chema i de har s se fac p stori ai Bisericii lui Hristos.

Iar privitor la ce ai spus, c odat marele Vasile laud locuirea împreun a multora, iar alt dat retra-gerea, spun aceasta : în dou feluri se învrednicesc cu adev rat de cî tig cei sîrguitori, fiecare dup puterea i dup felul lui i dup înta ce i-a ales-o. Uneori li se face spre folos celor tari locuirea împreun cu mai mul i, alteori i celor neputincio i. i cu pustia se în-tîmpl la fel. Celui înt rit în s n tatea sufletului, a c rui minte s-a unit cu Duhul i s-a f cut mort fa de vie uirea omeneasc , locuirea cu mai mul i nu-i este p gubitoare, dac vegheaz la cele ale sale ; i aceasta nu ca s fie folosit, ci ca s foloseasc pe al ii. C ci de Dumnezeu a fost chemat în numele celorlal i p rin i. Iar celui neputincios, ce are înc nevoie s creasc prin faptele poruncilor, îi este de asemenea spre folos s locuiasc împreun cu mai mul i, pîn se deprinde i se va preg ti i va fi r zboit de ispite, ca s cad i s se ridice între mul i i s cî tige s n tatea sufletului. Nu e prunc, care s nu fie hr nit cu laptele curg tor i nu e c lug r care s nu trebuiasc s se hr neasc cu laptele poruncilor, ca s biruiasc patimile i s se în-vredniceasc de cur ie.

Înacela i fel, cum am spus, i pustia, uneori le este folositoare celor neputincio i i care fug (de cei mul i), alteori celor puternici. Celor dintîi ca, neaflîndu-se în ea materia p catelor, s se ard patimile în ei i s se usuce, iar ei s creasc ; celor tari, ca lipsindu-le ma-teria, s fie r zboi i de vr jma ul.

relativ nemi care. Pentru c i protop rin ii aveau s înainteze în Dum-nezeu. C ci i mintea adunat în lini te are o anumit înaintare în Dum-nezeu.

Cu adevărat, cum ai spus, pustia adoarme patimile. Dar nu se caută numai aceasta, ca cineva să-și adoarmă patimile, ci și ca să le dezrădă cineze. Aceasta înseamnă a le birui, când s-ar răscoli împotriva noastră. Căci patimile adormite se trezesc când le vine în întâmpinare o pricină care le trece în fapte. Dar ca să cunoști că nu numai pustia adoarme patimile, cum ai spus, gândește-te la vremea de boală și de mare neputință, când nu ne războiesc cu asprime. Dar nu numai aceasta le adoarme, ci și ele se adorm una pe alta, când își dau loc una alteia. Patima slavei de artă face să dea înapoi pe cea a curviei. Și iarăși, cea a curviei îmblânzește iubirea nebună de slavă. Deci să nu urmărim pustia numai pentru că adoarme patimile, ci și pentru că, din lipsa celor supuse simurilor și prin înstrăinarea de toate, ne înleptim în ea și se merge în noi omul din lăuntru, al Duhului în Hristos, și în toată clipa ne vedem pe noi înine și mintea noastră se face veghetoare și se pazește pe sine în fiecare clipă, ca nu cumva să se fure din ea amintirea neajdii ei. Acestea, precum ni se pare, ajung pentru prima întrebare a ta, dacă a fost cumva nevoie de ele. Să vorbim deci și despre a doua.

Întrebare: Dacă Domnul a cerut milostenia pentru asemnarea cu mărirea Tatălui din ceruri, pentru ce călugării aleg mai degrabă liniștea?

Răspuns: Răspunsul este acesta. Bine că ai adus o pildă din Evanghelie pentru cercetarea vieții celei mari în liniște. Noi stăm în ea și să nu căutăm să o înălțăm, ca pe un lucru de prisos. Domnul a rânduit milostenia spre asemnarea cu Tatăl ceresc, ca să-i apropie de El pe cei ce o săvârșesc. Aceasta e adevărat. Dar nici noi călugării nu cinstim liniștea fără să cinstim milostenia, ci ne silim pe cât putem să ne ferim de grijă și de tulburare. Nu pentru că sîntem împotriva celor de trebuință, când ne vin în întâmpinare, voim să

ne ferim de ele, ci ne îngrijim de lini te, ca s r mînem în îndeletnicirea cu Dumnezeu. Ne ferim cît mai mult de tulburare, ca s ne apropiem de El. Dar dac ne în-
tîmpin vreodat , pentru o vreme, o trebuin de ne-
ap rat nevoie a fra ilor, nu se cade a o nesocoti nici
pe aceasta. S ne silim deci neîncetat s fim în toat
vremea în l untru nostru plini de mil pentru toat
firea celor cuvînt tori. A a ne porunce te înv tura
Domnului. Aceasta e deosebirea lini tii noastre i ea nu
poate fi oricum⁵⁸⁸. i nu numai mila din l untru tre-
buie s o p zim; ci, cînd vremea ne cere fapte i e ne-
voie de lucruri, nu trebuie s ne lenevim a ar ta în chip
v zut dragostea noastr . Aceasta o fac mai ales cei ce
nu- i aleg lini tea des vîr it , pentru ca s nu se întîl-
neasc cu cineva, ci î i potrivesc lini tea cu pravila s p-
t mînilor i cu cea de apte ori apte⁵⁸⁹. Unii ca ace tia
nu se înfrîneaz de la lucrurile milosteniei fa de
aproapele, nici cînd se afl în ceasurile pravilei lor, ca
s le împlineasc . C ci de nu este cineva prea repezit
i crud i neomenos, ine lini tea i în fa a persoanei
i a ochilor altuia⁵⁹⁰. Pentru c tim c , f r iubirea
aproapelui, mintea nu se poate lumina în vorbirea i
dragostea dumnezeiasc⁵⁹¹.

C ci care c lug r în elept, avînd bunuri de mîncare
i haine i v zînd pe aproapele s u fl mînd i însetat
i gol, nu-i d din ceea ce are, i cru ceva din ele ? Sau
iar i cine, v zînd pe cineva, f cut din aceea i carne,
chinuit de boal i sl bit de durere i avînd nevoie de

588. Lini tea c lug rului cre tin nu e o nep sare asemenea celei bu-
diste, ci e plin tot timpul de mil fa de oameni. Dar încrederea în Dum-
nezeu e a a de mare, c el are n dejdea ferm c prin ea va ajuta i pe
cei afl tori în necaz.

589. În fiecare zi din s pt mîn vin la cele apte laude. Unii nu- i
aleg lini tea des vîr it .

590. Chiar privind la altul i ajutîndu-l, el nu- i pierde lini tea, tulbu-
rîndu-se. i chiar i prin lini tea sa îl ajut .

591. În vorbirea cu aproapele, mintea e luminat de iubirea lui Dum-
nezeu. Iar în vorbirea cu Dumnezeu, omul duce lumin din iubirea fa
de aproapele.

cercetare, pre uie te mai mult, pentru dorin a sa de lini te, pravila z vorîrii decît dragostea aproapelui ? Iar cînd nu se întîmpl unele ca acestea, s p zim dragostea i mila fa de fra i în cugetul nostru. Dar cînd lucrurile ne sînt la îndemîn , Dumnezeu cere de la noi, cînd e nevoie, i împlinirea i des vîr irea ei cu fapta.

v dit deci c dac n-am agonisi nimic, nu ni s-ar porunci s c dem la grij i în tulburare pentru s raci. Dar dac avem, ni se cere. i iar i dac ne ferim în vie uirea noastr de împreuna- edere i de amestecarea cu vederea oamenilor, nu e nevoie s p r sim chilia noastr i ederea singuratic i retras i s ne pred m umbl rii prin lume i cercet rii bolnavilor i s ne ocup m cu astfel de lucruri. C ci e limpede c unele ca acestea coboar , de la cele mai mari, la cele mai mici.

Dar dac cineva locuie te împreun cu mul i i e aproape de oameni cu locul ederii lui, i e ajutat de al ii, sau de ostenele altora, fie în vreme de s n tate, fie de boal , e dator s fac i el acela i lucru. S nu cear el vreo ajutorare de la al ii, dar cînd vede pe fiul de acela i trup i de acela i chip în strîmtoare, mai bine-zis, pe Hristos, aruncat i trudit, s se fereasc i s se ascund de el închipuindu- i c o face pentru lini tirea lui mincinoas . Cel ce face a a, este un om lipsit de mil .

i s nu-mi aduci aminte pe Ioan din Tebaida i pe Arsenie i s întrebi care din ace tia s-a d ruit pe sine, sau s-a îngrijit de bolnavi i de s raci i a nesocotit lini tirea lui ? Nu te atinge de faptele unora ca ace tia. C de te înfrînezi de la orice ajutoare de la oameni i de la orice întîlniri cu ei, cum au f cut ei, î i îng duie i ie Domnul s nu- i pese de ei. Dar dac e ti departe de des vîr irea aceea, i în toate ostenele trupului te afli în tot timpul înso it de oameni, pentru ce nesocote ti poruncile, pe care m sura ta te oblig s le p -

ze ti, dînd ca motiv mincinos petrecerea în vieuirea cea mare a sfinților, de care nu te-ai apropiat ?

Dar eu nu voi uita să-ți aduc aminte de cuvîntul sfîntului Macarie cel Mare, care s-a însemnat spre mustrarea celor ce disprețuiesc pe frații lor. Cînd a mers odată să cerceteze pe un oarecare frate bolnav și întrebîndu-l sfîntul dacă dorește ceva, iar acela răspunzînd că dorește puțîn pîine proaspătă, pentru că toată ziua lucrează atunci foarte puțîn odată pentru tot anul (că a era obiceiul locului acela), acela bărbat vrednic de fericire s-a sculat îndată, mîncînd era de nouzeci de ani și a plecat la Alexandria, și a schimbat pîinile uscate pe care le adusese în traistă cu altele moi, și le-a adus fratelui.

Dar și Ava Agaton, cel asemenea acestui mare sfînt, a făcut un lucru și mai mare, fiind cel mai cercat dintre toată lumea în acel timp și cinstind tot ceea ce este liniștea mai mult decît totuși. Acesta, deci, a plecat în timpul slujbei (Sfintei Liturghii) să vîndă lucrul lui de mînă și aflînd în tîrg pe un străin neluat în seamă și bolnav, a închiriat o casă și a rămas cu el lucrînd cu mîinile sale și cheltuind prețul lucrului pentru el; și așa și-a slujit lui ase luni, pînă ce acest bolnav s-a făcut sănătos. Acesta (cum spune istorioara) zicea: «Afi voiți să aflați un bubos și să-și dau trupul meu și să-l iau pe al lui». Aceasta e dragostea desvîrșită.

Cei ce se tem de Dumnezeu, iubitele, se sîrguiesc foarte greutate să pzească poruncile. Și de trebuie ca prin fapta lor să-și scape pe alții, iau asupra lor orice primejdie de dragul acelora. Cel de viață - Fcitor a legat desvîrșirea lor și a făcut să atîrne de două porunci, care le cuprind pe toate : de iubirea lui Dumnezeu și de cea a zidirii Lui, de iubirea față de chipul Lui. Și cea dintîi înfăptuiește înțelegerea Duhului. Iar a doua unește vederea cu fapta. Pentru că firea dumnezeiască este simplă și necompusă, nevăzută și fără nici o lipsă

prin fire. De aceea conștiința nu are prin fire nici ea nevoie, în îndeletnicirea ei cu Dumnezeu, de fapte trupești de vreo lucrare și de înțelegeri îngroșate. Căci lucrarea aceasta a ei este simplă și se schimbă într-o singură parte a minții, potrivit simplității Cauzei prea închinată, fiind o simțire mai presus de simțirea trupului. Dar în a doua poruncă, care este iubirea de oameni, potrivit cu alcătuirea îndoită a firii lor, trebuie să se arate grija pentru lucrarea ei în chip îndoit. Căci ceea ce împlinim în cuget în chip nevzută voim să împlinim și în trup la fel; dar nu numai în chip arătat, ci și în ascuns. Și ceea ce se schimbă prin lucruri vrem să se schimbe și la fel și în conștiință.

Căci precum omul s-a făcut din două părți, din suflet și trup, așa de toate ale lui trebuie să se poarte grija în chip îndoit, după alcătuirea lor îndoită. Și deoarece fapta premerge contemplării în tot locul, și cu neputință omului să se ridice în latura aceea mai înaltă, dacă nu împlinește întâi pe cea mai de jos cu fapta. Și nici un om nu îndrăznește să spună despre fapta iubirii aproapelui că o împlinește în sufletul lui, dacă lasă partea care se împlinește după putere prin trup și nu pune mâna pe lucruri potrivit cu timpul și cu locul. Căci numai atunci e crezut, când iubirea din gând se vede și se cunoaște. Și când în acestea ne arătăm credința și adevărul, după putere, se dă sufletului putere să se întindă și spre partea cea mare a contemplării înalte și dumnezeiești, prin înțelegeri simple și de alt fel⁵⁹².

Ai scris iarăși că monahul care voiește să iubească pe Dumnezeu mai mult decât toate trebuie să se îngrijească de curăția sufletului său. Și bine ai zis, dacă ești în stare și de aceasta. Dar fiindcă ai zis iarăși că nu are îndrăzneală în rugăciune sufletul care nu și-a biruit încă patimile, mie mi se par acestea două contrare,

592. Urmează două pagini care se află în Cuvântul LXXXVI din carte (în textul grec, la pg. 373—376). De aceea, le omitem aici.

m car c sînt om simplu. C ci dac n-a biruit patimile, cum se îngrije te de cur ie ? Cînd din pravila drept ii duhovnice ti nu a împlinit biruirea patimilor, îi ceri ceva mai mult decît aceasta ? Dar nu din cele ce dore te cineva se cunoa te c le iube te, ci din cele ce le iube te, se cunoa te c le dore te^{592 a}. Iubirea premerge prin fire dorin ei. Dac nu iube te cineva ceva, nici nu va dori. Patimile sînt o u închis pe fa a cur -iei. i dac cineva nu deschide u a închis nu va intra în inutul curat al inimii.

i cînd ai spus c sufletul nu are îndr zneala în ceasul rug ciunii, adev rat ai spus. C ci îndr zneala nu e numai mai presus de patimi, ci i de cur ie. i rînduiala predaniei e a a cum zic : r bdarea for at lupt cu patimile pentru cur ie. De vei birui deci patimile, sufletul cî tig cur ia. Iar cur ia adev rat face mintea s cî tige îndr zneala în ceasul rug ciunii.

Dar oare cînd cerem în rug ciune ceea ce am numit cur ie, nu ne afl m vrednici de osînd ? Sau nu e o dovad a mîndriei i a închipuirii de sine, s cerem de la Dumnezeu ceea ce dumnezeiasca Scriptur i p rin ii no tri poruncesc i pentru care i c lug rul a ie it în pustie ? Dar eu cred, sfinte, c precum fiul nu se îndoie te de tat l s u, i nu cere de la el zicînd : «Înva -m me te ugul, sau d -mi ceva», a a trebuie i c lug rul s nu deosebeasc i s nu cear de la Dumnezeu : «D -mi acestea i acestea». Deoarece cunoa te c Dumnezeu Se îngrije te de noi, cum se îngrije te tat l de fiu. i de aceea ni se cade s ne smerim i s plîngem pentru pricinile p catelor, chiar ale celor care sînt în afar de voia noastr , fie c le-am f cut cu gîndul, fie cu fapta, i s zicem cu inima zdrobit ca vame ul:

592 a. Nu po i cî tige cur ia prin simpla dorin a ei, f r s lup i pentru ea prin biruirea patimilor. Aceast simpl dorin a cur iei, f r iubirea ei de fapt, ar tat în respingerea patimilor care întineaz , nu e nici m car dorirea ei de fapt. Iube te cur ia respingînd patimile care te întineaz i prin aceasta vei ar ta c o dore ti de fapt.

«Dumnezeule, milostiv fii mie p c tosul». i s facem în ascuns i la ar tare ceea ce a spus Domnul: «Cînd ve i face toate cele poruncite vou , zice i c slugi nevrednice sîntem; ceea ce sîntem datori s facem, aceea am f cut» (Lc., 18, 13). Trebuie ca con tiin a ta s - i dea m rturie c e ti netrebnic i ai nevoie de mil ^{592 b}.

Cuno ti doar i tu c nu faptele î i deschid u a închis cea din inim , ci inima zdrobit i smerenia, cînd vei birui patimile într u smerenie i nu prin dispreuire ^{592 c}. C ci cel bolnav se smere te mai întîi i se îngrije te de îns n to irea lui din patimi. Pe urm cere s ajung împ rat. C ci cur ia i s n tatea sufletului este împ r ia sufletului.

i care este împ r ia sufletului ? Precum cel bolnav nu zice tat lui s u : «F -m împ rat», ci se îngrije te întîi de boala lui, i dup îns n to irea deplin prime te împ r ia de la tat l s u, a a i p c tosul i cel ce se poc ie te prime te întîi s n tatea sufletului s u i dup aceea într cu tat l în ara firii curate i împ r e te într u slav cu tat l s u.

Ne aducem aminte de sfîntul apostol Pavel, care- i m rturise te p catele sale i în partea din urm i mai de jos î i descoper sufletul s u: «Iisus Hristos, zice, a venit în lume s mîntuiasc pe cei p c to i, dintre care cel dintîi sînt eu. i de aceea m-a miluit ca s arate într u mine toat îndelunga r bdare a Lui» (I Tim., 1, 15). Pentru c la început am fost prigonitor i def i-

592 b. Pentru c adresatul mai spusese i aceea c nu are îndr zneal în rug ciune, pentru c nu are cur ie, Sfîntul Isaac îi spune c a a cum fiul nu cere tat lui ceea ce acesta tie c îi trebuie fiului, a a i cel ce se roag trebuie s cear cu îndr zneal nu altceva, ci iertare de p cate. Aceasta nu e mîndrie. Dimpotriv , e dovada con tiin ei p c to eniei în cel ce se roag .

592 c. Nu faptele pentru care te po i mîndri deschid u a inimii, sau u a din inim c tre Dumnezeu, ci îns i inima zdrobit i smerenia deschid această u . Dar aceasta se întîmpl cînd biruie ti patimile cu smerenie i nu cu mîndria dispreuitoare a faptelor contrare lor. Sau, îns i inima zdrobit e un semn c ai învins patima cea mai rea, sau mîndria, i, odat cu ea, toate patimile.

m tor i hulator, dar am fost miluit, pentru c am lucrat cu ne tiin , din necredin .

Cînd a spus acestea i în ce vreme ? Dup nevoinele cele mari i dup faptele de putere, dup propovduirea Evangheliei lui Hristos, pe care o dusesese în toat lumea, dup mor ile neconținute, dup necazurile de multe feluri, pe care le p timise de la iudei i de la neamuri. El privea înc totu i la cele de la început ale lui. i nu numai c nu socotea c a ajuns la cur ie, dar cugeta c nu e vrednic nici s se numeasc între ucenici. C ci zicea: «Nu sînt vrednic s m numesc apostol, pentru c am prigonit Biserica lui Hristos» (I Cor., 15, 9). i cînd cî tigase mai mult decît to i oamenii biruin a asupra patimilor, zicea: «Îmi asupresc trupul meu i-l port rob, ca nu cumva altora binevestind, eu însumi s m fac nevrednic» (I Cor., 9, 27).

Iar de zici c în unele locuri istorise te i cele mari despre sine, s te l mureasc el însu i. C ci zice c n-a f cut-o de bun voie, nici prin sine, ci pentru propovduire. i cînd istorise te acestea pentru folosul credincio ilor, spune de sine c l udîndu-se astfel e lipsit de minte, strigînd i zicînd : «Voi m-a i silit» (II Cor., 11, 17 ; 12, 12). i iar i: «Nu dup Domnul gr iesc, ci cu neîn elepciune în privin a laudei» (II Cor., 11, 17).

Iat , acesta e dreptarul pe care ni l-a pus sfîntul Pavel cel drept. S p zim deci i s rîvnim s -l împlinim.

i de cerem de la Dumnezeu cele înalte i El nu ni le d , s ne împ c m a fi i f r ele. Fiindc Dumnezeu cunoa te vasele cele alese spre slujirea Lui. C ci fericitul Pavel nici dup acestea n-a cerut împ r ia sufletului, ci a zis : «A fi dorit s fiu anatema de la Hristos» (Rom., 9, 3). Cum vom îndr zni deci noi s cerem, înainte de timpul cunoscut de El, împ r ia sufletului, odat ce n-am p zit nici poruncile i n-am biruit nici patimile i n-am pl tit nici datoria ?

Te rog deci, sfinte, s nu se urce în gândul t u aceasta, ci cî tig mai presus de toate r bdarea celor ce vin asupra ta. i cu smerenie mare i cu zdrobire de inim pentru gre elile i pentru gândurile noastre, s cerem iertarea p catelor noastre i smerenia sufletului.

S-a scris de careva dintre sfin i c rug ciunea celui ce nu se socote te pe sine p c tos înaintea Domnului nu este bine primit ⁵⁹³. Iar de zici c unii dintre p rin i au scris despre acestea, adic despre ce este cur ia sufletului i ce este s n tatea i ce este nep timirea i ce este vederea sufleteasc , noi îi r spundem c n-au scris ca s le c ut m i s le a tept m înainte de vreme. C ci s-a scris c «Împ r ia lui Dumnezeu nu vine ca una ce e a teptat s fie v zut » (Lc., 17, 20). Cei ce au a teptat-o astfel au dobîndit mîndrie i c dere. Noi s c ut m locul (inutul) inimii prin faptele poc in ei i ale vie uirii, care sînt bine pl cute lui Dumnezeu, i cele ale Domnului vin de la ele, dac locul inimii se face curat i nep tat ⁵⁹⁴. Iar acele în l imi ale lui Dumnezeu pe care le c ut m s le vedem nu sînt încuviin ate de

593. De aceea s-a asociat la rug ciunea lui Iisus i cererea : «Miluie - te-m pe mine, p c tosul» i nu cererea ajutorului pentru cine tie ce fel de fapte. F r con tiin a p catului nu e smerenie, ci mîndrie.

594. vorba de cei ce o a teapt , ca pe una ce vine ca o realitate exterior i cu preten ia c ar cunoa te semnele venirii ei. Traducerea cea mai proprie a locului de la Luca, 17, 20 ar putea fi i aceasta : «Împ r ia lui Dumnezeu nu vine ca una la care se ia aminte cu a teptare» (). In aceasta se ascunde o mîndrie care pretinde c cunoa te apropierea venirii a ceea ce nu poate fi cunoscut i a teptat, ca ceva din afar . Noi s ne vedem neîncetat p catele noastre i s ne poc im de ele, r bdînd necazurile. In aceasta tr im apropierea împ r iei lui Dumnezeu de noi. In aceasta se implic cunoa terea micimii noastre i a m re iei lui Dumnezeu. In sim irea smerit i în faptele poc in ei descoperim adîncul nesfîr it al lumii, i, în fa a acestui adînc, în limea nesfîr it a m ririi lui Dumnezeu. F cînd a a, toate cele ale lui Dumnezeu (smerenie, cur ie, iubire) vin de la sine. Atunci, mîndria i orice fel de egoism nu mai stau ca ni te pete pe adîncul str veziu ai inimii. Atunci locul inimii e curat ca s oglindeasc , primind în el, razele luminii Soarelui ceresc. S-ar p rea c afirmînd aci c cele ale lui Dumnezeu vin în inim cînd ea e curat , Sfîntul Isaac se contrazice cu ceea ce a spus mai înainte c nu trebuie s cerem cur ia, ci numai s plîngem cu smerenie pentru p catele noastre. Dar i aci i mai sus el condamn nu efortul spre cur ire, ci preten ia c avem cur ia sau c o putem dobîndi. Cur ia este

Biserica . i cei ce le-au primit au dobândit mândrie i c dere. i ele nu sînt un semn c cineva iube te pe Dumnezeu, ci o boală a sufletului. i cum vom c uta noi cele înalte ale lui Dumnezeu, cînd dumnezeiescul Pavel se laud cu necazurile i socote te c cele înalte ale lui Dumnezeu stau în împ rt irea de p timirile lui Hristos⁵⁹⁵ ?

Iar i ai scris în epistola ta c sufletul t u a iubit s iubeasc pe Dumnezeu, dar n-ai ajuns s -L iube ti, m -car c ai mult dorin s -L iube ti; pe lîng c dore ti retragerea în pustie, aceasta s-a ar tat în faptul c a început în tine cur ia inimii i c pomenirea lui Dumnezeu arde cu sîrguin i se înc lze te în inima ta.

Dac acestea sînt adev rate, sînt mari, dar n-a fi voit s fie scrise de tine. C ci nu le-ai scrie dup o în irare bine orînduit a lor. Iar dac pentru întreb ri le-ai spus pe ele, alta era ordinea întreb rilor. C cel ce zice c sufletul lui nu are înc îndr zneal în rug -ciune, pentru c n-a biruit patimile, cum îndr zne te s spun c sufletul lui a iubit s iubeasc pe Dumnezeu ? Nu e chip s pui sufletul în mi carea iubirii de Dumnezeu, dup care alergi tainic prin retragere, dac n-ai biruit patimile. Dar tu ai zis c sufletul t u n-a biruit patimile i totu i a iubit s iubeasc pe Dumnezeu. i în acestea nu e o în irare bine orînduit . C ci

necesar pentru venirea lui Dumnezeu în inim . Dar noi nu trebuie s socotim niciodat c o avem. Chiar gîndul smerit c sîntem p c to i, deci nu sîntem smeri i, e un semn al cur iei.

595. Împ rt irea de Hristos, deci de via a Lui înviat , st în împ rt irea de patimile Lui. Necazurile fac lumea aceasta str vezie pentru Dumnezeu. i aceasta d putere pentru a le r bda. Crucea face s sim im via a înviat a lui Hristos, iar lumea s devin str vezie pentru cele înalte ale lui Dumnezeu, celui ce o rabd . Sau transparen a lui Dumnezeu prin cruce d putere r bd rii ei. Împ r ia lui Dumnezeu nu se va instaura în cadrul acestei lumi, la sfîr itul ei, c ci lumea aceasta nu poate fi f r r bdarea crucii. Împ r ia lui Dumnezeu e în lumea aceasta mereu în l untrul celor ce prin r bdarea necazurilor îi descoper inima i, în inim , prezen a lui Hristos cel înviat. Necazurile fac transparent Împ r ia lui Dumnezeu în lumea aceasta, întrucît arat c lumea aceasta nu poate avea o durat i un sens în ea îns si.

eu nu în eleg ce zice cel ce spune că n-a biruit patimile, dar iube te să iubească pe Dumnezeu.

Dar tu zici: «N-am zis că iubesc», ci că «iubesc să iubesc». Dar nici aceasta nu poate avea loc, dacă sufletul nu se află în cură. Iar de voie îți să spui un cuvânt gol de conștință, nu numai tu zici, ci fiecare zice că voie te să iubească pe Dumnezeu. Și nu numai creștinii, ci acest cuvânt e propriu fiecăruia. Dar în aceste cuvinte se mișcă numai limba, sufletul nesimțind ce zice. Așa cum mulți fiind bolnavi, nu știu nici măcar că sînt bolnavi. Iar răutatea este o boală a sufletului; și răutatea, pierderea adevărului. Și cei mai mulți dintre oameni bolind de acestea, se dau drept sănătoși și sînt lăudați de mulți. Căci dacă sufletul nu se însănătoșește de răutate și nu se stăpînește în sănătate firească în care a fost zidit, nescîndu-se din sănătatea Duhului, nu poate omul să poftască cele mai presus de fire. Căci cît vreme sufletul se află în boala patimilor, nu simte cu simțirea cele duhovnicești, nici nu ține să le poftască, ci le poftătește numai pentru că a auzit de ele cu urechile, sau din scrieri. De aceea, cu dreptate am spus mai sus că cei ce doresc desvîrșirea trebuie să pzească toate poruncile. Pentru că numai lucrarea ascunsă a poruncilor te duce la puterea sufletului⁵⁹⁶.

Și aceasta nu se împlinște în chip simplu și la întîmplare. Căci s-a scris că fărînsarea sîngelui nu este iertare^{596 a}.

596. În lucrarea poruncilor se întărește sufletul mai ales pentru că în această lucrare e ajutat de puterea harului. Fără milostenie, ți se înmoaie sufletul, scapînd de neputină a învîrtoșării. Lăudînd pe ceilalți, scapi de neputină a mîndriei, etc. Aceasta se împlinște mai ales cînd nu faci binele pentru a fi vădit și lădat de oameni. Numai în acest caz scapi de neputină a mîndriei. În împlinirea poruncilor se arată deci de fapt dorința de a iubi pe Hristos, sau începutul de fapt al iubirii Lui și creșterea acestei iubiri. Altfel, dorirea lui Hristos e numai o vorbă goală. Și cu ea se poate lăuda oricine.

596 a. Hristos și-a vărsat sîngele pe cruce pentru iertarea păcatelor noastre. Dar nu pentru o satisfacție juridică dată onoarei jignite a lui Dumnezeu, ci pentru a arăta că viața plină de Duhul Sfînt se obține prin subțierea trupului, prin oboseli și suferințe. Toate acestea sînt un fel de

Mai întâi firea noastră a primit înnoirea în întruparea lui Hristos, apoi s-a împărțit de patima Lui și de moartea Lui și după înnoirea prin varsarea sîngelui s-a înnoit și s-a sfințit firea noastră și s-a făcut în stare să primească poruncile noi și desvîrșite. Căci de s-ar fi dat înainte de varsarea sîngelui, înainte de a se înnoi și sfinți firea noastră, poate că și aceste porunci noi, ca și cele vechi, ar fi tăiat din suflet răutatea, dar n-ar fi putut să smulgă înșurubă din răutatea din suflet. Acum înșurubă nu e așa. Căci lucrarea ascunsă care urmează și poruncile cele noi și duhovnicești, pe care sufletul le poartă cu frica de Dumnezeu, îl înnoiesc și-l sfințesc și-l transformă duiesc în chip ascuns toate mîndrăciunile lui⁵⁹⁷. Căci e vădit care patimă vindecă fiecare poruncă în suflet, într-un chip liniștit. Și lucrarea (energia) acestora o simte atît cel ce transformă duiesc, cît și cel ce se transformă duiesc, după asemănarea femeii ce suferea de curgerea sîngelui.

Tu, iubite, că de nu s-ar transforma dăruirea patimă a sufletului și nu s-ar înnoi și sfinți în chip ascuns și nu s-ar lega în chip ascuns într-o viață uirea Duhului, n-ar dobîndi sănătate, nici nu s-ar elibera de suferințele pricinuite de lucrurile cu care se întîlnește, aflătoare în zidire. Și vindecarea constă în a se face prin

varsarea sîngelui, un fel de subiere a lui de tot ce-l împinge la o alipire de cele groase ale lumii. Puterea aceasta o primim prin trupul răstignit al lui Hristos, prin sîngele subiat al Lui, adică prin sîngele varsat al Lui. Se uită de obicei, în explicarea Euharistiei, că ne împărțim nu simplu cu sîngele Domnului, ci cu sîngele Lui «varsat», sau «care se varsă», spre a da și sîngelui nostru puterea să se verse.

597. «Lucrarea ascunsă» a lui Dumnezeu în suflet e pusă în legătură cu sîngele varsat al lui Hristos. Căci sîngele acesta se varsă continuu în noi prin Sfînta Împărțanie. Iar în acest sînge varsat nu e numai puterea curăției Lui omenești, ci e și puterea dumnezeiască, pentru că ea noastră. De aceea putem lucra poruncile cele noi și cu mult mai înalte, care redau putere de înnoire firii noastre.

Primind sîngele lui Hristos, putem împlini chiar poruncile Lui duhovnicești, care fac să se înduhovnicească firea noastră, să fie copleșită de Duhul, murind omului vechi și nemaicîntînd cele ale trupului. Între împlinirea acestor porunci și împărțirea de sîngele varsat al Domnului e o strînsă legătură.

har cum s-au făcut fericiții apostoli, care s-au desvârșit în iubirea lui Hristos. Și uneori sufletul primește după lege și nătaea. Căci acela care, prin lucrarea poruncilor și a unor fapte mai aspre ale vieții adevărate a biruit patimile, cunoaște că a dobândit și nătaea sufletului după lege. Și s-a înrăcit de laptele chipului îngroșat al lumii acesteia și s-a tăiat din el obișnuința cu gândurile de mai înainte și s-a născut din nou ca la început în cele duhovnicești și s-a văzut prin har în patria Duhului prin înțelegerile omului din lăuntru și lăsat primit pe el o lume nouă, necompusă.

Căci când se înnoiește mintea și se sfîrșește inima, toate înțelegerile bune ce se mișcă în ea după firea acelei lumi, în care intră, se pun în mișcare. Mai întâi se mișcă în ea dorința după cele dumnezeiești și dorește purtarea (comuniunea) cu îngerii și descoperirile tainelor cunoștinței Duhului. Și mintea lui simte cunoștința duhovnicească a fapturilor și răsar în ea vederea tainelor Sfintei Treimi, împreună cu tainele economiei (îtrupării) celei pentru noi și atunci mintea se unește cu totul cu cunoștința nădejzii celor viitoare^{597 a}.

În elegeri deci, din aceste lucruri ce i le-am scris, cele ale tale. Dacă putea sufletul tău să iubească cu adevărat pe Dumnezeu când era închis în inutul patimilor, nu avea trebuință mult să întrebe și să învețe tainele lumii Duhului. Dar evdit că nu-i folosesc învățăturile și cunoștința cea din starea stăpînită de patimi, nici nu sînt în stare acestea să-i deschidă ușa curăției în fața. Însă de se iau patimile de pe suflet, mintea se luminează și se mută în inutul cel curat al firii și nu mai are nevoie să întrebe^{597 b}. Pentru că vede lim-

597 a. Mintea se unește cu totul cu cunoștința nădejzii celor viitoare, mai bine zis cu cele cunoscute înainte numai prin nădejde. Acum mintea le are în ea însăși, sau în legătură cu ea.

597 b. Nu se poate spune că în firea noastră este un inut curat, deosebit de cel înținat de patimi. Ci întreaga fire a noastră se mută într-o stare de curăție, sau într-o zonă a curăției, sau într-o întregă treptă în

pede cele bune aflate în acel înut al ei. Căci precum simurile noastre din afară nu simt firile și lucrurile ce se petrec în ele prin învățare și întrebare, ci fiecare simț simte în chip firesc și nu prin întrebare lucrul ce-l întâmpină (căci nu e o învățatură care mijloace te între simuri și cele simțite; pentru că orbul, oricât și s-ar vorbi despre strălucirea soarelui și a lunii și despre mersul stelelor și despre scînteierea pietrelor preioase, prime te și judecă și în elege numai cu numele frumusea pe care o au, iar cunoștința lui și deosebiri între ele rămân străine de plătirea vederii lor), în același fel, în elege și despre vederea Duhului. Căci mintea văzătoare a tainelor ascunse ale Duhului, de se află în sîntate, vede acum slava lui Hristos și nu întreabă și nu învață despre ea, ci se desface de plătirea tainelor lumii celei noi^{597 c}, mai presus de libertatea voinei ei, prin căldura credinței și a nejdii celei în Hristos, precum a scris fericitul Pavel: «Iar dacă am vedea, pentru ce am nădăjdui? Dar a teptăm prin răbdare» (Rom., 8, 25).

Deci datorită sîntem și a teptăm și stăm ruim călugărești și cu simplitate în omul nostru din lăuntru, unde nu sînt întipări de gânduri, nici vederea celor compuse⁵⁹⁸. Deoarece mintea primei te asemănările ce-

planul curăției lui Dumnezeu. Acela zonă a curăției fiind însuși zona celor dumnezeiești, nu mai are nevoie să întrebe despre ele, căci le cunoaște prin experiență.

597 c. Vederea sau simțirea tainelor dumnezeiești nu poate avea loc fără har, sau fără efluviul de putere pornit din Dumnezeu, prin care sîntem puși în legătură cu El. Dar harul vederii lor, sau al simțirii lor în elegerătoare, se dă sufletului numai cînd s-a făcut sîntat, scăpînd de boala patimilor care face această simțire tocită. Deci starea de sîntate a sufletului nu-l ridică pe om numai în cele ale firii, din cele mai prejos de fire, sau din starea de boală, ci îl pune în atingere cu cele dumnezeiești. Astfel sufletul se află în realitate, sau în stare de boală și deci de nesimțire a celor dumnezeiești, sau în stare de sîntate, adică în starea normală sau firească, și atunci e în atingere cu cele dumnezeiești, sau străbătut de ele. Trăirea în supranaturalul dumnezeiesc e starea firească a sufletului.

598. Omul cel mai din lăuntru e cel mai departat de chipurile lucrurilor, de închipuirii proprii, fie ele chiar cu privire la venirea grabnică a împărației cerurilor. Acolo trăiește infinitul fără margini, fără fund, care este nemărginirea personală a lui Dumnezeu.

lor la care prive te, cînd prive te spre lume, pe potrive chipurilor spre care se r spînde te, prime te de la ele întip riri i asem n ri. i acestea, pe m sura mul imii lor i potrivit cu deosebirele schimb rilor lor, mi c în ea gîndurile. i cînd se mi c în ea gîndurile, î i pun pe ea pecetea lor^{598 a}. Dar dac mintea prive te spre omul din l untru, unde nu e cu puțin a înfiripa vreo schimbare de chipuri, nici a deosebi vreo alc tuiere prin schimbarea întip ririlor, ci totul e umplut numai de Hristos, e v dit c mintea prime te vederea simpl , în afar de care nimic altceva nu umple cu bun mireasm pr pastia sufletului, i care-l face s dobîndeasc îndr znirea în ceasul rug ciunii⁵⁹⁹. C ci aceasta este hrana firii sufletului⁶⁰⁰.

598 a. Întip ririlor lucrurilor sesizate cu sim urile le r spund gîndurile pline de poft sau de griji ale sufletului. Iar prin gînduri înse i lucrurile î i pun pecetea lor îngust toare i pasionat pe minte.

599. Omul din l untru e considerat deci ca starea f r chipuri a min-ii. În acel indefinit, lipsind orice îngustare prin chipurile succesive ale lucrurilor i ale gîndurilor i închipuirilor. Se poate s l lui Hristos, Care prin faptul c e Dumnezeu e potrivit cu acel loc indefinit, iar prin faptul c e om, e sim it aproape de noi, în leg tur cu noi. Spre El i numai spre El devine a intit mintea. Se aplic aci ceea ce spune sfîntul Marcu Pustnicul în *Cuvîntul despre Botez* (Filoc., rom., I.), unde Hristos e v zut ca primind pe altarul inimii în calitate de Arhiereu toate gîndurile noastre, de la prima lor ivire în minte. Dar Isaac Sirul completeaz ideea, precizînd c Hristos, ca Arhiereu ce umple totul în noi, t mîiaz cu buna Lui mireasm pr pastia indefinit în adîncimea ei a sufletului, umplîndu-ne pe noi în ine de bun mireasm . Pr pastia f r fund a sufletului e atît de înrudit cu pr pastia f r fund a dumnezeirii, c nu mai poi s vezi între ele o grani . Sim i doar c inima ta nu sa descoperi ca pr pastie, decît pentru c o alt pr pastie, mai capabil s se men în permanent ca atare, a descoperit sau actualizat i pr pastia inimii tale. Sau sim i deosebirea doar prin aceea c pr pastia ta se roag Celui ce o umple pe ea ca un alt abis. i atunci sim i c t mîiaz în acea pr pastie nu numai Hristos, aducîndu-Se Tat lui, ci tu însu i, aducîndu-te jertf lui Hristos. Tr indu-te pe tine ca pr pastie i pe Hristos ca pr pastie în tine, ai îndr znire în rug ciune. C ci nimic nu te mai desparte de El, ci Il sim i scufundat în tine i pe tine te sim i scufundat în El, f r s se confunde cu tine.

600. Cu rug ciunea se hr ne te i se între ine sufletul, pentru c prin rug ciune e unit cu Dumnezeu i Dumnezeu cu adîncimea Lui nesfîr it îi d via nesfîr it i sufletului. Rug ciunea se spune c e pîinea îngerilor. Ea a fost pîinea Maicii Domnului, în Sfînta Sfîntelor. De aceea, sihastrii pierdu i în rug ciune uit zile întregi s m nînce. Din puterea Duhului dumnezeiesc s-au creat i se sus în chiar lucrurile materiale în ra ionalitatea lor plasticizat . El are deci i puterea de hr nire, nu numai a sufletului, ci i a trupului nostru.

i cînd, mintea petrece în patria cunoa terii adev -
rului, nu are nevoie de întrebare. C ci precum ochiul
trupesc nu întreab cînd vede soarele, a a nici ochiul
sufletului nu cerceteaz întîi i apoi prive te la cuno -
tin a Duhului. Tot a a i vederea tainic pe care o do -
re ti, o, sfinte, se descoper min ii dup ce ai dobîndit
s n tatea sufletului. De aceea, pornirea care voie te s
înve e acest fel de taine prin cercetare i judecat e o
nebunie a sufletului. C ci i fericitul Pavel n-a spus c
a v zut i a auzit tainele i cuvintele negr ite prin în -
v tur i în chip material, ci fiind r pit în patria du -
hovniceasc i c acolo a v zut descoperirea tainelor
(II Cor., 12,4).

Deci i tu, o, sfinte, de iube ti cur ia, taie de la
toate dragostea ce se revars spre to i i întrînd lu -
creaz în via inimii tale; smulge din sufletul t u pati -
mile, lucreaz ca s nu cuno ti r utatea omului. Cur -
ia care vede pe Dumnezeu nu r sare din cerere, ci în -
flore te în suflet, dar cînd nu vede r utatea vreunui
om⁶⁰¹.

De voie ti ca inima ta s se fac locul tainelor lumii
noi, îmbog e te-te mai întîi în fapte s vîr ite cu tru -
pul, în post, în privegheri, în slujba sfînt (liturgia)
a nevoii ei, în r bdare, în nimicirea gîndurilor i în
celelalte. Leag mintea ta în citirea Scripturilor i în
cugetarea la cele din ele, scrie poruncile înaintea ochi -
lor t i i pl te te datorita patimilor, prin aceea c bi -
ruie ti i e ti biruit. i prin vorbirea neîncetat a ru -
g ciunii i a cererii, prin cugetarea cea din ele, smulge

601. S-a spus mai înainte c cur ia nu trebuie cerut . Ci s cerem
numai mila pentru p catele noastre. Cur ia e nevinov ie. De aceea, ea
nu vede r utatea cuiva. Cine o vede se întunec el însu i de ea, poate
mai mult decît acela. Cur ia vede de aceea prin to i i prin toate pe Dum -
nezeu, c ci nu vede r utatea care prin firea ei îngusteaz indefinitul omu -
lui care vede i care e v zut

din inima ta tot chipul i toat asem narea, în care ai fost prins prin prindere de mai înainte⁶⁰².

Obi nuie te mintea ta s cugete pururea la tainele iconomiei Mîntuitorului i las cererea cuno tin ei i a vederii (a contempl rii), care covîr esc puțin a de t l- m cire a cuvintelor, pentru timpul i locul lor i urm - re te lucrarea poruncilor i faptele în scopul cur irii, i cere- i de la Domnul în rug ciune întristare de foc, înfl c rat în toate (care se ivea i în inimile apostolilor i a mucenicilor i a p rin ilor); cere s o picure pe aceasta în inima ta i s te învrednice ti de vie uirea cu mintea.

Iar începutul i mijlocul i sfîr itul acestei vie uiri sînt acestea : t ierea de la toate prin unirea cu Hristos. Iar de voie ti vederea tainelor, lucreaz prin fapte poruncile întru tine i nu întru urm rirea cuno tin ei lor. Vederea duhovniceasc lucreaz în l untrul nostru în patria (inutul) cur iei⁶⁰³. i nu c uta întîi s înve i

602. Foarte adeseori se cere în scrierile duhovnice ti sc parea de «pre- judec i», de chipurile p tima e de mai înainte. Sînt obi nuin e rele care s-au înt rit în noi treptat, moduri de gîndire care ne-au prins înainte de a fi judecat de sînt bune sau rele; sînt tîlharii ce au pus st pînire pe noi în lipsa de veghe a noastr . Aceste prejudec i ne opresc de a primi adev rul, de a ne deschide lui, de a judeca pîn la cap t, cu sinceritate. Totu i prin rug ciunea, care e vorbire cu Dumnezeu, dac ea se face ne-întrerupt, mintea scap de toate chipurile îngust toare care s-au întip rit prin obi nuin în ea. Dar pentru a putea st rui în rug ciune, trebuie s fi pl tit i datoria cu care te-ai împov rat fa de patimi, primind pl cerea lor. Aceast datorie o pl te ti luptînd cu ispitele lor, în care obose ti i sîngerezi (î i «ver i» sîngele), uneori biruind, alteori fiind biruit, dar ner minînd în aceast stare i, prin aceasta, sc pînd încet, încet de for a obi nuin ei cu ele.

603. Nu urm ri cunoa terea tainelor în mod nemijlocit, ci lucreaz poruncile spre des vîr irea ta, i prin aceasta te vei face str veziu pentru ar tarea tainelor prin tine. Tainele vie ii de deasupra noastr reprezint o ordine duhovniceasc , necompus , plin de iubire. Trebuie s ne oprim firea noastr de la s ltarea într-o stare duhovniceasc superioar înainte de vreme. Nu prin teorie se cunoa te ordinea superioar a existen ei, ci prin prefacerea noastr treptat prin împlinirea poruncilor. În lucrarea faptelor cur itoare c lug rul trebuie s se ajute de dou lucruri: 1) de t ierea voii de la toate pl cerile trupe ti i egoiste i 2) de cugetarea la

cum sîntri în patria tainelor Duhului. Deci începe a a:

Cea dintîi dintre taine se nume te cur ia, care se na te din lucrarea poruncilor. Iar vederea este vederea duhovniceasc a min ii i ea const în a te uimi i a p trunde în toate cele ce s-au f cut i se fac. Vederea este vederea min ii i const în a te uimi de economia lui Dumnezeu în tot neamul i neamul i a p trunde în slava Lui i în greut ile ce duc la lumea nou . Ea const în a p trunde cele prin care se zdrobe te inima i se înnoie te i se hr ne te dup asem narea pruncilor în Hristos cu laptele poruncilor noi i duhovnice ti, ca s ajung la starea lipsit de r utate, unde se obi nue te cu tainele Duhului i cu descoperirile cuno tin ei, ridicîndu-se din cuno tin în cuno tin i din vedere în vedere, la în elegere, i înva si se înt re te în chip tainic, pîn se va în l a întru dragoste i se va uni întru n dejde i se va s l lui în ea bucuria i se va în l a în Dumnezeu i se va încununa cu slava cea fireasc de la facerea ei, cînd a fost zidit ^{603 a}.

Înaceste livezi (loca uri) ale Duhului se urc min tea prin descoperirile cuno tin ei. Dar în urm cade i se ridic i biruie te i e biruit i se pr je te în cuptorul chilie. i a a se cur e te i se face mil cu ea i se învrednice te prin fapte de vederea Sfintei Treimi pe care o dore te. C ci vederile firilor, în care se înal mintea i lucreaz i se deprinde, sînt trei: dou ale firilor celor zidite, ale celor cuvînt toare i ale celor

Hristos, c ci El e pilda vie ii curate i pline de jertf i de iubire. Abia ajungînd astfel la patria cur iei, va vedea în ea tainele oceanului dumnezeiesc în sine însu i.

603 a. Vederea tainelor în starea de r pire nu e static , ci o în l are din cuno tin în cuno tin . Iar mai sus de orice vedere e unirea în dragostea des vîr it cu Dumnezeu, men înînd n dejdea unei i mai mari uniri. Sfîntul Isaac, potrivit înv turii lui, socote te c atunci firea noastr e încununat cu slava ce a avut-o la început, sau pe care ar fi dobîndit-o dac n-ar fi c zut.

necuvînt toare, sau duhovnice ti i trupe ti⁶⁰⁴, i cealalt , a Sfintei Treimi. Întîi deci apropiindu-se de orice f ptur , vederea se îndreapt spre zidire i prin ea mintea str bate la descoperirea cuno tin ei. Pentru cele ce nu cad sub sim uri vederea e în eleg toare. i mintea are puterea de a se vedea i pe sine îns i⁶⁰⁵. Dar filozofii din afar i-au risipit cugetarea aceasta a lor în imagina ii create⁶⁰⁶.

Dar vederea fiilor tainei credin ei e unit cu credin a i e p zit în livada Scripturilor. Ea adun mintea din orice risipire în cele din afar i o pirone te în unirea cu Hristos, dup asem narea lui Vasile i Grigorie.

Vederea min ii e legat astfel de cuvintele tainice aflate în Scriptur . i cuvintele neîn elese de cuno tin sînt primite de noi prin credin . i prin vedere primim o cuno tin despre ele, care se ive te în noi dup cur ie. Iar pentru tainele Duhului, cele mai presus de cuno tin , pe care sim urile trupului nu le simt, nici ra iunea min ii nu le cunoa te, ne-a dat nou Dumnezeu credin a, prin care cunoa tem numai c sînt. i din credin a îns i se na te în noi n dejdea.

Prin credin m rturisim c Dumnezeu este Domnul i St pînul i Ziditorul i F c torul tuturor. i prin cuno tin tim c trebuie s p zim poruncile Lui i în elegem c poruncile cele vechi le p ze te frica, precum a spus acela i apostol (Rom., 8, 15), iar poruncile de-via -f c toare ale lui Hristos le p ze te iubirea, precum Însu i El a spus : «Eu am p zit poruncile

604. Întîi str batem prin f pturi la ra iunile dumnezeie ti. Aceasta se nume te cuno tin , sau gnoz , ca ajutat de Duhul Sfînt. Pe acest plan cuno tin a p trunde pe de o parte firile cuvînt toare, sau sufletele oamenilor i pe îngerii, sau pe cele necuvînt toare, adic trupurile oamenilor i în general tot ce e f ptur .

605. Vederea lui Dumnezeu proprie îngerilor se nume te în elegere, de i e mai presus de în elegere.

606. Construc iile lor nu sînt o cuno tin ce corespunde realit ii superioare obiective.

Tat lui Meu i r mîn în dragostea Lui» (In., 15, 10). Deci e v dit c nu din fric p ze te Fiul poruncile Tat lui S u, ci din iubire. i de aceea ne porunce te i nou , ca i noi s p zim poruncile din iubire, precum zice: «De M iubi i pe Mine, ve i p zi poruncile Mele i Eu voi ruga pe Tat l Meu i alt Mîngîietor va trimite vou » (In., 14, 15). El nume te venirea Duhului, darurile descoperirii tainelor Duhului, ca s aib , prin primirea Duhului, des vîr irea cuno tin ei duhovnice ti pe care au primit-o apostolii. i pe Mîngîietorul L-a m rturisit i L-a f g duit Domnul, rugînd pe Tat l S u s li-l dea lor, ca s r mîn cu ei în veci dup lucrarea poruncilor i dup cur ire.

Vezi c din p zirea poruncilor se învrednice te mintea de harul vederii celei de tain i de descoperirea cuno tin ei Duhului ? Nu a în eles, ca în elepciunea ta, c fapta p zirii poruncilor e o piedic a vederii tainelor dumnezeie ti ce se s vîr esc în lucrarea lini tirii.

Deci te rog, de sim i în sufletul t u c ai ajuns în ara dragostei, p ze te poruncile cele noi, pentru dragostea Celui ce le-a pus pe ele, dar nu din fric . C ci i fericitul Pavel, cînd ardea de dragostea lui Dumnezeu, a zis : «Cine m va desp r i de dragostea lui Hristos ? Oare vreun necaz, sau vreo închisoare, sau vreo prigoan » i cele urm toare (Rom., 8, 35, 38) i adaug iar i: «C sînt încredin at c nici moartea, nici via a, nici cele de fa , nici cele viitoare nu pot s m despart de dragostea de Dumnezeu cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru». i ca s nu se cread c dore te plata cea mult , sau cîntea, sau darul covîr itor al celor duhovnice ti, precum dore te sfin enia ta, a zis: «A fi dorit s m fac anatema de la Hristos», ca cei str ini s se apropie de el (Rom., 9, 3). i ca s cuno ti c nu urm rea vederea cea de tain i pustniceasc , asemenea p rin iei tale, ci o dore te pe acea

de care s-au învrednicit adeseori unii prin har, ascult ce zice în alt loc: «De a gr i în limbi îngere ti i o-mene ti, dar dragoste nu am, m-am f cut aram sun - toare i chimval r sun tor; i de am proorocie i v d toate tainele i am toat cuno tin a i credin încât s mut i mun ii, iar dragoste nu am, nimica nu sînt» (I Cor., 13, 1—2).

Pentru c u a cea rînduit care duce la acestea este dragostea. De vom dobîndi dragostea, ea ne va duce la acestea. Dar dac ne învrednicim de acestea prin har, f r dragoste, ni se va întîmpla s le pierdem. Deci dragostea e cea care cî tig i p ze te bun t ile mai înalte ale sfin ilor i dumnezeiasca vie uire. Îndat ce c lug rul pierde dragostea, inima lui pierde pacea (i aceasta e s la ul lui Dumnezeu)⁶⁰⁷ i i se închide lui u a harului, prin care Domnul nostru va intra i va ie i precum a zis : «Eu sînt u a vie ii i întru Mine va intra ca s p zeasc i p une va afla» spre hr nirea vie ii lui duhovnice ti (In, 10, 4). Dar unde e pace nu e împiedicat s între nici de r utate, nici de am gire, ci e ajutat s între i s ias de dragoste, prin toate treptele descoperirilor cuno tin ei i ale vederilor de tain ^{607 a}, asemenea celor liberi în Hristos.

i ca s tii adev rul acestora, c adic într-adev r via a duhovniceasc este vederea min ii, ascult pe marele Pavel. C ci el strig : «Nu voiesc s fiu în ea f r dragoste». i dac nu voi intra în mîhnirea cea legiuit din pricina dragostei, sau la vedere, nici nu o voi pofti cu poftirea pe ea. i dac mi se va da prin har, cînd n-am dobîndit iubirea, nu e pentru c am cerut-o pe

607. Se socote te dragostea una cu pacea i invers. o pace cald , care îmbr i eaz pe toi. De aceea pacea aceasta dureaz . i unde este ea, e Dumnezeu. Ea izvor te din Dumnezeu, sau Dumnezeu se face ar - tat din ea.

607 a. A a interpreteaz sfîntul Grigorie de Nyssa intr rile i ie irile lui Hristos în sufletul ce urc duhovnice te: intrarea cu sufletul la o nou vedere i ie irea cu el din acea vedere pentru a intra iar i la o alta mai înalt .

ea. i deci n-am intrat la ea prin u a cea fireasc , care este dragostea^{607 b}.

Deci trebuie s cî tig m întîi dragostea, care este vederea cea mai înainte de vederea Sfintei Treimi^{607 c}. i dup aceasta se va ivi în mine f r d ruire, în chip firesc, vederea celor duhovnice ti.

În elegeîn elepciuneafericitului Pavel, cum ap - r sit toate darurile d ruite prin har i a cerut ipostasul însu i al lucrurilor, care prime te darurile i le p - ze te pe ele precum zice cineva⁶⁰⁸. Darul vederii f pturilor s-a dat i lui Moise i mul i s-au învrednicit de ea, dar nu prin încredin are neclintit , ci prin descoperire. Dar eu cel botezat (scufundat) în Duhul cel Sfînt i care m aflu plin de har, voiesc s primesc în l untrul meu sim irea lui Hristos care locuie te întru mine. C ci Hristos a s vîr it înnoirea firii noastre în ipostasul S u. i pe El L-am îmbr cat din ap i din Duh i printr-o tain negr it ne-a unit pe noi cu Sine i ne-a f cut pe noi m dulare ale trupului S u. Dar aici, în arvun . Iar în lumea cea nou , împ rt e te din via a Lui celorlalte m dulare. Deci de ce voie ti s ca-

607 b. La vedere trebuie s se intre prin dragoste ; a a se intr dup o adev rat cre tere duhovniceasc . Iar la dragoste se ajunge prin r b-darea necazurilor, pe care Dumnezeu le trimite din dragostea pentru în-t rirea duhovniceasc , pentru înt rirea în dragoste a acelor pe care vrea s -i înal e spre Sine.

607 c. Dragostea e definit aci ca vederea dinainte de vederea Sfintei Treimi. Dumnezeu e iubit, adic , pentru toate cele ce le-a f cut pentru noi, pentru în elegerea, sau vederea lor. De-abia atunci omul e pre-g tit pentru a în elege c Dumnezeu este dragoste, adic comuniunea des vîr it a celor trei Persoane. De-abia atunci simte dragostea ca venind de la Sfînta Treime, sau simte în dragoste pe Sfînta Treime îns i.

608. Sfîntul Pavel voia mai mult decît toate darurile, comuniunea cu ipostasul sau cu fundamentalul tuturor lucrurilor, sau cu Persoana dumnezeiasc . Dar cu o persoan nu te une ti i pe ea nu o cuno ti decît prin iubire, pe cînd vederi sau cunoa teri ale lucrurilor pot s se d ruiasc i printr-un dar deosebit. Harul cel mai propriu i mai înalt este îns harul comuniunii cu Hristos, harul iubirii. De unirea aceasta cu Hristos, ipostasul tuturor celor create, ne împ rt im întîi în botez. Atunci ne scufund m în El însu i ca Persoan , prin puterea Duhului Sfînt, care iradiaz din Sine în noi. Orice vedere, dac e printr-un dar i nu prin dragoste, e mai jos decît unirea cu Hristos ca persoan .

u i vederea înainte de dragoste, cînd dumnezeiescul Pavel a socotit-o f r pre , f r dragoste ?

Cînd ai spus c lucrarea poruncilor te împiedic de la vedere, e v dit c ai def imat iubirea aproapelui i ai pre uit mai mult vederea (contemplarea-cunoa terea) i dore ti s o ai cînd nu se poate avea. C ci pîn la o vreme nu putem avea vederea, o prea în elepte, dar apoi ea îns i ni se arat de la sine, la vremea ei.

Precum în cele ale firii, pe m sur ce cre te trupul nostru, sufletul prime te o cuno tin de tot mai multe feluri i simte cele din lume i se deprinde în ele zi de zi, a a i în cele ale Duhului prime te cineva vederea duhovniceasc i sfin irea dumnezeiasc i se deprinde în ele, pe m sur ce mintea înainteaz în via a cuget rii. Iar cînd ajunge în ara dragostei ^{608a} vede la locul acela pe cele duhovnice ti, care, pîn ce le sile te cineva s se coboare la el, nu ascult ⁶⁰⁹. C ci de i le închipuie te cu îndr zneal i vrea s le vad i s le în eleag înainte de vreme, vederea lui se sl be te i în loc de cele adev rate i se arat lui n lucriri i închipuiri ^{609 a}.

Cînd î i vin acelea în mintea ta, dac ea e în stare s deosebeasc , spune c nu cau i vederea înainte de vreme, c ci de i i se pare c ceea ce i se arat e vedere, ea e umbra închipuirii i vederea nu e vedere.

608 a. Sfîntul Isaac face deosebire între «vederea» realit ilor duhovnice ti i dumnezeie ti adev rate, care vin dup lucrarea poruncilor, deci dup cî tigarea iubirii, i închipuirile imagina iei, c rora nu le-a premers aceast lucrare a poruncilor, închipuiri pe care le produce o cunoa tere orgolioas , pîn ce omul nu se des vîr e te prin cî tigarea virtut ilor a c ror treapt culminant e dragostea de Dumnezeu ca persoan .

609. Prin via a cuget rii se ajunge la dragoste, întrucît viaa cuget rii e cugetarea care nu se mai ocup cu lucrurile, ci cu Cel ce e via a ei: cu Persoana lui Hristos, cu Dumnezeu ca persoan .

609 a. Cel iubit nu coboar la comand prin silirea Lui, ci prin împlinirea voii Lui, sau a poruncilor Lui, prin dovezile de iubire ce i se arat din împlinirea acestor porunci ale Lui i prin r bdarea greut ilor pe drumul obositor spre El. El se reveleaz liber celor ce-L iubesc. i nu e for at s se descopere, sau nu e descoperit în interiorul Lui f r voia Lui.

Cci tot ce e în planul gândit cu mintea poate produce o asemnare i un chip al imaginaiei. Dar poate pricinui i o vedere adevrat. Cci i firile compuse pot pricinui închipuiri. Dar uneori pricinuiesc i vederi adevrate. Dar dac vederea este adevrat, în ea este o lumin. Atunci ceea ce e vizut e aproape de adevr. Dar când ceea ce se vede nu este adevrat, ochiul vede în loc de adevr o umbr. El vede ap unde nu e ap i cl dirii în late i atîrnate în aer, când ele sînt aezate pe pmînt. Dac a a se arat în cele trupe ti, cuget c e la fel i cu cele netrupe ti.

De nu se va cur i vederea minii prin lucrarea poruncilor i prin faptele vieuirii în lini te, nu va cîtiga lumina iubirii întru desvîr ire⁶¹⁰. i de nu va crete în vîrsta înnoit în Hristos, i nu se va apropia prin cunoa tere de firile duhovnice ti, de treapta în care caut vieuirea îngereasc a Duhului, nu va putea ajunge cineva viztor adevrat al dumnezeie tii descoperiri. i oricîte asemnri va c uta mintea s înfiripe, sînt închipuire i nu adevr. Iar faptul de a vedea mintea mereu alta i alta i se întîmpl din faptul c nu s-a cur it. Cci firea adevrului r mîne pururea neschimbabil, neschimbîndu-se niciodat în asemnri. Pricina n lucrării chipurilor este sl biciunea i nu cur ia minii⁶¹¹.

610. Numai în dragoste e lumina cunoa terii desvîr ite. În m sura iubirii, spore te i cunoa terea. Iubirea desvîr it are cunoa terea desvîr it. Cci cel ce iube te desvîr it se une te desvîr it cu cel iubit i cunoa te cele din untru ale Lui, comunicate în mod liber de El. Unde e iubirea e adevrul, sau descoperirea lui, sau lumina.

611. Produsele imaginaiei, ca i toate închipuirile ce se succed i au forme mrginite i materiale, sînt contrare «vederii» lipsite de închipuiri a celor dumnezeie ti, proprii celor duhovnice ti sau purtorii de Duh. Cci «vederea» aceasta e pururea o simire indefinit a nemrginitului, a adîncului fr fund. În toate aceste pagini Sfîntul Isaac explic deosebirea dintre «vederea» în Duh i produsele imaginaiei, ale cuno tin ei definite, aplicate ordinii duhovnice ti, sau ale închipuirilor haotice. Cci infinitul realit ii dumnezeie ti e în acela i timp plin de o armonie de sensuri, de caractere sesizate i imprimate în fiin a viztorului, producînd în el o via de mare armonie i de drept socoteal. Aceast ordine a Duhului se poate exprima, de aceea, prin simboluri, dar în simirea ei

Aceasta se întâmplă și filozofilor din afară, fiindcă au socotit că acestea sînt duhovnicești, întrucît n-au primit învîtură adevărată de la Dumnezeu. Căci din clișeu tinerea și mișcarea rațiunii lor și din înțelegerile gândurilor lor au socotit, în închipuirea lor, că acestea sînt ceva. Și împreună cu aceasta, au cugetat și cum sînt. Așa au născocit felul cum s-au alcătuit și schimbarea lor. Și au vorbit despre ele pe temeiul unor păreri necuvenite și pe Dumnezeu Cel Unul L-au împărțit și L-au explicat și L-au compus în mulți dumnezei prin îndeletnicirea minții lor. Iar această nelucire a gândurilor lor fără de minte au numit-o vedere (contemplare) a firilor^{611 a}.

Dar vederea adevărată a firilor celor supuse simurilor și a celor nesupuse simurilor și a Sfintei Treimi însuși o primim în descoperirea cea întru Hristos, pe care a învățat-o și a arătat-o oamenilor cînd a adus prima dată înnoirea firii omenești⁶¹² în ipostasul Lui și ne-a deschis calea în Sine pentru a străbate, prin poruncile Lui de viață, spre adevăr⁶¹³. Și firea este în stare să se facă vizibilă toare a vederii adevărate și nu a unei neluciri, cînd omul se dezbracă de omul cel vechi al patimilor, la început prin răbdarea pătimirilor și prin lucrare și prin necazuri, precum făcuse nou

trebuie să se treacă totdeauna dincolo de simboluri, prin simbolurile înseși, arătîndu-se chiar în aceasta că același ordine este originea sensurilor și a chipurilor armoniei lumii create.

611 a. Împărțind pe Dumnezeu cel unul în mulți zei, i-au confundat pe aceștia cu diferite părți ale naturii. Prin aceasta n-au cunoscut nici pe Dumnezeu, nici firea lucrurilor, care nu are nici o identitate cu dumnezeirea. Numai cei ce cunosc pe Dumnezeu cel adevărat cunosc și adevărul despre firi, căci nu le confundă cu dumnezeirea. Aceasta o spune Sfîntul Isaac în continuare.

612. Numai în Hristos, în care Dumnezeu a luat firea omenească deosebit de firea dumnezeiască, menținînd-o deosebit de aceea, se cunoaște atît Dumnezeu ca Dumnezeu, cît și natura ca creatură. Din felul de a vorbi despre Hristos ca ipostas al firii omenești, pe care tot mai întruclăsat-o în Sine, a înnoit-o și a înviat-o, se vede că Sfîntul Isaac este în deplină nestorianism, care i-a fost atribuit de unii.

613. Din importanța ce o acordă lucrării omenești a lui Hristos în înfrățirea înnoirii aduse de El firii noastre, se vede că el era străin de monofizism.

n scut dezbrac placenta în care e învelit. Atunci e în stare mintea s se nasc duhovnice te i s se arate în lumea Duhului i s primeasc vederea patriei sale.

Dar vederea de acum a f pturilor, de i e dulce, e o umbr a cuno tin ei i dulcea a ei nu este desp r it de n lucirea visurilor. Iar vederea lumii noi în Duhul descoperirii, în care se desfat mintea duhovniceasc , este o lucrare a harului i nu umbra cuno tin ei. i dulcea a ei nu este desp r it de a aceeaia, de care a scris apostolul zicînd : «Cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe acelea le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El» (I Cor., 2, 9). Dar celor sfin i le-a descoperit Dumnezeu prin Duhul S u. «C Duhul toate le cerceteaz , pîn i adîncurile lui Dumnezeu» (I Cor., 2, 10). i aceast vedere se face hran min ii, pîn ce poate primi o vedere mai înalt decît vederea dintîi. Pentru c vederea se împ rt e te vederii, pîn ce mintea intr în patria iubirii des vîr ite. C ci iubirea e patria celor duhovnice ti i se s l luie te în cur ia sufletului. i cînd se s l luie te mintea în patria iubirii, harul lucreaz i mintea prime te vederea Duhului i se face v z toare a celor ascunse. C ci am spus c de c tre dou se d darul descoperirilor vederii min ii⁶¹⁴.

Uneori se d prin har, din c ldura credin ei. Alteori prin lucrarea poruncilor i prin cur ie. Din har s-a dat ferici ilor apostoli, care nu i-au cur it mintea prin lucrarea poruncilor i nu s-au învrednicit de descoperirea vederii, ci de c ldura credin ei. Pentru c au crezut în Hristos în simplitate i i-au urmat Lui f r

614. Din har i din lucrare ; sau din cur ia min ii i din har. Uneori acestea dou sînt: harul i credin a, alteori lucrarea poruncilor, care ajunge la cur ie i din cur ie la iubire. Dar i în acest caz ajut harul. Uneori mintea «vede» prin credin înainte de a ajunge la iubire. Dar de obicei mintea în iubire «vede» cele dumnezeie ti. Dar iubirea se s l luie te în sufletul curat. Iar la cur ie se ajunge prin eliberarea de patimi. Nue «vedere» f r iubire. Numai cel ce iube te «vede» în cel iubit. Cu atît mai mult, numai acela «vede» în Dumnezeu.

ov ial , cu inim fierbinte. i cînd El a des vîr it iconomia Lui prea închinat , le-a trimis lor pe Duhul Mîngîietor i i-a cur it i a des vîr it mintea lor i a omorît, cu lucrarea, pe omul cel vechi al patimilor din l untrul lor i tot cu lucrarea a f cut viu în ei pe omul cel nou al duhului; i au primit sim irea acestora amîndou . A a i fericitul Pavel a fost înnoit în chip tainic i apoi a primit vederea descoperirii tainelor i de aceea nu era n d jduindu-se întru sine, ca unul ce ar fi primit cu lucrarea harul i darul; dar tot timpul vie ii sale a f cut drumul ca s r spund dup pute-re harului de care s-a învrednicit, de cînd a vorbit cu el pe cale ca i cu unul de ai Lui i l-a trimis pe el la Damasc. Nu s-a scris numai c a vorbit cu el în chip v dit Iisus, ci i c Anania i-a spus lui: «Saule, frate, Domnul nostru Iisus Hristos, Cel ce s-a ar tat ie pe cale, m-a trimis la tine, ca ochii t i s vad i s te umple de Duhul Sfînt»; i c atunci cînd l-a botezat pe el, s-a umplut de Duh Sfînt i a sim it tainele cele ascunse ale descoperirilor (Fapte, 9, 17), cum s-au lucrat i în sfin ii apostoli cînd umbla cu ei Iisus. C ci le-a spus : «Înc multe am a v spune, dar acum nu le pute i purta. Dar cînd va veni Duhul cel Sfînt, Acela v va conduce la tot adev rul i cele viitoare va vesti vou » (In, 16,12).

i e v dit c fericitul Pavel, cînd a primit Duhul cel Sfînt i s-a înnoit în sine, s-a învrednicit de des vîr ire i vedea în Duhul descoperirilor i se desf ta în vedere i a auzit cuvinte negr ite i avea o vedere mai înalt decît firea i se bucura de vederile Puterilor cere ti i se desf ta de lucrurile duhovnice ti. i nu e adev rat ce socotesc ereticii numi i «evhi i» c a urcat sui ul acela prin voin a lui (c ci nu poate mintea nicidecum urca acolo), ci a fost r pit în Duhul descoperirilor, precum a scris în epistola c tre Corinteni împotriva oamenilor de er i care se aseam n pe ei cu sfin ii apostoli

i m rturisesc închipuirile gândurilor lor i le numesc pe ele vederi duhovnice ti. Aceasta s-a spus c tre mul ieretici, în eleg pe cei apropia i de Origen⁶¹⁵, de Valentin⁶¹⁶, de fiul lui Disas i de Marcion⁶¹⁷, i Manes⁶¹⁸ i pe ceilal i capi ai relelor erezii, care au început în timpurile apostolilor i se afl pîn azi în diferite locuri.

Deci fiindc unii oameni strica i de închipuirea dracilor vroiau s strice înv tura ferici ilor apostoli, dumnezeiescul apostol a fost silit s surpe lauda ereticilor ce se f leau cu umbra lucr rii dracilor ce li se ar tau lor, cînd descrie dumnezeiasca vedere a sa cu smerenie i cu fric mult , înf i înd-o ca a altcuiva: «Am cunoscut, zice, pe un om în Hristos, care înainte de patrusprezece ani, fie afar de trup, fie în trup, nu tiu, Dumnezeu tie, a fost r pit la rai i a auzit cuvinte pe care nu este îng duit omului a le gr i» (II Cor., 12, 2). Deci zice c a fost r pit cu r pire i nu c s-a urcat de bun voie cu mintea lui în vedere în al treilea cer. C a v zut vederi a scris i c a auzit cuvinte a spus. Dar care au fost cuvintele i care chipurile vederilor n-a putut s scrie. C ci mintea cînd a v zut acestea în Duhul descoperirii la locul lor n-a primit îng duin a s le gr iasc în locul care nu era propriu lor.

615. «Cîte înv turi a dogmatizat despre credin i despre o vedere mai înalt (Origen) sînt mai nebune ti decît ale tuturor celor dinainte de el i de dup el, afar de urî itele fapte ale ereziilor» (Epifanie, Bibi., II, tom I, *Despre erezii*, 44 i 64). Se vede c Sfîntul Isaac a scris dup Sinodul V ecumenic.

616. «Cei din jurul lui Valentin, pe lîng alte aiureli, se înal pe ei, cum zice Irineu, numindu-se pe ei des vîr i i semine ale alegerii. De noi spun c primim harul printr-o lucrare v zut , de aceea ne i lipsim de el; dar ei au harul primit, coborît de sus, de la o pereche negrit i f r nume» la Epifanie, Bibi. I, tom II, *Erez.* 31).

617. «Marcion nu credea numai în trei principii: Dumnezeu bun, Dumnezeu v zut i diavolul, ci strica i Sfintele Scripturi i înmul ea dumnezeiescul Botez i dogmatiza numai învierea sufletului» (Epifanie, Bibi., I, tom. III, *Erez.* 22 i 42).

618. «Manes care se numea i Manicheu» (la Epifanie, Bibi. II. tom I, *Erez.* 44 i 66).

Nici de ar fi voit să le grăiasc, nu ar fi putut. Pentru că nu le-avzută cu simurile trupei. Căci ceea ce primea te mintea prin simurile trupei poate să tâlcuiască tot prin ele în lumea trupurilor. Dar ceea ce vede, sau aude, sau simte în untru, sau în patria Duhului, în chip simit⁶¹⁹, când se întoarce la trup nu poate povesti, ci-îaminte te numai că le-avzută, dar cum, nu tie să tâlcuiască limpede.

Prin acestea se dovedesc mincinoase scrierile numite descoperiri, care sînt alcătuite de competențele ereziilor, pricinuite de nelucirea dracilor, despre locurile cerului văzută, la care îi conduce mintea cu voia ei ca să le cunoască, și despre intrările în cerul minții și despre locuri deosebite prin închipuire, și despre felurite chipuri ale puterilor și despre lucrarea lor. Toate acestea sînt umbre ale minții îmbătate de mîndrie și rinite de lucrarea dracilor. De aceea, fericitul Pavel a închis cu un singur cuvînt uita din fața oricărui vederi, și a închis-o pe ea în lăuntrul tăcerii. Căci cele pe care mintea nu le putea arăta nici dacă ar fi putut, cum ar fi avut îngăduința să le spună? Căci a spus că toate vederile, pe care le poate arăta limba în lumea trupurilor, sînt închipuiri ale gândurilor sufletului, dar nu lucrare a harului^{619a}.

Deci cuvîntul tău, precum i-am spus, ia aminte la nelucirile gândurilor adînci^{619b}. Războiul acesta obișnuie să se pornească mai ales împotriva cîntecurilor care au mintea ascuțită și caută slava de artă și

619. Chiar cele ale Duhului se simt, dar cu altă simire decît cea trupească.

619 a. Orice «vedere» ce se poate descrie în chipuri concrete nu e vedere adevărată, ci produs al nelucirii. Realitățile dumnezeiești trînte de oameni duhovnicești nu au chipuri și nu se pot descrie în formă de chipuri. Ele sînt negrînte. Nu se pot prinde în chipuri mîrginite cele nemîrginite.

619 b. Expresia «gînduri adînci» are aici un sens rău: sînt gînduri din adîncul de răutate al demonilor, din adîncul inferior al patimilor care înneseturarea lor par să fie un adînc fără fund.

doresc nout iles, împotriva celor ce vie uiesc în fa a altora^{619 c}.

Se spune c un oarecare Malpas, dup nume, ce se tr gea dup neam din Edesa, a n scocit erezia evhiilor, ducînd o vie uire înalt i petrecînd în fapte de mare asprime i în necazuri. C ci se spune c fiind ucenicul fericitului Iulian, numit Sava, a plecat pentru pu in timp cu el la Sinai i în Egipt i la marii p rin i din acel timp. i acolo a v zut pe fericitul Antonie i a auzit de la el cuvinte de tain , pe care le spunea despre cur ie i despre mîntuirea sufletelor ; a mai auzit cuvinte sub iri despre patimi, prin care acela tâlcuia c mintea are vederi despre tainele Duhului dup cur irea ei; i c sufletul poate s se învredniceasc prin har de nep timire, cînd prin lucrarea poruncilor se dezbrac de patimile cele vechi i se statornice te în s n tatea cea dintîi a firii.

i cînd a auzit Malpas cuvintele acestea, aflîndu-se în floarea vîrstei, s-a înfierbîntat ca focul i a venit în cetatea lui i ardea în el patima slavei de arte. i i-a ales un s la retras i s-a d ruit unor fapte i necazuri aspre i rug ciunilor neîncetate. i ardea în el patima nebun a slavei, avînd n dejdea s ajung la cele înalte, de care auzise, înainte de a fi înv at me te ugul prin care s se împotriveasc du manilor adev rului i de a cunoa te cursele i vicleniile i uneltirile vr jmaului, prin care caut s fure spre pierzanie pe cei tari i puternici. Deci se bizuia numai pe fapte i pe necazuri i pe s r cie i pe nevoin i pe înfrînare, pentru c nu cî tigase dispre uirea de sine i smerenia i zdrobirea inimii, care sînt armele nebiruite fa de împotrivirile celui viclean. Nici nu- i aducea aminte de Scriptura care zice: «Cînd ve i împlini faptele i ve i p zi poruncile i ve i r bda necazurile, socoti i-v slugi netrebnice» (Lc., 17, 10). Ci umbla cu p rere înalt des-

619 c. vorba de cei ce vie uiesc teatral, ca s fie v zu i de alii.

pre sine, despre lucrarea vie uirii sale i ardea de dorin a celor înalte, de care auzise.

i dup mult timp când l-a v zut pe el diavolul golit de lucrarea smereniei i doritor s simt numai vederea tainelor, de care auzise, s-a ar tat pe sine într-o lumin str în , spunându-i: «Eu sînt Mîngîietorul i am fost trimis de Tat l la tine, s - i dau nep timirea i s te odihnesc de aci înainte de fapte». În locul acestora, mult uneltitorul acela ceru închinare de la tic losul acela. Iar nebunul acela, nesim ind r zboiul vicleanului, l-a primit îndat cu bucurie i s-a închinat lui i îndat a c zut sub st pînirea lui. i în locul vederii dumnezeie ti, s-a umplut de n lucirea dracilor i l-a f cut pe el s înceteze din faptele pentru adev r i l-a în l at pe el i i-a b tut joc de el, în elîndu-l cu n dejdea de art a nep timirii, zicîndu-i: «Acum nu mai ai nevoie de fapte i de muncirea trupului i de nevoia a ce se împotrivesc te patimilor i pofteilor». i l-a f cut pe el încep torul ereziei evhi ilor. Iar când s-au înmul it i s-a f cut cunoscut înv tura urît i mincinoas , au fost condamna i de episcopul locului acela.

Iar i un altul oarecare, cu numele Asinas, alc tuind, în aceea i cetate a Edesei, multe stihuri din cîte trei cuvinte cîntate pîn azi, ducea o vie uire înalt i se legase pe el f r judecat prin fapte foarte aspre, ca s se sl veasc . Pe acesta l-a am git diavolul i l-a scos din chilia lui i l-a dus pe un munte numit Storios i i-a înfiripat i ar tat chipuri de care i de cai i i-a zis : «Dumnezeu m-a trimis s te iau pe tine în rai, ca pe Ilie». i când s-a l sat am git în sufletul s u copil resc i s-a suit s ad în car, s-a destr mat toat n lucirea aceea, i s-a rostogolit de pe muntele acela înalt i a c zut i a murit de o moarte de batjocur .

Am spus acestea aci nu în zadar, ci ca s cunoa tem b taia de joc a dracilor, care însetează dup pierderea sfin ilor, i s nu poftim la vreme nepotrivit cele înal-

te ale vie uirii cu mintea, ca s nu ne facem de râsul vicleanului vr jma al nostru, pentru c v d i azi pe unii mai tineri, plini de patimi, care aiureaz i dogmatizeaz f r fric despre tainele nep timirii. S-a scris de un oarecare dintre sfin i despre oamenii cei plini de patimi, care iscodeau în elesurile celor trupe ti i ne-trupe ti i nu se deosebeau de bolnavii ce vorbesc despre s n tate. Fericitul Pavel, când a auzit despre ucenicii care dispre uiau poruncile i nu biruiser patimile, dar poșteau fericirea vederii celei de dup cur ire, le-a spus : «Dezbr ca i-v întîi de omul cel vechi al patimilor i apoi s dori i s îmbr ca i pe cel nou, care se înnoie te într u cuno tin a tainelor, dup asem narea F c torului. i s nu o pofti i pe aceea a mea, a apostolilor, care se s vîr e te în chip lucr tor prin har» (Ef., 4,20).

«Deci dar, Dumnezeu pe cel ce voie te îl miluie te i pe care voie te îl învîrto eaz » (Rom., 9, 18). Deci cine va sta în fa a Lui, sau împotriva voii Lui ?

C ci uneori Dumnezeu d ruie te în dar; alteori cere faptele i cur ia vie îi i apoi d ruie te. Dar uneori, nici dup fapte nu d ruie te cur ia aici, ci o p streaz ca s o d ruiasc în patria ei. Aceasta afl m c o face i cu ceea ce e mai prejos de aceasta, cu iertarea p cate-lor. C ci iat , în Botez o d ruie te în dar i nu cere nicidecum altceva decît credin a. Dar în poc în a pentru p cate de dup botez nu d ruie te în dar, ci cere osteneli i necazuri i întrist ri i str pungeri i lacrimi i plîns, vreme îndelungat , i apoi iart . Tîlharului i-a iertat în dar i i-a f g duit i Împ r ia cerurilor, prin singura m rturisire cu cuvîntul, pe cruce. i de la p c toasa, iar i, a cerut credin i lacrimi. Dar de la mucenicii m rturisitori, împreun cu credin a inimii lor, cerea i necazuri, chinuri, str pungeri, pedepse i moarte de multe feluri.

Încredin at de acestea i de unele ca acestea, sfin-
ia ta ia seama i la cele dintîi i la cele din urm i
s nu ceri vederea pîn nu e vremea vederii ⁶²⁰, i cît
timp e ti închis în lumea trupului, sîrguie te-te în fap-
tele poc în ei i lupt -te cu patimile i rabd în împli-
nirea poruncilor i p ze te-te de b taia de joc a draci-
lor i de cei ce vestesc des vîr irea neschimbat în lu-
mea p tima i pornit spre abateri ⁶²¹. C ci acestea
nu sînt proprii nici sfin ilor îngerii, celor ce sînt litur-
ghisitori ai Tat lui i ai Duhului, care a teapt înnoirea
celeii de la mijloc ⁶²² i s se elibereze de robia stric -
ciunii în libertatea fiilor lui Dumnezeu (Rom., 12).
C ci este oare des vîr ire aici, unde soarele r sare i
apune în mijlocul norilor, unde aci e senin, aci e cea-
, unde aci e bucurie, aci e întristare i unde împo-
triva acestora mai au i lupii partea lor, cum a spus
oarecare dintre sfin i ? Iar Dumnezeu s sprijineasc
temelia vie uirii voastre în neclintirea cea adev rat i
înv tura cea sfînt . C ruia se cuvine slava, st pînirea
i m rirea, acum i în vecii nesfâr i i ai veacurilor.
Amin.

620. Pe de o parte Sfîntul Isaac cere c lug rului fapte pentru ca
ajungînd prin ele la cur ie, la sub irimea trupului i a min ii; s se fac
apt de vederea celor f r chipuri, pe de alta, cere s nu caute vederea
aceea cît timp ine via a aceasta. El le cere sa nu se încread în cei ce
vestesc des vîr irea neschimbat în lumea aceasta supus stric ciunii. i
aci spune un cuvînt plin de tain , afirmînd c nici îngerii nu ajung la
aceast des vîr ire neschimbat cît timp dureaz lumea aceasta supus
stric ciunii. Cred c prin aceasta în elege c i îngerii î i ajung suprema
des vîr ire de-abia dup ce întreaga crea ie va ajunge la des vîr irea
nesupus stric ciunii, a teptînd i ei înnoirea lumii de la mijloc, adic
a crea iei aflate între noi i Dumnezeu. Toat partea din urm a epistolei
e o respingere a unei des vîr iri ce s-ar putea ob ine în cadrul lumii
acesteia, deci i a milenarismului.

621. Probabil, e vorba de dracii care pot ispitii i nec ji în lumea
aceasta.

622. Ai lumii care se afl între oameni i Dumnezeu.

Troparul Sfîntului, glas III

Dumnezeiasc jertf te-ai f cut, fericite. C ci ca un alt mare Isaac în Siria ai str lucit, de Dumnezeu insuflata, i ca al lini tii îndemn tor, de Dumnezeu în elep ite, prin rînduiala dumnezeiasc ai preo it în Ninive, fericite. P rinte sfinte, Isaac cuvioase, pe Hristos Dumnezeu roag -L s ne d ruiaasc nou , celor ce te dorim pe tine, mare mil .

Condac, glas VIII

o d o b i e : *Ap r toarei Doamne...*

Luceaf r te-ai ar tat prealuminos, cu încep toria de sfin enie luminînd i pe cei din întunericul patimilor str lucindu-i, ca un pov uitor prea luminat al lini tii. Ci ca cela ce ai luat darul Duhului, celor ce cer d -le iertare gre elilor, ca s strig m : Bucur -te, p rinte Isaac !

Altul asemenea

Pe marele sf tuitor al lini tii cei dup lege i al vederii cei ner t cite luminat ajut tor, pe al Ninivei în eleptul i îndumnezeitul ierarh, i frumuse ea Siriei i odrasla ei, i vasul cel curat al dumnezeiescului Duh s -l l udm, pe Isaac prea vestitorul i sl vitul.

Icos

Ca un înger, p rinte, petrecînd în via , sl veai pe Acela ce singur este mai înainte de toate, i de la Dînsul mintea luminîndu- i, purt tor de lumin te-ai ar tat celor ce se sîrguiesc c tre Dînsul, i cu smerite cînt ri cîntare î i strig m a a :

Bucur -te, prin care se trece cu vederea lumea ;
 Bucur -te, prin care se dezr d cineaz patimile ,
 Bucur -te, al monahilor prea mare mîngîiere ;
 Bucur -te, al celor c zu i blînd ridicare din nou ;
 Bucur -te, cela ce c ri ai scris care covîr esc pe multe ;
 Bucur -te, c ai îmbog it sufletele siha trilor ,
 Bucur -te, c ai zburat la în l imea vederii;

Bucur -te, c saturi setea min ii;
 Bucur -te, p stor între p stori, de Dumnezeu alesule;
 Bucur -te, sfe nice al chipului lui Hristos ;
 Bucur -te, prin care s r cia se cinste te ;
 Bucur -te Isaac dumnezeiescule, stîlpul bun t ilor ;
 Bucur -te siriene, de trei ori fericite !

RUG CIUNEA
C TRE DOMNUL NOSTRU IISUS HRISTOS
A SFÎNTULUI ISAAC SIRUL

Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeul nostru, care ai plîns pentru Laz r i lacrimi de întristare i milostivire ai v rsat pentru dînsul, prime te lacrimile mele. Cu patimile Tale vindec patimile mele. Cu r nile Tale, t m duie -te r nile mele. Cu sîngele T u, cur e te sîngele meu i amestec în trupul meu mireasma trupului T u cel de via f c tor. Fierea cu care vr jma ii Te-au ad pat s îndulceasc am r ciunea cu care protivnicul m-a ad -pat. Trupul T u întins pe cruce s întind c tre Tine mintea mea cea tras în jos de draci. Capul T u pe care l-ai aplecat pe cruce s înal e capul meu p lmuit de protivnici. Prea sfintele Tale mîini pironite de necredincio i pe cruce s m trag spre Tine din pr pastia pierz rii, precum a f g duit prea sfînt gura Ta. Fa a Ta cea batjocorit cu p lmui i scuip ri s umple de str lucire fa a mea cea întinat în f r delegi. Sufletul T u, pe care l-ai dat Tat lui cînd erai pe cruce, s m pov uiasc spre Tine, prin harul T u. Nu am inim plin de durere ca s Te caut, nu am poc în , nici umilin , care întorc pe fii la mo tenirea lor. Nu am lacrimi mîngîietoare, St pîne. S-a întunecat mintea mea cu cele lume ti i nu poate s caute spre Tine cu durere. S-a r cit inima mea de atîtea ispite i nu poate s se înfierbinte cu lacrimile dragostei mele pentru Tine. Ci Tu, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeule, Vistierul bun t ilor, d ruie te-mi poc în nesfîr it i inim plin de durere, ca s pornesc cu tot su-

fletul în c utarea Ta. C ci f r de Tine m voi înstr ina de tot binele. D -mi a adar, Bunule, harul T u.

Tat l, Care Te-a n scut din sînurile Sale, f r de ani i mai înainte de veci, s înnoiasc în mine chipul icoanei Tale. Te-am p r sit, s nu m p r se ti; am ie it de la Tine, ie i în c utarea mea. Du-m la p unea Ta. Num -r -m între oile Tale cele alese, hr ne te-m împreun cu ele cu verdea a dumnezeie tilor Tale taine. C ci inima lor curat este s la ul T u i se vede într-însa str lucirea descoperirilor Tale. Str lucirea Ta este mîngîierea i odihna celor ce s-au ostenit pentru Tine, în necazuri i în toate felurile de chinuri. Acestei str luciri m învrednice te i pe mine nevrednicul, cu harul i cu iubirea de oameni a Mîntuitorului nostru, Iisus Hristos, în vecii vecilor. Amin.

CUPRINS

	Pag.
<i>Introducere</i>	
SFÎNTUL ISAAC SIRUL ioperalui.....	5
Ieromonahul Nichifor Theotoche, c tre cititori	12
CUVINTE DESPRE NEVOIN A	
Cuvîntul I: Despre lep dare idesprevie uireac lug reasc	25
Cuvîntul II: Despre lep darea de lume i despre înfrînarea de la îndr zneala fa de oameni.	33
Cuvîntul III: Despre retragerea în pustie. i c nu trebuie s ne temem i s avem fric , ci s ne sprijinim inima pe încrederea în Dumnezeu i s îndr znim cu credin neîndoielnic , ca unii ceavemsprijinitor ip zitorpeDumnezeu.....	36
Cuvîntul IV: Despre poftirealumii.....	4
Cuvîntul V: Despre dep rtarea de lume i despre toate cele ce tul- bur mintea.....	
Cuvîntul VI: Despre folosulcesena tedinfugadelume.....	59
Cuvîntul VII: Despre rînduiala încep torilor i despre cele ce se cuvinlor.....	
Cuvîntul VIII: Despre chipul cel sub ire al deosebirii (al discern - mîntului).....	63
Cuvîntul IX: înf i area pe scurt a felurilor rînduiei i vie uirii c lug re ti. i cum i în ce chip se nasc virtu ile, unele din altele.	68
Cuvîntul X: Prin ce se p ze te frumuse ea vie uirii c lug re ti i care este chipul sl virii lui Dumnezeu.	71
Cuvîntul XI: Nu se cuvine ca robul lui Dumnezeu, care s-a s r cit de cele lume ti i a ie it la c utarea Lui, s înceteze această c utare din pricin c n-a ajuns s cuprind adev rul i s i r ceasc el c ldura n scut din dorul dup cele dumnezeie ti i din cercetarea tainelor lor. i în ce chip se întineaz min- tea cu amintirea patimilor.	73
Cuvîntul XII: Cum se cuvine s ad în lini te cel cu dreapt soco- teal	75

Pag.

Cuvîntul XIII: Celor ce se lini tesc le e de folos încetarea grijilor p gubitoare, intrarea si ie irea.....	79
Cuvîntul XIV: Despre schimbarea rînduit de Dumnezeu celor ce umbl pecalealini tirii.....	81
Cuvîntul XV: Despre cei ce se lini tesc; cînd încep s în eleag unde au ajuns cu faptele lor în marea f r margini, adic în vie uirea cea lini tit ; i cînd pot s n d jduiasc pu in c ostenelilelorauînceputs dearoduri.....	82
Cuvîntul XVI: Despre felul virtu ilor.....	84
Cuvîntul XVII: Tîlcuirea felurilor virtu ii. i despre t ria i deose- bireafiec reiadinele.....	87
Cuvîntul XVIII: Cît de mare este m sura cuno tin ei i cît de mari, m surile credin ei.....	92
Cuvîntul XIX: Despre credin idespresmeritacugetare.....	95
Cuvîntul XX: Cît cinştire dobînde te smerita cugetare i cu cît e mai înaltatreaptaei.....	105
Cuvîntul XXI: Ce anume ajut pe om s se apropie de Dumnezeu în inima lui. Care este adev rata pricin care-i d în chip ascuns acest ajutor i care este iar i pricina care duce pe om lasmerenie.....	112
Cuvîntul XXII: Despre felurile n dejdii în Dumnezeu. i ce lucruri trebuie s n d jduim de la Dumnezeu. i cine n d jduie te nebune te if r în elepciune.....	117
Cuvîntul XXIII: Despre dragostea lui Dumnezeu, despre lep dare i despre odihna cea întru El.....	121
Cuvîntul XXIV: Despre semnele i rodurile dragostei.....	137
Cuvîntul XXV: Despre r bdarea pentru dragostea de Dumnezeu i despre ajutorul ce-l afl mînea.....	138
Cuvîntul XXVI: Despre postul neîncetat i despre st ruirea într-un loc. i despre cele ce urmeaz din aceasta. i c folosirea lor întocmai se înva prin cuno tin a cu drept socoteal	141
Cuvîntul XXVII: Despre mi c rile trupului.....	151
Cuvîntul XXVIII: Despre privegherea în timpul nop ilor i despre diferite feluri ale faptelor.....	154
Cuvîntul XXIX: Despre c ile care apropie de Dumnezeu i care i se arat omului din faptele dulci ale privegherii de noapte. i ca cei ce petrec în ea se hr nesc cu miere în toate zilele lor.....	156
Cuvîntul XXX: Despre mul umirea ce trebuie adus lui Dumnezeu i cîteva înv turidec petenia	161
Cuvîntul XXXI: Despre felurita putere de deosebire în starea de li- ni tire. i despre st pînirea min ii i pîn unde are aceasta puterea de a birui mi c rile în diferitele feluri ale rug ciunii.	

	Pag.
i care este hotarul dat firii in rug ciune. i pin unde po i s te rogi. i care este hotarul, peste care trecînd, rug ciunea nu mai e rug ciune, de i ceea ce se s vîr e te se nume te cu numele de rug ciune.171
Cuvîntul XXXII: Despre rug ciunea curat172
Cuvîntul XXXIII: Despre felul rug ciunii i despre celelalte lu- cruri privitoare la pomenirea neîncetat , ce se cer neap rat i sînt de folos, cînd cineva, citindu-le, le p ze te cu dreapt socoteal180
Cuvîntul XXXIV: Despre m t nii i despre altele.186
Cuvîntul XXXV: Pentru ce oamenii suflete ti caut întru cuno tin spre cele duhovnice ti, potrivit cu grosimea trupului. i cum se poate în l a cugetarea din aceasta. i care e cauza neeliber rii de aceasta. i cînd i in ce fel poate st rui cugetarea în afara	
Cuvîntul XXXVI: Nu se cuvine a pofiti i a c uta, f r neap rat trebuin ,s sefac semnev diteprinmîinile noastre.....	198
Cuvîntul XXXVII: Despre cei ce vie uiesc aproape de Dumnezeu i petrec zilele lor in viata cuno tin ei	201
Cuvîntul XXXVIII: Despre trebuin a de a cunoa te cineva, din gîn- durilecesemi c inel,lacem sur aajuns.....	204
Cuvîntul XXXIX: Despre mi carea îngereasc spre sporirea sufle- tului în cele duhovnice ti, trezit în noi prin purtarea de grij a lui Dumnezeu.	211
Cuvîntul XL: Despre a doua lucrare din om.	213
Cuvîntul XLI: Despre p catele de bun voie i f r de voie i despre celecesefacdinvreoîntîmplareoarecare.....	214
Cuvîntul XLII: Despre puterea l lucrarea relor p catului. Din ce pricini se nasc i cum înceteaz	218
Cuvîntul XLIII: Despre p zirea i ferirea de cei mole i i lene i. i c din apropierea de ei se fac st pîne pe om lenea i mole eala i el se umple de toat patima. Despre trebuin a de a se p zi pe sine de apropierea celor tineri, ca s nu se spurce mintea de gînduri de desfrînare	221
Cuvîntul XLIV: Despre sim uri i despre ispite.	230
Cuvîntul XLV: Despre mila St pînului, prin care S-a pogorît, din	
Cuvîntul XLVI: Despre felurile diferitelor încerc ri i cît dulce au în ele încerc rile ce ne vin i le r bd m pentru adev r. i despre treptele i felurile de vie uire, prin care trece omul cel în elept	239

Cuvîntul XLVII: Trupul fricos de încercărise fața prietenului p. catului.....	248
Cuvîntul XLVIII: Din ce pricină a îngăduit Dumnezeu încercările pentru cei ce-L iubesc pe El	250
Cuvîntul XLIX: Despre cunoștința neprietenă și despre încercări. Despre cunoașterea sigură că nu numai cei mici și slabi și ne-depriniți, ci și cei ce se învrednicesc vreme îndelungată de neprietenie și au ajuns la desvîrșirea cugetului și în parte aproape de curățarea unității cu mortificarea, sînt prieteni cu mil, pentru că dădea în mîndrie.	252
Cuvîntul L: Despre aceea în care a desprins rugăciunea.....	259
Cuvîntul LI: Despre diferitele feluri ale războiului din partea diavolului împotriva celor ce umblă pe calea strîmtă, cea mai presus de lume.	264
Cuvîntul LII: Despre al doilea fel al războiului diavolului.....	266
Cuvîntul LIII: Despre al treilea fel de luptă al războiului împotriva celor tari și plini de bărbăție.....	270
Cuvîntul LIV: Despre al patrulea fel al războiului de a se împotrivi prin război.	271
Cuvîntul LV: Despre patimi.	275
Cuvîntul LVI: Cu folos a îngăduit Dumnezeu ca sufletul să fie prieten cu patimile. A desprins lucrările nevoiene.....	280
Cuvîntul LVII: Despre schimbarea ce se face în suflet în toată vremea, învîndu-se fie lumină, fie întuneric, sau ieșire în cele de-a dreapta, sau în cele de-a stînga.	295
Cuvîntul LVIII: Despre vîntul mării din partea zelului celui nebun, ce socotește că lucrează pentru Dumnezeu. și despre ajutorul cel din blîndețe și de alte feluri.	297
Cuvîntul LIX: Despre schimbările cele multe ce se urmează în mințile și sînt probate prin rugăciune.	308
Cuvîntul LX: Despre gândurile rele fărîndevoie ce se ivesc din dezlegarea celor odînd viața dinaintea deele.....	310
Cuvîntul LXI: Cum se pîzește trezvia cea ascunsă ce se naște în suflet; și cum intră somnul și răceala în cugetare și stinge căldura cea sfîntă din suflet și omorîrea dorinței de Dumnezeu și îndurarea pentru cele duhovnicești și cîerești.....	316
Cuvîntul LXII: Despre cele trei feluri de cunoaștere și despre deosebirea lucrărilor lor și despre înălțarea lor; și despre credința sufletului și bogăția cea tainică ascunsă în el; și despre cît se deosebește cunoștința lumii acesteia, în felurile ei, de simplitatea credinței.	319
Cuvîntul LXIII: Despre înfrîntarea acunoiilor teriei.....	330
Cuvîntul LXIV: Despre adouă treaptă acunoiilor teriei.....	332

	Pag.
Cuvîntul LXV: Despre a treia treaptă a cunoașterii, care este treapta des vîrîrii.....	333
Cuvîntul LXVI: Despre alte chipuri și în elesuri ale cunoașterii de diferite feluri.....	334
Cuvîntul LXVII: Despre sufletul ce tinde spre vederea adînc pentru a se scufunda în ea din gîndurile trupe și din amintirea lu- crurilor.....	341
Cuvîntul LXVIII: Despre paza inimii și despre o vedere (contem- plare) mai subîre.....	346
Cuvîntul LXIX: Despre felurite învîturi și despre folosul fiec- reia din ele.....	348
Cuvîntul LXX: Despre cuvintele dumnezeieștii Scripturi care stîr- nesc spre pocîință; și cîlele s-au spus pentru slăbiciunea oamenilor, ca să nu piară de la Dumnezeu cel viu; și cîlele nu trebuie în elese ca prilej de apăsătoare.....	353
Cuvîntul LXXI: Despre cele prin care poate, dobîndind cineva schim- barea în elesurilor ascunse împreună cu schimbarea vieții cele din afară.....	356
Cuvîntul LXXII: Care cuprinde învîturi folositoare, pline de în- lepciunea Duhului.....	361
Cuvîntul LXXIII: Care cuprinde sfaturi pline de folos, pe care le-a grăit iubire celor ce-l au ascultat pe el cu smerenie.....	364
Cuvîntul LXXIV: Despre pilda și asemănarea cuprinse în înlesul Dumniei și simbetiei.....	375
Cuvîntul LXXV: Povestire despre unii sfinți și unele cuvinte prea cuvioase ale lor. idespre minunatelor vieții.....	379
Cuvîntul LXXVI: Despre un vechi bîrîn.....	381
Cuvîntul LXXVII: Despre alt bîrîn.....	383
Cuvîntul LXXVIII: Despre întrebarea unui frate oarecare.....	384
Cuvîntul LXXIX: Despre mustrarea unui frate oarecare.....	386
Cuvîntul LXXX: Despre lucrul cel mai de trebuință și de foarte mare folos ce se cade să fie pomenit în fiecare zi, de către cele ce adevînc în viața lui isăhotă și a minții sale.....	391
Cuvîntul LXXXI: Despre deosebirea virtuților și despre săvîrșirea întregului drum.....	392
Cuvîntul LXXXII	405
Cuvîntul LXXXIII: Despre suflet și despre patimi; și despre cură- țenia. Prin întrebări și răspunsuri.....	408
Cuvîntul LXXXIV: Despre vederea firii celor netrupești. Prin între- bări și răspunsuri.....	416

Redactor : ANCA MANOLACHE
Tehnoredactor : VALENTIN BOGDAN

Dat la cules 22 XI 1980. Bun de tipar 1 IX 1981.
Ap rut 1981. Format 16/61X86 legat 1/1. Coli de
tipar 32, 75. Comanda nr. 404.

TIPOGRAFIA INSTITUTULUI BIBLIC I DE MISIUNE
AL BISERICII ORTODOXE ROMANE

FILOCALIA

SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFIN ILOR
P RIN II CARE ARAT CUM SE POATE OMUL
CUR I, LUMINA I DES VÂR I

Volumul XI

SFIN II VARSANUFIE I IOAN

Scrisori duhovnice ti

Traducere, introducere i note
de Pr. Prof. Dumitru St niloae

Volumul poate fi distribuit liber pentru uz personal.

Această lucrare este destinată tuturor iubitorilor de spiritualitate creștină ortodoxă. Ea poate fi utilizată, copiată și distribuită LIBER.

Lucrarea face parte din patrimoniul spiritual al Bisericii Ortodoxe.

Ediția I-a la Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990

Ediția a II-a la Editura Universală, New York, 2001

INTRODUCERE

1. Con inutul scrierii

Cre tinismul este religia care asigur via a de veci persoanelor omene ti create de un Tat iubitor al unui fiu iubit ca s extind i la ele iubirea Sa de Tat . Aceast via ve nic se asigur fiec rei persoane prin unirea cu Iisus Hristos, Fiul ve nic al Tat lui ve nic, f cut om în vederea acestei uniri neconfundate a Lui cu noi. Aceast mîntuire pentru veci a persoanelor omene ti se realizeaz pe de o parte prin întruparea Fiului lui Dumnezeu ca om pentru veci, prin jertfa adus de El i prin învierea Lui, pe de alt parte prin scoaterea omului cu voia lui din patimile care îl închid în mod egoist în el însu i i în lumea v zut , trec toare, i prin unirea cu Hristos cel înviat la via a de veci. Aceast ridicare a omului din starea p tima , egoist i unirea lui iubitoare cu Hristos cel înviat se face prin lucrarea Duhului Sfînt. Prin aceasta omul se une te pe de o parte tot mai mult cu Hristos i se întip re te de Duhul Sfînt, pe de alta realizeaz tot mai mult umanitatea sa, ce poart în ea setea dup comuniunea iubitoare i dup via a ve nic în orizontul infinit al vie ii iubitoare supreme sau dumnezeie ti, aflate din veci în Sfînta Treime.

Astfel credin a cre tin vede ca temelie a mîntuirii ceea ce a f cut Dumnezeu cel în Treime prin crea ie i prin Iisus Hristos ca Fiu întrupat al Tat lui, deci triadologia i hristologia. În hristologie avem i împlinirea sau inta mîntuirii ca unire ve nic cu Hristos i prin aceasta des vîr irea umanit ii noastre prin aceast unire cu Fiul lui Dumnezeu care a luat umanitatea noastr i a dus-o la des vîr ire. Hristos ne ajut în aceasta, lucrînd El însu i în noi prin Duhul S u cel Sfînt. Aceasta implic îns i o pneumatologie, dar i o anumit concep ie despre om, adic despre puterile i destina ia lui, sau o antropologie.

Triadologia, hristologia i pnevmatologia se unesc în lucrarea mîntuitoare cu antropologia.

În Noul Testament nu se vorbe te despre Hristos i despre Duhul Sfînt în mod separat, adic f r leg tura lor cu omul. Dar nici omul, intrat pe calea mîntuirii nu e v zut în afara lui Hristos i a Duhului Sfînt. Totul în epistolele Apostolilor prezint în mod unit pe omul ce se mîntuie te i pe Hristos lucr tor în el prin Duhul Sfînt, sau pe Hristos întrupat, r stignit i înviat, lucr tor în noi spre a ne sfin i i mîntui prin Duhul Sfânt. „Dumnezeu nu ne-a rînduit spre mînie, ci spre dobîndirea mîntuirii prin Domnul nostru Iisus Hristos, care a înviat pentru noi, pentru ca noi, s veghem, fie c am adormit cu El, împreun s vie uim" (I Tes. 5, 9-10). „Credincios este Cel ce v cheam . El va i împlini" (v va duce la ceea ce v cheam) (I Tes. 5, 24).

Dar omul nu e mîntuit f r o conlucrare a lui cu Hristos. Mîntuirea omului nu e decît unirea lui activ cu Hristos cel lucr tor în el prin Duhul Sfînt. Ea e ie irea omului din închisoarea egoismului s u, i intrarea i cre terea în comuniunea cu Hristos, realizat atît prin Hristos în Duhul Sfînt cît i prin omul înt rit de Hristos.

Eliberarea omului de egoism este una cu eliberarea lui de patimi, sau cu sfin enia lui. „C ci voia lui Dumnezeu aceasta este: sfin irea voastr ... ca s tie fiecare s - i st pîneasc vasul s u în sfin enie i cinste, nu în patima poftelor, cum fac p gîinii care nu cunosc pe Dumnezeu... C ci Dumnezeu nu ne-a chemat la necurie ci la sfin ire." (I Tes. 4, 3-7). Dar eforturile spre acest cur ie nu le poate face omul decît în Hristos, adic conlucrînd cu puterea Lui i avîndu-l pe El ca model. Aadar dac ai înviat cu Hristos, c uta i cele de sus, unde se afl Hristos, ezînd de-a dreapta lui Dumnezeu... C uta i cele de sus nu cele de pe p mînt, c ci voi ai murit i viaa voastr este ascuns cu Hristos în Dumnezeu... Drept aceea omorî i m dularele omului p mîntesc: desfrînarea, necuria, patima, pofta cea rea i l comia (Col 3, 1-5).

Tot omul credincios care prime te s - i lucreze mîntuirea i face această lucrare în Hristos, sau are pe Hristos lucrînd în el, spre a-l duce la o tot mai mare asem nare cu El. Această asem nare cu Hristos prin unirea cu El e i o mi care a lui Hristos spre tot mai marea unire cu omul, dar i o mi care a omului spre această înt . Sf. Ap. Pavel consider c datoria lui s înf i eze "pe tot omul des vîrit în Hristos Iisus" (Col. 1, 28). C ci „dac este în Hristos, omul este f ptur nou " (II Cor. 5, 17). „Viaa lui Hristos se arat în trupul nostru cel muritor" (II Cor. 4, 11).

E de accentuat îns în mod deosebit c Hristos lucreaz în noi prin Duhul S u cel Sfînt. Duhul S u cel Sfînt este puterea sfin itoare a noastr . Hristos "ne-a dat nou arvuna Duhului" (II Cor. 5, 5). Omul în mi carea lui spre în l imile umanit ii sale curate, iubitoare, ajunge la o tot mai mare sub iere în în elere i sim ire. Iar în aceasta se arat c este imprimat în toat , fiin a sa tot mai

mult de Hristos, prin cldura iubitoare i curat între inut în el de Duhul Sfânt. Omul este ca o hîrtie vie ce prime te în ea tr s turile spirituale din care se alc tuie te chipul lui Hristos ca chip viu. Duhul înmoae inima omului ca s poat înscrie în ea cu u urin chipul lui Hristos. Astfel Duhul e ca un fel de condei fierbinte ce imprim pe Hristos în om.

Dar Duhul lucreaz asupra unui om prin alt om, care a ajuns, înainte de acela la o credin mai puternic i mai comunicativ . De aceea Sf. Ap. Pavel poate spune c credincio ii din Corint sînt scrisoarea în care a scris el pe Hristos cu condeiul Duhului: "Scrisoarea noastr sînte i voi; ar tîndu-v c sînte i scrisoarea lui Hristos, slujit de noi, scris nu cu cerneal , ci cu Duhul Dumnezeului celui viu, nu pe table de piatr , ci pe tablele de carne ale inimii" (II Cor. 3, 2-3).

Iat cum omul, unindu-se tot mai mult cu Hristos i f cîndu-se tot mai asemenea Lui, se realizeaz pe de o parte tot mai mult ca om, asemenea omului des vîr it care e Hristos, pe de alta se apropie tot mai mult de Hristos, omul model, însu indu- i cur ia i c ldura Duhului. El devine purt tor de Hristos, dar, în acela i timp duhovnicesc.

Sf. P rin i urmînd Noului Testament au st ruit pe de o parte i ei în descrierea progresului omului în unirea cu Hristos prin lucrarea Sf. Duh, dar pe de alt parte L-au prezentat pe Hristos nu separat de lucrarea Lui în om prin Duhul Sfânt, ci în îns i lucrarea Lui în om.

Separarea Sfintei Treimi i a operei lui Hristos de lucrarea lor în om a început s fie f cut mai tîrziu de scolastic prin împ rirea prea strict între teologia dogmatic teoretic , în care nu se vede cum lucreaz Hristos prin Duhul Sfânt în om, i între teologia moral la fel de teoretic , în care nu se vede cum lucrarea omului e

Sfin ii Varsanufie i Ioan

sus inut de Hristos prin Duhul Sfînt, i cum înainteaz omul prin aceasta în Hristos.

S-a spus c Dogmatica are s ne prezinte ce e Dumnezeu în Sine i ce a f cut el pentru om, iar Morala ce are de f cut omul. S-a trecut peste faptul c ceea ce face omul nu face singur ci înt rit de Hristos i de Duhul Lui cel Sfînt. S-a trecut cu vederea c Dumnezeu în Sine e un Dumnezeu al iubirii i aceasta explic crea ia i lucrarea mîntuirii. S-a trecut peste faptul c tot ce a f cut Hristos înainte de a se uni cu noi a f cut din dragoste pentru om i c această oper e dus la cap t în unirea lui Hristos cu omul. S-a trecut cu vederea c ceea ce a f cut Hristos a f cut în primul rînd în umanitatea asumat de El i această lucrare se continu în fiecare om în parte. S-a trecut cu vederea c scopul lui Dumnezeu Cel în Treime e lucrarea mîntuitoare în om prin Hristos în Duhul Sfînt. i acest scop const în a uni pe om cu Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, avînd la aceasta i conlucrarea omului. S-a trecut de asemenea cu vederea c noi nu putem lucra nimic în vederea mîntuirii noastre f r s lucreze Sfînta Treime prin Hristos cel jertfit i înviat în noi. Propriu zis mîntuirea const în p trunderea i s l luirea Sf. Treimi prin Hristos în noi, pentru a ne umple i pe noi i între noi de dragostea dintre Persoanele Treimii. Noi ajungem la inta spre care ne duce Hristos cînd el devine str veziu în noi, ca Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, jertfit i înviat, ceea ce înseamn îndumnezeirea noastr . Iar dac mîntuirea st în a se face Hristos str veziu în noi, ca în sfin i, aceasta nu e numai tem de Morala ci i de Dogmatic .

De fapt faptele noastre morale sînt i faptele lui Dumnezeu i faptele mîntuitoare ale lui Hristos ajung la cap t sau se fructific în faptele morale ale omului. Dogmatica cuprinde în sine Morala nedesf urat , iar

Morala, Dogmatica în desfășurarea ei pe calea spre împlinire.

Dar între faptele noastre morale prin care ne unim tot mai mult cu Dumnezeu, și Dumnezeu cu noi, un rol important îl are rugăciunea. Prin aceasta aducem mulțumiri lui Dumnezeu, Îi cerem să lucreze în noi, Îl lăudăm pentru ceea ce a făcut și face în noi. Dar aceasta o facem în cultul Bisericii. De aceea scrierile teologice ale sfinților Părinți sunt în același timp scrieri de laudă ale lui Dumnezeu, fiind foarte apropiate de cultul Bisericii.

Urmând lor, tot cultul ortodox e plin de înviațatură despre Dumnezeu în ceea ce a făcut și face El pentru om și în om, deci, Dumnezeu e prezentat ca nedespărțit de om. Așa se explică conținutul teologic al cultului ortodox, dar și trăirea emoțională, existențială a conținutului teologic în acest cult. Aceasta stă în legătură cu prezentarea emoțională a dogmelor credinței și cu continuarea fundamentare teologică a îndrumărilor morale date omului.

Numai când Părinții aveau de apărut un punct al dreptei învături despre Dumnezeu sau despre Hristos dezvoltau mai mult latura dogmatică a ei. Dar nici atunci nu lipsea din această prezentare legătura acelui punct al învățurii dogmatice cu mântuirea omului, cu urmările ei pentru viața ce se cere omului, cu laudă și mulțumirea lui Dumnezeu pentru modul cum se reflectă existența și lucrarea lui Dumnezeu în creșterea duhovnicească a omului și în puterea dată acestuia de a conlucra cu Dumnezeu la mântuirea sa.

Dar cele mai multe din scrierile Părinților au un caracter precumpnit duhovnicesc, adică prezintă nu pe Dumnezeu și lucrarea mântuitoare a lui Hristos în Sine, ci în om, prin Duhul Sfânt.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Una din prea frumoasele scrieri de acest caracter duhovnicesc sînt „Scrisorile duhovnice ti” ale lui Varsanufie i Ioan.

Înv atul monah din Muntele Athos, Teoclit Dionisiatis, scrie în „Cuvîntul înainte” la a doua edi ie a textului grec original al acestei scrieri, tip rit la Volos, în editura lui Sot. Shoinas, de la 1960: „Una din c r ile cele mai dulci i mai pline de Duhul Sfînt ale P rin ilor prea sfintei Biserici a R s ritului, dar în acela i timp din cele mai pu in cunoscute poporului drept credincios, este f r îndoial , „Cartea prea folositoare de suflet” a celor dintre sfin i P rin ilor no tri Varsanufie cel Mare i Ioan numit Proorocul, constatatoare din 836 R spunsuri”.

Într-adev r, scrierea aceasta e de o mare dulcea duhovniceasc i de un deosebit folos nu numai pentru monahi, ci pentru to i credincio ii Bisericii noastre.

Însu i titlul ei, „Carte prea folositoare de suflet” , sub care a fost publicat prima dat la Vene ia, de Nicodim Aghioritul, i retip rit cu mici îmbun t iri la Volos în 1960 i la Tesalonic în 1974, remarc acest fapt. El e repetat i în explicarea titlului prin cuvintele: „Spre folosul tuturor cre tinilor drept credincio i”.

De fapt „Scrisorile” acestea sînt r spunsuri potrivite în orice timp la o mul ime de întreb ri puse în parte de monahi, dar în parte i de mireni, întreb ri care în forma pus atunci sau în forme asem n toare, preocup pe orice cre tin.

Scrierea îns n-a circulat în cercurile largi ale credincio ilor decît începînd din 1816. Pîn atunci nu se afla decît în diferite manuscrise din mîn stiri în uzul monahilor, de i prin leg turile acestora cu credincio ii în elepciunea din ea se comunica i acestora. De abia în anul 1803 Nicodim Aghioritul, înv atul monah din Muntele Athos, care a tip rit numeroase opere

duhovnicești ale Părinților, a trimis spre publicare la Veneția această scriere după un manuscris foarte vechi din biblioteca Mănăstirii Lavra din Sf. Munte, copiat de monahii Anania, Ciprian și Eftimie, care au asigurat și cheltuielile publicării ei. Nicodim Aghioritul a prevăzut cartea publicată cu o biografie a Sfinților Varsanufie și Ioan și cu un indice alfabetic al cuprinsului „Scrisorilor” din carte.

În timpul mai nou cartea a trezit un viu interes și în Occident. Preotul anglican Derwas James Chitty, un mare admirator și trăitor al spiritualității răsăritene, a pregătut publicarea unui text grec critic. O primă fascicul din el, conținând 124 Scrisori, a fost publicat în *Patrologia Orientalis* (t.XXXI, fasc.3, Paris 1967).

Moartea sa nea teptat din 1971, l-a împiedicat să publice textul integral în *Source chretienne*. Sarcina de ducere la sfârșit a acestei editări critice a fost preluată de Francois Neyt, care a prezentat în 1967, la Louvan, o remarcabilă teză de doctorat asupra „Scrisorilor către Dorotei în corespondența lui Varsanufie și Ioan de Gaza”.

Dar gândind că publicarea integrală a acestei opere de către Neyt va mai întârzia, L. Regnault, împreună cu Philippe Lemaire, a publicat o traducere franceză a ei din limba greacă, la mănăstirea din Solesmes, în 1971. Considerând ediția greacă a lui Nicodim, „insuficientă” (conform spusei lui J. Hausherr din „Dictionnaire de spiritualité” I, 1262), ei au recurs și la unele manuscrise din Biblioteca Națională din Paris și din alte biblioteci. Primele 223 Scrisori le-au tradus simplu din Cod. Coislin, gr. 124, de care spun că e cel bun. B. Outtier a colaborat cu ele cu cele două manuscrise principale și foarte vechi georgiene, Sinai 34 și 35, dar care nu conțin decât 79 de Epistole. Două dintre

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ele, prima i a 73-a, pare s nu fi fost conservate de textul grec i au fost ad ugate în traducerea francez la sfîr it.

L. Regnault declar c a fost îndemnat la traducerea i publicarea în francez a acestei scrieri de „influen a considerabil exercitat de ea în istoria spiritualit ii cre tine" (Introducere la traducere).

Traducerea noastr , de i a urmat în mod principal textul grec din edi ia de la Tesalonic, a inut seama i de traducerea francez . De asemenea, am urmat ordinei „Scrisorilor" luat de traducerea francez din manuscrisele mai bune folosite de ea, punînd în parantez num rul diferit al „Scrisorilor" corespunz toare din edi ia Volos.

Am reprodus în traducerea noastr i referirile date uneori în textul francez, în parantez , la unele sentin e din Pateric, cuprinse în unele manuscrise folosite de ea.

De via a lui Varsanufie, numit Marele B trîn, i a lui Ioan, numit Proorocul, s-au ocupat mai mul i. Cel dintîi a f cut aceasta Nicodim Aghioritul în „Introducerea" la edi ia sa, descriind mai ales virtu ile lor pe baza tirilor despre ele din „Scrisorile" lor.

În timpul mai nou s-a ocupat cu via a lor S. Vailhe, în: *Les lettres spirituelles de Jean et de Barsanuphe*, ebd. în *Echos d'Orient*, 7 (1903) p. 268-276; apoi în: *Saint Barsanuphe*, ebd. 8 (1905), p. 14-25 i: Jean le Prophete et Seridos, ebd. 154-160. Aprecieri asupra celor doi b trîni i a înv turii lor a f cut i L. Regnault în prefa a la o antologie de 50 de Scrisori ale lor publicate în 1967 sub titlul „Maîtres spiritueles au desert de Gaza".

Nu vom încerca aici s facem i noi o expunere sistematic a vie ii lor. C ci tot ce e tiut despre via a lor se cuprinde în scrisorile lor. Ne vom mul umi aici cu

unele reflexiuni sumare asupra coninutului acestor „Scrisori”, dup cîteva date personale despre via a lor.

Varsanufie i Ioan au fost doi P rin i duhovnice ti, tr itori ca mari nevoitori în prima jum tate a sec. VI, în mîn stirea întemeiat de Serid i condus de el, la sud de Gaza. Varsanufie a murit pe la 540, fiind supranumit „Marele B trîn”, iar Ioan, supranumit „Proorocul”, cu cîtva timp înainte, între 530 i 535. Serid, stare ul mîn stirii, a murit cu 14 zile înaintea lui Ioan. Dorotei care venise în acea mîn stare atras de cei doi B trîni i a fost unul din ucenicii lor i conduc torul bolni ei din mîn stare, s-a retras i el din ea dup moartea lui Ioan, întemeind o mîn stare proprie, pentru c dup moartea lui Ioan, Varsanufie s-a închis total în chilia sa nemair spunzînd nici la întreb ri. (A se vedea aceasta în Filocalia rom. Vol. IX, p. 465). Vailhe socote te c Dorotei a întemeiat mîn stirea sa pe la 540. Lui îi vor fi adresate vreo sut de Scrisori de c tre cei doi B trîni.

Cei doi b trîni vie uiau închi i fiecare în chilia lui. Serid le aducea întreb rile scrise ale unor monahi i mireni i ei îi r spundeau ce s le scrie acelora.

Nicodim Aghioritul folosindu-se de m rturia lui Teodor Studitul, deosebe te pe acest Varsanufie de un Varsanufie eretic acefal, de care vorbe te Patriarhul Sofronie al Ierusalimului. El d în acest sens r spusul la o întrebare a lui Teodor Studitul de c tre Patriarhul Tarasie de Constantinopol, care a prezidat Sinodul VII ecumenic de la 787. În acest r spus Patriarhul Tarsie spune i el c acest Varsanufie, spre deosebire de ereticul pomenit de Sofronie, egiptean de origine i el ca i cel lalt, e cu totul ortodox i a fost socotit de Biserica sfînt. Teodor Studitul, redînd aceast m rturie a Patriarhului Tarasie, mai spune c în vremea sa exista

Sfin ii Varsanufie i Ioan

chiar o icoan a lui Varsanufie în marea biseric din Constantinopol.

Cît prive te con inutul „Scrisorilor”, el este o aplicare concret a doctrinei ce se cristalizase în spiritualitatea cre tin din secolele anterioare asupra patimilor i virtu ilor. Prin aceasta con inutul lor este înrudit cu cel al Patericului. Dar pe cînd în Pateric doctrina aceasta e concretizat în gesturi, fapte i scurte sentin e ale B trînilor, în „Scrisorile” acestea ea e concretizat în sfaturi date la întreb rile unor oameni care se str duiau s aplice în diferite situa ii concrete ale vie ii lor aceast doctrin , în lupt cu tot felul de piedici, de ispite, de greut i. Ea este prin aceasta i o aplicare a doctrinei din scrierile filocalice.

Sfaturile date în aceste „Scrisori” au o remarcabil not de realism. Ele in seama de nivelul spiritual al celor ce vin cu întreb ri. De la cei mai progresa i duhovnice te se cer lucruri mai mari, de la cei mai pu in progresa i se cer eforturi mai modeste, pe m sura lor. De aceea cartea poate fi de un real folos nu numai pentru monahi, ci i pentru mirenii credincio i, dar îndeosebi pentru preo ii duhovnici.

„Ceea ce Apoftegmele P rin ilor (Patericul) ne l sau doar s întrevădem în cîteva luciri fugitive, în momente rare, aici se desf oar sub ochii no tri ca un film ce ne arat la lumina zilei aspectele cele mai ascunse ale vie ii obi nuite ale monahilor, care urm resc zi de zi umilul lor efort de ascez i de rug ciune, sus inut de sfaturile, înv turile i încuraj rile P rin ilor lor în Dumnezeu. Nu tim ce s admir m mai mult sf tuirea dat ucenicului, care î i repet f r încetare m rturisirile neputin ei i acelea i cereri de sfat i de ajutor, sau r bdarea înv torului care nu obose te s foloseasc toate darurile sale naturale i supranaturale pentru a conduce spre

des vîr ire pe fiii duhovnice ti încredin a i lui de Mîntuitorul". (L. Regnault, în Introducere la traducerea francez a „Scrisorilor", intitulat : „Barsanuphe et Jean de Gaza, Correspondence", Solesmes, 1971).

E greu s se rezume în mod fidel marea bog ie de sfaturi atît de nuan ate cuprinse în aceste „Scrisori", potrivit cu marea felurime a situa iilor celor ce le cer. Vom da de aceea numai un rezumat aproximativ al ideilor lor, împreun cu unele reflexiuni despre ele.

Varsanufie i Ioan urm resc în sfaturile lor adresate celor ce le cer îndrumarea acelora în primul rînd spre smerenie, care e condi ia iubirii de Dumnezeu i de oameni, ca suprem virtute i realizare a omului. Numai cei ajun i la ele s-au ridicat peste toate patimile.

Smereniei i se opune cu deosebire slava de art , care îl las pe om preocupat de sine în mod egoist. Aceast slav de art poate lua nesfîr ite i foarte subtile forme, care pot în ela chiar i pe cel ce e st pînit de ele. Pentru a ajunge la smerenie e nevoie de o aten ie tot mai fin , tot mai p trunz toare la sinea proprie, pentru a surprinde diferitele mi c ri ale slavei de arte i a cur i de pe chipul adev rat al omului toate straturile de zgur mai groase sau mai sub iri cu care acoper sau strîmb cu viclenie mai vizibil sau mai pu în vizibil sinea real a omului.

Instrumentul cu care se r zuie te aceast zgur este în mod principal t ierea voii proprii, ascultarea i supunerea fa de autoritatea P rintelui duhovnicesc, sau a stare ului mîn stirii. C ci slava de art , de care sunt legate i celelalte patimi, pot strîmba sau falsifica fiin a omului pîn a-i da acestuia impresia c tocmai aceast form strîmbat , pref cut , este fiin a lui adev rat i voia de a o sus ine e adev rata lui voie. De aceea omul trebuie ajutat s se rup de aceast voie a lui.

Prin smerenie omul ajunge de vede sinea sa real , cur it de straturile de opacitate, de întuneric, a ezate pe ea. Sinea astfel cur it se descoper ca o sine clar dependent de Dumnezeu, s-ar putea spune str vezie pentru Dumnezeu, Care, prin sensul ce-l d tuturor, aduce în om marea lumin . La aceast vedere a m reiei luminoase a lui Dumnezeu nu poate ajunge decât cel ce vede micimea sa, lipsa de sens sau întunericul existen ei sale închis în ea îns i. C ci aceast micime a sa recunoscut face inexplicabil existen a proprie f r Dumnezeu. Cu cât se simte omul redus la sine însu i, mai gol, cu atât se vede pe sine mai clar c nu poate exista decât prin Dumnezeu, cu atât i se face mai sim it prezen a lui Dumnezeu ca temelie a sa.

Smerenia e sus inut în om chiar de faptul c de i î i d seama de limitele lumii i ale sale prin tr irea a tot felul de imperfec iuni ale lor (boli, moarte, incapacitatea lumii de a-l satisface cu adev rat i definitiv pe om), totu i el nu poate ajunge la marginea cosmosului i nu poate ajunge niciodat la cunoa terea de sine în mod des vîr it.

În imperfec iunile fiin ei umane i ale lumii i în continua insatisfac ie în care ne las acestea prin ele înse i se arat limitarea lor, dar în neputin a omului de a ajunge în cunoa terea lor pîn la marginea lor, constat m indefinitul lor. Ele ni se prezint ca indefinite i în acela i timp ca limitare. Lumea e finit pentru c nu e una cu Dumnezeu; dar e indefinit , pentru c e creat de Dumnezeu cel infinit i e în leg tur cu el i cu omul ca chip al lui.

Omul e indefinit la complexitatea i permanenta noutate a spiritului s u. El a f cut de aceea s progreseze în cunoa terea de sine, dar nu poate ajunge pîn la cap t în aceast cunoa tere de sine. Dar chiar dac ar ajunge, tot n-ar ie i din imperfec iunea sa. Iar lumea e inferioar

omului pentru că este obiect de cunoaștere lipsit de conștiință și de capacitatea de a-și comunica iubirea în mod conștient și de a se cunoaște pe sine însuși. Totuși omul este făcut astfel că nu poate dispune cu totul nici de existența ei fizică și nu poate ajunge nici fără cunoaștere la marginile ei. Astfel, atât sinea umană, cât și lumea fizică, se prezintă pe de o parte ca limitare, ca imprimate de imperfecțiuni și de neputințe, dar pe de altă parte depășind puterile lor de a dispune de ele înseși, în special puterile omului de a se cunoaște și de a cunoaște cele două realități pînă la marginile lor.

Omul progresează în cunoașterea sa și a lumii, dar progresează într-un indefinit al cărui capăt nu-l poate ajunge, întrucare încheie pe de altă parte gândurile și simțirile lui mereu în același plan nesatisfăcător. Omul progresează în cunoașterea lumii, dar progresează în cunoașterea unor aspecte specificate la nesfârșit ale acelorăși legi generale, rămînînd cu cunoașterea lumii fizice și a sa într-un plan finit și în același timp indefinit.

Amîndouă acestea arată că sinea omului și lumea, odată ce sunt finite, dar în neputință de a se cuprinde una prin alta, sunt dependente, dar nu una de alta, ci de o realitate superioară.

Cum ar exista prin sine o lume imperfectă? Dacă poate fi prin sine, cum de nu poate fi perfectă?

S-a dat încă de cître filozofia din antichitate un răspuns panteist, emanationist sau evoluționist la această întrebare. S-a spus că fundamentul este perfect, dar cele eminate din el sunt imperfecte, sau vor ajunge la perfecțiune prin evoluție. Dar cum pot ele să emaneze imperfecte din ceea ce este perfect, sau cum n-a putut ajunge imperfectul la perfecțiune odată ce ele au pornit pe calea perfecțiunii din eternitate, de cînd există? Numai ideea unei deosebiri ființiale între fundamentul

lumii i lumea noastr poate da un r spuns la problema imperfectiunii lumii. Fundamentul e necreat, lumea e creat . i omul la fel. Dar ele ar putea dobîndi perfectiunea r mînînd în comunicare deplin cu fundamentul lor. Îns aceasta s-a l sat la latitudinea libert ii umane. Numai libertatea fiin elor con tiente create poate duce lumea la perfectiune. Îns perfectiunea nu i-o poate sorbi nici lumea, nici omul din fiin a proprie. C ci atunci ar fi silite s ajung la perfectiune. N-ar mai fi în crea iune libertate.

Astfel de i creat , lumea apare investit de Creatorul ei cu cea mai mare valoare. Perfectiunea ei depinde de libertatea ei. La aceast perfectiune ea ajunge prin comuniunea liber acceptat cu fundamentul ei, care pe lîng faptul c e i El liber, e i iubitor, i a creat lumea din iubire, pentru a ajunge prin iubirea Lui primit în mod liber de ea la fericirea des vîr irii. Numai o lume creat poate fi o lume a libert ii i a iubirii, pentru c e opera unui fundament personal liber i iubitor. Altfel totul st sub necesitatea unor legi ale repeti iei, care nu dau nici un sens existen ei. Omul i lumea nu sînt ni te roabe purtate în repeti ia monoton de ni te legi, pentru c sunt create de o Fiin suprem liber i iubitoare. O existen imperfect dominat pîn în fundamentul ei de asemenea legi prezint chiar acele legi ca inexplicabile, ca lipsite de con tiin i libertate. O orbire general i fatal , imperfect , domin întreaga existen , ceeace o lipse te de orice sens.

Prin explicarea lumii i a omului ca crea ii ale lui Dumnezeu, credin a cre tin face dependent cre terea omului de smerenia lui, ca con tiin a dependen ei de Dumnezeu Creatorul, dar i de iubirea lui fa de acest Creator, care îl ine pe om în leg tur cu El, tot prin iubire.

Un mare rol în înaintarea omului spre chipul lui real îl are rbdarea necazurilor. Aceasta întreprinde pe om cu adevărat în spiritul lui, în vreme ce cîntarea de a se sustrage de sub ele îl moleșește spiritual. Prin rbdarea necazurilor omul arată că tîrîia lui nu-i vine de la alipirea la lume, ci de la Dumnezeu cel atotputernic și iubitor. Lumea alternează plăcerile ce le dă cu foarte multe necazuri. Însă și robia și slăbiciunile în care îl coboară pe om patimile ca alipiri excesive la lume, arată incapacitatea ei de a-l desvîrși, deci de a-l mîntui. Omul este unit prin spiritul său în mod deosebit cu Dumnezeu cel netrecător și infinit în viața Lui. De aceea trebuie să cultive mai ales legătura cu El, dezrobindu-se de lume și devenind prin aceasta stăpînul ei cu adevărat. Toate căutările de ocolire a necazurilor, de viață comodă prin cele ce i se oferă de către lume, sunt împreunate cu egoismul care rupe pe om de om, care-l împiedică în înaintarea spre Împărăția cerurilor, care este Împărăția iubirii între el și Dumnezeu și între om și om. De aceea Varșanufie și Ioan socotesc că nu există alt drum spre Împărăția cerurilor decît suportarea cu răbdare a necazurilor. Ba și vîrșirea oricărui bine ei îl socotesc împreună cu suportarea vreunui necaz, căci trezește invidii văturoase și nevădute.

Puterea răbdării necazurilor îi vine omului din legătura cu Hristos, Care, fiind Fiul lui Dumnezeu făcut om, a suportat crucea din iubire pentru noi, nelăsîndu-se cîntărit de durerile ei.

Tot așa toată puterea omului de a se smeri îi vine din chenoza sau din golirea benevolă de slavă a lui Hristos.

Astfel înaintarea omului spre adevăratul chip al său este o înaintare din puterea lui Hristos și spre asemănarea cu Hristos ca om; ea are un temelie și o înțeles hristocentric. Numai răbdarea și smerenia pot duce pe oameni la unirea

iubitoare între ei, a a cum a voit Hristos. Dar această unire n-o pot realiza ei decât în Hristos. Această unire cu Hristos ne des vîr e te i prin faptul c odat cu ea realiz m i unirea între noi. De altfel în acest scop s-a f cut Fiul lui Dumnezeu om: ca s ne facem una cu El. i numai smerenia i purtarea necazurilor cu r bdare ne duc spre iubirea care ne poate uni. C ci i Hristos a realizat acest chip adev rat al omului prin chenez (smerire) i cruce.

De fapt, din moartea lui Hristos ca jertf de Sine înv m i lu m putere s ne preg tim spre moartea noastr ca ie ire dintr-o via închis în noi în ine, ca d rîmare a z gazurilor ce ne împiedic de la o deplin comuniune.

În r bdarea necazurilor se manifest o relativizare a leg turilor noastre cu cele ale lumii. Prin ea se face iar i transparent sau sim it planul vie ii spirituale superioare, caracterizat prin bun tate i iubire în via a de veci.

Acest sim al relativit ii celor p mînte ti, care sl be te patimile noastre, d omului o odihn tot mai mare din partea grijilor pentru lucrurile lumii acesteia. De aceea „odihna” este o alt important stare duhovniceasc , accentuat st ruitor de Varsanufie i Ioan. Prin aceasta se arat c lumea e f cut nu ca s ne robeasc spiritul, ci ca s fie transfigurat prin spiritul nostru unit cu Dumnezeu, ca s fie luat în st pînire de spiritul nostru.

Dac Sf. Maxim M rturisitorul a eviden iat „odihna etern la care ajunge omul dup mi carea sa spre des vîr ire în cursul vie ii p mînte ti (contrar lui Origen, dup care sufletele revin mereu din pleroma i pleac mereu din ea, plictisindu-se de ea, deci r mîn într-o ve nic neodihn , sau ob in numai odihne trec toare), Varsanufie explic această odihn , ar tînd c ea se

dobînde te ca arvun înc în via a de aici, prin r bdarea necazurilor, ca greut i relativizate, i prin smerenie.

Sporind în aceast „odihn ” fa de grijile i necazurile produse de prea mare alipire la lume, care ne în într-o agita ie chinuitoare, înainte m spre marea i netrec toare odihn a vie ii viitoare, care nu e o încremenire, ci o bucurie netulburat de iubirea în care vom vie ui ve nic.

Odihna ve nic la care ajung cei ce se înt resc de aici în r bdarea necazurilor are în ea i o lini te a con tiin ei de a nu fi f cut r u altora, sau de a fi ob inut iertarea lor pentru relele ce le-au f cut. Iertarea lor ne vine i prin rug ciunile lor dup ce am trecut din aceast via , dar i prin rug ciunile tuturor celor ce fac parte din Biseric i îndeosebi a sfîn ilor. De aici marea importan ce se acord în aceste „Scriori” iert rii unora de c tre al ii i rug ciunilor unora pentru al ii. Cererea de iertare înmoaie sufletul celui ce o cere, dar i al celui c ruia i se cere, cum îl înmoaie i iertarea pe al celui ce iart i al celui iertat, f cînd cu puțin comunicarea real de putere i de via de la unul la altul. C ci amîndou contribuie la înaintarea în smerenie i la eliberarea de slav de art .

Comuniunea e ajutat în mod deosebit de rug ciunile unora pentru al ii. Nimenea nu se mîntuie te singur, nimenea nu face bucurie lui Dumnezeu dac se prezint Lui numai cu rug ciunile pentru sine. El ne vrea uni i între olalt , mai ales cînd vrem s ne prezent m în fa a Lui, dat fiind c El este Dumnezeul iubirii i vrea s ne adune pe to i în Sine. Deaceea în aceast silin de a ne uni unii cu al ii, ar tat mai ales în rug ciune, este El însu i lucr tor. Numai în iubirea fa de altul ar tat prin rug ciune ne des vîr im fiecare. C ci numai cerînd rug ciunea altora ne smerim, eliberîndu-ne de mîndrie, precum în rug ciunea pentru altul ne eliber m de invidia care nu se bucur de binele altuia. De aceea, numai

Sfin ii Varsanufie i Ioan

rugîndu-ne unii pentru al ii, ne r spunde Dumnezeu cu împlinirea rug ciunilor noastre.

Credem c nu exist alt carte duhovniceasc din perioada P rin ilor biserice ti care s vorbeasc atît de mult i atît de concret despre importan a rug ciunii unora pentru al ii, dar mai ales a rug ciunii sfin ilor.

Se pune prin aceasta în relief întîlnirea tuturor în sobornicitatea rug ciunii. To i se întîlnesc între ei i cu Dumnezeu în rug ciune. Fiecare se simte responsabil pentru mîntuirea celorlal i i chemat s lucreze pentru ea prin rug ciune.

Pe cît de relative sînt în viziunea „Scrisorilor” lucrurile, pe atît de important este persoana omeneasc : „Ce ar folosi omului de ar cî tîga lumea toat , iar sufletul i l-ar pierde”? M pot mîntui f r lucruri, sau chiar m mîntuiesc mai u or cînd nu caut s le adun cu l comie, defavorizînd pe al ii. Dar nu pot s m mîntuiesc f r grija de a ajuta pe al ii s se mîntuiasc . E implicat în aceasta faptul c lucrurile n-au pre decît pentru oameni, ca s fie folosite spre sporirea comuniunii dintre ei i spre înaintarea la ve nica lor comuniune în via a viitoare. De aceea lucrurile, cosmosul, galaxiile n-au nici un sens decît pentru oameni. Chiar ideile i c r ile care le p streaz i prin care se transmit la distan e de spa iu i de timp spre a fi sesizate de diferitele con tiin e, f r acest scop ar fi ca i cînd n-ar fi, sau ar fi o pur virtualitate neactualizat în folosul vie ii noastre i al ve nicei noastre comuniuni. Nici ele n-ar fi nimic f r oameni, c rora trebuie s le serveasc în n zuin a lor spre comuniune, care se des vîr e te în ve nica comuniune. Astfel dac cosmosul se dovede te lipsit de sens f r persoanele umane, persoanele umane sunt marea i importanta realitate care d pre cosmosului. Pe de alt parte, dac persoanele umane, cu toat valoarea negr it

superioară , nu pot crea cosmosul și nu-și pot menține viața în fața lui, evident că trebuie să fie o existență personală superioară cosmosului, existență care l-a putut crea, care se poate menține permanent în fața lui și-i poate da prin aceasta continuu un sens. Dar acest sens nu e pentru Cel ce a creat cosmosul, ci pentru alte persoane cu o mult mai mică putere decât Creatorul. Însă fără o existență superioară conștientă de sensurile existenței și ale lumii create, ar lipsi izvorul original al sensurilor. Iar fără acest izvor de sensuri n-ar putea avea, sau lua ființă , nici o existență . În acest caz n-ar fi posibile ființele capabile să ajungă la sensuri și nici-o realitate cu o virtualitate de sensuri; și n-ar exista nici o garanție pentru valoarea și păstrarea eternă a sensurilor sesizate de conștiința umană , împreună cu persoanele care le-au sesizat și le pot păstra în conștiința lor, în acord cu izvorul personal suprem al tuturor sensurilor.

Iertarea reciprocă , rugăciunea unora pentru alții, smerenia, refuzarea slavei dearte, sînt tot atîtea mijloace care pot duce spre chipul omului iubitor și pot imprima raporturilor dintre oameni o nesfîrșit dulce și delicatețe, ducîndu-i pe toți spre Împărăția cerului, care e Împărăția iubirii desvîrșite. Opera celor doi Bîrîni e o simfonie universală a iubirii, manifestată în rugăciunea auzită și neauzită a tuturor pentru toți, ca expresie a iubirii întreolaltă a tuturor, a iubirii în care toți cred în valoarea și existența eternă a tuturor ca persoane unice, neconfundate.

„Scrierile lui Varsanufie și Ioan” descriu lefuirea treptată a omului de tot ce l-a coborît din omenescul lui, care nu se poate realiza decât în comuniunea dintre oameni, alimentată din comuniunea lor cu Dumnezeu. Lucrarea aceasta de lefuire o face nu numai Dumnezeu cu fiecare din ei și fiecare cu sine, dar mereu ajutat de

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu i de credincio ii mai progrese i duhovnice te.

Înaint mîmpreun spre o via de des vîr it comuniune, în care fiecare cre te în t rie spiritual i în iubire, în libertate de patimile proprii i ale altora i în comuniune spre Împ r ia lui Dumnezeu în Treime, a lui Dumnezeu al iubirii. Dacă nu vom tr i acolo nici o separa ie între noi i între noi i Dumnezeu, nu trebuie s-o accept m cu resemnare nici aici. Via a deplin i fericit n-o avem decît în comuniune, în dep rtarea de orice eroism.

De aceea o alt recomandare statornic a celor doi B trîni este pe de o parte t ierea voii proprii, pe de alta punerea la contribu ie a silin ei noastre de a împlini voia lui Dumnezeu care ne iube te pe to i i voie te ca to i s ne iubim i care ne d i puterea ce ne înt re te spre acestea. C ci voia lui Dumnezeu, contrar voii noastre egoiste, este voia care îmbr i az pe to i în iubire. Împlinind aceast voie a lui Dumnezeu, contribuim i noi în mod real la împlinirea cererii: „Fie voia Ta”. Iar prin aceasta la împlinirea celorlalte cereri: „Vie Împ r ia Ta”.

Scrierea de fa în tradi ia spiritual româneasc

Am v zut c traduc torul francez al acestei scrieri vorbe te de marea influen pe care ea a avut-o în spiritualitatea ortodox . Se poate confirma aceast declara ie i prin aten ia de care ea s-a bucurat în tradi ia spiritualit ii române ti. Remarcam înainte prezen a modului de vorbire al „Scrisorilor” în mîn stirile române ti. Dar nu tiam c acest mod de vorbire i l-au însu it monahii români din înse i textele scrise ale lui Varsanufie i Ioan citite în mîn stirile noastre. Credeam

care l a fost însușit oral prin legăturile monahilor noștri cu Sf. Munte.

Dar interesându-ne de existența acestei scrieri în manuscrisele din Biblioteca Academiei Române, am aflat de existența ei în numeroase manuscrise românești, traduse dinainte de ediția tipărită a scrierii în grecește la 1816, cele mai multe din timpul stăruirii Paisiei de la Neam. E drept că cele mai multe din aceste manuscrise, numite „Miscelanee”, nu cuprind decât puține file din această scriere. Acestea sunt: Ms. nr. 1913 din 1811; Ms. nr. 1621 din sec. XVIII, provenind de la Argeș; Ms. nr. 1995, provenind din Mănăstirea Cernica și datînd din sec. XVIII; Ms. nr. 1994 din anul 1793, provenind tot din Mănăstirea Cernica și purtînd semnătura Sf. Calinic; Ms. nr. 2100 din sec. XVIII, provenind din Mănăstirea Lainici; Ms. nr. 2115, datînd din 1789; Ms. nr. 2466 din sec. XVIII, provenind de la Argeș; Ms. Nr. 5548 provenind din sec. XVIII; Ms. Nr. 5944, datînd din sec. XIX; Ms. nr. 3574, datînd din sec. XVIII.

Manuscrise cuprinzînd scrierea întregă sînt: Ms. nr. 3723 din 1787, ff. 1 r.-343 r. ; Ms. nr. 1532, ff. 1-327 din sec. XIX; Ms. nr. 1539, ff. 1-366.

Despre aceasta din urmă se spune: „Această carte este a obștei stăruirii Paisiei, sf. Mănăstire Săcul”. Se pare că opera întregă se află și în Ms. nr. 2147, cuprinzînd 604 ff. și provenind de la ucenicii stăruirii Paisiei din Mănăstirea Neam; în Ms. nr. 1899, din 1796, cuprinzînd 426 ff. și intitulat „Cartea sf. Stăruirii, a marelui Varsanufie și Ioan”. Pe el se mai scrie că provine de la Cernica, din timpul Arhim. Gheorghe Paisiotul, ca o copie după o traducere de la 1789 din Mănăstirea Neam. El poartă de asemenea autograful Sf. Calinic.

Dar și Ms. nr. 3723, intitulat „Cartea Avei Varsanufie”, se prezintă avînd o traducere din grecește, făcută la

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Neam de un monah anonim i rev zut de „Dasc lul Ilarion”, de care tim c era o autoritate atît de mare pentru Paisie, încît acesta nu îndr znea s fac traducerile sale în slavon (ap rute în Rusia sub titlul Dobrotoliubie) direct din grece te, ci dup traducerile în romîne te ale lui Ilarion i Macarie (Cetvericov).

O cercetare mai atent ar putea afla dac toate manuscrisele scrierii sînt copii dup traducerile de mai sus, sau au fost mai multe traduceri.

D m mai jos din Ms. 3723, f. 346 r., despre traducerea lui. Apoi tot din el d m ca mostr de text românesc din acea vreme Întreb rile i R spunsurile nr. 314 i 315. Ele se remarc prin multe cuvinte ce s-au p strat în limbajul suculent al tradi ieii noastre monahale i r ne ti, cu toat stîng cia i unele inexactit i ce le f cea poate i în timpul cînd au ap rut destul de greoaie la citit.

Ms. 3723, f. 346 r.: Tîlcuitu-s-a aceast sfînt i de suflet folositoare carte a sfîntului Varsanufie acum den limba elineasc pre limba noastr cea rum neasc de oarecarele din cei prea mici i mai de pre urm ucenici ai stare ului Paisie i s-au privit de dasc lul Ilarion.

F. 176[r]-177[v].

Întrebare a aceluia i.

Gîndul îmi zice mie c lini tea iaste decît toate mai de nevoie i cum c de folos î i iaste ie. Oare bine zice ?

R spuns al lui Ioan.

Lini tea ce iaste; f r decît s - i strîng cineva inima sa de la dare i de la luare i de la pl cerea oamenilor i de la celelalte lucruri i cînd înc Domnul au muștrat pre c rturariul pentru cel ce au c zut în tîlhari i l-au întrebat pre dînsul cine i s-au f cut de aproape îi zice cel ce au f cut mil cu dînsul. Iar i au zis mil voiesc i nu jertf . Deci deac odat ai în eles c mila mai mare iaste decît jertfa, la mil pleac - i inimata. Pentru c i pricinuirea a

lini tii aduce la înalt cugetare, mai întâi de a s cî tîga pre sine, omul adec de-a s face f r de prihan c ci atunci iaste lini te, c am purtat crucea, deci dac vei face mil afli ajutor; dar dac vei îne pre sine- i, ca cum adec s covîr ti m sura, aceasta înva -te c i ceea ce ai o ai pierdut, deci nici în untru nici afar : ci de prin mijloc c l tore te, pricepînd ce iaste voia Domnului, c zilele rele sunt.

Întrebare a aceluia i: descoper -mi mie st pîne cum nici înl untru, nici afar , ci de mijloc; oare nu ar tate zile s hot r sc lini tii i ar tate griji.

R spuns lui Ioan:

A nu n d jdui nici la lini te nici a def ima întru îngrijire, aceasta iaste calea cea de mijloc ceea ce nu cade ci a avea întru lini te pre smerenie i întru îngrijire pre trezvie i strigînd gîndul; nu iaste hotar de ceas, cu cît mai vîrtos de zi; ci dator iaste cineva a suferi cu mul umit cele ce îi vin asupr ; i trebuie a p timi împreun cu to i cei ce sînt în chinovie. Pentru c porunca apostolului împline te: adec dac cineva se nec je te c cu dînsul împreun s s nec jeasc : ca s -l mîntuie pre dînsul, ca s -i dreag sufletul lui, c aceasta iaste milostivirea i cu cei neputincio i împreun a p timi i la vindec rile lor a le ajuta, bine iaste, pentru c deac doftorul plat are purtînd de grij de bolnavul, cu cît mai vîrtos cel ce împreun p time te la toate cu aproapele, dupre puterea sa; c dac cineva la toate s va milostivi i la aceea ce împreun p time te s afl împlinind voia sa.

AUTORUL

Sfin ii Varsanufie i Ioan

VARSANUFIE

I

IOAN

SCRISORI DUHOVNICE TI

1. *R spuns al marelui B trîn (sau al lui Varsanufie) c tre Ava Ioan de la Ber eba¹, care-i ceruse s îng duie s vin s vie uiasc lâng ei, în mân stirea lor de ob te.*

S-a scris în Apostol c "Cel ce a început într u voi lucrul cel bun, El însu i îl va i duce la cap t pîn în ziua Domnului nostru Iisus Hristos" (Filip 1,6). i iar i a spus St pînul nostru celui ce a venit la El: „De nu se va lep da cineva de toate cele ce le are i de neamul lui, ba de nu- i va urî chiar i sufletul s u, nu poate s fie ucenicul Meu" (Lc. 14, 33 i 26). i e cu putin lui Dumnezeu s împlineasc acest cuvînt pentru noi. "C ce este mai bine i mai pl cut decît a locui fra ii împreun ?" (Ps. 132, 1).

Deci m rog s ajungi la m sura scris în Fapte: "Cî i aveau averi le vindeau i aducînd pre ul celor vîndute îl puneau la picioarele Apostolilor" (Fapte 4, 34, 35).

i eu cunoscînd rîvna ta, ca fiind dup Dumnezeu, am spus iubitelui nostru fi u, Serid, care ne-a acoperit pe noi cu Dumnezeu de c tre oameni (i n d jduim în Dumnezeu c te va acoperi i pe tine împreun cu noi): "Prime te pe fratele Ioan cu dragoste mult i s nu stai de loc la îndoial . C ci înc înainte cu doi ani mi-a descoperit Dumnezeu c va veni aici i mul i dintre fra i

¹ În textul grec :

vor veni la noi. i eu am p zit descoperirea pîn ce voi afla ce va face Domnul. Cînd deci s-a împlinit timpul, am ar tat-o i eu vou ".

i fiindc am socotit ca din cele ce le port s - i trimit ceva i ie, iat am luat culionul de pe capul meu i i l-am trimis prin fratele, zicînd : "D -i-l lui i adu-mi în locul lui altul". ine-l deci pîn la moartea ta. C ci te va acoperi de multe rele i ispite. S nu-l dai deci altcuiva. C el este Binecuvîntarea lui Dumnezeu prin mîinile mele. i sile te-te s duci la cap t lucrul t u i elibereaz -te de orice alt grij , cum ne-am eliberat i noi. i ezi cu noi întru toat negrija, d ruindu-te lui Dumnezeu.

i eu, Serid², î i spun ie un lucru minunat. Cînd gr ia B trînul acestea, gîndeam întru mine: cum voi putea inea aceasta în minte, ca s le scriu ? Dac ar vrea B trînul, a aduce aci cerneal i hîrtie ca s scriu orice cuvînt pe care-l aud. Dar el a cunoscut ceeace gîndeam: i fa a lui începu s str luceasc ca focul i-mi spuse: "Du-te i scrie i nu te teme. Dac i-a spune zeci de mii de cuvinte ca s le scrii, Duhul lui Dumnezeu nu te va l sa s scrii nici mai multe nici mai pu ine decît i-am spus, chiar dac ai voi, ci-i va conduce mîna ca s le scrii acestea pe rînd.

2. R spus al aceluia i mare B trîn c tre acela i, vestindu-i lui de mai înainte feluritele necazuri ce vor veni asupra lui i neputin a trupeasc , unit cu acestea, dar i sporirea sufleteasc ce-o va avea din aceasta.

² Serid(os) era întemeietorul i egumenul mîn stirii i în acela i timp slujitorul lui Varsanufie i Ioan i cel care scria i prin care se trimeteau r spunsurile lor. În scrisoarea aceasta adaug i de la sine un cuvînt.

Spune fratelui Ioan : Între te- i inima ca pe o piatră tare. Iar piatră numesc tărâsul sufletului, ca să poți auzi cele ce- i voi spune. Ia deci seama la tine însuși, ca nu cumva auzind aceasta să te semești în inima ta și să cazi din flegăduința duhovnicească. Căci pe mulți i- a pierdut înfumurarea chiar dintre cei ce- au atins măsura. Deci te pregătește spre mulțumire în toate, auzind pe Apostolul care zice: "Întru toate mulțumii" (I Tes. 5,18), "fie în necazuri, fie în nevoi, fie în strîmtorări" (II Cor 6, 4), fie în neputință și osteneli trupești. Mulțumește lui Dumnezeu în toate cele ce vin asupra ta. Căci nădăjduiesc că tu vei "intra în odihna Lui" (Evr. 4,1). "Pentru că prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14,22). Nu te îndoi deci în sufletul tău și nu slăbească inima ta în ceva. Și adu-și aminte de cuvîntul Apostolului „că chiar de se strică omul nostru cel din afară, cel din untru se înnoiește din zi în zi" (II Cor. 4,16).

Dacă deci nu suferi pe timirile, nu poți ajunge la cruce. Iar de răzbi mai întâi pe timirile, vei intra la limanul odihnei Lui. Și te vei liniști apoi întru toată negrija, avînd sufletul întreg și lipit de Domnul pentru totdeauna, străjuit în credință, bucurîndu-se întru nădejde, veselindu-se în dragoste, prezintă în sfînta și cea de o ființă Treime. Și atunci se va împlini cu tine ceea ce s- a spus: „Și se veselească cerurile și se bucure pămîntul" (Ps. 95,11). Aceasta este viața cea fără de griji a omului lui Dumnezeu. Căci se bucură, iubitul meu frate, Tatăl și Fiul și Sf. Duh de mîntuirea ta.

3. *Răspuns al altui Bătrîn către acela, care- i ceruse o înfîlnire.*

³ Seadresa lui Serid, ca să scrie acest cuvînt și să-l trimită aceluia Ioan

Spune fratelui: Iart -m pentru Domnul, c ci doresc s te v d, dar nu g sesc timp liber din pricina con tiin ei altora. Dar m bucur de dragostea pentru binecuvînt rile trimise ie de sfîntul B trîn. i fericit e ti pentru c te-ai învrednicit de ele.

4. Ivindu-se o ispit pentru monahii locului unde vie uia Ava Ioan înainte de a veni în mîn stirea de ob te i avînd s se nasc o tulburare pe cînd era el acolo, tiînd-o aceasta de mai înainte marele B trîn cu duhul, îi scrise lui acestea:

Scrie fratelui Ioan: Iat î i trimit trei m rturii ale puterii lui Dumnezeu, din Scripturile Sf. Duh, prin care doresc s i se trezeasc mintea ca s ia aminte la Dumnezeu i la gîndurile Duhului, ca s cuno ti ceea ce se potrive te timpului de fa .⁴

Întîia m rturie este aceasta: Zis-a Dumnezeu c tre Sf. Prooroc Isaia: "Mergi poporul meu, intr în c mara ta, închide u a ta, ascunde-te pu în pîn va trece mînia Domnului" (Is. 26,20).

A doua m rturie este aceasta: "Ie i i din mijlocul lor i v osebi i i nu v atinge i de ce este necurat, zice Domnul, i Eu v voi primi pe voi i voi fi vou Tat i voi îmi ve i fi Mie fii i fiice, zice Domnul Atot iitorul" (Is. 17,18).'

A treia m rturie: "Vede i cum umbla i, nu ca ni te neîn elep i, ci ca ni te în elep i, r scump rînd vremea c zilele sînt rele" (Ef. 5, 15-16).

⁴ Sau al lui Ioan, supranumit i Proorocul, c tre acela i Ioan din Ber eba. [n.ed. în carte nu apare decît nota de subsol, f r a se indica pe text locul care este explicat]

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Iar eu zic ie: Alearg spre cele dinaintea ta i des -
vîr e te lucrul t u degrab , aducîndu-i aminte de Domnul
care zice: nimenea punînd mîna pe plug i întorcîndu-se
spre cele dinapoi, nu se preg te te pentru Împ r ia ceru-
rilor" (Lc. 9,62). C ci eu privesc la via a lini tit care se
afl în Hristos Iisus Domnul nostru, c ruia fie slava în
veci. Amin.

5. *R spuns al aceluia mare B trîn c tre Ava⁵ care
se întristase c Ava Ioan a întîrziat s vin i deaceea
socotea c nu mai vine.*

Nu te descuraja, fiule, nici nu te întrista din
pricina fratelui nostru. Pentru c de i lipse te cu trupul,
este cu noi totdeauna. C ci e de un suflet cu noi i nimic
nu-l desparte de iubirea noastr de acum i pîn în veac.

6. *Scrisoarea aceluia mare B trîn scris c tre Ava Ioan,
care se ocupa în ara lui cu unele lucruri de trebuin
pentru mîn stire i era tulburat de un r zboi al trupului⁶.*

Scrie fratelui: Tu e ti înc în afar , ostenindu-te dup
puterea ta pentru Dumnezeu i pentru sufletele fra ilor,
mai bine zis pentru odihna i lini tea noastr i a ta. C ci
dac fra ii no tri se odihnesc i sînt ocroti i prin noi,

⁵ Sau c tre egumenul mîn stirii, Serid.

⁶ R spunsul acesta îl trimite Ava Varsanufie c tre Ava Ioan dela
Ber eba. Nu e vorba de Ava Ioan, numit Proorocul, care se afl tot în
mîn stirea lui Serid. Ava Ioan dela Ber eba venise în mîn stirea lui
Serid, dar se duse în ara lui pentru a procura unele lucruri
mîn stirii lui Serid.

afl m i noi prin ei odihna des vîr it ⁷ ; i se împline te cu noi cuvîntul scris: "Un frate ajutat de alt frate este ca o cetate înt rit i înconjurat de ziduri" (Prov. 18, 19).

Taie toate leg turile i p rutele pricini pe care le ai pîn e ti afar i s nu la i nici-o pricin n scocit i nici-o leg tur cu cineva care te atrage la cele dinapoi. C ci de nu faci a a, nu te lini te ti într-o lini te des vîr it . C a a am f cut i noi. F cînd deci aceasta, n d jduesc c te vei lini ti cu des vîr ire i cu ajutorul lui Dumnezeu, sor ul i partea ta va fi cu noi în veac. Deocamdat s nu afle nimeni cele scrise ie împlinind a adar osteneala ta, de- i va înainta lucrul bine, mul ume te lui Dumnezeu i te roag Lui. C ci aceasta înseamn : "În toate mul umi i" (I Tes. 5, 18). S nu nesocotim datoria de a mul umi lui Dumnezeu. S facem ca acela despre care ai spus odat pilda : A plecat s se roage în biseric s i se rînduiasc s afle ceva de mîncare i l-a întîlnit pe careva care i-a spus: m nînc azi cu mine i apoi du-te i te roag i i-a r spus acela: nu vin, c ci am plecat s cer aceasta de la Dumnezeu. A adar i noi, fie c vom afla, fie c nu vom afla, s d m lui Dumnezeu rug ciune i mul umire. Ia seama s por i în trupul t u pururea crucea lui Hristos⁸ .

7. *R spunsul ace luia mare B trîn c tre acela , care se gîndea s mearg cu fra ii s culeag cele de trebuin pentru lucrul de mîn i se temea de pustietatea*

⁷ Ajutînd noi pe fra ii no tri s cî tige odihna i lini tea din partea r zboiului trupului, odihna i lini tea lor se întoarce spre noi, cî tigînd i noi mai mult odihn i lini te.

⁸ De aci se vede c r zboiul trupului pe care-l suferea adresatul, era din partea foamei. Varsanufie îi spune c e bine s poarte i această cruce în trup, c ci ea îl fere te i de alte pofte. Odat cu aceasta s se roage lui Dumnezeu. C ci El îi va procura, cînd va socoti de bine, mîncarea de trebuin .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

locurilor⁹. Îi aduce aminte s ia seama la r zboiul trupului care tulbur i-i, f g due te ajutorul lui Dumnezeu în această plecare pe care o ia asupra sa pentru ei.

Spune celui ce a fost chemat printr-o încuviin are de sus s locuiasc lâng noi nu numai în veacul de acum ci i în cel viitor, fratelui i celui de un suflet cu noi Ioan: Zis-a St pînul nostru Hristos ucenicilor S i: "Oare nu se vînd dou vr bii pe un b nu i nici una din ele nu va c dea pe p mînt f r voia Tat lui Meu cel din ceruri. Vou îns i perii capului v sînt num ra i. A adar nu v teme i Voi sînte i mai de pre decît un num r mare de vr bii. Tot cel ce va m rturisi pentru Mine înaintea oamenilor voi m rturisi i eu pentru el înaintea Tat lui Meu cel din ceruri" (Mt. 10,29-32). Ia seama deci la tine s pui cu trezvie pe Dumnezeu pururea înaintea ta, ca s se îplineasc i cu privire la tine cuvîntul proorocesc: "V zut-am pe Domnul înaintea mea pururea, c la dreapta mea este, ca s nu m clatin" (Ps. 15,8). Îtinde, a adar, mîinile tale din tot sufletul t u spre cele ce le ai de împlinit i cuget la ele pururea ca s auzi glasul lui Dumnezeu spunîndu- i: "Iat trimit pe îngerul Meu înaintea fe ii tale, care va preg ti calea ta înaintea ta" (Mt. 11,10;Mt. 3,1).

8. *Ostenindu-se acela mult i neaflînd cele pentru lucrul de mîn , s-a întristat i s-a mirat cum n-a fost trimis îngerul înaintea fe ii lui, dup cuvîntul B trînului. El nu tia c acesta i-a spus-o B trînul spre u urarea plec rii lui. Deaceea îi scrie lui B trînul acestea:*

⁹ S culeag material pentru co uri, probabil.

Scrie fratelui c atîta vreme cît este corabia pe mare, se a teapt la primejdii i la bîntuielile vînturilor. Dar cînd ajunge la limanul lini tei i al p cii nu se mai teme de primejdii, de necazuri i de b taia vînturilor, ci se va afla în lini te. A a i iubirea ta, cît vreme e ti cu oamenii, a teapt -te la necazuri i la primejdii i la atacurile vînturilor nemateriale; dar cînd vei ajunge la cele g tite ie atunci vei fi f r fric . Iar în privin a a ceea ce am spus înainte, c St pînul nostru a zis : "Iat voi trimite pe îngerul Meu înaintea fe ii tale", el a fost de fapt trimis. Iar despre faptul de a nu fi aflat cel pentru lucrul de mîn , Dumnezeu a zis în cartea lui Moise : "Pentru aceea te-a ocolit i te-a pedepsit i te-a sleit de foame în pustiu acela însp imînt tor, ca s cuno ti cele din inima ta" (A doua lege 8, 2-3). În elege, iubite frate, cele spuse ie de mine i ine-te tare i f r ov ial în osteneala ta.

9. Scrisoarea aceluia i mare B trîn c tre acela care plecase pentru trebuin ele mîn stirii i se descurajase pentru multele necazuri în care a ajuns.

Scrie, fiule, fratelui nostru Ioan, c -l îmbr i m în Domnul, eu i tu i fratele nostru Ioan. i spune-i: nu te descuraja în necazurile i greu ile trupe ti ce le rabzi i în care te ostene ti pentru noi i pentru ob tea noastr . C ci i prin aceasta îi pui sufletul t u pentru fra i i n d jduesc c mult îi va fi r splata pentru osteneala aceasta. i precum l-a pus Dumnezeu pe Iosif s hr neasc pe fra ii s i în timpul foametei în Egipt, a a te-a pus i pe tine s aju i mîn stirii împreun cu fiul meu Serid. Iar eu îi spun cuvîntul Apostolului cel c tre Timotei : "Tu deci, fiule, înt re te-te în harul Duhului Sfînt" (II Tim. 2, 1). C ci v d cum va veni lini tea ta i m bucur împreun cu tine întru Domnul. Pentru c atîta

Sfin ii Varsanufie i Ioan

vreme cît petreci afar , vei afla necaz i osteneal trupeasc . Dar cînd vei ajunge la limanul lini tei, vei afla odihn i pace. C ci nemincinos este St pînul nostru care zice: "Le voi da lor în veacul de acum însutit i în cel viitor via ve nic " (Mc. 10, 30). Ostene te-te, a adar, frate, din toat inima, ca s afli mai mult dragoste i odihn . C ci înainte de a ajunge corabia în port e lovit i fr mîntata de valuri i de vîrtejuri. Dar cînd ajunge în port afl însfîr it mult lini te. În elege cele spuse i le p ze te. "C ci Domnul î i va da în elegere în toate" (II Tim. 2, 7).

10. *R spunsul aceluia mare mare B trîn c tre acela , cînd a c zut pe piciorul lui o piatr i i-a pricinuit mult durere i descurajare.*

Iubitului frate în Domnul, Ioan, bucurie. Potrivit ostenelei trupului t u pentru noi i zdrobirii piciorului t u pentru noi, s umple St pînul Dumnezeu, sufletul t u, iubitul meu, însutit de bun t ile cere ti. În elege, frate, cele scrise de mine i le ascunde în tine, pentru c te vor face s sim i o bucurie cereasc , st pînitoare, dumnezeesc . C ci în numele Sfintei Treimi, descop r c e ti împreun mo tenitor al harismelor mele, date mie de Dumnezeu. i m-a tept s ajungi de grab la el înaintînd pas cu pas. C ci vei ajunge prin ostenelele pentru Dumnezeu la odihna Lui, a a cum altul ajunge la ea pentru smerenie. Iar eu n d jduesc c tu le vei avea pe amîndou cînd va muri întristarea din inima ta, în bu indu-se iu imea din tine. Atunci se v-a împlini în tine cuvîntul : "Vezi smerenia mea i osteneala mea i iart toate p catele mele;" (Ps. 24, 18). i cînd i-am spus c vei ajunge înaintînd pas cu pas, gînde te-te la Evanghelii, cum i de cîte ori a dat Hristos ucenicilor harismele vindec rilor i ale scoaterii dracilor, ca i

harisma des vîr it a iert rii p catelor, zicîndu-le: "C rora le ve i ierta p catele, iertate vor fi" (Ioan 20, 23). Deci cînd pentru osteneala ta cea pentru Dumnezeu va ierta p catele tale, ai ajuns la m sura la care voesc s ajungi.

Iar dac g se ti în scrisoarea mea cuvinte greu de în eles, întreab pe Serid, cel de un suflet cu tine, pe fiul meu cel iubit, i prin harul lui Dumnezeu el î i va explica cele greu de în eles. C ci m-am rugat lui Dumnezeu pentru el i în privin a aceasta.

Tu, deci, omule al lui Dumnezeu, alearg pe drumul g tit ie ca s ajungi cu bucurie la limanul lui Hristos, la care am ajuns noi, i s auzi glasul bucuriei împlinite, al vie ii, al luminii i al veseliei, spunîndu- i-se : "Bine, slug bun i credincioas , peste pu ine ai fost credincios, peste multe te voi pune, într în bucuria Domnului t u" (Mt. 25, 21). Bucur -te în Domnul, bucur -te în Domnul, bucur -te în Domnul! Domnul s p zeasc sufletul i trupul t u de tot r ul i de toat împotrivirea diavoleasc i de toat n lucirea pricinuitoare de tulburare. Domnul va fi lumina ta, acoper mîntul t u, calea ta, t ria ta, cununa ta, veselia ta i sprijinitorul t u ve nic. Ia aminte la tine C ci s-a scris : "Nu nesocoti cuvintele ie ite din buzele Mele" (Ps. 88, 35).

7. R spusul aceluia mare B trîn c tre acela , îndemnîndu-l s - i aduc aminte de cele scrise lui, spre folosul lui i spre sprijinirea inimii lui.

Zis-a Solomon despre p rin ii lui: "Cei ce m înv au îmi spuneau: s se s deasc cuvîntul nostru în inima ta" (Prov. 4, 4). A a î i spun i eu, frate: s se s deasc cuvintele mele în inima ta i cuget totdeauna la toate cele scrise de mine, precum a zis Dumnezeu prin gura lui

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Moise: "Lipe te-le de mîna ta cea dreapt i vor fi pururea neclintite înaintea ochilor t i i cuget la ele cînd te culci, cînd te scoli, cînd umbli pe drum i te culci în cas " (A doua lege, 6, 6-8). Arat -le, a adar, pe acestea întru des vîr irea faptelor i Dumnezeuul meu va fi cu tine în veac. Amin.

12. Acela i a poruncit fratelui un lucru i pentru c acela nu l-a împlinit repede, l-a certat pe el. Iar fratele întristîndu-se, B trînul i-a poruncit s nu mai spun aceasta vreunuia dintre fra i. În acest scop i-a spus B trînul aceasta:

Spune fratelui Ioan: Vremea noastr este slab . i cu mult osteneal afli în vremea de acum un om cu inima tare^{9b}. Dar ine cuvîntul sfîntului Apostol care zice : "Mustr , ceart , îndeamn cu îndelung r bdare i înv tur " (II Tim. 4, 2).

13. Ridicîndu-se o cl dire în mîn stire, acela (Ava Ioan) ca un om priceput a desenat m surile lucr rii. Dar unii fra i, f r s ti el, socotind c fac un lucru bun, au ad ugat ceva la acele m suri i au schimbat pu în planul. i tulburîndu-se acela i descurajîndu-se din pricina lor, a ar tat aceasta B trînului. B trînul a r spus:

Spune fratelui nostru Ioan, care cuget acelea i cu noi: Multe sînt cele scrise ie de mine prin mîna iubitului i sincerului nostru fiu, care ne iube te din tot sufletul lui

^{9b} E o vreme moale, adic o vreme lipsit de oameni viguro i. Se întristeaz de orice lucru neînsemnat, le e fric de orice fapt care cere osteneal i curaj.

deopotriv pe noi cei trei¹⁰ cu iubire des vîr it i toate acestea nu i le scriu din voia proprie ci din porunca Sf. Duh spre îndreptarea i folosul sufletului i a con tiin ei omului din untru, pentru necazuri i asuprirea trupului i pentru zdrobirea inimii. Întîi fere te-te de duhul descuraj rii. C ci na te tot r ul i necazuri felurite. Dac i-a scrie ispitele ce le-am suferit eu, î i spun c nu le-ar putea purta urechile tale; ba poate nici ale altuia în timpul de fa . Dar n d jduesc c vei ajunge la ele, ba chiar le vei vedea cu ochii t i i te vei izb vi de ele cu harul lui Hristos prin credin a ta. Pentru ce sl be te inima ta i se descurajeaz , din pricina oilor lui Hristos ? Sau nu tii ce dureri de cap sufer înv torul cel bun din partea copiilor pîn ce se cumin esc ? Doar ai auzit de la mine cuvîntul Apostolului: "Mustr , ceart , îndeamn cu toat îndelunga r bdare i înv tur " (II Tim. 4, 2). Ascult i ia aminte la cele ce i le spun. Îndelunga r bdare este n sc toarea tuturor bun t ilor. Gînde te-te la Moise, care i-a ales mai bine "s p timeasc împreun cu poporul decît s aib dulcea a trec toare a p catului" (Evr. 11, 25). Deci cînd te tulbur gîndul de la demoni împotriva vreunui om, spune gîndului cu îndelung r bdare: m-am supus oare pe mine lui Dumnezeu ca s lovesc pe al ii ?¹¹. i va pleca de la tine. Alearg cu b rb ie i cu t rie, aducîndu- i aminte de cuvintele mele, mai bine zis de ale Domnului, ca s ne în elegi pe noi în Hristos Iisus, Domnul nostru. Fie ! Amin.

¹⁰ Ava Ioan venit în m n stare iubea pe marele B trîn Varsanufie, pe Ioan zis Proorocul i pe Ava Serid. Acest fiu este Serid, care slujea i ca scriitor i transmi tor al scrisorilor lui Varsanufie i Ioan.

¹¹ M-am supus lui Dumnezeu împlinind slujiri mai mari, ca s m sup r cînd al ii nu m ascult în împlinirea acestor slujiri ? Trebuie s fie ei robii poruncilor mele ?

Sfin ii Varsanufie i Ioan

14. *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre acela ,
pentru c r bdase cu greu s aud c oarecare dintre
fra i spusese ca s -l umileasc : Cine mai este i acesta ?
Sau pentru ce se sup r ?*

Spune fratelui: Precum se judec Mihail pentru trupul
lui Moise (Iuda 9), a a m lupt i eu pentru tine, pîn ce
nu te vei izb vi de omul cel vechi. Dar i iudeii
murmurau împotriva Mîntuitorului, zicînd : „Nu este
Acesta fiul lui Iosif ? Nu cunoa tem pe mama i pe fra ii
Lui ? (Ioan 6, 42; Mt. 13, 55). Gînde te-te la acestea i
rabd pîn la sfîr it. (Mt. 10, 22) ¹²

15. *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre acela ,
care nu se izb vise înc de descurajarea lui:*

Spune fratelui: Mi-am adus aminte de proorocia lui
Ieremia proorocul care zice: „Cine va da capului meu ap
i ochilor mei izvor de lacrimi ca s plîng pe acest popor
ziua i noaptea ?" (Ier. 9, 1). M a teptam ca s te hr -
neasc hrana vîrtoas i te v d iar i avînd nevoie de
lapte (Evr. 5, 12). Vezi ce s-a scris: „ i de cele ascunse
ale mele cur e te-m " (Ps. 18, 13). Vezi s nu te fure
balauri r i i s verse în tine veninul lor. C e pricinuitor
de moarte. C ci nimenea nu îndrepteaz vreodat binele
cu r ul, pentru c e biruit de r u. Ci îndrepteaz r ul prin
bine (Rom. 12, 21). Iat tu stai în stadion: e ti dator s te
lup i cu fiarele, ca Apostolul (I Cor. 15, 32). C ci el se

¹² Mihail se lupta cu diavolul pentru trupul lui Moise, pe care acesta
îl revendica prin cine tie ce bîrfeal . Marele B trîn se lupt pentru
Ava Ioan s nu se lase prad sup r rii pentru bîrfeala unora. Cine e
sc pat de bîrfeal ? Nici Iisus n-a fost scutit de bîrfeala iudeilor. Dar
bîrfeala nu trebuie s devin pentru noi o ispit s ne sup r m pe cei
ce o scornesc.

Îl uida, pentru că biruise fiarele. Ai fost aruncat în furtuna mării ca să rabzi multe primejdii și să te lupi cu furia valurilor. Și biruind cu ajutorul lui Dumnezeu vei veni cu noi la limanul liniștii, în Hristos Iisus, Domnul nostru, ca ruia fie slava în vecii vecilor. Amin.

15. *Răspunsul aceleia mare Bătășeniei care începuse să se supere pe frați pentru stricarea unor lucrări mizii din pricina ploii. Căci o puneă aceasta pe seama negrijii lor. Fiind de mai înainte că aceasta îl va face să gândească rău la de Ava, îl trezește și îl întărește de mai înainte împotriva acestor gânduri, aducându-i aminte la dragostea adevărată pe care o are Ava față de el, ca prin această aducere aminte să lăpedească gândul potrivnic lui.*

Făcând o faptă de iubire, fiul meu, și gândind-te-te să aduci hârtie și cerneală și lasă răspunsul pentru care ai venit și scrie fratelui Ioan mai întâi o salutare din partea mea. Căci e pe cale să se supere pe alții și să fie supărat de alții. Și spune-i: Bucură-te în Domnul, fratele meu. Dacă sînt multe valurile mării, nu este oare cineva care să trezească pe Iisus și să certe vînturile și să se facă liniște pentru a cunoaște pe Iisus și a se închina? (Mt. 8, 22). Dacă toate sînt de arde și trec toate, pentru ce e împins inima noastră de ele, ca să uite de cuvîntul evanghelic: "Ce va folosi omului de va dobîndi lumea toată, iar sufletul său îl va pierde" (Mt. 16, 26). Află, fratele meu, că dacă supără cineva pe altul fie cu fapta, fie cu vorba, va avea după aceea el o supărare înșutită. Și s-au scris din partea mea de multe ori cuvintele Domnului din Scriptură, să ai îndelungă răbdare în toate și să iei aminte

Sfin ii Varsanufie i Ioan

i s nu fie voia ta amestecat ¹³ . Ci cînd îmi trimi i vre-o întrebare cu iubitul meu fiu, Serid, care mereu nec jît c te vede nec jît, sile te-te s ii sub paz gîndurile tale, ca s nu arunce vre-un venin pricinuitor de moarte în inima ta i s te am geasc s iei în arul drept c mil i bobul de nisip drept o pia . C ci a a se va afla omul care avînd o bîrn ia seama la firul de pai (Mt. 7, 3-5).

i-am scris acestea ca sufletului meu. C ci tiu c inima ta se va bucura de acestea. Fiindc se spune : "Mustr pe în elept" i celelalte (Prov. 9, 8). i, tii, frate, cît de mult te am pe tine în dragostea lui Hristos.

N d jduesc c e ti, în sfîr it, aproape de a nu te mai îngriji de lucrurile p mînte ti i de a te afla în lucrarea duhovniceasc a P rin ilor. C ci nu m va ru ina Domnul meu Hristos pe mine care m rog Lui ziua i noaptea pentru tine ¹⁴ .

17. *Întrebarea aceleuia c tre acela mare B trîn. tiu, P rinte, c acesta mi se înîmpl mie pentru p catele mele; i c sîntf r de mînte i pricina relelor. Iar cel ce m duce în astfel de necaz este Ava, pentru c nu are grije i trece cu vederea lucrurile. i acestea se pierd din pricina lui, iar eu nu pot r bda aceasta. i ce*

¹³ S nu ne fie voia noastr împ r it între cele bune i cele rele, sau s nu se uneasc ea cu vre-un gînd r u, sau cu vre-o fapt nepl cut lui Dumnezeu.

¹⁴ A nu se face pricin de sup rare mare din orice cuvînt sau gest neînsemnat al cuiva. Via a curat i rug ciunea neîncetat , neîmpr tiat , d sfîntului nusiguran amîndr , lipsit de vibra ie, c cererea lui va fi împlinit , dar o n dejde puternic , nu goal de tensiunea continu a cererii în n dejdea c va fi ascultat. E în rug ciune o lupt continu plin de n dejde. Nu lipse te nici n dejdea, nici lupta.

s fac dac eu vreau s adun gândurile ¹⁵, dar nu am putere ? Iart -m , c "Am spus-o odat ; a doua oar nu voi mai ad uga (s o spun) " (Iov. 39, 35). i m mir c s-a r cit c ldura dragostei pe care o aveam fa de fra i. Roag -te pentru mine, pentru Domnul.

R spus: Frate, adu-i aminte c Domnul a spus ucenicilor S i: "Acum i voi sînte i nepricepu i ?" (Mt. 15, 16). i-am scris s -i p ze ti gândurile tale. Dac te-ai fi ostenit s le p ze ti, ai fi aflat c puterea de care mi-ai scris de curînd, eu i-am ar tat-o într-o scrisoare de mai înainte i nu era nevoie s -mi scrii iar i. Totu i voi ad uga alt r spus la întrebarea ta.

Mai întîi te mustru. Te-ai numit pe tine p c tos, dar în faptele tale nu te socote ti a a. C ci cel ce se socote te p c tos i pricin a relelor, nu se împotriva te cuiva, nu se r zboie te, nu se mînie împotriva cuiva, ci îi socote te pe to i mai buni. i dac gândurile te fac s spui, f r s glume ti, c e ti p c tos, cum î i mi c inima împotriva celor mai buni ? Ia seama, frate, c nu acesta este adev rul. Deci înc n-am ajuns s ne socotim pe noi în ine p c to i ¹⁶. Deaceea cînd iube te cineva pe cel ce-l

15 A r spune gândurilor ispititoare prin refuz de a le asculta.

16 E o stare de suflet complicat : po i s spui c e ti p c tos în glum , sau dintr-o fals smerenie. Aceasta nu înseamn c nu trebuie s spunem c sîntem p c to i. Dar declara iei tale c e ti p c tos trebuie s -i corespund o recunoa tere în tine însu i c e ti p c tos. Sau aceast declara ie trebuie s te îndemne în mod real s dep e ti p catul. Deci cînd spui c e ti p c tos, dar te por i cu mîndrie, cu invidie fa de al ii, aceste purt ri contrazic declara ia ta c e ti p c -tos, pentru c ar i c de fapt nu te socote ti p c tos. Con tiîn a real c e ti p c tos trebuie s te ajute s lup i mereu cu gândurile rele. E o stare foarte complex . Cel ce se socote te de fapt p c tos lupt mereu împotriva a tot ce e nedes vîr it în el, dar pe de alt parte nici-un om nu ajunge des vîr it. Un semn c nu te lauzi numai cu o fals

Sfin ii Varsanufie i Ioan

muștr pe el, este în elept. Dar dac spune c îl iube te i nu face cele ce aude de la el, mai mult îl ur te. Dac e ti p c tos, pentru ce îl oc r ti i îl învinue ti c prin el i-a venit necazul ? Nu tii c fiecare se ispite te de pofta sa? (Iacob 1, 14) i aceasta-i na te lui necazul ? Aceasta este ceea ce i-am scris despre fra i, s nu te fac s iei în arul drept c mil .a.m.d. Roag -te mai degrab s -i fie p rta i în frica de Dumnezeu. i când spui de tine c e ti nepriceput, nu o spune în glum , ci cerceteaz -te i vei afla c nu te crezi a a. C ci dac ai fi a a, n-ar trebui s te mîinii, pentru c n-ai putea deosebi dac lucrul s-a f cut bine sau r u¹⁷. Dar cel nepriceput e prost. i cel nepriceput i prost e neîn elept în judec ile lui. i cum ar putea îndrepta i în elep i cel neîn elept pe al ii ? Vezi, frate, c vorbim în glum i numai cu gura i aceasta o arat faptele noastre. De aceea când r spundem gîndurilor, nu avem putere, pentru c mai întîi primim s osîndim pe aproapele i puterea duhului nostru sl be te¹⁸. i învinov im pe fratele nostru, vinova i fiind noi în ine¹⁹. Dac socote ti c totul este al lui Dumnezeu care milue te i nu al celui ce voe te, nici al celui ce alearg (Rom. 9, 16), pentru ce nu în elegi i nu iube ti pe fratele

smerenie când zici c e ti p c tos, e c nu te superi când cel c ruia îi spui c e ti p c tos, aprob această spus a ta.

17. Spui c e ti nepriceput, dar o spui în glum . C ci dac te socote ti cu adev rat nepriceput, n-ar trebui s te mîinii pe vre-un frate c a f cut vre-un lucru r u, pentru c fiind tu nepriceput, nu po i stabili dac lucrul s-a f cut bine sau r u.

18.L. Regnault i Philippe Lemaire traduc gre it cuvîntul grecesc cu "enerveaz ".

19. Nu putem birui gîndurile noastre rele, odat ce osîndim pe fra ii no tri. Ci tocmai prin aceasta le înt rim.

t u cu o iubire des vîr it ?²⁰. C ci cî i nu voiau s ne
ajung pe noi, b trîinii, i alergau în acest scop ? Totu i
nu li s-a dat lor s ne ajung . De aceea nereu ind el, ne-a
trimis Dumnezeu pe noi la el i l-a f cut pe el fiul nostru
sincer. C ci Dumnezeu iube te voin a cea din untru.

Cît prive te cuvîntul: „Am spus odat ” .a.m.d., dac
lup i pentru a ajunge acolo, e ti fericit. Dar nu s-a dat
aceasta tuturor.

Iar despre celelalte gînduri, pune în seama lui Dum-
nezeu tot gîndul, zicînd: „Dumnezeu tie ce e de folos”.

i te vei odihni. i pe încetul î i va veni puterea s rabzi.
Nu înceta s spui. Iar de spui nu e ti auzit, i nici nu afli
har (ascultare) în cuvîntul t u, s nu te întristezi. C ci te
vei folosi i mai mult.

Iar privitor la cele ce te mir , iubirea des vîr it nu
cade i cel ce a dobîndit-o pe ea, r mîne în c ldur , fiind
închis în iubirea fat de Dumnezeu i de aproapele.

Cît despre rug ciunea de care ai scris la sfîr it, s - i
ajung cuvîntul ce i l-am scris, c m rog pentru tine lui
Dumnezeu f r încetare, noaptea i ziua. Ai cerut-o deci
i aceasta de prisos. Ai a adar de la mine hrana cea dup
Dumnezeu pentru mult vreme. St rue i a teapt pe
Domnul, în Hristos Iisus Domnul nostru, C ruia se
cuvine slava în veci. Amin.

18. *R spunsul aceluia B trîn c tre acela , care
l-a întrebat de unde este c ldura i r ceala i
învîrto area inimii; i despre r zboiul trupesc.*

20 Dac totul este al lui Dumnezeu, de ce s ne l ud m pe noi în ine
i s def im m pe altul care socotim c ne-a împiedicat în fapta
noastr ?

Despre c ldu r i r ceal , e tiut c Domnul s-a numit foc ce înc lze te i aprinde inima i r runchii (Ps. 7, 9; 35, 2). Dac e a a, diavolul este r ceal i de la el este toat r ceala. C ci de n-ar fi a a, cum s-ar fi spus c "atunci se va r ci dragostea multora"? (Mt. 24, 12). Iar "atunci" ce înseamn dac nu în timpurile vr jma ului. Când sim im deci r ceala, s chem m pe Dumnezeu, care venind va înc lzi inima noastr spre dragostea des vâr it a Lui, ba nu numai a Lui, ci i a aproapelui. i venind de fa c ldura Lui, se alung r ceala urîtorului de bine. Iar când acesta a uscat izvorul lacrimilor din inima ta, l-a umplut pe cel de sub pîntecele tale. Dar prime te pe Domnul în casa ta i El va usca izvorul din urm i va cur i izvorul lacrimilor ca s curg din el apa duhovniceasc ²¹. Cel ce voe te s vin la frica lui Dumnezeu, vine prin a teptare st ruitoare²². C ci zice : "A teptînd, am a teptat pe Domnul i a c utat spre mine i a ascultat cererea mea" (Ps. 39, 2) i ce a ad ugat? " i m-a scos pe mine din groapa tic lo iei i din tina noroiului" (Ps. 39, 3). Iar prin groapa aceasta în elegem i învîrto area inimii. Dobînde ti deci ceeace dore ti i te vei mîntui în Domnul.

19. *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela , care l-a întrebat despre îndelunga r bdare.*

21 Trupul prinde putere când se împu inez via a duhovniceasc a c rei esen o constitue iubirea de Hristos ce se na te din sim irea prezen ei Lui i a comuniunii cu El. Iar trupul plin de vigoare se face izvorul altor curgeri. Lacrimile inimii sînt semnul c omul nu e singur, ci c -L simte pe Domnul Hristos în sine.

22 Cel ce nu a teapt cu r bdare pe Domnul, e agitat. El uit de frica Domnului.

Spune fratelui : i-am scris despre îndelunga r bdare. i acum î i spun: Zis-a St pînul nostru Dumnezeu ucenicilor S i: "Iat v-am dat vou putere s c lca i peste erpi i scorpîi i peste toat puterea vr jma ului. i nimic nu v va v t ma" (Lc. 10, 19). F -te dar ca Iov "bînd batjocura ca ap " (Iov. 34, 7). F acestea i cuget totdeauna la ele.

20. *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre acela , care l-a întrebat: Dac i-a dat lui Dumnezeu putere s calce peste erpi i scorpîi, de ce se mai tulbur ?²³ .*

Cel ce a primit putere s calce peste erpi i scorpîi, nu mai este v t mat sau biruit de ei. Cerceteaz deci inima ta în fa a oric rui lucru i dac el poate tulbura inima ta, m car cît de pu in, afl c e ti înc departe de a fi primit putere asupra acelora i s nu fii f r grij de tine, ca nu cumva s i se fure vre-o clip ²⁴ Ci orice lucru ai vedea c se întîmpl - i nu spun numai despre cele din lume, care sînt trec toare, ci fie în cer, fie pe p mînt - pune pe Dumnezeu i judecata Lui înaintea ochilor t i. i gînde te-te c pu in vreme avem s petrecem în lume. i a a f s se s l luiasc blînde ea în inima ta, aducîndu-i aminte de Hristos, Oaia i Mielul cel f r de r utate; de cîte a r bdat, nevinovat fiind: oc ri, b t i i celelalte. Iar noi, m car c sîntem vinova i de ce ne pornim împotriva aproapelui, cînd n-am p timit nimic din partea lui? Adu-i aminte c dragostea nu se trufe te, ci e cu îndelung

23 De ce nu st ruie în starea de neispitire? De ce se mi c împotriva altuia?

24 În textul grec: "Ca nu cumva s i-o ia timpul înainte", adic s nu i scape vreo clip de sub st pînire; s nu i se întîmple în vreo clip ceva ce n-a fost sub aten ia ta. S nu- i r peasc diavolul vremea din clipele date ie spre cre terea ta.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

r bdare i celelalte (I Cor. 13, 4). i roag -te s ajungi la cele dinaintea ta, ca s nu-i fie osteneala în de ert. Lipe te-te f r ov ire de Hristos, care ne-a iubit pe noi. Lui fie slava în veci. Amin.

21. *R spunsul aceluia B trîn c tre acela , punîndu-i în minte s nu porunceasc nim nui ceva, ci s - i hot rasc drept regul limpede s se îngrijeasc numai de sine.*

Frate, cu cît î i scriu mai multe, cu atîta sile te-te mai mult s în elegi cele scrise de mine i s nu le nesocote ti. C ci se spun spre cuno tin a i spre buna a ezare a sufletului.

S tii, frate, c dac cineva nu sufer oc rile, nu va vedea slava i dac cineva nu leap d am r ciunea mîniei, nu gust dulcea a. Ai fost l sat în mijlocul fra ilor i a lucrurilor ca s arzi i s fi cercat. C ci aurul trebuie probat prin foc (I Petru 1, 7). Nu- i ine nimic pentru tine, c ci prin aceasta vii la r zboi i la griji. Ci judec cele ale timpului potrivit cu frica de Dumnezeu i nimic în duh de ceart (Filip 2, 3). F tot ce po i sa te înstr inezi de mînie i fii pild de folos tuturor, nejudecînd pe cineva, nici osîndindu-l, ci sf tuindu-i ca pe ni te fra i adev ra i. Iube te mai ales pe cei ce te ispitesc. C ci i eu am iubit pe cei ce m ispiteau. Pentru c de gîndim bine ei, ace tia ne ajut s înainte m. Nu- i impune nici-o regul ²⁵. Fii ascult tor i smerit i cere- i socoteal de ce-ai f cut în fiecare zi c ci proorocul explicînd cuvîntul "în fiecare zi", zice: „ i am zis: acum am început" (Ps. 76, 10)²⁶. Iar

25 Nu spune: voi ierta atîta. M voi supune pîn la marginea cutare.

26 Poetul Charles Pegui vorbea de „l'eternel commencement". De fiecare dat cînd fac acela drum, gîdesc altceva. Nici-un moment nu e ca altul. Kirkegaard vorbea i el de noutatea fiec rui moment

Moise zice: „ i acum Israile" (A doua lege, 4, 1). ine deci i tu pe acum"²⁷.

i de i se impune trebuin a s porunce ti cuiva, probeaz gîndul t u, dac nu cumva va mi ca vre-o tulburare. i dac nu i se pare folositor, ascunde-l sub limb , aducîndu- i îndat aminte de Cel ce a zis : "Ce va folosi omul de va dobîndi lumea toat iar sufletul i-l va pierde ?" (Mt. 16, 26). Învă , frate, aceasta, c tot gîndul care nu are în sine renun area la smerenie, nu e dup Dumnezeu, ci este în chip v dit din cele de-a sînga. C ci Domnul nostru vine cu senin tate, iar toate cele ale vr jma ului, cu tulburare i mi care necurat . i chiar dac par îmbr ca i în haina oilor, se descopere din tulburarea ce o pricinuesc c "sînt lupi r pitori" (Mt. 7, 15). C ci zice: "Din roadele lor îi ve i cunoa te pe ei" (Mt. 7, 16). S ne dea Dumnezeu tuturor pricepere ca s nu ne l s m am gi i de drept ile lor. C ci "toate îi sînt Lui goale i descoperite" (Evr. 4, 13).

Tu deci, iubite, f s izbuteasc totul în mîinile tale, punînd înaintea ochilor t i frica lui Dumnezeu. i

(„der Augenblick"). Se poate generaliza: omul e mereu nou, c ci spiritul personal e mereu nou. Dar e cu adev rat mereu nou, cînd nu se b l ce te în patimile sale.

27 Nu l sa nici-un „acum" s treac nefolosit. Kirkegaard cerea s nu amîn m împlinirea a ceace ni se cere în acest moment, c ci prin aceasta ne obi nuim s tot amîn m. F fapta bun pe care i-o cere momentul chiar în acel moment. Împac -te cu fratele t u pîn e ti cu el pe cale. Tot timpul i spa iul sînt imprimate pentru un imperativ moral. Faptul c fiecare moment al timpului i al persoanei î i are unicitatea lui, sau se cere umplut de ceeace e de trebuin în acel moment, arat c nici momentele timpului, nici împlinirile persoanei nu sînt destinate s se topeasc într-o esen indistinct , ci- i au ecoul lor prelungit i unic ca mul umire sau osînd în eternitatea persoanei. Dar trebie s vedem i ceeace nu e potrivit s facem în aceast clip , ca s a tept m o alta. La aceasta ne ajut discern mîntul.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

mul ume te-i Lui. C a Lui este slava i cinstea în veci.
Amin.

22. *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre acela ,
plin de mîngîiere i de îndemn ca s se întoarc la veselia
duhovniceasc din descurajarea pricinuit lui de diferite
întîmpl ri.*

Scrie fratelui Ioan un îndemn duhovnicesc care s vese-
leasc inima lui în Hristos Iisus, Domnul nostru. i
spune-i lui: fiindc ne dore ti, „precum se dore te cerbul
dup izvoarele apelor" (Ps. 41, 1), - dar nu a a de mult ca
noi pe tine - nemaiputînd r bda, cum zice prea
dumnezeescul Apostol Pavel (I Tes. 3, 5), am scris iubirii
tale aceste spuse de noi, mai bine zis de Dumnezeu.
Rodeasc - i via a ta struguri, care, c lca i în picioare, s -
i produc vin duhovnicesc, ca s veseleasc sufletul t u
nec jît. Cîmpul t u s rodeasc îmbel ugat s mîn a cea
bun care sem nat pe p mîntul cel bun s produc una o
sut , alta ase zeci i iar i alta trei zeci (Mt. 4, 8). i s
se înc lzeasc inima ta pentru totdeauna de focul de care
a spus St pînul nostru Iisus Hristos: „Foc am venit s
arunc pe p mînt" (Lc. 12, 49). S se înst pîneasc în
inima ta pacea Domnului, dup cuvîntul Apostolului
(Col. 3, 15). i s se înal e finicul t u cu ramurile lui,
potrivit lui David care zice: "Dreptul ca finicul va înflori"
(Ps. 91, 13). S te cur e ti de mînie i de iu imea
patimilor ca sfin ii cei des vîr i i, în care nu se arat
nicidecum mi carea acestora, ba nici m car vre-o
înclinare de-o clip spre ele. i s învredniceasc
Domnul sufletul t u ca s se s l luiasc în nevinov ie i
în blînde e, ca s fii o hran a lui Hristos, un miel
nevinovat. S calci pe urmele noastre ca un urma
cuminte i s te ridici la canonul nostru ca un bun

mo tenitor al harismelor mele. S vad ochii t i pe Dumnezeu, ca unul ce-ai ajuns curat cu inima (Mt. 5, 8). S fii îndelung r bd tor în necazurile tale, ca unul ce ai cunoscut f g duala St pînului care zice: „În lume necazuri ve i avea, dar îndr zni i, Eu am biruit lumea" (Ioan 16, 33). S ajungi la dragostea de nebiruit care introduce pe cei ce au dobîndit-o în cur ile împ r te ti i- i face fra i ai lui Hristos²⁸ . P time te împreun cu Hristos, ca s te sl ve ti împreun cu El (Rom. 8, 17) i dac mori împreun cu El, ca s te scli împreun cu El. F cînd a a, nu nesocote ti comoara ce st în fa a ta²⁹ . Dar pîn acum n-ai cunoscut în elesul ei, sau ce este ea. Cînd

(n.ed. În text nu exist nota 27b, poate va apare în edi ia ulterioar a Filocaliei) Frumoas aplicare a ideii de mîncare de c tre noi a Mielului Hristos. Fiecare om blînd e o adev rat hran plin de dulcea pentru semenii s i. Dar numai unit cu Hristos în jertfa de sine, poate fi i omul un astfel de miel blînd, dulce la mîncare i îndulcind via a celui ce-l m nînc

28. Isus s-a f cut Fratele nostru prin dragostea care L-a îndemnat s se fac om i s primeasc moartea pentru a ne ridica la comuniunea ve nic i fericit cu Sine în Împ r ia unde vom fi fii ai Tat lui ceresc i fra i ai lui. Iar Tat l cel ve nic ne-a creat i L-a f cut pe Fiul S u om, ca s - i extind dragostea Sa de Tat i la al i fii. Noi tr im fr ia cu Hristos i calitatea de fii ai Tat lui ceresc, r spunzînd acestei iubiri a Lor i iubind i noi pe oameni cu iubirea Lor. În Împ r ia lui Dumnezeu, Acesta nu e St pîn al nostru ci Tat i Frate. Acolo domne te dragostea între Dumnezeu i noi i între noi to i fra i ai lui Hristos i fii ai Tat lui ceresc.

29 Comoara ce ne st în fa este dragostea lui Hristos i toate bun t ile Lui pe care ni le d i nou . Pe ea nu o vom putea cunoa te decît cînd vom ajunge la lini tirea des vîr it din partea grijilor pentru lucrurile trec toare i înguste ale lumii acesteia. C ci în aceast stare nu ne vom mai agita pentru cele netrec toare. La dragostea aceasta vom ajunge dup ce vom fi fost în stare s murim i noi lumii ce ne îngusteaz pentru Hristos, cum a murit El pentru noi.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Îns vei ajunge la lini tea des vîr it , atunci o vei cunoa te pe ea³⁰ i te vei minuna de darul lui Hristos. Dar cît de nep trunse sînt c ile Lui ! (Rom. 11, 33). Pîn ce e ti cu oamenii, nu po i s le în elegi. Dar cînd te vei afla f r griji ca noi, atunci vei în elege cele spuse. De aceea m rog lui Dumnezeu noaptea i ziua (II Tim. 1, 3) ca s fii i tu acolo unde sîntem noi, s fii i tu într-o sim ire cu noi, în bucuria negr it a sfin ilor i în lumina ve nic , ca s afli i tu partea ta în ceeace s-a f g duit sfin ilor, „în cele ce ochiul nu le-a v zut, nici urechea nu le-a auzit, nici la inima omului nu s-au suit, pe care le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El". Înt re te-te în Domnul; bucur -te. Amin.

23. *Întrebarea aceleia c tre acela mare B trîn: Te rog, P rinte i Înv torule, s nu te superi pe mine pentru cele ce le gre esc i s -mi dai un canon (un îndreptar) cum trebuie s m folosesc de psalmodiere, de post i de rug ciune. i dac trebuie s fac o deosebire între zile.*

R spuns : Frate, dac ai fi luat aminte la cuvintele cererilor tale, ai fi avut puterea s le în elegi. Dac m socote ti P rinte i Înv tor, cum crezi c m pot sup ra ? C ci P rintele este îndur tor i nu se las nicidecum st pînit de sup rare i Înv torul e îndelung r bd tor i str in de orice sup rare.

Iar în privin a dreptarului de care m-ai întrebat, multe sînt c ile pe care se poate intra prin poarta strîmt la via a ve nic . Iat , Domnul Hristos î i spune pe scurt cum

30 Numai murind egoismului p c tos, omul trece în via a infinit de larg a dragostei, în via a cea adev rat . i sim ind c are totul, nu e agitat, ci lini tit.

trebuie să intri. Las regulile oamenilor și ascult pe Cel ce zice: "Cel ce răbdă până la sfârșit, acela se va mântui" (Mt. 10, 22). Dacă deci nu are omul răbdare, nu va intra în viață. A adăru nu cere o poruncă, pentru că nu vreau să fii sub lege, ci sub har³¹. Căci s-a zis: "Pentru cel drept nu este lege" (I Tim. 1, 9). Iar noi vrem ca tu să fii cu cei drepți. Îne dreapta socoteală, cărmuind ca un bun cărmaci vasul printre vânturi. Când ești bolnav, îne-te de cele ce ți-am scris, potrivit stării tale. Iar când ești sănătos, împlinește-le iarăși după starea ta. Căci când se îmbolnăvește trupul, nu cere hrană după obișnuința lui. Deci nici în privința aceasta nu se lucrează după vre-o regulă.

Iar cât despre zilele acestea pe toate deopotrivă, sfinte, bune. Fă adăru toate cu încredere și vei ajunge la viața cea în Hristos, Domnul nostru, Căruia se cuvine slava în veci. Amin.

24. N scîndu-se o deosebire de păreri între Ava și el despre un loc din Scriptură și fiecare din ei luptîndu-se pentru îndelunga răbdare, le-a trimis B. trîrul și spusul acesta ar tîndu-le că îndelunga răbdare e lipsită de tulburare. Aceasta pentru că s-a înălțat totdeauna netulburarea în chip desvîrșit.

Iubite fiule, să nu socotești că ai înțeles prin voi înșivă capitolul de ieri din Epistola Apostolului Pavel către Tesaloniceni. Deaceia eu, cunoscînd slăbiciunea răbdării voastre, sau că este amestecat cu supărare, m-am rugat

31 Cine crede în Hristos, primește harul ca putere a iubirii Lui care-i dă lui puterea iubirii neîngustată de lege. Cine iubește, este liber și în viața înaintare. Împlinește tot binele din dragoste pentru Hristos, pentru că îi place Lui. Și El îți dă aripi în larg.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lui Dumnezeu pentru voi ca s în elege i acest capitol. În aceasta st tot în elesul scrisorilor mele scrise prin tine fratelui Ioan.

Pe lâng aceasta lua i aminte i la capitolele ce urmeaz s le citi i ast zi din Apostolul Pavel i din Sfînta Evanghelie, pentru c au acela i în eles. Citi i-le de trei ori, cercetînd în elesul cuvintelor pentru folosul sufletesc. C ci v port foarte mult în suflet i m îngrijesc de voi, dup voia lui Dumnezeu. Nevoi i-v , a adar, împreun cu mine i lupta i-v împreun s t ia i de la voi sup rarea i mînia. C ci e nevoie pentru aceasta de lupta dus cu ajutorul lui Dumnezeu.

Iat capitolele acestea:

Din cea dintîi c tre Tesaloniceni, de la: "V rug m, fra ilor, s recunoa te i pe cei ce se ostenesc între voi i pe cei ce v cîrmuesc în Domnul" (I Tes. 5, 13), pîn la sfîr itul epistolei.

Din cea dintîi c tre Corinteni, de la:

„Iar cît prive te darurile duhovnice ti, nu vreau, fra ilor, s fi i în necuno tin : ti i c pe cînd era i p gîni" (I Cor. 12, 1-2) pîn la: "Dar în biseric voesc s gr esc cinci cuvinte cu mintea mea, ca s înv i pe al ii, decît zeci de mii de cuvinte cu limba" (I Cor. 14, 19).

Din Evanghelia dup Matei, de la : "Ie ind Iisus a v zut popor mult i I s-a f cut mil de ei i a t m duit pe bolnavii lor" (Mt. 14, 14) pîn la: "Iar cei ce se aflau în corabie s-au închinat Lui, zicînd : "Cu adev rat Fiul lui Dumnezeu e ti" (Mt. 14, 33).

25. *R spunsul aceleuia c tre acela i c tre Ava care voia dintr-odat s fac mai strîns regula fra ilor.*

Î i spun i ie, fiule, si fratelui, c v-am scris mai înainte despre îndelunga r bdare. V spun i acum: "Strînge

laptele i va fi unt; dar dac strîngi sînul în mîn va ie i sînge" (Prov. 30, 33). Iar Sf. Pavel zice: "M-am f cut Iudeilor Iudeu ca s cî tig pe Iudei" (I Cor. 9, 20) .a.m.d. Apoi zice: "Tuturor toate m-am f cut, ca în orice chip s mîntuesc pe vreunii" (I Cor. 9, 22). Dac vrea cineva s înconvoae un pom, sau o vi , îl înconvoae treptat i nu se frînge. Dar dac -l trage dintr-odat lemnul se frînge îndat . În elege. Ce- i spun³²

26. *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela , care descoperise unele lucruri despre care B trînul îi poruncise s nu le spun nim nui i de aceea c zuse în ispit . i despre des vîr ita îndelung r bdare.*

Spune fratelui: E scris : "Dac cineva nu are Duhul lui Hristos, acela nu este al Lui" (Rom. 8, 9). Ia seama de unde i-au venit aceste gînduri de îndoial , care te sup r neîncetat. Oare nu din c lcarea poruncii mele, care i s-a f cut obi nuin ? C ci i-am poruncit adeseori s nu spui nim nui taina i tu ai vestit-o multora. Sînt eu oare

Hristos, care cînd porunceas nu se spun vre-o fapt a Lui nim nui, atunci se vestea cuvîntul despre ea noroadelor i tuturor (Mt. 7, 36)? Totu i voia lui Hristos este s nu fie izbit aproapele, c ci El a venit s mîntuiasc pe oameni cu mult blînde e i dulcea . C ci dac omul nu se face ca f r mitur , nu poate locui cu oamenii³³ . Vezi ce spune Hristos ucenicilor S i : „Nu voi M-a i ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi" (Io. 15, 16).

32 Se recomand s nu se pun încep torilor în via a duhovniceasc o regul prea aspr .

33 Hristos ni s-a f cut pild de delicate e. i sfin ii se aseam n cel mai mult cu El. Aceasta e puterea pozitiv a smereniei. Ea d altora toat l rgimea, îu manifestarea lor. Sfîntul se consider o f r mitur între al ii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dac deci chemarea ce ne-o faci cu iubire e de la Dumnezeu i nu de la oameni, nevoe te-te s dobînde ti îndelung r bdare³⁴. C ci i s-au scris ie de mine cele scrise odinioar : „întru r bdarea voastr ve i cî tîga sufletele noastre" (Lc. 21, 19). Pune deci iar i început în p strarea i p zirea celor spuse ie de mine³⁵. C ci nu e înc vremea de a le descoperi acum³⁶. Fii cu curaj în Domnul !

34. Dac Hristos ne-a ales pe noi, cînd cineva ne alege s -l ajut m cu sfatul i cu fapta, Dumnezeu ne alege prin acela. Dar despre aceasta trebuie s - i dea seama i acela i s ne asculte în ceea ce-i spunem, c ci sîntem ale i prin el de Dumnezeu însu i pe seama lui. În aceasta e întemeiat delicatea raporturilor dintre oameni i responsabilitatea reciproc între ei. Dumnezeu nu ne-a ales numai s fim, ci s fim unii pentru alii. Eu te respect, pentru c prin tine apeleaz la mine Hristos; i tu m respec i , pentru c eu sunt ales de Hristos pe seama ta. Eu trebuie s am r bdare în a i asculta i împlini cu responsabilitate cererea de sfaturi; tu trebuie s ai r bdare în a-mi asculta i împlini cu responsabilitate sfaturile.

35 R bdarea înseamn a socoti c fiecare clip ne e dat pentru un nou început ca i cînd n-am fi f cut nimic pîn acum. Astfel putem s fim mereu noi în luarea în seam a ceea ce ni se cere în fiecare clip i s nu ne îngreun m niciodat în ascultarea i împlinirea poruncii în fiecare clip . Sîntem într-o ve nic noutate, care e totodat o necontenit cre tere, pe care îns nu trebuie s o prezent m cu mîndrie altora. Dar ceea ce trebuie s împlinim în fiecare clip afl m i din sfatul p rin ilor duhovnice ti.

36 .Dac spui altora înainte de vreme cele recomandate ie ri ti s le banalizezi; ri ti ca ele nefiind în elese de al ii, ca unele ce nu sînt date pentru ei în starea lor de acum, s le bagatelizeze i s te fac i pe tine s le mic orezi importanta. Le vei putea descoperi cu folos pentru al ii dup ce ai crescut tu prin împlinirea lor, ca s iradieze din tine for a des vîr irii tale, la care ai fost ridicat din practicarea celor poruncite ie. Dar i dup ce au crescut ei la putin a de-a le împlini. Deaceea Hristos putea spune lucruri tari altora, dar le interzicea s le comunice mai departe înainte de a se fi ridicat ei în i i la puterea de a le exemplifica prin via a lor.

27. *R spunsul aceleia mare B trîn c tre
acela i, care se întristase c a întârziat s -i scrie i de
aceea crezuse c l-a scos din amintirea lui.*

Scrie îndat fratelui, ar tîndu-i întîi bucuria, veselia i
îmbr i area mea în Domnul. i spune-i: S nu socote ti,
iubitul meu, c am predat uit rii pomenirea ta în inima
mea, fiindc am întârziat s -i scriu. Ci luînd aminte la
purtarea ta, mi-am prelungit r bdarea pîn acum. Fii
încredîn atc precum nu uit Dumnezeuul nostru s milu-
iasc lumea, nici eu nu uit de iubirea ta, ci m rog lui
Dumnezeu noaptea i ziua pentru mîntuirea sufletului
t u, ca s ajungi la m surile ce i le-am ar tat prin scri-
sorile dinainte.

i mai afl i aceasta, c atunci cînd pleci spre slujirea
mîn stirii, merge totdeauna cu tine i inima mea cu bun -
voirea lui Dumnezeu. Drept aceea s nu te descurajezi,
fratele meu. C ci n d jduesc c vei ajunge s te bucuri de
toate cîte i le-am scris. Pentru c nu minte Dumnezeu
care a spus: "Cel ce rabd pîn la sfîr it, acela se va
mîntui" (Mt. 10, 22). Cuget la cele ce i le-am spus i la
ce e pus în sarcina ta. „C ci prin multe necazuri trebuie
s intr m noi în Împ r ia cerurilor" (Fapte 14, 23).
Bucur -te, a adar, întru Domnul; i iar i î i zic: bucur -
te (Filip, 4, 4). Nimenea s nu afle deci taina. C ci s-a
scris: " i cuvintele acestea le-au p rut lor ca o aiureal "

Sfin ii Varsanufie i Ioan

(Lc. 24, 11)³⁷ . C de nu are cineva inima tare nu le poate suporta³⁸ .

28. *I-a venit gîndul s - i pun ca regul s nu ias nic eri în zilele de post. Dar B trînul l-a oprit de la aceasta ca nu cumva cerînd vre-o trebuin voit de Dumnezeu, s ias i s se întristeze ca unul ce a c lcat regula.*

Spune fratelui: N-ai auzit de la mine c oriunde vei pleca i orice ai face pentru Dumnezeu, inima mea merge cu tine ? Nici acum, frate, precum ai auzit mai înainte, s nu- i pui nici-o regul . i de ie i cînd se ive te trebuin a, s nu te întristezi în gîndul t u. Pricepe în elesul celor scrise ie de mine. i lucreaz a a i vei avea odihn . Pace ie de la mine, mai bine zis de la Dumnezeu³⁹ .

29. *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela i, prin care înt re te credin a lui în cele f g duite lui i îl ridic prin aceast încredin are la o i mai mare rîvn*

Odihna i tot darul cel bun i toat harisma dumnezeasc vine omului prin credin . Nu fii deci nesim itor

37 S nu afle cei nepreg ti i taina c la fericirea ve nic se ajunge prin necazuri, sau taina de via aduc toare a crucii. "C ci cuvîntul crucii celor pieritori nebulie este" (1. Cor. 1, 18). Taina suferin ei care înnobileaz nu o pot în elege decît cei sub ia i prin experien e duhovnice ti.

38. Inima tare st în a suporta necazurile, în a r mîne cu iubire fa de cei ce te def imeaz ; inima tare st în st ruirea de a fi dulce pentru cei ce te adap cu paharul am r ciunii.

39. Varsanufie cere mereu adresantului s nu se robeasc unei legi pe care i-o d o dat pentru totdeauna. Ci s lucreze de fiecare dat a a cum împrejurarea îi spune c e de folos. Libertatea în bine, aceasta e recomandarea. S nu se îngr deasc omul printr-o lege a repeti iei formale.

la puterea ce-î vine în fiecare zi de la Dumnezeu prin smerenia mea ⁴⁰. Îmi afl că nu pu în ne-a făcut să ne minunăm venirea ta la noi ⁴¹. Alearg deci spre cele dinaintea ta „ca să le îei” (I Cor. 9, 24). Îmi adu-î aminte pururea de unde te-a scos Dumnezeu. Îmi dă-I Lui mul umit în toate, rugându-te să plinească cu tine mila Sa în veci. Amin

30. *R spunsul aceluia i mare B trîn c tre acela i, care l-a, întrebat dac e dator să plece pe vapor cu unii fra i pentru a găsi ceva pentru lucrul de mîn în Egipt. Căci ovia pentru că i el i fra ii erau necunoscători ai mării i ai locurilor.*

Spune fratelui: „Cît timp e ti afar , trebuie să te ostenești pentru Dumnezeu împreună cu fra ii. Pune deci în fața ochilor tăi necazurile Apostolului. Căci „cel ce va răbda pînă la sfîrșit se va mîntui” (Mt. 10. 22), în Hristos Iisus, Domnul nostru, căruia se cuvine slava în veci. Amin.

31. *Umblînd ei mult în Egipt înainte de a afla ceva pentru lucru de mîn i suferînd multe i felurite greutăți i necazuri, Ava Ioan s-a descurajat din pricina aceasta.*

40 Tot darul vine de la Dumnezeu prin credință. Dar aceasta înseamnă în același timp să crezi celui ce te asigură de darul ce-î va veni dela Dumnezeu. Credința în Dumnezeu nu exclude că implică încrederea în omul care te îndeamnă la credință, mai ales cînd acoperă spusele lui cu viața lui. În același timp e prezent Dumnezeu în lucrare. Se cere o mare încredere în părinții duhovnicești.

41 Adresatul ceruse la începutul scrisorilor să-î se dea voie să vină să vie uiască în mînă stire. Aceasta se făcuse cu voia lui Dumnezeu. El slujea acum mînă stirii, plecînd cu diferite misiuni în diferite locuri.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*B trînul v zîndu-le acestea de mai înainte cu duhul, i-a
preg tit de mai înainte un r spus cu urm torul cuprins:*

Scrie, fiule, cele spuse de mine, mai bine zis de Dumnezeu, i le preg te te s le trimi i fratelui Ioan ⁴²: Întîi salutarea mea în Domnul. Dup aceea spune-i : Te descu-
rajezi în necazuri ca un om trupesc, ca i cînd n-ai auzit
c te a teapt necazuri cum a spus i Duhul lui Pavel
(Fapte 20, 23), care mîngîia pe cei ce erau cu el în
corabie, îndemnîndu-i s fie cu voie bun (Fapte 27, 22).
„Nu tii c multe sînt necazurile drep ilor" ? (Ps. 33, 19) ;
i c în ele se probeaz omul ca aurul în foc? Deci dac
sîntem drep i, s primim s fim cerca i în necazuri. Iar de
sîntem p c to i, s le r bd m ca unii ce sîntem vrednici
de ele. C ci încercarea lucreaz (produce) r bdare (Rom.
5, 4). S ne gîndim la to i sfin ii de la început i s vedem
cîte au r bdat. C ci f cînd binele i gr ind binele i
st ruind în adev r, au fost urî i i nec ji i de oameni pîn
la moartea lor, iar ei se rugau pentru du manii i pentru
prigonitorii lor, potrivit cuvîntului Mîntuitorului (Mt. 5,
44). Oare ai fost i tu vîndut ca nevinovatul Iosif ? Oare
au robit mîinile tale la co uri (Ps. 80, 6) ? Ai coborît oare
de dou ori în groap (Facere 37, 24; 40, 15) ? Sau ai
fost asuprit ca Moise din copil rie pîn la b trîne e (Evr.
11, 25) ? Ce-ai îndurat, lene ule ? Sau ai fost prigonit ca
David de c tre Saul i de c tre propriul s u fiu, plîngînd
totu i pentru ei cînd au murit (2 Împ. 1, 11-27; 18, 33)?

42 E vorba de acela Ava Ioan, care venise în mîn stire i mergea în
diferite locuri pentru trebuin ele mîn stirii. Era ca un fel de iconom
al mîn stirii, care cînd îngrija de anumite lucr ri în ea, cînd se
ducea s procure cele de trebuin în afara mîn stirii. El se afl sub
Ava Serid, egumenul mîn stirii. Dar e deosebit de Ioan Proorocul,
cel lalt B trîn, care vie uia i el închis în chilie. Pe acest Ava Ioan,
marele B trîn îl nume te "frate", iar pe Serid "fiu".

Sau ai fost aruncat în mare ca Iona (Iona 1, 15) ? Uitucule i iubituile, pentru ce sl be te cugetul t u? Nu te teme i nu tremura ca un lipsit de b rb ie, ca s nu te lipse ti de f g duiala lui Dumnezeu. Nu te speria ca un necredincios, ci încurajeaz gândurile tale pu in credincioase. Iube te necazurile în toate, ca s te faci fiu cercat al sfin ilor. Adu- i aminte de r bdarea lui Iov i a celor ce i-a urmat i rîvne te s mergi pe urmele lor. Adu- i aminte de primejdiile, de necazurile, de lan urile, de foamea i de mul imea altor rele pe care le-a r bdat Pavel (II Cor. 11, 24-27) i zi fricii tale: sînt str in de tine ! Adu- i aminte de cel ce i-a scris: Fie c izbînde ti în lucrul ce- i st în fa , fie c nu, mul ume te lui Dumnezeu. Gînde te-te c lucrurile sînt stric cioase i trec toare. Iar r bdarea cea dup Dumnezeu mîntuie te pe cel ce a cî tigat-o pe ea.

Iat , te str duie ti s aduci ceva pentru lucrul de mîn i s lucrezi. Ca s - i ar t c , dup cuvîntul Apostolului, reu ita nu afîrn "nici de cel ce voie te nici de cel ce alearg ci de Dumnezeu care milue te" (Rom. 9, 16), iat c Dumnezeu ne trimite oameni care au cele de trebuin ale lumii ⁴³. Primindu-i, nu spune i c eu am gr it despre ei ceva ca s nu cad în slava de art ⁴⁴. Iubi i-i ca pe ni te fra i adev ra i i face i ca gîndul vostru s odihneasc gîndurile lor ⁴⁵. C ci ei dispre uiesc lumea, ca

43 Nu noi îi g sim pe cei ce se întorc la Dumnezeu, ci El ni-i trimite. i prin Dumnezeu se întorc.

44 S nu spun adresatul, acestor oameni, care vin la el, c B trînul i- a spus ceva despre ei, ca s nu- i închipuie c sînt foarte importan i i de aceea i-a vorbit B trînul despre ei. E bine ca cel atras la credin s tie c Dumnezeu a f cut aceasta, dar s nu cad prin aceasta în închipuirea c e mai important pentru Dumnezeu decît al ii. Via a duhovniceasc e continu balansare între cele contrare.

45 Ne putem odihni unii pe al ii în gînduri, cum ne putem i tulbura. Mai bine zis atît odihna cît i tulburarea vine unora totdeauna prin

Sfin ii Varsanufie i Ioan

s - i mîntuiasc sufletele lor. i Dumnezeu îi aduce prin mine - c ci scriu cu înainte tiin -, pe ei aci la voi ca s afla i c au dispre uit-o foarte mult. Tu deci, frate, fiind inut de mîna mea umbl pe calea cea strîmt i plin de necazuri care duce la via a ve nic în Hristos Iisus Domnul nostru, c ruia fie slava în veci. Amin.

32. *R spusul aceluia i mare B trîn c tre acela i, care l-a întrebat dac trebuie s m nînce deosebit i s nu ias Miercurea i Vinerea la Sfînta Împ rt anie; i dac trebuie s se opreasc de la grija lucrului; i de trebuie s se foloseasc de vre-un mijloc de t m duire dac i s-ar întîmpla s se îmboln veasc în nevoia lîni tirii lui; i deci s i se dea porunci în vederea mîntuirii.*

Nu vreau s nu tie iubirea ta despre binefacerea venit ie de la iubitorul de oameni Dumnezeu. C ci iat te-au ajuns durerile (na terii) ⁴⁶. Fiindc a început Iisus s lucreze cu tine i s te aduc pe tine, dup rînduial la lîni tea binecuvîntat a Lui, la r bdarea care nu se ru ineaz (care nu e f cut de ru ine) ⁴⁷. i chiar dac îi va veni vre-o sl biciune sau vre-o boal , îndreapt toat

al ii. Deci e o datorie a noastr s odihnim pe al ii i sîntem datori cu recuno tin fa de cei din preajma noastr cînd sîntem odihni i de ei, precum trebuie s ne sim im vinova i cînd aceia nu sînt odihni i.

46 Semnul binefacerii ce-i vine dela Dumnezeu omului pornit pe calea înduhovnicirii, este c au început pentru el necazurile. Însemneaz c Dumnezeu are încredere în puterea lui de a le suporta.

47 Lini tea pe care o dobînde te omul duhovnicesc din partea grijilor lumii e lucrarea lui Hristos, sau în Hristos în care avem totul. i la ea îl duce pe acel om Hristos, s l luindu-se în el, dar nu f r ca el s treac prin eroismul r bd tor al crucii, care este implicit i în lini tea lui Hristos. Asceza este hristocentric .

nu dejdeai tu spre Dumnezeu i te vei odihni. Cci nu d jduesc în Dumnezeuul meu c nu e ti departe de calea lui Dumnezeu.

Cît prive te mîncarea deosebit în chilia ta, ea î i e de folos i de ajutor. Dar dac se ive te un motiv s m nînci cu fra ii, nu ov i, nici nu te îngreuna, ci îngusteaz - i dorin a treptat.

Iar de la împr t anie nu te opri cît timp intri i ie i, cci altfel pricinue ti sminteal altora.

i ia seama ca s - i faci ederea ta cu smerenie i cu fric de Dumnezeu i cu iubire nef rit . Zide te- i casa ta pe piatra tare i neclintit : „Iar piatra este Hristos" (I Cor. 10, 4).

Iar alte porunci nu sînt de trebuin acum. i-ajung cele ce i s-au scris din partea mea. Sînt destule pentru a te duce de la omul vechi la cel des vîrit. Cuget la ele i adu- i aminte de ele i nu le uita. Cci cuprind toat Scriptura. Înt re te-te în Domnul, p strînd totdeauna smerita cugetare în cuvinte, în fapte i în mi c ri.

33. *R spunsul aceluia i mare B trîn c tre acela i, pentru c fratele lui dup trup, gîndindu-se s se retrag în viaa c lug reasc , îl întrebare prin el pe B trînul despre aceasta.*

Zis-a Domnul nostru Iisus Hristos: "Nimenea nu vine la Mine de nu-l va trage pe el Tat l cel ceresc". i: "Eu îl voi învia pe el în ziua cea de apoi". i: "Eu m voi ar ta lui" (Ioan 6, 44; 14, 21). i "Privi i c holdele sînt albe pentru seceri i cel ce secer prime te plat i adun rod spre viaa ve nic , ca s se bucure împreun cu cel ce secer i cu cel ce seam n ". Cci în aceasta se adevere te cuvîntul c altul este cel ce seam n i altul cel ce secer " (Ioan 4, 35-37).

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Frate, nimenea voind s intre în cetate nu doarme; i nimenea vrînd s lucreze, nu se leneve te v zînd soarele; i nimenea vrînd s - i lucreze arina nu st nep s tor. Ci cel ce voe te s intre în cetate i i iu e te pasul, în loc s -l fac mai z bavnic; i cel ce vede soarele începe repede s lucreze de fric s nu fie curînd împiedicat; i cel ce voe te s - i lucreze arina, se gr be te ca s nu fie v t mat de neghin . Cel ce are urechi, s aud ⁴⁸.

34. Venind iar i a doua oar fratele la el, acesta era îngrijorat de mîntuirea lui i îi aduse aminte de f g duiala lui de mai înainte. Iar acela îi ceru s i se dea un semn de c tre B trîn, despre aceasta. i B trînul, îi spuse acestea:

Înprivin a fratelui de care mi-ai vorbit, el e r zboit de necredin . i aceasta este eresul fariseic. Despre ace tia Domnul a spus: „Neamul acesta cere semn i semn nu i se va da" (Lc. 11, 29). Acestuia nu am nimic s -i spun decît ceea ce a spus Apostolul: „Cele Vechi au trecut, iat toate s-au f cut noi" (II Cor. 5, 17). i: „Acum Izraile" (A doua lege, 4, 1). i: "S nu ispite ti pe

48 Cine se obi nuie te cu amînarea, greu mai scap de acest obi nuin . Cine se opre te din urcu , a c zut în aceia clip mai jos de unde este. Nu st decît cel ce urc neîncetat. E o idee pe care a dezvoltat-osfîntul Grigorie de Nisa. Oprise aprin lenevie produce o anumit paralizie în puterile sufletului. Cel ce cedeaz lenei, devine robul ei, i i sl be te libertatea, sau st pînirea sa asupra lui însu i. E ti tu însu i cînd e ti st pîn pe tine. De aceea în grece te libertatea se nume te i st pînire de sine (). N-am ajutat pe om în clipa în care a trebuit l-am putut pierde. Fiecare clip impune o datorie unic pentru veci, pe care n-o mai po i îndeplini în alt clip . Fiecare clip ni s-a dat cu rostul ei unic dela Dumnezeu. Fiecare clip are o însemn tate pentru ve nicie.

Domnul Dumnezeu t u" (A doua lege 6, 16). i iar i:
"Ast zi de auzi i glasul Lui, nu învîrto a i inima voastr "
(Ps. 94, 8). Cel ce are urechi de auzit, s aud ⁴⁹

35. *R spusul aceuia i mare B trîn c tre cel ce
L-a întrebat despre fra ii neputincio i cu trupul. i
despre al ii neputincio i cu cugetul, de trebue s -i ia la
sine. Si de trebue s -i spun Avei ⁵⁰ s u ureze pu în pe
încep tori de la priveghere ? i despre t cerea lui
îndelungat .*

Frate, r spusul la cele trei gînduri este unul: s nu
sile ti voin a cuiva, ci seam n cu n dejde. C ci Domnul
nostru n-a silit pe nimeni, ci a binevestit. i dac cineva a
voit, a ascultat. tiu c tii c nu nesocotesc, nici nu dis-
pre uesc dragostea ta. Dar r bdarea este spre mare folos.
C ci cînd ne rug m i Dumnezeu întîrzie s ne asculte, o
face spre folosul nostru ca s ne deprindem cu îndelunga
r bdare. Deci s nu ne descuraj m, zicînd c ne-am rugat
i nu ne-a auzit. C ci Dumnezeu tie ce e de folos
omului. Bucur -te în Domnul, fratele meu, i fii f r grije

49 E aceia idee ca în r spusul dinainte. Cine urc o face pentru c
aude glasul Domnului care-l cheam . Cel ce se obi nuie te s nu dea
toat aten ia poruncii Domnului îndat ce o aude, i a teapt s i se
spun a doua oar , s i se dea un nou semn mai accentuat, pierde
sensibilitatea receptiv a inimii. Începe s se toceasc , s se
sclerozeze spiritual. Începe s nu mai fie viu, începe s moar . Cade
din sim irea planului dumnezeiesc care-l face liber, din planul vibrant
al Duhului, în cel al automatismului naturii, încetînd s mai fie el
însu i. Se afirm iar i importan a lui „acum” i a lui „ast zi”,
importan a de a împlini în aceast clip ceea ce cere Dumnezeu în
ea. Fiecare clip ne e dat pentru a o umplea cu împlinirea datoriei
noastre legat de ea, pentru a imprima în noi ceea ce ne cere i
Dumnezeu însu i ne spune în ea, ce datorie avem de împlinit în ea.

50 Stare ului Serid.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

în orice lucru. i roag -te pentru mine, tu cel iubit de mine i de un suflet cu mine⁵¹.

36. R spunsul acelaia i mare B trîn c tre
acela i, prin care îi îng duie acelaia s înceap
lini tirea slobozit
de orice grij ; precum i r spunsul la gândul ce i-a venit
aceluia c e ceasul din urm ; ca i la întrebarea de a
f cut bine c a r mas mult la unul dintre P rin i stînd de
vorb cu el.

Frate, ascult de mine care te iubesc în Hristos Iisus.
Despre chilie a spus Domnul nostru Iisus Hristos: "Vine
ceasul i acum este, cînd mor ii vor auzi glasul Fiului lui
Dumnezeu i cei ce vor auzi vor învia. C precum Tat l
are via întru Sine, a a a dat i Fiului s aib via întru
Sine" (Ioan 5, 25-26).

i eu îi spun ie c timpul într rii tale, cu ajutorul lui
Dumnezeu, e de fa întocme te- i noua chilie. Într
avînd pe Dumnezeu drept c l uz i tu te vei s l lui în
ea, s nu mai por i grije de nimic. C ci trebuin a
lucrurilor i ispita se sus in una pe alta. Iar gândul
sem nat în tine e f r folos, ba aduce cu el i slava
de art c ci cine nu tie c sîntem în ceasul din urm⁵²?

51 A persista în urcu ul spre Dumnezeu nu înseamn a for a în orice
clip împlinirea unei fapte pentru cineva, sau a a tepta totdeauna
rezultatul unei rug ciuni pentru acela. Dumnezeu vrea s ne
obi nuiasc i cu r bdarea. Continuitatea urcu ului st uneori în
continuitatea rug ciunii pentru alii i în nesl birea a tept rii
rezultatului. Rug ciunea i r bdarea pot sus ine împreun urcu ul
continuu i o neîncetat tensiune, ca o c ldur care dac se r ce te,
greu mai poate fi reaprins .

52Orice clip poate fi cea din urm . În alt sens, s cuget m c orice
ceas poate fi ceasul din urm al vie ii noastre moarte i deci ceasul

Cît despre convorbiri cînd te vezi pe tine pornit de a vorbi despre Dumnezeu, află cît cerea e mai minunat și mai slăvit decît convorbirea⁵³. Deci n-a mai rămas nimic de care ai nevoie să-ți scriu. Căci i-am scris de la alfa pînă la omega cum o tie iubirea ta. Te las cu Dumnezeu. Că al Lui este ajutorul și al Lui mila. Amin.

37. Un mirean oarecare, iubitor de Hristos, a trimis vorbă și se întrebe Ava Ioan despre un lucru și i-a dat lui răspuns. Dar pînă la urmă el a descoperit aceasta marelui Bătrîn, zicînd: "Iartă-mă că sînt beat și nu știu ce fac".

Și-o spun de multe ori: "Lasă pe morți să-și îngroape pe morții lor" (Lc. 9, 60). Oare nu e ți încă desgustat de răul lor miros? Ia seama ce zici. Căci nu știi ce zici. Că cel beat e luat în batjocur de oameni, e lovit, e disprețuit. El nu se cîstește pe sine însuși, nu-și dă vre-o părere, nu învață pe alții, nu dă un sfat despre ceva, nu deosebește lucrul acesta ca bun de altul ca rău. Dacă spui una cu gura și alta oară cu fapta, vorbești într-un necunoscut. Nu te lăsa prins de somn, ca nu cumva să

trezirii noastre din moarte la viață, dacă auzim glasul celui în stare să ne trezească la existența noastră responsabilă, să ne facă treji, ca să ne dăm seama că existăm. Iar dacă nu ne deschidem urechea sufletului la acest glas acum, ne obișnuim să nu-l mai auzim niciodată. Și deci rămînem în moarte definitiv, fiind cînd din această clipă în sens contrar clipa noastră din urmă. Cine intră "în chilie" sau în intimitatea sensibilă cu Dumnezeu, prinde alipirea la lucrurile moarte, a trăit în momentul acela și trăiește tot timpul cît rămîne în această stare, ceasul din urmă în sens bun.

⁵³ Dumnezeu e mai presus de cuvînt. Principal e să simți prezența Lui ca o putere mai presus de cuvînt. Și o simți puternic prin responsabilitatea ce a trezit-o în sus în tine.

vin deodat la urechile tale strigarea: "Iat Mirele vine, ie i i întru întîmpinarea Lui" (Mt. 25, 6). Tu vei zice atunci: „Sînt ocupat". Te-a f cut f r griji, i tu nu o voe ti aceasta. i-a luat fr mînt rile, i tu te încurci în ele. Te-a odihnit i tu voe ti s te obose ti. E vremea din urm s jele ti i s plîngi pentru p catele tale. Adu-i aminte c i-a spus despre poart c se va închide (Mt. 25, 10). Gr be te-te, ca s nu r mîi afar cu fecioarele nebune. Str mut -te cu gîndul de la lumea aceasta de art la alt veac. Las cele p mînte ti i caut cele cere ti. P r se te cele stric cioase i vei afla pe cele nestric cioase. Fugi cu cugetul de la cele vremelnice i le vei întîlni pe cele ve nice. Mori în chip des vîr it, ca s vie ue ti în chip des vîr it în Hristos Iisus Domnul nostru⁵⁴, C ruia îi este slava în vecii vecilor. Amin.

38. *R spunsul aceluia i B trîn c tre acela , care dorea s primeasc de la el des un r spuns spre ajutor i spre mîntuirea sufletului i c uta s afle de trebue s se între în cu vreunul dintre fra i, sau s se lase întrebat de ei în privin a vreunui gînd.*

Fiindc tiu Cui te-am încredin at i ce hran i-am predat, dac iei seama la acestea, nu trebue s -i scriu des. C ci Cel C ruia te-am încredin at tie de ce ai

54 Numai cine moare în chip des vîr it omului vechi, omului mort spiritual, legat de lucrurile trec toare, supus îngustimii lor, i ca urmare la tot felul de piedici în rela iile cu semenii s i, poate intra într-o via neîngustat , neîntunecat , neîmpiedicat , liber i deplin comunicativ , bun i generoas , în rela iile cu ceilal i, înt rite de rela ia neîngustat cu Subiectul de extrem libertate i infinit bun tate. Celui r mas adormit în lan urile preocup rilor înguste i trec toare, îi r mîne închis poarta într rii la via a ce se hr ne te din hrana d t toare de via netrec toare.

trebuin înc înainte de a cere tu. Deci fii f r grijе în privin a celor ce ai auzit. Lipsa de orice grijе te face s te apropii de cetate⁵⁵. i faptul de a nu fi luat în seam de oameni te face s locuie ti în cetate⁵⁶. Sau faptul de a muri fa de orice om, te face s mo tene ti cetatea i comorile ei⁵⁷.

i fiindc voe ti mereu s auzi acela cuvânt despre vre-o convorbire sau despre vre-un gând al fra ilor, când va fi de trebuin i i voi spune ce e de f cut. Deci nu te îngriji de nimic decît de a- i duce pîn la cap t c l toria. I i îmbr i ez dragostea neîncetat. Iar cum s stingi din tine pu in cîte pu in mi carea mîniei celei prea aprinse, po i s înve i de la tine însu i. Pace ie frate i iubite Ioane.

39. *R spunsul aceleia mare B trîn c tre acela , care voia s taie convorbirile chiar i cu slujitorul s u, pentru c îi spusese B trînul c "lipsa de grijі te face s te apropii de cetate"; i pentru c venise la gândul s cerceteze pricinile feluritelor ispite ce se ridicau în el.*

55 Nota în ed. greac : Cetate pare s numeasc aci des vîr ita lini te. Vezi i r spunsul 159.

56 Un alt sens al cet ii poate fi comunicarea cu al ii. Cel ce umbl prea mult dup interesele sale egoiste, e ocolit de ceilal i, e în afara cet ii. Cel bun, cel ce nu caut s trag spre sine, nu mai e temut de al ii ci îi atrage cu blînde ea i bun tatea sa: „Ferici i cei blînzi ca aceia vor mo teni p mîntul". Cînd oamenii te iau cu zgomot în seam , te iau de fric sau de interes, deci nu te iau în seam din inim , ci în mod viclean. Interior sînt desp r i i de tine. Dimpotriv cel ce nu e "luat în seam " în sensul acesta, atrage pe ceilal i la sine.

57 E vorba de moartea care te opre te s cau i pe oameni pentru interesele tale, pentru a- i exploata într- un sens sau altul, într- o total nesim ire. Ahea cînd mori acestui interes pentru ei, le cî tigi interesul, atunci te caut sincer, g sind mîngiere în tine. Atunci ai devenit viu pentru ei. Ai intrat în „cetate".

Spune fratelui: A teapt înc pu în, c ci n-a venit timpul. i m îngrijesc eu de tine mai mult decât tu însu i. Mai bine zis Dumnezeu. Frate Ioane nu te teme de ispitele ce se ivesc spre probarea ta. C ci nu te va preda Dumnezeu. Când î i vine deci ceva de felul acesta, nu te osteni c ufînd pricinile, ci cheam numele lui Iisus, zicînd : "Iisuse ajut -mi". i te va asculta, c ci este aproape de cei ce-L cheam . Nu te descuraja, ci alearg i vei lua în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia fie slava în veci. Amin.

40. *R spusul aceleuia c tre marele B trîn: De trebue s înve e pe slujitorul s u lucrul împletitului. i despre un frate, care-l întrebasese despre gîndurile sale, dar nu în chip l murit ci prin ghicituri; A f cut el bine (c l-a sf tuit) ?*

Înv tura cea prea luminoas a Mîntuitorului nostru este aceasta: „Fac -se voia Ta". Dacă deci spune cineva rug ciunea aceasta din inim p r se te voia sa i le atîrn toate de voia lui Dumnezeu. A adar, a înv a pe fratele e de folos, îns aceasta poate fi i pricina de pism . Dar lucrul poate fi f cut rar, din cînd în cînd, i în felul acesta e acoperit pentru con tiin a fratelui⁵⁸.

Cît despre întrebarea prin ghicituri, ea î i are pricina într-o cru are de sine, lipsit de drept socoteal , i acest frate are deci nevoie de multe rug ciuni. C ci "semnele

58 Chiar lucrarea înv rii altcuiva poate stîrni pisma altora, putînd p rea contrar smereniei, cum poate i fi. Pentru ocolirea ispitei proprii i a altora trebuie s faci acest lucru cît mai rar i cît se poate de acoperit.

nu sînt pentru credincio i, ci pentru cei necredincio i" (I Cor. 4, 22) ⁵⁹.

41. *R spusul aceluia mare B trîn c tre acela , care c zuse la multe rînduri i griji cu privire la viitorul mîn stirii.*

Multe sînt cele ce izvor sc din inima ta. C ci zice: Îi voi num ra pe ei i mai mult decît nisipul se vor înmul i" (Ps. 138, 18). Frate, nimeni nu tie, unde va ajunge locul acesta, decît singur „cunosc torul de inimi Dumnezeu" (Fapte 15, 8). Dar mi-a f cut cunoscut i mie. Afl deci c nu-l va p r si Domnul, i-l va p zi i-l va sl vi spre slava numelui slavei Sale. Lui fie slava în vecii vecilor. Amin.

42. *R spusul aceluia mare B trîn, c tre acela , care a întrebat despre neputin a ce i-a venit, de unde este; i dac trebue s spun fra ilor care plecau în Egipt cum trebue s aib grij de ei, ca nu cumva s aib neazuri din pricina necunoa terii obiceiurilor de acolo.*

Spune fratelui: Egiptenii i Ierusalimitenii sînt amesteca i pentru tine. Dar nu te îngriji. C ci Dumnezeu va avea grij de tine. Cît despre gîndul t u lucreaz cu frica lui Dumnezeu i nu te nec ji pentru fra i. Ci roag -te numai i Domnul îi va c l uzi pe ei dup voia Lui în tot

59 Cine nu- i m rturise te l murit p catele i sc derile, ci prin pilde i ghicituri, nu a învins înc cu totul mîndria, cru area sa. El vrea înc s se ascund în ceeace are r u. De aceea are nevoie de multe rug ciuni pentru a fi sc pat de mîndrie. Vorbirea în ghicituri are rostul de a acoperi fa de cei necredincio i gîndurile p c toase, nu pentru cei credincio i. Duhovnicului trebue s i se spun l murit p catele.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lucrul. C ci nimic nu se face în afar de Dumnezeu mai ales în locul acela dac se face cu frica lui Dumnezeu spre odihna i folosul sufletelor.

43. *R spusul acelaia mare B trîn c tre acela , ca s închine lui Dumnezeu toate cele privitoare la el.*

De bea cineva din apa ce i-am trimis-o prin scrisori, nu va înseta în veac (Ioan 4, 14). Iar tu trebuie s a tep i i s n d jduie ti odihna prin credin a în Hristos. Ia pâinea aceasta din hrana mea i fii f r grij . Nu te teme de nimic, ci ia i n dejdile prin Sfîntul Duh. Crede c mîna lui Dumnezeu este cu tine.

44. *Din binecuvîntarea trimis lui a dat slujitorului s u⁶⁰ dar nu din mîna sa c ci nu era cleric, ci a pus-o în fa a lui i acela a luat-o. i primind a doua i a treia oar binecuvîntarea, a f cut acela lucru. i f cînd aceastaf r încuviîn are nu i-a dat seama de gre al⁶¹.*

60 Se pare c e vorba de Sf. Împ rt anie. C ci ea e pâinea binecuvîntat . A a cum se nume te Euharistie, pentru c s-a s vîr it la Cina cea de Tain prin rug ciunea de mul umire a Domnului, tot a a se numea, în primele secole cre tine, i „Evloghia=Binecuvîntare”, pentru c s-a s vîr it i prin "binecuvîntarea" Domnului (a se vedea la I Cor. 9, 16, unde sîngele Domnului e numit "paharul binecuvînt rii"). Iar de fapt, ea ne i aduce o mare binecuvîntare a lui Dumnezeu.

61 Cel ce a luat Sf. Împ rt anie cu sine, n-a p it nimic folosindu-se de ea, c ci o primise din mîna preotului. Dar cel ce a luat-o el însu i, s-a îmboln vit pentru c n-a luat-o din mîna preotului. Preotul d Sf. Împ rt anie, pentru c el este chipul v zut al lui Hristos, care a dat Sf. Împ rt anie la Cina cea de tain . Credinciosul trebuie s aib con tiîn ac Sf.Împ rt anienue dela el, sauc nu iacusila trupul lui Hristos, ci îl prime te de la Hristos, ca Dumnezeu i om deosebit de el i într-un fel din planul dumnezeiesc iar în altul din

Dar cînd s-a v zut pe sine u urat de patimi prin rug ciunile B trînului a spus: s-au sl bit patimile în mine. i dup aceea a trimis s -l întrebe despre gîndurile de hul i nu a primit r spuns. i mirîndu-se de pricin , deodat , prin îng duin a lui Dumnezeu, spre îndreptare, i s-a ar tat lui o n luc înfrico toare o dat i de dou ori, care s-a mistuit îndat i umplîndu-se de mult tulburare, i-a adus aminte numai de gre ala s vîr it cu pîinea. C ci uitase ceeace spusese despre sl birea patimilor. i punîndu- i culionul trimis lui odat de B trîn, c zu de multe ori la p mînt i se rug s se învredniceasc de mil .

i-i scrise lui B trînul despre cele dou gre eli ⁶². Dar i despre gîndul de hul . Apoi i-a spus c punînd Binecuvînt rile la îndemîna slujitorului, pentru a le lua el însu i, nu af cut o fapt de smerenie, ci mai degrab o fapt de mîndrie i de cugetare copil reasc .

Cînd cineva tie c a c lcat o porunc d dovad c o cunoa te. i cel ce o cunoa te: înseamn c se îndrepteaz . Dar s vorbim simplu: te-am predat în mîna lui Dumnezeu i te aba i de la ea? Dar Scriptura zice ca

planul omenesc: dela un mijlocitor între Dumnezeu i om. Iar această mijlocire uman din trimitere dumnezeiasc o reprezint preotul. Prin investire de sus devine i preotul oarecum un bun conduc tor de energie dumnezeiasc . Împ rt indu-se slujitorul f r mijlocirea preotului, s-a umplut de patimi. Apoi cînd, prin rug ciunile B trînului a sc pat de ele, s-a l udat c aceasta i s-a întîmplat datorit lui. Drept urmare s-a v zut prad unor gînduri de hul . Nu e clar dac aceste patimi i gînduri de hul i-au venit celui ce a l sat pe slujitor s se împ rt easc , f r de preot, sau slujitorului. Se pare c amîndurora.

62 Despre împ rt irea f r mijlocirea preotului i despre gîndurile de hul ce i-au venit pentru c s-a l udat c a sc pat prin sine de patimi.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

din gura lui Dumnezeu c „drep ii nu se abat" (Prov. 24, 7). S - i spun ce gînde ti? i iar i zice: „S nu ias cuvinte l ud roase din gura voastr " (I Împ. 2, 3). Iar tu ai cutezat s - i deschizi gura înaintea lui Dumnezeu i s spui c : „Au sl bit patimile în mine", i nu mai degrab c toate zac în mine ca într-o magazie? De aceea ai fost p r sit pentru pu în timp i i s-a ar tat toat gre ala ta. i dac n-ar fi fost acoper mîntul pe care i l-ai ales, ai fi fost sleit. „Dar credincios, zice, este Dumnezeu, care nu ne va l sa pe noi s fim ispiti i peste puterile noastre, ci va aduce odat cu ispita i sc parea din ea, ca s o putem r bda" (I Cor. 10, 13). Cît despre lucrul s vîr it f r cuvin , din voin a de a te mîndri, de a fi dat, neavînd hirotonia de la al ii, binecuvîntarea altora ca un arhiepiscop, nu tiu cum s vorbesc despre el. Nu puteam eu s trimit binecuvîntare tuturor, în loc s i le trimit ie?

Iat deci cum ai fost pedepsit pentru lucruri mari i multe. Vegheaz a adar ca s nimice ti cu t rie cele opt soiuri ⁶³ i s nu te afli atras de lucruri copil re ti; i s cî tigi i b rb ie, nu numai naivitate. C ci ai auzit de multe ori: „S faci toate cu sfat" (Prov. 24, 72).

i pentru toat patima i hula roag -te lui Dumnezeu i- i va ajuta pu în cîte pu în.

Vegheaz de aci înainte i p ze te-le acestea în inima ta. (Lc. 2, 51). i nu e de trebuin ca s tie cineva, ci ce s-a petrecut, s-a petrecut. Fie deci Iisus cu tine. Iart -mi cele trecute i voi îndrepta pe cele viitoare. În veci. Amin.

43. *R spusul marelui B trîn c tre acela i cînd, c zînd în grea fierbin eal multe zile, nemîncînd i*

63 Cele opt feluri de patimi.

nedormind, a strigat împotriva Avei ⁶⁴ *i a fra ilor ce-l slujeau, mi cat de lucrarea diavolului.*

Frate, de ce s-a ascuțit inima ta, ca să lași pe Cel iubit și să alergi după vrjmaș? Ai lăsat glasul pe storului Hristos și ai urmat lupului diavol. Ce ai pe el? Ce i-a venit? Ce sînt strigările acestea, pe care Apostolul le-a înțeles irat cu numele cele mai urâte cînd a zis: "Orice strigare și hul și mînie să piară de la voi împreună cu toată răutatea" (Ef. 4, 31). N-ai putut nimic peste putere. Cîci zice Apostolul: "Credincios este Dumnezeu care nu ne va lăsa să fim ispitiți peste puterea noastră" (I Cor. 10, 13). Treze-te-te din tulburarea acestor gânduri rele. Ia toiagul crucii cu care vei alunga pe lupi, adică pe diavoli ⁶⁵ și adu-ți aminte să zici: "Pentru ce ești întristat sufletul meu, pentru ce mă tulburi? Nădărdue-te în Dumnezeu, că mă voi mărturisii Lui, mîntuirea feței mele, Dumnezeul meu" (Ps. 41, 6-7). Veghează de aci înainte și nu te aprinde ca un copil fără de minte și fără simțire, cînd ești dator să urci cu Hristos pe cruce și să fii pironit cu cuie și să fii străpuns cu suliță. Pentru ce suferi, nenorocitul, să strigi împotriva puterii lui Hristos ⁶⁶ și să înjuri pe frații tăi? Unde lăsați mîndernul: "În cinste da-i-vă unii altora înțîietate" (Rom. 12, 10). Ajunge aceasta. Cîci zice: "Dă în eleptului prilej și va fi și mai în elept" (Prov. 9, 9). Îndură-ți răbdări liniștiți și mulțume-te în toate.

64 Sau a egumenului Serid, cum spune nota din textul grec.

65 Toiagul crucii e toiagul răbdării biruitoare. Cîci cu acest toiag a biruit și Iisus. Nu te lăsa biruit de mînie, de hul, cînd îți vine suferință. Păstrează seninătatea, bunătațea. Fă-te și mai tare în acestea prin faptul că le menții în boală, în greutate, în neazuri aduse asupra tău de alții. Numai a răbdării îți pe vrjmaș.

66 Cine strigă la neaz împotriva altora, strigă împotriva puterii arătate de Hristos pe cruce. Cîci Hristos și-a arătat puterea răbdînd și neocînd pe nimeni.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

C ci zice: "Mul umi i în toate" (I Tes. 5, 18). E v dit c i "În strîmtor ri, în necazuri, în boli i în clipe de u urare" (II Cor. 6, 4). ine deci pe Dumnezeu i va r mînea cu tine. C Lui se cuvine slava în veci. Amin.

46. Dup ce s-a u urat de boal i a trecut peste ispite, vr jma ul i-a ar tat ni te visuri rele ca s -l tulbure iar i. Dar neisbutînd cu acestea, i-a ar tat iar i ca o mîn stire i o biseric i pe mul i alergînd acolo ca s afle, chipurile, ajutor. Înt rindu-l, B trînul i-a scris acestea:

„Slav întru cei de sus, lui Dumnezeu" (Lc. 2, 14) frate, vr jma ul nostru, diavolul a pornit "r gnind ca un leu" (I Petru 5, 14) s te înghit . Dar nu l-a l sat mîna cea pururea ocrotitoare a lui Dumnezeu. Cînd deci a v zut c nu e l sat s fac ce voe te, a pornit s -i tulbure mintea i i-a pus înainte unele lucruri prin ni te visuri spurcate. i, plin de r utate în viclenia lui, lui a v zut c nu te las Domnul s fii ispitit pîn la cap t, nici mai presus de puterea ta, te-a f cut s vezi o biseric i o mîn stire spre ajutor, chipurile. Pune- i deci inima în siguran pece-tluind-o întru netulburare în numele Tat lui i al Fiului i al Sfîntului Duh ⁶⁷. i cred c ne va ajuta s c lc m în

67 Pecetea aceasta este, f r îndoial , semnul crucii. C ci acest semn îl întip rim în noi în numele Tat lui i al Fiului i al Sfîntului Duh. Noi ar t m astfel ai cui sîntem prin pecetea ce o purt m întip rit în noi. i vr jma ul nu mai are curaj s se apropie de noi i s încerce s ne fure St pînului nostru, Atotputernicului Dumnezeu. În cruce ca pecete sînt imprimare numele Persoanelor Sfintei Treimi. Aceasta trebue s o facem de cîte ori sim im pe ispititorul dîndu-ne tîrcoale. Sîntem ai lui Dumnezeu cel în Treime, care a primit ca Unul din Ea s sufere cu r bdare biruitoare crucea pentru noi, înt rind umanitatea asumat în libertatea des vîr it fat de toate durerile i pl cerile, de toate neputin ele intrate în firea noastr prin p cat.

picioare capul vrjma ului (Fac. 3, 15). Dobînde te, a adar, o inim smerit i d slav Celui ce te-a mîntuit de cursa diavolului. C ci din negrije ai p timit acestea.

47. *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela , care c zuse în r zboiul foarte greu i pentru mul i neîn eles din partea feluritelor gînduri.*

Spune fratelui Ioan: M mir, iubitul meu, c nu pricepi lucrurile. C ci eu v zînd necazurile tale cele multe, i-am trimis de multe ori binecuvînt ri ca s iei prin ele putere de la Dumnezeu. Dar trebuie s cuge i totdeauna la Ps. 107, în care se spune: "A zis i s-a ivit un suflu de vifor i s-au ridicat valurile lui; se suie pîn la cer i se pogoar pîn în adîncuri". i iar i: "Sufletul lor întru r ut i se tope te" (Ps. 106, 25-26). Acestea au venit peste noi i trebuie s îndur m astfel de primejdii, pîn vom ajunge „la limanul voii Lui" (Ps. 106, 30), precum i-am scris înainte. C ci odat ce Dumnezeu nu te-a predat în mîinile vrjma ilor t i, nu te preda nici tu în mîinile lor. i dac faci aceasta nu te pred nici Dumnezeu⁶⁸.

68 „În limanul voii Lui." E starea în care nu vom voi s se fac nimic dup voia noastr , ci totul dup voia lui Dumnezeu. E starea cînd vom voi ce voe te Dumnezeu, în elegînd c a a e bine pentru noi; cînd nu vom mai fi robii „vooi" noastre. Aceasta va fi deplina noastr libertate. C ci în fond voia lui Dumnezeu e ceea ce corespunde firii noastre adev rate Voia contrar voii lui Dumnezeu e cea prin care voim ceea ce nu e spre adev rata noastr libertate. Prin ea nu voim în mod cu adev rat liber. Ea nu e de fapt voia noastr , ci voia unor for e contrare care ne robesc. Dar cînd tim care e voia lui Dumnezeu i lucr m conform ei, sîntem lini ti i ca într-un post i vom fi i dup aceea.

Iar de vrei s te izb ve ti de necazuri i s nu fii doborât de ele, a teapt -te la altele mai rele i te vei odihni ⁶⁹. Adu- i aminte de Iov i de sfin ii de dup aceea, cîte necazuri au suferit, i dobînde te r bdarea lor i duhul t u va fi mîngîiat. Îmb rb teaz -te i fii tare i roag -te pentru mine, aducîndu- i aminte de cuvintele mele i sufletul t u (în grece te: sufletul meu) se va înnoi.

48. Ava ⁷⁰ folosindu-se de un motiv oarecare a întîrziat s -i duc aceluia r spunsul ar tat înainte. Aceasta i-a adus din partea aceluia o aspr mustrare, ceea ce i-a pricinuit mare întristare. i unii fra i care-i slujeau din pricina neputin ei, spunîndu-i despre unele lucruri ce se s vîr eau în mîn stire f r rost i f r folos, acesta în loc s -i mustre i s -i îndrepteze pentru astfel de bîrfire, spuse c nici lui nu-i plac acestea. i Ava spunîndu-i dup aceea c a f cut acestea dup sfatul B trînului, acela îi r spuse: "B trînul te-a l sat s lucrezi dup voia ta". B trînul îi trimite la toate acestea r spunsul ce urmeaz , ar tîndu-i prin el c cele ce ni se par c nu s-au s vîr it bine s-au s vîr it bine, s-au s vîr it dintr-o iconomie mai presus de în elegerea noastr .

Iat c dup un timp dragostea ne stîrne te s lovim iar i cu toiagul lui Hristos, cel spre certare i îndreptare

69A teptînd necazuri i mai grele decît cele de fa le vei sim i pe acestea u oare i prin aceasta te vei sim i deasupra lor, deci i odihnit. Libertatea i odihna sînt nedesp r ite. Dar, la aceast stare nu se ajunge c utînd comoditatea. C ci i aceasta ne robe te leneviei, f cîndu-ne totodat insensibili în sens egoist. Nu evitînd necazurile ne umaniz m, ci r bdîndu-le. Aceasta este în acela timp adev rata mîngîiere a Duhului Sfînt, care va mîngîia duhul nostru. Aceasta este adev rataodihn .

70 Trad. francez pun în parantez : Serid.

ca s se împlineasc i cu noi cuvîntul scris, care zice: „Mai vrednice de crez mînt sînt ranele prietenului” i celelalte (Prov. 27, 6). Deci, de te cert m nu te descuraja, aducîndu- i aminte de: proverbul care zice: „Fiule, nu te descuraja de certarea Domnului, nici nu sl bi fiind muștră de El. C pe care-l iube te Domnul, îl ceart i bate pe tot fiul pe care-l prime te” (Evr. 12, 5; Prov. 3, 11-12). Tu chiar dac te cert, tii ce spune Apostolul : "Muștr , ceart , mîngîie" (II Tim. 4, 2).

Unde este mintea ta, f arnice? Sau unde petrece gîndul t u, lene ule? De ce st pînii min ii tale se împotrivesc în tine ucenicilor St pînului, ca s nu o ia pe ea, ca s urce St pînul pe ea spre a intra în Ierusalim (Lc. 19, 33-35) i ca s scoat din templul lui Dumnezeu pe vînz tori i cump r tori i s ru ineze pe c rturari i farisei? ⁷¹ Pentru ce trebuind s locue ti în Ierusalim, te trag ei pe tine în Babilon? Pentru ce, p r sind apa Siloamului (Is. 8, 6) voe ti s bei din apele tulburi ale Egiptenilor? Pentru ce te aba i de la calea smereniei, care zice: „Cine sînt eu? P mînt i cenu e" (Fac. 18, 27) i voe ti s umbli pe calea sucit i plin de neazuri i de primejdii? Unde ai aruncat cuvintele mele spuse c tre tine noaptea i ziua? Unde este înta la care îi spun ie ca i mie, s ajungi i unde te vezi pe tine ajuns ? Unde voie ti s fii tu i unde e ti, din pricin c ai o limb nest pînit i o slobozi

71 Ucenicii Domnului vreau s fac din orice minte (în grece te de genul masculin=vou un asin blînd, ca s urce Domnul pe ea i s intre purtat de ea în Ierusalimul de sus împ rt indu-se de slava lui. Domnul nu vrea s intre f r noi ca om în Ierusalimul ceresc. El pentru aceasta s-a întrupat, ca s se întoarc în cer ca om împreun cu noi, l sîndu-ne condu i de El, dar slujindu-I i noi Lui. Mintea noastr nu mai trebuie s r mîn nim nui ca un asin f r st pîn.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

repede ⁷²? i dac dai dreptate aproapelui, de ce nu te sile ti s în elegi c trebuie s d m dreptate mai ales celui ce dup Dumnezeu ne acopere i- i pune grumazul lui pentru noi ⁷³. Acestuia trebuie s -i mul umim i pentru el trebuie s ne rug m s fie p zit de tot r ul spre folosul nostru al celor mul i, înv înd de la Apostol? C ci acesta mul umind unora, zicea: "Care pentru mine i-au pus grumazul lor (Rom. 16, 14).

Nu- i aminte ti de toate acestea? De lipsa de griji ce i-a dat Dumnezeu prin el? De scaunul de care te împ rt e ti în lini te ca un împ rat? Nu este el cel ce poart greutatea celor ce vin i pleac de la noi, l sîndu-ne netulbura i? C ci dac vin pentru noi, ar trebui s purt m noi grija lor i nu el. A adar deci multe mul umiri sîntem datori s aducem lui Dumnezeu care ne-a dat un fiu adev rat dup sufletul nostru, precum a voit. i în loc de acestea, i-ai spus lui proste te: "Îmi sp l mîinile în privin a ta. i aceasta nu o dat , ci de multe ori, scufundîdu-i sufletul în mult mîhnire. i nu i-ai adus aminte de Apostolul care zice: "Ca s nu fie cople it unul ca acesta de prea mult întristare" (II Cor. 2, 7). C ci de n-ar fi fost mîna lui Dumnezeu i rug ciunea P rin ilor lui s-ar fi sfî iat inima în el.

Unde sînt poruncile mele cele c tre tine, prin care i-am spus: Plînge, jele te, nu c uta s fii luat în seam i nu te pre ui în nici-o privin . i-am atras iubirea pe vre-o alt cale? Str mut -te de aci înainte din lume. Urc pe cruce

72 Nota la textml grec: F r paz , f r aten ie, gr ind f r s gînde ti i cu grab .

73 Bîrfitorii î i d deau unii altora dreptate i nu conduc torului ob tei, care purta povara grijilor pentru ei. A- i pune grumazul pentru cineva poate însemna atît a lua orice povar a altora, cît i a fi gata cineva s - i dea via a pentru via a altora.

⁷⁴. Desprinde-te de p mînt. Scutur praful de pe picioarele tale ⁷⁵. Dispre uie te ru inea ⁷⁶. S nu te la i aprins în cuptorul Chaldeenilor, ca s nu fii ars cu ei de mînia lui Dumnezeu. Socote te pe orice om mai presus de tine ⁷⁷. Plînge pe mortul t u (Iisus Sirah 8, 10) ⁷⁸. Scoate bîrna ta (Mt. 7, 5). Zide te casa ta d rîmat. Strig : "Milue te-m , Fiule a lui David, ca s v d" (Lc. 18, 38-41). Învă c "toat gura se va închide" (Rom. 3, 19) i nu vorbi cu trufie ⁷⁹. „Închide u a ta" (Is. 26, 20) vr jma ului. ine în jug cuvintele tale i pune lac t la u a ta.

Tu tii cum î i vorbesc. Gînde te la cele spuse. Sile te- te s le în elegi i vei afla roadele vrednice de Dumnezeu cuprinse în ele. i s nu ru inezi c runte ea mea, a celui ce m rog pentru tine ziua i noaptea. Dumnezeu s - i dea s le în elegi i s le în elegi în frica Lui. Amin.

i pentru c ai zis c tre el: "B trînul te-a l sat s umbli dup voia ta", spre mine însumi se îndreapt judecata pe

74 .Cine se urc pe cruce, s-a eliberat de lume. A devenit cu adev rat liber; a intrat în alt plan al existen ei în cel al libert ii, al Duhului, al dragostei de Dumnezeu i de oameni, ie it din lumea egoismelor.

75 .Scutur praful care te lipe te de p mînt i te împiedic s zbori în v zduhul libert ii, al lui Dumnezeu cel nerobit de nimic, al dragostei dezinteresate.

76. Dispre uie te ceea ce socotesc oamenii, printr-o judecat contrar adev rului, ca ru ine.

77.Socotind pe oricine superior ie, ai cî tigat adev rata superioritate. Nu mai e ti st pînit de dorin a de a fi superior, de a c uta s fii recunosut ca atare. Aceasta e în limea chenozei lui Hristos i a smereniei noastre. „Cine se smere te, se va în l a".

78.Plînge pe mortul din apropierea ta, gînde te-te c i tu vei muri. Dar plînge-te, i pe tine de este mort, ca s învii.

79.Toat gura va r mîne închis cînd fiecare va fi dat pe fa ca vinovat. L ud rosul, sau cel ce se socote e ca bun; vorbe te cel mai mult.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

care a spus-o Domnul prin prooroc: "Amin zic ie, c de vei vedea pe fratele t u umblînd pe o cale care nu e bun i nu-i vei ar ta c aceast cale nu e bun , din mîna ta va cere sîngele lui" (Ez. 3, 18). Nu rîde de aceasta, ci crede Apostolului, c vom da socoteal despre el. Dar voi nu în elege i cele ce se întîmpl .

49. Mul umind B trînului pentru îndrumare, i-a cerut s -i scrie de multe ori despre mîntuirea sufletului. Deasemenea i despre gîndul pe care a voit s i-l spun Avei, s-a rugat de B trîn s i-l spun el aceuia.

Frate Ioane: nu tiu ce este aceasta. i-am scris de la alfa pîn la omega, de la starea încep torului pîn la a celui des vîr it, de la începutul drumului pîn la sfîr itul lui, de la dezbr carea de omul vechi împreun cu poftele lui, pîn la îngroparea celui nou, zidit dup Dumnezeu, de la înstr inarea de p mîntul sim urilor pîn la starea de cet ean al cerului i de mo tenitor al p mîntului gîndit al Evangheliilor. Rumeg Epistolele i te vei mîntui. C ci ai în ele, dac le în elegi, Vechiul i Noul Testament, i în elegîndu-le, nu ai nevoie de alt carte. Scutur uitarea i dep rteaz -te de întuneric, ca s se s l luiasc pacea în inima ta i în sim urile tale; i toate acestea î i vor veni ie. S se risipeasc fumul jertfelor idole ti dela a ta Niniv gîndit i se va r spîndi în pie ele ei mirosul t mîiei poc în ei duhovnice ti care va opri mînia ce o amenin cu nimicirea. De ce dormi ? Pentru ce ai pus sub cap r spusurile cele nu numai spre mîntuirea ta, ci i a celor ce se apleac asupra lor cu credin ? Înceteaz acum cu visurile. Treze te-te din somnul cel prea greu. Iube te picioarele. Intr în Segor ca s nu te apuce nimicirea celor cinci cet i. Nu te întoarce la cele dinapoi,

ca s nu te faci stîlp de sare (Fac. 19, 22-26)⁸⁰. F -te în elept ca arpele, ca s nu te am geasc vr jma ii t i, i nevinovat ca porumbeii, ca s nu te r zboiasc duhul r zbun rii (Mt. 10, 16). F -te slujitor adev rat al

St pînului c ci altfel vei avea s fii rob it de mul i⁸¹. S nu te despar i de El c ci numai cel nevrednic a luat o astfel de hot rîre (I Cor. 7, 15). Vezi cum ezi i spune- i: pentru ce ed a a, ce cî tig din aceast edere. i iubitorul de oameni Dumnezeu va lumina inima ta ca s în elegi. Iat c Dumnezeu te-a f cut slobod de toat grija p mînteasc . Ia seama la tine unde e ti i ce voe ti, i Dumnezeu î i va ajuta în toate, fratele meu.

Cît despre gîndul ce ceri s -l spun fiului meu, a putea s i-l spun eu însumi, dar dac nu i-l spui cu gura ta, te înstr inez pe tine de dragostea des vîr it i adev rat fa a de el⁸². Dac sufletul este, unul i inima una, dup Scriptur (Fapte 4, 32), nimenea nu ascunde de la inima

80 Stîlp de sare nemi cat i neroditor se face cel ce nu se mi c mereu înainte, ci r mîne fixat privind la cele dinapoi, spre acelea i p cate monotone. Ele îl vr jesc, îl cheam mereu spre ele. Nu se poate desp r i de ele. Acela r mîne un monument jalnic al mor ii spirituale.

81 Cine se face rob al lui Dumnezeu, a sc pat de orice alt robie. Dumnezeu ne face liberi de toate puterile mai prejos de duhul nostru, ce ne robesc duhul, care cînd e suveran ne face pe noi în ine suverani. Am sc pat de robia patimilor care sunt st pînite ele înse i de for ele naturii înse i dec zute automate. Dar numai Dumnezeu, care e i el Duh des vîr it liber, înt re te i duhul nostru, deci i libertatea noastr (II Cor. 3, 17). Dumnezeu ne ine

alipi i de El numai prin iubirea ce I-o acord m cu bucurie, pentru c ne mîngîie cu iubirea Lui.

82 Se pare c e vorba de acela Ioan care l-a rugat pe B trîn s spun Avei Serid un gînd al s u.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lui nimic ⁸³. Cumin e te-te, tu cel ce e ti greoi la inim .
Domnul s te ierte !

*50. Al aceleia mare B trîn c tre cel ce l-a întrebat
dac trebue s nu se mai întâlneasc cu nimeni începînd
din S pt mîna mare.*

Dup s rb toare, lini te te-te (stai retras) cinci zile din
s pt mîn i dou zile întâlne te-te cu fra ii dac se ive te
trebuin . i-i spun mai departe ce s faci. Pune i toat
puterea ca s nu ai grij de nimic. C ci Dumnezeu se
îngrije te de fiecare om potrivit folosului lui, fie c se
poc e te cu inima, fie c o ine treaz prin altceva spre
folosul lui.

*51. Dup s rb toare venind un episcop c uta s se
întâlneasc cu el i ni te al i fra i voiau s -l întrebe
despre gîndurile lor. De aceea trimise s întrebe, despre
aceasta pe acela mare B trîn.*

tii c n-am pus niciodat vre-o leg tur asupra cuiva,
nici asupra noastr . i fiindc i-am spus: lini te te-te
cinci zile din s pt mîn i dou zile întâlne te-te cu fra ii,
fii f r grij i în privin a aceasta. i cînd î i spun:
întâlne te-te, cînd te întâlne ti, nu te îngrije de ce ai s spui
i ce ai s vorbe ti. C ci Hristos a spus: „Duhul, Tat lui
vostru este cel ce gr e te întru voi" (Mt. 10, 20). Iar

83 Inima celor ce iubesc e una i sufletul unul în sensul c trebue s
fie amîndoi de o inim i de un suflet, cum zise Varsanufie adeseori.
Sufletul lor i inima lor sînt una, pentru c simt de bine
(μ). Iar cînd se iubesc, sim irea le este comun , de i e
tr it de doi.

despre fra ii de care ai spus, nu-i respinge cînd trebuin a o cere, i Dumnezeu te va ajuta. Amin.

43. *R spusul aceluia B trîn c tre acela , care întreba despre neorînduiala din lume.*

Frate, cît avem vreme s lu m aminte la noi în ine, c toate s-au tulburat. i s ne deprindem s t cem. i dac voe ti s te odihne ti f -te mort fa de tot omul i te vei odihni. În elege c -i spun s te lini te ti în pace în privin a gîndurilor i a tot lucrul i fapta i grija.

53. *Dup acest r spus c uta s taie cu des vîr ire toate convorbirile. i un frate era foarte mîhnit pentru aceasta. i îl ruga s stea de vorb cu el de se va ivi trebuin . i f cîndu-i-se mil , i-a f g duit. i l-a întrebat despre aceasta i despre mantia trimis lui de un frate oarecare, de trebue s o primeasc .*

Frate, i-am trimis cuvînt: Fii f r grije, ce mai dore ti? Ia aminte la tine însu i. "Seceri ul este mult" (Mt. 9, 37). Nu-l l sa ca s aduni boabele de grîu înd r tul secer -torului. Las toate i ocup -te cu seceri ul i cu culesul, ca s ai roadele grîului i viei, ca s se înt reasc i s se veseleasc inima ta în Domnul. Cerceteaz scrisorile ce i le-am scris c nu sînt f r folos. Iar despre mantie, de vrea fratele s i-o dea ie din toat inima lui, prime te-o, socotindu-te îns pe tine ca nevrednic.

54. *Un frate avînd un r zboi foarte greu i fiindu-i ru ine s -l dest inue Avei, a trimis vorb la acela Av Ioan s -l primeasc pe el f r tirea Avei lui i s -i asculte gîndul s u. Acesta îns se chinuia pentru dou motive: nu voia nici s -l primeasc f r îng duin , dar*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nici s -l întristeze pe acela. i ne tiind ce s fac , l-a întrebat în duh pe acela mare B trîn dac trebue s -i închid u a.

Spune fratelui: Cine e atât de lipsit de minte s - i aleag sie i lucrul cel mai p gubitor i care-i pricinue te lui necaz mai mare i nu pe cel mai u or de suportat, cu smerenie i cu rug ciune? Nu închide u a. C ci nu în închiderea u ii st omorîrea, ci în închiderea gurii. Te îmbr i ez cu s rutare sfînt .

55. Un oarecare b trîn egiptean venind s locuiasc în mîn stirea unde erau P rin ii, a scris în limba egiptean marelui B trîn - c ci era i el egiptean - cerîndu-i rug - ciune i cuvînt pentru mîntuirea sufletului; i de e cu putin s se învredniceasc de o convorbire cu el. Dar acesta i-a scris în grece te urm torul r spus:

Fiindc m-am hot rît s nu scriu eu însumi cuiva, ci s trimit r spusul prin Ava, de aceea nu i-am scris în egiptean , ci mi-am impus c -i spun s -i scrie în grece te. C ci nu tie egipteana. Dac în scrisoarea ta m socote ti P rintele t u prea iubit în Domnul, care cunosc nevoile i strîmtor rile i primejdiile sufletului, dac sînt P rintele t u, cum scrii, î i poruncesc s nu m mai tulburi cu cererea unei convorbiri. C nu fac deosebire între oameni atîta timp cît tr iesc. De aceea de -i deschid ie, trebue s deschid tuturor. Iar de nu -i deschid ie, nu deschid nici altcuiva.

i-am scris aceasta, pentru c mi-ai scris zicînd: "F - m vrednic de blînde ea ta i f mil cu sufletul meu nec jît". i fiindc mai spui în epistola ta: "P catul meu m-a desp r it de tine, st pînul meu", eu î i spun c prin harul lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu, nu m-am desp r it

de tine, ci sînt pururea cu iubirea ta în duh. Iar fiindc
dupa aceea îmi scrii în aceia i epistol : "Roag -te pentru
p catele mele", î i spun i eu acela lucru: "Roag -te
pentru p catele mele". C ci zice Domnul: "Precum voi i
s v fac vou oamenii, a a s face i i voi lor" (Mt. 7,
12). i eu, m car c sînt un tic los i cel mai dintre dintre
to i oamenii fac tot ce pot pentru cel ce a spus: "Ruga i-
v unii pentru al ii ca s v vindeca i" (Iac. 5, 16) .⁸⁴

Frate, sîntem str ini, s ne facem str ini i s nu ne
pre uim pe noi în ine în vre-o privin ; i a a nimeni nu
ne va lua în seam i ne vom odihni ⁸⁵. Iar dac ai intrat
la noi lupt -te s rabzi. C ci zice: "Cel ce va r bda pîn la
sfîr it, se va mîntui" (Mt. 10, 22) ⁸⁶. În toate, lupt -te s
mori fa de tot omul i te vei mîntui ⁸⁷. i spune
gîndului: „Am murit i zac în mormînt".

Crede mie, frate, c silit de iubirea lui Dumnezeu am
trecut m surile mele spunînd acestea c tre iubirea ta.

84 Fiecare se vindec de p catul pismei, rugîndu-se pentru altul, dar îl
vindec prin aceasta i pe altul, c ci simte în el pe cel ce se roag
pentru sine i- i birue te patima sa.

85 Sîntem str ini de lume prin duhul nostru iar prin n zuin a de a ne
desp r i de lume ne facem str ini de ea prin voin a noastr . Dac nu
te ia nimeni în seam , nu te tulbura. i a a telini te ti în duh. S ne
facem str ini i de cei ce ne ispitesc ca s c ut m pre uirea i
în elegerea altora. C ci abia aceasta ne va da odihna de setea de a
c uta pre uirea altora.

86 Cel ce a r bdat pîn la sfîr it, arat c nu s-a l sat cople it de nici o
greutate, de nici o ispit de a sc pa de ea. Acela a cî tîgat deplin
lupta pentru libertate, în care s-a unit cu Duhul Sfînt, Duhul libert ii.

87 Lupt -te s mori mor ii, s mori fa de ce te face mort, adic fa
de tot ce te robe te; lupt -te s te deschizi vie ii generoase, s te ridici
în l rgimea liber a adev ratei vie i.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

C ci cine sînt eu cel preamic ?⁸⁸ De aceea cerînd iertare zic : iart -m pe mine, flecarul, pentru Domnul. i roag -te pentru mine, robule al lui Dumnezeu Avraam.

56. *Al aceleuia mare B trîn c tre Ava Pavel, b trînul, care, vie uia. în lini te i voia s ia la el un, frate orb i s -i slujeasc .*

Frate Pavel, este un proverb care zice : „Cînd vezi un tîn r alergînd afl c e un b trîn care-l sîrne te". Pentru noi, b trînul care ne sîrne te este satana. Din pism el vrea s ne împing în zile rele cu p rerea c lucr m pentru dreptate. i nu ne gîndim c mul i voind s scoat pe unii din rîu s-au înecat împreun cu aceia. Vezi de cînd voe te s te prind în curs . i cînd întrebi i prime ti un r spus, folose te o alt curs (o alt am gire) mai viclean , peste puterea ta⁸⁹.Nu-ti cere

88 Mi-am întrecut m sura, dîndu- i sfat ie, s faci ceea ce eu însumi nu am ajuns s fac. F cînd aceasta am gre it i de aceea i i cer iertare. C ci tu c ruia i-am dat acest sfat, e ti mai bun decît mine. Dar am f cut-o din iubire pentru tine. Ins iubirea nu e a mea ci a lui Dumnezeu. Avem aci o împletire de paradoxuri care exprim cu mare delicate e o mare grij de cel ce cere sfat.

89 Adeseori satana îndeamn pe cineva sa fac un lucru, am gindu-i c în felul acesta lucreaz pentru a spori în dreptate, adic în des vîr ire. Dup ce Ava Pavel a sc pat de multe am giri ale satanei, întrebînd i primind r spunsuri dela Marele B trîn, ce s fac în aceste situa ii, vr jma ul a venit acum cu o curs i mai viclean : cu îndemnul s primeasc i s ajute un orb, de i era i el b trîn.

89 b B trînul î i d seama de greutatea de a da în aceast chestiune un sfat potrivit. N-ar vrea nici s -l împiedice pe Ava Pavel de a face o fapt bun , dar îi arat i povara greu de suportat ce vrea s-o ia asupra lui în starea lui de om bolnav. Ultima hot rîre trebuie s-o ia Ava Pavel dup puterea ce tie c o are de a suporta greu ile ce vor veni de pe urma hot rîrii lui de a lua pe orb la sine, cuno tin care în fond e una cu credin a ce o are în ajutorul ce i-l va da Dumnezeu. Dar dac va lua pe orb, va trebui s dea grij altora s -l slujeasc nu

Dumnezeu s faci bine aproapelui peste puterea ta. C ci zice: „Nu înceta de a face bine aproapelui dup puterea ta" (Prov. 3, 27). A venit orbul. Dar e ti i tu foarte bolnav. Cine te va sluji i pe tine i pe el? Iar cel ce-i pune în fa aceste chipuri ale drept ii, îi va spune pururea: Iat ai adus o povar în mân stare. i omul este, precum tii, o fiin care nu suport u or, cum zice Scriptura: "Cine va suporta un om, mai ales un b trîn descurajat?" (Prov. 18, 14).

Dar dac trebuie s gu ti pu ine zile rele, f cum dore ti. Dac n-a fi fost întrebat, n-ar fi trebuit s vorbesc. Iar cele ce le-am spus, le-am spus pentru iubirea lui Hristos, ca s nu se am geasc fratele meu. Dar dac comp time ti cu el pentru Dumnezeu i crezi c puternic este Dumnezeu ca s -l ajute, roag -te Lui i va face cu el cum va voi. Nu te-am legat, frate, nici nu i-am dat o porunc . F deci cum voe ti. i iart -m pentru Domnul i roag -te pentru mine cel prea mic.

57. R spunsul aceuia mare B trîn c tre acela i, care mi case un cuvînt c tre cineva despre credin i nu fusese în stare de aceast disput i de aceea se tulburase din pricina împotrivirii.

Dumnezeescul Apostol, mi cat de Duhul Sfînt, a spus "Credincios este Dumnezeu care nu v va l sa s fi i ispiti i peste ceeace pute i i va face împreun cu ispita i sfîr itul ei, ca s pute i îndura" (I Cor. 10, 13). Fratele meu, cel de un suflet cu mine i mie cu adev rat iubit s fii îndredin at în Domnul c v zînd sup rarea i tulburarea pricinuit ie de ispita ce i-a venit, am sim it o

numai pe el, ci i pe orb. i va auzi mereu în cuget mustrarea: "Iat ai adus o povar în plus în mân stare".

durere mare ca niciodat . i aceasta mi-a adus aminte de Apostolul care zice : "Cine e slab i eu s nu fiu slab ? Cine se sminte te i eu s nu ard?" (II Cor. 11, 29). i iar i "Dac un m dular sufer , toate m dularele sufer împreun cu el" (I Cor. 12, 26). C de i nu fac lucrurile Apostolului totu i l-am auzit spunînd c plînge cu cei ce plîng i se bucur cu cei ce se bucur (Rom. 12, 15).

Dar slav lui Dumnezeu, Celui prea înalt, care n-a f g duit vr jma ului urîtor de bine s împlineasc cu tine toat r utatea i toat voia lui. C ci el vrea s înghit pe to i oamenii vii, cum m rturise te corifeul Apostolilor Petru zicînd c "r gne te ca un leu c utînd pe cine s înghit " (I Petru 5, 8).

St pîne al meu, f s nu primim totdeauna în grab tulburarea gîndurilor rele ca s ne pornim cu tulburare împotriva aproapelui nostru. C ci aceasta este din lucrarea diavolului i nimic altceva. i unde am l sat cuvîntul: "Fericit cel ce rabd ispita, c se face încercat" i cele urm toare (Iac. 1, 12) ?

Dar acestea le-am scris iubirii tale nu ca unuia ce ai nevoie de înv tur . C ci de cercetezi Scripturile, vedea i te vei în elep i mai mult ca mine. C eu sînt un pr p dit i un neputincios i n-am decît un nume gol. Dar i-am scris din durerea inimii i dintr-o iubire prisositoare fa de Dumnezeu "cu multe lacrimi" (II Cor. 2,4). S - i sprijine deci inima în frica Lui, Cel ce a înt rit cerul i l-a a ezat pe el" (Is. 42, 5). i s - i întemeieze f ptura pe piatra cea tare (Mt. 7, 24), "Cel ce a întemeiat p mîntul pe ape" (Ps. 136, 6). i s certe pe ispititorii (pira ii) t i, Cel ce a certat vînturile i marea (Mt. 8, 26). S dep rteze de la tine uitarea poruncilor, Cel ce a dep rtat r s riturile de la apusuri (Ps. 102, 12). S se miluiasc de sufletul t u "precum se milue te un tat de fii" (Ps. 102, 13). i s - i lumineze inima Cel ce a luminat cele ce erau mai înainte

întunecate. i s - i dea r bdare s locue ti cu mine cel iubit de tine în pace pîn la ultima r suflare, precum ne-a ar tat de mai înainte prin harul S u, Cel ce a zis : „cel ce va r bda pîn la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22)⁹⁰. i s v dea pacea întreolalt , pacea pe care a dat-o ucenicilor S i (Ioan 14, 27). i s v dea s ajunge i la iubirea Lui des vîr it , Cel ce a zis: "Dac M iubi i veti p zi poruncile Mele" (Ioan 14, 15); sau a zis iar i: "Întru aceasta vor cunoa te to i c sînte i ucenicii Mei de ve i avea dragoste între voi (Ioan 13, 35). Dac am avea aceast dragoste, nimic nu ne-ar desp r i pe unii de al ii pîn la moarte.

C ci a scris: „ i acum Israile" (A doua lege 4, 1). i iar i: "De se va ridica duhul celui ce st pîne te asupra ta, s nu-i p r se ti locul t u" (Ecl. 10, 4)^{90b}. Eu î i spun ie cuvîntul de la Ruth: "S nu-mi fie s m despart

90 C ci acela va cî tîga biruîn a ultim , î i va afirma libertatea în clipa ultim a vie ii supuse ispitelor i încerc rilor, r mînînd liber pentru veci, deci unit cu Dumnezeu.

90b Numai satana vrea s fie st pînitor, în sensul c vrea s domneasc asupra omului, robindu-l. Dumnezeu e Domn i împ rat prin iubire, f cînd pe om liber i dîndu-i puterea s -L iubeasc , liber de orice patim . Prin aceasta îi d omului puterea s biruiasc pe "st pînitorul lumii", f cîndu-se el st pîn. Dumnezeu nu e un despot nici chiar fa de lume. Pentru omul liber de satana, lumea devine ambian a libert ii lui Dumnezeu i a libert ii omului. Omul trebuie s se elibereze de robia lumii (a satanei prin lume), dar nu s o dispre uiasc . Ea-l poate face s vad prin ea pe Dumnezeu i s se înîlneasc cu El. Numai satana face lumea s -l st pîneasc pe om. Sau numai el st pîne te prin lume peste om. Dumnezeu nu st pîne te prin lume pe om ci îl face liber în ea. Dumnezeu îl arat pe om superior lumii st pîn al lumii. Lumea îi devine omului str vezie pentru Dumnezeu, cînd acesta tr ie te rela ia nemijlocit cu Dumnezeu prin ea. În sensul acesta satana coboar lumea, o face instrumentul lui de st pînire a omului. El e în ultim analiz st pînitorul lumii pentru omul supus lui prin p cat.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de tine. Doar moartea se va a eza între mine i tine" (Ruth 1, 16-17).

Iar dac tu te la i cl tinat de acestea, iar eu sînt cu totul nevinovat, tu vei vedea i tu vei avea s r spunzi în ziua înfrico toare. C ci eu îmi dau cu bucurie sufletul meu mor ii pentru tine, fratele meu. F r s fie o porunc , î i spun: Vie uie te în lini te cu convingere, minunîndu-te de Dumnezeu care te-a izb vit de mari primejdii i necazuri i ispite de multe feluri; i sl vindu-L. Lui fie slava. Amin. Iart -m c am flec rit prea mult. C ci am lungit cuvîntul din mult întristare i mare bucurie.

58. *Primind acela acest r spus, i-a întors acest cuvînt: St pîne, Doamne iart -m pentru Domnul i roag -te pentru mine întristarea i tulburarea mea tiu c sînt de la diavol. Dar tu tii, St pîne, deasemenea c eu de copil am primit credin a celor 318 purt tori de Dumnezeu P rin i. i c niciodat n-am primit alt înv tur decît aceasta. Îns sunt tulburat. Deci dac tii, P rinte, c sînt tulburat d -mi o asigurare c Domnul meu va pune cuvînt pentru mine la Dumnezeu i c nu voi suferi nici-o p gubire. De vei face a a, va înceta întristarea i tulburarea mea. C ci sînt cumplit de chinuit de acestea. Fiindc sînt prost i plin de nebunie i chinuit pentru multele p cate. Deci nu fii împotriva mea St pîne. Ci scrie-mi iertarea. i ajut -m în privin a acestora în rug ciunile tale cele bine primite. i cred în Dumnezeu c vei câ tiga nenorocitul meu suflet.*

R s p u n s : (V. 59) Dac ai cugetat la cele scrise ie de mine, ai putut afla c i le-am scris de la mine însumi. C ci spusa mea c îmi pun sufletul meu pentru tine, se tâlcue te: pun cuvînt de ap rare pentru iubirea ta. C ci nu m ru inez s -i spun, fratele meu, c nu po i p trunde

cele ale credin ei. Deci neputînd-o aceasta, nu le cerceta. Pentru c altfel î i atragi mîhnire i tulburare. Dar cel credincios chiar dac gr e te c tre eretici sau necredincio i, sau se împotrive te lor, nu se tulbur în veac. C ci are în untru pe Hristos, C petenia p cii i a lini tii (Is. 9,6). Ba unul ca acesta împotriviudu-se în chip pa nic, cu iubire, poate aduce la cuno tin a Mîntuitorului nostru Iisus Hristos mul i eretici i necredincio i.

Deci tu, frate, fiindc întreci puterea ta cercetarea acestor lucruri, ine calea împ r teasc , adic credin a celor 318 P rin i ⁹¹, întru care ai fost botezat. C ci ea le are pe toate întocmai pentru cei ce în eleg ceea ce e de - vîr it. Vie ue te deci în lini te luînd aminte la p catele tale i la felul cum vei avea s r spunzi lui Dumnezeu. i dac ii astfel porunca, mea, mai bine zis a lui Dumnezeu, m rturisesc c voi pune cuvînt de ap rare pentru tine: "în ziua aceea, în care va judeca Dumnezeu cele ascunse ale oamenilor" (Rom. 2, 16) ⁹². Nu sta deci la îndoiial ca s nu te duci pe tine la alte lucruri i mai rele. C ci cele dulci le întoarce spre am r ciune vr jma ul pe care-l va r pune întîi Domnul Iisus ⁹³. Nu te mai îngriji de aci înainte de alte lucruri. C ci Domnul a ridicat grija de la tine ⁹⁴. Dar demonul cel r u v zînd c ai fost izb vit prin rug ciunile sfin ilor, a c utat s lase cu tine o parte din fumul acestor ispite.

91 Credin a P rin ilor de la Niceea.

92 Cei ce i-au dat pe fa cele ascunse în fa a duhovnicului i au fost ierta i de acesta în numele lui Dumnezeu, nu se vor mai ru ina de ele la judecata din urm . C ci nu vor mai fi scoase pentru prima dat la iveal , i ele au fost desprinse de ei prin m rturisirea lor.

93 Sf. Maxim M rturisorul va zice c cele dulci se prefac în amare, în dureri. Aci se pune aceasta în seama diavolului.

94 Odat ce ne-a asigurat via a ve nic , la ce s mai purt m atîta grije de cele trec toare, tiînd mai ales c ele (în text ea n.ed.) ne împiedic dela dobîndirea acelei vie i.

Roag -te pentru mine, frate, ca s nu-mi spun i mie: "Tu cel ce înve i pe altul, pe tine nu te înve i?" (Rom. 2, 21). Nu te împiedica deci iar i în aceste lucruri c ci m vei întrista pe mine, cel iubit de tine. Domnul s ne acopere sub aripile Sale. Amin.

59 (V. 151) *Un b trîn oarecare, Ava Eftimie, care vie uia în lini te, a trimis rug ciunea aceasta c tre marele B trîn ca s -i r spund Dumnezeu prin el la întreb rile din rug ciune: D t torule de via , calea celor din întunec, lumineaz -ne pe noi cei din cea , c ci Tu ai spus Sfinte: "Cere i i ve i lua (Ioan 16, 24), bate i i vi se va deschide" (Mt. 7, 7). i fiindc voe ti s ne deschizi i nou u a, gr be te-Te. C ci ai început. Pentru c de n-ai fi voit s ne mîntue ti, nu ne-ai fi ar tat cele la noi cu neputin , iar la Tine, Dumnezeule cu putin (Mt. 19, 26; Lc. 18, 27). Ne-ai cerut nou Sfinte: "Cur e te-te dac voe ti s vîn". i eu am spus Sfinte: "Noroiul nu se poate cur i pe sine însu i". i iar i ne-ai spus nou Sfinte: "Cel ce voe te s se învredniceasc de daruri, s vad urmele Mele în toate". Dar cum poate s vad cel orb din na tere (Io. 9, 1) de nu i se vor deschide lui ochii ? Orbul caut o c l uz ca s - i afle mica lui slujire. Vartimeu, fiul lui Timeu, edea lâng cale, cerînd mil i cînd a auzit c lumina drept ii trece pe calea aceea, a strigat zicînd: "Fiule al Lui David, milue te-m ". i cînd s-a milostivit bun tatea Ta i L-a chemat pe el i l-ai întrebat: "Ce voe ti s - i fac", iar el a zis: "Înv torule, s v d", îndat bun tatea Ta ai zis: "Vezi". i a v zut urmele Tale i i-a urmat (Mc. 10, 46, 52; Lc. 18, 35-43).*

i eu voesc s strig. Dar m ceart cel ce voe te pururea s întunece ochii celor ce v d. Dac voe te bun tatea ta s m cheme i s -mi zic : „Ce voe ti s - i

fac ? " voi striga i eu ca acela: „Doamne, s se deschid ochii mei".

Dar i leprosul, dac ar fi putut s se cur easc el însu i pe sine, n-ar fi strigat: "Doamne, de voe ti, po i s m cur e ti" (Mt. 8, 2) ci s-ar fi cur at el însu i. Deci i eu strig ca el. D -mi i mie acest r spus sfînt: "Voesc, cur e te-te" i îndat va pleca de la mine lepra. Iar cur at fiind i v zînd, voi vedea urmele Tale ^{94b}, ca s pot p i pe urmele Tale. C Tu e ti calea celor r t ci i".

Dar te rog i pe tine, P rinte: Da, P rinte, roag -te St pînului nostru Hristos, ca s deschid ochii mei, c pe tine te am c l uza care m duce la St pînul Iisus. C a Lui este slava împreun cu Tat l i cu Sf. Duh, în veci. Amin.

R spusul lui Varsanufie (V. 152) "Acum e timpul bine primit" (II Cor. 6, 2) pentru a în elega cuvîntul Evangheliei: "Nu au nevoie cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi" (Lc. 5, 31). Dar cînd cel bolnav vine la doctor, trebuie s p zeasc cele poruncite de doctor potri vit celui ce a spus: "Cel ce se apropie de Dumnezeu trebuie s cread c El este i c se face r spl titor celor ce-L caut " (Evr. 11, 6). C ci credincios este Cel ce a zis: "Le voi da lor în veacul acesta însutit i în cel viitor via ve nic " (Mc. 10, 30). Cei ce se apropie, a adar, de Dof torul nostru cel mare sînt lumina i de El i El îi vindec de toate boalele suflute ti. S nu ne l ud m deci zicînd c

^{94b} Nu poate merge cineva pe urmele Domnului dac nu-L vede. Nu se poate în l a la un alt plan de via dac nu tie de el i e înfundat cu totul în cel al Patimilor ce-l leag de cele materiale. La vederea acelu plan nu ajunge omul de la sine. Ci trebuie s cear puterea de a-l vedea dela Dumnezeu, Izvorîtorul luminii, D t torul vederii acelu plan, prin îns i ar tarea Lui. Deci dac nu cere lui Dumnezeu aceast vedere, arat c nu e dispus s primeasc acel plan, c nu vrea s se despart de planul întunecat în care se afl .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

sîntem credincio i. C ci în acest caz vom fi judeca i ca oameni f arnici i necredincio i. Din cele din afar se arat credin a cea near tat , care locue te în cele ascunse ale inimii. De credem Mîntuitorului Hristos care zice: "Fie ie; dup credin a Ta" (Mt. 9, 29), va spune i acum sufletului nostru ce locue te în trup: "Îndr zne te fiic , credin a ta te-a mîntuit" (Mt. 9, 22).

Deci credin a noastr nu st în a o rosti i a o vesti cu gura, ci credin a des vîr it se arat dup vindecare⁹⁵.

Dac deci ai crezut i te-ai vindecat, umbl i nu te poticni. Te-ai vindecat, nu chiop ta. Arat c i s-a oprit curgerea sîngelui. i de-ai ajuns, omule, la acestea, te-ai apropiat de starea cînd auzi pe Mîntuitorul care zice c tre sufletul deplin cur it i înfrumuse at: "Întreag e ti frumoas apropiata mea i pat nu este întru tine" (Cînt 4, 7), i cînd auzi pe Apostolul care zice: "Neavînd nici zbîrcitur , nici altceva din acestea"^{95b} (Ef. 5, 27).

Ni s-a deschis deci u a i s-a a ternut calea ce duce la via , dar afl m totodat c "prin multe necazuri trebue s într m în Împ r ia cerurilor (Fapte 14, 22). S st ruim în osteneala faptelor noastre. C ci cu adev rat „nu sînt; vrednice p timirile vremii de acum de slava ce ni se va descoperi" (Rom. 8, 18); i „nu e nedrept Dumnezeu ca s uite" (Evr. 6, 10) asemenea osteneli, de vom ine pîn la sfîr it ascultarea. C ci zice: „Cel ce a r bdat pîn la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22), în Hristos Iisus. Amin.

95 To i sîntem slabi sau bolnavi în privin a credin ei putînd-o afirma cel mult prin cuvînt. Numai cel ce s-a vindecat de boal , f r mijloace materiale, arat c a crezut cu putere.

95b Sufletul în grece te e feminin (). De aceea i se zice "fiic ", sau "frumoas e ti".

60 (V. 153) Întrebare c tre acela mare b trîn în chip de rug ciune despre gândurile întinate i despre înviere:

Tu care e ti via a i învierea (Io. 11, 29), cerceteaz -ne pe noi c f ptura Ta sîntem, i ne cur e te pe noi, Sfînte, de legiunea r ului c ci Te-ai milostivit i odinioar de f ptura Ta i ai scos legiunea, cînd cereau dracii s intre în porci (Mc. 5, 9-12). Oare au intrat în porcii necuvînt tori sau în mine cel cuvînt tor ? C i-am primit pe ei i m-am aruncat de pe vîrfuri în mare ⁹⁶. i m poart valurile f r s tiu de mine. Dar acum cineva m împinge din untru ca s trezesc pe cîrmaci, ca s -mi dea mîna i s m scoat din adînc cum a f cut cu Petru i s -mi spun : "Pentru ce te-ai îndoit, pu în credinciosule ?" (Mc. 4, 38; Mt. 14, 31). i, fiindc ne-ai dat de tire prin r spusurile slujitorului T u Varsanufie c ne vei pune într-un singur mormînt, oare vom i învia împreun ? C ci m tem de Cel ce a spus: „Vor fi doi în arin ; unul se va lua i unul se va l sa. Vor fi dou la moar ; una se va lua i una se va l sa" (Mt. 24, 40-41).

Deci fiindc de la zidirea lumii oamenii dorm i trupurile sfîn ilor i ale p c to ilor se afl adeseori împreun în acela mormînt, oare vor i învia împreun ? Cînd vor veni îngerii T i cei ale i ca s învie pe drep i, îi va învia pe to i, sau vor învia numai cei ale i ? De aceea temîndu-m Te, rog prin slujitorul T u ca precum ne-a ar tat c vom dormi în acela mormînt, a a s ar i c ne vei i învia împreun . i rog pe P rintele meu Varsanufie ca dup ce am luat i eu i el holde de secerat (Io. 4, 35) iar

96 E de remarcat exegeza existen ial a Scripturii, aplicat persoanei proprii. Tot ce s-a spus în Scriptur are valoare în orice timp. Este exegeza proprie tuturor P rin ilor. Totdeauna oamenii sînt la fel în ultimele lor str funduri i Dumnezeu le gr e te totdeauna.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*eu m-am îmbolnăvit și nu pot secera, să se străduiască
el, ca unul ce are putere să - i aducă ie, Stăpâne, și
pentru mine snopul drept al. Căci vedem la Părinții
vechi o astfel de pildă că au ieșit trei să secere și unul a
slăbit ca și mine și s-a întors în chiliea lui, iar ceilalți au
adunat cu bucurie secerișul. Și când au isprăvit secerișul
și au venit în casele lor, l-au silit pe el să - i ia plata: „Ce
plat, dacă nu m-am ostenit? Numai voi v-ați ostenit”.
Și în sfadă cu el, că să ia plata, Părinții îi dădeau cinstea
că o ia el întâi ⁹⁷. Judecata lor a fost socotită fericită.
Deci Tu, Stăpâne Hristoase Dumnezeule, între te
cererea mea, că Tu ești slava în veci. Amin.*

Răspuns: (V. 154) Un stăpân dintre oameni își alege
lui niște iconomi credincioși, dându-le în seamă cheile și
bunurile sale și cele ale casei. Și atîrnă de iconomul
credincios cum să doarmă, cum să se hrănească, cum să
fie cinstit de stăpân și cu cine să se împrietenească: cu
beivii sau cu cei ce viețuiesc în mod cuviincios. Iar pe cel
dintîi îl va aștepta certarea și pe cel de al doilea fericirea.

Așa și Dumnezeuul nostru și-a ales pe oamenii
credincioși ca iconomi. Le-a dat lor cheile Sale ca să
închidă și să deschidă, adică stăpînirea de sine
(libertatea). Ei sînt credincioși și pentru că s-au botezat tot
ca creștini. Și sînt buni iconomi cînd chivernisesc bine
cele încredințate lor, adică bunurile primite la Botez
pentru mîntuirea lor. Dar dacă se abate careva de la

97 Dacă s-ar fi socotit pe ei îndreptățiți la înfrîntare, n-ar fi avut
smerenie. Smerenia este totdeauna altuia înfrîntare. Cel mai bun îl
socotește pe altul mai bun. Prin aceasta își menține cel smerit
înfrîntatea. Căci el lătuiește priminiciile și primește înfrîntatea.
Deci îl călăuzește pe acela la mai multă simțire. E un alt paradox care
folosește și unuia și altuia. Iar în această delicată umană pozitivă
se simte apropierea lui Dumnezeu. Cel smerit s-a subiat și s-a făcut
străveziu ca o pînză de porțană, lăsîndu-se vadă Dumnezeu prin el.

aceast cale, partea lui va fi cu cei be ivi, cu cei ce beau vinul nelegiurii. Unul ca acesta este porc cuvînt tor i ti i ce p e te cînd vine St pînul (Mt. 24, 44-51). Iar dac chivernise te bine cele predate lui, cunosc to i fericirea ce-i vine dela St pîn. C ci zice: "În tot p mîntul s-a auzit glasul lor i la marginile lumii cuvintele lor" (Ps. 18, 5).

Cît despre înviere, altul este veacul de acum, cînd sînt la un loc neghina i grîul (Mt. 3, 12, 13, 30). Dar cînd vine învierea, glasul evanghelic înva c se vor scula amesteca i. C ci zice: " i-i va desp r i pe ei pe unii de al ii, precum desparte p storul oile de capre" (Mt. 25, 32).

Iar cele privitoare la cele dou femei i doi b rba i le-a spus despre sfîr itul lumii i despre credin i necredin . Atunci una se va lua i omul r mîne într-una. În ce prive te seceri ul fra ilor, binele e f cut de doi ⁹⁸. Cel ce s-a îmboln vit a avut voin a s lucreze, dar l-a împiedicat boala. Dar ei au socotit c Domnul i-a înt rit prin rug ciunile fratelui care s-a îmboln vit i pe amîndoi i-a ajutat harul Sfîntului Duh. Deci precum a spus Domnul c tre Apostoli, "nu v bucura i c vi se supun demonii, ci bucura i-v c numele voastre sînt scrise în ceruri" (Lc. 10, 20). A a i noi, s nu întreb m dac to i ne vom scula, ci dac vom auzi: "Veni i binecuvînta ii P rintelui Meu de mo teni i Împ r ia ce este g tit vou de la întemeierea lumii" (Mt. 25, 34) i vom fi împreun cu

98 Nici-un bine nu e f cut de unul singur sau în izolare. Binele e un produs al comuniunii, sau st în c utarea i realizarea comuniunii. Aceasta ca s nu se laude nimenea în mod egoist. De fapt îns i existen a ne vine dela al ii, ne vine i e sus inut de to i i de cosmosul întreg, iar acesta vine i e sus inut de Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Iisus întru Tat l, precum a spus El (Io. 14, 20)⁹⁹. Lui fie slava în veci. Amin.

61 (V. 155) Întrebare a aceleuia c tre acela mare B trîn:

*Doamne Iisuse Hristoase, Doctorul sufletelor r nite, ie
Îi aducem rug ciuni din sfintele Tale cuvinte. Prime te-
le prin slujitorul T u. C ci Tu însu i ai spus, Sfinte: "Nu
au trebuin de doctori cei s n to i ci cei bolnavi" (Lc. 5,
31). Despre aceasta a spus i slujitorul T u Pavel: "Cel
ce este chiop s nu se abat , ci mai virtos s se vindece "
(Evr. 12, 13). Ai spus, Sfinte, într-unul din r spusurile
Tale: "Dac e ti s n tos, de ce chiop tezi ? Cel s n tos
nu chiop teaz , ci umbl drept". Dar eu, fiindc sînt
chiop i r nit, strig ca s m îngrije ti si pe mine cum
ai îngrijit pe cel ce se cobora spre Ierihon i a c zut între
tîlhari (Lc. 10, 30-34). C ci i eu am c zut între aceia i
tîlhari si am fost r nit, ca s legi i ranele mele i s m
sui pe sfîntul T u asin, adic pe credin a cea bun i s
m duci în sfînta Ta cas de oaspe i, ca s m
îngrijeasc acolo unde sînt îngriji i to i cei ce sufer .*

*St pîne, femeia ce suferea de curgerea sîngelui a venit
înapoia Ta i s-a atins de ve mintele Tale. Iar eu iau
t m duirea în fiecare zi din sfintele Tale m dulare, adic
din trupul i sîngele T u, i din apa ce iese din sfînta Ta
coast . i patima mea puroiaz înc . Pentru c ai spus,
Sfinte, c cel ce vine la doctor i vrea s se vindece s
fac cele poruncite de doctor, trimite-mi, St pîne, toate
leacurile care vrei, cauteriz ri, cataplasme, numai
opre te-mi curgerea, adic gîndul necurat. i, fiindc ai*

99 Tat l a creat lumea i în ea pe oameni pentru a întinde dragostea
Sa de Tat l i la al ii fii, sau la oameni, cu care se face Frate, Fiul
S u. Ca fii vom fi i mo tenitori ai Împ r iei Tat lui, nu supu ii ei.

spus, Doamne, c u a s-a deschis dar cîinii, stau la pînd din toate p r ile i num las s m apropii de u e, bunul St pîn al casei v zînd de departe pe s racul ce se apropie, dar e împiedicat de cîini, trimite pe portar ca s alunge cîinii i astfel s racul s se poat apropia i s primeasc mila bun t ii Lui.

P rinte, ce înseamn ceeace mi-ai scris c cel ce a tr it o s pt mîn de ani va vedea lucruri ce nu s-au f cut de la întemeierea lumii ? i ce s facem noi cei mai tineri ? Cum ne vom mîntui ? Roag -te Domnului, ca s ne arate nou care sînt mun ii aceia sfin i, unde a spus s fugim ca s ne mîntuim (Mt. 24, 16). Sînt mun i spirituali sau v zu i ? Vrem s tim i noi aceasta, ca atunci cînd va veni ceasul, s fugim acolo i s ne mîntuim. În numele Tat lui i al Fiului i al Sf. Duh. În veci. Amin.

R spunsul lui Varsanufie: (V.156) Frate, s ne gîndim la ce spunem i s vedem c din cuvintele noastre vom avea mustrarea noastr . C ci cel ce vine la doftor de nu se pune în rînduial dup porunca doftorului, nu se poate izb vi de boal . i fiindc spui c trebue primite i alte leacuri i mijloace de vindecare, m mir de iubirea ta c nu cuno ti în elepciunea a toate tiutoare a marelui nostru Doftor, care a t iat orice motiv al omului care caut o dezvinov ire. C ci îmbiind c r ile doftorice ti ale Lui fiec rui om care vrea s se uite în ele i s se mîntuiasc , i-a ar tat lipsi i de ap rare. Pentru c dac femeile cînt totdeauna: "Sînt vierme i nu om, ocară oamenilor i partea dispre uit a poporului" (Ps. 21, 6), ce ar trebui s fac b rba ii? Nu se spune aceasta din dispre fa de femei. S nu fie ! C ci nu ni s-a poruncit s facem aceasta. Ci pentru c ele s-au f cut de la început pricinile c derii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dar Dumnezeu nu le-a dep rtat de la înv tura dum-
nezeasc ¹⁰⁰ .

Dac deci ne place acest leac, pentru ce-l respingem ?
Chiar dac , am gi i, spunem c nu-l respingem, ci-l folo-
sim, totu i o spunem aceasta de form : nu cu fapta. i
acesta este adev rul. C ci dac cercet m pe omul nostru
din untru, afl m cu adev rat c nu r bd m nici-o
muștrare, nici o def imare, nici o dispre uire i ocar .

i din gîndul ce-l ai azi, cu care ai fost ispitit i alt -
dat , ai putut cunoa te - de i ai spus c n-ai cunoscut c
am f cut cele ce tii ca s pun la prob iubirea ta. C ci
am aflat, locuind înc în untrul t u pe omul cel vechi.
Totu i socotesc c nu pu în s-a folosit iubirea ta din
acesta.

Domnul nostru este des vîr it i voe te ca s fie i to i
ai Lui des vîr i i. C ci zice: "Fi i des vîr i i precum
Tat l vostru cel din ceruri des vîr it este" (Mt. 5, 48).

Deci cel ce rabd aceste arderi cu fierul înro it se va
mîntui. C ci cel ce are în n ri r ul miros al s u, nu simte
alt miros, chiar dac ar sta deasupra tuturor mort ciunilor
^{101b} . i cel jefuit de tîlhari nu are ce da altora. Ia seama
iubitule cei to i cî i sîntem st pîni i de lene nu putem s
fim cu totul f r griji, sau s ne socotim drept ceeace
sîntem: p mînt i cenu e. i am îmb trînit hr nind slava
de art . C ci a socoti c , lucrul nostru place lui Dumnezeu
i ederea noastr în chilie zide te pe to i i c am fost

100 Femeile i i recunosc prin aceste cuvinte smerenia. Cu cît mai mult
n-ar trebui s i-o recunoasc b rba ii, care fac mai multe rele? Dar nu
o fac. Aceasta se arat ceva mai jos. S primeasc i ei def im rile,
S spun i ei singuri despre ei: Sînt vierme i nu om .

101b Nota din textul grec: Aceasta a spus-o Sf. Singlitica, adic cel ce-
i simte p catele sale nu le mai simte pe ale altora.

izb vi i de a judeca i a fi judeca i, e cea mai mare slav de art i nimic altceva¹⁰¹.

Dac deci marele i cerescul nostru Doftor ne-a dat leacurile i cataplasmele, de unde vine pricina pierz rii, dac nu din sl biciunea voin ei noastre? ¹⁰²Înainte de toate ne-a dat smerenia, care alung din noi toat mîndria i „toat în l area ce se ridic împotriva cuno tin ei slavei Fiului S u" (II Cor. 10, 5) ; apoi ne-a dat ascultarea, care stinge s ge ile aprinse ale vr jma ului" (Ef. 6, 16); apoi t ierea în toate a voii noastre fa de aproapele¹⁰³; iar aceasta na te netulburarea în inim i ar tarea a tot str lucitoare i prea bucuroas a fe ii i st pînirea privirii Lui^{103b}. Iar ca cea mai mare cataplasma

101 Cei ce stau lene i in chilie, f r poc in , f r rug ciune, sînt supu i ispitei de a se socoti c chiar prin aceasta fac un lucru mare, deci se umplu de slava de art . Ei socotesc c nu vor mai fi judeca i pentru nimic, c ci ei neie ind din chilie au sc pat de prilejul de a judeca pe al ii.

102 A voi ce vrea i Dumnezeu nu înseamn a avea o voin slab , ci dimpotriv , a avea o voin slab înseamn a voi ceea ce voe te vr jma ul, care ne ispite te la rele. Primind ispita renun m la efortul voii noastre pentru a face cu u urin ceea ce îi place lui. Acest om nu mai are voin a tare, de i se obi nuie te a se spune c omul devine liber cînd iese din ascultarea lui Dumnezeu.

103 T ria voin ei se arat în acela timp în "t ierea voii fa de aproapele" desigur nu pentru a împlini capriciile i îndemnurile lui la r u, ci pentru a nu-l domina, ci a-l ajuta, renun înd la voia de a face ceea ce ne place nou , pentru a face ce e de folos aproapelui. Cel mai greu lucru e s fii st pîn pe voia ta.

103b Cînd i-ai t iat voia, ai cî tigat netulburarea, c ci nu mai voie ti nimic pentru tine. O tai în folosul aproapelui, ascultînd de Dumnezeu. Aceasta îi face str vezie prezen a fe ei bucuroase a Domnului. Pe El îl vezi de cîte ori îi i tai voia, de cîte ori te-ai dep it prin aceasta. Vezi privirea Lui în acela timp iubitoare i st pînitoare, o vezi st pînindu-te prin iubire. Cînd sim i c nu mai e ti prin voia ta, sim i c e ti prin Dumnezeu, te sim i asigurat în El. Toate aceste virtu i sînt moduri ale comuniunii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

care strînge toate m dularele i "t m due te toat boala i toat neputin a" (Mt. 4, 23) ne-a dat iubirea asemenea celei a Lui. C ci El s-a f cut pilda noastr , dup spusa: "Ascult tor f cîndu-se pîn la moarte" (Filip. 2, 8). i punîndu- i sufletul S u pentru noi, ne-a înv at zicînd: "S v iubi i unii pe al ii, precum Eu v-am iubit pe voi" (Io. 13, 34) i: "Întru aceasta vor cunoa te to i c sînte i ucenicii Mei, cînd ve i avea dragoste între voi" (Io. 13, 35).

De voe ti, a adar, s nu chiop tezi, ia toiagul crucii i i sprijine te mîinile pe el i a a vei muri i nu vei mai chiop ta. Pentru c cel mort nu chioap t niciodat ¹⁰⁴. i dac ai acest toiag, nu mai e nevoie de portar. Prin acest toiag alungi nu numai cîinii, ci i pe mai marele fiarelor, pe leul ce r gne te (I Petru 5, 8). De aceea i Iacob a zis: "Cu toiagul meu am trecut rîul" (Fac. 32, 10); i iar i: "S-a închinat pe vîrful toiagului s u" (Fac. 47, 31). Iar Moise a f cut cu toiagul semne (Ie . 4, 17). i cel pironit pe el se izb ve te f r îndoial de umezeala curg toare. C ci cel ce moare, moare p catului^{104b}. i ce n dejde ne a teapt dup acestea, dac nu învierea cea de a treia zi ? C ci ajunge celui r stignit s se scoale împreun cu Iisus.

104 Crucea e toiagul pe care se sprijine te omul în mersul lui spiritual drept. De aceea, a se prinde cu mîinile de toiagul acesta, înseamn a se l sa b tut în cuie pe el, deci a se r stigni pe el, a se face nedesp r it de el. Aceasta îl face pe om i tare în mersul cel drept, i mort fa de cele rele ale egoismului. Prin amîndou aceste slujiri crucea alung cîinii spirituali de la om. Ea ine prin aceasta i locul portarului la u a fiin ei noastre. Cu aceste gînduri ne punem pe partea din afar a fiin ei noastre semnul crucii, închizîndu-ne ispitelor.

104b De fapt cel ce moare, moare de tot egoismului. Dar cel ce moare pentru Dumnezeu, nu din scîrb pentru via a sa, deci jertfindu-se ca om desp r it de Dumnezeu, pentru a tr i în Dumnezeu i semenilor, ca fii ai Lui.

Iar prin ceeace am spus despre s pt mîni, am ar tat c vor fi felurite necazuri i schimb ri. Iar prin mun ii de care ai întrebat, s în elegem pe Sfînta Maria, N sc toare de Dumnezeu i pe sfin ii de dup aceea care se vor afla în timpurile acelea, avînd f r îndoial pecetea Fiului¹⁰⁵. C ci El mîntue te pentru ei pe mul i^{105b}. Lui fie slava în veci. Amin.

62 (V. 157) Întrebare a aceluia c tre acela
B trîn: Treime nedesp r it nu te desp r i de noi ! "Din gura pruncilor i a celor ce sug i-ai preg tit laud " (Ps. 8, 3).

P rinte, e ti un ucenic cu adev rat bun al Doftorului adev rat. Ne-ai dat leacuri i mijloace de vindecare. Iar primul mijloc de ardere a str puns inima mea i nu pot îndura durerile. C ci ne-ai scris s cînt m: „Sînt vierme i nu om" (Ps. 21, 7). Voi cînta cu adev rat i m voi închina i voi pream ri pe Domnul i-L voi preaîn l a în veci. Dar oare îndr znesc s spun c sînt vierme i nu om. C ci sînt om ros de viermele stric ciunii. Dar oare este acesta i în elesul viermelui cel nestric cios ? Acesta e viermele care a venit pentru mine, ca s m scape de acest vierme al stric ciunii, care a stricat (a corupt) neamul omenesc. C ci fiindc acest vierme stric cios care stric i se stric p trundea în r ni i pricinaia

105 Pecetea Fiului e crucea, c ci aceasta s-a imprimat în fiin a lor r stignind în ei pe omul vechi, al p catului, desp r it de Dumnezeu i întip rind în el calitatea de fii ai Tat lui, care nu mai tr iesc decît pentru a face voia Lui i a-L iubi pe El asemenea Fiului dumnezeesc i împreun cu El.

105b Cine alearg la rug ciunile Maicii Domnului i ale sfin ilor ca la ni te mun i, alearg de fapt la credin a în Hristos. Cine nu crede c Hristos s-a n scut din Fecioar , nu crede c El e Dumnezeu f cut om. Cine crede în rug ciunile sfin ilor c tre Hristos, crede în credin a lor în Acela ca Dumnezeu, care deci ne poate mîntui.

putrezire i împu iciune, a venit viermele nestric cios despre care s-a spus: "Sînt vierme i nu om ". i precum viermele stric cios p trundea în r ni, a a i viermele nestric cios p trunde "în cele mai, de jos ale p mîntului." (Ef. 4, 9) i acolo, precum, ai spus, a stricat toat necur ia vechiului vierme. i a a, cur ind pe to i, i-a ridicat dar El a r mas nestric cios. Acesta e viermele care a cur it pe Iov de viermele cel vechi, spunîndu-i: "Scoal -te i încinge ca un b rbat mijlocul t u" (Iov 38,3 i 40, 2). Acest vierme a tras i pe balaur cu undi a (Iov 40, 19-20), atîrnîndu-l pe cruce. Acestui vierme toate i s-au supus, "afar de Cel ce I-a supus Lui toate ". C ci toate le-a supus sub picioarele Lui (I Cor. 15, 27).

Viermele stric cios toate le stric i nu e pe p mînt nici lemne, nici mînc ri, nici p mînt, nici trup pe care s nu le mistuiasc , afar de sare i de untdelemn. Dar ce este sarea i untdelemnul, decît Tat l care I-a supus Lui toate ¹⁰⁵, care a s rat i zidirea cu mila Sa, care le-a dat i Apostolilor sare, ca s s reze lumea, ferind-o de împu iciunea idolilor i s vîn la buna mireasm a adev ratului Dumnezeu. Amin.

Dar ce înseamn gr untele de mu tar i de ce a asem nat Împ r ia cerurilor cu el i nu cu m slinul sau

¹⁰⁵ Una din ideile din aceste rînduri este c r ul tr ie te din coruperea celor ce sînt. El nu are o existen în sine. „C nici n-a fost nimicul vreodat nici întrebarea n-a putut s fie... Ci iat , nefiin a fiin a- i are din Este, fiindc poate s se adape", spune poeta Lidia St niloae în volumul "Locul unde a tep i" (în poezia Munchausen). A doua idee: Sarea i untdelemnul sînt considerate simbolul Tat lui ceresc, care, ca origine a existen ei nu poate fi corupt de r u, i care prin Fiul S u f cut om conserv pentru veci i crea iunea. S-ar putea spune c Tat l e sarea care elibereaz toate de corupere, iar Duhul Sfînt e untdelemnul care d fluiditatea sau tinere ea vie ii neîmb trînite tuturor.

cu finicul sau cu altul din pomii mari ci cu cel a a de m runt (Mt. 13, 31) ? Pentru c este cel mai acru i pi c inimile noastre. Da, p rinte, roag -te Domnului ca s ne arate nou taina acestui vierme i a gr untelui de mu tar, ca s pream rim i noi pe Tat l i pe Fiul împreun cu Sfîntul Duh în veci. Amin.

P rinte, mi-ai adus aminte de cele str vechi, pe care nu le-am uitat nici eu, ci, îmi amintesc de cele ce mi le-a f cut vr jma ul. C ci acesta s-a înfuriat cînd a v zut fructul ce a rodit în locul acesta. Dar r bdarea ta i iubirea de oameni a lui Dumnezeu n-a l sat s se împlineasc voia lui cea tic loas . Ci ne afl m pîn acum sl vind pe Dumnezeu. i fiindc ne-ai spus c te poc e ti dup ce s vîr e ti ce nu se cuvine, eu zic: de m-a poc i i eu m car dup aceea, ca s nu r mîn cu totul nepoc it.

i fiindc ai spus c cel ce a c zut între tîlhari i a fost jefuit nu mai ce s dea altora, te rog, ca un înfometat ce sînt, s -mi aruncif r miturile ce-i r mîn, ca s primesc i eu hrana ca un cîine de sub masa ta, din cele ce le ai.

i fiindc ai mai spus c a îmb trînit în mine mîndria i pornirea de a rîde de al ii, roag -te pentru mine, ca s plece acestea de la mine.

R spunsul lui Varsanufie: (V. 158) A gr it mai înainte David, zicînd: "Împu itu-s-au i au putrezit ranele mele din pricina nebuniei mele (Ps. 37, 5). A adar nebunia e un izvor al tuturor relelor. C ci nebunia a n scut neascultarea, iar neascultarea, rana. i dup ran , aceea i nebunie a n scut nep sarea, iar nep sarea a produs putreziciunea i împu iciunea. i nenorocitul trup s-a umplut de viermi i s-a stricat. i stricîndu-se a fost aruncat în mare i s-a f cut mîncare pe telui cel mare. i s-a s l luit în m runtaiele lui pîn ce a venit viermele ceresc, care

pironit de undi a crucii, s-a coborît în m runtaiele pe telui celui mare i a scos prin gura lui mîncarea ce o înghi ise împreun cu m runtaiele lui. i luînd trupul l-a uns cu untdelemn, l-a înmuiat în ap i la copt în foc. C ci zice: "El v va boteza în Duhul Sfînt i în foc" (Mt. 3, 11). Apoi l-a hr nit cu pîne, l-a veselit cu vin, l-a pres rat cu sare i l-a sc pat de stric ciune. Pe lîng aceasta l-a îmbibat cu mu tar, dep rtînd toat stric ciunea. Apoi a uscat n rile balaurului ca s nu mai poat mirosi, i-a înce o at ochii ca s nu mai vad des vîr irea smereniei Lui.

Cunoscînd deci toate acestea, s nu trecem cu vederea îndemnul Lui, ca s nu se împlineasc i cu noi cuvîntul: "Dac sarea se va strica cu ce se va mai s ra?" (Mt. 5, 13).

i ce este lipsa acestora decît ceea ce s-a spus: "Zis-a cel nebun în inima sa: nu este Dumnezeu" (Ps. 13, 11). Dac n-ai uitat deci ceva din cele vechi i cuno ti pe cele din urm , ascult pe cel ce spune: "Cel ce cunoa te voia St pînului i nu o face, se va bate mult" (Lc. 12, 47). Dac deci cunoscîndu-le le spunem, dar în acela timp le nesocotim, nu va fi departe de noi acel "vai" rostit împotriva celor ce p c tuiesc cu cuno tin . Dar dac ne socotim p mînt i cenu e, ca Avraam i Iov (Fac. 18, 27 ; Iov. 42 6), nu vom fi în veac jefui i, ci vom avea pururea ce s d m i altora: nu aur, nu argint, ci chip de smerenie, de r bdare i de iubire c tre Dumnezeu¹⁰⁷. Lui i se cuvine slava în veci. Amin.

63. (V. 159) *Acela , hr nindu-se cu pu in pîne, l-a întrebat pe acela mare B trîn despre diet .*

¹⁰⁷ Se aminte te de întemeierea mîn stirii unde se aflau amîndoi, pe care n-a f cut-o vr jma ul, dar el voia s-o distrug , v zînd fructul adev ratei vie i ce cre tea în ea.

R spuns : Frate, bucur -te în Domnul. Roag pe Dumnezeu s -mi dea r bdare des vâr it . Fiindc încep un lucru i nu-l duc la sfâr it, i îndat m clatin în lucrarea mea. Doresc s pun început i s ajung la sfâr it. C ci aud pe Apostol care zice despre început i sfâr it: "Cel ce începe în noi tot lucrul cel bun îl va duce la cap t pîn în ziua Domnului nostru Iisus Hristos" (Filip 1, 6).

Dar chiar dac eu, nevoia ul, nu fac nimic care s plac lui Dumnezeu, la cererea ta î i dau o p rere ca unui frate: ia, de po i, patru pâini oare¹⁰⁸ pe s pt mân , iar Duminica pentru neputin a trupului ia fie o sup , fie o mîncare de legume fierte. Precum socotesc, e bine s le ieie acestea. Iar de vorbesc proste te, nu tiu. Cel ce nu se cîrmue te pe sine, cum poate s cîrmuiasc pe al ii? Iart -m , frate, c ar fi trebuit s te rog eu s m îndrumezi, dar înc nu m-a p r sit mîndria, care e r d cina tuturor relelor. Roag -te, frate, s trecem peste partea de drum ce ne st înaintea. C ci e plin de vîrtejuri i de primejdii i cît de proste te rîd eu i r mân nep s tor. Dar nu-mi tai n dejdea. C ci îl am pe St pînul milostiv i iubitor. D -mi mîna ta, cu iubire i trage-m spre El, ca s m mîntuiasc pe mine, nenorocitul. Lui i se cuvine slava în veci. Amin.

107 b Cînd te socote ti c e ti nimic, e ti mai mult de cît cel ce n-are con tin . C ci acela fiind nimic, nu are nici m car con tiin a c e nimic. El e nimic în grad sporit. A avea con tiin a c e ti nimic înseamn a avea o con tiin . i prin aceast con tiin , cuno ti nu numai nimicul t u, ci i m re ia lui Dumnezeu. i într-un fel omul prin con tiin particip mai mult la cel dela care este. Fiindc tie de m re ia creatorului s u. El poate da prin smerenie în veci ceva i altora.

108 In textul grec: , care în not se explic cu (pit) .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

64. (V. 160) *Acela , ne inînd dieta dat lui de B trîn, a întrebat pe acesta a doua oar acela lucru. Iar acela a r spuns a a:*

Frate, supunîndu-m i iubirii tale, i-am dat un sfat. Tu g se ti cuvintele mele f r putere. i aceasta nu din pricina ta, ci a mea. Fiindc cuvintele mele sînt neroditoare. Nu au putere, fiindc nu sînt din fapte împlinite cu sudoare. Dar cel ce întreab i nu ascult , mînie pe Dumnezeu c ci dup întrebare urmeaz i pisma vr ijma ilor. Înc nu cunoa tem nici pîn azi me te ugunile dracilor. O spune aceasta neîncetat Apostolul, zicînd: "Nu cunoa tem gîndurile lui" (II Cor. 2, 11). Îndr zne te fratele meu, c dac nu te-a fi socotit de un suflet cu mine pentru dragostea lui Hristos, nu i-a fi dat un r spuns. C ci, precum am spus i înainte, nu sînt vrednic de a a ceva. Dar fiindc Dumnezeu m-a lipit de iubirea ta, i-o spun iar i în prostie: folose te patru pîini oare pe s pt mîn , cum i-am spus, iar Duminica fie o sup , fie legume fierte. Nu socoti îns în inima ta c i-am dat o porunc . C ci nu e porunc , ci o p rere de frate. S-a deschis stadionul; s alerg m ca s lu m cununa (I Cor. 9, 24). C ci sîntem oameni supu i stric ciunii i de scurt d inuire pe p mînt. S alerg m ca s afl m mila în ceasul acela înfrico tor i însp imînt tor, în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

65. (V. 161) *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela despre în elesul r spunsului dat.*

Frate, ce pot s spun la aceasta, eu care n-am f cut chiar nimic ? De i tu spui c am f cut i fac; eu nu-mi aduc aminte de nimic, decît, c am sup rat totdeauna pe Dumnezeu prin faptele mele. De aceea nu a tept nimic

pentru fapte, ci n d jduiesc c m va mîntui Dumnezeu pentru iubirea Lui de oameni. C ci a murit ca s mîntuiasc pe cei p c to i (I Tim. 1,15). M bizui deci pe numele Lui, pîn ce va veni El însu i i m va întreba: „Ce voe ti s - i fac ?”, ca s r spund i eu cu orbul acela: "S v d Doamne" (Mt. 10, 46-52). C ci dac a avea fapte, temîndu-m de osînda fariseului (Lc. 18, 10-14), n-a îndr zni s o spun. De aceea î i spun ie, frate, c toat via a i n dejdea mea atîrn de El i m rog ziua i noaptea s fiu cur it de patimile mele ar tate i ascunse. Deci ce pot s - i spun despre fapte, cînd aud c "toat gura se va închide" (Rom. 3, 19) i c : "cel ce se laud , s laude întru Domnul" (I Col. 1, 31) ? Dar fericit este ce a fost cur it de mînie i de celelalte patimi i a p zit toate poruncile i totu i zice: „Slug netrebnic sînt" (Lc. 17, 10). C ci dac s vîr im o fapt bun i o pierdem prin mîndrie, cu ce ne-am folosit, c în fiecare zi zidim i d rîm m? Cel ce dispre ue te îns slava i necinstirea acela poate s se mîntuiasc , în Hristos Iisus, Domnul nostru. Lui fie slava. Amin.

Pred -te Domnului i du cu convingere o via în lini te, rugîndu-te pentru mine, nevrednicul i smeritul.

66. (V. 162) *Întrebare a aceluia c tre acela : Frate, roag -te pentru mine c obosesc. Înainte de a fi luat sfat de la tine, orice socoteam c e bine s fac, f ceam dup p rerea mea, f r oboseal . Dar de cînd îmi, dai sfaturi obosesc pîn a m îmboln vi. i-am scris i înainte aceasta despre acest lucru i m-ai socotit îngîmfat i mi-ai trimis un cuvînt despre fariseu. Dar eu nu i-am scris P rinte, trufîndu-m , ci de nevoie. Î i cer, P rinte, s rogi, ca s -mi descopere Domnul ce e cu mine ?*

R spunsul aceluia mare B trîn: Frate, Sfînta

Scriptur zice: "F -le toate cu sfat i f r sfat s nu faci nimic" (Prov. 24, 72). Cînd nu lucrezi cu sfat, ci din voia ta, spui c nu oboseai cu mintea. Îns nu e nimeni care s aib nevoie de sfat, decît singur Dumnezeu care a f cut în elepciunea (Prov. 3, 22). Dar cînd ai c utat, dup voia lui Dumnezeu, s tai voia ta i s dobînde ti smerenia, luînd ca sf tuitor pe fratele cel prea mic, ai înfuriat pe demonul urîtor al binelui, care e pururea plin de pizm fa de to i. Vezi viclenia diavolului? Nu i-am rînduit de la mine nimic, ci mi-ai cerut i te-am sf tuit ca pe un frate. i auzind sfatul l-ai nesocotit i ai împlinit mai multe. Iar eu i-am spus cele ale fariseului. C ci i acela a spus cele ce a spus, l udîndu-se. i nu tu ai cerut o asigurare (aprobare) pe baza lor. Dar aceasta nu e altceva decît un semn de mîndrie. Ia aminte i prive te cu aten ie cum, cînd pui un început, îndat î i aduce (demonul) un motiv, i-l p r se ti. i iar i pui un alt început i îndat î l p r se ti i pe acela i nu-i aduci aminte c "cel ce rabd pîn la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt, 10, 22) i c "Cel ce începe în voi tot lucrul bun, Acela î l va i duce la cap t pîn în ziua Domnului nostru Iisus Hristos (Filip. 1, 6)¹⁰⁹ Dac g se ti mul umire în a face de la tine precum

109 Aci r bdarea are în eles de st ruin în lucrul cel bun pe care l-ai început în poc în , în post, în rug ciune, în grija de cineva. Cine n-are o st ruin nu înf ptuie te nimic i nu se realizeaz prin sine. Dimpotriv produce în sine o neorînduial . i un astfel de om nu va putea s stea lîng Dumnezeu, sau nu-L va putea sim i, c ci el este izvorul rînduiei statornice i subiectul des vîr itei st pîniri de Sine. Dac e a a El ne e prezent cu ajutorul Lui acolo unde se s vîr e te acest drum al împlinirilor ce cresc una din alta; i unde nu se s vîr e te acest drum, nu e de fa Dumnezeu, ci duhul neorînduiei, care toate le destram care face ca i omul s nu se împlineasc i în toate s se întind haosul, c ci dac la nimic nu poate duce diavolul lumea creat i nici aceasta îns i nu se poate duce pe ea îns i la nimic odat ce exist prin voia lui Dumnezeu, diavolul caut s o

ai făcut pînă acum, nu mă supăr, Căci nu voesc să fiu Avă cuiva și nici învîtor. Căci am ca mustrător pe Apostolul care zice: "Cel ce învețe pe altul, pe tine nu te învețe?" (Rom. 2, 21).

Frate, înedecă se mîntuiesc „să-i subieze sufletul ca un pîianjen" (Ps. 38, 15). Drept aceea e nevoie de mult răbdare pînă cînd prin multe necazuri vom intra în Împărăția lui Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin. Iartă-mă, frate, și roagă-te pentru mine.

67. (V. 163) *Întrebare a aceluia care treacă la mare B. trînz: Tu care ai căutat oia cea rădăcită (Mt. 18,12) a lui Iisus, învață-ne și pe noi cum să căutăm Pstorul. Pstinte, vreau să te întreb un cuvînt: S-a scris „Căutăți pe Domnul și vă înțăriți. Căutăți faa Lui pururea" (Ps. 104, 4). Dar cum poate omul pccător să caute pururea pe Domnul. Învață-ne pe noi acest lucru prin cel ce te-a înălțat pe tine, că și noi să căutăm pururea faa Domnului. Că Lui și se cuvine slava în veci. Amin.*

R. spunsul lui Varsanufie: Frate Eftimie, mă rog iubirii tale ostene-te-te împreună cu mine în rugăciunea care treacă iubitorul de oameni Dumnezeu. Iubirea ta mi-a cerut să-ți scriu cum să căutăm pe Pstor. Din prima zi pînă azi mă rog lui Dumnezeu pentru cererea ta și El îmi spune: "Curătește-ți inima de gândurile omului vechi și-ți voi împlini cererile tale"¹¹⁰. Căci darurile Mele iau loc în

duc cel puțin în la o neorînduială, prin care nu poate împlini nimic cu adevărat.

¹¹⁰ Hristos se simte cînd se scoate din inimă tulburarea, îngustarea grijilor și patimilor egoiste. În această stare se simte lărgimea generozității, calmul suveranei stăpîniri de sine a Subiectului suprem și atotîubitor care dă omului liniște.

cei cura i i lor li se d ruiesc i cît timp inima ta e mi cat de mînie de pomenirea r ului i de patimile asem n toare ale omului vechi, nu va veni în ea în elepciunea. Dacă dore ti darurile Mele, scoate din tine vasele celui str in ¹¹¹ i vor veni la tine ale Mele dela ele îns i. Oare n-ai auzit cuvîntul: „Nu poate sluji cineva la doi domni" (Mt. 6, 24)? Dacă -Mi sluje te Mie, nu sluje te diavolului. Dacă sluje te diavolului, nu-mi sluje te Mie. De vrea deci cineva s se învredniceasc de darurile Mele, s ia seama la urmele Mele. C ci ca o oaie nevinovat am primit toate p timirile, neîmpotrivindu-m întru ceva ¹¹². V-am spus i vou s ave i nevinov ia porumbelului (Mr. 10, 16) i în loc de aceasta ave i s lb ticia patimilor. Vede i c nu spun: "Umbla i în lumina focului vostru" (Is. 50, 11) ¹¹³.

Auzind acestea, m află în jale i în gemete, pîn nu se va milostivi i de mine bun tatea Lui i m va izb vi de patimile cumplite ale omului vechi, ca s p esc pe urmele omului nou i s primesc toate ce vin asupra mea cu r bdare mult . C ci tii ce lucreaz r bdarea. A

111 Sînt vasele înguste, agitate i murdare ale sim urilor p tima e, în care nu încap l rgimea generozit ii i lini tei suverana a lui Dumnezeu.

112 Neînregistrarea egoist , l rgimea generoas i de sine st pînitoare a lui Dumnezeu a luat în Fiul lui Dumnezeu cel întrupat forma îndur rii p timirilor pîn la moarte. Departe de a ocoli p timirea pentru noi i de a fi contrar ei, nep timirea lui Dumnezeu e premisa ei, fundamentul ei. Acest lucru ar trebui s -l aprofundeze teologia occidental mai nou , care socote te c trebuie s p r sim ideea Dumnezeului nep timitor, înlocuind-o cu ideea unui Dumnezeu capabil de p timire.

113 Cei p tima i aprind foc în ei i între ei, un foc al r ut ii, al du m niei. Ei vor arde ve nic în acest foc i vor suferi de chinul produs de el. Unde nu e calmul st pînirii de sine, nu se simte prezen a lui Dumnezeu Cel atotst pînitor, care toate le împac prin iubirea Lui.

amintit i Apostolul despre, aceasta (Rom. 15, 4). Roag -
te, fratele meu, s mi se d ruiasc i mie. i must -m ,
din iubire, dac gre esc în ceva, ca s m îndreptez. C ci
sînt f r minte, dar iubesc pe cei ce m înva i m
must , cunoscînd c înv tura lor îmi va fi spre
mîntuirea sufletului. Mai roag -te i ca s scap de
c derea din ceea ce e drept, pentru necazurile ce le am din
toate. i m iart mai ales c te arunc totdeauna în
oboseal . C ci aceasta î i va aduce mult r splat în
Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în
veci. Amin.

68. (V. 164) *Întrebare a aceluia c tre acela
mare B trîn: P rinte, oboselile mele, de care i-am
vorbit, le-ai luat asupra ta. Aceasta o fac cei în elep i nu
numai pentru a purta povara unuia singur care-i este
apropiat, ci pentru mul i i pentru folosul sufletelor
noastre. Ba mai mult, ca un adev rat p rinte, ne îndemni
s te întreb m despre calea vie ii. Deci te rog odat ce
Domnul te-a trimis mie ca un liman i ca un loc de
sc pare, ai mil i roag pe st pînul, ca s - i, fac mil
de mine i s -mi arate pu în lumin , pentru c adeseori
cad din ne tiin ; i înva -m cum m-ai înv at înfîia
oar , ca s m poc esc. i dup aceea arat -mi calea, ca
s tiu cum s umblu.*

*R spunsul lui Varsanufie: Frate, î i vorbesc ca
sufletului meu. C ci Domnul a legat sufletul t u cu al meu
spunîndu-mi: „Nu te desp r i de el”. De aceea nu mi-a
fost mie s te înv pe tine ci s înv eu de la tine. C ci
m tem de cel ce a zis: „Cel ce înve i pe altul, pe tine nu
te înve i ?” (Rom. 2, 21). Dar fiindc spui c de i s-a zis
c „Ajunge în eleptului un semn” (Prov. 9,9) „tocmai de*

aceea nu-mi ajunge" ¹¹⁴, ci voe ti s auzi lucrul în mod mai limpede, am primit s - i r spund. Totu i tiu c dac gre e te în cuvînt un om lipsit de minte, are iertare de la to i. C ci este f r minte i nu tie ce spune. Dar dac gre e te un în elept, nu are iertare. Fiindc este în elept i a gre it întru cuno tin . Astfel dac gre e te în cuvînt vreunul din fra ii din afar ¹¹⁵, are iertare c ci e ca to i. Dar dac gre im noi cei socoti i de c tre oameni, retra i i vie uitori în lini te i buni, ce iertare vor avea? Deci dac voe ti s cuno ti deschis lucrul de, care întrebi, î i spun: ezi în untru ca un mort lumii. C ci cînd mergi la o întîlnire din iubire i cu bucurie, dar te întorci cu mînie i st pînit de amintirea r ului i-l def imezi pe altul i nu pe tine i nu zici: „Sînt nevrednic",

ci te respec i pe tine, i cînd se ive te vre-un prilej, tu zici: "Spune c eu am zis i te vor asculta cu pl cere", ce te socote ti pe tine, de zici c vor primi cu pl cere cuvîntul t u? Te socote ti asemenea proorocului Ilie? Def imeaz -te deci pe tine i toate cele întîmpl ate în acest caz. S tii c nu i se întîmpl nimic f r voia lui Dumnezeu, fie odihn , fie mul umire, fie necaz spre r bdare. ine seama de cuvîntul scris: „Trebuie s r bda i i pe cel ce v love te peste obraz" .a.m.d. (II Cor. 11, 20). Cît de departe sîntem de Dumnezeu ! De voe ti s afli calea, aceasta este: S socote ti pe cel ce te love te ca pe cel ce te mîngîie. i pe cel ce te necinste te ca pe cel ce te sl ve te; i pe cel ce te oc re te ca pe cel ce te cinste te; i pe cel ce te nec je te ca pe cel ce te odihne te.

i dac din uitare, sau cu voia unii nu- i dau aten ia obi nuit , s nu te superi, ci mai vîrtos zi c dac ar fi fost voia lui Dumnezeu, mi s-ar fi dat. i cînd vin unii ca

114 „Pentru c eu nu sînt în elept".

115 Din afar de mîn stare.

ace tia la tine, prime te-i cu bucurie, spunînd c nevrednic fiind m-a miluit pe mine Domnul ca pe Daniil, care cînd l-a cercetat Domnul spunea numai aceasta: " i-a adus Dumnezeu aminte de mine (Dan. 12, 37), socotindu-se pe sine nevrednic. Nu socoti c e drept ca atunci cînd ai spus ceva s zici: „Bine am spus": i cînd ai gîndit ceva s zici: „Bine am gîndit, bine, bine". Unde e binele ? Pentru ce nu-l vedem în a nu sup ra pe cineva nici cu cuvîntul, nici cu fapta, ca s fie Dumnezeu împreun cu noi în toate?¹¹⁶ Te-ai luptat s ar i fra ilor gîndul t u i s împline ti voia ta, zicînd: "Dac nu se face; azi lucrul acesta . . ." i ai r nit gîndul celor mai tineri, care zic: "Ce mare lucru mai sînt dou zile? Pentru ce nu are B trînul r bdare s mai a tepte?" Spune-mi, s-a f cut un lucru bun cu adev rat? i te-ai suit la cer¹¹⁷. Ai fost pur i simplu lovit de diavol cum nu se cuvenea, fratele meu. S l s m de acum pe, mor i s - i îngroape pe mor ii lor¹¹⁸. i s binevestim Împ r ia lui Dumnezeu, în

116 Aceast delicate face fiin a noastr transparent pentru Dumnezeu, Ea vibreaz atunci de prezen a lui Dumnezeu ca de o adiere a dragostei, întocmai cum vibreaz foaia unei flori de adierea vîntului. Dar îi face i pe semenii no tri, sensibiliza i de delicate ea noastr , str vezii pentru Dumnezeu. De unde ar veni aceast for a noble ei dac nu dela Dumnezeu Cel ce are suprema calitate a existen ei, ar tat într-o negrit noble e ? Dimpotriv , prin afirmarea drept ii tale, separîndu-te de to i i punîndu-te pe tine i pe to i în tulburarea vrajbei nesim itoare, te-ai închis fa de Dumnezeu. C ci nu te mai vezi decît pe tine, propriu zis nu te vezi nici pe tine cu adev rat. Dumnezeu nu încape în aceast îngustime, nici în tulburarea opac , incapabil de vedere clar .

117 Te-ai suit la cer, gr bindu-te s faci un lucru imediat dup voia ta? N-a fost în aceasta o tulburare i o mîndrie, care te-a închis în tine, ba te-a închis i ie însu i, separîndu-te de Dumnezeu ca izvor al neîngustatei ambian e de în elegere i de iubire, al c rei subiect e ti chemat i tu s devii.

118 Sf. Grigorie de Nisa îndeamn pe c lug ri s nu se lase lua i în st pînire de slav de art ca ni te mor i suflete ti, îngropa i prin

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

69. (V. 165) *Întrebare a aceleia c tre acela mare B trîn în chip de rug ciune: „Tu cel ce e ti via a celor dezn d jdui i, nu m trece cu vederea ! C ci zac în dezn dejde”. „Ar tarea cuvintelor Tale lumineaz i în elepe e te pe prunci” (Ps. 118, 130). Mi-ai spus, Sfinte, c trebue s m cur esc i s scot din mine pe omul cel vechi. Dar se poate cur i tina pe ea îns i ? Sau se poate împodobi casa pe ea îns i, de nu o va împodobi cel ce a zidit-o ? Sau se poate arde vasul de lut alc tuit de olar pe sine însu i, de nu-l va pune la foc cel ce l-a alc tuit i nu-l va proba acela dac a ajuns bun de folosit ? Deci i Tu, Sfinte, de voe ti s mîntue ti f ptura Ta, trimite dumnezeescul T u foc, ca s ard vasul de lut pl smuit de Tine, ca s primeasc untdelemnul de la Tine i i nu se desfac . C a Ta este slava în veci. Amin.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, nu m sili s vorbesc, pe mine care voesc s îmbr i ez lini tea i t cerea. Sprijine te deci inima ta i st rue te întru necl tinare. C ci cel ce a pismuit pe Adam de la început i l-a scos din rai pismue te unirea noastr în cuget. Dar Cel ce a spus: "Am v zut pe satana c zînd ca un fulger din cer" (Lc. 10, 18), îl va face neputincios i va rupe mreaja lui. De aceea nu te l sa am git de el în vre-o privin , ca s te clatini din locul t u. El a am git i pe Malchus. C ci e cumplit înfuriat împotriva noastr . Dar cînd ne smerim, Domnul îi z d rnicc te lucrarea. Deci s ne def im m totdeauna pe noi în ine. C ci în aceasta st biruin a. Cît despre gîndul de a pleca în pustie, p rin ii au

laude i în laude de al i mor i (Despre rînduiala vie ii cre tine ti în: P rin i i scriitori biserice ti, vol. 29, p.483).

spus c sînt trei lucruri de pre i dac cineva le p ze te pe ele poate vie ui i în mijlocul oamenilor i în pustie i oriunde s-ar întîmpla: S se def imeze pe sine însu i, s i arunce voia sa la spate i s se a tearn sub picioarele a toat f ptura. S mai tie iubirea ta c toat lupta diavolului este s ne despart pe unii de al ii. C ci vede împlinit cu adev rat la noi Scriptura: „Fratele ajutat de frate e ca o cetate înt rit i înconjurat de ziduri" (Prov. 18, 19). S nu-i dea Dumnezeu s - i împlineasc voia lui cu noi, ci dup cuvîntul Apostolului: "S -l zdrobeasc repede sub picioarele noastre" (Rom. 16, 20). Tu, deci, nu te îndoii. C ci n d jduesc c vom fi arunca i amîndoi împreun în aceea i groap , precum i-am spus mai înainte. Iar Dumnezeu de aceea ne-a adunat ca s ne folosim unul pe altul. Chiar i aceste ispite sînt mijloace spre folosul i înt rirea noastr .

Vie ue te deci în lini te, fratele meu, i te roag , ca s trecem peste aceast parte a drumului, ca s nu cheltuim în zadar zilele noastre. C ci s-a apropiat vremea i vr jma ul e furios ¹¹⁹. Dumnezeu nu las de art osteneala ta. S nu fie ! Ci ca Cel ce „voe te ca to i oamenii s se mîntuiasc i la cuno tin a adev rului s vin " (I Tim. 2, 11), vrea s intri la des vîr ire. Dar a zis Apostolilor s i: "Zice i atunci c slugi nevrednice sîntem" (Lc. 17, 20). De aceea s ne st pînim. i El va face mila Sa cu noi pentru numele S u cel chemat peste noi (Ier. 14,9) C Lui se cuvine slava în veci. Amin.

119 Timpul nu trebuie cheltuit nici în p cate, nici în de ert, ci pentru a face bine i pentru a înainta în des vîr ire, în apropierea de Dumnezeu, i între olalt în eliberarea de robia patimilor desp r itoare, f r rost i f r orizont. Timpul trebuie folosit cu atît mai serios cu cît ni s-a apropiat de sfîr it, iar vr jma ul e furios pe cei ce vede c -i vor sc pa, fiindc au pornit pe calea care-i duce la vie uirea armonioas i ve nic în Dumnezeu.

70. (V. 166) *Diavolul sem nînd, din pism , în gîndul B trînului ce întreba pe marele B trîn, îndoial cu privire la folosul r spusurilor lui, acesta, cunoscînd cele din inima lui, îi scrise acestea:*

Mai întîi i întîi de toate pream resc pe Sfînta i pe cea de o fiin Treime, zicînd: Slav Tat lui i Fiului i Sfîntului Duh, acum i pururea i în vecii vecilor. Amin. Nu f r rost am început această doxologie, ci ca s dovedesc demonului urîtor al binelui c în n lucirile ar tate de el nu se vede nimic dintr-o astfel de doxologie, ci numai tulburare, triste e i spaim . S d m, deci, frate, mul umire lui Dumnezeu pentru izb virea de ispita ce ne-a venit ca unor lipsi i de minte. C ci nu ne-a l sat iubirea Lui de oameni s ne pierdem pîn la sfîrit. C ci pururea este adev rat cuvîntul care zice: "Viu sînt Eu", zice: Domnul, c nu voesc moartea p c tosului, ci s se întoarc i s fie viu" (Ez. 18, 23). S d m, deci, totdeauna mul umire Celui ce ne-a mîntuit i ne mîntue te pururea pe noi: Celui ce-I mul umesc îngerii, Puterile mai presus de lume, o tirile cere ti, Heruvimii i Serafimii, neîncetat i neîntreput, cu glasuri înalte, strigînd i glas în l înd i zicînd ¹²⁰: "Sfînt, Sfînt, Sfînt e Domnul Savaot" (Is. 6, 3). Gîndind la aceasta, s -I mul umim deci i noi Celui c ruia "cerul îi este scaun i p mîntul a ternut picioarelor" (Is. 66, 1), C ruia toat zidirea îi sluje te (Iudit. 16, 14).

Pornind de la această pild a Scripturii, s -I mul umim ci noi Tat lui c a miluit lumea i nu L-a cru at nici pe Fiul S u Unul N scut, ci L-a trimis ca Mîntuitor i Izb -vitor al sufletelor noastre. S -I mul umim Fiului, care s-a smerit pe Sine, f cîndu-se ascult tor pîn la moartea pe

¹²⁰ Cuvinte din Sf. Liturghie.

cruce (Filip. 2, 8) pentru noi oamenii. S -I mul umim Sfîntului Duh, de via f c torului, care a gr it în legi i în prooroci i în înv tori, Care a f cut pe Petru s se poc iasc i i-a poruncit s mearg la Corneliu (Fapte 10, 19-20), l-a sl vit i i-a dat putere s scoale mor i ca pe Tavita (Fapte 9, 40); care pururea o ia înainte i zdrobe te cursele vr jma ului dela cei ce-L cheam pe El, zicînd dup proorocia lui David: "Cursa a fost zdrobit i noi ne-am izb vit; ajutorul nostru în numele Domnului care a f cut cerul i p mîntul" (Ps. 123, 7-8).

Iat deci c ne-a miluit pe noi i ne-a vindecat de o a a de mare boal . S -L auzim zicînd: "Iat te-ai f cut s n tos, de acum s nu mai p c tue ti, ca s nu p e ti i mai r u" (Io. 5, 14). S venim în toate la smerenie.

C ci cel smerit zace jos; i cel ce zace jos unde mai poate c dea? Dar e v dit c cel dela în l ime cade u or¹²¹.

Dac deci ne-am întors i ne-am îndreptat aceasta nu e dela noi. "Al lui Dumnezeu este darul" (Efes. 2, 8). C ci „Domnul, zice, îndrepteaz pe cei sf rîma i i în elep e te pe orbi" (Ps. 145, 8). Iar cuvîntul scris: "Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui Hristos ?" (Rom. 8, 35), se cuprinde un gînd de mare des vîr ire. Dar noi am t iat funia iubirii, murind i desp r indu-ne de corabia lui Hristos.

Îns e bine s nu rup pecetea lui Hristos i s flec resc prea mult. C ci m îndeamn cel ce zice: "Unde sînt cei în elep i, nu face pe în eleptul" (Sirah 7, 5). Voi opri deci cuvîntul. Ti-am scris ca unui frate cu adev rat iubit.

121 Dac te socote ti cel mai de jos, nu mai po i c dea în mîndrie. Dac te socote ti cel mai de jos, nu- i mai place s te înal i în mîndrie. Nu te mai ispite te mîndria i nu mai po i socoti pe altul mai jos decît tine; nu mai vrei s te afirmi. Nu te mai temi c p rerea cuiva te poate coborî i mai jos.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

F cînd acestea, vei ajunge la calea care duce la via a ve nic , în Hristos Iisus, Domnul nostru. C ruia I se cuvine slava, cîntea i st pînirea, împreun cu Tat l i cu Sfîntul Duh în veci. Amin.

71. (V. 167) *Primindu-le acestea B trînul s-a predat pe sine plînsului i lacrimilor. Ca s -L mîngîie, marele B trîn i-a scris acestea:*

Frate, cîte au trecut s le arunc m la spate, dup cuvîntul Apostolului, care zice: „Cele vechi au trecut, iat toate nou s-au f cut" (II Cor. 5, 17). S ne unim împreun sub jugul cel blînd al lui Hristos i s ne înt rim pe noi în dragostea lui Hristos. C ci s-a spus, c "Dumnezeu este iubire" (I Ioan 4, 8). Dac deci spune cineva c are dragoste, s nu aib nimic urît de la Hristos¹²²

. S ne str duim s cur im inima noastr de omul cel vechi al patimilor, pe care le ur te Dumnezeu. C ci "sîntem loca uri (biserici) ale Lui" (II Cor. 6, 16) i în loca ul umplut de r ul miros al patimilor nu locue te Dumnezeu.

S intr m deci în ea si s ne lini tim în micul nostru loca ,^{122b} c ci a fost f cut cît ne trebue; i s ne rug m ca via a noastr lini tit s fie dup voia Lui, sl vind Sfînta i neprih nita Treime. Intr , a adar i m pred i pe

¹²² Cel ce crede în Hristos, s nu mai arate în sine nimic urît, c ci în cazul acesta va fi socotit dela Hristos ceea ce e urît în el.

^{122b} E o practic ce se dezvolt în rug ciunea f cut în inim de isiha tii din sec. XIV. Te lini te ti în inim , c ci în ea întîlne ti pe Dumnezeu, retr gîndu-te din toate grijile legate de lume. Inima noastr e micul templu în care locue te Dumnezeu, care noi îl întîlnim lini tindu-ne. Dar a fost f cut destul de mare ca s încap pe Dumnezeu. E mic, dar se deschide spre infinit.

mine lui Dumnezeu i nu te mai tulbura de acum s m întrebi sau s -mi scrii. C ci sînt i eu ocupat acum.

Îi trimit analavul ce mi l-ai cerut, tiind c nu sînt nimic decît "p mînt i cenu e" (Fac. 18, 27). Nu i l-am trimis ca unul ce sînt vrednic, c ci sînt necurat i dator în toate, ci ca s nu nesocotesc porunca ce zice: "Tot celui ce cere, d -i" (Mt. 5, 12). i-l trimit pentru dragostea cea întru Hristos. Primindu-l, roag -te pentru mine. i roag -te „ca s nu fie de art osteneala noastr " (1 Tes. 3, 5), ci (rodnic) în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

72. (V. 168) Un oarecare b trîn bolnav, cu numele Andrei, care se lini tea în mîn stirea de ob te, i-a dest inuit aceluia mare B trîn unele din cele ascunse ale lui, mul umindu-i totodat c a fost învrednicit s locuiasc aproape de el; deasemenea despre boala lui..

R spunsul lui Varsanufie: De crezi cu adev rat c Dumnezeu este cel ce te-a adus aci aproape încredin eaz -I Lui grija de tine, aruncînd asupra lui toat grija ta (Ps. 54, 25; I Petru 5, 7). i El va rîndui precum voe te cele ale tale. Iar dac te îndoe ti despre vre-un lucru, sau despre boala trupeasc , sau despre niscai patimi suflete ti, trebue s te îngrije ti singur, precum tii. C ci îndoiala ce apare în cel ce a l sat toate în grija lui Dumnezeu în cazul unei mici sup r ri, îl face s spun totdeauna: "Dac m-a fi îngrijit de trup, nu a fi avut s suf r astfel" ¹²³. Dar cel ce se d pe sine lui Dumnezeu

¹²³ In m sura în care crezi mai pu in c se îngrije te Dumnezeu de ale tale, te îngrije ti tu însu i mai mult pentru tine. Aceasta pentru ca nu cumva, venindu- i totu i vre-o sup rare de pe urma l s rii tale în grija lui Dumnezeu, s te cuprind vre-o îndoial c n-ai f cut bine l sîndu-te cu totul în grija lui Dumnezeu. De altfel cînd nu crezi

Sfin ii Varsanufie i Ioan

din toat inima, trebuie s se predea pe sine Lui pîn la moarte. C ci El tie mai mult decît noi ceeace e de folos sufletului i trupului nostru. i cu cît îl las s fie mai chinuit în trup, cu atît îi aduce mai mult u urare de p catele s vîr ite¹²⁴. C ci nimic nu cere Dumnezeu de la tine decît mul umire i r bdare i rug ciune de iertare a p catelor.

Dar ia seama cît de mîndru sînt, c fiind b taia de joc a dracilor i socotind c am dragostea cea dup Dumnezeu, sînt biruit: ca s - i spun. „Port jum tate din povara ta i în ce prive te viitorul, Dumnezeu are s ne ajute”¹²⁵. Am vorbit ca un lipsit de minte, spunînd acestea. C ci m tiu pe mine slab i neputincios i gol de tot lucrul bun. Dar neru inarea nu m las s dezn d jduiesc. C ci am pe St pînul plin de duio ie, de mil i de iubirea de oameni

deplin c Dumnezeu se va îngriji de tine, apare în mod necesar grija de a te îngriji tu însu i. Pe de alt parte o credin slab mic oreaz i în mod obiectiv lucrarea lui Dumnezeu asupra ta, pentru c nu te-ai deschis deplin ei. Credin a e u a de intrare a lucr rii lui Dumnezeu în fiin a ta i în lucr rile tale.

124 Cel ce se las , din credin tare, în grija lui Dumnezeu, s-o fac cu gîndul de a suporta chiar i moartea prin îngrijirea sa de sine c ci abia în aceasta arat deplina lui credin în Dumnezeu i prin aceasta credin a c Dumnezeu îl va sc pa cînd i se va p rea c nu mai e sc pare pentru el. Aceasta dac vrea Dumnezeu s -l scape.

125 Ii e team s nu fie o mîndrie neru inat în afirmarea unei credin e atît de tari, încît s nu mai fie în stare s dezn d jduiasc , cu toat nevrednicia sa, sau cu toat mîndria ce s-ar putea ascunde în preten ia unei atît de mari credin e. Uimitoare analize suflete ti! Uimitoare i subtile complexit i suflete ti Delicate ea sfîntului ia i aci forma paradoxului: nu pot s nu te asigur de participarea mea la povara necazurilor tale i de ajutorul ce i-l va da Dumnezeu, dar pe de alt parte m tem c aceasta sun a mîndrie îns cu riscul de a p rea, sau de a fi ispitit de mîndrie, nu pot s nu te încurajez. Aceasta nu-l las totu i s spun Fratelui c e toat povara lui.

care întinde mîna p c tosului pîn la ultima r suflare. Lipe te-te de El i El va împlini tot lucrul care cerem sau îl gîndim. Lui se cuvine slava în veci. Amin. Iart -m , frate i roag -te pentru mine.

73. (V. 169) *Auzind de la marele B trîn: „Port jum - tate din povara ta” i întristîndu-se c nu i-a f g duit iertarea deplin , b trînul Andrei l-a rugat a doua oar , cerîndu-i s -i fie îndur tor i s -i dea iertarea des vîr it prin Hristos.*

R s p u n s u l lui Varsanufie: M mir de iubirea ta, frate, c nu pricepi lucrurile iubirii celei dup Dumnezeu. În primul rînd, Dumnezeu tie c m socotesc pe mine „p mînt i cenu ” (Iov. 42, 6) i ca nefiind peste tot - nimic. Dac totu i spun cuiva ceva peste m surile mele, sau peste puterea mea, o fac mi cat de dragostea lui Hristos, tiind c am spus c prin mine nu sînt nimic, i o „slug netrebnic ” (Lc. 17, 10). Fiindc n-ai în eles deci ce i-am spus, c port jum tate din p catele tale, afl c prin aceasta te-am f cut împreun p rta cu mine. i nu i-am spus c port o treime, ca s nu te las s por i mai mult ca mine i s fii mai îngreunat. Pe de alt parte, i-am spus aceasta, ca s scot din mine mîndria. De aceea nu i-am spus c port dou p r i, ca s m ar t mai puternic ca tine. C ci aceasta ar fi fost chip al slavei de arte. Nu i-am spus nici c î i port întreaga povar . C ci aceasta este propriu celor des vîr i i, care au ajuns fra i ai lui Hristos, Cel ce i-a pus sufletul S u pentru noi i care voe te ca cei ce iubesc s fac aceasta cu o iubire des vîr it .

i iar i, pe de alt parte, dac nu i-a fi spus a a, te-a fi l sat în afara lucr rii duhovnice ti. Deci nu caut slava de art luînd asupra mea totul. Nici nu te pismuesc,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

odat ce te socotesc împreun p rta al buneii întoarceri^{125b}. Dac sîntem fra i, s împr im în mod egal mo tenirea P rintelui nostru, ca s nu se afle între noi vre-o nedreptate. Iar dac voe ti s iau totul asupra mea, o primesc i aceasta, din ascultare. Iart -m c multa iubire m duce la vorb rie. Dar s fie i aceasta spre bucuria ta în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

74. (V. 170) *Cererea aceluia mare c tre acela mare B trîn s se roage pentru el i pentru boala ce-i venise.*

R spunsul marelui B trîn Varsanufie: Scriptura zice: „Am trecut prin foc i ap i ne-ai scos pe noi ca s r sufl m" (Ps. 65, 11). Cei ce voesc s plac lui Dumnezeu trebuie s treac prin unele necazuri. Cum putem s fericim pe sfin ii mucenici pentru p timirile ce le-au îndurat pentru Dumnezeu, dac nu putem îndura o fierbin eal ? Spune sufletului t u nec jit: Nu- i este mai de folos fierbin eala decît gheena? S nu ne descuraj m în boal , c ci Apostolul a zis: „Cînd sînt slab, atunci sînt tare" (II Cor. 13, 10). Gîndi i- v c „Dumnezeu cerceteaz inimile i r runchii" (Ps. 7, 10). S r bd m, s îndur m, s ne facem mucenici ai Apostolului, care zice: "În suferin fi i r bd tori" (Rom. 12, 12), mul umi i lui Dumnezeu pentru toate (1 Tes. 5, 18) ca s nu se întîmple i cu noi ceea ce s-a spus: „M rturisi-se-va ie, cînd îi vei face lui bine." (Ps. 48, 19). i dac ai avut s n tate trupeasc , dar spre încercare i-a venit i o mic suferin , pentru ce nu- i aduci aminte de Iov, care zice: "Dac am

^{125b} Dac ar fi spus c poart toat povara fratelui, pe de o parte ar fi riscat s arate o mîndrie vizibil , pe de alta s pismuiasc pe frate c nu mai poart nici o povar a gre alelor sale.

primit din mîna lui Dumnezeu Cele bune, nu vom rîbda
 i cele rele?" (Iov 2, 10). Gînde-te-te cîi cei ce voesc
 odihna în toate, vor avea sa aud : A i luat cele bune ale
 voastre în viaa voastr " (Lc. 16, 25). S nu ne
 descuraj m. Avem un Dumnezeu milostiv care cunoa te
 mai mult ca noi neputin a noastr ; i dac pentru a ne
 încerca aduce asupra noastr cîte, o boal , avem pe
 Apostolul care ne îmbie mîngîierea, zicînd: „Credincios
 este Dumnezeu, care nu v va l sa s i fi i încerca i peste
 ceea ce pute i, ci va aduce odat cu încercarea i sfîr itul
 ei, ca s pute i r bda" (I Cor. 10, 13). Domnul te va înt ri
 i pe tine pe cel bolnav i pe cel care te sluje te i vor fi
 faptele voastre spre slava lui Dumnezeu. P stra i
 r bdarea pîn la cap t. Nu v descuraja i. Nu
 dezn d jdui i. C ci aproape este Dumnezeu care zice:
 "Nu te voi l sa, nici nu te voi p r si" (Evr. 13, 5).

Crede i-m , fra ilor, c am fost st pînit de slava
 de art , cînd fiind bolnav niciodat nu m-am întins i nici
 nu mi-am l sat lucrul meu de mîn , m car c mi-au venit
 mari neputin e. Dar i acum îmi întinde cursa slava
 de art . C ci de cînd am intrat în chilie n-a l sat boala s
 m încerce. i m întristez, c ci voesc s rabd. Dar nu
 aflu ce s rabd. Nu-mi vine vre-o suferin i m topesc
 cînd aud: "Cel ce rabd pîn la sfîr it acela se va mîntui"
 (Mt. 10, 22) ¹²⁶. Dar ruga i-v s st rui în n dejdea mîn-

126 Un alt joc sprinten de paradoxe. Marele B trîn se plînge c dînd
 prin r bdarea ce a ar tat-o în boala de mai înainte o pild altora, s-a
 l sat st pînit de slava de art . Dar nu poate s nu înt reasc pe
 adresat prin pilda r bd rii sale. Ins se plînge i acum c de cînd s-a
 închis în chilia sa n-a mai fost încercat de boal i deci nu i s-a mai
 dat prilej de r bdare. i f r r bdare, cum se poate mîntui ? Ii e
 team îns pe de o parte s doreasc s-i vie boala, afirmînd prin
 aceasta c ar putea-o r bda i prin aceasta s se arate ca urm rind
 slava de art . Pe de alt parte îi e team c vie uirea lui înalt ar

Sfin ii Varsanufie i Ioan

tuirii mele celei în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

75. (V. 171) *Acela b trîn, înc bolnav, a rugat pe marele B trîn s se roage pentru el, ca s se învredniceasc de ajutorul lui Dumnezeu.*

R spunsul lui Varsanufie. Odat ce ai pe Dumnezeu, nu te teme, ci arunc toat grija ta asupra Lui i El va purta grije de tine. (Ps. 54, 23; I Petru 5, 7). „Nu tii c de se va desface aceast cas p mînteasc a cortului nostru, vom avea zidire de la Dumnezeu, cas nef cut , de mîn , ve nic în ceruri ?" (II Cor. 5, 1). Crede f r s te îndoe ti i Dumnezeu te va ajuta. C ci e milostiv. Lui se cuvine slava în veci. Amin.

76. (V. 172) *Acela B trîn, locuind cu un frate oarecare, bolnav i el, i-a cerut celuiilalt B trîn s se roage pentru el.*

R spunsul lui Ioan: Domnul a spus: "Întru r bdarea voastr ve i cî tîga sufletele voastre (Lc. 29, 19). Iar Apostolul urmînd Lui a spus: „Ave i nevoie de r bdare" (Evr. 10, 36). i proorocul a zis: "A teptînd, am a teptat pe Domnul i a c utat spre mine" (Ps. 39, 1). Dulcele nostru St pîn a spus: „Cel ce va r bda pîn la sfîrit it, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22). St rui i amîndoi în r bdare, mul umind i privind la sfînta putere a lui Dumnezeu, care vine de sus. C ci spre cercarea voastr sînt toate acestea. Priveghea i în cele spuse de noi: "Ispi-

putea s opreasc boala dela el. De aceea nume te chilia în care s-a închis, „chilia ei," adic a slavei de arte.

te te-m , Doamne, i m ceart " (Ps. 25, 2). V cer s v ruga i pentru mine, pentru dragostea cea dup Dumnezeu.

77. (V. 173) *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Fiindc îmi spune gândul c nu m pot mîntui, roag -te pentru mine, milostive P rinte, i spune-mi ce s fac, c sînt împiedicat s postesc.*

R spusul lui Varsanufie: Dumnezeuul cerului i al p mîntului s - i dea ie i mie, nevrednicului, s afl m mil în ceasul acela i s st m cu îndr zneal înaintea înfrico torului i sl vitului scaun de judecat al Lui. Iubite frate, avînd un astfel de Dumnezeu milostiv nu te arunca în desn dejde. C ci aceasta este marea bucurie a diavolului. Fii cu încredere în Domnul. C ci nimenea nu va fi scos din turma oilor lui Hristos, a Dumnezeului nostru, dac rabd pîn la sfîr it în locul acesta. Fiindc sînt unii în el care au mult îndr zneal la Dumnezeu i st ruesc în rug ciunea c tre El ca s nu fie desp r i i de ei cei ce sînt uni i cu ei în acest loc binecuvîntat; ci ca precum r mîn împreun în locul pe care i l-a ales Dumnezeu ca s fie chemat în el numele Lui, a a s r mîn împreun i în viitor ¹²⁷.

127 Cei mai slabi duhovnice te, dac r mîn uni i cu cei mai tari - fapt care depinde de petrecerea în acela loc - se vor bucura i ei în via a viitoare de bun t ile - de care se vor bucura aceia. Iubindu-i pe aceia, cinstindu-i pe aceia, primesc în ei ceva ce au aceia. Se produce o comunicare a st rii de suflet dela cei mai înainta i la cei mai pu în înainta i. Ei nu vor putea fi desp r i i de aceia nici cînd în aceia se va rev rsa toat cuno tin a i toat des vîr irea comuniunii depline cu Dumnezeu. Exist o sobornicitate interioar între cei de pe trepte duhovnice ti mai înalte i mai coborîte. Aceasta implic o mare r spundere a celor mai tari pentru cei mai slabi; ei trebuie s se fac iubi i de cei mai slabi prin felul lor de a se purta cu ace tia. De altfel aceasta e i o urmare inevitabil a calit ii mai înalte a st rii lor duhovnice ti. Dar aceastanu-iscute tenicipeceimai slabide a i

Deci nu te teme prea cinstite c ci dac eu cel neputincios i prea mic am primit încredin area c vei fi num rat i înscris împreun cu turma binecuvântat a lui Hristos, cu cât mai mult sfin ii p rin i ai lui Dumnezeu i vrednici de El n-au fost încredin a i despre aceasta? A teapt deci pe Domnul i n d jdue te în El. Iar despre postul trupesc nu te întrista, c ci el, nu e nimic f r cel duhovnicesc. Pentru c „nu cele ce intr (f r pl cere) în om îl spurc , ci cele ce ies din el" (Mc. 7, 15). Pe de alt parte Dumnezeu a dat monahului drept cîrmaci dreapta socoteal (puterea deosebirii). Deosebe te deci, iubitele, dela cine cere Dumnezeu milostenie, dela s rac sau dela bogat? C ci zice: "S nu încetezi s faci bine celui lipsit, precum ai la îndemîn " (Prov. 3, 27). Deci nu cere Dumnezeu dela cei bolnavi cu trupul înfrînarea, ci dela cei puternici i s n to i cu trupul. Coboar , fii îng duitor deci pu în cu trupul. C ci nu va fi un p cat. Nu cere Dumnezeu dela tine aceasta (înfrînare), pentru c tie neputin a ce i-a trimis-o.

Mul ume te-i deci, în toate Lui (I Tes. 5, 18). C ci mul umirea înal rug ciunea pentru neputin a ta la Dumnezeu. Dezbrac , a adar, pe omul cel vechi, care se stric împreun cu poftetele am girii i îmbrac pe cel nou zidit dup Dumnezeu (Ef. 4, 22-24). i bucur -te în Domnul, veselindu-te împreun cu sfin ii Lui ce se veselesc pururea. Cine în elege? Cine poate b nui bucuria cea negrit a sfin ilor? Veselia lor de nedescris? Lumina de neînchis-puit? Cine le descoper , atîta timp cât sînt aici, tainele Lui minunate, sl vite, slava i odihna ce a teapt i chipul în

deschide sufletul cu în elegere pentru cei mai buni. Astfel dac exist într-un anumit loc cî iva foarte tari duhovnice te, se pot mîntui to i. Dar dac nu exist cî iva din ace tia, vie uirea la un loc prin pildele rele ce i le dau unii altora, poate înmul i r ul tot mai mult în to i.

care le înstrinează mintea de lumea aceasta ca să se vadă totdeauna pe ei în cer împreună cu Hristos și cu îngerii ? Nu-i sufer pe ei foamea, nici setea, nici altceva pe mîntesc. Căci s-au eliberat de toate poverile și patimile și pe căte. Sau după cuvîntul Scripturii: „Unde e comoara lor, acolo e și mintea lor” (Mt. 6. 21). Cel ce a ajuns la aceasta, tie ce aude. Dar ce am de făcut eu care n-am făcut nimic ? Dar nu desădădălesc. Căci puternic e Dumnezeu ca să ne așeze printre cei ce vor afla mil în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia I se cuvine slava împreună cu Tatăl și cu Sfîntul Duh în veci. Amin. Domnul să aud pe slugile Sale adevărate și să vă trimită vouă degrab marea lui mil, iar mie să-mi dea știu, să vin la cunoștința adevărului” (I Tim. 2, 4). Roagă-te pentru mine și îmbrățișează pe fratele tău împreună slujitor, rugîndu-l să fac același lucru pentru puțin tateea mea.

78. (V. 174) *Întrebare* *către acela mare B trîn:*
Sufer cumplit de reumatism la picioare și la mîini și
fiindcă mă tem de nu cumva sînt dela demoni, spune-mi
Prin ce de este asta. și ce trebuie să fac, că tare mă
sufer pentru că nu pot posti și sînt silit de multe ori să
mînc. Ce este apoi că văd în vis, pe zid, ni te fiare
slăbatice ? Te rog, Stăpîne, pentru Domnul, să-mi trimiți
o mică binecuvîntare din sfînta mîncare și apărăta, ca să
iau mîngîiere prin ele.

Nu fi trist, iubitul meu. Nu e delă demoni cum socotești, ci e un reumatism îngăduit de voia a pedagogic a lui Dumnezeu spre îmbunătățirea noastră, dacă îl primim cu mulumire. N-a fost Iov un prieten adevărat al lui Dumnezeu? și sfîrșitul răbdării l-a dus la o slavă de neînchipuit

Rabd deci i tu pu in i vei vedea slava lui Dumnezeu.

Cît despre post nu te întrista. C ci precum i-am spus înc înainte nu cere Dumnezeu ceva peste putere. Doar ce este postul altceva decît o pedagogie a trupului, spre supunerea trupului s n tos i spre sl birea pornirii lui spre patimi. C ci zice: „Cînd, sînt slab, atunci sînt tare” (II Cor. 12, 10). Iar boala e mai presus de certarea pedagogic i celui ce o suport cu r bdare si mul ume te lui Dumnezeu i se socote te în loc de nevoin (ascez), sau chiar mai mult i culege din r bdarea acesteia rodul mîntuirii. Deci nu trebuie s sl be ti trupul prin post cînd el e slab prin el însu i. Mul ume te lui Dumnezeu c ai fost izb vit de osteneala înfrîrii. De zece ori î i spun: nu te întrista. De m nînci, nu vei fi osîndit. C ci aceasta nu ne vine din lucrarea demonilor, nici din mole eala gîndului, ci spre cercarea a noastr i spre folosul sufletului.

Iar visurile cu fiarele s lbatice, sînt n luciri ale dracilor care voesc s te am geasc prin ele s crezi c boala ta este dela ei. Dar Domnul îi va goli de putere cu cuvîntul gurii Sale (II Tim. 2, 8) prin rug ciunile sfin ilor ¹²⁸. Amin.

S nu te întristezi. C ci „pe care îl iube te Domnul îl ceart i bate cu biciul pe tot cel ce-l prime te” (Prov. 3, 12). Cred c Dumnezeu va face mil i cu boala aceasta trupeasc a ta, a a cum voe te. Domnul s -i dea putere i t rie ca s supor i. Amin. Î i trimit pu in ap din ulciorul fericitului nostru P rinte Eftimie. Î i trimit i pu in

128 Numele Domnului nostru Iisus Hristos este înfrico tor dracilor i celor ce se las st pîni i de patimile inspirate de aceia. Dar e înfrico tor prin blînde ea i cur ia umanit ii Sale, care înseamn totodat o libertate de tot ce e r u, o putere absolut fa de r u. în El existen a uman nu e supus nici unei înrobiri. [n.ed.: în carte nu este pus nota în dreptul vreunui cuvânt din textul filocalic ci numai la subsol; am pus-o unde am considerat mai potrivit].

binecuvîntare din hrana mea, ca s binecuvîntezi tu
aceast hran . Roag -te pentru mine, prea dorite frate.

79. (V. 174) *Cererea aceluia c tre alt B trîn: Roag -
te P rinte pentru boala mea cea grea i spune-mi despre
diet .*

*Oare nu e spre sminteal cît m nînc repede i des ? Iar
despre psalmodie, în ce m sur pot s trec peste ea ?
C ci nu pot s cînt. S de te-m , St pîne, i m ud . (I
Cor. 3, 6-8) Explic -mi ceeace a spus sfîntul nostru
P rinte c "Domnul va face mila Sa cu tine"; dac mi-a
spus-o despre moarte.*

*R spunsul lui Ioan: Dac am t cut, am f cut-o
pentru c n-am tiut ce s -i spun, nu pentru c am ascuns
ceva ce era de bine. De ce ceri pîne dela cel ce m nînc
ro cove? Iar acum î i scriu, pentru c chiar dac nu sînt
nimic, m bucur împreun cu tine de cele ce i-a scris
binecuvîntatul nostru P rinte. C ci te hr ne te cu hrana
tare a pînii duhovnice ti. De ce mai ai nevoie de laptele
meu apos care pricinue te scîrb ? Nici Scriptura, nici
P rin ii n-au împiedicat coborîrea la trup, f cut nu din
pl cere, ci cu drept socoteal (cu discern mînt). Cînd
deci, precum i-am spus înainte, nu m nînci i nu bei cu
risip , nici din pl cere, acestea nu- i aduc osînd , nici nu
sînt spre sminteal . Despre ele a spus Domnul c nu
spurc pe om (Mc. 7, 15).*

*Cît despre psalmodie sau liturghie, nu te nec ji. C ci nu
i le cere Domnul odat ce e ti bolnav. Cel ce ia aminte la
sine, î i pricinue te el însu i suferin a nevoinei ei (ascezei)
pentru Domnul i pentru mîntuirea sa... Dar tu ai sufe-
rin a boalei în locul suferin ei nevoinei ei. În privin a
boalei nu te descuraja, c ci nu te va p r si Domnul, ci o*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

va folosi cum singur El tie spre folosul t u, ca s nu suferi peste putere.

Iar despre moarte n-a vorbit B trînul, ci numai despre mila ce-o va face Dumnezeu cu iubirea ta. Te rog deci s o supor i cum i-a spus i vei vedea cu adev rat slava lui Dumnezeu.

Cît despre s dire, dac cel ce s de te i ud e nimic, iar tu le pui pe seama mea, s ai în locul meu, care nu sînt nimic, pe Dumnezeu, care d cre terea i acoper i face cu tine potrivit cu mila Lui. Bucur -te deci de bun tatea Lui, îmb rb teaz -te i fii tare în El. i roag -te pentru mine, ca s se fac i cu mine mila Lui.

80. (V. 176). *Acela b trîn chinuit de boal i-a cerut iar i aceluia B trîn s se roage pentru el.*

R spunsul lui Ioan: Boala ta î i este spre cercare. Rabd mul umind i vei fi miluit degrab de Dumnezeu. V îmbr i ez în Domnul i v cer s v ruga i pentru mine.

81. (V. 177). *Acela i-a cerut marelui B trîn acela lucru.*

R spunsul lui Varsanufie: Iat c i fratele Ioani-a spus c Dumnezeu îl va milui în grab . Deci eu cel prea mic, ce pot s -i spun ? M bucur înc , ast zi. C ci cred c Dumnezeu îi va trimite lui ast zi u urarea prin rug -ciunile sfin ilor Lui. Ruga i-v , iubi ilor, pentru mine.

82. (V. 178) Dup acest r spuns, îndat s-a f cut s n -tos înc în aceia i zi i i-a trimis mul umiri B trînului, vestindu-i mila ce-a f cut-o Dumnezeu cu el.

R spunsul lui Varsanufie: Domnul nostru Iisus Hristos a spus ucenicilor i apostolilor S i, f cîndu-le bucurie: „Nu v bucura i c dracii se vor supune vou întru numele Meu, ci c numele voastre sînt scrise în ceruri" (Lc. 10, 20). A a i noi, dac s lt m strigînd pentru ajutorul venit trupului întru numele lui Dumnezeu i al Ocrotitorului sufletelor noastre Iisus Hristos, ce vom spune despre cur irea des vîr it de toate patimile care se va da sufletului nostru întru numele înfrico tor i sl vit al lui ? Cîte glasuri, limbi, i gînduri, inimi îi vor putea da Lui cuvenita doxologie ¹²⁹? Dar socotesc c nu se afl nici în fiin ele netrupe ti ¹³⁰. Pentru c dumnezeirea este necuprins . Lui se cuvine slava, st pînirea i puterea în veci. Amin.

83. (V. 179) Acestui b trîn îi spuse un frate oarecare: "Iat c prin rug ciunile sfîn ilor te-ai reînoit, b trîne. Acesta, r spunzîndu-i, îi spuse: "De cîte ori mi-ai spus cuvîntul acesta, chiar dac acum e a patra oar , am b gat de seam c dracii îmi zdrobesc trupul" i fu întrebat cel lalt B trîn despre aceasta.

R spunsul lui Ioan. Lucrul acesta vine din pism i necredin . Din pism , pentru c dracii nu se bucur de

¹²⁹ Ii vor în l a doxologia pentru nenum ratele binefaceri f cute diferitelor f pturi, care cu fiin a lor întreag îl vor pream ri. Dar îl vor pream ri plini de uimire mai ales pentru suprema realizare a umanului pe care o vor vedea în El, care se va rev rsa ca un dar i în ele. C ci ele vor fi ridicate cu vederea i cu existen a la un plan pe care nici nu-l putem b nui.

¹³⁰ F pturile vor sl vi dumnezeirea. Dar aceasta nu înseamn c Ea se va afla întreag în ele i în eleas deplin în ele. Slava Ei va iradia în ele, puterea Ei va lucra în ele. Dar Ea va r mîne în acela i timp ve nic mai presus de ele.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

binele ce se face omului. Din necredin , pentru c
v zînd boala s se îndoiasc cu inima.^{130b}

84. (V. 180) *Întrebare* a aceluia c tre acela
B trîn: Spune-mi, P rinte, avem necredin a în noi, sau
dracii ne aduc la necredin ?

R spunsul lui Ioan: Dracii ne aduc necredin a din
pism . Dar dac o primim, ne facem slujitori i p rta i ai
lui.

85. (V. 181) *Întrebare* a aceluia c tre marele B -
trîn: Cînd m u urez de boal , cum trebui s -mi petrec
ziua ?

R spuns : Bucur -te în Domnul ! Iar i zic bucur -
te (Fil. 4, 4). M-ai veselit acum cu întrebarea ta, sau mai
vîrtos pe Dumnezeu i pe îngerii Lui.

Cît despre cele ce m-ai întrebat, zis-a Domnul; „Pe
acestea trebuia s le face i i pe acelea s nu le l sa i”
(Mt. 23, 7, 3). Trebuie s cîn i pu in i s spui pu ine pe
dinafar , s cercetezi i s p ze ti pu in gîndurile. C ci
cel ce are multe feluri de mîncare la masa sa, are pl cere
s m nînce din multe. Iar cel ce m nînc un singur fel de
mîncare în fiecare zi, nu numai c n-are pl cere de ea, ci
poate cu vremea se i scîrbe te de ea. A a e i în aceast
privin . St în puterea celor des vîr i i s se obi nuiasc
s se împ rt easc în fiecare zi din acela fel de mîncare

^{130b} Fratele îi spunea des: „Iat te-ai f cut s n tos”, i-o spunea de
pisma sem nat de diavolul în el. Dar i-o spunea i cu o anumit
îndoial , n scînd aceast îndoial i în b trînul ce se f cuse s n tos.
Iar îndoiala aceasta, ca sl bire a credin ei, îl f cea s se simt din nou
bolnav. Îndoiala produce i ea boal . Cînd zici: „Nu cred c sunt
s n tos” simicua dev ratunînceputdeîmboln vire.

f r a se scîrbi. Cît despre cîntare i despre rostirea pe dinafar s nu te legi pe tine, ci f dup puterea ce i-o d Domnul. Iar de citit i de rug ciune s nu te lipse ti. F pu in din aceasta, pu in din aceea. i a a vei cheltui ziua pl cînd lui Dumnezeu. P rin ii des vîr i i ai no tri n-au avut o regul . Pentru c toat ziua le era o pravil : s cînte pu in, s rosteasc pu ine pe dinafar , s - i cercezeze pu in gîndurile, s se ocupe pu in cu mîncarea. Iar acestea toate cu frica lui Dumnezeu. C ci s-a spus: "Toate cîte le face i s le face i spre slava lui Dumnezeu" (I Cor. 10, 31). Domnul Iisus s ne p zeasc pe noi de tot r ul. Amin.

86. (*Lipse te în V*) *Întrebare* a aceluia c tre acela B trîn: Cum trebuie cercetate gîndurile ? i cum trebuie s ne p zim de robia patimilor ?¹³¹

R spuns: A cerceta gîndurile înseamn c atunci cînd vine gîndul s se ia seama la ce na te el. I i dau o pild : presupune c cineva te-a oc rît. i c tu e ti fr mîntat de gîndul s -i r spunzi. Spune atunci gîndului: "Dac r spund îl voi tulbura i el se va sup ra împotriva mea. Deci e mai bine s îndur pu in i îmi va trece". Dac se ive te nu un gînd împotriva cuiva, ci un gînd în el

131 Lupta omului împotriva patimilor e lupta pentru libertate, împotriva robiei. Cel mai greu este s te eliberezi de ceea ce te robe te din tine, mai bine zis de for ele nev zute care stîrnesc aceste patimi prin trezirea pornirilor inferioare din tine. E bine s ajungi s faci ce voie ti, f r s te sim i silit de aceasta; s fii st pîn pe tot ce e în tine; s fii liber de tine. E ti tu însu i, cînd e ti liber i de tine. Sînt liber cînd fac ce vreau, f r nici o sil din partea a ceva ce este în mine. Dar aceasta înseamn a face binele i a te men ine în starea de a-l face f r greutate. E cea mai mare putere a ta în aceasta. Numai r ul robe te sub aparen a libert ii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Însu i, trebuie s cercetezi acest gând i s - i spui: "Unde va sfîr i acest gând r u?" "El va sfîr i în gheen ". i gândul te va l sa lini tit. i pentru toate gândurile f la fel: îndat ce apare un gând, cerceteaz -l i taie-l. Cît despre robie, trebuie mult veghe c , precum zic P rin ii, dac un gând trage mintea ta spre desfrînare, s -l îndrep i spre cur ie; dac spre l comia pîntecelui, s -l conduci spre cump tare; dac spre ur , s -l c l uze ti spre iubire i la fel cu alte patimi. Nu te întrista, c ci vei afla mil dup f g duin ele ce le-ai primit. Drept aceea "de tr im, s tr im pentru Domnul i de murim, s murim pentru Domnul" (Rom. 14, 8).

87. (V. 182) *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Spune-mi, P rinte, de ce treapt de des vîr ire ine a te ruga neîncetat ? (I Tes. 5, 17) i duc trebuie s in un canon (o regul , o pravil) ?*

R spunsul lui Varsanufie: Bucur -te, frate, în Domnul; bucur -te, iubitul meu, în Domnul; bucur -te în Domnul, împreun mo tenitorule ¹³². Rug ciunea neîncetat ine de m sura nep timirii ¹³³. Dar atunci se ia

¹³² E ti împreun mo tenitor cu mine al Împ r iei Sf. Treimi, în calitate de fiu al Tat lui, al Împ ratului suprem, nesupus nici unei sile. Bucur -te de libertatea la care e ti chemat în calitatea aceasta de mo tenitor i împreun st pînitor în Împ r ia Lui în care nu e nici o sil . Libertatea aceasta este una cu nep timirea. De aceea este anun at aceasta în propozi ia urm toare. Sîntem împreun mo tenitori ai Împ r iei cerurilor al c rei Împ rat e Tat l nostru.

¹³³ Nu te po i ruga neîncetat cît timp nu te-ai eliberat total de patimi. C ci orice ivire a patimii întrerupe rug ciunea, te ia în robie, rupîndu-te de Dumnezeu, în care e libertatea. Numai în rug ciune, ca act de iubire a lui Dumnezeu, care nu te supune ca o patim , se manifest libertatea deplin de noi în ine. Stare ul Gheorghe de la Cernica

cuno tin de venirea Duhului, care înva pe om toate (Io. 14, 26), deci i cele ale rug ciunii ¹³⁴. C ci Apostolul zice: "Iar s ne rug m cum trebue nu tiu, dar Duhul se roag pentru noi cu suspine negr ite" (Rom. 8, 27). La ce i-a vorbi deci acum despre cl dirile Romei, cînd înc n-ai fost acolo?

Omul care vie ue te întru lini te, mai ales pe pat, nu are canon. Ci fii ca un om care m nînc i bea dup trebuin . Iar cînd î i vine s cite ti i vezi în inima ta c in , cite te cît po i. La fel în ce prive te cîntarea. Dar mul umirea i pe "Doamne milue te" ine-le dup puterea ta i nu te teme. "C ci darurile lui Dumnezeu nu se iau înapoi" (Rom. 11, 29).

88. (V. 183). Acela dup ce s-a îns n to it, fiind apucat de o neputin la stomac, a trimis o rug minte c tre marele B trîn s se roage pentru el, zicînd: „De pe la miezul nop ii mi se usuc gura i pleoapele i mi se sl besc mîinile i picioarele. i cînd m trezesc îmi tremur un ceas întreg tot trupul începînd de la stomac. Apoi m mole esc i m fac ca lutul. i vreau s spun un psalm i nu-l pot rosti cu gura. Iar dac vreau s -l spun cu inima, m cuprinde somnul. i nu mai tiu ce s fac, c ci îmi v d amenin at mînuirea. Fii bun, P rinte, pentru

spunea i el: rug ciunea neîncetat ine de nep timire.

134 Libertatea nu poate fi decît în Duhul Sfînt. C ci Duhul Sfînt, Duhul suprem, liber de orice sil , nu e supus nici unei patimi, nici unei legi ce nu i-o d El. i El poate infuza libertatea Sa i a omului dotat cu duh. „Unde este Duhul Domnului acolo e libertatea" (I Cor. 3,17). De aceea unde este Duhul, este i putin a rug ciunii neîncetate, a convorbirii iubitoare cu Dumnezeu. El ne insufl duh de fii iubitori i iubi i ai Tat lui, duh de libertate i duh de iubire fa de Tat l nostru i de Hristos Fratele nostru. De aceea cînd ne rug m, Duhul se roag în noi (Rom. 8, 26).

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Domnul, roag -te pentru mine i explic -mi ce se
întîmpl cu mine ?

R spunsul lui Varsanufie: Starea aceasta e o mic
neputin a stomacului. Dar e i o greutate pricinuit de
lucrarea demonilor. Nu lua în seam pe nici una. C ci
zice: „Iar cei ce sînt ai lui Hristos i-au r stignit trupul
împreun cu patimile: i poftele lui" (Gal. 5, 24). Iat c
se roag B trînul pentru iubirea ta. Plînge i tu pu în în
rug ciunea ta, mul umind lui Dumnezeu i rugîndu-te s
fii miluit si te va milui. C ci avem un St pîn foarte
milostiv i un P rinte îndur tor. i nimenea nu e în stare
nici dintre Puterile de sus, nici dintre slugile adev rate de
jos s descrie dup vrednicie, bun tatea Lui i cît dore te
s miluiasc neamul omenesc ¹³⁵. De aceea are îndelung
r bdare cu noi, ca s sporeasc r bdarea noastr în
vederea mîntuirii ¹³⁶. C ci a a ne-a înv at, zicînd: „Intru
r bdarea voastr ve i cî tîga sufletele voastre" (Lc. 21,
19). Deci s nu te descurajezi, frate. C ci Iisus a început

¹³⁵ Nu se poate descrie mila dumnezeiasc i nici cît de mult dore te
Dumnezeu s ne miluiasc . Mila noastr e numai un chip ters al
milei Lui. C ci ea e legat de libertate. i nu ne poate ridica în
libertate, dac nu ne silim i noi s ne cî tig m libertatea. Nu-i pot da
cuiva libertatea de el însu i. Ea ni se poate înt ri prin iubirea lui
Dumnezeu fa de noi i a noastr fa de El. Dar iubirea nu se
impune cu sila, ci se prime te de bun voie.

¹³⁶ R bdarea noastr se alimenteaz din r bdarea lui Dumnezeu, care
e i puterea nesfir it a statorniciei în bine. Dac El are r bdare, de
ce nu am avea i noi dac El ne-o d i nou ? Depinde numai de noi
s r mînem în leg tur cu El. In t ria r bd rii se afirm i spore te
libertatea, nec derea la ceea ce ne-ar presa, mai ales cînd tim c
greutatea ce ne vine e încuviin at de Dumnezeu. Iar mîntuirea
const în libertatea des vîr it i definitiv tr it în comuniunea
iubitoare de Dumnezeu.

s - i fac mila Sa cu tine. Lui i se cuvine slava, în veci.
Amin. Roag -te pentru mine.

89. (184). *Întrebarea aceluia c tre cel lalt B trîn:*
Oare de ce a spus P rintele nostru: „Iisus a început s -
ifac mila Sa cu tine ” ?

R spunsul lui Ioan: A spus-o pentru prop irea i
pentru marele folos ce-l are sufletul t u s te afli într-o
împreun vie uire cu astfel de oameni, cu care vei avea s
înviezi în ziua aceea într-o mare bucurie, de vei înia pîn
la sfîr it r bdarea i mul umirea.

90. (V. 185). Cererea aceluia c tre marele B trîn: Eu
cred c toate cîte ve i lega pe p mînt vor fi legate i în
cer, i cîte ve i deslega vor fi deslegate (Mt. 18, 18). Te
rog, P rinte, pentru îndur rile lui Dumnezeu, ajut
neputin ei mele, c ci chiop tez cu sufletul i cu trupul i
nec jesc pe fra ii cu care locuesc. Cere lui Dumnezeu s -
mi împlinesc prin mine însumi trebuin ele mele, ca s nu
mi poarte fra ii poverile mele. C ci cred c toate cîte le
ceri lui Dumnezeu, i le d .P time te, P rinte, împreun
cu neputin a mea si m iart .

R spunsul lui Varsanufie: Frate, mica ta cheie
deschide u a mea ¹³⁷. C ci sînt f r de minte i nu pot s
suport s ascund minunile lui Dumnezeu. Dac deci aude
cineva cuvintele mele plin de uimire nu zice altceva decît
c : „ i-a ie it din min i". Eu socotesc c nu tie c „toate
sînt cu putin lui Dumnezeu i nimic cu neputin " (Iov.
42, 2). De aceea precum a lucrat prin primii S i ucenici,
sculînd pe paralytic (Fapte 9, 33-34) i înviind pe Tavita
care murise (Fapte 9, 40), a a poate lucra i prin cei de

137 în Pateric, la Ava Petru.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

acum. Gr esc înaintea Lui i nu mint, c ci tiu pe un rob al lui Dumnezeu între oamenii de acum, în această vreme i în acest loc binecuvântat, care poate scula mor i întru numele St pînului nostru Iisus Hristos, i poate alunga draci i vindeca boli de nevindecat i s vîr i alte puteri nu mai pu in decît Apostolii, cum m rturise te Cel ce i-a dat lui harisma (darul), mai bine zis harismele (darurile).

i ce sînt aceste lucruri care se s vîr esc azi întru numele lui Iisus. Sînt lucruri pentru care nu se poate ajuta de puterea sa proprie¹³⁸. Fiindc poate opri i r zboaie, poate închide i deschide cerul ca Ilie. C ci totdeauna are Domnul slugi adev rate, pe care nu-i nume te slugi, ci fii (Gal. 4, 7). i chiar dac sînt pismui i de vr jma ul, cu harul lui Dumnezeu nu-i poate v t ma. C ci corabia a trecut peste furtun . Osta ul peste r zboae, cîrmaciul peste vîrtejuri, plugarul peste vremea rea, negustorul peste ho i i monahul s-a des vîr it în singur tate¹³⁹.

Dar cine nu va spune auzind aceste lucruri mai mult decît uria e c mi-am ie it din min i. i cu adev rat mi-am ie it din min i. Dar eu nu m rturisesc despre mine, ci despre altul. i dac vrea cineva s spun c mi-am ie it din min i, cum am spus, n-are decît s o spun^{139b}. Dac rîvne te deci cineva s ajung la această m sur , s nu ov ie. Le-am spus acestea iubirii tale, încredin îndu-te c e cu putin s ajungi la ceea ce voe ti. C ci dac am cerut pentru tine i Dumnezeu i-a d ruit bun t ile

138 Se pare c Varsanufie face aluzie la sine însu i. El nu poate ascunde minunile lui Dumnezeu, dar prin aceasta se socote te c se face un om f r de minte. Hristos însu i m rturise te lui aceasta.

139 Aci se d i condi ia ca cineva s ajung la o astfel de harism : odihna total de patimi.

139b Nota de la edi ia greac : „Socotesc c sfîntul le zice acestea de la sine, dar nu o spune în mod deschis, din smerenie, de aceea zice c spune acestea despre altul”.

cere ti cele negr ite i ve nice „pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe care le-a preg tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El" (I Cor. 2, 9), i dac ele vor fi ale tale care ai p zit predaniile, cu cît mai mult nu e nici-o greutate s cerem lui Dumnezeu i s primim harul s nu mai fii bolnav i în suferin nici m car o singur zi ^{139c}.

Dar Iisus tie mai mult decît noi ce e de trebuin i de folos fiec rui om: unuia s ia plata r bd rii, ca Iov; altora, s ia plata slujirii, ca Evloghie cel dintre avoca i (Hist. Lausiac 21, 3-14.). Deci s nu ceri nimic de la Dumnezeu prin slujitorii Lui decît ajutor i ascultare. „C ci cel ce va r bda pîn la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22) în Hristos Iisus, Domnul nostru. C ci El va avea grije de noi în veci. Amin. Nu tii ce a spus Domnul Sfîntului Pavel care-i ceruse s se ia de la el suferin a ? : „I i ajunge ie harul Meu" (II Cor. 12, 9). Oare din lipsa de iubire i-a spus lui aceasta ? Sau pentru c tia ce-i este de folos? Adu- i aminte c „nu sînt vrednice p timirile vremii de acum de slava ce se va descoperi nou " (Rom. 8, 18). Ierta i-m i ruga i-v pentru mine tic losul, ca s in i eu m surile acestea pîn la sfîr it. C ci cel ce le ine pe acestea s-a f cut de pe acum frate al lui Iisus. Lui se cuvine slava în veci. Amin.

91. (V. 186). *Cererea aceleia c tre acela mare B trîn despre aflarea milei în ziua aceea.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate i iubite în Hristos, Andrei ! M mir de iubirea ta, mai bine zis de simplitatea ta, care se îndoe te în f g duin e. Zis-a Domnul lui

^{139c} Dac Dumnezeu ne d bun t ile ve nice negr it de mari, nu ne poate da El bunul cu mult mai mic al s n t ii ?

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Filip: „Toat vremea am fost cu voi si nu m-ai cunoscut, Filipe?" (Io. 14, 9) Crede, frate, c tot ce ni s-a f g duit vom avea. i dac vre i, chiar mai mult. C ci se poate dobîndi pu in mil . Dar se poate dobîndi i mult mil . Iar David a ales-o pe cea mare (Ps. 50, 30). Deci acel ce o vrea pe cea mare, o va afla prin smerenie i blînde e i r bdare i prin alte daruri asem n toare¹⁴⁰. De afli mil , o afli prin rug ciunile sfin ilor. Dar mila mic sau mare atîrn de tine. Alege-o pe care vrei¹⁴¹. Locue te cu cel lalt în pace si sfin e tete, r bdînd în smerenie pe aproapele ca un monah, f cîndu-te pild ca un monah i ca un înaintat ce e ti. S ai pe fratele t u lîng tine ca pe un fiu i slujitor, iar de gre e te sau pierde ceva, sf tue te-l i arat -i gre ala, ca s se îndrepte. i roag -te pentru mine.

140 De ai mil pentru al ii o ai pentru tine, c ci mila pentru al ii se mi c în fiin a ta, te îndulce te pe tine însu i. Iube ti pe al ii, ai tu însu i bucuria dulce ii acestei iubiri. A cere mil mare dela Dumnezeu înseamn a nu te sim i capabil s ajungi prin tine la aceast stare înalt . Înseamn a cere o dulcea care te ferice te în primul rînd pe tine însu i. Înseamn smerenie, dar i dragoste de al ii (contrar lui Nitsche, care dispre uia pe cre tini c cer mila lui Dumnezeu).

141 Chiar în rug ciunile sfin ilor pentru tine e prezent mila lor generoas i ei au, prin apropierea lor de Cel ce este izvorul milei, aceast generozitate comun cu a Lui. Cel ce cere mila lui Dumnezeu devine capabil s se d ruiasc pîn la moarte, cî tig o t rie suprem , nu o stare de rob fricos, cum spunea Nitsche. Iar mila cînd e statornic se întinde între persoane ca o sim ire molipsitoare. F r s vrei te molipse ti de mila altuia fa de tine. Dar po i s -i pui i o frîn , primind i dînd mai pu in din ea. Îns o po i i l sa s se l rgeasc atît cît tinde ea, sau fiin a ta, în care e trezit mila de mila altuia. În cererea milei dela Dumnezeu cust ruin se arat i o putere de dragoste nepotolit a omului fa de semenii.

92. (V. 187). *Acela c tre acela mare B trîn P rinte, d -mi, un canon, (o pravil) ca unui încep tor, care n-a primit înc schima i roag te pentru mine, c fratele care m sluje te pe mine m nec je te, iar pe cel lalt îl odihne te.*

R spunsul lui Varsanufie: Prea iubite frate, mi-ai scris un lucru peste puterea mea: s - i poruncesc un lucru pe care nici eu însumi nu-l pot purta. Mi-ai cerut s - i dau un canon ca unui încep tor care nu a luat înc schima iar rînduiala încep torului este aceasta: s petreac în mult smerenie, s nu se pre uiasc pe sine în vreo privin oarecare, s nu zic ce-i aceasta?", sau: „ Pentru ce-i aceasta ?". Ci întru mult ascultare i supunere, s nu se socoteasc de-o potriv cu cineva. S nu spun „I se d cinste cut ruia, de ce nu mi se d i mie? E u urat acela în toate, de ce nu sînt u urat i eu ?" Chiar dac b gat în seam în toate, s nu se împotriveasc . Acestea sînt faptele adev ratului încep tor, care vrea cu adev rat s se mîntuiasc . Dar acestea î i sînt acum greu de purtat atît pentru neputin a trupului, cît i din pricina b trîne ii. Deci tu mi-ai cerut s por i ceeace e greu, iar eu î i dau ceeace e mai u or, nu silindu-te, ci sf tuindu-te. i-am spus s ai pe fratele ca pe un fiu, cum îl i ai, chiar dac pentru încercarea ta odihne te pe cineva mai mult ca pe tine. C ci dac Dumnezeu voe te ca pe acela s -l odihneasc , iar pe tine s te nec jeasc i i-a dat s simt c a a trebue s fac , rabd i nu te nec ji. C ci prin r bdarea necazurilor vom cî tiga sufletele noastre (Lc. 21, 19). i nu ne putem face p rta i ai patimilor lui Hristos decît prin r bdarea necazurilor ¹⁴². ine

¹⁴² R bdarea necazurilor ne face p rta i la patimile lui Hristos. Iar aceasta ne pune în comuniune cu El însu i. Prin aceasta ne împ rt im ideputerea Lui de a ne ridica mai presus de noi în ine,

mul umirea în toate (I Tes. 5, 18). C aceasta mijloce te pentru neputin a noastr înaintea lui Dumnezeu ¹⁴³.

Canonul t u s fie s ezi luînd aminte la gîndurile tale i s ai frica lui Dumnezeu, spunîndu-i: „Cum am petrecut timpul trecut? M voi poc i m car acum, c ci s-a apropiat ie irea mea; i voi r bda pe aproapele meu i sup r rile i încerc rile de la el, pîn ce va face Domnul mila Lui cu mine i m va duce la starea nemînierii i va scoate de la mine pisma, puiul diavolului". Petrece pu inele zile ce i-au r mas cercetîndu-i gîndurile i împotrivindu-te celor ce-i aduc tulburare i sf tuind pe fiul t u în frica lui Dumnezeu i aducîndu-i aminte gre alele lui, tiind c i el este om supus ispitelor. Domnul Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu celui viu, s ne dea nou stare de pace i de împreun locuire în frica lui Dumnezeu. M mir c citi i Scriptura care zice: „Fra ilor,

mai presus nu numai de pl cerile, ci i de suferin ele care pot s aib o mare putere asupra noastr . Mila de al ii ne elibereaz i de unele i de altele. Concep ia aceasta este cu totul deosebit de cea protestant , dup care Hristos a f cut totul pentru noi i noi nu mai avem s facem nimic. In înv tura Noului Testament i a Sfin ilor P rin i Hristos a p timit pentru noi, dar nu ca s ne scuteasc pe noi de a mai face ceva, ci ca s ne înnobileze firea noastr . Punînd în firea Lui omeneasc puterea biruitoare de patimi, aceast putere ne-o comunic i nou . Altfel Hristos nu s-ar fi f cut încep torul unei vie i noi a umanit ii. Omenirea occidental a renun at la orice efort de îmbun t ire din puterea lui Hristos. Aceasta a dus-o la o mare sl b nogeal , sau la un mare indiferentism i libertinaj etic.

143 Mul umirea ne ajut s ne mîntuim chiar cînd nu putem face ceva pozitiv pentru Dumnezeu. C ci pre cum cînd lauzi pe Dumnezeu pentru cele bune folose ti puterile ce i le-a dat, a a le folose ti i cînd îl lauzi pentru t ria dat în boal i neputin a ce i-a l sat s vin asupra ta. Vezi i în acestea în elepciunea i grija lui Dumnezeu fa de tine. Te po i mîntui astfel i prin ele. Se arat o t rie i o înt rire a noastr dat nou de Dumnezeu i în mul umirea pentru suferin e, neputin e i greut i. Se arat o t rie i o înt rire mai mare decît în simpla r bdare a lor.

bucura i-v cînd c de i în felurite ispite" (Iacob 1, 2) i totu i v tulbur lucrurile cele mai de nimic. Cunoa te i cel pu în unde sînte i i ce puteri ave i i grumazul de fier se va smeri i pacea Domnului va fi cu voi. Ierta i-m i v ruga i pentru mine, ca s nu aud cuvîntul: „Tu care înve i pe altul, pe tine nu te înve i?" (Rom. 2, 21). i ce voi r spunde iubirii ?" Dar mila pentru oricine este la St pînul nostru Dumnezeu (Din Pateric Sentin a 318).

93. (V. 193). *Întrebare a aceleuia c tre acela mare B trîn: Îmi spune gîndul: „Ai spus fratelui o dat i de zece ori. Las -l de aci înainte s fac ce vrea. i nu-i mai avea grije, cum au spus P rin ii".*

R spunsul lui Varsanufie: Prea iubite frate de un suflet cu mine, fie cu tine pacea pe care a dat-o Domnul Sfin ilor S i. C ci întîi le-a dat pacea, sco înd de la ei toate gîndurile trupe ti i tot cugetul diavolesc, ca s fie inimile lor curate i s primeasc cu cur ie înv turile i poruncile St pînului lor.

A a i tu, iubitule, primind această pace înfrico toare¹⁴⁴, nu de la mine, ci de la Mîntuitorul Iisus Hristos preg te te-te pe tine cu cumin enie i f r tulburare s auzi i s faci (ceeace auzi). C ci tii c eu vreau s te iau i s te înaripez spre cer. Dar diavolul te împresoar din toate p r ile prin pism i mînie ¹⁴⁵. Iar dac nu afl loc

144 Pacea lui Hristos este o pace înfrico toare pentru c se dobînde te cu aspre eforturi i înfrico eaz pe cel ce se gînde te s porneasc la dobîndirea ei prin asemenea eforturi i suport ri de încerc ri i greu i. E înfrico toare deci pentru cei împ timi i i pentru demonii care-i sus in în împ timirea lor i se bucur de r zboiul i de du m nia dintre oameni.

145 Cel ce începe s înainteze în bine e împresurat de pisma i de mînia diavolului, dar i a multor semeni între care el lucreaz .

î i bate joc de tine prin lucruri de nimic i te r zboe te prin ele i tulbur prin tine i pe fratele t u. i aceasta pentru c i-am scris în scrisorile de mai înainte s spui fratelui gre alele lui i s -l sf tue ti; mai bine zis pentru c nu i-am spus-o bine i tu l-ai dispre uit, sau i-am spus-o bine, dar ai fost biruit în r zboi. i de aceea se bucur diavolul i vine, avînd amarele drepturi asupra ta i-i zice: „I-ai spus o dat i de zece ori; las -l de acum s fac cum vrea i nu-i mai avea grija, cum au spus P rin ii". i-i rîde de tine i prin aceasta¹⁴⁶. C ci e ti departe de m sura lor, cum e departe cerul de p mînt. Vrei s tii de ce a spus Domnul despre pomi c i cei r i produc road (Mt. 7, 17-20)? Ca s afli ce i-a produs t cerea de la diavol: tulbur ri, mîinii. De cîte ori te porne ti de la tine la un lucru f r întrebare, e ti prins repede în curs . A a p esc cei simpli ca ni te neînv a i. I i voi ar ta limpede în acest caz c îndelunga ta r bdare nu e dup Dumnezeu¹⁴⁷. Pentru c înger m dind multe zile (sup rarea) într-o singur zi de er i butoiul care se gole te. R bdarea dup Dumnezeu îns tace pîn la sfîr it. Dar tu, frate, te por i asemenea st pînului cu sluga lui: în loc s -i dai în fiecare zi o palm , spunîndu-i gre alele lui i a a aducînd pacea, rabzi îndelung multe

146 Adresatul se sile te s înainteze în îndeletnicirile sale duhovnice ti, dar vr jma ulîltulbur prinnemul umirim runte, pe care i le pricinue te prin slujitorul lui. Exist o t cere dela Dumnezeu, cînd nu r spunzi celui ce te oc r te. Dar exist i o t cere dela diavol în dou cazuri: cînd nu mai vrei s -i spui un cuvînt binevoitor, sau un sfat bun celui ce te-a sup rat; si cînd porne ti s faci un lucru f r s întrebi pe duhovnicul t u, sau pe cel sub a c rui ascultare e ti. Ambele aceste t ceri produc tulbur ri i mîinii.

147 Cînd la i pe cel care depinde de sfatul t u s se îndrepte, f r acest sfat, din sil de a-i mai spune un cuvînt, r bdarea ta nu e dela Dumnezeu.

zile ci apoi îi dai una în spate (o lovitură aduc toare de moarte) i îi iei sufletul.

94. (V. 189). *Acela a întrebat pe cel lalt B trîn acela lucru; i dac nu trebuie s se mute din chilie, c ci astfel poate ar înceta r zboiul (din sufletul lui).*

R spusul lui Ioan: Dac ai fi luat în seamă r spusul B trînului i i-ai fi dat ascultare când i-a spus s nu te preue ti pe tine într-o ceva i s nu cau i s fii de-o potrivă cu altul, i-ai fi găsit odihna i n-ai fi ajuns la tulburare; i în acest caz n-ai fi avut nevoie de mine nici de altcineva. Ia seama, frate, că îmi bat joc demonii de tine. Spui că greșalele fratelui sînt adevărate. Dar spune-mi: tii tu sigur că sînt adevărate? Căci vorbind de greșalele cuiva din bunăial, uneori ele se dovedesc a nu fi greșale adevărate. Apoi despre ce fel de greșale a vorbit Domnul oamenilor când a zis: „Amin zic vou, de nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru cel ceresc nu va ierta vou greșalele voastre” (Mt. 6, 15) ? Despre care greșale a vorbit El ? Despre cele adevărate sau despre cele din bunăial ? Fără îndoială, despre cele adevărate. Iar aici: cum judeci i osîndeți pe fratele tău pentru greșalele lui de trei săptămîni încoace i nu tii să te arunci pe tine însuși în mare osînd ? Căci dacă ceri fratelui socoteală pentru acestea, Dumnezeu îmi va cere ie socoteală pentru cele din tinerețe i pînă acum. Ii unde la i pe Cel ce a zis: „Soarele s nu apună peste mînia voastră” (Ef. 4, 26)? Unde la i cuvîntul „purta-i-v sarcinile unii altora !” (Gal. 6. 2) ? Unde la i scrisoarea B trînului care i-a dat o pravilă de viață ? În loc de mulțumire, îi răspunzi cu acestea ? Nu tii ce s-a spus: „În loc de bunățate, Mi-au răsplătit Mîie cu rele” (Ps. 34, 12) ? Ii pentru ce vă slujește vou fratele? Nu pentru

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu i pentru iubirea Lui ? i pentru ce r ni i cugetul lui ? Ia seama c ie irea ta este aproape, precum ai auzit i m rturise ti tu însu i. i nu te las dracii s nu te pre ue ti pe tine i s te odihne ti ¹⁴⁸. Lupt -te cu gîndurile care- i aduc tulburare. C ci precum i-a ar tat i bunul B trîn, f cînd aceasta vei afla ajutor¹⁴⁹. Dar de vei c uta s te aju i cu fel de fel de me te uguri, de vei face orice, de te vei muta ori de cîte ori î i vine un r zboi i o ispit , nu va pleca de la tine, decît dac te vei lupta cu gîndurile. C ci trebue s une ti pu inele tale osteneli cu rug ciunile Sfin ilor¹⁵⁰. Pentru c "mult poate ea cînd se lucreaz " (Iacob 5, 16). Spune gîndului: Ast zi voi muri. ine smerenia i te vei odihni. Domnul s -i dea pacea Lui. Amin.

95. (V. 190). *Întrebare a aceluia c tre acela :
P rinte am voit s îndrept pe fratele cu dragostea lui
Dumnezeu i nu a primit îndreptarea. i m-am tulburat.
Ce s fac deci ? i dac stau de vorb cum a i poruncit
spune-mi dac din aceasta nu se va da de gîndit cuiva ?*

R spunsul lui Ioan: Fiîndc nu în elegem ce spunem, tot sfatul de îndreptare care las s între tulburarea în inima omului nu e sfat dup Dumnezeu, ci din lucrarea diavolului care vrea s-i lase p rerea c e îndreptat. C ci dac l-ai fi sf tuit pe aproapele dup Dumnezeu, cum te-ai fi tulburat? C ci întristarea dup Dumnezeu nu las pe cineva s se tulbure. Ci doar dac pleac cel sf tuit spre îndreptare i va bîrfi pe cel ce l-a sf tuit, acesta nu se va tulbura, ci va purta sarcinile

148 Grijă de a te pre ui, de a te socoti c e ti cineva nu- i d odihn , nu te las s fii liber, sau st pîn pe tine însu i, te tulbur mereu.

149 Cine lupt , se înt re te, c ci prime te ajutor de deasupra lui

150 Mult poate face rug ciunea împreunat cu lucrarea, cu osteneala.

aceluia. Ni s-a ar tat i nou c lucrul acesta era o ispit . Dar Dumnezeu a golit-o de putere i o gole te. Domnul s v dea s n tatea sufletului i a trupului ca s în ege i me te ugirile celui r u i s sc pa i ele. Ruga i-v pentru mine. Cît prive te, convorbirea cu fra ii, de care ai spus, cînd ea se face în dragostea lui Dumnezeu, nu aduce sminteal , ci zidire.

96. (V. 191). *Întrebare* a aceluia c tre acela : Ava, tare m nec je te, fratele. i dac e cu puțin l-a schimba bucuos. C ci îmi spune gîndul c dac a i fi sigur, n-ar mai fi prilej s fiu nec jit, ci mai degrab s m mîntuiesc. Spune-mi deci dac -mi este de folos aceasta.

R spunsul lui Ioan: Frate, nu te nec ji cu p rerea c ai dreptate s zici „Dac a fi singur, n-ar mai fi prilej s fiu nec jit, ci mai degrab s m mîntuiesc.” C ci nesocote ti Scriptura, care zice: „Multe sunt necazurile drep ilor” (Ps. 33, 20); i iar i: „Multe biciuirile p c tosului” (Ps.31, 10). Deci fie c e ti drept, fie p c tos, trebue s rabzi necazul. C ci nu putem fi f r necaz. El ne înva r bdarea. Avem în privin a aceasta ca cel mai bun dasc l pe Apostol care spune: „R bdînd întru necaz (Rom.12, 12). Necazul îi a teapt pe cei ce se vor mîntui. C ci Domnul însu i a spus: „În lume necazuri ve i avea” (Io. 16, 33); i iar i: „Prin multe necazuri trebue s intra i în Împ r ia cerurilor” (Io. 14, 22) ¹⁵¹.

¹⁵¹ R bdarea necazurilor e un ajutor de înt rire a subiectului uman. Cine rabd st ruie sub greu t i, nu fuge de sub ele. Nu d loc sl biciunii, dezn dejdii. Cel ce rabd se înva s se fac st pîn pe sine. Cel ce st ruie r bdînd atinge treapta suprem a umanului de a fi subiect i nu obiect purtat încoace i încolo, f r voia lui. Iar

Împ r ia cerurilor este o comuniune a subiectelor libere, nesupuse f r voie r ului i ner bd rii chinuitoare, a subiectelor ce se bucur deplin de comuniunea cu tat l, ca ni te fii ai Tat lui suprem.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Vezi, fratele meu, c vrînd s te mîntue ti te-a l sat s fii pu in nec jit Cel ce a spus: „Întristat este sufletul meu pîn la moarte" (Mt. 26, 38). A f cut-o aceasta ca s afli mila Lui în schimbul r bd rii, în ceasul acela înfrico tor. C ci de voim în toate odihna, vom avea s auzim : „A i luat cele bune ale voastre în via a voastr " (Lc. 16, 25) ¹⁵² St pînul nostru a r bdat pentru noi toate p timirile. Deci nu vom r bda i noi, amintindu-ne de ele, ca s fim p rta i împreun cu El ? Ia seama c am primit porunca s mul umim în toate (I Tes. 5, 18). S nu ne atrag pe noi urîtorul binelui la nemul umire, ca s pierdem toate ¹⁵³.

Subiect liber, devenind i ei st pîni pe ei în i i asemenea supremului St pîn, nesupus nici unei for e superioare Lui. In aceast împ r ie nu pot intra deci decît cei ce i-au înt rit libertatea prin r bdarea cu putere a necazurilor, a sup r rilor inevitabile ce le vin dela natura schimb cioas a lumii i dela starea înc nedes vîr it a semenilor. Pild ne-a dat în aceasta însu i Hristos. Dar nu numi pild ci i putere, punînd în firea Lui omeneasc toat puterea st pînirii nep timitoare de sine prin suportarea r bd toare a p timirilor i a mor ii. Deci a a cum a întemeiat El Împ r ia cerurilor pentru oameni sau Împ r ia subiectelor umane ridicate peste robia de sub st pînirea patimilor interioare i a st pînirilor lume ti exterioare.

S not m c t erea voii i ascultarea fa de cei ce le cer în numele lui Dumnezeu i a c ror important este atît de subliniat de Varsanufie i Ioan nu sînt o robie, ci fapte de voin a omului eliberat de sine i de patimile egoismului s u îngustat i tr irea în l rgimea libert ii iubitoare a lui Dumnezeu.

152 Falsa odihn în care au vie uit i de care s-au l sat am gi i este de fapt o robie sub pl ceri i ea îi va duce la treapta suprem a acestei robii, care- i va dezv lui toat puterea ei în „neodihna etern ".

153 Varsanufie i Ioan unesc r bdarea necazurilor cu mul umirea. Prin ultima se înt re te i mai mult r bdarea i se arat ca fiind pentru Dumnezeu. C ci ea d slav lui Dumnezeu nu numai pentru cele pl cute, ci i pentru cele nepl cute, v zînd i în cele din urm în elepciunea i iubireapedagogic alui Dumnezeu fa denoi.

Cît prive te luarea unui alt frate, nu e greu Avei s - i dea pe un altul ¹⁵⁴. C ci pentru el e acela lucru s - i dea pe unul sau pe altul. Dar dac vei lua pe un altul, îns i acela te va nec ji în vre-o privin , ce vei mai face? Chiar dac fratele de acum nu e deosebit de de tept, are vino- v ie pu in . Nu i-o spun aceasta ca s te împiedic s - i iei un altul, ci te sf tuiesc s le cump ne ti toate i s alegi ceea ce e bine. C ci precum altul î i sluje te pentru Dumnezeu, e ti dator i tu s por i sarcinile lui ca s împline ti i tu, la rîndul t u, legea lui Hristos (Gal. 6, 2). Oare nu voesc s te odihnesc ? Dumnezeu tie c dac a putea, a vrea s te slujesc în toate zilele mele. i ce s fac dac sînt cu totul nefolositor ? S urâm odihna trupului, c ci lui Dumnezeu îi este scîrb de ea, fiindc ne înstr ineaz de El. Acestea i le-am scris ca unuia de un suflet cu mine. Pentru c vreau s fim nec ji i pu in. C ci f r necaz nu este înaintare în frica lui Dumnezeu. Iart -m , frate, i m rabd . Roag -te pentru mine ca s pun început. C ci sînt aproape de zilele mele din urm .

97. (V. 192). *R spunsul* marelui B trîn c tre acela : Bucur -te, frate, i fii cu curaj ! S nu te tulbure diavolul pentru lucruri nefolositoare. Socote te iubirea ta c e ispitit i nec jît cineva f r îng duin a lui Dumnezeu ? Nu. Dumnezeu îng due s ni se întîmple acestea spre folosul sufletului. Dar diavolul v zînd aceasta a întors lucrurile contra noastr ca i la început, sco îndu-ne din sfînta pace a raiului. C ci ce ne-a mutat din cele ale noastre? În locul sfînteii p ci a aruncat în noi furioasa mînie. În loc de ura cea de la Dumnezeu, prin care se ur sc cele rele, a aruncat în noi ura rea, prin care urîm cele bune i pe Dumnezeu însu i. Dar noi nu în elegem i nu tim c pentru a t ia de la noi toat amintirea

154 E vorba de Ava Serid, stare ul mîn stirii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ru inoas i tot gîndul r u i de suflet stric tor ne-a spus Dumnezeu s ne rug m pentru du manii no tri i s binecuvînt m pe cei ce ne blestem i ne-a poruncit s iubim pe du manii no tri (Mt. 5, 44). i dac ni s-a poruncit s iubim pe du manii no tri, care nu ne-au slujit nici cu lenevie nici cu sîrguin , ce scuz vom avea de nu vom iubi pe cei ce ne-au f cut bine i ne-au slujit, chiar dac dracii ni-i prezint ca pe unii ce ne-au slujit cu lenevie ? De vrei s te mîntuie ti i i-ai încredin at sufletul lui Dumnezeu i nou , s nu crezi gîndului t u. C ci dracii seam n ca o s mîn rea, cele rele în locul celor bune. Opre te-te deci de a le urma i vei afla calea lui Dumnezeu. C ci El însu i a spus: „De voi i i de M ve i asculta, ve i mânca cele bune ale p mîntului" (Is. 1, 19). Deci atîrn de noi s mînc m sau s nu mînc m (cele bune). i pentru ce def im m pe aproapele? Nu c uta pricin cuiva pentru nimicuri, ci f -te lui pl cut în toate. i s nu gînde ti de cineva r u, ca s nu te faci tu însu i r u" ¹⁵⁵. C ci cel r u gînde te cele rele i cel bun, cele bune. Iar a gîndi despre unii: „Iat vorbesc împotriva mea", e un r zboi propriu încep torilor. De aci vine c dac se roag doi într-o chilie, sau se îndrumeaz unul la altul, un oarecare poate spune despre ei lucruri contrare. i dac gînde te a a, nu se afl prin aceasta în adev r i în nebunia lui unul ca acesta î i pricinue te sie- i pier-zanie. Nu r mînea în acestea. C ci fratele gînde te c prin voi afl multe, chiar dac v nec ji i pu in din pricina lui ca s cî tîga i r bdarea. Bucura i-v i v veseli i c mare este plata r bd rii ! (Mt. 5, 12). C ci înc înainte de aceasta ai aflat de la fratele Ioan c nu sîntem l sa i în necazuri f r voia lui Dumnezeu, iar aceasta se

155 Gîndind r u despre altul, te-ai f cut tu însu i r u, c ci gîndul este al t u, se imprim în tine i te învenineaz pe tine.

face spre folosul nostru. Să nu crezi deci în ceva dracilor, împotriva fratelui tău. Căci nu e așa (cum îți optesc ei). Ci ei sînt cei ce vor să te tulbure. Dar Domnul îți va face neputințioși.

Iar gîndul prin care spui: "M-am hotărît să mă fac rob oamenilor", nu e gînd de smerenie. Fără îndoială, Apostolul se lăuda că s-a făcut robul tuturor. Vrei să spui că tu aceasta? Dar cînd vei ajunge tu la măsura aceasta a smereniei? Nu îți ce ai spus, frate.

Scolie: Prive-te în elepciunea Bîrînului. Fiindcă l-avut pe acela numindu-se și socotindu-se pe sine rob, ca unul ce gîndea, că e ceva mare și a făcut vreo mare ispravă, rîde de el și-l dovedește nevrednic de acest titlu, împingîndu-l prin toate spre smerenia cu fapta. Căci cea cu cuvîntul e rodul mîndriei și e nestatornic, nescînd slava de artă, ca maica ei.

98. (V. 193). *Răspunsul aceleia mare Bîrîn către acela.*

Mă mir de unii care, după ce au petrecut mulți ani în coli, se ocupă tot cu alfabetul și silabisesc, cînd trebuiau să fie acum dascăli desvîrșiți. Dar tot mă miră și de cei ce după ce au purtat multă vreme schima și ar trebui să deosebească și alte gînduri mai adînci sînt încercați încercările începătorilor. Voi ar trebui să călăuziți pe cei amgii spre calea cea dreaptă, ca ni te desvîrșiți. Dar în loc să purtați sarcinile celor neputințioși, mai vîrtoși îi îngreunați prin supărarea ce le-o pricinuiți pînă la a se scufunda. Ia aminte, frate, la tine însuși. Oare nu se pîgubește sufletul prin aceea că necajăti gîndul aproapelui? Căci după ce el a împlinit osteneala ta pentru Dumnezeu, îi pricinuiți gîndul că a lucrat cum a

voit. O spune aceasta un om des vâr it unui încep tor ? Nu trebuie s -i vorbe ti a a, ci s -l sf tue ti, s -l cârmue ti, temîndu-te de Cel ce zice: „Nu da fratelui prilej de poticnire sau de sminteal " (Rom. 14, 13). Ce nevoe e s spui aproapelui cuvînt de întristare ? Dar de ce îi spun acestea eu care sînt a a cum sînt ? C ci nebunia mea nu m-a l sat s port în mine un cuvînt pîn nu l-am scos i n-am tulburat sufletul fratelui meu. Cînd diavolul seam n în tine gînduri rele - c ci acesta e lucrul lui s semene unele în locul altora i nu-l las pe om s - i aduc aminte de moarte pentru ce v tulbura i pentru nimicuri ca ni te încep tori i nepricepu i ? De ce ui i cuvîntul: „lipsi i, strîmtora i, r u chinui i ? (Evr. 11, 37). P rin ii no tri i-au ales lor necazurile i noi nu ne ru in m s c ut m orice fel de odihn . S tim, noi tic lo ii, c toate acestea s-au scris în c r ile de sus i ni se va cere socoteal cu deam nuntul de ele. Vi le scriu acestea voind s scot orice putregai de la voi¹⁵⁶. Iar dac v nec jesc, ierta i-m . C ci nu voi mai ad oga s v nec jesc. Ruga i-v pentru mine ca s ajung la cuno tin a vie ii ¹⁵⁷. Cît despre moartea ta, i-am spus adeseori i i-o spun: nu vei z bovi timp lung în trup.

99. (V. 194). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: tii, P rinte, c nu îndr znesc s m împotrivesc vreunei porunci a tale în nici-o privin . C ci tot ce spui este via pentru mine. Dar roag -te pentru mine c tare mult m nec je te fratele.*

156 Pl cerile, comodit ile, urile ne descompun fiin a ca un putregai, c ci devenim robii lor neputincio i. Noi nu mai sîntem noi, nu mai sîntem st pînii no tri care ne sus inem cu t rie.

157 E vorba de cuno tin a vie ii adev rate, care e cea a libert ii de robia patimilor.

R spunsul lui Varsanufie: Bucur -te, iubitul meu, bucur -te în Domnul ! tiu i sînt convins în Domnul c dac i-a spune s locue ti un an de zile în închisoare, nu te-ai împotrivi. C ci tiu cum vorbesc i cui vorbesc: unui împreun slujitor i de un suflet cu mine. Dar nu tii ce zice Iov: „Oare nu-i o ispit locuin a omului pe p mînt?” (Iov 7, 1). Fii deci totdeauna preg tit pentru ispite i necazuri. i uit toate cele dinapoi, cum zice Apostolul, întinzîndu-te spre cele dinainte (Filip 3, 13), ca s nu mai vorbe ti împotriva fratelui i s ii minte r ul. Domnul va zdrobi degrab pe satana sub picioarele Lui (Rom. 16, 20). Harul lui Dumnezeu i pacea i iubirea Lui s fie cu voi pîn la sfîr it. Amin. i s v dea vou bucurie, veselie i dragostea care „niciodat nu cade” (I Cor. 13, 8), ca s v r bda i unii pe al ii în frica lui Dumnezeu. C ci moartea nu va z bovi.

100. (V. 195). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Spune-mi, P rinte, ce este smerenia ? i roag -te s -mi fie drumul mor ii în pace.*

R spunsul lui Varsanufie: Smerenia este a te socoti pe tine „p mînt i cenu e” (Iov 42, 6) în fapte i cuvinte; nu numai în cuvinte. Adic s zici: "Cine sînt eu ? (2 Regi 7, 18). Cine m pre ue te ? Nu însemnez pentru nimeni nimic". Cît prive te moartea, a teapt înc pu în vreme pe Domnul i-i va sl vi ie irea întru mult bucurie. Roag -te pentru mine, fratele meu. Te îmbr i ez în Domnul.

101. (V. 196). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Ava, fratele meu mi se împotrive te îndat i nu-mi arat nici-o comp timire. Ce porunce ti s fac ?*

R spunsul lui Varsanufie: M mir de simplitatea ta. Tu crezi a a de simplu c diavolul st lini tit, f r s ispiteasc pe nimeni? Nu putem învinov i pe cei r sturna i în spume de diavolul. Deasemenea nu-i putem învinov i nici pe cei îpin i de diavol la împotrivire i necomp timire. Aci lucreaz patima. Ia aminte cu în elegere la cele spuse. C ci i tu te afli sub lucrarea diavolului. i nu vezi ale tale, ci le vezi cu ascu ime pe cele ale aproapelui. Iat ai spus cele ale fratelui i n-ai spus ale tale. Sînt pu ine zile de cînd ai întrebat despre smerenie i ai auzit c ea st în a te socoti pe tine „p mînt i cenu e” i a nu te pre ui cîtu i de pu in. Dar p mîntul i cenu a i nepre uirea de sine a teapt oare simpatia (comp timirea) cuiva? Mai ales a omului st pînit de urîtorul binelui? i aceasta pentru c e ti mai înaintat ca el i în vîrst i în schim i în preo ie ? Dar cel mai înaintat e dator el însu i s poarte pe cel mai mic i s zic : „Eu sînt nevrednic”. Iar de o spui dar nu rabzi, în zadar o spui. i cine e ti tu care ai ochi care v d patimile str ine? Un om c ruia s-au binevestit lucruri peste orice m sur ^{157b}. Dac te-ai gîndi la ele, ai uita s m nînci pîinea ta ^{157c}. Dar tu nu le-ai gustat înc i nu i s-au f cut

157b i s-au preg tit bun t ile nem surate ale vie ii viitoare.

157c Cel smerit nu vede patimile altuia, sau grijile m runte ale lui, pentru c se socote te pe sine mai mic decît to i, ca nimic prin sine. Dar în acela timp cel smerit vede m re ia cople itoare a lui Dumnezeu ca nimeni altul i de aceea nu mai d importan m runtelor b ici de s pun ale grijilor omene ti, nu se mai alarmeaz de ele. Are cel mult mil de purt torii lor. Pe de alt parte cînd te vezi ca nimic prin tine însu i, ai ajuns la suprema con tiin a ceea ce e ti, care e con tiin a c atîrni cu totul de Dumnezeu. Con tiin a i Dumnezeu sînt cele dou realit i nedesp r ite care se reveleaz la maximum. Dar prin aceasta te i deschizi total pentru Dumnezeu, te vezi plin de El.

înc dorite precum se cuvine. Adu-i aminte de Lazăr, cât vreme a răbdat mulumind lui Dumnezeu și nu uita nici de ceea ce i-am spus de multe ori că e aci o pism diavolească. Tu îți ce te așteaptă. Iar eu cred în Dumnezeu că aceea nu va izbuti întru nimic.

102. (V. 197). *Acela cere rugăciunea aceleia mare*
B trîm: Roagă-te pentru mine, P rinte, că am căzut în
n lucruri.

R spunsul lui Varsanufie: Frate Andrei, străgăm împreună cu Sfîntul Pavel: „O, adîncul bogăției și al înțelepciunii și al cunoștinței lui Dumnezeu ! Cît de necercetate sunt judecățile Lui și de neaflăcățile Lui !” (Rom. 11, 33). Cum ne oprește și pe noi de a ne lăuda cu arcul nostru și de a nu gândi că șabla noastră ne izbăvește pe noi (Ps. 43, 4) ? Cu harul bunătății Lui. Căci zice: „Prin har sîntești mîntuiri” (Ef. 2, 5). El ne lasă să cădem în năluciri și în alte patimi ca să cunoaștem neputința noastră și unde sîntem încă. Din bun tateala lui ne lasă pe noi spre folosul nostru, ca încrederea noastră să se întemeieze pe Dumnezeu și nu pe noi. Dar ia seama să nu socotești că e voia lui Dumnezeu ca noi să cădem în năluciri și alte patimi, că El ne lasă să pătimim acestea din negrija noastră ; însă din iubirea de oameni se folosește de aceste rele pentru a face să se nască în noi smerenia în vederea mîntuirii¹⁵⁸. Dar cum ? Vom pune pe seama patimilor mîntuirea noastră ? Nicidecum. Că pe

158 Nu din voia lui Dumnezeu se ivesc patimile cele rele în noi. Dar Dumnezeu îngăduie să se ivească, respectînd libertatea noastră și în eleas de noi, sau mai bine zis o voință slăvită din negrija noastră.

Însă se folosește și de ele pentru a ne face să ajungem la smerenie dîndu-ne seama de robia în care cădem prin patimi, sau prin voința de a vieui prin noi înșine și să ne facă să dorim ridicarea noastră spre El.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

seama iubirii i a în elepciunii Lui neîngustate în priceperea de a folosi tot felul de mijloace. Gînde te-te cum treze te mintea noastr în tot felul ca s zic : „De nu mi-ar fi ajutat Domnul, sufletul meu s-ar fi s l luit îndat în iad" (Ps. 93, 17).

tiind deci c din neputin a i negrija noastr p timim acestea, s facem tot ce putem ca s nu c dem în ele. Dar atîrn de mila Lui ca s ne izb veasc de ele. El a f cut aceasta cu Petru i cu Pavel, retr gîndu- i pu în puterea Sa de la ei ca s vad c sînt oameni. i cel dintîi a c zut în t g duire (Mt. 26, 69-75). Cel lalt a fost coborît într-un co (II Cor. 11, 33). Aceasta ca s tie amîndoi s nu se încread în ei, ci în St pînul tuturor.

Deci înva i tu cine e ti i unde te afli ¹⁵⁹. i f -te iert tor celor împreun robi cu tine i osînde te-te pe tine. Smere te-te cu adev rat nu numai înaintea lui Dumnezeu, ci i a oamenilor ¹⁶⁰. i „arunc toat grija ta asupra Lui" (Ps. 54; 23; 1 Petru 5, 7), „care poate face cu prisosin mai mult decît cerem sau cuget m" (Ef. 3, 20). i El va împlini toate cele f g duite. C ci nu va respinge pe cei ce îl roag din toat inima; pe robii S i proprii i cinsti i; pe cei ce s-au eliberat prin El i în El de întreg omul vechi i au auzit de la El cu bucurie negrit : „Toate cîte ve i lega pe p mînt vor fi legate în ceruri" .a.m.d. (Mt. 18, 18); pe

¹⁵⁹ Inva s tii în ce treapt duhovniceasc te afli. Ca s - i cuno ti „puterea" sau neputin a.

¹⁶⁰ Cine nu se smere te i înaintea oamenilor, p streaz în fiin a sa mîndria i iese mereu în fruntea oamenilor, în fa a lui Dumnezeu. Crede c pe el l-a f cut Dumnezeu mai bun, luînd ca motiv ceva din el însu i, sau el însu i s-a f cut mai bun prin eforturile sale. Aceasta nu mai e nici sentiment de fr ietate. i dac fiecare face a a, se între ine o lupt între oameni. Desigur alta e smerenia înaintea lui Dumnezeu i alta înaintea oamenilor. Pe Dumnezeu îl socote ti totul, pe oameni fra i ai t i mai buni ca tine prin eforturile împlinirii voii lui Dumnezeu de c tre ei.

cei c rora le-a dat toat puterea în cer i pe p mînt ¹⁶¹
 "Sluje te deci Domnului cu fric i te vesele te de El cu
 cutremur" (Ps. 2, 11). i mul ume te-i cu o gur neoprit ,
 c s-a milostivit de tine i de alti mul i prin robii Lui. Lui
 fie slava în veci. Amin.

103. (V. 198). *R spunsul aceluia mare B trîn
 c tre acela , care-i ceruse s se roage pentru el.*

Dumnezeu cel îndur tor, Cel prea înalt i milostiv s v
 dea puterea cea de sus ca s pute i cugeta totdeauna la
 cuvintele scrise vou i ca s împlini i lucrul cu adev rat
 duhovnicesc, adic s v lupta i cu gîndurile ce v
 tulbur ; deasemenea, ca s v afla i împreun cu cei ce au
 primit talan ii i i-au îndoit (Mt. 25, 16-17) i s auzi i
 cele ce le-au auzit ei; i ca s v str dui i s v r bda i
 unii pe al ii i s fac p mîntul vostru roade bune lui
 Dumnezeu i la bun vreme, fie o sut , fie asezeci, fie
 treizeci (Mc. 4, 8). Aceasta este rug ciunea mea, ca
 p zind voi acestea s v v d pe voi în Împ r ia lui
 Dumnezeu ca prieteni buni, veselindu-v în Domnul.

104. (V. 199). *Întrebare a aceluia c tre acela
 mare B trîn: Spune-mi, P rinte, de unde ne-a r s rit
 ispita ce ne-a venit ? i pentru ce se arat ? i cum poate
 fi golit de putere ? i roag -te s m izb vesc de ea.*

¹⁶¹ Le-a dat toat puterea s lege i s deslege pentru c sînt uni i cu
 Dumnezeu prin rug ciune i prin dragostea fa de oameni. Ei tiu c
 nu din puterea lor leag i desleag , ci în numele Domnului i din
 puterea Lui. Dar ei fac totul ca s apropie pe oameni de Dumnezeu,
 ar tîndu-neprincredin a i prindragostea lordragostea lui
 Dumnezeu fa de noi.

R spunsul lui Varsanufie: Diavolul, urîtorul bine-lui, cunoscînd c e de folos sufletului nostru i c nu e alt mijloc de cî tigare a mîntuirii decît a ne purta sarcinile unii altora (Gal. 6, 2), ne pismue te i se str due te s semene ale lui în noi. De aci r sare ispita, pe care Domnul o va goli de putere. i ispita e golit de putere prin aceea c ne purt m sarcinile unii altora i ne rug m pentru omul prin care vine ispita ¹⁶² Dar f r lupta cu ra ionamentul (pus în slujba ispitei) nu vine sfîr itul ispitei ¹⁶³. C ci sem narea e u urat de cedare ¹⁶⁴ i aceasta este i ea o ispit din pisma aceluia, sus inut de o p rut îndrept ire, ca s te rup de iubirea sfin ilor ce se roag pentru tine i s te lipseasc de ajutorul lor. Iat i-am ar tat atît obîr ia cît i sfîr itul ispitei. Rabd pu în i vei lua u urarea de acestea în Hristos Iisus, Domnul nostru.

¹⁶² Ne rug m i pentru cel prin care ne vine ispita diavolului, pentru c eslab ideaceea aprimits se fac unealta aceluia. Rug ciunea noastr îl va înt ri, c ci va sim i prin noi iubirea lui Dumnezeu fa de el. Pentru c iubirea lui Dumnezeu ar tat prin noi ne face s ne comport m cu iubire fa de el, s vorbim bine de el altora i el va lua cuno tint de aceasta.

¹⁶³ A r spunde r ului cu r u, a c uta satisfacerea pl cerii, d impresia c înt re te fiin a noastr . Pe aceasta se întemeiaz argumentarea p rut raional a ispitei. Trebuie s demasc m falsitatea acestei argument ri, ar tînd c înt rind prea mult trupul, înt rim pentru un timp ceea ce e pieritor i sl bim sufletul cel nemuritor, sl bind puterea i libertatea noastr ca subiect. Peste tot Varsanufie i Ioan v d mîntuirea omului prin înt rirea a ceea ce e netrec tor în fiin a lui. Cel bun e tare. S vîr irea binelui e o înt rire a existen ei. Ontologicul deplin implic eticul. Hristos înt re te pe om pe cruce i comunicîndu-ne t ria Lui de a suporta i noi greut ile, ispitele, ne face i fiin a noastr tare, pentru c o face bun .

¹⁶⁴ Ispita ca o s mîn a r ului e primit de om prin cedarea lui, prin faptul c nu lupt ca s nu se samene ea în el; e primit printr-un act de prim sl biciune. E o cedare în fa a falsei argument ri.

105. (V. 200). *R spunsul aceleia mare B trîn c tre acela , care se descurajase de ispitele ce-l împresurau.*

Frate Andrei, cel de un suflet cu mine, nu te descuraja. C ci nu te-a p r sit Dumnezeu, nici nu te va p r si. Dar vestirea St pînului f cut lui Adam, p rintele nostru comun, nu va trece. Iar ea sun : „În sudoarea fe ei tale vei mânca pîinea ta" (Fac. 3, 19). i precum a poruncit omului din afar , a a a poruncit i celui din untru s conlucreze prin nevoia (prin asceza), cu rug ciunile sfin ilor care mult ajut ca omul s nu r mîn f r rod. C ci precum aurul ars în cuptor, în vreme ce e inut cu cle tele i lovit cu ciocanul, se face bun i potrivit pentru diadema împ r teasc , a a i omul sus inut de rug ciunile sfin ilor ¹⁶⁵ care multe pot i împlinesc, cînd e ars de necazuri i b tut de ispite, dac rabd mul umind se face fiu al împ ratului ¹⁶⁶. Drept aceea, toate i se fac spre folos, ca s prime ti i tu îndr znia de la sfin i i din ostenele tale, a c ror pîrg nu te ru ina s o ar i ¹⁶⁷.

¹⁶⁵ Din rug ciunile sfin ilor se revars în noi o putere care ne sus ine, a a cum în cuvîntul de încurajare al prietenilor sim im prezent inima lor, care ne d putere în dureri i greut i. In puterea venit nou prin rug ciunile sfin ilor i care ne sus ine r bdarea se întîlne te puterea lor cu puterea noastr trezit de puterea lor i cu puterea lui Dumnezeu din care sfin ii se înt resc în rug ciunile lor i pe care ne-o comunic . E o comunicare între trei: între mine, între sfînt i între Dumnezeu, care e prezent între mine i sfînt unindu-ne. „Unde sînt doi sau trei aduna i (suflete te) în numele Meu, acolo sînt i eu în mijlocul lor."

¹⁶⁶ Acest om ajunge st pîn pe sine, liber, împreun împ rat cu Dumnezeu peste toate, nesubordonat nici unei for e inferioare, ci fiu al împ ratului i frate al Fiului Lui cel Unul N scut.

¹⁶⁷ Nu te ru ina s ar i c ai cî tigat pîrga îndr znelii împotriva patimilor, a ispitelor, a deplinei libert i fa de ele, a st pînirii de

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Deci nu-i pricinui întristare în loc de bucurie duhovnicească . i crede în Cel ce i-a f g duit-o. Fii tare, iubitele, în Domnul !

106. (V. 201). *R spusul aceleia mare B trîn c tre acela , c zut în mare descurajare.*

S nu lase iubitorul de oameni Dumnezeu pe urătorul de bine vr jma s samene întru tine întristare: i descurajare, ca s nu te duc la desn dejde în privin a celor f g - duite ie, iubitele, de binecuvântatul Dumnezeu prin Duhul Sfânt. Ci s -i deschid inima ca s în elegi Scripturile, precum a deschis inima lui Cleopa i a înso itorului lui (Lc. 24, 32). Pentru ce Dumnezeu după f g duin ele f cute, sfântului patriarh Avraam, l-a ispitit iar i pe el ? C ci s-a scris c după cuvintele acestea - în eleg ale f g duin elor - l-a l sat pe prietenul lui, care-i adusese o a a de mare jertf i care nu se cuvenea s p timească nimic, c ruia i s-a socotit credin a spre dreptate s cad iar i în ispit (Fac. 22, 1; 15, 6), spre probarea lui i spre a face f r ap rare puterile întunericului. Aceasta spre a fi pild celor credincio i, care, prin multe necazuri vor avea s între în Împ r ia lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22) i care „prin r bdarea lor cî tig sufletele lor" (Lc. 21, 19), „în toate mul umind" (I Tes. 5, 18).

Ia împreună cu ace tia în mintea ta i pe cel dintre sfin i Iov. C ci pe acest „prieten sincer al lui Dumnezeu, pe

ele. Nu e ru ine a ar ta c nimic nu te st pîne te, ci tu însu i e ti st pîn peste toate. St pîn peste sine e cel ce nu e st pînit de nimic. De i nu trebuie s te lauzi c ai st pînirea de sine totu i trebuie s ar i în fapte această st pînire i îndr zneală fa de patimi. S nu te ru inezi s ar i cu fapta c e ti mai tare ca ispitele, c le reziti, c nu te la i robit de ele. Iar îndr znirea aceasta d i o bucurie, cum se va ar ta în continuare.

dreptul adevărat i f r pat , pe evlaviosul i înstrăinatul de tot lucrul r u", care nu se cuvenea s p timească vreun r u, l-a predat ca s fie ispitit spre probarea lui, pînă ce a arătat pe vrăjmașii i pîrîșii lui rușina i i f r apărare, fiind da i pe fa de el.

Ia în sprijinul credinței i pe Iisus, pe Căpetenia i pe Desvîrșitorul mîntuirii noastre, (Evr. 2, 10) pe Cel ce ne-a răscumpărat pe noi din blestemul în care am căzut (Fac. 3, 13). Prive-te cum ajuns la ceasul crucii, ne-a arătat nouă calea rătăcirii dreptății calea mîntuirii ¹⁶⁸, zicînd: „Pînte, de este cu puțin s treacă acest pahar de la Mine, dar nu cum voesc Eu, ci precum Tu vrei” (Mt. 26, 39). Iar aceasta a făcut-o pentru noi Cel ce-l certase pe Petru, care-i spusese: „Milostiv fii ie, Doamne, s nu-ți fie ie aceasta” (Mt. 16, 22) ca unul ce era gata i hotărât s p timească . Pentru noi s-a rugat s treacă paharul, ca rugîndu-ne i noi s nu ne descurajăm, chiar dac în clipa de fa rugăciunea nu ne este ascultată ¹⁶⁹. S ne gîndim deci la patimile Mîntuitorului nostru făcut om i s rătăcim împreună cu El osîndirile, cuiele, nesocotirea, disprețuirea, scuipările, hlamida batjocoritoare, podoaba cununii de spini, oetul cu acrișii lui, străpungerea suli ei, apa i sîngele; i ia din toate

¹⁶⁸ Calea mîntuirii e calea rătăcirii, ca mijloc al întăririi adevărate fa de tot ce-l robește pe om din slăbiciune.

¹⁶⁹ Nu s-a rugat Iisus pentru Sine s treacă paharul de la El, ci pentru ca s ne învețe i pe noi s ne rugăm cînd ne aflăm în mare strîmtorare, i rugîndu-ne s luăm putere s rătăcim. Astfel nici El n-a primit i nici noi nu primim prin rugăciune depășirea pămînturii, a necazului, ci puterea de a o rătăci. Căci aceasta ne este de folos pentru a ajunge la tîrîșt pînirii peste toate cele ce caut s ne robească , nu se pare a fi durere. Deci nici Iisus n-a obținut ceea ce a cerut, nici noi. Dar obținem altceva cu mult mai de folos. Rugăciunea nu-i ascultată totdeauna în ceea ce cerem, dar e ascultată totdeauna prin faptul că ni se dă putere s rătăcim ceea ce ni se lasă suportăm.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

alinarea durerilor tale. C ci nu va l sa osteneala ta s fie zadarnic (I Cor. 15, 58). Dar ca nu cumva privind pe sfin ii ce i-au purtat în timpul lor roadele r bd rii necazurilor i au fost l uda i pentru aceasta, tu s r mîi nep rta de ele, te-a l sat i pe tine s rabzi pu in osteneal , ca s te faci împreun p rta cu ei i cu Iisus cî tigînd îndr znire înaintea Lui împreun cu sfin ii. Deci nu te întrista, c ci nu te-a uitat Dumnezeu, ci se îngrije te de tine ca de un fiu adev rat i nu nelegitim. i te vei inea bine de vei lua aminte în chip neclintit la tine însu i, ca s nu cazi din frica lui Dumnezeu i din mul umirea adus Lui. Dar vei fi fericit, dac te vei face cu adev rat str in i s rac. C ci ace tia sînt mo tenitorii Împ r iei lui Dumnezeu¹⁷⁰. Îmb rb teaz -te i fii tare în Domnul. Nu preget s - i amintesc de acelea i bun t i, pe care i le va d rui Domnul. Roag -te pentru mine.

107. (V. 202). *Rug mintea aceluia c tre acela mare B trîn pentru sprijinirea inimii sale i pentru iertarea p catelor sale începînd de la na terea sa.*

R spunsul lui Varsanufie: Domnul Iisus Hristos s - i fie t m duire i sprijin sufletului i trupului i s - i sus in inima ca s nu pun st pînire pe tine diavolul, urîtorul de bine i de oameni. Cît despre iertarea p catelor tale de la na tere i pîn acum, aceasta i-o va h r zi ie Dumnezeu dup patruzeci de zile dac vei fi p rta la rug ciunile mele pentru acest dar, prin scurta ta

170 Cel str in i s rac de toate de bun voie e cu adev rat tare, s-a ridicat deasupra tuturor, putînd vie ui i f r ele. i-a descoperit subiectul s u nesfîr it mai de pre decît toate, El e cu adev rat liber i puternic fiind unit cu Tat l cel atotputernic i supremul subiect nesupus de nimic. El e fiu dup har al Împ ratului suprem.

r bdare. Îmb rb teaz -te i fii tare în Domnul.
Domnul, marele

Doctor al sufletelor i trupurilor, s fie cu tine. Pace Fie
în Domnul, frate !

108. (V. 203). *R spunsul lui Ioan, al celuiilalt
B trîn, c tre acela .*

Dac oamenii fericesc pe cel bogat în cele lume ti, cu
mult mai mult fericesc eu iubirea ta care s-a îmbog it cu
cele dumnezeie ti prin rug ciunile binecuvîntatului nostru
P rinte. F r îndoial , dac rug ciunea lui n-ar fi apucat
s spun înainte: „Împuternice te-te i îmb rb teaz -te i
fii tare", ai fi fost în primejdie s te îmboln ve ti din
pricina micei tale negriji i a pu inului curaj de a st rui în
r bdare i în îndelung r bdare fa de gîndurile tale i
fa de cei ce te slujesc. A a îns i-ai adus aminte de
Apostolul care zice: "Purta i-v sarcinile unii altora i a a
ve i împlini legea lui Hristos" (Ef. 6, 2). C ci pentru c te
iube te, te-a încercat Domnul cu mil , datorit rug ciunii
robului. Sau, ca i prin aceast mic încercare s
conlucrezi cu rug ciunea lui. Iar aceasta i s-a socotit
drept lucrarea ta, ca s închid gura vr jma ului spre a nu
zice: „Dac ar fi fost ispitit spre îndreptare s-ar fi pr -
bu it" ¹⁷¹. Deci nu te întrista. C ci i se întîmpl a a cum
ai auzit de la B trîn. Îmb rb teaz -te i fii tare, dup
cuvîntul lui.

¹⁷¹ Ai conlucrat prin r bdarea ispitei adus asupra ta cu rug ciunea
lui Varsanufie pentru tine. Rug ciunea lui nu te-a scutit de ispit , ca
s po i ar ta i tu prin r bdarea ei, o împreun lucrare cu rug ciunea
lui. Dar i rug ciunea lui te-a ajutat s aduci aceast r bdare. Prin
aceasta s-a închis gura vr jma ului care ar fi putut spune c dac ai fi
fost supus la o astfel de prob , te-ai fi clintit din statornicia ta în
credin i în r bdare.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

109. (V. 204). *Acela B trîn sc pat de ispitate prin rug - ciunile sfîntului B trîn i prin înv tura lui duhovniceasc , i-a trimis acestuia mul umiri.*

R spunsul lui Varsanufie: Înăl toat doxologia Dumnezeului slavei. Pe El s -L l ud m în veci. Amin. C ci nu nou ni se cuvine slava, ci numai Lui i Fiului S u i Duhului S u cel Sfînt. Dumnezeu a adus iubirea ta la neputin a noastr ca s primim ajutorul Lui unul prin altul¹⁷². A vrut s împlineasc cu noi Scriptura care zice: "Fratele ajutat de frate este ca o cetate înt rit i împrejmuit de ziduri" (Prov. 18, 19).

Dar fie ca noi to i s fim ajuta i de Fratele nostru cel Mare, în eleg de Iisus. C ci El a binevoit s ne fac pe noi fra i ai S i¹⁷³. i a a sîntem ferici i de îngerii. Avem

¹⁷² Dumnezeu ar putea s dea ajutorul S u i omului în izolarea lui. Dar el face clar lucrarea Lui cînd o d fiec ruia prin cel lalt: El leag pe fiecare nu numai de Sine, ci i de cel lalt. Prin aceasta impune fiec ruia o r spundere pentru cel lalt i sus ine iubirea între ei. Îl fere te pe fiecare de mîndria de a socoti c n-are nevoie decît de ajutorul lui Dumnezeu, deci de a dispre ui pe ceilal i. Cît de mult îmi înc lze te via a interesul celui lalt pentru mine! E i cel lalt capabil s m înt reasc , cum sînt i eu capabil s -l ajut. Omul nu e anulat. Dar iubirea reciproc ce-i înobileaz îi face mai capabili s se înal e la sim irea lui Dumnezeu. Îns nu numai aceast noble e produs în ei de iubire îi ridic la sim irea lui Dumnezeu, ci i experien a pe care o fac despre limita puterii lor de a se ajuta în unele cazuri, f r un ajutor ce le vine amîndurora de mai sus de ei, de la Dumnezeu, ultimul izvor al puterii.

¹⁷³ Fiul lui Dumnezeu, f cîndu-se Fratele nostru cel Mare, a confirmat voin a lui Dumnezeu de a fi ajutat fiecare din noi printr-un alt om, printr-un frate al nostru într u umanitate. A ar tat prin aceasta marea importan a fratelui în existen a noastr i importan a mea ca frate în existen a altora. Iar prin aceasta r spunderea noastr a unui a fa de altul, ca fra i. Cînd ne-a f cut Dumnezeu a a, a pus o temelie voin ei de a face pe Fiul S u Frate al nostru, sau crearea noastr ca fiin e ce î i au temelia în voin a lui Dumnezeu de a face pe Fiul S u

un astfel de Frate puternic, ca să ne facă și pe noi puternici; tare, ca să împartă cu noi prilezi luate de la vrăjmași; arhistrateg (suprem conducător de oști), ca să zdrobească în război pe vrăjmașii care poartă război împotriva noastră; Doctor, ca să împacă pe omul nostru cel din untru cu cel din afară ce se supune lui; hrănitor, care nu hrănește cu

hrană duhovnicească; viu, ca să ne facă vii; milostiv, ca să ne miluiască; îndurător, ca să se îndure de noi; Împărat, ca să ne facă împărași; Dumnezeu, ca să ne facă dumnezei. Cunoșcând deci că toate sînt în El, rugăm-Lui. Căci cunoaște cele de care avem nevoie mai înainte de a le cere de la El (Mt. 6, 8). El împlinește cererile inimii tale (Ps. 36, 4), dacă nu-L împiedici. Deci Lui înălțăm-I doxologia ta. Căci Lui se cuvine slava în veci. Amin. Roagă-te pentru mine, frate, ca să cunosc neputința mea și să mă smeresc.

Fratele nostru, prin care ne mîntuim sau ne asigurăm viața de veci. Iisus a ales în Sine ca Fratele nostru toate posibilitățile comunicării de putere de la un frate la altul, nesfîrșite resurse de mil. El a trăit în mod culminant responsabilitatea fratelui pentru frați, valoarea ce o au frații și omenești pentru El, conștientul emoțional ce-l dă vieții proprii interesul meu pentru frate, interesul fratelui pentru mine, căldura și sensul ce le dă vieții omenești relația între frate și frate. În Iisus însă responsabilitatea nelimitată pentru frate nu e împreună cu durerea de a nu-i putea asigura viața veșnică, așa cum o voesc dar n-o pot da, de-a asigura de fapt valoarea eternă a fratelui simțit de mine. Căci în El această responsabilitate de frate poate să realizeze pe seama fraților ceea ce dorește el: eternizarea lor. Coborînd Fiul lui Dumnezeu din cer ca să se facă Fratele nostru, a coborît suprema nobilă care-i poate înnobila pe oameni prin iubirea reciprocă reală.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

110. (V. 205). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn despre secet i despre îndelungata lui t cere.*

R spunsul lui Varsanufie: Toate le face Dumnezeu la vremea lor. i toate spre folosul oamenilor. Dac a împiedicat ploaia, a f cut-o spre certarea îndrept toare a lor. Dar iar i se milostive te de ei i le-o trimite. La fel a fost oprit o vreme cuvîntul, ca s simt unii, m car c ei totu i n-au sim it. Dar Dumnezeu se întoarce iar i i cuvîntul se gr e te din nou dup trebuin spre folos.

111. (V. 206). *Rug mintea aceluia c tre acela mare B trîn: Te rog, cuvioase P rinte, împline te pentru mine sfintele tale f g duin e despre iertarea p catelor.*

R spunsul lui Varsanufie: "Binecuvîntat este Dumnezeu i Tat l Domnului nostru Iisus Hristos, care ne-a binecuvîntat pe noi cu toat binecuvîntarea duhovniceasc întru cele cere ti" (Ef. 1, 3). C ci dac te preg te ti spre primirea celor cerute de tine, le vei lua prin multa ta osteneal i prin neputin a noastr . C ci eu socotesc cî tigurile i foloasele fiec rui om i ale fiec rui suflet ca ale mele" ¹⁷⁴. Deaceea cu bucurie i arzînd m cheltuiesc pentru sufletele voastre, cum bine tie

¹⁷⁴ Dac socotesc ca ale mele toate cele primite de cineva dela Dumnezeu, m i rog ca el s le primeasc , socotind c , le primesc eu însumi. Nu se poate sim i cineva fericit cînd e bogat dac ceilal i sînt s raci. Numai în ambian a bog iei generale sînt i eu bogat. Eu m îmbog esc primind dela al ii i m bucur de cele ce le au al ii. M bucur de ceea ce am eu cînd v d aceasta folosind pe al ii, rodind în al ii, f cînd bucurie altora. Aceast se refer mai ales la bunurile spirituale.

Dumnezeu, singurul cunoscător al inimilor noastre. Ii-
 tiu i sînt încredințat că nu vom pierde în zadar
 osteneala noastră. Să ai deci încredere că vei lua cele
 cerute. Dar luîndu-le, porzește-le, ca să rămîi hărăz
 tine. Căci mulți au luat, dar după ce au luat au căzut,
 pentru că n-au porzit cu frică ceea ce au luat. Fii deci
 doritor al celor bune, dar și porzător al lor; slujitor
 bineplăcut al Stăpînului tău; ucenic smerit al Celui ce s-a
 smerit pentru tine, ascultător de Cel ascultător¹⁷⁵,
 neînător de minte al răului din puterea Celui neînător de
 minte al răului; îndelung răbdător din puterea Celui
 îndelung răbdător; milostiv din puterea Celui milostiv;
 purtînd sarcinile aproapelui, precum și El poartă sarcinile
 tale; iubind pe toți cu sinceritate, precum și El ne iubeste
 pe noi; urmînd Lui în toate pînă ce te va primi în marea
 Lui odihnă, pe care "ochiul n-avut-o și urechea n-a
 auzit-o și la inima omului nu s-a suit, la cele pe care
 Dumnezeu le-a pregătit celor ce-l iubesc pe El" (I Cor. 2,
 9). Lui I se cuvine slava în veci. Amin. Roagă-te pentru
 mine, monahule !

112. (V. 207). *Acela i-a cerut marelui B trîn acelea și
 lucruri.*

R spuns: Frate Andrei, să-și dea ie Domnul cele ce
 le-a spus Iisus: "Cere și i ve și lua" (Io. 16, 24). Să se

¹⁷⁵ Așa se împacă faptul de a nu avea nimic ce te robeste, de a avea
 chiar pe Dumnezeu nu ca Stăpîn, ci ca Tatăl și Frate, cu faptul că
 totuși îi ești ascultător și plin de smerenie. Ascultător tu de Hristos, dar
 ascultător și El nu numai de Tatăl, ci și la trebuințele tale; te smerește tu
 fa de El, dar s-a smerit și se smerește și El pentru tine și fa de
 tine, mai mult decît te smerește tu, pentru că se coboară dela
 dumnezeirea Sa infinit sau cu ea pînă la starea de Frate al tău. E o
 întrecere în smerenie și în reciproca preuiere, în deplina libertate.

împlinesc toate cererile tale. Dar preg te-te i casa întru toat cur ia ca s prime ti cele d ruite. C ci ele se a eaz în casa curat ca într-o visterie. i î i r spîndesc buna mireasm acolo unde nu e gunoi. Iar cel ce gust din ele se înstr ineaz de omul vechi, r stignindu-se lumii i lumea lui (Gal. 7, 14) i vie uind totdeauna Domnului. Vasul acestuia nu va fi spart oricît ar bate în el valurile vr jma ului. El s-a f cut de acum înainte înfrico tor celor potrivnici, c ci ei v d în el sfînta pecete. i pe cît de vr jma este acelora, pe atîta de prieten este marelui împ rat. Drept aceea ur te, frate, în chip des vîr it, ca s iube ti în chip des vîr it. Dep rteaz -te cu des vîr ire ca s te apropii cu des vîr ire ¹⁷⁶. Scîrbe te-te de o înfiere, ca s o iei pe alta ¹⁷⁷. Înceteaz s împline ti voile (tale sau ale celui r u) ca s împline ti voia ^{177b}. Taie-te pe tine i leag -te pe tine

¹⁷⁶ Numai cel ce ur te des vîr it, iube te des vîr it binele. Dar ura des vîr it a r ului înseamn totala absen a urii. Nu te po i apropia cu des vîr ire de cineva în iubire, dac nu te-ai dep rtat cu des vîr ire de egoismul t u care te desparte de el, dac n-ai înl turat poarta care te închide în tine. Intre cei r i, între demoni nu este apropiere real , pentru c nu este iubire, pentru c nici nu s-au g sit pe ei în i i. Ei sunt lega i f r voia lor, prin blestemul r ului, al urii.

¹⁷⁷ Pîn e ti fiul diavolului, nu po i deveni fiul lui Dumnezeu. Pîn mai e ti legat de cineva care e r u, care te îndeamn la r u i egoism, nu po i deveni intim celui bun, în comunicare cu el. C ci exist i o leg tur a celor robi i de r u. E leg tura robiei, nevrut de ei. E legat fiecare în zaua proprie a unui lan care-i leag pe to i. Se detest , dar nu se pot desprinde unul de altul.

^{177b} Voile tale desp r ite de voia lui Dumnezeu nu sunt voi deplin libere. Ele nu sunt voia ta adev rat . C ci aceasta este robit de mîndrie, sau de o patim sau alta. Ea e multipl , c ci tu însu i e ti sfî iat, supunîndu-te cînd unui st pîn, cînd altuia. Nu po i avea nici-o consecven . Voia ta adev rat se afirm cînd afirm voia lui Dumnezeu. Atunci e ti cu adev rat liber i unitar, sau tu însu i, c ci faci permanent ceea ce corespunde subiectului t u ca fundament ve nic al existen ei tale fericite în fundamentul ultim al lui.

¹⁷⁸. Omoar -te pe tine i f -te viu ¹⁷⁹. Uit -te pe tine ca s te cuno ti pe tine ¹⁸⁰. i iat ai faptele monahului.

113. (V. 208). *Acela i-a cerut marelui B trîn acelea i lucruri.*

R s p u n s : Frate i prea iubite sufletului meu, Andrei! Dac ai cunoa te cum trebue darul lui Dumnezeu, chiar dac to i perii capului t u i-ar fi tot atâtea guri, n-ai putea s -L pream re ti pe El, sau s -I mul ume ti dup vrednicie. Dar cred c tu î i dai seama de aceasta. Dumnezeu tie c nu e b taia ochiului meu, sau clip în care s nu te am în minte i în rug ciune. Dar dac eu te iubesc a a, cu mult mai mult te iube te Dumnezeu care te-a pl smuit. Iar eu m rog Lui s te c l uzeasc i s te cîrmuiasc dup voia Lui. i El te cîrmue te pe tine spre folosul sufletului t u. Iar dac are îndelung r bdare cu tine, aceasta este spre folosul sporit al sufletului t u. R mîi deci a a, mul umindu-I pentru toate i socotindu-te ca nimic în toate, crezînd c toate cele spuse ie se vor împlini în Hristos Iisus Domnul nostru. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

114. (V. 209). *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre acela , care-i ceruse acelea i lucruri i în elegere de la Dumnezeu.*

¹⁷⁸Taie-te de cel r u i leag -te de Dumnezeu, c ci prin amîndou acestea te eliberezi.

¹⁷⁹Omoar -te pentru tine, ca s fii cu adev rat comuniune cu Dumnezeu i cu ceilal i. Omoar individul egoist care te ine mort, ca s fii viu ca subiect comunitar...

¹⁸⁰Uit grija de tine, ca s cuno ti ce e ti cu adev rat, prin trezirea con tiin ei de eul t u r spunz tor, îmbog it i aprofundat prin leg turile fundamentale ce i le descopere cu Dumnezeu i cu semenii.

Frate Andrei, zis-a Domnul c tre Marta: "De crezi, vei vedea slava lui Dumnezeu" (Io. 11, 40). Crede deci i tu i vei vedea pe Laz r înviat din mor i i stînd la mas cu Iisus (Io. 12, 2). i vei vedea pe Maria ezînd lîng sfintele Lui picioare, izb vit de grijile Martei. Crede c i se vor da toate cîte au fost cerute prin mine, nevrednicul, de la Dumnezeu, ca s le dea iubirii tale. Nimic nu cere Dumnezeu de la tine decît r bdare i mul umire, ca s -i deschid visteriile în elepciunii i în elegerii aflate în El. Te îmbr i ez în Domnul, întru care fii s n tos cu sufletul i cu trupul i roag -te pentru mine.

115. (V. 210). *R spunsul aceluia c tre B trîn c tre acela .*

Frate i iubite Andrei, ascult ! Cei ce primesc de la împ ratul pre ioasele monezi, de le p zesc cu sîrguin i grije, ele r mîn str lucitoare i curate. Dar dac n-au grije de ele, nu numai c se ruginesc, ci se i pierd. Deaceea a spus un oarecare în elept: "Leag argintul t u" (Sirah 28, 29). Iar eu îi spun nu numai s -l legi cu credin a neîndoelnic , ci s -l i pecetluie ti cu smerenia i cu îndeluga r bdare a ascult rii, prin care se mîntue te cel ce rabd (Mt. 10, 22). Î i spun, cu îng duin a lui Dumnezeu, un lucru îndr zne : Prin mine, cel prea mic, îi spune ie Marele Mijlocitor Iisus, Fiul P rintelui celui binecuvîntat, d ruitorul Sfîntului Duh: "Iertate-i sînt p catele tale cele multe" (Lc. 7, 47-48), de la na tere i pîn acum. Primind deci aceast mare i negr it bucurie, iube te-L pe El cu toat puterea, ar tînd road vrednic de poc in (Mt. 3, 8) i strigînd cu Sf. Pavel acele cuvinte ca o cîntare: "Cine ne va desp ri pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtorarea, sau

foamea, sau prigoana, sau lipsa de împrăc minte, sau primejdia, sau frica, sau sabia?"; i zicînd cu El: "Sîntem omorîi în fiecare zi, sîntem socoti i ca ni te oi spre junghiere. Dar în toate acestea sîntem mai mult decît biruitori prin Cel ce ne-a iubit pe noi. Cîci sînt încredin at c nici moartea, nici via a, nici îngerii, nici încep toriile, nici st pîniile, nici cele de fa , nici cele viitoare, nici puterile, nici în lîmea, nici adîncul, nici vre-o alt zidire nu ne va putea desp r i pe noi de dragostea lui Dumnezeu în Hristos Iisus, Domnul nostru" (Rom. 8, 35-39). Arat -te gîndind la acestea nu cu gura ci i prin fapte. Cîci zice: "Întru r bdarea voastr ve i cî tîga sufletele voastre" (Lc. 21, 19). Te-ai f cut p rta de o mare vrednicie, arat mari i vrednice fapte de r bdare i de vrednicie. Cîci prin ele se a teapt des vîr irea de care fie s ne facem vrednici în numele Tat lui i al Fiului i al Sfîntului Duh. Amin. Macin -le acestea neîncetat i prin lucrare. i gust dulcea a lor ca s -i înmiresmeze sufletul t u i al celor cu care te întîlne ti. Îmb rb teaz -te i fii tare, prea bine credinciosule !

116. (V. 211). *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre acela .*

Frate Andrei, Domnul a spus c Ilie a i venit (M. 17, 12). i eu îi spun c Laz r al t u cel spiritual a i înviat i a fost deslegat de leg turi (Io. 11, 44) i pentru el s-a împlinit cuvîntul: "Tu ai rupt leg turile mele" (Ps. 115, 7)¹⁸¹. Deci i tu e ti dator s aduci "jertfa laudei" Celui ce te-a deslegat, ca s nu cazi iar i din negrije în leg turile

¹⁸¹ Mortul sufletesc e legat de patimi, nu se mi c liber, nu e st pîn pe sine. În fiecare se poate scula din mormînt, deslega din leg turi, omul s u interior, în rela ie de prietenie cu Hristos, ca un alt Laz r.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de mai înainte" ¹⁸², dup cuvîntul Mîntuitorului: „Iat te-
ai f cut s n tos, de acum s nu mai p c tue ti" (Io. 5,
14). Mul ume te lui Dumnezeu. C ci El se îngrije te de
tine, te c l uze te în toate, dac i tu st rui în a voi. Fii
s n tos cu sufletul i cu trupul. i roag -te pentru mine.

117. (V. 212). *Acela primind un a a de mare dar, a
mai cerut s fie înf i at el i cei împreun cu el (lui
Dumnezeu).*

R spuns: Slujitorule al lui Dumnezeu Cel Prea înalt
i împreun slujitorule cu mine, Andrei. Pace ie i celor-
lal i împreun slujitori ai no tri dela Dumnezeu Tat l i
dela Domnul nostru Iisus Hristos. V fac vou cunoscut
c înc înainte de cererea voastr v-am înf i at Sfintei,
închinatei, celei de o fiin de via f c toare i
neînceputei Treimi, într-o înf i are care s v p zeasc
de tot r ul. Dar nu voesc s nu îi i aceea, c este i o
alt înf i are mai plin de fric , mai de neocolit i de
dorit întru toat frica i mult iubit , mai plin de cinste i
mai sl vit . Care este ea asculta i: Cînd va fi f cut, de
ru ine urîtorul de bine vr jma , auzind glasul acela fericit
i de via f c tor al Mîntuitorului nostru c tre noi, glas
plin de bucurie i de veselie, luminat de o str lucire
negrit i gr ind: "Veni i binecuvînta ii P rintelui Meu
de mo teni i Împ r ia cea g tit vou dela întemeierea
lumii (Mt. 25, 34). Atunci va avea loc marea înf i are
înaintea Lui, cînd „Se va preda Împ r ia lui Dumnezeu
i Tat l (I Cor. 15, 24). Aceasta este i afar de ea nu este

182 Aducînd jertfa de laud lui Dumnezeu, ie i din robia egoismului
sau a patimilor tale. Predîndu-te, cu sim ire de laud , lui Dumnezeu,
te-ai eliberat de tine, ai intrat în orizontul larg al vie ii în Dumnezeu
cel a toate iubitor.

alta. i cum se va face, ascult : Fiecare dintre sfiii i înf i înd pe fiii s i mîntui i lui Dumnezeu, va zice cu glas str lucitor, cu mult i mare îndr zneal , spre uimirea îngerilor i a tuturor puterilor cere ti: "Iat eu i copiii pe care mi i-a dat Dumnezeu" (Evr. 2, 13; Is. 8, 18)¹⁸³. i nu numai pe ei, ci i pe sine ce va preda lui Dumnezeu¹⁸⁴. i atunci va fi Dumnezeu toate în to i (I Cor. 15, 28). Ruga i-v s ajungem acolo. Fericit cel ce a teapt i ajunge acolo. Ruga i-v pentru mine, iubi ilor.

118. (V. 213). Acela , sup rat de n lucriri i de ispitele ce veneau dela draci, i mirîndu-se c dup o afît de mare iubire de oameni a lui Dumnezeu i dup f g duin a bun t ilor viitoare, se mai ivesc acelea, a întrebat pe acela mare B trîn despre ele: i dac mai stau în el pece ile f g duin elor¹⁸⁵.

183 Cei mîntui i prin cineva sînt fiii lui duhovnice ti. Ei s-au mîntuit prin el întrucît Hristos, pe care el li L-a f cut cunoscut, a lucrat prin el asupra lor. Dar i el s-a f cut organ capabil al voii lui Hristos: prin credin a lui tare prin via a lui potrivit voii lui Hristos, prin îndrumarea dreapt dat lor. Ei vor fi scrisoarea lui de recomandare în ziua judec ii. Vor ar ta cum i-a împlinit r spunderea lui. În el însu i se vor ar ta i ei, sau ce a f cut el pentru ei (II Cor. 3,2). Intre cei ce lucreaz pentru alii i între cei din urm se produce o interioritate reciproc . Ei nu mai pot fi desp r i i unii de al ii. Inima p rin ilor nu mai poate fi golit de copii i nici a copiilor de p rin i.

184 Dar cei ce se vor preda lui Dumnezeu împreun cu cei care i-au adus la mîntuire, vor fi preda i i ei de Hristos, care a lucrat prin rîvna lor de cî tigare a altora. Ei vor fi preda i întrucît Hristos însu i predîndu-se Tat lui îi va avea înscri i pe to i în Sine. Hristos va preda toate Tat lui, avîndu-le pe toate adunate în Sine, care se vor preda Lui. E marea concentrare a tuturor în Hristos în Marele Frate i odat cu El în Tat l, ca to i s fie în Hristos la sînul Tat lui.

185 F g duin ele se întip resc ca o arvun în cei ce cred în ele. Cel ce va fi plin de iubire în Împ r ia lui Dumnezeu, are de pe acum în sine iubirea în desvoltare.

R spunsul lui Varsanufie: „Pace mult este celor ce iubesc pe Domnul i nu va fi lor sminteal ” (Ps. 118, 165). Pace mult va fi ie în Dumnezeu, prea cinstite frate Andrei cel de un cuget cu mine. S nu te mole easc pe tine mul imea patimilor i n lucirilor dr ce ti, ci crede c nu vor izbuti nimic tulbur rile i ispitele lor ci mai vârtoș i i vor spori virtutea, dac vom lua aminte cu grije s st ruim în r bdare. C ci s-a zis despre dreptul care se mîntue te prin credin : „De se va feri, nu va binevoi sufletul Meu întru el” (Avac. 2, 4). S nu sl bim deci coarda, ca s nu pierdem cele date nou de iubitorul de oameni i milostivul Dumnezeu. C ci e propriu Lui s ne dea i nou s fim p zi i.

i s nu te miri c dup sfintele f g duin e i dup darurile de care nu-I pare r u lui Dumnezeu, se mi c iar i spre tine patimile necinstite ale acelora, urm rind s jefuiasc comoara nesfîr it , ci adu- i aminte de neru- inarea lor de dup m rturia St pînului nostru Dumnezeu despre cel întru sfin i i sl vitul Iov ¹⁸⁶. Adu- i aminte cîte ispite i uneltiri a pus în mi care ca s doboare turnul i n-au putut, nici n-au izbutit s jefuiasc comoara str - lucitei lui credin e i mul umiri. C ci a a cum întîlnirea cu focul face aurul mai str lucitor, la fel îl face mul imea încerc rilor pe cel drept. C ci Dumnezeu a îng duit ca i dup m rturisiria Sa despre drept, s fie încercat robul S u spre i mai marea laud i slav a St pînului ¹⁸⁷ i

¹⁸⁶ De i Dumnezeu însu i a dat m rturie despre fidelitatea lui Iov, dracii au avut neru inarea s pun la îndoial asigurarea dat lor de Dumnezeu despre această fidelitate.

¹⁸⁷ Dumnezeu a primit mai mare slav prin r bdarea de c tre Iov a încerc rilor venite asupra lui, atît pentru c m rturia lui Dumnezeu pentru el s-a dovedit prin ea adev rat , cît i pentru c s-a ar tat cît de tari sînt cei ce se încred în El.

spre ru inarea vr jma ilor. Deci s nu te descurajezi. C ci pece ile f g duin elor stau neclintite. Ci a teapt cu r bdare pe Domnul. C ci „cel ce rabd pân la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22), în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia fie slava în veci. Amin.

119. (V. 214). *R spusul marelui B trîn c tre acela , în care se sem nase gîndul c neînfrînarea de la mînc ri îl va împiedica s ajung la cele f g duite lui.*

Nu din nesocotirea înfrîn rii i a nevoinei ei spun mereu iubirii tale s împlinesc ti trebuin a trupului precum e nevoe. Doamne fere te ! Ci pentru c dac lucrarea l untric nu ajut , dup Dumnezeu, omului, în zadar se oste ne te în cea din afar . De aceea a spus Domnul c „nu cele ce într spurc pe om, ci cele ce ies din gur " (Mt. 15, 18). De fapt lucrarea din untru f cut cu durerea inimii aduce lini tea adev rat a inimii, iar lini tea aceasta aduce smerenia; i smerenia face pe om loca al lui Dumnezeu¹⁸⁸. Iar s l luirea Lui scoate afar pe dracii r i i pe c petenia lor, diavolul, împreun cu patimile lor necinstite. i astfel omul se face biseric sfîn it , luminat i curat a lui Dumnezeu, plin de toat buna mireasm , de bun tate i veselie. Omul se face atunci purt tor de Dumnezeu, mai bine zis dumnezeu, precum s a spus: "Eu am zis: dumnezei sînte i i fii ai Celui Prea Înalt" (Ps. 81, 6).

188 Smerenia deschide pe om cu totul lui Dumnezeu. C ci el nu mai ine la nimic care ar fi al s u, ci a teapt totul dela Dumnezeu. Dar smerenia e adus în inim de lini tirea care înseamn nefr mîntarea omului de nici-o grij pentru ceva, deslipirea complet de toate. Prin lini tire se ajunge la smerenie, la con tiin a adev rat c nu e ti i nu ai nimic prin tine. Smerenia te face c te socote ti atîrnat total de Dumnezeu, f cîndu- i-L deplinevident pe El.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Deci s nu te tulbure gîndul, mai bine zis vicleanul, c mînc rile trupe ti te împiedic s ajungi la f g duin . C ci ele sînt sfînte¹⁸⁹ i din ceeace e bun nu poate ie i ceva r u. Ci cele ce ies prin gur , trimise de inim , opresc i împiedic pe om s ajung în mod sigur la f g duin ele puse în fa a lui. Împlinind deci trebuin a trupului, s nu faci deosebiri, ci f puterea omului din untru s se osteneasc i s smereasc gîndurile lui.

i atunci Dumnezeu deschide ochii inimii tale ca s vad¹⁹⁰ „lumina cea adev rat " (Io. 1, 9) i s spun cu în elegere „prin har sînt mîntuit" (Ef 2, 5) în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

120. (V. 215). *Întrebare a aceluia c tre acela c tre B trîn: Fiîndc precum tii, St pîne, sînt slab cu sufletul i cu trupul, î i cer s rogi pe Dumnezeu s -mi dea putere de r bdare ca s port cele ce vin asupra mea.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate Andrei, voesc s afle iubirea ta c toate darurile (harismele) se dau prin

189 Dac trupul e prin smerenie templu sfin it al lui Dumnezeu i dac nu te legi prin pl cere de mînc rile ce le consumi, ci gîndul întreg î i este la Dumnezeu, mînc rile se sfin esc i ele, gîndind în vreme ce le consumi la Dumnezeu.

190 A primi în trup mînc rile cu gîndul c Dumnezeu e totul i cu nimic prin mine însumi, îmi deschide ochii s -L v d pe Dumnezeu i prin aceast trebuin a mînc rii i chiar toate mînc rile ca l sate de Dumnezeu spre a corespunde trebuin ei între inerii trupului i a vie ii mele de pe p mînt. E iluminarea prin care vedem pe Dumnezeu prin crea iune, sau ca creator al tuturor. Dac eu prin mine sînt nimic i dac toate prin ele sînt nimic, atunci trebuie s fie cineva care îmi d putin a s exist i d i tuturor aceast putin , odat cu rostul lor pentru mine.

venirea Sfântului Duh de multe ori i în multe feluri. Odat a dat Dumnezeu Apostolilor Duhul s scoat draci; alt dat s s vîr easc vindec ri; alt dat s prevad ; i alt dat s învie mor i. Dar Duhul des vîr it st în a ierta p catele i în a elibera sufletele de întuneric i în a le duce la lumin . Deci îl rog pe Dumnezeu ca dup eliberarea sufletului t u de întuneric, s -i dea Duhul Sfînt spre r bdare i mul umire; i „ca s se ru ineze vr jma ul, neavînd de zis nimic r u împotriva noastr " (Tit. 2, 8). Conlucreaz i tu pu in, luptînd s -l dobînde ti i i-L va da „Dumnezeu cel bogat în mil " (Ef. 2, 4). Roag -te pentru mine, frate.

121. (V. 216). *Întrebare a aceluia c tre marele B trîn: Te rog, st pîne, pomene te-m totdeauna i arat -mi cum trebuie s vie uesc cu fratele care locue te aproape de mine.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, st scris: „De te voi uita Ierusalime, uitat s fie dreapta mea" (Ps. 136,5)

Aceasta despre pomenire. Cît despre cum trebuie s vie ue ti cu cel apropiat, cel ce voe te s plac lui Dumnezeu s - i taie voia sa de dragul aproapelui, silindu-se pe sine. C ci zice: „Împ r ia lui Dumnezeu este a celor ce o silesc i cei ce o silesc, o r pesc pe ea" (Mt. 11, 12). Afl deci cum se odihne te fratele i f a a i vei afla odihn de la Dumnezeu¹⁹¹ în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

191 A sili Împ r ia înseamn a te sili pe tine. C ci prin aceast silire a ta, sau prin luarea ta în st pînire de c tre tine cu putere, afl i în sinea ta cea adev rat , sau prin ea, Împ r ia care este a celor st pîni pe ei, a celor ce au reu it s pun cu sila st pînire pe ei. C ci în aceast putere a ta de a te st pîni se arat puterea lui Dumnezeu, care te-a eliberat de toate. Dar st pînindu-te pe tine nu mai superi pe fratele i te vei întîlni cu el în dragoste sau în Împ r ia ve nic . A a ve i fi

122. (V. 217). *Acest frate, care locuia aproape de b trînul bolnav comp timind cu neputin a lui, i-a cerut tare mult marelui B trîn s se roage pentru el.*

R spunsul *lui Varsanufie:* Frate, nu-mi dai pace. „Dac ai fi cunoscut darul lui Dumnezeu" (Io. 4, 19), ai fi sl vit pe Dumnezeu, pentru c din vreme în vreme dojene te pe robul S u Andrei ca un P rinte milostiv, ca s închid gura spurcat a demonului, pentru ca acesta s nu dea motiv împotriva lui în ziua judec ii, c s-a odihnit în marile f g duin e, vestite lui de Dumnezeu, prin mine, prea neînsemnatul i netrebnicul rob¹⁹². Dar ce socote ti? C nu p timesc i eu împreun cu el, mai mult ca orice om? Suf r i eu cu el. C ci altfel cum s-ar mai adev veri cuvîntul c „de sufer un m dular, toate m dularele sufer împreun cu el" (I Cor. 11, 26).

Dac ai cunoa te cu adev rat str lucirea celor ce-l a teapt , ai fi cîntat împreun cu Pavel, mul umind, vese-lindu-te i zicînd c „nu sînt vrednice p timirile vremii de acum de m rirea celor ce se vor descoperi" (Rom. 8, 18). Dumnezeu s -l înt reasc i s -i trimit lui marea mil . V îmbr i ez pe voi în Duhul Sfînt, privind cu Dumnezeu la înaintarea voastr cea întru Hristos, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

123. (V. 218). *Acela frate dorea s slujeasc b trînului dup putere împreun cu slujitorul lui.*

amîndoi mîngîia i i odihni i de Dumnezeu, a c rui dragoste a i aflat-o, ca pe cea care v une te.

¹⁹² Dac n-ar veni asupra celui drept necazuri, diavolul (i nu numai el, ci i invidioasele slugi ale lui), ar putea spune în ziua judec ii c tre Dumnezeu: i-a fost u or s nu se clatine în via a p mînteasc , odat ce a cunoscut f g duin a marilor bun t i ce-l a teapt i de a c rorarvun s-abucuratînc pep mînt,nefiindsup ratdenecazuri.

B trînul, din dreapta socoteal nu voia s fie slujit de acela pentru cuvîntul Lui Ava Teodor din Ferme, care nu suferea s porunceasc ucenicului s u (Pateric, la Isaac 2). De aceea a întrebat pe cel lalt B trîn despre aceasta.

R spunsul lui Ioan: Dumnezeuul cerului i al p - mîntului s sporeasc credin a ta, o, prea cinstite i prea iubite frate; i s înt reasc iubirea ta întru frica Lui ca s împlineasc hot rîrea ta cea bun în privin a aproapelui. C ci dac te ostene ti pu in dup putere, nu te va lipsi Dumnezeu de plata osteneii tale. Deci odihne te pe b trîn atîta cît po i. C ci aceasta place lui Dumnezeu mai mult decît sfînta slujb i decît jertfa. Iar cele ce nu le po i, s le fac fratele. i b trînul nu trebuie s se fereasc , din dreapta socoteal , de a fi slujit de c tre voi, odat ce e bolnav, ci s mul umeasc lui Dumnezeu i s se roage pentru voi. C ci fiind bolnav nu e dator s în cuvîntul lui Ava Teodor, care a spus despre frate: „Nu sînt conduc torul chinoviei, ca s -i poruncesc. Dac vrea s fac ceva, s fac ceeace m vede pe mine c fac". Ava Teodor le-a spus aceasta pentru c putea s împlineasc trebuin a lui i s slujeasc altora. Dar acesta este bolnav. i fiecare trebuie s - i duc via a în frica lui Dumnezeu pe m sura i starea lui, mul umind Lui totdeauna. C ci prin el î i iau plata lor i al ii ¹⁹³. Deci s

¹⁹³ Prin cel bolnav, slujit de al ii, ace tia î i iau plata lor dela Dumnezeu. De aceea nu trebuie ca cineva fiind bolnav, s opreasc pe al ii de a-l sluji. C ci aceasta i-ar lipsi pe aceia de plata lor. Dar nici el nu trebuie s - i piard plata sa, l sîndu-se slujit din comoditate, sau din mîndria ce i-o produce superioritatea în vîrst , înv tur sau în pozi ia ierarhic (social).

^{193b} (neprecizat în text n.ed.) Cu mare delicate e socote te B trînul Ioan c cel ce opre te pe cineva s -l slujeasc , îl pismue te pentru r splata ce o va primi de la Dumnezeu. Se socote te supus ispitei p catului dac nu se las slujit. Prin aceasta îl împiedic pe acela de

nu pismuiasc pe cel ce vrea s asculte pe Cel ce zice: „Bolnav am fost i mi-a i slujit" (Mt. 25, 36). C ci Dumnezeu nu cere, precum am auzit adeseori, de la cel bolnav decît mul umire i r bdare. Pentru c acestea mijlocesc pentru neputin a noastr înaintea lui Dumnezeu¹⁹⁴. Deci potrivit dreptei socoteli s nu se fereasc s fie slujit de oricare frate care voe te s se osteneasc dup Dumnezeu. i s nu spun : îl împov rez, sau îl nec jesc. Ci s spun : „Cel ce sluje te poate fi egal cu cei chinui i de boal dac Dumnezeu l-a încredin at c -l va r spl ti pentru mine. Domnul s -l mîntuiasc i pe mine s nu m osîndeasc ".

S se p zeasc acestea i locui i în pace, prin harul lui Hristos; al Dumnezeului nostru. „Înainte de toate purta i- v sarcinile unii altora i a a ve i împlini legea lui Hristos" (Gal. 6, 2). i pe lîng acestea, s ne aducem aminte c moartea nu întîrzie s se apropie. Sluji i Domnului i aproapelui cu fric ca s mo teni i prin El via a nemuritoare, în Hristos Iisus, Domnul nostru, întru care avînd n dejdea, nu v îngrijora i de ziua de mîine (Mt. 6, 34). C ci se îngrije te El de noi. i dac arunc m grija noastr asupra Lui (I Petru 5, 7), se va îngriji El însu i de noi precum voe te. Lui se cuvine slava. Amin. V îmbr - i ez în Domnul, cerîndu- v s v ruga i pentru mine, din dragoste,

la înaintarea în des vîr ire. Las -te deci servit cînd ai trebuin , nu atît pentru tine cît pentru cel ce vrea s o fac aceasta. Dar smere te- te, primind aceast slujire, socotind c iei asupra ta riscul p catului. Numai smerenia tope te p catul ce se poate lega atît de primirea slujirii cît i de refuzul ei.

194 R bdarea i mul umirea aduse lui Dumnezeu îl ap r pe bolnav pentru ceea ce n-a putut face pozitiv (post, nevoin) pentru Dumnezeu din cauza neputin ei lui.

124. (V. 60). *Întrebare a monahului Teodor c tre marele B trîn: Cum pot s cunosc gândul care vine dela Dumnezeu i cel care e dela fire i cel care e dela draci ?*

R spunsul lui Varsanufie: Fiule Teodor, cerînd, în elege ce ceri i preg te te-te de lucrare. C ci s-a scris: „Nu cugeta i cele înalte, ci l sa i-v du i de cele smerite" (Rom. 12, 16). Cererea ta ine de o m sur mare. Dac ochiul t u cel din untru n-a fost cur it prin multe leacuri, nu se poate desp ri de spini i m r cini, ca s poat prinde strugurele care înt re te inima i o vesele te. Dac nu ajunge omul la aceast m sur , nu poate deosebi lucrurile, ca s - i dea seama de nu cumva î i bat dracii joc de el i nu e am git încrezîndu-se în ei. C ci aceia schimb chipul lucrurilor precum voesc, mai ales pentru cei ce nu cunosc me te uaurile lor.

Iubitele, n d jdue te în Domnul i- i „va împlini cere-rile inimii tale" (Ps. 36, 3-4). i spune-I Lui în toate: „Fie, Doamne, nu cum voesc eu, ci cum Tu voe ti" (Mt. 26, 39). i va face cu tine dup voia Lui.

Ascult fiule deosebirea gândurilor ce ai cerut-o. Când gândul te îndeamn s faci ceva dup voia lui Dumnezeu, si ai bucurie în a face aceea i o întristare care i se împo-trive te, afl c e a lui Dumnezeu. Deci lupt -te s rabzi dup cuvîntul Apostolului: "Îmi duc trupul rob it i-l asupresc, ca nu cumva altora binevestind eu s m fac neîncuviin at" (I Cor. 9, 27). i îpline te voia lui Dum-nezeu.

Iar dac î i vine un gând ce ine de fire, ia aminte cu grije i vei putea s -l deosebe ti. C ci zice dumnezeiasca Scriptur : "Pentru aceasta va l sa omul pe tat l s u i pe mama sa i se va lipi de femeia sa i vor fi amîndoi un trup" (Fac. 2, 24). Dar Apostolul cunoscînd c voia lui

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu este s p r sim nu numai cele ale dracilor, ci i cele ale firii, c „trupul la nimic nu folose te” (Io. 7, 33), a zis: "Cel ce se alipe te de femeie este trup, dar cel ce se alipe te de Domnul, este duh" (I Cor. 6, 16-18). Deci cei ce voesc s fie duhovnice ti, trebuie s resping trupul. C ci ceea ce nu e de folos, e i p gubitor. Iar ceea ce p gube te trebuie lep dat. Dar celor ce voesc s vie uiasc în lume în chip evlavios le-a spus c „nunta e cinstit ” .a.m.d. (Mt. 13, 4).

Iar gândurile dela draci sînt tulburate i pline de întristare i atrag pe ascuns i în chip sub ire la cele dinapoi. Ele se îmbrac în piei de oaie, adic iau înf i area unor gânduri ale drept ii, „dar pe din untru sînt lupi r pitori" (Mt. 7, 15), adic prin cele de la ar tare folositoare, dar de fapt prin ele îns i nefolositoare r pesc i „am gesc inimile celor simpli" (Rom. 16, 18). Fiindc s-a spus de arpe c este foarte viclean (Fac. 3, 15), p ze te totdeauna capul lui ca nu cumva s afle în tine cuib i prin el locuin i s lucreze în tine pustiirea.

De dore ti deci i tu s te faci duhovnicesc, respinge cele ale trupului. C ci cele ce le t g due te cineva, pe acelea le i leap d . Ascult pe Domnul însu i zicînd: „De voe te cineva s vin dup Mine, s se lepede de sine i s -Mi urmeze Mie" (Mt. 16, 21). Dar cum se leap d omul de sine, dac nu p r sind voile firii sale i urmînd Lui ¹⁹⁵.

195 Avem aci o explicare a lep d rii de sine, a t g duirii sale: înseamn nu o nimicire total a fiin ei proprii, ci o neîmplinire a trebuin elor vie ii sale naturale, sau a voilor acestei vie i, împlinind omul însu i voile lui Dumnezeu cu sine. Aceasta arat c el continu s existe ca subiect care împline te voia lui Dumnezeu cu privire la el, voie care nu vrea ca omul s nu mai existe peste tot, ci s existe pe un plan superior, umplîndu-se de voia dumnezeiasc . Aceasta e ridicarea fiin ei sale din planul în care vrea s tr iasc prin puterile ei în marginile trebuin elor ei p mînte ti, în planul existen ei unit cu

De aceea vorbe te în mod deosebit despre cele ale firii i nu de cele contrare firii. C ci dac p r se te cineva cele contrare firii, n-a p r sit nimic din cele ale lui pentru Dumnezeu. Pentru c ele nici nu sînt ale lui¹⁹⁶. Dar cel ce a l sat cele naturale ale lui, strig pururea cu Sf. Apostol Petru: „Iat noi am l sat toate i am urmat ie. Ce oare va fi nou ?" (Mt. 19, 27). i aude cuvîntul acela fericit i este asigurat de f g duin a vie ii viitoare. Ce a l sat deci Petru, ca s se laude, tiut fiind c nu era bogat? Nimic altceva decît voile sale naturale. C ci dac nu moare omul cu trupul, vie uind cu duhul, nu poate

Dumnezeu, într-o deschidere pentru puterile ce-i vin din Dumnezeu. Propriu zis, într-un plan pur natural omul nu poate tr i. Cînd vrea s r mîn închis în acest plan, el se mîndre te, deci se face robul unei patimi venit de la tat l trufiei, care este diavolul, i caut s dezvolte firea sa prin porniri exagerate care sînt tot atîtea patimi. Aci inv tura Sf. P rin i e cu totul opus inv turii catolice despre putin a de existen a unei „naturi pure" a omului. Dar patimile ce se mi c în orizontul lumii acesteia în care toate sînt pieritoare, în realitate îl „pustiesc" pe om de via . Numeroasele satisfac ii ce i le procur aceste patimi sînt urmate de o pustiire general ; o pustiire anticipat de o pustiire par ial ce urmeaz dup satisfacerea fiec rei patimi în parte.

Despre necesitatea de a p r si chiar cele ale firii, ca neputînd mîntui pe om, vorbe te Varsanufie în rîndurile ce urmeaz . Dar p r sirea lor e un act de mai

mare curaj, de mai mare iubire a lui Dumnezeu, decît p r sirea celor contrare firii. Desigur pîn la un loc unele din cele ale firii trebuie p strate i satisf cute. Dar unii p streaz mai pu ine din ele decît al ii. Ace tia sînt monahii. E necesar îns ca i unii i al ii s nu men in ale firii desp r ite de cele dumnezeie ti.

¹⁹⁶ Cele contrare firii sînt patimile p c toase. F r ele poate omul tr i, c ci nu fac parte din fire. Deci p r sindu-le pe ele pentru Dumnezeu, nu d ceva din ceea ce este necesar. Dar cel ce d ale firii sale aduce o jertf lui Dumnezeu. Îns prin aceasta se ridic pe un nou plan de existen , mai presus de fire. Iar jertfa e sfin it de Dumnezeu cînd e primit .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

învia. i precum cele ale firii nu r mîn cu cel mort cîtu i de pu în, tot a a nici cu cel mort duhovnice te cu trupul¹⁹⁷. Dac deci ai murit pentru trup, cum tr iesc în tine cele naturale?

Iar dac nu ai ajuns la m sura duhovniceasc , ci e ti înc prunc cu mintea, smere te-te în fa a înv torului t u, ca s te dojeneasc spre îndreptare: „Nu f nimic f r s ceri sfat" (Sir. 35, 29.), chiar dac ceeace se ive te ti se pare bun la ar tare. C ci lumina dracilor se dovede te pe urm întunerec.

Deci tot ce auzi, sau gînde ti, sau vezi, de- i tulbur inima fie m car cît de pu în, este de la draci. Prime te cele scrise pe scurt, crezînd c dac ai asuda în acestea, Dumnezeu care toate le d ruie te, i-ar h r zi s înaintezi ca s fii în toate pururea cu sfin ii spre a liturghisi i a te bucura cu ei i a mo teni împreun cu ei bun t ile Lui, în Hristos Iisus Domnul nostru. C ruia fie slava în veci. Amin.

125. (V. 61). *Deoarece B trînul ne se între inea cu nimeni decît cu slujitorul s u, Ava (Serid), acela frate ceru prin scrisoare o convorbire cu el, zicînd c i Ava Moise (Pateric, la Arsenie 38) i ceilal i p rin i se între inea cu cei ce cereau. B trînul r spunse prin scrisoare, cu prevestirea unor lucruri a c ror împlinire noi am cunoscut-o prin ceeace ni s-a întîmplat chiar nou . C ci a spus c se va ar ta lui. i anume în cefel i pentru cine: pentru „necredincio ii din Iudeia" (Rom. 15,*

¹⁹⁷ Aceasta nu e moartea duhului, ci o moarte a trupului pentru cugetare, pentru duh; adic nu e o moarte fizic a trupului, ci în spirit, sau pentru spirit. Trebuie s mori în spiritul t u, ca s treci la înviere, la o alt via , a a cum trebuie s moar trupul fizic pentru a ajunge la învierea în astfel de trup. Numai cei care au biruit prin duh cele ale trupului vor învia întru fericire.

31). *i de fapt, dup o vreme, fratele c zînd în ispita de a nu crede c B trînul e în chilie i de a zice c Ava d dea închipuire prezen ei lui, chemînd B trînul pe frate i pe cei ce se aflau în acel loc, le ar t tuturor picioarele. i eu însumi, p c tosul, m-am învrednicit de sp lare¹⁹⁸. i a a c indu-se fratele i aducîndu- i aminte de r spusul B trînului, ne-a m rturisit necredin a lui i prevestirea B trînului. i to i am pream rit pe Dumnezeu.*

Iat R spusul lui Varsanufie: Frate „nimeni nu cunoa te cele ale celuiilalt, decît duhul omului cel din el” (I Cor. 2, 11). Fiecare tie ce are în cas i ce a cî tîgat în punga lui. i potrivit cu aceasta cheltue te i pentru între inerea altora. Apoi avem porunca St pînului s nu zidim turn înainte de a fi calculat cheltuelile (Lc. 14, 28). Num r -mi pe sfin ii care s-au îmbog it (sau: care te îmbog esc) în duh. i m vesele ti cu cuno tin a ta, dar i mai mult cu faptele tale. Dar eu îi cercetez pe ei i pe cît îi aflu de prisoselnici în faptele lor cele bune, pe atîta m aflu pe mine de prisoselnic în faptele mele cele rele. i aceia au lucrat cu îndr zneal , iar eu f r s fac nimic, tremur, cunoscînd cele f cute de mine, pentru Cel ce a zis: „Tu cel ce înve i pe altul, pe tine nu te înve i?” (Rom. 2, 21). i m str duiesc s nu-L mai aud cum m osînde te i-mi zice: „F arnice, scoate mai întîi bîrna din ochiul t u” .a.m.d. (Mt. 7, 5). Dar m silesc s o scot i nu izbutesc. Totu i nu desn d jduesc, ci n d jduesc s izbutesc. Dar spune-mi frate: dac zice cineva unui s rac: „Unii oameni au dat ajutoare, d i tu chiar dac n-ai nimic”, o poate acela face ? i ce urmeaz de aci? C mul i înseta i aflînd cu bucurie apa, nu caut s afle

198 Nota în textul grec: Poate acesta era Serid, egumenul mîn stirii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

izvorul ei, sau al ploii, sau al râului de unde vine^{198b}. i mul i bucurîndu-se de str lucirea soarelui, nu iscodesc de e mare sau mic, v zut sau nev zut. i în privin a altor stihii la fel. Tot a a P rin ii întreba i au spus despre Dumnezeu: „Nu c uta pe Domnul i nu întreba unde locue te" (Pateric, Sisoe 40).

Ce-i voi spune deci ie, care ai p r sit str duin a de a cerceta p catele i dore ti s m vezi pe mine, vierme împu it, „p mînt i cenu e" (Iov 42,6) ? Dar i eu, ca un nebun, bucurîndu-m de întrebare, i-am trimis un r spuns, am gindu-m i socotind c sînt ceva i dînd uit rii ceeace s-a scris c „cel ce socote te c este ceva, nefiind nimic, se am ge te pe sine" (Gal. 6,3). Da, m-am am gît în aceasta i am vorbit f r s fiu vrednic. Tu îns , lucreaz ca un bun i ascult tor lucr tor i nu cere aceasta dela mine. Totu i eu doresc s te v d i s te îmbr i ez pe tine i pe to i, mînat fiind de iubirea cea dela Dumnezeu. Dar în momentul cînd m va în tiin a Dumnezeu. Atunci m voi arunca, prin mine însumi, la picioarele voastre i v voi s ruta, rugîndu-v s fiu izb vit de cei necredincio i din Iudeia. i s nu ne cheltuim, frate, zilele noastre în împr tiere, ci s cî tig m plînsul plin de lacrimi, ca s dobîndim fericirea.

i s petrecem cu cei s raci i blînzi, ca s ne facem împreun mo tenitori cu ei¹⁹⁹. i s urm m pacea cu to ii, ca s ne afl m împreun cu fiii lui Dumnezeu. S îndur m osîndirea i def imarea, ca s se înmul easc plata nostr în ceruri. S ne sîrguim s ne ar t m Lui

198b S nu c ut m s tim teoretic prea multe despre Dumnezeu, izvorul puterii noastre, ci s ne folosim de ea. Nu cere unui s rac ca mine, spune Varsanufie, s - i dau cuno tin a tainelor lui Dumnezeu, pe care nu o am.

199 Petrecînd cu cei s raci i blînzi, ne vom face ca ei i vom mo teni împreun cu ei Împ r ia cerurilor.

prin fapte bune, „ca v zînd oamenii faptele noastre cele bune s pream reasc pe Tat l nostru Cel din ceruri" (Mt. 5, 3-16). Nu învîrtindu-te pe tine i-am scris acestea. C ci m v d pe mine ap sat de multe datorii. De aceea cad neîncetat, rugîndu-m lui Dumnezeu ca s -mi d ruiasc mie i ie iertarea p catelor prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

126. (V. 62). *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela , care-l fericise pe el pentru virtutea lui i-i spusese cuvinte din Scriptur i-l întrebese dac trebuie s resping fructele i s se poarte cu credincio ie i cu ascultare ca P rin ii; i despre rug ciune i cu rug mintea de a i se lumina ochii lui bolnavi.*

Frate, s-a împlinit cu mine prin tine Scriptura care zice: „Poporul Meu, cei ce v fericesc pe voi, v am gesc" (Is, 9, 16). O astfel de fericire (laud) nu ne las s vedem ru inea faptelor noastre. Ea vat m , precum socotesc, chiar pe cei ajun i la m sur i-i desparte de credin a în Dumnezeu. C ci zice Domnul: „Cum pute i crede în Mine, primind lauda unii de la al ii?" (Io 5, 44). Cel ce în elege smerenia Apostolului va alege mai ales nebunia, ca s se fac mai tîrziu în elept. (I Cor. 3, 18)²⁰⁰. C ci cel ce voe te s se arate pe sine tiutor (gnostic) i nu mai degrab duhovnicesc (pnevmatic), m voi mira de va sc pa de osînda ce i se rîndue te prin firea²⁰¹ îns i. Iar

200 Cine s vîr e te fapta pentru a fi l udat de al ii i se bucur de laudele ce i se aduc de aceia, se va dovedi pîn la urm neîn elept. Dimpotriv , cel ce nu urm re te asemenea laude i nu d pe ele nimic, f r a face totu i r ul, se va dovedi pîn la urm în elept, c ci nu s-a sl b nogit în c utarea slavei de arte.

201 Firea îns se sl be te în cei ce caut laudele dela al ii, sau se dovede te slab . Ce va face cînd nu va mai fi l udat ? i cu siguran

Sfin ii Varsanufie i Ioan

despre cei smeri i scrie c vor lua har (Prov. 3, 34). Oricine laud dulcea a cuvintelor lui Dumnezeu, dar nu se hr ne te din ea, o face s apar amar . Oare e amar cuvîntul: „De voe te cineva s vin dup Mine, s se lepede de sine i s - i ia crucea sa i s urmeze Mie" (Mt. 16, 24)? Iar de e dulce, pentru ce, vrînd s împlinim voia proprie, îl respingem ? Cel ce se arat pe sine cunoscînd calea care duce la cetate, întreab de ea fie din dispre , fie ca s ispiteasc pe cel întrebat i s rîd de el. Iar de cunoa te calea i nu merge pe ea, e judecat ca unul ce o nesocote te. A avut i Ava Arsenie, cuno tin a, dar nu a ar tat-o (Pateric, Arsenie 5), zicînd: Voesc s m mîntuiesc dar nu tiu cum" (Pateric, Antonie i Arsenie 1). Dac deci cineva arat , fratelui s u calea, dar nu are grij s mearg el însu i pe ea, e socotit vinovat. Iar cale este aceasta: ca cele trecute i aruncate de noi la spate s nu ne atrag la cele dinapoi. C ci altfel ne-am afla iar i la locul de unde am ie it i deci vrednici de dispre uit ca unii ce ne-am ostenit în zadar. Pentru c cel ce voe te s cunoasc drumul, dac nu merge pe el împreun cu cel ce-l cunoa te în chip des vîr it, nu ajunge niciodat la

laudele ce i se aduc, pentru c e v zut c le dore te i are s le impun , nu sînt sincere i nu vor ine mult. Nu vor ine dup ce nu va mai avea puterea s le impun . Chiar cei ce-l laud pe cineva, de voie, de nevoie îl osîndesc în sinea lor în vreme ce la ar tare îl laud ; iar cînd nu vor mai avea interesul s -l laude, îl vor osîndi pe fa . Iar laudele le caut cel ce se arat tiutor al poruncilor, dar nu împlinitor al lor, ca omul duhovnicesc. Cel ce împline te porunca se va face tuturor slujitor, deci se va smeri. Prin aceasta el este duhovnicesc i nu caut lauda. El nici nu vrea s - i spun c tie aceast porunc . Cine voe te s arate c o tie, de fapt nu o face, ci vrea s se laude cu tiin a sa. Cuno tin a lui r mîne la suprafa a lucrurilor. Aplicarea cuno tin ei se imprim în fiin a proprie. Acela veste te împlinirea poruncilor în via a sa.

cetate. Arunc voia ta înapoia ta i smere te-te în toat via a ta i te vei mîntui.

Iar despre foame, s nu le ceri din propria voin . Dar dac i le vor da, ia i m nînc , suspinînd pentru osînda ce i-o aduce pl cerea aceasta²⁰². Iar pentru c vorbe ti de sfin i, urmeaz -le ascultarea i credin a ar tat în fapte. C ci f r fapte s-a dovedit c o moart (Iac. 2, 26). i fiindc vorbe ti de ascultare, s tii c nu e una mai bun decît cea ar tat în supunere. C ci în aceasta st ascultarea. i a zis careva: „Fiul ascult tor va tr i”.

Iar despre ochi, puternic este Cel ce i-a pl smuit s -i i lumineze împreun cu ochii din untru, cu care dac am vedea, dup cuvîntul Mîntuitorului, n-am avea nevoie de cei dinafar , care v d de ert ciunea lumii.

Puternic e deci Dumnezeu s fac s ne afl m cu cei ce se mîntuesc, spre slava prea sfîntului S u nume. Amin.

127. (V. 63). *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela , care-l întrebise împreun cu al ii: Cine a dat diavolului puterea i st pînirea ?*

Dac voi i s cunoa te i ceeace nu v este de trebuin : cine a dat diavolului puterea i st pînirea, s o cunoa te i din aceasta i s nu face i, din pricina ne tiin ei voastre, pe Dumnezeu cauza relelor. Lua i o pild dela voi. Dac cineva dintre voi înclin cu propria voin spre r u -l face, e judecat de Dumnezeu ca unul ce a f cut r ul din propria voin . Dar întrebi: Cine i-a dat voin a? Dac Dumnezeu, pentru ce îl judeci pe el? V spun: Nu înf i- a i pe Dumnezeu, din pricina strîmb rii aduse ei de diavol, ca voitor al r ului. Nu este aceasta, s nu fie ! Chiar dac au spus-o aceasta unii dintre sfin i, în elesul în

²⁰² Deci m nînc , t ind pe cît po i pl cerea dela fapta aceasta, sau a teptînd osînda pentru ea.

care au spus-o v este cu totul nepriceput. Ei au spus c Dumnezeu i-a dat aceleia putere i st pînire, întrucît nu-l opre te i nu-l împiedic dela s vîr irea r ului. A a s în elege i cuvîntul: „Eu am învîrto at inima lui Faraon" (Ie . 10, 1). Întrebi: Dac este a a pentru ce îl învinuie ti ²⁰³? El o spune aceasta pentru c nu l-a pedepsit de mai înainte. Aceasta o poate cunoa te cineva i din cartea lui Iov. C ci se spune în ea c diavolul a pierdut averile i pe fiii lui. Dar auzi-l pe Iov zicînd: „Domnul a dat, Domnul a luat, cum a socotit Domnul a a a f cut. Fie numele Domnului binecuvîntat în veci" (Iov. 1, 21).

Pentru ce, deci, nu nume te pe pierz tor, ci pe Cel îndelung r bd tor i în stare s împiedice i s opreasc r ul ? Dar ia seama c pentru nimic altceva nu i-a spus

²⁰³ Aceasta este problema teodiceii, care caut s scoat pe Dumnezeu de sub vina existen ei r ului în lume. Liebnitz a r spus c lumea aceasta este cea mai bun posibil . În orice caz ea poate ajunge la o în l ime decît care nu exist alta mai sus. E un lucru pe care necredina nu-l cunoa te. Pentru ea lumea r mîne total în ceea ce este. Ea nu poate deci g si o explicare a r ului. Dup înv tura cre tin lumea se poate îndumnezei prin har. Oamenii (toate fiin ele con tiente) au în ei i în lume i în ajutorul lui Dumnezeu toate condi iile pentru aceasta. Îngerii, la fel pot ajunge acolo. Chiar pe p mînt oamenii ar putea tr i în bun în elegere. R ul e produs de libertatea r u folosit de o parte din îngeri i de oamenii care se las ispiti i de ei i de trup prin reaua folosire a libert ii. Îngerii r i pot face r u oamenilor i prin distrugerile produse în natur . Exist o putin de lucrare tainic a spiritului asupra naturii. Dar o lume f r libertate ar fi o închisoare insuportabil pentru fiin ele con tiente. Lipsa de libertate nu se poate împ ca decît cu absen a con tiin ei. Dar aceasta este o lume cu totul inferioar , nedemn de puterea lui Dumnezeu. Dumnezeu las fiin ele con tiente libere s fac i r ul, pentru c le respect con tiin a i libertatea. Dar El face i din r bdarea Lui i din lupta acelor fiin e cu ispitele posibil o înt rire spiritual a fiin elor umane. C ci omul trebuie s creasc cu colaborarea sa spre m rirea sa de fiu al lui Dumnezeu prin har.

aceluia: „Iată-l dau pe el în mâinile tale" (Iov. 1, 12), ci ca să-l arate pe Dumnezeu cauza mîrturisirii dreptului Iov că dela El are toate binefacerile. Deci Dumnezeu este înfiat ca Cel ce i-a dat aceluia putere şi stăpînire, pentru că nu l-a împiedicat (de a face răul). Căci Dumnezeu i-a încredinţat la început o stăpînire bună şi dîndu-i-o, nu i-a luat-o înapoi; dar acela primind-o, s-a făcut neascultător şi în locul ei s-a îmbrăcat cu facerea celor rele. Deci Dumnezeu S-a arătat că neîmpiedicîndu-l, pentru că e Cel ce i-a dat puterea. Nu scrie: N-a primit binecuvîntarea şi Dumnezeu a depărtat-o de la el; ci „îşi se va depărta de la el" (Ps. 108, 17)²⁰⁴

Aadar sînu socoti şi pe Dumnezeu cauza relor, căci aceasta va aduce osînd. Căci acela însuşi (diavolul) şi-a ales şi puterea de a face răul şi Dumnezeu nu l-a împiedicat. Căci zice: „îmi a iubit blestemul şi i-a venit lui" (Ps. 108, 17); nu zice că Domnul i l-a dat lui. Drept aceea stă şi neclintit întru Domnul, în credinţa că este Căpetenia vieţii noastre şi a tuturor bunătăţilor. Şi miertă şi că m-am lăsat atras în întrebări copilăreşti, prînd grija desvîrării. Copii, binecuvîntează şi sporească Domnul rodirile voastre în numele Tatălui împreună cu Sfîntul Duh.

*Scolie:*²⁰⁵ În acestea purtătorul de Dumnezeu pîrînt arată limpede că cel ce se străduieşte pentru mîntuire nu trebuie să caute darul tăin ei. Căci tăina îngîmfează, cum zice Apostolul. Se cuvine să întrebi despre patimi şi cum să-ţi conduci viaţa. Căci aceasta e de trebuinţă şi

²⁰⁴ Scriptura nu spune că Dumnezeu i-a luat diavolului şi oricărui faptă al răului puterea, pentru că nu o foloseşte spre bine şi deci spre binecuvîntarea lui; ci că nu va ajunge la binecuvîntare, pentru că a folosit rău puterea dată lui.

²⁰⁵ Scolia aceasta se cuprinde în ed. Volos, în text.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

duce la smerenie. Iar smerenia e mîntuirea prescurtat : „M-am smerit i m-a mîntuit Domnul", spune oarecare dintre sfin i. „Monahul smerit nu va iscodi cele negr ite, iar cel mîndru va iscodi judec ile²⁰⁶. Unui doctor care întreb dac trebue s se ocupe mai mult cu c r ile de medicin , decît cu patimile, pentru c a a ajungem la des vîr ire, izb vindu-ne de robia patimilor, sfîntul i-a spus c e bine s se ocupe cu amîndou în chip cuvenit i cu dreapt socoteal . Iar spunînd: „Ierta i-m c m-am l sat atras de întreb ri copil re ti", d de în eles, sau mai vîrtos arat deschis c astfel de întreb ri sînt pline de cuget copil resc i de mult ne tiin . Ba pe lîng aceea, i de o cumplit mîndrie.

128 (V. 64). *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn: Ce s fac, p rinte, c m chinuie te gîndul c mi-am p r sit copiii i so ia si au r masf r ocrotire ?*

R spunsul lui Ioan: S-a scris în Pateric despre un oarecare c fiind nedrept it de cineva s-a dus la un b trîn i i-a spus: „Am fost nedrept it de cineva i vreau s m r zbun". i i-a r spuns b trînul: „Nu fiule, ci s l s m lui Dumnezeu cele ale r zbun rii". Dar fiindc nu l-a convins, a zis: „S facem o rug ciune". Pornind rug ciunea, b trînul a început s zic la auzul fratelui: „Doamne Dumnezeule nu mai avem trebuin de tine ca s îngrije ti de noi, c ci noi ne facem singuri dreptate". Acela, str puns de cuvînt, a zis: „Iart -m , Ava nu m voi mai r zbuna". (Sisoe I).

Deci iat ce- i spun, frate: dac ne îngrijim noi în ine de so ie i de copii, nu se mai îngrije te Dumnezeu de ei; dar dac -i l s m, Dumnezeu se va îngriji de ei i de noi. Nu socoti deci c trebue s te îngrije ti de ei, sau s te

206 Aceasta o spune Ioan Sc rarul.

rogi pentru ei, ca s nu-i ai în amintirea ta i s nu se
iveasc o patim în sufletul t u.

129. (V. 65) *Întrebare a aceuia c tre acela*
B trîn: Ce s fac c , st ruie în mine cu putere întristarea
pentru desp r irea de so ie ?

R spunsul lui Ioan: S-a scris despre b rbat i
femeie c „vor fi amîndoi un trup" (Fac. 2, 24). Precum
deci dac se taie din trup o parte oarecare, trupul r mas
sufer pîn se t m due te rana, apoi durerea înceteaz , la
fel i în cazul t u e de trebuin s suferi de pe urma
t ierii trupului.

130. (V. 66) *R spunsul marelui B trîn c tre*
acela la aceia întrebare.

"Dac celui ce crede toate îi sînt cu puțin " (Mc. 9,1
23), unde este credin a ta ? ²⁰⁷ Sau dac i-ai ales starea
unui mort, întreab pe mort dac o dore te pe so ia sa,
sau dac nu va fi osîndit pentru c venind ea, a curvit?
Dac ai l sat pe mor i s - i îngroape mor ii lor, pentru ce
nu bineveste ti Împ r ia lui Dumnezeu (Lc. 9, 60) ? Pîn
cînd vei dormi ? Vegheaz i strig cu David: „S nu
apleci inima mea c tre cuvinte viclene, ca s caut desvi-
nov iri în p cate" (Ps. 140, 4). Dac ai în eles mai mult
decît to i cei te înva (Ps. 118, 99), viclenii demoni
care împresoar inima ta sporesc, cu i mai mult t rie
r zboiul gîndului la femeie²⁰⁸. Dar unde s-a ascuns de tine

²⁰⁷ De ce te vai i c nu po i birui această întristare cînd tii c „ celui
ce crede toate îi sînt cu puțin "? Unde este credin a ta, dac
socote ti c nu po i birui întristarea desp r irii de so ie ?

²⁰⁸ Dac ai în eles i ai respins alte ispite mai mult decît to i, demonii
aduc r zboiul mai puternic al gîndului la femeie. Sau: precum tii
mai mult decît al ii, care n-au fost c s tori i, demonii aduc în tine cu
mai mult t rie r zboiul gîndului la femeie.

cuvîntul Scripturii: „Credincios este Dumnezeu, care nu ne va lăsa pe noi să fim ispitiți” (I Cor. 10, 13)? Iar dacă le pătăm acestea din neputința noastră, și nu învinovățesc soarele că nu-l luminează sau nu-l ajută. Ii de crezi că s-a subiat că un păianjen sufletul omului pedepsit pentru fărdelegea lui (Ps. 38, 15), pentru ce se moleșesc mâinile tale înainte de a începe războiul? Dacă puternic Cel ce zdrobește pe toți vrăjmașii împreună cu noi pentru noi, pentru ce-L, bîrfim că stă departe de noi din pricina necredinței și lenii noastre? Dacă nimenea nu e mai tare ca el îi te lauzi zicînd: „Tu cu mine ești” (Ps. 22, 4), de ce te temi și tremuri, avîndu-l pe El cu tine? Arată iubirea îi vei lua puțîn din focul ceresc, pe care a venit să-l arunce pe pămînt. Stă pînă la tuturor (Lc. 12, 43). „Ca atunci cînd se va semăna de vrăjmaș neghina (Mt. 13, 25), și o ard focul și o consume. Tîmîiaz deci din acest foc, că Dumnezeu să primească buna mireasmă a tîmîi tale și să o ducă în fața Părintelui Său împreună cu Duhul de viață dătător și să-și facă slăvia în biserică ta, în care te înfrățezi Lui ca jertfă vie, sfîntă, bine plăcut Lui²⁰⁹. Ii atunci, încalzit de acest foc, vei

²⁰⁹ Tîmîia reprezintă jertfa ființei noastre. Dar ea trebuie să se aprindă de căldura dragostei, ca să urce la Dumnezeu. În stare de jertfă ființa noastră respiră te o simțire eliberată de egoism, care place lui Dumnezeu ca o bună mireasmă. Dar ființa noastră se aprinde de focul dragostei și de pornirea de a se dăruia ca jertfă Tatălui, numai întrucît acest foc îi vine din Hristos ca jertfă supremă plină de dragoste. Prin aceasta ne unim în starea de jertfă cu Hristos în stare de jertfă, sau Hristos în stare de jertfă ia în Sine și în mireasma Sa ca jertfă dăruit Tatălui și mireasma jertfei noastre. Atras de această stare a noastră, în care sîntem total puțîn la dispoziție și deschiși Tatălui și Fiului și Sf. Duh, Sfînta Treime se slăvește în noi ca într-un templu, în care îi se oferă jertfa ființei noastre. Ființa noastră e și templu și jertfă lui Dumnezeu, plină de căldura jertfei lui Hristos și de bună mireasmă a predării totale lui Dumnezeu. Venit în noi și unit cu noi cei aflați în această stare de jertfă. Pasagiul se resimte de

dori pururea s fii împreun c l tor, împreun cet ean i împreun mo tenitor cu sfin ii, care au izbândit în acestea ajungînd la acelea „pe care ochiul nu le-a v zut, urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe care le-a preg tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El (I Cor. 2, 9)", în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

131 (V. 67). *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn: Ce s fac, P rinte, c mi-e fric noaptea ?*

R spunsul lui Ioan: Locuitorii cet ii se tem de barbari pîn ce nu au ajutorul împ ratului. Dar cînd afl c a sosit în cetate ducele, sau generalul, nu se mai tem, tiind c aceia se îngrijesc de ei. Chiar dac aud c se apropie barbarii, nu mai sînt îngrijora i, avînd pe cel ce lupt pentru ei. Deci i noi dac credem în Dumnezeu, nu ne temem de draci. C ci ne trimite ajutorul Lui.

132. (V. 219). *Un frate oarecare avînd trei gînduri i voind s întrebe despre ele pe marele B trîn, îi f cu întrebarea nu în mod deschis ci prin ghicituri, voind s le ascund Avei. El scrise deci cîteva litere i gîndindu-se la cele ce voia s -l întrebe, î i întip ri în minte literele cugetate ca legate cu acele puncte. Iar literele erau acestea: înfîi i, în leg tur cu care î i întip ri în minte întrebare despre lini tea deplin i despre t cere des vîr it f r nici-o între inere cu cineva; a doua k, despre hran , ca semn pentru întrebarea dac trebue s m nînce mîncare uscat i f r vin i de trebue s se între in numai, cu slujitorul s u; a treia l, prin care*

scrierea „Închinare în duh i adev r" a Sf. Ciril din Alexandria (P.G. 68).

Sfin ii Varsanufie i Ioan

întreba dac trebuie s se întâlneasc cu cineva i dac poate face vreun pogor mînt în hrana trupului.

La acestea b trînul îi r spuse: „S nu te aba i nici la dreapta, nici la stînga" (Prov. 4, 27), pîn ce nu se vor face amîndou cu dreapta socoteal ²¹⁰.

133 (V. 220). *Acela frate i-a f cut aceleia mare B trîn o alt întrebare, pe care nu i-a pus-o nici în mod deschis, nici prin ghicituri legate de litere, ca prima dat , ci gîndind-o numai cu mintea. Era o întrebare despre povara somnului i sl biciunea sufletului i o cerere de ajutor i de rug ciune pentru mîntuirea sa, i ce înseamn spusa din r spunsul dinainte: pîn ce se vor face amîndou cu drept socoteal . La aceasta B trînul a r spuns:*

Primul lucru este p gubitor, al doilea folositor. i cu cît e mai p gubitor primul, cu atît e mai folositor al doilea.

134. (V. 221). *Acestea l sîndu-l iar i nedumerit, fratele se rug s afle cum este primul lucru p gubitor i ce trebuie s fac pentru a sc pa de el. i ce înseamn ceeace s-a spus în r spuns despre cele dou ?*

i el a r spuns: Toate sînt drepte celor ce le în eleg. Îns i firea ne înva . Iar cu privire la ce sînt cele dou , aceasta am spus-o despre voi, despre cel ce întreb i despre cel ce sluje te pentru a se primi r spunsul. Cît prive te somnul, e vorba de suflet i de trup. C ci de nu e robit trupul duhului, nu pot fi sl bite patimile de c tre trup. De aceea am apropiat gîndurile între ele.

210 Explicarea e dat în scrisoarea 137.

135. (V. 222). *Fratele r mînînd iar i nedumerit de spuse despre apropierea gîndurilor întreolalt , a întrebat: Ce înseamn aceasta ?*

Iar B trînul i-a r spus: Ierta i-m pentru Domnul, Vorbesc în prostie. Domnul a spus Ucenicilor S i: „Acum nici voi nu în elege i ?" (Mt. 15, 16).

Punctul întîi i punctul doi sînt unul i acela .

136. (V. 223). *Auzind acestea fratele, i-a spus B trînului: P rinte îmi încredin ez sufletul milelor lui Dumnezeu i mîinilor tale. Roag -te pentru mîntuirea smeritului meu suflet.*

R spunsul prin scrisoare: Frate, s lu m seama la noi în ine cu mult luare aminte. C ci nu e cu putin s lu m aminte repede la lucruri. Dac Apostolul care luase (r splata), spune de sine c n-a luat-o (Filip 3, 12), cu cît mai mult nu trebuie s ne smerim noi care sîntem o nimica? Am socotit s primim gînduri în ghicituri i s d m deasemenea r spunsuri în ghicituri. C ci acestea nasc în sufletul cugetelor, mai ales al celor în eleg tori o rumegare duhovniceasc . Pentru c cercetînd ghiciturile afl m r s rind din ele mult folos. Dar Apostolul ne îndeamn , zicînd: „Nu cugeta i la cele înalte, ci l sa i-v du i spre cele smerite" (Rom. 12, 16). De aceea nu mai spune totdeauna gîndurile tale în ghicituri. C ci r spunsurile mele f r în eles te vor face s nu le pricepi i ne va duce pe amîndoi într-o necontenit încurc tur . Cu adev rat, nu ne este de nici-un folos s ne gr im sau s ne scriem unii altora totdeauna prin ghicituri, chiar dac vedem c am primit acest dar, ci numai cînd se

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ive te trebuin a²¹¹. Odat ce sîntem m dulare unii altora i mai tim c „fratele ajutat de frate este o cetate înt rit ” (Prov. 18, 19), spune gîndurile tale sau scrie-le în chip deschis prin fratele i a a vei avea r spusul la fel²¹². C ci aceasta este un semn al smereniei pentru amîndoi. Spune-mi ce nevoe este s gr im în chipuri înalte, cînd putem s r mînem în smerenie ? F -o i aceasta, dar rar. C ci e de folos inimii zdrobirea care înso este gîndurile. Lucrul acesta te-a f cut s zici: „Îmi încredin ez sufletul i trupul”. Iar dac cineva gînde te s se supun fratelui s u pentru Dumnezeu, e de în eles c se supune lui Dumnezeu²¹³. Deci numai El ne poate trezi din somnul be iei gîndite (spirituale)²¹⁴. Iar

211 Ceea se spune aci se potrive te i gr irii în limbi (Glosolania)

212 Vorbirea e pentru a între ine i înc lzi fr ia între noi, care ni se împline te acolo unde nu ne în elegem unul pe altul prin cuvinte. Rostul acesta al vorbirii e cuprins în termenul românesc „cuvîntul” =conventus, venire la un loc în în elegere. Nu ne e dat cuvîntul ca s ne mîndrim unul fa de altul. Aceasta ne desparte. Ca s venim la buna în elegere, trebue s ne vorbim unul altuia f r mîndrie, cu smerenie, cu aten ie unul la altul. De cuvînt ine smerenia i respectul reciproc. Poporul nostru e „cuvincios” în vorbire, adic voe te ca prin cuvînt s înf ptuiasc „venirea la olalt ” (convenientia). Fiul lui Dumnezeu însu i ni s-a f cut pild de smerenie, însu indu- i cuvîntul omenesc. Dar aceasta pentru c El însu i este sînul poten ial al cuvintelor. De El atîrn m ca cuvinte întrupate, în El sîntem chema i s ne unim prin cuvinte. El ne cere s ne vorbim i s ne r spundem unii altora pentru a ne uni cu El.

213 A te supune cuiva pentru Dumnezeu înseamn a te supune lui Dumnezeu care o cere aceasta. Dumnezeu de fapt ne cere s ne supunem unul altuia. Aceasta e contrariul mîndriei care desparte. A asculta fiecare cuvîntul celuiilalt înseamn a se supune fiecare celuiilalt i prin el lui Dumnezeu. Înseamn a se supune amîndoi lui Dumnezeu, care a dat fiec ruia cuvîntul pentru cel lalt i e ascultat de cel lalt.

214 Dumnezeu cerîndu-mi prin cel lalt s în seama de acela i de El, m treze te la realitate din somnul mîndriei care m face s m

precum mi-ai cerut s m rog pentru tine, te rog i eu acela lucru. E un cuvânt din Scriptur . Dar tot acolo se spune c acesta e i un cuvânt t m duitor (Iacob 5, 16).

Fiindc deci cele dou puncte v-au fost greu de în eles, iat le spun deschis: în prima scrisoare era vorba îndeosebi de tine i de fiul meu Serid: al doilea punct era despre suflet i trup, care are acela în eles cu trupescul i duhovnicescul. C ci se spune: „Dac doi dintre voi se vor învoi orice vor cere, rugându-se, vor lua" (Mt. 18, 19). Dar aceasta se în elege i despre noi to i. C ci de nu ne vom învoi, nu se va ar ta niciodat la noi o vie uire curat .

Roag -te deci, frate, ca s ie im cu pace din pu inele noastre zile. C ci nimic nu vine la împlire. „Cel ce se lipe te de Domnul este un Duh cu El" (I Cor. 6 ,17). S ne dea Domnul s ispr vim trecerea m rii acesteia nev t ma i, întru numele Lui. C Lui se cuvine slava în veci. Amin. Dobînde te smerenie, r bdare, n dejde i dragostea cea de Dumnezeu care e mai mare ca toate.

137. (V. 68). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn, trimis prin scrisoare: Iart -m P rinte. „Certam -va dreptul cu mil i m va mostra", zice dumnezeasca Scriptur (Ps. 140, 6). A a cum doftorul arzînd sau t ind, tie c bolnavul va culege rodul t m duirii, la fel cel ce bole te tie cînd e t iat c -l doare, dar a teapt vindecarea pentru c Scriptura zice: „Pe spusa a doi, sau trei martori e înt rit tot*

socotesc singur existent i st pîn peste tot i toate, întins cu s r cia mea într-un p cat infinit, asemenea celui beat care nu mai tie de nimeni i de nimic, ba nici chiar pe sine. Prin cuvintele altuia sînt trezit la realitatea de netrecut, dar i bucuroas a datoriiilor mele, a grani ei mele, dar i a unei realit i cu adev rat infinit mai bogate decît a mea i a lui, de care prin împlinirea datoriiilor mele i prin iubire m pot împ rt i.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cuvîntul" (A doua lege 19, 15). Ceeace am mai spus, o spun i acum. Iat m predau lui Dumnezeu i Cuvio iei tale. C ci îmi dau seama c n-am venit aici dela mine însumi. Drept aceea cunoscînd cele ale mele, înva -m . C ci inima mea e st pînit de multa z p ceal a patimilor i gîndurilor. Sînt gata s primesc, cu voia lui Dumnezeu, din toat inima i cu bucurie cele de la tine, cu ajutorul rug ciunilor tale celor pentru mine. i-i voi scrie i vorbi precum a poruncit Ava.

R spunsul aceluia c tre acela prin scrisoare:

Frate, iat îi trimit, cu îng duin a lui Dumnezeu, aceasta a doua scrisoare prin care rog iubirea ta în Dumnezeu, s treze ti ochiul t u cel gîndit (spiritual), care st a ipit din lîncezeal , ca s nu adoarm în moarte (Ps. 12, 4). Vegheaz ca mintea ta s priceap „s str bat p mîntul cel bun" (Iosua 18, 8), ca nu cumva acesta s odr sleasc spini care s în bu e semn tura, dup cum s-a spus: „Împrejur necredincio ii umbl " (Ps. 11, 8). Dar tare este cel ce poate s zdrobeasc jugul i cornul lor de grab . Amin.

137 bis. *Cugetare despre litera e(eta)*²¹⁵. *Unul din p rin i care avea trei gînduri a întrebat pe marele B trîn despre ele, dar nu în chip limpede, ci prin ghicituri, vrînd s le ascund de Ava Serid care slujea ca secretar pentru r spuns. Scriind deci cele trei litere din*

215 Paragrafele de aici i pîn la cealalt linie orizontal , cu excep ia ultimului paragraf (V. 837), le d numai traducerea francez dup trei codici (Vatoped 2, Sinai 410 i Pantelimon 192), Ele sînt un fel de cugetare asupra literei eta (e) i sînt adresate aceluia frate care întrebese prin ghicituri despre cele trei gînduri. Ele încep cu o reamintire a celor trei epistole (132-136). Aceast scriere a lui Varsanufie nu s-a p strat.

alfabet, le-a trimis B trînului, întip rind în mintea sa întrebarea legat de fiecare liter . B trînul îi r spunse, deasemenea, prin ghicituri, deslegînd temeinic fiecare întrebare. Dar îl opri s mai întrebe în viitor prin ghicituri, spunîndu-i c aceasta nu se potrive te cu smerenia i aduce tulburare i în unul i în cel lalt, adic i celui ce întreab i celui ce r spunde. C ci afit întrebarea cît i r spusul sînt la fel de neîn elese i întunecoase. i isc nedumerire în to i.

Acela B trîn scrise îns aceleia i cîtorva al i b trîni care-l întrebare , anumite gînduri i înv turi teologice în ordinea alfabetic , punînd în leg tur fiecare liter cu Dumnezeu. El a adunat la un loc sub litera explicat cuvînte care încep cu aceea liter , apoi a desvoltat pe larg în cuget ri diferite o explicare am nun it afiec rui cuvînt. Alegînd în aceast expunere o parte din gîndurile despre litera e (eta), le-am înf i at aci ca pild a îlcuirii minunate pe care B trînul, întrebatfiînd, a dat-o întregului alfabet.

a) (eta) înseamn c l uz . C l uz e cel ce conduce. El te conduce la lumin , nu caut întunericul. El te conduce pe calea dreapt , nu caut minciun . El te conduce la adev r, nu te duce în am gire. El te conduce la pace, nu caut r zboiul. El te conduce la bucurie, nu alearg spre întristare. El te conduce la smerenie, nu merge spre mîndrie. El te conduce la dreptate, nu caut nedreptate. El te conduce la r bdarea oc rilor i batjocurilor ce i se aduc, nu caut lauda i slava de art . El te conduce la moartea (omului vechi), nu caut vie uirea pl cut . El te conduce la dreapta, nu te a eaz printre cei de a stînga (Mt. 25, 33). El te conduce la via a ve nic , nu la osînda ve nic , în gheena focului nestins (Mt. 9, 43). Semnul c se respinge ceea ce trebuie respins

Sfin ii Varsanufie i Ioan

este alegerea celor bune i nep r sirea nici uneia din rug ciunile de zi i de noapte. S se bucure în Domnul cel ce a ajuns la aceasta, cel ce ajunge i cel ce are n dejdea.

b) e (eta) înseamn dreapta Tat lui. Dac e ti la dreapta, nu fugi la stînga, ca s nu pierzi puterea care este împrejurul t u. C ci „dreapta Domnului m-a ridicat, dreapta Domnului a desf urat t ria ei” (Ps. 117, 16). Domnul este t ria celor ce lupt i mai ales a celor care r mîn sub ocrotirea dreptei Sale. i sînt unii care sînt treji i se supravegheaz totdeauna cu grije, pentru a nu pierde o astfel de ocrotire prin l comia pîntecelui, prin desfrînare, prin zgîrcenie, prin triste e, prin mole al , prin mînie, prin iu ime, prin vorbire du m noas , prin ur , prin slav de art , prin mîndrie, sau simplu prin aruncarea oric rei semin e a lui Amalic în ara gîndit a f g duin elor. Semnul c omul este mîntuit e cur ia de toate acestea i faptul de a cînta ca îngerii lui Dumnezeu. S se bucure în Domnul cel ce a ajuns acolo, cel ce va ajunge i cel ce are n dejde.

c) e (eta) înseamn jertfa nemuritoare care a fost adus pentru via a lumii i oricine m nînc din ea este adus i el cu adev rat, i nu mai e supus stric ciunii gîndite (spirituale) ²¹⁶. C ci în el sînt desfiin ate toate lucrurile diavolului, patimile i gîndurile sale, care se ascund în om ca viermii ²¹⁷. C ci zice despre aceasta „în el î i fac

216 Se resimte i aci înv tura Sf. Chiril din Alexandria c nu putem intra la Tat l decît în stare de jertf curat , iar în aceast stare nu putem fi decît în Hristos. Sim irea de predare total , deci curat de orice egoism, n-o putem avea decît în Hristos sau în unirea cu El.

217 Acela e ros de patimi ca de viermi. E sfî iat de ele tr indu- i starea de descompunere netrec toare prin ele. E închis de ele în temni a egoismului s u întunecat. Sub masca satisfacerilor de scurt durat , ca ni te spasme, se ascunde o mare nefericire.

vulpile vizuini", adică dracii, și „păștile cerului cuiburi", adică puterile din văzduh, „iar Fiul Omului nu are unde să-și plece capul" (Mt. 8, 20). Cel ce cuget că a fost adus ca jertfă se cerceteze deci ca să vadă dacă această viermărie mai este ascunsă în el și dacă nu mai găsește nimic, este vădit că a murit cu Iisus și viețuiește în adevăr cu El în slavă²¹⁸. Încredințarea că adevărul cu Iisus o are în cuvântul Mântuitorului care se roagă ca cei ce cred în El să fie una (cu El), precum El însuși este în Tatăl (Io. 17, 20-21). Credințioșii care au fost curățați de patimi se află deci în Fiul și în Tatăl Lui, în unitate. Să se bucure în Domnul cel ce a ajuns acolo. Cel ce va ajunge și cel ce are nădejdea să ajungă.

d) este (eta) înseamnă bucuria Tatălui. Și bucuria Tatălui este Fiul; în El se bucură corurile îngerilor. Cu încredere în El luptă sfinții. Prin El a fost ridicat blestemul de pe pământ. Prin „El" a fost ters pe cruce zapisul ce era asupra noastră (Col. 2, 14) și noi nu mai sîntem robi vrăjmașului. Scăpați deci de robia aceluia, ne aflăm în slujba „Celui ce ne-a chemat cu chemare sfântă" (II Tim. 1, 9), „în noutatea Duhului și nu în vechimea literei" (Rom. 7, 6). Aceasta ne face sfinți, căci El însuși spune: „Fiți sfinți precum sfântul Sînt Eu" (Lc. 19, 2)²¹⁹. Eliberăți

218 Cel care s-a adus jertfă, s-a eliberat de patimile egoiste, viețuiește în liniște și libertatea de fiu al lui Dumnezeu după har, asemenea lui Hristos după înviere. Nimic nu-l înspăimîntă, nimic nu-l îngrijorează, e mai presus de toate, se simte unit cu Tatăl și cu Fiul și cu Duhul Sfânt în iubirea fericită. Se simte în planul Treimii absolutei iubiri și libertăți. Liber de egoism, el zboară în lumina comuniunii cu toți. Lui i se deschid frontierele tuturor, dar mai ales ale Persoanelor Sfintei Treimi.

219 Dacă sîntem sensibili la cuvîntul despre Hristos, în care lucrează Hristos însuși, simțim în conștiință chemarea sau revendicarea Lui și trebuie să de-a-I răspundă afirmativ. Simțim în această chemare atractivă lucrarea Duhului lui Hristos cel viu și nu o poruncă cunoscută din litera Scripturii, privită ca exterioară lui Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de blestem, s nu ne mai facem iar i robi, ci s r mînem în libertate²²⁰. C ci vi se spune; „Iat v-a i vindecat, s nu mai p c tui i, ca s nu vi se întîmple ceva i mai r u:" (Io. 5, 14). i semnul de a fi ajuns la aceast treapt de des vîr ire este p zirea libert ii primite pîn la ultima suflare. S se bucure în Domnul cel ce a ajuns acolo, cel ce va ajunge i cel ce are n dejdea s ajung .

e) e (eta) înseamn El. i El este Dumnezeu²²¹. C ci proorocul Isaia a zis: „Emanuel" (Is. 4, 7) i dumnezeescul Matei, sfîntul Evanghelist al bucuriei negr ite, l-a explicat a a: Eman = cu noi; El = Dumnezeu" (Mt. 1, 23). S ne cercet m deci ca s vedem dac în adev r Dumnezeu este cu noi. Dac ne-am îndep rtat de rele i ne-am înstr inat de me te ugarul lor, diavolul, cu adev rat cu noi este Dumnezeu. Dac ni s-a f cut amar pl cerea de rele i ni s-a îndulcit dorin a de faptele bune i avem totdeauna vie uirea în ceruri (Filip 3, 20), cu adev rat cu noi este Dumnezeu. Dac vedem pe to i oamenii ca unul i toate zilele deopotriv , cu adev rat cu noi este Dumnezeu²²². Dac iubim pe cei ce

Sim im pe Hristos însu i prin Duhul S u în aceast revendicare dulce i necondi ionat ; sim im o via nou p truns în noi. Aceast via ne face sfin i. C ci în ea ne sim im uni i cu Hristos, izvorul sfin eniei umane.

220 Dumnezeu este izvorul libert ii, c ci e deasupra patimilor ce robesc. În Dumnezeu devenim i noi liberi de orice patimi, st pîni pe noi în ine. Numai via a de unul singur, sau în leg tur cu cineva p tima care vrea s te robeasc , te face rob. Comuniunea cu cel ce te iube te, care nu vrea s te fac rob, te face i pe tine liber. C ci cel iubit vrea i poate s r spund liber iubirii lui.

221 În limba ebraic El înseamn Dumnezeu.

222 A vedea pe to i oamenii ca unul, înseamn a nu socoti pe unii buni i pe al ii r i, a nu vedea pe niciunul ca r u, a-i vedea pe to i ca buni, a-i privi cu aceea i dragoste. Dac sîntem st pîni i de dragoste, e semn c Dumnezeu este cu noi. Iar dac sîntem a a, nu ne

ne osîndesc, ne oc resc i ne dispre uiesc, ne p gubesc i ne nec jesc, ca pe cei ce ne iubesc i ne laud , ne sînt de folos i ne odihnesc, cu adev rat, cu noi este Dumnezeu. Iar semnul de a fi ajuns cineva la m sura aceasta este c are totdeauna cu sine pe Dumnezeu. C ci de fapt Dumnezeu este totdeauna cu el. Iar cel ce nu este a a i nu are pe Dumnezeu cu sine, le va avea numaidecît pe ale celui contrar. i urmarea o tiu cei ce au minte.

138. (V . 69). *R spunsul acealui mare B trîn c tre unul ce se lini tea, care-l întrebese despre slujitorul lui; i despre primirea gîndurilor; i despre rudeniile cele dup trup.*

Frate, î i vorbesc ca sufletului meu. S-a scris: „Cuno tin a voastr s nu fie sminteal fra ilor mai slabi" (I Cor. 8, 9). Fratele t u care te sluje te e simplu. Nu c uta s -l înve i s fie în elept. C ci vei stîrni mînia lui. i îndestuleaz -te cu împlinirea de c tre el a trebuinelor tale. E bine s nu-i treze ti vre-un gînd despre în elepciune, ca s nu-i tulburi inima.

E propriu celor des vîr i i s lase gîndul s intre în inima lor i apoi s -l scoat . Tu nu l sa focul s intre în p dure, ca s nu o ard . Nu l sa s i se ia hainele, ca s nu trebuiasc s le iei înapoi cu lupt . Nu te juca cu tulburarea, c ci nu vei r mînea neclintit în aceast ispit . Deci ia aminte la tine i roag -te pentru mine.

Cît despre rudeniile dup trup, odat ce Domnul a spus: „Cine este mama mea i cine sînt fra ii mei ? (Mt. 12, 48), nu po i c lca porunca lui Dumnezeu, ca s r mîi în leg tur cu fra ii dup trup. Iar de gînde ti c au nevoie

mai schimb m dela o zi la alta, ci în toate zilele fiin a noastr e plin de dragoste, sau de Dumnezeu. Atunci sîntem liberi, c ci nu ne mai st pînesc patimile.

de haine, de ce nu te gînde ti la s raci ? „Gol am fost i m-a i îmbr cat" (Mt. 25, 36)²²³. Dar ajuns juc ria dracilor, î i aduci aminte iar i de cei pe care i-ai l sat pentru Dumnezeu c lcînd f g duin a dat . Vai nou , fra ilor cum fac aceia ce vreau cu noi ! Vrei s ai fa de ei iubirea pe care e ti dator s o ai fa de to i oamenii ? Roag -te pentru ei ca s se mîntuiasc i ei prin harul lui Hristos. Ia aminte a adar la tine s nu fii b taia de joc (a dracilor). C ci l sînd silabele, ne-am întors la alfabet²²⁴. Lupt -te s mori, dac vrei s te mîntue ti²²⁵. Caut nepre uirea i alearg spre ceea ce ne st în fa . S nu- i s deasc diavolul vre-o grije f r folos sub masca vreunui lucru drept. Nu te îngriji de nici-un lucru²²⁶. Fie c mor, fie c tr iesc, nu trimite nimic la ei. Adu- i aminte de Domnul care zice: "Las pe mor i s - i îngroape mor ii lor" (Lc. 9, 60). Ia aminte la tine. C ci nu aceia te vor izb vi pe tine în ziua cea înfrico toare. i-am spus-o adeseori: treze te-te din somnul cel prea greoi; c ci nu tii ceasul în care vine Domnul, ca s te afle preg tit (Mt. 24, 42)²²⁷

223 Avem i aci o aplicare a sfatului de a socoti pe to i oamenii ca unul, sau potrivit trebuin elor lor. Dac cineva e mai lipsit de hain decît fratele dup trup, trebuie dat haina acestuia, nu fratelui.

224 Un monah intrat în mîn stire de curînd n-a ajuns la cine tie ce treapt înalt . Dar tot e pe o treapt mai sus decît cea a vie uirii în lume. E o „întoarcere" la starea dinainte de c derea în p cat prin Adam. Dela aceast treapt trebuie s urce la alte mai înalte; la cuvinte, la cuvîntare, nu s se întoarc la silabe.

225 Lupt -te s mori dup omul cel vechi, s mori vie ii „moarte", ca s intri în via a adev rat nemuritoare, pe care o cî tig m din Dumnezeu, izvorul vie ii cînd ne unim cu el.

226 i în aceasta se arat libertatea noastr de robi ai lucrurilor, ai oamenilor, sîntem u ori ca în Împ r ia lui Dumnezeu.

227 De aceea nu ne descopere Domnul ceasul venirii Lui (i al mor ii noastre), ca s ne înt rim continuu prin trezvie necurmat , ca s sporim mereu f cînd binele i respingînd gîndurile rele împotriva

Cît despre întin ri, ele aduc sufletului c dere. Iube te pe Iisus din toat inima ta i nu vei c dea în veci. Pace ie în dragostea Domnului²²⁸. Pace ie în sfînta s rutare.

139. (V. 70). *Un oarecare dintre p rin i, care se lini tea (vie uia în retragere), i-a cerut acelaia mare B trîn s se roage pentru el.*

R spunsul lui Varsanufie: Cînd cineva trimite un avocat s -l apere în fa a împ ratului, se roag mereu pentru el s fie ascultat. C ci nu e ascultat avocatul, ci cererea ce a trimis-o el la împ rat. Tot a a ruga i-v i voi ca s fiu ascultat (de Dumnezeu). C ci ar tîndu-v ascultare, m rog împreun cu voi pentru s n tatea trupului i sufletului vostru. Iar de voi fi ascultat (i Dumnezeu ascult pe to i), aceasta voi pune-o pe seama rug ciunilor voastre²²⁹. C ci eu nu sînt nici m car un

altora. Precum nu cre te omul trupe te f cînd pauze în cre terea lui sau amînînd-o mereu pe aceasta, tot a a nici duhovnice te.

²²⁸ Numai în iubirea noastr de c tre altul avem pace. Numai în dragostea lui Dumnezeu cel personal vom avea odihn , care nu-i o simpl nelucrare, ci o bucurie de care nu ne vom plictisi, sau nu ne vom s tura niciodat (în sensul origenist).

²²⁹ În rela ia dintre cel ce se roag i cel pentru care acela se roag , nu e activ numai cel ce se roag , ci i cel pentru care acela face rug ciune. Cel pentru care se face rug ciunea se roag i el pentru cel ce se roag pentru el, ca acela s fie ascultat. Desigur, el se roag în interesul s u. Dar întrucît rug ciunea sa contribuie la ascultarea de c tre Dumnezeu a celui ce se roag pentru el, rug ciunea lui îl folose te i pe cel ce se roag pentru el, f cîndu-l ascultat la Dumnezeu, atr gînd aten ia lui Dumnezeu asupra lui. Amîndoi se folosesc din aceast rug ciune reciproc . E o rela ie care înt re te dragostea fiec ruia c tre cel lalt. E un curent care porne te dela fiecare i se îndreapt spre cel lalt. Rug ciunea lor se îndreapt spre Dumnezeu, dar în folosul fiec rui adintreei. Amîndoi se întîlnesc în Dumnezeu. Acesta e sensul cel mai deplin al sobornicit ii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

avocat vrednic de a te ap ra, ci m socotesc o slug trimis . Deci Domnul s asculte rug ciunile noastre. Ruga i-v pentru tic lo ia mea.

140. (V. 71). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Cum trebue s m rog ? Trebue s spun "Tat l nostru", cum ne-a înv at Domnul (Mt. 6, 9-13) ? Sau cum a spus Ava Macarie din Schit: "Doamne milue te-m precum voe ti", iar când se ive te r zboiul: "Doamne, dac voe ti, ajut -m " ? Nu cumva s-a cerut numai celor des vâr i i „Tat l nostru" ?*

„Tat l nostru" s-a poruncit i celor des vâr i i i celor p c to i. Aceasta, ca cei des vâr i i cunoscînd c au ajuns fii ai lui Dumnezeu, s se str duiasc s nu cad , iar cei p c to i, chemîndu-L cu ru ine Tat pe Cel de multe ori înjurat de ei, s se întoarc cu fric i s vîn la poc în . Ba socotesc c mai mult li se potrive te celor p c to i. Pentru c ine de cei p c to i s zic : " i ne iart nou datoriile noastre". C ci ce datorii mai au cei des vâr i i odat ajun i fiii Tat lui celui din ceruri? Iar cuvîntul: " i nu ne duce pe noi în ispit , ci ne izb ve te de cel viclean" are acela în eles cu cuvintele lui Ava Macarie, care a spus: "Milue te-m i m ajut ".

141. (V. 72). *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela , care-i ceruse o binecuvîntare i întrebare despre nep timire.*

Frate, Dumnezeu cunoa te ce ne este de folos. Ai cerut o pîne dela neputin a mea i n-a intrat în cimitirul meu mai mult de cele trei pîini rînduite pentru o s pt mân . Dar iat c acum prin iconomia lui Dumnezeu, fiul dure-rilor mele, cel mai dulce ca mierea, care n-a f cut

niciodată nimic dela sine şi care îi are pe toţi ca de un suflet cu sine şi socoteşte cele de folos ale lor ca cele de folos ale sale, a venit aducând o pâine şi n-am putut să o resping. Căci a zis: „E de folos să vă ţia şi în această via proprie”. Deci am frânt-o şi i-am trimis în iubirii tale, osîndindu-mă pe mine ca nevrednic pentru ce am făcut. Căci Domnul i-a făcut ie după credinţa ta. Iar pe mine să mă osîndească ²³⁰. Dar dacă a ajuns cuvîntul despre aceasta pînă la tine şi pînă la cei doi fraţi care intră la tine, şi se îngăduiesc să le spui aceasta.

Cît despre nepotimire, ea este un dar al lui Dumnezeu şi El o dăruie celui ce vrea. Dumnezeu să-ţi dea mîna care să poată atinge cele spre care te întinzi pe tine cu frică şi după voia Lui. Amin. Roagă-te pentru mine, frate.

142. (V. 73). *Întrebare a aceluia care trece celălalt Biserici: Pentru ce a numit bunul Biserici chilia lui, cimitir ?*

Răspunsul lui Ioan: Pentru că l-a odihnit de toate patimile. Căci a murit cu desvîrşire pe catului. Şi pentru că chilia lui, în care s-a îngropat de viu, ca într-un mormînt, pentru numele lui Iisus, este loc de odihnă, unde nu calcă demonul nici căpetenia lui diavolul. Căci s-a făcut un loc sfînt, pentru că este locul lui Dumnezeu. Săslăvim deci toţi pe Dumnezeu ca o inimă, în toate.

²³⁰ Varsanufie socoteşte că pâinea care i s-a dat peste raia lui, i-a venit pentru credinţa celui care avea să-i-o ceară. El a fost o unealtă nevrednică a acestei fapte a lui Dumnezeu, împlinită prin el pentru credinţa aceluia. Iar întrucît nu i-a trimis-o întreagă, se roagă să nu fie osîndit pentru aceasta. Căci era dreptul aceluia ca el să-i-o trimită întreagă.

143. (V. 74). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: fiindc s-a scris în „Vie ile B trînilor” (Hist. Laus. 20, 3), c unul f cea o sut de rug ciuni, altul aîtea, sîntem datori i noi, cînd ne rug m, s avem o m sur , sau nu ? i cum trebuie, f cute rug ciunile: prelungite ? Sau s spunem Tat l nostru” i s ne a ez m la lucrul de mîn ? i cînd lucr m ce trebuie s facem ? Deasemenea ce trebuie s fac cel ce vie ue te de unul singur în privin a vecerniilor i slujbelor de noapte ? i dac trebuie s spun cînt rile i imnele ?*

R spunsul lui Ioan. Ceasurile i cînt rile sînt predanii biserice ti i bune pentru congl suirea întregului popor: la fel în mîn stiri pentru congl suirea mul imii ²³¹.

Dar cei din Schit²³² nu au nici ceasurile²³³ i nu cînt nici imne. Ci s vîr esc lucrul de mîn i mediteaz i fac cîte pu în rug ciune de unul singur. Iar stînd la rug ciune trebuie s te rogi s te eliberezi de omul cel vechi, sau s zici "Tat l nostru", sau s le faci amîndou i apoi s ezi la lucrul de mîn . Cît prive te prelungirea rug ciunii, cînd stai în picioare, dac te rogi neîncetat, potrivit Apostolului (I Tes. 5, 17), nu trebuie s o reiei de cîte ori te ridici. C ci mintea ta e toat ziua în rug ciune. Dar cînd te a ezi la lucrul de mîn , trebuie s spui din inim sau s roste ti psalmi. Iar la sfîr itul fiec rui psalm s te rogi e zînd: „Dumnezeule, miluie te-m pe mine tic losul”. i de e ti h r uit de gînduri adaug : „Dumnezeule, tu vezi necazul meu, ajut -m ". Cînd deci ai f cut trei rînduri în plas , scoal -te la rug ciune. i

231 Cîntînd to i împreun , se produce o unitate de cuvînt, de gîndire i de sim ire a întregului popor din biseric , o simfonie.

232 E vorba de pustia Schitului din Egipt, plin de pustnici.

233 Ceasuri de slujbe comune.

plecînd genunchiul i sculîndu-te, spune la fel rug ciunea amintit .

Iar la vecernii, cei din Schit spun doisprezece psalmi i la sfîr itul fiec ruia în locul doxologiei (M rire Tat lui etc.) spun: Aliluia i fac o rug ciune. La fel i noaptea spun doisprezece psalmi i dup psalmi se a eaz la lucrul de mîn . i precum voe te, unul spune psalmi din inim , altul îi cerceteaz gîndurile sale, sau "Vie ile P rin ilor". Acesta citind cinci sau opt foi, trece apoi la lucrul de mîn . Iar cel ce cînt sau roste te psalmii din inim , trebuie s -i rosteasc cu buzele dac nu-i aproape de el un altul i dac nu vrea ca nimenea s nu afle ce face.

144. (Numai în Cod. Coislin 124 i în versiunea georgian a Scrisorilor lui Varsanufie i Ioan, aflat în manuscrisele georgiene dela Sinai nr. 34 i 35. Dup traducerea francez din limba greac a lui L. Regnault i Ph. Lemaire i din georgian a lui B. Outtier): *Acela , chinuit de plictiseal , i-a cerut marelui B trîn cu st ruin s se roage pentru el.*

R spunsul lui Varsanufie: tiu c nu sînt nimic.

i dac nu am grij de mine, nu am grij nici de tine. Fiindc mai tiu c dup Scriptur : "Noi sîntem m dulare unii altora" (Ef. 4, 25). i dac am grij de mine din frica de Dumnezeu, am grij i de tine²³⁴. C ci s-a spus: "S

234 E o mole eal care-l face pe cîte unul s nu aib grij nici de el, nici de altul. C ci nici prin egoism omul nu se îngrije te cu adev rat de via a sa adev rat . i în acest caz se îngrije te i mai pu in de altul. Grija de sine adev rat nu trebuie s o aib omul numai pentru c a a îi place, ci i din frica de Dumnezeu. El nu trebuie s ruineze fiin a sa care i-a fost dat în grije de Dumnezeu. El trebuie s - i înal e fiin a, f cînd-o un factor folositor altora, dar f r s se mîndreasc . Sîntem împleti i în mod de nedesf cut unul cu altul. Cînd m

iube ti pe aproapele t u ca pe tine însu i" (Lev. 19, 18). F i tu la fel. C ci s-a spus iar i: „Un frate ajutat de fratele s u e ca o cetate înt rit , înconjurat de ziduri" (Prov. 18, 19). Înainte ca iubirea ta s -mi fi zis: "Roag -te pentru mine", aveam porunca Celui care zice: "Ruga i- v unii pentru al ii, ca s v vindeca i" (Iac. 5, 16)²³⁵. F i tu a a. Dac suferi de plictiseal , adu- i aminte de ap -sarea ce a suferit-o Ava Eftimie i a mers cu slav la Domnul²³⁶. A teapt ziua ie irii i te vei u ura de plictiseal . El a fost so ul nostru de drum i ne-a luat-o înainte. Ce bucurie l-a primit ! S -l pismuim ²³⁷. S alerg m ca s lu m cununa (I Cor. 9, 24). S-a scris: "Cu m sura cu care vei m sura, cu aceia i se va m sura" (Lc. 6, 38)²³⁸. Iar P rin ii zic: "Ascultare pentru ascultare" (Mois I). De aceea î i spun i eu: D mîna fratelui care este aproape de tine în tulburare i vei afla i tu pe cineva care î i va întinde mîna în clipa încerc rii²³⁹. i „muștr ,

îngrijesc de sinea mea adev rat îngrijesc de sinea mea care te ajut pe tine, care se desvolt din grija ei fa de tine. Cel ce se ur te pe sine, ur te i pe al ii i viceversa. Prin aceasta se usuc fiin a sa ca factor de comuniune. Numai în comuniunea adev rat e prezent apa din care se adap r d cinile propriei fiin e. F r grija de altul, în ura fa de altul, fiin a ta îns i se gole te de sens.

235 V vindeca i amîndoi de egoism prin comuniunea dintre voi. Prin aceasta v umple i amîndoi de s n tate i de via adev rat .

236 Dezgustul, plictiseala te apas cînd nu- i g se ti rostul avînd grija de altul, dar nu numai grija pentru via a lui trec toare, ci mai ales pentru cea ve nic . Aceasta înseamn s - i vezi rostul lucrînd pentru ve nicia ta i a altora în Dumnezeu. C ci f r Dumnezeu nu i se deschide vederea spre ve nicie i grija pentru o via trec toare sfîr e te în plictiseala de moarte.

237 S -l pismuim numai ca s facem i noi binele la fel.

238 Dai pu in, i se va da pu in; dai mult, i se va da mult.

239 E cu neputin s nu te fi v zut vreunii cînd ai ajutat pe al ii. i aceasta va face i pe vreunul din ei s - i ajute la nevoie. Dar prin acela te ajut Dumnezeu.

ceart , îndeamn " (II Tim. 4, 2). C ci i acestea dau roduri duhovnice ti.

145. (Numai în Cod. Coislin. 124). *Cererea aceluia c tre cel lalt B trîn: Te rog, Ava, roag -te pentru mine care sînt slab cu sufletul i cu trupul, ca s -mi dea Dumnezeu r bdare des vîr it în acest loc sfînt. Vr jma ul i patimile tulbur rînd pe rînd inima mea ca s m trag înapoi. i nu pentru c am f cut vre-un bine aici, dar vr jma ul m vede ocrotit de rug ciunile B trînilor. Ai mil de mine, prin Iisus, i roag -te f r încetare pentru mine, p c tosul.*

R spunsul lui Ioan. Dumnezeu s primeasc cererea ta ca un miros cu bun mireasm . C ci tu ai bucurat sufletul meu prin smerenia ta cea dup Dumnezeu, care nu mic oreaz nici micimea mea, nici dragostea ta. Fiîndc ea e calea lui Dumnezeu i dac noi o p zim, sîntem mîntui i în numele Dumnezeului nostru. Aceasta, mai ales cînd cunoa tem t ria cea mai mare a puterii care vine s se uneasc cu noi, a puterii St pînului nostru Iisus Hristos, care ne-a dat „puterea s , c lc m în picioare erpi, scorpioni i toat puterea vr jma ului" (Lc. 10, 19).

Cînd un protivnic porne te s h r uiasc pe cineva, îl împinge s se adreseze unui judec tor pentru a i se face dreptate. Tot a a ne face cel ce ur te, pe oameni dela început, s alerg m la C petenia i Împ ratul nostru Hristos. Astfel lupta lui ne este mai mult de folos decît spre pagub . Acolo unde e de fa Hristos, lupta vr jma-ului nu are nici-o putere.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

146. (V. 75). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn despre somn: Cît timp trebuie s doarm i cît s privegheze; cu cîte haine trebuie s se îndestuleze.*

R spunsul lui Ioan: În privin a somnului de noapte, roag -te dou ore seara, socotindu-le dela apusul soarelui. Si vindu-L astfel pe Dumnezeu, dormi apoi ase ore i scoal -te la priveghere. i petrece a a celelalte patru ore. Vara f la fel, dar scurtînd timpul i spunînd mai pu ini psalmi pentru scurtimea nop ilor.

În privin a hainelor, cel slab trebuie s aib pentru neputin a lui haine de iarn i de var . Iar cel ce a ajuns s suporte, cum zice Apostolul, foamea i setea i gol tatea (II Cor. 11, 2), poate petrece timpul cu o singur hain . Dar s nu ne în l m, frate, în cuget, ci s ne l s m du i spre cele smerite (Rom. 12, 16). i s nu murmur m avînd dou sau trei ve minte.

147. (V. 76). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Fiîndc ai spus P rinte, s priveghez ase ore, cum pot cunoa te c am privegheat ase ore ?*

R spunsul lui Ioan: Dac vrei s afli întocmai orele, culcîndu-te într-o zi ca s nu fi biruit de oboseala trupului, i priveghind o noapte de seara pîn diminea a, ia seama cîte stihuri ai spus. Împ r indu-se stihurile pe ore, afli întocmai orele. Vara f la fel. i i se vor face cunocute orele.

148. (V. 77). *Întrebare a aceluia c tre marele B trîn: P rinte, roag -te pentru mine c sînt bolnav; i ca s pot purta cu bucurie boala. i spune-mi cum s -mi sp l petele.*

R spunsul lui Varsanufie: Prea iubite frate, m bucur de cuvintele tale, c înc înainte de mine, chiar nepricepînd cele spuse de mine te-ai numit pe tine p c tos în întreb rile tale. i p c tosul este, cu adev rat, o slug rea. Iar acum ai spus c e ti bolnav. Dar boala este în chip recunoscut o certare spre îndreptare. Deci boala i s-a trimis ca unei slugi rele. Dac îns îi este greu s prime ti certarea, înceteaz s fii r u. Iar dac e ti r u, prime te certarea. Dar dac te bucuri de certare, nu e ti r u. Iar cel ce nu e r u, este iubit. i „Domnul îl ceart pe cel pe care-l iube te” (Prov. 3, 12; Evr. 12, 6). Ia seama deci cu adev rat cum e ti i alege- i ie una din cele spuse²⁴⁰. Dar Dumnezeu tie c eu, nepurtînd grije de mîntuirea mea, g sesc putere s v ajut vou , întrucît m tem de porunc .

Cît prive te întin ciunile, de voe ti s i le speli, spal - le cu lacrimi. C ci ele spal în chip curat toat întin ciunea. Strig c tre Iisus pîn îi r gu e te gîtlejul: „St pîne, mîntuie te-ne c pierim” (Lc. 8, 24). Înl tur cenu a de pe inima ta aprinde focul pe care a venit Domnul s -l arunce pe p mînt (Lc. 12, 49). i va arde toate petele i va ar ta aurul bine întip rit în tine i probat ca într-un cuptor²⁴¹. E trebuin de mult trezvie. Iart - m .

240 Bucur -te de boal , fie c e spre îndreptarea ta, fie ca e dovada iubirii lui Dumnezeu, vrînd s te fac i mai bun. Numai bucurîndu-te de ea, îi e de folos: în primul caz eliberîndu-te de p cat prin poc in , în al doilea sporind prin ea. Dar e mai bine s nu te socote ti f r p cat.

241 Focul dragostei de Dumnezeu se une te cu inima, pref cînd-o într-un cuptor care scoate la iveal curat aurul credin ei i bun t ii ei. În foc este îns i o suferin . E suferin a poc in ii de p cat i arderii obiceiurilor rele, care deveniser pl cute omului, dar îl murd reau. Inima prin sim irea ei capabil s între in focul, e ca o

149. (V. 78). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Te rog f -mi s aflu de unde vine mole ala trupului i topirea inimii ? i pentru ce nu pot st rui în aceea diet .*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, sînt uimit i m minunez cînd cei din lume, dorind s cî tige i s se r zboiasc , dispre uiesc fiarele s lbatice, cursele tîlharilor, primejdiile m rii i îns i moartea i nu se descurajeaz cu sufletul, datorit bog iei dorite, chiar atunci cînd nu sînt siguri c o vor cî tiga. Iar noi, tic lo ii i mole i ii, care am primit putere s c lc m peste erpi i scorpion i peste toat puterea vr jma ului (Lc. 10, 19), care am auzit: „Eu sînt, nu v teme i” (Io. 6, 20), care tim limpede c nu ne lupt m din puterea noastr , ci din puterea lui Dumnezeu, care ne înt re te i ne înarmeaz , sîntem lipsi i de curaj i ne mole im. De unde vine aceasta? De acolo c trupurile noastre; n-au fost str punse de frica Lui (Ps. 118, 120), c glasul suspinului nostru nu ne-a f cut niciodat s uit m s mînc m pîinea noastr (Ps. 101, 5-6). De aceea trecem dela un regim de hran la altul, pentru c n-am luat deplin focul pe care Domnul a venit s -l arunce pe p mînt (Lc. 12, 49), care ar fî ars i mistuit m r cinii arinii noastre celei gîndite (spirituale). Mole eala, nep sarea i iubirea de trup nu ne las s r sufl m.

Dar martor îmi este Domnul c tiu un om i anune în mîn stirea aceasta binecuvîntat - dar s nu spun cineva c vorbesc despre mine i s nu m socoteasc a fî ceva cînd nu sînt nimic - care poate r mînea cum este,

vatr . Prin ea toat fiin a omului e ca un cuptor care se cur e te prin foc.

nemîncînd nimic, nebînd nimic, neîmbr cînd nici-o hain pîn în ziua cînd îl va cerceta Domnul, neavînd trebuin a de aceasta în veac. C ci hrana i b utura i ve mîntul lui este Duhul Sînt ²⁴². Deci dac vrei s fii rîvnitor, ostene te-te sile te-te, teme-te de Dumnezeu i El va face voia ta. C ci a spus c „va face voia celor ce se tem de El" (Ps. 144,19). i eu, chiar dac nu sînt nimic pun în lucrare puterea mea²⁴³. C ci e propriu lui Dumnezeu s sprijineasc , s înt reasc i s conduc la tot lucrul bun i s p zeasc de tot r ul i s ne, mîntuiasc în Împ r ia Lui. Lui fie slava în veci. Amin. Roag -te pentru mine i roag pe B trîn s se uneasc cu tine în rug ciune.

150. (V. 79). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Te rog P rinte spune-mi cum se cî tig smerita cugetare, sau rug ciunea des vîr it ? Sau ce trebuie s fac cineva ca s nu par c hoin re te cu gîndurile ? i dac trebuie s citeasc ?*

Despre felul cum se cî tig smerita cugetare, des vîr it ne-a înv at Domnul, zicînd: „Înv a i dela Mine c sînt blînd i smerit cu inima i ve i afla odihna sufletelor voastre" (Mt. 11, 29)²⁴⁴. De voe ti deci s

242 La nota în ed. Volos: „Socotesc c aceasta le spune Sfîntul despre sine, chiar dac zice, din smerenie, c le spune despre altul".

243 Se exprim aci taina unirii voii noastre cu voia lui Dumnezeu. Lucrînd El în noi ca Persoan liber i iubitoare nu în bu e voia noastr , ci se a az pe linia ei, deci o ajut i pe ea s se împlineasc . Numai for ele impersonale, sau numai cel ce vrea s te domine, î i stinghere te voin a. Cel ce te iube te î i promoveaz libertatea, te încurajeaz , te ajut s lucrezi tu însu i. C ci se bucur s -i r spunzi cu iubirea ta liber , lucrînd cu voia ta cele bune, care corespund i voii lui. Iar binele este iubirea între olalt sau este produsul ei.

244 Cel smerit cu inima are i odihn în sufletul s u, nec utînd sa se impun altora prin tot felul de mijloace, ca s - i men in o p rut

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cî tigi des vîr ita odihn afl ce a r bdat El i rabd i tu, taie voia ta în toate. C ci i El a spus c nu s-a coborît din cer ca s fac voia Sa, „ci voia Tat lui Meu care este în ceruri”, (Io. 6, 38). În aceasta st smerita cugetare: în a purta oc ri i osîndiri i cîte le-a p timit înv torul nostru Iisus.

Iar rug ciunea des vîr it st în a gr i lui Dumnezeu nehoîn rind (cu gîndul), în a- i aduna toate gîndurile în chip neîmpr tiat împreun cu sim urile. La acesta îl conduce pe el voin a de a muri oric rui semen i lumii i tuturor celor din ea ²⁴⁵. i nimic nu trebuie s spui lui Dumnezeu decît aceasta: „Izb ve te-m de cel viclean” (Mt. 6, 10) i „Fac -se voia Ta” întru mine (Mt. 6, 10). Trebuie s ai mintea sînd în fa a lui Dumnezeu i gr ind Lui. Iar rug ciunea adev rat se cunoa te cînd cel ce o face s-a eliberat de hoin real i vede c mintea lui se vesele te, fiind luminat în Domnul. i semnul c s-a ajuns la ea este c omul nu se mai tulbur chiar dac l-ar ispitii lumea întreag . Des vîr it se roag cel ce s-a f cut mort lumii i odihnii ce i-o îmbie ea. Iar a face lucrul t u cu grij pentru Domnul, nu e împ rt ire, ci rîvn pentru Dumnezeu.

superioritate. El nu e chinuit de teama de a nu fi b gat în seam de ceilal i.

245 E de trebuin moarte fa de oameni i fa de lucrurile trec toare, în sensul de moarte a voin ei de a te folosi de ei i de ele în chip egoist i pentru pl ceri trupe ti, în sensul de-a refuza s fii oamenilor de ajutor i de a te folosi de lucruri pentru a ajuta prin ele pe oameni mai ales de a cunoa te prin ele pe Dumnezeu. Adic gîndurile la oameni i la lucruri trebuie adunate în gîndul la Dumnezeu i spre slujirea Lui i spre mîntuirea oamenilor prin aducerea lor la El. În Dumnezeu trebuie adunate toate, pentru c toate sînt din El i toate se des vîr esc în El. Gîndindu-le în leg tur cu Dumnezeu, ele sînt cur ite de orice atrac ie egoist i p tima e, se sfin esc.

Cît despre citire, e de folos a citi „Vie ile P rin ilor” c ci a a lumineaz mintea în Domnul.

151. (Numai în C o i s l i n . 1 2 4 i Coislin 281). Întrebarea aceluia c tre cel lalt B trîn: Marele B trîn a spus: „Rug ciunea des vîr it se aprinde murind oamenilor, lumii i pl cerilor trupe ti”. Ce s fac ca s ajung acolo odat ce tr esc printre oameni ? C ci trebuie s dau porunci fratelui care m sluje te. De alt parte, fiind bolnav, nu pot lua decît legume verzi. Dar aceasta m face s poftesc i alte lucruri. Mai mult, dac legumele nu sînt bine preg tite, gîndul meu se tulbur pe motiv de boal . Pentru c de multe ori aceasta îmi d o noapte grea. Aflîndu-m deci în aceste împrejur ri, cum pot s mor oamenilor ?.Pe de alt parte, dac hrana este bun i preg tit potrivit bolii, se na te în mine pl cerea. Cum pot s mor atunci pl cerii trupului i lumii. i cum trebuie s petrec S pt mîna Sfînt ? Te rog s m înve i despre acestea i roag -te pentru mine.

R spunsul lui Ioan: O, tu care e ti printre oameni i voe ti s le mori lor, nu judeca i nu dispre ui pe nimeni i nu r mînea lipit voii tale. Aceasta este a muri oamenilor aflîndu-te printre ei²⁴⁶. Dac se întîmpl c în

246 E un paradox. E ti alipit de oameni i de lume, cînd e ti alipit voii tale, cînd e ti egoist. i se pare c prin aceasta e ti st pîn pe ceilal i i pe lucruri i de fapt e ti robul lor. Numai prin lep darea generoas de egoism, care te deschide oamenilor i tainelor lumii, ai murit oamenilor i lumii. Slujind intereselor adev rate i eterne ale oamenilor, ai murit lor, pentru c ai murit voin ei de a te folosi de ei în mod egoist. D rue te-te oamenilor ca s mori lor, mai bine zis ca s mori pornirii de a profita de ei. Ai murit în acest caz oamenilor i lumii în ceace au superficial dar i-ai descoperit i îi aju i pe oameni în adîncul lor netrec tor. i tot în acest adînc i s-au luminat lucrurile. Le-ai descoperit o valoare neasem nat mai mare în

leg turile trebuitoare cineva te sup r , poart -te cu dulcea fa de aproapele care-i este dator cu ceva, spunîndu- i: „Dumnezeu tie ceea ce este de folos. Poate El l-a voit a a ca s nu aflu vre-o pl cere pentru trup, ci mai degrab o suferin ". Nu te mai tulbura pentru lipsirea de un fel de mîncare, c ci se poate întîmpla aceasta s vin dela lucrarea dracilor ca s te tulbure. i dac tu folose ti un altfel de hran din pricina bolii, mul ume te lui Dumnezeu, socotindu-te nevrednic de aceasta i aceasta îi va fi de folos. Adu- i aminte totdeauna de sfatul: „În toate mul umi i" (I Tes. 5. 18) i vei avea odihn ²⁴⁷. C ci f cînd a a, nu mai e ti robul sup r rii pentru lipsa unor feluri de mîncare sau a gustului lor pl cut, ci e ti ocrotit de Dumnezeu prin mijlocirea mul umirii ce I-o aduci. Cît prive te S pt mîna Sfînt , m nînc , din pricina neputin elor tale, în fiecare zi la ora 11 pu ine legume i dac nu po i r mînea f r vin, ia atîta cît i se pare de trebuin , de pild dou pahare. S nu fii nelini tit pentru aceasta dar f totul spre slava lui Dumnezeu, cum zice Apostolul (I Cor. 10, 34). Roag -te pentru mine i iart -m cu dragostea ta.

152. (V. 96). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Cum se face c vrînd s st pînesc pîntecel meu i s ajung la mai pu în hran , nu pot ? i dac iau o*

Dumnezeu. Te une ti cu ei i cu toate în mod real în Dumnezeu. Ai înviat pentru to i i toate în Dumnezeu.

247 Nemul umirea îi men ine sufletul într-o continu neodihn , tulburare, agita ie, care nu te las s te gînde ti la Dumnezeu i s te întîlne ti cu El i s socote ti c în El ai totul, în fiecare împrejurare, în fiecare dar i necaz. Nemul umirea tatedesparte de Cel ce le chivernise te i le umple pe toate. Nemul umirea nu te las s te bucuri nici de ceea ce ai. Cu dreptate zice poporul "nemul umitului îi ia Dumnezeu darul".

*vreme hrană mai puțin , după puțin timp vin iar în la
măsură mea dinții. La fel cu băutura.*

Răspunsul lui Ioan: Fratele meu s-a iubit de iubirea ta că mi-ai spus toate patimile câte le am în eu. Căci potimesc în eu de aceleași. în nimenea nu se izbăvește de ele decât cel ce a ajuns la măsură celui ce a zis: „Am uitat să mănânc pâinea mea; de glasul suspinării mele osul meu s-a lipit de carnea mea" (Ps. 101, 6). Unul ca acesta vine degrabă la puțin tateea hranei și a băuturii. Căci lacrimile îi se fac lui pâine. și așa ajunge să se hrănească cu Duhul Sfânt. Crede-mă, frate, că știu pe un om, pe care-l cunoaște numai Domnul, ajuns la o astfel de măsură: odată sau de două ori sau și de mai multe ori pe săptămână este cucerit de hrana duhovnicească și dulcea a ei îl face să uite de hrana simțită. și când vine la împărțirea de ea, nu vrea să se împărțească, simțindu-se satul și scârbit de ea. Iar împărțindu-se, se osîndește pe sine, zicând: pentru ce nu sînt totdeauna așa? și dorește să mai primească din aceea²⁴⁸. Unde sîntem

248 În ed. Volos la notă: „Socotesc că acestea le spune Sfântul despre sine, deși zice că despre altul. O spune aceasta din smerenie". Se afirmă aici taina necunoscută a întimei legături între suflet și trup. La urma urmelor trupul este o raționalitate plasticizată și sensibilizată, plin de lucrarea spiritului uman și în ultimă instanță de Duhul dumnezeesc. De ce n-ar susține atunci Duhul dumnezeesc acest suport al vieții spirituale, printr-o lucrare intensă a lui în sufletul omenesc și deci și în trup, fără să recurgă la noi adaosuri de materie, pe care El și-o prefacă în materie vie și însușește a trupului? În afară de aceasta, materia este în ultimă analiză energie concentrată. Poate că noi prin puterea spiritului nostru nu actualizăm toată energia concentrată în trupul nostru. O lucrare mai intensă a Duhului dumnezeesc poate actualiza lucrînd direct asupra trupului, sau prin spiritul nostru, mai multe din aceste energii de energie condensate în trupul nostru. Mai condensate sînt aceste energii în oasele trupului. Alipirea lor de carne poate avea ca urmare o umplere a cavității de mai

Sfin ii Varsanufie i Ioan

frate? Nu vom pleca de aici, nu vom muri ? Iart -m , c neaflînd ale mele cu care sa m f lesc, m f lesc cu ostenele str ine. i aceasta spre osînda mea.

153. (V. 97). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Te rog, P rinte, s -mi l mure ti în elesul acestui lucru: Cum ajunge cineva la cele ce le-ai spus ? C ci eu nu tiu. Pentru c eu de cîte ori am încercat s -mi împu inez hrana, mole eala i neputin a nu m-au l sat pîn ce n-am venit la m sura mea de mai înainte. i cum po i s spui c cel ce ajunge la m sura celui ce a zis: „Lipitu-s-a osul meu de carnea mea" (Ps. 101, 6), ajunge s se mul umeasc cu pu în ? i cum înainte de împu inarea hranei „se lipe te osul de carne" ?*

R spunsul lui Ioan: Frate, m silesc s spun cele peste m sura mea i m tem s nu fiu osîndit descriind ispr vi str ine. S-a scris: „Lipitu-s-a osul meu de carnea mea" (Ps. 101, 6). Aceasta înseamn c toate oasele omului se fac unul; sau toate gîndurile omului se fac unul dup Dumnezeu. C ci alipindu-se de carne aceasta se înduhovnice te, urmînd gîndului celui dup Dumnezeu.

i dac se na te în inima lui bucuria Duhului acesta hr ne te sufletul i îngra trupul i le înt re te pe amîndou , încît nu se mai mole esc i nu mai sl besc în putere. C ci Iisus se face de acum Mijlocitor i aduce pe om aproape de por ile locului „de unde a fugit durerea, întristarea si suspinul" (Is. 51, 11). i se împline te cu

multe energii, încît aceasta poate tr i o vreme mai îndelungat f r hran nou . Acesta pare s o spun în continuare Ava Ioan. Dar aceasta poate fi i urmarea concentr rii tuturor gîndurilor în singurul gînd îndreptat spre Dumnezeu, ceeace atrage în gîndul astfel concentrat, dar i în oasele unificate i lipite de trup, puterea Duhului Sfînt, care actualizeaz mai multe energii concentrate în ele.

acest om cuvîntul care s-a scris: „Unde e comoara ta, acolo e și inima ta" (Mt. 6, 21). Dar cea care duce pe om la m sura lui este smerenia des vîr it întru Hristos Iisus, Domnul nostru. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

154. (V. 98). *Întrebare a aceluia c tre Marele B trîn: Te rog, spune-mi, cum ajunge cineva la înfrînare ? i cum se cunoa te boala natural i cea dela draci ? i cît trebuie s se m nînce ?*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, tu n zue ti pu in cîte pu in ca s descoperi lucruri ascunse. Iar eu, nebun cum sînt înc socotesc c ceea ce ceri dela mine nu poate deosebi limpede decît cel ce a ajuns la m sura aceasta. De fapt, omul viu are sim irea r coarei i a c ldurii celor ce vin în atingere cu el. Dar mortul nu le simte acestea, c ci a pierdut sim irea. i precum nu ajunge la m sura cunoa terii lucrurilor decît cel ce s-a apropiat de ele i le tie deosebi, iar cel ce nu s-a apropiat de ele i nu a ajuns în atingere cu ele, de-ar întreba i ar auzi de zeci de mii de ori ce sînt, nu poate înc prinde în elesul lor, a a este i cu aceasta: oricît ai vorbi cuiva, are nevoie de cercare (de experien). În privin a boalei, dac trupul prime te hran în fiecare zi i totu i sl be te, e dela draci. Dac nu, e boal . Iar a se înfrîna st în a se scula cineva dela mas cu pu in înainte de a se s tura, cum au orînduit P rin ii celor încep tori (Ava Isaia, Recueil, 4, 44; Abbaye de Bellefontaine, 1970, p. 61). Dar cînd ajunge omul la m sura celui ce a zis „Nu ne sînt necunoscute gîndurile lui" (II Cor. 2, 11), nu poate uita cît trebuie s m nînce, c ci s-a deprins în aceasta.

Iat sînt silit s spun lucruri mai presus de mine f r s fie nevoie. Ba poate nici nu se g se te de aceea cineva care s le poat primi i în elege decît foarte rar.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeul p rin ilor no tri s te duc pe tine la bucuria aceasta. C ci este în ea lumin negrit . Pentru c str luce te departe i e dulce. Acela nu- i aduce aminte de hran ,ci caut cele de sus, cuget la cele de sus, st ruie în gândirea celor de sus, acolo unde ade Hristos de-a dreapta Tat lui. Lui fie slava în veci. Amin.

155. (V. 81). *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn, ca s -l l mureasc despre m sura înfrîn rii.*

R spunsul lui Ioan: P rin ii spun despre m sura înfrîn rii c ea st în a te opri pu în înainte de s turare, fie dela mîncare, fie dela b utur , adic înainte de a avea stomacul plin. i în a te folosi de mîncare i vin cu socoteal . Iarna nu se bea mult²⁴⁹. Deasemenea trebuie s se m nînce mai pu in. Dar nu numai în acestea st m sura înfrîn rii, ci i în a vorbi i a dormi i în îmbr c minte i în înfrînarea sim urilor. În toate acestea se arat m sura înfrîn rii.

156. (V. 82). *Întrebare a aceluia c tre acela : Spune-mi, P rinte, în ce const acest „mai pu in” în mîncare, în b utur , în legume i fructe ?*

R spunsul lui Ioan: Din toat greutatea pînii, bucatelor, legumelor i a fructelor mic oreaz pîn la o uncie (a dou sprezecea parte). Iar din vin i ap , din fiecare cîte o jum tate de pahar. i dac te îi tare i nu obose ti, e bine s bei o dat pe zi. Iar de nu po i, de dou ori, dar de fiecare dat mai pu in. Iar în vremea mi c rilor i r zboaielor gîndurilor, trebuie s mai tai

²⁴⁹ În ed. Volos: „Poate prepozi a nu e temporal , nu negativ . Adic în timpul iernii, cînd se bea mult vin, cel ce se înfrîneaz trebuie s bea mai pu in decît îi este m sura obi nuit ”.

pu în din m sura obi nuit , cu o uncie din mîncare i o jum tate de pahar din b utur , încît mîncarea s fie mic orat cu dou uncii, iar b utura cu un pahar. Roag - te, frate, pentru mine.

157. (V. 83). *Întrebare a aceluia c tre acela : Cum poate cunoa te cineva cît trebuie s m nînce i s bea ?*

R spunsul lui Ioan: Se poate afla din proba f cut în toate zilele cît îi trebuie trupului din cantitatea de pîine, de mînc ri, de legume i de fructe, sau cît mîncare i b utur . De pild unul bea trei pahare pe zi i m nînc o litr de pîine (1/4 kg.). Dacă vede c trupul cere mai mult de trei pahare f r motiv, sau f r o osteneal mai mare, sau pentru c a mîncat mînc ri s rate, trebuie s lupte s se înfrîneze. Dar dacă e un motiv, aceasta nu e o ispit . Iar din trei pahare, dacă poate, s împu ineze un pahar la jum tate. Iar dintr-o litr de mîncare, o uncie.

158. (V. 84). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Te rug m s ne spui ce cere Dumnezeu potrivit puterii omului, ca acesta s nu amestece din mole eal ceva dela el i s cread c face tot ce poate. Cum s în elegem deci ceeace putem ?*

R spunsul lui Varsanufie: Dumnezeu a dat omului pricepere ca s deosebeasc lucrurile. Dacă cineva, obosit de c l torie, sau de alte lucr ri foarte grele, nu poate p zi aceea m sur ca în celelalte zile, ci face pu în pogor mînt pentru trup, adic la jum tatea de litr de pîine mîncat pe zi, adaug , pentru osteneal , înc o uncie, a f cut aceasta din puterea lui, mîncînd ceva mai mult. Sau dacă scuîndu-se în fiecare zi la miezul nop ii

Sfin ii Varsanufie i Ioan

pentru priveghere, se odihne te din oboseal înc o jum tate de or , face iar i dup puterea lui. Deci oboseala este un semn c se mai poate odihni pu in. Dar apoi s se scoale iar i la privegherea obi nuit . Deci a face ceeace îi este în putere, înseamn a mic ora pu in fie din hran , fie din somn. Pentru somn P rin ii au rînduit o jum tate de noapte. Iar din mîncare au rînduit s se opreasc cineva de cîte ori se vede pe sine mai dorind pu in.

159. (V. 85 a). *Întrebare a aceluia c tre cel lalt*
B trîn: Ce m sur de vin i de mîncare preg tit e bine
s p zeasc înfiecare zi cel ce vie uie te de unul singur ?
i cum au inut P rin ii un regim foarte aspru ?

R spunsul lui Ioan: În privin a vinului, celui ce e s n tos i voe te s se înfrîneze, îi ajunge un pahar pe zi i nimic mai mult. Iar de-i vin dese neputin e, s ia dou întregi. Iar din mîncarea preg tit , trebuie s ia o farfurie i s nu se mai îngrijeasc de ea. Iar la întrebarea cum au inut p rin ii un regim a a de aspru, trebuie tiut c ei au avut trupurile lor foarte ascult toare. Deci cei ce se cîrmuesc pe ei în i i bine i cu dreapt socoteal , in seama de trup i de înclinarea lui. Roag -te pentru mine.

160. (V. 85 b). *Întrebare a aceluia c tre acela*
B trîn: Canonul înfrîn rii pe care l-ai spus trebuie p zit
de to i, sau e dup starea celui ce a întrebat ?

R spunsul lui Ioan: Frate, cele ce le-am spus iubirii tale despre înfrînare, le-am spus celor ca noi i dup m sura noastr . Dac înf ptuim cele dela mijloc, ajungem prin înfrînare la cele mai înalte. Dar punînd piciorul pe prima treapt a sc rii, s nu voim s urc m

îndat la cea mai de sus. Căci cei ajunși la mîsură pot să fie, cum zice Apostolul, și „să tuiși în mînzi pentru că s-au învățat în toate” (Filip. 4, 12)²⁵⁰. Iar tu, frate, cunoaște mîsurile tale. Cînd se ivesc în tine războaie, mai scoate o uncie. și din bucurie la fel²⁵¹.

161. (V. 86). *Acela frate a întrebat pe acela Bîrîn: Ce înseamnă a mîncă după poftă sau după înclinare.*

Răspunsul lui Ioan: A mîncă după poftă înseamnă a pofti și mînci nu pentru trebuința trupului, ci din lăcomia pîntecelui. Iar cînd vezi că cineva din înclinare dorește mai multe legume verzi decît uscate, dar nu din poftă, ci pentru că îi este mai ușor, aceasta e ceva deosebit. Există înclinări care primesc mai bucuroși bucatele dulci, altele, și rate și iar și altele acre. Iar aceasta nu e patimă, nici poftă, nici lăcomie. Dar a pofti și a dori mîncarea este poftă. și ea e slujitoarea lăcomiei pîntecelui. Cînd deci lucrezi împotriva ei și te folosești de mîncare din trebuință, nu o faci din lăcomia pîntecelui.

162. (V. 87). *Întrebare a aceluia care trecea: Ce să faci, Părinte, cînd patima nu se ivesc înainte, dar se strecoară în vremea mîncării? Să mîncăm opresc de la mîncare?*

Răspunsul lui Ioan: Nu te opri, ci luptă-te împotriva gîndului, aducîndu-ți aminte că mîncarea se va prefăce în ceva rău mirositor și că vom fi judecați ca unii care am mîncat, în vreme ce alții s-au înfrînat cu desăvîrșire. și

²⁵⁰ Rămînist pînă pe ei înșiși cînd sînt și tuiși cînd sînt flămânzi, pentru că s-au deprins să se saturească în amîndouă cazurile.

²⁵¹ Cînd te războiești lăcomia, sau cînd trupul începe să aibă și alte pofte, pentru că e prea hrănit, mai taie o uncie.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

dac pofta a încetat, m nînc , dar osînde te-te tu însu i. Iar de st rue, chiam numele lui Dumnezeu în ajutor i te va odihni (de ispit). Iar de pune st pînire pe tine încît nu mai po i mînca cu bun rînduial , opre te mîncarea. i de sînt unii care ed cu tine la mas , ca s nu bage de seam , ia cîte pu in²⁵². i dac i-e foame, împline te- i trebuin a cu pîne sau cu alt mîncare dela care nu ai r zboi (ispit).

163. (V. 88). *Întrebare a aceluia c tre acela :
L mure te-m care este semnul l comiei pîntecelui.*

R spunsul lui Ioan: Cînd vezi gîndul t u îndulcindu-se de o mîncare i urm re ti s o ai înaintea tuturor, sau s o ai înaintea ta, s tii c te st pîne te l comia pîntecelui. Ia aminte deci la tine însu i i f tot ce po i ca s te sile ti s nu iei cu grab din ea, ci cu bun rînduial . i împinge mai vîrtos mîncarea aceasta înaintea altora ce ed la mas împreun cu tine²⁵³. Dar cum am spus, nu trebuie s încetezi îndat de a mînca pe motiv de l comia pîntecelui, ci p ze te-te s nu te repezi la mîncare f r rînduial . Vorbind de l comia pîntecelui, P rin ii cer s nu întinzi mîna la mas înaintea altuia (Isaia, Recueil, 3, 11, p. 50) c ci acesta e un lucru necuviincios i str in de bun rînduial . Iar cînd mîncarea pus înainte este de a a fel c nu se vede care e partea fiec ruia, ci au s o m nînce to i în comun, nu e

252 A se observa smerenia i delicate ea ce trebuie s înso easc nevoin a. Cel ce o practic nu trebuie s se mîndreasc cu ea, f cînd o ar tat , nici s mustre cu pilda ei pe al ii. S se înfrîneze pentru Dumnezeu, nu pentru oameni, deci cît se poate de discret.

253 Minunate reguli de bun cuviin , care s-au întip rit în via a poporului nostru. Ele stau pe o temelie l untric i nu sînt asociate cu vreo fanfaronad ca cele din codul manierelor elegante occidentale, care stau la baza unei polite e ce face caz de ea.

necuve nit de a lua cineva din ea împreun cu to i. Dar trebuie s se fac aceasta cu bun rînduial , i s nu se cad în l comia pîntecelui i în osînd . Un alt semn al l comiei pîntecelui este de a voi s m nînci înainte de ora rînduit , lucru care nu trebuie f cut decît dac este vre-o pricin binecuvîntat . Dar în toate trebuie cerut ajutorul lui Dumnezeu i El ne va ajuta.

164. (V. 89). *Întrebare a aceluia c tre acela : De unde vine pornirea trupului ?*

R spunsul lui Ioan: Pornirea trupului vine din negrijă. C ci negrija te mîn , f r s - i dai seama, s judeci i s osînde ti. i astfel te tr deaz . Cînd Israil slujea cu adev rat lui Dumnezeu, Acesta îl p zea pe el de du manii lui. Dar cînd nu se îngrijea s -I slujeasc cu adev rat, Dumnezeu l sa pe du manii lui s -l calce.

165. (V. 90). *Întrebare a aceluia c tre acela : Trebuie s fie întreba i b trîinii despre toate gîndurile ce r sar în inim ? i cel ce se roag i psalmodiaz trebuie s o fac cu glas ? Trebuie s - i aminteasc cineva de toate cele ce le-af cut, le-a auzit i le-a gr it ? i trebuie s se ia la întrecere cu P rin ii ?*

R spunsul lui Ioan: Frate, nu trebuie s se întrebe despre toate gîndurile ce se ivesc. C ci unele sînt trec toare. Ci numai despre cele ce st rue i r zboesc pe om. C ci precum un om oc rît de mul i dispre ue te oc rile i nu le are grij , dar dac cineva se porne te împotriva lui i începe s se lupte cu el, se plînge judec torului, a a e i cu lucrul acesta. Iar rug ciunea i psalmodierea trebuie f cute nu numai cu mintea, ci i cu buzele. C ci proorocul David zice: "Doamne, buzele

Sfin ii Varsanufie i Ioan

mele vei deschide i gura mea va vesti lauda Ta". (Ps. 50, 17). i Apostolul ar tînd c se cere i lucrarea buzelor vorbe te de "rodul buzelor" (Evr. 13, 15). Cît despre cele ce le-ai v zut, le-ai auzit, le-ai f cut i le gînde ti, nimic nu le taie pe acestea decît rug ciunea f cut cu smerenie, cu osteneal i cu lacrimi, în care nu mai e voia omului. Iar P rin ii care au biruit, n-au biruit f r osteneli i f r lacrimi i f r t erea voii.

Iar a se lua la întrecere înseamn a se pre ui pe sine i a se socoti de-o potriv . Dar cel ce întreab i se încrede în r spunsuri, arat smerenie i sporire în Domnul. Roag -te pentru mine, frate.

166. (V. 91). *Un altul dintre p rin i a întrebat pe acela B trîn: Cum î i p ze te cineva inima sa ? i cum începe r zboiul vr jma ului ? i dac trebuie cineva s se împotriveasc celui ce-l r zboe te. i despre gîndul curviei. Dac trebuie s i se închid intrarea. Iar dac intr , ce trebuie f cut ? Iar în privin a mînc rii, trebuie s stabileasc cineva uncia folosindu-se de cîntar, ca s - i dea cu socoteala i s fie cu paz ?*

R spunsul lui Ioan: A- i p zi cineva inima înseamn a avea mintea treaz i curat cînd e r zboit. C ci cel dintîi lunec în nep sare gîndul lui. i cînd vr jma ul vede nep sarea, se str due te s aduc în el r zboiul. i dac vrei s afli de este du man, sau prieten, las rug ciunea i întreab -l: e ti al nostru sau al du manilor ? i- i va spune adev rul. Predarea vine deci din negrije²⁵⁴. Dar s nu i te împotrive ti. C ci aceasta o

254 S-ar putea spune c inima este sim irea adîncului pe care îl are omul în sine. Ca atare ea e pe de o parte sim ire, pe de alta o sesizare a adîncului care nu se sfîr e te în om, ci trece i dincolo de el, în infinit. Prin inim omul se leag nu prin cunoa tere teoretic , ci real,

doresc ei i nu vor înceta (s te r zboiasc). Ci alearg la Dumnezeu împotriva lor, aruncând înaintea Lui neputin a ta. i El va putea nu numai s -i dep rteze, ci chiar s le ia puterea de a lucra ²⁵⁵.

atît sim itor cît i reflexiv de Dumnezeu, a a cum se leag prin sim urile trupe ti de lumea din afar , sau tr ie te prin sim ire st rile trupului s u.

Iar adîncul pe care-l sesizeaz i sim te inima nu e în infinit impersonal, ci o Persoan , pentru c altfel inima nu s-ar sim i iubind acest adînc, fericit de sesizarea i sim irea Lui. Adîncul care treze te iubirea persoanei umane care-l sim te în inim e i el Persoan . Prin inim omul sim te i indefinitul semenului cu iubire, sau cu du m nie, ar tîndu-se i în aceasta c indefinitul omenesc sim it i sim itor e persoan . Mintea cînd e strîns unit cu inima (ca în "rug ciunea inimii") subliniaz pe plan de cunoa tere sesizarea lui Dumnezeu prin inim . Drept urmare în

expresia ce i-o d prin cuvinte se cuprinde nu numai sensul adîncului dumnezeesc, ci i indefinitul Lui propriu persoanei i tr i prin sim ire. Pe m sur îns ce mintea ca func ie de cunoa tere se desparte de inim , sesizeaz mai pu in prin sim ire indefinitul personal al lui Dumnezeu i func ia ei de cunoa tere este preluat de ra iunea care prin cunoa terea ei definit e destinat mai mult lucrurilor finite. Cunoa terea aceasta ra ional sesizînd aspecte m rginite, opuse, îi face pe cei ce o au s se opun unii altora, adeseori cu fanatism. Numai în cunoa terea sim itoare prin inim i prin mintea unit cu inima, oamenii se pot uni, pentru c sesizeaz to i totul infinit, personal i iubitor.

La rîndul ei o inim l sat de ea îns i pierde func ia de cunoa tere a sim irii adîncului indefinit i urmarea este c se fanatizeaz printr-o pur sim ire de iubire i de ur pentru lucruri m rginite. Fiind acoperit ca func ie de sesizare a unui infinit personal care aprinde iubirea, se poate împietri pentru ceea ce e mare i bun, i atotcuprinz tor, c zînd în fanatisme trec toare, înguste, pentru lucruri finite. La acest stare duce inima "gîndul" pasionat de lucruri finite, care promit oarecare pl ceri superficiale, trec toare. Rug ciunea pune îns inima din nou în leg tur cu Dumnezeu, în adev rata ei func ie, iar în Dumnezeu g se te iubirea generoas pentru toate.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

În privin a dracului curviei, e foarte bine s -i închizi intrarea. Dar dac te r pe te i într , lupt cu el, aruncînd neputin a ta înaintea lui Dumnezeu i cerînd ajutor. i El îl va scoate dela tine.

Cît despre mîncare, rîndue te- i ceeace î i între ine via a, cu cump na socotelii i cu paz . i roag -te pentru mine cu dragoste.

167. (V. 92). *Întrebare a aceluia c tre acela :*
De unde îmi vine îngreunarea inimii i un somn f r m sur ? i c nu e în mine nici-o poc in ?

R spunsul lui Ioan: Acestea îi vin mereu celui ce se lini te te (sihastrului retras) ca descurajîndu-se s fug de stadion (din locul de lupt) i s desn d jduiasc . Dar noi s arunc m neputin a noastr înaintea Celui ce poate s fac cu mult mai mult decît cele ce le cerem, sau le gîndim noi (Ef. 3, 20) pîn ce va zdrobi taberele Amoreilor înaintea noastr . C ci El nu va l sa pe Madiam i pe Amalic i pe fiii r s riturilor s nimiceasc rodurile noastre (Jud. 6, 3-4). S a tept m ajutorul

255 Supunîndu-te ispitei lor, r mîi în planul gîndurilor finite, al aprinderii pentru ele. Dar alergînd la Dumnezeu, ridici inima din planul lor, o pui în comuniune cu adîncul infinit i iubitor al lui Dumnezeu. Numai venind îns i Dumnezeu în întîmpinarea ta, cu infinitatea lui, te ajut s te desprinzi de planul celor finite care î i promit satisfac iile în cele finite ale unui egoism desp ritor. Dumnezeu va putea astfel s te dep rteze de cele finite, de finitul desp ritor al demonilor i al gîndurilor p tima e aduse de ei în con tiin i s le ia puterea asupra ta. Chiar con tiin a trezit a neputin ei tale, te deschide infinit ii Lui, c ci pui în compara ie neputin a ta cu puterea infinit a Lui, ba chiar tr ie ti aceste deosebire între ele, le tr e ti simultan pe amîndou f r s le despart , ci de con tiin a ta umilindu-se de elanul iubirii cuprinz toare a Lui.

St pînului nostru Dumnezeu, C ci e mai puternic decît ei. i ne vom mîntui.

168. (V . 93). *Întrebare a aceluia c tre acela : Cum se face c noaptea îmi n lucesc anumite fe e, iar ziua m lupt cu altele ? Dar se întîmpl aceasta i f r fe e. i se mai întîmpl c aceste n luciri apar fie înso ite de dulcea , fie f r dulcea .*

R spunsul lui Ioan: Cei ce ne atac ziua, ne atac i noaptea, ar tînd c ne au înc în mîinile lor i se prefac în alte i alte fe e. Iar faptul c aceasta se întîmpl cînd cu dulcea , cînd f r dulcea , vine, precum am spus, din prefacerea lor, ca s -l arunce pe om în îndoial i tulburare. Iar r zboiul de noapte e îndoit. Uneori e p timit din pl ceri, alteori din ispita diavolului, ca s -l duc pe cineva la desn dejde, încît sa cread c nu mai are puțin de mîntuire. Cînd deci î i vine ispita acestui r zboi, f de apte ori apte îngenuncheri, adic patruzeci i nou , zicînd la fiecare: „Doamne, iart -m pentru numele T u cel sînt”. Iar de este bolnav, sau de este Duminic , cînd nu este îng duit s se fac îngenuncheri (metanii), zi cuvîntul acesta în locul celor patruzeci i nou de îngenuncheri. Iar deosebirea ispitelor este aceasta: unele sînt dela diavolul i ele vin din mîndrie; altele dela pl ceri i ele vin din l comia pîntecelui²⁵⁶.

²⁵⁶ Cînd ne închipuim persoane cu care ne cert m, avem de a face cu ispita desp r itoare dela diavol, din pricina mîndriei, sau a ambi iilor noastre, din pricin c ne amintim de niscai jigniri ce ni s-au adus. Cînd ne închipuim persoane care stîrnesc în noi pofta de desfrîu, care în be ia ei uit de toate, avem de a face cu mi c ri iscate în noi de îmbuibare st pînit i ea de egoismul lor. Ispitele de pl cere ne vin noaptea, cele de mînie ziua.

169. (V. 95). *Întrebare a aceluia c tre acela :
Mi-ai spus, P rinte, în r spunsul t u, c dintre cele ce i
se întîmpl omului noaptea, unele sînt din mîndrie prin
ispita diavolului, iar altele din pl ceri, datorit l comiei
pîntecelui. Oare poate diavolul stîrni aceste ispite în om
i numai din pism f r mîndria sau iubirea lui de
pl ceri ? i cum poate cineva cunoa te cînd o asemenea
mi care se stîrne te noaptea prin fire ? i dac aceast
mi care natural o sufer i cei des vîr i i ? i dac
trebuie s se îngenunche între Pa ti i Rusalii, sau nu ?*

R spunsul lui Ioan: Diavolul o poate stîrni din
pism . Dar neexistînd mîndria sau pofta de pl cere, nu
poate. Precum cînd cineva voind s zideasc o cas , dac
nu afl materialele care s -i slujeasc în zadar se
ostene te, la fel i diavolul. Iar semnul mi c rii naturale îl
cunoa te cineva cînd vede c ea nu se stîrne te în el nici
din mîndrie, nici din pl cere, nici din pisma diavolului. În
deosebi cînd nu e din pisma diavolului, ci din fire,
cunoa te cineva cînd, culcîndu-se în pace i dup multe
rug ciuni i pecetluindu-se cu numele Sfintei i Celei de
o fiin Treimi²⁵⁷, o p time te aceasta. Dar cei des vîr i i
nu o p timesc nici pe aceasta, c ci au stins i aprinderea
firii, f cîndu-se în chip duhovnicesc eunuci pentru
Împ r ia cerurilor (Mt. 19, 12), adic au omorît (au
mortificat) m dularele lor (Col. 3, 5). Iar despre plecarea

²⁵⁷ Ne pecetluim f cînd semnul crucii i pomenind numele Sfintei
Treimi. Prin aceasta întip rim i în trup i în suflet gîndul la crucea
lui Hristos, care a primit acum iubirea pentru toi, r stignirea,
respingînd ispita de a- i cru a trupul în mod egoist i dîndu-ne i
nou acest putere generoas , i gîndul la Sf. Treime, de la care ne
vine iubirea atotcuprinz toare afl toare în Ea i ajutorul de-a birui
ispitele i de-a r bda greut ile care ne îndeamn la sc para egoist
de ele.

genunchilor între Pa ti i Rusalii, s-a spus i alt dat s nu le pleci în chilie²⁵⁸. Roag -te pentru mine, frate.

170. (V. 94). *Întrebare a aceuia c tre acela :
Dac mi se întâmpl vre-o n lucire în timpul nop ii i a
doua zi am s iau Sfînta Împ rt anie, ce trebuie s fac?*

R spunsul lui Ioan: S ne apropiem ca ni ter ni i, nu ca ni te biruitori; ca unii ce au mai degrab trebuin de doctor. i Cel ce a vindecat pe cea care suferea de curgerea sîngelui (Mt. 9, 22), ne va vindeca. S iubim mult, ca s ni se spun i nou : "Vi se vor ierta multe p cate, pentru c a i iubit mult" (Lc. 7, 47). De cîte ori voe ti s te împ rt e ti, zi: „S nu-mi fie mie, St pîne, aceste sfinte Taine spre judecat , sau spre osînd , ci spre sfin irea sufletului i a trupului". Apoi apropie-te cu fric i iubitorul de oameni St pîn al nostru va face cu voi mila Sa. Amin.

171. (V. 99). *Întrebare a aceuia c tre acela
B trîn: Ava, oare e bine s m rturisesc vreunui din fra i
n lucirile ce le am i s -i pun metanie cerîndu-i s se
roage pentru mine ?*

258 În ed. Volos la not : „A se vedea tîlcuirea can. 20 al primului Sinod ecumenic în care Sf. Sinod i to i tîlcuitorii (dar i Vasile cel Mare în can. 51) opresc îngenuncherile de la Pa ti la Rusalii. De aceea i îng duin a aceasta par ial a sfîntului acesta vrea s fie de acord cu oprirea general din canonul Sinodului ecumenic i a Bisericii. Împ cîndu-le pe amîndou , dac vreunii sînt sup ra i de r zboiul trupului, sau au vreun canon i voesc s - i asupreasc i domoleasc trupul, s fac mai multe închin ciuni (plec ri), ca prin ele s le îplineasc osteneala îngenuncherilor i a m t niilor cu alipirea la p mînt."

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spunsul lui Ioan: E bine s i se spun celui ce poate s aud (s în eleag) despre n lucirile din vremea nop ii, dar nu celor mai tineri. i la fel s i se pun meta-nie i s i se cear s se roage pentru noi. C ci e un cuvînt al Scripturii: „M rturisi i-v unii altora p catele i ruga i-v unii pentru al ii, ca s v vindeca i" (Iacob 5, 16).

Scolie: Spunînd P rintele c e bine s se spun celui ce poate s aud , a ar tat c nu e de folos s se spun acestea tuturor, la întîmplare.

172. (V. 100). *Un altul dintre p rin i care se lini tea (vie uia retras în chilie), l-a întrebat pe acela B trîn: Cum trebue s se ad în chilie ?*

R spunsul lui Ioan: A edea în chilie înseamn a- i pomeni p catele tale i a plînge i a te tîngui pentru ele; a veghea s nu i se robeasc mintea; iar de e rob it , a o aduce iar i la locul ei ²⁵⁹.

173. (V. 124). *Întrebare a aceleuia c tre acela B trîn: Cum cunosc, P rinte, cînd sînt închis în chilie, dac îmi tai voia mea ? La fel cînd sînt cu oamenii ? i ce este voia trupeasc ; i voia dracilor acoperit sub masca binelui; i voia lui Dumnezeu ?*

259 Se cere a nu- i l sa mintea s fie luat de sub st pînirea ta de niscai gînduri. C ci atunci nu mai e ti nici tu liber în întregime, odat ce o parte din tine i anume mintea ta e scoas de sub voia ta. A aduce mintea la locul ei, e aoaduce la locul ei de straj în fa a lui Dumnezeu, ca pe un osta care st de straj în fa a Împ ratului. Atunci e ti st pîn pe ea i peste tine. Atunci se revars în tine darurile Lui, via a Lui, iubirea Lui generoas , opus egoismului p tima .

R spunsul lui Ioan: A- i t ia voia cînd ezi în chilie înseamn a dispre ui pl cerea trupeasc în toate. Iar voia trupului st în a-l mul umi pe el în orice lucru; ca s nu-l mul ume ti deci pe el, taie voia ta cînd ezi în chilia ta.

Iar a- i t ia voia cînd e ti cu oamenii st în a muri fa de ei i a fi cu ei ca i cînd n-ai fi²⁶⁰.

Voia cea dup Dumnezeu st , dup Apostolul, în a- i t ia voia trupului (Ef. 2, 3). Iar voia cea dela draci este pornirea de a- i ap ra dreptatea ta i de a te încrede în tine²⁶¹. Atunci e ti prins în curs . Roag -te pentru mine, fratele meu, i iart -m .

174. (V. 125). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Ce hran trebue s -mi rînduiesc pentru fiecare zi?*

R spunsul lui Ioan: A- i stabili hrana pentru fiecare zi în chilie, precum ai întreat, înseamn a te l sa prins de o grije i de o nevoie. Las -te c l uzit de îndrumarea lui Dumnezeu. „Cel ce umbl drept, umbl cu încredere" (Prov. 10, 10).

175. (V. 126). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Oare e bine a st rui în rug ciunea: „Doamne Iisuse Hristoase, milue te-m " ? Sau e mai bine a citi din Sfînta Scriptur i a rosti stihuri din psalmi ?*

²⁶⁰ S nu pui pasiune în a fi cu ei. S nu cau i o pl cere în a fi cu ei, în a a fel ca s suferi dac nu e ti cu ei, sau i se ia prilejul de a fi cu ei. A voi s fii prea exclusiv cu unul sau cu unii e tot un egoism.

²⁶¹ Voin a ce- i vine de la draci, sau pe care ei te fac s i-o socote ti drept voin a ta, este voin a de a te justifica în tot ce faci i a socoti c tu nu po i gre i. E lauda cu p catele proprii. i-ai închiriat eul demonului. E dovada mîndriei egoiste ce- i ap r egoismul.

R spunsul lui Ioan: Trebuie f c ute amîndou ,
pu in din una i pu in din alta. C ci s-a scris: "Aceasta s
o face i i aceea s n-o l sa i" (Mt. 23, 23).

176. (V. 127). *Întrebare a aceluia c tre acela :*
Cînd psalmodiez trebuie s spun dup fiecare psalm sau
s spun o singur data „Tat l nostru” i s petrec
cel lalt timp în cereri ?

R spunsul lui Ioan: A spune odat „Tat l nostru”
i odat a rosti cereri este acela lucru.

177 (V. 101). *Întrebare a aceluia c tre acela :*
Îmi vine gîndul c cugetarea (medita ia) face rug ciunea
curat . Oare a a este ?

R spunsul lui Ioan: Frate, nu tel sabatjocorit de
draci ca s spui c cugetarea face rug ciunea curat . C ci
cum mai r mîn patimile în omul care are o astfel de
rug ciune curat ? ²⁶²

178. (V. 128). *Întrebare a aceluia c tre acela :*
Trebue s se pomeneasc la sfîr itul doxologiei de sear
sau de noapte sfîntele Biserici. Împ ratul, conduc torii,
poporul, s racii, v duvele i cele asemenea ? i cel
c ruia i se cere de c tre cineva s se roage pentru el,
trebue s ofac chiar dac e st pînit de patimi ?

R spunsul lui Ioan: Ebine s ceremîn rug ciune
pacea sfintelor Biserici i s pomenim cele ce urmeaz .
Dar s o facem ca ni te nevrednici, care nu avem putere

²⁶² Aceasta nu e o rug ciune curat . C ci mai r mîn patimile în cel ce
o face. Mai r mîi în parte închis în egoism.

spre aceasta. C ci e o porunc apostolic (I Tim. 2, 1-2).
 i e bine s ne rug m pentru cel ce ne-o cere. C ci e un
 cuvînt al Evangheliei i al Apostolului: "Oric ruia cere,
 d -i" (Mt. 5, 42); i: „Ruga i-v unii pentru al ii, ca s v
 vindeca i" (Iacob 5, 16). i iar i: „Precum voi i s v
 fac vou oamenii, face i i voi lor asemenea" (Mt. 7, 12;
 Lc. 6, 31). Ba unii se rugau i pentru Apostoli (Fapte 12,
 5). Deci cel ce nesocote te porunca, se osînde te pe sine
 însu i. Iat pentru ce, putînd sau neputînd, eu m silesc
 spre aceasta din pricina poruncii.

179. (V. 102). *Întrebare a aceuia c tre acela :*
Cum ajunge gîndul prad fiarei ?

R spunsul lui Ioan: Gîndul ajunge prad fiarei
 dac omul nu i-o ia înainte i nu se dispre ue te pe sine
 însu i. Atunci sufer mu c tura din ilor ei i e sfi iat de
 din ii ei²⁶³. Pe urm e nevoie de un plasture, adic de
 poc in .

180. (V. 103). *Întrebare a aceuia c tre acela :*
Oare trebuie s se închid ochii în fa a uneltirilor
vr jma ului ? i cînd trupul se r zvr te te, ce trebuie s
fac ?

R spunsul lui Ioan: Diavolul arat omului felurite
 lucruri fie prin sim uri, fie în afar de ele. Cel ce e slab
 închide ochii ca s nu le vad . Iar cel tare chiar dac le
 vede, le dispre ue te. C ci „dreptul îndr zne te ca un leu"
 (Prov. 28, 1). Cît prive te r zvr tirea trupului, alearg în
 acel moment repede la Iisus, prin rug ciune, i te vei
 odihni.

²⁶³ Se dezvolt tema lui Marcu Ascetul din scrierea „Despre Botez",
 Filoc. Rom. Vol. I, p. 282.

181. (V. 104). *Întrebare a aceleia c tre acela : De ce mi se întâmpl s osîndesc pe al ii chiar dup ce am întrebat ?*

R spunsul lui Ioan: Ai de îndurat ispita de a osîndi pe al ii chiar dup întrebare, pentru c n-a murit în tine ispita de a te socoti drept (de a te justifica). i nu- i iei osteneala de a te feri de aceast patim . Osînde te-te pe tine i osîndirea altora va pleca dela tine.

182. (V. 105). *Acela fiind sup rat de tâlhari i înfrico-
îndu-se tare, dar prin harul lui Dumnezeu fiind ap rat
de v t marea lor, a dest inuit aceleia B trîn frica sa,
cerînd totodat rug ciunea lui ca s fie ocrotit de mai
înainte.*

R spunsul lui Ioan: Dumnezeu nu p r se te pe nimeni, c ci a zis: „Nu te voi l sa, nici nu te voi p r si (Evr. 13, 5). Dar ne pred necredin ei noastre. Îns cu îng duin a lui Dumnezeu vin i ispitele credin ei celor ce au des vîr it încredere în Dumnezeu. Dar sînt oare mai mul i tâlhari care vin decît carele i puterile lui Faraon? i se tie c printr-un singur cuvînt i la un singur semn al Domnului au fost înecate toate de odat (Ie . 14, 26-28). Nu- i aduci aminte cum a orbit pe cei ce veneau asupra lui Elisei? Cine i-a orbit i pentru ce (4 Împ. 6, 18)? Cel ce tie s izb veasc de ispite pe cei bine credincio i. Acela le-a f cut i le face toate. Cum vom uita de Scriptura care zice: "Domnul te va p zi pe tine de tot r ul; p zi-va Domnul sufletul t u" (Ps. 120, 7) ? i cum vom da uit riî cuvîntul: „Vou i perii capului v sînt num ra i", sau cuvîntul: "Nici-o vrabie nu va c dea în plas f r tirea Tat lui vostru. Nu e cu mult mai de pre

omul decît o vrabie" (Mt. 10, 29-31) ? O, fric , fiica necredin ei, pîn unde ne-ai coborît ! E însp imînt toare. Orbe te mintea. Mole e te inima. Desparte pe oameni de Dumnezeu. E sora lipsei de n dejde. Îi mîn pe oameni de la frica de Dumnezeu în ara pierzaniei. Frate, s fugim de ea i s -L de tept m pe el din somn, zicînd: "St pîne, mîntue te-ne c pierim" (Lc. 8, 24; Mt. 8, 25).

i El sculîndu-se, va certa n vala vîntului i o va potoli. Iar nou ne va zice: „Eu sînt, nu v teme i" (Mt. 14, 29). S p r sim toiajul de trestie i s lu m toiajul crucii, în care se sprijinesc cei ce chiop teaz , prin care se scoal mor ii, întru care se laud Apostolul (Gal. 7, 19), întru care am fost izb vi i de predare de noi în ine, a ezîndu-ne lîng Cel ce s-a r stignit pentru noi. C ci prin el ne p store te pe noi, oile sale, i prin el alung dela noi lupii pofitori de sînge²⁶⁴. Lui fie slava în veci. Amin.

264 Crucea e puterea noastr de-a ne dep i, ea e puterea preg tit pe seama noastr de Hristos. El a r bdat-o ca om, pentru a înt ri firea omeneasc din El împotriva cru rii egoiste i pentru a ne comunica aceast putere i nou . Pomenirea ei legat de semnul ei îl aduce pe Hristos însu i în noi, pe Hristos care a înt rit firea sa omeneasc r bdînd crucea i care în urma acestei înt riri a biruit moartea. Nu putea învia Dumnezeu o fire omeneasc mole it îmbr cînd-o în via a larg netrec toare, care reprezint o suprem t rie, ca pe un obiect. Ea îns i trebuia s vin în întîmpinarea învierii sale, ca act al acestei t rii spirituale, prin r bdarea durerilor opuse egoismului. Crucea e i dovada milei lui Hristos pentru noi, dar i mijlocul pe care ni l-a d ruit pentru a ne înt ri i a cre te spre t ria vie ii generoase nespum mor ii îngust rii egoiste. În cruce Îl avem pe Hristos cu puterea Lui atotiubitoare, dar ca s ne însu im i noi aceast putere. De aceea crucea e toiajul nostru cel tare, e lauda noastr , e n dejdea noastr . Prin ea alung m pe diavolii care ne supun cînd sîntem frico i din egoism, prin ea sîntem p zi i în p unea întins a hranei nemuritoare adus nou de Hristos. Diavolul vrea s ne fac frico i, ca s ne pred m i s devenim robii lui; Hristos vrea s devenim puternici, liberi, fra i ai Lui i a tuturor, p rta i la puterea generozit ii i la slava Lui. Dracii ne robesc pentru

183. (V. 106). *Întrebat despre acela lucru, marele B trîn a r spus: Frate adormit, cerceteaz inima ta mole it , de care eu m mir c se teme de robii ce stau afar i nu prive te la st pînii lor afl tori în untru. Tîlharii cunoscui cu sim urile sînt slugile tîlharilor cunoscui cu mintea, adic ai dracilor, lucr tori în aceea. E ti dator s mul ume ti tîlharilor ce vin asupra ta, c venind ei au trezit pe st pînii lor, pe tîlharii ce dormeau în tine. La ce dep rtare s-a dus Iisus, ca s mergi la El i s -L rogi s -i vin într-ajutor? Nu aude oare urechea ta ceea ce psalmodiaz gura ta?²⁶⁵ „Aproape este Domnul de to i cei ce îl cheam întru adev r. El va face voia celor ce se tem de El, i cererile lor le va asculta i-i va mîntui pe ei" (Ps. 144, 18). Lipe te-te de El i El va alunga dela tine i pe st pînii din untru i pe robii lor din afar . Lui fie slava în veci. Amin.*

184. (V. 107). *Acela a întrebat pe cel lalt B trîn: Dou gînduri m sup r în leg tur cu tîlharii. Unul m osînde te, zicînd: „Cele ce ai sînt ale mîn stirii i vei avea p cat de vei l sa s le ia; de aceea trebue s ba i i s strigi". Cel lalt gînd m osînde te, zicînd: "Domnul a zis: Celui ce voe te s -i ia haina, las -i i c ma a". Ce porunce ti, deci st pîne, s fac ? Fiîndc stau la îndoial . i iart -m c l sînd pe tîlharii cunoscui cu*

c nici ei în i i nu sînt liberi, fiînd robii slabi ai patimilor mîndriei lor i lucrînd sub st pînirea ei. În sensul acesta de absolut liber de orice patim i lege mai presus de el care L-ar putea îngusta trebue s în elegem afirmarea P rin ilor c Dumnezeu este nep timitor (aroxirjs).

²⁶⁵ Urechea lui Iisus e a a de aproape de gura ta ce se roag ca i urechea ta.

*mintea s între i s ias i s jefuiasc inima mea întreb
despre cei cunoscui cu simurile. Roag-te deci s -i
alunge mai întâi Domnul pe ace tia.*

R spunsul lui Ioan: Dacă nu ai nimic alt u, nu
dispre ui cele ce ai primit din dragoste dela mîn stire.
Altfel vei avea osînd . C ci omul aflat sub st pînire nu e
sub porunc (de-a l sa s se ia ceva). De aceea bate²⁶⁶
f r grije²⁶⁷. i strig , zicînd: „Binecuvînteaz cel ce e ti
înc ²⁶⁸, i m ajut ". i te va ocroti Dumnezeu. Domnul
va alunga atît pe tîlharii v zu i cu simurile, cît i pe cei
cunoscui cu mintea. Îmb rb teaz -te i fii tare. i te
roag pentru mine.

185. (V. 108). *Acela a citit în Gherontic (Les
sentences des Peres du desert. Solesmes, 1966, nr. 325,
p. 332) c cel ce voe te cu adev rat s se mîntuiasc
trebuie s rabde mai întâi dela oameni oc ri, necinstiri,
p gubiri, v t m ri, s - i elibereze simurile²⁶⁹, apoi
poate s urce la lini tea des vîr it ²⁷⁰, precum a f cut i*

²⁶⁶ Ed. Volos la not : "A bate nu înseamn a-i bate pe tîlhari, ci a
cioc ni cu ceva i a face zgomot, pentru a-i înfrica".

²⁶⁷ Nu e ti aci sub porunca de a p stra lini tea, c ci lucrurile ce le ai
nefiind ale tale trebuie s le aperi.

²⁶⁸ În ed. Volos la not : „Înc " cred c înseamn pe so ul care e cu
el. E ca i cînd ar zice: „Binecuvînteaz i vino i tu, frate, care mai
e ti cu mine i m ajut ", ca auzind tîlharii c mai este unul cu el, s
se team i s fug ".

²⁶⁹ Simurile sînt furate f r voie de lucrurile pl cute. Prin aceasta e
robit i îngustat însu i subiectul lor. Ele trebuie eliberate, ca s devin
omul însu i liber. Iar aceasta cere mult t rie. i o nepre uire a
lucrurilor.

²⁷⁰ Lini tea este astfel una cu libertatea, cu st pînirea de sine. Acest
om î i poate aduna mintea în întregime i continuu în gîndul la
Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Domnul nostru Iisus Hristos, C ci El r bdînd toate acestea, a venit apoi la sfînta cruce, care e una cu omorîrea trupului i a patimilor i cu odihna sfînt i des vîr it ²⁷¹. (Abee Isaie, Recueil cit. 8, 68, p. 104.; 13, 2-3, p. 115-119). i el i-a zis sie- i: Eu, tic losul, n-am f cut nici una din acestea, ci smintind cu neputin a mea pe to i, am plecat dintre oameni. Oare nu trebuie s vin iar i între oameni i cu ajutorul lui Dumnezeu s fac ceea ce au spus P rin ii i a a s intru la lini te (la retragere), ca s nu fie zadarnic osteneala mea ? i a dest inuit acestea aceluia B trîn.

R spunsul lui Ioan: Bine au spus P rin ii; i altfel nu s-ar putea. Dar pentru c sînt multe motive pentru care omul crede c face bine. Dar pentru alte motive el se p gube te f cînd aceea, trebuie s se încredin eze întîi c ceea, ce face e bine. Tu ai trecut la vie uirea retras , dar cînd mergi între oameni se na te în tine slava de art . Dar poate c nici gîndul ce i-a venit acum de a vie ui între oameni nu va st rui în tine. i a a se vor na te dou rele. Îns dac te osînde ti pe tine ca unul ce n-ai f cut ce trebuie ca s urci la cruce, zicînd: m-am retras din ne tiin , osîndirea aceasta aducîndu- i ocar i necinstire, te poate duce cu adev rat la m sura crucii, în Hristos Iisus Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

186. (V. 109). *Cererea aceluia c tre marele B trîn: Roag -te pentru mine, P rinte, c sînt tare nec jît.*

271 Avem aci în elegerea crucii ca odihn . Deplina biruire a patimilor i a grijii de sine aduce des vîr ita odihn . Dar biruirea patimilor se face prin p timirea

R spunsul lui Varsanufie: Dumnezeuul cerului i al p mîntului s v împlinesc , prin rug ciunile sfin ilor S i, cererile pe care m rog din inim s vi le împlinesc ²⁷². Dar fiindc voi i s asculta i, i s v bucura i, voi sînte i cei ce m sili i sa gr esc, ca s împlinesc cu mine cuvîntul: „M-am f cut f r de minte, voi m-a i silit" (II Cor. 12, 11). Îns eu i înainte de a-mi cere voi, sim eam în mine arzînd ca flac ra unui

desp ririi de ele i de egoismul lor. La Iisus nu e o biruire a patimilor, ci a afectelor a sl biciunilor intrate în firea noastr odât cu p catul. El a luat afectele noastre, dar nu patimile ce se desvolt prin satisfacerea afectelor, care au în ele pornirea de a se satisface în mod exagerat, sau de a ap ra cu orice pre via a p mînteasc a omului. Astfel Hristos-omul ajunge la deplina odihn , la cap tul p timirii, a a cum noi ajungem la nep timire, p timind desfacerea de patimi. Stare ul Vasile Kondikakis dela Atos spune c cel ce st întins pe cruce din iubire pentru al ii, se odihne te (Eisodicon, Sf. Munte, 1974). Se odihne te prin mul umirea de a fi f cut aceasta pentru al ii, dar i prin faptul c s-a eliberat de agita ia ce o între ineau în el patimile. În el n-a r mas decît iubirea curat fa de al ii dus pîn la cap t, biruind orice egoism. De observat c în scrierea aceasta lini tea e socotit egal cu închiderea în chilie, care e unit cu renun area la toate pl cerile.

272 Cererile marelui B trîn c tre Dumnezeu, puse în mi care de cererea celui ce-l roag s le fac , se adreseaz în acela timp sfin ilor ca s - i adauge rug ciunea lor la rug ciunea lui i a celui ce a pus în mi care rug ciunea lui. Toate se împletesc. Cele mai de jos se întemeiaz pe cele mai de sus i acestea sînt puse în mi care de cele mai de jos. E o întîlnire de întregire, o sobornicitate a complet rii în rug ciunea tuturor într-un fel în jurul celui mai de jos, de i acesta i-a adresat cererea celui mai de sus. Este în ea o urcare dela cei mai de jos la cei mai de sus i o coborîre a acestora la cei mai de jos. Dar to i urc prin acest rug ciune întregitoare spre Dumnezeu, sau Dumnezeu îi face s se uneasc în acest sobornicitate a rug ciunii în El. Nimenea nu urc spre Dumnezeu i în Dumnezeu singur. Ci to i împreun . Aceasta e Biserica.

foc puternic, dragostea lui Hristos care a zis: „Iube te pe aproapele t u ca pe tine însu i" (Lev. 19, 18). i arderea i fierberea aceasta cu duhul m face s nu încetez s m rog ziua i noaptea lui Dumnezeu ca s v fac pe voi purt tori de Dumnezeu i s locuiasc în voi i s umble în voi (II Cor. 6, 16) i s v trimit vou Duhul S u cel Sfînt, "Duhul adev rului", ca s vin i s v înve e toate i s v conduc la tot adev rul (Io. 16, 13; 17, 26) spre a v face mo tenitori ai bun t ilor cere ti „pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit" (I Cor. 2, 9). i m-am f cut pentru voi ca un p rinte care se str due te s - i înve e copiii: s slujeasc Împ ratului în o tirea Lui str lucitoare, neavînd nici-o grije de ei în i i. S v dea Dumnezeu arderea unei astfel de iubiri. C ci Domnul v va încredin a c ridic la al aptelea cer pe oamenii care au aceast iubire ²⁷³, precum au urcat unii cu îndr zneal i sînt binecuvînta i ²⁷⁴, „fie în trup, nu tiu, fie afar de trup, nu tiu, Dumnezeu tie" (II Cor. 12, 2).

i ca s afla i începutul c ii acestei bucurii, asculta i. Întîi îi vine omului Duhul cel Sfînt, care-l înva toate i cum trebuie s se smereasc în cugetare. Apoi, c l uzit de acea prim ardere, urc la primul cer i dup aceea la al doilea i treptat pîn la al aptelea. i acolo poate auzi lucruri negr ite i înfrico toare, pe care nimenea nu le

273 Iubirea des vîr it elibereaz de griji. Aceasta cu atît mai mult cu cît cel ce iube te tie c iube te pe Cel atotputernic, r spunzînd iubirii Lui, care va purta grije de toate ale sale.

274 Cel binecuvîntat de Dumnezeu este totodat d ruit de El cu ceeace spune în binecuvîntare. În ed. Volos la nota se spune: „Cred c sfîntul spune acestea despre sine. C ci cel ce c l uze te pe al ii pe calea aceasta negr it i necuprins a r pirii la Dumnezeu, e v dit c a p it primul pe aceast cale prin puterea tainic a Duhului".

poate auzi decît cei ce au urcat la m sura aceasta, de care fie s v învredniceasc Domnul i pe voi. Acolo pot ajunge cei ce au murit cu des vîr ire lumii prin r bdare i multe necazuri.

O, iubite frate, Domnul a r bdat crucea i tu nu te bucuri de necazurile a c ror r bdare duce în Împ r ia cerurilor? Drept ai spus c e ti nec jit. Dar nu tii c atunci cînd cineva cere P rin ilor s se roage pentru el lui Dumnezeu s -i dea ajutorul S u, i se înmul esc necazurile i cercet rile spre probarea lui ? Nu cere deci odihn trupeasc dac Domnul nu i-o d . C ci Domnul rîvne te cu scîrb la odihna trupului. i tot El a spus: „În lume necazuri ve i avea" (Io. 16 33). Domnul s te ajute în toate. Iart -m pentru cele ce i-am spus. C ci am vorbit ca unul care cere multe f r s le aib el însu i. Dar am spus cele ce le tiu despre al ii, despre sfîn i. Roag -te pentru mine.

187. (V. 110). *Acela socotind c moartea marelui B trîn este aproape i întristîndu-se în privin a mîntuirii sale i întregii ob ti din mîn stire, i-a f cut acest lucru cunoscut marelui B trîn, care i-a r spuns acestea:*

Prea iubite frate, mi cat de dragostea dumnezeeeasc , ai gr it cuvinte de smerenie, trezind i comp timirea unor oameni nemilo i fa de un om p c tos i prea neînsemnat. i ce pot s -i spun eu care sînt un om lipsit de comp timire i de iubire ? Sînt cople it de cuvintele tale i nu am ce s -i dau în schimb. Dac a avea ceva, i-a spune. Nu v las în ace ti ani ai vie ii mele i nici în ziua din urm orfani. Ci voi r mîne cu voi din porunca lui Dumnezeu care toate le face spre mîntuirea sufletelor noastre, a robilor S i. i nu voi r mîne pentru mine, ci pentru voi, care o cere i aceasta, ca s rodi i în Dumnezeu

prin mine, aducându-I drept road mîntuirea voastr . Roag -te deci ca s pot s -I spun: „Iat eu i copiii pe care mi i-ai dat (Is. 8, 18 ; Evr. 2, 19); p ze te-i întru numele T u (Io. 17, 11); acopere-i cu dreapta Ta, c l uze te-i la limanul vie ii Tale i scrie numele lor în cartea Ta (Apoc. 21, 27) ²⁷⁵. D -le lor arvuna vie ii, bucurîndu-i i zicîndu-le: "Nu te teme turm mic , c ci binevoit-a Tat l vostru s v dea Împ r ia" (Lc. 12, 32).

i mai roag -te s -mi dea mie s -I spun: „P rinte, d -mi mie ca unde sînt eu, s fie i copiii mei" (Io. 17, 24), în via a negr it . Crede, frate, c duhul meu rîvne te s spun St pînului meu, care se bucur de cererea robilor S i: „St pîne, sau du împreun cu mine i pe copiii mei în Împ r ia Ta, sau terge-m i pe mine din cartea Ta" (Ie . 32, 32) ²⁷⁶. Dar sl biciunea i nep sarea mea m împiedic s am o astfel de îndr zneal . Totu i mila Lui e mare.

²⁷⁵ „La limanul voit de tine", unde sînt sc pa i de agita ia grijilor i patimilor; în Împ r ia odihnei celei întru Tine, unde au toate împreun cu Tine via a f r de sfîr it.

²⁷⁶ Cine poate renun a la fericirea ve nic din iubire pentru al ii, nu o poate pierde, c ci ea se afl chiar în aceast iubire pentru al ii dus pîn la cap t. Deci cei ce nu ajung la aceast iubire nu put gusta toat fericirea Împ r iei ve nice. Pe de alt parte nu se poate ca cei iubi i a a de mult de cel ce poate renun a pentru ei la fericirea ve nic , s nu se fi molipsit i ei de un anumit grad de iubire. „În casa Tat lui Meu sînt multe loca uri" (Io.14, 2) poate indica treptele de iubire în care se vor afla diferitele persoane. i cum nu exist doi oameni care s aib acela grad de iubire, fiecare se poate spune c are în iubirea sa i în în elegerea sa corespunz toare cu ea, un alt loca . Dar aceasta nu împiedic comunicarea între ei, care sînt în aceea i „cas ". Dimpotriv ,deabiaîn acest caz se bucur de comunicarea între ei, pentru c fiecare are de spus ceva propriu altuia, sau de auzit dela, altul. i prin aceasta to i urc în veci ca îngerii. Dar fiecare se afl pe alt treapt , comunicîndu- i i primind unul dela altul cele ale lor i prin aceasta promovîndu-se i ei unul pe altul în aceast urcare.

Avînd deci un astfel de St pîn, s ne mîngîem, crezînd în chip neîndoelnic c va face mila Lui cu noi. Nu va trece Dumnezeu cu vederea osteneala nevoin ei P rin ilor no tri celor adormi i i celor înc vîi, ci va zice: "Cru a-voi locul acesta pentru Mine i pentru cei ce Mi-au slujit Mie din inim în el". C ci eu cred f r s m îndoesc c sînt unii în acest loc care pot s cî tige îndurarea lui Dumnezeu pentru zecile de mii de oameni i nu sînt respin i. Domnul va face voia lor care cer ca ochii Lui s fie peste locul acesta (III Imp. 8, 29). C ci rug ciunile lor se suie la El ca ni te fulgere ce lumineaz asemenea razelor soarelui i de ele se vesele te Tat l i se bucur Fiul i are pl cere Duhul Sfînt²⁷⁷

S lu m aminte deci, frate, numai la noi în ine, pentru c Dumnezeu are grije de locul acesta. C ci s-a f cut loc de odihn pentru slujitorii S i i în el se împline te cuvîntul: „Glas de veselie i de mîntuire în corturile drep ilor" (Ps. 117, 15). Drept aceea e propriu dreptei Domnului s lucreze cu putere, s ne dea nou t rie, s ne h r zeasc s p im pe urmele P rin ilor no tri „în înv tur , în vie uire, în îndelung r bdare, în dragoste, în r bdare, în prigoniri, în p timiri" (II Tim. 3, 10-11), în cîte le-au venit lor dela vr jma ul în chip sim it i gîndit.

C ci de nu vom cî tiga ceva propriu vie ii lor, cum vom fi copiii lor ? Fiîndc Însu i Domnul zice: „Dac a i fi copiii lui Avraam, a i face lucrurile lui Avraam" (Io. 8, 39). Dac nu p timim împreun cu ei, dup puterea neputin ei noastre, cum ne vom sl vi împreun cu ei în ceasul

277 În ed. Volos la not : „Dac acestea le m rturise te sfîntul despre al ii, cu atît mai mult le m rturise te poate despre sine. C ci el îi cople ea pe to i prin virtu ile i harismele (darurile) sale.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

acela ²⁷⁸? Dac nu murim împreun cu ei, t ind voia noastr ²⁷⁹, cum ne vom scula împreun cu ei, a teptînd s auzim: "Veni i, binecuvînta ii P rintelui meu de mo te- ni i Împ r ia preg tit vou " (Mt. 25, 34). Frate, dac

278 Nu putem ajunge tari i liberi, deci la slava oamenilor adev ra i, împreun cu Hristos ca om, dac n-am biruit toate cele ce ne robesc i ne arat ca oameni slabi, dac nu ne-am înt rit prin r bdarea necazurilor, cum a înt rit Hristos umanitatea Sa prin r bdarea patimilor.

279 Dac nu vom muri vie ii spre moarte, vie ii slabe prin patimile egoiste ce o st pînesc, t ind voia noastr , care nu e a noastr , care mai mult ne robe te, nu ne vom „ridica" sus la via a puternic , nemuritoare, pentru c e cu adev rat liber , în comunicarea iubitoare cu Hristos Dumnezeu a c rui umanitate s-a ridicat cea dintîi la via a nemuritoare i ve nic prin cruce i înviere. Datorit ipostasului dumnezeesc cu care era unit .

La aceast libertate i nemurire cu trupul nu poate ajunge firea omeneasc prin ea îns i; aceasta ar însemna o identitate a ei cu Dumnezeirea în sens panteist. Dumnezeu este îns transcendent lumii i omului. Faptul c lucrurile lumii sînt supuse prin ele unor Legi, iar omul în plus unor ispite, arat c nu sînt suprema realitate, absolut liber . Îns trebuie s existe i o astfel de realitate nesupus niciunei legi i ispite înrobitoare, ca realitate suprem . Iar ea trebuie s fie Persoan , c ci numai Persoana poate fi absolut liber . Legea nu e nici ea liber oricît de suprem ar fi. Iar întrucît libertatea absolut nu se poate manifesta decît în iubire, într-o iubire f r nici-o sc dere, realitatea suprem trebuie s fie o comuniune des vîr it între persoane, deci o realitate pluripersonal i totu i des vîr it una. Numai în comuniune cu Ea poate primi i omul libertatea des vîr it i deplin iubitoare prin care s cople easc tot ce îl poate robi din partea lumii, a trupului, care îl face s - i afirme o autonomie, pe care nu o are de fapt. Aceast în l ime a fost comunicat de o Persoan dumnezeesc unei umanit i pe care i-a f cut-o proprie, ca prin ea s o comunice tuturor oamenilor care o voesc, unei umanit i de care nu se mai desparte în veci. Ace tia nu pot deveni îns liberi, st pîni pe toate ce-i pot robi, dac nu vreau i ei s fie liberi murind tuturor, de i numai prin ei nu pot s fie liberi. În Hristos libertatea absolut i nemurirea, de izvor scindumnezeireatranscendent , i-aug sit un inel prin care se comunic comunit ii umane.

Dumnezeu ne împlinește cererile pentru că avem pe
 Prinții noștri drept călăuze, și luăm aminte ca nu cumva
 lena și moleala sau nepăsarea, sau necredința noastră
 să ne despartă de ei. Căci zice: „Iar dacă cel necredincios
 vrea să se despart, să se despart” (I Cor. 7, 15). Să ne
 aducem aminte de Cel ce a zis că „cel ce va răbda până la
 sfârșit se va mântui” (Mt. 5, 18). Să ne rugăm lui
 Dumnezeu neîncetat (I Tes. 5, 18), ca să nu ne despart
 de Prinții noștri nici în veacul acesta, nici în cel viitor.
 Unde am putea merge, pentru sine-I ? Ce-am putea găsi
 mai bun ? Să nu pierdăm lumina și călăuzim în întunericul.
 Să nu lăsam dulcea a mării și să luăm amar ciunea
 arpelui. Să nu ne pizmuim pe noi înșine și să nu urâm
 boala și iubim moartea. Să nu primim în loc de
 binecuvântări, blestemele. Să nu mâniem pe Hristos,
 slujind pe vrăjmași. Să stăm treji, să veghem, să
 fim totdeauna gata, să ne trezim din somnul
 cel prea adânc. Să înelegem ce ne-a dăruit Dumnezeu: nu
 de a fi sub picioarele sfinților, ci fiii lor și împreună
 moștenitori cu ei. Fericit este sufletul care a gustat din
 acestea. Fericit este sufletul care a fost luminat ca să
 înțeleagă acestea. Fericit este sufletul care a fost rănit de
 o astfel de dragoste. Fericit este sufletul care a fost
 cucerit de acestea. Fericit este sufletul care cugetă la
 acestea. Fericit este sufletul care s-a lipit de acestea.
 Fericit este sufletul vrednic de acestea. Fericit este
 sufletul care-și pune credința în ele. Fericit este sufletul
 desvârșit în acestea. Căci îl așteaptă bucuria și veselia și
 răsplata în Împărăția cerurilor, în lumina veșnică, unde
 stau de față îngerii, arhanghelii și toate puterile cerești
 spre slava Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh. Amin.
 Roagă-te pentru mine, frate.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

188. (V. 129). *R spunsul acelaia mare B trîn c tre acela i c tre fra ii ce vie uiau împreun cu acela, care ceruser , ajutorul rug ciunii lui împotriva vr jma ilor i ca s le spun lor via a celuilalt B trîn, Ava Ioan.*

Bucura i-v în Domnul prea scumpii i prea iubi ii mei copii. Domnul s împlineasc cererile voastre cu multe bun t i i s sl beasc în voi s geata celor puternici i voi s v încinge i cu putere (I Imp. 2, 4). M uimesc c voi i folosul sufletelor voastre cum îl voesc i eu i rog pe Dumnezeu noaptea i ziua pentru mîntuirea sufletelor voastre. Nu spun c voi n-o voi i, ci c n-o cunoa te i. C ci de aici încep s se fac v zute cetele i treptele i m surile; i care va fi mo tenirea. i precum un om str lucit în lume i încercat în lucrurile vie ii acesteia i cunosc tor al m ririlor, al gradelor, al cinstirilor osta ilor, se str due te s -i fac pe fiii lui s lupte cu putere, iar ace tia ca ni te neexperimenta i nu au nici-o grije i nu tiu de cinstirile marilor osta i, dar doresc s fie me teri în mînuirea armelor, a a fac i eu cu voi. Dar ierta i-m c am gr it ca un lipsit de minte. C ci venindu-mi în sinea mea, mi-am adus aminte c sînt "p mînt i cenu e" (Fac. 18, 27), un sac umplut de toate r ut ile. i am început s m tînguesc. Ce am vorbit i am spus ? Pentru ce s-a l udat p mîntul i cenu a ? Totu i, fiindc am ajuns s spun c doresc mîntuirea voastr i voesc s m fac pricinuitorul a tot binele vostru, fac, dac pot, tot ce pot²⁸⁰.

280 Paradoxuri de ale smereniei i dragostei: suf r c socotesc c m , laud cînd v spun c doresc mîntuirea voastr i c lucrez pentru ea, dar m bucur totodat lucrînd pentru aceasta. Pe de alt parte ave i nevoie s v asigur de acestea. i eu însumi m simt mînat s v dau acest semn de dragoste. Nu pot face mare lucru pentru mîntuirea

Iar despre vieuirea fiului meu de un suflet cu mine, despre binecuvîntatul i smeritul ascult tor, care i-a t iat în toate voile sale pîn la moarte, ce pot s spun ? Domnul a zis: „Cel ce M-a v zut pe Mine, a v zut pe Tat l" (Io. 14, 9). Iar despre ucenic a spus c poate „ca i înv torul s u" (Lc. 10, 40): „Cel ce are urechi de auzit, s aud " (Mt. 11, 15). Ierta i-m i ruga i-v pentru mine.

189. (V. 130). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn, despre s n tatea Avei, care era bolnav de mult timp; i despre patimile suflete ti. i dac trebuie s cerceteze pe B trînul care locue te în vecin tate. i de unde vine c trupul se simte r u.*

R spunsul lui Varsanufie: Bucur -te, frate, în Domnul. În privin a s n t ii fiului meu, ar fi putut unii din sfin ii de aici s se roage pentru el, cum l-am încredin at pe el, ca s -l fac s nu mai fie bolnav nici-o zi.

voastr ; dar fac tot ce pot; iar acesta e un mare lucru. Omul e mîngîiat mai mult de gîndul c cineva face tot ce poate pentru el decît de gîndul c face tot ce poate pentru el decît de gîndul c face el însu i pentru sine totul. E cel mai mare lucru s - i sleie ti pîn la moarte o via neputincioas pentru al ii, decît s le dai mult ajutor dintr-un surplus uria , f r a sim i c i-ai împu inat prin aceasta puterea ce o ai. Hristos a lucrat pentru noi, neridicîndu-se spiritual prin porunca dumnezeesc atotputernic , ci coborînd la slaba stare de om, capabil s moar pentru noi. Forma aceasta de lucrare a avut un efect neasem nat mai mare decît dac ar fi folosit lucrarea prin porunc . Aceasta e slava sl biciunii care d totul din iubire. „Slava plec ciunii Tale, Hristoase", cînt m la Prohodul Domnului. Slaba putere a trupului luat de El se slei te pentru noi. Dar în fapta pred rii trupului se arat iubirea cu mult mai mare a spiritului, care vrea s mearg la infinit i în eternitate, acceptînd îns i moartea pentru via a p mînteasc .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

i ar fi fost a a. Dar n-a avut roadele r bd rii. Nu tie el ce am r bdat eu ? Îmboln viri, friguri, necazuri, pîn ce am venit la limanul acesta al lini tii. Mult l-ar fi folosit pe el boala prin r bdare i mul umire.

Cît despre patimi, omul trebuie s - i conduc trupul ca pe un rob în lipsuri i necazuri dup putin .

Iar a-l cerceta pe frate bine este, dar a flec ri e un lucru murdar. Fapta aceasta te pune la prob . Cerceteaz pe frate, dar p ze te-te de vorb rie, ci ca în întîlnirile sfin ilor P rin i zi de pild : „Cum te afli, Ava ?”. Apoi: „Spune nou un cuvînt al vie ii. Cum afl m calea lui Dumnezeu. Roag -te pentru mine, c multe p cate am”, i cele asemenea acestora. În sfîr it o rug ciune i plecarea dela el cu pace.

Povara trupului t u vine din amestecul r u al mole irii i al greut ii dela draci. Domnul s te înt reasc spre a lupta cu ei dup lege i a te încununa (II Tim. 2, 5) în Hristos Iisus, Domnul nostru. C ruia se cuvine slava i st pînirea în vecii vecilor. Amin. Roag -te pentru mine, frate.

190. (V. 131). *Un r spus al marelui B trîn c tre acela* : Frate, ai spus: „Sînt bolnav cu sufletul i cu trupul”. Pentru ce nu te m rturise ti ca s te faci s n tos în voia ta? Nu tii ce este de folos sufletului i trupului. Dar ce este de folos voii tale zeci de mii de speciali ti nu tiu ca tine. Nu vezi c eu te mu c mereu una dup alta ? De po i r bda, rabd . C ci eu vorbesc ca un lipsit de minte: Iar fiindc vorbesc ca un lipsit de minte, vorbe ti i tu la fel. Iar vorbindu- i, ar t c nu tiu ce-mi este de folos²⁸¹. Domnul s ne dea în alegere în toate. Iart -m i te roag pentru mine.

281 Cea mai bun metod de a vindeca voin a egoist e r bdarea, în care e o alt voin . E o experien pe care nu o poate tr i nimenea

191. (V. 132). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn odat cu cererea rug ciunii: Te rog, cinstite P rinte, s -mi spui ce este voia cea bun i cea rea ? Ca s nu trec la împlinare peste sfintele tale cuvinte. i iart -m i te roag pentru mine, ca s m izb vesc de diavol i de tulburarea dela el.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, „toat odihna trupului este un lucru de scîrb Dumnezeuului nostru” (Pateric, Pimen 38). C ci a zis El însu i: „Îngust i plin de necazuri este calea ce duce la via ” (Mt. 7, 18). Deci în alegerea ei st voia cea bun . i cel ce o ine pe ea î i alege sie- i în tot lucrul un necaz de bun voie dup pute-rea lui. Nu tii ce zice Apostolul: „Îmi chinuesc trupul meu i îl port robit” (I Cor. 9, 27) ? Vezi c chiar f r s vrea trupul, dumnezeescul Apostol îl duce robit cu voia

a a de mult ca cel ce practic r bdarea. Numai el tr e te acest efort. Varsanufie socote te îndemnurile ce le d prin scrisorile lui ca tot atîtea mu c turi ale celui ce primindu-le cu r bdare, î i vindec voina de a r spunde cum nu se cuvine. Voina care nu prime te sfatul e o voin slab , care nu lucreaz spre înt rirea omului i spre pace între oameni. Dar sfîntul ia asupra sa vina fratelui care nu prime te cu r bdare, sfaturile ce i le d . Pentru c el îl provoac pe acela prin voina sa de a-l înv a, s reac ioneze în ap rarea voii sale. Sînt impasurile ce apar adeseori în raporturile dintre oameni. Vreau s -l înv pe altul s renun e la voia sa spre binele lui. Dar poate c el vede în aceasta, nu f r dreptate, pornirea mea de a-i impune voia mea. Cel ce d altuia sfat numai dac ajunge la o smerenie care face cu totul evident faptul c nu d sfat decît cînd e cerut cu st ruin i numai spre binele celui ce-l cere, poate s evite efectul r u i pentru acela i pentru sine. Dar ca s cear cineva cu st ruin un sfat i s -l urmeze, i se cere i lui s fi ajuns la o culme a smereniei. E un drum ce trebuie s -l fac amîndoi pentru a se putea folosi f r nici o primejdie unul pe altul, ca s se evite friciunile între oameni în practica sf tuirii unuia prin altul.

sa ? Cel ce are aceast voin bun a mîntuirii, în orice lucru din cele trebuitoare lui amestec pu în necaz. De pild : am prilejul s dorm pe saltea de lîn , dar m chinuesc pu în, dac acesta e chin, i dorm pe una din paie, deci mai pu în moale; i aceasta numai pentru neputin a trupului, ru înîndu-m c al ii dorm pe jos, pe scîndur , iar al ii î i pun sub cap o pern de ogrinji, ca cel întru sfin i Arsenie (Pateric, Arsene 36) i al ii mul i. Al ii i-au pus sub capul lor m r cini, alegîndu- i chinul. Am aproape apa folositoare la buc t rie? Trebuie s aleg, ca un iubitor de osteneal , o ap mai dep rtat ca s ostenesc trupul cu pu în necaz. Pot s m nînc pîne bun i curat ? Trebuie s-o aleg pe cea de mîna a doua, ca s m chinuesc pu în, aducîndu-mi aminte de cei ce n-au gustat nimic copt, mai ales de St pînul nostru Iisus, care a gustat fierea i o etul pentru mine. Aceasta este voia cea dup Dumnezeu. Iar cea dup trup, caut odihna în toate cele dimpotriv . Nu în elegi ce spunem ? Iat î i zic: „Închide repede u a, s nu m ia curentul i s r cesc". Sau: „Vezi frate c ai afumat mîncarea i nu pot s-o m nînc" i celelalte. Aceasta e voia cea rea. Tai-o pe aceasta i te vei mîntui. Iar de e ti biruit de ea, învinov e te-te pe tine i d dreptate aproapelui ²⁸².

Frater trîndav, fii încredin at în Domnul, c „s-a sub iat ca un p ianjen sufletul meu" (Ps. 38, 15). Mîntuirea se cî tig cu osteneal . i cum se în eal cineva crezînd c se mîntue te, odihnindu-se în toate ! Dac te ostene ti pu în împreun cu mine, m rog lui Dumnezeu s - i împlineasc cererea ta. i cînd Îl pomene ti pe El i pe sfin ii Lui, se dep rteaz diavolul i tulburarea lui dela

282 Dac e ti biruit de voia cea rea, de poft , de dorin a de comoditate, nu te po i elibera de ele, f r s te recuno ti pe tine vinovat i f r s dai dreptate celuiilalt, deci invers de cum o faci cînd împline tivoiacelui u,cup rereac ofacipeata.

tine. Dacă a i spune că nu mă rog ca să vă întrească pe voi Domnul și să vă dea putere spre tot lucrul bun, a i mină. Dar „Împărăția lui Dumnezeu este a celor ce se silesc” (Mt. 11, 12). Dacă nu ne silim pu în pe noi în ine, cum ne vom mîntui ? ²⁸³. Sau cum ar putea rugăciunea sfinților să dobîndească multe, dacă n-ar fi lucr toare (Iacob 5, 16) ? Roagă-te pentru mine, frate.

192. (V. 133). *Răspunsul celui lalt B trînc tre acela și c tre cei ce locuiau împreună cu el.*

Domnul nostru Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, să vă binecuvînteze pe voi „cu toată binecuvîntarea duhovnicească” (Ef. 1, 3) și cu harul dreptății ²⁸⁴. El însuși îmi este mîrturie că doresc odihna a tot omul, dar mai ales a voastră. Vă gresesc ca unora de-un suflet cu mine ^{284b}, celor ce voi să umblați de bunăvoie pe calea pe care am umblat noi, lipsiți și necăjiți pentru numele Lui. Frate, nu-mi amintesc să fi luat această cale pentru că am găsit pe ea odihna desvîrită, ci totdeauna amestecăm în ea pu în strîmtoare și necaz de orice fel, temîndu-ne de Cel ce zice: „Ai luat cele bune ale tale în viața ta” (Lc.

²⁸³ Împărăția lui Dumnezeu este a celor puternici în bună-tate, în blîndețe, în smerenia, în generozitatea lor desvîrită, a celor puternici în voia lor de a nu căuta satisfacerea mîndriei și a tuturor patimilor lor, a celor care au fost făcuți împărați, dar au contribuit și ei ca să devină împărați peste ei înșiși. Mereu se vorbește de „întărirea” de „puterea” ce le-o dă Dumnezeu aceluia. Ei săvîrșesc un act de putere, de „silă” asupra lor, ca să scape de starea de cîrpe, de robi ai poftelor, ai mîniei, ai lăcomiei, de calitatea de jucării a tot felul de forțe contrare, a demonilor, cu amăgirea că-i fac voia lor, că au putere.

²⁸⁴ Cu tot Harul care vă face drepți, care vă umple de toate virtuțile.

^{284b} Trad. franceză redă de regulă expresia greacă „μὴ ἐν ἑαυτοῖς” prin „ca mie însumi”. Ea înseamnă : vă simt, vă tresc ca pe mine însumi.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

16, 25) i „prin multe necazuri trebuie s intr m noi în Împ r ialui Dumnezeu (Fapte 14, 22). i aceasta chiar dac au venit în mîna noastr mul i bani. El însu i tie cum am tr it în s r cie pentru Cel ce s-a f cut s rac pentru noi (II Cor. 4, 9). Nu e bine s ne odihnim întru nimic. Cel ce voe te aceasta î i tr e te lui i nu lui Dumnezeu. C ci unul ca acesta nu- i poate t ia voia lui. Ruga i-v pentru mine, fra ilor.

193. (V. 134-135). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Spune-mi Av al meu, de diminea a pîn aproape la ora dou suf r de gînduri i nu tiu de unde vine aceasta. Mai, spune-mi i aceasta: Cum poate dracul s zugr veasc în cugetarea mea chipul unei femei sau al altcuiva ? C ci chiar în gînd este i chipul i nu vin desp r ite chipul i gîndul, ci deodat . i ce s fac ca s m eliberez ?*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, cînd st cineva f r lucru, se ocup cu gîndurile ce vin la el. Iar cînd lucreaz nu g se te timp s le primeasc pe acestea. Scoal -te deci de diminea i ia în st pînire moara ta i macin în ea grîul t u pentru pîinea hranei tale^{284c}. C ci dac vr jma ul i-o ia înainte, vei m cina în ea neghin în loc de grîu²⁸⁵.

^{284c}Ined.Voloslanot : „Moaraestemintea.Cîndomulareînminteaagînduri bune i folositoare,nu se poate ocupa cu gîndurile

²⁸⁵ Mntea macin continuu i se hr ne te cu ce macin .Dac macin gînduri rele, se otr ve te cu ele. Gîndurile legate de lucruri sînt pe lîng aceea, monotone. Nu ridic pe om în zone mereu noi. Gîndurile prin care pl nuie te aranjamente lume ti, îl ajut s le realizeze tot mai bine, dar r mîne în orizontul lor închis.

Cît despre a doua întrebare, frate, la zugrăvi chipurile se ivesc odată cu culorile. Ii dacă scîndura a fost zugrăvită cele de pe ea s-au făcut una, încît nu mai primesc nici chip nici culoare. A te elibera înseamnă a o lua înainte în zugrăvirea scîndurei tale. Să luptăm să facem ceea ce ne stă în putere și Dumnezeu va veni în ajutorul nostru. Roagă-te pentru mine și iartă-mă pentru Domnul.

194. (V. 80). *Cererea aceluia că tre acela mare B trîm de a se ruga pentru el și pentru cei împreună cu el.*

Răspunsul lui Varsanufie: Copiii iubii, vă înmăbrăți în Domnul, rugîndu-L să vă păzească de tot răul, să vă dea răbdare ca lui Iov și har ca lui Iosif, blîndețe ca lui Moise și bărbăție în războaie ca lui Iisus Navi (Sirah 46, 1), stăpînirea gîndurilor ca Judecătorilor și puterea de supunere a vrăjmașilor ca lui David și Solomon, stăpînirea pîmîntului ca Israeliților, care au adus pace în el; să vă dea iertarea păcatelor împreună cu sănătatea trupului ca slăbănișului (Mt. 9, 2-6) și să vă scape de furtună ca pe Petru (Mt. 14, 31); să vă izbăvească de necazuri ca pe Pavel (II Tim. 3, 11) și pe ceilalți Apostoli; să vă ocrotească de tot răul ca pe fiii lui adevărații și să vă împlinească cererile inimii voastre spre folosul sufletului și al trupului în numele Lui. Amin. Rugă-mă pentru mine.

195. (V. 136). *Cererea și rugămintea aceluia că tre acela mare B trîm să se roage și să dea bună țîle potrivite sufletului.*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spunsul lui Varsanufie: M bucur în Domnul i Domnul se bucur în mine cînd mi se fac cereri bune de c tre copiii mei. Adic pentru mîntuirea sufletului i via a ve nic . Bucur -se deci i duhul t u, frate, c te-am f cut osta într-o oaste de frunte, ca s fii neîncetat în visteria bun t ilor negr ite. i tu e ti de pe acum în aceasta. Drept aceea ia seama s cî tigi ve minte str lucitoare, potrivite cu cinstea oastei, ca s nu fii scos din ea; o smerit inim în eleapt i o fa bine a ezat , str in de orice mi care mînioas i tulbure. C ci de acestea au nevoie în acel loc slujitorii; s fie înstr ina i de patimi i îmbr ca i în haine de nunt , ca s nu fie sco i afar dela locul acela cu ru ine mare.

Iat deci c ai intrat în oaste. S nu te lepezi de ea. Aceasta atîrn de tine. Te-am adus în ea, s nu ie i. Te-am desp r it de cei de-a sînga, nu te amesteca cu ei. Te-am binecuvîntat, nu c uta blestemul. i-am cerut s sluje ti ca osta în înalte visterii negr ite, neprih nite i curate, dar Duhul mi-a spus c înc nu era timpul. Dar cînd cineva se str due te s fac sînga ca dreapta i pe omul vechi om nou, spre primirea sfîntului i închinatului Duh, îl ia Duhul si-l înva toate i-l c l uze te i-l duce în astfel de corturi în care pu ini intr , pentru înalta lui ascultare, blînde e i r bdare²⁸⁶. S nu te leneve ti deci,

286 Virtu ile sînt un tot (dar un tot potrivit cu fiecare om). E omul întreg ridicat mereu pe alt treapt de cunoa tere a sa i a realit ii, în zone mereu mai înalte, mai luminoase. În ele nu e activ numai omul, ci i Duhul Sfînt. C ci în nimic ce face omul nu e singur. În cele rele e cu cei r i, v zu i i nev zu i, sub influen a lor, sau întip rit de influen elelor.

În cele bune e cu cei buni, v zu i i nev zu i , cu oamenii buni de pe p mînt i cu sfin ii muta i trupe te dela noi, dar mai ales cu Duhul Sfînt, ca Persoan dumnezeiasc p truns în mod activ în cea mai adînc i într-un fel nedeplin con tient intimitate a noastr . Iar el pe

ci lucreaz . i nu preg ti hrana care putreze te, ci pe cea care r mîne în via a ve nic i o hr ne te pe aceasta în Hristos Iisus. Domnul nostru, întru Care înt re te-te pururea, binecuvîntate frate.

196. (V. 137). *Acela i-a cerut aceleia mare B trîn s se roage pentru el i s -i arate cum se învrednice te cineva de via a curat i duhovniceasc .*

R spunsul lui Varsanufie: Prea iubite frate în Domnul, Dumnezeu ne-a dat s umbl m f r greutate pe calea voilor Lui care duce la via a ve nic . i-i spun ce este aceasta i cum o putem câ tîga, ca s dobîndim astfel toate bun t ile ve nice. Domnul nostru Iisus Hristos a spus: „Cere i i vi se va da, c uta i i ve i afla, bate i i vi se va deschide" (Mt. 7, 7). Drept aceea roag -te Bunului Dumnezeu ca s ne trimit nou pe Duhul S u cel Sfînt, pe Mîngîietorul, i Acesta ne va înv a pe noi despre toate. i ne va descoperi toate tainele. Cere i s fi i c l uzi i de El. i El nu va l sa în inima voastr nici-o r t cire sau tulburare; nu va l sa în cugetarea voastr nici-o întristare sau suspinare. Va lumina ochii vo tri, va sprijini inima voastr , va în l a mintea voastr . Lipe te-te de El. Crede Lui. Iube te-L pe El. C ci El în elep e te pe cei f r de minte, îndulce te în elegerea, d putere, înva i d rue te cuvîntul, d bucurie i dreptate, îndelung r bdare i blînde e, dragoste i pace. Ai deci Piatra cea tare, nu te descuraja. C ci vînturile, ploile i rîurile nu vor izbuti s surpe casa zidit pe Ea. Ai pe marele Cîrmaci, care ceart vînturile i marea i le potole te. i corabia e p zit ca s nu se

m sur ce ne ridic la noi ale binelui, ne deschide alte orizonturi ale binelui infinit cuprinse în el.

scufunde. Ai pe Înv torul cel bun, care- i porunce te s ui i cele dind r t i s te întinzi spre cele dinainte. Iat comoara nejefuit , iat turnul de nesurpat. Pentru ce m lauzi pe mine ? C ci eu nu pot ajunge la acestea dac nu biruesc mînia i nu în bu iu imea i nu cî tig starea de senin tate în care se odihne te Dumnezeu. S p r sim deci viclenia i s ne însu im nevinov ia. S s p m adînc i s s dim în p mîntul nostru via aduc toare de rod, ca s culegem i s preg tim vinul veseliei, pentru ca îmb tîndu-ne, s uit m necazurile i durerile ce vor s ne st pîneasc spre pieirea sufletului ²⁸⁷.

Frate, voia St pînului nostru este s ne mîntuim. Pentru ce noi nu voim ? Roag -te totdeauna prelungit ca s ne vin nou harul Duhului. Umplu i de bucuria Lui, P rin ii s-au lipit de El, strigînd cu dragoste des vîr it : „Cine ne va desp r i pe noi de dragostea lui Hristos?" (Rom. 8, 35). i am r spus: „Nimic". S iubim deci, ca s fim iubi i; s ne apropiem, ca s fim primi i; s ne smerim foarte, ca s ne în l m (Mt. 23, 12) ; s plîngem, ca s rîdem (Lc. 6, 21) ; s ne întrist m, ca s ne bucur m ; s ne tînguim, ca s ne mîngîem (Mt. 5, 5). S rug m pe Duhul s vin la noi, ca s ne c l uzeasc la tot adev rul (Io. 16, 13). C ci nu minte Cel ce spune: "Cere i i ve i lua" (Io. 16, 24). Domnul s ne ajute în toate cu mila Lui, ca s afl m cine sîntem i de ce avem nevoie i ce s voim ²⁸⁸. Lui se cuvine slava în veci. Amin.

287 E be ia adus de Duhul Sfînt peste Apostoli la Rusalii. Ea e în acela i timp entuziasmul pentru starea de fericire cu totul nou n scut din tr irea în elegerii unor realit i înalte i din uitarea realit ii cenu ii care ni se prezint de obicei ca o îngustime de nebiruit.

288 Nu te po i cunoa te cu adev rat dac nu cuno ti pe Dumnezeu. Î i trebue lumina nesfîr it a Lui, ca s vezi unde e ti, ca s vezi spre ce înt trebue s înaintezi i pe ce cale. Dac nu- i cuno ti rostul, nu te cuno ti. Dac nu- i cuno ti r spunderea fa de forul suprem, nu te

197. (V. 111). *Cererea aceleia c tre acela mare B trîn ca s se roage lui Dumnezeu s -i doreasc sporire.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, roag bun tatea Celui ce „voe te ca to i oamenii s se mîntuiasc i la cuno tin a adev rului s vin " (I Tim. 2, 4), s -i dea ie vegherea duhovniceasc ce aprinde focul duhovnicesc, pe care a venit s -l arunce pe p mînt (Lc. 12, 49), St pînul cerului i al p mîntului. i împreun cu tine m rog i eu dup puterea mea ca s -i h r zeasc Dumnezeu, Cel ce d tuturor celor ce cer cu osteneal i mult dorire, acest har. i venind el, te va c l uzi întru adev r. C ci el lumineaz ochii, îndrepteaz mintea, alung somnul mole elii i al negrijei, face s scînteeze armele lor acoperite de rugina otr vitoare a trînd viei, le face str lucitoare ve mintele murd rite în robia barbarilor; îi face s se scîrbeasc de urîciunea aduc toare de moarte i s doreasc s turarea de jertfa duhovniceasc adus de Marele nostru Arhiereu, despre care proorocul a auzit c cur e te p catele i terge f r delegile (Ps. 50, 3). Celor ce plîng le h r ze te i celor smeri i le d rue te cele dorite; pe cei vrednici îi a teapt s li le d ruiasc , spre a mo teni prin El via a ve nic în numele Tat lui i al Fiului i al Sfîntului Duh. Amin. Roag -te pentru mine, frate.

198. (V. 112). *Acela i-a cerut aceleia mare B trîn s se roage pentru el ca s se învredniceasc „s poarte în sine omorîrea lui Hristos". (II Cor. 4, 10).*

cuno ti. Dac nu se proiecteaz lumina unui orizont atotcuprinz tor asupra ta, nu te în elegi.

R spunsul lui Varsanufie: M rog lui Dumnezeu cu bucurie s v împlineasc toat cererea cea bun . i cred c o va împlini. C ci nu minte Cel ce a zis; „Cere i i vi se va da" (Mt. 7, 7). S v împlineasc , a adar, Dumnezeu cererile voastre. Amin. Dar îngrije te-te s te ostene ti i tu pu in. C ci precum cei ce voesc s dobîndeasc dreg torii dela împ ratul, chiar dac au mul i sus in tori la el, rabd i ei necazuri i primejdii i osteneli, pîn reu esc, a a pune i tu pu in osteneal , ca s afli marea mil . C ci „mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iacob 5, 14). Spune fratelui care este cu tine, iubitului meu în Domnul: rabd pu in, c ci Domnul pururea te ceart i prin aceasta î i d rue te mare mil . Nu înceta s cer i. „C ci pe care-l iube te Domnul, îl ceart " (Prov. 3, 12; Evr. 12, 6-7). V îmbr i ez pe to i în Domnul i v cer s v ruga i pentru mine din dragoste.

199. (V. 113). *Acela i-a cerut marelui B trîn s se roage pentru el s ias din omul cel vechi.*

R spunsul lui Varsanufie: Ascult , iubite frate, i f inima ta s p zeasc cuvintele dumnezeu ti gr ite ie nu dela om, ci dela Duhul Sfînt. Iisus este Doctorul sufletelor i al trupurilor. De ai vre-o ran , te duc la El i m rog Lui s te vindece, dac voe ti i tu²⁸⁹. C El este

²⁸⁹ Vindecarea o d Dumnezeu, nu i-o d omul, dar nu împotriva voii omului. Propriu zis nu ajunge ca omul s nu se împotriveasc lucr rii lui Dumnezeu, ci trebue s o i primeasc , s se bucure de ea. C ci puterea lui Dumnezeu nu nesocote te voia omului, pentru c Dumnezeu vrea ca i omul s creasc duhovnice te; i puterea lui Dumnezeu e d ruit prin voia Lui personal , nu se revars ca o for a naturii peste om. Bucuria omului de lucrarea lui Dumnezeu se resimte de aceast lucrare. Dar totu i omul poate s i se i opun , s

D t torul tuturor darurilor celor bune. i-i împline te nu numai cererile tale, ci cu mult mai multe decât cele ce le ceri. C ci Iisus este Fiul lui Dumnezeu i lumina i puterea care s-a întrupat din Sfînta Fecioar Maria, care s-a ar tat pe p mînt i cu oamenii a petrecut i „s-a adus pe Sine jertfa vie i binepl cut lui Dumnezeu" (Rom. 12, 2) i Tat lui nostru, „ca s ne fac pe noi Sie- i popor ales, rîvnitor de fapte bune," (Tit. 2, 14), „preo ime împ r teasc , neam sfînt" (I Petru 2, 9). Cel ce a r bdat acestea pentru noi, ne-a l sat nou pild de r bdare i se bucur cînd îi cerem Lui (s -I urm m)²⁹⁰. Îl rog deci s - i lumineze inima. Dar ostene te-te i tu i asud i tu. C ci zice Fiul lui Dumnezeu: „Veni i la Mine to i cei osteni i i împov ra i i v voi odihni pe voi" (Mt. 11, 28)^{290b}, M apropiu de El pentru tine cu îndr zneal mult . Dar dac nu te apropii i tu, voi p i ru ine mare²⁹¹. Iisus

nu ajung în situa ia s se bucure de ea. Nu se poate separa partea omului de partea lui Dumnezeu. Ele formeaz un tot. Dar în acest tot al lucr rii mîntuitoare din om trebuie s fie i partea omului.

290 Cum s-ar bucura Iisus cînd îi cerem s ne ajute s -I urm m pilda ca s ne asem n m cu El ? Prin aceasta ne facem fra i cu El i mo tenim cu El ai împ r iei Tat lui. De aceea s-a f cut om i s-a adus jertf Tat lui ca om, predîndu-se cu des vîr ire Tat lui, ca i noi s ne facem, din puterea Lui, asemenea Lui, renun înd la egoismul nostru, predîndu-ne Tat lui i unii altora. Toate sfaturile lui Varsanufie sînt hristocentrice. Chipul lui Hristos este inta spre care înainte m în eforturile noastre de des vîr ire i din El lu m puterea lor. Mai ales din puterea Lui, care a culminat în r bdarea crucii, lu m i noi putere de a r bda.

290b Ni se cere aci poate o p rt ie la osteneala celui ce se roag pentru noi, dar poate i la osteneala lui Hristos, precum se poate deduce din cele spuse mai departe. Iisus se roag i acum Tat lui pentru noi, prezentînd ca temei jertfa Sa, precum se vede din Ep. c. Evrei (7, 24-25).

291 Cel ce se roag pentru cineva care nu face i el ceva pentru a dobîndi ceea ce cere acela pentru el dela Hristos, se va întoarce cu

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nu respinge pe nimeni. A r spl tit i pe lucr torii veni i în vie în ceasul al unsprezecelea (Mt. 20, 6). Lipe te-te de El i f i tu pu în osteneal ca s iei plata, poate egal cu to i. S-a f cut Fiul lui Dumnezeu om pentru tine, f -te i tu dumnezeu pentru El ²⁹². C ci El voe te aceasta, dar trebue s voe ti i tu. M rog i eu pentru tine ca s te eliberezi de omul cel vechi. Dar f i tu ceva pentru aceasta. Dumnezeu i-a dat minte, d -i-o i tu Lui ca s o

mîna goal i e ru inat dela Hristos. Pentru c acela nu se deschide pentru a- i însu i cele cerute pentru el. Deci chiar i din grija de a nu vedea ru inat pe fratele t u, c ruia i-ai cerut s se roage pentru tine, f i tu ceva ca s nu fie ru inat. Nu po i sta în crî m chefuind cînd un prieten intervine la cineva s te angajeze în slujba lui, luîndu-te oarecum pe garan ie. Dac Dumnezeu va vedea cînd altul cere ceva pentru tine c nu e ti vrednic s - i dea, nu- i va da.

292 S-a coborît la ceeace e ti tu nu ca s te lase unde e ti, ci ca s te urce pentru veci unde este El. Dar aceasta nu o face f r voia ta. F i tu ceva ca s te poat urca la starea Lui, c ci i-a dat putere s faci i tu ceva în scopul acesta. A venit Fiul Împ ratului ceresc la tine s te ridice la demnitatea de fiu al Împ ratului egal cu Sine. Prime te ceeace i se d ie. Prime te puterea dela El i folose te-o ca s devii i tu puternic. Î i ofer mare cinste, nu o refuza. Aceasta ca s nu-I faci coborîrea, osteneala, jertfa zadarnice, rîzînd de ele. Cît delicate e nu se arat în acest raport de dragoste pe care l-a întemeiat Fiul lui Dumnezeu cu noi f cîndu-se om ! Ne d ruie te fericirea pentru a ne bucura de ea. Dar ne arat c prin aceasta îi facem bucurie i Lui, c ne face ferici i nu numai de dragul nostru, ci i pentru bucuria Lui. Din El curge fericirea, nu din noi. Aceasta înseamn c firea Lui omeneasc e purtat de un ipostas dumnezeesc. Dar î i leag bucuria Lui ca om de primirea fericirii ce ne-o aduce. În general, fericirea noastr n-ar fi complet , dac nu s-ar bucura i altul pentru ea i dac n-am c uta s producem bucurie prin ea i altora. Hristos se bucura de fericirea noastr ca s sporeasc fericirea. O gustare a fericirii în mod egoist nu e fericire. Fericitul invidiat de alii, i fericitul ce nu- i comunic fericirea i altora nu e deplin fericit. Hristos apare ca s des vîr ease modul fericirii noastre dup modelul fericirii Sfintei Treimi.

urce cu Sine în cer, ca să caute cele de sus, să cugete cele de sus, unde se află El. Căci acolo mă rog și eu să ajungi împreună cu toți „cei ce iubesc numele Lui” (Ps. 68, 37). În acest chip se eliberează cineva de omul cel vechi.

Isus a spus Apostolilor „Voi sînteți sarea pămîntului” (Mt. 5, 13). A numit pămînt trupul. Căci se spune: Pămînt este tu și în pămînt te vei întoarce” (Fac. 3, 19). Fă-te sare întru ei, stînd și secînd putreziciunea și omorînd viermii, adică gîndurile rele din tine. Și dacă faci aceasta mă ostenesc și eu împreună cu tine să-l să rez împreună cu tine, ca să nu răspîndească răul lor miros, sporindu-i unele prin altele. Dumnezeu, Mîntuitorul nostru, vrea să ca noi să ne mîntuim. Dar e datoria noastră să strigăm neîncetat: „Mîntue-te-mă Doamne”!²⁹³ Și te va mîntui. Căci au strigat unii și au intrat „în limanul voii Lui” (Ps. 106, 30)^{293b}. Nădăduiesc să intri și tu în el, dacă îmi dai mîna după puterea ta²⁹⁴. Gînde-te-te la acestea și urmează-le. Căci fiind așa, vei ajunge acolo, potrivit celui ce a spus: „Așa să alergați, ca să apucați” (I Cor. 9, 24). Roagă-te pentru mine, ca să nu fiu osîndit ca unul ce vorbesc și nu fac.

²⁹³ În conștiința noastră de a fi și de a ne mîntui prin puterea noastră este conștiința că Dumnezeu este Cel ce ne-a creat, ne susține și ne mîntuește. Prin aceasta ne deschidem puterii Lui. În smerenia noastră stă puțină deschiderii noastre lui Dumnezeu ca să ne umple de putere.

^{293b} Cine intră înuntrul voii lui Dumnezeu, sau a celor voite de El, a intrat în liniște, căci a intrat în zona vieții neamănătat de moarte.

²⁹⁴ Eu te prind de mînă, dar trebuie să vrei să rămîi în mîna mea, sau să te dai întru atîta cît poți de mîna mea. Aceasta se potrivește și cu unirea dintre puterea ce ne-o dă Dumnezeu și puterea produsă în noi de ea. Ea ne prinde, dar numai dacă vrem să fim prinși și dacă ne încredem în noi de ea. Trebuie să punem toată puterea ce-o avem, sau pe care o trezește El în noi, nu pentru a ne mîntui noi înșine, ci în așa o dorim și a ne deschide ei.

200. (V. 114). *Întrebare a aceleuia c tre acela mare B trîn, despre diferite gînduri i despre calea adev rat c tre Dumnezeu.*

R spunsul lui Varsanufie: Toate cîte mi le-ai scris cerîndu-le lui Dumnezeu prin pu în tatea mea, frate nelucr tor, se adun într-una: s te sloboze ti de omul cel vechi i s ajungi la sfin enia sufletului i a trupului i s te mîntue ti împreun cu to i sfin ii întru Împ r ia lui Dumnezeu. Aceasta este, de fapt, m sura pe care i-am ar tat-o: s te izb ve ti i s te cur e ti de omul cel vechi. Iar eu, st pînit de dragoste, voi ruga pe Dumnezeu s - i dea ie cu mult mai multe decît cele ce le ceri (Ef. 3, 20). i dac nu-l vei împiedica prin mole eala i negrija ta ²⁹⁵, te vei minuna i vei pream ri pe Dumnezeu de felul cum te va str muta dela nefiin la fiin ²⁹⁶.

²⁹⁵ Pe Dumnezeu Îl împiedic m în lucrarea Lui de cur ire a noastr i de înzestrare cu darurile Lui nu numai împotrivindu-I-ne în mod direct cu voia noastr , ci i r mînînd mole i i i nep s tori, în a nu voi s devenim i noi puternici. Fiindc Dumnezeu vrea s devenim i noi subiecte pline de putere, folosindu-ne de puterea Lui. În a nu face aceasta e o alt înc p înare ce I se opune. Dumnezeu se las împiedicat de mole eala noastr pentru c nu vrea s ne coboare la nivelul coborît al unor obiecte „mîntuite” cu sila. Dac nu vrem i noi s fim tari, f cînd eforturi în acest scop, nu ne poate face Dumnezeu tari f r noi. Lene ul nu se opune, dar nici nu conlucr . Se cade sub nivelul omului i prin lene.

²⁹⁶ A fi mole it, a nu voi s spore ti cum i-o cere îns i firea, înseamn a te l sa st pînit i purtat ca un obiect. Dar fiind om nu po i fi redus prin trînd vie totu i la starea total de obiect, ci devii robul patimilor. A fi mole it înseamn a te l sa închis în închisoarea neputin ei i monotoniei plictisitoare, înseamn a c dea din plin tatea fiin ei într-o existen p rut , într-un co mar, în care nu faci i nu mai po i face nici-un gest de eliberare, ci cu tine se fac, de i i se pare c faci tu însu i lucruri care nu le faci de fapt tu.

Dumnezeu s te ierte pentru p catele ce le-ai f cut i s -
i preg teasc iertare pentru cele de dup acestea.

În privin a n lucirilor de noapte, ele sînt dela diavolul
care te ispite te din pizm . El vrea s - i bat joc de tine,
pentru c te poc e ti lui Dumnezeu. Vrea s - i arate c
poc in a n-are nici-o putere. Dar tu s nu te încovoi. C ci
ai mare ajutor în rug ciunile sfin ilor. Cînd e ti r pit prin
cuvînt sau prin fapt ca s gre e ti cuiva, sile te-te s
mergi s -i pui metanie i Dumnezeu v zînd aceasta te va
acoperi fa de vr jma ii t i.

Cît prive te mînc rile, s nu ne îngrijim prea mult de
trup. C ci se împl ca aceasta s fie uneori un r zboi
din partea dracilor, ca s ne arunce în griji i, st ruind în
ele, s p r sim bun t ile ce ne sînt puse înainte.

Iar despre calea adev rat spre Dumnezeu nu trebuie s -
i vorbesc de pe acum, ca s nu te duc la desn dejde. Cî
crede c Dumnezeu te va mîntui în dar prin rug ciunile
sfin ilor. C ci ele îl pot face îndur tor. Roag -te pentru
mine, frate.

201. (V . 115). *Întrebare a aceluia c tre acela
mare B trîn despre lîncezeal i despre alte gînduri.*

R spunsul lui Varsanufie: Dumnezeu cel singur
f r p cat, „Care mîntuie te pe cei ce n d jduiesc în El”
(Dan. 13, 60), s înt reasc iubirea ta ca s -I sluje ti Lui
cu sfin enie i dreptate în toate zilele vie ii tale (Lc. 1,
75), în altarul omului din untru, unde se aduc lui
Dumnezeu jertfe gîndite, aur, t mîie i smirn , unde se
jertfe te vi elul îngr at i se strope te cu cinstitul sînge
al Mielului neprih nit, unde se aud glasurile pline de

Aceasta e moartea sufleteasc de pe p mînt i apoi, ca culminare a
ei, cea ve nic .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

armonie ale sfin ilor îngerî ²⁹⁷. „Atunci vor pune pe altarul T u v i eii" (Ps. 50, 21). „Atunci", cînd ? Cînd vine Domnul nostru, Marele Arhiereu, care aduce jertfa cea f r de sînge i o prime te ²⁹⁸, cînd în numele Lui se face auzit în urechile sl b nogului ce st la poarta cea frumoas a templului glasul de bucurie: „Scoal -te i umbl " (Fapte 3, 6) ²⁹⁹. Atunci "El va intra în templu, umblînd i s ltînd i l udînd pe Dumnezeu" (Fapte 3, 8). Atunci înceteaz somnul lîncezelii i al ne tiin ei. Atunci se dep rteaz dela gene somnolen a mole elii. Atunci cele cinci fecioare în elepte î i aprind candelile lor i într cîntînd împreun cu Mirele în sfînta c mar de nunt (Mt. 25, 6 i 10). Atunci se îndeamn unele pe altele cîntînd f r tulburare „Gusta i i vede i c e bun

²⁹⁷ Altarul acesta din untrul omului, de care vorbe te i Marcu Ascetul (Despre Botez, Filoc. Rom. I, p. 282) i Calist Patriarhul (Capete despre rug ciune, Filoc. Rom. VIII, p. 328), nu e desp r it de altarul ceresc. Mintea deschis lui Dumnezeu comunic cu cerul unde este Hristos ca Arhiereu suprem ce aduce jertfa suprem Tat lui, pe altarul inimii omene ti, unde Hristos st în des vîr ita iubire de Sine ca om al Tat lui pentru noi; e jertfa sl vit pentru negr ita iubire ce se manifest în ea pentru noi, de toate cetele îngere ti. Omul care în unirea cu Hristos simte aceasta e p truns el însu i de starea Mielului ce se jertfe te, devenit i el mai blînd în aceast stare de jertf . „Împ r ia cerului este înl untrul vostru". Odat cu Hristos, Mielul, i cu Sine însu i ca miel, omul aduce jertf lui Dumnezeu, pe altarul inimii sale, i toate gîndurile i toate sim irile sale ca ni te v i ei. El e unit în acea în l ime spiritual a sa cu Tat l, dar i cu sfin ii i cu to i oamenii care fac la fel. Cel dintîi îl îmbr i eaz , pe cei din urm îi îmbr i eaz El spiritual cu iubire.

²⁹⁸ Hristos se aduce jertf ca om i se prime te ca Dumnezeu.

²⁹⁹ Sl b nogul în cazul de fa e cel ce se afl lîng cel a c rui cas a devenit templu în care a venit Domnul i aduce jertf . El a ridicat din paralizia care-l inea neputincios în robia patimilor. El se umple acum de putere, se face s n tos, putînd folosi resursele firii sale. El poate umbla în gînduri i fapte bune, unit cu cel în care se afl Hristos.

Domnul. Fericit b rbatul care n d jdue te întru El" (Ps. 33, 9) ³⁰⁰. Atunci înceteaz r zboaele i întin ciunile i pornirile (p tima e) i se face st pîn sfînta pace a Sfintei Treimi ³⁰¹. i comoara ³⁰² se pecetlue te i r mîne nejfuit . Roag -te ca s o în elegi, s-o ajungi i s te bucuri de ea în Hristos Iisus, Domnul nostru. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

202. (V. 116). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn despre ispita ascuns i despre înaintare.*

R spunsul lui Varsanufie: M mir de iubirea ta, frate, c nu cuno ti uneltirile dracilor. A a cum a m rturisit Dumnezeu lui Iov, ei s-au înfuriat împotriva lui. i cînd au aflat c copilul era aproape de a se cur i, l-au zguduit pe el (Mc. 9, 26). Tot a a i cînd v d pe cineva înaintînd, îl ispitesc din pizm . Nu-l ispitesc îns pe cel ce înainteaz prin fapte, c ci acesta i-a biruit. Ci îl ispitesc, cu îng duin a lui Dumnezeu, pe cel ce a început s înainteze prin harul rug ciunii sfin ilor, ca s - i

³⁰⁰ Toat Liturghia este o cîntare de bucurie ce o înal credincio ii lui Dumnezeu, în comuniunea unii cu al ii, pentru c se împ rt esc de Cel prea bun i sau pentru c s-au împ rt it de El. Fecioarele în elepte sînt în cursul vie ii p mînte ti sufletele care se las înrîurite de Hristos, care r spînde te lumina din cel în care se afl El ca într-un templu.

³⁰¹ În Sfînta Treime e suprema pace, pentru c e suprema unitate în iubire între Persoanele Ei, pentru c în aceast iubire au totul. Cel ce prin lupta sa împotriva r zboaielor care-l ispitesc din partea gîndurilor i grijilor legate de lume înainteaz în lini te, înainteaz în pacea Sfintei Treimi.

³⁰² Comoara bun t ilor i a darurilor Sfintei Treimi, care se dau omului ridicat la lini te prin biruirea ispitelor prin înfrînare, r bdare, smerenie i iubire. Comoara acestor bunuri a devenit în el statornic . E pecetluit în el prin îndelungata lupt pentru ea.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cunoasc sl biciunea lui i s nu se mîndreasc pentru acest dar. Precum sînt multe o tiri rînduite unele deasupra altora, a a sînt multe loca uri la Tat l luminilor a ezate unele deasupra altora. C ci dac n-ar fi a a, pentru ce ar fi multe? ³⁰³ Dumnezeu s te înt reasc în frica lui. Roag -te pentru mine.

203. (V. 117). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn despre înaintarea sufletului i despre sf tuirea de c tre el a unui frate i despre încrederea în el, P rintele comun.*

R spunsul lui Varsanufie: Crede mie, prea iubite, c datorit lui Dumnezeu nu stai în afara por ilor Împ r iei cerurilor. Dar ia aminte la tine cu grije, ca s nu fi scos de acolo. C ci e propriu lui Dumnezeu s -l duc pe om în untru prin sfin ii ce se roag Lui, îns atîrn de om s r mîn sau s fie scos. ^{303b} i cu voia lui Dumnezeu eu te conduc treptat spre culmi. Deci fii cu curaj în Domnul i p e te cu rîvn pe calea Lui i vei lua dela El ajutor în numele Lui.

Cît despre frate, poart -te cu el cu inima smerit i vorbe te-i dac Dumnezeu trimite ceva în inima ta ca s -i spui. Gînde te-te c , fiind c era nevoie, El a deschis i gura asinei (Numeri 22, 28). Iar dac totul este dela El, pune în socoteala Lui folosul ce-i vine fratelui prin tine.

³⁰³ Frica de Dumnezeu înt re te pe om, nu-l anuleaz . C ci îl face s lupte împotriva a tot ce-l robe te, pentru a fi liber din Dumnezeu i pentru Dumnezeu, pentru a putea primi în el înaltele bog ii ale lui Dumnezeu. Lui Dumnezeu îi place s primeasc iubirea omului tare în libertatea lui, nu a robului.

^{303b} Rug ciunile altora pentru noi ne duc în Împ r ia lui Dumnezeu, dar numai faptele proprii ne stabilizeaz acolo, dînd stabilitate în bine persoanei noastre.

i dac va vedea Dumnezeu smerenia ta, va pune în socoteala ta plata sf tuirii, m car c El e cel ce a dat în gura ta cuvîntul ^{303c}. Astfel se împline te cu tine ceea ce s-a scris: „Un frate ajutat de un frate e ca o cetate înt rit i împrejmuît de ziduri" (Prov. 18, 19). Domnul Iisus Hristos ne va ajuta nou în tot lucrul bun. Cît prive te pe cel mai mic dintre slujitori, dac Dumnezeu i-a d ruit ie încrederea în acela El este cel ce d cre terea i paza ^{303d}. C ci nu poate cel prea mic s descopere oamenilor taine, ci „Dumnezeu se face toate în to i" (I Cor. 15, 28). Iart - m , frate, i roag -te pentru mine.

204. (V. 118). *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn: Ce s fac cel ce voe te s se lini teasc în retragere pentru numele dat lui. C ci se teme ca nu cumva acest nume mai presus de el s -lp gubeasc cum au spus P rin ii: „Vai omului acela, al c rui nume e mai presus de lucrul lui" (Pateric, Silvan 10). i dac trebuie s stea de vorb cu vreunii sau nicidecum cu niciunul ?*

R spunsul lui Ioan: Numele sau slava mai presus de lucrare ce le are cineva nu-l p gubesc pe cel ce nu se îndulce te de cele spuse i nu le încuviin eaz , cum nici pe cel c ruia i se pune în seam un omor, dac n-a s vîr it a a ceva. Unul ca acesta trebuie s gîndeasc : „Ei

303c Dumnezeu i omul îi atribute reciproc sf tuirea cea bun . Numai smerenia omului, care pune tot ce a primit în seama lui Dumnezeu, poate da sfaturi cu adev rat. Dumnezeu pune la rîndul S u în seama smereniei omului slujirea adus de el lui Dumnezeu ca unealt smerit a sfaturilor date de Dumnezeu însu i.

303d Acest prea mic slujitor este Varsanufie însu i. Cu modestie vorbe te despre sine la persoana treia. La afirmarea fratelui c se încredeînel,îr spundec această încrederetrebues I-odealui Dumnezeu care i-a dat putere.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

au despre mine această p rere, pentru c nu tiu cine sînt".

Iar a sta de vorb cu unii i cu al ii nu, sau a respinge pe unii i pe al ii a-i primi, îl face pe acela s deosebeasc între oameni. Dar cel ce poate s lapede grija aceasta - vorbesc dup prostia mea - bine face, cunoscîndu- i neputin a sa³⁰⁴

205. (V. 119). *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Te rog, cinstite P rinte, coboar la neputin a mea i dac vreunul din p rin i vrea s vin în chilia mea s -mi fac o rug ciune îng due-mi s -l primesc. C ci m v d îngreunat de lîncezeal . Îng due-mi aceasta pîn ce Dumnezeu va înt rî sufletul meu prin rug ciunile voastre.*

R spunsul lui Ioan: Rog iubirea ta, fratele meu, s nu m arunci sus, c ci sînt f r minte i m mîndresc. i trebue s -mi dau seama c sînt jos. Spunînd tu „coboar ", înseamn c ed sus întru în l ime. Dar nu ti c mi se cere (de Dumnezeu), s fiu mai jos de orice om ? Cel ce e dedesupt nu are unde s coboare.

Ai sfatul sfîntului Apostol: „Cercetînd toate, ine i binele" (I Tes. 5,21). Tot ce face un om din frica lui Dumnezeu folose te sufletului s u. Dac deci î i folose te în tîlnirea cu altul, nu te împiedic dela acest folos. Dar între cei ce vin la tine s se roage pentru tine i s te foloseasc , eu m socotesc de prisos. De altfel fie c te în tîlne ti cu al ii, fie c nu, Domnul s înt reasc iubirea ta adev rat . De ce sînt socotit printre oamenii de folos pentru al ii, cînd eu o caut aceasta pentru mine?

304 Cine ocole te convorbirea cu to i nu mai are grija de a alege pe unii de al ii.

Bucuria mea e câ tigul t u ^{304b}. Deci întâl nindu-te i folosindu-te de sfin ii care vin la tine, cere-le s se roage ei pentru mine, din dragoste. De aceea socotesc c întâl nirea pentru Dumnezeu este un lucru bun, dar i neîntâl nirea pentru Dumnezeu este la fel un lucru bun ³⁰⁵. S fii s n tos.

206. (V. 138). *Acela , dup ce a t iat întâl nirea cu mul i, a c utat s se întâl neasc cu un oarecare. Deci a înt rebat pe acela B trîn: Deoarece am o sim ire iubitoare fa de cineva i acela voe te s se întâl neasc cu mine, s m întâl nesc cu el, sau nu ?*

R spunsul lui Ioan: Dac ai o sim ire iubitoare fa de un oarecare, ce ai împotriva altora? De ce s nu te întâl ne ti i cu ei ? Este vre-un motiv ? Ia seama în ce stare de suflet e ti i dac voe ti, întâl ne te-te cu acela, dar oc rîndu-te pe tine însu i. Roag -te pentru mine.

207. (V. 120). *A ace luia c tre acela mare B trîn: Cerere de a se ruga pentru el i înt rebare despre lini tea (retragerea) des vâr it .*

^{304b} Nu numai pentru folosul t u m rog - spune Ioan - ci i pentru mine. C ci folosindu-te pe tine prin rug ciunile mele câ tig i eu din iubirea cu care le fac. i astfel ceea ce-i este ie spre câ tig m folose te i de mine i deci trebue s m bucre i pe mine, mai ales datorit constat rii c rug ciunea mea a fost ascultat . Dar precum se vede din propozi ia ce urmeaz , autorul scrisorii, socote te c are un câ tig i din folosul ce i-l aduc adresatului cei ce merg la el, pentru c îi va ruga pe aceia s se roage i pentru sine. În aceast împletire a tuturor în rug ciune st folosul tuturor.

³⁰⁵ Când te întâl ne ti cu al ii ca s le ceri s se roage pentru tine i pentru cei absen i, sau ca s te rogi împreun cu ei, e un lucru bun. Dar dac nu te întâl ne ti cu ei, i astfel te po i ruga în lini te lui Dumnezeu, este de asemenea lucru bun.

R spunsul lui Varsanufie: Domnul nostru Iisus

Hristos, Fiul binecuvîntatului i preaînaltului Dumnezeu, s v dea putere i s v întească spre primirea Sfîntului S u Duh, ca prin buna Lui s l luire s v înve e pe voi despre toate i s lumineze inimile voastre i s v c l uzească întru adev r (Io. 16, 13) ca s v v d înflorind ca finicii în raiul lui Dumnezeu i s v afla i ca ni te m slini plini de rod (Ps. 51, 10) în mijlocul sfin ilor i „ca o vie roditoare întreag adev rat " (Erem. 2, 21) în locul dumnezeesc. S v învrednicească Domnul s be i "din izvorul în elepciunii" (Prov. 18, 4). C ci cî i au b ut din el au uitat de ei în i i, ie înd întregi din omul cel vechi ³⁰⁶. i dela izvorul în elepciunii au fost c l uzi i la alt izvor, la cel al iubirii, care niciodat nu cade (I Cor. 13, 8) ^{306b}. i ridică i la treapta aceasta au dobîndit m sura ner t cit i neîmpr tiat , ajun i întregi minte, întregi ochi, întregi vii, întregi lumino i, întregi des vîr i i, întregi dumnezei ³⁰⁷. S-au ostenit (sfin ii)? Acum s-au pream rit, s-au sl vit, s-au umplut de str lucire. Au ajuns la via pentru c au murit. Sînt

³⁰⁶ Omul cel vechi, al p catelor, se gînde te prea mult la el însusi în în eles egoist. Cel ce bea din izvorul dumnezeesc al în elepciunii adev rate, uit de a se mai gîndi la sine în acest în eles egoist, dar î i descoper sinea cea adev rat i atîrnarea ei de Dumnezeu, punînd accentul direct nu pe eul s u, ci pe Dumnezeu i pe to i pe care-i iube te El. În sensul acesta e ie it din sine.

^{306b}

³⁰⁷ Toat fiin a lor e în elegere, toat vede dincolo de cele v zute cu sim urile, sauprinele; toat fiin alorevie, generoas bucuoroas , neavînd nimic mort în ea; toat e luminat i r spînde te lumina bucuriei, pentru c toat e ridicat la treapta îndumnezeirii dup har.

Au înl turat prin moarte zidurile ce-i desp r eau de via a adev rat în largă comuniune cu Dumnezeu i cu semenii. Au omorît via a moart din ei, ca s se umple de via a adev rat . Cuvîntul din text e luat din Pateric (Ava Visarion 11).

veseli i i veselesc ³⁰⁸. Sînt veseli i în Treimea nedesp r it i veselesc puterile de sus ³⁰⁹. Dori i-v după treapta lor, urca i împreună cu ei, rîvnii credin a lor, cî tîga i smerenia lor, dobîndi i rîbdarea lor în toate ca s primi i mo tenirea lor. ine i iubirea lor nec zut , ca s v afla i în bun t ile negr ite, "cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit" . u. (I Cor. 2, 9).

Cît despre lini te (retragere), nevoe te-te înc pu în i Dumnezeu va face mila Sa cu tine.

Dumnezeu s lumineze inima voastră ca s în elege i toate aceste cuvinte. C ci ele sînt greu de în eles de cei ce n-au ajuns la în l imea lor. Ierta i-m i ruga i-v pentru mine c s nu r mîn mai prejos de această în l ime, ca un nevrednic ce sînt.

208. (V. 121). *Întrebare c tre acela mare B trîn, dac îi îng due des vîr ita lini tire (retragere).*

³⁰⁸ Sînt veseli i de Hristos i veselesc pe Hristos, c au ajuns prin El la veselie. Sînt veseli i de Hristos i veselesc pe al ii. Din cel vesel se r spînde te veselie. i cei nepisma i, cei ridica i i ei în iubire, se bucur de veselia acelora, ceea ce înseamn c veselia acelora trece i la ei. Trebuie s mori total ie, ca s tr e ti cu adev rat din via a lui Dumnezeu i a celoral i care i se comunic , cînd ai surpat zidurile egoismului. Moartea din generozitate înseamn ie irea din închisoarea egoismului. Moartea de pe urma p catului înseamn a te s r ci i sufoca în strîmtoarea egoismului t u. Noi purt m în noi moartea din egoism chiar din s mîn a p rin ilor din care ne na tem. Dar o putem preface în moarte din generozitate. i aceasta ne trece la via . Ne na tem în orice caz ca s murim: s murim de moartea de bun voie a iubirii fa de al ii, sau de moartea din egoism.

³⁰⁹ Puterile de sus nu sînt invidioase pe veselia la care au ajuns cei sfin i dintre oameni. Dimpotriv se bucur i ei de veselia acestora, c ci au so i noi în cunoa terea negr itei iubiri a lui Dumnezeu i i-o sporesc prin comunicare. Cîntarea vesel a fiec ruia se înt re te din corul de ob te.

R spunsul lui Varsanufie: Am spus iubirii tale, iubite frate, despre lini tirea (în retragere), s mai a tep i deocamdat , nu pentru c n-a voi s intri la starea acestei m suri. S nu fie ! Ci voind i rugându-m ca Dumnezeu s i-o d ruiasc cu o mare îmbel ugare. C ci bucuria mea cea mare este sporirea voastr a tuturor. Iar darurile (harismele) duhovnice ti se dau de Dumnezeu la timpuri potrivite i El ne cheam , ne ajut i ne p ze te. C ci s-a zis: Nu cel ce se laud pe sine este i probat, ci cel pe care-l laud Domnul" (II Cor. 10, 12). De vrei deci s -i zide ti casa ta, preg te te mai întâi materialul i toate cele de trebuin . Numai dup aceea poate s vin me terul i s o zideasc . Iar cele de trebuin pentru astfel de zidire sînt: credin a tare spre cl direa zidurilor, ferestre luminoase în stare s lase lumina soarelui s p trund pentru a lumina casa, ca s nu se afle nici-un col întunecat în ea. Iar ferestrele sînt cele cinci sim uri sus inute de cinstita cruce de lemn a lui Hristos, care aduc lumina soarelui gîndit (spiritual) al drept ii i nu las s se arate în cas nici-un întuneric al vr jma ului urîtor de bine. Vei mai avea nevoie apoi de un acoperi care s acopere casa, „ca ziua s nu te ard soarele, nici noaptea, luna" (Ps. 120, 6). Iar acoperi ul este iubirea fa de Dumnezeu, care „niciodat nu cade" (I Cor. 13, 8), care acopere casa i nu las „soarele s apun peste mînia noastr " (Ef. 4, 26), ca s nu ne învinov easc în ziua judec ii i s ne ard în focul gheenei; nici luna s dea m rturie despre mole eala i nep sarea noastr din vremea nop ii. În sfîr it, casa trebuie s aib u e care las pe om s intre i-l p ze te pe cel ce vie ue te în untru. Iar cînd zic u e, în elege frate, u a spiritual , sau pe Fiul lui Dumnezeu care a zis: „Eu sînt u a" (Io. 10, 9). Dup ce i-ai preg tit astfel casa, ca s nu fie în ea nimic ce nu-I place, Fiul va veni cu binecuvîntatul S u P rinte i cu

Duhul cel Sfânt i- i va face s la la tine (Io. 14, 13) i te vor înv a ce este lini tirea în retragere i va lumina inima ta într u bucurie negr it . Amin.

209. (V. 122). *Cererea rug ciunii i înv turii de c tre acela dela acela mare B trîn.*

R spusul lui Varsanufie: Dumnezeuul nostru Iisus Hristos s lumineze ochii inimii tale, fiule iubit i prea dorit, ca s str luceasc în ei lumina Sfintei, singurei St pînitoare, Celei de o fiin i fie închinat ei Treimi, spre a fi c l uzit s în elegi sfintele Lui taine i s te bucuri ve nic; ca s ie i din Egipt, s despar i marea cu toiagul, s scapi din mînile barbarului Faraon i s serbezi, jertfind lui Dumnezeu ³¹⁰; ca s m nînci Pa tele într u sfin enie ³¹¹, s - i înfloreasc buzele ca un finic prin sfîntul i cinstitul ei sînge ³¹²; ca încingîndu- i mijlocul i înînd toiagul în mîini curate, i purtînd înc l minte în

310 S rb toarea în orice religie e unit cu jertfa. Dar în cre tinism se aduce jertfacea mai înalt : jertfa de bun voie a Fiului lui Dumnezeu ca om i unit cu El, jertfa propriei noastre fiin e, ca semn al supunerii i dragostei des vîr ite fa de Dumnezeu. Aceasta e s rb toarea laudei lui Dumnezeu pentru c ne- a d ruit toate i mai presus de toate existen a noastr ; i e s rb toarea ridic rii noastre din moartea între inut de egoism în via a des vîr it ce ne vine din uni- rea neîmpiedicat de egoismul nostru, cu Dumnezeu în iubire.

311 Pa tele nostru, sau Mielul nostru pascal, Mielul prin care trecem dela moarte la via , dela p mînt la cer, este Hristos. Mîncîndu- L pe El, devine i fiin a noastr o fiin care înf ptuie te această trecere, sau Pa tele, acesta întrucît prin jertf ne sfin im, ie ind din egoismul p catelor. Aceasta e trecerea sau Pa tele nostru.

312 Dup ce mînc m pe Hristos, Pa tele nostru, buzele ni se înfioresc ca ni te finici, ca semn c am trecut din moarte la via . Am c p tat sîngele unei vie i noi, netrec toare. Faptul a fost închipuit de Israeli i, care dup ce amîncat mielul lor pascal i au trecut la via a lor liber prin marea despicat de Moise, au ajuns la o oaz cu finici.

picioare, s înaintezi neîmpiedicat, s te hr ne ti cu mana din cer mijlocit de norii împreun slujitori cu tine ^{312b}; ca s nu se mai învecheasc haina ta (A doua lege 8, 4), nici s - i mai creasc p rul capului ³¹³; ca s i se cur easc inima spre primirea legii Domnului ei s sf rîmi vi elul turnat din mijlocul poporului t u i s înghit p mîntul pe vr jma ii t i care i se împotrivesc; ca s birue ti pe împ ra ii Amoreilor i s mistuiasc Dumnezeu cele apte popoare dela fa a ta; ca s mo tene ti p mîntul lor în veci ³¹⁴; i s treci Iordanul cu puterea dumnezeie tii faceri de minuni (A doua lege 11, 31); apoi s cucere ti cetatea finicilor (A doua lege, 34, 3) ³¹⁵; i s mîntue ti pe Raav, desfrînata care a crezut în Dumnezeu (Iosua 6, 23-25); i s sameni i s s de ti i s m nînci i s te saturi i s sl ve ti pe Dumnezeu care i-a dat ie p mîntul acesta; i s nu se mai g seasc la tine alt dumnezeu. În sfîr it s fii sfînt lui Dumnezeu i s nu mai pustiasc ara ta alte neamuri, c ci vei fi înfrico tor pentru ele. i s omori pe Goliat, ca s împ r e ti împreun cu David i s ie i din cele vechi, aflînd via a nou . i s crezi lui Hristos, ca s te r stighe ti împreun cu El i s mori împreun cu El, s te îngropi împreun cu El, ca s te scoli plin de str lucire împreun cu El, s te înal i împreun cu El i s vie ue ti

312b Norii sînt cei ce mijlocesc lumina lui Hristos.

313 Ve mintele cur iei nu se învechesc i nu te duc la moarte, ca ve mintele p catului. Perii nu cresc continuu, trebuind s fie t ia i. Totul e semn de tinere e netrec toare. Via a lui Dumnezeu i a omului în Dumnezeu nu îmb trîne te, pentru c nu se apropie de moarte, ci e ve nic tîn r , neîncetat în plin tatea vigoarei.

314 P mîntul sau Împ r ia cerurilor, destinat tuturor îngerilor, a fost trecut de Dumnezeu dela îngerii c zu i în mo tenirea oamenilor care trec dela via a moart la adev rata via în Dumnezeu.

315 Cetatea Finicilor e chipul cet ii în care nu va fi îmb trînire i moarte.

ve nic împreun cu El (Rom. 6, 6-8; Colos. 2, 12) ^{315b}. Înmoaie deci ceara i se va face mai pl cut la pip it. C ci cînd o vei înmuia, vei afla în ea în elesurile vie ii ve nice, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Amin.

Cît despre fratele cel împreun cu tine, suport -l dup puterea ta. C ci cel s n tos trebue s suporte pe cel bolnav, pîn ce va face Dumnezeu ceea ce este de folos. "Bucura i-v în Domnul" (Filip. 3, 1).

210. (V. 123). *Cererea aceleuia c tre acela mare B trîn: Sfînte P rinte, binecuvînteaz -m cu o biuecuvîntare duhovniceasc i sfîn e te culionul i analavul trimise ie, ca s le am ca acoper mînt de tot r ul în Hristos Iisus Domnul nostru.*

R spunsul lui Varsanufie: Iubite frate, dac St - pînul Hristos, Cel ce toate le poate, Domnul cerului i al p mîntului, a spus celui ce s-a apropiat de el: „Fie ie dup credin a ta" (Mt. 9, 29), ce s - i spun eu, cel s rac i lipsit de toate? Dumnezeu binecuvînt rilor s te binecuvînteze cu toat binecuvîntarea duhovniceasc , cu tot harul drept ii; s te fac pe tine împreun p rta la str lucirea sfîn ilor, mo tenitor al Împ r iei, eliberat de patimile de necinste ³¹⁶ prin rug ciunile i mijlocirile sfîn ilor. Amin. Cît despre cele ce le ceri, fiindc ai încredere în mine, le voi purta trei zile i i le voi trimite înapoi, cînd vor fi sfîn ite în întîlnirea mea cu Dumnezeu,

315b Lucrarea mîntuitoare a lui Hristos, e primit prin credin , e puterea prin care ne în l m i noi cu El, purtînd crucea i înviind cu El Mîntuirea noastr nu e un fapt exterior, ci o cre tere interioar . Des vîr irea noastr este hristologic .

316 Imp ratul e St pîn, nu e rob. Robul patimilor nu poate fi mo tenitor al Împ r iei supreme. Iar libertatea de patimi d o str lucire, pe cînd egoismul te face întunecat.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

prin rug ciunile sfin ilor. Îi cer s te rogi i tu pentru mine, cînd voi fi într-o astfel de întîlnire.^{316b}

211. (V. 139). *Un oarecare presbiter dintre P rin i, ostenind mult timp în pustiuri, voind dup aceea s se lini teasc retras în mîn stare a întrebat odat pe cel lalt B trîn, cum trebuie s înceap lini tirea ?*

R spunsul lui Ioan: Ioan Botez torul azis St - pînului nostru Iisus Hristos: „Eu am trebuin s fiu botezat de Tine i Tu vii la mine ?” (Mt. 3, 14). Totu i, bine a f cut iubirea ta, c ne-a înv at pe noi prin smerenie, s ne ru in m i s ne dest inuim patimile. C ci „f r îndoial cel mai mic ia binecuvîntare dela cel mai mare” (Evr. 7, 7). Deci tu trebuie s m vindeci pe mine. C ci tu e ti presbiter, preot duhovnicesc al lui Dumnezeu, care e chemat s ung cu untdelemn pe cei bolnavi i s -i t m duiasc pe ei de boala trupeasc , unind cu ungerea iertarea p catelor (Iacob 5, 14-15). Deci cum pot s sf tuiesc pe cel mai mare eu care n-am fost chemat la preo ie din pricina nevredniciei mele, eu a c rui floare a p rului alb nu a oprit sim urile mele din tinere e ? Dac omul care m-ar fi întrebat, ar fi fost ca mine, pornirea mea spre vorb rie nu m-ar fi l sat s stau lini tit i s nu-i r spund. C ci am o limb nest pînit . i i-a i fi spus c un copil înainteaz dela înv turile mici la altele mai mari. i n-ar fi trebuit s r spund . „Da, a a este” ? i tot ce a i fi socotit c am s -i spun lui, i-a i fi spus. Deci i tu stai retras (lini te te-te) cinci zile i întîlne te-te cu al ii, dou . i dac ederea ta (retragere),

316b Subtil i delicat joc de nuan e: se vor sfin i în întîlnirea lor cu Dumnezeu, dar aceasta va avea loc prin rug ciunile sfin ilor. Dar i celui ce-i cere binecuvîntarea, i se cere rug ciunea.

va fi dup Dumnezeu, adic dac vei ajunge s cuno ti ceeace urm re ti prin ederea aceasta, nu vei c dea în mînile dracului slavei de arte. C ci cel ce cunoa te ce a voit s fac venind în cetate, aceea o voe te i inima lui nu se abate la altele. Pentru c altfel cade dela ceeace caut . Iart -m , Ava, c nu am s -i spun altceva. i roag -te pentru mine pentru Domnul. C ci nu am nici fapte, nici cuvînt.

212. (V. 140). *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Cînd îi dau trupului mai mult decît are nevoe, nu se simte bine în slujirea lui. Dar iar i dac îi dau mai pu in, m tem s nu oboseasc repede. Ce trebuie s fac în privin a aceasta ? Iar în ce prive te sfînta împ rt anie, deoarece vreau s m împ rt esc în fiecare zi, dac -mi este spre povar s fac s urce la mine, p c tosul, sfînta împ rt anie, nu trebuie s cobor eu ca s m împ rt esc ? Dar atunci cum nu se pierde lini tirea sau starea de retragere ?³¹⁷*

R spunsul lui Ioan: i-am spus mai înainte, Ava, cuvintele lui Ioan c tre Mîntuitorul. i iar i ai adaus a-mi scrie mie prostului i lipsitului de minte. Dar dac Ioan pîn la urm nu s-a împotrivit, cine sînt eu care m socotesc un nimica, s resping cererea ta ? Deci î i spun adev rul c nu sînt nimic i nu tiu nimic, dar, din ascu-

317 Cel ce întreba se îndoia de e bine s cear s i se aduc Sf. împ rt anie în chilie. I se p rea c a cere s fie urcat la el (sau poate chilia lui era pe un deal ?) se socote te mai sus decît ea. De aceea întreab dac nu trebuie s ias din chilie, coborînd el la Sf. împ rt anie, mai bine zis urcînd el la ea, întrerupînd retragerea (lini tirea).

tare, î i spun ceeace am în inima mea. Nu te asigur c e numai decît a a, dar spun ceeace pot ³¹⁸.

Nu cere Dumnezeu dela cel bolnav o slujire trupeasc , ci una duhovniceasc , adic rug ciunea. C ci zice; „Ruga i-v neîncetat" (I Tes. 5, 17).

Cît despre dieta trupului, dac atunci cînd ia hran mai mult nu poate sluji, iar cînd nu ia, te temi de neputin , ine mijlocul: nici în sus, nici în jos. i a a se împline te Scriptura care zice: „Nu te abate nici la dreapta, nici la stînga" (Numeri 20, 18). Dar d trupului ceva mai pu in decît e de trebuin , Aceasta este calea P rin ilor: s nu fi nici înc reat, nici sl bit în vie uire.

Iar despre aducerea la tine a sfînteii împ rt anii, cînd aceasta nu e din dispre uire, ci din boal , nu este spre osînd . C ci C petenia doctorilor vine El însu i la cei foarte obosi i i bolnavi, precum a venit Domnul nostru Iisus Hristos mai înainte la noi care eram p c to i i ne sim eam r u. Iart -m , P rinte, c supunîndu-m , am vorbit eu, nevrednicul.

213. (V. 141). *Întrebare a aceluia c tre acela : Fiînd o v duv nedrept it mi-a trimis rug mintea s scriu dreg torului, am în privin a aceasta dou gînduri: unul zice c am venit aici pentru a muri lumii i dac scriu calc obliga ia luat de a muri lumii; dar de nu-i scriu, calc porunca ce spune s ajut m celor ce au nevoe. F iubire, P rinte, i spune-mi ce s fac ?*

318 Un alt paradox: dac r spund cererii tale de a- i da un sfat, e primejdie s m mîndresc. Pe de alt parte, n-am dreptul s nu- i fac ascultare. Prin aceasta iar i risc s m mîndresc. Dar prefer riscul s fiu ispitit de mîndrie împlinind cererea ta, decît s o resping. i voi lupta, împlinind-o, s nu fiu totu i biruit de mîndrie. De aceea iat î i spun dela început, înainte de a- i da sfatul cerut, c nu sînt nimic i nu tiu nimic. Deci nu te asigur c ceeace î i spun e bun. Dar spun ceeace am în minte.

R spunsul lui Ioan: Dac erai mort i ar fi venit o v duv nedrept it puteai s-o aju i ³¹⁹? Iar dac ai ajutat-o pe aceea i vine o alta, dac o treci cu vederea pe a doua, calci porunca. Mortul nu se îngrije te de a a ceva. Chiar dac vor bomb ni împotriva ta, aceasta s nu-i aduc nici-o tulburare.

214. (V. 142). *Un frate care locuia în mân stare i slujea pe un b trîn bolnav, a întrebat pe marele B trîn despre gândurile sale.*

R spunsul lui Varsanufie: E ti lipsit de minte, de aceea te st pînesc gândurile i mai ales pornirea de a te îndrept i. Domnul vrea s ai pe tot omul mai presus de tine. Deci arat -i Lui ascultare în toate i f orice i-ar spune, fie în privin a mînc rii, sau a b uturii, sau a ori-c rui lucru. Supune-te lui. Iar dac e un lucru greu, cere sfatul Avei i orice i-ar spune, f ^{319b}. În privin a psalmodierii i privegherii f ceeace îi spune i îi va fi spre mîntuirea sufletului. i dac te va bîrî, bucur -te. C ci îi este de mare folos. i dac te nec je te, rabd . C ci „cel ce rabd pîn la sfîr it, se va mîntui" (Mt. 10, 22). în toate mul ume te lui Dumnezeu. C ci „mul umirea mijloce te la Dumnezeu pentru neputin " ^{319c}. (Les sentences

319 Ioan pare c tia c cel ce i-a trimis aceast întrebare ajutase mai înainte o alt v duv . De ce n-ar ajuta acum i pe ceea de care întreab .

319b E vorba de sfatul lui Serid, al stare ului; sau poate de al B trînului pe care-l slujea.

319c Mul umirea c tre Dumnezeu te justific pentru neputin a de a face fapte mai însemnate cerute de Dumnezeu. R mîi legat de Dumnezeu m car prin mul umirea ce I-o aduci.

des Peres au desert, Nouvel Recueil, Solesmes, 1970, p. 151). În toate osînde te-te pe tine ca cel ce ai p c tuit i ai gre it i nu te va judeca Dumnezeu. Smere te-te în toate i vei afla har la Dumnezeu. De le înve i acestea, î i ajut Dumnezeu s afli putere. C ci aceasta este voia lui Dumnezeu, ca „tot omul s se mîntuiasc i la cuno tin a adev rului s vin " (I Tim. 2, 4).

215. (V. 143). *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela* : Frate, nu te repezi în fapta deosebirii gîndurilor ce- i vin, c ci aceasta nu ine de m sura ta. De aceea te vor tulbura cum vor ca pe unul ce nu cunoa te me te ugirile lor. i cînd te tulbur , zi-le lor: „Nu tiu cine sînte i, Dumnezeu care v tie nu v va l sa s m am gi i" i arunc neputin a ta înaintea lui Dumnezeu, zicînd: „Doamne, sînt în mîinile Tale, ajut -m i m scoate din mîinile lor". Iar gîndul care z bove te în tine i te r zboe te, spune-l lui Ava al t u. i acela te va lecu i pe tine prin Dumnezeu.

Înprivin a lucrului de mîn , f ce i se spune i te vei mîntui în numele lui Dumnezeu.

Cît prive te psalmii, nu l sa înv area lor. C ci aceasta î i este în putere. i lupt -te s -i roste ti. Pentru c mult folosesc. Iar ceeace întrece puterea, nu c uta s auzi. C ci deocamdat ai înv turi care te folosesc, pe m sura ta.

216 (V. 144 a). *R spunsul aceluia mare B trîn c tre acela* : Nu te l sa batjocorit ca un lipsit de minte. Nu te încrede în vr jma ii t i. C ci dac stai f r grije i cu nep sare, vin iar i. Osta ul în vreme de pace cuget la cele ale r zboiului. Ia seama c Domnul a zis arpelui: „El va p zi capul t u i tu vei p zi c lciul lui" (Fac. 3 15). Omul s nu stea f r grije pîn la cea din urm r suflare. P ze te-te, frate, de mînie, de slava de art , de

somn i de celelalte patimi, cunoscînd c vr jma ul nu doarme, nici nu se leneve te.

217. (V. 144 b). *R spunsul aceluia c tre acela :* Frate, de vrei s te mîntue ti agonise te- i smerenie ascultare i supunere de bun voie. Cînd auzi ceva dela, b trîn, orice ar fi, spune-i cu smerenie: roag -te pentru mine, P rinte, ca s -mi dea Dumnezeu pricepere i veghe ca s nu te nec jesc. P ze te acestea i te vei mîntui.

218. (V. 145). *Acela , frate, c zînd la boal i b nuind c va muri, i-a cerut cu smerenie aceluia mare B trîn s se roage pentru iertarea p catelor lui i ca s aib r bdare în boal pîn la sfîr it.*

i B trînul i-a r spuns a a: Nu te întrista, frate. C ci moartea f r p cate nu e moarte, ci mutare dela necaz la odihn , dela întuneric la lumin negr it i la via a ve nic . i Dumnezeu, Marele împ rat, î i spune ie: „Iertate- i sînt toate p catele tale" (Lc. 7, 47-48), în primul rînd prin rug ciunile i cererile sfin ilor i pentru credin a ta în El. i s - i dea ie r bdare pîn la sfîr it.

219. (V. 146). *Acela c tre acela mare B trîn: St pîne i P rinte al meu, sînt în mîinile lui Dumnezeu i ale tale. F - i mil cu mine pîn la sfîr it i gr be te-te de m desleag , înf i îndu-m St pînului meu Hristos, conducîndu-m cu rug ciunile tale i înso indu-m prin v zduh i pe calea aceea pe care n-o cunosc.*

R spunsul lui Varsanufie: Te înf i ez pe tine, frate, lui Dumnezeu care ne-a învrednicit s moar pentru noi, St pînului cerului i al p mîntului i a tot ce r sufl , ca s potoleasc frica ta de moarte i s - i fac

Sfin ii Varsanufie i Ioan

neîmpiedicat suirea sufletului t u i s te închini cu
îndr zneal Sfintei Treimi, adic eliberat, dar cu fric i
cu cutremur ca sfin ii îngerî ³²⁰; i s te odihneasc cu
sfin ii Lui ³²¹. Du-te deci i te roag pentru mine ³²².

220. (V. 147). *Un altfrate îmboln vindu-se de oftic i
aflîndu-se foarte primejduit l-a rugat pe acela mare
B trîn s se roage pentru el i s -i cear iertarea
p catelor* ³²³.

320 E ti eliberat de pornirile inferioare din tine i de ispitele duhurilor
rele, dar e ti tem tor i cutremurat de marea slav a Sf. Treimi. De
fapt acestea dou sînt una. Numai cutremurat de slava iubirii
nesfîr ite a Sf. Treimi fa a de tine, po i fi liber i în putere s -I
r spunzi cu iubirea ta. Iubirea nem rginit ce i-o arat te cutremur ,
dar te face totodat liber i î i d puterea s o iube ti la rîndul t u.
Frica aceasta nu mai e frica de moarte. În iubirea ce i-o arat e ti
liber i cutremurat; ea te umple de îndr zneal , dar te face în acela
timp s i te închini cu fric i cu cutremur. Iubirea ta adev rat n-o
po i ar ta chiar fa de alt om decît în libertate i în iubirea altuia nu
sim i nici-o sil exercitat asupra ta. Dar ea te cople e te în acela
timp.

Iar cel ce e unit cu Dumnezeu într-o astfel de iubire, îns în acela
timp i cu tine, te duce prin iubirea lui pîn la Dumnezeu. Are
aceast for . El nu te p r se te, pentru c nu p r se te nici pe
Dumnezeu care-i d aceast putere. Aceasta se arat în rug ciunea
lui care e c tre Dumnezeu, dar e pentru tine. E cu tine în fa a lui
Dumnezeu. Te prezint , te recomand pe tine lui Dumnezeu.

321 Te odihne ti în iubirea lui Dumnezeu de toate tulbur rile i grijile
de tine. Dar te odihne te i iubirea sfin ilor uni i cu Dumnezeu, dar i
cu tine. Se ajunge în sobornicitatea deplin a iubirii i a odihnei
produs de ea. În Dumnezeu nu te mai în eap invidia nim nui, nu te
mai sup r voin a nim nui de a te st pîni, de a i-o lua înainte.

322 Varsanufie îl prezint în sine, ca în cel rug tor lui Dumnezeu, pe
cel pentru care se roag , dar acesta, adus în fa a lui Dumnezeu, e
rugat i el s recomande lui Dumnezeu pe Varsanufie, ca pe cel care
i-a f cut un a a de mare bine de l-a adus în fa a lui Dumnezeu. El nu
vrea s se socoteasc mai presus de cel pentru care se roag .

323

R spunsul marelui B trîn: Nu te teme, frate, ci mai degrabă să se bucure sufletul tău și să se veselească în Domnul. Și crede-mă cu adevărat, că iată Dumnezeu a iertat toate păcatele tale, așa cum ai cerut, din copilărie și până acum. Binecuvântat este Dumnezeu cel ce a voit să-ți le ierte pe toate. Deci nu fi trist. Căci nu ai nici-un păcat în tine. Ai încă o durere, care va înceta.

221. (V. 148). *Acela fiind și mai îngreunat de boală, cândiva frații l-au rugat pe celălalt B trîn să le explice răspunsul de mai înainte: de a vorbit B trînul despre via sau despre moarte.*

R spunsul lui Ioan: E vorba de moarte. Dar B trînul poate să ceară pentru el via, dacă își se dă de tire de către Dumnezeu.

222. (V. 149). *Auzind aceasta, frații au rugat pe marele B trîn să ceară pentru acela via.*

R spunsul lui Varsanufie: Dumnezeuul meu cel bun și milostiv să vă umple pe voi iar și iar de bucuria Sf. Duh. Amin. Cât despre frate, îți ajunge lui ceea ce s-a învrednicit să primească. Căci s-a făcut dintr-o dată din sărac bogat și din rob liber. Binecuvântat este Dumnezeu care a binevoit să primească cererea. Dar nu spune nimic fratelui, ca să nu se întristeze, ci poartă și taina. Căci ceea ce îți vine nu este moarte, ci mutare de la moarte la via, veșnică și de la chin la odihnă.

223. (V. 150). *Fiindu-i acelui frate și mai greu și suferind de mari dureri, aceia i-au cerut marelui B trîn*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*s roage pe Dumnezeu s - i fac mai repede mil cu fratele.*³²³

R spunsul marelui B trîn: El ar mas în durere, ca rug ciunea f cut pentru el s nu r mân singur de sine³²⁴. Dumnezeu a f cut i va face ceea ce-i este de folos prin rug ciunile sfin ilor³²⁵. Amin. i dup r spunsul acesta, fratele s-a s vâr it în pace.

224. Cineva a întrebat pe Ava Ioan despre un lucru. i luînd r spuns, a trimis s întrebe despre acela lucru pe Ava Varsanufie, nespunînd c a întrebat mai înainte despre acel lucru pe cel lalt B trîn.

323 In ed. Volos la not : „Acesta pare s fie acel frate simplu i prea încercat lucr tor al ascult rii, numit Dosoftei, despre care scrie Ava Dorotei în primul lui Cuvînt. C ci Dorotei îl avea pe acela ajut tor în bolni a mân stirii, în care se afla i marele Varsanufie, fiind atunci doctor al bolni ei. C ci Dosoftei s-a îmboln vit acolo de oftîc , precum scrie Dorotei". Despre Dosoftei e vorba i în urm toarele trei scrisori i dou note.

324 Nu trebuie s r mân singur rug ciunea cuiva pentru altul. Focul se face puternic cînd e între inut de mul i c rbuni. Rug ciunea e mai tare cînd e a mai multora. Sobornicitatea sau comuniunea d putere rug ciunii. Rug ciunea comun înt re te sobornicitatea sau comuniunea. Cel ce se roag spore te în sine cînd tie c rug ciunea lui e înso it de a altora. Zborul spre Dumnezeu e mai avîntat cînd se face de mai mul i, a a cum p s rile se înal în zbor cu mai mult, cînd zboar în stol. In c ldura ce i-o comunic cei ce se roag împreun e sim it mai puternic prezen a lui Dumnezeu. Grani ele lor se înl tur , dar c ldura comuniunii nu-i desfiin eaz ca persoan , ci fiecare se umple de c ldura comun . Cu cît e cineva mai mult în durere, se roag mai mult pentru el.

325 In ed. Volos nota: "Ava Dorotei în primul s u Cuvînt adaug , c marele Varsanufie a mai spus c tre fratele Dosoftei i acesta: „Du-te copile în pace. Inf i eaz -te Sfintei Treimi i mijloce te pentru noi".

i a r spuns B trînul: „F cum i-a spus fratele Ioan".
 i iar i dup un timp oarecare s-a întîmplat c acela
 frate s întrebe ceva pe Ava Ioan i primind r spunsul, a
 trimis s întrebe acelea i lucruri pe Ava Varsanufie. Iar
 B trînul i-a spus: „Îi ajunge acum. Dumnezeu lui Var-
 sanufie i al lui Ioan este unul". i n-a mai ad ugat acela
 s întrebe pe amîndoi despre acela lucru, mul umindu-se
 cu r spunsul unuia ³²⁶.

*225. Un frate a întrebat pe marele B trîn: Spune-mi
 P rinte, ce s fac în tulburarea ce o suf r dela gîndurile
 inimii mele ? i dac trebuie s tai cu des vîr ire vinul ?
 i dac trebuie s -l ar t e zînd ? i roag -te pentru boala
 ochiului meu. i dac trebuie s -l ar t doctorului ? i te
 rog s ceri lui Dumnezeu s -mi dea pu in sporire. i s
 nu m mai despart de sfîntele voastre urme.*

R spuns: Frate, tu ceri dela pu in tatea mea s auzi
 cele privitoare la gîndurile tale. Oare nu te-au mul umit
 cele ce le-ai auzit dela fratele Ioan ? Tu suferi aceste
 tulbur ri, pentru c ai o inim u uratic . Iar dup cuvîntul
 Domnului „toate sînt cu putin celui ce crede" (Mc. 9,
 23). Deci unde este credin a ta ? Cît prive te vinul, nu
 trebuie s -l tai cu des vîr ire, ci întrebui eaz pu in. Iar
 ederea la somn te va duce pe urm la smerenie. Îns
 pred -te lui Dumnezeu, în frica Lui. În privin a ochiului,
 nu- i fie fric . C ci ai pe Dumnezeu care te lumineaz .
 Dar dac se nimere te s întîlne ti pe cineva priceput i-l
 ar i lui, nu p c tue ti. Pentru c i aceasta este smerenie.

Acestea i-au fost dictate de mine, dar au fost scrise de
 fiul meu Serid. Iar de nu te lup i s faci de arte aceste

³²⁶ Varsanufie nu neag c în primul r spuns era i sfatul lui Ava
 Ioan. Acesta pentru c fratele însu i ceruse sfatul dela amîndoi.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cuvinte ale mele, gr ite prin Dumnezeu, m rog lui Dumnezeu s te duc la o sporire mai mare i s nu te despart de noi nici în veacul acesta, nici în cel viitor. În elep e te-te în privin a dracilor care te înva lucruri de sminteal i vei atrage întotdeauna sufletul t u i gândurile tale spre bine. Nu încheia învoial cu ei, c ci sînt însp imînt tori i de neam str în. i vei mo teni p mîntul Israeli ilor în Domnul Iisus Hristos, Domnul nostru. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

226. *Întrebare a aceluia c tre acela : Te rog, P rinte, spune-mi dac primul r spus e dela tine. C ci gîndul îmi spune c poate e dela Ava numele t u. i spune-mi cum se pot t m dui patimile ? i d -mi o porunc spre mîntuirea sufletului meu. i cere pentru mine iertarea p catelor. i dac e bine, cum îmi spune gîndul, s primesc pentru totdeauna buc t ria.*

R spusul lui Varsanufie: Ascult fiule ! Pentru toat patima exist un leac i pentru tot p catul o poc in . Dac e ti cu totul necredincios, cum ai spus, i voe ti s te vindeci de necredin , leac este credin a. S crezi f r s te îndoe ti în Cel bun³²⁷. Iar dac st rui s r mîi în necredin , ia seama s nu cazi din fericirea aceea de care s-a spus: „Ferici i cei ce n-au v zut i au

327 „ „ poate fi tradus cu: în Cel bun, sau în bine. De altfel binele nu e în afara persoanei. Numai persoana poate fi bun . Iar binele prin excelen nu poate fi decît Persoan suprem sau Dumnezeu. Cine crede în bine, crede într-o Persoan suprem ca suport activ al binelui. i cine crede în bine, se sile te s sporeasc în bine. Iar aceasta înseamn a face bucurie altor Persoane. In binele des vîr it în care voim s înaint m, s credem c e implicat ve nica noastr existen pentru c înaint m în Dumnezeu.

crezut" (Io 20, 29). Căci s-a scris: "Credeți în lumină ca să fiți fiii luminii" (Io. 12, 36).

Iată, i-am trimis un al doilea răspuns, ie care n-ai crezut în cel dintâi. Dacă ai fi primit un prooroc în nume de prooroc (ca prooroc) ai fi luat plată de prooroc (Mt. 20, 41), adică dacă, chiar dacă primul răspuns n-ar fi fost de la mine, l-ai fi primit ca de la mine, l-ai fi luat după credința ta. Căci credincios este cel ce zice: „Și de-a-tie după inima ta" (Ps. 19, 5). Spusea: „Vreau să mă întresc de la tine și de la Avă" i-a adus primul răspuns³²⁸. Pentru ce te-ai apropiat atunci de cei ce L-au ispitit pe Domnul, zicând: „Arată-ne nouă un semn" și pe care Domnul i-a respins ca pe niște ispititori, zicând: „Semn nu li se va da lor" (Mt. 12, 38-39)? și pentru ce nu te-ai apropiat mai vârtos de Ahaz, care după ce i s-a poruncit să ceară semn, n-a voit, ci a zis: „Nu voi cere, nici nu voi ispiti pe Domnul" (Is. 7, 12) ?

Dacă auzind, ai fi crezut simplu, te-ai fi ales cu mult folos. Dar pentru că din nou n-ai luptat împotriva necredinței³²⁹ a cerut Avei să stea la ușa ta și să cetească strigându-le cu glas tare cuvintele scrise, ie de mine spre rușinarea diavolului. Căci de le va citi acestea strigând cum te mai poate război diavolul ca să zică: „Nu aud" ? Iar dacă le auzi și altul i le-a scris precum a voit, cum nu l-ai da pe față pe acela³³⁰? Dacă m-ai fi socotit sărăv -

328 Aci se pare că Varsanufie întristat că fratele n-a fost mult umit cu răspunsul ce i l-a dat Avă Ioan, îi spune: „Crede Avei Ioan, care este bun" deci „crede omul bun". Omul bun nu vrea să te amăgească, ci te duce pe calea bună a lui, spre Dumnezeu, Cel atotbun.

329 N-a luptat împotriva necredinței, când la început a voit să-i întrebe pe amândoi, nemul umindu-se cu răspunsul unuia.

330 Deoarece fratele se îndoaia că cuvintele din prima scrisoare i le-a trimis Varsanufie, acesta pune pe Avă Serid, că ruia i le dictase pentru acel frate, să le citească cu glas tare la ușa chiliei lui, ca acesta auzindu-le, în caz că nu le recunoaște că sînt ale lui Varsanufie, să o

Sfin ii Varsanufie i Ioan

z tor i cunosc tor al celor ce se fac potrivit voii lui Dumnezeu, ar fi trebuit s socote ti c nimenea n-a îndr znit s schimbe cuvîntul meu, f r ca eu s tiu. Dar i pe mine m-a mic orat vr jma ul în chip ascuns în fa a ta, înf i îndu-m în ochii t i ca necunoscînd nimic de mai înainte.

Drept aceia de voe ti dela mine vre-o porunc spre mîntuirea i via a ta, agnonise te- i smerenie des vîr it i ascultare în toate. C ci acestea sînt cele ce desr d cineaz toate patimile i s desc toate bun t ile (virtu ile).

i s nu- i fie greu s ascul i înv turile Avei. C ci aceasta este s mîn a vr jma ului. Iar dac pui toat puterea ta în a le primi i p zi, n d jduesc prin Hristos care s-a întrupat i s-a r stignit ca s mîntuiasc pe cei p c to i, c nu vei întîrzia s aduci rod frumos i bun.

Cît despre p catele ce zici c le-ai s vîr it, de vei p zi porunca mea în Hristos Iisus, crede neîndoelnic c Domnul i le-a iertat i c e ti ca un nou n scut din Dumnezeu, prin poc in .

Iar despre patimi, nu e nevoe s - i scriu despre fiecare din ele. C ci printr-un singur cuvînt i-am ar tat leacul lor. Fiînd zice Domnul: „Voi locui în cei smeri i" (II Cor. 6, 16). Oare socote ti c poate locui peste tot ceva din r utatea vr jma ului, acolo unde îl vede locuind pe Domnul ? În elege c nu se poate ar ta r uf c torul în palatele dreg torilor.

Cît despre buc t rie, s nu ii s o p strezi pîn la sfîr it. C ci aceasta va trezi tot mai mult pism . Dar cînd i se porunce te, nu te codi i nu te împotrivi, ci f ce i se cere cu toat inima. C ci din aceasta cî tigi har.

spun aceasta; iar în caz c nu spune nimic, s recunoasc în mod public c sînt ale lui i s nu mai fie r zboit de draci, s se îndoiasc c nu sînt ale lui Varsanufie.

Iar despre cele două patimi, despre uitare și negrijă, întreabă cu râvnă, frate, și lucrează cu mai mult sîrguină și nu face ca cu întrebările de mai înainte, pe care le-ai dat uitării și surorii ei negrijă, ci înnoiește te întrebările tale duhovnicești prin harul Sfintei Treimi³³¹. Și încă lăzește-te în inima în frica lui Dumnezeu³³², trezind-o din somnul spiritual al celor două cumplite patimi pomenite. Căci încă lăzită, va prinde dorința a bună a tuturor viitoare. În jurul acestora se mișcă cugetarea ta. Și grija aceasta va alunga de la tine și somnul trupesc. Atunci vei spune ca David: „În cugetarea mea se va aprinde foc” (Ps. 38, 4)³³³. Ai întrebat deci despre două patimi și ai auzit pe scurt despre toate. Ele sînt ca niște surcele care sînt arse de focul duhovnicesc. Căci ca să vorbesc despre vieuirea duhovnicească, dacă nu e în lucrare privegherea minții conducătoare, în zadar cugetă omul. Fii iubitor de osteneală și de cugetare la acestea și vei afla calea împăratăască și vei umbla fără teamă în Domnul.

Și le-am cerut acestea și crede-mă cînd îți spun că de voi vedea sîrguină a ta în Dumnezeu, mă voi ruga pentru tine neîncetat către Domnul ca să te mîntuiască de moarte

331 Întrebările arată și ele o nemulțumire a omului cu starea în care se află, deci o voință de trecere peste ea, de ieșire din ea. E o frică mîntitoare spre viață, nu o înșelăciune care cu nesimțirea păcătoasă.

332 Frica de Dumnezeu produce căldura râvnei spre a împlini voia Lui, spre a nu se mai lăsa stăpînit de obișnuințele păcătorești. Deci ea aduce oțărîre.

333 Cugetarea prin care omul se preocupă de îndreptarea sa nu-i o cugetare rece. E o cugetare în care pune grija de sine, grija de a nu pierde, că de altfel și-a asigurat viața veșnică. De altfel nici o cugetare preocupată de a câștiga și menține atenți alții face de tine nu-i o cugetare rece. Cugetarea rece e numai aceea care se ocupă cu lucruri care nu ating viața persoanei proprii. Orice altă cugetare este o cugetare existențială.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

spre via a ve nic , în Hristos Iisus, Domnul nostru,
C ruia fie slava în veci. Amin.

227. Întrebarea aceluia c tre acela mare
B trîn: Ava, m însp imînt gîndul, zicîndu-mi: „Întrebi
i nu faci. Nu te va blestema B trînul ?" Deci, roag -te
pentru mine ca s d ruiasc Dumnezeu s în eleg cele
scrise mie i, s le fac.

R spunsul lui Varsanufie: Fiule, dac ascult
cineva i face, lui i i face i pe sine se folose te. Dar
fiindc ai zis c te însp imînt gîndul ca nu cumva s te
blestem, te întreb: cum poate cel ce se teme de
Dumnezeu s blesteme pe cineva cînd Domnul zice:
„Binecuvînta i i nu blestema i" (Rom. 12, 14). Dar ia
aminte, frate, c demonii voesc s -i atrag grija la cele
ce nu sînt de mare folos: s dormi ezînd, sau s nu- i pui
o pern la c p tîi, care sînt m rarul i izma i chimenul
(Mt. 23, 23); i s la i cele însemnate ale legii care stau
în a stinge mînia, în a usca iu imea i în a te supune în
toate. Iar acestea le seam n în tine vr ma ul, ca s -i
sl beasc trupul i s ajungi la patim i s vrei saltele
moi i multe feluri de mînc ri. Dar îndestuleaz -te cu o
singur pern i întinde-te în pat cu frica lui
Dumnezeu³³⁴. Iar ca s în elegi cele spuse ie de mine,
roag -te lui Dumnezeu i- i va da în elegere. C ci El este
D t torul a tot darul cel bun. Ai încredere c de vei pune
toat puterea în a face cele ce ai auzit, voi înmul i pentru
tine puterea mea, ca s prime ti ajutor dela Dumnezeu.

334 Varsanufie este pentru o ascez trupeasc moderat . Pentru el
important este cur irea de patimile suflete ti i dobîndirea virtu ilor:
smerenia, bun tatea, r bdarea oc rilor rug ciunea.

Umple deci oala ta cu mîncări spirituale³³⁵, care sînt credința, nădejdea, iubirea. Căci cel ce le are pe acestea se ospătează cu Împărăția. A Lui este slava în veci. Amin.

228. *Întrebare a aceluia cîntăreț : Te rog, Părinte, fiindcă citesc grecește și nu în elegență, roagă pe Dumnezeu să-mi dea în alegere la citire. și spune-mi dacă trebuie să învăț psalmii în grecește*³³⁶.

Răspunsul lui Varsanufie: În ce privește citirea în grecește, dacă noi căutăm cu ajutorul lui Dumnezeu și în smerenie cele ce ne sînt spre folos sufletului, Dumnezeu ne va da în alegere. și dacă acesta e un dar al lui Dumnezeu, e vădit că e spre mîntuirea sufletului. Căci cele mai multe din cărți sînt scrise în limba greacă. Iar dacă te ostenești să înveți psalmii în limba greacă, aceasta îți va fi spre ajutor la citirile lor în această limbă. Dar fie că citești, fie că înveți psalmii, adu-ți aminte neîncetat de Dumnezeu care zice: „Învățați de la Mine că sînt blînd și smerit cu inima și veți avea odihna sufletelor voastre” (Mt. 11, 29). În alegere spun și dacă te ostenești, osteneala ta va afla har spre viața veșnică, în Hristos Iisus, Domnul nostru, Căruia fie slava în veci. Amin.

229. *Întrebare a aceluia cîntăreț mare Bătrîn: Te rog, Părinte, iartă-mă pentru Domnul, că*

³³⁵ In ed. Volos la notă : „Vezi în elepciunea sfîntului: fiindcă fratele acesta era bucătărar al mînistirii și dădea pildă din cele ale bucătăriei”.

³³⁶ Se vede că în Gaza Prinții foloseau Scriptura Vechiului Testament în traducerea greacă a Septuagintei, ca în tot imperiul bizantin.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

gîndul hulei a pus st pînire pe mine. i roag -te pentru mine s m îndrept.

R spunsul lui Varsanufie: Dac a fi putut s acop r cu lacrimi aceast scrisoare i s i-o trimit ie care te chinue ti pe tine însu i, i-ar fi fost de folos. Dar ce s fac omului care nu i-a preg tit p mîntul inimii lui ca s primeasc cuvintele sem nate de mine prin r spunsuri scrise, spre readucerea sufletului din starea învechit la înnoirea vie ii ve nice? C ci dac ai fi primit cu hot rîre cuvintele mele, ai fi gustat prin ele dulcea a care îndulce te sufletul i alung cumplita am r ciune sem nat de draci în tine³³⁷. Dar de vreme îndelungat se r zboe te împotriva ta dracul def im rii, care pierde sufletele care-l primesc. Cerceteaz i vei afla c f r s fi g sit nici m car vre-un motiv vrednic de luat în seam , te-a prins în cursa duc toare la moarte³³⁸. Dar s nu-i dea Dumnezeuul meu putin a s împlineasc voia lui cu tine.

³³⁷ Ispitele sem nate de draci îndeamn la p cate care la început par dulci, dar pe urm las o am r ciune care devine de nesuportat prin dezvoltarea lor în patimi. Omul are o dulcea în sine i o r spînde te i în afar . Dimpotriv , în omul p tima se a eaz o drojdie de am r ciune, care prin fa a lui întunecat se r spînde te i în afar . Omul bun îi îndulce te pe to i pe m sura bun t ii lui. De aceea sfin ii comunic o dulcea sufleteasc . Omul r u îi am r te i îi agit pe to i. Atît bun tatea cît i r utatea au o for iradiant . De aici se vede c atunci cînd cineva devine r u, f r s fi suferit vre-o influen v zut pe m sura r ut ii lui, trebuie s fi primit aceast influen dela fiin e rele nev zute.

³³⁸ Cineva poate fi v zut def imînd f r nici-un motiv cele ce i se spun despre Dumnezeu. E demonul care face aceasta prin el, pentru c nu i se împotrivesc te. Eul aceluia s-a predat demonului. Defaim demonul, dar e vinovat cel prin care o face, pentru c i-a predat eul s u aceluia. Sau eul aceluia s-a umplut de eul demonului, l sîndu-i impresia c lucreaz eul s u, de i nici eul s u nu a r mas nep rta la aceast lucrare s vîr it prin el.

Căci dacă nu ne pierdem neajdea, Dumnezeu ne stă totdeauna aproape ca să primească pocămintă în noi. Dar dacă ne pierdem neajdea în noi înșine³³⁹, ne vom afla osândiți pe noi înșine, având sângele asupra capului nostru³⁴⁰.

Drept aceea treze-te-te din răstăcirea care te robește și pune din nou stăpânire pe simburile ce ți le-a robitor vrăjmașul³⁴¹, trăgându-le de la învățăturile date ție de Hristos prin mine, care ți-am poruncit mai înainte să stingi mânia ție din mine, cunoscând că ele duc pe om spre pierzanie prin defăimare. Agonisește apoi smerenia, în care se ard dracii; ascultarea, care aduce pe Fiul lui Dumnezeu să locuiască în om³⁴²; credința care mântuiește te pe om;

339 Dacă nu ne pierdem neajdea nu că ne putem scăpa singuri din cursa dracilor, dar că putem voi serios să fim scăpați, Dumnezeu ne ajută. Numai când ne resemnăm în gândul că nu mai putem voi serios aceasta, nu ne mai poate ajuta nici Dumnezeu.

340 Aluzie la Mt. 27,25: „Sângele Lui asupra noastră. Cei ce defăimează pe Hristos, îl răstignesc din nou. Dar prin aceasta se predau pe ei înșiși morții veșnice.

341 Precum s-a făcut stăpân pe voia ta, așa s-a făcut stăpân și pe simburile tale. Nu le mai folosește eul tău, ci eul lui a ezat în eul tău, de ție părăsit eul tău la lucrarea eului lui prin simburile tale. E o parțială înlocuire de euri, care e în același timp o însoțire între ele, de câteodată îți dai seama că alt eu lucrează în tine. E o anumită schizofrenie.

342 Fiul lui Dumnezeu s-a făcut om ca să se facă Frate cu noi și deci să ne facă și pe noi împreună fii cu Sine ai Tatălui ceresc. Dar această înfiere nu e simplu fapt juridic. Ca să devenim împreună fii cu Fiul ai Tatălui ceresc, trebuie să ne însușim iubirea Lui ascultătoare de Fiul față de Tatăl ceresc. Iar această simțire o dobândim numai slăbindu-se El cu simțirea Lui de Fiul în noi. E și aceasta o înlocuire, sau mai bine zis o interiorizare reciprocă de euri. Dacă cel în care se salvează te demonul îți însușește hula aceluia împotriva lui Dumnezeu, prin îndrăcirea, cel în care se slăvește Fiul Tatălui îți însușește simțirea firească. Simțirea Fiului ne-o însușim prin ascultare iubitoare, hula demonului prin răstăcirea prin de ură sau de dispreț.

n dejdea care nu ru ineaz ; dragostea care nu las pe om s cad dela Dumnezeu. C ci tu în loc s te îngrije ti de acestea i-ai ales mai vîrtos cele protivnice: mînia i iu imea i pieirea des vîr it care este hula. Îns dac auzind acestea dela mine, vei face tot ce po i ca s te despar i de aceste patimi i s cî tigi acele bun t i (virtu i), voi face i eu înzecit decît pot pentru tine i nu vei mai ru ina c runte ea mea. Drept aceea, de dragul bun t ii lui Dumnezeu, ca s afli cît de bun este El, ostene te-te s te îndrep i. i fiindc avem porunc s iert m (Lc. 6, 31, 37)³⁴³, iertate s -i fie p catele trecute. Iar de acum s te îndrep i. Poc ie te-te patruzeci de zile pentru p catele trecute³⁴⁴, f cînd trei metanii (în fiecare zi) i zicînd: „Iart -m pe mine care am hulit împotriva Ta, Dumnezeuul meu", i te m rturise te Lui în trupul hulitor de trei ori pe zi, zicînd: „Slava ie, Dumnezeuul meu, binecuvîntat e ti în veci. Amin". i nu mai c dea iar i în aceasta „ca s nu i se întîmple ceva i mai r u" (Io. 5, 19). C ci din învîrto area inimii ai venit la mine i dela mînie la re inerea dela Sfînta Împ rt anie. i odat ce ai

343 Cine nu iart , p streaz în sine o mîndrie care împietre te. Nu se umanizeaz , nu realizeaz comunicarea dela sine la cel ce trebuie iertat, i în afar de ea omul pierde condi ia de om. Deci cel ce nu iart nu poate intra în Împ r ia iubirii a umanit ii sc pat de rigiditate. De aceea se cere în aceast scriere atît de mult s iert m i autorul se roag la sfîr itul fiec rei „Scrisori" de cei adresa i s -l ierte. Cînd te rogi de cineva s te ierte, îl înmoi tot a a de mult pe el ca i pe tine atunci cînd ier i tu. Il aju i pe acela s ias din rigiditatea lui, cum ie i i tu. Il aju i s urce cu tine în Împ r ia Lui Dumnezeu. C ci unde se reîntîlnesc oamenii prin iertare e i Dumnezeu, izvorul iert rii, pentru c e izvorul iubirii care vrea s -i cuprind pe to i în ea, al puterii noastre de a ne umaniza. Acolo îl sim i i pe El ca iert tor. Aceasta e adev rat atotputernicie a lui Dumnezeu.

344 Acest num r reprezint st ruin a f r sfîr it în a te face mai bun, reprezint puterea creerii obi nuin ei tale în bine.

fost luat cu des vîr ire în st pînire de pornirea aceasta, ai c zut în pr pastia hulii³⁴⁵. i dac n-ar fi luat-o înainte mîna iubitorului de oameni Dumnezeu i rug ciunile sfin ilor, sufletul t u ar fi fost aruncat în pierzania dezn dejdii. Acum, Dumnezeu î i spune prin mine cel prea mic: „Ai p c tuit, s nu mai faci" (Sirah, 21, 1). Dar roag -te i pentru p catele de mai înainte, c ci milostiv este Dumnezeu i dac vrem noi ne va ierta p catele³⁴⁶. În acestea adu- i aminte c „mult poate rug ciunea lucr -toare a dreptului" (Iacob 5, 16). Dac - i place (ceea ce î i spun), împline te. Dac nu, iart -m pentru toate ³⁴⁷.

230. *Acela frate, cerînd iertare, marele B trîn i-a r spuns îndat :*

345 E o înf i are exact a treptelor c derii din credin i implicit din omenescul autentic, recunosc tor al micimii sale, dar i doritor s stea în comuniune cu Dumnezeu ca izvorul puterii iubitoare nesfîr ite: a) învîrto area, sau un fel de obi nuin cu nep sarea, cu nesim irea, care înc nu e o pornire de împotrivire; b) mînia fa de ceea ce i se cere în rela ie cu ceilal i; c) re inerea voit dela Sf. Împ rt anie i deci dela comuniunea cu ceilal i în credin ; d) justificarea atitudinii tale p c toase prin hula exprimat împotriva lui Dumnezeu, i a credin ei în El.

346 Dac voim noi, deci dac -i cerem lui Dumnezeu s ne ierte, ne va ierta. A cere iertare înseamn a te smeri, a- i înmuia inima, Nu-i o vrere poruncitoare care men ine învîrto area, ci o vrere rug toare care ne înmoaie prin smerenie i ne face în stare de comuniune i deci de p r sire a egoismului manifestat în mîndrie.

347 Este o ultim încercare de a înmuia sufletul adresatului în cazul c , n-ar vrea s împlineasc ceea ce i se cere, deci ar r mîne învîrto at. Dar cerîndu-i sfîntul i pentru acest caz iertare, mai încearc o dat s -l înmoaie. i din scrisoarea ce urmeaz vedem c a reu it, f cîndu-l i pe acela s cear iertare. C ci chiar dac nu i-a gre it aceluia cu nimic, îi d o pild de smerenie, care poate s înmoaie mîndria lui. Iar rugîndu-se celui ce eventual se înc p îneaz în mîndrie, spore te el însu i în smerenie.

Moartea i via a noastr sînt în mîinile noastre. Dac nu mai s vîr im p catele de mai înainte, e semn c de acum iertarea lor dela Dumnezeu, dat fiind c nu ne mai cl tin m ³⁴⁸. Deci stai neclintit, fratele meu, ca s nu se împlineasc i în privin a ta cuvîntul: „Iat te-ai f cut s n tos, de acum s nu mai p c tue ti, ca s nu i se întîmple ceva i mai r u" (Io. 5, 14). Fugi de neascultare, dep rteaz necredin a dela tine, înstr ineaz -te de desn dejde i te alipe te de Dumnezeu, iubind, crezînd, n d jduind. i vei avea în El via ve nic . Amin.

231. *Cererea aceluia c tre acela mare B trîn: P rinte roag -te pentru mine ca s fiu ap rat de n lucirile de noapte. i de este cu putin , învrednice te-m s vin s v fac închin ciune i s v ascult glasul sfînt. C ci cred c dac mi se va îng dui aceasta mult acoper mînt a avea din ea.*

R spuns: Spune Scriptura c „cel credincios în pu in, e credincios i în mult" (Lc. 16, 10). Dac ai fi crezut cuvîntul meu, m-ai crede i cînd a i fi de fa ^{348b}. De aceea a fericit Domnul pe cei ce n-au v zut i au crezut. (Io. 20, 29). i i-am scris de multe ori despre neascultare i mînie i învîrto are. Dar v d c n-ai pus nici-un pre pe cuvintele mele. Îns fiindc sînt dator s -i

³⁴⁸ Iertarea lui Dumnezeu vine ca o putere care ne ajut s nu mai p c tuim. Dar ne mai p c tuind ar t m c am dep it starea de p c to enie. P catul odr sle te din p cat, binele din bine. Cînd nu mai lucr m contrar lui Dumnezeu înseamn , c ne-am unit într-un anumit fel cu Dumnezeu, c sim im dulcea a comuniunii cu El, c dulcea a aceasta ne-a scos din ov ial în ce prive te împlinirea voii Lui.

^{348b} Adic dac nu crezi cuvintelor ce i le scriu, nu vei crede nici dac m vei vedea fa c tre fa .

dau tot ce am, dup Scriptura care zice: „Tot celui ce cere, d -i" (Mt. 5, 42), î i spun i eu: agonise te smerenie, ascultare, n dejde i te voi ap ra la Dumnezeu pentru toate p catele tale. Dar afl i aceea, c de nu te smere ti, nu ascul i; i dac nu ascul i, nu iube ti. i dac nu iube ti, nu crezi i nu n d jdue ti ³⁴⁹. Dac deci te ostene ti s le ai acestea, voi socoti ca ale mele toate p catele tale. i dac te socote ti pe tine lepros, cred c auzi i tu dela Mîntuitorul cuvîntul: „Voesc, cur e te-te" (Mt. 8, 3). i dac te socote ti p c tos, auzi: „Iertate î i sînt p catele tale cele multe" (Lc. 7, 47-48). i dac te socote ti orb, vei afla vederea dup credin a ta (Mt. 9.29). Acestea i le-am scris ie i mai înainte. Dar ai dormit. P ze te- i gura s nu cazi iar i în hula însp imînt toare. C ci cînd i-a ajuns sufletul pîn la ea, am asudat s - i fac pe Dumnezeu îndur tor, ca s scapi de ea. i de vei lua aminte s p ze ti cele spuse din tot sufletul t u, ele te vor p zi nu numai de n lucirile de noapte, ci i de toate

349 Ordinea virtu ilor poate începe dela un cap t, dar i dela cel lalt: întîi credin a, apoi n dejdea i apoi dragostea, dar i invers întîi iubirea, apoi credin a i n dejdea. De fapt în fiecare virtute sînt prezente i celelalte. Nu po i crede în Dumnezeuul cre tin f r s -L iube ti. C ci crezi dup ce ai aflat faptele Lui de iubire pentru tine. Dar aceasta treze te i iubirea ta. Iar odat iubindu-L, crezi c - i va da toate cîte le-a f g duit i a dat dovada c vrea s le fac pentru noi. Mai ales pe treptele mai înalte ale cunoa terii lui Dumnezeu este pe primul plan iubirea. i nu e ti convins sau crezi c din iubirea lui Dumnezeu î i vor veni toate bun t ile negrite. Ins odat cu iubirea, este smerenia i ascultarea. Iube ti pentru c ascul i i crezi, dar i ascul i i crezi pentru c iube ti. între ascultare i iubire nu e o împotrivire în cazul rela iei cu Dumnezeu cel iubitor. Pe cel ce te iube te i-l iube ti, îl ascul i i-l crezi cu bucurie. E ti fericit c -l ascul i. Nu e o ascultare de fric , ci o ascultare plin de iubire. E o pornire interioar , liber , avîntat , de ascultare i de credin .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

uneltirile vr jma ului prin Hristos care te ajut pe tine.
Amin.

232. *A ace luia c tre acela : F mil cu mine, St pîne, i spune-mi cum pot s m mîntuesc în vremea aceasta, c gîndulfricii³⁵⁰ s-a suit în inima mea. Ce porunce ti s fac ?*

R spuns: Omul se poate mîntui în orice vreme cu harul lui Dumnezeu, dac poate s - i taie vrerea lui în toate i s aib o inim smerit i dac are pururea moartea în fa a ochilor. În acest caz, ori unde ar fi, nu va pune frica st pînire pe el. C ci unul ca acesta le-a uitat pe cele dind r t i se întinde spre cele dinainte (Filip 3, 13)³⁵¹. F aceasta i fii f r grij ; c ci te vei mîntui.

233. *Un frate mai tîn r, avînd credin în acela frate, îl cerceta pe motiv de folos sufletesc. Si treptat începu s - i împlineasc trebuin ele lui ca un slujitor. i fratele nepricepînd ce se petrece, nu L-a întrebat pe B trîn despre aceasta. Dar B trînul cunoscînd, cu darul lui Dumnezeu, ca un str v z tor, ceeace se petrecea, îi scrise lui acestea.*

350 „Gîndul” (μ), în toate scrierile duhovnice ti ale P rin ilor, ca i în Sf. Scriptur , nu are un sens teoretic, ci e un gînd plin de sim ire, un gînd existen ial. în planul rela iei cu Dumnezeu, dar i al rela iei concrete cu oamenii, nu se mi c în noi nici sensuri pur teoretice, nici sim iri lipsite de sensuri. Frica e i un sentiment, dar i un gînd.

351 Acela nu mai e st pînit de fric , pentru c nu se mai gînde te la trecutul s u p c tos. Nu mai e st pîn nici chiar de frica noastr , de i se gînde te le ea. El e preocupat mereu de binele pe care vrea s -l fac în i mai mare m sur i care-i st în fa .

Îndemnul lui Varsanufie: Frate, Dumnezeu, prin mijlocirea sfinților al lui Avă al tău, i-a iertat cele dinții pe care s-ai vîrîte cu înghiduina lui Dumnezeu (Rom. 3, 26) spre a-ți ține roadele dreptății, ca să se împlinească cu tine Scriptura care zice: „Unde s-a înmulțit pe catul a prisosit cu îmbelugare harul (Rom. 5, 20) ³⁵².

Pentru ce deci îndemni iarăși focul să vină în p-durea ta? Pentru că dracii nu te lasă să vezi aceasta pînă ce nu te iau în mîinile lor și nu-ți împlinesc voia lor cu tine. Dar ca să vezi că acest lucru nu-ți este spre folos, ci spre primejdie, ia aminte că prin aceasta te faci cu dreptate, și în alegi povăa Apostolului care zice: „Cel ce învețe pe altul, nu te învețe pe tine?" (Rom. 2, 21) ³⁵³

Ascultă frate! Ai ajuns slab și vrei să fii slujit de altul? Nu-ți dai seama că aceasta este spre osînd mai ales pentru un tînăr care poate să slujească el altuia? Crede-mă că eu pînă ce n-am primit în tîinare dela Dumnezeu să mă linițesc în retragere, mă slujeam singur pe mine însumi chiar în vreme de boală, pregătindu-mi puțin mîncare și aprinzînd focul. Nu face ceea ce faci, că de nu, vei muri în chip pe cîtos. Ci de ai vre-o nevoie, nu vorbește de ea mai mult decît e de trebuință. Căci cel ce nu și-a zidit chilia sa, cum o va zidi pe a altuia? Nu îți că Domnul a zis: „Fiul omului n-a venit să se slujească, ci să slujească" (Mt. 20, 28)? Nu te lăsa abătut dela acestea

³⁵² Scopul demonilor e ca prin ispite să p-durească să te piardă. Dar Dumnezeu aduce lucrarea Lui, prin care te duce în întăbun-urmerit de El, cîvîrînd lucrarea rea a aceloră.

³⁵³ Dumnezeu înghiduie că credincioșii să fie ispitiți de demoni nu numai pentru libertatea lor, ci și pentru că cînd ei încercarea amară a pustiirii ce le vine din viața lor egoistă și izolată, să se întoarcă la Dumnezeu, iar El, iertîndu-și și umplîndu-i de bună tateă Lui, să se arate cît de superioară este viața în El față de golul trîit de pe urma întristării de El.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

c de nu „sîngele t u va fi asupra ta" (III Împ. 2, 38)³⁵⁴. Spune cu smerenie care este adev rul celor ce te întreab ceva: „Ierta i-m c r t cesc". Am întrebat i am auzit c un tîn r nu folose te pe un tîn r, chiar dac l-ar ad pa cu cunoa terea întregii Scripturi. De vei pune deci în lucrare toat puterea ta, voi pune i eu cuvînt pentru tine înaintea lui Dumnezeu, pentru c nu vei fi ters din inima mea. Dar puterea mea o folosesc rugîndu-m lui Dumnezeu ca s te scoat pe tine din însp imînt torul întuneric la lumina cea negrit dela r t cirea dracilor la cuno tin a lui Hristos, dela moartea cea de a doua a p catului³⁵⁵ la via a ve nic . Dac voe ti s te mîntue ti, nu dispre ui cele spuse. Fie s te v d rodind în via St pînului nostru Iisus Hristos: cîte treizeci, cîte aizeci, cîte o sut , spre slava Tat lui i a Fiului i a Sf. Duh. Amin.

234. *Cererea aceluia c tre acela mare B trîn: Iart - m , P rinte, pentru Domnul, c ci f r s tiu am fost luat în b tae de joc. i roag -te pentru mine ca s pun început.*

R spunsul lui Varsanufie: tim frate, c atunci cînd unii se apropiiau de St pînul Hristos în poc în ade-

354 Tu însu i vei fi vinovat de moartea ta. Evreii spunînd lui Pilat „sîngele Lui asupra noastr ", i-au luat vina pentru moartea lui Iisus asupra lor. E cerut socoteal pentru moartea cuiva dela acela asupra c ruia se va vedea sîngele aceluia. Sîngele v rsat al aceluia îl împov reaz pe el. Moartea aceluia se proiecteaz ca o umbr peste acela, pentru c e prezent ca o mustrare în con tiin a lor. Dar tot a a e vinovat omul de moartea ce i-a pricinuit-o sie- i.

355 Moartea cea dintîi de pe urma p catului a fost cea dinainte de Botez sau de cunoa terea lui Hristos; moartea cea de a doua e cea de pe urma p catelor de dup Botez.

v rat , primeau iertarea p catelor. A a a spus acelei p c toase: „Iart - i-se ie p catele" (Lc. 7, 47-48). Deci î i spun i eu c de vei face dup puterea ta cele spuse de mine, te va milui i pe tine Cel ce a miluit pe David i l-a iertat pe el i pe p c toasa. Iar spunînd: „Voesc s pun început", m-ai bucurat i pe mine. Dar începutul este smerenia i frica de Dumnezeu. C ci „frica de Dumnezeu este începutul în elepciunii" (Ps. 110, 10). Dar ce este începutul în elepciunii, dac nu oprirea dela toate cele urîte lui Dumnezeu. i cum se opre te cineva dela acestea, dac nu ne mai f cînd ceva f r întrebare i sfat, sau ne mai gr ind ceva din cele ce nu se cuvin ? i apoi a se socoti pe sine nebun i prost i ea nefiind nimic. Nu- i spun, frate, ca unul care a i fi drept, ceeace î i spun. O tie aceasta Dumnezeu. Dar de vei crede, Domnul va face cu tine dup credin a ta. C ci s-a scris: „Mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iacob 5, 16). F deci dup puterea ta ca s pui în punga ta cei o sut de dinari i eu voi pune în ea cei zece mii de talan i ai mei. (Mt. 18, 24-28) ^{355b} i s nu nesocote ti acestea, c ci altfel mare jale î i va veni. Ci gînde te-te totdeauna la ele i le p ze te. i cred c nu î i va fi osteneala în de ert (I Tes. 3, 5). De vei p zi m rg ritarul, te vei îmbog i prin el în

^{355b} Varsanufie îi spune adresatului: Pl te te-mi cei o sut de dinari cu care-mi e ti dator, sau împline te pu inele sfaturi ce i le dau i eu voi pl ti Domnului cei zece mii de dinari cu care sînt dator pentru tine. Cu cît e cineva mai con tient, cu atît e mai responsabil pentru al ii. C ci cel ce datora în Evanghelie St pînului zece mii de dinari, îi datora ca unul ce era r spunz tor de munca celor subordona i lui. E o înalt în elegere a responsabilit ii. Nu se anuleaz simplist diferen ele între oameni. Dar Dumnezeu care a dat unora talente mai mari, le-a dat i responsabilit i mai mari pentru al ii, deci o con tiin mai acut . Nu le-a dat talentele mai mari ca s exploateze prin destoinicia lor mai mare pe cei mai pu ini înzestra i. Talentele nu trebue folosite în scop egoist. C ci sînt dela Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

235. *A aceleuia c tre acela mare B trîn: M nec jesc pe Ava pentru c arat mai mult cînte unor fra i i m smintesc din această pricin a a de mult c sînt r zboit de ispita de a-l urî. Roag -te pentru mine i arat -mi, ce s fac.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, te ispite ti pe tine însu i. Nu tii c "fiecare e ispitit de pofta sa ca de o vraje" (Iacob, 1, 14) ?³⁵⁶. Ia aminte la tine c diavolul se gr be te s cear s te clatine din sfatul dat ie. S nu-i dea Dumnezeu loc. C ci a zis Domnul c tre Petru: „Iat v-a cerut diavolul s v cearn ca pe grîu. i eu m-am rugat Tat lui Meu, ca s nu cad credin a ta" (Lc. 21, 31).

Frate, nu c uta la altul, ci la tine. Nu iscodi cele ale lui, c ci nu- i va folosi la nimic. i nimic nu tulbur a a de mult inima ta ca aceasta³⁵⁷. Ia seama s nu faci de art astfel rug ciunea mea c tre Dumnezeu pentru tine³⁵⁸. i

356 Pofta de a fi mai mult îi zugr ve te cuiva un chip m re al s u care-l st pine te ca o vraj i-l face s se minie cînd nu i se arat o cinstepem suraacestuichip.Vrajaîlfaces seînchipuemaipresus de realitatea sa.

357 Nu cerceta plin de curiozitate umbrele din via a altuia, ci cerceteaz -le pe ale tale. C ci f cînd primul lucru vei fi tulburat continuu de ispita de a-l osîndi, iar de p catele tale vei uita. i prin aceasta vei spori p catele tale.

358 Rug ciunea în izolare nu are efectul deplin. Dac m rog singur pentru, mine i nu vreau s cer i rug ciunea altora pentru mine, dau dovad de mîndrie i Dumnezeu celor mîndri le st împotriv . Iar dac nu m rog i pentru al ii, dau iar i dovad de egoism. Dar dac rug ciunea pentru altul nu e înso it de rug ciunea aceleuia, iar i r mîne f r rezultat. Aceasta în cazul cînd acela mi-a cerut s m rog pentru el, dar el nu înso e te rug ciunea mea cu a lui. Cînd îns

s tii c chiar dac n-ai fi venit acum cu cererea ta, i-a fi ar tat acestea. Ai p c tuit ? Lini te te-te (din tulburarea p catului). i nu lua în socoteal cele rele, ci cele bune. C ci cel bun ia în socoteal cele bune, iar cel r u cele rele (Mt. 12, 35). Domnul s te ierte. Ridic -te iar i sus inut de mîna lui Dumnezeu i s nu crezi gîndurilor tale. C ci dracii i-arat lucrurile a a cum voesc ei. Asigur -te împotriva lor. C ci sînt cumpli i i plini de furie împotriva ta. Domnul s -i alunge pe ei în grab dela tine frate.

236. Acela frate, chinuit înc de acelea i gînduri, a trimis iar i marelui B trîn, rug mintea s -i trimit lui cuvânt de via . Iar acela i-a trimis în scris acestea:

Frata, r u te mai tulbur gîndurile i dracii cu uneltirea lor în privin a Avei al t u, ca s -l ur ti pe el care te iube te i s -l nec je ti pe el, care vrea s te acopere dup sufletul lui, ca s împlineasc cu tine ceeace s-a scris: „În loc de a m iubi pe mine, m cleveteau i mi-au r spl tit cu rele cele bune i cu ur iubirea" (Ps. 108, 3-4). C ci de multe ori te încredin eaz c te iube te i totu i nu crezi, ci pisma diavolului orbe te inima ta ca s cuge i cele rele în locul celor bune i cele amare în locul celor dulci i a a s ai parte de osînd împreun cu „cel ce zice binelui r u i dulcelui amar, i cu cel ce socote te lumina

eu m rog pentru altul care e înc în valurile necredin ei, poate s aib efect asupra lui. Dar cumva el trebuie s afle c m rog pentru el i s fie cît de cît transpus într-o sensibilitate de dragostea mea pentru el. Numai înso it de iubirea a doi sau mai multor in i, rug ciunea are efect. Rug ciunea are i un rost de unificare a persoanelor, un rost de extensiune i de sus inere a Bisericii ca comuniune de dragoste în Dumnezeu.

întunerec i întunerecul lumin " (Is. 5, 20)³⁵⁹. Te fur , lipsitul de minte si z bavnicle cu inima, i nu în elegi c voe te s te duc la pieirea sufletului, f cîndu-te s ascunzi în tine i s treci cu vederea cuvintele mele i s te sf rîmi³⁶⁰. Nu- i folosesc acestea, nu- i folosesc. Dac inima ta nu- i d tirea c este a a, nu e ti om, ci diavol³⁶¹. C ci te-ai împlîntat în necredin i în neascultare. i cei neascult tori se fac diavoli ca el. Nu în elegi ce faci, fratele meu, aducîndu-l pe Ava al t u la sup rare i f cîndu-l s suporte greutatea ce i-o pricinue ti ? C ci el te îndeamn ca pe un fiu adev rat i iubit, cum te socote te cu adev rat, i pentru o clip , se înmoae inima ta, dar apoi iar i te clinte ti din bine i te schimbi ca luna (Sirah 27, 12). Am încredin area dela St pînul meu Dumnezeu c nu- i gr esc ie nimic f r Dumnezeu, spre mîntuirea sufletului t u. i de multe ori

359 Aceasta e minciuna. i ea nu împiedic numai cunoa terea realit ii ci i conduce via a celui ce o sus ine i a celor am gi i de el, pe un drum fals, pe drumul nerealiz rii lor, al strîmb rii fiin ei lor, al sl birii ei, al unirii ei cu nefiin a. Luînd întunericul drept lumin , toat fiin a lor se scufund în întuneric; ne mai v zînd nici un sens al existen ei; toat se scufund pentru ei în nonsens.

360 inîndu-le desp r ite de tine; de con tiin a ta r sucind cuvintele mele i g sind în ele tot felul de contraziceri neadev rate, prin aceasta nu atingi decît suprafa a lor, nu sensurile lor adînci, care- i r mîn, cu voia ta pervers , ascunse.

361 Dac nu i se face cunoscut , sim it , inima, dac nu- i d de tire c exi ti în plin tatea ta, dac nu te încredin eaz c e mul umit , nu e ti om, ci diavol. C ci diavolul nu caut nici-o mul umire în a face bine altora i a tr i din sim irea iubitoare a lor. Inima e organul spiritual de leg tur între om i om. Dar aceasta nu e real cu adev rat decît avînd ca temelie leg tura între om Dumnezeu. Diavolul lucreaz la ruptura individualist , la izolarea cît mai total între oameni. Dar cum nici-o f ptur nu poate fi nepreocupat de al ii, odat ce a fost creat în leg tur cu al ii, diavolul se preocup de al ii, dar pentru a le face r u pentru a promova f rîmi area individualist a crea iunii.

caut să-ți trimit și cuvânt despre micile și gândurile tale și am avut îndelung răbdare până azi, așteptând să pricepi ceeace ți este de folos. Da, fiule, răbdăm pe mine cel prea mic, și depășește-te de gândurile tale cele rele și ia-le pe cele bune: nevinovăția, iubirea, îndelungă răbdare, smerenia care golește toată traista cu săgeți a diavolului și înalță capul celor ce o dobândesc pe ea și atrage la harul lui Dumnezeu³⁶². Treze-te-te, veghează, fii cu curaj, mângâie-te în acestea și dorește-te-te după mântuire. Urte pisma³⁶³, ciuda, cearta, clewetirea și cele asemenea acestora. Și fii oare nevinovat în turma lui Hristos, mândlar cinstit al obștii din mînăstire, vas sfinit, fiu al împărăției, moștenitor al slavei; ca viața uind potrivit poruncilor lui Hristos să te învrednicească de viața veșnică

și de slăvită înviere. Căci martor ămi este Dumnezeu că mă rog pentru mântuirea sufletului tău. Deie-mi mie să te mântuiești și la cunoștința adevărului să vii (I Tim. 2, 4)³⁶⁴, Dacă ai fi cugetat neîncetat la cuvintele mele, n-ai fi greșit, nici n-ai fi răstăcit, ci ai fi umblat pe calea cea plină de necazuri voită de Dumnezeu (Mt. 7, 14), care duce la viața veșnică cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru. Dumnezeu să te înțelepească, frate, în cele ale voii Lui.

³⁶² Smerenia, iubirea și celelalte virtuți sînt nu numai simțiri, ci și gânduri statornice și legături reale între oameni. Smerenia îl face pe diavol să-și întrebuinteze una după alta săgețile lui ispititoare asupra ei, dar fără efect.

³⁶³ A urî pisma a urî ura, a rămînea netulburat, senin și tare față de ispita de a urî și deci de a pismui.

³⁶⁴ Varsanufie l-a asigurat adeseori pe adresat că voiește mântuirea lui. Dar a alege cum dorește să sporească acela continuu în cele bune, a alege să dorească în dorirea mîntuirii altora. Înaintarea continuă în Dumnezeu este nedespărțită de înaintarea continuă în iubirea altora și în toate virtuțile care îl fac pe om tot mai asemenea cu Dumnezeu și prin aceasta tot mai iubitor de oameni.

237. *Întrebare a aceluia c tre acela : Iart -m , Avo, pentru Domnul. Îmi aduc aminte c P rin ii spun s intr m în chilie i s ne amintim de p catele noastre (Pateric, Pimen 162). Dar cînd mi le amintesc, nu suf r durere pentru ele. De multe ori doresc s m poc esc. Dar nu izbutesc. Spune-mi ce împiedic poc in a de nu vine ?*

R spuns: Frate, glume ti cînd spui c voe ti, c ci nu voe ti cu adev rat. Fiindc a intra în chilie, înseamn a intra în suflet i a-l cerceta pe el i a aduna gîndul nostru dela orice om. i atunci ne îndurer m i ne poc im^{364b}. Deci ceeace împiedic poc in a s vin la noi este voia noastr . De nu- i taie omul voia sa, inima lui nu se îndurereaz . Dar ceeace opre te pe om s - i taie voia sa este necredin a. Iar necredin a se na te din voin a omului de a se bucura de slava dela oameni^{364c}. Domnul a zis: „Cum pute i crede, cînd primi i slava dela oameni i nu c uta i slava cea dela unicul Dumnezeu (Is. 5, 44) ?

^{364b} Gîndul la alt om, te face s ui i de tine. Nu te mai gînde ti la tine în mod egoist, ci la el. Te gînde ti la tine numai ca s te faci mai iubitor al altora, în elegînd c de aceasta depinde mîntuirea ta. în sensul acesta te gînde ti la p catele tale i le descoperi tot mai mult. Iar aceasta îi produce durere i str pungere, sau poc in . Dar p catele sînt tot atîtea sl biri ale iubirii de Dumnezeu i de aproapele. Deci poc indu-te de ele, înt re te iubirea de Dumnezeu i de aproapele. Gîndul la alt om nu r mîne în planul teoretic, ci e unit cu o judecat în general favorabil lui, unit cu sl birea egoismului t u. Astfel gîndul la tine nu r mîne nici el în planul teoretic, ci e un gînd descoperitor al p catelor tale, unit cu o nemul umire, cu o stare emo ional .

^{364c} Cînd importan a slavei dela oameni începe s ia pentru cineva propor ii mari, el nu mai vede importan a lui Dumnezeu în via a lui. Ea poate sc dea a a de mult, încît îns i existen a lui Dumnezeu nu mai conteaz pentru el.

De multe ori împiedici apa s coboare prin gura ta în stomacul t u, c ci tu o sorbi prin n ri. Iar la aceasta te mîn cumplita sete de a pune în vedere dreptatea ta. Ea coboar pe om la iad³⁶⁵. De aceea î i bat joc demonii de tine i i le fac pe cele u oare grele³⁶⁶. Deci dac m întrebi, sau opre te voia ta i dorin a ta de a- i pune în vedere dreptatea ta i de a pl cea oamenilor; sau încetez eu (s - i r spund). C ci dac nu te ostene ti cu durere s - i tai voia ta, chiar dac inima ta nu o vrea³⁶⁷, ce folos vei avea din întrebarea ta ? i-am spus: d tu cei o sut de dinari i iat i s-au iertat p catele tale cele vechi; dar tu te str due ti prin poarta din dos a punerii în vedere a drept ii tale, s cazi la ceva i mai r u. Înceteaz , frate, c ci nu e bun calea aceasta. C ci a spus Ama (maica, în limbile semite) Sara: „Dac vreau s plac tuturor oamenilor, va trebui s m poc esc la poarta tuturor” (Pateric, Sara 5)³⁶⁸. Iar Apostolul zice: „Dac a i pl cea oamenilor, n-a i fi robul lui Hristos: (Gal. 1, 10). Dac vrei s plîngi cu adev rat p catele tale, ia aminte la tine însu i i fii mort fa de orice om³⁶⁹. C ci cu mare osteneal se s vîr e te, frate, mîntuirea omului. Taie

365 Uneori ocole ti prilejurile de a- i astîmp ra setea de laud în mod direct. Dar cau i s le pui în ar tare m car prin calea ocolit , a justific rii p catelor tale, sau a laudei faptelor tale bune.

366 Faptele din mîn stire care- i pot face u oar mîntuirea i-o fac grea, cînd cau i s le pui la ar tare în v zul altora.

367 Inima e luat aci în sens r u. Chiar dac pornirea inimii tale nu vrea s - i tai voia ta, tai-o totu i. Sînt mai multe voi în om. Trebuie s o tai pe cea care te duce la r u, prin cea superioar care alege binele t u cel adev rat i te duce la realizarea adev ratei tale fiin e. Dar aceasta înseamn a înt ri dragostea ta de Dumnezeu i de oameni.

368 Trebuie s le ar t tuturor, dar aceasta din credin a în Dumnezeu, c nu sînt nimic. Dar prin aceasta ar t i lui Dumnezeu c am gre it c utînd laudele lor.

369 S nu te mi te nimic ce- i vine dela oameni, decît îndemnul la credin a i pilda bun .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

acestea trei: voia, dorin a de a- i ar ta dreptatea, dorin a de a pl cea oamenilor. i atunci i va veni cu adev rat poc in a³⁷⁰. i te va acoperi Dumnezeu fa de orice r u. Frate, i i dau m rturie: ia aminte la tine, bucur -te cînd e ti lovit, oc rît, înjurat, certat, dep rteaz dela tine viclenia arpelui, nu în elepciunea³⁷¹. Agonise te- i nevinov ia porumbelului (Mt. 10, 16) unit cu în elepciunea. i Domnul i va ajuta ie. Iat calea mîntuirii. De- i place, p ze te-o i Dumnezeu i va da mîna. Iar de nu voe ti, tu vei vedea. C ci tot cel ce voe te vrea s aib st pînirea de sine. Dar dac o predai pe aceasta altuia, e ti f r grije, c ci altul va purta grija de tine. Alege ceeace voe ti.

370 Taie voin a prin care vrei s te afirmi fa de al ii, sau s - i satisfaci pl cerile prin ei, sau setea de a ar ta c ai avut sau ai dreptate în ceeace ai f cut sau vrei s faci, sau voin a de a pl cea oamenilor, ca s ob ii lauda lor. Uneori o ieî înainte de fapt cu afirmarea ta, alteori te lauzi dup ce ai f cut-o de e bun iar de vezi c e criticat o aperi, i iar i alteori ii s dai impresia c nu vrei s te afirmi pe tine, ci s sluje ti altora, dar cu scopul final de a te afirma pe aceast cale ocolit . In toate te mul ume ti cu tine, cu oamenii i în parte i cu lucrurile, deci nu ai trebuin de Dumnezeu. F cînd a a nu te po i poc i. Poc in a ca nemul umire de sine e contrar mul umirii de sine. Pîn i se pare c - i stîmperi setea cu apa st tut a b ltoacei din tine, sau din oameni, nu cau i izvorul pururea curg tor i curat care e Dumnezeu. Pîn e ti închis în preocuparea de tine i de p rerea oamenilor despre tine i i-a devenit transparent Dumnezeu.

371 S alung m viclenia diavolului, dar nu în elepciunea; s nu confund m viclenia cu în elepciunea. Leac împotriva mîndriei care se ine ca o umbr de orice bine pe care-l facem e s spunem cum ne-a sf tuit Iisus: „Cînd a i f cut toate acestea, spune i: slugi nevrednice sîntem, am f cut ceeace eram datori s facem" (Lc. 17, 10).

238. *Întrebare a aceleia c tre acela : Ce este viclenia i în elepciunea? i nevinov ia unit cu în elepciunea ?*

R spuns: i-am vorbit de viclenia arpelui, respectînd în elepciunea ta. C ci viclenia diavolului aduce în om toate gîndurile lui cele rele. i dac r mîne omul în ele, întinde împotriva lui Dumnezeu viclenia lui. i toate cele ce in de viclenie sînt spre pieirea sufletului. „C ci tot pomul r u aduce roade rele" (Mt. 7, 17; 12, 33). Iar în elepciunea duce pe om la dreapta socoteal (la deosebirea gîndurilor). i-am spus, frate, ine nevinov ia porumbelului unit cu în elepciunea. Pentru c gîndurile ei sînt bune i folositoare. „C ci tot pomul bun face roade bune" (Mt. 7, 17). Iar nevinov ia unit cu în elepciunea duce pe om la odihna gîndurilor, la lini tea sufletului i a trupului i la via a ve nic ³⁷². Str due te-te s agonise ti acestea i te va ajuta Domnul. C ci aceasta este voia Lui: mîntuirea a tot omul.

239. *Întrebare a aceleia c tre acela B trîn: Te rog, st pîne, gîndul îmi spune c f r lini tire (retragere) nu te po i poc i. Deci de e cu putin îng due-mi cîteva zile de lini tire (de retragere). i roag -te ca s op zesc.*

R spuns: Frate, am primit planul t u, mai bine zis l-a primit i Dumnezeu, care poate lucra împreun cu tine la ceea ce e bun spre folosul t u dup voia Lui i nu dup voia ta. A a ne-a înv at însu i Domnul nostru Iisus Hristos s facem nu voia noastr , ci pe a Lui, precum i

372 Odihna din Împ r ia cerurilor este o odihn , o pace a sufletului. Eatrebuie s înceap înc de aici.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

El a f cut-o pe a Tat lui^{372b} (Io, 6, 38). Dup El am întins i eu peste tine aripile mele pîn azi³⁷³. i port poverile, gre alele i dispre uirile cuvintelor mele de c tre tine i nep s rile tale. i privindu-le, le-am acoperit, cum prive te i acopere p catele noastre Dumnezeu, a teptînd poc in a ta³⁷⁴. Iar tu te-ai f cut ca un om care edea sub un pom ce-l umbrea i a ie it de sub el la soare, prin ceeace a fost ars i dus la pierzare. Dar cu toate acestea nu te-am p r sit. C ci viu este Domnul i s nu te mire. Pentru c „juratu-s-a Domnul pe Sine c nu voe te moartea p c tosului, ci s se întoarc i s fie viu" (Ie . 18, 23). Dar dac nu se întoarce, r mîne în stare de piere.

372 b Cînd face cinea voia lui Dumnezeu, i i face proprie voia lui Dumnezeu. Dar i-o face cu voia sa, sau i i pune voia sa la dispozi ia lui Dumnezeu. C ci f cînd omul voia lui Dumnezeu, e activ i voia lui Dumnezeu în voia omului. Cele dou voi se unesc în om dar i în Dumnezeu. Dar nu voia lui Dumnezeu se pune la dispozi ia omului, ci a omului la dispozi ia lui Dumnezeu. Cele dou voi ajung la o unitate, dar f r confuzie.

373 Dup Hristos, sau datorit Lui, a putut întinde i Varsanufie aripile sale ocrotitoare peste fiii s i duhovnice ti. C ci f r puterea i dragostea lui Hristos primit de el, n-ar fi putut-o face aceasta. Dar nici el n-ar fi ajuns f r aceasta, la iubirea deplin de oameni voit de Hristos.

374 Poart i acoper i Varsanufie gre alele fiilor s i duhovnice ti, cum le poart i acoper Hristos. Dar numai pentru c e unit cu Hristos le poart i le acoper i el, adic numai pentru c puterea lui Hristos se afl i în el, nu pentru c o face aceasta din puterea proprie. Poart acele gre eli chiar dac ele înseamn i un dispre al sfaturilor date de el, care ar putea fi luat ca o jignire personal . C ci iubirea învinge pornirea de a se sim i jignit. Hristos prezent în omul credincios i înaintat duhovnice te este prezent ca Cel ce p time te în continuare pentru cei p c to i. Deci cel înaintat duhovnice te e unit cu Hristos ideaceea sufer cu el pentru ce p c to i, însu indu- i puterea dragostei Lui ilucrînd spre întoarcerea lor la poc in .

Uneori ace tia se înc p îneaz , s vîr ind i mai mari p cate. Ins nici atunci nu sînt p r si i de Hristos i de P rin ii lor duhovnice ti.

Dar tu, fiule, mi-ai cerut lucruri acre și dulci; prin cel acru în eleg voia ta și prin cel dulce ca mierea, poc în a ta. Spunînd: „Îng duce-te-mi puține zile de liniște în retragere, ca unul ce cunosc ce este în deosebire de folos”, ai dovedit mîndrie. Trebuia să zici: „cîlăuze-te-mă pe calea, lui Dumnezeu”. Dumnezeu să lumineze ochii inimii tale ca să cunoști cît mă ostenesc pentru tine, cruîndu-te ca să nu te pierzi. Dar e de trebuință puțin împreună lucrare a ta, în numele lui Dumnezeu. Iată îmi dau o poruncă spre mîntuire, pe care dacă o pui pe tine, iau asupra mea zapisul cel împotriva ta (Col. 2, 14)³⁷⁵. și nu te voi lăsa nici în veacul acesta, nici în cel viitor, cu harul lui Hristos.

Nu te lăsa amăgit prin strălucirea pîntecelui. Nici nu te îndulci prin împreunăuirea de mîncare și băutură peste trebuința trupului. și pui pe tine să nu judeci pe cineva. Fii ascultător și vei ajunge la smerenie; și se vor arde toate patimile din tine. Nu călăuzește-te, socotind că porunca e grea. Căci nu e cu puțin să se mîntuiască cineva fără

375 Așa cum a luat Hristos asupra Sa zapisul existent împotriva noastră și l-a golit de putere pe cruce, suferind în trupul Său pentru păcatele pentru care trebuie să pătimim noi și biruind moartea pentru ele prin curajul cu care a primit-o, așa și Varsanufie în unire cu Hristos zapisul fiilor și duhovnicilor, hotărînd să sufere și el pentru ei. Cine se unește cu Hristos prin depunerea oricărui egoism, se unește împreună cu Hristos și cu cei ce se află sub vina păcatelor. Dar e necesar ca și aceștia să doboare granița egoismului lor, pentru că vina păcatului lor să treacă de fapt asupra lui Hristos și asupra celor ce-i iubesc și să-și piardă puterea asupra lor, împreună cu moartea ca pedeapsă a acestei vine. Această trecere a vinei păcatelor ce le-au strălătit la Părinții lor duhovniciți e întemeiată pe unirea strînsă în simțire a celor din urmă cu cei din față. Cei din urmă golesc în ei vina luată de la cei din față, prin simțirea lor datorită curajului lor, mai bine zis datorită curajului lor unit cu cea a lui Hristos. Hristos ca unirea Lui cu noi să se realizeze și să se arate și în unirea noastră întreolaltă.

osteneal i f r p zirea poruncii. Iat am luat dela tine greutatea i povara i datoria i te-ai f cut tîn r, neap sat de r spundere (nevinovat), curat. R mîi de aici înainte în cur ie³⁷⁶. Auzi-L pe Mîntuitorul zicînd: „Iat te-ai f cut s n tos, s nu mai p c tue ti, ca s nu i se întîmple ceva i mai r u" (Io. 5, 14). Dar s nu socote ti c te po i mîntui f r osteneal , c ci e trebuin de lacrimi i oste-neal i silire. S nu te mole e ti cu trupul, c ci te va doborî³⁷⁷. Fiindc în chip sigur sînt doborî i chiar i cei mari dac nu iau aminte. Îmb rb teaz -te deci, fratele meu, i p ze te poruncile mele, mai bine zis pe cele ale lui Dumnezeu, i te vei bucura. i Domnul te va p zi de cel viclean i te va bucura în Împ r ia Lui. Cuget pururea la aceasta. Dore te s te mîntue ti i te va mîntui Domnul c ruia se cuvine slava în veci. Amin.

240. *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Iart -m , st pîne Av , pentru Domnul. Sfin ia ta mi-ai spus: „Iat i s-au iertat p catele tale". Dar Ava Isaia spune c „pîn ce omul are pl cerea de ele, înc n-au fost iertate" (Recueil ascétique de l'Abbe Isaie, Abbaye de Bellefontaine 1790, p. 100). Îns iat c eu*

376 P catele fiului duhovnicesc au fost luate de P rintele duhovnicesc. Acela nu mai are de r spuns pentru ele, e curat de ele, e întinerit, e ca un om care n-a apucat s p c tuiasc . Dar trebuie s r mînaa a.Seune teînelnevinov ia irecuno tin apentruceicel-au despov ratdep catecuexperien aamar ap catelor,voindde acum s se fereasc de ele. Îmbinarea lor îl poate ajuta s nu mai p c tuiasc .

377 Mole ala trupului e mole eala sufletului. Trupul trîndav i preten ios a sc pat de sub puterea sufletului. Sau sufletul nu mai are puterea asupra lui. Nu e vorba de trupul bolnav, care n-are atîtea datorii. Ci de un trup care cedezeaz u or la orice ispit , care nu vrea i de aceea nu mai e în stare s se încordeze f r greutate într-un efort, într-o rezisten .

am pl cerea de ele³⁷⁸. L mure te-m , pentru Domnul, c m chinue te gîndul, spunîndu-mi: „Fiind a a, nu trebuia s prime ti hirotonia. C ci lucrul acesta e împreunat cu slava de art i cu greutate". De aceea m îndoesc în diaconia mea. Te rog totodat s -mi spui ce e cu gîndul care-mi spune c am fost p r sit de Dumnezeu. Pentru c am fost foarte sup rat s pt mîna trecut de gîndul curviei.

R spuns: O, voin a dracilor vicleni ! O, în el - torie a c peteniei lor, a diavolului urîtor de bine i de oameni dela început i pîn la sfîr it ! C ci precum s-a desp r it el de Dumnezeu, voe te s piard pe to i oamenii³⁷⁹. Frate, i-am spus c i s-au iertat p catele tale de mai înainte, dar n-au încetat i r zboaele lor. C ci omul se afl mai departe în lupt . Chiar dac n-ai mai fi f cut p cate, i-ar fi adus pl cerea lor. Dar pentru c ai mai

378 Ed. Volos la nota 1: „Adic am momeala i amintirea pl cerii, adus de diavol în imagina ia mea". în traducerea francez scrisorile de sub nr. 226-250. sînt date ca adresate unui diacon.

379 Diavolul urm re te dezorganizarea întregii crea ii a lui Dumnezeu, vrea s fac de rîs această oper a lui Dumnezeu în întregimea ei încît oamenii în i i s o critice i s batjocoreasc pe Autorul ei. Dar i oamenii în i i ajung prin aceasta de rîsul demonilor. Am gi i cu p ruta lor independen de Dumnezeu, se declar produsul unei naturi incon tiente i se dispre uiesc chiar uniideal ii,omorîndu-se iexploatîndu-se imin indu-sef r niciun scrupul.Crezîndc batjocorescepeDumnezeu,sebatjocorescepe ei în i i, pierd orice respect între olalt i- i tocesc capacitatea de a sesiza taina de negrit a fiin ei umane. To i lucreaz pentru a sfî ia unitatea umanit ii i a crea iei. Sînt purta i parc de o sete nesfîr it de a le nimici. De fapt nu le pot nimici. Pentru c taina lui „este" e mai presus de puterea lor. Dar î i fac existen a lor din ce în ce mai chinuitoare,serod,darnupotducelanefiin existen alor.Folosesc existen a lor spre ur i du m nie, o reduc la o în elegere superficial , o fac prilej de triste e i pierd orice sens al ei, printr-un refuz înc p înat al valorilor evidente i eterne.

f cut p cate, cu atît mai mult i i aduc pl cerea lor. Iar ceeace spune Ava Isaia prive te modul pl cerilor pe care le au cei ce se predau lor. De fapt altceva este a- i aduce cineva aminte de dulcea a mierei i altceva a primi odat cu amintirea i gustarea ei³⁸⁰. Cel ce i-aduce aminte de pl cerea p catelor, dar nu s vîr e te cele ale pl cerii, ci i se împotrive te i lupt , acestuia i s-au iertat p catele de mai înainte.

Dar acestea sînt me te ugurile vr jma ului i potrivnicului nostru, care pururea voe te s înghit de vii pe oameni ca s -i duc la descurajare în privin a mîntuirii i la desn dejde în ce prive te via a de veci pe cei ce nu se sprijin pe piatra tare a credin ei, din care fiecare prime te t rie pe m sura lui. P ze te-te deci de acestea ca s nu cazi cu des vîr ire în mîinile diavolului i se va milostivi de tine Domnul, Cel ce e viu în veci.

Iar în privin a hirotoniei, cine îndr zne te s spun despre sine c e vrednic, decît cel cu adev rat nebun i care i-a uitat cu totul de sine ? Deci liturghise te lui Dumnezeu în treapta dat ie, osîndindu-te pe tine i a teptînd mila i ajutorul i puterea Lui. Iar în timpul Liturghiei adu- i aminte i zi: „Sluji i Domnului cu fric i v veseli i de El cu cutremur" (Ps. 2, 11); i: „Cel ce face îngerii S i duhuri i pe slujitorii (liturghisitorii) Lui fl c ri de foc" (Ps. 103, 4). Nu te teme, n-ai fost p r sit de Dumnezeu. C ci dac nu-l p r sim noi pe El, nici El

380 In ed. Volos la nota: „Prin gustare, sfîntul în elege aci, precum socotesc, înso irea sau consim irea cu pl cerea p catului s vîr ît înainte de om. Deci acestui om care se înso e te prin voin i înclin i consimte cu pl cerea p catelor s vîr ite mai înainte, prin ceeace a luat obi nuin a i deprinderea p catului, nu i s-au iertat p catele, dup sfîntul acesta. Dar celui ce nu se înso e te i nu consimte cu pl cerea p catelor de mai înainte, ci se împotrive te i lupt cu ea, pentru ura pe care i-a însu it-o fa de p cat, i s-au iertat p catele."

nu ne p r se te pe noi³⁷⁸. C ci e voia Lui s ne întoarcem
i s ne mîntuim.

Iar sup rarea ta din partea curviei vine dela gîndurile tale împotriva aproapelui i dela judecarea lui. Dar i dela familiaritatea îndr znea cu cei cu care i-am spus s nu ai această îndr zneal . Iar dac cei ce voesc s se îmbog easc lume te, se primejduesc de multe ori pe mare i în c l torii i rabd , cu cît mai mult nu trebuie s facem aceasta noi care a teptam Împ r ia cerurilor i voim s fim numi i fii ai lui Dumnezeu ? Noi, cei ce auzim c nu este lupta noastr împotriva sîngelui i a trupului, ci împotriva încep toriilor i st pîniilor (Ef. 6, 12) ? Te-ai împotrivit tu pîn la sînge p catului i ai fost istovit de duhul triste ii i al lîncezelii ? Ce-ai r bdat ? Ce-ai suportat ? Ce ispite de multe feluri ai îndurat, bucurîndu-te ? O, monah adormit. Arat diavolului c vie ue ti lui Dumnezeu, alearg la El. Pred -I mîinile i picioarele cînd îno i prin valurile gîndite ce te împresoar i te urc pîn la cer i te coboar pîn în pr p stiile f r fund (Ps, 106. 26). Î i dau m rturie înaintea lui Dumnezeu, c inima mea s-a întins cu tine cum tie Dumnezeu Cel ce-a zidit-o i a pus în ea leg mîntul sfintelor porunci p zite de ea, ca s te scoat din întunec, cu puterea lui Dumnezeu, la lumina cea adev rat i dela osînda mor ii la via a drept ii³⁸². Ia aminte la tine, frate. C ci f r osteneal i smerenie e cu neputin s te mîntue ti.

381 Dac nu ne închidem Lui, p trunde în noi.

382 Inima P rintelui duhovnicesc se întinde prin toate valurile ispitelor i greut ilor cu care lupt fiul duhovnicesc, ca s -i dea putere s le înving i s -l scoat din întunec la lumin . Iubirea îl face s înving spa iul ca s fie cu el pretutindeni, a a cum e i inima mamei cu fiul ei, participînd la bucuriile i necazurile lui i comunicîndu-i în orice situa ie o putere corespunz toare cu starea în care se afla acela.

241. Întrebare a aceleia c tre acela mare
B trîn: Fiindc Sfin ia ta mi-ai poruncit s liturghisesc,
arat -mi, te rog, ce trebuie s gîndesc sau s cuget stînd
lîng altar cu preotul i împ rind sfînta Pîine i dînd sf.
Potir spre b utur , sau ducînd sf. Împ rt anie la cineva
?^{328b}. i dac trebuie s îmbrac un ve mînt rînduit anume
pentru slujba Liturghiei, sau s -mi acop r trupul cu o
hain pîn la c lcîie ?

R spunsul lui Varsanufie: Frate, toate cele ce se fac simbolic au în elesuri duhovnice ti i tu le cugeti trupe te. Cel ce sluje te ca diacon trebuie s fie ca heruvimii întreg ochiu, întreg minte, cugetînd i privind la cele de sus, sl vindu-le cu fric i cutremur. C ci poart trupul i sîngele nemuritorului împ rat. El ia i chipul serafimilor prin cîntarea doxologiei i prin leg narea sfintelor lor aripi deasupra Tainelor ascunse, ar tînd prin aripi u urarea de cele p mînte ti i materiale i strigînd neîncetat cu mintea, în biserica omului l untric, cîntarea de biruin închinat slavei de mare cuviin a Dumnezeului nostru: „Sfînt, sfînt, sfînt e Domnul Savaot. Plin este cerul i p mîntul de m rirea Lui". De rostirea înfrico toare a acestei vestiri fuge diavolul tremurînd dela sufletul robit i sînt alunga i demonii, l sîndu-l liber de robia lor. Acesta vede acum c i-a r s rit lumina cea

328b In ed. Volos la not : Se vede aci i mai clar c cel ce scrie B trînului era diacon. Se spune c diaconul „împ r ea" (μ) Sf. Pîine, nu o desf cea în patru (μ), c ci aceasta o f cea atunci preotul ca i azi. Diaconul îns o împ r ea ca s o dea celor care se împ rt eau, precum d dea i potirul. La fel ducea Sf. Împ rt aniecelor cedin binecuvîntate pricininuputeau venila biseric .

adev rat ³⁸³ i luînd aminte vede m rea a frumuse e a Mielului nemuritor i dore te s se sature de trupul i de sîngele Lui. i atunci aude pe David strigînd i gr ind cu glas mare: „Gusta i i vede i c e bun Domnul” (Ps. 33, 9) ³⁸⁴. i sufletul apropiindu-se cu frica, se face p rta al trupului ^{384 cont} i al sîngelui Lui i gustul lor se face ne ters în el, p zindu-l de toat patima ³⁸⁵.

Acestea cuget -le, fie c stai în fa a Sfințelor, fie c le împar i i le dai de b ut, fie ca duci sf. Împ rt anie la cineva, fie ca aduni Sfintele, fie c împline ti simplu toat slujirea la altar.

Cît despre ve mînt, agonise te- i hlamida duhovniceasc , care face pl cere lui Dumnezeu. Iar haina

383 Ceeace se petrece în planul nev zut, se prelunge te i în sim irea sufletului. Acest om nu se mai simte st pînit de nici-o patim , ci e cu totul liber i u or zburînd ca un serafim în v zduhul spiritual din preajma împ ratului atotiubitor al tuturor, care e totodat lumina care le umple pe toate de sens: sensul iubirii eterne între toate, din izvorul iubirii supreme a Sfintei Treimi.

384 Lumina tuturor sensurilor aflate în iubirea etern dintre toate, sufletul vede concretizate în Mielul în stare netrec toare de jertf gata s - i dea oamenilor spre mîncare i b utur trupul i sîngele Lui ca pline i ca simple d t toare de via a nemuritoare. Ca s ne poat da toat bog ia darurilor sale dumnezei ti a luat trup omenesc accesibil nou , l-a pus în stare de jertf generoas pentru noi, ca expresie a iubirii pîn la ultimul cap t pentru noi i ne d rue te prin aceast mijlocire toat comoarabun t ilorSale,Domnulebun,edulce i ne face i pe noi buni i dulci unii altora.

384 cont A ne înfîlîni în Hristos unii cu al ii e în a ne înfîlîni în delicate e, în bun tate, în plin tatea vie ii f r sfîr it, în în elegerea valorii reciproce eterne, înr d cinat în Dumnezeu. Ce ocean de sensuri ni se descopere în Hristos, Lumina Tat lui etern care s-a apropiat de noi pentru veci prin trup !

385 Umplu i i îmbiba i adînc i pentru totdeauna de dulcea a blînd i iubitoare a Mielului jertfit pentru noi, nu ne mai poate atrage din ea nici-o patim grosolan i de moment. C ci orice patim apare celui ce se afl la acest nivel ca o aspr ijalnic trivializare.

pîn la c lăie înseamn omorîrea m dularelor. C ci spune-mi, frate, dac omul poart o porfir întreag de m tase i e desfrînat, îl cur e te ve mîntul de curvie sau de alte patimi ? Deci ce vor face cei vrednici de Sfintele Taine dar lipsi i de ve minte ? O singur hain ne-a poruncit Domnul s purt m: pe cea a virtu ilor. Fie ca Domnul s ne învredniceasc de aceasta pe noi to i în veci. Amin.

242. *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn. Iart -m , st pîne, i te roag pentru, mine prin Domnul, ca s se sfin easc sim urile mele. C ci Sfîn ia ta ai spus despre diacon c trebuie s fie ca heruvimii i serafimii. Dar eu m întinez prin ele. Ce s fac ca s numi fie diaconia spre judecat ? C sînt un netrebnic i nu pot s m înfrînez. Ajut -m pentru Dumnezeu, ca s nu pierd de tot sufletul meu.*

R spuns: Sile te-te, diaconia ta, ca s ai totdeauna în minte cum trebuie s fie diaconul i cum e ti. Gînde te-te la moarte i cum vei avea sa r spunzi lui Dumnezeu i, osîndindu-te neîncetat, inima i se va str punge ca s primeasc poc în a. Cel ce zice prin proorocul: „Spune tu întîi p catele tale ca s te îndreptezi" (Is. 43, 26), te va face drept i te va sc pa de toat osteneala. C ci zice: „Dumnezeu e Cel ce îndrept e te, cine ne va osîndi ?" (Rom. 8, 33). Precum i-am ar tat în felurite rînduri, agone te smerenie, ascultare i supunere i te vei mîntui. i s nu spui, împotrivindu-te: „Pentru ce aceasta i pentru ce aceea?" Ci f -te ascult tor mai ales fa de Ava al t u, cel ce dup Dumnezeu se îngrije te de tine i c ruia i s-a încredin at sufletul t u³⁸⁶. i dac te vei sili s p ze ti

³⁸⁶ Smerenia i ascultarea au o importan hot ritoare în mîntuire, pentru c ele înseamn omorîrea oric rui egoism, care desparte nu

acestea, eu voi face mai mult decît prisositoare puterea mea. Domnul s te p zeasc i s te acopere de cel viclean. Amin.

243. *A aceluia c tre acela : Spune-mi, P rinte, ce m sf tue ti s fac în mica slujire liturgic pe care o am ? C chiar dac nu sînt batjocorit de draci, ca în cea mai mare parte din timp, fie pîn i pentru o hain , nu mi-e u or s m înfrînez. Voi face de aci înainte tot ce porunce ti ca s fîu miluit. C ci Dumnezeu tie în ce neorînduial i în ce patimi m aflu. Roag -te pentru mine prin Domnul, ca s nu fîu desp r it de sînul vostru m car în veacul acesta. C ci m ru inez s o cer pentru veacul viitor, din pricina patimilor mele.*

R spuns: Frate, „silirea în toate” (Pateric, ed. franc.: Les sentences des Peres du desert, Solesmes, 1966, p. 362, nr. 16) i smerenia îl duc pe om la sporire. C ci zice Apostolul: „Întru toate necaz p timind, dar nu strîmtora i” (II Cor. 4, 8). Aruncînd toate cele materiale ale noastre asupra Avei i ne înînd nimic în mîinile noastre, Dumnezeu tie i ne este martor c nu socotim c el trebue s ne mul umeasc , ci c noi trebue s -I mul umim c a luat povara noastr i ne-a eliberat de griji. C ci i Apostolul Petru zice: „Supune i-v fiec rei f pturi omene ti pentru Domnul” (I Petru 2, 13). Iar Iacob azisc „oricine p ze te toat legea, darp c tue te

numai pe om de om, ci i pe om de Dumnezeu, ca un zid desp r itor (Ef. 2. 14). Unde sînt acestea, simte intrînd Dumnezeu neîmpiedicat. C ci sim i o autoritate suprem în fa c reia te smere ti i pe care o ascult i. În smerenie i ascultare liber i bucuraoas î i tr e ti sc parea de toate silniciile, i rela ia liber cu Dumnezeu cel absolut liber, care te, bucur de recunoa terea lui liber i iubitoare din partea ta. În smerenie î i vezi i î i accep i liber infinita ta micime i implicit sus inerea prin infinita putere i d rnicie iubitoare a lui Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

fa de un punct al ei, s-a f cut vinovat fa de toate" (Iacob 2, 10). De aceea se cere s nu fac cineva voia sa, ci s se oc rasc în toate i a a va afla mila lui Dumnezeu. Dar dac î i va bate diavolul joc de el, f cîndu-l s cugete ceva mare despre sine, sau c a lucrat bine, pierde toate cele ce a f cut. Deci f cînd ceeace faci, smere te-te, zicînd: „Iart -m , Doamne, ca am îngreunat pe Ava, aruncînd asupra lui sarcina mea". Domnul Iisus Hristos s v mîntuiasc pe voi. Amin.

244. *Altfrate diacon n-a mai voit s slujeasc la altar, gîndindu-se la p catele sale de mai înainte. i a întrebat pe acela mare B trîn despre boala sa trupeasc . i i se r spurse acestea:*

Frate, Scriptura ne-a înv at ca „cei ce voesc s vieuisc cu dreapta credin dup Hristos, vor fi prigoni i" (II Cor. 3, 12). Cum putem fi prigoni i în vremea de acum ? Prin demonii care ne gonesc dela frica de Dumnezeu i dela slujirea Lui. Iar poc în a pentru p cat st în a nu-l mai face; i izb virea de rele st în oprirea dela ele. S nu te întristeze cele dinainte i nu te opri dela slujirea de diacon, dar închin-o lui Dumnezeu cu fric i cu cutremur. i ia aminte c ea aduce sfin ire sufletului t u³⁸⁷. i dac crezi a a, vei tremura pururea ca s nu p c tue ti i s nu cazi din sfin enie. Poart p timirile i necazurile, c ci ele sînt o certare îndrept toare a lui

387 Refuzul de a sluji la altar pentru p cate trecute înseamn a te las gonit de demoni dela aceast slujb . Varsanufie repet c îns i re inerea dela p cate înseamn izb virea de ele. C ci aceasta aduce, în t ria manifestat de ea, i o transformare în fiin a ta, dat fiind c re inerea înseamn o fric continu de Dumnezeu, un fel de tr ire a puterii Lui în tine. Aceasta e una cu o sfin ire care e potrivit cu slujirea plin de cutremur la altar, care ea îns i spore te aceast sfin ire.

Dumnezeu. i El te va milui i-i vor fi spre mîntuirea sufletului t u³⁸⁸.

245. *Alt frate a întrebat pe acela mare B trîn: Spune-mi, P rinte, dac este o iu ime dela fire i alta contrar firii ? Si care e deosebirea între ele ?*

R spuns: Frate, este o iu ime dela fire i una contrar firii. Cea dela fire se lupt ca s nu se împlineasc voile poftei. Aceasta nu are nevoe de leacuri c ci este o iu ime t m duitoare. Cea contrar firii se lupt cînd sînt împiedicate voile poftei s se îndeplineasc . Aceasta are nevoe de leacuri mai multe pe seama poftei. C ci mai mare decît osta ul este cel ce-i d putere. i dac acesta este sl bit, osta ul nu mai are putere ³⁸⁹.

246. *Întrebarea acelua c tre acela B trîn: De unde au venit în om patimile ?*

R spuns: Dumnezeu a creat atît sufletul cît i trupul f r patimi. Dar a c zut în patimi prin neascultare.

247. *Alt frate a întrebat pe acela mare B trîn: Sînt tulburat de patimile sufletului meu. Spune-mi, pentru Dumnezeu ce s fac ca s m eliberez de ele ? i roag - te pentru mine.*

³⁸⁸ R bdarea boalei i a necazurilor cu sentimentul ca sînt o certare a lui Dumnezeu spre îndreptare, produce i ea o muta ie treptat în fiin a ta, împreunat cu sc parea de p cate prin re inerea dela ele. P catul i virtutea sînt st ri totale ale fiin ei umane, care se modific prin libertatea omului. Acolo unde se neag p catul i virtutea se neag libertatea i putin a de schimbare în bine sau în r u a firii omene ti prin libertate, omul fiind considerat ca o bucat a naturii, în care se împlinesc legile firii f r voia lui.

³⁸⁹ Pofta e cea care d putere iu imii, ca unui osta al ei..

R spuns: Frate, cel ce voe te s se mîntuiasc i dore te s fie copilul lui Dumnezeu, s agoniseasc smerenie, supunere i ascultare; i neîndr zneal^{389b}. Ia seama c ai spus: „Ce s fac?” i iat i-am spus. i-i dau chez ie c nu vei fi st pînit nici de vr jma ul, nici de patimi. C ci se ard de smerenie ca de foc i inima ta se însenineaz luminat de Hristos³⁹⁰. Lui fie slava în veci. Amin.

248. *Acela frate, primind dela Ava porunca s locuiasc cu un bâtrîn i s -i slujeasc aceluia, a întrebat pe cel lalt B trîn: Cum pot s cunosc, P rinte, de e dup Dumnezeu s ed (în chilie), sau c nu m p gubesc nefiind cu fra ii în mîn stare, ci de unul singur, stare în care m nec jesc patimile ? În privin a patimilor, ce porunce ti s fac ? Lafel i despre somn ? C ci m tem de st pînirea lui. Tot a a despre uitare. i fiindc sînt foarte sup rat de patima cea urît , care este semnul învoirii mele cu ea ?*

R spunsul lui Ioan: De voe ti s ti dac te vat m sau î i este de folos s ezi (în chilie), ai acest semn: Dac ezi din ascultare, afl c te folose ti; c ci zice:

^{389b} E o îndr zneal bun i una rea. Cea bun e cea care are încredere în mila lui Dumnezeu. Cea rea e obr znicia de a sfida poruncile lui Dumnezeu, de a nu se smeri, de a nu face ascultare de cei rîndui i cu treburile de ob te, de a trece peste regulile bunei cuvinte între oameni. Ea e unit cu neru inarea. Ea pare un act de libertate dar nu e a a. Adev rata libertate e în smerenie, c ci ea se hr ne te din iubirea lui Dumnezeu i fa de Dumnezeu, între cel smerit i Dumnezeu e o rela ie intim de iubire în libertate. Obraznicul, neru inatul e dimpotriv împins la îndr zneala sa de o patim minat de desfrîu, sau de mîndrie.

„Ascultarea e mai presus de jertfa" (I Împ. 15, 22). Dar dac te împotrivi ti în cuvînt, te vatemi. C ci aceasta este dintr-o voie rea. Apoi, nu te desp r i de fra i. Sa nu fie !

i Dumnezeu a rînduit a a, ca, dat fiind sl biciunea trupului t u, s ai o u urare prin b trîn.

Cît prive te patimile, ele nu pot s nu fie mi cate împotriva omului spre probarea lui. C ci „b rbatul neispitit e neprobat" (Agrapha, nr. 90). i fiindc ai spus: „, ed de unul singur", nu cugeta a a, c ci aceasta te-ar v t ma.

Pentru c nu e ti singur, dac crezi, ci ai pe Dumnezeu³⁹⁰ ^{390 b}, C ruia te-a predat marele B trîn, precum ai i rug ciunea care conlucreaz cu tine. Numai s nu vrei s ar i altceva decît ascultare i atunci te vei mîntui³⁹¹. Deci nu te teme, c ci nu te vei v t ma.

Iar despre psalmi, f i tu cum fac fra ii, cîntînd trei psalmi i f cînd îngenuncheri. Nu te va birui somnul. Trebuie sa faci a a în timpul nop ii, afar de caz de boal . Uitarea este pieirea sufletului. Ea vine din dispre uire i negrije³⁹².

³⁹⁰ Poate acesta e unul din sensurile lumii în care e v zul Hristos umplînd inima isihaiilor ce practicau, începînd din sec. XIII—XIV rug ciunea neîncetat . Smerenia i ascultarea aduce lini te pentru c omul s-a reg sit pe sine însu i, la largul s u, în iubirea lui Dumnezeu în Hristos.

^{390 b} Cine crede în Dumnezeu, îl are pe Dumnezeu lîng el i în el. Credin a i rug ciunea sînt semnul lucr rii lui Dumnezeu în om. Cînd gînde ti la cineva, e ti într-o comunicare cu el. Cu atît mai mult e ti în comunicare cu Dumnezeu cînd gînde ti la Dumnezeu cu încredere în El i cînd îi adresezi cererile tale de ajutor.

³⁹¹ În ascultarea ne ov elnic te-ai eliberat de tine i te-ai predat lui Dumnezeu în mod deplin. C ci în numele Lui ascult i pe cel care îi este dat ca s -l ascult i.

³⁹² Uitarea e neglijen . Ea are tendin a de a se repeta, devenind obi nuin . Prin ea ui i întîi de datoriile tale i apoi chiar de tine însu i. Dar prin aceasta ui i i de Dumnezeu. Ca atare ea e moartea sufletului, c ci e moartea sensibilii tale fa de realitatea lui

Iar patima ru inoas i urît are nevoe de osteneala inimii i a trupului, ca s se desr d cineze: a inimii prin rug ciunea neîncetat c tre Dumnezeu, a trupului prin asuprire i supunere cu toat puterea.

Iar semnul învoirii st în a pl cea lucrul acesta omului i a se îndulci în inima lui i a cugeta la el cu pl cere. Iar când cineva se împotrive te gândului i lupt s nu-l primeasc , arat c nu prime te învoirea, ci r zboiul. i aceasta pricinue te omului probare i sporire. Domnul Iisus Hristos s te cur easc pe tine de p catele tale i s te înt reasc cu bun tatea Lui în sl biciunea ta. Amin.

249. *Întrebarea aceluia c tre acela : Ce este ascultarea ? i ce trebuie s cer în rug ciune ? i dac îmi spune cineva: „Roag -te pentru mine”, ce trebuie s fac ? Oare trebuie s -lpomenesc totdeauna ?*

R spuns: Ascultarea taie voia. Dar f r silin nimenea nu poate dobîndi ascultarea³⁹³. Iar dac ezi (în chilie)

Dumnezeu, fa de adîncul netrec tor al vie ii tale, rămînînd cu privirea numai la planul biologic al existen ei tale.

³⁹³ Ascultarea e o t iere a voii tale de suprafa , printr-o alt voie mai adînc . E t ierea voii pl cut e egoismului, prin voia de a- i st pîni egoismul pl cerilor, care te ine în îngustimea orizontului biologic i individualist, i de a te ridica în largul orizontului dumnezeesc i altruist. E mai mult încordare a voii în a asculta decît a nu asculta. Voia egoist e un capriciu u uratec, e un r sf . De aceea se poate spune c nu se poate t ia voia neascult toare f r o osteneal a inimii i a trupului. Se nume te voia ce se cuvine t iat , „voia proprie”, pentru c prin ea omul se sluje te numai pe sine în mod egoist, sau în primul rînd pe sine. Dar i voia prin care taie cineva această „voie proprie” e voie care-l are pe om ca subiect, dar ca subiect care- i pune voia în slujba lui Dumnezeu i a semenilor. i prin aceasta în slujba eului s u destinat la o via înalt i netrec toare. El face oarecum voia altora, dar în voia egoist a lui, ci voia care sluje te binele lor, identic cu binele propriu. In acela timp face voia lui

pentru ascultare i nu pentru odihna trupului, prin aceasta nu împline ti voia ta, nici nu ezi din patim , ci mai vîrtos ca s placi lui Dumnezeu. Dar dac ezi îndulcindu-te de odihn , nu placi lui Dumnezeu.

Cît prive te rug ciunea, zi: „Doamne, izb ve te-m pe mine de p catele mele i de patimile de ocar ". i dac cineva îi spune: „Roag -te pentru mine", zi în inima ta: „Dumnezeu s ne miluiasc pe noi" i ajunge. Iar a-l pomeni totdeauna nu i-e dat ie, ci celor des vîr i i, care se pot ruga neîncetat unii pentru al ii ³⁹⁴.

250. *Întrebarea aceleia c tre acela : Te rog, P rinte, s -mi spuî cum pot s cunosc c sînt întru supunere i am p r sit voia mea ? i ce trebue s fac ca s fiu de-o potriv cu fra ii ? C ci aud dela P rin i c cel ce se afl*

Dumnezeu care urm re te binele s u i al semenilor s i. C ci cum spune Sf. Maxim M rturisitorul (Opuscula theologica et polemica), Dumnezeu voe te ceeace promoveaz firea adev rat a omului, deci ceeace e conform cu voia adev rat a omului. În felul acesta în adînc voia lui Dumnezeu i voia omului (sau a tuturor oamenilor) coincid, de i subiectele sînt diferite. Totu i întrucît voia lui Dumnezeu st la baza fiin ei i voii omului, de i cea din urm nu e dela sine, se poate vorbi de dou voi. A a se poate vorbi i de dou voi în Hristos, dar i de o unitate des vîr it între ele, mai ales c în El este i un unic subiect al lor. În Împ r ia lui Dumnezeu va fi o unire deplin între voia tuturor oamenilor i voia lui Dumnezeu, dup pilda unirii celor dou voi în Hristos.

³⁹⁴ Cine se roag pentru altul, cî tig i el însu i. C ci s vîr e te nu act de iubire i spore te în ea, ridicîndu-se la o stare superioar . Apoi se roag i pentru sine. C ci prin însu i faptul c se roag , se pune în leg tur cu Dumnezeu, dela care vine bun tate i putere. Deci rugîndu-te pentru altul continuu, te rogi i pentru tine continuu. i cî i o pot face aceasta? Apoi cine poate s aibe mereu în minte pe to i în mod continuu ? Dar cel des vîr it îi poate avea virtual în gînd. În orice caz rug ciunea cuiva pentru altul îl une te cu acela în cugetul lui. Astfel rug ciunea este un mijloc de unire între oameni pentru c e un mijloc de unire între ei.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Întru supunere i nu- i face voia sa, ci e de-o potriv cu fra ii în toate, înainteaz repede. i îmi cercetez inima ca s aflu dac duc via de mân stare cafra ii i nu primesc asigurare, deoarece desleg (postul) înaintea lor i m împ rt esc mai repede de mâncare i m nînc de unul singur. A i vrea s m probez dac pot mânca mai tîrziu, dar m tem din pricina bolii.

R spuns: Po i s afli dac duci via de mân stare din aceea c nu faci vre-un lucru din voia ta, nici nu m nînci de unul singur, nici cu fra ii, ci c faci cele poruncite ie, f r discu ie. Te socote ti pe tine ca unul din bolnavi. Dar bolnavii sînt în afar de mân stare, pentru ca m nînc singuri ? S nu fie ! Ci o fac aceasta pentru boala lor, la porunca Avei. A a i-a dat i ie Dumnezeu ca motiv slujirea b trînului, ca s nu se sminteasc cei nedeprin i v zîndu-te pe tine mîncînd mai repede. Deci nu atîrn de tine s m nînci mai tîrziu cu cei ce nu sînt bolnavi. Iar dac e ti bolnav, iar i trebue s te îngrije ti, ceeace na te în tine întristare. Deci odat ce i s-a dat motiv s nu pricinue ti cuiva gînd de sminteal , nu fi chinuit c m nînci de unul singur. Astfel via a de mân stare i egalitatea fra ilor din mân stare st în a face orice lucru la porunca Avei i nu dup voia proprie. Nu- i aduci aminte c ai luptat cu Ava i n-ai voit s împline ti porunca lor? Cam ai cutezat s murmuri în prostia ta ? Te luptai ca s nu m nînci? Nu te luptai pentru voia ta ? Dac voe ti s te folose ti i s r mîi în via a de mân stare, taie voia ta în toate i supune-te de-o potriv cu fra ii i iat e ti împreun vie uitor cu ei în ob tea m n stirii spre folosul sufletului t u³⁹⁵, c l uzit de P rin ii t i, de marele B trîn

395 Nu în uniformitatea lucrului de împlinit st unitatea vie ii în mân stare, ci în uniformitatea ascult rii de P rin ii din mân stare, care dau fiec rui monah s îplineasc un lucru potrivit cu ceeace este

i de ceilal i. Urmeaz sf tuirii lor cu harul lui Hristos. C ci ei cunosc, frate, mai bine ca tine ceea ce e de folos sufletului t u.

251. *Întrebarea aceuia c tre acela mare B trîn: Cerîndu-i-se de c tre b trînul slujit de el, care era cleric, în vreme ce el însu i nu era cleric, s fac rug ciunea i s binecuvînteze mîncarea, sau fiind îns rcinat cu altele de felul acesta, a întreat dac trebuie s -l asculte în privin a aceasta.*

R spusul lui Varsanufie: Fere te-te de a te bucura pentru cîntea ce i se d , dar arat ascultarea care alung împotrivirea urît de Dumnezeu i de cei ce-L iubesc pe El. ine ascultarea care înal la cer i face pe cei ce o au asemenea Fiului lui Dumnezeu³⁹⁶. Lui se cuvine slava în veci. Amin.

252. *Alt frate (Ed. franc. — Dorotei) a întreat pe cel lalt B trîn: Deoarece am ni te bani (ni te bunuri) i voesc ca o parte s o dau mîn stirii iar alta s racilor,*

de folos lui. To i trebuie s se supun în mod absolut ca lui Dumnezeu, dar pentru a fi condus fiecare spre des vîr ire pe linia potrivit lui, conform talan ilor proprii care trebuie dezvoltat i, dar i a sl biciunilor lui, de care trebuie s în seama. Apostolul Petru merge pe linia lui, Ioan pe a lui, dar fiecare în aceia total d ruire lui Dumnezeu. Dumnezeu n-a f cut pe oameni uniformi i nici nu vrea s -i uniformizeze.

³⁹⁶ Supunerea fiind una cu smerenia urc pe cel ce o are la cer, dup cuvîntul Mîntuitorului: „Cel ce se smere te, se va în l a" (Mt. 23, 12; Petru 5, 6). C ci prin smerenie s-a urcat i Fiul lui Dumnezeu ca om la cer în smerenia i ascultarea total , prin care omul s-a ridicat dincolo de sine, d de Dumnezeu, se deschide total lui Dumnezeu. Pîn e preocupat de sine în sens egoist, nu poate experia pe Dumnezeu i nu-L poate primi. În smerenie se poate uni omul cu Dumnezeu i cu to i, poate cuprinde pe Dumnezeu i pe to i.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

spune-mi P rinte, trebue s -i împart ace tia prin Ava? ³⁹⁷

R spunsul lui Ioan: Frate, cele dintîi r spunsuri i le-am gr it ca unui om care are înc trebuin de lapte (Evr. 5,12). Acum îns cînd vorbe ti de supunerea des vîr it , f i tu ceeace s-a scris: „Deschide gura ta i o voi umplea" (Ps. 80,11). Frate, nu trebuie s înve i dela mine cel mai mic ce s faci, ci ascult ceea ce s-a scris în Faptele Apostolilor despre cei ce-i vindeau ale lor i puneau pre ul lor la picioarele Apostolilor, deci c „împ r eau fiec ruia dup trebuin a ce o avea" (Fapte 4, 35), nu prin ei, ci prin Apostoli. i a a ei sau izb vit de grija banilor i de slava de art . De dore ti deci s ajungi la aceast m sur i s te bucuri de negrije i s te ocupi

de grija de Dumnezeu³⁹⁸, f i tu a a. Frate, foarte pu ine sunt cele de fa de cele ce s-au dat de c tre unii lui Ava Isaia. C ci „îi d deau lui mii de monezi, zicînd: „Folose te-le cînd tii". Nu-i spuneau unde sau cum. Ace tia au f cut un lucru des vîr it i s-au eliberat de griji. Iar tu odat ce a fost voia lui Dumnezeu s vii la bucuria aceasta e ti dator s ai mul umire i s ar i mul umirea ta celui ce poart povara ta. Nu cumva

³⁹⁷ Trad. franc. d scrisorile dela nr. 259 pîn la 338 ca adresate lui Dorotei, ale c rui „înv turi" le-am dat în traducerea româneasc din vol. 9 din Filocalia, p. 463—645.

³⁹⁸ E grije i grije. E grija de noi în ine i deci de ale lumii, prin care satisfacem trebuin ele noastre, i grija de Dumnezeu, care nu mai e în slujba egoismului. Prin cea din urm aruc m asupra lui Dumnezeu grija de noi i El poart grija de noi (I Cor. 5, 7) . A c e a s t a e propriu zis grija de a nu avea grija de noi, de a fi liberi de noi pentru Dumnezeu în care e toat via a noastr de acum i din veci, toat respira ia spiritual , toat siguran a de noi în ine. A avea grije de Dumnezeu e a gîdi mereu la El i la împlinirea poruncilor Lui, prin care înainte m în vie uirea cu El i în grija de semenii, iar prin aceasta împlinind adev rata grij de noi.

sem n torul celor rele s samene în tine gîndul c cel ce a primit banii t i trebuie s -i mul umeasc ³⁹⁹ . Dumnezeu s fac cu tine ceea ce este de folos mîntuirii sufletului t u.

253. *Acela a întrebat pe marele B trîn de trebuie s împart banii (bunurile) prin Ava i cum s -i împart i cui ?*

R spuns: Domnul s te binecuvînteze, fiule. Vrei s fii f r grije i nu vrei, fiind împiedicat de voia ta. Spune numai ce voie ti s se lase ob tei i pe seama celor lipsi i i fii f r grije. Aceasta este ascultarea, s nu ai st pînire peste tine⁴⁰⁰. Ce e mai de pre decît sufletul t u, de care Domnul a spus c e mai de pre decît lumea întreag (Mt. 16, 26) ? i dac l-ai predat pe el lui Dumnezeu i

399 Dac adresatul ar socoti pe conduc torul ob tei dator s -i mul umeasc pentru banii da i, i-ar socoti pe ace tia mai departe ca ai s i i s-ar mîndri pentru fapta ce-a f cut-o. El s-ar fi uitat propriu zis pe sine, ci ar fi dat eului s u o fa mai pioas , mai în el toare, superioar celor ajuta i. i într-un fel i-ar jigni pe cei pe care i-a ajutat. De aceea s nu ne mire cînd cei c rora le-am f cut ceva se arat „nerecun sc tori”, sau cînd arat o recuno tin de sil , fals , pentru c mai au nevoie de noi. Desigur au i aceia o vin . Dar nu contribuim oare i noi la vina lor ?

400 S nu fii st pînit de nimic f r voia ta e o treapt . Dar s nu te la i st pînit în numele Domnului sub pretext c vrei s dispui tu de tine însu i, poate s însemne c e ti st pînit de toate capriciile. Sf. Ap. Petru ne spune: „Tr i i ca oameni liberi, dar nu ca i cum a i avea libertatea drept acoper mînt r ut ii, ci ca robi ai lui Dumnezeu” (I Petru 2,16). Numai în Dumnezeu po i fi liber de tine, deci de toate cele inferioare. Numai în ascultare de Dumnezeu sim i cu t rie m rirea Lui i iubirea Lui care te face liber de toate cele m rginite i te duce la via a adev rat neîngustat . Pe de alt parte a asculta de Dumnezeu înseamn a-L l sa pe El s fie St pîn cu iubirea Lui asupra ta i a nu voi s fii tu însu i st pîn asupra ta închis fa de iubirea Lui. C ci aceasta este o alt robie.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

P rin ilor t i duhovnice ti, de ce mai ov e ti s le încredin ezi lor cele mai neînsemnate ? Vezi cum te r zboesc f r s -i dai seama slava de art i necredin a ? i dac e ti a a, nu le-ai încredin at cu adev rat lor nici sufletul t u i atunci cum a tep i s fii miluit prin ei ? Elibereaz -te de griji, de voe ti s te ocupi cu Dumnezeu eliberat de toate. i eu voi purta grija de a împlini ceea ce ai hot rît. Ocup -te numai f r grije de Dumnezeu. i iart -m pe mine de dragul iubirii⁴⁰¹.

254. *Întrebarea aceluia c tre acela mare B trîn: Spune-mi p rinte, cum ajunge cineva s -i poat t ia voia sa i la starea în care s poat spune: „Iat am l sat toate i am urmat ie" (Mt. 19,27) ? Pentru c am inut pentru mine un mic loc or (o bucat de pâmbnt) pentru între inerea mea fiindc sînt bolnav.*

R spunsul lui Varsanufie: P r sirea voii proprii e una cu v rsarea sîngelui, adic cu a ajunge cineva în lupta de

⁴⁰¹ De ce i i încheie toate scrisorile, cerînd iertare adresatului, de i nu-i gre e te cu nimic ? El n-ar putea fi fericit în Dumnezeu, dac ar ti c cineva a r mas în afar , fiind tulburat de ceva împotriva lui. El trebuie s lupte continuu ca s însenineze sufletul oric rui om cu care a avut o leg tur pe p mînt. De aceea cine nu iart sau nu cere iertare nu poate intra în Împ r ia iubirii. Apoi cine poate spune c a f cut totul pentru altul. Poate c cineva s fie tulburat. Chiar de o gelozie pe cei foarte credincio i i buni i s nu se simt bine v zîndu-i. De aceea cei buni au trebuin a s se socotesc superiori. Dac totu i nu-i pot face s accepte societatea lor în Împ r ia cerurilor, r mîn pe de o parte cu o comp timire pentru ei, dar pe de alta n-au ce s le fac . Intr-un fel aceia se simt „mai bine" în afara societ ii lor. E mai suportabil pentru ei chinul ce le vine din dispre ul bucuriei de bine a celor buni, decît tr irea de sil în societatea lor.

a- i t ia voia sa pîn la moarte^{401 b}. Iar cuvîntul: „Iat am l sat toate i am urmat ie", vorbe te despre des vîr ire i nu despre mici loc oare i pu ini bani. El mai vorbe te i despre gînduri i vreri. Dar tu n-ai ajuns înc la aceast des vîr ire. Cînd te vei apropia, vei auzi ce trebue s faci. Deocamdat ine-te numai de aceasta; fii f r grijii fa de toate lucrurile i grijile. Iar loc orul ine-l deocamdat spre între inerea ta. Domnul Iisus Hristos s te duc la bucuria aceea negrit . C ci El este lumina ve nic ⁴⁰². Amin.

255. *Întrebarea aceluia c tre acela mare B trîn; Roag -te Domnului pentru mine i spune-mi ce s fac c sînt foarte r zboit de curvie i m aflu în primejdia de a ajunge la desn dejde i nu m pot nici înfrîna (dela mîncare) din pricina sl biciunii trupului.*

R spuns: Frate, diavolul, pismuindu-te, a pornit r zboi împotriva ta. P ze te- i deci ochii i s nu m nînci pe s turate. Iar de vin împ rt e te-te pu în pentru sl biciunea de care vorbe ti. Agonise te- i îns smerenia, c prin ea se rup toate cursele vr jma ului (Pateric sf. Antonie 7). Iar eu, cel prea mic, voi pune toat puterea mea s m rog lui Dumnezeu ca s te apere de toat ispita i s te p zeasc de tot r ul. Nu te încovoia, frate, nici nu te preda desn dejdii, c ci aceasta este marea bucurie a diavolului. Ci rugîndu-te neîncetat, zi: „Doamne, Iisuse Hristoase, mîntuie te-m de patimile de ocar ". i vei

401b Adic pîn la moartea ce i se cere i pe care se simte mînat s o suporte pentru binele altuia sau pentru sc paraa lui.

402 Hristos este bucuria negrit , pentru c are în Sine, dragostea negrit fa de noi. Dar aceast bucurie sau dragoste cuprinde în ea i sensul suprem, sau toate sensurile existen ei. Cei r i sînt întuneca i i se afl în întuneric, pentru c n-au nici bucurie deplin i durabil , nici o în elegere adev rat a sensului existen ei.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

afla mila lui Dumnezeu. i a a vei primi putere prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

256. Acela frate, r zboit prin aceea patim a curviei, l-a rugat pe acela mare B trîn s se roage pentru el i s -i spun cum poate ti cineva dac se ispite te de pofta lui sau dela vr jma ul ?

R spuns: Frate, f r osteneal i zdrobirea inimii nimenea nu se poate mîntui de patimi i pl cea lui Dumnezeu. Cînd deci cineva este ispitit de pofta sa e semn c n-a avut grij de sine i i-a l sat inima la cele s vîr ite de el înainte. i a a î i aduce prin sine asupra sa mînia din pofta proprie. Iar mintea, orbindu-se treptat, ajunge din ne tiin s ia aminte la cel pe care-l pofte te i s gr iasc cu el; i n scoce te motive ca s -i gr iasc i s ad împreun cu el i vine pe toate c ile la împlinirea poftei sale. Astfel a l sa gîndul în acestea, înseamn a m ri r zboiul care duce la c dere, dac nu cu trupul m car cu duhul prin învoiri (consim iri). i a a ajunge omul s aprind el însu i focul în sine ca într-o materie. Dimpotriv , omul treaz i în elept care voe te s se mîntuiasc , v zînd de unde-i vine v t marea, se p ze te pe sine cu toat grija de orice amintire rea, ca sa nu z boveasc cu gîndul la patimi, cum se p ze te de priviri i de întîlniri i de orice motiv n scocit, temîndu-se s nu- i aprind sie- i el însu i focul. Iat r zboiul pricinuit de poft , sau de voin a proprie. Iar ispita venit dela diavolul este aceasta: Inima celui ce voe te s se mîntuiasc se teme s primeasc s mîn a⁴⁰³ i prin aceasta se p ze te cu trezvie pe sine de amintirea cea rea i de ocuparea gîndirii cu patimile, ca i de priviri i de

403 î n . . Volos la not : „Sau atacul sau momeala vr jma ului”.

întîlniri. Iar dac nevoia de vre-un lucru îi cere s se
 întîlneasc cu cineva, mai bine se lipse te de acel lucru
 decît s - i piard sufletul. Vegheaz , frate, c ci e ti muri-
 tor i vremelnic. Nu te învoi s - i pierzi via a ve nic
 pentru pl cerea de scurt durat . Ce alt folos îi aduce
 împu iciunea i necur ia p catului decît ru ine i osînd
 i sminteal ? Iar înfrînarea aduce biruin a, cununa i
 lauda. Strînge calul t u în frîul cuno tin ei, ca nu cumva
 privind ici si colo s înnebuneasc dup femei, mai bine
 zis dup b rba i, i s te arunce pe tine, c l re ul lui ⁴⁰⁴.
 Roag -te lui Dumnezeu ca „s întoarc ochii t i ca s nu
 vad stric ciunea" (Ps. 118, 37). Iar de vei dobîndi o
 inim b rbat vor fugi dela tine r zboaele. F -te ustur tor
 ca vinul pentru ran i nu vei lsa s se adune
 împu iciunea i necur ia. Dobînde te plînsul, ca s te
 înstr ineze pe tine de îndr zneala ce destram sufletele
 celor ce au cî tigat-o pe aceasta⁴⁰⁵. Nu arunca pe jos
 unealta f r de care nu se lucreaz p mîntul roditor. Iar
 unealta aceasta este smerenia f urit de marele
 Dumnezeu, prin care se desr d cineaz toate buruenile
 din ogorul Domnului i se pricinue te har celor ce-l

404 Calul e altceva decît c l re ul. Pofta trupului i vrerea p catului
 stîrnit pe aceast poft sînt altceva decît voia subiectului, adev ratul
 st pîn peste toate cele din care se constituie omul, de i voia
 subiectului poate ceda i se poate pune într-o anumit m sur în
 slujba poftei i a p catului. Subiectul e tîrît oarecum f r voia lui, sau
 cu o jum tate de voie, în cele pe care pe de alt parte, le simte
 contrare lui, putînd fi dus prin repeti ie pîn la moartea lui sufle-
 teasc , încît omul s devin aproape un fel de automat, sau de obiect
 purtat de impulsuri refulate încoace i încolo.

405 E îndr zneala obraznic i nesim it care face sufletul tocit i în
 stare s rîd de toate sentimentele delicate, de tot respectul pentru
 valorile superioare.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lucreaz prin ea⁴⁰⁶. Smerenia nu cade, ci ridic din c dere pe cei ce o au.

Îmbr i eaz cu toat inima plînsul, c ci el este so ul bunei lucr ri. Sile te-te s tai voia ta în toate. C ci aceasta se socote te drept jertf a omului. Aceasta este de care s-a spus: „C pentru tine ne d m la moarte toat ziua; socotitu-ne-am ca ni te oi spre junghiere”⁴⁰⁷ (Ps. 43,24). S nu te mole e ti pe tine în întîlniri i convorbiri, c ci acestea nu te vor l sa s înaintezi dup Dumnezeu. Chinue te- i mult sim urile tale: vederea, auzul, gustul, mirosul, pip itul i vei înainta prin harul lui Hristos. C ci nu ajunge cineva martir (martor) f r chinuri. C ci i Domnul a spus: „întru r bdarea voastr ve i cî tiga sufletele voastre” (Lc. 21, 19). Iar Apostolul zice: „întru r bdare mult , în necazuri” etc. (II Cor. 6, 4). Ia seama s nu ar i Chaldeilor comorile casei tale, c ci în acest caz te vor lua prizonier pentru Nabucodonosor, împ ratul Babilonienilor (4 Împ. 25). Calc în picioare patimile, gîndindu-te totdeauna la r spunsul acesta, ca s nu fii c leat în picioare i s fii chinuit de ele cu

⁴⁰⁶ Smerenia sus ine o sensibilitate delicat în om chiar fa de fiin a lui proprie, chiar fa de trup, tiind c chiar acesta e un organ plin da taine dat omului de Dumnezeu pentru a-i fi un mediu de manifestare a sentimentelor curate i faptelor bune ale sufletului. C ci smerenia e opusul obr zniciei grosolane, care pe toate le murd re te, care n-are respect de nimic, pentruc nu în elege nimic din realitate, pentru c nu vede în nimic prezen a lui Dumnezeu.

⁴⁰⁷ A- i t iat voia înseamn a înceta s tr e ti pentru tine, înseamn s te jertfe ti. Dar eul prin care tr e ti patimile egoiste, este un eu de suprafa , un eu prin care nu te tr ie ti în adîncul, în plin tatea i autenticitatea ta. Acest eu de suprafa trebue omorît, pentru ca s ias la suprafa adev ratul t u subiect în comuniune cu Dumnezeu i cu semenii.

putere⁴⁰⁸. Fugi de ele ca un cerb de plase, ca s nu te sfi ie ca pe un miel. Nu te teme de ei, c ci nu au putere. Domnul nostru Iisus Hristos i-a sl bit⁴⁰⁹ i i-a f cut f r putere. Dar nu dormi. C ci de i sint pe jum tate mor i, ei nu dorm. i nu te lenevi, c ci nici ei nu se lenevesc. D pu in mîna ta P rin ilor t i, care voesc s te smulg din noroiul r u mirositor⁴¹⁰. Adu- i aminte c „mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului (Iacob 5, 16).

S nu judeci pe cineva (Mt. 7, 1); s nu dispre ue ti, sau s sminte ti pe cineva. Nu gîndi despre cineva cele ce nu le-ai v zut la el. C ci acestea sint spre pieirea sufletului. Ia aminte la tine i a teapt moartea care vine. Spune- i ie cuvîntul fericitului Arsenie: „Arsenie, pentru ce ai ie it (din lume)? (Pateric, Arsenie 40). Învă ce-ai venit sa cau i aci ? Alearg spre Iisus, ca s -L apuci. De vrei s te mîntue ti, iu e te- i pasul, ca s te afli în aceast bun împreun vestire cu sfin ii B trîni. De vrei s înaintezi,

408 Sau e ti c leat în picioare de patimi, sau stai în picioare înînd patimile sub c lciul t u i pîn la urm desfiin îndu-le. Omul nep tima e ochiul liber, omul tare, omul neîncovoiat, omul care se mi c dup voia sa cea adev rat . El st în picioare chiar în fa a lui Dumnezeu, c ci Dmnezeu nu-l robe te, ci îl iube te. Dac I se închin , I se închin din iubire i recuno tin pentru tot ce i-a dat i- i d . Dac e rob lui Dumnezeu, nu e rob de fric , ci în acela timp fiu care-L iube te din libertate. E robia fiului d ruit total Tat lui iubitor din iubire.

409 Domnul Iisus Hristos i-a sl bit pe demoni, înt rind firea omeneasc din El i comunicîndu-ne, în temeiul comunit ii de fire i al iubirii Lui fa de noi, i nou aceast t rie.

410 Omul are mîn . nu e ca animalul s u ca obiectul care e luat i mînat f r s - i dea mîna. Prin mîn se arat voin a lui de a primi ajutor, de a r spunde iubirii ajut toare. Prin mîn arat voin a lui de conlucrare cu cel ce vrea s -l ajute, s -l ridice la starea lui din starea mai joas în care se afl . Omul nu se ridic singur din starea inferioar în care se afl dar nici nu poate fi ridicat real f r voia lui. Aceasta n-ar fi i o ridicare sufleteasc a lui. Viitorul so „cere mîna" viitoareii so ii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lucreaz . Rîvne te s fii cu sfin ii, sl vit în slava cea
negr it i nu cu dracii în pedeapsa cea negr it . Dore te
s fii în Împ r ia cerurilor i nu în gheena focului.
Dore te s auzi: „Veni i binecuvînta ii P rintelui Meu”
(Mt. 25, 35) i: „Bine, slug bun i credincioas ” (Mt.
25, 31) i s nu auzi: „Du-te dela Mine slug blestemat
i lene ” (Mt. 25, 26 i 41). A Domnului e slava în veci.
Amin.

257. *Întrebarea aceleia c tre acela mare B trîn:*
Avînd multe p cate, voesc s m poc esc. Dar din
pricina sl biciunii trupului nu-mi pot însu i nevoia a
P rinilor. Te rog s -mi spui cum pot pune început ?
Porunce te i l mure te-m ce înseamn ce ai spus în alt
r spus: „S nu ar i Babilonienilor comorile casei tale,
pentru c în acest caz vei fi dus în prinsoare în Babilon”.

R spunsul lui Varsanufie: Frate, sînt unii s raci pe care
Domnul i-a fericit (Mt. 5, 3). Sînt cei care au lep dat
avu iile lor, adic toate patimile, i s-au golit pe ei de ele
pentru numele Domnului. Ace tia sînt adev ra ii s raci i
ei au fericirea. i sînt al i s raci care n-au dobîndit nici-un
bine. Pe ace tia i-a amenin at, zicînd: „Duce i-v dela
mine, blestema ior” (Mt. 25,41). Cel ce are astfel de
avu ii i e îngreunat de ele, s se lapede de ele i va sc pa
de griji. Deci de voe ti s pui început, poc e te-te. Afl
ce a f cut desfrînata, care a sp lat cu lacrimi picioarele
St pînului (Lc. 7, 38). Plînsul spal pe om de p catele
lui⁴¹¹. Dar el nu-i vine decît cu osteneal , prin mult

411 Cel ce plînge din durere pentru p catele sale, i i înmoaie fiin a,
intr om adev rat în comunicare cu Dumnezeu i cu semenii, a ie it
din starea rigid i egoist a p catului, e ca un om nou. S-a sp lat, a
înl turat de pe el rugina care-l învîrto a i-i acoperea fa a adev rat ,

ocupare cu Dumnezeu, prin rbdare i prin gîndirea la înfrico toarea judecat i la ru inea ve nic ⁴¹²; i prin lep dare de sine. C ci însu i Domnul a zis: „Cel ce voe te s vin dup Mine, s se lapede de sine i s - i ia crucea i s -Mi urmeze Mie" (Mt. 16, 24). Iar a se lep da cineva de sine i a- i lua crucea înseamn a- i t ia în toate voia sa i a primi nesocotirea din partea altora.

i pentru c ai spus c suferi de sl biciunea trupului i c nu po i face nimic, f dup puterea ta ca s tai pu în din pîne i din b utur . C ci Dumnezeu a primit cei doi b nu i ai v duvei i s-a bucurat de ei mai mult decît de toate darurile (Mt. 12, 4). Deprinde neîndr znirea i te vei mîntui. P ze te r spusurile de mai înainte i pe acesta ca pe lumina ochiului, iar prin cuvîntul: „Nu ar ta comorile tale Babilonienilor", am numit pe demoni, cît vreme tu ai socotit c în r spusul meu e vorba de oameni. C ci dracii v d i se înfurie împotriva ta i te r zboesc pe tine prin slava de art , iar pe cei mai simpli prin sminteal . Iar tu vei purta r spunderea pentru amîndou . Dar celor ce pot s aud i s p zeasc aceste r spusuri, ele le sînt spre bucurie i folos, îns tot lucrul bun pe care-l faci, sile te-te s -l ascunzi. C ci atunci î i va fi de folos⁴¹³. Domnul s te în elep easc prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

de om adev rat, comunicativ. S-a f cut om sim itor, care nu mai poate continua via a nesim it în p cat.

412 Cel trimis de judecata din urm la iad, e descoperit cu toate faptele lui de ru ine în fa a tuturor, fapte pe care nici un ra ionament sofisticat nu le mai poate acoperi pentru vreunii naivi. Iadul va fi i locul celor cinci, care- i recunosc f r ru ine caracterul urît al faptelor lor. E resemnarea într-o stare de scîrb pe care i-o recunosc to i în mod reciproc.

413 Dac îi s ar i faptele tale bune, îi umile ti pe alii i nu dovede ti c Cel ce i-a dat puterea s le faci e Dumnezeu. De aceea

258. *Întrebarea aceleuia c tre acela mare B trîn: Roag -te pentru mine P rinte, c tare m chinue gîndul curviei, alfricii i al mole elii (al plictiselii). Cînd v dpe fratele fa de care sînt r zboit, gîndul îmi spune s stau de vorb cu el, ca nu cumva, nestînd de vorb , s între prin aceasta la b nuial . i simt c dracii m tulbur i m tem foarte de aceasta.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, dracii î i pricinuesc gînduri de fric , de mole eal i de curvie, pentru c nu e ti deprins cu r zboaele vr jma ului. Stai tare cu inima în fa a lor. C ci atle ii nu se încununeaz dac nu lupt ; dac nu se dovedesc proba i în r zboaele pentru împ rat, nu se pream resc, cum s-a întîmplat cu David. Oare nu psalmodiezi: „Cerceteaz -m , Doamne, i m încearc . Aprinde r runchii mei i inima mea" (Ps. 25, 2). i nu zici iar i: „De s-ar rîndui împotriva mea tabere, nu se va teme inima mea. De s-ar porni împotriva mea r zboi, eu i atunci n d jduesc" (Ps. 26, 5—6) ? Iar despre fric zice: „Chiar de voi umbla în mijlocul umbrei mor ii, nu m voi teme de rele, ca Tu cu mine e ti" (Ps. 22, 4). i despre mole eal zice: „De se va sui peste tine duhul celui ce st pâne te, s nu la i locul t u" (Ecl. 10, 4)^{413 b}. Nu voe ti s te faci probat ? „C ci b rbatul

a spus Mîntuitorul: „Cînd ve i fi f cut toate acestea spune i: Slugi nevrednice sîntem, ceea ce eram datori s facem am f cut. "

413 b Diavolul caut s spun st pînire peste om prin toate p catele i patimile. Omul e chemat s lupte pentru a sc pa de orice form de stîpînire a lui, pentru ca înl turînd orice acoperi al celor relative, care îl pot st pîni, s afle în comuniune nemijlocit cu Dumnezeu cel absolut, nespun planului celor relative, libertatea iubirii depline, C ci Dumnezeu fiind iubire, nu face pe om rob, nu-l stîpîne te propriu zis, cînd omul ajunge sub vreo st pînire, s-a desp r it de Dumnezeu,

nedeprins (neispitit) e neprobat" (Agrapha nr. 90). R zboaele fac pe om probat⁴¹⁴.

Aceasta e lucrarea monachului: s rabde r zboaele i s se împotrivesc cu b rb ia inimii⁴¹⁵. C ci fiindc nu cuno ti uneltirile lor, îi i pricinuesc gânduri de fric i-i mole esc inima⁴¹⁶. Dar trebuie s tii c Dumnezeu nu îng due r zboiul i ispita venite asupra ta mai mult decât le po i r bda. Aceasta te înva Apostolul, zicînd: „Cre-dincios este Dumnezeu care nu va va l sa sa fi i ispiti peste puterea voastr " (I Cor. 10, 13). De multe ori am fost i eu cumplit ispitit, frate, în tinere ea mea de c tre dracul curviei. Dar m-am ostenit, luptînd cu gândurile i împotrivindu-m lor i neînvoindu-m cu ele; c ci puneam înaintea ochilor mei chinurile ve nice. i f cînd eu aceasta în fiecare zi vreme de apte ani m-a u urat Dumnezeu de ele. Acestei ispite îi pune cap t rug ciunea

s-a l sat supus domniei for elor inferioare care întrerup leg tura lui cu Dumnmezeu.

414 Omul probat e om tare. El devine tare dac rezist ispitelor. Acesta e sensul prob rii. Împ r ia cerurilor e a oamenilor tari, proba i, care au ajuns de necl tinat de ispitele de pl cere i de durere; care nu se las lua i în st pînire de nimic, ci st rue în comuniunea liberei iubiri cu Dumnezeu.

415 Omul progresat duhovnice te este, în acela timp puternic i sim itor; are o inim plin de b rb ie, dar i de delicate e. E puternic sau ferm în delicate ea, în bun starea, în cur ia lui. N-are în el nimic grosolan, trivial. i e statornic în aceast stare în aceasta st puterea i delicate ea lui, sensibilitatea lui ferm pentru tot ce e bun i contrar pentru tot ce e r u. „Dragostea niciodat nu cade" cu toat delicate ea ei sau pe m sura delicate ei ei. Dar paradoxul mai are i alt sens: omul progresat duhovnice te e aspru cu sine i delicat cu al ii.

416 Aceasta poate avea dou în elesuri: demonii îi i aduc gânduri ispititoare pentru c nu le cuno ti rafinatele uneltiri; sau Dumnezeu îi las s fac aceasta pentru a spori i tu în cunoa terea subtilit ilor binelui ce se pot opune subtilit ilor mincioase ale r ului. Dar aceste dou cauze se pot afla împreun la Iov.

neîncetat , înso ita de plîns. Iar tulburarea i-o pricinuesc dracii din pism . i dac le-ar sta în putin te-ar alunga i din chilia ta. Dar Dumnezeu nu le îng due s pun st pînire pe tine. De aceea nici nu au putere. Dumnezeu te-ar putea u ura degrab , dar în acest caz n-ai putea s te împotrive ti nici altei patimi. Deci nu te l sa sl bit de demoni ca s prive ti la acea fa de care e ti ispitit sau s intri în vorb cu acela, ci chiar daca ai ajunge f r voia ta s te întîlne ti cu el, trage- i privirea dela el cu fric i cu hot rîre i s nu- i predai auzul glasului lui. i dac acel frate ar intra în vorb cu tine dela sine, sau s-ar a eza lîng tine, f r s tie (c te ispite te), dep rteaz -te de el cu iscusin , în chip cuviincios, f r grab . i spune gîndului t u: adu- i aminte de judecata cea înfrico toare a lui Dumnezeu i de ru inea ce-o vor suferi cei ce fac cele urîte. i lupt împotriva gîndului t u. i vei afla ajutor în rug ciunile sfin ilor i Dumnezeu te va milui. Nu fi copil cu mintea, ci „fi copil în r utate, iar la minte fi des vîr it" (I Cor. 14, 20). Ia aminte, frate, la tine însu i, cum vei r spunde lui Dumnezeu,

259. *Acela l-a rugat pe acela mare B trîn, zicînd:*

Roag -te pentru mine, P rinte, c sînt am rît în toate i am mult nevoie de bun voin . C ci se seam n în mine gînduri care-mi zic: „Du-te într-un loc str in i acolo te vei mîntui. Dumnezeu, prin rug ciunile voastre, s nu le lase s pun st pînire pe mine.

R spuns: Frate, blestemat este cel ce a sem nat în inima ta astfel de gînduri, ca s calci poruncile, p r sind locul acesta. Acesta este diavolul. C ci o face aceasta îndemnîndu-te s ar i c ai dreptate. Iar prin aceasta rîde de tine, fîcîndu-te sminteal multora. De aceea suport judecata acestora. Iar acestea le p time ti din lenevie i

slav de art . C ci spui: plec în loc str în, suport ocara. Dar cum se face c auzind doar c un singur frate a spus contra ta un singur cuvânt, inima i se tulbur i nu vrei ca cineva s afle c ai gre it ? Dracii fac s se nasc în tine împreun cu lenevia i slava de art , ca s - i piard sufletul. Fii încredin at în Domnul c dac n-ar fi fost mîna lui Dumnezeu i rug ciunile robilor adev ra i ai lui Dumnezeu de aici, n-ai fi putut s r mîi în mîn stirea aceasta un an întreg. Dar tu ca un orb, nu vezi. Nu vezi binefacerea pe care Dumnezeu a f cut-o cu tine i o face prin rug ciunile sfin ilor i a fericitului Avraam care i-a spus ie i fratelui t u: „De ve i st rui în locul acesta, m ve i avea pe mine ca rug tor pentru voi". Fiule, ia aminte la tine cu toat grija i lupt cu gîndurile ca s nu te leneve ti, nici s cazi în slav de art , nici s se înc p îneze voia ta în ceva. i nu primi gîndurile sem nate în tine odat cu îndemnul de a te îndrept i, c ci prin aceasta vei c dea cu c dere mare. Fii încredin at c oriunde ai pleca dela o margine a p mîntului la alta, nu te vei folosi a a ca aici. C ci rug ciunea P rin ilor de aici î i este asemenea ancorei unui vapor. Agonise te t rie i alung dela tine îndr zneala care aduce toate relele în om; i las grija oric rui lucru. i atunci vei fi liber pentru Dumnezeu. i mori fa de orice om. Aceasta este înstr inarea⁴¹⁷. ine la nesocotirea ta de c tre al ii i

417 A prefera un loc altuia, sau un om altui om, înseamn a ine la cele din lumea aceasta, a socoti c mîntuirea depinde de un loc sau de un om din lume. Dumnezeu e pretutindeni. Cel preocupat intens de Dumnezeu n-are nevoie s schimbe locurile, sau oamenii, nu pune pasiune în aceasta. i cere s mori fa de oameni în ceasul de a nu- i face dependent fericirea i mîntuirea de aci, nici de a c uta la p catele lor, la pl cerile ce i le pot produce, la ceeace se poate exploata din ei. Dar aceasta înseamn totodat a nu- i sminti, ci a le face bine cînd e cazul, sau a te interesa de mîntuirea lor; a nu fi interesat lume te de tine.

vei avea gîndul t u netulburat⁴¹⁸. S nu te socote ti pe tine c ai f cut vre-un bine i plata ta va fi p zit neatins⁴¹⁹.

i peste toate acestea, adu- i aminte c nu vei întîrzia mult timp în trup. Sile te-te s po i spune în ceasul acela: „Sînt gata i nu sînt tulburat" (Ps. 118, 60). Frate, f r osteneal nu e cu putin a ajunge la via . i f r lupt nimenea nu se încununeaz . Bat -te, luptînd s te mîntue ti i te va ajuta Dumnezeu, care voe te „ca tot omul s se mîntuiasc i la cuno tin a adev rului sa vin " (I Tim. 2, 4). El s te miluiasc , fiule, ca s te predai cu rîvn lucr rii Lui. C a Lui este mila, puterea i slava în veci. Amin.

260. *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: P rinte, ce este ceeace ai spus, c n-a fi putut r mîne nici m car un an în mîn stire ? i roag -te pentru mine Domnului. C ci îndat ce m culc, vine asupra mea demonul, în bu indu-m . Am nevoie de iubirea ta de oameni.*

R spunsul lui Varsanufie: Ceeace i-am spus, c de nu erau rug ciunile P rin ilor, nu ai fi r mas în mîn stire nici m car un an, i-am spus-o în de ob te despre monachi. C ci nu to i care sînt în mîn stire sînt monachi, ci cel ce face lucrul monachului. Pentru c s-a spus: „Nu tot cel ce-Mi zice Doamne, Doamne, va intra

418 Nu te va sup ra gîndul c nu e ti luat în seam . Vei r mîne calm i vei putea cugeta la Dumnezeu în loc s te agi i pentru tine. Te-ai ridicat, mai presus de tine cel de la suprafa , g sindu-te pe tine cel adev rat.

419 Nu c uta plata dela oameni i vei avea plat , adic nu c uta plat în mod egoist i vei avea plat în bucuria altruismului t u, a d ruirii tale lui Dumnezeu, din care-i vine toat puterea altruismului; în bucuria de a te afla în comuniune cu oceanul bun t ii dumnezeu ti ce se revars în to i cei deschi i lui Dumnezeu.

în Împ r ia cerurilor, ci cel ce face voia Tat lui Meu care este în ceruri" (Mt. 7, 21). De ce î i rîzi de tine, frate nenorocit ? C ci întrebi i nu st rui. Ci întrebînd iar i, le spui altora, c utînd slava de art , c utînd s plăci oamenilor. i prin aceasta e ti împiedicat îndat dela înaintare. Pentru aceasta culcîndu-te e ti ispitit i vine asupra ta demonul care te în bu e. i pentru aceasta îng due Dumnezeu s fii pedepsit prin îndep rtare, ca s te oc re ti pe tine însu i ca un monach. Dar tu nu în elegi, frate. Acesta e timpul ce ni s-a dat de a cerceta patimile noastre i de a ne tîngui. Cînd ezi în chilia ta i e ti supus ispitelor oc r te-te pe tine în toate i arunc neputin a ta înaintea lui Dumnezeu. i El te va ajuta i-i va da putere ca s spore ti întru El.

261. *Întrebare a aceluia i cererea rug ciunii c tre cel lalt B trîn: Pentru numele Domnului, roag -te pentru mine, ca s m izb vesc de patimile de ocar i de slava de art , c m întineaz în orice lucru pe care socotesc c -l fac bine. i te rog s -mi spui: cu ce scop trebuie s fac cineva pomenirea sfin ilor ? i cum poate scoate cineva r ul ce-l are în sine ?*

R spunsul lui Ioan: De voe ti s te izb ve tide patimile de ocar , taie dela tine îndr zneala fa de orice om; i mai ales fa de cei spre care vezi c înclin inima ta prin patima poftiei. Prin aceasta te eliberezi i de slava de art . C ci slava de art e soa a dorin ei de a pl cea oamenilor. i dorin a de a pl cea oamenilor e soa a îndr znelii. Iar îndr zneala este pecetea tuturor patimilor⁴²⁰. Iar cel ce face pomenirea sfin ilor f r slava

⁴²⁰ Indr zneala e contrar sfielii i respectului fa de taina omului. Ea trece peste om în mod grosolan ca peste un obiect. Ea ispite te pe cel slab, se joac cu el f r nici-o sfial , îl am ge te, îl exploateaz .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de art , socotind c o face aceasta din îndemnul lui Dumnezeu, i nu dela sine însu i, se face împreun p rta cu ace tia i ia plata dela St pînul lor⁴²¹.

Iar ceeace îl ajut pe cineva s scoat din sine r ul ce-l are în sine este grija de mîntuirea sufletului i iubirea fa de Dumnezeu i poc in a sincer .

Ascult , fiule, i din cele ar tate în elege cele near tate. Cînd ai vre-o suferin în trup, te înfrînezi dela lucrurile care te vat m ; dar atunci de ce nu lup i s te înfrînezi i cînd sufer sufletul ? E nevoe i atunci de mult silin i durere, cum zice Apostolul: „Îmi asupresc trupul si-l duc ca pe un rob" (I Cor. 9, 27). Folose te puterea ta i Dumnezeu te va ajuta prin rug ciunile sfin ilor^{421 b}. C ci înseteaz s vaz mîntuirea noastr Cel ce s-a jurat pe Sine c „nu voe te moartea p c tosului, ci ca s se întoarc i s fie viu" (Ez. 18, 23).

Mult putere urc din locul acesta dela rug ciunile slujitorilor adev ra i ai lui Dumnezeu pentru noi to i; c ci sînt încredin at c nu-i ru ineaz Domnul. Adaug i tu cei doi b nu i ai t i i-L vei bucura pe El ca i v duva aceea. i leag barca ta de corabia P rin ilor t i i te vor

Ea aprinde i sus ine patimile în cel ce îndr zne te i îl trage i pe cel lalt la suprafa a fiin ei lui. Îndr zneala e superficialitate i trivialitate. Ea deschide u a tuturor p catelor i patimilor, ne inînd seama c prin aceasta le d drumul s n v leasc în sanctuarul fiin ei omene ti. Ea nu se teme nici de Dumnezeu. Îndr zneala e dovada înso irii superficialit ii i grosol niei cu suprapre uirea eului propriu.

421 Ia plata dela Domnul sfin ilor pentru c pomene te pe cei iubi i de El. C ci prin aceasta intr i cel ce face aceasta în comuniune cu ei, în unire cu ei, împ rt indu-se i ei de iubirea ce o are Dumnezeu fa de ei. Dac Dumnezeu iube te pe oameni pîn ce sînt înc p c to i i de aceea vrea s -i mîntuiasc , cu atît mai mult îi iube te pe cei ce fac voia Lui din ascultare i iubire fa de El.

421 b Concur în mod activ silin a omului, Dumnezeu i rug ciunile sfin ilor. Toate se adun spre mîntuirea fiec ruia.

cîrmui spre Iisus⁴²², care poate s - i h r zeasc smerenie, putere,^{422 b} în elegere, cunun , veselie. Amin.

262. *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn: Fiindc sînt mai tîn r i f r minte i mi s-a încredin at o slujire, te rog, P rinte, s ceri pe seama mea mai întîi în elegere, ca s pot face lucrul a a cum trebuie i s spun un cuvînt i s tac la vremea potrivit i ca în cele ce am îndoial s chem pe Dumnezeu i rug ciunile tale ca s m ajute i s nu r t cesc.*

R spunsul lui Varsanufie: E mare bucurie s cear cineva un lucru cu frica lui Dumnezeu. Acesta va îndr zni (s cread) c cererea lui se va împlini⁴²³. Dar

422 Într-o mîn stare urc , împletite în mod continuu, rug ciunile vie uitorilor spre Dumnezeu. Aceasta îl face pe fiecare prezent în ea în mod deosebit. Rug ciunea aceasta a tuturor îi une te pe to i între olalt icu Dumnezeu. Acisobornicitatea Bisericii e înf ptuit într-un mod **deosebit de accentuat. i în ea are loc nu numai o unirea** vie uitorilor din ea, ci i a lor cu sfin ii i cu to i cei vii din lume, pomeni i în rug ciunile lor. Un loc asem n tor este i loca ul oric rei biserici, unde, se fac des rug ciuni în comun i se pomenesc sfin ii, mor ii i rudeniile i cunoscu ii celor din biseric . Rug ciunea ta, intrînd în acest puternic curent suitor al rug ciunii comune, e dus i ea la Dumnezeu de c tre el.

422 b Puterea dat nou de Hristos devine puterea noastr , care e i efort al nostru. Nu se poate desp r i între puterea lui Hristos i efortul nostru i între darurile lui Hristos i virtu ile noastre.

423 Aceast îndr zneal c tre Dumnezeu este altceva decît îndr zneala fa de oameni. Ea nu înseamn con tiin a superiorit ii i superficialitate, c ci cine se poate socoti, dac cuget serios la sine, superior lui Dumnezeu i cine poate r mînea în astfel de superficialitate ? Ea e încrederea copilului în iubirea tat lui s u; încrederea omului duhovnicesc c Dumnezeu îl va sc pa din necazul ce-l împresoar . Ea e îndr zneala înso it cu frica, sau cu recunoa terea nesfâr itei puteri i iubiri a lui Dumnezeu, care nu trebuie dispre uit .

ascult frate!Dac ceri s mîn pentru ogorul t u,cultiv -l
pe acesta ca s -l preg te ti pentru primirea
semin ei. C ci despre p mîntul cel prea bun i cultivat se
spune c a dat cîte „o sut " de roade pentru una (Mc. 4,
8). Cît despre datoria de a nu împiedica puterea mea s
fac cît pot, nu o voi împiedica pentru porunca lui
Dumnezeu, dar m rturisesc sl biciunea mea de a nu
putea s d ruesc cît cere ea. De aceea sînt un nevrednic.
Dar dac crezi, vei lua prin credin a ta nu numai atîta cît
î i pot d rui pe m sura mea, ci cît ai nevoie⁴²⁴. C ci
cunoa te Dumnezeu cele de care ai nevoie înainte de a cere tu
(Mt. 6, 8)⁴²⁵. Nu te îndoie deci i cred c
Dumnezeu î i va da nu pentru mine, ci pentru credin a ta.
Înainte de toate smere te-te înaintea lui Dumnezeu. „C ci
celor smeri i le d har" (Prov. 3, 34) în Hristos Iisus.
Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

*263. Acela a întrebat pe cel lalt B trîn: Cum s m folosesc de
în elesul acestui r spus al B trînului ?*

⁴²⁴ Dumnezeu ne cere nou numai cît putem. Dar noi nu d m nici cît
putem, datorit mole elii noastre, pricinuit de voia noastr . De fapt
nu vrem s d m cît putem. Chiar dac a da cît pot, aceasta ar fi i ea
cu mult sub ceea ce e necesar pentru cur irea mea de p cate, pentru
mîntuirea mea. Dar mila lui Dumnezeu împline te nu numai ce nu
pot de fapt s dau ci i ceea ce lipse te din ceea ce pot s dau. Se cere
numai s crezi în d rnicia Lui. Aceasta este îndr zneala credin ei. i

Dumnezeu va da, datorit credin ei, nu numai pe m sura credin ei
noastre, ci cît ne e de nevoie.

⁴²⁵ Dumnezeu ne d chiar mai mult decît cerem noi, c ci noi nu
cunoa tem nici m car cele ce ne sînt de trebuin . Tat l d copilului
mai mult decît b inue te el în cererea lui nepriceput . C ci tie mai
mult decît copilul ceea ce îi trebue. Dumnezeu se, mul ume te s
manifest m con tiin a c toate ne vin dela El.

De vrei s' afli cum s' te folosești de în eșul acestui r' spus al B' trîului, el este a a: Cînd voești s' vorbești sau s' faci un lucru, adu-ți aminte de numele B' trîului i Dumnezeu va semna în inima ta ce trebuie s' faci sau s' gr' ești. Dar cu smerenie, ca s' nu pierzi darul acesta⁴²⁶.

264. *Întrebare a aceluia c' tre acela mare B' trîn: i-ai făcut mil', P' rinte, cu sl' biciunea mea i-mi-ai dat sfatul ca în toate cele ce voi zice sau voi face s' chem numele lui Dumnezeu i rug' ciunile tale. Urmînd acestui sfat iat' c' umblu bine i m' silesc s' lucrez sau s' vorbesc dup' voia Lui. Dar mi se întîmpl' ca din lenevie s' uit uneori aceasta. De aceea te rog s' -mi ceri dela Dumnezeu trezvie i s' nu m' lase s' r' t' cesc dup' voia mea. Te mai rog ca dac', chemînd pentru un lucru numele lui Dumnezeu i cerînd rug' ciunile tale, r' mîn' în îndoial' cum s' lucrez sau s' nu lucrez, s' -mi spui ce trebuie s' fac pîn' la urm' ? Si iar i dac' se întîmpl' s' fîu întrebat despre un lucru înainte de a chema pe Dumnezeu, sau de a m' gîndi ce s' spun, i dac' cel ce întreab' voește îndat' un r' spus, luat astfel pe scurt, ce s' fac' ? i-ti mai cer s' te rogi s' -mi pot st' pîni ochii, c' hoin' resc de multe ori.*

R' spus : Dac' primești te cineva o porunc' sau o p' rere sau un r' spus dela P' rin' i despre vre-un lucru i din uitare sau lene nu-l împlinești, cunoscînd c' a greșit, s' se poc' iasc' i-l va ierta pe el Dumnezeu. Dar de ce ai scris, frate, numai despre trezvie ? Eu m' rog pentru tot darul cel bun, ca s' i-l h' r' zeasc' Dumnezeu i ca s' r' mîn' cu tine în veac. Iar de i se întîmpl' s' trebuiasc'

426 Gînde-te-te la B' trîn' i te va face s' -i dai seama cum ar lucra sau cum ar gîndi el i s' te silești, din puterea lui Dumnezeu, s' faci la fel.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

s faci un lucru dup ce ai chemat pe Dumnezeu i ai cerut rug ciunile sfin ilor i ai r mas totu i în îndoial , f -l, c ci aceasta e voia lui Dumnezeu i eu îl voi ruga pe El pentru acel lucru. Iar dac , întrebat fiind, i se cere s r spunzi îndat , dat fiindc nimic nu se mi c mai repede ca mintea, trimite-o la Dumnezeu i El î i va da ce s r spunzi f r grij ⁴²⁷.

Ceeace p ze te ochii de hoin real i omul întreg de orice r u este smerenia. Ea este unul din marile daruri de care i-am spus c le cer pentru tine, dac adaugi i tu puterea ta. Ia aminte la tine i însu i Dumnezeu î i va da mâna i va face mila Lui cu tine ^{427b}.

265. Cererea aceuia c tre acela mare B trîn: Te rog, prea milostive P rinte, ia seama la orbirea sufletului meu. i te rog iar i s ceri pentru mine lumina în inima mea, ca s pot deosebi judecata dreapt de cea întru ascuns sucit ; pentru c m tem s -i cred ei ⁴²⁸. C ci îmi dau seama c de multe ori nu v d c înf i ez cuiva un lucru cu patim . i mi-am cercetat gândul s

⁴²⁷ Dumnezeu, cu care mintea ta se poate pune îndat în leg tur ., te va face s r spunzi în mod cump nit i plin de r spundere întreb rii ce i se pune.

^{427b} Dac nu iei aminte la tine, dac e ti împr tiat în tot felul de lucruri, nutepo iîntîlnicu Dumnezeu inupo iprinde ajutorulce i-l d , spresporirea ta duhovniceasc . Un astfel de om nu are smerenie, c ci nu se întîlne te cu m rimea puterii lui Dumnezeu în taina fiin ei sale.

⁴²⁸ Termenul grec μ are i în elesul de gând, dar i de judecat . Amîndou implic i o preferin pentru bine sau pentru r u. De aceea poate exista i o judecat sucit , erpuit în ascuns, dar dîndu- i la suprafa o aparen de dreptate, de logic . Chiar cel ce o formuleaz î i d în parte seama c judecata lui, la aparen dreapt , e în ascuns viclean , în el toare, sucit . P rin ii duhovnice ti ai R s ritului au fost foarte preocupati de mijloacele prin care pot fi deosebite aceste judec i sucite de cele drepte.

v d dac îi place s se înf i eze un lucru înfelul acesta, prin altul, f r s recunosc c i eu l-am înf i at altuia a a i c aceasta nu i-a pl cut. Se mai întâmpl iar i c nu mi se pare c încep s fac sau s spun un lucru cu patim , dar între timp, în vreme ce-l fac sau îl spun, gândul meu se îndulce te de el. Ce voi face, deci, tic losul de mine ? Dar i în alt chip m sup r lucrarea patimei acesteia, mai bine zis inima mea iubitoare de slav . C ci se întâmpl c îmi vorbesc unii despre un lucru i înainte de a-l face al ii, se une te cu ei i se îndulce te, ca pricepîndu-l cu gândul meu⁴²⁹. Te rog, P rinte, roag -te s mi se dea putere s tac. C ci m mir cum tie inima mea c toate acestea sînt nimic, ba îl i golesc pe om de tot binele, pentru c se îndulce te de ele.

R spunsul lui Varsanufie: F r osteneala inimii nu ajunge cineva s deosebeasc gîndurile⁴³⁰. Deci eu m rog lui Dumnezeu s -i dea ie aceasta. S se oboseasc inima ta pu în i Dumnezeu î i va da ceea ce ceri. i în toate acestea e la fel. Cînd î i va h r zi Dumnezeu darul acesta, vei deosebi prin Duhul Lui, cu rug ciunile sfin ilor i cu osteneala dureroas a inimii, gîndurile

429 E vorba în aceste propozi ii de patima slavei de arte. Cel ce se roag de sfat arat cum atunci cînd spune sau face ceva simte c leag de împlinirea sau spusa acelui lucru mîndria c -l face sau îl spune el. Apoi arat cum observ c altul spune sau face un lucru amestecînd în aceasta mîndria, dar nu recunoa te c i el lucreaz la fel. În sfîr it observ cum, ar tînd c pricepe ceea ce îi spune altul, manifest i în aceasta mîndria.

430 Odat ce o judecat strîmb sau un gînd strîmb nu poate fi deosebit de o judecat dreapt , sau de un gînd drept, ci prin temeieri teoretice i prin iubirea de r u, legat în ascuns de judecata strîmb sau de gîndul strîmb, Domnul le poate socoti pe acestea drepte, numai prin lupta de a deslipi inima de leg tura ei ascuns cu r ul, se poate da pe fa judecata strîmb sau gîndul strîmb.

unele de altele. Iar cînd vezi un lucru care- i aduce un gînd, taci, cum ai auzit dela fiul meu adev rat dup Dumnezeu⁴²¹, de care trebuie s ascult i în privin a oric rui gînd. C ci nu- i gr e te dela sine, ci ceeace îi d rue te lui Dumnezeu spre folosul fiec ruia. Dumnezeu s te acopere i s - i dea putere s taci în toate i har ca s cuno ti cînd trebuie s vorbe ti f r patim . C ci inima ta nu tie în chip des vîr it c ele întineaz pe om. Pentru c altfel nu te-ar l sa s te îndulce ti cu ele.

266. Întrebare a aceleia c tre acela mare B trîn: Marea mil pe care o ai fa de mine p c tosul m face iar s îndr znesc s te tulbur. Lumineaz -m cum trebuie s se osteneasc inima mea ca s vin în ea darul deosebirii. L mure te-m , P rinte, i în privin a pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu, dac m socote ti vrednic; i d -mi putere pentru ea. C ci gîndul meu îmi priciune te fric , pentru c nu pot s o în. Pentru aceea te rog, St pîne, arat -mi, dac acest lucru îmi este spre folos. C ci cred c îndat ce iese cuvîntul din gura ta, na te în inim putere.

R spunsul lui Varsanufie: A- i osteni inima ta înseamn a te ruga pururea lui Dumnezeu s nu te lase s r t ce ti, sau s umbli dup voile tale. Prin aceasta vii la deosebirea gîndurilor (la dreapta socoteal). Cît despre pomenirea neîncetat a lui Dumnezeu, sau despre ocu- parea cu El, pune numai începutul i nu te teme c ci te va înt ri i î i va da putere Dumnezeu. Seam n numai cu n dejde, ca s seceri iar s sl be ti. Bine cuvîntat este Dumnezeu care te binecuvinteaz s pui începutul i- i va da putere s st rui dup m sura ta.

421 De la Ava Serid.

267. Întrebare a aceluia c tre acela mare
*B trîn: Deoarece mi-a venit i alte da i de multe ori
 pu in c ldur în câteva zile i apoi a încetat i amintirea
 ei o p strez i acum de o or cu pl cere i de o or cu
 sila, m înfrico eaz gândul ca nu cumva, precum
 înainte, tot a a i acum s m p r seasc iar i acea
 pu in c ldur i s -mi pierd sufletul cu des vîr ire, te
 rog, bunule P rinte, nu m p r si i iart -mi ce este
 ceeace alung amintirea aceasta i c ldura. Cere pentru
 mine i paza sim urilor, pentru c de multe ori sînt robît
 prin ele i mai ales cînd inima caut un prilej pentru
 aceasta. C ci aceasta dela sine, dus de un anumit scop,
 izvor te din ea amintiri p tima e sau nebune, sau
 gânduri nepotrivite cu vremea. De aceea te rog, puternice
 P rinte în Domnul, d rue te-mi mie, slugii tale, trezvie,
 ca s în eleg gândurile ce-mi intr în inim i ca s tiu
 ce trebuie s fac cu ele, ca s nu m despart de
 binecuvîntarea ta. Mai l mure te-m i în aceasta: dac
 fac sau spun vre-un lucru în care sînt, precum mi se pare,
 ferit de p cat de c tre Dumnezeu, trebuie oare, dup ce
 am ispr vit, s mul umesc lui Dumnezeu ? i aceasta
 duce la iubirea lui Dumnezeu ? Sau nu trebuie s primesc
 nicidecum gândul c am ocolit p catul, ci mai degrab
 s -mi caut gre eala în ceeace am f cut sau am spus, i ca
 urmare s cer iertare pentru aceasta ?*

*R spunsul lui Varsanufie: Ostene te-te întru dure-
 rea inimii s le agonise ti pe acestea i Dumnezeu i le va
 da în chip neîncetat, în eleg c ldura i rug ciunea. C ci
 ceeace le alung este uitarea. Iar aceasta se na te din
 negrij . Cît prive te paza sim urilor, s tii c tot darul se
 d prin oboseala inimii. Iar darul trezviei nu las
 gândurile s intre. i chiar dac intr , nu le las s ne*

vateme. Dumnezeu s - i dea trezvia si veghea ⁴³². C ci e o porunc care spune: „întru toate mul umi i" (I Tes. 5, 18); dar mai ales în ceeace mi-ai ar tat mie. Dar e de folos i a- i cerceta gre alele i a cere iertare.

268. *Cererea aceleia c tre acela mare B trîn: M rog ie, P rinte sfînte, cere pentru mine putere dela Dumnezeu, c ceeace îmi poruncesc mie cînd sînt singur, întîlnindu-m cu fra ii, lap d i m tem ca nu cumva obi nuindu-m s p c tuesc i, r mînînd numai la p rerea de r u, f r s m îndrept, s st rui în p catele mele i s mor. tiu c îmi sînt de folos necazurile împreunate cu patimile, pentru c zdrobesc învîrto eala sufletului meu; i s nu-mîfie mie, lipsitului de minte, s doresc u urare de ele. Dar te rog, P rinte, s -mi aju i prin rug ciunile tale, ca, dac îmi este de folos, s nu fiu biruit neîncetat⁴³³ i s nu aib necaz înima mea pentru aceasta.*

432 Trezvia i veghea e aten ia neîncetat la tine ca s nu intre nici un gînd îndoelnic în privin a calit ii lui. Dar e i o con tiîn continu a prezen ei lui Dumnezeu, unit cu rug ciunea. C ci numai din puterea sa omul nu poate r mîne în aceast trezvie în mod neîncetat. Trezvia nu e numai o aten ie cu scop negativ: de neprimire a gîndurilor necuvenite, ci mai ales o lucrare pozitiv : o atîrnare necontentit a gîndului de Dumnezeu. Iar aceasta nu se sus ine nici ea cu puterea noastr , ci are la baza ei un sentiment de r spundere, pe care nu ni-l impunem numai noi, ci e sus inut în noi mai ales de Dumnezeu. Iar în sentimentul responsabilit ii tr im rela ia just între noi i Dumnezeu, tr im pozi ia noastr adev rata, sau sîntem con tien i de ceeace sîntem de fapt noi. Nu te po i cunoa te dac nu te situezi exact unde e ti, cum e cazul cu cei ce nu tiu de Dumnezeu. C ci a ti ce e ti înseamn a cunoa te rela ia ta cu supremul izvor al existen ei tale.

433 Întreb torul î i d seama c ispitirea prin patimi i chinul luptei împotriva lor înseamn o continu amenin are; totu i se roag s nu-i înceteze lupta i s fie biruit de patimi prin ispitele ce le trezesc, ca s nu cad în învîrto area produs de ele. Mai bine s r mîn în

R spuns: Nimenea s nu spun cuiva: „Fii f r grije, c - i port eu grija ta". C ci î i va c lca f g duiala. Ci trebue s adauge pu în str duin i cel legat cu sarcina i s fac i el tot ce poate pentru a p zi cu trezvie poruncile P rin ilor lui. i de cade odat , s se ridice iar i. i m încred în Dumnezeu c chiar dac ar fi r pit odat , de se va str dui iar i nu va c dea în obi nuin , nici în nep sare. Ci Dumnezeu îl va duce iar i în ceata celor ce se ostenesc i nu-i va l sa sufletul pîn ce nu-l va ridica la m sura înalt , la b rbatul des vâr it (Ef. 4, 13). Deci s nu te mole e ti, ci lucreaz cît se întinde timpul înaintea ta. Fii ascult tor, supune-te i- i va veni într-ajutor **Dumnezeu, Cel care „celor smeri i le d har, iar celor mîndri le st împotriv "** (Prov. 3, 20). Zi neîncetat: „Iisuse ajut -mi", i- i va ajuta. Dumnezeu s - i slobozeasc sufletul de patimile de ocar , fiule.

269. *Întrebare a aceuia c tre acela mare*
B trîn: M închin ie, milostive P rinte i doctor al
sufletului meu bolnav. Vai mie, ce mi-ai ar tat i spre ce
int m atragi; i unde sînt legat, prin reaua obi nuin .
C ci chiar dac sînt deslegat pu în, iar i m întorc

chinul luptei. Omul poate avea sufletul s u mereu con tient de amenin area în care se afl , cînd lupt cu patimile, sau ajuns pentru totdeauna deasupra lor. Dar la aceast stare nu ajung decît cei des vâr i i printr-o lupt îndelungat . Ceilal i e bine s r mîn în aceast lupt . Cei p tima i în mod continuu sînt învîrto a i continuu. Nu poart nici o lupt . Nici-o lumin nu str bate la sinea lor, sau nu face ar tat sinea lor. Sînt îngropa i cu totul. Cei ce nu sînt îngropa i cu totul în patimi, ci lupt de cîte ori sînt ispiti i de ele ca s nu cad sub puterea lor, î i ap r sinea lor de îngroparea total sau cî tig puterea de a i-o ine descoperit , prin lupta continu cu ispitele patimilor.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Înapoi spre a r spîndi i a prim⁴³⁴. i dac nu m-a ru ina de bun tatea lui Dumnezeu i de mila ta, tiînd prin cîte osteneli m-ai adus la picioarele tale, a fi ajuns la desn dejde. C ci cînd sînt acoperit prin rug ciunile tale umblu cu pace. Dar cînd m desvelesc pu in ⁴³⁵, ca s se arate voin a mea, îndat sînt biruit. Cînd ed de diminea în chilie îmi vine gîndul s duc cuiva un r spuns i ies. i dup ce am împlinit aceasta, nu mai am poft s m întorc, ci mi se în ir motive dup motive care s-ar putea deslega i f r mine, pîn ce m r nesc. i a a vin de-abia pe sear în chilia mea cu mult scîrb i întunecare i nemul umire sufleteasc , ne tiînd ce s fac. De aceea iart -m , P rinte sfinte, înaintea inimii tale, care vede toate. Fii cu mine dup mila ta, a a precum vrei i precum tii. C ci eu nu tiu ce s - i spun, decît iart -m pentru Dumnezeu.

R spuns: Frate, nu se cuvine s - i pierzi n dejdea din pricina acestora precum nici cîrmaciul cor biei izbite de valuri nu- i pierde n dejdea sc p rii lui, ci mai degrab cîrmue te corabia pîn ce o duce la liman. A a i tu, aflîndu-te rob i tulburat de vre-un lucru, gînde te-te la începutul drumului, zicînd cu proorocul: „ i am zis, acum încep" (Ps. 76, 11). Cearc lucrurile de pot fi f cute prin fra i sau prin tine⁴³⁶. i iat -te din nou pe cale. C ci grija de tine cu gîndul la Dumnezeu e o lucrare duhovniceasc , s vîr it pe potriva mîntuirii sufletului. i lucreaz dup puterea ta, ca nu cumva ni te lucruri mici

434 A r spîndit r ul la al ii i a-l primi dela al ii i dela demoni înseamn a nu fi eliberat de el, sau a fi eliberat cîte pu in din cînd în cînd.

435 E bine s nu m desvelesc de grija de mine a unui p rinte duhovnicesc i de ajutorul lui Dumnezeu.

436 Cearc de vezi dac ai trebuin i de ajutorul fra ilor ca s scapi de ispite.

s te scoat la timp nepotrivit din chilia ta. C ci aceasta este o uneltire dr ceasc . Ia aminte la tine cu în elepciune i Dumnezeu î i va ajuta prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

270. *Cererea aceluia c tre acela mare B trîn s poarte p catele lui.*

R spuns: Frate, m car c nu ceri un lucru peste puterile mele, dar î i ar t m surile iubirii care se for eaz pe ea s se ridice la cele mai presus de m surile ei⁴³⁷.

Sînt uimit de persoana ta (de cererea ta) i primesc s o port⁴³⁸. Dar cu condi ia ca s por i i s p ze ti i tu cuvintele i poruncile mele. C ci sînt mîntuitoare i zindu-le, vei tr i neacoperit de ru ine⁴³⁹ |

271. *Întrebare a aceluia c tre acela mare B trîn despre poruncile de care i-a spus; i cererea s fie împuternicit s le p zeasc pe ele*⁴⁴⁰.

437 Iubirea omului are pe de o parte o m sur , dar pe de alta n zue te s se ridice peste m sura ei, sorbind din iubirea nem surat a lui Dumnezeu.

438 Persoana omului care- i are în fa expresia concentrat , este o tain care cu toat tocirea ei uime te pe cel ridicat din starea tocit a omului p tima . De aceea, cu toate p catele ei, ea îl îndeamn pe acesta s o ia asupra sa, s lupte pentru ea, s sufere pentru ea, ca s o scoat i pe ea din tocirea pierz toare în care se afl .

439 Omul duhovnicesc îl ia asupra sa pe cel înc slab, dar nu-l ia i nu-l poate duce ca pe un obiect la mîntuire, la starea eliberat de patimi, de persoan deplin realizat . Ci ajutat de cel ce-l poart , acesta trebuie s fac i el tot ce poate pentru a se eliber de robia patimilor, pentru a ajunge la starea de om adev rat, de persoan realizat , liber .

440 E un schimb continuu de cereri. Nici unul nu se socote te în stare s împlineasc ceva singur f r cel lalt i f r Dumnezeu, ultimul izvor al puterii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: Cel ce a împuternicit pe P rin ii no tri, s împuterniceasc , frate, i iubirea ta, i s - i dea în elegere duhovniceasc ca s în elegi toate lucrurile tale. Dar tu p ze te- i limba de gr irea de art i pîntecele de pl cere i pe aproapele p ze te-l de mînia ta. Agonise te neîndr znirea, nepre uirea de sine, dragostea fa de tot i inerea lui Dumnezeu totdeauna în minte, gîndindu-te c odat te vei ar ta în fa a lui Dumnezeu. S le ai pe acestea în tine i p mîntul t u va aduce cîte o sut de roade lui Dumnezeu. C ruia fie slava în veci. Amin.

272. *Întrebare:* Ce înseamn ,P rinte, nepre uirea de sine ?

Frata, nepre uirea de sine înseamn a nu se socoti pe sine de-o potriv cu cineva i a nu spune despre un lucru bun: „eu l-am f cut”⁴⁴¹.

273. *Cererea aceluia c tre acela mare Bâtrîn de a-l ajuta în poc în pentru c lcarea poruncilor ce i s-au dat. i întrebare, cum trebue s se poc iasc ? i dac în caz de c lcare, se desfiî eaz testamentul ?*

R spuns: În numele lui Dumnezeu, în privin a cererii tale s - i fie precum ai cerut. P ze te-te de aci înainte s nu cugeti despre tine lucruri mari ca sa nu

441 Nepre uirea de sine este o deta are de sine, o nepreocupare de valoarea sa i o împ care cu aceast atitudine fa de tine i din partea altora. Ea nu are sens decît în con tiin a acut a rela iei tale cu Dumnezeu. C ci numai în rela ie cu El socote ti c tot ce e ti i faci datorezi lui Dumnezeu i c Dumnezeu tie ce face El pentru tine i cît silin ai pus tu ca s înmul e ti darul ce i l-a dat. Aceasta î i d o lini te continu , o netulburare de pe urma faptului c nu e ti recunoscut de al ii în valoarea ta. E ti liber i de tine i de p rerea celorlal i. Îl socote ti numai pe Dumnezeu ca judec tor drept.

pierzi toate ⁴⁴². i cînd calci vre-o porunc , alearg la poc in . i s nu o dispre ue ti ca unul ce ai avea un plastore pentru ran , ca s nu ajungi la st ri si mai rele ^{442b}. Unindu- i mîna ta cu a mea, testamentul meu pe seama ta va r mîne asigurat. Dac nu, cum te va milui Dumnezeu ca s ascul i si s p ze ti sfaturile mele în Hristos ? Amin.

274. *Acela c tre acela mare B trîn: Cererea rug ciunii ca s nu se despart de ocrotirea lui nici chiar în veacul viitor.*

R spuns: Dac ai fi în eles, fiule, spusele mele, ai fi putut afla c i-am dat o arvun a mîntuirii sufletului t u. Nu socoti deci c m în el, nici c vreau s te despart de fiii mei adev ra i care se mîntuesc i de Dumnezeu. Dar str due te-te i tu s nu te despar i de o astfel de via . C ci nici Apostolul n-a desp r it pe cineva, ci a zis: „Iar dac necredinciosul se desparte, s se despart " (I Cor. 7, 15). Dar s nu se împlinesc i cu tine aceasta, îns i s-a spus spre asigurare s iei aminte la tine însu i, ca s te str due ti s nu cazi din a teptarea acesteia i din n dejde, înt re te-te deci în Domnul care a spus ucenicilor S i s ia putere de sus (Lc. 24, 40).

275. *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn: Cînd cineva se socote te pe sine mai prejos de toat zidirea, dar vie uirea nu-i congl sue te cu aceasta, ce se poate spune ?*

442 Cînd te închipui lucru mare, nu mai vezi realitatea cu adev rat mare, cea mai mare i mai bogat care este Dumnezeu i nu mai e ti în comunicare cu ea. Te-ai îngustat limitele tale.

442 b Ie i din pierderea de tine, din superficialitatea ta prin poc in , ca s nu te scufunzi i mai mult în gol.

R spuns: Când vieuirea cuiva nu e deopotriv cu socotin a lui despre sine, nici aceasta nu-i adev rat , ci e o am gire pricinuit de draci.

276. *A aceluia c tre acela : P rinte, când nu numai m socotesc mai prejos de toat zidirea, ci când, cercetîndu-mi con tiin a, m aflu obligat i de ea s m socotesc mai prejos de toat zidirea, î i bat i atunci dracii joc de mine.*

R spuns: Acum, frate, ai început s p e ti o leac drept. C ci în con tiin a aceasta st adev rul. Dar Dumnezeu s te duc la m sura des vîr it de a te socoti de fapt mai prejos de toat zidirea⁴⁴³. Fii tare în Domnul !

277. *Întrebare a aceluia c tre acela : Care cale mîntue te: cea prin osteneli, sau cea prin smerenie ? i despre uitare.*

R spunsul lui Ioan: Frate, osteneala adev rat nu este f r smerenie. C ci osteneala în sine este de art⁴⁴⁴.

443 Nu e vorba ca omul s se socoteasc de mai pu in valoare decît crea iunea mineral , vegetal sau animal , ci decît omenirea întreag la un loc. i mai prejos de puterea care a creat i sus ine lumea. Dar e i în lume o putere i o rînduial care întrece nem surat puterea mea de a o fi produs.

444 O osteneal f r smerenie îl face pe om s - i atribue lui, ca ultim izvor, puterea de a fi împlinit faptele lui, deci de a nega provenirea puterii lui dela Dumnezeu. In smerenie este con tiin a omului de a avea totul, deci i puterea ar tat în osteneal , dela Dumnezeu. Dac n-ar fi aceast con tiin , n-ar fi nici smerenia, sau smerenia ar fi f r rost. Pentru ce s m smeresc în fa a unei lumi cu care sînt una în sens panteist ? Nu m pot smeri decît în fa a unei con tiin e înzestrat cu puterea de a fi creat toate, deci i pe mine, i de care

C ci zice: „Vezi smerenia mea i osteneala mea i iart toate p catele mele" (Ps. 24. 18). Cel ce le are deci pe amîndou acestea, ajunge repede. Iar cel ce are smerenia unit cu nepreuirea de sine, dobînde te acela rezultat. C ci nepreuirea de sine ine locul ostenelei. Dar cel ce are numai smerenia în sine, într i el, dar mai cu întîrziere. Deci cel ce voe te s în smerenia adev rat s nu se pre uiasc în ceva. Aceasta este adev rata smerenie.

Cel ce prime te focul, pe care a venit Domnul s -l arunce pe p mînt, nu tie de uitare i de luarea în robie, avînd totdeauna sim irea focului ⁴⁴⁵. Ia pild dela focul material. Dac omul trage s moar i se aduce focul aproape de el, îndat simte durerea. i în orice lucru, dac omul uit de sine dar e atins cu un c rbune aprins, nu mai r mîne nici-o clip în uitarea de sine. Focul, frate, nu se stinge, c ci în acest caz n-ar fi foc. Deci dac vrei s te izb ve ti de uitare i de luarea în robie, nu po i altfel decît cî tigînd focul duhovnicesc. Acesta le tope te pe acele. Iar focul acesta îl cî tig cineva prin dorul de Dumnezeu. Frate, dac inima ta nu se ostene te cu durere s caute pe Domnul, nu po i spori. Dar dac te îndeletnice ti cu acestea, ajungi acolo. C ci zice:

tiu c depind întru toate. Unde e delicate ea smereniei, e con tiin a de Dumnezeu. Altfel e justificat orice arogan grosolan , cu toate conflictele produse de ea.

⁴⁴⁵ Uitarea e ca o luare în prinsoare de patimile sau de duhurile nev zute care le aprind. C ci cel ce uit de sine e dus de patimi unde nu voe te. Libertatea adev rat e strîns unit cu con tiin a de sine i aceasta e una cu con tiin a dependen ei absolute a omului de Dumnezeu cel personal i deci cu smerenia, cu con tiin a pozi iei sale adev rate în cadrul realit ii. Iar con tiin a dependen ei de Dumnezeu e ca un foc continu, care-l ine pe om treaz, e ca o ardere spiritual continu .

„îndeletnici i-v i cunoa te i" (Ps. 45, 10). Domnul s - i dea s în elegi acestea i s te ostene ti cu ele.

278. *Întrebare a aceluia c tre acela : P rinte, ce este smerenia ? i ce este nepre uirea de sine ? i ce este zdrobirea inimii ? Cî tig cineva smerenia dispre uindu-se el însu i pe sine în inim ? Sau e nevoie i de osîndirile din afar , de c tre oameni ? i oare trebuie cel smerit în cuget s - i gr iasc cu smerenie i s fac lucruri smerite ?*

R spuns: Smerenia este nepre uirea de sine în toat fapta i t ierea voii proprii în toate. Dar i primirea netulburat a celor ce vin din afar ⁴⁴⁶. Aceasta este smerenia adev rat , în care nu- i g se te loc slava de art . Dar nu trebuie s caute cel smerit în cuget o gr ire smerit . Ci ajunge s zic : „Iart -m , sau roag -te pentru mine" ⁴⁴⁷ Nici nu trebuie s alerge dela sine dup fapte smerite. C ci amîndou pricinuesc slav de art i nu-l las pe cineva s sporeasc ⁴⁴⁸. Ci sporirea st în a primi s i se porunceasc f r s te împotrive ti. Iar dispre uirile sînt de dou feluri: una din inima ta, alta dela osîndirile ce i se aduc din afar . Dar e mai mare cea

446 Toate zvîcnirile egoiste, toate pornirile inferioare, toate încerc rile din afar care vreau s te domine, sînt biruite de smerenie. Ea e libertatea des vîr it prin comuniunea cu Dumnezeu. Cel smerit nu tie decît de Dumnezeu, dar simte intens pe Dumnezeu ca partener de comuniune în libertate.

447 Cînd spui altuia: „Iart -m ", nu te mai poate domina. C ci sau r spunde iertîndu-te, deci ne mai socotindu-te dator lui, sau refuz s te ierte i în acest caz e un p tima care- i r mîne inferior ca un rob patimii. Dar în acest caz nu-l dispre uie ti, ci îl comp time ti. Îns nu din superioritate, ci din durere pentru suferin a lui. La fel se întîmpl cînd îi spui: „Roag -te pentru mine".

448 A umbla dup o gr ire de art , înseamn a risca s fii admirat de al ii pentru aceast gr ire. La fel a alerge la lucruri sau fapte smerite.

care- i vine din afar . C ci cea din inima ta nu cere atîta osteneal pentru a o suporta, ca cea dela oameni, care pricinue te o mai mare durere în inim . Iar zdrobirea inimii st în p zirea inimii tale⁴⁴⁹ .

279. *Întrebare a aceluia c tre acela : De e l udat cineva de altul, e bine s nu r spund ca s - i arate modestia ?*

R spuns: Mai mult folose tet cerea. C ci dac r spunde se afl pe sine primind laud . Iar aceasta e slav de art . Asemenea i ceeace se arat ca modestie în r spuns este slav de art⁴⁵⁰ . C ci cele pe care le spune el în acest caz despre tine, dac le-ar spune altul nu le-ar putea suporta^{450 b} .

280. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dar se poate întîmpla ca acela s - i închipuie din t cerea mea c am primit lauda i s se sminteasc . Ce trebue s fac deci ?*

449 P zirea inimii dela toate sim irile i gîndirile superficial-pl cute, care stau gata s o fure în fiecare clip , e o durere continu ce i-o impui. Dar în suportarea ei e totodat o bucurie mai înalt .

450 R spunzînd cu modestie voe ti sau ri ti, deasemenea, s - i atragi admira ia pentru modestia ce o afi ezi.

450 b Cînd r spunzînd la o laud cu cuvintele: „Nu sînt chiar a a", sau: „N-am f cut cine tie ce lucru mare", dac ai auzi c le spune altul despre tine nu le-ai putea suporta, dar spunîndu-le tu, le po i suporta, înseamn c nu le spui crezîndu-le cu adev rat, ci le spui ca s auzi desmin irea lor. Numai atunci refuzi cu modestie real laudele, cînd e ti în stare s nu te superi nici dac ai auzi pe altul spunînd despre tine lucruri contrare. Adic atunci cînd i-ar fi egal c vorbe te altul despre tine bine sau r u. În acest caz ai fi într-o perfect obiectivitate fa de tine. Dar v zîndu-te cum te vede altul e mai u or s fi obiectiv cu tine decît cu altul. i numai obiectivitatea cu tine te-ar ar ta perfect liber chiar fa de tine.

R spunsul lui Ioan: Cel ce se nevoe te trebuie s -L lase pe Dumnezeu s -i fac cunoscute cele near tate celui ce aude. C ci de unde tie c acela nu se zide te mai degrab prin t cerea sa ca a unuia care nu prime te lauda, ci c se sminte te ? Iar dac îl l mure te pe acela el însu i în privin a aceasta, s o fac cu smerit cugetare, zicînd: „Iart -m , frate, c nu v d la mine nici-un bine i de aceea nu am g sit ce s -i r spund. Dar roag -te pentru mine, pentru Domnul".

281. *A aceluia c tre acela :* Dar se întîmpl ca cineva fiind p c tos de fapt s spun adev rul din smerit cugetare i nu din slav de art . Oare nici acesta nu trebuie s r spund ?

R spunsul lui Ioan: Nici acesta nu trebuie s r spund , chiar dac pentru un moment ar face-o din smerita cugetare. C ci cel ce-l aude poate s -l socoteasc smerit i aceasta îi va fi spre povar . C ci Domnul spunînd: „Vai, vou , cînd oamenii vor gr i bine despre voi" (Lc. 6, 26). El zice aceasta despre p c to ii l uda i, care nu au f cut fapta pentru care sînt l uda i ⁴⁵¹.

282. *Întrebare a aceluia c tre acela :* Dar cum se face c afl m pe unii dintre sfin i c atunci cînd sînt l uda i r spund cu modestie ?

⁴⁵¹ Nici chiar un p c tos care n-a f cut lucrul sau n-are calitatea pentru care e l udat, nu trebuie s r spund , refuzînd o laud nedreapt , chiar dac ar face-o aceasta din smerita cugetare. C ci ar putea s fie admirat pentru smerenia lui i aceasta s fie pentru el o nou ispit , f cîndu-l s se socoteasc smerit în general. C ci chiar dac ar fi fost în acel moment smerit, nu trebuie s se socoteasc avînd smerenia ca o calitate permanent .

R spuns: P rin ii au ajuns la m sura de care Domnul a spus: „Cînd ve i fi f cut toate acestea, spune i c robi netrebnici sîntem" (Lc. 17, 10). i socotindu-se pe ei cu adev rat a a, r spund cum se socotesc de fapt. C ci chiar dac aud acestea dela altul, nu se sup r , ci îl binecuvinteaz pe acela ca spunînd adev rul⁴⁵².

283. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac cineva împ rt ind de niscai binefaceri pe altul, acela îi mul ume te pentru binefacerile ce i le-a f cut, nici în acest caz el nu trebuie s r spund ?*

R spuns: T cerea e bun în toate. Dar ca s nu par c respinge mul umirea, trebuie s spun cu smerenie: „Iart -m Ava i roag -te pentru mine Domnului, cugetînd în inima lui c el n-a f cut nimic. C ci cel ce face orice bine tuturor este Domnul. i s se roage lui Dumnezeu s nu fie osîndit pentru cele spuse.

284. *A aceluia c tre acela : Roag -te pentru mine P rinte, ca s m izb vesc de limb , de îndr zneal i de pîn tece.*

R spuns: În privin a limbii, a pîn tecelui i a îndr znelii, precum mi-ai cerut mie s m rog, f i tu tot ce po i ca s te înfrînezi. C ci f r osteneal , trezvia i plînsul din inim , nu pot fi inute. Adu-i aminte c „mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iac. 5, 16). Dar toate patimile sînt st pîn ite prin smerenie. Iar aceasta se agonise te prin osteneal . Dumnezeu s -i dea, frate, putere unit cu darul deosebirii i cu frica de Dumnezeu.

⁴⁵² M sura smereniei adev rate e s fi ajuns la acea obiectivitate fa de tine însu i, încît s te vezi pe tine cum te v d al ii, care nu te v d bine, sau s nu- i iei nici m car în ascuns ap rarea.

285. *Întrebarea aceluia c tre acela : Dac acestea se dobîndesc, cum ai spus, prin plîns, cum pot eu p zi plînsul, ie ind i mergînd între oameni i îngrijindu-m de împlinirea unor ascult ri i slujind ? i exist plîns f r lacrimi ?*

R spunsul lui Ioan: Nu plînsul vine prin lacrimi, ci lacrimile prin plîns ⁴⁵³. Iar plînsul îl dobînde te i cel ce vie ue te printre oameni, dac - i taie voia sa i nu ia aminte la gre alele altuia. C ci prin acesta î i adun gîndurile lui. i acestea adunîndu-se, nasc întristarea dup Dumnezeu i întristarea, lacrimile ⁴⁵⁴.

286. *Întrebare a aceluia c tre acela : Cînd descop r gîndul meu Avei, simt pe unii c se sup r pentru aceasta. Ce s fac ? Nu m v it m, ezînd (în untru) i nu- i rîde de mine gîndul care m îndeamn la aceasta în scopul ca s iau aminte la mine însumi ? Apoi, chiar dac prin acoperirea voastr , urm resc acest*

⁴⁵³ Lacrimile sînt exteriorizarea întrist rii, sau a durerii l untrice. Pot fi îns i lacrimi f r prea mare durere, cum poate fi i o mare durere, interioar , f r lacrimi. Nu lacrimile schimba pe om, ci durerea pentru gre alele dinainte. În lacrimi îns începe s se simt , i mila lui Dumnezeu. Ele arat i o înduio are pentru mila lui Dumnezeu. De aceea ele aduc i o u urare, sînt ca ploaia în care se descarc norul întunecat împr tiindu- i întunerecul. De aceea ochii care plîng se fac senini, cura i, în vreme ce ochii celui concentrat în durerea l untric reflect „întunecimea” durerii, sau poate a întors turii în r u. Dar cine nu trece prin prima stare, nu poate ajunge la a doua. Îns trebuie s se vin la starea a doua.

⁴⁵⁴ Adunarea gîndurilor înseamn îndreptarea cuget rii spre sinea proprie, ie irea ei din împr tierea spre cele din afar . Prin adunarea gîndurilor spre sine, omul se descopere pe sine, î i descopere gre alele s vîr ite, î i vede con tiin a împov rat de ele. De aci începe întristarea i plînsul interior.

scop f r patim , oare pot duce acest lucru pîn la cap t în chip nev t mat, odat ce, slab fiind, nu ur sc patimile mele ? Pentru aceasta, te rog, dac g se ti de bine, s nu m amesteci în lucruri din afara bolni ei ⁴⁵⁵, ca nu cumva din pricina aceasta s se ajung la pism i aceasta s m clatine. Dar dac sînt folosit prin aceasta, sufletul meu este în mîinile tale. Arat -mi, P rinte, ce porunce ti

R spuns: Dac gr e ti din inim curat i pentru folos i f r patim i slav de art , nu lua seama la cuvintele oamenilor. Lupt -te cu ajutorul rug ciunilor sfin ilor pîn ajungi s înf ptue ti tot lucrul f r v t mare. Iar a te amesteca în cele ale oamenilor f r patim , e bine. C ci nu tuturor li s-a dat s gr iasc Avei, nici nu este de folos. Deci de gr e ti din Dumnezeu, nu gr e ti dela tine. Ci Dumnezeu este în toate i binele lui Dumnezeu nu na te pism , ci chiar dac aceasta se ive te pentru scurt timp, se stinge repede. Sufletele noastre ale tuturor sînt în mîinile lui Dumnezeu. i El este Cel ce ne acopere pe noi i ne înt re te s facem ceea ce ne este de folos.

287. A aceluia c tre acela : Dac socotesc deci c e de folosul vreunora, trebuie s gr esc chiar dac nu sînt întrebat ? i dac e vorba de vreunul mai mare sau de vreun cleric, s spun Avei, sau s tac ? Iar dac sînt întrebat, ce s spun ? i dac este de folos s gr esc i

⁴⁵⁵ Dorotei care pune întrebarea era încredin at cu conducerea bolni ei din m n stare. (Vezi Filoc. rom. vol. 9, Introducere la „înv turile" lui Ava Dorotei).

⁴⁵⁶ B trînul e întrebat de Dorotei dac trebuie s vorbeasc Avei (stare ului Serid) despre pricinile altor vie uitori din mîn stare; dac nu cumva aceasta poate s trezeasc pisma altora. E bine s se amestece în lucrurile altora, pentru trecerea ce-o are la Ava?

Sfin ii Varsanufie i Ioan

eu, cum s gr esc, ca s m aflu la înf i are gr ind cu smerenie i nu ca unul ce înva cu autoritate ?

R spuns: P rin ii au spus c „bine este a gr i pentru Dumnezeu i bine este a t cea pentru Dumnezeu" (Pateric, Pimen 147). Iar cuvîntul P rin ilor înseamn : Cel ce gr e te, cum am spus, f r patim , bine face, pentru c gr e te pentru Dumnezeu; i cel ce vede c va gr i cu patim i de aceea tace, bine face, pentru c a t cut pentru Dumnezeu. Dac trebuie s gr ie ti pentru Dumnezeu, nu te îngriji ce vei gr i, c ci f cînd aceasta, vei c lca porunca (Mt. 10, 19). Ci las lucrul în seama lui Dumnezeu i El va pune în gura ta ce sa gr e ti cu folos. C ci Dumnezeu tie s ne încing cu putere pe noi cei slabi i El te va înt ri pe tine, frate.

288. *Întrebare a aceluia c tre acela : Oare trebuie t iat voia din porunca Avei i în cele bune i în cele de mijloc, ca i în cele prin care pare s se calce porunca lui Dumnezeu ? i dac mi se d o porunc peste puterea mea, trebuie oare s cer s fiu scutit, ca s nu m întristeze i s nu-mi pricinuiasc tulburare. Apoi: dac cineva avînd nevoie de ceva dela Ava îmi cere s -l ajut în acest lucru i primesc, nu-mi aduce aceasta o cinste care m face s m socotesc luat în seam ?*

R spuns: Frate, cel ce voe te s fie monach nu trebuie s aibe în nici-un fel voia sa în vre-un lucru. Aceasta ne-a înv at Domnul, zicînd: „Am venit în lume nu ca s fac voia Mea" (Io. 6, 38). C ci cel ce voe te ca aceasta s-o fac , iar aceea s n-o fac , sau se arat pe sine în stare de mai mult deosebire a lucrurilor (de mai mult dreapt socoteal) decît cel ce porunce te, e batjocorit de draci. Deci trebuie s ascul i în toate, chiar dac i se pare

c lucrul poruncit e un p cat. C ci Ava care- i porunce te e cel ce va lua asupra lui judecata ta, ca unul c ruia i se va cere socoteal pentru tine. Iar dac i se pare greu ceeace i se cere, întreab -l i las lucrul pe scama dreptei socoteli a lui⁴⁵⁷. Iar dac cei ce i-au poruncit sînt fra i i bagi de seam c lucrul poruncit este v t m tor sau peste puterea ta, întreab iar i pe Ava i f ceea ce- i va spune el. C ci dac vrei s faci tu deosebirea între lucruri, îi atragi necazuri. Las -le toate pe seama Avei i f dup socoteala (dup discern mîntul) lui. C ci el tie ce trebuie s fac i cum s grijeasc de sufletul t u. i odihne te-te, crezînd c orice i-ar spune e dup Dumnezeu i ceea ce e dup har nu aduce întristare. „C ci tot pomul bun face roade bune" (Mt. 7, 17). Iar cererea altora de a

457 Exist oameni care au primit dela Dumnezeu o r spundere pentru al ii ca pentru ei în i i. E stare ul unei mîn stiri, sînt p rin ii, e duhovnicul, e preotul. Dar aceasta înseamn c ei trebuie s se i preg teasc pentru a conduce pe calea dreapt pe cei încredin a i conducerii lor. Dac dau sfaturi rele, vor suferi pentru gre alele acelora, ca pentru ale lor. Cel încredin at de Dumnezeu unui îndrum tor sufletesc trebuie s - i fac îns i el din voia aceluia voia sa. Prin el se împline te atunci voia aceluia. Dar în acest caz acela va pl ti pentru gre alele f cute prin împlinirea voii lui. P rintele, duhovnicul nu se poate dezinteresa de via a celui încredin at lui cu scuza libert ii ce o are acela. Omul mai trebuie i înv at s tie ce s fac cu libertatea. i unii sînt mai înainta i în aceast cuno tin decît al ii. R spunderea unora pentru al ii îplete te destinele noastre pîn a ne bucura i suferi împreun de urm rile unei vie uiri, care nu se împline te numai prin unul. Nu ne mîntuim singuri în mod egoist i ambi ios; i nu ne pierdem singuri. Ci ne mîntuim cu cei pentru care am avut o r spundere i cu cei pe care i-am ascultat; i ne pierdem cu cei fa de care nu ne-am exercitat r spunderea. Nici un om nu- i poart sau nu trebuie s - i poarte numai sarcina sa, ci i pe a altora. Dar s nu le d m altora sfaturi din mîndrie, ca s -i smintim i mai mult, ci ca s -i slujim cu smerenie. Deci sfatul trebuie s fie unit cu pilda vie ii, ca s nu- i pierdem prin sf tuire nici pe ei i s nu ne pierdem nici pe noi.

mijloci pentru ei la Ava, dac e de trebuin , împline te-o, pentru a împlini o porunc pe care ai auzit-o. C ci dac te-a a ezat Ava la poart , spunîndu-i: veste te-mi pe tot omul care vine, vei hot rî tu însu i ce s faci, în loc s împline ti porunca celui ce i-a poruncit ? Dac Ava i-a poruncit s -i spui i nu s nu-i spui, lucrul nu mai atîrn de tine.

289. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac un frate m întreb despre un cuvînt sau lucru oarecare i eu nu-l cunosc, s -i r spund, sau nu ? Iar de nu sînt întreat, dar v d un lucru care nu se face bine, voi atrage luarea aminte a celui ce-l face, sau nu ?*

Toate cuvintele acestei întreb ri cer un singur r spus: P ze te-te s nu gr e ti dîn slav de art , ci cu smerenie i frica de Dumnezeu. i despre toate cele ce m-ai întreat, gr e te cît e de trebuin i atrage luarea aminte.

Dar în ob teata i nu în alt loc, ca s nu te afli ca un înv tor. C ci cei dîn mîn stire sînt ca un trup⁴⁵⁸. Iar dac te afli în alt parte, s nu gr e ti nimic pornind dela tine. Dar, dac e ti întreat, gr e te cu smerenie. Dumnezeu s te cumin easc , frate.

290. *A aceluia c tre acela : Mi-ai spus c dac sînt întreat despre un lucru, sau v d (c nu se face bine), s gr esc cu smerenie. Dar ce înseamn : cu smerenie ? i dac v d inima mea îndulcindu-se de slava de art în vreme ce gr esc, sau chiar dac nu m îndulcesc atunci, prev d c aceasta mi se va întîmpl mai tîrziu, s tac sau nu ?*

⁴⁵⁸ A a cum într-un trup tot ce se întîmpl cu un m dular face s sufere tot trupul i toate m dularele ca un tot, a a într-o mîn stire to i sînt r spunz tori pentru fiecare.

R spuns: A spune ceva cu smerenie înseamnă a spune ca unul care nu învață, ci ca unul care l-a auzit de la Ava sau de la Părinți. Iar dacă e de folos a spune despre acel lucru fratelui, dar slava de artă te războiește, îndulcindu-te, ia seama la tine ca aceasta să nu împiedice pe frațele să se folosească. Ceartă slava de artă îți disprețuește-te-o. Și după ce ai grăit, pocăiește-te înaintea lui Dumnezeu și zici: „Iartă-mă că am vorbit din slava de artă. Și la fel de-o vei simți pe acesta mai târziu”⁴⁵⁹.

291. *A aceluia către acela: Părinte, cum mi-ai poruncit să grăiesc chiar înainte de a fi întrebat când vreau un lucru (care nu e bun), cât vreme Părinții spun să nu răspundem înainte de a fi întrebați (Pateric, Euprepie, 9, Pimen 45), iar Ava Nistero uimea pe toți că aflându-se în mână stire zicea: „Eu și marea gară sîntem una” (Pateric, Nistero 2). Și spune-mi, Părinte, ce înseamnă a lua aminte la gânduri? Și dacă trebuie să se facă aceasta la un timp rînduit și în ce chip?*

⁴⁵⁹ Mereu trebuie smulsă buruiana care sare lângă spicul griului, ca să nu-l înbușe pe acesta. Cel ce ajunge la binele curat în sine, s-a depășit complet și nu s-a depășit complet oprindu-se nici la ceilalți, ci cîntă și ei se depășesc cînd se realizează cu adevărat, ne mai avînd în ei decît binele. Acela trăiește înîntîlnirea cu Dumnezeu cel transcendent, cel dincolo de toată lumea aceasta și de existența noastră în care binele și răul sînt, amestecate, în care momentele de libertate se alternează cu cele de robie. Aceasta e nu calea argumentării prin existența binelui a lui Dumnezeu cel a tot bun, sau calea speculativă, ci calea înîntîlnirii cu Dumnezeu. A trăiește cel complet smerit legătura cu Dumnezeu, ca unul ce s-a depășit cu totul pe sine în legătura cu Cel de care depinde în mod absolut. Trăindu-se ca cel ce nu-și datorează existența întru nimic și ei, dar ca existînd totuși, el își trăiește înșiși faptul existenței ca datorîndu-se total lui Dumnezeu.

R spunsul lui Ioan: Frate, B trîinii gr esc dup
m sura oamenilor. Deci este o vreme cînd omul poate
sluji i atunci el trebuie s arate fapte de slujire. i va fi o
vreme cînd acela , va ajunge la starea s fie slujit, cînd
m surile lui vor fi altele. Cele des vîr ite s-au spus celor
des vîr i i, iar celelalte celor ce sînt înc sub lege. C ci
ace tia sînt c l uzi i înc de pedagog (Gal. 3, 23 - 24).
Cînd ai murit lumii, ca Ava Nistero, po i spune: „Sînt
m gar". Nu te în l a în cuget, c ci aceasta te va v t ma.
P rin ii au rînduit timpuri pentru luarea aminte la gînduri.

A a trebuie s ne spunem diminea a: „D - i seama cum
i-ai petrecut noaptea"; i seara: „Cum i-ai petrecut ziua"
(Nistero,5).Dar ia aminte i în timpul dintre ele,cînd gîndul se îngreuneaz ⁴⁶⁰

Scolia ed. Volos: Prin acestea purt torul de Dumnezeu
P rinte arat c nu întîmpl tor zice cineva: "sînt m gar",
ca s se smereasc i mic oreze. Ci c nu este un lucru de
necinste a spune: „sînt m gar", ci cea mai mare cinste.
Deaceea spune P rintele: „Nu te în l a în cuget". C ci
cînd ajunge cineva la m surile m garului, l sîndu-se lovit
ca acela, oc rit, împov rat, purtat, legat i r bdînd orice,
cum obi nue te s rabde acela i nu numai f r
împotrivire i f r pomenirea r ului i f r nici-o mi care
contrar în inim ca acela, ci ca unul ce nici nu le simte,
ceeace înseamn îndoita omorîre cerut , sau chiar cea
întreit , atunci va îndr zni poate s - i spun : "sînt
m gar". i aceasta cu mult sfial , cunoscînd în l imea
treptei. Dar socotesc c nici atunci. Ci mai degrab
v zîndu-se i atunci pe sine cu mult mai prejos de aceast

460 Gîndul are aci în elesul de con tiin , întreab - i diminea a
con tiin a: cum ai petrecut noaptea, i seara, cum ai petrecut ziua.
Dar adeseori con tiin a se îngreuneaz , c nu mai e atent la ea
îns i.

stare, va socoti ca o îndr zneal numai s spun : „sînt m gar", ci chiar s cugete aceasta, tiînd c aceasta este în l are cu cugetul, care este una cu c derea sufletului i cu adev rat o pieire total .

292. *A aceluia c tre acela : Dac vreunul dintre B trîinii cei mai presus de mine m întreab despre vre-un lucru, trebuie s -i spun ceeace socotesc c e de folos ?*

R spunsul lui Ioan: Tu n-ai nimic ce s spui. C ci nu cuno ti voia lui Dumnezeu, ca s tii ce folose te. Deci dac te întreab cineva dintre ei, spune-i cu smerenie: „Iart -m , nu tiu".

293. *A aceluia c tre acela : Dac un frate face un lucru de mijloc (nici bun, nici r u), iar eu, pentru voia mea m sup r de el, ce s fac ? S tac i s nu-mi lini tesc inima, sau s -i spun cu iubire i s nu r mîn tulburat ? Iar dac lucrul acesta îi tulbur pe al ii i nu pe mine, s -i spun pentru al ii ? Sau nu este aceasta o fapt de art ?*

R spunsul lui Ioan: Dac un lucru nu este un p cat, ci nici bun, nici r u, i tu totu i îi gr e ti ca s -i lini te ti inima, faci o gre al . Pentru c nu po i s -l rabzi, din sl biciune. De aceea oc r te-te pe tine i taci. Dar dac îi sup r pe al ii, spune lui Ava al t u. i el fie c va spune aceluia, fie c -i va spune ie ce ai de f cut, i vei sc pa de grije.

294. *Întrebare a aceluia : Dac o spun Avei pentru al ii, dar presupun c aceasta va tulbura pe fratele ce s fac ? Iar dac sup r i pe al ii si pe mine, o*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

voi spune Avei pentru al ii, sau voi t cea ca s nu-mi pricinuiesc mul umire mie ? Iar dac presupun c fratele nu se va întrista, o voi spune pentru mine, sau m voi sili s tac.

R spunsul lui Ioan: Nu- i face grije s vorbe ti Avei pentru tulburarea fratelui. Dar cînd e nevoie s spui Avei pentru al ii i- i faci grije din aceasta, spune-o pentru ei. Dac e vorba îns s -i spui numai pentru tine, sile te-te s nu-i spui.

295. *Întrebare a aceluia : Dar gîndul îmi spune c dac se va tulbura fratele împotriva mea, mi se va face du man, socotind c am vorbit Avei împotriva lui.*

R spunsul lui Ioan: Acesta e un gînd viclean care vrea s te împiedice de la îndreptarea fratelui⁴⁶¹. Deci nu te opri a spune. Dar f r îndoial dup Dumnezeu. Desigur bolnavii strig împotriva doctorilor cînd sînt îngrijii i de ei. Dar doctorilor nu le pas tiind c pe urm aceia le vor mul umi.

296. *Întrebare a aceluia : Cînd gîndul îmi zice c nu pentru folosul fratelui vreau s spun, ci cu scopul ca s -l bîrfesc, s spun sau s tac ?*

R spunsul lui Ioan: Îndeamn gîndul s vorbeasc dup Dumnezeu, nu cu patim . Dar dac e biruit prin dorin a de bîrfire, spune i atunci, dar m rturise te Avei gîndul t u de bîrfire, ca s v t m dui i amîndoi: acela de gre al , iar tu de bîrfire.

⁴⁶¹ E vorba de un frate care a s vîr it un lucru indiferent. El nu se poate sup ra dac s-a spus despre el Avei. C ci Ava nu va condamna acest lucru indiferent.

297. *Întrebare a aceluia : Dac gândul nu m las s m rturisesc Avei c vorbesc cu scopul de a bîrî pe fratele, ce s fac ? S -i vorbesc, sau nu ?*

R spuns: Nu-i spune nimic i Domnul va avea grije. C ci nu e nevoie s -i spui Avei cu pre ul v t m rii sufletului. i Dumnezeu se va îngriji cum tie El de îndreptarea fratelui.

298. *Întrebare a aceluia c tre acela : Se întîmpl s fac un lucru, dup cum socotesc, cu judecat . Dar cineva îl îndrepteaz . Iar eu toate cîte le spun, ap rîndu-m , le spun din slava de art . Ce trebuie s fac?*

R spuns: Dac nu e nevoie de ap rare, taci. Dar dac este în folosul fratelui, t m due te-l, dar împotrindu-te slavei de arte⁴⁶².

299. *Întrebare a aceluia c tre acela : Cînd fac un lucru nici bun, nici r u i tiu c dac m-ar vedea vre-un frate f cîndu-l, s-ar sminti de mine, sînt ispitit de slava de art s -l ascund. C ci m ru inez s -l vad . Deci trebuie oare s nu-l ascund ca s nu cad în slava de art , sau s -l ascund, ca s nu-l smintesc pe fratele ? C ci de i nu tiu sigur c se va sminti, dar presupun. Ce s fac ?*

⁴⁶² Poate un frate se sminte te auzind c ai f cut un lucru care nu se a tepta dela tine. In acest caz arat -i c nu l-ai f cut, pentru a nu se sminti; dar fere te-te de a o face aceasta din slava de art , ca s nu-l sminte ti cu pilda altei patimi. Dar s nu cazi nici tu în ea. Ne ferim de patim nu numai pentru noi, ci i pentru al ii. Patimile sînt boli molipsitoare. Trebuie f ne ferim de ele i din r spunderea pentru al ii.

R spunsul lui Ioan: Dac inimata tie c fratele t u se va sminti, acoper -l i nu-i da asemenea gînd. Dar dac nu tii sigur, ci presupui, nu te îngriji de aceasta.

300. *Cererea aceluia c tre acela :* Dac spun cuiva un cuvînt care-l împunge i el nu în elege cuvîntul, oare trebuie s -i cer iertare, sau s tac i s nu-i dau motiv de tulburare ?

R spunsul lui Ioan: Dac nu în elege fratele c l-ai împuns, taci i nu-l tulbura. Dar sile te-te i te poc e te pentru aceasta în fa a lui Dumnezeu.

301. *Întrebare a aceluia c tre acela :* Dac cineva vede pe fratele s u c a gre it i spune Avei, ce trebuie s simt cel împotriva c ruia s-a gr itfa de cel ce a gr it împotriva lui ?

R spunsul lui Ioan: Dac e credincios i vie ue te dup Dumnezeu, chiar dac cel ce a gr it împotriva lui a gr it-o din du m nie, trebuie s cugete: „Fratele a spus acestea vrînd s m foloseasc ". i se împline te cu el spusa: „Omul bun din visteria cea bun a lui scoate cele bune" (Lc. 6, 45). i gîndind astfel se folose te mai mult iubindu-l pe acela, decît urîndu-l. i purtîndu-se astfel în acestea, spore te în Dumnezeu.

302. *Întrebare a aceluia c tre acela :* Deoarece simt din slava de art , c atunci cînd pun metanie în fa a unora ro esc pu în, oare trebuie s caut anume s pun

*metanie în fața unora, sau să o fac numai când se ivește trebuința ?*⁴⁶³

R spunsul lui Ioan: Nu trebuie să cauți să pui metanie unora anume, ci fă-o când se ivește trebuința.

303. *Oare trebuie să pun metanie în unora mai mici ca mine ? Sau să-i mângâi în pe ei cu un cuvânt, ca să nu se ivească în mine, din fapta contrară, slava de art ?*

R spunsul lui Ioan: Precum se găsesc oameni mari și de cinstire care sînt datori celor neînsemnați și prea mici și sînt obligați să-și plătească datoria, lăsînd la o parte slava de art, odată ce sînt datori, la fel și tu, de ești dator unuia mai mic, pune-i metanie, lăsînd slava de art, odată ce ții că ești dator.

304. *Întrebare a aceluia care trece acela : De intră în inima mea un gând pătimaș, prin care mijloc trebuie să-l resping ? Oare prin împotrivire în cuvânt, sau prin certare, mîniindu-mă împotriva lui ? Sau alergînd la Dumnezeu și aruncînd înaintea Lui neputința mea ?*

R spunsul lui Ioan: Frate, patimile sînt necazuri și Domnul nu ne-a ferit de ele, ci a zis: „în ziua necazului chemă-mă pe Mine și te voi izbăvi și Mine vei slăvi” (Ps. 90, 15). Deci în orice patimă nimic nu e mai de folos decît a chema numele lui Dumnezeu. Cît despre împotrivirea în cuvânt ea nu e cu puțin oricui om, ci numai celor puternici, că rora dracii li se supun. Căci dacă vreunul din cei neputincioși vrea să li se împotrivesc,

⁴⁶³ Adică trebuie să cauți anume prilejul să-ți înfrîng iubirea de slavă de art, punînd metanie și cînd nu e cazul, sau să faci aceasta numai cînd trebuie ?

dracii îi rîd de el ca de unul ce vrea s li se împotrivesc aflîndu-se sub puterea lor ⁴⁶⁴. La fel certarea lor e cu puțin numai celor mari, care au putere. Pe care dintre sfin i îl aflî certînd pe diavol ca sfîntul Mihail i aceasta pentru c avea putere ? (Iuda 9-10). Nou celor slabi nu ne este dat decît s alerg m la numele lui Iisus. C ci patimile sînt draci dup Scriptur , i ace tia ies în numele lui Iisus (Fapte 8, 7, 16, 18). i ce voe ti mai mult decît aceasta ? Dumnezeu s te înt reasc i s - i dea putere în frica Lui ⁴⁶⁵.

305. *Cererea aceuia c tre acela : îi i cer, P rinte, s - mi dai cuvîntul c te rogî pentru mine, precum mi l-a dat i sfîntul B trîn. C ci îndat ce sînt biruit într-un lucru, gîndul îmi spune: „Fiîndc ai mîndrie, Dumnezeu nu- i ajut s - i st pîne ti patimile, ca s nu cazî în slava de art prin st pînirea lor; sau i se întîmpl aceasta fiîndc , primind u or ajutorul, îl pierzi u or, sau pentru ca, dorind s prime ti ajutorul, s alergi des la Dumnezeu; sau pentru altceva". Sau mai degrab mi se întîmpl aceasta din mole al . Ce trebue deci s fac ?*

⁴⁶⁴ Numai dup ce patima e sl bit prin mult rug ciune, mi carea ei poate fi înfrînat de omul însu i.

⁴⁶⁵ Frica de Dumnezeu d putere. Ea nu sl b nogo te. Cu cît e mai mare frica de Dumnezeu în cineva, cu atît e mai prezent El în acela cu puterea Lui, care se r spînde te din El. De aceea cel plin de frica lui Dumnezeu e plin de puterea Lui. C ci în frica aceasta este tr irea prezen ei covîr itoare a lui Dumnezeu. Frica de Dumnezeu îi d putere s n-ai fric de altceva. Te ajut împotriva patimilor, îi mobilizeaz i înt re te toate resursele de lupt , în fric . Dumnezeu e tr it ca cel ce nu poate fi definit: *mysterium tremendum*. Existen ial i apofatic. E o frica ce- i deschide orizontul de dincolo de lume, care în acela timp te atrage, care te face s te poc e ti de p cate i s urm re ti binele, sim indu-L pe Dumnezeu ca sus în torul binelui.

R spunsul lui Ioan: Dacă toți sîntem una, cum îndrăznesc să spun, deci și Bîrînul în Dumnezeu și eu cu el, dacă el și-a dat cuvîntul, și-l dau și eu prin el. Tîu că sînt slab și prea neînsemnat. Dar nu pot să mă despart de Bîrîn. Căci îmi face milă cu mine că să fim amîndoi una⁴⁶⁶. Dar ia seama la tine, frate. Străduie-te-te să te ostenești să poți poruncile. Și chiar dacă ești biruit, nu te moleșești, nici nu desăvîrșești, ci ridică-te iar și în Dumnezeu îți va ajuta. Căci se poate să poți timpuri pentru cele dinții care le-ai spus. Și pentru că din pricina aceasta nu-ți stă pînă la patima. Dar se poate să poți timpuri aceasta și din pricina moleșelii. Te poți însuși elibera de amîndouă, aruncîndu-te plîngînd înaintea bunătății lui Dumnezeu, că să te elibereze de ele și de alte patimi prin rugăciunile sfîinților⁴⁶⁷. Amin.

⁴⁶⁶ Se vorbește de, „interioritatea reciprocă” pe care dragostea o produce între două persoane. Eu sînt în celălalt și celălalt în mine, fără să ne confundăm. Lucrînd eu într-un fel, îmi arăt subiectul meu și celălalt la fel și-l manifest pe al lui. Dar nu putem fi cu adevărat unul în altul, decît aflîndu-ne amîndoi într-un subiect care ne este suport comun. Așa sînt copiii în mama lor. Dar în mod culminant noi sîntem unul în altul pentru că ne aflăm amîndoi într-un subiect mult superior în puterea Lui cuprinzătoare și în iubirea Lui, care ne unește pe amîndoi. Iubirea Lui ne unește pe amîndoi într-un mod mai accentuat sau mai puțin accentuat.

⁴⁶⁷ Rugăciunile noastre pentru alții răsar din unitatea între cei ce se simt uni în Dumnezeu, cum s-a spus la nota anterioară. Dacă-l simt pe celălalt în interiorul meu, nu se poate să nu simt și strămtorile și necazurile de care suferă el și aceasta să nu mă împingă la rugăciunea către Dumnezeu pentru el, odată ce ne simțim cuprinși în dragostea Lui. Dar interioritatea aceasta reciprocă otrăvește și cu cei plecați din viața aceasta. Deci nu putem să nu ne rugăm și pentru cei pe care-i timcău plecat apăsătoare de slăbiciuni și nu putem să nu gîndim că și cei plecați cu mare putere și dragoste duhovnicească de noi se roagă pentru noi, mai ales că au cu mult mai simț în ei prezența plină de dragoste a lui Dumnezeu. Apoi n-ar putea fi uni și cei ce cred cu adevărat în Biserică dacă nu s-ar ruga unii pentru alii.

306. *Aceluia c tre acela : Cerere de ajutor pentru cele ce le-a poruncit marele B trîn.*

R spunsul lui Ioan: Frate, n-a l sat B trînul nimic f r r spus în „R spunsurile lui” c tre tine. C ci dup ce i-a spus: P ze te cuvintele mele i va fi p zit testamentul ce i l-am dat, ce mai voe ti ? F tot ce po i ca s se p zeasc pe seama ta testamentul lui. C ci în aceasta const mo tenirea Împ r iei cu raiul desf t rii ei; adic : „Cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe care le-a g tit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El” (I Cor. 2, 9). Trebuie s adaugi i tu îns puterea i str duin a ta. Iar mila i h r zirea puterii sînt ale lui Dumnezeu. Lui I se cuvine slava în veci. Amin.

307. *Întrebare a aceluia : Ce s fac, c m tem de ru ine i de dispre . C ci cînd cad în vre-o convorbire cu vreunii, sînt tare atras i robît de ea încît uit de mine. i dac mi-aduc aminte de mine, mi-e ru ine c -i p r sesc pe cei cu care vorbesc i s plec.*

R spunsul lui Ioan: Ca s nu cad cel slab în acestea i în iubirea de slav , trebuie s fug îndat de vorba mult i s taie convorbirea, dînd ca motiv c Ava i-a poruncit ceva i c se gr be te. Iar nesuportarea dispre uirii vine din necredin . Iisus s-a f cut om i a fost dispre uit, frate. Oare e ti tu mai presus de Iisus ? Aceasta înseamn necredin i am girea dracilor. Cel ce voe te smerenia poate s tot zic : „O vreau”; dac nu sufer necinstiri, nu poate s o dobîndeasc . S nu

nesocote ti ceea ce ai auzit, ci altfel vei fi disprețuit prin înșelăciune⁴⁶⁸.

308. *Întrebare a celuiia : Când vin unii în mînă stire, fie mireni, fie prinși, gîndul îmi spune să-i întreb ceva privitor la folosul sufletului, sau la vre-un alt lucru. Ce socotești ?*

Răspunsul lui Ioan: Frate, cel ce e cu adevărat ucenicul lui Hristos, nu are nici cea mai mică libertate ca să fac ceva de la sine^{468 b}. Chiar dacă îți se pare că se folosește din convorbirea cu cei ce vin, el se abate de la porunca ce zice: „Toate să le faci cu sfat” (Prov. 24, 32). Ce vrei să auzi mai mult decît ceea ce au spus Prinșii: „De sînt vreunii de față îți gîresc cuvîntul lui Dumnezeu, întreb pe Avă alături cu smerenie: Avă, voe-ți să rămîi să ascult, sau să plec ?” (Abbe Isaia, Recueil, 3, 33, p. 51 - 52). Dacă îți va spune, aceea să faci în liniște. Dacă din vre-o trebuință voe-ți să întreb pe cineva, fie monah, fie mirean, spune-i Avei. Dacă de va socoti de bine, el însuși te va întreba ce voe-ți. Iar de-ți va spune: „întreb”, atunci întreb^{468 c}.

309. *Întrebare: Dar dacă nu vreau să întreb eu însumi, dar mi se întîmplă să mă întîlnesc cu vreunul din ei, sau mă întreb el despre vre-un lucru ce poruncești să fac ?*

⁴⁶⁸ Monahul care disprețuiește sfatul de a nu se lungi la vorbă, pentru a nu fi disprețuit de ceilalți, îi va atrage disprețul chiar prin întîrzierea la taifasuri.

^{468 b} Aceasta nu e libertate, ci robie sub slava de artă. Omul adevărat liber de patimi trăiește liber în Hristos.

^{468 c} Așa se eliberează omul de voia sa, mai bine zis de robia slavei de artă.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spunsul lui Ioan: Când te întâlnești cu cineva, cuvântul tău să se oprească la bine, încolo spune: „Roagă-te pentru mine, merg să împlinesc o datorie”. Și pleacă. Iar de te întreabă el despre vre-un lucru, de tii, spune-i și treci mai departe; iar de nu tii, spune-i: „Nu tiu” și treci mai departe.

310. *Întrebare:* Dar dacă mă află ezînd sau îmi lucrînd îmi se așază lîngă mine, sau voiește să îmi intre în vorbă cu mine, ce să fac ?

R spunsul lui Ioan: De te află ezînd undeva îmi se apropie, primește binecuvîntarea de la el și fii la fel. Și spune-i: „Roagă-te pentru mine”. Și dacă te înșeală aproape cu mâinile, spune-i: „Iartă-mă, am poruncă să nu vorbesc cu cineva fără voia Avei. Îi voi spune lui și ce-mi va spune, aceea voi face”. Iar dacă vine cineva îmi se așază lîngă tine în vreme ce lucrezi, din cauza motivului că ai o poruncă, și te ridică.

311. *Întrebare* a aceluia : și ce înseamnă ce zice Ava Isaia: „După ce ai dat binele străinului, întreabă-l: „Cum te afli” și apoi taci, ezînd lîngă el (Recueil,3,46, p.53) ?

R spuns: Ai scris că Ava Isaia a spus să primim pe străin și după ce i-am dat binele și l-am întrebat: „Cum te afli”, să stădem lîngă el în tăcere. Dar aceasta s-a spus unui Bătrîn înaintat și cu vîrstă și cu mîsură. Ucenicul serios și dornic să se facă monah se pazește înșe pe sine de astfel de întâlniri. Căci din ele se nasc disprețuri, moleșală, nesupunere și cumplit îndrăzneală. De aceea se spune despre Ioan undeva că nu pierde timp cu astfel

de întâlnire (Pateric, Ioan Colovos 30). Aceasta înseamnă a fi fără grije față de orice om.

312. *Întrebare a celuiia : Imi spune gândul: Taie dintrodă convorbirile și te vei izbăvi. Dar iarăși îmi zice: Taie-le pe încetul, ca să nu se mire cei ce te cunosc. Spune-mi deci care din aceste două feluri de a mă purta e mai bună ?*

Răspunsul lui Ioan: Cât privește tăierea dintrodă sau pe încetul, ca să nu se uimească cei ce te cunosc, dacă le tai dintr-o dată, vei scăpa de grije. Altfel le dai motiv și gânduri. Motiv ca să spun : „Făcându-mi-a vorbit primul, îi voi vorbi și eu”. Gânduri: „Oare are ceva fratele acesta împotriva mea, fiindcă mi-a vorbit și acum nu-mi mai vorbește?” Trebuie să vorbești întru lucrul acesta și Dumnezeu te va ajuta să izbutești.

313. *Întrebare a celuiia : Dar se întâmplă uneori vin unii bolnavi în mânăstire, cerându-mi ceva de la bolni și Ava mi-a poruncit să le dau. Aceasta mă silește să vorbesc cu ei. Mă întreb dacă nu cumva o fac aceasta și ca să împlinesc voia mea ? Spune-mi, Părinte, și roagă-te pentru mine ca să află liniște în această privință .*

Răspunsul lui Ioan: În privința bolnavilor ce vin și cer ceva de la bolni, dacă le dai tuturor în chip egal, să nu ai grije. Căci așa i s-a poruncit aceasta. Dar trebuie să fii cu multă luare aminte, ca nu cumva pe motivul acesta să te întinzi cu cineva la vorbă, sau să te lărgi în convorbire peste trebuință, dacă nu e nevoie să-l întrebi despre vre-un lucru sau despre ceva trebuitor de aflat. Dar chiar în acestea, porzește-te-te numai la cât e nevoie,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

luînd seama ca voia cea rea s nu afle vre-un motiv de lungire a vorbei. P ze te-le acestea i vei afla odihn .

314. *Întrebare: Gîndul îmi spune c lini tea e mai de trebuin decît toate i c îmi este de folos. Oare zice bine ?*

R spunsul lui Ioan: Ce este lini tea? Ea const în a- i aduna cineva inima în ea îns i, oprind-o de la a da i a lua i de la dorin a de a pl cea oamenilor i de la celelalte lucruri. Cînd Domnul a ru inat pe c rturar cu pilda celui c zut între tîlhari i l-a întreat: „Cine a fost aproapele?”, acela a r spuns: „Cel ce a f cut mil cu el” (Lc. 10, 37). Dar i Domnul însu i a zis: „Mil voesc i nu jertf ” (Mt. 9, 13). Dac deci tii c mila este mai mare decît jertfa, apleac - i inima ta spre mil . C ci sub masca lini tii se poate ajunge la mîndrie pîn ce omul nu s-a cî tigat pe sine însu i, adic pîn ce n-a ajuns f r prihan ⁴⁶⁹ C ci abia atunci se na te în om lini tea: cînd a purtat crucea. Cînd deci p time ti împreun cu altul,

⁴⁶⁹ Se face deosebirea între lini tea care se desintereseaz , prin retragere de al ii i lini tea care e plin de mila pentru al ii, mergînd pîn la cruce pentru ei, care nu are nevoe de retragere. O lini te nep s toare la durerea altora e o închidere în mîndrie. Dar nu poate fi plin de mil fa de al ii i în acela timp lini tit cel ce n-a ajuns la starea în care nu mai e ispitit de p cate în rela iile cu al ii. A uni lini tea cu mila fa de al ii este propriu celor ajun i la o stare de neprih nire. Acela i-a descoperit inima curat , sau l untrul lui. Dar în inima lui g se te mila fa de al ii. Sau cu cît are mai „mult inim ”, cu atît e mai unit cu al ii în durere. Inima e nedesp r it de al ii. Oamenii se întîlnesc prin inim . Ea e la mijloc între unul i altul. Interiorul e unit nemijlocit cu cei din afar . Sau cei din afar i-au devenit parte l untric . Varsanufie i Ioan nu recomand o sih strie individualist , ci o preocupare de al ii. Dar nu în interesul propriu, ci al altora. Retragera din rela iile cu al ii se recomand numai celui nesporit duhovnice te, pe care aceste rela ii îl ispitesc.

află ajutor. Dar când te socotești, pe tine ca unul care ai în trecut, chipurile, m sura, află că ceea ce aveai, ai pierdut. Deci nu umbla nici în untru, nici în afară, ci începe de la mijloc, în alegând care este voia Domnului, „c zilele sînt rele” (Gal. 5, 16)^{469b}.

315. *Întrebare a aceluia : St pîne, cum nici în untru, nici în afară, ci în cele de la mijloc ? L mure te-m : oare nu trebuie rînduite zile deosebite pentru lini te și zile deosebite pentru griji ?*

R spunsul lui Ioan: A nu te încrede nici în lini te și a nu ar ta dispreț nici fa de ocupații, ci a fi smerit și mîndru în lini te și trează în ocupații, e calea de mijloc, care nu cade niciodată⁴⁷⁰. Iar în lucrarea de adunare a gîndului nu-i o grani care s deosebească ceasuri; cu atît mai pu în zile⁴⁷¹. Cî omul trebuie să rabde cu mul umire cele ce vin asupra lui. și trebuie să p timească împreună cu toți cei din ob te. Prin aceasta împline te porunca Apostolului (II Cor. 12, 26), adică, cînd un

^{469b} Omul trebuie să lupte și se cîștige pe sine însuși, și se cunoască și se aibă continuu pe sine cel adevărat. Dar te cîștigi pe tine cînd te jertfești pentru altul.

⁴⁷⁰ O altă unire nemijlocită între cele din afară și cele din l untru, sau mijlocia între ele, este unirea paradoxală între lini te ca stare l untrică și mila fa de cei din afară, sau între privirea la cei din afară și atenția la sine. Această unire umanizează orientarea spre interior și dă curîenire orientării spre cele din afară, umanizînd-o și pe aceasta. Mila nu e nici închidere în sine, nici împrîtiere în afară, ci le unește pe amîndouă. Umanizezi interiorul compătîmind cu alții. Varsanufie și Ioan nu caută o mîntuire de unul singur, ci mai presus de toate grija de mîntuirea altora. Pentru acest echilibru se cere smerenie și lini te și trezvie în ocupații.

⁴⁷¹ Deoarece în orice timp trebuie unită luarea aminte la sine cu mila de alții, nu pot fi zile închinată total atenției la sine și zile total ocupate cu diferite lucruri din afară.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

m dular sufer , s suferе toate împreun cu el, ca s -l
înt reasc i s -l mîngîe. Aceasta este comp timirea. i a
p timi împreun cu cei bolnavi i a ajuta la vindecarea
lor este bine. C ci dac doctorul care îngrije te pe bolnav
î i are plata lui, cu cît mai mult nu i-o are cel ce
p time te în toate cu aproapele, dup puterea lui ? Pentru
c dac nu p time te cineva cu altul în toate, arat chiar
înceeacep time teîmpreun cuacelac - împline te voia sa⁴⁷².

316. *Întrebare a aceluia : Mi-ai poruncit s
st rui la mijloc. Dar se întîmpl c atunci cînd nu sînt
ocupat i aflu prilej s edpu în în chilia mea, s fiu mult
stingherit de prieteni, monachi sau mireni ce vin din
obicei. i dac m ar t lor m tulbur; iar dac nu voesc
s m ar t, trebue s r mîn i nu se împlinesc cele
trebuitoare bolni ei. Nu-mi porunce ti s spun vreunuia
din fra ii ce sînt cu mine, ca atunci cînd nu pot eu, s
mearg el i s se îngrijeasc ? Sau s m duc
numaidecît eu ? Acestea le gîndesc ca un om. Dar dac
în acest gînd e vre-o voin de a m îndrept i (de a m
justifica), s se îplineasc voia lui Dumnezeu i nu a
mea. C ci voia mea nu r mîne pururea, ci sfâr e te,
pierind.*

⁴⁷² Cine n-a lep dat în toate egoismul, acesta e prezent într-o anumit
m sur în toate; chiar i în ceea ce pare c a lep dat egoismul. Cine
tie ce interes îl face s suferе cu altul într-un anumit caz, sau
moment ? Poate se gînde te c va suferi i el de ceea ce, sufer acela.
în mila suferitoare pentru altul e o dep ire palpitant de sine. Se
trece iar i de grani a proprie, de grani a în care sîntem închi i, în
Dumnezeu cel transcendent care nu e închis în Sine, ci e plin de o
iubire des vîr it pentru creaturile Sale. Acela nu mai e re inut de
nici-un egoism, de nici-o limit .

R spunsul lui Ioan: Când omul coboară în smerenie, sporește. Rămânerea în chilie te face nelucrat, pentru că ești ferit de necazuri. Iar aflându-te fără de griji înainte de vreme, vei ajunge mai mult tulburat decât odihnit, ca să te aduc la starea sa spui: „Mai bine nu m-a fi născut”. Cât despre stingherirea de către oameni, Prinții au spus: „Se află vreun om gemând pe moarte care să ia aminte la prietenii lumii acesteia” (Pateric, Pimen, 123) ? Deci nici tu nu le dai nici nu primești nimic de la ei, ci aș vrea să înstrăinezi de tine. Iar în privința slujirii tale de către frați, de-ți faci ceea ce îți trebuie prin tine însuși, te ajută pe tine. Dar dacă îți faci aceasta prin altul, ceea ce prisosește te osteneala și rugăciunea ta, ia acela⁴⁷³. Mi-am vorbit mai înainte despre împreună pătimire cu altul. Luptă-te pentru aceasta, dacă crezi Apostolului care zice: „Cine e bolnav și eu și nu fiu bolnav ? Cine se smintește și eu și nu ard ?” (II Cor. 11, 29). „Îndură-te rele cu cei ce îndură rele, ca unii ce și voi sînteți în trup” (Evr. 13, 3).

317. *Întrebare:* Cum pot, Părinte, să dau cuiva cu veselie un lucru ce mi-l cere, când mă îndoiesc că mi-l cere din trebuință ? Cum îi dăndu-l de sil, sufletul îmi rămîne aspru și neapropiat.

R spunsul lui Ioan: De află cel ce cere, cere din trebuință, dă-i cu bucurie, ca dăndu-i din ale lui Dumnezeu. Aceasta este veselie. Dar de află cel ce nu are trebuință, nu-i da, ci spune-i: „Am poruncă de la Avă să nu dau celui ce n-are trebuință”. Iar aceasta nu este asprime. Domnul să te cumințască, frate.

473 Cât și s-a adăugat la ceea ce ai prin osteneala altuia, deci nu prin osteneala ta, se va da aceluia.

318. *Întrebare: Am citit în „Regulile ascetice” ale Sf. Vasile i am aflat c tot cel ce are ceva i-l da cuiva, î i d mai vîrtos sie- i decît altuia, dup porunca Domnului (Fapte, 20, 35). Cum se poate p zi aceasta ?*

R spuns: Acest lucru s-a spus celui ce vie ue te de unul singur i se poate chivernisi cu drept socoteal . Dar cel ce tr e te în mîn stare i st sub un P rinte, nu are o astfel de porunc ⁴⁷⁴ i nu are nici libertatea s - i împlineasc voia sa.

319. *Întrebare: Am mai aflat i aceasta în „Regulile ascetice” ale Sf. Vasile: c nu poate ajunge ucenic al Domnului cel ce e împ timit de ceva din cele de acum, sau se alipe te de ceva din cele ce-l atrag, fie m car cît de pu în dela porunca lui Dumnezeu (Regulile morale 2, 3; Pg. 31, 705 B). Dar rudele îmi datoreaz o mic parte de avu ie i a i voi s-o dau s racilor, îns ei nu prea voesc s mi-o dea. Ce s fac ? ⁴⁷⁵*

R spunsul lui Ioan: Dac nu- i tai cugetul trupesc i nu dobînde ti pu în nep sare dup Dumnezeu, cazi în dorin a de a pl cea oamenilor. Dumnezeu s - i dea putere s faci voia Lui în toate. Amin.

320. *Întrebare a aceluia : Ce înseamn net cerea de care vorbesc P rin ii ? i cum s-o împlinesc ?*

⁴⁷⁴ Nu se poate împlini o porunc în mod independent.

⁴⁷⁵ Dorotei se simte legat de mica avu ie ce i-o datoreaz rudele. Dar pentru a o da s racilor. El întreab : e p cat s se simt alipit de aceea avu ie ?

R spuns: Precum socotesc, trebuie s nu t cem despre gîndurile noastre. C ci cel ce nu- i spune gîndurile sale, r mîne nevindecăt. ^{475b} Dar pentru net cerea despre ele trebuie s întreb m pe P rin ii duhovnice ti. Am spus fratelui meu ce gîndesc. Dar dac tu în elegi mai bine, Domnul s ne dea în elepciunea cea dela El, atît ie cît i mie, robului prea mic al t u.

321. *Întrebare:* *Ce înseamn ce mi-ai spus, P rinte, c pe cel ce vegheaz nu-l v t ma somnul ?*

R spunsul lui Ioan: De cel ce- i p ze te turmalui ca Iacob, somnul st departe. i cînd îl r pe te pu in, somnul lui e ca veghea altuia. C ci focul care îi arde inima nu-l las s se scufunde în somn. El psalmodiaz cu David: „Lumineaz -mi ochii mei ca s nu adorm spre moarte" (Ps. 12, 4). Cel ce a atins m sura aceasta i a gustat din dulcea a ei ^{475c} în elege cele spuse. C ci acesta

^{475b} E necesar o comunicare de gînduri pentru s n tatea sufleteasc a omului. Omul nu e s n tos cînd se închide, în sine. Aceasta arat caracterul interpersonal al omului. Dar e necesar ca gîndurile mele s fie comune nu pentru a le sus ine, ci pentru a le lep da. Adic trebuie lep date gîndurile care sus in egoismul i nu se pot lep da decît comunicîndu-le altuia cu scopul lep d rii. Trebuie s le dezaprobi în fa a altuia. Cel c ruia le comunica trebuie s - i devin un so de comuniune. Nu m pot desc rca de egoism neintrînd în comuniune cu altul. Numai o alt con tiin m poate desc rca, ar tîndu-i c p r sesc egoismul.

^{475c} Orice în l ime spiritual ar atinge omul, el r mîne tot om i m surile lui se în ir pe linia umanit ii. El nu iese dincolo de orice m sur , ca Dumnezeu, i nici nu trece în irul m surilor îngere ti. i cu cît o m sur atins e mai înalt , cu atît omul se îndulce te de o cunoa tere i comuniune mai bogat , mai pl cut .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nu se îmbat cu somnul trupesc, ci are nevoie pentru aceasta de somnul firii ⁴⁷⁶.

322. *Întrebare a aceluia : Dac îmi cere cineva s intru în chilia lui ca s facem o rug ciune, sau dac eu îi cer s intre în chilia mea, sau voesc s dau cuiva o mîn de ajutor la vre-un lucru, pîn unde trebuie s merg, în a respinge cererea lui, sau în st ruirea mea în ea ? F r îndoial e vorba de cazul cînd nu se calc vre-o porunc .*

R spuns: Dac intri în chilia unui frate, sau el intr în chilia ta i-i spune „Roag -te”, r spunde-i pîn la a treia oar : „Iart -m ”. i dac st rue i dup a treia oar , atunci f -o cu smerenie. Iar tu la fel, cere-i de trei ori. i dac nu voe te, las -l. C ci cearta nu e bun . i pentru orice lucru, fie c e vorba s supor i ceva dela cineva, fie s -i întinzi mîna, roag -te pîn la a treia oar . i dac nu vrea, înceteaz cu pace i nu-l nec ji. Aceasta este calea adev rat a lui Dumnezeu, în care ia aminte la tine ca s lucrezi f r f rie, cu inima curat . C ci în acest caz Dumnezeu î i d mîna i te ajut prin harul Lui. Amin.

323. *Întrebare a aceluia : Dac s-a preg tit o agap i-mi dau partea mea i n-am nevoie s-o iau, îmi porunce ti s o primesc ca s nu par c nu o primesc din*

⁴⁷⁶ Somnul trupesc are i el dulcea a lui. C ci e i un somn al firii integrale a omului, în care se odihne te i sufletul, nu numai trupul. Atunci e r pit în planul dumnezeesc, odihnindu-se în el, plan superior celui sufletesc, care r mîne activ cînd trupul doarme. Abia somnul acesta îmbat pe om, ar tîndu-i-se în vremea lui „cele ce ochiul nu le-a v zut” etc. (I Cor, 2, 9). Atunci se opresc i mi c rile sufletului de percepere, de sim ire, de imagina ie, dar îi r mîne puterea de receptare.

*înfrînare i ca s-o împart celor ce au nevoie în bolni ?
Sau nu ?*

*R spunsul lui Ioan: De ai nevoie de ceva din
agap , ia-o, frate, iar de nu, nu o lua. C ci altfel se na te
în tine slava de art .*

324. *Întrebare a aceleuia : Când mi se întâmpl s
preg tesc fra ilor o agap i din aceasta îmi vine o slav ,
oare e r u s o fac aceasta mai bine pe ascuns prin Ava
decît prin mine însumi ? C ci în felul acesta m lupt cu
ea. Dar cum se poate elibera cineva de slava aceasta ?
C ci ea se seam n în om i prin cele de-a dreapta i
prin cele de-a stînga.*

*R spuns: Trebuie s iei seama la amîndou felurile.
C ci amîndou pot fi prilej de slav de art ⁴⁷⁷. Dar e mai
mic acest prilej cînd faci agapa prin Ava, c ci inima are
atunci numai în ea îns i motiv de slav . Iar f cînd-o prin
tine, ai un r zboi îndoit, adic nu numai dela inima, ci i
dela oameni. Dar la slobozirea de iubirea de slav i de
slava de art ajung numai cei ce au ie it din omul cel
vechi. Domnul s - i d ruiasc aceast libertate în Hristos
Iisus⁴⁷⁸. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.*

⁴⁷⁷ Se poate sim i satisf cut i cînd preg te te agapa în ascuns, prin
Ava, v zînd c s-a învins pe sine i a preg tit masa în ascuns.

⁴⁷⁸ Numai sim irea prezen ei Celui liber de orice lan al vreunei
patimi, Celui atotliber ne poale d rui i nou puterea i fericirea
acestei libert i. Atunci ne-am ridicat din es tura celor relative în
ambian a spiritual a Celui mai presus de orice relativitate, de orice
dependen , în aceast stare a Lui st adev rata slav care nu domin
pe cel ce o are.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

325. *Întrebare: Cînd închid ochii la slujbe, se adun gîndurile. Oare e bine ? Nu par fra ilor din jur c fac ceva necuvenit i se smintesc ?*

R spunsul lui Ioan: Dac de cîte ori închizi ochii la slujbe, i se adun gîndurile pentru Dumnezeu, nu lua seama la al ii, chiar dac pari fra ilor din jur, cum ai spus, c faci ceva necuvenit.

326. *Întrebare a aceluia : Am c r i proprii i gîndul îmi spune s le dau mîn stirii ca sa scap de grija lor, odat ce cele de ob te ale mîn stirii se dau fiec ruia ca s le citeasc . La fel gîndesc despre haine. Spune-mi, P rinte, dac trebue s fac la fel ? i ce haine trebue s in pentru sl biciunea trupului meu ?*

R spunsul lui Ioan: Dac voe ti s scapi de ele, bine e s faci a a cum ai spus i s le dai mîn stirii. C ci toate cele ale mîn stirii sînt ale lui Dumnezeu. Cît prive te hainele de care ai nevoie, ine pentru iarn dou mantale f r mîneci groase i o bluz , iar pentru var dou mantale u oare i o bluz . i pentru iarn mai ine un cojoc pentru piept, pentru timpul cît e tare frig. Iar pentru timpul cît nu e frig, culionul i dou haine lungi cu mîneci, una pentru iarn i alta pentru var . i deasemenea dou acoper minte, unul gros i unul u or. S ai i salteaua i o pern . C ci ai nevoie de ele. Cît despre mantaua de lîn , ine-o i pe ea dac ai nevoie. i dac prime ti o hain i ai nevoie de ea, ine-o i pe ea i d -o în schimb pe cea veche Avei. Iar dac n-ai nevoie de cea care-i vine, d -o i pe ea Avei. Domnul s -i dea putere ca s ascul i i s împline ti acestea. Aceasta este înaintarea i îndreptarea cea dup Dumnezeu.

327. *Întrebare a aceleia c tre marele B trîn:*
Fiindc a i rînduit s fiu în slujba acestei bolni e, arat -mi, P rinte, dac trebue
medicin i s m folosesc de ele, sau s nu am grija lor
ca de unele ce împr tie mintea i s m feresc de ele, ca
nu cumva s se nasc în mine, din neb gare de seam ,
slava de art ? S m folosesc de cele ce le tiu,
îndestulîndu-m cu untdelemnul, cu cauteriz rile, cu
alifile i simplu cu toate cele de care se folosesc i cei ce
nu citesc c r i ? ⁴⁷⁹ *Ce s fac deci? C ci inima mea*
tremur în slujba aceasta, ca nu cumva s gre esc în ea
i s adaug la patimi i alte p cate.

R spunsul marelui B trîn: Deoarece n-am ajuns
 înc la des vâr ire ca s ne izb vim cu totul de robia pati-
 milor, ne e de ajutor mai degrab s ne folosim de
 scrierile de medicin decît s ne l s m în seama patimilor
⁴⁸⁰. Dar nu trebue s ne punem în ele n dejdea, ci în Dumnezeu
 care d moartea i via a, dup spusa: „Eu

479 În vremea aceea tiin a medical nu era prea ridicat fa a de
 tratamentele empirice, mo tenite dintr-o îndelungat tradi ie.

480 C ci dac ne-am încrede în priceperea noastr , am face-o cu
 mîndrie i am gre i.

481 Dumnezeu aduce i moartea în sensul c - i retrace puterea
 sus in toare de via a oamenilor dup ce i-a l sat o vreme s creasc
 spiritual, în urma p catului str mo esc. Dar i-o retrace în concret
 dela fiecare atunci cînd socote te de bine. Pentru c celor ce au
 folosit bine timpul l sat lor le va da o via superioar dup moarte,
 iar celor ce nu l-au folosit, bine i nu-l vor folosi bine nici în viitor,
 socote te c nu mai are rost s le lase comunicarea vie ii dela Sine.
 Deci moartea i-au preg tit-o i ei, fiindc au rupt leg tura cu
 Dumnezeu.

Dar moartea are de multe ori un sens pozitiv. Omul în general
 primind existen a, prime te i o r spundere pentru a- i înt ri fiin a
 pentru via a etern . R spunderea aceasta are multiple ocazii i feluri
 de a se manifesta. De r spunderea aceasta ine i desvoltarea

Sfin ii Varsanufie i Ioan

bat i eu vindec" (A doua lege 32, 39). Citind deci aceste c r i sau i întrebînd pe vreunii despre ele, nu uita c nu se vindec cineva f r Dumnezeu. Deci cel ce se folose te de ele trebuie s se foloseasc în numele lui Dumnezeu i El îi va ajuta. Me te ugal doftoricesc nu împiedic pe cineva dela evlavie, ci s-o ai pe ea ca pe lucrul de mîn al fra ilor. F ceea ce faci cu frica lui Dumnezeu i vei fi p zit cu rug ciunile sfin ilor. Amin.

328. *Întrebare a aceluia c tre acela : Mi-ai spus alt dat , c cineva î i taie voia lui i prin aceea c nu st rue s - i impun voia lui. Dar se întâmpl , P rinte, c impun unui bolnav un lucru cafoliositor i de multe ori îl vat m i m nec jesc, pentru c mi-am impus în aceasta voia mea. i mai v d c toat ziua m aflu împr tiat i aproape nu reu esc s pomenesc pe Dumnezeu. Apoi sînt sup rat de l comia pîntecelui. Spune-mi deci ce s fac c ci cred c din ceea ce îmi vei spune îmi vine mîntuirea.*

R spunsul lui Varsanufie: Dac i-ai impus p re-rea ta din socotin a c acest lucru ajut bolnavilor, iar din aceasta s-a ivit o v t mare, Dumnezeu care ia aminte la inima ta, nu te osînde te. C ci tie c l-ai v t mat, voind

existen ei sale în demnitate, în cinste, în curaj pentru cauza mare a binelui legat de Dumnezeu. Uneori aceast demnitate trebuie pl tit cu moartea. Deci omul trebuie s fie gata s primeasc i moartea, trebuie s se preg teasc via a etern prin acest fel de moarte. Astfel de i ea e împreunat cu suferin a i e un fapt pasiv, fiind primit cu demnitate suprem dup o preg tire în acest sens contribuie i ea la prelungirea vie ii omului în planul unei vie i eterne corespunz toare. Aceast moarte i o astfel de preg tire o prefer i Dumnezeu în locul unei vie i de la itate, de minciun , de dec dere. Astfel se poate spune în multe feluri c Dumnezeu d i moartea. O d prin despr irea de cel p c tos i o accept dela cel ce o prime te, cu demnitate, pentru a-l trece la via a superioar ca r splat a vie ii lui curate, dar trec toare.

s -l folose ti. Dar dac - i vorbe te un om încercat i tu îl dispre ue ti, î i impui voia ta din mândrie.

Mul i aud mereu despre o cetate i apoi li se întâmpl s intre în ea f r s tie c aceasta este cetatea de care au auzit. Frate, toat ziua te gînde ti la Dumnezeu i nu tii ? C ci a ti de o porunc a lui Dumnezeu i a se ocupa de împlinirea ei înseamn a te supune lui Dumnezeu i a te gîndi la El⁴⁸². i bine i-a spus fratele Ioan: „D întîi frunzele i la porunca lui Dumnezeu, vei da i roadele”. Necunoscînd deci ceeace e de folos, urmeaz celor ce cunosc, în aceasta st smerenia i prin ea vei afla harul lui Dumnezeu.

i ceeace ai spus c „din aceasta îmi vine mîntuirea”, bine ai spus. C ci f r Dumnezeu n-ar fi fost venirea ta, ci Dumnezeu te-a c l uzit. Înt re te-te în Domnul, c ci nu pu in folos rode ti din împr tierea de care vorbe ti. Iar cu l comia pîntecelui, lupt -te cît po i i Domnul î i va ajuta s pricepi i s împline ti ceeace î i este de folos, îmb rb teaz -te i fii tare în Domnul (A doua lege, 31, 6)

329. *Întrebare a aceluia c tre acela : Fiîndc ai spus c supunerea i pomenirea, lui Dumnezeu st în a*

482 Chiar dac nu pomene ti de Dumnezeu cu numele, împlinind o porunca de care tii c e dat de El, de, fapt Îl pomene ti. Cine lucreaz în curtea unui st pîn, chiar dac nu se gînde te mereu direct la el, îl are în slujirea sa pe el.

483 Nu poate fi omul tare decît în Dumnezeu. Cînd e singur, e slab. În omul credincios nu se mai poate deosebi ce este al lui, de ce este al lui Dumnezeu. Lui i se pare c tot ce face, Dumnezeu face. Dar pune atîta rîvn , ca i cînd totul ar depinde de el. F r rîvna lui n-ar lucra Dumnezeu. Dar rîvna lui î i are c ldura dela Dumnezeu. Va fi tras la r spundere dac n-a lucrat cum voe te Dumnezeu, sau va fi r spl tit dac lucreaz a a. Dar n-ar fi putut lucra cum vrea Dumnezeu dac nu ar fi avut înt rirea lui Dumnezeu. i e osîndit cînd n-a lucrat a a, pentru ca n-a primit ajutorul lui Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

avea o porunc i a o împlini, te rog, f -m s cunosc, dac e cu putin într-o astfel de împr tiere a sluji dup Dumnezeu i între oameni i s am această pomenire neîncetat . i dac e cu putin , cere pentru mine, P rinte, ceeace îmi este de folos. C ci toate sînt cu putin ie i lui Dumnezeu (Mc. 10, 27; 14, 36) ⁴⁸⁴.

R spunsul lui Varsanufie: În privin a pomenirii neîncetate a lui Dumnezeu, fiecare o poate dup m sura sa. Dar smere te-te numai. C ci eu tiu mai mult decît tine ce- i este de folos i aceea o cer dela Dumnezeu pentru tine. C toate îi sînt Lui cu putin ⁴⁸⁵.

330. *Întrebare a aceluia c tre acela : Iar i cad înaintea ta, milostive P rinte, i nu încetez s te tulbur pîn ce nu m vei înt ri. C ci cînd Dumnezeu îmi d , prin rug ciunile tale pu în întristare pentru gre alele mele, pe încetul, prin împr tierea de afar , o pierd. Te rog, P rinte, s m înt re ti, iar înt rirea s -mi fie întreag din mila lui Dumnezeu i a voastr i nimic dela mine. C ci nimic nu pot dac nu primesc putere prin rug ciunile voastre. Cît despre conducerea bolni ei m tem, P rinte, c trebuind s ar t autoritatea în ea nu cumva aceasta s m duc la slava de art i la îndr zneal . i umblînd des cu mînc ri s nu m împov rez cu l comia pîntecului. Dac deci socote ti de*

⁴⁸⁴ Toate cîte ceri le împline te Dumnezeu. Iar lui Dumnezeu îi este cu putin s le împlineasc toate. Dar omul duhovnicesc tie ce s cear . El cere cele ce-i sînt de folos lui sau altora, sau cere ceeace corespunde m surii lor, capacit ii lor de în alegere, de primire i de folosire.

⁴⁸⁵ Sînt diferite feluri de pomeniri neîncetate ale lui Dumnezeu: mai de suprafa i mai adînci; prin împlinirea uneia sau mai multor porunci ale Lui; prin punerea oric rui lucru v zut sau f cut în leg tur cu Dumnezeu.

bine, a dori s înaîntez printr-o slujire mai smerit i dac m voi u ura pu in, voi lua iar i asupra mea slujirea de acum. tii, P rinte, c dac cer aceasta nu din sil de aceast slujire. C ci cum a face aceasta, nevoia ul de mine. Dar m tem, P rinte, ca nu cumva ezînd în untru, s se înfurie patimile amintite, fie dela mine, fie prin lucrarea demonilor, precum socotesc. Nu tiu. Dar tu, P rinte, arat -mi voia lui Dumnezeu i scoate-m din gîndurile ce m tulbur prin rug ciunile tale i m înt re te s fac ceeace zici i iart -m .

R spunsul lui Varsanufie: Ascult ,frate, i fii încredin at în Domnul, c de cînd i-am poruncit s iei slujirea aceasta, mîna i inima noastr sînt cu tine. Dar mai e cu tine mîna lui Dumnezeu, rugat de noi prin rug -ciunea pentru mîntuirea sufletului t u i pentru înt rirea ta spre aceast slujire i pentru buna cînstire i acoperire a ta în ea. i tu nu te po i mîntui altfel decît a a. Drept aceea nu te scîrbi de ea i c zînd, ridic -te; gre ind, oc r te-te, pîn ce Domnul va face cu tine mila Sa pe care o dore ti. Numai s nu te leneve ti în ea. Îndr zne te, c ci însu i Domnul care te-a a ezat în slujba aceasta, te va ajuta. Iar noi purt m grija împreun cu tine s nu te am geasc diavolul cu dorin a de a te sc pa de ea. C ci s-a zis: „Prin vorbele lor frumoase i m gulitoare, în eal inimile celor f r r utate" (Rom. 16, 18). Cel ce te-a a ezat pe tine la lucrul acesta, El este cel ce a zis ucenicilor S i: „Iat Eu v trimite pe voi" (Mt. 10, 16). i iar i: „Iat Eu cu voi sînt" (Mt. 28, 20). Nu te teme i nu cugeta c cele ale bolni ei atîrn de tine. Nu te l sa ap sat de grija sl biciunii. De în elegi cele scrise de mine, ie, nu- i va fi greu. Trebuie s iei numai aminte la tine dup puterea ta i Dumnezeu te va ajuta. Fii tare în Domnul, împuternicit întru El.

331. *Întrebare a aceleia c tre cel lalt B trîn:*
De gre esc fra ii cei împreun cu mine, cum s -i îndrept
f r tulburare ?

R spunsul lui Ioan: De vei întip ri mai întîi în chip pilduitor voia lui Dumnezeu în inima ta, nu te vei tulbura⁴⁸⁶, ci te vei obi nui s lucrezi ca P rin ii. Iar de nu iei aminte la tine i e ti r pit⁴⁸⁷, spune lui Dumnezeu poc în a ta: „Iart -m , St pîne, i m milue te". Dar spune i celor împreun cu tine: „Vede i, fra ilor, c din pricina aceasta sîntem osîndi i i pierdem sufletele noastre"⁴⁸⁸. Nu striga foarte tare, dar destul ca s te aud .

⁴⁸⁶ E mare lucru s tie cineva ce-i este de folos: i s-o cear aceea. E în aceasta nu numai sim irea tuturor celor ce sînt cu putin lui Dumnezeu, ci i a ceea ce e de folos unui om sau altul. E o mare p trundere în oceanul puterilor i bog iiilor lui Dumnezeu i în m surile felurite ale oamenilor, care pot primi din acele bog ii ceea ce le este de folos în acel moment. Dar în smerenie se primesc cele mai mari bun t i. C ci nici un zid al mîndriei nu le opre te. Dumnezeu „celor smeri i le d dar". În smerenie e libertatea de sine, e deschiderea deplin pentru Dumnezeu, care nu- i arat ceea ce este mai propriu Lui în puterea ce zdrobe te, ci în bun tatea liber de orice patim care îngusteaz .

⁴⁸⁷ Este o r pire bun , în extaz, cînd ui i de grija de tine: i este o r pire rea, cînd e ti dus de o patim i ui i de adev rata sine a ta. Atunci nu mai faci voia ta, ci împline ti o pornire p tima e. Conduc torul ob tei spune atunci, din mînia care l-a furat, cuvinte grele fra ilor i acestea îi tulbur .

⁴⁸⁸ În cazul mustr rii p tima e se pierde i conduc torul i se pierd i fra ii. C ci se înfurie i ei. Pîrjolul se întinde. P catul, pe care oamenii din timpurile mai noi îl iau în rîs, ca pe o afacere de strict scrupulozitate particular , are o dimensiune social , ca i virtutea. Efectul nu se închide în fiin a individual a celui ce-l s vîr e te, ci are repercusiuni sociale. M rul stricat, stric i pe cele din jur. R spunderea omului pentru sine e în acela timp r spundere pentru al ii. Dar r spunderea întreag e nu numai o leg tur între oameni, ci i a lor cu Dumnezeu. Cei ce nu se simt responsabili în fa a lui

i dac te frîngi în acestea, î i va veni lini tea cea dup
Dumnezeu.^(cont)

332. *Întrebare a aceleuia : Te rog, P rinte,
spune-mi cum trebuie s fie chipul îndrept rii ? i cînd trebuie
s fac pe prostul i s trec cu vederea ceeace se petrece ?
i dac nu reu esc, trebuie s -mi rînduesc o pedeaps ?*

R spunsul lui Ioan: Lucreaz totdeauna potrivit
cu oamenii. Dac vezi c unul e în eleg tor i prime te
sfatul, spune-i: „Frate, dac facem cu lenevie lucrul lui
Dumnezeu (Ieremia 31, 10), aceasta ne va fi spre pieirea
sufletului. Oare a fost bine ceeace ai f cut ? Fii cu rîvn

Dumnezeu, nu se simt nici între ei. De unde for a absolut a
responsabilit ii, dac nu e un for superior care a s dit-o în noi ? i
de ce a fi atît de r spunz tor pentru fiin a semenului meu, dac ea ar
fi o fiin trec toare ? În aceast for necondi ionat a
responsabilit ii pentru semenul meu e implicat valoarea lui etern .
Eu am fost f cut ca s r spund în mod necondi ionat pentru al ii (i
prin aceasta i pentru mine). Cine m-a f cut a a ? Cine m-a pus în
aceast dependen absolut , dar în care pot manifesta totodat
libertatea mea ? Cine m-a f cut s fac dependen de mine însumi
soarta mea i a altora ? Un for superior m-a f cut dependent de El,
dar în libertate, c ci pot r spunde într-un fel sau altul r spunderii ce
a s dit-o în mine fa de, El, desigur cu riscuri grave cînd nu
r spund, sau nu r spund cum trebuie. M-a f cut

(cont) ca pe o fiin de care depinde soarta mea i a altora.
R spunderea e un mod prin care Dumnezeu ne leag între noi, dar în
El i în libertate. Pe de alt parte aceast dependen reciproc între
noi trebuie s-o exercit m în mare delicate , respectîndu-ne libertatea
în mod reciproc i promovînd cre terea sensibilit ii i delicate ii în
reciprocitate.

O natur etern , lipsit de con tiin i delicate , pe lîng faptul c
e mai inexplicabil în existen a ei decît un suprem for personal, n-ar
putea explica libertatea i responsabilitatea uman , singura noble e a
omului. Pe lîng aceea de ce s-ar mai vorbi i ce rost ar mai avea o
libertate a lor ? Cum ar mai fi omul responsabil de libertatea lui ? i
la ce l-ar mai preocupa grija de libertatea lui ?

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de aci înainte". Dac e mai nepriceput, spune-i: „Frate, ai nevoie s fii îndreptat, pentru c te leneve ti ? Dac îi spun Avei te va mustra cum se cuvine". Iar de e s faci pe prostul, f -l potrivit gre elii. De e mic , f -l pe prostul. De e mare, nu face pe prostul. i s nu- i dai pedeapsa dac nu reu e ti, dar nici n-o nesocoti. Când ajungi la aceasta, roag pe Dumnezeu s te ierte. Altfel se va na te nep sarea.

333. *Întrebare a aceluia : Dac gre înd careva dintre fra i, sau chiar dintre bolnavi i voind s -l îndrept, îi spun vre-un cuvânt cu sup rare, trebuie s -i pun metanie ? Iar dac mîniindu-se pleac din bolni , ce s pun metanie ? C ci mîndria i voin a de a m îndrept i (justifica) întunec mintea. Iar dac pun metanie iar i se ive te slava de art .*

R spunsul lui Ioan: Dup sup rare, s nu mai zici nimic. C ci r ul nu na te binele. Ci prelunge te r bdarea pîn ce înceteaz gîndul care a pricinuit sup rarea. i atunci vei vorbi cu pace. i dac se va convinge, iat c e bine. Iar dac nu, spune-i: „Dac voe ti îi spun Avei i orice va hot rî el, s facem". i a a te vei lini ti. Iar dac mîniinîndu-se, va pleca, spune-i Avei i-l va certa. Dar nu- i pune metanie, c ci prin aceasta îi dai de b nuit c ai gre it cu adev rat i te va r zboi i mai mult. Fa de al i oameni îns , poart -te cu aten ie potrivit cu gre ala pe care o recuno ti. Dac gre ala e mare, pune metanie, dac e mic arat cu gura p rerea de r u a inimii, spunîndu-i: „Iart -m , frate". Dar fere te-te de mîndrie i de voin a de a te îndrept i (de a te justifica). C ci acestea împiedic poc in a. Se împl s se pun metanie i din slava de art . Dispre ue te-le pe acestea trei. Pune deci metanie unde trebuie cu smerenie, cu frica lui Dumnezeu i cu

dreapta socoteal (cu discern mînt) ^{488b}. Iar în aceasta pune toat hot rîrea. i Dumnezeu te va ajuta cu rug ciunile sfin ilor.

334. *Întrebare:* *Dac în vremea slujirii bolnavilor vine ceasul citirii psalmilor sau al citirii sfintei Proscomidii, sau alt trebuin i fra ii cei împreun cu mine tiu ce trebuie dat fiec reia, porunce ti s plec sau aceasta îmi e chiar o datorie ? Iar de voesc s ed în chilie cînd nu e trebuin de mine în bolni , mi-o îng dui aceasta, P rinte ?*

R spunsul lui Ioan: *Dac fra ii tiu, nu-i o datorie s pleci, nici s ezi în chilia ta, ci cerceteaz numai pe bolnavi.*

335. *Întrebare:* *Dac dînd cuiva vreodat ceva dup trebuin a lui, bag de seam c zgîrcenia m opre te, încît nu-i dau atîta, s -i d ruesc mai mult decît trebuie, sau s m silesc numai s nu-i dau mai pu în*

^{488b} Smerenia e sus inut de frica de Dumnezeu. Ea se opune mîndriei, slavei de arte i voin ei omului de a se justifica, care toate tocesc sensibilitatea lui. Cel ce se justific nu recunoa te c a p c tuit. El nu vrea s se poc iasc , deci nu folose te puțin a de a se îndrepta, de a- i schimba în bine cursul vie ii. Aceasta e o alta form de mîndrie. Sau e un mod de a se manifesta al mîndriei i al tocirii responsabilit ii. Aceasta îl închid pe om în îngustimea sa, din care nu se vede lumina mai presus de sine i de toate a lui Dumnezeu. Plecarea în fa a altuia cu recunoa terea gre elii s vîr ite trebuie s se fac nu numai cu smerenia sus inut de frica de Dumnezeu, ci i cu discern mînt sau cu dreapta socoteal , ca nu cumva s -l fac pe cel c ruia i se adreseaz s cread c cel ce i-o face a gre it f r s fie adev rat. Aceast plecare în fa a altuia e ie irea din sinea sa superficial , e situarea în taina recunoscut i respectat a altuia, dar i în taina deschis în indefinit a lui Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

decît îi trebuie? ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ *Iar dac din ru inea ce-mi vine din dorin a de a pl cea oamenilor, sau din slava de art , gîndul m îndeamn s -i dau mai mult, oare s -i dau mai pu în, ca s resping aceast patim , sau s -i dau numai cît trebuie pentru porunc ?*

R spunsul lui Ioan: Dac zgîrcenia te opre te s -i dai aproapelui dup trebuin a lui, f dup caz. De ai mult, d -i pu în mai mult decît îi trebuie. De ai pu în, d -i întocmai cît îi trebuie. Dac , din slav de art , sau din dorin a de a pl cea oamenilor vrei s -i dai mai mult, nu-i da mai mult, ci, deasemenea, întocmai dup trebuin a lui. Dumnezeu s -i în elep ease inima, frate.

336. *Întrebare:* *Dac îmi vine un lucru i am trebuin de el în bolni , dar v d c m alipesc de el, oare voin a de a-l inea pentru mine nu e patim ?*

R spunsul lui Ioan: Dac ai nevoie de un lucru i te r zboe te gîndul de a-l avea, spune gîndului: „Am nevoie de el, de ce s -l iau cu poft ?” i dac înceteaz patima, ia-l. Iar dac nu înceteaz , de e cu puțin , îpline te- i trebuin a cu alt lucru i birue te patima. i dac nu po i, ia lucrul acela, oc rîndu-te pe tine i zicînd: „Nu l-a lua dac n-a avea nevoie de el, pentru c sînt biruit de poft ”.

337. *Întrebare:* *Cineva mi-a d ruit o hain i eu am primit-o cu bucurie, neîmpotrivindu-m . Dar*

489 [Num r neidentificat în text] Citirea psalmilor e ceea ce s-a dezvoltat, înutrenie. Precum se vede aap mergea sau înso ea i atunci proscomidia. Deci exista i aceasta la începutul sec. VI.

490 Ajunge ca în cel mai bun caz s nu i se dea altuia mai pu în decît trebuie ?

cercetîndu-mă , am aflat că nu am primit-o avînd nevoie de ea, ci mai degrabă din lăcomie. Deci îmi spune gîndul: „întoarce-o” Ce poruncesc să fac ?

Răspuns: Să lăudăm pe cel care a dăruit-o din inimă și să ne ocîrîm pentru că am primit-o din suflet și să o purtăm cu smerenie, osîndindu-ne. Iar după aceea să ne păzim de lăcomie.

338. *Întrebare a aceluia : Dacă se întîmplă cu cineva voete să-ți dăruiască un lucru și am nevoie de el, dar îmi vine din inimă că vreau să-l primească din patimă, ce să fac: să-l iau din pricina trebuinței ei, sau să-l resping din pricina patimei ?*

Răspunsul lui Ioan: Se întîmplă cu această cauză și cu hrana. Tu îți cauți și avem nevoie de hrană în fiecare zi, dar n-avem dreptul să o luăm cu plăcere. Dar dacă o luăm, mulțumindu-lui Dumnezeu care o dă și ocîrîndu-ne că nevrednici de a o primi. Dumnezeu face din ea un lucru sfînt și o binecuvîntare. Tot așa și deci cînd ai nevoie de un lucru și el îți este dat, mulțumește lui Dumnezeu care ți l-a dat, socotindu-te nevrednic. Și Dumnezeu va alunga patima dela tine⁴⁹¹. Căci „la Dumnezeu toate sînt cu

⁴⁹¹ Lucrurile ne sînt date și ele pentru că în realitate cu ele să creștem duhovnicește. Folosindu-le, trebuie să ne aducem aminte cu mulțumire de Dumnezeu care ni le-a dat pentru nevoile noastre și prin aceasta ele ne pun în legătură cu Dumnezeu care se gîndește la noi. Dar ele ne pot fi și spre ispitire și spre robirea noastră de către ele, cînd nu le folosim cu înfrînare. Iar folosindu-le cu înfrînare, ne întărim fața de ele și dăm posibilitatea și altora să le folosească. Deci poziția noastră față de ele nu se poate reduce simplist la poziția unor stîpînitori, a unor consumatori nepăsători și lacomi. Prin aceasta devenim mai degrabă robii lor. Deci depinde de noi că să ne sfințim prin ele, sau să sporim prin ele în patimi. Depinde de noi să

Sfin ii Varsanufie i Ioan

putin i nimic cu neputin " (Iov. 42, 2). C a Lui este slava în veci. Amin.

339. Un alt frate a întrebat pe acela B trîn: E o porunc a lui Domnul s iubesc pe aproapele ca pe mine însumi (Lev. 18, 19), s m bucur i s m întristez împreun cu el, ca cu m dularul meu (I Cor, 12, 26). Deci dac -l v d în s r cie i-l trec cu vederea, nesocotesc iubirea chiar dac eu însumi n-am decît cele de trebuin i nu-mi ajunge s -i dau i lui cele de

actualiz m calitatea lor de mijloace ale sfin irii noastre, de semne ale binecuvînt rii lui Dumnezeu, sau s le murd rim prin murd rie din noi. Depinde de noi s le vedem ca transparente ale Duhului dumnezeesc sfin itor, sau ca ultima realitate opac , menite s satisfac numai l comia trupului. Dumnezeu ne arat prin lucrurile ce ni le-a dat în dou feluri iubirea Lui: dîndu-ne ce ne trebuie pentru via a p mînteasc , i conducîndu-ne spre des vîr ire. Sînt cuvinte cu îndoit sau întreit rost, exprimînd ceva din bog ia de gînduri a lui Dumnezeu. Ele ne pot pune în leg tura cu Dumnezeu, sau ne închid în opacitatea lor.

Ne sfin im prin ele cînd le vedem i le facem medii ale energiilor lui Dumnezeu i ne exercit m în st pînirea poftelor nem surate fa de ele, cînd ne men inem con tiin a c sînt daruri ale lui Dumnezeu pentru to i, cînd o ar t m aceasta în dedicarea unora din ele lui Dumnezeu, cînd punem semnul lui Dumnezeu pe ele (ca biserici, ca obiecte întip rite cu semnul crucii, ca ofrande sfin ite în biseric). Cînd facem semnul crucii peste ele înainte de a le folosi, ne amintim de Dumnezeu în Treime, care ni le-a dat s le folosim cu înfrînare. Dar cînd le consum m f r s ne în l m cugetul la Dumnezeu i f r semnul crucii, le privim ca independente de Dumnezeu i nu ne impunem nici-o frîn în adunarea i folosirea lor. În acest caz sîntem mai r i ca animalele, care nu adun mai mult decît le astîmp r foamea pentru moment. Cînd le vedem ca daruri ale lui Dumnezeu pentru to i, le l s m i altora, sau îi ajut m i pe al ii s se foloseasc de ele sau chiar le prelucr m prin munca noastr i pentru al ii mai slabi, sau le folosim în comun cînd nu le putem t ia în p r i distincte pentru fiecare (aerul, apa etc.) Ele se folosesc atunci i pentru dezvoltarea prieteniei i recuno tin ei reciproce.

trebuin . Spune-mi deci, P rinte, cum îmi ar t în acest caz iubirea ?

R spunsul lui Ioan: Dragostea fa de aproapele se arat în multe feluri, nu numai în a-i da. De pild : cînd mergi vreodat cu aproapele t u undeva i afli în tine gîndul de a te bucura de mai mult cînte decît el, i nu vrei mai degrab s se bucure i el de aceea i cînte cu tine, nu-l socote ti ca pe tine însu i. C ci Apostolul a zis: „în cînte unii altora dîndu-v întîetate" (Rom. 12, 10). De ai ceva de mîncare i vezi gîndul t u îndemnîndu-te s m nînci singur i dup pofta ta, contrar trebuin ei, nu-l socote ti ca pe tine însu i. Sau dac avînd numai cît î i este pentru tine, nu dai i altuia, nu-l iube ti ca pe tine însu i ⁴⁹². Dar dac voim s împlinim numai în acest fel

⁴⁹² A iubi pe altul ca pe tine însu i, înseamn a te plasa într-o pozi ie de deplin obiectivitate fa de tine, socotindu-l pe cel lalt egal cu tine. Numai Dumnezeu este în aceast pozi ie de obiectivitate fa de to i i numai înaintînd spre aceast pozi ie a Lui, înainte m spre treapta suprem a aspira ieii noastre spre obiectivitate. Dar aceast obiectivitate a lui Dumnezeu nu e una de indiferen i nici a noastr nu trebuie s fie a a. Pozi ia lui Dumnezeu e una de profund iubire egal fa de to i. Deci i a noastr s ajung la fel: una de deplin iubire fa de to i, dar i fa de propria persoan . S ne iubim unii pe al ii i pe noi în ine a a cum ne iube te Dumnezeu, vrînd s ajungem a a cum ne vrea El. În iubirea aceasta a tuturor fa de to i, în aceast universal obiectivitate iubitoare, ne unim cu Dumnezeu. Se cade s m iubesc pe mine cum iubesc pe al ii i cum ne iube te pe to i Dumnezeu ca taine minunate. Pentru precizare se cuvine s r spundem i la întrebarea urm toare: Iubirea deplin nu-l face pe cineva s se uite pe sine i s - i dea via a pentru cel iubit ? Mama, a c rei iubire este de model, nu- i d via a pentru copil ? Cum se împac aceasta cu porunca: s iube ti pe cel lalt ca pe tine însu i (deci numai ca pe tine) ? R spunsul care împac aceste dou cerin e pare a fi acesta: Cine e în stare s - i dea via a pentru altul, a ajuns la treapta realiz rii sale depline, la treapta care-i asigur cet enia în ve nica împ r ie a iubirii des vîr ite. El trebuie s aibe acum grije de

cuvîntul Scripturii, el nu ne sus îne în aceasta. C ci nu ni s-a spus numai pentru un om, ci tot omul înf i at prin el ca aproapele nostru. Dar cum po i s împline ti cu to i oamenii aceasta, neavînd ce s le dai tuturor ?

Dar a iubi pe aproapele ca pe tine însu i mai înseamn i aceasta: Dac vine vre-o nenorocire de ob te i vezi gîndul t u bucurîndu-se c cel lalt s-a p gubit mai mult, ar i i în aceasta c nu-l socote ti ca pe tine însu i. i iar i, dac vezi pe altul l udat i nu te bucuri împreun cu el, din motivul c nu e ti l udat i tu împreun cu el, i nu spui „lauda fratelui se întinde i la mine, c ci e m du-larul meu", nici în acest caz nu-l iube ti pe el ca pe tine însu i ⁴⁹³. i a a în toate cazurile asem n toare.

altul, ca s ajung i acela la aceast treapt . Deci î i poate da via a sa pentru acela, pentru c de fapt nu o pierde prin aceasta, ci o va avea la un plan superior i-l ajut i pe cel lalt s o aib . Sau chiar trebuie s o dea, ca s arate c a ajuns la deplina realizare a sa i ca s -l fac i pe cel lalt s se ridice la aceast treapt prin pilda pe dragoste suprem care i-o arat . Capacitatea cuiva de a se d rui pentru altul arat c exist undeva acest plan de existen în care pot fi realiza i oamenii în acest grad suprem, un plan de existen spre care aspir cea mai autentic esen a noastr .

493 Iubirea altuia egal cu iubirea propriei persoane are la baz faptul c în fond nu sîntem desp r i i tot ceea ce îmbog e te pe unul mi se comunic i mie i tot ceea ce-l p gube te pe el, m p gube te i pe mine. Dar unitatea aceasta se actualizeaz pe de alt parte deplin numai în iubire. Unde nu e iubire, ea se sfî ie. Astfel îl iubesc pe altul pentru c sunt unit cu el, dar nu pot actualiza aceast unitate i nu o pot tr i dac nu m folosesc de iubire. Deci trebuie s am curajul iubirii altuia cu convingerea c în fond sîntem uni i, chiar dac nu simt înc aceasta i cu încrederea c prin iubire o voi actualiza i descoperi deplin. Unitatea între noi nu e numai un dat (Gabe) ci i o datorie (Aufgabe). În iubire se presimte unitatea, dar tot prin iubire se înf ptue te, desigur întrucît exist ca un germene care trebuie desvoltat. Ontologicul în planul nostru creat nu se împline te deplin decît prin etic. Dumnezeu a dat semin ele, dar ne-a l sat nou s le facem s creasc prin osteneala noastr .Dumnezeu

A iubi pe fratele ca pe tine însuși mai înseamnă și aceasta: Dacă ai aflat de la Prințul calea lui Dumnezeu și te întreabă fratele, și nu-l lipsești cu pismă de folosul ei, ci ca unul ce ții că este fratele tău, spune-i și lui ceea ce ai aflat cu frica lui Dumnezeu; dar și nu te socotești pe tine ca învingător. Căci aceasta nu-ți este de folos.

340. *Întrebare a celuiia : E bine să ai prietenie cu careva de aceeași vârstă ?*

Răspuns: E bine să nu ai prea mare prietenie cu careva de aceeași vârstă. Căci această stare de suflet nu te lasă să ajungi la plîns. Dar și nu ai prietenie nici cu altcineva care te lipsește de plîns⁴⁹⁴. Aceasta nu te folosește, ci mai vîrtoasă te păgubește. Căci nimenea nu poate agonisi vre-un bine decît cu mult osteneală, înfrînează-și deci ochii și nu ia aminte la cineva și nu vei umplea inima ta de cumplită îndrăzneală care duce la pierzare toate rodurile monachului.

341. *Întrebare a celuiia : De aud despre cineva care e în mare război sau în boală și pîrînesc împreună cu el, spune-mi mai întîi de nu cumva această compătimire e dela draci care voesc să mă facă să uit de păcatele mele ? Apoi dacă e de folos să-l pomenesc în rugăciuni ? și cum îl pot ajuta cînd eu mă aflu într-o primejdie mai grea și în păcate mai mari ? Dar ce să fac dacă și fratele mi-o cere aceasta ? Sau dacă îmi cere și-mi spune și vreunui din Prinți ? Sau poate că rugăciunea pentru*

ne-a chemat să fim colaboratorii Lui: „Fiți (deveniți) ceea ce v-am dat puțin a să fiți (să deveniți)”.
 494 Prietenia înveselește, susține în om o bună dispoziție, îl face să afle în om o mulțime de viață. Dar monachul trebuie să-și plîngă mai ales păcatele.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*aproapele îl deprinde i pe cel p tima s iubeasc ?
Cum socote ti P rinte ?*

R spunsul lui Ioan: P rin ii au spus celor mai tineri c nimenea nu trebuie s lase mortul propriu i s mearg s plîng pe altul (Pateric, Moise 18). C ci se cuvine celor des vîr i i s suferi împreun cu aproapele. Dar comp timirea altuia de c tre unul tîn r e o b taie de joc a dracilor. C ci îl judec pe acela proste te, ca pe unul ce s-ar afla în stare rea i în primejdie, socotindu-se pe sine ca lucrînd bine. De aceea este mai de folos s nu se îngrijeasc de acela. i dac îi vine în inim amintirea aceluia, sau aude dela altul despre el, s zic : „Dumnezeu s m miluiasc pe mine st pe el” ⁴⁹⁵.

i s nu spui dela tine însu i vreunui B trîn s se roage pentru cineva, c ci aceasta înseamn c lucrul porne te dela tine ⁴⁹⁶. De voe ti s fugi de aceasta, aminte te-i numai c cutare sufer . i B trînul auzind se va ruga f r îndoial pentru cel bolnav cu duhul. Iar de- i cere cineva s spui B trînului, împline te aceast cerere pentru c i s-a poruncit, spunîndu-i: „Roag -te, P rinte, pentru cutare”. i de- i spune acela: „Roag -te pentru mine”, la fel spune i tu, c împlinind o porunc : „Doamne iart -ne”, sau: „Dumnezeu s ne ajute”, sau: „Acopere-ne pe

⁴⁹⁵ Nu po i vindeca pe altul de r utatea patimilor, dac nu te vindeci pe tine. În zadar îl comp time ti pe altul, dac în aceasta dai de în eles superioritatea ta. Deci nu se recomand indiferen a, ci calea adev ratei ajutor ri a altuia. Stinge focul în tine ca s nu fie între inut de el i în altul.

⁴⁹⁶ S nu te prezin i B trînului ca avînd tu însu i ini iativa în sc parea altuia. Smere te-te, l sîndu-i lui ini iativa sau impresia. Altfel ai da impresia c tu e ti mai bun decît cel ce sufer de vre-o patim , sau de vre-o boala i ajutorul lui porne te dela tine. i-n acest caz e problematic ajutorul t u. Poate nu va fi primit.

noi Doamne, în lucrul acesta" ⁴⁹⁷ . i nu socoti c o faci aceasta pornind dela tine, c ci i s-a cerut s o spui i ai ascultat. Dar comp timind cu cineva din iubire, înc nu dovede ti c ai ajuns la m sura aceasta de des vâr ire. Iar dac gândul acesta te tulbur , întreab i vei auzi ce trebuie s faci. Dumnezeu s te miluiasc , frate !

342. *Întrebare a aceluia : Spune-mi, P rinte, pîn unde trebuie s mearg dragostea unui frate fa de altfrate ?*

R spunsul lui Ioan: Frate, alta este dragostea p rin ilor fa de copii i alta dragostea fra ilor fa de fra i. M sura iubirii P rin ilor duhovnice ti fa de fiii lor nu are ceva v t m tor, nici ceva trupesc în ea. C ci sînt asigura i prin cugetul duhovnicesc. i fie în cuvinte, fie în fapte, ei se silesc totdeauna s foloseasc pe cei mai tineri în toate. i astfel iubindu-i nu trec sub t cere gre elile lor, ci adeseori îi muștr i îi ceart pe fiii lor. C ci lor li s-a spus: „Muștr , ceart , îndeamn " (II Tim. 4, 2). Aceasta o face cu tine i Ava al t u i tu nu te sminte ti în cele ce te muștr , te ceart i te îndeamn . i în faptul c din iubire nu trece cu vederea gre alele tale, se arat c dragostea lui fa de tine este duhovniceasc .

Fiecare iube te, pe aproapele lui dup m sura sa. Iar m sura dragostei des vâr ite este ca dup iubirea pe care o are fa de Dumnezeu, s iubeasc i pe aproapele s u ca pe sine însu i (Lev. 19, 18). Dar tinere ea trebuie s se p zeasc în toate. C ci diavolul îi doboar repede pe tineri. Mai întîi încep s vorbeasc cînd se întîlnesc ca

⁴⁹⁷ Nu te ruga numai pentru cel lalt, ca i cînd ai fi într-o pozi ie superioar ca i cînd n-ai avea i tu nevoie de rug ciune, ci roag -te i pentru el i pentru tine socotindu-te împreun p c tos cu el. Aceasta nu e o grij egoist de tine, ci o eliberare de slav de art .

pentru folosul sufletului. Ba poate chiar f r acest motiv. Dup aceea trec la alte sim iri: la poft , la îndr zneal , la rîs, la clevetire i la alte multe rele. A a se împline te cu ei spusa: „începînd dela duh, acum sfîr i i în trup. Toate acestea le-a i p timit în zadar" (Gal. 3, 3). C ci a a ajuns tinerii la c dere: dela a începe s se iubeasc unii pe al ii f r judecat i de a edea împreun . M sura iubirii lor între olalt treime s fie aceasta: s nu se cleveteasc unii pe al ii, s nu se urasc , s nu se dispre uiasc , s nu caute ale lor, s nu se iubeasc pentru frumuse ea trupului, nici pentru vre-o lucrare trupeasc oarecare, s nu ad unii cu al ii f r mare trebuin , ca s nu cad în îndr zneala ⁴⁹⁸ care nimice te roadele monachului (Pateric, Agaton I) i-l las ca pe un pom uscat. Pîn aci e m sura iubirii celor tineri între olalt . Dac se cru pe ei, înfrînînd îndr zneala i vorbirea de art , cru i pe fra ii lor, ferindu-se s ad împreun f r trebuin , ca s nu se prind în cursele acestea i s nu prind în curs nici pe fra ii lor, temîndu-se de cel ce zice: „Vai celui ce adap pe aproapele cu b utur turbure" (Avac. 2, 15); i iar i: „Vorbirile rele stric obiceiurile bune" (I Cor. 15, 33). Ia aminte la tine, frate !

343. *Întrebare a aceluia : Ce s fac c sînt tulburat de gînduri murdare i dac simt c i al ii au asemenea gînduri, zic totdeauna: „Iat c i al ii gîndesc cele rele ca mine ". Apoi nu-mi vine plînsul, nici poc in a i gîndul îmi spune c atîta vreme cît sînt între oameni,*

498 Îndr zneala doboar grani a între persoan i persoan , prin faptul c unul nu mai vede taina celuiilalt, ci numai suprafa a lui trupeasc . Ea nu înseamn o comunicare a adîncurilor lor în Dumnezeu, în care fiecare p streaz con tiin a de sine, ci con tiin a lor dispare înecat [not personal sau înecat ?] de pofta trupeasc care-i confund superficial.

*nu le pot agonisi pe acestea. F - i mil cu neputin a mea
i spune-mi, P rinte, cum s m mîntuesc de acestea ?*

*R spunsul lui Ioan : De ai gînduri murdare i
auzi sau sim i c mai e cineva în această stare, i zici:
„Iat c i al ii cuget cele rele ca mine", d anatemei
gîndurile tale rele i despre fratele t u spune: „E mai bun
decît mine". i va înceta gîndul acesta. Cît despre plîns,
dac nu lup i fa de oamenii între care te afli i nu te
str due ti s nu ajungi la îndr zneal cu vreunul, nu vine
plînsul sau poc în a⁴⁹⁹. i dac dorin a de a te îndrepta te
face s fugi de fra ii t i, ia seama c prin aceasta fugi de
lupta i de stadion. Deci lupt -te,ca, aflîndu-te între
oameni, s biruie ti îndr zneala (familiaritatea) fa de ei
⁵⁰⁰. C ci zice Apostolul: „De lupt cineva, nu se încu-*

⁴⁹⁹ E o lupt fa de oameni nu din ur , ci cu scopul de a nu ajunge la o familiaritate p c toas . C ci aceasta te face s bagatelizezi gîndul la p catele tale, întristarea i plînsul pentru ele. Societatea între ine o superficialitate acel „Man" al lui Heidegger, prin care- i însu e ti felul de a vorbi general i superficial, în societate se vorbe te chiar de moarte rîzînd: „vom muri", dar nici unul nu se gînde te serios la sine spunînd aceasta. Numai cînd e ti singur dai sens serios cuvintelor i- i vezi cu adev rat p catele. Sau cînd chiar fiind cu al ii i i îndrep i gîndul spre tine. Numai atunci tr e ti „existent ial".

⁵⁰⁰ Monachul nu trebuie s fug de mîn stare deci de oamenii din ea pe motiv c pilda i sfatul celorlal i l-ar ispitii la justific ri. Dar nu trebuie s renun e la poc în a pentru p catele sale. Deci trebuie s le îmbine pe amîndou : s înve e de la oameni cele bune, dar s nu se lase în taifasuri superficiale cu ei. Nici s nu cad în fapte de îndr zneal cu ceilal i. Pe de o parte el poate cî tîga dela semenii s i, înv înd din sfaturile, din pilda lor, pe de alta poate fi ispitit la r u sau la laude proprii. Dar în sentimentul de r spundere se une te datorita de a fi cu ceilal i cu putin a de a spori în cele bune. R spunderea e un mijloc de purificare a rela iilor cu semenii i de cre tere duhovniceasc l untric . Pe de alt parte trebuie s cuget m c exist un Subiect care tr ie te de bun voie r spunderea pentru to i la modul culminant spre care noi trebuie s tindem f r s -l

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nuneaz de nu se lupt dup lege (II Tim. 2, 5). Pune în lucrare puterea ta, frate, i te va ajuta Dumnezeu în toate. Nu uita s p ze ti smerenia, ascultarea i supunerea. i te vei mîntui ⁵⁰¹, în Hristos Iisus Domnul nostru. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

344. *Altfrate a întrebat: Ava , voesc s m mîntuesc i nu cunosc calea mîntuirii. Un gînd îmi zice: „Ce ezi aci în mîn stire nef cînd nimic. Pleac în alt parte ! ” Ce trebue s fac deci ?*

R spunsul lui Ioan: Frate, Dumnezeu ne-a ar tat prin dumnezeie tile Scripturi calea mîntuirii. Dar i P rin ii ne-au sf tuit, zicînd: „întreab pe P rintele t u i te va înv a; pe B trîinii t i i i-o vor spune” (A doua lege 32, 7; Pateric, Antonie 37). Deci dac nu voe ti s te am ge ti, plecînd, ine smerenia din care ai folos, nef cînd nimic f r s întreb pe P rin ii duhovnice ti. i cu harul lui Dumnezeu nu vei r t ci. C ci „Dumnezeu vrea ca to i oamenii s se mîntuiasc i la cuno tin a adev rului s vin ” (I, Tim. 2, 4).

345. *Întrebare a aceluia : Gîndul îmi spune c dac plec undeva i vie uiesc în retragere, ajung la lini te des vîr it . C ci ap sat de datoria multor p cate, vreau s m eliberez de ele. Ce s fac, P rinte ?*

atingem, în Hristos r spunderea dumnezeeeasc ni s-a f cut cunoscut concret. El a mers pîn la moarte pentru noi. Dar î i continu lucrarea mîntuitoare din r spundere i dup înviere. Din ea sorbim i noi t rie în sentimentul unei r spunderi necondi ionate.

501 Cînd ajungi s sim i c prin tine e ti nimic, i totu i e ti, sim i c e ti prin Dumnezeu, Cel care singur nu poate s simt c e nimic. i sim ind c e ti ceea ce e ti prin Dumnezeu, tr e ti din plin puterea Lui. i aceasta î i face cu putin mîntuirea.

R spunsul lui Ioan: Frate, omul dator, pînă nu-îi plătește datoria, ori unde ar merge, fie la ora, fie la sat, ori unde s-ar așeza, rămîne dator și nu are libertatea să se adăpostească în liniște. Dar dacă silit să se rușineze de ocară oamenilor și plătește datoria și se eliberează de ea, poate să se arate în lume și să vadă unde vrea cu curaj și cu mult îndrăzneală. Deci dacă omul răbdă cu toată puterea ocările și osîndirile, necinstirile și pânguririle pentru păcatele și vîrșite de el, se deprinde cu smerenia și cu osteneala. Și apoi se iartă păcatele lui, după cum s-a scris: „Vezi smerenia mea și osteneala mea și iartă-mi toate păcatele” (Ps. 24, 18). Gînde-te-te cîte ocări și osîndiri a răbdat Stăpînul nostru Hristos înainte de cruce și cum numai după ele a venit la cruce (Abbe Isaia, Recueil, 8.68; p. 104; 13, 23; p. 115, 117). Astfel nimenea nu poate ajunge cu rod la desvîrșire și sfînta odihnă a desvîrșirii, dacă nu pătimește mai întîi împreună cu Hristos și nu răbdă toate timirile Lui, aducîndu-și aminte de cuvîntul Apostolului: „Depătimîm împreună, ne vom și viîmpreună” (Rom.8,17)⁵⁰².

Nu te amăgi deci, cu orice altă cale în afară de aceasta nu există. Domnul s-a învin în ajutor după voia Lui, ca, precum zice în Evanghelie, să întemeezi călădirea ta pe piatra cea tare, care este El însuși (Mt. 7, 2; I Cor. 10, 14).

346. *Un frate a rugat pe marele Bătrîn, zicînd: Roagă-te pentru mine ca să mă miluiască Dumnezeu, că sînt un nenorocit.*

⁵⁰² Nu se poate scoate rădăcina din fire fără încordarea ei. Păcatul, patima reprezintă o slăbire a firii. Nu suferința pur și simplu o întărește și o izbăvește de rău, ci răbdarea ei, care reprezintă o încordare, o folosire a tuturor rezervelor de putere, însoțită de cererea cu încredere a ajutorului lui Dumnezeu, care o reprezintă

R spunsul lui Varsanufie: Cel ce voe te s fie miluit, s p zeasc porunca de a nu mânca din pom i nu va c dea în neascultare. i cel ce nu cade în neascultare e miluit i mîntuit prin harul lui Hristos, Dumnezeuul nostru. C ci acesta va zice gîndului s u: „Eu i Dumnezeu sîntem singuri pe lume" (Pateric, Aloniu, 1) i dac nu voi face voia Lui nu voi fi aflat ca al Lui, ci ca al celui str în⁵⁰³

o încordare a puterii. Iar înfrînarea dela pl cerile ce ispitesc este i ea o încordare, o r bdare, a ispitei f r încovoierea care cedeaz . Dar numele de r bdare, se folose te mai propriu împotriva ispitei de a fugi de durere, tendin ei de a ie i de sub ea. Slava firii e starea în care nu mai simte nici atrac ia superficial spre pl cere, nici durerea trupului, cînd duhul a cople it via a trupului. Dar de duh ine i voia. F r a se exercita în efortul voinei duhul nu poate deveni puternic, ca s cople easc pl cerea i durerea trupului. Acesta a fost rostul r bdrii lui Hristos i al crucii suportate de El. Firea Lui omeneasc trebuia s mearg pîn la supremul grad al r bdrii, care e r bdarea mor ii, pentru a se înt ri deplin. O cedare în ultimul moment ar fi fost o lunecare din tot ce a dobîndit prin r bd rile anterioare. Trebuie s -i dai îns i via a, ca s o dobînde ti, prin suprema tie a ei, pe planul superior oric rei sl biciuni. Aceasta nu exclude faptul c Hristos a suferit i din comp timire pentru noi, sau i ca s ne arate iubirea Sa. Propriu zis acestea au stat la baza r bdrii Lui prin care a învins sl biciunea din firea noastr de pe urma p catului, sl biciune care mergea prin cedarea sub pl cere i durere, pîn la biruirea ei prin moarte. Trebuia s se îndeplineasc acest înt rire i eliberare în pîrga firii noastre asumate de El, pentru ca s treac i la noi puterea biruirii pl cerii i durerii legate de patimi. Deci nu e vorba de a fi pl tit Hristos pentru noi o jignire a onoarei lui Dumnezeu, c ci în acest caz n-ar mai trebui s „p timim" i noi cu Hristos. Ci e vorba s ne înt rim i noi în ine prin r bdarea durerii. Hristos a p timit pentru noi în sensul c numai El a putut, înt ri Cel dintîi în mod real firea noastr prin crucea Lui i din comunicarea cu El primim i noi puterea de a înt ri firea noastr , liberînd-o de sl biciune. R bdarea Lui e izvorul r bdrii noastre, care ne înt re te i pe noi.

Cel ce spune a a, va a tepta în fiecare zi sfârșitul și în
întâlnirea cu Dumnezeu⁵⁰⁴ și îndat va porni pe calea
mântuirii.

347. *Un frate, c zînd într-o ispit , a cerut rug ciunea
aceluia mare B trîn i u urîndu-se de această ispit i-a
vestit aceasta, mulumindu-i. În acela timp i-a cerut s
se roage i pentru durerea de cap ce i-a venit i ca s i se
lumineze inima.*

*R spunsul lui Varsanufie: Frate, s lu m aminte
la noi în ine cu frica lui Dumnezeu. Iar dac Dumnezeu
cu iubirea Lui de oameni va dep rta r zboiul dela noi,
nici atunci s nu ne facem nep s tori. C ci mul i
u urîndu-se nu s-au mai îngrijit de ei si au c zut peste
cap. Ci u urîndu-ne s mul umim lui Dumnezeu c ne-a
izb vit i s r mînem rugîndu-ne s nu c dem în acelea i
patimi sau în altele. Dac m nînc cineva vre-o mîncare
i se v t ma la stomac sau la splin sau la ficat i prin
îngrijirea i me te ugul doctorului se vindec , nu mai e
cu negrij la sine, ca s -l ajung ceva i mai r u, ci- i
aduce mereu aminte de primejdia dinainte, cum a spus i
Domnul celui vindecat de El: „Vezi, te-ai f cut s n tos,
de acum s nu mai p c tue ti, ca s nu p e ti ceva i mai
r u" (Io. 5, 15).*

503 Trebuie s m port a a, ca i cum n-ar fi altul pe lume afar de
mine i de Dumnezeu. De aceea nu pot face decît sau voia mea, sau a
lui Dumnezeu. Dar dac o fac pe a mea, nu voi fi socotit ca al lui
Dumnezeu, ci ca al meu, ca str in de Dumnezeu, sau ca al celuiilalt a
c rui voie o fac. C ci f cînd voia mea, m dovedesc robul mîndriei
sau al celui ce mi-a insuflat mîndria.

504 Cel ce caut voia lui nu se teme de moarte, nu se am ge te c
poate nu va muri curînd, deci c mai are vreme s - i fac poftele
sale.

Frate, osta ii buni se deprind i în timp de pace, totdeauna, în me te ugul r zboiului. C ci nu se cuvine ostaului s iscodeasc la repezeal cele ale r zboiului în vremea r zboiului. C ci s-a spus: „M-am preg tit i nu m-am tulburat" (Ps. 118, 60). Nu fi nep s tor fa de patima de care ai fost ispitit, nici fa de alta. C ci P rin ii spuneau de acest nep sare c pierde roadele monachului (Pateric, Agaton 1). Omul trebuie s fie cu grije în privin a r zboiului pîn la cea din urm r suflare, ca s nu cad în cursa întins de prea vicleanul vr jma , pe care fie s -l alunge Domnul dela noi cu Duhul gurii Lui. Adu- i aminte c un B trîn a spus: „Dac ar face omul cer nou si p mînt nou, tot n-ar putea fi f r grije" (Pateric, Pimen 48)⁵⁰⁵.

Cît despre durerile de cap, omul trebuie s lupte ca s nu se mole easc i va fi ajutat. C ci aflînd Domnul pe ucenicii S i mole i i, le-a zis: „Priveghea i i v ruga i, ca s nu intra i în ispit " (Mt. 26, 41).

Fiule, cel ce a luminat ochii orbului s - i lumineze ochii inimii ca s cuno ti ceeace e bun i de folos. i Dumnezeu! puterilor care a spus: „Celui ce crede toate îi sînt cu putin , (Mt. 9, 22), s -i dea putere i s te sprijineasc în credin a des vîr it . i s te v d pe tine în laturea celor mîntui i, prin harul Conduc torului

⁵⁰⁵ Dac ar face fiin a sa „cer nou i p mînt nou", adic minte nou unit cu cerul i p mîntul nou peste care lumineaz i pe care le str bate i le cople e te mintea lui nou , plin de mintea lui Hristos, tot nu poate fi deplin f r grije pîn ce este în via a aceasta dinainte de înviere. C ci afectele legate de fiin a lui pot fi inute în frîu, dar pot s i scape din frîu i s lunece în p cat, dac omul nu e cu grije. Aceasta confirm spuse la Heidegger c omul se caracterizeaz prin grije. Dar grija de mîntuire este mult mai profund decît grijile lume ti i ea îl concentreaz pe om în sine însu i. Dimpotriv grijile lume ti sînt superficiale i îl fac pe om s nu reflecteze serios asupra lui însu i, ci numai asupra lucrurilor trebuincioase trupului.

sufletelor noastre Iisus Hristos, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

347 bis. (Ed. francez : numai în manuscrisele Vatoped 2, Sinai 410, Cromwell 18 i în G.) *Un frate care î i închisese u a pentru un timp, era chinuit de gânduri i de visuri ascunse. Pe de alt parte voia s se opreasc dela vin. El s-a deschis marelui B trîn.*

R spuns: Frate, dac voe ti cu adev rats te mîntue ti i s scapi de duhul mîndriei, rabd pu in smerenie, c ci aceasta este pentru el o palm . i nu c uta s te slujeasc cineva, ci sluje te-te singur. C ci Iisus care a zis despre Sine c e „blînd i smerit cu inima" (Mt. 11, 29), a spus: „Fiul omului n-a venit s I se slujeasc , ci s slujeasc " (Mt. 20, 28). Nu închide deci o u de lemn, ci pe cea a limbii (Pateric, Pimen 58). i nu dela vin trebuie s te opre ti cu des vîr ire, ci dela mîndrie care îmbat pe omul f r minte. i nu te f asemenea mie, care i le spun acestea, c ci de mult vreme tu m vezi slujit de altul i te sminte ti. Dar mul i sînt cei ce înva i nu fac. Ace tia sînt cei despre care Domnul a zis: „Asculta i i face i ceeace v spun, dar nu urma i faptelor lor" (Mt. 23, 3). Ie i deci totdeauna pentru trebuin ele tale cele de neînlocuit, dar cînd nu e nevoie, nu trece u a. Vie uie te cu rînduial , nu cu nep sare. P ze te-te de sup rarea împotriva celui ce te oc re te. Ba mai degrab bucur -te. Cît despre visuri, nu lua seama la ele, c ci sînt dr ce ti i mincinoase. i f cînd acestea nu crede c faci vre-o minune. C ci dup ce ai împlinit poruncile, ni s-a spus s zicem: „Slugi netrebnice sîntem" (Lc. 17,10). Totu i noi vom secera ceeace am sem nat în ogorul t u i atunci

Sfin ii Varsanufie i Ioan

vom negu tori grîul pentru tine ⁵⁰⁶. Fac -ne Domnul bucuria s afl m ogorul t u rodind pentru o s mîn , o sut , pentru alta asezeci si pentru alta treizeci (Mt. 13, 8; Mc. 8, 8) întru slava Tat lui, a Fiului i a Sf. Duh.

348. *Un frate mirean al aceluia mare B trîn, fiind b trîn i el, i-a trimis cererea c vrea s stea de vorb cu el. Iar B trînul i-a spus acestea: „Eu am frate pe Iisus. Dac dispretuie ti lumea i te faci monach, vei fi fratele meu”. Auzindu-le acela acestea, a plecat cu mult întristare. Dar dup o vreme s-a lep dat de lume, venind acolo, îns c zînd la boal i suferind de hidropic , a trimis B trînului veste despre boala lui.*

B trînul îi r spusne acestea: Boala aceasta nu i-a venit decît ca s nu pleci la Dumnezeu f r rod. Dac deci rabzi i mul ume ti, i se va socoti în loc de nevoin , pentru c n-ai vie uit mult timp în schima c lug reasc .

i în parte acest necaz i-a venit pentru c m-ai pre uit pe mine care nu sînt nimic, i pe tine. Pe mine ca pe cineva mare, iar pe tine ca pe fratele unui astfel de om⁵⁰⁷. i ai

⁵⁰⁶ Nu socoti c ai f cut mare lucru împlinind poruncile. C ci drumul des vîr iriie nesfîr it i tot ce faci, faci cu ajutorul lui Dumnezeu. Dar p rintele duhovnicesc poate pre ui sporirea ta. Insul nu trebuie s - i pre uiasc singur izbînzile sale. C ci aceasta e ispita spre mîndrie. Dar altul poate s i le pre uiasc , mai ales cel ce l-a c l uzit în cele bune. i acesta va secera i el rodul osteneii lui de a fi sem nat, ar tat în rezultatul osteneii aceluia de a fi rodit. i el va putea s i laude acest rod dat de acela, dar în fa a lui Dumnezeu. Deci va putea s st ruie pentru o cît mai bun r spl tire sau pre uire a aceluia. C ci nu risc prin aceasta s cad în lauda de sine. Pentru c chiar dac se vede în rodul aceluia i s mîn a pus de el, el laud propriu zis osteneala aceluia de a o fi rodit, nu munca sa de a o fi sem nat.

⁵⁰⁷ Omul se poate, mîndri nu numai pentru ceeace este el însu i, ci i pentru ceeace e tat l lui, sau fratele lui, pentru c vrea s atrag asupra sa ceva din cinstirea de care se bucur aceia. Nu mai vorbim

uitat c sîntem fiii „neascult rii lui Adam" (Rom. 5, 14). C ci sîntem „p mînt i cenu e" (Fac. 18, 27). Mul ume te deci lui Dumnezeu care te-a adus în această stare. Dacă am avea smerenia lui Iisus Hristos, am spune: „Cine este maica Mea i cine sînt fra ii Mei?" i cele urm toare (Mt. 12, 48)⁵⁰⁸.

349. *Un frate auzind dela un alt frate despre r zboiul ce-l suferă, i-a dat cum a putut sfaturile de folos, f r s fi ajuns el însu i la o astfel de m sur . i îndat s-a pornit r zboiul asupra lui. i cînd s-a v zut pe sine îngreunat i a cunoscut c are de îndurat aceasta pentru c n-a m rturisit fratelui propria sa sl biciune i c trebuia s întrebe mai de grab pe P rin i, a vestit acest lucru celuiilalt B trîn.*

R spunsul lui Ioan: Frate, nu este alt cale decît s se dispre uiasc omul pe sine pentru cele ce le-a spus. i Dumnezeu îl va ierta. i îndat s-a u urat fratele i a mul umit lui Dumnezeu.

de profitul ce vor s -l trag din leg tura ce o are cu aceia, intervenind în favoarea unuia sau altuia (practica „pilelor"). De aceea cel l udat trebuie s resping nu numai lauda ce i se aduce lui, ci i lauda ce li se aduce rudelor din pricina lui, pe de o parte, pentru a nu se bucura de o cinstire sporit prin extinderea ei i la rudele lui, pe de alta pentru a nu se face vinovat de întinderea corup iei din pricina ei.

⁵⁰⁸ E de remarcat explicarea acestui cuvînt al lui Iisus din smerenia Lui. Iisus nu zice: „Face i loc c vine Maica Mea, c vin fra ii Mei. C doar ti i cine sînt Eu". Ci spune: „A a cum nu cer cinstire deosebit pentru Mine, nu cer nici pentru ei. A a cum vreau s slujesc Eu altora, la fel vreau sa slujeasc i ei altora".

Sfin ii Varsanufie i Ioan

350. *Întrebare a aceluia i: Dac se ivesc dou lucruri p gubitoare sufletului i e numaidecât nevoe s se aleag unul, ce trebuie f cut ?*

R spunsul lui Ioan: Cump nind cele dou lucruri p gubitoare, trebuie ales cel mai pu în p gubitor. C ci s-a scris în P rin i c a venit cineva s împrumute un ban dela altul i acela nu i-a dat, spunându-i: „Nu am s - i dau”. i întebat fiind aceia dup aceea pentru ce nu i-a dat, a zis: „Dac i-a i fi dat, i-ar fi fost spre paguba sufletului. De aceea am ales s calc o porunc , ca s nu-i pierd cu des vâr ire sufletul” (Pateric, Ioan Persul 2).

351. *Un frate care sporea în virtutea dup Dumnezeu l-a întebat pe marele B trîn, zicând: Spune-mi, Ava, un cuvânt, c sînt întristat.*

R spunsul lui Varsanufie: Sf. Apostol Pavel, care a primit puterea r bd rii, a scris, zicând: „Ave i nevoe de r bdare, ca f cînd voia lui Dumnezeu s dobîndi i f g - duin ele” (Evr. 10, 36). Deci cel ce voe te s urce pe cruce împreun cu Hristos, trebuie s se fac p rta de p timirile Lui i s aib pururea pacea⁵⁰⁹ Iar eu îi spun: „Lupt -te s cî tigi mul umirea în toate⁵¹⁰. i puterea

⁵⁰⁹ Despre rostul împreunei noastre p timiri cu Hristos a se vedea mai pe larg la nota 502. Dar pacea care e legat de ea nu vine numai în urma r bd rii, ci chiar în timpul r bd rii. Stare ul Vasile dela Sf. Munte spune: „Cel ce st întins pe lemnul crucii din iubire pentru altul, se odihne te” (Eisodicon). Odihna aceasta nu vine numai din faptul c faci totul pentru altul i nu-l la i în suferin a de acum i în cea ve nic , ci i din faptul c birue ti pornirile egoiste p tima e, care dup scurte satisfaceri te vor chinui în veci.

⁵¹⁰ Mul umirea îns i e produc toare de veselie. De legi deci de durere în mod paradoxal mul umirea, vei îndura cu u urin durerea. Dealtfel mul umirea se na te cînd suferi, pentru c ai descoperit în ea

Celui Prea înalt te va umbri" (Lc. 1, 11). i atunci vei afla odihna.

352. *Întrebare a aceluia i c tre acela mare B trîn: Ce s fac cu mocirla ce o am, cu pornirea de a m îndrept i i cu uitarea ce m chinuesc cumplit ?*

R spunsul lui Varsanufie: Cel ce are mocirla în sine, se elibereaz de ea pe bun dreptate, când voe te. Dar cel înfundat în mocirl , cu mult osteneal se poate smulge din ea. Deci e mai r u s fii înfundat în ea decât s o ai în tine. Cît despre pornirea de a te îndrept i (de a te justifica), r ul nu poate desfiin a niciodat r ul ⁵¹¹.

Gînde te-te decic voin a de a se îndrept i nu îndep rteaz pe om i nu-l odihne te⁵¹². Iar în privin a uit rii, ia seama c sînt doua uit ri i una se opune celeilalte⁵¹³. Cel ce ajunge s uite s m nînce pîinea sa, din geam tul suspinului s u, nu e luat în st pînire de uitarea pricinuit de vr jma ul.

un sens pozitiv al suferin ei tale. Vezi c i s-a dat pentru ca r bdînd-o s - i ridici firea din sl biciunea care na te p catul. Dar dac se ive te aceast putere uimitoare a r bd rii în tine, în vremea durerii, trebue s se afle în lucrare în tine i puterea mai presus de toate a lui Dumnezeu.

511 Când vrei s ar i ca r ul ce l-ai f cut nu e r u, prin aceasta n-ai desfiin at r ul ce l-ai f cut, sau nu te faci din r u bun, ci adaugi la r ul ce l-ai f cut alt r u, sau te-ai f cut i mai r u, ad ugînd la r u minciuna i mîndria prin care vrei s -l acoperi, sau înt rindu-l i mai mult prin ap rarea lui.

512 Justficînd r ul ce l-ai f cut nu- i lini te ti con tiin a i nici nu încetezi de a face r ul. Iar aceasta între ine în tine mai departe tulburarea i o spore te sau te învîrto eaz i mai mult în nesim ire.

513 E uitarea de interesele tale i uitarea de datoriile tale. Prima e cea bun , a doua cea rea.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

353. *Cererea aceleia i c tre acela mare B trîn: Aduug mil i scoate-m din pîntecele leului, c m-a înghi it. i îndur -te de sufletul meu ca Dumnezeu cel de sus. C ci ai primit putere spre aceasta. Pentru c „orice ve i deslega pe p mînt va fi deslegat i în cer” (Mt. 18, 48). i s nu la i sufletul meu în gheen ca s nu moar în p cat. i spune-mi un cuvînt dup în elegerea mea (dup puterea mea), ca s m fac p rta ostenelei tale.*

R spunsul lui Varsanufie: „Însu i Dumnezeu l p cii s v sfin easc pe voi des vîr it i duhul i sufletul i trupul vostru s fie p zite în întregime, f r prihan , întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos” (I Tes. 5, 23). Ce cuvînt mai mîngîietor pot s -i trimit decît cuvîntul acesta al Apostolului ? Sile te-te s dobînde ti cele ce i-au fost scrise de mine. C ci eu m ostenesc mai mult ca tine, rugînd pe Dumnezeu noaptea i ziua (II Tim. 1, 3), pîn ce vei ajunge la ele. Afl , frate, aceasta: c , precum tii, îmi pun sufletul cu bucurie pentru tine i rug ciunea mea pentru tine e neîncetat (I Tes. 5, 17) ⁵¹⁴.

514 Îndemnul Sf. Ap. Pavel: „Ruga i-v neîncetat” (I Tes. 5, 17) e dat dup îndemnul „Totdeauna s urma i cele bune unul fa de altul i fa de to i” (I Tes. 5, 15). Deci i rug ciunea neîncetat trebuie s includ aten ia fa de al ii. Nu te po i desp r i în rug ciune, în mod egoist, de grija altora, cum toate virtu ile ne leag de al ii, iar în alt fel i p catele, de care trebuie s lupt m s ne dezlipim, sporind iubirea fa de al ii. Chiar cînd zic: „Doamne milue te” la singular, m gîndesc la p catele mele, care nu sau s vîr it într-o izolare individualist , ci fa de al ii, influen îndu-i i pe ei la p cat, s-au într-o leg tur cu al ii. Deci m rog mai mult sau mai pu în implicit i pentru ei, cînd m rog pentru iertarea mea. Dumnezeu nu m prime te la El lipsit de iubirea fa de ceilal i, deci nerugîndu-m i pentru al ii. Rug ciunea pentru altul e una din formele în care se manifest r spunderea unuia pentru altul i acest sens îl poate avea i cuvîntul B trînului: „îmi pun sufletul cu bucurie pentru tine”. Dar cuvîntul poate însemna i: „Voi garanta pentru tine în fa a lui

354. *Întrebare a altuia. Un frate trimis undeva cu o sarcin pentru mân stare, a întrebat pe cel lalt B trîn dac , poftit de niscăi prieteni, poate sta la mas cu femeii.*

B trînul i-a r spuns s nu stea la mas nicidecum cu femeii. Fratele l-a întrebat atunci: Dar de unde s tiu c atunci cînd sînt poftit de cineva va veni i vre-o femeie s m nînce cu noi, ca s nu m duc ?

B trînul Ioan i-a r spuns: Întreab pe cel ce te poftite, de este acolo vre-o femeie. i dac î i spune c da, refuz , zicînd: „Iart -m , c am porunc s nu stau la mas cu vre-o femeie”.

354 bis. *i a zis fratele: Dac se întîmpl s merg, uitînd s întreb (sau sînt luat cu sila i merg înainte de a întreba), i v d c vine o femeie la mas , ce trebuie s fac?*

A r spuns B trînul: Ia de o parte pe cel ce te-a poftit i spune-i: „Iart -m , c am uitat s - i spun c am porunc s nu m nînc împreun cu o femeie. Deci îng duie te-mi s plec. i dac acela dep rteaz femeia, r mîi. Iar de nu, retrace-te i nu c lca porunca, ca s nu- i vin moartea din neascultare. i nu te teme. Aceasta nu- i va fi spre ru inare, ci spre zidire.

Dumnezeu". El poate da aceast garan ie în n dejdea c rug ciunea lui pentru acela va g si ascultare la Dumnezeu, dar i în n dejdea c buna lui înrîurire se va exercita i asupra aceluia pentru care se roag Dumnezeu ca izvor de iubire pentru to i se bucur atunci cînd vede c din iubirea Lui ne unim i noi în iubire, ajutorîndu-ne.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

355. *Întrebare a aceluia i: De sînt trimis cu vre-o îns rcinare, neavînd slobozenie pentru mîncare, i-mi cere cineva s m nînc cu el, iar eu îi spun c nu pot, pentru c n-am porunc de la Ava, îns el st rue i m sile te, ce s fac ?*

R spunsul lui Ioan: Pentru c zarva nu na te nimic bun, dac socote ti c lucrul acesta nu-i aduce vre-o v t mare sufletului, prime te; i întorcîndu-te, în tiineaz pe Ava, cerînd iertare pentru gre al . Dar de socote ti c e împreunat cu vre-o v t mare, chiar dac ar st rui acela de zeci de mii de ori, nu primi. C ci este în chip v dit un lucru al diavolului.

356. *Întrebare a aceluia i: Am fost trimis cu o îns rcinare în sfînta cetate (Ierusalim) i am coborît la Iordan ca s m rog, f r s fi cerut dela Ava deslegare pentru aceasta. Oare am f cut bine sau r u ?*

R spunsul lui Ioan: Nu trebuie s mergi vreodat undeva f r o învoire. C ci cele ce se fac dintr-un gînd propriu, chiar de-ar p rea bune, nu plac lui Dumnezeu. Iar p zirea poruncii Avei care te-a trimis este o rug ciune i o slujire a lui Dumnezeu, care a zis: „N-am venit s fac voia mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine” (Io. 6, 38)⁵¹⁵.

357. *Întrebare a aceluia i: Dac plecînd departe, uit s întreb pe Ava despre toate cele ce trebuie s le fac, ce s fac ?*

R spunsul lui Ioan: Trebuie s iei aminte la lucrurile ce i se ivesc i s -L faci pe fiecare dup folosul

515 Cînd faci voia lui Dumnezeu, Dumnezeu î i face voia Lui prin tine, sau El lucreaz prin tine.

sufletului. Dar a a ca i cînd ai c lca porunca lui, nu ca i cînd ai lucra bine, pentru c îndr zne ti s faci un lucru f r s fi primit porunc . i în tiin îndu-l pe Ava de aceasta, te va ierta ⁵¹⁶.

358. *Întrebare a aceluia : Dac -mi porunce te Ava în chip deosebit s fac un anumit lucru i, biruit de sl biciune, calc porunca, ce trebuie def cut ?*

R spunsul lui Ioan: Poc e te-te înaintea lui Dumnezeu i a Avei i sile te-te de aci înainte s te îndreptezi. i Dumnezeu î i va ierta gre ala.

359. *Întrebare: Unfrate, c ruia i se încredin ase poarta mîn stirii, obosind pentru c era singur, a întrebat pe marele B trîn dac trebuie s ia i pe un alt frate cu el, sau nu ?*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, de vrea cineva s intre la Iisus i s umble pe calea mîntuirii, trebuie s a tepte ispite i necazuri în fiecare ceas. C ci zice: „Fiule, de vii s sluje ti Domnului, preg te te- i sufletul de ispite" (Sirah, 2, 1). i Domnul a spus: „Cel ce vine la Mine s se lapede de sine i s - i ia crucea sa (în fiecare zi) i s -mi urmeze Mie" (Lc. 9, 23). Cel ce voe te s se fac ucenicul Lui, trebuie s fac ascultare pîn la moarte

516 Predînd fiin a ta ca pe o unealt activ voii celui ce- i cere cele ce ai s le împline ti, care e rînduit spre aceasta de Dumnezeu, tr e ti predarea ta absolut lui Dumnezeu cel absolut. C ci Dumnezeu nu e o natur oarb , ci o voie absolut , care- i cere ceea ce e spre binele t u. Prin alt voie concret . Prin aceasta î i ar i încrederea absolut în El. Voia ta nu se mai interpune între tine i El. Cînd voia ta nu mai închide intrarea spre interiorul fiin ei tale, atunci il sim i pe Dumnezeu în suveranitatea Lui, de care atîrni în mod absolut, recunoscînd aceast atîrnare.

(Filip. 2, 9)⁵¹⁷. A fi singur i a te osteni pu in e mai de folos decît a avea i pe un altul⁵¹⁸. Dac se va ivi vre-o trebuin , te va ajuta oricînd un altul. i de te va ajuta astfel, nu va spori îndr zneala (familiaritatea), cum va spori de ve i fi totdeauna împreun⁵¹⁹. Iar de nu te vei scârbi de osteneal , vei ajunge la smerenie⁵²⁰. i de vei

517 „Pîn la moarte” nu în sens temporal, ci în sensul de a primi din ascultarea pentru Dumnezeu chiar i moartea. Aceasta înseamn predarea total lui Dumnezeu, sau aducerea ta ca jertf lui Dumnezeu. Cel ce tr e te cu aceast dispozi ie, e tot timpul o „jertf vie” lui Dumnezeu, capabil de a deveni o jertf i prin moarte. Dar cel ce se pred lui Dumnezeu total, primindu-L în sine, se sfin e te.

C cinu mai face nimic contrar lui Dumnezeu, sau separat de El, ci numai ceea ce place lui Dumnezeu i din puterea lui Dumnezeu (Rom. 12, 1). În aceasta credinciosul urmeaz lui Hristos ca om. C ci Hristos a unit umanitatea cu Dumnezeu i prin aceast ascultare. El a asumat i voia omeneasc , dar o voie care a primit s împlineasc ea îns i voia dumnezeesc . El n-a fost ca om o marionet în mîna lui Dumnezeu. Dar f cînd cu voia proprie voia dumnezeesc , a unit cele dou voi f r s le confrunte. Prin aceasta Hristos s-a deschis ca om total lui Dumnezeu. Smerenia Lui nu e numai o aplecare la om, ci i o total deschidere lui Dumnezeu ca om, o total unire, prin voia Sa omeneasc , cu Dumnezeu. Uniunea ipostatic e temelia pentru aceast unire total în Hristos a voilor într-o singur Persoan . Numai cerîndu-se omului ascultarea de Dumnezeu cu voia lui d valoare persoanei omului i o înt re te. Dac omul ar fi supus pur i simplu legilor naturii, nu s-ar putea cere nimic, omul n-ar avea nici-o demnitate, nici-o valoare. Dumnezeu ine la ascultarea omului, pentru c pre ue te iubirea lui total i pentru c omul e în stare s-o dea, pentru c i-a dat valoarea unei persoane libere.

518 Cum î i ar i b rb ia cînd e ti în stare s te ostene ti singur pentru slujba ta ? Cine i-a încredin at o slujb s o faci singur, i-a pus încrederea în tine, în b rb ia ta.

519 Cînd e ti mereu cu cineva, ajungi cu el la o familiaritate îndr znea care te lipse te de seriozitate.

520 Osteneala care te face s - i cuno ti marginile înguste ale puterii, te smere te. Dar cu condi ia ca osteneala s nu te fac totu i s te

ajunge la smerenie, vei primi iertarea p catelor ⁵²¹. C ci zice: „Vezi smerenia mea i osteneala mea i iart toate p catele mele" (Ps. 24, 18). De te vei smeri, vei primi harul i de vei primi harul, acesta te va ajuta. C ci Sf. Pavel ostenindu-se mai mult ca to i Apostolii, a spus: „Nu eu, ci harul care este întru mine" (I Cor. 15, 10). De crezi f r s te îndoe ti, vei lua putere ca s împline ti nu numai slujba portarului, ci i alte slujbe. Ia aminte deci cu n dejde, la lucrul lui Dumnezeu i Dumnezeu va rîndui lucrul cum nici nu tii tu. Domnul s fie cu tine!

360. *A aceluia : Cere-mi P rinte, putere i în elegere dela Dumnezeu, c sînt prost i neputincios. i cînd se întîmpl s ies ca s aduc ceva dela buc t rie, sau dela c mar i întîlnesc pe vre-unul dintre P rin i sau niscai oameni de vaz , ce s fac ? i mai roag -te s m izb vesc de întin ciunile ce mi se întîmpl .*

R spunsul lui Varsanufie: De crezi c din pietre neroditoare „Dumnezeu poate ridica copii lui Avram" (Mt. 3, 9) i c cel ce a deschis gura asinei (Num. 22, 28) poate s o deschid i pe a ta i s te în elep easc , s te cumin easc i s -i dea putere, toate i le va da, frate, Dumnezeu, precum nu tii. Poarta mîn stirii este poarta lui Dumnezeu. i Dumnezeu tie c portarul, robul Lui, are nevoie de în elepciune, de în elegere, de cuno tin i de putere, de ajutor i de drept socoteal . „C ci tie Dumnezeu de ceeace ave i trebuin înainte de a-I cere" (Mt. 6, 8). Iar de st rui i rabzi, fericit va fi sufletul t u.

mole e ti, sau s te scîrbe ti de ea, ci s o por i cu o continu încordare .

521 Prin smerenie dobînde ti iertarea p catelor, pentru c ea te elibereaz de mîndrie, care te opre te s sim i trebuin a iert rii i s-o ceri cu toat st ruina.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Iar cînd se întîmpl c mergînd i aducînd ceva, s te
întîlne ti cu vreunii dintre cei mari, pune f r tulburare
ceeace por i, jos, i întîmpin -i cu smerenie i cu frica lui
Dumnezeu i Dumnezeu va face s fie întîlnire ta cu
ei spre slava numelui Lui i spre zidirea tuturor⁵²¹, cu
rug ciunile sfin ilor Amin. Cît despre întin ciuni, dac
inima ta se va smeri i te vei socoti „p mînt i cenu e”
(Iov. 42, 6), smerenia te va ap ra de ele.

361. *Un frate a întrebat pe cel lalt B trîn: Spune-mi,
P rinte, pe cine s întreb despre gînduri ? i dac trebue
întrebat i altcineva despre ele ?*

R spunsul lui Ioan: Trebue s întrebi pe acela în
care ai încredere i ai aflat c poate purta gîndurile^{521b}. i
încrede-te în el ca în Dumnezeu. Dar a întreba pe altul
despre acela gînd, este un semn de neîncredere i de
ispitire. Dac crezi c Dumnezeu a vorbit sfîntului Lui,
ce nevoe ai de o alt dovad , sau ce trebuin ai s
ispite ti pe Dumnezeu, întrebînd pe altul despre acela
lucru?

362. *Întrebare a aceluia : i dac gîndul st rue
s nec jeasc pe cineva dup r spunsul P rin ilor, ce s
fac ?*

521

521b De i e ti om simplu, de-i vei întîmpina pe ei cu smerenie i cu
frica de Dumnezeu, îi vei face s simt pornind din tine razele
prezen ei lui Dumnezeu i vor l uda pe Dumnezeu pentru ceeace au
v zut latine. Dar Varsanufienui-ospune aceasta, cas nu-l fac
s - i piard smerenia. Smerenianu i-ovede celce-oare, cial ii. Fac
Domnul ca mul i oameni s se întîlneasc de multe ori spre slava lui
Dumnezeu prin smerenia, pacea i iubirea ce i-o comunic , din
smerenia, pacea i iubirea lui Hristos.

R spunsul lui Ioan: Acela ar mas f r folos, pentru c auzind sfatul ce i s-a dat, nu l-a împlinit cu cur ie i cu grije. El trebuie s repare gre ala i s împlineasc cu cur ie ceea ce a auzit. C ci dac Dumnezeu este Cel ce gr e te în sfin i, el nu gr e te ^{521c}.

363. *Întrebare a aceluia :* Oare trebuie întreat acela a doua oar despre acela lucru, sau nu ? tiu, P rinte, c uneori mi s-a spus s nu fac un lucru i am întreat pe acela despre acela lucru i mi-a spus s fac acel lucru. Pentru ce ?

R spunsul lui Ioan: Frate, „judec ile lui Dumnezeu sînt adînc mare" (Ps. 35, 6). Dumnezeu pune în gura celui ce gr e te cuvînt potrivit cu inima celui ce întreat , fie spre probare, fie pentru c inima lui s-a schimbat i-l învrednice te s aud altceva, fie pentru c al ii, avînd de a face cu acela lucru, se schimb i Dumnezeu vorbe te pentru el prin sfîntul Lui altfel. A a a vorbit prin Isaia c tre regele Ezechia. Dup ce i-a spus lui: „Rîndue te ale tale, c ci vei muri", inima regelui s-a schimbat i s-a întristat. i pentru aceasta i-a spus iar i, tot prin Isaia: „Iat , Dumnezeu a adus la via a ta al i cincisprezece ani" (Is. 38, 1-5). Dac i-ar fi spus prin altul, lucrul acesta l-ar fi fost spre sminteal , v zînd c sfin ii vorbesc în chip felurit. La fel a gr it c tre inima Ninivitenilor prin Iona, c ci l-a spus: „Dup trei zile voi nimici cetatea" (Iona. 3,

521c E greu s ii în tine i s nu dai mai departe gîndurile urîte comunicate ie de cineva. Se cere un dar deosebit pentru aceasta i o con tiin accentuat c Dumnezeu te opre te dela aceasta. De aceea primesc spovedania preo ii în temeiul unui dar deosebit primit de la Dumnezeu. Pe de alta în purtarea p catelor altuia ca ale tale st i iertarea lor de Dumnezeu.

521d Nu po i sc pa de un gînd urît dac nu lup i contra lui potrivit sfatului unui p rinte duhovnicesc. E aci temeiul spovedaniei.

4). Iar cînd inima lor s-a schimbat spre poc în , Dumnezeu i-a ar tat marea Lui îndelung r bdare i a l sat cetatea, pentru c s-a schimbat spre bine. De aceea nu trebuie cineva s schimbe pe sfîntul întrebat, ci s -l întrebe iar i pe el, ca ivindu-se trebuin a ca Dumnezeu s - ischimber spunsul, s o fac prin acela , spre a nu se na tesminteal ⁵²².

522 Se adînce te aci afirma ia unor teologi c nu Dumnezeu se schimb cînd revine asupra osîndirii, sau iert rii unui om, ci acesta se schimb , a a cum nu soarele se schimb cînd omul simte neputin a s -l priveasc , ci ochiul lui care s-a îmboln vit. Era un r spus care nesocotea caracterul personal al lui Dumnezeu, pref cîndu-L într-o natur impersonal . De fapt caracterul personal al lui Dumnezeu i raportul Lui cu omul ca persoan ascunde o tain adînc i nesfîr it de complex . Dumnezeu are tot felul de posibilit i de a r spune omului i de a alege dintre ele în mod Liber pe una sau alta, inînd seama de multiplele situa ii i de multiplele moduri schimb toare ale omului. i Dumnezeu nu rîndue te cu dela Sine putere aceste schimb ri, sau nu vrea s le piard . C ci aceasta ar anula pe om ca persoan liber i nu l-ar mai lua în serios. Dumnezeu vrea ca omul s -L iubeasc liber, l sîndu-i i putin a de a nu-L iubi. Dumnezeu î i las latitudinea s spere ca omul îl va iubi, dar nu-l sile te la iubire. Altfel totul ar fi rigid în rela iile dintre om i Dumnezeu. Nici Dumnezeu, nici omul n-ar fi persoane adev rate. Dumnezeu accept aceast chenoz (smerire) a putin ei de a spera i a tepta iubirea omului, dar de a nu o sili printr-o prevedere necondi ionat , în acest caz n-ar mai fi creat oameni pre ui i de El ca persoane reale, de a c ror iubire liber se bucur cu adev rat. Dumnezeu poate s - i permit s renun e cu voia la o prevedere care ar sili iubirea oamenilor fa de El, ca s nu r mîn f r bucuria ce I-o dau printr-o iubire nesilit de o astfel de prevedere. Aceast nesilire a iubirii din partea oamenilor nu-I tulbur ordinea i plin tatea vie ii Lui interne. Ba nici ne iubirea ce I-o pot ar ta unii oameni nu-I tulbur fericirea ce o are în El însu i din iubirea des vîr it între Persoanele treimice. Aceast nesilire a libert ii omului de c tre Dumnezeu printr-o prevedere necondi ionat a faptelor lui e afirmat de Sf. Ioan Damaschin. Ea ascunde o dependen voit a pre tiin ei lui Dumnezeu de libertatea omului, o dependen tainic , greu de în eles, c ci e dependen a unei tiin e

364. *Întrebare a aceluia : St pîne, aveam un lucru cu cineva i era nevoie s merg cu el la judec tor. i am luat p rerea P rin ilor cu privire la acest lucru. Iar ei mi-au spus ce trebuie s fac plecînd la acela. i dup socotin a mea, am f cut totul dup puterea mea, ca s nu ies din cele spuse mie de ei. Dar lucrul neie indu-mi dup r spunsul lor, am fost chinuit foarte i nu tiam ce s fac. S trec peste sfatul lor ? Dar m temeam, de neascultare. S st rui în ei ? Dar nu g seam o deslegare, urmîndu-i lui. Ce trebuia s fac sau s gîndesc ajungînd la o astfel de r scruc sau nevoie ? Oare nu cumva gre eala a fost a meaf r s -mi dau seama ?*

R spunsul lui Ioan: R spunsul de fa se apropie de cel dintîi. Cum? Ascult . Ai primit un r spuns într-un lucru ca s -l faci a a i ai g sit împotrivire la împlinirea lui. Mai întîi trebuie s te învinue ti pe tine c poate inima ta s-a îndulcit cu acel lucru i de aceea n-ai l sat totul în seama lui Dumnezeu. Dar tot deaceea Dumnezeu n-a l sat s se îplineasc lucrul dup sfatul P rin ilor. Deci dela tine a venit pricina, iar tu g se ti vina în sfatul lor. Elisei a trimis pe ucenicul s u s învie un mort i mortul n-a înviat (IV Imp. 4, 28—32). Vina n-a fost a celui ce a trimis, ci a celui trimis. Altfel cum l-ar fi înviat el însu i dup aceea ? Deci e ti dator s faci tot ce po i ca lucrul s se îplineasc dup r spunsul ce i s-a dat. Iar dac nu se întîmpl s se îplineasc potrivit lui, afl c s-a ivit o schimbare într-una din p ri i de aceea Dumnezeu

anterioare de fapte posterioare. Poate c Dumnezeu prive te la faptele omului dintr-un plan care dep e te succesiunea temporal , dar f r s o desfiin eze, în orice caz raportul între prestiin a lui Dumnezeu i libertatea omului nu poate i nu va putea fi eventual clarificat niciodat de gîndirea omeneasc .

schimb cele cuprinse în r spunsul dat. De pild , cineva îi datorează zece monezi i nu are s i le dea pe toate. i ai întrebat pe B trîn: „Ce-i voi cere aceluia ?” i i-a spus: „A a cum e drept: zece”. B trînul a fost în tiin at s spun aceasta, adic s nu-i ier i nimic, pentru c acela era împietrit la inim . Dar acela auzind c -i vei cere tot, s-a c it i s-a rugat lui Dumnezeu, zicînd: „St pîne, nu am putere s -i întorc cele zece, deci insufl -i judec torului s nu m sileasc s -i întorc suma întreag i m voi str dui s - i fiu pe plac tot restul vie ii mele”.

i milostivul Dumnezeu va schimba judecata. Dar tu nu tii. Deci, fiindc nu este aproape de tine cu trupul cel întrebat de tine, roag -te lui Dumnezeu, pomenind cu numele pe acela B trîn, zicînd: „Dumnezeule, al cut ruia, nu m l sa s m abat dela voia Ta, nici dela r spunsul robului T u, i în tiin eaz -m ce s fac”. i f ce te va în tiin a, crezînd c Dumnezeu i-a gr it de fapt prin sfîntul Lui, dar tot El te c l uze te acum pe tine, f cîndu-te s - i dai seama c s-a ivit o schimbare i de aceea Dumnezeu a schimbat cuprinsul r spunsului.

365. *Întrebare: St pîne, de cîte ori trebuie s m rog, ca gîndul s -mi fie în tiin at despre aceasta.*

R spuns: Cînd nu po i întreba pe B trîn, trebuie s te rogi de trei ori pentru orice lucru. i dup aceasta ia seama spre ce înclin inima ta m car cît un fir de p r. i f aceasta. C ci e v dit în tiin area i ea se arat neîndoelnic inimii.

366. *Întrebare a aceluia i. Cum trebuie s m rog de trei ori: în diferite timpuri, sau în acela ceas ? Fiindc se întîmpl uneori c lucrul nu sufer amînare.*

R spunsul lui Ioan: Dacă timpul îţi îngheţ, roagă-te de trei ori în trei zile. Iar de te zoreşte, că în ceasul prinderii Mîntuitorului, îţi e greu de îndurat, ia-L pe El ca pildă. Căci desprindându-se de trei ori a spus, rugîndu-se, acela cuvînt (Mt. 26, 44). Îţi deîi El la vedere n-a fost ascultat, fiindcă trebuia să se împlinească iconomia (mîntuirii), totu-îţi ne învaţă prin aceasta să nu ne întristăm cînd ne rugăm şi cînd nu sîntem în momentul de faţă asculta-l. Căci El ţie mai bine decît noi ce ne este folos. Iar mulţumirea noastră opreşte sim⁵²³.

367. *Întrebare a celuiia :* Dacă în tîin area întîrzie să ne vină după rugăciune, ce trebuie să fac ? şi dacă aceasta e din vina mea, dar ea îmi este ascunsă, cum să-mi dau seama de ea ?

R spuns : Dacă după a treia rugăciune nu-ţi vine în tîin area, cunoaşte-te că e din vina ta. şi dacă nu-ţi se face arătare grea, ocară te-ţi petine şi Dumnezeu se va milostivi de tine⁵²⁴.

368. *Întrebare a celuiia :* Cu ce gînd trebuie să întrebe cineva pe Părinţi ? Oare e dator să împlinească numaidecît răspunsurile lor la întrebările lui ?

⁵²³ Rugăciunea întreit arată străduinţă. De aceea zice mla Liturghie, în ectenie stă ruitoare, de trei ori: „Doamne miluie-te”. Dacă ne face totodată să ne dăm seama că Dumnezeu este întreit în Persoane, deci desigur iubitor. şi chiar dacă la aparenţă nu ni se împlineşte nici a cererea, să mulţumim lui Dumnezeu, căci El o împlineşte a noastră cum e bine pentru noi.

⁵²⁴ Cînd simţim că Dumnezeu nu ne împlineşte în nici-un fel cererea, nici măcar în felul decum vrem noi, să ţinem din vină noastră că n-ăm intrat prin rugăciunea la Dumnezeu.

R spunsul lui Ioan: Nu pe toate, ci pe cele date lui ca porunc . C ci altceva este sfatul simplu dup Dumnezeu i altceva porunca dup Dumnezeu. Sfatul este o îndrumare care nu oblig , ar tînd omului calea cea dreapt . Porunca îns e un jug de nelep dat.

369. *Întrebare a aceleuia :* Mi-ai ar tat, P rinte, deosebirea între porunc i sfatul dup Dumnezeu. Spune-mi i semnele deosebitoare ale fiec ruia. i cum se cunosc ? i care este folosul fiec reia ?

R spunsul lui Ioan: Dac vii dela tine la un P rinte duhovnicesc ca s -l întrebi despre un lucru, nu ca unul ce voe ti s prime ti o porunc , ci pentru a auzi un r spuns dup Dumnezeu, i i se spune ce trebuie s faci, e ti dator s p ze ti i în acest caz ce i se spune. i chiar dac e ti încercat prin aceasta de vre-un necaz, nu te tulbura. C ci aceasta e spre folosul t u. Iar dac nu voe ti s -l împline ti, s nu socote ti c ai c lcat o porunc , pentru c nu l-ai primit ca pe o porunc , ci s socote ti c ai trecut cu vederea ceva ce î i era spre folos i s te oc r ti în privin a aceasta. C ci trebuie s socotim c toate cele ce ies din gura sfin ilor sînt spre folosul celor ce le aud. Tot a a trebuie s socote ti i cînd, neîntrebînd tu, î i spune ceva un P rinte dela sine, mi cat de un gînd dup Dumnezeu, cum s-a întîmplat i în trecut uneori. C ci un oarecare dintre B trîni voia s între într-o cetate i un alt B trîn îi spuse dela sine: „De vei intra, vei c dea în curvie". Iar acela neascultînd a intrat i a c zut (Les sentences des Peres du desert, Solesmes, 1960, p. 80, nr. 35).

Iar de întrebi în chip deosebit despre un lucru, cu voin a ca s prime ti o porunc , trebuie s pui metanie i s rogi s i se dea o porunc . i dup ce i se d , iar i trebuie s

pui metanie ca s te binecuvînteze cel ce i-a dat-o. Deci spune-i: binecuvînteaz -m , P rinte, pentru porunca ce mi-ai dat-o i roag -te ca s-o p zesc. C ci afl , frate, c cel ce i-a dat o porunc nu i-a dat-o golit de putere, ci î i va ajuta prin cererea ta i prin rug ciunile lui ca s o po i p zi ⁵²⁵. Iar dac printr-o r pire ⁵²⁶, nu-i pui metanie, ca s iei binecuvîntare, s nu socote ti c porunca e golit de putere, c ci a fost înt rit i prin ea îns i ^{526 b}, dar ai

525 E o sub ire deosebire între sfaturi i porunci care nuan eaz rela iile dintre oameni, dar cu rost mîntuitor între fiii i p rin ii duhovnice ti. Nu e vorba numai de „sfaturile evanghelice”, care se refer la via a monachilor. Sfatul nu îi cere omului o predare necondi ionat a voii, ca porunca. Dar dac nu-l ascult i, se întîmpl adeseori s cazi în gre eli, ale c ror urm ri le vei suferi nu pentru c n-ai ascultat de un sfat sau altul, ci pentru r ul adus în via a ta de acele gre eli. Dar c lcarea poruncii e osîndit în ea îns i ca neascultare. Chiar dac împlinirea ei nu te-a dus la un rezultat bun, faptul de a fi împlinit o porunc va întoarce nereu ita spre bine. Porunca te leag de persoana p rintelui duhovnicesc. Ar i un respect fa de el. Sfatul te las mai mult în cadrul voii tale. De aceea înporunc e iopoterece- ivinedelaDumnezeuprincelece i-adat-o, prin faptele el r spundecufric icucutremurpentru porunca ce i-o d , în fa a lui Dumnezeu. De aceea cel ce cere cuiva o porunc , îi cere i rug ciunea c tre Dumnezeu pentru împlinirea ei. Cel ce-i cere s - i pui voia la dispozi ia lui, i-o cere cu con tiin a c o pui prin el la dispozi ia lui Dumnezeu. Prin aceasta se angajeaz cu cutremur s r spund pentru tine în fa a lui Dumnezeu, dar numai dac îpline ti porunca. De aceea se roag lui Dumnezeu ca s-o po i împlini, con tient c de aceasta depinde mîntuirea ta. Sau se simte împuternicit s - i dea i t rie ca s o po i împlini. Iar prin aceasta î i vine puterea atît dela Dumnezeu cît i dela cel ce i-a dat porunca printr-o tainic întîlnire între Dumnezeu, între acela i tine. C ci te predai lui Dumnezeu împreun cu el i Dumnezeu î i d putere i ie direct i prin el.

526 E o uitare produs de cel r u prin ispitirea cu alt gînd în acel moment.

526 b Con tiin a celui ce d o porunc c o d în numele lui Dumnezeu, î i aduce puterea lui Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

primit-o ca atare f r împlinirea formei s vîr ite în mod strict. i dac po i s te ostene ti, nu te îngreuna s te întorci ca s pui metania i s ceri binecuvîntarea. Iar de nu po i face aceasta, socote te-te pe tine ca pe unul ce ai primit porunca cu o lips .

370. *Întrebare:* Dac eu întreb ca s primesc o porunc , dar B trînul nu are scopul s mi-o dea, sau dac , dimpotriv , eu nu cer, dar el îmi d o porunc , o voi socoti ca porunc i trebuie numaidecît s o p zesc ?

R spunsul lui Ioan: Dac întrebat, nu a avut scopul s - i dea o porunc , nu i se va socoti ca porunc chiar dac tu ai cerut-o ca porunc . Iar dac el a socotit s - i dea o porunc , chiar dac tu nu ai cerut-o ca atare, ea este porunc i trebuie s o p ze ti. Dar trebuie socotit ca porunc i ceea ce hot r sc canoanele dogmatice⁵²⁷, sau r spunsul P rin ilor dat în chip de hot rîre. Dar pentru acestea d o asigurare gîndului t u, întrebînd pe P rin i. C ci nu e ti sigur totdeauna c ai în elegerea dreapt a cuvintelor. Deci încrede-te mai degrab în r spunsul lor i împline te-l f r abatere, cu ajutorul iubitorului de oameni Dumnezeu i cu rug ciunile sfin ilor. Amin.

371. *Întrebare a aceluia :* Ce s fac dac , ispitit, voi c lca porunca ?

R spunsul lui Ioan: Dac primind o porunc dela sfin i o vei c lca, nu te tulbura, nici nu te desn d jdui ca s nu mai ii seama de ea. Ci adu- i aminte de cel ce a zis despre drept, c „de apte ori cade într-o zi i se ridic ”

⁵²⁷ Ed. Volos crede c e vorba nu de dogme, ci de canoanele Sinoadelor, sau ale P rin ilor.

(Prov. 24, 16) i de Domnul care cere lui Petru: „De aptezeci de ori cîte apte s ier i fratelui t u" (Mt. 18, 22). Dac deci oamenilor li s-a poruncit s ierte astfel, cu cît mai mult nu va ierta El, Cel bogat în mil , care suprabirue te toate prin îndur ri ?⁵²⁸. Cel ce strig în fiecare zi prin proorocul: „întoarce i-v spre Mine i M voi întoarce spre voi. C ci sînt milostiv" (Ioil, 2,13; Zah. 1,3) i: „ i acum Israil" (A doua lege 10,12). Dar ia seama, ca nu cumva, auzind c nu se desfiineaz porunca, s te trînd ve ti i s ajungi la nep sare. C ci lucrul acesta i-ar fi spre povar . Ba nici în lucrurile p rute mici s nu dispre ue ti porunca. Ci chiar dac i s-ar împlîna vre-o nesocotire a acestora, sîrgue te-te s te îndreptezi. C ci dintr-o astfel de nep sare, ajunge cineva la gre eli mai mari.

372. *Întrebare a aceluia : Îmi opte te gîndul s nu întreb pe sfin i ca nu cumva primind un r spuns i nesocotindu-l pentru sl biciunea mea, s gre esc.*

R spunsul lui Ioan: Acest gînd este însp imînt tor. S nu-l suferi. De fapt de p c tue te cineva cu tiîn , se osînde te pe sine însu i. Iar de gre e te din ne tiîn , nu se osînde te niciodat . Dar

⁵²⁸ Noi sîntem strîmtora i de mîndria noastr , îngusta i în mila noastr de a ierta la nesfîrit. Dumnezeu nu sufer această îngustare. Omul simte nevoia s se afirme c utînd o superioritate. i o face adeseori socotindu-l pe altul în inferioritate prin cugetarea la sl biciunea lui, la gre elile lui. Dumnezeu îi poate da omului îns o alt superioritate: e cea fa de inferioritatea proprie în care-l ine con tiîn a p catului în fa a lui Dumnezeu. El îi poate, face prin iertare pe to i s se bucure de l rgimea generozit ii Lui, de libertatea de strîmtor rile p catelor lor. El îi poate face biruitori pe oameni asupra acestor îngust ri, din puterea libert ii depline i din bog ia nelimitat a generozit ii Sale.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

patimile lui r mîn nevindecate. De aceea insuflă cuiva diavolul acest gînd, ca patimile lui s r mîn nevindecate⁵²⁹

Cînd deci gîndul î i opte te c nu po i împlini r spunsul din slăbiciune, întreabă a: „Spune-mi, P rinte, ce-mi este de folos ? Căci tîu c dac -mi spui, nu pot s p zesc ceeace-mi spui. Dar voesc s întreb chiar i numai pentru c s m dispre uiesc pe mine c am trecut cu vederea ceeace îmi este de folos”. Iar prin aceasta cătigi m car smerenia⁵³⁰. Domnul s p zeasc inima ta prin rugăciunile sfin ilor. Amin.

373. *Întrebare a altuia: Un altfrate a întrebat pe acela B trîn, zicînd: Ce este „tiin a cu nume mincinos” (I Tim. 6,20) ?*

R spunsul lui Ioan: „tiin a cu nume mincinos” st în a te încrede în gîndul t u, c a a e un lucru. i dac cineva vrea s se izb veasc de ea, s nu se încread în gîndul s u, ci s întrebe pe un B trîn. Iar dac B trînul va r spunde i r spunsul lui va fi cum a cugetat fratele nici atunci nu trebuie s se încread în gîndul s u, ci s , zic : „Dracii i-au b tut joc de mine, ca s m încred în gîndul meu c am cuno tin a adev rat i ca crezînd eu aceasta,

⁵²⁹ Sub ne tiin a voit se ascunde o mare viclenie. Nu întreb ce sînt dator s ocolesc i s împlinesc, pentru c tîu c de voi p c tui cunoscînd ce trebuie s ocolesc sau s împlinesc, nu voi fi pedepsit. Iar lucrînd a a, pe de o parte nu sînt chinuit de con tiin a p catelor mele, dar pe de alta prin aceasta ele devin patimi greu de leuit.

⁵³⁰ E mai bine s afli ce e ti dator s faci, chiar dac tii c nu vei putea face. Dar s - i fie neîmplinirea poruncii nu din dispre uirea ei, ci din reala ta neputin . Căci însu i chinul de a ti ce trebuie sa faci, dar nu po i face, e o continu smerire i între ine în tine o lupt continu de a te ridica încet-încet peste neputin a ta. E mai bun chinul mustr rii de sine pentru ce nu po i face decît nep sarea insensibil . E i acesta un mijloc ele sensibilizare i umanizare.

s m duc i la alte c deri. Iar B trînul a spus adev rul, c ci el gr e te dela Dumnezeu i el n ue juc ri adracilor"⁵³¹. Eu am spus fratelui meu cum am gîndit. Dar nu tiu dac este a a⁵³². Roag -te pentru mine.

374. *Întrebare a altuia: Un alt frate a spus aceluia B trîn: Cînd sînt îngreunat de gînduri i rog pe B trîni s se roage pentru mine i aud cele spuse de ei, îndat se odihne te sufletul meu. Cum s o în eleg aceasta ?*

R spunsul lui Ioan: Cînd corabia ajunge juc ria valurilor, dac are cîrmaci, acesta prin în elepciunea dat lui de Dumnezeu, o scap i c l torul se vesele te de sc pare a ei. La fel pe bolnav nu pu în îl vesele te amintirea doctorului, mai ales a priceperii lui. Iar pe cel primejdut în c l toria lui de tîlharii care s-au n pustit asupr -i, nu-l înt re te oare glasul paznicilor i mai ales ar tarea lor ? i dac acestea sînt a a, cu cît mai mult bucurie nu trebuie s -i prilejuiasc r spunsul P rin ilor tot

531 Chiar dac B trînul confirm ce am sim it eu, eu n-am avut dreptate cînd am socotit c acest gînd a fost n scut în el de mine. În acesta am c zut sub batjocura dracilor. C ci dac în confirmarea B trînului a vedea o înt rire a p rerii c acest gînd e dela mine, a r mînea în am gire. Eu nu trebuie s r mîn nici în acest caz rob mîndriei. B trînul are dreptate cînd se prezint ca vorbind în numele lui Dumnezeu.

532 Aceasta este pozi ia dreapt : cînd spui unui frate p rerea ta, s nu o dai ca exprimînd în mod sigur un adev r, mai ales dac dai p rerea ca a ta. C ci adev rul nu-l cunoa te decît Dumnezeu. Ideea c -l cunoa tem noi în ine dela noi, ne a eaz în locul lui Dumnezeu, ca izvoare ale adev rului. Numai Dumnezeu e izvorul adev rului, pentru c El este temelia întregii realit i, sau în El se cuprinde întreaga realitate. Noi numai prin împ rt ire dela El cunoa tem adev rul. A ne pune în locul lui Dumnezeu în privin a aceasta înseamn a nu-L mai recunoa te pe El.

celui ce-l aude ? Aceasta mai ales cînd e amestecat cu rug ciunea st ruitoare c tre Dumnezeu, care a zis: „Ruga i-v unii pentru al ii ca s v vindeca i". (Iacob 5, 16). i cînd însu indu- i ei boala m dularului lor, strig c tre Iisus, St pînul lor, zicînd cu lacrimi prea dulci: „St pîne, milue te-ne c pierim" (Lc. 8,24; Mt. 8,25), cum n-ar aduce aceasta bucurie celui ce aude c „mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iac. 5, 16) ? S nu ne îngreun m deci s -i chem m pe ei s se roage pentru noi. C ci chiar dac am fi nevrednici, El ia fa a robilor S i cum a i f cut-o⁵³³. „ i va face voia tuturor celor ce se tem de El". (Ps. 144, 19)⁵³⁴.

De multe ori, frate, cînd tîlharii aud r spunsurile i glasul celor mai tari, fug. La fel cînd aud tîlharii spirituali r spunsurile i glasul celor mai puternici, a celor care aud dela St pînul i C petenia lor Iisus: „îndr zni i, c Eu am

533 Sf. Chiril din Alexandria spune adeseori în „închinare în duh i adev r", c Tat l vede în fa a Fiului S u fa a noastr cînd ne unim cu El. Aci se spune c chiar nevrednici fiind Fiul lui Dumnezeu ia fe ele noastre. De aceea El nu s-a unit cu o persoan omeneasc anumit , ci a luat firea noastr omeneasc în general, care e firea noastr a tuturor, c reia îi sîntem to i purt tori împreun cu El. A luat firea noastr în care poate sim i ceeace sim im to i i anume fiecare în parte. De aceea El se poate ruga pentru noi to i, a putut sim i p catele noastre ale tuturor i a putut suferi pe cruce pentru fiecare în parte. El ne poate sp la pe to i dac vrem, luînd p catele noastre dela noi i comunicîndu-ne tuturor cur ia omeneasc înf ptuit de El, mai ales prin Sf. Împ rt anie.

534 Noi facem voia lui Hristos cînd ne alipim de El i El face voia noastr cea adev rat , cea nep c toas , cea prin care lupt m împotriva alter rii noastre prin p cat, cea prin care putem realiza firea noastr autentică. Sf. Maxim M rturisorul spune c Dumnezeu vrea ceeace e propriu voii noastre autentice, c ci ne-a f cut pe noi cu o voie prin care s ne asem n m cu El (Opuscula theologica et polemica; PG 91, 81). Deci noi f cînd voia Lui, facem ceeace vrea El conform voii noastre adev rate. De aceea i pentru aceasta, Hristos a luat voia noastr a tuturor.

biruit lumea" (Io. 16, 33) i: „Iat v-am, dat vou puterea s c lca i peste erpi i scorpioni i peste toat puterea vr jma ului i nimic nu v va v t ma" (Lc. 10, 19), fug cu cutremur, ru inându-se. S le cerem deci, sfin ilor, s se roage pentru noi i ni-i vom face familiari. i nu pu in vom folosi dela ei. Roag -te, deci, i pentru mine, ca i eu s fac aceasta⁵³⁵, dac nu pune st pînire peste mine lucrarea celui de-a stînga. Domnul cu tine. Amin.

375. *A aceluia : Fiindc mi-ai spus odat c i în întrebarea despre gînduri i în cea despre lucrurile îns i e bun libertatea, spune-mi în ce const libertatea întreb rii ?*

R spunsul lui Ioan: Libertatea în gînduri st în aceea ca cel ce întreab s - i dezv luie deplin gîndul celui întrebat i s nu ascund ceva din el, nici s -l acopere cu ceva din ru ine, nici s nu-l înf i eze ca pe al altuia, ci ca pe al s u propriu, a a cum este. C ci acoperirea mai degrab v t ma⁵³⁶.

376. *Întrebare a aceluia : Spune-mi, St pîne, care este libertatea în lucruri ? i cum trebuie sa ne folosim de ea ?*

⁵³⁵ B trînul c ruia i se cere rug ciunea, cere i el rug ciunea adresatului, ca s se poat ruga i el sfin ilor s se roage pentru el. E o împlertire de rug ciuni dela adresant la adresat i invers i dela ei la sfin i. Iar prin rug ciuni se împlertesc în aten ie, în eforturi, în comunicarea cu izvorul suprem al puterii, cu Dumnezeu. Biserica e o sobornicitate realizat practic i adînc a tuturor în rug ciune.

⁵³⁶ Libertatea adev rat e libertatea de tine însu i, libertatea de a te dezv lui în toat micimea inecur iata. C cinumaia aar ic te-ai descoperit ca un subiect de dincolo de acest st r false, sau petine însu i, sau te-ai eliberat de ceeace te domin , de ceeace nu e ti tu. Acesta e curajul adev rat.

R spunsul lui Ioan: Libertatea în lucruri este adev rul spus pe fa . CINEVA are poate nevoie de hran , de hain , sau în general de oarecare lucruri i trebuie s spun aceasta celui ce poate s i le dea. Dar această libertate trebuie folosit fa de o persoan care nu se sminte te de ea. C ci nu to i se zidesc prin ea. Cel ce are drept socoteal se zide te i se bucur . Dar cel ce nu e a a, se sminte te⁵³⁷. Iar cel ce se folose te de ea (de libertatea aceasta), trebuie s nu se foloseasc în chip p tima de ea, spre a- i mul umi o patim ce-l tulbur , ci spre împlinirea unei trebuin e. Cînd deci nici persoana creia i se adreseaz cu libertate nu se sminte te i nici la temelia ei nu st o patim , libertatea e bun . Mai trebuie luat aminte ca cineva s nu se foloseasc de libertate nici fiind de fa o persoan care se sminte te cu u urin de ea. Deci pe cît e cu putin s se vorbeasc despre lucrul cerut mai degrab luîndu-se de-o parte cel care poate s -l procure i poate s primeasc gîndul fratelui nev t mat. C ci uneori, poate, aflîndu-te sleit de oboseal , ai nevoie s m nînci mai repede i auzind cineva, se sminte te, sau ceri un lucru i fratele t u nu se zide te⁵³⁸. Deci precum

537 Libertatea în privin a lucrurilor (ca i a gîndurilor de altfel) e una cu nefericie, cu sinceritatea, dar nu cu o sinceritate cinic , care nu e unit cu o cunoa tere a sinei adev rate, ci cu una smerit , prin care recunoti smerit c ai anumite trebuin e elementare ca orice om. E tot o eliberare de mîndria care caut s - i procure cele necesare, sau cele dorite pe c i ocolite, impure. O astfel de libertate poate sminti pe cel care nu o întîmpin cu în elegere. C ci dac se adreseaz unuia lipsit i el de cur ie, acela poate s întîmpine cererea lui cu tot felul de presupuneri dezonorante. El se sminte te, pe cînd cel ce reu e te s se întîlneasc în sinceritate cu cel sincer, se zide te i se bucur de libertatea cu care i se adreseaz cel ce îi arat trebuin ele lui adev rate.

538 E bine s se destinue o trebuin numai celui care o poate satisface i are în elegere pentru ea; nu în fa a unui frate care poate e

s-a spus, bun este libertatea folosit în frica lui Dumnezeu. Căci dacă avînd nevoie de un lucru, nu o spui aceasta, ci a te pîi ca acela să-ți-l dea dela sine, se întîmpl uneori că acela nu tie că ai nevoie de el, sau, tiind, a uitat, sau o face aceasta ca să te probeze dacă ai răbdare și prin aceasta te smintește de el și pîc tu ești. Dar dacă îi spui pe față, nu se întîmplă nici una din acestea, înșă pîrgește-te și gîndul de mai înainte, că, dacă cerînd, nu primești ceea ce ceri, și nu te necajești, sau să te smintească, sau să murmurească. Căci spui gîndului: „Sau nu poate să-mi dea (ceea ce cer), sau nu sînt eu vrednic să dea aceea nu i-a îngăduit Dumnezeu să-mi-l dea”. Și ia seama că nu cumva, văzînd că nu i-a împlinit cererea, și-și tai libertatea față de el, neîndrăznind să-și mai ceri nici lucrul de care ai trebuință. Pîzește-te de netulburat de această nerezolvare. Iar dacă cineva te întreabă dela sine despre un lucru de care ai nevoie, spune-i și atunci adevărul. Și chiar dacă răpîi fiind (de vre-un gînd), îi spui: „Nu am nevoie”, revino și spune-i: „Iartă-mă, că n-am voit să-și spun aceasta. Căci am trebuință de el”.

377. *A aceluia : Ce să faci dacă mă bate gîndul că această libertate a mea pricinuește te cuiva sminteală ?*

Răspunsul lui Ioan: Poți să-l încerci dacă te smintește, sau nu. Dacă ai nevoie de mîncare, nu-i spune: „dă-mi”, ci: „mă simt flămînd pentru cutare pricină”. Și auzind acela, se va da pe față. Iar din această afli pornirea lui de a se sminti sau nu.

378. *Întrebare: Marele Bătrîn întrebat de fratele Ioan dacă poate să rupă niște poame și să mînce, i-a*

prezent, dar nu e în stare să audă de această trebuință desvîluită, fără bueli.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

îng duit s se împ rt easc de cele ce i se d deau, dar s nu cear . Oare nu pare s opreasc prin aceasta libertatea!

R spunsul lui Ioan: Gîndul îi optea fratelui Ioan s nu m nînce peste tot. Dar marele B trîn, întrebât, i-a spus c aceasta i s-a optit dela draci. i vrînd s-i ru ineze pe aceia, a zis: „Dela tine s nu ceri i vei în elege r utatea vr jma ului. C ci cel ce îi spune s nu m nînce peste tot, te va face s murmuri de-i va da pu ine din ele sau deloc". Pentru aceasta i-a r spuns, dîndu-i-aceast porunc : unde nu este porunc î ie de folos libertatea⁵³⁹.

379. *Întrebare c tre marele B trîn: Un frate a întrebât pe marele B trîn, zicînd: Rogu-te, St pîne Ava, sufletul mi-e r nit i am voit mereu s întreb despre aceasta i m-am temut, zicînd: „Nu o voi face ca s nu ispitesc Duhul Domnului". Dar Ava mi-a spus c e mare c dere pentru suflet s nu întreb⁵⁴⁰. Deci te rog, pentru Domnul, roag -te pentru mine i arat -mi cum s m mîntuesc. i iart -m .*

⁵³⁹ Hot rîrea de a nu mînce deloc, s-a descoperit c e dela diavolul prin faptul c necerînd dela cel ce avea ce s -i dea de mîncare, a murmurat în sinea lui cînd acela i-a dat pu in sau nu i-a dat deloc. De aceea Varsanufie i-a l sat libertatea s m nînce cînd i se d , dar s nucear . E omîndrie i onesinceritates declarecinevac nu vrea s m nînce, dars murmurecîndised pu in. Maibines renun ela aceast mîndrie i nesinceritate, cerînd i primind ceea ce i se d , dar f r s murmure c i se d pu in, ci cu mul umire pentru cît i se d . Prin aceasta manifest sinceritatea i lipsa de mîndrie, silindu-se s uneasc cu ele mul umirea i nu cîrtirea. Prin aceasta i-a putut manifesta libertatea sau sinceritatea. Varsanufie vrea s elibereze sufletul adresatului de c r rile erpuitoare, f cîndu-l drept i cînstit.

⁵⁴⁰ Ava e aci se pare stare ul Serid.

R spunsul lui Varsanufie: Frate, te-ai trezit cam târziu, după ce ranele tale s-au împuțit și au putrezit. Dacă vrei să te mîntuești, pocăiește-te și taie aceste răni de moarte și spune cu David: „Acum încep” (Ps. 76, 11). Deci taie de acum toate voile tale și dorințele de a te îndrepta, nesocotirea și nepăsarea și în locul lor în smerenia, ascultarea și supunerea⁵⁴¹. Socotește-te pe tine ca nimic în toate și te vei mîntui⁵⁴². De vei păzi acestea, vei fi păzit de tot răul. Iar de nu, tu vei vedea. Cum vei avea să răspunzi în ziua judecării. Pentru că nu ești osîndit și tras la răspundere pentru toate acestea numai acum, cînd ai întrebat despre ele, ci și în viitor⁵⁴³. Drept

541 Voile proprii, dorința de justificare, disprețul îndatoririlor, nepăsarea sînt forme ale închiderii eului în sine, smerenia, ascultarea, supunerea sînt semnele conștiinței care te afli în dialog cu Dumnezeu ca partener de care atîrni în mod desvîrșit, dar care nu te disprețuiește, ci te vrea conștient de El, deschis Lui, treaz în fața Lui și prin aceasta primind putere din iubirea Lui.

542 Socotește-te ca nimic, dar nu ca un nimic în afara oricărei relații. Ci ca nimic în relație cu Cel ce e totul, prin comparația ce o faci între tine și Cel de la care ai existența și poți primi viața veșnică. Socotește-te ca nimic din conștiința relației cu Cel nesfîrșit și veșnic, de la care ai primit și primești totul. Cu cît îmi simți ființa mai coborît în nimicnicie, cu cît cobori mai mult în simțirea nimicniciei tale, cu atît te miri mai mult în simțirea nimicniciei tale, cu atît mult te miri mai mult că ești totuși și îți dai seama de infinitatea și generozitatea puterii Celui ce te poate înălța și te înalță în existență, deși prin tine ești nimic. Intensitatea trăirii lui Dumnezeu stă în proporție cu intensitatea simțirii nimicniciei tale. Infinitatea trăirii lui Dumnezeu o trăiești pe măsura trăirii nimicniciei tale totale, pe măsura conștiinței că poți înainta pînă la marginea existenței în trăirea nimicniciei tale, fără să încetezi totuși de a fi, dar nu prin tine. Cine se simte în mod amgitor plin de sine, nu are conștiința lui Dumnezeu. Termenul „rănit” din întrebare, poate fi tradus și prin „plin de el însuși” μ .

543 Am vorbit într-o notă anterioară despre calitatea omului de ființă răspunzătoare. Sensibilitatea este una cu sentimentul răspunderii. Cine răspunde în viața de aici, va răspunde mai puțin în ziua cea mare

Sfin ii Varsanufie i Ioan

aceea ia aminte la tine însu i ca s nu pierzi r splata, mai bine zis timpul, neavînd grije de mîntuirea ta ⁵⁴⁴, pe care o iube te Domnul.

380. *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn:*
Ce înseamn a- i t ia voia ?

R spunsul lui Ioan: Aceasta este o înaintare dup Dumnezeu. Iar a- i t ia voia înseamn s - i tai voia ta în cele bune i s o faci pe cea a sfin ilor; iar în cele rele, s arunci dela tine ceea ce nu se cuvine.

381. *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn:*
Cînd întreb despre gînduri sub iri, gîndul meu se mîndre te, ca unul ce e în stare s urm reasc toate sub irimile lor.

R spuns: De voe ti s întrebi despre gînduri sub iri pe vreunii dintre B trîni i s nu te mîndre ti, adu- i aminte c omului i se cere întîi îndreptarea în gîndurile groase, oprite de Apostol, ca în cel al curviei, al desfrîn rii, al pismeii i al celor asem n toare. Apoi i se cere s nu dispre uiasc pe cele sub iri. C ci cel ce se ocup cu gîndurile sub iri, dar nu are grije de cele groase, e asemenea omului care, avînd o cas murdar i plin de toate lucrurile urîte, iar în mijlocul lor ni te paie sub iri, i vrînd s o

„a r spunsului". Cine a r spuns aici, va putea da „r spuns bun" la „înfrico ata judecat ". Cine nu, va r spunde f r voie de faptele lui i nu va fi achitat atunci.

544 „ " nu e timpul care curge f r o calificare, ci un timp dat pentru un rost unic. Timpul „vie ii" noastre p mînte ti e timpul unic rînduit mîntuirii noastre.

cure e, începe s scoat din cas paiele i las bolovanii i celelalte lucruri în care se împiedic ⁵⁴⁵. Dac înl tur paiele, casa nu i-a reg sit frumuse ea. Dar dac ridic bolovanii i celelalte lucruri, nu mai poate l sa nici paiele, c ci ele stric frumuse ea casei. De aceea Mîntuitorul a osîndit pe farisei i saducheii, zicîndu-le: „Vai vou , c da i zeciuial din izm , din m rar i din chimen i a i l sat cele mai grele ale legii. Pe acestea trebuia s le face i i pe acelea s nu le l sa i" (Mt. 23, 23).

382. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac întreab cineva pe acela B trîn despre un lucru i B trînul îi spune c acel lucru se va petrece a a, dar pe urm , ivindu-se o greutate i o împotrivire în privin a acelui lucru, cel ce a întrebat într la îndoial , este el osîndit ca lipsit de credin ?*

R spuns : Dac cel ce a întrebat este un om care se lupt , î i îndreapt necredin a crezînd c nu minte Duhul Sfînt care gr e te prin gura sfin ilor S i, a a cum voe te. C ci se zice: „Dumnezeu a gr it în sfîntul S u" (Ps. 59, 8; 107, 8). Deci dac nu crede c Dumnezeu este cel ce gr e te prin gura celui întrebat, este necredincios i se osînde te dela început. Dar dac crezînd la început, într apoi la îndoial , el se poate îndrepta auzind pe Eclesiastul care zice: „De apte ori cade dreptul într-o zi i se ridic " (Prov. 24 16). Dar iar i trebuie luat seama c de multe ori Dumnezeu a spus în dumnezeie tile Scripturi despre slujitorii S i unele i la ar tare li s-a întîmplat lor cele

545 Sînt vorbe prin care e întrebat duhovnicul cum s se cure e cel ce întreab de tot felul de gînduri, de slava de art , de b nueli fa de al ii, etc., dar nu e întrebat cum s se lase de desfriu, de în elarea altora, de l comie, etc.

contrare. Ca de pild , Dumnezeu a zis: „Voi sl vi pe cei ce m sl vasc" (I Imp. 2, 30). Dar afl m pe unii dintre sfin i vie uind pîn la moarte în oc rîri i în necazuri multe. Putem deci zice c Dumnezeu nu i-a sl vit? Dar i-a sl vit cu prisosin , îns cei ce nu v d cu ochii inimii, nu v d slava lor. A a prin r bdarea sa, Iov a fost mai mult decît sl vit, m car c în ochii omene ti ai prietinelor lui, el p rea c sufer toate cîte i-au venit cu dreptate, îns pe urm a auzit din gura lui Dumnezeu: „Socote ti c m port cu tine a a pentru altceva decît ca s te ar i drept ?" (Iov. 40, 3). Dar i s racul Laz r, care z cea la poarta bogatului în dispre uire mult i în durerea trupului, a sl vit foarte pe Dumnezeu prin r bdare.^{545 b} i fiindc am spus c Dumnezeu sl ve te pe cei ce-L sl vasc, cu Laz r p rea c se întîmpl dimpotriv , r mînînd pîn la moarte în multe necazuri. Dar pe urm s-a ar tat cum l-a sl vit pe el Dumnezeu, asezîndu-l în sînul lui Avram (Lc. 46,20-22).

Dar ce s spunem despre Sfîntul Pavel, cel învrednicit s -L vad pe Fiul lui Dumnezeu însu i i s aud glasul lui Dumnezeu (I Cor. 15, 8); despre care a dat m rturie Dumnezeu însu i c este „vas al alegerii" (Fapte 9, 15)

^{545 b} Despre Iov se zice c „a fost sl vit de Dumnezeu prin r bdare". Iar de Laz r ca „sl vea pe Dumnezeu prin r bdare". De fapt cel c ruia îi d Dumnezeu suferin e e sl vit de Dumnezeu, pentru c -l arat în stare s sl veasc pe Dumnezeu prin r bdarea suferin elor ce i le îng due. A fi sl vit de Dumnezeu i a sl vi pe Dumnezeu coincid în acest sens spune Dumnezeu: „Pe cei ce M sl vasc, îi sl vasc". Aceasta pentru a nu mai vorbi de sl virea ce le vine în via a viitoare celor ce au suferit aici cu r bdare. Chiar în r bdarea prezent a celor credincio i e un eroism al duhului, care le atrage slava din partea celor în eleg tori, un eroism prin care ei sl vasc totodat pe Dumnezeu. De fapt în r bdarea lor e prezent Dumnezeu cu puterea Lui, care mic oreaz suferin ele. i în ei e sim it aceast putere a lui Dumnezeu, care se face sl vit prin aceast putere de r bdare a suferin elor, sl vi i fiind i ei pentru c pot aceasta.

care a fost r pit la ceruri i a auzit glasul dumnezeesc i cuvinte negr ite pe care nimeni nu le-a auzit (II Cor. 12, 4) ? i totu i a fost coborât de dou ori într-un co (Fapte 9,25; II Cor. 11,33). Oare n-a fost aceasta celor necredincio i i lipsi i de dreapt socoteal de discern mînt un lucru în stare s -i sminteasc ? i totu i acela Pavel a fost învrednicit de harul dumnezeesc. Aceasta s-a f cut spre probarea multora, ca s se vad dac vor r mîne p strînd credin a în Apostol. A a se întîmpl i cu ceilal i sfin i spre folosul celor ce vin cu întreb ri la ei.

Dar de ce s vorbim, despre oameni, cînd însu i Mîntuitorul s-a rugat, zicînd: „P rinte, de este cu putin , treac dela Mine acest pahar" (Mt. 26, 39) ? Auzind aceasta Apostolii în i i s-au smintit, ne tiînd c aceasta s-a f cut dup iconomie, spre folosul tuturor oamenilor.

Deci i cele ce se întîmpl acum astfel, nu se întîmpl din sl biciunea celui întreat, sau a celui ce se roag , ci spre probarea i înt rirea credin ei celor ce vin la el, ca s se vad dac r mîn pîn la urm tari în credin . C ci cei ce r mîn în ea pîn la cel din urm sfîr it al lucrurilor vor vedea slava lui Dumnezeu venind la ei. Dar unii care întreab cu n dejdea unei reu ite într-un lucru oarecare trupesc, nu pentru folosul sufletului, ajung repede la reu it . Dar de ce s nu privim mai vîrtos la Azaria i Anania, care avînd încredere în Dumnezeu c poate s -i scape din cuptor, ziceau împ ratului: „Avem în ceruri pe Dumnezeu, care poate s ne izb veasc din mîinile tale i din cuptorul cu foc. i chiar dac nu o va face, noi zeilor t i nu ne închin m" (Dan. 3, 16-17). i Dumnezeu nu i-a sl vit îndat , ci i-a l sat pîn ce i-au aruncat pe ei în cuptorul cu foc. Dar cînd s-a ar tat tuturor des vîr ita lor încredere în Dumnezeu, i-a izb vit i i-a sl vit pe ei, l sînd prin ei o pild celor mai z bavnici în a crede lui

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu, care zice: „Iar cel ce va r bda pîn la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt. 10,22).

L sînd deci totul în seama lui Dumnezeu care tie mai mult ca noi ce ne este de folos duhovnice te i trupe te, s nu ne ar t m f r credin în cele spuse de sfin ii P rin i, ci s a tept m cu r bdare dela Dumnezeu sfîr itul cel bun i folositor sufletului, amintindu-ne de proorocul care zice: „Judec ile Lui adînc mare" (Ps. 35,7). C judec ile Lui sînt de nep truns se vede i din cele ce s-au petrecut cu Israeli ii. C ci auzind c vor intra într-un p mînt în care curge lapte i miere i cugetînd la lucrurile acestea trupe ti, au ispitit mult pe Dumnezeu prin ne-credin , c ci n-au ajuns la acestea. Ei n-au în eles c a numit lapte i miere viitoarele bun t i duhovnice ti, c rora legea le era numai umbr , cum ni le-a tîlcuit Apostolul (Col. 2,17).

Deci peste toate acestea, s credem iubitorului de oameni Dumnezeu i bunului nostru St pîn, care pururea poart grije de via a noastr , mai mult decît cuget m i în elegem noi. C Lui se cuvine slava, Tat lui i Fiului i Sfîntului Duh, acum pururea i în veci. Amin.

383. *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: P - rinte, te rog l mure te-mi întrebarea: Dac voi întreba pe P rin i despre roadele gr dinii mele de vor fi bune; sau de am un du man i întreb despre el, dac m poate v t ma; iar ei îmi spun despre roade c vor fi bune i despre du man c nu m va v t ma; dar roadele nu se fac, iar du manul caut s m vateme, ce trebuie s cred? i dac aflu gîndul meu sl bind în credin pentru cele ce s-au ar tat contrar spusei lor, cum trebuie s -l înt resc i s -l sprijin? F - i, P rinte, i acum mil de mine i lumineaz -mi calea cea dreapt . Si roag -te pentru neputin a mea.*

R spunsul lui Ioan: Nu trebuie să socotim cuvințele sfinților golite de putere. Ele sînt lucr toare și grîite după Dumnezeu. Dar fiindcă noi sîntem pironiți în cele trupe și în materiale, nu putem în elegeri cele grîite de sfinți. Căci precum lui Dumnezeu îi este grijă de mîntuirea sufletelor, așa și sfinților lui. Cînd deci ne grîesc sfinții, și în elegem înțîi că ne grîesc despre omul din untru și vom afla că necazul ce ne vine de la oameni, sau paguba în cele materiale, ne sînt spre folosul nostru. Astfel⁵⁴⁶ prezicerea despre rodirea cea bună s-au împlinit, căci nedobîndirea roadelor din afară a adus un folos sufletului. Deci ea a fost bună pentru noi. Iar prezicerea despre nevîtmarea din partea vrîjmașului s-a împlinit și ea, căci dumnia lui se face o pricină de folosire sufletească a noastră, dacă o suportăm cu mulumire, aducîndu-ne aminte de cel ce a spus: „în toate mulumiri” (1 Tes. 5, 10) și: „Rugați-vă pentru dușmanii voștri și pentru cei ce vă necăjesc pe voi” (Lc. 6,28) și: „Fericiți veți fi cînd vă vor ocări pe voi și vă vor prigoni” (Mt. 5, 11). Căci de sîntem drepți, încercarea de la ei ni se face spre sporire, iar de sîntem păcătoși spre iertarea păcatelor și spre îndreptare, spre deprinderea învățărilor⁵⁴⁷

⁵⁴⁶ Toate ale omului sau ale colectivității umane au o istorie. Unele pot începe bine și pot trece prin etape mai grele, sau invers. Fazele grele nu trebuie să-i facă pe oamenii cu care se întîmplă, sau care privesc la ele, să se descurajeze, ci să creadă că Dumnezeu îi va scoate pe cei ce cred în El la un bine final. Fîcînd așa, vor vedea apărîndu-le slava lui Dumnezeu. Istoria vieții personale și colective are pe lîngă altele și rostul de a întări pe oameni în credință, căsănu se lase descurajați de greutățile și nereușitele ce apar pe parcurs. [nota nespecificat în carte]

⁵⁴⁷ Cele ce ne sînt neplăcute pe planul vieții trupești, ne sînt spre folos pentru suflet. De aceea Bîtrînul întrebă de roadele neartate

Iar de se întâmpl s ne bucur m chiar în cele trupe ti, fie de câ tiguri, fie de pace, s în elegem c acestea sînt spre folosul omului din untru. C ci spre folosul lui a luncrat rug ciunea dreptului.

Acestea a a fiind, urîtorul binelui nu poate s ne strice credin a. C ci din amîndou se pot na te cele de folos omului nostru din untru. Pentru c i în pacea ce o dobînde te cineva afl împlinirea prezicerii sfin ilor, deoarece s-a prezis spre folos. Domnul s te în elep easc i s lumineze inima ta.

384. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac cer sfin ilor s se roage pentru o boal a sufletului i a trupului i cred c -mi va veni vindecarea îndat , oare a a vafi ? , chiar dac nu-mi este de folos s fiu vindecat îndat ?*

R spunsul lui Ioan: Nu e bine s te rogi, pornind dela tine, ca s fii vindecat de boal , ne tiind de- i este de folos. Ci trebuie l sat aceasta în seama Celui ce a zis: „ tie Tat l vostru cel ceresc cele de care ave i trebuin înainte de a-I cere" (Mt. 6, 8). Deci roag -te lui Dumnezeu, zicînd a a: „St pîne, sînt în mîinile Tale, milue te-m dup voia Ta i, dac îmi este spre folos, vindec -m în grab ". Acela lucru roag -i i pe sfin i s -I cear i crede, f r s te îndoe ti, c va face ceea ce î i este de folos. i mul ume te-I Lui în toate, aducîndu- i aminte de cuvîntul: „în toate mul umi i" (I Tes. 5, 18). i te vei folosi cu sufletul i cu trupul.

ale încerc rilor unora, a avut dreptate s spun c ele se vor ar ta, chiar dac nu s-au ar tat înc , pentru c de i nu s-au ar tat înc pe plan v zut, s-au produs pe plan nev zut. i despre v t marea dela vr jma a avut dreptate s spun c nu va avea loc, chiar dac s-a ivit o ispit dela el. C ci ispita aceasta i s-a f cut sufletului spre folos.

385. *Întrebare a celuiia c tre acela i: Ce cer P rin îi cînd li se cere s se roage pentru vre-o ispit ? Ca izb virea de boal , sau ceeace e de folos ? i pentru ce Ava Sisoe a cerut lui Dumnezeu pentru ucenicul s u, asemenea altor P rin i, izb virea de patim (Pateric, Sisoe 12)? i cum s în elegem cuvîntul: „Celui ce crede toate îi sînt cu puțin ” (Mt. 9, 23) ? i iar i, c nimenea nu este ispitit mai mult decît poate? i dac încercarea este spre folos? i dac folosesc rug ciunile sfin ilor?*

R spunsul lui Ioan: Frate, pentru c ieu itu suntem sîntem ner bd tori, l s m patimile noastre i întreb m de alte lucruri în locul lor. Totu i despre cele ce ai întrebat, socotesc aceasta: P rin îi des vîr i i se roag ca Dumnezeu s fac ceeace e de folos omului. Dac deci e de folos lui, Dumnezeu las boala asupra lui pentru r bdare. Iar dac e de folos s fie izb vit de ea, face s fie izb vit. i aceasta o punem pe seama pre tiin ei lui Dumnezeu. Deci Ava Sisoe s-a rugat pentru ucenicul lui, fiind în tiin at c trebue s se roage. La fel cel lalt B trîn, mai bine zis ceilal i s-au rugat în temeiul în tiin rii. Iar c trebue s socotim c cele ce se întîmpl omului sînt spre folosul lui, este v dit. C ci Apostolul zice: „în toate mul umi i" (I Tes. 5, 18). La fel celui ce crede, toate îi sînt cu puțin , fie s îndure cu n dejde necazul boalelor, fie s rabde, fie s aib îndelung r bdare, fie s poarte toate cu b rb ie ca Iov. i nu încearc Dumnezeu pe om peste puterea lui. Dar dac nu-i vin în ajutor rug ciunile sfin ilor, omul se face ner bd tor din pricina sl biciunii. Dumnezeu s - i ierte, frate, vorb ria.

386. *Întrebare a aceluia c tre acela : Mi se întâmpl cînd sfin ii îmi sînt aproape s str bat un drum cu tîlhari fie din trebuin a proprie, fie pentru un lucru al credin ei, fie pentru a merge la niscai P rin i. Spune-mi, St pîne Ava, cum trebuie s -l str bat? Oare f r s m îngrijorez încrezîndu-m în puterea lor? Sau în ce fel? Iar dac ajung pe nea teptate între tîlhari, ce trebuie s gîndesc? Si anume nu numai despre mine, ci si despre cei împreun cu mine, ba i despre lucrurile ce le am cu mine? i dac se întâmpl s nu fie spus Avei despre tîlhari, oare trebuie s m întorc la el i s -i spun?*

R spunsul lui Ioan: Dac am ajuns s avem pe sfin i aproape, trebuie s avem încredere deplin c vom avea în toate ajutorul lui Dumnezeu. C ci dac în cele ale lumii, cînd cineva î i pred casa unuia din cei mari, nu pu in se îngrije te acela de ea pentru cîntea ce i-a dat-o predîndu-i casa în grije, cu cît mai mult nu e des vîr it de Dumnezeu ajutorul prin care sfin ii p zesc pe cel predat Lui de ei⁵⁴⁸. C ci se zice despre Dumnezeu c „Va face voia celor ce se tem de El; El va asculta rug ciunea lor i-i va mîntui pe ei" (Ps. 144, 19). Deci în tot felul trebuie s c ut m s avem apropierea des vîr it a sfin ilor de

548 Mare rol au, dup Varsanufie i Ioan, sfin ii în via a noastr . Ei ne stau al turea, ajutîndu-ne, rugîndu-se pentru noi. Fiind plini de puterea lui Dumnezeu, această putere iradiaz din ei i în noi. Ei ne fac s ne deschidem lui Dumnezeu. Ei ne „predau" lui Dumnezeu. i de aceea grija sfin ilor de a ne ajuta e înt rit i de puterea lui Dumnezeu afl toare în ei. Un sfînt nu st singur în fa a lui Dumnezeu. Iubirea lui fa de al ii nu-l las s nu se îngrijeasc i de ace tia. Iar iubirea înîndu-l legat de ace tia, împreun cu ei e i Dumnezeu din pricina iubirii lor fa de noi, f cînd i mai puternic ajutorul dat de sfin i. Biserica ortodox n-a c zut în individualismul protestant, rod al rena terii, al mîndriei individului promovat de acesta, individualism care a sl bit Biserica i a înl turat leg tura credincio ilor de pe p mînt întreolalt i cu sfin ii.

noi, spre ajutorul i mîntuirea sufletului. Iar dac avînd pe sfin i aproape, se ivesc i necazuri i greu i în lucrurile noastre, sau c dem pe cale, din îng duin a lui Dumnezeu, în încerc ri, s nu pierdem curajul i s nu socotim pe cei ce ne sînt aproape ca neputincio i i s ne smintim de ei, din faptul c dup al turarea lor ne-a venit i vre-o pierdere material sau vre-o lovitur pentru trup. Ci s ne aducem aminte c i dumnezeescul Apostol, m car c era puternic i des vîr it i Sfînt, a c zut în toate acestea i se l uda, zicînd: „Cîte primejdii am r bdat, dar din toate m-a izb vit Domnul" (II Tim. 3, 11). C ci s-a zis c „multe sînt necazurile drep ilor i din toate izb ve te pe ei Domnul" (Ps. 33,20); i c „prin multe necazuri trebuie s intr m noi în Împ r ia cerurilor" (Fapte 14,22); i iar i: „Un b rbat neispitit este neprobat i necercat" (Resch, Agrapha, nr. 90, p. 130, p. 130 —132). S avem în minte c nici-un lucru bun nu se s vîr e te f r necaz. C ci treze te pisma diavolului ⁵⁴⁹. Iar dac ni s-ar întîmpla s înait m în bine

⁵⁴⁹ Este o experien curent c de cîte ori face cineva un lucru bun, treze te o invidie, o bîrf , poate chiar o piedic . Cu atît mai mult faptele deosebite prin valoarea lor, sau oamenii care s-au dedicat mai deosebit binelui. Dar toate acestea aduc i laude. i ciuda e stîrnit de aceste laude. Dar pricina mai st poate i în faptul c oamenilor nu le place s fie l sa i în umbr , cît vreme al ii str luesc. De aceea au poate o vin i cei l uda i c nu dau destul aten ie i celor mai pu în înzestra i. De aceea se cere smerenie din partea celor l uda i. Li se cere un fel de acoperire a faptelor bune, unit cu ocolirea slavei de arte, ceea ce le este i spre folosul lor. Dar li se cere mai mult aten ie i fa de ceilal i. Aceasta ar dovedi o i o mai mare calitate a lor. La urma urmelor to i oamenii au o valoare. To i sînt fra i. Pisma e pus i ea în slujba unui echilibru, cînd cei ce se deosebesc prin faptele lor nu se feresc de slava de art . Aceasta nu înseamn c nu exist i cazuri de pism ce nu se las vindecat nici chiar de smerenia sincer a celor ce au f cut anumite fapte bune, sau c nu exist subiecte rele nev zute de care pisma s-a lipit pentru veci i în

f r necaz, s nu ne în l m, cugetînd c am fost izb vi i de necaz pentru vrednicia noastr , ci pentru c Dumnezeu, cunoscînd sl biciunea noastr , sau c nu avem puterea s îndur m necazul, ne-a acoperit prin apropierea (asisten a) sfin ilor. C ci s-a scris despre cei ce rabd în necazuri sau în încerc ri: „Fericit cel ce rabd ispita, c f cîndu-se încercat va lua cununa vie ii” (Iac. 1, 12)⁵⁵⁰. Ia aminte, ca nu cumva încrezîndu-te în faptul c ai pe sfin i aproape (luptînd pentru tine), s - i faci drumul cu nep sare. i de auzi ceva pe cale, fie despre tîlhari, fie despre alt lucru (primejdios), trebuie s te înt re ti i s faci tot ce- i st în putere ca s nu cazi în aceste lucruri, îns în acela timp rugîndu-te lui Dumnezeu i gîndindu-te la apropierea sfin ilor, ia seama ca s faci c l toria fie cu al ii, fie întrebînd în ce fel po i s faci în chip sigur fie pe drumul acesta, fie pe altul⁵⁵¹.

care ea nu are motiva ia de mai sus. Sînt fiin e care stîrnesc i ele pe oameni la pisma.

550 Cununa, slava, r splata, nu se adaug exterior omului ce s-a str duit, ci ea se r spînde te din t ria duhovniceasc pe care el a cî tigat-o, de i în aceast t rie e prezent i puterea lui Dumnezeu. Acesta e un om „încercat”, „probat” în t ria lui, de i încercarea nu e numai ceva ce exist în el i a ie it la iveal prin r bdarea încerc rilor, ci s-a i produs prin r bdare. Cei încununa i sînt osta i deveni i puternici în r zboaele spirituale, asem nîndu-se cu împ ratul cel tare prin voin a neclintit în bine.

551 Trebuie s punem în s vîr irea binelui, în respingerea p catului, toat putereanoastr în lucrare, ca i cînd reu ita ar depinde de ea; dar s cerem ajutorul lui Dumnezeu i al sfin ilor, ca i cînd ea ar depinde de acest ajutor. De fapt, avem nevoie atît de una, cît i de alta. Nu putem face nimic bun f r efortul nostru, dar nici f r ajutorul lui Dumnezeu. Aceasta e împreuna noastr lucrare cu Dumnezeu. Nici puterea noastr n-o putem pune în lucrare f r puterea lui Dumnezeu. Dar nici puterea lui Dumnezeu nu rode te f r s se prind în p mîntul fiin ei noastre. Chiar în efortul nostru e activ i puterea lui Dumnezeu.

Chiar dac voe ti s c l tore ti pe un drum avînd ca motiv o îndatorire bine credincioas sau vizitarea unor P rin i, dac auzi despre tîlhari sau despre alte primejdii, legate de acel drum, nu porni cu îndr zneal s c l tore ti spre aceia pe drumul acela, f r o asigurare, ca s scapi i prin aceasta de mîndrie i de primejdie. C ci nu trebuie s se arunce cineva cu voia în încercare, ci s o rabde cu mul umire pe cea care îi vine din îng duin a lui Dumnezeu⁵⁵². Pentru c afl m i pe unii dintre sfin i care, voind s mearg s cerceteze pe al i sfin i mai din untru (pustie) i auzind de tîlhari i de alte necazuri cu putin , au amînat plecarea. Aceasta e o pild de smerenie pentru noi. Deci de e ti sau de ai auzit despre drumul ce ai s -l faci, c e împreunat cu necazuri, sile te-te s întrebi pe Ava, zicînd: „Ce socote ti s fac?”.

i f ce-i va spune el. Iar dac din uitare nu i-ai spus i ai luat o trimitere i pe drum î i aduci aminte c i-a venit o uitare i nu i-ai spus, nu e nevoie s te întorci. Ci roag -te lui Dumnezeu, zicînd: „St pîne, iart -m i iart -mi negrija. i prin ajutorul sfîntului i prin bun tatea milostivirii Tale, c l uze te-m dup voia Ta. i

552 Aruncarea cuiva în încerc ri cu încrederea c Dumnezeu îl va sus ine datorit credin ei sale, e i ea o mîndrie care nu place lui Dumnezeu i poate s -l piard pe acela. E ca i cum L-ar sili pe Dumnezeu s -l ajute, socotind c puterea sa e mai tare ca voia lui Dumnezeu. Numai cînd e absolut nevoie de a primi o încercare, ea trebuie primit cu smerenie i cu cererea ajutorului lui Dumnezeu; sau numai cînd ea îi vine f r s o fi c utat i f r s o po i ocoli în mod nepl cut lui Dumnezeu i nepotrivit cu cre terea ta duhovniceasc , ea trebuie primit . Smerenia i demnitatea, sau devotamentul fa de o valoare necesar vie ii adev rate, trebuie s mearg împreun . Atunci o prime ti mul umind lui Dumnezeu pentru încrederea ce i-o arat , îng duind s -i vin din tiin a c o vei birui. i aci, trebuie s -i fie Dumnezeu transparent, lumina Lui str pungînd prin zidul vreunui aspect al egoismului.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

mîntue te-m i m p ze te de tot lucrul r u i viclean.
C s-a sl vit numele T u în veci. Amin",

387. *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Oare poate credin a cuiva s foloseasc pe altul, care nu-i aduce i el credin a lui, cum a folosit pe sl b nog credin a celor ce l-au purtat (Mc. 2, 3 - 5) ?*

R spuns . Dac n-ar fi fost credincios i sl b nogul, nu i-ar fi l sat pe ei s -l poarte i s -l coboare. Deci credin a lui unit cu a celorlal i l-a mîntuit pe el. Prin urmare dac nu ad uga omul i credin a lui în Dumnezeu nu afl folos. Deci nu da ca motiv de a nu face nimic, c ai pus asupra altuia întreaga povar a ta. Ieremia crezînd c Dumnezeu va milui pe popor, s-a rugat pentru el. Dar fiindc acesta nu i-a ad ugat i credin a lui, el n-a fost ascultat (Ier. 11,14). N-avea Ieremia credin ? Ba da. Ea era ca cea a celor ce l-au purtat pe sl b nog. Deci vina a fost a poporului. A a e i în cazurile asem n toare. C ci nu degeaba s-a spus: „Mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iac. 5,16).

388. *Întrebare a aceluia c tre acela : Te rog, P - rinte, spune-mi în ce a constat împreun lucrarea fiicei Cananeencei (Mt. 15, 21—28), sau a slugii suta ului (Lc. 7,2), de s-au vindecat? Dar a sl b nogului, care cerînd vindecarea trupului, a primit mai întîi iertarea p catelor? In ce a constat aci împreuna lucrare? Pe de alt parte, Domnul zice Apostolilor: „Orice ve i dezlega pe p mînt va fi dezlegat i în ceruri" (Mt. 18,18); i: „C ruia îi ve i ierta p catele, iertate vor fi" (Io. 20,23). N-a spus: „De vor conlucra". Te rog l mure te-mi aceasta.*

R spuns : Frate, cei ce nu în eleg cum stau lucrurile sînt nedumeri i. Fiica Cananeencei i sluga suta ului pierduser con tiin a de sine, cea dintîi din pricina nebuniei dr ce ti, cel de al doilea, datorit neputin ei. Deci ei nu puteau s - i adauge împreuna lucrare la cea a celor ce se rugau pentru ei. Iar sl b nogul ad ugîndu- i credin a sa în vindecarea trupului, s-a învrednicit de mai mult prin iubirea de oameni a St pînului.

C ci Mîntuitorul, ca s cread oamenii c a venit, a f cut, semne dela început, f r vre-o împreun lucrare a lor, i a t m duit oamenii în dar (gratuit), ca s se împlineasc cuvîntul proorocesc: „Acesta sl biciunile noastre le-a luat i boalele noastre le-a purtat" (Is. 53, 4). Fiind ner spunz tori de p catele lor, oamenii se vindecau prin harul Lui, necerîndu-li-se împreun lucrare^{553b} ci numai p zirea de dup aceea (a cur iei primite), precum zice: „Iat te-ai f cut s n tos; de acum s nu mai p c tue ti, ca s nu p e ti ceva i mai r u" (Io. 5, 14). Dar i Ioan zice despre El: „Iat Mielul lui Dumnezeu, Cel ce ridic p - catele lumii" (Io. 1,29). Ia aminte la ce spune: „ale lumii întregi". Totu i cei ce nu L-au primit n-au dobîndit vindecare, ci cu ei s-a împlinit cuvîntul: „Iar dac necredinciosul se desparte, s se despart " (I Cor. 7,15). Iar c Apostolilor le-a dat putere s vindece i s ierte p catele celor ce conlucreaz prin rug ciunea lor⁵⁵⁴, s te

553bMo tenind p c to enia protop rin ilor, oamenii erau într-un anumit sens ner spunz tori () de p catele lor înainte de a fi primit harul lui Hristos prin Botez. De aceea nu li se cerea nici conlucrarea pentru iertarea p catelor, fiindc nu o puteau da. Desigur socotirea lor ca ner spunz tori nu echivala cu o primire a lor în

Împ r iacerurilor. Aceastaaveas vin abiaprinHristos.

554 Iisus nu vindeca rugîndu-se, c ci era Dumnezeu i cînd vindeca, lucra ca Dumnezeu. Cînd se ruga îns , o f cea aceasta ca om i deci nu atunci vindeca. Dar Apostolii i sfin ii vindecau rugîndu-se, pentru c lucrau în aceast vindecare ca oameni. i de aceea i cei ce

încredin eze însu i Iacob care a primit aceast putere. C ci el zice: „Mult poate rug ciunea dreptului f cut lucr toare" (Iac. 5, 16). C ci rug ciunea Apostolilor i a celorlal i sfin i e o rug ciune f cut lucr toare⁵⁵⁵. Dar cu a Mîntuitorului nu se întîmpl la fel. Ci cî i L-au primit pe El, s-au mîntuit i s-au vindecat. Iar cei ce nu L-au primit, s-au pierdut. S ne înt rim deci în credin i ne vom mîntui în numele lui Dumnezeu, c ruia se cuvine slava în veci. Amin.

389. *Întrebare a aceluia : Te rog, St pîne, înva -m care care a fost vina ucenicului sfîntului Elisei, c nu a înviat mortul? Si pentru ce tiînd aceasta proorocul de mai înainte, l-a trimis totu i pe el, sau trimi îndu-l nu l-a îndreptat mai întîi?*

R spuns: Oare Elisei l-a trimis pe ucenic, dispre uindu-l? Desigur, nu. Ci, înv îndu-ne c e bine s nu dispre uim pe cineva cînd îl aducem la poc in , ca s

erau vindeca idee itre buia us conlucre cu ceice vindecau, rugîndu-se. Oamenii ce itari icei slab itrebues seînf i eze împl eti ilui Dumnezeu, pentru ca puterea lui Dumnezeu care se revars în cei ce sînt mai deschi i ei, s treac i în cei cu care vreau s se uneasc din iubire i din înrudirea firii. Prin c rbunele mai aprins din focul dumnezeesc trece acest foc mai u or i în c rbunele mai pu in aprins unit cu el. Sl b nogul sufletesc nu poate merge singur la Iisus, dar dore te s fie ajutat ca s ajung în fa a Lui. Cuvîntul de înt rire al celui mai tare în credin îi este de mare ajutor. El e ajutat în aceasta s simt puterea lui Hristos, sau e ridicat la starea în care simte pute-rea Lui.

555 Dup traduc torul francez aceast propozi ie are sensul c B trînul Ioan punînd mereu accentul, ca i Varsanufie, pe comuniunea dintre om i om, consider c rug ciunea dreptului e f cut lucr toare, sau e sus inut prin cel pentru care se face. Deci i ultimul trebue s fie activ. Dar nu trebue socotit nici faptul c în aceast comuniune rug ciunea e f cut lucr toare i de Dumnezeu.

cread i s învie pe al ii. Dar acela a r mas cum era. i din pricina necredin ei n-a putut învia pe altul. i proorocul tia c nu-l va învia pe acela, dar l-a trimis ca s lipseasc de orice ap rare pe cel ce fusese f cut atent i nu pricepuse. E tot a a cum Domnul tia pe Iuda c va fi vînz tor i nu l-a dispre uit pîn la ultima r suflare, ci i-a atras luarea aminte i nu l-a dep rtat dela Sine, pîn ce acela nu s-a pierdut cu des vîr ire ⁵⁵⁶. Pentru c oamenii sînt liberi. i pentru ca s se arate c nu Dumnezeu este cauza relilor, nici sfin ii, ci oamenii sînt cauzele relilor proprii, le-a l sat lor libertatea ca s fie f r ap rare în ziua judec ii, pîrîndu-se unii pe al ii ^{556b}.

390. *Întrebare c tre marele B trîn: unii locuitori din mîn stire, izb vi i de multe ispite prin rug ciunile*

556 Dac Iisus ar fi ar tat vre-o asprime fa de Iuda, aceasta ar fi putut fi mi cat la fapta lui rea i de vre-un cuvînt sau de vre-o fapt a lui Iisus, în care ar fi v zut vre-o r utate. S-ar fi putut spune atunci c i Dumnezeu e r u, sau e una din cauzele r ului. Dar Iuda n-a fost împins la r u de nimic r u din partea lui Iisus. În general omul nu e silit la r u de puterea lui Dumnezeu. Ci el se decide pentru r u în mod cu totul liber. Sau oamenii sînt mi ca i la r u unul prin altul, f r a fi sili i de o for care s le anuleze libertatea. De aceea nu pot pune vina la judecata din urm pe Dumnezeu pentru r ul s vîr it de ei. Vor fi r spunz tori exclusiv ei. Dar se vor acuza unii pe al ii, pentru c s-au împins unii pe al ii la r u, sau i-au dat pild de r u. Îns aceasta nu-l va despov ra pe niciunul de r ul acceptat dela ceilal i, de i unii vor fi ar ta i c au fost mai r i decît al ii. Cu cît este cineva mai bun, se dovede te mai puternic fa de ceea ce-l poate robi i deci mai aproape de Dumnezeu, sau mai plin de puterea Lui. Transcenden a lui Dumnezeu e una cu deplina lui bun tate i libertate. Iar cum bun tatea e întotdeauna a cuiva, Dumnezeu e Subiectul personal a c rui libertate nu poate c dea prad r ului sau a ceea ce nu e cu adev rat bun.

556 b Dac nu libertatea oamenilor ar fi cauza p catelor lor, n-ar fi drept s fie judeca i. Chiar în faptul c se pîr sc unii pe al ii se arat con tien i despre libertatea ce o are fiecare din cei ce se pîr sc.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

sfin ilor P rin i, auzind de apropierea unor tîlhari, vroiau s plece din mîn stire i au întrebat despre aceasta pe marele B trîn.

R spunsul lui Varsanufie: Ne-amîmp rt it de sim irea lucr rii St pînului i iubitorului de oameni Dumnezeu, care ne-a izb vit de toate necazurile i încerc rile. Drept aceea s nu ne îndoim nici acum c ne va izb vi i ap ra de orice r u. S arunc m deci asupra Lui toat grija noastr (I Petru 5, 7) i toat n dejdea. i oriunde v-a i afla, nu v fie team de nici-un r u, prin rug ciunile sfin ilor. Sta i tari în credin a lui Hristos, cîntînd cu proorocul David: „Domnul este ajutorul meu i nu m voi teme de ce-mi va face mie omul” (Ps. 17, 6); i: „Domnul s te p zeasc pe tine de tot r ul, s p zeasc Domnul sufletul t u: Domnul s p zeasc intrarea i ie irea ta de acum i pîn în veac” (Ps. 120, 7-8). Lua i seama s nu vad oamenii c , avînd pe Dumnezeu, v teme i de oameni. „Chiar de a umbla în mijlocul umbrei mor ii, nu nu m voi teme de rele, c Tu cu mine e ti” (Ps. 22, 4). Spune sufletului care se îndoe te s aib curaj. Domnul puterilor este cu noi, ajutorul nostru e Dumnezeul lui Iacob. V îmbr i mpeto i în Domnul, care zice: „Eu sînt, nu v teme i” (Mt. 14, 27).

391. *Întrebare c tre acela : Un frate oarecare auzind de r spunsul acesta, a spus aceleuia B trîn: M rog ie avînd cineva încrederea aceasta trebuie s locuiasc f r fric chiar într-un loc bîntuit de tîlhari?*

R spunsul lui Varsanufie: Totdeauna trebuie s ne încredem în Iisus c nu ne las s fim încerca i peste puterea noastr (I Cor. 10, 13). Dar fiindc ne-am înv at zicînd: „Ruga i-v , s nu intra i în ispit ” (Mt. 26,41), nu

trebuie să ne aruncăm noi în fire în ea. Căci aceasta este o cale care a poruncii lui Dumnezeu, pentru că ne predă noi în fire morții. Căci trebuie să ne păzim. Dar de locuim într-un loc pe care nici nu auzim despre o apropiere a tâlharilor nu trebuie să ne tulburăm, știind că avem pe Dumnezeu ca acoperământ. Căci Dumnezeu vede că nu ne-am aruncat noi în fire în încercare, nici n-am călcat porunca Lui, ci mai virtuos o păzim pe aceasta, strigând noaptea și ziua: „și nu ne duce pe noi în ispită, ci ne izbăvește de cel viclean” (Mt. 6, 13). Dacă deci, rugându-ne noi astfel, ne vine o încercare, sau o năvală a tâlharilor, și nu ne pierdem curajul, căci aceasta se întâmplă din îngăduința lui Dumnezeu spre probarea și spre folosul nostru. Și dacă este cu îngăduința Lui, și ne încredem în cuvântul Apostolului care zice: „Credincios este Dumnezeu, care nu ne va lăsa pe noi să fim încercați peste ceea ce putem, ci odată cu ispita ne va aduce și scăparea, ca să putem răbda” (I Cor. 10. 13). De fapt, dacă din simplă auzire fugim dintr-un loc în altul, diavolul poate să ne lase să ne așezăm în nici-un loc. Dar când ținem sigur despre un loc care este împreună cu primejdii, trebuie să ne păzim de mai înainte, însă când locul este pe care nici, dar pe neașteptate vine o încercare, Dumnezeu vede că pricina nu este de la noi și ne acoperă după voia Lui. Căci este ispită de la noi și este din îngăduința lui Dumnezeu. Cea de la noi este spre vătămarea sufletului. Despre ea a spus Apostolul Iacob: „Nimeni nu ispitindu-se, să nu spună că de la Dumnezeu mă ispitesc. Căci Dumnezeu nu poate să fie ispitit de rele” (Iac. 1, 13). Dar cel ispitit cu îngăduința lui Dumnezeu, este ispitit spre folosul sufletului⁵⁵⁷. Căci și se

⁵⁵⁷ Ca să ispitească cineva pe altul la un rău, trebuie să fie el însuși ispitit de rău. Căci el pledează pentru acel rău, sau se arată el însuși îndrăgît de acel rău. Dumnezeu este însă mai presus de orice rău. Acesta este unul din aspectele transcendenței Lui: că nu poate simți în

întîmpl omului spre probarea lui i „probarea duce pe om la n dejde. Iar n dejdea nu ru ineaz ", dup cum s-a scris (Rom. 5, 4)⁵⁵⁸. Iar cel care nu e l sat de ru ine, este mîntuit în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

392. *Întrebare a aceluia c tre acela i s-a spus: „Probeaz -m , Doamne, i m ispite te" (Ps. 25,2); i iar i: „Bucura i-v cînd ajunge i în diferite ispite" (Iac. 1,2). Dar alt dat s-a spus: „i nu ne duce pe noi în ispit " (Mt. 6,13); i iar i: „Ruga i-v , ca s nu intra i în ispite" (Mt. 26,41). Dar acestea sînt contrare unele altora. Te rog arat -mi deosebirea ispitelor.*

El ispita nici unui r u, adic nu poate simi c ar putea c dea sub puterea inferioar a r ului, c ar putea luneca din puterea i libertatea Lui absolut . C ci r ul reprezint o dominare a cuiva de ceva care îi este inferior, cu luarea în st pînire a libert ii lui, deci o sl biciune. Dumnezeu îns îng due ca fiin ele create s se ispiteasc între ele, sau de lucruri, sau s - i lase libertatea luat în st pînire de for a inferioar a r ului. i el poate îng dui aceasta din pricina libert ii cu care a înzestrat aceste fiin e, a unei libert i care poate s i renun e la ea; dar i pentru c voe te ca libertatea lor s se înt reasc i prin ea îns i. C ci omul are o libertate care se poate l sa robit , care poate renun a mai mult sau mai pu in la ea. Dumnezeu a dat omului o libertate legat de fiin a lui, l sat s creasc i ea îns i ca i fiin a lui spre des vîr ire sau spre unirea cu Dumnezeu. El a l sat i omului demnitatea s se p streze în libertate, s se înt reasc în ea. Omul poate spune: „Eu sînt liber cînd vreau s fiu liber". Dar poate fi liber prin voin a de a fi liber, pentru c are libertatea i ca dar legat de fiin a lui (ontologic). Libertatea este i un dar, dar i o oper a lui. De aceea oricînd în via a p mînteasc omul poate s - i piard i s - i recî tige libertatea, îns pentru c libertatea absolut nu o are decît Dumnezeu, fiin ele create nu, o pot avea, men ine i recî tiga decît în unire cu El.

558 Cine nu e înt rit în libertate prin probele la care e supus, nu poate avea n dejdea c va fi membru al Împ r iei fiilor lui Dumnezeu, cei liberi. Dar cine a ajuns prin probare la aceast n dejde, ea nu-l va ru ina prin neîmplinirea ei.

R spunsul lui Varsanufie: Cuvîntul: „Probeaz -m , Doamne, i m ispite te" e al omului care se lupt i cere s fie probat prin ispita venit cu îng duin a lui Dumnezeu. Dar îl spune cu gîndul s rabde necazul încerc rii. C ci r bdarea, cum s-a spus, îl duce pe om la probare i la celelalte bun t i (Rom. 5,4). De aci r sare în chip sigur bucuria i sporirea. C ci voia celui ce se lupt nu conlucr (cu ispita), ci mai vîrtos se lupt împotriva ei i omul se pred ostenelii, ca s nu fie biruit de ispit .

Iar cuvîntul: „ i nu ne duce pe noi în ispit " înseamn : S nu ne la i s fim ispiti i de voia noastr i de pofta noastr . C ci din c derea într-o astfel de ispit se na te moartea. Despre aceasta zice Mîntuitorul: „Ruga i-v , ca s nu c de i în ispit " (Mt. 26, 13).

De aceea dreptul face amîndou cererile. Pe de o parte cere s fie ispitit cu îng duin a lui Dumnezeu spre probare în vederea mîntuirii; pe de alta cere s nu fie ispitit de voia i de pofta sa spre pieirea sufletului.

393. *Întrebare a aceluia : Cum pot s amfrica de Dumnezeu neclintit în inima mea învîrto at ? Apoi, cînd fac un lucru, înc înainte de a-l ispr vi, îmi mut mintea dela un lucru la altul, sub motivul, chipurile, al fricii de Dumnezeu. E bine oare aceasta, sau nu?*

R spuns: De voe te cineva s aib totdeauna neclintit frica lui Dumnezeu în inim , el poate s înve e din pilda aceasta: Cînd voe te cineva s c l toreasc , î i ia în picioare înc l minte. C ci Scriptura zice c „înc l mintele sînt semnul preg tirii" (Ef. 6, 14). Pe lîng aceea s-a scris: „Gata am fost i nu m-am tulburat" (Ps. 118, 60). Cînd deci se tie cineva pe sine c are s fac un lucru, trebue s în eleag prin preg tirea

trupeasc pe cea duhovniceasc i s - iia înc l mintele duhovnice ti, adic preg tirea prin frica de Dumnezeu i s cugete c toate trebuie s le fac cu frica lui Dumnezeu i s - i preg teasc inima s cheme pe Dumnezeu ca s - i d ruiasc frica Lui. C ci punându- i înaintea ochilor aceast fric în orice lucru ce are s - l fac , ea i se face neclintit ⁵⁵⁹

Dar trebuie s lu m aminte s nu ne mut m mintea dela lucrul ce ne st în fa la altul, luînd ca motiv frica de Dumnezeu. C ci acesta nu e drumul cel drept al Lui, ci o împr tiere i o am gire a vr jma ului. i în tot lucrul însemnat trebuie s ne silim s avem în noi frica lui Dumnezeu.

Dar trebuie s ne lipim i de sfin ii P rin i i din vedele lor, din vorbirea lor, din suspinul lor i din via a lor frumoas s ne umplem de poc în a cea dup Dumnezeu. E ceva asem n tor cu oile lui Iacob, care privind la nuielile din ap , z misleau i n teau dup chipul lor pestri (Fac. 30, 37-40). Astfel dac întip rim în noi pildele lor, ca s ne folosim în acela fel de lucruri, nu vom întîrzia s p im pe aceia i cale cu ei.

⁵⁵⁹ Frica de Dumnezeu e ca o înc l minte care-l ajut pe om s p easc mereu pe calea voit de El. Numai ajutat neîncetat de ea, p e te mereu pe aceast cale, f r s se abat , f r s se opreasc . Cel ce are neclintit în sine aceast fric nu trece dela un lucru la altul, nu iese din calea cea dreapt a lui Dumnezeu, nu cade prad împr tierii gîndurilor. Frica de Dumnezeu s-a întip rit în el ca un far luminos ce nu se stinge niciodat i care nu e sus inut numai de om, ci în care omul se afl într-o înso ire continu cu Dumnezeu. Mai bine zis e ca un cui care st înfipt neîncetat în fiin a noastr , f r s produc o îmboln vire a ei, ci mai degrab o fixare în s n tate, unind fiin a noastr cu Dumnezeu i f cînd pe Dumnezeu sim it prin str pungerea necontenit aci de El. Poate de aceea se spune c ea are ca efect „str pungerea inimii” (Fapte 2, 37).

394. *Întrebare a celuiia c tre acela : îmi vine de multe ori amintirea fricei de Dumnezeu i îndat , gândindu-m la judecat , m simt cuprins de poc in . Cum trebuie s primesc această amintire?*

R spuns : Oricînd î i vine amintirea sau str pungerea inimii pentru cele ce ai gre it întru tiin sau ne tiin , ia seama s nu- i vin aceasta din lucrarea diavolului spre o osînd mai mare. i dac întrebi: cum s o cunosc pe cea adev rat i pe cea din lucrarea diavoleasc , ascult . Cînd î i vine o astfel de amintire i te sile ti s te îndrep i prin fapte, este cea adev rat i prin ea i se iart p catele. Dar cînd vezi c , str puns de amintire, cazi în acelea i p cate, sau în ispite i mai rele, cunoscute s -i fie c ea este o amintire adus de vr jma ul, care i-o arunc spre osîndirea sufletului ⁵⁶⁰. Iat c i se fac v dite amîndou c ile. De te temi de osînd , fugi de faptele ei.

395. *Întrebare a celuiia i: Cînd e timpul potrivit ca s -i aduci aminte de Dumnezeu i de frica Lui, ca ele s -i pricinuiasc str pungerea pentru p cate?*

R spuns : Focul are o fire fierbinte i cel ce voe te s se foloseasc de el, nu-l aprinde totdeauna. Ci voe te s -l in ascuns, ca s -l aprind i s se înc lzeasc cînd vrea. A a trebuie f cut i aci. Dar îndemnurile dela diavol într i se seam n cînd nu e vremea potrivit , luînd chipul fricii lui Dumnezeu, cu voin a de a arunca pe cineva în întristare sau de a-i tulbura mintea, ca s nu se

⁵⁶⁰ Cînd amintirea p catului te duce la poc in , ea e dela Dumnezeu. Cînd te duce la repetarea p catului, e dela diavolul.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ocupe cu cercetarea gîndului, pe motivul lucr rii ce-i st în fa . C ci acesta este i me te ugul celor ce jefuiesc casele oamenilor. Pentru c dac nu-i afl ocupa i cu altele, nu pot s -i ia în st pînire. Deci adu-i aminte de Ecclesiastul care zice: „Este o vreme pentru orice lucru” (Ecl. 3, 1). i spune- i: Voi face deocamdat ceeace îmi st în fa cu frica lui Dumnezeu i apoi m voi ocupa de gîndul ce mi-a venit, nu cu în elepciunea mea, ci cu puterea lui Dumnezeu care cerceteaz inimile i r runchii no tri.

S - i fie timpul potrivit acesta: cel de diminea i de sear spre cercetarea gîndurilor, privind cum a trecut noaptea i ziua. i de vezi vre-o gre eal , str due te-te i o îndreapt cu ajutorul lui Hristos⁵⁶¹.

396. *Întrebare a aceluia : Adeseori uitarea ce-mi vine sl be te amintirea celor mai multe din gre alele mele. Ba uneori amintirea lor mi se terge cu des vîr ire. Ce s fac ?*

R spunsul lui Varsanufie: Sînt unii oameni ne-
tiutori de carte care, în temeiul unei învoieli, au împru-
mutat lucruri de-ale lor unor oameni cinsti i. Ace tia
însufle i i de credin a fa de învoiala cu aceia, dac aceia
uit de vre-un lucru împrumutat lor, le spun: V vom

561 Abia acum se d r spuns întreb rii dac e bine ca cineva, sub pretextul fricii de Dumnezeu, s treac dela un lucru la altul i s nu-l fac pe nici unul cum trebuie. De fapt celui ocupat s fac un lucru bun, dac -i vine deodat amintirea unui p cat trecut înso it de fric i de întristare, e ca s -l opreasc dela împlinirea acelu lucru. De aceea Varsanufie îi fixeaz adresatului timpuri anumite pentru amintirea cu întristare a p catului s u. Omul trebuie s fie st pîn pe gîndurile sale, chiar cînd ele sînt bune, nu s se lase st pînit de ele. El trebuie s reglementeze timpul cînd s le dea intrare în minte, nel sîndu-le s intre cînd vreau ele.

întoarce tot ce ți i c v dator m. Po i tu afla vre-un debitor mai cinstit ca Dumnezeu, care s ție i cele ce nu I le-ai dat înc ? Incredin eaz -I deci Lui gre alele uitate i spune-I: „St pîne, pentru c i aceasta este o gre eal c am uitat gre alele mele i numai ie, cunosc torului de oameni, Ti-am gre it în toate, iart -mi-le toate, dup iubirea Ta de oameni ⁵⁶². C ci în aceasta se arat m rirea slavei Tale: în a nu le face celor p c to i dup p catele lor⁵⁶³. Iar Tu sl vit e ti în veci. Amin".

562 Toate p catele noastre le încredin m a a zicînd lui Dumnezeu. Dac le m rturisim, cerînd iertare pentru ele, nu le mai re ine Dumnezeu în amintirea Lui. Dar multe nu le mai inem minte i nu mai cerem s le scoat din amintirea Lui. Varsanufie îns spune c i pe acestea le scoate Dumnezeu din amintirea Lui, dac -I cerem o iertare general , f r s mai fim în stare s cerem iertarea lor specificat , întrucît le-am uitat. Dumnezeu i le aminte te îns , nu pentru ca s le p streze în amintirea Sa neiertate, ci pentru ca s le ierte în mod specificat. C ci ceea ce nu e iertat în mod specificat nu aduce din Dumnezeu o vindecare a urmei l sat în om de orice gre al . Iertarea lui Dumnezeu nu e o absolvire juridic , ci o vindecare. Dumnezeu le are în Sine numai pentru c prive te cu mil laurmelel sateînnoi de p catelenaostre, seîn elegedeceledecarenuneaducemamintecas le m rturisim, de cele care r mîn în noi ca ni te rane ce supureaz . Dar aceea ne vindec de ele chiar i numai dac strig m c tre El ca s ne vindece în total de urmele l sate în noi de toate p catele. Dar vindecarea se face prin mila lui Dumnezeu care se revars în noi ca o miere, pentru c i noi prin strigarea noastr c tre El ar t m c nu mai suferim starea de împietrire egoist a noastr , ci apel m cu omenescul nostru dornic de ajutor la El.

Mai trebuie men ionat c vindecarea aceasta are loc cu deosebire, prin preot, pentru c prin responsabilitatea lui mereu actual fa de p stori i, între inut de con tiin a trimiterii lui de c tre Dumnezeu, con tiin între inut de har, poate s se comunice omului prin iertarea în eleg toare ce i-o d unit cu vindecarea, pentru c i credinciosul trezit prin responsabilitatea preotului la respon-sabilitatea sa în fa a lui Dumnezeu, î i treze te prin m rturisire

397. *Întrebare a aceluia : Cîte odat îmi smintesc de vre-un lucru i îndat mi se arat c mi-am smintit pe nedrept i aceasta m ru ineaz . Este oare aceasta dela Dumnezeu spre îndreptarea mea, sau dela cel r u spre osînd ?*

R spunsul lui Varsanufie: Dac lu m seamala în elesul r spunsului de mai înainte, vedem c i întrebarea aceasta î i g se te deslegarea în el. Precum s-a spus, dac nu dovedim prin fapte amintirea fricii lui Dumnezeu i str pungerea pricinuit de aceasta, ne osîndim, a a, dac ne îndrept m prin fapte, certarea ne este dela Dumnezeu spre mîntuirea noastr i nu prin lucrarea diavolului spre osîndirea noastr .

398. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac pierd un lucru i, temîndu-m de osîndire, nu osîndesc pe cineva c ar avea acel lucru, dar îl b nuesc, e nepotrivit s cercetez dac -l are cu adev rat? C ci nu suport s -l pierd.*

R spunsul lui Varsanufie: Nu e nepotrivit s cercetezi dac are acel lucru. Dar dac s-ar dovedi c -l are, s nu cau i s -l ru inezi. Ci mul ume te-te s recî tigi acel lucru.

omenescul s u dornic de a se elibera de învîrto area i nep sarea st rii sale p c toase.

563 Slava lui Dumnezeu se arat în mila Lui eficient . Cine e mare, e milos. Dar cu cît e cineva mai milos, cu atît poate schimba mai mult pe oameni. Mila e puterea eficient pe planul spiritual.

399. *Întrebare* i rug minte: *Un mirean iubitor de Hristos a destăinuit aceluia B trîn greșalele sale și s-a rugat pentru iertarea lor. Iar B trînul r spunzând, i-a spus:*

Cel ce-și descopere pe catele sale, capătă iertarea de ele⁵⁶⁴, după Scriptura care zice: „Spune tu întâi pe catele tale, ca să te îndreptezi” (Is. 43,26); și iarăși: „Zis-am: mărturisii-vă împotriva mea fără de legea mea Domnului și Tu ai iertat necredința inimii mele” (Ps. 31, 5). Să ne păzim, frațe, însuși de aici înainte. Căci cele de până acum ni le-a iertat Dumnezeu.

400. *Întrebare* a aceluia c tre acela B trîn: *Spune-mi P rinte, cum se face c sufletul meu nu plînge, m car c are multe r ni?*

R spunsul lui Varsanufie: Cel ce simte ce-a pierdut, vrea să plîngă ce a pierdut. Și cel ce dorește un lucru, ia asupra lui multe călătorii și necazuri, în stăruință de a dobândi lucrul dorit.

401. *Întrebare* a aceluia c tre acela B trîn: *De vrea cineva să facă un lucru bun pentru câștigul său din*

⁵⁶⁴ „Se îndreptează de ele”. Nu e numai o iertare a lor, ci și o îndreptare a omului ca să poată să nu le mai săvârșească. Mărturisirea pe catelor e condiția fundamentală pentru îndreptarea omului de ele. Prin mărturisirea lor și se sensibilizează inima din învîrtirea și superficialitatea care o face să se complacă în rău. Începe vindecarea omului datorită unei lucrări a lui Dumnezeu, care se produce prin cuvîntul ce și se spune de vre-un credincios, dar mai ales de preot, trăitor continuu al responsabilității sale pentru oameni în fața lui Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

alt dorin a lui, i se socote te aceasta oare spre dreptate?

R spunsul lui Varsanufie. timc dac poste te cineva amestecînd în postirea lui ceva voit de el, sau c utînd slava omeneasc i vre-un cî tig din ea, postirea aceasta face scîrb lui Dumnezeu. C ci i Israeli ii posteau, dar pentru c s vîr eau nedreptatea în zilele de post i împlineau voile lor, Dumnezeu i-a osîndit prin proorocul Isaia, zicînd: „Nu acest post l-am ales Eu" (Is. 58, 5). A a i aci. Tot lucrul bun care nu e f cut din singura iubire a lui Dumnezeu, ci are amestecat în el voia proprie, e spurcat i respins de Dumnezeu ⁵⁶⁵. Aceasta se poate cunoa te i din legea dumnezeeeasc . C ci zice: „S nu semeni în ogorul t u s mîn amestecat . Nici s - i faci haina din in i din lîn " (A doua lege 22, 9—11). i dac vrem s vedem c aceasta s-a spus despre fapte, Ecclesiastul o tîlcue te aceasta, zicînd: „Hainele tale s fie pururea albe" (Ecl. 9, 8). Prin aceasta arat c fapta trebuie s fie totdeauna curat . Dac deci ceeace se s vîr este are ceva din voia celui ce o s vîr e te, fapta s-a

⁵⁶⁵ Fapta bun f cut din vre-un interes personal, sau spre slava de art , e întinat de egoism i urm re te mai degrab în elarea oamenilor. De aceea e numai la aparen bun . La un moment dat, masca va fi dat jos i se va arata chipul hidos al celui fardat. Dumnezeu ne vrea renunînd total la noi în ine din dragostea adev rat fa de El i de semenii. Numai prin aceasta ne unim real cu El i cu semenii. Numai prin aceasta nu mai r mînem ascun i semenilor i nu mai reprezent m o primejdie pentru ei cu atît mai mare cu cît e mai mascat . Dar numai cel ce se d rue te astfel, se i realizeaz ca om adev rat. Numai omul deschis i lucr tor pentru altul i pentru Dumnezeu, în care se pot uni toi, ca în Iubitorul tuturor, e omul deplin i drept dezvoltat, nestîmbat, neînchis în neputin ele lui. Dumnezeu cel atotbun nu poate intra în omul mîndru, c ci aceasta ar însemna s -l fac i pe el bun i deschis. Dar acesta nu accept a a ceva. i cu sila nu poate fi f cut cineva bun.

întinată şi nu este plăcut lui Dumnezeu. Dar şi Domnul a spus despre fapte ucenicilor Săi: „Păzi-vă de proorocii mincinoşi care vin la voi îmbrăcaţi în piei de oaie, dar pe din untru sînt lupi răpitori. Din roadele lor îi veţi cunoaşte pe ei” (Mt. 7, 15-16). Şi ne este straniu deci să nu facem pentru nimic altceva lucrul lui Dumnezeu, decât numai pentru Dumnezeu ⁵⁶⁶. Dacă nu este făcut astfel, nu are Dumnezeu nevoie de noi, ca să fie făcut prin noi ⁵⁶⁷. Căci nu-I lipseşte lui Dumnezeu altceva prin care să se săvîrşească în chip neîntinată lucrul Lui. Săvîrşind deci binele, să veghem ca nu cumva să ne facem ne folositoare osteneala din pricina căinţei să ne facem voia noastră.

402. *Întrebare a celuiia care treacă: De unde sînt mai târziu la învîtură, învîtotuşi mai repede psalmii. Oare îmi vine aceasta dela draci?*

Răspunsul lui Varsanufie: Toate cîte şi leîngăduie Dumnezeu să le înveţi, învăţale cu smerenie. Căci învî-

⁵⁶⁶ Cînd facem un lucru pentru Dumnezeu, îl facem cu adevărat pentru alţii. Căci Dumnezeu le îndreaptă pe toate spre oameni. Atunci slujim lucrării Lui pentru mîntuirea, pentru fericirea veşnică a oamenilor. Dacă facem ceva pentru oameni, cu excluderea lui Dumnezeu, nu-i ajutam să ajungă la fericirea adevărată, căci le închidem calea spre Dumnezeu.

⁵⁶⁷ Dacă Dumnezeu se foloseşte de noi pentru o faptă bună, este nu pentru că are nevoie de noi ca ea să se facă, ci pentru că vrea ca noi în sine să devenim buni prin lucrarea faptelor bune. Căci fapta nu este desprinsă de om. Ea se întipăreşte în primul rînd în cel care o face. Desigur prin aceasta se fac buni şi cei care le facem faptele acestea. Nimenea nu se mîntuieşte în izolare. Dar găseşte Dumnezeu şi pe alţii prin care să se împlinească binele. În bine ne deschidem semenilor şi lui Dumnezeu, izvorul binelui şi al iubirii faţă de toţi oamenii, în bine ne transcendem împreună cu ceilalţi spre Dumnezeu şi ne întîlnim în El, eliberaţi de forţele care ne trag în jos, ne dezbină şi ne robesc.

area cu u urin a cuvintelor lui Dumnezeu nu vine dela diavol, ci e o s mîn a lui Dumnezeu. Dar dac cineva nu e cu gîndul la Dumnezeu, î i seam n i vr jma ul neghina lui (Mt. 13, 25). Iar de vrei s - i smere ti gîndul, spune-i pilda: „De prime te cineva dela St pînul un num r de argin i ca slugile acelea (Mt. 25, 14) i nu cî tig cu ei i nu-i înmul e te ce va p i ?" i-i va r spunde: „Ca sluga aceea, care a îngropat argintul st pînului s u". Drept urmare, spune-i: „Deci nu te mîndri c ai umplut v zduhul cu vorbe neroditoare. C ci ele sînt spre osînda mea" ⁵⁶⁸ .

403. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac binele este dela Dumnezeu, dar s-a dat i p c to ilor, pentru ce s-a dat i acestora?*

R spunsul lui Varsanufie: Toat darea cea bun e v dit c e dela Dumnezeu (Iac. 1, 17). C ci El fiind bun, toate cele bune vin dela El celor drep i ca unora ce sînt vrednici, iar celor p c to i, ca f cîndu-li-se bine s vin la poc in . C ci spune dumnezeescul Pavel: „Eu sînt cel dintîi dintre p c to i, dar am fost miluit, ca Hristos s - i

⁵⁶⁸ Orice ar reu i s înf ptuiasc omul, s nu uite c o face pe temeiul unui dar primit dela Dumnezeu. Deci s p zeasc smerenia. Pe de alt parte nici s nu îngroape darul primit, ci s -l înmul easc spre cre terea sa i a altora c tre Împ r ia lui Dumnezeu. S nu-l îngroape în p mînt sau, dac e vorba nu de bunuri materiale, ci de un dar al min ii, s nu-l risipeasc în vorbe neroditoare împr tiate în aer, f r nici-un folos nici pentru sine nici pentru al ii. S ia aminte i mai mult s nu risipeasc asemenea vorbe pentru v t marea altora. C ci orice dar implic i o r spundere pentru buna lui folosire i sporire. Cu cît mai mare e darul, cu atît mai mare e r spunderea. C ci poate face cu atît mai mult bine sau cu atît mai mult r u. In cazul din urm darul î i devine prilej de osînd .

arate întâi în mine toată îndelunga Lui răbdare" (I Tim. 1,15-16).

404. *Întrebare a celuiia care treacă : Cum se poate mulumi cu vrednicie lui Dumnezeu.*

Răspuns : Când oamenii, care nu sînt nimic, dau cuiva un lucru cît de mic, sau îl scap pe el din niscai necazuri grele, acela le mulțumirea și veste tuturor binele ce i s-a făcut. Cu cît mai mult și cu ce gură nu trebuie să-I mulțumim noi lui Dumnezeu, care pururea ne umple de bunătate. Căci întâi ne-a creat, apoi ne dăruie ajutorul Său împotriva vrăjmașilor, în elepciunea inimii, și ne dă trupu, lumina ochilor, suflarea vieții și, ceea ce-i mai mult decît toate, timp de pocăință și puțină de a primi Trupul și Sângele Lui spre iertarea păcatelor și înțirirea inimii. Căci „pîinea înțirite inimii omului" (Ps. 103, 17). și dacă cineva a socotit că aceasta s-a zis despre pîinea materială, pentru ce zice iarși Duhul că „nu numai cu pîine va trăi omul, ci cu tot cuvîntul ce iese din gura lui Dumnezeu" (A doua lege, 8, 3) ?

Dar dacă oamenii își răsplătesc și-i mulțumesc pentru lucruri materiale și stricăcioase, ce putem da în schimb Celui ce s-a răstignit pentru noi, dacă vrem să-I dăm și noi ceva în schimb? Trebuie să îndurăm pînă la moarte pentru El. Nu e greu deci să înțelegem mulțumirea datorată lui Dumnezeu de oameni, mai ales de cei păcătoși, odată ce El a murit pentru noi. Dacă vrei să-i mulțumești unui om închis pentru tine, peste puterile tale nu trebuie cu cît mai mult să-I mulțumești Celui ce a murit pentru tine ? S-o ții aceasta, că niciodată nu ajungem să-I mulțumim după vrednicie. Totuși să-I mulțumim după puterea noastră atît cu gura cît și cu mîinile. și prin iubirea Lui de

Sfin ii Varsanufie i Ioan

oameni ne va lua în seam i ne va num ra împreun cu v duva aceea pentru cei doi b nu i ai ei. (Mc. 12,42) ⁵⁶⁹

Acestea s fie spuse despre p c to i. C ci drep ii chiar de sînt t ia i în buc i i omorî i aduc prisos de mul umire, dup Sf. Apostol care zice: „în toate mul umi i" (I Tes. 5, 18), se în elege lui Dumnezeu. C Lui se cuvine slava în veci. Amin.

405. *Întrebare a aceluia c tre acela B trîn: Oare e cu putin ca dracii s fac bine cuiva ? i cum se arat c binele acela e dr cesc ? i care e deosebirea între el i binele dumnezeesc?*

R spunsul lui Varsanufie: Se întîmpl s se cread c poate veni cuiva un bine dela cel r u spre am girea lui. Dar tot binele care vine dela diavol spre în elarea omului, cercetat cu deam nuntul, se dovede te un lucru pref cut. C ci este mincinos i adev r nu se afl

⁵⁶⁹ Mai presus de toate semnele de dragoste ale lui Dumnezeu fa de noi, Varsanufie vede faptul c El s-a f cut om ca s moar pentru noi. Dac nu tim cum s -i mul umim unui om care ar primi moartea pentru noi cu cîiva ani mai devreme, ca s ne lungeasc nou cu cîiva ani via a p mînteasc cu cît mai mult nu trebuie s -I mul umim Celui ce a primit s moar cînd putea s nu moar nici-decum, iar prin aceasta ne-a asigurat via a ve nic ? Ba mai mult, cînd prin mul umirea noastr , de i atît de neînsemnat , îl facem s ne iubeasc i mai mult, bucurîndu-se de neînsemnata noastr iubire ca de un mijloc prin care noi în inene deschidem fericirii ce veas ne-o dea?

Dac pornirea spre mul umire e s dit în noi ca un mijloc de unire între noi i de bucurie a unora de al ii, de ce ar fi greu s folosim aceast pornire s dit în noi de El, fa de El însu i, ca s ne înc lzim via a proprie i s -I facem bucurie i Lui ? i în aceasta se arat tr s tura existen ial , cald , vie i de via a f c toare a rela iei între noi i Dumnezeu, care umple atît de mult cultul public al Biseriii i rug ciunile noastre private.

în el, precum dovede te sfîr itul ultim la care ajunge. Cîci sfîr itul luminii lui este întunecul⁵⁷⁰, după Apostolul care vorbe te despre îngerii diavolului care se prefac în slujitori ai drept ii, dar „al c ror sfîr it e după faptele lor" (II Cor.11, 14-15); sau după Mîntuitorul care zice: „Din roadele lor îi ve i cunoa te pe ei" (Mt. 7, 16). Dacă cercetezi întru cuno tin i cu drept socoteală (cu discern mînt), vei afla, neîndoielnic, c în binele socotit dela diavolul, nu e nici-o urmă de bine, ci sau slav de art , sau tulburare, sau altceva de felul acesta⁵⁷¹. Binele lui Dumnezeu spore te pururea lumina i smerenia inimii i duce pe om la lini te. Deci dacă din ne tiin c dem sub vre-o am gire a celui viclean, dar pe urmă descoperim ispita, s ne întoarcem noi în ine i s alerg m la Cel ce poate s alunge ispita. Dar trebuie s tim c unii cunosc îndat , dela început, deosebirea, îns cei p c to i numai din sfîr itul la care se ajunge prin ispit , a a cum un aurar încercat, primind un giuvaer,

570 Cel r u ia masca binelui pentru a în ela pe cel c ruia vrea s -i fac r u, sau ca s -l atrag la r u, am gîndu-l c -l atrage la bine. Dar dacă scopul lui e r ul, după ce a reu it s fac r u cuiva, sau l-a atras la r u, lap d masca binelui, iar cel care a fost am git de masca binelui, vede r ul ce i s-a f cut, sau la care a fost atras. i fie c se las de r ul la care a fost îndemnat, fie c r mîne în el, dacă s-a îndulcit de el, î i d seama c e r u. Sînt unii necredincio i care pretind c fac bine, dar îl fac din mîndrie i ca s atrag i pe al ii la necredin . E un alt r u mascat în bine. Dar r ul î i lap d după o vreme masca pentru c nu poate s se acopere mult vreme. Iar pentru cei ce au putere de discern mînt r ul nici nu se poate masca în mod des vîr it.

571 În binele adev rat, izvorîtor din Dumnezeu, totul e clar, curat i sincer. i a a îl face i pe omul prin care se împline te i în care se imprim . Binele p rut, dimpotriv , îl face pe om întortochiat, tulburat, nelini tit, pref cut, c ut tor de c r ri strîmbe, de laturi întunecate. Prin el nu se realizeaz omul adev rat, drept, str veziu, luminos.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

poate spune înainte de a-l proba în foc c e aur, pe când cel neîncercat nu afl aceasta decît dup ce-l probeaz în foc.

406. *Întrebare:* Când se d pe fat binele socotit c vine dela draci, spune-mi cum poate sc pa cineva de primejdia lui?

R spuns: Trebuie s socotim totdeauna cele bune ca bune. Dar dac se dovede te c ceeace pare bun, e r u, trebuie respins. Iat o pild : De vede cineva o mîncare i o socote te bun , dar gustînd-o, afl c e amar i o lap d îndat din gur i se îngre o eaz de ea din pricina am r ciunii, fie c e nuc , sau migdal , sau altceva, nu e vinovat pentru gustare. Dar dac descoperind am r ciunea, st rue a o mînca, umplîndu- i stomacul de am r ciunea ei, se face vinovat de fapta lui. A a i aci. Dac diavolul i-a b tut joc de om i acesta afl i spune: „St pîne, cel r u i-a b tut joc de mine, iart -m ", Domnul îl iart . C ci e milostiv. i s tii, iubitule, c Dumnezeu nu las pe cineva s fie ispitit peste puterea lui (I Cor. 10, 13). In toate s -I înf i m Lui cererea noastr , i El ne va ajuta s deosebim binele adev rat de ceeace pare bine. Lui se cuvine slava în veci. Amin.

407. *Întrebare:* Dac un lucru îmi pare dup Dumnezeu, dar un gînd contrar se împotrive te, împiedicîndu-mâ s -l fac ca nefiind bun, cum pot cunoa te de e cu adev rat bun?

R spuns: Dac lucrul i se pare c e dup Dumnezeu, dar i se împotrive te un gînd contrar, se poate cunoa te din aceasta dac este cu adev rat dup Dumnezeu dac rugîndu-ne, inima noastr se alipe te cu

t rie de acest lucru i încrederea ei spore te în loc s scad , atunci fie c gîndul contrar st rue s ne nec jeasc , fie c nu, s tim c lucrul este dup Dumnezeu. C ci împotrivirea fa de acest bine ne nec je te din pisma diavolului. Dar binele se face i mai v dit prin rug ciune. Iar dac binele acela e numai p rut i ni s-a strecurat de diavol, care se împotrive te i fa de el, atunci i ceeace pare bine scade în ar tarea lui ca bine, dar scade i împotrivirea vr jma ului fa de el. C ci vr jma ul produce p rerea c se opune chiar gîndului strecurat de el, ca prin aceasta s ne am geasc s -l socotim drept bine⁵⁷².

408. *Întrebare a aceluia : Deci ce urmeaz ? Cînd binele se face f r necaz, nu este dup Dumnezeu sau cînd mi s-a întîmplat s fac un mic bine f r s m fi nec jit vre-un gînd, oare l-am f cut la vremea nepotrivit i nu place lui Dumnezeu ceeace s-a f cut? Lumineaz - mi, te rog, P rinte, inima !*

R spuns: Dac f cînd cineva un bine, n-a avut vre-un gînd care s -l nec jeasc , nu trebuie s cread c va r mînea f r vre-un necaz. Fiindc tot binele se în ir pe calea spre Dumnezeu i nu minte Cel ce zice: „Strîmt i plin de necazuri e calea ce duce la via " (Mt. 7, 14)⁵⁷³. C ci chiar dac nu se ive te vre-un necaz în vremea

572 In ultima instan rug ciunea f cut cu seriozitate ne d putin a s decidem dac un lucru pe care vrem s -l facem e de la Dumnezeu i trebuie s -l facem sau nu. Ea ne scoate din îndoiala dac un gînd e cu adev rat dela Dumnezeu, sau e numai la aparen dela El.

573 In dou feluri se înt re te omul care face binele: prin faptul c -l face i prin faptul c rabd cu t rie necazul pentru c -l face. C ci atît dela diavol, cît i din sl biciunea întip rit în noi i în al ii se ive te împotrivire fa de binele ce vrem s -l facem sau l-am f cut (pentru a ne trage înd r t).

s vîr irii binelui, e de trebuin s fie nec jit omul dup aceea. Iar cînd face cineva binele cu rîvn , nu simte necazul, dar nici nu se poate zice c nu-l tr e te, pentru c necazul ia multe chipuri. C ci dac vrem s privim lucrul acesta mai am nun it, vedem necazul fie ascuns în slava de art - c ci i aceasta tine de necazuri - fie într-o persoan care ne împiedic s -l vedem (sau s facem acel bine) fie în faptul c dup aceea avem nevoie de lucrurile date de noi prin binefacerea s vîr it ⁵⁷⁴. Fiindc neavîndu-le la îndemîn , ne întoarcem spre p rerea de r u. i iat c nu lipse te gîndul care ne nec je te. Deci nu trebuie s avem siguran a înainte de vreme. Pentru c pe cei neîn elep i îi a teapt necazul i dup aceea. Deci fii totdeauna în elept i a teapt mereu necazul. C ci zice: „M-am preg tit i n-am fost tulburat" (Ps. 18, 60).

i fericit este cel ce are totdeauna înainte ochilor gîndul c „a lui Dumnezeu este p mîntul i plinirea lui" (Ps. 23, 1) i cuget c puternic este El ca s rînduiasc precum voe te cele ale robilor S i. Unuia ca acesta nu-i pare r u de cele d ruite. i dac ne vine necazul, tim c spre cercarea noastr îl îng due Dumnezeu. Pentru c niciodat nu trece cu vederea pe cei ce se tem de El; mai ales pe cei ce lucreaz pentru numele Lui.

409. *Întrebare: Oare gînde te omul la vre-un bine din propria sa voie?*

574 Necazul împreunat cu binele ce-l facem poate fi i el mascat în slava de art , sau în convorbirea l ud roas despre el cu vre-o persoan , etc. Sînt forme care nu ne nec jesc, dar nici nu ne las s înait m prin binele s vîr it. Numai dac ne-am încorda i în lupta de a dep rta aceste umbre p c toase dela bine, ne-am înt ri cu adev rat, sau am înainta în libertatea noastr adev rat de r u, în omul deplin autentic.

R spuns: Se întâmpl de multe ori ca cineva s gândească la vre-un bine din mi carea gândului s u natural. Dar i acesta trebuie pus în seama lui Dumnezeu. C ci firea e f ptura lui Dumnezeu. i trebuie s tim c nu ducem acest bine la sfîr it, decît prin porunca lui Dumnezeu. C ci cînd o punem pe aceasta înaintea ochilor, atunci se înt re te prinea inima noastr ca s îplinească binele⁵⁷⁵.

410. *Întrebare:* *Cînd fac vre-un bine, cum trebuie s -mi smeresc cugetul? i cum voi sus ine în mine dispreuirea mea odat ce am f cut binele ?*

R spuns: Pentru a- i smeri cugetul, cînd ai f cut tot binele i ai p zit toate poruncile, adu- i aminte de Cel ce a spus: „Cînd ve i fi f cut toate acestea, spune i c slugi netrebnice sîntem, c ci ceea ce eram datori s facem am f cut" (Lc. 17, 10). Cu atît mai mult trebuie s -l smerim cînd înc n-am ajuns s împlinim nici m car o singur porunc . i trebuie s fim cu grije totdeauna la ceea ce n-am împlinit i pentru toat fapta bun s ne dispreuim, zicînd: „Nu tiu dac ea place lui Dumnezeu" (Pateric, Agaton, 29). De fapt, a face voia lui Dumnezeu într-o fapt e un lucru mare. Dar e cu mult mai mare a o împlini în teorie. C ci aceasta const în împlinirea tuturor poruncilor⁵⁷⁶. A face voia lui Dumnezeu într-o fapt este

⁵⁷⁵ Con tiin a de Dumnezeu i cuno tin a unor porunci date de El ne înt re te în a duce la împlinire o aspira ie spre bine s dit în firea noastr . C ci aceast împlinire cere un efort, pe care nu-l d u or firea noastr sl bit . Bunele inten ii sînt înc departe de împlinirea lor. Intre a dori s fii st pîn pe tine i a ajunge st pîn e o distan mare.

⁵⁷⁶ Ed. Volos comentînd cuvîntul de mai sus c „n-am ajuns s împlinim nici m car o singur porunc ", zice: „Poate c n-am ajuns s o împlinim dup toate împrejur rile ce în de persoan , de loc, de

Sfin ii Varsanufie i Ioan

numai o parte i înc foarte mic din împlinirea ei. De aceea a spus Apostolul: „Cele dinapoi uitîndu-le i spre cele dinainte întinzîndu-m ” (Filip. 3,13). Deci cît vreme cineva se întinde, nu se opre te, ci totdeauna se vede pe sine neajuns la int i înaintînd spre ea. C ci el însu i a zis: „Cî i sîntem des vîr i i, aceasta s-o gîndim”(Filip.3,18): s înainte m⁵⁷⁷. Dar a mai spus i aceasta: „ i dac gîndi i i altceva, Dumnezeu v va descoperi i aceea" (Filip. 3, 15)⁵⁷⁸.

411. *Întrebare a aceluia i: Cînd p zesc o porunc , cum pot sc pa de mîndrie, ca s -mi dau seama c chiar dac am s vîr it un bine, sînt str in de el?*

R spuns: Frate, faptele bune trebuie s le socotim ca bune i s alerg m spre ele ca bune. Nu trebuie s inem binele ca r u decît cînd nu face cineva binele dup cum îi place lui Dumnezeu. i acesta se face r u din pricina lipsei de discern mînt (de dreapt socoteal) a celui ce-l face. Trebuie ca omul s se str duiasc s fac totdeauna binele i atunci celui lipsit de putere i se d prin harul lui Dumnezeu s -l fac cu frica lui Dumnezeu. Iar cînd se

timp, de cauz i în mod des vîr it i cu toat rîvna". Fiecare porunc a lui Dumnezeu exprim voia Lui întreg referitoare la toat crea iunea. Numai El o poate împlini pe aceasta întreg . O împlinire întreg a ei ar însemna o identificare deplin a noastr cu El. Dar noi înainte m continuu în a împlini tot mai deplin voia Lui.

⁵⁷⁷ A fi des vîr it, înseamn , dup Sf. Ap. Pavel, a tinde mereu mai sus. Aceasta e des vîr irea omului: tensiunea continu , neoprirea, nelunecarea în jos. E des vîr irea în mers, cu privirea continu la inta final . In aceasta avem experien a lui Dumnezeu Cel mereu transcendent, spre care ne transcendem neîncetat, dup Sf. Grigore de Nisa.

⁵⁷⁸ Chiar Sf. Pavel admitea c ar mai putea gîndi cineva i altceva i de aceea nu se încumeta s -l l mureasc în privin a aceea, ci n d jdue te c -l va lumina Dumnezeu.

face binele prin tine, mul ume te D t torului celor bune, ca Celui al c ruia este binele. Iar pe tine dispre ue te-te, zicînd: „Dac a fi ajutat i eu la împlinirea lucrului acesta, a fi fost i eu p rta la bine". i atunci te vei vedea rugîndu-te lui Dumnezeu cu str pungere a inimii ca s te învredniceasc de binele f cut prin tine⁵⁷⁹.

412. *Întrebare a aceluia c tre acela : Dac mi se întîmpl s dovedesc îndelung r bdare în vre-un lucru, m cuprinde gîndul mîndriei. Ce trebuie s cuget în acest caz ?*

R spuns : i-am spus înainte c de i se întîmpl s faci vre-un bine, trebuie s tii c acesta este un dar al lui Dumnezeu din pricina bun t ii Lui. C ci El pe to i îi milue te. Dar ia seama la tine ca nu cumva pentru sl biciunea ta s pierzi mila f cut de El cu tine, care se face cuto i p c to ii. Dac deci El a dat în chip bun, s nu pierzi ceeace i s-a dat în chip r u⁵⁸⁰. Iar chipul

579 Sînt date patru momente în împlinirea binelui: a) str due te-te s -l faci; b) cere lui Dumnezeu puterea s -l faci; c) cînd s-a f cut, mul ume te lui Dumnezeu c s-a f cut i nu te socoti pe tine c l-ai f cut; d) f cînd a a, rug ciunea plin de smerenie i de c in a pentru gîndul de slav ce i-a venit te face i pe tine p rta la binele f cut prin tine. Prin str duin i cerere de ajutor ajungem la împlinirea binelui prin noi dar nu de c tre noi; prin rug ciunea cu mul umire, cu smerenie i cu c in pentru gîndul de slav ce ne-a venit, sîntem f cu i i noi p rta i la binele f cut prin noi. Str duin a i cererea de ajutor, atîta d m noi. Rug ciunea de mul umire cu smerenie i cu c in ne opre te s ne mîndrim ca i cînd noi am fi f cut binele. i deci numai prin aceasta ne facem i noi p rta i de binele f cut, sau ne facem i noi buni.

580 Se repet ce s-a spus în scrisoarea dinainte: Dumnezeu a putut face un bine prin tine, cum dealtfel poate face prin to i p c to ii. C ci orice bine ce se face vine dela El. Dar dac - i atribui binele f cut prin tine (ca printr-un agent fizic), ie, tu nu te faci p rta de el,

pierderii lucrului este acesta: a te l u da pe tine c ai avut îndelung r bdare i în a uita de Dumnezeu care a f cut binele. Prin aceasta nu numai c pierzi binele, ci-i pricinue te osînd , îndr znind s pui pe seama ta aceea pentru care trebuie s înal i mai degrab mul umit iubitului de oameni Dumnezeu. C ci zice Apostolul: „Ce ai ce n-ai luat? Iar dac ai luat, ce te lauzi ca i cînd n-ai luat?" (I Cor. 4,7). Iar gîndului ce te laud pentru ori i ce fel de lucru, spune-i c cei ce plutesc pe mare, chiar dac li se întîmpl s se bucure de lini te, sînt înc pe mare i trebuie s se a tepte înc la furtun , la primejdie i la sf rîmarea cor biei. C ci scurta lini te nu-i asigura împotriva acestora. Numai atunci vor fi asigura i cînd vor intra în port. Ba mul i au v zut cor biile sf rîmate chiar la intrarea în port. A a i p c tosul, cît vreme este în lume, trebuie s tremure totdeauna de teama scufund rii. Nu te l sa niciodat am git, ca s crezi gîndului ce te laud pentru fapta bun . C ci binele este al lui Dumnezeu i nu trebuie s ne încredem c va r mînea cu noi, dat fiind negrija noastr . i atunci cum vom îndr zni s ne în l m în cuget ?

413. *Întrebare: Dac spun gîndului pentru a-l smeri, c îndelunga r bdare nu mi-a venit nici ea de la Dumnezeu, ci dela cel viclean, ca s m împing la*

ci îi r mîi exterior. Mîndria te înstr ineaz de binele f cut prin tine. Numai prin con tiin a întîlnirii tale cu Dumnezeu i p str nd acest leg tur cu El, te une ti i tu ca subiect cu Dumnezeu, Subiectul suprem al binelui. Ruperea de Dumnezeu te face nep rta la bun tatea Lui, face binele neasimilat persoanei tale. Afirmarea individualist nu are în ea nimic bun, fiind rodul egoismului. Mîndria izoleaz i prin aceasta alung tot binele. C ci binele înf ptuie te comuniunea cu to i, sau bun tatea e una cu comuniunea cu to i în Dumnezeu.

*mîndrie, nu mîniu prin aceasta pe Dumnezeu, dat fiind
ca toate cele bune vin dela Dumnezeu?*

R spuns: Nu e rusă zice că aceasta nu e dela
Dumnezeu. Căci nu se mînie Dumnezeu de aceasta,
pentru că o spui spre nimicirea gîndului r u. De fapt i
oarecare dintre sfini a spus unora care au venit la el s -l
vad despre m garul lor mort pe cale (Pateric, Antonie,
12). Iar aceia minunîndu-se și întrebîndu-l de unde tie
aceasta, el le-a r spuns: „Dracii mi-au spus-o”, de i
cuno tin a a ceea ce se întîmplase i-a venit dela
Dumnezeu. Dar a spus-o aceasta spre folosul aceloră⁵⁸¹.
i n-a mîniat pe Dumnezeu.

414. *Întrebare:* *Dacă se întîmpl celui p c toș s
aib vedenii nu trebuie s cread nicidecum c sînt dela
Dumnezeu ?*

R spuns: Cînd se întîmpl aceasta unui p c toș, e
v dit c e dela dracii cei vicleni, ca s am geasc ne-
norocitul suflet spre pieire. Deci nu trebuie s cread nici-
odat acestora, ci s - i cunoasc p catele sale i
sl biciunea sa i s vie uiasc totdeauna în fric i
cutremur.

415. *Întrebare:* *Oare i cînd se arat în chipul
St pînului Hristos trebuie s ne întoarcem fa a dela ele ?*

R spuns: Cu atît mai mult trebuie s ne întoarcem
atunci ochii dela viclenia i în el ciunea lor i s le d m

581 A spus-o aceasta ca s nu fie ispitit de mîndria c e în comunicare
atît de strîns cu Dumnezeu încît El îi spune lucruri ce se petrec la
distan . A spus „dela draci”, ca s arate c aceia î i pot adaug ispita
lor la această vesteire.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

anatemii. S nu te la i, frate, niciodat am git de acest
lucrare dr ceasc . Sfin ii au parte de vederi dumnezei ti,
dar totdeauna lor le premerge lini tea, pacea i o bucurie
în inimile lor. i totu i cunoscînd adev rul, se socotesc
pe ei nevrednici. Cu atît mai mult nu trebuie s cread
p c to ii niciodat acestora, cunoscîndu- i nevrednicia.

416. *Întrebare:* *Spune-mi, st pîne, cum
îndr zne te diavolul s arate pe St pînul Hristos sau
Sfînta împ rt anie, fie, în vedenie, fie în vre-o n lucire
a visurilor?*

R spuns: Nu-L poate ar tape însu i St pînul
Hristos, nici Sfînta împ rt anie, ci minte i se preface în
chipul vreunui om oarecare i al pînii simple. Dar în
mod sigur, sfînta cruce nu o poate ar ta. C ci nu afl un
alt chip prin care s o poat înlocui. Fiindc cunoa tem
semnul i chipul adev rat al ei i nu îndr zne te s se fo-
loseasc de ea. C ci înea s-adesfiin at toat puterea lui i prin
ea a primit lovitura de moarte⁵⁸². Pe St pînul

⁵⁸² Nu- i promite diavolul fericirea prin suferin a crucii. E drept c
sînt i oameni care primesc s moar pentru un alt ideal. Dar idealul
acela e p mîntesc. Nimenea nu prime te suferin a pentru des vîr irea
adev rat de ordin spiritual i nu renun a pentru totdeauna la via a
p mînteasc pentru via a fericit de dup moarte. Prin crucea lui
Hristos s-a ar tat c nici o ispit a diavolului nu duce la via a
adev rat . Toat puterea de ispitire a diavolului a fost nimicit prin
cruce. Acceptarea ei înseamn renun area omului chiar i la mîndria
ca mijloc atractiv prin care s-ar dobîndi fericirea. De aceea membrii
unor forme de cre tinism care resping crucea nu se pot lep da de
mîndria c se mîntuiesc prin ei în i i sau i prin ei. Prin cruce îns i
moartea sus inut de diavolul ca „via moart ” a fost omorît .

Pe de alt parte crucea e una în sensul i forma ei, încît nu poate fi
înlocuit printr-un chip pref cut al ei. Oamenii ca persoane sînt îns
mul i i fiecare fa de om reflect un alt con inut sufletesc mai ales
din punct de vedere al binelui i al r ului, avînd îns fiecare i

Hristos nu-l cunoa tem după trup și de aceea diavolul încearcă să ne convingă prin minciună că El este, că crezînd în el ciuții că adevărului, să ne pierdem. Deci cînd vezi în vis semnul crucii, află că visul este adevărat și e de la Dumnezeu. Dar grăbește-te să primești asigurarea a tării ei adevărate de la sfinți și nu crede gîndului tău⁵⁸³. Domnul s lumineze gîndurile în alegerii tale, frate, că să scapi de toată în el ciuțea vrăjmaului.

417. *Întrebare:* *Imi spune gîndul: „Deși s-arată sfînta cruce, fiind nevrednic nu te mîndri”. Aceasta îmi pricinuește teamă și frică.*

Răspuns: Nu fi îngrijorat de aceasta. Căci dacă îți se arată „peste tot, sfînta cruce, ea va alunga suflul mîndriei”⁵⁸⁴. Pentru că unde este Dumnezeu acolo nu este rău⁵⁸⁵.

putină unei imitari a altuia în privința aceasta, pînă la un loc. În aceasta e dată puțină a mîngîirii oamenilor de către semenii lor, care pot lua înfățișarea binelui cînd sînt răi. Și tot în aceasta e dată puțină a diavolului de a lua un chip omenesc bun, sau chiar apropiat de al lui Hristos. Dar aceasta nu înseamnă că nu trebuie să zugrăvim icoana lui Hristos. Căci icoana nu pretinde a fi însăși persoana lui Hristos, cum se pretinde în lucrarea Lui. Icoana nu ne cere să o luăm drept realitatea Lui și să ne închinăm ca originalului, cum ne cere în lucrarea. Căci icoana ne invită la transcenderea ei, pentru a ne pune în legătură nevăzută cu originalul.

583 Ed. Volos: „Sfîntul asigură pe cititor. Căci zicînd că atunci cînd apare în vis semnul crucii, visul e adevărat, în continuare cere să nu se încreadă cineva gîndului său, ci să se asigure despre visul acela de la sfinți. Căci de multe ori crezînd unii că vîd în somn chipul crucii, îl vîd confuz și nedistinct, nu distinct și limpede; sau vîd împreună cu el și alte chipuri ciudate și necuvenite. Din aceasta se vede că și visul acela este din în el ciuțea vrăjmaului. Rezultă deci că lucrul cel mai bun și mai sigur este să nu creadă cineva nici-unui vis. Căci „pe mulți i-a pierdut visurile” zice Sirah.”.

584 Semnul crucii produce smerenie cînd se privește cu credință. Căci vedem că mîntuirea ne-a venit prin smerirea lui Hristos pînă la

418. *Întrebare:* *Am auzit c de se arat cuiva un vis de trei ori, e semn c el este adev rat. A a este, P rinte ?*

R spuns: Nu-i a a. Nu trebuie crezut nici-unui astfel de vis. C ci ceeace s-a ar tat cuiva vreodat prin minciun , poate s fac aceasta i de trei ori i de multe ori. Nu te l sa deci batjocorit, ci ia seama la tine, frate.

419. *Întrebare:* *Uneori v d în inima mea cum gândurile viclene dau târcoale cuget rii mele ca fiarele, f r s -mi pricinuiasc vre-un r u. Ce este aceasta?*

R spuns: Aceasta este oam gire a vr jma ului, care are ascuns în sine mândria, ca s te încredin eze c gândurile rele nu te pot duce la nici-un r u i a a s se trufeasc inima ta. Dar nu te l sa am git. Ci adu- i aminte de sl biciunea ta i de p catele tale. i chiam numele lui Dumnezeu în ajutor împotriva vr jma ului ⁵⁸⁶.

moarte. Numai prin aceasta ne vine i nou . C ci nimic n-am f cut noi ca s ne mîntuim. i dac credem c ne mîntuim prin noi în ine, dac deci ne mîndrim, nu ne mîntuim, pentru c nu credem în cruce. Cine prive te deci crucea cu mîndrie sau cu dispre , arat c nu crede în ea i deci nesmerindu-se nu se mîntue te. Pentru c r mîne încrez tor în puterile sale, care pîn la urm î i dovedesc neputin a.

585 Unde e crucea e Dumnezeu. Unde e crucea e vestirea c nu ne mîntuim prin noi ic nici Dumnezeu însu in unemîntue te printr-un act st pîn tor demîndrie, ci prin coborîresmerit lanoi, în care e adev rata iubire fa de noi. Ea ne arat astfel pe adev ratul Dumnezeu, care nu poate fi mîndru, dominator i r zbun tor, ci blînd, smerit i iubitor. Unde e crucea se vede Dumnezeul adev rat, în care nu poate fi nici-un r u.

586 Poate cîteodat te gînde ti la femee, la bani, la b utur , la putin a de a face pe de teptul i nu te sim i ispitit s treci la faptele p c toase legate de acelea. Dar îns i încrederea c stai tare prin tine e un

420. *Întrebare: Poate spune cineva c Duhul Sfânt locue te într-un p c tos? i dac spune, P rinte, c nu locue te, cum sînt p zi i p c to ii?*

R spuns: Sfin ii se învrednicesc s aib pe Duhul Sfânt i se fac loca ul (templul) Lui. C ci zice: „Voi locui i voi umbla în ei” (Lev. 26, 12; II Cor 6, 16). Iar p c to ii sînt str ini de El⁵⁸⁷, dup spusa: „în sufletul viclean nu va intra în elepciune” (În elep. 6, 4). Dar sînt p zi i prin bun tatea Lui. În toate deci s -I în l m mul umire negr itei Lui bun t i iubirii Lui de oameni. C Lui se cuvine slava în veci. Amin.

421. *Întrebare: Cînd m aflu în vre-un necaz i m rog i bun tatea negr it a lui Dumnezeu m ajut , gîndul meu se mîndre te pentru c am fost auzit. Ce s fac?*

p cat. E p catul mîndriei. Deci i atunci cheam numele lui Dumnezeu, ca s -i treze ti con tiin a c lini tea ta o datorezi Lui. C ci dela mîndrie foarte u or po i luneca la vre-un p cat din cele de care- i vorbesc gîndurile amintite. Numai dialogul cu Dumnezeu te ap r de mîndrie, ar tindu- i cît de mare este El i cît de mic e ti tu. Nu trebuie s ai niciodat con tiin a c e ti singur nici în cele bune, nici în cele rele. Sentimentul c e ti singur în cele bune se asociaz cu mîndria ; în cele rele, cu disperarea. Numai din comuniunea cu Dumnezeu ai smerenia i lini tea, n dejde i încrederea. Iar cînd chemi numele lui Dumnezeu, însu i El vine de fa . Nu ne putem pune în leg tur cu cineva dela distan decît chemîndu-l pe nume, sau gîndind la numele lui.

587 Ed. Volos: „Poate se în elege c sînt str ini de lucrarea, dar nu i de puterea Lui. C ci cei odat boteza i, care au primit harul Duhului, chiar de p c tuesc dup aceia, au în inima lor harul Duhului, îns prin putere i ca o scînteie înecat în patimi, nu i ca lucrare, cum se afl în sfin i.

R spuns: Când rugându-te, ai dobândit ceea ce ai cerut i deaceea te-ai mândrit, e v dit c nu te-ai rugat dup Dumnezeu, nici n-ai primit ajutorul dela Dumnezeu, ci ai fost sub lucrarea dracilor, ca sa i se mîndreasc inima. C ci când ajutorul vine dela Dumnezeu, sufletul nu se mîndre te, ci mai vîrtos se smere te i se minuneaz de marea mil a lui Dumnezeu, care binevoe te s miluiasc pe p c to i, m car c sînt nevrednici i se sup r totdeauna. Se minuneaz c nu ne d dup p catele noastre, ci în multa Lui r bdare trece cu vederea p catele noastre i ne rabd îndelung i ne milue te. i de aceea nu se mîndre te, ci tremur i-L sl ve te.

422. *Întrebare a aceluia i: Când te-am întrebat, P rinte, despre îndelunga r bdare, ai spus c atît aceasta cît i toat fapta bun este un dar al lui Dumnezeu. Iar acum ai spus despre rug ciune i despre ajutorul de pe urma ei c nu sînt dela Dumnezeu. L mure te-mi, te rog, în elesul acestora.*

R spuns: Dac fapta cea bun sau rug ciunea au fost înso ite dela început de slava de art , a fost, f r îndoial , diavoleasc . Dar dac la început n-a avut în sine slava de art , dar pe urm ai primit-o, ai nimicit ceea ce se f cea bine, asemenea celui ce în l un zid i apoi îl d rîm . Dar dac slava de art te-a atacat i tu n-ai primit-o, nu te-a v t mat întru nimic.

423. *Întrebare: De multe ori când rostesc psalmii, m simt mîndrindu-m . Ce trebuie s spun acestui gînd?*

R spuns: Când se în l (se mîndre te) inima în vremea rostirii psalmilor, adu- i aminte c s-a scris: „Cei

ce se r zvr tesc s nu se înalte în ei în i i" (Ps. 65, 6). Iar a se r zvr ti înseamn a nu citi în chip în elept, cu frica lui Dumnezeu. Cerceteaz deci dac gândul nu- i umbl împr tiat în vreme ce roste ti psalmii. i vei afla, f r îndoial , c se împr tie i mînii pe Dumnezeu.

424. *Întrebare: Cînd m îngreunez în gânduri, fie rostind psalmii, fie f r aceasta, i chem numele lui Dumnezeu în ajutor, vr jma ul îmi opte te c e o mîndrie a socoti c fac bine pomenind neîncetat pe Dumnezeu. Ce s fac cînd mi se întâmpl aceasta ?*

R spuns: tim c cei bolnavi au nevoie totdeauna de doctor i de leacurile dela el; i cei prin i de furtun alearg în grab spre port, ca nu cumva s li se sf rîme corabia. De aceea i proorocul strig , zicînd: „Doamne, sc pare te-ai f cut nou în neam i în neam" (Ps. 81, 1); i iar i: „Dumnezeu este sc pare i puterea noastr , ajutor întru necazurile ce ne împresoar pe noi foarte" (Ps. 45, 1). Iar dac El e sc pare noastr , s ne aducem aminte c zice: „Cheam -M pe Mine în ziua necazului t u i te voi izb vi i M vei pream ri" (Ps. 119, 16). S tim deci c venind necazul, trebuie s chem m neîncetat pe milostivul Dumnezeu. Dar chemîndu-L s nu ne în l m în cuget. C ci dac nu e cineva nebun, nu se mîndre te cînd e amenin at de vr jma . Deci cei ce avem nevoie de Dumnezeu, s chem m numele Lui în ajutor împotriva vr jma ilor. i dac nu sîntem lipsi i de minte, s nu ne în l m cu cugetul. C ci îl chem m avînd nevoie i alerg m la El împresura i de necaz. Pe lîng acestea toate, tim c a chema neîncetat numele lui Dumnezeu e un leac care nimice te nu numai toate patimile, ci îns i lucrarea lor. C ci precum impune doctorul leacul, sau pune un plasture pe ran i prin aceasta lucreaz f r s

Sfin ii Varsanufie i Ioan

tie bolnavul cum, a a i numele lui Dumnezeu numit de noi înl tur , f r s tim noi cum, toate patimile ^{587b}.

425. *Întrebare: Când gîndul ⁵⁸⁸ meu pare c e lini tit i netulburat, nu e bine s st ruim i atunci în*

^{587b} Cei doi B trîni socotesc c omul nu e niciodat singur. Când nu e în chip con tient cu Dumnezeu, este, f r s tie, cu cel r u. P rerea cuiva de a fi singur, sau voin a de a fi singur, sub puterea patimilor sale, ascunde aflarea sa sub înrîurirea demonilor, starea sa de rob al lor. Din leg tura cu ei, de sub robia nev zut a lor i de sub robia v zut a patimilor, omul nu poate sc pa decît intrînd în rela ia de dialog direct cu Dumnezeu prin chemarea numelui Lui. Orice moment de întrerupere a acestei rela ii cu Dumnezeu înseamn o înlocuire a ei prin lucrarea celui r u. Numele lui Dumnezeu chemat te pune sub ocrotirea lui Dumnezeu, te opre te dela rele, te scoate din egoism, în care omul nu e propriu zis singur, ci sub robia celui r u, în care nu lucreaz singur pentru sine, ci lucreaz cel r u împotriva lui. Numai în Dumnezeu e ti liber, deci numai avînd pe Dumnezeu în rela ie cu tine, lucrezi prin tine. C ci faci binele care te înt re te cuadev ratpetine,darte ineînrela ieiubitoare iînt ritoare icuceilal i icu Dumnezeu. Numai în rela ia iubitoare e ti liber. Numele lui Dumnezeu chemat de noi aduce în noi lucrarea lui Dumnezeu, dar elibereaz i lucrarea noastr . C ci în chemarea numelui Lui ne ar t m iubirea fa de Dumnezeu, ne ar t m încrederea în El, iar aceasta este i o lucrare a noastr . i El r spunde iubirii noastre, încrederii noastre ce iradiaz din noi spre El cu iubirea Lui, deci cu ajutorul i cu lucrarea Lui. i ea ne vindec de bolile patimilor. Diavolul nu a teapt s fie chemat, ca s vin . Ii ajunge s ne vad neadresîndu-ne lui Dumnezeu, near tîndu-ne iubirea fa a de El nep s tori fa de El, ie i i din rela ia actual cu El prin iubire. C ci rela ia cu Dumnezeu nu poate avea loc decît în iubire, în încredere fa de El. Unde nu-i aceasta, unde nu e decît iubirea fa de noi, unde e nep sare fa de Dumnezeu i de al ii, unde e acest usc ciune, e lucr tor diavolul. Pe diavol nu trebuie s -l iubim ca s lucreze în noi. Ajunge s ne iubim pe noi în ine în exclusivitate. C ci aceasta ne desparte de ceilal i i de Dumnezeu i aceasta o vrea diavolul. El se mul ume te s nu-l urîm. Iubirea nu-i convine. Lui îi place s urîm pe to i, sau s fim nep s tori fa de to i. Prin aceasta

chemarea numelui St pînului Hristos ? C ci mi se strecoar gîndul c atunci, odat ce sîntem în pace, nu mai e nevoie de aceasta

R spuns: Nu trebuie s ne încredem într-o astfel de pace, dac ne timp c to i⁵⁸⁹. C ci zice Domnul: „Nu este pace celor p c to i" (Is. 48, 22). Dac deci nu au pace cei p c to i, ce pace este aceasta? S ne temem de ea. C ci s-a scris: „Cînd zic pace i lini te, atunci f r de veste vine peste ei pieirea, ca i durerea celei ce are în pîntece, i nu vor sc pa" (I Tes. 5, 3). Se întîmpl uneori c i vr jma ii aduc din viclenie pu in lini te inimii, ca s cheme numele lui Dumnezeu. Dar tim c chemarea Lui neîncetat îl enerveaz i îi sl be te. tiind aceasta, s nu încet m a chema numele lui Dumnezeu în ajutor. C ci aceasta este o rug ciune⁵⁹⁰. i ni se spune: „Ruga i-

facem voia lui. P rem în acest caz c ne iubim pe noi. Dar pîn la urm ne scîrbim i de noi cei afla i în golul acestei singur t i. A a ajuns unii pîn la sinucidere.

588 Se folose te în aceste „Scriori" aproape totdeauna termenul „gînd" pentru o stare con tiin , pentru o anumit stare existen ial a con tiin ei. Con tiin a e pe de o parte tirea despre sine pe de alta aceast tire despre sine se ascute, se determin , ia forma unei anumite dispozi ii existen iale. Ea nu r mîne rece, neutr , de i teoretic putem distinge între tirea general de sine i aceast calitate existen ial a ei, ca între mare i valul ei mereu schimbat.

589 Exist o pace de scurt durat a fiarei care s-a s turat i a omului care i-a satisf cut pentru un moment pl cerea. E pacea trupului obosit de spasmul din timpul pl cerii. Patima se va trezi curînd din nou.

590 Prin chemarea numelui lui Dumnezeu cu iubire, cu laud , cu mul umire pentru ajutorul dat, sufletul î i spune tot ce e Dumnezeu pentru el. i de fiecare data potrivit st ri i trebuin ei momentului. E a a cum o mam rostind numele copilului, î i aduce în suflet fiin a lui întreg cu tot ce-l caracterizeaz , dar a a cum îl vede în acel moment. Numele nu e numai o copie a întregului, ci întregul lui real,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

v neîncetat" (I Tes. 5, 17). Iar „neîncetat" e ceeace nu are margine sau m sur .

426. *Întrebare:* Cînd m laud oamenii sau gîndul din inim ⁵⁹¹ i m v d îngreunat de el, ce trebuie s fac cu el?

R spuns: Cînd te laud gîndul i nu po i trece nev t mat peste el, sile te-te s chemi numele lui Dumnezeu i spune-i gîndului: scris este: „Poporul Meu cei ce v fericesc pe voi, v în eal i c rarea picioarelor voastre o strîmb " (Is. 3, 11). C lauda aceasta, frate, nu e nimic altceva decît în el ciune, o spune proorocul zicînd: „Tot omul este iarb i toata slava omului este ca floarea ierbii" (Is. 40, 6). Iar c cel ce prime te lauda oamenilor nu are nici-un folos dela ea, o spune St pînul însu i: „Cum pute i crede în Mine cînd primi i lauda dela oameni?" (Io. 5,44). Iar dac se face ceva dup Dumnezeu, trebuie s ne gîndim c „cel ce se laud , întru Domnul s se laude" (I Cor. 1, 31). Astfel Apostolul, ajuns la mari m suri, nu se l uda întru sine, ci zicea: „Cu harul lui Dumnezeu sînt ceeace sînt" (I Cor. 15, 10)⁵⁹². Lui se cuvine cu adev rat slava i m rirea în veci. Amin.

care f r a înceta s fie i în afar , este i în untru celui ce-i roste te numele.

⁵⁹¹ Con tiin a din sim ire, con tiin a unit cu sim irea.

⁵⁹² Ispita de a ne l uda ne rupe din leg tura cu marea realitate care nu e dela noi. Singuri i f r cele puse la dispozi ia noastr prin oameni i de natura care nu e dela oameni, în care se include în parte i fiin a noastr , dar în care e lucr tor i Dumnezeu, n-am putea face nimic. Dar tot ce ni se pune la dispozi ie de Dumnezeu i de al ii, nu desfiin eaz grani a dintre ei i noi. Ei r mîn persoane pe care nu le putem asimila. Tot a a nici natura pus la dispozi ia noastr de o Persoan suprem nu ne poate desfunda, dar nici nu o putem asimila întreg . Cu atît mai mult Persoana suprem e ap rat de grani a Ei,

427. *Întrebare: Dac deci psalmodiez, sau m rog,sau citesc i-mi r sare un gând necuvenit, îl voi lua în seam i voi întrerupe psalmodierea, sau rug ciunea, sau citirea, ca prin alte gânduri s m împotrivesc lui ?*

R spuns: Dispre ue te-l pe acesta i ia aminte cu toat grija la psalmodie, la rug ciune i la citire ca s po i lua putere dela cele spuse. C ci dac primim s ne ocup m cu gândurile vr jma ului, niciodat nu vom putea face nimic. i aceasta o urm re te el. i când vezi st ruin a lor de a te împiedica dela psalmodie, sau rug ciune, sau citire, nici atunci s nu te lup i cu ele. C ci nu e în puterea ta. Ci sile te-te s chemi numele lui Dumnezeu i El va veni în ajutorul t u i va alunga uneltirile vr jma ilor⁵⁹³. C ci a Lui este puterea i slava în veci. Amin.

428. *Întrebare: Cum agonise te cineva poc in a (str pungerea inimii) prin rug ciune, citire i psalmodiere ?*

R spuns: Poc in a (str pungerea inimii) îi vine omului dela neîncetata amintire (a p catelor). Când deci se roag cineva, rugându-se, trebue s - i aduc faptele lui trecute în amintire i s se gândeasc cum vor fi judeca i cei ce au s vâr it astfel de fapte. S se gândeasc la cuvântul înfrico tor: „Duce i-v dela Mine,

oricît comunic m cu Ea, prin ceeace ne d ; i nu ne desfiin eaz nici pe noi.

⁵⁹³ Numai con tiin a prezen ei lui Dumnezeu, trezit de chemarea numelui Lui, poate atrage sufletul dela un gând necuvenit. Numai ea m scoate din limita puterilor mele. Alte gânduri invocate de mine împotriva acelui gând nu m poate ajuta s -l biruiesc, pentru c sînt sus inute numai de slaba mea putere.

blestema ilor, în focul cel ve nic" etc. (Mt. 25,4). Iar prin amintirea p catelor în eleg nu pe a fiec ruia în parte, ca nu cumva prin aducerea lui în gînd s pricinuiasc vr jma ul alt robie. Ci s ne aducem aminte numai c sîntem înfunda i în datoria p catelor⁵⁹⁴ i dup aceasta, dac continu învîrto area, s nu înceteze (amintirea). C ci de multe ori aceasta o îng due Dumnezeu spre a proba pe om, dac st rue (în rug ciunea înso it de amintirea p catelor sale)^{594b}.

Cît prive te citirea i psalmodierea, e de trebuin ca mintea s fie atent la cele spuse i sufletul s u s caute sa în eleag cele cuprinse în ele, c dac e vorba de bun t i s rîvneasc la ele; iar dac e vorba de r spl tirea relelor, s scape de amenin area ce-i a teapt pe cei ce le s vîr esc. S st rue în pomenirea lui Dumnezeu i în amintirea p catelor, chiar dac învîrto area continu . C ci milostiv i îndurat i îndelung r bd tor e Dumnezeu i prime te str duin a noastr . Aminte te- i pururea de cel ce zice: „A teptînd, am a teptat pe Domnul i a luat aminte la mine" (Ps. 39, 2). St ruind în acestea, n d jduie te c milele lui Dumnezeu se vor apleca la tine degrab .

429. *Întrebare: Cînd m silesc s iau aminte la în elesul cuvintelor psalmodiei, mi se întîmpl adeseori ca ele s -mi prilejuiasc gînduri urîte.*

⁵⁹⁴ Sînt p cate care trebuie pomenite i într-un mod specificat, îns altele nu trebuie pomenite astfel, ca s nu ispiteasc la repetarea lor. Primele le au mai mult mirenii: avorturi, neajutorarea cuiva, necercetarea unui bolnav, negrija de p rin i, etc. De aceea la monachi s-a n scut obi nuin a de a zice în rug ciune numai: „Doamne Iisuse Hristoase, milue te-m pe mine p c tosul".

^{594b} De aci s-a n scut rug ciunea concentrat amintit . Avem în acest r spus i în cel urm tor o analiz subtil a acestei teme.

R spuns: Devezic vr jma ulunelte tes - i stîrneasc r zboi chiar din cuvintele psalmodiei, nu trebuie s cau i în elesul întocmai al celor spuse ci spune-le cu trezvie i f r împr tiere. C ci chiar dac le spui numai vr jma îi cunoscînd în elesul lor nu i se pot împotrivi. i psalmodierea îi ine loc de cerere c tre Dumnezeu spre nimicirea vr jma ilor.

430. *Întrebare:* Dac în timpul psalmodierii, sau aflîndu-m între oameni sînt sup rat de gînduri i numesc pe Dumnezeu în inim , neputînd rosti numele Lui cu gura sau m gîndesc numai la El, oare îmi ajunge aceasta spre ajutor ?

R spuns: Dac aflîndu-te în vremea psalmodierii, sau între oameni, îi vine s -L nume ti pe Dumnezeu, s nu crezi ca dac nu-I spui numele cu gura, nu-L nume ti. Ci gînde te-te c e cunosc tor al inimii i ia aminte la inim i nume te-L în inima ta. C ci aceasta este ceea ce spune Scriptura: „începe u a ta i roag -te Tat lui t u întru ascuns" (Mt. 6, 6). Ea cere s închidem gura i s ne rug m Tat lui în inim . Cel ce închide deci gura i nume te pe Dumnezeu, sau se roag Lui în inima sa, împline te porunca amintit . Iar dac nu-L nume ti în inim , ci te gînde ti numai la El, ajungi i mai repede la înt decît prin numirea Lui ⁵⁹⁵. i aceasta îi ajunge spre a-I primi ajutorul.

⁵⁹⁵ Gîndind la Dumnezeu Te pune i mai repede sau mai direct în leg tur cu El decît pomenirea numelui Lui în inim , care i ea te pune mai repede în leg tur cu El decît rostirea numelui Lui cu gura. Nimic nu-i mai repede ca gîndul. Gîndul cuprinde direct indefinitul persoanei. Numele îl determin întrucîtva, sau te face s intri în nedeterminatul Persoanei printr-un cuvînt determinat. Dar trebuie s fi progresat mult în numirea deas a numelui lui Dumnezeu, ca s -L po i gîndi pe El cît mai des f r folosirea cuvîntului. Cuvîntul îi st

431. *Întrebare: Oare e bine atunci s cugete cineva în inima sa pururea la Dumnezeu, sau s se roage pururea, f r s aib împreuna lucrare a limbii ? Când mi se întâmpl aceasta, gândul mi se scufund i m simt îngreunat i mi se pare c v d un fel de lucruri i de n luciri i m aflu ca într-un vis.*

R spuns: La treapta aceasta nu pot ajunge decât cei des vâr i i, care pot s - i cîrmuiasc mintea i o pot inea în frica de Dumnezeu, ca s nu porneasc în toate laturile i s se scufunde în cea mai adînc împr tiere i în tot felul de închipuiri ⁵⁹⁶. Dar cel ce nu poate s - i în gândul pururea treaz la Dumnezeu, î i va prinde acest gând i-l va lega cu limba. S d m o pild : Prive te la cei ce înoat în mare. Cei mai me teri dintre ei se arunc cu îndr zneal în ea, tiind c pe cei ce cunosc bine me te ugul, marea nu-i poate duce la fund. Dar cel încep tor în acest me te ug, când simte c se scufund în adîncul apelor, temîndu-se s nu se înece, se smulge pe

mai mult în putere decât gândul. Cine ajunge s se gîndeasc des sau permanent la Dumnezeu i-a imprimat tot con inutul gîndirii sau sim irii suflete ti de gândul la Dumnezeu.

⁵⁹⁶ Exist i o scufundare, mai bine zis o înfundare, într-o împr tiere i într-o imagine f r sfîr it. Dela o idee treci la alta, care i se pare mai adînc decât prima, dela o închipuire la alta, care i se pare mai interesant decât cea dinainte; i a a mai departe. Te înfunzi ca într-un labirint. Pentru cel ce nu- i poate inea gândul alipit la Dumnezeu, legarea lui de cuvînt, sau de numele lui Dumnezeu e un ajutor. Cel ce- i ine gândul alipit de Dumnezeu, f r ajutorul cuvîntului, îl ine lipit de acela Dumnezeu personal de care-l ine alipit i prin nume, sau prin cuvintele rug ciunii. E un Dumnezeu personal, care are o voce personal , i care vrea s ne mîntuiasc , în calitatea lui de Persoan . Acela nu se scufund într-un panteism haotic, care î i justific cele mai n stru nice gînduri contradictorii, pe motiv c toate sînt implicate într-o esen considerat drept dumnezeu.

sine din largul mării spre mal. iar suflând puîn, se aruncă iar în larg iar a se deprinde prin aceasta sînvăte cu des vîrîre meşteşugul, pînă va ajunge la mîsură celor ce au învăţat-o înaintea lui.

432. *Întrebare: Ce este ce spune un oarecare dintre Părinţi că nu e de osîndit intrarea gîndurilor, ci reaua lor folosire ? Iar Ava Iosif a spus unuia dintre fraţii: „Taie repede gîndurile”, iar altuia i-a spus: „Las -le sîntre i stai de vorbă cu ele i vei ajunge un om încercat” (Pateric, Iosif de Paneft, 3).*

Răspuns: Intrarea gîndurilor e una cu semănarea lor. iar nu e lucru de osîndit. Dar reaua lor folosire este învoirea cu ele. Acesta e un lucru de osîndit. Iar deosebirea între alţii să gîndurile sîntre iar ale tăie este acesta: cel ce poate să li se împotrivescă şi slupte cu ele şi nu fie biruit, să le lase sîntre; iar cel ce e slab şi nu poate, ci tăie cî se va învoi cu ele, să le taie, alergînd la Dumnezeu.

433. *Întrebare: Cînd mă aflu într-un loc unde sînt moarte ale sfinţilor mucenici, gîndul mă împinge să merg de multe ori şi să mă închin lor. i de cîte ori trec prin faţa lor, mă îndeamnă să-mi plec capul. Oare trebuie să-o fac aceasta ?*

Răspuns: Nu trebuie să-o faci aceasta. Dacă te închini o dată, îţi ajunge. Deci nu asculta de acest gînd. Cînd nu e ţi împins de el, închină-te din propria hotărîre de trei ori. Căci am auzit că cele ce se fac cu tulburare şi întristare şi toate cele prisositoare sînt ale dracilor (Pateric, Pimen, 129) La fel ajunge să-ţi pleci capul o

Sfin ii Varsanufie i Ioan

dat sau cel mult de trei ori. i aceasta f r vre-o sil
impus în gînd.

434. *Întrebare:* Cîte odat sînt cuprins de o team
care îmi cere s intru s m rog.

R spuns: Nu intra pentru c i-e team ,ci intr la
vremea cuvenit mînat de voin a de a te ruga lui Dumne-
zeu i sfin ilor pentru mîntuirea ta.

435. *Întrebare:* Mi-ai spus s nu intru pe motiv de
team . Dar cînd voesc s intru i s m rog pentru mîn-
tuirea mea, teama ce m cuprinde m îndeamn s -mi
opresc rug ciunea pentru porunca ce mi-ai dat-o s nu
intru pe motiv de team .

R spuns : S mi te opreasc frica⁵⁹⁷. Ci intr i te
roag . Nu da nici-o înseamn tate fricii. Ea nici s nu te
mi te la rug ciune, nici s nu te opreasc dela ea. if -le toate
la vreme i cu frica lui Dumnezeu⁵⁹⁸.

⁵⁹⁷ Nu frica s te fac s intri în biseric s te rogi. Dar nici s nu te
opreasc frica.

⁵⁹⁸ Se face deosebire între team () i frica de Dumnezeu
(). Prima poate este temerea de ceva ce se poate întîmpla
omului în lume; a doua e frica de judecata lui Dumnezeu, de
pierderea vie ii ve nice. Ea poate e una cu deosebirea ce o face
Heidegger între Furcht i Angst. „Teama” ine pe om legat de lumea
aceasta i îl îndeamn s se roage pentru vre-un succes în lume sau
pentru ap rarea de vre-un insucces în lume. „Frica de Dumnezeu” îl
leag pe om de via a mai presus de cea din lume i-l îndeamn s se
roage pentru mîntuire, pentru a nu se pierde în lume.

436. *Întrebare:* *Sînt împins cu nelini te s m înseamn (s m pecetluiesc) de multe ori, fie noaptea, fie ziua. Ce s fac ?*

R spuns: De o facem cu trezvie, ne ajunge spre paz i mîntuire s ne pecetluim i numai o singur dat , fie noaptea, fie ziua. C ci dac credem c r mîne ne tears întîia pecete, nu e nevoe de a doua. Pentru c a o voi pe a doua, înseamn c nu o socotim st ruind pe întîia ⁵⁹⁹. Aceasta se poate vedea i din ceeace se face în lume. Dac pecetlue te cineva o visterie i r mîne întîia pecete, nu e nevoe de alta. Dar aceasta o pricinuesc demonii ca s aduc la nep sare i neaten ie, spre a nu o mai face cu trezvie i curat, chiar dac o facem o singur dat . Deaceea mai bine e s o facem aceasta mai pu in, dar cu frica lui Dumnezeu. Aceasta ne va folosi mai mult decît a o face de multe ori cu tulburare din partea vr jma ilor. C ci zice: „Mai bun e pu inul dreptului" (Ps. 36, 16). O spun aceasta pentru cazul cînd se amestec tulburarea în trezvie, împingîndu-ne s facem ceva la vreme nepotrivit . C ci cînd vedem gîndul bucurîndu-se c ne pecetluim nu din temere, nici cu tulburare, ne folosim de aceasta ca de ceva ce se face cu frica lui Dumnezeu. Pentru c ceeace se face din propria voin place mai mult lui Dumnezeu.

437. *Întrebare:* *Cînd m pecetluiesc cu mîna stîng , dac nu pot cu dreapta, nufac ceva necuvenit ?*

⁵⁹⁹ Se pare c e vorba de un obicei de atunci din mîn stiri de a se „pecetlui" monachii mai des în semnul crucii cu untdelemn sfin it. Se face întrebarea de e bine s se fac aceasta seara i diminea a, sau de mai multe ori ziua i noaptea ().

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: Eu pîn acum cînd voesc s -mi pecetluiesc dreapta, o fac aceasta cu sînga.

438. *Întrebare:* Cînd m rog pentru multe lucruri, oare trebuie s amintesc defiecare în rug ciune ?

R spuns: Dac vrei s te rogi pentru multe lucruri, odat ce Dumnezeu tie de care lucruri avem trebuin , roag -te, zicînd: „St pîne, Doamne Iisuse Hristoase, c l uze te-m dup voia Ta” ⁶⁰⁰. Iar de vrei s te rogi împotriva patimilor, zi: „T m due te-m dup voia Ta” ⁶⁰¹. Iar dac te rogi împotriva ispitelor, zi: „Tu tii ce-mi

⁶⁰⁰ În aceasta simte Hristos ca Persoan deosebit de mine, c în seama de voia Lui. În tr irea voii celui lalt îl simt pe acela ca persoan cu o grani peste care nu pot trece, ca o persoan cu care nu m pot confunda. Cînd vreau s trec peste cel lalt din mîndrie, de fapt ne mai tiind de o alt persoan , cu care r mîn în comuniune, pierd i experien a propriei persoane. Mîndria i panteismul sînt strîns unite. Acceptînd s se fac voia lui Hristos cu voia mea, nu m desfin ez nici pe mine ca persoan , ci m unesc cu El în comuniunea iubirii. tiu c El va face cu mine ceea ce m ferice te, ceea ce-mi d o con tiin accentuat a propriei persoane, în comuniune cu El. Propriu zis ceea ce m ferice te este comuniunea cu alt persoan i în mod des vîr it cu persoana lui Hristos. Cel lalt, are o grani . Dar mi-o deschide el însu i f r s o desfiin eze. i le simt pe amîndou atît c are o grani cît i c o deschide el însu i din iubire pentru mine. Nu trec eu însumi peste el f r voia lui. Are o fire ca a mea, într-un fel comun , prin care spore te firea din mine. Dar a pus pe ea pecetea lui i mi-o comunic cu voia lui. Aceasta îmi produce o dubl bucurie: c primesc ceva ce e înrudit cu mine i m spore te, dar primesc a aceasta cu voia lui, din iubirea lui. Aceasta e ceea ce m bucur propriu zis, îmi d via . Taina aceasta are gradul culminant în Sf. Treime i e sus inut între noi de Sf. Treime. Se poate vorbi în Sf. Treime chiar de o singur voie i totu i de trei voitori.

⁶⁰¹ Chiar numai cerînd lui Hristos s se fac voia Lui în tine, în privin a patimilor, te t madue ti de patimi, pentru c renun i la mîndria egoismului t u.

este de folos, ajut sl biciunii mele. i f sfîr it ispitelor
dup voia Ta".

439. *Întrebare:* *Dac întîrzii mai mult în
rug ciune, oare trebuie s st rui în rostirea acelora i
cuvinte?*

R spuns: Nu numai decît. Dar st rue în în elegerea
lor. Numai la aceasta trebuie s iei aminte: cererea s se
fac dup voia lui Dumnezeu, care poate s dea toate; s
se împlineasc scopul rug ciunii, care e s se împlineasc
ceeace cerem dup voia lui Dumnezeu⁶⁰².

440. *Întrebare:* *Dac voe te cineva s chiverni-
seasc niscai lucruri în chip bine credincios, sau s le
trimit cuiva dup buna pl cere a lui Dumnezeu, i nu
tie cum s ofac i nu afl nici la P rin i c l uzire, ce
trebuie s spun în rug ciune ?*

R spuns: S se roage a a: „Doamne, sînt în mîinile
Tale. Tu tii ce-mi este de folos. C l uze te-m dup
voia Ta i s nu m la i s r t cesc printr-o rea
întrebuin are a acestor lucruri. C ci ale Tale sînt lucrurile
i Tu st pîne ti asupra lor. Rîndue te, ca un St pîn, s le

⁶⁰² Aceasta e ceeace trebuie s urm rim în mod principal prin
rug ciune: s se uneasc voia noastr cu voia lui Dumnezeu, s ne
deschidem iubirii Lui fa de noi, s se deschid grani a noastr fa
de El i grani a Lui fa de noi; s ne comunice din iubire cît mai
mult din Sine f r s ne desfiin eze, ci înt rindu-ne ca i noi s ne
deschidem acestei iubiri a Lui. Îi spunem în rug ciune lui Dumnezeu
ce sim im c ne trebuie, dar l s m s ne împlineasc aceea dup cum
El tie i voe te ar tîndu-se i în aceasta unirea noastr cu El f r
desfiin area noastr sau a Lui ca persoan , în rug ciune .Îi cerem
propriu zis pe El s vin în noi, c ci prin El ne vine totul.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

întrebuin ez întru frica Ta⁶⁰³. C a Ta este slava în veci. Amin".

441. *Întrebare: Când ed sau citesc, sau fac vre-un lucru de min i voesc s m rog, gândul îmi cere s caut spre r s rit. Ce trebuie s fac, P rinte ?*

R spuns: Fie c ezi, fie c te plimbi, fie c lucrezi, fie c m nînci, fie c faci altceva, fie c împline ti trebuin a trupului, roag -te f r s faci deosebire de se întîmpl s cau i spre r s rit sau spre apus. C ci ni s-a poruncit s ne rug m neîncetat (I Tes. 5, 17) i în tot locul (I Tim. 2, 8). i iar i s-a scris: „G ti i calea celui ce urc spre apus: Domnul este numele Lui" (Ps. 67, 4). Aceasta arat c Domnul este pretutindeni. i chiar cînd ai capul acoperit, nu te lipsi de rug ciune. Ia seama numai s nu te rogi cu nep sare⁶⁰⁴.

442. *Întrebare: Îmi spune gândul: „în toate p c tue ti i trebuie s spui în tot cuvîntul i fapta i*

603 Nu noi sîntem st pînii ultimi ai lucrurilor, ai naturii. Noi sîntem numai administratorii lor dup voia lui Dumnezeu, care tie cum trebuie s fie chivernisite spre folosul nostru al tuturor. De aceea nici indivizii nu trebuie s ne fac st pînii lor, certîndu-se i nedrept indu-se din cauza lor, nici institu iile generale în numele unor colectivit i. Numai întrucît ni s-au dat în administrare spre folosul nostru, se spune în Facere: „St pîni i p mîntul" (Fac. 1, 28). Dar nu trebuie s uit m c lucrurile trebuie s le folosim cu iubire între noi i cu recuno tin pentru Cel ce ni le-a dat, înînd seama de condi iile fundamentale în care ne pot fi de folos atît trupe te cît i spiritual; i de voia lui Dumnezeu care urm re te de fiecare dat s fie întrebuinate potrivit acestui folos. De aceea ne apuc m de orice fapt sau de folosirea oric rui lucru f cînd peste el semnul crucii.

604 Nota ed. Volos: Din. aceasta se vede c în starea de rug ciune propriu zis , cînd nu facem i altceva, b rba ii trebuie s se roage cu capul descoperit, cum spune i Apostolul Pavel (1 Cor. 11,4).

gîndul: am p c tuit. C ci dac nu m rturise ti p catul, te socote ti pe tine ca unul ce n-ai p c tuit". i tare sînt chinuit de amîndou acestea: c nu pot spune aceasta în fiecare din cele amintite., iar de nu o spun, m socotesc c am p c tuit.

R spuns: Trebuie s fim întotdeauna încredin a i c p c tuim în toate: i în cuvînt, i în fapt, i în gînd. Dar s spunem în fiecare din acestea c am p c tuit, nu putem. De aceea întristarea pentru aceasta e o lucrare a dracilor, care voesc s ne arunce în descurajare. Dar i gîndul de a socoti c dac nu spunem în fiecare din cele amintite: „Am p c tuit”, n-am p c tuit, e necuvenit. Deci s ne aducem aminte de Eclesiastul care zice: „Vreme este a gr i i vreme este a nu gr i” (Ecl. 3, 7). S spunem diminea a pentru noaptea i seara pentru ziua în rug ciune, cu str pungere a inimii, St pînului Dumnezeu: „St pîne, iart mi-le toate pentru numele T u cel sfînt i vindec sufletul meu c am gre it ie”. i-i ajunge aceasta. Precum cînd cineva are pe un oarecare c ruia i-a împrumutat o sum i prime te dela el din ea pe rînd i nu poate încheia cu el vreodat toat socoteala, pl tind totul, a a e i aici⁶⁰⁵.

⁶⁰⁵ Îi d m lui Dumnezeu datoria noastr pe rînd. Iar aceasta ar trebui s ne in mereu treaz con tiin a c îi sîntem datori, cum ar trebui s -I spunem mereu: „Am p c tuit”. Dar nu o putem face aceasta mereu. Ba mai mult, dac am spune mereu: „Am p c tuit” ne-am obi nui s-o spunem f r aten ie. De aceea e o ispit a dracilor de a te socoti nemul umit c nu po i spune mereu: „Am p c tuit”. i din r spunsul acesta i cel privitor la „pecetluire” se poate deduce c autorii „Scrisorilor” ar fi spus acela lucru i despre o împ rt ire deas cu trupul i cu sîngele Domnului. C ci i aceasta poate duce la sl birea concentr rii în primirea lor.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

443. *Întrebare: Mi se întâmpl când rostesc stihurile psalmilor s m împr tiu cu mintea i s hoin resc. Ce s fac ?*

R spuns: De te-ai împr tiat, reia psalmul ce-l roste ti dela cuvintele ce i le aminte ti. i dac încercînd o dat , de dou , de trei ori, nu po i s - i aminte ti de acele cuvinte, sau amintindu- i-le nu po i înainta la cele de dup ele, reia psalmul dela început. C ci scopul vr jma ului este ca prin uitare s te împiedice dela sl virea lui Dumnezeu. Iar a spune psalmul în continuare înseamn s sl ve ti pe Dumnezeu. Dar neîmpr tierea e proprie celor ce au sim urile curate ⁶⁰⁶. Iar noi sîntem slabi. Deci când ne d m seama de împr tiere, s ne trezim la în elegerea celor spuse, ca aceasta s nu ni se fac pricin de osînd ⁶⁰⁷

444. *Întrebare: Când m împr tiu cu gîndul în rug ciune, ce s fac ?*

R spuns: Când te rogi lui Dumnezeu i te împr tii, lupt -te pîn ce te rogi f r împr tiere. i supravegheaz - i mintea s nu se împr tie. Iar dac împr tierea st rue, din pricina sl biciunii noastre, pîn la sfîr itul rug ciunii, caut s ajungi la str pungerea inimii i zi plin de poc in : „Doamne milue te-m i-mi iart

⁶⁰⁶ Cine are sim irile curate, nu e atras prin ele de lucruri, de persoane, sau de amintirea lor. Acela rostind psalmii, cuget la Dumnezeu. i datorit acestui fapt nu se împr tie dela în elesul stihurilor. Sim urile curate ne ajut la interiorizare i prin aceasta la st ruirea în înfîlnirea cu Dumnezeu.

⁶⁰⁷ Dispre uind cele spuse nou de Dumnezeu prin psalmi, ne atragem osînda lui Dumnezeu, sau ne închidem vie ii curate i înalte dela El, r mîinînd în starea mor ii suflete ti.

toate gre alele mele". i vei lua iertare ele toate gre alele
i de împr tierea ce i s-a întâmplat în rug ciune ⁶⁰⁸.

445. *Întrebare: Când un frate roste te stihuri în
timpul psalmodierii, uneori gândul meu se umple de pace,
alteori se împr tie. Ce trebuie s fac ?*

*R spuns: Când gândul i se umple de pace i te
sim i str puns la inim de stihurile rostite de frate,
folose te-te de acest lucru. Iar de vezi c mintea î i este
robit de alte gânduri, adu-o la str pungere ca s ia
aminte de doxologia fratelui.*

446. *Întrebare: Dar mi se întâmpl c voind s
în eleg cele rostite de fratele s se nasc în mine o ispit
fa de el ⁶⁰⁹. Ce s fac ?*

608 Cererea milei lui Dumnezeu cu durerea inimii pîn la sfî iere ne
scap i de împr tiere. i de s-ar întâmpla aceasta m car pentru
cîteva clipe din cînd în cînd, descoperindu-ne omenescul actualizat
din întîlnirea cu Dumnezeu cel viu, produc tor de sim ire uman , ar
fi de mare ajutor pentru cre terea noastr duhovniceasc . F r un
Dumnezeu personal n-ar exista putin a unei continue sensibiliz ri a
omului, pentru c nu I-am cere mila cu sentimentul c ne-o poate da;
cu sentimentul c El însu i este plin de mil fa de noi, sau izvorul
milelor. Chiar oamenii care nu tiu de mil , nu sînt oameni adev ra i.
Iar organul sufletesc prin care sim im mila i devenim milo i e
inima. Ea e puntea sim itoare între persoan i persoan , prin ea d m
mila, dar i sim im mila lui Dumnezeu. Omul cu inima împietrit e
omul f r inim , omul în care nu mai func ioneaz acest organ. Când
el se învioriaz , se simte str puns în învîrto area lui, dar nu se poate
sim i deplin str puns decît în întîlnirea cu Dumnezeu cel milostiv. El
ne înmoaie inima prin mila Lui. Prin str pungere de aceast mil , ea
recî tîga sim irea lui Dumnezeu i simte îndemnul s -L
pream reasc pentru ea i s -I mul umeasc .

Iar aceast sim ire îl scap pe om de orice împr tiere a gândurilor
lucrurilor m rginite, impersonale, care îl coboar în planul închis,

R spuns: i aceasta este o robie ⁶¹⁰. C ci vr jma ul mut mintea dela un lucru la altul ⁶¹¹. Dar adu- i iar i inima la str pungere cînd vezi venind r zboiul ⁶¹². i zi- i ie cu certare: „Unde mergi nenorocitul? Gînde te-te la chinurile ce te a teapt . C ci acestea le vor suporta cei ce le fac sau le gîndesc acestea". Nu f r rost aducea Iov jertfe pentru fiii lui, zicînd „ca nu cumva s fi gîndit ei vre-un r u despre Dumnezeu în inimile lor" (Iov. 1, 5). i zicînd acestea, lipe te mintea ta de stihuri. Iar de o vezi c se dep rteaz iar i, ceart -te din nou i f aceasta pîn la a treia oar . Dac st rue, desparte-o de ceeace gînde te i n-o l sa f r lucru, ci gînde te-te la judecata i la chinurile ve nice. i chiam numele cel sfînt al lui Dumnezeu, zicînd: „Doamne Iisuse Hristoase, milue te- m ".

447. *Întrebare:* Dac st cineva la rostirea psalmilor cu fra ii, dar nu tie s spun psalmii cu ei, ce îi

monoton al unor scurte pl ceri egoiste, sau al unor nemul umiri f r importan .

609 Se întîmpl c auzind pe cel lat rostind psalmi de con inut curat i înalt, s se trezeasc în cel ce-l aude, gînduri de critic la adresa lui; s - i aduc aminte de anumite fapte ale lui, care nu i-au pl cut.

610 Cuvîntul „robie", adic luarea mea în st pînire f r voia mea, e întrebuiat numai pentru ceeace fac cu mine pornirile rele, care-mi subjug libertatea f r voia mea deplin . Dumnezeu nu m robe te, pentru c binele nu m robe te f r voie. Lui Dumnezeu m fac „rob" eu voia. Sînt „rob" liber, rob „puternic" în a face tot ce e bine i a m înt ri în bine. Aceasta nu e "robie" propriu zis .

611 Sînt purtat de la un „loc gîndit" la alt „loc gîndit", dela o tem la alta, f r voia, mea ca un rob legat.

612 Str pungerea e i o trezire la sim irea sinei adev rate, o trezire din tocirea incon tien ei p c toase. Ea te treze te i cînd e ti ameninat de robia unei fapte p c toase.

este mai de folos: s -i asculte, sau s -i spun pentru sine pe cei pe care îi tie?

R spuns: Dac nu tie psalmii pe care îi rostesc aceia, în loc s -i asculte e mai bine s -i spun pentru sine pe care-i tie. C ci ascultarea e împreunat cu înpr tierea.

448. *Întrebare:* Când îmi vine un gând viclean, inima mi se mi c i sare speriat îndat ce-mi dau seama de el. C ci îi e team , din pricina sl biciunii, s nu fie luat în st pînire de el. Dar f când aceasta, simt mult greutate i chin în suflet. Binevoe te, P rinte, i-mi spune ce trebue s fac sub n vala acestui gând viclean ? Cum s -l alung ?

R spuns: Mi carea această în a nu te l sa convins de gândul viclean i în a nu te învoi cu el, ci în a alerga la Dumnezeu f r s te tulburi ⁶¹³. Deci s nu spui: „Mi-e team , ca s nu fiu prins de el". Se în elege aceasta din pilda urm toare: Dac cineva îl duce pe oarecare la judec torie pentru vre-un lucru i cel pîrît tie c nu poate r spunde, suport urm rile. Dar dac are un ap r tor puternic, se duce cu îndr zneal , avînd încredere în el. i iar i dac se întîmpl cuiva vreodat s cad pe un drum

613 Cel ce se las st pînit de un gând r u i ajunge chiar la fapta p c toas , nu se mi c propriu zis, de i tulburarea din el d impresia c se mi c . El e mort duhovnice te. i mortul nu se mi c . Mi carea înseamn lupt pentru eliberare, sau lupt pentru p strarea libert ii i a cre terii în ea. Se simte aci opozi ia fa de teoria origenist c mi carea este produsul c derii sufletelor din pleroma divin i poart în ea pecetea r ului. Mi carea e alergare suitoare spre Dumnezeu, nu c dere dela Dumnezeu. Mi carea e în slujba binelui, nu e produsul r ului i înaintare în r u. Ideea o va desvolta Sf. Maxim M rturisorul în „Ambigua".

în mîinile unui tîlhar, de i se poate împotrivi, luptîndu-se cu el, nu-l las s -i ia nimic i totul s-a sfîr it cu bine. Iar dac îi ia ceva, îi ajunge s cunoasc pe tîlhar i locul unde s-a întîmplat aceasta i alearg la judec tor i acesta îi face dreptate. C ci acesta nu-l ajut numai s - i recapete cele ce i s-au luat, ci îl i pedepse te pe tîlhar.

Deci dac într gîndul, nu te tulbura, ci afl ce voe te s - i fac i lucreaz împotriva lui f r tulburare, chemîndu-L pe Domnul. C ci nu în intrarea tîlharului în cas st r ul, ci jefuirea celor din cas . Iar dac iese cu necinste, slava este a st pînului casei, iar necinstea a celui ce a ie it f r s ia nimic.

Cînd vine Domnul în p mîntul Iudeii, adic în inima omului, El scoate dracii. Strig prin urmare c tre El ca Macedonenii c tre Pavel: „Treci prin Macedonia, ajut - ne" (Fapte 16, 9); i ca ucenicii Lui: „St pîne, mîntue te ne c pierim" (Lc. 8, 24, Mt. 8, 25). i El se va scula i va certa vînturile cele gîndite i ele se vor lini ti. C a Lui este puterea i slava în veci. Amin.

449. *Întrebare:* *Fiindc ai spus c mi carea inimii st în a nu te l sa convins de gîndul celui viclean, ci a alerga la Dumnezeu f r tulburare, te rog mai l mure te-m înc despre în elesul acestei mi c ri.*

R spuns: Cînd cineva e dus de un altul la judec tor i însu i cel dus la judec tor merge la el, are loc mi carea de bun voie spre judec tor al celui dus cu pîr la el. C ci se spune c pentru c a fost pîrît la judec tor, s-a mi cat s mearg la el⁶¹⁴ i continuînd cearta între ei, cel ce s-a

614 Diavolul îl îndeamn pe om la r u, ca apoi tot el s -l pîrasc la Dumnezeu, pentru a-l l sa sub st pînirea lui. Dar cînd cel pîrît se mi c împotriva diavolului, i nu se las „c zut" sub st pînirea lui, însu i el alearg la Dumnezeu, ca s scape de pîra aceluia.

mi cat nu d socoteal celui alt cît timp dureaz judecata. C ci tocmai judecata va l muri cearta dintre ei. Aceasta se spune prin cuvîntul: „ i tu vei p zi c lciul lui" (Fac. 3, 15). C lciul înseamn sfîr itul ⁶¹⁵. Înt reasc -se deci inima ta prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

450. *Întrebare: Un frate a întrebat pe marele B trîn, zicînd: F - i mil cu mine i spune-mi cum s m mîntuesc? C ci am poruncit gîndului meu s se supun scrisorii tale. Dar nu s-a supus întru totul.*

R spunsul lui Varsanufie: De voe ti s te mîntue ti cu adev rat, ascult cu fapta: ridic dela p mînt picioarele tale i înal - i mintea la cer i acolo s - i fie cugetarea noaptea i ziua. i dispre ue te-te, cu toat puterea cît o ai, noaptea i ziua, luptîndu-te s te vezi pe tine mai prejos de orice. Aceasta este calea cea adev rat . Afar de ea nu este alta pentru cel ce voe te s se mîntuiasc în Hristos, care-l înt re te pe el ⁶¹⁶. Cel ce voe te s alerge ! Cel ce voe te s alerge ! Cel ce voe te s alerge ! S alerge ca sa ia (cununa) (I Cor. 9, 24) ⁶¹⁷.

615 E o alt aplicare a locului din Facere, decît la lupta între Hristos i diavol. E o lupt între diavol i fiecare om în Hristos. Diavolul vrea s aib cî tigul final (c lciul) în lupta cu fiecare om. Dar fiecare poate zdrobi în final (la judecata din urm) capul lui, dac a luptat toat via a împotriva lui din puterea lui Hristos.

616 Numai prin putere se ajunge la smerenie. C ci în l area lumeasc e proprie u ur t ii. Fiindc e în el toare. Cel smerit se înal în ceeace e consistent i dureaz , în adev r. Se înal în cunoa tere i putere de ajutorare i cî tigare a altora. Hristos smerindu-se, s-a putut jertfi pentru to i i a cî tîgat pentru veci pe mul i.

617 Din nou se afirm c binele îl cî tîgi mi cîndu-te. Numai cel ce r mîne lene la cele rele, nu se mi c , nu alearg . Iar mi carea e sus inut de voîn . Cel ce „se las prad r ului", nu se mi c , pentru c nu se folose te de voîn . Cel ce vrea s fac binele, s fie bun, voe te s fie mereu mai bun, s fac tot mai mult bine. În r u se

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Î i dau m rturie despre aceasta înaintea lui Dumnezeu cel viu, care voe te s d ruiasc via a ve nic tot celui ce voe te⁶¹⁸. De voe ti, lucreaz frate !

451. *Întrebare a aceluia c tre cel lalt B trîn: Pentru ce a întreit bunul B trîn îndemnul: „Cel ce voe te, s alerge !”?*

R spunsul lui Ioan: B trînul a voit s arate folosul acestui drum; i c nu este altul mai de trebuin . De aceea a spus cuvîntul de trei ori. C ci i Domnul a spus în Evanghelia dup Matei cuvîntul „Amin”, o dat ; dar în cea dup Ioan, de doua ori, zicînd: „Amin, Amin zic vou ”. Pentru c în aceasta le vorbea de lucruri de mai mare trebuin .

452. *Întrebare: Te rog s -mi spui pentru ce în r stimpul Cincizecimii mi se întîmpl în cea mai mare parte din vreme s suf r de lîncezeal i de ispita somnului?*

R spuns: Suferim aceasta pentru c sîntem balt i nu izvor, adic sîntem slabi i nu puternici ca s r mînem în aceia i stare. Apoi suferim aceasta i pentru c se schimb aerul i se l rgesc z rile. Dar P rin ii cei des vîr i i nu p timesc aceasta.

lunec tot mai jos aproape f r voie. Binele are o înt niciodat deplin ajuns . E Dumnezeu. R ul n-are nici-o înt . Sau vrea doar repetarea unei pl ceri de scurt durat .

618 Fericirea ve nic încununeaz o voin ce se înt re te continuu. Trînd via nu realizeaz pe om i de aceea nu se încununeaz cu fericirea plin t ii netrec toare a vie ii.

453. *Întrebare:* De v dpe cinevaf cînd un lucru necuvenit, oare nu trebuie s -l judec ca necuvenit? i cum pot s m feresc de osîndirea aproapelui din pricina acestui lucru?

R spuns: Nu putem s nu judec mca necuvenit fapta îns i, care e necuvenit . C ci altfel cum putem sc pa de v t marea ce o aduce ea, dup cuvîntul Domnului, care spune: „P zi i-v de proorocii mincino i, care vin la voi în piei de oi, dar pe din untru sînt lupi r pitori. Dup roadele lor îi ve i cunoa te pe ei" (Mt. 7, 15-16).

Dar pe însu i cel ce o s vîr e te nu trebuie s -l osîndim, pentru cuvîntul: „Nu judeca i ca s nu fi i judeca i" (Mt. 7, 7). Dar i pentru c trebuie s v socoti i pe voi în iv mai p c to i decît to i. Apoi pentru, c trebuie s socoti i p catul fratelui ca al vostru⁶¹⁹ i s urî i pe diavolul care l-a am git. C ci precum dac cineva e împins de altul într-o capcan , îl oc rîm pe cel ce l-a împins, a a i aci. Se mai întîmpl c cineva s vîr e te o fapt care pare celor ce-o privesc necuvenit , dar cel ce a s vîr it-o a f cut-o cu un scop bun. A a s-a întîmplat odat unui sfînt B trîn, care trecînd pe lîng o întrecere între c l re i, a intrat ca s priveasc . i privind pe fiecare cum se silea

619 Am f cut totdeauna i noi ceva ca un om din apropierea noastr s s vîr easc un p cat. Cel pu in n-am f cut destul ca s -l facem mai bun. Chiar prin faptul de ajudeca pe aproapele nostru ca incapabil de bine, iradiaz din noi ceva ce-l îndeamn sau l-a îndemnat la p cat. Dar poc in a pentru contribu ia avut la p catul semenilor ne aduce iertarea pentru aceast contribu ie. Iar dac acela se c ie te i el, influen at de poc in a noastr , se d i lui iertarea pentru p catul lui. De aceea i cel ce a avut o contribu ie la p catul semenului este considerat prin poc in a aceluia influen at de a lui, mai pu in ap sat de contribu ia sa la p catul acestuia. Sîntem împleti i, dar i liberi în p c tuire i în sc pare a de p cat prin poc in a în care ne influen m.

s -l întreac pe altul i s -l biruiasc , i-a zis gîndului:
 „Vezi cu cît rîvn se lupt cei ai diavolului? N-ar trebui
 s lupt m cu aît mai mult noi, mo tenitorii Împ r iei
 cerurilor?" i a plecat dela aceast vedere cu i mai mult
 rîvn pe calea i în lupta sa duhovniceasc . i iar i, noi
 nu tim dac fratele care a p c tuit, nu s-a folosit apoi de
 poc în i nu s-a f cut bine pl cut lui Dumnezeu prin
 smerenie si m rturisire. Iar fariseul a plecat osîndit de
 mîndria lui. Deci, tiind aceasta, s urm m pilda vame-
 ului i s ne osîndim pe noi în ine i a a ne vom
 îndrepta. i s ne ferim de mîndria fariseului, ca s nu ne
 osîndim.

454. *Un mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela
 B trîn: Mi se întîmpl adeseori ca aflîndu-m cu al ii s
 m ru inez de ei în a a fel c m schimb la fa* ⁶²⁰ *i*

620 În textul grec e folosit cuvîntul nu
 μ μ , ca în Schimbarea la fa a Domnului pe Tabor.
 Schimbarea prin ru inare vine dintr-un sentiment c trupul mi-a
 sc pat de sub puterea persoanei. Ea nu-l transfigureaz , pe cînd în
 Schimbarea Domnului pe Tabor se tr e te în l area întregii persoane
 cu trup cu tot la un alt plan. Max Scheller a explicat, sentimentul de
 ru ine din faptul c omul nu e numai trup, ci i spirit. F r con tiin
 omul n-ar avea sentimentul de ru ine. Animalul n-are ru ine.
 Ru inea vine cînd omul tinde s se arate numai ca trup, dar spiritul
 protesteaz . Adam i Eva nu se ru inau înainte de p cat, pentru c
 nu scosese trupul de sub puterea transfiguratoare a spiritului. E
 con tiin a de „alienare” cum zice termenul grec, de dec dere din
 omenesc. Olivier Clemant vede în faptul c omul se ru ineaz pentru
 trupul lui în fa a semenului apartenen a trupului la persoan i în
 acela timp deosebirea lui de ea: „Eu m recunosc i în acela timp
 nu m recunosc în trupul meu. M recunosc în el, altfel n-a ro i sub
 privirea altuia; nu ro e ti de ceea ce i este str in” (Oliver Clement,
 Le corps, în rev. „Buletin du Centre Protestant d'Etudes”, Avril,
 1982, p. 7). Acela consider „ru inea ca afirmarea persoanei” (p.
 28). Sînt i trup, dar nu numai trup. Dovada e c „cu cît se d cel lalt
 mai mult, cu aît îi descop r l'au dela: secretul e în d ruirea îns i”

privesc în jos i nu mai pot privi la ei i vorbi cu ei. Ca urmare inima mi se simte la strâmtoare i nu mai tie ce s fac . i chiar dac spun ceva, cuvântul e plin de sîng cie, de neghiobie i de slav de art . i adeseori se amestec în cuvînt un rîs f r rost, n scut f r voia mea. i tare m nec jesc din pricina aceasta. i nu tiu ce s fac. De vorbesc, cad în acestea; de tac, mi se pare c m port f r cuviîn , mai ales fa de cei ce îmi vorbesc. Ce e aceast stare, P rinte? Ajuta i-m cu sîintele voastre rug ciuni.

R spuns: Aceasta ni se întîmpl din pisma diavolului. C ci nevrînd el s ne folosim nici noi, nici cei cu care st m de vorb , ne aduce neghina aceasta. Pe lîng aceasta, mai vrea s i sminteasc , de e cu putin , pe cei cu care st m de vorb . Dar frica lui Dumnezeu e în afar de orice tulburare i neorînduial i z p ceal . Drept aceea, de ne înarm m înainte de orice întîlnire cu frica lui Dumnezeu i lu m aminte la noi în ine cu mult trezvie, de ce ne vom mai tulbura i pentru ce vom mai rîde? C ci în frica de Dumnezeu nu este rîs. De aceea se spune de cei nebuni c „în rîs î i înal glasul lor" (Sir. 21, 23). i cuvîntul celor nebuni este f r rînduial si f r har.⁶²¹ Iar despre cel drept se spune ca deabia zîmbe te (ir. 21, 23). Dac deci purt m în noi pomenirea lui Dumnezeu i gîndul c trebue s p str m în întîlnirea cu fra ii no tri smerenia i cugetarea lini tit i ne place s st ruim în acestea i avem în fa a ochilor „înfrico toarea judecat "

(p. 30). Chiar în actul cununiei „eu fac înaintea lui Dumnezeu f g duin a de a tr i i de a muri pentru ca tu s exi ti i ca s exi ti pentru totdeauna" (p.31)

⁶²¹ F r în elepciunea ce produce pl cere interlocutorului, f r cuviîn a atît de pre uit de poporul nostru, e neorînduial .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

⁶²² a lui Dumnezeu, starea aceasta alung din inima noastr tot gîndul viclean. C ci unde e lini te, blînde e i smerenie, locue te Dumnezeu ⁶²³. Acestea s le p zim în întîlnirea cu al ii.

Iar dac vr jma ul st rue s ne r zboiasc în acestea, socotind s ne prind în cursa neru în rii lui i s ne r s-toarne, s nu ne l s m s ne r peasc . Ci dup întîiul atac, s lu m aminte la al doilea i a a în continuare. C ci s-a scris: „De apte ori într-o zi cade dreptul, i se ridic ” (Ps. 24, 16). Dar a se ridica, înseamn a lupta. Iar cel ce lupt cade i se ridic , pîn ce la sfîr it arat cine este ⁶²⁴. Dar în toate acestea s avem grije s chem m numele cel sfînt al lui Dumnezeu. C ci unde e Dumnezeu, acolo sînt toate cele bune ⁶²⁵. Dar atunci e adev rat c i acolo unde e diavolul, sînt toate relele ⁶²⁶. i e v dit c de vorbim

⁶²² Autorul scoate aci din gîndul la „înfrico ata judecat ” a lui Dumnezeu, amintit în Sf. Liturghie, un mijloc de men inere a în elepciunii i înfrîn rii în întîlnirile cu al ii. Deschiderea eshatologic a Liturghiei nu înseamn un desinteres pentru via a prezent , ci un mijloc de purificare a acesteia. Acela efect de cur ire general i de p zire în cur ie a vie ii noastre îl are i pomenirea deas a numelui lui Dumnezeu.

⁶²³ Sim irea prezen ei atotputernicului Dumnezeu d omului putere s - i st pîneasc agita ia, frica manifestat în violen i arogan a celui ce nu- i cunoa te modestele lui m suri.

⁶²⁴ Nu se ridic cel ce n-a c zut. Dar nici cel ce a c zut de tot. N-ar fi serioas lupta cuiva dac nu s-ar sim i gata, gata s fie biruit. Numai prin multe lupte de felul acesta se înt re te în a a fel ca ispita s nu mai aib prea mult putere asupra lui.

⁶²⁵ A chema numele lui Dumnezeu, înseamn a chema pe Dumnezeu însu i. i Dumnezeu vine cînd e chemat, c ci atunci i se deschide inima. Deci unde e chemat Dumnezeu, e de fa Dumnezeu însu i. În general cel ce cheam numele cuiva i cel ce este chemat, se afl într-o rela ie.

⁶²⁶ Cele bune i cele rele nu stau de sine, ci sînt ipostasiate, primele în Dumnezeu, ultimele în satana. i din ei se r spîndesc. Din ei se ipostasiaz , de cele mai, multe ori amestecat, i în persoanele umane.

pentru a plăcea oamenilor, sau cu tulburare în chip rău, toate acestea sînt dela diavolul. Să ne amintim de Sf. Apostol Pavel care zice: „Cuvîntul vostru să fie totdeauna cu har, cu sare dres” (Col. 4, 6). Ii dac st ruim în acestea, Atotîitorul Dumnezeu ne va da, cu mila Lui, o stare desvîrită, prin frica Lui. Amin.

455. *Întrebare a aceluia : Un oarecare a pofțit pe unul dintre Prințși să guste ceva la el. Dar acesta n-a primit spunînd că nu poate. Altul i-a cerut numai să fac o rugăciune în chilia lui. Și intrînd acesta, l-a silit să rîmîni și mînce. Și silit de multa stăruință, a rămas. Iar aflînd aceasta cel ce l-a pofțit mai înainte, s-a întristat. Oare a fost după Dumnezeu această întristare?*

Răspuns: Cînd cineva dintr-un motiv, chipurile binecuvîntat și de suflet folositor, se tulbură și se întristează și se supără împotriva aproapelui, e vîdit că aceasta nu e după Dumnezeu. Fiindcă toate cele ale lui Dumnezeu sînt pămînt și folositoare și duc pe om la smerenie și la osîndirea de sine. Căci se spune: „Dreptul dela întîiul său cuvînt se face pîrîsul său” (Prov. 18, 16). Cel ce pare să voiască ceva după Dumnezeu și e împiedicat de cineva, iar din această pricină osînde-te pe cel ce l-a împiedicat și-l bîrfește, arată prin această căgîndul lui încă dela început nu era după Dumnezeu. Căci s-a spus: „Din roadele lor îi vei cunoaște pe ei” (Mt. 7, 16). Fiindcă cel ce i-a pus în gînd ceva după Dumnezeu și a fost împiedicat să-l împlinească, mai degrabă se smerește și se socotește pe sine nevrednic și îl socotește pe cel ce l-a împiedicat ca pe un prooroc. Dacă deci chemi pe cineva din iubire să vină în chilia ta sau ceri dela cineva cu credință⁶²⁷ să-ți dea ceva și nu se lasă

⁶²⁷ Chiamă-l cu credință de a te folosi de aceeași ceri.

Sfin ii Varsanufie i Ioan
înduplecat s - i dea, iar altul cerîndu-i, acela binevoeste s - i
dea, s - nu-l la i pe dracul mîniei s - i tulbure sufletul⁶²⁸.

C ci nici un lucru amestecat cu tulburare nu e dela
Dumnezeu. De aceea smerindu-te mai degrab , zi: „Am
fost aflat nevrednic i Dumnezeu a ar tat P rin ilor
p catele mele i nevrednicia mea". C ci Cel ce d har îl
d celor smeri i (Prov. 3, 34). Pentru c cel ce are
smerenia nu voe te niciodat cele mai presus de el, ci
alearg totdeauna spre smerenie.⁶²⁹ Gînde te-te la
suta ul, care venind la Iisus pentru sluga sa i auzind:
„Venind, îl voi t m dui pe el", a alergat la smerenie i a
spus: „Doamne, nu sînt vrednic s intri sub
acoper mîntul meu" (Mt. 8, 5-13). Cine nu s-ar fi l sat
furat de aceast cinste. Dar smerenia n-a c utat-o nici pe
aceasta, socotindu-se pe sine nevrednic . i cunosc torul
de oameni Dumnezeu, cel ce se bucur de voia cea bun
a oamenilor a l udat credin a lui, zicînd: „în tot Israilul
n-am aflat o astfel de credin "⁶³⁰. i astfel smerenia i-a
adus laud i i-a pricinuit vindecarea slugii sale. C ci
multe sînt darurile f cute smereniei⁶³¹. S alerg m la ea,

628 În rela iile dintre doi oameni, nu sînt numai ei, ci i Dumnezeu,
sau satana, dup inima unuia din ei, sau a amîndoura. Chiar cînd ceri
ceva cuiva cu bun credin i acela n-are nici-un gînd r u împotriva
ta, Dumnezeu îl poate îndemna pe acela s - nu- i îplineasc cererea,
poate spre cine tie ce folos al t u. În orice caz e datoria fiec ruia s
nu lase pe diavol s tulbure rela ia sa cu altul.

629 Cel ce are smerenie nu pune nici-un pre pe de ert ciunea slavei
lume ti, c ci are bog ia i adîncimea vie ii în Dumnezeu, ascuns în
vasul smerit al fiin ei sale, sau în leg tur cu sine.

630 Smerenia e unit cu credin a. Suta ul s-a socotit nevrednic s
primeasc pe Iisus în casa sa, pentru c credea în dumnezeirea Lui.
i în credin a sa, cunoscînd pe Iisus ca Dumnezeu, îl avea mai
aproape ca cel ce L-ar fi primit exterior în casa lor, dar n-ar fi
cunoscut i sim it dumnezeirea Lui.

631 Adîncul însetat al smereniei atrage în sine multe daruri,
socotindu-le superioare celor ce i se par omului c le are prin sine.

ca s lu m harul ei i lauda dela Iisus Hristos, care s-a smerit pe Sine i s-a f cut ascult tor pîn la moarte. (Filip. 2, 8), dîndu-ni-se pild de smerenie ⁶²³. Lui I se cuvine slava în veci. Amin.

456. *Întrebare:* *P rinte, suta ul folosindu-se de smerenia covîr itoare, s-a socotit pe sine nevrednic de venirea St pînului în casa lui i credin a lui a fost l udat . Avraam îns l-a poftit s vin în cortul s u i l s-a închinat, în acela timp, pîn la p mînt, m car c L-a întîmpinat ca pe un om, ne tiînd c e St pînul (Fac. 18,1). Oare n-a avut Avraam smerenia, ci e mai mare virtutea suta ului decît a lui Avraam? C ci smerenia, cum înv a i totdeauna, e cea dintîi dintre virtu i. Spune-mi, deci, în elesul i deosebirea virtu ii amîndurora. C ci unul n-a primit vizita i a fost l udat; iar cel lalt a cerut-o cu putere i a fost deasemenea l udat.*

R spuns: Amîndoi au fost des vîr i i în credin a cea c tre Dumnezeu, dar s-au folosit de credin i de smerenie potrivit cu timpul. C ci i Patriarhul Avraam a spus: „Eu sînt p mînt i cenu e” (Fac. 18, 27). Iar socotindu-se pe sine astfel, arat c nu se socotea vrednic

⁶²³ Unul din sensurile crucii lui Hristos st în prelungirea coborîrii Lui la starea de om din ascultare fa de Tat l, pîn la moarte, ca s ni se fac pild i s ne dea putere de smerenie. E suprema stîrpire a orgoliului omenesc, care ne desparte de Dumnezeu i pe unii de al ii. Aceasta ne face interiori lui Dumnezeu i unii altora. Fiul lui Dumnezeu însu i i însu e te prin aceasta starea de smerenie i ascultare, f r s fie silit la aceasta de fiin a Lui etern , una cu a Tat lui. Dar în calitate de Fiu ce o are ca Persoan dumnezeiasc este dat i putin a ascult rii des vîr ite, realizat prin întrupare i cruce. Prin aceasta atrage la ascultarea afectuoas de Fiu etern al Tat lui i pe oameni. M rirea lui Dumnezeu nu st în a fi despot, ci în a fi Tat i Fiu în sine; i în a se putea face Tat i Frate al tuturor.

de a primi oaspe i. i totu i, fiindc era des vîr it, primea pe orice om, nedeosebind pe p c to i de sfin i. C ci în leg tur cu el i cu Lot s-a spus: „Primirea de oaspe i s nu o nesocoti i. C ci prin aceasta, au g zduit unii, f r s tie, pe înger i" (Evr. 13, 2). Deci dac ar fi tiut Avraam c e Domnul, s-ar fi folosit de cuvîntul suta ului. C ci nu e fapt mai smerit decît a se socoti cineva pe sine „p mînt i cenu e". Iar suta ul s-a folosit, potrivit cu timpul s u, de smerenie, cunoscînd c El este Mîntuitorul. Dar noi spunem c el s-ar fi putut folosi i de dorin a de a-L primi ca oaspete (Le. 7, 4-5). C ci credin a lui nu era lipsit de fapte. Nici n-a l udat Hristos o credin nelucr toare. Deci credin a lui avea si fapte. i la timpul potrivit pentru primirea de oaspe i s-ar fi folosit i el de rug mintea Patriarhului, c tre oricine. Deci pe amîndoi îi afl m des vîr i i.

457. *Întrebare: Fiindc eu, ca un p c tos ce sînt, n-am nici smerenia adev rat i sincer , pentru care a fost l udat suta ul, nici iubirea primitoare de oaspe i prin care Avraam s-a învrednicit s g zduiasc pe Dumnezeu, ce trebuie s fac? Oare, privind la nevrednicia mea, trebuie s renun la vizita celor sfin i i s m p gubesc de cî tigul ce-l pot avea din ea ? Sau, mai degrab s alerg la ei, nu cu dorin a de a-i g zdui, ci ca un bolnav cu sufletul i ca unul ce am nevoie de vindecare? C ci e propriu celor bolnavi s doreasc vindecarea i aceasta nu li se socote te ca primire de oaspe i; i dac nu-i cheam pe ace tia, nu se arat ca unii ce au cugetare smerit , ci mai degrab ca lipsi i de minte. Înva -m deci, P rinte, dac e bine s chem pe sfin i ca unul ce am nevoie de ei, sau s m feresc de venirea lor, ca nevrednic ?*

R spuns: Chiam -ica unul ce e ti bolnav i ai nevoe de doctor. Cuget la aceasta, c pruncul de curînd n scut nu ajunge îndat b rbat des vîr it, ci trece prin hrana moale i pe urm ajunge la hrana tare. C ci hrana tare e a celor des vîr i i. De aceea a spus i Apostolul: „Cu lapte v-am hr nit, nu cu mîncare tare" (I Cor. 3, 2). Primind deci oaspe i, s nu spunem c împlinim o porunc , ci o facem ca cei ce fiind bolnavi avem nevoe de doctor. i folose te-te de ei pîn ce te va duce Dumnezeu la cele des vîr ite ⁶³³.

458. *Întrebare:* Ce este îndr zneala i rîsul necuviincios ?

R spuns: Este îndr zneal i îndr zneal .Este o îndr zneal (în cuvînt) din neru inare i aceasta este n sc toarea tuturor relelor (Pateric, Agaton 1). i este o îndr zneal din veselie i nici aceasta nu e prea de folos celui ce se folose te de ea. Iar fiindc e propriu celor tari i puternici s se fereasc de amîndou , dac , din sl biciunea noastr nu le putem ocoli pe amîndou , ci ne folosim de îndr zneala din veselie, s lu m aminte s nu d m prin aceasta prilej de sminteal fratelui. C ci cei ce se afl între oameni, dac nu sînt des vîr i i, nu pot sc pa de aceast a doua îndr zneal . Deci dac nu putem, s o folosim spre zidire i nu spre sminteal . i o facem aceasta mai ales cînd ne silim s scurt m i vorbirea

⁶³³ S nu ne l ud m niciodat cu nimic din ceeace facem. Primind oaspe i s nu ne l ud m c facem prin aceasta bine acelora, ci s socotim c noi avem nevoe de ei, ca s ne ajute în lupta cu patimile noastre. i de fapt avem nevoe de sfatul acelora pîn ce sîntem nedes vîr i i. Dup aceea vin alte nevoin e prin care sus inem starea noastr înaintat : mai ales adîncirea în rug ciune.

acesteia. C ci multa vorbire nu e de mult folos, chiar cînd pare c nu se ocup cu lucruri f r rost.

Cît despre rîs, el are acela în eles. C ci e rodul îndr znelii. Fiîndc de are cineva îndr zneala vorbirii neru inate, are i rîsul neru inat. Iar de are îndr zneala veseliei, prin aceasta se na te în el rîsul vesel. i precum s-a spus de îndr zneal , c nu folose te pe cel ce se folose te de ea, a a nu trebue s z boveasc sau s se reverse cineva nici în rîsul ei. Ci s - i strîng cugetarea ca s se rosteasc cu cuviin . C ci cei ce se revars în ea, s afle c to i vor c dea i în curvie.

459. *Întrebare:* *Te rog, P rinte, s -mi spui pîn unde poate merge veselia cuvenit ? i cum se poate folosi cel p c tos de ea pentru a nu trece peste m surile sale.*

R spuns: Cei des vîr i i iau aminte la ei în chip des vîr it asemenea me terului care- i cunoa te în chip des vîr it me te ugul lui. C ci de i se întîmpl s se între in cu unii în vreme ce lucreaz , convorbirea cu aceia nu-l împiedic s împlineasc cele cuvenite ale meseriei sale. i vorbind într-una cu cei de fa , întreaga minte a lui e atent la lucrul meseriei lui. A a i cel ce st de vorb cu vreunii trebue s - i arate fa a i cuvîntul vesele; dar cugetarea din untru s suspine ⁶²⁴. C ci despre acesta s-a scris: „Suspînul inimii mele înaintea Ta este pururea" (Ps. 37, 10). Precum deci me te ugarul nepriceput dac st de vorb în vreme ce lucreaz , î i primejdue te lucrul meseriei, a a i cel ce se folose te de

⁶²⁴ Nu e vorba aci de o duplicitate. C ci cel ce zîmbe te altuia în vreme ce- i lucreaz meseria, face s luceasc pe fa a lui gîndul atent la lucrarea lui. Se vede c el nu e predat cu exteriorul lui în mod total între inerii cu al ii. Se vede în între inerea lui „spiritualitatea" lui.

veselie. El trebuie să se asigure cu grijă, luând aminte la cuvintele sale și la veselia privirii, ca nu cumva să se abată cu des vîrîre dela calea plînsului (I untric). Deci unul ca acesta, avînd să intre în vorbă cu cineva, trebuie să-și întrebe gîndul său ce trebuie să facă și a să se pregătească pe sine. Căci s-a scris: „M-am pregătit și n-am fost tulburat” (Ps. 118, 60). Iar a se pregăti pe sine înseamnă : a deosebi persoanele pentru a-ți din ce pricin voesc să stea de vorbă cu noi și a-și pregăti gîndirea în frica lui Dumnezeu, potrivit cu scopul celui ce vine. Dacă vine cineva din prietenie, să se folosească cuvinte plăcute, potrivite cu ea; dacă e să primești Prinț, fă-o cu bucurie ca Avraam, care a spălat picioarele Stăpînului și ale îngerilor și i-a primit cu cuvinte de bucurie. În fiecare din aceste cazuri împrejurarea ne va spune cum să ne arătăm veselie. Cînd poate vom pofti pe cei ce vin la noi să ia ceva, fie mîncare, fie băutură, să-o facem cu veselie, dar înînd-o pe aceasta sub pază, ca să nu ni se tulbure cugetarea.

460. *Întrebare* (Cod Vatoped 2, Sinai 430 și Cutlumu 3). *Un frate a întrebat pe acela Bîtrîn: Cine ești pînă de slavă de artă și cine de mîndrie ? și cum ajunge cineva la mîndrie ?*

Răspuns: Din voia de a plăcea oamenilor se ajunge la slava de artă ; iar crescînd ia, se ajunge la mîndrie. Iartă, frate, și roagă-te pentru mine.⁶³⁵

⁶³⁵ Slava de artă a cuiva e încă dependentă de alii. Mîndria poate exista și fără lauda altora. Ea se hrănește și numai din închipuirea de sine a cuiva, deși e prezent închipuirea și în bucuria cuiva de slava ce i-o acordă alii.

461. *Un frate a întrebat pe Marele B trîn (Vatoped 2, Sinai 410 i Cutlumu 3): întrebare: Spune-mi, P rinte, dac str pungerea (poc în a) ce o am este adev rat i dac trebuie s vie uiesc de unul singur? i roag -te pentru mine, c sînt h r uit de r zboiul trupului.*

R spus : Frate, plînsul i poc în a ce le ai acum nu sînt adev rate, ci se duc i vin. C ci plînsul adev rat, împreunat cu str pungerea inimii, e un slujitor al omului, supus lui i nedesp r it de el. i cel ce-l are nu e biruit de nici-un r zboi. El terge gre alele dela început i spal toate petele. El p ze te neîncetat cu numele lui Dumnezeu pe cel ce l-a dobîndit i alung rîsul i împr tierea i sus ine întristarea neconținut . C ci este o pav z care întoarce toate s ge ile diavolului. Cel ce-l are nu e atins de nici-o lovitur în r zboi, fie c e cu oameni, fie cu femei desfrîmate. C ci este cu noi i se lupt . Ti-am ar tat, deci, semnul sl biciunii i al vitejieii. Dar s nu socote ti c Dumnezeu n-ar putea s u ureze r zboiul t u. C ci ar putea, mai ales pentru sfin ii ce se roag pentru tine⁶³⁶. Dar iubindu-te, voe te s te înt reasc prin multe

636 Nu sîntem niciodat singuri cînd lupt m cu ispitele i cînd r bd m încerc rile. Iubirea lui Dumnezeu i a sfin ilor iradiaz spre noi i în noi, înt rindu-ne. Oare iubirea mamei nu- i trimite undele ei înt ritoare spre fiul aflat în necazuri, chiar dac el nu o simte? Cu cît e cineva mai des vîr it, cu atît e mai pu în egoist, mai sensibil la greut ile altuia, mai milos. Dar Dumnezeu e atotdes vîr it i sfin ii sînt p rta i la des vîr irea Lui. Iar Dumnezeu e i mai înduio at de greut ile noastre cînd vede dragostea sfin ilor pentru noi. Dragostea nu mai ine desp r i i pe cei ce se iubesc, nici între ei, nici fa de cel iubit de ei în comun. Aceasta î i are temeiul în Sf. Treime. Dac e iubire în lume, înseamn c sînt centre personale superioare de unde iradiaz , c ci iubirea nu poate sta de sine. Iar dac sîntem înseta i s ajungem la o iubire des vîr it , înseamn c e un Centru personal (mai bine zis tripersonal) din care curge la nesfîr it iubirea care ne atrage.

r zboaie i nevoine, ca s ajungi la m surile virtu ii bine încercate, îns nu vei ajunge la acestea dac nu vei p zi toate cele poruncite ie prin scrisorile mele, ale dasc lului t u iubitor de slav de art . Cît despre vie uirea de unul singur, aceasta înseamn putere. Când va veni timpul pentru ea, îi voi trimite vorb dela mine însumi. Lucreaz , deocamdat , fiule, precum i-am spus. i cred c vei înainta în Hristos. Nu te teme. Domnul s fie cu tine. Amin.

462. *A aceluia c tre cel lalt B trîn: Te rog, St pîne Av , s te rogi pentru mine, ca s -mi dea Domnul pu in smerenie. i fiindc P rin ii spun c de nu va scoate cineva din sine r d cina patimilor, cade iar i, din vre-un prilej oarecare, în ele, cum scoate cineva r d cina patimii l comiei pîntecelui i a iubirii de argin i ? i fiindc marele B trîn mi-a spus c plînsul meu de acum nu e adev rat, pentru c pleac si vine, din ce stare de suflet mi se întîmpl aceasta ? i oare trebue s m silesc spre plînsul cel des vîr it, sau s las pîn vine adev rata str pungere (poc in) ?*

*R spunsul lui Ioan: Frate, Dumnezeu ne d smerenie, dar noi o respingem. i zicem iar i: roag -te s ne dea Dumnezeu smerenia. Smerenia st în a t ia în toate voia proprie i în a fi f r grije în toate, în ce prive te t ierea patimilor, t indu-ne voia i chinuindu-ne pe cît e cu putin i silindu-ne sim urile ca s p zim rînduiala lor, nefolosindu-ne de r u, t iem nu numai r d cina patimilor de care ai spus, ci i pe a celorlalte*⁶³⁷

⁶³⁷ Voia manifestat în patimi e o voie slab , o voie robit . Voia aceasta trebuie t iat de voia mai înalt , de voia adev rat , prin care devenim cu adev rat st pîni pe noi în ine. De aceea numai prin ea ne eliber m de robia patimilor.

Iar venirea i plecarea plînsului de acum are ca pricin
r cirea i înc lizarea pe rînd a gîndului. Cînd c ldura va
st rui, se va face mare, i statornicia i poc in a (str pun-
gerea inimii), iar ei îi va urma i plînsul adev rat. Drept
aceea e ti dator s te îngrije ti de acesta, silindu-te ca s - i vin ⁶³⁸.

Frate, s nu dispre uie ti p zirea cuvintelor i porun-
cilor B trînului, i te vei mîntui. Am flec rit i eu, frate,
dar nu din lucrarea ce o s vîr esc, nici dela Duhul, îns
cred c toate cîte i le-a spus i i le spune B trînul, i le
spune din f ptuirea de mai înainte i sînt dela Duhul Sfînt
⁶³⁹. Totu i con tiin a îmi d m rturie c nu voi s te
am gesc deloc în nici-o privin . De aceea cred c nici
cuvintele mele nu te vor v t ma i nici sfaturile mele. O tie
aceasta i Dumnezeu. i voesc s - i fiu de ajutor ie,

⁶³⁸ E demn de remarcat c plînsul vine dup ce ne-am eliberat de
patimi. Ele învîrto eaz sufletul. Dar pot produce i ele un plîns, cînd
nupotfisatisf cute. Pedepartetrebues devenim tari, eliberîndu-ne
derobiapatimilor. Pedealta, această t riene aduce în muierea
inimii i plînsul. Cum se explic aceasta? T ria aceasta se na te nu
numai din biruin a voii noastre celei adev rate, ci i din dragostea lui
Dumnezeu i din p rerea de r u c L-am sup rat prin p catele
noastre. T ria i afec iunea fa de Dumnezeu merg mîn în mîn .
T ria mamei în a- i învinge egoismul i iubirea ei afectuoas gata de
orice jertf pentru fiul ei, ne dau o pild a unei astfel de uniri între
ele. Egoistul nu poate plînge pentru altul, ci numai pentru sine. Nu
poate plînge pentru altul pentru c e biruit de patimile sale. E i la el
uneori un plîns, dar unit cu s lb ticia rigid .

⁶³⁹ Nu vine Duhul peste cel ce nu s-a cur it prin osteneal de
patimile egoiste. Duhul s-a coborît la Cincizecime peste Apostolii ce
au fost preg ti i în curs de trei ani de Mîntuitorul s cread în El i
s -L iubeasc , într-o anumit m sur Duhul vine i la începutul vie ii
noi a cuiva pentru a-l ajuta pe cel ce porne te în ea ca s înainteze. El
a produs la Rusalii str pungerea inimii celor ce au crezut cuvîntului
Apostolilor. Cu acest scop se d Duhul i la Botez. Dar Duhul care
d putere cuvîntului, se d celor preg ti i mai ales prin f ptuirea
neegoist . Penticostalismul teatral nu e ceva serios.

celui ce întrebi i voe ti s te mîntue ti, dac Domnul m va înt ri. „Dumnezeu s - i dea ajutor din Sion, ca s vezi în toate zilele vie ii tale bun t ile Ierusalimului" (Ps. 127, 5). Roag -te pentru mine, frate.

463. *Întrebare:* *Un iubitor de Hristos l-a întrebat pe acela B trîn de trebue s discute mult despre Sfintele Taine? i dac apropiindu-se de ele cel p c tos, e osîndit ca nevrednic ?*

R spuns: Apropiindu-te de Sfintele Taine, ia aminte, primind trupul i sîngele lui Hristos, s le ii f r nici-o îndoial ca adev rate. Iar despre cum ei s vîr esc, nu te preocupa. Crede Celui ce a spus: „Lua i, mîncă i, acesta este trupul Meu i sîngele Meu" i c acestea ni le-a dat spre iertarea p catelor. Cel ce crede astfel, n d jduim c nu se osînde te. Iar cel ce nu crede, a i fost osîndit (Io. 3, 18). Deci nu te împiedica dela apropiere, socotindu-te pe tine p c tos, ci crede c p c tosul ce se apropie de Mîntuitorul se învrednice te de iertarea p catelor, precum vedem din Scriptur c cei ce se apropiau de El cu credin , auzeau glasul lui Dumnezeu ce le spunea: „Iart - i-se ie p catele cele multe" (Lc. 7, 47-48). Cel ce ar fi fost vrednic s se apropie de El, n-ar fi avut p cat. Dar fiindc era p c tos i datornic, a primit iertarea datoriilor. Ascult îns i pe Domnul care zice: „N-am venit s mîntuesc pe cei drep i, ci pe cei p c to i" (Mt. 9, 13); i iar i: „Nu au trebuin cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi" (Lc. 5, 31). Socote te-te deci pe tine p c tos i bolnav i apropie-te de Cel ce poate mîntui pe cel pierdut (Lc. 19, 10)⁶⁴⁰.

640 Cine ar spune c e f r de p cat, ar fi chiar prin aceasta p c tos. Omul trebue s aibe totdeauna con tiin a p c to eniei sale. Dar aceasta nu înseamn c nu trebue s se roage tuturor cunoscu ilor de

464. A aceluia despre acela i: St pâne, cum a îng duit Mîntuitorul Hristos lui Iuda vînz torul s se împ rt easc de Cina cea de tain ? C ci Sf. Ioan Gur de Aur în tîlcuirea Evangheliei dela Matei zice: „Cel nevrednic trebuie oprit dela masa înfrico toare a Tainei" (P. G. 58,743). Iar Sf. Pavel declar pe unul ca acesta supus judec ii (I Cor. 11, 27—28). Prin acesta nu-l las pe cel con tient de p catele sale, s îndr zneasc s se apropie de înfrico toarea Tain i s se împ rt easc de via a izvorîtoare din ea. Deci ce trebuie s jac ? C ci mult m tulbur acest lucru pe mine p c tosul ?

R s p u n s : Pentru a ar ta marea Lui iubire de oameni i c rabd pe om pîn la cea din urm r suflare a lui, ca s se poc iasc i s fie viu, Dumnezeu a sp lat i picioarele lui Iuda i l-a l sat s se împ rt easc de Tainele Sale, ca s -i ia orice ap rare ⁶⁴¹ lui i celor ce spun mereu c dac l-ar fi l sat s se bucure de acestea, nu s-ar fi pierdut. Deci s-a osîndit el însu i i s-a împlinit cuvîntul Apostolului: „Iar dac necredinciosul vrea s se

iertare, îns mai ales lui Dumnezeu prin preotul rînduit prin hirotonie spre a ierta p catele m rturisirite. i oare poate spune vreodat c e des vîr it curat de orice p cat? i cum ar putea îndr zni s o spun aceasta? Pot spune, dup iertarea prin preot, c am fost iertat, dar oare am reu it eu s fac o m rturisire complet i am înl turat din mine orice pornire spre alte p cate?

Cînd te apropii de Euharistie, principalul e s crezi în prezen a real a trupului i sîngelui Domnului în ea i c e ti p c tos, dar i s fi luptat în tot felul împotriva p catelor i pentru cur irea de ele. Adic s nu vii ca unul ce te împaci, cu nep sare, cu starea de p c tos.

641 La not se scrie în ed. Voios c unii P rin i spun c Iuda s-a împ rt it, al ii cu nu.

despart , s se despart " (I Cor. 7, 15), cuvânt care îi prive te i pe p c to i i pe cei ce nu se poc esc. Iar dac Sf. Ioan îi opre te, o face pentru înv tur i certare, punându-le în vedere judecata i chinul ve nic. C ci n-a spus c îi respinge cu for a, nici c -i taie dela Biserica . Pentru c nici Iisus n-a f cut aceasta cu Iuda. Iar dac ei r mân în p cate i se apropie cu neru inare, se osîndesc ei în i i, desp r indu-se de slava lui Dumnezeu.

Dar pe p c to ii ce se apropie de Sf. Taine ca r ni i i ca unii ce cer mil , pe ace tia îi t m due te Domnul i-i învrednice te de Tainele Lui. C ci a spus: „N-am venit s chem pe cei drep i, ci pe cei p c to i la poc in " (Lc. 5, 32). i iar i: „Nu au trebuin cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi" (Lc. 5, 31). Dar spun iar i ceeace a spus Sf. Ioan c prin împiedicarea celor p c to i dela Sf. Taine, el le vestea lor osînda. C ci „cel ce m nînc i bea cu nevrednicie, judecat sie i m nînc i bea" (I Cor. 11, 29). i unul ca acesta este aruncat în afara Bisericii lui Dumnezeu ^{641 b}. C ci el n-a luat decît judecata. De aceea n-a spus s -i taie (dela Sf. Împ rt anie), ca s -i lase s - i dea ei în i i hot rîrea. Pe de alt parte, nimenea nu trebuie s spun c e vrednic de Sf. Împ rt anie, ci: „Sînt nevrednic i cred c m voi sfin i împ rt indu-m ". i va fi lui aceasta dup credin a lui prin Domnul nostru Iisus Hristos. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

465. *Întrebare: Cînd spune Iuda: „Am p c tuit, c ci am vîndut sînge nevinovat" i arunc argintii. (Mt. 27, 5), nu se arat c face poc in ? (în cod Vatoped 2, Sinai 410, Cutlumu 3 i Pantelimon 192 se adaug c*

641 b Deci mîntuirea se cap t prin voia omului i se respinge prin ea. Cel ce se apropie cu p rere de r u pentru p catele sale de sfîntul trup i sînge, se mîntue te, iar cel ce se apropie cu nep sare sau dispre , se osînde te.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

întrebarea era a Avei Elien, pe cînd ea era a unui iubitor de Hristos).

R spuns: Ar fi fost poc în , dac ar fi mers s cear iertare dela Domnul. C ci s-a spus: „Mergi întîi i te împac cu fratele t u" (Mt. 5, 24); cu acela c ruia i-ai gre it i nu cu altul. Dar el a f cut ceva i mai r u ⁶⁴². C ci ducîndu-se, s-a omorît din desn dejde i de aceea n-a fost primit din nou.

466. *Întrebare: St pîne, spune-mi ce este voia lui Dumnezeu i îng duin a Lui ? i care este urmarea uneia i al celeilalte ?*

R spuns: Cînd îi vine vre-o întîmplare care-i pricinue te necaz, cerceteaz dac gîndul te mustr pentru ceva din ceeace i se întîmpl . i dac nu te mustr , întîmplarea i-a venit spre cercare. i aceasta este voia lui Dumnezeu. Dar de afli c gîndul te mustr pentru ceva legat de întîmplare, necazul i-a venit prin îng duin a lui Dumnezeu spre îndreptare (prin mustrare). Dar amîndou sînt folositoare omului.

⁶⁴² A cere iertare chiar celui ce i-ai gre it e mai greu decît a-i spune p catul t u altuia. Dar iertarea ce i-o ceri i-i vine dela el, te pune din nou chiar cu el în comunicare afectuoas . C ci umilindu-te în fa a lui, el te vede ie ind din du m nia fa de el. Dar cît vreme cererea iert rii e semnul unei poc in e care- i înmoae inima ta i prin ea dai o dovad despre aceasta i celuilalt i crezi c se poate înmuia i el, disperarea ce duce la sinucidere e o învîrto are definitiv , întrucît nu mai crezi c cel lalt i însu i Dumnezeu se poate înmuia la inim . Disperarea e o necredin a în iubirea lui Dumnezeu i în capacitatea de iubire a semenilor.

467. *E bine, cum m-a i înv at, s ne l s m în voia lui Dumnezeu. Aceasta îl p ze te pe om ne tulburat. Dar când vreunul slab ca mine vede un lucru pe cale de a nu reu i, el sau se tulbur sau dac arat r bdare, se c e te, gîndind c acel lucru n-a reu it din pricina r bd rii lui. Care din cele dou este cea mai bun ? i cum poate s se îndrepte acela ? i cum trebuie socotit c poate cineva s scape de tulburare ?*

R spuns: Zis-a Domnul: „Bucura i-v cînd c de i în felurite ispite” (Iac. 1, 2). Între feluritele ispite de care trebuie s se bucure omul este i aceasta: De este slab i nu poate avea r bdare, ca s se bucure de nereu ita unui lucru, i s se lase în voia lui Dumnezeu, mai întîi trebuie s lupte împotriva tulbur rii, spunîndu- i: „Ia aminte i nu te tulbura”. Iar de va fi voia lui Dumnezeu ca acel lucru s reu easc , va reu i. Deci orice s-ar întîmpla, prime te cu mul umire. C ci nici un bine nu se împline te prin str duin a noastr , ci prin puterea i voia lui Dumnezeu. Totu i Dumnezeu cere str duin a noastr cea dup Dumnezeu, nu cea însufle it de vre-o viclenie sau minciun C ci acestea sînt ale celui r u.

468. *Întrebare: Cînd r sar în mine multe gînduri spurcate i m tem s m predau vreunuia din ele, ce s fac ?*

R spuns: Zi c tre Dumnezeu: „St pîne, iart -mi tot ce gîndesc împotriva voii Tale, fie cu tiin , fie cu ne tiin . C a Ta este mila în veci. Amin”.

469. *Întrebare: Oare e bine s povestim sau nu totdeauna frumosele istorisiri din Scriptur i din via a P rin ilor ?*

R spuns: C mierea e dulce, e tiut de to i. Dar nu e necunoscut nici un cuvînt din Proverbe: „De afli miere, m nînc cît e de trebuin , ca nu cumva s turîndu-te s o ver i (vomezi)" (Prov. 29, 16). i sînt saci i saci. Este sac care cuprinde 50 kg.; i altul care cuprinde de trei ori pe atîta. Dac deci vrea cineva s sileasc pe cel ce încap 50 kg. s încap de trei ori pe atîta, nu va izbuti. A a i aci. Nu putem face pe to i oamenii egali. C ci unul poate gr i f r s vateme, altul nu poate. Deci mai mult decît toate e bun i frumoas t cerea. i pe ea au cinstit-o i au îmbr i at-o P rin ii i prinea au cî tigat slava. C ci ar tînd frumuse ea ei i osînda ce vine din vorbire, Iov a zis: „Voi pune degetul meu pe gur " (Fac. 39, 34). Iar înainte ele el, Patriarhul Avraam, dup rostirea acelor frumoase rug min i, a spus: „Sînt p mînt i cenu e" i: „S nu-Mi fie ceva Doamne, de voi mai gr i odat " (Fac. 18, 27 i 32), ar tînd t cerea de dup aceea.

Dar fiindc , din pricina sl biciunii noastre, noi n-am ajuns s p im pe calea des vîr it a acelora, s gr im cele ce ne ajut la zidire din „Cuvintele P rin ilor" i s nu ne arunc m în istorisirea celor din Scripturi. C ci lucrul acesta e primejdios celui ne tiutor. Fiindc acelea s-au gr it în chip duhovnicesc. i cel trupesc nu poate deosebi cele duhovnice ti (I Cor. 2,15). i s-a spus: „Litera omoar , iar Duhul face viu" (II Cor. 3, 6). S alerg m deci la „Cuvintele P rin ilor" i vom afla folosul cuprins în ele. i acestea s le gr im în chip prescurtat, aducîndu-ne aminte de cel ce a spus: „Din multa vorbire nu lipse te p catul" (Prov. 10, 19). i chiar dac ne-ar spune gîndul c cuvintele sau istorisirile sînt frumoase, s ne aducem aminte c nu sîntem lucr tori a celor gr ite de noi i s socotim c chiar dac zidim pe al ii gr ind

acestea, ne osîndim i mai mult, nefiind lucr torii lor⁶⁴³. Dar aceasta s nu ne împiedice dela convorbirea despre cele dumnezeu ti. C ci e mai de folos s st m de vorb despre ele, decît despre cele f r rost. Îns ca s nu c dem în seme ie, sau în gîndul de a ne l uda, trebuie s ne socotim a a cum sîntem de fapt, ca neîmplinitori ai celor gr ite, deci ca unii ce le gr im spre osînda noastr⁶⁴⁴. Dar atît despre aceste gre eli, cît i despre altele, s rug m pe Dumnezeu: „Nu m judeca pe mine care am gr it acestea”.

470. *Întrebare: Sînt unele lucruri indiferente, nici p c toase, nici folositoare, ca de pild neorînduiala din ora , sau pacea din el, sau buna lui prop ire, sau r zboaiele, sau alte de felul acesta. Oare e f r rost a vorbi despre acestea ?*

R spuns: Dac despre lucrurile bune e mai de folos t cerea, cu atît mai mult despre cele indiferente. Dar dac nu putem t cea, ci sîntem birui i de dorin a de a vorbi, s

643 Ne osîndim i mai mult cînd al ii devin împlinatorii celor spuse de noi, c ci dovede te prin aceasta c ele pot fi împlinite de oameni i c de i nou ne sînt mai cunoscute cele ce le gr im, nu le împlinim. R mînem exteriori celor gr ite de noi, iar prin aceasta mincino i. Ferice îns de cei ce nu se las influen a i de pilda de mincino i ce le-o d m, ci ap rînd puțin a de împlinire a cuvintelor chiar împotriva celor ce le rostesc ca mincino i, le împlinesc.

644 Cei ce gr esc cele bune f r s le împlineasc sînt de dou categorii: unii care de fapt nu se silesc s le împlineasc i prin aceasta î i atrag osînda; i al ii care chiar dac se silesc s le împlineasc , î i dau seama c nu le împlinesc în mod deplin i deci se socotesc osîndi i. Cel ce se socote te vrednic de osînd nu e atît de osîndit ca cel ce nu se socote te vrednic de ea.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nu z bovim în convorbirea despre ele, ca s nu c dem,
din multa vorbire, în cursa du manului ⁶⁴⁵.

471. *Întrebare: Fiindc de multe ori lucrurile
indiferente m duc la vorb rie, în care nu se poate ocoli
p catul, ce s fac ?*

R spuns: S inem m sura în felul acesta: de tim
c am vorbit odat , birui i de un gând, s ne oprim a doua
oar pe cât e cu putin ; de sîntem birui i i a doua oar ,
s ne preg tim s ne oprim a treia oar . i a a s ne
preg tim pentru oprirea dela toate convorbirile
urm toare. C ci de va ajunge num rul lor pîn la zece,
dac cineva a fost biruit în nou , dar s-a oprit dela una, a
ajuns mai bun decît cel ce a fost atras în toate cele zece.

472. *Întrebare: De m aflu cu unii care vorbesc
despre vre-un lucru trupesc sau duhovnicesc, ce s fac ?
S vorbesc sau nu ?*

R spuns : De ai ajuns la o întîlnire cu unii care
vorbesc despre vre-un lucru lumesc sau duhovnicesc, d -le p rereac zici itu ceva ce nu aduce nici-ov t mare
sufletului. Dar p streaz grija de a te feri de laudele lor.
Aceasta ca s nu fii socotit de ei t cut i s ai o greutate
din aceasta ⁶⁴⁶. Dar f cînd aceasta, ia seama ca vorbind
pu ine s nu osînde ti pe aceia, ca vorbind multe. C ci nu
tii dac cuvîntul unic pe care l-ai spus, nu te

645 De cîte ori n-am experiat c convorbirile ne-au f cut robi numai
demonilor în p catele ce le-am s vîr it în cursul lor, ci ne-au produs
i du mani v zu i, pentru c am spus vreun lucru ce n-a pl cut celor
de fa , sau celor absen i, c rora s-au comunicat?

646 Dac le dai impresia c taci cu voia, aceia te pot socoti mîndru i
c -ijigne ti. De smerenie ine s - i faci chiar smerenia neobservat .

împov reaz pe tine mai mult decât pe aceia multele lor cuvinte.

473. *Întrebare: De unde îmi vine faptul c vorbesc cu cineva despre un lucru cu tulburare i c , de i m c esc, cad iar i f r voie în aceia gre al ? M mai nec je te apoi lîncezeala (acedia).*

R spuns: Aceasta vine din a nu avea inima noastr în lucrare ⁶⁴⁷. De aceea c dem i în lîncezeala i în alte multe rele.

474. *Întrebare: Marele B trîn a spus c de simte cineva tulburare în gîndul s u, chiar pîn la a treia oar , aceasta vine dela cel r u. L mure te-mi aceasta.*

R spuns: De gînde ti s faci ceva i vezi o tulburare în gînd i, chemînd numele lui Dumnezeu chiar de trei ori, ea st rue, în elege c lucrul ce vrei s -l faci e dela cel r u i s nu-l faci ⁶⁴⁸. Iar dac , deabea dup ce ai hot rît s -l faci se na te o tulburare i gîndul e biruit de ea, nu i-e egal sa faci nici atunci ceeace ai hot rît ^{648b}. C ci nimic ce se face cu tulburare nu place lui Dumnezeu. Iar dac cineva se împotrive te tulbur rii ⁶⁴⁹,

⁶⁴⁷ Tulburarea pus în convorbire vine din a nu avea pomenirea lui Dumnezeu sau a lui Iisus în inim , din a nu fi concentrat în tine în vreme ce vorbe ti, sau în gîndul la p catele tale i la datoria de a te smeri. De aci vine pasiunea (tulburarea) pus în convorbire. Prea d m mult importan celor ce le spunem i nou ca i cînd de noi depinde ca s se cunoasc adev rul lor.

⁶⁴⁸ In elege c e un lucru ce sim i c -l faci cu pl cere, cu l comie, cu pasiune.

^{648b} In primul caz tulburarea apare chiar unit cu gîndul; în al doilea, ea apare, dup gînd.

⁶⁴⁹ Deci nu e luat cu totul în st pînire de ea.

nu trebuie s socoteasc lucrul numai decît v t m tor, ci s cerceteze de e bun sau r u. i de nu e bun, s renun e. Iar de vede c e bun, s -l fac , dispre uind tulburarea prin ajutorul lui Dumnezeu.

475. *Întrebare: Mi se întîmpl s intru în vorb cu cineva i dup ce am început convorbirea, se ive te, tulburarea. Ce s fac ? C ci m opresc ca s cercetez cuvîntul, s aflu, cum ai spus, de e bun sau r u, sînt dispre uit de cel ce m ascult , pentru c am t cut.*

R spuns: Denu- i este v dit c cuvîntule p c tos, trebuie s -l duci la cap t. Iar dup aceea s cercetezi de ai vorbit r u. i dac afli c da, î i vei pedepsi gîndul de-a fi vorbit osîndindu-te ca unul ce ai gr it r u, ca s nu mai faci aceasta. C ci s-a scris: „Fiule ai p c tuit, s nu o mai faci" (Sir. 21, 1). i de acum ia seama s cuge i dac cele ce se gr esc, se gr esc spre folos; i numai dup aceea prime te convorbirea. Iar dac -i este v dit c cuvîntul este p c tos, atunci sile te-te s tai cuvîntul chiar dac nu se ive te vre-o tulburare, fie f cîndu-te c ai uitat, fie mutînd cuvîntul la alt con inut mai de folos, ca s nu cazi în osînda legat de el ⁶⁵⁰.

476. *Întrebare: Ai spus, P rinte, c înainte de a începe convorbirea trebuie s -mî cercetez gîndul. Dar ce s fac cînd trebuin a cere s spun cuvîntul, sau cînd m aflu într-o convorbire, ca s nu par c m-am închis în t cere, ci c vreau s spun i eu ceva despre cele ce se*

⁶⁵⁰ Tulburarea e pricinuit de slava de art sau de p catul asociat de cuvîntul ce-l spui, sau cu fapta pe care o faci. De aceea unde e tulburare nu e Dumnezeu, sau sim i c nu e ti în stare de pace cu Dumnezeu. C ci Dumnezeu e izvorul p cii, pentru c vrea s -i in pe to i în unirea condi ionat de smerenia tuturor.

gr esc, mai ales cînd nu observ un p cat v dit în cuvînt, ci mi se pare c e bun, sau nici bun, nici r u ? Ce porunce ti s fac, odat ce nu am vreme s deosebesc bine de este în el vre-un p cat ?

R spuns: Dac cuvîntul pare bun, sau m car nici bun, nici r u, i trebuin a cere s -l spui, spune-l, afar de cazul c vezi c din cuvînt î i va veni o slav de art , sau c cei ce te aud te vor l uda în oarecare fel. În acest caz trebuie s convingi gîndul s nu primeasc slava de art . Dar dac vezi c e ti biruit de ea, î i e de folos mai degrab s taci, decît s te vateme.

477. *Întrebare:* *Mi-ai ar tat, P rinte, cum cele f cute cu tulburare sau din slav de art sînt dela draci. i mul umesc Domnului care m-a luminat prin înv tura voastr duhovniceasc i ne-a h r zît nou , celor p c to i, s cunoa tem prin sfin i calea vie ii. Dar te rog s m înve i i aceasta: ce este îndrept irea de sine?*

R spuns: Îndrept irea de sine este fapta care nu e vrednic de laud , fiindc t g due te p catul, cum o vedem la Adam, la Eva, la Cain i la cei asemenea. C ci p c tuind i vrînd s se îndrept easc pe ei, au t g duit p catul.⁶⁵¹

⁶⁵¹ Îndrept irii de sine Sf. Ap. Pavel îi opune îndrept irea prin Dumnezeu, care vine din credin a în El i nu din sine însu i. Dar a a tepta îndrept irea dela Dumnezeu i nu dela sine implic smerenia. i odat cu aceasta gîndul de a nu se socoti cineva pe sine îndrept it prin credin a lui. Îndrept irea în acest sens este o n dejde, nu o siguran plin de mîndrie. Cineva e îndrept it cînd nu se socote te înc îndrept it, nici m car de Dumnezeu, cum e cazul în luteranism. C ci se simte mereu p c tos.

478. *Întrebare:* Se întâmpl uneori c un gând nu numai c îmi aduce o tulburare, dar m împinge i s fac un lucru, sau s spun un cuvînt. Dar se întâmpl i aceea ca, dimpotriv , m împiedic s ispr vesc cuvîntul sau lucrul sau se opune cînd vreau s -l întrerup. Ce s fac atunci?

R spuns: Am spus înainte c în tot cuvîntul i lucrul trebuie cercetat de e bun sau nu. Aceasta s ne fac s dispre uim toate celelalte. C ci de e bun, f -l. Iar de nu e bun, nu-l face. Dar ca ceea ce e bun s nu se fac cu tulburare, trebuie cercetat gîndul ce te îndeamn , pentru care motiv vrea s faci aceasta. i dac vei cerceta cu frica lui Dumnezeu, nu te va l sa Dumnezeu s r t ce ti. C ci cum te-ar l sa cînd El însu i a jurat, zicînd: „Viu sînt Eu, zice Domnul, nu voesc moartea p c tosului, ci ca s se întoarc si s fie viu" (Ez. 18, 23)? Nu te va l sa mai ales cînd te vede cercetînd gîndul cu privire la mîntuirea sufletului i la întoarcerea spre el. Chiam deci în toate numele Lui.

479. *Întrebare:* Se întâmpl c uneori chem numele lui Dumnezeu i totu i îmi r mîne în gînd o greutate în privin a aceasta. De cîte ori trebuie deci s -L chem?

R spuns: Î i ajunge o dat sau de trei ori i mai mult nu. Iar dac greutatea r mîne, nesocote te-o. C ci e dela draci. Iar acesta o spun, cînd nimic nu te împiedic s gr e ti sau s faci lucrul, pentru c el e bun sau indiferent. Atunci ajunge s chemi numele lui Dumnezeu o dat sau cel mult de trei ori ⁶⁵².

⁶⁵² Numele lui Dumnezeu trebuie chemat neîncetat, dar ajunge i de trei ori pentru a gr i sau a face un anumit lucru bun sau indiferent.

480. *Întrebare:* Când voesc s spun un lucru bun sau s -l fac i, temîndu-m s nu se nasc în mine din pricina lui o tulburare ⁶⁵³ renun , oare fac bine, sau r u?

R spuns: Când avînd s faci sau s spui un lucru, te temi ca nu cumva s se mi te în tine din el o tulburare, i de aceea renun i, nu faci bine. C ci îi dai spatele vr j-ma ului (nu-l înfrun i) i nu scapi de tulburare. Fiîndc nu va înceta s -i nasc o tulburare din orice lucru i patima se va face i mai rea. Dar dac faci lucrul cu rug ciune i eu fric de Dumnezeu, ajutorul Lui va pune cap t tulbur rii ^{653b}.

481. *Întrebare* : Mi-ai spus, P rinte, c e bun t cerea. Pe de alt parte c dac m voi folosi de ea, voi p rea c fug i deci m vat m. Cum s în eleg acestea?

R spuns: Când îi t cerea din nevoia , atunci e bun . Când îns nu din pricina aceasta, ci temîndu-te de tulburare, e v t m toare ⁶⁵⁴

482. *Întrebare:* Fiîndc Dumnezeu l-a f cut pe om liber i nu-l sile te s fac ce e drept, spune-mi, P rinte, cum îl ajut pe cel c ruia i se face nedreptate? i cum s-

653 Tulburarea de care zice c se poate na te de cîte ori e pe cale de a spune sau de a face un lucru bun, e slava de art .

653b Când nu vrei s spui sau s faci un lucru de frica ispitei, spune sau împline te mai bine acest lucru cu rug ciune i cu frica de Dumnezeu, decît s -l evi i din teama de slav de art .

654 Fiecare fapt poate fi bun sau rea. Depinde de împrejur ri, de motive etc. Hot rîrea de a o face sau nu trebuie luat cu drept socoteal . Când taci ca s faci un efort de cre tere spiritual , e bine. Dar cînd taci de teama slavei de arte, nefolosindu-l pe cineva, nu e bine.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

a zis: „Domnul risipe te gîndurile popoarelor i lap d sfaturile st pînitorilor” (Ps. 32,10)? i roag -te pentru mine s m izb vasc de necredin a diavoleasc i s pre uiesc înv tura voastr duhovniceasc .

R spuns: Dumnezeu nu sile te pe om s fac ceeace e drept, din pricina libert ii. Dar dac cîndva e nedrept it i e vrednic s fie izb vit de nedreptate, Dumnezeu împiedic pe cel ce-i face nedreptate i nu-i socote te aceasta spre dreptate, pentru reaua lui hot rîre i pentru c a ales s fac nedreptate⁶⁵⁵. A a Chaldeii au nedrept it pe vei din jurul lui Azaria, aruncîndu-i în cuptorul de foc, dar fiindc ace tia erau vrednici s fie izb vi i, Dumnezeu i-a cru at i a împiedicat focul s -i nedrept easc , îns nu punem dreptatea ce li s-a f cut acestora pe seama Chaldeilor, odat ce voia lor era rea, ci pe seama lui Dumnezeu care a risipit sfaturile popoarelor, pentru cei ce se tem de El. C ci chiar dac se împiedic r ul pentru cei buni, dar cei nedrep i î i iau cu dreptate plata pentru r ut ile nedrept ilor. Ia seama s nu te

⁶⁵⁵ Dumnezeu nu sile te pe om s fac binele, pentru c îi respect libertatea ce i-a dat-o; pentru c nu l-a f cut ca pe un obiect. Dar îl pedepse te cînd folose te r u libertatea, sau îl face s suferi ca s se îndrepteze în folosirea bun a libert ii. De aceea îl las mult vreme s fac nedrept i, dar îi ajut într-un anumit fel pe cei nedrept i i de el, dîndu-le alte satisfac ii, sau izb vindu-i de nedreptate, dar numai dac sînt vrednici. i altfel cei ce-i nedrept esc slujesc ca unelte pentru pedepsire i deci, poate, i pentru îndreptarea lor. Oamenii î i fac astfel prin reaua folosire a libert ii i r u unii altora, dar se i ajut chiar prin aceasta s se îndrepteze dac vreau. C ci nu Dumnezeu însu i îi pedepse te i îi îndrepteaz prin pedepse, ci se folose te de ei însu i. Adic se folose te nu numai de libertatea lor bine folosit , ci i de cea r u folosit , într-un fel Dumnezeu limiteaz r ul prin el însu i, în iad îns nu va mai veni în nici unii nici-un bine, r ul va fi f r sfîr it.

r t ce ti dela adev rul la care te conduce Dumnezeuul slavei prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

483. *Întrebare:* *Unfrate care lucra împreun cu altul a fost lovit de acela prin lucrarea diavolului. i tulburat din aceast pricin , voia s se despart de împreuna lucrare cu el i a întrebat pe marele B trîn despre aceasta.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, despre ceeace m-ai întrebat, îi spun s nu te tulburi ca s faci ceva cu tulburare, mai ales în privin a unui om tulburat el însu i de gânduri i de pisma diavolului, precum ai fost i tu ispitit i înfuriat în acele clipe, de gânduri. C ci dac îi aduci aminte cum ai p timit i tu atunci, nu vei dispre ui pe fratele t u pentru ispita suferit de el. C ci mul i îmboln vi i, prin îngr m direa sîngelui la creier, de o aprig fierbin eal , gîndesc i vorbesc orice f r s tie; ba i înjur persoane s n toase care le slujesc. C ci îi st pîne te boala, cum s-a întîmplat i acum. i dac îi spune cineva unui astfel de bolnav de doctor, nu prime te doctoria. C ci nu tie ce-i este de folos. El ia ca nebunie cele ce i se spun de c tre cineva i înjurînd i mîniindu-se i cerînd mînc ri v t m toare, sau folositoare, nu tie ce face. A a e cu cel ispitit. Chiar dac - i pierde sufletul, nu tie. Chiar dac înjur i dispre ue te pe sfin ii ce p timesc împreun cu el pentru sufletul lui, nu tie. C ci el s-a învîrto at în boala ce-i vine dela vr jma ul, care mereu îi întoarce lucrurile pe dos, pîn ce-l face s t g duiasc i pe Dumnezeu însu i. A a i în cazul acesta. Dar tiind aceasta, Dumnezeu nu ne las din iconomie, s fim ispiti i, ca s ne ar t m Lui proba i, purtînd pe aproapele în vremea neputin ei lui sim ite i spirituale. C ci s-a spus: „Purta i-v greut ile unii altora

i a a ve i împlini legea lui Dumnezeu" (Gal. 6, 2). Deci dac vrea s ajute cineva pe un bolnav, aceasta nu const în a face voia lui i în a-i da cele ce-l vat m , ci în a purta înjur turile lui i în a avea grije s nu-i dea ceva v t m tor⁶⁵⁶. Deci a a trebue f cut i acum. Nu în a face voia celui bolnav const grija de el, ci în a te ruga pentru el. i dac nu e ti în stare, roag pe cei ce pot, ca s cear lui Dumnezeu s -l izb veasc pe el de ispita ce-i vine dela vr jma ul. i f când a a, vei fi ca Marta i Maria, surorile lui Laz r, care L-au rugat pe Domnul s -l învie pe fratele lor. i de va face cineva aceasta, s nu cugete ceva mare despre sine. Pentru c el face pentru acela ceeace fac al ii pentru el⁶⁵⁷. „C ci cu ce m sur va m sura cineva, cu aceea i se va m sura" (Lc. 6, 38)⁶⁵⁸. i

⁶⁵⁶ S prime ti batjocurile celui ce bolnav fiind îi cere lucruri care-l vat m i s nu-i r spunzi la fel, c ci aceasta îl înboln ve te i mai mult. S fii blînd cu el, dar s nu-i împline ti poftele necuvenite, f când voia lui cea rea.

⁶⁵⁷ To i avem nevoie s fim suporta i de al ii. De aceea nu e cazul s socotim c facem un lucru mare când îl suport m pe altul i ne rug m pentru el. Nu te mîndri când ai f cut bine altora, c ci i ie i-a f cut Dumnezeu bine prin al ii, iar tu tot prin Dumnezeu l-ai f cut acelora. Dar nu te mîndri nici când ai suferit ceva dela al ii, c ci i Domnul a suferit dela al ii i prin aceasta a voit s -i t m duiasc . Deci El este Cel ce sufer i în tine. Când suferi tu dela altul f r s r spunzi la fel, ca s -l vindece prin tine. Domnul se folose te de noi când ne facem bine i tot El sufer când suferim f r ripost unii dela al ii, ca s ne vindec m. Domnul cerului i al p mîntului suferind b t ile altora, f r s r spund la fel, a ar tat c adev rata m rire const în a suporta loviturile altora, ca aceia s fie vindeca i prin pilda acestei supreme iubiri. Noi de obicei facem altfel: cu cît sîntem mai mari, cu atît suferim loviturile altora mai pu in. Aceasta arat c ceeace socotim noi ca m rire, nu e m rire adev rat , pentru c nu poate vindeca.

⁶⁵⁸ Când faci un bine altuia, nu faci decît s te achi i de binele ce i-au f cut al ii. Iar cel ce face bine prin oameni e Dumnezeu. El vrea s ne prind prin aceasta ca agen i activi în circuitul binelui dintre noi.

nu socoti c dac ai fost lovit de un altul, ai suferit mare lucru. C ci însu i Domnul cerului i al p mîntului a fost lovit. i toate cele urm toare. Nu te las clintit ca s te mu i din locul t u i s te despar i de fratele t u. C ci aceasta nu e dup Dumnezeu, ci plinirea voii diavolului. Iar dac faci aceasta, tot nu vei avea odihn , ci- i va fi i mai r u. C ci din r u nu iese nici-un bine. Iar aceasta este nesupunere i necumin enie. „C ci unde este ceart i zavistie, acolo e neorînduial i tot lucrul r u.” (Iac. 3, 16). Nimenea nu se t m due te prin acestea în veac. Ci numai cel ce- i taie voia sa i lupt s nu iscodeasc pe aproapele, nici s spun vreodat : „Ce este aceasta sau aceia?” Iar cel ce zice: „ i eu o vreau aceasta”, se face fiu al diavolului i str în de Dumnezeu. C ci e v dit c vrea s fac voia sa i nu pe a lui Dumnezeu ⁶⁵⁹. Îmb rb teaz -te, frate, i Dumnezeu te va acoperi. i roag -te din tot sufletul pentru fratele t u i iube te-l pe el în Hristos Iisus, Domnul nostru. C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

484. *Cerere: Unfrate a cerut aceluia mare B trîn s se roage pentru el, zicînd: iart -m c te stingheresc*

C ci numai angajîndu-ne i pe noi în binele ce voe te s se fac , ne facem i noi buni.

⁶⁵⁹ A- i face cineva voia sa e a face voia diavolului i a deveni fiul lui. C ci o voie proprie care nu e una cu voia lui Dumnezeu, e una cu voia diavolului. Propriu zis voia adev rat a omului coincide cu voia lui Dumnezeu. Prin voia aceasta omul d rîm zidul între sine i Dumnezeu. Voia sa dimpotriv îl dezbin de Dumnezeu i de ceilal i. Voia adev rat a omului este cea care-l une te cu Dumnezeu i cu semenii. C ci Dumnezeu i-a f cut pe to i pentru unirea cu Sine i în Sine. Aceasta e voia cea puternic a omului: a nu- i l sa voia tîrît de patimile egoiste, care-l desparte de Dumnezeu i-l închide în egoismul s u.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

atîta. Dar cred în Dumnezeu, c prin rug ciunile tale m voi înt ri i nu te voi mai stingheri atîta.

R spunsul lui Varsanufie: To i cî i sînt fii ai lui Dumnezeu, sînt, f r îndoial , i mo tenitori ai bun t ii, ai r bd rii, ai îndur rii, ai iubirii de oameni i ai iubirii Lui. C ci dac sînt fii ai lui Dumnezeu, sînt i dumnezei ^{659b}. i de e Dumnezeu lumin , sînt i ei lumin tori. Deci dac Dumnezeu e stingherit i îngreunat cînd e rugat, aceasta se întîmpl i cu ei. Iar dac nefiind rugat, Dumnezeu se întristeaz , iar fiind rugat se bucur , aceasta se întîmpl i cu ei ⁶⁶⁰. „Iube te pe aproapele t u

659b Sînt st pîni pe ei în i i, nerobi i patimilor, sînt liberi, în aceasta se întîlnesc cu Dumnezeu într-o unic libertate a iubirii. Ei sînt atunci i buni, c ci numai cei slabi sînt tem tori de al ii, deci r i. Ei nu respir în l rgimea iubirii netem toare a lui Dumnezeu. Undeva trebuie s fie o astfel de în l ime ridicat peste toate cele supuse legilor i peste cei ce cad sub robia patimilor. Numai prin acea realitate personal , liber de toate servitu ile posibile, pot s se ridice i oamenii la libertate.

660 Des vîr irea lui Dumnezeu s-a ar tat în faptul de a- i fi dat pe Fiul S u întrupat la moarte pentru noi. Iar des vîr irea Fiului întrupat s-a ar tat în a- i fi dat via a Sa omeneasc pentru noi. Intr-un fel dac Dumnezeu continu s fie des vîr it, El trebuie s continue a suferi pentru noi, a fi în stare de jertf pentru noi. Iar noi, dac vrem s fim des vîr i i ca El, trebuie s facem la fel. Deaceea primim în noi starea de jertf . Prin jertf ie i din închisoarea proprie i deschizi poarta altora. Jertfa înseamn l rgirea în iubire, cucerirea adev rat a altora. Des vîr irea const în puterea de a cuceri pe to i, l sîndu-i liberi, f cîndu-i i pe ei posesorii tuturor bunurilor tale. Prin rug ciune îi ar t m la fel lui Dumnezeu c ne deschidem i noi Lui. Iar prin rug ciunile adresate sfin ilor le ar t m aceasta sfin ilor. Prin rug ciuni contribuim i noi la opera unific rii între noi voit de Dumnezeu.

i pentru Dumnezeu e o bucurie s -L rogi, c ci prin aceasta î i ar i încrederea i iubirea de fiu i Dumnezeu te prime te cu iubire. C ci este El însu i ca Treime iubire. i a se arat i în fapta crea iei i în grija Lui de crea ie.

ca pe tine însuși", zice Vechiul Testament (Lev. 19, 18). Iar cel Nou, arându-ne desvârșirea, zice „să ne punem sufletul unii pentru alii", așa cum Cel desvârșit este Fiul lui Dumnezeu i-a dat viaa Sa pentru noi (Io. 3, 16).

Deci când sfinții sînt rugați, se bucură, ca unii ce sînt desvârșiți, precum și Tatăl lor desvârșit este⁶⁶¹. Cere-ile deci lor în vor da frăgureț. Căci nu sînt moleși și trîndavi ca mine. Ei ruga în-vasă fiu în eu printre ei. Ei voi ruga pe Dumnezeu să împlinească cererile voastre, mai întîi puterea de sus și iubirea faa de El; și să vă sprijinească în frica Lui⁶⁶² și în credința inimilor voastre. Rămîne și deci neîndoelnici, așteptînd mila Lui. Ei El „va face mai mult decît prisositoare cele ce le cere și le pricepem noi" (Ef. 3, 20). Căci a Lui este slava în veci. Amin.

485. Întrebare : *Un frate a întrebat pe Ava mîin stîrîi în care se aflau sfinții Bîrîni, și-i dea o chilie apropiat și Ava a binevoit și-i dea. Între timp a înfîlnit un monach, care l-a rugat să locuiască într-o chilie lîng el. Fratele a răspuns că nu poate face această frăvoia Bîrînilor și a Avei care a hotărît și-i dea această chilie. Ei venînd l-a întrebat pe cel lalt Bîrîn, ce trebuie să fac ?*

Răspunsul lui Ioan: Frate, Domnul nostru ne-a poruncit să avem pe alii mai presus de noi (Filip. 2, 3)

⁶⁶¹ Iubirea nu obosește, ci crește practicîndu-se. Numai prin ea crește omul duhovnicește cu adevărat.

⁶⁶² Frica de Dumnezeu nu-i o slăbiciune, ca frica de oameni, ci tîrîie faa de oameni, capacitate de a-și dăruia pînă în viaa pentru Dumnezeu. Ea te sprijină prin siguranța vieții netrecătoare în Dumnezeu. Cel sprijinit în frica de Dumnezeu, nu tremură de oameni și de lume, căci nu se sprijină pe trestia unei vieți care vezi cum se clatină înaintea învețire.

⁶⁶³. Dac deci pentru dragostea ce-o avem dup Dumnezeu pentru tine, i-am spus s locue ti lâng noi, i-amar tat cu fapta c noi sîntem mai presus de fratele. Dar dac - i spunem din nou: „R mîi lâng acela" iubirea ta poate socote te c te respingem dela noi ca neavînd dragoste fa de tine. Dar tu judec vecin tatea locurilor i folosul sufletului t u din ele i ine seama de cuvîntul Apostolului: „Probîndu-le toate, ine i ce este bine" (I Tes. 5,21). Acestea le-am gr it din dragostea cea dup Dumnezeu. Iart -m , fratele meu, pentru Domnul.

486. *Întrebare c tre marele B trîn: Un monach oarecare ce locuia într-o chilie str in , i-a cl dit lui o chilie în apropiere. i venind la el un frate ce avea nevoie de o chilie, l-a îndemnat pe acela s locuiasc în chilia cl dit de el. Dar acela ceru s i se d ruiasc acea chilie cu contract. i s-a învoit s i-o d ruiasc dac vor îng dui B trînii aceasta. Dar cu condi ia c el s scoat , din fîntina de lâng ea în fiecare s pt mîn dou ulcioare de ap . i l-a întrebat pe, marele B trîn despre aceasta.*

R spunsul lui Varsanufie: Aceasta nu se potrive te c lug rilor. C ci de voi i s face i contract între voi, ve i ajunge poate i la judecat , ceeace nu e fapta iubirii. Deci fratele s locuiasc în chilie f r contract. Iar de va voi st pînul chiliei cîndva s -l scoat , acela s ias cu smerenie, f r împotrivire. Iar dac st pînul chiliei va veni s - i umple cele dou ulcioare cu ap i cel care locue te în chilie nu-i va îng dui, s nu se tulbure, ci s -i

⁶⁶³ De aci urmeaz c trebuie s avem grija de al ii mai mult decît de noi, s -i pre uim mai mult ca pe noi. Numai a a se poate explica porunca de a ne jertfi pentru al ii cum s-a jertfit i Hristos (I Io. 3,16).

fac metanie i s - i duc ulciorul gol, spunându-i: „Iart - m frate, pentru Domnul, c te-am sup rat, i roag -te pentru mine". i s ia seama s nu se tulbure dup aceea de mînie. i pentru smerenia lui, î l va ap ra Dumnezeu i pe fratele lui de du m nia dela diavolul i va fi împins s alerge dup el i s -i pun metanie i a a se va încovoia i-i va umplea ulciorul, sau î l va i purta împreun cu el. i a a dragostea lui Dumnezeu îi va acoperi pe amîndoi i-i va mîntui pe ei iubitorul de oameni Dumnezeu.

487. *Întrebare:* *Chilia are nevoie de repara ii. Oare trebue s cheltuiasc pentru ele cel ce locue te în ea chiar dac nu este a lui, ci se a teapt s ias din ea dela o zi la alta ?*

R spuns: Dac cineva se gînde te, c toate cîte le are sînt ale lui Dumnezeu i comune tuturor celor credincio i, i c nimeni n-are ceva al s u, nu trebue s cugete a a. C ci aceasta ine de un cuget trupesc. Pentru c chiar dac a apucat s cheltuiasc ceva i nu va r mînea acolo, alt frate avînd odihn din partea aceasta, va binecuvînta mereu pe cel ce a cheltuit i s-a ostenit în acest loc. C ci dac socotim cu adev rat cele spuse: „Cu m sura eu care m sori, i se va m sura" (Lc. 6, 38) i: „Va r spl ti fiec -ruia dup faptele lui" (Ps. 61, 31) i iar i: „S - i dea ie dup inima ta" (Ps. 19, 5), nu-l va l sa pe acela s se apropie în zadar, ci va striga mereu c tre el: „Nu te voi l sa, nici nu te voi trece cu vederea" (Iisus Navi 1,5).

488. *Întrebare :* *Un frate a întrebat pe acela mare B trîn: „Iart -m , st pîne P rinte, c î ndr znesc s vorbesc: V d pe Domnul Ava c iube te pe unul mai mult decît pe mine i gîndul acesta m sup r ., optindu-mi c vrea s plac unor oameni. C ci orice cer unii, le*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

d , iar mie nu-mi d . Odat am cerut ofereastr i n-a f cut-o. i alt dat pu in var i nu mi-a dat. Iar altora le-a dat. Oare de ce face aceasta? Si ce s r spund gîndului?

R spunsul lui Varsanufie: Frate, e nevoe de r bdare. C ci a spus Domnul: „Întru r bdarea voastr ve i cî tiga sufletele voastre" (Lc. 21, 19); iar Apostolul: „Ave i nevoe de r bdare" (Evr. 10, 36). Dac Dumnezeu a voit s te încerce de po i r bda ceva, tu te ar i neavînd r bdare. Cî i ani ai vie uit astfel în chilie i n-ai spus nimic. Iar v zînd pe altul f cînd ceva, îndat te aprinzi ca de foc. Pentru ce n-ai spus gîndului: „Am stat a a tot timpul, nu voi mai r bda pu ine zile?". Dac - i spune gîndul: „ i de ce a f cut altora?", r spunde-i: „Acea sînt sfin i, iar eu sînt nevrednic i vrednic de tot necazul". Dac îl socote ti pe Ava al t u c utînd la fa , f r s fie a a, î i pierzi sufletul ^{663 b}. Iar de caut la fa , nu vei da tu r spuns pentru el, ci el va da pentru tine. Iar cel ce cere un lucru, trebuie s cerceteze vremea i împrejur rile i putin a de a se folosi de el. i atunci va afla de ce nu i se d ceea ce vrea. Iar de nu afl , nu trebuie s învinov easc pe al ii, ci pe sine însu i, zicînd: „Eu sînt cel nevrednic." i vei afla ie ire din acel gînd, frate. Aceasta este calea celor ce voesc s se mîntuiasc i s vie uiasc dup Dumnezeu.

489. Un b trîn dintre p rin i locuia în mîn stirea în care se aflau sfin ii B trîni. i întrebat fiind de slujitorul

^{663 b} „A- i pierde cineva sufletul" înseamn i a nu mai avea „suflet", a deveni om „f r suflet". Aceasta înseamn a deveni nesim it i s lbatic ca o fiar . Dar aceasta e un chin al omului i pentru el i pentru al ii. Acest om nu mai tie de sine, se înstr ineaz de sine, se alieneaz . A a se pierde sufletul în iad.

lui: „Ce voe ti s - i fac de mîncare?”, a r spus cu mînie: „F ce vrei". i s-a sup ratfratele, ne tiind ce s fac . i a întrebat pe marele B trîn: „Oare face bine zicînd a a, sau nu"

i a R spus : Nu-mi este mie îng duit s osîndesc pe cineva. C ci fiecare î i poart povara lui. Dar precum mi se pare, un astfel de r spus pricinue te sup rare aproapelui, chiar dac îl d pentru nevoîn . B trînul trebuia mai de grab s spun fratelui cu smerenie: „Acest lucru mi-ar pl cea azi". i chiar dac fratele l-ar face f r gust i i l-ar servi r u, trebue s -i mul umeasc . C ci fie c fratele face lucrul bine, fie r u, dac acela se sup r cu mînie, acesta e un lucru mai r u decît toate patimile. Fiindc el se mînie f r judecat i aceasta nu este din cuno tin a lui Dumnezeu, ci mai de grab din lucrare diavoleasc . Totu i cel ce sluje te, trebue s fie cu îndelung r bdare. C ci tot cel ce poart pe fratele s u cu frica lui Dumnezeu, are pe Duhul lui Dumnezeu odihnind asupra lui⁶⁶⁴.

490. Acela frate, fiind cinstit i mîngîiat dup frica lui Dumnezeu de Ava i de fr ia mîn stirii, nu s-a sim it t - m duit, ci nec jîndu-se mai mult i socotindu-se nemîngîiat dup cuviîn , a plecat pe ascuns. Iar ei cunoscînd dup aceea unde vie ue te, au voit s mearg la el i s -l roage s se întoarc la ei, c ci au auzit c e nec jit. i l-au întrebat pe marele B trîn, spunînd i cele

⁶⁶⁴ A suporta pe fratele care te nec je te e singurul mijloc de a-l potoli. A fi tare în acest sens e singurul mijloc de a-i comunica putere. Duhul care se odihne te asupra Fiului, se odihne te i asupra celor ce se alipesc de Fiul, dîndu-le odihna prin mîngîierea adus dela Tat l. i El se extinde cu odihna Lui, unit cu mîngîierea ce o produce în noi, i asupra fratelui agitat, c ci e Duhul care ne înfr e te cu Fiul.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ale Apostolului: „Ca nu cumva din prea mare întristare s fie cople it acesta” (II Cor. 2, 7).

R spuns: Apostolul a spus aceasta, pentru c l-a predat pe acela satanei (I Cor. 5, 5). i acela avea motiv sa se întristeze, fiind scos din comunitate. De aceea v zîndu-l poc indu-se, a spus „s se înt reasc fa de el dragostea” (II Cor. 2, 8). Deci dac ti i c voi l-a i alungat, trebuie s merge i s -i pune i metanie ca s vin înapoi. Dar dac a plecat din voia lui, chiar dac ve i merge la el, pentru Dumnezeu, voin a de a se îndrept i pe sine va veni din nou asupra lui. C ci el va fi gata s se lase din nou prad sup r rii. i orice prilej i s-ar ivi, va spune mereu: „Am fost afar i am fost silit s m întorc”. Deci l sa i-l s fie fr mîntat pu in de gînduri, ca s -i par r u c a plecat. C ci de va fi nec jit cu trupul, se va folosi cu duhul. Se va t ia astfel dela el mîndria i pornirea de a se îndrept i pe sine, v zîndu-se pe sine în necazuri multe. i atunci î i va aduce aminte de odihna din mîn stare. i se va întoarce cu smerenie i în loc de nemul umire, va ar ta mul umire.

491. *Întrebare:* Pentru ce, p rîndu-i r u, îi este ru ine s se întoarc ?

R spuns : Dac el se c e te i prime te s se învinov easc , zicînd: „Eu sînt vinovat pentru toate”, Dumnezeu cel ce a zis prin proorocul: „Spune tu întîi f r delegile tale, ca s fii îndrept it” (Is. 43, 26)⁶⁶⁵, vede c inima lui s-a îmblînzit i îl va c l uzi în frica Sa spre

⁶⁶⁵ Dumnezeu îndrept e te pe cel ce se c e te, pentru c acesta nu se îndrept e te singur pe sine.

folosul lui ⁶⁶⁶. C ci zice: „Va c l uzi pe cei blînzi în judecat ⁶⁶⁷. Va înv a pe cei drep i c ile Lui" (Ps. 24, 9).

i dac se va folosi mai mult în locul unde a fost întîi, Domnul va îndemna inima lui s se întoarc acolo cu smerenie.

492. *Un frate care slujise ca osta în lume, a intrat în mîn stire i l-a întrebat pe acela mare B trîn dac se poate poc i.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, Dumnezeu nu lap d pe nimenea, ci pe to i îi cheam la poc in . Deci cel ce vine la El, trebuie s se apropie din toat inima i s samene cu n dejdea de a secera. i s se a tepte la ispite pîn la ultima r suflare.

493. *Întrebare : Dar acum îl ajut Dumnezeu?*

R spuns: Fiule, stadionul s-a deschis. i cel ce voe te s se mîntuiasc , aude pe Iisus zicînd c tre el: „Veni i la Mine to i cei osteni i i împov ra i i Eu va voi odihni pe voi. Înv a i dela Mine c sînt blînd i smerit cu inima i ve i afla odihna sufletelor voastre. C ci jugul Meu este blînd i sarcina Mea u oar " (Mt. 11,28-30). Gînde te-te la ceeace auzi: „Blînd i smerit", ca s înv -

⁶⁶⁶ Inima celui ce se c e te, se îmblînze te, se înmoae, î i pierde învîrto area care-l închide ca o crust în el însu i; el scap de închisoarea mîndriei, intr în comunicare cu Dumnezeu, izvorul vie ii i al bucuriei. Împ r ia lui Dumnezeu este împ r ia Celor ce comunic din iubire, de aceea este împ r ia unit ii, a omenescului adev rat, restabilit în Treimea deplinei comuniuni între Persoanele supreme.

⁶⁶⁷ Cei blînzi sînt cei ce se folosesc de dreapta judecat . Ei cunosc sl biciunile oamenilor. Ei în o cump na în judecat , inînd seama de toate.

m i noi acestea de la El. Cel ce vine la Dumnezeu nu trebuie s se descurajeze i s se team . Altfel nu va pune niciodat început c ii lui. C ci Dumnezeu ia aminte la inima lui i la inten ia voii lui. i cunoa te sl biciunea omului, c nu poate izbuti nimic dela sine. Ci El este totul i El d celui vrednic putere, s lucreze cu putere⁶⁶⁸. C ci dac Dumnezeu nu d putere celui tare, unde s-ar afla nenorocitul de om? Dac nu d în elepciune celui în elept i schimb inima lui, în elepciunea aceluia ar fi ca a unui prost i nebun. S ne apropiem deci cu încredere de El, cunoscînd c El este Cel ce ne d nou putere în lupt . Tu preg te te- i sufletul i nu numai spre a lupta, ci i spre a te încununa. Domnul s -i stea în ajutor cu voia Lui prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

494. *Cererea aceluia c tre acela B trîn: Gîndurile mele î i închipuesc lumea, a î îndu-m s m întorc la ea. F mil cu mine ca s fiu acoperit prin rug ciunile voastre. C ci aflîndu-m înc în acelea i p cate, m-am rugat lui Dumnezeu s m învredniceasc de acoper mîntul vostru* ⁶⁶⁹.

⁶⁶⁸ Puterea lui Dumnezeu devine puterea omului, dar r mîne i a lui Dumnezeu. Dumnezeu îl face pe om tare.

⁶⁶⁹ Cînd era în lume l-a rugat pe Dumnezeu s -l aduc sub acoper mîntul lui Varsanufie. Acum cere lui Varsanufie s se roage s fie acoperit de Dumnezeu. Ne rug m lui Dumnezeu s ne pun sub acoper mîntul rug ciunilor unui om duhovnicesc pe care Dumnezeu îl asculta. Iar aceluia îi cerem rug ciunile lui prin care Dumnezeu ne ia sub acoper mîntul Lui. Dumnezeu ne ajut s g sim pe omul care s ne ajute s dobîndim ajutorul Lui. Dumnezeu vrea s ne sus inem unii pe al ii în urcu ul spre El, s ne bucur m împreun de via a Lui rînduit tuturor. El vrea nu numai s fac fiecare i ceva personal spre a se înt ri, ci i ceva pentru al ii i anume unul s cear altuia rug ciunile pentru a cî tîga smerenie i altul s se roage pentru acela ca s înving i el însu i egoismul s u i s se înt reasc i acela prin aceasta.

R spunsul lui Varsanufie: Fiule prea iubit, îmb rb teaz -te în Domnul. Dumnezeu te-a chemat; nu te descuraja, ci îndr zne te, începutul lucr rii după Dumnezeu cere r zboae. Dar Dumnezeu înfrînge pe du mani. Oastea lumii e întunericul; i mo tenirea ei, chinurile ve nice. Iar oastea lui Dumnezeu e lumina; i mo tenirea ei, via a ve nic . Pip e întîi cele dou p r i i apoi alege-o pe care o voe ti. i va veni la tine un glas puternic i va trezi inima ta înc rece. i inima te va face s alergi repede, precum trebuie. S nu te însp imîn i. C ci este cine s te c l uzeasc spre St pînul.

495. *Cererea aceluia c tre acela mare B trîn:*
Sup rarea r zboiului pornit acum asupra mea vine dela mine. Ai mil de mine, St pîne, ca rug ciunile tale s -i pun cap t. C ci am pierdut ceea ce aveam, înfîlnindu-m cu fra îi mei cei după trup care au venit la mine. Fiindc p strez în închipuire înfîlnirea cu ei. i-mi pare c m află înc cu ei. Ajut neputin ei mele i fricii de a m ine pe calea mîntuirii. C ci nu tiu cum s m rog lui Dumnezeu care m-a chemat, după ce am c utat s -L nesocotesc i am uitat într-un ceas toate binefacerile Lui. Pentru aceea te rog, ai mil de mine, c mult am p c tuit. i r zboaele n scute din sl biciunea i neputin a credin ei mele, nu se dep rteaz dela mine. i spune-mi dac e îng duit i de folos s -i opresc pe ai mei s vin la mine, ca s nu-mi aduc ispitele fermec toare ale lumii. C ci ti i c inima mea fiind înc rece, dac ei vin îmi aduc tulburare i m împing pe calea r zboiului. Ieri s-au dep rtat pu in gîndurile acestea dela mine, prin acoper mîntul vostru. Dar azi cînd am ezut pu in singur, ca s înv un psalm, s-au n pustiit a a de tare asupra mea c am asudat de descurajare. De aceea te rog, nu m l sa pe seama vr jma ilor mei, ci sprijin cu

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*puterea ta neputin a mea i alung -i c destul s-au
înmul it asupra mea. i tu vezi inima mea, c nu port cu
pl cere r zboaele. Nu m l sa s fiu biruit pentru
sl biciunea mea i s cunosc r utatea lor i s cad iar i
în cursele lor, în care am fost prins înainte de a alerga la
voi. Iart -m i te roag pentru mine, P rinte sfinte !*

*R spunsul lui Varsanufie: Iubite frate, St pînul
nostru Dumnezeu are o carte în care se scriu cei ce vin
s -I slujeasc Lui cu sinceritate, în ea se scrie i zestrea
lor adunat de la ziua cea dintîi ⁶⁷⁰. L-am ruga pe „Cel ce
nu voe te moartea p c tosului, ci s se întoarc i s fie
viu" (Ez. 18, 23), s -i rînduiasc un loc între cei ce se
mîntuesc. i s-a miluit i te-a rînduit i pe tine împreun
cu mine „Cel ce voe te ca to i oamenii s se mîntuiasc i
la cuno tin a adev rului s vin " (I Tim. 2, 4). Deci ai
luat darul. Atîrn de tine s fii scris în această carte, sau
nu ⁶⁷¹. Dac tu voe ti, î i ajut Cel ce a zis: „De ve i voi
i m ve i asculta, ve i mânca bun t ile p mîntului" (Is.
1, 19). Iat i-am spus, ia seama s nu cazi dintr-o astfel de
oaste, ca nu cumva s te îmboln ve ti de o boal de
nevindecat. C ci c zînd în ea, nu te vei folosi nici în
lume. Domnul s te acopere fa de cel r u i s te mîn-*

⁶⁷⁰ Poetul Octavian Goga a redat această idee r mas în tradi ia
poporului român prin urm toarele cnvinte: „Dragi copii din ara asta
/ V mira i voi cum se poate /, Mo Cr ciun din cer de-acolo / De le
tie toate, toate /. Iat cum, v spune mo ul /, Colo sus, în tind are /,
Pe genunchi o carte mare / Cu condei de-argint el scrie /, Ce copil i
ce purtare /, i de-acolo tie Mo ul /, C -i iret nevoie mare"

⁶⁷¹ Omul prime te darul sau puterea dela Dumnezeu de a se apropia
tot mai mult de el. Dar r mîne în seama libert ii lui s desvolte acest
dar, sau nu. Dumnezeu scrie pe tot cel ce se boteaz , în cartea
mîntuirii. Dar de pînd de fiecare ca Dumnezeu scrie îndreptul lui
faptele care-l fac vrednic s ajung la El, sau nu.

tuiasc în via a ve nic . Amin. Fiule „las pe mor i s - i îngroape mor ii lor" (Lc. 9, 60). i vei vedea cum se sl ve te Domnul în sfatul sfin ilor⁶⁷².

496. *Cererea aceluia i c tre acela mare B trîn: Ava, ai mil de mine pentru Domnul, c ci când m odihnesc de unul singur se ivesc n lucirile. Dar m tulbur i când vin vreunii la mine, încît chiar de m a ez s m culc sînt st pînit de ele i nu pot s m odihnesc. i fiind fricos din fire, r zboiul se sîrne te i mai mult i nu-mi îng duie s adorm decît pu în. i, cum am spus, tulburat i cu fric . Din pricina aceasta simt i o sl biciune în trup i aproape c nu m pot mi ca. Deci tu, st pîne, tii ce-mi este defolos. Ajut -m bunule P rinte. Iart -m pe mine, p c tosul i bolnavul.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, trebuie s sl vim pe Dumnezeu pentru c ne arat cum se adevere te Scriptura. C ci zice: „Credincios este Dumnezeu care nu v va l sa pe voi s fi i ispiti i peste putere" (I Cor. 10, 16). Deci te las s te nevoe ti dup puterea ta. Iar pe cei mari îi cearc dup puterea lor prin ispite mari. i ei se bucur . C ci ispita duce pe om la sporire. Fiindc unde se ive te un bine, se ive te i r zboiul. Nu te teme deci de ispite. Ci te bucur , c ci te duc spre sporire. Dispre uie te ispita i Dumnezeu te va ajuta i te va acoperi⁶⁷³ .

⁶⁷² C lug rul de se întoarce în lume nu mai e nici acolo omul potrivit. S stea între c lug ri i va vedea cum se pream re te Dumnezeu între ei prin vie uirea i rug ciunile lor.

⁶⁷³ Ispita e dat ca s lup i cu ea. i de lup i, îi înt re ti voin a în a rezista în bine i prin aceasta înaintezi în el. Dac nu ai prilejul s lup i cu ispitele, te mole e ti.

497. *Cererea aceluia : P rinte sfinte, fiind slab i p c tos, nu am îndr zneal s cer ceva dela milostivul Dumnezeu, deaceea cad la tine s te rogi pentru mine, p c tosul, ca s m învredniceasc s -i slujesc Lui i s -mi d ruiasc putere i în elegere*⁶⁷⁴. *M rog ie pentru toate acestea, c ci tie i inima ta c nu sînt nimic. Dar cred, bunule P rinte, c rug ciunile tale sînt în stare s fac îndur tor pe Dumnezeu fa de p catele mele, ca s le treac cu vederea i s m fac vrednic s pornesc pe calea binecuvîntat ; pentru ca p înd pe ea întru cuno tin , c l uzit de mile ta, binecuvîntate, s mul umesc neîncetat iubitorului de oameni Dumnezeu care m sl ve te prin tine cu toate bun t ile. Iart -mi prostia i îndr zneala i roag -te pentru mine.*

R spunsul lui Varsanufie: Frate, mai bine zis

fiule, Dumnezeuul cerului i al p mîntului s te înt reasc în sfînta chemare a Lui cu care te-a chemat pe tine i s te învredniceasc de cînstea înfierii, de care pu ini se învrednicesc. i s sprijineasc inima ta ca inima Anei, ca s aduci roduri binecuvîntate de Dumnezeu (I Imp. 1-2); i s -i cîn i cîntare nou lui Dumnezeu; i s spore ti în fapte bune pe calea ce- i st înainte; i s -I sluje ti Lui cu inima curat ca un osta încercat. Nu te încovoia deci, nu sl bi, ci alearg cu rîvn spre cetatea sfin ilor i a ale ilor, ca s mo tene ti credin a, s dobînde tin dejdea

⁶⁷⁴ E o vrednicie, o demnitate, a sluji lui Dumnezeu. Dar pentru aceasta se cere putere dela El. In felul acesta cel ce sluje te lui Dumnezeu cre te duhovnice te el însu i. Slujirea lui Dumnezeu nu e o robie, ci un mijloc de cre tere, de primire din puterile Lui. Ascultînd pe tat l p mîntesc i lucrînd lîng el, fiul prime te din înv tura i din destoinicia lui. Iar a-l ruga pe altul s se roage pentru tine înseamn a cultiva smerenia în tine, f r de care nu po i înainta. C ci cel plin de sine nu poate spori, crezînd c are totul.

i dragostea. i ele te vor duce la sfînta smerenie, maica tuturor virtu ilor. i te vei mîntui în vecii vecilor. Amin.

498. *Cererea aceluia : Fiind p c tos i neputincios cu trupul, nu sînt în stare s fac vre-un bine i vre-un lucru pl cut lui Dumnezeu. De aceea te rog, st pîne, roag -te tu pentru mine, care L-am mîntuit pe El i care, precum am spus, nu pot face nimic, fiind împiedicat de sl biciunea mea.*

R spunsul lui Varsanufie: Fericit e ti frate, dac sim i peste tot c ai p cate. C ci cel ce le simte, f r îndoial c se i scîrbe te de ele i se desparte de ele ⁶⁷⁵. i a le sim i i a cere ajutorul dela P rin i prin rug ciunile lor c tre Dumnezeu pentru a se izb vi de ele i de chinurile ve nice ce a teapt pe om pentru ele, e o parte a poc in ei. Noi ne vom ruga. Iar tu folose te puterea ta pentru a cî tîga smerenie, supunere i ne inere la voia ta în ceva. C ci din aceasta se na te mînia ⁶⁷⁶. i s nu judeci, nici s dispre ue ti pe cineva. C ci din aceasta vine tocirea inimii i orbirea min ii ⁶⁷⁷. Iar din acestea se

⁶⁷⁵ Cel ce nu simte tic lo iile sale ca p cate i se laud cu ele, e un, nesim it i-un cinic, care nu poate ie i din ele. Dar nici cel ce le recunoa te glumind, nu le simte cu adev rat ca atare i nu lupt s se despart de ele. Adev rata sim ire a lor e împreunat cu o adînc nemul umire i cu o mare suferin pentru ele. Aceasta e începutul îndrept rii, prin poc in i str pungerea inimii.

⁶⁷⁶ Voin a de a fi de sine e una cu mîndria. Iar cînd aceasta se vede amenin at sau jignit , na te mînia. Iar mînia nu mai e o adev rat voin , în ea omul nu e st pînit pe sine. i se vede amenin at i în st pînirea peste altele, sau peste al ii, în voin a adev rat omul e st pîn pe sine. El nu e robul mîniei, mîndriei i a celorlalte patimi. El e deasupra lor. Acesta e omul cu adev rat tare, dup asem narea cu Dumnezeu.

⁶⁷⁷ Tocirea, sau nesim irea inimii i orbirea min ii sînt unite între ele. Nesim irea inimii e legat de neîn elegerea valorii celorlal i oameni,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

na te nep sarea i învîrto area inimii. i vegheaz în toate, gîndind la legea dumnezeesc , din care se înc lze te inima de focul ceresc. i s nu te întristezi. C ci chemarea ta e dela Dumnezeu, frate. i s nu te mole e ti, nici s l be ti. C ci nu i cere Dumnezeu ceea ce este peste puterea ta, ci dup putere⁶⁷⁸. P ze te i gura dela cuvîntul f r rost i dela vorbirea de art⁶⁷⁹. Nu cugeta în inima ta la cuvinte rele. i arunc puterea ta, prin rug ciunea sfin ilor înaintea lui Dumnezeu⁶⁸⁰, zicînd: „Milue te-m pe mine, p c tosul !”. i se va milostivi de tine i te va p zi i te va acoperi de tot r ul. i a a vei veni dela întunerec la lumina adev rat , dela r t cire la adev r, dela moarte la via , în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

499. Cererea aceluia c tre cel lalt B trîn: Iart -mi, Av , pentru Domnul îndr zneala i nebunia i ajut -mi în mul imea p catelor mele. C ci dac cel ce a s vîr it un singur p cat înaintea lui Dumnezeu are nevoie de mult poc in , ce voi face eu, care am crescut împreun cu p catul, care n-am încetat s mîinii pe Dumnezeu dup puterea mea^{680b}? Deaceea am nevoie de rug ciunile

a necunoa terii lui Dumnezeu i a sensului vie ii, pe care-l lumineaz cunoa terea Lui.

678 Puterea omului e ca un bob de praf, dar puterea lui Dumnezeu venit în el înconvoae legile universului, umple toate de lumin dumnezeesc , pornind dela omul însu i.

679 Cuvîntul de ert iese din omul de ert i între ine de ert ciunea în el. Iar omul de ert e cel ce i-a îngropat bog ia adîncurilor sale sau i-a uscat-o, r spîndind moartea de ert ciunii i înjurul s u.

680 „Arunc puterea ta înaintea lui Dumnezeu”; a terne-o ca pe un covor în calea luminii i a puterii ce iradiaz din Dumnezeu i se va umple de lumina i de puterea Lui mai presus de fire.

680b Prea mica mea putere cînd o folosesc pentru a face bine e foarte neputincioas . Dar ea î i atrage uria a putere a lui Dumnezeu. Cînd îns vrea s fac r ul are efecte considerabile prin ea îns i. C ci

voastre ca s dep rteze dela mine p catul ⁶⁸¹. i am nevoe neîncetat s fiu înv at s merg pe calea aceasta, fiind un om care am venit aci dela multe împotriviri i multe rele prin marea mil a lui Dumnezeu. Pentru aceasta te rog, cuvioase P rinte, f mil cu mine i c l uze te-m , precum g se ti de bine. i roag -te pentru mine ca sa p zesc sfintele tale porunci, precum încerc s fac.

R spuns: Frate, fiindc ai venit la Cel ce s-a r stignit pentru noi, ia i tu crucea i urmeaz Lui (Mt. 16, 24), aruncînd toat grija ta asupra Lui. „Care a f cut cu mult mai mult decît cele ce le cerem sau pricepem” (Ef. 3, 20). „C ci El are grije de noi” (1 Petru 5, 7) ⁶⁸².

desparte pe om de Dumnezeu i pricinue te moartea sufleteasc . Iar aceasta îi produce mare durere lui Dumnezeu i în sensul acesta îl sup r , sau îl mînie.

⁶⁸¹ Ie irea din p cat e una cu ie irea din egoismul de un fel sau altul. Dar nu po i ie i din egoismul lipsei de comuniune cu alii, dac nu i se deschide i vreunul din ei pentru vreo comunicare în bine, adic în Dumnezeu, dela care vine binele i spre care înaint m prin bine. E un alt sens al necesit ii rug ciunii altora pentru mine, ca s m ajute s ies din p cat, sau din necomuniune.

⁶⁸² Dumnezeu ia toate grijile noastre, dac avem încredere s I le încredin m Lui spre purtare. C ci virtual ni le-a luat: cînd s-a r stignit pentru noi. Acum ni se cere s ne ar t m încrederea în El, despov rîndu-ne i cu voia noastr de ele. Greut ile noastre le va rezolva El; durerile ne sînt u urate de comp timirea Lui; gre alele noastre ni le iart El, dac I-o cerem cu încredere; cu ispitele noastre lupt El în noi împreun cu noi. Tot ce ni se cere este încrederea în El. Propriu zis nou ni se cere numai s nu r mînem nep s tori, ci s lupt m i noi, dar s tim c luptînd, purt m o cruce sub care este i El cu o putere nesfîr it mai mare decît a noastr . Prin cruce comunic m cu El. El poart crucea mai departe pentru toate ale noastre. Dar acum ni se cere s ne a ez m i noi sub ea, lîng El, primind comunicarea oferit de el. Greutatea cea mare o poart El. Dar ne las i pe noi s-o purt m atît cît putem, înt rindu-ne cu

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Deci nu te speria i- i va ajuta Hristos. S ai numai, fiule, în mintea ta, cuvîntul Sfintei Scripturi i preg tirea de care- i spune: „Fiule, de vii s sluje ti Domnului, preg te te sufletul t u pentru ispite" (Sirah 2, 1), pentru c „b rbatul neispitit, este necercat" (Resch., Agrapha nr. 90, p. 130-132). i iar i: „Fericit este omul care rabd ispita, c ci f cîndu-se cercat" etc. (Iac. 1, 12). Nu- i spun, frate, acestea ca s te însp imînt, ci ca s - i sprijinesc inima în frica lui Dumnezeu pe calea Lui. C ci a a au înaintat to i sfin ii, prin multe ispite i necazuri. i au binepl cut, ajuta i fiind de harul lui Dumnezeu. Nu te teme, nici nu sl bi. C ci credem c Dumnezeu este Cel ce te s de te, te ud i te cre te (I Cor. 3, 6) prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

500. *Întrebare: Ce s fac, P rinte, c sînt tulburat de gîndul desfrîn rii ?*

R spuns: Chinue te-te cît po i; aceasta î i st în putere. Dar nu te încrede în aceasta, ci în iubirea i acoper mîntul lui Dumnezeu. i nu lîncezi. C ci lîncezeala st la începutul oric rui r u (Pateric, Pimen 149).

501. *Întrebare: De gr esc fratelui meu, adeseori gr esc cuvîntul cu mînie. i de voesc s -l rostesc cu iubire, îndat încerc o dulcea spurcat i o mi care*

puterea Lui în purtarea ei. E i acesta un motiv pentru care ne împ rt im de El în Sf. Euharistie. Murim cu El, ca s înviem cu El. Murim cu El, egoismului nostru, primind prin aceasta dela El puterea s înviem cu El, în comuniunea cu El. Bucurîndu-ne de comp timirea Lui cu noi, ne bucur m i de puterea vie ii celei noi ce ne vine prin această iubitoare comuniune dela El.

*urît a trupului, încît nu pot privi la fa a fratelui f r
acestea. Ce s fac ?*

*R spuns : Amîndou înseamn moarte: atît a vorbi
cu mînie, cît i a se sîrni pentru frate în trup o mi care de
dragoste. L sîndu-le deci pe amîndou , vorbe te fratelui
cu st pînire de sine i- i va ajuta Dumnezeu. i pe lîng
toate acestea, p ze te- i ochii. i roag -te pentru mine!*

502. *Întrebare: Ce s fac ? C ci sînt tulburat de
r zboiul l comiei pîntecelui i al iubirii de arginti i al
altor patimi.*

*R spuns : Cînd te r zboe te patimal comiei pîn-
tecelui, lupt -te cu toat puterea ce o ai, dup Dumnezeu,
ca s nu dai trupului cît îi trebue. Fa de iubirea de
argin i, la fel, pîn ce te nec je te r zboiul, ca s nu ai
nimic de prisos peste hain . Lupt -te tot a a în privin a
vaselor i al celui mai mic lucru. Iar dup ce ai biruit
r zboiul, procur - i ceeace ai de trebuin dup
Dumnezeu.*

503. *Întrebare: Unfrate locuind cu un b trîn, l-a
întrebat pe acela B trîn Ioan despre diet i somn i
tulburarea ce o avea în privin a unor lucruri ce nu i se
p reau drept la b trînul s u.*

*R spuns: B trînii spun c a odihni (osp ta) pe
aproapele e o mare virtute, mai ales cînd cineva nu face
lucrul acesta din sl biciune, sau cu risip . Tu d -i
trupului cît îi este de ajuns. i chiar dat m nînci de trei
ori, nu te vat mi. C ci ce folos are omul dac m nînc o
singur dat , dar f r m sur ? În elege deci cu libertate
gîndul b trînului. C ci odat ce vie ui i amîndoi dup*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu, trebuie s vorbeasc i el cu libertate. i orice zice c -l odihne te pe el, f , i aceasta este voia lui Dumnezeu.

Iar somnul e de dou feluri. Cîte odat îngreuneaz trupul din multa mîncare, cîteodat din neputin . C ci cînd cineva nu- i poate împlini slujirea, îi vine somnul. Iar multei mînc ri îi urmeaz r zboiul curviei. C ci îl îngreuneaz la somn, "spre a-i întina trupul. Cel ce poate deosebi afl cum i de unde îi vine lui aceasta. Ni se cere s facem ceeace st în puterea noastr i nimic de prisos. C ci acoper mîntul i mila lui Dumnezeu va înt ri neputin a noastr . C Lui se cuvine slava în veci. Amin. Roag -te pentru mine, frate ! F iubire, gr ind apropielui. Dar caut i observ de vorbe ti cu smerenie i cu dreapta socoteal în chip netulburat. Iar de e ceva care nu e astfel, sugrum -i gîndul contrar i ru ineaz -l. i astfel va înceta⁶⁸³. is nute tulburi de vre-un lucru f cut de b trîn. Ci zi: „Dumnezeu tie ce e de folos". i

⁶⁸³ Cuvintele exprima gîndurile despre realit ile existente între oameni în planul vie ii p mînte ti. Uneori ele dep esc rela iile existente, voind s preg teasc rela ii mai bune pentru viitor. Dar de multe ori ele trec dincolo de ceeace e dat, sau ne poate realiza în via a p mînteasc , ar tînd prin ele c oamenii tind spre un plan de existen superior celui p mîntesc. Cînd cuvintele nu slujesc acestor scopuri, ele mai mult încurc via a oamenilor. i întrucît omul e r spunz tor pentru tot ce face i gînde te, va fi r spunz tor i pentru cuvintele care nu slujesc acestor scopuri, ci încurc (logosul) rela iilor dintre oameni, le umple de întunerecul neîncrderii, le arunca într-o n cl ial murdar , acoper totul în nonsens. Frumuse ea f r adîncime a cuvintelor, cu cît s-a rafinat mai mult, cu atît a devenit mai mult ispit spre r u. In aceast frumuse e luce te lauda patimilor, abjec ia infernului. Se ilustreaz aceasta în unele poezii moderne, în care auzim expresii ca acestea rostite comic i neru inat de o femeie: „Capul meu dulce / Blan de arpe / Numai în viper moare dorin a / Numai în carne se spal memoria c rnii": sau în imaginile laudelor nem rginite ale unor jalnice sl biciuni omene ti.

aceasta te va lini ti. Gînde te-te la el cu smerenie i las -l s fac ce vrea. Roag -te pentru mine, prea cinstite frate.

504. *Întrebare: Dac un frate vie ue te cu un b trîn i b trînul nu-i în stare s -i r spund cînd e întrebat ceva, iar fratele e chinuit de gînduri, oare poate fratele s întrebe pe un alt b trîn, fie cu îng duin a aceluia, fie f r ea ? Sau trebue s r mîn fr mîntat de gînduri ?*

R spuns: Dac tie c Ava voe tes foloseasc sufletul lui, trebue s îndr zneasc s -i spun : „Am ni te gînduri, ce socote ti s fac?” i acesta, dela sine, ca un om ce are un fiu bolnav i-l duce cu grab la doctor, ba nu numai atît, ci i pl te te aceluia pentru el, la fel i el îl duce pe ucenicul s u cu bucurie la un om ce are darul acesta. Iar dac tie c b trînul nu poate r bda aceasta, s nu-i spun nimic. Ci de afl un prilej dat lui prin iconomia lui Dumnezeu, s întrebe pe alt b trîn duhovnicesc despre gîndurile sale, rugîndu-l s nu-i spun Avei lui. C ci altfel îl arunc pe acesta în patima pismei i va avea mare necaz c l-a întrebat pe acela i nu pe el. Dar s nu se sminteasc de b trînul s u c n-are un astfel de dar. C ci el nu s-a dat tuturor. i de va cerceta bine, va afla c are, f r îndoial , i Ava lui un alt dar. C ci darurile Duhului sînt felurite i sînt împ r ite între oameni: unuia a a, altuia, altfel. Iar de nu afl un prilej s întrebe pe altul, s rabde, rugînd pe Dumnezeu s -i ajute.

505. *Întrebare: Un frate, stîrnit cu u urin la mînie, a întrebat pe acela B trîn despre aceasta.*

R spunsul lui Ioan: Dac te-ai lupta s mori fa de orice om i s cî tigi pu in smerenie, te-ai odihni i

Sfin ii Varsanufie i Ioan

te-ai scoate din multe primejdii ⁶⁸⁴ S se smereasc
inima ta înaintea lui Dumnezeu i bun tatea Lui îi va
veni în ajutor în toate ⁶⁸⁵.

506. *Un frate a întrebat pe marele B trîn: P rinte,
roag -te pentru mine, c sînt slab cu sufletul i cu trupul,
ca s m înt reasc Domnul ca s -I mul umesc. Dar i
pentru fratele care e cu mine, c ci i el are nevoie de
mil .*

*R spunsul lui Varsanufie: Domnul s te
înt reasc spre tot lucrul bun, precum ai cerut. Iat i
acesta este un lucru bun: s tr e ti, dup puțin , în pace
cu fratele care este cu tine. i Cel ce a spus: „Foc am
venit s arunc pe p mînt” (Lc. 12, 49), s -l arunce pe el
în inima ta i a mea i s te v d pe tine crescînd ca cedrii
Libanului i înflorind ca un finic (Ps. 91, 13) „în raiul
Dumnezeului meu” (Apoc. 2, 7). C ci împlinindu-se
aceasta, voi gusta i eu din bun t i i m voi veseli ⁶⁸⁶,*

⁶⁸⁴ S mori oric rui om nu prin indiferentism, ci prin a nu da
importan cuvintelor i purt rilor lui care stîrnesc patimi în tine. S
fii insensibil fa de tot ce- i aduce gînduri de p cat. E o moarte care,
întrucît se împac cu smerenia, este una cu îng duin a, cu în elegerea
sl biciunilor omene ti, dar i cu p zirea ta curat de ceea ce îi poate
aduce p cat din ele.

⁶⁸⁵ Dac ceea ce te face neîng ditor e mîndria, ceea ce te face
îng ditor e smerenia. De aceea smerenia e deschis bun t ii care e
dela Dumnezeu, izvorul bun t ii. Dumnezeu e i El îng ditor,
pentru c e bun i cu adev rat puternic. De aceea în smerenia
îng ditoare, sim im în noi îng duin a lui Dumnezeu.

⁶⁸⁶ A a cum cel ce iube te sufer greut ile celui iubit, a a se
împ rt e te de bucuria rodurilor celor bune ale ostenelilor lui. Mai
ales se întîmpl aceasta p rintelui sufletesc în rela ia lui cu fiul
duhovnicesc, precum, de altfel, se întîmpl i tat lui p mîntesc. Nu
poate fi vorba de invidie în acest caz. C ci bucuria nu r mîne numai

în Hristos Iisus, Domnul nostru, C ruia fie slava în veci.
Amin.

507. *Întrebare: Roag -te, P rinte, pentru mine. i te rog s -mi ar i de unde-mi vine o atît de mare neputin în slujirea mea i în lucrul meu de mîn ? i cum se face c , din mole eal , gîndul mi se apleac spre mîncare i somn ?*

*R spuns: În privin a rug ciunii, dac am rug ciune, nu pots m rog pentru sufletul meu mai mult decît pentru alt u*⁶⁸⁷*. C ci tremur de Cel ce a zis: „Iube te pe aproapele t u ca pe tine însu i” (Lev. 19, 18). Eu îns fac cît îmi este puterea; dar mila este a lui Dumnezeu, care a f cut cu noi i pîn acum i va face i de aci înainte cu noi mare mil . Nu t g duesc c a f cut, c ci aceasta ar însemna nemul umire.*

Iar despre neputin , o dat e a a, o dat altfel. A a e calea. Oricine face pu in cale neted i apoi d de pr - p stii i mun i. Apoi iar i întîlne te o cale drept . Dar zice: „în toate mul umi i” (I Tes. 5, 18). C ci în toate „sîntem datori” (Rom. 8, '12)⁶⁸⁸.

Cît despre mîncare, b utur i somn, tuturor s le premearg mul umirea. Cuget la cuvîntul Apostolului: „Fie c mînca i, fie c be i, fie c face i orice altceva” (I

în cel ce a cî tigat-o, ci e comun amîndorura, pentru c i r bdarea i osteneala au fost comune.

⁶⁸⁷ Dac cei ce se iubesc se întîlnesc în durerea unuia pentru altul i în bucurie, cu atît mai mult îl are cel ce se roag pe cel iubit în rug ciune, în care se manifest grija pentru el în mod neîncetat. Iar cei ce se roag unul pentru altul se întîlnesc atît de mult, pentru c se întîlnesc în Dumnezeu.

⁶⁸⁸ Pentru toate trebue s mul umim, c ci n-avem nimic dela noi, ci toate dela Dumnezeu spre folosul nostru. C ci i cele grele ne sînt de folos spre înt rirea noastr .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Cor. 10, 31). P ze te-o aceasta în toate i te va p zi
Dumnezeu, c ruia îi mul ume ti ⁶⁸⁹.

508. *R spunsul aceluia i mare B trîn c tre
acela , care l-a întrebat de trebue s se foloseasc de
leacuri.*

Frate, cei ce se folosesc de doctori i cei ce nu se folo-
sesc, s se foloseasc cu n dejdea în Dumnezeu, zicînd:
„în numele Domnului ne încredem în doctori, c ne va
d rui vindecarea prin ei" ⁶⁹⁰. Iar cei ce nu se folosesc de
ei, s se foloseasc cu n dejdea în numele lui
Dumnezeu i El îi va t m dui pe ei. Dac deci te
folose ti, nu gre e ti, iar dac nu te folose ti, nu te
îngîmfa. Aceasta, ca s -i dai seama c dac te folose ti
de doctori împline ti voia lui Dumnezeu i nimic altceva.
Iar de voe ti s urmezi cuvîntul spus de Ilie: „Azi" (III

⁶⁸⁹ „Dumnezeul mul umirii" (text grec) e Dumnezeu cel sensibil la
mul umire; e Dumnezeu care ca Persoan se bucur de mul umire,
nefiind o lege oarb , incon tient , lipsita de afec iune; e Dumnezeu
care ne cinste te, primind s se bucure de o mul umire ce l-o aducem
noi, f pturi prea m runte i totu i minunate prin con tiin a ce-a pus-o
în noi.

⁶⁹⁰ Tot ce reu e te cercetarea s cunoasc treptat din natur ", sau din
trupul omenesc, se afl în ambia a larg a ceea ce nu se cunoa te i nu
se va cunoa te deplin niciodat , chiar dac i natura i trupul
omenesc sînt pe de alt parte finite. C ci chiar crea ia aceasta a lui
Dumnezeu e o ambian de tain pentru toate cele din ea, mai ales c
e înr d cinat în Dumnezeu cel infinit. De aceea bine e s ne folosim
de ceea ce tiu medicii, dar s -L rug m i pe Dumnezeu s fac spre
folosul nostru ceea ce ne recomand doctorii prin tiin a lor
m rginit . Cele tiute nu trebue rupte de totul indefinit dar bine
orînduit al crea iei. Omul tiutor i natura con tient au la origine
pe cineva cu mult mai puternic i mai tiutor.

Imp. 18, 15; cf. Via a sf. Antonie 7; PG 26, 853), vei fi eliberat de orice grije⁶⁹¹.

509. *Cerere: Roag -te pentru mine, P rinte, i spune-mi ce înseamn c noaptea cînd voesc s rostesc psalmi, simt în mine o trîndavie. i mai ales cînd e frig. Apoi de multe ori rostesc psalmi i m rog ezînd. Fiîndc m tem c aceasta s nu-mi vin din negrije, te rog s m l mure ti. P rinte, i s te rogi s fac ceeace mi se va spune.*

R spus: Tuturor ni s-a poruncit s ne rug m unii pentru al ii (Iac. 5, 16). Cît despre ceeace ai întreat, voind s afli ce înseamn , î i spun c în parte este un amestec al s mîn ei dracilor i o parte vine din sl biciunea trupului. De aceea a rosti psalmi i a te ruga ezînd, dar cu str pungerea inimii, nu e o piedic a pl cea lui Dumnezeu în slujirea ta. Precum a face cineva aceasta stînd în picioare, dar cu mintea împr tiat , osteneala aceasta i se socote te ca nimic. Domnul s - i ajute, frate. Amin.

510. *Întrebare: Rog pe Sfin ia ta, P rinte, s m aju i, c ci sînt slab cu sufletul i cu trupul. Am multe zile cînd sînt a a de sl bit cu trupul c trebuie s m nînc de diminea i apoi s zac întins pe pat. Dar mi se împl uneori i aceea c sufletul mul ume te i zice c Dumnezeu mi-a trimis aceast neputin pentru multele*

691 La not în ed. "Volos se spune c ceeace se declar despre Ilie se refer la pedeapsa cu moartea dat de Dumnezeu lui Ohozia, regele Samariei, pentru c n-a cerut dela Dumnezeu vindecarea, ci dela Belzebut (IV Imp. 4, 1). Dar se pare c textul se refer la cuvîntul lui Ilie: „Viu este Domnul puterilor, c ast zi m voi ar ta Lui" (III Imp. 18, 15). Se recomand celui bolnav s apeleze îndat la Dumnezeu.

*mele p cate, îns din timp în timp m chinuesc, zicînd
descurajat, c nu sînt vrednic s m nînc pîinea ca to i, o
dat pe zi, în lini te. i iar i îmi spune gîndul c nu
trebuie s gr esc împotriva lui Dumnezeu. „Nu tie El
toate ? Se poate întîmpla ceva f r El ? Rabd cu
mul umire”. Te rog, P rinte, pentru îndur rile lui
Dumnezeu, roag -te pentru mine i arat -mi cum trebuie
s92 trec peste acestea ca s nu fîu cople it de întristare*

*R spuns: Sfin ia ta ai scris sfin iei mele s m rog
pentru tine, iubitorule de Dumnezeu. Iar eu, neîn eleptul
P rinte, î i cer ie, în eleptului fîu, s faci acela lucru i
s te rogi pentru mine, care îmi cheltuesc zilele în
de ert ciuni. Tu spui c mul ume ti m car o dat lui
Dumnezeu, dar eu n-o fac niciodat ⁶⁹³. Totu i, fiindc nu
pot t cea, î i vorbesc cum îmi vine în gînd. Dac cineva
m nînc , dar nu pentru pl cere, ci pentru sl biciunea
trupului, Dumnezeu nu-l osînde te. C ci mînc rile sînt
oprite din pricina s tur rii cu ele i a zburd rilor trupului.
Dar unde e neputin , acolo nu se pune în mi care
lucrarea lor. C ci unde e neputin , acolo se ive te*

⁶⁹² Intreb rile acestea ne desv lue mul imea nesfîr it de valuri care
agit oceanul sufletului omenesc. Via a sufletului nu e simpl ; sînt în
el resurse nesfîr ite care se actualizeaz în întreb ri, în îndoieli, în
r spunsuri alternative. E i prin aceasta mereu nou i arat o sete de o
via de un plan cu totul superior a ceea ce cunoa te i poate în
clipele ce se insinu . i prin acesta el se poate îmbog i mereu, poate
înainta mereu, se poate rafina mereu. De aceea toate acestea nu
trebuie s -l duc la disperare, ci s -i înt reasc convingerea în
destina ia lui etern .

⁶⁹³ In în elepciunea sa, B trînul Varsanufie, v zînd pe fiul s u
duhovnicesc amenin at de desn dejde, pentru neputin a lui de a se
ruga, de a se încrede în Dumnezeu, de a nu se îndoii, se înf i eaz pe
sine ca aflîndu-se în aceea i stare, ba chiar mai r u. Aceasta ca s -i
dea încredere în sine însu i, ca s nu- i închipue ca e mai r u ca to i.

trebuin a chem rii lui Dumnezeu. Socotesc deci c a da cele de trebuin trupului, e cu adev rat ceva trebuincios i cel ce g se te în boal u urarea prin mâncare, nu se osînde te. C ci nu cere Dumnezeu omului peste ceeace poate. Precum am spus, nu zic c ceeace am gr it e numaidecît adev rul. Ci am descoperit ceeace aveam în inima mea. Deci judec i tu i vei afla ceeace- i este de folos ⁶⁹⁴. i iart -m pe mine, care nu pot niciodat s tac.

511. *Acela , fiind sl bit i neputînd sta în picioare ca s - i fac slujirea (pravila), nici s m nînce o singur dat pe zi, l-a rugat pe acela mare B trîn s se roage pentru el i s -i spun ce trebuie s fac .*

R spus: Cînd Evreii aveau s fie elibera i din robia Egiptenilor, au avut de îndurat o mare strîmtorare i un mare necaz între mare i între barbari. i dup acele semne i minuni, pe care ochii lor le-au v zut f cîndu-se între Egipteni i în toat ara lor, au uitat de Dumnezeu, care le-a f cut pe acestea, i s-au apropiat de desn dejde, v zînd pe Faraon i toat puterea lui gata s cad asupra lor. Numai Moise a r mas cu încredere lîng atotputernicul Dumnezeu. i fiindc „aproape este Domnul de to i cei ce-L cheam pe El cu adev rat" (Ps. 144, 18), Cunosc torul de oameni i-a r spus lui Moise, care striga c tre El, acoperind cu u a t cerii buzele lui: „Ce strigi c tre Mine? Love te cu toiagul din mîna ta

⁶⁹⁴ A scoate din cuvinte ceeace e de folos e o oper de colaborare între cel ce le spune i cel ce le aude. Cel ce aude cuvinte nu întru totul bune, poate s scoat din ele numai ceeace e bun, precum poate scoate din cuvinte bune, concluzii rele. Cuvintele unuia pot provoca cuvinte contrarii în cel lalt. Dar cel lalt poate da i mai mult t rie i con inut cuvintelor bune sau rele ale celui ce le spune.

marea i se va desp r i ; i poporul va trece prin ea i voi fi sl vit întru Faraon i întru toat puterea lui" (Ie . 14, 16 - 17).

A a i aci. Este o neputin i o piedic din partea dracilor. Apoi necaz i tulburare de gînduri. i trupul se mole e te de sl biciune i e ap sat de povara dracilor. Dar dac strig Moise, adic dac strig mintea veghind, fie c ezi, fie c e ti culcat, o aude Cel ce aude cele ascunse ale inimii i se împline te cuvîntul: „Eu dorm i inima mea vegheaz " (Cînt. 5,2). i ceart marea, zicînd: „Deschide cale poporului Meu". i Faraon se îneac cu to i ai lui i poporul se lini te te i pr znue te i se bucur , s rb torind prezen a lui Dumnezeu ⁶⁹⁵. Deci fie c stai în picioare, fie c ezi, fie c te întinzi pe pat, inima s vegheze spre a s vîr i liturghia psalmilor t i, plecîndu-te la rug ciune i c zînd neîncetat înaintea Lui ⁶⁹⁶, fie noaptea, fie ziua. i atunci se dep rteaz ru ina i vr jma ii care- i r zboesc sufletul. Cît prive te o a doua mîncare, s - i fie dieta cuvincioas i cu frica lui Dumnezeu i fii încredin at c nu vei fi osîndit. Aceasta

⁶⁹⁵ Sufletul fr mîntat de tot felul de gînduri, de necazuri, de îndoeli, e ca un ocean din al c rui vifor nu se vede o ie ire. E un infinit finit în monotonia acelora i valuri, mereu variate în marginile acestei monotonii. Str fundul lui închis în el însu i e una cu moartea, care în via a viitoare va fi i mai mult un tumult f r sfîr it i totu i monoton. Dar sufletului care se lini te te de con tiin a prezen ei lui Dumnezeu, în care toate se lumineaz , e deschis mîngîierii i asigur rii bun t ilor infinite ale lui Dumnezeu. Lumina aceasta îi este o adev rat s rb toare. E singura cale pe care se poate înainta mereu în mod real, de i înaintarea aceasta este una cu lini tea. A a se spune la sfîr itul acestui „R spus". Acest suflet nu mai r mîne înv luit în acela tumult monoton, cu toat relativa deosebire a valurilor lui.

⁶⁹⁶ Te po i pleca în rug ciune i po i c dea la picioarele lui Dumnezeu, chiar ezînd sau r mînînd culcat. C ci te pleci cu mintea nev zut înaintea Celui nev zut i cazi cu ea în fa a Lui.

const în a nu lua nimic cu poft , ci orice ai afla, s prime ti cu st pînire de sine. i s r mîi fl mînd i nu s tul dup ce ai mîncat. i roag -te pentru mine ca s str bat cu voie bun i cu veselie calea ce se întinde înaintea mea lin i b t torit , plin de pace, de bucurie, de veselie i de lumin . C ci de acestea nu se poate s tura cineva vreodat , în afar de această cale nu este alta.

512. *Întrebare:* *Acela , u urat de sl biciune (de boal), l-a întrebat pe acela mare B trîn: P rinte, cînd m împ rt esc de hran , m îngreunez. Dar iar i, nu pot s postesc. C ci trupul îmi sl be te i m apuc sudorile. i învîrto area inimii i mîndria alung lacrimile dela mine. Ce s fac ?*

R spuns: Frate, te îmbr i ez în Domnul, rugîndu-L s înt reasc iubirea ta i s -i dea r bdare. Trebuie s tii c r zboiul acesta, care te îngreuneaz de mîncare, vine dela diavolul, cu scopul ca s te mole easc . C ci i pe mine m-a r zboit i m-a îngreunat tare, mult timp; i m f cea s vomez noapte dup noapte. Apoi am început s m nînc cîte pu in. i aceasta a schimbat r zboiul. C ci cînd începeam s m nînc, îndat ce luam o buc ic în gur , m f cea s vomez. Apoi începui s fac aceasta tot la dou zile, ca s -mi plac mîncarea. Dar se întîmpla acela lucru. Îns cu harul lui Hristos, prin r zboire i cu mul umire, acest lucru a încetat. Dar mi-a sl bit puterea mai mult decît se poate spune, îns nu m-am l sat i am luptat pîn ce m-a înt rit Domnul. Am f cut acestea, frate, pentru c eram bolnav. Ai grije i tu, frate, de tine i Dumnezeu te va ajuta. C ci nimenea nu te pismue te decît acel unul pe care-l va doborî Domnul.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Cît despre post, pleac - i grumazul i adu- i aminte de vie ile P rin ilor i de privegherile lor i te smere te cu inima; i dac po i, ine-l pîn la ora nou (trei dup amiaz). Iar de nu po i, nu fii îngrijat. Ci str due te-te s p ze ti postul omului din untru. P ze te-te s nu m nînci din lemn ⁶⁹⁷ i din celelalte patimi. i acest post al omului l untric va fi primit de Dumnezeu i El te va acoperi pentru postul trupesc.

Cu privire la cele ce ai spus despre lacrimi, c învîrtoarea inimii i mîndria le alung dela tine, desfiin eaz -le pe acestea i atunci lacrimile vor veni, cu ajutorul sfin ilor. Sudoarea îi vine din r ceal , înc lze te-te pu in i Dumnezeu îi va ajuta i roag -te pentru mine, c mole ala m duce la multe rele ⁶⁹⁸. Totu i nu desn d jduesc, avînd pe Dumnezeu cel milostiv.

513. *Acela , c zînd într-o boal i neputînd r bda durerea, i-a cerut aceleuia B trîn rug ciunea i ajutorul.*

R spus : Fratele meu i iubitul meu în Domnul !
Cu încredin area despre iubirea ce o am fa de tine în Hristos, îi descop r tainele lui Dumnezeu. C ci tii i e ti convins c m rog lui Dumnezeu noaptea i ziua, ca s ne mîntuiasc de cel viclean, ducîndu-ne în ve nica lui Împ r ie. Deci cînd m rugam odat ca de obicei, mi-a spus: „Las -M s -l încerc spre folosul sufletului lui i printr-o boal trupeasc , ca s cunoasc pîn unde merge

⁶⁹⁷ Ca i Adam i Eva.

⁶⁹⁸ Dup ce d multe sfaturi celor ce se plîng de sl birea cu duhul, Varsanufie le cere s se roage pentru el. E i acesta un mijloc de obi nuire a lor cu rug ciunea. C ci dragostea pentru altul te face s te rogi mai u or pentru el decît pentru tine. i în felul acesta te obi nue ti s te rogi i pentru tine.

rbdarea lui i ce va mo teni prin rug ciuni i dureri". Iar eu am zis: „Dar cearc -l, St pîne, cu mil , ca pe un fiu adev rat i nu ca pe un nelegitim". Nu era nevoe s i le ar t acestea. Dar i le-am descoperit ca s aflî bucuria ce i s-a rînduit. Nu te întrista deci, c ci Dumnezeu te va milui. Iar de stai la îndoial , pleac -i grumazul, tiind ce au r bdat sfin ii mucenici i unge cu pu in untdelemn amestecat cu ap sfin it locul ce te doare. i Dumnezeul nostru, cu voia Lui, va face mil cu tine, precum voe te. Nu-i o pl cere pentru mine s te v d c suferi, fie cu sufletul, fie cu trupul. Dumnezeu s te miluiasc . Roag -te pentru mine.

514. *A aceluia : Cerere de rug ciune i de ajutor pentru aceea boal c tre acela mare B trîn.*

R spuns: Frate mole it i cîrtitor, de ce te nec je ti, de ce strigi i de ce trimi i cereri departe, cînd ai pe Iisus stîndu-i aproape i dorind s fie chemat de tine în ajutorul t u ⁶⁹⁹? Strig c tre El: „St pîne!" i-i va r spunde. Atinge ciucurele hainei Lui (Mt. 9, 20) i-i va vindeca nu numai aceast boal , ci toate patimile. Dac mintea ta ar fi unde trebue, nici mu c turile erpilor veni-no i i ale scorpiilor n-ar putea ajunge la sim irea durerii trupului ⁷⁰⁰. „Am uitat, zice, s m nînc pînea mea de

⁶⁹⁹ Iisus e lîng noi. Vrea s ne ajute. Dar nu vrea s lucreze asupra noastr f r voia noastr , f r s sim im nevoia ajutorului Lui, ar tînd aceasta prin chemarea Lui. Nu vrea s m trateze ca pe un obiect i s n-am nici-un folos sufletesc din vindecarea trupeasc ce mi-o d rue te, socotind c aceasta nu s-a f cut prin El ca Dumnezeu, în acest caz m încred numai în legile naturii, m las numai în seama lor.

⁷⁰⁰ Mintea înaintat în dulcea a vie ii spirituale nesfîr ite, tr it în Dumnezeu, poate cople i sim irea de o t rie negr it mai mic a

Sfin ii Varsanufie i Ioan

glasul suspinului meu" (Ps. 101, 5-6). Nu te nec ji, Mila lui Dumnezeu i este aproape. Te îmbr i ez în Domnul. F -te s n tos, strigînd c tre El.

515. *Acela foarte îngreunat i cumplit chinuit, s-a rugat marelui B trîn iar i pentru vindecare.*

R spuns: Dumnezeuul meu s - i trimit în grab t m duirea sufletului i a trupului. i cred c prin numele Lui cel sfînt te vei face bine. St rue cît po i în mul umirea fa de El, pentru c te-a iubit i te-a miluit prin sfînta lui pedagogie.

516. *Mul umire a aceleuia i îndat ce a pornit dela sfîntul B trîn acest r spuns, s-a i vindecat chiar în acel ceas i a trimis mul umire lui Dumnezeu i B trînului, cerînd totodat rug ciunea neîncetat a acestuia pentru sporirea i mîntuirea sa* ^{700 b}.

R spuns: Prea iubite frate, s -În l m St pînului nostru Dumnezeu, laud neîncetat , c ne d rue te cele de fa pentru o via lini tit . C ci înv îndu-ne prin greut i, ne cî tig i ispitindu-ne, ne d rue te sc pareaa i puterea spre r bdarea necazurilor (I Cor. 10, 13). i astfel pe to i „ne omoar i ne face vii" (I Imp. 2, 6), „f cîndu-ne priveli te lumii, îngerilor i oamenilor" (I Cor. 4, 9) ⁷⁰¹. S -L bucur m decipe El prin smerenia

durerii trupe ti. Martirii arunca i la fiare nu sim eau, în dragostea lor înfocat pentru Hristos, mu c turile acelora.

700b Toate „Scrisorile" sînt pline de încrederea ce trebuie s o avem în rug ciunile altora. Chiar mîngîierea ce o aduce cuiva gîndul la altul, care se îngrije te de el prin rug ciune, îi aduce o înt rire.

701 „Ne omoar i ne face vii" adic ne duce la marginea vie ii, face ca via a noastr s nu mai atîrne decît de un pai. Dar tocmai prin aceasta primim o via cu totul nou fa de cea de pe p mînt, o via

noastr ,prin r bdare,prin blînde e,prin îndelung r bdare,princuviin ,prin pace,prin mul umire⁷⁰². Fie ie, prea dorite frate, toate cîte le-ai cerut în Hristos Iisus, întru care v îmbr i ez i m rog s v p zeasc pe voi întru numele Lui de tot r ul. Amin.

517. *A aceluia despre un necaz al inimii. i de unde îi vine c e supus înc la o u oar boal ?*

R spuns: Frate mole it, de ce nu la i „mor ii s - i îngroape mor ii" (Lc. 9, 14)? Dispre ue te trupul sortit s fie mîncare viermilor. C ci nu-l vei folosi cu nimic cînd va fi predat putrezirii. De aceea zice: „Nu v face i din grija trupului o poft " (Rom. 13, 14). Iat o tem de cugetat. Iar despre cele ce ai scris, o parte e r m i a veninului, iar o parte a dracilor, întoarce deci pu in gîndul t u spre tine însu i i dac , prin voia lui Dumnezeu, se va împu ina r m i a dela draci, cea a veninului nu te va v t ma. Eu m rog, dup puterea neputin ei mele, lui Dumnezeu s nu resping cererile tale, ci s i le împlineasc cu îmbel ugare i iubire de oameni. C ci e propriu

care vine exclusiv dela Dumnezeu, izvorul vie ii. Tocmai în starea aceasta de mor i vie ii p mînte ti sim im puterea lui Dumnezeu fa de neputin a lumii i a noastr . i din sim irea acestei puteri revenim la alt via care nu- i pune n dejdea în trup, ci în Dumnezeu i în Duh. Prin moarte trecem la adev rata via . Sim im puterea adev ratei vie i chiar în ajungerea la marginea vie ii dup trup. De aceea pe m sur ce sl bim, ne sim im înt ri i de Dumnezeu, dac continu m s exist m i s lucr m pentru El. „Cînd sînt slab, atunci sînt tare" (II Cor. 12, 10). Pe m sur ce ne apropiem de marginea vie ii p mînte ti, ne sim im în tinda vie ii ve nice. Minunea aceasta ce se petrece cu noi, îi minuneaz i pe înger i pe oameni.

702 Prin toate ne deschidem lui Dumnezeu, comunic m cu El, d rîmînd zidul mîndriei, al egoismului nostru, sco înd din împietrire umanitatea noastr .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Lui s miluiasc . Dar ine de tine s te rogi, sau s nu te rogi. În elege cele ce-i spun i te roag pentru mine.

518. *Cererea aceleia c tre acela B trîn: Spune-mi, P rinte, de trebue ajutat trupul cînd are nevoe, cu mîncare potrivit cu boala, ori de trebue s m nînce mai curînd; sau de trebue p zît timpul obi nuit i de dispre uit toate acestea, chiar dac i-ar veni vre-o greutate din aceasta.*

R spunsul lui Ioan: Dumnezeu ne-a dat prin dumnezeu tile Scripturi cuno tin ca s ne conducem pe calea cea dreapt . Apostolul zice: „Încearcă i toate, dar ine i binele" (I Tes. 5, 21). Nimic altceva nu-i trebue omului decît s nu ia i s nu fac vre-un lucru cu patim . Dac o face aceasta din sl biciune sau din trebuin , nu i se socote te nici ca p cat, nici ca nep sare. Dar dac , s n tos fiind, caut mul umirea trupului, aceasta i se face poft . Deci chivernisind trupul potrivit trebuin ei, ni-l facem slujitor al liturghiei noastre⁷⁰³. C ci dac ne îngrijim de animale pentru trebuin a noastr , cu cît mai mult nu trebue s ne îngrijim trupul, care e unealta sufletului? ⁷⁰⁴ i cînd se toce te unealta ⁷⁰⁵ împiedic pe

703 Slujitor al „Liturghiei" e în trad. francez . în ed. Volos este slujitor „al trebuin ei". Dar trebuin a c reia avem s -i slujim e „Liturghie" sau lauda lui Dumnezeu pe care n-o putem împlini f r trup cît sîntem pe p mînt. Prin trup gr im i facem cele bune; prin trup rostim rug ciunile i psalmii. Deci sîntem datori s hr nim trupul în vederea acestei slujiri a Lui dar nu pentru a-i împlini poftele care- i g sesc satisfac ia în îns i împlinirea lor.

704 Animalele, lucrurile, energiile naturii sînt uneltele indirecte ale sufletului. De toate ne folosim prin trup. Trupul este unealta direct prin care ne facem toate celelalte unelte indirecte. Tot cosmosul e un fel de trup l rgit al omului. Toate ale lumii sînt sim ite de suflet prin trup, devenind prin trup nu numai obiecte ale sufletului, ci i un larg cîmp sim it i mijloace de lucrare asupra lumii. Toate se adun în

me ter, chiar dac acesta e deosebit de iscusit i de priceput. Apostolul, inînd seama de sl biciunea i de stomacul lui Timotei, i-a poruncit s se foloseasc de pu in, vin (I Tim. 5, 23), fiindc îi spusese c obose te în împlinirea lucr rii de r spîndire a Evangheliei. Deci e nevoie de discern mînt (de dreapta socoteal) i cînd îl are pe acesta nu cade u or. Iart -m , frate, c nu tiu de am vorbit bine. Dar nu trebuie s ne împotrivim. Am gr it iubirii tale ceeace am avut în inim . Dar tu f ceeace socote ti de bine.

519. *Întrebare: Cum se face c simt o mare oboseal cînd m scol noaptea la citirea psalmilor ? Parc sînt bolnav. i orice a face, o fac cu greutate. Oare e din pricina boalei, sau e o lucrare dela draci?*

R spuns: Ceeace e din boal , se cunoa te. Dac trupul nu prime te hrana obi nuit , e v dit c e bolnav. i trebuie u urat slujirea lui. Dar dac trupul se hr ne te dup obicei i nu se scoal la slujirea lui, e v dit c aceasta vine dela draci i trebuie s -l sile ti, f r îndoial dup putere, nu peste putere. Iar cînd inima vegheaz , somnul trupului n-are însemn tate chiar cînd e aproape

cunoa terea i sim irea sufletului prin trup. Cur im sim irile trupului, cur im sim irea tuturor. Trupul e i mijloc, dar i împreun subiect al sim irilor tuturor împreun cu sufletul. Cînd nu folosim trupul pentru lucrarea binelui prin el, ci numai pentru satisfacerea poftelor lui din folosirea lucrurilor, îl facem un slujitor egoist al r ului.

705 Trupul ca unealt a sufletului cî tig în lucr rile cu care se obi nue te o dexteritate uimitoare, care nu se poate explica f r lucrarea min ii prin el. To i mu chii palmei cap t o flexibilitate conform cu lucrul ce-l îndepline te. Ochiul prinde nuan e din formele v zute i din sentimentele spirituale ale persoanelor fa de ele. Trupul e ecranul tr itor al tuturor imaginilor unite cu revela iile spirituale ale sufletului.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de sfor ial . C ci de aude de o intrare a ho ilor, î i pune
toat puterea ca s scape de ei. De gîndim bine, a a sîntem i noi⁷⁰⁶.

520. *Întrebare:* Spune-mi, P rinte, dac boala
poate veni dela Dumnezeu i de unde se cunoa te
aceasta?

R spuns: Poate veni dela Dumnezeu. Cînd cineva
simte boala, dar nu i tulburarea p timirii, o astfel de boal e dela Dumnezeu i earisipe ter zboiul⁷⁰⁷. În
acest caz e de trebuin s se fac un mic pogor mînt pe
seama trupului. Dar boala e lucr toare i printr-o
tulburare a vreunei patimi. Atunci nu trebuie f cut nici-un
pogor mînt. C ci patima e dela draci i pogor mîntul o
spore te. Deci e de folos ca unde e r zboi, trupul s fie
asuprit chiar dac îi vine prin aceasta o boal , ca nu
cumva fiind înt rit trupul s fie aruncat sufletul în boal .
Dar iar i dac e v dit pricina boalei, în în elesul c
trupul s-a îmboln vit dintr-o c l torie obositoare, sau din
mînc ri grele, trebuie s se fac cu el pogor mînt. Dar
precum se cuvine i nu peste trebuin . C ci altfel se
amestec i dracii.

521. *Întrebare:* Învă -m , St pîne, dac bolile ce
vin din negrij i din neorînduiala vie ii, sînt dela fire? i
din ce pricin sînt trimise omului de Dumnezeu? i dac

⁷⁰⁶ Principalul e s ne inem cu sufletul treji, chiar dac trupul e din
oboseal , într-o mole eal .

⁷⁰⁷ O boal e dela Dumnezeu cînd omul n-a ajuns în ea printr-o
patim i nu între ine patima: de ex. de pe urma l comiei de mîncare,
a desfriului, a be iei. O astfel de boal nu d loc r zboiului,
nemul umirii, revoltei, sup r rii etc.

relele întâmplări ce vin peste cineva (accidente), vin dintr-o îngăduință premergătoare a lui Dumnezeu?

R spuns: Boalele din negrijă și din neorânduială vieții sînt dela fire. Iar cele trimise omului spre îndreptare se trimit pentru neascultare. Deci atîrnă de tine și tu ești cu negrijă sau cu neorînduială și scapi în cele din urmă, pînă ce intri din nou în rînduială; și scapi de boalele spre îndreptare prin pocăință. Cît despre relele întâmplări (accidente), și unele din ele sînt din negrijă și sînt spre folos pentru îndreptare, ca să ne pocăim. Dar e o înșurubare a omului duhovnicesc să le poată deosebi.

522. *Întrebare:* Cînd boala e în chip amestecat și dela fire și dela draci, spune-mi, Părinte, ce trebuie să fac cineva? Dar înainte de toate, roagă-te pentru mine, întru Domnul.

R spuns: Cel ce vrea să biruiască, se silește pe sine fie la post, fie la priveghere, fie la orice alt lucru. De pildă, dacă e dator cineva să nu mînce, cum e obiceiul pînă la ora nouă (trei d.a.), dar slăbiciunea îi cere să mînce la ora trei (nouă a.m.), să se silească să nu mînce pînă la ora așe (la amiază), și cu privegherea la fel. Sînt în aceasta se împotrivite lucrările dracilor⁷⁰⁸. Iar pogorîmintul e un ajutor dat trupului, în privința

⁷⁰⁸ Nevinovăția aceasta e un mijloc de întărire a voinței, sau a spiritului împotriva pornirilor inferioare care stîrnesc slăbiciunile trupului, dar uneori duc și la alte patimi care îl robesc pe om. Pofta e dintre primele, mînia dintre ultimele. Numai omul întărit prin nevoi, omul liniștit și generos se poate face loca al Duhului dumnezeiesc. Numai el e liber pentru relația de iubire adevărată cu Dumnezeu și cu semenii. Numai acest om e tare și nu e preocupat din slăbiciune de sine. Demonii slăbesc pe om cu apăsătoare -l fac să se preocupe de sine, sau cu acest scop.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

celorlalte, s se fac la fel. S - i petreac omul zilele lui, f cînd acestea dou cu dreapt socoteal , în frica lui Dumnezeu. Domnul s ajute sl biciunii noastre în toate. Roag -te pentru mine.

523. *Întrebare:* *Dac se ded cineva greu cu mîncarea obi nuit , ce trebue s fac ?*

R spuns: De se ded greu, î i poate sili uneori pu în gîndul. Iar de nu poate, s fac pu în pogor mînt. C ci i aceast neputin este o boal . Str due te-te, frate s nu dai acestea uit rii. i cred c prin sfintele rug ciuni vei fi ajutat de Dumnezeu i mîntuit.

524. *Întrebare:* *Iart -m , st pîne Av , P rin ii zic s dispre uim trupul, dar iar i zic s -l cîrmuim cu dreapt socoteal . Te rog, f -m s în eleg aceast deosebire de sfaturi.*

R spuns: Despre ceea ce ai întrebat, Apostolul arat deosebirea celor dou , spunînd: „Nu v face i din grija trupului o poft " (Rom. 13, 14). Dar iar i acela zice: „Nimeni nu i-a urît trupul s u, i-l hr ne te i-l îngrije te" (Ef. 5, 29). Cînd deci vezi în lucrare pl cerea, dispre ue te trupul. Dar cînd vezi trupul obosit i suferind, îngrije te-l i hr ne te-l cu frica lui Dumnezeu ca s - i slujeasc în liturghia duhovniceasc .

525. *Întrebare:* *Fîindc a i spus c trebue s îngrijim trupul obosit printr-o diet deosebit , oare trebue sau nu s -l oprim dela cele v t m toare?*

R spuns: Dac omul se obi nuie te s se înfrîneze dela mînc rile ce-l vat m , aceasta nu este un p cat. Iar

dac ia tot ce-i vine, dispre uind pentru Dumnezeu v t marea trupului, mai mare decît aceasta este s nu se lase furat prin u , adic prin închipuirea de sine. Dar trebuie s se p zeasc s nu le ia cu patim . C ci aceasta înseamn a fi biruit; deci aceasta mai mult îl vat m decît îl folose te. Dar i s n tatea i boala sînt dela Dumnezeu care a zis: „Eu voi omorî i voi face viu, voi lovi i voi vindeca; i nu va fi nimeni care s scape din mîinile Mele" (A doua lege 32, 39). Dumnezeu cînd vrea d rue te s n tate prin doctor i cînd vrea, prin cuvînt⁷⁰⁹. Iar prelungirea boalei sau neprelungirea ei ine de pre tiin a lui Dumnezeu. Cei ce se las deci cu des vîr ire în seama lui Dumnezeu, sînt sc pa i de grije. i El face cum voe te i cum e de folos. Deci fiecare se va folosi (de mîncare) cum poate, mai bine zis dup credin a ce o are.

526. *Întrebare:* Ce înseamn „dup credin a pe care o are"? *L mure te-mi aceasta.*

R spuns: Dac Dumnezeu a sfin it toate i le-a cur it spre a se împ rt i cei ce cred de ele, omul trebuie s ia cu mul umire din cele ce se g sesc, nef cînd nici-o deosebire. Fiindc nu cele sfinte i curate vat m , ci numai con tiin a i b nuiala omului, prin socotin a c -l vat m . C ci acela fiind ov elnic în credin a lui, face deosebire între ele i de aceea spore te în el boala. Dac crede îns în Cel ce a venit i a vindecat toat boala i toat neputin a în popor, crede c puternic este El s

⁷⁰⁹ In cuvîntul lui Dumnezeu, prin care au fost create toate, e dat i puterea de a face pe om s n tos. C ci mobilizeaz i for ele din el prin încrederea ce i-o stîrne te acest cuvînt. A ar tat-o Hristos de multe ori. Cuvîntul produce întîi credin a în cel care-l prime te. Iar credin a e o mare putere înt ritoare i transformatoare în om.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

vindece nu numai boalele trupe ti, ci i pe ale omului din untru. Dac deosebe te îns între ele, se fere te de cele v t m toare, neavînd încredere c le poate suporta.

i a a a fost biruit cugetul lui i s-a dovedit ca neavînd credin tare. De aceea feri i-v s nula iceva cu patim . C ci aceasta vat m sufletul i trupul⁷¹⁰.

527. *Întrebare:* De crede cineva c nu se vat m , dar simte durerea boalei, ce trebuie s cugete, ca s nu cad în necredin ?

R spuns: De m nînc cu credin , dar st ruedurerea, s nu între la îndoial⁷¹¹. C ci Dumnezeu-l a

710 Con inutul acestei „Scriori” e complex, greu de l murit, pentru c Varsanufie une te în ea tema boalei trupe ti cu a boalei sau patimei suflete ti i de aceea vorbe te de dou feluri de credin , folosindu-se de acela cuvînt. Unul prin credin face deosebire între mînc ri care-l pot v t ma trupe te i suflete te, dar prin aceasta dovede te c n-are credin a tare c Dumnezeu îl poate feri de ambele feluri de v t m ri ale lor, sau îl poate vindeca de toat boala trupeasc , fapt care-l fere te i de patima sufleteasc . Altul crezînd c toate sînt sfinte ca creaturi ale lui Dumnezeu i c Dumnezeu poate vindeca orice boal i-l poate feri de orice patim prin credin a lui ferm , are siguran a c Dumnezeu îl va vindeca de orice boal trupeasc i sufleteasc ; de aceea se i folose te de orice mîncare f r nici-o patim , împletirea aceasta între boala trupeasc

i patima sufleteasc i între putin a de a sc pa prin credin a tare de amîndou e o realitate i Varsanufie e justificat s le prezinte în aceast împletire. Toate lucrurile, întrucît s-au creat ca daruri ale lui Dumnezeu pentru noi, sînt prin aceasta sfinte i deci nev t m toare. Dar cei ce le deosebesc, unesc cu unele din ele o patim i prin aceasta le fac v t m toare. Sf. Maxim M rturisorul a spus în „Capete despre dragoste” c lucrurile au un sens pur care e dela Dumnezeu, dar noi leg m de unele sensuri o patim . Dac putem desprinde patima de ele, ele nu ne mai sînt v t m toare. Astfel în aur e un sens pur, dar noi leg m de acest sens l comia noastr . Deci în libertatea omului st putin a folosirii curate sau întin rii lucrurilor. Trebuie s ne cur im noi în ine de patim , ca s putem vedea i

În sat în primăvara aceasta fiind că durerea aceasta îl izbăvește pe el de multe patimi. El îi va aduce atunci aminte de cuvântul Apostolului care zice: „Când sînt slab, atunci sînt tare” (II Cor. 12, 10). Ei sînt nu creadă că aceasta îi vine din mîncările ce îi se par că-l vătăm, ci din încredința lui Dumnezeu. Căci chiar dacă s-ar împotrivi de cele socotite bune și folositoare, ele nu-i pot folosi la nimic fără voința lucrării lui Dumnezeu⁷¹².

528. *Întrebare: Dacă e nevoie de credință, de ce a spus Ava Isaia că „de e adus în trapeză vrea-o mîncare ce te vătăm, și te-ți sînt o mîncare” (Abbe Isaie, Recueil 5, 7; p. 27). Deci chiar fiind prezentă credința, mîncarea e vătămată toată*⁷¹³.

folosi lucrurile în curajul lor. Omul le murdărește pe toate pentru că le vede desprins de Dumnezeu. Dacă ne refacem legătura noastră cu Dumnezeu, văzîndu-le și pe ele unite cu Dumnezeu, le readucem la sfințenia lor.

711 Sîntu spun că a folosit o mîncare vătămată toată și nu una nevătămată toată.

712 Ceeace ținem e încadrat în taina generală a întregii creații, iar prin aceasta la rînduiala lui Dumnezeu cel atotputernic și veșnic. Dacă nu se revărsă din această putere în împlinirea lucrării pariale recomandate de doctor, pe măsura cunoștinței lui care se mărginește la o sumă de lucrări pariale, nu sîntem vindecați prin ea. Iar puterile dela Dumnezeu se dau omului care e deschis lor prin credință. Asemenea revărsări de putere se fac prin ei deci și din spiritul nostru. Dacă creștem niște animale dîndu-le numai hrana ce conține vitaminele considerate necesare de țîn, dar nu le și mîngîim, nu le și iubim, vedem că nu le merge bine ci slăbesc, ba chiar se îmbolnăvesc.

713 Omul cu învîrtitură are o mîncare vătămată toată mai mult decît cei simpli. De aceea Ava Isaia mîncă din ea, de i ține că e vătămată toată, ca să-și taie prin credință înclinarea de a nu mîncă din ea.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: Cei ce dispre uesc leacurile i mînc rile
au ajuns la m sura credin ei, dar nu a des vîr irii.

530. *Întrebare:* *Dac n-are cineva o astfel de cre-*
din , oare trebuie c utate mînc ri care folosesc la
boal ? Sau numai s se fereasc de cele ce-l vat m ?
Sau dac se nimere te ceva care nici nu vat m , nici nu
preafolose te, trebuie s m nînce f r team ?

R spuns: Trebuie s se fereasc numai de cele ce
vat m . Iar dac se nimere te ceva ce nici nu vat m ,
nici nu folose te, s nu m nînce pîn la s turare, ci pu in.
C ci cel ce m nînc pîn la s turare, chiar dac e ceva
din ceeace folose te, se vat m .

531. *Întrebare:* *Dac se nimeresc dou feluri de*
mîncare, unul mai ieftin i altul mai scump, oare trebuie
s i-l aleag pe cel mai ieftin ? Iar dac cel mai ieftin e
mai pl cut, pe care trebuie s -l foloseasc ?

R spuns: De se nimeresc dou feluri de mîncare la
fel de costisitoare, ia din amîndou cîte pu in. Iar de nu
sînt deopotriv , s foloseasc pe cel mai ieftin. Iar dac
acesta e mai pl cut are la îndemîn i pe cel mai scump,
s ia din acesta. Iar dac felul mai ieftin nu este de fa i
cel scump e mai pl cut, s se foloseasc de el, dar
luptîndu-se s se fereasc de pl cerea ce i-o pricinue te,
luînd din el mai pu in. Pentru ce? Oare nu e de trebuin
la boal adeseori ceeace e foarte nepl cut? i nu se
sile te omul s -l întrebui eze pentru a se face s n tos?
Tot a a dac lucrul e foarte pl cut, dar e de trebuin s
fie folosit, trebuie folosit. Dar omul trebuie s ia numai
seama, cum am spus, s nu se lase biruit de pl cere. i

chiar întâmplându-se aceasta, după ce a trecut peste fapt ,
s se oc rasc pe sine.

532. *Întrebare:* A i spus c nu e oprit de a se folosi
cineva de doctor în numele lui Dumnezeu. Dar iar i c
e mai bine s se lase totul cu credin i cu smerenie în
seama lui Dumnezeu, îns gândul îmi spune: „Dac i se
întâmpl vreo boală trupească , trebuie s o ar i
doctorului. C ci nu ai ajuns la m sura de a te vindeca
f r leacuri". Dar, pe de alt parte, gândul îmi spune s
nu m folosesc de acestea, ci mai degrab de sfin enia
sfin ilor i s m mulumesc numai cu ea. Spune-mi,
milostive P rinte, pe care din acestea două s o
folosesc? ⁷¹⁴

R spuns: Frate, te v dîngrijindu-te mult de t -
m duirea bolilor trupe ti. Eu cred c P rin ii nu- i fac
atîta grije de acestea. De aceea socotesc c gândul al
doilea e mai bun decît cel dintîi. C ci în el este i credin a
des vîr it în Dumnezeu. Iar cel lalt are în el necredin a.
Cel de al doilea are în el r bdarea, care face pe om
probat. Iar cel probat na te n dejdea care nu ru inează .
Iar în cel lalt gând e lipsa de curaj, sora fricii, în care
locue te pu în tatea credin ii, maica îndoielii, care
înstr inează de Dumnezeu i duce pe oameni la pieire.
Aceasta face pe oameni prieteni ai lui Dumnezeu, cel lalt
du mani. Acesta ne duce în Împ r ia cerurilor, cel lalt
în gheena. Acesta înal capul i d îndr zneal c tre

714 Întreb torul se dovede te i el un mare analist al mi c rilor celor
mai subtile ale gândurilor contradictorii. i nu se ru inează s i le
dea pe fa . Avem în întreb rile lui un model de spovedanie al
omului ajuns totodată la un înalt nivel al luptei pentru sfin enie.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

St pînul nostru Dumnezeu ⁷¹⁵. Cel lalt face capul s se plece i face pe om f r îndr znire c tre Dumnezeu. Acesta adun mintea ca s arunce toat grija ei la Dumnezeu (I Petru 5, 7). Cel lalt arunc inima în robie i în alte îndeletniciri rele. Acesta folose te tot ce face spre zidire, cel lalt spre sl birea celor ce-l aleg. Acesta e plin de în elepciune, pentru c crede c Cel ce prive te patimile cele ascunse poate s vindece i patima sa; cel lalt se umple de nebunie, fie c se vindec , fie c nu. Acesta este într-o stare de pace i înva pe al ii s nu lîncezeasc . Cel lalt e tulburat. Unul împinge pe oameni s umble prin ri i cet i, al doilea îl izb ve te de toate. Unul arunc în inim întristarea, f cînd-o s se topeasc ; al doilea, mul umirea care-i mijloce te cu folos mîntuirea oamenilor la Marele Doctor, care poart p timirile noastre (Is. 53, 4) ⁷¹⁶.

Eu, prea iubite frate, în lîncezeala mea de odinioar , nu m-am ar tat vreunui doctor, nici nu mi-am pus vre-un leac pe ran , nu din virtute, ci din lene, ferindu-m s umblu prin sate i ora e i s îngreunez pe cineva i s -l fac s se îngrijeasc de mine, nevrednicul, temîndu-m de r spusul ce voi avea s -l dau în ceasul pe care-l a tept m, vr jma ilor mei. Fericit este cel ce poate s rabde, c ci se face p rta r bd rii sfîntului Iov.

715 Exist o în l are a capului în semn de n dejde i de rug ciune, nu de mîndrie. E o îndr znire c tre Dumnezeu ca semn de încredere în El. Contrar acestei în l ri exist o plecare a capului în sensul plec rii fataliste sub legile naturii, ale patimilor, a supunerii sub oameni i a lipsei de n dejde.

716 Dac Hristos a suferit pe cruce, din iubire pentru noi, El care r mîne plin de aceia mil , nu poate s nu sufere în continuare pentru noi. E singurul mod prin care po i u ura durerile altora, cu deosebire pe acela care sînt unite cu voina lor de a nu r mînea în patimile lor. De aceea Hristos este adev ratul Doctor al nostru.

M gîndesc c sînt i multe femei, care au st ruit r bdînd durerile lor trupe ti, l sînd totul în seama lui

Dumnezeu, încît m ru inez s -mi spun b rbat cu numele. Cea care sufer de curgerea sîngelui, p r sindu- i gîndirea ei dinainte, dup ce a v zut c doctorii trupe ti nu i-au putut folosi nimic, m car c cheltuiuse cu ei tot ce avea, i-a însu it o alt gîndire, i a alergat la Marele i Duhovnicescul Doctor ceresc, care t m due te i sufletele i trupurile. i boala a fugit dela ea speriat de porunc (Mt. 9, 20-22). Iar Cananeeanca a l sat pe oamenii lumii, pe vr jitori, pe ghicitori, v zînd de ert ciunea me te ugului lor, i a venit la St pînul, strigînd: „Milue te-m , Fiul lui David" (Mt. 15, 21); i dela o margine a p mîntului la alta s-a vestit tuturor ceeace i-a f cut ei Doctorul de oameni iubitor. Las pe celelalte i m opresc la acestea dou , gîndindu-m c doar, doar voi putea ajunge i eu cîndva la credin a lor, ca s m învrednicesc de fericire. C ci îmi ajung aceste dou femei ca s m dea de ru ine i nu e nevoie s mai aduc vorba de credin a i de smerenia suta ului, care nu numai c a l sat pe doctori i pe alii i a venit la St pînul, ci s-a i socotit pe sine nevrednic s -L duc pe El în casa sa, ci I-a spus cu credin : „Spune numai cu cuvîntul i se va t m dui sluga mea" (Mt. 8, 8). Marea lui credin a fost l udat chiar de Mîntuitorul. Iar acestea le spun ca s m ru inez pe mine însumi. C ci nu am dorin , nu rîvnesc, nu m str duesc, nu cad la picioarele Domnului i nu m gîndesc, netrebnicul de mine, la clipa cînd m va ajunge osînda, cînd f r de veste îmi va veni chemarea, cînd va veni îngerul înfrico tor ca s ia tic losul meu suflet, cînd se va închide u a i voi r mînea strigînd cu cele cinci fecioare inimene a num va auzi⁷¹⁷ (Mt. 25, 10-11). C acestea m musc înc de acum,

717 Dacă e o mare mîngîiere s te aud cineva c e ti în suferin i s

Sfin ii Varsanufie i Ioan

e v dit. i c sînt biruit de lîncezeal i de trînd vie, nu e un lucru ascuns. Decice voi face? Voi desn d jdui? S nu fie!⁷¹⁸ C ci acestea e un p cat de moarte. Plînge-m , frate, i vars cu am r ciune lacrimi peste mine, ca peste un cadavru i ca peste un mormîntr u mirositor. C ci tiuc mult foloseste⁷¹⁹, cum ne-a înv at înv turaplînsului lui Petru⁷²⁰. i roag -te pentru mine, care ile spun acestea, dar nu fac nici-un bine. Ca s se milostiveasc i de mine Doctorul cel bun i s -mi vindece boalele sufletului i ale trupului. Lui fie slava în veci. Amin.

533. *Întrebare:* Iat m predau lui Dumnezeu i în mîinile tale. Ai grije de mine, milostive P rinte, pentru Domnul.

R spuns: Frate, de crezi a a, nu vei fi p r sit de Hristos, care a spus p c toasei: „Credin a ta te-a mîntuit” (Lc. 8, 48). Las deci totul în seama lui Dumnezeu. C El are grije de noi. Lui fie slava în veci. Amin.

comp timeasc cu tine, cea mai mare nefericire e s nu te aud , s nu vrea s te aud i s nu comp timeasc cu tine nimeni. Acesta e iadul f r nici-o lumin . I-ai dispre uit pe to i, e ti uitat de to i. Te-ai obi nuit s nu mai ai încredere în nimeni, i se închide poarta comuniunii de c tre to i, pentru c tu însu i i-ai închis-o pe a ta i nu mai e ti în stare s i-o deschizi. S-a în epenit în starea încuiat . Ai pierdut cheile.

718 Ce greu este s scapi de trînd via spiritual ! Cît efort statornic e necesar!

719 Impreun p timire a altuia cu mine, numai durerea altuia pentru mine m poate înviora, m poate readuce la via din moartea trînd viei i a nep s rii

720 Durerea altuia pentru mine m poate trezi i pe mine la durerea pentru tic lo ia mea, a a cum Petru a fost adus la plîns cînd a v zut c Hristos va primi moartea pentru el i pentru to i.

534. *Întrebare:* *Un frate a întrebat pe acela B trîn, zicînd: Dac sufer cineva de o boală care are nevoie de opera ie, trebuie s se lase operat? i trebuie s o fac aceasta cu sfatul P rin ilor?*

R spuns: Cel ce sufer de orice boală trebuie s întrebe despre ea pe vreunul dintre P rin i i s fac toate dup sfatul lui. C ci uneori se întîmpl ca un B trîn s aib o harism , care s -i aduc , f r s se bage de seam , t m duirea. i nu e nevoie totdeauna de doctori trupe ti.

535. *Întrebare :* *De mi se pare un lucru bun s m înfrînez, sau s m nevoesc întru lini tire, sau s fac un bine cuiva, oare trebuie s-o fac aceasta dela mine însumi, sau s-o fac cu sfatul P rin ilor?*

R spuns: A nu lua sfatul P rin ilor pentru o lucrare care pare bun , conduce cele dela sfîrit ale lui la ru. i prin aceasta se calc porunca ce zice: „Fiule, toate f -le cu sfat" (Prov. 24, 72) i: „întreab pe p rintele t u i te va înv a; pe b trînii t i i- i vor spune" (A doua lege 32, 7). Nic eri nu vei afla Scriptura poruncind cuiva s fac ceva dela sine. C ci a nu cere sfat, e mîndrie. i unul ca acesta este du man al lui Dumnezeu. Iar „Dumnezeu celor mîndri le st împotriv , iar celor smeri i le d har". (Prov. 3, 34) i cine altul e smerit decît cel ce- i pleac grumazul înaintea b trînilor i cere sfatul lor în frica lui Dumnezeu⁷²¹?

⁷²¹ E u or s spui c te pleci în fa a lui Dumnezeu, dar nu a oamenilor. Spunînd c faci ceea ce spune Dumnezeu, faci în fond ceea ce i se pare ie c - i spune Dumnezeu. Acesta e p catul protestantismului. Apoi de i credinciosul protestant spune ca se smere te, socotind c tot binele ce-l face omul vine exclusiv dela Dumnezeu, în aceasta e mai de grab un predestina ionism, în care nu se cere omului nimic, c ci se neag orice libertate a lui de a face

536. *Întrebare:* *Dac cineva e b nuit ca eretic, dar m rturise te dreapta credin , oare trebuie crezut, sau nu?*

R spuns: P rin ii n-au cerut decît dreapta m rturisir e a credin ei. Dac deci cineva se arat hulind cu adev rat pe Hristos cu gura lui, tr ind în afara Lui, acesta trebuie ocolit i nu trebuie s te apropii de el. Dar trebuie s privim i inima lui. C ci tot cel ce nu p ze te poruncile lui Hristos este eretic. i dac omul nu crede în inima lui, cuvintele nu-i folosesc la nimic⁷²².

537. *Întrebare:* *Dac un Av oarecare se afl sus inând o erezie, oare un frate trebuie s plece dela el⁷²³?*

r ul, cînd Dumnezeu l-a ales s fac binele prin el. Omul nu se poate nici m car smeri. Adev rata smerenie st în „a- i t ia voia”, pe care Dumnezeu i-o las . i în a i-o t ia nu cu p rerea c i-o tai în fa a lui Dumnezeu cel nev zut, f r s fii sigur de aceasta, ci în fa a celui ce- i d un sfat în numele Domnului. Numai atunci o tai în mod real.

i o tai din con tiin a c o faci în fa a lui Dumnezeu, de a c rui prezen î i st m rturie i un altul, ajutîndu-te s ar i în mod obiectiv t ierea voii tale. Dumnezeu nu vrea s se lase evaporat prezen a Sa în subiectivitatea ta, ci vrea s - i fac sim it în mod obiectiv prezen a i voia Sa prin altul, care are con tiin a înt rit de comunitatea bisericeasca, început prin Apostoli, c - i vorbe te în numele Domnului.

⁷²² Cine are credin a în Hristos ca o teorie i nu trage din ea nici-o concluzie pentru via a lui, deci are o credin lipsit de spiritualitate de via duhovniceasca, are o credin lipsit de miezul ei viu, roditor, deci e tot un eretic dup Varsanufie, mai mult compromi înd credin a decît slujind-o i ap rînd-o.

⁷²³ E vorba de un b trîn c ruia îi sluje te un frate.

R spuns: Dacă se dovede te sigur că sus în erezie, trebuie să plece de la el. Dacă e numai o bătăuială, nu trebuie să plece, nici să pornească o cercetare în privința lui. Căci cele ascunse sînt cunoscute numai lui Dumnezeu, iar rele ar fi, oamenilor.

538. *Întrebare:* Dacă Ava crede drept, dar se așteaptă să se întoarcă în locul acela vreo erezie și se naște frica să nu se calce dreapta credință iar Ava nu vrea să se mute și de aceea fratele, cunoscîndu-și slăbiciunea sa, vrea să plece în alt loc, oare face bine sau rău? ⁷²⁴

R spuns: Înainte de a se arăta că erezia se impune cu silă, nu trebuie să plece cineva, ca nu cumva să se plinească cu el cuvîntul: „Fuge necredinciosul, negonindu-l nimenea” (Prov. 28, 1). Iar de se va arăta că se impune, trebuie să o facă aceasta cu sfatul Părinților duhovnicești, în frica lui Dumnezeu.

539. *Întrebare:* Ce e de făcut cînd în acel loc nu sînt niscăi bătăuini în care fratele să se poată încrede că pot deosebi lucrurile? Oare trebuie să plece pentru primejdia ereziei și să se ducă în altă parte, unde se găsească bătăuini care să poată deosebi și acolo să-l întrebe pe ei despre aceasta?

R spuns: Da, trebuie să o facă aceasta și să împlinească cele spuse de ei.

⁷²⁴ În mîinările din Palestina din acea vreme se iveau certuri origeniste și uneori în cîte o mîină stare origenismul cucerea majoritatea.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

540. *Întrebare:* De m înso e te vreunul dintre P rin i i se sf de te cu mine s poarte povara mea, ceeace nu se cuvine i nu zide te pe cei ce privesc, pentru c el e mai mare ca mine, ce s fac ?

R spuns: Pune-i metanie cu smerenie, cerîndu-i s o por i tu. Dac nu prime te, pune-i a doua oar metanie, zicînd: „Iart -m pentru Domnul, dar nu mai putem merge împreun . C ci se d sminteal celor ce privesc". i dac se sf de te i dup aceea, nu mai st rui, c ci e un joc al diavolului.

541. *Întrebare:* Oare nu e de folos s tai sfada i s -l las pe el s o poarte, chiar dac aceasta pricinue te sminteal privitorilor ? C ci se pare c aci sfada e mai rea decît a l sa s o poarte. i între dou rele, poate trebuie ales cel mai mic.

R spuns: Sfada ce continu dup metanie se arat c e dela diavolul. i nu trebuie s se urmeze cu ea. C ci P rin ii spun c cele de prisos sînt dela draci (Pateric, Pimen 129).

542. *Întrebare:* Un frate a întrebat pe marele B trîn, dac este de folos s -l înso easc (s vie uiasc în retragere) ?

R spuns: Cel ce voe te s p easc pe calea lui Dumnezeu, s nu- i cear lui cinste. C ci calea lui Dumnezeu ce este oare, dac nu s - i arunce în toate voia înapoia sa i s se socoteasc pe sine ca cel din urm dintre to i i ca cel mai mic decît to i?⁷²⁵. Numai unul ca

⁷²⁵ Cel ce se socote te cel mai mic între cei ce se socotesc mari, e mare în comunicare cu fiin a nepieritoare i cu adev rat existent a

acesta poate p i pe calea aceasta. C ci cel ce nu- i taie voia sa i nu- i pune n dejdea sa în Domnul, nu poate. Cu acela se împline te cuvîntul Evangheliei: „C uta i i ve i afla, bate i i vi se va deschide" (Mt. 7, 7). Acesta este via a i mîntuirea, pe care trebuie s rîvneasc s o dobîndeasc . C ci alt cale afar de aceasta nu este. Frate, nu te l sa batjocorit.

543. *Întrebare: Ce s fac, P rinte, c m nec jesc r zboaele i se strîng împotriva mea ? i spune-mi care e semnul c am n dejde în Dumnezeu i semnul iert rii p catelor ? i cum trebuie s se ad în chilie potrivit voii lui Dumnezeu ?*

R spuns: Frate, vremea r zboaelor e vreme de lucrare. Nu sl bi, ci lucreaz , lupt -te. Cînd te înghesuie r zboiul, înghesuie-l i tu, strigînd: „Doamne Iisuse Hristoase, vezi neputin a i necazul meu, ajut -m i m scap de cei ce m prigonesc, c la Tine am alergat !" i roag -te s iei putere s sluje ti lui Dumnezeu întru inim curat .

Semnul c are cineva n dejde în Dumnezeu este s se scuture de tot gîndul i grija trupului (II Cor. 7, 1) i s nu- i închipue c are peste tot ceva de al veacului acestuia, c ci altfel i-ar avea n dejdea în aceasta i nu în Dumnezeu ⁷²⁶. Iar semnul iert rii p catelor îl are cineva

lui Dumnezeu (). Cel ce nu caut b ica de s pun a cinstei trec toare, e îmbr cat în cinstea str lucirii dumnezeu ti netrec toare. Acela înainteaz pe calea spre Dumnezeu, singura subzisten adev rat . Acela î i taie voia rob it de aparen a de realitate a unor fumuri.

⁷²⁶ I i pui n dejdea în ceeace socote ti c vei avea pentru totdeauna. Dar în ce po i n d jdui pentru veci din lumea aceasta? C ci orice ai avea în lumea aceasta, are un sfîr it mai curînd sau mai tîrziu. Pe

Sfin ii Varsanufie i Ioan

în aceea c le ur te i nu le mai face. C ci cât vreme maicuget laele i inimalui are pl cere de ele, esemnc înc nuis-au iertat, cie inut înc în ele⁷²⁷.

Iar a edea în chilie potrivit cu voia lui Dumnezeu înseamn a se osîndi pe sine cât poate cu inima cînd vede ceva frumos în chilia lui, sau o pricin de odihn trupeasc , zicînd: „Vai mie, p c tosului, c v d în jurul meu u ur ri care m osîndesc, fiind nevrednic de ele, iar al ii care sînt vrednici, sînt nec ji i, c l torind i neaflînd odihn trupeasc⁷²⁸. Doamne Iisuse Hristoase, iart -m i pentru aceasta, pentru numele T u chemat peste noi". Domnul s te înt reasc pe tine i s -i dea putere, fiule, ca s înaintezi i s ajungi la m sura des vîr it .

544. *Un frate a întrebat pe cel lalt B trîn, Ioan: P rinte, roag -te pentru mine, pentru Domnul. i spune-mi dac e bine s cerem de multe ori P rin ilor s se*

nimeni ipenimicdinlumenutepo ir zimapentrutotdeauna.Citotuleînsurparecontinuu .

727 i s-au iertat p catele cînd ai cerut cu adev rat iertare pentru ele. i ai cerut iertare cu adev rat cînd nu- i mai place s tr e ti în ele i deci s le s vîr e ti în continuare. Dac -i place s le mai faci, înseamn c sînt înc întip rite în fiin a ta, c n-au fost terse de acolo, pentru c n-ai voit cu putere s ceri s i se tearg cu adev rat. Nu i se iart un p cat de care continui s fii lipit. Omul nu e sp lat ca un obiect, ci ca un subiect, care se spal i el cu apa ce-i curge de sus, care vrea i el s i se înmoae inima ce se înmoae de mila ce i-o arat Dumnezeu.

728 Cel ce are o chilie lini tit i în ea odihna de grijile trupe ti trebuie s se osîndeasc dac nu se lini te te, întrucît de i are toate condi iile, nu le folose te pentru sporirea în unirea cu Dumnezeu prin rug ciune, dovedindu-se nevrednic de acele condi ii, în vreme ce al ii care le-ar folosi mai mult, fiind mai vrednici de ele, nu se bucur de ele. Aceasta înseamn a folosi odihna ederii în chilie potrivit cu voia lui Dumnezeu. S nu se mul umeasc cel din chilie numai cu odihna trupeasc .

roage pentru noi, chiar dac ne-au asigurat c o fac aceasta ? Oare nu p rem c -i ispitim prin aceasta ?

R spunsul lui Ioan: Frate, i-am scris de multe ori despre rug ciune, c în virtutea poruncii lui Dumnezeu sîntem datori s ne rug m unii pentru al ii. Mai ales cînd ni se cere aceasta, sîntem mai mult decît îndatora i s o facem. Decî nu putem s nupunem toat puterea noastr în aceasta⁷²⁹. Iar a cere rug ciunile P rin ilor no tri, e de mare folos. C ci zice: „Ruga i-v unii pentru al ii” (Iac. 5, 16). i iar i: „Nu au trebuin cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi” (Lc. 5, 31). i nu trebuie s uit m s ne aducem aminte de îndr zneala v duvei fa de judec torul nedrept (Lc. 18, 1-8). i dac Tat l nostru cel ceresc cunoa te cele de care avem trebuin înainte de a le cere dela El, pentru ce n-a zis: „Nu le cere i, c ci tiu ce voi i înainte de a Mi le cere?” Ci El însu i a zis: „Cere i ve i lua” (Io. 16, 24)⁷³⁰. Deci bine este s

⁷²⁹ Dumnezeu vrea s ne rugam unii pentru al ii. C ci prin aceasta nedispre uind pe Dumnezeu ca izvor a tot darul, ne ar t m totodat i iubirea unuia pentru altul, a a cum vrea Dumnezeu. C ci nu trebuie ca eu s rîmîn indiferent la mîntuirea celorlal i, interesîndu-m numai de a mea, a a cum nu trebuie s m îngrijesc numai de pîinea mea, iar mizeria celorlal i, s nu m intereseze. Dar cu mult mai mult trebuie s m intereseze via a lor ve nic decît cea trec toare. De aceea e de trebuin s i cerem rug ciunea altora, nu numai s le-o acord m pe a noastr . C ci prin aceasta ar t m i smerenia noastr i faptul c avem nevoie de iubirea lor. În aceasta ar t m i lui Dumnezeu c i noi avem nevoie de iubirea altora, precum i ei au nevoie de a noastr . A a ne-a f cut Dumnezeu: s ne iubim unii pe al ii, v zînd în noi nevoia s iubim i s fim iubi i. De aceea cu mult mai mult trebuie s ne rug m pentru al ii cînd aceia ne-o cer. Ne-am dovedi mai nesim itori cînd al ii ne cer iubirea, iar noi nu le-o d m, decît cînd, socotind c al ii n-au nevoie de iubirea noastr , ne-am putea justifica dac nu le-am ar ta-o.

⁷³⁰ Tat l ceresc cunoa te cele de care avem trebuin înainte de a le cere. Totu i voe te s le cerem i nu ni le d dac nu le cerem. Pentru

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cerem, ca s primim dup f g duin a Lui. Iar cerînd rug ciunea Avei, zi a a: „Ava, m simt r u, roag -te pentru mine, c ci tiu c am nevoe de ajutorul lui Dumnezeu". i Dumnezeu î i va face mil cu tine precum voe te. C ci a lui este iubirea de oameni i a Lui slava în veci. Amin. ^{730b}.

545. *Întrebare: Dac mîncînd cineva la mas , î i împline te mai repede trebuin a lui, e bine s cear Avei s se scoale, sau s r mîn pîn se scoal to i ? E bine s se împ rt easc din toate mînc rile, sau nu ? Cum e mai bine ?*

R spuns: Dac ezînd cineva la mas , simte c i-a împlinit trebuin a i nu poate s mai ad f r s m nînce, s cear s se scoale. Dar a edea i a nu mînce e mai bine. Iar a- i împ r i cineva pîinea cu toate felurile, e mai bine decît a nu face a a.

546. *Întrebare: Doi fra i care voiau s se înfrîneze, l-au întrebat pe Ava dac le îng due s se scoale înaintea fra ilor de la mas , c ci dac mai ed nu- i pot st pîni stomacul. i Ava îng duindu-le s se scoale, unii i-au judecat i i-au def imat, neîn elegînd*

c trebuie s venim i noi la con tiin a c avem trebuin de ele, i s ne d m seama c numai dela El le putem primi. El vrea o leg tur afectuoas cu noi în care trebuie s fim i noi parteneri activi, în zadar îmi îmbie cineva iubirea lui, dac nu simt i eu trebuin a ei i nu umblu dup ea. Numai prin aceasta nu vin la adev rata via .

^{730b} E bine s strîmtor m continuu pe al ii cu rug ciunea noastr . C ci în aceasta ar t m marea nevoe ce o avem de ei i înt rim mila lorfa denoi. Nestrîngem prin aceasta cu inimalîng ei, îi facem s osimt cas bat i inimalor pentru noi. Numai o inim sim itoare poate trezi sim irea altei inimi, sau poate atrage aten ia asupra ei.

folosul din această faptă . De aceea au trimis să-l întrebe pe acela și B trîn despre aceasta.

R spuns: Acei frai, ca ni te lucratori și îngrijitori ai sufletului lor, fac această luptându-se pentru înfrînare, ca nu cumva ezînd, să mai jinduiască să se împartă de mîncările din fața lor. Căci este propriu numai celor desvîrșiți să mîncare la masă și să nu fie biruiți de stomac. Voi însă sînteți de erila minți, pentru că n-ați luat seama la cuvîntul Prinților, care spune: „Să nu spui, pentru această . Căci ia seama mai degrabă la tine însuși”. Prinții ne îndeamnă iar și să nu bîrfim pe cineva, ci să împlinim cuvîntul proorocesc: „Să nu grăiesc gura mea despre faptele oamenilor” (Ps. 16, 4). Dar voi ați căzut sub osînda care zice: „Omul rău din visteria lui scoate cele rele” (Mt. 12, 35). Pentru că nu v-ați gîndit mai degrabă la cele bune ale acestor frai, care sînt spre zidire, zicînd: „Noi sîntem nepotri și acești frai ai noștri se înfrînează”, așa cum acești frai care s-au sculat au gîndit cele bune despre voi, zicînd: „Vai nou, că ne sculăm din slăbiciune, iar fraii noștri, chiar dacă mîncă mai mult decît noi, nu se vatăm . Căci ei fac toate cu dreptă socoteală . Prin această ei fug de amenințarea osînde care zice: „Nu judecați ca să nu fiți judecați” (Mt. 7 ,1). Iar voi cădeți în ea, căci judecați pe fraii voștri care sînt mai presus de voi, călcînd cuvîntul Apostolului care zice: „Cel ce mîncă și nu dispunească pe cel ce nu mîncă ” (Rom. 14, 3). Voi care mîncăți mai mult decît ei, făcîndu-vă mai datornici decît ei, ar trebui pe de o parte să vă întristați mai mult ca unii ce sînteți biruiți de stomac, pe de altă parte să mulumiți mai mult lui Dumnezeu pentru mîncare. Căci Dumnezeu vă poate elibera prin mulumirea ce I-o aduceți de războiul pîntecelui și de osîndirea fraților. Iar

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de voi i s în elege i, lucrurile înse i conduc la dreapta socoteal , ajutînd s se deosebeasc binele de r u ⁷³¹, dup cuvîntul Apostolului care zice: „Toate cerca i-le, dar alege i binele" (I Tes. 5, 21). Dar cercarea avînd s o fac Ava, lucrul hot rît de el trebuie primit f r nici-o împotrivire.

547. *Un frate a întrebat pe marele B trîn zicînd: Am c r i dogmatice i citindu-le îmi simt mintea mutat dela gîndurile p tima e la gîndirea celor cuprinse în ele. Dar uneori gîndul m ceart ., zicînd: „Nu trebuie s cite ti astfel de c r i, c ci e ti nepriceput i lipsit de cur ie"*

R spunsul lui Varsanufie: Nu am voit s m ocup cu acestea, pentru c ele ridic mintea la cele înalte, ci cu „Cuvintele B trînilor" (cu Patericul), pentru c ele smeresc mintea. Dar nu o spun aceasta pentru c nu le cinstesc, ci ca s te sf tuiesc. C ci este mîncare si este desf tare ⁷³².

548. *Un frate str în boln vindu-se, a venit s se caute de s n tate în mîn stire ⁷³³. idîndu-i-se s*

731 Lucrurile înse i conduc la un fel de unire a oamenilor între ei i cu Dumnezeu, cum conduc prin aceasta i la deosebirea binelui de r u. A a cel ce m nînc mai mult, dac mul ume te lui Dumnezeu se r scump r de l comie i se face mai în eleg tor fa de cei ce s-au sculat mai repede dela mas , luînd în seam înfrînarea la care s-au supus. Dar aceasta se întîmpl numai dac oamenii sînt cu în elegere unii fa de al ii.

732 Nu voesc s umblu cu mintea prin cele înalte. C ci nu m simt vrednic. Cî tig mai mult smerindu-rn . Citirea cuvintelor psalmilor e o hran mai necesar sufletului, ca s m cur de patimi. Citirea c r ilor dogmatice e o desf tare, îns nu o hran necesar .

733 Se vede c în mîn stire era o bolni , cum vedem i din „înv turile Avei Dorotei" (Filoc. rom. IX).

locuiasc în chilia unui frate, acesta nu s-a bucurat s -l primeasc . i aflînd B trînul, i-a spus lui acestea:

R spuns: Cerceteaz - i gîndul, frate, i d - i seama: Dac ar fi fost fratele t u dup trup, nu l-ai fi primit i îngrijit mai bine decît lumina ochiului? Deci vezi c e ti st pînit de gînduri trupe ti. Doar i s-a dat s prime ti pe fratele t u duhovnicesc. C ci to i sîntem una în Hristos. Ia aminte deci la tine, frate, în frica lui Dumnezeu.

Auzind fratele acestea, s-a poc it foarte i folosindu-se de înv tur , i-a spus B trînului: „Iart -m , Av , i te roag pentru mine. Îl primesc pe fratele meu cu mare bucurie.

549. Un frate, care fusese ucenic al aceluia B trîn înainte de a se fi retras acesta ca s se lini teasc în mîn stare, a plecat în str în tate. i întorcîndu-se, dispre uia pe un frate evlavios pentru simplitatea i neînsemn tatea lui. Dar st ruia s cear B trînului s -i fie c l uzitor ca mai înainte, zicînd: Dumnezeu m-a adus iar i la sfin enia ta.

R spunsul lui Varsanufie: Zice Apostolul: „Împ ra ia lui Dumnezeu nu st în cuvînt" (I Cor. 4, 20). Iar Ava Macarie a spus: „Pe cel ce crede drept i lucreaz bine credincios, Iisus nu-l pred patimilor i în mîinile dracilor". Iar Domnul a spus c „în zilele lui Ilie multe v duve erau în Israil i la niciuna n-a fost trimis decît la cea din Sarepta Sidonului" (care era p gîn). (Lc. 4, 25-26). i iar i a spus: „În zilele lui Elisei mul i lepro i erau în Izrail i nici unul dintre ei n-a fost cur it decît Neeman Sirianul" (Lc. 4, 25 - 27), m car c era de alt neam. Aceasta, pentru c a crezut. Am socotit c ducîndu-te în str în tate, ai p r sit obi nuin a de a te

îndrept i (de a te justifica) i ai cî tigat smerenia ^{733 b}. Dar precum v d din gîndurile tale, e ti acela , ba i mai r u. Iar dac Dumnezeu a ales pe cele bune, pe cele slabe i pe cele neb gate în seam ale lumii, e v dit c a lep dat pe cele sl vite i l udate de oameni (I Cor. 1, 27-28). Deci nu cei ce plac oamenilor plac lui Dumnezeu, ci cei ce nu sînt cinsti i de oameni, pentru c îl caut pe Dumnezeu, au fericirea înaintea lui Dumnezeu. C ci s-a spus: „Ferici i ve i fi cînd v vor prigoni i v vor urî i v vor scoate nume r u pentru numele Meu. Bucura i-v i v veseli i, c a a au f cut proorocilor p rin ii vo tri" (Mt. 5, 10 -12).

Ai crescut pe lîng mine nu pu in vreme. Cerceteaz - i inima ! Ce cuvînt sau ce sfat ai primit dela noi, care te-a îndep rtat dela calea lui Dumnezeu? i acoper mîntul ce se afla asupra ta, de unde- i venea? Nu dela necazul ce-l purtai? C ci B trînul te-a ajutat pentru folosul t u ⁷³⁴. Spune-mi, frate, Dumnezeu se îngrije te de începutul omului sau de cele din urm ale ie irii lui din via ⁷³⁵? Tu vezi ce ai cî tigat în vremea petrecerii în str in tate ? i tii iar i c pe cînd locuiai cu mine odinioar , i-am spus c dac asculi de mine într-un lucru i mi te

733 b Justificarea de sine este justificarea p catelor, deci contrarul recunoa terii sau m rturisirii lor i a poc in ei pentru ele. La baza acesteia st mîndria.

734 Cuvîntul grec are mai întîi sensul de „te-a prigonit", supunîndu-te la necazuri, urm rind folosul t u. Aceasta e una cu cre terea prin asprime pentru înt rirea fiului duhovnicesc. L sarea lui, cre terea în mole eal , în satisfacerea tuturor dorin elor lui, este spre sl birea lui.

735 Dumnezeu vrea s folosim via a noastr p mînteasc spre a înainta în bine, spre a ne des vîr i mereu prin silin ele noastre. Nu e mul umit c am fost buni la început i ne-am f cut mai pu in buni în cursul vie ii, ajungînd cu totul r i la sfîr itul ei. Pentru aceasta ni s-a dat timpul. Rostul pozitiv al mi c rii fiin ei noastre l-a l murit teologic Sf. Maxim M rturisorul în „Ambigua".

împotriva ti în altul, chiar în cel ce m-ascuși și faci voia ta înu voi putea s-dau pentru tine nici judecat, nici ap-rare⁷³⁶.

Dac-Dumnezeu te-a adus aci, El te va-ic-l-uzi. Iar dac-ai venit prin voia ta, scris este: „Le-am trimis lor dup-me te-ugirile inimilor lor” (Ps. 80, 10). Dar roag-te pentru mine. i-fii f-r-grij din partea mea. C-ci ieu vreau s-fiu f-r-grije în toate^{736b}.

550. *Unii fra-i, ie ind din mîn-stire, i-au cump-rat chilii în locurile care se aflau aproape de mîn-stire, f-r-întrebarea Avei (Seridos). i-sup-rîndu-se Ava pe ei, pentru c-au-c-lcat-rînduiala, voia s-i-alunge de acolo. Iar ei au încercat s-se-împotriveasc-. i-a-fost-întrebat acela B-trîn-despre-aceasta, dac-auf-cut-bine-fra-ii. i-ce-trebue-s-se-fac-?*

R-spuns: Peste tot vedem c-împotrivirea a pierdut mul-i-oameni. De pild-pe cei din jurul lui Datan și Aviron, care s-au-r-sculat-împotriva lui Moise (Num. 16). i-ce-s-a-întîmplat-acum-e-un-semn-r-u-. C-ci-dac-nu-s-au-întors-dela-hot-rîrea-lor-la-cererea-Avei, cine-îi-va-putea-întoarce-? Iar-a-nu-se-l-sa-convin-i-de-cineva-e-semn-de-r-scoal-a-gîndului. Iar-r-scoala-e-din-îndemnul

736 F cînd ucenicul odat-voia-p-rintelui-duhovnicesc-i-alt-dat-nu, arat-c-el-a-ales-de-fiecare-dat-voia-aceluia-pe-care-s-o-împlineasc-i-acea-pe-care-s-nu-o-împlineasc-. Deci-i-cînd-a-ales-o-pe-una-s-o-împlineasc-i-a-ascultat-voia-lui. El-alegea-pe-acea-care-s-o-fac-, dup-judecata-sa. Iar-despre-cele-f-cute-de-ucenic-potrivit-voii-lui-sau-contrarul-ei, p-rintele-nu-i-va-da-la-judecata-din-urm-nici-o-p-rere-bun-, nici-una-rea, pentru-c-faptele-acelea-s-au-f-cut-pe-temeiul-voii-ucenicului, nu-pe-temeiul-voii-sale.

736 b Dac-nu-s-ar-ruga-p-rintele-i-pentru-el, ar-avea-de-suportat-grija-c-nu-i-a-f-cut-toat-datoria. El-scap-de-aceast-grije, întrucît-se-roag-pentru-cel-dat-în-grija-lui.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

diavolului. C ci diavolul s-a r zvr tit dela început i cei ce fac acela lucru, se fac fi ii lui. i cei li se întâmpl acestora? Ace tia s-au scos pe ei din smerenie⁷³⁷, astupându- i urechile ca s nu aud pe Cel ce zice: „De v vor alunga pe voi din cetatea aceasta, pleca i în alta" (Mt. 10, 23); i: „Celui ce voe tes se judece cutine is - ii-ahaina, las - i ic ma a" (Mt. 5, 40)⁷³⁸.

Dar ace tia s-au supus r ului⁷³⁹. Iar r ul nu na tenici-un bine. C ci zice: „Nu poate pomul r us fac roade bune" (Mt. 7, 18). i au c lcat rînduiala P rin ilor în neascultarea lor. C ci P rin ii zic c de pleci s locue ti în oarecare loc, întreab întîi dac nu cumva se sup r cineva pentru aceasta împotriva ta. i dac P rin ii poruncesc aceasta cînd e vorba de sup rarea altora, cu cît mai mult cînd acest lucru pricinue te întristare

737 „S-au exilat din smerenie". A r mîne în smerenie este a r mîne în acord cu voia lui Dumnezeu i deci în comunicare cu El. Opozi ia dintre voi întrerupe comunicarea. Dar voia noastr e f cut s r mîn în acord cu voia Celui ce ne-a creat; c ci nu noi L-am creat pe El. Iar Dumnezeu creîndu-ne, a voit ceea ce este bun pentru firea noastr , a voit ceea ce are s aleag i voia noastr cea adev rat . Acordul cu voia Lui ne ine în comunicare cu Cel din care ne-a venit i ni se sus ine via a.

Voia care sus ine via a noastr e cea care r mîne în acord cu voia lui Dumnezeu. Aceasta e voia conform fiin ei noastre. Voia contrar lui Dumnezeu e o voie contrar fiin ei noastre. Ea roade fiin a noastr , o ine într-o s r cie i într-un chin. Taina cea mare este c Dumnezeu ne las i putin a unei voin e nefavorabile fiin ei noastre, pentru c nu vrea nici s ne nimiceasc , nici s ne reduc la starea unor obiecte. i a a las s coexiste voia noastr cu o fiin sl bit , strîmbat a noastr , dar existent totu i. E i acesta un mod prin care experiem nedeplin tatea existen ei noastre prin noi în ine. Inaceasta se arat relativitatea realit ii noastre i a întregii existen e create, putin a înso irii între ea i o stare nedeplin , chinuit a ei.

738 Se dau aceste citate cu îndemnul de a ne feri de împotrivire.

739 Cine se împotrive te, se supune r ului. Acela a ie it din bine, din putin a de comunicare, de acord.

egumenului. Acest lucru trebuie să se sfîrșească astfel, ca ei care au greșit să ia în seama alții ^{739b} și să roage pe Avă lor să-i ierte și nu răsplătească răul lor cu rău. Căci s-a scris că „noi cei tari trebuie să purtăm slăbiciunile celor neputincioși” (Rom. 15, 1). Dar și Domnul zice: „De nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici Tatăl vostru cel din ceruri nu va ierta greșalele voastre” (Mt. 6, 15); și iarăși „Fiți desvîrșiți precum Tatăl vostru cel din ceruri desvîrșit este” (Mt. 5, 48). Și așa se va slăvi Dumnezeu întrucît aceasta va fi spre zidirea multora.

551. Avă mîin stîrîi în care se aflau sfinții B trîni ovăia și fac un lucru oarecare. Iar unii dintre frații care voiau acel lucru, răbdau greu această ovăială și cîrteau. Și aflînd această marele B trîn le-a dat r spunsul acesta:

R spuns: Fraților, zis-a Domnul: „Oile Mele ascult glasul Meu și-Mi urmează” (Lc. 10, 27). De e deci cineva ucenic adevărat, ascultă în toate de Avă al său pînă la moarte. Și prin toate cîte face Avă se zidește și nu îndrăznește să fac deosebiri în cele spuse de el, nici să întrebe: „Pentru ce aceasta? Cu ce scop aceasta?” Căci de face așa nu mai e ucenic al Avei, ci judecător. Toate acestea nu vin decît din cea mai rea voie a omului ⁷⁴⁰

^{739b} I se recomandă să ia în seama alții care n-au greșit Avei, să se roage pentru ei. Avem aici un motiv pentru care cerem rugăciunile sfinților pentru noi. Dacă cel ce n-a greșit se roagă pentru cel ce a greșit, fapta lui de dragoste se unește cu una de smerenie, nesocotind pe fratele care a greșit ca nevrednic de iertare, ca nevrednic să se împărtășească de fericirea celorlalți. E o solidaritate între oameni care place lui Dumnezeu. Căci El vrea ca toată creațiunea să se reunească în fericirea din El și prin silința ei proprie.

⁷⁴⁰ Dacă prin desprinderea voii omului de voia lui Dumnezeu se iese din comunicarea cu Dumnezeu și din voia conform ființei proprii,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dac deci Ava cuiva spune s se fac un lucru, iar uce-
nicul se împotrive te, e v dit c acesta vrea s opreasc
lucrul i s goleasc de putere cuvîntul Avei. Unul ca
acesta trebuie s gîndeasc cine este Ava lui: acela al
c rui cuvînt a fost z d rnicit, sau acela al c rui cuvînt s-a
împlinit? Dac voe te deci s fac voia sa, este fiul
diavolului. Dar i oricine face voia unuia ca acesta, face voia diavolului⁷⁴¹.

Dar chiar dac - i împline te acesta voia sa, nu ajunge la
odihn nica a a. C cice se afl între ele decît neascultarea, care este pieirea sufletului⁷⁴².

De se vede deci cineva pe sine smintindu-se de Ava al
s u, trebuie s plece dela el i s nu- i piard sufletul i s

tot a a prin desp rirea voii c lug rului de voia stare ului, care-l
c l uze te în numele Domnului, el iese din comunicarea cu stare ul,
sau din unitatea cu el i cu ceilal i vie uitori în ob te. Prin aceasta se
destram chiar unitatea în mîn stare, pe care Cre tinismul a înfiin at-
o ca oaz progresat în unitatea spre care vrea Dumnezeu s conduc
pe oameni. Desbinarea între oameni e produs de voia cea rea a lor,
sus inut de mîndrie, sus inut de grija egoist a fiec ruia de sine.

741 E voia diavolului pentru c desparte pe om de om, scoate pe
oameni din unitate. Prin aceast voie mîndr se despart oamenii între
ei i se lupt între ei, pentru c nu se mai gîndesc la Dumnezeu, în
care trebuie s se uneasc .

742 Cel ce vrea s - i fac voia sa, contrar celei a Avei, nu are odihn
nici cînd începe s se împotriveasc , nici cînd î i vede împlinit voia
sa. C ci în cazul din urm a des vîr it dezbinarea între sine i Ava i
aceasta nu-i aduce lini tea. Dar i pîn la împlinirea voii sale e în
tensiunea agitat a neascult rii. E într-o tulburare care nu-i d
lini tea gîndirii la Dumnezeu, lini tea rug ciunii. Ca atare ea
înseamn pieirea sufletului, c ci sufletul f r comunicarea cu
Dumnezeu e mort. De aceea cel ce nu- i pune voia sa de acord cu
voia Avei, mai bine s plece decît s - i îplineasc voia sa, ducînd
pîn la cap t, deci pîn la pieire, împotrivirea sa i atr gînd i pe al ii
la r zvr tirea, deci la pieirea pentru care va avea s dea socotel la
judecata din urm . Nici s r mîn în mîn stare, împotrivindu-se
mereu i atr gînd pe al ii la împotrivire. C ci prin aceasta sus in o
desbinare care e dela diavolul.

poarte vina osîndirii celorlal i c rora le-a sucit mintea ne tiînd de a f cut bine sau r u Ava, ci smintindu-se f r rost, de dragul voii sale. Iar dac a f cut voia sa, nu s-a f cut mai drept ca Ava. Iar de tie mai bine ce e de folos decît Ava al s u, pentru ce s mai r mîn ucenic la el ? S plece i s înve e pe al ii.

Nu v l sa i în ela i de diavolul, ca sa r mîne i p strînd voia voastr spre v t marea voastr ⁷⁴³. Dealtfel niciodat nu se va împlini voia voastr . C ci un r u nu desfiin eaz alt r u ⁷⁴⁴. R ul se desfiin eaz numai cînd preda i voia voastr lui Dumnezeu, ca s fac El ceeace voe te.

Eu, fra ilor, v-am scris ca s v cru , lucru pe care-L tie Dumnezeu. Dac prime te cineva acestea, îi va fi spre mîntuire. Iar dac nu le prime te, s scuipe, dac vrea, pe cele scrise. Aceasta st în puterea Lui. E ceeace au i f cut unii în inima lor. Iar al ii ne-au bîrfit i cu gura lor. Ierta i-m !

552. *R spusul aceleuia mare B trîn c tre careva dintre P rin i care a întrebat de trebue s - i certe tare spre îndreptare pe ucenicul s u, care i se împotrive te, prin cuvînt.*

Iubite frate, cunoa te c timpul e r u (Ef. 5, 16). De aceea sînt multe m rturii c certarea spre îndreptare este bun i minunat . C ci zice: „Pe care-l iube te Domnul, îl ceart " (Prov. 3,12; Evr. 12,6). i iar i: „Fericit este omul pe care-l ceart Domnul" (Iac. 5, 16). Fratele e

743

744 Nu se va împlini voia nici unuia din cei ce se împotrivesc, c ci în acest caz s-ar realiza o unitate. Dar r ul trebue s persiste. C ci o voie rea nu poate opri alte voi rele.

r zboit de învîrto area inimii. Rabd -l i ostene te-te împreun cu el⁷⁴⁵. Dar totodat „mustr -l, ceart -l, îndeamn -l" (II Tim. 2, 4), dup cuvîntul Apostolului. i dac prime te această certare, e cî tigat din nou. Treze te-l din somnul adînc al învîrto rii inimii⁷⁴⁶. C ci de se îngroa e pielea lui de ghimpi, ea i se face lui însu i o durere mare de nesuferit⁷⁴⁷. Dar dac se ostene te s - i smulg ghimpii pîn sînt mai moi, se poate izb vi repede de această patim . Dac îns es tura de ghimpi se învîrto eaz , ei nu se smulg decît cu osteneal i durere. Spune-i deci s ia aminte la sine cu mult grije.

553. *R spunsul aceleuia mare B trîn c tre un frate care lucra ca dulgher în mîn stare i era r zboit de felurite gînduri i socotea c n-are nici-un folos din aceasta i n-are nici-un ajutor.*

Frate, noi în ine sîntem cei ce nu voim s ne izb vim de zilele rele i de sup r rile grele. C ci Dumnezeu a dat oamenilor dou daruri prin care se pot mîntui i izb vi de toate patimile omului vechi: smerenia i ascultarea. Dar nu ni le însu im, nici nu voim s vie uim în ele, nici s str batem prin ele ca s afl m ajutor i s sc p m de rele

745 In trad. francez : „Sufer împreun cu el". De fapt osteneala este o suferin . P rintele duhovnicesc se ostene te i sufer împreun cu fiul duhovnicesc, care lupt cu neputin a sa de a nu mai contrazice pe B trîn.

746 În vîrto area inimii e de fapt ca un somn foarte adînc. E o mare nesim ire. Jigne te pe altul f r s simt durerea ce i-o pricinue te.

747 În vîrto area inimii este ca o piele, sau ca o pîn z de ghimpi pus pe inim , f cînd-o pe de o parte nesim it , pe de alta în epînd cu ghimpii ei pe al ii, îns aceasta îi aduce i lui suferin . C ci i se r spunde i lui cu jigniri la jignirile ce le pricinue te. Dar mai ales acestea îl ajut pe de alt parte pe om s se elibereze de ea.

i s ne alipim prin ele de Iisus ⁷⁴⁸, Doctorul cel mare, care vrea s ne vindece de fierbin eala patimilor. De ce î i îngr m de ti toate relele în visteria ta i te tulburi i te nelini te ti? Înceteaz de a fi furios, mânios i pisma . Cunoa te c acestea nu se bucur de cinste, ci de necinste. Las toate vicle ugurile i încovoae- i grumazul întru smerenie i ascultare i vei afla mil . De vei face cu smerenie i cu ascultare ceea ce auzi, Domnul va duce prin mâinile tale la bun sfîr it nu numai lucrul pe care-l faci acum, ci toate lucrurile tale. C ci El p ze te calea celor ce se tem de El i acoper drumurile lor. Pentru ce te superi, pentru ce te îndoie ti? Mila lui Dumnezeu î i va ajuta de vei st rui în a teptarea r bd toare a lui Dumnezeu. Mori, am rîtule, fa de orice om. Spune-i gîndului: „Cine sînt eu? P mînt i cenu e", (Fac. 18, 27). „Sînt un cîine". Spune: „Nu am nici-un lucru pentru totdeauna". De ce î i prooroce ti pieirea i te temi de Dumnezeu? Nu te ru inezi s spui: „N-am primit nici-un ajutor?" ⁷⁴⁹ Satana î i orbe te inima, ducîndu-te la nemul umire, ca s spui c n-ai nici-un folos în locul acesta. Om neîn elept! Dac nu te-ar fi p zit mîna lui Dumnezeu i rug ciunile sfin ilor de aci, unde aveai s fii? În „întunerecul cel mai dinafar " (Mt. 8, 20). Unde te po i folosi astfel? Nic eri. Dar diavolul, voind s te scoat din iubirea sfin ilor, de sub acoper mîntul i dela folosul lor, seam n în tine s mîn a mor ii spre pieire, ca s

748 Smerenia face str vezie m rirea lui Dumnezeu. Ascultarea necondi ionat treze te în inim sentimentul leg turii cu Dumnezeu.

749 Adeseori ne plîngem c Dumnezeu nu ne-a dat nici-un ajutor ca s izbutim s ne facem mai buni; c n-am sim it prezen a Lui, puterea Lui. i aceasta ne arunc în mare întristare, uneori aproape în desn dejde. Dar chiar greut ile ce vin asupra noastr , sînt mijloace îng duite de Dumnezeu pentru a înainta în bine prin r bdare. De ce s învinov im pe Dumnezeu pentru faptul c nu deschidem ochii no tri s vedem prezen a Lui, ajutorul Lui?

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ajungi cu des vîr ire în mîinile du manilor în i i ai adev rului i s -i sfî ie mielu eaua, adic sufletul. P ze te-te s nu dispre uie ti i batjocore ti pe cineva. C ci prin acestea te prind în cursele lor, tulburîndu-te; te vat m , te scot din lini te i pace, din buna rînduial i în elepciune i din tot binele. Las -le acestea i urmeaz cuvintelor mele i-i voi purta povara⁷⁵⁰. i vei afla ajutor i mil i mîntuire sufletului t u. Prin osteneal ne mîntuim, frate. P ze te-te cu t rie s nu spui: „Pentru ce aceasta? Pentru ce nu am acelea i lucruri ca aceia sau aceea?" F -i micul lucru de mîn cu sîrguin , cu fric de Dumnezeu. C ci nu pu în r splat vei avea pentru el. i s nu desn d jdue ti în privin a ta. Aceasta e bucuria diavolului, pe care fie s nu i-o dea Dumnezeu, ci mai degrab s se tînguiasc pentru mîntuirea ta⁷⁵¹, în Hristos Iisus, Domnul nostru. C ruia fie slava în veci. Amin.

554. Acela frate a întrebat pe cel lalt B trîn: Gîndul îmi spune: „De vrei s te mîntue ti, ie i din mîn stire i nevoe te-te în t cerea de care au vorbit P rin ii” (Pateric, Sentin a 274- Les sentences des Peres du desert, Solesmes, 1966, p. 180, nr. 47). C ci eu nu m folosesc aici în me te ugul acesta de dulgher. Pentru c mult tulburare i necaz îmi vine din el.

⁷⁵⁰ B trînul îi poart povara, dar cu condi ia s -l aib lîng sine cu sufletul, deci f r s mai simt toat povara.

⁷⁵¹ Diavolul e gelos de iubirea prin care se une te sufletul cu Hristos. E invidia celui ce nu-l poate avea pe acela apropiat, fiindc iube te pe Hristos. Diavolul neputînd iubi, nu poate avea bucuria s fie iubit de nimenea. Vrea s fac i pe oameni incapabili de iubire i chinui i de aceast stare. De aceea se tîngue te i cînd vede doi oameni c se iubesc în mod curat i statornic. i face tot ce poate s -i dezbine.

R spunsul lui Ioan: Frate, i s-a ar tat mai înainte c nu- i este de folos s ie i din mân stare. Acum î i spun c de vei ie i, vei ajunge la pieire. Deci tii ce ai s faci. De vrei s te mîntue ti cu adev rat, dobîndeste smerenie, ascultare i supunere, adic taie- i voia ta i „vei tr i în cer i pe p mînt" (Mt. 6, 19)⁷⁵².

Cît despre t cerea de care vorbesc P rin ii, nu tii ce este, cum nu tiu mul i. C ci t cerea aceasta nu înseamn a t cea cu gura. Pentru c exist cîte un om care gr e te zeci de mii de cuvinte folositoare i i se socote te ca t cere. i este un altul care gr e te un singur cuvînt de ert i i se socote te ca icîndarfic lcatînpicioaretoateînv turile Mîntuitorului⁷⁵³. C ci El însu i a zis: „Ve i da socoteal în ziua judec ii pentru tot cuvîntul de ert ie it din gura voastr (Mt. 12, 36). i fiindc ai zis: „Nu m folosesc în dulgheria mea", crede-m , frate, c tu nu tii de te folose ti sau nu, ci dracii î i bat joc de tine i arat gîndului t u ceea ce voesc, spre a- i face voia ta i a nu o asculta pe a P rin ilor t i. C ci cel ce voe te s stea într-adev r, întreab pe P rin i de se folose te sau nu i crede în ceea ce spun ei. i face astfel ceea ce îl folose te. Mul i au pl tit altora ca s fie înjura i, ca s înve e s rabde. i tu înve i r bdarea f r s pl te ti, pentru c Domnul î i spune: „întru r bdarea voastr ve i cî tiga sufletele voastre" (Lc. 21, 19). Trebuie s mul umim celui ce ne nec je te, c ci prin el cî tig m r bdarea. ezi aci

752 Aceasta e via a adev rat . Cînd la i s se fac în tine i cu tine voia lui Dumnezeu, vei fi în comunicare cu El i via a Lui se va revars în tine i vei tr i pe p mînt ca i în cer. Nu vei mai fi tulburat de nici-o mîndrie, de nici-o grij de tine.

753 Zeci de mii de cuvinte care pun în eviden slava i taina negrit a lui Dumnezeu se socotesc ca t cere, ca ie ind din t cerea contempla iei adînci a inimii. i un cuvînt superficial care ia în rîs înv aturile de tain ale lui Hristos, e contrar oric rei t ceri, oric rei vederi a orizonturilor spirituale descoperite t cerii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lini tit. S nu te ispiteasc diavolul. Domnul s - i ajute.
Amin.

535. *Un frate a întrebat pe acela B trîn, zicînd:
Fiîndc Ava vrea s m cru e, oare trebue s -l întreb eu:
„Porunce ti s fac acel lucru ?”*

R spuns : Ca s nu pui voin ata în acel lucru, zi:
„Ce porunce ti s fac?” C ci cel ce voe te un lucru i în-
treab despre el chiar dac i se porunce te de altul s -l
fac , poart el însu i r spunderea pentru primejdie,
pentru c î i face voia proprie ⁷⁵⁴

556. *Întrebare: Dar în cazul c voesc un lucru i
nu-l întreb pe Ava despre el, îns îmi porunce te el dela
sine s -l fac, nu mi se socote te aceasta ca voie proprie ?*

R spuns: Spune-i: „Vreau s fac acel lucru. Ce
porunce ti?” i de- i va spune s -l faci, se împline te voia
ta. Dar de- i d s faci alt lucru, prime te aceasta cu bucurie ⁷⁵⁵.

⁷⁵⁴ Ucenicul simte c Ava ar vrea ca el s fac un lucru, dar din
delicate e nu vrea s i-l cear , voind s -l apere de primejdia sau
eventual de ispita legat de el. Ucenicul cere B trînului sfatul de-l
poate întreba pe Ava dela sine, dac -i porunce te s fac acel lucru.
B trînul îi spune sa întrebe numai în general ce porunce te s fac .
Pentru c dac întreab pe Ava de vrea ca el s fac un anumit lucru,
arat c e voia sa s -l fac i deci el va purta r spunderea pentru
urm ri, chiar dac a cerut porunca dela Ava s -l fac . Se recomanda
deci t ierea total a voii în privin a oric rui lucru ce-l are de f cut.

⁷⁵⁵ Aci nu mai e sim it în prealabil o dorin a Avei. Deci îi poate
ar ta ucenicul o dorin a lui. i de o aprob Ava, a devenit voia
Avei. Dac Ava porunce te altceva, atunci ucenicul va face acel alt
lucru.

557. *Întrebare:* Iar dac nu am voin a s fac un lucru dar socotind c -l pot sluji pe Ava, îi vorbesc despre acest lucru, tiind c -i face pl cere s se împlineasc , oare nu m aflu în starea celui ce a primit porunca s -l fac ? Iar dac nef cîndu-l atunci, îmi vine mai tîrziu gîndul s -l fac, nu-l fac r s se cuvin ?

R spuns: Mai bine este s a tep i s auzi dela el porunca. Iar de vezi c el st la gînduri cui s porunceasc i-i spui c vrei s -l sluje ti, nu e un lucru necuvenit. Dar dac primind o porunc s faci un lucru, nu l-ai împlinit, adu- i aminte c nu l-ai împlinit. i împlinindu-l, nu gîndi la el.

558. *Întrebare:* Scriptura zice: „De se va sui peste tine gîndul celui st pîntor, nu p r si locul t u" (Ecl. 10, 4). Ce înseamn aceasta ?

R spuns: S nu-i îng duis se suie asupra ta, nici s vorbe ti cu el, ci alearg la Dumnezeu. C ci dac voe ti s -i r spunzi, vei c dea în palavre i te va împiedica dela c ldura rug ciunii.

559. *Un frate a întrebat pe acela B trîn: Dac aud c cineva vorbe te r u de mine, ce s fac ?*

R spuns: Ridic -te îndat i f orug ciune, întîi pentru el, apoi pentru tine, zicînd: „Doamne Iisuse Hristoase milue te pe acest frate i pe mine, slug nevrednic . i ne acopere pe noi de cel r u, cu rug ciunile sfin ilor" ⁷⁵⁶. Amin.

⁷⁵⁶ Are nevoie de rug ciune întîi fratele care m vorbe te de r u. Dar am nevoie i eu, ca s nu fiu furat de sup rare împotriva lui i pentru c a g sit el ceva la mine care nu e bun. Dar întrucît amîndoi sîntem

560. *Întrebare :* *De începe careva s bîrfeasc pe un altul i observ, ce trebuie s fac ?*

R spuns: De începe cineva s bîrfeasc ,trebuie s tai repede, sau s mu i cuvîntul la o convorbire folositoare. Dar nici în ea s nu zbove ti, ca nu cumva din mult vorb rie s se cad în bîrfire.

561. *Întrebare:* *De bîrfe te cineva pe un altul i ascult cu pl cere bîrfirea, oare cad în osînd din pricina aceasta ?*

R spuns: Chiar a asculta cu pl cere bîrfirea este o bîrfire i se cade sub aceia osînd .

562. *Întrebare:* *De unde vine trînd via i ce trebuie f cut cînd se ive te ea ?*

R spuns: Este o trînd vie a firii din oboseal . i este una de la draci. De voe ti s le deosebe ti, cerceteaz a a: Cea dela draci se ive te în cineva înainte de timpul cînd are nevoie de odihn . C ci începînd s lucreze, înc înainte de a fi ispr vit o treime sau o p trime din lucrare, trînd via îl îndeamn s lase lucrul i s se scoale. Deci nu trebuie s primeasc îndemnul ei, ci s fac o rug ciune i s ad la lucrul lui i s rabde. C ci v zînd vr jma ul pe om f cînd rug ciune din pricina trînd viei, pentru c nu vrea s dea prilej de rug ciune, fugе. Iar cea a firii se ive te cînd omul obose te peste putere i se sile te s lucreze mai mult decît poate. Astfel trînd via

nevrednici, s -L rug m pe Domnul s ne ierte pentru rug ciunile sfin ilor, la a c ror dragoste între ei i fa de noi e bine s gîndesc ca la un model al dragostei ce trebuie s o avem i noi între olalt .

firii se na te din neputin a trupului. Deci în acest caz trebuie s - i încerce omul puterea i s - i odihneasc trupul în frica lui Dumnezeu.

563. *Întrebare: Locul însu i unde se ive te trînd via dela draci e foarte înc lzit i se adaug la el trînd via i îngreuneaz pe om încît nu poate s se împotriveasc amîndorura. Deci oare nu trebuie s plece de acolo în ceasul r zboiului ?*

R spuns: Bine este s lup i i s nu pleci din acel loc în timpul r zboiului. Dar de vezi c e ti biruit, fiind îngreunat de oboseal , pleac . i odat u urat de una din greut i, lupt -te cu trînd via îns i, chemînd numele lui Dumnezeu i vei primi ajutorul Lui. Dar plecarea din pricina ei, care nu e o greutate, din acel loc, aduce i mai mult greutate i spore te i mai mult r zboiul, aducînd sufletului v t mare. i punînd st pînire peste om, cu mare osteneal se va dep rta dela el, chiar dac se fac rug ciuni pentru el⁷⁵⁷.

564. *Întrebare: Dac din trînd vie se na te o a ipire care m împiedic de la lucrul pe care am s -l fac, oare trebuie s m scol sau s r mîn ezînd ?*

R spuns: S te scoli i s nu încetezi s te rogi lui Dumnezeu i va alunga Domnul a ipirea prin rug ciune.

⁷⁵⁷ Trînd via care nu e produs de o prea mare oboseal a trupului, are în ea ceva spiritual i ca atare arat înc o influen a celui r u. Simt o trînd vie pentru ceva i atunci cînd ceeace fac nu-mi produce o pl cere trupeasc . E un fel de autosugestie, care tot prin autosugestie se poate învinge. Ea se învinge cu voin , dovedindu-se c vine i dintr-o voin slab .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

565. *Întrebare* : Când îmi vine un gând rău, inima mi se mișcă cu mînie împotriva lui, încît îmi vine să mă folosesc de glas. Ba se împlinse-o fac aceasta și când sînt alții defăimători. Oare e bine sau nu ?

Răspuns: Nu e bine să faci aceasta, căsă nu i se face obicei și să fie spre vătămarea oamenilor și spre sminteala privitorilor, ci trebuie chemat fărătulburare numele lui Dumnezeu și va fi alungat acel gând.

566. *Întrebare* : Un frate care ieșise din mînăstire și se slăbise foarte cu sufletul, întrebă pe acela Bătrîn zicînd: Am pierdut fărătîndu-mă juceria dracilor și a maicii mele. Am ieșit de sub acopermintul vostru, al Părinților mei. Vă rog să mă ajăzi printre începătorii care n-au primit încă schima.

Răspuns: Nu i se cade ieși ceris fărătînduit în locul din urmă. Aceasta atîrnă de judecata Avei. Ceea ce ai tu de făcut este să te pregătești de ascultare.

567. *Întrebare* : Cererea unuia dintre Părinți vieuitori în liniște (în retragere) către acela Bătrîn: Te rog, Părinte, roagă-te pentru mine, în numele Domnului cătare mult sînt primejduit de nepăsarea mea și de tulburarea vrăjmașului. Căci de nu-mi va da Dumnezeu prin rugăciunile voastre și de nu-l va certa pe acela, nu știu de va ajunge barca mea la liman. Dar precum Moise a cerut lui Dumnezeu să nu piardă în mînia Lui atîta popor, așa și tu, cuvioase Părinte, roagă-te pentru ticlosul meu suflet. Căci Dumnezeu e bun și dorește să se ceară de către sfinți mîntuirea sufletelor⁷⁵⁸, în astfel

⁷⁵⁸ Mai înainte s-a spus că Dumnezeu se bucură cînd ne rugăm. Acum se spune că se bucură cînd sfinții se roagă pentru mîntuirea

de cerere vi se cuvine vou s oface i. Roag -l i pe Ava s nu întrzie s vin s m vad , c tare mult îl iubesc. Dar am i nevoe de sprijinul lui.

R spuns : Dac iubirea ta a scris despre noi cei mai de pe urm dintre oameni, c nu voim s se piard cineva, ce trebuie s spui despre Cel ce s-a jurat pe Sine însu i: „Viu sînt Eu, zice Domnul, c nu voesc moartea p c tosului, ci s se întoarc i s fie viu?" (Ez. 18,23); despre care m rturise te i Apostolul zicînd: „Care voe te ca tot omul s se mîntuiasc i s vin la cuno tin a adev rului?" (I Tim. 2,4).

Frate, nu te îngreuna s vii la Iisus zicînd: „Mîntuie te-ne pe noi, c pierim" (Lc. 8, 24; Mt. 8, 25). i vei vedea ce face El împotriva vr jma ilor. Vino la El i zi: „Doamne, Dumnezeuul meu, arat -mi cum îi pedepse ti pe ei, c la Tine am ridicat sufletul meu".

sufletelor. Dac Hristos se roag pentru noi i prezint tat lui neîncetat jertfa Lui pentru noi, cum nu s-ar bucura Tat l s -i vad pe sfin i în acord cu Fiul S u i cum nu s-ar bucura i Acesta însu i s -i vad ner mîînd nep s tori la ceea ce face El ? Mîntuirea const în des vîr irea oamenilor i des vîr irea nu se poate cugeta f r iubirea între ei, f r înaintarea lor în unitate. În rug ciunea unora pentru al ii se arat acest interes al unora pentru al ii în ceea ce e mai de importan pentru ei. În rug ciune se unesc numai oamenii într-olalt ,ci i Dumnezeu. Numai în Dumnezeu se poate înf ptui unirea tuturor, pentru c numai iubirea Lui se întinde spre to i. Numai din dragostea lui Hristos i din jertfa Lui pentru to i se poate hr ni rug ciunea i jertfa noastr reciproc . i aceasta face bucurie lui Hristos. C ci se vede în eles i înso it în cele ce face El pentru noi. i vede realizîndu-se de fapt unirea între noi i între noi i Tat l ceresc, unire pentru care s-a întrupat, s-a jertfit i se roag El neîncetat. Dumnezeu ne mîntue te cerînd i colaborarea noastr , cinstindu-ne ca pe ni te subiecte, dup chipul Lui. i ce cîste ne d nou cînd face dependent mîntuirea noastr i a altora i de noi în ine ? Dar i cît r spundere a pus prin aceasta pe umerii no tri?

Cît despre necazurile i ispitele ce le ai de suportat, nu e nevoie s -mi scrii, c ci cuno ti ce zice Apostolul despre aceasta i care este sfîr itul r bd rii. S nu ne descuraj m frate. C ci mare este Domnul care se îngrije te de noi, ca s ne ajute. De aceea încurajîndu-ne ne-a spus. „Eu sînt nu v teme i" (Mt. 14, 27). i iar i: „îndr zni i Eu am biruit lumea" (Is. 16, 33). S nu ne lenevim s c dem la picioarele Lui i s cerem bun tatea Lui. C ci El ne va da mai mult decît prisositor cele ce le cerem i le gîndim. Gînde te-te c unde e osteneala, acolo e i r splata; i unde e încercarea ispitei, acolo e si cununa biruin ei; i unde e dragostea de Dumnezeu, acolo e i suirea cu El pe cruce; p timirea împreun cu el i sl virea împreun cu El; moartea împreun cu El i via a împreun cu El. Deci Cel ce s-a suit pe cruce, s-a u urat de ale p mîntului, a murit lumii⁷⁵⁹. Trebuie s cugete de acum la cele de sus, unde se afl Hristos de-a dreapta Tat lui.

Cît despre Ava, roag -te s -l acopere pe el Domnul, c ci multe sînt tulbur rile lui. Dar credem c -l va acoperi

⁷⁵⁹ Hristos s-a suit pe cruce atît pentru eliberarea firii Sale omene ti de afectele ei de pe urma p catului lui Adam i pentru ridicarea ei la starea de înviere, cît i pentru a ne-o împ rt i i nou în această stare, deci pentru noi. Deci El s-a suit pe cruce pentru noi, pentru a ne ar ta prin această iubirea Lui, împreuna Lui p timire cu noi. N-a deslegat iubirea ce ne-a ar tat-o prin durerile crucii, de suportarea acestor dureri pentru a ridica firea noastr luat de El la starea de nestric ciune pentru a ne-o da i nou astfel. Pentru aceste dou lucruri ne suim i noi pe cruce împreun cu El: s înt rim firea noastr prin r bdarea durerilor i s ajut m i altora prin iradierea acestei puteri din firea noastr ajuns la des vîr ire. Deci nu desp r im nici noi des vîr irea noastr prin cruce, de iubirea ar tat altora prin ea. De aceea ne sl vim i noi în firea noastr înt rit împreun cu El i ne ridic m la via a curat i nestric cioas la care s-a ridicat El. Nu putem desp r i des vîr irea noastr de iubirea de oameni, de comp timirea cu ei. Pe amîndou le cî tig m pe crucea pe care ne suim împreun cu Domnul.

pe el i-i va ajuta lui Domnul. I-am spus c ai întârziat a te înt ri. i te-a ap rat, precum te-a încredin at i pe tine. Iar în ce prive te rug ciunea, tii c nu sînt nimic. Dar nici nu pot s m dezleg de iubirea fa de tine. Roag -te deci i tu pentru mine, în Domnul.

568. *Cererea Avei m n stirii c tre acela B trîn. Fiîndc timpul e greu, roag -te P rinte ca Domnul s -l fac s treac i ca slujitorii t i s fie acoperi i de toat ispita p catelor noastre.*

R spuns: Dac facem binele, Domnul va face s treac acest timp greu. Dar dac ad ug m alte rele, ne vom pricinui i mai mult pieirea înainte de vreme. Iar voi de r mîne i în bine, Dumnezeu va trimite pe îngerul S u i v va pecetlui pe voi, ca cel ce vine purtînd sabia s v cru e pe voi (Ez. 12, 53) prin rug ciunile Sfin ilor. Amin.

569. *Cererea P rin ilor ce vie uiau lini tindu-se (în retragere) în mîn stire, c tre Marele B trîn, pentru lume. Fiîndc lumea e în primejdie, î i cerem P rinte to i, s rogi bun tatea lui Dumnezeu, ca s întoarc bra ul i s bage sabia în teac . Stai între cei ce au c zut i între vii cu sfînta ta t mîie i opre te pe Pierz tor. Ridic sfîntul jertfelnic în sfînta curte a cerului i va înceta mînia lui Dumnezeu ⁷⁶⁰. I i cerem i te rug m îndur -te de lumea care se pierde. Adu-i aminte c sîntem to i m dularele tale. Arat i în timpul de fa*

⁷⁶⁰ Amîndou aceste cereri sînt inspirate de Apocalips . R zboaele aproape continu pornite de Per i între ineau o atmosfer de nesiguran . Numai rug ciunile i jertfele sfin ilor ridicate pe altarul ceresc lîng jertfa lui Hristos puteau sc pa lumea. Aceste cereri au fost o prevestire pentru pustiirea adus pe seama cre tinilor în Palestina i Egipt de mohamedani.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

mila i minunile lui Dumnezeu. C Lui se cuvine slava în veci. Amin.

R spuns: Fra ilor, plîng i m tînguesc pentru mînia ce ne amenin . C ci toate le facem împotriva a ceea ce trebuie. Fiindc s-a spus: „De nu va prisosi dreptatea voastr mai mult decît a c rturarilor i Fariseilor, nu ve i intra în Împ r ia cerurilor" (Mt. 5, 20). i f r delegile noastre au întrecut pe cele ale celorlalte neamuri. Sînt mul i care roag iubirea de oameni a lui Dumnezeu, ca s opreasc mînia Lui pornit spre lume i nu e nimenea mai iubitor de oameni ca Dumnezeu. i totu i nu voe te s se miluiasc . C ci I se spune mul imea p catelor ce se fac în lume. Dar sînt trei b rba i des vîr i i înaintea lui Dumnezeu, care au întrecut m sura omeneasc i au primit puterea s dezlege i s lege, i s lase p catele i s le în (Mt. 18,18; Io. 20 ,23). Ei stau la mijloc ca s nu nimiceasc dintr-o dat lumea, ci prin rug ciunile lor s o certe cu mil . i li s-a spus lor c pentru pu in timp va mai dura mînia. Deci ruga i-v împreun cu ei. Iar rug ciunile acestor trei se întîlnesc la intrarea în jertfelnicul de sus al P rintelui luminilor. i se bucur împreun i se veselesc împreun în cele cere ti. Dar cînd privesc la p mînt plîng i se tînguesc i jelesc împreun pentru relele ce se fac i pun în mi care mînia lui Dumnezeu ⁷⁶¹. Ace tia sînt Ioan din Roma, Ilie din

⁷⁶¹ E un paradox în unirea bucuriei ce o au în cer i a durerii ce o simt pentru cele ce se întîmpl pe p mînt, asem n toare cu starea de slav i de jertfa a lui Hristos. A comp timi cu cei ce sufer e o odihn pentru cei ce îi iubesc pe ace tia (Vasile Gondikakis, Eioo8i-Kou Atos 1974). Dimpotriv nep sarea, învîrtoarea inimii fa de cei ce sufer va aduce chin.

Constantinopol i un altul în eparhia Ierusalimului ⁷⁶² i cred c vor dobîndi mai mare mil . Da, vor dobîndi. Amin. Dumnezeu s v înt reasc pe voi ca s auzi i i s suporta i acestea. C ci celor neîn eleg tori le r mîn necuprinse.

570. *Cerere : Unfrate a trimis s întrebe pe cel lalt B trîn, zicînd: „în numele Domnului, de ai trebuin de ceva, spune-mi ca s - i dau".*

R spuns: Frate, Dumnezeu s - id ruiasc buna r splt pentru inten ie. Dar niciodat trebuindu-mi vreun lucru, n-am spus cuiva: „D -mi. Ci de vede Dumnezeu c am trebuin de ceva îi sam n cuiva gîndul i-mi aduce. Iar eu primesc. C ci dac spuneu, nu e trebuin , ci poft "^{762b}.

570 bis. *Ava (Serid) a spus de acela i B trîn (Ioan) c nu l-a v zut niciodat zîmbind, sau tulburîndu-se: nici primind Sfînta Împ rt anie f r lacrimi dup ce zicea: „Doamne nu spre judecat s -mi fie sfintele acestea".*

S-a împlîntat o dat c B trînul acesta a spus ceva Avei, s fac . Dar plecînd Ava a uitat i venind iar i la ei, cînd era sa-i dea drumul s plece, îi spuse: „Dac - i aduci aminte, f ce i-am spus". i plecînd, iar i a uitat. i dup cîteva zile, a venit iar i i la fel cînd era s plece i-a amintit B trînul cu blînde e despre lucrul acela. i s-a întristat mult Ava. i B trînul i-a spus: „Nu te

⁷⁶² La nota în ed. Volos, p. 267, se spune c acesta era Varsanufie, care vie uia în mîn stirea din inutul Gazei, ce inea de eparhia Ierusalimului.

^{762b} Dumnezeu are grije de împlinirea trebuin elor oamenilor, nu de a poftelor. Trebuin ele sînt cele ce in de firea lor, dat de Dumnezeu. Poftele i le stîrnesc ei pentru cele peste cele de care au trebuin , sau sînt stîrnite de demoni.

nec ji, i cînd î i vei aduce aminte, f -l". i fiindc s-a întîmplat de multe ori aceasta, Ava i-a descoperit Marelui B trîn cerînd s -i arate ce înseamn aceasta ? i B trînul i-a spus: „Aceasta s-a întîmplat cu îng duin a lui Dumnezeu, ca s vezi r bdarea i îndelunga r bdare a B trînului i s te faci urm torul lui".

570 c. Istorisirea despre Ava Serid.

Despre Ava Serid pot s spun multe i minunate lucruri, vrednice de istorisit. Dar l sînd pe cele mai multe pentru scurtimea cuvîntului, voi aminti numai pu ine, destule pentru a înf i a virtutea b rbatului.

El a r mas din tinere ea sa cump tat i foarte înfrînat mai mult decît oricare altul. El î i chinuia trupul, încît i l-a r nit cumplit. Dar Sfîntul B trîn, rugîndu-se lui Dumnezeu, l-a vindecat dup aceea poruncindu-i s -i cîrmuiasc trupul în viitor cu dreapt socoteal , ca s -i slujeasc liturghiei lui duhovnice ti i s fac fa c l uzirii fra ilor. El dobîndi o mare ascultare, supunîndu-se în tot lucrul aceuia Mare B trîn pîn la moarte. C ci t indu- i voile sale, precum a m rturisit însu i B trînul despre el în „R spunsurile" scrise mai înainte, s-a f cut un des vîr it ascult tor. C ci p timind multe din partea lui i fiind chiar lovit i în multe feluri încercat i prin multe lucruri inut în foc ca aurul în cuptor, a ajuns un vas de cînst, de bunfolos St pînului. C ci nu r spunea împotriv în nici un lucru. Nici nu se socotea pe sine ca un Av , ci ca un ucenic al B trînului i ca unul ce-i datora des vîr it ascultare. Aceasta era i o dovad a celei mai depline smerite cuget ri. De aceea B trînul îl avea ca pe unfiu.

i el se ruga lui Dumnezeu s -i d ruiasc darul dreptei socoteli (al discern mîntului), pe care dobîndindu-l

putea cu ajutorul harului de sus, s-a luptat cu suferințele
 la viață, s-a mângâie pe cei necăjiți, s-a folosească ca leac
 pentru dăruitorul cuvântului de la Duhul și s-a încununat cu pace
 pe cei ce se luptau. Căci mai întâi umplându-se pe sine de
 pace, s-a făcut și altora pricină de pace. S-a împlinit
 astfel în el cuvântul: „Fericiți cei care vor trăi în pace, că
 aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Mt. 5, 9). El era
 îndelung răbdător și netulburat și binevoitor cu cei ce
 veneau la el. El cuvântul lui era plin de încredere
 și „cu sare dres” (Col. 4, 6). Avea, cum cere Scriptura,
 „în elepciune și nevinovăție” (Mt. 10, 10). El era foarte
 iubit de frați, veselind sufletele lor cu cuvântul
 duhovnicesc al sfătuirii și îndemnându-i la virtute cu
 pilda bună a vieții și a faptuirii virtuozității, în care
 pe care le făcea el însuși și amesteca blândețea cu frica
 de Dumnezeu, „muștrând, certând, îndemnând”, după
 cuvântul Apostolului (II Tim. 4, 2). El cum ne povestea
 spre folosul nostru când i-a venit o grea boală, fiind
 cuprins de o febră mare și neîntrerupt, nu l-a
 rugat pe Dumnezeu să-l dea sănătate, ci să-l dăruie
 răbdare și mulțumire.

El s-a întâmplat odată unui frate evlavios și folositor să
 fie tulburat de lucrarea diavolească și să vrea să plece.
 El pentru că sfătuirii-l mult, n-a izbutit să-l convingă să
 rămână, s-a ridicat la rugăciune și i-a pus metanie. El
 văzând aceasta fratele, s-a sculat și el și i-a pus metanie.
 Apoi sculându-se Avă i-a pecetluit inima cu semnul crucii
 și i-a spus: „Frate, ce voie îți acuma să faci?” El a
 răspuns acela într-o stare de pace: „Ceea ce voie îți”. El i-a spus lui: „Deci mergi și lucrează”. El îndepărtându-se
 obiceiul, s-a dus la lucru și a viețuit în pace, supunându-se
 în frica lui Dumnezeu.

Alt dat acela Ava avu nevoie de un loc apropiat de mîn stire pentru a zidi o biseric i o cas de oaspe i. i a rugat pe st pînul lui s -i vînd parte din el i acela nu voia. i h ruit de fra i i de mirenii iubitori de Hristos care veneau pe la el, s st ruie pentru cump rarea locului i nemaiputînd r bda h r uiala lor, i ne tiind ce s fac , i-a vestit lucrul acesta celuiilalt B trîn. i B trînul i-a spus: „Locul trebuie s vie la noi în orice caz. Dar înc nu e timpul. Dar dac gîndul te nec je te spune-i: cuget c locul e rînduit pentru oastea împ r teasc i nu-l putem cump ra. i astfel va înceta". Deci de cîte ori era tulburat de acest gînd, îi r spunea aceasta i se lini tea. Dup o vreme, s-a convins st pînul locului s -i-l dea. Dar în acel loc era un mic schit i în el locuia un frate. i luînd Ava pe acest frate de o parte l-a întrebat dac se sup r de cump rarea locului, c dac se sup r nu-l cump r . Iar acela învoindu-se cu bucurie, lucrul s-a s vîr it. Aflînd de aceasta un mirean iubitor de Hristos, iubitor al mîn stirii, i-a spus c nu s-a prea bucurat de ceea ce a f cut Ava mai înainte gîndind c a lucrat f r dreapt socoteal , voind la început s mul umeasc mai bine pe un om, decît pe atî ia fra i, care aveau nevoie de o biseric i erau foarte nec ji i c nu o aveau i decît pe oaspe ii ce veneau i nu puteau s se bucure de o mîngîiere, neavînd unde s fie primi i. i cerînd iertare, l-a întrebat pe Av în ce scop a f cut aceasta, m rturisindu-i i bîrfirea sa. Iar Ava zîmbind, i-a spus: „Fiule, n-am voit s nec jesc pe fratele acela, de aceea am aruncat toat grija asupra lui Dumnezeu" (I Petr. 5, 7), c utînd s cunosc prin el voia lui Dumnezeu. Am crezut c dac vrea Dumnezeu ca noi s lu m acel loc, El va convinge pe fratele s nu se supere. Iar de se va sup ra se va ar ta c Dumnezeu înc nu voe te ca noi s lu m acel loc. i iat c Dumnezeu l-a convins pe el i

s-a învoit cu bucurie i lucrul s-a împlinit, cu pace. i minunându-se acela de credin a Avei i de n dejdea neclintit în Dumnezeu i de iubirea lui fa de aproapele i de neîmp timirea fa de lucrurile lumii - c ci nu l-a biruit sila i ap sarea unei trebuin e i-a pus metanie, cerîndu-i iertare de gre eala lui. i folosindu-se foarte i sl vindpe Dumnezeu pentru virtutea P rin ilor, a plecat.

571. Întrebare : Un oarecare frate iubitor de Hristos ⁷⁶³, avînd mult credin în Sfîn ii B trîni, Ava Varsanufie i Ava Ioan, i voind s fie c l uzit de ei în via , a trimis s întrebe pe Ava Ioan zicînd: „P rinte, doresc, prin mila lui Dumnezeu, s m retrag în via a c lug reasc . Dar stau la gînduri dac trebuie s m lap d de acum de toate i s plec, sau s pun mai întîi în rînduial lucrurile mele i apoi s plec ca s aflu în retragere lipsa de griji. Mai ales în privin a b trînei mele i a copiilor i a vînz rii locurilor din cîmp, gîndul îmi spune s o a ez lîng nepo ii ei i acestora s le dau ni te locuri apropiate care s le ajung spre hrana ei i a celor din cas . i apoi s mai r mîn ca s îngrijesc de vînzarea celorlalte locuri. Spune-mi cum e mai bine s m hot r sc i ce trebuie s fac, c vou Dumnezeu v descopere toate cele de folos.

R spunsul lui Ioan: Iart -m ,domnule i frate.Eu sînt un om simplu, care nu deosebe te dreapta de sînga. Dar, Scriptura a spus: „Nimenea punînd mîna pe plug, s nu priveasc la cele dinapoi, ci s mearg drept înainte" (Lc. 9, 62). Apoi adu- i aminte de so ia lui Lot (Lc. 17, 32). i iar i c leul e re inut printr-un singur p r i vulturul de vîrfu l ghiarei lui. A eaz deci pe b trînica

⁷⁶³ În trad, francez e pus în parantez : Elian, viitorul urma al Avei Serid.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lîng nepo i⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ i cî tig - i negrija. i pre ue te cheltuielile ei i ale copiilor i d -le lor locurile corespunz toare. Iar ei îi vor da ei cele de trebuin din acele locuri, avînd temeiul s spere c vor mo teni ceva din ele dup adormirea b trînei, în schimbul odihnei ce o afl ea de la ei. Roag -l pe sfîntul B trîn de trebuie s mai r mîi apoi i s vinzi celelalte locuri i B trînul i va

764 Ca s întrebî pe un p rinte duhovnicesc despre gîndurile tale, trebuie s tii s le expui. Dar cine le poate expune? To i tr esc o mare împletire de gînduri contradictorii, dar pu ini le pot exprima. Unii le exprim mai corespunz tor, al ii mai pu in corespunz tor, dar nici unul deplin corespunz tor. Oamenii vreau s pun o logic mai mult sau mai pu in schematic în exprimarea gîndurilor. Dar logica cea mai nuan at r mîne schematic , abstract fa de realitatea vie, indefinit în mi carea i varietatea ei. Noi zicem unu i cu unu fac doi. Dar orice unu unit cu alt unu dau un alt fel de pereche. Mai mult orice unu e altfel decît alt unu. Nu sînt în realitate doi unu la fel, nici între oameni, nici între animale, nici între pomi, nici chiar între pietre. Uniformitatea o pot construi doar oamenii, dar numai în planul tehnic. Tehnica poate t ia pietre la fel, construi case la fel, ma ini la fel. Dar acestea nu sînt o realitate vie. Nu sînt o realitate fecund nici în planul fizic, nici biologic, nici spiritual. Astfel exist în realitate o ra ionalitate, dar nu una abstract , uniform , ci unit cu via a indefinit variat . Realitatea e dup chipul Sfintei Treimi, în care cele trei Persoane nu sînt la fel, în care Logosul e unit cu Duhul i amîndou au un izvor comun, pe Tat l.

765 Omul poate fi un ocean de gînduri rele, dar i un ocean de mil , de iubire i de în elepciune. i nici-un om nu e uniform cu cel lalt, în acest caz n-ar avea nevoie unul de altul. Fiecare e indefinit. Fiecare are o sete f r sfîr it de cel lalt i poate d rui celuilalt la nesfîr it alte i alte gînduri i mîngîieri, dar i chinuri. i numai persoana poate da astfel de mîngîieri i chinuri altuia, nu obiectele. Lumea întreag e folosit de fiecare om spre alte i alte gînduri, cu care întrege te, mîngie sau chinue via a suflteasc a altora. În neuniformitatea persoanelor, în întregirea lor reciproc i în varietatea indefinit a întregii realit i a lumii, st putin al rgirii continuî a orizonturilor spiritului uman, care tinde totodat spre o iubire absolut curat , pe care numai realitatea personal a lui Dumnezeu cel variat în Treimea Sa o poate avea. [Aceste note nu sunt puse în textul aceste edi ii]

spune. i vei fi f r de griji în Domnul. C ci nu e departe El de noi, ci prive te dac inima noastr este în bun rînduial ; i ne c l uze te în cele bune, dac voim i noi. Luînd deci porunca de la B trîn, p e te cu încredere i ne ov elnic spre cele spuse de el. i Domnul te va c l uzi potrivit credin ei tale.

572. *Întrebare a aceleuia c tre Marele B trîn: tiu c am întrebat Sfin enia ta despre gânduri ce întrec m sura mea. Dar auzînd glasul dumnezeiesc care spune c „nu au trebuin cei s n to i de doctor, ci cei bolnavi” (Lc. 5, 31) i v zîndu-m pe mine st pînit de mul imea faptelor i gândurilor mele rele, m-am aruncat în oceanul milelor tale pentru Cel ce a zis: „Viu sînt Eu, zice Domnul, i nu voesc moartea p c tosului, ci s se întoarc i s fie viu” (Ez. 18, 23) ⁷⁶⁶. Aceasta pentru ca prin tine s aud i eu: „Fiule, iart - i-se ie p catele tale cele multe” (Lc. 7, 47-48) ⁷⁶⁷. tiu i cred c Dumnezeu v-a d ruit s cunoa te i prin Sfîntul Lui Duh înainte de a v cere ceeace voesc i gândurile despre care v întreb ⁷⁶⁸. Dar fiindc am auzit pe Proorocul care zice: „Spune*

⁷⁶⁶ Dumnezeu e viu, pentru c e Persoan , mai bine zis Treime de Persoane, infinit i etern iubitoare. Fiind viu, vrea ca i persoanele umane pe care le-a creat din iubire, pentru ca s le iubeasc i s -L iubeasc , s fie vii, adic neunitare, neuniformizate în repeti ia unei tehnici, ci întregindu-se în varietatea lor infinit în Dumnezeu.

⁷⁶⁷ Fiul duhovnicesc se arunc în oceanul milei lui Varsanufie c ci acest ocean de mil unit dar neconfundat cu oceanul de mil al lui Dumnezeu, se face vas comunicant al iert rii p catelor sale. Numai descoperindu-se în indefinitul iubirii i milei sale omul a intrat în comunicarea cu infinitul iubirii i milei lui Dumnezeu, sau Dumnezeu a intrat în comunicare cu el. i numai a a se face vas comunicant al iubirii i milei lui Dumnezeu.

⁷⁶⁸ Cine iube te se afl într-o leg tur familiar cu cel iubit, îi poate intui complexitatea gândurilor, înainte i mai mult decît poate s i le exprime fiul lui duhovnicesc mai pu in desvoltat spiritual. E Duhul

Sfin ii Varsanufie i Ioan

tu întâi p catele tale, ca s te îndreptezi" (Is. 43,26) îi însemnez i eu în scris cererea mea, rugându-te s nu treci cu vederea tic lo ia mea, ci s prime ti această cerere de la mine, p c tosul. C ci vi s-a dat putere de la Dumnezeu s m scoate i din întin ciune i din umbra mor ii i s m c l uzi i spre lumina cea adev rat , c sînte i bun. Ce-mi porunci i deci s fac ? S m lap d de toate dintr-odat f r s m îngrijesc de nimic, sau s pun mai întâi în rînduial totul, apoi s m retrag ca nu cumva s m aflu nec jit de griji în retragerea mea i aceste griji s -mi pricinuiasc tot felul de gînduri, care s -mi în bu e gîndurile duhovnice ti? i dac -mi porunci i s pun întâi rînduial în toate, ar ta i-mi dac trebue s m îngrijesc de vînzarea micilor mele locuri. i ruga i pe Dumnezeu s -mi ajute. C ci nu v întreb cugetînd cu îndr zneal c pot eu însumi s p zesc cele poruncite de voi, ci avînd n dejde în rug ciunile voastre, în sfatul i ajutorul vostru. Deci ruga i pe Dumnezeu pentru mine, ca Domnul s m c l uzeasc spre cele bune i folositoare i s -mi dea putere s p zesc îndrum rile voastre. i nu va nesocoti cererea voastr . C ci numai aceasta îmi d curaj în sl biciunea mea.

R spuns: Fiule, e v dit c timpul e r u (Ef. 5, 16).

i cel ce poate s fug (din lume), se mîntue te ca Lot din Sodoma. „C ci lumea zace în r u", dup cum s-a scris (I Io. 5, 19) i cei din ea lucreaz f r îndoial , potrivit ei. Pentru c împleti i cu cele p mînte ti, se fac p mînte ti. Iar cei ce se lap d de acestea, se ridic de la p mînt.

Sfînt din care el p trunde mai mult decît ra iunile, sau sensurile prinse de logic . C ci Duhul p trunde duhul omului sau via a lui spiritual din care ies gîndurile necontenite f r s se epuizeze vreodat .

Deci e v dit c se fac cere ti. i nu în elegem, nenoroci ii de noi, c chiar dac nu voim s plec m din acestea, vom pleca f r voie în ceasul mor ii. Fiule, porunca lui Dumnezeu este ca omul s se rup îndat de toate. C ci celui care a venit la El, cerîndu-I i zicînd: „îi voi urma, Doamne, unde vei merge, dar îng duie-mi mai întîi s rînduiesc cele din casa mea", i-a spus: „Nimenea, punînd mîna pe plug i întorcîndu-se spre cele dinapoi, nu este potrivit pentru Împ r ia Cerurilor" (Lc. 9, 61 - 62). i iar i altuia i-a spus: „Las pe mor i s - i îngroape pe mor ii lor" (Lc. 9, 60). i iar i: „Cel ce- i iube te pe tat l i pe mama sa mai mult decît pe Mine, nu este vrednic de Mine". (Mt. 10, 37). i în ce în eles a spus c omul trebue s - i urasc pîn i sufletul s u? (Lc. 14, 26). Cum î i poate urî cineva sufletul s u, decît t indu- i voia sa în toate pentru Domnul, zicînd: „Nu precum eu voiesc, ci precum Tu voie ti" (Mt. 26, 39)⁷⁶⁹ Dac zici din toat inima a a, ai ales voia Lui, care este s l s m toate i s urm m Lui. Deci ce vom face? Nu le vom l sa? Dar dac pentru neputin a noastr n-am ajuns la aceast treapt , s ne plec m grumazul, recunoscîndu-ne neputin a noastr i s r mînem s rînduim ale noastre. i în acest caz s nu ne în l m cu cugetul ca unii ce facem bine, cît vreme înc lucr m cele ale bolnavilor. C ciceice se leap d des vîr it de lume, se scutur dintrodât de ei în i⁷⁷⁰.

⁷⁶⁹ A- i urî cineva sufletul s u înseamn a- i urî voia sa, de care crede c depinde via a sa. Dar via a sus inut print-o voie proprie, contrar celei a lui Dumnezeu, e o via trec toare, muritoare, sortit nefericirii ve nice. O via în veci nenorocit . Via a aceasta trebuie urît , alegîndu-se via a adev rat , sus inut printr-o voie aflat în comuniune cu voia lui Dumnezeu i deci cu via a Lui.

⁷⁷⁰ Se scutur de falsul lor eu, de eul egoist închis în sine, monotonic, s rac, rupt din comuniunea cu Dumnezeu, izvorul vie ii infinite i netrec toare; se scutur de eul bolnav, neputincios. Numai a a î i reg sesc eul lor adev rat, adînc, mereu nou în izvorîrea de gînduri

Deci tu, fiule, ca un bolnav ce e ti, i nu deplin s n tos, rîndue te întîi nu ca s vinzi, ci ca s asiguri pe b trîna ta femeie. C ci altfel î i vei afla o curs în lucruri. Asigur-o pe ea potrivit r spusului fratelui Ioan. Cît despre vînzarea locurilor din cîmp se va îngriji Domnul i va cîrmui via a ta, dac î i arunci grija asupra Lui. Dar adu-i aminte s -I spui ziua i noaptea: „St pîne, îndrepteaz calea mea dup voia Ta, spre binele i folosul meu". C ci El tie mai bine decît orice om, cum s ne scoat pe noi, cu u urin ,din închisoarea întunericului,adic din îngustimea lucrurilor acestei lumi de arte⁷⁷¹.

573. Cererea aceuia c tre acela Mare B trîn: Cuvioase P rinte, mul umesc lui Dumnezeu, c nu i-ai întors mila ta de la mine. Des vîr e te mila ta fa de sluga ta i roag -te St pînului Dumnezeu pentru mîntuirea sufletului meu ca s m izb vesc de patima relei uit ri i s dobîndesc iertarea prin sfintele tale mîini i în veacul acesta i în cel viitor; i ca s petrec sub acoper mîntul t u pîn voi ie i din trup; i, simplu, ca s m fac robult u în veac, bucurîndu-m de harul i de ad postul sfintei tale vie uiri⁷⁷².

înalte, generoase, s n tos, puternic, tr it în comuniunea cu Dumnezeu i deschis vie ii f r de sfîr it care se revars în el din Dumnezeu; eul iubitor, comunicativ. Totu i experiem adeseori cît de tare i de bogat este eul nostru cînd iube te i se simte iubit, i cît de slab, de bolnav este cînd nu iube te i nu este iubit din pricina egoismului s u.

⁷⁷¹ Lumea lucrurilor materiale ne închide orice orizont de dincolo de ele. i cum ele sînt trec toare, trec tori sîntem i noi cînd r mînem alipi i numai la ele: trec toare e i via a lumii i a noastr , i de art , deci f r sens.

⁷⁷² A fi în unire cu un p rinte duhovnicesc înseamn a tr i sub ad postul (μ) lui, ca într-o cas ocrotitoare i familiar . Cei ce se iubesc se afla într-o interioritate reciproc " (Madinier); fiecare se afl în cel lalt ca în casa lui, ca „acas ". Cei ce se unesc prin cununie

R spunsul lui Varsanufie: Fiule, bine c ai scris despre uitare. C ci dac nu uitai cele scrise ie de mine, ai fi putut ti din ele c Milostivul nostru St pîn i înainte tiutorul Domn, mi-a cerut s te am cu adev rat fiu duhovnicesc. i-am încredin at taine pe care nu le-am încredin at multora, ca o dovad c te-am înfiat. C ci cui se descoper tat l a a de mult, dac nu fiului s u? Dar o face aceasta treptat, pe m sura cre terii lui, ca s le poat purta i p zi. i toat cererea mea c tre Dumnezeu pentru tine i rug ciunea mea e ca s te slobozeasc de toate patimile de necinste, între care se socote te i uitarea; i ca s -i trimit Duhul s u care s te înve e despre toate i s nu te despart de noi nici în veacul de acum, nici în cel viitor. C ci lui Dumnezeu îi este ar tat cât de mult s-a împlîntat pomenirea ta în inima mea⁷⁷³, i crede c ea nu se terge în veac. Crede-m c Dumnezeu mi-ad ruit de pe acum sufletul t uspre via ve nic⁷⁷⁴. Daria seama cu grij i nu uita nici tu s p strezi neîndoielnic

„se c s toresc”, alc luesc o cas . Dar orice prieten sincer îi este ca o cas . Îns casa care ne une te pe to i i în care ne sim im aduna i pentru totdeauna este Dumnezeu i în mod mai apropiat Hristos (Io. 11, 23). În via a viitoare, vom fi în mod des vîr it i ve nic fiecare în fiecare, ca într-o cas i to i împreun în casa comun , care este Hristos.

⁷⁷³ Se împlînt pomenirea celui iubit în inima celui ce-l iube te, unindu-se cu respira ia. Nu po i tr i f r s pomene ti pe Iisus i pe fiii pe care-i iube te. i pomenindu-i îi ai prezen i în tine, f r s te confunzi cu ei. Pomenirea lor face parte din via a ta.

⁷⁷⁴ Varsanufie s-a legat a a de mult prin iubire de fiul s u duhovnicesc, încît crede c -l va avea i în via a ve nic unit cu sine. C ci nu se va sim i întreg f r el. S-ar putea spune c toat cartea aceasta se concentreaz în ideea despre unirea celor ce se iubesc i cred împreun în Hristos. Acesta e duhul de comuniune al ortodoxiei. E o unire interioar dup chipul Sfintei Treimi i din prezen a Ei, sau în interiorul Ei.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

amintirea celor spuse i s nu le nesocote ti. C ci mul i, dup ce au cî tîgat i au pecetluit în ei aurul, s-au purtat f r grij i au pierdut ceea ce au dorit atît de mult. Fiindc de nu va cultiva omul p mîntul i nu-l va sem na înainte de venirea ploii, toate iroaiele de ap ce vor curge nu vor fi de folos spre rodire. Ia seama s nu fi nep s tor, privind cum altul poart povara ta, în vreme ce tu lînceze ti. C ci n-a spus: „Mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iac. 5, 16), ci „multe" adic poate purta multe din cele încredin ate. Folose te toat puterea ta, c ci mul i au fost cu Iisus i mul i s-au înstr inat de El. i Apostolul zice: „Iar dac necredinciosul se desparte, s se despart " (I Cor. 7, 15).

Dar s nu îng duie Dumnezeu s se împlineasc acestea cu tine, ci s r mîi fiul meu adev rat i prea iubit, n scut de mine în durerile cele dup Hristos⁷⁷⁵, oaie a turmei lui Hristos, vas sfin it, mo tenitor al slavei; i ca un vie uitor dup poruncile lui Hristos, s dobînde ti via a ve nic . Nu-mi ru ina b trîne ele. C ci Dumnezeu tie cum îmi folosesc toat puterea pentru mîntuirea ta, rugîndu-l pe El, ca s te rînduiasc în veac împreun mo tenitor cu sfin ii Lui ai bun t ilor lor viitoare", pe care ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe care le-a g tit lor Dumnezeu" (I Cor. 2, 9). De acestea fie s ai i tu parte i s fii i tu mo tenitor al lor în vecii vecilor. Amin. Fie s o spun aceasta i Puterile de sus i sfin ii care sînt înc

⁷⁷⁵ Un fiu duhovnicesc e n scut de p rintele lui în durerile grijii de el, al comp timirilor de tot soiul, al osteneilor de a-l sf tui i sus ine în greut ile lui, în silin ele de împlinire a sfaturilor date, în temerile de a nu fi biruit de ispitele ce-i vin etc.

jos în trup. Amin. Amin. Amin. Fie, fie. i s o
pecetluiasc aceasta Tat 1, Fiul i Sfîntul Duh ⁷⁷⁶.

574. *Cererea aceuia c tre cel lalt B trîn: Dup un timp avînd s ias din trup, Ava Serid, egumenul mîn stirii, a rînduit ca mo tenitori ai lui pe cei dinfii dintre fra i. Nu ca s conduc to i împreun , pentru c aceasta ar fi fost pricin de neorînduial , ci pe rînd, întîi primul, apoi dup moartea lui al doilea i a a ceilal i unul dup altul. Ca pe cel din urm l-a rînduit pe un frate iubitor de atunci înc mirean, pe Ava Elian, ca s fie mo tenitor dup to i, dac se va face c lug r. Dar fratele acesta însu i nu o tia. Cînd deci dup aceast hot rîre Ava s-a mutat la Domnul, întîiul dintre fra i, pe care ordinea îl chema la conducere, s-a dat la o parte din mult smerenie i modestie. Cei ce urmau la rînd au f cut la fel, urmînd pilda aceuia. Între timp veni peste acest iubitor de Hristos, din partea diavolului, întristare mare gîndind la sfîr itul lumii i la necazurile ce vor avea s -l cuprind din pricina aceasta i la chinurile ve nice. i ap sarea acestor gînduri i în primejdie s cad în dezn dejde trimise întrebare despre acestea la Ava Ioan, cerîndu-i s se roage pentru el i s -i dea un cuvînt de mîngîiere. Iar acela îi trimise acest r spus care îi gr ia mai mult despre ascultare. C ci avea de gînd s -i porunceasc s ia conducerea mîn stirii, cum s-a v zut dup aceea.*

776 To i îngerii i to i sfin ii în cor se roag pentru a-l avea p rta la fericirea lor ve nic pe fiecare suflet. i Dumnezeu pecetlue te rug ciunea lor cu împlinirea ei, dac i acel suflet se sile te s înainteze spre acea fericire în comuniunea universal . C ci Dumnezeu nu lucreaz în izolare cu fiecare suflet. Ci to i lucreaz împreun cu El, pentru c a îi place Lui.

R spunsul lui Ioan: Iubite frate, credin a în Dumnezeu cere c dac cineva se pred pe sine lui Dumnezeu, s nu se mai aib pe sine în st pînirea sa, ci s se supun Lui pîn la ultima r suflare. Deci orice vine peste el, s primeasc cu mul umire de la Dumnezeu i aceasta înseamn „a mul umi în toate” (I Tes. 5, 18). C ci dac omul nu prime te cele ce-i vin asupra, nu ascult de Dumnezeu, c utînd s - i impun voia sa. A a i Iudeii c utînd s - i impun voia lor n-au putut s se supun legii lui Dumnezeu (Rom. 10, 8). Deci credin a e una cu smerenia: „C ci pe care i-a chemat, pe aceia i-a i îndreptat i-i-asl vit” (Rom. 8, 29). Drept aceea arunc triste ea, care lucreaz moarte⁷⁷⁷. Dar „triste ea dup Dumnezeu lucreaz via a”(II Cor. 7, 10)⁷⁷⁸. Roag -te deci pentru mine i nu te descuraja. Pentru c altfel mîinii pe Dumnezeu, sus inîndu- i voia ta. Domnul nostru Iisus Hristos s - i dea putere s faci voia Lui i s afli mil înaintea Lui, c Lui se cuvine slava i st pînirea în veci. Amin.

575. Primind fratele r spunsul acesta, a fost eliberat îndat de gîndurile ce-l nec jeau. Dar n-a priceput în elesul celor scrise lui i s-a mirat c alte a întrebat i

⁷⁷⁷ Triste ea care vine din neîncrederea lui Dumnezeu d propor ii greu ilor venite sau a teptate i pricinue te nu numai o paralizie a puterilor suflete ti, ci chiar o neputin de a mai suporta via a. În ea e moarte. Cine crede în Dumnezeu relativizeaz greu ille vie ii. tie c ele sînt trec toare, c Dumnezeu va interveni la cererea lui i le va înl tura.

⁷⁷⁸ Dimpotriv , triste ea care se na te din con tiin a de a nu fi împlinit voia lui Dumnezeu, deci din credin a c El intervine cînd omul îl roag , lucreaz mîntuirea de moarte. Ea e o nemul umire pentru via a ce nu place lui Dumnezeu, pentru o via în care nu s-a f cut voia Lui. E o triste e care omoar triste ea, ducînd pe om la via a adev rat , la via a în Dumnezeu.

alte i-a r spus B trînul. B trînul i-a l murit apoi lucrul acesta în chip limpede, poruncindu-i s primeasc grija mîn stirii. Dar fratele s-a mirat c B trînul a gîndit aceasta despre el, c ci se socotea pe sine nevrednic. Îns neîndr znind s se împotrivesc poruncii lui, i-a scris spunînd acestea: „Ava, nu m cunosc mai bine ca Duhul lui Dumnezeu ce locuie te în voi. Dar sînt înfricat i tremur pentru primejdia sarcinii. De tii c pot s aflu în aceasta mil ,avînd acoper mîntul vostru în Hristos⁷⁷⁹, nu m împotrivesc. C ci ave i st pînire asupra mea i sînt în mîinile lui Dumnezeu i ale voastre ”.

Deci B trînul îi scrie r spusul urm tor: Domnule i frate, Dumnezeu îmi este martor c iubesc cu adev rat pe fratele meu. i rug ciunea mea e ca s nu se vatem sufletul t u în vreo privin . Deci încrezîndu-m în ascultarea ta îngrijindu-m de mîntuirea ta, am conlucrat cu tine în ceea ce e bun⁷⁸⁰. Cele ascunse oamenilor, sînt ar tate lui Dumnezeu. Tu vezi, fratele meu, c sînt lucruri multe i peste m sur de grele. Dar crede c tot ce este în mîn stare pîn i p mîntul e al lui Dumnezeu. i cel ce a unit cele p mînte ti cu cele cere ti pe toate le-a sfin it cu prezen a Lui⁷⁸¹. Deci afirm de tine

779 Acoper mîntul sfîntului e înt rit în untrul lui de acoper mîntul lui Hristos. Ajutorul ce-l d sfîntul î i soarbe puterea din ajutorul lui Hristos. Sfîntul e unit cu Hristos în tot binele ce-l face altora. De aceea îl poate face. Hristos nu r mîne desp rit de cei ce cred puternic în el. E prezent în ei i în puterile ce iradiaz din ei.

780 Împletirea activ între cei ce cred în Hristos î i g se te felurite forme i exprimi ri: „m încred în ascultarea ta” e una din aceste forme. Nu m încred pur i simplu în tine, ci m încred în tine, care te încrezi în mine. M încred în tine ca ucenic, c m vei asculta ca p rinte duhovnicesc. Î i dau mîna, dar las - i mîna în mîna mea ; nu o retrage cu for a.

781 Tat l le d fiin tuturor. Fiul le d sensurile. Duhul Sfînt le sfin e te, le d pornirea spre sfin ire. Dar unde e Fiul e i Tat l i

Sfin ii Varsanufie i Ioan

împreun lucrarea i împreun p timirea ta, ca s te afli p rta al sufletelor ce se mîntuiesc⁷⁸². C ci a spus Apostolul: „Purta i-v sarcinile unii altora i a a ve i împlini legea lui Hristos" (Gal. 6, 2). i iar i a spus: „L sa i-v coborî i la cei smeri i" (Rom. 12, 16). Iar Domnul a spus: „Cel ce v ascult pe voi, pe Mine M ascult i cel ce v nesocote te pe voi, pe Mine M nesocote te" (Lc. 10, 16)⁷⁸³. Fiindc orice lucru (bun, ce trebuie f cut) este al lui Dumnezeu, nu po i s te retragi de la a-l face. De aceea dac e vreun lucru omenesc⁷⁸⁴ s tii c te îns rcin m cu grija lui pentru Dumnezeu, care nu are alt grij decît mîntuirea sufletului. C ci zice Scriptura: „Cel ce întoarce pe un p c tos de la calea

unde e Duhul e i Tat l i Fiul. Numai dela Dumnezeu le vine existen a, sensul imi care aspre des vîr iretuturor, mi care aspre o armonie unitar i sfin enia iubirii i d ruirii reciproce. Aceast mi care spre sfin enie e semnul prezen ei active a lui Dumnezeu în continuare în cele create, semnul nedesp r irii Lui de ele.

⁷⁸² P rt ia sau comuniunea nu st într-o întrep trundere pasiv , ci într-o împreun lucrare a binelui i într-o împreun p timire a greut ilor. Ajut pe semenul meu, suf r cu el, particip la via a Lui, îndemnîndu-ne unul pe altul în înaintarea în cele bune. Pentru c a a face Hristos. i de aceea ni se d mereu în stare de jertf , pentru c comp time te cu noi i vrea s ne facem împreun p timitori cu El la p timirile altora. Hristos e inima central care bate pentru noi, comunicînd inimilor noastre b taia unora pentru altele. Aceasta e în acela timp deplina noastr t m duire de patimile egoismului nostru. A a ne mîntuim împreun , sc pînd de tristul egoism, întrucît într m i înaint m în l rgimea infinit a lui Dumnezeu i unii în al ii.

⁷⁸³ „Dac voi sînte i uni i cu Mine cînd vorbi i, cine v ascult pe voi, pe Mine m ascult " etc. Dar trebuie s vorbim ca unii care prin credin sîntem uni i cu Hristos, sim ind noi în ine c vorbim, din porunca Lui i din puterea Lui, care este în noi.

⁷⁸⁴ Dac e un lucru spre folosul omului, care ajut pe om s devin mai om i chiar pe tine te ajut la aceasta, adic v ajut s v mîntui i, el e o sarcina pentru fiecare. C ci mîntuirea este i unica grije a lui Dumnezeu pentru noi.

rt cit a lui, va mîntui un suflet de la moarte i va acoperi mul ime de p cate" (Iac. 4, 20). Îmb rb teaz -te în Domnul i crede lui Iisus i El te va p zi de cel r u. Aceasta a cerut-o i El de la Tat l pentru Apostolii S i. Nu ov i deci, ci vars -i inima ta în Dumnezeu i în Domnul Iisus Hristos i în Duhul adev rului⁷⁸⁵. i prin aceasta cred c vei afla mil de la scaunul lui Dumnezeu⁷⁸⁶. „Harul Domnului nostru Iisus Hristos i împ rt irea Sfîntului Duh s fie cu voi" (II Cor. 13, 13). Amin.

575 bis. *Auzind acestea fratele a f cut cunoscut B trîmului: „Iat robul t u, fie mie dup cuvîntul t u" (Lc. 1. 38). i din porunca P rin ilor s-a învrednicit de*

⁷⁸⁵ Î i po i v rsa inima în Dumnezeu, pentru c ea e f cut pentru a tr i în nesfîr irea iubirii i a vie ii Lui, de i aceasta nu înseamn pierderea con tiin ei tale unit cu con tiin a de Dumnezeu. Dar i Dumnezeu se poate rev rsa în ea, c ci e f cut spre a se l rgi mereu pentru a cuprinde tot mai mult din infinitatea iubirii i vie ii lui Dumnezeu, avîndu-L pe Dumnezeu în ea ca pe un alt subiect al ei împreun cu tine. C ci cei ce se vars unul în altul tiu c sînt dou persoane, care vreau s se d ruiasc una alteia împreun cu tot ce au, dar r mîn totodat ipostasuri distincte bucurîndu-se unul de altul, dar putîndu- i oricînd unul s - i retrag via a sa din a celuilalt. Inima omului iubitor de Dumnezeu se vars în Dumnezeul iubirii, care se vars i El în ea. C ci El tr e te în Sine însu i iubirea ca o ve nic rev rsare a fiec rei persoane în celelalte dou . Mai mult î i rever i inima în Dumnezeu în stare de rug ciune. În aceast stare i-o prime te Dumnezeu, c ci numai a a se înmoae ea, f cîndu-se capabil s se verse în Dumnezeu. Dac se învîrto eaz în mîndrie, nu poate ie i din sine i nu poate intra în altul, în ultima instan în Dumnezeu.

⁷⁸⁶ Cine- i ascunde gîndul, ocrote te i cloce te r ul i minciuna în sine. El se închide în sine, unelte te mai departe împotriva altora. El pierde comuniunea cu al ii, care d bucurie, care îi aduce încurajarea i via a. Închizîndu-te fa de al ii, nu te po i deschide nici lui Dumnezeu, precum nici invers. Spunînd gîndul t u r u duhovnicului t u, îl spui lui Dumnezeu i te deslipe ti de el. C ci lepezi egoismul i intri în comuniune cu Dumnezeu i cu semenii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

schima c lug reasc . i s-a f cut cerere din partea tuturor c tre episcop i a fost hirotonit presbiter i apoi a fost rînduit egumen al mîn stirii. i înfii de toate s-a învrednicit s vin la Ava Ioan i l-a primit pe el B trînul, ca pe preacinstitul s u Av . C ci mare era smerenia B trînului. i-i spuse lui: „Binecuvinteaz Av ”. i acela a înm rmurit, neîndr znind s binecuvînteze el. i cerîndu-i aceasta a doua oar , ca s nu se împotriveasc , a binecuvîntat. i fiind poftit, a ezut. i i-a spus B trînul:

„Frate mult timp înainte a prezis Sfîntul B trîn despre tine c vei fi c lug r i egumen al mîn stirii. i iat s-a împlinit aceasta cu bun voin a lui Dumnezeu. Ia seama la tine i s se înt reasc inima ta în Domnul, care te împuternice te pe tine. Amin.

570. Apoi acesta l-a întrebat pe B trîn zicînd: Iart -mi P rinte îndr zneala, c ci te rog s m l mure ti despre ce voiesc s te întreb: pentru ce înfîii fra i rîndui i s fie urma i an respins conducerea mîn stirii ? i pentru ce le-a i îng duit aceasta, cunoscînd virtutea i ascultarea lor i tiind c ordinea rîndului le d dea înfîietate; iar mie nevrednicului, care nu aveam nici o lucrare împlinit în via a c lug reasc , mi-a i poruncit s iau aceast conducere, care li se cuvenea mai degrab acelora.

R spus : Fra ii au respins din multa lor smerenie.

C ci avînd cu voia lui Dumnezeu împuternicirea s ia conducerea, potrivit rînduirii prin testament, nu s-au înghesuit la ea, ci au iubit mai mult ascultarea. i te-au ales din toat inima pe tine, spre muștrarea celor ce umbl dup mo teniri i daruri, celor ce au cugetul lumesc al iubirii de argin i i pre uiesc cele p mînte ti, mai mult decît Împ r ia cerurilor. Bucurîndu-ne de

smerenia lor, le-am iertat retragerea lor. Dar ie i-am poruncit s prime ti din pricina chem rii lui Dumnezeu, c ci toate le chivernise te spre folosul fiec ruia, dup cea de înainte cuno tin a lui. S nu socote ti deci c aceasta s-a f cut pentru neascultarea lor. C ci i Moise primind porunca de la Dumnezeu s conduc poporul, a spus: „Sînt slab la glas i z bavnic la limb " (Ies. 4, 10). i l-a iertat Dumnezeu pentru c n-a spus-o aceasta împotrivindu-se, ci din mult smerenie. Aceasta a f cut-o i Ieremia Proorocul, zicînd: „St pîne Doamne, iat nu tiu s vorbesc, c sînt tîn r" (Ier. 1,6). i nu i s-a socotit aceasta ca împotrivire. A a a f cut i suta ul, zicînd Mîntuitorului: „Nu sînt vrednic s intri sub acoperi ul meu" (Mt. 8, 8). i de credin a lui unit cu smerenia s-a minunat Domnul. Dar ca s nu spun de ce Iisus al lui Navi nu a respins conducerea (A doua lege 31, 7 - 8) i Apostolii prop v duirea? Oare eu n-am avut smerenie? Dar unde se afl o smerenie mai mare ca a lor? Dar i cei de au refuzat au avut ascultare, precum i cei ce au primit au avut smerenie. C ci nu se poate desp r i una de alta. Dar toate se fac, ca s se împlineasc judec ile lui Dumnezeu eu privire la noi i ca s se arate în multe feluri virtu ile sfin ilor. Crede deci c toate cele de la Dumnezeu se împlinesc cum se cuvine i nu iscodi mai departe. Domnul s te în elepe easc i s - i lumineze ochii în elegerii prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

577. *Întrebare* : *Auzindu-le acestea a l udat pe Dumnezeu i a spus B trînului: „P rinte, fiindc sînt încep tor i nu tiu nimic ce porunce ti s spun fra ilor*

R spuns : Spune-le acestea: „Domnul Iisus Hristos se îngrije te de noi". C ci a spus: „Nu v voi l sa orfani,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

voi veni la voi" (Io. 14, 18). De aceea lua i aminte la voi cu toat smerita cugetare i iubire fa de Dumnezeu. i El v va binecuvînta i va fi vou acoper mînt i c l uz ". Mai spune-le i aceasta: „S nu- i ascund cineva gîndul, c ci bucuria duhurilor aceasta este, s - i ascund cineva gîndurile, ca s le piard sufletele". i dac cineva îi spune gîndul lui, spune înl untrul t u: „Doamne, d -mi s -i spun tot ce socote ti c e spre mîntuirea sufletului lui; s -i spun cuvîntul t u i nu al meu. C ci s -a scris: „De gre e te cineva, cuvintele lui s fie ca ale lui Dumnezeu". (IPetru 4, 11)⁷⁸⁷.

578. *Întrebare* : *Cînd fra ii sînt binecuvînta i de mine, s le dau mîna sau nu ? Gîndul îmi spune s le mîngîi i capetele. E bine oare ?*

R spuns: Cînd îi binecuvîntezi, d -le mîna i spune-le: „Socoti i c Dumnezeu va face cu voi dup credin a voastr i nu dup ceea ce place omului. C ci însu i Domnul a zis: „Cel ce prime te proroc în nume de proroc, plat de proroc va lua; i cel ce prime te drept în nume de drept, plat de drept va lua" (Mt. 10, 41). Dac deci este cineva proroc i drept, cel ce nu-i prime te ca proroc sau ca drept, nu are plat . Dar dac nu e proroc sau drept i-i prime te ca proroc sau ca drept, plat de proroc sau de drept va lua⁷⁸⁸. Dar capetele nu trebuie s

⁷⁸⁷ S vorbe ti cu con tiin a c împline ti o porunc a lui Dumnezeu. C ci aceasta te va face s sim i o r spundere în ceea ce spui. Vei vorbi în frica lui Dumnezeu, ca din partea Lui. i Dumnezeu nu te va l sa s spui decît ceea ce îi place Lui i e spre folosul celor c rora le gr ie ti.

⁷⁸⁸ Dup cîntea cu care prime ti pe cineva, în numele lui Dumnezeu, vei fi cîstit. Numai în numele lui Dumnezeu po i primi pe altul cu cînstire sincer .

le s ru i c ci fapta are în sine o f rnicie ce caut s plac oamenilor.

579. *Întrebare* : *Cum trebuie s m port cu fra ii?*

Socote te-te mai prejos de to i. Dar i ca cârmuitorul tuturor, p zind orînduirea pe care ai primit-o de a fi cu mil fa de to i cum a zis Apostolul: „Purta i-v poverile unii altora" (Gal 6, 2) sau: „Dojeni i pe cei f r rînduial , îmb rb ta i pe cei slabi (I Tes. 5, 14). Iar dac cineva nu se supune, atrage-i luarea aminte. Acela i Apostol te va înv a din pu inele cuvinte ce i le-am spus.

580. *Întrebare* : *Cum trebuie s se poarte p zitorul rînduiei (canonarhul) i iconomul fa de fra i?*

R spuns: Cu îndelung r bdare, ca s poarte sl biciunile lor.

581. *Întrebare* : *Dac un frate gre e te, cum s -l mustru ? Îndeosebi, sau în fa a fra ilor ?*

R spuns: Dac gre eala e grea, mustr -l în fa a fra ilor. Dar trebuie s i se spun de mai înainte: „Dac nu te vei îndrepta, voi spune i în fa a fra ilor c a a a poruncit Domnul: „Mustr -l numai între tine i el i de se va întoarce, ai cî tigat pe fratele t u. Iar de nu, ia cu tine înc pe unul sau doi". (Mt. 18, 14-16). Iar dac gre eala e mic , mustr -l i pedepse te-l îndeosebi."

582. *Întrebare* : *Dac rabd cineva în m n stare, în ce chip se mîntuie te ? i ce are mai mult ce-l ce vie uie te într-un loc unde sînt sfîn ii P rin i ?*

R spuns: Cel ce moare în m n stare întrusmerenie i ascultare, se mîntuie te prin Hristos. C ci Domnul Iisus d cuvînt pentru el. Iar cel ce- i face voia lui, dîndu- i înf i area ascult rii smereniei, st subjugata lui Dumnezeu. Iar cel ce se poart dup voia lui pentru odihna trupului i nu pentru folosul sufletului, trebuie muștrat din cînd în cînd, pentru „Cel ce voie te ca tot omul s se mîntuiasc i la cuno tin a adev rului s vin " (I Tim. 2, 4). Iar de st ruie în aceasta r bda i-l pîn ce se va schimba, sau pîn va pleca din voia proprie. Dar dac pricinaie te v t mare fra ilor, spune-i c dac st ruie în purtarea aceasta, nu mai poate sta aici cu fra ii. C ci nu poate fi suportat unul s - i fac pl cerea lui, v t mînd pe al ii.

Iar cel ce st ruie în credin a cea bun i dup Dumnezeu, în m n stare prime te acoper mîntul lui Dumnezeu i se zide te. i murind în aceast vie uire, afl odihna.

Iar mai multul pe care-l are cel ce locuie te în locul în care sunt Sfin ii P rin i este c are credin a unit cu f p-tuirea cea bun i crede în puterea P rin ilor. C ci, mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iac. 5, 16). E ceea ce nu afl cinea oriunde. C ci a zis Domnul despre Apostoli: „Cînd eram cu ei, Eu îi p zeam pe ei. Dar acum vin la Tine. P ze te-i pe ei în numele T u" (Io. 17, 11 - 13). C a Ta este slava în veci. Amin.

583. *Cerere c tre acela i B trîn: Binevoie te de le spune fra ilor cîteva cuvinte despre r bdare i ascultare. C ci cuvîntul t u îl vor primi. i le-a spus B trînul acestea.*

R spuns: Fra ilor, n-a i venit la odihn , ci la necaz. C a a a poruncit Domnul Apostolilor: „Pe p mînt

necazuri i întristare ve i avea, iar lumea se va bucura" (Io. 16, 33). De ve i urma Domnului Iisus, i El va fi cu voi. Iar de v ve i lep da de El, i El se va lep da de voi. Deci cel ce voie te s afle binecuvântare de la Dumnezeu, s -L asculte pe El, care a zis: „Cel ce p ze te cuvântul Meu, nu va muri în veac" (Io. 8, 51). Deci cel ce caut via ve nic ,caut s p zeasc cuvântul. Lui pîn la v rsarea sîngelui înt ierea voii sale⁷⁸⁹. Iar cel ce caut voia sa, care nu place lui Dumnezeu, nu are parte cu Hristos. Lua i aminte deci la voi în iv întru frica lui Dumnezeu i v va acoperi pe voi Domnul prin rug ciunile sfin ilor. Amin.

584. *Întrebare* : *Spune-mi, P rinte, cum trebuie s*
întîmpin pe vizitatori, mireni, P rin i, sau fra i ?

R spuns : Umblînd întru în elepciune, prime te-i pe to i f r a-i sminti, dup cuvântul Apostolului care se f cea pl cut Iudeilor i Elinilor i Bisericii lui Dumnezeu (I Cor, 10, 32). Pentru dragostea lui Hristos, pomene te-l pe Domnul. C ci timpul s-a aplecat spre pl cerile trupului i spre s turarea pîntecului, care nasc toate patimile. S te p ze ti de cei ce vin din aceste motive, fie mireni, fie fra i, fie P rin i. Dac vin, nici nu-i lingu i, nici nu-i respinge. De va fi vreun om care vine ca s piard vremea, taie-i obiceiul. Doar cuno ti purtarea Avei (Serid) cu vizitatorii, î i e mai de folos s - i auzi c e ti zgîrcit, f r s fii, decît s auzi c e ti risipitor. Prime te-i cu cuviin , c utînd motive ca s r mîi nes turat. Iar de te sile te cineva, spune-i ceea ce zice Apostolul: „Nu v îmb ta i de vin, care este desfrînare" (Ef. 5, 18). P rin ii

⁷⁸⁹ Rînduiala se ine nu numai dîndu-se porunci, ci i împlinindu-se dec trecelceleda. Egumenul cerînd fra ilors - ipoartesarcinile uniialtora, trebues lepoarteintîi elînsu iînchippilduitor.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

spun: „Îndeamn pe tot omul care voie te s se mîntuiasc , s dea poc in lui Dumnezeu, s se p zeasc pe sine de vinul mult care na te toate patimile" (Ava Isaia, Recueil, 16, 116, p. 137). P ze te-te de cei ce zic: „De nu bei, nu beau i de nu m nînci, nu m nînc" i îndeamn -i cu smerit cugetare, spunîndu-le ceea ce a spus Apostolul: „Cel ce m nînc s nu dispre uiasc pe cel ce nu m nînc i cel ce nu m nînc , s nu-l judece pe cel ce m nînc . C ci pentru Domnul m nînc i sl ve te pe Dumnezeu". (Rom. 14, 3-6) ^{789b}. Deci amîndoi sînt cinsti i la Dumnezeu. Pentru c amîndoi fac aceste lucruri sl vind pe Dumnezeu ⁷⁹⁰. Dar din dragostea lui

^{789b} Cel ce p ze te cuvîntul Domnului, se une te cu El prin voin . Iar unit cu El, va avea împreun cu El via a nemuritoare. Iar cuvîntul Domnului este ceea ce ine toate cele create în armonia unit ii. De aceea cere Domnul s p zim cuvîntul Lui, nu dintr-o simpl poft a Lui de a-L asculta. Prin p zirea cuvîntului Lui se promoveaz unirea între toate i a noastr cu toate. C ci nimenea nu are via adev rat în izolare. Nic eri nu este un unu singur. Iar cînd vrea s fie singur aduce neregul între ceilal i i celelalte i suferin a în sine. Aceasta se întîmpl cînd omul î i afirm voia sa. El lupt atunci s ias din realitate, care e o unitate a celor multe, des vîr it în Cel Unul din Treime. Orice porunc a lui Dumnezeu e dat spre unirea noastr cu to i i cu toate.

Dar unirea noastr în voin cu Hristos nu înseamn confundarea noastr cu El. Sf. Maxim M rturisorul i Sinodul VI ecumenic au ap rat voin a omeneasc în Hristos în armonia ei cu voin a dumnezeeeasc . A nu afirma voia ta înseamn a voi ceea ce voe te i Dumnezeu, a voi împreun cu El. Întîlnim peste tot misterul variet ii în unitate. Ce bucurie ar avea Hristos sa se fac cu noi voia Lui f r s voim i noi aceasta? Cum L-am mai iubi? Cum L-am mai asculta în acest caz? Iar voind noi cu Dumnezeu, ne însu im tot ce atîrn de voia Lui. Colabor m cu El la cîrmuirea tuturor. Ne bucur m de toate cîte depind de El. Primim în noi toate cele ce le face El, pentru c le face spre binele nostru, al tuturor.

⁷⁹⁰ Pe Domnul îl sl ve te nu numai cel ce nu m nînc , înfrîinîndu-se pentru El, ci i cel ce m nînc dac o face mul umind lui Dumnezeu

Dumnezeu, fiecare î i împline te trebuin a lui. Unul va spune: „Eu sînt slab i nu pot, ar ta i-mi dragostea voastr . C ci Apostolul a spus: „Împ r ia cerurilor nu este mîncare i b utur " (Rom. 14, 17), ci iubire i inim curat i cele ce urmeaz ."

Deci fii cu p trundere fa de vizitatori, ca s ai pri-
ceperea i în elepciunea s vezi pentru ce a venit: pentru
Dumnezeu, sau pentru mînc ri. i pe cît po i nu te coborî
la cuvinte ale în elepciunii trupe ti cu cei ce vin, dac nu
sînt de trebuin s asculte cuvîntul lui Dumnezeu. C ci
Dumnezeu î i d în elepciune, ca s vorbe ti cu ei despre
cele din „Via a P rin ilor", din Evanghelie, din Apostoli
din Proroci. i nu le da prilej s spun vreun lucru
lumesc, pentru c astfel i mîncarea i toate vor deveni
trupe ti. Iar cele ce le-am spus, nu apar în în elepciunii
trupe ti. Cele ce se gr iesc despre lucruri lume ti nu le
gr i, c ci sînt în elepciune trupeasc . Ci spune: „Domnul
a zis: Da i cele ale Cezarului, Cezarului i cele ce sînt ale
lui Dumnezeu, lui Dumnezeu" (Mt. 22, 21). Iar dac ai
venit pentru Dumnezeu, putem s vorbim despre cele ale
lui Dumnezeu. „Lumea iube te ce e al s u (Io. 15, 19).
Dar lumea nu congl suie te cu armonia lui Dumnezeu.
S lu m seama s nu fim pedepsi i vorbind împreun
contrar voii lui Dumnezeu. C ci Apostolul a zis:
„Cugetul trupului este vr jma lui Dumnezeu c ci nu se
supune voii lui Dumnezeu, fiindc nici nu poate" (Rom.
8, 7)⁷⁹¹.

pentru cele ce i-a dat de mîncare. Desigur c aceasta va aduce i o
anumit înfrînare.

⁷⁹¹ Nici mîncarea nu trebuie s r mîn o fapt pur trupeasc . F -o
prilej de mul umire lui Dumnezeu i de alte gînduri i convorbiri
ziditoare. Mîncarea e i un dar al lui Dumnezeu, i componentele ei
sînt ra iuni plasticizate, ca s nu mai vorbim de trup, care e sus inut
în via a lui de suflet i e i el o ra iune plasticizat împletit cu multe
ra iuni plasticizate i unit cu ra iunea sufletului. Trupul nu e

585. *Întrebare* : *Spune-mi, P rinte, în ce const o întrebare trupeasc i cum trebuie s i se r spund ?*

R spuns : Presupune c au venit la noi unii întrebând despre purtarea unui r zboi i le-am r spuns c lucrul acesta este o nedreptate, iar Dumnezeu nu ajut nedrept ii. Deci dac întreab cineva despre lucruri trupe ti, d -i un r spuns adev rat i nu unul ocolit, adic pe cel dup Dumnezeu i nu unul trupesc.

586. *Cerere* : *St pîne cer milei tale s te rogi cu sfîntul B trîn (Varsanufie) ca s m izb vesc de cugetarea semea i s dau fiec ruia r spunsul cu inima smerit i cu fric de Dumnezeu cum v-a i rugat i pentru cel întru sfin i P rintele meu (Serid^{791b}).*

R spuns: Binecuvîntat este Dumnezeu. Fie ie dup voia ta. i Dumnezeu Cel ce d ruie te toate cu îmbel ugare s -i d ruiasc prin rug ciunile Sfîntului B trîn, s gr ie ti întru Duhul Sfînt, cu fric lui i s d ruie ti fiec ruia cu smerit cugetare i cu nevrednicie r spunsul precum cere trebuin a. Oriunde ajungi cere în cugetul t u Sfîntului B trîn: „Ava, ce s gr iesc?” i s nute îngrije tice vei gr i⁷⁹², dup cuvîntul Domnului:

desp r it de suflet, mînc rile nu sînt preg tite f r ra iunea omeneasc i nepotrivite cu ra iunea plasticizat în trup. De aceea ele au rostul s între in trupul i prin el omul întreg.

^{791b} „Cugetul trupului” pe de o parte nu vrea s se supun voii lui Dumnezeu, pe de alta nu poate, pentru c reprezint o sl biciune a omului, e o sl biciune care lui i se pare o putere. E „cugetul unui trup” care se vrea desp r it de suflet.

⁷⁹² La not în ed. Volos se emite p rerea c prin p rintele cel întru sfin ie numit de Elian, predecesorul s u Serid, iar prin sfîntul B trîn, Varsanufie (p. 278).

„Nu v îngriji i ce ve i gr i, c ci nu voi sînte i cei ce gr i i, ci Duhul Tat lui vostru care este în ceruri este Cel ce gr ie te în voi" (Mt. 10, 20).

587. *Întrebare* : Cum trebuie s practic m iubirea de oaspe i i iubirea fa de s raci ? i oare trebuie primi i to i vizitatorii îndat . i cînd ne îngreuneaz cerîndu-ne haine, chiar dac avem de prisos, trebuie s le d m? i cum?

R spuns : Practica i iubirea de oaspe i i de s raci, pe m sura puterii voastre de r bdare. Chiar dac ave i mai multe în urma voastr face i-o cu m sur ca s nu v ia în st pînire obi nuin a nici s nu v cear la fel cînd nu mai ave i ce da. Cerceta i de ce vine vizitatorul. De va fi un fur, da i-i un mic ajutor i-l slobozi i. i întrucît sînt unii care vin aici ca s îngreuneze nu-i încuraja i. C ci vin din zgîrcenie, neavînd trebuin . Iar haine nu da i nim nui la întîmplare, numai celui tare tem tor de Dumnezeu i se ru ineaz s cear . C uta i de afla i ade- v rul i dac e cineva cu totul s rac i lipsit din voia lui Dumnezeu i nu din pricina risipei, ar ta i-i comp timire.

588. *Întrebare* : Pentru ce nu trebuie primi i c lug rii vagabonzi în m n stare?

R spuns : Fiindc întrînd în ea pricinuiesc ne- cazuri. De aceea da i-le un mic ajutor i-i slobozi i.

589. *Întrebare* : Dar dac st ruie s intre? S -i primim sau nu?

R spuns : Pe cel ce nu trebuie primit, nu-l primi chiar dac st ruie, cum au spus B trîinii. Dar dac e de

Sfin ii Varsanufie i Ioan

trebuin , d -i ceva mai mult i-l sloboze te. C ci aceasta se cuvine.

590. *Întrebare* : *De nu cunoa tem pe cineva deloc i nu tim cine este, s -l primim sau nu?*

R spuns : Pe cel necunoscut prime te-l prima dat i vezi cum este omul. Dar nu primi pe cineva dintr-o dat s doarm , ca s nu se iveasc din aceasta o încercare i s - i fac necaz, neputîndu-l suporta.

591. *Întrebare* : *Un oarecare monah preot care vine cîteodat în m n stare vat m pe fra i, gr ind i f cînd lucruri de sminteal . i voie te s locuiasc în apropiere ca de dou mile de calea pe unde trec fra ii. Ce porunce ti ? S -i îng duim s intre în m n stare i s locuiasc în apropiere, în locul amintit, sau nu?*

R spuns : Împiedic -l s intre în m n stare, spunîndu-i: „Domnule Av , ai smintit pe fra i i nu trebuie s mai intri aici, ca s nu le pricinuii ti iar i sminteal . S nu crezi c te respingem din ur : „C ci cel ce ur te pe fratele s u este uciga de oameni" (I Io. 3, 15). Ci pentru sminteal . Dar nu po i nici s locuii ti aproape din pricina v t m rii fra ilor." Spune-i-le acestea tu însu i îndat , ca s nu-l ru inezi prin altul. C ci este cleric.

592. *Întrebare* : *Un altul oarecare venind în m n stare a f cut un lucru viclean i necuvenit. C ci a luat ni te lucruri în numele fericitului Av (Serid) f r tirea lui. i aflînd Ava aceasta, ia poruncit s nu mai intre în m n stare. Auzind acestea, acela a intrat pe de l turi. i v zîndu-l portarul, l-a vestit pe Av . Iar acesta*

i-a spus: „Scoate-l afar i alung -l cu des vîr ire de aici." De va mai veni iar i, s -i îng duim s intre, sau nu?

R spus : Nu trebuie s -l prime ti, c ci nu te folose te. Ci spune-i prin altul cînd vine: „Nu po i intra aici". C ci nu e spre folosul sufletului.

593. *Întrebare : Alt frate locuind odinioar în m n stare i nefolosind pe fra i, a ie it. i dup o vreme a voit s revîn . Dar Ava nu l-a primit, spunîndu-i: „Chiar dac eu a vrea, nu pot s smintesc con tiin a fra ilor. C ci se nec jesc dac te primesc i aceasta nu o pot face ". Fiînd deci a venit i voie te s fie primit, ce porunce ti s fac ?*

R spus : Spune-i: „I-ai vorbit despre aceasta i odinioar lui Ava (Serid) i i-a spus c nu e cu putin . Deci nu te a tepta nici acum, nici dup o vreme s te a ezi aici". i sloboze te-l. Iar de mai vine, prime te-l cu simplitate ca pe un frate înc o dat . Iar dac vine continuu, spune-i: „Nu te muștr con tiin a?"

594. *Întrebare : De ne aduce cineva un lucru, cu n dejde a s dobîndeasc de la noi mai mult, ce s fac? S -l primesc, sau nu? C ci se întîmpl uneori s am nevoie de acel lucru.*

R spus : De nu ai nevoie, nu-l lua. Dar de ai nevoie de el, spune-i: „Dac -l iau, î i dau pre ul lui." i sile te-te s -i dai ceva egal.

595. *Întrebare: Se întîmpl uneori de vin la noi femei credincioase i mame ale unor fra i de la noi. i le*

primim în chilia din afar , care are ferestre spre m n stare. Trebuie s vorbesc cu ele prin ferestre sau nu? i fiindc so ia mea n-a voit s r mîn la nepo i i mi-a d ruit toate ale ei, porunce ti ca atunci cînd vine o dat , s -i vorbesc i s -i dau cele de trebuin ? Sau ce s fac? Cum trebuie s se petreac lucrurile?

R spuns: Dac seive teprilejul s vin femeila voi pentru Dumnezeu, nu pentru a vedea locul, nici pentru a- i face voia lor, ci în chip deosebit pentru a auzi cuvîntul lui Dumnezeu, sau pentru a aduce ceva m n stirii, i trebuie s vorbe ti cu ele, vorbe te. Dar sile te-te s -i p ze ti ochii, pentru c „cel ce prive te la femeie spre a o pofti pe ea, a i curvit în inima lui" (Mt. 4, 28). i tot lucrul f cut pentru Dumnezeu e acoperit de Dumnezeu. Deci îndreapt - i gîndul spre Dumnezeu, ca s nu lucrezi pentru a pl cea oamenilor, nici c utînd laud , ci din inim curat . i de e mama vreunui frate i vine pentru vreo nevoie, vorbe te cu ea, dup porunca ce o ai. Iar dac nu e nevoie, nu trebuie s vorbe ti. C ci poate s o încredin eze fiul ei c o ajuta i cu cele de trebuin , nu cu risip , ci cu cele de nevoie. Iar so iei tale îi e ti dator tot timpul vie ii ei, s -i vorbe ti din timp în timp i s -i dai cele de trebuin , fie c vrea s tr iasc în ora , fie în satul ei. Iar copiilor s nu le îng dui s - i fac voile lor pîn ce îi vei fi pus pe drumul cel bun al vie ii, îndrumeaz -i în frica lui Dumnezeu, hr nindu-i i îmbr cîndu-i, ferindu-i atît de risip cît i de dispre uirea din partea altora, ca i de c utarea a ceea ce e de prisos, ci cercetînd cele de trebuin ale lor, muștrîndu-i i spunîndu-le: „Lua i seama la voi c nu sunte i robi, ci liberi. Nu sînte i voi f r griji i nu ave i odihn mai mult decît cei ce au bog ii?" Iar de va muri so ia, elibereaz -i i d -le cele spre între inere cu m sur , fie în

satul lor, fie unde voie ti. C ci nu e o lege în privin a aceasta. De-i dep rtezi, se vor înstr ina i nu se vor socoti printre ai t i.

596. *Întrebare* : De mi se va p rea c trebuie s sar peste unele din poruncile ce mi le-a i dat, s o fac aceasta ? Sau nu ? Iar de nu trebuie, dar sunt biruit ca un om, ce s fac?

R spuns : De va cere împrejurarea cu adev rat s sari peste vreunele porunci, s nu te împiedici. Iar de nu trebuie dar e ti biruit ca un om, îns vezi c era i pu în trebuin i gândul nu a putut-o înl tura cu totul, fii cu oarecare îng duin fa de el, i cere-i lui Dumnezeu iertare i va trece. Dar nu numai în aceasta, ci în tot lucrul, trebuie s supor i nemul umirea cu tine. „C ci chiar de vei face, cum s-a zis, un cer nou i un p mînt nou, nu po i fi f r grij " (Pateric, Ava Pimen p. 48).

597. *Întrebare* : Dac îmi vine în gînd s schimb ceva din rînduiala hot rît de fericitul Av (Serid), sau s îndreptez ceva în m n stare, porunce ti s o fac, sau nu?

R spuns : De i se pare c e de trebuin s schimbi ceva în frica lui Dumnezeu, nu ov i. i cele ce au nevoie de îndreptare, îndrepteaz -le. Dar f r s te întinzi prea mult, ci cît cere trebuin a. i chiar cu pu în îngustime, ca într-o cas str în .C ci cele ale veacului acesta sunt ca un cort⁷⁹³. Cînd i i vezi gândul c utînd s schimbe un

792b (nu este pus în text) B trînul Ioan avea atîta respect de Marele B trîn Varsanufie, c recomanda stare ului Elian s -l întrebe i în gînd: „P rinte, ce sa gr esc?" Vedea stabilindu-se o leg tur între Elian i Varsanufie chiar i prin gîndirea lui la Varsanufie. Ii d dea

Sfin ii Varsanufie i Ioan

lucru, spune-i: „Pentru ce vrei aceasta?” i de e numai decît de trebuin acel lucru, s se fac . Iar de nu e nevoie, spune-i gîndului: „La ce folose te aceasta?” Iar de e un gînd trupesc, dispre uieste-l. i dac te h r uie te mult, nu-i r spunde, ci alearg la Dumnezeu.

598. *Cerere : Fiîndc ne-a i vestit, St pîne, de mai înainte sfîr itul vostru i de aceea sunt st pînit de fric i întristare, ca nu cumva pentru nevrednicia mea s fim p r si i de Dumnezeu, d -mi te rog o asigurare, c precum sîntem ajuta i în timpul vie ii voastre a a vom fi ajuta i i dup plecarea voastr la Dumnezeu; i ca s ne ajute Dumnezeu în toate cu mila Lui.*

R spuns : Dumnezeu a spus o dat pentru totdeauna: „Nu te voi l sa, nici nu te voi p r si” (Ios. Navi 1, 5). i credem în Dumnezeu c El o va face aceasta mai mult decît cînd eram cu voi. Fie c o ceri, fie c nu o ceri, El v va ajuta mai mult decît ceri, precum a spus Apostolul: „C nu tim s ne rug m cum trebuie” (Rom. 8, 26) ^{793b}. Domnul nostru Iisus Hristos care s-a coborît pentru mîntuirea noastr de pe tronul p rintesc⁷⁹⁴, El însu i s v mîntuiasc i s v restabileasc i s v

acest sprijin lui Elian, pentru c tia c Varsanufie nu va mai comunica cu nimeni dup moartea sa.

⁷⁹³ Ca un cort înfipt într-un loc pentru pu in vreme.

^{793b} Nu tim s ne exprim m tot ce sim im nici în convorbirile dintre noi. Cu atît mai pu in cînd avem de exprimat gînduri i cereri cu mult mai adînci i mai sub iri în fa a lui Dumnezeu. Rug ciunea ar trebui s fie o suprem poezie, c ci numai a a se apropie de realitatea atît de complex pe care s-ar cuveni mai ales în acele clipe s o tr im.

⁷⁹⁴ Iisus care s-a coborît la noi, f cîndu-se om, r mîne mereu coborît prin umanitatea Sa, dar dup r stignire ea e o umanitate care a trecut prin p timirea cea mai grea a noastr , prin moarte, iar dup înviere, o umanitate care are i suprema t rie adunat în ea prin biruirea sl biciunilor i a mor ii noastre suportate de El.

p zeasc de cel r u, împreun lucrînd i noi ⁷⁹⁵ prin rug ciunile Sfin ilor ⁷⁹⁶. Amin.

599. *Întrebare* : Unii b trîni din m n stire au întrebat pe acela i B trîn: Te rug m s ne spui, St pîne, pentru ce dup ce ne-ai f g duit c vei îndupleca pe St pînul Dumnezeu s lase pe fericitul Ava (Serid) s plece dup voi, l-a luat înainte de vreme, El care miluie te totdeauna voia celor ce se tem de El? i mai înva -ne P rinte, de ce uneori Dumnezeu ascunde unele lucruri Sfin ilor, ca în cazul proorocului Eliseiu ? i pentru ce s-a îmboln vit Ava de umfl turi ro ii, cînd s se sfîr easc ?

R spuns : Cum s-a spus Avei Antonie: „Acestea sunt judec ile lui Dumnezeu i nu po i s le cuno ti (Pateric, Antonie 2). Cît prive te umfl turile ro ii i despre boal , ele i-au venit Avei pentru c a luat odat slav de la oameni peste m sur ; deci pentru ca s nu-l îndumnezeiasc oamenii. De fapt, el s-a f cut p rta cu adev rat de Sfîntul Duh i de des vîr ire. De aceea a acoperit Dumnezeu, prin aparen a aceasta, slava omului, ca s prisoseasc i mai mult în el slava lui Dumnezeu. C ci ajuns la o astfel de m sur , nu mai putea s se îngrijeasc de cele p mînte ti. i aflîndu-se între oameni,

⁷⁹⁵ Ne restabile te din r ul cu voia, sau din p catul în care am c zut. Se vede c nu e vorba de apocatastaza origenist .

⁷⁹⁶ E o împreun lucrare a noastr cu El, dar ajutat i de rug ciunile sfin ilor, care- i iradiaz sim irea de dragoste pentru noi nu numai c tre Domnul Iisus, ci i c tre noi, unit cu dragostea lui Hristos. Aceast putere a dragostei lui Hristos care e prezent în i stimuleaz rug ciunea sfin ilor, pune în mi care, încadrînd în ea i lucrarea noastr . Realitatea spiritual ca via e complex , e împletit din componente indefinite, ceea ce ra iunea, care separ ca s în eleag , nu poate în elege.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nu putea s se bucure de o des vîr it libertate i de aceea l-a luat Dumnezeu ^{796b}. Cît despre noi, a teptasem s se întîmple dup cum socoteam i s-a petrecut dup voia lui Dumnezeu care e mai presus de noi în grija de mîntuirea noastr . C ci nu este al omului s cerceteze cele necuprinse, ci trebuie s pun toat în elegerea i toat fapta cea bun pe seama Celui ce are putere, ca s se fac dup voia Lui. Domnul Iisus Hristos s v dea încrederea i s dep rteze de la voi toat îndoiala i r utatea vicleniei. M rogs fi i înt ri i în Domnul. Amin. Ruga i-v pentru mine, ca i eus aflumil is m mîntuiesc de cuno tin a mincinoas i de nebulie, în Hristos Iisus Domnul, c ruia se cuvine slava în veci, Amin.

599. bis. (V. 224). *Acela i Av Ioan locuia în chilia dintîi a Marelui B trîn, care fusese cl dit pentru acela în afara m n stirii. i a tr it 18 ani în retragere, pîn la moartea sa ce o prezisese în acestfel: „Voi muri la 7 zile dup Ava Serid”. i pentru c noi îl rugasem s nu ne lase orfani, el a zis: „Dac Ava Serid ar fi r mas înc cinci ani, a fi r mas i eu înc cinci ani, dar pentru c Dumnezeu l-a luat împotriva dorin ei mele, nu mai r mîn nici eu”. Atunci Ava Elian tuns de curînd i, la recomandarea lui, ajuns egumen al m n stirii, l-a tulburat înc o dat pe Ava Varsanufie cu multe rug min i i lacrimi ca s ni-l d ruiasc pe Ioan, întrucît el, Ava Varsanufie, nu mai trimitea scrisori. Cunooscînd aceasta în duh Ava Ioan a doua zi cînd am venit s -l*

^{796b} Cel ajuns la des vîr ire, a ajuns la capacitatea unei libert i, pe care nu o poate practica pîn mai este strîmtoat de trup. De aceea îi vine sfîr itul, ca s ias la des vîr it libertate (de afecte) i ca slava lui Dumnezeu s se arate cople ind slava omului. Chiar boala omului ajuns la sfin enie arat c slava ar tat în trupul muritor e nimic fa de slava lui Dumnezeu care i s-a f g duit prin slava ce i s-a ar tat pe p mînt.

rug m din nou, ne-a luat-o înainte, spunând Avei Elian: „De ce tulburi pe B trîn pentru mine ? Nu te mai fr mînta c eu nu mai r mîn". Atunci în vreme ce noi plini de lacrimi am c zut la picioarele lui, Ava Elian a luat cuvîntul i a zis: „Mai d ruie te-mi m car dou s pt mîni, ca s te întreb despre m n stare i conducerea ei". Iar B trînul milostivindu-se i mi cat de Sfîntul Duh care locuia în el zise: „Iat -m vei avea acele dou s pt mîni". Ava Elian nu înceta în acest timp s -l întrebe despre tot ce privea conducerea m n stirii. i împlinindu-se cele dou s pt mîni ne-a poruncit s nu descoperim adormirea lui pîn la venirea acelei zile. i chemînd pe to i fra ii i pe to i cei ce se aflau în m n s-tire, îmbr i pe fiecare i-i slobozi pe ei. Apoi i-a predat în pace duhul lui Dumnezeu.

600. Întrebare : Un frate a întrebat pe marele B trîn, pe Ava Varsanufie, zicînd: „Nu tiu cum am dat peste c rile lui Origen i Didim i peste „Capetele Gnostice" ale lui Evagrie i ale ucenicilor lui. i spun ei c sufletele oamenilor nu au ap rut împreun cu trupurile, ci au existat înaintea lor, ca min i curate, adic neîntrupate. Lafel i îngerii au fost min i curate i dracii lafel. i oamenii gre înd, au fost osîndi i s vie uiasc în trupul acesta. Iar îngerii, p strîndu-se pe ei, au ajuns îngeri. i mai spun cîte altele de felul acesta. Mai spun c pedeapsa viitoare va lua un sfîr it i oamenii i îngerii i dracii vor reveni la starea de min i curate, cum au fost. Aceasta o numesc „restabilire" (apocatastas).

Fiîndc sufletul c zut în îndoial se chinue te, te rog St pîne, înva -m de sunt acestea adev rate, sau nu; înva -m adev rul, ca s -l in pe acesta i s nu m pierd. De fapt nimic din acestea nu se spune în dumnezeiasca Scriptur . Dar i Origen însu i spune în „Explicarea Epistolei c tre Tit", c nu e o predanie a

Apostolilor, nici a Bisericii, c sufletul e mai b trîn ca alc tuirea trupului, numind eretic pe cel ce spune aceasta. Ba i Evagrie m rturise te în „Capetele Gnostice” ale lui, c nimenea n-a vestit aceasta i nici Duhul nu le-a expus. Iat ce zice în cap. 64 al celei de a doua sute a „Capetelor Gnostice”: „Iar despre cele dintîi nici unul n-a vestit. Despre cele de-al doilea a explicat cel din Horeb (Moise) ”⁷⁹⁷ Iar în cap. 69 a aceleia i sute, el spuse c „Duhul Sfînt” nu ne-a expus deosebirea prim a fiin elor spirituale, nici prima esen a trupurilor.” C nu e apocatastaz i c pedeapsa va fi f r sfâr it, a spus-o Domnul Iisus însu i în Evanghelie, zicînd: „Vor merge la osînd ve nic ” (Matei 27, 46); i: „Viermele lor nu moare, nici focul lor nu se stinge” (Mt. 9, 48). Cum deci au scos acestea, St pîne, cînd nici Apostolii nu le-au predat, nici Sfîntul Duh nu le-a explicat? Cum le-au m rturisit ei, protivnic Evangheliilor? F deci mil cu sl biciunea mea, P rinte, i-mi arat ce sînt înv turile acestea.

R spuns: Frate, vai în ce nenorocire a c zut neamul nostru. Unde am ajuns i cu ce ne ocup m? Cu ce ne str duim i ce nesocotim? Am p r sit c ile drepte i voim s p im pe cele întortocheate. Se împline te cu noi cuvîntul Scripturii: „Vai celor ce p r sesc c ile drepte i umbl pe cele întortocheate” (Sir. 2, 16). Cu adev rat, frate, am l sat plînsul pentru mine i te plîng pe tine unde

⁷⁹⁷ Opera, aceasta a lui Evagrie a publicat-o în limba siriatic cu o traducere a sa în limba greac W. Frankenberg, Evagrius Politicus, Berlin, 1912. El spune în „Prefa a”: „În gîndirea sa cu totul dependent de Origen i de coala lui, Evagrie d reflexiunilor dogmatice ale lui Origen o not de ascez practic i de mistic monachal , care pentru timpul urm tor a fost foarte important chiar i pentru Biserica greac , care a ters numele, dar nu i influen a lui Evagrie” (pg. 1). Textul

ai c zut. Am p r sit plînsul pentru p catele mele i te plîng pe tine, copilul meu. Tremur cerul v zînd iscodirile oamenilor. Se clatin p mîntul, v zînd cum voiesc oamenii s cerceteze cele de necuprins. Acestea sînt dogme ale Elinilor⁷⁹⁸. Acestea sînt flec reli de arte ale oamenilor, care î i închipuie c e ceva în ele. Acestea sunt cuvinte ale oamenilor lene i. Sînt n scociri ale r t cirii, c ci zice: „Spunînd c sînt în elep i au înnebunit" (Rom. 1, 22). i dac vrei s înve i ia aminte la ceea ce spune Domnul nostru Iisus Hristos, Lumina noastr , Împ ratul nostru⁷⁹⁹; „Din roadele lor îi ve i

lui Evagrie este înso it de comentariul lui Toma de Marga (Batai) din sec. IX, publicat de Frankenberg în siriatic i în traducere german .

De fapt Evagrie spune în cap. 64 c în revela ia Duhului „nu se spune nimic despre modul venirii la existen a fiin elor ra ionale", deci se afirm existen a lor din eternitate. Iar în cap. 62 Evagrie spune: „Cînd min ile sfin ilor vor primi vederea (theoria) lor, atunci se va înl tura grosimea trupului" (dup Regnault, primul text e redat dup Patr. Orient, 28, p. 87, al doilea dup P.O. 28, p. 89). La Frankenberg e pu in deosebit atît cap. 64 cît i cap. 69.

⁷⁹⁸ Teoriile origeniste i evagriene sînt de fapt panteismul filosofiei eline îmbr cat, în cuvinte cre tine: Dumnezeu din care cad min ile (spiritele) pure nu-i un Dumnezeu infinit, odat ce se pot plictisi de contemplarea Lui; nu e personal, odat ce nu-l cred capabil de a fi un partener al unei iubiri nesfîr ite. El e o esen care nu e decît un obiect al unei contempl ri finite, deci el însu i finit ca atare. E o natur etern dar finit , emanînd din eternitate min i finite, avînd din eternitate în posibilit ile ei finite min i finite, care se plictisesc de contempla ia lor finit datorit obiectului contemplat i subiectelor care îl contempl . Deaceea el poate cuprinde contempla ia ca s ajung la marginile ei este finit. i un spirit Care nu e capabil decît de o contemplare finit , nu e subiect propriu zis. Esen a

finit i spiritul care o contempl se afl amîndou supuse unei legi înguste a repeti iei. În acest, caz nici ceea ce se nume te dumnezeu nu e subiect personal i liber, nici mintea care contempl . Ele sînt de aceea i esen închise în ni te legi ale repeti iei. Acele min i cad ca urmare în trupuri în care nu mai contempl esen a, dornice de ceva contrar contempla iei, dar pe urm le vine iar i dorin a contem-

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cunoa te pe ei" (Mt. 7, 16). Deci ce roade au ei?
Îngîmfarea, dispre ul, g uno enia, nep sarea, sminteala, înstr inarea de lege, mai bine de D t torul legii, Dumnezeu⁸⁰⁰ ; sunt s la al dracilor i al st pîntorului lor, diavolul. Acestea nu duc spre lumin pe cel ce crede în ele, ci la întuneric. Acestea nu îndeamn la frica de Dumnezeu⁸⁰¹, ci mai degrab la sportirea cea potrivită diavolului. Acestea nu scot din mocirl , ci scufund în mocirl . Acestea sînt neghina pe care a sem nat-o vr jma ul în rîna St pînului. Acestea sînt spini r s ri i în p mîntul blestemat de St pînul Dumnezeu (dup c derea oamenilor). Toate sînt minciuni, toate întunerec, toate r t cire, toate înstr inare de Dumnezeu. Fugi de ele, frate, ca s nu se înt reasc cuvîntul lor în inima ta. Ele usc lacrimile, orbesc inima, i, simplu, pierd pe oamenii ce le bag în seam⁸⁰². Nur mînea în ele, nu cugeta la ele, c ci sunt pline de am r ciune i fructul lor cel mai de pe urm este moartea. Iar în privin a cunoa terii celor

pla iei i repeti ia aceasta în relativ continu etern. Este eterna repeti ie monoton a naturii.

799 Iisus e lumina personal prin excelen , e izvorul etern al luminii. Ca atare nu poate fi epuizat de nici-o contempla ie. La fel ca împ rat prin excelen , e superior oric rei legi, nu e din acela plan cu noi, nu e o natur neliber .

800 Cei îngîmfai, g uno i, neputincio i, lene i, socotind c pot ajunge i cunoa te tot ce se poate cunoa te, dar f r fapte de iubire, r mîn de fapt într-o fatal i ve nic s r cie spiritual , nesilindu-se s se des vîr easc pe toate planurile, inclusiv al trupului.

801 Aceasta pentru c r mîn în finit, în lumea aceasta, ca ultima esen , pentru c nu se afl în leg tur cu Dumnezeu cel mai presus de orice lege, cu D t torul legilor.

802 Îngîmfarea, socotin a c tii prin contemplarea comod tot ce se poate ti, pentru c e ti de o esen cu totul, usuc lacrimile pentru vre-o gre al recunoscut fa de St pînul infinit în putere i iubire. N-ai cui plînge, n-ai fa de cine te sim i vinovat cînd e ti una cu toate.

viitoare, nu r t ci. Ceea ce sameni aici, vei secera acolo. Dup sfîr itul celor de aici nu mai poate înainta cineva⁸⁰³ i nu obose te Dumnezeu ca s creeze deodat pe om i sufletul lui⁸⁰⁴. Cît despre cetele cere ti dumnezeiasca Scriptur închide gura oric rui om, spunînd c : „A zis i s-au f cut, a poruncit i s-au zidit, le-a statornicit în veac i în veacul veacului" (Ps. 148, 5 - 6). i cele statornicite

803 Teoria origenist afirm c aici în trup nu po i realiza un adev rat progres în cunoa terea lui Dumnezeu. Acesta îl vei realiza numai cînd nu vei mai fi în trup. În v tura cre tin afirm îns c ce nu sameni aici nu po i avea în stare de seceri dincolo. Dac n-ai luptat pentru bine i pentru cunoa terea lui Dumnezeu, aici în trup, nu vei avea des vîr irea acolo. Via a de aici nu e zadarnic , nu e o simpl pedeaps . Prin trup putem s ne ostenim pentru bine i pentru cunoa terea rela iei noastre cu Dumnezeu. Prin el ne cunoa tem smerenia, valoarea r bd rii greut ilor, a crucii.

Dar în teoria origenist mintea nu poate progresa la nesfîr it nici dup ce s-a desp r it de trup, c ci ajunge iar i la o plictiseal de ceeace cunoa te i se dore te iar i plecat de acolo, coborînd într-o nou c dere.

804 Pentru Dumnezeu nu e prea obositor s creeze deodat pe omul întreg cu trup i suflet. Origenismul nu vedea o unitate necesar între suflet i trup. Înstr ina prea mult pe unul de altul. Omul nu era considerat ca un întreg. Sufletul lui n-avea destina ia de transfigurare a materiei prin trup. Sufletul neputînd transfigura trupul, îl l sa în mocirla patimilor; sau considera c -l poate sc pa din aceast mocirl nu prin transfigurare pozitiv , ci prin eliberarea violent de ceeace ce e propriu trupului (castrarea lui Origen). Iar un progres real al sufletului în cur ie, prin transfigurarea trupului, nu exist . Contemplarea origenist e o simpl teorie, cum e subtilitatea dracilor, priceput în exprimarea nuan at a complexit ii perverse, care nu str bate la orizonturile noi ale vie ii înduhovnicite, pentru c nu transfigureaz nimic. Desp r irea dualist a trupului de suflet s-a manifestat în tabloul apusean, sau în iconoclasmul origenist. Numai icoana ortodox d m rturie despre, „schimbarea la fa " a trupului. Asceza ortodox e altceva decît asceza distrug toare de trup a origenismului, fiind o ascez transfiguratoare a trupului.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de Dumnezeu, nu se schimb ⁸⁰⁵. Cci dup Scriptur nu
ela El schimbare (Mat. 3, 6) ⁸⁰⁶. Unde ai aflat c str duin a acestui inger, l-a dus pe el la un progres? ⁸⁰⁷.
Frate, de voie ti s te mntuie ti, nu te arunca n acestea.
Altfel, i i m rturisesc naintea lui Dumnezeu c vei c dea
n pr pastia diavolului ⁸⁰⁸ i n moartea cea mai din urm .
Desparte-te de acestea i p e te pe urmele P rin ilor.
Ct tig - i smerenia i ascultarea, plnsul, nevoin a,
s r cia, neb garea n seam de c tre al ii i toate cte sunt
i vei afla n „Cuvintele” i „Vie ile P rin ilor”. F roade
vrednice de poc in i nu te uita la mine care vorbesc i
nu fac. Ci roag -te ca s vin i eu cndva la cuno tin a
adev rului, la slava Sfintei Treimi, acum i n veci.
Amin.

*601. Acela i frate a pus aceea i ntrebare celuiilalt
B trn. Avei Ioan.*

⁸⁰⁵ Origenismul afirm c toate spiritele au fost egale i pe m sura
c derii au coborît pe diferite trepte: unele pe treapt îngereasc ,
altele pe cea omeneasc i iar i altele pe cea diavoleasc . Dar
Scriptura spune c îngerii au fost crea i ca îngeri i a a au r mas.
Dumnezeu a creat fiin e statornice, care nu se schimb .

⁸⁰⁶ Dac cele ce le-a f cut Dumnezeu se prefac El însu i se prefac.
Totul se prefac îns numai n natur . Ea e supus unei legi a
evoluiei. De aceea formele ap rute n ea se schimb i ele. Dar la
Dumnezeu nu este schimbare. Pentru c El nu poate nainta la o
des vîr ire mai înalt , nici nu poate sc dea din des vîr irea Lui.
Persoana, n general, poate progresa la infinit, f r s se prefac .

⁸⁰⁷ Se neag aci o schimbare, sau un progres, care ar schimba
oarecum gradul esen ei îngerilor, nu un progres n cunoa terea lui
Dumnezeu de c tre îngeri. Progresul acesta are loc i n om care se
reflect n „schimbarea la fa ” a trupului, nu n topirea, sau n
prefacerea lui.

⁸⁰⁸ Pr pastia diavolului e golul f r fund, nu adîncimea bog iei
spirituale nesfîr ite, prin naintarea n Dumnezeu, via a f r de sfîr it.

trupeasc dr ceasc (Iac. 3, 16). Aceast înv tur e de la diavol. Ea duce pe cei ce in seama de ea, la chinurile ve nice. Cel ce z bove te în ea se face eretic. Cel ce crede ei, s-a ab tut de la adev r. Cel ce se alipe te de ea, este str in de Dumnezeu. Lucr torii lui Hristos nu au înv at acestea. Cei ce primesc cuvântul adev rului nu primesc acestea. Dep rteaz -te în grab de acestea, frate. Nu- i arde inima în focul diavolului. Nu sem na în p mînt în loc de grîu, m r cini, ca s nu iei în loc de via , moarte. i ce s mai lungesc vorba? Nu primi în locul lui Hristos pe diavol. Nu z bovi în ele i te vei mîntui ca Lot de Sodoma, prin rug ciunile Sfin ilor. Amin.

602. *Întrebare a aceluia i: Deci nu trebuie s citim Scrierile lui Evagrie?*

R spunsul lui Ioan: Nu primi înv turile de felul acesta. Cite te din ale lui, dac voie ti, cele spre folosul sufletului dup parabole din Evanghelie despre mreaja în care e scris c „cele bune le-a pus în vase, iar cele rele le-a aruncat afar " (Mt. 13, 48). F i tu a a.

603. *Acela frate dup ce le-a întrebat acestea, se fr mînta în sine însu i gîndind i zicînd: „ i cum unii din P rin i le primesc acestea s -i privim ca pe ni te c lug ri buni, care iau aminte la ei în i i ?" i dup mai multe zile s-a nimerit ca acela i frate s cear Marelui B trîn s se roage pentru el. i atunci i-a vorbit lui B trînul despre gîndul din inima lui, încît s-a mirat i s-a uimit fratele. Iar r spunsul a fost acesta:*

R spuns : Pentru c -mi spui i ai gîndit: „Pentru ce unii din P rin i primesc capetele gnostice ale lui Evagrie? Ei bine, le primesc acestea socotindu-se gnostici (cunos- c tori) prin ei în i i i nu s-au rugat lui Dumnezeu s afle dac sînt adev rate. i Dumnezeu i-a p r sit pe ei întru cuno tin a lor în privin a acestora. Dar oricum ar fi, nu ne e îng duit nici nou , nici ie, s cercet m acestea. Ci timpul ce ni s-a dat nou e pentru a ne cerceta patimile noastre i a plînge i a ne tîngui.

604. *Întrebare a aceluia i i a altor fra i c tre acela i Mare B trîn: P rinte, cei ce cuget acestea despre preexistentă sufletelor nu se feresc s spun despre Sfîntul Grigorie Teologul, c i el vorbe te despre preexistent în scrierile lui, de pild în cele „Despre na terea Domnului” i în cea „Despre Ziua Pa tilor”. Ei ticluiesc unele spuse ale aceluia dup inima lor i trec peste cele spuse acolo în chip limpede despre facerea întîiului om, despre sufletul i trupul lui, potrivit tradi iei Bisericii. C ci iat ce zice el: „Aceasta voind Me terul, Cuvîntul s arate, crescînd pe om ca o vietate din dou p r i: din firea nev zut i v zut . i luînd trupul din materie întemeiat înainte a s dit în el suflarea de la sine, ceea ce Scriptura cunoa te ca suflet în eleg tor i ca chip al lui Dumnezeu” (Fac. 1, 27; P. G. 37, 632 B). i în cele urm toare va afla cineva multe spuse limpede i neîndoielnic de el despre om, alc tuit din materia mai înainte întemeiat i din sufletul dat de Dumnezeu. În acestea laud mult firea omului i nume te un dar vrednic de Dumnezeu mîntuirea sufletului i a trupului. El nu spune, cum zic ace tia, c sufletul a fost îmbr cat în trup prin osîndire, fiind pedepsit pentru p catele s vîr ite mai înainte. Dar i în alte diferite*

scrieri ale lui, ne arat acest scop al lui de a înă curat dogma.

Ei se flesc i cu Sfîntul Grigorie, fratele marelui Vasile, c i el a vorbit despre preexistent , r st lm cind i unele spuse ale lui. Dar acela lupt limpede i cu t rie, în capitolul 300 al scrierii „Despre crea ia omului” împotriva acestei teorii a preexistentei i o r stoarn , ca i fericitul David i cei din jurul Sfîntului Ioan i Atanasie i to i ceilal i lumin tori i dasc li ai Bisericii (P. G 44, 229 B).

Cît despre apocatastas e drept c despre aceasta vorbe te limpede acela i Sfînt Grigorie de Nisa, dar nu cum zic ace tia c încetînd chinurile omul va fi restabilit în ceea ce era la început ca minte pur . Ci el zice numai simplu c chinurile vor înceta i vor avea un sfîr it⁸⁰⁹

Spune-mi deci, P rinte, pentru ce un astfel de om nu gr ie te drept, cum se cuvine unui b rbat sfînt, învrednicit s gr iasc din puterea Duhului Sfînt ? De fapt i despre noi nu congl suiesc unii dintre P rin i i dasc li, nenumindu-l pe acesta sensibil, ci gîndit (spiritual). i asupra altor lucruri din Scriptur se pot

809 L. Regnault pune în traducerea francez în parantez : P.G. 64, 110 E. Dar Sf. Grigorie de Nisa vorbe te de apocatastaz numai ca de o eventualitate. i numai în scrierile mai timpurii ale lui (Vezi trad. rom. a unor scrieri ale lui în colec ia „P rin i i scriitori biserice ti” nr. 29. Scrierile din acel volum au fost traduse de Pr. D. St niloae, afar de „Via a lui Moise”, rev zut dup o traducere de Pr. I. Buga). Termenul apocatastaz la Sf. Grigorie de Nisa poate s însemne îns i restabilirea firii omului în starea eliberat de urm rile p catului str mo esc: mortalitatea, foamea, setea, boala etc., cum a fost înainte de c derea lui Adam. Aceast stare e readus prin învierea cu trupul, de i învierea ridic pe om la o stare i mai înalt . În orice caz apocatastaza la Sf. Grigorie nu e readucerea omului ca suflet întrupat la starea unei min i pure, f r trup, cum spune Origen, dup care omul cu trup s-a constituit numai printr-o c dere a min ii pure de mai înainte.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*afla uneori c nu congl suiesc între ei. Te rug m
St pâne, l mure te aceasta, ca lumina i de voi s sl vim
pe Dumnezeu i s nu ne îndoim în sfin ii no tri P rin i.*

*R spunsul lui Varsanufie: „Binecuvântat este
Dumnezeul i Tat l Domnului nostru Iisus Hristos, care
ne-a binecuvântat pe noi cu toat binecuvântarea noastr
duhovniceasc întru cele cere ti în Hristos. Amin". (Ef.
1,3).*

Fra ilor, e timpul potrivit de a spune ca Apostolul: „M-
am f cut nebun, dar voi m-a i silit" (II Cor. 12,11). De
fapt m silesce pentru voi s cercetez i s gr iesc cele
peste m sura mea, care nu prea folosesc sufletului, ba
chiar îl vat m . Am p r sit pe Pavel Apostolul care zice:
„S se dep rteze de la voi toat mînia i iu imea i hula,
împreun cu toat r utatea" (Ef. 4,31). Iar eu adaug:
„Împreun cu l comia pîntecelui, cu desfrînarea, iubirea
de argin i i celelalte patimi, pentru care trebuie s ne
tînguim i s plîngem neîncetat, ca prin mul imea
lacrimilor s se spele toat întin ciunea lor; i s ne
putem face din întina i, cura i, din p c to i, drep i, din
mor i, vii; i s ne gîndim c chiar i pentru un singur
cuvînt vom avea s d m socoteal (Mt. 12,36). C ci s-a
spus: „Vei r spl ti fiec ruia dup faptele lui" (Ps. 61,13).

i iar i: „Va trebui s ne înf i m înaintea scaunului de
judecat al lui Hristos, aducînd fiecare cele f cute prin
trup, fie bune, fie rele" (II, Cor 2, 10). Cu acestea trebuie
s ne str duim, cu care s-au str duit i P rin ii no tri, cei
din jurul Avei Pimen i a celor de dup aceea. S ne
str duim pentru a nu fîb ga i în seam , a nu ne l uda pe noi în îne, a ne socoti p mînt icenu . Opus acestuia este str duim a de a ne socoti cunosc tori (gnostici⁸¹⁰), a

810 Toat scrierea amintit a lui Evagrie vede mîntuirea numai în
„cunoa tere" (gnoz), deoarece spiritul c zut în trup prin pedeaps ,

spori în mândrie, a ne preui pe noi în inele și a ne lăuda în orice lucru, a ne depărta de smerita cugetare. Ierta-i-mă. Oare nu pentru că sînteți nelucrați și ajunși la acestea? De e așa, coboriți în piață unde va veni Stîpînul și vă va lua la via lui. Dacă ați fost în inima voastră ghimpele cu privire la acela spus în frico atunci vă ați găndit la acestea⁸¹¹. „Auitat proorocul sîm nînce pîinea lui” (Ps. 101, 5), în noile noastre grijă cu nepăsare și din acestea cădem în altele. Nu ne va cere Dumnezeu acestea de la noi, ci sfințenia, curăția, tăcerea și smerenia⁸¹².

Deci fiindcă n-am voit să vă las pe voi în asemenea gînduri iar pe de altă parte mi-era un chin să mă rog să mă lumineze în privința aceasta^{812b}, prins între acestea două trebuie să am ales mai bine acest chin ca să vă scap pe voi de chin, amintindu-mi de cel ce a zis: „Purtați sarcinile unii altora” (Gal. 6, 2). Deci ascultați în tăcerea care mi s-a dat de la Dumnezeu înainte cu trei zile de a-mi fi scris voi întrebarea. Toți prinții, sfinții și drepții și robii adevărați ai lui Dumnezeu, care au bineplăcut lui

nu are misiunea transfigurării trupului, sau a materiei. Chiar cînd vorbește de curăirea de patimi și de iubire, le socotește pe acestea numai mijloace pentru a ajunge la cunoașterea directă a lui Dumnezeu, fără o mijlocire a trupului.

811 Cînd se liniștește cu gîndul că chinurile pentru relele făcute de el pe pămînt nu sînt eterne, nu va lupta împotriva acelor rele și a nepăsării sale.

812 Acestea sînt căile spre desvîrșirea fără sfîrșit în Dumnezeu, care nu pot fi practicate fără trup. Cele opuse acestora ne închid în monotonia finită, concepînd mîntuirea ca o simplă iertare exterioară. Totul devine în concepția origenist-evagriană o eternă superficialitate.

812b Varsanufie socotește că nu trebuie să se ocupe cu asemenea întrebări teoretice, ci să-și vadă de curăția lui de patimi. Chiar a cere lui Dumnezeu să-l lumineze în asemenea întrebări, socotește că e un chin pentru el, căci prin ele îl supără oarecum pe Dumnezeu, ar tîndu-se preocupat mai mult de teorie decît de curăirea sa.

Dumnezeu, s se roage pentru mine ! Dar nu socoti i c , sfin i fiind, au putut cuprinde cu adev rat toate adîncurile lui Dumnezeu. C ci zice Apostolul: „Din parte cunoa tem i din parte proorocim" (I Cor. 13, 9), i iar i: „Unuia se d prin Duhul una, altuia alta i nu toate unui singur om, ci unuia acestea, altuia acelea, dar toate le lucreaz unul i acela i Duh" (I Cor. 12,4-11). i cunoscînd Apostolul c cele ale lui Dumnezeu sînt necuprinse, a strigat zicînd: „O, adîncul bog iei i în elepciunii i cuno tin ei lui Dumnezeu! Cît de necercetate sînt judec ile Lui i de neurmte c ile Lui ! C ci cine a cunoscut mintea Domnului? Sau cine s-a f cut sfetnicul Lui? "(Rom. 11,33-34). Str duindu-se deci el însu i s fie înv tori sau sili i de oameni s ajung la aceasta stare, au înaintat foarte mult, ridicîndu-se i peste înv torii lor i au alc tuit prin în tiin area de sus noi înv turi. Dar au r mas în acela i timp p strînd predaniile înv torilor lor, deci i înv turi care nu erau drepte. i dup aceea înaintînd i ajungînd înv tori duhovnice ti, nu L-au rugat pe Dumnezeu în privin a înv torilor lor, s le arate dac cele spuse de ei au fost gr ite prin Duhul Sfînt. Ci socotindu-i pe aceia în elep i i cunosc tori, n-au f cut deosebirea între cele sus inute de ei. i a a s-au amestecat înv turile înv torilor lor între înv turile proprii. i au gr it uneori din înv tura pe care au aflat-o de la aceia, iar alteori din în elegerea min ii lor. i a a s-au scris acele cuvinte în numele lor. C ci luînd unele de la al ii i înaintînd i îmbun t ind cele luate, ei au gr it de la Duhul Sfînt ceea ce au fost înv a i prin El. Dar au gr it i din înv turile primite de la înv torii lor dinainte de ei, nedeosebind cuvintele acelora de ale lor, sau negîndind ca trebuie s ia în tiin are de la Dumnezeu prin cerere i rug ciune, de sunt acelea adev rate sau nu, A a s-au amestecat

învăturile. Ei pentru că s-au grăit de către ei, s-au scris sub numele lor⁸¹³. Când deci auzi pe vreunul dintre ei că a auzit de la Duhul Sfânt ceea ce grăiește, aceasta e o înștiințare pe care trebuie să o credem. Dar când grăiește acele cuvinte⁸¹⁴, nu-l auzi spunând aceasta. Căci nu e din înștiințarea de la Duhul, ci din învățura dascălilor lui de mai înainte. Ei din respect pentru cunoștința ei în elepciunea lor, nu l-a întrebat pe Dumnezeu despre acestea de sunt adevărate.

Iată mi-a și auzit toată prostia. Linițiți-vă acum și ocupați-vă cu Dumnezeu și încetați grăirea de artă. Luați aminte la patimile voastre, de care vi se va cere socoteală în ziua judecării; în vremea ce despre acestea nu vi se va cere pentru că nu ați știut sau n-ați aflat de ele. Plîngeți deci și vă tîngușiți. Umblați pe urmele Prinților noștri, Pimen și cei de după el, și „alergați ca să apucați” (I Cor.

813 Așa încearcă să explice Varsanufie rîmii și unora din teoriile lui Origen la Sf. Grigorie de Nisă și de Nazianz. Ei au respectat pe Origen că pe un dascăl dela care au învățat multe. Datorită celor învățate dela acela, ei un putut înainta în cugetarea lor și astfel au putut îndrepta cele mai multe din acelea, fiind călăuziți în aceasta mai ales de Duhul Sfânt. Dar au rămas la ei unele mici fărîme din mulimea greșită a învățăturilor origeniste. Aceasta pentru că nu totdeauna au rugat pe Dumnezeu să le spună dacă și acele mici fărîme sînt adevărate sau nu. În esență, Varsanufie face o distincție între învățăturile proprii ale Sf. Grigorie de Nazianz și de Nisă și între unele cuvinte luate dela Origen, pe care le consideră însușiite de ei dela el. Căci de cele drepte spuse de ei declară că le au dela Duhul Sfânt. Dar de cele greșite rămase dela Origen, nu spune aceasta. În orice caz Varsanufie învață că muritorii veșnicia chinurilor (R spuns 607).

Sf. Maxim Marturisorul va arăta în „Ambigua” că și în acele fărîme care par învățături origeniste la Sf. Grigorie de Nazianz, sînt mai mult influențe de limbă, inconsecvent meninute dela Origen, decît rîmii de conștință.

814 Preexistența, apocatastaza.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

9, 34), în Hristos Iisus Domnul nostru C ruia se cuvine slava în veci. Amin.

605. *Întrebare : P rinte, sînte i cu adev rat c l uz a orbilor i lumin în Hristos a celor întuneca i. i prin voi ni s-a ar tat adev rul. De fapt, afl m i în „C r ile B trînilor” c era un oarecare Mare B trîn, care, în simplitatea lui, zicea c pîinea cu care ne împ rt im nu e trupul lui Hristos ci antitipul (chipul) Lui. i pîn nu s-au rugat înfii lui Dumnezeu n-a cunoscut adev rul (Pateric, Danii 7). Iar cel B trîn, mare i el, socotea c Hristos este Melchisedec; i cînd s-a rugat lui Dumnezeu, atunci i-a descoperit Dumnezeu adev rul (Danil 9).*

Dar iart -m P rinte, pentru Domnul, c îndr znesc s te rog cele mai presus de mine. Fiindc Dumnezeul nostru ne-a luminat, prin sfin enia ta, calea cea ner t cit a adev rului, te rog s ne luminezi deplin în privin a aceasta ca s se cur easc mintea i inima noastr slab de iscodirea acestora. Pentru ce a l sat Dumnezeu pe astfel de b rba i s r t ceasc , chiar dac nu s-au rugat ? Pentru ce nu li s-a dat adev rul în har, spre înl turarea v t m rii cititorilor de dup aceea ? C ci chiar dac ei nu s-au, împiedicat în dreapta credin i virtute, dar cei slabi i lene i ca mine primindu-i cele ale lor ca vrednice de credin , u or se vat m prin ele, ne tiînd ceea ce a i spus, c nici sfin ii nu au putut în elege toate tainele; i c nu s-au rugat lui Dumnezeu s -i în tiin eze ca aceasta sînt adev rate, sau nu. L mure te-mi, deci, milostive P rinte, i aceasta, coborînd la sl biciunea mea.

R spus : Fiule, nu Dumnezeu a l sat pe ace ti b rba i s r t ceasc . C ci cel ce las pe cineva s r t -

ceasc este cel care întrebat despre calea drept , nu-i spune adev rul. Dar ei nu l-au întrebat pe Dumnezeu despre aceasta ca s primeasc de la El adev rul⁸¹⁵. Iar de întrebi, c de ce Dumnezeu nu i-a împiedicat pe aceia prin har (de la gre eal), pentru folosul celor ce le vor ceti acestea dup ei, aceasta o po i întreba i despre orice p c tos: De ce, tiind Dumnezeu c de va p c tui se va face pilda multora, nu l-a împiedicat pe acela prin har, ca s nu se vatem prin el mul i ? Dar prin aceasta via a oamenilor ar fi supus unei sile. i ce l-ar împiedica pe Dumnezeu ca s mîntuie în acest fel pe tot omul ? Oare nu sînt i în Scriptur cuvinte care sînt sminteal pentru cei neînv a i i necunosc tori ai în elesului lor duhovnicesc ? Ne oblig aceasta s întreb m: Pentru ce n-a ar tat Dumnezeu în chip limpede în elesul duhovnicesc al Scripturii, ca s nu se vat me oamenii, ci le-a l sat sfin ilor din diferite timpuri osteneala s tîlcuiasc întreb rile ce se pun? De aceea exist dasc li i tîlcuitori (exege i), cum spune Apostolul (I Cor. 13, 28)

815 Observ m cît de mult face Varsanufie dependent aflarea adev rului în lucruri nesigure, de rug ciunea c tre Dumnezeu. Numai în responsabilitatea tr it în fa a lui Dumnezu prin rug ciune, în eles ca Persoan infinit , omul e ferit de îngîmfarea care-l face s afirme, sau s preia afirma ii gre ite. Chiar în rug ciune se manifest credin a în Dumnezeul cre tin i personal, iubitor de oameni. Chiar ea te fere te s cazii în gre eli cu implica iipanteiste, cum au fost i cele origeniste, rezultate mai mult din preocup ri filozofic-teoretice, decît din grija mîntuirii. Filosofiiile panteiste sînt sisteme gre ite pentru c autorii lor nu le construiesc din responsabilitate în fa a lui Dumnezeu tr it în rug ciune. i de fapt, realitatea suprem , deci adev rat nu poate fi esen impersonal , manipulat de gîndirea omului, ci Dumnezeul cel personal, care în deplin tatea Lui personal trebuie s fie treimic i iubitor.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

⁸¹⁶. Nu r t ci deci în privin a b rba ilor despre care ai întreat. C ci dac le-ar fi cerut lui Dumnezeu, le-ar fi primit. C ci zice: „Tot cel ce cere, prime te, i cel ce caut , afl (Mt. 7, 8)”⁸¹⁷. Dumnezeu a descoperit calea vie ii prin prooroci i apostoli, dar în a a fel c fiecare a gr it despre ea în parte. De aceea nu s-a gr it despre ea numai printr-unul. i ceea ce a l sat unul (nespus), a gr it altul prin voia lui Dumnezeu.

A a a f cut Dumnezeu i cu sfin ii de dup aceea. i ceea ce spun unii f r destul limpezime, o spun cei de dup ei altfel, ca totdeauna s se sl veasc Dumnezeu prin sfin ii Lui. C ci acela i este i Dumnezeul celor dintîi i-al celor de dup ei. Lui se cuvine slava în veci. Amin.

606. Întrebare a aceia i c tre acela i: Iart -m P rinte, iubitorule de oameni, pentru Domnul, c tare sînt chinuit. C ci am citit unele lucruri într-o carte

816 Rug ciunea ca mijloc de aflare a adev rului nu exclude osteneala cercet rii. Iar osteneala aceasta aduce i o sporire a în elegerii duhovnice ti a omului, care îl îndeamn i ea pe om la rug ciune i îl deschide luminii iubitoare ce-i vine dela Dumnezeu prin ea. Deci descoperirea în elesurilor adev rate i mai adînci ale Scripturii depinde i de cre terea omului prin osteneala sa în timp, dar i de în iruirea de genera ii de cercet tori care au descoperit urma ilor întreb ri noi i putin a de a g si sensuri noi i mai adev rate ale Scripturii, prin r spunsurile la ele. De aceea unele gre eli pe care le g sim la înv torii vechi, s-au datorat i faptului c s-au gr bit sa dea r spunsuri la întreb ri într-un timp necopt pentru r spunsurile adev rate.

817 Aci cererea dela Dumnezeu i c utarea min ii sînt împreunate. C utarea este i ea, s-ar putea spune, o rug ciune, cînd e f cut din r spunderea în fa a lui Dumnezeu, i rug ciunea, o c utare. C ci prin amîndou omul se adînce te în taina izvorului tuturor, care este Dumnezeu. Dar e de trebuin ca omul s - i în eleag c utarea ca rug ciune i rug ciunea ca efort de apropiere prin în elegere de izvorul dumnezeesc i tainic al tuturor.

de Dogmatic i îmi v d inima tulburat . i m feresc s vorbesc despre acestea. Dar nici a t cea nu pot din pricina gândurilor. Ce-mi porunce ti s fac, Sfinte P rinte?

R spus : Fiindc diavolul vrea s te arunce într-o ocupa ie nefolositoare, spune-mi ce voie ti. i Dumnezeu s nu-i dea loc.

607. *Întrebare a ace l uia i c tre acela i: Spune-mi despre învierea trupurilor sfin ilor de se scoal în acest timp în care sîntem acum care are vase i nervi, sau într-unul aerian i rotund⁸¹⁸. C ci spun unii c i trupul Domnului va fi a a la viitoarea înviere, negîndind c El a înviat din mor i în trupul nostru, pe care l-a luat din Sfînta N sc toare de Dumnezeu i Pururea Fecioara Maria pentru a noastr mîntuire. Ei spun c sus în ceea ce zice i Apostolul: „Care va prefăce trupul smereniei noastre ca s fie asemenea trupului slavei Lui” (Filip 3, 21). i iar i se întemeiaz pe Apostolul care a spus c „trup i sînge nu pot mo teni Împ r ia lui Dumnezeu” (I*

818 Era i aceasta o înv tur influen at de Origen. Un trup aerian i rotund nu mai e un trup alc tuit din organe în care se prelungesc sim irile care- i au r d cina în suflet. E oarecum închis în el însu i. E aceea concep ie despre lipsa unei leg ture intime între suflet i trup, ca între dou p r i ale unei unit i. Origenismul se refer la starea de dup înviere, în care trupul nu î i p streaz organele lui pline de sim iri spirituale, care încep la unii s fie a a înc pe p mînt. El nu afirm lipsa trupului f r organe numai în starea provizorie dinainte de înviere, cînd de fapt sufletul nu mai are un trup, dar sim irile manifestate prin organele lui au r mas înr d cinate în suflet. Pentru origenism nu exist propriu zis o înviere a trupurilor ca o deplin reactivare în mod spiritualizat a sim irilor în trupul înviat. Sub ierea lor pîn a deveni o form aerian e conceput ca o transformare fizic , nu ca o cople ire a trupului prin sim iri spiritualizate care se arat în „schimbarea luminoas la fa ”.

Cor. 15, 50). Deci, zic ei, trupul acesta nu va intra în vecinicie, c ci el se sus ine prin hran i în veacul viitor nu poate mânca i bea. i iar i spun c Apostolul zice de Domnul nostru Iisus Hristos c „dup ce i se vorfi supus Lui toate, atunci i Fiul însu i se va supune celui ce l-a supus Lui toate, ca s fie Dumnezeu toate în toate" (I Cor. 15,28). i iar i aduc ceea ce se spune în Ecclesiast „c a fost în veacurile care au fost înaintea noastr " (Ecl. l, 10), ca s sus in pe temeiul acesta „preexistentă". La fel aducînd ceea ce se spune în Evanghelie, c „nu voi ie i de acolo pîn ce nu vei întoarce i ultimul b nu (Mt. 5, 26) sus in c vom avea un sfîr it al chinurilor. L mure te-mi deci acestea, St pîne, pentru Domnul, ca s nu m r t ceasc vr jma ul i s cad din ne tiin în cursele lui cele rele. C ci m clatin din toate p r ile, din pricina prostiei mele pentru c n-am p zit sfintele tale cuvinte ca s m re in de la început de la iscodirea acestor lucruri care cuprind o mare primejdie pentru suflet. i roag -te pentru mine, bunule P rinte, ca s veghez de aici înainte i s m îngrijesc de plînsul pentru p catele mele. i iart -m c am îndr znis te întreb despre acestea. Dar ca unii ce ti i toate, mi-a îng duit s le spun⁸¹⁹.

819 Sînt expuse aci erorile origeniste principale. Logica origenista deducea din faptul c trupurile n-au fost unite dela început cu sufletele c nici nu vor r mînea unite în veci cu ele. Sufletele au fost din veci i vor dura în veci, dup aceast teorie. Deci particip la eternitatea divin . i ele nu vor suporta o pedeaps ve nic , deoarece pedeapsa e legat de trup. Sufletul ca minte pur nu simte durere, (grosolan în elegere a durerii!) Misiunea sufletului nu const în a cre te întru des vîr ire, care s se arate i în transfigurarea trupului, ci în a contempla în mod nemi cat pe Dumnezeu. Dar o contemplare nemi cat e ceva aproape lipsit de via , e un fel de confundare în esen a fundamental . Dar atunci cum începe mi carea din acea stare de unitate cu esen a contemplat ? Aci trebuie sa se recurg la o lege interioar a esen ei, care se adun în sine i se desf oar la nesfîr it.

R spuns: Frate, i-am scris înainte c diavolul a sem nat în tine o îndeletnicire necerut de trup. C ci trupul ce-l ai îi cere sa plîngi i s te tînguie ti pentru p cate. Totu i, ca s nu te las în aceste gînduri, de voie ti s afli despre înviere i dac crezi proorocilor, Dumnezeu ne-a ar tat cum va fi învierea, prin Iezechil Proorocul. S-a adunat os cu os, leg tur cu leg tur , vine cu piele i nervi i a a au înviat mor ii (Iez. 37, 7 - 8). Iar Apostolul, tiind c ne vom scula în trupuri, ne-a înv at zicînd: „C ci trebuie ca stric ciosul acesta s se îmbrace întru nestric ciune i muritorul acesta s se îmbrace întru nemurire" (I Cor. 15, 53). Nu te r t ci ! Trupurile vor învia cu oase i cu nervi i cu pori. i a a vor fi în veac.

Dar mai luminoase i mai sl vite, dup cuvîntul Domnului care zice: „Atunci (Mt. 13, 43)⁸²⁰ El va ad uga trupurilor slav . Depild , cînd osta ul de rînd
⁸²¹ ajunge lîng împ rat i acesta îl face general i îl umple de slav , oare nu e acela i? Oare s-a pref cut trupul? Sau a a cum un diacon hirotonit deodat episcop se afl îndat plin de slava, a a e i aci. Sau care nu sînt i acum oameni în trup, care ajung purt tori de Dumnezeu? C ci cum a v zut Moise pe Domnul? Sau înainte de el Avraam

Aceasta înseamn un panteism evolu ionist i involu ionist. Origen e un precursor al lui Hegel.

⁸²⁰ E lumina spiritual a sufletului plin de bun tatea lui Dumnezeu, reflectat în trupuri. E inundarea trupului de spiritualitatea vie i iubitoare dumnezeeeasc , a c rei lumin nu e, de caracter fizic, ci moral. Nu o materie redus fizic la aer ca forma cea mai pu in condensat a materiei (ca în origenism), ci o materie devenit str vezie prin prezen a sufletului cur it de patimi i unit cu Dumnezeu cel iubitor. Ra ionalitatea materiei face posibil aceast transparen a ei pentru sufletul des vîr it de a c rei ra iune în l at în Dumnezeu ine i bun tatea.

⁸²¹ , osta de rînd, cum e omul din sat. Sau poate e vorba de mercenarii recruta i în oastea bizantin din p gîni.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

i Iacob, iar apoi tefan în Faptele Apostolilor? Au fost ei f r trupuri? A a vor fi i la înviere acelea i trupuri, dar nestric cioase i nemuritoare i mai sl vite. De aceea zice Apostolul despre trupul omenesc: „Seam n -se întru necinste, se scoal întru slav ; se seam n trup sufletesc, se scoal trup duhovnicesc" (I Cor. 15, 43). Le spune acestea, pentru c mul i dintre sfin i nu sînt ar ta i oamenilor, ci mai degrab sînt lipsi i de cînte în ochii lor. i cînd vor primi acolo slava, ca pe o hirotonie, se arat tuturor c sînt duhovnice ti⁸²². Pentru aceasta zice: „Se seam n trup sufletesc, se scoal trup duhovnicesc", sl vit i se vor minuna to i. i cînd Apostolul zice: „Care va preface trupul smereniei noastre ca s fie asemenea trupului slavei Lui", în elege c le face luminoase ca trupul Lui, cum a spus Apostolul Ioan : „Cînd se va ar ta, asemenea Lui vom fi" (I Io. 3, 2). C ci Fiul lui Dumnezeu fiind lumina, ace tia fiind i ei „fiii lui Dumnezeu", dup drep ii vor str luci ca soarele în Împ r ia cerurilor" Apostoli vor fi i ei fii ai luminii (E.5, 8; I. Ie . 5, 5)⁸²³. În acest în eles zice: „îi va preface".

Cît prive te spusa: „Cînd se vor fi supus Lui toate, atunci i însu i Fiul se va supune Celui ce I-a supus lui toate", afl mai întîi cui i-a scris acestea? Corintenilor. i la ei înflorea înc elinismul. Iar la unii dintre Elini, era obiceiul acesta: Cînd fiul unui rege al lor ajungea la

⁸²² Lumina fe ei, slava trupului, e starea duhovniceasca reflectat pe fa , p truns în trup i ar tat ca printr-un ecran.

⁸²³ Dumnezeu l-a f cut pe Fiul S u om, ca s ne fac i pe noi fii ai Lui. Dar dac Dumnezeu este lumin , devenind noi fii ai lui Dumnezeu, devenim prin aceasta i fii ai luminii. Dar aceasta se arat nu numai în sufletul, ci i în trupul nostru. C ci Fiul lui Dumnezeu întrupîndu-se, s-a f cut Fratele nostru nu numai dup suflet, ci i dup trup. Lumina dumnezeiasc este spiritual , este în elegere i bun tate suprem . Aceasta se arat i în noi cînd devenim fra ii lui Hristos. i se reflecta i în trup.

vîrsta de majorat, se scula i omora pe tat l s u. i pentru canu cumva, primind predica Apostolului, s cugete acela i lucru i despre Fiul lui Dumnezeu, a alungat de la ei aceast împ rt ire de acest obicei, spunîndu-le: „Cum i se vor fi supus Lui toate, atunci i El se va supune celui ce l-a spus Lui toate”⁸²⁴. Deci, cînd vr jma ii Lui vor veni lega i la picioarele lui. Prin aceasta în elege pe diavolul i puterile lui i pe cei ce urmeaz voilor lui. De aceea a spus Apostolul: „înc nu le vedem pe toate supuse Lui” (Evr. 2,8). Pîn cînd? Pîn cînd îi vor aduce pe cei nesupu i înc îngerii lui Dumnezeu i Tat l care l-a spus Lui: „ezi de-a dreapta Mea pîn ce voi pune pe vr jma ii T i a ternut picioarelor Tale”. Pe ace tîr jma i îi va aduce Tat l prin îngerii judecata Fiului⁸²⁵. C ci Domnul a spus: „Tat l nu judec pe nimeni, ci toat judecata a dat-o Fiului” (Io. 5, 22).

⁸²⁴ Varsanufie arat i prin aceasta dragostea care domne te între Persoanele Sf. Treimi, cum nu domne te totdeauna între oameni, chiar în familie. Dar prin aceast explica ie, Varsanufie înl tur o concluzie implicat în origenism: c nu numai persoanele umane, ci i cele dumnezeie ti se vor contopi, cum dumnezeu însu i se va contopi cu toate, punîndu-se cap t formelor individuale ap rute din esen , în realitate e vorba de o prezen a voii Tat lui în toate prin lucrarea Fiului, care a scos din oameni voia ce se opunea Tat lui. C ci Fiul s-a supus primul ca om în mod deplin Tat lui pe cruce. Dar dup aceea El va lucra ca s -i supun pe to i ca pe Sine însu i Tat lui, îns lucrarea aceasta porne te dela Tat l. De aceea nu numai Fiul supune, pe vr jma i Talului, ci i Tat l îi supune Fiului. Fiecare din ei îi umple pe cei ce cred de iubirea fa a de cel lalt. Dar diavolul i cei ce îi urmeaz lui vor fi supu i altfel: prin faptul c nu vor mai avea nici o putere asupra celor cî tîga i de Hristos pe seama Tat lui i de Tat l pe seama Fiului.

⁸²⁵ Textul grec despre aceast chestiune e foarte nel murit; probabil a fost mult alterat.

Iar ca s în elegi cum pred (Fiul) Împ r ia lui Dumnezeu i Tat l, ascult : Fiul lui Dumnezeu cel întrupat a venit ca s cheme i s sfin easc prin sfîntul S u Sînge „un neam sfînt, un popor ales, rîvnitor de fapte bune, o preo ie împ r teasc " (I. Petru, 2, 9; Tit. 2, 14). Deci în elegi: „Dup ce se vor supune Lui vr jma ii Lui i-i va judeca pe ei, va supune la rîndul S u, ca pilda de supunere, Împ r ia pe care a cî tîgat-o poporul cel sfînt, lui Dumnezeu i Tat l, zicînd: „Iat Eu i copiii pe care Mi I-ai dat" (Is. 8, 18; Evr. 2, 12). Observ egalitatea: Tat l a dat toat judecata Fiului i Fiul I-a dat pe care I-a chemat, Tat lui. i a a se împline te cuvîntul: „Cînd se vor fi supus Lui toate, atunci i Fiul se va supune Celui ce I-a dat Lui toate".

Cît despre veacurile de care vorbe te Ecclesiastul, cunoa te c timpul unui om este veacul lui. De aceea, n-a zis „c a fost în veacurile dinainte de lumea aceasta", ci „în veacurile dinainte de noi": (ale lumii acesteia). i dac vrei s vezi c cei neînv a i i neîntemeia i stric Scripturile i le r st lm cesc dup înv turile diavolului, Apostolul zice: „Bucatele sînt pentru pîntece i pîntecele pentru bucate; dar Dumnezeu le va desfiin a i pe acesta i pe acelea" (I Cor. 6, 13). El gr ie te despre l comia pîntecelui, despre neînficare i îmbuibare. În acest în eles a desfiin at mînc rile i pîntecele pentru sfin i. Apostolul care a spus acestea tiînd c a spus acestea pentru patimi i c pe acestea le-a desfiin at Domnul de la El i de la cei ca el, a mai spus: „Nici de vom mînc, nu ne vom osîndi, nici de nu vom mînc, nu ne vom îndrept i" (I Cor. 8, 8). Acesta este în elesul cuvîntului. Iar despre veacul viitor, Dumnezeu a spus c oamenii vor fi deopotriv cu îngerii (Lc. 20, 36), nemîncînd nici bînd, nici poftind (Nr. 24, 30). C ci nimic nu-I este Lui cu neputin (Fac. 18, 14). El a dat dovada despre aceasta

prin Moise, care a petrecut a a patruzeci de zile i patruzeci de nop i. Cel ce a f cut aceasta (cu Moise), poate face pe om s petreac a a i în to i anii veacului s u ⁸²⁶. Iar dac aiureaz cineva i zice c pe urm a mâncat (Moise), ca dealtfel chiar i Mîntuitorul dup înviere, aceasta a f cut-o ca s ne dea din parte dovada despre învierea la via a viitoare ⁸²⁷. De aceea au mâncat i cei în via i din mor i, ca dovad c au fost în via i. El ne-a ar tat i prin Apostoli c va fi înviere ⁸²⁸. Chiar dac dup aceea au murit, nu trebuie s respingem credin a în înviere. Pe lîng aceea zice: „Nu numai cu pîne va tr i omul, ci cu tot cuvîntul care iese din gura lui Dumnezeu" (Mt. 4, 4). Ce-ai de spus fa de aceasta, dac nu vrei s r st lm ce ti i acest cuvînt, ca i celelalte Scripturi. Cît prive te cuvîntul: „trup i sînge nu vor mo teni Împ r ia lui Dumnezeu, nici stric ciunea nestric ciunea" (I Cor. 15, 50), prin trup i sînge nume te aci necur ia i r utatea i voile proprii.

Dar voie ti s afli c chiar aflîndu-se în trup, oamenii ajung duhovnice ti? Ascult pe Domnul care spune lui Nicodim: „Trebuie s v na te i de sus", apoi adaog „din ap i din Duh" (Io. 3, 3-5). Iar cei n scu i din Duh, sînt duhovnice ti. i iar i zice: „Ei nu s-au n scut din

⁸²⁶ Dac Dumnezeu poate ajuta pe om s vie uiasc f r mîncare în tot timpul existen ei p mînte ti a lui, cu atît mai mult o poate face aceasta pentru via a viitoare. Nu e vorba de o putere exercitat de Dumnezeu asupra omului din afar , ci de Dumnezeu aflat în om. In m sura des vîr irii acestuia nu mai are nevoie de mîncare.

⁸²⁷ In ed. Volos, pag. cit. la not , se spune c obiec ia de fa se refer la Hristos care a mâncat i dup înviere. Dar Hristos a f cut aceasta ca s arate c trupul Lui este v zut i nu e un chip aparent. Dar nu mînca pentru c avea nevoie de mîncare. Chiar mîncînd ne-a dat în parte o dovad despre înviere, deci despre continuarea vie ii dup înviere, chiar dac aceasta era o dovad neadecvat .

⁸²⁸ Învierile s vîr ite prin Apostoli au fost i ele o dovad c va avea loc o înviere a trupurilor, i c aceasta e cu putin .

sînge, nici din voia b rbatului, nici din voia trupului, ci din Dumnezeu" (Io. 1, 13) i: „Duh este Dumnezeu" (Io. 4, 4). Dac deci fiind înc aici s-au f cut duhovnice ti, n scîndu-se din Dumnezeu, cum nu va putea Dumnezeu s -i fac i acolo duhovnice ti? Iar cuvîntul: „Nu va ie i de acolo, pîn ce nu va întoarce i cel din urm b nu " l-a spus ar tînd chinurile lor ve nice. C ci de unde vor putea s întoarc ? De va fi aruncat un datornic s rac în închi-soare i judec torul îi va spune c nu va ie i pîn ce nu va întoarce suma datorat , se mai poate spune c va ie i ? Nu se poate. Nu te r t ci ca un nebun. Nimeni nu înaint-eaz acolo ⁸²⁹ i orice are cineva, are de aici, fie bun, fie r u, fie pl cut. Las deci flec relile acestea proste ti i nu merge pe urmele dracilor i înv turiilor. C ci dintr-odat v prind i dintr-odat v arunc jos. Smere te-te înaintea lui Dumnezeu, plîngîndu- ip catele i tînguindu-te pentru patimi. Adu- i aminte de Scriptura care zice: „ i acum Israele" (a doua lege, 10, 12); i iar i: „ i acum am început" (Ps. 76, 11). Ia seama la tine. Dumnezeu s te ierte. Vezi spre ce înclin inima ta cu iscodirea.

⁸²⁹ Ar putea pl ti, dac în iad s-ar putea lucra pentru îndreptare. Dar aceasta înseamn s faci acolo ceva pentru al ii. Dar a lucra pentru cei din cer nu e de trebuin . Iar dac cei din iad ar putea lucra unii pentru al ii, iadul n-ar mai fi iad. Ba ar avea chiar pe Dumnezeu în ei, dat fiind c f r Dumnezeu nu se poate face bine. Sau dac cei de acolo ar fi într-o st ruitoare poc in , ar fi ca ni te c lug ri într-o mîn stare. De fapt, iadul este încremenirea într-o neputin de a mai fi buni, dup ce cineva s-a obi nuit toat via a de pe p mînt cu aceasta stare. De fapt cei de acolo nu mai pot lucra unii pentru al ii nici m car în starea provizorie dinainte de înviere. i aceasta nu pentru c nu mai au un trup, c ci r d cinile sim urilor i organelor active r mîn în ra iunile sufletului încît se pot manifesta într-un fel oarecare unii altora, ci pentru c s-au încremenit într-un egoism, într-o neputin spiritual de comunicare voit , sau mai bine zis iubitoare, c ci o comunicare de du m nie tot exist f r voia lor.

608. *Întrebare* : *Un altfrate a întrebat pe acela i Mare B trîn, zicînd: Spune-mi, P rinte, iat v d pe cineva f cînd un lucru i-l povestesc cuiva. i-mi spun c nu-l osîndesc, dar vorbim numai. Oare nu e bîrfire în gîndul meu ?*

R spuns: De este în vorbire o mi care p tima , este bîrfire. Dar de e liber de patim , nu este bîrfire. Vorbe te numai pentru a nu cre te r ul.

609. *Întrebare* : *Ce înseamn : „Cu cel înd r tnic, te vei întoarce” (Ps. 17, 29)?*

R spuns: Domnula zis: „De te va lovi cineva peste obrazul drept, întoarce i pe cel lalt” (Mt. 5,39). A a trebuie s te întorci cu cel înd r tnic.

610. *Întrebare* : *Ce înseamn : „Fi i în elep i ca erpii i nevinova i ca porumbeii” ? (Mt. 10, 16).*

R spuns: Cel ce are o în elepciune ca a arpelui în privin a r ului i o nevinov ie ca a porumbelului în privin a binelui, nu va l sa nici în elepciunea s se fac vi-clean , nici nevinov ia (simplitatea) s se fac f r minte.

611. *Întrebare* : *Cine sînt cei ce fac r ul cu voia i cine, f r voie ?*

R spuns: Cei ce fac r ul cu voia sînt aceia ce î i predau voia lor r ut ii i se îndulcesc, i se împrietenesc cu ea. Ace tia au pace cu satana i nu se r zboiesc cu el în gînduri. Iar cei ce fac r ul f r voie, sînt cei ce au în m dularele lor o putere ce lupt , dup Apostol, împotriva

Sfin ii Varsanufie i Ioan

min ii (Rom. 7, 23), ca o putere ce oas ca un val, dar în gîndurile lor nu congl suiesc, nici nu se îndulcesc cu ea, nici nu ascult de ea, ci se împotrivesc, lucreaz împotriv , îi r spund, contraatac , se mînie pe ei în i i. Ace tia sînt cu mult mai buni la Dumnezeu decît aceia care î i predau din liber alegere voia lor r ut ii i se îndulcesc de ea.

612. *Întrebare* : *Ce înseamn ceea ce a spus Domnul Samarinencii: „Cinci b rba i ai avut i cel pe care-l ai acum nu- i este b rbat”?* (Io. 4,18).

R spuns : Cuvîntul e limpede. Dup o lege veche, toate femeile care r mîn desp r ite prin moarte de b rba ii lor, f r copii, puteau sa se m rite înc cu al i cinci b rba i. Dar dac vreuna se m rita dup al cincilea, i cu al aselea, acela nu-i era b rbat, ci tr ia cu el în curvie, unirea cu el fiind nelegitim . E ceea ce s-a întîmplat i cu femeia aceasta.

Iar de voie te cineva s dea o tîlcuire mai tainic , cei cinci b rba i legitimi, sînt sim urile naturale: vederea, mirosul, auzul, gustul, pip itul, prin care cunoa tem tot ce ne este aproape. Iar al aselea i nelegitim este necredin a, cu care s-a unit femeia din ne tiin i contrar firii. Deci i-a zis Hristos: „Adev rat ai spus, c cinci b rba i ai avut”. C ci ai avut ca b rba i cele cinci sim uri, care te-au st pînit i te-au dus dup voia lor. Adic i-ai împlinit cu îndestulare poftele care intr prin cele cinci sim uri naturale. Pe acestea le-ai pierdut pentru neputin a trupului ce i-a venit din b trîne e. Iar pe cel care-l ai acum, adic necredin a, nu- i este b rbat, adic nu te st pîne te în chip natural, ci din afar .

613. *Un îndemn al sfântului i Marelui B trîn Varsanufie c tre un încep tor care se îmboln vise i nu putea suporta sup rarea pricinuit de boal .*

R spuns : Frate, cînd lucr torii au cerut de la st pînul viei plat , nu s-au l udat decît cu un singur lucru, zicînd: „Am r bdat ar i a zilei i greutatea ei” (Mt. 20, 12). S r bd m deci, fiule, cu mul umire necazul ca s ne împ rt im cu îmbel ugare de mila lui Dumnezeu i s nu ne descuraj m i s c dem în robia trînd viei. C ci din aceasta vine începutul pierzaniei. Adu- i aminte, fiule, c „cel ce va r bda pîn la sfîr it, acela se va mîntui” (Mt. 10, 22). Fiule, exist i o boal spre ispit i ispita este spre cercare; c ci „b rbatul neispitit este necercat” (Reseh. Agrapha, nr. 90, p. 130-132). Iar cel ispitit în primejdii, este probat, ca i aurul în foc. i probarea duce pe om la n dejde, iar „n dejdea nu ru ineaz ” (Rom. 5, 4-5). S nu sl beasc deci vr jma ul hot rîrea ta cea dup Dumnezeu i s nu- i clatine credin a în Sfînta Treime. Spune-mi ce-ai p it, de te-ai mole ita a? Adu- i aminte ce zice Apostolul: „Înc nu v- a i împotrivit pîn la sînge luptînd cup catul i a i uitat îndemnul care va gr ie te ca unor fii: Fiule, nu te descuraja sub certarea Domnului, nici nu sl bi muștrat de El. C ci pe care- l iube te Domnul îl ceart i bate pe tot omul pe care- l prime te. De r bda i certarea, Dumnezeu va este aproape ca unor fii. C ci care e fiul pe care nu- l ceart tat l ? Iar de sînte i f r certarea de care s- au f cut p rta i to i, sînte i ma teri i nu fii” (Evr. 12, 4-8).

Derabzi necazul cu mul umire, ajungi fiu. Iar de ar i mole it, te faci ma ter⁸³⁰. M rog ie, fiule, eu B trînul;

830 Dumnezeu nu vrea s aib decît fii puternici, care se arat mai presus de greut ile ce le suport , mai tari decît ispitele. Dumnezeu

Sfin ii Varsanufie i Ioan

m rog ie celui tîn r; eu cel vechi în hain c lug reasc ,
chiar dac nu m-am folosit cu nimic, ie celui de curînd tuns⁸³¹. i s nu fie aceasta în de ert, Doamne Iisuse
Hristoase ! Nici degeaba. Vegheaz , treze te-te din be ia

somnului prea greu⁸³². Ridic -te ca Petru i cu ceilal i
Apostoli, strigînd c tre Hristos Mîntuitorul tuturor, cu
glas r sun tor: „St pîne, miluie te-ne, pierim" (Lc. 8, 24;
Mt. 8, 25). i cu siguran va veni i la tine i va certa
vîntul i marea i va dep rta furtuna de la corabia ta;
adic viforul din sufletul t u i te va smulge de la leul
sîngeros; i porumbelul t u din pîntecele balaurului. Va
ap ra sem n tura ta de grindin i untdelemnul t u de
viermi i to i pomii t i de ghea , ca s - i dea roadele lor
la vreme. i s mîn a p mîntului t u va da rod copt dup
cuvîntul Domnului, una o sut , alta asezeci i alta
treizeci (Mc. 8, 8). Gînde te-te frate, c rabzi pentru
numele lui Dumnezeu. Apostolul a în irat aceste necazuri
dup ce a spus c „nimic nu ne va desp r i de dragostea
lui Hristos: nici necazul, nici strîmtorarea, nici foamea,

cel tare nu vrea s aib drept fii ni te cîrpe plîng re e. Dar ei sînt tari
în r bdarea i în bun tatea lor.

830 b [Nu exista în textul traducerii aceast not . Poate în edi ia
ulterioar vom vedea unde este amplasat în text aceast not .]
Dorin a de a-l vedea mîntuit, mila pentru pieirea ce-l a teapt pe
tîn rul s u fiu duhovnicesc, îl face pe B trîn s se foloseasc chiar de
rug ciune ca s - i dea t rie i curaj. A a se roag cel tare de cel slab.
A a se coboar la noi, plîngînd pentru noi, Fiul lui Dumnezeu. E o
coborîre continu prin jertfa ce o aduce pentru noi, prin starea de
jertfa în care ni se d rue te. Aceasta-i t ria celui cu adev rat tare:
t ria smereniei.

831 E propriu spiritului s fie treaz, s nu fie adormit, cu con tiin a
aproape pierdut , asem nîndu-se animalului.

832 A a cum împ ratul p mîntesc încununeaz pe osta ul viteaz care
rabd i lupt pentru el, a a încununeaz i împ ratul ceresc pe cel ce
face aceasta pentru El. C ci în aceast r bdare se arat credincio ia
lui, iubirea lui fa de împ ratul ceresc.

nici prigoana, nici lipsa de împr c minte, nici primejdia, nici sabia" (Rom, 8, 35). Iar o mic boală s ne clatine mintea de la Dumnezeu ? S nu fie ! Ci înt re te-te, fiule, i gînde te-te la ajutorul ce vine de la Dumnezeu. C ci aceasta este înfrîia ispit . De o biruie ti pe aceasta cu Dumnezeu, ea nu te mai st pîne te. Dar dac te biruie ti acum, te va duce la robie. Stai deci tare i rabd . C ci de vei sta tare, vei vedea care va fi mila Domnului. i s fie încredin at iubirea ta c nu încetez noaptea i ziua s m rog lui Dumnezeu, ca s te mîntuiasc pe tine i s ne p zeasc pe noi to i de cel viclean. i str duin a mea este ca s mo teni i împreun cu sfin ii, ca ni te copii ai lor, „cele ce ochiul nu le-a v zut i urechea nu le-a auzit i la inima omului nu s-au suit, pe care Dumnezeu le-a g tit celor ce-L iubesc pe El" (I. Cor. 2. 9). Prime te-le acestea i vei fi fericit în Hristos.

614. *Un frate a gre it i auzind de la Ava de multe ori: „Zi numai Iart -m " învîrto îndu-se n-a zis. i numai dup ce Ava i s-a rugat, f cîndu-i trei îngenunchieri, l-a convins cu greu s zic „Iart -m ". i plecînd fratele spre chilia lui, Ava i-a spus „Frate, cerceteaz -i inima de unul singur în chilia ta i vei afla de unde i-a venit învîrto area inimii". F cînd aceasta, fratele, s-a întors i c zînd la p mînt s-a m rturisit Avei i l-a rugat s spun acest lucru Marelui B trîn Varsanufie i s -i cear s se roage pentru el. Iar Sfîntul i-a r spus acestea ⁸³³:*

R spusul lui Varsanufie: Frate, ia aminte la tine. Tu ai cerut s sameni ogorul t u. Nimenea nu te-a silit. Vezi s nu-l la i s se samene în grîul t u neghina diavolului, adic mîncarea focului, î i spun: Tu m-ai întreat despre gîndurile tale. P rin ii zic: De întreb

833 Ava e aci P rintele slujit de frate. Dar fiecare î i avea chilia sa.

cineva, trebuie s p zeasc pîn la moarte (ceea ce i s-a spus). i dac nu p ze te, aceasta îi va fi spre pieire. Ai l sat s se cuib reasc în inima ta gînduri rele i cumplite. De ce socote ti drept gînduri aduc toare de moarte pe cele ce nu sînt, cînd cel ce îi face ie lumina întunerec i întunerecul lumin i-i arat cele amare ca dulci i cele dulci ca amare; în cel ce te face s vezi via a ca moarte i moartea ca via a e diavolul ^{833b}. C ci vr jma ulse învîrter cînd în jurult u, c utînd s te înghit de viu (IPetru, 5, 8) ⁸³⁴ i nu în elegic dac nu te-ar fi acoperit mîna lui Dumnezeu i rug ciunea sfin ilor ⁸³⁵, ai fi c zut în pieirea i r t cirea lui. Tu respingi cuvintele dumnezeie ti, gr ite ie de Ava t u, spre folosul i mîntuirea sufletului t u, ca s nu vii niciodat la cuno tin a vie ii. Cîte osteneli nu depune el pentru tine ca pentru sufletul s u propriu, cerînd sfin ilor s se roage la fel pentru tine ca s scapi din cursele diavolului i ale mor ii i s te mîntuie ti în cuibul Domnului. A a se ostene te el pentru tine. Iar tu nu te sim i dator s p ze ti cuvintele lui ca lumina ochilor i s -l socote ti pe el mai presus de sufletul t u? Te-ai f cut

^{833b} R ul const într-o r sturnare de valori, acoperit de minciun . Binele e prezentat ca r u, r ul e îmbr cat în mantaua str lucitoare a binelui, patimile care descompun via a, ca pricinuitoare de via , virtu ile care îmbog esc pe om ca s r cindu-l, t ria st pînirii de sine ca sl biciune, l sarea în seama mîniei, ca t rie. R ul nu poate cî tiga pe om decît mascîndu-se în bine. El tr ie te din minciun . De aceea via a ce o d e mincinoas , e un ir de spasme ale pl cerii continuitatea unui chin.

⁸³⁴ De i mort, sau într-un mare gol, te las viu în veci, ca s te chinuie ti. Aceasta e pl cerea satanei. Dealtfel el nu poate nimici total via a, pe care a dat-o Dumnezeu. De aceea se folose te de aparen a ei, ca ultimul rest de bine, pentru a te am gi.

⁸³⁵ In rug ciunea sfin ilor iradiaz puterea iubirii lor, înt rit de puterea iubirii lui Dumnezeu. Adev rata putere e iubirea. Dumnezeu nu poate fi decît iubire.

obraznic s turîndu-te de împreuna vie uire cu el, de care n-ar trebui s te sature niciodat i ar trebui s te rogi ca s fii vrednic de ea i ca s nu-i fie spre judecat vie uirea neîncetat cu el i s împline ti ceea ce-i porunce te cu sîrguin i cu mare fric i cutremur, ca s vie asupra ta binecuvîntarea lui Dumnezeu i s te izb ve ti de în el ciunea vr jma ului. Ca s nu se împlineasc i cu tine cuvîntul: „A mîncat Iacob i s-a s turat i s-a s turat cel iubit" (a doua lege 32, 14); nici cuvîntul: „Vai ie Horazim, vai ie Betsaida, c dac s-ar fi f cut în Tir i Sidon puterile ce s-au f cut în tine, de mult timp s-ar fi poc it în sac i cenu " (Mt. 11, 31). i s nu auzi i tu: „Ai urît certarea i ai pus la spate cuvintele Mele" (Ps. 49, 17). Pentru ce te ispite ti de multe ori pe tine însu i, îndreptînd cuvinte rele c tre al ii i tu nu supor i ceea ce zice ei? Inima ta se orbe te de pizm i birfire i-i pricinuieste tulburare⁸³⁶. Adeseori i-ai t iat i i-ai frînt vederea i mintea ta de aram nu se ru îneaz i grumazul t u de fier nu se încovoiaie, precum i s-a spus i de fratele Ioan^{836b}. Dar cine le-a primit acestea i s-a mîntuit? Cain le-a primit de la început i a primit blestemul din mîna Domnului (Fac. 4). i dup el uria ii, i au fost îneca i în apa potopului (Fac. 6-7); Ham i Esau, i au fost lipsi i de sfintele binecuvînt ri (Fac. 9 i 27). Faraon s-a învîrto at i l-a acoperit apa M rii Ro ii împreun cu ai lui (Ie . 14, 16-28). Cei din jurul lui Datan s-au r sculat împotriva lui Moise i i-a înghi it p mîntul pe ei i casele lor (Num. 16). i dac pe preotul ce s-a împotrivit îl înghite p mîntul, dup Scriptur , cum ai îndr znit s te împotrive ti celui ce i-a spus s zici: „Iart -ma" i n-ai zis? Prin aceasta te-ai înstr inat de

836 Pisma te face orb la p r ile i faptele bune ale altora ba chiar le ur ti. Ea produce întunec i tulburare în tine.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

smerenia cea de la Dumnezeu i de „Cuvintele P rin ilor”, care spun c „în tot lucrul avem nevoie de smerenie, ca s zicem în tot lucrul cuvîntul: Iart -m ” (Abbe Isaie, Recueil 3,1; p. 49). i ai auzit de atîtea ori i n-ai zis. Ba i cînd ai zis la sfîr it, n-ai zis cu adev rat. C ci a spus silit i nu cu poc în i cu str pungerea inimii. Pîn cînd r mîi cu grumazul învîrto at i net iat împrejur la inim ? Prive te, c nimenea nu e învîrto at. De ce-i dai diavolului mîna i puterea spre pieirea sufletului t u ?

Fii treaz, fratele meu, vegheaz , de teapt -te din somnul adînc i din be ia f r vincete st pîne te⁸³⁷. Unde e smerenia ? Unde ascultarea ? Unde t ierea voiei în toate? C ci dac i i tai voia în una i în alta nu i-o tai, ev dit c i în ceea ce ai t iat-o, ai ar tato alt voie⁸³⁸. Cel ce se supune, se supune în toate. i unul ca acesta nu mai are grij de mîntuirea lui, pentru c altul va r spunde pentru el: cel c ruia s-a supus i s-a încredin at pe sine⁸³⁹. De voie ti decisi te mîntuie ti i s vie uie ti în cer i

837 Be ia incon tien ei. Credin a accentueaz tot mai mult con tiin a, însu irea care distinge pe om de animale i-l umple de tot mai mult lumin , f cîndu-l s se gîndeasc la sine însu i i la rela ia lui cu Dumnezeu i cu semenii. Deabia con tiin a acestei rela ii este adev rat con tiin , sau con tiin a creat .

838 Cînd odat î i tai voia, iar alt dat nu, ar i c tu însu i hot r ti cînd s i-o tai, cînd s nu i-o tai. Nu te la i condus cu adev rat de hot rîrea p rintelui duhovnicesc sau de voia lui. Ar i i cînd î i tai voia, c o faci pentru c tu vrei, pentru c î i afirmi asfel voia ta. Iar dac nu tai voia ta, nu realizezi comuniunea deplin cu altul, ci îi voia ta ca pe un zid între tine i aceia. i obi nuit s te îi închis prin acest zid fa de cel ce cere ascultarea în numele lui Dumnezeu, te îi închis i fa de Dumnezeu.

839 Te deslegi de r spunderea pentru tine i pentru al ii în toat via a ta p mînteasc , ceea ce înseamn c te deslegi i de actul supremului r spus dela ultima judecat , pentru care te preg te ti r spunzînd pe p mînt pentru tine i pentru al ii. Dar eroismul acestei renun ri la

pe p mînt, p ze te acestea. i voi r spunde, frate, pentru tine. Iar de le vei nesocoti, tu vei vedea⁸⁴⁰. Dar nu- i t ia n dejdea. C ci aceasta e bucuria diavolului.^{840b} L-am f cut pe Ava s te primeasc la sînul lui a a cum e ti. C ci s-a dep rtat de tine din pricina neascult rii i nesupunerii tale. L-am convins s te primeasc în frica lui Dumnezeu, ca pe un fiu adev rat i nu nelegitim. Dar încrede-te i tu în el, cu frica lui Dumnezeu, în toate. i martor îmi este Tat l i Fiul i Sfîntul Duh c port toat grija de tine înaintea lui Dumnezeu. i El îmi va cere sîngele t u, de nu vei nesocoti cuvintele mele⁸⁴¹. Pune deci de azi început, ajutat de mîna lui Dumnezeu^{841b}. Iat te-ai înnoit, p ze te-te i nu mai r mînea alipit

r spunderea de tine e compensat de eroismul pred rii sor ii tale nu numai celui pe care-l consideri ca mai capabil s r spund pentru tine decît tu însu i. i-ai ales i în aceast încredere total a ta în altul tu însu i calea ta, printr-un act de o total r spundere. Ai legat r spunderea pentru tine de r spunderea altuia pentru tine. Pui continuu r spunderea pentru tine în r spunderea lui.

840 A l sa mîntuirea ta în grija altuia prin t ierea voii tale, nu înseamn a te odihni în nep sare. Ci a face totdeauna cu r spundere cele ce i se spun de p rintele duhovnicesc, care nu sînt u oare. A purta grija acestora. Nu e ti mîntuit ca un bu tean, ci i se cere pentru aceasta i ie cea mai mare silin . i se cere r spunderea împlinirii celor poruncite, ca i cînd tu i le-ai ales.

840b Desn dejdea ta e bucuria diavolului, care te opre te dela orice silin de a mai face ceva pentru a te mîntui. Te paralizeaz . In aceast stare a fost Iuda. Nu mai crezi nici în tine, nici în ajutorul lui Dumnezeu.

841 Pentru cel ce se dezlipe te de p rintele duhovnicesc, neîmplinind poruncile lui, acesta nu va mai r spunde pentru el. C ci nu se va înf i a unit cu el la poarta vie ii ve nice. Acela i-a luat asupra sa r spunderea pentru sine. Sîngele aceluia de care nu va mai r spunde p rintele duhovnicesc e via a lui. C ci în acel sînge întip rite i prin el au luat putere de împlinire toate gîndurile i sim ite bune sau rele ale omului.

841b Adev rata via a omului începe din momentul pornirii lui la via a îndreptat , pornire în care e prezent Dumnezeu însu i.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de flec reli nefolositoare. Domnul s - i dea în elegere i putere s ascult i i s împline ti. i orice voie ti s întrebi din vreme în vreme, nu m voi îngreuna în a- i r spunde ceea ce va da Dumnezeu gurii mele, în tiin înd inima ta ce ai de gr it spre mîntuirea sufletului t u, în Hristos Iisus. Amin.

615. *Acela i frate, neascultînd pe Ava, l-a întrebat pe Marele B trîn dac e de folos s p zeasc unele lucruri spuse cu jur mînt într-o clip de mînie a lui; sau dac trebuie s se poc iasc i s nu împlineasc cele spuse cu jur mînt.*

B trînul i-a r spus acestea:

R spus : Zis-a Domnul lui Moise: „Coboar repede. C ci a s vîr it f r delege poporul pe care l-ai scos din p mîntul Egiptului. S-au ab tut de la calea ce le-am poruncit-o lor. i iat i-au f urit un vi el i se închin idolului" (Ie . 32, 7-8).

Cum te-ai r t cit, nenorocitele, atît de repede de la ascultare? Diavolul care vrea s te înstr ineze a pornit cu furie asupra ta ? Nu e aceasta ceea ce i-am spus, c e ti f r de minte i net iat împrejur la inim ? Unde ai aruncat cuvintele mele ? De ce te gr be ti s cazî în groapa diavolului? Pentru ce te orbe te vr jma ul, de care ai auzit ? Nu i s-a poruncit s te predai în mîinile lui Dumnezeu i în mîinile lui Ava al t u ? N-ai auzit c el voie te mîntuirea sufletului t u, întocmai ca mîntuirea sufletului s u? Nu trebuia s calci ascultarea fa de el orice i-ar fi cerut pentru folosul fra ilor, pe care Satana te face s -l pierzi prin îndrept irea de sine, ca s nu te folose ti nici tu, nici altul prin tine. C ci f cînd a a, ar i c vrei s te ajung „Vai" al Fariseilor i sabia vestit de

Iezechil (Iez. 33, 1-6). Bine ! Tu nu po i folosi pe cineva. De ce spui celui celui ce poate ? De ce te-ai f cut „ca un câine care se întoarce la v rs tura sa" (Ps. 26, 11; II Petr. 2, 22) i „ca un porc care se t v le te în mocirl , r mînînd neînduplecat în învîrto area inimii lui"? (II Petr. 2, 22) i-a poruncit s spui toate cele ce i se împl , chiar dac ar fi din gre eala lui, i-l mînii ca poporul pe Moise. Ru ineaz -te de acum, leap d obi nuin a ta de pîn acum i te întoarce. i Domnul te va primi. C ci e milostiv. Nu c uta cele ce plac oamenilor. C ci altfel te vei pierde i nu vei fi robul lui Dumnezeu. Ia seama la tine, nenorocitul, i teme-te de Dumnezeu.

Iar cele spuse cu jur mînt în iu imea mîniei tale nu i este de folos s le p ze ti i s calci porunca lui Dumnezeu care zice: „S nu ucizi !" (Ie . 20, 13). C ci mai bun lucru este s te poc ie ti înaintea lui Dumnezeu pentru ceea ce ai spus cu jur mînt s faci, i s nu faci, decît ca s nu cazi în osînda lui Irod, care pentru a- i ine jur mîntul lui necredincios at iat capul lui Ioan Înainte-Merg torul (Mt. 14, 7-10) i ac zut dela via ave nic i a fost predat chinurilor amarnice i f r sfîr it. Mai de folos î i este s te poc ie ti i s ceri iertare de la Dumnezeu care poate s o dea. C ci fericit ar fi fost i Irod, dac ar fi f cut aceasta. Dar nef cînd-o, s-a f cut de trei ori nenorocit i blestemat în veac. Iar Petru, corifeul Apostolilor, dimpotriv , dup ce s-a jurat de trei ori i s-a dat anatemei c nu cunoa te pe Mîntuitorul, c indu-se cu plînsul amar i cu poc în adev rat , i-a ters p catul i a fost primit de iubitorul de oameni i St pînul i Mîntuitorul Hristos. i nu numai c s-a învrednicit de bucuria de a auzi de cuvîntul spus de îngerii femeilor: „Spune i ucenicilor Lui i lui Petru" (Mc. 16, 7), ci i însu i Domnul în schimbul celor trei lep d ri, l-a întrebat de trei ori, zicînd: „M iube ti, Petre" (Io. 21, 15 - 17),

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ar tîndu-i c prin buna poc in a s-a vindecat de p catul întreitei t g duii. Deci s nu te mai juri i s calci porunca lui Dumnezeu. Iar de faci p catul acesta, nu-i fie greu s te poc ie ti. C ci i Petru de i-ar fi inut jur mîntul c nu cunoa te pe St pînul, ar fi r mas str in de El i de slava Lui.

616. *Întrebare* : *Un frate, în tiin at despre acestea, a întrebat pe acela i Mare B trîn: Iubirea ta a spus c p c toasa poate s se elibereze de p catele sale prin poc in . Dar nu are oare p catul trebuin i de rug ciunea sfin ilor, ci îi este destul ce face el ? Mai ales dac nu arat o poc in adev rat , iar sfin ii se roag pentru el, nu i se terg pentru ei p catele lui ?*

R spus: Dac nu face omul tot ce poate i nu une te aceasta cu rug ciune sfin ilor, nu are nici un folos de rug ciunile sfin ilor pentru el. C ci dac ei se înfrîneaz i se roag pentru el, iar el se ded pl cerilor i leneviei, ce-i folose te rug ciunea lor pentru el ? Atunci se împline te ceea ce s-a spus: „Unul zide te i altul stric . Ce au mai mult decît ostenele?” (Sir. 34,28) C ci dac s-ar putea ca cel pentru care se roag sfin ii, s se mîntuiasc f r s dea i ea pu in luare aminte, n-ar fi nici o piedic pentru Dumnezeu ca ei s fac aceasta i pentru to i p c to ii lumii. Dar chiar dac se ostene te pu in i p c tosul, el are nevoie i de rug ciunea dreptului. C ci spune Apostolul: „Mult poate face rug ciunea lucr toare a dreptului” (Iac. 5, 16). A adar cînd se roag sfîntul i dreptul, trebuie s conlucreze i p c tosul, dup puterea lui, prin poc in a lui, cu rug ciunea sfin ilor, nefiind în stare s - i pl teasc singur datoriile. El aduce din partea sa pu in, iar rug ciunea sfin ilor mult. C ci precum avînd cineva de c rat zece

m suri de grâu, nu poate c ra nici dou , dar afl pe un om tem tor de Dumnezeu care poate c ra nou , l sîndu-i lui una i astfel se mîntuie te i n ue j e f u i t p e d r u m d e f i l h a r i , l a f e l e i a i c i ⁸⁴². Se mai aseam n p c tosul cu omul ce datoreaz o sut de monezi (de aur), care, în tiin at de creditori c trebuie s - i pl teasc datoria, a plecat la alt om credincios i bogat i l-a rugat s -i dea din iubire cît poate, iar acela avînd iubire de oameni i v zînd necazul acestuia, milostivindu-se de el, îi spune: „Frate, tot ce am în mîinile mele dau pentru tine. Elibereaz -te de contract". Datornicul trebuie deci s se sileasc i s dea pu inul ce-l poate da, ca s se elibereze de multe. C ci dac acel om milostiv nu vede pe datornic c a adus cele zece monezi ce le are, va vedea c e zadarnic s dea i el cele nou zeci de monezi ale lui, tiind c astfel nu se vor completa cele o sut datorate.

617. *Întrebare* : *Un mirean iubitor de Hristos a întrebat pe cel lalt B trîn Ioan: Te rog, P rinte, s m l mure ti în lucrul acesta, ca s plec plin de bucurie. Fiindc îmi st ruie gîndul s fac bine din avu ia mea, cum e mai de folos: S dau cîte pu in, sau dintr-odat mult?*

R spuns : Frate, m car c nu sînt în stare s - i r spund cum trebuie, dar ai îndemnul Scripturii care zice: „Nu zice: Du-te i s te-ntorci i mîne î i voi da, putînd face bine, c ci nu tim ce va aduce ziua de mîne" (Prov, 3, 28). Din alt parte, sînt m suri i fiecare face dup m -

⁸⁴² Rug ciunea celui ce se clatin din pricina p catelor sale nu str bate cu putere la Dumnezeu, ci r mîne în ov ieli, contrar rug ciunii celui înt rit întru cur ie i iubire de Dumnezeu i de oameni. Acela se gînde te înc i mai mult la pl cerile p catelor sale, la egoismul s u. Nu comunic în întregime lui Dumnezeu.

sura sa. Este unul care poate da pu in din veniturile lui. i este altul ce d a zecea parte din produsele lui, altul a patra parte i altul jum tate. Fiecare dup m sura lui. Iar cel ce voie te s ajung la m sura des vîr it , s nu m -ntrebe pe mine, cel de pe urm dintre oameni, ci pe înv torul i Doctorul sufletelor, pe Iisus Domnul, care a spus acelui bogat „De voie ti s fii des vîr it, vinde- i averile i le d s racilor i vei avea comoar în ceruri, i venind, urmeaz -Mi Mie" (Mt. 19, 21). Prezen a mor ii lîng noi s sprijineasc gîndul t u. C ci e ascuns de tot omul. S ne sîrguim deci s facem bine înainte de a fi lua i de aici. C ci nu tim în ce zi ni se va face chemarea. S nu cumva s ne afl m nepreg ti i i s ne g sim împreun cu cele cinci fecioare bune, care nu i-au luat ulei în candelile lor (Mt. 25, 1-12). S facem tot ce putem dup sl biciunea noastr i bun este St pînul tuturor s ne ia cu cele cinci fecioare în elepte în c mara Lui de nunt la bucuria cea negrit împreun cu Hristos. Amin.

618. *Întrebare : Un frate a întrebat pe acela i B trîn de trebuie s primeasc de la unii i s dea s racilor, c ci sînt unii care-l roag .*

R spuns : Pentru c e vorba de milostenie, nu to i pot purta cele spuse, ci cei ce au ajuns la lini tire i- i pot plînge p catele. C ci sînt unii care s-au predat pe ei acestei slujiri i Dumnezeu tie ce s fac cu ei în privin a aceasta. Iar cei ce plîng nu se opresc din aceasta. C ci cum vor c uta s chiverniseasc cele str ine, odat ce s-au lep dat de ale lor? Aceasta a f cut-o i cuviosul întru sfin i Ilarion. C ci rugat de unul s primeasc nu pu ini bani, a spus celui ce l-a rugat: „ ie i se cuvine s dai ale tale, pentru c str ba i cet ile i cuno ti satele. Iar eu

care am l sat ale mele, cum voi lua s dau cele str ine"? (Fer. Ieronim, Via a sf. Ilarie, 18; P.L. 21,36).

619. *Întrebare* : *Dar dac unul st ruie, zicînd: „Dac nu prime ti ca s împ r i, nu dau nimic” oare trebuie s las pe s rac chinuit de foame?*

R spuns : Cum i-am spus iubirii tale, sunt unii care s-au predat pe ei acestei slujiri. Dar dac voie ti s plîngi p catele tale, nu lua aminte la lucrul acesta, chiar dac ai vedea pe cineva murind în fa a chiliei tale. Nu te apuca de împ r irea bunurilor str ine i s te opre ti din plînsul t u. Iar st pînul bunurilor dac nu afl pe cineva care s -i fac slujba aceasta, o va face el însu i, pentru a nu z d rnici voia lui.

620. *Întrebare* : *Un mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela i B trîn: Dac cineva cere cuiva s -i d ruiasc ceva i acela nu are, oare trebuie s se împrumute ca s -i poat da ?*

R spuns : Dac se cere cuiva s dea ceea ce nu are, osînd nu are. C ci Apostolul Petru, rugat de unul s -i dea ceva de poman , a zis: „Argint i aur nu am" (Fapte. 3, 6). i nu s-a împrumutat ca s -i dea. Iar dac cineva nu are decît ceea ce-i este de trebuin , nici atunci nu trebuie s cheltuiasc ceea ce are, la împlire, ca s nu-i lipseasc lui i s se nec jeasc nesuportînd lipsa acelui lucru. Iar dac cel c ruia i se cere, îi spune celui ce-i cere: „Iart -m , nu am ce s -i dau", aceasta nu e o minciun , c ci cel ce nu are decît ceea ce-i este de trebuin , nu are ce s dea altuia. Dar s spun celui ce cere: „Iart -m , c nu am decît ceea ce îmi este de trebuin ". Gînde te-te la cele cinci fecioare, care rugate

Sfin ii Varsanufie i Ioan

de celelalte sa le dea un de lemn pentru candelile lor, le-au spus: „Nu cumva s nu ne ajung nou i vou " (Mt. 25, 9). Din partea sa, Apostolul Pavel spune Corintenilor: „S fie prisosul vostru spre împlinirea lipsei altora" (II, Cor. 8, 14), dar i: „Nu îns ca s fie altora u urare, iar vou necaz" (Ibid. 13).

621. *Întrebare* : *L mure te-mi, P rinte, ceea ce ai spus: „Dac are cineva numai ceea ce-i este de trebuin , nu trebuie s le dea la nimereal , ca s nu ajung la necaz". Cum poate ajunge s se nec jeasc pentru ceea ce af cut el însu i de bun voie ?*

R spuns : Toate trebuie f cute cu dreapt socoteal . Iar dreapta socoteal sta în a lucra cineva dup m sura sa. Aceasta d i asigurarea din partea gândului c nu-l va tulbura dup aceea. Dar a lucra peste puterea proprie înseamn lips de dreapt socoteala, fie în facerea de bine, fie în altceva. Iar aceasta aduce dup aceea pe cel ce a lucrat astfel, la tulburare i la sup rare. E bine i foarte bine a da ca v duva aceea celui ce are nevoie (III, Împ. 17, 10-12). Acest lucru nu e r u. Dar când omul face ceva peste puterea lui, nu poate suporta. Iar Dumnezeu nu cere cele ce sînt peste putere.

622. *Întrebare* : *Deci de e cineva bogat i are peste ceea ce-i trebuie, nu are nevoie de dreapt socoteal ? C ci i el lucreaz dup puterea lui.*

R spuns : Are i el nevoie de dreapta socoteal , ca s nu se afle f când ceva peste puterea gândului i s -i par r u pentru ceea ce a f cut. De aceea i Pavel a zis: „Nu cu întristare sau din sil , c ci Dumnezeu îl iube te pe cel ce d ruie te cu bucurie" (II Cor. 9,7). Cele

des vîr ite sînt ale celor des vîr i i, iar cele mici ale celor mici. Cel des vîr it suport i s r cia cu b r b ie i dispre uie te bog ia i toate le suport f r tulburare, dup Apostolul care zice: „Toate le pot în Cel ce m înt re te, Hristos" (Filip. 4, 13); i: „Lumea s-a r stignit mie" (Gal. 6, 14).

623. *Întrebare* : *Cel ce la început nu d cu pl cere, ce trebuie s fac , pentru a se obi nui s dea ?*

R spuns: Trebuie s - i aduc aminte der splata de la Dumnezeu a celor ce dau i s înceap de la lucrurile cele mai mici i s se gîndeasc mereu c cel ce d pu ine, pu ine va lua, iar cel ce d multe i el va lua multe, dup scris : „Cel ce sam n cu zgîrcenie, cu zgîrcenie va secera i cel ce sam n cu îmbel ugare, cu îmbel ugare va secera" (II Cor. 9, 6). i încetul cu încetul gîndul va dori r spl tirea multora i va înainta mereu spre des vîr ire. i a a poate ajunge la m suri des vîr ite i se poate lipsi de lucrurile p mînte ti i poate tr i în duh, cu cele cere ti.

624. *Întrebare* : *Dac cineva r pit de pornirea facerii de bine cheltuie te f r judecat cele de trebuin ale lui i pe urm îi pare r u, cum trebuie s se mîngîie, ca s nufie cople it de întristarea diavoleasc ?*

R spuns: Se va dispre ui pe sine mai întîi pentru lips de dreapta socoteal i apoi î i va ridica gîndul din întristare zîcînd: „Acum dup ce le-am cheltuit pentru o fapt , puternic este Dumnezeu cel de oameni iubitor ca s aib mil i grij de mine".

Sfin ii Varsanufie i Ioan

625. *Întrebare* : *De sînt doi s raci i nu am ce s le dau la amîndoi, pe care dintre doi îl voi alege ?*

R spuns : Trebuie ales cel mai neputincios.

626. *Întrebare* : *De voiesc s dau, dar gîndul m face s ov i, ce s fac ?*

R spuns : Cerceteaz i dac aflic o face aceasta din zgîrcenie, mai d iceva peste ceea ce e ti dators -i dai. Depild ,omic sum în plus, i vei avea mil ⁸⁴³.

627. *Întrebare* : *Mai l mure te-mi i aceasta, St pîne Av . Cel ce nu are de unde s dea, cum se va face p rta de binecuvîntarea vestit de Mîntuitorul celor de-a dreapta: „Veni i, binecuvînta ii P rintelui meu, de mo teni i Împ r ia g tit vou de la întemeierea lumii. C am fl mînzit i Mi-a i dat s m nînc” s.a.m.d. (Mt. 25.34).*

R spuns : Frate, oare Apostolii, fiindc n-au avut bani nu sînt p rta ii acestei binecuvînt ri? Sînt cete (trepte) i cete. i Dumnezeu a gr it c tre fiecare potrivit cetei lui. C ci a ar tat prin „Fericiri” deosebirea celor ce se mîntuiesc. De la cele spuse sim urilor se pot în elege i cele duhovnice ti. Presupune c este un om care avînd legume proaspete le vinde pentru un dinar i un alt om care are alte lucruri i le vinde tot pentru un dinar. Iar între me te uguri la fel. Unul e lemnar i ia cinci dinari pe zi. Altul zidar i ia aceea i plat . Altul avînd alt me te ug, ia aceea i plat . Me te ugirile sînt diferite i

⁸⁴³ In toate aceste r spunsuri se descriu modurile în care omul se poate elibera de lan urile egoismului i în care poate intra în comuniune cu Dumnezeu i cu semenii.

produsele la fel. Dar cinstea i pia a e aceea i. Aplic -le acestea la mîntuirea sufletului celor ce au bani i împart s racilor f r a caut slava de art . Tuturor li se va spune: „Veni i, binecuvînta ii P rintelui meu, de mo teni i Împ r ia cerurilor cea g tit vou de la întemeierea lumii" .a.m.d. Ia aminte îns i la celelalte „Fericiri" i vei afla în ele multa deosebire. Dar mîntuirea sufletului i Împ r ia este una. C ci a zis: „Feric i cei s raci cu duhul, c acelora este Împ r ia cerurilor" (Mt. 5, 3). i iar i: „Feric i cei prigoni i pentru dreptate, c a acelora este Împ r ia cerurilor" (Mt. 5, 10). i ceilal i ferici i, m car c sînt deosebi i în fericire, nu sînt str ini de Împ r ia cerurilor. Dac deci nu ai din ce s faci milostenie, f -te s rac cu duhul, ca s mo tene ti împreun cu sfin ii Împ r ia cerurilor⁸⁴⁴; plînge p catele tale din aceast lume ca s fii mîngîiat de cele spuse în Evanghelie; fl mînze te i înseteaz dup dreptate, ca s te sature de ea; fii curat cu inima, ca s vezi pe Dumnezeu întru slava Lui; f -te f c tor de pace în inima ta, ca sa te nume ti fiu al lui Dumnezeu; preg te te-te prin fapte bune s fii alungat pentru dreptate din cetate în cetate, adic , din gîndul r u al diavolului în gîndul bun al lui Dumnezeu, ca sa te vesele ti de mo tenirea Împ r iei cerurilor. Rabd osînda prigonitorilor i def imarea mincinoas pentru Domnul, ca s te bucuri întru veselie, descoperind înaintea ta multa r splat în ceruri.

628. *Întrebare a aceluia i c tre acela i: Fiîndc fiecare „Fericire" cere o virtute, ajunge P rinte, o singur virtute celui ce o are, pentru mîntuire ?*

R spuns : A a cum trupul este unul, dar are multe m dulare, i de-i lipse te unul din m dulare nu este cu

⁸⁴⁴ Ca s intri în Împ r ia comuniunii des vîr ite.

trup deplin, a a în elege c este i cu omul din untru. El are virtu ile ca multe m dulare i dac una-i lipse te, nu e un ajuns la des vâr ire. i precum me te ugarul cunoscându- i bine me te ugul lui, e deprins i în alte me te uguri prin talentul lui, dar nu se nume te decît dup me te ugul lui, la fel i aci omul avînd toate virtu ile nu se cunoa te i nu se nume te decît dup aceea în care str luce te mai mult harul Duhului în el^{844b}.

629. *Întrebare* : *Un alt mirean iubitor de Hristos a dat cuiva ni te bunuri s le împart s racilor, avînd încredere în el. i i-a spus: „Ia i vei da socoteal lui Dumnezeu”. Dar acela n-a în eles c a pus asupra lui o mare povar . i a socotit c chiar dac nu i-ar fi spus aceasta, odat ce a primit, va avea s dea socoteal lui Dumnezeu, întrebât fiind acela i B trîn despre aceasta, a r spus:*

R spus: Cel ce a primit s-a în elat, pentru c a îndr znit s cread c poate s dea socoteal lui Dumnezeu despre orice lucru. Dar cine va îndr zni s spun c are inima curat ? Aceasta e proprie P rin ilor des vâr i i. El trebuia s spun celui ce i-a dat: „Nu sînt vrednic s primesc aceasta pentru a da socoteal lui Dumnezeu. C ci sînt om p c tos. M voi sîrgui s conlucru cu toat puterea mea la aceast fapt , dar e propriu lui Dumnezeu s m ajute s conlucrez dup voia Lui”. i dac ar fi spus a a, i s-ar fi socotit ca smerenie i nu l-ar fi osîndit Dumnezeu pentru c s-a încrezut în puterea lui. Dar fiindc a primit cu încredere în sine acest cuvînt, i se va cere de la Dumnezeu s dea socoteal

^{844b} Din fiecare str luce te cu deosebire o anumit virtute. Dar, legat de ea sînt i toate celelalte. Un om blînd nu poate fi zgîrcit, de i el se caracterizeaz în moddeosebit prin blînde e.

întocmai ^{844c}. Dar nu trebuia nici cel ce a dat, s cear fratelui o astfel de socoteal . C ci prin aceasta, m car c p rea c are încredere în el, îl socotea, f r s - i dea seama, nevrednic de încredere. El trebuia ca odat ce se încredea în el, s lase lucrul în seama lui Dumnezeu i s nu se îndoiasc în om. C ci cel ce se îndoie te de cineva nu trebuie nici s se încread în el.

630. *Întrebare* : *Sînt unii care primesc s se împ rt easc în public de cele ce se împart. Dar al ii se ru ineaz s primeasc în public pentru rangul lor. Apoi al ii fiind bolnavi zac în casele lor. Oare trebuie s li se dea unora mila în chip deosebit, sau tuturor lafel ?*

R spuns : Pune-i pe to i cei ce primesc în chip deschis în aceea i ceat , afar de cel ce are vreo sl biciune sau boal . Acestuia trebuie s -i dai un mic adaos. Iar pe cel ce se ru ineaz s primeasc pe fa i în public i pe cei ce zac de boal , pune-i în alt ceat , dîndu-le un prisos dup trebuin ele lor i dup cum ai i -i place.

631. *Întrebare* : *Dac cel ce dînd cuiva bani s -i împart fie P rin ilor, fie s racilor, îi spune aceleia s -i împart în loc deschis, iar pe aproape se afl i al ii foarte lipsi i, nu e necuvenit a se da i lor ceva ?*

R spuns : Nu e necuvenit, dac au mare nevoie s li se dea i lor ceva. C ci se întîmpl ca ne tiind acela c i

844c De nu s-ar fi încrezut în sine c va putea da el însu i socoteal lui Dumnezeu, n-ar fi socotit cu smerenie c numai Dumnezeu îl va putea ajuta s dea o astfel de socoteal , în acest caz Dumnezeu nu i-ar fi cerut s dea o socoteal exact , ci ar fi pus în cump na favorabil omului i smerenia lui.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

al ii au nevoie, nu a spus s li se dea i acelora. Dar dac i-a poruncit anume s nu dea i în alt loc, decât în acela singur, s nu calce porunca lui. Deci trebuie s întrebe de mai înainte i s fac precum zice. i se va afla f r grij .

632. *Întrebare : Dac lucrul acesta are nevoie i de împreun lucr tori, de iau pe unii pe care-i socotesc de încredere, le pot încredin a lucrul acesta f r ov ire?*

R spuns : De ai ajuns s -i socote ti de încredere, nu ov i s le încredin ezi un asemenea lucru. C ci lui Dumnezeu toate îi sunt descoperite. i El cunoa te cele din untru ale noastre, i d fiec ruia dup fapta lui (Ps. 16, 31). Iar de in ceva pentru ei, ei vor vedea.

633. *Întrebare : De aflu c vreunul dintre ei i-a inut ceva pentru el, ce trebuie s fac ? Îl voi mustra i voi lua aceea de la el ?*

R spuns : De afli sigur c s-a atins de ceva, cerceteaz de prime te gândul lui s fie muștrat. i dac da, spune-i lui lucrul acesta cu blînde e i cu sf tuire, dup Dumnezeu. i ia-le de la el. Iar de nu prime te muștrarea, s nu-i vatemi con tiin a, ca nu cumva din ruine sa ajung la o stare i mai rea. i las -l s aib ceea ce a luat. C ci a luat lucrurile lui Dumnezeu. i Dumnezeu cunoa te mai bine dac a luat din nevoie i tie cum s judece fapta lui.

634. *Întrebare : Mai trebuie s încredin ez în viitor unuia ca acesta ceva ?*

R spuns : Dac află că a făcut aceasta și altă dată și că e un obicei al lui să se poarte așa, nu-i mai încredințat. Dar dacă fiind totdeauna bun a fost răpit acum de diavolul, sau a luat ceva având nevoie, nu e necuvenit să-i arătăm iarăși încredere. Căci el se va îndrepta în chip sigur. Numai să nu-l sminteți.

635. *Întrebare* : *Ce trebuie să dau săracilor ce vin prin case ?*

R spuns : Ceea ce ai la îndemână, fie pu în mâncare sau băutură, fie doi bănuți, fie unul. Dar numai foarte rar, cu frica lui Dumnezeu, căci prin aceasta se slujește Dumnezeu⁸⁴⁵.

636. *Întrebare* : *Se întâmplă să am un lucru de care am numaidecât nevoie și altul de mai puțin nevoie și mai de jos, fie vin, fie pâine. Îmi zice gândul să dau săracilor din ceea ce am neapărat nevoie. Dar îmi e greu să fac așa, că să le dau lor din cele mai bune și să înțeleg pe cele de rândul al doilea. Dar când vin la mine săracii, socotesc să-i cinstesc pe ei mai mult ca pe săracii și să-i ospitez pe cât pot mai bine. Oare judec bine sau nu ?*

R spuns : Cât privește pe săraci, întrucât n-am ajuns să-i socotim deopotrivă, nici să iubim pe aproapele ca pe noi înșine, fiind după puterea ta, cunoscându-și slăbiciunea. Dar-le lor cele de al doilea rând. Cât privește

⁸⁴⁵ Orice fapt de milostenie trebuie socotit îndreptându-se spre Dumnezeu. Prin aceasta se pune în evidență valoarea omului care nu înțelegă milă, oricât de smerit ar fi el. Mila nu disprețuiește, ci pune în valoare pe sărac, văzându-l legat de Dumnezeu ca un transparent al lui Dumnezeu, prin care Dumnezeu pune la probă pe om.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

pe P rin i, pe ei trebuie s -i cinste ti mai mult, c ci sînt slujitorii lui Dumnezeu. C ci s-a scris: „Celui cu cinstea, cinste" (Rom. 13, 7). Pentru c i Dumnezeu i-a cinstit mai mult.

637. *Întrebare* : *Un alt mirean, iubitor de Hristos, a întrebat pe acela i B trîn Ioan dac va mai tr i sau va muri? i i-a r spuns a a:*

R spuns: Dac - i spun ca vei muri, î i vei lucra mîntuirea în chip silit. C ci v zîndu-te în gura mor ii, î i vei arunca lucrurile ca silit. Dar dac a tep i s mai tr ie ti mult timp i- i vine dorin a s te mîntuie ti, vei îndrepta gîndul t u spre bine nesilit. i atunci, chiar de vei muri curînd, î i vei lucra mîntuirea în chip liber i nu silit.

638. *Întrebare* : *Dar cum ? Dac face cineva un bine de frica mor ii, aceasta nu se socote te spre mîntuire ?*

R spuns: Nu e la fel mîntuirea lucrat de sil i cea lucrat din libertate. Dar i aceea e mai bun decît a nu face nimic. C ci e spre pierzanie sufletului a nu face nimic, cît timp sîntem st pîni pe noi în ine ⁸⁴⁶. Cunosînd

⁸⁴⁶ Chiar cînd lucr m de frica mor ii apropiate, ne ar t m capabili s ne eliber m de st pînirea patimilor din obi nuin .

În toate aceste întreb ri i r spunsuri se arat cum dezlipirea egoista de sine înseamn deslipirea de bunurile materiale, relativizarea lor, în compara ie cu valoarea neasem nat mai înalt ce se d sufletului. Egoistul nu se desparte de bunuri, ci le acapareaz . Dar prin aceasta uit de sine, de i pare c e interesat de sine. Dar nu e interesat de sinea sa adev rat , ci de cea legat de bunurile exterioare, trec toare. Numai cel ce se desparte bucuros de aceste bunuri într în

deci c sînt cu puțin amîndou , folose te-te de fapte ca un om cuminte i nu ca fecioarele nebune c rora li s-a închis c marea de nunt , pentru ca n-au avut rodul milosteniei i al facerii de bine.

639. *Întrebare : Dac cineva ine în sufletul s u gîndul la moarte i din aceast pricin face binele, nu- i preg te te o r splat de bun voie ?*

R spuns : Ap stra amintirea mor ii e bine. C ci prin aceasta se gînde te c e muritor i cel muritor nu e ve nic. Iar cel ce tie c nu e ve nic, p r se te de bun voie cele ale veacului acesta. Din gîndirea neîncetat la moarte înva deci s fac binele în chip liber. Dar cel ce vede moartea în fa a ochilor i face binele din pricina aceasta, nu e la fel în fapta lui. Binele aceluia s-a f cut pentru frica mor ii i deci de sila.

640. *Întrebare : Spune-mi P rinte, ce folos are sufletul din binele f cut de bun voie i ce folos din cel f r de voie ?*

R spuns : Cel de bun voie izb ve te sufletul în chip des vîr it de moarte, iar cel f r de voie aduce o mic orare a acestui har i se afl mai jos.

641. *Întrebare : Dac cineva a tr it în nep sare, dar v zîndu-se pe cale de a muri, f g duie te lui Dumnezeu c de va mai tr i se va str dui s -I plac Lui, oare i se va d rui o prelungire a vie ii ?*

comuniune cu Dumnezeu i cu semenii i prin aceasta î i descoper sinea sa adev rat .

R spuns : Dumnezeu este Cel care cunoa te inima i prive te la dreptatea inimii. De vede deci pe acela ca se va poc i cu adev rat i din tot sufletul, îi d un adaos de via . C ci zice: „S - i dea ie Domnul dup inima ta"(Ps. 19,5)⁸⁴⁷. Iar voia lui Dumnezeu este mîntuirea. C ci El însu i a zis: „Viu sînt eu i nu voesc moartea p c - tosului, ci ca s se întoarc i s fie viu" (Iez. 18, 23). „S ne îndrept m deci inima spre El i s arunc m toat grija noastr asupra Lui" (I Ptr. 5, 7). i el va conduce via a noastr spre cele de folos mîntuirii noastre.

642. *Întrebare* : *Spune-mi, P rinte, de s-a stabilit un termen pentru sfîr itul lumii ?*

R spuns : Este f r îndoial un sfîr it al lumii. Dar Dumnezeu v zîndu-ne pe noi f cînd cele pl cute Lui, prelunge te timpul. C ci s-a zis: „Dreptatea adaug zile, iar anii celor necredincio i se vor împu ina" (Prov. 10, 27). Fiindc porunca lui Dumnezeu e cea care stabile te hotarul vie ii omene ti. C ci i la întrebarea Apostolilor, Domnul a r spuns: „Nu este vou s cunoa te i timpurile pe care le-a stabilit Dumnezeu cu puterea Sa" (Fapte 1, 7).

643. *Un alt mirean iubitor de Hristos, îmboln vindu-se i fiind prins de fierbin eal , ceru Marelui B trîn s se roage pentru el ca s i se u ureze durerea. Ba i-a trimis i ap ca s o binecuvînteze i apoi s bea din ea. C ci nu putea r bda fierbin eala. i rugîndu-se B trînul, acela, a b ut i îndat s-a potolit fierbin eala i a încetat*

⁸⁴⁷ Dumnezeu vede dincolo de ceea ce f g duim la suprafa , dintr-un sentiment trec tor de fric . i pe baza a ceea ce vede, tie de vom împlini ceea ce f g duim, sau nu. Pe aceast cunoa tere a sinei noastre adînci, se bazeaz pre tiin a Lui i hot rîrea de a împlini ceea ce îi cerem sau nu.

durerea. i minunându-se fratele i sl vind pe Dumnezeu pentru acest lucru, a istorisit unora lucrarea s vîr it prin Sfîntul B trîn. Dar pe urm i-a venit iar i cu putere fierbin eala. i a trimis la B trîn, rugînd s se miluiasc iar i de el. i i-a r spus B trînul:

R spus : Aip it aceasta, ca s nu mai flec re ti.

i s-a u urat deplin acela prin rug ciunea B trînului. Dar de atunci el se temea s mai vesteasc cuiva nu numai despre acest lucru, ci i despre alte binefaceri pe care le-a primit de la Sfîntul.

644. *Întrebare : Acela ifrate, v zînd pe Ava istorisind fra ilor ce veneau minunile Sfîntului B trîn, l-a întrebat despre aceasta pe cel lalt B trîn Ioan. i înv at de acesta care era scopul Avei, n-a mai spus nimic. Dar acela ifrate a întrebat iar i pe acela i B trîn: Cum se face, P rinte Ioan c ceasuri întregi v dpe Ava vorbind despre virtu ile B trînului i m veselesc de cuvintele lui, ca fiind spre zidire. Alt dat îns mi se pare c acestea nu zidesc, ci smintesc, pentru c î i laud P rin îi lui i aceasta m sup r . P timesc aceasta i în leg tur cu al i P rin i din lume care mi se pare c vorbesc f r rost. Te rog, deci P rinte spune-mi ce este aceasta i roag -te ca s m izb vesc de acestea i de gîndul cel r u.*

R spusul lui Ioan: Frate, deie- i Dumnezeu s auzi si s în elegi i s treci în fapte cele gr ite ie. Ceea ce-mi spui este îndrept ire de sine i osîndire. E îndrept ire de sine, pentru ca te socote ti pe tine vrednic s istorise ti. Iar osîndire, pentru ca se zice: „ i pentru ce istorise ti acestea?" Oare nu- i aminte ti c „Duhul sufl unde voie te" (Io. 3, 8)? Po i s -mi spui pentru ce Domnul vindecînd pe unii le-a poruncit s nu spun

nim nui ceea ce s-a întîmplat (Mc. 7, 6)? Iar altul i-a spus: „Mergi i te arat preotului i adu cele cuvenite pentru cur irea ta", ad ugînd: „spre m rturie lor" (Mt. 8,4; Lc. 5, 14); i: „Istorise te toate cîte i le-a f cut ie Dumnezeu" (Lc. 8, 39). Cele gr ite de Ava sînt deci spre folosul celor ce le ascult cu fric i spre osîndire celor ce nu le primesc cu credin . i pîn acum acestea nu sînt în elese de tine, pentru c pîn acum inima ta e în schimbare. C ci zice Apostolul: „Sîntem bun mireasm a lui Hristos la Dumnezeu celor ce se mîntuesc i pentru cei ce se pierd; pentru unii miros de moarte spre moarte, altora miros de via spre via . Dar cine e în stare de aceasta? C ci nu sîntem ca cei mul i care vînd cuvîntul lui Dumnezeu" (II Cor. 2, 15-17). Dac deci te îndoie ti de B trîn pentru c pe tine te-a certat pentru c ai gr it i pe Ava nu l-a certat, nu trebuie sa judeci, pentru c e ceva la mijloc. Ci smere te-te în inima ta, zicînd: Pe mine B trînul m-a certat ca pe un nevrednic, iar lui, ca unuia ce e vrednic, i-a îng duit s gr iasc pentru folosul ascult torilor. S în elegem cum B trînul ne duce în toate felurile spre smerenie pentru a ne mic ora pe noi în ine i a ne socoti ca nevrednici. Iar noi nu voim s plec m grumazul în jos. S venim deci la smerenie i Dumnezeu ne va descoperi tainele Sale, ca atunci cînd trebuie s gr im i cînd nu trebuie s t cem, ca amîndou s fie spre folosul nostru i al ascult torilor. S nu judec m deci i s nu dispre uim pe ascult tori, ca s nu fim noi în ine osîndi i, în loc s fim zidi i. C ci dac vom întreba gîndul nostru zicînd: „ tim cum gr ie te cel ce gr ie te? Oare o face prin lucrarea Duhului?", vom afla desigur, c nu tim. Deci s gîndim cele bune i nu cele rele. C ci cel r u gînde te cele rele, iar cel bun cele bune în Hristos Iisus Domnul nostru, C ruia i se cuvine slava în veci. Amin.

645. *Întrebare* : Un alt mirean, iubitor de Hristos, avînd boală în trupul lui, a trimis să ceară aceluiași B. trîn Ioan să se roage pentru el, ca să dobîndească vindecarea. Și B. trînul i-a spus: Domnul te va vindeca în grabă. Dar acela a întîrziat să se vindece. Avînd încredere în B. trîn, s-a mirat, zicînd: „Oare ce e la mijloc ? Căci B. trînul nu minte. Pentru că Dumnezeu vorbește în el și totuși eu nu m-am vindecat”. Și venind a întrebă despre aceasta pe Marele B. trîn.

R. spunsul lui Varsanufie: Dacă credem că Dumnezeu nu minte (Tit. 1, 2) și că „celui ce crede, toate îi sînt cu puțin ” (Mt. 9, 23), cum de n-ai dobîndit ceea ce ai dorit? Nu cumva pentru că sîlăluie te în tine, fără să bagi de seamă, necredința? Eu cred cu adevărat, că tot ce i-a spus ție Dumnezeu prin fratele Ioan, vei avea. Dar rog iubirea ta de Hristos să nu mă mai atragă la cursele de cai, căci am îmbătrînit. Iar acestea îți le spun arătînd unitatea de suflet pe care ai spus că o ai cu noi. Căci nimenea nu-ți împarte sufletul lui în două, ca să lase o parte a lui într-o lucrare, iar altă parte în alta. Află totuși că nu încetez să mă rog lui Dumnezeu pînă ce nu te va aduce împreună la porțile lui întru mîntuiri și în curțile lui în cîntări de laudă (Ps. 99,3-4) ⁸⁴⁸.

⁸⁴⁸ Că jumătate a sufletului celuilalt pîrintele sufletește și nelinițit pentru el, dar pe de altă parte se roagă să fie adus și acela împreună cu sine la porțile Domnului unde să-și mîntuiească păcatele, la „ușile porții ei” și apoi, în urma mîntuirii să fie deschise aceste porți ca să intre amîndoi în curțile Domnului, cîntînd împreună cu bucurie cîntări de laudă lui Dumnezeu. B. trînul vrea să-și însușească mîntuirea aceluia, ca și cînd ar fi părțit împreună, ca să producă în el în același pornirea de mîntuiri. Între sufletele ce se iubesc nu mai e o despărțire totală, așa cum nu mai e între Hristos și noi. De aceea Hristos rămîne pînă la sfîrșitul lumii în stare de jertfă, de

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Auzind aceste cuvinte, fratele s-a minunat cum i-a descoperit lui cursele de cai i a sl vit pe Dumnezeu. i de atunci s-a p zit de la acest joc r u.

646. *Întrebare a aceluia i c tre acela i Mare B trîn: Am avut un frate unit în suflet cu mine i am dus-o astfel ca fra îi, avînd toate în comun. Dar acum am ajuns s -mi iau so ie, îns am r mas mai departe la fel. i m r zboie te gîndul, nu cumva c s toria a pricinuit în inima lui vreo îndoial fa de mine i nu mai p streaz aceea i sim ire ?*

R spunsul lui Varsanufie: De voie ti s aflice are în inima lui, afl-o în acest chip: Cerceteaz inima ta ca s vezi dac , dup ce i-ai luat so ie, p strezi fa de el aceea i sim ire. i dac afli c nu o p strezi tu, nu o p streaz nici el. Iar dac sim irea ta a r mas aceea i, s tii c dup inima ta se afl i a lui, cu ajutorul lui Dumnezeu ⁸⁴⁹.

647. *Cerere c tre acela i: Alt mirean iubitor de Hristos a trimis o cerere c tre acela i Mare B trîn s se roage pentru el, ca Domnul s -l pomeneasc întru Împ r ia Sa.*

R spuns: Iat c Domnul Iisus Hristos n-a ru inat fa a mea, ci mi-a d ruit mîntuirea sufletului t u i mi-a

suferin pentru noi. i de aceea ne împ rt im de jertfa Lui i noi „în comuniune” ca s într m fiecare în comuniune nu numai între fiecare din noi i Hristos, ci i între noi în ine.

⁸⁴⁹ Sufletul unuia fiind ca o jum tate a sufletului celuilalt, sim irile unuia trec în cel lalt. E ca un vînt care cînd sufl într-o parte a omului, sufl i în cealalt .

dat harul s te pomeneasc întru Împ r ia Sa ⁸⁵⁰. Primind deci acest har (dar), s ne p str m plini de recuno tin i s nu ne facem ca porcii, care nu pot deosebi m rg ritarele pre ioase. S tii c dac cineva e cinstit de c tre un altul, trebuie s se cinsteasc i el pe sine. Fiind cinsti i deci de Dumnezeu, f r s fim vrednici, s ne facem noi în ine vrednici de El. i s -l cinstim pe El prin p zirea sfintelor lui porunci ^{850b}. C ci El însu i a zis: „Dac Eu sînt Tat , unde este cinstirea Mea? i dac sînt Domnul, unde este slava Mea?” (Mal. 1,6). Dar Dumnezeu Atot iitorul s -i ajute, fiule, s ascul i i s p ze ti cele de folos.

648. *Întrebare : O gr din apar inînd nepo ilor mei care vie uiesc departe a fost cerut de unii ca loc de rug ciune. Aceia m-au îns rcinat s stabilesc cu cei ce au cerut-o pre ul gr dinii. Acum sînt prins între dou gînduri: unul îmi spune c trebuie s ar t un pre mai redus, f cînd din ea i un dar pentru casa Domnului. Odat ce e cerut pentru un loc sfînt; cel lalt îmi spune s ar t credin celor ce mi-au poruncit s fac pre uirea. i nu tiu spre ce parte s m aplec. M tem i de*

⁸⁵⁰ B trînul se consider atît de unit cu fiul s u duhovnicesc încît socote te mîntuirea dat de Dumnezeu aceluia i pomenirea lui de c tre Dumnezeu ca un dar f cut de Dumnezeu lui însu i. Iat cu ce sentiment are s se roage preotul pe Dumnezeu la Liturghie ca s pomeneasc în Împ r ia Lui pe credincio ii care cer aceasta: ca rugîndu-se pentru el însu i.

^{850b} Dac Dumnezeu ne-a cinstit prin întruparea Fiului S u cu calitate de fii, trebue s ne facem i noi vrednici de vrednicia ce ne-a dat-o, d ruindu-ne aceast calitate prin Botez. Iar prin aceasta s -L cinstim i s -L iubim noi în ine pe Dumnezeu care ne-a cinstit i ne-a iubit pe noi. i-L cinstim, i-L iubim împlinind poruncile Lui cu sim irea i puterea filial ce ne-a dat-o în Botez. i tot prin aceasta actualiz m vrednicia ce ne-a dat-o El.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu, dar socotesc c e un p cat i s -i p gubesc pe aceia. Ce s fac? P rinte ?

R spuns: Arat -le lor pre ul adev rat, îndemnându-i i zicându-le: „, ti i, c to i sîntem datori st pînilor no tri, sfin ilor. Dac deci Domnul v va da de tire s le reduce i din pre , atîrn de voi s o face i". Scrie-le deci aceasta. i le va apar ine lor s o fac sau nu. i tu nu vei avea nici o muștrare de pe urma acestui lucru. Nu e o povar sau o gre eal s se cear ceea ce e drept, chiar dac e pentru casa Domnului. Dar e de folos ca cel ce e st pînul i proprietarul lucrului, dac nu se afl strîmtorat de lipsuri, s reduc pe cît poate pentru casa Domnului. C ci va avea un rod înmul it din aceasta. Dar de-i va fi cu neputin , Dumnezeu nu-i cere aceasta, îi cere numai bun voia.

Auzînd acestea, fratele a plecat bucurîndu-se i l udînd pe Dumnezeu.

649. *Întrebare : Fiîndc voiesc s -mi iau ni te oameni care s m slujeasc , dar stau la gînduri dac m voi folosi cu adev rat, spune-mi de trebuie s -i iau i ce s fac ?*

*R spuns: S tii c avem i noi un St pîn, i dac ne vom supune i noi St pînului nostru, va face i pe slu-jitorii no tri s ni se supun*⁸⁵¹*. Mergi i-i ia în numele Domnului.*

650. *Întrebare : Dac legea lui Dumnezeu îmi porunce te ceva i legea lumii hot r te dimpotriv , ce*

⁸⁵¹ Cînd te vede slujitorul t u supunîndu-te Domnului, se va supune i el ie pentru Domnul, sau Domnului împreun cu tine.

trebuie s fac ? C ci via a societ ii se cîrnuie te prin legile lumii i cel ce le calc , lucreaz nedrept.

R spuns : Legea lui Dumnezeu e mai vrednic de ascultat. C ci vorbe te despre mîntuirea sufleteasc . Iar legea lumii fiind trupeasc , vorbe te de cele trupe ti.

651. Ce înseamn cuvintele: „S nu milue ti pe s rac la judecat " ? (Ie . 23, 3/

R spuns : Ceea ce spune este aceasta: Cel ce judec în niscailucruri, s judece drept i s nu calce dreptatea, pe motiv ca miluie te pe s rac. Dar nu face o nedreptate dac îndeamn pe vr jma s - i fac mil cu el.

652. Întrebare : Dac vreunul din sfin ii p rin i, în care am mult încredere, îmi spune s fac un lucru contrar cu ceea ce mi se pare c e drept, ce s fac ? S calc porunca spus ?

R spuns : P rin ii duhovnice ti nu spun nimic în zadar, ci toate spre mîntuirea sufletului. Deci spune-i lui ce gînde ti i f cum spune dup aceea. i nu vei c lca porunca. C ci cele ce plac lui Dumnezeu, sînt i drepte i folositoare.

653. Un alt mirean iubitor de Hristos avea o slug rea, care fugind, dup o vreme a venit iar i la el. i l-a întrebat pe B trînul Ioan dac trebuie s -l in . Iar

B trînul, spunîndu-i s -l slobozeasc , sluga a început s se poarte bine. Deci îi era greu s -l slobozeasc . i a trimis iar i întrebarea dac trebuie s -l slobozeasc .

R spunsul lui Ioan: ine deocamdat pe sluga deprinzându-l pe el i pe tine prin el⁸⁵². i dac se îndreapt , e bine. Iar dac st ruie în acelea i purt ri i tu îl supor i pentru Domnul, tot bine este. C ci vei lua plata r bd rii. Dar de vei vedea ca nu-l po i suporta, i ajungi v t mare prin el, sloboze te-l s plece, aducându-i aminte de oare care dintre sfin i, care a spus: „De vezi pe vreunul înecându-se în râu, nu-i da mâna ca s nu te trag i pe tine, ci toiagul t u. i dac po i s -l scapi prin toiag, e bine. Iar de nu, las - i toiagul ca s nu te pierzi i tu" (Les Sentences des Peres du desert, Nouveau recueil, Solesnes, 1970, nr. 472, p. 74).

654. *Dup pu ine zile, sluga avea s -l încerce pe st pînul lui prin furtul unui lucru. i Domnul acoperindu-l pe st pîn prin rug ciunile sfin ilor⁸⁵³, acela fugi. i venind, st pînul lui mul umi B trînului pentru acoper mîntul primit, oc rîndu-se pe sine c a ov it s -l slobozeasc dup întîiul r spuns. i B trînul îi r spunse a a:*

Nu pentru a-l alunga pe el i-am spus, s -l sloboze ti, ci pentru sl biciunea gîndului t u, c nu puteai suporta s fii ispitit de el. C ci noi sîntem p c to i i nu ne este îng duit s alung m pe cineva. C de puteai s -i supor i lenea lui, ai fi luat plata pentru el. De fapt, unii din P rin i vorbeau lui Ava Pimen despre un b trîn oarecare, care suporta pe ucenicul lui lene . i a zis Ava Pimen: „În locul lui eu i-a fi pus sub cap o perni ". i i-au zis aceia: „, i ce-ai fi spus lui Dumnezeu?" El r spunse: „I-a

852 Deprinde-l pe el în cele bune, dar i pe tine în r bdare, prin aceasta.

853 L-a acoperit pe st pîn ca s nu tie de furt înainte de fuga slugii, ca s nu-l certe cu mînie.

fi spus lui Dumnezeu: Doamne, tu ai zis: „F arnice, scoate întâi bîrna din ochiul t u i apoi vei vedea s sco i paiul din ochiul fratelui t u" (Mt. 7, 5) (Pateric, Pimen, 131).

655. *Întrebare* : *A f cut deci bine b trînul c n-a mustrat pe fratele lui ?*

R spuns: Frate, nuf r rostl-al sat b trînul nemustrat. C ci de multe ori l-a mustrat, dar acela n-a primit mustrarea. i v zîndu-l c nu se îndreapt , a l sat lucrul la judecata lui Dumnezeu, zicînd: „Dumnezeu tie ce e de folos. C ci fratele meu e mai bun decît mine". Aceasta o f ceau cei des vîr i i, neîndr znind s judece pe cineva. F ceau a a spre ru inarea celor ce nu sînt nimic, dar judec pe to i.

656. *Întrebare* : *Cînd gre e te slujitorul meu i voiesc s -l mustru, în ce scop s-ofac ?*

R spuns: În scopul iubirii celei dup Dumnezeu, ca îndreptîndu-se prin mustrare s înceteze s p c tuiasc i aceasta s -i fie spre mîntuirea sufletului. De aceea nu trebuie f cut aceasta cu mînie. C ci nu se na te binele din r u. Ci de se tulbur gîndul t u, a teapt pîn ce se lini te te. i apoi mustr -l cu bun tate, întru frica lui Dumnezeu.

657. *Întrebare* : *Dar cînd voiesc s -l mustru, îmi spune gîndul: „Mai r u p c tuie ti. Cum îl mustri pe el, neîndreptîndu-te pe tine ?" i aceasta îmi opre te mustrarea.*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns : Acest gînd e de la diavolul, ca acela s
r mîn neîndreptat i ca s dai socoteal pentru el. Deci
zi gîndului: „C mai mult gre esc, e v dit, i o recunosc.
Dar nu vreau s dau socoteal i pentru mine i pentru el.
C ci Dumnezeu îmi cere îndreptarea lui”⁸⁵⁴, i dup ce l-ai muștrătu cu cru are i cu frica lui Dumnezeu⁸⁵⁵ spune-
ie cuvîntul Apostolului: „Tu cel ce înve i pe altul, pe tine
nu te înve i?” (Rom. 2, 21). i a te vei afla îndreptîndu-l pe acela cu smerit cugetare.

658. *Întrebare* : *Cînd v d pe cineva înjurînd
religia i hulind sfînta credin , m mîinii pe el, sub motiv
de rîvn . Ce este aceasta ?*

R spuns : Ai auzit c nu se face îndreptarea prin
r u, ci mai degrab prin bine. Deci gr ie te cu cel ce
înjur , muștrîndu-l cu blînde e i îndelung r bdare întru
frica lui Dumnezeu. Iar de te vezi pe tine tulburat, nu
trebuie s spui nimic.

659. *Întrebare* : *Se întîmpl c întîlnind pe
cineva, îl privesc cu patim i sînt r nit în suflet. i dac
se ive te trebuin a s -l întîlnesc iar i, nu pot privi la el.
i prin aceasta îl fac b nuitor. i mi se întâmpl , s
ajung pîn acolo încît s închid ochii, neputîndu-i
suporta vederea. i m nec jesc ne tiind ce s fac. Deci*

⁸⁵⁴ De-l voi muștra, voi da socoteal numai pentru mine, dar nu i
pentru el. i mai bine s dau socoteal pentru gre ala mea, decît
pentru a altuia, s vîr it din pricin c n-am f cut totul s -l
îndreptez.

⁸⁵⁵ „Cu frica lui Dumnezeu” pentru p catul propriu; i ca s vad
acela c n-o fac din mîndrie; i ca s nu-l smintesc; i ca v zînd acela
c o fac „cu frica lui Dumnezeu”, s simt muștrarea mea ca f cut
din ascultarea mea de porunca lui Dumnezeu, i aceasta s aib efect
i asupra lui, sim ind i el fric de acest porunc .

*roag -te pentru mine, st pâne, i trimite un cuvînt al
vie ii i leacuri ale iubirii tale de oameni.*

*R spus : Iubirea ta m-a întrebat despre privirea
p tima a la cineva care e de fa . Aceasta vine în chip
recunoscut de r zboaiele diavolului. Dar tot de la el este
i a gîndi la aceasta cu mintea. Trebuie s -i aduci deci
aminte de stric ciunea i de împu iciunea firii noastre,
cum sîntem pe cale de-a intra în morminte. Dar pentru ce
s -i vorbesc de stric ciune? Nu e mai bine s -i pui
înaintea ochilor înfrico toarea judecat a lui Dumnezeu
care are s vin ? i care va fi mo tenirea celor ce fac
acestea ? i cum vei putea s supor i ru inea aceea mare
a v dirii faptelor noastre în fa a îngerilor i arhanghelilor
i a tuturor oamenilor, înaintea Dreptului Judec tor? i
cum se închide gura lucr torilor acestor fapte ? (Ps. 62,
12). S ne temem deci de cel ce zice: „Nu v în ela i, nici
curvarii, nici preacurvarii, nici malachi ii, nici sodomi ii
nu vor mo teni Împ r ia lui Dumnezeu". (I Cor. 6,9-10);
i „cel ce se uit la femeie, ca s o poftască etc." ; i
„dac ochiul t u te sminte te, sooate-l" (Mt. 5, 28-29).*

Acestea trebuie s i le aduci aminte i s nu te
întîlne ti des cu oamenii fa de care te afli avînd r zboi.
De alt parte, mi le ar ta pentru care pricin îi ocole ti, ca
nu cumva s -i bagi i pe ei la gînduri. Iar dac e nevoie
s vorbe ticu ei, cheam numele lui Dumnezeu într-ajutor, zicînd: „Doamne Iisuse, acoper -m i ajut
sl biciunii mele". i îndr zne te, c va sf rîma s geata
vr jma ilor. C ci numele Lui pricinuie te nelucrarea
r ului. Celor multe ce i se spun, r spunde-le pu ine. i
nu le da lor auzul t u i gîndurile tale, ci strînge-te în
cuvîin i netulburare, ca nimenea s nu cunoasc ce se
petrece în tine. i chiar de iei putere de la acestea, nu te
încrede cînd e vorba de vr jma ii t i. C ci sînt neru ina i

Sfin ii Varsanufie i Ioan

i chiar de vor fi birui i de zeci de mii de ori, vor porni iar i r zboiul. Ci purt torul de biruin e Dumnezeu. El ajuta smereniei omului, pentru care a i voit s se întrupeze ⁸⁵⁶.

660. *Întrebare* : *Ce înseamn cuvîntul: „Ia seama s nu te r peasc gîndul curviei” ?*

R spuns : Acest cuvînt se potrive te nu numai curviei, ci i altor p cate. Aceasta o p time te mintea de la împr tiere. Deci omul trebuie s se adune în sine, zicînd: „Doamne, iart -m pentru numele T u cel sfînt, c din negrija mea mi s-a întîmplat aceasta. i izb ve te-m de împr tiere idetoat cursa vr jma ului, c a Ta este slava în veci Amin”. i r pirea se arat a a: De vorbe te cineva i mintea lui este împr tiat , el vorbe te despre un lucru i mintea lui e r pit la alt lucru. Aceasta e r pirea. Iar dac cineva lucreaz ceva i mintea îl împr tie de la acel lucru la altul, el stric , din uitare, acel lucru, sau face mai mult decît trebuie. i aceasta este iar i r pire.

Tot a a se întîmpl i cu gîndul curviei. Se întîmpl ca în vreme ce unul vorbe te cu cineva, vr jma ul îi atrage mintea de la gîndul la Dumnezeu. Atunci el e atras datorit împr rt irii la pofta curviei. Aceasta e tot r pire. C ci nu din gîndire la curvie i s-a întîmplat aceasta, ci a fost r pit din uitare. Unul ca acesta e asemenea omului c l tor, care din neaten ie las calea cea dreapt i apuc pe alta. Dar el trebuie s - i revin prin trezire, precum s-a spus. i s alerge la mila lui Dumnezeu. C ci El este milostiv i-l prime te ca pe fiul acela risipitor. Doar tim

⁸⁵⁶ S-a întrupat în smerenia omeneasc , spre a fi aproape smereniei noastre. Atotputernicul Dumnezeu înt re te pe cel smerit, care nu se închide puterii Lui prin p ruta putere a sa.

cu cit bun voin a fost primit acela (Lc. 15, 20-24). Iar cînd acest r zboi e sem nat în gînd nu prin împr tiere, trebuie sa st m treji i s nu ne îndulcim i s nu z bovim în el. Ci s alerg m repede la St pînul Dumnezeu.

661. *Întrebare* : *Dac e nevoie s vorbesc cu o femeie, ce s fac? Sau cum trebuie sa m port în convorbire? Spune-mi dac , sub motiv de credin sau de comp timire, m pot amesteca în treburile lor?*

R spuns : În tot felul socotim c convorbirea cu femeile v t ma pe cei ce nu în eleg lucrurile dumnezeu ti. Deci ocole te-o pe cît po i. i nu te l sa în convorbiri cu femeile. C ci nu- i folose te aceasta, chiar dac au purt ri bune. Aceasta pentru c nu ne-am izb vit înc de cele ale lumii. i dac nevoia ne mîn uneori la o astfel de convorbire pentru vreo tîrguial , sau pentru orice alt fel de lucru, s ne punem de mai înainte în minte asem narea aceasta: Precum un om, apropiindu-se de foc, pentru a- i împlini trebuin ele lui, ia aminte cu grij s nu fie ars de foc, a a s avem i noi grij cînd ne apropiem de ele pentru orice lucru, ca i cînd ne-am apropia de foc.

i s ne asigur m pe noi în tot chipul întru frica lui Dumnezeu, ca nu cumva socotind noi c ne folosim prin ele, s ni se fac pagub mare p rutul folos. Iar dac voim s vie uim cu totul pentru Dumnezeu, s facem convorbirea prin mijlocirea vreunei alte persoane. S nu primim s le privim în fa , nici s ne arunc m privirea spre ele. Nici s nu z bovim în convorbirea cu ele. C ci din aceasta se na te focul poftii. Ci s ne silim s sc p m în grab de ele, rugînd pe Dumnezeu s ne mîntuiasc în ceasul acelei nevoi de cursa diavolului întins înaintea noastr . i s -L pomenim neîncetat pe El. C ci mare este puterea Lui ca s acopere sl biciunea noastr în Hristos Iisus Domnul nostru. C ruia fie slava în veci. Amin.

662. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos a întrebat pe Marele B trîn de-i este de folos s se despart de femeia lui pentru a se c lug ri.*

R spunsul lui Varsanufie: Fiule, nu te desp r i de ea, c ci prin aceasta calci porunca Apostolului, care zice: „Te-ai legat cu femeia, nu c uta dezlegare" (I Cor., 7, 27). C ci altfel dac ea p c tuie te i se îndreapt spre r u, p catul cade asupra ta, afar de cazul cînd desp r-irea s-a f cut cu buna învoire i prin împreuna sf tuire.

663. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela i Mare b trîn, zicînd: Ce s fac c sînt cuprins repede de patimi ?*

R spuns : Nu te învoi cu ele i întoarce- i ochii ca s nu vezi de ert ciune i mîinile de la l comie. i te va elibera Dumnezeu de ele. Deci vie uie te cu cuviin . i s nu iai mîncare nicib utur pes turate. ia avei umilipatimile i vei afla odihna⁸⁵⁷.

664. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos, profesor în tiin ele din afar , a întrebat pe Marele B trîn dac ar face bine s treac la o treapt mai str lucit .*

R spuns : „Nu te seme i" (I Tim. 6,17) i vei afla har la Dumnezeu i mul umire de la oameni, Ci- i adun multe acolo unde e ti.

857 Unde sînt patimi e odihn : nu sînt ambi ii, griji, invidie, mînie, întristare, tulburare, agita ie.

665. *Întrebare* : *Acela i a întrebat pe cel lalt B trîn despre acela i lucru.*

R spunsul lui Ioan: Dumnezeu a ales cele smerite ale lumii. în smerenia i te va ajuta Dumnezeu în grab .

666. *Întrebare* : *Acela i a cerut aceleia i B trîn Ioan s se roage pentru un îndr cit.*

R spuns : S se înfrîneze pe cît poate i vor fi auzi i cei ce se roag pentru el. C ci „mult poate rug ciunea lucr toare a dreptului" (Iac. 5, 16). Iar Domnul a spus: „Neamul acesta nu iese f r numai cu posturi i rug ciuni." (Mt. 17,21; Mc. 9,29)⁸⁵⁸.

667. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos a întrebat pe Marele B trîn, zicînd: Au intrat ni te ho i în casa noastr pentru p catele noastre, dar n-au luat nimic din ea. S pun în mi care urm rirea lor, sau s fac pe ne tiutorul ?*

R spuns : Dac socotim c ho ii au intrat pentru p catele noastre, iar Dumnezeu, pentru iubirea lui de oameni, n-a îng duit s ni se fac vreun r u, de ce s voim s ne r zbun m i s nu l s m toate în seama lui Dumnezeu, care a zis: „A mea este r zbunarea, Eu voi r spl ti." (A doua lege, 32, 35; Rom. 12, 19) ? Dac ne temem de Dumnezeu cînd îi vedem pe ei p timind de ceva, trebuie s -i ajut m dup puterea noastr . Dar

⁸⁵⁸ Posturile i rug ciunile înt resc voia i potolesc tulburarea omului, care merge pîn la îndr cire. Ele îndreapt pe om spre o dep ire a ceea ce-l tulbur , f cîndu-l con tinent de rela ia cu Dumnezeu.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

fiindc n-am ajuns la treapta aceasta, ca s nu c dem cu voia în slavă de art , s nu le facem nici bine, nici rău^{858b}. Ci s mul umim celui ce ne născut nou după catele noastre⁸⁵⁹.

668. *Întrebare* : *Dar dac , s-a întâmplat ca ei s fure ceva din ale noastre, ce trebuie s facem?*

R spuns : St în puterea celor des vâri i s dispun i asc toate. Iar cei din a doua treapt pot s - i ia înapoi cele ce le-au pierdut, sau s - i p gubeasc pu în, cugetînd la strîmtorarea aceloră i la nevoia ce o au de cele pe care le cer. Aceasta îl poate face uneori pe vreunul s se foloseasc i de legile pe care aceia le-au nesocotit. Dar s tim, c lucrul acesta este odrasla iubirii de argin i i pricinue te v t mare suflului nostru. i c lc m i porunca ce zice: „De voie te cineva s se judece cu tine i s - i ia mantaua, d - i i haina" (Mt. 5, 40).

669. *Întrebare* : *Deci cum P rinte? De vrea cineva s -mi ia haina, s i-o dau îndat ? Dar cî i oameni r i i vicleni nu voiesc s fac aceasta cu pl cere, încît, dac ar putea, ar l sa pe cineva i gol?*

R spuns : Nu o spune aceasta ca s-o dai celui ce voie te simplu s i-o ia. Ci celui ce voie te s se judece cu tine, ceea ce înseamn neîndurare i judeca i care aduc

^{858b} Dacă le-am face bine ho ilor care au intrat în casa noastră , ne-am mîndri, deoarece n-am ajuns la treapta înalt a comp timirii lor pentru patima de care sufer . Dar nu trebuie s le facem nici rău ca s nu ad ug m noi p cate la cele pe care le avem.

⁸⁵⁹ S mul umim lui Dumnezeu care n-a l sat pe ho i s ne jefuiasc după catele noastre.

v t marea sufletului. În acest caz trebuie s disprie uie ti cele trupe ti, pentru mîntuirea sufletului. C ci zice: „Ce va folosi omului, de va cî tîga lumea întreag , iar sufletul i-l va pierde?" (Mt. 10,26).

670. *Întrebare* : *Dar sînt unii încerca i în judec i i nu se vat m lafel cu cei neîncerca i în acestea. Oare nu e bine ca cei din urm s le încredin eze, acelora s se judece cu aceia ?*

R spuns : Chiar dac aceia sînt cerca i în ale judec ilor, dar noi sîntem pricina v t m rii lor suflete ti. Iar comparînd relele, acesta nu e mai mic. C ci dac ne judec m noi în ine, aceasta ne pricinuie te nou v t marea sufletului. Dar dac se v t ma i aceia la fel cu noi, ne facem noi în ine pricina v t m rii lor, iar v t marea lor se întoarce la noi i suferim aceea i v t mare. C ci s-a scris: „Trebuie s vin r ul, dar, vai de cel prin care vine." (Lc. 17, 1). Iar dac în loc de a se mulumi c s-a izb vit de astfel de necazuri cineva se sile te s -i fac pe du mani s sufere, acest lucru e mai r u ca toate i mînie pe Dumnezeu care ne-a cerut, s nu r spl tim r ul cu r u (Rom. 12, 17); i „Ierta i i vi se va ierta" (Mt. 6, 14; Lc. 6, 37).

671. *Întrebare* : *Cînd e nevoie s se dea m rturie despre un uciga adev rat, trebuie s se mint ca s scape acela de moarte?*

R spuns : Dac nu min i pentru nici un lucru, nu min i nici pentru acesta. C ci s-a scris: „S nu te miluie ti de s rac la judecat " (Ie . 23, 3). C ci de nu va fi voia lui Dumnezeu, nu va muri. Iar de minte cineva pentru altele i vrea s mint i pentru aceasta, s fac

Sfin ii Varsanufie i Ioan

cum îi este obiceiul. C ci s-a scris: „cel ce face p catul face i f r delege." (I Io. 3, 4). Eu nu vreau s hot r sc în acestea. Dar de nu e nevoie s dai m rturie, e de trebuin s nu spui nimic. Avem în aceasta privin zicala folositoare: „A spune nu tiu, nu arunc pe nimeni în închisoare".

672. (V. 672—673) *Întrebare* : *De are cineva datornici boga i, poate s cear dobânzi? Iar de sînt s raci, le poate cere suma împrumutat ?*

R spuns : S-a scris despre cel drept c „argintul lui nu l-a dat cu dobînd " (Ps. 14, 5). Iar aceasta înseamn c putem cere suma împrumutat . Dar dac unii nu pot întoarce suma, despre aceia s-a scris: „Dac fratele t u se afl în nevoie, nu-l ap sa cu cererile tale." (i r. 31, 31).

673. (V. 674) *Întrebare* : *Dar dac datornicul meu e s rac i eu la fel, nu p c tuiesc cerînd de la el suma, pentru nevoia mea ?*

R spuns : Nu p c tuie ti, dar pe cîte cu putin e bine s nu nec jeasc cineva pe fratele s u care nu e în stare s întoarc .

674. (V. 675). *Întrebare* : *Cînd suf r o pagub i inima mea nu se întristeaz , gîndul îmi spune: „Aceasta este împietrire; ar trebui s te întristezi înfîi, apoi s mul ume ti." Îmi spune bine?* ⁸⁶⁰

⁸⁶⁰ A nu te mai întrista pentru o pierdere înseamn a nu mai trebui s faci nici-un efort în a învinge o greutate produs de ea, a nu mai tr i sl biciunea omenescului. Oare e bun aceast stare? Aceasta e întrebarea ce i-o pune ucenicul.

R spuns : Nu trebuie s ne întrist m deloc pentru un lucru al lumii acesteia, ci numai pentru p cat⁸⁶¹.

675. (V. 676) *Întrebare* : *Ce înseamn* : „A te bucura cu cei ce se bucur i a plînge cu cei ce plîng” (Rom. 12,14)?

R spuns : A te bucura cu cei ce se bucur înseamn a te bucura împreun cu cei ce au dobîndit virtutea cea dup Dumnezeu i cu cei ce se veselesc de n dejdea bun t ilor viitoare. Iar a plînge cu cei ce plîng, înseamn a suferi împreun cu cei ce au p c tuit cînd se poc iesc pentru p cate.

676. (V. 677) *Întrebare* : *Dac un prieten al meu pierde un copil sau niscai bunuri i se întristeaz , oare trebuie s m întristez împreun cu el, ca un prieten?*

R spuns : Trebuie s te întristezi în acestea cu el, ca nu cumva st pînit fiind acela de mult întristare, s cugete ceva p gubitor sufletului s u, neputînd suporta cu mul umire aceast pierdere.

⁸⁶¹ B trînul r spunde ar tînd c capacitatea de întristare e bine s o p str m, dar numai pentru p cate. Po i fi astfel i tare, dar i uman. Hristos însu i s-a întristat. S-a întristat mai ales pentru moartea ce avea s-o sufere. Dar pentru o moarte pentru p catele noastre pe care i le însu ise, pentru faptul c trebuia s moar ca s ne scape pe noi de o fals via . În r spunsul la întrebarea urm toare, B trînul mai recunoa te i întristarea noastr pentru al ii. Dar aceasta este o altfel de întristare decît cea pentru p catele proprii. Iisus a avut mai mult întristarea aceasta. Sau fiindc a luat omenescul de bun voie, toat întristarea Lui a fost pentru noi, pentru al ii.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

677. (V. 678) *Întrebare* : *Fiindc s-a scris: „Ferici i f c torii de pace (Mt. 5, 9), oare e bine s ne str duim pentru pacea tuturor ?*

R spuns : E mai bine s d m pace inimii proprii⁸⁶². Aceasta se cuvine s o fac fiecare i fericit e cel ce o face aceasta. Iar a împ ca pe cei ce se lupt , nu st în puterea fiec ruia, ci a celor ce pot s fac acestea f r s se vat me. Dar cel slab trebuie s se bucure de pacea tuturor, îns nu trebuie s mijloceasc pentru pacea tuturor, ci numai pentru a celor iubi i de el dup Dumnezeu. i aceasta numai când nu-i vine din aceasta o v t mare pentru suflet.

678. (V. 679) *Întrebare* : *Cînd fac un lucru dup Dumnezeu i sînt dispre uit de oameni, m întristez la gîndul c i-am smintit.*

R spuns : De e ti dispre uit pe nedrept, nu te întrista. C ci diavolul pizmuie te binele i le mi c acestea pentru a-l împiedica. Dar pîn la urm va fi oprit i Dumnezeu va scoate la ar tare slava lucrului bun. Dar dac , din gre eala ta, e ti dispre uit pe drept, î i pricinuie ti tu însu i ru ine. Îns de te vei poc i, aceasta i se va întoarce spre bucurie.

679. (V. 680) *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos, suferind r u de la cineva, i-a spus B trînului despre aceasta.*

⁸⁶² Ai f cut pace în inima ta, cînd nu mai e ti muștrat de relele s vîr ite; i cînd cau i s fii împ cat cu Dumnezeu i cu semenii; cînd nu te sim i tulburat de nimeni i nu vrei s tulburi pe nimeni. Dar mai ales cînd nu te mai tulbur vreo patîm sau alta.

R spuns : F -i lui bine.

680. (V. 681) *Întrebare* : *F cînd aceasta, iar i a suferit r u de la acela i a ar tat iar i B trînului, zicînd: Iat îi fac bine i nu înceteaz s -mi fac r u.*

R spuns: Nu-i faci acela bine, ci ie. C ci a spus Domnul: „Face i bine du manilor vo tri i v ruga i pentru cei v nec jesc.” (Lc. 6, 27-28) Fiecare va lua dup fapta sa (Ps. 61, 13)⁸⁶³.

681. (V. 682) *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos, g zduind P rin i, a întrebat pe acela i B trîn: Ce s fac, c mereu m nec jesc. C ci vine vreunul dintre P rin i i nu aflu cele de trebuin pentru a-l ospe i?*

R spuns : Acesta e un gînd diavolesc. Le ajunge cele ce se afl , dup spusa: „Mul umindu-v cu cele ce sînt” (Evr. 13, 15). i Dumnezeu le va da mul umire prin în tiin are. C ci de se plînge cineva de lipsa acestor lucruri, nu poate g zdui, ci se roag s nu vin nimenea la el. Iar cînd avînd ceva ce-ai putea s le pui înaintea lor, nu o dai din zgîrcenie, chiar dac i-ai ospe i de zeci de mii de ori, inima lor r mîne, prin în tiin are nemul umit , o po i face aceasta numai în cazul c ai nevoie de acel lucru pentru o trebuin mai mare, sau pentru a-l da poate unor bolnavi, sau unor persoane mai de cinste. C ci toate trebuie f cute cu dreapt socoteal i cu fric de Dumnezeu. Iar de trebuie s mergi i tu undeva, nu a tepta s afli o mare odihn (ospe ie). i nu te tulbura de

⁸⁶³ Tu cre ti în binele ce-l faci cu atît mai mult cu cît nu prime ti mul umiri de la cel c ruia i-l faci. E ti de dou ori biruitor: f cînd un bine i r bînd chiar r ul pentru binele f cut.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

nu o afli. C ci de a tep i i nu afli, vei bîrfi pe primitori i bîrfirea e moartea sufletului. Ci mul ume te pentru toate. C ci aceasta este hrana i ospe ia (odihna) duhovniceasc i de suflet folositoare⁸⁶⁴.

682. (V. 683) *Întrebare* : *Dar ce s fac dac nu m primesc deloc i sînt ostenit de c l torie i am nevoie de hran ?*

R spuns: Gînde te-te cine e Cel ce are grij de to i i îi hr ne te pe to i. E Dumnezeu. Dac deci Dumnezeu, ar fî voit s te hr neasc , i-ar fî îndemnat pe ei s te primeasc . Dar dac nu te-au primit, e v dit c Dumnezeu nu a voit i nu sînt ei de vin . C ci toate se fac spre cercarea i mîntuirea omului, ca s rabde i ca s se osîndeasc pe sine însu i în toate ca nevrednic.

683. (V. 684) *Întrebare* : *Un alt mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela i B trîn Ioan: M umple de fric un gînd care-mi zice: Diavolul te face s p c tuie ti, chiar dac nu voie ti, c ci te-ai f cut datornic lui"*⁸⁶⁵.

R spuns: Nu socoti c diavolul are putere împotriva cuiva. În acest caz cauza p catului n-ar sta în voia noastr , ci în sila celui ce a primit aceast putere. Precum omul nu e dus cu sila la mîntuire, tot a a nu e dus cu sila nici la p cat. Oare a în elat pe Eva cu puterea, nu cu

⁸⁶⁴ Spre ce delicate raporturi i nu numai exterioare, duc aceste sfaturi!

⁸⁶⁵ A socoti c de ai primit ceva dela diavol. Deci trebuie s -i pl te ti printr-un nou p cat, chiar dac nu mai vrei s p c tue ti. E aci un fatalism descurajator.

sfatul? Nic ieri nu se arat puterea. În acest caz nimenea n-ar fi îndr znit s fug de cel ce are putere. Noi sîntem deci ca un om liber care s-a robit cuiva prin voia sa, dar la un moment dat î i revine în sine i se poc ie te. Dar dac nu alearg la cineva mai puternic ca acela, nu se poate elibera. Iar dac alearg , acela tiind c omul nu e cu adev rat robul lui, nu îndr zne te s -i mai fac vreun r u, pentru cel mai tare decît el. A a dar e v dit c nu are putere asupra omului. Deci spune i tu gîndului: „Da, de dator sînt dator, dar am alergat la Cel ce m poate elibera i care m-a chemat i mi-a zis: „Veni i la Mine to i cei osteni i i împov ra i i Eu v voi da odihna" (Mt. 11, 28). „ i trebuie s veghez pururea, ca s nu cad iar i în mîinile lui". Iar dac gîndul î i spune iar i: „Dac nu te poate sili s p c tuie ti, iat e ti de acum nesupus p catului" i teîmpov reaz spunîndu- ia a, tur spunde-i: „De-mi spuic de acum nu voi mai p c tui, nu te cred, pîn ce nu voi ajunge în cetate. C ci chiar de-ar fi f cut cineva tot drumul i mai are numai o mil i acolo cade, nimic nu i-a folosit. C ci e înc în afara cet ii." S arunc m deci înaintea lui Dumnezeu neputin a noastr i El va opri uneltirile împotriva ta, prin rug ciunile tuturor sfin ilor Lui. Amin.

684. (V. 685) *Întrebare : L custele îmi vat m arina. De le gonesc, vecinii se mînie pe mine. De le las, m p gubesc. Ce s fac?*

R spuns : Ia ap sfin it i strophe tecîmpul i de po i s le alungi sau s le nimice ti cu pace i f r ceart , nu e p cat. Iar dac na te cearta, las lucrul în seama lui Dumnezeu spre folosul sufletului t u. i orice s-ar întîmpla, se întîmpl cu voia lui Dumnezeu.

685. (V. 686) *Întrebare* : *Dar, St pâine, dac trebuie s alung m peste tot mînia lui Dumnezeu, nu mîniem prin aceasta pe Dumnezeu?*

R spuns: Cei des vîr i i nu o alung . C ci au toat n dejdea lor în Dumnezeu. Dar noi fiindc sîntem trupe ti i avem nevoie de cele p mînte ti, o alung m osîndindu-ne ca p c to i. i o facem de aceea cu rug ciune i cîntare de psalmi, rugîndu-ne lui Dumnezeu s ne ierte⁸⁶⁶ i str duindu-ne de aci înainte s -i mul umim. C ci nu se pot opri relele de la noi f r poc in i mil . C ci zice: „Ferici i cei milostivi c aceia se vor milui” (Mt. 5,7). i s nu spui: „Pentru ce Dumnezeu, care trimite mînia Sa spre îndreptarea noastr , îi rabd pe cei ce o alung f r s se poc iasc ?” C ci Dumnezeu trimite mînia Sa ca amenin are, ca s ne poc im. Dar ne rabd cînd o alung m, a teptînd cu îndelunga r bdare întoarcerea noastr c tre El. Îns dac st ruim întru acelea i idup ce am alungat-o, c demînrele i mai mari⁸⁶⁷ . i a a se împline te cu noi cuvîntul proorocesc: „Am dof-

⁸⁶⁶ Dumnezeu las s vin asupra noastr greut ile, pentru c vrea s ne întoarc dela r u. Dac noi c ut m s sc p m de ele, o facem prin rug ciune i poc in . Iar aceasta ajut pornirea noastr spre îndreptare, spre întoarcerea c tre Dumnezeu. Propriu zis El însu i va abate atunci greut ile de la noi, mai tiind i aceea c din rodurile cîmpului nostru, ajutate de El, vom face i noi milostenii. Dac toate sînt ale Lui, ele nu sunt numai ale noastre, ci i ale altora. C ci El le d pentru to i. El nu se separ cu fiecare din noi. Dar în actul comunic rii de la unii la al ii, trebuie s se activeze dragostea i mila între noi, nu mîndria.

⁸⁶⁷ Înc p înarea în r u cu toate greut ile ce vin spore te r ul din noi, c ci învîrto eaz tot mai mult fiin a noastr . i acesta e r ul cel mai mare. Aceasta ne desobi nuie te de a ne poc i, de a ne înmuia, cu toate greut ile suferite. Aceasta ne face s în elegem iadul ve nic, cum se spune mai jos. La fel st ruin a în bine înseamn înaintarea în bine, sporirea în bun tate, într-o inim înmuiat , comunicativ .

torit Babilonul i nu s-a vindecat" (Ier. 28, 9). i nu se poate a tepta altceva decît „chinurile ve nice i întunericul cel mai din afar ⁸⁶⁸ i viermele î nitor de venin i scrî nirea din ilor. " (Mt. 8, 12; Mc. 9, 48).

686. (V. 687) *Întrebare* : *Un alt mirean iubitor de Hristos a întreat: Voiesc s storc în teascul meu vinul unui iudeu. Oare nu e p cat?*

R spuns: Dac Dumnezeu plouînd peste arinata, n-ar ploua i peste cea a iudeului, nici tu n-ar trebui s storci vinul lui. Dar dac iubirea Lui de oameni se întinde peste toi, i plou peste drep i i nedrep i, pentru ce tu voie ti s fii neomenos i nu mai degrab milostiv, precum El însu i zice: „Fi i milostivi precum Tat l vostru cel din ceruri milostive te" (Lc. 6, 36)?

687. (V. 688) *Întrebare* : *Dac cineva îmi încredin eaz un lucru, cerîndu-mi s nu spun nim nui i altul îmi cere cu jur mînt s i-l spun, ce s fac? De spun, sup r pe cel ce mi l-a încredin at. De nu i-l spun, sup r pe cel ce m întreat : i m tem de jur mîntul lui.*

R spuns: De i-o cere acest cu jur mînt, el va purta p catul ⁸⁶⁹ Deci nu trebuie s descoperi taina fra--

⁸⁶⁸ „Chinul ve nic": te chinue ti în r utate, în mîndrie, f r s mai ai puterea s scapi de ele, prin poc in . „Întunericul cel mai din afar ": singularitatea extrem , în afara oric rei comunic ri cu via a ce-i vine din leg tura de iubire cu al ii i cu Dumnezeu, supremul izvor personal al iubirii. „Viermele care secreteaz venin": mîndria, care secreteaz veninul înc p în rii chinuitoare i te roade mereu. „Scrî nirea din ilor": de scîrb , dar i de gol, de plictiseal , de înc p înare.

⁸⁶⁹ Se vede c era obiceiul nu numai s se jure cineva el însu i, ci s -l jure pe altul: „Te jur s -mi spui". i cel ce ajurat se temea i de acest

telui, sub motiv de jur mînt. Spune-i acelaia: „Dac mi-ai fi încredin at tu un lucru, i-ar fi pl cuts -l descop r
cuiva? Dac deci nu i-ar fi pl cut, nu m întreba nici tu
s - i spun cele ale fratelui. C ci s-a spus: „Ceea ce nu- i
place s i se fac ie, nu face nici tu aproapelui" (Tes. 4,
16); i iar i: „Ceea ce voi i s v fac vou oamenii,
face i i voi lor asemenea" (Mt. 7, 12; Lc. 6, 31)".

688. (V. 689) *Întrebare* : *Ce trebuie s gîndesc?*
*C tot omul e drept, sau c eu sînt mai p c tos decît to i? C ci îmi e greu gîndul s socotesc pe tot omul drept*⁸⁷⁰.

R spuns: Socote te-te cel mai p c tos, i mai ne-
însemnat decît to i i vei avea odihn .

689. (V. 690) *Întrebare* : *Cînd vorbesc cuiva*
despre „Viata P rin ilor" i despre „R spunsurile" lor
(Apoftegmele lor: Pateric.), inima mea cuget lucruri
mari. Spune-mi, cum s vorbesc cu smerit cugetare? i
cui trebuie s le spun acestea? i în ce scop ?

R spuns: Cînd vorbe ti despre „Via a P rin ilor"
i despre „R spunsurile" lor, trebuie s te osînde ti pe
tine zicînd: „Vai mie c vorbesc despre virtu ile P rin i-
lor i eu n-am cî tigat nimic din ele. N-am ajuns la vreo
sporire i ed în scaun vorbind altora ca s se foloseasc .

jur mînt. A nu-l admite înseamn s ascund ceva. A-l admite
însemna s se lase privit cu neîncredere. Numai cel ce i-a cî tigat un
nume sigur de om care nu minte, putea sc pa de aceast cerin din
partea altora.

⁸⁷⁰ E mai greu s socote ti pe fiecare om drept, decît s socote ti c
nu e om f r de p cat, dar tu e ti cel mai p c tos. B trînul aprob
gîndul din urm , cerîndu-i în acela i timp s nu se procupe de gîndul
dac to i oamenii sînt drep i, ca nici s nu-i judece în nici-un fel.

Oare nu se va împlini cu mine spusă Apostolului: „Tu cel ce înveți pe altul, pe tine nu te înveți”: (Rom. 2, 21). Și spunându-le acestea, îi arde inima și te afli vorbind cu smerenie. Dar trebuie, să iai aminte cui vorbești. Dacă tu și se va folosi, vorbește. De nu, nu e nevoie să vorbești. Căci s-a scris; „Fericit cel ce găsește te la urechile celor ce ascultă”. E bine să nu te afli dând cele sfinte câinilor și aruncând mângâiere înaintea porcilor (Mt. 7, 6). Domnul să te înțelească, frate, să nu te rătești de la calea smereniei.

690. (V. 691) *Întrebare* : Doi mireni iubitori de Hristos se iubesc cu adevărat unul pe altul în Domnul și erau cunoscuți în viața de Părinți. Unul din ei, într-o convorbire, a spus un cuvânt despre altcineva. Celălalt, prin răpirea diavolului bănuind că a vorbit de el, s-a tulburat foarte. Cel dintâi, asigurându-l că n-a vorbit de el, acesta nu s-a lăsat convins. Și de aici ivindu-se între ei o mică sfadă, au venit amândoi la Părinți și i-au spus lucrul aceluia și bătrânul care le-a răspuns.

nezeu ca unora ce sînt și de un suflet. Amîndoi sînt și datori să pună în metanie înaintea lui Dumnezeu⁸⁷¹. Dar nu cu nepăsare, ci din toată inima, ca să vă ierte pentru rugăciunile Părinților voștri. Tu, pentru că socotindu-te deformat, n-ai suportat deformat, ca să zici: „Am greșit și sînt întreg păcat, pentru că pentru mine s-a tulburat fratele meu”. Iar tu, celălalt, pentru că înainte de a vorbi n-ai precizat, că nu despre el vorbești și că nu ai nimic de

⁸⁷¹ „Metanie” înseamnă în grecește și pocăință și plecarea omului înaintea lui Dumnezeu și a semenului. Între ele este o legătură. Te pleci înaintea altuia, cerîndu-i iertare pentru vreo greșală ce i-ai făcut-o.

spus împotriva lui, pîn la moarte. Pe de alta, nici tu n-ai avut rbdare întru tine. Totu i, nu voi sînte i vinova i. Ci noi sîntem pricina relelor, c n-am f cutrug ciuni⁸⁷².

C ci de le-am fi f cut, a i fi fost acoperi i fa de cel viclean care a sem nat între voi neghina, ca s v ispiteasc . Pentru c aceasta o cerem de obicei; ca s fi i acoperi i. Teme i-v de judecata lui Dumnezeu, ca s nu se sminteasc oamenii de voi, zicînd: „Iat c fiii P rin ilor nu au rbdare, ci se pornesc unii împotriva altora." Iar dac voi v ru ina i s v pune i unul altuia metanie din inim , iat c o punem noi pentru voi. C ci pe noi ne atinge aceast ru ine. Domnul s va ierte i s v p zeasc de cel ru. i s -l zdrobeasc degrab sub picioarele voastre. S fi i de un suflet i de o gîndire i de o credin în Domnul. Domnul s v sprijineasc s r mîne i necl tina i întru frica Lui. Amin.

691. (V. 692) *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos g zduind pe P rin i, a trimis s întrebe prin scri-soare pe acela i B trîn, de-i este de folos s se lepede cu des vîr ire de lume i s vîn la via a c lug reasc . i B trînul, scriindu-i c mai des vîr it e via a în retragere, socotind acela c aceasta este o porunc , s-a întristat foarte i a socotit s nu mai întrebe nimic pe P rin i. Cunoscînd aceasta B trînul în duh, a spus s i se scrie acestea:*

872 Aceste adînci i subtile împletiri între oameni nu se descoper decît într-o accentuat via de spiritualitate. Ele ne arat c izvorul lor nu poate fi decît într-o suprem împletire de ordin interpersonal: în Sfînta Treime, în care cele trei Persoane nu se afl într-o uniformitate nemi cat , ci într-o vie, delicat i extrem de subtil i complex comunicare. Numai aceasta poate duce omenirea pe culmile celor mai delicate rela ii. „Eu sînt vinovat pentru voi, c nu m-am rugat pentru voi". Se merge pîn la o anumit substituie de euri, dar f r confundarea lor.

R spuns : Înainte de toate împr i m iubirea ta în Domnul. i te îndemn m s lapezi tot gândul de întristare i s cite ti i s în elegi cu bucurie întru frica lui Dumnezeu cele scrise ie în epistola de mai înainte. C ci nu v-am scris ceva ca porunc , cunoscînd cuvîntul Apostolului care zice: „Nu în eleg s v întind o curs ” (I Cor, 7, 25). Ci v-am ar tat ce folos deosebit are fiecare dintre lucrurile ce le facem. A a au în eles to i pe Domnul, c ci dup ce spune în Evanghelii ceea ce e scris în Lege: „S nu desfrînezi, s nu ucizi etc.” (Mt. 19, 18), iar cel ce l-a întrebat i-a r spuns: „Toate acestea le-am, p zit, ce-mi mai trebuie te”, i-a vorbit despre des vîr ire: „De voie ti s fii des vîr it, vinde averile tale” i celelalte pe care le tii.

Dar urîtorul de bine umbl pururea s împiedice tot lucrul bun. C ci v zînd folosul celor despre care v-am scris, înc înainte de a cunoa te voi în elesul celor scrise, a tulburat pu în gîndul vostru. E de mirat cum acoper acela mintea omului, r pînd gîndul lui, ca s nu se foloseasc deloc. i nu-l las s se întrebe pe sine pentru ce se tulbur i s - i spun : „Pentru ce e ti întristat suflete al meu? i pentru ce m tulburi? N d jduie te în Dumnezeu, c m voi m rturisi Lui” i celelalte (Ps. 43, 12). El face aceasta ca s dovedeasc omului, c dac cele scrise ar fi de la oameni sfin i, i-ar fi adus ajutor i nu tulburare i ispit . Dar cel treaz cu mintea vede c i Apostolii s-au tulburat prin necredin , v zînd pe St pînul lor i Mîntuitorul Hristos. C ci Acesta le-a spus: „Pentru ce sînte i tulbura i? i pentru ce se urc îndoieli în inimile voastre?” (Lc. 24, 30). i îndat a urmat cuvîntelor Lui lini tea. A a i noi, dac am fi citit în lini tea inimii cele scrise, am fi aflat c nu sîntem obliga i s producem dup cum e scris, din unul o sut , sau asezeci, sau dac nici

afta, m car treizeci, ca al treilea (Mt. 13, 8). Dar am fi aflat c cele scrise ne snt n toate de folos. C ci neputnd s împlinim ceea ce-i des vîr it, ne chinuim n timpul de fa c nu împlinim decît fapta g zduirii, ca s nu ne n l m n cuget c facem vreun lucru mare, v zînd c n-am ajuns s facem ceea ce-i des vîr it. Dar nu ca s lep d m cele f cute de voi acum, v-am scris cele cuprinse n epistola dinainte, ci ca s veni i la ceea ce-i mai mare sau, r mîinnd n ceea ce snte i, s v fac s folosi i aceasta pentru smerirea n cuget. Nu v mira i îns nici de ispite. C ci ni s-a poruncit: „Bucura i-v cînd ajunge i n multe feluri de ispite" (Iac. 1, 2). Unul dintre sfin ii B trîni a fost întreat odat de un frate oarecare: „Ce este aceasta, Ava, c decîte ori voiesc m culc im ostenesc rugîndu-m , im pecetluiesc⁸⁷³, n acea noapte visez gînduri de desfrîinare. Iar de nu fac rug ciuni, nici nu m pecetluiesc, nu visez". i i-a r spus B trînul zicînd: „Aceasta o fac dracii din viclenie, ca s te la i de rug ciune i de pecete. C ci tiu c din acestea îi vine omului ajutor." A a i tu, de întreb pe P rin i i pentru scurt timp te tulbur dracii pentru cuvintele lor, nu te feri niciodat s-i întreb. Ei nu poruncesc nimic p gubitor sau greu. C ci snt ucenicii Celui ce a spus: „Jugul meu este blînd i sarcina mea uoar " (Mt. 11, 30). i la urm vom afla rodul folosului lor. i atunci vom striga împreun cu psalmistul: „Întors-ai durerea mea ntru bucurie" (Ps. 29, 12).

692. (V. 693) *Întrebare* : *Un alt mirean iubitor de Hristos a întreat pe acela i B trîn : Mi se întîmpl cînd vorbesc cu cineva s m împr tii dintr-o dat , încît s mi se par c snt afar de mine i s uit de ce se*

873 Diavolul a voit s samene prin întristare îndoial i n sfin enia B trînului care i-a r spus la întrebare.

vorbe te; mintea nu e dus spre altceva, ci iese din ea îns i. Ce este aceasta, P rinte? C tare sînt nec jît.

R spus : Acesta e un r zboi diavolesc, care vrea s fac de ru ine pe un om înaintea celor de fa . Dar dac le descoperi cu libertate acest lucru, zicînd: „Ierta i-m , m-a împr tiat diavolul”, r zboiul înceteaz i ru inea se întoarce asupra diavolului însu i. i apoi vei vorbi cu trezvie. i se va socoti ceea ce s-a întîmplat ca nimic. Dar celui ce nu face a a, îi pricinuie te mult ru ine. ^{873b} Îns pomenirea numelui lui Dumnezeu opre te toate relele i înt re te neputîa a noastr . Amin ⁸⁷⁴ .

693. (V. 694) *Întrebare* : *Un mirean iubitor de Hristos, foarte înfrînat i cu grij la sufletul lui, a trimis s se întrebe acela i B trîn: E defolos oare cuiva s fac ceea ce i se pare lui c e bine, sau trebuie s întrebe pe P rin i ?*

R spus : De socote te cineva de la sine c un lucru e bun i nu prin întrebarea P rin ilor, e în afara legii i n-a lucrat potrivit legii. Iar de face ceva prin întrebare, împline te legea i proorocii. C ci a întreba e semnul smereniei. i unul ca acesta e urm tor lui Hristos, care s-a smerit pîn a se face rob (Filip. 2, 6). Iar omul f r sf tuitor î i este el însu i pricina de r zboi. C ci se zice: „F -le toate cu sfat” (Ps. 24, 72). Iar Ioan Colovos zice: „De vezi pe vreunul mai tîn r suindu-se la cer, prinde-l

873b [În text nu avem pozi ionat această not] Cu semnul crucii, zice la nota ed. Volos.

874 Deci po i vorbi cu al ii i s gînde ti la Dumnezeu. Iar gîndul la El, te ine treaz i în cele ce le vorbe ti cu cineva. Aceasta se întîmpl cînd vorbe ti de lucruri serioase, plînder spundere înfa a lui Dumnezeu.

de picioare i arunc -l jos" (Apophtegmes de la serie anonyme du manuserit Coislin 126, publicate în parte în: Revue d'Orient chretien, 1907-1913, p. 165, nr. 111). Deci e mai de folos s întrebe pe cineva cu smerenie decât s umble dup voia lui. C ci de fapt Dumnezeu e cel ce pune în gura celui întrebat ce s spun , pentru smerenia inimii i pentru dreptatea celui ce întreab ⁸⁷⁵.

694. (V. 695) *Întrebare* : *De ed cu P rin ii i ace tia vorbesc despre credin împotrivindu-se vreunuia din cei ce nu cuget drept, trebuie s m împotrivesc i eu, sau nu? C ci gândul îmi spune: „De taci, tr dezi credin a". Iar de are loc o simpl convorbire cu ei despre dogm , s spun cele ce le tiu sau s tac ? Iar de sînt chiar întrebat, ce s fac ?*

R spuns : Nu te l saniciodat în dispute despre credin . C ci nu- i cere ie Dumnezeu aceasta. Ci s crezi drept, precum ai primit de la Sfînta Biserica la Botez i s împline ti poruncile Lui. P ze te-le acestea i te vei mîntui. Nu trebuie s vorbe ti despre dogme. C ci acestea sînt mai presus de tine. Ci roag -te lui Dumnezeu pentru p catele tale. Cu acestea s se ocupe mintea ta. Dar ia seama s nu osînde ti în inima ta pe cei ce gr iesc despre acestea. C ci nu tii de vorbesc acestea drept, sau nu; i cum judec Dumnezeu acest lucru. Iar de e ti întrebat, spune: „Acestea întrec puterile mele. Ierta i-m , sfin i P rin i."

⁸⁷⁵ Îns i experien a ne adevăre te c atunci cînd cineva se smere te cerîndu-ne un sfat, se treze te în noi r spunderea de a ne sili s cuget m la sfatul cel bun ce i-l putem da. Deschiderea inimii aceluia, ne face i pe noi s ne deschidem inima. Iar în aceast întîlnire real între cei doi prin deschiderea inimii se face sim it i transparent prezen a lui Dumnezeu. C ci ne-am dep it pe noi în ine i unul pe altul, în fa a unui for superior nou .

695. (V. 696) *Întrebare* : *Dar dac în disput , ereticul îl încercuie te pe dreptcredincios prin cuvânt, oare nu e bine s -i sar în ajutor acestuia, pe cât pot, ca nu cumva biruit, s se clatine în dreapta credin ?*

R spuns : Dac porne ti s vorbe ti înaintea lui Dumnezeu i a oamenilor, aceasta e ca o înv tur . Dar dac înva cineva neavând puterea, cuvântul lui nu e conving tor, ci neroditor. Deci dac nu aduci nici un folos, ce trebuin e s vorbe ti ⁸⁷⁶. Dar dac voie ti cu orice pre s dai un ajutor, gr ie te în inima ta lui Dumnezeu care cunoa te cele ascunse i care poate s fac mai mult decît ceea ce-i cerem i El va face voia Lui cu cei ce sînt în disput , iar tu vei afla smerenie în acest lucru. Presu-pune c cineva arunc pe un om oarecare cu puterea în închisoare pe nedrept, dar altul, v zînd ceea ce s-a petrecut i neputînd s se opun sau s schimbe ceea ce s-a f cut, se duce pe ascuns ca s spun unuia mai puternic, iar acela îl elibereaz pe cel închis cu puterea; cel ce l-a aruncat pe acel om în închisoare se tulbur , dar nu tie cine l-a vestit pe acela. A a e i aci. S alerg m la Dumnezeu întru credin i pentru fra ii no tri întru rug ciunea inimii. i Cel ce s-a jurat întru Sine însu i c „voie te ca to i oamenii sa se mîntuiasc i s vin la cuno tin a vie ii" (I Tim. 2. 4), va face cu ei dup voia Lui.

696. (V. 697) *Întrebare* : *Oare nu trebuie s cercetez m car cele stabilite ca s le cunosc cînd aud vreo împotrivire?*

⁸⁷⁶ Orice vorbire despre Dumnezeu c tre altul e ca o înv tur . Dar dac n-ai putere s înve i pe al ii, convingîndu-i, nu te b ga în vorb .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns : Nu studia nimic din cele ce nu le cere Dumnezeu de la tine. Nici nu rosti cuvinte primejdioase, ci mul ume te-te cu m rturisirea dreptei credin e i nu c uta nimic mai mult.

697. (V. 698) *Întrebare* : *Dac convorbirea se ocup cu texte din Scriptur , s tac, sau s vorbesc? Iar dac s-ar întâmpla ca ei s se afle în îndoial cu privire la ceva ce eu cunosc, oare e bine s vorbesc, sau nu?*

R spuns : T cerea e cea mai bun . Dar dac se afl în îndoial i cuno ti lucrul, ca s dezlegi îndoiala, spune cu smerenie ceea ce tii. Dar dac nu cuno ti lucrul, nu spune nimic din cugetarea ta. C ci aceasta e nebunie.

698. (V. 699) *Întrebare* : *Dac convorbirea se ocup cu lucruri care nu aduc v t mare sufletului, s tac, sau s vorbesc?*

R spuns : Nu e bine s vorbe ti înainte de a fi întrebat. Iar de e ti întrebat, spune ce tii, cu smerenie i fric de Dumnezeu, nemîndrindu-te de se prime te cuvîntul t u i neîntristîndu-te de nu se prime te. C ci aceasta este calea lui Dumnezeu. Iar ca s nu pari c e ti un t cut, spune de la tine ceea ce cuno ti în cuvinte pu ine i te vei izb vi de vorba mult i de slava necuvenit .

699. (V. 700) *Întrebare* : *De-mi va cere cineva s dau anatemei pe Nestorie i pe ereticii care-i urmeaz , s ofac sau nu?*

R spuns : Ev dit c Nestorie i cei ce-l urmeaz sînt eretici i se afla sub anatema. Dar tu nu te gr bi s

dai pe cineva anatemei, oricine ar fi. C ci cel ce se socote te pe sine p c tos, trebuie s - i plîng p catele sale i nimic mai mult. Dar nici nu trebuie s judeci pe cei ce dau anatemei pe cineva. C ci fiecare trebuie s se cerceteze pe sine însu i (I Cor. 11, 28).

700. (V. 701) *Întrebare* : *Dar dac cineva socote te c i eu cuget ca el, ce s -i spun?*

R spuns: Spune-i: „De i e v dit c aceia sînt, vrednici de anatem , eu sînt mai p c tos decît orice om; i m tem ca nu cumva judecînd pe altul, s m osîndesc pe mine însumi. C ci chiar de voi da anatemei pe satana, întrucît fac faptele lui, m dau anatemei pe mine însumi. Fiindc a spus Domnul: „De m iubi i pe Mine, ve i p zi poruncile Mele" (Io. 14, 15). Iar Apostolul zice: „De nu iube te cineva pe Domnul, s fie anatema" (I Cor. 16, 22). Deci, cel ce nu împline te, poruncile Domnului, nu-Liube te pe El. i cel ce nu-Liube te, este sub anatem . Cum poate deci el s anatemizeze pe altul ?⁸⁷⁷.

Spune-i-le acestea i de va st rui în acelea i, d pentru con tiin a lui, anatemei pe eretic.

701. (V. 702) *Întrebare* : *Dar de nu tiu c este eretic, cel pe care îmi cere, s -l dau anatemei, ce s fac?*

⁸⁷⁷ E o cugetare strîns ; cine se socote te p c tos - i cine poate s nu se socoteasc - trebuie s se socoteasc sub anatem , sau desp r it de Dumnezeu. Dar cine socote te c e desp r it de Dumnezeu, cum va declara pe altul desp r it de Domnul i l-ar judeca pentru aceasta. Prin acestea se judec pe sine însu i. Sau el ar pretinde, f cînd acestea, c el e unit cu Domnul i acela nu e împreun cu sine. Dar întrucît el nu e de fapt unit cu Domnul, îl socote te pe acela mai r u i decît pe sine. i nu are acest drept. Dar episcopii în sinod pot da anatemei peeretici. C ci nu o fac ca persoane particulare, ci prin ei o face Biserica.

R spuns : Spune-i: „Frate, eu nu tiu ce gînde te acela de care-mi vorbe ti. i a da anatemei pe unul pe care nu-l cunosc, mi se pare a m osîndi pe mine însumi. Îi spun îns aceasta: eu nu cunosc alt credin decît aceea a celor 318 Sfin i P rin i. i cel ce cuget o alta decît aceasta, s-a aruncat pe sine însu i sub anatem ."

702. (V. 703) *Întrebare* : *De se porne te o prigoan , ce s fac? S r mîn sau s plec?*

R spuns: Î n t r e a b pe P rin ii duhovnice ti i f cum i-or spune. Nu urma judec ii tale, ca s nute primejdue ti prin ne tiin .

703. (V. 704) *Întrebare* : *i de nu aflu în ceasul de trebuin P rin i în care am încredere ca s -i întreb despre aceasta, ce, s fac? S r mîn ca s nu par c tr dez credin a, sau s fug temîndu-m de înfrîngerea mea?*

R spuns: Stai la rug ciune i roag -te dint toat inima Iubitorului de oameni Dumnezeu, zicînd: „St pîne, milue te-m pentru bun tatea Ta, i nu m l sa s m abat de la voia Ta, nici nu m preda încerc rii de fa spre pieire." i f -o aceasta de trei ori, asemenea Mîntuitorului, în ceasul cînd a fost predat. i dup aceea, de te vei vedea plin de hot rîrea neclintit de a r mîne i de a îndura, înt rit de harul lui Dumnezeu, toate chinurile ce- i vor veni pîn i moartea îns i, r mîi. Iar de vei vedea frica în inima ta, pleac i s nu socote ti c prin aceasta vei tr da credin a. C ci nu cere Dumnezeu ceea ce întrece puterea cuiva. i de r mîi avînd întru tine frica, se poate întîmpla ca, nesuportînd necazurile i chinurile

ce vor veni, să tr dezi adev rul i s - i atragi pedeapsa ve nic .

704. (V. 705) *Întrebare* : *Iar de voi ajunge f r
voie în încercare, ce s fac?*

R spuns: Arunc toat grijata asupra Iubitorului de oameni Dumnezeu (I Petru 5, 7) zicînd: „St pîne, nu ca unul ce are putere am primit s m afl u în această îm-
prejurare, ci f r voia mea. De aceea pentru bun tatea Ta,
i pentru rug ciunile tuturor sfin ilor T i, nu m l sa s
tr dez sfînta credin ."

705. (V. 706) *Întrebare* : *Cum trebuie s -i rog pe
P rin i pentru iertarea p catelor mele: „Iarta i-m !",
sau: „ Cere i iertare pentru mine !" ?*

R spuns : Cînd îi rug m pe cei ce au plecat la Domnul, trebuie sa zicem: „Iarta i-m !". Iar cînd le cerem aceasta celor ce sînt printre noi, trebuie s zicem: „Ruga i-v ca s fimiarta i!"⁸⁷⁸.

706. (V. 706 b) *Întrebare* : *Iar cînd îl rog pe
St pînul însu i, cum trebuie s zic?*

⁸⁷⁸ Sfin ii pleca i dela noi sînt mai sus. Ei au trecut peste putin a ispitei. Sînt înt ri i definitiv în bine. i prin aceasta fiind definitiv i în mod des vîr it lîng Domnul i uni i cu El, putem s -i rug m pe ei în i i s ne ierte. Dar cu con tiin a c Domnul însu i ne iart prin ei. Celor ce sînt înc printre noi, le cerem numai s se roage pentru noi, ca s se bucure Domnul pentru smerenia noastr i pentru dragostea lor care înt re te comuniunea între noi. Dar ne putem ruga lor i ca s ne ierte de ceeace le-am gre it lor. Sfin ilor pleca i de la noi ne rug m îns pentru o iertare general .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: S zici: „Miluie te-m ,St pîne, pentru Sfin ii T i mucenici i pentru Sfin ii P rin i i-mi iart p catele pentru mijlocirile lor." C ci i Proorocul zicea: „Pentru Avraam, robul T u" (Dan. 3,35). Ba însu i Domnul a zis: „Voi ap ra cetatea aceasta pentru Mine i pentru David, robul Meu" (IV Împ. 19, 34; 20, 6)⁸⁷⁹

707. *Întrebare* : *De m aflu între oameni din lume i începe s se vorbeasc f r rost, s r mîn, sau s plec?*

R spuns: Dac nu e nevoie s r mîi, pleac .Dac e nevoie, mut - i mintea la rug ciune, neosîndindu-i pe aceia, ci recunoscîndu- i sl biciunea ta.

708. *Întrebare*: *Iar de sînt prieteni ai mei, porunce ti s mut convorbirea aceasta la o alta mai folositoare?*

R spuns: De tii c primesc cu pl cere cuvîntul lui Dumnezeu, vorbe te-le din „Vie ile P rin ilor" i îndreapt convorbirea spre mîntuirea sufletului.

⁸⁷⁹ Chiar cînd ne rug m lui Dumnezeu direct, se cuvine s pomenim i de rug ciunile sfin ilor pentru noi, deci s -i aducem i pe ei ca sus in tori ai no tri, pentru crearea unei atmosfere de iubire general , care place Domnului, ar tîndu-se c iubirea izvorîtoare din El e tr it în mod real de oameni. Domnul nu st izolat. i nici noi nu trebuie s ne izol m de ceilal i în rela ia noastr cu El. Aceasta e Biserica: comuniune permanent a noastr , care spore te pe m sura ce sporim fiecare ca persoan , care e în fond un focar de iubire. Aceasta o vrea Domnul: s -i adune pe to i în Sine prin iubirea tuturor între ei i între ei i El s -i predea odat cu sine prin aceea i iubire a Sa i a tuturor celor aduna i în El, pe to i Tat lui (Col. 1,20; Ef 1,22; I Cor. 15,28). De aceea i Sf. Ap. Pavel se roag pentru to i (Ef. 1,16). Oare a încetat el dup plecare la Domnul s se roage pentru noi ? Oare a încetat el s - i arate iubirea fa de noi prin rug ciunea pentru noi ?

709. *Întrebare* : *Oare e bine în vremea convorbirii s se cheme numele lui Dumnezeu?*

R spuns : Trebuie s se cheme numele lui Dumnezeu atît în vremea convorbirii, cît i înainte i dup ea, în tot timpul i în tot locul. C ci s-a scris: „Neîncetat v ruga i" (I Tes. 5, 17). A a se alung ispita.

710. *Întrebare* : *i cum se poate ruga cineva neîncetat ?*

R spuns : Cînd e cineva singur, trebuie s psalmodieze i cu gura⁸⁸⁰ i s se roage i în inim . Dar de e cineva în pia sau cu al ii, nu e nevoie s psalmodieze cu gura, ci numai cu cugetul. Dar trebuie s - ip zeasc ochii, cas nu hoin reasc is nucas în cursele vr jma ului.

711. *Întrebare* : *Cînd m rog sau psalmodiez i nu simt puterea celor spuse, pentru învîrto area inimii mele, cu ce m folosesc?*

⁸⁸⁰ Psalmodierea nu înseamn numaidecît cîntare. Dar orice rug ciune rostit cap t un ritm, o armonie interioar , care e ca un fel de cîntare. Numai rug ciunea gr bit nu are această ordine, ci e unit cu o dezordine. Aceasta ridic cuvintele rug ciunii peste în elesul lor m rginit, produce sentimentul c Dumnezeu e un mister care le une te pe toate într-o rînduial . Produce sim irea fericit a prezen ei i ajutorul Lui. Numai adunat în Dumnezeu crea iunea scap de dezordine.

⁸⁸¹ „Puterea" (μ) cuvintelor înseamn în grece te i în elesul lor. Chiar sensul cucere te, are în ele o putere. Cuvintele au putere asupra celui ce le roste te sau le aude, cînd acela e con tient de sensul lor, sau p trunde la el.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: Dac nu o sim i tu, o simt dracii i auzindu-te, tremur . Deci nu înceta s psalmodiezi i s te rogi. i, pe încetul, se va în muia prin Dumnezeu învîrto area.

712. *Întrebare :* Cînd sînt aproape de o biseric i se zice cîntarea întreit sfînt , iar eu ed cu p rin ii i cu mirenii, s o spun i eu, în vreme ce ed cu aceia , sau nu?

R spuns: De sînt p rin i, f i tu ceea ce fac ei. Iar de sînt mireni i tii c se smintesc, bine este s cru i con tiin a lor i s faci ceea ce fac i ei. Dar o po i spune aceea i ezînd împreun cu ei. i dac te împiedic ceva, î i ajunge s te gînde ti la ea. Iar de nu sînt mai mari ca tine, ridic -te i spune-o. i nu e r u s -i îndemni i pe ei s se ridice. Iar ei vor face cum voiesc.

713. *Întrebare :* De sînt singur i am ni te lucruri în mîini care m împiedic s m ridic, ce s fac?

R spuns: Dac nu po i, nu te nec ji de nu te ridici. C ci toate se fac cu judecat i cu dreapt socoteal .

714. *Întrebare :* Dac merg la niscai p rin i i ei st ruie s m re in , dar am o treab care m sile te, ce s fac ?

R spuns: De vor fi în stare s deosebeasc lucru- rile a a cum vrea Dumnezeu, spune-le cu smerenie: „Ierta i-m , dar am o treab care m sile te". if cum i-or spune, f r s te îngreunezi cu sufletul, crezînd c a a î i e spre folos. Iar de nu vor fi a a i trebuin a te sile te, taie discu ia i f -le metanie ca s pleci. Iar de vor

continua să stea în ruine, spune-le: „Ierta-mă, dar nu-mi este cu puțin să războiesc”.

715. *Întrebare* : De stau la masă cu vreunii din parohie și unul din ei binecuvîntează mîncarea, oare vrînd să începă să mînce trebuie să-l spun: „Binecuvîntează!” și să se teptă pînă binecuvîntează iarăși”? Sau să mă mulțumesc cu prima binecuvîntare? Căci se întîmplă că abia mintea la altceva și întîrzie să răspundă, iar eu mă necajesc din pricina aceasta. Sau este bine oare, că atunci cînd întind mîna la mîncare, să fac peste ea semnul crucii?

Răspuns: Odată ce a binecuvîntat, este prisos să o fac iarăși. Cît despre semnul crucii, nu este nevoie nici de acesta. Căci în binecuvîntare a fost și semnul crucii. Și de ce să dai celui ce a binecuvîntat sau altuia gîndul că nu crezi în binecuvîntarea lui și prin aceasta prilej de sminteală?

716. *Întrebare* : De-mi cer parohii la care merg să binecuvîntez mîncarea pusă înainte, să primesc, sau nu?

Răspuns: Nu te învoi, ci spune: „Nu sînt nici preot și n-am nici schima de monach, ci sînt mirean și popor. Și acest lucru este peste puterea mea. Ierta-mă pentru Domnul.”

717. *Întrebare* : Dacă toți cei de la masă sîntem mireni, ce să facem, odată ce nu avem pe cineva care să binecuvînteze?

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: Bine este ca i mirenii binecuvînteze pe Dumnezeu cînd se împ rt esc de mîncare⁸⁸². C ci mîncarea se sfin e te prin pomenirea lui Dumnezeu. Dar această binecuvîntare nu este ca binecuvîntarea clericilor. Ci ea este o doxologie i o pomenire a lui Dumnezeu. i tuturor li se cuvine s pomeneasc pe Dumnezeu i s -l pream reasc . Deci bine e sa fac i mirenii aceasta, cînd nu au pe unul care s poat binecuvînta.

718. *Întrebare* : *Dac se îndoiesc cine e cel dintîi care s binecuvînteze, fiecare l sînd altuia s fac aceasta, ce trebuie f cut?*

R spuns: Cel ce i-a pofitit pe ace tia la mas , trebuie s roage s binecuvînteze, pe cel ce voie te. Iar dac nu prime te nici unul, ca s nu se nasc disput , trebuie s se hot rasc el însu i s spun : „Pentru rug ciunile Sfin ilor P rin i, Domnul s fie cu noi. Amin”.

719. *Întrebare* : *A i spus c e bine ca i mirenii s pomeneasc pe Dumnezeu la mîncare, ca prin pomenirea Lui s se sfin easc mîncarea. Oare e bine s se spun stihul amintit mai înainte, pîn ce înc n-a fost pus pîinea pe mas ?*

R spuns : Se poate spune aceasta, Dar fiindc cineva spune în rug ciune: „Binecuvînteaz cele puse înainte !”, e bine i potrivit s se spun rug ciunea cînd pîinea e pus pe mas .

⁸⁸² La not în ed. Volos: Sau s spun „Tat l nostru” la amiezi, „Mînca-vor s racii”, seara, sau „Pentru rug ciunile sfin ilor P rin ilor no tri”.

720. *Întrebare* : *De-mi cer p rin ii s judec în niscai lucruri i nu m prea încred în mine, ce trebuie s fac? S resping, sau s primesc? i s spun ceea ce mi se pare potrivit, sau s întreb pe cei ce tiu mai bine i apoi s judec?*

R spuns : Pentru porunca P rin ilor prime te i spune celor ce se judec : „Eu am s judec potrivit cu ceea ce mi se pare drept." Iia seama s judeci drept i s nu- i apleci inima c tre vreunul nici din patim , nici din voin a de a- i pl cea, ci spune ceea ce i se pare ie drept. C ci Dumnezeu, care singur tie adev rul, î i judec inten ia. Iar de po i s i întrebi pe unul care tie mai bine ca tine, nu e r u s o faci.

721. *Întrebare* : *Dac lucrul cere jur mînt, s li- l cer, sau nu?*

R spuns : S nu sile ti niciodat pe cineva s jure. C ci Dumnezeu a oprit jur mîntul. Dar spune: „Lucrul cere jur mînt. De voi i deci sa jura i, aceasta atîrn de voi." Îns de i s-a poruncit de c tre o st pînire s judeci, e ti silit s ceri jur mînt. C ci trebuie s stabile ti mai întîi cu grij împrejur rile i apoi s hot r ti, ne inînd seama de nimic, altceva.

722. *Întrebare* : *De m aflu lîng un om mai b trîn, sau lîng o persoan mai mare, care cite te, i gre e te un accent sau un cuvînt, iar eu tiu cum e mai corect, s -i spun sau nu?*

R spuns : De ti i c ascult cu pl cere, spune- i. Iar de nu, nu- i zice nimic. Ia seama la tine s nu te la i furat

Sfin ii Varsanufie i Ioan

în cuget de slava de art . C ci î i e mai de folos s taci,
decît s -i spui cu slav de art .

723. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos a*
întrebat pe acela i B trîn: De-mi cere vreun monach s -lînso esc în vreun lucru care nu-mi pare sa fie dup voia
lui Dumnezeu, ce s fac?

R spuns : De nu este dup Dumnezeu, nu-lînso i,
ci ine-te la o parte de acel lucru, spunîndu-i adev rul:
„Dup cît îmi pare, nu mi se cere un lucru drept". Iar de
este dup Dumnezeu i nu-i aduce vreo v t mare su-
fletului, înso e te-l dup putere, c ci vei avea plat . Dar
de-i este spre v t mare, nu te b ga în acel lucru. C ci
nu-i cere Dumnezeu s faci ceea ce e v t m tor
sufletului t u.

724. *Întrebare* : *Cînd v dpe cineva înjurînd sau*
nedrept indpe un c lug r, m tulbur. Oare fac bine
sau nu?

R spuns : Nimic ce se face cu tulburare, nu e bun,
ci e din lucrarea diavolului, chiar de se motiveaz ca
drept. Deci de te tulburi, s nu spui nimic, c ci f cînd
aceasta îl tulburi i pe acela. C cir ul nu desfiin eaz r ul⁸⁸³. Iar de nu te tulburi, spune-i acealui cu blînde e:
„Nu te temi de p cat, înjurînd pe nedrept pe Ava (pe
c lug r)? Nu tii c schima (haina) ce o poart este a lui
Dumnezeu i c se mînie Dumnezeu?" i vorbind a a, te

883 Iritarea produs de o patim în suflet se întinde ca o flac r în
sufletul altuia. i r ul i binele au în ele o putere molipsitoare. Binele
are putere de a ne înt ri i face st pîni pe noi, r ul de a ne sl bi, de a
ne, dezorganiza. Nu trebuie s m las tulburat de r u, ca s nu-l
transmit altuia. Nu-l pot inea numai în mine.

vei afla vorbind după voia lui Dumnezeu. Și puternic este Dumnezeu că să-l îmblânzească pe acela precum voie te.

725. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela în B. trîn: Am cu cineva o judecată pentru un lucru. Ce poruncești să fac? Trebuie să-mi cer dreptatea deplină de la el, sau să nu caut această deplinătate, ci să mă izbăvesc cât mai repede?*

R. spus : Sile-te-te pe cât poți și te izbăvești cât mai repede. Căci este propriu bărbăților desvârșiți să nu se tulbure când vin ispitele. Iar cel slab amânând împotriva carea, vine după aceea la pierrea de rău. Și trebuind să se învinovățească pe sine, pornește mai degrabă spre hula lui Dumnezeu și-l pierde sufletul. Și se împlinește cu el cuvântul: „Ce va folosi omului, de va dobândi lumea toată, iar sufletul său și-l va pierde?” (Mt. 16,26).

726. *Întrebare* : *Cineva îmi este dator cu ceva și dacă nu are timp în nepăsare, nu ajungem la pace. Ce poruncești să fac?*

R. spus : Cel ce caut pacea, nu va fi lipsit de pacea de la Dumnezeu⁸⁸⁴. Pentru că „cel credincios întru Dumnezeu, este credincios și în mult” (Lc. 6, 10): și „mila biruie te judecăta” (Iac. 2, 13), Deci dacă nu disprețuiești te omul trebuie să dea din lume, nu ajunge la pacea lui Hristos⁸⁸⁵. Iar „Cel ce a început în voi lucrul cel bun, El

⁸⁸⁴ De te silești să nu te lași tulburat în relațiile cu oamenii, vei avea și de la Dumnezeu o putere pentru a te menține în pace. De aceea în silința de a rămi nea tulburat, te întorește gândul la Dumnezeu.

⁸⁸⁵ Cine dă prea mare preț lucrurilor lumii, cine socotește nevoia de el preaapăsătoare, setulburat și orândit pierdă ceea ce are, și nu-l iadaug încălcească. Deci n-are pacea pe care o dă Hristos, care nu a căutat cele trecătoare ale lumii. Mila de oameni pe

Îl va i des vîr i, pîn în ziua Domnului nostru Iisus Hristos" (Fil. 1,6)⁸⁸⁶. i rug ciunea noastr aceasta este:
S ne dea Dumnezeu pacea, ca s des vîr im lucrul lui
Dumnezeu⁸⁸⁷ E ceea ce a m rturisit i osp tarul prea
sfînt al întregii Biserici⁸⁸⁸.

727. *Întrebare* : Oare trebuie s primesc pe orice
c lug r str in care vine la mine, necercetînd cele cu
privire la el? Iar dac -l primesc, cum trebuie s -l
slobozesc? i trebuie s -i dau ceva cînd pleac ? C ci
sînt unii care o cer i aceasta.

R spuns : S-a scris în Proverbe: „Nu b gape orice
om în casa ta" (Sir. 11, 13). Cînd vine deci la tine un
str în, roag -te mai întîi lui Dumnezeu i apoi cerceteaz
cele cu privire la el; i de unde este i unde merge. i de-

care a avut-o Hristos i pe care o putem avea de la El i noi, ne face
s dispre uim judec ile cu ei pentru lucrurile lumii, c ci ne
descoper relativizarea lor în compara ie cu valoarea absolut a
sufletului.

⁸⁸⁶ Hristos care ne-a ajutat, s nu d m prea mare însemn tate
lucrurilor lumii, din mil pentru oameni, pentru a-i face buni prin
bun tatea noastr , ne va aduce la des vîr ire pe linia aceasta. Facem
binele atra i de perspectiva des vîr irii noastre eshatologice.
Perspectiva eshatologic între ine în noi dinamismul binelui i-l face
s sporeasc .

⁸⁸⁷ În grece te cuvîntul are atît în elesul de „rug ciune" cît i de,
„dorin ". Rug ciunea e i dorin . Ca atare e îndreptat spre viitor i
în ultima analiz spre viitorul eshatologic, spre împlinirea des vîr it
a omului. În esen cerem dela Dumnezeu mîntuire, iar mîntuirea e
fericirea ve nic dup sfîr itul timpului.

⁸⁸⁸ Ed. Volos la not : „Poate prin osp tarul întregii Biserici,
P rintele în elege fericitul Pavel. C ci el a spus: „Însu i Domnul
p cii s v dea vou pace totdeauna" (II Tes. 3, 16). Pavel e un mare
osp tar, pentru c Hristos i-a încredin at, grija de sufletele noastre,
pe care o împline te prin Epistolele sale pîn la sfîr itul lumii, cînd
Domnul va veni a doua oar ."

i pare c trebuie s -l prime ti, prime te-l i sloboze te-l dup ce l-ai hr nit, nedîndu-i nimic. C ci de vrei s faci peste puterile tale, nu vei putea mult timp.

728. *Întrebare* : *Ce m sf tui i? Avînd încredere într-unul, l-am inut pentru cîteva zile. Dar voiesc s m duc undeva i m ru inez s -i spun s plece, ca s nu se sminteasc . Sau voiesc s -l slobozesc f r nici o pricin . Ce s fac ?*

R spuns : Spune-i cu senin tate: „Ava, te-ai hot rît acum s pleci undeva?" i de va zice: „Da ! ", spune-i: „ i eu am o treab i vreau s plec pentru ea". Iar de va spune: „Nu!", spune-i: „ i ce m sf tuie ti? Ca trebuie s plec undeva. i nu e aci cineva care s te poat sluji." i a a va pleca cu pace.

729. *Întrebare* : *Oare e bine s pui la locul lor lucrurile din chilie, ca s nu se piard vreunul, sau s las totul în grija lui Dumnezeu?*

R spuns : E bine s le pui la locul lor i nu numai pe cele trebuitoare oaspe ilor, ci i pe cele de care te sluje ti, dup ce te-ai folosit de ele. C ci nu trebuie dat prilej de ispit diavolului. Dar dac s-ar întîmpla ca din uitare sau din negrij s se piard vreunul, nu te nec ji, ci învinov e te-te pe tine pentru negrij i cere lui Dumnezeu iertare. i nu nesocoti lucrul cel bun al primirii de oaspe i, ci st ruie pe cît po i, dar nu peste putere, f cînd aceasta cu dreapta socoteal . i îngrije te-te de aci înainte s nu dai loc ispitei.

730. *Întrebare* : *Domnul a spus : „Ferici i cei ce plîng" (Mt. 5, 5). Iar Apostolul ne cere s fim bucuro i i*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

*apropia i unii de al ii (Rom. 12, 8). Ce fapte s vîr ind
cineva, trebuie s plîng ; i ce fapte trebuie s le fac cu
bucurie ? i cum e cu puțin s le aib cineva pe
amîndou deodat : plînsul i bucuria?*

*R spuns : Plînsul este întristarea cea dup Dumne-
zeu, pe care o na te poc în a. Iar semnele poc în ei sînt:
postul, psalmodierea, rug ciunea, gîndirea la cuvintele lui
Dumnezeu. Iar bucuria este: veselia cea dup Dumnezeu,
care se arat cu cuviin în cuvînt i fapta celor cu care ne
întîlnim. S aib deci inima plînsul, iar fa a i cuvîntul
veseliei cuviincioas . i a a se pot avea amîndou
deodat ⁸⁸⁹*

731. *Întrebare : Dac un prieten îmi cere, s m
pun cheza pentru el, s ofac, sau nu?*

*R spuns : Chez ia aduce ispit . De voie ti deci s
scapi de ispit , nu te pune cheza , ci spune-i cu
îndr zneal , zicînd: „Tu cuno ti iubirea ce o am pentru
tine, dar am porunc de la p rin i s nu m pun chez ie
pentru cineva, cunoscînd ei sl biciunea mea i tiind de
mai înainte mai bine ca mine cele ce se vor întîmpla.
Deci m tem s calc porunca i s p c tuiesc împotriva
lui Dumnezeu". Spune-i-le acestea i de se va întrista, nu
te îngriji. Iar de po i s scapi prin vreun motiv oarecare,
bine este. C ci se poate întîmpla ca acela s nu mai
primeasc a te lua ca cheza , fie din cinstire pentru tine,
fie pentru alt motiv. i în acest caz nu e ti tu pricina i nu
va avea motiv sa se întristeze. Dar dac te pomene ti f r*

⁸⁸⁹ Ioan Sc rarul a vorbit de „plînsul de bucurie f c tor" (Scara, cap.
VII). De fapt poc în a adev rat e unit cu bucuria deslipirii de
p cat. Dar aceast dezlipire este iubire de oameni. i ea trebuie s se
arate în bucuria de altul.

s - i dai seama c te-ai pus cheza , nu te l sa într-o i mai mare nep sare, ci spune gândului: „Ceea ce s-a f cut, s-a f cut, dar Domnul m va izb vi i m va acoperi de cele ce vor urma". i s nu încetezi s te rogi lui Dumnezeu pentru aceasta i puternic este El s lucreze dup mare mila Lui.

732. *Întrebare* : *Am un prieten care e în primejdie s - i piard mîntuirea sufletului, sau lucrurile. Porunce ti s -l ajut ?*

R spuns: De e prietenul t u dup Dumnezeu i e în primejdie s - i piard mîntuirea sufletului, sau lucrurile lui, sile te-te s -l aju i dup puterea ta, întrucît nu-i pricinui e ti v t marea sufletului. Dar dac - i vine din aceasta vreo v t mare a sufletului, nu te b ga, ci las lucrul în grija lui Dumnezeu i roag -te Lui s -l ajute pe aproapele. i puternic este El ca s fac cu acela ceea ce-i este de folos, cum ar trebui s facem i noi ⁸⁹⁰.

733. *Întrebare* : *Am un prieten de care s-a aflat c este eretic, S -l îndemn s vin la dreapta credin a, sau nu?*

R spuns: Înva -l s cunoasc dreapta credin . Dar s nu i te împotrivi ti, nici nu voi s afli ce gînde te, ca s nu intre în tine otrava lui. Iar de va voi peste tot s

⁸⁹⁰ A te a angaja pentru aproapele cu primejduirea vie ii tale, va avea ca efect nu numai pierderea lui, ci i a ta. Iubirea ta nu-i va fi în acest caz spre folos nici lui i te va pierde i pe tine în a a m sur c va sl bi i iubirea ta. E drept c Sfîntul Pavel a spus c e în stare s se fac el însu i anatema pentru cei din neamul s u (Rom. 9,3). Dar el n-ar fi ajuns la anatema, pentru c nu se primejduia s - i sl beasc dragostea de Hristos, fiind înt rit tocmai prin aceasta în ea în mod des vîr it.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

se foloseasc i s asculte adev rul credin ei lui Dumnezeu, du-l la Sfin ii P rin i care pot s -l foloseasc i a a te vei afla ajutându-l dup Dumnezeu, r mînd nev t mat. Dar dac a doua i a treia sf tuire nu prime te îndreptarea, ocole te-l, dup cuvîntul Apostolului (Tit. 3, 10). C ci nu voe te Dumnezeu s fac cineva ceea ce-i peste puterea lui, cum zic P rin ii: „De vezi pe careva înecîndu-se în rîu, s nu-i dai mîna, ca s nu te trag i pe tine i s mori împreun cu el. Ci d -i toiagul t u i de po i s -l tragi, e bine, iar de nu po i, las -i toiagul i mîntuie te-te pe tine" (Les Sentences des Peres du desert. Nouvel recueil, Solesnes, 1976, nr. 472).

734. *Întrebare* : *Un oarecare dintre P rin i, care avea ni te prieteni în Domnul i era socotit ca drept credincios, s-a aflat ca fiind eretic în cugetare. Atunci prietenii s-au desp r it de el. Dup aceea, aflînd ei c acela voie te s se despart de Biseric , s-au gîndit s mearg la el i s -i pun metanie, ca nu cumva s ofac aceasta din întristare i s li se socoteasc lor aceast gre eal a lui. i venind l-au întrebat pe B trîn despre aceasta.*

R spuns: Patima e patima. Nu va ar ta ic o încuviin a i. Deci nu-i pune i metanie, ca unii ce a i fi gre it fa de el, ci ca s nu se despart de Biseric .

735. *Întrebare* : *Aceia i l-au întrebat iar i pe B trîn : De se, va desp r i de Biseric i ne vom întîlni apoi cu el, îl vom saluta, sau nu?*

R spuns: Purta i-v cu el cum v purta i cu to ide acela i fel, punîndu-l în rînd cu ei.

736. *Întrebare* : *De într cineva în biseric în timpul liturghiei i iese înainte de apolis, oare e p cat ?*

R spuns : Lucrul des vîr it i pl cut lui Dumnezeu este ca cel ce într în biseric , s asculte Scripturile i s r mîn la Liturghie pîn la apolisul de la sfîr it. Nu trebuie s plece, f r un motiv binecuvîntat, înainte de apolis. C ci aceasta înseamn dispre uirea Liturghiei. Dar cînd cineva e silit de o trebuin , are iertare. Dar nici atunci nu trebuie s se îndrept easc singur pe sine. Ci s cear iertare de la Dumnezeu, zicînd : „St pîne, iart -m c n-am putut p zi porunca".

737. *Întrebare* : *Trebuie s vorbeasc cineva în biseric ?*

R spuns : Nu e numaidecît trebuin s vorbeasc cineva în casa lui Dumnezeu în timpul Sfintei Liturghii. Ci s se predea rug ciunii i s asculte cu sîrguin dumnezeie tile Scripturi. C ci ele vorbesc despre mîntuirea sufletelor noastre. Iar dac e nevoie s se vorbeasc , trebuie s se vorbeasc scurt pentru cinstirea i frica ce o cere timpul acesta. C ci altfel se va socoti vorbirea ca o fapt de osîndit⁸⁹¹.

738. *Întrebare* : *Dac eu nu vreau s vorbesc, dar unii din p rin i încep o convorbire cu mine, ce s fac ca s nu se sminteasc de t cerea mea, socotind c dispre uiesc acest lucru ?*

⁸⁹¹ A vorbi în timpul Liturghiei înseamn a te împr tia în rug ciuni. Iar prin rug ciune participan ii la Liturghie trebuie s fie scufunda i ca o comunitate de persoane neconfundate, în Domnul cel în Treime.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns : De încep ace tia, r spunde scurt, ar tînd
i prin aceasta lucrul ca vrednic de dispre .

739. *Întrebare* : Gîndul îmi spune s nu ies des din
cas . Dar uneori sînt multe Liturghii peste s pt mîn .
Oare trebuie s merg la ele, sau e mai bine s m ocup
în cas ?

R spuns : Dac tii c ie irile te vat m prin
întîlniri, e de folos s nu ie i des din cas nici pe motiv
de a merge la Liturghie, ci numai din timp în timp. C ci
lini tea (retragerea) izb ve te de multe rele.

740. *Întrebare* : Dar dac sînt silit s ies pentru
vre-o trebuin a mea sau a P rin ilor, nu p c tuesc
greu dac nu merg la Liturghie?

R spuns : De te sile te o trebuin sau o porunc a
P rin ilor, sile te-te s faci lucrul acesta cu frica lui
Dumnezeu i nu te n c ji dac lipse ti dela Liturghie. Ci
du-te în cas i adu-i aminte de p catele tale. Dar de
lipse ti din trînd vie sau nep sare, î i e mai de folos s
mergi la Liturghie i s nu te împr tii i s fii cu luare
aminte.

741. *Întrebare* : Cum e mai bine: s cobor
noaptea la biseric , sau s -mi fac privegherea în casa
mea?

R spuns : Bine este s priveghezi în casa ta. C ci în
biseric se nasc de multe ori convorbiri.

742. *Întrebare* : Dac vreau s intru într-un mar-
tiriu sau într-o biseric , ca s m închin la altar, sau

sfintelor moa te, sau ca s m i împ rt esc, nu fac o gre eal ⁸⁹²?

R spuns : A intra i a te închina nu e o gre eal . Dar trebuie s te împ rt e ti cu tot poporul ^{892 b} . Îns p ze te-te s nu intri f r grije ca s te împ rt e ti în altar. Dar dac e ti chemat de preot, las -te chemat odat i de dou ori i dac st ruie, f ascultare. C ci tie el ce face i dac ar fi o gre eal , lui i s-ar socoti. Dar ia seama la tine, ca nu cumva s -i r sar de aci slava de art . Deci într , socotindu-te nevrednic. C ci a a e de fapt.

743. *Întrebare* : Cineva voind s se înso easc cu un altul pentru un lucru oarecare, a întrebat pe B trîn de e bine.

R spuns : Acest lucru nu e de folos nici sufletului, nici trupului, ci va aduce mai de grab necazuri i greut i. i fiindc sînt f r de minte i nu tiu Scriptura, spun un proverb de-al lumii: „Ai un so , cînd îl ai pe Domnul". Deci f cum voe ti. C ci nu d m o porunc ca s nu nec jîm pe cineva. Probeaz -te pe tine de rabzi cu pl cere necazul sau nu. Domnul cu voi. Amin.

⁸⁹² Nota ed. Volos: Canonul 69 al Sinodului VI ecumenic opre te pe mirean s între în sf. altar. Se pare c sfîntul admite aci mireanului s între în altar ca s se închine moa telor. Dar mai apoi p r i din moa te au fost a ezate în naos. Dar preotul care împ rt e te pe mirean în altar p c tue te. Numai episcopul i preotul care reprezint pe Arhiereul Hristos, care s vîr e te jertfa în altar, se pot împ rt i în altar.

^{892 b} Se afirm trebuin a comuniunii în Hristos cu to i credincio ii, Acesta e scopul jertfei lui Hristos: scoaterea noastr din egoism i realizarea comuniunii cît mai largi. Aceasta înl tur dezordinea din crea iune.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

744. *Întrebare* : *Gîndul îmi pune în fa pu in - tatea celor de trebuin i c nu m pot hr ni eu i casnicii mei cu ele. Iar de aci mi se na te o întristare. Ce înseamn aceasta ?*

R spuns : Întristarea aceasta este omeneasc . Dar dac am avea n dejde în Dumnezeu, s-ar îngriji El de noi, precum voe te. „Arunc asupra Domnului grija ta" (Ps. 54, 23) i puternic este El s îngrijeasc de tine i de t i, sc pîndu-te de întristare i de necaz. i spune-I: „Fac -se voia Ta" (Mt. 6, 10) i nu te va l sa s te întristezi sau s te nec je ti. Domnul s te miluiasc i s te, acopere dreapta Lui. Amin.

745. *Întrebare* : *Unui avocat iubitor de Hristos i prieten al mîn stirii P rin ilor i-a cerut Ava s se ocupe de un lucru însemnat i grabnic trebuitor. C ci avea obiceiul s împlineasc cererile lor cu toat rîvna, pentru Dumnezeu. Dar din lucrarea diavolului s-a întîmplat s nu se îngrijeasc de acest lucru. i nec jindu-se Ava a întrebat pe acela B trîn ce trebuie s -i scrie?*

R spuns : Scrie-i acestea: tim c - i pricinuim necaz i te stingherim cu acest lucru. Dar tu nu te-ai îngrijit de el i ne-ai nec jit, nef cînd nimic. Spune-ne deci cu toat libertatea dac te îngreun m i nu te vom mai îngreuna. Oare f r tine nu poate îndeplini Dumnezeu prin altul aceast trebuin a noastr ? Gr be te-te i ne spune i Dumnezeu se va îngriji de noi. i roag -te pentru noi.

Acela auzindu-le acestea, sim i în inima lui ca un foc. i puse toat rîvna sa pentru acel lucru pentru rug ciunile lor. i îndat purcese la treab . i se împlini

trebuin a lor. i venind, puse metanie i ceru iertare. Aceasta e t ria cuvîntului care porne te din puterea Sf. Duh. El le împline te toate în scurt timp. C ci iat c lucrul s-a f cut i sufletul lui s-a trezit din trînd vie, maica, relelor.

746. *Întrebare : Un frate a întrebat pe acela B trîn: C rei pedepse e supus cel ce dispre uind un lucru, îl stric sau îl pierde?*

R spuns : Unul ca acesta e asemenea celui ce a furat sau s-a folosit r u de un lucru împotriva voii lui Dumnezeu; i e supus aceleia i osînde.

747. *Întrebare : Dar cel ce din grab , nu din dispre pierde un lucruf r s vrea, e osîndit i el?*

R spuns: Trebue s se oc rasc pesine i s cear iertare dela Dumnezeu, ca unul care a fost f r de grije ⁸⁹³.

748. *Întrebare : Cînd cineva e în disput cu altul despre un lucru al lui Dumnezeu i nu afl dezlegare, pîn cînd trebue s st rue?*

R spuns: Dac sfada aduce v t mare sufletului, nu trebue s st rue în ea. Dar de nu aduce v t mare, nu trebuie s se descurajeze, nici s se îngrijoreze. C ci în

⁸⁹³ În aceasta se arat c lucrurile nu sînt dela noi, ci daruri ale lui Dumnezeu i dispre uindu-le pe ele, dispre uim pe d ruitor. Dar multe din ele poart întip rite în ele i munca semenilor no tri. Deci îi dispre uim i pe ei i munca lor cînd ne purt m f r grije de ele. Ava Dorotei, ucenicul lui Varsanufie i Ioan, a vorbit i el de grija ce trebuie s-o avem fa de lucruri (Cuv. II Despre con tiin ; Filoc. Rom. IX, p. 511).

Sfin ii Varsanufie i Ioan

acest caz e osîndit pentru nep sare. Pentru c s-a zis:
„Blestemat este cel ce face lucrurile Domnului f r grije”
(Ier. 31, 10). Dar trebuie s roage pe Dumnezeu s -l ajute
s se izb veasc de aceast sfad dup cum îi este de
folos.

749. *Întrebare* : *Cînd fac socoteala cu cineva, îmi
opte te gîndul s trag un mic prisos spre mine i s -l
ciupesc pe acela. Ce s fac ?*

R spuns : Sile te-te, dimpotriv , s -i dai aceluia un
mic prisos care nu te îngreuneaz : de pild un obol, ca s
scapi de urîta l comie. C ci cel ce se sile te s dea
celuilalt un mic prisos, se dep rteaz de voina de a lua
cu viclenie, mai mult. i dela cele foarte mici omul înain-
teaz la cele mai mari, precum i din patimile mici se
nasc patimile mari. Domnul s te în elep easc întru frica
Lui.

750. *Întrebare* : *Dac dup ce am f cut socoteala,
aflu c f r voie l-am ciupit pu in pe cel lalt, ce s fac ?*

R spuns : Dac i-ai luat mult, d -i înapoi, dac ,
dimpotriv , pu in, cerceteaz -i gîndul ca s vezi de ai
voit s iei dela el. i dac afli c -i a a, d -i lui i aceasta.
Iar dac n-ai voit s -i iei, nu-i da⁸⁹⁴ Nu-i da, decît dac
e foarte s rac. C ci acest pu in îl face sim itor. i în acest
caz îi înapoiezi dup dreptate.

751. *Întrebare* : *Oare e p cat a lucra Duminica ?*

⁸⁹⁴ Dac i-ai ciupit acel pu in cu sila, d -l înapoi, ca s te vindeci de
remu carea con tiin ei. Dac ai f cut-o f r voie, po i s nu i-l
înapoiezi, ca s nu treze ti în el b nuiala ca l-ai în elat cu voia i s -i
sl beasc încrederea în tine.

R spuns : Pentru cei ce lucrează după Dumnezeu, nu e pe cat. Căci Apostolul a zis: „Lucrând zi și noapte, ca să nu împovărați pe cineva” (I Tes. 2, 9). Dar pentru cei ce o fac din dispreț și lăcomie și în dorința de câștig urât, e pe cat. Totuși bine este că în ziua învierii, în sărbătorile domnului (împărătești), și în cele de pomenire ale Apostolilor, să ne oprim de la lucru și să mergem la biserică. Căci aceasta e o tradiție de la Sfinții Apostoli.

752. *Întrebare* : Oare e bine să se dea un dar binecuvântat (evloghia) al Părinților vreunui om de altă credință, sau vreunui sărac? ⁸⁹⁵

R spuns : Nu oviți a da un dar binecuvântat săracului. Căci e o faptă de milostenie. Nici celui de altă credință. Căci darul binecuvântat nu se vatămă de către cel de altă credință. Ci mai degrabă îl binecuvântează pe acela. Și se poate întâmpla că prin binecuvântarea ce are în sine puterea lui Dumnezeu să vină și acela la cunoștința adevărului. Căci un oarecare Filimon, cântăre din flaut, voind să jertfească în locul Sfântului mucenic Apoloniu și vrând să nu fie cunoscut de privitori, s-a îmbrăcat în haina lui și prin puterea celui a sa convertit și a devenit mucenic. (Historia monachorum XIX: Festugiens, Les Moines d'Orient IV/I, pg. 106 - 108) ^{895b}

⁸⁹⁵ În ed. Volos la notă : Ευλογία Πάτερων se numea ceva primit de la vre-un Părinte spre binecuvântare și sfințire de pildă : ceva de mâncare, sau de băut, sau vreo haină .

^{895b} Acest Filimon a voit să-l scape pe Apoloniu, dându-se drept Apoloniu și jertfind idolilor în locul lui. Dar dragostea lui pentru Apoloniu și puterea hainei lui pe care a îmbrăcat-o, l-a convertit la credința creștină .

Sfin ii Varsanufie i Ioan

753. *Întrebare* : *Vita mea este bolnav . E oprit oare a rosti ni te descîntece asupra ei ?*

R spuns : Descîntecule oprit de Dumnezeu i nu trebuie folosit cu nici-un pre . C ci c lcareea poruncii lui Dumnezeu e spre pieirea sufletului. Folose te pentru vit mai de grab celelalte mijloace de vindecare ale doctorilor. C ci aceasta nu e p cat. Dar toarn peste ea i aghiasm ^{895c}.

754. *Întrebare* : *De merge sluga mea bolnav , f r voia mea, la un descînt tor, oare mi se socote te ca p cat ?*

R spuns : Nu i se socote te ie, ci lui. Dar de afli, ceart -l, îndemnîdu-l s nu mai fac iar i acest lucru.

755. *Întrebare* : *Dac mersul la un vr jitor e oprit de Dumnezeu, de v d pe cineva mergînd la el, sînt oare dator s -i spun s nu mearg ?*

R spuns : De este un prieten alt u în Hristos e ti dator s -i spui: „Frate, î i vat mi sufletul i mîinii pe Dumnezeu care opre te lucrul acesta”. i de nu va primi sfatul t u, el va vedea. Dar dac e altcineva, nu te prive te, afar de cazul c te întreab el despre aceasta. Atunci e ti dator s -i spui adev rul. C ci de nu i-l spui, te

^{895c} Descîntecul, vraja, fermec toria const în a vedea în puterile naturii sau ale omului puteri dumnezeie ti, sau mai degrab diavole ti. C ci invocarea lor e mai degrab porunc i sugestie decît rug ciune. Ele sînt o idolatrie practic . Ca atare sînt contrare credin ei în Dumnezeu, cel mai presus de natur . Dar a ne folosi de puterile naturii, ca puteri ale naturii, puse de Dumnezeu în ea, pe baza cunoa terii lor, cum fac medicii, nu e p cat. Dar e bine de chemat i ajutorul lui Dumnezeu, care se adaug la puterile naturii.

osînde ti. C ci Saul vrînd s mearg la un vorbitor din pîntece (ventriloc), l-a întrebat pe Ionatan, fiul s u, i aresta nu i-a îng duit s mearg i a fost osîndit de el (I Imp. 28). Dac deci cineva e sub st pînirea ta, e ti dator s -l sf tue ti i s -l cer i cînd calc sfatul.

756. *Întrebare* : *De cump r sau vinde cineva vre-un lucru, nu e p cat s se învoiasc cu un pre prea mare sau prea mic ?*

R spuns : Cînd nu se întîmpl f r voie, ci cu voia, nu e p cat s se dea i s se ia un pre potrivit învoelii. Dar cînd cineva tie ca a luat mai mult, e dator s înapoeze dela sine. Prin aceasta face un lucru bun i o face spre mul umirea celuiilalt. Dar cînd cineva se învoe te cu unu care e sub st pînirea lui, trebuie s se gîndeasc dac nu cumva acela se învoe te cu el pentru c se afl sub puterea lui. C ci altfel s vîr e te un p cat. El trebuie s -l asigure pe acela: „Frate, nu m sup r dac nu faci a a cum zic eu, dar nici nu- i dau mai mult. Deci f cum î i place i cum voe ti”.

757. *Întrebare* : *E bine cum înv a i, ca omul s se învinov easc în toate pe sine. Dar dac sînt învinov it de cineva ca unul ce a fî gre it împotriva lui, iar eu nu m tiu s fî gre it ce s fac ? C ci dac voesc s m osîndesc pe mine însumi m aflu înt rindu-l în sup rarea lui împotriva mea, ca i cînd arfî adev rat gre ala mea împotriva lui. Iar dac , dimpotriv , voesc s m ap r, spunîndu-i c lucrul nust a a, m aflu îndrept indu-m pe mine. i atunci cum mai iau asupra mea def imarea ? Lumineaz -m ,P rinte sfînte, ce trebuie s fac ?*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns : Întîi oc ra te-te pe tine în inima ta i pune-i metanie aceluia, zicînd: „Iart -m pentru Domnul !” Apoi cu smerenie, nu ca i cînd ai voi s te îndrept e ti, ci ca s -l t m duie ti pe acela i ca s dep rtezi dela el b nuiala asupra ta, spune-i: „P rinte, nu m tiu pe mine s fi voit s te sup r în ceva, sau s fi gre it împotriva ta. Deci nu mai fi sup rat pe mine”. Iar dac nu se încredin eaz nici a a spune-i: „Am gre it, iart -m !” ⁸⁹⁶

758. *Întrebare* : *Dar de gre esc împotriva lui i el, auzînd, se sup r , oare e bine s ascund adev rul, ca s vindec sup rarea lui ? Sau s -i m rturisesc, gre ala i s i cer iertare ?*

R spuns : De afli în mod sigur i tii c lucrul va veni la cercetare i se va da pe fa , spune-i adev rul i cere-i iertare. C ci de min i mai departe, îl înfurii i mai tare. Dar de n-a aflat i nici nu se va cerceta acest lucru, nu e r u s taci i s nu dai loc sup r rii. C ci Samuil proorocul cînd a fost trimis s ung pe David ca rege, s-a preg tit prin jertf adus lui Dumnezeu, temîndu-se s nu afle Saul aceasta. i i-a spus Dumnezeu: „Ia cu tine o junînc i de te va întreba Saul: ce-ai venit s faci?, spune-i: „Am venit s jertfesc Domnului” (I Imp. 16, 2-3).

i a a ascunzînd regelui un lucru care l-ar fi dus la mînie, i l-a spus numai pe cel lalt. Deci ascunde i tu lucrul care sup r . i cu vremea va trece.

⁸⁹⁶ Mai u or înmoi inima cuiva fa de tine, recunoscîndu-te vinovat, chiar dac nu e ti. Iar tu vei spori f cînd aceasta f r s te tii vinovat. Apoi vei ad uga la aceasta bun con tiîn i mul umirea de a-l vedea pe acela cu inima înmuiat . Bun tatea biruie te pîn la urm r utatea, sau comuniunea, r ceala singur t ii egoiste.

759. *Întrebare* : *Dac e v dit c n-am gre it eu cuiva, dar mi s-a gre it de c tre el, cum pot s m învinov esc pe mine însumi ? De pild , c l torind undeva, m întâmpin cineva pe care nu l-am cunoscut niciodat , i f r s spun nimic, m p le te f r motiv. Cum pot s m învinov esc pe mine însumi de aceasta ?*

R spuns : Po i s - i spui: „Am gre it pornind pe acest drum. C ci de n-a fi pornit pe el nu m-a fi întâlnit cu acest om i nu m-ar fi p lit". Vezi c po i s iei i în acest caz vina asupra ta?

760. *Întrebare* : *Dac nu-mi v d limpede p catul i nu mi se pare drept s m învinov esc pe mine însumi, ce s fac ?*

R spuns : Spune: „C amp c tuite neîndoielnic. Dar p catul meu s-a ascuns acum dela mine"⁸⁹⁷. Aceasta e înc o învinov ire de sine.

Întrebare : *Un alt mirean iubitor de Hristos venea regulat în mîn stirea P rin ilor. Dar odat a întârziat s vin . i Ava întrebîndu-l în glum : „Ai mai cunoscut drumul ?", el a r spuns: „Avo, dac v-a i fi rugat pentru mine, n-a fi întârziat. Dar v rog spune i aceasta B trînului". i auzînd B trînul, îi r spunse:*

R spuns : Ne-ai v dit pe noi dormind i neputînd face nimic. Dar nici tu nu te-ai ar tat mai sîrguitor, ca s

⁸⁹⁷ Memoria nu re ine toate faptele i gîndurile mele. Dar ele se întip resc în felul meu de a fi i de a m purta. i cîteodată revin în amintire dintr-un incon tient" pe care-l port cu mine.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

vii i s ne treze ti din somn ^{897b}, m car c o puteai ti aceasta dela ucenicii Domnului. C ci cînd erau înv lui i de furtun , au venit la El i L-au trezit, zicînd: „Înv torule, mîntue te-ne c pierim (Lc. 8, 24; Mt. 8, 25). i trezit fiind, i-a mîntuit pe ei.

762. *Întrebare* : *Citindu-le acela acestea, i-a scris iar i acelea i. i B trînul i-a r spus:*

R spus: Iart -m ,c ci în disput nue smerenie ⁸⁹⁸. *i auzînd acela, a fost str puns de cuvînt i aplecat folosit.*

763. *Întrebare* : *Un iubitor de Hristos a întrebat pe acela B trîn: Dumnezeu af cut pe om liber. Dar alt dat zice: „F r de Mine nu pute i face nimic" (Io. 14, 6). Cum se împac libertatea cu neputin a de aface ceva f r Dumnezeu?*

R spus: Dumnezeu af cut pe om liber, ca s poat înclina spre bine. Dar înclinînd spre bine prin voie liber , nu e în stare s -l împlineasc f r ajutorul lui Dumnezeu. C ci s-a scris: „Nu e dela cel ce voe te, nici dela cel ce alearg , ci dela Dumnezeu care milue te" (Rom. 9, 16). Dac deci î i apleac omul inima spre bine i cheam pe Dumnezeu în ajutor, Dumnezeu, luînd aminte la dorin a lui cea bun , d rue te putere lucr rii lui. i a a se întîlnesc amîndou ; libertatea omului i puterea lui Dumnezeu. C ci binele vine de la Dumnezeu, dar se

^{897b} N-ai venit s ne treze ti prin rug ciunile tale din vremea cînd erai pe drum.

⁸⁹⁸ Cel ce r spunde la înv tura primit , dovede te c se ine mai de tept. Deci nu are, smerenie. Dar i cel ce- i repet înv tura, dovede te c vrea s impun celuilalt sfatul cu sila.

împline te de c tre sfin ii Lui. i a a se sl ve te Dumnezeu în to i i El îi sl ve te pe ei ⁸⁹⁹.

764. *Întrebare* : *Am rudenii în planul lumii* ⁹⁰⁰: *unele de rang înalt i sînt aci; altele, de stare modest i locuesc departe. i se întîmpl c cele din urm vin la noi. De m întreab deci cineva: cine sînt, s le spun adev rul sau s tac ? Fiîndc dac spun adev rul aceasta sup r rudeniile de aci i le face s se înro easc de ru ine.*

R spuns: Nu trebuie s faci public lucrul acesta, dac nu e nevoie. Mai ales dac aceasta stîrne te sup rarea celor de aci. Chiar dac e ti deci întrebat, trebuie s r spunzi cu în elepciune, ca s nu dai lucrul pe fa . Dar dac din aceasta nu se sup r i nu se nec je te nimenea i e ti întrebat, nu trebuie s ascunzi adev rul. C ci altfel te ar i st pînit de slava de art . Doar to i sîntem f pturile lui Dumnezeu i nimeni nu e de neam mai str lucit ca altul, decît cel ce face voia lui

⁸⁹⁹ Este cu neputin a se separa practic între contribu ia omului i a lui Dumnezeu în binele ce se s vîr e te. Sinergia se arat ca un tot divino-uman. Nu se poate spune care începe mai întîi i care, d mai mult. Întreaga fapt bun e i a omului, i a lui Dumnezeu. Se spune aci c omul d înclinarea spre bine, iar Dumnezeu d puterea împlinirii lui. Dar i înclinarea de fapt a omului e produs de Dumnezeu. Îns nu f r contribu ia omului. C ci libertatea omului ar putea înclina i spre r u, cu tot ajutorul lui Dumnezeu. Iar puterea cu care se face binele nu e numai a lui Dumnezeu, ci i a omului. Chiar în puterea omului e i puterea lui Dumnezeu i în folosirea puterii lui Dumnezeu e i efortul omului. Binele f cut prin om e produsul omului întip rit de Dumnezeu, sau al omului îndumnezeit i al lui Dumnezeu coborît la nivelul omului, umanizat, tr ind efortul omului. Puterea lui Dumnezeu se sl ve te de efortul omului, puterea omului se sl ve te prin înt rirea ei prin puterea lui Dumnezeu.

⁹⁰⁰ Rudenii de sînge, nu spirituale.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dumnezeu. Numai slava de art aduce deosebire între oameni. Dar trebuie ferit conştiinţa celorlalţi, pentru slăbiciunea gândului lor, când nu e nici-o nevoie să faci cunoscut public un lucru.

765. *Întrebare* : *Am o slugă atins de o boală molipsitoare (lepră). Oare trebuie să o înfiinţez în casă, sau nu?*

Răspuns : Nu trebuie să o înfiinţezi în casă, căci nu suportă totuşi să fie împreună cu el. Dacă ar suporta, ar fi un lucru binecredincios. Deci nu trebuie să necajeşti pentru el pe alţii. Ci predă-l în casă de săraci a celor atinşi de astfel de boală şi dă-i lui hrană şi umbră ca mintea trebuincioasă a ternutului, ca să nu fie împovărată acea casă de nimic.

766. *Întrebare* : *Dar dacă primind cele trebuitoare lui, precum ai poruncit, voe te săia în partea lui din cele ce se aduc din afară de către unii sau de către mine, îi voi îngădui săia, sau nu?*

Răspuns : Nici nu-l îndemna, căci e o împovărare pentru ceilalţi, nici nu-l împiedica, ca să nu cârtească, sau să hulească. Ci să facă el ce voe te. Iar dacă darul e delat, când are dorinţa să-l ia, dă-i-l.

767. *Întrebare* : *Tatăl meu după trup îmi vorbeşte mereu despre lucruri materiale ce nu aduc nici-un folos sufletului şi sînt necăjite, trebuie să-l ascult. Dar nici nu vreau să-l fac să tac. Ce să fac?*

Răspuns : Bine este, dacă poţi să-ţi muştruiască mintea dela cele spuse de el, fie la rugăciune, fie la pomenirea

cuvintelor lui Dumnezeu i la înv tura P rin ilor. În acest caz las -l s vorbeasc ceea ce vrea. Dar de nu po i, sile te-te cu blînde e s -l opre ti dela o astfel de vorbire i s -l îndemni s o mute la alta mai de folos, ca nu cumva întîrziind în ea, s se afle în ea o curs a vr jma ului. C ci acela poate întinde cursa lui în chip nev zut i printr-un cuvînt, numai s afle pe cineva care-l ascult cu pl cere.

768. *Întrebare* : *Cînd în vreme ce culegem strugurii, vin unii s ajung frunzele, nu e necuvenit s -i oprim s se ating de struguri ? Iar dac îi b nuesc c au furat struguri, nu trebuie s -i pip i ? i de aflu la ei struguri, pot s -i iau ca s nu fac i al ii la fel ? C ci gîndul meu are îndoeli în privin a acestora.*

R spuns: Nu e necuvenit, s nuleîng duis nuse ating de struguri. Iar de b nue ti pe vre-unul c are struguri ascun i, dar nu e ti sigur, nu-l pip i cu orice pre , ca nu cumva, neg sind la el struguri, s te faci de ru ine. Deci de tii c are i-l ier i, bine este, iar de nu tii, las -l f r s -l cer i.

769. *Întrebare* : *Cînd am f cut o nedreptate i vreau s o repar, mi se trufe te gîndul c fac un bine. Ce trebue s -i spun ?*

R spuns: Spune-i: „Cel ce face nedreptate, se pedepse te. Iar cel ce repar nedreptatea, scap de pedeaps i are laud ". C ci altceva e a face bine i altceva a face nedreptate. Facerea de bine sluje te lui Dumnezeu i pricinuie te odihna ve nic ^{900b} . Iar

^{900b} Binele f cut i i treze te mul umire de cîte ori de gînde ti la el, deci în veci a spus Sf. Grigorie de Nisa.

nedreptatea Îl mînie i pricinue te pedeapsa ve nic . Aceasta e ceea ce a spus David: „Abate-te dela r u i f binele" (Ps. 33, 15). Dar f r Dumnezeu nu putem face vreun bine⁹⁰¹. C ci a spus: „F r de Mine nu pute i face nimic" (Io. 15, 5). Iar Apostolul zice: „Ce ai ce n-ai luat? Iar de-ai luat, ce te lauzi ca i cînd n-ai luat?" (I Cor. 4, 7). Dac deci nici în lucrarea binelui nu trebuie s ne trufim cu cugetul, cu cît mai pu in cînd ne abatem dela r u . C ci e mare nebunie a socoti drept laud faptul de a nu p c tui. Ia deci seama la tine, frate, ca nu cumva s te am geasc viclenii draci. Pe care fie ca Domnul s -i fac f r putere, prin rug ciunile sfin ilor Lui. Amin.

770. *Întrebare* : *Sînt bolnav i doctorul mi-a cerut s fac baie. Oare nu e p cat ? i trebuie oare s m ar t doctorului ?*

R spuns : Nu s-a interzis mirenilor cu totul s nu fac baie cînd trebuin a o cere. Deci dac cineva e bolnav i are nevoie de baie, nu e p cat s fac . Iar dac cineva e s n tos, baia îi aduce refacere, odihn , dar i mole eala trupului. Deci p ze te cele cu care sîntem datori, adic inima i limba ca s nu judece i s nu dispre uiasc pe cineva. C ci baia nu aduce osînd mireanului.

Cît despre ar tarea la doctor, celui mai des vîr it îi e propriu s lase totul pe seama lui Dumnezeu, chiar dac lucrul acesta îi este cu greutate. Iar cel mai slab, s se arate doctorului. C ci nici aceasta nu-i p cat, ci e i o fapt de smerenie, c fiind mai slab, a avut nevoie s se arate pe sine doctorului. Dar trebuie s cugete c f r

901 De aceea nu ne putem mîndri pentru nici-un bine f cut. Chiar dac nu ne d m seama c Dumnezeu ne-a dat puterea s -l facem, e bine s o tim aceasta, ca s nu ne mîndrim. C ci mîndria, oricît de mic , va cre te i ne va aduce multe rele nou i altora.

Dumnezeu nu poate face nimic nici doctorul, ci Dumnezeu e cel ce dă sănătate celui ce suferă, când vrea⁹⁰².

771. *Întrebare* : Unii sînt mînaşi de diavolul împotriva mea fiindcă sînt evlavios, fiindcă nu merg des la biserică, nici nu mă ocup cu fel de fel de treburi. Alţii, cînd, din vreme în vreme, trebuie să îmi ceră să mă duc la baie, mă ruşinează, dar mă tem să-i smintesc pe cei porniţi împotriva mea, că măcolesc baia din evlavie. Oare ce înseamnă aceasta, părinte ?

Răspuns : Aceasta e slavă de artă. Doar tu eşti mirean, deci, precum am spus, mireanul nu e oprit de la baie, cînd trebuie să o ceră. Iar dacă satana îi mînaşe pe unii să creadă că e tipooroc, că s-au găsit cugetul tău se trufesc, deci din partea ta întorci această minciună despre tine, de aceasta trebuie să te ruşinezi. Dar şi de faptele care calcă porunca lui Dumnezeu, că desfrîul, iubirea de arginţi şi cele asemenea. Căci acestea smintesc cu adevărat. Alţii de acestea va da omul socoteală nu numai pentru sine, ci şi pentru vîntul mării apropiatului. Căci pentru că şi cu adevărat pricina de sminteală este baia unită cu moleşala, nu cea din trebuie. Cea care nu e pentru moleşală, ci din trebuie, nu are în ea sminteală. Iar cel care se sminteşte, se face vinovat prin sine însuşi. Deci ruşinarea de aceasta e din slava de artă care vine de la diavolul.

⁹⁰² Părerile că bolnavul se poate arăta doctorului, dar trebuie să cugete că fără Dumnezeu nu-i poate aduce la sănătate nici doctorul, se încadrează în învăţătura despre sinergie: în toate trebuie să facă omul tot ce poate, dar în toate conlucrează Dumnezeu, dacă-L rugăm, fără să tim că dă omului ceea ce dă Dumnezeu. Efortul omului, priceperea lui se umple de puterea lui Dumnezeu. Dumnezeu care a creat natura, o poate împlini printr-o putere în plus.

772. *Întrebare* : Ai spus, P rinte, c sminteal pricinue te cu adev rat cel ce calc porunca lui Dumnezeu; i el e supus i judec ii pentru v t marea aproape lui. De ce a spus atunci Apostolul celui ce m nînc din c rnuri jertfite idolilor: „Po i s m nînci, c ci nu e nimic în lume jertfit idolilor. Dar dac fratele t u nu se zide te din aceasta, nu-l pierde cu mîncarea ta pe acela pentru care a murit Hristos" (I Cor. 8, 4-11). Iat c -lface vinovat pe om de v t marea altuia printr-o mîncare neoprit de o porunc a lui Dumnezeu, dar iart pe cel lalt pentru sl biciunea lui.

R spus : Mai întîi, frate, Apostolul a poruncit i a cerut ca nimenea s nu-i mai g seasc pricina, ci fiecare s se supun poruncii Lui, ca legii lui Dumnezeu (I Cor. 11, 16). De altfel eu spun ce gîndesc. În acest caz sînt dou lucruri deosebite: împrejurarea i fapta. Prima era slujirea adus idolului, ca mijloc prin care se slujea dracilor; a doua era carnea adus ca jertf dracilor i care celui slab i se p rea cu adev rat ca era carne jertfit idolilor. Acesta v zînd pe un credincios mîncînd din aceste c rnuri, se sim ea îndemnat s m nînce i el din c rnurile ce p reau c sînt jertfite idolilor. Prin aceasta el î i întina con tiin a. Dar credinciosul nu le socotea c rnuri jertfite idolilor, ci mîncare sfînt , creat de Dumnezeu i el mîncă cu con tiin a curat i nu f cea un r u. Dar fiindc fratele era mai slab în credin i socotea c aceasta era carne jertfit idolilor, Apostolul mustr pe credinciosul care mîncă o mîncare nefolositoare ce aducea v t mare aproape lui, fapt str in de iubirea cea dup Hristos. C ci mîncînd nu împlinea o porunc a lui Hristos, iar nemîncînd nu c lca o porunc . i cere s aleag mai de grab zidirea aproape lui decît mîncarea.

Dar în privința băii, a face baie nu e prin sine ceva necuvenit. Nici oprit. Și cel ce se smintește în via singur osîndă pentru sminteala sa. Deci a se ruina un mirean de a face baie mai ales cînd o cere trebuința, din pricina clevetirii oamenilor, înseamnă slavă de art. Și aceasta aduce vătămare omului. Tu deci, cînd nevoia o cere, fă baie cu frica lui Dumnezeu și nu cu moleală. Căci aceasta e contrar fricii de Dumnezeu și aduce vătămare sufletului.

773. *Întrebare* : *În orice hrană se cuprinde o oarecare dulcea . Nu pricinuește oare prin aceasta o vătămare celui ce se împărtășește de ea ?*

Răspuns : Cel ce a pus în orice mîncare o astfel de dulcea este Stîpînul Dumnezeu. Deci ea nu este spre vătămare celui ce se împărtășește de ea cu mulțumire. Dar trebuie să se păzească de împătimire^{902b}. Aceasta aduce vătămarea sufletului.

774. *Întrebare* : *Nu se cuvine oare să se facă orice lucru cu toată curăția ? De pildă cele ce în de gospodărie, sau altele ?*

Răspuns : Nu e necuvenit să fie orice lucru curat și cu bun înfățișare în folosirea lui. Dar nu trebuie făcut din aceasta o patimă. Căci Domnul se bucură de toată curăția. Dar cînd te vezi împătimindu-te de un lucru, adu-ți aminte de sfîrșitul lui, cum se strică, și vei lua odihnă

^{902b} Vedem în toate aceste sfaturi o remarcabilă îngrijire în alegere din partea celor doi Bîrîni. Accentul se pune pe interior, nu pe cele din afară. Aceasta trebuie păzit curat.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

(din partea împ timirii). C ci nimic nu r mîne la aceea
înf i are, ci toate sînt stric cioase i pieritoare^{902c}.

775. *Întrebare* : *Alt mirean iubitor de Hristos a*
întrebat pe acela B trîn, zicînd: De m cheam vre-un
iudeu sau vre-un necre tin la o s rb toare a lui, la osp ,
sau îmi trimite niscai daruri, s primesc sau nu ?

R spuns : Nu primi, c ci e contrar canoanelor
Sfintei Biserici i nu trebuie s prime ti⁹⁰³.

776. *Întrebare* : *Dar dac e un om mare i prieten*
al meu i se supar dac nu primesc ? Ce s -i spun ?

R spuns : Spune-i: Iubirea ta tie c toate cele
poruncite de Dumnezeu trebuie s le p zeasc cei ce se
tem de El. i te po i încredin a de aceasta din cele ce le
faci tu însu i. C ci nu vei suferi niciodat s calci
porunca tradi iei tale de dragul meu. Socotesc c aceasta
nu te va face s nu vezi iubirea mea. C ci avem i noi
tradi ia noastr dela Dumnezeu i dela înv torii no tri,
ca s nu primim ceva dela cei de alte credin e la
s rb torile lor. Dar prin aceasta nu sl besc iubirea mea
fa de tine.

777. *Întrebare* : *Sînt unii negustori necre tini*
care- i vînd în s rb torile lor m rfurile lor. Oare e oprit
a cump ra dela ei cele de trebuin ?

902c Numai sufletul e nepieritor. El se înfrumuse eaz mereu în cei
buni. Toate sînt relative, numai sufletul are o valoare ve nic .

903 O împiedic aceasta canonul 70 apostolic i can. 37 i 38 al
Sinodului din Laodiceea.

R spuns: Nu e oprit. Căci după Apostol se poate cumpăra fărdeosebire tot ce se găsește în marelui (I Cor. 10, 25), când e de trebuință.

778. a. *Întrebare* : Un mirean iubitor de Hristos, profesor în toată lumea, avea un fiu greu bolnav. *i a întrebat pe acela B trîn Ioan* dacă va trăi sau va muri. *i i-a răspuns că va trăi. i a trăit precum a spus B trînul. Dar după o vreme, un alt fiu al lui s-a îmbolnăvit greu. i iar i venind, a întrebat despre el. i B trînul i-a răspuns:*

Noi ne rugăm, dar înedvoia lui Dumnezeu să-i facemil cu el. Tu taie- i voia ta și mulțumește-I Lui în toate (I Tes. 5, 18).

b. *Auzind acestea i nepricepînd în elesul cuvîntului i al răspunsului a crezut că fiul lui va trăi. i întorcîndu-se la fiul său, acesta deschizîndu-i ochii a văzut pe sfinții B trîni stînd de față i zise tatălui său: „Vezi pe sfinții stînd aproape de noi ?” Iar tatăl răspunzînd că nu vede pe nimeni, fiul îi zise: „Iată cum stau îmi zic: Pentru ce vine i pleacă tatăl tău, stingherindu-ne cu cererea ca să trăiești ? Iată noi ne rugăm pentru tine i Dumnezeu a spus: „I-a sosit timpul să iasă din trup”. Apoi îi spuse iar i tatălui său: „Iată, tată, m-am smuls dela un saracin care mă trăgea cu el i m-am dus la un foc foarte luminos i negrit i acolo am văzut copii nevinovați care-mi spuneau: „Pentru cererea tatălui tău ne-am rugat lui Dumnezeu ca să fii adus în locul acesta”. i ei sîntesc acolo Liturghia (Sinaxa) i se împartesc⁹⁰⁴”*

904 Se roagă tatăl sfîntului B trîn ca să trăiască fiul său. Sfinții B trîni se roagă lui Dumnezeu, dar Dumnezeu vrea altfel. Atunci B trîni îl smulg dela un saracin, reprezentînd pe diavol, i-l duc la niște copii nevinovați care sîntesc Liturghia. Aceștia spun că rugăciunea tatălui a sosit pînă la ei, prin rugăciunea sfinților B trîni,

Sfin ii Varsanufie i Ioan

i dup ce a spus copilul aceste cuvinte, a început s zic rug ciunea cea mare: „Tat l nostru carele e ti în ceruri” i „Slav Tat lui i Fiului i Sfîntului Duh”. i a a i-a dat duhul. i tat l s-a mîngîiat foarte, încredin at fiind despre mîntuirea sufletului lui. i venind a vestit acestea B trînului i l-a rugat s -i arate pentru ce nu i-a spus deschis despre moartea fiului s u, cum i-a spus despre viata celuiilalt. Si r spunzîndu-i B trînul, a zis:

i-am spus s -i tai voia ta pentru Dumnezeu, ar tîndu- i prin aceasta moartea lui. De ce nu i-am spus aceasta limpede? În elege lucrul acesta din via a ta. Iat e ti profesor în tiin ele lumii i ai ucenici. Dac dictezi vreunua din ei o scrisoare, nu va scrie ucenicul ce voe ti tu, i l sînd acestea va scrie ce voe te el ? F r îndoial va scrie cele ce le spui tu, nu cele ce voe te el. A a i sfin ii: nu ei sînt cei ce gr esc dela ei, ci Dumnezeu e cel ce gr e te în ei, uneori mai umbrit, alteori mai limpede. i ca s te încredin ezi c a a este, însu i Domnul a spus ucenicilor S i: „Nu voi sînte i cei ce gr i i, ci Duhul Tat lui vostru care gr e te în voi” (Mt. 10, 20). Deci gr esc cum voe te El, nu cum voesc ei.

c) Auzîndu-le acela acestea i încredin îndu-se c a a este, a zis: „Dar cum afl m la sfin ii P rin i cei vechi c

i ei L-au rugat pe Dumnezeu s -l aduc pe copil la ei, ca pe unul ce e nevinovat ca i ei, ca s s vîr easc împreun cu ei Sf. Liturghie i s se împ rt easc de Hristos. Rug ciunile tuturor, de pe p mînt i din cer, se împletesc într-o rug ciune comun , dorin a unora fiind îndreptat i în l at de dorin a altora. Rug ciunea nici unuia nu r mîne ca o raz singuratic îndreptat spre Dumnezeu, ci se une te cu rug ciunile altora, pentru un suflet pe care to i îl iubesc. În nimic nu se unesc cei vii i sfin ii pleca i dintre noi mai mult ca în rug ciune; aceasta o vrea Dumnezeu, cînd oamenii se îndreapt cu gîndul spre El. Prin aceasta se restabile te ordinea în crea iune.

toate cererile lor au fost împlinite ?" i i-a r spus B trînul:

N-au fost împlinite toate, dar le-au scris pe cele ce le-au fost împlinite. S te încredin eze despre aceasta cuvîntul care zice: „A venit la El un om oarecare, zicînd: Fiul meu e chinuit r u de demon. i l-am adus pe el de multe ori la ucenicii T i i n-au putut s -l vindece" (Mt. 17, 14-16). Dac Apostolii n-au primit împlinirea acestei cereri, cum putem spune c sfin ii primesc împlinirea tuturor? C ci în i i Apostolii s-au mirat i L-au întrebat, zicînd: „St pîne, cum de noi n-am putut s -l vindec m?" i le-a zis lor: „Acest neam nu iese decît numai prin post i rug ciune" (Mt. 17, 19 i 21; Mc. 9, 28-29).

d) *i l-a întrebat iar i: „ i de ce nu primesc sfin ii împlinirea tuturor cererilor ?"*

i i-a r spus B trînul: Dumnezeu toate le face spre folosul oamenilor. i El tie mai bine ce le e de folos i de trebuin . i pentru c oamenii nu tiu ce le e de folos, le-a poruncit s nu bodog neasc în rug ciune, cerînd altele decît cele ce trebue; i a zis: „C tie Tat l vostru cel ceresc de ce ave i nevoie înainte de a cere voi" (Mt. 6, 8). Precum te ap r Dumnezeu pe tine, a a îi ap r i pe Sfin ii Lui. Pe tine te apar ca s nu te trufe ti, dobîndind în chip deschis cele ce le-ai cerut. Iar pe sfin i, ca s nu se înal e cu închipuirea pentru descoperirile spuse prin ei. C ci nu sînt mai mari ca Apostolul Pavel, care zice: „Pentru m rimea covîr itoare a descoperirilor, ca s nu m înal , datu-mi-sa o epu e în trup, un înger al satanei, ca s m bat peste obraz" (II Cor. 12, 7). Du-te, ia seama la tine i ne vom ruga lui Dumnezeu s -i dea o inim tare i o credin neclintit . Nu te sminti deci de sfin i, c ci nu se în al Duhul Sfînt al lui Dumnezeu care gr e te. Cu ei se împline te cuvîntul: „Duhul T u cel bun m va c l uzi la p mîntul cel drept" (Ps. 142,10).

Sfin ii Varsanufie i Ioan

i auzind acestea s-a încredin at în Domnul i a plecat bucurându-se i binecuvîntînd pe Dumnezeu, Cel ce sl ve te pe sfin ii Lui ⁹⁰⁵.

779. *Întrebare* : Alt mirean iubitor de Hristos a întreat pe acela B trîn: Un cîne a mu cat pe sluga mea. Spune-mi, va muri sau nu. C ci spun unii c cel mu cat de un cîne va muri în vreme de 40 de zile.

R spuns : Nu are nimic r u. Nu te teme. Dar cuget la ce s-a scris: „Nu va c dea nici-o vrabie în curs f r voia Tat lui vostru cel din ceruri" (Mt. 10, 29).

780. *Întrebare* : Auzind acela acestea, a socotit c sluga sa nu va muri. Dar peste dou zile a murit. Iar st pînul lui avînd credin mare în B trîn i tiînd c el nu minte, s-a mirat i nu era convîns c a murit. i venînd l-a întreat despre el, zicînd: „Fiîndc sînt în îndoial , dac a murit sluga mea, sau nu, ce spui, P rinte ?"

R spuns : A murit.

⁹⁰⁵ Nu numai oamenii Îl sl vesc pe Dumnezeu, ci i Dumnezeu sl ve te pe sfin ii S i. Propriu zis toat slava vine dela Dumnezeu. Oamenii o recunosc numai. Dar I-o recunosc cînd în eleg m rimea iubitoare a faptelor Lui pentru noi, m rime sim it în noi. Îns atunci ne-am deschis noi în ine slavei Lui i a a I-o cunoa tem. Tot cultul, în special cel ortodox este doxologic, este o laud a slavei lui Dumnezeu tr it de noi. Toate rug ciunile le sfîr im cu „Slav Tat lui i Fiului i Sf. Duh". În aceasta nu e o cunoa tere rece, ra ional , analogic a lui Dumnezeu, ci vibrant , sim it , tr it . Sim im m rirea tainic , negr it , infinit a lui Dumnezeu p truns în noi. Îl tr im ca Persoan iubitoare. C ci nu po i l uda o natur incon tient de procesele ei involuntare. Îl tr im în prezenta Lui voit , cu credin , cu fric , cu dragoste (Despre o cunoa tere doxologic a lui Dumnezeu, deosebit de cea ra ional , rece, vorbesc azi mult teologii protestan i germani Ed. Schlinck, W. Pannenberg).

781. *Întrebare* : *i cum a murit, odat ce ai spus c nu are nimic r u ?*

R spuns: Fiindc b nuiaic va muri numaidecât din mu c tura cînelui, i-am spus c nu va fi a a. De aceea i-am spus c nu are nimic r u. C ci moartea cea dela Dumnezeu nu are în ea nici-un r u. Iar ca s - i vestesc c va muri de moartea cea dela Dumnezeu, am ad ugat c nu poate muri cineva f r hot rîrea lui Dumnezeu, chiar dac ar fi mu cat de zeci de mii de erpi venino i⁹⁰⁶.

782. *Întrebare*: *i de ce ne-ai dat un r spuns atît de neclar ?*

R spuns: Nu te mira c nu i-am spus limpede aceasta. C ci nu trebuie s vorbim totdeauna limpede despre acestea. Fiindc ele vat m pe cel ce le spune i nu-l folosesc. Nu- i aminte ti c i Mîntuitorul vrînd s - i arate firea omeneasc , s-a folosit de cuvinte smerite, zicînd: „Unde l-a i pus?" (Io. 11, 34); i: „Cîte pîini ave i?" (Mc. 6, 38); i: „Cine s-a atins de Mine?" (Mc. 5, 38). El a înv at prin aceasta pe sfin i s nu se foloseasc totdeauna de cuvinte mari. De aceea au r spuns i ei dup folosul lor⁹⁰⁷. Iar dac unii se smintesc, s aud pe Pavel care zice: „Noi sîntem buna mireasm a lui Hristos în cei ce se mîntuesc i în cei ce se pierd: pentru unii miros de via spre via , pentru al ii miros de moarte spre moarte" (II Cor. 2, 15). Deci pentru cei credincio i se vorbe te a a

⁹⁰⁶ Dar mu c tura îns i se produce prin voia lui Dumnezeu.

⁹⁰⁷ Dac i-ar ar ta totdeauna prin cuvinte limpezi cunoa terea viitorului, ar fi ispiti i poate s se mîndreasc . Nu le-ar fi deci spre folos.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ca s în eleag i s se foloseasc , iar pentru cei necredincio i, ca s ne dispre uiasc i s tragem din aceasta un folos ⁹⁰⁸.

783. *Întrebare* : *Se întâmpl adeseori c acest B trîn Ioan din smerenie trimitea întrebarea unora la marele B trîn, Ava Varsanufie, mai ales cînd avea s urmeze vre-un lucru mare i minunat. i niciodat întrebarea trimis aceluia nu r mîneaf r r spus.*

De aceea un mirean iubitor de Hristos i-a spus odat acestui B trîn Ioan: „De ce îi ba i joc de noi, P rinte Ioane, odat ce avînd aceea i putere a Duhului, ne trimi i la sfîntul i marele B trîn, p rintele Varsanufie ?

R spus: Eu nu sînt nimic. i chiar dac a fi ceva, nu mi-a bate joc de voi. Mi-a fi b tut joc dac v-a fi trimis i n-a i fi avut un rezultat. Dar e de folos pentru voi, ca s se roage doi pentru voi ⁹⁰⁹. C ci doi sînt mai mult ca unul. Dar i Domnul însu i se arat f cînd aceasta. C ci zice: „Tat l Meu este mai mare decît Mine" (Io. 14, 23). C ci putea face i singur faptele Tat lui. Dar spunînd c „tot ce vede Fiul pe Tat l f cînd, face i El asemenea" (Io. 5, 19), nu odat ci de multe ori trimite pe ucenici la Tat l, zicînd: „Cere i Tat lui i v va da în numele Meu" (Lc. 16, 23). i iar i zice: „Eu dela Mine nu fac nimic, ci Tat l care locue te întru Mine, El va s vîr i faptele" (Io. 14, 10) ⁹¹⁰.

⁹⁰⁸ Sfin ii se vor folosi dac cei necredincio i vor trage din spusa lor nesigur concluzii de folos neputin ei lor.

⁹⁰⁹ Un r spus dat implic în el i o rug ciune care s-a f cut pentru a se g si r spusul adev rat i pentru ca cel ce-l prime te s -l poat împlini.

⁹¹⁰ Se afirm importan a comuniunii în toate, dup pilda Sfintei Treimi. Mai u or i mai bine se face orice în comuniune de gîndire i de lucrare cu altul, sau cu al ii.

784. *O minune s vîr it de amîndoi B trîinii: Un b rbat foarte iubitor de Hristos i de oaspe i, care s vîr ea fapta lui Avraam (a primirii de oaspe i), era în primejdie s moar de o boal oarecare i era condamnat de doctori. Deci au trimis unii din prietenii lui în Domnul s întrebe pe B trînul Ioan despre el, ca dac i se apropie sfîr itul, s - i fac testamentul.*

i a r spus lor: Sfîr itul a venit. Trebuie s - i fac testamentul. i spunîndu-le el acestea, a zis slujitorului s u: „Du-te la sfîntul B trîn (Varsanufie) i cere-i s se roage pentru el, ca s - i d ruiasc un adaus de via pentru bunele lui fapte de ospe ie. C ci de va cere B trînul, va primi acest har". i mergînd slujitorul i cerînd aceasta, a f cut B trînul rug ciune. Dar n-a spus nimic. i slujitorul a fost trimis a doua oar i a treia oar de c tre B trînul Ioan la marele B trîn. i acesta f cînd rug ciune iar i n-a spus nimic. Aflînd aceasta Ava Ioan, spuse ucenicului s u: „Nu va mai muri omul de boala aceasta. B trînul a primit harul acesta dela Dumnezeu".

i Ava a f cut toate acestea cunoscute celor ce veniser la el s se roage pentru acela. i îndat omul sc p de primejdie i se vindec prin rug ciunile marelui i sfîntului B trîn Varsanufie i ale lui Ioan, cel care îi urma i-i sem na în toate. i aflînd el pricina vindec rii sale, spori tot mai mult în faptele de ospe ie spre slava lui Dumnezeu.

785. *Întrebare : Oarecari mireni iubitori de Hristos, care se a teptau la o nedreptate din partea unor persoane cu putere, l-au întrebat pe acela b trîn Ioan dac nu trebuie s cear ajutorul altor persoane cu putere i s cumpere ocrotirea lor.*

R spuns : Acelar spunzînda zis: Nu cump ra i ocrotirea unui om muritor i trec tor. C ci ast zi este i mîne nu mai este. i i-a i dat ale voastre i ocrotitorul a murit. i a i pierdut ale voastre împreun cu ocrotirea lui. Voi i s cump ra i o ocrotire pieritoare? Cump ra i ocrotirea lui Dumnezeu, nemuritorul i nestric ciosul împ rat, sau a s racilor. C ci El le socote te ca ale Sale cele date s racilor. Fiindc zice: „Am fl mînzit i Mi-a i dat s m nînc" (Mt. 25, 35)⁹¹¹. Doar ti i c de cump ra i ocrotirea omului, nu v va ocroti Dumnezeu. Iar de spune i : „Dar cum afl m pe unii dintre P rin i avînd i ocrotitori dup trup?", v spun c nu au ocrotirea lor prin cump rare. Ca ei i-au rugat pe aceia prin iubirea de Dumnezeu. Iar aceia s-au f cut cu bucurie ocrotitori ai lor⁹¹². Cerceta i bine lucrul i ve i afla c ei nu au dat nimic pentru aceast ocrotire. Nici n-au cerut aceia ceva de prisos dela ei, ci numai rug ciunile lor c tre Dumnezeu, care sînt mai de pre decît tot aurul i argintul⁹¹³. Într-adev r ce le-au dat acestora ? Cînd va veni mînia Domnului, ei le vor cî tîga îndurarea. Ia seama deci i afl c dela început pîn la sfîr it ei împlinesc un lucru al lui Dumnezeu.

911 Cump r prin milostenie ocrotirea s racilor, nu pe a celor puternici. C ci prin aceasta ai cump rat ocrotirea lui Dumnezeu, care este unit cu s racii. În acest sens se poate spune c Dumnezeu e Împ ratul s racilor i s racii sînt puternici în Dumnezeu. Dar ei nu abuzeaz de puterea lor. Nu voesc s ia locul boga ilor i s st pîneasc lume te ca i aceia.

912 Deci tot prin Dumnezeu i i-au f cut ocrotitori i pe cei puternici ai lumii. C ci au pus în ei în mi care gîndul la Dumnezeu, sensibilitatea pentru Dumnezeu; i-au f cut s vad caracterul trec tor al vie ii i puterii lor.

913 P rin ii le-au dat celor puternici în schimbul ocrotirii lor ceva mai de pre decît tot aurul i argintul lumii. Le-au dat via a ve nic prin rug ciunile lor c tre Dumnezeu, un plus de comoditate într-o via trec toare i nesigur pe ziua de mîne.

786. *Întrebare* : *N scîndu-se o tulburare în Sfînta lui Dumnezeu Biserica i a teptîndu-se a fi hirotoni i unii care nu se supuneau poruncii împ ratului⁹¹⁴ i fiind temeri de o prigoan au întreat unii pe acela B trîn de trebuie s plece i s - i ascund cele ale lor.*

R spuns : Ecineva mai puternic ca Dumnezeu?

Dac sîntem în mîinile lui Dumnezeu i cînt m împreun cu David: „Mîinilor Tale voi încredin a duhul meu" (Ps. 30, 6), pentru ce s ne temem? Oare n-a spus Dumnezeu c va nimici cetatea Ninivei? i a nimicit-o ? Nu. Ci pentru poc in a locuitorilor a iertat-o. Deci i noi s ne întoarcem cu poc in la Dumnezeu i va aduce toate la pace. i iar i, era pe p mînt vre-un împ rat mai puternic decît Nabucodonosor? i totu i Daniil i cei trei tineri L-au rugat pe Dumnezeu, Împ ratul cel ceresc i Acela l-a supus pe împ rat. În întrebarea voastr e ascuns un îndoit r zboi: al la it ii i al iubirii de argin i. Noi sîntem în mîinile lui Dumnezeu i putere are El s fac cu noi voia Sa. Deci nu fugi i, nici nu ascunde i ceva din ale voastre.

787. *Întrebare* : *Tot aceia i l-au întreat pe acela B trîn: Pentru ce s-a scris atunci: „De v vor alunga dintr-o cetate, fugi i în alta" (Mt. 10, 23) ?*

R spuns : Dar noi înc n-am fost alunga i.

914 Prin aceasta i-au asigurat i ocrotirea lor, dar au asigurat i fericirea altor suflete i au mul umit i pe Dumnezeu pentru aducerea acestor suflete la El.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

788. *Întrebare* : *Un preot oarecare fiind ales de locuitorii unei cet i episcop, a trimis s fie întrebat B trînul dac vrea Dumnezeu ca el s fie episcop.*

R spuns : Frate, m-ai întrebat ceva peste puterea mea. C ci sînt un om prea mic i n-am ajuns la m sura aceasta. L-ai l sat pe Apostol i m întrebi pe mine, care n-am pus nici m car început vie ii de c lug r? i ce zice Apostolul? „Cel ce poftete te episcopie, bun lucru poftete. Dar episcopul trebuie s fie nep tat" i cele urm toare (I Tim. 3, 2). Dar tot Scriptura zice, ca din partea lui Dumnezeu, c tre fiii lui Izrail: „De ve i întreba în numele Meu pe un prooroc mincinos i ve i fi vrednici s auzi i adev rul, voi pune cuvîntul adev rat în gura proorocului mincinos ca s -l spun vou " ⁹¹⁵. De aceea î i spun i eu ie: „Dac ai împodobi frumos casa ta i ai preg tit inima ta spre primirea acestui mir bine mirositor" (II Cor. 2, 15), potrivit înv turii Apostolului, de la Dumnezeu i s- ag tit ie aceasta. C ci nemincinos este Cel ce zice: „S -i dea ie Domnul dup inimata" (Ps. 19, 5).

789. *Un horepiscop a întrebat pe acela B trîn de trebuie s p r seasc horepiscopia i s se retrag în mîn stire.*

R spuns : Nute sf tuim s p r se ti grija sfintelor lui Dumnezeu biserici, încredin at ie, ci s iei aminte la sufletul t u în frica lui Dumnezeu. S nu prime ti daruri

915 Cel ce întreab plin de preocupare de Dumnezeu treze te r spunderea i în cel întrebat. Astfel trece vibra ia con tiin ei prezen ei lui Dumnezeu dela cel ce întreab la cel întrebat. Sau acesta însu i se va sim i mi cat de r spunderea trezit în el, s se roage lui Dumnezeu s -i dea cuvîntul adev rat. Un interlocutor serios, face i pe celalalt interlocutor serios.

dela cineva, s nu p rtine ti în judecat , s nu te ru inezi de persoana celui puternic i s declari nevinovat pe cel vinovat i s osînde ti pe cel nevinovat. Alung departe dela tine iubirea de argint, care e r d cina tuturor relelor (I Tim. 6, 16). C ci aceasta se nume te i este a doua slujire la idoli (Ef. 5, 5). i s nu te înal i în cuget, ci s fii ucenicul Apostolului care zice: „Necugetînd cele înalte, ci l sa i-v condu i de cele smerite" (Rom. 12, 6). Nu c uta s placi oamenilor. C ci tii ce-l a teapt pe unul ca acesta: se înstr ineaz de slujirea lui Hristos. C ci zice Apostolul: „Dac a mai pl cea oamenilor, n-a mai fi robul lui Hristos, (Gal. 1, 10). Supune-te Domnului care zice: „Înv a i dela Mine c sînt blînd i smerit cu inima i ve i afla odihna inimilor voastre" (Mt. 11, 29). Stinge mînia din tine, c e c dere dela starea de om ^{915b}. F -le toate dup voia lui Dumnezeu i-L vei avea pe El ajutor. Teme-te totdeauna de moarte. C ci ea va veni neap rat la noi. Osînde te-te în ceasul ie irii ^{915c} i nu vei p c tui împotriva lui Dumnezeu. i de vei ajunge la lini te, vei afla odihna unit cu harul, ori unde te vei lini ti ^{915d}.

790. *Întrebare : Un episcop care fusese c lug r i care avea mare încredere în B trîni, a trimis s întrebe pe Marele B trîn dac n-ar trebui s lase lumea i s vin din nou la via a c lug reasc . Totodat cerea rug ciunea i binecuvîntarea lui.*

915b Omului îi este propriu s se st pîneasc pe sine. De aceea are con tiin i libertate. Animalul e lipsit de acestea.

915c Aci se pare c e vorba de orice ie ire la o lucrare a slujbei sale din cas .

915d Se poate lini ti omul i în împlinirea slujbei sale, dac cheam pe Dumnezeu în tot ce face. Se pare c horepiscopul era atunci un episcop pentru parohiile dela ar , spre deosebire de episcopul pentru parohiile din cetate.

R spuns: E un moment potrivit s - i spun cuvîntul Apostolului care zice: „M-am f cut f r de minte; voi m-a i silit" (II Cor. 12, 11). Dar fiindc e vorba de cuvinte spuse mie dup Dumnezeu i nu dup om, fie-mi îng duit s -I spun lui Dumnezeu ceea ce a spus slujitorul Lui, Moise: „Sau du cu mine în via a ve nic pe cel ce mi s-a dat ca fiu duhovnicesc, sau terge-m i pe mine din cartea Ta" (Ie . 32, 32); i s nu v d fa a lui Iacob, tat l lui Iosif, neavînd pe Veniamin cu mine (Fac. 44, 34) ⁹¹⁶.

i cred în numele Lui cel sfînt c nu va respinge cererea mea. C ci bucuria Sfintei Treimi i a sfin ilor îngerii este mîntuirea celor ce se mîntuesc. Nu încetez deci s m rog lui Dumnezeu pîn ce nu-mi va da bucuria mîntuirii tale. Dar ia seama ca aceste cuvinte s nu mole easc cugetul t u, f cîndu-l nep s tor. Adu- i aminte în toate c lumea trece (I Cor. 7, 3), c ea este vremelnic i pl cerea de ea, stric cioas . „Alege i mai bine s p time ti cu poporul lui Dumnezeu decît s ai pl cerea vremelnic a p catului" (Evr. 11, 25). Adu- i aminte c vom p r si f r voie lumea i c via a noastr nu e lung . C ci ce este via a omului? N-avem siguran a c vom tr i în lumea aceasta nici de diminea a pîn seara. S p r sim cu voia lucrurile de aici, ca s avem r splat pentru aceasta. S ne alegem mai bine negrija de lucrurile p mînte ti cei, ce

916 Via a de unul singur, neînc lzit de dragostea unuia care ne este apropiat ca un fiu, e rece i pe p mînt. Ea nu poate fi fericit nici în cer. C ci fericirea st în c ldura comuniunii. Iar dac n-ai f cut nimic pentru al ii pe p mînt, nu le-ai putut cî tiga dragostea lor. Dimpotriv , pentru c n-ai f cut nimic pentru ei, sau n-ai f cut tot ce ai putut, va fi un ghimpe care te va face ve nic s suferi. Iacob e simbolul pentru Dumnezeu. Fiii lui Iacob sîntem noi to i. Nu pot vedea fa a lui Dumnezeu f r s am cu mine pe Veniamin, un alt fiu al lui.

dorim s ne ar t m fe ei lui Dumnezeu, ca s îndr znim s spunem: „Scoate din închisoare sufletul meu, ca s m rturiseasc numelui T u" (Ps. 14, 8) ^{916b}. Gr be te-te, p e te repede, „pîn ce e ziu " (Io. 9, 4) ^{916c}, înainte de a c dea noaptea în care vor plînge cei nep s tori ilene i, poc indu-se atunci în zadar ⁹¹⁷. Afl c timpul nu se va lungi ^{917b}. i cînd va veni ceasul ^{917c}, slujitorul nu va afla îndurare. Dar cine s-a rugat Lui i a fost auzit ? Sluga adev rat a St pînului adev rat, care a împlinit cu rîvn poruncile Lui. S ne temem de ziua i de ora aceea prea înfrico toare, în care nu vom mai avea ca ap r tor nici frate, nici rudenie ⁹¹⁸, nici putere sau st pînire, nici bog ie i slav . Acolo va fi singur omul cu faptele lui. S vindem lucrurile stric cioase, care ne atrag în adîncul

916b Se pare c împ ratul inea cu cei ce voiau o oarecare schimbare în ale credin ei. Varsanufie îndeamn pe episcopul ce se bucura de favoarea împ ratului, s nu fac voia lui în aceasta.

916c Scoate-te din închisoarea tristului egoism de pe p mînt, ca s fii sc pat de el i în via a viitoare.

917 Propriu zis, cel ce a tot amînat în cursul timpului poc in a, va încerca dup ie irea din timp în zadar s se poc iasc . S-a încremenit în mole eala sufletului, în nesim ire i aceasta echivaleaz cu sfîr itul timpului pentru el. Timpul se va opri pentru el i în sensul acestei neputin e a sufletului s u de a se mai mi ca din iner ia lui. Poc in a lui de acolo este un regret pentru via a lui gre it tr it , dar unit cu neputin a de a se mi ca din ea.

917b În timp e schimbare, în ve nicie nu mai e.

917c E ceasul prin excelen . Ceasul din urm , ceasul în care sînt concentrate toate ceasurile ce le-am avut i dup care nu vom mai avea nici-un ceas al hot rîrilor noi.

918 Dac nu te vei putea înmuia, poc i i ruga pentru tine, cu atît mai pu in o vei putea face pentru altul, sau o va putea face pentru tine fratele afl tor în aceia situa ie. N-a fost comuniune adînc , sincera între tine i el cît a i fost pe p mînt. A i comunicat numai în lucruri superficiale, materiale, din interese trec toare. Cu atît mai pu in ve i putea comunica acolo.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

f r fund i cump rîndu-ne hain de nunt ⁹¹⁹ (Mt. 22, 12) s într m la des vîr ire. C ci de vom intra la des vîr ire, vom dobîndi des vîr irea iubirii dup Dumnezeu, care scoate afar frica ⁹²⁰. Atunci vom cînta cu bucurie împreun cu Apostolul: „Iubirea niciodat nu cade" (I Cor. 13, 8) ⁹²¹. Fiul meu preaadev rat, s tev dîn Împ r ialui Dumnezeu, în Hristos Iisus, Domnul nostru. Te îmbr i ez în Domnul în numele lui Dumnezeu. Te îmbr i ez în Hristos Iisus, te îmbr i ez prea cinstite, în Duhul Sfînt.

791. Un alt episcop a trimis aceleia B trîn rug mintea s -i spun un sfat.

919 E adîncul f r fund (în abisul), f r reazem în ceea ce este, într-o existen golit , f r subsisten , mai mult aparent , redus la scheme abstracte ale în elepciunii omene ti, care nu tie de Dumnezeu i de bog ia tainic a realit ii. Dumnezeu este i El un ocean, un abis, dar un abis al sensurilor, al iubirii, al luminii ce se comunic , contrar întunericului care nu comunic nimic. În Dumnezeu te sim i peste tot înv luit de Fiin a f r sfîr it, nu de gol, în care r mîi dup coruperea chipului actual al lumii, întrucît nu l-ai g sit, prin cur irea de interesul pentru el, pe cel lalt. Aceasta e haina de nunt : haina de s rb toare a vie ii curate, care place tuturor, prin ea într m în c mara veseliei comunicative a nun ii.

920 Unde e dragoste între oameni, hr nit din dragostea de Dumnezeu, nu e frica omului de om. C ci nici-un om nu poate s vîr i fapte amenin toare pentru semenii s i. Nimenea „nu caut ale, sale", r pindu-le dela altul, nimeni nu vrea s se asigure pe sine împotriva altuia. Fiecare tie c via a lui îi vine prin comunicare iubitoare dela altul i face tot ce poate ca s se asigure de această comunicare prin iubirea sa fa de acela.

921 Cei ce cînt împreun nu sînt desbina i, ci sînt în armonie. Cel pu în în acele momente tr esc bucuria tainiceii uniri din iubire între ei. De aceea în Liturghie, sim indu-se în fa a lui Dumnezeu, oamenii cînt împreun . E un mod de a se aduna în Dumnezeu.

R spuns : Ce s - i spun iubirii tale de Dumnezeu?

S - i spun c nu e îng duit slugii s dea un sfat domnului s u? Dar pîn acum înc nu m-am izb vit de slava mea de art ca s m socotesc sluga tuturor. Deci nu tiu cum s m scuz. Nu aflu sc pare decît în a- i spune: „Iart -m pentru Domnul i roag -te pentru mine s nu fiu osîndit la venirea Lui; i ca s -L recunosc pe Dumnezeu i s m îngrijesc de împlinirea poruncilor Lui i s fiu miluit".

792. *Întrebare* : *Avînd loc o ceart pentru credin , a fost trimis un episcop de c tre împ ratul i acela l-a întrebat printr-o scrisoare ce s fac ? Fiîndc se a tepta s afle o împotrivire de la unii puternici ai lumii, care nu gîndeau s n tos despre credin .*

R spuns : Dup cele ce ne arat trimisul vostru, socotim c dup în l area ce-a primit-o dela Dumnezeu Daniil, a primit i prietenia împ ratului (Dan. 6). Dar punîndu- i n dejdea în Dumnezeu, care mîntue te pe slugile Sale (Dan. 13, 60) i care e „aproape de cei ce-L cheam pe El cu adev rat" (Ps. 144, 18), nu s-a temut de amenin area i de cursa poruncii împ r te ti i nu s-a tulburat, ci sprijinindu-se pe credin a în Hristos, Dumnezeu l-a preasl vit pe el prin credin . i dac într-adev r „inima împ ratului e în mîna lui Dumnezeu, Dumnezeu o apleac " (Prov. 21, 1) încotro voim. Fi i tare în Domnul, fi i tare.

793. *Întrebare* : *Un episcop fiînd acuzat de iubire de argin i i de alte p cate i fiînd urît de popor, a fost condamnat de sinodul inutului. i dup condamnare î i d du demisia i prin votul de ob te fu scos din scaun. Iar locuitorii cet ii, socotînd pe trei b rba i ca vrednici de*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

episcopie, nu se puteau hot rî pe cine s aleag . De aceea au trimis întrebare la marele B trîn Varsanufie.

R spuns : Voi nu alege i pe niciunul, ci l sa i alegerea pe seama episcopului. i acesta vi-l va da pe cel pe care I-l va face cunoscut Dumnezeu.

794. *Întrebare : Alt mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela B trîn: Oare li-l va da neîndoielnic pe unul din aceia ?*

R spuns : De-l vor voi într-un gând i cu inim dreapt i potrivit credin ei în Dumnezeu, le va da lor Dumnezeu nu numai pe unul din ei, ci i pe un înger din cer de vor voi. Adic pe un b rbat deopotriv cu îngerii. C ci nu poate min i Cel ce a spus: „Cere i i vi se va da. C ci tot cel ce cere va lua” (Mt. 7, 7-8). Iar c tre cei ce cer în chip r u, a zis: „Cere i i nu primi i, pentru c cere i în chip r u” (Iacob 4, 3).

795. *Întrebare : Deci dac unul dintre ei e mai bun ca ceilal i, oare li-l va da Dumnezeu pe acesta ?*

R spuns : Dac alegerea unuia dintre ei o vor l sa pe seama arhiepiscopului i dac Dumnezeu îl vede pe unul din ei c -i va folosi mai mult decît ceilal i, pe acesta li-l va da. De pild , dac unul din ei este aspru i ei au nevoie de mustrare, spre îndreptare, pe acela li-l va da.

796. *Întrebare : Dac cetatea este împ r it în a a fel c unii cer pe unii din credin , al ii pe altul din patim , dar cei propu i de cele dou p r i sînt la fel de buni, ce se va întîmpla ?*

R spuns : Dumnezeu va asculta pe cei ce cer prin credin , nu pe ceilal i, nu pentru c respinge pe cel propus de ei, ci cererea lor cea rea.

797. *Întrebare : Dar ce se întâmpl cînd cel propus de cei ce nu cer prin credin pare a fi mai bun decît cel propus de cei ce cer prin credin ?*

R spuns : Cunosctorul de oameni Dumnezeu, privind la voia celor ce cer în chip bun, le d lor pe cel propus de ceilal i, nu pentru cererea acelora, f cut cu gînd r u, ci pentru cererea bun a acestora, care-l vor primi cu mul umire pe cel mai bun, chiar dac din ne tiin nu l-au propus.

798. *Întrebare : În acest caz vor primi i cei ce n-au cerut cu gînd bun, pe cel bun, contrar vredniciei lor. Cum s în elegem aceasta ?*

R spuns : Dumnezeu milue te i pe cei nevrednici pentru cei vrednici. C ci El „plou i peste drep i i peste nedrep i" (Mt. 5, 45). Aceasta ne-a ar tat-o în Sfînta Scriptur , zicînd c tre Avraam: „De voi afla zece drep i în cetate, de dragul lor nu voi pierde acest loc" (Fac. 19, 32). Dac pentru zece drep i a spus c va cru a cetatea, cu cît mai mult nu va cru a pentru ace tia pe ceilal i?

799. *Întrebare : Cînd to i sînt propu i cu bun credin , dar nici unul din cei propu i nu le-ar fi defolos, oare Dumnezeu le va da pe vreunul dela Sine însu i ?*

R spuns : Fiindc sînt vrednici de binefacere, Dumnezeu trece peste propunerea lor i la momentul potrivit le seam n gîndul s propun pe altul, sau îl

Sfin ii Varsanufie i Ioan

îndeamn pe cel ce are puterea hirotoniei s le dea pe un altul mai folositor decît cei propu i de ei.

800. *Întrebare* : *Dar cînd to i cei ce cer pe vreunul, nu-l cer cu cuget drept i totu i propun un candidat bun, oare li se d lor acesta, sau nu ?*

R spuns : *Dac cunosc torul de oameni Dumnezeu vede c se vor poc i, le d pe acela. C ci sînt g si i vrednici de poc in a lor viitoare. Dar dac vede c vor r mînea nepoc i i, nu li-l d pe acela, din pricina nevredniciei lor.*

801. *Întrebare* : *Ai spus, P rinte, c chiar dac se împarte cetatea, se vor bucura i cei nedrep i de episcopul bun ce li s-a dat pentru cei ce au cerut în chip bun. Dar atunci cum mai e adev rat spusa Scripturii c „toat cetatea ce se va desbina în sine, nu va r mînea” (Mt. 3, 24) ? C ci iat aci se împarte cetatea i r mîne totu i întreg prin cei buni.*

R spuns : *Dezbinare se nume te acolo aplecarea ambelor p r i spre r u. Atunci se împline te cuvîntul „nu va r mînea”, adic în bine. Dar binele nu produce dezbinare. C ci înv tura Apostolilor este una. i Apostolul a zis: „Iar dac cel necredincios vrea s se despart , s se despart ” (I Cor. 7, 15). Deci vom zice c prin aceasta s-a dezbinat Biserica i nu va r mînea? S nu fie ! C ci a zis Domnul: „Por ile iadului nu o vor birui pe ea” (Mt. 16, 18). Ci cel ce n-a stat de partea binelui, acela s-a desp r it de el. Iar cel ce st , nu s-a desbinat.*

802. *Întrebare* : *Locuitorii cet ii au f cut dup r spunsul dat lor de B trîn i au ales pe cei trei. i li s-a*

dat lor un episcop sfânt i binepl cut lui Dumnezeu. Dar episcopul de mai înainte, încrezându-se în bani, a plecat la Bizan , cerînd scaunul. i venind zvonul c a reu it, i-a cuprins pe to i îngrijorarea. i au trimis la B trînul întrebarea ce s fac ? C ci se fereau s apeleze la împ ratul, temîndu-se de nereu it i de paguba ce s-ar na te pentru Biserica . i B trînul le-a r spus:

R spus : Trimite i cerere, în tiin înd pe împ rat c scoaterea aceluia s-a f cut cu dreptate. Trimite i i o copie de pe cererea lui de demisie. i ar tîndu-v mul umirea pentru alegerea urma ului lui, spune i c s-a f cut dela Dumnezeu i nu dela oameni. i a a se va încredin a împ ratul c trebue s dep rteze orice b nuial dela sine. Iar cei ce voesc s fac acest lucru r u, nu vor izbuti decît s - i piard banii în chip r u i s fie f cu i de ru ine. Iar cu cel ce i-a cheltuit, va fi ceea ce spune Scriptura despre Samson, c „a pierit cu cei de alt neam" (Jud. 16, 30).

803. *Întrebare : Primind aceia acest r spus, s-au lenevit s trimit cererea. i acela s-a dus în capitala inutului la guvernator cu porunca împ r teasc pentru a primi scaunul. i f cîndu-se mult zgomot i mult tulburare, în ora , au trimis s întrebe pe B trîn despre aceasta. Iar acesta le-a trimis urm torul.⁹²²*

R spus : R ua i f cutc v-a i lenevits face i cunoscute lucrurile împ ratului. C ci Dumnezeu ur te

⁹²² [Nu se g se te în textul filocaliei] Not în ed. Volos: Aci pare s fie vorba nu de episcopul condamnat, ci de mitropolitul regiunii aceleia, conform canonului 40 din Laodiceea, pe care mai jos îl nume te sfîntul i arhiepiscop.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

trînd via ⁹²³. Totu i v spun în numele Domnului, c chiar de va ajunge acela la poarta cet ii, în cetate nu va intra.

Dup acest r spus al B trînului, guvernatorul veni în cetate ca s împlineasc porunca împ r teasc . i fiind cuprin i to i de descurajare i de fric , veni deodat vestea despre moartea împ ratului i toate cele pl nuite s-au oprit. i a plecat episcopul f r rezultat, cu banii cheltui i în zadar, precum a prezis B trînul. i s-a adevărit prin fapte prezicerea lui. „Ceeace a legat pe p mînt, s-a legat i în cer”, dup cuvîntul Domnului (Mt. 18, 18).

804. *Întrebare : Episcopul nou hirotonit, socotindu-se nevrednic de slujirea sfin itoare i neîn stare de chivernisirea lucrurilor biserice ti, se gîndea s se retrag i trimise întrebare despre aceasta la Marele B trîn.*

R spus : Bucur -te în Domnul, slujitorule al lui Dumnezeu i s vîr itorule al Sfin telor Taine. tii c Sf. Apostol Pavel a scris: „Fra ilor, fiecare s r mîn în ceeace a fost chemat de Dumnezeu" (I Cor. 7, 24). Iar eu cred c tu ai fost chemat prin voia lui Dumnezeu i nu e ti simbria , ci p stor ⁹²⁴ Deci nu c uta s pleci, ca s nu-L mînii pe Dumnezeu. C ci El a zis: „Cerul i

923 Dumnezeu nu iube te pe omul care din lenevie nu se desvolt . Nu iube te pe omul inert, c ci nu l-a f cut ca pe un obicei. De aceea, de i nici-un lucru bun nu se face f r ajutorul lui Dumnezeu - i de aceea trebue cerut acest ajutor - el nu se face nici f r om.

924 P storul are r spunderea s p zeasc turma i s o hr neasc . Simbria ul sluje te pentru plat , deci pentru sine. De pleac el, r mîne p storul i acesta va angaja un alt simbria . Dar p storul nu poate uita de oile sale.

p mîntul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece" (Mt. 24, 25). Nu te l sa înfricat. C ci s-a scris c dup sfîr itul lui Moise, Iisus al lui Navi, temîndu-se s conduc poporul spre p mîntul f g duin ei, îngerul i-a spus: „îmb rb teaz -te i stai tare, nu te teme, c a a cum am fost cu Moise, a a voi fi i cu tine" (Iosua 1, 9). Auzi i dela mine, nevrednicul, acela cuvînt: „îmb rb teaz -te i stai tare".

805. *Întrebare* : *Acela a întrebat pe cel lalt B trîn: Pe care trebuie s -i hirotonec ca clericii P rinte? Sau ce via trebuie s aib ?*

R spuns: Trebuie s hirotone ti oameni vrednici de Dumnezeu i buni, ca s slujeasc la altarul lui Dumnezeu. Mai ales pe cei ce au m rturia multor altor oameni, dup Scriptur . (I Tim. 3, 7). Pe ace tia trebuie s te îngrije ti s -i hirotone ti i s -i judeci dup hirotonie. C ci de la voi va cere Dumnezeu socoteal pentru Biserica , de se vor dep rta de la ea. i f cînd a a, ar ta i lui Dumnezeu inten ia voastr de a voi s hirotone i oameni buni bisericilor lui Dumnezeu.

806. *Întrebare* : *Dac P rin i sfin i dau m rturie despre careva c e vrednic de hirotonie, e de ajuns m rturia lor, ne mai fiind trebuin i de m rturia altora?*

R spuns: Trebuie s temul ume ti cu m rturia P rin ilor. C ci ei gr esc dup voia lui Dumnezeu. i pe unii ca ace tia îi vrea Dumnezeu slujitorii Lui. Iar dac dup această m rturie afli în tine vreun gînd de îndoial , aceasta e neghin de la diavolul.

807. *Întrebare* : *Dar dac dup m rturia P rin-ilor, acela nu voe te s primeasc hirotonia, sau dup hirotonie aplecat, ce-i def cut ?*

R spuns: Dac nu vrea s primeasc , sile te-l. Iar dac i dup ce-l sile ti, fuge de hirotonie, aceasta nu trebuie socotit ca o vin a celor ce au dat m rturie ^{924b}. Vina e a lui, c a nesocotit voia lui Dumnezeu. C ci el trebuie s fac proba i s se osteneasc împlinind lucrul lui Dumnezeu. i de te vezi f r putere, dac e „dres cu sare" (Col. 4, 7) trebuie s întrebi iar i pe sfin i i s faci dup p rerea lor. C ci mul i dintre sfin i au refuzat i au fost sili i de Dumnezeu. Doar i Moise a spus: „Vezi i alege pe un altul (Ie . 4, 13). Iar Irimia a zis: „Sînt tîn r i nu pot vorbi" (Ir. 1, 8). i al i P rin i au fugit de hirotonie. Dar fiind sili i i hirotoni i, au purtat sarcina slujirii pentru numele lui Dumnezeu. Iar cel ce e silit s vin i totu i respinge, fuge de ascultare. i Scriptura zice: „Ascultarea e mai bun decît jertfa" (I Împ. 15, 22) ⁹²⁵.

Iar dac prive ti la al ii care se lini tesc în retragere i nu se întîlnesc niciodat cu cineva, nu trebuie s cuge i c ar trebui s vin în mijlocul oamenilor. Dar cînd vreunii se întîlnesc cu oamenii i de e trebuin nu se feresc s intre i în sate i în ora e i sînt m rturisi i ca buni i destoinici, pe ace tia episcopii trebuie s -i sileasc i s -i hirotoneasc . C ci ace tia pot s fie de folos nu numai

^{924b} Nu trebuie cineva nici s se îmbulzeasc la preo ie, de nu simte chemarea pentru slujire, dar nici s nesocoteasc cu u urin chemarea ce o simte el însu i în sine, sau pe care o constat al ii. Dumnezeu nu d un dar în zadar. Cine nesocote te darul va da socoteal lui Dumnezeu, c nu l-a pre uit i desvoltat cum se cuvine. Unde e un dar, este o datorie (Gabe und Aufgabe).

⁹²⁵ Ascultarea e o jertf continu , cînd urmînd ei, prime ti s - i duci via a întreag pe calea ce i s-a poruncit. Te d rue ti mai deplin decît prin jertfa unor bunuri, ca cea din Vechiul Testament.

sufletului lor, ci i sufletelor altora. De aceea a poruncit Apostolul lui Tit „s a eze preo i în fiecare biseric " (Tit l, 5), f r îndoial , vrednici de aceast slujb , cum era i Timotei de pild . Dar i Sf. Grigorie i al ii asemenea lui au fost hirotoni i cu sila^{925b}. i de cercet m, afl m i al i mul i robi ai lui Dumnezeu în timpurile noastre, c au f cut la fel, dar fiind sili i mult au primit osteneala aceasta, temîndu-se s nesocoteasc voia lui Dumnezeu. Iar dac vreunul refuz f r judecat , e nevoie de rug ciuni, ca s nu-i primejduiasc acest refuz sufletul. C ci se întîmpl ca satana s r stoarne pe un om, f cîndu-l s - i caute vreo justificare. Fie ca Dumnezeu s alunge pe acela departe de sufletele noastre i dela to i cei ce se tem de El. Amin.

808. *Întrebare : Acela i voia s hirotoneasc în frica Lui Dumnezeu diaconi pe seama Bisericii i s a eze pe unii în func ii biserice ti. Dar ne tiînd pe care s -i aleag dup Dumnezeu, îi trimise o list aceluia i B trîn, cuprinzînd numele candida ilor, ca s -i aleag pe cei pe care-i va vrea el. B trînul alegîndu-i pe unii dintre ei, care, omene te, p reau nepotrivi i pentru administra ie, mirîndu-se episcopul, îl întreb despre aceasta. Iar el r spunse a a:*

R spus : N-am spus dela mine ceva, ci am f cut rug ciune i ceeace mi-a ar tat Dumnezeu, aceea am spus. Dar nu pentru c am fost vrednic s-a dat acest r spus prin mine. Ci fiind de trebuin , Dumnezeu a deschis gura m g ri ei (Num. 22, 28).

809. *Întrebare : Acela i a trimis s întrebe pe acela B trîn Ioan, cum pot s se descurce ace tia în cele*

925b Nu e vorba de sila coercitiv , ci de st ruire pe lîng cineva.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

ale slujbei i s fie trimi i s aduc r spunsurile trebuitoare, fiind nepricepu i în cuvînt i dispre ui i de oameni ?

R spuns: Spune st pînului episcop: Dac te faci ca Avraam, Dumnezeu poate s - i ridice fii i din aceste pietre (Mt. 3, 9). i dac te sile ti s - i pui toat n dejdea în Dumnezeu, de rîndue ti ca iconomi i judec tori oameni nedestoinici la cuvînt i nepricepu i. Dumnezeu îi va face mai de temut decît pe st pînitori. i de-i vei trimite s aduc r spunsuri la toate cîte le vei vrea, le vei izbîndi prin ei spre slava numelui lui Dumnezeu. Iar de nu, chiar dac ai trimite ca avocat un orator, se va întoarce cum s-a dus. Fiii lui Israel erau tari în r zboae i cînd î i ineau inima întru dreptate, biruiau pe vr jma i, iar cînd nu se îngrijeau de mîntuirea lor, erau birui i de vr jma ii lor.

810. *Întrebare : i cum pot s fiu ca Avraam ?*

R spuns: N-am spus s fii ca Avraam în toate, ci numai în a- i t ia voia ta ca acela, care i-a ar tat-o pîn i în hot rîrea de a jertfi pe fiul lui. Virtu ile lui au fost multe. Iar dac noi nu putem s ne facem asemenea lui în toate, s ne facem cel pu în în cele ce se v d⁹²⁶.

811. *Întrebare : Sînt încredin at c cele ce le spun e i sînt dela Dumnezeu i trebuie neap rat s le împlinesc. Dar socotesc c to i cei din Biserica se vor sminti de aceast hot rîre a mea i acest gînd îmi e greu de purtat. Ce porunce ti: s le împlinesc pe toate, sau numai pe cele ce sînt de folos în lucrurile ce le fac ?*

⁹²⁶ Dac nu ne putem face deplin ascult tori în toate gîndurile din untru, s ne facem m car în faptele din afar .

R spuns : Domnul a zis: „Tot cel ce nu urte pe mam , pe soie, pe copii, ba înc i sufletul lui, nu poate fi ucenicul Meu" (Lc. 14, 26). Iar a- i urî cineva sufletul înseamnă ca prin nevoia s - i taie voile sale. i unul ca acesta nu bag în seam cuvintele oamenilor i nu caut s le plac lor, ci ia aminte la întreb rile lui Dumnezeu i la la r spunsurile date lor prin gura sfin ilor⁹²⁷. Dar cel ce întreab trebuie s cread c Dumnezeu pune în gura celui întrebat r spunsul dup inima lui⁹²⁸. C ci zice: „S - i dea ie dup inima ta" (Ps. 19,5).

⁹²⁷ Dumnezeu ne întreab , începînd dialogul cu noi. Iar noi nu trebuie s d m, numai r spunsuri la aceste întreb ri, ci înse i întreb rile Lui se imprim în noi, f cînd pe om fiin întreab toare la nesfîrit. Orice r spuns îl d omul întreb rii care i se impune i i-o pune, na te alt întrebare.

În faptul c omul nu afl un r spuns definitiv i total nici în sine nici în lume, simte c r spunsul definitiv e dincolo de sine i de lume, într-un absolut infinit. De aceea omul va întreba la infinit, înaintînd la infinit, dar neajungînd niciodat la hotarul lui, îns nici ie ind din el. Cu caracterul întreb tor al fiin ei umane s-a ocupat teologul german W. Pannenberg, în studiul „Die Frage nach Gott" din cartea „Grundfragen systematischer Theologie", Gottingen 3/1979. Dar la întreb rile lui Dumnezeu se r spunde i cu împlinirea poruncilor Lui, care sînt i ar t ri ale drumului pe care putem înainta în cunoa terea i imprimarea real a lui Dumnezeu în noi. De aceea sfin ii au dat cele mai bune r spunsuri la întreb rile lui Dumnezeu i prin r spunsurile lor cu fapta au înaintat în cunoa terea lui Dumnezeu, reflectat, tot mai clar în fiin a lor. La Sf. Grigorie de Nisa r spunsurile la întreb rile lui Dumnezeu, ca înainte ri practice spre El i în El, prin împlinirea poruncilor Lui, se numesc „epectaze", întinderi dincolo de treptele atinse de fiin a proprie în Dumnezeu.

⁹²⁸ Dar omul se întreab nu numai pe sine, ci întreab i pe al ii. Iar r spunsurile cele mai bune le prime te dela Dumnezeu prin gura sfin ilor, Îns Dumnezeu îi d prin sfin i r spunsuri dup nivelul ajuns de omul care întreab . Prin aceasta, se arat c i cel ce întreab ajut s i se dea r spunsul, sau face s i se dea r spunsul potrivit cu nivelul atins prin eforturile lui. C cir spunsulechivaleaz

Ne-am ar tat deci c sîntem oameni, neputînd r bda osîndirile i necazurile ce vin dela oameni. Chiar dac ar voi cineva s -i zideasc pe to i, nu poate. C ci nu voesc to i acela lucru.

Ai întrebat despre des vîr ire, adic despre puterea de a arunca totul asupra lui Dumnezeu, ca s aleag El pe cei ce voe te i despre faptul c atunci cînd auzim r spunsul nu-l primim. Aceasta se întâmpl pentru c nu tim c Dumnezeu vede altfel de cum v d oamenii, C ci oamenii observ (adeseori) numai cele ce se v d. i amestec (în r spunsuri) i voia lor ⁹²⁹. Dar Dumnezeu vede i cele ce nu se v d i adîncurile inimii; i vede cele ce vor fi ca cele ce sînt. Dar noi ne-am folosit mult din a

cu în elegerea ce se ive te în om. Dar sfîntul îi prilejuie te i îi confirm aceast în elegere. Aceasta arat din nou intima unire, sau interioritatea reciproc dintre cel progresat duhovnice te i cel ce-l întreab . Dar aceasta depinde i de cel ce întreab , cum se vede în rîndurile de mai jos din text. Responsabilitatea trezit în cel întrebat în fa a lui Dumnezeu îl face s primeasc i r spunsul potrivit celui ce întreab .

929 Omul trebuie s - i dea r spunsuri, pentru c trebuie s - i pun întreb ri. Sau trebuie s cear r spunsuri la întreb rile lui i de la altul. Dar de multe ori nu prime te r spunsurile cele adev rate ce i le d inima lui, sau un om sfînt. Ci vrea s - i dea r spunsuri superficiale, necorespunz toare întreb rilor. De aceea r mîne închis în întunerec. i pîn la urm nu- i mai pune nici întreb ri esen iale. Se apropie de animalul care nu mai caut decît ceeace îi cere instinctul trupesc. Omul trebuie s r spund conform întreb rii lui Dumnezeu, adic voii Lui, pentru dezvoltarea lui fireasc . În posibilitatea cuvîntului de a fi folosit în chip mincinos se arat libertatea omului. Pe de alt parte e propriu omului un progres neîncetat în aflarea de cuvinte tot mai conforme realit ii indefinit de complexe date de Dumnezeu. Pe m sur ce omul înaintez în descoperirea complexit ii crea iei, o vede imprimat de personalismul uman, în ultima analiz de cel divin. Dar dac reduce realitatea numai la cea material , îmbog irea prin cuvinte care o exprim , este unilateral , r mas în superficialitate.

cunoa te c pîn acum r mîne în noi ceea ce este omenesc. Prin aceasta afl m m surile noastre, sau unde sîntem înc i ne smerim, ca s lu m harul celor smeri i⁹³⁰. Ca urmare ne-am rugat lui Dumnezeu, ca precum a dat proorocului Iezechil în loc de baleg de om, baleg de bou (Iez. 4, 12-15) i Izraeli ilor rege cînd a v zut c aceasta o voesc (1 Împ. 8, 5-22), a a s coboare i la voia neputin ei noastre. i iat c bun tatea Sa a coborît pîn a- i fi t iat pentru noi voia Sa⁹³¹. **Dac deci ne vom def ima pe noi în ine, recunoscînd c pîn acum nu mînc m înc decît legume, ne va învrednici Dumnezeu de hrana tare, care este a celor des vîr i i în Hristos. Amin.**

812. *Întrebare : Am un secretar evlavios destoinic i recunoscut ca atare. Dar stau la îndoiial s -l hirotonesc ca nu cumva s smintesc pe vreunii, ca unul ce mi-a face prin aceasta pl cerea mea. Ce porunce ti s fac ?*

R spuns: Despre secretar nu cuge i bine. Dac ar fi r u, nedestoinic i nerecunoscut ca atare, a zice bine.

930 Chiar dac nu ne putem da r spunsurile pe m sura întreb rilor, cî tig m mult cînd recunoa tem acest fapt. C ci prin aceasta ne recunoa tem marginea noastr , deci cunoa tem pe Cel ce ne dep e te infinit. Prin aceasta ne smerim i astfel primim totu i harul unei anumite cunoa teri adev rate.

931 Aceasta e suprema chenoz , sau coborîrea lui Dumnezeu la sl biciunea noastr . Ea ne las în voia noastr , t indu- i voia Sa. C ci nu voie te s ne trateze ca pe ni te bu teni. i apoi tie c unii din noi l sa i în marginile celor ce le putem face cu voia noastr , ne vom s tura curînd de aceast s r cie i vom reveni în cuprinsul larg al celor voite de El. Ne-a l sat deci s c dem din r u în mai r u, cum a l sat pe Iezechil s cad de la balega de bou la balega de om i Izraeli ilor le-a dat rege, de i tia c nu e spre folosul lor. Aceasta ne ajut i mai mult s ne smerim.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Dar dac e recunoscut ca bun i destoinic, nu trece cu vederea, printr-o scuz mincinoas , porunca Apostolului care zice s fie hirotoni i unii ca ace tia (1 Tim. 3, 7). S ti i c cel ce face un lucru cu frica lui Dumnezeu, neaplecându- i inima spre cele omene ti, chiar de-ar urma acestei fapte o sminteal , ea nu va dura, nici nu va v t ma pe cineva. C ci o astfel de sminteal e din pisma diavolului. i pomul r u nu face roade bune, precum nici cel bun, roade rele. V rog ierta i-m pentru Domnul. i ruga i-v pentru mine.

813. *Întrebare : Un c lug r, fost avocat, ceru s fie hirotonit preot în biserica sfintei cet i ^{931b}. i episcopul influen at de interven ia unora, l-a hirotonit diacon, inînd seama de titlul de avocat. i era rugat s -l hirotoneasc i întru presbiter. Dar c indu-se de fapta s vîr it , a trimis s întrebe, pe acela b trîn dac a f cut bine dînd aceluia prima hirotonie întru diacon. i dac trebuie s -l fac pe acela i preot.*

R spuns : Odat ce s-a f cut, s-a f cut. Deci nu te întrista de aceasta. C ci puternic este Dumnezeu ca s conduc , prin voia Lui, pe acest frate la cuno tin a adev -rului. Cît despre preo ie, nu te l sa pentru un timp influen at s i-o dai. C ci de va ar ta roade vrednice de aceast slujire, te va în tiin a Dumnezeu despre aceasta. C ci El nu e departe de noi (Fapte, 12, 27). De aceea nu trebuie s dai aten ie titlului de avocat, sau numai în elepciunii lumii. C ci de nu are omul în elepciunea duhovniceasc , în zadar o are pe aceasta ⁹³². Dar fericit

931b În biserica din Ierusalim.

932 În elepciunea lumii, prin faptul c define te, închide ceea ce cunoa te în margini desp r itoare, r mînînd departe de realitatea în

este cel ce o are i pe aceasta i pe aceea. C ci zice: „Tot c rturarul cu înv tur despre Împ r ia cerurilor este asemenea unui om bogat care scoate din visteria sa noi i vechi "(Mt. 13. 52). Ia seama s nu te la i purtat de orice vînt. C ci vorbirile rele stric obiceiurile bune" (I Cor. 15, 33).

814. *Întrebare* : *Iar dac nu tiu pe care s hirotones c pentru bisericele din sate ce trebuie s fac ?*

R spuns : Vor da m rturie cei din sate. i încrezîndu-te în m rturia lor i aruncînd asupra lor r spunderea pentru m rturia lor, hirotone te pe cei recomanda i de ei. i ei vor vedea. Iar tu vei fi nevinovat.

815. *Întrebare* : *Iar dac un sat are destui clerici, dar cei din sat dau m rturie i pentru al ii, voindu-i i pe ei, trebuie oare s -i ascult i s -i hirotones c i pe aceia, peste trebuin ?*

R spuns : Dac biserica are destui, nu trebuie s hirotone ti pe al ii, ca s nu se nasc tulburare. Deci unde sînt destui, nu trebuie s ascult i de poporul care d m rturie despre al ii. C ci ce? Dac satul are al i zece vrednici, pentru care d m rturie poporul, trebuie s fie hirotoni i i ace tia? Nu. Ci toate trebuie f cute cu rînduial . Dar dac au cu adev rat nevoie de alt cleric i dau m rturie despre unul, trebuie s -l hirotone ti chiar dac el nu vrea s primeasc .

816. *Întrebare* : *Un sat are nevoie de un preot i recomand pe doi, dintre care unul este c s torit a doua*

care toate sînt unite în chip tainic, indefinibil. Unitatea aceasta a lor o vedem cel mai deplin în Dumnezeu, dac ne deschidem Lui.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

oar i bogat, iar altul s rac. Pe care trebuie s -l hirotonesc ?

R spuns: Nu trebuie s hirotone ti pe cel c s torita doua oar , c e împotriva canoanelor⁹³³. Ci pe cel s rac. Dar trebuie s te gînde ti de unde ai s -i dai pu in ajutor, din pricina s r ciei lui.

817. *Întrebare* : *Între clericii hirotoni i de noi se afl unii slujitori. Al ii, hitrotoni i în alt parte, sînt ad uga i, la cererea satului, la clerul lui fiind i ei slujitori. Trebuie ca unii s fie supu i sarcinilor civile ?*

R spuns: Cei hirotoni i sau numi i la cererea satului nu trebuie supu i nici slujirilor trupe ti, nici sarcinilor b ne ti (ale statului). Dar cei rîndui i datorit silii sau rug min ii vreunora, nu trebuie supu i slujirilor trupe ti, ci numai sarcinilor b ne ti. Chiar dac s-ar auzi c au fost hirotoni i pentru vre-un dar. C ci trebuie cinstit starea lor. Iar p catul i-l va purta acela.

818. *Întrebare* : *Hirotonind pe unul, am pricinuit sup rare altuia i sunt nelini tit, pentru c nu tiu de am f cut bine sau nu.*

R spuns: Dac întristarea ta e pricinuit de negrija sau p catul altuia, cuget c bine ai f cut. Dar dac e vre-o întristare trupeasc , pentru c ai f cut acel lucru din r z bunare, trebuie s te poc e ti i s -l hirotone ti pe acela din propria ta hot rîre.

819. *Întrebare* : *Diferite persoane mi-au pricinuit mult tulburare, cerîndu-mi hirotonia unora, dintre*

933 Can. 17 apostolic

care pînă acum am socotit că nu trebuie să hirotonesc pe nici unul. Acum un bun prieten, iubitor de Hristos, care s-a ostenit mult pentru noi la cei puternici, din credință în Dumnezeu, mi-a cerut să hirotonesc pe un mirean dînd mîrturie pentru el că e om bun. Oare trebuie să o fac pentru el ?

Răspuns : Dacă - i puneai toată în dejdea în Dumnezeu, nu trebuia să te îngrijești de nimic. Dar fiindcă ai încă nevoie de oameni, trebuie să - i dai și tu o mulțumire pentru mulțumirea ce și - a pricinuit - o. Căci s - a scris: „Precum voi și să vă fac vouă oamenii, faceți și voi lor asemenea” (Lc. 6, 31). La fel, dacă e precum zici, bun cel ce te roagă, și e bun și acela pentru care dă mîrturie nu trebuie să privești cu neîncredere mîrturia lui, sau să ovi în a - l hirotoni pe cel recomandat. Căci el va purta răspunderea. Iar de tîi cel ce urmează să fie hirotonit nu e bun, ci pătât în vre - o privință, nu trebuie să primești să faci aceasta. Căci altfel tu vei purta osînda.

820. *Întrebare* : *Au fost descoperiți unii că sînt manichei și fugind de primejdie, au plecat în altă parte pentru a se boteza, de vor putea. Ce poruncești să fac ?*

Răspuns : Pentru manicheii recunosc că iată, trebuie să scrii, împiedicînd intenția lor și arătînd celor ce vor să - i boteze, că sînt manichei. Și va atîrna de aceia să - i boteze, sau să nu - i boteze. Căci nu toți dau atenție ce se cuvine acestor lucruri. Și nu știu că unii ca aceștia au nevoie de mult sîrguință și de timp îndelungat și de auzirea cuvintelor dumnezeiești și de catehizarea în Sfintele Taine, ca să fie primiți; deci ca să nu fie primiți îndată ce vin. Căci acesta e un lucru înfricoșător. Și unde nu este un dor după Dumnezeu, trebuie să ne aducem

Sfin ii Varsanufie i Ioan

aminte de St pînul nostru care zice: „Nu da i cele sfinte cînilor" (Mt. 7, 6).

821. *Întrebare* : *S-a dat o porunc împ r teasc care opre te pe pu ini s - i mai in rînduelile lor. Lafel i pe schismsatici. i unii dintre ei au venit dup Sf. Pa ti s se boteze, al ii s se împ rt easc . Oare trebuie s -i primim ? i cînd trebuie s -i învrednicim de Botez i de Sf. Împ rt anie ?*

R spuns : Pe cei ce voesc s se boteze (s se lumineze), trebuie s -i prime ti. i trebuie s le dai Sfîntul Botez în sfînta Patruzecime sau la în l area Mîntuitorului. i a a vor avea toat s pt mîna ca s rb toare. Dar dac vreunul ar fi b nuit c face aceasta ca o simpl form , sau de frica poruncii, spune-i: De vii din pricina poruncii, e p cat. Iar de vii cu frica lui Dumnezeu pentru via , î i vei cî tîga dou bunuri: cel al vie ii i cel trupesc". Acela lucru trebuie spus i celor ce voesc s primeasc Comuniunea (Sf. Împ rt anie) cu Biserica⁹³⁴ i de vor spune: „Venim pentru Dumnezeu", prime te-i îndat . C ci sînt cre tini.

822. *Întrebare* : *Unul de alt neam a fost prins în ara credincio ilor i mul i zic c trebuie omorît sau ars. Oare e bine, sau nu ?*

R spuns : Nu trebuie omorît sau ars. Aceasta nu e o fapt a cre tinilor. Cî trebuie dezaprobat i supus la o amend . C ci acestea ating pe oameni. Apoi trebuie

⁹³⁴ Se vede de aci c participarea la Hristos e una cu deplin comuniune cu Biserica. Cei ex-comunica i erau inu i departe de Sf. Împ rt anie, dar i dela deplina comuniune cu Biserica.

încredin at unui tem tor de Dumnezeu ca s -l înve e
calea Domnului i a a îl va lumina.

823. *Întrebare* : *P rinte, am mari sup r ri dela
oameni care fac nedrept i i c rora m împotrivesc.
Sînt socotit du manul lor i nu aflu ajutor la cineva. De
aceea sînt nec jit i voesc s ies din Biserica .*

R spuns : Spune-mi e sau nu un p cat a c lca
porunca Apostolului? E v dit c e neap rat un p cat.
Dac e a a, Apostolul zice: „E ti legat de o femeie ? Nu
c uta s te deslegi" (I Cor. 7, 27). Dar tu ai luat ca so ie
Biserica. Nu c uta deci s te despar i de ea. Altfel vei
avea de suferit ispite i te vei poc i de aceast fapt .
Sufer deci cu b rb ie cele ce vin asupra ta i la urm
vei afla mila lui Dumnezeu. C ci zice: „Cel ce va r bda
pîn la sfîr it, acela se va mîntui" (Mt. 10, 22).
Împotrive te-ter ut ii i Domnul va aduce pe du manii
t i sub picioarele tale. i cei potrivnici i se vor face
prieteni. Lupt -te pîn la moarte; pentru adev r i Dumnezeu va
va lupta pentru tine⁹³⁵. **Nu cere ajutor dela**
oameni. C ci cel ce- i pune n dejdea în ei cade repede.
Ajutorul lui Dumnezeu întrece ajutorul a zeci de mii de
oameni. C ci zice Domnul: „Domnul este ajutorul meu i
nu m voi teme de ce-mi va face mie omul" (Ps. 117,6).
Sprijine te- i deci inima ta în Domnul i îmb rb teaz -te
i fii tare. i Domnul va fi cu tine.

935 Numai luptînd din toat puterea, e prezent i Dumnezeu în tine,
luptînd cu puterea Lui împreunat cu puterea ta. Dac lupt mole it,
Dumnezeu nu lupt cu t rie în mine. În t ria luptei mele e prezent
t ria luptei lui Dumnezeu. Dumnezeu vrea s fiu tare, dar nu sînt tare
dac nu simt puterea mea încordîndu-se. Îns în încordarea aceasta e
lucr tor i Dumnezeu pe m sura ei.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

824. *Întrebare a aceluia i c tre acela i mare B trîn: Nu m opun St pîne, la nimic din cele ce-mi porunce ti. Dar roag -te pentru mine ca s dobîndesc ajutorul lui Dumnezeu i s fiu acoperit de ispitele ce se ridic împotriva mea.*

R spuns: tiu c nu sînt nimic⁹³⁶. i nu am rug -ciune precum voe te Dumnezeu. Dar cel ce cere cuiva s se roage pentru el trebuie s aduc i din partea lui o mic osteneal la rug ciunea celui ce se roag . C ci s-a scris: „Mult poate rug ciunea dreptului sus inut de lucrare” (Iac. 5, 16), adic ajutat de cel ce i-a cerut rug ciunea^{936b}. Îngerul t u trebuie s tie c nu pu in te acoper Dumnezeu prin rug ciunile sfin ilor. Dar ia aminte cum se roag i diaconul pentru tine, spunînd cuvîntul Apostolului: „Drept îndreptînd cuvîntul adev rului” (II Tim. 2, 15)^{936c}. Înfi eaz -l i cu drept i nu te ru ina de om, nici nu c uta s placi cuiva. i vei afla har înaintea lui Dumnezeu i a oamenilor. i nu cugeta nimic dup om. C ci de tot lucrul prea omenesc se scîrbe te

⁹³⁶ E o schimbare a unui singur cuvînt din senti a lui Socrate: „ tiu c nu tiu nimic”. Dar numai un cre tin poate face aceast schimbare. Pentru panteismul socratic în ea e o contradic ie. Cre tinul tie ca e creatur , c nu face parte din Fiin a suprem . i fiin a suprem e deosebit de el. Dar el poate sorbi putere din Dumnezeu prin rug ciune. Numai dac n-are rug ciune, nu e nimic, cum se spune în propozi ia ce urmeaz , de i tocmai cînd nu are pe Dumnezeu în sine, nu- i tr e te nimicul s u.

^{936b} To i sîntem slabi, to i ne descuraj m cînd sîntem singuri. Dar primim putere unul dela altul. E o experien pe care o facem mereu. Chiar numai simplul cuvînt al altuia ne înt re te. Cu atît mai mult e înt rit rug ciunea noastr de rug ciunea altora. E un fluid de putere care trece dela unul la altul.

^{936c} Se vede c în acea vreme rostea aceast cerere diaconul i nu preotul, ca acum.

Dumnezeu ^{936d}. i Biserica s nu nedrept easc pe cineva, ci s fie pild tuturor prin dreptate. i Dumnezeu va fi în tine i tu în Dumnezeu. i te va p zi de tot r ul i de toate cursele vr jma ilor. Domnul nostru Iisus Hristos s fie cu duhul t u. Amin.

825. *Întrebare* : *Acela i, nesocotind unele drepturi ale Bisericii spre apl cea unora i de aceea fiind predat, prin îng duin a lui Dumnezeu, ispitei i nec jindu-se, a trimis s întrebe pe acela i mare B trîn despre aceasta. Acela îi d du urm torul r spuns: Aceast predare nu s-a f cut f r înd guin a lui Dumnezeu. S ne cercet m deci inimile i vom afla ce porunc am c lcat, pentru care am fost preda i ispitei* ^{936c}.

826. *Întrebare* a *aceluia i: P rinte sfinte, tiu c am v t mat i sufletul meu i sfînta Biseric a lui Dumnezeu. i de aceea s-au în sprit împotrivirile fa de ea. C ci mul i i puternici sînt cei ce o r zboiesc. i de voesc s m împotrivesc lor, urmeaz pagub pentru ea. i pe cît atîrn de om, nu mai e îndreptare. Dar „la Dumnezeu toate sînt cu putin ” (Mt. 19, 26). De aceea cad înaintea ta, St pîne, cere pentru mine iertare i ajutor -mi i mie i ei. i f s înceteze necazul, precum voe ti. C ci po i.*

R spuns : *Dac la Dumnezeu toate sînt cu putin i a a credem, s facem întru El tot ce putem i El va nimici*

^{936d} Dumnezeu vrea s -L avem pe El, sau gîndul la El în ceeace facem; i noi ne gîndim numai la noi în desp r ire de Dumnezeu, ca i cînd am putea fi noi sau vreun lucru desp r it de fundamentul ultim al Lui.

^{936c} Toate aceste r spunsuri sînt trimise unui episcop la cererile lui.

pe cei ce ni se împotrivesc ⁹³⁷. C ci „El risipe te planurile neamurilor i nimice te uneltirile cîrmuitorilor. Iar voia Lui r mîne în veac" (Ps. 32, 10). Sus ine adev rul i lupt -te pentru el. i Dumnezeu var zboi pentru **tine pe vr jma ii Lui** ⁹³⁸. **Aceia se împotrivesc** trupe te, tu stai tare duhovnice te, adic prin rug ciuni i cereri pentru orice lucru, cerînd dela El ajutorul. i „mustr , ceart , îndeamn " (II Tim. 4,2), cum se cuvine unui înv tor duhovnicesc. i s nu te temi de ei. „C ci mai mul i sînt cei cu noi, decît cei cu ei" (IV Împ. 6, 16). Aceia sînt cu diavolul i cu oameni de acelea i patimi, iar noi cu Dumnezeu i cu sfin ii Lui. Noi avem n dejdea în Dumnezeu, care a zis: „Nu te voi l sa, nici nu te voi

937 Aceasta e formula statornic a sfîntului: cînd punem în mi care toat puterea noastr , Dumnezeu pune în ea puterea Lui; sau cînd punem în mi care toat puterea noastr e semn c Dumnezeu lucreaz puternic în noi. Atunci izbutim în mod sigur. Dumnezeu, ne pune toat fiin a în mi care. Sau noi punîndu-ne toat fiin a în mi care. Dumnezeu are în noi un mediu prielnic de lucrare. Dac ar r mînea numai puterea noastr , chiar dac am pune-o toat în mi care n-am izbuti în ceeace vrem s facem. Puterea noastr e m rginit , dar Dumnezeu o face s treac peste marginile ei, „peste neputin a" ei.

938 Adev rul e Hristos, pentru c El e Dumnezeu i are în Sine umanitatea în plenitudinea con inutului ei adus la normalitate i la tr irea în form uman a infinit ii lui Dumnezeu, Cine lupt pentru acest adev r, sau pentru aceast via uman în infinitatea dumnezeieasc , Dumnezeu însu i birue te prin el pe adversarii lui, ar tînd cît de goi sînt ei fa de cei ce au pe Hristos în ei. Dac Fiul lui Dumnezeu s-a întrupat ca om, înseamn c omul trebuie s se completeze prin Dumnezeu. Atunci tr e te omul adev rul. Adev rul devine realitate pentru noi cînd contribuim i noi în a ne umplea tot mai mult de Hristos, Dumnezeu i omul adev rat. Adev rul e deci pe de o parte dat, pe de alta îl realiz m, împlinînd trebuin a noastr de a ne uni cu Dumnezeu. Deplin vom avea adev rul în viitorul eshatologic. El e dat i ni se d , dar înainte m i noi spre descoperirea lui, înainteînd spre actualizarea lui în noi. Anticipat îl tr im prin rug ciune.

p r si" (Ios. 1, 5). i „El va face cu mult mai mult decât cele ce cerem sau pricepem noi" (Ef. 3, 20). i va împlini cu noi cuvîntul: „Fericit cel al c rui ajutor este Domnul lui Iacob, cel ce- i pune n dejdea în Domnul Dumnezeuul lui" (Ps. 145, 5). Dar aceia, î i pun n dejdea în oameni, în care nu este mîntuire" (Ps. 145, 3).

Dac va urma deci o mic pagub , s o dispre uim i s nu ne ru in m de fa a omului. C ci altfel mîniem pe Dumnezeu. S st m întru adev r. i nu vor întîrzia du manii s vin la picioarele tale. i se va sl vi Dumnezeu cel ce pururea e sl vit prin robii Lui.

S ai deci ca alia i pe sfin i prin rug ciunile lor c tre Dumnezeu pentru voi. Învă , precum ai auzit, drept cuvîntul adev rului, ca un episcop al lui Dumnezeu. i se vor pleca oamenii înaintea ta ca înaintea unui rob adev rat al lui Dumnezeu, cu fric i cu cutremur i cu iubire. C ci cei ce se tem de Dumnezeu sînt temu i de oameni ca i îngerii Lui de demoni. Deci nu te teme. C ci Dumnezeu i harul Lui sînt cu tine. Ia de sus puterea ce au luat-o Apostolii, prin harul lui Hristos, Dumnezeuul nostru. i harul Lui va r mînea cu tine pîn la r suflarea cea mai de pe urm . Te îmbr i ez cu îmbr i are sfînt . Te îmbr i ez în Sfîntul Duh, rugîndu-te s te rogi pentru mine din dragoste.

827. Întrebare : *P rinte, mult ajutor a avut Biserica dela Dumnezeu dup cuvintele voastre cele sfinte. i unii dintre cei ce i-au f cut nedreptate i s-au pornit împotriva membrilor ei, se roag de pace. i ne f g duiesc s vindece i s îndrepteze nedrept ile împotriva noastr i s potoleasc pe oamenii ce ne sînt împotriv . Ce porunce ti? S -i primesc, sau nu?*

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns : Dac se roag , prime te-i pentru Cel ce a zis s ne iert m unii pe al ii. i d -le lor prilejul s -i potoleasc pe ceilal i cu cru are i nu f r cru are i f r mil . i s li se dea ca regul s respecte drepturile fiec ruia.

828. *Întrebare* : *E bine s se fac socotelile Bisericii?*

R spuns : Dac le faci ca socoteli ale Bisericii, faci socotelile lui Dumnezeu. C ci e ti iconomul Lui i e ti dator s faci socotelile acestea, ca de va fi vre-un prisos, s hr ne ti s raci i orfani, al c ror Tat i hr nitor este Dumnezeu. i s între ii familiile lor. Iar de nu e vreun prisos, s te îngrije ti s fie. De nu faci a a, nu faci cu adev rat socotelile Bisericii, ci te îngrije ti de ale tale, precum voe ti. i f cînd a a, nu se mai fac socoteli pe seama lui Dumnezeu, ci a diavolului. F deci toate dup Dumnezeu i vei avea plat dela El.

829. *Întrebare* : *Paguba aceasta s-a produs în chip felurit i sînt nec jit c nu am în mîinile mele nici-un mijloc. Ce s fac?*

R spuns : Scriptura zice c „cel ce v face vou nedreptate, nu v face vou , ci Duhului Sfînt care locue te în voi" (II Tim. 1, 14). Nu te întrista deci pentru o pagub omeneasc . C ci nu te va lipsi Domnul de cele ce ai nevoie. Fiindc El însu i a zis: „ tie Tat l vostru cel ceresc de ce ave i trebuin înainte de a-i cere" (Mt. 6, 8). Ci caut Împ r ia lui Dumnezeu, f cînd faptele ei i toate acestea „i se vor ad uga ie" (Mt. 6, 33). i dac suferi pu in de lipsa mijloacelor, vei afla cu îmbel ugare înaintea ta toate bun t ile din voia lui Dumnezeu. Adu -i

aminte c s-a scris: „Cei ce voesc s vie uiasc dup Dumnezeu, vor fi prizoni i" (II Tim. 3, 12). Dar iar i zice: „Bucura i-v în Domnul totdeauna când ajunge i în felurite încerc ri" (Iac. 1, 2). Aceasta este prigonirea i acestea ispitele. Dar rabd -le cu curaj i cu credin i Dumnezeu se va sl vi prin tine⁹³⁹. C ci r bdarea îl face pe om probat. Iar n dejdea nu ru ineaz . Roag -te pentru mine.

830. *Întrebare* : Fiindc a a numi ii „agen i de execu ie" vin în cetatea aceasta i a teapt totdeauna daruri dela Biserica , nu tiu ce s fac. S le trimit? Dar prin aceasta îl sup r pe Dumnezeu, cheltuind în chip necuvenit mijloacele s racilor. S nu le trimit? Dar m vor vorbi de r u la st pînitori. Ce porunce ti deci s fac?

R spuns: Agen ii de execu ie sînt slujba st pînirilor omene ti i a le trimite daruri este semnul fricii omene ti. Dac deci voim s nu ne temem de ei s st m tari în adev r i s ascult m cuvîntul Apostolului, care zice: „Voe ti s nu te temi de st pînire, f binele i vei avea laud dela ea" (Rom. 13, 13). Nu te teme de bîrfire. C ci s-a zis: „Tocmai în ceeace sînte i cleveti i se

⁹³⁹ Se va sl vi pentru c ar i cît îl iube ti, r bdînd atîtea pentru El. Dar i pentru c te va înt ri în r bdarea la. Iar acestea le vor vedea al ii i se vor minuna de puterea ce o arat Dumnezeu prin tine. Nu cînd ne merge bine se arat puterea noastr , prin care se sl ve te Dumnezeu, ci cînd suport m greu ile cu r bdare. De aceea îl sl vim pe Hristos nu numai pentru învierea Lui, ci i pentru crucea Lui i pentru coborîrea Lui din iubire la noi prin întrupare, luînd toate sl biciunile, durerile, emo iile omene ti. De aceea tot, cultul Bisericii e doxologic. Prin el ar t m m rirea lui Dumnezeu în tot ce a f cut El pentru noi, coborînd la noi. Prin aceasta a dat valoare umanit ii noastre, care prin ea n-ar fi nimic.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

vor face de ru ine cei ce gr esc de r u purtarea voastr în Hristos" (1 Petru 3,16); i iar i: „Dac a pl cea oamenilor, n-a fi robul lui Hristos" (Gal. 1. 10).

831. (V. 831 a). *Întrebare* : *Unele p mînturi ale provinciei fiind tulburate de osta ii ducelui i r pite din proprietatea bisericii, frunta ii cet ii voiau s fac acest lucru cunoscut împ ratului. Dar se temeau de duce ca s nu-i prigoneasc . Deci au trimis s întrebe pe marele B trîn despre acestea.*

R spuns: Dac crede i c Dumnezeu sus ine pe s raci, fi i cu curaj în lucrul acesta. C ci în chip sigur Cel ce sus ine pe s raci st în fruntea lupt torilor pentru ei, fiindc El însu i a spus: „Întrucît a i f cut unuia din ace ti prea mici, Mie a i f cut" (Mt. 25, 40).

832. (V. 831 b). *R spunsul marelui B trîn c tre cei ce s-au lenevit s fac acest lucru.*

Vede i s nu se împlinesc cu voi cuvîntul: „Dup ce a i început în duh, ispr vi i acum în trup" (Gal. 3, 3)? Nu ti i c acesta e un lucru al lui Dumnezeu? i c nu lupta i numai voi pentru acest lucru, ci i mul i al ii lupt împreun cu voi prin rug ciuni? Lua i seama c dac p - r si i lucrul lui Dumnezeu, v va p r si i Dumnezeu pe voi. Cît despre st pîniri, nimeni s nu v înfrico eze, c nimeni nu poate s se împotrivesc voii lui Dumnezeu. Gîndi i-v totdeauna s lupta i pîn la moarte pentru adev r. i Domnul va lupta pentru voi.

833. (V. 838) *R spunsul celui alt B trîn c tre episcopul care întrebese despre acela amestec al ducelui i p stra t cerea* ^{939b}.

Ia seama la tine. C ci nici ducele, nici împ ratul nu ne mîntuiesc în ziua judec ii. Deci nu te l sa înfricat în acest lucru, ca s afli mil înaintea lui Dumnezeu. C ci nu voi ve i purta greutatea pentru acest lucru, ci Dumnezeu i B trînul. De ve i pune deci în lucrare puterea voastr , v ve i face p rta de r splat . Iar de nu, voi ve i primi osînd . Roag -te pentru mine.

834. (V. 839) *Întrebare a aceuia c tre acela : Deoarece ducele a îmbr i at de curînd cre tinismul din dorin a de a pl cea împ ratului voe ti s -i scriem o scrisoare de prietenie? C ci el are puterea s repare nedreptatea ce ni s-af cut. i dac o socoti i aceasta de bine, voi i s dicta i scrisoarea? C ci aceasta va avea mai mult putere, dat fiind c ea va cuprinde cuvintele Sfîntului Duh care locuie te în voi.*

R spuns : Scrie-i lui acestea : Nu mic a fost bucuria noastr i a tuturor celor ce se tem de Dumnezeu pentru venirea voastr la credin a în Hristos. Dar ea va fi i mai mare cînd vom vedea roadele ei duhovnice ti odr slind din ea. C ci cu adev rat va fi o bucurie pentru noi, s se împlineasc cu voi cuvîntul evanghelic: „A a s lumineze lumina voastr înaintea oamenilor, ca v zînd ei faptele voastre cele bune s pream resc pe Tat l vostru cel din ceruri" (Mt. 5, 16). Precum tie M ria voastr , plantele de curînd s dite aduc multe i frumoase

^{939b} E vorba se pare de episcopul care voia s afle despre cheștiunea dela cap. 832 i p rerea B trînului Ioan, nespunîndu-i c a primit un r spuns la ea i de la Varsanufie.

roade. Fiindc sînte i deci nou s dît (neofit), ar ta i tuturor, spre zidirea lor, multele i frumoasele voastre roade duhovnice ti, spre slava Sfintei i Celei de o fiin Treimi i spre lauda voastr la iubitorii de Hristos împ ra i, dela care a i primit acest mare dar al Botezului (al lumin rii). i care sînt aceste roade duhovnice ti, dac nu a lupta pentru credin a în Hristos i a sus ine cre tinismul? C ci de i el se sus ine mai ales prin Hristos, dar Dumnezeu voe te s probeze i voin a oamenilor spre a se ar ta încotro se înclin . De fapt Biserica nu se poate desfiin a. C ci f g duin a lui Dumnezeu spune: „Pe aceast Piatr voi zidi Biserica Mea i por ile iadului nu o vor birui pe ea" (Mt. 16, 18). Deci binele trebuie s vie. Dar fericit este cel prin care vine. R pi i deci voi care sînte i iubitori de Hristos aceast fericire. Aceasta voesc s o ti i, sl vite Domn, c dac ar fi p gîn cel ce are puterea i potrivit credin ei, n-am fi avut ce s facem, decît s închidem bisericile, pîn ce le vor deschide iubitorii de Hristos împ ra i ⁹⁴⁰.

⁹⁴⁰ Biserica nu e o realitate închis în prezent. Ea reprezint o tensiune i o perspectiv eshatologic . Hristos nu e numai prezent în Biseric i în lume. El i vine i în venirea Lui e tot mai aproape. Dar la venirea Lui contribuim i noi. Iar întrucît Hristos e izvorul binelui, binele nu este numai, ci vine, luptînd cu r ni care caut s înl ture prezen a binelui i s împiedice venirea lui. Dar la venirea continu a binelui, la impunerea lui asupra r ului ce-l împiedic , trebuie s contribuim i noi. Pîn la sfîr itul lumii va dura aceast venire, întrucît pîn la sfîr itul ei r ul i se va împotrivi. Dar pentru c venirea mai deplin a binelui depinde i de oameni, iar mul i din ace tia vor putea s r mîn tot mai ata a i r ului, acesta va putea spori. Dar cu cît mai mult r ul va face din forma aceasta a lumii un loc mai pu în stare s -l tolereze cu atît, va fi mai aproape venirea lui Hristos, ca binele menit s -i schimbe chipul actual. C ci binele nu se poate resemna s nu se extind . El trebuie s vin . Pîn putea înc pea mai mult în forma aceasta a lumii, el se mul umea s ia loc în ea, al turea cu r ul. Dar fiindc r ul tinde s ocupe din ce în ce o

835. *Întrebare a episcopului c tre cel lalt B trîn Ioan: Persoane puternice din cetate vor s aduc obiceiuri noi în Biserica încredin at mie i s cear o tax pentru vinul adus în porturile ei. i unii ne sf tuiesc s lu m noi taxa întreag , asigurându-ne c aceasta îi va aduce mare câ tig Bisericii. Porunci i s-o lu m ?*

R spuns : Nu se cuvine Bisericii s ia taxe. Acesta e un lucru al mirenilor. Deci spune-le acelor: De sîntem cre tini, nu avem trebuin s ascult m de oameni, ci s urm m Mîntuitorul care zice: „Precum voi i s v fac vou oamenii, face i i voi lor asemenea" (Mt. 7,12; Lc. 6, 31). Dar lua i seama c cele închinat Bisericii sînt închinat lui Dumnezeu i nu vi se cuvine s împu ina i cu ceva cele ale lor. Vai celui ce o p gube te cu ceva^{940b}

836. (V. 840) *Întrebare : Biserica are canoane care opresc s se mearg seara la teatru⁹⁴¹, saul a s rb torile p gîne. Dar c petenia provinciei vrea s le nesocoteasc . Ce porunce ti s -i scriu ?*

mai mare putere din lume, chiar prin aceasta contribue la trebuin a schimb rii ei.

Aceasta se va ar ta prin împu inarea celor ce cred în Hristos, chiar dac credin a lor se înt re te. i starea aceasta s-ar putea vedea prefigurat în ceeace spune sfîntul în aceste rînduri. Cînd ducele lumii acesteia, protivnic lui Hristos, va închide bisericile, va veni împ ratul Hristos care le va deschide, schimbînd chipul actual al lumii.

^{940b} Biserica nu se cuvine s ia tax pentru vinul adus de cor bii în porturi. Dar nu e bine nici s se ia taxe dela ea pentru vinul ce i se aduce.

⁹⁴¹ Can. 24 i 51 al Sinodului V-VI ecumenic i XVII al celui din Cartagena opresc s se mearg la teatre.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

R spuns: Scrie-i a a: E ti slujitor al lui Dumnezeu, cum spune Apostolul (Rom. 3, 6) i i se cere s p ze ti poruncile Lui, cum mi se cere i mie. Deci ni se cuvine s p zim înaltele legi ale Bisericii spre lauda lui Dumnezeu i a noastr . V aduc aminte de aceasta, pentru c v iu-besc ca pe prietenul nostru. C ci nu se cuvine cre tinilor i unor iubitori de Hristos ca voi s pre ui i mai mult pl - cerile omene ti, care vat m sufletele, decît slujirea lui Dumnezeu.

837. (V. 841) *Un mare i puternic concet ean al nostru, care locue te în Constantinopol, se lupt tare ca s se îng due sa se mearg la teatre. Ce porunce ti s -i scriu? Dac vrea s unelteasc împotriva noastr , roag -te s nu izbuteasc .*

R spuns: Scrie-i a a: „Fiule, toat rug ciunea noastr este ca Dumnezeu s sporeasc credin a cre ti-nilor întru frica Lui i ca s înal e cornul Bisericii Lui. El este n dejdea mîntuirii noastre. i s tii c nu avem alt ajutor decît dela Biserica i dela rug ciunile sfin ilor. Cel ce se sprijin pe ele, le afl la timpul potrivit. Dar teatrele sînt atelierele diavolului. i cel ce se sîrgue te s le sus in , cade din turma lui Hristos i se d de partea diavolului. Dar tim c voi sînte i fii ai Bisericii lui Hristos i v sîrgui i totdeauna s face i cele pl cute Lui. Deci n-ave i nevoe de înv tur . Dar v scriu ca s v aduc aminte s nu v face i p rta i celor ce se silesc s sus in teatrele diavolului ^{941b}. C ci la vreme de nevoe ele nu pot s foloseasc la nimic decît s înece pe cei ce alearg la

941b Opreli tea de a merge la teatre o respect pîn azi monachii. Interzicerea frecvent rii teatrelor a dat-o Biserica în acel timp probabil din cauz c crea iile teatrale erau atunci mo tenite din antichitate i în ele se afirma credin a în zei.

ele. Iar cel ce are inima alipit de Dumnezeu i voe te s
sus in cele pl cute Lui, acela îl va chema cu îndr zneal
în ziua necazului i va fi c l uzit de Cel ce d rue te
fieci ruia dup faptele lui. (Ps. 61, 13). ti i c „chipul
lumii acesteia trece" (I Cor. 7, 21), dar credin a lui
Dumnezeu r mîne în veac (Ps. 116, 2; I Petru, 1, 25)".
Scrie-le acestea i nu te teme de uneltirea oamenilor,
luptîndu-te pentru credin a în Dumnezeu i avîndu-L pe
El ca ajutor. i cel ce se împotrive te lui Dumnezeu va fi
îneecat ca Faraon în Marea Ro ie. Iar cel ce crede
neîndoelnic, st neclintit pe Piatra cea tare (Mt. 7, 24).

838. (V. 832 a) *Întrebare* : *P rinte, m silesc în
fiecare zi s postesc pîn seara. Spune-mi de e bine. i
dac trebue s m rog înainte de aface ceva.*

R spuns : În privin a postului, cerceteaz - i inima,
ca s nu fie furat de slava de art . i dac nu e furat ,
cerceteaz-o din nou, postul nu te face mai slab în
împlinirea datoriilor. C ci aceast sl biciune nu e de
folos. Iar dac nu- i stric nici în privin a aceasta,
postirea este bun .

Iar rug ciunea este lumin . i fiecare cre tin trebue s
se roage înainte de a face ceva, dar mai ales preotul lui
Dumnezeu.

839. (Nu se afl în Ms. Panteleimon, nr. 192
Întrebare: *St pîne roag -te pentru mine în numele
Domnului. C ci toat n dejdea mi-o pun în Dumnezeu i
în sfintele, tale rug ciuni.*

R spuns : Duhul Sfînt s te încredin eze c tot-
deauna e ti în rug ciunea mea, noaptea i ziua . . .
(sfîr itul lipse te).

840. (În parte în V. 832b.; nu e complet decât în Ms. Paris. gr. 873). *Un mirean iubitor de Hristos, care p r sise ara sa pentru a lupta în numele lui Dumnezeu pentru Biserica Sa împotriva unora care-i f ceau necazuri, trimise s cear aceia mare B trîn un cuvânt de via i de îndemn.*

R spuns: ine cut rie dragostea fa de Dumnezeu, adev rul i libertatea. i nu te teme s aju i dup puterea ta. P ze te totdeauna pe Dumnezeu în duhul t u, rugându-te pentru orice lucru i p e te cu hot rîre pe c ile tale. Nu c uta s placi oamenilor i vei primi harul lui Dumnezeu. C ci cei ce caut s plac oamenilor sînt streini de Dumnezeu i Duhul lui Dumnezeu nu este în ei. S ai Duhul lui Dumnezeu i El te va înv a toate precum e drept. C ci f r El nu po i izbuti ceva cum se cuvine. P ze te-te de tulburarea mîniei. Nu te teme de nimeni, ci adu-i aminte de cuvîntul: „Domnul este ajutorul meu, nu m voi teme de ce-mi va face mie omul” (Ps. 117, 6); i: „Toate neamurile m-au înconjurat i le-am respins în numele Domnului” (Ps. 117, 10). De se întîmpl ca cineva s fie tulburat de tine, spune-i cu smerenie, cu dragoste i cu în elegere adev rul. i Dumnezeu îl va îmblînzi prin rug ciunile sfin ilor. Ai i înv tura P rin ilor i cu Dumnezeu ea te va p zi de cel r u. Fii deci tare i curajos prin Dumnezeu (A doua lege 31, 6).

841. (V. 833). *Întrebare : Cînd m îndoesc de un lucru, dac s -lfac sau nu, spune-mi ce s fac ?*

R spuns: Cînd se ive te trebuin as faci un lucru, roag pe Dumnezeu de trei ori, cerîndu-i s nu r t ce ti. i dac r mîi în acela gînd, f ce- i spune el, c ci el vine

dela Dumnezeu i nu dela tine. Când nu dobînde ti siguran a, întreab -i pe P rin i.

842. (V. 834). *Întrebare* : Când P rin ii îmi spun un lucru i eu cuget contrariul, sînt r zboit de neîncrederea în ei. Dar zic mereu gîndului meu: „A a trebue s fie cum zic P rin ii". Oare aceasta e semn al încrederii sau al neîncrederii ?

R spuns : A r spunde a a gîndului e semn de încredere. C ci dac P rin ii spun c întunerecul e lumin , sile te-te s crezi lor. C ci ei nu gr esc nimic contrar lui Dumnezeu. Dar trebue mult luare aminte. Pentru c Dumnezeu spune acum un cuvînt care trebue împlinit i dup pu in timp se produce o schimbare în lucrul acela (se schimb împrejurarea). i dac nu e cineva înt rit în credin , se smînte te. A a e i cu cele ce le spun sfin ii. Fiîndc unii nu cunosc în elesul celor spuse i iconomia lui Dumnezeu cu privire la ei, spun mereu: „Pentru ce n-au spus sfin ii despre schimbarea ce se va ivi?" Pentru c ei vorbesc totdeauna pentru timpul de fa . Dar dac ar fi întreba i dup ce s-a ivit o schimbare, ar zice altfel, potrivit înv torului lor, care a zis c va aduce mînia asupra lui Ahab, dar schimbîndu-se acela, a trecut i Dumnezeu dela mînia Lui, zicînd : „Nu voi aduce mînia în zilele lui" (III Împ. 21, 29). Ce vor spune deci cei f r de minte despre Dumnezeu ? C este în El ne tiin ? Se în al , ne tiînd c judec ile lui Dumnezeu sînt adînc f r fund i deci de necuprins. Aceste taine s-au încredin at oamenilor credincio i. Dar nu le primesc to i. Afl deci, frate, c adev ra ii P rin i nu se sup r cînd par mincino i celor ce nu cunosc tainele lui Dumnezeu. C ci dac aceasta nu le aduce lor nici-un folos, nici nu-i

Sfin ii Varsanufie i Ioan

p gube te. Pentru c nu in s aib o slav asemenea
celeia a St pînului lor^{941c}.

843. (Nu se afl în Ms. Ivir 1307). *Întrebare* :
Mînia lui Dumnezeu se porni contra oamenilor; mul i
dintre ei, st pîni i de duhuri necurate, l trau ca cînii i
unii f ceau proorocii de a a fel, c mul i se r t ceau,
crezînd c spun adev rul. Unii mireni iubitori de Hristos
au trimis atunci s întrebe pe Marele B trîn despre
aceasta.

El a R spus : Cunoscînd de mai înainte
sl biciunea noastr , Dumnezeu ne-a spus: „Se vor ridica
hristo i mincino i i prooroci mincino i, care vor face
semne i minuni ca s am geasc , de va fi cu putin ,
chiar i pe cei ale i" (Mt. 24, 24).

844. (Nu se afl decît în Ms. Ivir 1307).

R spusul acelaia Mare B trîn episcopului cet ii, care-i ceruse
s -i spun ce trebuie s fac ; i s se roage pentru
poporul c zut sub mînia amintit înainte.

Se cuvine Prea Sfin iei Voastre s suferi i cît mai mult
pentru cei afla i în necaz. Aceasta e o datorie a p rintelui
i înv torului duhovnicesc. C ci bunul p stor se îngri-
je te de oile sale i le supravegheaz , înva deci poporul
s - i aduc partea sa la cererea i la rug ciunea care se

941c Se schimb împrejurarea, dar se schimba i gîndul omului. i în
om e un noian virtual din care, pot ie i mereu alte i alte gînduri. Iar
Dumnezeu le d libertate. Poate chiar din leg tura eu noianul
dumnezeesc pot ie i alte i alte gînduri din noianul sufletului
omenesc. Le prevede Dumnezeu? Dar Dumnezeu nu e liber în
fiecare clip s hot rasc potrivit unei împrejur ri noi ? E misterul
insondabil al lui Dumnezeu.

fac pentru el. C ci a a se fac cu puțin lucrurile mari, după porunca Domnului. (Mt. 17, 20; Io. 14, 20).

845. (V. 836). *Întrebare* : Un mirean iubitor de Hristos a întrebat pe acela B trîn: E bine s spun domnului episcop tot ce socotesc c e de folos pentru el?

R spuns : Acesta e un lucru drept și potrivit iubirii celei după Dumnezeu. P ze te numai inima ta curat înaintea lui Dumnezeu și aceasta nu te va v t ma. Iar a avea inima curat înseamnă a nu spune nimic împotriva cuiva din r zbunare, ci pentru a-i face bine. S nu socotești deci aceasta ca bîrfire. C ci tot lucrul f cut spre îndreptare nu este bîrfire. Pentru c din bîrfire nu iese nici-un bine. Dar în acest caz trebuie ajutat binele. și de aceea nu trebuie folosit bîrfirea.

846. (Nu se afl în Ms. Paris, grec nr. 873)

Întrebare : Ce este îndoiala inimii (Mt. 14, 31 și 28, 17) i ce înseamnă a fi îndoielnic (Iac. 1, 8 și 4,8)?

R spuns : Îndoiala inimii st în a te întreba, sau în a avea mereu în suflet întrebarea: „Are Dumnezeu mil de mine sau nu?” Dacă cugeti c nu, aceasta e necredin . Dacă nu crezi c Dumnezeu are mai mult mil de tine decît poți în elegeri, pentru ce te mai rogi ⁹⁴² ? Iar a fi îndoielnic înseamnă a nu te preda cu des vîr ire mor ii pentru Împ r ia cerurilor, ci a te îngriji mai mult de lucruri pentru trup.

847. (Nu se afl în Ms. Paris gr. nr. 873)

⁹⁴² Numai dacă n-ai îndoial în mila lui Dumnezeu te poți ruga cu toată încrederea. Dar trebuie să te rogi, pentru c numai de la El vine ajutorul.

Sfin ii Varsanufie i Ioan

Întrebare : Ce înseamn cuvîntul „Nu se poate ascunde o cetate a ezat pe vîrful muntelui” (Mt. 5, 14) ?

R spuns : Cetatea este sufletul, iar muntele, vîrful virtu ilor de pe care cei ce au urcat acolo „str lucesc ca ni te sfe nice de lumin în lume, avînd un cuvînt de via care va fi slava lor în ziua lui Hristos” (Filip. 2, 15-16).

848. (Nu se afl în Ms. Paris, gr. nr. 873).

Întrebare : Ce înseamn cuvîntul: „Bucura i-v totdeauna: ruga i-v neîncetat: în toate mul umi i” (Tim. 5, 16 - 18)?

R spuns : În aceste trei lucruri se cuprinde toat mîntuirea noastr . A se bucura pururea este o chez ie a drept ii; c ci nu se poate bucura cineva dac nu vie ue te totdeauna potrivit drept ii ⁹⁴³. Rug ciunea neîncetat împiedic orice r u, c ci aceasta nu d loc diavolului în noi. În sfîr it mul umirea în toate este o dovad v dit de iubire a lui Hristos. Iar dac inem primele dou porunci, aducem mul umire Domnului.

N-am mai tradus scrisorile 849-850 din traducerea francez , pentru c ele nu se afl decît în aceast traducere, neg sindu-se în manuscrisele grece ti i cuprinzîd în ele unele neclarit i.

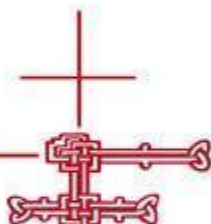
⁹⁴³ Dreptatea este, în limbajul biblic, totalitatea virtu ilor.

Redactor: Protos IOANICHIE B LAN
Tehnoredactor: V.BOGDAN

Format 16-61X 76, legat 1/1
Coli de tipar 43, 75, comanda 1362.

TIP RIT LA I.P. ARTA GRAFIC

I.S.B.N. 973-9130-004

ILUSTRATIA

SFINTELOR NEVOINTE ALE DESĂVĂȘIRII

FILOCALIA

**SAU CULEGERE DIN SCRIERILE SFIN ILOR P RIN I
CARE ARAT CUM SE POATE OMUL CUR I, LUMINA**

IDES VÎR I

volumul XII

CUVIOSUL ISAIA PUSNICUL

Dou zeci i nou de cuvinte

TRADUCERE DIN GRECE TE, INTRODUCERE I NOTE DE

Pr. prof. dr. DUMITRU ST NILOAE

MEMBRU AL ACADEMIEI ROMANE

EDITURA HARISMA

BUCURE TI - 1991

Rugati-va si pentru Pacatosul ce a editat acest format digital, adrian

SCURTA INTRODUCERE A TRADUC TORULUI

Dumnezeu mi-a ajutat s încheiu Filocalia românească cu o traducere a unei opere de cea mai mare for duhovnicească , plin de sfaturi concrete, întemeiate pe o experien real , o carte de for a înv turilor Prin ilor pustnici din Pateric, tr itori în pustiurile Egiptului. Cred c a fost voia lui Dumnezeu ca Filocalia, început cu o scriere atribuit Sf. Antonie cel Mare, s se încheie cu o oper a unui pustnic ce a tr it în acelea i pustiuri egiptene, curînd dup moartea lui Antonie (335). Prin aceasta se arat c via a duhovnicească ce urmează pilda lui Hristos este aceea i în toate timpurile, fiind sus inut de acela i Duh Sfînt al lui Hristos.

În prologul s u la prima edi ie, monahul Augustin aduce dovezi serioase c scrierea de fa este a lui Isaia Pustnicul, care tr ia pe la anul 370 în pustiurile Egiptului, i nu a lui Isaia monofizitul, care s-a împotrivit Sinodului din Calcedon, isc lind „Enoticonul” împ ratului Zenon, în 482, i a murit pe la anul 488. Textul acestor 29 Cuvînte nu l-am avut la îndemîn cînd am publicat cele 27 capete în vol. I din Filocalia românească la Sibiu, în 1947.

i neavînd la îndemîn nici „Prologul” monahului Augustin, care l-a editat, am adoptat, împreun cu al i patrologi (Bardenhewer, Florovschi), teza lui Kruger c autorul a fost un monah monofizit. Ne declar m acum de acord cu p rerea monahului Augustin.

Dar chiar textul acestor „Cuvînte” arat c ele nu au putut proveni decît de la un autor care se mi ca prin pustiurile Egiptului. Ele cuprind sentin e de subtile analize i descrieri de stilul celor din Patericul egiptean i

intercalări de dialoguri asemenea celor din *acel Pateric*. Aceasta arată că pustnicia acelor *Prinici* nu era total. Aa este și pustnicia lui *Ava Isaia*, autorul scrierii de față. Un bătrân stătea într-o chilie cu unul sau doi ucenici și se vizitau unii pe alții, ca să învețe unul de la altul. Preocuparea principală a scrierii este să învețe pe frații și depească orice egoism al mândriei în relațiile dintre ei urmând pilda lui *Hristos*, care vrea ca monahul să prăsească orice patimă, având în suflet frica neîncetată de Dumnezeu și smerita cugetare produsă de ea. Mîinștirile de obște au început puțin mai tîrziu, ca și cele idioritmice sau cu viață de sine, în chilii din aceeași mîinștire.

Publicăm acum această operă principală a lui *Ava Isaia*, care este o lucrare de mare densitate și finețe duhovnicească ce izvorăște dintr-o experiență autentică și nu se resimte de aderarea autorului la amintitul document promonofizit al împăratului *enon*.

Dăm, înainte de textul „Cuvintelor”, „Prologul” la ediția a doua a învățatului monah atonit *Teoclit Dionisiu* cel al monahului *Augustin* la prima ediție. Prima ediție a fost publicată de monahul *Augustin* din *Ierusalim* — după un manuscris din biblioteca *Patriarhiei* de acolo, în *Ierusalim*, la 1911 a doua de *Sotir Schina*, la *Volos*, în 1962. Prologul monahului *Augustin* cuprinde preioasele fragmente din opera lui *Ava Isaia* și unele tirii din viața lui, care precizează natura conținutului acestei lucrări.

Monahul *Augustin* dă și preioasele note la subsolul scrierii în care arată unele împrumuturi făcute de *Ava Isaia* din *Prinici* anteriori, ca *Antonie* și *Pahomie*, și multe împrumuturi făcute din ea de autori ulteriori, îndeosebi de *Pavel Evergetin*. Nu reproducem decât foarte puțin din aceste note. Am dat în schimb multe note proprii, încercînd să explicăm pentru cititorii de azi unele din învățăturile lui *Ava Isaia*.

MONAHUL TEOCLIT DIONISIATIS:
PROLOGUL LA EDIȚIA A DOUA
A SCRIERILOR DIN ACEST VOLUM

Iubitul frate în Hristos și prea binecuvântatul editor al unor cri patericale (ale Părinilor), domnul Sotir Schina, mi-a făcut iarăși cinstea să prefăcească noua carte care va ieși din tipografia „Biblioteca aghioritică”, cea mai duhovnicească și mai preioasă carte a Cuviosului Isaia Pustnicul.

Cuviosul Isaia a trăit în pustiiurile Egiptului în a doua jumătate a sec. IV și a fost contemporan cu Cuviosul Macarie Egipteanul. Mare nevoitor și pelerin mistic, se înscrie cu dreptate în „tabăra îngerilor”, în ceata sfinților Părinilor tradiției ascetice ortodoxe. Iar cartea aceasta, singura care s-a păstrat, constituie o prea frumoasă colecție a celor mai bine mirositoare flori din înaltele experiențe duhovnicești și din trăirile lui pe care le-a cîntătat în sfintele lui lupte împotriva patimilor pierzătoare și a demonilor. Ea este și rodul meditației neîntrerupte și adânci a Sfintelor Scripturi, cum se va vedea din deasă întrebuințare a locurilor la care trimite neconținut.

Cartea aceasta, ca și toate criile niptice (despre trezvie) și ascetice, învață în toată amănunțimea despre firea patimilor sufletului, care pornesc din partea lui păcătoare, sau din iuime (mînie) și poftă, despre lucrarea felurită a demonilor, despre felurile luptelor duhovnicești și despre felurile lucrării harului în sufletul curățat. Ne învață despre sfințenia inimii, despre iluminările pricinuite de Prea Sfîntul Duh și despre unirea în dragostea dumnezeiască cu Domnul nostru Iisus.

Cititorului atent nu-i va fi greu să se încredințeze despre acordul învătării Cuviosului Isaia cu învățătura tuturor Părinilor niptici și nevoitori, începînd de la Antonie cel Mare, Vasile

cel Mare, Grigorie Teologul și pînă la isihastă din sec. XIV, la Sf. Grigorie Palama, Nichifor Monahul și la Sfîntul Nicodim Aghioritul și întreaga pleiadă a Sfinților Părinți, care au aflat fîntîna ce înaintea pînă la contemplare („vedere”) în pustiurile Egiptului, în Palestina, Siria, în Constantinopol, în Sf. Munte, Macedonia și Veria¹. Și însuși această armonie, acordul de necontestat al învățurii Sfinților Părinți, arată că Tradiția duhovnicească a Prea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe s-a format din iluminarea Sfîntului Duh și din trăirea duhovnicească a minților curate și neîntinate.

Cartea aceasta, plină de har și de înțelepciune, este editată în seria editării textelor Părinților de către „Biblioteca Aghiorită”, cu intenția să ne toacă de a se cunoaște învățura cuprinsă în cărțile bibliotecilor Sfinților Mînistri și ale chiliilor monahilor, și de a le face o hrană duhovnicească și a da îndrumare evlaviei sufletelor de Dumnezeu iubitoare, dar și de a acoperi un gol în bibliografia textelor grecești ale mînistrilor, dat fiind că azi această carte a devenit greu de aflat în ediția publicată de monahul Augustin Iordanitul, în 1911.

În epoca noastră, cînd publicarea lucrărilor stricte creștine a crescut, a sporit și harul publicării sfințelor cărți ale Părinților. Și sper că această carte a Cuviosului nostru Părinte Isaia Pustnicul va rodi o prisosină de har în inimile cititorilor evlavioși. Mai mult, azi, cînd domnește orientarea spre cele din afară, spre simfonia și spre eticismul ieftin și oamenii înclină spre emoții simfonice dulcele, cărțile care această a lui Avă Isaia constituie adevărate bombe atomice, în stare să trezească sufletele moarte din păcat, să nască teama curitoare de Dumnezeu și apoi, după învățura nerăstăit, să le conducă la dorința de bunătare cerească. Pentru că prin dulcea învățură omenească și prin predici judecătorești sufletul împovărat de păcat nu se convinge să prăsească plămîndul trupului de tot felul, decît numai prin puternice plămînduri duhovnicești. Numai prin iubirea duhovnicească și dumnezeiască poate fi învinsă dragostea bolnavă de lucrurile amăgitoare ale lumii.

1 „Ultimele două sînt locuite de aromâni” (n. tr.).

Ar fi fost un lucru preios și drept ca, înainte de-a termina acest scurt prolog, să cer preasimplului și lipsitului de mândrie prieten și în Hristos frate, Domnul Sotir Schina — a cărui fapt se aseamănă cu o „comoară în vase de lut” —, să nu considere acest prolog—care prezintă te osteneala acestei editări a unei noi opere patristice—ca punctul unei micori a cunoscutei lui modestii. Dar mult umezesc cu nedejdea că se va recunoaște importanța acestui dar serios, făcut prin el bisericilor de către Biserica noastră Ortodoxă greacă. Și rugăciunile, și binecuvântările ei, împreună cu recunoștința și rugăciunile cititorilor evlavioși pentru smerenia editorului cărților Prinților, vor fi cea mai folositoare răsplătire pentru el. Să fie fapta lui „miros de bună mireasmă duhovnicească” către Domnul.

MONAHUL AUGUSTIN: PROLOG LA PRIMA EDIȚIE

(cu unele pasagii prescurtate)

În primele veacuri ale Creștinismului s-a socotit, potrivit Evangheliei, ca mijloc spre desvârșirea morală a omului, lepădarea a toată plăcerea pricinuit de lume și lupta împotriva necazurilor trupului. Mulți dintre creștinii de atunci, mi se pare de râvnă dumnezeiască, s-au ajuns la desvârșire, vindeau averea lor fiecui puneau în vistieria comunității, fiecui împărțeau cu mâinile proprii, și răcilor². Și trăind după aceea în înfrînare și curăție, se dăruiau cu totul rugăciunii și meditației dumnezeieștiilor Scripturi. Cei ce viețuiau astfel se numeau „nevoitori” (asceți)³. Origen (+254) a scris că cei mai mulți creștini se nevoiau în feciorie neîncetat⁴. Clement (+220) numește pe oamenii aceia „aleșii ale ilor”⁵. Irineu (+202), Dionisie din Alexandria (+264), Epifania (+403) mărturisesc că trăiau câte două sau trei zile în post și se ocupau cu rugăciunea. Se nevoiau în particular în cetăți și sate și în cadrul comunității, neplecând din casele lor. Iar în prigoane, fiecui erau secera și ca spicele, împodobiți cu cununa muceniciei, fiecui se risipeau, depunându-se de prigonitorii lor. Iar după ce trecea prigoana, se readunau și fiecare „se nevoia în particular”⁶. În Liturgia atribuită lui Clement, cei ce sub numele de „nevoitori viețuiau în feciorie și curăție” formau o ceară proprie în Biserica pe la sfâr-

2 „De voieți să fii desvârșit, mergi, vinde averile tale și le dă răcilor, și vei avea comoară în ceruri” (Mt. 19, 21). Și la Apostol „îmbrăcați pe Domnul nostru Iisus Hristos și grija de trup să nu o faceți spre poftă” (Rom. 13, 14). „Ci îmi chinuiesc trupul meu și-l supun robiei, ca nu cumva propovăduind altora, să mă fac eu însumi nevrednic” (I Cor. 9, 27).

3 Eusebiu al Cezareii, cartea II, 17.

4 Contra lui Cels, cartea 7, 48. P.G. t. 11, 1492.

5 „Care bogat se va mântui”, 36, P.G. 9.

6 „Fiecare dintre cei vechi, zice Antonie cel Mare, după sfârșitul prigoanei, se nevoia în particular” (Viațele Sfinților, 14 mai).

itul veacului IV, i se apropiau de împ rt irea de sfintele Taine dup clerici.

Cînd îns au cunoscut din experien c este cu neputin dobîndirea virtu ii în mijlocul lumii i a rudeniilor⁷, s-au dep rtat în pustii, ca s se predea acolo exclusiv slujirii lui Dumnezeu; s-au numit retra i (anahore i), pustnici, monahi. Dintre nevoitorii (asce ii) care vie uiau, în primele veacuri ale Cre tinismului, în feciorie i cur ie, ceea ce se consider ca primul stadiu al monahismului, s-au desprins nevoitorii (asce ii) pustiei, numi i anahore i⁸. Dar ei se deosebeau de primii, deoarece aceia se nevoiau în ara i în mijlocul celor apropiat i ai lor, pe cînd ace tia în pustie, într-o ascez aspr . i acesta este al doilea stadiu al vie ii monahale. În sfîrit, unii din cei retra i au mers la pustnici care s-au distins în virtute i în elepciune i, supunîndu-se regulei lor, au format cete care au dat na tere vie ii schitice, din care mai tîrziu a provenit monahismul de ob te. A a s-a schimbat via a monahal din via a singuratic în via a de ob te, i acesta este stadiul ei final.

Despre începutul vie ii monahale exist multe p reri. Unii spun c - i are începutul în Evanghelie, al ii v d pe Ilie Tesviteanul ca întîiul care a dat pilda vie ii monahale, pe cînd al ii îl v d ca atare pe Ioan Botez torul i pe Apostoli. Al ii iar i v d cauza vie ii monahale în prigoana închin torilor la idoli împotriva cre tinilor. Dar exist i p rerea c via a monahal î i are începutul la primii cre tini din Ierusalim. Dar în prigoana lui Diocle ian (303) s-au ars poate scrierile despre ei ale scriitorilor biserice ti, sau s-au pierdut. De aceea lipsesc dovezile clare i sigure despre existen a monahilor înainte de Constantin cel Mare. Al ii v d ca încep tori ai acestei vie i pe Terapeu ii, care tr iau dincolo de rmul m rii (Ro ii P). Unul dintre cercet torii cei mai de curînd (Weingarten, *Despre rînduielile monahale*, Lipsca, 1907) socote te c cei mai vechi monahi cre tini sînt o simpl imita ie a închin torilor la

⁷ A întrebat Ava Isaia pe Ava Macarie, zicînd „Spune-mi un cuvînt”. i îi spune lui „fugi de oameni i te vei mîntui” (*Pateric*, trad. rom., Cozia, 1930, p. 138).

⁸ Retragerea din lume se numea i „înstr inare”, pe care Ava Isaia o vede ca prima lupt (Cuv. 17, Scara, Cuv. 3).

idoli ce trăiau închiși în biserica lui Serapis din Memfis, închiși în chilii și comunicând cu cei de afară printr-o singură fereastră. Dar simpla asemănare în modul de viață a monahilor creștini și a asceților închinători la idoli, închiși, nu este un temei suficient pentru a pretinde că există o relație de origine, strânsă și nedesprinsă între aceștia și aceia. Altul socotește că viața monahală îi are începutul din budism. Dar, deși e cunoscut că înainte de monahii creștini au existat nu numai înși singulari ce practicau o asceză în religia lor națională, ci și adunați în grupuri, ca Esenienii și Terapeuții, s-a recunoscut totuși de timpuriu că viața monahală creștină s-a născut cu totul independent de epoca precreștină.

Tradiția privește ca întemeietor al vieții retrase sau pustnice creștine pe Pavel Tibeul care, fugind de prigoana lui Deciu (240—251), încă fiind tânăr, a plecat în pustie, viețuind în ea până după 90 de ani. El e socotit primul locuitor în pustie. Dar cel care a strămutat nevoia (asceza) din sat în pustie și a dat primul început vieții monahale reale este Antonie (250—355). Iar când de la 305 a primit ca sărman cu el cei mai mulți monahi ce s-au strâns în jurul lui, s-au format mai multe mănăstiri și el le-a condus pe toate și a săsă constituit viața schitotă. Viața monahală s-a răspândit repede în Egipt, care a devenit pentru aceasta vestită.

Pustia Nitriei, pentru firea ei sălbatică, a atras curând atenția monahilor. Ca cel dintâi locuitor al ei este cunoscut Ammun (veac IV), numit mai târziu Nitriotul. El s-a săezat în această pustie, căci înălțunul muntelui Nitria nu erau încă mănăstiri. Și a dus o viață însuflețită între Schit și muntele numit Nitria douăzeci și doi de ani (Sozomen, *Istoria bisericească*, cap. 31). Locul acesta s-a numit, mai târziu, „chilii”, din pricina chiliilor împrețiate ale pustnicilor (*Ibidem*). La distanță de o jumătate de zi sau noapte se afla pustia Schitului, unde se ducea o viață monahală în cea mai sălbatică singurătate. Sălbăciea Schitului, era atât de mare că numai privirea ei îngreuna sufletul cu o tristețe de moarte. Numai cu ajutorul stelelor se înainta prin nisipul ei.

Viața monahală s-a extins repede în pustiul Nitriei. Nu se știe când s-a născut Ava Isaia. Dacă primim o povestire nepubli-

cat , atribuit lui Ava Isaia Tibeul— vom accepta c patria lui era Tibeia (Dintr-o epistol a episcopului Amoniu c tre Teofil al Alexandriei).

Vedem c era contemporan cu Ava Orsisie (+376), urma ul Sf. Pahomie în timpurile lui Atanasie cel Mare. Nu se tie nici la ce vîrst a venit la via monahal , precum nici alte fapte din via a lui, din lips de informa ii. Dar din unele povestiri salvate la Paladie i din titlurile Bibliotecii ob tei noastre, ne vom sili s clarific m întrucîtva cele privitoare la Ava Isaia.

Cel ce venea la via a monahal în schituri îmbr ca schima monahal fie sub presbiterul schitului, fie sub virtuosul b trîn c ruia i se i supunea i de la care înv a practicarea virtu ilor. Dar mul i plecau i pe la b trîni ce se remarcu în via a virtuoas i ascultau de înv tura lor, p zind cu pietate sfaturile i înv turile lor. A pleca la b trîni i a fi sf tui i de ei era o regul a vechilor p rin i ⁹. (Monahul Augustin — pg. 15—.prolog la ed. I). Unii se duceau i de zece ori pe lun la b trîni virtuo i, folosindu-se de înv tura lor.¹⁰

Potrivindu-se acestui obicei, Isaia a mers la Ava Macarie i l-a întrebat: „Spune-mi mie un cuvînt”. i-i zise lui b trînul: „Fugi de oameni”. Ii zise lui Ava Isaia: „Ce este a fugi de oameni?” Iar b trînul îi zise: „A edea în chilia ta i a- i plînge p catele tale” ¹¹ Alt dat poveste te însu i Isaia: „ ezînd odat eu aproape de Ava Macarie, au venit apte fra i de la Alexandria, ispitindu-l pe el i zicînd: „Spune-ne nou , P rinte, cum s ne mîntuim?” Iar luînd eu un caiet i ezînd deoparte, am scris cele ce ie eau din buzele lui” ¹². i a mers i la Ava Silvan, ca s aud înv turile aceluia. Alt dat , r zboit de gînduri murdare, s-a dus la Ava Pimen, remarcat în virtute, i l-a întrebat despre acestea. Acesta îi spuse: „Precum un dulap plin de haine, de le uit cineva, se muce-

9 A întrebat un frate pe un b trîn, zicînd „E bine s mergi la b trîni i s te lini te ti?” Zice lui b trînul „A merge la b trîni era regula vechilor p rin i” (Cod Sinait. 448, f. 295 a).

10 „A zis Ava Pimen c Ava Pafnutie zicea c în toate zilele vie ii b trînilor se ducea de zece ori în lun la ei” (*Pateric*, ed. greac).

11 *Pateric*, trad. rom. p. 138.

13 Acela i *Pateric* grec.

gesc, a a i gîndurile, dac nu le întrebui m trupe te, dispar cu vremea, sau se mucezes" (*Patericul grec*). To i monahii lucrau i se hr neau prin ostenele lor. i unii secerînd „în timpul verii, î i adunau grîul care le era de ajuns, dar d deau i altor monahi" (Sozomen, *Ist. bis.*, ' cartea 6, cap. 28). Al ii f ceau „frîngîii din crengi de finic cu care, împletindu-le, alc tuiau co uri. Nu erau opri i îns s fac i alte feluri de lucruri de mîn . Astfel întîlnim în Pateric i caligrafi ce tr iau în Schit.

Fiecare anahoret pleca i vindea lucrul s u de mîn în sate i cet i.¹³ Iar întorcîndu-se, aducea cu sine cele de trebuin traiului. Se aflau îns unii oameni din lume care, primind lucrul de mîn vîndut de monahi, le aduceau cele trebuincioase i îi scu-teau de a umbla prin lume. Privitor la lucrul de mîn al lui Isaia i la dieta celor din Schit, s-a p strat urm toarea povestire la Paladie:

„A venit odat Ava Ahila la chilia lui Ava Isaia în Schit i l-a aflat pe el mîncînd. Punea în blid sare i ap . V zîndu-l b trînul c ascundea aceasta înapoia co ului, ii zise: „Spune-mi, ce m nînci?" Acela îi spuse: „Iart -m , Ava, c am t iat crengi i le-am pus s ard i am luat în gura mea pîine cu sare¹⁴ i mi s-a uscat gîtlejul de arsur i nu s-a dus pîinea în jos, de aceea a tre-buit s iau pu în ap cu sare, ca s o pot mînce. Iart -m !" i zise b trînul: „Veni i s vede i pe Isaia mîncînd zam în Schit. De voe ti s m nînci zam , mergi în Egipt" (*Pateric grec*, p. 124).

Ava Isaia locuia probabil aproape de Ava Amoi. La începu-tul sosirii lui acolo l-a întrebat Amoi: „Cum m vezi acum? I-a zis Isaia: Ca pe un înger, P rinte". Iar dup ce îi ar t lipsurile lui ca unui încep tor, l-a întrebat Amoi mai tîrziu iar i: „Cum

¹³ Deci anahoretul sau pustnicul nu era un monah retras pentru lung vreme dintre oameni (*n. tr.*).

¹⁴ Spunea Ioan Colov c mîncînd p rin ii din Schit pîine i sare, aveau putere pentru lucrul de mîn (*Pateric grec*, în P.G. tom 65, col. 263). Veni odat un episcop la un frate în Schit, care-l duse în chilia lui i, punîndu-i înainte pîine i sare, i-a spus „Iart -m , Doamne, c nu am altceva ce s - i dau" (Cod Sinait. 448, din sec. 11, f. 153).

m vezi acum?" Iar el ii spuse: „Ca pe Satana; chiar de-mi spui cuvînt bun, îl primesc ca pe o sabie" (*Pateric grec*).

În epoca aceea, monahii, st pîni i de entuziasm pentru via a în pustie, se retr geau în cele mai dep rtate pustii ca s slujeasc acolo lui Dumnezeu în lini te i nevoin aspr . Ii sus inea în aceasta via a (aspr) înalt a unor p rin i i ideea c în pustie se dobînde te u or virtutea. De vom atribui lui Isaia al nostru o povestire intitulat a lui Isaia Tibeul, aflat printre fragmentele din cuvintele lui, vom admite c i el a plecat în pustie, iar (aflîndu-se acolo, i s-a întîmplat urm torul lucru, pe care mai tîrziu l-a povestit el însu i fra ilor, spre folosul lor.

„Acela (Isaia Tibeul) a spus: ezînd eu în pustia cea mai dinl untru înainte cu 23 de ani, a venit un frate la mine i sp - lîndu- i picioarele, a început s vorbeasc i s -mi spun : «Voiesc, Avo, s locuiesc i eu în pustia aceasta». i i-am zis lui: „De po i r bda, po i s înaintezi". i acestea i le-am spus cu limba, dar cu inima l-am judecat. Iar dup plecarea lui, m-am sculat ca s m rog i am ajuns ca într-un extaz i am v zut un b rbat înfrico tor la chip, cu fa a str lucitoare, avînd o suli de foc în mîn i zicîndu-mi: „Spune, b trîne, cine a f cut cerul i p mîntul, înt rindu-le?" i-i zisei lui: „Dumnezeu". i iar i îmi zise: „Cine a m surat cerul cu palma i p mîntul cu pumnul (*Isaia 40*), Cine a pus mun ii pe cîntar i dealurile în cump n (*Ibidem*)? Cine a atîrnat t ria i a strîns-o f r s o lege? Cine a pecetluit marea i a pus frîu adîncului f r fund? Cine a atîrnat norii i le-a poruncit s poarte apele? Cine a f cut soarele i a alc tuit luna i a dat str - lucire stelelor? Cine a albit z pada i cristalul? Cine gole te norii i-i face s poarte apele i s se verse pe fa a întregului p mînt? Cine a adunat vînturile i le-a închis într-o palm nest pînit ? Cine cerceteaz inimile i p trunde runchii (*Ps. 7, 10*) i gîndurile i descoper oaptele, vede adîncurile, prive te cele din întuneric?" i i-am spus lui: „Singur Dumnezeu". i-mi zise mie: „, tii c Dumnezeu este Cel ce judec drept i d fiec ruia dup faptele lui" (*Rom. 2, 7*)? i i-am spus: „Da, cu adev rat tiu". i mi-a

spus: „De tii aceasta, cum ai judecat pe fratele care a venit la tine, în inima ta?" i i-am zis: „Am gre it cerului i înaintea lui Dumnezeu i înaintea ta i iat î i dau ca cheza ie pe Sfînta i atotl udata N sc toare de Dumnezeu c nu voi mai aluneca în astfel de gre al ". i-mi zise: „Ai sem nat am r ciune în inima ta, pune mîna i secer-o trei ani". i l-am v zut plecînd la izvorul de unde am b ut i a lovit apa cu sabia de foc. i mi-am revenit în mine însumi i plîngînd amar, am mers la izvor i am gustat apa amar . i de cîte ori gustam din ea, îmi aminteam de cuvîntul îngerului i ziceam în mine: „Iac , ai sem nat am r ciune, secer-o cu mîna". i am f cut aceasta trei ani, plîngînd i îndurerîndu-m . i, dup cei trei ani, s-a îndulcit apa i am cunoscut c a f cut Domnul mil cu mine. i de aceea v spun vou c nu este ceva mai r u decît a vorbi de r u i a judeca pe aproapele. C ci cei ce curvesc i s vîr esc desfrînare, v zînd aceasta, tiu c p c tuiesc i adeseori vin la poc în . Dar cei ce judec , cu greu vin la cuno - tin a de ei în i" (Codice 113 al Patriarhiei din Ierusalim, f. 66 v.).

Iar i nu se tie cînd a luat (Isaia) pe Petru ca ucenic. Din Cuvîntarea 25 vedem c acela a scris Avei Isaia, care-l sf tuise cele spre mîntuire, înainte de-a veni la via a monahal . Poate la începutul lep d rii lui i a convie uirii cu Ava Isaia i s-au întîmplat lui urm toarele: „A spus Ava Petru, ucenicul lui Ava Isaia: « ezînd odat eu la mas cu p rintele meu Isaia i cu al i oarecare b trîni, am rîs din lucrarea diavolului. i v zîndu-m pe mine Ava Isaac, egumenul Schitului, zise lui Ava Isaia: mustr pe ucenicul t u, c ci va c dea în mîinile dracilor. Fiindc rîsul se na te din lipsa fricei. i mai ales la mas , cînd edem înaintea ochilor lui Dumnezeu i sfin ii îngeri stau i lupt pentru noi, cum nu sîntem datori s l crim m i s suspin m i s nu ne ru in m mîncînd mînc rile celor necuvînt toare, noi, care sîntem cuvînt tori i trebuind s ne afl m în dulcea a raiului pentru str lucirea ce ne-a dat-o Dumnezeu (peste ele), dar acum, pentru neascultare, ne-am înrudit cu animalele neîn eleg toare i ne-am asem nat lor (Ps. 46, 6),

mîncînd hrana apropiat p unii?¹⁵ Monahul care ade la mas i m nînc i bea f r team i necugetînd la cele ce m nînc , nu se dispre uie te pe sine i nu- i judec i con tiîn a sa, zicînd: Cum eu, smeritul i tic losul, nevrednic de cer i de p mînt, m nînc pîine i legume, i mul i sfin i i drep i, nevoitori i pustnici, fl - mînzind i însetînd i lipsi i de îmbr c minte, nu m nînc nici pîine, iar eu, nenorocitul, m nînc mînc ri fierte, trebuind s m nînc praf i cenu . C ci monahul care ade la mas i nu se roag cu mintea, ci vorbind i gr ind orice cuvînt, este trupesc i nu duhovnicesc. Iar cel ce rîde la mas , s-a desp r it de Dumnezeu i Dumnezeu de el. i rug ciunea lui nu e primit i osteneli-le lui sînt nefolositoare".

Din povestirea urm toare, needitat , vedem c în afar de Petru, Ava Isaia a luat i un alt ucenic, pe Elisei. In această povestire, vom afla unele informa ii despre Schit, unele am nunte despre Ava Isaia, pu ine despre via a în Schit, ca i despre ob tea din Alexandria. „Ne-a povestit nou Ava Elisei: Fiind eu mai tîn r, am sl bit pîn aproape de moarte. Iar tat l meu era mereu lîng mine i chema în tot ceasul pe doftori, f g duindu-le multe, de m vor t m dui. Iar doftorii ostenindu-se mult, n-au putut alunga boala. La urm au spus p rintelui meu: Acest tîn r va muri în trei zile. Iar tat l meu auzind acestea de la doftori, rugîndu-se cu multe lacrimi, a alergat la biserica Sf. Marcu Evanghelistul, a aflat, cum zicea, înl untrul bisericii pe un monah foarte b trîn, ezînd pe un scaun. Acesta v zînd pe p rintele meu întristat, a zis: „Ce- i este, Domnule Procopie? Pentru ce e ti tulburat?" Ii spuse lui tat l meu: „Numele celui ce i s-a ar tat î i este cunoscut. La fel i pricina (înrîstarii lui)" i-i spuse b trînul: „S mergem pîn la cas (lui)". Deci venind b trînul, m-a cercetat pe mine i-i spuse tat lui meu: „Adu pe consoarta ta aci" — c ci

¹⁵ Dumnezeu prive te la noi cu grij deosebit , cînd mînc m, pentru c atunci hr nirea trupului este o mai mare ispit de a c dea în poftele trupe ti. Atunci ne stau i îngerii mai mult împrejur, luptînd cu demonii care atunci ne ispitesc mai mult. Cînd mînc m, ne apropiem mai mult de animalele neîn eleg toare. Adam i Eva, înainte de c dere, le st pîneau toate (animale, produsele naturii). Dup p cat, au prilej de-a ispiti i lucrurile pe oameni, a a cum îi st pînesc i animalele.

era maica mea foarte iubitoare de Hristos și de monahism, iar tatăl meu foarte urât de monahi. Și zise către tatăl meu: „Trebuie să ceri Dumnezeu de la tine și de la veștile pe care ele, și în viața lui. Și zise tatăl meu: „Cheză îmi este Sfântul Marcu Evanghelistul, că-l voi purta”. Și îi spuse: „Iată, ai 19 ani de preacurvie și preacurvind, ai spurcat patul soției tale și de aceea pe toți copiii tăi i-ai predat Dumnezeu morții înainte de vreme. Al doilea lucru: să nu predați pe acest tânăr căsătoriei, ci fă-l monah. Al treilea: să nu mai ai comuniune cu Arianii și cu Teodosianii”¹⁶. Și a zis tatăl meu: „Voi purta cuvintele tale în toate zilele vieții mele”. Și fiind când bătrânul o rugăciune pentru mine, în trei zile m-am făcut sănătos și apoi am făcut trei ani în casa tatălui meu. Și plecând, tatăl meu m-a logodit cu nepoata căpeteniei (ora ului) (primarului) Augustalin. Și pregătind tatăl meu cele ale căsătoriei, s-a întâmplat că fata a căzut sub tulburarea unui drac cumplit, fiind chinuit rău și fără milă. Prin înfetea tatălui meu au căutat apte luni să o ducă peste tot prin biserici, la doftori și la vrăjitori. La sfârșit luându-o, am dus-o, după porunca generală, la Ava Macarie¹⁷, mergând și eu cu ea și tatăl meu. Și luând bătrânul untdelemn și rugându-se pentru ea, a poruncit mamei ei să o unge cu untdelemn de la cap până la unghii. Fiind unsă ea, a început dracul să strige: „Sînt ars, sînt ars”. Și ieșind din fată, s-a lipit de mine în eptit, chinuindu-mă pe mine cumplit. Fiind eu chinuit de demon 30 de zile, veni bătrânul care vorbise înainte tatălui meu și mîsculase și din boală. Văzându-l tatăl meu pe el, a fugit de el. Și luându-mă bătrânul în chilia lui și rugându-se toată noaptea, în genunchi, alungă pe drac din mine. Și îndu-mi părul capului și îmbrăcându-mă cu o haină de lînă și din perdea cămilă, m-a predat lui Ava Isaia. Bătrânul avea și alt ucenic, cu numele Petru. Făcând deci la el apte luni, tatăl meu auzind despre mine, a trimis patru slugi cu opt cămile

¹⁶Poate este vorba de erezia Teodotianilor, care avea ca inițiator pe un anume Teodot, care spunea că Hristos a fost simplu om (Eusebie, *Ist. bis.*, C. 28, 6).

¹⁷ Acest Ava Macarie este Macarie Egipteanul care, după Socrate, *Ist. bis.*, cartea 4, cap. 23, „a făcut atîtea vindecări și a scos atîția draci, că ar fi nevoie de o scriere proprie pentru a le descrie.”

încercate cu tot felul de mâncări și fructe. Dar mi-a trimis și o scrisoare. Primind eu scrisoarea și citind-o, am început să plâng. Văzând Ava Isaia scrisoarea în mâinile mele, sculându-se a răpit-o din mâinile mele și a rupt-o. Iar eu supărându-mă, bătrânul a început să mă certe în fața slugilor trimise de tatăl meu. Din ceasul acela s-a năpustit asupra mea dracul urii și n-am mai putut nici să-l văd, nici să aud glasul lui, ci-l priveam ca pe Haron și cuvintele lui le aveam ca pe niște șgeți și ca pe niște cuite cu două țări.

Iar stînd el la rugăciune și la privegheri, le blestemam și din mult ură și mult scîrb ce-o aveam față de el, de multe ori mă sculam noaptea ca să-lucid, dar mă temeam îmi era frică de Petru, cel lalt ucenic al lui. Iar bătrînul nu înceta să mă învețe și să mă sfătuiască și uneori mă mîngîia, alteori mă înerta. Iar apropiindu-mă de Sf. Împărăție, mă împiedica și mă alunga, certîndu-mă. Mă scotea și de la masă, zicînd: „Nu vei mânca pînă ce nu vei spune: am greșit, iartă-mă”. Iar eu făcînd cele contrare, furam pe ascuns mîncare. Cînd el se ruga, eu edeam, cînd priveghea, eu dormeam, cînd el citea, eu găream lucruri de arte, cînd el plîngea, eu rîdeam. Văzîndu-mă demonul în toate ascultător de el, a început să-mi arate și vise și năLuciri împotriva bătrînului. Iar eu, cel umilit, am început să mă încred în bănuielele ce mi le pricinuia acela, cugetînd la el cu atenție, în amănunte, cu prătrundere și trezvie. Și am început să cred și să-mi însușesc gîndurile urite și rele și întinate, care curgeau în inima mea și mă tulburau împotriva bătrînului.

Au început deci să mă tulbure din untru aceste gînduri, iar dracii din afară să mă miște spre iuime, mînie, supărare și dușmănie. Și dracul mîndriei, mai bine zis al pierzaniei, să-mi fie învîtor. Ba am început și eu să învîlcesc cele ce mă învîlă el în ascuns, adică să le scot la arătare și să le vestesc înaintea tuturor. Căci stăpînit de supărare, ziceam către mine însumi: cine este acest învîtor și fărnic, acest impostor, acest om de rînd căruia eu, care sînt dintr-o mare cetate și dintr-un neam mare și din prărinți nobili, atît de bogat, și avînd atîtea slugi, m-am făcut simbria, mai bine-zis îi slujesc ca un rob, turnîndu-i apă pe mîini,

f cut unealt , care poart ap i adun lemne, cînd trebuia s -mi slujeasc i s mi se supun el mie, nu eu lui. Cîte sup r ri i am - r ciuni, necazuri i întrist ri, certuri i osîndiri n-am primit de la el? Cît m-a f cut s fl mînzesc, s însetez, s priveghez, s dorm pe jos, cît m-a dispre uit, cu cîte rele nu m-a împov rat? i acestea înv îndu-m demonul, m mîniam mai mult i m socoteam nedrept it i p timind multe rele. i-mi spunea gîndul: ie i de la acest blestemat, ezi într-o chilie ca to i p rin ii, c ci acesta nu este monah, ba nici m car cre tin. Din aceste gînduri începeam iar i s v d în vis pe b trîn c danseaz cu femei i joac cu etio-pieni. i crezîndu-le acestea, m înt ream în convingerea c e du manul lui Dumnezeu i prietenul dracilor. În afara Schitului, ca la 5 stadii, se afla un templu elin (p gîn) i în mijlocul lui st tea o statuie de marmor , iar b trînul avea obiceiul s ias Sîmb ta din Schit i s mearg la acel templu i s plîng . Se aflau acolo i chipuri de idoli p gîni. i demonul îmi ar t în vis nu o dat , ci de multe ori c b trînul jertfe te i se închin idolilor. Iar eu, presupunînd c visele sînt adev rate, în ceasul cînd b trînul obi nuia s ias i s mearg la acel templu, pref cîndu-m , am ie it din chilie i am c zut pe fa înl untrul templului, înapoia unei r m - i e de zid. i v d pe b trîn intrînd i o femeie înaintea lui i venind ea, am v zut cum se ruga i se închina idolului, i dup ce a ispr vit rug ciunea, am v zut c venind b trînul s-a închinat chipului de animal, a s rutat femeia i înso it de ea, b trînul a plecat spre Schit, iar femeia în jos.¹⁸

Acestea privindu-le de apte ori în ascuns i v zîndu-le ca sigure, am început s ed în afara chiliei i spuneam pe ascuns fra ilor ce veneau spre a se folosi de la b trîn: „Fra ilor, Ava acesta este prin fire un curvar i închin tor la idoli; de ce v l sa i în e-la i, venind la el?”

i am f cut aceasta gr ind c tre monahi ce veneau la b trîn patru luni i pe m sur ce eu m sileam s -i împiedec pe ei, aceia din puterea harului lui Dumnezeu veneau tot mai mul i la b trîn.

V zînd eu, care m socoteam smerit, aceasta, m-am l sat de lucrul

18 Acestea le vedea petrecîndu-se în vis, sau i le n lucea.

acesta i mi-am în l at mînile la cer, zicînd: „Doamne, d -mi r b-dare". i socoteam eu, netrebnicul, i tic losul, c rabd pe nedrept i c practic o virtute i suspinînd, ziceam: „Slav ie, Dumnezeule, de la ce cînte, la ce necînte am ajuns, i cum eram i ce am ajuns". i plîngeam.

Iar b trînul v zîndu-m „, zicea: „Fiule bun, cur e te- i inima, smere te- i gîndurile, dore te smerenia lui Hristos, dispre- uie te mîndria, ia aminte la tine".

Gr indu-le el acestea, eu m mîniam i m tulburam i sim- eam cuvintele lui ca s ge i care m r neau. Cînd edeam cu el la mas , sim eam mînc rile r spîndind un miros r u i m ru inam c trebuia s le vomer nu numai o dat , ci de dou i de mai multe ori. De aceea m sculam. Iar gîndul care m tulbura înl untru nu înceta s -mi spun : „Ie i din casa acestui b trîn i, de se poate, i din Schit. C ci privind pe b trînul acesta, nu te vei mîntui".

i-mi ziceam: „Pentru ce suf r acestea? Cînd m aflam în lume, nu curveam, nici nu preacurveam, nici nu furam, nici nu omoram".

i îmi zicea gîndul, mai bine zis demonul: „Cu dreptate p time ti; ai sup rat pe tat l t u i pe mama ta, rudeniile i prietenii t i; acum ai l sat pe sfin ii p rin i i ai venit i te-ai însingurat la acest impostor, s vîr itor de rele i nemilostiv i neru inat". Acestea spunîndu-mi-le demonul, eu pretinsul smerit i p c tosul, m aflam gata s consimt cu gîndurile acestea rele i tic loase.

i scufundat în întuneric, socoteam c sînt în lumin , i socotind c vie uiesc monahal, eram al Satanei, i în loc s m critic i s m osîndesc, criticam i judecam pe robul lui Dumnezeu.

Aflîndu-m în aceast tulburare a gîndurilor, s-a întîmplat s -mi scrie tat l meu: „Mama ta moare, vino s o vezi înaintea de-a muri". Spun deci lui Ava Petru: „M duc cu adev rat s v d pe mama mea". Plecînd fratele, spuse b trînului. Iar b trînul venind la mine, îmi zise: „Bunule fiu, ezi în r bdarea lui Dumnezeu i las p timirea tat lui i a mamei, c ci avem un Tat în cer, care are grij i de noi i de ei dup folosul nostru. Iar de nu ascult de mine i pleci, pe p rin i nu-i vei folosi întru nimic, iar pe tine te vei v t ma foarte mult i la urm te vei c i mult, c ci nu te vei

folosi cu nimic, ci absența îi va fi spre învârtur". Auzind eu acestea de la btrîn demonul rându-m spre mînie, spusei btrînului: „Impostorule, închin torule la idoli, curvarule, preacurvarule, vrei să mă faci egal cu tine?" Iar btrînul îmi spunea: „Harul lui Dumnezeu îmi vine prin gura ta". Iar eu strigam: „Impostorule, închin torule la idoli". Dar cuvintele mele îi făceau pe mulți să se adune la btrînii mei dezaprobau și mă osîndeau. Iar eu, lucrînd dracul în mine, luînd stiharul meu, l-am rupt de mînie de sus pînă jos și aruncînd în fața lui haina mea, am ieșit gol din chilie și intrînd în chilia unuia din btrîni, am furat haina lui și ieșind am plecat în Alexandria. Acolo am aflat pe mama moartă pe tatăl bolnav, murind și el după trei zile. Iar eu, preocupîndu-mă și vorbind despre bani și despre cealaltă moțtenire, și regretînd că m-am făcut monah, m-a apucat seara. Și eșind eu pe pat și cugetînd la cele din Schit și la Ava Isaia, suspinam și ziceam: „Slavie, Doamne, care m-ai scăpat de btrînul acela impostor și rătăcit".

Și deodată cu acest cuvînt, am auzit un glas ca de tunet zicînd: „Nimicire și pieire casei lui Procopie". Și îndată a venit un vînt și s-a aprins un foc în cele patru colțuri ale casei. Iar eu m-am sculat tulburat și de abia am putut să ieșim toți cei din casă, focul întinzîndu-se peste tot. Adunîndu-se toți locuitorii din Alexandria, n-au putut face nimic, focul topind și pietrele. Iar eu m-am simțit rușinat și gîndind la toate cele întîmplate și plecînd cu mult slăbiciune și descurajare, m-am aruncat în tinda Sfîntului Mina. Și demonul prefăcîndu-se iar și în martor, îmi zise: „Toate acestea care și s-au întîmplat, s-au întîmplat din pricina lui Ava Isaia". Trezindu-mă, spun: „Cu adevărat vrăjitorul acela impostor este cel care, trimiș pe draci a ars casa mea". Și zicînd acestea, m-am sculat de dimineață și am mers la Patriarhul Evloghie¹⁹.

Și i-am spus lui: „Stă pîne, răzbuin-mă de idolatrul Ava Isaia. Căci idolatrul Ava Isaia folosindu-se de vrăjile lui, mi-a ars casa".

¹⁹ Din negrijă, s-a dat dintr-o copie de mai tîrziu acest nume. Căci Evloghie a fost patriarh mai tîrziu, între 580—607, cu două veacuri mai tîrziu ca Ava Isaia. În acea vreme erau Patriarhi Timotei (380—385) și Teofil (385-412).

Iar Patriarhul îmi zise: „S - i r mîn nevorbitoare buzele viclene care gr esc nedreptate împotriva acestui drept" (Ps. 30. 19). i odat cu cuvîntul Papei, am v zut un etiopian b tîndu-m cu un ciomag de foc i îmbr cîndu-mi pieptul gol. i îndat am c zut înaintea Patriarhului, tremurînd de pedeaps . Atunci Patriarhul întinzînd mîna, mi-a pecetluit gura. i leg tura limbii s-a înf p-tuit. i am r mas aptesprezece luni pedepsit sub jugul lui Veliar, ar tîndu-m tuturor ca o vedere vrednic de comp timit, p rînd inut în lan uri. C ci îmi f ceam rele mie însumi i cei prezen i, cei din jur nu-mi puteau ajuta. Mîncam fecale omene ti. Iubitorii de Hristos comp timindu-m , m acopereau cu haine, c ci umblam gol. Îmi loveam trupul i-mi aruncam hainele, b tîndu-m pe mine i lovind pe cei din jur. Iar trupul meu îl murd ream de fecale i de noroi, în care m culcam t v lindu-m . C ci nu era cine s m îngrijeasc . M f cusem ca un elefant.

V zîndu-m iubitorii de Hristos din Alexandria astfel, au adus pe unii din p rin ii din Schit la mine i ace tia v zîndu-m , m-au cunoscut. Dar iubitorii de Hristos au spus: „Acesta este fiul lui Procopie, care era monah la Ava Isaia". i le spuser lor p rin-ii: „Face i iubire i aduce i-l în Schit". i iubitorii de Hristos aflînd un c milar, i-au dat lui ceea ce era rînduit i legîndu-mi mîinile i picioarele, m-au trimis în Schit.²⁰ i adunîndu-se p rin ii din Schit în biserica cea mare, au f cut priveghere pentru mine i ungîndu-m cu untdelemn pe tot trupul, au alungat pe dracul

20Erau trei drumuri ce duceau din Alexandria la muntele Nitria (în care se afla Valea Schitului (sau Schitic) Cel dintîi trecea la început prin rmul Mareotis, dup care str b tea Valea ce ducea printre grunji de sare pîn la muntele Nitria (muntele S rat), unde se afla centrul a ez rilor monahale. Dar rmul supus vînturilor i tulburat uneori de cicloni puternici, era periculos i de multe ori valurile V ii erau de nestr b tut. Al doilea se îndrepta spre Apus, între mare i rmul Mareotidei, pîn la cap tul acesteia, dup care se îndrepta spre Sud printr-un început nisipos, care desp r ea Valea Nitriei de apa rîului Anidros (f r , ap) cum se pare un bra al Nilului, care poart i numele de rîul Anidros. Îndr znea a Melania voia s mearg pe acest drum în c l toria ei în Egipt, dar pu în i-a trebuit s fie r pit de Arabii care locuiau lîng mare, i abia a sc pat prin iu imea calului ei. Al treilea drum urca pe lîng Nil pîn la Memfis sau Arsinoe i intra de acolo într-una sau alt vale. Cel ce porne te pe ea, ajunge în partea Nitriei atins de apele Nilului, încare se afl crocodili. Melania, care a îndr znit s ia i acest drum, a suferit multe încerc ri (Pref. la ed. I).

din mine.²¹ Dar am r mas înfricat de pe urma ranelor i a întin - ciunii.

Dar eu, smeritul i p c tosul, tic losul i vinovatul, cel mai prejos de orice urm monahal , vestind cu am nun ime toate cele ce mi s-au întâmplat i povestindu-le tuturor, i-am rugat pe ei s fac rug ciuni pentru sufletul meu smerit i îndurerat i s roage pe b trînul meu ca s aib mil de mine i s -mi primeasc poc în a i s nu m lase s fiu iar i ispitit de demon. Iar p rin ii plecînd, au adus la mine pe Petru cel împreun ucenic cu mine.

i acela v zîndu-m z cînd cu trupul mucegit de murd rie i de rane, c ci p rin ii voind s trezeasc mila i durerea b trînului spre mine, m-au dezbr cat de haina cu care eram îmbr cat i m-au a ezat gol pe saltea. i Ava Petru v zîndu-m , s-a aruncat peste mine i nu se mai desp r ea de lacrimile lui. Iar eu priveam la el umilit, f r curaj i ru inat. i el, dup ce a plîns mult, s-a sculat i, luînd pe unii dintre p rin i, a plecat i a adus pe b trîn. Iar eu v zînd pe b trîn, am strigat, zicînd: „Miluie te-m , robule al lui Dumnezeu, pe mine cel r t cit, de demoni i s nu m la i bucurie des vîr it vr jma ului de suflet stric tor. C ci am fost destul pedepsit i chinuit, dup cum mi se cuvenea". Iar b trînul îmi zise: „Ai cunoscut, fiule, c pedeapsa le vine celor mîndri pentru c derea lor? " Iar eu am zis: „Am cunoscut, cele ce mi s-au întâmplat i am înv at din cele ce am p timit. i m-am convins c Dumnezeu este Judec torul drept, care r spl te te fiec ruia dup faptele lui" (Rom. 2, 6). i pecetluindu-m cu semnul crucii²², îmi spuse: „Dumnezeu, F c torul întregii zidiri, s - i ierte cele trecute i s îndrepteze cele viitoare". i punîndu-m pe un scaun, m-au dus

21 Din primele timpuri ale Bisericii se f cea ceva i pentru trup, cum nu o fac protestan ii i neoprotestan ii, care nu v d c sufletul lucreaz prin trup, dar i trupul influen eaz sufletul. Toate Tainele se folosesc i de un mijloc de sfin ire a trupului. A a se folosea ungerea cu untdelemn a trupului, înso it de rug ciune, pentru ca prin el s sfin easc trupul. Demonii au o mai u oar influen asupra trupului. Prin o ungere a trupului cu untdelemn, înso it de rug ciune, se alung demonii care lucreaz în el. Adeseori aceasta producea i vindec ri.

22 i de la Antonie cel Mare (n scut la anul 250) i din aceast scriere vedem c cre tinii î i f ceau din primele secole cre tine semnul crucii. Sectele refuzînd crucea, se dep rteaz de cre tinismul de la origini.

la chilie. i în pu ine zile, prin harul lui Hristos (Dumnezeu), m-am
înt rit. i s-a împlinit cu mine cuvîntul proorocesc, care spune:
„Cu z bal i cu frîu vei strînge pe cel ce nu se va apropia de tine”
(Ps. 31, 10). i iar i: „Multe sînt b t ile p c tosului” (Ps. 31, 11).

tiind deci p rin ii Schitului toate cele întîmplate ca vred-
nice de scris, chemînd pe Pioniu, caligraf priceput²³, mi-au poruncit
s le povestesc întocmai i în chip am nun it. Iar caligraful scriind,
a l sat acestea în cartea întîia a scrierii „Despre n lucirea dracilor”
(Cod 113 al colec iei patriarhale, f. 194).

În afar de Petru i de Elisei, au venit i al ii, ca s r mîn
ca ucenici la Ava Isaia. Aceasta se adevere te din titlul primului
Cuvînt: „Porunci c tre fra ii celor afla i cu el”, dar i din Ava Varsa-
nufie, care spune c mii de întreb ri s-au pus Avei Isaia de c tre
cei care îl rugau s le l mureasc .

Fiind împodobit cu virtu i Ava Isaia i avînd harisma cuvîn-
tului, veneau la el monahii s fie sf tui i de el. Aceasta o tim din
povestirea lui Ava Elisei. Dar despre aceasta sîntem informa i i
din povestirea urm toare:

Un frate a venit la marele Isaia²⁴ i-i zise lui: „Roag -te
pentru mine, Ava, c m întorc în lume. C ci Ava al meu m oc -
r te în tot timpul zicîndu-mi: diavole, Satano, vr jma ule, anti-
hriste. De aceea plec în lume”. i-i zise lui b trînul: „Oare, fiule,
nu spune adev rul? Hristos i Dumnezeul nostru are i El multe
nume: Dumnezeu i Domnul i Bunul i Milostivul i Atot iitorul
i Atotputernicul. Se nume te Dumnezeu (Theos), pentru c vede
toate,²⁵ Domn, fiindc domne te peste toate, Atot iitorul, pentru
c le sus ine pe toate. A a i Veliar are multe nume: diavolul-
satana, vr jma ul, vicleanul, antihrist. La fel i omul care face
binele se nume te bunul. Dar omul care bîrfe te pe altul se nume te
diavol (bîrfîtor), i cel ce contrazice i tulbur pe fra i este Satana;

²³ Monahul Augustin d i din Cod. 113, f. 181 a, din Colec ia Patriar-
hieii din Ierusalim o tire despre caligraful Pioniu, ucenic al lui Ava Longhin,
despre care se vorbe te i în Pateric.

²⁴ „Mare” îl nume te pe Ava Isaia i un tropar al lui Teodor Studitul,
în a treia cîntare a canonului Sîmbetei brînzei în Triod. cînd se s rb tore te
cu al i cuvîo i.

²⁵ Theos de la Theaomai = v d.

i cel ce contrazice pe fratele mai mare i pe c petenie se nume te vr jma ; cel ce viclene te asupra altuia se nume te viclean; cel ce gînde te cele rele se nume te r u; contrariul lui Hristos i cel ce judec pe altul se nume te antihrist; i cel ce p c tuie te, p c -tos. C ci tot cel ce s vîr e te p catul este rob p catului (Io. 8, 35). Dac i tu, fiule, faci lucrurile diavolului, nu te sup ra cînd auzi c e ti numit diavol i satana, i vr jma . C ci i Domnul i Dumnezeu nostru a zis Iudeilor: „Voi sînte i fiii diavolului" (*Ibid.* 14).

Suspînînd fratele, a zis: „Cu adev rat, Ava, sînt i diavol, i Satana, i antihrist, i vr jma , i viclean, i p c tos, i r u, i potrivit eu, p c tosul i tic losul. De aceea plecînd, voi c dea în fa a lui Ava al meu i voi plînge, m voi jeli i voi cere iertare pentru timpul r u folosit al vie ii mele, fiindc am fost viclean i necurat, du man al lui Dumnezeu i slujitor al diavolului i du man vie ii mele, sucit i flecar, cîrtitor i gata de orice gr ire de art , lene la rug ciune, iute la mînie, la contrazicere, batjocoritor i pismuitor, lacom la mîncare i r zbun tor. Dar mul umesc lui Dumnezeu c , prin dreptele tale cuvinte, s-a mîntuit sufletul meu". i înc m rturisindu-se el, ie i din gura lui un fum i s-a f cut i se f cu vîrtej i sparse toate vasele din chilie. i a ap rut ca un mic etiopian cu un ochiu de foc, ie ind pe u i strigînd i zicînd: „Eu sînt dracul mîndriei!" i fratele rug pe b trîn pentru un cuvînt de mîntuire i r spunzînd b trînul, îi zise: „De voe ti s urmezi Domnului nostru Iisus Hristos, p ze te cuvîntul Lui i atîrn pe omul t u vechiu pe cruce cu El i pe cei ce te trag de pe cruce trebuie s -i opre ti pîn nu mori. i e ti dator s supor i dispre ul lor i s odihne ti inima celor ce-i fac r u i s te umile ti pe tine fa de cei ce voiesc s te st pîneasc , i s îi gura ta în t cere i s nu judeci pe cineva în inima ta. C ci de-i vine un gînd s judeci pe aproapele pentru niscai p cate, gînde te-te întîi la tine c e ti mai p c tos i cele bune, pe care socote ti c le-ai f cut, s nu crezi c au pl cut lui Dumnezeu. i a a nu vei îndr zni s judeci pe aproapele. C ci iubirea slavei de la oameni na te minciuna, iar refuzul ei cu smerenie face frica de Dumnezeu mai mare în inim . S nu voie ti deci s fii prieten al celor sl vi i în lume,

ca s'nu se dep rteze slava lui Dumnezeu de la tine. De faci lucrul t u de mîn , s'nu-l dispre uie ti, ci ai grij de el în frica lui Dumnezeu. S'nu te culci în c l torie în casa cuiva.²⁶ Când nu ai a teptat sfaturile noastre, ci ai plecat a a cum ai voit, ai ajuns ca demonii.

i eu întristîndu-m mult, n-am voit s te învrednicesc de cuvînt, o dat ce te-am rugat i ca p rinte i te-am sf tuit i ca frate i n-ai ascultat. Nu se închide inima sfin ilor. Dar i-am p r sit sufletul care s-a primejduit i i-am scris cele de acum. Dac deci nu voie ti s fii i mai mult batjocura dracilor, ie i din locul t u, ascultîndu-m , i du-te la o mîn stare. Iar de nu ascul i nici acestea, te vei c i mult la urm de aceast necugetare" (*Cod Sinaitic* 206, f. 181 b).

Alt dat iar i Ava Isaia, voind s foloseasc pe fra i, a luat un sac i s-a dus la un loc unde se îmbl tea grîu i a cerut proprietarului: „D -mi grîu". i-i zice acela: „Dar i tu ai secerat, Avo?" îi zise lui b trînul: „Deci de nu secer cineva, nu are plat ?"

Îi spuse lui proprietarul: „Cum voie ti s ai grîu, dac n-ai secerat?"

i-i zise lui b trînul: „Deci dac nu secer cineva, nu are grîu?"

Îi zise proprietarul de p mînt: „Nu". i a plecat b trînul. Iar fra ii v zîndu-l ce-a f cut, i-au f cut metanie rugîndu-l s le spun de ce a f cut aceasta. i le-a spus lor b trînul: „Am dat-o ca pild , c de nu lucreaz cineva, nu ia plat de la Dumnezeu" (*Pateric grec*, p. 181).

Din povestirea urm toare, p strat de Paladie, vedem ospitalitatea lui Ava Isaia pentru fra i. Iar ce p rere avea despre lucrurile p mînte ti se vede din observa ia f cut fratelui: „Ava Isaia a poftit pe un frate oarecare i i-a sp lat picioarele. Apoi a aruncat un prosop într-o oal i, dup ce a fiert, l-a scos. i a spus fratele: „N-a fiert destul, Avo". i-i zise lui: „Nu- i ajunge c l-ai v zut

26, „S'nu te culci unde inima ta se teme s'nu p c tuiasc . Iar de afli c trebuie s m nînci acolo, s'nu r mîi deloc. C ci este mai de folos s se supere cel ce te invit , decît s preacurve ti în inima ta pe ascuns. De po i, s'nu iei aminte nici la haina femeii. F a a i te mîntuie ti de cursele vr jma ilor". (Aci se termin Codicele Savaitic rir. 665 — în prefa a monahului Augustin, p. 26).

str lucitor? i aceasta este mare mîngîiere" (*Pateric grec*, p. 181 ; *Everghetin*, cartea 2, paragraf 16, p. 58).

Ava Isaia nu se ducea la agapele ce se f ceau atunci de c tre monahi. Motivele pentru care le ocolea le vedem în urm toarea povestire nepublicat :

„Ne-a povestit nou Ava Petru, ucenicul lui Ava Isaia: Am întrebat pe Ava Isaia, zicînd: De ce nu mergi, Avo, la agap ca to i p rin ii? i a zis: „Fiule, fiecare tie ce îi este de folos i ce-l vat m ". i-i zise lui: „P rinte, folose te-m , spunîndu-mi, pentru ce nu mergi?" i-mi spuse: „Petre, la orice agap mergi i vezi vin, fugi de el ca de foc i de arpe. De multe ori am ezut la agap i bînd vin, am început s gr esc cu b trîinii i am ajuns de la vorbirea despre Hristos la vorbirea urît i la bîrfire i ne-am sculat tulbu-ra i. Bine e deci monahului s m nînce cenu i s bea ap din mare în chilia lui i s nu mearg la agape. C ci de se duce, m nînc ceea ce nu vrea; i bea ceea ce nu vrea; i de multe ori gr ie te cele ce nu se cuvin i aude cele ce nu-i sînt de folos i întristeaz i e întristat i tulbur i e tulburat. C ci cel ce voie te odihna trupului niciodat nu e lipsit de prilejul agapei i cel ce se obi nuie te cu agapele i cu pomenirile sfin ilor²⁷ dispre uie te via a lui i se împle-te te cu multe p cate. C ci din vîn se nasc gînduri urîte i din gînduri priviri împrejur, i din acestea lenevie, i din lenevie gr ire de art i din aceasta, bîrfire. Iar din bîrfire nesocotire, i din nesocotire pofta pîntecelui, i din aceasta l comia de mîncare, curvie, i din curvie ironia". i-l întrebai pe el: „Avo, ce este ironia?"

i-mi spuse: „Ironia este atunci cînd cineva glume te i rîde pe seama altuia; cînd în loc de a-l ar ta pe fa c -l critic pare s -l laude prin cuvinte. Cel ce practic ironia arat un cuget viclean i r u inten ionat. C ci ironia nu-l las s ajung cu cineva la iubire" (Din codicele amintit din colec ia Patriarhiei din Ierusalim, f. 67 a).

Ava Isaia, pentru luptele i virtu ile lui, se num ra între marii P rin i ai pustiei, cum se deduce din urm toarele: „Spuneau

²⁷ Probabil e vorba de agapele ce se f ceau cu ocazia pomenirii celor deceda i.

despre P rin ii Ava Pamvo, Ava Visarion, Ava Isaia i Ava Paisie c , erau foarte puternici, avînd împreun cu ei i pe Ava Artre. Pe ace tia i-a întrebat presbiterul din muntele Nitriei cum trebuie s vie uiasc fra ii. Iar ace tia au spus: „Într-o mare nevoîn , p zindu- i con tiin a din partea aproapelui" (Cod. 137 din colec ia Patriarhiei, din sec. XIV).

Cu evlavie se pronun a despre el Rufin (Vita Patrum, tom II, c. 10, p. 358). Din urm toarea povestire a lui Paladie se vede c el se învrednicea i de harisma prevederii: „Ava Uros i Isaia i Ava Pavel se întîlneau împreun , aflîndu-se pe nea teptate la rîu b rba i evlavio i i nevoitori i vizitînd pe marele Anuv.²⁸ La o distan de ei se aflau trei mîn stiri. i- i spuser unii altora: „S - i primeasc fiecare dintre noi vie uirea lui, a a cum a fost cinstit de Dumnezeu". Ava Uros a spus c tre ei: „Cer de la Dumnezeu darul s ajungem neobosi i la locul unde mergem în puterea Duhului". i de-abia s-a rugat de aceasta, corabia s-a aflat îndat gata, împreun cu vîntul cuvenit, i într-o clip s-au aflat pe rîu, mergînd împotriva curentului. Iar Isaia a zis c tre ei: „Ce e de mirare, prieteni, c se va întîlni cu noi un om, care ne va anun a fiec ruia vie uirea ce o avem de tr it? Iar Pavel, cel de-al treilea, le-a r spuns: „Ce este, de ne va descoperi Dumnezeu, ca dup trei zile îl va ridica pe acel om?" Dup ce au înaintat pu in spre acel loc, b rbatul acela întîlnindu-i, i-a salutat. Iar Pavel a zis c tre el: „Spune-ne, frate, izbînzile tale, c ci poimîine vei pleca la Dumnezeu", Iar Anuv a zis c tre ei: „Binecuvîntat este Dumnezeu, care mi-a f cut i mie cunoscute acestea, ca i venirea i vie uirea voastr !". i a spus faptele fiec ruia, dar i-a explicat i virtu ile sale" (*Istoria Lausiaca* , cap. 55, 56, 57).

Din titlul codicelui Savaitic (de la mîn stirea Sf. Sava, lîng Betleem, n. tr.), 72, din sec. 12, f. 58 b, „al lui Ava Isaia, isihastul i presbiterul", i din cod. 28 din Paris, din sec. 15, f. 66—110, care cuprinde lucr ri ale lui Isaia presbiterul, apar inînd probabil egumenului Isaia din sec. IV (Krumbacher, *Bizantinische Wortkunst*, t. I, p. 318), vedem c era presbiter. Nu se tie cînd a

28 In Codicele din Ierusalim Anuv, în cel Sinaitic = Pafnutie.

murit, probabil pe la sfârșitul sec. IV. Amintirea lui se prăznuiește în Biserica Ortodoxă în Sîmbătă Brînzei, împreună cu toți Sfinții Părinți.

Acestea privesc la Ava Isaia. Iar despre cele 29 de Cuvînturi ale lui, în vremea din urmă Krtiger a lansat ideea că neîndoielnic că scrierile atribuite lui Isaia din sec. IV au ca autor pe Pustnicul de asemenea Egiptean, care a murit aproape de Gaza, la 11 August în anul 488 și deci scrierile acestea se strămută din sec. IV în sec. V.

Dar înainte de-a rezolva problema aceasta este necesar să cercetăm multe scrieri siriace, care poartă numele lui Isaia (*Kugener, Byzant. Zeitsch.*, 1900, f. 385—386). După biograful lui, Isaia a fost primul monah nomad în Egipt, în pustia cea mai dinlăuntru (Schit). De acolo s-a mutat în Ierusalim, a rămas după aceea în pustia Eleutoropol și s-a retras după aceea în Gaza, unde a întemeiat o mănăstire și s-a închis în casă fără să mai vadă pe altul, decât pe Petru, căpetenia ucenicilor lui. Toate răspunsurile lui Isaia s-au comunicat de atunci prin gura lui Petru.

În același manuscris siriac, o scurtă tire needitată arată că Isaia Pustnicul nu s-a opus Sinodului din Calcedon, deși ucenicul lui, Petru, era împotriva lui²⁹. Informația că nu s-a opus Sinodului din Calcedon nu este adevărată, deoarece Sofronie al Ierusalimului (+641), în Epistola lui sinodală împotriva Monotelitismului, zice: „Petru... miasma iberiană și nebunul barbar, Isaia prietenul acestui Petru, s-au arătat primitori ai altei erezii acefale între Acefali” (Patr. t. 87, partea III, col. 3192—3193). Și mai jos anatematizînd ereziile, cuprinde între ele pe cea a Eutichienilor, a Acefalilor, a Varsunufiilor, a Isaienilor”.

Dar că scrierile paterice (sub numele lui Isaia) apar în unui autor care a trăit în sec. IV, se deduce din următoarele: „Primesc în chip canonic scrierile, și viețile asceților. Aceasta o spun împotriva aiuriturii Pamfil, care vine aici din Orient și a bîrfiturii

²⁹ Land. Anecd. t. III, p. 346 — 356, trad. în german de Krflger și Ahreus, *Die sogenannte Kirchengesch. der Zach. Rhetor*, Leipzig, 1899, p. 268—274 și Kugener, *Byzant. Zeitsch.* 1900, p. 466.

mincinos pe următorii Sfinți Părinți: Marcu, Isaia, Varsanufie, Dorotei și Isichie, nu însă pe Varsanufie, Isaia, Dorotei și Acefalii uniți cu Acefalii și pe cei uniți cu Acefalii și pe cei cu apțe coarne, ci pe alii ortodocși și cu același nume, pe care eu îi primesc ca înfiind tradiția Părinților, asigurat de informația Prea Sfințului Patriarh Tarasie ...ale altor persoane vrednice de crezare, nu numai din acele cetăți, ci și din cele din Răsărit. Cei amintiți sînt atît de lăudați de sfinții biserici de mai sus, că icoanele lor au fost puse în Biserica cea mare, în rînd cu sfințele icoane ale Sfinților Părinți, ca cea a lui Efrem și a tuturor celorlalți, în ale căror învîturi nu s-a aflat nimic neevlavios, sau în afara legii, sau necanonizat" (P.G. 99, 1816).

Aducem la urmă mîrturia Patriarhului Ioan al Antiohiei din sec. XI care, în înfrînd scrierile Părinților din Schit, amintește între ele și cartea Sfințului Paisie.

După informațiile de mai sus, Isaia din sec. V a fost monofizit, dar cele 29 de Cuvinte nu-i apar în lui, ci lui Isaia din sec. IV. Căci cum ar fi cu puțin că mari biserici ai Bisericii, ca Ioan Damaschin, Varsanufie, Grigorie Sinaitul, Pavel Evergetin și mulți alii, să ia toate citatele din scrierile lor din opera unui monofizit?

În afara celor 29 Cuvinte, s-au salvat în traducere latină (*Patrologia Latină*, t. 103, col. 417—434) 68 de reguli pentru monahii începători, luate din Cuvîntul 3 și 9.

O mică lucrare cu titlul „Sfaturi ale lui Ava Isaia către Teodora monahia și surorile ei în Hristos”, tradusă în cuvîntarea lui Nichifor din Hios, s-a editat (în Erniopol, 1885) de către Arhimandritul Hristofor.

În *Patrologie*, t. 40, col. 1205 se află 19 capete ale aceluiași, întitulate: „Despre nevoini liniște (isichie)”, care s-au luat din cele 29 de Cuvinte ale lui, ca și cele din *Filocalia greacă*, tom. I, p. 17, traduse în *Filocalia românească*, vol. I, sub titlul: „Despre paza minții”, afară de cap. 7, 8, 9.

În codicele 118 din colecția Patriarhiei (din Ierusalim) există unele fragmente sub numele lui Ava Isaia (f. 62 a — 68 b,

124 a—132 a, 202 b—203 b). Aceste fragmente (afar de trei: 127 b, 118 b, i 120 a), care corespund i celor din Filocalia (23, 24, 26), nu sînt ale acestui Ava, din pricina no iunilor i limbii deosebite. La Paladie (+ pe la 420) s-au p strat urm toarele sentin e:

„A spus Ava Isaia c nimic nu folose te atîta pe încep tor, ca ocară. Precum îi folose te pomului udarea în fiecare zi, a a înce p torului ocară i r bdarea ei”.

„A spus iar i c tre cei bine încep tori i supu i p rin ilor sfin i, c prima vopsea nu r mîne, de ex. ro ul; i precum crengile fragede u or se încovoăie, a a i încep torii în ascultare”;

„A spus iar i c încep torul ce se mut din mîn stire în mîn stire, se aseam n cu animalul care alearg de la o p une la alta”.

„A spus iar i c presbiterul din Pelosiu, f cîndu-se o agap a fra ilor în biseric i venind ei i vorbind întreolalt , certîndu-le-a spus: „T ce i, fra ilor, c am v zut pe un frate mîncînd cu voi i bînd pahare, cîte i voi i rug ciunea lui urc înaintea lui Dumnezeu ca un foc”. i zicea iar i c dac vrea Dumnezeu s miluiasc sufletul, iar acesta se împotrive te i nu vrea, ci împli ne te voia sa, îi îng duie s p timeasc cele ce nu voie te, ca astfel s -L caute pe El”.

„Zicea iar i c atunci cînd cineva vrea s r spl teasc r ul cu r u, poate s vat me con tiîn a fratelui chiar i numai cu inten-ia”?³⁰.

„Acela i Ava Isaia a fost întrebat ce este iubirea de argin i, i a r spus: a nu crede în Dumnezeu c are grij i a nu n d jdui în f g duin ele lui Dumnezeu i a voi s se l easc ”.

„A fost întrebat, iar i, ce este bîrfirea? i a r spus: a nu cunoa te slava lui Dumnezeu³¹, ci pisma fa de aproapele”.

³⁰ Exist o comunicare spiritual între suflete chiar cînd nu se arat în fapte, e ceea ce psihologia modern constat prin fenomenele hipnozei i ale sugestiei. Atîta doar c aceasta vede aceste fenomene numai cînd e activ i voîn a, pe cînd ele se produc chiar cînd voîn a nu le voie te.

³¹ A bîrfi pe un altul înseamn a nu vedea c în darurile ce le are fiecare se manifest slava lui Dumnezeu care le-a dat.

„A fost întrebat, iar i, ce este mînia? i a r spus: ceart , minciun i necuno tin " (*Pateric grec*; P.G. 65, col. 204—220, *Everget.*, cartea 2, cap. 31).

În scoliile la Scara (P.G. 86) lui Ioan Sc rarul (+pe la 600), se dau cele urm toare dintr-un text necunoscut al lui Ava Isaia:

„Cel ce petrece pururea în inima lui, iese numaidecît din cele frumoase ale vie ii trupe ti. C ci umblînd în duh, nu poate cunoa te poftete trupului, deoarece acesta î i face plimb rile în cetatea virtutilor. El are virtu ile ca str jere la poarta vie uirii curate. De aceea i uneltirile demonilor r mîn nelucr toare asupra lui. S ge ile dragostei lume ti ajung cel mult pîn la ferestruicile firii" (Scolia 4 la Cuvîntul 27; în trad. rom. pg. 379).

„Mînia, a voi s se impun voin a proprie; cuno tin a mincinoas , a voi cineva s înve e i a iubi cele de trebuin ale lumii³². Micimea de suflet st în a fi st pînit, în a nu suporta, în a nu da i în a lua" (Scol. 1 la Scara, Cuv. 21).

„Întrebare: Ce este curvia? R spus: Neputin a de-a se st pîni. Întrebare: i ce este neputin a de-a se st pîni? R spus: Împodobirea trupului, îmbr i area, lenea, cuvinte pricinuitoare de rîs, privirea neru inat , necredin a în f g duielile lui Dumnezeu, iubirea de-a se l rgi, deoarece voie ti lauda lumii, nemilos-tivirea, deoarece iube ti slava de art , nem surarea lipsei de con-tiin , neluarea aminte la judecata lui Dumnezeu" (Scolia la Scara 12, la Cuv. 15).

Ioan Damaschin (+756) a p strat întreg Cuvîntul despre smerita cugetare (Cuv. 20), în „Sfintele Paralele" i urm toarele dou fragmente:

„Deoarece li se întîmpl acelea i cazuri celor p c to i i drep i, s nu socotim pe to i supu i c derii i c cele rele trebuie s premearg mîntuirii" (Patrologia, t. 93, 324).

³² Exist i o cuno tin mincinoas . Omul nu poate renun a la voin a de-a se lumina i de-a lumina pe al ii. Aceasta ine de firea lui. Dar poate strîmba setea de-a se lumina i de-a lumina pe al ii. O poate pune în slujba egoismului strîmt, crezînd c î i l rge te con inutul eului, reducîndu-l la el însu i. Prin aceasta renun la Dumnezeu. Dar la lume nu poate renun a. i nu renun la ea, pentru c o poate st pîni i pe de alt parte îi st pîne te ea sl biciunea trupului.

„Cei ce fac toate numai pentru ei, î i însu esc iubirea de sine ca cel mai mare dintre rele. Aceasta e neunirea cu nimeni, necomunicarea, lipsa de iubire, nedreptatea, lipsa de evlavie. Firea îl face pe om nu ca animalele singulare, ci ca grup împreunat cu al ii, în comuniune, ca s nu tr iasc numai sie- i, ci i tat lui i mamei, i fra ilor, i so iei, i copiilor i altor rudenii i prieteni, i celor dintr-o localitate, i semin iei, i patriei, i celor de un neam i tuturor oamenilor. Ba înc i p r ilor lumii i întregii lumi. i eu mult înainte lui Dumnezeu, F c torul. C ci dac este întreg ra ional (cuvînt tor) trebuie s fie social, iubitor al universului, iubitor al lui Dumnezeu" (*Ibidem*, col. 420).

La Pavel din Amoriu, ctitorul mîn stirii Evergetin (la 1048), din care s-a ivit i colec ia Evergetin, se afla, afar de fragmentele din textul „Cuvintelor, i fragmentele urm toare din scrieri necunoscute: „Acela i (Isaia) sl bind, a spus c tre Ava Petru: „Celui ostentit nu-i este povar s a tepte odihna. De aceea nici eu în osteneala sl biciunii mele nu m simt împov rat, ci m st pîne te mai mult frica acelui ceas foarte întunecat cînd voi fi aruncat de la fa a lui Dumnezeu i nimenea nu va mai fi care s asculte, nici nu va mai fi o a teptare a odihnei" (Cartea a 3-a, cap. 18, p. 58).

„Dar îi e cu puțin omului s fac cele rele din prilejul binelui de care i se face parte, cînd poc indu-se iar i p c tuie te".

De aceea, de te poc ie ti cu adev rat, nu p c tui. C ci cel ce se poc ie te nu are ceasuri ale lui Dumnezeu, în care e dator s fac binele, i ceasuri ale diavolului în care trebuie s se afle în dezordine; nici timp al evlaviei i iar i timp al nelegiuirii. Nu poate s fie o dat rob al lui Dumnezeu i o dat rob al diavolului, ci totdeauna este acela i. „C ci cel ce face p catul, zice Domnul, este rob al p catului" (Io. 8, 35); iar cel ce este rob al p catului, nu poate sluji lui Dumnezeu, cum zice iar i Domnul în Evangheli: „Nimenea nu poate sluji la doi domni" (Mt. 6, 24). „C ci ce înso ire are dreptatea cu nelegiuirea?", zice Apostolul. Sau ce împ rt ire are lumina cu întunericul? i ce învoire este între Hristos i Veliar? Sau ce are comun templul lui Dumnezeu cu idoli? (II Cor. 6, 14—15). „S ne cur im deci pe noi de toat întin ciunea trupului i a

duhului". I atunci „s vîr im sfin enia in iubirea lui Hristos" (II Cor. 7, 1). C ci cel ce ocole te cele mai multe p cate, dar e st - pînit de unul singur, nu e liber. C ci de este biruit de unul, ii este rob lui. Dar e învins cu u urin de cele mici, e robit apoi de cele mari. C ci e cu neputin s - i st pîneasc patimile mari, dac nu învinge întîi cele mai mici" (Cartea 3, cap. 11, p. 30).

În Filocalia greac , tom. I, p. 18—19, i româneasc , vol. I, p. 395 i 398, se afl capetele 7, 8, 19 ale lui Isaia Pustnicul:

Monahul Antonie sau Melisa, care a tr it, dup unii, pe la 1110, a p strat urm toarele fragmente:

„Ce e mai bine: a te îndulci i a împlini pofta trupului pu ine zile, sau a te lipsi de via a ve nic ?"

„Cel ce cru pe cei r i, nedrept e te pe cei buni" (P.G. 136).

„Cei ce pedepsesc pe cei ce fac nedreptate, îi împiedec s nedrept easc pe al ii" (*Ibidem*).

„Cel ce cinste te virtutea, cinste te primul adev r, care st - pîne te peste tot binele" (*Ibidem*).

Grigorie Sinaitul, care a tr it pe la 1330, spune în scrierea lui: „Despre lini te (isichie) i despre dou moduri ale rug ciunii" (Filoc. gr. t. 2, cap. 3, p. 269; Filoc. rom. vol. 7, p. 174): „C e ti dator s - i ii expira ia", e martor Isaia Pustnicul, care zice despre aceasta:

„Dar a spus iar i (Isaia): De nu se face omul pild , nu poate locui împreun cu aproapele" (Cod. 113 din colec ia Patriarhiei din Ierusalim, f. 25 b.).

Iar codicele din care s-a luat aceast edi ie a celor 29 de Cuvinte ale lui Ava Isaia i const din 312 foi, se afl sub nr. 109 al colec iei patriarhale (0,253 X 0,215) din 312 foi. El a fost scris în anul 1679 de c tre monahul Damaschin. Textul e pe dou coloane.

Am dat pîn aci traducerea „Prologului" monahului Augustin la edi ia a doua.

Monahul Augustin d în continuare i al i codici, unde se afl fragmente din aceast scriere. El men ioneaz codicii Savai-

tici care se află în Biblioteca Patriarhiei din Ierusalim, care au fost probabil proprietatea mîin stirii Sf. Sava, de lîngă Betleem.

Din Cuvîntul I se află fragmente în cod. Savaitic 362, din sec. XIII, f. 203 a. Din Cuvîntul II, în cod. 464 Sinaitic din sec. XVII, f. 183 b. Din Cuvîntul III i IV, în cod. Savaitic 206 din sec. XVI.

Fragmente din Cuvîntul V se află în cod. 378 Savaitic din sec. VIII, f. 131.

Din Cuvîntul VII, în cod. 78 din sec. XII, f. 58 v. i în cod. patriarhal 181 din sec. XIII.

Din Cuvîntul IX, în cod. patriarhal 408 din sec. IX sau X, f. 142 i în cod. patriarhal din sec. XVI, f. 268 b.

Din Cuvîntul XV, tot în acela, f. 151 a.

Din Cuvîntul XVII, în cod. Savaitic din sec. XV, f. 454—459, în cod. 378 Savaitic din sec. XVIII, v. 134 b, patriarhal din sec. XVI, f. 181 i 464 Sinaitic, f. 175 b.

Mai sînt fragmente în cod. patriarhal 113 din sec. XVII i 137 din sec. XIV, 206 din sec. XVI, cod 394 din sec. XV i în cod. savaitic 333, sec. XIV.

În afară de codicii aminti i monahul Augustin a avut în vedere i textul latin al lui Isaia (P.L. t. 40, f. 1 105—1 205), pe care l-a tradus Francisc Zenus din Verona la 1574, după un manuscris grec, scris cu litere mai vechi, fiind îndreptat de Antonie Hilbert. Comparînd cele două texte, a dat la note deosebirile esențiale i lipsurile fiecăruia.

Sfîrîind monahul Augustin mîrturisise că a fost foarte grea povară pe care i-a asumat-o i mai presus de slabele sale puteri. Dar încrezîndu-se în ajutorul lui Dumnezeu, a pornit la lucru.

Ale celui între sfini P rintelui nostru
ISAIA PUSNICUL
Dou zeci i nou de cuvinte

CUVÎNTUL I

Sfaturi date frailor afla i cu el

1. Cei ce voi i s r mîne i cu mine, asculta i pentru Dumnezeu, i fiecare s ad în chilia lui în frica lui Dumnezeu. i nu dispre ui i lucrul vostru de mîn , pentru porunca lui Dumnezeu. i nu uita i de medita ia voastr i de rug ciunea neîncetat . i p zi i inima voastr de gînduri str ine, ca s nu cugeta i ceva despre vreun om sau despre vreun lucru al veacului acesta; ci totdeauna cerceta i în ce înainta i i sili i-v s v îndrepta i, rugînd pe Dumnezeu cu osteneala inimii i cu lacrimi ca s v ierte i s v p zeasc în viitor s nu mai c de i din acestea. În fiecare zi s ave i înaintea ochilor moartea i s v gîndi i cum ve i ie i din trup i cum ve i trece peste puterile întunericului care v vor întîmpina în v zduh; i cum ve i r spunde lui Dumnezeu. Privi i neîmpiedecat de mai înainte la înfrico ata zi a judec ii i a r spl tirii tuturor faptelor i cuvintelor i gîndurilor voastre, „C ci toate sînt goale i descoperite ochilor Celui în fa a C ruia vom da socoteal " (Evr. 4,13).

F r o mare trebuin s nu vorbi i în trapez ³³. Iar la Liturghie s nu îndrepta i pe vreunul care cînt , dac nu va întreba acela ceva³⁴. În cursul s pt mînii

33 Sfîntul Pahomie (+348), spune „Dac cineva e împins cu grab s vorbeasc i s rîd în locul unde se m nînc , va lua certare " (Gap. 9, P.G. 40 col. 948).

34 De se va întîmpla în timpul cînt rii i al rug ciunii, sau în timpul citirii, s vorbeasc sau s rîd cineva, trebuie s - i dezlege îndat brîul i, avînd capul plecat i mîinile adunate, s fie dus înaintea altarului i s fie certat de egumenul mîn stirii. Acea i trebuie s se fac în adunarea fra ilor, cînd în acela i mod se adun s m nînce (Pahomie, P.G. 40, col. 948).

sluji i în buc t rie în frica lui Dumnezeu, f r s p r si i medita ia voastr ³⁵. Peste tot s nu între cineva³⁶ în chilia fratelui s u, nici s nu voi i s v vede i înainte de ora 6,³⁷ nici s voi i s cunoa te i lucrul de mân al altora, de a lucrat fratele t u mai bine ca tine, sau tu mai bine ca el. Iar înțilnindu-v în trecere, s nu vorbi i în de ert, nici s nu îndr zni i orice, ci fiecare s ia aminte, în frica de Dumnezeu, la sine i la lucrul s u de mân i la medita ie i la sufletul s u în ascuns. Iar când se ispr ve te Liturghia, sau când v scula i de la mîncare, nu v a eza i la vorb lung ³⁸, nici la cuvinte despre Dumnezeu, nici despre lume, ci fiecare s între în chilia lui i s i plîng p catele lui. Iar de se ive te trebuin a s vorbi i împreun ³⁹, vorbi i foarte pu in, cu smerenie i evlavie, gîndindu-v c Dumnezeu ia aminte la voi. Nu v sf di i între voi i nu vorbi i împotriva cuiva, nici nu judeca i pe cineva; nu dispre ui i pe cineva, nu cîrti i împotriva cuiva. S nu ias din gura voastr nici o minciun . S nu voi i s vorbi i sau s auzi i ceva din cele ce nu v folosesc.

2. S nu l sa i în inima voastr nici ura, nici pisma împotriva aproapelui. Nici s nu fie ceva în gura voastr i altceva în inim . C ci Dumnezeu nu se las în elat, ci toate le vede: i cele ascunse, i cele ar tate. S nu ascun-

35 Ioan Casian (+345), trecînd prin mân stirile R s ritului i Apusului cu prietenul lui, Gherman (+390), relateaz c numai în chinoviile R s ritului „fra ii slujesc pe rînd cu s pt mîna în buc t rie i în alte datorii, iar în cele egiptene nu se îng duie decît unui frate foarte încercat grija buc t riei, întrucît virtutea aceuia permite i t ria trupului poate împlini această slujire i nu e împiedicat nici de b trîne e, nici de sl biciune" (Casian c tre Caster, *Despre rînduiele canonice ale chinovilor*, P.G. 28, col. 860).

36 Colec ia cuvintelor i înv turilor dumnezeie ti ale Sfin ilor P rin i de Dumnezeu purt tori, f cut de monahul numit Pavel Everghetin, din mân stirea Everghetida, cartea 13, cap. 13, p. 37 (ed. C-pol, 1861).

37. Paladie(pe la 430)relateaza ca in muntele Nitriei " pina la ora 6 (sau la amiazi) nu se permite „întîlnirea cu nimenea" (Istoria Lausiac , cap. 6, P.G. 34, col. 1 019).

38 „Ie ind de la mas , s nu te porne ti la vorb lung " (Sf. Pahomie, *Op. cit.*, cap. 19).

39 Everghetinos, cartea a 2-a, cuv. 46, p. 144 (ed. C-pol, 1861).

de înici un gând și nici un necaz, nici o voie și nici o
bnuială, ci descoperiți-le cu toată libertatea pîntelului
vostru (duhovnicesc) și siliți-vă cu toată credință să
împliniți ceea ce veți auzi de la el.

Vedeți și nu nesocotiți și împliniți sfaturile mele,
fiindcă de le veți nesocoti, nu veți voi lăsa și rămineți cu
mine. Iar de veți pîziți cele din ascuns și cele arătate,
eu voi da socoteală despre voi lui Dumnezeu. Iar de nu
le veți pîzi, va cere El socoteală despre negrija mea, ca
și despre îndemnul meu. Iar pe cel ce va pîzi poruncile
mele, în ascuns și la arătate, Stăpînul Dumnezeu îl va
pîzi de tot răul și-l va acoperi în toată ispită ce va veni
asupra lui, în ascuns și la arătate. Vă rog, frații mei,
lăsați cele ce le-ați adunat din lume și îngrijiți-vă de
mîntuirea voastră, ca să nu fie zadarnică toată viața
voastră și sfîrșim fiecare de rușine înaintea lui Dumnezeu
și a celor pîrșiți pentru El⁴⁰, și a sfinților ce s-au nevoit.
Ci socotește că nesfîrșită este neplăcută pîtimire și smere-
nia și tîierea voii tale de la toate în bun cunoștin-
ță și neîncrederea în dreptatea ta, ca și privirea continuă
la păcatele tale, sînt înta virtuții tale. Pentru că odihna
și lărgimea și slava de art pierd toată osteneala mona-
hului.

CUVÎNTUL II

Despre legea cea după fire

1. Nu voiesc să nu știți, fraților, că la început, cînd a
făcut Dumnezeu pe om, l-a lăsat în raiu, avînd simțirile
să nu toase și stîruind în ceea ce îi era firesc; dar cînd
a ascultat de înel torul lui, s-au strmutat toate în

⁴⁰ Cei ce au pîrșit pe cei pentru care aveau datoria să se îngrijească
în viață, cu scuza unei vieți dedicate prin călugărie lui Dumnezeu, dar nu și-au
împlinit acesten zăvoi easctice, vor fi cu ideruni în fața acestora
(n. tr.).

ceea ce e contrar firii; atunci sim irile lui au fost aruncate din slava lor⁴¹. Dar Domnul nostru a f cut mila Lui cu neamul omenesc pentru multa Lui iubire. C ci Cuvîntul „trup s-a f cut" (Io. 1,14). adic om deplin arat ; s-a f cut în toate cele ca noi, „întru toate afar de p cat" (Evr. 4, 15)⁴², pîn la a schimba ceea ce e contrar firii în ceea ce e conform firii prin Sfîntul Lui trup⁴³.

i f cînd mil cu omul, i-a întors iar i în rai, dup ce a înviat, pe cei ce merg pe urmele Lui i împlinesc poruncile Lui, pe care ni le-a ar tat nou , pîn ce vom putea s biruim pe cei ce ne-au scos pe noi din slava noastr . C ci El ne-a ar tat slujirea sfînt i legea curat , pe care omul trebuie s le p zeasc pîn se va statornici în firea în care l-a f cut Dumnezeu⁴⁴. Deci cel ce voie te s revin la cele ale firii, s taie toate voile lui cele dup trup, pîn statornice te pe om în cele conforme firii. Dorirea cea dup fire este dorirea min ii i ea nu este f r dorirea lui Dumnezeu; precum nu e nici iubirea

41 Omul se afla în normalitatea lui pîn ce era în leg tur cu Dumnezeu. El a c zut în ceea ce e contrar firii, cînd s-a desp r it prin neascultare de Dumnezeu. Acestei înv turi îi este contrar cea catolic , potrivit c reia omul se afl , cînd e f r Dumnezeu, în „natura pur ". Iar cînd prime te gra ia (dup ea, „creat "), e ridicat într-o stare mai presus de fire. În v tura din acest text consider pe om în starea lui natural , cînd e unit cu harul lui Dumnezeu, sau cînd tr ie te în armonie cu Dumnezeu (*n. tr.*).

42 „Om deplin" e formula de la Calcedon. Tocmai pentru c n-a luat i p catul nostru, s-a f cut om deplin. Faptul c Fiul lui Dumnezeu se poate face i om deplin, e marea tain i o negr it pre uire a umanului de c tre Dumnezeu. Dumnezeu l-a f cut pe om astfel ca s poat s se fac El însu i i om, nu prin schimbarea dumnezeirii Sale. C ci aceasta ar fi panteism. taina Persoanei i a caracterului ei de lumin i tain nesfîr it . Prin aceasta Subiectul dumnezeiesc poate înlocui subiectul uman. C ci i acesta e lumin i tain nesfîr it , ca i Subiectul dumnezeiesc. Dar Subiectul dumnezeiesc e i Subiect al firii dumnezeie ti infinite (*n. tr.*).

43 Prin p cat omul a c zut în ceea ce e contrar firii (para fisin). Hristos a readus pe om la ceea ce e conform firii (kata fisin). Dar în amîndou st rile nu p r se te total leg tura cu firea lui, Fiul lui Dumnezeu f cîndu-Se om n-a schimbat umanul, ci l-a readus la autenticitatea lui (*n. tr.*).

44 Readucerea omului la cele conforme firii este egal cu reintroducerea lui în raiul comuniunii cu Dumnezeu i în slava lui, care e reflectarea slavei lui Dumnezeu (*n. tr.*).

celor conforme firii⁴⁵. De aceea s-a numit Daniel „b rbatul doririlor” (Dan. 9,23). Vr jma ul a schimbat această dorire în poftirea urît a toat necur ia. Rîvna min ii este rîvna potrivit firii. Iar f r rîvna spre Dumnezeu nu e prop ire. Deci precum s-a scris de Apostol: „Rîvni i îns darurile cele bune”(I Cor. 12,31). Dar rîvna spre Dumnezeu s-a întors prin Adam spre cele contrare firii⁴⁶. Deci s nu v du m ni i unii pe al ii i s nu v pismui i i s nu v min i i unii pe al ii.

2. Dar e proprie min ii i mînia potrivit firii. C ci f r mînie nu e nici cur ie în om. Mînia aceasta lupt împotriva seminelor, sem nate ca pl ceri în el toare de vr jma ul în trup⁴⁷. ceea ce a f cut Fineas, fiul lui Eleazar, cînd s-a mîniat foarte împotriva b rbatului i femeii, i a început b taia Domnului de la poporul Lui (Num. 25, 7—8). Dar mînia noastr s-a mutat spre aproapele pentru toate cele neîn elepte i nefolositoare.

proprie min ii ura cea contrar r ului. Astfel folosind-o Ilie, a omorît pe proorocii ru inii (III Imp. 18,40). Asemenea i Samuil a folosit-o împotriva lui Agag, împ ratul lui Amalic. i f r ura împotriva du m niei nu se descoper cînte în suflet i ura noastr s-a schimbat în pornire împotriva firii, spre a urî pe aproapele i a ne scîrbi de el. i ura se face cea care alung toate viet ile. Min ii îi este proprie în l area cugetului conform firii fa de orice du m nie. i cînd a aflat-o pe ea Iov, a osîndit pe du manii lui, zicînd lor: „Cei necinsti i i

45 Dorirea i iubirea celor proprii firii este proprie min ii i ele sînt egale cu dorirea i iubirea lui Dumnezeu. în firea min ii omene ti, s iubeasc i s doreasc pe Dumnezeu (*n. tr.*).

46. Prin doriri , firea noastră este facuta pentru ceea ce o depaseste .Placerile trupe ti o atrag, dimpotriv , în josul ei (*n. tr.*).

47 Se afirm în acestea apartenen a la fire, a poftei i mîniei. o poft (o dorire) proprie firii i una contrar . La fel o mînie (o iu ime) proprie firii i una contrar . Altfel firea omeneasc ar fi pur pasiv , indiferent , o mort ciune. Prin pofta i iu imea potrivit firii, firea cre te, se dep e te din Dumnezeu. Prin minte se cur e te firea de ceea ce nu se cuvine. rin mînia conform firii, proprie min ii, aceasta lupt împotriva diavolului sau a seminelor sem nate de el în trupul omului ca pl ceri în el toare (*n. tr.*).

lene i, lipsi i de orice bine, pe care nu i-am socotit vrednici de turma cîinilor mei" (Iov. 30,8). i ni s-a schimbat dispre ul asupra du manilor i ne-am dispre- uit unii pe al ii, în epîndu-ne unii pe al ii i ne-am îndrept it pe noi în ine împotriva aproapelui. i din pricina dispre uirii lui Dumnezeu ne facem du mani ai oamenilor. Astfel, din cele create împreun cu omul, cînd a mîncat din neascultare, ele i s-au preschimbat în cele rele. S ne silim deci, iubi ilor, ca s în elegem cele ce ni le-a ar tat nou Domnul nostru Iisus Hristos în sfîntul Lui trup. C ci este sfînt i locuie te în sfin i. S ne îngrijim deci de noi în ine ca s pl cem lui Dum- nezeu s vîr ind dup putere faptele noastre i s facem m dularele noastre s se potriveasc firii, ca s afl m mil în ceasul ispitei la Cel ce are s vin pentru toat lumea (Lc.21,26), cerînd totdeauna Bun tatea Lui, ca s se uneasc ajutorul Lui cu smerenia noastr : ca s ne mîntuiasc pe noi de vr jma ii no tri. C a Lui este puterea, i ajutorul, i st pînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL III

Despre starea încep torilor i a celor din chilii

1. Inainte de orice, avem nevoie de smerita cugetare; s fim totdeauna gata, la orice cuvînt pe care îl auzim, sau la orice lucru, s spunem: iart ! C ci prin smerita cugetare se stric toate ale vr jma ului⁴⁸. Nu te m sura pe tine în nici o fapt a ta⁴⁹, ca s fii netul- burat în gîndurile tale. S ai fa a ta trist , dar blînd cu oamenii str ini, ca frica de Dumnezeu s locuiasc

48 Se citeaz la aceasta nota. din mai mul i p rin i duhovnice ti: „Fii gata la orice cuvînt, pe care îl auzi, s spui: „Iart -m ", pentru c smerita cugetare arunc toate ale vr jma ului" (Antonie cel Mare, can. 72).

49 „Nu te mîndri pentru faptele tale, oricare ar fi ele". „Nu te m sura" la ce în l ime ai ajuns dup orice fapt .

în tine⁵⁰. De pleci la drum cu fra ii, dep rteaz -te pu in de ei, ca s taci⁵¹. i mergînd, s nu prive ti aci i acolo ci mediteaz în cugetarea ta sau roag -te lui Dumnezeu în inima ta⁵². Iar în locul, în casa în care te opre ti, nu fii cu îndr zneal , ci fii cu sfial în toate. La ceea ce i se pune pa mas , întinde mîna ta cînd e ti silit s m nînci⁵³. De e ti mai tîn r, s nu îndr zne ti s întinzi mîna i s bagi în gur . Iar în locul unde ai s dormi, s nu te acoperi sub acela i acoper mînt cu altul. i f multe rug ciuni în inima ta, înainte de-a te culca. i de ai ostenit pe drum i voie ti s fii uns cu pu in untdelemn pentru osteneala drumului, las - i numai picioarele, ru inîndu-te s te descoperi f r vreo trebuin sau boal . Iar ezînd tu în chilia ta, de va veni vreun frate str in la tine, f cu el i tu a a: Unge-i picioarele lui i spune-i lui: f iubire i ia pu in untdelemn i folose te-l⁵⁴. Iar de nu vrea s primeasc , dup ce s-a odihnit, nu-l sili. Dar de este b trîn, bogat în f ptuire, sile te-l ca s -l ungi pe el întreg. Iar de ezi la mas (la trapez) cu fra ii, de e ti mai tîn r, nu spune min ii nu mîncă, ci adu- i aminte de p catele tale, ca s nu m nînci cu pl - cere, i întinde mîna ta numai înaintea ta. i de este ceva înaintea altuia, s nu întinzi mîna ta la aceea. Hainele tale s - i acopere picioarele tale, i genunchii t i s fie uni i între ei.

Iar cînd cei ce m nînc sînt str ini, d -le lor cele de trebuin cu o privire vesel , i cînd înceteaz s

50 „S fie fa a ta neîncetat trist , afar de cazul cînd te cerceteaz oameni str ini. Atunci prime te-i cu fa a vesel , ca s locuiasc în tine frica de Dumnezeu". (Everghet. Cartea I, *Sentin a* 42, p. 160).

51 „Cînd c l tore ti cu fra i, dep rteaz -te pu in de ei, ca s p strezi t cerea" (Antonie, can. 75).

52. " Cînd calatoresti , nu cauta nici la dreapta , nici la stînga , ci repeta psalmii i roag -te în minte lui Dumnezeu în tot locul unde te afli i nu te amesteca cu încredere cu locuitorii lui" (Antonie cel Mare, can. 76).

53. "Nu întinde îndata mîna ta spre cele ce ti se pun înainte , spre mincare" (Acela i, can. 77).

54. Smerenia si înfrinarea inseamna o delicata politete

m nînce, spune-le lor a doua i a treia oar : f iubire i mai ia pu în⁵⁵. Iar cînd m nînci, s nu ridici fa a spre aproapele⁵⁶, i s nu gr ie ti cuvînt de ert⁵⁷. i s nu întinzi mîna ta spre ceva, ar tînd c o voie ti, f r s spui: Binecuvinteaz ⁵⁸. i bînd ap , s nu la i gîtlejul t u s gîlgîie, asemenea oamenilor din lume. ezînd tu cu fra ii, de- i vine vreo flegm , s nu o scuipi înaintea lor, ci ridic -te i o arunc astfel afar . Nici s nu întinzi trupul t u în v zul oamenilor. De te încearc vreun gînd nserios, s nu deschizi gura ta; i va pleca de la tine. S nu deschizi gura ta, rîzînd. C ci aceasta înseamnă lips de sfial . S nu pofti ti ceva apropiat, privind-o: fie hain , fie brîu, fie culion. i s nu- i împline ti pofta, f cîndu- i ceva asem n tor De- i procuri vreo carte, s nu o înfrumuse ezi cu vreo podoab . C ci aceasta este o patim .

2. De gre e ti ceva, nu min i din ru ine, ci f metanie zicînd: iart -m . i gre eala trece. De- i spune cineva un cuvînt aspru, s nu- i înal i inima, c ci mînia lui Dumnezeu nu întîrzie. De e ti muștrat de cineva pentru vreun lucru, nu te aprinde, ci pune metanie, zicînd: iart -m , c nu voi mai face, fie c tii c ai f cut acel lucru, fie c nu tii. C ci toate acestea sînt prop ire pentru cel tîn r. De faci lucrul t u de mîn , nu te mîndri, ci f -l în frica de Dumnezeu, ca s nu p c tuie ti prin ne tiin . Cînd te înva cineva despre orice lucru de mîn , spune-i celui ce te înva , f r s te ru inezi de a-i spune în continuare: „F iubire i vezi de e bun sau nu”. De te cheam vreun frate cînd e ti la lucrul de mîn al t u, sile te-te s vezi ce voie te i f -l pe acela

55 Pofti te cu st ruin pe str ini s se serveasc la mas .

56. Sa nu ridici fata ta cînd maninci , spre aproapele tau , ca sa nu vada pofta mînc rii oglîndit pe ea (*n. tr.*).

57 S nu gr ie ti lucruri glume e sau f r rost cînd m nînci, în care s se vad pl cerea produs de mîncare (*n. tr.*).

58 A teapt totdeauna s i se îmbie. Se dau, precum se vede, sfaturi concrete despre felul cum trebuie practicat smerita cugetare (*n. tr.*).

cu el, l sînd lucrul t u. De încetezi s m nînci, într în chilia ta i f lucrarea ta, i nu edea vorbind cu cei ce nu te folosesc. De sînt b trîni care-i gr iesc cuvîntul lui Dumnezeu, întreab pe Ava al t u: „R mîn s aud, sau s intru în chilie?” i f ceea ce î i va spune. De voie ti s mergi la un lucru str in, spune-i lui unde voie ti s mergi, ce trebuin ai de aceasta. i dac î i spune ce s faci, nu ad uga ceva, nici nu-l mic ora. De afli cuvinte din afar , nu le spune pe ele altuia. C ci de le vei p zi în urechile tale, nu va gre i limba ta⁵⁹. De voie ti s se împlineasc un lucru i cel cu care locuie ti nu voie te s se împlineasc , las -i lui voia ta, ca s nu se nasc o ceart i s se supere.

3. Cînd voie ti s locuie ti cu un frate în chip trec tor, nu-i porunci în vreun lucru oarecare i s nu voie ti s fii capul lui. De locuie ti cu fra ii, s nu voie ti s te m sori cu ei i tu în cuvîntul lor. De- i vor porunci ie un lucru pe care nu-l voie ti, lupt cu voia ta pîn ce îl vei face, ca s nu-i superi i s -i pierzi prin descurajare; i ca s ai locuirea pa nic cu ei. De locuie ti cu un frate i-i spui c voie ti ceva, spune-i lui: dar voi face ce voie ti. i dac spunîndu-i ce vrei s faci, îi ceri o hot rîre, f ceea ce g se te el de bine, cu frica lui Dumnezeu. De locui i împreun i lucrul ce i-l cere este trec tor, f -l. De sînte i mai mul i, face i-l împreun i nu cru a trupul t u, înînd seama de con tiîn a tuturor. Cînd te scoli în fiecare zi diminea a, înainte de-a te apuca de lucrul de mîn , cuget la cuvintele lui Dumnezeu. Iar de este ceva de f cut înainte, fie patul, fie de sp lat niscai vase, fie orice alt lucru, f aceea cu toat sîrguin a, f r z bav . De este un lucru care aduce o plat , s -l faci împreun cu fratele t u i s nu-l nedrept e ti pe el. Iar dac lucrul este mic, i unul spune

⁵⁹ Cînd vei c uta s spui cuvintele spuse ie, altora, limba ta poate gre i, spunîndu-le altfel de cum le-ai auzit.

altuia: „Pleac , frate, vezi- i de lucru t u, eu îl fac acesta singur", ascult -l. Cel ce ascult , este cel mare. De este la tine un frate str in, f cu bucurie lucrul care trebuie, i plecînd el f -l de asemenea. Prime te-l cu bun voin i cu frica lui Dumnezeu, ca s nu-i fie vizita spre pagub . P ze te-te s nu-l întrebi lucruri care nu- i sînt spre folos, ci f -l s se roage. Iar cînd ade la tine, întreab -l: „Cum te afli?" i mul ume te-te cu acest cuvînt. i apoi d -i o carte, ca s o citeasc i s cugete la cele din ea. Iar de vine dup o osteneal , las -l s se odihneasc i spal -i picioarele. Iar de- i aduce cuvinte necuvenite, roag -l cu iubire, spunîndu-i: „Iart -m , c sînt sl bit i nu pot s le port". Iar de este sl bit i hainele îi sînt murdare, spal -i-le. Iar de- i lipse te ceva i hainele îi sînt rupte, coase-i-le. Iar de este drume i ai la tine niscai credincio i, nu-l pune mai presus de ei, dar f mil cu el din iubirea lui Dumnezeu. Iar de este un frate în trecere pe la tine, pentru Dumnezeu, i- i cere odihn , s nu- i întorci fa a de la el, ci prime te-l cu bucurie împreun cu credincio ii care se afl la tine. i de este s rac, nu-l trimite f r nimic, ci d -i lui din binecuvîntarea ce i s-a dat ie de la Dumnezeu, o dat ce cuno ti c cele ce le ai nu sînt ale tale, ci dar de la Dumnezeu⁶⁰. Dac un frate îmbie ceva, nu-l deschide ca s aflice are în el. Dar dac arat foarte pre ios ceea ce i se îmbie, spune-i lui: d -mi s v d ce este în el.

De pleci pe o cale spre casa cuiva, i cel din ea iese i te las singur, s nu ridici fa a ta ca s cuno ti cele aflate în casa lui. i s nu deschizi ceva din ea, nici vreo u , nici vreun vas, nici vreo carte. Dar spune celui ce iese: d -mi s fac vreun lucru. i ceea ce- i d , f -l

60. Toate le avem de la Dumnezeu in dar . Iar ceea ce primește fiecare nu prime te în exclusivitate, ci ca s fac parte de aceea i altora. Toate le are fiecare pentru el, dar i pentru al ii, ca s creasc oamenii i în iubire între ei.

f r greutate. S nu lauzi cele ce nu le-ai cunoscut, iar de cele ce le-ai cunoscut, s nu vorbe ti ca i cînd le-ai v zut. S nu osînde ti pe cineva pentru chipul lui. De dai de ap sau de ceva de trebuin , s nu te ar i nep s tor, ci gînde te-te la Dumnezeu c a avut grij de tine. De te scoli în chilia ta, ca s faci slujba ta, nu r mînea nep s tor sau în negrij i în loc s cinste ti pe Dumnezeu, s te afli uitînd de Dumnezeu, ci r mîi în frica lui Dumnezeu. Nu te r zima de perete i nu- i înmuia picioarele, r zimîndu-te într-unul i u urînd pe cel lalt, ca cei f r de minte. Treze te inima ta s nu caute la voile tale, ca Dumnezeu s primeasc jertfa ta. De cînta i împreun , fiecare din voi s - i fac rug ciunea lui. Iar de este cu voi un str in, ruga i-l cu iubire ca s - i fac rug ciunile lui. Spune i-i aceasta lui pîn la a doua i a treia oar , f r ceart . În ceasul aducerii darului t u, spune gîndurilor tale, sim irilor tale s st ruie în frica lui Dumnezeu, ca s te învrednice ti de Taine, i s te vindece pe tine Domnul. Vezi s nu- i la i trupul t u f r cur ie i s te fure slava de art . Iar cel mai tîn r s se lase în toat lipsa de frumuse e a trupului. C ci aceasta este în folosul lui⁶¹.

Cel tîn r s nu poarte niciodat hain frumoas , pîn ce nu va ajunge la vîrsta b rbatului. C ci aceasta îi este spre vindecare. S se foloseasc de vin pîn la trei pahare în caz de trebuin . S nu- i descopere din ii cînd rîde, iar fa a lui s caute în jos cu ru ine. Cînd va fi s doarm , s - i încing brîul, s aib grij s nu- i duc mîinile înl untru, c ci trupul are multe patimi, hr nite întru ne tiin . De trebuie s porneasc la drum, s poarte sandale, dar pîn ce este în chilia lui s nu poarte sandale. Umblînd el, mîinile lui s stea apropiate de brîul s u. S nu se afle deloc înaintea altora. Aflîndu-se

⁶¹ Cel tîn r s nu se g teasc , spre a nu ispiți pe cineva i a se încrede în el. Dar cel b trîn s se g teasc în timpul Sf. Liturghii (*n. tr.*).

unul mai mare i vorbind cu cineva, s nu fii nep s -
tor i s ezi, ci stai pîn ce î i va ar ta ie ce ai s faci,
De vei pleca în ora , sau în sat, ochii t i s caute în jos,
ca s nu scoli pe vr jma i în chilia ta. S nu dormi la
drum, în casa cuiva, unde inima ta se teme s nu p c -
tuiasc . De voie ti s m nînce într-un loc i afli c o
femeie trebuie s m nînce acolo, s nu ezi deloc. Î i
este mai de folos s -l superi pe cel ce te poftete, decît
s curveasc inima ta în ascuns. Pleac de po i, pîn
nu iei înc seama la haina ei. Mergînd tu pe drum, de- i
va spune o femeie; pace ie, r spunde-i în inima ta,
c utînd cu ochii în jos. De pleci la drum cu vreun b trîn,
lucrul pe care îl duce i, nu-l da lui s -l poarte. Iar de
sînte i tineri, purta i-l fiecare pu in, iar cel ce-l poart ,
s mearg înainte.

CUVÎNTUL IV

Despre con tiin a celor ce ed în chilii⁶²

1. De merge i pe drum i vreunul din voi este mai
slab, l sa i-l s mearg înaintea voastr , ca, de va voi
s ad , s ad . De sînte i mai tineri i v afla i în
locuri unde e ora mesei i sînte i pofti i s v a eza i
primii la mas , s nu v tulbura i, ci de se a eaz acum
unul primul, alt dat s se a eze altul. De întreb i pe
b trîn despre un gînd, dezgole te-i lui gîndul în liber-
tate, de tii c este credincios s p zeasc cuvîntul t u.
De auzi de vreo sc dere a fratelui t u, s nu-i spui b trî-
nului despre cine e vorba, c ci aceasta este moarte.⁶³ De
vorbesc unii despre gîndurile care te r zboiesc pe tine,
s nu voie ti s le auzi, ca s nu fii r zboit de ele. Sile -
te-te s faci multe rug ciuni, c ci rug ciunea este lumin

⁶² In textul latin, titlul este urm torul „Despre cele ce trebuie obser-
vate pe drum”.

⁶³ De m rturise ti b trînului (duhovnic) gîndul t u despre sc derea
aflat a unui frate, s nu-i spui numele fratelui (n. tr.).

sufletului tău⁶⁴. Cuget în fiecare zi cu părere de rău la cele ce ai greșit și de cugeti astfel la ele, Dumnezeu îți le va ierta. De te va sili vreun frate să grăiești împotriva fratelui lui, să nu te lași convins de el și să pui tuiești împotriva lui Dumnezeu,⁶⁵ ci spune-i cu smerenie: „Iartă-mă, frate, sînt un ticălos și acestea ce mi le spui, sînt ale mele și nu le pot purta”. De-îi face vreun frate rău și cineva îți vorbește împotriva lui, pazește-ți inima, ca să nu se înnoiască răutatea în tine. Aminte-te-ți de pcatele tale cu voia înaintea lui Dumnezeu,⁶⁶ ca să îți le ierte și să nu răsplătești (răul cu rău) aproape-tui tău. (Rom. 12, 17). De pleci la drum cu niscăi frați pe care nu-i cunoști și vor fi mai mici ca tine, dă-le lor cîntea celor dinții. Iar de se va împlini sîntă în la cineva iubit de tine, lasă-i pe ei înainte de tine în toate, fie la masă, fie în a pune mîna la cele puse înainte și să nu te arăți pe tine ca și cînd ar fi primit această înfrîntare prin tine, ci dă-le lor cîntea aceasta, zicînd: „Pentru voi a făcut (gazda) milă cu mine”. De pornești la drum cu vreun frate și te abată pe la vreun prieten alt tău, spune-i pentru ce trebuință faci și zi-i fratelui: „ezi cu mine aici”. Și de te va reîntîlni prietenul tău și mîncă, să nu între nimic în gura ta, pînă nu vei chema pe fratele ca să mînce cu tine.

2. De vei pleca la drum cu mai mulți frați și te vei ruina și-îi la prietenul tău, deoarece sînt mulți, să nu-i disprețuiești și să pleci pe ascuns, și să mîncă, lăsîndu-i pe ei, ci sfătuiește-te cu el ce ar trebui de făcut cu ei și ceea ce va spune el ascultă cu smerenie. Iar cîl-

64 Rugăciunea este lumina sufletului, deschizîndu-i cărarea spre Hristos ca model pentru nejudicarea altora, scăpîndu-te de închiderea în egoismul mîndriei tale (*n. tr.*).

65 A vorbi de rău de un frate, e una cu a pune tuiești împotriva lui Dumnezeu, căci Dumnezeu pe toți îi iubeste și vrea să-ți cîntă prin iertare uni în El (Io. 13, 35) (*n. tr.*).

66 De pcatele tale nu-ți poți aminti, căindu-te de ele, decît înaintea lui Dumnezeu, sau gîndind în același timp la Dumnezeu. De nu te gîndești la Dumnezeu, nu vezi pe catul în vreunele din faptele și gîndurile tale (*n. tr.*)

torind cu ei, nu te în l a pe tine i nu ocoli slujirea lor. De pleci la drum i voie ti s mergi la un frate i nu va voi s te primeasc i-l vei vedea apoi la drum, sau va veni la tine, uitînd de purtarea lui, f cu el un bine prisositor. De auzi c a spus cineva împotriva ta un cuvînt i te întîlne ti cu acela în vreun loc oarecare, sau se apropie de tine, arat -i o fa vesel i bun , dup puterea ta; i nu-i spune cele auzite, întrebînd: „De ce ai spus?” C ci s-a scris în Pilde (cap 21, 24): „Cel ce ine minte r ul, s vîr e te f r delege”. De sînte i fra i i pleca i spre un frate s rac, nu-l nec ji i cu vreo trebuin , ci împlini i-v singuri, trebuin ele celor ce ve i avea s le mînca i, dac nu are în chip prisositor acelea i de nu are acoper mînt îndestul tor pentru voi. De pleci spre unii b trîni pe care îi cuno ti i se afl cu tine al ii, pe care nu-i cunosc b trîni, s nu s vîr e ti cu b trîni o fapt de îndr zneal înaintea lor, ci las celor ce au venit cu tine îndr zneala i le spune cuvintele trebuitoare. De vor locui cu tine niscai fra i, îngrije te-te de ei ca s aud de la tine cele serioase, c ci vei da seama pentru ei înaintea lui Dumnezeu. De mergi la vreun str în pen- tru Dumnezeu, s nu voie ti s nu vezi rudele ce le ai poate în acel loc, c ci î i este mai de folos s fii cu rudele dup trup. De voie ti s pleci la munte ca s te întîlne ti cu fra ii în mîn stiri,⁶⁷ r mîi la cel la care mergi i nu te, duce la altul f r s -l întrebi pe el: „S merg la acela sau nu?” Iar de nu afli odihn la el, nu-l sup ra pîn ce pleci de la el. De- i iei o chilie, precum tii, s nu- i iei mul i fra i cu tine; î i ajunge unul pentru sl biciune i nu vei profita de puterea g zduirii tale.

3. De faci bine unui s rac, s nu-l chemi la vreun lucru trec tor, ca s nu pierzi binefacerea pe care ai f - cut-o cu el. De intri în vreo mîn stare pe care n-o cuno ti ezi unde te las s ezi, i nu intra în alt chilie, pîn

67 Probabil e vorba de muntele Nitria din Egipt, unde se aflau retrase mai multe mîn stiri, sau de alt munte, unde de obicei se aflau mîn stirile.

nu te va chema cel ce se află în ea. De te liniștești în chilială ta, și nu lipsește ți pe fratele lipsit, de vreun lucru al tău de i-l cere pentru trebuința lui. Dacă ai ceva numai cât îți trebuie și nu în chip prisositor, și nu voiești să-l risipești în această săte tulbure. „Căci îți este mai de folos să pierzi unul din mădularele tale și să nu fie aruncat tot trupul tău în gheena” (Mt. 10, 29). De te desprăvești de rudenii după trup și te înștrăinezi pentru Dumnezeu, și nu lași și între plăcerea lor în tine⁶⁸.

Să nu ezi în chilie ocrotind pe tatăl tău sau pe mama ta sau gândindu-te la frate sau la soră, sau având milă de copii, sau dorind în inima ta femeia pe care ai pierdut-o. Gândește-te la iei irea ta, că va trebui să mori, și nimeni dintre ei nu te va ajuta pe tine. Și oare nu i-ai pierdut pe ei pentru virtute? De te odihnești în chilială ta și-ți aduci aminte de cineva care și-a făcut vreun rău, scoală-te și te roagă lui Dumnezeu din toată inima ca să-l ierte⁶⁹ și gândul răsplătirii răului făcut de el să plece de la tine. De pleci să te împărtășești de Sfintele Taine, porzește-ți tot gândul, ca să nu te împărtășești spre osândă (I Cor 11, 29).

De ești ispitit noaptea prin închipuire de împreunare, porzește-ți inima și nu cugete ziua la trupurile din închipuire, ca să nu te întinez de plăcerea lor și să-ți pricinuiască ție mînie grea, ci aruncă-te înaintea lui Dumnezeu cu toată inima ta și te va ajuta. Căci e îndurător cu slăbiciunea oamenilor. De ești în nevoie, și nu se încreadă inima ta în ea, că ea te porzește, ci spune cugetului tău că, pentru neputința trupului, „Dumnezeu ia seama la slăbiciunea mea”. De te ocărăște cineva, nu-i răspunde, ci rămâi tăcut. Și dacă cercetîndu-te, vei afla

⁶⁸ Să nu te cîștigi voină de-a face ceea ce îți place rudelor; și nu-ți plăcă în iei ceea ce îți place lor.

⁶⁹ Aceasta înseamnă că tu l-ai iertat. Dar oricine face un rău altuia, să-și arate tatăl neascultător față de Dumnezeu și deci are nevoie de iertarea Lui și e bine să nu ne oprim numai la iertarea ce i-o dă Dumnezeu, ci să rugăm și pe Dumnezeu să-l ierte.

în tine cele ce le-ai auzit de la el, c ie te-te ca unul ce ai p c tuit tu însu i i bun tatea lui Dumnezeu te va primi iar i. De mergi la drum cu niscai fra i, i se va afla între ei vreunul pe care-l iube ti pentru Dumnezeu, s nu îndr zne ti s i-o ar i, în v zul celorlal i, ca nu cumva s se afle între ei vreunul care s moar de ciud . i tu mergînd la unii fra i, s nua tep i ca s se bucure de tine foarte, ci de te vor primi, s mul ume ti lui Dumnezeu. De te cuprinde, în timp ce te lini te ti în chilie, vreo sl biciune, s nu- i pierzi curajul, ci mul ume te Domnului. De vezi sufletul t u tulburat, spune-i: nu- i mai aduce nici un folos aceasta, decît gheena în care vei pleca. i te vei lini ti în tine. De te duci la niscai fra i i va spune vreunul dintre ei, c tu nu voie ti s te odihne ti la el, dar el voie te ca el s locuiasc cu tine, nu- i da ascultare, ca s dai prilej de sminteal celor mul i. Iar de- i va spune: „Moare sufletul meu pentru un lucru ascuns”, d -i prilej s plece i nu- l l sa s locuiasc cu tine.

4. Lini tindu-te în chilia ta, prime te s m nînci, dînd ceea ce e de trebuin trupului t u, ca s te susin în împlinirea slujirii tale i ca s nu voie ti s o p r se ti aceasta. Dar nu mîncă nimic cu pl cere, cu poft în gust, fie c mîncarea e bun , fie c e rea. Iar de se ive te trebuin a unei vizite, fie la un frate, fie la o ob te i g te te acela ceva cu totul dulce, nu l sa trupul s se sature, ci s voie ti s revii repede în chilie i s nu i se fac (trupul) tr d tor. De te îndeamn demonii la o nevoin peste puterea ta, nu asculta de ei c ciei înfierbînt pe om spre tot lucrul pe care nu- l poate, pîn cade în mîinile lor i- i face s se bucure de aceasta. M nînc o dat pe zi i d trupului numai ceea ce e de trebuin , sculîndu-te înc pîn mai voie ti (s m nînci). Iar vegherea ta f -o cu m sur , nelipsind trupul t u de ceea ce- i este de trebuin . F slujirile tale

cu m sur i cuno tin , ca nu cumva din mult priveghere s se întunece sufletul t u de mult încordare. Î i ajunge o jum tate de noapte pentru slujirile tale, l sînd o jum tate pentru odihna trupului. Folose te dou ore, înainte de-a te culca, rugîndu-te i cîntînd. i odihne te-te apoi. i cînd Domnul te scoal , f slujirea ta cu rîvn . Dar de vezi trupul t u obosit, spune-i: „Voie ti în aceasta o vreme scurt de odihn i s fii aruncat în întunericul cel mai din afar ?" i dac te sile ti cîte pu în, î i vine puterea. S nu ai prietenie cu oamenii de care con tiin a ta tie c sînt familiari i altora, ca s nu le dai acelora sminteal cu tiin . De e ti în mîn stare, i ai avut un rob i îl ii pe el, necinste ti schima (monahal). Iar de-l d ruie ti pe el unui frate, p c tuie ti împotriva lui Dumnezeu. Deci las -l pe el s plece, sau las -l liber. Iar de voie te s se fac monah, va hot rî singur. Dar tu s nu-l iei cu tine; c ci nu folose te sufletului t u.

5. De te afli într-o vie uire ce e grea trupului t u pentru Dumnezeu i oamenii voiesc s - i urmeze pilda i te cinstesc pentru ea, p r se te-o i treci la alta, ca osteneala ta s nu se schimbe în lenevie. Iar de sim i ispita slavei de arte, nu da aten ie oamenilor, tiind c ceea ce faci e un îndemn de la Dumnezeu.

De te lepezi (de lume), s nu- i la i ie nimic i de te vezi pe tine voind s ai ceva, obose te- i i mai mult trupul cu lucrul de mîn , ca s te lini te ti în chilia ta, mîncînd cu modestie pîinea ta. De pleci în cetate, vinde lucrul t u de min , netîrguindu-te pentru pre ul lui, ca cei din lume, ci d -i-l cuiva pe orice, ca s nu pierzi puterea cî tigat în chilia ta.⁷⁰ De vinzi ceva, de care ai

⁷⁰ „Monahii care prelungeau ederea lor în cet i i sate, cu motivul vînz rii lucrului lor de mîn , c deau de multe ori în ispite. În Pateric, la al i p rin i, mul i, s-au p strat multe afirm ri de natura acesteia. De aceea îndeamn aci "p rintele ca monahii s vînd lucrul lor de mîn p gubindu-se pu în din ceea ce se cuvine, ca s nu piard în lume tot ce au cî tigat în chilie din osteneala lor". (Everget, Cartea 8, *Sentina* 40, p. 122).

trebuin , nu te tîrgui spunînd; „De nu-mi dai atîta, nu i-l dau"; iar de voie ti aceasta, sile te-te pu in, i de nu prime ti pre ul lui, las -l în t cere. Iar de te tulbur gîndurile, oriunde te afli, spune-i; „M aflu ca to i sfin ii, care au fost ispiti i de Dumnezeu în starea de s - r cie pîn ce au v zut c hot rîrea lor e credincioas ; i atunci i-a adus la l rgime. De- i îmbie un frate un lucru i ai trebuin i nevoie de el, nu te atinge de el, f r acela i f r s -i spui lui. Dac fratele î i spune ie, celui ce ai plecat de acas , cump r -mi un lucru, de po i s -l cumperi, cump r -l. Iar de e ti cu al ii, s nu faci aceasta f r p rerea lor, c ci altfel îi superi pe cei ce lo- cuiesc împreun cu tine. De ti se ive te nevoia s mergi în satul t u pentru vreun lucru, p ze te-te de rudeniile dup trup, s nu petreci cu ei, nici s nu- i însu e ti spu- sele lor. De prime ti spre o trebuin a ta ceva de la un frate, s nu ui i, ci îngrije te-te s i-l întorci în grab . Iar dac lucrul este o unealt , întoarce-i-l îndat dup ce i-ai s vîr it lucrul t u. Iar de se va strica la tine, f -i-l ca mai înainte i nu neglija aceasta. Iar de dai ceva fra- telui t u s rac i vezi c nu poate s i-l întoarc , nu-l nec ji, nici nu-l strîmtora în vreun fel. i de îi dai o hain , las -i ceea ce i-ai dat.⁷¹

6. De pleci s locuie ti într-un loc i- i iei o chilie, sau o zide ti i cheltuie ti cu ea i dup o vreme o la i i r mîne în ea un frate i dup o vreme vrei s te întorci acolo, nu-l scoate pe el, ci caut - i alt chilie, ca s nu p c tuie ti împotriva lui Dumnezeu. Iar dac vrea s plece cu voia lui, e ti nevinovat. Iar de ai l sat lucruri în chilie i le-a folosit pe ele, s nu le ceri de la el. De pleci din chilie, vezi s nu iei cele de trebuin pentru el, ci las -le fratelui s rac. i Dumnezeu î i va iconomisi

⁷¹ Sînt sfaturi foarte am nun ite date pentru toate situa iile in care se poate afla un monah (*n. tr.*).

altele acolo unde te duci. Să nu te rușinezi să spui celui mai mare orice gând ce te războie, te vei fi urât de el.

Căci duhurile nu găsesc loc decât în omul care tace despre gândurile lui, fie că sînt bune, fie că sînt rele. Pentru te-te să nu te împărtășești de Jertfă, avînd vreun gând rău față de fratele tău, căci altfel te amăgești pe tine. Deși se descoperă gânduri ale Scripturii, prin înțelegerea alegorică a lor, pentru te-te să nu desființezi ceea ce e scris, că să nu crezi cunoașterii tale mai mult decât Sfintei Scripturi; căci aceasta este un semn al mîndriei. De este în elat fratele tău prin cuvintele ereticilor irțice te de la credință, neștiind, iarăși se întoarce, nu-l trece cu vederea, căci i s-a întîmplat aceasta din neștiință. Pentru te-te de convorbiri cu ereticii, voind să afirmi credința, că nu cumva veninul rețelor cuvinte ale lor să te prindă. De afli vreo carte cunoscută ca eretică, să nu voiești să o citești, că nu cumva să-ți umple inima veninul morții,⁷² căci rămîi în ceea ce ai fost luminat, neadugîndă nesocotind nimic din aceea. Pentru te-te de cunoștință (gnoza) cu nume mincinos, care se împotrivesc te învîturii să nu toase. (I Tim. 1, 10)⁷³, cum a spus Apostolul. Dacă ești tînăr și încă n-ai ajuns să-ți robești trupul și auzi de virtuțile înalte ale Părinților, nu alerga la ele, voind să le trăiești în odihnă, căci nu-ți vin dacă nu practici lucrarea lor; dar de le practici, îți vin de la ele înseși.⁷⁴

⁷² Părinții ascei socotesc erezia cel mai mare rău. Cei ce rămîn în dreapta credință se pociesc ușor, dar cei ce nu mai cunosc pe Dumnezeu cel adevărat, oricît s-ar pretinde de morali, sînt străini de Dumnezeu și ușor îi pot justifica toate abaterile pe care le voiesc.

⁷³ Poate fi vorba aici de gnosticismul (de gnoza) care susținea în primele secole creștine diferitele forme de panteism, împotriva deosebirii lui Dumnezeu de lumea creată, proprie credinței creștine.

⁷⁴ Tinerii care n-au ajuns încă la deplină stăpînire a trupului, să nu caute să aibă virtuțile Părinților într-o deplină liniște, căci n-au cîștigat acele virtuți decât luptînd cu ispitele. Să nu se întristeze deci dacă se află încă în trăirea acelor ispite. Căci numai prin luptă struitoră cu ele, vor ajunge la posesia liniștii a virtuților părinților care au luptat cu ispitele.

7. P ze te-te de lenevie. C ci ea nimice te rodul monahului. De lup i cu patima, s nu te descurajezi, ci încrede-te în Dumnezeu, zicînd c tre El: „Ajut -mi mie, nevoia ului", din toat inima i încrederea. De se sam n r utatea în inima ta, ezînd în chilia ta, ia seama i împotriva te-te sufletului t u, ca nu cumva s te st - pîneasc pe tine.⁷⁵ Sile te-te s - i aduci aminte de Dumnezeu, c El e cu luare aminte la tine i cele ce le ai în convorbire în inima ta, sînt descoperite înaintea Lui.⁷⁶ Spune deci sufletului t u: dac te temi de p c to ii asem n tori ie, ca s nu vad p catele tale, cu cît mai mult nu trebuie s te temi de Dumnezeu, care ia aminte la to i? i din sf tuierea aceasta cu tine, vine în tine frica de Dumnezeu în suflet. i de r mîi neclintit în ea, vei r mîne neclintit în fa a patimii, precum s-a scris: „Cei ce se încred în Domnul sînt ca muntele Sionului: nu se va clinti în veac cel ce locuie te în Ierusalim" (Ps. 124, l)⁷⁶. De te afli în nevoia , împotrivindu-te vr jma ului, i vezi patimile sl bind i fugind înapoia ta, s nu se bucure inima ta, fiindc r utatea duhurilor este înapoia lor. C ci î i preg tesc un r zboi mai r u ca primul i le las pe ele cet ii i le porunce te s nu se mi te de acolo. De te vei ridica împotriva lor, iar i vor fugi de la fa a ta. Dar de se va în l a inima ta pentru c i-ai alungat i vei p r si cetatea, unii se vor ridica de la spate, iar al ii din fa i bietul suflet se va pomeni împresurat de ei, neavînd unde s scape. Cetatea st deci cînd se arunc cineva pe sine înaintea lui Dumnezeu cu toat inima.

75 Cînd în sufletul t u se afl vreun gînd r u, nu te supune lui. Ridic -te prin gîndul la Dumnezeu deasupra lui, ca s nu te st pîneasc el, ci s -l st - pîne ti tu. Putem realiza o dedublare în noi, care ne ajut s ne st pînim pe noi în ine.

76 Se afl i în cap. 27 din cele 27 ale lui Isaia Pustnicul din Filocalia I, p. 400. Dialogul omului cu sine însu i în problemele ce i le pune r ul, este cuatîtmăi accentuat, cu cîte prezentca al Treilea i Dumnezeu, care îl face pe om s se opun patimilor din sine. De aceea e bine s ne aducem aminte de Dumnezeu în dialogul cu noi, tiîndc toate ale noastre sînt descoperite în fa a Lui.

i aceasta te va sc pa pe tine de toate r zboaiele vr j-
ma ului.⁷⁷ De te rogi lui Dumnezeu ca s ia r zboiul de
la tine i nu te aude, nu te întrista. C ci cunoa te ceea
ce î i este de un folos mai mare. Deci de ceri lui Dumne-
zeu de orice în vreme de r zboi, ca s -l ia de la tine, s
nu spui: „Ia de la mine aceasta i d -mi-o pe aceasta", ci
roag -te, zicînd: „St pîne Iisuse Hristoase, ajut -mi i
nu m l sa s p c tuiesc fa de Tine, c sînt r t cit
i s nu m la i s urmez voin ei mele; s nu m la i s
m pierd în p catele mele, ci ai mil de f ptura Ta nu
m trece cu vederea, c ci sînt slab; nu m p r si, c ci
la Tine am alergat", „vindec sufletul meu, c ci amp c -
tuit ie" (Ps. 40, 4). „Înainte Ta sînt to i cei ce m
nec jesc pe mine i nu este pentru mine sc pare decît
la Tine, Doamne. Mîntuie te-m cu mila Ta i s se
ru ineze to i cei ce s-au sculat asupra mea, cei ce caut
sufletul meu ca s -l nimiceasc . C puternic e ti, Doam-
ne, în toate i prin Tine d m slav lui Dumnezeu i
Tat l i Duhului în vecii vecilor. Amin". i atunci con ti-
in a ta spune inimii tale în ascuns pentru care lucru nu
te aude pe tine Dumnezeu, dar este cu tine. i nu neso-
coti acel lucru, ci orice î i spune s faci, f . C ci este
cu neputin ca Dumnezeu s nu aud pe om, dac omul
nu este neazuzitor al lui. Fiindc nu e departe de om.
Dar voile noastre sînt cele ce nu-l las pe El s ne aud ⁷⁸.
S nu te am geasc nimeni. Ci precum p mîntul nu
poate rodi f r s mîn i ap din el, a a nu poate omul

77 Acest text coincide cu cap. 2 din Filocalia I, p. 393. Totdeauna înapoia patimilor sînt demonii. Cînd le-ai biruit o dat , s nu te mîndre ti. C ci în acest caz, demonii le mi c iar i împotriva ta. Tu stai ap rat în cetate ta. Iar cetatea este rug ciunea, sau gîndul la Dumnezeu.

78 S nu credem c Dumnezeu nu aude rug ciunea noastr , cînd îi cerem ceva i nu împline te. Dar El ni se pare c nu ne aude, cînd noi nu-L auzim, cînd noi ne închidem voii Lui, sau fa de ceea ce vrea de la noi. El ne aude totdeauna, c ci nu e departe de noi, dar noi socotim c nu ne aude, pentru c nu vrem s -L auzim.

s rodeasc f r nepl cute p timiri (reaua p timire) i smerita cugetare.⁷⁹

8. S st ruim, iubi ilor, în frica lui Dumnezeu, p zind i p strînd f ptuirea virtu ilor, nepricinuind sminteli con tiin ei noastre, ci luînd aminte la noi în-ine în frica lui Dumnezeu. S facem aceasta pîn se va elibera i ea împreun cu noi, ca s se produc între noi i ea o unire, încît s ajung paznica noastr , ar tîndu-ne orice lucru în care e primejdie s c dem. Dar de nu ascult m de ea , se va desp r i de noi, l sîndu-ne s c dem în mîinile vr jma ilor no tri i nu ne va mai ajuta.⁸⁰

ceea ce ne-a înv at Domnul, zicînd: „Împac -te cu pîrî ul t u pîn e ti pe drum cu el, ca nu cumva s te predea judec torului i judec torul slujitorului, i s fii aruncat în temni . Amin, amin zic ie, nu vei ie i de acolo pîn ce nu vei fi dat i cel din urm ban" (Mt. 5, 25—26)⁸¹. Spune de con tiin c e pîrî , fiindc se împotrive te omului, care voie te s fac voile trupului s u i de care dac nu ascult omul, îl pred pe el du -manilor lui. De aceea plîngînd Osea pe Efraim, a zis: „Asuprit-a Efraim pe pîrî ul s u i a c lcat judecata" (Osea 5, 11). A c utat Egiptul i a fost luat cu sila la Asirieni. „A c uta Egiptul" înseamn c inima caut

79 Reaua (nepl cuta) p timire e contrar patimilor pl cute. Ea const din tot felul de greut i. Ea i smerita cugetare îl ajut pe om s rodeasc spiritual, cum rode te p mîntul din s mîn i ap .

80 Se afirm o dualitate între con tiin i fiin a noastr . Con tiin a e cea prin care ne putem p zi fiin a de atrac iile spre p cate. Înta trebuie s ne fie s realiz m o unitate între con tiin a i fiin a noastr . Dar con tiin a nu e nici ea de la început cu totul curat . Numai în m sura în care se elibereaz ea de ispit , poate ajuta i fiin a noastr s se elibereze. Dar i mai presus de con tiin este eul nostru. Dac acesta nu ascult de ea, ea ne p r -se te. Devenim nesim itori, sau lipsi i de paza con tiin ei, de avertismentele con tiin ei.

81 Cuvîntul Mîntuitorului e tîlcuit astfel: Împac -te cu con tiin a ta care, dac nu o ascult i, te va spune judec torului. Ea te îndeamn s te fere ti de r u i deci te ajut dac o ascult i, iar dac nu o ascult i, te va pîrî judec iile finale. Sînt trei i în om, deosebit de al Treilea suprem. Con tiin a ca al treilea în om (deosebit de eu i de fiin a proprie) e puternic în om, mai ales cînd are în ea pe al Treilea suprem, sau pe Dumnezeu.

voile trupului propriu, iar a fi fost luat cu sila la Asirieni, înseamnă ca vrînd nevrînd, acela sluje te vrîmă ilor. Să avem deci grijă, iubi ilor, de noi, să nu cîlcim pe cîile voii noastre celei după trup, ca să nu fim luați cu sila la Asirieni și să auzim cuvîntul amar cîmpăratul Asirienilor a venit asupra lui Israil și a strămutat pe Efraim la Asirieni, și i-a mutat pe cei de acolo în Eleia și în Avor, la rîurile Guza (IV Imp. 17, 6)⁸², și sînt acolo pînă în ziua de azi.

Căci a trimis împăratul Asirienilor oameni din neamul lui ca să locuiască în Israil și fiecare din ei și-a înțiprit idolul lui și s-a închinat lui și sînt acolo pînă azi. Iar aceasta s-a împlinit lui Efraim pentru că a disprețuit pe pîrîul lui și i-a nesocotit judecata.

9. Deci a și cunoscut, fraților, pe cei ce urmează voilor lor celor rele și au nesocotit Conștiința lor și ce și-a strîmțat pe ei. Să nu le urmăm lor, iubi ilor, ci să urmăm tuturor sfinților, care n-au ascultat de păcat pînă la moarte, ci au ascultat de sfînta lor conștiință și au moțenit Împărația cerească.⁸³ Căci fiecare din ei s-a desvîrșit în generația lui într-o sfințenie.⁸⁴ și numele lor s-au făcut nestinse în toate generațiile. Să luăm ca model pe iubitul Iacob care, ascultînd în toate pîrîile lui după Dumnezeu și luînd binecuvîntarea lor, a voit să meargă în Mesopotamia, ca să și dobîndească acolo fii. Căci n-a voit să și dobîndească fii din fiicele Canaaneenilor, care erau contrare pîrîilor lui. Deci luînd toiagul lui și vasul cu untdelemn, a venit la locul numit Betel, — care se ține că este casa lui Dumnezeu —

⁸²Tigrul înseamnă faza furtuitoare a virtuților, în care omul lucrează împotriva patimilor rele, căluzindu-se de deosebirea între bine și rău, sau de dreapta socoteală. Eufratul, înseamnă baza.

⁸³Conștiința este sfîntă, pentru că prin ea grăiește Dumnezeu. Dar ne poate deveni pîrî cînd n-o ascultăm. În conștiință se arată că omul nu este desprins de Dumnezeu, ci unit prin fire cu El. Cînd nu mai aude glasul conștiinței, nu mai aude nici pe Dumnezeu.

⁸⁴Cine ascultă întru totul de conștiință, ascultă de Dumnezeu, fiind cînd numai binele. Iar prin aceasta devine sfînt.

i a dormit acolo i a v zut într-o descoperire în vremea nop ii un chip de scar coborînd din cer pe p mînt i îngerii ai lui Dumnezeu suindu-se pe ea, „iar Domnul se rezema pe ea” (Fac. 28,13). Acesta este un semn celui ce începe s slujeasc lui Dumnezeu, c la început i se descopere lui chipul virtu ilor, iar de nu- i va însu i osteneala lor, nu va ajunge la Dumnezeu. S-a sculat deci Iacob i a f cut leg mînt cu Dumnezeu. El s-a legat s fie robul lui Dumnezeu i Dumnezeu l-a înt rit spunîndu-i: „Iat , voi fi cu tine i te voi p zi”. Apoi a venit în Mesopotamia s - i ia femeie din locul acela. i cînd a v zut pe Rahila, fiica fratelui mamei sale, a iubit-o pe ea i a slujit pentru ea apte ani. Dar nu i s-a dat ea lui, pîn nu va lua mai întîi pe Lia. i se face Rahila stearp pîn ce nu- i face el slujirea pentru ea al i apte ani.

Iar în elesul este acesta: Mesopotamia se nume te a a, fiindc este la mijlocul a dou rîuri. Numele celui dintîi este Tigrul, numele celui de-al doilea este Eufrat. Întîiul porne te împotriva Asirienilor, al doilea nu porne te împotriva vreunuia (nu are un du man), ci se socote te pornind la larg. Tigrul se t lm ce te discern - mînt, al doilea, smerenie.⁸⁵ Lia se cuget precum chip al ostenelelor trupe ti. Rahila e chipul vederii (contempl - rii) adev rate. Acestea se petrec cu omul care se afl în Mesopotamia, ca prin discern mînt s împlineasc ostenelele trupe ti, fiindc ele se opun vr j m iei Asirienilor spre a trece la smerita cugetare în contempla ia (vederea) adev rat .

10. Dar n-a n scut lui Iacob fii, pîn ce n-a n scut Lia copiii ei. i a împlinit slujirea pentru Rahila al i

⁸⁵Tigrul înseamn faza f ptuitoare a virtu ilor, unit cu lupta împotriva patimilor, care se c l uze te de deosebirea între bine i r u, sau de dreapta socoteal . Eufratul înseamn baza superioar a contempl rii lui Dumnezeu, care nu se mai gînde te la patimi i la du mani, ci cultiv smerenia din experien a tr irii m ririi lui Dumnezeu.

apte ani. Căci de nu va împlini omul toată fapta, nu i se dă ruie te adevărată contemplare (vedere a lui Dumnezeu). Amîndouă i s-au făcut femei, dar a iubit pe Rahila mai mult decît pe Lia, pentru că aceasta avea ochii slabi, iar Rahila era foarte frumoasă. Ceea ce se spune este aceasta: Întîia lui femeie avea ochii slabi, adică omul pînă este cu ochii lui trupești, nu vede încă slava contemplației adevărate. Căci se amestecă încă dușmănia plăcerii omenești în lucrarea lui. Dar sînu rîmîn la aceasta. Căci și Lia se oprește puțin din nașterea și dăbărbatului pe Zelfa, roaba ei, dîndu-i prilej să nască de sus. De aceea se dă celui născut numele Asir, care se tîlmicește bogăție. Și cînd încetează să nască Lia, îi aduce Dumnezeu aminte de Rahila. În eșecul acesta: De dobîndesc ostenele trupești și simțirea se eliberează de patimi, vederea (contemplația) adevărată descoperă mințile slavele adevărate. De și fiii Liei erau spre ajutor lui Iacob, dar el iubea pe Iosif mai mult decît pe toți. Adică de și ostenele trupești prezintă pe om de vrăjmă, dar numai adevărată contemplare (vedere) îl unește pe el cu Dumnezeu. Căci abia după ce a văzut pe Iosif, s-a hotărît Iacob să plece la părinții lui, fiindcă a văzut că și-a născut lui după frații lui. Iar după ce a trecut, zice, Iacob toate taberile lui și rîul Iavoch și a rămas singur, a primit bucuria binecuvîntării lui Dumnezeu, care i-a spus: „Nu se va mai chema numele tău Iacob, ci Israil” (Fac, 32, 28). S-a numit Iacob, pentru că a călcat în picioare vrăjmașia (patimilor) pînă ce s-a învrednicit de binecuvîntare și i-a dobîndit simțirile lui, care erau în stăpînirea vrăjmașului. Iar cînd s-au eliberat acelea, s-a numit Israil, adică mintea care vede pe Dumnezeu.⁸⁶ Căci de ajunge omul să vadă slava dumne-

⁸⁶ În Facere 32,28, Dumnezeu talmăcește numele Israil, cu „Barbatul tare cu Dumnezeu”, sau care luptă cu Dumnezeu. Dar Iacob numește în continuare (32, 30) locul acela „vederea lui Dumnezeu”, de unde autorul nostru conchide că Israil înseamnă omul care vede pe Dumnezeu. De fapt numai omul tare vede pe Dumnezeu, luptă și-l reînvie.

zeirii, vrj m ia se teme de el. Astfel, de i Esau vine în întîmpinarea lui cu du m nie, smerita cugetare a lui Iacob stinge r utatea lui i acela nu-l mai r zboie te pe el, ci se arunc înaintea lui Dumnezeu.⁸⁷ i chiar dac du m nia îl face pe acela s pismuiasc pe Iacob v zînd marea lui slav , nu va putea s -l supun , c ci Dumnezeu este ajutorul lui, precum s-a scris: „întoarce-te în p mîntul na terii tale i voi fi cu tine" (Fac. 32, 9). În sfîr it, a venit în Salem i i-a cump rat acolo arin i a cl dit altar Domnului care l-a ascultat pe el în ziua necazului. Numele Salem înseamn pace, adic va trece omul peste r zboiul în care îl ap r Dumnezeu, ajunge la pace i cl de te altar din dou sprezece pietre. i a adus pe el daruri dobîndite din ostenelele slujirii (robiei) împlinite în Mesopotamia, în p mîntul f g du-in ei.

11. A a era i Moise cel iubit, cînd a scos poporul din Egipt i l-a sc pat din mîna lui Faraon i l-a trecut prin Marea Ro ie i a v zut moartea tuturor du manilor lui i a trimis pe Iisus s nimiceasc pe Amalic, iar el sta pe vîrful muntelui, cu mîinile sprijinite de Aaron i Or, ca s nu- i coboare mîinile din semnul crucii pîn s-a întors Iisus cu bucurie, dup ce a nimicit pe Amalic.⁸⁸ Atunci a cl dit Moise altar din dou sprezece pietre sub munte i a chemat numele locului: „Domnul este sc -parea mea, c ci cu mîna ascuns bate Dumnezeu" (Ie . 17, 9, 15). „Atunci a zidit altar din dou sprezece pietre din neam în neam". Numele lui Amalic înseamn

⁸⁷ Iacob e tare prin smerenie. Prin aceasta învinge dusmanii lui Esau, adic patimile sale. C ci patimile sînt i pornirile contrare altora. Învingîndu-le omul, nu mai simte du m nia altora. i se potolesc i aceia.

⁸⁸ Iisus învinge pe Satana prin crucea în l at spre Tat l ceresc. În Vechiul Testament se preînchipuia aceasta prin biruin a lui Iisus Navi asupra lui Amalic. Dar nu el însu i în l a crucea spre Dumnezeu, deci ca o cruce a sa, ci crucea o în l a Moise, prin ridicarea mîinilor sale. Crucea lui Moise nu era nici moartea lui, ci o osteneal , fiind ajutat i de Aaron i Or în aceasta, ca arhierei ai lui Israil.

lenevie. Căci de începe omul să fug de voile lui și părăsește pe catele lui și aleargă la Dumnezeu, lenevia (plictiseala) este cea dintâi care îl războiește, voind să-l întoarcă iarăși la pe catele lui. Iar ceea ce-l pune în mi care este îndreptarea către Dumnezeu, iar ceea ce pricinuiește îndreptarea este înfrînarea. Iar ceea ce pzește înfrînarea este osteneala trupească. Și prin acestea se eliberează Israel. Și atunci omul aduce mulumire lui Dumnezeu, zicând: Eu nu pot, dar tu ești ajutorul meu din neam în neam.

Așa a fost marele prooroc Ilie, care n-ar fi putut să omoare pe toți proorocii ruinei cei care se împotriveau, dacă n-ar fi curățit întâi altarul din douăsprezece pietre și n-ar fi pus pe el buci de lemn și n-ar fi versat peste ele apă, apoi a pus pe ele jertfa și s-a făcut Dumnezeu "foc mistuitor" al altarului și al celor de pe el. În ora aceea și-a arătat îndrăzneala împotriva dușmanilor lui și i-a omorât pe ei, încât n-a mai rămas nici unul. Apoi a dat mulumire lui Dumnezeu, zicând: „Tu ești în toate acestea”. Căci s-a scris că „a pus fața lui între genunchii lui” (III Împ. 18, 42). De fapt dacă mintea stă cu grijă peste simțirile ei, dobândește nemurirea și nemurirea o aduce spre aceste slave, pe care și le descopere Dumnezeu. Și de ia aminte slujitorul la Ilie și nu vede ceva din cele apăsătoare patimi nescîndu-se, vede „un nor mic care printr-o lucrare a bărbatului aduce apă” (III Împ. 18, 43—45) din mare, ceea ce înseamnă odihna Sfântului Mîngîietor.⁸⁹ Căci în aceasta constă nemurirea: înăsa avea ostenelele să nătoase, și a nu se întoarce spre aceleași, de care te-ai rugat să și se ierte. Căci de primește Dumnezeu ostenelele omului și cele ce le face sînt ferite de vrăjmași, aceștia nu vor putea

⁸⁹ Jertfa adusă Dumnezeului adevărat este stăpînirea simțurilor, aduce minții nemurirea și dacă ea nu cunoaște nimic din cele apăsătoare patimi, peste ea urcă din marea de putere a Sf. Duh un nor mic, din care se revarsă peste cei din jur pacea.

să stăruie lângă el. Căci vor vedea că nu este voia lor în el. Atunci aceia vor dispărea, precum s-a scris: „Pentru că chemați numele zeilor voștri; iar eu chem numele Domnului Dumnezeuului meu” (Ibid. 24). Și pentru că nu era în el voia să asculte întru nimic de ei.

12. Cuvintele acestea nu se potrivesc numai aceloră, ci tuturor celor ce urmează voii lui Dumnezeu și păzesc poruncile Lui. De aceea le-au fost acelor chipuri. Dar s-au scris și spre sfătuirea noastră, a celor ce mergem pe urmele celor ce s-au luptat să dobândească nemurirea și pe care nemurirea i-a apăsător de toată săgeata vrăjmașului. Căci s-au plecat sub acoperământul lui Dumnezeu, cerînd ajutorul Lui, neîncrezîndu-se în vreo osteneală a lor. Și acoperământul lui Dumnezeu li s-a făcut spre cetate care-i înconjoară. Fiindcă tăiau că fără ajutorul lui Dumnezeu nu pot face nimic. Și ziceau în smerita cugetare cu Psalmistul: „De n-ar fi zidit Dumnezeu casă, în zadar s-ar fi ostenit Ziditorii; de n-ar fi păzită Dumnezeu cetatea, în zadar s-ar fi obosit pazitorul” (Ps. 26, 1). Căci de vede Dumnezeu mintea, că și s-a supus, cu toată puterea, și nu are alt ajutor decît numai pe El, o întărește zicînd: „Nu te teme, fiul Meu Iacob, micule Israil”. Și iarăși: „Nu te teme că te-am mîntuit pe tine și am chemat numele tău. Al Meu e tău și de treci prin apă, sînt cu tine. Și râurile nu te vor acoperi. Și de treci prin foc nu vei arde, flăcără nu te va mistui, că Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău, Sfîntul lui Israil, care te mîntuiește pe tine” (Is. 43, 1—3).

De ascultă deci mintea această asigurare, îndrăznește împotriva vrăjmașului zicînd: „Cine este cel ce mă războiește pe mine? Cine poate să-mi stea împotriva? Cine este cel ce se judecă cu mine? Să se apropie! Iată, Domnul îmi este ajutor. Cine este cel ce îmi face rău? Iată, voi totuși voi învechi ca o haină, ca o lînă veche

fi mânca i de molie" (Is. 50,8¹—9). Puternic este Dumnezeu ca s v aib pe voi cu cei ce tr iesc în smerita cugetare i sînt p zi i de ea, care li se face coif în jurul capului i-i p ze te pe ei de toat s geata vr jma ului prin harul lui Dumnezeu, C ruia îi este puterea i slava i st pînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL V

Despre poruncile date celor credincio i
i despre zidirea celor ce voiesc s locuiasc cu pace împreun

1. De merge i împreun pe cale, lua i aminte în toate la cugetarea slab din voi, fie c trebuie s ede i pu in, fie c gusta i ceva înainte de ora convenit . De ie i i împreun pentru un lucru trec tor, fiecare dintre voi s ia aminte la sine i nu la fratele s u; s nu-l înve e pe el. De face i un lucru trec tor în chilie, sau zidi i ceva, de pild casa, sau orice lucru, l sa i-l pe cel ce lucreaz (împreun) s lucreze cum voie te. Iar de zice: „Face i iubire, înv a i-m , c nu tiu", i este altul care tie, s nu se iveasc ciuda, ci s zici: „Nu tiu". C ci aceasta este smerenia dup Dumnezeu. De face fratele t u un lucru oricui i îl vezi, s nu-i spui lui: „L-ai stricat". Iar de va zice: „F iubire, înva -m " i nu-l înve i, ci taci, nu ai iubirea lui Dumnezeu în tine, ci ai în tine r utatea. De coace fratele t u ceva de copt i nu iese bine, nu-i spune c „l-ai copt r u", c ci aceasta este moarte sufletului t u, ci gînde te-te c dac ai fi auzit tu aceasta de la altul, te-ai fi sup rat. Gîndind a a, te vei lini ti. De cînta i împreun i unul va gre i un cuvînt, nu-i spune i repede lui ca s -l tulbura i. De a trecut cuvîntul, s fie trecut. Dar de spune: „Face i iubire, spune i-mi, spune i-i. De mânca i ceva la trapez i este vreunul între voi care nu o vrea, s nu spun c nu poate mânca aceea, ci s se sileasc , pe sine pentru Dumnezeu pîn la moarte i Dumnezeu

îl va lini ti pe el. De face i un lucru împreun i unul
 dintre voi îl stric din sl biciune, s nu-l certa i, ci
 mai degrab bucura i-v cu el. De v aduc niscai
 fra i ceva, s nu-i întreba i ceva care-i vat m . i
 dac v las aceasta în chilie i unul din cei veni i
 neputîndu-se înfrîna spune vreunuia dintre voi ceva
 din ceea ce v vat m , s nu spun cel ce a auzit acestea
 vreunuia dintre fra i, ci s tac , pîn va trece ceea ce au
 l sat aceia de la ei, ca s nu umple inima lor de veninul
 mor ii. De pleci la niscai str ini pentru vreo trebuin
 a ta, s nu întrebi pe vreunul despre ceva ce nu- i apar-
 ine, ca s po i reveni nev t mat în chilia ta. Iar
 de auzi ceva ce nu voie ti, revenind la tine, s nu spui
 fra ilor t i. De v afla i la str ini, nu îndr zni i s
 rostii vreo judecat despre nici un lucru în locul unde
 a i intrat, ca s se foloseasc de pilda voastr , mai ales
 de t cerea voastr ascuns i ar tat . C ci toate pati-
 mile amintite se afl în cel slab pentru inima i lenea
 lui, fiindc nu vede p catele lui. Iar ajutorul lui
 Dumnezeu i n dejdea i blînde ea i con tiin a i
 p r sirea voii proprii i silirea în toate cele bune, sînt
 cuprinse în smerita cugetare.

2. Iar mîndria i sfada i gîndul de-a te socoti
 mai presus de fra ii t i i dispre uirea con tiin ei i
 necugetarea la tine cînd fratele t u te sup r i în-
 trebarea: ce am eu din cele rele ce mi se atribuie,
 in de inima învîrto at (sclerozat). De lucrezi la
 lucrul t u de mîn i într fratele t u în chilia ta, s nu
 socote ti c ai f cut ceva mai presus ca el sau el mai
 presus ca tine. De lucrezi cu unul slab, nu-l judeca în
 ascuns, voind s faci ceva mai presus de el. Dac fra-
 tele t u lucreaz la lucrul lui i-l stric , nu-i spune
 nimic, dac nu- i spune el: „F iubire, frate, i m în-
 va ". i dac tii (s -l înve i) i taci, moarte î i este
 aceasta. De face i lucrul vostru precum trebuie, dup

puterea voastră, să nu spui ce ai făcut tu sau ce ai făcut fratele tău în cursul săptămânii. Căci aceasta arată lipsa de înțelepciune. De pomeniți cu frații tăși faci un lucru trecut, să nu vrei să afleți ce ai făcut mai mult ca ei. Căci lucrul pe care îl face omul în ascuns, pe acela îl cere Dumnezeu de la el.⁹⁰ Dacă din slăbiciune frațele tău îți spune un cuvânt (neplăcut), suport-l cu bucurie. Căci de nu cauă cuvântul tău în judecata lui Dumnezeu, te vei afla pe cîtuind⁹¹. De locuiești cu frații tăși gîndul tău vrea să te lege într-o frînghie, spune gîndului tău: Fratele acesta este stîlpul meu⁹². De voiești să te înfrînezi mai mult, ia-ți o chilie mică pentru tine singur și să nu necăjești pe fratele tău cel slab. Dacă un frate străin vine la voi și ați auzit mai înainte despre el că este iubitor de vreo schismă, nu cercetați aceasta prin cuvinte, pînă nu se va arăta vouă scîndala lui. Păziți-vă pe voi să nu faceți ceva ce vă dă de val în elegerile fratele, se va necăji. De voiești să faceți ceva și ai nevoie de aceea, să nu murmuri împotriva fratelui tău, că „de ce n-ai înțeles -mi dea ceva de la sine?” Căci zădărnici întru zădărnici, cu simplitate: „Fă iubire, dă-mi aceea de care am trebuință”. Căci aceasta este sfînta cură în inima ta. Fiindcă de nu spui, ci urtești și-l judeci în inima ta, vei fi judecat. De se ivește între voi întrebarea despre un cuvânt al Scripturii, cel ce cunoaște cuvântul tău înțelesul, după puterea lui, să lase voia lui în urma fratelui și să odihnească pe fratele lui

90 În toate acestea este lăudat smerita cugetare. În ea se arată o mare delicatete. Este o mare nobilitate în relație cu alții, pe cînd mîndria este o bătăie de război. De aceea Dumnezeu iubește mai ales lucrul făcut de noi în ascuns, ne tiut de alții, lucrul prin care nu căutăm să ne impunem.

91 Orice cuvînt spus altuia, să cugeți să fie aprobat de judecata lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu are calitatea să judece în cunoștință de cauză. Caută să te conformezi prin conștiință judecății Lui. Dar Dumnezeu în general nu judecă, ci iartă, sau a teapă pe om să se îndrepteze.

92 De nu poți spune fratelui tău un cuvînt de bucurie, pentru că socotești că ai făcut rău ceva, cugetă că fratele tău este stîlpul tău, fiindu-ți frică să te dezlegi în fața lui, sau să-l dezlegi pe el.

în bucurie; cîci cuvîntul care i se cere este s se smerească în fa a fratelui s u⁹³. Cel ce gînde te la judecata dinaintea Scaunului dumnezeiesc, în fa a cruia va avea s se înf i eze, s fac tot ce poate ca s nu greșească gura lui, cîci altfel nu va afla r spuns bun în ceasul acela înfrico tor.

3. S nu voi i s umbla i dup lucrurile trupului acesta, ca s nu v face i ca acele animale care vars cele din stomacul lor, producînd mult putoare. Ci v face i mai degrab altar al lui Dumnezeu în cur ie, f cîndu-v preo i l untrici, care pune i totdeauna t mîie pe el, diminea a i seara, ca s nu rămîn altarul f r t mîie. Sili i-v totdeauna s fi i înaintea Domnului în starea de rug ciune total , ca s vi se d ruiasc simplitate i nevinov ie i s ia de la voi cele contrare acestora, care sînt: viclenie, în elepciunea dr ceasc ⁹⁴, curiozitatea i iubirea de sine i inima r ut cioas . Cîci acestea topesc ostenele celor ce le practic . Sfîr itul tuturor acestora are loc cînd omul se teme de Dumnezeu i auzul lui se supune con tiin ei lui, dup voia lui Dumnezeu. Iar aceasta îl înva pe el într-ascuns. De nu este în el St pînul casei, acel om netrebnic î i are casa supus voii lui i vorbe te ceea ce voe te el, fiindc inima lui nu este sub st pînirea Aceluia, ci sub vr jma i⁹⁵.

De voi i s porni i s ie i i la un mic lucru trec tor, s nu dispre uiasc unul pe cel lalt i s ias singur i

93 Dacă cuno ti în elesul unui cuvînt din Scriptur de care se vorbe te dar îl cunoa te i altul, las -l pe el s -l spun . Cîci cuvîntul cel mai bun pe care îl pot spune cu această ocazie este smerenia ta. Din smerenie se arat cel mai bine c ai în eles toate cuvintele Scripturii.

94 Exist i o „în elepciune dr ceasc ”. Este aceea care caut toate argumentele ca s demonstreze c nu e Dumnezeu, sau s - i justifice mîndria i patimile egoiste. Dar această „în elepciune”, numit i „fals cuno tin ”, sau gnoz panteist mai degrab , întunec pe cel ce o practic în toate, lipsind pe cel ce o practic i toate de sens.

95 Cel ce crede c e st pîn pe sine, nel sîndu-se st pînit de Dumnezeu, e de fapt sub st pînirea mîndriei, care e o patim sus inut în el de demonul vr jma . Numai în Dumnezeu omul este el însu i, cîci nu se închide în sine, ci r mîne în leg tur cu Cel ce l-a f cut i în armonie cu toate.

s lase pe fratele s u, a c rui con tiin sufer , ci s -i spun lui cu iubire: „Vrei s mergem împreun ?”

i de va vedea pe fratele sau neodihnit în acea or , sau cu trupul sl bit, s nu st ruie zicînd: „Trebuie s mergem acum”. Ci s lase pîn alt dat i s plece în chilia lui cu iubire comp timitoare. P zi i-v s nu v împotrivi i fratelui în ceva, ca s nu-l nec ji i. Dacă locuie te cineva cu P rintele sau fratele lui⁹⁶, s nu-i fie con tiin a preocupat de cineva din cei din afar , ci în toate de cel cu care locuie te. Aceasta este pacea i supunerea. De locuie ti cu P rintele sau cu fratele t u, s nu ai prietenie cu cineva într-ascuns, sau scri-soare cuiva în ascuns, nevrînd s tie Fra ii cei cu tine, fiindc te pierzi i pe tine i pe aceia. De locuie ti cu unul mai mare ca tine, s nu voie ti s faci o binefacere unui s rac, dac nu-l întrebi mai întîi pe acela; s nu o faci într-ascuns. De te întrebi despre gîndurile tale, nu întreba dup ce ai f cut ceea ce i se pare c a fost conform cu ele, ci întreab -te despre ceea ce te r zboie te acum, fie c e vorba de vreo str mutare, fie de vreun lucru de mîn . De voie ti s schimbi lucrul de mîn , sau ca s locuie ti cu un alt frate, sau ca s ie i de la vreunii, întreab cu libertate înainte de-a fi f cut aceea⁹⁷. S te întrebi înainte de-a le fi f cut, fie despre sl biciunea sufletului, fie despre patimile care te duc la acestea; dar s nu întrebi ca i cînd nu le-ai f cut înc . Deci întreab -te despre ran , zicînd: „Iat am fost r nit”. Aceasta, ca s te vindeci de ceea ce te mîn spre ran ⁹⁸. Iar de vorbe ti despre gîndurile tale, nu fi

96 În textul latin se adaug „Spiritual”, duhovnicesc.

97 Nu te întreba, dup ce-ai f cut un lucru, despre gîndul care te-a îndemnat s faci acel lucru, ci întreab -te despre acel gînd înainte de-a face lucrul respectiv. Aceasta ca s nu suferi de p rerea de r u c ai f cut un lucru înainte de-a fi cugetat mai serios, dac e bine s faci acel lucru. Numai întrebînd înainte, vei hot rî în chip liber s faci sau s nu faci lucrul care l-ai f cut.

98 S întrebi despre gîndul de-a face un lucru, de e bun sau r u, înainte de-a fi f cut acel lucru, dar cugetîndu-te în situa ia celui ce l-ai f cut, ca s sim i toat bucuria sau regretul ce-i va veni dup împlinirea lui.

f arnic i nu spune unul în loc de altul, sau ca i când ai f cut altceva, ci spune adev rul i preg te te-te ca s faci ceea ce î i vor spune, fiindc altfel rîzi de tine însu i i de b trîni.

4. De întrebî pe b trîni despre r zboi, s nu ascult de cele ce-i vorbesc înl untru mai mult decît de b - trîni, ci roag -te mai întîi lui Dumnezeu zicînd: „F mil cu mine i ceea ce voie ti, d p rin ilor mei s -mi spun ". i astfel ceea ce î i vor spune p rin ii, f cu credin i te va odihni Dumnezeu". Te va odihni de locuie ti cu fra ii i nu e ti odihnit (mul umit) pentru niscâi motive, de pild pentru lucrul de mîn , sau pentru leg tura (ce i-o impui), sau pentru odihna (pe care nu o vrei), sau pentru neputin a de a r bda, sau pentru lenevie, sau pentru c voie ti s te lini te ti, sau pentru c nu po i purta jugul (prezen ei lor), sau pentru c nu po i face voia ta, sau pentru c nu- i împline ti trebuin ta, sau pentru c voie ti s te d ruie ti mai mult p timirii folositoare, sau pentru c e ti slab i nu po i purta osteneala (ce i-o impune prezen a lor), sau pentru orice motiv ce-i îndeamn inima s ie i (din leg tura cu ei) sau s scapi de jug i s ie i cu întristare (pentru ei), sau s fugi pe ascuns, din necaz, sau în vreme ce se ive te între voi vreo lips de pre uire i nu- i aduce aminte de fr ietate, pentru piedica ce i-o pune vreo r utate. Te va sc pa de aceste gînduri, f cîndu-te s cau i mai degrab pacea, ca s fie odihnit inima ta oriunde vei pleca. Deci arunc dispre ul asupra ta, nevorbind împotriva fra ilor cu care te-ai ostenit i s nu ascult de vr jma i ce te îndeamn ca s preschimbi binefacerile lor în fapte rele. Ocole te osîn-

99 Rug ciunea oricui e primit de Dumnezeu. Deci de i e ti mai mic duhovnice te, roag -te s - i spun cei mai mari ceea ce e bun. în felul acesta prime ti ceea ce i se spune cu credin a c - i vine de la Dumnezeu. Prin aceasta nu-l umile ti pe cel mai mare, c ci admi i c lui îi spune Dumnezeu ceea ce nu e ti sigur c trebuie s faci.

direa i nu voi ca osînda fratelui t u s acopere osînda ta i s cazi sub vr jma ii t i unde vei avea s locuie ti. De pleci s locuie ti într-un loc, s nu voie ti s - i tai repede o chilie spre locuin , pîn ce nu afli felul de vie uire al locului, ca nu cumva s ai acolo sminteal , fie pentru grija (ce i-o d), fie pentru c vei vedea pe vreunii (care nu- i plac), fie pentru slav , fie pentru odihn , fie pentru sminteala prietenilor. C ci de e ti în elept, vei cunoa te în pu ine zile tot ce- i va fi spre moartea sau spre via a ta.

5. De predai chilia fratelui t u , ca s r mîn în pu ine zile, s nu ai pe fratele t u ca sub st pînirea ta. Iar de iei o chilie ca s r mîi în ea cîteva zile, s nu strici în ea ceva, nici s zide ti, de nu întrebi înainte pe cel ce i-a predat-o, fie c e spre odihn , sau nu, fiindc aceasta este contra con tiin ei. De locuie ti cu cineva, sau lîng el, i prime ti o porunc (de la el), p ze te-o pentru Dumnezeu i nu dispre ui porunca, nici în ascuns, nici la ar tare, c lîcînd-o. De te lini te ti în chilia ta i te-ai legat pe tine pentru ora mînc rii, fie c nu m - nînci ceva fiert, fie orice altceva, i ie i între str ini, p ze te-te s nu spui cuiva, ezînd la mas , zicînd: „Iart -m , nu m nînc aceasta". Altfel toat osteneala ta a ajuns de art în mîinile vr jma ilor. C ci St pînul i Mîntuitorul a spus: „F în ascuns, ca Tat l t u s - i r spl teasc la ar tare" (Mt. 6, 4). Cel ce iube te ostelile lui, le va p zi, ca s nu se piard . De locui i împreun , de te va chema fratele t u la orice lucru de mîn , fie înl untru, fie în afar , s nu-i spui: „Mai ai r bdare, ca s -l mai ocolesc pu in", ci ascult -l repede. De face i un lucru împreun , orice sc dere o vezi în afar la al ii, s nu o la i s se afle în gura ta ca s spui fra ilor, c ci este moarte sufletului t u , de e ti în elept¹⁰⁰

¹⁰⁰ „De e ti în elept" lipse te în textul latin. Adausul acesta înseamn c critica fratelui are pentru cineva urm ri cu atît mai grave, cu cît e mai în elept i ar fi putut-o deci evita.

De locuiesc cu tine niscăi fra i i se ostenesc cu tine o zi, odihne te-i înainte de ora mîncării. Nu lua aminte la tine, ci ia aminte la judecata lui Dumnezeu. Să ai pe Dumnezeu înaintea ochilor tîi în tot lucrul pe care îl faci. De pleci să locuiești în vreun loc fie singur, fie cu cei dinaintea de tine, să vezi acolo vreo meșteșugărie care fie că aduce pagubă lucrurilor, fie vreo vînt mare, sau se fac lucruri necălugărești, să nu-ți deschizi gura și să le critici. Iar de nu te poți liniști, pleacă în alt loc și pazește-ți limba ca să nu-ți critici. Căci aceasta este moarte. De ești slab în patimi, pazește-te să nu lași pe cineva să-ți spună patimile gândurilor lui, ca ale unui credincios. Căci acest lucru este pierzător pentru sufletul tău. De se ivește între voi un cuvînt pricinuitor de rîs, pzi-i-vă să nu lăsați glasul vostru să se facă auzit, căci este un semn al necunoașterii și al netemerii de Dumnezeu, al lipsei de pază în voi.

6. Deoarece mînia a intrat în toată lumea în zilele noastre, nimic din ce auziți să nu vă tulbure, ci ziceți în inima voastră: „Ce sînt acestea față de locul în care vom intra pentru păcatele noastre?” Faceți iubire pentru Dumnezeu, ca să vă țineți și vă pziți, pentru că nu este puțin lucru credinciosului să aibă în car un lucru foarte mic. De veți avea deci acestea cu simplitate în conștiință, veți pleca la odihna Fiului lui Dumnezeu într-o bucurie. Altfel ostenele voastre de aici vor fi de arde și cînd veți ieși din trup, veți fi duși la chinuri, după Scripturi. Căci pentru cele spuse înainte a venit Stăpînul nostru Hristos, dar uscăciunea inimii noastre ne orbește pentru voile inimii noastre, pentru că le iubim pe acestea mai mult ca pe Dumnezeu și nu avem iubire către El, cum iubim patimile. Iată, m-am silit să vă scriu, deoarece cele de mai înainte nu ne-au ajuns. Faceți deci iubire și luptați-vă de acum să nu mai ră-

mîne i în inima voastr net iat împrejur, ci ajuta i-v vou în pu inele zile ale voastre i p zi i acestea: smerita cugetare, pacea, ascultarea, t ierea voii i iubirea. Iar de nu le p zi i, ci este în voi pisma i cearta sau sfada, sau în l area mîniei, sau cîrtirea, sau neascultarea, cheltui i vremea în chip r u i ve i pleca cu ade-v rat la chinuri, cînd ve i ie i din trup. De aceea, iubi ilor, iubi i pe fra ii vo tri cu iubirea sfînt i p zi i limba voastr , nescô înd din gura voastr cuvînt de ceart , ca s nu lovi i pe fratele vostru. i puternic este St pînul s v dea tuturor s lucra i i s p zi i (cele ce trebuie), ca s afl m mil prin harul Lui, cu to i sfin ii care au pl cut Lui. C a Lui este slava i cinstea i închin ciunea, acum i pururea i în vecii vecilor Amin.

CUVÎNTUL VI

Despre cei ce voiesc s se lini teasc în bun lini te (isichie),
 ca luînd aminte la ei în i i s dep rteze pe cei ce îi fur pe ei
 i s nu- i cheltuiasc vremea în prinsoare i robie amar .
 Ace tia conving inimile lor spre lucruri
 ce nu le apar in lor p r sind p catele lor

1. Iubirea cuiva s cerceteze Scriptura din curiozitate, na te du m nie i ceart . Iar plînsul pentru p cate aduce pace. C ci este un p cat pentru monahul care ade în chilia lui i i-a p r sit p catele, dar cerceteaz din curiozitate. Cel ce î i ocup inima lui cu întrebarea cum a spus Scriptura, a a sau a a, înainte de-a se fi dobîndit pe sine, are inima curioas i foarte robit . Dar cel ce vegheaz s nu fie robit (de p cat), iube te s se arunce pe sine pururea înaintea lui Dumnezeu¹⁰¹. Cel

101 Se cere s nu cercet m Scriptura, uitînd de Dumnezeu ci s avem în primul rînd în con tiin pe Dumnezeu. Abia atunci am cî tigat st pînirea asupra noastr , adic am sc pat de robia p catului. Cine cerceteaz Scriptura cu uitarea lui Dumnezeu e st pînit de mîndria de-a cunoa te din Scriptur mai mult decît al ii, de-a nu cunoa te pe Dumnezeu din tr irea direct .

ce caut vreo asemnare a lui Dumnezeu, hule te pe Dumnezeu. Iar cel ce caut s-l cinsteasc pe El, iube te curia, în frica lui Dumnezeu. Cel ce pze te cuvintele lui Dumnezeu, a cunoscut pe Dumnezeu i le împline te ca unul ce se folose te¹⁰². S nu cau i cele înalte, ci roag -te Lui pentru ajutor, ca s vin la tine i s te mîntuiasc de pcat.¹⁰³ C ci cele ale lui Dumnezeu vin de la ele înse i, dac locul s-a fcut neptat i curat. Cel ce se sprijin pe sine, pe cuno tin a sa i ine la voia sa, cî tig du m nia i nu poate scpa de duhul care-i aduce întristare în inim . Cel ce vede cuvintele Scripturii i le împline te dup cuno tin a sa i se sprijin pe sine pe ea în afirmarea c a a trebuie, nu cunoa te slava lui Dumnezeu i bog ia Lui. Iar cel ce vede si zice „Nu tiu, sînt om”, d slav lui Dumnezeu. În acesta locuie te bog ia lui Dumnezeu, dup puterea i gîndul lui.¹⁰⁴ S nu voie ti s - i dezgole ti gîndul t u în fa a tuturor, ci numai în fa a P rin ilor t i, ca s nu- i atragi întristare în inima ta. P ze te gura ta, ca aproapele t u s se afle cinstit lîng tine. Înva limba ta în cuvintele lui Dumnezeu întru cuno tin i minciuna va fugi de la tine. Iubirea slavei de la oameni na te minciuna.¹⁰⁵ Dar cel ce se întoarce spre smerenie, face teama de Dumnezeu mai mare în inima sa. S nu voie ti s te faci prietenul celor sl vi i în lume, ca s

102 Tr irea lui Dumnezeu ne d puterea s împlinim cuvintele lui Dumnezeu din Scriptur . Cel ce caut pe Dumnezeu, arat c -L iube te. Iar iubirea lui Dumnezeu îl ine curat de p cate pe cel ce o are. Deci i de mîndria de-a cerceta Scriptura pentru a ti mai multe ca al ii.

103 Dac în capitolele dinainte s-au dat sfaturi despre felul cum trebuie s se poarte monahul cu fra ii i cu b trîinii, deci cu al i oameni, în capitolele prime ale acestui Cuvînt este sf tuit s se caute cu toat rîvna tr irea lui Dumnezeu.

104 Cel con tient de ne tiin a lui privitor la Dumnezeu, acela prime te în sine bog ia lui Dumnezeu. C ci tocmai sentimentul necunoa terii e produs de bog ia cople itoare a lui Dumnezeu. Iar aceast tr ire întru smerenie a bog iei lui Dumnezeu e o cuno tin a lui Dumnezeu, potrivit cu puterea lui de creatur infinit mai prejos de Dumnezeu.

105 Cel ce caut slava de la oameni, îi va îndemna pe aceia s mint . Dar i el însu i minte, ner mîînd în smerenia cerespunz toare adev rului.

nu cumva slava lor s' sl beasc prin tine.¹⁰⁶ De vorbe te cineva de r u pe fratele s u la tine i-l coboar i-i arat p catul, s nu voie ti s te înclini împotriva aceluia, ca s nu te ia în st pînire cele ce nu voie ti.

2. Simplitatea i voin a de-a nu te m sura¹⁰⁷ pe tine însu i cur e te inima ta de cel r u. Cel ce se une te cu fratele s u în vreo lucrare rea, nu va sc pa de întristarea inimii. Cel ce gr ie te ceva i are în inima lui prin viclenie altceva, î i face toat slujirea f cut lui Dumnezeu (toat Liturghia) de art . S nu te lipe ti de unul ca acesta, ca s nu te spurci de otrava lui întinat . Umbl cu cei lipsi i de r utate, ca s te faci p rta de slava i cur ia lor. S nu ai viclenie fa de om, ca s nu faci ostenele tale de arte. Cur e te- i inima fa de to i, ca s vezi pacea lui Dumnezeu în tine. C ci precum de va fi mu cat cineva de o scorpie, veninul ei va p trunde în tot trupul lui i-i va v t ma inima, a a este r utatea din inim fa de aproapele. Veninul ei mu c sufletul i se primejduie te prin viclenie. Cel ce- i cru deci ostenele, ca s nu se piard (rezultatul lor), s dep rteze de la el aceast scorpie, adic viclenia i r utatea.

CUVÎNTUL VII

Despre virtute¹⁰⁸

1. Trei sînt virtu ile,¹⁰⁹ pe care de le are mintea mai înainte totdeauna deosebe te cele de trebuin , pornirea dup fire, b rb ia i nemi carea.

106 De sl ve ti pe cei sl vi i în lume, de fapt le sl be ti adev rata slav .

107 Cineva se m soar voind s vad cît e de mare, sau cît a crescut spiritual, deci din mîndrie.

108 In ms. din sec. XII, cu nr. 78 din colec ia Savaitic a Bibliotecii din Ierusalim, acest Cuvînt are titlul „Al lui Ava Isaia, isihastul i presbiterul, despre virtu i”.

109 Deosebirea fiec rei st ri, virtu i, datorii de altele, sau dreapta socotial (n. tr.).

2. Trei sînt virtu ile, pe care de le vede mintea în sine, crede c a ajuns la nemurire: discern mîntul sau deosebirea fiec rei fapte altele i neconfundarea celui ce o are cu altul.¹¹⁰

3. Trei sînt virtu ile care procur min ii totdeauna lumin : a nu vedea viclenia (r utatea) vreunui om, a face bine celor ce-i fac r u i a suporta netulburat cele ce vin asupra lui.¹¹¹ Aceste trei virtu i nasc alte trei mai mari ca ele. Nevederea vicleniei (r ut ii) (v. trad.) unui om na te iubirea, a face bine celor ce-i fac r u aduce pacea i a suporta cele ce vin asupra lui f r tulburare, aduce blînde ea.

4. Patru sînt virtu ile care cur esc sufletul.¹¹² T cerea, p zirea poruncilor, strîmtorarea i smerita cugetare. Mintea se folose te totdeauna de aceste patru virtu i: de rug ciunea c tre Dumnezeu, c zînd neînce tat înaintea Lui, de aruncarea înaintea lui Dumnezeu, de negrija de a judeca vreun om i de mu enia fa de patimile ce-i gr iesc.

5. Patru sînt virtu ile care înconjoar sufletul i-l fac s respire liber de tulburarea venit de la vr jma i: mila, nemînierea, îndelunga r bdare i scuturarea de orice s mîn a p catului ce caut s -i fie sem nat . Toate acestea sînt p zite de împotrivirea celor contrare prin uitare.

¹¹⁰ Se pare c e vorba de capacitatea ce o are omul prin minte de-a se distinge de alii.

¹¹¹ „Lumina” este v zut în lini tea omului, în netulburarea lui de r ut ile altora i de diferitele greut i. Toate acestea dac îl tulbur , îi iau lumina, dreapta în elegere.

¹¹² În ms. 181 din sec. XIII al colec iei patriarhale (din Ierusalim), care cuprinde un text necunoscut al lui Ava Isaia, înainte de propozi ia: „Patru sînt virtu ile ce cur esc”, se afl urm toarele: „A spus iar i Ava (Isaia) c virtu ile sufletului sînt optsprezece: iubirea, smerenia, blînde ea, îndelunga r bdare, ne inerea minte a r ului, ner zbunarea, nemînierea, nesup rarea, neînvidierea, neosîndirea, lipsa de slava de art , milostenia, înfrî narea, ne iubirea de argin i, comp timirea, s r cia, neîmpr tierea” (A se vedea i Scolia 20 a Cuv. 15 al Sc rii lui Ioan Sc rarul. P.G. 88, col. 812.

6. Patru sînt virtu ile ce ajut tinere ii s stea lîng Dumnezeu: medita ia în toat clipa, nelenevirea i privegherea, ca i a nu se m sura pe sine.

7. Prin patru lucruri se întineaz sufletul: prin preumblarea în ora , prin nep zirea ochilor, prin prietenia cu o femeie i în general prin prietenia cu cei sl - vi i în lume, i prin iubirea p rin ilor dup trup i prin familiaritatea cu ei.

8. Prin patru lucruri spore te curvia în trup: prin dormirea la un tîn r (la o tîn r), prin mîncarea pe s - turate, prin u ur tatea în purt ri i prin împodobire.

9. Prin patru lucruri se întunec sufletul: prin urîrea aproapelui, prin dispre uirea i pismuirea lui i prin cîrtirea împotriva lui.¹¹³

10. Prin patru lucruri se face sufletul pustiu: Prin umblarea din loc în loc, prin iubirea împr tierii¹¹⁴ prin iubirea materiei,¹¹⁵ i prin vederea slab (superficial).

11. Prin patru lucruri spore te mînia: prin darea i luarea u oar , prin impunerea voii tale, prin voin a de-a înv a pe al ii i prin a se socoti pe sine în elept.

12. Trei sînt lucrurile pe care le cî tig omul cu greutate i care p zesc toate virtu ile: plînsul, plîngerea pentru p catele sale i inerea mor ii în fa a ochilor. Trei sînt lucrurile ce st pînesc sufletul pîn ce nu ajunge la o mare m sur . i acestea sînt cele ce nu îng duie s locuiasc virtu ile în minte: robia, lenevia i uitarea. C ci se r zboie te cu omul uitarea, pîn la ul-

¹¹³A nu vedea cineva valoarea altuia înseamn a- i îngusta vederea, a se întuneca, a nu primi ceea ce este în el lumin . Egoismul este starea care întunec pe om, reducîndu-l la el însu i în chip mincinos. necomunicare.

¹¹⁴Umblarea din loc în loc, împr tieria înseamn neaprofundarea în ceea ce se afl în orice. Înseamn a r mînea la suprafa a lucrurilor.

¹¹⁵In materie nu se poate g si nici un con inut profund, spiritual.

tima r suflare, cerîndu-i lupta grea pîn la agonie. Ea e mai tare ca toate gîndurile i na te toate relele i surp în fiecare clip cele zidite de om¹¹⁶.

13. Iat faptele omului nou i vechi: „Cel ce iube te sufletul lui spre a nu-l pierde" (Mt. 10,39), p - ze te cele ale omului nou. i cel ce voie te odihna în această scurt vreme,¹¹⁷ înf ptuie te i face cele ale omului vechiu, iar sufletul lui i-l pierde. Iar Domnul nostru Iisus Hristos, ar tînd pe omul nou în trupul lui, a zis: „Cel ce- i iube te sufletul, îl va pierde, i cel ce îl va pierde pentru Mine, îl va afla" (Mt. 5,39). C ci El este St pînul p cii i prin El s-a surpat" zidul din mijloc al du m niei" (Ef. 2,14). Dar a zis: „N-am venit s aduc pace, ci sabie" (Mt. 10,34),¹¹⁸ i iar i zice: „Foc am venit s arunc pe p mînt i cît a fi voit s fie de pe acum aprins" (Lc. 12,49); adic în cei ce urmeaz înv turile sfinte ale Lui s-a aflat focul dumnezeirii Lui. Atunci au aflat (ucenicii) sabia Duhului i au t - iat cu ea toate voile trupului. Atunci le-a dat lor bucuria, zicînd: „Pacea Mea v dau vou , pacea Mea v las vou " (Io. 14, 27).¹¹⁹

116 Remarcabila caracterizare a uit rii. Ea nu ne las s continu m binele pe care l-am început, ne face s c dem din el, nu ne las s cre tem spiritual. tot ce e mai contrar voin ei noastre. Ne invadeaz f r s vrem. Ei îi opun p rin ii filocalici trezvia, care cere o voin i o con tiin neîncetat (n. tr.).

117 Autorul nume te adeseori via a p mînteasc „aceast scurt vreme" (n. tr.).

118 Pare o contrazicere între faptul c Iisus e pacea lumii i între afirmarea lui c El a adus nu pace, ci sabie. Dar a adus sabia iert rii, a iubirii, care omoar du m nia. El a adus sabia ca un foc care arde tot ce e r u, cum se spune în citatul urm tor. Dac în „Cuvintele" anterioare Ava Paisie a vorbit de delicata purtare ce trebuie s o aib monahul fa de fra ii s i, acum aprofundeaz temeierile acestor îndatoriri, pe care le vede.

119 In cod. Savaitic urmeaz cele de dup ele, dup care Cuvîntul se termin astfel: „Întreab fratele pe b trîn : Ce va face omul în orice ispit ce-i vine, sau fa de tot gîndul ce-i vine de la vr jma ul? Ii zice b trînul: dator s plîng înaintea bun t ii lui Dumnezeu, ca s -i ajute s se odihneasc repede, de se va ruga întru cuno tin . C ci s-a scris: „Domnul este ajutorul Meu i nu m voi teme ce-mi va face mie trupul" (Ps. 117, 9). In Pateric, acestea se atribuie Avei Moise Etiopianul (P.G. t. 65, col. 288).

Iat cum cei st pîni i de griji i-au pierdut sufletul lor în veacul acesta, iar cei ce i-au t iat voile lor, s-au f cut oi sfinte ale Lui spre jertf i cînd se va ar ta întru slava dumnezeirii, îi va chema pe ei la dreapta lui, zicînd: „Veni i, binecuvînta ii P rintelui Meu, de mo - teni i Împ r ia cea g tit vou de la întemeierea lumii. C ci am fl mînzit i mi-a i dat s m nînc" (Mt.25,34—35) i cele urm toare. Iat -i pe cei ce i-au pierdut sufletul lor în această scurt vreme, cum l-au aflat în vremea de nevoie, primind plat înmul it pentru cele ce au a teptat s o primeasc . Iar cei ce i-au împlinit voile lor, au p zit sufletul lor în acest veac p c tos, am gi i de de ert ciunea bog iei lor i nep zind poruncile lui Dumnezeu, au socotit c vor r mînea pîn la sfîr it în veacul acesta¹²⁰. De aceea se va ar ta ru inea orbirii lor în ceasul judec ii i vor fi capre blestемate i vor auzi înfrico ata hot rîre a Judec torului, care va zice: „Pleca i de la Mine, blestema ilor, în focul i în întunericul cel mai dinafar i ve nic¹²¹, preg tit diavolului i îngerilor lui, c ci am fl mînzit i nu Mi-a i dat s m nînc" (Mt. 25,41) i cele urm toare. Gura acestora va amu i i nu vor afla ce s spun , c ci î i vor aduce aminte de lipsa lor de milostenie i de s r cia lor¹²². Atunci vor zice: „Doamne, cînd Te-am v zut fl mîn-

120 Mai bine zis au socotit c vor r mînea la nesfîr it în veacul acesta, sau c dincolo de veacul acesta nu mai este nimic; cu el se sfîr e te totul. În ambele cazuri, timpul acesta i toat istoria ar fi f r nici un sens.

121 „Focul i întunericul cel mai dinafar ". Întunericul neîn elegerii ultime, pe care i-au cultivat-o cei ce n-au voit s cunoasc adev rul c toate au un sens numai dac toate sînt de la un Creator con tient i iubitor. Lipsa lor de cuno tin , fiind din lipsa de iubire, ei n-au nici o bucurie, ci tr iesc un chin f r sfîr it, asemenea unui foc care-i arde. Amîndou sînt la marginea extrem a existen ei, oarecum în afara ei, dac gradul suprem al existen ei se arat în iubirea i în nem rginita cunoa tere a lui Dumnezeu, iubirea tripersonal suprem .

122 Vor fi s raci pentru c n-au nici un con inut spiritual. Bog ia material pe care au c utat s-o cî tige s-a topit, i de la Dumnezeu i de la oameni n-au primit i nu primesc nici o bucurie, pentru c nu s-a deschis iubirii lor prin faptele lor.

zind i nu i-am slujit?". Dar va astupa gura lor, zicînd ; „Cel ce a f cut bine unuia din ace tia care au crezut, Mie Mi-a f cut" (Ibid. 45).

14. S ne cercet m deci pe noi, iubi ilor, dac fiecare dintre noi îndepline te poruncile date lui, dup puterea lui, sau nu. C ci to i sîntem datori s le împlinim cel mic dup micimea i cel mare dup m rimea lui. C ci din cei ce au aruncat darurile lor în cutia darurilor, care erau boga i, cel mai mult s-a bucurat de v duva s rac pentru cei doi b nu i ai ei (Mt. 12,41—43; Lc. 21,1—3). C ci la voin a noastr ia aminte Dumnezeu. S nu d m deci loc nep s rii în inima noastr , ca nu cumva grija de noi s ne despart de Dumnezeu, ci s împlinim slujiriile noastre, dup s r cia noastr . C ci precum a fost mil cu c petenia sinagogii i cu fiica lui, înviind-o pe ea (Mt. 9,25) i a miluit pe femeia cu scurgere de sînge, care cheltuisse ale ei cu doftorii în zadar (Ibid. 22) înainte de-a cunoa te pe Hristos: i precum a vindecat pe sluga suta ului, deoarece a crezut (Mt. 8,13), a a a miluit pe Cananeanc , vindecînd pe fiica ei (Mt. 15,28); i precum a înviat pe Laz r cel iubit de El (Io. 11,24), a a a înviat pe fiul unic al s rmanei v duve pentru lacrimile ei (Lc.7,15) i precum n-a trecut cu vederea pe Maria, care a uns cu mir picioarele Lui (Io. 12,2), a a n-a respins pe femeia p c toas care i-a sp lat picioarele Lui cu lacrimi (Lc. 7,38). i precum a chemat pe Petru i Iacob din corabia lor, zicînd: „Urma i-Mi Mie" (Mt. 4,20), a a a chemat i pe Matei, care edea la vam (Mt. 9,9). i precum a sp lat picioarele ucenicilor (Io. 13,5), a a a sp lat i pe Iuda, nef cînd deosebire. i precum a venit Duhul, Mîngîietorul, peste Apostoli (Fapte 2,4), a a a venit i peste Corneliu (Ibidem 10,44), cu încurajare. i precum l-aasigurat pe Anania în Damasc despre Pavel, zicînd: „C vas ales îmi este" (Ibid.9.15), a a l-a asigurat pe Filip în Samaria despre eunucul etiopian (Ibid.9,27)

Ci nu este p rtinire a celui mic sau a celui mare, a celui bogat sau a celui s rac, ci cere voin a i credin a în El i p zirea poruncilor Lui i iubirea fa de to i. Aceasta este pecetea cerut sufletului cînd iese din trup; precum a poruncit ucenicilor S i zicînd. „În aceas- ta vor cunoa te to i c sînte i ucenicii Mei, dac v ve i iubi unii pe al ii" (Io. 13,35). Dar cine sînt cei despre care zice c vor cunoa te, dac nu Puterile ce vor sta la dreapta i la stînga? Ci de vor vedea vr jma ii sem- nul iubirii unit cu sufletul, se vor dep rta de ea cu fric . i atunci se vor bucura de ea (de iubirea acelora), toate Puterile sfinte.¹²³

15. S ne lupt m deci, iubi ilor, dup puterea noas- tr , s o cî tig m pe ea (iubirea), ca s nu ne ia în st - pînire vr jma ii no tri. Ci tot El a spus: „Nu poate s se ascund cetatea ce st deasupra muntelui" (Mt. 5,15). Despre ce munte vorbe te, dac nu despre cuvîntul Lui cel sfînt? S depunem, deci, iubi ilor, osteneala noastr cu sîrguin i cuno tin , ca s împlinim cu- vîntul Lui care zice: „Cel ce M iube te pe Mine, va p zi poruncile Mele" (Io. 14,23). Atunci ostenelile noas- tre vor fi ca o cetate puternic i înt rit , ce ne p ze te în cuvîntul Lui de mîna tuturor vr jma ilor no tri, pîn ce ne vom întîlni cu El.¹²⁴ Ci de vom afla t rie,

¹²³ Dreptatea lui Hristos va l sa i pe vr jma ii no tri s fie prezen i, din partea de-a stînga, la judecata final , pentru a ar ta întrucît le-am slujit lor. Dar f cîndu-se v dit iubirea noastr fa de Hristos i de oameni, pro- dus de credin a în El, vor fugi, c ci nu pot suporta iubirea. Iar îngerii ce vor sta la dreapta se vor bucura to i de iubirea fiec ruia, care s-a îndreptat spre to i. Iubirea va uni atunci pe fa pe to i, iar egoismul de pe p mînt, ar tat atunci pe fa , va singulariza pe cei ce l-au practicat.

¹²⁴ Cuvîntul Domnului Hristos despre iubire este muntele cel mai înalt la care trebuie s ne ridic m, devenind o cetate neclintit , întemeiat pe el. Dar cuvîntul lui Hristos despre iubire e de fapt una cu El. El e muntele spiritual cel mai înalt. Dar e un munte al iubirii, care ne cheam i pe noi s ne unim cu El la acea în l ime. Dracii fac tot ce pot s ne despart de Hristos i unii de al ii, sau de iubire. Aceasta e o dezordine adus în crea ia lui Dumnezeu, ca s -L arate c n-a creat o lume capabil de fericire.

prin iubire, se vor risipi to i vr jma ii no tri prin sfîntul Lui cuvînt, care este Muntele de unde s-a t iat piatra f r mîini, care a zdrobit chipul de aur i de patru feluri: de argint, de aram , de fier, de p mînt ars (Dan. 2,34—35), precum a zis Apostolul: „Îmbr ca i-v cu toate armele lui Dumnezeu, ca s pute i sta împotriva me te ugirilor diavolului. C ci nu este lupta noastr împotriva sîngelui i a trupului, ci împotriva încep toriilor, a domniilor, a st pînitorilor lume ti ai întunericului veacului acesta, împotriva duhurilor r ut ii din v zduhuri" (Ef. 6,11—12). Cele patru încep torii sînt acestea: chipul de patru feluri, care este vr jm ia. Pe ele le-a f cut s dispar Sfîntul Cuvînt al lui Dumnezeu, precum s-a scris c piatra care a zdrobit chipul, s-a f cut Munte mare i a umplut tot p mîntul (Dan 2,35).¹²⁵ S fugim, fra ilor, sub acoper mîntul Lui, ca s ne fie nou sc pare i s ne mîntuiasc pe noi de aceste patru st pîniri rele, ca s avem i noi bucuria cu to i sfin ii Lui, aduna i lîng El din cele patru margini ale p mîntului. C ci atunci fiecare va auzi fericirea proprie dup faptele lui. C ci puternic este numele Lui, ca s nu lase inima noastr s r t ceasc din pricina uit rii adus de vr jma , ci s ne p zeasc dup puterea noastr ca s r bd m cele ce ne vin pentru Sfîntul Lui nume,¹²⁶ ca s afl m mila cu cei învrednici i s dobîndeasc fericirile Lui. C Lui se cuvine slava, cinstea i închin ciunea, Tat lui i Fiului i Sfîntului Duh, în vecii vecilor. Amin.

¹²⁵ Din cuvîntul lui Hristos despre iubire, s-a desprins ca o piatră cuvîntul Apostolilor i al urma ilor lor, nu printr-o mîn , ci prin puterea Lui! i acest cuvînt zdrobe te chipul diavolului imprimat în oameni, care le pare s fie de aur, dar de fapt este din argint, aram , fier i p mînt ars, deci f r putere de rezisten .

¹²⁶ Chiar numele lui Dumnezeu rostit de omul credincios are putere s -l p zeasc împotriva vr jma ului, puterea numelui dumnezeiesc unindu-se cu puterea corespunz toare a fiec ruia.

CUVÎNTUL VIII

Despre scurte învături (sentin e)

1. Spunea Ava Isaia: „Acum m v d pe mine, ca pe un cal r t citor, care m are st pîn i cel ce-l afl , se a eaz pe el i cînd îl las , prinzîndu-l altul, se a eaz acela pe el".

2. Spunea iar i: „Sînt asemenea cuiva pe care prinzîndu-l du manii lui i legîndu-l, l-au aruncat într-un loc înnoroiat i dac strig c tre St pînul lui, îl opresc cu lovituri ca s tac ".

3. Spunea iar i: „Sînt asemenea unei vr biu e care î i d piciorul unui copil i dac acesta sl be te leg tura, îndat zboar , socotind c s-a dezlegat. Dar dac copilul o trage înapoi, iar i o coboar . A a m v d pe mine. Aceasta o spun, pentru c nu trebuie s r mîn cineva f r grij de sine pîn la ultima r suflare".

4. Spunea iar i: „De dai vreodat ceva cuiva, de i-o ier i, imi i firea lui Iisus, de o ceri, imi i firea lui Adam, iar de ceri i dobînd , te ar i mai jos i de firea lui Adam".

5. Spunea iar i: „Dac te acuz cineva pentru un lucru pe care l-ai f cut, sau nu l-ai f cut, de taci, aceasta este dup firea lui Iisus, iar de r spunzi i spui: Ce am f cut, acesta nu este de aceea i fire. Iar dac îi opui cuvîntului, cuvîntul t u, este contrar firii".

6. Spunea iar i: „Împlinind slujirile (liturghiile) tale, de le împline ti cu smerenie, ca un nevrednic, sînt primite de Dumnezeu. Iar de te înal i în inima ta i i-aduci aminte de altul care s-a culcat, sau le-a nesocotit, osteneala ta este zadarnic ".¹²⁷

¹²⁷ Dac f cîndu- i slujirea ta, critici pe altul care nu i-o face, osteneala i s-a f cut zadarnic . Slujind pe Dumnezeu, dar ne iubind pe aproapele, nu- i este primit slujirea de Dumnezeu. mai mare iubirea aproapelui decît slujirea care pretinde c e adus lui Dumnezeu.

7. Spunea iar i despre smerita cugetare, c ea nu are limb s vorbeasc de altul care- i nesocote te slujirea, sau de altul care gînde te r u despre cineva, nici ochi care ia seama la sc derile altuia, nici urechi s aud cele ce nu folosesc sufletului propriu. i nu are cu altul vreun lucru de vorbit, afar de p catele sale. Cu to ii oamenii este pa nic pentru porunca lui Dumnezeu i nu pentru prietenie¹²⁸. Dac cineva poste te tot timpul i se pred pe sine la mari osteneli i porunci, în afar de acest drum (al smeritei cuget ri), toate ostenelile lui sînt zadarnice.¹²⁹

8. Spunea iar i c de- i procura cineva un vas pentru trebuin a lui i în vremea trebuin ei lui nu-l va g si, în zadar i l-a procurat. „Ceea ce spun e aceasta: c m tem de Dumnezeu, fiindc de va veni s vin în ceasul trebuin ei i îl va afla în vremea unui cuvînt, sau a mîniei, sau a îndr znelii de-a înv a pe altul, nu va ajunge la el pentru c nu vrea s plac omului, sau s se vorbeasc de el între oameni, sau pentru celelalte patimi. Deci de nu va afla la el frica de Dumnezeu în vremea acestora, zadarnic sînt toate ostenelile lui”¹³⁰

9. Spunea iar i: „Dac Domnul nostru Iisus Hristos n-ar fi vindecat mai înainte toate patimile (p timirile) omului, pentru care a venit, nu s-ar fi suit pe cruce.”¹³¹

128 Nici prietenia cu altul s nu o c ut m pentru interesele noastre, ci pentru c aceasta e porunca lui Dumnezeu s iubim pe fiecare.

129 Smerita cugetare nu e str in de iubire, c ci f r ea nu poate fi iubire. Dac te pre uie ti pe tine mai mult decît pe altul, nu-l iube ti.

130 Dumnezeu nu poate fi în om deodat cu patimile, care reprezint egoismul omului. Nu poate fi în omul, preocupat exclusiv de el. Ca s -l sim i pe Dumnezeu, trebuie s ui i de tine.

131 Hristos trebuia s arate, înainte de-a se l sa r stignit c e mai tare, ca toate p timirile produse de patimi; c e mai tare i decît moartea. A a îi putea convinge pe Apostoli c a putut învinge moartea, de i în moartea Lui ar ta o i mai mare putere i are o i mai mare semnifica ie, putînd-o învinge chiar dup ce se las El însu i dus în starea de moarte i învie nu pentru a reveni la via a istoric , ci deschizîndu-ne via a în vecinicie.

C ci mai înainte de a veni Domnul in trup, omul era orb i mut, i sl b nog, i surd, i lepros, i chiop, i omorît de toate cele contrare firii. Dar dup ce a f cut mil i a venit la noi pentru noi, a sculat pe mort i a f cut pe chiop s umble, pe orb s vad , pe mut s gr iasc , pe surd s aud i a înviat pe omul cel nou, liber de toat sl biciunea, s-a suit pe cruce. i împreun cu El au fost atârna i de ea doi tâlhari, i cel din dreapta L-a sl vit i L-a rugat, zicînd: „Pomene te-m , Doamne, cînd vei veni întru Împ r ia Ta" (Lc. 22,42), iar cel din stînga l-a hulit. Aceasta înseamn c înainte ca mintea s se trezeasc din nep sare, este cu vr jma ul. Dar cînd Domnul Iisus Hristos o va trezi din nep sarea ei i-i va da s vad i s disting toate, va putea s se urce pe cruce. Dar vr jm ia hulitoare r mîne la cuvinte grele i mintea sl bit de mîndrie, refuz osteneala i se întoarce iar i la nep sare.¹³² Ace tia sînt cei doi tâlhari pe care Domnul nostru Iisus Hristos i-a desf cut din prietenia întreolalt , dintre care unul L-a hulit, fapt care l-a desp r it de n dejde, iar altul a st ruit s -L roage pîn ce a auzit zicînd: „Ast zi vei fi cu Mine în rai" (Ibid. 45). Acesta este cel ce a ajuns, i dup ce a practicat tâlh ria, în raiu i a mîncat din pomul vie ii.

10. Spunea iar i despre Sfînta Împ rt anie, c e numit unirea cu Dumnezeu, întrucît pîn ce sîntem birui i de patimi, fie de mînie, fie de pism , fie de voina de-a pl cea oamenilor, fie de slava de art , fie de

¹³² Mintea trezit din nep sarea ei se poate urca pe crucea mîntuitoare. Altfel tot va p timi chinurile crucii, dar chinurile unei cruci care n-o va duce la via a vecinic . C ci nu va vedea în ea acceptarea jertfei de sine, adus lui Dumnezeu pentru nep sarea sa, ci se va înc p îna s nu cunoasc pe Dumnezeu i s nu cear mila Lui.

ur , sau de alt patim , sîntem departe de Dumnezeu. Deci, unde mai este unirea cu Dumnezeu?¹³³

11. Spunea iar i: „De împlini i slujirile (liturgiile voastre i dup aceea se mi c în inima voastr vreo patim , toate ostenele voastre sînt zadarnice. C ci Dumnezeu nu le prime te pe ele”.

12. Îi spunea lui un oarecare dintre b trîni: „Cînd plou peste p mîntul ce are s mîn , acesta odr sle te: dar de nu are s mîn , cum va odr sli? Dac cineva se va lupta s scoat cele contrare firii din inima lui, nu se vor mai mi ca în el. C ci Dumnezeu voie te pe om s fie asemenea Lui în toate i de aceea a venit la noi i a p timit, ca s prefac firea noastr învîrturat i s taie voile noastre i cuno tin a mincinoas , care au pus st pînire pe sufletul nostru.”¹³⁴ C ci animalele necuvânt toare au p zit firea lor, dar omul a schimbat firea sa.¹³⁵ Trebuie deci, ca în felul cum animalul se supune omului, a a s se supun i tot omul aproapei

133 De unirea cu Dumnezeu ne bucur m cînd nu mai sîntem st pîni de patimile prin care c ut m pl cerea proprie, sau sporim în egoism.

134 „Dumnezeu vrea s fac pe om asemenea Lui în toate i de aceea a venit ca s prefac firea noastr sclerozat”.Deci, n-a venit conform teoriei lui Anselm de Canterbury, însu it de catolicism, numai ca s satisfac onoarea jignit a lui Dumnezeu de p catul nostru, plecînd dup aceea de la noi. Prin firea omeneasc asumat ne comunic puterea dumnezeirii Sale, ca s ne fac asemenea Lui; ne umple de darurile dumnezeie ti. Ne ajut s nu mai urm m în mod egoist voilor noastre, ci voii Lui, dep ind orice egoism; ne elibereaz de falsa, sau de pretinsa cuno tin , care face din propriul eu centrul existen ei; ne ajut s -L cunoa tem pe El printr-o experien direct , ca centru i izvor al existen ei noastre i al tuturor. Toate se umplu de dumnezeirea lui Hristos, dac voiesc, f r s înceteze s fie ele însele.

135 Animalul a r mas supus legii pe care i-a dat-o Dumnezeu prin crea ie. Omul folosind r u libertatea i con tin a pe care Dumnezeu i le-a dat, f cîndu-l chip al S u, ca s se fac tot mai asemenea Lui prin ele, le-a folosit r u, în elegînd faptul c e chipul lui Dumnezeu ca s se socoteasc dumnezeu însu i, sau ca s - i fac dumnezei din for ele naturii care îi dau satisfac ii trupe ti. Cuno tin a ine atît de mult de firea omului, c se folose te de ea chiar cînd nu mai prinde prin ea realitatea, sau adev rul, ci o realitate, sau un adev r închipuit de el, devenind o cuno tin închipuit . El face mari pe cele mici i îi închide mintea fa de cele mari.

pentru Dumnezeu. Spre aceasta a venit Domnul.¹³⁶ Observă deci cât te întrece animalul pe tine, care te bazezi pe p rerea tiin ei tale. Dacă deci voesc să revin la ceea ce e propriu firii, precum animalul nu are propria voină, nici propria cunoștință, așa trebuie să fac și eu, nu numai cu cel cu care mă în aleg și îmi este apropiat, ci și cu cel ce mi se opune. Căci aceasta este voia lui Dumnezeu.

13. Deci cel ce voiește să vină la odihna Domnului și să nu fie biruit (de vrjmașul),¹³⁷ se desparte de oameni în orice lucru, spre a nu critica pe cineva și a lăuda sau îndreptăși, sau ferici pe altul și a arăta dreptatea lui, sau a-l supăra pe acela în vreo privință, sau a observa scderile lui, și a nu lăsa vreun ac de dușmănie în inima sa împotriva lui și a supune voia sa neînțeleptului. De vei face așa, te vei cunoaște pe tine și vei în alege ceea ce te va vătămă. Dar cel convins de dreptatea lui și care în ea la voia lui, nu poate scăpa de dușmănie, nici nu se poate odihni, nici nu vede ceva din cele ce-i lipsesc.¹³⁸ Acela când va ieși din trup, trebuie să se ostenească să afle milă. Iar în toate ostenele tale trebuie să fie și stăruiești în Dumnezeu cu toată inima ta și cu toată puterea ta și să ai milă de toți și să plângi (pentru păcatele tale) și să te rogi lui Dumnezeu pentru ajutorul și mila Lui.

136 Dumnezeu vrea ca fiecare om să se supună semenului său. Această supunere reciprocă lăsându-l pe om în stăpânire al altora, dar în sus, îi egalizează, dar îi unește, sau îi face să se ajute reciproc, învârtindu-se și ajutându-se unul pe altul. Că să arate trebuința ca omul să se supună semenului, dar și că semenul să se supună lui a venit Fiul lui Dumnezeu ca om, care, fiind în Dumnezeu, ne cere în supunerea, dar nu să se supună ajutându-ne. Hristos ne arată valoarea semenului nostru uman atât prin supunerea ce ne-o cere, dar și prin marele ajutor ce ni-l dă.

137 Sînt doi termeni prin care înțelegem duhovnicească la care vrea să ajung monahul o exprima liniștea (isichia) și odihna (anapansis). Aceasta o aduce Dumnezeu. Dimpotrivă, vrjmașul aduce tulburare, neliniște.

138 Lauda de sine e dușmana altuia. Acela este pînă la urmă de vrjmaș, căci îi e teamă mereu de altul și nu este mai bun ca el. Acela nu vede în general scderile sale, sau ce-i lipsește lui.

14. Spunea iar i despre înv area aproapei pri-
vitor la porunca lui Dumnezeu: „De unde tiu eu c am
primit de la Dumnezeu s spun altuia: „F aceasta, sau
aceea", cît vreme eu m aflu în poc in pentru p ca-
tele mele? C ci omul care a c zut o dat se afl sub po-
c in i nu are siguran , întrucît nu tie de i s-a dat
iertarea. Fiindc p catul omului a avut loc în mod si-
gur, dar mila este a lui Dumnezeu. i nu po i s nu fii
f r grij de p catul ce l-ai s vîr it, în inima ta, pîn
ce nu vei veni la judecata lui Dumnezeu Iar de voie ti
s tii c i s-a dat iertare de p catele tale, s ii seama
de aceasta: de nu se mi c în inima ta nimic din cele
ce ai p c tuit, sau vorbindu- i altul despre ele, s nu
mai tii cum au fost. Atunci Iisus i-a f cut parte de
mil .¹³⁹ Dar de tr iesc înc în tine, ele te st pînesc înc
i s plîngi pentru ele. S ai fric i cutremurare i du-
rere, de nu e ti îngrijorat de ele pîn vei r spunde la
scaunul de judecat al lui Dumnezeu.¹⁴⁰ Iar de- i cere
cineva s-l înve i ceva, s -i spui adev rul, dîndu- i su-
fletul mor ii, afirmând libertatea.¹⁴¹ i de se va întoarce
iar i la tine, cerîndu- i acelea i, ca unul ce n-a folosit
nimic din cele ce i-ai spus, deci nu le-a s vîr it despar-
te-te de el, c ci astfel omoar sufletul t u. C ci este un

¹³⁹ „Un frate oarecare din mîn stirea lui Ava Serid a întrebat pe Ava Varsanufie, zicînd: „Ava Isaia zice c pîn ce omul are o pl cere a lor (a p catelor), înc nu i s-au iertat (p catele lui). L mure te-mi pentru Domnul aceasta. C ci m nec je te acest gînd". La aceasta, a r spus: „Pricina pentru care a spus Ava Isaia aceasta despre pl ceri este i a celor ce le s vîr esc. C ci altceva este a- i aminti cineva de gustarea mierii, i altceva a avea o dat cu amintirea i gustarea. Deci celui ce- i aminte te de pl cerea p catelor, dar nu s vîr e te cele pl cute, ci li se opune i lupt împotriva lor, i s-au iertat p catele de mai înainte" (Varsanufie, *R spuns* 139 — dup nota monahului Augustin).

¹⁴⁰ In Împ r ia lui Dumnezeu nu poate intra nimic necurat. Dac nu te-ai cur it pîn la moarte de amintirea pl cut a unui p cat s vîr it odat , nu vei intra în Împ r ia lui Dumnezeu.

¹⁴¹ S nu înve i pe cineva de nu i-o cere. Dar de i-o cere, spune-i adev rul, cu pre ul de-a suferi moartea pentru aceasta. A a trebuiau s fac slujitorii Bisericii in vremea comunismului. A a se arat omul liber pentru Dumnezeu.

lucru mare pentru om s - i lase voia i îndrept irea sa, pe care o socote te c e conform cu Dumnezeu, i s p zeasc cuvîntul celui ce-l înva dup voia lui Dumnezeu. C ci omul lui Dumnezeu, Ava Nistere, v zînd slava lui Dumnezeu i avînd pe fiii sorei sale locuind împreun cu el, nu le-a poruncit nimic, ci l-a l sat pe fiecare în voia lui, fie c se f ceau buni, fie r i, neîngrijindu-se de ei.¹⁴² El îi Întreab despre Cain i Abel: ce-i înva ei s fac : aceasta sau aceea, cînd nu exista înc nici Legea, nici Scriptura?". De fapt, dac nu înva Dumnezeu pe om, în zadar se ostene te.

15. Spunea iar i: „De- i spune cineva niscai cuvinte nefolositoare s nu voie ti s le asculti, ca s nu- i la i neîngrijit sufletul t u. Dar s nu ru inezi persoana lui, încît s -l întristezi c nu prime te cele spuse de el, zicînd: „Nu le primesc în inima mea". S nu o spui aceasta. C ci nu e ti mai presus de primul om zidit, pe care l-a f cut Dumnezeu cu mîna Lui i pe care nu l-a folosit reaua negrij (nep sare). Fugi deci i s nu voie ti s -l asculti. Dar ia seama ca nu cumva fugind cu trupul, s voie ti s cuno ti cele spuse. C ci de auzi o clip cuvîntul, dracii nu vor l sa spusa pe care ai auzit-o, ci vor ucide sufletul t u. Fugind, fugi cu totul."

16. Spunea iar i „Din cele ce le v d, cî tigul i cinstea i odihna îl r zboiesc pe om pîn la moarte".

142. „Au întrebat unii dintre P rin i pe Ava Pimen, zicînd: „Cum rabd astfel Ava Nistere pe ucenicul s u?" Le spuse Ava Pimen: „Dac eram de fa , l-a fi acoperit". L-a întrebat Ava Anouv: „ i ce spui lui Dumnezeu?" I-a r spuns Ava Pimen: „Îi voi spune ceea ce a spus El: „Scoate întîi bîrna din ochiul t u i apoi vei vedea paiul din ochiul fratelui t u" (Mt. 7,4). (*Pateric grec*, P.G. 65, col. 586). Varsanufie, R spuns 361: „A întrebat cineva pe Ava Varsanufie: „Bine a f cut b trînul c n-a îndreptat pe fratele lui?" i i-a r spuns lui: „Frate, nu întîmpl tor l-a l sat b trînul f r s -l sf tuiasc . C ci l-a sf tuit de multe ori, dar acela n-a primit sfatul. De aceea v zîndu-l neîndreptat, a l sat lucrul la judecata lui Dumnezeu, zicînd: „Dumnezeu tie ceea ce îi este de folos. C ci fratele meu este mai bun ca mine. Aceasta o f ceau cei des vîr i i, care nu îndr zneau s judece pe cineva spre ru inarea celor ce nu sînt nimic, i judec pe to i" (R spuns 369). Ioan Sc rarul, Scara, nota 3 la Cuv. X. (Monahul Augustin).

17. Spunea iar i: „A înv a pe aproapele, este o c dere a sufletului; i a voi s -l readuci la firea cea bun , este o mare zdrobire a sufletului¹⁴³. C ci întrucît înve i pe aproapele t u, spunînd: F aceasta sau aceea, îl faci s în eleag c ai mijlocul s dormi d rîmi casa ta, vrînd s zide ti casa lui."

18. Spunea iar i: „Vai sufletului care a p c tuit dup Sfîntul Botez. C ci nu poate un astfel de om s fie f r grij , aflîndu-se în p cat, sau odat c zut în p - cat cu trupul, fie c a furat, sau a s vîr it vreo alt gre eal fa de cineva, sau a privit cu ochiul în chip p tima vreun trup, sau a gustat ceva pe ascuns, neavînd grij s nu fie v zut de altul i a ar tat lui: sau s cercetezi tu ce are. Cel ce face aceasta, il dispre uie te pe Iisus. i l-a întrebat pe el cineva: „Cine p streaz ceea ce a primit în mod exact, P rinte?" i i-a spus lui: „Precum cel ce a f cut o gaur în zid i a luat de acolo bani, a fost în elat de vr jma i, la fel s-a întîmplat cu acesta. C ci precum l-a biruit pe acela, l-a biruit i pe acesta. Fiîndc fiînd biruit în cele mici, e biruit i în cele mari".

19. Spunea iar i: Omul care arat putere, f cînd minuni i vindec rî i avînd toat cuno tin a i înviind mor i, dar c zînd în p cat, nu poate fi f r grij , i de aceea se afl sub poc in , c ci judec pe al ii i pe Judec tor c ci de i este în multe osteneli, v zînd pe cineva aflîndu-se în tot p catul i negrija, i dispre uindu-l, în zadar îi este toat poc in a, pentru c a respins un m - dular al lui Hristos, judecîndu-l i nel sînd judecata Judec torului Dumnezeu".¹⁴⁴

¹⁴³ Este o zdrobire a sufletului, pentru c se manifest o mare încredere în sine a celui ce întreprinde s -l înve e pe altul.

¹⁴⁴ A judeca pe un membru al Bisericii înseamn a dispre ui un m dular al lui Hristos, sau a lupta un m dular al trupului Lui împotriva altuia. Fiecare m dular trebuie s ajute celelalte m dulare.

20. Spunea iar i: „To i sîntem ca într-un spital. Unul e bolnav de ochi, altul are o bub , i cîte alte sl biciuni mai sînt. i unele din ele sînt r ni vindecate, dar cînd omul m nînc ceva din cele ce-l vat m , iar i reapare boala. A a este cel ce aflîndu-se în poc în , judec sau dispre uie te pe cineva. El trebuie s - i înnoiasc poc în a. C ci cei din spital, suferind de diferite neputin e, dac unul strig despre boala sa, oare nu va spune un altul: de ce strigi despre boala ta? Nu va gîndi fiecare la boala lui? A a, dac ar fi patima p catelor mele înaintea mea, n-a vedea pe altul p c tuind. C ci z cînd to i ca într-un spital, se p ze te fiecare, cum i-a spus doftorul, s nu m nînce ceea ce vat m rana lui. Deci vai, sufletului care nu voie te s fug de tot p catul, c ci multe necazuri îi vin de la cei ce-l pizmuiesc i se întîlnesc cu el. C ci îi este greu fiec ruia s dobîndeasc îndelunga r bdare i mul umirea în toate.

21. Cînd era poporul în Egipt, mîncă i bea cu pl cere, de i slujeau lui Faraon. Dar cînd le-a trimis Domnul ajutor, adic pe Moise, ca s -i elibereze pe ei de sub Faraon, s-au sim it p gubi i i s-au nec jit, i cu toate pl gile pe care le-a adus Dumnezeu lui Faraon, Moise nu s-a încrezut în neputin a Egiptenilor, pîn , ce nu a venit timpul cînd a spus Dumnezeu c tre el: „Înc o plag voi aduce peste Faraon" (Ie . 11,1) i-i vei spune lui: „Sloboade poporul meu, fiindc voi c lca pe întîiul t u n scut". i atunci a îndr znit Moise. i i-a zis lui Dumnezeu: „Gr ie te pe ascuns în urechile poporului Meu i s cear fiecare om de la vecinul s u i femeia de la vecina sa vase de argint i de aur i îmbr c - minte i s le pune i pe umerii copiilor vo tri i ve i pr da pe Egipteni" (Ie . 11,2). i din ele au cheltuit unele pentru facerea cortului.

22. Deci ziceau c aceasta o spun b trîinii, pentru c vasele de argint i de aur i îmbr c mintea sînt sim-

urile, care slujesc vrîmîi. Iar aceasta este un semn că dacă omul nu se desparte de vrîmîi, ca să rodească lui Dumnezeu, acoper mîntul odihnei lui Dumnezeu nu vine asupra lui. Căci n-a umbrit nourul un cort pînă ce îi lipsea ceva, ci cortul împlinit. Aşa şi peste templul clădit, n-a umbrit nourul pînă ce îi lipsea ceva, ci cînd a fost împlinit şi s-au introdus în el sîngele şi grîsimile arderilor de tot şi Dumnezeu a primit mirosul buneii mirisime, atunci a umbrit nourul casa. Adică, de nu va iubi omul pe Dumnezeu cu toată mintea şi nu se va lipi de El cu toată inima, nu vine peste el acoper mîntul odihnei lui Dumnezeu.¹⁴⁵

23. Spunea iarăşi că dacă mintea ar voi să se urce pe cruce înainte ca simurile să se odihnească (să scape) de slăbiciune, mînia lui Dumnezeu vine peste el, că a început un lucru peste mîntura lui, înainte de-a fi vindecată simurile lui.¹⁴⁶ De lucrează întin ciunile (miasmele) în tine şi te încrezi în ele şi concluzionezi spre năsterea stărilor produse de ele şi nu te întristezi cu durerea inimii, te afli într-o stare contrară firii lui Adam.¹⁴⁶ Dar dacă inima ta a învins prin fire pînă la catul şi s-a desprins de cele ce-l nasc pe el şi îi înaintea ta chinul cu cuno-

¹⁴⁵ Templul ca chip al locului bisericesc în realitate este casa în care se întîlnesc omul cu Dumnezeu, aducîndu-i jertfe, sau aducîndu-i-se pe sine, în Hristos, ca jertfă. Iniţiativa este a lui Dumnezeu, căci El a poruncit să se zidească templul şi Fiul Lui a pus temeliala Bisericii. Dar a răspuns prin clădire omul. Iar Hristos Cel ce a zidit Biserica şi se aduce ca om jertfă în ea, alipind la Sine şi pe oamenii ce cred în El, ca fraţi ai Lui, este om, dar şi Dumnezeu. În templu ca în chip, dar în locul bisericesc, ca o realitate, vine peste om odihna lui Dumnezeu. Omul este pătat în el de grijile lumii. Se simte sub îndăptul care-i asigură viaa vecinică prin iubirea lui Dumnezeu.

¹⁴⁶ În Cuv. 30 al lui Isaac Sirul se spune: „Înainte ca mintea să domolească simurile”. Dar pînă la puterea a simurilor este mai degrabă o slăbiciune a lor. Căci aceasta se arată în preamăria lor alipire la cele materiale. Omul poate urca mai uşor pe cruce, sau poate suporta mai uşor durerile ei cînd simurile nu mai iese (din slăbiciune) cu multă intensitate pînă la cerile sau durerile alipirii la cele materiale. Durerile sporite ce le simte un om, cu simurile, urcîndu-se pe cruce, făcîndu-l să scape de slăbiciunea lor, este o pedeapsă a lui Dumnezeu, sau o lipsă a puterii lui Dumnezeu în omul respectiv. Iar durerea sporită îl poate face să se revolte împotriva crucii, ca tîlharul de-a stînga, sau să caute să scape de ea.

tin a ajutorului dat ie de Dumnezeu va r mîne împreun cu tine, dac nu-l superi întru nimic, ci plîngi înaintea Lui i zici: „A Ta este mila, Doamne, a Celui ce m-ai mîntuit pe mine, c ci eu nu pot s scap de mîinile (vr jma ului) f r ajutorul T u". Iar de ai grij de inima Ta, i nu-L superi nici pe cel ce te înva cum voe te Dumnezeu, aceasta e propriu dup fire lui Iisus. i El te va p zi pe tine de tot r ul. Amin.¹⁴⁷

CUVÎNTUL IX

Porunci date celor ce s-au lep dat (de lume)¹⁴⁸

1. De te-ai lep dat de lume i te-ai predat lui Dumnezeu¹⁴⁹, ca s te poc ie ti, s nu la i gîndul t u s te nec jeasc pentru p catele tale de mai înainte, ca i cînd nu i s-au iertat. i s nu dispre uie ti poruncile Lui, odat ce socote ti c nu i-a iertat nici p catele de mai înainte. P ze te-le acestea pîn la moarte i s nu le dispre uie ti: s nu m nînci cu femeie i s nu ai prie-

¹⁴⁷ F r con tiin a puternic a ajutorului lui Hristos, s nu c ut m crucea. S nu ne încredem c putem suporta crucea f r ajutorul Lui. Dar con tiin a trebuin ei ajutorului lui Hristos trebuie înso ita de con tiin a p catului nostru i a neputin ei ce ne vine din aceast cauz de-a suporta crucea. „Port crucea, pentru c sînt p c tos. Dar o pot suporta, cerînd ajutorul lui Hristos. El o suport în mine. i numai a a îmi este de folos crucea, nefiind învins de p catul încrederii în mine i de neputin a de-a o purta pîn la cap t" Ava Isaia ne adînce te în cele mai subtile i mai complexe analize ale vie ii suflete ti, mai bine zis duhovnice ti.

¹⁴⁸ In cod. 215 al Colec iei Patriarhiei (din Ierusalim), scris pe la sfîritul sec. XVI, p. 266, Cuvîntul acesta are titlul: „A celui întru sfin i P rin-telui nostru Atanasie, arhiepiscopul Alexandriei, c tre cei ce s-au lep dat" (Monahul Augustin).

¹⁴⁹ In Codicile de mai sus, textul este astfel: „De te-ai predat lui Hristos, pentru ce mai voie ti s umbli iar i în lume? Nu te atinge, nu gusta, nu te folosi de ceea ce te-ai l sat, o dat ce ai pornit în iubire cu Hristos. C ci dac ai averi i vii, de ce nu ai luat i o femeie? Dac ai murit cu Hristos prin Botez i ai înviat cu El, prin credin , caut cele de sus, unde este Hristos, nu cele de pe p mînt. De voie ti s împ r e ti împreun cu Hristos, p ze te poruncile Lui. P ze te-te pe tine pîn la moarte, s nu mai ai prietenie cu cei tineri" etc. (Monahul Augustin).

tenie cu cei mai tineri, nici s nu te culci pîn e ti tîn r
cu cineva pe un str jac, decît cu fratele t u sau cu
Ava al t u. Dar i cu ei, cu team , i nu cu nesocotin .
S nu nesocote ti ochii t i cînd îmbraci hainele tale¹⁵⁰.
De se ive te trebuin a de vin, ia pîn la trei pahare¹⁵¹
i s nu calci porunca pentru prietenie. S nu locuie ti
într-un loc în care ai p c tuit¹⁵² i s nu dispre uie ti
slujirea (liturgia) ta, ca s nu cazi în mîinile vr jma-
ilor t i. Sile te-te pe tine la meditarea Psalmilor,
pentru c aceasta te p ze te de robia întin ciunii.
Iube te toat p timirea nepl cut i patimile tale vor fi
umilite. Îngrije te-te s nu te m sori pe tine în vreun
lucru¹⁵³ i ai grij s - i plîngi p catele. P ze te-te de
minciun , c ci ea alung frica de Dumnezeu de la tine.
S nu descoperi înaintea tuturor gîndurile tale¹⁵⁴, ca
s nu pricinui te sminteal aproapelui t u. Descopere
gîndurile tale P rin ilor t i, ca harul lui Dumnezeu s te
acopere. De vezi vreo sminteal , dar nu spre moarte,
nu-l dispre uie pe fratele t u, ca s nu cazi în mîinile
vr jma ilor t i¹⁵⁵. Fere te-te s nu fi robit de cele în
care ai p c tuit, ca s nu se împrisp teze în tine.

2. Iube te smerenia i ea te va p zi de p cate. Nu
fi iubitor de ceart , ca s nu locuiasc în tine tot r ul.
Pred inima ta spre ascultarea P rin ilor t i i harul lui

150 In Cod. Savaitic 408, din sec. IX, sau începutul sec. X, urmeaz :
„S nu bagi mîna ta în sînul t u, c ci multe patimi are trupul" (Monahul
Augustin).

151 Monahul Augustin d la note i p rerile unor b trîni, c trei pahare
de vin erau prea multe (Pg. 83 din edi ia lui).

152 Monahul Augustin: „S nu locuie ti într-un loc unde inima ta se
teme c vei p c tui fa de Dumnezeu".

153 Nu c uta s vezi cît de mare te-a f cut vreo fapt , sau cît ai crescut
prin ea. Deci nu pune pre pe ea.

154 Monahul Augustin la not : „Nu descoperi oric rui om gîndurile
tale, ci numai celor pe care i-ai probat c sînt duhovnice ti" (Isaac Sirul.
Cuv. 7).

155 Monahul Augustin la not : „De vezi pe vreunul din fra i p c tuind
p cat, nu spre moarte, nu-l dispre ui, nu-l coborî în cinstire i nu-l osîndi,
c ci vei c dea în mîinile vr jma ilor" (La Antonie cel Mare, can 54).

Dumnezeu va locui în tine¹⁵⁶. Nu te face în elept de la tine, ca s nu cazi în mînile vr jma ilor t i¹⁵⁷. Obi - nue te limba ta s spun : „Iart " i smerenia va veni în tine.

ezînd în chilia ta, îngrije te-te neîncetat de acestea trei : de lucrul de mîn , de meditare i de rug ciune¹⁵⁸, cuget deci în fiecare zi c azi am s tr iesc în lume. i nu vei p c tui fa de Dumnezeu.¹⁵⁹ Nu l comi la mîncare, ca s nu vin din nou în tine, p catele tale de mai înainte. S nu te leneve ti în vreo osteneal , ca s nu sar în tine lucr rile vr jma ului. Sile te-te în medita- ia ta i va veni în tine repede odihna lui Dumnezeu.¹⁶⁰ Precum e casa d rîmat în afara ora ului, ce devine loc de miros urît, a a sufletul unui încep tor lene se face înc perea oric rei patimi necinstite. Sile te-te la multe rug ciuni înso ite de plîns i poate se va milui Dumnezeu de tine i te va dezbr ca de omul cel vechiu care a p c - tuit. Une te-te cu acestea i osteneala i s r cia i în- str inarea i nepl cuta p timire i t cerea vor na te

156 De ascul i de P rin ii t i, va locui Dumnezeu în tine, pentru c ei îi transmit poruncile lui Dumnezeu. Prin ei îi vorbe te Dumnezeu.

157 Afirmîndu-te pe tine însu i cu mîndrie, ar i c a pus st pînire pe tine diavolul. C ci el urm re te s ne despart de Dumnezeu i s ne dezbine unul de altul. Monahul Augustin: „Nu te socoti pe tine în elept. Prin mîndrie, se va în l a sufletul t u i vei c dea în mînile vr jma ilor t i" (Antonie cel Mare, can. 63).

158 Monahul Augustin: „Cînd ezi în chilia ta, îngrije te-te s împli- ne ti aceste trei: lucrul de mîn , citirea psalmilor i rug ciunile" (Antonie cel Mare, can. 65).

159 Monahul Augustin: „Gînde te i zi în tine: De voi r mînea în lumea aceasta". i a a nu vei p c tui înaintea lui Dumnezeu (Idem, canon 66). „Sculîndu-ne, s socotim în fiecare zi c nu vom r mînea pîn seara; i iar i culcîndu-ne, s socotim c nu ne vom scula... Gîndind astfel i tr ind a a în fiecare zi, nici nu vom p c tui, nici nu vom avea vreo poft " (Sg. Atanasie,- *Via a Sf. Antonie*, P.G. 26, col. 872).

160 Monahul Augustin nota: „Nu fugi de osteneli i i se va da repede lini tea (isichia) de la Dumnezeu" (Antonie cel Mare, can. 68).

Avem un paradox: Cu cît te ostene ti mai mult în cele bune, cu atît îi vine mai repede i mai sigur odihna sau lini tea de la Dumnezeu. Te faci prin cele bune liber de grija de tine, te faci indiferent la necazuri. Ai mul u- mirea binelui f cut.

smerenia i smerenia va aduce iertarea a tot p catul.¹⁶¹
Dar puternic este Dumnezeu, bunul nostru St pîn, ca
s ne înt reasc pe noi s cunoa tem i s facem cele
cuenite, ca s afl m mila cu to i sfin ii care p zesc
poruncile Lui. Amin.

CUVÎNTUL X

Alt Cuvînt

Dumnezeu i-a ar tat Apostolului Petru s nu aib
pe nici un om „spurcat sau necurat” (Fapte 10, 28),
c ci deoarece inima lui a fost sfin it , i s-a sfin it tot
omul. Dar pentru cel ce are în sine p catul i patimile,
nu s-a sfin it nimenea. Ci socote te c tot omul este
dup patimile din inima lui. i de-i spune cineva: omul
cutare este bun, se mînie îndat în inima lui¹⁶². Deci
p zi i-v s nu critica i pe cineva nici cu gura, nici în
inima voastr . C ci pe cît este omul neîngrijit de sine,
pe atît socote te în inima sa c e prieten al lui Dumne-
zeu.¹⁶³ Îns de se elibereaz de patimi, se ru ineaz s - i

161Dac smerenia aduce iertarea a tot p catul, p catul const în lipsa smereniei. Prin smerenie cuno ti pe Dumnezeu i realitatea lumii creat de El, nu de noi. Smerenia este încadrarea ca un punct într-o linie personal i impersonal uria i în dependen de infinita via a Treimii dumnezeie ti. Mîndria este afirmarea nera ional a existen ei de sine a acestei pic - turi. i dac multe persoane umane fac aceasta, ele încearc s aduc o dezordine în toate. Acesta e p catul. Monahul Augustin, la not : „Prima treapt a virtu ii i începutul mîntuirii i a siguran ei noastre este frica de Dumnezeu. Prin aceasta are loc cur irea p catelor i paza virtu ilor. Nu tot cel ce se boteaz s-a mîntuit, ci cel ce face faptele lui Dumnezeu. v dit c nici cel ce se tunde nu se mîntuie te, ci cel ce p ze te cele cuenite ale monahului. Dezbrac deci nep sarea i lenevia i caut s nu cazi în lucrarea diavolului i r mîi într-un anumit loc în r bdare, ca s te mîntuie ti” (în Codicele patriarhal amintit). Frica lui Dumnezeu este o m rturie l untric a sufletului despre prezen a i puterea lui Dumnezeu..

162Un om lipsit de bun tate, nu sufer s i se spun despre altul c are bun tate.

163 Pe cît neglijeaz cineva s - i cultive vreo calitate, pe atît socote te c o are pe aceasta asemenea lui Dumnezeu.

ridice ochii spre cer, înaintea lui Dumnezeu.¹⁶⁴ În acest caz se vede pe sine foarte depărtat de Dumnezeu.

Un om oarecare avea două slugi și i-a trimis pe ei în câmpul lui să secere grâul și le-a poruncit să secere câte două hectare într-o zi. Unul i-a pus toată puterea să împlinească porunca dată de stăpânul lui, dar n-a reușit să o împlinească, deoarece era peste puterea lui. Celălalt, lenevindu-se, i-a zis în sine: „Cine poate să împlinească această lucrare într-o zi? Eu, plin de dispreț, a neglijat-o. Eu o oră am dormit, altă oră am ezitat, iar o oră am stat cu gura deschisă, întorcându-mă „ca o ușă înăuntru” (Prov. 26, 14) și am cheltuit zadarnic răstimpul zilei. Făcându-se seara, am venit la stăpânul lor. Eu deosebindu-mi aceasta pe cei doi, am prețuit lucrarea celui harnic, deși nu ajunsese să împlinească ceea ce mi s-a poruncit, dar pe disprețuitorul leneș l-am aruncat din casa sa. Deci eu noi să nu ne speriem de nici o osteneală și de nici un necaz, ci să ne folosim puterea lucrând din toată inima. Eu cred că Dumnezeu ne va primi pe noi împreună cu sfinții Săi. Deci omul trebuie să facă multă rugăciune înaintea lui Dumnezeu, cu multă smerenie a inimii și a trupului și să nu se socotească pe sine că făcând ceva bun în orice lucrare a sa. Eu și nu se încreadă în laude, nici să se necajească de critici, ci să-și amintească de păcatele lui și să-și împacă inima lui cu duzmania lui și să nu lase să iasă vreun cuvânt amar din gura sa, ca să-l spună lor; și să nu-i critice nici înaintea celor ce-i iubesc pe ei.¹⁶⁵ Iar la sfârșitul tuturor, monahul trebuie să închidă

¹⁶⁴ Cel puțin timida, e mândru, se încrede prostete în sine și deci se socotește asemenea lui Dumnezeu. Cel lipsit de patimi, fiind lipsit și de mândrie, își dă seama de nimicnicia sa și de aceea se rușinează să se socotească în stare să cunoască pe Dumnezeu. Cine crede că cunoaște cu adevărat pe Dumnezeu, îl coboară pe Dumnezeu la nivelul său, nu-l mai vede în realitate ca Dumnezeu.

¹⁶⁵ Este vorba de duzmania dintre oameni, nu de demoni. Să nu întărim duzmania lor, vorbindu-i de rău, ci să-i aducem la pace cu noi, prin cuvinte bune.

toate porile sufletului își sîpzească simurile ca să nu-l facă să cadă prin ele. Își se pzească pe sine de cei ce-i aduc cuvinte lumetii. Sîi ajungă p catele sale.

CUVÎNTUL XI

Despre gruntele de murtă

Taina gruntelui de murtă, precum au spus Părinții, ne cere să trăim după chipul lui. Căci s-a scris: „Asemenea este Împărăția cerurilor unui grunte de murtă, pe care luîndu-l omul, l-a ascuns în arina lui. El este cel mai mic dintre toate semințele dar cînd crește, se face mai mare ca toate plantele, încît pîrile cerului vin să se slăuiască în ramurile lui” (Mt. 13, 31—32). Omul este gruntele de murtă, iar pîrile sînt virtuțile lui. Omul trebuie să urmeze gruntelui de murtă în toate. Căci spunînd: „Este mai mic decît toate semințele”, o spune aceasta deoarece trebuie să coboare mai jos decît orice om. Dar el este prin aceasta desvîrit, pentru blîndețea îndelungă lui răbdare.

Îi este înfocat (în creștere) pentru curia lui, pentru că nu are nici o întinziune în trup. Iar cele din el sînt puternice pentru ura față de patimi. Căci este supărător celor ce iubesc lumea. Îi are însușirea de-a fi lucrător, de nu e lovit înapoi. Despre neplăcuta lui pătîmire, zice: Cel ce îl apasă, îi înșeapă ochi pentru necazul adus lucrurilor lui. El trebuie să-îhrănească mîdarele moarte, spre a nu cădea într-un miros urît.

Să-lîn elegem îsiorum mîiș asemnămcu el mîdarele noastre în descompunere, ca să nu se împrăști și prindă viermi. De aceea s-a făcut om Domnul Iisus, ca să se îngrijească de noi, ca să ne îndreptăm pe noi prin El, potrivit Lui își arată mîc sîntem din El ca gruntee, sau nu, cî sîntem din starea Lui, din smerenia

inimii Lui, din blînde ea i asprimea Lui. Iar propriu milei Lui este s ne înt reasc , dup voia Lui. C a Lui este slava, a Tat lui i a Fiului i a Sfîntului Duh, acum i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XII

Despre vin

1. Taina vinului este a firii omului care voie te s se opun ne tiin ei, p zindu- i lucrarea s n toas , ca Dumnezeu s o primeasc cu bucurie. Vasul (butoiul vopsit u or este chip al cur iei trupului s n tos în toate p r ile lui de patimile urîte. C ci este cu neputin s slujeasc vreunei pl ceri, precum este cu neputin s se pun vinul într-un vas nevopsit întreg, sau neavînd vreo t rie în el. A a s ne cercet m i noi pe noi, c ci nu putem pl cea lui Dumnezeu avînd în noi vreo ur sau du m nie. C ci acestea împiedic pe om s se poc iasc . Iar vinul spumeg la început, avînd chipul tinere ii care e în mi care pîn ce nu înaintez în vîrst i nu ajunge la o lini te. Dar nu se face vin f r un must de struguri, cum nici pîinea f r aluat. A a nici tinereea nu poate înainta în miera ei, de nu prime te de la p rin ii ei aluatul dup Dumnezeu i nu-i vor da ei calea, pîn ce nu i se va d rui ei Dumnezeu i nu se va în l a cu vederea spre El. S fie l sat de aceea în cas pîn ce ajunge la o a ezare. Tot a a, f r lini te (isichie) i nepl cuta p timire i f r toat osteneala dup Dumnezeu, este cu neputin tinere ii de-a veni la această stare. De l s m vinul cu cele n scute din el, se face o et. La fel firea tinere ii, de va fi între rudeniile dup trup, sau între a altora care nu sînt în aceea i f ptuire i nevoîn , pierde felul de via dup Dumnezeu pe care l-a primit de la p rin i. i pun vasul cu vin în p mînt pentru a nu fi luat de vînt i a se pierde.

A a i tinere ea: de nu va dobîndi smerenia în toate, toate ostenele ei vor fi zadarnice. De se gust din vin de multe ori, gustul lui e luat de vînt i se pierde. Acest lucru se întîmpl de multe ori omului care î i arat lucrul lui. C ci tot lucrul lui îl pierde slava de art . De vor l sa gura butoiului deschis , vierii lacomi vor consuma vinul. A a i multa vorbire i u ur tatea i de ert ciu-ne. De vor l sa vinul în calea vîntului, acesta îi pierde chipul i firea. A a mîndria pierde tot rodul omului. Ascund vinul în magazine i sub un acoper mînt. A a i lini tea (isichia) i înstr inarea de orice lucru. C ci e cu neputin omului s p zeasc ostenele lui f r lini te i f r neconsim irea cu lucrurile lumii.

Toate acestea i se întîmpl vinului pîn ce îi place vierului i se bucur de rod. Toate acestea trebuie s le fac i omul, pîn ce va pl cea lucrul s u lui Dumnezeu. i precum este cu neputin s îndr zneasc în inima lui, temîndu-se neîncetat, pîn ce nu întîlne te pe Dumnezeu i nu vede lucrul lui de este des vîr it; i precum cînd se pune vinul în butoi, curg din el pic turi în p mînt, de are un st pîn f r grij , a a se pierde i micul lucru, sau rodul omului, de este f r grij . S folosim deci puterea noastr , fra ii mei, s ne p zim de cei ce ne vat m i mila lui Dumnezeu i harul Lui va fi cu noi, ca s spunem: „Dup sl biciunea noastr am p zit cele spuse nou de con tiin , dar puterea i acoper mîntul, si iertarea, si vina sînt de la Tine. C ci cine sînt eu în mîna viclenilor de care m-ai sc pat? Eu nu am nimic s - i dau, c ci sînt p c tos i nevrednic de darurile Tale. Tu m-ai sc pat din mîna vr jma ilor mei. Tu e ti Domnul meu i Dumnezeul meu. i a Ta este slava i mila, i acoper mîntul, i ajutorul, i st - pînirea în vecii vecilor. Amin."

CUVÎNTUL XIII

Despre cei ce s-au luptat și s-au desvârșit

1. Acestea sînt semnele (minunile) pe care le-a făcut Domnul Iisus înainte de-a se sui pe cruce. Cîci zice: „Mergînd vesti-i lui Ioan cele ce le-a vădit și le-a văzut: orbii văd, chiopii umblă, leprozii se curăță, morții înviază și sâracilor li se binevestește. Și fericit este cel ce nu se va sminti întru Mine” (Lc. 7, 22—23). Ioan cînd a botezat pe Domnul Iisus, a luat ca chip al acestui cuvînt și cel ce se botează trebuie să mărturisească faptele lui. Deci multe sînt semnele pe care le-a făcut Domnul Iisus. Dar „orbii văd” înseamnă și cel ce privește lumea aceasta cu nădejde este orb; dar dacă prin sine o privește la nădejdea așteptată, a văzut¹⁶⁶. La fel „chiopii umblă” înseamnă și cel ce voiește pe Dumnezeu și iubește cugetările trupești ale inimii este chiop; dar dacă lepădăse pe acestea și iubește pe Dumnezeu din toată inima, umblă.¹⁶⁷ La fel iar și „surzii aud”, înseamnă și fiind cineva în împrejurări, e surd prin robie și uitare; dar de se adună în cunoștință, aude.¹⁶⁸ „Leprozii se curăță” arată, fiindcă s-a scris în Legea lui Moise, că „cel necurat să nu intre în casa Domnului”, pe tot cel ce are dumniea de aproapele, sau ură, sau pizmă, sau vorbire împotriva. Dar dacă lepădăse pe acestea, s-au curățat. În sfîrșit, de vede orbul, umblă chiopul și e curățat leprosul, omul

¹⁶⁶ De fapt cel ce privește la lumea aceasta cu vreo nădejde, este orb. Dacă nu recunoaște decât realitatea ei, nu vede că aceasta înseamnă a nu avea de la ea decât moartea definitivă. Și nevînzînd aceasta, este orb. Însă cel ce are o nădejde într-o viață deosebită de lume, vede realitatea.

¹⁶⁷ Cel ce rămîne la lumea aceasta e chiop, adică nu se poate mișca din lumea aceasta. Dar cel ce iubește pe Dumnezeu, poate umbla, sau nu mai rămîne paralizat în ea. Se mișcă din ea.

¹⁶⁸ Cel împrejurat cu mintea nu aude glasul lui Dumnezeu, care-i arată drumul spre El și trebuie să dea a-l urma. Nu aude ceea ce este esențial pentru viața lui. Toate se confundă în auzul lui.

care a murit prin acestea în vremea leneviei, se scoală și se înnoiește, deci se îmbinește cu simțurile lui, celor șase cîte de sfintele virtuți, fiindcă a văzut, a umblat și s-a curățit. Acest răspuns l-ai dat celui ce te-a botezat pe tine.

2. Acesta este botezul, neplăcută pîtimire în smerita cugetare și liniște (isichia).¹⁶⁹ Cîci s-a scris despre Ioan: „Îmbracă mîntea lui era din peri de cămilă și mijlocul lui era încins cu un brîu de piele” (Mt. 3, 4). Și trăia în pustie. Acestea sînt semne ale neplăcutei pîtimiri. Aceasta curățește înțîi pe om, de lucrează, o cântărește, pe aceasta și de o cântărește, se silăște să vină la cruce. Crucea e semn al viitoare nemuriri, cînd va închide mai înțîi gurile fariseilor și saducheilor.¹⁷⁰ Cîci Saducheii îi însușesc chipul necredinței și al deznădejdiei, iar Fariseii, al vicleniei și fărînciei și al slavei dearte, după scrisa: „Nimeni nu mai îndrăznească întrebe pe Iisus din ceasul acela” (Mc. 11, 24). Deci „a trimis pe Petru și pe Ioan să pregătească Paștele” (Lc. 22, 8)¹⁷¹. Aceasta ne este nou chip, că de se vede mîntea pe sine nestîpînită de nimic, se pregătește pentru nemurire, adunîndu-și simțurile (simțirile) într-o unitate și le face un trup; hrănindu-le prin împărțirea de El în

¹⁶⁹ Prin Botez ne însușim cu plăcere o viață de pîtimire pentru păcate și o liniște din partea agitației ce-o întreține în noi păcatele sau căutarea plăcerilor ce ne le îmbie lumea văzută în afara lui Dumnezeu.

¹⁷⁰ Cine primește pîtimirile neplăcute pentru Hristos, se pregătește să primească și crucea, care e o trecere spre înviere. Cîci crucea, ca primire voită a morții pentru Dumnezeu, e ultimul act al neprevăzutei lumii, al deslipirii de ea, pentru a ajunge la El. Această deslipire de lume a arătat-o Hristos respingînd necredința fariseilor și saducheilor și o arată și noi în respingerea celor necredincioși și fărînci.

¹⁷¹ După ce i-a biruit pe aceia cu totul prin cuvînt, Iisus a trecut apoi la ultima Sa faptă prin care arată iubirea Sa ca Dumnezeu oamenilor, adică la răstignire. Sau după ce se arată biruitor al tuturor patimilor omului viețuitor, trece și la biruirea morții prin moarte.

mod nedesp r it.¹⁷² i iar i s-a rugat Iisus, zicînd: „De este cu puțin , treac acest pahar de la Mine în ceasul acesta" (Mt. 26, 28). Acest cuvînt ni se face i el al nostru în în elesul c dac voie te mintea s se suie pe cruce, are nevoie de mult rug ciune i de multe lacrimi, i s se supun în toat clipa lui Dumnezeu, cerînd ajutorul bun t ii Lui, ca s o înt reasc i s o p zeasc pîn o va învia pe ea înnoirea sfînt i nebiruit . Deoarece în ora crucii este o mare primejdie.¹⁷³ i rugîndu-se, are nevoie de Petru i de Ioan, s fie cu ea, care închipuie credin a s n toas i b rb ia inimii, sau n dejdea i iubirea lui Dumnezeu.¹⁷⁴

3. i acestea sînt cele ce s-au împlinit cu St pînul, Domnul i Dumnezeul nostru Iisus Hristos, pentru noi, care ni s-a f cut chip (pild) în toate, cum a spus Apostolul: „Ca s -L cunosc pe El i puterea învierii Lui i s fiu f cut p rta patimilor Lui, asem nîndu-m cu El în moartea Lui, ca, doar, s ajungem la învierea cea din mor i" (Filip. 3, 10—11). Fierea pe care a b ut-o pentru noi, este pentru noi spre a nimici toat pofta cea rea din noi i ca s ne închidem gurile noastre i s nu îng duim poftelor s ias din trupul nostru i s se împli-

¹⁷² Mintea care nu mai e st pînit de nimic din ale lumii se preg te te, î i adun sim urile îndreptate spre lume, spre o singur înt : s se preg teasc prin moarte spre trecerea la nemurirea vie ii viitoare împreun cu Hristos, pe care îl vedem ca model în aceasta. Sim urile i-au devenit un trup, unit cu Hristos, deci totodat un trup cu Hristos, prin împ rt irea de El. i El, care a învins moartea prin cruce, imprim i trupului celui ce s-a împ r t it de El acest pornire spre moarte i spre trecerea prin ea la via a ve nic în unire cu El.

¹⁷³ Propriu-zis nu pentru Sine se roag Iisus s treac paharul mor ii, ci pentru noi. El putea suporta prin Sine acest pahar, dar i-a însu it frica noastr de el, cerînd ajutorul Tat lui, ca s ne fac i pe noi s cerem acest ajutor în clipa crucii. Numai cu ajutorul Tat lui putem învinge crucea pe care am primit-o ca s o învingem i pe ea dup ce am învins celelalte patimi egoiste ale noastre prin p timirile nepl cute.

¹⁷⁴ Precum Petru i Ioan sînt folosi i de Hristos pentru preg tirea Pa tilor, care este moartea Lui, sau trecerea Lui mîntuitoare prin ea (Pastele Lui), a a avem nevoie i noi de credin a i iubirea lui Hristos, pe care o reprezint ei, ca s primim crucea noastr , ca trecere (Pa te) prin ea spre via a vecinic .

neasc . O etul ce l-a b ut este pentru noi spre a stinge toat îndr zneala i toat tulburarea de art .¹⁷⁵ Scui-
patul pe care l-au scuipat asupra Lui este pentru noi spre a stinge toat voia de-a pl cea oamenilor i toat slava lumii acesteia.¹⁷⁶ Cununa de spini, împletit i pus pe capul Lui, ne este un chip ca s ne purt m dispre ul ce ni se arat în fiecare ceas, r bdînd f r tulburare înjur turile.¹⁷⁷ Trestia cu care loveau capul Lui este chip pentru noi, ca, avînd totdeauna pe cap acoper mîntul smeritei cuget ri, s stingem toat mândria vr jma ului. Iar spusa: „Iisus a fost predat spre biciuire înainte de-a fi r stignit", este un chip pentru noi ca s dispre uim toat osîndirea omeneasc i toat încercarea. Iar faptul c „au împ r it hainele Lui i au tras sor i", ni s-a f cut spre chip al nostru, ca s dispre uim i noi toate ale lumii acesteia, înainte de-a ne sui pe cruce, dup cuvîntul Apostolului: „R pirea averilor voastre a i primit-o cu bucurie, cunoscînd c ave i o mai bun avere (existen) în ceruri" (Evr. 10, 34).

4. Acestea trebuie s le fac omul, ca s poat s se urce cu El pe cruce. C ci dac nu vei face cele ce le-a f cut El, dup puterea ta ca om, nu vei putea s te

¹⁷⁵ Fieera b ut de Hristos este chipul am r ciunii pe care trebuie s o bem noi scîrbi i de am r ciunea ce ne-o produc patimile noastre, iar o etul este acreala patimilor ce ne face s le lep d m din noi.

¹⁷⁶ Scuiatul cu care a fost dispre uit Hristos, s -l socotim scuipatul ce ne vine de la oameni cînd împlinim voia lui Dumnezeu, dar i adev rata inten ie aflat în laudele oamenilor. S primim deci i laudele lor, ca o minciun , egal în realitate cu un scuipat.

¹⁷⁷ Cununa mincinoas pus pe capul Lui spre a rîde de puterea Lui împ r teasc , în care nu credeau, s o socotim ca batjocura ce ni se aduce cînd slujim lui Hristos, adev ratului Dumnezeu. S ne ar t m i noi calitatea de membri ai Împ r iei lui Hristos cu smerenie, chiar dac aceasta îi face pe du manii Lui s rîd de noi. În toate: în primirea fierii, a o etului, al cununii de spini, s ne socotim uni i cu Hristos. El le prime te pe nemeritate pentru noi, noi trebuie s le primim pentru c le merit m. Dar Le prime te pentru noi, ca în unire cu El s avem puterea s le primim i noi. El prime te cununa de spini ca o batjocur nemeritat , c ci e cu adev rat împ -rat, noi trebuie s o primim pe meritate, pentru c vrem s fim împ ra i f r s fim. Dar primind-o, sc p m de mîndria de a fi împ ra i.

sui pe cruce.¹⁷⁸ Iar spusa: Era ceasul al aselea cînd s-a r stîgnit întru acreala inimii împotriva p catului, pentru mîntuirea noastr , este chip pentru noi spre a ne înt ri împotriva a toat lenevia i lipsa de curaj pîn ce va muri în noi p catul, dup cum s-a scris c „prin cruce a omorît p catul i vr jm ia în El" (Ef. 2, 16).¹⁷⁹ Iar spusa c f cîndu-se ceasul al noulea, a strigat cu glas mare: „Eli, Eli, lama sabahtani" (Mc. 15, 34) este a noastr , însemnînd c dup r bdarea durerii pentru patimi, pîn la stingerea lor, îndr znim cu toat smerita cugetare s strig m aceasta c tre Dumnezeu.¹⁸⁰ Iar în faptul c i-a dat duhul la întunecarea soarelui, ne este un chip pentru noi, c de se va elibera mintea noastr de toat n dejdea în lumea aceasta a celor v zute, avem un semn c p catul a murit în noi. Iar în faptul „de-a se fi rupt catapeteasma de sus pîn jos" (Mt. 27, 51) în dou , avem un chip pentru noi, c de se va elibera mintea, dispare intervalul dintre ea i Dumnezeu. Iar în faptul c „pietrele s-au sf rîmat i mormintele s-au deschis" (Ibid. 52), avem un chip pentru noi, c dac moartea aceea ne vine nou , toat greutatea i orbirea i cele ce stau pe suflet, se vor rupe i sim urile care omoar i aduc rod mor ii, se îns n to eaz i se scoal nebiruite. Iar a fi înv luit într-o pînz curat i uns cu aromate, este iar i chip pentru noi, c dup moartea aceea vine o sfin enie care înv luie pe om i îl

178 Ca s ajungi pe crucea care te mîntuie te de p cate, trebuie s urci cu Hristos. Dar pentru a urca cu El, trebuie s faci sau s suport i înainte cele ce le-au f cut sau suportat El.

179 A suportat p catul pe care i l-a însu it, în sensul c a luat vina pentru p catul nostru, deci i acreala fa de el, ca vr jm ie împotriva altora. Toate acestea le-a omorît. Tr ia aceste sim iri ale noastre, f r s fie autorul lor personal, ca s le omoare, sau s - i produc sim irea c le-a omorît, ca s ne transmit i nou această sim ire.

180 Strig m i noi dup o îndelungat suferin pentru patimile noastre, cu smerenie: „Dumnezeul meu, Dumnezeuul meu, pentru ce m-ai p r sit?" Propriu-zis Hristos strig aceasta nu pentru Sine, ci pentru noi. Dar i-a însu it această strigare a noastr , pentru ca s ne-o comunice i nou cu sim ire filial , sau cu în elegere, nu cu revolt .

odihne te în nestrîc ciune. Iar faptul c „L-au pus pe El în mormînt nou, în care nu era pus nimeni” (Io. 19, 4) i au rostogolit o piatr mare peste u , este iar i chip pentru noi, c de se va elibera mintea de toate acestea i va sabatiza (se va odihni), se afl în alt veac cugetînd cele nou i ia aminte la cele în care nu e nimic strîc cios, gîndind la cele nestrîc cioase. Se mai spune i: „Unde este stîrvul, acolo se vor aduna i vulturii” (Mt. 24, 28). În sfîrit scrisa: „A înviat întru slav , întru slava Tat lui S u i s-a suit la ceruri i a ezut la dreapta, m ririi întru cele prea înalte” (Evr. 1, 3), este i pentru noi, dup cuvîntul Apostolului: „Dac deci a i înviat împreun cu Hristos, c uta i cele de sus, unde este Hristos ezînd de-a dreapta lui Dumnezeu, i cugeta i la cele de sus, nu la cele de pe p mînt. C ci a i murit” (Colos. 3, 1—3). C ci puternic este numele Lui, cel cîstit, care face mil i s-a f cut chip al sfin ilor în toate, s ajute sl biciunii noastre, s p r seasc p catele noastre¹⁸¹ i s afle mil cu to i cei vrednici de El. Amin.

CUVÎNTUL XIV

Fapta plînsului¹⁸²

1. Vai mie, vai mie, c înc n-am fost eliberat de focul gheenei! Cei ce m atrag spre ea rodesc înc în mine i mi c în inim toate lucrurile ei. Cei ce m scu-fund în foc, se mi c în trupul meu, voind s rodeasc .

¹⁸¹ Se recunoa te i aci o putere a numelui Lui însu i, puterea de-a ne ajuta s p r sim p catele i s na bucur m de mila Lui, de comuniunea cu El, potrivit s r ciei noastre. Cînd rostim numele lui Hristos cu credin , El însu i vine la noi. Numele cuiva e o punte între El i cei ce-L rostesc cu respect. Cînd cineva roste te numele meu, eu sînt atras în leg tura cu cel ce mi-l roste te.

¹⁸² Cu plînsul începe faza f ptuitoare a înainte rii crea iei spre unirea cu Dumnezeu, de i plînsul nu e o fapt propriu-zis, sau un început al lucr rii binelui. Nu se mai bucur îns nici de r u. Acest plîns, unit cu neputin a de-a p r si starea de p cat prin facerea binelui e descris în acest Cuvînt.

Înc n-am cunoscut de acum unde voi merge în alt parte, înc nu mi s-a gtit calea dreapt, înc n-am fost eliberat de lucr rile celor afla i în v zduh, ale celor ce m vor împiedica (spre această înt) pentru lucrurile lor rele în mine. Înc n-am v zut pe Mîntuitorul venind s m mîntuiasc de ele. C ci r utatea lor rode te înc în mine. Înc n-am cunoscut o îndr zneal între mine i Judec torul. Înc n-am fost declarat c nu sînt vrednic de moarte. Înc nu m-am desp r it de faptele rele. Nu se vesele te cel ce face r ul, fiind p zit în închisoare. Nu poate face voia lui (Dumnezeu), fiind legat în lanuri de fier. Nici nu înva pe al ii, fiind închis cu gard de lemn. Nu simte odihna, aflîndu-se în osteneli, nici nu m nînc cu pl cere, avînd grumazul legat. Nici nu cuget în sine s fac cele rele, ci plînge în durerea inimii pentru c a p c tuit în toate. Despre toate relele i chinurile ce i se pricinuiesc spune: „Sînt vrednic de ele”, cugetînd pururea la cele ce vor fi pentru el cele din urm . Cugetînd la pedepsele ce-i vor veni dup p catele lui, inima lui nu se îngrije te totu i s nu judece pe nimeni, de i osteneala chinurilor m nînc inima lui.

2. Medita ia îi este un vai amar. Nu înt re te pe al ii s nu se leneveasc . Preocuparea lui nu este grija de mîncare. tie de mila celor ce fac mil cu el. Dar nu o gust , fiind întristat, pentru c a p c tuit în toate. Condamnat, nu r spunde cu mînie, rabd ostenelile zicînd: „Sînt vrednic de ele”. Dar rîsul din ilor (nep sarea vesel) e departe de el, mi cîndu- i capul cu suspine, gîndindu-se la scaunul de judecat în fa a c ruia va avea s se înf i eze. De aude cuvinte, nu zice despre ele bine sau r u, de sînt bune sau rele. Auzirea lor nu e primit . Din genele lui curge ap pentru ostenelile în care a inut. De este din p rin i de neam bun, se întristeaz i mai mult de ru inea celor ce-l vor vedea la Scaunul de judecat . De tie c îi este gtit Scaunul de

judecat , nu ia aminte la cei mulți, de sînt buni sau răi. De sînt alții legați împreună cu el, nu ia aminte la ei, nici nu cugetă împreună cu ei la ce au de făcut,¹⁸³ „căci fiecare poartă povara lui” (Gal. 6, 5). Atras și - i ascund fața întunecată , nici un om nu pune vreun cuvînt pentru ea.¹⁸⁴ De frica chinurilor mîrturisise te cele ce le-a făcut socotindu-se vrednic să fie judecat pentru cele ce le-a și vîrît.

3. Pînă cînd deci mă voi îmbăta fără vin? Pînă cînd voi lenevi, avîndu-le pe acestea în fața mea?¹⁸⁵ Uscăciunea (scleroza) inimii mi-a uscat ochii și meditația îngrijorată mi-a uscat cugetarea.¹⁸⁶ În împrețirea inimii mi-a adus uitarea pînă la ora întinericului.¹⁸⁷ Trebuința trupului m-a legat și pierderea libertății m-a făcut să privesc calea (spre înt). N-am avut un prieten care să -mi vorbească despre mine, nici n-am avut un dar ca să -l trimit altora. Auzirea faptelor mele rele nu-i lasă să mă cunoască.¹⁸⁸ De-i rog, nu-mi dau atenție. Căci mă văd că nu m-am odihnit încă din durerile mele. Fiindcă nu-i rog cu inimă întinsă spre ei; fiindcă

¹⁸³ Cel ce se află în starea de plîns a păcatelor sale se simte izolat, ca și cel ce nu face binele. Dar nu e contrarilor, ca ultimul. Nu face planuri cu cei ce sînt ca și el păcătoși, ce au de făcut în situația lor.

¹⁸⁴ În textul latin: Îmi are ochii alipiți de pămînt (Monahul Augustin). Celui cu fața întunecată , necomunicativ , nu-i cere nimeni să -i-o arate.

¹⁸⁵ Pînă cînd voi plînge numai pacatele mele, dar mă voi lenevi în a scăpa de ele, prin fapte bune? Această pîrere de rău pentru păcate, fără încercarea de a scăpa de ele, este ca o beție fără vin.

¹⁸⁶ Cugetarea la păcatele proprii, fără efortul de-a face să dispar efectele lor prin fapte bune, e o cugetare uscată (sclerozată).

¹⁸⁷ Fără efortul de-a face fapte bune, inima se împreție în tot felul de gînduri. Iar împrețirea aceasta aduce uitarea datoriei de-a face binele. Iar uitarea poate înainta pînă la întunecarea totală a cugetării, omul nemaifiind preocupat de un sens al vieții sale și al lumii. La starea aceasta ajunge cel ce - i plînge simplu, într-un oarecare interval de timp, păcatele, netrecînd la fapte bune, contrare păcatelor. Iar această împrețire, uitare și întunecare e însoțită și de o uscăciune sporită a inimii.

¹⁸⁸ Un prieten adevărat îmi vorbește despre mine, adică despre regăsirea sau mîntuirea mea, nu despre lucruri sau plăceri care mă pierd, depărțîndu-mă de mine. Dar nici eu n-am cîștigat darul cunoașterii mele, ca să -l transmit celor ce conlocuiesc cu mine. Faptele mele rele nu descoperesc eu adevărat, pentru că nu sînt eu în ele.

viermele p catelor mele n-a cî tîgat o prezen neînce-
tat care s mi te inima mea.¹⁸⁹ Povara negrijilor mele
înc nu s-a îngreunat asupra mea. Înc n-am cunoscut
în întregime puterea focului, odat ce nici n-am luptat
s nu cad în el. Este un glas în urechile mele c m-a teap-
t chinul, fiindc n-am cur it cu adev rat inima mea.
R nile s-au f cut adînci în trupul meu, dar înc nu
s-au împu it, ca s caut leac pentru ele. Acop r r nile
s ge ilor fa de oameni i nu pot suporta s le înl -
ture doftorul. Acesta m-a sf tuit s acop r r nile, dar
n-am inim tare ca s rabd asprimea lor. i Doftorul
este bun i nu cere plat de la mine, iar lenea nu-mi
îng duie s merg la el. Ci vine el la mine ca s m vin-
dece i m afl mîncînd cele ce m scap de rane. i
m îndeamn s m opresc de la cele de acum, dar pl -
cerea gustului lor am ge te inima mea.¹⁹⁰ Cînd m nînc,
m c iesc, dar c in a mea nu este adev rat .¹⁹¹ Îmi
trimite mîncare spunînd: „M nînc ” i r ul meu obicei
nu-mi îng duie s nu o primesc. La sfîr itul tuturor
acestora, nu tiu ce s fac. Plînge i deci cu mine to i
fra ii mei, cei ce m cunoa te i, ca s -mi vin ajutorul

189. Pîn ce n-am trecut de la plînsul pentru p cate, la faptele care s le
împu ineze, nu pot transmite nici eu altora o influen bun , adic darul meu
în acest sens, chiar de-i rog s -l primeasc . Pentru c nu m v d înc pe mine
însumi, odihnit prin ele, deci în stare s -l comunic. N-am ajuns la aceast
descoperire a mea pentru mine i pentru al ii, nici printr-o durere extrem
pentru p catele mele, sau printr-un vierme, care îmi mu c neîncetat inima
pentru ele. Sînt înc într-o stare ambigu .

190 Doftorul de care vorbe te aci este Iisus Hristos. Cel r nit, st pînit
de lene, nu merge la el spre a-l vindeca de ranele primite prin s ge ile vr j-
ma ului nev zut. Doftorul recomand bandaje peste r ni, oprirea p catelor.
Dar tratamentul este cam aspru. Cînd vine Doftorul cel mare, îl vede pe
p c tos mîncînd cu pl cere, în p rerea c aceasta îl va sc pa de r ni i-l sf -
tuie te s nu foloseasc cele pl cute în aceast via spre a sc pa de rane.
Dar bolnavul e prea am git de pl cerea lor.

191 aceea i stare de ambiguitate a celui ce începe s tr iasc nemul-
umirea st rii sale p c toase, dar n-are înc curajul s-o p r seasc . Mîncarea
produce celui ce se afl înc în p cate pl cere, dar începutul nemul umirii
cu ele îl face s se c iasc de pl cerea mînc rii, dar nu s se ridice deasupra ei.

mai presus de puterea mea i s m ia în st pînire, ca s m fac ucenic vrednic al Lui. C a Lui este puterea în to i vecii. Amin.

CUVÎNTUL XV

Despre lep dare

1. S ne îngrijim iubi ilor, de noi în ine: „C vremea s-a scurtat de acum" (I. Cor. 7.29). i nu se poate îngriji cineva de sufletul s u, pîn ce se îngrije te de trup. i precum nu poate cineva s priveasc cu un ochiu la cer i cu unul la p mînt, a a nici mintea nu se poate îngriji de cele ale lui Dumnezeu i de cele ale lumii. C ci cele ce nu- i ajut , cînd ie i din trup, î i sînt spre ru ine s te îngrije ti de ele. S ai deci pe Dumnezeu în gînd.¹⁹² C ci EL ia aminte în tot lucrul pe care-l faci. S ai pe Dumnezeu în gînd, c ci EL prive te în gîndul t u. Ru ineaz -te s cuge i în ascuns cele de care te ru inezi s le faci înaintea oamenilor. "C ci din rod se cunoa te pomul" (Mt. 12,33). Dar la fel mintea se cunoa te din vederea gîndurilor ei i sufletul ra ional se cunoa te pe sine din vederea (contemplarea) lui.

Nu te socoti deci pe tine nep timitor (f r patimi), cît vreme te convinge pe tine p catul.¹⁹³ Cel c ruia i s-a dat libertate, nu se gînde te în sine la cele ce le face contrar firii.¹⁹⁴ Nu te socoti pe tine liber, cît

¹⁹² Monahul Augustin — la not , completare: „înaintea ochilor". în trad. latin : „Teme-te de Dumnezeu!"

¹⁹³ P catul convinge pe om s -l fac , pentru c este în el o fals dulcea , iar în om o înclinare spre a-l s vîr i. El nu e deplin nest pînit de acel p cat, deci deplin tare. Are o anumit pasivitate în sine, în raport cu acel p cat.

¹⁹⁴ Patima e folosirea libert ii contrar firii. Ca i p catul sau patima spre care omul e atras i de care se las atras, e contrar firii lui. Omul a ajuns în aceast stare prin p catul lui Adam, pentru c nu era inut f r voia lui în leg tur cu Dumnezeu. Totu i, omul n-a fost f cut pentru a fi luat în st pînire f r voie de p cat pentru o existen neliber . Dar a putut primi s fie st pînit de el. Numai Hristos n-a putut fi luat în st pînire ca om de p cat, fiind totodat Persoan divin i r mînînd mereu deplin liber.

vreme mîinii pe St pînul t u. C ci nu- i vine libertatea
cît vreme inima ta poftte te ceva din cele ale lumii.¹⁹⁵

Îngrije te-te de trupul t u, ca templu al lui Dumnezeu;
îngrije te-te, ca avînd s învieze i s r spund
lui Dumnezeu.¹⁹⁶ Teme-te de Dumnezeu, ca unul ce
ai s dai r spuns lui Dumnezeu pentru toate cele ce ai
f cut.¹⁹⁷ Precum dac i se r ne te trupul, te îngrije ti
s -l vindeci, a a îngrije te-tes fie el nep timitor la
înviere.¹⁹⁸ Cuget în tine însu i¹⁹⁹ în fiecare zi ce pati-
m ai biruit, înainte de a-I ar ta cele ce le ceri. Pre-
cum p mîntul nu poate da rod f r s mîn i ap ,
a a nu poate omul s se poc iasc f r smerita cuget-
tare i osteneala trupului.²⁰⁰ Prin amestecarea undelor
v zduhului înfloare te s mîn a, iar omul înfloare te prin
porunci i mintea lui prin p zirea poruncilor lui Dum-
nezeu. Credin a în Dumnezeu i frica de EL, se arat
în neîntristarea con tiin ei. De se sam n în tine pl -
cerea curviei, cînd ezi în chilia ta, ia seama i opune-te
gîndului t u ca s nu te r peasc . Sile te-te s - i aduci

195 Nu poate fi omul deplin liber cît vreme mînie pe Dumnezeu, Cel
ce nu poate fi decît deplin liber, neputînd fi st pînit de ceva, fiind deasupra
tuturor i avîndu-le pe toate. i omul, alipindu-se lumii inferioare lui Dum-
nezeu, îl sup r pe El nu pentru c e Celos pe om, ci pentru c nu se bucur
de nem rginirea Lui pentru care L-a creat, sau pentru rolul de partener al
Lui.

196 S nu ne îngrijim de trup, ca de unul care ne robe te dep rtîndu-ne
de Dumnezeu, ci ca de unul ce are s învie, i deci s dep easc trebuin ele
lume ti, ca de unul care a început s fie templu al lui Dumnezeu i va deveni
deplin liber la înviere, cînd se va elibera de robia fa de cele materiale ale
lumii.

197 Dumnezeu f cîndu-ne ca f pturi ce avem s d m r spuns lui Dum-
nezeu pentru faptele ce le-am s vîr it, a ar tat valoarea ce ne-a dat ca partene-
ri ai Lui, chiar în trup.

198 Pîn la înviere, avem patimile durerii, dar dac le suport m cu r b-
dare, putem ajunge la înviere f r ele.

199 „Dialogizou” cuget într-o convorbire cu tine. Toat gîndirea lui
Ava Paisie e dialogal . Datoriile mele, faptele mele bune sînt pentru altul,
fie om, fie Dumnezeu. Dar prin om v d pe Dumnezeu i Dumnezeu îmi cere
s iubesc pe om, iubindu-L astfel pe El.

200 În mîndrie i satisfacerea pl cerilor trupei ti nu e poc in .

aminte de Dumnezeu, c EL ia aminte la tine i c de cuge i ceva în inima ta, toate sînt descoperite înaintea Lui.

2. Spune deci sufletului t u. „De te ru inezi de p c to ii cei asemenea ie, pentru a nu p c tui, cu cît mai mult (trebuie s te ru inezi) de Dumnezeu, care vede cele ascunse în inima ta?" i din aceast dreapt socoteal a gîndului, frica lui Dumnezeu se va face necl tinat i nu mai po i fi st pînit de patimi. ceea ce s-a scris: „Cei ce se încred în Domnul, ca muntele Sionului nu se vor clinti în veac cel ce locuie te în Ierusalim" (Ps. 122,1). Cel ce crede c va fi o judecat cînd va ie i din trup, nu poate judeca pe aproapele s u pentru nici o fapt , ca unul ce are s dea r spus lui Dumnezeu pentru toate faptele lui.²⁰¹ C ci s-a scris: „Trebuie s ne înf i m înaintea scaunului de judecat a lui Hristos, ca s ia fiecare dup faptele pe care le-a f cut în trup, fie bine, fie r u" (II Cor. 5, 10). Cel ce crede c este o Împ r ie a celor sfin i, va avea grij s se p zeasc pe sine pîn i în cele mai mici i mai de pe urm fapte, ca s fie vas ales. C ci s-a scris: „Asemenea este Împ r ia cerurilor cu un n vod aruncat în mare, care adun tot felul de pe ti, i care a fost tras cînd s-a umplut" (Mt. 13,41—48). i cei buni au fost ale i pentru Sfînta lui Împ r ie, iar pe cei r i i-a aruncat în gheen . Cel ce crede c trupul lui se va scula prin fire (prin unirea dup fire cu Hristos) în ziua învierii, trebuie s se îngrijeasc s - i cur easc trupul s u de toat întin ciunea. C ci s-a scris: „Care va

²⁰¹ Cel ce crede c va fi o judecat din urm a tuturor pentru toate faptele ce i le-au f cut (i a spus-o aceasta i filosoful Kant), nu va judeca pe nimeni, c ci tie c va fi judecat pentru judec ile sale, de care nu e sigur niciodat c sînt drepte i din care nu poate lipsi i o mult mîndrie i critic a altora.

schimba trupul smereniei noastre spre a se face asemenea trupului slavei Lui, potrivit lucrării puterii Lui (Filip. 3,21). Pe cel în care s-a slăvit iubirea lui Dumnezeu, nimic din lumea aceasta nu-l mai poate desprinde de Dumnezeu. Căci s-a scris: „Ce ne va desprinde noi de iubirea lui Hristos? Necazul sau strîmtorarea, sau foametea, sau gol tatea, sau primejdia, sau sabia?” (Rom. 8,35). Puternic este Dumnezeu, ca să ne aflăm noi între cei ce n-au fost desprinși de nimic din lumea aceasta de iubirea lui Hristos, ca să aflăm cu toții mil prin puterea Domnului nostru Iisus Hristos. Că Lui I se cuvine slava, împreună cu Tatăl cel fără de început și cu Duhul cel de viață Făcător, acum și pururea, și în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XVI

Despre bucuria făcută sufletului care voie te
să slujească lui Dumnezeu

1. Întîi și întîi te îmbrățișez în frica lui Dumnezeu și te rog să-L mulțumești deplin ca osteneala ta să nu fie fără folos, ci să o primească Dumnezeu întreagă, făcîndu-ți bucurie. Căci oricine își dă osteneala în câstig din aceasta, se bucură și socotește ostenelele pe care le-a răbdat ca nimic, fiindcă a învățat din ele. Cel ce s-a căsătorit cu o femeie, dacă ea l-a odihnit și l-a puzit cu râvnă, inima lui se bucură de ea și îi arată încredere. Cel ce a purtat un război și a dispregiat moartea sa, luptînd pentru împărțitul său, a înaintat pînă s-a încununat. Acestea sînt fapte ale vieții acestuia care pierd și se împlinesc aici. Dar omul se bucură de ele, deoarece a înaintat prin împlinirea lor. Dar cît bucurie trebuie să cugeți că va avea sufletul care a început să slujească lui Dumnezeu și i-a desvîrit

lucrarea lui?²⁰² C ci la ie irea lui din lumea aceasta, va face s mearg înaintea lui lucrarea lui i se vor bucura cu el îngerii cînd îl vor vedea sc pat de st pînirile lumii. Deoarece cînd va ie i sufletul, vor merge cu el îngerii i vor ie i în întîmpinarea lui toate puterile întunericului, voind s -l ia în st pînire de vor avea ceva de al lor în el. Dar atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a f cut. Ele îl vor înconjura i-l vor p zi de acele puteri, ca s nu se ating de el. Iar de vor învinge faptele lui, vor cînta înaintea lor îngerii, pîn ce vor ajunge la Dumnezeu întru veselie. Înceasul acela se va uita tot lucrul lumii acesteia si toat osteneala ei. S punem deci toat puterea noastră, lucrînd bine în scurta vreme de acum, pentru a sc pa lucrul nostru de tot r ul, ca s ne putem mîntui de mîinile st pînitorilor ce caut s ne duc cu ei. C ci sînt vicleni i f r mil .

2. Deci fericit este cel în care nu se va afla ceva din ale celor potrivnici, c ci bucuria i veselia, odihna i cununa lui vor fi peste m sur .²⁰³ Toate ale lumii acesteia se schimb , atît cei ce lucreaz pentru via , cît si cei ce au fost c s toriti, si toate celelalte de

²⁰² Monahul Augustin d la not un fragment din Cod. sinaitic 961, din sec. XV, p. 318: „Ce trebuie cugetat despre bucuria ce va veni sufletului care s-a hot rît s slujeasc lui Dumnezeu i s - i des vîr easc lucrarea? De fapt, la ie irea lui din lumea aceasta, lucrul lui va merge înaintea lui i se vor bucura cu el îngerii lui Dumnezeu, pentru c l-au v zut mîntuit de st pîniile întunericului. C ci cînd sufletul va ie i din lume, vor merge împreun cu el îngerii i-l vor întîmpina toate puterile întunericului, voind s -l împiedece, cercetîndu-l de are ceva de-al lor în el. Atunci nu îngerii vor lupta pentru el, ci faptele pe care le-a f cut îl împrajmuiesc împotriva acelor, ca s nu se ating de el. Iar cînd vor învinge faptele lui, vor cînta îngerii înaintea lui pîn se va întîlni cu Dumnezeu întru veselie. i atunci, în acea or va uita de toat osteneala i de toat lucrarea, în lumea aceasta. Deci i noi, fra ilor, s împlinim lucrarea noastră, lucrînd bine în scurta i greaua via de aici, ferind lucrul nostru de tot lucrul r u (de toat lucrarea rea), pîn ce ne vor sc pa min ile de ispitele celor vicleni ce vor veni înaintea noastră . C ci vor cerceta cu putere tot lucrul nostru, fiind r i i f r mil . Fericit cel în care nu se va afla nimic de al lor, deoarece veselia i bucuria lor va fi vecinic .

²⁰³ Vor fi peste m sura proprie celor create, vor fi bucurie, odihn i slav ce vor iradia din bucuria, odihna i slava dumnezeiasc .

care am vorbit. Iubite frate, s punem toat puterea noastr în lacrimile înaintea lui Dumnezeu, poate se va milui de noi bun tatea Lui i ne va trimite puterea, pîn ce vom birui prin faptele ce le-am s vîr it pe st - pînitorii r ut ii, care vin înaintea noastr . S ne îngrijim din inim , s ne dobîndim dorirea lui Dumnezeu, care ne va mîntui pe noi de mîinile Vicleanului, cînd va ie i acolo, în întîmpinarea noastr . S iubim, ca s iubim pe s raci, ca s ne scape de iubirea de argin i, cînd va ie i întru întîmpinarea noastr .²⁰⁴ S iubim a tr i în pace cu to i, mici i mari, ca s ne p zeasc de ur , cînd va ie i în întîmpinarea noastr .²⁰⁵ S iubim pe to i fra ii no tri, neavînd nici o ur în inima noastr fa de cineva, nici r spl tind cuiva cu r u (Rom. 12,17), ca s ne p zeasc pe noi de Veliar, cînd va ie i în întîmpinarea noastr . S iubim smerita cugetare în toate, suportînd cuvîntul aproapelui i cînd ne va lovi sau osîndi. C ci aceasta ne va p zi de mîndrie, cînd va ie i întru întîmpinarea noastr .²⁰⁶ S cî tig m cinstirea aproapelui, c utînd s nu-l critic m în nimic. Aceasta ne va p zi de vorbirea lui de r u cînd va ie i în întîmpinarea noastr . S dispre uim nevoia de lume i cinstirea ei, ca s ne mîntuim de critica ei cînd va,

204 Iubirea de s raci va întîmpina sufletul nostru la ie irea lui din trup. S racii, prin mila ce o trezesc în noi, fa de noi, ne ajut ei în i i s ne mîntuim. Sînt l sa i i ei de Dumnezeu s existe din iconomia Lui! Dac nu le ar t m aten ie, dispre uim acest plan al lui Dumnezeu cu ei, dispre uim trimiterea lor de c tre El în fa a noastr , pentru a ne sc pa de usc ciunea zgîrceniei egoiste, pentru a ne face mai umani i deci pentru a ne mîntui.

205 A a cum ne va preda zgîrcenia iadului, cînd vom ie i cu sufletul din trup, a a ne pred i ura, dac n-am avut pace cu semenii no tri. Acestea vor ie i din nou la iveal atunci, dar vor fi scoase la iveal i de vr jma i demoni care le-au promovat în noi, folosindu-se de cele ce ne ispitesc din lume. În acest sens aceia s-au f cut st pînitorii lumii, închizînd transparen a ei spre Dumnezeu, ca oper a lui Dumnezeu, prin petrecerea lor „în v zduhul ei” (n. tr.).

206 Mîndria ce am avut-o pe p mînt va ie i în întîmpinarea noastr cînd sufletul nostru va ie i din trup. Dar smerita cugetare cu care i-am r spuns, ne va p zi de ea.

ie i întru întîmpinarea noastră.²⁰⁷ S înv m limba noastră s exprime medita ia la Dumnezeu, s gr - iasc dreptatea i rug ciunea, ca s ne p zeasc de minciun , cînd aceasta va ie i în întîmpinarea noastră²⁰⁸. S ne cur im inima i trupul de pofte, ca s ne mîntuim de necur ie, cînd va ie i în întîmpinarea noastră.²⁰⁹ C ci toate acestea vor c uta s st pîneasc sufletul cînd va ie i din trup. Dar virtu ile îi vor ajuta, dac le-a dobîndit. Care în elept nu va voi s - i dea sufletul mor ii, ca s -l scape de toate acestea? S ne punem deci toat puterea noastră , i mare este puterea Domnului nostru Iisus Hristos ca s ajute smereniei noastre.²¹⁰ C ci tie c (cel pe care îl ajut) este om i i-a dat lui poc in a pîn la ultima r suflare.²¹¹ S - i îndreptezi deci gîndul spre Dumnezeu, ca s te p zeasc pe tine. Nu da aten ie nevoii de lume, socotind c este vreo n dejde în ea, ca s te po i mîntui cînd vei p r si cele ale lumii i vei pleca din ea.²¹² Iar cele ce le vei face pentru Dumnezeu, acelea le vei afla ca o bun n dejde în ceasul trebuin ei. Ur te cuvin-

207 Dac am iubit lumea, cînd vom ie i cu sufletul din trup ne va pune într-o lumin nefavorabil , care ne va opri s într m în lumina lui Dumnezeu.

208 Minciuna practicat de noi ne va întîmpina înso indu-ne cînd sufletul nostru va ie i din trup.

209 De nu ne-am cur it inima i trupul de necur ie, va ie i i aceasta în întîmpinarea noastră , cînd ne va ie i sufletul din trup.

210 Monahul Augustin: „S ajute sl biciunii omului". Dar poate avea i în elesul c cu cît d Hristos omului mai mult putere, cu atît se smere te acesta mai mult, sau viceversa: cel ce se mîndre te, sl be te in puterea de-a se feri de p cate.

211 Poc in a este i ea din puterea lui Hristos. Dar poc in a e o m rturie a omului, atît despre sl biciunea lui, cît i despre puterea de-a dep i p catul f cut din sl biciune. o putere întru neputin . o putere a lui Dumnezeu dat omului spre a- i recunoa te neputin a, dar i n dejdea în El.

212 Nu se mîntuie te omul punîndu- i n dejdea în cele ale lumii. Nu prin cî tigarea lor se mîntuie te, ci prin dispre uirea lor. Aceasta se va vedea la ie irea sufletului din trup, cînd va l sa toate ale lumii i cînd de se arat c s-a legat prea mult de lume i mai pu in de Dumnezeu, nu se va mîntui.

tele lumii, ca inima ta s vad pe Dumnezeu.²¹³ Iube te s te rogi neîncetat, ca s i se lumineze inima.²¹⁴ S nu iube ti lenea, ca s nu te întristezi când vei ajunge la învierea drep ilor. P ze te- i limba, ca s i se lumineze inima. S nu iube ti lenevia, i frica lui Dumnezeu va locui în tine.²¹⁵ Transmite acum bogatului lipsit de vedere (aceast fric), ca s nu fi dispre uit între sfin i i lipsit de bun t ile lor. Ur te pofta de mînc ri, ca s nu te împiedece Amalic.²¹⁶ Nu te gr bi în slujirile tale lui Dumnezeu (în liturgiile tale), ca s nu te m nînce fiarele.²¹⁷ Iube te pe cei credincio i, ca s fii miluit prin ei. Dore te pe sfin i, ca rîvna lor s te m nînce.

3. Adu- i aminte de Împ r ia cerurilor, ca dorierea ei s te atrag pe încetul spre ea. Gînde te-te, la gheena, ca s ur ti faptele ce te duc la ea. Sculîndu-te diminea a, în fiecare zi, gînde te-te c vei da r spuns lui Dumnezeu despre toat fapta i nu vei p c tui fa de EL i frica lui Dumnezeu va locui în tine. Pre g te te-te s -L întîlne ti i vei face voia Lui. Cerceteaz -te pe tine aici în fiecare zi în ce ai r mas în urm , i nu te vei înfrico a în ceasul de nevoie al mor ii. S vad fra ii t i faptele tale i pisma ta nu-i va mînc a pe ei. Cerceteaz -te pe tine în fiecare zi, ce patim ai biruit dar s nu te încrezi în tine. C ci mila i puterea lui

213 Ur te cuvintele prin care sînt l udate sau înfrumuse ate mai mult decît trebuie cele ale lumii, prîncare se arat c prin ideile despre lume dobîndim totul, sau c pl cerile ei sînt f r sfîr it. Numai dac vedem c lumea nu e ultima realitate, vedem dincolo de ea pe Dumnezeu.

214 Aci se poate vedea practica rug ciunii neîncetate înc în sec. IV i credin a c ea aduce lumina lui Hristos în inim , deci practica isiha tilor din sec. XIV. Rug ciunea ine pe Hristos în con tiin ca lumin , sau ca sens al vie ii.

215 Frica de Dumnezeu înseamn sim irea prezen ei lui Dumnezeu, cel atotputernic, care ne poate da fericirea ve nic , dar ne poate l sa, de nu facem voia Lui, i în nefericirea ve nic . Dar numai h rnicia în a face voia Lui ine treaz în noi sim irea prezen ei Lui.

216 S nu te împiedice l comia s ajungi la Dumnezeu.

217 S nu te m nînce fiarele demonice.

Dumnezeu este care a făcut-o. Nu te crede pe tine credincios pînă la răsufierea din urmă. Să nu te înalți cu cugetul că ești bun, căci nu te poți încredința pe tine vrîmă ilor tăi.²¹⁸ Nu te încrede în tine, cît timp ești în viață, pînă ce nu ai trecut peste toate stăpîniile întinericului.²¹⁹ Prive-te, frate, cu trezvie la duhul care aduce întristare omului, căci multe vînturi le îndreaptă spre tine pînă ce te face neputincios. Căci întristarea după Dumnezeu este bucuria de a te vedea pe tine în voia lui Dumnezeu. Ea este supărarea vrîmăului. Căci cel ce-î spune: „Unde ai să fugi, căci nu ai pocînă?”, e vrîmăul. El îți spune aceasta omului, ca să-l facă să lepede înfrînarea. Dar întristarea după Dumnezeu nu i se opune omului, ci-î spune: „Nu te teme, ci vino iarăși” (la mine). Căci văzînd că omul e neputincios, îl întreprinde iarăși, spunîndu-i: „Ai inimă cuminte față de gîndurile tale și acestea îți se vor uita”; cît vreme pe cel ce se teme de ele îl face să se topească sub greutatea lor. Fiindcă cel ce se teme de lucrurile lor, se arată că e necredincios în Dumnezeu. Dar a nu se mîsură pe sine (a nu căuta să constate la ce mîsură ajuns) și a se avea pe sine necunoscut, arată pe om că nu e împins de patimile lui spre a-și împlini voiele sale, ci ale lui Dumnezeu²²⁰. Dar cel ce voiește să-și spună cuvîn-

218 Cine se crede în sine, se încrede în diavol. Căci acela îl face pe cineva să se mîndrească cu faptele sale, sau că a învins vreo patimă a sa.

219 Dacă ai trecut peste toate stăpîniile, sau ispitele întinericului, nu te mai încrezi în tine, care este și ea o dovadă că ești rob al unei astfel de stăpîni a întinericului, al neobservării că nu ești prin tine liber de tot păcatul, că ești încă supus egoismului și nepredat deplin lui Dumnezeu.

220 Întristarea după Dumnezeu are loc cînd se trăiește la îndemnul vrîmăului faptul de-a nu avea pocînă și de-a părăsi înfrînarea. Dar dacă această stare e o întristare după Dumnezeu, ea nu i se impune, ci simte pe Dumnezeu că îl cheamă la El și-î întreprinde inima împotriva gîndurilor amintite ce-i vin de la vrîmăul. Numai cel ce se încrede în sine, mîsurîndu-și progresul, nu se află de fapt într-o legătură cu Dumnezeu, adică nu simte o întristare la ispita descurajatoare a vrîmăului de-a părăsi înfrînarea. Deci e mai bine să aibă omul o întristare la asemenea ispite și a socoti că nu se cunoaște, decît a se „mîsură” pe sine cu încredere. Avem aici foarte subtile analize ale stărilor paradoxale ale sufletului. Inima e conștientă plină de simțire a omului care-și poate vedea gîndurile ca opuse ei.

tul lui în multe, arat c frica lui Dumnezeu nu este în el. C ci frica lui Dumnezeu e p zitoare i ajutor al sufletului, înt rire a vocii l untrice de-a pierde pe to i du manii ei.

4. Cel ce caut cinstirea lui Dumnezeu (de la ~~Dumnezeu~~), urm re te s piard necur ia din sine. Grija aceasta întru cuno tin taie patimile²²¹. C ci s-a scris: „Grija va veni peste b rbatul în elept”. Cel ce a sl bit, cunoa te s n tatea²²². Cel încununat, se încunun pentru c a biruit pe vr jma ii împ ratului²²³. Exist patimi, dar exist i virtu i. Dar de sîntem lene i, ne facem v di i ca tr d tori²²⁴. B rb ia inimii este un ajutor dat sufletului de-a fi dup Dumnezeu, precum lenea este un ajutor spre r u (al r ului). Puterea celor ce voiesc s dobîndeasc virtutea st în aceea c dac vor c dea, nu pierd curajul, ci se îngrijesc iar i (s se ridice).²²⁵ Uneltele virtu ilor sînt ostenele trupe ti întru cuno-

221 Mai sus s-a criticat voia a omului de-a se cunoa te. Acum se cere cuno tin a. bine s nu pretind omul c - i cunoa te sporirea în virtu i, dar tot a a de bine e s - i cunoasc patimile, sau neputin ele.

222 In trebuin a de-a avea grij de tine, se arat în elepciunea ta. In tr irea sl biciunii, a bolii, f i dai seama de valoarea s n t ii i t riei pe care nu o ai. Se continu în aceste formul ri descrierea st rii paradoxale a omului, care are o bucurie în întristarea c nu a ajuns la des vîr ire, dar lupt s ajung .

223 Cel ce lupt pentru împ ratul încoronat i-i învinge pe vr jma ii lui, se încoroneaz i el. Dar aceasta înseamn c nu e prin sine încoronat.

224 Pentru noi exist i virtu i i patimi, pentru c nu avem calitatea neschimb rii în bine. Numai Dumnezeu o are aceasta. Dar ne este normal persistarea în virtu i. Insu indu-ne patimile, ne facem tr d tori ai lui Dumnezeu i ai firii noastre. i aceasta ni se întîmpl prin lene. Deci lenea nu ne este proprie firii.

225 La via a în p cate i patimi se ajunge prin c dere, lips de grij i lene, deci printr-o sl bire a firii. La fapte bune i virtu i se ajunge prin ridicare, grij i efort activ. Dar firea are putin a lor chiar cînd a c zut, îns are în ea i putin a celor ce o duc la c dere. Dar ultimele nu în de fire în acela i sens în care in de ea cele ce o ridic la virtu i. Aceasta înseamn c e mai propriu firii omene ti efortul spre bine, decît lenea i lipsa de grij care o fac s cad . Patimile reprezint o c dere din fire, pe cînd virtu ile o înt rire în ea. De aceea patimile sînt tr ite ca un chin sau urmate de chin, iar virtu ile ca o bucurie. Dar nici patimile nu nimicesc firea în întregime. Ea se mai poate ridica, dar numai prin Dumnezeu. propriu firii normale s se men în în ea îns i i s se ridice la treapta ei normal prin ajutorul lui Dumnezeu.

tin a; patimile se nasc din lenevie (nep sare). Nejudecarea aproapelui este un zid ridicat întru cuno tin a fa de cei ce ne r zboiesc, iar judecarea lui d rîm zidul întru necuno tin ²²⁶. Îngrijirea de limb face v dit pe om c este f ptuitor, iar needucarea limbii înseamn c nu are înl untrul s u virtutea²²⁷. „Mila na te trecerea cu vederea prin cuno tin a gre elilor altora i conduce la iubire, iar lipsa de mil înseamn c nu este în acel om virtutea²²⁸. Iubirea na te cur ia²²⁹, împr tierea na te patimile, iar usc ciunea (scleroza) inimii na te mînia. Nevoin a sufletului const în a urî împr tierea, iar a trupului const în s r cie. C derea sufletului se arat în iubirea împr tierii, iar îndreptarea lui în lini tea (isichia) unit cu cuno tin a²³⁰. Somnul pe s turate este o tulburare a trupului²³¹, iar privegherea cu m sur este mîntuirea inimii²³². Somnul mult îngroa e inima, iar privegherea cu m sur o subtie²³³. Dar bine este a dormi în t cere si întru cuno tin,

²²⁶ Nejudecarea altuia e un zid care m ap r prin cuno tin a ade-
v rat de cei ce m r zboiesc. C ci nejudecarea altora e o cuno tin adev rat
a nevredniciei mele. Iar judecarea altora d rîm zidul meu de ap rare fa
de aceia, prin necuno tin . C ci a judeca pe altul, înseamn a nu m cunoa te
pe mine c nu sînt mai bun, c n-am drept s -l judec.

²²⁷ Cine are grij de limb , arat c se sile te s fac fapte bune,
serioase, iar cel ce nu are grij de limb arat c nu are înl untru virtutea,
care s o st pîneasc . Omul care a înt rit binele în sine, nu vorbe te f r frîu.
Vorb re ul, flecarul arat c nu e înt rit în cele bune i nu e preocupat de ele.

²²⁸ Mila ne face s trecem cu vederea gre alele altora, cunoscîndu-ne
pe noi în ine ca supu i p catelor. Ea ne conduce spre iubire. Lipsa milei în-
seamn lipsa virtu ii.

²²⁹ Dac iubesc pe altul, scap de patimile în care se manifest egois-
mul.

²³⁰ Sufletul ridicat din c dere se arat în lini tea lui unit cu cuno -
tin a de sine. Cel împr tiat nu se cunoa te pe sine i n-are lini te.

²³¹ In mod paradoxal somnul pe s turate aduce o tulburare, o z p -
ceal în trup. Monahul Augustin adaug „de patimi” (o tulburare produs de
patimi). C ci prea mult odihn trupeasc na te pofte i patimi.

²³² Nu recomandă nedormirea total , ci o priveghere cu m sur .
Aceasta aduce inimii mîntuirea prin lini te i st pînire de sine.

²³³ Somnul mult îngroa e sau sub iaz inima; adic sim irea. Somnul
mult face pe om lipsit de sensibilitate, iar privegherea cu m sur , îl face sen-
sibil fa de patimi.

decît a priveghea întru de ert ciune²³⁴. Plînsul f r
tulburare alung toate relele. Nejignirea con tiin ei
aproapelui na te smerita cugetare²³⁵. Slava de la oame-
ni na te pe încetul mîndria. Iubirea l rgirii alung cu-
no tin a, iar înfrînarea pîntecelui smere te patimile²³⁶.
Pofta mînc rilor pl cute le treze te pe acestea cu u urin-
. Împodobirea trupului este o catastrof a sufletului,
iar îngrijirea lui dup frica lui Dumnezeu este bun ²³⁷.

5. Cugetarea la judecata lui Dumnezeu na te frica
de ea în suflet, iar c lcareă în picioare a con tiin ei
alung virtu ile din inim . Frica de Dumnezeu alung
nep sarea (lenevia), iar lipsa fricii o înt re te. P zirea
gurii treze te în elegerea lui Dumnezeu, cînd gura tace
întru cuno tin ²³⁸. Iar poliloghia (multa vorbire) na te
lenea i prostia. A renun a la voia ta în favoarea aproa-
pelui înseamn c mintea ta vede virtu ile lui, iar a ine
la voia ta fa a de cea a aproapelui arat necuno tin a²³⁹.
Medita ia înso it de fric p ze te sufletul de patimi
iar rostirea vorbelor lumii îl întunec , lipsindu-l de vir-

²³⁴ A dormi întru cuno tin , a te folosi de somnul cu m sur , p s-
trînd sensibilitatea ca i cuno tin a de tine însu i mai mult decît priveghe-
rea f r gîndul la Dumnezeu.

²³⁵ Cînd nu jignesc con tiin a altuia, ar t c nu m socotesc mare
lucru. Practicînd continuu aceast comportare, sporesc în smerita cugetare.

²³⁶ Cu cit vrei s te l rge ti mai mult, cu atît scazi în cuno tin a ade-
v rat . C ci nu te cuno ti pe tine în adîncime i în rela iile sensibile cu al ii.
Dar mai ales l rgirea la mîncare alung cuno tin a, pe cînd înfrînarea pînte-
celui sl be te patimile.

²³⁷ Ava Isaia nu cere sl birea exagerat a trupului. Cere s nu fie
împodobit i ghiftuit. Dar îngrijirea lui cu gîndul c e de la Dumnezeu spre
a putea s vîr i prin el faptele bune, e un lucru bun.

²³⁸ T cerea gurii e semn al cuno tin ei lui Dumnezeu i al în elegerii
Lui. Atunci gura tace, c ci omul î i d seama c Dumnezeu nu poate fi expri-
mat.

²³⁹ Monahul Augustin la not . „A afirma voia ta mai mult decît pe a
altuia e semn c e ti st pînit de necuno tin ". A afirma voia ta înseamn
c nu- i cuno ti p catele i sl biciunea.

tu i²⁴⁰. Iubirea materiei tulbur mintea i sufletul²⁴¹, iar supunerea le înnoie te²⁴². Când t cerea nu te opre te s - i exprimi gândurile, te faci v dit ca unul ce cau i cinstirea lumii si slava urît a ei. Iar cel ce îndr zne te s - i descopere gândurile P rin ilor lui, alung aceste gânduri de la el²⁴³. Precum casa ce nu are u i, nici ferestre, arpele ce voie te poate intra în ea, a a face cel ce- i împline te osteneala, dar nu o p ze te pe ea²⁴⁴. Precum rugina m nînc fierul, a a cinstirea m nînc inima, dac te încrezi în ea²⁴⁵. Precum buruiana împletit cu vi a nimice te rodul ei, a a slava de art nimice te osteneala monahului, de se încrede în ea. Înaintea tuturor virtu ilor este smerita cugetare i înaintea tuturor patimilor este l comia pîntecelui. Sfîr itul virtu ilor este iubirea, iar sfîr itul patimilor st în a se îndrept i pe sine (în a se socoti drept)²⁴⁶. Precum viermele mîncînd lemnul, îl nimice te, a a r utatea (p catul) aflat în inim întunec sufletul²⁴⁷. Aruncarea sufletului înaintea lui Dumnezeu na te suportarea oc rilor f r tulburare; i lacrimile lui sînt curate de toate cele omene ti.

240 Vorbele lume ti, vorbele str ine de Dumnezeu arat un suflet lipsit de virtu i. Iar lipsa virtu ilor din el îl arat întunecat, deci lipsit de cuno tin . Acesta e un suflet st pînit de patimi. Nu e st pînit de patimi cînd mediteaz în frica lui Dumnezeu.

241 Iubim materia cînd iubim pl cerile trupe ti. Iar aceasta tulbur mintea i sufletul, nemaiavînd cunoa terea realit iilor i a lui Dumnezeu, din care se explic toate.

242 Cînd tr iesc în minte i în suflet smerenia, îmi dau seama c exist o realitate personal suprem .

243 A spune gândurile tale lume ti altora înseamn c vrei s le impui i s te impui, ca s cî tigi slava lumii. Cînd le spui îns p rin ilor duhovnice ti, le spui ar tînd c le dezaprobi i vrei s fii înt rit în dezaprobarea lor. Atunci scapi de ele.

244 Ce folos c zide ti o cas sufleteasc prin osteneal , dar o la i deschis , l udîndu-te cu ea...

245 Cinstirea, de crezi în ea, te face s nu te mai cuno ti în pu in tatea ta i s nu mai lup i pentru a te înt ri în bine. .

248 A se îndrept i cineva pe sine, înseamn a îndrept i tot ce face, deci i orice fel de r u.

247R ul este egal cu întunericul. C ci r ul este egoismul. Dar cine se socote te pe sine totul, nu mai vede nimic.

Dar cel ce nu se critic pe sine nu poate suporta nici mînia (altora)²⁴⁸. Cel ce- i amestec cuvîntul s u cu cele lume ti î i tulbur inima i o ru ineaz , cînd aceasta se roag lui Dumnezeu, dar f r s aib îndr zneala (deplinei încrederi în El). A iubi lumea ca trebuitoare face sufletul s se întunece, iar a nu vedea nici o tre- buin de ea aduce cuno tin a²⁴⁹ Iubirea ostenelei este ura fa de patimi, iar lenea le aduce pe ele f r oste- neal²⁵⁰.

6. S nu te legi de via a unit cu a altora i gîndul t u se va lini ti în tine. S nu te încrezi în puterea ta i ajutorul de la Dumnezeu va veni la tine. S nu ai du m - nie fa de vreun om, c ci avînd-o aceasta, nu- i va fi primit rug ciunea. Împac -te cu to i, ca s ai îndr z- neal la rug ciune. P ze te- i ochii i inima ta nu va vedea cele rele. „Cel ce prive te la cineva cu pl cere, s vîr e te adulter" (Mt. 5,28). S nu voie ti s auzi vreo ocar care te întristeaz , ca s nu îi r spl te ti în inima ta. P ze te- i urechile, ca s nu aduni în tine r z- boaie. Lucreaz lucrul t u de mîn , ca s afle s racul pîine. C ci nelucrarea este moarte i c dere a sufletu- lui. Rug ciunea neîncetat desfiin eaz robia²⁵¹. Iar lenevia sporit treptat este maica uit rii²⁵². Cel ce are moartea aproape în a teptarea lui, nu p c tuie te mult. Dar cel ce o a teapt dup mult timp, se va împleti în multe p cate. Dumnezeu se îngrije te s cur easc de p cate tot drumul celui ce se preg te te s dea r s- puns despre faptele lui, dar cel ce dispre uie te aceasta

248 Cel în stare s se critice pe sine suport f r greutate i mînia altora.

249 Cuno tin adev rat e cuno tin a lui Dumnezeu, care explic toate. Cel ce socote te lumea trebuitoare, nu vede c totul îi vine de la Dum- nezeu, deci n-are cunoa tere adev rat .

250 Osteneala învinge patimile, lenevia le aduce.

251 Rug ciunea neîncetat te elibereaz de toate grijile lume ti. In ea te sim i liber de ele. Le predai la Dumnezeu.

252 Lenea te face s ui i de datoriile de-a face cele bune. Sau uitarea aduce lenea de-a le face.

i zice: „Mai am pînă o ajunge la sfîrît", trîie te în pînă. Înainte de-a face, de-a împlini vreun lucru în fiecare zi, adu-ți aminte că cuget totdeauna unde e și unde ai să mergi cînd vei pleca din trup, și să nu te lenevești în sufletul tău în nici o zi. Cuget la cîntec ce-au primit-o toți sfinții și rîvna lor să te atragă puțin cîte puțin. Dar cuget iarăși la osîndirile ce le-au luat pînă toți și pînă ze te-te pe tine pururea de cele rele.

7. Primește sfatul Părinților tăi și vei trăi tot timpul tău în odihnă²⁵³. Ia seama la tine și dacă gîndul tău te tulbură, că fratele tău este supărat pe tine, și să nu-l disprețuiești, ci pune-i metanie cu glas întristat, pînă îl vei convinge (și să nu mai fie supărat). Ia seama și să nu fii cu inima uscată față de fratele, că și tu îți trimiți sub silă vrăjmașului. De locuiești cu frații, și să nu le poruncești vreun lucru, ci ostenește-te împreună cu ei, ca să nu pierzi plata ta. De te tulbură drăcii în privința hranei și a acoperămîntului și pentru sîrăcie, ispitindu-te cu vreo osîndire, și să nu le răspunzi în ceva, ci predă-te pe tine lui Dumnezeu cu toată inima și aceasta te va odihni. Ia seama și să nu disprețuiești împlinirea slujirilor (liturghiile) tale, că și acestea aduc lumina în sufletul tău²⁵⁴. De ai făcut fapte bune, nu te lăuda cu ele. Dar și de ai făcut multe rele, și să nu se întristeze fărîmătură inima ta, ci stăruie pe lîngă inima ta și să nu se lase convins de cei cărora le-ai făcut, și vei fi pînă la urmă mîndria lor, de ești în elept. De ești tulburat de gîndul curviei, necăjește-te și trupul neîncetat cu smerirea înaintea lui Dumnezeu, dar și să nu lăși inima ta să se lase convins că și s-au iertat pînă la catele tale, și se va odihni²⁵⁵. Dacă te

253 Monahul care urmează sfatul Părinților duhovnicești va trăi tot timpul odihnit de griji, de întrebări dacă lucrează ceea ce i s-a poruncit.

254 Nu trăirea egoistă îi aduce iluminarea în suflet, că și aceasta te închină în întunecul unei trăiri fără rost, ci binele făcut altora din răspunderea față de Dumnezeu.

255 Iar și un paradox, sau o pînă la urmă contradicție și să crezi că și s-a iertat de Dumnezeu pînă la gîndul (gîndul) curviei, dar tocmai aceasta îți va da odihnă de acest gînd, că să nu te mai ispitească.

nec je te pisma, adu- i aminte c sîntem m dulare ale lui Hristos i c cinstirea i osîndirea aproapelui sînt ale noastre ale tuturor, i te vei odihni²⁵⁶. Dac te r zboie te l comia pîntecelui cu pofta mînc rilor pl cute, adu- i aminte de împu irea lor, i te vei odihni. Dac te nec je te vorbirea de r u a fratelui t u i dac auzind aceasta, te vei întrista, ocole te s -i r spunzi, i te vei odihni. Dac te st pîne te mîndria, gînde te-te c aceasta reduce la nimic toat osteneala ta i cei ce se las covîr i i de ea nu se pot poc i, i te vei odihni. Dac dispre uirea din partea aproapelui r zboie te inima ta împotriva lui, gînde te-te c Dumnezeu te las în mîinile vr jma ilor (spre a lupta) i te vei lini ti²⁵⁷. Dac frumuse ea trupului atrage inima ta, gînde te-te la împu irea lui, i te vei odihni. Dac pl cerea femeilor î i este foarte dulce, gînde te-te la cele ce au murit înainte i unde s-au dus, i te vei odihni.

8. De toate aceste ispite ne scap discern mîntul, comparîndu-le i deosebind. Dar e cu neputin s dobînde ti discern mîntul (dreapta socoteal), dac nu o cultivi prin urm toarele: întîi lini tea, lini tea na te nevoîn a, nevoîn a na te plînsul, plînsul na te frica de Dumnezeu, frica na te smerenia; smerenia na te prevederea, prevederea na te iubirea, iubirea na te sufletul nebolnav i nep timitor. Dup toate acestea omul cunoate c nu e departe de Dumnezeu²⁵⁸. Deci cel ce voie te s ajung la toate aceste cinstite virtu i, s fie f r grij

²⁵⁶ Dac m gîndesc c to i sîntem m dulare ale aceluia i trup al lui Hristos, nu voi mai pismui pe cel pe care-l v d mai cinstit decît pe mine, c ci toat cinstirea adus unui m dular are efect asupra trupului întreg, deci i asupra mea, ca m dular al aceluia i trup. Nici nu-l voi osîndi pe altul, ca s nu suf r i eu de osînda ce i-o aduc, fiind m dular al aceluia i trup.

²⁵⁷ Dumnezeu te las , prin dispre uirea din partea aproapelui, supus ispitei vr jma ului, ca s - i dea prilej s rabzi f r sup rare acea dispre uire.

²⁵⁸ Discern mîntul sau dreapta socoteal se afl , dup Ava Isaia, mai sus decît toate acestea. Aდაუსul „nu” e pus de Monahul Augustin la not . In text se afl . „E departe de Dumnezeu”.

de orice om i s se preg teasc de moarte²⁵⁹. i de cîte ori se roag , s în eleag ce este ceea ce-l desparte pe el de Dumnezeu i o va înl tura i va dispre ui toat lumea (toat locuirea în lume). i bun tatea lui Dumnezeu îi va d rui lui aceste virtu i în grab . Dar afl c tot omul care m nînc i bea cu nep sare i iube te ceva al lumii acesteia nu va ajunge la ele, ci se am ge te pe sine. Deci rog pe tot omul care voie te s dea poc in- a lui Dumnezeu, s se p zeasc pe sine de vinul mult, c ci aceasta înnoie te toate patimile i alung frica de Dumnezeu din suflet. Deci cere cu toat puterea ta de la Dumnezeu s - i trimit frica de El, c ci prin dorirea lui Dumnezeu s piar toate patimile ce r zboiesc bietul suflet, voind s -l despart de Dumnezeu, ca s -l st pî- neasc pe el. De aceea vr jma ii pun toat puterea s -l r zboiasc pe om. Deci s nu cau i, frate, s te odihne ti cît e ti în trupul acesta, nici s nu te încrezi în tine dac te vezi în vreo vreme odihnit de patimi. Deoarece le opresc pe ele cu viclenie pentru o vreme, gîndind c poate omul socotind c i-a desf cut inima de ele i c se odihne te, pot s sar deodat asupra bietului suflet i s -l r peasc pe el ca pe o vrabie. O fac aceasta gîndind c dac vor face pe om s se vad mai tare ca el în orice p cat, îl vor umili f r mil , f cîndu-i mai grea iertarea ca pentru cele de la început pentru care s-a rugat s fie iertat.

9. S st ruim deci în frica de Dumnezeu i s p zim prin împlinire f ptuirea noastr , p zind toate virtu ile care împiedic r utatea vr jma ilor. Astfel ostenelele i oboselile acestui timp scurt nu ne p zesc numai de

²⁵⁹ Intre iubire i negrija de oameni pare s fie o contradic ie. Dar nu este, dac în elegem prin negrija de om absen a voin ei de-a fi l uda i de oa- meni. Vreau s dau omului toat aten ia, dar nu vreau s am nici o aten ie de la el. La aceast dispozi ie pot ajunge dac m gîndesc c moartea apro- piat face toate cele ce mi se dau de lume i de oameni f r importan . Ace- stea dou sus in urcu ul meu prin virtu ile amintite.

ruțate, ci pregătesc înseși cununile sufletului înainte de-a ieși din trup²⁶⁰. Învătorul nostru, Sfântul nostru Domn Iisus Hristos, cunoscând marea lor nemilostenie și îndurându-se de neamul omenesc, a poruncit cu grijă atent inimii, zicând: „Privegheați în orice clip, că nu știți în care ceas va veni furul” (Mt. 24, 42-43). Să priveghem ca nu cumva să vină și să ne găsească pe noi dormind! Învățându-l pe ai Săi, le-a spus: „Luați seama, să nu se îngreuneze inimile voastre de mâncare și de băutură și de grijile vieții acesteia și să vină peste voi furtul de veste ceasul acela” (Lc. 21, 34). Tiind că cei răi sînt mai tari ca noi și ar tîndu-le celor ai Săi că puterea este a Lui, deci să nu se teamă, le-a spus: „Iată, Eu vă trimit ca pe niște oi în mijlocul lupilor” (Mt. 10, 16). Dar le-a poruncit să nu ia nimic pe drum (Lc. 9, 3). Căci deoarece nu aveau ceva de-al lupilor, aceștia nu puteau să-și mînce pe ei. Iar întorcîndu-se ei să nu-și dădău după ce au primit porunca, s-a bucurat împreună cu ei, mulumind lui Dumnezeu și Tatăl pentru ei. Și înțîrind inima lor, le-a zis lor: „Am văzut pe Satana ca un fulger din cer căzînd. Iată-vă-am dat vouă putere să călcați peste erpi și scorpii și peste toată puterea vrăjmașului și nu vă vor face nimic pe voi” (Lc. 10, 18—19). Deci Apostolilor Lui le-a dat stăpînire și puterea să poruncească și să împlinească porunca Lui cu teamă.

10. Dar aceste cuvinte nu sînt date numai aceloră, ci tuturor celor ce le-au împlinit. Căci iubindu-i pe ei, le-a spus cu iubire desvîrșită: „Nu te teme turmă mică! Căci a binevoit Tatăl vostru să vă dea vouă Împărăție. Vindeți averile voastre și dați milostenie și veți avea pungi neîmvechite și comori neîmpuinate în ceruri” (Lc. 12, 32--33). După ce au primit ei acest cuvînt, le-a spus: „Pacea Mea vă dau vouă, pacea Mea las vouă”

²⁶⁰ Monahul Augustin dă la nota din Cod. Sinaitic: „Fraților, să avem grijă de noi înșine, că vremea e scurtă... și dacă sufletul va rămîne în frică, se va face neclintit de ispitele cele rele în Hristos Iisus, Domnul nostru”.

(Io. 14, 27). Convingându-i de aceasta, le-a mai spus: „Cel ce M iube te pe Mine, va p zi poruncile Mele i Eu i Tat l meu vom veni i loca la ei ne vom face" (*Ibia.* 23). Iar f cîndu-i netem tori de lume, le-a spus: „În lume necazuri ve i avea, dar îndr zni i, Eu am biruit lumea" (Io. 16, 33)²⁶¹. i înt rindu-i astfel pe ei, ca s nu se descurajeze în necazuri, le-a vorbit de bucuria ce-o vor avea în inimile lor: „Voi sînte i cei ce a i r mas cu Mine în încerc rile Mele. i Eu v rînduiesc vou , precum Mi-a rînduit Mie Tat l Împ r ia, ca s mînce i i s be i cu Mine la masa Mea" (Lc. 22, 28—30). Dar acestea nu le-a spus tuturor, ci celor ce-au r bdat cu El în încerc ri. Dar cine sînt cei ce au r bdat cu Iisus în încerc ri, dac nu cei ce au r mas neclinti i în necazuri contrare firii, pîn ce le-au biruit? Iar acestea le-a spus lor, suindu-se pe cruce. Deci cel ce voie te s m nînce i s bea la masa Lui, s se suie cu El pe cruce. Iar crucea lui Iisus este înfrînarea de la orice patim , pîn ce le desfiin eaz ²⁶².

11. De aceea ucenicul iubit desfiin îndu-le pe ele, a îndr znit s spun : „M-am r stignit împreun cu Hristos. i nu mai tr iesc eu, ci Hristos tr ie te în mine" (Gal. 2, 20). Deci în cei ce au desfiin at în ei patimile, tr ie te Hristos. Mîngîind Apostolul pe fiii s i, le-a spus: „Cei ce sînt ai lui Hristos Iisus, i-au r stignit trupul împreun cu patimile i cu poftete" (Gal. 5, 24). Iar scriind lui Timotei, fiului s u, a spus: „C ci dac am murit împreun cu El, vom i învia împreun cu El.

²⁶¹ Asigurîndu-i ca prin iubirea lor fata de El, El vor avea si pe El, i pe Tat l în ei, Hristos le-a dat curajul s nu le fie team de necazurile din lume. În El i în Tat l S u vor avea pace, cu toate necazurile din partea lumii. i prin pacea ce-o vor avea în ei, prin prezen a Treimii în ei, vor birui lumea.

²⁶² Crucea este omorîrea a toat patima prin r bdarea ei. Hristos nu a înl turat durerile ca urm ri ale patimilor noastre pe care le-a luat de bun voie, ci le-a r bdat pîn le-a biruit de tot prin moarte. Noi, cu ajutorul puterii lui r bd toare, înc le putem birui împreun cu patimile care le-au produs în noi, patimi care n-au fost în El. Dar le biruim nu murind pe cruce ca El, ci murind suflete te fa de ele, împreun cu El.

Dacă răbdăm împreună, vom învinge împreună. De-L vom tăgădui, şi El ne va tăgădui" (II Tim. 2, 11—12). Dar cine sînt cei ce îl tăgăduiesc pe El, dacă nu cei ce fac voiele lor după trup, dispreţuind Sfîntul Botez? Căci prin numele Lui ni s-a dat iertarea păcatelor, iar prin pisma noastră, iar şi vine vrăjmaşul prin păcat. Domnul nostru Iisus Hristos, cunoscînd răutatea aceluia care e mare, ne-a adăugat nouă pocăinţă pînă la ultima răsuflare.²⁶³ Căci de nu era pocăinţă, nu s-ar fi mîntuit cineva. Cunoscînd Apostolul că pe cîtă vreme cineva şi după Botez, a spus: „Cel ce fur, să nu mai fure" (Ef. 4, 28). Întrucît avem deci pecetea Botezului, să ne silim să prăsim păcatele noastre, ca să aflăm milă în ziua aceea. Căci s-a apropiat şi vine „ezînd pe tronul slavei Lui şi se vor aduna înaintea Lui toate seminţiile" (Mt. 25, 31—32); şi fiecare se va arăta din lumina candelii Lui, care va fi în mîna lui. Deci candela celui ce nu are untdelemn se va stinge şi el va fi aruncat în întineric, dar cel care rui candelă va lumina va intra împreună cu Hristos în Împărăţia Lui.²⁶⁴

²⁶³ Dumnezeu, cunoscînd de la început răutatea diavolului şi faptul că prin ispita Lui vom cădea în păcate, a dat firii noastre şi posibilitatea pocăinţei. Diavolul n-are această posibilitate, pentru că răutatea lui are alte propoziţii şi nu se datorează vreunei ispite străine, ci exclusiv propriei voinţe. În noi păcatul nu s-a născut exclusiv din voinţa noastră şi nici n-a ters orice posibilitate de bine, deci de regret pentru răul făcut. Regretul pentru binele nesocotit nu înseamnă şi puterea revenirii totale prin noi în bine la bine. La aceasta ne ajută Dumnezeu. Dar ajutorul lui Dumnezeu se uneşte cu regretul nostru pentru binele prăsit, sau cu dorirea lui. Binele nu ni se impune cu silă. Ajutorul pentru deplină revenire la bine, pentru ieşirea din păcat, deci pentru mîntuire ne-a venit însă numai prin Hristos. Căci unindu-ne cu El ca om, ne unim cu El ca Dumnezeu.

²⁶⁴ Pocăinţa, care şirei posibilitate ne-a dat-o Dumnezeu spre a primi ajutorul Fiului Său cînd se va întrupe, este ca o candelă. Noi trebuie să întregim lumina din ea cu untdelemnul faptelor noastre. Şi numai de vom fi luminaşi prin lumina candelii ce ne vine din Hristos, izvorul de lumină al tuturor, vom putea intra în Împărăţia luminii. Numai de vom fi luminaşi, cunoscînd şi acceptînd pe Hristos ca lumina lumii, ca sens al existenţei ei, prin faptul că arată pe Dumnezeu ca Tatăl iubitor, avînd un Fiul iubitor, vom avea parte în veci de lumină. Pocăinţa e candela luminată, care ne luminează persoana, pentru că prin ea ne vedem cum ar trebui să fim şi vedem şi legea noastră cu Dumnezeu şi cu semenii.

12. Să ne silim deci, iubiiilor, să umplem vasele noastre cu untdelemn până ce sîntem în trup, ca să lumineze fitilul nostru, ca să putem intra în Împărăția Lui. Iubiiul vasul este pocînt în a, iar untdelemnul din ele este lucrarea tuturor virtuților, iar fitilul luminător este sufletul sfînt. Iar sufletul fîcut purtător de lumină prin faptele lui, va intra în Împărăția lui Hristos împreună cu El, iar sufletul întunecat de rătăcitea (de păcatul) său, va merge la întineric.²⁶⁵ Lupta iubiiilor -vă deci, fraților, fiindcă nu s-a apropiat timpul. Fericit este, a adar, cel ce are grija aceasta. Căci rodul s-a cînt și a venit timpul secerii iubiiului. Fericit este deci cel ce și-a salvat rodul său, pentru că pe el îl vor aduna îngerii în hambarul vecinilor.²⁶⁶ Dar văi celor ce s-au fîcut neghini, căci pe ei îi va moțteni focul.²⁶⁶ Căci moțtenirea lumii acesteia, cătîgat din ea, este aurul și argintul, casele și hainele nu numai pentru că ne fac să păcătuiem, ci și pentru că plecînd, le părăsim pe ele. Iar moțtenirea lui Dumnezeu este nemurată. Pe ea „nici ochiul nu a văzut-o, nici urechea nu a auzit-o, nici la inima omului nu s-a suit” (I. Cor. 2, 9). Iubiiile pe ea a dăruit-o El celor ce ascultă de El în timpul acesta scurt. Iubiiile acețtia o dobîndesc

265 Întinericul iadului e produsul întinericului dracilor, care nu cunosc pe Dumnezeu deci sensul pozitiv al existenței sporețte întinericul în care au început să trăiască sufletele care n-au voit să cunoască pe Dumnezeu, care explică existența iubiiilor dă fericire din iubirea Lui, ca plinătate de viață.

266 Sufletul însuși cînd s-a cînt, sau s-a maturizat, este rodul ce va fi adus de îngerii în magazinul sufletelor vii iubiiilor reciproc iubitoare și iubitoare al Împărăției cerurilor. Iubiiile tot sufletul care nu s-a fîcut astfel de rod maturizat, va fi neghina aruncat în focul cel veșnic. Cele materiale strînse în lumea aceasta se putrezesc, ca într-un foc, chiar în lumea aceasta. Nimenea nu le duce cu el în vecie. Dar prin dăruirea lor altora, ele capătă o valoare vecinică, pentru că prin această dăruire sufletele iubiiile au arătat iubirea față de oamenii ce au avut nevoie de ele în acest timp scurt și au produs în acețtia iubirea lor față de dăruitori. Oamenii sînt vecinici prin sufletul lor, care vorridica prin înviere iubiiile trupul la o viață spiritualizată. Relațiile spirituale între oameni în lumea aceasta, fie iubitoare, fie ne iubitoare, vor fi trătite în veci aduc toare de fericire în primul caz, sau de nefericire în al doilea. În lumea aceasta putem pune temelii la veșnicei comuniuni fericite între noi, sau temelii la veșnicului egoism chinuitor.

pentru pîinea i apa i haina, pe care le-au dat celor ce au avut nevoie; i pentru iubirea de oameni i pentru cur ia trupului i prin faptul de-a nu fi f cut r u aproapelui; i pentru inima lipsit de r utate; i pentru celelalte porunci p zite. C ci cei ce le p zesc pe ele, au odihni n în veacul acesta i pe ei îi vor binecuvînta oamenii; i cînd vor ie i din veacul acesta, sau din trup, vor primi o bucurie vecinic . Iar cei ce i-au împlinit voile lor în p cat i nepoc în i au tr it în împr tierea pl cerii²⁶⁷, f ptuind r utatea lor prin am gire i ar - tîndu- i u ur tatea prin cuvintele lor i strigîndu- i cu fal luptele lor i dovedindu- i netemerea de judecata lui Dumnezeu i nemilostenia fa de s raci i celelalte feluri de p cate, vor avea fe ele pline de ru ine i vor fi dispre ui i de oameni, înc în veacul acesta, iar cînd vor ie i din lumea aceasta, osînda i ru inea îl vor duce în gheen .

Dar puternic este Dumnezeu s ne învredniceasc s prop im în faptele (pl cute) Lui, p zindu-ne pe noi în ine de tot lucrul r u, ca s putem s ne mîntuim în ceasul cercet rii ce va veni peste toat lumea. C ci nu va întîrzia mult timp Domnul nostru Iisus Hristos, ci va veni avînd cu Sine r splata. i pe cei necredincio i îi va trimite în focul vecinic, iar celor ai S i le va d rui plata cuvenit i ei vor intra împreun cu El i se vor odihni în Împ r ia Lui²⁶⁸ în vecii vecilor. Amin.

267Noi caracteriz ri ale poc in ei i pl cerii. Poc in a fiind i un regret pentru p catele egoismului, este i o silin de revenire în comuniune cu ceilal i. Iar pl cerile trupe ti sînt înso ite de o împr tiere a cuget rii. Ele îl fac pe om s nu se concentreze în sine i s vad bucuria ce i-o aduce fapta bun fa de altul. Pl cerea împiedic de aceea cunoa terea de sine a omului, cunoa tere care e o lumin proiectat în sine dar i în rela iile lui cu tot ce exist , inclusiv cu Dumnezeu.

268 În Împ r ia lui Hristos este odihna care e cerut celor adormi i i în slujba ortodox a înmormînt rii. Este odihna de trebuin ele trupe ti, dar i de ispitele r ului, cei de acolo fiind definitiv înt ri i în iubirea lui Hristos i în iubirea întreolalt , care e totodat o mare i neînterupt bucurie.

CUVÎNTUL XVII

Despre gândurile lep d rii i ale înstr in rii

1. Înainte de toate, întâia lupt este cea care înso-
e te înstr inarea sau plecarea de unul singur, când
p r se ti toate i pleci în alt loc, ducînd cu tine o cre-
din des vîr it i n dejdea i o inim înt rit împo-
triva voilor tale. C ci f cînd aceasta, gândurile te înv -
luiesc în multe cercuri, înfrico îndu-te cu ispite, cu
s r cia aspr i cu alte închipuiri, f cîndu-te s te
întrebi c de vei c dea în ele, ce vei face neavînd pe
cineva care se îngrije te de tine, sau care te cunoa te.
Bun tatea lui Dumnezeu te probeaz , ca s se arate
rîvna ta i iubirea fa de EL. În sfîr it, de vei fi p r -
sit singur în chilie, vor fi sem nate în tine gânduri grele
de fric , care î i vor spune c nu numai înstr inarea
mîntuie te pe om, ci i p zirea poruncilor, aducîndu- i
în minte amintirea unora apropiia i de tine dup trup,
gânduri care te fac s te întrebi: „Oare ace tia nu sînt
i ei robi ai lui Dumnezeu?” Î i sînt aduse în inim
temeri despre necur ia aerului, despre greutatea tru-
pului pîn la sl birea inimii din pricina lipsurilor. Dar
de va fi în tine iubire i n dejde, r utatea acestor gîn-
duri nu te va înrîuri i se va ar ta în tine rîvna fa
de Dumnezeu sau faptul c -L iube ti mai mult decît
odihna trupului. Iar pe cei ce rabd (necazurile) greu-
tatea înstr in rii, aceast greutate îi duce la n dejde
i n dejdea îi p ze te de cele din partea trupului. C ci
nu i se cere numai înstr inarea, ci s te preg te ti ca
s lup i cu vr jma ii i s tii s arunci pe fiecare la
vremea lui, pîn , ajungînd la odihna nep timirii, te
vei elibera, ca unul ce l-a biruit pe fiecare, r punîndu-l
la vremea lui.

2. Dar socotesc c e un mare i cinstit lucru a birui
slava de art i a înainta în cuno tin a lui Dumnezeu.
C ci cel ce cade în urî enia acestei rele patimi a slavei

de arte, se depărtează de pace și usuc inima fa de
sfârșitul rutilor lui cade în mândria cea
vicleană și în grija de-a minii. Dar tu, o, credinciosule,
și ai ascunse ostenele tale și îngrije-te-te cu osteneala
inimii și a limbii, ca limba să nu le scoată la iveală și
să le predea vrăjmașilor tăi.²⁶⁹ Căci cel ce a biruit și
le-a dat patimile trupului și toate cederile lui prin
pocăință, și-a pregătit sufletul spre a se face sfânt, ca
să-l predea lui Dumnezeu neîntinat, spre a fi învred-
nicit să se facă templu al Lui.²⁷⁰ Dar cel ce iubește
slava de la oameni, e cu neputință să fie nepătimitor
(nepătimă). Căci dorirea ei face și pisma să locuiască
în el. Unul ca acesta și-a făcut sufletul în stare să se
supună multor ispiti și inima lui e sfârșită de draci,
neafliând neîncetat puțină și săvârșească voile lui
Dumnezeu. Iar sfârșitul lui este pieirea.²⁷¹ Dar celui
ce a dobândit smerita cugetare, Dumnezeu îi descoperă
pe catele, ca să le cunoască.²⁷² Din acela, care are îm-
preună cu sine plânsul, deci rămân cu el amîndouă, ies

269 Trebuie să înținem totuși, pe cât putem, ascunse ostenele noastre
pentru cele bune, ca să nu cădem în patima slavei de arte. Mai ales prin limbă
simțim ispite și facem cunoscute ostenele noastre. Dar aceasta e una cu a
le preda vrăjmașilor ca să le folosească împotriva noastră, sau ca să facă pe
unii și alții să ne laude și astfel să producă în noi mândria. Dar vrăjmașii se
folosesc de ele și pentru a ni le întoarce asociate cu ispita mândriei.

270 Cea mai înaltă destinație a trupului este să fie făcut templu al lui
Dumnezeu, ca să lucreze și să se arate Dumnezeu lucrînd prin el. Aceasta nu
înseamnă o pasivitate a trupului. Trebuie să fie adus și trupul prin suflet la o
stare de refuz al plăcerilor lui și la o bucurie de celecurate ce se săvârșesc prin
el de suflet și prin suflet de Dumnezeu. Mîna lui Hristos n-a fost total pasivă
cînd prin ea s-a atins cu tinde ochii orbului. Voile sufletului predate lui
Dumnezeu, și manifestate și prin trup nu dispar. Atît sufletul, cît și trupul,
participă cu bucurie la lucrarea lui Dumnezeu săvîrșită prin ele.

271 Cel ce-și face numai voile lui trăiește o sfârșită a inimii, neputînd
să le îplinească totdeauna. Pînă la urmă trăiește o robie completă, constă-
tînd că nu-și face deloc voile sale, ci este stăpînit de patimi, sau de legi sau de
alții. Iar aceasta e o adevărată pieire a sa ca persoană proprie.

272 Cel ce cunoaște pe Dumnezeu își cunoaște pe catele, și viceversa.
Dimpotrivă, cel ce nu cunoaște pe Dumnezeu, nu-și cunoaște pe catele. Căci
împotriva cui ar fi pe cîtuit? Acela nu se cunoaște nici pe sine. Și nici nu poate
porni pe calea unei îndreptări.

cei apte draci, i sufletul lui e hr nit cu cinstea i cu virtu ile sale. Unul ca acesta nu e preocupat de osîndirea oamenilor. C ci amintirea p catelor sale îi este una cu toate armele care îl p zesc de mînie i de r zbu- nare i îl ajut s rabde cele ce-i vin asupra. Dar cum nu l-ar putea atinge vreo osînd , care s i se arate pe fa înaintea lui Dumnezeu, pe cel care e st pînit înc de p cate? Deci cînd nu po i suporta cuvîntul aproape- lui, i vrei s -i r spl te ti lui, se ridic în inima ta r z- boaie dureroase din pricina celor ce le-ai auzit i te fac s te întristezi de cele ce le-ai gr it. i robia pune st - pînire pe tine i te face s ferice ti pe cei ce în parte se lini tesc i-i în spre te inima fa de cei apropia i, ca fa de unii ce sînt în afara iubirii. Dar lupt -te mai degrab s dobînde ti îndelunga r bdare, care biruie te mînia cu iubirea, care vindec întristarea cu împ carea. Iar acestea i se d ruiesc de rug ciunea c tre Dum- nezeu. C ci iubirea i îndelunga r bdare desfiin eaz mînia fa de cei de o fire; i dac acestea persist în tine, în loc s te mînii împotriva aproapelui, te vei mînia împotriva dracilor, iar cu aproapele te vei îm- p ca, avînd în tine plînsul i smerita cugetare. Iar cel ce poate suporta, pentru Dumnezeu i pentru pacea gîndurilor sale, cuvîntul omului du m nos i neîn ele- g tor, fiul lui Dumnezeu se va chema i acesta poate dobîndi pacea sufletului, a trupului i a duhului. C ci de vor consim i acestea trei i cei înarma i împotriva legii min ii vor înceta (r zboiul) i robia trupului se va desfiin a, cel în care se va întîmpl aceasta fiul lui Dum- nezeu se va chema i în el se va s l lui Duhul cel Sfînt, fiindc s-a f cut al Lui i nu se va desp r i de El.²⁷³

²⁷³ Nu poate avea cîeva pace cu semenii, dac nu are pace înl untrul s u. Aceasta e i o pace între minte (duh), sim ire (suflet) i trup. Dar pacea interioar vine din pacea cu Dumnezeu. i aceasta o aduce în om Duhul Sfînt, care aduce tot con inutul interior al omului într-o consim ire. C ci numai în Dumnezeu dobîndim pacea interioar .

3. Ferici i sînt cei ale c ror osteneli s-au f cut întru cuno tin . C ci acestea i-au odihnit de orice povar i ei au biruit reaua lucrare a dracilor, mai ales pe a celor ai la it ii, care împiedic pe om de la orice lucru bun. Ei caut s aduc o lene în mintea care voie te s st ruie în Dumnezeu, încercînd s o dep r teze de la aceast cale.²⁷⁴ Socotesc c dac este în noi iubirea i r bdarea i înfrînarea, nu vor putea (dracii) s fac nici un lucru în noi, mai ales de va cunoa te mintea c lenea este cea care distruge toate. i-o vei dispre ui pe ea, dac vei fi p r sit toat materia v zut ²⁷⁵. Fii treaz fa de dracul întrist rii, ca nu cumva pentru s r cia i necazul mare, s nu po i ajunge la marile virtu i, care constau în a nu te m sura pe tine, în a putea suporta înjur tura i în a nu fi luat în seam în toate cele ale lumii acesteia.²⁷⁶ De nu te lup i s le cî tigi acestea, renun area la ele î i va aduce cununile sufletului. C ci nu cei ce s-au lep dat i au s r cit în planul v zut sînt s raci, ci cei ce s-au s r cit de toat r utatea i fl mînzesc pururea dup amintirea lui Dumnezeu.²⁷⁷ Nici cei ce au necazuri v zute nu dobin-

274 În ostenelile spre biruirea relilor din sine, omul trebuie s se ajute de mintea care are cuno tin a lui Dumnezeu, c ci ea îi d putere omului s lupte împotriva p catului ca egoism îngust, întemeiat pe necunoa terea existen ei i a sensului ei.

275 Nu vei putea fi cucerit de demoni dac vei dispre ui materia, în eleas ca realitate în sine i ca mijloc de pl ceri. De fapt materia nu exist în sine, ci în leg tur cu spiritul din om, dar mai ales în dependen de Dumnezeu, „Materia v zut ” e materia imediat . C ci materia universal , nev zut în imediat apropiere, nu este o ispit pentru trup.

276 S ne ferim de întristare, unit cu voin a de-a ne m sura pe noi ca s vedem ce mari sîntem, ca i de cea adus nou de ocară altora sau de faptul de-a ne vedea numele legat de evenimentele deosebite ale lumii. Aceste st ri le aduce dracul întrist rii.

277 Nu ajunge s fim s raci de cele materiale, în planul v zut, ci trebuie s c ut m i s r cia în laudele de la al ii, dar i s r cia de faptele rele, care credem, în egoismul nostru, c ne îmbog esc spiritual. S fl mînzim totdeauna dup amintirea lui Dumnezeu. S ne socotim pururea s raci în aceast privin ” Aceasta ne îmbog e te cu adev rat.

desc nep timirea (eliberarea de patimi), ci cei ce se îngrijesc de omul dinl untru i îi taie voile lor vor lua cununa virtu ilor.²⁷⁸ St ruie în inima ta, luînd seama la sim urile tale i dac vei împ ca cu tine amin-tirile lor, ai prins pe tâlharii care o fur . C ci cel ce p trunde în toat am nun imea gândurilor sale, cunoa te pe cei ce voiesc s între în el i s -l întineze.²⁷⁹ De te îngrije ti de porunci cu inima fierbinte, vei în e-lege pe cei ce te tulbur i din ce motiv te tulbur , îndemnîndu-te s - i schimbi din lene, f r nici o cauz , locul i r zgîndindu-te, vei r mînea iar i unde e ti. C ci tulbur mintea, ca s se mi te între multe, dar i s se leneveasc . Dar cei ce cunosc viclenia lor r mîn netulbura i, mul umind Domnului pentru locul în care li s-a dat lor s rabde. C ci r bdarea i îndelunga r b-dare i iubirea mul umesc pentru osteneli i greut i, dar lenevia i plictiseala i iubirea odihnei, caut locul în care sînt sl vi i, dar slava celor mul i sl be te sim-urile i robia adus în mod necesar de patimi îi ia în

278 Nu ajunge eliberarea de patimi adus de necazuri, ci ne este necesar grija de omul interior i renun area la voile proprii pentru a dobîndi virtu ile. Iar i un paradox numai renun înd la voia proprie, cî tig m virtu-ile, care sînt rezultatul unui mare efort. Dar de fapt cel mai mare efort este s renun m la împlinirea voii proprii, împlinind-o pe cea a lui Dumnezeu.

279 S te gînde ti la sim uri st ruind în inima plin de gîndul la Dum-nezeu. Atunci te vei elibera de pornirea spre pl ceri. Dac vei împ ca astfel gîndul la ele, gîndind la Dumnezeu ce-l ai în inim , le-ai sc pat de tâlharii ce le-au furat, aservindu-le pl cerilor, sau care fur gîndirea la ele. Ace ti tâl-hari, adic dracii, au intrat chiar în omul care se gînde te la sim urile sale i le întineaz aceast gîndire, sau îl întineaz pe cel ce se gînde te la ele. Deci trebuie s te p trunzi pe tine însu i sau gîndul t u întinat de sim urile tale, ca s surprinzi acolo pe vr jma ii draci i s -i alungi din tine, sau din acele gînd-uri. Avem aci o subtil prezentare a fenomenului de aplecare dialogic a omului spre sine, ca i a actului de eliberare a omului de sim urile p c toase cu care tot el i-a întinat gîndurile sufletul. Aceste complexe st ri sînt prezentate de Ava Isaia într-un mod foarte concentrat. De aceea sînt necesare st ruitoare analize pentru a le face mai clare.

st pînire i ca urmare p r sesc înfrînarea cea ascuns ,
prin împr tiere i s turare.²⁸⁰

4. i a spus iar i sfîntul: Dac mintea voie te,
înainte de-a înceta sl biciunea sim urilor, s se suie
pe cruce, mînia lui Dumnezeu vine asupra ei, pentru
c a început un lucru peste m sura ei, nevindecînd mai
înainte sim urile sale. Dac inima ta se tulbur i nu
tii s o aduni, cunoa te c fapta ta o atrage, vrei nu
vrei, în tulburare, care este starea contrar firii din
Adam. Dar dac inima ta a urît p catul i s-a desp r it
de cele ce-l nasc i ai pus chinul ve nic în fa a ta i te-ai
înstr inat de cele ce o atrag spre p cat i te-ai rugat în
cuno tin a F c torului s r mîn cu tine, f r s -L
superi în nimic, i plîngi înaintea F c torului, zicînd:
„E propriu milei Tale s m mîntuie ti, c ci eu nu pot
s scap din mîinile vr jma ilor f r ajutorul T u",
spunînd aceasta, ia seama la inima ta, ca s nu supere
pe cel ce te înva dup Hristos, ca s te afli în starea
conform firii lui Iisus.²⁸¹ C ci dac toate le-ar face
omul, f r s dobîndeasc ascultarea i smerenia i
r bdarea, s-ar abate la ceea ce e contrar firii.²⁸² Deci

280 Cînd sim urile sl besc, amestec în cele percepute r ul. vorba
de o sl biciune moral a lor, nu de una fizic . Aceasta face ca omul s fie
luat în st pînire de patimi. Mai mult putere manifest în sim uri cel ce ra-
bd i se înfrîneaz , cel cu mintea concentrat i nu împr tiat . O minte
împr tiat las sim urile sl bite s fie invadate de cele ce aduc i o sl bire
a min ii. Sim urile ce au o t rie moral , sus inut de o minte tare, cur
cele percepute de ispite.

281 Cînd ne afl m în p cat, ne afl m într-o stare contrar firii, mo -
tenit de la Adam. Cînd facem voia lui Dumnezeu, ne-am ridicat în starea
conform firii omene ti, proprie lui Hristos. Firea noastr asumat de Hri-
stos i p rta de puterile ce-i vin din El ca Persoan dumnezeiasc , este reas-
tus în ceea ce-i propriu ei. Precum e propriu trupului s respire aerul curat,
a a e propriu firii omene ti s se hr neasc din puterile dumnezeie ti. pro-
priu firii noastre s se bucure de ajutorul dumnezeiesc i s aib con tin a
despre aceasta. Aci înv tura ortodox se deosebe te de cea catolic , dup
care „natura pur " este cea lipsit de puterea dumnezeiasc .

282 Dac firea s-ar afla în starea proprie ei, f cînd toate cele bune
f r ajutorul lui Dumnezeu, n-ar avea nevoie de smerenie, de ascultare, de
frica lui Dumnezeu, de rug ciune. Dar cum ar mai fi, în acest caz, în ceea ce
este propriu omului.

el s - i predea toat inima sa ascult rii lui Dumnezeu, rugându-se cu adev rat Lui i zicînd: „Doamne, sînt înaintea Ta, învrednice te-m de voia Ta, pentru c eu nu cunosc ce-mi este de folos. Lupt -te Tu, c ci eu nu cunosc r utatea lor”.²⁸³ i dac lucrezi conform firii lui Iisus, El nu te va l sa s r t ce ti în ceva. Dar dac nu împline ti decît o singur porunc , nu te-ai predat pe tine ascult rii de EL i în acest caz nici EL nu se va îngriji de tine. C ci precum un loc or nu poate ajuta celui ce-l lucreaz s -l cur easc de neghin i de aceea dac sam n în el s mîn , nu poate face s odr sleasc cele dup fire împreun cu cele contrare firii, ci acestea le îneac pe primele, pentru c sînt mai adînci în r d cini, a a, dac nu te cure i pe tine de voile trupe ti, nu te po i p zi de p cat, dac nu te p ze ti pe tine de cele ce-l nasc.

5. Iar acestea sînt sl biciunea sufletului. Ea e maica cea rea a p catului. i aceast trînd vie na te o voie favorabil ei. i voia aceasta i l rgimea ei nasc dispre ul.²⁸⁴ Inima care vrea s fie de sine na te iubirea conlucr rii cu lumea, na te pornirea de-a c uta cele ce nu se deosebesc de tine, na te pornirea de a- i preda auzul celui ce vorbe te pe al ii de r u, na te pornirea de-a auzi cuvinte i de-a le transmite altuia, na te por-nirea de-a c uta cele ale lumii, na te pornirea de-a

²⁸³ Omul nu poate face cele ale omului, pentru c nu se poate elibera de puterile vr jma ului f r ajutorul lui Dumnezeu. El nici nu tie ce-i este de folos f r lumina lui Dumnezeu. De aceea voia omului în ea îns i nu tie ce are de f cut spre folosul lui. De aceea se roag omul lui Dumnezeu s -i descopere voia Lui, ca s tie ce s fac în interesul s u. Omul nu cunoa te prin el însu i nici r utatea, c e de la diavolul i c e r utate. El crede, în mîndria lui, c tot ce voie te el, supunîndu-se ispitelor egoiste, este bun.

²⁸⁴ Voia proprie nu e strîmt , i nu voie te s ne îngusteze, ci voie te s fac orice. Voin a aceasta de l rgime, care se împac i cu o lenevie, care nu vrea s i se porunceasc s fac ceva, dispre uie te strîmtorarea ce i-o impune voia lui Dumnezeu, strîmtorare care, pe de alt parte, adînce te pe om în cele proprii spirituale, sau în cele bune.

învăța pe cel ce nu întreabă, na te pornirea de-a muca pe aproapele și na te și alte multe rele. Dacă a înaintat deci cineva cu adevărat, sau voie te să înainteze, să se pzească pe sine cu cunoștință de cele ce nasc păcatele, și de păcatele care slăbesc pe om prin ele înseși. Iar cel ce luptă, le vede acestea și amărăciunea adusă de ele, precum cel ce disprețuiește lupta, își pregătește și chinul vecinic. Cel ce se teme de slăbiciunea trupului nu ajunge la starea cea după fire. Dar de cade înaintea lui Dumnezeu în toată osteneala lui, puternic este Dumnezeu să-l odihnească pe el.²⁸⁵ Astfel precum Ghedeon, dacă n-ar fi sfârșit războaiele, nu ar fi luat în mîna lui luminările și n-ar fi văzut lumina lor (Judec. 7,19), așa dacă omul n-ar disprețui trupul, n-ar vedea lumina dumnezeirii.²⁸⁶ La fel, dacă Iail, femeia iui avel Chineul, n-ar fi luat rușul cortului, n-ar fi nimicit pe Sisara, adică mîndria (Judec. 4,21). Astfel, dacă mintea este întărită și se pregătește să urmeze iubirii care stinge toate patimile trupului, fiindcă este „îndelung răbdătoare și bună” (I Cor. 13,4), urtețea și mîndria și cugetul în inimă potrivit firii și nu lasă ceva contrar firii să o stăpînească, ci se opune cu puterea ei celor contrare firii, pînă ce le scoate din fire. Dar dacă mintea adevărat devine cap al sufletului, nu se împlinesc acestea cînd sufletul își amintește de toate

285 Cel ce se teme de slăbiciunea trupului nu luptă să se curețe de patimile care îl aduc la starea neconformă firii. Dar de cade în război cu Dumnezeu, cerînd ajutorul Lui, Dumnezeu îi dă putere să împlinească ostenelele curății de patimi și să se simtă odihnit chiar în aceste ostenele.

286 Avem aici continuarea ideii că omul nu se realizează ca om decît în Dumnezeu, depinde trupul ca existență de sine. Cînd omul rămîne în sine, desprins de Dumnezeu nu vede dumnezeirea și nu-l lărgătește în mod dorit cunoștința. Omul trăitor în sine însuși slăbește, fiind luat în stăpînire de patimi.

nedrept ile s vîr ite contrar firii în tot timpul cît a fost amestecat cu cele naturale²⁸⁷.

6. St pînul nostru Iisus Hristos, cînd a f cut mil cu Sfin ii S i, a desp r it pe cruce pe tîlhari. C ci fiind r stigni i cei doi, El era în mijlocul lor. i cel de-a stînga, s-au tulburat, tiind c a încetat urîta lor prietenie. C ci privind el spre cel din dreapta, acesta privea la Iisus cu smerenie i fric , zicînd: „Pomene te-m cînd vei veni întru Împ r ia Ta" (Lc. 23,42). Deci e clar c nu mai sînt prieteni, nici nu mai poate cel din stînga s -l atrag pe cel din dreapta la gîndurile lui rele. Cei ce n-au ajuns înc la starea aceasta, cad i se scoal i ei împreun cu aceia, pîn vine la ei mila. Deci e bine s aib grij fiecare s în eleag cele ale sale cu fric i cu smerita cugetare, ca cel din dreapta. C ci smerita cugetare d putere s se suporte dispre uirea. Cînd deci cineva se desparte pe sine de cel d-a stînga, cunoa te întocmai toate p catele ce le-a f cut fa de Dumnezeu. Fiindc nu- i vede cineva p catele de nu se desparte de ele printr-o desp r ire amar . Cei ce au ajuns la m sura aceasta, au aflat plînsul i rug ciunea i ru inea înaintea lui Dumnezeu, aducîndu- i aminte de urîta prietenie (cu al ii) în patimi.²⁸⁸ Dar puternic este Dumnezeu s înt reasc pe cei ce lucreaz în chip ascuns întru smerita cugetare. i a Lui este cinstea i slava în vecii vecilor. Amin.

²⁸⁷ Iail, so ia lui Haver, care omoar pe Sisara, du manul acelaia, este mintea care, din iubire fa de ceea ce e propriu firii, omoar mîndria instalat în interiorul ei, r mînînd numai în ceea ce este conform firii. o lupt pe care o d chiar înl untrul s u omul cu r ul p truns în sine, ca s -l scoat din sine. Dar lupta aceasta o poart omul cu ajutorul lui Dumnezeu, a a cum Iail omoar pe Sisara cu un ru din cortul sfînt. Se afirm în continuare c cele bune i dumnezeie ti sînt conforme firii, precum lipsa puterii dumnezeie ti i bune în om coboar firea lui la ceea ce e contrar ei.

²⁸⁸ Nu- i cunoa te cineva p catele pîn nu se desparte de ele. C ci pîn ce le s vîr e te omul cu pl cere nu cunoa te pe Dumnezeu, fa de care anumite fapte sînt p cate. În panteism nu exist p cate. De aceea nici smerenie, nici rug ciune, nici plîns pentru ele. Tilharul de-a dreapta a ajuns la toate acestea. Cel de-a stînga r mîne în întunerice, în nep sare, în mîndrie.

CUVÎNTUL XVIII

Despre iertarea (neînerea minții) a rului

1. Prea Sfântul Apostol a poruncit fiilor săi zicînd: „Domnul este aproape. Nu vă împovărați cu nici o grijă. Ci întru toate, prin rugăciune și cerere, cu mulțumire să fie arătate cererile voastre lui Dumnezeu. Și pacea lui Dumnezeu vă stă pînă în inimile voastre” (Filip. 4,5—7). Și în Evanghelia după Marcu, Domnul spune ucenicilor: „Iertați toate păcatele greșilor voștri, că și vouă să vă ierte Tatăl vostru” (Mc. 11,261; Mt. 6,14). Înfrișător este cuvîntul Domnului, că de nu vezi inima ta curată față de toți, să nu ceri nimic de la Dumnezeu, că ci îți aduci ocară, odată ce fiind păcătos și avînd vreo supărare față de omul asemenea ție, spui Celui ce cunoaște inimile: „Iartă-mi păcatele mele”. Unul ca acesta nu se roagă cu mintea, ci cu buzele, întru neștiință. Fiindcă cel ce voiește cu adevărat să se roage lui Dumnezeu cu mintea, în Duhul Sfânt și cu inima curată, îi cercetează, înainte de-a se ruga, inima sa, de este neîmpovărat de vreo grijă față de orice om, sau nu. Și dacă nu o face, se amărește pe sine. Căci în acest caz, nu este cine să-l asculte pe el, pentru că nu mintea lui se roagă, ci împlinește o obișnuință a orelor de canon. Dar cel ce voiește să lucreze în chip curat, va cerceta întîi mintea lui, ce are în ea. Astfel, de zici: „Miluie-te-mă”, miluie-te și tu pe cel ce te roagă, și de zici: „Iartă-mă”, iartă și tu, nevrednicul. Iar de zici: „Nu-ți aduce aminte de păcatele mele”, nici tu să nu refuzi să ierți păcatele aproapelui tău. Și dacă zici: „Nu-ți aduce aminte de relele ce le-am făcut, fie cu voia, fie silit — de și nu este silit — nu trebuie să gîndești ceva împotriva vreunui om. De n-ai ajuns să faci acestea, în zadar te rogi. Căci Dumnezeu nu te va asculta, după Scripturi, cînd ceri: „Iartă-mă”.

Spui iar i în rug ciunea ta, după Evanghelia de la Matei (6,12): „i ne iart nou gre alele noastre, ca i noi s iert m gre i ilor no tri", iar în cea după Luca se spune: „De ve i ierta oamenilor p catele lor, va ierta i Tat l vostru cel din ceruri".

2. i-am dat ie toat iubirea mea, ca, ceea ce voie ti s i se fac de c tre Dumnezeu, s faci întâi tu.²⁸⁹ i f cînd aceasta, te vei elibera pe m sura în care ai f cut-o aceasta cu oamenii.²⁹⁰ C ci dac ai cur - it inima ta, fa de toat f ptura, ne înînd minte r ul vreuneia, trebuie s p ze ti ceea ce i-a spus. C ci Dumnezeu i-a spus un lucru adev rat i nu numai cuvinte ale limbii. De aceea tot omul se leag el însu i pe sine de gheen i se dezleag , c ci nimic nu e mai rigid (mai hot rît) ca voin a, fie în aplecarea spre moarte, fie spre via . Ferici i sînt deci cei ce au iubit via a vecinic , c nu se vor ciocni de nimic. C cilupta este întru osteneal i în sudoarea ascuns a inimii, fa de gîndul care te apas , ca s nu lase s geata lui s r neasc inima ta. Iar în acest caz, osteneala ta va consta în a o vindeca, de nu vei avea p catele tale stînd totdeauna înaintea ta. i dac vei auzi ce r u i s-a f cut de cineva, osteneala ta va consta în a opune voia ta cea bun , ca s nu-i r spunzi în inima ta fie def i-mîndu-l, fie judecîndu-l, fie vorbindu-l de r u sau predîndu-l în gura altora i cugetînd după aceea: „Nici un r u nu este în mine". Dar de este în tine frica de gheen , i ea va birui relele ce voiesc ca tu s r spl -

²⁸⁹ Hristos a dat omului toat puterea Lui de iubire, ca tot ce voie te s -i fac Dumnezeu, s fac el mai întâi. F r acest dar al iubirii lui Dumnezeu, omul n-ar putea s fac altuia ceea ce-i face lui Dumnezeu, nici după ce Dumnezeu i-a f cut lui aceea, impresionîndu-l prin acea fapt . Cu atît mai pu în ar putea face altuia ceea ce cere el lui Dumnezeu, înainte de a cere lui Dumnezeu s -i fac El aceasta. De fapt noi vom vedea toat iertarea ce ne-o d Dumnezeu de abia la judecata din urm . Dar noi trebuie s ar t m de acum acest iertare a semenului nostru.

²⁹⁰ Atîta vom fi ierta i la judecata din urm , cît am iertat noi altora.

te ti aproapelui, î i va spune: „Nevrednicule, roag -te pentru p catele tale, c ci iat Dumnezeu te-a r bdat pîn azi, near tîndu- i-le, dar tu p strînd du m nia fa de aproapele, îl arunci pe el în gura oamenilor; c ci avînd p catele v dite sau neclintite, nu te la i îmblînzit de nici o iertare. Deci dac inima ta se va înmuia i te vei p zi pe tine de rele, mila lui Dumnezeu va fi cu tine. Dar dac inima ta cea rea va r mîne aspr fa de aproapele, înc nu te-a dus pe tine amin-tirea lui Dumnezeu înaintea Lui. Iart -m . C ci eu sînt cu totul s rac i umilit de p catele mele. Dar î i scriu acestea f cîndu-mi s se ru ineze inima mea. C ci de nu ajunge omul la starea dup fire a Fiului lui Dum-nezeu, în zadar sînt toate ostenelele lui.²⁹¹ C ci agricul-torul sem nînd s mîn a lui, a teapt o înmul ire a ei. Dar dac va lucra împotriva vîntului, întristarea îi va st pîni inima pururea, pentru p gubirea de semine i pentru z d rnicia ostenelelor pe care le-a depus cu p mîntul.

3. Petru Apostolul, r stignit în Roma, s-a rugat s fie r stignit cu capul în jos, ar tînd prin aceasta taina contrar firii ce st pîne te pe tot omul. C ci a ar tat c tot omul botezat trebuie s r stigneasc st -rile rele, contrare firii, care a pus st pînire pe Adam i l-a aruncat pe el din slava lui în osînda rea i în ru i-nea ve nic . Deci trebuie r zboite cu mintea în chip b rb tesc i urîte toate cele v zute contrare fiec rui om i comb tute cu ura cea mai amar pîn la cap t. i acestea sînt relele ce st pînesc pe to i fiii lui Adam; cî tigul, cinstirea, odihna, lauda cu cele ce le p r se ti, înfrumuse area trupului, ca s fie nev t mat i frumos, i c utarea hainei frumoase. Acestea hr nesc pl cerea,

²⁹¹ De nu ajunge omul la o stare nep c toas , care e starea conform firii, identic cu aceea a firii omene ti din Hristos, zadarnice îi sînt toate oste-nelile lui.

pe care arpele a aruncat-o în gura veii. Din ele cunoaștem și noi că sîntem fiii lui Adam; din gândurile rele care ne-au făcut pe noi dușmani ai lui Dumnezeu.²⁹² Fericit este deci cel care s-a răstignit și a murit și a fost înmormîntat pentru cunoștința lui Dumnezeu. Și urmînd pe sfintele urme ale lui Iisus, Care s-a făcut om pentru noi, să ne facem asemenea Lui prin smerenie și răscie și prin desființarea ocărilor și a necinstirii prin răbdarea, pentru a nu mai fi tulburați din pricina trupului, nici înfricoși de cursele răului, ci să avem pace cu toți.²⁹³ Cel care a voit să desființeze aceste rele, împrindîndu-le fără sil, este asemenea lui Hristos, fiu al lui Dumnezeu și frate al lui Iisus. Să dea Dumnezeu ca noi toți să fim în numărul celor ale și ai Lui și să dobîndim bunătățile veșnice, în Domnul nostru Iisus Hristos, a Căruia este slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

CAPITOLUL XIX

Despre bolile sufletului

1. Îmi este plăcut să strig cu proorocul Isaia: „Răbda-vei, ca cea care na te am rezistat; dezdăcina-voi și voi usca” (Is. 42, 14). Dacă te-ai fi cunoscut pe tine însuși, că izvorul Sfîntului Duh curge în tine, dușmanii tăi s-ar risipi cu siguranță și ar pieri. Iar Mîntuitorul nostru zice: „Nici nu vor zice: iată-o aci sau acolo! Că Împărăția lui Dumnezeu întru vostru este” (Lc. 17,21). Sînt unii care spun cîte sînt ale Împărăției lui

²⁹² Acestea sînt rele cînd ne fac să găsim în ele plăceri mai mari ca cele ce ni le dăgîndul la Dumnezeu, sau decît ajutorarea altora din iubire.

²⁹³ Mergînd cu Hristos pînă la moarte în răbdarea ocărilor, ele nu mai au putere să ne supere și să ne dezbine și deci avem după aceea pace între noi ele nemaiînsemnînd nimic pentru noi.

Dumnezeu, dar nu le împlinesc acestea,²⁹⁴ i sînt alii care le fac acestea, dar tiindu-le pu in i în chip ocolit, e foarte pu in între ei Împ r ia lui Dumnezeu, cum zice Mîntuitorul. Dar Sfîntul Duh vine în cei ce se îpline te Cuvîntul lui Ioan Evanghelistul, despre care acesta spune: „Le-a dat lor putere s se fac ai lui Dumnezeu, în cei ce cred în numele Lui, care nu din sînge, nici din voia b rbatului, ci din Dumnezeu s-au n scut" (Io. 3,16). Ace tia au fost elibera i de necazul care a cuprins-o pe Eva: „În dureri vei na te fii" (Fac. 3,16). Ace tia s-au eliberat de amarnica hot rîre impus lui Adam: "Blestemat este p mîntul întru lucrurile tale" (Ibid. 17). Ace tia sînt cei ce au primit harul, pe care l-a primit Maria: „Duhul Sfînt va veni peste tine i puterea Celui Prea Înalt te va umbri" (Lc. 1,35). Pentru c a a cum necazul a cuprins pe Eva i s mîn a ei pîn în ziua de azi, a a bucuria a cuprins pe Maria i pe to i bunii cre tini în veci. Deci altfel sîntem fii ai Evei i am cunoscut blestemul ei peste noi pentru gîndurile noastre rele; si altfel trebuie s în elegem c sîntem fii ai lui Dumnezeu pentru gîndurile bune ale Sfîntului Duh i pentru patimile lui Hristos, dac le avem cu adev rat în trupul nostru.²⁹⁵ Fiindc a a s-a scris de c tre Apostol: „Pe voi în iv v cerca i... oare

²⁹⁴ Monahul Augustin la not : „Sînt unii care gr iesc cele ale Imp r -iei, dar nu le lucreaz ; i sînt alii care lucreaz cele ale Împ r iei, dar nu în cuno tin . Dardintre cei în care a fost cuvîntul Mîntuitorului: „Împ r ia lui Dumnezeu în l untrul vostru este", pu ini sînt i greu de aflat, cei în care a venit Duhul Sfînt al lui Dumnezeu i s-au n scut cu adev rat din Dumnezeu, dup cuvîntul Apostolului Ioan i, lep dînd chipul celui p mîntesc i luînd chipul celui ceresc, s-au preschimbat din slav în slav i au pe Hristos locuind în ei prin credin . In ace tia i sufletul i trupul s-au unit f r pat cu Duhul prin lucrarea Duhului i r mîn nevinova i i necerta i de con tiin , fiind încununa i cu pacea lui Dumnezeu în inimile lor. Pe ace tia vr jma ii nu-i mai pot v t mǎ" (Everget., *Cartea a doua*, cap. 22).

²⁹⁵ Dac ne însu im real patimile lui Hristos, adic durerile Lui pentru p catele noastre pe care întii i le-a însu it El, sc p m de p catele noastre, cum le-a biruit El prin patimile Sale. Dar aceast libertate de ele ne vine de la Hristos, n scîndu-ne i noi din Duhul Sfînt cum S-a n scut El. Aceast na tere are loc la Botez. Prezen a Duhului Sfînt în noi ne insufl i nou starea i gîndurile fr iet ii cu Hristos.

nu v cunoa te i c Iisus Hristos locuie te în voi? Afar doar de nu sînte i netrebnci" (II Cor. 13,5). Deoarece cînd „am purtat chipul celui p mîntesc" (I. Cor. 15, 19), am cunoscut c sîntem fiii ei (ai vei) din gîndurile materiei rele, gînduri locuind în noi, care sînt sl biciuni ale sufletului, cei ce poart „chipul celui cesc" cunosc c sînt fii ai lui Dumnezeu prin Sfîntul Duh, care locuie te în ei. De aceea strig Isaia: „Pentru frica Ta, Doamne, am luat în pîntece i am tr it durerile na terii i am n scut duhul mîntuirii, pe care L-am adus pe p mînt" (Is. 26,17—18). i iar i s-a scris în Eclesiastul: „Precum se încheag oasele în pîntecele celei îns rcinate, a a nu cuno ti cele ce le face Dumnezeu" (Ecl. 11,5). Pentru c precum Sfînta Fecioar a purtat pe Fiul lui Dumnezeu în trup, a a cei ce au primit harul Sfîntului Duh îl primesc totodat împreun cu el i îl poart pe Acela în inima lor. Aceasta pentru ca, precum zice Apostolul: „S v dea vou , dup bog ia slavei Lui, s v înt ri i cu putere prin Duhul Lui în omul dinl untru, ca s locuiasc Hristos prin credin în inimile voastre, înr d cina i iîntemeia i în iubire, ca s -L pute i cunoa te împreun cu to i sfin ii" (Ef. 3,16—18)²⁹⁶; i iar i: „Avem comoara aceasta în vase de lut, ca s se vad c puterea covîrtoare este a lui Dumnezeu i nu de la noi" (II Cor. 4,7).²⁹⁷

²⁹⁶ Adev rata cunoa tere a tuturor dimensiunilor existen ei, a l imii, a l rgimii, a adîncimii i în l imii existen ei, ne vine prin Duhul lui Hristos i prin Hristos Însu i. C ci în El ni s-a ar tat iubirea nesfîr it a lui Dumnezeu cel nem rginit. Închi i în noi în ine cu mîndrie, n-avem nici o cuno tin real . Dac nu ni s-ar fi ar tat prin Hristos c Dumnezeu este un Tat , care are un Fiu din veci, deci c este un Dumnezeu al iubirii din veci i c din această iubire a trimis pe Fiul S u la oameni, crea i din iubire, pentru a-i face i pe ei fra i ai Fiului S u i fii ai S i dup har i a-i ridica, sc pa i de moarte, într-o vecinic comuniune fericit cu Sine, de unde am cunoa te aceste adînci i înalte sensuri ale existen ei?

²⁹⁷ Ve nicia, fericirea, bucuria, bog ia vie ii noastre spirituale este de la Dumnezeu i nu de la noi. Vasul de lut al trupului nostru este i el de la Dumnezeu. Dar el ni s-a dat în pu in tatea puterii lui, ca s se vad i sl biciunea noastr , cînd r mînem în noi în ine.

2. Dacă în sfârșit ai ajuns aici, în același chip ești prefăcut în slavă și se împlinește în tine cuvântul Apostolului: „și pacea lui Dumnezeu să stăpânească (să fie ca o încununare) în inimile voastre” (Col. 3,15)²⁹⁸. Aceasta înseamnă că „Duhul lui Dumnezeu locuiește în voi” (Rom. 8,11). Și ca urmare, „din întuneric a strălucit lumina în inimile voastre spre strălucirea slavei lui Dumnezeu” (II Cor. 4,6)²⁹⁹. Și dacă s-a săvârșit aceasta, „și stea mijloacele voastre încinse și fclile voastre aprinse. Și astfel veți fi ca slugile ce așteaptă pe Stăpânul lor, care se va întoarce de la nunt” (Lc. 12,35—36).³⁰⁰ Și faci aceasta, ca să nu se închidă atunci gura ta, neavând ce răspundești în mijlocul sfinților. Și dacă tii că vasul tău are untdelemn, ca fecioarele în elepte (Mt. 25,4), vei intra cu mirele în camera de nunt și nu vei fi lăsat afară. Aceasta înseamnă și simți că duhul tău și sufletul tău se vor uni cu El în înfrățire și se vor scula în ziua Domnului Iisus Hristos

²⁹⁸ Pacea nu crește din noi, ci ne vine în inimă de la Dumnezeu, ca o încununare. Dar dacă vine ca o încununare, înseamnă că se datorează unui efort al nostru. În toate cele bune este o înfrățire, o împreună lucrare între Dumnezeu și om. Dar oare nu Dumnezeu i-a dat omului puterea să colaboreze cu El? Însă omul poate și să nu folosească puterea de colaborare dată lui.

²⁹⁹ Duhul face să strălucească „din întuneric” în inimile noastre lumina cunoștinței. Prin noi înșine simțim întuneric. Dar este în noi o sete de lumină și o capacitate de-a ne face purtători ai luminii lui Dumnezeu, venit în noi prin Duhul Sfânt. Dumnezeu este toată lumina. În El este tot sensul existenței, pentru că este conștiința nemărginită și vecinică. Dar simțim că noi nu suntem capabili să o primim; ni s-a dat o conștiință, capabilă să primească și să poarte ca o mîna lumină venit în noi de la Dumnezeu. Dar acest lumină sau cunoștință este deplină numai pentru că este lumina sau cunoștința slavei eterne a lui Dumnezeu, care ne dă nouă eternitatea. Dacă ne-ar lumina numai ca pe niște existențe trecătoare, sau chiar pe Dumnezeu l-ar lumina numai ca pe o persoană conștientă trecătoare, ieșit dintr-o esență inconștientă vecinică, aceasta n-ar fi o lumină deplină, nefiind o lumină a slavei eterne a lui Dumnezeu. Numai în lumina slavei vecinice sau a unui sens vecinic al lui Dumnezeu, se luminează și omul de o slavă vecinică (sau de un sens vecinic). Numai din vecinicia lui Dumnezeu îți vine și omului vecinicia.

³⁰⁰ Dar fiecare om, ca o slugă care i-a aprins lumina de la Stăpânul său, trebuie să aibă grijă și el să nu se stingă în mîna, lumina aprinsă pînă se va întoarce la judecata din urmă.

nep tate i vei fi neînvinov it i nemustrat de con-
 tiin . i dac te-ai f cut copil dup cuvîntul Mîntui-
 torului care zice: „L sa i copiii s vin la Mine, c a
 lor este Împ r ia cerurilor" (Lc. 18,16; Mt. 19,13),
 te-ai f cut cu adev rat mireas a Lui i Duhul cel Sfînt
 al Lui te-a mo tenit pe tine, înc fiind tu în trup. Iar
 de nu, a teapt întristare i suspinare amar , pentru
 c ru inea i osînda te înso esc pe tine înaintea sfin i-
 lor. i cunoa te c , precum fecioara, sculîndu-se în fie-
 care zi diminea a, nu e atins de alt grij înainte de-a
 se înfrumuse a pe sine pentru mirele ei, uitîndu-se de
 multe ori în oglind , ca nu cumva s se afle vreo pata
 pe obrazul ei i s nu-i plac mirelui, la fel sfin ii au
 mult grij noaptea i ziua s - i cerceteze faptele i
 gîndurile lor i s vad de sînt sub jugul lui Dumnezeu
 i al Sfîntului Duh, sau nu. Deci, lupt , frate, cu grij ,
 cu osteneala inimii i a trupului, întru cuno tin , ca
 s dobînde ti vecinica bucurie, deoarece rari sînt cei
 ce se învrednicesc de ea i au cî tigat „sabia Duhului"
 (Ef. 6,17) i i-au eliberat sufletul i sim urile de „toat
 întinarea", patimilor, cum a spus Apostolul (II Cor.
 7,1). „Dar puternic este Dumnezeu ca s ajute sl bi-
 ciunii noastre" (Rom. 8,26), ca s ne învrednicim s
 ajungem împreun cu to i sfin ii Lui. Amin.

CUVÎNTUL XX

Despre smerita cugetare

Ce este smerenia? Smerenia este a se socoti cineva
 pe sine înaintea lui Dumnezeu c este p c tos i c nu
 face nimic bun. Iar fapta smereniei este t cerea i a nu
 se m sura pe sine în ceva³⁰¹; i a nu se sf di; i supu-

301 Smerenia const i în a nu se m sura cineva ca s constate pîn
 unde a ajuns prin vreo fapt a sa. i a nu m sura peste tot fapta sa. A nu privi
 la ea cît e de important , cît e de mare. A nu o lua în seam .

nerea; i a c uta cu privirea în jos; i a avea ochii mor i; i a se p zi pe sine de minciun ; i a nu se l sa prins în vorbire de art ; i a nu se împotrivi celui mai mare; i a nu voi s se impun cuvântul s u; i a r bda def imarea; i a urî odihna; i a se sili pe sine la oste-neal ; i a nu sup ra pe cineva. Îngrije te-te deci, frate, s împline ti acestea întocmai, ca s nu se fac sufletul t u loca a toat patima i s nu ispr ve ti via a ta f r rod pentru vecii vecilor.³⁰² Amin.

CUVÎNTUL XXI

Despre poc in

1. A fost întrebat Ava Isaia ce este poc in a, sau ce înseamn a fugi de p cat. i a r spus zicînd: Sînt dou drumuri, unul al vie ii i unul al mor ii. Cel ce merge pe unul, nu merge pe cel lalt. Iar cel ce merge pe amîndou , înc nu s-a socotit c merge pe nici unul, nici pe cel spre Împ r ie, nici spre pedeapsa vecinic . De va muri unul ca acesta, judecata lui Dumnezeu este a Celui ce are mil ³⁰³. Iar cel ce voie te s între în Împ r ie, s p zeasc faptele ei. C ci Împ r ia este oprirea a tot p catul. Vr jma ii î i seam n în acela gîndurile lor, dar ele nu odr slesc. Fiindc dac mintea ajunge s priveasc dulcea a dumnezeirii, s -ge ile lor nu mai p trund în ea. C ci este îmbr cat în toate armele (în panoplia) virtu ilor, care o p zesc i se îngrijesc de ea, i nu îng duie s fie tulburat , ci o fac s r mîn cu vederea ei în cuno tin a de unde s fug , i în deosebirea celor dou c i i de una s fug , iar pe cealalt s o iubeasc . Dac deci a ajuns cineva i a cunoscut slava lui Dumnezeu, acela a cunoscut

³⁰² S nu ne ducem în via a vecinic f r nici un rod. La ce vom privi i se va privi în acest caz? Cu ce vom contribui la con inutul comun al vie ii vecinice, mul umind unii altora?

³⁰³ Cel ce merge pe amîndou drumurile, va avea de a teptat mila lui Dumnezeu. Nu va primi prin dreptate Imp r ia sau pedeapsa.

înainte r utatea vr jma ului. Dacă cineva a cunoscut Împ r ia, acela a cunoscut gheena. Dacă cineva a cunoscut iubirea, acela a cunoscut ce este ura. Dacă cineva a cunoscut dorirea aprins a Împ r iei, acela a cunoscut ura fa de lume. Dacă cineva a cunoscut ce este cur ia, acela a cunoscut necuviin a urîtelor mirosuri. Dacă cineva a cunoscut rodul virtu ilor, acela a cunoscut ce este rodul r ut ii. Cel ce a cunoscut c îngerii se bucur de faptele lui, acela a cunoscut c de el s-au bucurat dracii cînd s vîr ea faptele lor. C ci dacă nu m nînci din cele dulci, nu cuno ti am r - ciunea celor dinainte. C ci cum cunoa te cineva ce este iubirea de argin i, dacă nu s-a lep dat de ea i nu r mîne într-o mare s r cie pentru Dumnezeu? Cum cunoa te am r ciunea pismei, dacă nu a cî tigat blînde ea? Cum cunoa te tulburarea mîniei, dacă nu a dobîndit îndelunga r bdare în toate ? Cum cunoa te obr znicia mîndriei, dacă n-a cî tigat delicate ea smereitei cuget ri? Cum cunoa te urîtul miros al vicleniei, dacă n-a cunoscut dulcea a atotcuratei simplit i? Cum cunoa te ru inea vorbirii împotriva altora, dacă n-a cunoscut sc derile proprii? Cum cunoa te necuviin a lu rii în rîs a altora, dacă n-a cunoscut plînsul pentru p catele sale? Cum cunoa te fr mîntarea lenei, dacă nu s-au lini tit sim urile lui i nu cunoa te lumina lui Dumnezeu?³⁰⁴ C petenia tuturor celor rele este

304 Numai cînd ai ajuns s cuno ti cele bune, cuno ti cu adev rat cele rele, opuse lor, în care te-ai compl cut. C ci pîn n-ai ajuns s recuno ti cele bune, prin osteneala pentru ele, nu cuno ti urî enia celor rele în care ai tr it. Ai crezut c ele sînt bune. În zadar î i spuneau al ii c sînt rele. Nu-i credeai. Despre ele tu aveai p rerea ta. i nu erau mul i care îndr zneau s - i spun c sînt rele. Tr iai deci într-un întuneric. De i vedeai r ul cel f cea atunci prin faptele tale altora, nu- i p sa. C ci îi dispre uiai pe aceia. Socoteai c numai tu ai o importan . Privirea i se l rge te i vezi i valoarea altora, cînd ai p r sit faptele egoiste. Numai cînd ai ajuns s gu ti dulcea a i l rgi- mea celor bune, i se descoper urî enia i îngustimea celor rele în care tr iai. O compara ie real între ambele moduri de via nu poate face decît cel ridicat la modul cel bun. De aceea cel ce s-a ridicat la cele bune, lupt în mod hot rît s nu recad în cele rele. Dar sînt unii care nu o fac aceasta. Ace tia sînt descri i în urm toarele.

una, cea care se numește răutatea vrăjmașului. Iar maica virtuților este și ea una, care se numește frica de Dumnezeu. Și cel ce o dobândește pe ea în curbie, naște virtuțile și taie ramurile răutății, de care am vorbit.

2. Dobândește deci frica aceasta, iubite, și-ți vei trăi tot timpul tău în odihnă. Căci frica de Dumnezeu este maica virtuților. Și pînă ce nu a trecut cineva peste acestea, încă nu este în Împărăția cerurilor, ci trebuie să lupte puțin în cîte puțin pînă desființeze pe fiecare din patimile mai înainte spuse.³⁰⁵ Iar semnul celui ce se îngrijește să cunoască de lucrează sau nu, este că întrucît lucrează stînga cele ale ei, pe catul lui încă n-a murit și nici virtuțile dreptei nu s-au împăcat cu el.³⁰⁶ Căci s-a scris: „De vei înfrîna și pe voi robi spre ascultare, robi sînteți celui de care ascultați, fie pe catului spre moarte, fie ai ascultării spre dreptate” (Rom. 6,16). Și iarăși „Sau nu cunoașteți că Iisus Hristos este întru voi? Afară de cazul, că sînteți netrebniți” (II Cor. 13,5). Și iarăși Iacob zice: „De socoteți cineva că este credincios, dar nu-l înfrînează limba, zadarnic îi este credința (Iacob 1,26). Toate acestea ne învață pe noi Duhul Sfînt, arătîndu-ne că trebuie să ne despărțim de ceea ce e contrar firii și să ne pămîzim de aceasta. Căci pocînă înseamnă a ne întoarce de la păcat. Și pe catul nu este unul, ci întreg omul vechi se numește pe păcat.³⁰⁷ De aceea zice Aposto-

³⁰⁵ Nu se poate intra în Împărăția cerurilor, decît îmbrăcat în toate virtuțile și dezbrăcat de toate patimile. Nu ajunge numai dezbrăcarea de patimi, ci e necesar și îmbrăcarea virtuților. Căci nu există o stare sufletească neutră. Virtuțile reprezintă totalitatea binelui însuși al omului. În Împărăția cerurilor este relația între cei lipsiți de patimi și deveniți buni, în iubire reciprocă. Numai așa se trăiește în ea odihna și bucuria.

³⁰⁶ Pînă ce omul aflat încă în viața aceasta se îngrijește încă să lucreze, arată că nici pe catul lui n-a murit în întregime, nici cu virtuțile nu s-a împăcat complet.

³⁰⁷ Păcat este întreg omul căzută în ceea ce e contrar firii lui. Pocînă înseamnă să ne opunem acestui om întreg căzută din normalitatea firii. O silință a omului vechi întreg de-a deveni un om nou, al binelui.

lul: „Nu ti i c cei ce alearg în stadion, to i alearg , dar unul ia premiul?" (I Cor. 9,24). Cine este deci acesta dac nu cel ce nu st , ci lupt cu vitejie? C ci a spus iar i: „Cel ce se lupt , se înfrîneaz de la toate" (Ibid. 25). S ne îngrijim, deci, fra ilor, de noi în ine. i ce este aceast grij , dac nu s se arunce cineva înaintea bun t ii Domnului nostru Iisus Hristos. i puternic este fa de vr jma ii no tri, s opreasc pornirile lor cele rele, de vreme ce omul este trup i sînge.

3. Iar i a fost întrebat: ce este a se lini ti cineva în chilie? i a r spus zicînd: A se lini ti (isichia) în chilie este a se arunca înaintea lui Dumnezeu i a- i pune toat puterea s se împotriveasc oric rui gînd r u al vr jma ului. i iar i a fost întrebat: i ce este lumea? i a r spus, zicînd: Lumea este împr tierea p catului.³⁰⁸ Lumea înseamn a lucra cele contrare firii³⁰⁹. Lumea înseamn a împlini cineva voile sale cele dup trup³¹⁰. Lumea înseamn a se socoti pe sine tr ind numai în veacul acesta³¹¹. Lumea const în a se îngriji cineva de trup mai mult decît de suflet. Lumea const în a te l uda cu cele pe care le p r se ti aci. Nu spun aceasta de la mine însumi, ci Apostolul Ioan o spune: „Nu iubi i lumea, nici cele din lume. De iube te cineva lumea, iubirea Tat lui nu este în el. Pentru c tot ce este în lume, este pofta trupului i pofta ochilor i trufia vie ii acesteia, care nu sînt de la Tat l, ci vin de la lume i e poft a ei. Iar cel ce face voia lui Dumnezeu,

³⁰⁸ P c tuie te împr tierea, sau împr tierea este p cat. i împr tierea e produs de aten ia la lume, la cele ce ni le ofer lumea, f cîndu-ne s uit m de Dumnezeu.

³⁰⁹ Lumea în sens r u este a lucra cele contrare firii. i contrar firii este a uita de Dumnezeu i a ie i din leg tura cu El.

³¹⁰ Lumea în sens r u este în elegerea ei ca simplu mijloc de satisfacere a voii proprii privitoare la trup. Este independen a de Dumnezeu i reducerea trebuin elor la cele trupe ti.

³¹¹ Lumea în sens îngust înseamn a socoti c nu e decît via a în cadrul ei, f r vecinicie.

r mîne în veac" (I Io. 2,15—17)³¹². „Fiilor, nimenea s nu v în ele. Cel ce face dreptate, drept este. Iar cel ce s vîr e te p catul, din diavolul este, pentru c diavolul de la început p c tuie te" (Ibid. 3,7—8)³¹³. „C ci prietenia lumii este du m nie fa de Dumnezeu" (Iac. 4,4)³¹⁴. i iar i, Apostolul Petru f cînd pe fiii lui str ini de p catul venit din lume, a zis: „V în- demn, fra ilor, ca pe ni te str ini i c l tori aici pe p mînt, s v feri i de poftele trupe ti care se r z- boiesc împotriva sufletului" (I Petru 2,11—12)³¹⁵. i iubitul nostru Iisus, St pînul, cunoscînd c lumea este îndemn la p cat pîn ce omul o p r se te pe ea, a în- t rit pe ai s i zicînd: „Vine st pînul lumii i nu afl în mine nimic din cele ale Lui" (Io. 14,30). i iar i „Lumea zace sub cel r u" (I Io. 5,19). i a spus iar i despre ai S i c i-a luat „din lume" (Io. 15,19). Din, ce lume i-a luat, dac nu din toat împr tierea p ca- tului? Deci cel ce voie te s se fac ucenic al lui Iisus, s fug de patimi. C ci de nu le va desfiin a pe acestea, nu poate s se fac l ca al lui Dumnezeu; nici nu vede

312 Lumea în sens îngust înseamn a nu cunoa te cineva pe Tat l, ci a pune pre numai pe pofta trupului, a ochilor i pe trufia acestei vie i. Iar a nu cunoa te pe Tat l, înseamn a nu cunoa te pe Dumnezeu ca iubire, deci a nu se putea împ rt i nici el de iubirea lui Dumnezeu. Înseamn a reduce totul la ni te pl ceri trupe ti trec toare, deci a nu cunoa te propriu-zis un sens al existen ei. Omul care nu cunoa te pe Dumnezeu, îngusteaz lumea la dimensiunile în care se concepe pe sine, sau la rela iile sale ca fiin redus la ceea ce e trupesc i trec tor în ea.

313 Cine face p catul, f cîndu-l din nrecunoa terea lui Dumnezeu ca Creator i Sus în tor al tuturor, deci aducînd dezordinea egoismului în toate, st sub influen a diavolului, care l-a f cut din clipa în care a început s existe, de la sine, deosebit de om, care a început s fac p catul sub influen a diavolu- lui.

314 Lumea ne îndeamn la p cat, cînd o socotim ca pe o realitate în sine, deci opus lui Dumnezeu. A a a folosit-o diavolul pentru a atrage pe Adam i Eva la p cat.

315 Nu sîntem pentru a folosi lumea în veci pentru trup. Ci ca ni te c l tori ce ne preg tim în ea pentru vecinicie. În acest sens s avem o anu- mit înstr inare fa de ea.

315 a. Foarte des autorul nume te pe Iisus „iubit". C ci de El trebuie s ne alipim, nu de lume, urmînd pilda lui, care a fost numai c l tor în lume.

dulcea a dumnezeirii Lui, dac nu se desparte de ele. C ci a spus El însu i: „Lumin torul trupului este ochiul. Dac deci ochiul t u este curat, tot trupul t u va fi luminat. Dar dac ochiul t u este r u, tot trupul t u va fi întunecat" (Lc. 11,34—35)³¹⁶. Observ deci c dac mintea s-a f cut nes n toas din pricina r ut ii (p catului), nu poate în elege lumina dumnezeirii. C ci r utatea (p catul) se face un zid întunecos min ii i face sufletul pustiu³¹⁷. A a s-a scris în Evanghelie: „Nimenea aprinzând f clia nu o pune sub un obroc, ci într-un sfe nic, ca cei ce într , s vad lumina" (Lc. 8,16). A numit obroc nedreptatea lumii acesteia. Cât timp deci mintea se afl într-o stare contrar firii, f - clia dumnezeirii nu poate fi înl untrul ei. Dar dac mintea se face un sfe nic înalt i se pune în ea lumina dumnezeirii, cunoa te pe cei din cas i pe cel ce trebuie s -l scoat , îl scoate i pe cel cu care se poate împ ca, îl las ³¹⁸. De aceea a înv at (Iisus) prin ce porunci ale dumnezeirii Sale a fost luminat mintea, zicând: „V spun vou , celor ce asculta i: iubi i pe vr j - ma ii vo tri, face i bine celor ce v ur sc, binecuvânta i pe cei ce v blestem , ruga i -v pentru cei ce v nec - jesc i v prigonesc; celui ce te love te pe un obraz,

316 Când ochiul t u este curat, î i vezi sau i i luminezi tot trupul. Când ochiul t u este r u, î i la i în întuneric tot trupul. Când mintea ta este curat de p cat, vezi pe Dumnezeu i prin El în elegi lumea întreag . Dac desp r - irea de Dumnezeu î i întunec mintea, nu mai în elegi nimic.

317 P catul sau r ul e a ezat ca un zid întunecos în fa a min ii, de nu mai vede pe Dumnezeu i l rgimea tuturor în El. S-a a ezat ca un zid desp r - itor de Dumnezeu, din care se r spînde te lumina explicativ peste toate. În acest caz, sufletul se gole te de un con inut real. Lumea îns i devine inexplicabil , strîmbat .

318 De remarcat unirea între lumina dumnezeiasc i sfe nicul omenesc al min ii. Mintea nu poate lumina dac nu are în ea pe Dumnezeu ca lumin , sau dac nu vine în ea lumina dumnezeirii. Lumina dumnezeirii se face lumina min ii. Mintea închis lui Dumnezeu, nu mai are în ea lumina real . Sau redus la lumina ei, nu mai vede decât pe omul ce are i lumea în sine, deci o lumin îngust , care nu explic nici pe om, nici lumea. Dar dac mintea e f cut ca sfe nic al luminii dumnezeie ti, numai unit cu ea, realizeaz ceea ce e propriu firii ei.

întoarce-i i pe cel lalt i pe cel ce- i ia haina, nu-l împiedica s ia i c ma a. Tot celui ce cere, d -i i nu cere ale tale de la cel ce le ia" (Le. 6,27—30).³¹⁹

4. Acestea le-a spus celor ce au fugit din lume, fiindc au l sat toate ale veacului acesta i s-au preg tit pe ei s urmeze Mîntuitorului. De aceea iubindu-i pe ei cu dragoste des vîr it , Mîntuitorul le-a spus: „Scula i-v , s mergem de aici" (Io. 14,31). Unde îi ia pe ei cînd le-a spus: „Scula i-v , s mergem de aci?", dac nu le ia mîntea de la lucrarea veacului acestaca s -i odihneasc în Împ r ia Lui? De aceea înt rin-du-i pe ei, a spus: „Eu sînt vi a, voi mladi ele. R mîne i întru Mine i Eu întru voi. i precum ml di a nu poate aduce rod, dac nu r mîne în vi , a a i voi, de nu r mîne i întru Mine" (Ibid. 15,5—6).

Acestea le-a spus celor ce au p r sit lumea, fiindc este în ei Duhul i locuie te în inimile lor. C ci zice: „Nu v voi l sa pe voi orfani, ci voi veni la voi" (Ibid. 14,18). Dac iube te deci cineva pe Dumnezeu i voie te ca El s locuiasc în sine, i s nu fie l sat orfan, s aib grij mai întîi s p zeasc cele ce le-a poruncit lui Iisus, i atunci va locui în el. C ci nu este departe de noi, nici nu este între noi i El ceva, decît patimile³²⁰. Deci, frate, de spui de tine c te-ai lep dat de lume, dar te afli lucrînd ale lumii, nu te-ai lep dat, ci te am -ge ti pe tine însu i. C ci celor ce s-au lep dat de lume, le-a dat acest semn, zicînd: „Cel ce î i iube te sufletul

³¹⁹ Împlinirea acestor porunci aduce omului lumina lui Dumnezeu. Împlinirea lor îi pun în lumin celui ce le împline te importanta fiec rui om, chiar de este du man. Ii arat pe Dumnezeu care-l ine în existen pe fiecare om, chiar dac nu face voia Lui. Împlinirea acestor porunci l rge te lumina cunoa terii celui ce le împline te, sau lumina l rgit a cunoa terii îl ajut s le împlineasc . De aceea le-a împlinit pilduitor Iisus Hristos. Lumina este astfel una cu binele. C ci binele fiind totdeauna f cut altora, l rge te orizontul celor cunoscute i valoarea lor.

³²⁰ Hristos ca Dumnezeu e mereu lîng noi i poate fi în noi. Numai patimile ne despart de El, pentru c , în cazul lor, nu-l iubim pe El, ci ceva al lumii, sau pe noi în ine. Prin ele, sîntem închi i Lui.

s u, îl va pierde, iar cel cel-l-a pierdut pentru mine, îl va mîntui" (Ibid. 12,25). Dar cum îl pierde pe el, dac nu print ierea tuturor voilor lui celor trupe ti? iar i: "Cel ce nu poart crucea sa, ca s -Mi urmeze Mie, nu poate s -Mi fie ucenic" (Lc. 14,27). De ce crucea spune s o purt m, dac nu ca mintea sa privegheze totdeauna i s st ruie în virtu i, ca s nu coboare de pe cruce, adic din înfrînarea de patimi pîn nule taie (desfiin eaz) pe ele i învie nebiruit ? Iar celor în via ile-a dat urm torul semn, zicînd: „Amin, amin zic vou ,dac gr untele de grîu dup ce ac zut în p mînt nu moare, r mîne singur. Dar de moare, aduce mult rod" (Io. 12,24)³²¹. Iar mîngîind pe cei ce au murit ca gr untele de grîu, zice: „Cel ce-mi sluje te Mie, va fi cînstit de Tat l Meu i unde sînt Eu, acolo va fi i slujitorul Meu" (Ibidem 26). Dar cum slujesc lui Iisus, dac nu au urît lumea patimilor, împlinind poruncile Lui? Iar p zindu-le pe acestea, au avut curajuls -i spun :„Iat noi am l sat totul i i-am urmat ie. Ce va fi decî nou ?" ile-a ar tat ce le va filor, zicînd:„Voicare Mi-a i urmat Mie, prin na terea dînnou, cînd Fiul Omului va edea pe tronul slavei Sale, ve i edea i voi pe dou spre zece tronuri judecînd pe cele dou spre zece semin ii ale lui Israil. i tot cel ce al sat pe fra i, sau surori, sau pe tat , sau pe mam , sau so ie, sau arîni, sau casa pentru numele Meu, va lua în mul it i va mo teni via a vecinic " (Mt. 19,27—30).³²². 5. Cunoascînd St pînul nostru, iubitul Iisus, c denu vap r si omul grija de toate, mintea lui nu poate s urce pe cruce, a poruncit s e p r seasc toate cele

321 Dac nu renun omul la preten iile sale p c toase, egoiste, r mîne singur, nu cî tig pe al ii pentru Hristos i pentru cele bune. Numai renun înd la egoism, îi cî tig pe mul i.

322 Vor judeca i Apostolii toate popoarele—peto imembriilor întrucîtaul sat ieiale lumii, asemenea lor, urmînd pîlda lui Hristos, iubind împreun cuei icu Hristos pe Tat l ceresc i iubindu-se unii pe al ii.

ale c ror leg tur i prilej coboar mintea de pe cruce³²³. Astfel se spune în Evanghelie despre unul care a venit la El i I-a zis: „Î i voi urma ie, Doamne, dar îng - duie-mi mai întâi, ca plecând, s rînduiesc cele din casa mea" (Lc. 9,61.) Dar cunoscându-l iubitul nostru Iisus, c de va vedea iar i acelea, inima lui se va apleca iar i spre ele i prilejurile lor îl vor dep rta de la ceea ce se cuvine de aceea l-a împiedicat pe acela s plece, zicînd: „Nimenea punînd mîna pe plug i întorcîndu-se spre cele dinapoi, nu este potrivit pentru Împ r ia cerurilor" (Ibid. 62).

Iar cînd cel ce a f cut cin fiului s u i a trimis pe slugile sale s poftesc pe cei invita i i nici unul din ei, din pricina iubirii ce o avea fa de lume, n-a putut s vin (Lc. 14,16—21) a spus întristîndu-se: „De vine cineva la Mine i nu ur te pe tat l s u i pe mama sa i pe so ia sa i pe copiii i fra ii i surorile sale, ba i sufletul s u, nu poate s -Mi fie ucenic" (Ibid. 26). Acestea le spune înv îndu-ne c cel ce voie te s între în Împ r ia Lui, dac nu se va preg ti mai întâi în sine s urasc toate cele ce atrag inima sa spre lume nu poate s între în Împ r ia pe care a dorit-o³²⁴. Iar sf tuindu-ne s nu ne încredem numai în credin , cu lipsa f ptuirii, a spus: „Intrînd împ ratul s vad pe cei a eza i (la mas), a v zut acolo pe un om neîmbr -

323Se urc pe cruce de bun voie cînd nu mai ine la nimic din cele ale lumii. Aceasta e crucea la care urc cineva de bun voie, sau o suport de bun voie. crucea tîlharului de-a dreapta, care mîntuie te. Dar crucea impus cuiva împotriva voii lui nu-l mîntuie te, pentru c nu i-a venit sau nu s-a suit pe ea, sau nu a suportat-o, cu voia, pentru c nu a renun at la toate ale lumii, nedîndu-le nici un pre , e asemenea cu tîlharul de-a dreapta. Propriu-zis, ace tia nu urc pe cruce cu mintea, sau cu mintea coboar de pe ea, dac le este impus . De aceea nu se mîntuiesc.

324Nu se cere ura celor apropiat i decît dac ace tia r mîn alipii de lume, ca mijloc al desp ririi de Dumnezeu. i nici aceasta nu e propriu-zis ur , ci dezaprobare a acestei dispozi ii a lor. Cel ce cunoa te pe Dumnezeu, trebuie de fapt s st ruie s -i cî tige i pe ei pentru Dumnezeu. „Ura" este r mînerea în desp rire sufleteasc de cei ce nu vreau s cunoasc pe Dumnezeu, pîn se înc p îneaz s r mîn astfel.

cat în hain de nunt i a poruncit s -l arunce în în-
tunericul cel mai din afar " (Mt. 22,11—14). C ci într
pentru numele de cre tin, dar sînt arunca i, deoarece
nu au f ptuirea³²⁵. De aceea cunoscînd Apostolul c nu
poate cineva iubi cele ale lui Dumnezeu, i cele ale lu-
mii, a scris lui Timotei, fiului s u, zicînd: „Nici un osta
nu se încurc în treburile vie ii, ca s fie pe plac con-
duc torului de oaste. Iar cînd se lupt cineva, nu se
încununeaz , dac nu s-a luptat dup regulile oastei"
(II Tim. 2,4). i dîndu-i puterea s spere c ostenele
lui nu se pierd, a spus c „plugarul ce se ostene te
trebuie s m nînce el mai întîi din roade" (Ibid 6).
Iar scriind altora, a spus iar i: „Cel nec s torit se
îngrije te de cele ale Domnului, iar cel ce s-a c s torit,
se îngrije te de cele ale lumii" (I Cor. 7,32—35), îngri-
jindu-se (cum s plac femeii). Unul ca acesta va auzi
glasul înfrico tor care îi va spune. „Arunca i-l în în-
tunericul cel mai din afar , unde este plînsul i scrî -
nirea din ilor" (Mt. 25, 30).

6. S punem fra ilor, toat puterea noastr , ca s
îmbr c m haina virtu ilor, spre a nu fi arunca i afar
C ci în ziua aceea nu va fi la El c utare la fa . De
aceea a spus Apostolilor, fiilor lui: „Cei ce fac unele ca
acestea nu pot mo teni Împ r ia lui Dumnezeu" (Gal
5, 21). tiind c cei ce s-au învrednicit s se ridice din
patimile moarte, nu mai au pe cineva care s -i acuze,
le-a ar tat lor rodul Duhului, care este. „Iubirea, bu-
curia, pacea, îndelunga r bdare, bun tatea, credin a,

³²⁵ F ptuirea e haina de nunt , haina frumoas a cuiva. Faptele bune
se v d. Vorbele frumoase nu se v d. i zboar . Faptele fac pe om frumos.
Ele r mîn întip rite în om. Dar deoarece faptele se s vîr esc intervenindu-se
în cele ale lumii, prin aceasta se arat c ura lumii nu e o dispre uire a ei i a
activit ii în ea, ci evitarea influen ei ce o poate avea ea în procurarea de pl -
ceri. Lumea e bun cînd în ea i prin ea se pot face fapte bune.

blînde ea, înfrînarea, rîbdarea, împotriva cîrora nu este lege" (Ibid. 22—23)³²⁶. Iar iubitul nostru Domn Iisus Hristos, ar tîndu-ne cîfptuirea se va arăta în ziua aceea, a spus: „Mulțimi vor căluta și între ei nu vor putea. Cîci cînd se va scula Stîpînul casei ei va închide ușa, va zice celor ce vor bate: „Nu vă cîntui pe voi" (Lc. 13,25). Nu putem spune despre Dumnezeu cîcînu cunoaște ceva, și nu fie³²⁷. Cîci el a spus. „Nu vă cînesc pe voi" celor ce bat și zic. „Doamne, Doamne, deschide nouă" (Mt. 25, 11), dar nu cînesc virtuțile, El ne-a vorbit în acestea de asemenea despre cei ce au credință, dar nu au cîfptuirea, zicînd. „Eu sînt viată, voi mlădi ele, cel ce rămîne întru Mine și Eu în El, aduce roadă multă. Iar cel ce nu rămîne întru Mine, se va scoate afară, ca mlădiă ei se va usca și se va aduna și se va arunca spre ardere în foc" (Io. 15,5—6). „Iar pe cele ce aduc rod bun le curățete, ca să aducă rod mai mult" (Ibid. 2). Ei iar ei ar tîndu-ne cîcînu izbutește pe cei ce fac voiele lor cele trupești, s-a rugat zicînd. „Nu pentru lume Mă rog, ci pentru cei pe care Mi I-ai dat, că ei Tîi sînt" (Io. 17,9); ei „Eu i-am luat pe ei din lume" (Ibid. 19). Lumea iubește pe ale sale. De aceea zice. „Părinte, păzește-i pe ei de cel rău, că ei sînt din lume" (Ibid. 15). Să ne cercetăm deci pe noi, fraților, de sîntem sau nu din lume ei ne va pîzi pe noi de cel

326 Vărmăjmaul e bîntuit de cei buni. Nu îi poate acuza pentru bine la judecata din urmă. Cîci cele bune plac lui Dumnezeu, fiind roadele Duhului dumnezeiesc, sau fiind dumnezeiești. Nu este lege care să le condamne. Nu este o lege împotriva lor, cum este împotriva celor rele. Cele din urmă sînt pedepsite cînd se fac. Cele bune nu sînt pedepsite.

327 Spunînd Dumnezeu: „Nu vă cînesc pe voi", nu arată cîcînu-i mai cunoaște de fapt. Cîci Dumnezeu știe toate ei-i cunoaște pe toți. El spune: „Nu vă cîntui ca ai Mei", pentru cîcînu v-a iîntipărit de cele ale Mele, pentru cîcîn-a iî luat în voi nimic din ale Mele. Șintește că o mlădiă a vîie ei care, neaducînd rod, arată că neavînd de fapt nimic de la Mine.

r u³²⁸. C ci El însu i a spus. „Nu numai pentru ace tia M rog, ci i pentru cei ce cred prin cuvîntul lor în Mine, cato i s fie una, precum noi una sîntem" (Ibid. 20—21); i iar i. „Unde sînt Eu, s fie i ei cu Mine" (Ibid. 24).

7. Observ deci cu ce mare iubire a iubit pe oamenii care s-au luptat în lumea aceasta i a urît voile lor trupe ti, o dat ce vor împ r i cu El în veacurile f r sfîr it³²⁹. De aceea v zînd Apostolul Ioan cea mare slav , a spus. „tim c atunci cînd se va ar ta, asemenea Lui vom fi" (Io. 3,2), de vom p zi poruncile Lui i vom face cele pl cute înaintea Lui³³⁰. i iar i a spus acela i: „Nu v mira i, iubi ilor, c lumea v ur te. Noi tim c am trecut din moarte la via ,

328 Numai pe cei ce sînt din lume i p zeasc . Pentru cei ce sînt din lume nu se roag Tat lui s -i p zeasc de cel r u, cum nu se roag nici pentru lume în general. Prin aceasta arat c lumea e a celui r u i de aceea i cei din lume sînt ai aceluia. Prin lume în elege aci Iisus lumea a a cum e cugetat de cel r u i de cei ce fac voile lor, aservit voilor celui r u: o lume desp r it de Dumnezeu i folosit pentru poftele lor, contrare voii lui Dumnezeu. De fapt Dumnezeu a dat omului, prin *libertate*, nu numai putin a de a- i însu i prin voia lor voia lui Dumnezeu, ci i putin a de a- i însu i voia celui r u i putin a de-a folosi lumea îns i nu numai pentru a face în ea voia lui Dumnezeu, ci i voia lor una cu voia celui r u. Aceasta pentru c atît cel r u, cît i omul, pot s cugete lumea nu numai ca oper a lui Dumnezeu i ca drum spre Dumnezeu, ci i ca existînd prin ea îns i i inchizînd pe om în ea îns i, ca pierind definitiv ca toate obiectele din ea, Cei ce nu cuget astfel, ci v d în lume un drum spre Dumnezeu, se v d pe ei în i i în stare s se uneasc prin suflet cu Dumnezeu, cum este Fiul Lui f cut om. Ace tia pot ajunge unde este Iisus, Fiul Lui.

329 Cei ce L-au iubit pe Iisus sînt i ei atît de iubi i de El, c vor fi nu numai membri ai Împ r iei cerurilor, ci vor fi împreun împ ra i cu El în cea Împ r ie. To i sînt liberi în ea i to i au la dispozi ie toate bun t ile ei dumnezeie ti, împreun cu El. De aceea s-a f cut ca om împ rat al acelei Împ r ii, cas nefac peto iceicene unim cu El, prin eliberare de patimi, i prin bun tatea ce ne-am însu it-o, împreun împ ra i cu El în cea Împ r ie, d ruit i Lui ca om de Tat l.

330 Vom fi împ ra i împreun cu Fiul f cut om în Împ r ia lui Dumnezeu, dar nu vom avea aceast calitate prin noi în ine, ci primind-o de la El, nu numai întrucît este i Dumnezeu, ci i întrucît El s-a f cut omul nostru model, însu indu- i toat f ptuirea cea bun voit de Dumnezeu.

pentru că iubim pe frații noștri" (Ibid. 13—14)³³¹.
 Iar îmi. „Tot cel ce nu face dreptatea, nu este din Dumnezeu, căci cel ce nu iubește pe fratele său" (Ibid.)
 Iar îmi. „Cel născut din Dumnezeu nu face pe cat, căci s-mîna Lui rămîne în el. El nu poate pe c-tui, pentru că s-a născut din Dumnezeu" (Ibid. 9)³³². Să punem, fraților, toată puterea noastră, avînd îndemnul acestor mîrturii, căci poate ne va milui pe noi bunătatea Lui și ne va trimite puterea și ne dezbracă de greutatea (jugul) acestei lumi necurate. Căci nu încetează vrîjmașul nostru și ne vînează, vînd și răpește sufletele noastre. Dar Domnul nostru Iisus Hristos este cu noi, certîndu-l prin sfintele Lui cuvinte, de le vom pîzi pe ele³³³. Căci cum ar împiedica cineva pe vrîjmașul, sau cine ar avea putere împotriva lui, dacă nu cuvintele pe care le-a spus Dumnezeu către el? Acestea îi se împotrivesc și îl zdrobesc pe el, fără să fie omul. Învîndu-ne Apostolul Petru și arătîndu-ne că faptele mîntuiesc pe om, a spus. „Adăugați la credința voastră virtutea, iar la virtute cunoștința, iar la cunoștință,

331 În lumea văzută că despărțit de Dumnezeu, domnește moartea. De lumea astfel văzută și trîit trebuie să ne despărțim. Iar moartea domnește în lumea astfel văzută, pentru că nu trăim în ea iubirea semenilor noștri. Despărțirea egoistă între noi ne slăbește spiritual, și această slăbire a duhului nostru ne aduce moartea trupului, pentru că slăbirea aceasta a duhului se datorează despărțirii lui de Dumnezeu. De aceea spune Sf. Ioan în continuare: „Cine nu iubește pe fratele său, rămîne în moarte". Deci iată trei lucruri legate de lumea aceasta: despărțit de Dumnezeu, moartea definitivă, lipsa iubirii; sau lumea unită cu Dumnezeu, biruirea morții, iubirea.

332 Cel ce se naște din Dumnezeu nu moare și nu pe c-tuiește, pentru că din Dumnezeu îi vine viaa necontrară Lui și fără sfîrșit. Deci acela e numai creat din nimic, căci primește viaa necreată din El. De aceea se spune că se naște din Dumnezeu. Desigur, nu că Fiul Lui, căci are o existență creată.

333 Vorbește și diavolul neconținut, încercînd să ne convingă să folosim lumea contrară lui Dumnezeu, pentru egoismul nostru trupesc. Strîmbă rațiunile lucrurilor, prezentîndu-le ca mijloace de satisfacere a plăcerilor noastre trupești, trecătoare. Dar se folosește și Dumnezeu Cuvîntul neînrupat și apoi întrupat de cuvintele și de rațiunile cele drepte ale lucrurilor spre a-L vedea prin ele pe El, ca Creator, ca și -L iubim pe El și sîntîm duhul nostru ca și înainte mî în unirea cu El. Atît cuvintele diavolului, cît și ale lui Hristos, au în ele intenția și forța de-a ne duce la fapte. Nu au numai un scop teoretic.

înfrînarea, la înfrînare, rbdarea, la rbdare, evlavia, la evlavie, frîia, la frîie, iubirea. Cîci acestea se aflîi sporesc în voiîi nu vîvor înfrîia trîndavi, nici necuraîi în cunoa terea Domnului nostru Iisus Hristos. Iar cel în care nu se aflîacestea, este orbîi miop, îia uitat de curîirea pcatelor lui de odinioar" (II Petru 1,5, 8—9). Iar Ioan Botez torul zice. „Face îroade vrednice de pocînî, cîcîi se cureastîlar dîcîina pomului. Deci tot pomul care nu face rod, se taieîi se aruncîîn foc" (Lc. 3,8—9). îi iar îi St pînul nostru Iisus Hristos zice: „Din rod se cunoa te pomul" (Mt. 12,35). „Oare culeg din spini struguri, sau din mîrîcîini, smochine"? (Mt. 7,16). îi iar îi. „Nu tot cel ce-Mîi zice: Doamne, Doamne, va intra în Împîria cerurilor, ci cel ce face voia Tatîlui Meu cel din ceruri" (Ibid. 21). îi iar îi, Iacob zice. „Credîna fîr fapte este moartî; îi dracîi credîi se cutremur" (Iacob, 2,17, 19—20). Cîcîi precum un trup fîr duh (fîr suflare) este mort, a a îi credîna fîr fapte este moartî. îi iar îi Apostolul, asigurînd pe fîiii lui cîi credîna are nevoie de fapte, le-a poruncit cu hotîrîie, zicînd. „Toatîdesfrînarea sau necurîia nici sînu se pomeneascîîntre voi. Cîcîi a a se cuvine sfinîilor. Ci mai degrabîmulumirea. Cîcîi aceasta sîo cunoa te îi, cîi tot desfrînatul îi necuratul îi lacomul care este îînchinîtor la idoli nu are moîtenire în Împîria lui Dumnezeu" (Ef. 5,3—5). îi întîrîndu-îi iar îi cuvîntul, le-a spus lor: „Nîmenea sînu vîam geascîpe voi cu cuvînte de arte. Cîcîi pentru acestea vine mîînia lui Dumnezeu peste fîiii neascultîrii. Deci nu vîface îipîrtîia cu ei. Cîcîi era îi alt dat îîntuneric, dar acum sîînte îi luminîîn Domnul. Umbla îi deci ca fîii ai luminîii. Pentru cîi rodul Duhului este îîn orice bunîtate îi dreptate îi adevîr" (Ibid.

6.II)³⁸⁴. i iar i. „Toat am r ciunea i mînia, i tulburarea, i strigarea s piar de la voi, împreun cu toat r utatea" (Ef. 4,31). i zice. „Face i-v urm tori Mie, precum i lui Hristos" (I Cor. 11,1). „C ci cî i în Hristos v-ati botezat, în Hristos v-ati si îmbr cat" (Gal, 3, 27).

8. S ne cercet m, deci, pe noi în ine, fra ilor, de ne-am îmbr cat în Hristos sau nu. Iar Hristos se cunoa te prin cur ie. Si este i locuie te în cei cura i. i cum se vor cur i altfel, decît dac nu vor mai face relele pe care le-au f cut? Iar bun tatea lui Dumnezeu se arat în aceea c în clipa în care se întoarce omul de la p catele lui, îl prime te cu bucurie i nu-i mai socote te acele p cate, precum s-a scris în Evanghelia despre fiul mai tîn r care i-a cheltuit în chip risipitor partea lui de avere, iar la urm a p scut porcii i dorea s se hr neasc din hrana porcilor, dar pe urm c indu-se de cele ce le-a f cut, a aflat c nu este s turare de p cate, ci cu cît le s vîr e te mai mult pe acestea, cu atît se aprinde mai mult pentru ele. Dar cînd a b tut la u a lui poc in a, n-a amînat primirea ei, ci s-a întors la tat l s u cu smerenie, l sînd toate voile sale cele trupe ti. C ci a crezut tat lui s u c este milos i nu-i socote te cele ce le-a f cut. i de fapt tat l s u a poruncit îndat s i se dea ve mîntul cur ie i i arvuna înfierii (Lc. 13, 11—22). Acestea le-a spus St pînul nostru Iisus Hristos, înv îndu-ne c , dac ne întoarcem spre El, trebuie s p r sim întîi hrana porcilor i atunci ne prime te ca pe unii ce ne-am f cut cura i. i le-a spus acestea ca s nu z boveasc sufletul, zicînd: „Cînd m

³⁸⁴ Cei uni i cu Hristos sînt fii ai luminii. Ei au descoperit în El un sens al vie ii. tiu c omul e destinat ve niciei. C ci omenescul a devenit propriu al Fiului lui Dumnezeu. Dar prin aceasta a ar tat oamenilor bun tatea ca drum spre fericire i ca temei al ei, dat fiind bucuria adus de comuniune. Iar puterea comuniunii ne-o d ruie te Hristos prin Duhul Sfînt. De aceea prin fapte, ca mod de realizare a comuniunii, ajungem în fericirea împ r iei cerurilor.

va auzi Dumnezeu pe mine?" C ci tie Dumnezeu timpul cînd e vrednic cel care cere s se bucure de mîntuire i atunci îl ascult pe el în grab . S ne întoarcem, deci, cu toat inima i s nu ne descuraj m în a-L ruga.

i El ne va auzi în grab . C ci a zis El însu i: „Cere i i vi se va da, c uta i i ve i afla, bate i i vi se va deschide" (Mt. 7,7). Dar dac cerem, sau c ut m, sau batem, s înv m, fra ilor, ce c ut m, sau ce cerem de la El. C ci cel ce a venit la prietenul s u la miezul nop ii,, l-a silit pe el, zicînd: „Împrumut -m cu trei pîini, fiindc a venit la mine un prieten de pe drum" (Lc. 11,5)

9. S arunc m deci, fra ilor, de la noi lenevia i s ne preg tim spre aceast îndr zneal ³³⁵. i de va vedea Dumnezeu r bdarea noastr , ne va împlini cere-rile noastre. C ci este milostiv si voie te ca omul s se întoarc . C ci a zis: „Amin, amin zic vou , c bucurie este în ceruri pentru un p c tos ce se poc ie te" (Lc. 15,17). Deci deoarece avem, fra ilor, o astfel de mil a Lui i bog ia îndur rilor Lui, s ne ostenim din toat inima pîn sîntem în trup — i e scurt timpul vie ii noastre — i s lupt m ca s mo tenim bucuria vecinic i negrit . C ci de ne vom întoarce la cele dinapoi, vom fi ca tîn rul care l-a întrebat pe Domnul Iisus Hristos, cum se poate mîntui, i c ruia i-a r spus El: „Vinde toate cîte le ai i le d s racilor i ia- i crucea ta i urmeaz -Mi Mie" (Lc. 18,22), ar tîndu-ne prin aceasta c mîntuirea const în a ne t ia voia proprie.

335S credem cu toat hot rrea c Dumnezeu ia în seam poc in a noastr . S nu avem nici o îndoial i s nu amîn m manifestarea ei în fa a lui Dumnezeu. C ci i Dumnezeu o ia în seam imediat. Amînarea încrederii c Dumnezeu va lua în seam poc in a noastr , înseamn sl birea ei. Cu cît ne încredem mai mult în Dumnezeu c o ia în seam , cu atît e mai puternic . i cu cît o amîn m mai mult, cu atît se sl be te mai mult i o ia Dumnezeu mai pu în în seam . C ci este o însu ire important a lui Dumnezeu mila fa de cei îndurera i. Iar unde e poc in a mare, e i durere mare. Poc in a este astfel o întoarcere hot rît a omului de la via a în cele rele, la o via în cele bune, o întoarcere din durere i cu durere. Ca atare este o adev rat revolu ie afectiv în via a omului.

Dar acela auzind acestea, s-a întristat foarte i a plecat (*Ibid.* 23). C ci a aflat c nu este o osteneală atît de mare a da ale sale s racilor, ca a purta crucea. Pentru c a împ r i ale sale s racilor, este una din virtu i i o face omul pentru a purta crucea. Dar crucea este desfiin area a tot p catul i na te iubirea. i f r iubire nu este nici cruce³³⁶. Cunoscînd deci Apostolul c sînt i se socotesc i unele virtu i în care nu este iubire, nici des vîr ire a virtu ilor, a spus: „Dac a gr i în limbile oamenilor i ale îngerilor, dar dragoste nu am, m-am f cut aram sun toare i chimval r sun tor; i de a împ r i toate averile i a da trupul meu s fie ars, dar dragoste nu am, nimic nu-mi folose te. Dragostea îndelung rabd , este binevoitoare, nu pismuie te, nu se laud , nu se trufe te, nu se poart urît, nu caut ale sale, nu se aprinde de mînie, nu gînde te r ul" (I Cor. 13,1—5). Cel ce voie te deci s mearg pe drumul iubirii, nu va fi tulburat de nici un om, fie c sînt buni, fie r i, i dorul de Dumnezeu r mîne în inima lui. Acest dor na te în el mînia cea dup fire i aceast mînie se împotrivesc te la tot ce e sem nat de vr jma ul³³⁷. i de aceea legea lui Dumnezeu afl respect în el i prin frica de Dumnezeu se arat iubirea în el. i atunci un astfel de om zice, ca i Apostolul, cu îndr zneal : „Eu sînt gata nu numai s fiu legat, ci i s mor pentru numele Domnului nostru Iisus

336Crucea este renun area la toate. Crucea primit de bun voie este una cu renun area la tot egoismul, ca r d cin a tuturor p catelor. Dar nu e numai un act negativ, ci i unul pozitiv: e iubire pentru cineva, pentru Dumnezeu sau pentru vreun om, sau pentru to i. Renun la mine, ca s tr iasc al i oameni via a superioar în Dumnezeu.

337 Autorul pre uie te „mînia cea dup fire", care se opune la tot ce e r u. Nu tolereaz r ul. Nu e indiferent fa de r u. Ci lupt împotriva lui, nu-l face, îndeamn la a nu se face. Mînia aceasta împotriva r ului se hr ne te din frica de Dumnezeu i din iubirea pe care o na te aceast fric . Deci are loc o unire între mînia împotriva r ului i iubirea de Dumnezeu i de oameni. C ci iubirea nu e nep satoare fa de r u.

Hristos" (Fapte 21,13). Fericit este sufletul care a ajuns la o astfel de iubire. Ea se face nep timitoare.³³⁸

10. S ie im din lume, fra ilor, ca s cunoa tem cele în care sîntem³³⁹. C ci îndur tor este Domnul Iisus Hristos, ca s odihneasc pe fiecare dup faptele lui i pe cel mic dup micimea lui, precum a spus: „Multe loca uri sînt la Tat l Meu" (Io. 14,2). C ci de i Împ r ia este una, în ea fiecare afl locul s u i lucrul s u. S lupt m deci, fra ilor, împotriva leneviei i s rupem de pe noi tergarul întunericului, care este uitarea. i vom vedea lumina poc in ei³⁴⁰. S cî tig m în noi pe Marta i Maria, care sînt suferirea r ului³⁴¹ i plînsul, care plîng înaintea Mîntuitorului, ca s învie pe Laz r, adic mintea legat în multe fî ii ale voilor proprii. i astfel El î i face mil i le învie pe Laz r, c ci este propriu lor s fac s fie legat Laz r. Dar cînd Laz r este eliberat, se face v zut rîvna Mariei i a Martei. Însfîr it, Laz r se afla eliberat de griji, ezînd cu Iisus, iar Marta, împlinindu- i slujirea ei cu rîvn i bucurie i Maria aducînd vasul ei cu mir i ungînd picioarele Domnului. S ne lupt m deci, fra ilor, dup puterea noastr , i Dumnezeu ne va ajuta dup mul imea milei Lui. i chiar dac n-am p zit inima noastr , ca p rin ii no tri, s ne punem toat puterea ca s p zim trupurile noastre f r p cate, a a cum cere Dumnezeu, i s

338 Crucea, sau moartea de bun voie pentru Dumnezeu i pentru oameni, e unit cu iubirea pentru ei. In aceasta se vede c iubirea e cea mai înalt dintre virtu i, sau e totalitatea virtu ilor i dep irea oric rei patimi biruirea a tot egoismul.

339 Cine e în stare s primeasc crucea, sau moartea, arat c a ie it din lume, de care ne leag patimile sau pl cerile egoiste, i a ajuns la iubirea deplin de Dumnezeu i de oameni. De abia aceast ie ire din lume ne d lumina cunoa terii depline c lumea nu e ultima realitate, cuno tin a adev rat a sensului existen ei.

340 Uitarea e un tergar al întunericului, mijloc al necunoa terii.

341 Poc in a e o lumin , pentru c ne arat ce sîntem de fapt: ne arat p catele care ne îngusteaz în egoism, care ne in în întuneric în privin a înfitei m riri a lui Dumnezeu i a datoriilor noastre fa de oameni.

credem c la vremea foamei care ne-a cuprins, va face mil cu noi, ca i cu sfin ii Lui. „C ci de i e alta str - lucirea soarelui i alta str lucirea lunii i stea de stea se deosebe te în str lucire" (I Cor. 15,41), dar sînt într-unic sfînt t rie. i slava i cinstea lor este a Lui de acum i pîn în veac³⁴². Amin.

CUVÎNTUL XXII

Despre f ptuirea omului nou

Iubi ii mei fra i, evreul se cunoa te prin trei lucruri: prin t ierea împrejur, prin pasc i prin Sîmb ta. C ci se scrie în Facere (17,12—14): „i pruncul în a opta zi se va t ia vou împrejur. Cel n scut al casei i cel cum-p rat cu argint net iat împrejur se va pierde din poporul s u, c a stricat leg tura Mea". Întîi s-a t iat Avraam împrejur. i semnul este acesta, c a murit stînga lui.

i acesta este chip dat celor vechi despre omul nou, c ruia s-a ar tat în sfîntul lui trup Domnul Iisus Hristos, ca ceea ce e vechi i acoper b rbatul s cad i s se piard . Despre aceasta, Apostolul a spus: „În El a i fost t ia i împrejur cu t iere împrejur nef cut de mîn , prin dezbr carea de trupul c rnii întru t ierea împrejur a lui Hristos, fiind îngropa i împreun cu El în Botez, întru care a i i înviat prin credin în lucrarea lui Dumnezeu". (Colos. 2,11—12). i iar i: „S v dezbr ca i de vie uirea voastr de mai înainte, de omul cel vechi, care se stric prin poftetele am gitoare, i s v înnoi i în duhul min ii voastre i s îmbr ca i pe omul cel nou, cel zidit dup chipul lui Dumnezeu întru dreptate i evlavie i adev r" (Ef. 4,22—24). i iar i: „ca s muri p catului i s vie ui i întru dreptate" (I Petru 2,24).

³⁴² Aceea i lumin a lui Hristos va str luci din to i sfin ii, chiar dac din unii va str luci mai puternic decît din al ii. Dar fiecare va socoti c o are cît poate el, la m rimea cea mai mare. Iar smerenia va face pe to i s nu se socoteasc mai lumina i ca al ii.

Acestea, despre t ierea împrejur. Iar cel ce nu le are acestea nu este t iat împrejur, nici nu este evreu, pentru c a c lcat Testamentul pe care l-a rînduit Domnul Iisus prin sfîntul Lui sînge.³⁴³

2. În vorbirea despre sfînta Pasc , se spun iar i lucruri mari. Întîi era t ierea împrejur, a doua era Pasca, a treia Sîmb ta. C ci spune Dumnezeu lui Moise: „Aceasta este legea privitoare la Pasc . Nici unul de neam str in nu va mînce din ea. Nici unul cump rat cu argint s nu m nînce din ea. Dar vei t ia împrejur pe tot cel cump rat cu argin i, i acesta va mînce din ea. Aceasta s o mînce i într-o cas , avînd mijloacele voastre încinse i avînd înc l mintele în picioarele voastre, iar în mîini avînd toieCele voastre" (Ie ire 12, 421—48 i 11). Nu se putea mînce Pasca decît în azime i cu mielul fript în foc cu ierburi amare (Ibid. 9.) Nu a spus s fi i încin i peste mijloacele voastre, ca s nu spun cineva c vorbe te despre brîu, ci „avînd mijloacele încinse", vorbind de cur ia liber de orice patim , care se afl sub st pînirea împerecherii întru necur ie. Iar de înc l minte vorbe te în elegînd preg tirea i fuga de orice în epare care vat m con tiin a i împiedic mintea s vad cur ia sa. Iar toiagul este n dejdea b rb iei în mersul lipsit de fric pe drum, spre a intra în p mîntul f g duin ei. Iar ace tia sînt cei ce ajung la odihna Sîmbetei. sîngele este semnul sîn Celui Domnului nostru Iisus Hristos, cînd a venit ca prezen , ca s aduc cu Sine pe fiii lui Israil în mo tenirea Lui. Ei se arat preg ti i de drum i fiind un i cu semnul Lui în sufletele lor, în mod ar tat. Iar m nunchiul de

³⁴³ Hristos i-a v rsat sîngele pentru noi i pentru ca s ne arate c trebuie s p r sim sîngele omului vechiu, primindu-l pe al Lui, ca sîngele omului nou. Aceasta s-a ar tat ca chip în v rsarea sîngelui la Evrei prin t ierea împrejur.

isop primit este suferirea r ului. C ci spune: „Mînca i-le acestea cu ierburi amare". Cerceteaz -te deci pe tine însu i, frate, de e ti t iat împrejur, de i-ai uns pragurile u ii cu sîngele Mielului nevinovat, i de te-ai golit pe tine de tot gîndul p mîntesc i de te-ai preg tit s mergi pe drum f r fric sau s urci în p mîntul f g duin ei.³⁴⁴

3. Despre Sîmb ta iar i se pot spune lucruri mari. Este i ea a acelora care s-au învrednicit de adev rata t iere împrejur i au mîncat sfîntul pa te i s-au eliberat de Egipteni i s-au odihnit (s-au sabatizat) de amara robie a lor. C ci spune Dumnezeu lui Moise : „ ase zile vei lucra, iar ziua a aptea este Sîmb ta odihnei Domnului" (Ie . 20, 9—10). „Sufletul celui ce va lucra în ziua Sîmbetei, se va pierde", (Ibid. 31, 14) Iar Domnul nostru Iisus s-a odihnit El, Însu i în Sîmb ta adev rat i a înv at pe ai S i cum trebuie s se odihneasc (s sabatizeze), dup ce s-a urcat Vinerea (pe cruce) i a f cut toat preg tirea Sa înainte de-a se urca pe ea, adic a suportat toate oc rile pentru noi i le-a r bdat, l sîndu-Se pironit pe cruce, nedesprinzîndu-Se i nici desf cîndu-Se de ea, pîn mai r sufla, ci strigînd: „Mi-e sete", cînd aducîndu-i „un burete muiat în o et" i gustîndu-L, a zis: „Toate s-au s vîr it i plecîndu- i capul, i-a dat duhul" (Io. 19, 28-30). Atunci L-au coborît, nemaimi cîndu-se i sabatizînd cu adev rat (inînd Sîmb ta adev rat). Deci s-a odihnit Domnul Iisus în ziua a aptea, i a binecuvîntat-o pe aceasta, fiindc în adev r s-a odihnit de toate lucr rile

³⁴⁴ Numai t iat împrejur în duh, sau botezat, poate mînca cineva Mielul nevinovat, sau se poate împ rt i, preg tindu-se, de urcarea cu Hristos spre Împ r ia cerurilor, unde va avea odihna (Sîmb ta) ve nic . C ci numai pe el sîngele Mielului îl va sc pa de moartea ve nic . El trebuie sa aib brîul care ap r mijlocul lui de pl cerea trupeasc inferioar i s aib în mîn toiajul c l toriei spre cer, iar în picioare înc l mintea care-i fere te mintea de în ep turile p catelor.

prin care a desființat patimile omenești,³⁴⁵ precum a zis Apostolul „Cel ce a intrat în odihna lui s-a odihnit de toate lucrurile lui, ca și Dumnezeu de ale Sale” (Evrei, 4, 10). Aceasta este Sîmbăta adevărată. Deci cel ce nu o ینه pe aceasta (nu o sabatizează), nu este adevărat iudeu.³⁴⁶ De aceea plîngînd Ieremia poporul, a zis lor: „Nu purtați poveri în ziua Sîmbetei și nu ieșiți prin porțile Ierusalimului purtînd sarcini în ziua Sîmbetei” (Ierem. 17, 22).

4. Vai mie, nenorocitului, care am cîlcăit aceste sfinte porunci și am purtat grelele sarcini în ziua Sîmbetei. Și dacă am murit împreună cu El și am fost îngropat și am sabatizat (am înțut odihna Sîmbetei), ce sînt aceste poveri grele pe care le port, pe care le împlinesc? O sarcină grea este mînia, pisma, ura, slava de artă, vorbirea împotriva altuia, defimarea, aprinderea furioasă, trufia, socotirea sa ca drept, dorința de-a fi văzut, cearta, iubirea de sine, critica altora. Acestea sînt înșelăciunile sufletului. Iar ale trupului sînt: lăcomia pîntecelui iubirea trupului, iubirea înfățișărilor impune toare, plăcerea, pofta, lipsa inimii. Toate acestea sînt cele asemenea acestora Domnul Iisus le-a interzis trupului sfinților și le-a omorît în trupul Său sfînt, după cuvîntul Apostolului, că: „prin cruce a omorît dumnia în Sine” (Ef. 2, 16), desființînd Legea poruncilor, sfîntenia Sîmbetei. Deci cel ce poartă amintitele sarcini grele și le face în

³⁴⁵ Primind moartea, a desființat și patimile reproabile ale noastre și pe cele ireproabile ale Lui, luate pentru noi, dîndu-ne și nouă puțin aș trecem de la primele la cele de al doilea, dar și pe mîndria de ele. Ava Paisie stăruiește mult asupra acestei explicații originale a morții pe cruce a lui Hristos. Ar putea socoti cineva că în această explicație este o influență origenistă, care afirmă o voință a sufletului de-a se despărți de lume și a reveni la Dumnezeu. Acestei influențe origeniste i se opune explicarea simultană a crucii din iubirea față de oameni. Lumea e criticată numai cînd e folosit în sens egoist. Cînd e folosit cu iubire față de oameni și ca prilej de iubire a lui Dumnezeu, ea nu mai are un sens negativ. Cum spune ceva mai jos, prin cruce, sau prin moartea primită cu voia, Hristos a omorât dumnia în trupuri, nu iubirea.

³⁴⁶ Întrad. latină: „Non est christianus”.

ziua Sîmbetei, cum va zice: „Sînt iudeu adev rat?" Acesta se am ge te pe sine, c ci numai numele i-a r mas De aceea nu va primi nimic din cele de la Domnul Iisus. C ci se t g duie te pe sine prin faptele sale, pentru c cele ce le-a omorît, iar i le-a înviat i cele ce le-a îngropat, iar i le-a f ptuit. De aceea este v dit c acesta nu este evreu adev rat, ci mincinos; nu este nici t iat împrejur, nici nu ine Sîmb ta (nu sabatizeaz). Deci cînd va veni Domnul Iisus întru slava Sa, nu va introduce decît pe fiii lui Israil în ve nica Sa Împ r ie, adic pe to i cei t ia i împrejur, pe care i-a adunat din toate popoarele, precum zice i Apostolul, c „împietrire s-a f cut din partea lui Israil, pîn nu vor intra toate neamurile" (Rom. 11, 25). i iar i: „Cî i se vor potrivi dreptarului acesta, vor avea pacea i mila asupra lor i asupra Israilului lui Dumnezeu" (Gal. 6, 16). Observi c sînt israeli i ai lui Dumnezeu, care au t ierea împrejur a inimii i sabatismul (p zirea Sîmbetei) i desfiin area p catului. i iar i zice: „C ci nu cel ce se arat iudeu în trup este iudeu, nici t ierea împrejur v zut este t iere împrejur, ci iudeul cel întru ascuns i t ierea împrejur a inimii în duh si nu cea în liter " (Rom. 2, 28—29).

5. S lu m aminte deci, fra ilor, la noi în ine, pîn cînd împlinim osteneala, sau o pierdem prin negrij , ne tiînd c se afl în noi vr jma ul nostru, care ne lîngu e te i ne atrage la orice p cat, neîng duînd ochilor no tri s vad ceva din lumina dumnezeirii. Cerceteaz -te pe tine însu i, s rmâne, care te-ai botezat în Hristos i în moartea Lui, ca s afli care este moartea pe care a omorît-o, dac mergi pe urmele Lui. (I Petru 2, 22).

i arat -mi felul mor ii, pe care o ai tu.³⁴⁷ El este f r

³⁴⁷ Cerceteaz de ai murit i tu în botez moartea lui Hristos fa de p cate. Mai bine-zis vezi cît de dep rtat este moartea ta fa de a Lui. El a murit tuturor p catelor. Tu e ti departe de aceast moarte a Lui.

de p cat i ar tîndu- i-se ie, i-a premers în toate: în s r cie, iar tu nu supor i s r cia; El n-a avut „unde s - i plece capul" (Mt. 8,20); iar tu nu supor i înstr i- narea cu bucurie; El a suportat oc rile, iar tu nu supor i nici o ocar ; El nu s-a r zbunat, iar tu nu rabzi s nu r spunzi r ului cu r u; El p timînd, nu s-a mîniat iar tu, f cînd pe altul s suferi, te mîinii pe el; El def imat fiind, a r mas netulburat, iar tu nedef imat, te tulburi; El s-a smerit, mîngîind pe cei ce p c tuiau împotriva Lui, iar tu îi ba i cu cuvîntul i pe cei ce te iubesc; El a r bdat cu bucurie cele ce se aduceau asupra Lui, iar tu auzind ceva de mic sup rare, te tulburi; El este blînd cu cei ce cad în p cate, iar tu te mîndre ti fa de cel mai mare ca tine; El s-a dat pe Sine pentru cei ce au p c tuit împotriva Lui, pîn la a-i mîntui iar tu nu te po i da pe tine nici pentru cei ce te iubesc. Iat ce i-a dat El i cu ce i-ai r spl tit Lui. Cunoa te-L pe El din faptele Lui i pe tine din faptele tale. Dac ai murit cu El, cine face faptele acelea, sau p catele acelea³⁴⁸.

6. S lu m aminte, iubi ilor, în chip drept la sfintele Lui porunci i s t iem voile noastre. C ci nu vom vedea lumina poruncilor, dac iubim pe cel ce ne cinste te pe noi.³⁴⁹ C ci altfel ce vom face mai mult, decît cele ce le face p gînul? Te rogi pentru cei ce î i fac bine? Dar i vame ul face aceasta (Mt. 5, 46). Dac te bucuri de cel ce te laud , aceasta o face i iudeul. Deci ce faci mai mult, tu, care ai murit p catului i e ti viu în Hristos Iisus? Dac iube ti numai pe cel ce te ascult , ce faci mai mult decît un p c tos? Acestea le face i acela. Dac ur ti pe cel ce- i pricinuieste dureri i nu te ascult , i pe cel ce te ceart , faci i tu ceea ce face p gî-

³⁴⁸ Dac tu r spunzi cu cele rele semenilor t i, contrar lui Hristos, care a r spl tit tuturor p catelor lor cu bun tate, cum mai po i spune c ai murit patimilor, cum a murit Hristos? Cum mai po i spune c moartea ta e asemenea celei a Lui?

nul. Dar trebuie mai degrabă să te rogi pentru acesta, ca să fie iertat. Dacă te superi pe cel ce te defăimează, și vameul face același lucru.

Cercetează-te deci și tu, cel ce te-ai botezat în numele Lui, dacă acestea sînt faptele în care s-a arătat; sau cum te vei arăta în ziua slavei Lui și cum vei fi încununat, dacă nu ai cununa pentru patimile pe care le-ai biruit, pe care le-ai biruit mai înainte de tine și Împăratul tău, dîndu-Șe pildă și pe Sine. Căci cînd se va arăta în slava Sa Împăratul împăraților și Domnul domnilor, și se va arăta văzută de tot neamul omenesc în marea Lui slavă, avînd semnele pe care le-a purtat pentru noi, iar tu te vei arăta neavînd patimile Lui în trupul tău, îți va spune: „Nu te ții pe tine”³⁵⁰ și vînzînd pe toți sfinții care au murit pentru numelui Lui, avînd semnul Lui, te vei ruina și apari în fața lor. Cercetează viaa tuturor sfinților și îți vei afla pe ei ca pe cei ce au răbdătorul și nu l-au răsplătit cu rău. Căci sîngele tuturor strigă: „Răzbuin-ne pe noi față de cei ce locuiesc pe pămînt” (Apoc. 6, 10). Iar eu care am iubit toată odihna, ce voi spune în ziua aceea, vînzînd pe Prooroci și pe Apostoli și pe mucenici și pe ceilalți sfinți care, suferind răul de la alții, s-au arătat îndelung răbdători, ner spunzînd răului cu rău, nici mîniindu-se, tiînd că nu este voia omului, ci nedreptatea a diavolului care i-a silit pe ei să le facă

³⁴⁹ Dacă Hristos voiește să ne conducă prin împlinirea poruncilor Sale în Împărăția Lui, înseamnă că prin ele ne arată iubirea Lui. Dar iubirea Lui ne-o arată cînd nu iubim pe oamenii care ne laudă și ne cinstesc. El iubindu-ne, ne cere smerenie și osteneală.

³⁵⁰ Cel ce se va arăta înaintea Dreptului Judecător, care va avea în El slava patimilor răbdătoare și biruite pentru noi, iar el nu va avea în sine semnul acestor patimi biruite — ura altora prin iubire, ocara altora prin blîndețe etc. — pe drept cuvînt va auzi spunîndu-i-se de către Acela: „Nu te cunosc pe tine”, n-ai nimic comun cu Mine, ești cu totul străin de Mine, nu poți decît rămîni departe de Mine, chiar dacă vrei să fii cu Mine; nu ești în stare să primești iubirea Mea, să te deschizi Mie.

lor acestea.³⁵¹ Cerceteaz -te deci i tu pe tine iubite frate, ce faci, i în elege gîndul pe care îl ai înaintea lui Dumnezeu. C ci nu-l vei putea ascunde în ceasul acela. Nu va fi în puterea voii tale omene ti s critici pe cineva, ci cînd va avea loc învierea (de ob te), fiecare va învia îmbr cat în faptele sale, ca într-o hain , fie în dreptate, fie în nedreptate. Acestea vor vorbi despre tine i ele tiu unde este locul t u.³⁵²

7. Fericit este cel ce a luptat i s-a dezbr cat de cele ce-l atrag spre gheen i s-a îmbr cat în cele ce-l atrag spre Împ r ie. C ci spune Apostolul: „, tim c dac acest cort, locuin a noastr p mînteasc , se va strica, avem zidire de la Dumnezeu, cas nef cut , vecinic , nef cut de mîn , în ceruri" (II Cor. 5, 1). C ci timpul vie ii noastre nu este nimic i sîntem am gi i de fiecare zi, pîn ce va ne va ajunge ceasul în care ne va cuprinde jalea plînsului vecinic.³⁵³ S nu pierdem inima noastr , ci s punem toat puterea noastr , îngrijindu-ne, p zindu-ne i rugînd în tot ceasul bun tatea

351 Sfin ii merg în bun tatea lor, care nu r spunde celor ce le-au f cut r u cu r u, pîn acolo c i-au comp timit tiind c n-au f cut r ul de la ei în i i, ci ispitii de diavol. Totu i nu au socotit c st în puterea lor nici s -i scape de pedeaps , ci au l sat i aceasta în seama lui Hristos. El va ti dac aceia numai sili i de diavolul le-au f cut r u, sau au contribuit i cu voia lor la r ul ce li l-au f cut.

352 Nu va fi dat voii tale s critici atunci sau s judeci pe cineva, nici s te scuzi pe tine, ci haina faptelor în care te-ai îmbr cat pe p mînt vor gr i din tine, despre tine i despre ce vor spune al ii prin faptele lor despre tine. Faptele tale au esut rînd pe rînd o hain a persoanei tale, mai bine zis au întip rit o pecete în tine, poate o hain complex , plin de nuan e i variat colorat , dar dînd totu i o impresie general , unitar . Aceast pecete e numit totu i hain , c ci e deosebire între f ptura cu care ai venit de la Dumnezeu pe lume i între ceea ce ai întip rit tu în ea. Locul ce-l vei dobîndi va fi conform cu culoarea ce-o va avea haina ta. Aceasta arat obiectivitatea i dreptatea judec ii din urm . Nu vei putea ocupa un loc nepotrivit cu obiectivitatea faptelor tale. Se arat în acestea cît e de str în Ava Paisie de origenism, odat ce de faptele pozitive s vîr ite în aceast via depinde fericirea sau nefericirea etern a fiec rei persoane umane. Via a p mînteasc are o importan decisiv pentru eternitatea fericit sau nefericit a omului.

353 Vafi cumplit durerea f r sfîr it a „plînsului ve nic". O durere care nu ne va da puterea s ne îndrept m, nemaiavind aceast putere. Va fi o învîrtoare în neputin , unit cu durerea.

lui Dumnezeu, ca să ne ajute. Să nu ne mîniem pe cei apropiați, pentru cuvintele fîr de minte spuse de ei nu cu voia lor, ci fiind nelucrați prin ei, sau vase ale vrăjmașilor, s-au făcut străini de Dumnezeu, pînă la a ieși și fugi din stadion. Îngrijii-i-vă deci, iubiilor, în toate de smerita cugetare, și suportați ocara cu răbdare și gîndii-i-vă în fiecare ceas să înălțurați voia voastră, pentru că înținerea la voia proprie desființează toate virtuțile, iar cel ce are gîndurile stricînd în dreptate, taie voia lui cu blîndețe, temîndu-se de ea ca de un balaur. Căci iubirea de ceartă strică toată zidirea, întunecă sufletul ca să nu vadă ceva din lumina virtuților.³⁵⁴ Ai grijă deci de patima aceasta blestemată, care se amestecă pe ea cu virtuțile, pînă le pierde. De fapt, Domnul nostru Iisus Hristos nu s-a suit pe cruce pînă ce nu a aruncat pe Iuda din mijlocul ucenicilor. Căci dacă nu taie omul patima aceasta necinstită, nu poate înainta spre Dumnezeu.³⁵⁵ Căci ei îi urmează toate relele. În cel ce nu vrea să stea de Dumnezeu, apare slava de artă și toate cîte le urte Dumnezeu locuiesc în sufletul iubitorului de sfadă și al celui mîndru. Și toate despre care îi înconving acea inimă, că sînt ale lui Dumnezeu, sînt minciuni, după toate Scripturile.

8. A se judeca înțîi pe sine, aduce smerita cugetare, și în a renunța la voia proprie în favoarea aproapelui într-un cunoscător, stă smerenia.³⁵⁶ Curia constă în a

³⁵⁴ Virtuțile sînt lumina, pentru că prin ele sînt văzuți ceilalți oameni și în primul rînd Dumnezeu. Ele ne asigură de valoarea văzută a lui Dumnezeu și a celorlalți și de vecinicia noastră, deci de sensul existenței noastre. Răul că egoismul ne închide în întuneric și în lipsa de sens a vieții noastre și a existenței în general. Nu mai vedem decît niște legi oarbe, implacabile și inexplicabile, care le produc pe toate ca să le piardă.

³⁵⁵ Nu poate înainta spre Dumnezeu, cel ce se închide în sine, în egoismul păcatelor. Căci Dumnezeu este Creatorul tuturor și vrea ca toate să fie unite între ele în El. Numai în El se poate înainta în mai multa existență.

³⁵⁶ Se cere renunțarea voii proprii în favoarea aproapelui „într-un cunoscător”, adică în conștiința valorii lui și a datoriei mele față de el, nu într-un mod sentimental, pentru a-l căuta prin aceasta pentru plăcerea mea.

te ruga lui Dumnezeu. A nu te m sura pe tine, î i aduce plînsul.³⁵⁷ A nu judeca pe altul, înseamn a-l iubi.³⁵⁸

Îndelungar bdare înseamn a nu gîndi ceva împotriva aproapelui.³⁵⁹ Inima iubitoare de Dumnezeu st în a nu r spunde la r ul altuia cu r u.³⁶⁰ Lini tea (isichia) const în a nu te încrede în ceea ce nu- i apar ine.³⁶¹ S r cia este inima lipsit de r utate. Pacea const în a dobîndi st pînirea peste sim urile (sim irile) tale. Blînde ea const în a r bda. Mila se arat în a ierta. Iar a le dobîndi pe acestea, înseamn a- i t ia voia ta i aceasta aduce împ carea prin virtu i întreolalt i a face mintea netulburat . Iar un sfîr it al tuturor acestora nu v d în toate Scripturile.³⁶² C ci ceea ce voie te Dumnezeu de la om nu este altceva decît a se smeri pe sine fa de aproapele în toate i a- i t ia voia sa fa de toate i a se ruga totdeauna ca s -i dea omului ajutor mîna Lui i s -i p zeasc ochii de somnul uit rii i de am girea robiei,³⁶³ dat fiind c firea omului e rea

³⁵⁷ A nu m m sura pe mine nu înseamn numai a nu c uta mul umirea de m sura la care am ajuns, ci i în a plînge în con tiin a c nu sînt nimic, c n-am realizat nimic din datoriile mele.

³⁵⁸ A nu judeca pe cineva înseamn iar i s nu m opresc numai la a nu-l osîndi, dintr-un indiferentism fa de el, ci i s -l iubesc. În toate rela iile fa de cel lalt nu trebuie s m opresc la nes vîr irea r ului, ci s înaintez la s vîr irea binelui.

³⁵⁹ În îndelunga r bdare trebuie s ar t nu numai re inerea de la a r spunde la r ul altuia cu r u, ci i în a nu avea un gînd de nemul umire fa de el.

³⁶⁰ Iubirea de Dumnezeu nu se împac cu r spl tirea r ului altuia cu r u, ci cere renun area la el. Iubirea de Dumnezeu nu poate coexista cu r ul f cut aproapelui. Dumnezeu vrea s -i ar t iubirea, iubind pe aproapele.

³⁶¹ Lini tea const în a nu m l uda cu ceea ce nu am. i de fapt nu am prin mine nimic.

³⁶² Virtu ile amintite pot înainta la nesfîr it. Nu exist un sfîr it alor.

³⁶³ Dumnezeu nu voie te de la om decît smerirea fa de aproapele, t ierea voii lui în rela ie cu acela. Dumnezeu î i face cauza aproapelui cauza Sa. C ci El e Creatorul i Sus in torul aproapelui i vrea s se arate ca atare cu ajutorul omului. Aceasta e i o pre uire pe care o d Dumnezeu i omului ajutat i celui ce ajut . Dumnezeu vrea ca omul s ajute pe om, dar i s cear la rîndul S u ajutorul lui Dumnezeu în aceasta. Dumnezeu i omul î i cer reciproc grija de aproapele. i în aceasta o treime. Doi î i înt resc grija de al treilea. Dumnezeu cere omului grija aproapelui i omul cere grija lui Dumnezeu, pentru c uitarea omului de c tre om cucere te mai u or pe om.

i schimb ciaoas .³⁶⁴ propriu lui Dumnezeu a ne p zi, e proprie Lui puterea de-a ne d rui nou puterea de-a ne p zi.³⁶⁵ propriu Lui acoper mîntul sub care p s tr m s r cia noastr .³⁶⁶ Este proprie Lui întoarcerea prin care ne întoarce spre El.³⁶⁷ A Lui este mul umirea, pentru c ni se d ruie te nou .³⁶⁸ Este propriu Lui s ne dea harul de-ai mul umi Lui. Este propriu Lui acoper mîntul prin care ne p ze te de mîna vr jma ilor no tri. A Lui este cinstea i slava în vecii vecilor. Amin. Dar iat care sînt i cele ce nasc sfada i stric f r mil sufletul: flec reala (poliloghia), vorbirea sucit , schimbarea cuvintelor dup pl cerea fiec ruia, îndr zneala, vorbirea în doi peri, oprirea cuvîntului altuia. Sufletul care le are acestea este sterp de virtu i. Iar dup toate acestea, dac sufletul nu va pune sudoare în orice virtute, nu va putea ajunge la odihna Fiului lui Dumnezeu. Deci nu fi i f r grij de via a voastr , fra ilor, i nu da i min ii motiv pentru nici un fel de lenevire în fapte. C ci aceasta v va lipsi de timpul trebuincios de-a ajunge la odihna Fiului lui Dumnezeu, care este smerenia în

364Alt dat Ava Paisie a spus c firea omului e bun ; pentru c se întrege te cu ajutorul lui Dumnezeu. Aci trebuie în eles c o socote te rea, cînd nu vrea s se întregeasc cu ajutorul lui Dumnezeu, cerut prin rug ciune. Rug ciunea e deci necesar firii omului, pentru a se întregi.

365 propriu lui Dumnezeu s ne p zeasc , dar e propriu Lui s ne dea i nou puterea de-a ne p zi. Deci p zirea noastr este proprie i nou , dar n-o putem avea cu adev rat decît de la Dumnezeu, deci prin rug ciunea c tre El. Este o rela ie între Dumnezeu i om, care nu poate s nu fie f r acest leg tur între el i Dumnezeu.

366Nu putem fi s raci decît în Dumnezeu, cu ajutorul Lui. Altfel egoismul ne împinge spre îmbog ire, spre încrederea egoist în noi în ine, care e una cu am girea i robia. C ci a ine la bog ie înseamn a te face rob celor materiale. S r cia te face liber de ele, liber de toate. Dar numai con tiin a c îl ai pe Dumnezeu nu te tulbur , ci te face cu adev rat liber. Numai în Dumnezeu e ti liber, în con tiin a c ai în El totul.

367 In întoarcerea noastr spre Dumnezeu este puterea sau lucrarea care ne întoarce; este atrac ia Lui, care ne d sim irea atrac iei.

368Mul umirea pe care o tr im fa de Dumnezeu pentru cele ce ni le d ruie te este tot puterea i lucrarea Lui. Dumnezeu se întoarce spre El Însu i, întorcîndu-ne îns prin aceasta pe noi spre El. Este cu neputin de-a des p r i între lucrarea Lui i a noastr . „Doamne, î i mul umesc c mi-ai dat puterea s - i mul umesc”.

toate i renun area la r utate i la ura fa de orice om i neîncrederea în nici o fapt care nu este a lui Dumnezeu i p strarea p catului în fa a ta i moartea fa de orice fapt a r ut ii.³⁶⁹ i Dumnezeu, care nu este mincinos, va veni în ajutorul nostru prin îndur rile Lui. Amin.

CUVÎNTUL XXIII

Despre des vâr ire

1. Spunea oarecare dintre P rin i c , dac nu dobînde te un om credin a în Dumnezeu i dorin a neîncetat a lui Dumnezeu i nevinov ia i ner spl tirea r ului cu r u i suferirea r ului, i smerenia, i cur ia, i iubirea de oameni, i lep darea de toate, i blînde ea, i îndelunga r bdare, i rugarea necontenit a lui Dumnezeu cu durerea inimii i iubirea adev rat , i nepri-virea spre cele dinapoi i spre luarea aminte la cele ce vin peste el, i neîncrederea în faptele bune ale lui, i spre slujirea (liturgia) lui i cererea ajutorului lui Dumnezeu pentru cele ce vin asupra lui în fiecare zi, nu se poate mîntui. C ci vr jma ii t i, o, omule, nu tac fa de tine.³⁷⁰ Deci nu neglija, nici nu dispre ui con-tiin a ta. i nu te încrede deloc în tine, c ai ajuns la ceva vrednic de Dumnezeu, ci vezi-te în inutul vr jma-ilor t i. Suferirea r ului întru con tiin în elege nep -s rile tale dinainte de ea;³⁷¹ i plînsul sim urilor vindec

³⁶⁹Lini tea e una cu smerenia i cu moartea fa de orice fapt a r ut ii, teama con tiin ei de orice p cat, a c rui urî enie o are mereu în fa a ei.

³⁷⁰Vr jma ii i vorbesc prin ispite, optesc în sinea ta îndemnul la rele .

³⁷¹Suferirea r ului cu con tiin a c aceasta î i are cauza în nep s rile dinainte, te face s le în elegi pe acelea. Tîlharul de-a dreapta în elege c sufer pentru nep sarea de mai înainte fa de bine.

ranele produse de vrjma ii dinl untru.³⁷² Iubirea des -
 vîrit fa de Dumnezeu, potrivit voii Lui, se împo-
 trive te vrjma ilor ascun i. i cur ia ascuns , biruind
 pe vrjma ii ascun i, preg te te pe om pentru odihna
 Fiului lui Dumnezeu, iar cur ia v zut p ze te virtu-
 ile. i dac cuno tin a este cea care le na te, ea este
 i cea care le p ze te.³⁷³ A afla mul umirea în vremea
 ispitei, întoarce ispitele ce vin spre cele dinapoi i a nu
 crede c osteneala ta place lui Dumnezeu, î i preg te te
 ajutorul lui Dumnezeu ca s te p ze ti.³⁷⁴ C ci cel ce- i
 d inima sa ca s cear cu evlavie ajutorul Lui, cu adev-
 rat, nu poate s tie c a pl cut lui Dumnezeu.³⁷⁵
 Fiindc pîn ce con tiin a îl mustr pentru unele din
 faptele lui contrare firii, este str in de libertate. C ci
 pîn ce este Cel ce-l mustr , este i Cel ce-l judec i
 pîn este osîndirea, nu este libertate. Dac rugîndu-te
 deci, te vezi pe tine neosîndindu-te pentru nimic, e ti
 cu adev rat liber i ai intrat în odihna lui Dumnezeu
 dup voia Lui.³⁷⁶

372 Vrjma ii ne ispitesc prin gînduri dinl untru, dar nu f r contri-
 bu ia sim urilor care se afl în atingere cu cele din afar . De aceea lupta împo-
 triva ispitelor dinl untru este înso it de re inerea dureroas a sim urilor
 de-a se bucura de pl cerea atingerii cu cele din afar .

373 Cuno tin a, sau con tiin a, luptînd împotriva ispitelor dinl untru,
 na te virtu ile i le i p ze te. Nu exist lupt împotriva patimilor care întu-
 nec i pentru virtu ile care lumineaz sensul vie ii, f r cuno tin i con-
 tiin a acestui sens. Aceast cuno tin na te virtu ile i le p ze te.

374 S nu fii mul umit c ai rezistat ispitei care i-a venit. Aceasta te
 face s te încrezi i s sl be ti lupta, ceea ce- i aduce din nou ispita pe care
 crezi c ai biruit-o. Numai cînd nu te încrezi în tine, faci efort mai mare i
 ceri cu mai mult st ruin ajutorul lui Dumnezeu, iar El îi d acest ajutor.

375 S nu te încrezi c cererea ajutorului lui Dumnezeu de c tre tine
 a pl cut Lui i El i-a dat acest ajutor cu adev rat. C ci nu o po i ti aceasta
 sigur. De crezi c o tii, te încrezi în tine i nu continui a-L ruga i mai fier-
 binte pentru ajutorul Lui.

376 Pîn ce te mustr con tiin a pentru ceva contrar firii în tine, ea te
 i judec . E ti sub judecata ei, nu e ti înc liber, sau nesupus osîndei. Dar
 n-avem voie s ne sim im liberi de putin a osîndirii, înainte de judecata
 din urm a lui Dumnezeu. Numai atunci ni se va da libertatea adev rat ,
 pentru c vom tr i deplin iubirea lui Dumnezeu. Dar s-ar putea ca cineva s
 tr iasc anticipat aceast libertate, care e o adev rat odihn . Numai sfin ii
 sînt de pe acum în jurul Lui, ca unii ce nu se simt osîndi i de nimic.

2. De vezi c rodul cel bun s-a înt rit i nu-l mai în bu e neghinele vr jma ului, chiar dac cei ce te r zboiesc nu s-au dep rtat, încrez tori în r utatea lor înseamn c nu mai ai de luptat cu sim urile tale. i dac nourul umbre te cortul t u i soarele te arde în timpul zilelor i lumina nu- i lipse te nici noaptea, dac deci a aflat în tine toat preg tirea cortului ca s stea i s -l p zeasc , dup voia lui Dumnezeu, înseamn c s-a ajuns în tine la biruin a pentru Dumnezeu i deci El umbre te cortul. C ci este al Lui i El merge înaintea lui i-i preg te te mai dinainte odihna.³⁷⁷ i dac nu se opre te El mai întâi, în locul în care voie te, cortul nu se poate odihni, precum zice Scriptura. Deci e primejdie mare pentru om pîn se cunoa te pe sine i afl exact c nu este în el nimic de la cei ce înva pe monah cu hot rîre s se dep rteze de la cele contrare firii. Deci avem nevoie de frica bun t ii lor, ca s st pîneasc asupra noastr spre a ne trezi neîncetat aducerea aminte ca împreun cu ea s domneasc peste inimile noastre în fiecare or sfînta lor smerenie, prin mila lui Dumnezeu.³⁷⁸ Aceasta, pentru ca s nu fim nep s tori fa de cei ce le preg tesc pe ele i le p zesc ca s r mîn în minte pîn la sfîr it, ca omul s - i vad p catele sale în chip neîncetat i s nu- i cread lui- i, întrucît este într-o robie viclean .

3. Deci a judeca cineva pe aproapele i a-l nesocoti i a-l dispre ui în inima sa i a-l bârfi cînd vine vremea, i a-l certa cu mînie i a-l vorbi de r u c tre altul, îl

³⁷⁷ Persoana uman este în cortul lui Dumnezeu. Dumnezeu merge ca un nour înaintea lui, ca s -i preg teasc locul de odihn spre care-l atrage. Dar omul are i în el pe Dumnezeu, ziua asemenea soarelui, noaptea asemenea lunii. Il lumineaz neîncetat. El trebuie s înainteze atras de voia lui Dumnezeu tot mai mult spre ara f g duin ei, spre Împ r ia cerurilor. Aceasta se potrive te îns i pentru Biserica .

³⁷⁸ Frica o produce i o sus ine în noi bun tatea dumnezeiasc din mila fa de noi. Ea ne treze te aducerea aminte de p catele trecute i, o dat cu aceasta, smerenia, care pune st pînire pe inima noastr .

face pe cel ce face aceasta str în de mila de care se fac p rta i sfin ii, o dat cu virtu ile cele vrednice de cinste. C ci acestea desfiin eaz ostenele pe care le face omul i pierde roadele cele bune ale lor. De zice cineva: „Plîng p catele mele”, i s vîr e te ceva din ele, este f r minte. De zice cineva: „Plîng p catele mele” i are ceva din ele, se am ge te pe sine. Cel ce caut lini tea (isichia) i nu se îngrije te s taie în ea patimile, este orb în sfînta zidire a virtu ilor. Cel ce las p catele sale i se îngrije te s îndrepteze pe altul, se leneve te în cererea cea din toat inima i este lipsit de rug ciunea c tre Dumnezeu întru cuno tin . Aceasta este b rb ia omului: s lupte cu p catele lui de mai înainte, de care se roag s fie iertat, cerînd s nu mai fie cî tigat iar i, de ele fie în inima, fie în faptele sale, fie în sim uri. Dac nu domne te amintirea p catelor neîncetat în inima lui,³⁷⁹ i aceasta nu-l întoarce de la toate cele din lume, ca s nu-l st pîneasc , nu se poate înfrîna de la p catele lui i nu se simte s tul de ele i nu se poate re ine s nu judece f ptura lui Dumnezeu. Fericit este cel ce s-a învrednicit de acestea cu adev rat i nu în chip f arnic i cu mult r utate. Dar fapta celor ce plîng cu adev rat cu mintea i cu sim urile lor prin aceste fapte v zute, este s nu judece pe aproapele. C ci dac nu- i ajung p catele tale, ele te fac str în de aproapele.³⁸⁰ i a r spunde cu r u, înseamn a fi departe de plîns.³⁸¹ A l sa întip rit ceva din ale lumii (a te l sa st pînit de închipuirea cu privire la ceva din ale lumii) pentru

379 o amintire a p catelor cu p rerea de r u i durerea de-a le fi f cut, nucu pl cerea de-ale repeta.

380 Cînd nu te-ai s turat de p catele ce le-ai s vîr it, ci s vîr e ti altele, acestea te înstr ineaz de aproapele.

381 A r spunde r ului de la altul cu r u, înseamn a fi departe de p rearea de r u i de plînsul pentru a-l fi f cut.

slava de art , este a fi departe de ea cu mintea.³⁸² Cel ce se întristează spunând: „Nu i-am cerut p rerea despre aceste gânduri", este departe de el de a nu- i face voia sa cu privire la el. Spunând tu despre cineva c bun, sau nu, este o ru ine pentru acela, ar tînd c judecîndu- l e ti mai r u ca acela.³⁸³ A voi s cuno ti un lucru care nu este al t u este o ru ine i o lips de înv tur i o robie rea, care nu- i îng duie s cuno ti p catul t u.

4. De te osînde te cineva i suferi, nu este în tine plînsul adev rat.³⁸⁴ De se întîmpl cu tine o fapt de dare i luare i te vor lipsi unii de ceva i te vei sup ra, nu este în aceasta frica lui Dumnezeu. De vor spune vreunii vreun cuvînt împotriva ta i te tulburi, nu este acea fric nici în aceasta.³⁸⁵ De te laud cineva i prime ti, nu este ea nici în aceasta. De te înjur vreunii i te doare, nu este nici aci. De alergi la cei sl vi i ai lumii, dorind prietenia lor, nu este nici aci. De vor vorbi vreunii cu tine i vei voi s le opui cuvîntul t u, nu este nici aci. De vortrece cu vederea cuvintele tale, si te va durea, nu este nici aci. C ci toate acestea arat pe omul vechiu, c tr ie te i st pîne te, c nu sînt aci cele ce- l r zboiesc pe el, nici plînsul adev rat al celui în care lucrează Dumnezeu. Dar trebuie s lucreze ochii min ii ca s se cunoasc cineva pe sine c este du man al lui

382 A te face robul a ceva din lume, producîndu- i închipuiri importante despre ceea ce te leag de ea, înseamnă a nu în elege lumea cu mintea în sensul ei de oper supus lui Dumnezeu, sau despre ceea ce este ea cu adev rat în mizeriile ei care sfîr esc cu moartea fiec rui om. Este a nu vedea c ea nu poate fi singura realitate. Închipuirea despre ceva important din lume este orice judecat gre it ce o face cineva despre ceva din lume, sau despre oameni. Aceasta e o am gire, care te duce la gre eli, pentru c nu e ti în stare s cuno ti exact cele din lume i e ti lipsit de smerenie.

383 Cînd spun de altul c e r u, c este mai r u ca tine, judecîndu- l, te faci pe tine mai r u ca el.

384 Plînsul adev rat este cel pentru p catul t u, pentru insuficien ta. Dar de plîngi pentru c te sim i ofensat, nu suferi cu adev rat de sl bi ciunea ta, de p catul t u. i acest plîns nu te îndreptează .

385 Nu este nici în aceasta frica lui Dumnezeu i în nici una din cele urm toare. Pentru c în toate este o sim ire egoist .

Dumnezeu prin voia proprie. Dacă vei fi p zitor al poruncilor lui Dumnezeu i vei face lucrul t u întru cuno tin pentru Dumnezeu i vei fi încredin at c nu po i pl cea lui Dumnezeu, potrivit slavei Lui, i dacă vei pune înaintea ochilor t i p catele tale, i te vei vedea opunându-te celui r u, care vrea s te d rîme pentru c socote ti s te îndrept e ti i s - i p ze ti zidirea pe care i-a zidit-o plînsul, - atunci vei cunoa te c te-ai cunoscut pe tine însu i i unde locuie ti i nu te vei mai încrede în inima ta, pentru c ai dobîndit biruin a.³⁸⁶

9

De fapt, dacă nu r spunde omul în fa a judec ii i nu aude hot rîrea i nu cunoa te care este locul lui, nu se poate convinge c prin fric place lui Dumnezeu.³⁸⁷ C ci întristarea după Dumnezeu, care m nînc inima, poate cî tîga sim urile; i împotrivirea (la cele rele) cu trezvie, p ze te s n toase sim urile min ii.³⁸⁸ C ci omul nu este în stare, nici nu se poate încrede în el însu i (s se fereasc de r u). El trebuie s se afle neîncetat în osteneal pîn ce este în trup. Ferici i cei ce nu se încred în lucrul lor, ca unul ce ar place Domnului i se ru îneaz s r spund lui Dumnezeu odat ce nu se încred în lucrul lor, împlinit după voia lor, cunoscînd sl biciunea lor i mul umindu-se cu triste ea lor i s se plîng pe

³⁸⁶ Dacă - i stau înaintea ochilor p catele, ele te vor face s te împotrivesc celui ce vrea s te omoare suflete te, pentru c vrei s - i p ze ti f p-tura pe care i-a zidit-o F c torul. În acest caz vei cunoa te c te-ai cunoscut cu adev rat ca f ptur smerit i nu te vei mai încrede cu mîndrie în tine însu i, socotind c ai biruit asupra p catelor. Biruin a real asupra acestora e unit cu smerenia, care nu afirm c a ob inut-o.

³⁸⁷ Prin frica de Dumnezeu se place lui Dumnezeu. C ci ea îl face pe om s ocoleasc p catele. Ea e începutul i înso itoarea virtu ilor.

³⁸⁸ Întristarea pentru p cate face mintea s cî tîge sim urile trupe ti i le st pîne te, dar ea p ze te i sim urile spirituale ale min ii, prin care aceasta intuie te în elesurile lucrurilor.

ei i s nu poarte grija de f ptura lui Dumnezeu, pe care o va judeca El.³⁸⁹

5. C ci biruin a celui ce lucreaz const în a se preda pe sine întreg lui Dumnezeu. i când se va des - vîr i dup voia Lui, înseamn c s-a înscris în cartea celor vii, i atunci vor m rturisi despre el cei din cer, fiindc a trecut peste st pînitorii de-a stînga. Atunci pomenirea lui este cu cei din cer. Pîn ce este îns înc r zboiu, omul se afl sub fric i cutremur, fie c a învins ast zi, fie c a fost învins, sau va învinge, sau va fi învins mîne. C ci lupta înconjoar i strînge inima. Numai lipsa de patimi nu este r zboit , c ci a primit cununa i nu mai e îngrijat de cele trei c sînt împ r ite când ajung s se împace între ele prin Dumnezeu iar acestea trei sînt, dup Apostol, sufletul, trupul i duhul (I Tes. 5, 23). C ci spune undeva, într-o Epistol , c atunci când cele trei se vor face una prin lucrarea Duhului Sfînt, nu mai pot fi desp r ite. „C ci dac Hristos a murit i a înviat i nu mai moare, moartea nu-L mai st pîne te pe El" (Rom. 6, 9). Iar moartea Lui s-a f cut mîntuirea noastr .³⁹⁰ C ci prin moartea Lui de o singur dat , a omorît p catul i învierea Lui s-a f cut via a tuturor celor ce au crezut în puterea Lui, c ci a vindecat pe ai s i de patimi spre a fi vii în Dumnezeu i a da rodul drept ii.³⁹⁰ Nu te socoti pe tine deci c ai murit, cît timp e ti sub sila vr jma ilor t i, fie

389 Mereu trebuie s fie omul nemul umit de faptele lui i s nu a tepte cu încredere judecata lui Dumnezeu, nici s nu cugete c de el va depinde mîntuirea altora. Soarta ve nic a fiec ruia trebuie v zut dependent de Dumnezeu. Omul trebuie s fie st pînit mereu de triste e pentru starea în care se afl el i s plîng pentru nemul umirea cu ea.

390 La învierea de ob te a încetat r zboiul împotriva omului, deci i împ r irea lui în suflet, trup i duh, pentru c nu mai e st pînit de patimi. Moartea i învierea lui Hristos a f cut ca cele trei s fie una în El i apoi va face s fie una i în noi, c ci duhul nostru înt rit de Duhul Sfînt al lui Hristos se va înst pîni peste trup i peste suflet i toate vor fi una. Deci omul nu va mai fi îngrijorat de cele trei împ r ite i prin aceasta neajunse la deplina covîr ire de Duhul Sfînt. Cei de pe p mînt lupt pentru cele trei, înc nede-

în stare treaz , fie în somn. C ci cît timp se afl înc bietul om în stadion, nu are îndr zneal , i privind de la distan , nu se încrede în faptele lui. Iar cel f r de minte, c zînd în fiecare zi, socote te c biruie te, f r s poarte o lupt în stadion.³⁹¹ De aceea a spus Domnul nostru ucenicilor S i, trimi îndu-i spre propov duire: „Nu saluta i pe cineva pe cale, saluta i pe cei din cas . i dac este acolo un fiu al p cii, r mîne i la el i pacea voastr se va odihni acolo" (Lc. 10, 4—5). i iar i, Elisei a spus lui Ghiezi, trimi îndu-l: „De vei afla un om, s nu-l binecuvîntezi, nici tu s nu fi binecuvîntat de cineva" (IV Imp. 4, 29). C ci tia c nu fusese readus la via pruncul, nici nu avea puterea s -l învie. Dar cînd a intrat omul lui Dumnezeu i a v zut pruncul z -cînd pe pat, a închis pe prunc i a tras dup sine u a i a dat lupta prin fapte cu fiecare sim al lui, culcîndu-se peste prunc pe pat i venind peste el i umblînd cu el de apte ori. i cînd s-au înc lzit sim urile pruncului, dup voia Duhului lui Dumnezeu, s-au deschis ochii lui.

6. Deci ce avem de spus noi, nevrednicii, care iubim slava lumii acesteia mai mult decît iubim pe Dumnezeu ; cei ce nu tim cum s lupt m; cei ce nu ne str duim s ajungem la odihn , necunoscînd îndelunga r bdare a lui Dumnezeu, care las neghinele împreun cu rodul cel bun pîn la deplin tate i nu trimite s adune ne-

s vîr ite i de aceea nedeplin unite, i lupt i pentru cei mor i cu trupul, ca sufletul lor s fie miluit de Dumnezeu i prin Duhul Sfînt s -l uneasc cu trupul la înviere. Hristos a murit i a înviat deci i pentru a reface unitatea omului, pe care p catul l-a împ r it. C ci a omorît în Sine p catul nostru ca pricin a împ r irii omului. Toat spiritualitatea Avei Isaia este consecin a hristologiei. Dar dac pîn aci a vorbit aproape numai de moartea lui Hristos, ca moarte a patimilor omene ti, acum vorbe te i de învierea Lui, ca cea care reface unitatea omului prin eliberarea lui de patimi. Ni se dau aci elemente noi în hristologie, ca o aprofundare în bog ia ei.

391 Lupta se va termina la judecata din urm . Pîn atunci, dar mai ales în cursul vie ii p mînte ti, unii se lupt în stadion, înaintînd în virtu i. Al ii, din mîndrie, p c tuiesc chiar prin faptele de care se socotesc vrednici de laud . Ace tia nu lupt în stadion pentru a înainta spre înta des vîr irii.

ghinele, dac nici Ghiezi de i i-a f cut drumul s u, înc n-a ajuns s învie pe prunc, fiindc a iubit slava oamenilor mai mult decât slava lui Dumnezeu. Ferici i sînt ochii care se ru inear întru cuno tin s priveasc spre Dumnezeu i se îngrijesc s - i vindece ranele lor întru cuno tin i- i cunosc p catele lor i se roag pentru iertarea lor.³⁹² Dar vai celor ce- i pierd rodul lor, socotind c sînt f r de p cat i calc peste con tiin a lor, nevrînd s fie str pun i de ea, nici s tie c nu este mic ceea ce este foarte mic. Precum tim c plugarul care, sem nînd toat s mîn a, dac aceasta nu se coace, o are degeaba i se ostene te în zadar, a a i omul, „de vede toate tainele i are toat cuno tin a” (I Cor. 13, 2), i s vîr e te multe fapte i vindec ri, sufer de rele diferite, i e lipsit de haina lui, ba se afl i în fric , neîncrezîndu-se în con tiin a lui, fiindc are înc vr jma i i uneltitori care îl vîneaz , pîn ce nu aude cuvîntul c : „dragostea niciodat nu cade, ci toate le crede si le n d jduie te si le rabd ” (Ibidem, 8, 7)³⁹³

7. O, cît osteneal înseamn calea lui Dumnezeu! C ci a spus: „Strîmt este poarta i plin de necazuri calea ce duce la via ; i pu ini sînt cei ce o afl pe ea” (Mt. 7, 14). i noi, cei nelucr tori i iubitori de patimi, zicem c o avem ca odihn , fiindc nu putem purta jugul, de care a spus: „Lua i jugul Meu peste voi i înv a i de la Mine, c sînt blînd si smerit cu inima i

³⁹² Accentueaz mereu cuno tin a. Cei ce înaintear în cele bune se ru inear înaintea lui Dumnezeu de p cate, pentru c le cunosc c sînt p cate, pentru c se îngrijesc s le vindece prin cuno tin a combaterii lor. Cuno tin a p catelor e unit cu cuno tin a lui Dumnezeu împotriva c ruia se s vîr esc. Cine nu cunoa te pe Dumnezeu nu cunoa te nici anumite fapte ale sale ca p cate. De cunoa terea lui Dumnezeu ca existen personal , care vrea binele ca via în armonie a tuturor i a c rui voie neîmplinind-o oamenii ies din armonia care-i ferice te pe ei, depinde orice cunoa tere a tuturor, sau sensul lor.

³⁹³ Numai cînd ajunge cineva s tr iasc faptul c dragostea niciodat nu cade etc., a ajuns cu adev rat deasupra p catelor.

ve i afla odihn sufletelor voastre. C ci jugul Meu este bun i sarcina Mea u oar " (Mt. 11, 29.—30). i care este în eleptul, dup Dumnezeu, care nu se lupt cu toat puterea lui s sufere p timirea celor rele cu toat osteneala i graba, în lini te (în isichie) i paz i cu toat grija, i nu se va afla totu i pe sine nevrednic s rosteasc cu gura lui numele lui Dumnezeu?³⁹⁴ Dar St pînul i Domnul Iisus a venit la noi pentru patimile lucr toare în noi. A venit ca s le omoare în noi, cei ce nu umbl m dup trup, ci dup duh, ar tîndu-ne toat Voia Tat lui. C ci înv îndu-i pe ucenicii S i, le-a spus: „Cînd ve i împlini toate cele poruncite, spune i c robi netrebnici sîntem; c ci cele ce eram datori s le facem, le-am f cut" (Lc. 17,10). Acestea le-a spus celor ce i-au dat osteneala lor i au p zit-o pe ea, pentru c au cunoscut pe cei ce caut s -i s r ceasc de osteneala lor i s o fure. De orice purt tor de venin pe care îl vede cineva, fuge acesta cu fric , fie acela arpe, fie viper , fie scorpie, fie alt purt tor de veninul mor ii. Dar sufletul neru inat i netrebnic r mîne în toate cele ce el omoar i nu fuge, nici nu se desparte de ele, ci se îndulce te de ele i se încrede cu inima în ele. De aceea î i cheltuie te vremea, r mînînd sterp.

CUVÎNTUL XXIV

Despre nep timire (lipsa de patimi)

Pe calea virtu ilor sînt i c deri, este i vr jm ie, este i prefacere, este i schimbare, sînt m suri, este mic orare, este descurajare, este bucurie, este durere a

394 Chiar de rostirea numelui lui Dumnezeu se simte nevrednic cel ce lupt împotriva p catelor sale. Dar une te în rostirea lui sentimentul de nevrednicie cu cel de trebuin a rostirii lui. Nu pot, Doamne, s nu te chem, dar m simt totodat nevrednic s Te chem. Te chem, sim ind c chiar în chemarea Ta pun ceva din încrederea mîndr ca chemarea Ta de c tre mine, Te va face s m ascul i. Dar faptul c Domnul Iisus a venit la noi pentru a ne ajuta s sc p m de patimile noastre, ne d totu i curajul s -L chem m. M întreb: oare sînt vrednic s rostesc numele lui Dumnezeu?

inimii, este triste e, este odihnă a inimii, este proprie, este silă. Este o cîntare pînă nu se ajunge la oprire. Iar nepotimirea este departe de toate acestea și nu are nevoie de ceva. Căci este în Dumnezeu și Dumnezeu în ea.³⁹⁵ Nu are dumnie, nu mai are cîdere, nu necredință, nu osteneală a pîzirii (a ceea ce ai), nu teama de patimă (frica vreunei patimi), nu pofta vreunui lucru în vreo privință, nu neplăcerea pentru vreo dumnie. Mari sînt slavele ei și nenumărate. Teamă de vreo patimă este departe de nepotimire și pînă ce se urcă în cineva vreo învinovățire, este departe de nepotimire. Ea este trupul pe care l-a luat Domnul Iisus și ea este iubirea, despre care i-a învățat pe ucenici cu bucurie. De aceea mulți oameni necercați au crezut că au ajuns la ea, aflîndu-se încă patimile în sufletul lor și trupul lor nefiind încă deplin curățat. De aceea s-au abținut de la cuvîntul datorat. „Ierta-i-mă pentru Dumnezeu”.

CUVÎNTUL XXV

Către Ava Petru, ucenicul lui

1. Mi-ai scris că voiesc să dau pocămie lui Dumnezeu pentru păcatele mele, dacă Dumnezeu mă eliberează de grija amară a lumii pe care o am. Bine ai spus că voiesc aceasta, dacă sînt eliberat de lucrul veacului acesta. Fiindcă nu poate mintea să se îngrijească de amîndouă. A spus-o aceasta și Domnul, zicînd: „Nu putea sluji și lui Dumnezeu, și mamonei” (Mt. 6, 25). Căci mamona este semnul a toată lucrarea lumii acesteia. Și de nu o părăsește omul pe aceasta, nu poate

³⁹⁵ Este o remarcabilă definiție a nepotimirii. Ea este în Dumnezeu și Dumnezeu este în ea. Deci are totul. Nu e lipsit de nimic. În patimi dorești, cu pasiune ceva, e ți supus lor. N-ai liniște. Nu e ți liber. În nepotimire e libertate. Ea este iubirea desvîrșită. Căci iubirea are în ea toată libertatea. Dumnezeu este fără nici o patimă, căci nu e supus la nimic și nu e mîrginit.

sluji lui Dumnezeu. Iar slujirea lui Dumnezeu ce este, dac a nu avea ceva str în în mintea noastr cînd îl binecuvînt m pe El, nici vreo pl cere cînd ne rug m Lui, nici vreo r utate cînd îi cînt m Lui, nici vreo ur cînd ne închin m Lui, nici pisma rea care ne tulbur cînd ne preocup m de El, nici pl cere urît în m dula-rele noastre cînd ne aducem aminte de El? C ci toate acestea sînt ziduri întunecate care înconjoar nenoro-citul suflet, de nu se poate ruga în chip curat lui Dum-nezeu, avîndu-le acestea în el. C ci îl împiedic în v z-duh i nu-l las s se întîlneasc cu Dumnezeu i s binecuvînteze în ascuns i s se roage Lui cu dulcea a iubirii în bucuria inimii i cu voirea sfînt , ca s fie luminat de El. De aceea mintea se întunec totdeauna i nu poate înainta spre Dumnezeu, cînd nu se îngri-je te s le taie pe acestea într-o cuno tin .³⁹⁶ Dar nu se poate îngriji s le taie pe acestea, dac nu se face f r grij de cele ale veacului acesta. C ci sînt dou puteri care înrîuresc sufletul: una din afar , care se îngrije te de veacul acesta, i pentru odihna trupului i alta dinl untru, cea a patimilor care împiedic vir-tu ile. Dar nu vede sufletul pe cea dinl untru, a patimi-lor, de nu se elibereaz de cea din afar . De aceea a spus Domnul c „tot cel ce nu s-a lep dat de orice voie a lui, nu se poate face ucenicul Meu" (Lc. 14, 26). i puterea din afar este din voin , iar cea dinl untru

396 Cel ce se gînde te la cele ale inimi cînd se roag lui Dumnezeu nu se poate ridica cu sufletul dincolo de v zduhul ce înconjoar lumea, dincolo de v zduhul în care duhurile rele, afl toare mai presus de cele materiale, dar nu în în l imea curat a lui Dumnezeu. Gîndurile lumii pe care le pun într-o eviden accentuat acele duhuri, în jurul sufletului, îl înconjoar pe acesta ca un zid de întuneric, prin care nu poate trece u or, ca s se întîlneasc cu Dumnezeu, deci El s -l umple de lumina Lui. Duhurile rele sînt mai aproape de noi cînd avem în noi unele ispite ale lor. În acest sens se afl ca într-un fel de v zduh între noi i Dumnezeu. Ele sînt ca un zid întunecat în jurul sufle-tului, punînd la îndoial sensul adev rat al existen ei, pe care îl avem prin lumina deplin ce ne vine de la Dumnezeu.

este din fapte.³⁹⁷ tiind deci St pînul nostru c voin a este cea care domne te peste amîndou , a poruncit s o t iem pe ea. C ci mintea e omorît cînd sufletul se îngrije te de cele din afar i patimile dinl untru î i s vîr esc faptele lor f r s le despart . Deci dac sufletul ascult cuvîntul lui Iisus, taie toate voile lui, ur te toat lucrarea lumii acesteia. i atunci învie mintea i, st tare pîn ce le arunc toate din casa ei, privind neîncetat la suflet i p zindu-l s nu se întoarc la cele dinapoi i la cei ce l-au nedrept it (l-au f cut nedrept).

2. C ci sufletul este asemenea unei femei tinere, c s torit cu b rbat, care cînd pleac b rbatul într-o c l torie, pierde teama i ru inea, nemaiîngrijindu-se cu sîrguin de cele din casa ei. Dar cînd vine b rbatul ei în casa lui, îndat se îngrije te de toate dup voia b rbatului i el venind în cas , de asemenea se îngrije te de toate cele de care are trebuin . A a este mintea. Cînd se treze te, îngrije te de suflet i îl p ze te neîncetat pîn ce acesta na te cu mintea i cre te copiii³⁹⁸ i amîndou se fac o inim . C ci sufletul se supune minii, precum s-a scris de c tre Apostol, c : „b rbatul este cap femeii" (I Cor. 1, 3). i iar i: „B rbatul nu trebuie s - i acopere capul, fiind chip i slav a lui Dumnezeu. Iar femeia este slava b rbatului. C ci nu b rbatul este din femeie, ci femeia din b rbat. De fapt nu s-a zidit b rbatul pentru femeie, ci femeia pentru b rbat. De aceea trebuie ca femeia s aib st pînire peste ea, pentru îngerii. Dar nici femeia nu e f r b rbat, nici b rbatul f r femeie în Domnul. C ci precum femeia este din b rbat, a a i b rbatul este prin femeie „Iar

³⁹⁷ Cele dou puteri se înt resc una pe alta. Puterea din afar vine din voin , iar cea dinl untru din faptele din afar . De aceea t indu-ne propria voin , le t iem pe amîndou .

³⁹⁸ In grece te mintea este de genul masculin, iar sufletul de genul feminin. Mintea este b rbatul, sufletul, femeia lui.

toate sînt de la Dumnezeu" (Ibid. 7,12). Cuvîntul acesta nu are pentru cei învrednici i s fie în Domnul, numai un chip. Ace tia se roag în Domnul întru cur ie; ei sînt cei ce binecuvînteaz pe Dumnezeu cu inima sfînt . Ace tia sînt cei lumina i din Dumnezeu; ace tia sînt adev ra ii închin tori, pe care Dumnezeu îi caut ; ace tia sînt cei despre care a zis: „Voi locui i voi umbla în ei" (II Cor. 6, 16). Aceasta este ceea ce s-a spus: „De se vor învoi doi dintre voi despre toate, cîte le vor cere în numele Meu, se va face lor" (Mt. 18, 19). Voie te deci ca ai S i s fie cura i de cele materiale v zute i de cele ascunse în suflet i de toate, cîte le-a desfiin at în trupul S u prin întruparea Lui, precum a zis: „R mîne i întru Mine i Eu întru voi" (Io. 15, 4)³⁹⁹ Ai v zut, frate, c întîi voie te ca noi s r mînem întru El prin fapte i El r mîne întru noi prin cur ia Lui dup puterea noastr ?

3. Dar va spune cineva: „Am r mas întru El prin Botez, dar prin vie uire nu o pot face aceasta." Ascult iubitul! F r îndoial , cel ce prime te Botezul, îl prime te spre desfiin area p catului, precum a zis Apostolul: „Ne-am îngropat cu El prin botez, spre moarte ca s se desfiin eze trupul p catului, ca s nu mai slu-jim p catului" (Rom. 6, 4—6). C ci e cu neputin s r mîn Hristos cu p catul în acela i loc. „Deci de s-a s l luit în tine Hristos, trupul a murit p catului, iar duhul e viu pentru dreptate", precum a zis Apostolul (Rom. 8, 10). „C ci femeia m ritat e legat de b rbat pîn ce el tr ie te. Iar de moare b rbatul, este dezlegat de legea b rbatului. Deci tr indu-i b rbatul, se va numi

³⁹⁹ Rela ia între b rbat i femeie, în timpul cît b rbatul lipse te de acas i cînd vine acas , e un chip pentru rela ia între minte i suflet. In cei ce se roag lui Dumnezeu în chip curat i fac voia Lui, mintea i sufletul devin o unitate armonioas . Precum se armonizeaz b rbatul cu femeia, a a se une te i mintea cu sufletul în inim sau în duh, care face i trupul s fie curat; i precum b rbatul i femeia se armonizeaz în Hristos, a a se une te i mintea cu sufletul în inim cînd v d pe Hristos în ea.

adulter de va fi a altui b rbat. Dar dac moare b rbatul, este liber fa de lege, ca s nu fie adulter , f cîndu-se a altui b rbat" (Rom. 7, 2—3). Deci cel ce voie te s cunoasc de s-a s l luit Hristos în el, va cunoa te din gîndurile lui. C ci cît vreme p catul convinge inima lui, Dumnezeu nu s-a s l luit înc în el nici Duhul Lui n-a aflat odihn în el.⁴⁰⁰ Deci trebuie ca Dumnezeu s se s l luiasc în om, ca omul s s vîr-easc faptele în Dumnezeu, ca sufletul s se elibereze de p cat, cum a spus Apostolul, c : „Cel ce se lipe te de desfrînat este un singur trup cu ea, iar cel ce se lipe te de Domnul, este un singur duh cu El" (I Cor. 6, 16—17). C ci toat starea contrar firii se nume te desfrînat .⁴⁰¹ Dar de se elibereaz sufletul i trece peste cele ce caut s -l împiedice în v zduh, r mîne în Dumnezeu i prime te Duhul Lui, dup spusa: „Cel ce se lipe te cu Domnul, este un duh cu El". i Hristos înva sufletul cum s se roage, ca pe unul ce I se închin Lui neîncetat i este lipsit de El, iar El r mîne în suflet d ruindu-i neîncetat odihn i descoperindu-i cinstirile i darurile Lui negr ite. C ci sufletul se na te din nou de la El prin Botez i prin insuflarea Duhului S u. Fiindc precum s-a scris: „Cel ce s-a n scut din Dumnezeu nu p c tuie te, nici nu se atinge de el cel viclean" (I Io. 5, 18), c ci,s-a n scut din Dumnezeu, precum s-a scris în Evanghelie: „De nu v ve i întoarce i nu ve i fi ca copiii, nu pute i intra în Împ r ia cerurilor" (Mt. 18, 3); i iar i: „Face i-v ca pruncii de curînd n scu i,

400Iar i d rela ia dintre b rbat i femeie ca chip al rela iei dintre Hristos i inima omului. Cît timp inima se simte atras de gînduri p c toase, Hristos nu este în om, ca în femeia lui. i cît timp Hristos nu e în om, nici duhul omului nu e odihnit. P catul îl ine în agita ie, iar Hristos îi aduce odihn , precum îi aduce femeii prezen a b rbatului.

401 contrar firii omului s nu fie cu Dumnezeu, mai precis cu Hristos. Ea tr ie te în acel caz nu cu b rbatul ei firesc, ci cu Satana, care e vr jma al lui Dumnezeu. Tr ie te contrar st rii care o face pentru veci fericit , ar tîndu-i sensul adev rat al vie ii.

dorind laptele cel duhovnicesc și neviclean, ca să cre-
te și prin el" (I Petru, 2, 2).

4. Dar care este lucrul copilului? Copilul, de este
lovit, plînge, iar cu cei ce se bucură cu el, se bucură.
De este ocărît, nu se mînie și de el udat, nu se mîndrește.
De-l cinstesc pe altul mai mult ca pe el, nu pismuiește.
De sînt luate lucrurile lui, nu se tulbură. De-i iau ceva
din moțtenire, nu ție. Nu se duce la judecată cu cineva.
Nu urăște pe vreun om. De este sărac, nu se întristează.
De este bogat, nu se trufește. De vede femeie, nu o pof-
tește. Pe cerea și grija nu-l stăpînesc. Pe nimenea nu
judecă, pe nimenea nu stăpînește, pe nimeni nu bîrfește,
nu rîvnește ceea ce nu cunoaște, nu rîde de chipul aproa-
pelui, nu dușmănește pe cineva, nu se preface, nu caută
slava lumii acesteia, nu caută să adune bogăție, nu e
iubitor de arginți, nu se face îndrăzneț, nu se ceartă, nu
învață cu patimă, nu se îngrijește de cineva. De-l dez-
bracă, nu se întristează, nu ینه la voia sa, și nu-i este
frică de foame, nici de cei vicleni, nu se teme de fiară,
nici de războiu. De se pornește vreoa prigoană, nu se tul-
bură. Așa este cel, despre care a spus Stăpînul nostru
Iisus: „De nu veți întoarce și nu veți fi ca pruncii
aceștia, nu veți intra în Împărăția lui Dumnezeu”
(Mt. 18, 4).

5. Dar cînd crește pușin copilul și răutatea începe
să locuiască în el, Apostolul îl osîndește, zicînd: „Ca să
nu mai fim copii purtați de jucăria valurilor și purtați
de orice vînt al învîrturii prin înelciunea oamenilor,
prin viclăugiul lor spre uneltirea rătăcirii. Că înînd
adevărul, să sporim în iubirea față de El în toate” (Ef.
4, 14—15). Și iarăși: „V-am hrănit cu lapte ca pe niște
prunci și nu cu bucate, căci încă nu puteați” (I Cor.

3, 2)⁴⁰². Iar i zice: „Cît vreme mo tenitorul este înc copil, nu se deosebe te întru nimic de rob, de i este st pîn peste toate, ci este sub epitropi i iconomi pîn la vremea rînduit de tat l s u. A a i noi, cînd eram copii, ne aflam robi i sub stihiiile lumii" (Gal. 4, 1—3) i iar i: „Fugi de poftete tinere ti" (II Tim. 2, 3). În v îndu-ne deci s p r sim copil ria, a spus: „Fra ilor, nu fi i copii la minte, ci fi i copii în r utate, dar cu mintea fi i des vîr i i" (I Cor. 14, 20). Deci care este lucrul acestor copii, dac nu acela spus de Apostolul Petru: „Deci lep dînd toat r utatea i tot vicle ugul i f r niciile i pisme le i toate clevetirile, ca ni te prunci de curînd n scu i" (I Petru 2, 1—2). În elegi, frate, ce înseamn cuvîntul pe care l-a spus St pînul nostru Iisus: „Amin, amin zic vou : de nu v ve i întoarce i nu ve i fi ca pruncii, nu ve i intra în Împ r ia cerurilor". Cuvîntul este plin de team . C ci Domnul nostru a spus cu jur mînt: „Amin, amin zic vou ". Iar „Amin" este El însu i. De aceea a spus Apostolul: „Deoarece nu este altul mai mare ca El, s-a jurat pe Sine însu i, sau a zis: „Binecuvîntînd, te voi binecuvînta" (Evr. 6, 13—14)⁴⁰³.

6. S în elegem deci cuvîntul de mai sus cu exactitate. S ne îngrijim adic în tot ceasul cu fric i cu cutre-

⁴⁰²Hristos ne cere toate calit ile amintite ale pruncilor ca s intr m în Împ r ia cerurilor. Dar s le cî tig m acestea prin con tiin i str duin . Ne cere „s ne facem ca pruncii", s redevenim ca ei, dup ce ne-am dep rtat de calit ile lor prin ispitele vie ii. Trebuie s redevenim „ca pruncii", dar prin lupt con tient cu vicleniile lumii i aducînd copil rie i con tiin a despre bun t ile ce le au copiii, ca simplu dar. Prin con tiin i printr-o voin slab se actualizeaz poten ele p c toase ale omului. Dar prin con tiin i printr-o sporit cunoa tere i printr-o voin înt rit sînt învinse p catele ca actualiz ri ale acelor poten e. Dar voin a aceasta e înt rit de Hristos i de cunoa terea Lui.

⁴⁰³Cuvîntul lui Iisus prin care ne cere s ne facem ca pruncii trebuie s ne umple de team . i teama s ne fie o for în a-l împlini. C ci zicînd „Amin", Iisus a spus c acesta este adev rul. Iar adev rul este El însu i. Fi i convin i despre trebuin a a ceea ce v cer, pentru c adev rul acestui fapt este întemeiat pe Mine ca Adev rul prin excelen . Nerespectînd ceea ce v spun, nu M respecta i pe Mine.

mur de acest cuvînt, sîm luăm seama cînd ne rîm te pe noi
 vrîm jama ul cu vreo sîgeat prin aproapele, sau cînd ne
 lovește cineva sau ne osîndește, sau ne clevește te, sau cînd
 se sfîrșește de te aproapele cu noi, pentru a-l asculta, sau ne
 necajeste te vreo minte necurat, vrînd să trezească în noi
 amintirea rea a celor ce ni l-au făcut aproapele, vrînd
 să întineze sufletul nostru prin mînie și ocară.⁴⁰⁴ De
 se apropie ceva din acestea de sufletul nostru, să ne
 silim să ne aducem aminte de cuvîntul St pînului nos-
 tru, pe care ni l-a spus cu jurmînt, zicînd: „Amin, amin
 zic vou, de nu veți întoarce și nu veți face ca
 pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor”. Cine nu
 se va înfricoșa auzind acest cuvînt? Sau ce în elept,
 voind să-și mîntuiască sufletul său, nu aruncă de la
 inima lui tot disprețul pe care-l are față de aproapele?
 Sau cine, temîndu-se să nu ajungă în gheenă, nu aruncă
 din inima sa toată ura, ca să nu fie aruncat el însuși
 din Împărăție?⁴⁰⁵ Un cuvînt tîrziu ne-a spus St pînul
 nostru, zicînd: „De nu veți întoarce și fiți ca prunci
 nu veți intra în Împărăție”. Greu este cuvîntul pentru
 cei ce în lăsa voia lor și pentru cei ce iubesc lumea și
 nu au cunoscut puterea Sfîntului Duh, că de va veni la
 ei, îi va face să uite toată răutatea și îi va învîrta cele
 ale lui Iisus în loc de mînie, blîndețea, în loc de dușma-
 nie, pacea, în loc de iubirea de ceartă, smerita cugetare,
 în loc de ură, iubirea, în loc de neîngăduință, îndelunga

404 Ura, mînia, gîndul și cuvîntul rău despre aproapele întunecă sufle-
 tul, pentru că ne opresc de la cunoașterea adevărată a tainei lui, a ceea ce este
 minunat în el de la Dumnezeu, Făcătorul și nu ne mai cunoaștem nici pe noi
 în ceea ce putem face pentru creșterea noastră duhovnicească, pînă înainta
 împreună cu aproapele în Dumnezeu. El disprețuim prin acestea pe Dumnezeu
 însuși.

405 Se face mereu dependent și se pare de perspectiva iadului și a
 intrării în Împărăția cerurilor de iubirea aproapelui. Ura și disprețul aproape-
 lui duc la singurătatea tristă și va fi trăită veșnic în iad. Iar bucuria comuniunii
 din Împărăția cerurilor este pregătitoare de silință de-a iubi pe oameni în
 cursul vieții pămîntești.

r bdare.⁴⁰⁶ C ci ace tia sînt cei ce s-au învrednicit de na terea din nou.

7. S ne str duim deci s t iem din inima noastr cele ce ni le-a spus marele Apostol. i s le p r sim pe ele, ca s ajungem la m surile copilului. Fiindc cei ce s-au îngrijit s taie acestea din sufletele lor, au ajuns la sfînta i marea Lui vîrst i des vîr ire.⁴⁰⁷ C ci le-a dat o putere mare, suflînd în fa a lor i zicînd: „Lua i Duh Sfînt” (Io. 20, 21). Dar ar tîndu-se apoi lor, la marea Galileii i întrebîndu-i: „Ave i ceva de mîncare?” (Lc. 24, 41), le-a amintit c prin suflarea Duhului, i-a f cut copii, de i nu erau copii dup trup. i iar i s-a scris: „Iat Eu i pruncii pe care Mi i-a dat Dumnezeu”. „Deci de vreme ce pruncii s-au f cut p rta i trupului i sînCelui, în chip apropiat s-a împ rt it i El de acestea, ca prin moarte s surpe pe cel ce are st pînirea morii, adic pe diavolul, i s -i izb veasc pe aceia” (Is. 8, 18; Evr. 2, 14—15). De ce sînge i trup s-a f cut p rta în chip apropiat, dac nu de al celor ce au p r sit toat r utatea i au ajuns la m sursa sfintei copil rii?

406Duhul lui Hristos, primit la Botez de om îi d putere s p r seasc orice egoism, s fie fa de oameni cum a fost i este Hristos, care s-a f cut om, s-a jertfit pentru oameni i r mîne om în veci, din iubire fa de oameni. Acesta este omul cel nou, n scut din Hristos la Botez.

407 S cre tem în smerenie, s cre tem în a nu ne socoti ca fiind ceva, s cre tem în pre uirea aproapelui i în slujirea lui. S cre tem spre omul la care s-a pogorit Fiul lui Dumnezeu. Ajungem la marea vîrst a des vîr irii, p r sind preten ia de m rire i cî tigînd smerenia i nepreten iozitatea copilului. Tinzînd spre starea copilului, tindem spre des vîr irea lui Hristos. C ci Fiul lui Dumnezeu nu s-a f cut un om mîndru, dornic de m ririle lume ti, ci un om smerit, plin de pre uire pentru to i oamenii. N scîndu-i prin suflarea Duhului S u pe Apostoli ca oameni noi, i-a f cut copii, dar i des vîr i i. i a ase întîmpl cu to i cei ce se nasc din nou în Botez. Devenim des vîr i i ca El, întrucît sîntem f cu i asemenea copiilor. Dar noi cre tem în des vîr irea cur iei copilului, pe cînd Hristos este în des vîr irea în care nu mai este cre tere. Hristos este mereu tîn r i mereu des vîr it; e mereu începutul plin de putere i des vîr irea. Este Alfa i Omega. Este mereu începutul omenirii noi i des vîr irea la care trebuie s ajung ea, f r a îmbr trîni i a sl bi în putere.

Iar ace tia la rîndul lor s-au f cut des vîr i i⁴⁰⁸ dup cuvîntul Apostolului: „Pîn ce vom ajunge to i la unitatea credin ei în Fiul lui Dumnezeu, la b rbatul des - vîr it, la m sura vîrstei plin t ii lui Hristos" (E. 4, 13)⁴⁰⁹ i iar i: „S vîr i i cre terea trupului spre zidirea lui în iubire" (Ibid, 16).

Unora ca ace tia le scrie Apostolul Ioan, zicînd: „V scriu vou , copiilor, c a i cunoscut pe Cel ce este de la început ; v scriu vou , tinerilor, fiindc a i biruit pe cel viclean" (I Ioan, 2,12—13). Ai b gat de seam c cei ce s-au f cut copii în r utate, s-au f cut lupt tori împotriva vr jma ului?⁴¹⁰ C cei goli i de armele aceluia, care sînt armele r ut ii, s-au f cut p rin i i au ajuns la m surile des vîr irii spre a li se încrede descoperirile i tainele, pîn vor ajunge la în elepciune, la unitate, la bun tate, la blînde e i la cur ie?C ci acestea apar în blînde ii i ace tia sînt cei ce au primit pe Hristos, sl - vindu-L în trupul lor.

8. S ne lupt m deci, iubite frate, în marea foamete de pe p mînt, s nu ne descuraj m în vreo privin ci s cerem neîncetat bun tatea lui Dumnezeu, s nu ne lase s tr im în r t cirea vr jma ului i pizma ului, care pricinuie te f r mil cele rele i st ruie cu neru inare i spune c dac nu îl ascult ast zi, îl voi asculta mîine. Dar s nu ne l s m pîn putem s ne rug m cu st ruin , lui Dumnezeu, cum zice David. „Caut , auzi-m , Doamne, Dumnezeul meu, lumineaz ochii mei ca nu cumva s adorm spre moarte, ca nu cumva

408 Fiul lui Dumnezeu s-a f cut p rta de trupul i sîngele Fecioarei, care se f cuse curat ca un copil, ca apoi i ceilal i oameni, uni i cu El prin credin , s primeasc trupul i sîngele Lui curate ca ale unui copil.

409 Hristos are ca om cur ia copilului i deplin tatea vîrstei spirituale a des vîr irii. Spre aceast vîrst a des vîr irii spirituale a omului trebuie s tindem i noi cei ce ne-am n scut din cur ia Lui ca ni te prunci spirituali.

410 Iat modul unirii st rii de copil cu aceea de b rbat: trebuie s se fac sau s fie cineva copil, sau mic în r utate, ca s poat fi mare în r zboiul împotriva vr jma ului. Deci poate fi cineva spiritual deodat i una i alta.

s zic vr jma ul meu: „Înt ritu-m-am asupra lui" Fiindc cei ce m nec jesc se vor bucura, de m voi clinti" (Ps. 12,4—5). Deci de vor pune st pînire peste noi, s strig m, zicînd: „Dumnezeule cine se va asem - na cu Tine? S nu taci, nici s Te îmblînze ti, Dumnezeule. C iat , vr jma ii T i s-au înt rîtat i cei ce Te ur sc au ridicat capul. Împotriva poporului T u au uneltit cu vicle ug, zicînd: „S nu mai l s m s se pomeneasc numele lui în Israil" (Ps. 82,1—4). Iar înaintînd prin Sfîntul Duh, a zis: „Dumnezeul meu, pune-i pe ei ca o roat , ca o trestie în fa a vîntului. Uplete felle lor de ocar i vor cunoa te c Tu Însu i e ti Domn" (*Ibidem* 14,17). Iat cum, cei ce- i înt resc inima lor prin credin împotriva vr jma ilor, înainte de-a lupta împotriva acelora s-au înt rit pe ei în i i pe sfînta piatr care este Hristos (I Cor. 10,4), zicînd întru t ria inimii: „Înconjuratu-m-au ca albinele fagurele i s-au stins ca focul în spini i în numele Domnului i-am înfrînt pe ei" (Ps. 117,12).

9. Iar de vedem pe cei ce ne înconjoar prin vicle- nia lor, care este nep sarea (lenevia), fie atr gîndu-ne sufletul în pl cere, fie pornindu-ne cu mînie împotriva aproapelui cînd face ceea ce nu trebuie, fie îngreunîndu-ne ochii spre poftirea trupurilor, fie voind s ne coboare la gustarea pl cerii trupurilor, fie înf i înd cuvîntul altuia ca o otrav , fie lovind cuvîntul altuia, sau f cîndu-ne s deosebim pe fra i, spunînd: „Acesta este bun i acesta este r u", dac ne înconjoar acestea s nu ne descuraj m, ci mai degrab s strig m cu t ria inimii, ca David, zicînd: „Doamne, ap r torul vie ii mele, de se va preg ti împotriva mea r zboi, nu se va teme inima mea. De se va ridica împotriva mea r zboi, eu în El n d jduiesc. Una voi cere de la Domnul, aceasta o voi cere, s locuiesc în casa Domnului toate zilele vie-

ii mele, ca s v d frumuse ea Domnului i s cercetez loca ul cel sfînt al Lui. C El m-a acoperit. i iat acum, a în l at capul meu împotriva vr jma ilor mei" (Ps. 26,1—6). Acestea sînt alte celor ce i-au sculat mintea din mor i, pe care Domnul îi nume te noapte, zicînd: „Nu sîntem ai nop ii, nici ai întunerecului" (ITes.5,6) ⁴¹¹. Iar muștrînd pe cei ce se neglijeaz pe ei în i i, a zis: „Cei ce dorm, dorm noaptea; i cei ce se îmbat , se îmbat noaptea" (Ibid.7)⁴¹² i iar i: „Ziua Domnului vine ca un fur i nu vor sc pa de el" (*Ibid.* 2—3), c ci vine noaptea. Dar celor ce i-au sculat mintea din patimi, le-a spus: „S ne îmbr c m în plato a credin ei i s lu m n dejdea ca coif al mîntuirii" (*Ibid.* 8).

10. S facem deci toate, p zindu-ne mintea treaz de faptele moarte, privind aten i la suflet în fiecare ceas, ca s nu fac ceva în afar de cele potrivite firii, pentru c sufletul este schimb cios prin fire,⁴¹³ dup cuvîntul proorocului Isaia: „A zis Domnul cel milostiv ie: „Umilit i nestatornic ai fost i de aceea n-ai fost mîn-

411 Moartea e noaptea de care sînt con tient i deci m chinuie. Cunoa terea iubirii lui Dumnezeu ar tat în Hristos este lumin , este ziua, este sensul satisf c tor al vie ii mele. Aceast ziu , aceast lumin a îndep rtat noaptea care m înconjoar . Dar moartea aceasta nu e numai una cu întunericul, ci i una cu cel ce se scufund în ea. C ci acela se une te atît de mult cu întunericul i cu moartea din el, într-un mod oarecum con tient, c el însu i devine acestea. Pe de alt parte i între somn, be ie i noapte i moarte este o identitate. Noaptea ne face s dormim i ne îndeamn la be ie; i acestea ne fac s dorim noaptea. Somnul este i el întuneric i moarte spiritual i le m re te; i be ia la fel. Dar somnul spiritual nu este o incon tien total , ci co mar chinuit, sau un ir de co mare. La fel i be ia. în somn i în be ie strîmb m i facem f r sensfir ite.

412 Somnul i be ia nu sînt una cu noaptea i cu moartea, ca un fel de co mare, care întunec i strîmb realitatea, ci sînt una i cu patimile. C ci patimile te fac s te repezi la pl cerile momentane, pierzînd perspectiva vie ii îndelungate a bucuriei nesfir ite.

413 S nu c dem cu sufletul din faptele conforme firii, c ci el este pe de alt parte schimb cios prin fire. Adic se poate abate prin fire, de la cele conforme firii; se poate abate „prin fire", nu întrucît firea ar cere-o, ci întrucît firea îi d i această posibilitate, datorit libert ii cu care este înzestrat. Poate c dea prin fire din starea conform firii.

gîiat " (Is. 54, 10—II).⁴¹⁴ Cîci sufletul se asemnă cu fierul care cînd e neîngrijit, se acoperă de rugină, dar, cînd se pune în foc, focul îl curăță și cît timp este în foc, este asemenea focului și nimenea nu-l poate tine fiindcă este foc. Așa este sufletul. Cît timp rămîne cu Dumnezeu și se ocupă cu El, se face foc și arde pe toți vrăjmașii lui care îl fac să ruginască în timpul cînd e neîngrijit, dar Dumnezeu îl curăță și-l face nou ca pe fier, încît nu se mai îndulcește cu ceva din cele ale lumii, ci se odihnește în firea lui, de care s-a învrednicit și în care se afla mai înainte. Iar de părăsește firea lui, moare.⁴¹⁵ Așa mor animalele cînd se scufundă în apă, fiindcă sînt din ființa pămîntului. Și iarăși pe tîrziu, cînd sînt aduși pe pămînt mor, fiindcă sînt din ființa apei. Asemenea și păsările, zburînd în aer, se odihnesc, dar cînd voiesc să coboare pe pămînt, se tem că nu cumva să fie vîinate. Așa este sufletul desvîrit; cînd părăsește firea lui, moare îndată.⁴¹⁶ Deci cei ce s-au făcut vrednici și i-au însușit darurile (dumnezeiești), văd lumea ca o închisoare și nu voiesc să se confunde cu ea, ca să moară.⁴¹⁷

11. Nu poate sufletul acela să iubească lumea, chiar de voiește, cîci îi amintește de începutul lui, pe care l-a avut înainte de-a se hotărî el însuși să rămînă în Dumnezeu. Și tie ce i-ai făcut lumea și cum l-ai făcut

⁴¹⁴ Aceasta o spune Dumnezeu sufletului, pentru că s-a înjosit prin nestatornicie, cînd din starea lui luminat, slăvit și fericit prin păcat.

⁴¹⁵ Sufletul îi însușește însușirile dumnezeiești cînd se amestecă cu Dumnezeu. Dar însușirile dumnezeiești nu-i devin proprii prin fire, ci prin unire cu Dumnezeu. Aceasta e îndumnezeirea prin har. Exemplul acesta a fost folosit de mulți Părinți bisericești. Dar Avă Isaia precizează că prin această îndumnezeire după har se activează firea sufletului. Cînd sufletul rămîne de sine, se umple de rugina păcatului contrar firii și moare spiritual.

⁴¹⁶ Sufletul părăsește firea lui, cînd părăsește legea lui Dumnezeu. Nu e Dumnezeu prin fire, dar îi este necesar firii lui legea lui Dumnezeu. Fără Dumnezeu moare spiritual.

⁴¹⁷ Toate cele din lume dacă rămîn în ele înseși, mor. Numai din Dumnezeu primesc viață și sfîrșit. Pentru că numai El are viață vecinică. Cu atît mai mult omul numai în Dumnezeu are viață veșnică.

pustiu.⁴¹⁸ Iat o pild : Cînd într-o cetate într un împ rat du man, b rba ii temîndu-se, se predau lui i el îndat caut , potrivit r ut ii lui, s coboare chipurile împ ratului dinainte i s înl ture legile aceleia i s dea alte legi ap s toare i s pun chipul lui acolo i în sfîr it, s fac s -i slujeasc toat mul imea. Dar dac cei din cetate se duc pe ascuns la împ ratul adev rat i-i spun: „Vino i ne ajut " i acela vine împotriva du manului cu oastea sa i cei din cetate auzind, îi deschid cu bucurie por ile i acela într i pierde pe du manul lui i arunc cu putere chipul pe care l-a a ezat i înl tur legile aceleia i cetatea se bucur i adev ratul împ rat î i pune chipul lui i readuce legile sale i se a eaz iar i în ea i o st pîne te, încît nimeni altul nu mai domne te în ea i pe locuitorii ei în îndeamn s lupte pentru el, ace tia vor fi f r fric fa de orice du_jman al lui.

A a este sufletul, care dup sfîntul Botez a fost luat în st pînire iar i de vr jma , care l-a umilit prin toate uneltirile lui urîte i a dat jos chipul împ ratului, i a pus chipul s u i legile sale- i l-a f cut s se îngrijeasc de veacul acesta i l-a convins s lucreze cu nep sare i cu întin ciune i l-a f cut cum a voit. Dar în sfîr it, bun tatea sfîntului i marelui împ rat Iisus a trimis poc în a i sufletul s-a bucurat. i poc în a l-a deschis Lui poarta i împ ratul cel Mare a pierdut pe vr jma-ul sufletului i a ters din el chipul aceleia i legile lui murdare. i aducîndu-i libertatea, a pus în el sfîntul Lui chip i i-a dat lui legile curate. i a înv at toate sim u-rile lui s lupte. i la urm se odihne te în sufletul acela, fiindc s-a f cut al Lui. Aceasta a fost na terea din Dum-nezeu. Deci este cu neputin ca sufletul s între în odih-

⁴¹⁸ Lumea a f cut sufletul pustiu, c ci l-a coborît sub nivelul lui firesc, care e"via a în Dumnezeu. De aceea a r mînea sufletul exclusiv în lume, înseamn a muri. C ci lumea ii d o via finit , iar sufletul e f cut cu aspi-ra ia dup via a infinit i ve nic .

na Fiului lui Dumnezeu, dac nu are chipul Împ ratului, c ci precum nimenea dintre negustori nu prime te un ban sau nu-l d , dac nu are chipul împ ratului, i nici împ ratul nu-l prime te în visteria lui, a a nici sufletul de nu are chipul Împ ratului cel Mare, Iisus, nu are îngerii bucurându-se împreun cu el, ci ace tia îl arunc zicînd: „Cum ai intrat aci, neavînd chipul Lui.

12. Iar semnul chipului Lui este iubirea. C ci El Însu ia zis: „Întru aceasta v vor cunoa te c sînte i ucenicii Mei, de ve i avea iubire unul fa de altul" (Io. 13,35). Dar este cu neputin ca iubirea Lui s fie cunoi cît vreme sufletul este împ r it i caut pe Dumnezeu, i iube te cele ale lumii.⁴¹⁹ i precum pas rea nu poate zbura cu o singur arip , nici avînd ceva din ea atîrnat, a a nici sufletul nu poate înainta spre Dumnezeu de e legat de ceva din cele ale lumii. i precum corabia, avînd ceva contrar celor de care are trebuin , nu poate pluti, a a îi este cu neputin sufletului s treac peste valurile patimilor, avînd ceva contrar virtu ile.⁴²⁰ i precum cor bierii nu poart haine frumoase, sau m - nu i, sau sandale, c ci de nu sînt dezbr ca i, nu pot

⁴¹⁹Iubirea deplin nu poate veni decît de la Fiul lui Dumnezeu f cut om. Îns i credin a m rturisit în El nu poate fi deplin decît unit cu iubirea fa de El, venit de la El Însu i „Dumnezeu este iubire", a spus Sf. Apostol Ioan, i numai cel ce îl iube te L-a cunoscut cu adev rat (I Io. 4, 8). Deci pîn ce sufletul nu s-a unit cu Dumnezeu în iubire, nu L-a cunoscut, ci este celmult în c utarea Lui. i se cunoa te c nu-L are pe Dumnezeu cînd nu-L iube te deplin pe El, ci iube te fie i în parte lumea. C ci aceasta ine sufletul nu numai desp r it de Dumnezeu, ci i împ r it în sine însu i. i o iubire împ r it , îndoielnic , nu e iubire adev rat . Cel ce iube te cu adev rat, se d ruie te total celui iubit.

⁴²⁰Îne de firea sufletului s înainteze neîmpiedicat spre Dumnezeu. Dar nu poate înainta spre Dumnezeu în mod neîmpiedicat, decît prin virtu i. Avînd ceva contrar virtu ilor, nu poate înainta spre Dumnezeu în mod neîmpiedicat, chiar de caut în parte s înainteze spre El. Iar neînaintarea spre Dumnezeu e contrar firii sufletului, precum e contrar firii lui i ceea ce e contrar virtu ilor. Cunoa terea lui Dumnezeu e condi ionat deci de virtu i. Virtu ile au o putere cunosc toare a lui Dumnezeu. Iar virtu ile inînd de firea sufletului, sau realizînd cu adev rat sufletul, cunoa terea lui Dumnezeu ine i ea de firea sufletului, sau a omului. Firea acestuia nu se realizeaz dac nu are prin virtu i cunoa tere prin experien a lui Dumnezeu, a a cum firea lui nu se realizeaz f r experien a virtu ilor.

înota, a a îi e cu neputin sufletului s treac peste valurile vînturilor potrivnice ale r ut ii, de nu se afl dezbr cat de cele ale lumii. i precum osta ul, ie ind s lupte împotriva du manilor împ ratului, nu poate s se împotriveasc lor, avînd ceva contrar armelor trebuincioase, a a îi e cu neputin omului s se împotriveasc patimilor, avînd ceva contrar virtu ilor.⁴²¹ i precum o cetate înconjurat de zid, de are o mic parte din zid d rîmat , de voiesc du manii s intre, se folosesc de locul în care zidul e d rîmat, ca s intre prin el i chiar de se afl ap r tori la por i, ei nu pot s se împotriveasc du manilor de nu se reface partea d rîmat a zidului, la fel e cu neputin monachului nevoitor s se împotriveasc vr jma ilor, de este st pînit de vreo patim , nici nu poate ajunge la m surile des vîr irii.

13. Nu le spun acestea eu, ci le spune dumnezeiasca Scriptur . C ci s-a scris în Facere: „ i a zis Dumnezeu lui Noe: Numai pe tine te-am v zut drept i des vîr it în neamul acesta" (Fac. 7,1). i iar i a zis lui Avraam; „F -te f r prihan înaintea Mea i voi pune leg tura vecinic cu tine" (Ibid.17,1—2). i iar i s-a scris în Numeri: „Tot cel ce a f g duit s se p zeasc pe sine s nu bea vin, nici o et de vin, nici o et de b utur beiv , nici tot ce se face din struguri, pîn cînd a f g duit" (Num. 6,2—4). i iar i, în a doua Lege: „De vei ie i s lup i cu du manii t i, p ze te-te pe tine de tot cuvîntul r u, pîn ce se va preda du manul t u în mîinile tale" (A doua Lege 23,9). „Din aceste apte neamuri, nu vei l sa pe vreunul din ele ce are suflare, ca nu cumva s te înve e pe tine s p c tuie ti fa de Mine" (Op. c. 20,16—18). Înv îndu-ne s nu ne descu-raj m, pe noi care am întrebat cînd le vom nimici pe

⁴²¹Precum am mai spus, nu exist o neutralitate a sufletului. Sau cultiv virtu ile, sau e st pînit de patimi. În primul caz tr ie te potrivit firii, în al doilea, contrar firii. Dar poate avea i pe primele i poate s nu fie înc liber total de patimi.

ele, fiind atît de multe, a spus: „Nu le vei putea nimici într-un an, ca nu cumva s se fac p mîntul pustiu i s se înmul easc împotriva ta fiarele s lbatice" ci pu in cîte pu in pîn ce te vei în l a i vei cre te i va l rgi Dumnezeu hotarele tale. Dar le-a poruncit lor de multe ori, zicînd: „Ia seama s nu faci leg tur cu Cananeenii, ci mai degrab s -i faci s piar de la fa a ta" (*Ibidem* 7,2). Iar plecînd Iisus al lui Navi i înconjurînd cetatea Ierichonului i nimicind-o, a zis Dumnezeu: „i o vei anatematiza pe ea i toate ale ei" (Iisus Navi 6,17). i voind s lupte cu Glie, Israil a fugit de la fa a lor, nepu-tînd s se lupte împotriva du manilor, pentru anatema ce a furat-o (a z d rnicit-o) Ahar. i c zînd Iisus pe fa a sa, a plîns înaintea lui Dumnezeu, zicînd: „A în-tors Israil grumazul lui înaintea du manilor i eu ce voi face?" (*Op. cit.* 7,8) i i-a spus lui Domnul: „Fiindc anatema este întru voi, Israil nu va putea s se împo-triveasc du manilor lui" (*Ibid.* 13). i nu va mai ie i la lupt , pîn ce nu va pierde pe Ahar." Mai vedem i pe Saul, c Dumnezeu i-a luat împ r ia pentru ana-tem , pe care a luat-o (a z d rnicit-o) Amalic (I Imp. 15,15).

14. Iar i, fiindc Ionatan a împlîntat toiagul s u în miere i l-a întors spre gur , Dumnezeu n-a ascultat pe Israil în ziua aceea (*Op. cit.* 14,27). i Ecclesiastul înv îndu-ne c cea mai mic patim desfiin eaz pu-terea virtu ilor, a zis: „Mu tele murind, împu esc vasul cu untdelemn (10,1). i iar i zice prin Iezechil: „În ziua în care se va abate dreptul de la calea drept ii lui i va des vîr i f r delege, voi aduce durere peste fa a lui i nu-mi voi aminti de dreptatea lui" (Iez. 18, 24). i iar i zice Apostolul: „Pu in aluat dospe te toat fr mînt tura" (Gal. 5,9). Iar Anania i Safira, femeia lui, luînd din cinstea cuvenit ob tei, au c zut îndat la picioarele Apostolilor i au murit, pentru acest lucru

mic (Fapte 5,1—10). Iar Iacob zice: „Cel ce va pzi toat legea, dar va grei într-una, s-a făcut vinovat tuturor" (2,10). Iar întru rându-ne, ca să ne întoarcem spre El, Dumnezeu zice prin Iezechil: „În ziua în care cel f r de lege se va întoarce de la calea f r delegii lui i va lucra cu judecat i dreptate, nu-Mi voi mai aduce aminte de f r delegile lui, ci va fi viu i va tr i. Pentru c nu voiesc moartea p c tosului, ci s se întoarc i s tr iasc , zice Domnul" (Iez. 18,21—32). „Întorcându-v , întoarce i-v i v voi întreba: Pentru ce muri i, casa lui Israil?" (*Ibid.* 31). Iar i zice Ieremia: „Întoarce i-v c tre Mine, casa lui Israil i v voi fi milostiv, zice Atot iitorul" (Ier. 3,21—22). Iar i: „Au doar cel ce cade nu se scoal ? Sau cel ce se abate nu se întoarce? Pentru ce s-a abatut poporul acesta cu o abatere neru înat i s-au întrit în hot rîrea lor i n-au voit s se întoarc c tre Mine," zice Domnul? „Întoarce i-v spre Mine i M voi întoarce spre voi" *Ibid.* 8,4—5). Iar i a zis Domnul Iisus: „De ve i ierta oamenilor gre alele lor, v va ierta i vou Tat l vostru cel ceresc. Iar de nu ve i ierta, nici Tat l vostru nu va ierta vou " (Mt. 6,14—15). Iar i Apostolul zice: „De va c dea (vreunul dintre voi în vreo gre eal , voi cei duhovnice ti îndrepta i-l pe unul ca acesta cu duhul blînde ii" (Gal.6,1). Iar i Iacob zice: „Frate, de va r t ci cineva de la calea adev rului i-l va întoarce cineva, s tie cel ce l-a întorspe p c tos de la r t cirea lui, c va mîntui un suflet din moarte i va acoperi o mul ime de p cate" (Iac. 5,19—20).

Iat cum toate aceste m rturii ale Scripturilor ne dau putere ca s ne cercet m pe noi, ca nu cumva dîndu-ne osteneala s p str m r utatea fa de aproapele sau mînia fa de el, neiertîndu-l i s ne pierdem aceast osteneal în zadar. C ci în acest caz Domnul nostru Iisus Hristos nu ne va ajuta în ceasul în care ne vor

nec ji vr jma ii no tri.⁴²² C ci El Însu i a muștră pe unii ca ace tia, zicînd: „Slug viclean , toat datoria aceea i-am iertat-o ie, fiindc M-ai rugat. Nu se cu-venea ca i tu s ai mil de cel împreun slug cu tine? i mîniindu-se, l-a predat pe el pe mîna chinuitorilor, pîn nu va ierta fiecare fratelui s u din toat inima lui" (Mt. 18,32—35). Deci cerceteaz -te pe tine, frate, ca s cuno ti în fiecare zi ce ai în inima ta înaintea lui Dum-nezeu, sau ce critic a fratelui, sau ce ur , sau ce osînd , sau pism , sau dispre , zicînd c nu po i s -i dai aten-ie, c ci este du m nos. De se va sem na în inima ta un astfel de venin, aminte te- i de cuvîntul Domnului Ii-sus care spus c „nu va ierta vou Tat l vostru cel ceresc, de nu va ierta fiecare din voi pe fratele s u din , toat inima"⁴²³ (*Ibid.*).

15. Deci cel ce se teme s mearg în gheena, va arunca toat r utatea din inima lui, ca această hot -rîre rea s nu vin asupra lui.⁴²⁴ Ia seama, deci, frate, la inima ta, i fii treaz fa de vr jma ii t i, c ci sînt vicleni în r utatea lor. i fii convins în inima ta despre acest cuvînt, c nu poate s fac cele bune omul care face rele. Dar e cu puțin omului s fac rele cu pre-

⁴²² Dacă n-am ar tat iubire aproapelui, nu ne va ajuta Hristos cînd vom fi nec ji i de vr jma ii no tri. C ci Hristos i-a f cut cauza aproapelui nostru o cauz proprie. Dar nici oamenii nu ne vor ajuta în necazurile noastre. Dacă n-am r spîndit c ldura iubirii în jurul nostru, nu vom avea nici noi din apropierea noastr c ldura interesului fa de noi.

⁴²³ De nu ier i, nu e ti liber de st pînirea unei patimi. i f r voia ta, nici Dumnezeu nu te poate face liber. Nu putem fi liberi unul f r altul. Ne condi ion m în libertate, precum ne condi ion m prin dependen unul de altul. Ne d ruim libertatea, precum ne impunem robia. i ultimul izvor al libert ii noastre e Dumnezeu. Dar Dumnezeu ne-a creat astfel c nu putem primi libertatea de la El i unul de la altul, f r voia noastr de-a ne face unul pe altul liberi. Nu ne poate elibera Dumnezeu de patim , dac nu vrem s ne eliber m i noi. Nu-mi poate d rui nici altul libertatea de patima împo-triva lui, dac nu voiesc i eu s m eliberez. Eliberarea de patimi ce ne-o d ruim noi e condi ia ca s fim elibera i i de c tre Dumnezeu. Dumnezeu ne elibereaz deodată pe amîndoi, cînd ne-am eliberat reciproc unul pe altul.

⁴²⁴ R utatea pe care o ar t altuia m st pîne te în primul rînd pe mine. Vreau s dureze în veci r ul asupra altuia, va st pîni în veci asupra mea. Vreau s fie el în gheena, voi eu. Nu-l vreau eliberat pe el, nu sînt liber eu.

textul c face bine.⁴²⁵ De aceea ne-a învățat Mântuitorul să veghem asupra noastră, zicând: „Strîmt este poarta și plin de necazuri calea care duce la viață și puțini sînt cei ce o află pe ea: dar lat și larg cea care duce la pierzanie și mulți sînt cei ce umblă pe ea. Păziți-vă, deci, pe voi înșivă, zice, de proorocii mincinoși care vin la voi în haină de oi, dar înăuntru sînt lupi răpitori. Din roadele lor înșivă veți cunoaște pe ei” (Mt. 7,13—16). Care sînt roadele lor, dacă nu toată starea contrară firiilor, care se produce în noi, vrînd ca inima noastră să se încreadă în ea. Dar pe cei ce iubesc pe Dumnezeu din toată inima, proorocii mincinoși nu-i pot convinge pentru ceva din ale lor, după cuvîntul Apostolului: „Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos? Necazul, sau strîmtoarea, sau prigoana, sau foamea, sau lipsa de împrăștie minte, sau primejdia, sau sabia? Sînt încredințați că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpînirile, nici cele de acum, nici cele viitoare, nici alt făptur nu ne va putea despărți pe noi de dragostea lui Hristos” (Rom. 8,35; 38—39).

Ai văzut, fratele meu, pe cei ce au iubit pe Dumnezeu din toată inima, că nimic din ale lumii nu-i poate despărți de dragostea lui Dumnezeu: nici aurul, nici argintul, nici casele, nici plămîntul, nici ura, nici osîndirea, nici băutura cuiva prin cuvînt, nici veninul balaurului, ce suflă în inima noastră.⁴²⁶ Să nu te tulburi deci, ci mai degrabă să ne străduim să privim spre arpele de aramă, pe care l-a făcut Moise, după cuvîntul Domnului. Căci l-a pus pe el pe vîrfurile muntelui, ca tot cel care se apropie de vreun arpe, privind la el, să se vindece (Numeri 21,8—9). Domnul nostru Iisus Hristos s-a

⁴²⁵ Il certăm pe altul, îl disprețuim, făcînd rău, cu pretextul că-i facem un bine, că-l îndreptăm.

⁴²⁶ Nici necazurile și primejdiile, sau cele ispititoare din afară, nici gîndurile suflate în inima noastră de vrăjmașii nevăzuți, nu ne pot despărți de iubirea lui Hristos.

asem nat cu arpele de aram . C ci fiind arpele du -
 man, auzindu-l Adam, s-a f cut i el du manul lui Dum-
 nezeu. Dar Domnul nostru Iisus Hristos s-a f cut om
 des vîr it în toate, afar de p cat (Evr. 4,15), dup
 asem narea lui Adam, pentru noi. Dar arpele de aram
 este asemenea celui ce s-a f cut du man al lui Dumnezeu,
 dar nu are gînd r u, nici venin, nici r utate, nici nu se
 înconvoaie, nici nu sufl , nici nu are suflarea vr jma-
 ului.⁴²⁷ Chipul acesta l-a dat Sie- i Iisus Hristos, pîn
 ce va stinge veninul, pe care l-a primit Adam din gura
 arpelui i se va întoarce firea, devenit contrar firii,
 la starea cea dup fire. C ci spune lui Moise: „Ce este
 ceea ce ai în inima ta? Si a zis: toiag. Si i-a spus lui:
 arunc -l pe p mînt. i l-a aruncat i s-a f cut arpe.
 i a fugit Moise de la el. i-i spune lui, Dumnezeu: în-
 tinde mîna i apuc -l de coad . i l-a apucat i s-a f cut
 toiag în mîna lui" (Ie . 1—4). i-i zice lui Moise:
 „Ia toiagul pref cut în arpe i s ba i cu el apa din rîu,
 înaintea lui Faraon, i se va preface apa în sînge" (Ie .
 7,19). i iar i: „Ia toiagul, pref cut în arpe, i vei
 bate cu el marea Ro ie i se va usca" (Ie . 14,16). i ia-
 r i: „Ia toiagul pe care îl ai în mîna ta, cu care ai b -
 tut marea, i vei porunci pietrei i- i va da apa ei" (Nu-
 meri 20,8).

16. Observ c cel ce merge pe urmele Domnului
 nostru Iisus Hristos dup ce el s-a f cut du man i ar-
 pe, se va preface în toiag i nici unul dintre vr jma i

⁴²⁷ Fiul lui Dumnezeu s-a f cut om, care prin Adam a devenit arpe,
 sau du man al lui Dumnezeu. Dar Fiul lui Dumnezeu s-a f cut om f r de
 p cat, ceea ce s-a ar tat în faptul c s-a f cut un arpe de aram , în care nu e
 venin i suflare p c toas . De aceea la porunca lui Dumnezeu, Moise l-a închi-
 puit pe Hristos prin arpele de aram . Ba într-un fel Hristos însu i lucra prin
 acel arpe de aram , privirea la el vindecînd pe cei pe care veninul erpilor
 ce mu cau pe oameni, le pricinuiua acestora moartea. Dar Hristos, omul
 adev rat, plin de puterea dumnezeiasc , va sc pa pe oameni i de moar-
 tea vecinic .

nu i se va mai putea împotrivi.⁴²⁸ Mare este această taină ! Ea nu spune că dacă balaurul sau nădușul lui în noi, și ne silim să privim spre cel ce s-a suit pe cruce, pentru că toate acestea le-a făcut El pentru noi și le-a răbdat pe toate preschimbându-se fără să se supere pe cei ce l-au batjocorit, l-au bătut și dus la moarte, nici răspunzându-le cu vreun cuvânt aspru, ci a rămas nemișcat, ca arpele de aramă. Deci de vom căuta la El și vom merge pe urmele Lui, ne vom vindeca de multe turpănelor ascunse. Puterea Lui este în același timp ajutorul Celui ce a spus: „Precum Moise a înălțat arpele în pustie, așa se cuvine să se înalțe Fiul Omului, ca tot cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viaă vecinică” (Io. 3,14). Aceasta înseamnă a-l urma Lui, ca să ne facem și noi toți prin El. Cum deci ne facem și noi toți? Dacă credem că este puternic. Căci pe cei mulți, în pustie, nu însuși arpele de aramă era cel ce-i vindeca pe ei, ci cel mult de arpe privind prin credință la El, se făcea și el vindecat. Căci mulți erau cei ce au murit din cauza turpănelor, pentru că nu au crezut în cuvântul lui Dumnezeu, precum a zis Apostolul: „Să nu ispitim pe Dumnezeu, precum l-au ispitit aceia și au pierit din pricina turpănelor” (I Cor. 10,9). Tii, frate, că pînă azi sînt erpi în sufletul care voiește să ispitească pe Iisus, cum îl întrebam noi care sînt poruncile Lui și nu le-am împlinit, precum s-a scris: „L-a întrebat pe El unul dintre învățătorii Legii, ispitindu-l și zicînd: Învățătorule, care poruncă este cea mai mare în Lege? Iar Iisus a zis lui: Să iubești pe Domnul Dumnezeu

428 Deci după ce Hristos s-a făcut omul care în Adam se făcuse arpe și dușman al lui Dumnezeu, dar în Hristos nu mai era decât om, s-a prefăcut în toaigă ca ruina nu i se va putea împotrivi nici un dușman. Aceasta se va împlini cu orice om care merge pe urmele lui Hristos. Fiul lui Dumnezeu s-a făcut arpe, sau om fără de păcat și toiaigă care a despărțit marea ca să treacă poporul Israel spre țăra făgăduinței și care a scos poporul însetat apă din piatră. Se făcea una din alta, pentru că El era și omul cu puterea biruitoare a morții și puterea toiaigului care stăpînea în chip minunat spre folosul omului toate elementele naturii.

t u din toat inima ta i din tot sufletul t u i pe aproapele t u ca pe tine însu i. În aceste dou porunci se cuprinde, toat Legea i proorocii" (Mt. 22,36—40). Vezi c cei ce îl întreab i nu împlinesc poruncile se numesc ispititori, pentru c nu voiesc c cread în arpele de aram , care poate s -i scape pe ei de veninul arpelui ascuns?

17. P ze te- i deci inima i s nu te leneve ti, zi-
cînd: „Cum pot s p zesc virtu ile, fiind om p c tos?
C ci cînd p r se te omul p catele sale i se întoarce la
Dumnezeu, poc in a sa îl rena te.⁴²⁹ ceea ce spune
Apostolul: „Precum am purtat chipul celui p mîntesc,
s purt m i chipul celui ceresc" (I Cor. 15,49). Vezi c
s-a dat omului s se schimbe prin poc in i s devin
prin ea întreg nou?⁴³⁰ Dar cît vreme pruncul se afl
la sînul mamei, aceasta îl p ze te în tot ceasul de tot
r ul. Iar cînd plînge, îi îmbie sînul ei i-l love te u or
peste fa , potrivit cu puterea lui, ca s -l fac s primeasc
laptele ei cu fric , i s nu- i in inima înc p înat .
Iar fiindc plînge, i se face mil de el, fiindc îl iube te,
i-l mîngîie cu dr g l enie pîn ce prime te sînul ei.
i de se arat pruncului aur, sau argint, sau m rg ri-
tare, sau orice lucru al lumii, el ia aminte la ele, dar
aflîndu-se la sînul mamei, le trece cu vederea pe toate,
ca s se împ rt easc de sînul mamei.⁴³¹ i tat l nu-l

429 Întoarcerea la Dumnezeu coincide cu p r sirea p catelor. S vîr-
irea p catelor este una cu uitarea lui Dumnezeu. Primele dou sînt una cu
poc in a. Iar poc in a e o na tere din nou din Dumnezeu.

430 Eul sau subiectul r mîne acela i, ca o anumit permanen a ace-
leia i con tiin e. Dar chipul, sau îmbr c mintea, sau pecetea se schimb .
Aceasta înseamn o anumit dualitate a omului. Pe de o parte omul poate
deveni din vechi nou, dar pe de alta r mîne într-o identitate ca subiect.
Se schimb , dar cel schimbat are o continuitate cu cel dinainte. Schimbarea
unit cu identitatea subiectului înseamn poc in a. Nu mai vreau s fiu cum
am fost. M doare c am fost cum nu trebuia s fiu. Trebuie s fiu altfel,
dar tot eu.

431 Se aseam n poc in a adus omului de Dumnezeu cu ceea ce face
mama cu pruncul, care îl love te înceti or, ca s -l atrag spre sînul ei, îmbiî-
du-i laptele ei.

bate, pentru c nu lucreaz , sau pentru c nu pleac la r zboi cu du manii lui, fiindc e mic i nu poate, are picioare, dar nu poate a sta pe ele, are mâini, dar nu poate ine arma în ele. Astfel îi arat îndelunga r bdare pîn ce cre te. Iar cînd a crescut pu în i vrea s lupte cu altul i acela îl r stoarn jos, tat l lui nu se mînie, tiind c e copil. Dar dup ce ajunge b rbat i îi arat rîvna lui, du m nind pe du manii tat lui s u, acesta îi încredin eaz lui cele ale sale, fiindc e fiul s u. Dar dac dup toate ostenelile, pe care p rin ii le-au depus pentru el, înaintînd în vîrst , el intr în lupta cu ei i- i ur te p rin ii i nu vede binefacerea lor, ci se împrietene te cu du manii lor, ei îi retrag iubirea lor de la el i prin aceasta îl scot din casa lor i nu-i mai dau mo tenirea.

18. Deci noi, fra ilor, s avem grij s r mînem sub acoperi ul poc in ei, s primim laptele din sfîntul ei sîn care ni se îmbie spre hran .⁴³² S trecem deci cu vederea toate cele v zute, pîn vom sim i dulcea a laptelui ei în gura noastr . S purt m jugul ei care ne înva s ne îngrijim de noi i s lupt m cu vr jma ii no tri i dac ei ne trag spre ei, ca mici, s plîngem înaintea ei, ca s roage pe Tat l nostru s ne r zbune fa de cei ce ne-au nedrept it pe noi.⁴³³ S t iem voia inimii noas-

432 Poc in a e prezentat mereu ca un dar venit omului de la Dumnezeu. Omul e cel ce trebuie s o vad ca dovad a iubirii Lui, ca o nou încercare a Lui de-a readuce pe om ca fiu în casa Lui. In poc in e Dumnezeu însu i ca o mam care ne îmbie laptele ei hr nitor, ca s cre tem în unire cu El. El însu i ne mi c prin poc in a ce ne-o ofer s ne întoarcem la El i s ne bucur m de unirea cu El. El ne d puterea spre aceasta, dar ne-a dat i capacitatea s primim această putere.

433 Pocain a e ca o mam a noastr în fa a c reia putem plînge, i o rug m s roage pe Tat l nostru s ne apere de du mani, i s ne r zbune pentru relele ce ni le-a f cut. Poc in a e a noastr , dar i a lui Dumnezeu, sau ca o mam care e unit cu Dumnezeu i-l poate ruga pentru noi, dac o rug m pentru aceasta. o treime între mine, Dumnezeu i poc in a care e între mine i Dumnezeu. Omul nu e total singur. cu sine, dar în acest sine cu care este în rela ie, este i vr jma ul s u. Dar con tiin a ca o dublur a omului cap t relief deosebit mai ales cînd omul se afl în leg tur cu Dumnezeu. Con tiin a lui se umple atunci de poc in , de rela ia cu Dumnezeu.

tre i s iubim înstr inarea de ea, ca Dumnezeu s ne mîntuiasc , ca pe Avraam.⁴³⁴ S ne supunem poc în ei, ca mamei noastre, ca Iacob, ca s primim binecuvîntarea de la Tat l nostru, ca Moise, care a urît (lumea) i a fost p zit sub acoper mîntul ei i s-a sculat împotriva celor ce voiau s o omoare, fiind liber de toat pl cerea. S nu o dispre uim, ca s nu ne urasc pe noi, ca pe Esau.⁴³⁵ S p zim cur ia ei, ca s ne înal e pe noi în p mîntul vr jma ilor no tri. S o avem ca un acoper - mînt bun, ca Iisus, fiul lui Navi. C ci acesta cînd era copil, nu ie ea din cort. S nu d m loc leneviei în inima noastr , ca s nu ne lipseasc pe noi de mo tenirea p - mîntului f g duin ei. S iubim smerenia în toate i s ne str duim s într m în p mîntul în care curge miere i lapte, cum voia Valec, (Num. 22). S nu poftim nimic din cele ale pierzaniei, ca s nu fim omorî i, ca Ahar. S iubim con tiin a ei, care ne str pune în toat clipa,⁴³⁶ ca s ne mîntuiasc pe noi în ceasul ispitei, ca pe Raav.

S nu iubim l comia pîntecelui, ca s nu ne ucid ca pe fiii lui Eli (I Imp. cap. 2). S ne ferim de toat nedreptatea, ca Samuil. S nu fii muștrat de con tiin , ca unul ce ai f cut r u aproapelui. S nu iubim pisma rea fa de al ii, ca s nu ne arunce pe noi ca pe Saul. S ne plac s nu r spl tim cu r u pe aproapele, ca s ne p zeasc pe noi (Dumnezeu) de r u ca pe David. S nu iubim s ne socotim lucru mare i slava de art , ca s nu ne arunce pe noi (Dumnezeu) de la fa a Lui,

434 S plec m de la voia noastr , s ne înstr in m de ea, ca Dumnezeu s ne mîntuiasc . Dac vrem s ne mîntuim prin voia noastr , nu reu im. C ci în acest caz r mînem în mîndria noastr egoist . Dumnezeu e cu noi, cînd noi am p r sit voia noastr , l sînd s lucreze asupra noastr voia Lui.

435 S nu dispre uim poc în a, ca s nu se despart de noi, cum s-a desp r it Rebeca de Esau, care n-a iubit-o ca Iacob. Poc în a e mereu v zut ca o mam din care se na te omul nou, iar Dumnezeu ca Isaac, care d poc în ei puterea s -l nasc i apoi îl binecuvînteaz .

436 Poc în a e o con tiin dureroas a p catului. Ea ne str pune inima, din partea lui Dumnezeu, ca o mam care love te cu mil copilul care caut spre cele din afar , ca s -l fac s se întoarc spre sînul ei.

ca Tat , ca David pe Avesalom. S iubim smerita cugetare i buna cuviin , ca s ne r zbun m pe du manii P rintelui nostru, ca Solomon. S iubim supunerea în toate, ca s facem m dularele noastre moarte fa de tot lucrul mort, ca s facem inima plin de b rb ie fa de vr jma ii no tri, ca Ilie Tesviteanul. S nu ne facem iubitori i poftitori de pl ceri, ca s nu ne omoare pe noi ca pe Ahab. S lupt m pîn la moarte, ca s nu pierdem sfînta noastr mo tenere, ca Israelitul avute. S ne facem ascult tori p rin ilor no tri dup Dumnezeu în toate, t ind voia noastr pîn ce ne vom supune lor, ca s r mîn binecuvîntarea lor cu noi, cum a fost cu Elisei. S nu ne facem iubitori de argin i i pl cu i mincino i ai oamenilor, ca s nu ne blesteme pe noi, ca pe Ghiezi. S iubim pe cei credincio i în toate mai mult ca pe noi în ine, ca s ne binecuvînteze pe noi ca pe Sunamita. S nu ne facem iubitori p tima i ai celor urîte, ca s nu ne dep rteze pe noi de la fa a Lui, ca pe Ahia i Sedechia, care au fost pu i s înghe e de c tre împ ratul Babilonului. S urîm p catul pentru sufletul nostru, pîn la moarte, ca s ne ajute (Dumnezeu) în ziua nevoii, ca pe Susana. S nu poftim mînc ri felurite, ca s nu ne p r seasc pe noi, ca pe cei ce au mîncat la masa lui Nabucodonosor. S iubim suferirea r ului în toate, ca s se bucure în noi (Dumnezeu) în toate, ca în cei din jurul lui Azaria.⁴³⁷ S nu fim vicleni ca babilonienii, cîrtind împotriva celor credincio i. S împlinim slujirile noastre, neascultînd de lenea trupului, ca Daniel care a voit mai degrab s moar , decît s p r seasc slujirile, pe care le împlinea în fiecare zi. C ci Dumnezeu este puternic i mîntuie te de ispite pe cei ce-L iubesc, iar pe cei r i îi pred mor ii. i credin a în Dumnezeu face fiarele ca ni te miei. Bindecuvîntat

⁴³⁷Dumnezeu se bucur în cel ce sufer cu b rb ie r ul altora i nu se mînie pe ei.

este Dumnezeuul poc în ei i binecuvîntat este de El cel ce o iube te pe aceasta i- i pune grumazul sub jugul voin ei ei, pîn ce se va na te din nou de sus, în voia lui Dumnezeu.

19. Dar omul are nevoie, fratele meu, de mare discern mînt i de t iere a toat voia trupeasc i s fie treaz i cu luare-aminte în toate c ile lui, ca s nu r t -ceasc i s cad în mîinile vr jma ilor poc în ei. C ci afirmarea drept ii proprii o sfî ie pe aceasta.⁴³⁸ Judecarea celor p c to i o alung . Dispre uirea celor lene i îi împiedic apari ia. C ci s-a scris despre ea în Pilde: „Toate c r rile ei sînt strîmte i cea lene n-a mîncat bucate. A f cut b rbatului ei cîte dou haine de vison i purpur . Este ca o corabie ce face negustorie, adun bog ie de departe" (Pilde 31, 27, 22, 14). S o cunoa -tem din acest cuvînt c este ca negustorul bun care încarc în corabia lui nu numai un fel de marf , ci toate felurile din care tie c cî tig . i dac vede pe unul p gubit, nu-l pismuie te, ci pismuie te pe cei ce s-au îmbog it i au r mas în casa lor. Ur te tot lucrul p gubitor i d lucrul cî tigat, ca s -l recumpere sporit. Se face rob lucrului cî tigat, ca s -l vînd iar i. i întreab pe cei ce nu-l pismuiesc i s-au îmbog it în casa lui: „Cum voi vinde aceasta i cît voi cî tîga?"⁴³⁹ A a este sufletul care voie te s se întîlneasc cu Dumnezeu, f r s se sminteasc . Nu-i ajunge sufletului un singur lucru, ci se îngrije te de tot lucrul cî tig tor.⁴⁴⁰ Iar de

438Cel ce se pretinde drept, f r de p cat, omoar în sine poc în a.

439 Dau ce am, ca s -l cî tig sporit prin faptul c dau. C ci dînd aproapelui, dau lui Dumnezeu i Dumnezeu îmi r spunde cu bucuria ce mi-o revars în suflet. În rela ia de iubire între doi, în care fiecare îl vede pe cel lalt, e Dumnezeu care-i une te, sau e unit cu ei.

440 Orice lucru dat, e un lucru cî tigat, sau cî tig tor. Dar sufletul vrea s dea cît mai multe lucruri, ca s cî tige cît mai mult. Vrea s dea totul, ca s cî tige totul.

afl de vreun lucru p gubitor, fuge de el, ca s nu se p gubeasc .⁴⁴¹

Deci, fratele meu, socote te-te c vrei s te faci negustor care vrea s cî tige pe Iisus. i negustoria care vrea s cî tige pe acest Împ rat st departe de orice lucru care ne p gube te de El. i aceste lucruri care ne p gubesc de El sînt slava oamenilor, trufia, îndrept irea de sine, dispre ul, vorbirea care mînie pe altul, iubirea prisosin ei, lauda de sine, iubirea împr tierii. Toate acestea sînt p gubitoare pentru negustorii care vreau s cî tige pe Iisus i nu-i poate mul umi, de le au în magazia lor.⁴⁴² Cerceteaz -te deci pe tine, frate, ce lucru este al t u i mintea va afla care dintre ele rode te lui Dumnezeu i care dintre ele se încrede în p cat, cînd ochii sînt r pi i spre pl cere, sau limba este biruit de vreo grab , sau inima ta se îndulce te cu cinstirea ome-neasc , sau urechile tale se bucur cu vorbirea împotriva cuiva. C ci toate acestea sînt p gubitoare min ii. Fiindc s-a scris în Levitic: „A a s spui lui Aaron: s nu aduci pe altarul Meu din animale vreunul ce are vreo pat , ca s nu mori" (Lev. 22,18, 20). Aaron este chip al min ii. Fiindc du m nia amestec r utatea ei cu preten ia drept ii, a poruncit ca s se cerceteze înainte de-a se aduce ceva lui Dumnezeu, ca s nu moar . Iar a muri înseamn a coborî de la vedere (contemplare) i a se învoi cu cei ce voiesc s întineze sim urile ei.

20. Acestea sînt cuvintele celor ce L-au iubit pe Iisus i au n d jduit în El. Sufletul lor s-a f cut mireasa împodobit cu toat virtutea, avînd sfînta lui oglind , dup cuvîntul Apostolului: „Iar noi to i, privind ca în oglind , cu fa a descoperit , slava lui Dumnezeu, ne prefacem

⁴⁴¹ Lucrul p gubitor e lucru men inut. Cînd "afl sufletul în elept de acesta, caut s scape de el.

⁴⁴² Tot ce ni se pare, în chip egoist, c e spre cî tigul nostru, e spre paguba noastr . Cu nici una din acestea nu putem cî tige pe Hristos, sau bun t ile Lui.

în acela i chip din slav în slav , ca de la Domnul Duhul" (II Cor. 3,18); c ci acum îl vedem ca prin oglind i prin ghicitur , iar atunci îl vom vedea fa c tre fa " (I Cor. 13,12). Cei ce s-au f cut deci mirese curate, cunosc pe Mire în ei în i i, ca într-o oglind , de nu cumva au vreo pat în ei ca chipuri i de nu cumva nu plac Mirelui lor.⁴⁴³ C ci Mirele caut suflete curate, ca ni te fecioare,⁴⁴⁴ care nu au în ele nici o pat . ceea ce s-a scris despre Reveca: „Era fecioar foarte frumoas , care nu tia de b rbat" (Fac. 24,16), i proorocul zice: „Aduce-se-vor Împ ratului fecioare în urma ei, cele apropiate ei aduce-se-vor ie. (Ps. 44,16). „Aduce-se-vor" înf i eaz sfânta înomenire (întrupare), iar „apropiate ei", înf i eaz faptul de-a se alipi de El, fiindc na terea din nou prin Sfântul Botez le-a înnoit sufletele de orice vechime i poc in a le cur e te i le face fecioare sfinte, sc pate de toat vechimea, nemaiaducându- i aminte de ea⁴⁴⁵ De aceea li s-a spus: „Ascult , fiic , i vezi i pleac urechea ta i uit de poporul t u i de casa p rintelui t u; i va pofti Împ ratul frumuse ea ta" (Ibid. 12,13). i se vor minuna de (de sufletul, fecioara i mireas) toate Puterile cerurilor pentru cur ia ei pe care i-a d ruit-o poc in a care a f cut-o un trup cu El⁴⁴⁶ „ i vor zice: Cine este

443Sufletul însu i e o oglind în care omul vede pe Hristos, de nu cumva sînt în ele p cate identice cu petele. Dar este în acela i timp o mireas în care vede în sine pe Mirele Hristos. Deci de e p tat ca oglind , nu e curat nici ca mireas i Mirele nu o place. Numai de e curat de orice pat , Mirele se oglinde te în ea, fiind unit cu sufletul ca Mirele cu mireasa, f r s se confunde cu ea. i e o mare bucurie în această unire.

444 Sufletul este în grece te de genul feminin. Aceasta face s i se potriveasc i mai bine calitatea de mireas i de fecioar .

445Fecioria sufletului, cî tigat prin na terea din nou, poate fi o vecinic tinere e, o neînvechire permanent prin „stricare".

446Sufletul f cut mireas curat prin poc în , se face „un trup" cu Hristos, dar un trup care nu desfiineaz persoanele, a a cum Adam i Eva au fost f cu i de Dumnezeu un trup, r mîinînd ca persoane. o aluzie la Sf. Împ rt anie, în care credinciosul se face un trup cu Hristos, f r s se piard ca persoan deosebit .

cea care se suie, f cut alb ca o floare, spre fr inul ei?" (Cânt. Cânt. 3,2).

21. S folosim deci toat puterea noastr luptând pu in câte pu in pîn ne vom dezbr ca de f ptuirea omului vechiu, p zindu-ne de tot lucrul pierzaniei, pîn când iubirea Lui îl va uni cu noi i va scoate de la noi chipul celui p mîntesc i va întip ri chipul Lui cel sfînt în inima noastr , ca s ne facem vrednici de El, cura i de toat pata, cum a zis Apostolul: „Precum am purtat chipul celui p mîntesc, a a vom purta i chipul celui ceresc" (I Cor. 15,49). C ci a tiut Apostolul c nu este om f r p cat de când a avut loc neascultarea, i c poc in a poate întoarce iar i pe om la noutatea f r de p cat;^{446b} de aceea a spus c am p r sit f ptuirea celui ce n-a ascultat porunca i s vîr im f ptuirea Domnului nostru Iisus Hristos, care este împlinirea sfintelor Lui porunci, care a f cut mil i a asumat robia omului pîn ce l-a introdus în raiul ascuns i i-a d ruit, dup Sfintele Scripturi, toate virtu ile, prin aceasta i-a dat s m nînce din pomul vie ii, care este cur ia. Pe aceasta a ar tat-o El Însu i, împ când Heruvimii i oprind sabia de foc ce se învîrtea p zind calea spre pomul vie ii, care este cuno tin a sfintelor Lui cuvinte.⁴⁴⁷ Prin aceasta le-a împ cat i în mintea credincio ilor, p zin-

446b. Nep c tuirea ine sufletul neînvechit, ve nic tîn r, înnoindu-se mereu din Hristos, care ine mereu tîn r , sau nou , firea omeneasc asumat de Fiul lui Dumnezeu, care e din veci i pîn în veci Alfa i Omega, începutul i des vîr irea, sau des vîr irea de la început.

447 Adam, dup c dere, n-a mai putut mîncea din pomul vie ii, sau din cur ie, c ci din aceasta nu se poate hr ni cineva decît r mînînd unit cu Dumnezeu, izvorul vie ii f r început i f r sfîr it. Dumnezeu, cur ia, via a sînt una. Hristos a reintrodus firea omeneasc asumat de El „în raiul ascuns", în raiul nev zut, nu în natura v zut , ci în planul tr it spiritual. Întîi a introdus firea asumat de El în raiul tr it spiritual, apoi va introduce i pe cei ce se vor uni cu El. Dar cur ia la care a introdus firea asumat de El i apoi i pe cei uni i cu El prin credin , nu se poate dobîndi f r cuno tin a Lui i a poruncilor Lui i f r p zirea acestora. C ci în poruncile Lui una cu cuvintele Lui, este modul de via al Lui ca om, conform întru totul cu voia Lui dumnezeiasc .

du-i pe ace tia neîncetat i închizînd urechile lor fa de orice cuvînt viclean al arpelui, amintindu-le de amara robie, în care au c zut înainte, ca s nu se întoar c la ea. În scopul acesta îi face s mul umeasc neîncetat Celui ce i-a r scump rat prin cinstitul Lui sînge tergînd zapisul robiei lor pe cruce (Colos. 2,14) i f -cîndu-i fra i i prieteni (Io. 15,14); i v rsînd Duhul Lui peste ei, le-a odihnit în har inima lor. C ci a spus: „M sui la Tat l Meu i la Tat l vostru i la Dumnezeuul Meu i Dumnezeuul vostru" (Io. 20,17). i iar i: „Voiesc P -rinte, ca unde sînt Eu, s fie i ei acolo cu Mine, pentru c i-am iubit pe ei precum si Tu M-ai iubit pe Mine" (Io. 17,24).

22. Dar ne-a ar tat nou iar i, c n-a spus aceasta despre to i, ci despre cei ce au p r sit voile lor i au urmat sfin telor Lui voi i au t iat de la ei orice îndemn al lumii acesteia. C ci a spus c i-a luat pe ei din lume De aceea „lumea îi ur te, c nu mai sînt din ea" (Io 15,19). Observi c cei ce au p r sit cele ale lumii, sînt cei ce s-au învrednicit s se fac mirese ale Lui i au r -mas în unire cu El. A a a spus Apostolul: „De aceea va l sa omul petat ls u ipemamasa i vorfi amîndoi un trup. Taina aceasta este mare. Dar eu vorbesc de Hristos i de Biserica " (Ef. 5,31—32). i iar i a zis: „Neamurile sînt împreun mo tenitoare i p r i ale ace-luia i trup i împreun p rta e ale f g duin ei în Hris-tos Iisus prin Evanghelie" (Op. c. 3,6). Observ c Du-hul Lui Cel Sfînt locuie te în cei ce s-au învrednicit s se fac un trup cu El i Duhul Lui lucreaz în ei i se îngrije te de ei, precum a zis: „C ci nu voi sînte i cei ce gr i i, ci Duhul Tat lui vostru este Cel ce gr e te în voi" (Mt. 10,20). i iar i zice Apostolul: „Nou ne-a dezv luit Dumnezeu prin Duhul S u. C ci Duhul toate le cerceteaz , chiar i adîncurile lui Dumnezeu... Iar noi avem cugetarea lui Hristos" (I Cor. 2,10, 16); Deci cum

nu locuiasc în sufletul acela.⁴⁴⁹ Căci a spus Domnul: „De Mă iubiți pe Mine, păziți poruncile Mele; și Eu voi ruga pe Tatăl Meu și El va trimite vouă pe Mângâietorul, Duhul Adevărului” (Io. 14,15—17) și iarăși zice Apostolul: „Sau oare nu cunoașteți că Hristos Iisus locuiește în voi, afară numai de nu sunteți netrebnici?” (II. Cor. 13,5). Observați că, dacă nu dobândește omul făptuirea lui Iisus, este netrebnic și nu este fecioară unită cu El? Toate fecioarele și-au pregătit candelile lor, dar neavând făptuirea (cea bună) au fost aruncate în afara ușilor (Mt. 25,1—12). Navodul aruncat în mare a adunat pe țigani și i-a introdus în Împărăție (Mt. 13,47—48). Neghinele au crescut împreună cu grâul, dar, fiindu-se secăritul, au fost strânse și aruncate în foc (*Ibid.* 25—30). Mădișele au rămas, în viață, dar, nedând rod, au fost aruncate, de asemenea, în foc (Io.15,6). Oile au pășcut împreună cu caprele, dar numai pe oi le-a introdus cu Sine, iar caprele au fost aruncate afară (Mt. 25, 32—33) Semănătorul a semănat aceeași sămânță a Lui, dar nu s-a bucurat decât de cele ce au odrăslit în pământul cel bun (Mt. 13,3—9). A dat argintul Său în chip nefărnice dar s-a bucurat numai împreună cu cel ce și-l-a întors îndoit (Mt. 25,14—23). Au fost chemați toți la nunt, dar pe cel ce n-avea haină de nunt a poruncit să-l arunce în întunericul vecinic (Mt. 22,11—13). Aceste cuvinte sînt ale noastre, că toți spunem că credem, dar pe cei ce nu au faptele dumnezeirii Lui îi aruncă afară,

⁴⁴⁹Nu din afirmarea teoretică a credinței în Hristos, sau a legăturii sale cu Hristos, cunoaște sufletul că Duhul lui Hristos, deci Hristos însuși locuiește în el și l-a făcut mireasă a Lui și din faptele sale asemenea celor ale lui Hristos, în care e prezent puterea Lui. Unirea între Hristos și Mire și suflet și mireasă se cunoaște din faptele celui din urmă, care nu pot fi numai ale sufletului, ci și ale lui Hristos. În aceste fapte se trăiește prezența lucrării lui Hristos. Căci sufletul își dă seama că bună tatea acestor fapte nu poate veni numai din puterea lui.

căci, precum a zis: „Mulți sînt chemați, dar puțini aleși”
(*Ibidem* 14).⁴⁶⁰

24. Să ne cercetăm, fraților, pe noi înșine și să vedem faptele noastre, înainte de-a ne întâlni cu El.⁴⁵¹ Să nu dăm atenție celor ce fac voiele trupeților inimilor. În acest caz vom pierde o mare bogăție, pe care am putea-o dobîndi în ceasul trebuincios. Să luptăm și o câțigăm în cele ce le vom pierde, să le trecem cu vederea, ca propriii vrăjmași. Să cunoaștem pe cei ce i-au dat toată osteneala lor, îngrijindu-ne de cele ce se pierd. Ei au pierdut cele bune și le-au trecut cu vederea și de aceea au moțenit gheena, fiindcă n-au voit să meargă pe urmele Domnului, ca să se învrednicească și să se facă mirese. Să ne luptăm deci cu lacrimi, înaintea lui Dumnezeu, cu durerea inimii și cu suspine amare, ca să nu cădem în rușinea acelor. Și de va veni negura pe mare și se vor pierde multe corăbii, iar altele se vor mîntui, să nu spunem că de aceea ne scufundăm și noi, ca aceia, căci să ne întărim unii pe alții ca să nu ne lenevim, și să ne rugăm lui Dumnezeu, ca să ne ajute. Cu adevărat mare este negura pe pămînt. De aceea să ne smerim și să strîngăm rugîndu-ne ca să nu ne pierdem. Cel ce face așa, chiar de întîlnește furtuna pe mare, află corăbierii și pe alții din corăbie care întresc pe cărmaci. Dar de nu se află omul golit de tot lucrul care-l poate pierde, nu se poate salva din această mare tulburată de multe valuri. Căci nici Moise n-a putut cînta Domnului decît cînd a trecut marea și a văzut moartea celor ce voiau să înneamul lui în Egipt, ca să fie robi. Și după ce i-a trecut, fiindcă au ajuns liberi, a zis: „Să cîntăm Domnului, căci

⁴⁶⁰ Cuvintele lui Hristos și le însușesc mulți, dar puțini sînt cei ce le trec în fapte. Și numai faptele schimbă pe om, pun pe el pecetea lui Hristos, îl arată ca pe cel ce i-a însușit puterea lui Hristos, l-a făcut fecioara curată unită cu El, prin iubire adevărată.

⁴⁵¹ Dacă nu ne-am curățit și preschimbat firea prin pecetea puterii lui Hristos pusă pe ea, nu ne întîlnim cu El, pentru că nu ne-am unit cu El.

cu slavă s-a proslăvit. Pe călărie pe care i-a aruncat în mare" (Ie . 15,1).

25. Când deci mintea va mîntui simțirile sufletului de voile trupului și stîlpul văzută de ea le va trece (peste ele) și va despărți sufletul de voile trupului, văzînd Dumnezeu nerușinarea patimilor pornindu-se asupra sufletului, voind să-l înșimșirile în păcat, dar mintea gîndindu-se pe ascuns neîncetat la Dumnezeu, El va trimite ajutorul Său și va pierde deodată pe toată vrăjmașia lui, precum s-a scris că a spus Dumnezeu lui Moise: „Ce strigă către Mine? Poruncește fiilor lui Israel să se pregătească pe ei înșiși; iar tu ia toiagul tău în mîna ta și tinde-l spre apă mării și se va seca" (Ie . 14,15—16). Credincios este Dumnezeu și deașezi mîna lui Moise, ca să scape pe Israel cel de acum din mîna Egiptenilor, care sînt voile minții pe care le-am împlinit, ca și noi să ne învrednicim să-i cîntăm Lui cîntare nouă, zicînd: „Să cîntăm Domnului, cântec cu slavă s-a proslăvit". Dar cum putem să spunem: „Cu slavă s-a proslăvit", dacă ascultăm de vrăjmașia noastră și ne întoarcem în Egiptul voii noastre, poftind cele ce le mîncăm și cerînd lui Aaron: „Fă-ne nouă zei, care să ne conducă în Egipt?" (Ie . 32, 1); dacă ne-am umilit prin lenevia noastră să hulumim hrana duhovnicească? (Numeri 21,5). Dar puternic este Dumnezeu și întoarce la noi pe Moise din munte și să zdrobească vîele încornorat, prin care ne-am făcut dușmani lui Dumnezeu. Puternic este Dumnezeu Cel ce ne-a dăruit pocăință, ca să ne întoarcă pe noi iarăși la El și dea lui Moise tîrziu să se roage pentru noi, zicînd: „De le ierilor, păcatele, iartă-le. Iar de nu, terge-mă și pe mine din cartea celor vii" (Ie . 32, 31—, 32); și dea tîrziu lui Iisus la vremea lui, să zdrobească cele apte neamuri care au ostentat pînă la fundul ei cu viclenia lor pisma și să primească Israel moștenirea lui, spre a locui în el fără pîsm în vecii vecilor. Amin.

A Lui este puterea, al Lui ajutorul, al Lui acoper mîntul, a Lui în elepciunea, a Lui paza. El Însu i este în noi, Domnul nostru Iisus Hristos, spre slava i cinstea lui Dumnezeu Tat l i a Sfîntului Duh dinainte de veci i acum i în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXVI

Cuvinte spuse de Ava Petru, ucenicul lui Ava Isaia,
despre cele auzite de la el

1. Spunea P rintele meu; F -te tare, ca s treze ti ceea ce trebuie îndreptat. Cur ia se roag lui Dumnezeu, frica de Dumnezeu i strîmtoarea iart p catele. Slujirea omului care are în inima lui r utatea r zbun rii, e de art . S nu voie ti s i se cear sfat sau cuvînt pentru timpul acesta, nici s nu te încrezi în cel ce te întreab .⁴⁵² S ai neîncetat auzul atent la cei ce gr iesc c tre tine i roag pe Dumnezeu s -i dea s cuno ti pe care dintre ei trebuie s -l ascul i. Pune toat puterea ta în a nu gr i, avînd altele în gur i altele în inima ta. Mai spunea iar i c a se arunca pe sine înaintea lui Dumnezeu întru cuno tin i a asculta poruncile cu smerita cugetare, aduc iubirea, i iubirea, nep timirea.⁴⁵³ Mai spunea iar i c cel ce se lini te te (isihastul), trebuie s se cerceteze în toat clipa, de a trecut peste cei ce-l în în v zduh i de s-a eliberat de ei avîndu-i înc în jur. C ci cît vreme e supus robiei lor, înc nu s-a eliberat. De aceea osteneala trebuie s dureze pîn ce se

⁴⁵² Pl cerea de-a i se cere sfat ascunde în ea o mîndrie. Nu te încrede în cel ce-i cere un sfat, c ci poate o face ca s te lingu ease , sau e pericol s te la i ispitit de slava de art .

⁴⁵³ Smerita cugetare prin aruncarea înaintea lui Dumnezeu aduce iubirea i iubirea lipsa de patimi. C ci cel ce se smere te în fa a lui Dumnezeu nu se mai iube te pe sine, ci pe Dumnezeu i pe ceilal i. Iar în iubire nu mai e nici o patim . C ci în orice patim e iubirea egoist de sine.

arat mila.⁴⁵⁴ Spunea iar i c omul care are vreo pîr (acuz) în inima sa, este departe de mila lui Dumnezeu.⁴⁵⁵ Cerîndu-i eu un cuvînt, mi-a spus: De voie ti s urmezi Domnului nostru Iisus Hristos, p ze te cuvîntul Lui: i de voie te s atîrni (s r stighe ti) pe omul t u vechi cu El, trebuie s tai voia ta i s te preg te ti pe tine spre a primi dispre uirea celor ce te-au dispre uit pe tine i s odihne ti inima celor ce i-au f cut r u; i s te sme-re ti pe tine i s - i st pîne ti voile tale i s taci din gur ca s nu judeci pe cineva în inima ta. Spunea iar i, c cel ce se afl în lini te (în isichie), trebuie s aib frica de-a se întîlni cu Dumnezeu, dinainte de r - suflarea lui (din urm). C ci cît timp p catul mai îndu-plec inima lui, înc nu s-a ivit în el frica de Dumnezeu i este înc departe de mila Lui.⁴⁵⁶

2. Spunea iar i c sîntem înc în osteneal , cît timp avem nep timirea în gur , iar f r delegea i r u-tatea în inim .⁴⁵⁷ Spunea iar i c dac omul nu se lupt pîn la moarte s - i fac trupul lui cum a venit purtîndu-L iubitul Iisus, nu se întîlne te cu El cu bucurie, nici nu-l scoate din amara robie. i zicea: Miluie te-m , miluie -te-m , miluie te-m ! În ce cur ie a fost creat i sub ce st pînire este i în ce de ert ciune a fost legat.⁴⁵⁸ Spunea

⁴⁵⁴ Numai mila lui Dumnezeu ne scap de ispite i deci de osteneala de-a le birui. Nu osteneala noastr ne aduce mila, ci mila ne duce la sfîr itul ei odihnitor. S ne ostenim dar s nu ne încredem în osteneala noastr , ci în mila lui Dumnezeu.

⁴⁵⁵ Cum va avea Dumnezeu mil de cel ce nu are mil de altul, ci-l acuz pe acela? Nu po i sim i mila lui Dumnezeu, dac nu tr ie ti mila ta fa de al ii.

⁴⁵⁶ Unde e frica lui Dumnezeu, vine i mila Lui. Frica trebuie s fie neîncetat , anticipînd harul ca respira ia omului. Iar frica e opus p catului i viceversa.

⁴⁵⁷ Am f cut un pas spre cur ie, cînd am ajuns la lipsa de patimi in cuvinte, dar înc avem gînduri p c toase în inim .

⁴⁵⁸ Nu ne putem întîlni cu Hristos, dac nu lupt m pîn la moarte s ne facem trupul nep tima , cum l-a asumat Hristos. În ce cur ie a fost creat trupul i sub ce robie a patimilor a c zut! Nu mai e un mijloc prin care putem s cunoa tem pe Dumnezeu i s s vîr im numai binele.

iar i: „Te rog, pînă ce e ti în trup sînu- i pierzi inima. Cîci precum plugarul nu se poate încrede în vreun rod crescut în arina lui, fiindcă nu tie ce se va alege din el pînă nu e închis în magazia lui, a a omul nu-ai poate pierde inima lui cît are r suflare în nara lui" (Iov 27,3)

i precum omul nu tie ce patim îl va întîmpina, pînă la ultima suflare, a a nu e cu puțin că omul sînu- i piard inima cît timp are r suflare, ci trebuie sînu- i strige totdeauna cître Dumnezeu cerîndu-i ajutorul i mila Lui.⁴⁵⁹

L-am întrebat pe el, zicînd: „Ce este, Pîrînte, smerita cugetare i ce este ceea ce o na te?" i mi-a spus cîsmերita cugetare este ascultarea i tîierea voii proprii cu smerenie, fîr osteneala, i curîirea i suportarea osîndeii (a ocîrii) i purtarea fîr greutate a cuvîntului aproapelui. i iar i a spus: „Fericit este cel ce a dobîndit pe omul nou înainte de-a se întîlni cu Hristos". Cîci a spus Apostolul: „Carne i sînge nu pot mo teni Împîrîia lui Dumnezeu" (I Cor. 15,50)⁴⁶⁰. i iar i spunea: „Pînă ave i între voi pîsma i cearta, oare nu sînte i trupe ti i nu umbla i dup om?" (I Cor. 3,3). i spunea iar i cîde aceea sîntem în atîtea osteneli fa de vrîjma ii noîtri, fiindcă nu cunoa tem exact scîderile noastre, nici n-am cunoscut plînsul întru cunoîtin . Dar cînd ni se va descoperi plînsul, el ne va ar ta p catele noastre.⁴⁶¹ i de vom fi l sa i (de vrîjma i),

459 Cît timp trîim, sînu l sîm inima sîni se piard în în elesul moral, fîcînd rîul. Iar întrucît ea rîmîne vie în noi în în eles biologic pînă rîsuflîm, sînu o l sîm pînă la moarte sîse piard în în elesul moral. Iar aceasta nu o putea face decît cerînd neîncetat, pînă la moarte, ajutorul lui Dumnezeu i mila Lui.

460 Întîlnirea cu Hristos de care se vorbe te aci, este cea viitoare din Împîrîiacerurilor. Darna tereaomuluicel nou, decarese spune cîtrebuie sîaib loc înainte de întîlnirea cu Hristos, nu înseamn cîomul o poate realiza numai prin sine. i aceasta rezultatul unei „întîlniri" cu Hristos.

461 Altc_eva este a cunoa te plînsul în general i altceva a-l cunoa te, cunoscînd drept cauz a lui p catele noastre El va fi un plîns prin care depîim p catul, cît vreme altfel de plîns poate sîfie un semn cîst ruim în p cate, regretînd cine tie ce pierderi sau neaten ii lume ti.

ne vom ruina și privim la fața celor ce cluzesc pentru că sînt mai de cînstă ca noi. Iar cei ce îi fac din păcatele lor motiv de îndrăzneală, nu știu de Dumnezeu. Inimile noastre se vîd însuși trînd împreună cu ei păcatele lor. Mai spunea iarăși cel ce-i suportă defimarea și-l supune voia să-l aproapeleze pentru Dumnezeu, ca să nu-lase pe vrăjmaș să vină la mijloc, arătînd pe om că este lucrător.⁴⁶² Căci de are mintea trează și de este sub picioarele lui Iisus întru cunoștință, se va silisi să-l taie voia sa, ca să nu fie desprins de iubitul său Domn.⁴⁶³ Căci cel ce învîna voia lui, nu se află în pace nici cu cei credincioși. Fiindcă nepăsarea și mînia și aprinderea față de fratele, urmează inimii (voii) lui. Iar cel ce zice: „Nu-mi pasă de ceea ce aud sau vorbesc”, se aseamănă orbului care nu vede lumina, de e adus la ea sau scos de la ea. Învață această de la soarele acesta, că un mic nouriș apărînd sub el îi acoperă lumina și-l oprește de la ea. Dar acestea nu sînt valabile tuturor, ci numai celor ce au cunoștință.⁴⁶⁴ Și iarăși spunea că omul care îi vede totdeauna păcatele sale, nu are limbă să vorbească cu vreun om.

3. Iarăși spunea: Urte toate cele din lume și odihna trupească. Fiindcă acestea te fac dușman al lui Dumnezeu. Căci precum omul care are un dușman luptă cu

⁴⁶² Cînd îi afirmi voia ta împotriva aproapelezei, lași pe vrăjmaș să-ți despartă unul de altul, dar îi pe tine, sau poate pe amîndoi de Dumnezeu. Căci Dumnezeu nu poate fi acolo unde este vrăjmașul, care desparte pe oameni între ei și de Dumnezeu. Și nu acolo unde îi afirmă omul voia sa este el activ, sau arată mai mult putere, ci unde nu-l afirmă voia sa.

⁴⁶³ Mintea trează este cea care ține de ceea ce folosește cu adevărat pe om. Și ea are cunoștința că e de folos omului să stea la picioarele lui Iisus, urmîndu-l Lui, fiindcă voia Lui, de-a fi în unire cu El și cu semenii, pentru a se bucura de toate ce-i le dau ei, în schimbul predării sale lor. Mintea aceluia om ține de ceea ce îl desparte pe el de Iisus și de oameni este afirmarea voii lui, în opoziție cu voia lui Iisus și a aproapelezei.

⁴⁶⁴ Nu poți fi indiferent la ceea ce vezi sau gîndești. Aceasta este una cu orbirea. Ea te lasă în întuneric. Și nu poate veni decît din păcatul care se aază că un nouriș pe lumina soarelui. Răul aflat în această nepăsare nu e valabil decît celor ce, depășind păcatul, au ajuns la cunoștința a ceea ce e bun și rău.

el, a a trebuie s lupt m cu trupul nostru ca s nu se odihneasc .⁴⁶⁵ i spunea iar i: Lucr torul care lucreaz i cel ce iube te pe Dumnezeu trebuie s fie atent la orice gînd al s u i s se sf tuiasc cu ele i s le deosebeasc . Trebuie s cunoasc de vin de la trupul s u, sau nu. C ci pîn ce domne te în vreunul din m dularele lui cele contrare firii, înc nu e socotit fecioar .⁴⁶⁶ L-am întrebat iar i: Ce este rug ciunea din Evanghelie : „Sfin-easc -se numele T u" (Mt. 6,9). i a spus: Ea este a celor des vîr i i, fiindc este cu neputin s se sfin easc numele lui Dumnezeu în noi, pîn sîntem st pîni i de patimi. i zicea iar i c p rin ii no tri cei vechi au spus c retragerea (din lume) este o fug a trupului i cugetarea la moarte. i iar i zicea despre pacea cu aproapele, c unde nu este pace nici Dumnezeu nu locuie te, iar cel ce- i vede p catele sale, vede i pacea. C ci nu locul unde se locuie te aduce iertarea p catelor, ci smerita cugetare.⁴⁶⁷ Fiindc David zice, dup ce a c -zut în p catul fa de Urie, c n-a aflat nimic s aduc drept jertf lui Dumnezeu pentru p catul lui, decît

465 Trupul c ruia îi place comoditatea adus de lume, e f cut de ace-
stea du man al lui Dumnezeu. Dar prin aceasta trupul e i du man al omului.
C ci dac omul umbl numai dup pl cerile trupe ti, va pierde fericirea ve-
nic . Deci omul trebuie s lupte cu trupul care-l face du man al lui Dumnezeu
i deci i al s u, pentru a nu-l l sa st pînit de astfel de pl ceri i comodit i
trec toare.

466Fecioria, sau cur ia sufleteasc i trupeasc este starea cea fireasc
a omului. i acest om este iubit de Dumnezeu ca mireas fecioar . El este
unit cu Dumnezeu. Deci unirea cu Dumnezeu este starea cea dup fire a omului.
Nu agita ia murdar a omului este starea lui fireasc .

467 Retragerea din lume e ca un fel de moarte anticipat . Dar, cum am
mai spus, ea nu trebuie în eleas în sens origenist, ca un dispre al lumii ca
existen creat de Dumnezeu pentru cre terea omului, ci ca o folosire a ei
în sens egoist pentru pl cerile trec toare, socotite ca unicul rost al vie ii ome-
ne ti. C ci îndat dup ce îndeamn Ava Isaia la retragerea din lume, laud
pacea cu aproapele. Numai unde este ea este Dumnezeu. Iar pacea nu e nu-
mai lipsa negativ a acesteia, ci o stare pozitiv : o bucurie în a face bine
aproapelui. C ci acolo locuie te Dumnezeu. „Iubi i-v unii pe al ii, precum
Eu v-am iubit pe voi", spune Hristos. Nu locuirea într-un loc dep rtat de
lume aduce în l area omului peste p catele egoismului, ci smerita cuge-
tare, care nu se poate ar ta decît în rela ia cu oamenii.

ceea ce spune: „Jertfă lui Dumnezeu, duh umilit, inimă înfrîntă și smerită ” (Ps. 50,19). El mai spunea iarăși că nepăsarea și defrimarea cuiva tulbură în elegerea, nelăsîndu-i să vadă lumina lui Dumnezeu.

Spunea iarăși: Folosește toată puterea ta ca să scapi de aceste trei patimi care omorîsufletul: cătinutul, cinstirea, odihna. Pentru că acestea înconjurînd sufletul, nu-l lasă să progreseze. El spunea iarăși: Cînd eziînd în chilie, el vine să judeci pe aproapele, judecîlî înînd seama de păcatele tale, cugetînd că sînt mai mari păcatele tale decît ale lui. El de socotea că faci cele drepte, și nu socotea că au plăcut lui Dumnezeu. Căci tot ce e puternic în trup vine ca o perioadă după ceea ce e neputincios și se îngrijește de aceasta, spunînd că are o legătură cu ceea ce e neputincios și compătimește cu aceea, pînă nu se vindec.⁴⁶⁸ Cel cu inima învîrtoată spune în inima sa: „N-am greșit niciodată ”. Iar cel ce a dobîndit smerita cugetare suportă, critica aproapelui, zicînd: „Da, am greșit”. Însă cel ce o disprețuiește pe aceasta, are în inimă gîndul că e înțelept și n-a jîgnit niciodată pe cineva. Dar cel ce are frica lui Dumnezeu, se îngrijește de virtuți, ca nu cumva să piardă vreuna din ele.

El spunea iarăși: De ezi în chilie, tu îți împlinești slujirea ta lui Dumnezeu în tîcere și inima e cătinată de ceva ce nu este a lui Dumnezeu și cugeți în tine că aceasta nu e păcat, ci sînt gînduri și nu păcat, nici slujirea (liturgia) ta săvîrșită de tine în tîcere nu este adevărată. Iar de spui că Dumnezeu primește slujirea (liturgia) inimii pe care ai făcut-o în tîcere, deci și

⁴⁶⁸ Chiar în cele morale, omul cînd e tare, cînd e slab. Acestea se succed ca niște perioade, în așa fel că atunci cînd e tare simte mila față de ceea ce este slab în el, pînă cînd această slăbiciune se vindecă.

faptul c inima ta s-a împ cat cu p catul în t cere, t - cerea ta se va socoti p cat înaintea lui Dumnezeu.⁴⁶⁹

4. L-am rugat pe el s -mi spun un cuvînt i mi-a spus c cel ce nu afl ajutor în vremea r zboiului s u nu poate socoti nici c are pace. Iar i spunea despre dorin a de-a înv a, c trebuie avut fric de-a nu c dea al turea de ceea ce înv m (în ceea ce e contrar)

C ci cît vreme cazi în aceasta, nu po i înv a.⁴⁷⁰ Spunea iar i despre Cuminec tur (comuniune — Sfînta Împ rt anie): „Vai mie, vai mie, c deoarece am comuniune cu vr jma ii lui Dumnezeu, ce comuniune pot avea cu El? Deci m împ rt esc spre judecata i osînda mea." Acest cuvînt îl spunem, zicînd: „Sfintele, sfin i-lor", adic cele sfinte se dau sfin ilor. Deci de sînt sfînt, cine sînt cei ce lucreaz în mine? Iar i l-am întrebat, zicînd: „Ce este frica de Dumnezeu;" i mi-a spus: Este starea omului care- i d seama c este cu cineva care nu este Dumnezeu.⁴⁷¹ L-am întrebat: „Ce este robul lui Dumnezeu?" i mi-a spus c , întrucît sluje te cineva patimilor, nu e socotit robul lui Dumnezeu, ci este robul patimii de care este st pînit. Spunea iar i: „Vai mie, vai mie, vai mie, c nu m-am luptat s m cur -esc pe mine, ca s am parte de mil ."⁴⁷² Vai mie, vai mie, c nu m-am luptat s biruiesc r zboiul vr jma ilor mei, ca s împ r esc împreun cu Hristos. C ci cum se va putea apropia du manul de împ ratul lui? Vai mie, vai

469 I se recomand monahului s nu se împace în timpul rug ciunii sale nici m car cu gînduri care, de i nu trec în fapte, nu se refer la Dumnezeu, socotind c nu sînt p cate. S socoteasc nu numai aceste gînduri p cate, ci i slujirea rug ciunii sale unite cu t cerea despre aceste gînduri.

470 S nu înv m pe al ii ceea ce nu facem noi. C ci aceasta ne arat mincino i. i dînd un astfel de exemplu, mai degrab îl ducem spre r u pe cel ce socotim s -l înv m.

471 In Evergetinos, cartea 7, cap. 7, se explic : „Omul convins c nu este cu Dumnezeu, nu are frica lui Dumnezeu".

472 Cine nu se lupt s se cure e de patimile egoismului, nu se roag lui Dumnezeu s -i fac parte de mila Lui. C ci uit c are nevoie de mila Lui, socotind c - i cî tig el însu i cele necesare.

mie, c st în jurul meu numele T u, Doamne, i slujesc vr jma ilor T i. Vai mie, vai mie, c m nînc cele de care se scîrbe te Dumnezeuul meu i de aceea nu m vindec pe mine". L-am vizitat pe el cînd era bolnav i se chinuia foarte i privind triste ea inimii mele pentru durerea lui, mi-a spus: De abia apropiindu-m prin aceste neputin e, m gîndesc la ceasul acela amar. Astfel s n tatea trupului nu aduce nici un folos. C ci î i caut t ria lui spre a se îndu m ni cu Dumnezeu. Fiindc pomul care e udat în fiecare zi nu se usuc , spre a aduce rod."⁴⁷³

Iar i spunea c omul are nevoie de o inim b rbat i mare, ca s se îngrijeasc s p zeasc poruncile Domnului. i iar i spunea: „Vai mie, vai mie, c am înaintea mea pe pîrî ii pe care îi cunosc i pe care nu-i cunosc i nu pot s -i t g duiesc. Vai mie, vai mie, c am în fa pe pîrî i i cum voi putea s m întîlnesc cu Domnul meu i cu sfin ii Lui, pentru c vr jma ii mei nu las nici un m dular al meu întreg înaintea lui Dumnezeu." L-am mai întrebat pe el: „Ce trebuie s fac cel ce se lini te te? i mi-a spus c cel ce se lini te te (isihastul) are nevoie de aceste trei: de frica neînterupt , de cererea continu i de a nu- i pierde inima sa niciodat " i iar i spunea c omul care se lini te te trebuie s se p zeasc pe sine s nu aud nici un cuvînt, care nu-l folose te, pentru c altfel pierde osteneala lui. Spunea iar i despre Ava Serapion c a fost întrebat de un b trîn: „F iubire i spune-mi: cum te vezi pe tine însu i?" i a r spus c seam n cu cineva ce se afl într-un turn i prive te afar i le cere trec torilor s nu se apropie de el. i i-a spus lui

⁴⁷³ Trebuie s ud m în fiecare zi pomul inimii noastre cu gîndul la Dumnezeu, ca s nu se usuce. C ci nu mai aduce rod.

b trînul care l-a întrebat: „ i eu m v d pe mine, ca unul care m-am înconjurat cu un zid" i l-am împlinit cu table de fier, ca de bate cineva, s nu aflu cine este, sau de unde a venit, sau ce voie te, sau cine este, i nu-i deschid pîn nu pleac ". i spunea iar i: „De caut cineva pe Domnul cu durerea inimii, Domnul îl aude pe el, dac cere întru cuno tin i se îngrije te cu durerea inimii, i nu e legat de ceva din cele ale lumii, ci se îngrije te de sufletul lui cu fric , ca s -l duc pe el neîmpiedicat înaintea scaunului de judecat a lui Dumnezeu, dup puterea lui."

CUVÎNTUL XXVII

Despre îndemnul: „Ia aminte la tine însu i"

1. Ia aminte cu am nuntul la tine însu i, cugetînd cu curaj la Domnul nostru Iisus Hristos, care fiind Dumnezeu i avînd o slav i o m rire negrit , ni s-a f cut pild ca s mergem pe urmele Lui, Care s-a smerit în chip covîr itor pentru noi, luînd chip de rob (Filip. 2,6) i s-a s r cit i a dispre uit ru inea i a suportat multele i urîtele oc ri, i precum s-a scris: „ca o oaie spre junghiere S-a adus i ca un miel f r de glas înaintea celui ce-l tunde, nu i-a deschis gura Lui. Întru smerenia Lui, judecata Lui s-a ridicat" (Isaia, 53, 7—8).

i a r bdat moartea cu multe oc ri pentru noi. Pentru porunca Lui, s r bd m i noi cu hot rîre pentru p catele noastre, de ne înjur sau vorbe te cineva împotriva noastr pe drept sau pe nedrept, i, de mai trebuie s

474 în cod. Savaitic 157, din sec. X, Biblioteca din Ierusalim, se afl „Capitolele" lui Ava Ammona, contemporan cu Antonie (+355), care cuprind esen ial cele din capitolul acesta. în cod. Sinaitic 464, din sec. XVII se atribuie lui Ava Petru Damaschin (pe la 775). Dup nota de la pag. 172 a c r ii lui Isaia a monahului Augustin, Ava Isaia ar fi preluat coninutul acestui capitol de la Ava Ammun, prelucrîndu-l prin unde idei proprii.

spunem, pînă la moarte. Ii de sîntem duși la jungchiere ca o oaie, sîm ne arătăm ca un animal, neîmpotrivindu-ne deloc, ci mai degrabă, de putem, sîm mîngîiem pe cei ce ne fac aceasta, iar de nu, sîm tîcem deplin cu mult smerenie.

2. Ia aminte cu am nuntul la tine însuși, crezînd cîm ocările și necinstirile ce sîi se aduc pentru Domnul sînt un mare cîștig, cîm suportarea lor cu toată inima și fîr tulburare sînt un mare cîștig și mîntuire pentru suflet. Cugetă și zi: „Se cuvine sîm pîm timesc chiar mai mult pentru pîcatele mele și mîm bucur sîm fiu învrednicit sîm pîm timesc și sîm suport pentru Hristos necazuri și necinstiri, ca prin oarecare coborîre sîm mîm fac următor al pîm timirii Dumnezeuului meu”. Ii de cîte ori i-aduci aminte de cei ce te-au necăjit, roagă-te pentru ei din suflet ca pentru cei ce i-au pricinuit cu adevărat mari cîștigiuri sufletului, necărtînd deloc împotriva lor⁴⁷⁴.

3. Ia aminte cu am nuntul la tine însuși ca sîm respingi și sîm urăști, ca o moarte și pieire sporit toată iubirea de stăpînire și toată slava de artă și poftirea mîrurilor și cinstirilor și laudelor de la oameni și socotină cîm ești ceva, sau cîm ai dobîndit vreo virtute, sau cîm ești mai bun ca cineva. Ii taie de la tine toată poftă și pîm plîm cerea urîmă trupului, pînă la cel mai mic grad; la fel voină de-a cunoaște vreun om, fîr sîm fie trebuință, sau de-a te atinge de alt trup, sau de-a mîmncă puîn sau foarte puîn cînd nu e vremea, ca pîm strîndu-te și asigurîndu-te prin cele mici, sîm nu căzi în cele mari, nici dispreuînd cele mici, sîm căzi pe încetul.

4. Ia aminte cu am nuntul la tine, ca sîm te ai pe tine din suflet și cu adevărat cel mai din urmă și mai

^{474b}. A te ruga pentru cei ce, fîcîndu-și rău, te-au ajutat sîm te mîmnuiești, imitînd pe Hristos, e suprema treaptă a iertării.

p c tos i mai umilit decît tot cre tinul i s ai totdeauna sufletul plîngînd i smerindu-se i suspinînd. i taci totdeauna i nu vorbi dac nu e nevoie, ca un nevrednic i prost.

5. Ia aminte la tine, amintindu- i i avînd înaintea ochilor focul cel vecinic i chinurile vecinice i pe cei osîndi i i îndurera i de acolo i socote te-te pe tine mai degrab ca unul din cei de acolo, decît dintre cei vii.

6. Ia aminte la tine cu am nun ime, tiind c Domnul nostru a murit i a înviat pentru noi i cu sîngele Lui **ne-ar scump rat pe noi, ca i tu s numai** tr ie ti ie, ci Domnului care a murit i a înviat pentru noi, crezînd cu hot rîre c e ti înaintea Lui totdeauna i El prive te la inima ta⁴⁷⁵

7. Ia aminte la tine cu am nun ime ca s fii totdeauna gata s ascul i de voia lui Dumnezeu, tiind c te a teapt fie moartea, fie via a, fie orice necaz. Cunoa te aceasta cu mult hot rîre i credin i s a tep i ispite mari i înfrico ate, ce vor veni asupra ta; i necazuri i chinuri i moartea înfrico toare ce- i pot veni.

8. Ia aminte la tine cu am nun ime ca s te probezi întîi ca unul, dar ca cel mai mic în tot ce voie ti s gr e ti, sau s faci, sau s te întîlne ti cu cineva, sau s m nînci, sau s bei, sau s dormi, sau orice alt lucru voie ti s -l faci, de este dup Dumnezeu, i s m rturise ti pricina lucrului i apoi s faci ceea ce se cuvine înaintea lui Dumnezeu. i astfel m rturise te-te în toate

⁴⁷⁵ Dac El ne-a r scump rat cu sîngele Lui atotpre ios din robia mor ii, tr im sc pare de moarte datorit Lui, deci ca ai Lui. i El, care i-a v rsat sîngele i a înviat pentru fiecare dintre noi, prive te la fiecare dintre noi, ca s vad cum ne folosim de via a înviat sau destinat învierii pe care ne-a dat-o; prive te chiar în inima noastr ca s vad ce gînduri privitoare la El avem în ea.

lucrurile tale lui Dumnezeu, ca să ai mult legătură cu El și mult îndrăzneală față de El.⁴⁷⁶

9. Ia aminte la tine cu amănunțime când de te va necăji cineva în orice lucru și aceasta îți va aduce suferință și mânie, și taci și să nu grăiești nimic contrar cu ceea ce se cuvine, până ce inima ta nu se va îmbălbâni prin rugăciune și astfel va mângâia pe frații.⁴⁷⁷ Iar de îți se ivește trebuința să mustri pe fratele și te vezi pe tine aflându-te în mânie și agitație, și nu-ți vorbești lui nimic, ca să nu te tulburi și mai mult, ci când te vezi și pe tine și pe el în liniște și blândețe, atunci grăiește-i, nu ca unul ce-l mustri, ci ca unul ce-ți amintește de ceea ce a spus cu toată smerita cugetare.

10. Ia aminte la tine cu amănunțime, ca unul ce a tepă și -i vină ispita în fiecare ceas, fie spre moarte, fie spre necazuri și mari primejdii. Și suport-o cu hotărâre și fără tulburare, gândind că „prin multe necazuri trebuie să intrăm în Împărăția cerurilor” (Fapte 14,22)⁴⁷⁸

11. Ia aminte la tine cu amănunțime când de îți se va întâmpla vreun lucru, fie în cuvânt, fie în fapt, fie în cugetare, și nu cauă în viața ta, nici odihna ta, ci să afli cu

⁴⁷⁶ Înainte de-a face orice lucru, să ne gândim de este după voia lui Dumnezeu și care este adevărata pricină și adevăratul motiv ce ne îndeamnă să-l facem. Să merităm această deschidere față de Dumnezeu despre orice vorbă, sau fapt, sau întâlnire, sau mâncare, sau odihnă; la ce îți vine în gând spre împlinire. Să nu pornești la nimic fără să te gândești înainte de este sau nu cu voia lui Dumnezeu, ca să nu-ți pară rău după ce ai făcut ceva. Aceasta înseamnă să fii în dialog cu Dumnezeu privitor la orice lucru, nu numai după ce l-ai făcut, ci încă înainte de a-l face. Să nu te lași condus numai de gândul personal ce-ți vine în minte. Să nu te simți singur, nici o clipă. Dacă Dumnezeu vede înainte ce ai să faci, întreabă-L de orice lucru pe care te gândești să-l faci. Fă când aia, și ți va fi într-o permanentă relație cu El și vei fi cu îndrăzneală în răspunsul ce-l vei da despre faptele și virtute.

⁴⁷⁷ Locul acesta, după nota monahului Augustin, se află la Ava Ammona, fiind salvat la Ava Zosima, în cod. Sinait. 449 din sec. X, f. 26 a. Ammona este unul din Părinții din Patericul egiptean, contemporan cu Antonie și în relație cu el.

⁴⁷⁸ Să nu atepți o viață comodă, căci nu prin ea înaintezi spre Împărăția cerurilor, cum nici Hristos nu și-a deschis-o Lui ca om printr-o viață comodă.

exactitate voia lui Dumnezeu i s o împline ti în chip deplin pe ea, de i se arat cerînd mult osteneal . i astfel s o rabzi cu adev rat pentru Împ r ia cerurilor i s cau i s o împline ti din toat inima, fiindc î i este de folos mai mult decît toat cugetarea omenească . C ci porunca lui Dumnezeu este via a vecinic , „si cei ce-L caut pe El nu se vor lipsi de tot binele" (Ps. 33, 10).

12. Ia aminte la tine cu am nun ime, ca unul ce e ti totdeauna înaintea lui Dumnezeu, ca s nu n d jduie ti nimic de la nimeni, decît de la El singur, cu credin . i de ai trebuin de ceva, roag -te lui Dumnezeu ca s i se îplinească trebuin a dup voia Lui, prin cele ce voie te. i mul ume te lui Dumnezeu totdeauna ca Celui ce i-a împlinit-o. i de- i lipse te peste tot ceva, s nu- i pui n dejdea în om, nici s te întristezi, nici s cîrte ti împotriva cuiva, ci suport aceea cu hot rîre i f r tulburare, gîndind: „Sînt vrednic de multe necazuri pentru p catele mele, dar de voie te Dumnezeu, m poate milui". i cugetînd a a, î i va împlini toat trebuin a.⁴⁷⁹

13. Ia aminte la tine cu am nun ime, ca s nu voie ti s prime ti ceva, dac nu e ti asigurat c Dumnezeu i-a trimis aceea din roadele drepte i astfel s o prime ti cu toat pacea. Iar cele ce le vezi venindu- i din nedreptate, sau lupt , sau viclenie, respinge-le i arunc -le, gîndind c „mai bun este o p rticic mic cu frica lui Dumnezeu, decît multe vistierii cu nedreptate" (Pilde 15, 16).⁴⁸⁰

⁴⁷⁹ Cînd î i vin necazuri, nu cîrți, ci socote te c - i vin pentru p catele tale i e ti vrednic de ele i c în ele te ajut s te fere ti de p catele viitoare.

⁴⁸⁰ S nu prime ti nici o sc pare de vreun necaz, sau vreo u urare a vie ii din vreo fapt nedreapt a ta sau a altuia. de preferat un lucru mai mic ce- i vine prin vreo fapt cîstit , din frica lui Dumnezeu, decît un bine mai mare venit pe cale necîstit .

14. Ia aminte la tine cu am n un ime i sile te-te s te deprinzi cu t cerea, ca s - i dea Dumnezeu puterea s lup i i s te deprinzi cu ea.⁴⁸¹ Iar de i se ive te trebuin a s gr ie ti i faci înfii proba în tine însu i, c este o trebuin binecuvântat i voit de Dumnezeu, ca mai degrab s gr ie ti decît s taci, deschide gura cu fric de Dumnezeu i cu cutremur, avînd fa a în jos, i cuvîntul cinstitor i supus. Astfel de te întîlne ti cu cineva, s vorbe ti pu in, din motiv de iubire, i s taci repede. i de e ti întrebat despre ceva, ascult , cît e nevoie s spui i nu gr i nimic mai mult.⁴⁸²

15. Ia aminte la tine cu am n un ime, ca precum te dep rtezi în fapte de viclenie, a a s te înfrînezi i de la pofta ochilor i a auzului, a gurii i a pip itului, ca s ai ochii totdeauna privind aten i la tine i la lucrul t u de mîn i s nu cau i la vreun om, dac nu vezi c e vreo trebuin binecuvântat pentru aceasta. Iar la vreo femeie sau la vreun b rbat frumos s nu prive ti în general f r trebuin . Nu le îng dui urechilor s aud pe cineva gr ind cuvinte nefolositoare; iar gura ta s tac i în general s nu vorbeasc de nu e nevoie. De cuno ti acestea, iubitele, pune- i toat puterea în a te îngriji de ele, ca s te acopere Domnul în ceasul ispitei. Amin.

⁴⁸¹ Lupt -te pentru deprinderea t cerii, ca s dobînde ti puterea s te deprinzi cu ea. Nu d Dumnezeu nici o virtute, dac nu lup i i tu pentru ea. Dar nici tu nu po i s cî tigi vreo virtute, dac nu te ajut i Dumnezeu.

În toate cele bune este o conlucrare între Dumnezeu i om.

⁴⁸² Foarte mult recomand Ava Isaia monahului t cerea. T cerea înseamn reflexie la taina lui Dumnezeu i la taina propriei persoane. Persoana uman se comunic i prin vorbire, dar i prin t cere. Prin amîndou tr ie te i face s fie tr it lumina i taina ei. Ajunge s o v d reflectînd, ca s -mi dau seama nu numai de taina, ci i de lumina ei. Prin t cere se scufund nu numai în taina ei, ci i în lumina ei i a lui Dumnezeu. Cine vorbe te tot timpul, neîntrerupînd vorbirea de reflec ie, cade într-o vorb rie superficial . Iar taina i lumina cea mai mare este Dumnezeu. În t cere se arat sim irea prezen ei lui Dumnezeu ca lumin i tain ineputabil . Unde nu e Dumnezeu nu e nici tain , nici lumin ineputabil . Se are impresia c totul se poate în elege, c totul se poate m rgini de mintea proprie.

CUVÎNTUL XXVIII

Despre ramurile r ut ii

1. Este necesar s se vorbeasc despre ramurile r ut ii, ca s cunoasc omul ce este patima care îl desparte pe el de Dumnezeu, i ca s roage bun tatea Lui pentru fiecare din ele, ca s se arate ajutorul Lui împreun cu omul i s -i dea acestuia putere, pîn se va putea dezbr ca de ele. C ci acestea sînt r ni în suflet i-l despart pe el de Dumnezeu.⁴⁸³ Fericit este deci cel ce se dezbrac de ele. În acest caz el va fi oaie cuvînt toare, primit pe jertfelnicul lui Dumnezeu, i va auzi glasul d t tor de bucurie al Domnului: „Bine, slug bun i credincioas ! Peste pu ine ai fost pus i peste multe te voi pune. Intr întru bucuria Domnului t u" (Mt. 25, 21). Deci cei ce voiesc s fac voile lor dup trup i nu voiesc s se vindece pe ei în i i prin sfînta vindecare a poc inei, ca s se fac cura i, se vor afla dezbr ca i de haina virtu ilor în ceasul nevoii⁴⁸⁴ i se vor arunca în întunericul cel mai dinafar ,⁴⁸⁵ unde este diavolul, îmbr cat

⁴⁸³ Patima desparte pe om de Dumnezeu, pentru c îl închide în egoismul lui.

⁴⁸⁴ Patimile sînt r ni ale sufletului. Desp r irea de Dumnezeu ce-o aduc sufletului, nu-l las pe acesta într-o simpl neutralitate, ci-l îmboln vesc prin r nile ce i le pricinuiesc. Omul supus patimilor nu r ne te numai pe al ii, ci se r ne te i pe sine. El e sub starea normal , cea conform firii. Se afl în diferite neputin e dureroase. Poc in a e for a care-l vindec , pentru c în ea este i puterea lui Dumnezeu. i prin ea omul se ridic deasupra patimilor i se îmbrac în haina virtu ilor, ceea ce arat iar i c omul nu poate fi într-o stare neutr , ci e îmbr cat sau în patimi, sau în virtu i. i nici unele, nici altele nu sînt simple acoper minte exterioare, ci forme urîte sau frumoase întip rite în el. Cei ce vor fi afla i la judecata final neîntip riri de formele str lucitoare ale virtu ilor, ci întip riri de cuget rile neîn eleg toare ale patimilor, vor fi arunca i în întunericul gheenei, potrivit întunecimii proprii lor. C ci cine nu în elege realitatea comuniunii iubitoare cu Dumnezeu i cu semenii, se afl într-un întuneric interior care se prelunge te i în afara lui ca iad. Ziua judec ii din urm e numit „ceasul nevoii", pentru c nimic nu-l poate sc pa pe om de osînda ce-i vine atunci. A pierdut toat libertatea.

⁴⁸⁵ Întunericul i chinurile iadului sînt „întunericul cel mai din afar ", c ci e zona cea mai s rac a existen ei i cei ajun i în ea nu pricep nimic din rostul existen ei.

în haina patimilor, care sînt: desfrînarea, pofta, iubirea de argin i, vorbirea împotriv , mînia, pisma, slava de art , trufia. Acestea sînt ramurile r ut ii i multe altele asem n toare, adic : neînfrînarea, împodobirea trupului, împr tierea, lenevia, cuvintele glume e, privirea cu neru inare, iubirea de-a se l rgi, incon tien a, neluarea în seam a judec ii lui Dumnezeu, pismuirea aproapelui, minciuna împotriva aproapelui, voin a de-a pl cea oamenilor, m rturia mincinoas , cunoa terea mincinoas ,⁴⁸⁶ voin a de-a înv a pe al ii, de-a iubi trebuin a lumii, lipsa de curaj, incapacitatea de-a suporta ura aproapelui, neputin a de-a suporta critica, iubirea slavei de la oameni mai mult decît slava lui Dumnezeu, voin a de a- i ar ta lucrarea spre a fi sl vit de oameni, iubirea mînc rilor pl cute, dorin a iubirii pentru satisfacerea patimilor trupului, sminteala de-a nu fi pre uit, dorin a de-a fi l udat pentru cuno tin , de-a a î a (pe al ii), de a- i afirma propria voin , de a te socoti pe tine cuminte i bun, de-a vedea pe frate ca prost i a-l dispre ui.

2. Toate acestea se lucreaz în bietul suflet, pîn ce-l despar i de Dumnezeu. i acestea sînt poveri grele, pe care le-a purtat Adam, cînd a mîncat din pom. Acestea sînt cele despre care s-a spus: „Acesta neputin- ele noastre le-a luat i boalele noastre le-a purtat" (Is. 53, 4). Acestea sînt cele ce le-a omorît Domnul nostru

⁴⁸⁶ Cunoa terea mincinoas nu e cunoa tere real i totu i d impresia c e cunoa tere. Patimile cuceresc prin impresia c sus în via a omului, cînd de fapt n-o sus în, ci o sl besc. Deci nu nimicesc existen a total. C ci Dumnezeu nu mai pierde pe îngerii i pe oamenii pe care i-a f cut, ci îi las s se foloseasc de însu irile date, dar într-un mod care nu-i spore te, ci îi ine într-o existen chinuit . Cuno tin a mincinoas continu s dea impresia c e cuno tin a realit ii, c ci de fapt ea nu o scoate cu totul din realitate, dar o strîmb în a a fel, c nu mai e realitatea real , ci o realitate strîmbat , o realitate devenit întuneric, dar chiar întunericul acesta are un fel de realitate, este, cum se spune mai jos, o realitate minor , sau ciuntit , dar e luat drept realitatea suprem întreg .

Iisus Hristos pe crucea Lui.⁴⁸⁷ Acestea sînt burdufuri vechi în care se pune vinul nou (Mt. 9, 17). Acestea sînt fîiile în care era legat Lazăr (Io. 11, 43). Acestea sînt dracii pe care i-a trimis Hristos în turma de porci (Mt. 8,31—32).⁴⁸⁸ Acesta este omul vechi, de care a spus Apostolul că ne-am dezbrăcat (II Cor. 5, 4). Acestea sînt cele de care a spus: „Carnea și sîngele nu vor mai fi în împărăția lui Dumnezeu” (I Cor. 15, 50). Aceasta este de care zice: „Căci de trup și de sânge nu veți muri” (Rom. 8, 18). Acestea sînt neghinele pe care le-a scos prin mîntul lui Adam, cînd a fost alungat din rai.

Iar sarcina lui Hristos este următoarea : este nemînierea, curățarea, bunăstarea, blîndețea, bucuria duhului, înfrînarea patimilor, iubirea față de toți, discern mîntul cel sfînt (dreapta socoteală sfîntă), credința neclintită, răbdarea necazurilor, vederea sa că strălucim de lume, voim a de-a ieși din trup și de-a se întîlni cu Hristos.⁴⁸⁹ Acestea sînt poverile următoare, pe care ne-a poruncit Hristos să le purtăm. Aceasta este calea, pe care sfinții au răbdat multe osteneli pînă au ajuns la El.⁴⁹⁰ Acestea sînt cele pe care nu le poate cântărea cineva, dacă nu se dezbracă de omul vechiu și nu se eliberează și nu dobîndește

⁴⁸⁷ Primind Hristos moartea și omorînd-o a omorît și biciunile noastre asumate de El. Căci a înviat fără ele.

⁴⁸⁸ Patimile ne leagă sufletele, cum legau fîiile trupul mort al lui Lazăr. Ele au originea în demoni, și nu sînt prezente decît unde sînt prezenți ei, fiind susinute în oameni de ei. Numai Hristos le-a asumat cu voia lui și erau în El ca patimi ireproabile, de aceea au putut fi desființate prin moartea lui.

⁴⁸⁹ Aceasta e deosebirea clară a învățurii creștine față de origenism: în credința creștină nu se dorește numai ieșirea sufletului din trup, ci și cînd trupul n-ar avea de firea omului, ci ieșirea din trupul de acum și întîlnirea cu Hristos în trupul Lui înviat, cu neajdeza de-a învia după asemănarea Lui, de-a învia în trupul scpat de patimi, asemenea celui al lui Hristos. Dar la trupul acela n-a ajuns nici Fiul lui Dumnezeu decît asumîndu-l pe cel prin mîntesc și luptînd pe pînă împotriva și biciunilor în care a căzut omenirea prin păcatul lui Adam.

⁴⁹⁰ În textul grec este: „la ea”. Căci calea noastră nu este de la început jugul unor al virtuților lui Hristos, sau al patimilor neprecuate, ci la început este un jug mai greu, amestecat cu ispite care cer osteneli mari spre a le învinge. Aceasta se spune în rîndurile următoare.

de te iubirea. Numai iubirea îl face pe el f r grij de toate⁴⁹¹. Dar e cu neputin s locuiasc în noi o astfel de iubire, pîn ce iubim ceva din ale lumii acesteia⁴⁹². C ci s-a scris: „Nu pute i s v împ rt i i de masa Domnului i de masa demonilor" (I Cor. 10, 21). Dar zice i Isaia: „Cine v va vesti vou locul cel vecinic? Cel ce umbl întru dreptate, cel ce spune calea dreapt , cel ce ur te f r delegea i nedreptatea, cel ce- i fere te mîinile de daruri, cel ce î i îngreuneaz urechile, ca s nu aud judecata sîngelui; cel ce- i închide ochii, ca s nu vad nedreptatea — acela va locui în pe tera înalt de piatr tare; pîine se va da lui i ap de b ut" (Is. 33, 14.16).

Vezi cinstea ce o d Dumnezeu celor ce se lupt în acest scurt timp i s-au dezbr cat de povara lumii acesteia prin r bdarea necazurilor? Vezi cum ajutorul lui Dumnezeu conlucreaz cu cei ce i-au t iat voile lor i terge din ei toate patimile, pentru c urmeaz voi lui Dumnezeu?⁴⁹³ Iar cei ce in la voile lor i voiesc s le împlineasc pe ele, încep cu duhul (s lucreze), dar nu pot s se împotriveasc vr jma ilor lor, deoarece voin d s împlineasc voile lor, le îndeplinesc în trup i de aceea fac zadarnic i de art osteneala lor. De aceea îi osînde te proorocul Ieremia zicînd: „Blestemat este tot cel ce face lucrurile Domnului cu nep sare" (Ierem.

491 Iubirea deplin aduce negrija total . Pe cel ajuns la o astfel de iubire nu-l mai sperie nimic, nu-l mai nec je te nimic. Nu mai are nici o nelini te fa de cele ce i se pot întîmpla în viitor.

492 Pîn mai iube te cineva ceva din cele ale lumii acesteia, nu poate avea iubirea deplin . C ci nu se poate iubi cu des vîr ire, ceva nede s vîr it. Iar grija c nu voi avea permanent cele ce ni le d lumea, arat i ea c nu pot iubi deplin cele din lume.

493 Dumnezeu conlucreaz cu cei ce nu in la voia lor, care- i ine des p r i i de Dumnezeu. Ei lucreaz , dar lucreaz cum voie te Dumnezeu. Numai a a poate t ia Dumnezeu patimile lor. C ci voia lor sus inînd egoismul lor sus ine i patimile lor. Iar cel st pînit de patimi, lucreaz pentru ele, sau pentru egoismul lor.

31,10). Observ c cu cei ce voiesc s slujeasc patimilor lor,, Dumnezeu nu conlucr , ci îi las pe ei cu voia lor i-i pred pe ei în mâinile celor ce-i ur sc i în loc de cinstea pe care o caut de la oameni, primesc osînda, pentru c nu s-au împotrivit vr jma ilor lor pîn ce Dumnezeu nu-i va ajuta i nu-i va smeri pe ei. Dar f r osteneal i oboseal i durere, omul nu e auzit de Dumnezeu, cum spun toate Scripturile.

4. S ne rug m deci bun t ii lui Dumnezeu, cu toat grija inimii, cu lacrimi i cu suferirea r ului, supunîndu-ne fiec rui om pentru Domnul, smerindu-ne pe noi i fra ilor no tri, ca unora mai presus de noi. „S nu r spl tim nici unuia r ul cu r u" (Rom. 12, 7). S nu gîndim în inima noastr nimic r u despre cineva, ci fiind to i într-o inim , s nu spunem despre ceva din cele din lume, trebuitoare trupului, c „este al meu"; nici s nu m sur m mintea noastr în fiecare zi unde a ajuns. S p zim mintea s nu cugete vreo necur ie i s ferim trupul de ceea ce-i prisositor, ca s nu cear de la noi satisfacerea patimilor lui, ca trupul s se smereasc fa de suflet i sufletul s se supun min ii i s se fac mireas curat de orice alt gînd i s cheme pe Mirele ei, zicînd: „Pogoar -se fr iorul meu în gr dina lui i s m nînce din rodul pomilor s i" (Cînt. Cînt. 4, 1). S ne lupt m deci, fra ilor, ca aflînd această îndr zneal înaintea Lui, s -L auzim pe El zicînd: „Unde sînt Eu, voiesc s fie i ei, ca i ei s fie cu Mine, pentru c i-am iubit pe ei, precum M-a iubit pe Mine Tat l. Tu întru Mine i Eu întru ei" (Io. 17, 23—24). Treimea cea Sfînt , cea de o fiin i f r de început poate face mil cu noi, ca s afl m iertare cu sfîn ii Lui în ziua judec ii. C a Lui este slava i st pînirea în vecii vecilor. Amin.

CUVÎNTUL XXIX

Plîngerî

1. Vai nou , iubitorilor de pl cere, i scurt timp tr i-
torilor pe p mînt, c din pricina trec toarei pofta a tru-
pului, nu vedem slava Domnului. Vai nou , c stric -
ciunea nu mo tene te nestric ciunea,⁴⁹⁴ i noi dispre-
uind nestric ciunea, st ruim nebune te în stric ciune.
Vai nou , c hr nim trupul nostru cu p cate pîn ce
va ajunge spre hran în (ve nic) descompunere puru-
lent viermilor i nu ne temem nici de focul ce-l va
chinui în chip nemuritor, nici de viermele neadormit.
Vai nou , c iubitorii de Hristos dintre cre tini se
închin i s rut trupul nostru întinat de necur ii, iar
noi sîntem „morminte v ruite" (Mt. 23, 27), purtînd cu
noi p catul aduc tor de moarte.⁴⁹⁵ Vai nou , c prin
neînfrînarea de la nimicuri i dezmiert ri înt rim în
noi puterea z mislitoare a semin ei i prin aceasta ne
a î mînchip nelegiuit spre împreunarea trupurilor.
Vai nou , c nu compar m stric ciunea cu nestric -
ciunea i de aceea dispre uim dreptatea dumnezeiasc
i înfrico toare.⁴⁹⁶ Vai nou , c sîntem nep s tori fa
de cele bune, dar sîrguitori i rîvnitori pentru cele rele.
Vai nou , c am f cut trupul nostru cel în stare s st pî-
neasc lumina vecinic , în stare s primeasc întunericul

494 „Carnea i sîngele nu pot s mo teneasc Împ r ia lui Dumnezeu, nici stric ciunea nu mo tene te nestric ciunea" (I Cor. 15, 50). Dac noi nu ne silim s înaint m spre trupul înduhovnicit, nu vom mo teni nestric -ciunea trupului lui Hristos. C ci de i nu pier definitiv nici trupurile din iad, ele vor suferi de anumite chinuri proprii trupurilor stric cioase: durerile produse de focul arz tor, de în ep turi, de lucrarea viermilor.

495 Se pare c e vorba de închin rile ce le fac cre tinii în fa a trupului celui mort i de s rutarea lui, de i cel mort duce cu sine p catele sale.

496 Nu vedem c în noi cre te o dat cu stric ciunea i nestric ciunea, ci socotim c nu e în noi decît stric ciunea, care ne va duce la moartea total i nu la dreapta judecat dumnezeiasc . Deci, socotim c nu va fi o judecat a lui Dumnezeu care s ne dea, s ne r spl teasc pentru veci faptele noastre de pe p mînt.

ve nic.⁴⁹⁷ Vai nou , c f cîndu-Se Fiul Omului, Cel ce este de o fiin cu Tat l, „n-a avut unde s - i plece capul" (Mt. 8, 20) în noi, de i s-a înomenit pentru noi, iar vulpile, sau duhurile rele i viclene, i-au f cut în noi vizuini.⁴⁹⁸ Vai nou , c cei drep i cu inima î i înf - i eaz sufletele lor nep tate i trupurile lor sfinte i neîntinate Judec torului iar noi, avînd sufletele p tate i trupurile necurate, a tept m osînda la ve nicele chinuri.

2. Vai nou , c fiind vrednici de oc ri i poftitori a toat necur ia, cerem cinstirea datorat sfin ilor. Vai nou , c fiind osîndi i i r spunz tori de multe p cate, ne mi c m ca unii ce-am fi cura i i liberi, în mijlocul sfin ilor i al celor lipsi i de r utate. Vai nou , c fiind plini de vini, sf tuim i îndrum m pe cei ce se deosebesc mult de noi Vai nou , c avînd bîrna în ochi (Mt. 7, 3—5), învinuim ca ni te neîntina i pentru cele mai sub iri gre eli pe fra ii no tri. Vai nou , c leg m de al ii poveri grele i anevoie de purtat (Mt 23,4) iar noi, ca mai slabi cu trupul, nu vrem s ne atingem de ele. Vai nou , c , p r sind lucrarea dumnezeesc monachal , ne repezim s înv m pe al ii virtutea lucr toare. Vai nou , c , uitînd vechile noastre p cate, nu ne lupt m nici cu cele proaspete i nu plîngem pentru ele. Vai nou c , cu ajutorul i harul lui Dumnezeu începînd bine, am ajuns trupe ti. Vai nou , c am fost atra i atît de mult în gînduri murdare, încît c ut m s împrisp t m i p catele trecute, pe care le-am s vîr it.

497O vedem aceasta începînd s se produc înc în via a p mînteasc . Capabili s cre tem în lumina unui sens al existen ei, cre tem în întunericul unui non sens, am gi i de scurtele pl ceri ce ni le ofer trec toarea via p mînteasc .

498Era potrivit firii date nou de Dumnezeu s ne facem biserici ve - nice ale Fiului lui Dumnezeu, care s-a întrupat în acest scop. Dar în loc de aceasta, ne-am f cut vizuini ale duhurilor rele, sau unelte ale ispitelor lor urîte. i ceea ce-i mai mult, socotim c aceasta e o însu ire proprie nou . Socotim murd ria cur ie, i întunericul, lumin . Dar i în aceasta se arat c sîntem f cu i pentru cur ie i lumin .

Vai nou c , mîncînd i bînd, nu ne aducem aminte de r zboiul produs în noi de mîncarea cu l comie. Vai nou , c a î îndu-ne demonii prin amintirile faptelor de desfrîinare, ne afl preg ti i s ne bucur m de amintirea lor. Vai nou c , p r sind gîndul rug ciunilor i al citirilor dumnezeie ti, cheltuim zilele noastre în împr tieri i flec reli. Vai nou c inimile noastre sînt atît de împietrite, ca de multe ori, c utînd o str pungere i lacrimi, nu le dobîndim din pricina marei nep s ri i a mole elii. Vai nou c , spunînd Dumnezeu: „Sufletul care p c - tuie te va muri" (Iez. 18, 4, 20), nu sîntem îngrijora i niciodat c el p c tuie te totdeauna.

3. Vai nou c , avînd trupul u or alunecos spre p cat, îl a î m prin s turare i mole eal spre pofta necurate i gînduri murdare i prin ochi primim în inimile noastre s ge ile celui viclean, iar prin atingerea trupurilor ne facem cai înfierbînta i de iepe i nu ne gîndim nici la demnitatea noastr cuvînt toare, nici la frica de chinurile ve nice. Vai nou , c suspin m mult pentru patimile i durerile trupului nostru, dar în privin a r nilor i durerilor de nevindecate ale sufletului bolim de nesim ire. Vai nou , c sufletul st pînilor se supune robului s u, sau trupului, i cel mai r u st - pîne te asupra celui mai bun i nu slujesc amîndoi cu o unic voin lui Dumnezeu Care i-a f cut.⁴⁹⁹ Vai nou , c p catele prind putere nou din gîndurile murdare i necurate i nu vedem în retragerea lui Dumnezeu de la noi, venirea duhurilor necurate. Vai nou c , fiind nebuni, i f r de minte, iubim i vrem s r pim

⁴⁹⁹ P catul, ca fapt i stare opus lui Dumnezeu i nefireasc , între- ine de obicei, o dezbinare în om, c ci sufletul nu se las cu totul lini tit, supus trupului care- i împline te pl cerile. Unitatea omului o aduce numai împlinirea celor bune, care mul umesc sufletul i pornesc de la el, mai ales cînd se gînde te la Dumnezeu. Aceasta arat c omul e f cut de Dumnezeu, pentru a sta în leg tur cu El. Aceasta e starea lui fireasc .

laudele sfin ilor, nu lucr rile i faptele lor.⁵⁰⁰ Vai nou , c nu ne oprim de la a spune i face toate spre mul umirea oamenilor, dar nesocotim ceea ce e drept. Vai nou c gre im ru inîndu-ne de oameni, dar pe ru inea cea vecinic nu punem nici un pre .⁵⁰¹ Vai nou c , fiind din p rin i s raci i lipsi i de slav , nu ne-am recunoscut ca atare, i declarînd c iubim s r cia i necinstirea pentru Dumnezeu, ne sf dim ca s fim pu i în rînd cu cei boga i i sl vi i.⁵⁰² Vai nou , c pentru s r cia din lume ne înfrîn m, dar acum, chema i la înfrîn ri, ne facem mare grij de s turare i de via a comod . Vai nou , c îngerii stînd ca o tab r în jurul celor ce se tem de Dumnezeu i demonii în jurul celor ce nu se tem de El, ci calc poruncile Lui, noi aducem în jurul nostru taberele demonilor.⁵⁰³ Vai nou c , vrînd s fim împre-un cu cei boga i i puternici, ne str duim s le pl cem lor, iar de la s racii i de la cei ce vin la noi cu vreo rug minte, ne întoarcem ca de la unii ce ne conturb .

4. Vai nou c , nu ne apropiem de oameni dup datoria ce-o avem fa de fiecare, ci dup ceea ce ne convine i ne place nou . Vai nou , c hot rîm i judec m i înv m cele drepte, dar am stat departe de

500 Ne place s fim l uda i pentru fapte bune i curate, ca ale sfin ilor, dar nu le împlinim. Aceasta arat i ea c firea noastr e f cut pentru fapte bune i curate. Dar iubind laudele pentru fapte ca cele ale sfin ilor, f r s le avem, întregim p catul nostru. C ci ad ug m la p catele s vîr ite slava de art i iubirea minciunii.

501 S-ar putea s fie în aceasta spus dou în elesuri: nu gre im de ru i-ne semenilor, dar în aceasta este oarecare dorin de slava de art , sau gre im ru inîndu-ne de oameni dar nu ne gîndim la ru inea ce-o vom suferi la judecata din urm .

502 P catul recurge la tot felul de subtilit i contradictorii. Omul î i ap r p catele acoperindu-le cu preten ia c nu le-a f cut, dar p c tuie te i prin aceasta. Acoperindu-le, le recunoa te, dar totodat nu le recunoa te.

503 Cel ce se teme de Dumnezeu îl are pe Dumnezeu i pe îngerii Lui aproape, c ci se fere te de p cate i nu se umfl pe sine cu mîndrie. Cel ce se teme de Dumnezeu nu are parte de pedeapsa lui Dumnezeu, de care se teme. Cel ce nu se teme de El are parte de pedeapsa Lui, ca închidere fa de iubirea i de darurile Lui. Teama de Dumnezeu e unit cu bucuria apropierii Lui.

lucrarea binelui. Vai nou , c c ur im p mîntul cu grij de spini i m r cini i de buruienile ce vat m roadele, dar nu cur im cu grij gîndurile viclene i necurate din sufletele noastre care vat m sfintele virtu i. Vai nou , c avînd s ne str mut m de pe p mînt, în care locuim vremelnic, ne facem griji de mul i ani despre lucrurile p mînte ti si stric cioase i nu ne învrednicim de nici o grij plecarea noastr de aici la timpul de neocolit. Vai nou , c de toat f ptuirea vie ii p mînte ti i de cuvîntul de ert i de gîndurile viclene i necurate i de sufletul preocupat de ele, vom avea de dat r spus Judec torului înfrico tor, dar noi, lipsi i de r spundere în tot timpul vie ii noastre, nu ne îngrijim de sufletele noastre.⁵⁰⁴ Vai nou foarte, pentru neevlavia i f r delegile noastre ce le-am s vîr it, dar i pentru dispre uirea f g duin elor lui Dumnezeu i pentru necredin a în ele. Vai nou , c ne îndulcim, ca ni te lipsi i de minte, de stric ciune i putînd s ne unim, prin via a dup Evanghelie cu nestric ciunea, am r mas în iubirea de cele p mînte ti, nep rta i de nestric ciunea vecinic , preferînd blestemata stric ciune.⁵⁰⁵ Vai nou , c putînd birui toate iubirile de pl ceri, am preferat prin pl cerile noastre s ne l s m mai

⁵⁰⁴ In „Evergetinos” se continu : „De aceea ne a teapt acolo focul nestins al gheenei i întunericul cel mai dinafar , viermele cel neadormit, plînsul i scriî nirea din ilor i ru inea ve nic în fa a întregii zidiri de sus i de jos” (Monahul Augustin, la not). Dar de fapt aceste cuvinte se afl i în acest text în cap. 5.

⁵⁰⁵ Putînd s ne amestec m cu nestric ciunea, am r mas nep rta i de nestric ciunea ve nic preferînd stric ciunea. Cît sîntem cu trupul pe p mînt, puterea lui Hristos lucreaz în noi ca o arvun care ne va duce la învierea fericit întru nestric ciunea ve nic . Este o nestric ciune poten ial ca o iradiere a trupului Lui înviat în trupul nostru. Desfacerea trupului nostru la moarte va l sa în sufletul nostru puterea pe care, înt rind-o Hristos la învierea de ob te, va contribui la învierea trupului într-o nestric ciune actual total . Moa tele sfin ilor sînt o dovad despre o anumit nestric ciune înt rit chiar în trupurile lor pe p mînt.

degrab birui i de patimile noastre.⁵⁰⁶ Vai nou , c ne ru în m i ne temem s p c tuim înaintea oamenilor dar nu tremur m i nu ne temem s p c tuim lipsi i de orice evlavie, înaintea ochilor Celui ce vede cele ascunse. Vai nou , c nu facem cuvântul nostru folositor, prin sarea dumnezeiasc , ci spunem totdeauna cuvinte nefolositoare i lipsite de evlavie aproapelui nostru. Vai nou , c vorbim cu lingu ire i vicle ug i f rnicie oamenilor, i nu ne temem de osînda ce ne va veni din aceasta. Vai nou , c nep sarea i mole eala pricinuesc jefuirea inimilor noastre de str pungeri, de c tre demoni. Vai nou c , dup ce ne-am lep dat de lume, întrecem în patimi pe cei din lume.⁵⁰⁷ Vai nou c , avînd nevoie de îndreptare i înv tur , îndrept m pe al ii care p c tuiesc pu în.

5. Vai nou c , atunci cînd Domnul va face examenul vie ii noastre de pe p mînt, ne va g si la judecat neîndrepta i. Vai nou c nu privim la cele din l untrul stomacului nostru i de aceea sîntem birui i de iubirea de pl cere i de mîndrie. Vai de noi c , murd rind pururea sufletele noastre cu gînduri necurate, voim s fim respecta i ca ni te sfin i i s fim cinsti i cu titlurile date acelora. Vai nou c , ocupîndu-ne cu cele de arte, am uitat de lupta împotriva diavolului. Vai nou , celor ce p c tuim aici, f r team , c ne

506 Sfin ii cur indu-se de patimi, au dobîndit chiar în trupuri, prin ajutorul lui Dumnezeu, o anumit eliberare de totala stricare sau descompunere. C ci daca patimile ne în în robie, cur ia de patimi ne aduce o anumit libertate chiar fa de procesul descompunerii. C ci sufletul plin de puterea lui Dumnezeu, r mîne dup moartea lui Hristos apropiat de trup cu puterea lui. Unitatea dobîndit de om prin cur ie în via a p mînteasc are o anumit prelungire i dup moarte, precum marea disonan între suflet i trup în cei supu i pl cerilor, ine i sufletul sl bit mai mult desp r it de trup.

507 Prin lep darea de lume, autorul în elega lep darea de patimi. Aceasta se urm rea de c tre monahi. Bine ar fi dac i cei ce r mîn în lume s-ar desp r i în oarecare m sur de patimi. P catul mo tenit de la Adam a f cut din lume un prilej pentru patimi, pentru uitarea de Dumnezeu, prin pl cerile c utate în ea.

a teapt acolo focul nestins al gheenei i întunerecul cel mai dinafar i viermele neadormit i plînsul i scrî nirea din ilor i ru în ea vecinic în fa a zidirii de sus i de jos. Vai sufletului nostru lipsit de discern mînt i nepoc it, c la învierea mor ilor va plînge i va sus-pina cu jale i cu scrî nirea din ilor în trupul s u p c -tos i va suferi chinurile amare, dureroase i foarte aspre ale focului vecinic. Vai nou , c în exilul nostru trec -tor, iubim veselia blestemat i nu ne aducem aminte de dulcea a raiului, ci dispre uim Împ r ia cerurilor. Vai nou , c ne asem n m prin îvîrto are fecioarelor bune i nu cump r m untdelemnul care lumineaz candelile prin facerea de bine c tre cei apropia i. Vai nou , c în l m noaptea i ziua rug ciuni c tre Dum-nezeu, zicînd: „Doamne, Doamne”, i nu facem ceea ce ne-a poruncit. Vai mie, celui ce am scris acest fel de plîngeri, dar închis în cele scrise, n-am primit nici cea mai mic zare a poc in ei. Vai mie c pricinuiesc dureri altora, dar m feresc pe mine de dureri. Vai nou , c avînd în con tiin vinile ce ne osîndesc neîncetat i m rturisesc împotriva noastr , nu ne ru in m, nici nu tremur m c vom suferi la judecata lui Dumnezeu r spunderea pentru ele. Vai nou , c r spîndind putoa-rea faptelor noastre ne bucur m de laudele oamenilor.

6. Vai nou , c agita ia, hoin reala i uitarea dep r-teaz din inimile noastre frica de Dumnezeu. Vai nou , c str duin a pentru cele de arte goale te în elegerea noastr i o toce te. Vai nou c , bucurîndu-ne pîn la cap t de îndelunga r bdare a lui Dumnezeu, nu dorim s murim faptelor noastre i nu ne silim, ajuta i de ea, s ne facem mereu mai buni. Vai nou c , aducîndu-ne aminte acum de p catele noastre, dar r mînînd în viitor sufletul f r trup, vom vedea deodat atunci întip rite i înscrise în memoria min ii noastre toate cele tr ite aici prin cuvinte, gînduri i fapte, cu p rere de r u

dureroasă şi cu mult amărăciune. Vai nouă, declarînd Apostolul: „Cel ce mîncă pîinea şi bea paharul Domnului cu nevrednicie, judecată sîi mîncă şi bea, nedeosebind trupul Domnului" (I Cor. 11, 27), noi, trăim în necuriile noastre, ne apropiem de înfricoşatele Taine ale lui Dumnezeu, dăruindu-ne noi înşine iertare pentru cele ce le-am făcut în noaptea de noapte şi în gândurile murdare. Căci cel ce vine să adăpostească Dumnezeu fără gânduri curate, fără ochi nevinovaţi, fără trup nestricăcios, nici cu porniri nepotabile ale sufletului şi trupului, cîtor vini şi cîtor dureri ale trupului şi slăbiciuni ale sufletului nu va fi supus la urmă, primind chinul şi ruşinea fără sfîrşit? Vai mie, scriind acestea cu lacrimi amare, n-am început pocăinţa cu lucrul. Vai mie, spun cele adevărate, dar nu fac cele bune. Vai mie, celui ce îndemnă la cele bune, dar fac cele rele. Vai celor ce pretind că trăiesc în plină ceri, că îşi aţapă un sfîrşit amar, cu o ruşine veşnică. Vai celor ce se întristează fără nici un folos, fiindcă s-au lipsit pe ei de întristarea folositoare a pocăinţei.⁵⁰⁸

7. Vai celor ce ocărăsc şi înjur pe alţii, care s-au înstrăinat pe ei de fericirea iubirii. Vai bîrfitorilor şi pisma ilor, care s-au înstrăinat de bună-tatea şi mila lui Dumnezeu. Vai celor ce voiesc să placă oamenilor, care nu pot plăcea lui Dumnezeu. Vai celor ce caută la faţa oamenilor, care au căzut din adevărul lui Dumnezeu.⁵⁰⁹ Vai celor mîndri, care s-au dat pe partea diavolului apostat (răsculat) împotriva lui Dumnezeu.⁵¹⁰ Vai celor ce nu se tem de Domnul, care pentru aceasta se vor imple-

508 Cei care mîin în plăcerile păcatelor, se întristează după ce nu le mai au, dar fără folos, în loc să se întristeze pocăindu-se de păcate, ceea ce înseamnă o întristare cu folos.

509 Cei care caută la faţa oamenilor, judecă după plăcerea acestora, nu după voia lui Dumnezeu. Ei nu cunosc autoritatea lui Dumnezeu, deci nici pe Dumnezeu înşuşi.

510 Cel mîndru este în stare să se socotească mai presus chiar şi de Dumnezeu, de dragul independenţei de El.

ti cu multe p cate i se vor biciui i aici, i acolo. Vai nou , c nu suport m în ep turile perilor, ale firelor de praf, ale în arilor, ale mu telor i ale albinelor, dar nu c ut m nici un ajutor sau sc pare de gura mare a balaurului care ne mu c i ne soarbe ca printr-o gur , c scat i ne p trunde cu toate acele otr vitoare ale mor ii. Vai nou , c diavolul ne consum prin toate pl cerile, durerile p rute, trebuin ele i am girile lumii i nu voim s ne odihnim de relele lui. Vai nou c , st pînindu-ne ani mul i desp r irea de Dumnezeu, care ne sl be te credin a ortodox , nu plîngem, nu ar t m durerea inimii, nu ne înfrîn m de la patimile ce ne st pînesc, ci ad ug m p cate la p cate, ca s primim în gheena chinurile amare i vecinice pentru necredin a i faptele noastre rele. Vai nou , c la plîngerile scrise, ajungînd la sfîr itul vie ii, am ad ugat f r s ne poc im i s plîngem, la relele noastre din tinere e, relele mai mari i mai de nesuportat ale b trîne ii i p cate mai împov r toare. Vai nou , c nu ne ru in m nici de durerile mai ap s toare i de bolile felurite ale trupului, ci ne înt rim în p cate i le hr nim în chip dispre uitor prin mult neînfrînare i lene trupurile noastre întinate i p c toase. Vai nou , c va trebui s trecem prin focul ce se învîrte te în jurul nostru i s str batem valurile m rii, „ca fiecare s ia dup cele ce a f cut în trup, fie bune, fie rele". Vai nou , c nu ne gîndim la focul acela întunecat i nematerial i la plînsul amar i la scrî nirea din ilor. C ci Dumnezeu va îndep rta însu irea luminoas a fl c rilor i va l sa p c to ilor lipsi i de evlavie, însu irea arz toare i întunecat a focului.

8. Vai mie, suflete nenorocit, c m aflu într-o întristare i durere neîncetat a inimii. C ci m mul u-mesc s plîng, fiindc r utatea mi-a schimbat în elegera, a acoperit adev rul, moartea a biruit via a, cele p mînte ti i stric cioase i vremelnice nu s-au f cut

schimb pentru cele cere ti, nestric cioase i vecinice, iar cele resping toare i vrednice de ur , au ap rut mai dulci i mai iubite ca adev rata iubire a lui Hristos i decît cele cuvenite, r t cirea a alungat adev rul din suflet, a adus întristarea în locul bucuriei, mi-a scos la iveal ru inea i osînda în locul îndr znelii i laudelor, m-a f cut s cinstesc mai mult am r ciunea decît dulcea a, s iubesc, mai mult p mîntul i negura lui, decît cerul i Împ r ia lui; întunericul vr jma ului care ur te frumuse ea a venit în inima mea i a întunecat lumina cuno tin ei din mintea mea. Vai mie, vai mie, cîte curse ale diavolului m-au prins i m-au atras dintr-o atît de mare în l ime, sîf iindu-m ?⁵¹¹ Alergînd, am sl bit i sudorile au ie it degeaba din mine. Cine nu m va plînge v zîndu-m zdrobit de osteneli i dureri zadarnice i naufragiind în afara rmului? „Fie-v mil de mine, fie-v mil de mine, prieteni!" (Iov. 19, 21) i ruga i cu durere pe bunul St pîn Hristos, Care nu ine minte r ul i Care, poate, îndurîndu-Se de mine, va dep rta ceata cumplit a diavolului urîtor al bine-lui din în elegerea mea i voi vedea în ce noroiu zac i, de i pot, nu voiesc s m ridic din el. Ruga i-v , ca nu cumva scurtîndu-se timpul, s -mi taie toat n dejdea. Nu este durere mai mare ca durerea mea, nici ran mai mare ca rana mea, nici o durere ca durerea inimii mele. „C f r delegile mele au covîr it capul meu" (Ps. 37, 4). C ci r nile mele nu sînt r ni pricinuite de sabie, nici moartea mea nu e moarte adus de r zboi, ci s ge-ile aprinse ale vr jma ului „s-au înfipt în mine" (Ps. 37, 2) i au orbit pe omul meu dinl untru. „, i am fost

⁵¹¹ Necredina a în Dumnezeu aduce omului toate am girile, f cîndu-le s prefera pl cerile trec toare urmate de descurajarea deplin . În l imea în bine se arat i în unitatea între componentele persoanei omene ti. Coborîrea în cele rele înseamn i o dezbinare l untric a omului. C ci sufletul lui nu se învoie te deplin cu pl cerile trupe ti. Cu cît spore te satisfacerea acestora, cu atît cre te o anumit dezaprobare a sufletului. C ci omul nu poate ie i cu totul din firea lui, creat pentru sporirea în bine.

afundat în noroiul adîncului, care nu are fund" (Ps. 68, 2). Frica de care m-am temut a venit la mine (Iov. 3, 25) și „umbra morții m-a acoperit" (Ps. 63, 20). Vai mie, suflete, prive-te și vezi cele prezente, vremelnice și după puțin trecătoare, cu amară ciune și durere; și pe cele ce vor veni, încercă și mai grele. În elege, suflete, din câte bună-tărie în dejdă cazii și cîtor chinuri te vei face după puțin timp moțenitor, fără urma și nemîngîiat. Vino și cazii și te roagă înainte de-a se întuneca lumina deasupra capului tău și cere Domnului luminii nemuritoare, ca să mă scoată din flăcără a toate mistuitoare și din întunericul neluminos. Că Lui este puterea să ierte pe catele și să dăruiască cele bune nouă, celor nevrednici de mila Lui. Că Lui este slava și stăpînirea în vecii vecilor. Amin.

PORUNCI SAU SFATURI ALE LUI AVA ISAIA

C tre monachii încep tori⁵¹²

Frate preaiubite, dac te-ai lep dat de lumea aceasta de art ⁵¹³
i te-ai predat lui Dumnezeu, c ie te-te de p catele tale i p ze te
ceea ce i-ai propus, dar nu da aten ie gîndurilor tale, pentru c
sl besc sufletul t u, spunînd: Nu i s-au iertat p catele tale de mai
înainte. P ze te deci poruncile acestea:

1. P ze te-te s nu m nînci cu vreo femeie i s nu ai fami-
liaritate cu vreun b iat sau s dormi împreun cu vreun adolescent
pe aceea i saltea. Iar dezbr cîndu-te de c ma a ta, nu privi la trupul
t u.

2. De e ti silit s bei vin, nu bea mai mult de trei pahare.
P ze te-te s nu calci porunca din prietenie.

3. Nu face rug ciunile ceasurilor f r grij , ca s nu cazi în
mîinile vr jma ilor t i⁵¹⁴. Îngrije te-te, pe cît po i, de meditarea
Psalmilor, c aceasta te va p zi de via a lipsit de cur ie.

4. Iube te osteneala i necazul, ca s i se u ureze patimile.
Nu te între ine cu cineva despre nimic, i te vei ridica prin suspine
mai presus de p catele tale.

5. P ze te-te de minciun , c te scoate din fric Domnul⁵¹⁵.
Nu descoperi tuturor lucr rile tale cele bune⁵¹⁶, ca s nu te r peasc
vr jma ul.

512 „Aceste reguli ale lui Isaia s-au luat din cele 29 Cuvinte ale lui. Ele
se afl în latine te (*Patr. lat.*, Migne 103, col. 417—434), s-au tradus în gre-
ce te de K.I. Foculide", Monahul Augustin, (p. 186—192).

513 „Urm toarele reguli, pîn la a 15-a s-au luat din „Cuvîntul IX:
„Porunci date celor ce s-au lep dat" (Monahul Augustin, nota p. 186).

514 Antonie cel Mare, can. 6 (Monahul Augustin). Unul din scopurile
rug ciunii este s ne in cu gîndul la Dumnezeu i desp r i i de diavolul i
de ispitele lui prin tot felul de gînduri, unele foarte în el toare prin p ruta
lor importan i valoare.

515 Cînd min i, socote ti c te po i ascunde chiar de Dumnezeu, deci
nu- i mai este fric de El.

6. Descoper bolile tale P rin ilor, ca s te bucuri de sfatul lor⁵¹⁷.

7. Sile te-te la lucrul t u de mîn i va locui in tine frica Domnului⁵¹⁸.

8. Nu judeca pe fratele t u, nici nu-l dispre ui, c ci vei c dea în mînile vr jma ilor t i⁵¹⁹.

9. Nu te certa pentru sus inerea cuvintelor tale, ca s nu se s l luiasc în tine cele rele⁵²⁰.

10. Iube te smerita cugetare i nu te odihni în p rerea ta. S se obi nuiasc limba ta s spun : „Iart -m ". i-i va veni smerita cugetare⁵²¹.

11. e zînd în chilia ta, îngrije te-te de trei lucruri: de st -ruin a în rug ciune,de meditarea Psalmilor i de lucrul de mîn ⁵²².

12. Cuget în tine însu i: Nu voi tr i în lumea aceasta în mod sigur decît în ziua aceasta; i te vei înarma împotriva p catului.

13. Nu fi lacom la mîncare, ca s nu se reînnoiasc în tine p catele dinainte. Nu p r si osteneala, îngrije te-te de meditarea psalmilor i-i va veni odihna de la Dumnezeu.

14. Sile te-te pentru lacrimi în rug ciuni i Dumnezeu se va milui de tine i te va dezbr ca de omul cel vechi.

15. Înva c osteneala, s r cia, înstr inarea, necazul i t cerea aduc smerita cugetare. Iar smerita cugetare iertarea tuturor

516 Antonie cel Mare, can 34 (Monahul Augustin): în dorin a de-a descoperi toate cele bune tuturor, se manifest iubirea de slava de art .

517 Antonie cel Mare, can 41 (Monahul Augustin).

518 Acela i, can. 58.

519 Acela i, can. 59. Dispre uind pe altul te mîndre ti, deci te asociezi cu diavolul care se mîndre te fa de Dumnezeu.

520 Acela i, can. 69. Prin cearta pentru cuvintele tale, înt re ti mîndria în tine.

521 Acela i, can. 64, 72.

522 Sfaturile 11, 12, 13, 14 sînt asem n toare can. 65, 66, 67, 68 ale lui Antonie (Monahul Augustin la note).

p catelor⁵²³. Dar smerita cugetare stă în a se socoti omul pe sine p c tos i nedrept i în a nu- i sus în cuvântul s u, în a- i desfiin a pofta sa, în a- i pleca ochii spre p mînt, în a suporta ocara i oste-neala, în a urî cinstirea i odihna (comoditatea) i a spune în orice lucru: „Iart -m ”. Iar prin smerita cugetare se alung vr jma ii⁵²⁴.

16. Fii neîncetat trist. Dar de vin la tine fra i, fii cu ei senin, ca s locuiasc în tine frica lui Dumnezeu⁵²⁵.

17. C l torind cu niscăi fra i, desparte-te de ei, ca s po i t cea. i nu te întoarce înapoi i încolo, ci mediteaz psalmii i roag -te în minte lui Dumnezeu⁵²⁶. i oriunde ai intra, nu te purta m re cu cei ce locuiesc acolo. P streaz modestia i sfiala în toate i întinde mîna cu greutate spre cele puse înaintea ta⁵²⁷.

18. Nu te culca cu altul pe aceea i saltea. Roag -te mult înainte de-a te culca, oricît ai fi de obosit de c l torie⁵²⁸.

19. Nu îng dui s i se ung trupul cu untdelemn, decît în caz de boală grea⁵²⁹.

20. ezînd la mas cu fra ii, nu mînca cu pl cere i întinde mîna numai spre cele din fa a ta. Iar genunchii s - i fie aduna i. i nu ridică fa a ta spre altul. Nu bea ap pe nes turate, nici cu zgomot.

⁵²³ Smerita cugetare e condi ionat i de ni te st ri externe: de s r cie, de nepl cerea de-a te afla între str ini, de necazuri. Iar smerita cugetare te face s ier i toate p catele. C ci te socote ti mai prejos de oricine. Iar de ier i altora, i Dumnezeu te iart . Dimpotriv , mîndria fa de al ii nu- i aduce nici ie iertarea, c ci de fapt nici nu o ceri. Antonie, can. 71.

⁵²⁴ Smerita cugetare m opre te s m socotesc neavînd trebuin de ajutorul lui Dumnezeu, s socotesc c am în mine toat puterea. Aceasta e o cugetare diavoleasc . Smerita cugetare implic sim irea existen ei lui Dumnezeu, ca Cel de la care am totul.

⁵²⁵ De aci pîn la nr. 42 s-au luat din Cuvîntul III: „Despre starea înce-p torilor i a celor din chilii”: i din Antonie, can. 74. Se cere monahului s fie mereu trist, cugetînd la p catele lui. Dar s primeasc cu lumina bucu-riei pe fra ii ce vin la el. Prin amîndou tr ie te frica de Dumnezeu.

⁵²⁶ Se vorbea de atunci (din sec. IV) de rug ciunea mintal , sau a mintii.

⁵²⁸ Acela i, can. 80.

⁵²⁷ Antonie, can. 75, 76.

⁵²⁹ Sf. Pahomie, can. 92.

21. De e ti silit s scuipi, cînd e ti cu fra ii,scoal -te i arunc departe de ei ceea ce trebuie. Nu te agita între oameni i de- i vine s scuipi, nu deschide gura ta; i vei sc pa de această trebuin .

22. Nu deschide gura ca s rîzi. C ci aceasta arat în tine lipsa fricii de Dumnezeu⁵³⁰.

23. Nu pofti lucrul altuia. De faci (de scrii o carte), nu o împodobi, c ci aceasta arat o poft a ta.

24. De p c tuie ti în ceva, nu te ru ina s o m rturise ti, nici s nu cau i s te aperi printr-o minciun , ci pleac - i genunchii i m rturise te p catul t u i cere iertare i i se va ierta.

25. Dac cineva minte fa de tine, nu te mînia, ci zi: „Iar-t -m ; nu voi reveni”.

26. Nu te ru ina s întrebi pe înv torul t u.

27. De bate cineva la u a chiliei tale în vreme ce ezi i te sîrguie ti cu lucrul t u de mîn , iart -l i, îngrije te-te de odihna lui.

28. Nu gr i cuiva, nici nu lua aminte la cuvintele cuiva, f r folos.

29. De te trimite înv torul la un drum, întreab -l pe unde s mergi i f dup porunca lui. Nu risipi cuvinte încoace i încolo. De vei p zi ochii i urechile tale, nu vei p c tui în nici un caz cu limba ta⁵³¹.

30. Locuind cu un frate, fii cu el ca un str in. Nu-i porunci lui ceva, nici nu te face pe tine mai înalt ca el,nici nu te purta cu el cu mîndrie. Iar de- i porunce te ceva ce nu voie ti, înfrînge- i voia

530Toat polite ea delicat , recomandat monahilor, se întemeiaz pe gîndul la Dumnezeu. Nu toate cele necuvenite le v d oamenii, dar le vede Dumnezeu. i în respectul de oameni se arat respectul de Dumnezeu, care-i pre uie te pe to i i pre uie te respectul reciproc între oameni.

531 Exist o leg tur moral între sim uri. De p ze ti pe unul de la cele necuvenite, aceasta te va ajuta s le p ze ti i pe celelalte. Omul, r mîne în cele bune o unitate nesfî iat .

ta i nu-l întrista, ca s nu se despart de tine pacea. Cunoa te c
cel ce ascult , este mai mare⁵³² .

31. De locuie ti împreun cu un frate, i- i spune: „Ascult !”,
zi: „Ce voie ti?” De- i va l sa ie alegerea, împline te ceea ce alegi
cu fric de Dumnezeu.

32. Sculîndu-te din somn, roag -te înainte de-a te apuca de
lucrul t u. Dar cuget mai întâi la cuvîntul lui Dumnezeu, apoi
apuc -te f r greutate de lucru.

33. Fii senin cu str inul i vorbe te-i, ca s nu-i fie plecarea
p gubitoare. P ze te-te s nu-l întrebi ceva f r folos, îndat ce-a
venit la tine,ci cere-i lui s se roage.Iar dup ce s-a a ezat,întreab -l:
„Cum te afli, frate?” i d -i lui o carte s citeasc . Iar de este obosit
de c l torie, îng duie-i s se odihneasc i spal -i picioarele. Iar
de gr ie te cuvinte de arte, spune-i cu iubire: „Cru -m , frate,
c sânt slab i nu pot asculta acestea”.Iar dac hainele lui sînt desf -
cute, coase-le. Iar de este slab i hainele-i sînt murdare, spal -i-le.
Iar de este un hoinar, i la tine sînt oameni sfin i, nu-i îng dui s
vin la ei, ci f mil cu el i-l sloboade. Iar de este s rac, nu-l slo-
boad nec jit, ci d -i ceea ce i-a dat Domnul.

34. Dac un frate i-a pus ceva pe mas , nu cerceta ce i-a
pus, nefiind el de fa .

35. De te va l sa cineva în chilia lui i va ie i, nu- i ridica
ochii ca s vezi ce este în ea, ci spune-i cînd iese: „D -mi vreun
lucru,ca s m îngrijesc de el pîn te întorci”. i ceea ce- i va spune,
împline te cu grij .

36. Nu te ruga nep s tor i f r grij . C ci în loc s placi
lui Dumnezeu, Îl vei face s se mînie. Ci stai cu fric i cu cutre-
mur i nu te r zima de pere i, nici nu te mole i la picioare, ca cu
unul s stai, iar pe cel lalt s -l întinzi. Împotrive te-te gîndurilor
tale i s nu le îng dui s se îngrijeasc de cele trupe ti, ca s - i
fie bine primit rug ciunea de Dumnezeu.

532 Se sf tuie te monahul s fie ca un str in cu fratele cu care locuie te,
nu în sensul c nu are nici o sim ire fr easc fa de el, ci în sensul de a nu- i
porunci ca unuia ce este obligat s asculte; s -l trateze ca pe un om liber,
total independent S nu- i porunceasc , dar s -i asculte porunca chiar de
nu- i place. Se manifest i în aceasta smerita cugetare.

37. De e ti de fa la Liturghie, p ze te gîndurile i sim irile tale i stai cu fric înaintea lui Dumnezeu Celui Prea Înalt, ca s te învrednice ti s prime ti trupul Domnului i sîngele Lui i s vindece patimile tale⁵³³.

38. De e ti tîn r, nu îmbr ca haina frumoas ,pîn nu ajungi la b trîne e⁵³⁴.

39. C l torind cu unul mai b trîn ca tine, nu o lua înaintea lui. De se va scula cel mai b trîn s vorbeasc altora, nu-l nesocoti, r mînînd ezînd. Ci stai în picioare cu el, pîn ce- i va porunci s ezi.

40. Intrînd într-un ora sau într-o parte a lui, s ii ochii la p mînt, ca s nu i se fac cele v zute pricin de r zboi în chilia ta.

41. Nu te culca într-un loc, în care te temi s p c tuie ti cu inima. Nu mînca cu o femeie, nici s nu prive ti hainele ei, dac po i.

42. C l torind cu un b trîn, nu-l l sa s poarte ceva. Iar de sînte i tineri, s poarte fiecare o parte. Iar de e ceva de mijloc, s poarte fiecare aceea un ceas, dar s mearg înainte cel ce o poart . S mearg înainte îns i cel slab, ca de se a eaz ,obosit, s se odihneasc , s te a ezi împreun cu el.

43. Întrebînd pe un b trîn despre gîndurile tale, descopere-i-le lui a a cum sînt, încrezîndu-te c va p zi tainele tale. Dar nu lua ca motiv c e mai înaintat în vîrst , ci c po i prin înv -tur , prin faptele i prin experien duhovniceasc s nu te p gube ti, de vor cre te patimile tale⁵³⁵.

44. Sîrguie ts-te s te rogi cel mai mult, noaptea, ca s se lumineze mintea ta⁵³⁶. Prive te p catele tale i roag pe Dumnezeu pentru ele, iar El te va ierta de ele.

533 Un efect principal al primirii trupului i sîngelui Domnului este cur irea nostr de patimi, dat fiind c starea lor de jertf e contrar oric rui egoism manifestat prin patimi.

534 Nu m ri ispita ce-o po i produce ca tîn r asupra femeilor, prin haina frumoas . La b trîne e nu mai e acest pericol. Dar i tîn rul însu i are în haina frumoas o cauz de mîndrie.

535 De aci pîn la sfîr it, poruncile s-au luat din Cuvîntul IV: „Despre con tiin a celor ce ed în chilie”.

536 Noaptea se lumineaz mintea cel mai mult de lumina dumnezeiasc , pentru c nu mai e împiedicat de cele v zute în lume.

45. De voie te cineva, fiind tu de fa , s judece pe fratele t u i dac cel osîndit este dintre aceia care te judec pe tine, spune-i aceluia cu smerita cugetare: „Cru -m , frate, c sînt p c tos i slab i sînt vrednic de cuvintele ce mi le spui. De aceea nu le pot auzi acestea”⁵³⁷.

46. Cînte te pe fra ii t i mai mult decît pe tine în toate. Iar cînd un prieten î i aduce cînstiri în fa a altora, spune-le: „Pentru voi mi-a adus mie aceste cînstiri”. Nu gusta vreo cînstire f r al ii.

47. Celui ce- i cere ceva, prin întoarcere fa de ceea ce i-a dat, nu-i refuza.

48. S nu cuge i în inima ta ceva împotriva unuia din aceia de a c ror iubire ai fost p gubit pentru Dumnezeu, ci gînde te-te la moarte i la osînd i c nimeni din ei nu va putea s - i ajute în vremea aceea (de nu va fi iertat).

49. Dac , ezînd în chilia ta, î i aduci aminte de vreunul care i-a f cut rele, scoal -te îndat i te roag lui Dumnezeu pentru el în inima ta, ca s -l cru e Dumnezeu. A a va înceta patima care o suferi din pricina lui⁵³⁸.

50. De voie ti s prime ti trupul Domnului, p ze te-te s nu intre în inima ta mînia i ura împotriva cuiva⁵³⁹. De cuno ti pe cineva înveninat împotriva ta, cere-i tu înfîi iertare, precum a poruncit Domnul nostru (Matei V).

51. Dac te r zboie te vreo poft neru inat noaptea, p - ze te-te s nu preiei vederea aceea ziua, ca s nu se spurce inima ta de pl cere, ci cazi înaintea lui Dumnezeu i El te va milui, c ci cunoa te sl biciunea oamenilor.

537 De aud pe cineva osîndind pe unul care m-a criticat pe mine, s nu m bucur c m ap r prin aceasta, ci s -i spun: „Frate, sînt p c tos cum m socote te acela, de aceea nu pot auzi osîndirea lui de c tre tine”.

538 Nu cel pe care-l ur sc sufer de ura mea, ci eu, pentru c suf r de o patim care m coboar i-mi va face cu neputin mîntuirea.

539 Cum se va sim i în noi Domnul care tr ie te moartea pentru a ne cur i de patimi, dac patimile continu s fie vii în noi? Cum se va sim i în noi Domnul, Care e mai presus de orice egoism, în f ptura noastr st pînit în mod neîndurat de egoism? Nu-l facem s sufere mai departe f r rezultat pentru noi?

52. De te îngrije ti în mod covârșitor de puțin și de puțin - ciunea neîncetat , nu îndrăzni să cugeti că acestea te vor mîntui, ci nădăduie-te că Dumnezeu va avea milă de necazul trupului tău și te va ajuta în slăbiciunea ta⁵⁴⁰.

53. De ești cuprins de vreo boală , și nu te simți împovărat, ca să-ți lipsească duhul, ci mulțume-te lui Dumnezeu că se îngrijește de folosul tău⁵⁴¹.

54. Locuind în chilă, pune o masă surdă și caldă în un timp cald și mîncărie bună și nu le pierzi acestea. Dă trupului cît îi trebuie, ca să se poată ruga și sluji lui Dumnezeu. Iar de se va aduce ieșirea, cînd ești în afara chiliei tale, o hrană dulce, nu lua peșturate din ea, ca să te poți întoarce repede în chilă.

55. De vor sămăna în tine demonii o osteneală pe care nu o poți purta, nu o primi, pentru că vreau să ocupă inima oamenilor cu lucruri pe care nu le pot împlini, ca să-l împovăreze pe om cu ceea ce e prea mult, ca să-l înale. Toate lucrurile lor sînt fărîmătură și fărînduială⁵⁴².

56. Mîncă o dată pe zi și nu peșturate. Dă trupului cît are nevoie, după cerința firii.

57. Rînduiește o jumătate de noapte pentru privegherea în rugăciune, iar cealaltă jumătate pentru odihna trupului. Înainte de-a te întinde pentru somn, priveghează două ceasuri în rugăciune și în cântări, apoi dă trupului tău odihnă. De-îeste greu trupului tău cînd trebuie să se scoale la rugăciune, spune-i: „Voie ți să te bucuri în acest timp de odihnă apoi să pleci spre îndelungată pedeapsă? Nu e mai bine să te obosești puțin aici, apoi să te odihnești cu sfinții

⁵⁴⁰ Nu te încrede în ostenele tale, ci în mila lui Dumnezeu. Căci ele nu-ți dau siguranță și liniște ei, cum și-o dă deodată în mila lui Dumnezeu.

⁵⁴¹ De-îvine vreo boală și vreun necaz, nu te descuraja, ci mulțume-te lui Dumnezeu că aceasta te face să te rogi și mai mult lui și să nu-ți pierzi deodată în puterile tale. Cu cît simți mai mult slăbiciunile tale, cu atît te vei apropia mai mult de Dumnezeu, punîndu-ți deodată în El (II Cor. 12,10).

⁵⁴² Demonii îl ispitesc pe om adeseori cu iluzia că poate împlini lucruri bune peste masă și că neputîndu-le împlini să-l descurajeze. Il ispitește postirea multă, somnul puțin etc.

acolo în veac?" Deci arunc de la tine lenea și atunci îți va veni ajutorul dumnezeiesc⁵⁴³.

58. Dacă ai împrăștiat stadionul cel răscălat, eliberează pe robul tău. Și de voie îți să fii monah, nu îngâduie să locuiască împreună cu tine.

59. Plecând să vinzi lucrul tău de mînă, nu te sfîdi pentru preț cu cei din lume. La fel să faci, cînd cumperi ceva. Cunoaște că lipsa lucrurilor îți va face propriu pe Dumnezeu⁵⁴⁴.

60. Dacă un frate pune lîngă tine un vas și ai nevoie de el, nu-l atinge decît cu voia lui.

61. Dacă un frate îți cere să-ți cumperi ceva, fiindcă pleacă, fă-o. Iar de sînt cu tine frații, fă aceasta cînd sînt ei de față.

62. Dacă îți se dă ceva ieșit ca să-l întorci, dă-i-l după ce l-ai folosit. Nu-l ține pînă să-ți va cere. De ai stricat ceva din el repară-l. De dai ceva altuia ca să-ți-l întoarcă, nu-l cere vînzînd că nu poate să-ți-l întoarcă, mai așteaptă cînd nu ai nevoie de el.

63. De ai ieși din chilia ta, apoi întorcîndu-te află un frate locuind în ea, caută-ți o altă. Deci porzește-te să nu-l scoți pe el din ea, ca să nu se mînie înaintea lui Dumnezeu. Iar vînd el să o porzească de bunăvoie, și s-a împlinit ceea ce e drept. Iar de a luat vreun vas din ea, nu-l cere.

64. De voie îți să pleci din chilie, porzește-te să nu ieși ceva din ea, ci lasă-ți toate fratelui sărac, și Dumnezeu îți va răsplăti ieșirea unde vei pleca.

65. De nici un lucru nu se bucură atîta diavoli ca de acel om care ascunde gîndurile sale de învîtorul său duhovnicesc.

66. Porzește-te pe tine de bogăție și de iubirea ei, fiindcă strică rodul monahului.

67. De lupi împotriva ispitei care te necăjește, nu înceta să cazi înaintea lui Dumnezeu și spune: „Fii mie ajutor, Doamne,

⁵⁴³ Antonie, can. 8.

⁵⁴⁴ Neavînd lucruri de care să te ocupi și să te alipești, te vei ocupa și te vei alipi de Dumnezeu.

fiindc eu,fiind slab,nu pot suporta aceast lupt . i El î i va ajuta, dac rug ciunea ta va porni dintr-o inim dreapt . Iar luptînd i biruind, nu te mîndri, nici nu te face îndr zne , ci te p ze te de acestea, fiindc vr jma ul unelte te prin aceasta împotriva ta o lupt mai mare ca înainte.

68. Rugîndu-te lui Dumnezeu, nu spune: „Doamne, înl tur aceasta i d -mi aceea", ci spune: „Doamne, Dumnezeuul meu, cuno ti mai bine ce-mi este mai de folos. Ajut -mi i nu îng dui s p c tuiesc fa de Tine i s fiu pierdut în p catele mele, pentru c sînt p c tos i slab. Nici nu m preda vr jma ilor mei. La Tine am alergat. Izb ve te-m , Doamne, c Tu e ti t ria i n dejdea mea. C a Ta este puterea i slava i lucrarea cea bun i d ruirea harului în veci. Amin."

FRAGMENTE DIN CUVINTELE AVEI ISAIA
Din codicele 113, din sec. XVII, al colec. iei patriarhale
din Ierusalim⁵⁴⁵

F. 62b—63a. Spunea Avea Isaia: Precum o hîrtie scrisă cu cuvinte barbare și avînd pe ea un tablou cu trăsături nepotrivite, de va voi Domnul să fie curite, nu se va face aceasta de nu s-ar înmuia în mod potrivit cu ceară și nu se vor terge cu apă, așa și omul, întipărit de multe păcate, și avînd înscrise pe hîrtia sufletului și pe tabloul înlegerii păcatele, acestea nu se vor putea curăța decît prin mîrturisirea lor și prin smerita cugetare. Hîrtia este inima, tabloul, în elegerea, ceara care înmoaie este mîrturisirea, apa, lacrima. Și stîlpîndurora este sufletul și mintea conducătoare.

Acela și spunea: Precum bolnavul biruit de multe dureri și boli și suferind de răni purulente, rușinîndu-se de doftori și acoperindu-și rănilile, împricinau-te lui-îvătămare și durere și chin, așa cel ce a păcătuit, înepătat de conștiință sa, suferind durerile, răbdă, nu vrea să-și arate Avei ranele lui sufletesti. Dar precum bolnavul, cînd viermii se mișcă în mîncînd trupul din care curge puroiul rău mirositor, chinuit de dureri cheamă, fără voie, doftorul, cu strigare puternică, iar doftorul aduce nu numai alifii, ci și mijloace de ardere și de tăiere a ranelor și de tergere, așa și monahul de cade din îngăduința lui Dumnezeu greu,

⁵⁴⁵ Nota Monahului Augustin: Aceste fragmente nu sînt ale Avei Isaia, afară de cele de sub nr. 127, 128 b și 129 a., aflate și în Filocalia. Noțiunile și lexicul sînt deosebite. Ele par să fie din sec. X, dacă nu de încă mai tîrziu. Dar multe teme ale acestor fragmente sînt identice cu cele din „Cuvintele” Avei Isaia.

în p cat, cade îndat în fa a lui Dumnezeu i- i veste te p catul i e vindecăt îndat . C ci toat rana nou i proasp t se vindec u or, dar de se înveche te, e grea i de nevindicat. Iar cel ce a p c tuit este bolnav i patimile i c derile în p cat sînt r ni i pl gi. Iar doctor este egumenul, iar alifiile i mijloacele de tergere i de ardere sînt postul i privegherea i culcatul pe jos.

Acela i spunea: Precum mortul e mîncat în mormînt de viermi i din el curge mult miros urît, a a i monahul care a p c tuit i nu s-a m rturisit, e mîncat de multe gînduri rele i urîte. i precum din mort iese un miros urît, încît se adun fiarele, dar de a fost miruit trupul mortului, nu se ating de el, nici nu se r spînde te din el un miros urît, a a i de cel ce s-a m rturisit, nu se ating de el gînduri de dezn dejde de lenevie i întristare. Mormîntul este chilia, mortul este monahul care a murit lumii, viermii sînt gîndurile, mirosul urît este am r ciunea înt rit , fiarele, mînia i iu imea i sup rarea, mirosirea, m rturisia care omoar viermii i alung mirosul urît.

Acela i spunea: Precum m r cinele ce înf oar pomul usuc rodul lui, i precum viermele m nînc lemnul i molia haina i rugina fierul, a a i p catul usuc i ve teje te pe cel ce nu se m rturise te.

Mai spunea Ava Isaia c , precum arca ul încercat i vîn torul dibaci s geteaz nu numai fiarele s lbatic, ci poate doborî u or i p s rile ce zboar în v zduh, a a i femeia care scrie cu mîna ei scrisori i le trimite b rba ilor, este vîn toare. i vîn torul s geteaz ur i i pantere, porci s lbatici i vulpi, fiare i animale s lbatece i trimite s ge ile spre cele ce vede, c ci nu poate vîna pe cele ce sînt departe, iar femeia scriind, prinde sufletele ra ionale ale boga ilor i s - racilor, ale conduc torilor i condu ilor, ale preo ilor i monahilor, urm rindu-le cu dib cie i cu dreapta

s getare. C ci are ca arc cerneala ca s geat con-deiul, ca arip hîrtia, ca fier cuvintele. Ea cheam prin scrisori nu numai pe cei ce locuiesc aproape, ci i pe cei ce locuiesc departe.

F. 64a — 66a. Spunea Ava Isaia c to i sfin ii sînt asemenea unui rai mare, care are pomi roditori bine mirositori i aroma i ce dau roade felurite i sînt uda i de aceea i ap . Raiul este mîn stirea, pomii sînt monahii, roadele sînt virtu ile, apa, harul Sfîntului Duh. C ci unul este Duhul care lucreaz în ei to i, dar ostenelile, lucr rile i înfrînarea nu e aceea i. C ci altfel este osteneala acestui sfînt i altfel a altuia.

Spunea iar i Ava Isaia: Cine nu va plînge pe monahul nep s tor? Cine nu va plînge pe cel ce leneve te? Cine nu va plînge pe cel ce nu se îngrije te de mîntuirea lui? Cine nu va suspina pentru cel ce- i cheltuie te zilele sale în împr tiere? Cine nu va plînge pentru cel iubitor de pl ceri? Cine nu va v rsa lacrimi pentru cel idioritmîc (cel ce- i face o rînduial proprie) i care- i împline te voile sale? Poate i cerul suspîn pentru negrija i nep sarea acestuia i îngerii plîng pentru pieirea lui. C ci cel ce nu lupt aici s - i mîntuiasc sufletul s u, s-a preg tit pentru chinul f r sfîr it de acolo.⁵⁴⁶

Acela i spunea: De vor veni unii fra i s locuiasc împreun cu voi, nu-i respinge i cu îndr zneal . i de voiesc s fie idioritmici (cu rînduiala proprie), s -i sf tui i cele de folos. Iar de sînt supu i i ascult tori

⁵⁴⁶Nu pot s nu plîng de mil celor ce se pierd, sfin ii i îngerii ce se afl în fericire. Poetul Vasile Voiculescu scrie undeva c sfin ii cer lui Dumnezeu s se duc s vie uiasc lîng cei din iad i trage de aci concluzia c nu poate exista un iad ve nic. Dar se uit , afirmîndu-se o astfel de idee orige-nist , c cei din iad nu sînt l sa i acolo pentru c a a vrea Dumnezeu ci pentru c cei de acolo se înc p îneaz s nu tie de Dumnezeu. marea tain a libert ii i a mîndriei unora în afirmarea ei. Chiar în suferin a lor, vreau s - i afirme cu înc p înare sfidarea fa de Cineva care este superior. Mila celor din rai pentru ei nu este comparabil îns în durere cu chinul celor din iad. Intr-un fel le respect i ei libertatea.

de P rin i, i nu st pîni pe ei în i i, sau idioritmici, ci sub jugul Domnului i supu i lui Hristos i P rintelui lor, s fie cinsti i ca ni te lupt tori pentru adev r i martori ai lui Hristos. Trebuie numai s te asiguri s nu te une ti cu ei la mîncare i b utur , la psalmodiere i în convorbiri, f r p rerea i sfatul, gîndul i încuviin area P rintelui lor. C ci cel ce m nînc , sau cînt , sau vie uie te cu prietenie cu ei, sau face lucrul de mîn împreun , se va descoperi împreun p rta i în comuniune tainic cu diavolul r zvr tit, în ceasul judec ii.⁵⁴⁷ C ci precum modul unirii între suflet i trup e nedesf cut pîn în ceasul mor ii, a a i unirea duhovniceasc între colar i înv tor cu conduc torul i înv torul duhovnicesc.⁵⁴⁸ i precum ucig torul e omorît, ca unul ce a desp r it un suflet de trup, a a i judecata va scoate pe cei mai f r grij dintre fra i de sub acoperi ul p zitor i din ajutorul b trînilor duhovnice ti.⁵⁴⁹

Spunea Ava Isaia Tibeul, c nu este ceva mai pierz tor pentru monahi în aceea i genera ie, decît a se vorbi de r u i a se judeca unii pe al ii. C ci cel ce vorbe te de r u pe altul, i îl judec , se face pe sine dumnezeu⁵⁵⁰ Aceasta este minunea înfrico toare i deosebit i uimitoare, ca Cel neînc put i care umple lumea, Cel ce toate le poart i nu e de nimeni purtat,

⁵⁴⁷ Cel ce n-a luptat aici pentru a cî tîga credin a în Dumnezeu, i-a preg tit o stare de înc p înare ve nic în necredin .

⁵⁴⁸ Cel ce a fost în comuniune cu cei p c to i pe p mînt i i-a aprobat, se va descoperi în ziua judec ii c a fost în comuniunea cu diavolul.

⁵⁴⁹ De ai fost un fel de înv tor al celui p c tos în via a p mînteasc , f r s -l îndrep i, te vei afla p rta de pedeapsa lui în ziua judec ii.

Un frate care nu lupt s în în via curat pe al i fra i, ascultînd de b trîni va fi omorît suflete te i el la judecata din urm , fiind scos de sub acoper mîntul ap r tor al p rintelui lui duhovnicesc.

⁵⁵⁰ Numai Dumnezeu are drept s judece. C ci El d oamenilor soarta ve nic . Cel ce judec pe altul i-l vorbe te de r u, î i însu e te un drept al lui Dumnezeu i puterea Lui, pe care de fapt nu le are. Se pretinde deci pe sine dumnezeu, f r s poat fi de fapt. Vrea s ia locul lui Dumnezeu, f r s -o poat face.

Cel ce le cuprinde toate i e necuprins de nimic, Cel ce umbl pe ap i nu se ud pe picioare, Cel ce ade pe aripile vînturilor i calc pe aer precum voie te, într în runchii oamenilor i cerceteaz inimile (Ps. 7, 20) i atinge gîndurile i judec cuget rile i cunoa te planurile lor. C ci ochiul a toate purt tor i v z tor al celor ascunse, st pînirea nedezmin it i înfrico toare, „Cel ce prive te la p mînt i-l face s tremure" (Ps. 103, 33), Cel ce ceart marea i o usuc , „Cel ce se atinge de mun i i îi face s fumege" (*Ibid.*), i face s tremure zidirea ca frunzele pomului, privind pe monahi vorbindu-se de r u i judecîndu-se unii pe al ii, se sup r i se mînie. Iar fiindc a hot rît ziua în care va judeca lumea, pe ateii i pe antihri tii care au r pit de mai înainte zidirea lui Dumnezeu i judec înainte de-a judeca i înainte de-a cerceta Dumnezeu, dreptul Judec tor îi va osîndi împreun cu diavolul ca pe p rta ii ascun i ai lui.

F. 67b.—68a. Spunea Ava Isaia: Cel ce voie te s se mîntuiasc , s înceteze s vorbeasc în de ert, s iubeasc adev rul, s alunge de la el vorbirea de art , s despart de el gîndurile rele, s arunce viclenia din inima lui, s nu stea în curtea minciunii, s vorbeasc adev rul, s fug de mînia ascu it , s nu se predea pismei i ciudei, s se scîrbeasc de amintirile r ului, s nu iubeasc poftetele urîte i v t m toare de suflet, s nu înceteze s aib mil de s raci, s mediteze cu cumin enie i cu trezvie dumnezeie tile Scripturi, s se predea cu rîvn priveghierii, s închine rug ciunile Domnului Dumnezeu în tot ceasul f r grij , nesfî iat i netulburat, s suspine din adîncul inimii, s - i ridice ochii la cer, s - i spele obrazii cu lacrimi, s - i bat obrazii, s - i loveasc pieptul. i acestea s le fac cu smerita cugetare, ca ostenelile lui s se cunoasc

i s fie bine primite de Dumnezeu i s se scrie în cartea vie ii.

Zise iar i: S nu rîzi de cineva, de-l vezi gre înd. S nu osînde ti pe omul p tima asemenea ie, cînd lunec , nici s nu-l dispre uie ti b tîndu- i joc de el i spunînd f r judecat cele ce nu se cuvin. C ci dac tu, care ai cuno tin i e ti priceput, rîzi de cel simplu i îl osînde ti, vei fi i tu vorbit de r u i osîndit nu numai de cei în elep i i c rturari, ci i de cei simpli i de femei i de copii i „ceea ce va sem na omul, aceea va secera" (Gal. 6,7). S m nînd de bun voie cele rele i secerînd f r voie cele rele, trebuie s ne minun m de dreapta judecat a lui Dumnezeu.

Spunea iar i: Începutul pieirii monahului este rîsul i lipsa fricii. Cînd te vezi pe tine st pînit de rîs, cunoa te-te în adîncul relelor i ajungînd în adîncul iadului. Rîsul scoate afar fericirea lui Hristos, rîsul nu zide te, ci tope te i virtu ile zidite. Rîsul întristeaz Duhul,⁵⁵¹ nu e de folos sufletului, corupe trupul, întunec mintea, înnegureaz în elegerea, scufund în noroi con tiin a, sclerozeaz (usuc , în spre te) i împietre te inima, face rug ciunea neprimut .⁵⁵² Rîsul alung virtu ile, introduce p catele. Monahul pricinuitor de rîs (glume) e urît de Dumnezeu, privit cu scîrb de îngerî, gol de dreptate, lipsit de via a vecinic îmbr cat în ru ine. Monahul pricinuitor de rîs e curs a diavolului, vatr a mor ii. C ci rîsul alung frica de Dumnezeu i îl s l luie te pe diavolul. Rîsul e du -manul lui Dumnezeu i prietenul demonilor. Rîsul e du manul înfrîn rii i prietenul demonilor i al desfrîn rii, ru ine i osînd a celui cî tigat de el. Rîsul

⁵⁵¹ Duhul nu e rigid, ci viu. Se întristeaz pentru pieirea celor ce nu voiesc s -L primeasc , s se bucure prin El de comuniunea iubitoare a lui Hristos.

⁵⁵² Rîsul e semn de superficialitate, semnul lipsei de reflexie, de neobservare a insuficien elor proprii, a neîmplinirii datoriiilor fa de Dumnezeu i de al ii.

e groap a pierzaniei i golire a adev rului.⁵⁵³ Rîsul risipe te sufletul i aduce c dere trupului. Rîsul dispre uie te pacea i se bucur de lupte între oameni. Glume ul caut moartea i dore te pierzania. El î i preg te te chinurile ve nice i e trimis la pieire.⁵⁵⁴ Rîsul e suli a diavolului i murd rie pentru cel ce-l practic . Rîsul e tulburare a Bisericii i pricinuator al ru inii. Rîsul e du manul drept ii i prietenul luptei între oameni.⁵⁵⁵ Rîsul aduce def imarea i dispre ul. Rîsul e creatorul minciunii, i batjocura adev rului.⁵⁵⁶ Rîsul gole te sufletul i corupe sim urile.⁵⁵⁷ Rîsul e p catul neîncetat i un cui înfipt în suflet. Rîsul e sabia diavolului i o secer pustiitoare. Monahul glume (pricinuator de rîs) este un ap sensibil i un lup spiritual. Rîsul e necunoa terea Scripturilor i sabie cu dou t i uri, mînie neîntîrziat , foc arz tor, strîmbarea cuvintelor adev rate, alegerea a ceea ce e nedrept. Rîsul e mi carea între relele schimb toare i cugetarea viclean . Rîsul e foc nestins i pedeaps pierz toare. Rîsul e curs multipl i lipsa vie ii.⁵⁵⁸ Rîsul e chin cumplit i prezen a foamei. Rîsul e vie uire am gi-toare u a pierzaniei, n vala desfrîului. Rîsul e hambar de rele gînduri i magazie de în elesuri urîte. Rîsul e lipsit de gîndul mor ii i de cugetarea la chinurile ve nice. Scoate de la noi, Doamne, rîsul i d ruie te-ne plînsul, pe care-l ceri de la noi. C ci cel ce suspin i

553 Rîsul nu vede realitatea profund i grija de-a r mînea în unire cu ea i de-a înainta spre ea i în ea.

554 Via a redus la cele din lume i la cele pl cute ei, se simte bine în monotonia lumii, echivalent cu moartea spiritual . Acoper această monotonie. Dar pentru cît timp va putea-o face?

555 Rîsul nu ia în serios nici o valoare. Prive te cu îng duin toate relele, orice dezordine i lupt între oameni. Este deci o arm a diavolului.

556 Rîsul nu recunoa te ceea ce s-a împlinit cu adev rat, ci n scoce te minciuna.

557 Rîsul gole te sufletul de orice con inut, de orice gîndire, de orice rela ie serioas cu al ii. Rîsul opre te sim urile de-a lua contact cu realitatea.

558 Rîsul e semnul unei lipse a vie ii adev rate. El nu se adînce te în bog ia vie ii. Nu simte trebuin a s o p trund , s o cunoasc .

se întristează atrage mila lui Dumnezeu, pe când cel ce râde, treze te un vai de la neprihănitul, nestricăciosul, nevăzutul și de viață dătorul Dumnezeu și Mîntuitor al nostru Iisus Hristos, care spune: „Vai celor ce rîd, că vor plînge și se vor tînguși” (Lc. 6,25).⁵⁵⁹

F. 124a.—132a. Spunea Ava Isaia: Lauda omenească este rădăcina poftelor urâte nu când o auzim, ci când o primim. Pofta nu o poate ține cineva, dar poate să nu se facă robul ei. Căci nu putem dezrădăcina gîndurile, dar putem lupta împotriva lor. Fiindcă cel ce se îndulcește de gîndurile sale și face voia sa, nu va vedea slava lui Dumnezeu, nici nu biruie te orice pătim, ci se aseamănă omului încins, care umblă toată ziua și nu înaintează duhovnicește prin osteneala sa.⁵⁶⁰ Căci din toate prilecurile demonii aduc unui astfel de om, ca vînturi spirituale, curse și sminteli și războiesc cu tot mai mult nebulă pe cei ce-l ascultă. Iar voia omului e cea care-l aruncă pe el în groapă și cursă și-i mîncă mințile pe treptele patimilor. De aceea cel ce voiește să se mîntuiască trebuie să taie în fiecare ceașcă voia lui. Aceasta e adevărat nu numai pentru unii bîtrîni, ci și pentru începători și nu trebuie să fie ca o statuie care nici nu vede, nici nu aude, nici nu vorbește, e atent numai la el însuși și vorbește cu Dumnezeu în liniște (în isichie) și meditație ascunsă; și se defimează pe sine în tot ceasul, într-o cugetare neîntoarsă și cu o minte necurioasă, într-o simțire simplă, că văzută și cercetată și atinsă de Dumnezeu, ca

⁵⁵⁹ Dacă și mila noastră o treze te nu cel ce râde, ci cel trist, cu atît mai mult treze te cel trist și temător mila lui Dumnezeu. Cel ce râde treze te compătimirea lui Dumnezeu, dar nu mila care-l poate mîntui, ci compătimirea unită cu constatarea că cel ce râde se va pierde.

⁵⁶⁰ Gîndurile te mîntuiesc la activități exterioare, nu te lasă să stăruiești în răgăciune, ca unică gîndire la Dumnezeu. Vrei să-ți arde voia de asemenea prin fapte exterioare, pe cînd în răgăciune nu mai ai și-ți arde voia proprie.

unul ce stă înaintea Lui.⁵⁶¹ „Văzut-am mai înainte pe Domnul înaintea mea pururea. Vă este la dreapta, ca să nu mă clatin” (Ps. 15,8) și „Cerul îmi este Mie tron, iar pământul este a ternut picioarelor Mele” (Is. 66, 1). Căci ceea ce va face omul, fie noaptea, fie ziua, e văzut de ochiul neadormit și neapărit al Lui. În chip înmulțit fața de soare, ochii Lui privesc spre faptele oamenilor, precum s-a scris”. „El este Cel ce cunoaște toate lucrurile lor” (Ps. 32, 15). Ba și cele ce nu le-am făcut le vede, precum s-a spus”. „Cele nelucrate ale mele le-avăzut ochii Tăi și toate se vor scrie în cartea Ta” (Ps. 138, 16). Care este omul care, privind pe oamenii ce stau înaintea lui, va îndrăzni să spună că-l vede pe Cătuind, chiar mai nerușinat decât câinele? Dar ne batjocurim pe noi înșine, necugetând că Dumnezeu toate le vede și inimile le cercetează și răunchii îi pot trunde și că gândul omului îi rămâne lui Dumnezeu neascuns. Iar dacă le-am fi crezut acestea și am fi cunoscut cu adevărat că El și numai El cunoaște cele ascunse ale inimii, n-am fi urmat și n-am fi împlinit voile noastre rele, vătmătoare, căci ne-am fi defăimat și ne-am fi osândit și ne-am fi umilit pe noi înșine. Căci cel ce împlinește voile sale slujește sufletele diavolului, chiar dacă sensibil și pentru ochii oamenilor pare să placă lui Dumnezeu. Acesta e noaptea lup, iar ziua miel, „având înfrântă area evlaviei, iar trăgându-și puterea ei” (II Tim. 3, 5).

Spunea același. Cel bogat și cel în elept, ascunde înaintea casei comorile lui. Și prinzând lipsit, este nescotit de cei puternici. Așa și monahul smerit la cuget și virtuos ascunde virtuțile sale și nu împlinește voile sale, căci se ocupă pe sine în tot ceasul și se silește pe sine

⁵⁶¹ Cel înaintat prin liniștea lui în Dumnezeu, nu se silește numai el să simtă prezența lui Dumnezeu, ci se simte pe sine privit și pătruns de Dumnezeu. Dumnezeu a ajuns pentru El o putere care l-a luat în stăpânire. Iar aceasta îl face pe el să simtă mai ușor pe Dumnezeu. Trebuie să luăm lucrarea sa și a lui Dumnezeu în întâlnirea cu El. O stare subiectivă, dar și obiectivă.

prin cugetări ascunse să ajung să spun : „Înfierbîntatu-s-a inima mea întru untru meu și în cugetul meu se va aprinde foc" (Ps. 38,4). Ce foc? Ascult Scriptura care zice. „Dumnezeul nostru este foc mistuitor" (Evr. 12,29). Căci precum focul tope te ceara și usuc noroiul, așa și cugetarea (meditarea) ascuns tope te gândurile urâte și depărtează patimile sufletești și luminează mintea și dă strălucire în alegerii și bucură inima. Fiindcă meditarea ascuns lovește te demonii și-i alungă gândurile urâte.⁵⁶² Căci ceea ce luminează omul lăuntric și-l înarmează prin reflexia (meditarea) ascunsă se întinde te de către Dumnezeu, se împuternicește te de îngerii, se slăvește te de către oameni. Fiindcă reflexia (meditarea) și citirea ascunsă este casa de nădărmă a sufletului și turnul neclintit și zidul cel liniștit, care păstrează sufletul netulburat și neclintit. Căci demonii sînt greu tulburați și cînd monahul se înarmează pe sine prin reflexie ascunsă și prin citirea ascunsă. Reflexia ascunsă este oglinda minții și fidelă conștiință. Reflexia (meditarea) ascunsă topește desfrîul, slăbește iuimele (impulsurile), alungă mînia, depărtează mînia aprinsă, scoate afară nedreptatea. Reflexia ascunsă dă strălucire conducerii minții, luminează conștiința, alungă lenevia. Reflexia (meditația) ascunsă naște străpungere, aduce frica de Dumnezeu, pricepe lacrimile. Reflexia ascunsă pricepe te monahului smerită cugetare nepierdută și privegherea bucură de noapte și rugăciunea netulburată. Reflexia ascunsă alungă gândurile urâte, biciuiește te demonii, curățește trupul. Reflexia ascunsă învață pe om îndelungă răbdare, aduce înfrînarea și pregătește te în alegerea morții. Reflexia ascunsă este plină de facerea de bine

⁵⁶² „Meditarea ascunsă" este reflexia la tainele dumnezeiești, nemărginite, care se află mai presus de gândurile referitoare la plăcerile trupești. Cugetarea la acele taine dă omului adevăratul sens al existenței, îl luminează și-l umple de puterea lui Dumnezeu.

i e împodobit cu toată virtutea i s-a depărtat de toată reaua faptuire.

Acela i mai spunea c tot cel ce face voia lui nu se deosebește întru nimic de animal. Căci animalul, când îl mînzete mîncă, i când însetează bea, i când îi este somn doarme. Iar monahul care împlinește voia sa nu e răsboit i tulburat de un singur demon, ci e tulburat de multe patimi i de demoni nenumărați.⁵⁶³ i precum în casa singuratec nu intră un singur om, ca să lepede gunoierul i urina din el, ci mulți, așa i monahul ce urmează voii lui i stăruie în rînduiala proprie (idioritmă), devine pătimitor i căsă gîndurilor urâte i rele; i inima acestuia este în mare războiu i tulburare i agitație. „Căci demonii lipsiți de evlavie umblă împrejurul lui” (Ps. 11,9) i întind picioarelor lui cursă împletită din funii de pofte viclene. i duhurile rele pregătesc arcuri i săgeți, răzînd inima lui. Un demon săgetează ochiul aîndu-l spre pofte, altul săgetează auzul spre a asculta cu plăcere cele ce nu trebuie; altul, limba aceluia spre vorbirea împotriva altora i spre ascuțirea mîniei; altul mică pîntecele spre lăcomie; altul mică mîinile spre moleală; altul îndeamnă picioarele spre a alerga spre păcat; altul aî trupul spre desfrînare i adulter i lene; altul îl atrage spre ceartă i pismă i ciudă; altul îl împinge spre ură i spre ascuțirea răului; altul îl sfătuiește spre mese bogate i griji lumești; altul îl îndeamnă spre preoție i egumenie; altul îl îndeamnă spre vizitarea fraților, rude-niilor i prietenilor. i ca să spun pe scurt, demonii nu încetează să trezească în monahul care voiește să vie uiască de sine (idioritmă), iubirea de sine, în chip

⁵⁶³ Se face o legătură între patimi i demoni. Dacă Dumnezeu ne vrea liberi, căci vrea să-L iubim, iar iubirea nu e fără libertate, demonii ne robesc prin patimi, dîndu-ne impresia că sîntem liberi, dar de fapt nu sîntem, căci nu ieșim de sub stăpînirea lor, ca forme ale egoismului, contrare lui Dumnezeu. Atît ele, cît i demonii ne încîntă cu pătoreala că facem voia noastră, ca să ne despart de Dumnezeu. Demonii vor prin aceasta să fim ca ei.

nesupus, învându-l în multe feluri tot me te ugul, n scocirea i uneltirea, folosind în scopul acesta i ameninările, amintirile, linguirile. Acestea le lucrează pînă ce fac pe acest om plin de cugetare lumească ; sau de se află prin schimb între monahi, cu cugetarea să fie în lume, sau de are „înfățișarea evlaviei” schimei monahale, să nu dobîndească puterea și lucrarea virtuții înaintea lui Dumnezeu. Unul ca acesta este ca un pom fără roade, dar împodobit cu frunze, neavînd roadele virtuților dreptății. Rugăciunea unui astfel de om este plină de lenevie, și de nepăsare. Din cugetarea lui curge lenevia, privegherea și se scufundă în somn, postul lui este fără putere și lipsit de tărie. Și cînd vorbește cu mîrimi ale lumii și cu bogății, vorbește cu atenție și cu trezvie, dar cînd trece la citire, ochii și se îngreunează și este cucerit de somn. Cînd îi pleacă genunchii, cugetarea răstăcește pe afară. Și cînd limba și se roagă, inima lui se apropie de pămînt. Pe unul ca acesta îl conving demonii că viețuiește bine și că nevoia și înfrînarea lui este plăcută lui Dumnezeu, „căci iată te-ai izbăvit de tulburarea și grija chinoviei și de multa oboseală și împrătiere din ea. Nu mai judeci, nici nu mai vorbești de rău, nici nu mai tulburi, nici nu mai ești tulburat, nici nu mai suferi, nici nu mai ești supărat de cineva, nici nu mai smintești, nici nu mai ești smintit, mîncăci-ți place și bei cu plăcere, dormi fără grijă, te scolești nemurmurînd, cîntă nesilit, cîntă ție pe toată ziua și toată noaptea cîntă”. Acestea și cele ca acestea și cele asemănătoare acestora le sînt demonii în inima monahului idioritmic, ca să nu-l lase să locuiască cu alii monahi.

Mai spunea Ava Isaia: Nimic nu umilește pe demoni și nu întărește sufletul și nu luminează mintea și nu dă strălucire în alegerii și nu curățește inima cămărturisirea gîndurilor și arătarea celor cugetate. Prin ilor duhovnicești. și nimic nu bucură pe demoni și nu întărește mintea și nu împietrește inima și nu înnoiază

con tiin a ca ascunderea gîndurilor. C ci cînd vrea monahul s - i fac cunoscute cele ce le-a f cut i s - i arate gîndurile urîte i rele, se tulbur demonii i încep s samene în inima lui gînduri de ru ine, care-i spun. „Acest B trîn se ine i se crede duhovnicesc i sfînt, curat i f r pat în via i tu vrei s - i aduci osînda i s te faci dispre uit de monachi i s produci smin-teal ? Nu te gînde ti c îl vei face s te st pîneasc i s rîd de tine? C ci nu va p zi taina. i pîn acum te cinstesc înc i în vreme ce te socotesc to i în elept i inteligent i ascu it la minte i în stare s deosebe ti între lucruri, vrei s te faci privit de sus i de rîsul monahilor i celor din lume?⁵⁶⁴ Mai rabd înc îna-inte de a- i m rturisi gîndurile acestuia. C ci ce v t - mare î i aduc gîndurile? Cine este s nu aib gînduri? Cum nu se teme i altul de Dumnezeu?" Aceasta o spun demonii c tre cel ce voie te s le descopere. C ci tiu c sufletul nu prop e te altfel decît din descopere-rirea gîndurilor i monahul nu cade altfel decît dac î i ascunde gîndurile. i de aceea uneltesc i se lupt ca monahii s nu le vesteasc .⁵⁶⁵

Mai spunea acela i: Mul i din monahi p r sind p rin ii, fiii, fra ii, prietenii i rudeniile pentru iubirea lui Hristos, au p rut oamenilor s fie sfin i, dar cunos-c torilor de oameni Dumnezeu, necura i i sub osînd , nu pentru desfrînare i adulter, ci pentru c nu i-au p zit inimile de gînduri urîte i sim urile sufletului de în elesuri urîte i rele. C ci cînd vezi un monah idiorit-mic, m rturise te dac acesta este întreg sau duhovni-cesc i virtuos i iubitor de Dumnezeu, sau trupesc i

⁵⁶⁴ Aceast disput despre monahismul chinovial i idioritmîc arat , c aceste fragmente s-au definitivat mai tîrziu de sec. IV, din timpul lui Ava Isaia.

⁵⁶⁵ Omul are nevoie s - i descopere gîndurile rele, egoiste, ca s poat sc pa de ele. Are nevoie de ajutorul altuia, de puterea i judecata altuia, îns i comunicarea e un act al smereniei i al ie irii din încrederea mîndr în sine.

iubitor de p cate i iubitor de pl ceri.⁵⁶⁶ C ci monahul trebuie s se înfrîneze prin toate sim urile, prin vedere, prin auz, prin miros, prin limb , pip it i pîntece. Fiîndc monahul se cuvine s se înfrîneze, precum s-a spus, prin toate sim urile, i s fie mai presus de orice gînd i de toat pl cerea urît i pofta v t m toare. C ci sîntem datori s p str m nu numai trupul curat i nep tat de p cat, ci i inima i mintea, i cugetarea, i con tiîn a. C ci omul este îndoit din suflet i trup, i de aceea trebuie s aib i lupta îndoit . De aceea nu ajunge nevoîn a noastr trupeasc , ca s dobîndim virtu ile de Dumnezeu iubitoare, ci înainte de toate smerenia sufletului i zdrobirea inimii i rug ciunea întins (ectenie): „C ci din inim ies gînduri rele, uci-deri, adultere, furturi, m rturii mincinoase, hule" (Mt. -15,19). De aceea dac p zim trupul nostru nep tat de atingerea femeii, dar inima noastr se une te cu gîndurile rele, nu avem. nici un folos. Pretutîndeni, dumnezeiasca Scriptur , Veche i Nou , m rturise te despre cugetarea inimii. Întîi strig Psalmistul David: „Fiii oamenilor, pîn cînd sînte i grei la inim ?" (Ps. 4, 8) i iar i „Inima lor este de art " (Ps. 5,10). Iar despre cei ce cuget cele de arte, zice: „C a zis în inima sa: nu m voi clinti" (Ps. 9,26). i iar i: „C a zis în inima lui: uitat-a Dumnezeu" (Ibid. 31). i iar i: „Buze viclene în inim ; i în inim a gr it rele" (Ps. 11, 3). i iar i: „S - i deie ie Domnul dup inima ta" (Ps. 19, 5). i iar i: „Cele rele sînt în inima lor. D -le lor, Doamne, dup faptele lor" (Ps. 27,4—5). i: „Inima lui a adunat lui- i f r delege" (Ps. 40, 7). i iar i: „Pentru c în inim f r delege lucra i, pe p mînt" (Ps. 57, 3). i: „Cu gura lor binecuvîntau, iar cu inima lor

⁵⁶⁶ Idioritmicul nu poate fi întreg virtuos, pentru c chiar de este a a cu trupul, nu va fi i cu sufletul, o dat ce- i afirm voia proprie, sau arat lipsa smeritei cuget ri.

blestemau" (Ps. 71, 4). i: „Au zis în inima lor împreună cu neamurile lor" (Ps. 73,9). Iar alt prooroc zice: „Poporul acesta cu buzele lui Mă cinste te, iar cu inima lui e departe de Mine" (Is. 29,15). „Căci s-a îngroațat inima acestui popor și cu urechile greu au auzit" (Is. 6,10). Iar despre cei ce-și curătesc inima și i-o eliberează de gândurile rele, zice Psalmistul: „Mărturisim-ți voi, Doamne, din toată inima" (Ps. 9,2); i: „Cercetă-ți inima mea; vizitatu-o-ai noaptea" (Ps. 16,3) și cele următoare. i: „După pofta inimii Lui i-ai dat lui" (Ps. 20,2). i iar i: „Adevărul Tău nu l-am ascuns în inima mea" (Ps. 39,11), i: „Cuvânt bun ți-am spus-a inima mea" (Ps. 44,1). i: „Cugetul inimii mele în elegere" (Ps. 48,3). i: „Deschide-mi înaintea Lui inimile voastre, căci Dumnezeu este ajutorul vostru" (Ps. 61,8). i: „Gata este inima mea, Dumnezeule" (Ps. 107,1). i: „Să fie inima mea fără prihan întru îndreptările Tale, ca să nu mă rușinez. Se topește sufletul meu după mîntuirea Ta" (Ps. 118,80—81). i: „Strigat-am înaintea Ta din toată inima mea" (Ps. 118,145). Pretutindeni gândurile minții și reflectă în inimii sînt cele ce încununează și osîndesc pe om.⁵⁶⁷ Așa a spus și Dumnezeu adunării (Sinagogii) Iudeilor: „Pentru că nu M-ai luat pe Mine în cugetarea ta, căci M-ai aruncat la spatele tău, te voi respinge și Eu pe tine" (Iez. 22,35). „Diavolul, zice, a pus în inima lui Iuda (gîndul) ca să-L vîndă pe Iisus" (Io. 13,2). „Căci omul privește la fațură, dar

⁵⁶⁷ Inima nu e goală. Ba îți arată viața în gânduri bune sau rele, exprimînd intențiile ei și legăturile ei cu cele ce le cunoaște: cu lumea, cu Dumnezeu. și gândurile ei îți aduc încununarea sau osînda, chiar dacă nu apucă să le prelungească în fapte. Prin inimă, sau prin cugetarea și simțirea ei, se arată că omul nu e singur. Aceste gânduri, de rău mină numai la legătură cu lumea sînt de la draci, iar de bună de pe aceasta ca ultima realitate, sînt de la Dumnezeu, cum se spune în continuare. Deci omul este, prin inima lui, în legătură cu ultimele izvoare ale binelui și răului. Dar pentru că omul e cel ce primește cu voia pe unele sau pe altele, el e încununat cînd primește gândurile bune de la Dumnezeu, sau e dus în chinuri cînd primește gândurile pline de egoism din lume, de la diavolul.

Dumnezeu în inimă " (I. Imp. 16,7). „Cel ce cercetezi inimile și rîrunchii, Dumnezeule" (Ps. 7,9).

Monahul e dator să înțeleagă scopul Scripturii: cître cine grăiește și cine este cel ce grăiește și despre ce grăiește; și cînd grăiește și cum grăiește. Și sînt însoțite cu cuminenție lupta nevoinei și să ia aminte la atacurile vrăjmașului și să strîbată ca un cîrmaci valurile, cîluzit de har, neabătîndu-se de la calea dreaptă, fiind atent numai la sine singur și grînd în liniște (în isichie) cu Dumnezeu, susînut de un gînd care nu trece de la una la alta și de o minte necurioasă.⁵⁶⁸ Cîci timpul cere să fim ca niște cîrmaci fa-
de vînturile și furtunile duhurilor. Fiindcă sîntem în stare să primim gîndurile virtuților și ale răutății. Iar stîpînul patimilor se spune că este gîndul evlavios și iubitor de Dumnezeu. Deci ni se cuvine nouă, celor ce ne liniștim (isihaștilor), să deosebim și să desprîm cu cuminenție și cu trezvie virtuțile și păcatele și de ce virtute trebuie să ne îngrijim, cînd sînt de față monahi, frații și părinții, și care trebuie lucrate cînd sîntem singuri; și care este înfrîna virtutei și care a doua și a treia; și care patimă este sufletească și care e trupească și care virtute este sufletească și care trupească; și din care virtute furî mîndria minții și din care se ivește slava de artă și din care izvorotește iuime (mînia) și din care se naște lăcomia pîntecelui și lenevia.⁵⁶⁹ „Se

⁵⁶⁸ Monahul trebuie să fie atent numai la sine, deci nu la lucrurile lumii. Dar cînd e atent numai la sine și nu la cele ale lumii, vrînd-nevrînd de Dumnezeu. Cîci cu totul singur nu poate fi. Iar de e atent numai la sine, în legătură cu Dumnezeu, se va bucura de liniște, nu va fi atras cînd de o poftă, cînd de altă și îngrijat de un necaz, sau de altul, de o frică lumească, sau de altă. Va avea în sine numai frica de Dumnezeu și aceasta îi va da liniște.

⁵⁶⁹ Din fiecare virtute e pericol să se nască o patimă, întrucît, deoarece omul slăbește, gîndul la Dumnezeu iomul se gîndește tot mai degrabă la sine, cum îl umire pentru virtutea în care socotește că a înaintat, sau cînd o virtute a fost dusă din încredere în sine prea departe: de pildă din prea mult post se poate naște lăcomia pîntecelui, din prea mult osteneală, lenevia. Smerita cugetare și mîsură în toate sînt două mijloace care feresc virtuțile de-a deveni pricină ale unor patimi contrare.

cuvine s' surp m' gîndurile i' toat' în lîimea care se ridic' împotriva cunoa' terii lui Dumnezeu" (II Cor. 10,5).⁵⁷⁰ Deci trebuie s' fim cura' i' de gîndurile necurate, mai ales cînd ne înf' i' m' lui Dumnezeu în rug-ciune. C' ci nu pot fi împreun' r' ul miros cu buna mireasm' , sau r' ul miros cu mirul. Cel st' pînit de gînduri viciene e orbit de ele.⁵⁷¹ Fiindc' chipurile gîndurilor produc o consim' ire cu ele. Deci trebuie înl' turat primul atac al gîndului din inim' prin împotrivirea evlavioas' a rug' ciunii, ca nu cumva s' ne afl' m' prin buze în convorbire cu Dumnezeu, iar cu inima cuge-tînd la toate.⁵⁷² C' ci Dumnezeu nu prime' te rug' ciunea tulburat' i' dispre' uitoare. Iar gîndurile ce tind în jos i' se tîr' sc' pe p' mînt' ca ni' te' erpi, gînduri ce se afl' în inim' ca într-un cuib, r' pesc' mintea i' fac în elegerea s' cad' în n' lucruri i' tulbur' con' tiin' a. Ele cuprind u' or' pe cel ce le ascult' , f' cîndu-l prin fantezie c' petenie, conduc tor' i' ef' de oaste, ca s' - i' închipuie c' are în jurul lui osta' i' purt' tori de l' nci i' mulimi mari i' arme pe care le atinge conducînd tabere' i' regimente ce biruie la porunca lui barbari i' împ' r' ind cinstiri i' daruri de bani i' distinc' ii, zidind cet' i, i' d' ruind vistierii de bani, rînduind unele c' pe-tenii i' dep' rtînd pe altele.

Iar cînd î' i' d' seama c' mintea e atras' în mod mincinos de aceste gînduri de arte i' cugetarea e purtat' de fantezie, trece la gîndul c' e intronizat arhie-

570 Orice patim' vine din necunoa' terea lui Dumnezeu, care e mai presus de noi în ine' i' care ne fere' te de-a ne socoti în stare s' dobîndim prin noi în ine' mîntuirea, sau via' a de veci, deci s' vedem realizînd prin noi un sens al existen' ei.

571 Gîndurile rele sau viciene nu-l las' pe om s' vad' existen' a a cum este, avînd ca izvor' i' culme' a ei pe Dumnezeu, care vrea s' fim buni, s' recunoa' tem valoarea tuturor oamenilor, s' credem în via' a viitoare. Gîndurile din care lipse' te Dumnezeu, îngusteaz' existen' a i' o închide în timp' i' pe om în socotin' e c' nu are decît o scurt' via' temporal' . Îl face orb fa' de existen' a infinit' , ve' nic' i' cu un sens.

572 S' nu vorbim cu buzele cu Dumnezeu în rug' ciune, iar cu inima s' gîndim la toate cîte îi vin în chip ispititor.

reu a toat lumea (ecumenic), care hirotone te mitropoli i, depune episcopi, adun preo i, trimite misionari, d ruie te titluri de arhimandri i, nume te pe al ii, zide te biserici, înfiin eaz chinovii, înal azile de b trîni, preg te te case de oaspe i i spitale, îmbrac orfani, ap r v duve i se vede pe sine doftorul ef al acestora, doctorind în dar i vindecînd pe to i.⁵⁷³ Asemenea gînduri i multe alte asem n toare, atr - gînd mintea lui i hr nind ra iunea lui cu o cugetare de art , fac s se cuib reasc în m dularele lui demonul desfrîului, al poftei de mînc ri i de ve mînt preoesc, al slavei de stare . Ele îi învîrto eaz inima i o umplu de boala iubirii de argin i, de îndr zneala slavei de arte, o s geteaz cu mîndria, îi orbe te ochii inimii, agit mi c rile trupului, a î sim urile suflete ti i trupe ti spre împreunare cu femei, aprinzînd trupul i aruncîndu-l prin curgerea s mîn ei în groapa desfrîului cu mintea i la mi carea mîngîietoare a mîinilor, aducîndu-i aminte de convorbirea cu femeile i de vederile unor tineri. Îi zugr vesc fe e frumoase în inim , pip iri de mîini, îmbr i ri de trupuri, uniri de m dulare, cuvinte p tima e, rîsete fermec toare, consim irea din ochi, culoarea trupurilor, împreun ri de buze, convorbiri ispititoare, închipuirea mi c rilor. Se complace în toate aceste gînduri. Dar trebuie tiut i aceasta; c inima gr ie te cu buzele, c ci precum are inima ochi, a a are i buze. i martor este Apostolul, care zice: „Avem lumina i ochii inimii noastre" (Ef. 1,18). i pretutindenii dumnezeiasca Scriptur cere s p zim sim urile sufletului. C ci dac voia monahului se supune legii lui Dumnezeu i mintea cîrmuie te cele supuse ei dup legea Lui, prin toate mi c rile suflete ti i cu deosebire prin iu ime i poft , fiindc aces-

⁵⁷³Toate acestea arat c scrierea de fa a fost întocmit într-o perioad în care Biserica ajunsese la o, organizare dezvoltat , deci cel pu în în sec. V.

tea sînt supuse ra iunii, se lucreaz virtutea i se împlinesc dreptatea. Pofta e îndreptat spre Dumnezeu i spre voiele Lui, iar iu imea împotriva diavolului i a pcatului. Deci ce se caut ? Reflec ia ascuns . ceea ce spune i Apostolul: „Cînt cu duhul, dar cînt i cu mintea" (I Cor. 14, 15). „C ci dac m rog cu limba, duhul meu se roag , iar mintea este neroditoare... M voi ruga cu duhul, dar m voi ruga i cu mintea" (Op. cit. 14—15).⁵⁷⁴ i: „Voesc s gr esc mai bine cinci cuvinte cu mintea mea, decît zeci de mii de cuvinte cu limba" (Op. cit. 19).⁵⁷⁵

Altceva este partea conduc toare, altceva cea v z toare (contemplativ), altceva cea f ptuitoare, altceva iu imea, altceva cea poftitoare, altceva cea care se întristeaz , altceva cea st pînititoare, altceva cea care se teme, altceva cea care- i aminte te, altceva cea iubitoare, altceva tiin a, altceva înv area din aceea, altceva sim irea, altceva în elegerea, altceva cugetarea i cuno tin a, altceva în elepciunea, i altceva patima.⁵⁷⁶ Patima este dorirea puterii doritoare, cu sim irea îndreptat spre cugetarea binelui i a r ului. i iar i patima sufletului e îndreptat în mod nera iional spre închipuirea binelui i r ului. Închipuirea binelui mi c pofta, iar cea a r ului mi c iu imea.⁵⁷⁷ Monahul trebuie s tie c sufletul are puteri îndoite: unele sînt cunosc toare, altele ale vie ii.

⁵⁷⁴ Cînd m rog cu limba, trebuie s m rog i cu duhul. Dar atunci m rog i cu mintea. Îns mintea rugîndu-se, nu produce gînduri de ale sale. Ea r mîne neroditoare de asemenea gînduri. Se d ruie te i ea lui Dumnezeu.
⁵⁷⁵ Mintea nu spune multe cuvinte în rug ciune, pentru c nu e bine s se risipeasc în multe gînduri. i de aceea nici cuvintele limbii nu trebuie s fie multe.

⁵⁷⁶ Toate felurile de lucr ri ale min ii î i au în sim ire un fel de organe ale lor.

⁵⁷⁷ Pofta spre bine i spre r u e îndreptat spre acestea atît prin cugtare, cît i înainte de cugetare sau f r cugetare. Spre bine sufletul e mi cat mai ales de poft , spre r u i de poft i de mînie.

Cele cunosc toare sînt: p rerea, închipuirea, sim-
 irea.⁵⁷⁸ Cele în care se manifest via a, sînt voin a
 i alegerea. Prin sim ire se ive te în suflet patima care
 se uime te în închipuire (fantezie), iar din închipuire
 se na te p rerea. Apoi cugetarea cercetînd p rerea de
 este adev rat , sau mincinoas , stabile te adev rul i
 prin aceasta devine deosebire (discern mînt). De aceea
 i în elegerea vine de la a în elege i a deosebi adev -
 rul. Iar ceea ce este distins i stabilit ca adev r, se
 nume te minte. În alt mod se cunoa te c întîia mi -
 care a min ii se nume te cugetare, iar cugetarea des-
 pre ceva aduce în elegerea i aceasta are drept con-
 nut în elesul, care exprim leg tura sufletului cu ceea
 ce se în elege, care e via a lui. Iar aceasta se nume te
 reflexiune. Iar reflexiunea l rgit produce gîndul, care
 e cuvîntul interior, pe care definindu-l, zicem c este
 mi carea deplin a sufletului ca dialog interior neros-
 tit, din care spunem c provine cuvîntul rostit, gr it
 cu limba.

Iar Dumnezeu, creînd pe om, l-a f cut liber (de
 sine st pîntor), primitor al îmbierii binelui i r ului.
 Iar plantînd cele mai multe sim iri ca într-un loc mic
 la vedere, întroneaz în ele, ca un împ rat bun i drept,
 mintea conduc toare. Deci se judec acestea în noi ca
 virtute i r utate, ca înfrînare i neînfrînare, ca l co-
 mie a pîntecelui i nevoin , ca iu ime i blînde e, ca
 slav de art i smerit cugetare i simplu toat vir-
 tutea e judec toare a r ut ii ce i se împotrive te. Deci
 dac mintea monahului osînde te r utatea (p catul),

578 P rerea, închipuirea au i ele o preten ie de cunoa tere, chiar dac
 nu cunosc realitatea adev rat . Sim irea este i ea într-o leg tur cu reali-
 tatea deosebit de subiectul ei.

este drept , iar de a pre uit în chip drept virtutea, a p zit judecata i dreptatea.⁵⁷⁹

Deci de cunoa tem care sînt patimile sufletului i careale trupului i care ale inimii i ale min ii, biruim u or gîndurile rele. Mîndria este o boal a sufletului, slava de art , la fel, închipuirea la fel. i toate cele asem n toare. Acestea sînt ale inimii. Iar ale min ii sînt p rerea, n lucirea, prostia, umflarea. Acestea sînt ale min ii conduc toare. Iar sufl rile în undele tulburi ale duhurilor r ut ii vin asupra în elegerii i con ti in ei, fie spre a le pricinui cununi, fie ru ine. Iar gîndurile urîte care fac mintea u or de rob it i le atrag în prinsoare i-l fac pe om s se închipuie, cînd împ rat, cînd c petenie i arhiereu peste cet i i ri, st pîn peste tabere i averi, ziditor de biserici i mîn stiri, case de oaspe i i spitale de b trîni, sînt cele pe care le n luce te i le preschimb de ert ciunea min ii în monahii iubitori de slav de art i doritori de-a pl cea oamenilor i în cei ce se cuget oameni mari, sau în inima unora ca ace tia. Ele sînt gînduri ce i fac cui buri în ei din lipsa de fric , din nep sare i lenevie. C ci de nesocotim poruncile lui Dumnezeu, revin în noi i p catele iertate mai înainte i se r ce te inima prin retragerea harului i îndat se trimit în ea mu tele p catului, sau gîndurile viclene, necurate i coborîtoare la cele de jos i murd resc mintea conduc toare i tulbur inima i con tiin a, cum zice i Apostolul „Cei ce a i îmbr cat pe Domnul Iisus Hristos, nu v face i grij de trup spre poft , f cînd voile trupului i ale în elegerii noastre în poftele inimilor noastre, în care ne mi cam odinioar " (Ef. 2,3).

579 Omul nu are numai func ii cunosc toare, prin care cunoa te ra i-unea, sau i se pare c cunoa te, ci i func ii prin care î i hot r te via a pe baza func iilor de cunoa tere. Întîi cunoa tem ce e bine i ce e r u i apoi alegem binele sau r ul. Monahul trebuie s caute s cunoasc ce e adev rat i bun i apoi s aleag aceea.

Deci cel ce voie te s scape de p catul stric tor i de pofta rea, s dobândeasc frica de Dumnezeu. „Frica Domnului curat r mîne în veacul veacului” (Ps. 18,10). C ci cel ce se gînde te pururea la moarte i la focul ve nic i la viermele cel neadormit i la întunericul cel mai dinafar , la plînsul cel nemîngîiat, la scrî - nirea din ilor, la ru inea ce va r mînea din fa a scaunului înfrico tor al Judec ii lui Hristos, dinaintea îngerilor i oamenilor, tope te bucuria pl cerii i întoarce toat pofta spre Dumnezeu. C ci t ierea voii proprii e ca o v rsare a sîngelui i se socote te de Dumnezeu omului ce nu- i face voia lui ca o jertf . i de fapt, ea este o isprav a omului în elept i virtuos i des vîr it. Aceasta o înv m de la proorocul Isaia, care zice. „De nu vei face voia ta în ziua cea sfînt i nu vei gr i cuvînt cu mînie i de te vei încrede în Domnul, te va hr ni cu bun t ile p mîntului” (Is. 58,13). Deci e nevoie de lupt i trezvie mult , ca s consimt mintea cu inima i cu buzele în ora psalmodierii i a rug ciunii, ca s nu mîniem pe Domnul, în loc s -I slujim Lui în vremea rug ciunii, amestecînd în t mîia rug ciunilor mirosul de vite al gîndurilor rele i s se afle jertfa rug - ciunilor noastre întinat ca a lui Cain.⁵⁸⁰ C ci e cumplit i pierz toare încrederea ascuns în gîndurile necurate. Fiîndc din gînduri se ive te pe încetul i înstr - inarea de Dumnezeu. C ci cînd omul consimte cu ele ca autor al lor, sînt socotite p cat.⁵⁸¹ Fiîndc în inima care unelte te r ul nu într în elepciunea, nici nu se

⁵⁸⁰ Rug ciunile în care ne d ruim întregi lui Dumnezeu, uitînd de noi, sînt o jertf a arderii de tot, dac nu amestec m gîndul capacit ii noastre, în care ne afirm m cu mîndrie în fa a lui Dumnezeu, sau o socotim ca o isprav a voii noastre. T ierea voii noastre e ca o moarte spiritual a noastr , ca o v rsare a sîngelui nostru.

⁵⁸¹ Încîntîndu-ne de gînduri, ne încînt m de noi în ine, de capacitatea noastr de-a le produce, deci ne mîndrim în fa a lui Dumnezeu. El se amestec ca un miros urît în buna mireasm a rug ciunii care trebuie s fie jertfa total a noastr adus lui Dumnezeu.

s l lue te Dumnezeu în trupul împov rat de p cat. C ci gândurile sucite despart de Dumnezeu, cum se spune în cartea lui Sirach: „S-a pus în fa a ta foc i ap , întinde mîna spre care vrei" (Sirach 15,16). În fa a omului e via a i moartea i ceea ce va voi el, i se va da. C ci pe cel ce p c tuie te în sufletul lui, cine îl va face drept, de nu va v rsa lacrimi fierbin i în tot ceasul?

F. 202 b. —203 b. Spunea Ava Isaia c mintea monahului este tronul lui Dumnezeu, gura lui e masa lui Hristos, inima lui biserica Duhului, gândurile lui armele i l ncierii Lui, sufletul lui e osta ul, trupul lui e robul, sim urile lui sînt ferestrele bisericii lui Dumnezeu, în elegerea e poarta i con tiin a, portarul ei.⁵⁸² Dac deci omul las mintea s r t ceasc în vremea rug ciunii, în afar , iar limba s vorbeasc cele ce nu se cuvîin i biserica s primeasc pe vr jma ii lui Dumnezeu, iar ferestrele ei le deschide ca s primeasc înl - untrul ei, ciori i corbi, i l ncierii s primeasc pe cei ceintr i ies, osta ul s a ipeasc , robul s doarm i diavolul s intre în biserica lui Dumnezeu i vr jma ii lui Dumnezeu s intre i s ias neîmpiedeca i, cu tulburare i zgomot i casa lui Dumnezeu s o fac loc pentru gunoi urît mirositor, cum nu se va pedepsi un astfel de monah i în veacul de acum i în cel viitor? C ci nu e nici fiu, ca s mo teneasc cele ale lui Dumnezeu, nici prieten, ca s fie ascultat, nici rob, ca s fie eliberat. Deci i se cuvine monahului s p trund în sufletul s u, ca s afle, s judece, s examineze, s biciuiasc i s alunge din mintea lui gândurile urîte i rele, care sînt: juc u e, fermec toare, vîn toare, comunicante, ucig toare. C ci sînt i în suflet tulbur ri i

⁵⁸²Cinste negrit s-a dat omului prin toate cele spuse. Dar i negrit r spundere. C ci trebuie s le în pe toate ale sale curate, ca s poat avea pe Dumnezeu în ele.

zgomote produse de gânduri rele i cet i ale relelor i ale puterilor vrjma e.

De nu vom cur i omene te c ile i tulbur rile i z p celile produse de gândurile rele, degeaba ne vom osteni. Deci cînd vom pleca genunchiul spre cerere i rug ciune la Dumnezeu, s lu m aminte de nu cumva cel r u a r pit vasele noastre bune, prin care slujim lui Dumnezeu. Iar vasele sufletului, prin care slujim lui Dumnezeu, sînt gândurile noastre. Dac aceste gânduri sînt r pite de vrjma ii no tri, prin ce vom sluji lui Dumnezeu? Nu are trebuin Dumnezeu, ca trupul t u i limba ta s se roage, iar gândurile tale s r t - ceasc risipite pe afar . voia lui Dumnezeu ca gândurile i mintea i cugetarea i toat t ria noastr s fie îndreptate spre Dumnezeu în chip neîmp r it i în acest caz Dumnezeu nu va fi desp r it deloc de noi. C ci este în chip nev zut cu noi, privind mintea noastr , în elegerea, gândurile noastre, v zînd cum îl c u t m, cum lupt m cu gândurile urîte i rele i cum ne r zboim cu în elesurile viclene; de cînt m din tot sufletul, de ne rug m cu tot sufletul. C ci stînd în mod neobosit i cu hot rîre, i în chip cuminte i treaz, la rug ciune, îndat alung pe du manii no tri i ne încununeaz pe noi. C ci de ne vede îndrepta i în toate felurile prin gândurile noastre spre c utarea lui Dumnezeu, ni se arat i El i ne înt re te i ne lumineaz sufletul, îmbr cîndu-l cu o frumuse e negrit i dorit . i astfel ne d ruie te ajutorul Lui i toat biruin a, sc pîndu-ne de vrjma ii no tri nev zu i. Dar de ne vede lene i i z bavnici i nep s tori, stînd la rug ciune cu o minte mole it , î i ia ajutorul s u de la noi i ne facem ca un vas ce se mi c pe mare f r cîrm , b tut neîncetat de valurile ispitelor, cl tina i ca o trestie de orice vînt.

i spunea iar i: De voie ti s scapi de visurile necurate i de n lucirile i înrîmurile urîte ale demo-

nilor, nu te da pe tine somnului oprit de canonul privegherii. Căci în modul acesta și se luminează mintea și-și va străluci lumina cugetată din inima ta și demonii, îngerii întunericului, vor fugi de la tine plângând și ipând, iar sfântul înger care rămâne lângă tine te va mări și împuternici împotriva patimilor pe care toase.⁵⁸³

Pr. DUMITRU ST. NILOAE

La Sfintele
Paști - 1991

583 Toată gândirea prin ilor duhovnicești ai cretinismului este personalist. Dumnezeu cel personal, îngerii ca persoane, demonii ca persoane, stau în jurul nostru și lucrează în diferite feluri asupra noastră, în sufletul nostru. De la persoane ne vin bucuriile și nice și chinurile și nice. Și noi numai ca persoane conștiente le trăim în mod conștient. Altfel nu mai există nici bucurii, nici dureri reale și toată existența își pierde orice sens; toată este oarbă și lipsită de rațiune.

CUPRINS

1. Scurt introducere a traduc torului.	5
2. Prologul la edi ia a doua	7
3. Prolog la prima edi ie.	10
4. Cuvântul I al lui Isaia Pustnicul.	39
5. Cuvântul II.	41
6. Cuvântul III.	44
7. Cuvântul IV.	50
8. Cuvântul V.	67
9. Cuvântul VI.	75
10. Cuvântul VII.	
11. Cuvântul VIII.	85
12. Cuvântul IX.	95
13. Cuvântul X.	98
14. Cuvântul XI.	100
15. Cuvântul XII.	101
16. Cuvântul XIII.	103
17. Cuvântul XIV.	108
18. Cuvântul XV.	2
19. Cuvântul XVI.	115
20. Cuvântul XVII.	134
21. Cuvântul XVIII.	143
22. Cuvântul XIX.	146

23. Cuvîntul XX	150
24. Cuvîntul XXI	151
25. Cuvîntul XXII	169
26. Cuvîntul XXIII	180
27. Cuvîntul XXIV	189
28. Cuvîntul XXV	190
29. Cuvîntul XXVI	225
30. Cuvîntul XXVII	233
31. Cuvîntul XXVIII	239
32. Cuvîntul XXIX	244
33. Porunci sau sfaturi ale lui Ava Isaia	255
34. Fragmente din Cuvintele Avei Isaia	265